P. 2.

Sim: Harcourt : pr. 8.

~~M: 4: 8~~ .

Lexicon Iuridicum
IVRIS CÆSAREI
SIMVL, ET CANONICI:

FEVDALIS ITEM, CIVILIS, CRIMINALIS,
Theoretici, ac Practici: & in Schola, & in Foro vſitatarum,
ac tum ex ipſo Iuris Vtriuſque CORPORE, tum ex
Doctoribus & Gloſſis, tam veteribus, quàm
recentioribus collectarum
vocum PENVS:

Simul & Locorum communium, & Dictionarij vicem ſuſtinens:

FEVDALE LEXICON; LEGES AC MAGISTRATVS ROMANOS
& cætera huic Operi adiecta vide in Complemento, poſt
finem OPERIS ipſius.

COLLECTVM VERO EST HOC OPVS EX COLLATIS INTER SESE
Iuridicis, quotquot hactenus ferè prodierunt, & antiquioribus & recentioribus, Lexicis:

Auctum deinde, expolitum & emendatum, ex hactenus editis accuratiſſimis lucubrationibus
DD. CVIACII, BRISSONII, DONELLI, DVARENI, GOTHOFREDI, PACII, VVLTEII,
GOEDDÆI, item CORRASII, FABRI, WESEMBEC. aliorumque præſtantiſſimorum
Virorum: quorum Catalogum mox poſt præfationes inuenies;

STVDIO ET OPERA

IOHANNIS CALVINI, aliàs *Kahl*, Wetterani, Iuris Doctoris,
& in Academia Heidelbergenſi Profeſſoris.

EDITIO POSTREMA, PRIORIBVS AVCTIOR ET LONGE LIMATIOR,
Cum præfationibus Clariſſimorum & Eminentiſſimorum huius æui Iuriſconſultorum,

DIONYSII GOTHOFREDI, & HERMANNI VVLTEII.

GENEVÆ,
Sumptibus Samuelis Chouët.

M. DC. LIII.

LE BON TEMPS VIENDRA
Sr. Simon Harcourt of Stanton-Harcourt in ye County of Oxon Knight
Her Majesty's Solicitor General. 1702

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISS.
Principi, & Domino,

DOMINO OTTONI,
HASSIÆ LANDGRAVIO,
COMITI IN KATZENELENBOGEN,
DIETZ, ZIEGENHAIN, ET NIDDA:
Supremo Principalis Abbatiæ Hirſfeldenſis Præſuli, &c.

Heroi literatiſſimo, Domino ac Patrono meo Clementiſſimo.

VERBORVM in artibus ac diſciplinis, præſertim arduis, prior eſſe cura debet; RERVM poſterior; Quantumuis potior; Princeps Illuſtriſſime ac literatiſſime, Domine ac Mœcenas clementiſſime. VERBA quippe ſeu voces, ſunt RERVM notæ ac indices. Vnde & in hiſce notis ac ſignis quicunque vel leuiter aberrauerit, in ipſis quoque rebus vel negotiis deſignatis errorem haud ægre conceperit: idque inprimis in artibus & facultatibus nobilioribus ac ſublimioribus; vbi ſubiecta, quam tractant, materies ac præceptiones; ſeu theoriam ſpectes, ſeu praxin; propriis potius & peculiaribus, quam communibus ac vulgaribus explicantur, & inter homines exercentur VOCABVLIS: ſine quorum idcirco vera & diſtincta cognitione ad perfectam & diſtinctam RERVM ſcientiam penetrare haud licet. Hoc equidem in Iuriſprudentia Romana in propatulo apparet: vt quæ magnam ſui partem in conueniente verborum, formularum, & clauſularum variarum, in pleriſque iuris articulis, interpretatione, verique ſenſus enodatione & applicatione, conſumitur. Vnde ſi vllius diſciplinæ ac facultatis profeſſores ſolicitam de verbis eorumque proprietate & genuina ſignificatione curam habuere, profecto hi; Fabro quoque teſte; Iuriſconſulti fuere; Stoicos, proprietatis ac elegantiæ vocabulorum ſtudioſiſſimos; in eo maxime imitati & æmulati. Cuius etiam rei neceſſitatem ac vtilitatem Iuſtinianus Imperator adeo perpendit, vt peculiarem ac bene longum de ſignificationibus verborum titulum Digeſtis ſuis inſeruerit. Quin & ante Iuſtinianum multos veterum ac præſtan-

tium Iuriſconſultorum videmus ea ipſa de cauſa ſuſceptos in verborum explicatione labores. Ælium certe Gallum, alioſque Clariſſimos priſcis illis temporibus Iuriſperitos, vt & Seruium quantumuis Nobilem Patritiumque virum, de verborum ad ius pertinentium ſignificatione minime puduit olim accurate Romanis ſuis ſcribere. Ac ſuperiori quoque ſeculo, ſed imprimis hoc noſtro æuo, non defuerunt præſtantiſſimi aliquot Iuriſconſulti, qui idem argumentum tractarent; ac non tantum doctiſſimos, de verborum ad Ius pertinentium ſignificatione Commentarios, ſed vtiliſſima quoque Iuris Lexica in lucem ederent: nimirum experientia ipſa probe edocti, quam turpiter iſti, qui huiuſmodi Commentarios & Lexica ſpernunt, ex ſignificationis verborum, formularum & clauſularum Iuridicarum ignorantia ſæpius impingant, ſeque ridendos aliis propinent, non minus quam rudes illi cauſidici, qui, Marcellino teſte, ſi Doctorum in circulo, veteris forte nomen auctoris inciderat, piſcis alicuius aut edulij peregrinum vocabulum arbitrabantur. His vtique ac ſimilibus facile euenire poteſt lepidum iſtud Auli Gallij libro XX. noct. Attic. capite IX. quod de quodam celeberrimi nominis Grammatico ſcribit; qui interrogatus, quid eſſet ex Iure manu conſertum? reſpondit; ſe Grammaticam, non Ius, docere: Atque illuc ire iuſſit, vt diſceret, vnde Ennius id didiciſſet prius: nempe ad Iuriſperitos. Atque hoc noſtro ſane æuo, cum Theologi, Medici, Philoſophi, ſeparata ſinguli ac peculiaria Etymologica habeant: non immerito & Iuriſprudentiæ ſtudioſi proprium quoddam ac perfectum ſibi depoſcunt Lexicon. Etſi vero antehac plura in iure talia prodierint: quæ, ſi omnia coniungantur, abſolutum quoddam hac in parte opus conficiunt: in ſingulis tamen (cum nemo omnia ſimul tantis, qui requiruntur, ſumptibus ſibi comparare, tantiſque laboribus euoluere cupiat) non deeſt, quod merito deſiderant Iuriſperitiſſimi quique. Qua de re (vt & de meo hac in parte propoſito ac ſtudio) cum in adiectis hoc loco & recuſis primæ huius Lexici editionis præfationibus abunde dictum fuerit, plura nunc in ſpecie referre nil attinet: præſertim cum ea, quæ iſthic attigi, deeſſe, vltro fateantur præſtantiſſimi quique: à quorum nonnullis monitus, ac, ne ab incepto deſiſterem, iterum iterumque exſuſcitatus, quæ in variis variorum de hac materia ſcriptorum tractatibus, paſsim diſperſa erant, vnicum in volumen, quanta licuit dexteritate, coniunxi ac digeſsi Et cum primæ editionis exemplaria cuncta penitus eſſent diſtracta, eaque proſpero, per DEI benignitatem, ſucceſſu plurimis Iuriſprudentiæ affeclis in omnibus fere Germaniæ noſtræ Academiis perquam & grata & vtilia eueniſſe, ſæpius intellexiſſem, ſecundis curis prius edita hactenus, quanta fieri potuit ſedulitate, ac diuinæ gratiæ benedictione, in Iuriſprudentiæ ſtudioſorum commodum ſub incudem reuocare, expolire, augere, ac perficere conatus ſum.

Quem-

Quemadmodum vero editionem primam, Illuſtriſſime ac literatiſſime Princeps, Domine ac Patrone Clementiſſime, Generoſiſſimę Celſitudinis tuæ, quin & patriæ noſtræ Patri, Mauritio, Principi Sereniſſimo, Heroi fortiſſimo, religioſiſſimo, ac prudentiſſimo Domino ac Mœcenati meo æternum venerando; quem tot diuerſæ diuerſiſſimarum nationum linguæ, tot artes, tot ſcientiæ, tot virtutes ad ſydera vſque extollunt, totique pene orbi admirabilem & amabilem reddunt; humillima mente obtuli ac dedicaui: Ita ſecundam nunc editionem Illuſtriſſimæ Celſitudini tuæ, tanti nimirum Herois filio, tantarumque tanti Patris virtutum ac donorum hæredi atque æmulo ſolertiſſimo; veniam prius demiſſe deprecans; ſupplex offero ac dedico. Serena ergo mente ac fronte ſuſcipe quæſo, Domine ac Patrone Clementiſſime, Heros Generoſiſſime, hoc quicquid eſt operis & operæ: Imprimis vero animum meum Principis ac Patroni ſui amantiſſimum, accipias, meque, meoſque, ac ſtudia mea tibi commendatiſſima habeas, demiſſe & enixe obſecro. Tandem vero IEHOVAM per Chriſtum oro, vt Illuſtriſſimæ ac Generoſisſimæ Celſit. T. ſimulque omnino Sereniſſimo Principi Mauritio, Patriæ noſtræ Patri Auguſtiſſimo, Domino ac Mœcenati meo benigniſſimo, ſemper ex alto quam cumulatiſſime benedicat, & ſacroſancto Spiritu ſuo quam potentiſſime tueatur ac regat, diutiſſimeque & mente & corpore vtrumque incolumem ac florentem præſtet ac protegat, & ab omni malo cuſtodiat, Amen. Heidelbergę ex Muſęo meo.

Illuſtriſſimæ Celſit. V.

Subiectiſſimus & Addictiſſ.

IOHAN. CALVIN. aliàs *Kahl*, Wetteranus, Iuris in Academia Heidelb. Profeſſ. ordinarius.

DIONYSIVS GOTHOFREDVS
IC. IOHANNI CALVINO, ALIAS *KALH*
I. V. D. PROFESSORI ACADEMICO
collegæ ſuo S. P.

QVOD *de Iuris noſtri ſtudio tantopere mereri velis, pleniſſimum noſtris Lexicon Iuris vt offeras, tuum in eo (mi Caluine) votum deſideriúmque maximè commendo. Et ſcis ipſe tu quoque, tuus innoteſcere mihi cœpit vt animus, quantopere factum illud tuum laudauerim: tametſi mihi nec incompertum erat, egregiam in iſtiuſmodi re operam magni nominis viros aliquot nobis non ita pridem præſtitiſſe Sed apum te more (quod & interdum priores illi fecerunt) flores optimos ex optimis authoribus ſeligere; plenúmque velut opus ex aliis non plenis facere velle deprehendi. Nec te quorundam video deterruit ea parte faſtus aut animus, qui nihil dignum viſu lectuque, niſi quod vel nouum ſit omnino; vel quod ipſimet fecerint, iudicant: quique verborum iuris Commentarios, Grammaticam profitentis potius hominis, quam Iuriſprudentis opus eſſe cauillantur.*

At enim ſciant iſti velim, noſtris vel id morbi vitiique plus quam par ſit ſæpius contingere, iuris. Lexicis minus diligenter vt euolutis, ridendos ſe præbeant audientibus: non minus quam rudes illi cauſidici, qui, Marcellino teſte, ſi Doctorum in circulo, veteris forte nomen auctoris inciderat, piſcis alicuius aut edulij peregrinum vocabulum arbitrabantur.

At tu Seruium noſtrum ſequi vel in eo maluiſti, quem, licet nobilem patritiúmque virum, de verborum quæ ad ius pertinent ſignificatione minime puduit olim Romanis ſuis ſcribere: niſi Varronem orbis ſui Romani doctiſſimum, vel Cæſarem Iulium minus ob id iſti cenſuerint, quod hic de Analogia, ille de lingua Latina eiuſque declinationibus, libros aliquot conſcripſerit. Piget equidem prætermittere, quod de Carolo Magno legimus, non tantum menſes & ventos XII. *propriis nominibus appellaſſe, cum antea quatuor tantum Cardines venti nominarentur, ſed & patrio quoque ſermone, nempe Theuthonico, Grammaticam eum inchoaſſe. Non eſt itaque quod in tam laudabili poſteritatis iuuandæ propoſito, calumnioſa tibi verba poſthac à quoquam metuas: præſertim cum perutilia de tuo plurima huic quoque Lexico contuleris; nec authorum nomina, quibus vſus fuiſti, malo more, ſuppreſſeris. Scribant meliora potiores. Tantum vtique opus quod in te receperis, tot & adeo locis Iuriſprudentiæ noſtræ profueris, bonos opinor nec inuidos ea parte tibi plurimum deuinxeris: nec diffido quin literatus ille Princeps, quem tot linguæ, tot artes temporibus noſtris, tot & ſcientiæ exornant, quemque tui Mœcenatem laboris vel operis facere nunc inſtituiſti, tuis ſtudiis votiſque naturæ ſuæ clementer obſecutus annuat, tuoſque conatus in poſterum bono publico promoueat in melius. Vale. Heidelbergæ, Auguſti 22. Anno* 1600.

HER-

HERMANNVS VVLTEIVS IC.

ACADEMIAE MARPVRGENSIS ANTECESSOR PRIMARIVS, HASSIÆ CONSILIARIVS,

Lectori S.

VETVS eſt illa, & à multis ſeculis, dixerim ferme iam inde ab ipſius incunabulis, de perplexitate & difficultate eius iuris, quo vtimur, vſurpata conqueſtio. Quæ vt vera ſit, minime equidem iuſtam eſſe arbitror. Quicquid enim eius eſt, id non tam iuris ipſius vicio, quam hominum, qui id tractarunt hactenus, culpa accidit. Nam ius ipſum ſemper idem eſt, apud omnes ſibi vbique ſimile, tum etiam cum maxime videtur eſſe aliud; certe idem non futurum, niſi eſſet aliud: quam rem mirabiliter conciliant perſonæ, loca, tempora, atque ſi quæ eiuſmodi incidunt circumſtantiæ aliæ, quas cum æſtimare non ſit niſi viri prudentiſſimi, & artis Reipubl. recte gubernandæ peritiſſimi, quin etiam exercitatiſſimi, mirum non eſt, in iure conſtituendo à pleriſque quibus ea cura demandatur, impingi incautius. Hic namque labor, hoc opus eſt, vt ait ille. Et vero quotuſquiſque eſt in tanta hominum multitudine, qui artem iſtam probe calleat, & vt eam calleat optime, ad commodum eius, in qua verſatur, Reipubl. probe accommodare nouerit? Ita enim fere comparatum eſt, vt qui artis ſuæ eſt ſcientiſſimus, idem exercendæ eius ſit imperitiſſimus. Quod ſi vero prouincia etiam iſta obtingat ſcelerato, incredibile eſt, quam ſit res iſta Reipub. periculoſa. Vnde effrenis illa legum figendarum atque refigendarum libido, qua nihil accidere poteſt ad vitam bene beateque in communi ſocietate degendam pernicioſius. Et quis non videat, mox perplexum fieri, quod erat expeditum; difficile quod per ſe erat facile? Verumenimuero non tam hic incuſandi ſunt, qui dant iura, quam qui reddunt. in illis enim rarius eſt, vt qui dent cupiditatibus: in his autem eo nihil eſt frequentius. Qua in re non vno modo peccatur, quorum vnus iudicum malitiæ, alter eorum, qui cauſis patrocinia præſtant, calumniæ tribuitur, cui vtrique vt plurimum accedit iuris imperitia. Huic autem, quod mireris, etiam Iuriſconſultorum ſcholæ nonnunquam occaſionem præbent. Sunt enim in illis diſſenſiones infinitæ: traduntur non neceſſaria plerumque, neceſſaria omittuntur, aut certe neceſſaria tam confunduntur, vt pleraque nihil minus habeant, quam quod ad quæſtionem propoſitam pertineat. Ex quo fit, vt, quid doceant, ipſi plerumque, qui docent, neſciant, diſcipuli non aſſequantur: & fiat mirabilis rerum omnium confuſio, vt multum interſit ad docendum aſſumi artis, quam docere debent, peritos, eiuſdemque docendæ facultatem habentes, qua in re vix credi poteſt, quantum peccetur ambitione vel gratia adſcitis, in quibus eorum, quæ dixi, neutrum eſt; prætetitis, quibus vtrumque ſuppetit. Hiſce accedit commentandi & ſcribendi cacoethes, vt vel ſola librorum mole ars iuris prægrauata ſit, imo facta infinita. Non igitur mirum, ius, quod per ſe eſt expeditum, eſſe perplexum; quod per ſe eſt facile, eſſe difficile; ſed hoc omne, vt dixi, non iuris vicio, ſed hominum culpa accidit, vt non tam de iure, quam de nobis ipſis conqueri debeamus. Animaduerterunt hoc iam pridem viri prudentes, atque in hiſce etiam ipſum Reipub. clauum tenentes, idemque etiam num hodie animaduertunt multi. Quæſitum eſt huic malo remedium: an inuentum, affirmare non auſim. Cogitauit de eo C. Iulius Cæſar; ſed patriæ calamitas huius etiam fundi noſtri calamitas fuit. Idem M. Tullium tentaſſe vero ſimile eſt, eiuſque rei in monumentis ipſius extant veſtigia, ſed tam tenuia; vt vix appareant. Id certum eſt, vtrumque de iure in artem redigendo cogitaſſe, quæ via, meo etiam iudicio fuiſſet expeditiſſima. Eſt enim ars ſui ipſius docendæ & diſcendæ methodus certiſſima. Iuſtinianus noſter alia via ingreſſus centones nobis reliquit ex veterum Iuriſconſultorum Commentariis, & Imperatorum reſcriptis conſutos, in quibus nihil eſt artificioſum. Quod ad cetera, plerique ſunt in ea opinione, iuris perplexitati & difficultati per eos conſultum. Quam verum id ſit, nunc non diſputo. Equi-

dem ingenue fateor, optare me, ſupereſſe nobis Juriſconſultorum illorum Commentarios integros. Quam enim fuerint eruditi, vel ipſi Centones ſatis arguunt. Quæ poſtea inſecuta eſt ætas, commentariis ius Juſtinianeum illuſtrare conata eſt: quod an aſſecuta ſit, iudicent alij: mihi certe ſententia eſt alia, tametſi operam tum præſtitam haud improbem. Hodie ſunt, qui diſputationibus hanc rem committant. quos multum aberrare arbitror. Eſt ſane diſputationum vſus non contemnendus, ipſeque ſum iuris ſtudioſis autor, vt in illis ſe diligenter exerceant, ſed non niſi illis, qui in cognitione iuris, ſi non omnino bene, at ſaltem mediocriter profecerunt. Nam eorum, qui à diſputationibus ſtudium iuris ordiuntur, opera nihil eſt infelicius, qui dum ſe celeriter expedire cupiunt, magis impediunt: qua de re diſſerendi forte nobis erit locus alius. Soli mihi placent, qui ad artem nos reuocant, in qua hoc noſtto ſeculo tentatum & laboratum eſt amplius, quam vllo ante hac alio. Neque adeo infeliciter cecidit alea. Etſi enim quiſque prout à naturæ felicitate, melius etiam à diſciplina elegantiori informatus fuit, ſtudium iſtud hoc vel illo modo inſtituendum cenſuit, multa tamen ſunt, in quibus omnibus belle conuenit, vt non dubitem, quin ſi non hæc, at certe poſterior ætas perfectura ſit propemodum affectum. Cæterum quantum in omni diſciplinarum genere interſit ad ſolidam rerum cognitionem conſequendam, verborum, quibus res illæ ſignificantut habere cognitionem, nemo eſt, qui non intelligat: & ſi vllius artis profeſſores alij ſollicitam de verbis, eorumque proprietate curam habuerunt, certe fuerunt illi Juriſconſulti noſtri, vt vere dixerit ille, Latinam linguam amiſſam vel ex ſolis Juriſconſultorum libris reſtaurari poſſe. Neceſſitatem rei iſtius animaduertit Juſtinianus ipſe, vt verborum ſignificationibus peculiarem titulum in Digeſtis ſuis tribui voluerit. Et vero commentarij interpretum plerorumque ſuperioris ætatis docent, quam viri illi, tametſi quoad cætera, doctiſſimi, ex verborum, eorundemque ſignificationis ignorantia etiam in rebus alioqui non obſcuris impegerint turpiter. Quod fecit, vt qui illis ſucceſſerunt, ſedulo cogitarint de verborum ſignificationibus, ne idem ipſis, quod illis accideret, recte animaduertentes ptimum omnium verborum notitiam eſſe comparandam, atque ita demum ad res ipſas, quæ verbis denotarentur, diſcendas, ptogrediendum eſſe. Et ſane ita eſt, vt qui verba callet, dimidium facti habeat. Quam ob cauſam apud veteres de ſtudiis iuris optime meritus eſt Albericus de Roſate, qui Dictionarium iuris compoſuit. Sed quam imperfectum illud? quam in pleriſque locis erroneum? Multo igitur magis in maximo precio habendi ſunt noſtri ſeculi Iuriſconſulti, qui idem argumentum tractarunt, & non tantum de verborum ſignificatione commentarios doctiſſimos ediderunt, inter quos merito nomino magnum illum Alciatum, Rebuffum, Brechæum, Fornerium, & nuper admodum diligentiſſimum virum, Compatrem & collegam meum honorandum D. Iohannem Gœddæum; ſed etiam Lexica iuris prodiderunt, in quibus ſunt Spiegelius, Oldendorpius, Hotomannus, Prateius, Brederodius, Schardius, & quem omnium maximi in eo genere facio, Barnabas Briſſonius, qui omnes tam accurate ea, quæ ad verborum ac proinde etiam rerum ſignificationem pertinent, tractarunt, vt nihil amplius in eo genere deſiderari poſſe videatur. Atque ita quidem eſt, ſi illos omnes coniungas: at habent interdum ſinguli, quæ cæteri non habeant, & vero ſunt apud nonnullos quædam erronea, vitioſa, heterogenea, interdum ridicula, alia etiam ex iure Ciuili, Canonico, & Feudali, quin etiam ex interpretum Commentariis non ſatis recte diſtincta. Hoc cum à multis iam annis, quibus in hoc ſtudiorum genere verſor, in iſtis Lexicis deſideraſſem, nec ipſe ob negociorum multitudinem quin & valetudinem non admodum firmam, medicinam ei rei afferre poſſem, optaui ſæpe aliquem eſſe, qui publici commodi cauſa hoc, quicquid eſt, laboris in ſeſe ſuſciperet, & Lexica ſuperiora coniungendo, inutilia reſecatet, vtilia relinqueret, & quæ deeſſent aliis, ſuppleret, vt ita perfectum aliquod verborum opus ἀποτέλεσμα tandem aliquando extaret. Dum vero de eo ſum ſolicitus, nunciatur mihi Clariſſ. & præſtantiſſ. virum D. Iohannem Caluinum, I. V. Doctorem, & Academiæ Heidelbergenſis Profeſſorem eximium, in eo eſſe totum, vt eiuſmodi Lexicon iuris, cuiuſmodi animo meo conceperam concinnaret. Lætabar virum, quem mihi popularem inde à pueris notum ea facultate probe inſtructum ſcirem, id opus moliri, & ne ab incepto deſiſteret, ſed pergeret & in publicum emitteret, ſedulo hortatus ſum. Id nunc omnibus numeris abſolutum, in commodum tuum, Candide Lector, prodit: quod vt commendem tibi, opus non eſt. Nam & res ipſa eſt eiuſmodi, quæ cum ſeipſam commendet ſatis, commendatione opus non habet, & modus tractandi talis, vt alium deſiderare non poſſis. Quod ſi amplius aliquid tequiras, actum ages. Tu vero inſigni hoc theſauro vtere, fruere, & Caluinum de ſtudiis publicis optime eſſe meritum, fatere. Dabit, vt poteſt, plura, ſi operam ſuam tibi gratam eſſe animaduerterit, Vale Marpurgi è Muſeo meo Cal. Septemb. Anno poſt natum Chriſtum, M.D.C.

PAVLI

PAVLI MELISSI FRANCI,
COMITIS PALAT. ET EQ. AVR.
CIVIS ROMANI
ODA
AD CLARISS. VIRVM IOHANNEM CALVINVM.
VETTERANVM, IVRISCONS.

Cum vulgaretur LEXICON perfectiſſimum,
ab ipſo conſtructum.

CEV magna paruis flumina fontibus
Naſcuntur, auctis lapſibus amnium,
Si prona iungant hinc & illinc
Bracchia, & ora repleta lymphis;
Tandem ipſa vaſtum nauigero mare
Tergo ſubintrant, dulciaque inuicem
Abſorpta ſalſis æſtuantis
Fluctibus Oceani remiſcent:
Sic è minutis craſſa volumina
Collecta legum principiis, magis
Magiſque & incrementa ſumunt.
Et cumulum numeroſe adaugent;
Immenſa donec regna potentium
In orbe regum fortiter occupent,
Latura tam prauis maliſue,
Quam de bonis licita probiſque
Ius æquitatis. Congeriem prius
IVSTINIANVS *prænimis vberem*
Recidit omnino: ſed ô quam
Multiplicata hodie eſt ſupellex!
Vt ampliatum ſtat pelagus fori
Et grande & ingens! Vix Themis ipſamet
De hinc profundi poſſe longas
Scire vias, liquido fatetur.
Vere beatum dicere ſe queat.
Si vector anceps nauiget in vado,
Portumque tuto lintre tangat,
Poſt nihil ambiguus pericli.
Huic credituris denique ſe freto
CALVINE *nautis ſuppeditas lubens*
Rates, & inſtrumenta, & arma,
Suppetias genus omne, & omne
Genus dolones. LEXICA *plurimis*
Referta rebus, ſunt vice remigum,
Locoque velorum ferentum
Dorſa per & ſcopulos minaces,
Saluâ carinâ, & ſuſpitibus ſaluum
Tranare promptis. Dij, faciles date
Euros & Auſtros: Dij marini,
Quos penes arbitrium & poteſtas
Eſt tranſuolantum: Dijque ſoli iſtius,
In quo moramur, rem ſtudioſius
Hanc principalem promouete.
Tuque adeo generoſe Princeps,
Et docte linguas iuraque, MAVRICI
Sol vne terræ Cattidos, approba
Huiuſque nauarchi labores,
Quos tulit aſſidue tot vſque
Vigil per annos, nec dum animi & ſpei
Fractus: diurnis porro etiam dehinc
Curiſque nocturnis paratus
Ingenij applicuiſſe vires,
Inſeruientes cum patriæ bono,
Tum veræ alumnis & Sophiæ & Deæ,
Cui iuſta lanx & iuſtus enſis
Vindicat imperij tiaram.
Nam quorſus artes diſcimus optimas,
Linguaſque plures, non ſine Pallade:
Si non eaſdem commodamus
In patriæ decus atque laudem?

MYRTILLETI, Menſe Auguſto,
Anno Chriſti M.D.C.

IN LEXICON D. IOHANNIS CALVINI, Philoſophi ac ICti præſtantiſsimi.

Non eſt muta Themis nobis, quamquam addita cœlo
Aſtræa iniuſtam iuſta reliquit humum.
Non Amphictyones deſunt, nec adorea iuri,
Non roſtra aut nobis Areopagus abeſt.
Sunt enim Caij, ſunt Pauli Sulpitijque,
Quique tuas ſubeant Papiniane vices.
Sed quia ſæpe adytis prolata oracla reductis
Intricant captos iuris amore lytas;
CALVINE *haud pateris, laxaſque ea vincla, velintque*
Quid ſibi veſtræ aræ myſtica verba, doces.
Macte animo, modo perge nouos excludere fœtus:
Sic laus, ſic ſerus te vehat ore nepos.

M. IOHANNES LAMPADIVS.
Brunſuigenſis Gymnaſij quondam Rector.

IN LEXICON IVRIDICVM CLARISS. Conſultiſsimiq; viri, Dn. Ioh. Caluini, I. V. D.

FERTVR *Tarquinij, Romana in gente Tyranni,*
Mandatu grauiore Duûmuir Tullius olim,
Quod librum, Romanorum ſecreta ſacrorum
Complexum, atque ſibi commiſſum munere cacus
Inſpiciendum alij, deſcribendumque dediſſet,
Culleo & inſutus, pelago merſuſque profundo.
Nunquid idem metuam iam te CALVINE *futurum,*
Qui nitidum librum, iuris ſecreta Latini
Complexum, nullo, velut alter, munere cacus,
Enucleatum aliis explanatumque dediſti?
Abſit Tarquinij mens improba, culleus abſit.
Nota GOTHOFREDO, VVLTEIO *induſtria nota*
Eſt tua, Ciuiliſque abſtruſa peritia iuris,
Plenius à nullo vt fateantur Lexicon edi
Conciſumque magis potuiſſe, magiſque diſertum.
Vndique perfectum eſt, nil deſit, nilque redundat:
Teque patent adeo verborum interprete ſenſa,
Vt ſi quis tentet Themidos ſuperare profundum,
Tantum iter haud melius compendifecerit, atque
Hoc ceu remigio, ventiſque fauentibus vſus.
Nam quantum viginti aliis, debetur id vnis
CALVINI *ſtudus, extant latoque labori.*

CVNRADVS SCHOPPIVS
Fil. Phil. M. & Poeta Coron. Gymnaſij
Neuhuſini Rector.

ALIVD

ALIVD.

INGENS BRISSONIO *pro merito decus,*
PRATEIO*que ſuum iure ſuo decus,*
HOTMANNO*que manet tempore poſthumo:*
Quod, quæ prima via eſt ad Themidos ſacra,
Normam vſumque docent iura loquentium.
At, quæ pro merito eſt gratia ſingulis,
Vni cuncta recens, iudice quolibet,
CALVINO *dabitur, quatenus omnium*
Solerti ſtudiis conſuluit manu.
Quodque illis nec erat propoſitum antea,
Diſtentis vario ſorte negotio,
Nec vulgi licuit ſub moderamine.
Hic noſter facibus clarius alteris,
(Et quæ nunc præeant lumina ius, vides)
Pluſquam fronte putes, tradidit omnia.
Id vero Canonum te ſat & vſuum
Feudorum erudient verba: vbi cetera,
Lexes ſubdubiam fors facient fidem.
Hæc & quæ poteram plura dicere,
AVCTORIS *prohibet me pudor, aut meæ*
Muſæ prætenuis ſpiritus abſtinet.
Tu quicunque leges, cautius æſtima;
Aut, ſi quando placet, corrige; fas erit.
Sed primum legere eſt, corrigere alterum.

IOHANNES VLRICVS, Bipontinus,
Iuris D. Poeta Laur.

AD D. IOHANNEM CALVINVM IC. Clariſs.

FErrea Martis eunt æterna ſecula bellis,
Docta feros mores, præter & arma nihil.
Lis pro lege viget, poſtquam fas omne piumque
Fugit, & eſt ipſum viuere lege ſcelus.
Scilicet & quod adhuc tantum tolerare labores
Vtile ſit, ſacram Turba profeſſa Themin!
Totque pererratis immenſo ſyrmate libris,
Aut ſimile, aut iſtud perficiatis opus!
Sic ego: ſic Aſtræa redux (libram illa tenebat.)
Vel mihi viſa redux, nec tamen ipſa fuit:
Parce metu quæſtuque; mei non omne receſſit;
Quæque abij terris, reſtituenda fui.
Ira quidem grauis eſt, ſed non æterna Deorum:
Interijt quondam, qui manet Orbis adhuc.
Me quoque flagitiis exactam reppulit Orbis:
Orbe tamen potui parte manere mei.
Eſt etiam præſens non alga vilior ætas,
Temporis & vitium quo tueatur, habet.
Namque (fatebor enim) priſci nunc gloria iuris
Incipit & Studij plana redire via.
Quod ſcriptis, Caluine, doces, doctiſſime, veſtros
Pluribus, ô ſummo digne patrocinio!
Macte animo, Caluine, Themis, viden', aurea cælo
Labitur, & Genium ſuſcipit ipſe liber.

GEORGIVS THVRIVS, Vngarus.

CATALOGVS AVTHORVM, QVORVM *in hoc Etymologico fit mentio, & ex quibus potiſſimum eſt conſtructum: iſque geminus.*

A.

A.Gellius.
Adrianus Turnebus.
Æmilius Ferretus.
Albericus de Roſate.
Andreas Alciatus.
Andreas Tiraquellus
Antonius Auguſtinus.
Antonius Contius.
Antonius Gomezius.
Antonius Goueanus.
Antonius Nebriſſenſis.

B.

Barnabas Briſſonius.
Bartolus de Saxo Ferrato.
Benedictus Curtius.
Benedictus Lampridius.
Bernardinus Maffæus.
Blondus Flauius.
Brechæus.
Brederodius.

C.

Caius Cotta.
Catellianus Cotta.
Corpus Canon.& Ciuile.
Cuiacius.

D.

Dionyſius Gothofredus.
Donellus.
Duarenus.
Dumbertus.

E.

Eraſmus Roterodamus.

F.

Fabius Cotta.
Forcatulus.
Fornerius.
Franciſcus Balduinus.
Franciſcus Connanus.
Franciſcus Curtius.
Franciſcus Duarenus.
Franciſcus Hotomannus.

G.

Gœddæus.
Gothofredus.
Gulielmus Poſtellus.
Gulielmus Budæus.

H.

Hermannus Vulteius.
Hermippus Callimachus.
Hieronymus Treutlerus.
Hugo Donellus.

I.

Iacobus Cuiacius.
Iacobus Curtius.
Iacobus Ræuardus.
Iacobus Spiegelius.
Ioach.Mynſingerus.
Ioh.Baptiſta Caccialupus.
Ioh.Baptiſta Ferretus.
Ioh.Bellonus.
Ioh.Brechæus.
Ioh.Brodæus.
Ioh.Corraſius.
Ioh.Cotta.
Ioh.Droſæus.
Ioh Ferrandus.
Ioh.Gœddæus.
Ioh.Oldendorpius.
Ioh.Robertus.
Iulius Pacius.
Iuſtus Lipſius.

L.

Lancinus Curtius.
Lazarus Bayſius.
Liuius Gregor.Gyraldus.
Ludouicus Cælius Rhodiginus.

M.

Marius Antonius Maioragius.
Martianus Capella.
Matth.Weſembeccius.
Muretus.

N.

Nicolaus Bellonus.
Nonius Marcellus.

P.

Pacius.
Pardulphus Prateius.
Petrus Aldobrandinus.
Petrus Anchoranus.
Petrus Cornelius Brederodius.
Petrus Crinitus.
Petrus Faber.
Petrus Peckhius.
Petrus Pitheus.
Petrus Rebuffus.

Q.

Quintus Curtius.

R.

Raphaël Fulgoſius.
Raphaël Sailerus ex Com. Duareni.
Rebuffus.

S.

Scaliger.
Sebaſtianus Medici.
Silueſter Aldobrandinus.
Sigonius.
Stephanus Forcatulus.

T.

Treutlerus.
Turnebus.

V.

Victorius.
Viglius Zuuichemus.
Vlricus Zaſius.
Vulteius.

W.

Weſembecius.

Lexicographi Græci.

Iulius Pollux.
Suidas.
Lexic.Bud.Conſtantini.

Latini.

T.Varro.
Feſtus Pompeius.
N.Marcellus.
Albericus Roſatius.
B.Briſſonius.
F.Hotomannus.
I.Spiegelius.
I.Oldendorpius.

Iuris Auctores Græci.

Solon.
Modeſtinus de excuſat.
Iuſtiniani Nou.& Edicta.
Leonis & Iuſtini Conſtit.
Τὰ βασιλικά.

Latini.

XII. Tabul.
Vlpiani Tituli.
I.Pauli ſententiæ.
Gaij Inſtitutiones.
Voluſius Mætianus.
Q.Septimius Tertullian.
Pandectæ IC.
Codicis. Gregor. Hermo. Theodoſ. & Iuſtiniani Inſtit.Iuſtiniani.

Interpretes Græci.

Baſilici.
Theophilus.
C.Harmenopolus.
Euſtath.C.P.Anteceſſor.

Latini.

Iulianus Patritius.
I.Frontinus.
Agg.Vrbicus.
Hygenus.
Anianus.
F.Martinus.
Azo.
Accurſius.
I.Beluiſius.
Speculator.
Cynus. Diuus.
Bartolus, Baldus.
P.Caſtrenſis.
Ang.Aretinus.
P. Decius.
Iaſon.
F.Ripa.
A.Alciatus.
F.Duarenus.
Io.Corraſius.
I.Cuiacius.
G.Budæus.
L.Bayſius.
A.Auguſtinus.
Simon Schardius ad leges Rhod. nauales & militares.
Petrus Faber.
Berengarius Fernandus.

Ex Iure Pontificio.

Decretales.
Sext.Decret.
Gratiani Decreta.

Interpretes.

Bernardus.
Abb.Panormit.
I.Andreas.
Felinus Sandeus.
Ang.Clauaſius.
G.Benedictus.

Ex Medicis.

Hippocrates.
Galenus.

Ex aliis Claſſicis ſcriptoribus.

Homerus.
Plato.
Xenophon.
Demoſthenes.
Ariſtoteles.
D.Halycarnaſſæus.
Diodorus Siculus.
Dio.
Iulius Firmicus.
Symmachus.
Heſychius.
Moſchopulus.
M.Cicero.
C.Tacitus.
T.Liuius.
Suet.Tranquill.
Aſc.Pædianus.
M.Fab.Quintil.
Sidon.Apollin.
Caſſiodorus.
Vegetius.
Iſidorus Etymol.
A.Gellius.
Lib.qui Cæſarum vitæ inſcribitur. Et alios præterea citauimus, quos recenſere infiniti eſſet operis.

LEXI-

LEXICON IVRIS CIVILIS, ET CANONICI, THEORETICI ET PRACTICI:

idest,

DE VERBORVM, QVÆ AD IVS CIVILE ET Canonicum Theoreticum & Practicum pertinent, ſignificatione, deque eius formulis;

Commentarius,

Recepto literarum Alphabeticarum ordine ac more digeſtus.

A.

A Litera, in Græciam è Phœnicia à Cadmo allata fuit, vt Plinius lib. 7. cap. 56. hiſtoriarum naturalium, de rerum inuentoribus loquens, teſtatur.

Significatio literæ ac voculæ huius diuerſiſſima eſt.

Notarios veteres, quibus, vt cum Manilio loquar, litera, verbum erat, huius literæ compendio integras pleraſque voces ſtrinxiſſe ex Valerio Probo, Magnone, & antiquis inſcriptionibus liquet. Briſſon.

A, litera ſalutaris à Cicerone in Oratione pro Milone non ſine cauſa nuncupatur: quandoquidem apud veteres Romanos, iudices, ſi cauſa ipſis bona videbatur, reum huius literæ indicio abſoluebant: quippe literam A. notam abſolutionis (ſicut literam C. notam condemnationis & N. L non liquet, notam dubitationis in cauſa iudicij perplexa & obſcura) in tabella, quam à Prætore accipiebant, ſinguli abſoluentes ſuo ordine aſcribebant, Hoto. Spieg. Prat.

A, litera, fuit & Nota in ſuffragiis & comitiis legũ, qua ſe ciues repudiare rogationem ſignificabant. Nam duæ tabulæ dari ſolebant: in quarum altera V. R id eſt, vti rogas: in Altera A, id eſt, antiquo, ſeu antiqua ſequor, noua non placent. ſcriptũ erat. Eſt enim, vt Feſt ſcribit lib. 1. Antiquare, in morem antiquum ſeu priſtinum reducere. Hotom. A, in comitialibus ſuffragiorum Tabellis vim Antiquandi, in Iudiciariis vim Abſoluendi obtinuit, ait Briſſon.

A, Auguſtum ſignificat in inſcriptionibus & ſubſcriptionibus conſtitutionum Cod. Theodoſ. & Iuſtinia. & Nouell. Prateı. Erat & litera A, nempe maiuſcula (vt aliæ permultæ) prænominis nota, vt ex Valerio Probo, Epigrammatiſque Vrb. Veteris liquido conſtat. Si namque punctus huic literæ poſtponatur, Aulum ſignificat, hoc modo, A. Ofil. Aulus Ofilius, ICtus l. 2. de Orig. iuris. Spieg.

A, præpoſitio, variis loquendi formulis inſeruit: interdum congregat, præſertim cauſam efficientem (cuius ſubinde nota eſt) cum cauſato ſeu effecto: interdum ſegregat: idque vel propinquius vel longinquius. Cauſatiue accipitur apud D. Auguſtinũ & Iſidorum c. coniuges & c. coniux, cauſ 27. qu 2. Quandoque cauſas ad aliquid faciendum inſtrumentales ſeu efficientes adminiſtras (hoc eſt miniſtros certos, vel certis officiis & dignitatibus præfectos) deſignat; idque certis quibuſdam nominibus coniuncta: vt, à manu, à ſtudiis, à commentariis, à libellis, à rationibus, à ſecretis. de quibus formulis mox infra. Sueton. in Claud. Super hos Polybium à ſtudiis, Narciſſum ab epiſtolis. & Pallentem à rationibus. Sumitur etiam pro Ex, apud Gaium, l. adeo 7 §. quod ſi vno. ff. de acquir. rer. dom. A te pro Ex te, Ab his, pro Ex his, Ex horum numero, l. 34. de vſu & vſufruct. Ab hoc legato retinere, pro Ex hoc, l. 28. de liber. legat. Briſſon. Pro donec, quandiu Alciat. lib. 7. Parerg. c 21. accipi debet apud Terentium Clementem l. ſed ſi hoc 62. § 2 ff de cond & demonſtr ibi, ſi à liberis non nupſerit: i. donec vel quandiu filios habuerit, eos non deſeruerit. Sonat etiam idem quod Pro: quo ſignificatu eleganter vſurpatur cum inter partes diſſidentes in litamus alterutrius propugnatores & amicos: vt, qui à reo vel ab actore eſſe dicuntur: Cicero in Cluentiana: Non modo dicendi à reo, ſed ne ſurgendi poteſtas, &c i. pro reo Interdum loci propinquitatem denotat, vt à theatro venire: id eſt, à loco, qui eſt iuxta theatrum: A liquando ponitur pro Per, teſte Alberico, vt in l. 1. C. ad leg Fab. de palg. ibi, A quo. i. per quem. Interdum ſumitur pro De, vt à Caſtro Nouo. Sic aliquando non indoctos locutos fuiſſe ſcribit Thom Linacer, indicans etiam pro, Verſus, præpoſitione vſurpari. Prat.

A & Ab dictiones ſunt ſuapte natura excluſiuæ, & ſeparatiuæ, vt notat gl. in l. ratio §. ſi per venditionem, in fine, ff. de act. empt. quod cõfirmat Bart Bald & alij. Hinc & qui recte proprieque loquuntur, ij dictionibus A & Ab pro dictione Poſt, quæ & ſeparatiua eſt, ſæpe vtuntur: vt de priore Pomponius l. 2. quod ad magiſtratus, de origine iuris: & veluti ſecundum locum à regibus obtinebat: i vt annotat Zaſius, poſt reges, neque enim is rex erat. Et Suetonius in Cæſare: Plebs ſtatim à funere ad domum Bruti & Caſſij cum facibus tetendit. Et Plinius lib. 25. c. 5 Hoc contingere, ſi a conceptu ſuccus continuus bibatur in paſſo. Et paulo poſt: Quarto die à balneo coire eos. A ſententia, i. poſt ſententiam latam. A morte teſtatoris i. à die mortis, l. 87 de leg. 2 Briſſon. De dictione etiã Ab, eſt illud in eundem ſenſum Plauti in Pœnulo. Iam ab re diuina credo apparebunt domi: & Columellæ lib 11. c. 15. Poſt hæc quæ diximus ouillum, & ad hoc caprinum eſt. Quandoque A præpoſitio habet vim immediati, poſt antecedens quiddam, temporis. Sic Pompon. d. l. 2. A cæde. pro, continuo poſt cædem, Paulus A diuortio, in l pater 30. § 1 ff. ad leg. Iul. de adult. Spieg à legatis ſolutis l 76 fin. de leg. 2. Sunt qui inter huiuſmodi dictiones A, & Ab, diſcrimen faciunt, quantum ad vim excludendi, vel includendi. vt Alber. in l. 1. §. æſtatem, ff de aqua quotid. Tiraq. in tract. de retract. lignagier § 1. Iour. gl. 11.

A & Ab, quandoque ſignificant terminum A quo, ſicut vox, Vſque, terminum Ad quem. Terminus à quo, ſæpius excluſiue ſignificat, de quo Bar. in l. patronus § 1. in fin de leg. 3 Old

A pro ſtatim poſt. A, pro ſub primum initium, poſt initium. Vt ſi ſtatuto caueatur: à pulſu campanæ veſperi nemo per vicos incedat: interdum incluſiue ſumitur; vt ſi ſtatuto caueatur: à pulſu campanæ circa diluculum cuique domo exire licet. Sic l. 21. C. de nupt. à caligato milite (nempe annumerato, incluſo ſimul comprehenſo) vſq; ad protectoris perſonam Prat. A præpoſitio, priuandi quoque vim habet, & ſignificationem verbi, cui iuncta eſt, immutat: ſed id apud Græcos, vt in dictione ἀπόλιδες id eſt extorres) qua vtitur Vlpian. in l. 1. § hi

quibus ff.de legat.3. Interdum ſubauditur à iure hæc præpoſitio; vt in l.milites agru m in pr.ff.de re iudic.& in l. liberto, 31.§ litem,ff.de negot.ge ſt.Spieg.

Ab aliquo poſſidere: itinere, actu, ab aliquo vti; ab aliquo aquam ducere, quæ ſæpe in edictis Prætorum, aliiſque librorum noſtrorum locis occurrunt, non hoc ſignificant, quod prima fronte videri cui poſſit; ab aliquo poſſidendi, eundi, agendi, ducendi, ius cauſamque habere, vel etiam eius voluntate, conceſſione, permiſſu poſſidere, vti, ducere: Sed potius alicuius (inuiti aut fraudati) poſſeſſionem tenere, per alicuius fundum ire, agere ex eius prædio aquam ducere. Exépla ſunt in l.1 ff.de itin.& paſſim. Vi ergo à me poſſidet, qui me vi deiecit, mihique poſſeſſionem abſtulit, l.1. §.ſi à me ff. vti poſſid Similique modo, clam à me poſſidet, qui meam poſſeſſionem clam & furtiue ingreſſus eſt.

Ædificatum etiam ab aliquo habet (quo genere dicendi Afri in l.46.ff.de damno infect. vſus eſt) qui in alicuius, licet non conſentientis, ſolo ædificium poſuit. Sic denique ab aliquo fundum pro hærede poſſidere, accipimus in l. 21. ff. de vſucap.Briſſon.in lexico.liter. AB. vide & infra, A me poſſidet,& infra, Ab illo vtitur.

Ab aliquo poſſidere, pro, poſſeſſionem ab aliquo certo nactum eſſe, alicuius certi hominis poſſeſſionem obtinere. Prætor in l.1. vti poſſidet. vti ædes iſtas nec vi nec clam alter ab Altero poſſidetis. Vi ergo ab aliquo poſſidere, eſt vi poſſeſſionem illi ſoli eripuiſſe, eamque vi obtinere. Hinc Ab aliquo vti re quapiam dicitur, qui illi præciſe rei ſuæ vſum ademit; eumque quo modo retinet. Prætor in l.1.de itin. actuque priu. Quo itinere actuque nec vi, nec clam, nec precario, ab illo vſus es. Nam hoc eo pertinet, vt nominatim notetur is, à quo vſum actorem non oportuit: neque ſatis eſt, ſi infinite à quouis alio vſus eſſet. Sic ab aliquo aquam ducere eſt, non vndecunque aquam ducere, ſed ex illius, qui præciſe nominatur, fundo deductam habere. Prætor in l.1 ff.de aq.quot. Vti hoc anno aquam non vi, non clam ab illo duxiſti. Prat.

Ab aliquo ſoluere. vide infra. A me ſoluere.

A bis ſeptem verbis: Prouerbium in eos competens, qui à noxia quapiam purgati ſunt: propterea quod antiquitus mos eſſet, homicidio pollutos, veſtes ſuas bis ſeptem inundationibus immerſionibuſque lauare. Eraſm. citans Suidam. Spiegel.

A capite arceſſere. Quum res ab eo repetitur quod eſt in negotio præcipuum, à capite arceſſi dicitur. Vide Cicer. lib.de Oratore 2. item de legib.1 & in Topicis. Spieg. vel potius: cum res propoſita è primis & originalibus principiis, ſeu cauſis, finibus, ac fundamentis deducitur.

A capite ducere, id eſt ab origine. Caput eſt enim, è quo riuuli manant Vlpian.in l. 1. de aqua quot. Nam ſuperiora, inquit, interdicta ad eos pertinent, qui à capite ducunt. vide infra, caput aquæ Spieg.

A capite periculum propulſare, vide agere de capite.

A capite rationem reddendam, vt intelligi debeat, oſtendit Paulus iuriſconſ & l.& qui natura ff de neg.geſt.

A carceribus. Latini ſcriptores cum exorſum negotij ſignificare volunt, ab ipſis carceribus, dicunt: cum finem, ad metam vſque. Sumtum à certaminibus equeſtribus, vbi curſus initium eſt à carceribus.id eſt, repagulis.

A certo herede legare: vide mox infra. à filio.

A commentariis, qui præſunt commentariis: i qui in commentarium cuſtodias referunt, & veluti diarium cuſtodiarũ conficiunt Hos Aſcon.vt & ICtus, vocat commentarienſes, non à commentario, carceris loco, vt Accurſ. diuinare libuit: Spieg.

A cubiculo, pro eo qui principali cubiculo miniſter aſſcriptus eſt vſurpari video, etiam à non vulgariter eruditis: vt teſtatur epigraphe, quæ extat apud Ciceronianorum Principem, Petrum Bembum lib.Epiſt.11.

A cunabulis, id eſt, à pueritia, ſiue primæ vitæ rudimentis. vide infra cunabula.

A Deo ficti. Qui vehemente ad aliquid natura compoſiti ſunt, hos prouerbiali ſermone, ad hoc natos, factos, ſculptoſque dicimus. Spieg.

A Duum viro: pro imperio vel permiſſu Duum viri. A Duum viro dimitti intelligendus eſt, qui iuſſu, permiſſu, mandatuue Duum viri dimittitur. Vlpian in l ſi quis.52 § 6.ff.de furt.

A filio legare, i.e. ita legare, vt legatum nonniſi à filio, ſi quis natus eſſet, accipi poſſit; ſubſtituto non item: vt ſcil. legatario curæ ſit ſalus filij, cum in ea emolumentum poſitum intelligat Nam legata non valent, ſi is à quo nominatim teſtamento relicta eſſent, hæres non potuiſſet. Spiegel.

A filio, liberto, ſeruo, ſecundo herede, à ſubſtituto Legare, Relinquere, legata repetere, Teſtator dicitur, qui filium libertum, ſeruum, ſubſtitutum, damnat aliquid dare vel præſtare.

A certo herede legare: certo hæredi, vt legatum aliquot præſtet, mandare, ſic vt [illegible] illud debeatur ſolo; Cicer. in Topi. Si pater.familias vx[illegible] ancillarum vſumfructum legauit à filio, neque à ſecundo herede legauit, mortuo filio mulier vſumfructum non amittet. Idem pro Cluent. Itaque ei teſtamento legat grandem pecuniam à filio, ſi quis natus eſſet: ab ſecundo herede nil legat. Marc.in l.6. ff.de aur & arge.it. Seia ab hærede P.Mæuio ita legauit Hotom.Briſſon.

A fonte ducere, ea ſigura dixit M.Tul.de leg.1 qua de Orator.2. A capite arceſſere. De quo paulo ante. Viſne ergo, inquit, ipſius iuris ortum à fonte repetamus? Spieg.

A fronte atque à tergo, pro eo quod eſt, Diligenter inſpicere, & præterita eum præſentibus ac futuris conferre.

A laude abeſſe: pro, laude carere.

A leone manu aſſerere: pro eo quod eſt, à leonis poſſeſſione & Dominio, ſermone in compendium redacto, Plaut.in Perſa.

A libellis vocantur, qui Principi in libellorum, h. e. vt vulgo, ſupplicationum negotio ſubſeruiunt, qui libellos agunt.

A liberis, pro quandiu liberos habebit, l.ſed ſi 63 §.2. de condit & dem. Si à liberis impuberibus non nupſerit, i.e quandiu liberi erunt impuberes. Hotom. Alciat. Parerg.c 21. Briſſon.

A linea incipere dicuntur, qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium. Spieg.

A manu ſeruus, & à manibus ſcriba, cuius manu ad literas ſcribendas Principes vti ſolent: Barbari ingroſiſtas nominant. Tranquillus in Cæſare: Philomenem à manu ſeruum, qui necem ſuam per venenum inimicis promiſerat, non grauius quam ſimplici morte puniuit. Idem ſcribas à manu, in Nerone, & alibi, peculari verbo vocat Amanuenſes.

A matre recentes liberi, ſunt recens nati & ſanguinolenti: vide Gothof. ad leg 2.in prin.C.de patrib.qui filios ſuos diſtrax.

A me poſſidet, qui poſſeſſionem meam iniuſte nactus eſt, l.3.pr. ff.vti poſſidetis. Prate. vide ſup. ab aliquo poſſidere.

A me ſoluere: pro de mea pecunia dare.

A Titio perſoluere, de Titij nummis perſoluere. Cice. ad Attic. lib.5. Homines non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe à me ſoluere: quod enim Prætori dare conſueſſent, quod ego non acceperam, ſe à me quodammodo dare: i.e. de mea pecunia. Idem in Planciana in fine. Sinite me, quod vobis fretus huic ſæpe promiſi, id à vobis ei perſoluere. Plautus. Da ſodes à te: poſt reddidero tibi. Me. Imo cedo abs te. Hoto. adde Pratei.

Ab aliquo igitur perſoluere, ſoluere, dare, vel repræſentare, numerare, vel ſuppeditare, eſt, pro aliquo, vel nomine alicuius, vel etiam de nummis alicuius, ſoluere, &c. Nizol Spieg. Interdum ab aliquo ſoluere eſt pecuniam ab eo exactã ſoluere. Epiſt. ad Attic. 7. Is laborat, vt, tibi quod debet ab Egnatio ſoluat, i pecuniam exactam ab Egnatio debitore ſuo.

A militibus paſſuum circiter duobus: h. e. interuallo duorum millium paſſuum. Spieg.

A parte legatarij, h.e. pro legatario, vel in gratiam, & fauorem legatarij: quære infra ſuggeſtum eſt. Spieg.

A punctis qui præerat reditui aquariorum, Corne. Lancillott citat Frontin. lib.2.de aquæ duct. Spiegel. Prat.

A quatuor annis: quære, Intra 4. annos.

A rationibus, ratiociniis præfecti: qui vulgo magiſtri computorum dicuntur: quo nomine cenſendos puto, qui nunc apud Principes Recheniæthe, Cammerræthe, appellantur. Spieg.

A rei condemnatione relaxari, oppon. Ad reſtitutionẽ rei condemnari, in l. item ſi cum exceptione quatenus autem ff. quod metus cauſa.

A Remo ad Tribunal. Dici ſolitum Reterodamus indicat, vbi quis repente ab infima conditione prouehitur ad honeſti muneris adminiſtrationem.

A ſe decipi, vide Paulum in l.nam ſi, ff.de [illegible] vend.

A ſecretis ſunt, qui ab ore Principis imperia accipiũt diplomatum ſubſcribendorum, edictorumque, quæ in conſilio ſelecto ſecerni ſolent. Secretarij veluti ſcribarum vice funguntur in reſcriptis ſubſignandis, quæ iure & æquitate nituntur: quæque ex bono & equo poſtulantibus conceduntur ſine ſcientia Principis. Secretarij vocem, qua nunc ſignificatione vtimur, ceu nuperam, quidam deuitandam putarunt. Eam Beroald. neutro genere pro repoſitorio rerum ſecretarum Latinam agnoſcit, & à Latinis ſcriptoribus vſurpatam oſtendit comment. in Sueton. Conſtabit in vtraque etiam ſignificatione ab Eccleſiaſticis frequentatam, ſi quis diligenter actiones euoluerit Calcedonenſis Concilij. Sed & ex eiuſdem Synodi actionibus vocabulum, à ſecretis, ab antiquo huc vſque deductum colligitur.

A ſtudiis, cuius opera quis in ſtudiis literarum vtitur, vtpote viri eruditi.

A ſubiecta materia, locus diligentiſſime obſeruandus, velut Princeps inter omnes probandi iuris modos. Argumentum autem à ſubiecta materia ſic habet originem in iure ciuili: verba deſeruiunt rebus, non autem res verbis. Tantum enim ad hoc verba ſunt inuenta, vt res ſignificent in hominum commerciis: quare dici rectiſſime ſolet: verborum quidem prior, rerum tamen potior eſt cognitio. Hinc duci ſolet talis argumentatio, quam à ſubiecta materia vocant. Significatio verborum accommodanda eſt (quoad licet) ad qualitatem ſubiectæ in negotiis materiæ.

te

A te peto, marite, ſi quid libertorum habueris, illis prædia relinquas: vel, ſi non habueris, tuis, ſiue meis propinquis; aut etiam noſtris libertis: Hiſce verbis non datam electionem, ſed ordinæ ſcripturæ factam ſubſtitutionem, Papinianus reſpondit in ſi n.l.cum pater ſi 105, ff de legat.2.Spieg.

A Tormentis, i. violentia & cruciatu, non eſſe incipiendum, D. Auguſtus conſtituit. Accedit item diui Hadriani epiſtola, cuius meminit Vlpian.in l.1.de quæſt.Spieg.

A.T.M.D.O. Aio te in hi dare oportere, vt Valer. Prob.teſtatur.quæ perſonalis actionis fuit formula, quia perſona rei nominatim in agendo notabatur:& ſtricti iudicij, quia ſimpliciter ait Cicero, aſpere & directo oportere de certa definitaque ſumma dicebatur. Aio vero, antiqui pro affirmo & contendo dicebant, authore Nonio, vnde aientia Cicero appellat, quæ Græci forenſi & litigioſo verbo κατηγορικά Hotom.

AB.

Ab, aliquando accipitur pro contra, citant Alber. & Oldend in l.14.ff de publ.& veſtig ſed ibi AD non AB, legitur in P. Flo. & vulgar. vbi AD pro contra accipit Accurſ.Pratei.

Ab præpoſitio verbis iuncta, quæ auferendi vim habent, mirum quantum auget: vt Abiicere, Abhorrere, plus aliquanto ſignificant, quã ea à quibus deſcendunt verba. Conna.4.c.4.nu.1.

Ab etiam pro Ob ſumitur, in conſtit. Theodoſ.l vnic C.ſi quis Imperatori maledix Equidem pro Ex, illic accipi debere putem, vt indicio eſt verbum, Proceſſerit, ibidem poſitum. Sic ab aliqua liberos procreare, pro, Ex aliqua, & cum aliqua. l. imperialis, l.23. §.itaque per hanc 8. C. de nupt. Sic ab his, pro ex his, ſeu ex eorum numero.l 34.de vſu & vſuf 2.Ab hoc legato retinere, pro ex hoc l 28.de lib lega.Briſ. Quandoque Ab ſumitur pro Per: vt in c ab eo, in princ.de appel lib.6. Interdum ſeparationem ſignificat Accurſio, l. ſi ex duobus, in princ ff. de duobus reis. Solet in hanc rem citari lex neminem ex iis, ibi, ab initio, de decur. lib 10. C. Accurſius tamen ibi pro, Poſt, accipi exiſtimat. Sæpe etiã ſumitur pro Sine in l.ſi quis ſeruo, in fine ibi, ab re C.de furt.

Ab etiam præpoſitio cognationum gradus promouet, de quo mox infra ante Abacti.

Ab particula in compoſitione complet nonnunquam ſignificationem dictionis cum qua componitur, vt abſoluo, abnumero: hoc eſt, omnino ſoluo, numero. Notum eſt a, ab, abs, eiuſdem eſſe ſignificationis, quod & Bartol. vult in l ſi ex duobus reis. Differre autem in orationis contextu de quo vide Linarrum lib.cit.

Ab actis (de quibus Nouel 38.) Actorum ſcriptores. Hinc ab actis fori, l per hanc.C.de aduoc.diuerſ.iudicior Prate.

Ab actis, quibuſdam ætatis noſtræ eruditis, ſunt ij qui ad tribunal nomine partium producta vel excipiunt, vel tranſcribunt in acta.Spieg adde Pratei.

Ab aliquo perſoluere vide ſupr. à me ſoluere.

Ab aliquo peti, pro eo quod aliquis petit, vt Alber.indicat in l. cum pater.§.ex pactis ff.de pact.dotal. Item, ab aliquo non exigi, i. ne exigat, l vlt.§ ſi pater eod Spieg.

Ab aliquo poſſidere; itinere, actu, ab aliquo vti; vide ſupra in litera A.

Ab aliquo abſolui: in voce abſolui explicabitur,

Ab Epiſtolis, qui præeſt Epiſtolis apud magnatem, vel Principem, ſiue vt eas accipiat, ſiue vt ad illas reſpondeat. Spieg. Idem fere quod Secretarius.

Ab Exactione tributorum, hoc eſt ne exactor tributorum conſtituatur: ait Paul.in l vlt.de veteran Spieg.

Ab hinc centum annis, vetus locutio, quæ (pace quorundam dixerim) non hoc ſignificat, quod vulgari lingua dicere ſolemus, poſt centum annos, vt, poſt homines natos: ſed centeſimo ab hinc anno: vel annus nunc agitur centeſimus, Cicero Verrin.3. planiſſime hoc demonſtrat: Quæſtor Cn. Papirio conſule fuiſti ab hinc annos 14. Nam à Pompeio & Craſſo Conſul. ad Papirij conſulatum totidem anni numerantur, Idem Verrina 4. oſtendit illum menſem comitialem fuiſſe, comitiis adhinc triginta diebus habitis, i.trigeſimo die. Huc illud Chariſij pertinet, lib.1.Ante annos adhinc decem natus veteres dixerunt, quod eſt, ante annos decem natus. Hotom. De hac dictione vide Tiraq. in tract.de retraict.lignagier.§. 1.Gl.11.Prate.

Ab hoc, i. poſthac, l.2.§ ab hoc ff.de origin.iur.Nebr.

Ab illo vtitur. qui alicui rei ſuæ vſum ademit.in edict. Prætoris l.1.in princ.ff.de itin. actuq; priuat. de quo ſupra ex Briſſ. in verbo, Ab aliquo poſſidere.

Ab inteſtato, i. ſine teſtamento. Inſtit.de hæred. quæ ab inteſt. def.Spieg Nebr.

Ab ipſa Meſſe, Senecæ hoc verbum in eos conuenit, qui vel cõmodis vel ſpe cõmodorum detinentur, quo minus ſemet explicent à negotiis, quaſi deſerturi aurum, cum inſtat meſſis. Quam multi ſunt, ait Eraſmus, in Principum aulis, quos tædet eius vitæ, diſcruciánturq; libertatis deſiderio. Verum iſtis ad libertatem aſpirantipus reclamat cupiditas. Tam magnas ſpes relinquam? ab ipſa meſſe diſcedam.Spieg.

Ab omnibus hæredibus qui legaretur, docet Vlpianus in l. ab omnibus 104.in pr ff de legat.1.

Ab omnib.gradibus exhæredare vide l 1 in pr. C.de lib.præter.

Ab originum (vel, vt alij ab Aboriginum) ſeculo dicemus, cum ſignificamus rem ab extrema vſque antiquitate repetitam.

Ab ouo vſque ad mala, pro eo quod eſt, ab initio vſque ad finẽ. Qui rem altius repetunt quam oportet, notantur illo verſu Horatij;

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo. Spieg.

Ab te: vide infra poſt Abpatruus

Ab reo, pro defenſor & patronus rei, ad Heren lib 2. Conſiderandum eſt, ne aliud accuſatoris criminatio contineat, aliud defenſoris ratio purget: quod ſæpe conſulto ab reo faciunt, anguſtiis cauſæ coacti Hotom.

Corondis vice eſto, quod Latini præpoſitione Ab gradus generis, ſeu cognationum, & ſurſum & deorſum proferre ac promouere ſoleant. Nam proaui paterni vel materni patrẽ, matrem, Abauum, Abauiamque appellant: ea voce (quod & Feſt. lib.1.tradit) demonſtrantes, eos ab auo abeſſe, & illum auiatum, hanc auiam eſſe Quibus nominibus etiam proauiæ paternæ vel maternæ patrem vel matrem, deſignamus, l. 1.§.4.ff.de gradib & adfin. Theophilus Latini ſermonis rationem ſecutus ἀπὸ πάππου καὶ ἀπομάμμην vocat Similiter abaui paterni vel materni, fratrem, ſororẽ, Abpatruum, Abamitam, abauiæ paternæ, maternæque fratrem, ſororem Abauunculum, Abmaterteram dicimus, l.3.ff. de gradib.& aff § 6. Inſtit.de gradib.cogna Paulus lib.4 ſent tit 10.Quos & patruos auunculoſque Maximos. amitas, materteraſque Maximas appellari traditur in l.vlt. §.auunculus maximus, ff de gradib Ex eodem fonte deſcendunt etiam Abnepos, Abneptis. Hi ſunt pronepotis, proneptis, filius. filia, nepotis neptiſve nepos, neptis, l 1 § 4.l vlt.§. Abnepos ff.de grad. & affi. Græce ἀπέγγονος, ἀπεγγόνη Briſſ.lexicon.

Abacti greges, qui aut furto, aut per vim adducti ſunt:& abacti magiſtratu, qui coacti depoſuere magiſtratum. vel imperium Ex Feſt.lib.1 Spieg. Hotom.Briſſon. abactos magiſtratus dicit.

Abactor vide l.8 §.2.C.de repud.

Abactores (vide infra Abigei) ſunt pecuariorum animalium fures, quos Vlp. Abigeos vocat: Iulio Paulo vero Abactores ſunt qui vnũ equum, duas equas, totidemq; boues vel capras decem, porcos quinque abegerunt. Cætera vide lib.ſent.eius quinto tit.20.Spieg Hotom. Hoc autem genus hominum in Hiſpania maxime inuenitur. Sed à Iuriſconſ. potius Abigei dicuntur, de quibus titulus eſt libri 47. ff in cuius prima lege Vlpian. Qui pecora ex paſcuis (ait) vel armentis abigunt, hi proprie dicuntur Abigei. Quod ſi quis oues aberrantes aut alias quadrupes abduxerit, non erit reus crimine abigeatus, ſed potius furti. Eſt enim abigeatus ipſum abigei crimen quod in Hiſpania grauius quã alibi gentium, debere puniri, Hadrianus Cæſar conſuli reſcripſit. Abigei, inquit, cum duriſſima puniuntur ad gladium damnari ſolent. Puniuntur autem duriſſime non vbique, ſed vbicumque frequentius eſt id genus maleficij.Nebriſſ.

Abacus Alciat.lib.4.cap.2. Parerg.& Budæ.in l.quod ſi ſeruus, §.ſed ſi ff.de in rem verſo, tabula calculatorum, ſiue logiſtarum eſt, & coquorum: quod & Iulius Pollux indicat lib. 10. cap 24 & lib.6.cap 13.Eſt etiam Scrinij genus ſuper quo vaſa argentea reponi ſolebant: de hoc ſenſiſſe mihi videtur Varro lib 8.de lingua latina: Porro non abaces, vt falſo autumãt Accurſ. Nebricenſ.& Spieg.in lexico iuris ciuil, (quãuis vulgati codices ita habeant) ſed βάσεις vt in P. Flor. legendum; res ipſa docet, apud Iauolenum, l. hæres meus.100. § fin ff de leg.3.Prat. apud Vitruuium rectoria abacorum leguntur: Sũt autem qui illic abacos ſeſſiones vel ſcabella ad ſeſſum habilia, aut podia eſſe cenſent: ſed horum expoſitionem explodit Hadrianus Turneb.lib.2 Aduerſar.cap.3.

Abalienare proprie eſt alienum facere quod noſtrum eſt. Abalienat etiam, qui alienam rem vendit, Paulo ICto Spieg.

Abalienare vetus verbum eſt ciuilis iuris, hoc eſt ciuium Romanorum proprium, peregrinis hominibus non commune: quo perfecta rei alicuius alienatio ſignificabatur. Itaque Vlpian.l.abalienatum.67.de verb.ſign. Abalienatum, inquit, nõ proprie dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet: venditum tamen recte dicitur.Hotom Prat.vid.Alienare.

Abalienatio eſt, eius rei quæ mancipi eſt aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſſio, inter quos ea iure ciuili fieri poſſunt: vt ſcripſit Cic. in Top. Quo ex loco tria notanda: primum cum ſex ſint acquirendarum rerum modi, quos Vlpian. in inſtitutiunculis enumerat, emancipatio, traditio, vſucapio, in iure ceſſio, adiudicatio, lex: duos tantum ſolos eſſe, quib. res à dominio noſtro in alienum traducantur, mancipationem ſcilicet & in iure ceſſionem. Quod tamen Paulus, homo Græcus, litigioſus, natura controuerſus, & hoſtis antiquis Iuriſconſultis additus, ſuo more cauillatur, in l.abalienationis.18.ff.de verb.ſig. Abalienationis verbum, inquit, etiam

vſucapionem continet: vix eſt enim, vt non videatur aliena re qui patitur vſucapi. Quaſi vero quis ſciens prudens rem ſuam vſucapi patiatur: aut, ſi forte quis eo animo ſit, res ex maiore parte iudicandæ non ſint: aut, ſi iudicandæ non ſint, qui patitur vſucapi, non pro derelicto rem ſuam habeat, ac proinde alienare non dicatur, quia verbum hoc certum & a lienantis, & eius in quem alienatio fit, perſonam complectatur, l. in omnibus 55. ff. de oblig. & action. tametſi vſucapionem tertium eſſe modum, quo res perfecte abalienātur, conſtet ex eodem Vlpian. cap. 1. & 19. Secundo ex hac definitione intelligitur, abalienationem earum tantum rerum dici, quæ mancipi ſunt: non etiam earum, quæ ſiunt nec mancipi. Sed cum Vlpian. in inſtitutiunculis traditionem dicat propriam eſſe rerum nec mancipi, quid eſt, quod Cicero ait, Abalienationem traditione fieri? Subdifficilis hic nodus videtur, quem tamen explicare conabimur. Nam Cicero nō ſimpliciter traditionem dixit, ſed traditionem nexu: quo verbo mancipationem ſignificari Boetius, non aperte ille quidem, ac nominatim, ſed tamen ita ſignificat, vt ſatis intelligatur. Cum enim nexus formulam ritumque ex Caio Iuriſconſulto deſcribit, indicat nexum ad mancipationem pertinere. Ex quo intelligitur abalienationem mancipatione & in iure ceſſione fieri; traditione autem nuda, h. e. ſine nexu & libra. fieri non potuiſſe. Poſtremo ex eo loco conſtat, Abalienationem propriam ciuium Romanorum fuiſſe, non etiam peregrinorum. Hot. Prat. Vſucapio, ficta traditio videtur Prateio: qui enim capere vſu patitur, tradere intelligitur, ex l. fin. de ſeruit. Adiudicatio & abalienatio lege, traditionis verbo continetur: Pratei.

ABALIENATIO (ait Spieg.) eſt tranſlatio rei in aliud, vt dominij, poſſeſſionis: & ſicut res duplices, corporales & incorporales, ſic ſpecies abalienationis ſunt etiam duplices, quæ explicantur à Boetio in Top. Cic. Spieg.

Abalienationis verbo vſucapionem contineri, ait Paulus: vt ſupra Briſſ. vide alienatio.

ABALIENATVS dicitur quem quis à ſe remouit. Alienatus, qui alienus eſt factus, Feſtus lib. 1. Hotom.

ABAMITA, inquit Caius, eſt abaui ſoror, l. 3. ff. de grad. Inſt. de grad. cognat. § 6. ab alijs autem fere amita maxima dicitur. Hotom.

ABANNATIO, ἀπενιαυτισμὸς Græcis, annuum exilium ſignificat propter voluntariam cædem admiſſam, G. Budæo. in annot. l. aut facta. 16. § euentus, ff. de pœn. Prat.

ABARSACORAS (vt Haloand. legit. alij Barſatnras, vel Barſotoras) nominatur in l. 8. C. de fideiuſſ.

ABASGI, paſtores latrociniis dediti. vide N 142. cap. 2. & Gothofr. ibid. ad l. Si quis 11. verb paſtorum, C. de accuſ.

ABAVVNCVLVS, eſt abauiæ frater ſecundum Iſidorum, vide l. 3. in pr. ff. de grad. § 6 inſt eod Hot. Prat.

ABAVVS eſt pater proaui, vel proauiæ: Sicut proauus eſt pater aui vel auiæ. Sic Abauia eſt mater proaui, vel proauiæ: ſicut proauia mater eſt aui vel auiæ: Prat.

ABBA, vox Syra, patrem ſignificat ætate, honore, cura, vt Græcis πάππας, vide Alcia l. 1. Cod. de in ius vocand.

ABBAS etiam ἀρχιμανδρίτης dicitur in Nouell. Iuſtini, ſæpe, & l. reddentes, C. de ſumm. trinit. Monachis & cœnobiis præeſt: vnde & cœnobiarcha merito appellatur, Alciat in d l. 1. Porro Abbatis officium explicatur in can. nullam, cauſ. 18 q. 2. & in Nou. Iuſtinian. Conſt. 5. à Budæo Hetæriarchus dictus eſt in forenſibus. Prat. Lexic.

ABBAS (aliis Archimonachus) continetur appellatione Monachorum, c. vlt. extr. de Simo.

ABBAS feudum conferre poſſe dicitur, libr. feud. 1. tit. 1. & non conferre, 1. feud. tit. 6. in princ. Poſterioribus ſeculis Abbates etiam dicti ſunt proceres, ſeu primores, aut Barones ſeculares, quibus Abbatiarum prouentus fruendos. Rex ad tempus cōceſſerat. Gui. Paradin. ſcriptor annal. Burgun. lib. 2. ſub anno 1103. teſtatur ſe monumenta vidiſſe complura antiqua, in quibus proceres Galliæ his nominibus vtebantur: Dux & Abbas: Comes & Abbas. Alibi Abbates & Comites: Abbatiæ & comitatus. Prat. in quo plura vide: adde Hotom. Lexic. feud.

De forma ABBATIS eligendi, vid. lib. 1. C. tit 3. l. 47. in princ.

De forma eius confirmandi, vide l. 47. §. 1. & in princ. ib. vide l. 40. in princ. & §. 1 eod. tit. Nou. 5. cap 9 Nou 123. c. 44.

ABBATIÆ conferendæ ſunt non pro ætate, ſed merito, d. l. 47. in princ.

ABBATISSA dicitur aſcetriarum, monacharum, ſiue monialiū antiſtita; quæ à Iuſtin in Nou 123. ἡγουμένη appellatur. Præfici autem non debet niſi ſit ſexagenaria & virgo, cap iuuenculas 22 q 1 Prat in quo plura vide Feudorum conferendorum ius habet. 1. feud. 1. §. 1.

ABBATISSÆ vocabulum diuus Hieronymus vſurpat, nō minus hanc ſibi licentiam permittens, quam Virgilius cum ſecundum regulas, Phœniſſam Didonem dixit. Alciat. lib. 2. Parerg. Iuſtinianum defendit à Grammaticorum accuſatione, quod Diaconiſſam dixerit. Hanc Bald. æquiparat Abbati in bonorum adminiſtratione, cap. 1. qui feud. dar. poſſ Spieg.

ABBATISSÆ eligendæ forma, lib. 1. Cod. tit. 3. l. 47. §. 2 Nou. 123. 133

ABBREVIATVRA (ſic enim legendum apud Bart.) inſtrumentum eſt Notarij non extenſum, in l. chirographis, in princ. in verbo ſecundo nota, ff. de adminiſtr. tutor Tametſi à verbo ducatur hæc vox, cuius exemplum apud idoneum autorem reperiri negant: Spieg.

ABDERITIVM imperium, vbi quis formam tenuem, ſed cum libertate coniunctam, anteponit amplis opibus, ſed obnoxijs ſeruituti, vt exiſtimat Vadianus. Spieg.

ABDICARE, inquit Nonius, eſt familia abiicere: itidē & Feſtus: quaſi non dicere, i. negare filium: quomodo eſt apud Pacuuium, conſanguineam abdicant, i. negant & l. 9. C. de patri. poteſt. negare filium pro abdicare. Sumptum autem à Græcis videtur, qui patrem ἀπειπεῖν, filium autem ἀποῤῥηθῆναι dicebant. Itaque Quintilianus lib. 3. c. 6.

ABDICATVM interpretatur, quia à familia patris abalienatus eſt. Græca quidem locutio per præconem id pronunciari ſolitum indicat. Et Plato lib. de leg. 11 perſpicue id oſtendit.

ABDICATIO: de qua Imp. in l 6. C. de pat. poteſt. Abdicatio, ait quæ Græco more ad alienandos liberos vſurpatur, & ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis legib. non comprobatur. vide l. 2. §. & cum placuiſſet, ff. de orig. iur. Fabius lib. 7. c 4. Prate.

ABDICANDI filij cauſæ erant: Si filius patri obedire nollet, eius voluntati contumax repugnaret: ſi eum iniuria afficeret: ſi noctu foris cubaret, ſi commeſſaretur, ſi lenones pulſaſſet, ſi libidini incumberet: adde cauſas exhæredationum ex Nouel. 115 vide C. lib. 8. tit. 47. l. 6. & Gotho. in not. ad d. l. 6. vbi oſtendit abdicationem multum differre ab exhæredatione: præſertim cum abdicatio fiat inter viuos; exheredatio, mortis cauſa.

ABDICATIONVM formæ duæ ſunt: altera criminis perfecti: vt ſi abdicetur raptor, adulter: altera imperfecti, velut pendentis & adhuc in conditione poſiti: quales ſunt, in quibus abdicatur filius, qui non pareat patri. Videtur autem hæc abdicatio in iure apud magiſtratum fieri ſolita, qua parētes teſtificabentur, ſe iis de cauſis, quas proferebant, ſuos liberos, à ſua familia remouere, neque deinceps in liberorū loco numerare velle Atq; abdicatum filium pater educare non tenebatur; imo egenum veſtib ſpoliatum, familiaque eiectum, dimittebat, qui & defuncto patri in hæreditatem nō ſuccedebat. Totaq; hæc ratio Græcorum fuit: nam Romani emancipatione vtebantur. Suetonius de Octauio ſcribens, Agrippam ob ingenium ſordidum abdicante, verbo abdicandi pro emancipare & ablegare vſus eſt: quod Plin. lib. 7 cap. 45. oſtēdit, cum Agrippæ nominat modo ablegationem, modo abdicationem. Valer. lib. 5. cap. 7. Abdicationem pro exhæredatione poſuit: Sicut Cicero exheredationem, pro emancipatione, in Orat pro domo ſua: vide Prat. confer Connan. 2. commen. iur ciuil. cap 11. de patria poteſt. num. 5. Et Tiraq. in tract. de retraict. lignagier, gl. 9.

ABDICATIO opponitur adoptioni, ſicut in ea re teſtis eſt Plinius lib. 7. cap 45. de Agrippa poſthumo loquens. Abdicationi contraria eſt dedicatio ſiue dicatio. Dicat, qui alteri proprium aliquid facit: Abdicat, qui alienat. Prat.

Non tantum naturales liberi, ſed adoptiui quoque abdicari poterant, vt patet ex Suet. Auguſto. cap. 65. & Plinio lib. 7. c. 45. Briſſon.

ABDICAMVS filios viui, h. e. priuamus omni iure filij: exheredamus, h. e. ſubmouemus tantum ab hæreditate poſt mortem. Itaque quiſquis abdicatus eſt, idem eſt & exheredatus, non contra: Abdicamus ſine lege, exheredamus lege Prat. Differt ergo abdicatio ab exheredatione, quod illa in vita fieri ſolebat, nimirum cum quis familia eijciebatur, Alciat. li. 2. Diſpunct. cap 16. hæc vero in teſtamento, vimque ſuam poſt mortem habere ſolebat.

ABDICATIO ſcite à quodam extremum patriæ poteſtatis fulmen appellatur, Brul. De hac infra quoq; in voce ἀποκήρυξις. De abdicatione fratrum minorum, not. 1. Clem. exiui de Parad ſo extr. de verb. ſign.

ABDICATVS qui abdicatum recepiſſet, reus læſæ Reip fiebat. A parentibus autem recipi poterant abdicati: ac poſtea ſi male ſe gererent, rurſus abdicari. Fiebant enim quandoque ad tempus abdicatio, teſte Seneca. Viciſſim autem & abdicatio quædam ad alienandos parentes, Græcis in vſu fuiſſe videtur, vide Ariſtot 8. Ethic. 14. Hæc Gothof. in not. ad d. l. 6. C. de patr poteſt.

ABDICATIO autem ad alia quoq; transfertur: ſic generum abdicat qui ſponſum repudiat. Abdicatio hereditatis in l. 6. circa finem. C de repud. pro repudiatione illius ponitur.

ABDICARE (ait Nonius de vocabulo improprio) non ſolum de patris facto poteſt dici, quod eſt familia abijcere, ſed rem quamlibet negare.

ABDICARE ſe dicitur Præſes, l. pen. de offic. præſi. qui ante diē

munus

munus ſuum deponit. Briſſ.

ABDICARE ſe magiſtratu, eſt ante tempus magiſtratum deponere. Pomp. in l. 2. §. 13. de orig. iuris. Et cum placuiſſet leges quoq; ferri, latumq; eſt ad populum, vti omnes magiſtratu ſe abdicarent. Dicitur & abdicare ſe: Papinian. in l peo. Digeſt. de offic. præſid. Mortis etiam erat, vt quibus imperium certa de cauſa abrogandum erat, hi dignitati & exiſtimationi ſuæ conſulentes, per ſe & quaſi ſua ſponte magiſtratum deponerent, ſeſeque priuatos redderent: quod in P. Lentulo Prætore factum videmus in tertia Catilinaria de quo Senatus cēſuit, vt cum ſe prætura abdicaſſet, tum in cuſtodiam traderetur. Sed deponere magiſtratum dicebantur, qui eum confecto tempore populo Romano reddebant. Abrogare autem ſuo loco explicabitur. Prat.

ABDICARE conſulatu, deponere conſulatum: Cicero de nat. Deorum. 2. Augures rem ad Senatum: Senatus vt abdicarēt: conſules abdicauerunt. Et paulo poſt: conſules ſummum imperium ſtatim deponere, quam id tenere punctum temporis contra religionem.

ABDICARE ſe tutela Cicero ad Atticum Epiſt. 1. lib. 6. Itaque tela me abdicare cogito. Quod Vlpian. in Epit inſtit. tit. 11. interpretatur, Eſt, dicere ſe nolle eſſe tutorem: Prat. Briſſ. Abdicat ſe ſtatu ſuo homo liber, qui ſe ipſum vendit, l. 21. de ſtat. hom. Briſſ.

ABDICARE vindicias in l. 2. §. cum placuiſſet 24. verſ. initium Dig. de orig. iur. abiudicare ſignificat, Briſſ. Vel decreto recuſare, ac denegare, Hot. cui ibidem opponitur, dicere vindicias, ſeu vt Liuius lib. 1. ab vrbe condit loquitur, Dare vindicias: Briſſ. (pro abdixiſſe) tamen in d. §. 24 in veter. lib. Abiudicaſſe legitur, quam lectionem probat Zaſ.

Cum igitur olim tribus verbis in decretis ſuis vterentur. Do. Dico, Addico: ſicubi ſecundum aliquem vindiciæ dicerentur, ab altero abdici dicebantur. Sicut dicere, dare, decernere. vindicias ſecundum aliquem, à Pomponio & Liuio dicitur magiſtratus, qui cuipiam litis vindiciarum victoriam decernit: ſic abdicere vindicias ab aliquo Pomponius dixit, pro abnegare & recuſare: quod ipſum Abdicare quoque ſignificat, de quo paulo ante. Hotom.

ABDICERE amores ſuos. Ouid. 1. Metamor. Briſſ. vlt. editio. Cæterum huic verbo etiam in augurali ſcientia locus erat. Abdixiſſe enim aues in auguriis dicebant, quæ triſtis, & ſiniſtri euentus ſignificationem aliquam dederant: vt ex contrario Addixiſſe, vel Admiſiſſe, cum lætum & proſperū aliquid portenderant: Quæ verba in Cicerone & Iulio Obſequente aliquoties, in Liuio crebrius inueniūtur. Ex quo admiſſiuæ aues apud Feſtum lib. 1. Briſſ. Cicero 1. de diuinat. Cumq; in quatuor, ait, partes vineam diuiſiſſet, treſq; partes aues addixiſſen quartam partem, quæ erat reliqua, in regiones diſtribuit Sic igitur aues in auguriis abdicere regionem dicuntur, quam improbant, ac ſequi, teneriq; vetant. Hotom.

ABDITAMENTVM, detractionem ac deductionem pretij ſignificat: cuius contrarium eſt additamentum, ab, addere, & abderei e. demere: non autem abdicare ſeu abducere, vt Spieg. & Schard cum Beroald. male.

ABDITVS, i. abſcōditus: In alienis tetrulis opes abditas perſcrutari, l. 1. ante fin C. de theſaur. lib. 10. Abditus locus, Briſſ. ex tit D. ad exhib.

ABDVCERE eſt à loco ducere, Paul. in l. Imperator, ff. qui ſiue manum. ad libert. peru. Pratei.

ABDVCERE, ita de honoribus dicimus, quemadmodum de pecoribus abigere Paul. in l. Imperator ff. qui ſine manum. ad libert. Nihil, inquit, intereſt, ipſe abducas & proſtituas, an patiaris proſtitutam eſſe pretio accepto, cum poſſis eximere. Spieg.

ABDVCERE comitem mulieri Labeo ſic interpretatur, non modo manu à mulieris comitatu detrahere, & remouere, verum quoquo modo efficere, vt eam deſerat. Abduxiſſe videtur, vt eam deſerat. Abduxiſſe videtur, vt Labeo ait, non qui abducere comitem cœpit, ſed qui perfecit, vt comes cum eo non eſſet. Abduxiſſe autem non tātum is videtur, qui per vim abduxit, verum is quoque qui perſuaſit comiti, vt eam deſereret. Iniuria autem in comite ab ducendo duplex eſt, primum quia pudicitia attentatur: deinde quia abduci tantum res dicuntur à ſtultis & ſtupidis: vt in Eunuchum Donatus annotauit: Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere. Etiam hoc verbo, inquit, gratificatur Phœdriæ, cum dicit Abducere à Thraſone, tanquam à ſtulto, & mentis experte. Hotom.

ABDVCERE & auferre ſecernuntur, l 67. de fideiuſ. vt & abduci ac auferri, l. 57. de euict. Briſſ.

ABDVCERE, puellam dicitur Raptor, l. 1. de rap. virg. in C. Theo. Abducimus enim inuitos, & id quod alienum eſt: ducimus autem volentes. Briſſ. & aliquando per vim abducimus, aliquando ſine vi; plerumque autem res animatas; quandoque & inanimatas, vt aquam, l. 26. ff. de damn. infect. Abducere pignora. Paul. 2. ſent. tit. 4. Briſſ.

ABDVCERE ancillam dicitur venditor ab emptore: Exactor tributorum à Domino: Abducere Dominus ſeruum à poſſeſſore. Abductus ex fundo ſeruus, Abducere capram, equos, veruecem. Briſſ. ex ll. D & C.

ABDVCI mulier dicitur à marito, cum diuortium fit. Donatus in illud Teren. Hecy. & filiam abduxit ſuam. Abduxit, inquit, proprie. Acceiſi enim dicitur ad maritum: Abduci à marito ad diuortium.

ABDVCERE furto; item plagio: vide lib 6 C de tit. 2. l. 10.

ABENA eſt corrigia freni. l. 1. §. impuberi 35. de SCto Sillan. ex antiquo vocabulario. Rectius alij in d. §. impuberi, legunt habena.

ABERRAT bos, l. 1. §. 1. de abig. & pec. l. 3. §. Ner. de acq. poſ.

ABESSE verbum multifariam in iure accipi, Alciat. in l mulieris, de verb. ſign. indicat: & proinde pro re nata, h. e. ex ſubiecta materia, prudens iudex, quæ interpretatio capienda ſit, dijudicare debebit. Spieg. Briſſ. Cuia. 7 obſ. 35.

ABESSE dicitur, non modo quæ in rerum natura non eſt, cuiuſue pretium domino abeſt, ſed etiam ea cuius corpus manet, forma mutata eſt, ait Vlpian. l. mulieris 13. ABESSE res videtur, inquit Paul. ſi veſtimentum ſciſſum reddatur, vel res corrupta reddita eſt. Item ſi eam dominus rem, quæ ſibi furto aberat, ignorans emerit, &c. Spieg. vide infra Abſens. Paul. ff. de verb. ſign. Et ideo, inquit, ſi corruptæ redditæ ſint, vel transfiguratæ, videri abeſſe: quoniam plerunque plus eſt in manus pretio, quā in re. Quo in loco non dubito, quin quanquam, pro quoniam legendum ſit: hoc ſenſu, quamuis ita rei forma mutata ſit, vt recens forma pluris ſit, quam vel ipſius rei corpus, tamen res abeſt, l. vlt. ff. de vſu & habit. Veluti ſi ex patera ſcyphum affabre ac ſingulari artificio confecerim, vt iam multo pluris ſit quam antea: res tamen abeſſe iudicatur. Patera enim, vt ſpecies omnis, ex forma denominatur. Falſum autem alioqui dixiſſet, cum ait, plerunq; plus eſſe in manus pretio, quam in re. Nam etſi interdum id vſu veniat, vt in tabula picta, de qua Paulus diſputat: non tamen id plerunque, ſed perraro accidit: Hotom.

ABESSE abſens, abſentia, varie pro re ſubiecta accipiuntur, vide infra Abſens, Abſentia. Abeſt, qui non eſt intra vrbis continentia: item & is, qui in loco vel vrbe eſt, ſed latitat, ſiue occultat. Io. Gœddæ. in illuſtri ad tit. de verb. ſign comment. ad § 1. l 173. & ad l. 199. eod. Cuiac. 7. obſer. 35. Abſentia vel ad perſonam refertur, vel ad rem. Quo ad perſonam; vel animū eius intuemur, vel corpus, vel vtrumque ſimul. Interdum Abſens cenſetur qui freto interiecto, vel pariete, aut alio modo, ſeparatur, ita vt non videat, vel non audiat, vel neutrum queat. vide Gœd. dd. loc. ad l. 13. §. fin. eod & ad l. 14. n. 5. 6. ac ſeq. n. 15. eod.

ABEST, qui non eſt eo loco, in quo petitur, dūmodo extra continentia vrbis ſit. Vſq; ad continentia enim abeſſe non videtur niſi latitet, l. 37. in fin. l. 199. de verb. ſig. Ideo præſens habetur, qui in continentib. ædificiis, hortiſq; vrbi iunctis eſt, l. 5. l. 6. ff. de procur. neq; etiam trans mare abſentem deſideramus, ſed extra vrbis continentia In illis plane (edicti de damno infect.) verbis, Dum ei qui aberit, prius domum denunciari iubeam: Vlpianus videri eum abeſſe interpretatur, qui in vrbe non eſt, l. 4 § prætor ait, ff de damn. infect. vel qui domi non eſt. Similiter in SC. Damaſiano. Abeſſe is intelligitur qui à tribunali abeſt, l 51. §. SCto ff. de fideicom. libert. At in contractibus & cum de ſtipulatione contrahenda agitur. præſentes accipiuntur, qui exaudire ſe poſſunt l. 1. § 1. de verb. oblig. & contra abſentes, non qui extra continentia vrbis ſunt, ſed qui inter ſe præſentes non ſunt, ita vt ſe inuicem loquentes exaudire poſſint. Cum vero de vſucapione in qua alia inter præſentes, alia inter abſentes tempora ſeruantur, abſens eſt, qui in eodem territorio ſeu prouincia non eſt: præſens contra, qui in eadem prouincia habitat: l. vlt. C. de præſcript. long. temp. Inſt de vſucap. in prin. (vid. Clariſſ. Vult. in comment. Inſt. de vſucap. nu. 14) In teſtamentis abſens cenſetur. qui vel non audit, vel non videt teſtantem: in iudicijs ac denunciationibus abſens eſt, qui in iudicio non eſt, vel domi non eſt: aut domi quidem, vel in foro, vel in hortis eſt, ſed latitat. In dando procuratore abſentia cenſetur ea, ſi dominus procuratorem conſtituens, ſit extra continentia: nam ſi fuerit domi, in foro, in hortis, & intra continentia vrbis, præſentis procurator dicetur, l. 1 § fin l. 2. § 6. 7. de procur. Goedd. ad d. l 199 §. 5. Abſenti autem in ſingula viginti millia paſſuum ſinguli dantur dies, Cuiac. ad Paul. ſent. tit. 6. lib. 4. §. teſtamentum Gœd. ad l. 3. §. 3. & ſeq. & ad l. 154. § 2. de verb. ſign. Porro abſens etiam interdum habetur is, qui adeſt. & contra. Sic miles, qui Romæ militat, Reipub. cauſa pro abſente numeratur, l. milites, ex quibus cauſ. maior. Sic abſens videtur qui etſi tempore præſens ſit, animo tamen abeſt. Poteſt enim quis corpore adeſſe, vt tamen mente abſit, l. 25 ff. de capt. Itaque furioſus abſentis loco eſt, l. 2. §. pen ff. de iur. codic. l 124. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 17. §. filiofam. ff. de iniur. Nec tamen ab eo conſtitutus procurator, quaſi ab abſente datus intelligetur, cum intellectu careat, l. 2. ff. de procur. Pupillus etiam

præſens,ſi tutorem non habet, quod ad poſſeſſionem bonorum attinet,pro abſente habetur,l.10 quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat. Sed nec tutor præſens fuiſſe videtur pupillo contrahente,ſi ſomno aut morbo occupatus tacuerit,aut quid agatur,non attenderit.l.1.in fi ff de auct tutor. Hot Prat.Briſſ.

Abesse non videtur,qui ab hoſtib.captus eſt,ſed qui à latronibus detinetur,l 199.in fin.de verb.ſig.vbi omnino vide Gœd. n.3.& ideo in edicto, ex quibus cauſ.maior. ab abſente ſeparatur,licet eodem loco habeatur in ſpecie l.6. ff.quib.ex cau. in poſſeſ.ea l.vlt.ff de reb.aut iud.Hot.Briſſ.

Abesse Reipub.cauſa in l.6. & 7. ſi quis caut.item in l.Iulia & Papia;& in edicto, Ex quib.cauſ.mai. in integrum reſtituantur;accipimus eos qui non ſui commodi cauſa ſed coacti abſunt,l.36 ff.ex quib.cauſ. maior. quique publici alicuius muneris vel officij cui præſunt, cauſa ab vrbe profecti , vt puta proconſules,præſides,procuratores Cæſaris, præfecti, legati, & eorum comites, in ærarium vel commentarium Principis relati, l.32 35 & 38.§ 1 ex quib. cauſ.maior.l.41 §.1.de excuſat.tutor.Miſſi item,vt milites ducant vel reducãt, vel malos homines compeſcant:milites quoque dum in caſtra eunt vel redeunt , & qui extra patriam ſuam publicæ vtilitatis cauſa proficiſcuntur,vel militum medici: & hi quoque in vrbe militant, Reip.cauſa abeſſe intelliguntur, l. 7. 35. ff. ex quibus cauſ.maior. Aliter atque de magiſtratibus,qui Rom.Reipub. operam dant,ſtatuendum,vt d.l.7.& Conſt.lib.1.Epit.t 5 docent.Enimuero in c 7.l.Iul.de adult.quo eorum demum Abſentia excuſatur, qui in alia prouincia Reipub cauſa abſunt, quam in ea, in qua deferuntur, Vrbani milites, licet alias vice abſentium habeantur,abeſſe tamen Reipub.cauſa non intelliguntur,& deferri,vt præſentes poſſunt,l.15.§ 1.ff.de adul. vt ſit, tum demum milites Reip. cauſa abeſſe intelliguntur, cum in expeditione verſantur. Non item, ſi in commeatu agunt, l 1.ff.de re milit. Sed nec qui pro ciuitate legatione funguntur, Reip.cauſa abeſſe dicuntur, l. 26 §. vlt. D.ex quibus cauſ.maior. Publici enim appellatio ad Popul. Rom. in pleriſq; cauſis proprie pertinet: nauicularij vero, item negociatores,dum annonæ vrbis ſeruiunt, Reip cauſa abeſſe nõ male dicuntur, l 5.§ negociatores, ff.de iur.immunit. At qui libera legatione abeſt,non videtur Reip.cauſa abeſſe,cum non publici,ſed ſui commodi cauſa abſit. l.14.Dig de legar.Legationis cauſa abſens,Reip.cauſa abeſſe dicitur, l.30.de acq vel omit. Briſſon. Serui item Reip.cauſa abeſſe non poſſunt l.vlt. de reg. iur. Sed nec qui appellationis perſequendæ cauſa peregrinantur,Reip.cauſa abſunt,l.1 2.D.eum qui appel. Omnino enim Reip.cauſa abeſſe hi demum intelliguntur,qui ob publicam cauſam abſunt, non qui in priuatum compendium peregrinantur,vt apparet ex l pen.de excuſ. Plenius in SCtis circa fideicommiſſarias libertates factis,ex iuſta cauſa abeſſe definimus eos,qui non habent iniuſtam cauſam abſentiæ:cũ ſufficiat,quod non in fraudẽ libertatis abſint , quo magis videantur ex iuſta cauſa abeſſe.Vlpia.in l.ſi cum ſeruum, de fideicom.libert.cæterum non eſt neceſſe,vt Reip.cauſa abſint, l.1.l.19 28. §.vlt.l.29 30.36.ff de fideicom.libert. Quinetiam alias,qui probabili quacumque ex cauſa,ſtudiorum puta,abſunt,iuſta ex cauſa abeſſe intelliguntur, l 7.§ vlt. de minor.l. 28. ex quibus cauſ.maior. Sunt & aliæ abſentiarum differentiæ, ſeu mauis, adiuncta : vt abeſſe bona fide , l 30. de noxal. l.19.de dam.infect i.ſine dolo malo & fraude. l.1.4 ex quib. cauſ.maior.l 4 C.de teſt.mil.cui opponitur Dolo malo, vel fraudis cauſa, vel data opera, abeſſe,l.14 de reb.auth.iud.l.5. ex quib. cauſ. maior, Abeſſe trans mare , per contumaciam, longinque.Briſſ,Prat.ex ff.& C.

Hæc de perſonis: nunc de rebus videamus. Res trifariam alicui abeſt: primo quo ad formæ mutationẽ, corporiſve corruptionem: Secundo quoad poſſeſſionem , vel ſurreptionem aut amotam poſſeſſionem rei , quæ vi furtove nobis ablata fuit,&c. tertio quoad rei ipſius interitum, ſeu deperitionem. Formæ mutatione res abeſt , vel deterioratione vel ſpecificatione. Deterioratione mutatur,aut per corruptionem, aut per deminutionem Corruptione,ſi ſcindendo,frangendo,rũpendo,accipiendo, conuellendo,atterendo, collidendo,contundendo, confricando, radendo,eruendo,diſtrahendo, manente etiam corpore, forma quæ dat eſſe rei, figura & diſpoſitio dilaceratur, vt exemplo veſtimenti ſciſſi & ſcyphi colliſi,& tabulæ pictura raſæ,indicatur. Nam ſi quis togã ſcindat, vel proſcindat mediam,aut eius partẽ; vel pileo detrahat cacumen,rumpatve:& togæ & pilei formam prope ſuſtuliſſe,& ne toga ſit,ne pileus ſit, feciſſe videtur : Idem eſt, ſi quis ſcyphos apud ſe depoſitos,vel commodato acceptos, aut venditos reddat.exhibeatve vel totaliter. vel aliqua parte colliſos, h.e. attritos,contuſos, & collidendo ac confricando fractos, raſoſque;text.hic & l 3 §.1.ff commod. Eſt enim colliſio duorum pluriumve corporum mutua confricatio . & concuſſio. Deminutione fit formæ mutatio quando citra corruptionem aliquid detrahitur rei : vt ſi cauſa integra non reſtituatur : ſi luitio,aut numeratio non fiat ea,qua debuit,forma. Quod & in ſeruo vulnerato & eluſcato verum eſt. Item ſi ex noxali cauſa in eadem cauſa ſiſti promiſſum ſit , & ſiſtatur liber,aliquid formæ eius , qui ſiſtitur deceſſiſſe videtur , vt in eadem formæ cauſa qua debuit,ſiſti non dicatur , vt propterea ſtipulatio cõmittatur. Sicut ergo ſeruus ex noxali cauſa ſiſti promiſſus, in eadem cauſa ſiſti non dicitur, ſi liber ; vel ſtatu liber ſiſtatur; ita etiam res ea reddita nõ videtur , quæ aut corrupta,aut deteriorata,aut colliſa,aut deminuta redditur.Specificatione mutatur formà , quando ex aliena materia vel ſpecie,arte & induſtria humana aliud opus ſeu ſpecies conficitur,priore forma mutata, vel ſublata , vt ita artificiis opera pereat,deſtruatur,vel deformetur Eaq; duplex eſt. vna principalis,altera acceſſoria. Principalis ſpecificatio plane nouã fingens formam, nouam producit ſpeciem ; vt , ſi ex auri vel argenti maſſa fiat vas , vel annulus; aut contra ex poculo vel aureo annulo fiat maſſa : ex vino vel melle mulſum , &c. §. cum ex aliena,Inſtit.de rer.diuiſ.

Acceſſoria eſt, quando quid alterius rei augendæ & ornandæ cauſa ita adiectum eſt,vt prioris ſpeciei formam amittat, & eius,cui acceſſit, pars formalis vel tota forma eſſe incipiat : vt ſi purpura aliena intexta ſit chlamydi alterius , vel tabula aliena,meis colorib.picta,amittit hæc purpura,hic color priorẽ ſuam rudem formam,& ita iungitur, vt excludi nõ poſſit? neq; ſimpliciter iũgitur,ſed ita iũgitur, vt purpura pars chlamydis formalis,& color totius tabulæ vera forma nũc exiſtat Per poſſeſſionem res nobis abeſt duplici modo, aut per ipſius rei detentionem,aut rei æſtimationem. Per rei detentionem abeſt,ſi aut à nobis ſine effectu recuperata ſit , aut ab alio detineatur,vel poſſideatur,licet nobis reſtitui debeat rei poſſeſſio. Nã & poſſeſſionis ac detentionis cõmodum noſtrum auget patrimonium inque noſtris bonis eſt,vt ſi eo cõmodo excludamur,aliquid habere non videamur, quia res noſtra deminuta ſit.Itaq; ſi alius rẽ noſtram detineat,vel poſſideat,niſi reſtituat,ex noſtro quid detraxiſſe , & quod noſtrũ eſt habere,atq; ita nobis abeſſe dicetur,in tantum, vt & vindicationi & interdicto; aut alia quauis actione, nobis reſtituere compelli debeat Si à nobis recuperata ſit, tum adhuc abeſt,ſi aut à nobis ex ea; qua recuperauimus,cauſa,rurſus iure (factum n. non curamus) auocari poſſit : aut numerato pretio à nobis ignorantibus ſit recepta : Illo caſu propterea abeſt , quia non poteſt perueniſſe ad nos videri quod ſine effectu ad nos peruenit.Neq; reſtitutũ cenſetur, quod non cum omni cauſa reſtitũ eſt.Quoad æſtimationẽ propterea nobis abeſt quia æſtimatio,quæ patrimoniũ noſtrum minuit,eſt apud alium. Nec vero ſuæ rei emptio ſubſiſtit,vt nec commodatum,depoſitũ, locatio, permutatio, precariũ, niſi poſſeſſionis aliudve commodum,emamus,precario accipiamus,depoſitum habeamus Deniq; per Rei deperitionem res abeſt dupliciter , aut per amiſſionem actionis l.14. in fin.hic,aut per rei interitum tam naturalem, quam quemlibet alium, ſiue eo nomine cooperat adhuc actio,ſiue non, l.13. in fin.hic. vtroque enim caſu patrimonium noſtrum deminutum eſt.

Res ergo, quæ periit,ſi animata fuit, mortua eſt,& per mortem abeſt:ſi inanimata,ita obiit caſu,vt nuſquam extet, quia incendio,naufragio,&c.conſũpta eſt.Sed de his ſingulis plenius Gœd ad l. 13.§.1.n.2.7. & ad l.14.§.5.ac ſeq.de verb.ſig. Abeſſe ergo videntur etiam hæ quarum corpus manet , forma mutata eſt.Et ideo ſi corruptæ redditæ ſunt,vel transfiguratæ, videntur abeſſe, quoniã plerunq; pluris eſt manupretiũ & ars,quam materia.l.13.§ 1.l.14 ff.de verb. ſign. Abeſt & ea res,quæ in humanis rebus non eſt, d.l.13.in fi.& res quæ caſu abſunt,abeſſe videtur,l.quæſitum in fin.de legat.3 Abeſt proculdubio ſeruus,qui in fuga eſt:quanquam in l. Fab.de plag. aliud ſit abeſſe,aliud in fuga eſſe,l.2 ad l.Fab. Abeſſe furto res dicuntur,quæ nobis ſubreptæ & ſubtractæ ſunt,l.14 ff.de ver. ſign.l.4 .ff de furto Martial.Epigram.lib 6.

Sed lis eſt mihi de tribus capellis:
Vicini queror has abeſſe furto

Sæpe legitur in id quod abeſt, actionem dari : quod qualem intellectum habeat,explicandũ eſt. Abeſſe certe nobis videtur,non tantum quod expendimus,ſed & id,ad quod obligati ſumus,l.28.de negot geſt Hoc ita ſi præſens ſit , non etiam ſub conditione concepta obligatio, l.29 ſolut,Abeſſe intelligitur pecunia fideiuſſori , etiã ſi debitor ab eo creditori delegatus ſit,licet is ſoluendo non fuerit, l 26 § abeſſe, mandat. Item ſi fideiuſſori marito ab vxore creditrice doti data ſit pecunia,quam ex cauſa fideiuſſionis debebat,abeſſe ei ea intelligitur eo quod onera matrimonij ſuſtineat, l.47.ff.mand. Non abeſt ex diuerſo ei , qui nihil de ſuo impendit diminuitve,l.25.ff.de admin. tut. l.14.quod met. cauſ. l.4. §. ſiue autem ff.de manumiſſ.Prat.Briſſ.

Neceſſaria **Absentia**,ſeu cauſa abſentiæ.l. fi.vbi pup.educ. l 10 C.quom.& quand.iud.

Abesse ex negotio geſto,l.31 de reb.cred l.24.§.ſeruum de act. empt.& abeſſe ex ſtipulatione,l. 49.famil.herciſcund.Briſſ.

Abesse dicitur cum factus eſt propterea pauperior etiam ſi nihil

nihil emolumenti acceſſerit hæreditati: ſatis eſt enim hæreditatis cauſa detrimentum aliquod cepiſſe in rebus ſuis. Velut ſi quid publici vectigalis nomine præſtiterit venditor hæreditatis, inquit Vlpian. Conſequens erit dicere, agnoſcere emptorem eius hoc debere. Connan. 7. con. 8 n. 9.

ABESSE videri poteſt, qui exaudiri nequit, Vlp. in l 1. de ver ſig.

ABESSE mihi res hactenus videtur, quatenus ſum præſtaturus, apud Vlpian. l. plane 34 §. quod ſi rem, ff. de legat. 1.

ABESSE deſit res, cum ſic redit in poteſtatem, vt amitti eius poſſeſſio non poſſit, l. mulieris 13 de verb. ſig. Prat.

ABESSE pecunia dicitur quæ ſoluta eſt, vel ſoluta fingitur, l. inter cauſas, ff mand Spieg.

ABESSE cum proprie dicimus, qui ignoretur vbi ſit, & an ſit, Paul in l. ſi ait pater, de rit nupt. Vlp in l. ſciendum, ff. ad l. Iul. pecul. aliud eſt abeſſe, aliud in fuga eſſe: Spieg.

ABESSE ac fugiſſe quomodo diſtent, vid. l. 2. ad leg. Fab. de plag. Spieg.

AB exactione tributorum: vide ſupra in vocula AB.

AB excretione ad aliam veſtimenta recreare, eleganter dixit Haloan in l. pen §. procrearent inſuper, ff. de via publ. Spieg.

ABFVISSE ſuperuacuo timore perterritum, apud Calliſtr. in l. 2. ff ex quib. cauſ. maior. Spieg.

ABFVTVRVM, verbum pleniſſimum eſt, & ad omne tempus refertur Venuleius in l. nouiſſ. ff. de præt. ſtip. Schard.

ABGREGARE eſt à grege ducere, authore Feſto.

AB HÆREDIS debitore peti hæreditas non poteſt, l. quod ſi in diem, ff. de petit. hæred.

ABHORRERE, pro alienum eſſe, apud Vlp. in l. ſi tibi rem. 13 §. Iulian 1. ff. de præſcript verb. Spieg.

ABIETARIVS negotiator, pro negotiatore materiario. Sipontin.

ABIGEATVS, à nomine abigeus, ipſe abigendi actus ſiue crimē, de quo Macer in l. 2. de abig. l 5. § qui deſertionis. ff. de re militar. Abigeatus crimen publici iudicij non eſt, quia furtum magis eſt, *ein Viehediebſtal*, d. l. 2. Spie. Hoc crimine olim nobilitatos iberos fuiſſe, Seruius in 3 Georgicon ſcribit. Placet autem ex l. 3. §. de abigeis, lenius (ſic enim rectius legi videtur: alij plenius, Gothofr. ad d § 1. l. 3) coerceri, qui ex ſtabulo abigunt pecus domitum, quā qui ex ſylua aut grege. Lenius enim puniendi, quibus non ita patet furandi copia, durius contra, quibus maior patet. Iuſtinus de Scythis loquens: nullum ſcelus apud eos furto grauius eſt: quippe ſine tecto munimentiſque pecora & armenta habentibus, vbi quid ſaluum eſſet ſi furari liceret? Prat. ex Cuiac 6. obſer. 8. adde Iul. Clar. 5. ſent § vlt. q 60. verſ. 13.

ABIGEI qui (rarius Abigeatores. Briſſ. edit vlt.) & Abactores à Paulo lib 5. ſent tit 10 & ab Impp. in l 8. C de repud & à Firmico li 6. Mathe c. 31 à Græcis vero ἀπελάται appellātur; proprie hi habentur, qui pecora ex paſcuis, vel ex armentis, vel ſtabulis ſubtrahunt, & quodāmodo deprædantur, abigendiq; ſtudium, quaſi artem exercent, equos de gregib. vel boues de armentis abducentes, l. 1. §. de abig. Iuſti. Nou. 22. Abigeos autē à furibus quantitate ſeu numero diſcerni traditū eſt. Nā qui ouē vnam, ſuem vnum ſurripuerit, vt fur coërcetur: qui gregem, vt abigeus, l 16. quantitas, de pœn. Ideirco Calliſt. oues, ait, pro numero abactorū aut furē, aut abigeum facere. Nam qui 10 oues vel capras, vel porcos 5. aut 4. equum vnum duas equas, totidemque boues abegerit, abigeus eſt, d. l. vlt. ff. de ambig. Non tamen ſola quantitate, ſed ex animo etiam atq; ſtudio & arte abigendi, hoc diſcernitur, vt Cuia 1. obſ. 10. oſtēdit. Nā qui ſtudioſe vnum equū aut bouem abduxerit abigeus eſt; qui caſu, fur, l. 2. de ambig. Gœd. ad l. 235. loco etiā eos diſcernit: qui nō ex paſcuo, ſed Stabulo, vel alio loco, non ex armento, abigit, fur eſt, non ambigeus, l. 1 §. 1. de abig. vbi Gœd. ad t. de Viſig. Cæterum vt fures tenētur actione ciuili in duplū, vel quadruplū, quo caſu ſine inſcriptione agitur: ſic abactores, ceſſante actione ciuili, extra ordinē accuſātur: quo caſu neceſſario eſt inſcriptio, Cuiac. Briſſ. Prat. Spieg. Hor.

ABIGEVS accuſari poteſt cum inſcriptione, vel ſine ea, C. lib. 9. tit. 37 l. 1. Abigeus tenetur pecorum mortuorum nomine, C. lib. 4 tit. 7. l. 7

ABIGERE, eſt, ſeu expellere, vel crimē abigeatus exercere Neb. Abigere pecus. i. e. expellere agio, l. 39. ad l. Aquil. Abiguntur greges, armenta, quæ furto aut latrocinio auertuntur. l. vlt C. de condict ob turp. ſic Abactos boues, Ouid. Abactas furto ſues: Plin lib. 8 c. 51 Briſſ.

ABIGERE etiam partum venenis & medicamentis expellere & enecare ſignificat, Sic accipitur in l. 4 de extraordi. crim. l 8. ad l. Corn. de ſicar. l. 39 de pœn. & apud Cic. in Cic. in Cluent. & Tranquil. in Domitiano cap pen.

ABIGERE etiam ſimpliciter pro partum abigere à Marcian. d. l. 4. vſurpatur, eam quæ data opera abegit, a præſide in exilium dandam: Hotom.

ABACTVM ventrem dixit Pau. lib. 4. ſent. tit 9. fœtum venenis & medicamentis eiectum: Abactos partus, Optatus Afer. Nec lōge ab hac ſignificatione eſt quod Imp. venenis viſcera hominis extinguere appellat in l. 3. C. de quæſt. Cuiuſmodi criminis à Iuuenale Sat. 6. & Minutio Felice (cuius liber pro octauo Arnobij hodie circumfertur) fit mentio. Briſſ. Hot. Pra.

ABIGERE & arcere differunt. Abigimus quæ vbi acceſſerint, expellimus: Arcemus, quæ prohibemus ne accedant. Spieg.

ABACTI magiſtratus: vide ſupra Abacti.

ABIICERE eſt ſpernere, vt in auth. quib. mod. nat. effic. legit. §. ſit igitur. Hinc

ABIECTA perſona, pro contempta, humili, & vili, l. ſed etſi venius. § interdum, verſ. vt puta ſi patris perſona vilis obiectaq; ſit. ff. de iniur.

ABIECTÆ inter fœminas perſonæ ſunt, ancilla eiuſque filia, liberta eiuſq; filia (id abrogatū Nou. 86.) Scenica eiuſq; filia, tabernaria tabernarij, lenonis aut arenarij filia, & ea, quæ mercimonijs publice præfuit, l. humilē 7. C. de inceſt. nupt. ad d. l. 1. C. de natur. liber. Non autē ideo quis humilis aut abiectus, quia pauper, d. l. 7. in prin. & ibi Gothof adde Nou. 74. c. 6.

ABIICERE quodammodo contrarium verbo adiicere, eſt adiectionem non recipere, l. Sabinus 9. ff. de in diem adiect. Cuia. ad Afric. tract. 3 fol. 34 Goth. ad rubr. ff. d. t. de in diem adiect. adde l. 1. C. de vend. reb. ciuit. l pen. C de om. agr. deſert. l 2. C. de locat. præd. ciuil. Significat & proijcere, & repellere. l. qui leuandæ ad leg. Rhod. de iact. vbi primo dicit. Proijcit, poſtea Abiicit, Rebuff. Hinc

ABIECTA dicuntur, quæ incendij cauſa ſub dium emittuntur, vide l. falſus, qui alienum, ff. de furt.

ABIICERE haſtam dicitur, qui cauſæ diffiſus animum abiicit, ac deſinit contra conari: Spieg.

ABIICERE rem videtur, qui exiguo pretio vendere cogitur, l. ita vt omnes ſummas 36 §. 1. & ibi Goth. ff. mand. Spieg. Pra. adde l. 50 ff. de euict.

ABIICITVR vxor, cum mittitur renunciatio: conditione tua nō vtar. Dimittere vxorem, an dicatur latine, vide Rhod. c. 16. li. 18. Spieg.

ABIICIENS partum, necare videtur, l 4. de agnoſc. liber. Prat.

ABIECTIO in iure intelligenda eſt, cum conteſtamur, abiectis omnibus, quæ aduerſarius dixit, vni rationi non reſponſuros, teſte Zaſio. Spieg.

AB incunabulis, vide ſupra à cunabulis.

ABIRE, diſcedere, vel recedere eſt, Rebuff. Hinc

ABIRE ab emptione, i. e. ab emptione diſcedere, l iuris gentiū §. adeo, de pact. vel mutare emptionem, & ab ea recedere, d. l. iuris gent. vbi prius dicit, Abiri ab emptione: poſtea mutari & recedere: in l. 1. ff quand. lic ab empt. diſced. dicitur, Abeatur ab emptione. Rebuff. Spieg.

ABIRE à ſocietate, eſt diſcedere & ſocietati renunciare l. ſi conuenerit, ff. pro ſoc. vbi prius ponit verbum Abeatur, poſtea renuntietur: Rebuff.

ABIRE in creditum, non omnino idē eſt, quod credere, ſed tantum eas res credere, quæ accipientis fiunt: hæ quæ functionē non in ſpecie, ſed in genere recipiunt: veluti pecuniam, frumentum, vinuum, & alias res, quarū corpus non redditur, ſed quātitas. Vlp. in l. 5. § 18 ff. de trib. act Hot. Itaq; Abire in creditum interdum generaliter accipitur pro mutuum contrahere, interdū ſpecialiter vt l. 3. §. is autem de Senatuſc. Mace. Prat. Abit in creditum, qui fidem alienam ſequitur, ait Briſſ.

ABIRE dominium à nobis, in l. non. ideo: Non ideo minus recte quid noſtrū eſſe vindicamus, quod abire à nobis dominium ſperatur, ſi conditio libertatis vel legati extiterit, ff. de rei vend. pro recedere & auferri, Spieg. Rebuff. Sic res à nobis abit, à domino abit, l. 15 de reg. iur. l. 2 de in diem addic. Briſſ.

ABIRE magiſtratu eodem ſenſu dicitur, quod abdicare ſe magiſtratu, deponere, dimittere magiſtratum, vel adminiſtrationem, l. nec magiſtratibus ibi: expectandum eſt, quoad magiſtratu habeat. ff. de iniur. Prat. Rebuff Oldend. Abire prouincia, tutela, cura. Briſſ ex ff. legibus.

ABIRE in deſuetudinem, aboleſcere eſt. Abit lex in deſuetudinem, quando eſt abolita per contrarium vſum vel conſuetudinem, ICtus in l. 1 §. 1 de interr. act.

ABIRE rem longe, pro eo quod eſt, infinitatem reſpicere, pulchro loquendi modo a ICto vſurpatum, in l. à diuo 15. §. ſe l ſi emptor 7. de re iud. id quod Zaſius nonnii. Spieg. Prat. Rebuff. Abit dies actionis, pro ex t: Briſſ. ex ff.

ABISSE, pro obiiſſe, veteres dixiſſe ſcribit Feſtus lib. 1.

ABITIO mors antiquis dicebatur. Feſtus lib Prat.

ABIVDICARE rē, eſt per iudiciū auferre & alienare, ea forma, qua dicimus abiurare Bud. in l. poſtr. de orig. iur. Abiudicare & adiudicare differūt. Nā abiudicare eſt iudicio auferre. Cic. Ver. 2. l. iu. lib. 4. idē quod remouere & abdicare, vt not Neb. Adiudicare *Zuſprechen durchs gerichs*, idem quod applicare, facit text. & ibi not. in c. venerabilis. in verſ. qui vero. ibidem Epiſcopo, adiudicauimus. de excep. & in c. auditis. in verſ. adiudicauimus de præſcr Old. Specul. Prat. Nebr. Hot. Adiudicatur hæreditas, l. 50 §. ſi quis ante. de leg. 1. Briſſ

ABIVRARE verbum iudiciarium eſt; &, vt Seruius in 8. Æn. ſcribit id ē creditam periurio negare ſignificat Cic. 1. Epiſt. ad Att. Me ſponſorē appellat. Mihi tamen abiurare ſatius eſt, quam

dependere,quo loco abiurare Cic. dixit,pro, ſponſionem factam iureiurando abnegare. Inde Abiuratio, rei creditæ abnegatio,interprete Iſid.lib.5 Ety.c 26. Briſſ.Hot.Prat.Spieg.

Abiurare creditum,depoſitum: Briſſ.

Abiurare etiam eſt iuramento renunciare,cap.audita,de teſt. ſpol.in antiq.

Abiurare hæreſin quid ſit, diſces ex cap. abolend. de hære.

Abiuratum pretium in conſt.4.C.de veſt.holoſer. & aurat. lib.11 id eſt(inquit Accurſ.ad eandem) pretium, quod pro ea re dederat,amittit, licet iuret ſe dediſſe: Accurſij ſententiam probat ibidem Odofr.Prat.

Ablativus caſus aliquando reſoluitur in Accuſatiuum, & præpoſitionem propter: vt mandato,i.e.propter mandatum, l.ſi mandato,ff.mandat.l.cotem ferro, §.eam rem, de publ.Aliquando in Accuſatiuum & præpoſitionem In,vt quiete, id eſt,in quietem,l.1.C.de primicer.lib.12 Nebtiſſ.

Ablativi abſoluti varie ex rebus ipſis, proque materia ſubiecta accipiuntur,Alciat.l.240.de verb.ſig.Sæpius in conditionem reſoluuntur.

Ablativis, ſoluto matrimonio, & mortis & diuortij caſum comprehendi,Paul.ſcribit d.l.240.Prat.

Ablativi abſoluti ea plerunque natura eſt, vt conditionẽ inducat. Not.Dd.& præſertim Alciat.in l.cum quærebatur 240. ff.de verb.ſig.In quo articulo ſciendũ eſt: ablatiuos quãdoq; in vim ſeptimi caſus,vt Dio.& Ser.docuerũt,enũciari:tũcque dubium non eſt ad conditionem nõ referri. Inducitur autem huius caſus vis ſimpliciter in nominibus: vt cum diximus;te autore didici, arbitratu Seij ædificaui,ſaluo conſenſu domini alienaui, & ſi quæ ſimilia. Quãdoq; per participiũ proferuntur,& tunc natuiã adiuncti Participij debemus inſpicere:præſentis,præteriti,ac futuri ſit temporis. Quod præſentis eſt tẽporis,conditionem non inducit:vt ſi dixerim,Rato manente pacto,pœna ſoluatur.Itẽ,Filio præcedente, patri permittitur quẽlibet in locũ nepotis adoptare. hic n. non videtur ſubeſſe cõditio. Quod tamen non procedit,cum participium ipſum, licet præſentis temporis, futuros tamen caſus reſpicit: vt ſi conſtitutum ſit,ſtantibus maſculis fœminas à ſucceſſione excludi.Illa.n.verba,ſtantibus maſculis,quoniam ab eo prolata cenſentur, qui ius de ea re ſtatuendi habet, & conditionem inducunt & diſpoſitionem: quia non ſolum fœminas ſub cõditione includũt ſed ipſos maſculos admittunt,Bart.in l.2.§.ſi ff.ad Tertull.Cum participium præteriti eſt tẽporis,obſcurior eſt quæſtio:quoniã ex adiectione verbi ad omnia tẽpora poteſt referri,l.verbum erit,& ibi Alc.de verb ſig. Vnde hæc verba,ſoluto matrimonio,generaliter accipi ex materia ſubiecta poterũt,ſiue retro ſolutũ ſit, ſiue in futurũ ſoluetur: reſpectu futuri conditio eſt,non autem reſpectu præſentis præteritiue. Nam & cum ſermo Latinus præſens à paſſiuo verbo nullũ habeat,ſoliti ſunt veteres in eum ſenſum præterito vti: & apud Verg Vimque addere victis, i.qui vincebantur,& in Georgic.Quam quibus in patriam ventoſa per æquora vectis, i.qui vehãtur.Sic in l.2.§ deinde,ff.de incen.rui.dum in eum qui rate naue expugnata, quid rapuiſſe dicetur, actio conceditur: illa verba, Naue expugnata, exponuntur, i. dum expugnatur,& præſens quoq; tẽpus reſpiciunt.Sumuntur quandoque & huiuſmodi participia in vim nominis,vt cum dicimus.Velo leuato iudicauit: reſeruato domini conſẽſu alienauit.penum excepto vino legauit:quo caſu dubium non eſt diſpoſitionem inferri,non conditionem Cum futuri tẽporis participium eſt,tamen potius quam conditio inducitur,vt in illo Lucani:Venturo Cæſare Romam ignauæ liquere manus, i.cum eſſet venturus.Vnde licet Bar.in l.1.q 7.de cond & demon. eas conditiones, quæ ab ablatiuis abſolutis inducũtur, expreſſas appellet:tamen videtur huiuſmodi ablatiuos principalius ad tempus,quam ad conditionem referre.Nam & illud in confeſſo eſt, magis diſpoſitioni eos accedere,quã con ditio expreſſa faciat,ſecundum Iaſ.in rubr.ff.ſol.matr.Alcia. in l.cum quærebatur 240.ff.de verb. ſign. & plura de natura horum ablatiuorum in l.1 C. de iur.emphyt.l.ab empt.58. ff. de pact in l.1.& ibi Bart & Bald C.quando liceat ab empt.

Ablativi abſoluti quandoque nihil important peculiare, ſed perfectum ſenſum continent.vt in l.omnes 38.§.executorib. 5 C.de epiſc & cler.Bredерot.in repertor.

Ablegare pro lege mittere:Spieg.

Ablocare,i.e.denuo locare fundum tertio locatum,Zaſ.in §. item Seruiana Inſt.de act.Spieg.Prat.

Abmatertera,eſt abauiæ ſoror,l.ſexto gradu,ff.de grad.Sp.

Abnegamus *Abſchlagen*, quod à nobis aut dono aut commodato petitur. Item *verneinen*,quod nobis creditum eſt vt depoſitum.Sed & quod promiſimus,*entfallen*.Spieg. Abnegare, recuſare aut inficiari:Briſſ.

Abnepos,Abneptis,hi ſunt, ait Paul. pronepotis, proneptis, filius,filia l.10.§.15 ff.de grad.Hot Prat.

Abnoctare foris pernoctare,integrã noctẽ abeſſe, Marcia.l. 15.de off.præſ.Ne,qui prouinciã regit,fines eius excedat,niſi voti ſoluendi cauſa:dum tamen abnoctare ei nõ liceat: Hot.

Abnoctare ſcite vſus eſt Martian.pro extra prouinciam eſſe, in l.illud obſeruandum,de offi.præſi.Sic & in l.tab.trinoctio abnoctaſſe vſurpatum.Pompo.ſimiliter pernoctare, extra vrbem eſſe interpretatur,l.vrbana 166.§.1.de verb.ſign. Spieg.

Abnutare ſæpe abnuere: Feſtus l.2.Abnuit autem, qui ſigno capitis aliquid negat,quive recuſat,aut prohibet; apud claſſicos autores.Hinc

Abnutivum.pro negatiuo & inficiali in l.83. in pr.verſ. & qui ſpondet,ff.de verb.obl.Qui ſpondet,iuquit Paul. dolum malum abeſſe,abfuturumve eſſe, nõ ſimplex abnutiuum ſpõdet: ſed curaturum ſe, vt dolus male abſit. Quod verbũ inuentu rarum eſt:vſum eo Caprum in lib.de orthogra.reperio. Confeſſiua vox,ait,fit ex duplici voce abnutiua, vt, Non nolo (oſtendendo.n.me nõ velle)nõ neſcio,quæ tibi vita ſit, & nonnunquam prandeo,& Necnon eſt res libera mihi.Sane lex 12. tab.quæ prohibuit litigioſam rem dedicari,l.3.de litig.forſitã permiſit, mortuum in eam inferri,his verbis: Nec non mortuum inferunto. Quo loco Seru.annotauit duob. illis verbis negariuis, quaſi permiſiſſe legem magis, quam prohibuiſſe,l. 237.de verb.ſig.cui congruit Philoſophorum definitio:(duæ negationes vel priuationes vnam affirmationem efficiunt.) Interdum duo abnutiua magis negant, & ponuntur (vt Deme. ait in Sophoc.) εἰς ἄρνησιν μείζονα ad maiorẽ negationẽ) Vlp.in l flum.24.in pr.verſ.quis enim dubitat,ff.de damn.infect.Nemine nihil faciente,vt Lucil.Nil neminem habere,& Cato, Lapideo ſunt corde multi, quos non miſeret neminis, Cuia.10.obſ.26 Gotho.not.in l.1 circ.fin.C.com diuid.Feſt. etiam abnutionis vocem vſurpat lib.9. In, nõ ſemper abnuitionem ſignificat, ſed interdum etiam pro additamento ponitur.Sic n.hæc poſtrema verba lego, quibus ſignificat vocẽ In,plerunq; incrementum addere verbis,quibus præponitur, vt ex his,quæ illic affert,exemplis,patet,Briſſ.Prat.Hot:

Ab officio iudicis proficiſci, hoc eſt impetrare & exercere apud iudicem, vt de cautionum formulis ac prætorijs ſtipulationibus dicitur: Spieg.

Abolere,eſt in deſuetudinem abire, Iſid. in c fuerunt, §.paulatim 7.diſtinct.vel potius

Abolere,eſt tollere & infirmare,& delere in conſt. Iuſtin.in l. 1.& pr.c.comm.de legat.Prat.

Aboleri accuſatio. Aboleri item nomen Rei dicitur, cũ accuſatio inepta crimenq; perimitur,Reiq; nomẽ de Reis eximitur, l.3.ff.de accuſ. l hi tamen 11 §.eo. l.1. §.accuſationem ad SCtum Turp. ſic aboleri nomen ſuum petere,idem quod ſe à iudicio abſolui petere,l.3.§.vl.de accuſ.Suet.in Aug.c 32.Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: conditione propoſita,vt quẽ quis repetere vellet,per periculũ ſubiret. Br. abolerur accuſatio, i.perimitur,extinguitur,d.§ accuſationẽ.

Abolere delicta prioris matrimonij, abolere teſtamentum, decretum,memoriam,effigiem,Briſſ.ex ll.ff.Suet.& Tacit.

Aboletur actio iniuriarum diſſimulatione: condemnatio per indulgentiam: nomẽ rei: Reorum crimina,indulgentia: aboletur iniuria,turpitudo.Briſſ.ex ll.& C.& ex Plin.Sueton.

Aboletur accuſatio,cum accuſationis inſtitutæ perſequendæ neceſſitas accuſatori remittitur.Aboletur nomẽ Rei, cum is de Reis eximitur, abolitione publica vel priuata interueniente,l.11.§.vlt.Briſſ.edit.vlt.

Abolitio,criminis extinctio,accuſationis inſtitutæ extinctio qua reorũ numero reus eximitur, & accuſationis inſcriptioniſq; memoria aboletur: quæ abolitio & reis delatoribus vel accuſationem inſtituẽtibus olim dabatur.l.14.§.1. ad Turp.l. 34.§.1.ff.de ritu nup.vel vt Oldend.tradit;Abolitio eſt accuſationis iuſtitutæ peremptio, vel abſolutio,cum quis nomen alicuius accuſauit,& accuſatio, omni inſcriptione iam facta, in totum aboletur,remiſſa neceſſitate accuſãdi.Et debet impetrari à principe, vel iudice, ab illo ſc.qui aliquã accuſationem inſtituerat,& in ea ſe inſcripſerat: talis enim citra infamiam deſiſtere non poteſt,niſi abſolutionẽ impetrauerit.Sed quando talis impetrat, vt deſiſtat, & vt illud, quod per accuſationẽ inchoatum erat,deleatur,rite fit.Ea fit triplici modo: Primo publice(hanc etiã generalem vocant abolitionem: in tit.de general.abolit.C.)ob diem inſignem,aut ob publicam gratulationem,vel ob rem proſpere geſtam, vel ob lætitiam aliquam vel honorem domus diuinæ,l.7.8 9 12 ad Senatuſc. Turp.l.4.§ 1 de bon.lib.quã Conſt.lib.1.ἐγκλημάτων δημόσιον ἀπόλυσιν, publicam criminum abolitionem appellat. Eaque vel SCto,vel à principe dabatur, l.12. ad SCtum Turp. l.2.C. de gen.aboli. quemadmodum à Conſtantino ob natiuitatem filij Criſpini, factum legitur. Et hoc caſu durantibus ferijs, accuſationes omnium criminum, paucis exceptis, de quibus in l.antepen.& pen.ff.ad SCtum Turpill. obolentur,ne quiſquam tempore lætitiæ in ſordibus ſit & luctu.Sed ferijs finitis, vltra triginta dies vtiles accuſatio repeti poteſt, l.2.l.aut priuatim 10.l.12.& l.15.§.fin. ff.ad Senatuſconſultum Turpi. Paul.ſentent.lib.5. tit.17. Secundo fit abolitio lege, mortuo ſcil.reo, vel accuſatore, vel iuſta cauſa,morbo ſcil. impedito quominus

quo minus accuſare poſſet, d.l.10. & 15. §.ſi propter, l.3 in ſi. ff de accuſat. Tertio fit priuatim, actore vel reo poſtulante, d.l.10.& 2.C.de abol.accuſatore poſtulante (ait Briſſ.) ex eo quod per errorē,temeritatē,calorem,facilitatemve ætatis ad accuſationem proſilierit. Eſt autē poſtulāda ab ipſiſmet præſidibus:& quidem pro tribunali, non de plano, ſed cauſa cognita concedi debet, d.l.1. § abolitio. ad Turp.in cauſæ autē cognitione verſatur, an reus adſentiatur abolitioni, an non calumnioſe inſtituta ſit actio; nam neque aduerſario inuito, neque calumniantibus, hoc eſt,indulgendum.l.fin ff.ad SC. Turp.vbi VVeſemb Paratit l.2.3 C.de aboli Porro impetrata abolitione is qui deſiſtit,accuſare amplius nequit, niſi ex indulgentia principis.l.1.2.3.C.eo.Cuia.ad Iul Pau.ſent.lib.5.t. 17.duplicem facit tantum abolitionem,publicā & priuatam, publica fit nullo poſtulante, autore principe vel ſenatu, ob lætitiam aliquam.Priuata fit eo poſtulante,ſeo ex certis cauſis aut poſtulante accuſatore.Briſſ.Hor.Spieg.Prat.Nebr.

ABOLITIO diſtat ab Amneſtia,ſiue obliuionis lege: quod poſt ἀμνηστίαν accuſatio inſtitui vel repeti nō poteſt. Poſt abolit. publicā intra diē 30. etiā ab eod.repeti poteſt,l.1.C.de gener. abolit.l.aut priuatim ff.ad SC.Turp. Poſt priuatā vero abolitionē ab alio repeti poſt reus, ab eodem non poteſt, l.38. de accuſ l.1.C.de abolit.vide Cuia ad 5.Paul.ſent.17.in princ.

ABOLITIO accuſationis non datur fallaciter accuſantibus, aut calumniatoribus,l.3 in pr.C.de abolit.l.9. ff.de calum.

ABOLITIO ex iuſtis cauſis fieri debet: ideoq; corruptione rei accuſari obtēta,nulla eſt,l.2.in med. C.de abol.adde l.8.9.10. 12.14.& ſeqq.& Goth.not.ad ſingulas illas ll ad SC.Turp.

ABOLITIO generalis proceſſus præſentes concernit, non futuros,l.1.C de gen.abol. Eaque reos liberat quidem, ſed notāt tamen h.e.pœnæ gratiam facit, infamiam criminis non tollit,l.3.& ibi Goth de gener.abol.7.C.de ſent paſſ. l.16.ad Turp.Contrarium apparet l.1 §.10 in fi.de poſtul.Goth.

ABOLESCERE,pro euaneſcere, & in deſuetudinem abire. Spie.

ABOMINARI, vſurpatur generaliter pro deteſtari, teſte Rotero.

ABOMINARI, eſt omen auerſari, veteribus fauſtum aliquid & mali ominis deprecantib. atque auerſantibus hæc locutio in vſu fuit.Hinc apud ICtos:

Quod ABOMINOR dictum videmus,pro eo quòd Cic.crebro ſic extulit: Quod Deus omen auertat, deteſtetur,obruat. Scæu. in l.Lucius 85.de hær.inſt.Si mihi Tit.hæres eſſe noluerit,aut quod abominor,prius moriatur,&c. Terent.in eandem ſententiam dixit:Quod dij prohibeant.Hot.Briſſ.Prat.

ABOMINATIO à D.Hier.in Hom.appellatur ſeruitus idolorū. Largius tamen ſumitur in cōmuni vſu loquendi,pro qualibet re turpi, & abominabili.Vnde dicitur,Abominatione populi c.tua nos extr. de cler. ægro. Alibi abominatio dicitur eleemoſyna Deo facta de rapina,ſimonia,vel vſura,c.non eſt putanda,1.q 1.c.ſcriptum eſt, 14.q.5. Olden. ¶ ABOMINATVS dicitur,qui ſacris interdictus,excommunicatuſve eſt, Alc.in l.pecuniam 36.ff.ſi cert.pet.Is Bud.in forenſi dicitur abdicatus à magna matre,in l.reddentes,C.de ſum. Trin.Ab Eccleſia extorris. Et hoc ſenſu abominationem rectè dicemus excommunicationem. Spieg.Olden.Prat. ¶ AB omnibus heredibus legatum ita erat: Quiſquis mihi hæres erit, damnas eſto Titio dare centum:interpretatur ab Vlp.in l.4.5. fin.& l. 104.in pr.ff.de legat.1.Spieg.

AB orbita Varro dixit, quod non alienum eſt à via & inſtituto, ſed ex conſuetudine & via Adrian. Turn.lib.aduerſ12. c.16.

AB Aboriginum ſeculo.vide ſup.AB.

ABORSVS & abortus diſtinguūtur à Nou.Mar.vt ſit aborſus,qui eſt imprimis menſib.cū conceptio facta eſt: Abortus, prope tēpus pariēdi; tunc n. moritur.q naſcitur. Porro procurare ab orſum, homicidij ſpecies eſt:de quo Dd.præſertim Alber.in l.qui in vtero.ff de ſtat.ho.Spieg.adde cā.cōſuluiſti, cauſ.2. q. 3.&c.quod vero non cū c.ſeqq cauſ.32.q.2.& c.ſicut ibi.

ABORSVS venter (qui & abactus) Paul.li.4.ſent.tit 9.§.6.partum facere non videtur, l.2 & ibi Goth.C de poſthu. hæred. Et id eo vt ad d.loc. Pauli annot. Cuia. aborru facto finitur miſſio in poſſeſſionem,l 1.in ſi.ff.de ven.in poſſ.mitt.

ABORTO (in Nou.Leon.31) pro immaturū fœtum edo,vſurpat Var.li.4.Columellæ vero Abortio procedē eſt,vt & Abortior deponens.Spieg ¶ Abortus,vel abortum,vel abortio, eadem ſunt:& his omnib. generib hoc nomen ſubſtantiuum variatur,l.30 §.quòd dicitur 2.ff.de acq hær l.38 §.qui abortionis, ff.de pœn.Dicitur autem fieri,cum mulier ante tempus partū edit,vi ventri illata apud Vlp.in l.1.§ toties.verſ.idem erit 4. de vent.in poſſ.mitt.Briſſ.Prat. Abortum tamen grauidæ mulieris etiam dici,quod non ſit tempeſtiue ortum,Sext.Pomp. autor eſt. Spieg. vid.omnino Gœd.com.de V S.ad l.1.nu.32.

ABORTIVVS eſt puer,vel alter fœtus, ante præfinitum tempus natus: & ideo ſic dicitur, quod non oriatur, ſed aboriatur & excidatur,ſecundum Iſid.lib.10.Ety. Old.Hinc Abortiui, qui aborſu nati ſunt.Spieg.

ABORTIVA oſcitatio,quæ auortire facit.Plin.Oſcitatio quidem in enixu lethalis eſt,ſicut ſternutatio à coitu:abortiuū.Cenſetur autem abortiuus partus, ſi quis naſcatur quinto aut ſeptimo menſe:cum genuina iuſta, & legitima nō ſit recepta,niſi ſeptimo mēſe,& deinceps,l.ſeptimo mēſe, ff de ſtat ho.Spi.

ABORTIONIS poculum dare, lege poculum.vid. Gœ l. d.n.32.

ABORTIONIS voluntariæ pœnam vid.in Nou.Leon.31.adde l. 8.de ſicar.l.39.de pœn.Nou Inſt.222.16.§ 1.& Nou.117.

ABORTVS vxoris non corrumpit mariti teſtamentum,l. .& ibi Goth plut.alleg.C.de poſthu hæred.inſt. ¶ AB ouo vid.ſupra in vocula AB. ¶ ABPATRVVS idē qui patruus maximus,h.e. abaui, abauiæ frater, l.3. ff.de grad. §. ſex grad. inſt de grad. Hot.Pr. ¶ Abre,abs re,modo ſine cauſa, fruſtra: modo ſignificat præter,ſiue cōtra vtilitatē, aut ſine vtilitate,l ſi quis ſeruo alieno,ſub ſi C.de furt.l.conſentaneū, C quom.& quando iud.Huius contrarium eſt,E re,i.ad vtilitatem,Spieg Old.

ABREPTA res vi: obreptum mancipium: abrepti parentibus liberi, Briſſ.ex ff.& C.

ABROGARE eſt deſtruere,vel delere in totū & infirmare,Feſt.l.

ABROGARE etiā publicare & auferre ſonat.in Conſtant. conſt. l.ſi quis ad ſe. C.ad l. Iul.de vi publ. Abrogare interdum eſt addere aliquid: Prat. ¶ ABROGARE legi & legem dicimus. ſed vſitatius accuſatiuo iungitur.Modeſt.de verb.ſig.Spieg.

ABROGARE legē idē eſt quod tollere,ſiue ātiquare,quia à magiſtratu,qui eā poteſtatem habet, populo interrogato, an velit, iubeatq;eā legē tolli, illo annuēte antiquatur tolliturq; quēadmodum eod.populo interrogato fuerat promulgata: vnde & lex pleruq; dicitur rogatio: vt ſit Abrogare legē ſic populū rogare,vt ne aliqua lex valeat & omnino tollatur.Neq; n cū lex abrogatur.aliud agitur,quàm rogatur,quomodo eā abrogari oporteat:vt Balduin. in ſuæ Cicer 1 part.ſub ſi.oſtendit. Ci.li.2.de ll.Eas,inquit,tu leges rogabis, quæ nūquā abrogētur.Liu.li.22.Plebiſcitū primus ego antiquo abrogoq;Et itaq; abrogare legē idē prope quā derogare: IC tñ de V. S inter vtrunq; verbū nonnihil diſtare facit. Derogatur, inquit lege, cū pars detrahitur,abrogatur,cū prorſus tollitur. Adde in abrogati,cū, vt d xi, prioris legis infirmādæ cauſa promulgatur altera ſermonis Latini ignari,vulgari voce decepti,pro eo q eſſe debet abrogare ſiue derogare legē, ipſi reuocare dicunt, cū ſit reuocare,vt autor eſt Var.de ling.Latin.curſus in eot vocare,h.e reuocare. Iuuenalis de Domitiano qui legem Iuliā iam obliteratam,dormientemque excitauerat,ſic inquit:

Qui tunc leges reuocaret amaras
Omnibus atque ipſis Veneri martique timendas.

Virg 1.Æneid.

Reuocato à ſanguine Teucri.

id eſt,renouato, quippe qui iam propemodum extinctus erat Nebr.adde Ræuard.ad leg 12.tab.c.1.

ABROGARE,Derogare Exrogare,Obrogare, diuerſā habent ſignificationē ſeparatamq;in antiquorum autorū l.bris.Ci.li.3. ep.ad Att.Octo noſtri Trib. pl.caput poſuerunt hoc: Si quid in hac ratione ſcriptum eſt,quod per leges plebiſve ſcita.h.e. q per leg.Clodiā promulgare, abrogare, derogare, obrogare ſine fraude ſua nō liceat.Abrogatur;vero legi interp.Modeſt. in l.derogatur 102. de verb. ſig. cū lex prorſus tollitur. Derogatur ei,cū pars detrahitur,Vlp.in Inſt. t.1 Lex aut rogatur.i. fertur,aut abrogatur,i prior.lex tollitur;aut derogatur. i. pars primæ tollitur,aut ſubrogatur,i adiicitur aliquid primæ legi, aut abrogatur,i mutatur aliquid ex prima lege. Feſtus autem derogare ait eſſe detrahere, Exrogare, ex lege vetere aliquid eximere per legē nouam. Obrogare,legis prioris infirmandæ cauſa legē nouam ferre Quemadmodū apud Suet.Claudius capiti Papiæ Poppææ legis abrogaſſe edicto dicitur. Quint. declam. 264. Quoties de iure populi agitur,apud populum cui mutare, cui abrogare, cui ferre, quas velit. rogationes licet Briſ Derogatur autem legi, vel abrogatur, tum expreſſe, tum tacite.motib vid.ſeu conſuetudine: non ſolum ſuffragio legiſlatoris.ſed & tacite conſenſu omnium per deſuetudinem l.32.de leg.Briſſ.& Gœd.ad l.102 nu.2.3 de verb ſign.

ABROGATIONIS variæ ſunt cauſæ, .Conſuetudo cō-traria.in l. de quib.ff.de li.c.in iſtis §.leges 4 di.2.: ōſtitutio cōtraria,exēpla reperies in multis.Inſt Nou 3.Cauſæ ceſſatio , c. Neophit.& ibi gl.in verb.cauſa 61.d.l.adigere §. quanti, ff.de iur. patron.4 Loci varietas,c.ſi 31 diſt 5. Tempus c non debet.de conſan & affin.6.Rigor.gl.in c.fraternitatis 34.diſt.7.In ſpecie,c.legi 16.q.1.8 Maius malum inde ſequens. c.verum hoc. 14.diſt Prat. Et fuſius de cauſis Rebuff.in l.d rogatur 102.de verb.ſig.Item enumerantur in c.vl § hæc etſi legib.4.diſt.

ABROGATAS leges cōſtitutioneſve recitari,aut oſtēdi,aut citari vetuit Inſt.in l 2.C.de vet.iur.enucl.Ratū tamē neceſſaria videtur notitia,Iſid.in c.Factum 7 diſt Prat ¶ ABROGATO iure in iudicio vtens,falſi reus eſt,Conſt.ad Sen. Mag § 19. col.2.

ABROGARE nōnunquā ad magiſtratū,imperiū & alia refertur; capiturq;pro adimere,abdicare,abolere, irritum facere,extinguere,l.nec mandato § 1 ff.de tu.& cur.dat.vbi dicit,q tutor nō abroget magiſtratū Sic abrogare magiſtratū alicui dicitur qui legē fert ad populū, vt is magiſtratu ſuo ſpolietur. Cic in Cor. Nec vehemētius eſt oſtēdere ſe laturū inuito collegæ, q̃

ipſi collegæ magiſtratũ abrogare, in l ſi quis fundũ, in fi.dicitur:bonis omnib.abrogatis,C.ad l.Iul.de vi pub.Hot.Reb.

Abrogare per Saturam,forma eſt loquendi in ſanctionib LL. adiectbi ſolita,authore Feſt hoc modo: Neue per Saturã abrogato,aut derogato,i.vt Cuia 14.obſ.7 explicat, ne committis reb.plurimis abrogato,ne confuſe, ſed ſpecialiter, explicare, diſerte Cuiac.

Abrumpe iura l.32 §.vlt.ff.de hæred.inſtit.Briſſ.

Abruptum lucrum,cuius meminit Vlp.in l 1.§.3.quat.rer.act. non det.interpretatur Accurſ ibi Subreptum:cuius ſententiã probaſſe videntur Alberic.& Olden.in l:xic. applicantes abruptum , i.turpiter acquiſitum. Sunt qui interpretentur præceps & præter ſpem obiectum Tu vide Græcos interpretes in eum Vlp locum:Bud tamen abſciſſum & præciſum è ἀπότομον,videtur interpretari,l 4.§ 8.ff de re milit.Prat.

Abrupta,dura,... ſa,abſciſſa,can.de viro 12.q 2.Prat.

ABS.

Abs,Præpoſitio ablatiua,idē quod à vel ab à Græco ducitur ἀπό. Significat autem retractionē in partem poſteriorē, Feſt.lib.1. Eadem M.Cic temporib.in accepti tantũ tabulis vſurpatur, cum eius nomē præſcribebatur, vnde accepta pecunia in Codic.referebatur hoc modo: Abs T.Pomp.accepi H.S. decem Cal.Maij.Qu.Hort.Qu Metell.Coſſ.Cic.in Orat.vna præpoſitio eſt Abs,eaque nunc tantũ in accepti tabulis manet:nec his quidem omnium:in reliquo ſermone mutata eſt,Pompo. tamen in facti ſtipulatione vſus ea eſt in l. ſi ita ſtipulatus t4. ff.de verb.obl.& in nominis emptione, Sal. Iul. l.multum 19. ff. de hær vel act.vend.Prat.Hot.Spieg.

Abscedere eſt recedere,in l.vnica, de colon. Palæſt.lib 11.C.

Abpulsus,ab aliquo pulſus,repulſus,retropulſus. Corn.Front.

Absque & ſine habent ſimilem ſignificationem, quæ eſt negatiua,vt abſque iniuria,l.omni nouat.C.de ſacroſ.eccleſ.Eſt & bi ... præter,& excluſiue ponitur.

Absque procemiis & affectibus, eſt nulla verboſa vti prælocuti ... temq; vt eſt, ſimpliciter proponere , vt imprimis exigunt Tribus alia.Quin & Athenis iuterdicebat præco dict.in concione , ne vel præfatione , vel effectibus vterentur , rem modo exponerent ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν.Spieg.

Absque priuatiuum eſt,vt in l.minus.C.de acq poſſ. Quandoque excluſiue, quandoq; incluſiue ponitur , vt notat Arch de procur. c. qui generaliter in 6. Interdum præter ſig.hæc dictio vt in c.elencis.de immu.eccl.in 6.Interdum vero negat, & maxime in poſitionibus & articulis, Bart. in l.inter ſtip.de verb.obl l.omni nou. C. de ſacroſ. eccl. ex vocab.antiq. vide ſupra poſt vocabul.Abs

Abs Rb vide ſupra.

Abscedentem vſumfructũ, h e. χωριζόμενον, i e.ſeiunctũ:detractum,interpretatur Theoph §.ne autē Inſt.de vſufr. Prat.

Abscisa ſpes,id eſt,adempta,l.35.de euict.Briſſ.

Abscise,vel abſciſſe,pro eo quod eſt,fixe & determinate, in l. ſemper 5. §.2. ff de iur. immun. Demonſtratur varie, inquit Calliſtr. nec Abſciſſe, numerum liberorum ad excuſationem municipalium munerum prodeſſe, ex reſcriptis D. Ælij Per. i.e.non præciſe & fixe: quia non eſt numerus ſtatus , qui immunitatem præbeat.vid Bu l.in l.qui cum auo §.non omnis, ff de re mil.Idem valet quod Græcum ἀποτόμως. Igitur non abſciſſe.i.e non exacte,præciſe,imperfecte nõ plene, nõ certa & cõſtanti definitione,nec ad vnguem Vſurpat hoc verbũ ſæpiſſime Val Max pro ſeuere & rigide : metaph. à rupib. & aliis locis præfractis ducta.Spieg.Briſſ.Prat Hot.Old.

Absecta & coniuncta contraria ſunt, l.eis quidem qui mil.nõ poſſ lib 12.C.

Absens(vide ſupra abeſſe) is dicitur, qui non eſt in eo loco, in quo petitur,l.abſentem 199 de verb ſig.diciturq, quis,pro diuerſitate ſubiectæ materiæ & tractationis , variis modis abſens,ſecundũ Accurſ.in l.præſens ff de procur. vt in iudiciis.

Absens dicitur,qui in iure non eſt,l 4.§.Prætor ff.de damn. in fect.qui à tribunali abeſt, l.non tantum. §.abeſſe, ff.de fideicom.lib. Item qui extra territorium ius dicentis, l.hæres abſens,& ibi gl.de iud. vide ſupra abeſſe.

Absens eſt,qui extra prouinciam,l.fi.§.vlt.C.de bon auth.iud. Similiter qui non eſt in eadem prouincia,abſens dicendus,vt in l.fi.C.de long temp præſcript.

Absens etiam is eſt in legum diſpoſitione, qui longe abeſt,Alciat.in l.mulieris §.abeſt.de verb.ſign.

Absens dicitur,qui eſt extra vrbis continentia,etiamſi non ſit trans mare,dummodo ſit extra ciuitatem,l.colleg.173.§.1.& l.abſent.199.de verb.ſign.

Absens etiam quibuſdam dicitur,qui non facile poteſt inueniri,quemadmodum præſens,qui facile poteſt inueniri; citant l.aut præſente.C.de fideiuſſ.

Absens quoque dicitur,qui non eſt in domo,l de pup. §.ſi quis ff.de nou.ope.nun.Sic epiſcopus dicitur abſens, qui nõ eſt in domo epiſcopali,cui forte deſideramus quippiã inſinuare, vt alios actus penes illum tanquã Epiſcopum exercere. Et alius quilibet beneficiarius, quãdo non debitã præſtat reſidentiam in ſuo beneficio,dicitur abſens,gl.in c.ex ſi l c.abſens,de coll.

Absens in diſtributionibus quotidianis habendis dicitur , qui non eſt in eo loco, in quo dantur; licet alibi forſan in Eccleſia eſſet,c 1 & per tot.de cler.non reſid.in 6.

Absens is quoque habendus eſt , qui in vigiliis caſtriſve vrbanis militat,l.ſi maritus.ff de adult.

Absens in materia præſcriptionum is dicitur , qui non eſt in eadem prouincia,ceu territorio, §.1 Inſt.de vſucap.l.ſi Cod. de long temp præſcript.

Absentes in ſtipulationibus dicuntur , qui ſe inuicem exaudire nequeunt §.item verborum,Inſt.de inut.ſtip.

Absentes dicuntur, furioſus , demens, pupillus , adoleſcens, quanquam corpore præſentes. Iuris etiam interpretatione ſententia coram illis ferri non cenſetur,l.diem proferre.§ coram,ff.de recept.arb.Furioſus tamen modo abſentis loco eſt, modo non eſt,l.1.de procur Secus l.2.§ 3. de iur. cod. Conciliationem vide apud Oldend in ſua copia: Sed de his omnib; vide Goth.not.ad l 173.& 119 de verb ſig & Cuiac.17.obſ.34. adde l.13 §.1.ff.eod.l.5 & 6. ff.de procur.

Absens eſſe videtur , qui declinatoriam fori habet, l.necnon 18 § 4 ex quib.cauſ.mai. Item qui non conſentit , vel ignorat,non intelligit,quod agitur,licet præſens ſit, d.l 2 § 3. vbi Goth.de iur.cod.l 14.l.1.ff.de auth & conſenſ.tut.

Absens reus cauſas abſentiæ per procuratorem reddere poteſt l abſens de procur.

Absens defendi non videtur,ſi actor vltro interpellat, ne quiſquã ſe defenſioni offerat.l.ergo ſciendũ,ff.ex quib cauſ.mai.

Absentem eſſe.aliud eſt,quam haberi pro abſente Bart.in l.ſi maritus 2 § 1 ff.de adult. & quæ abſentia prodeſt, Bart. ibid. & quæ abſentia iuuet abſentem aduerſus geſta contra eum, Bart.in l abſentem 5.de pœn.

Absens Reip. cauſa tandiu abſens habetur, donec finitum ſit Reip.officium, & donec commode redire poſſit, præfixo illo tempore redeundi Zaſ.in § ruſus,Inſt de act.Spieg.

Absens vel ob neceſſariam cauſam, vel lucri ſui gratia , quatenus ſit reſtituendus,leges eleganter diſtinguunt,l. vlt.ff.de in integr.reſtit l.1. C ex quib.cauſ.maior. l.quia C.de procur.l. necnon & l.ſed & ſi, § 1.ex quib.cauſ.maior.

Absens contumax pro præſente habetur, Nou 19.c.9 Ideoque appellare non poteſt , nec ſententiam eiuſque effectus retractare,tametſi fideiuſſores offerat,C.lib.tit.65.l 1 & C.lib 3.ti. 1 l.13 §.5.in fin.

Absens per contumaciam. ſi bonam cauſam habuerit, nihilominus vincet,l 73 ff de re iud.

Absentis cauſa quandoque potior eſt quã præſentis, d.l. 13.§. 2.& ibi Goth.in verb.& præſēte reũ abſenti actori, C de iud.

Absentiarum genera quinq;cõſtituit Accurſ.l.vlt.ff.de in integr reſtit.Prima eſt probabilis & neceſſaria,vt in milite, qui Rei.cauſa abeſt.Secũda eſt probabilis tãtũ,vt ſtudiorũ.Tertia neceſſaria tantũ,vt in relegato. Quarta voluntaria,ſiue cõtumacia.Quinta per cõtumaciã Bud.in tria tãtũ genera referre videtur in forenſ.Iuſtã & cauſariã,probabilē & liberam. Prat.

Absides ſunt lances rotundæ eſcariæ:quandoq; & tabulæ ſũt, l.cum aurum 19.& 6.& ibi Goth.ff.de aur.arg.&c.leg.

Absimilis,pro diſſimilis,C.lib.6.tit.57.l.12.

Absistere,Bud.in forenſ.eſt ſupercedere,quo ſignificatu videtur etiam T.Liui.lib.8.ad vrb.cond.accepiſſe:Prat.

Absolvere forenſe verbum,ſignificat iudicio ſe liberare,apud Iul.l ſi ex duob.t4. §.1. ff. iud.ſolu. & Paul. in l. ſi in re. in fi pr ff.de nox.act.Prat.Abſoluere eſt innocentem iudicare,vel pronuntiare:Briſſ.

Absolvere iudicio,& abſoluere ſe iudicio ab aliquo,pro liberare,non vexari moleſtia iudiciali.Sic abſolui ab aliquo liberari ab ea controuerſia,quã ab aliquo patiebatur,l. 14. ff. iud. ſolui.Iauolen.in l.fullo 90.ff.de furt.l.ſi in re 19 de nox. act. Cic.pro Comœd.Iudici hic denuntiauit,abſolutus eſt.Cur de fundo decidit, & iudicio non abſoluitur ? Cur tam imperite facit,vt nec Roſcium ſtipulatione alliget,neq; à Fannio iudicio ſe abſoluat? Abſolui tutores,i.liberari. Abſolui tutelæ,l.3. de rec arb. Abſolui actione, iudicio,pœna:Br.ex ff. ll.

Absolvere reum non licet , abſentibus & non citatis accuſatoribus:ſecus ſi per contumaciam abſentes ſint.l.4.& ibi Gothofr.C.de accuſ.vide Cuiac 20.obſ.11.

Absolutus iterum accuſari non poteſt de eodem crimine,niſi ſuo dolo abſolutus ſit(tum enim prima actione conueniri poteſt) l.25. ff.de dol.mal. vel niſi probetur, priorem accuſatorem præuaricatum fuiſſe,l.11.C.de accuſ.

Deinde absolvere aliquem, eſt reddito illi pretio dimittere. Vtrum quod ligati ſint,quibus debetur aliquid , vt putat Donatus,an quod appellandi,flagitandique negotio ac moleſtia creditores liberentur? Sic

Absolvere creditorē, pro ſatisfacere ei, cũ pecunia ſoluta dimittere, eleganter dixit Iuriſcõſultus in l. & in contraria 37. ff.de vſuris,& in cõtraria, inquit, negotiorũ geſtorũ actione vſuræ veniunt, ſi mutuatus ſum pecuniam , vt creditorem tuum abſoluam:vulgo expedire dicũt. Eodem ſenſu vſus eſt quoque

quoque Terent. in Adelph. act. 2. Scen. 4. Æſch. Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam Sumptum è Græcorum conſuetudine videtur, qui διαλύειν & ἀπαλλάττειν dicunt Itaque abſolui dicitur creditor, cum ſibi æs creditum ſoluitur ære. Hot. Prat. Spieg. Old. Hinc abſolutio pro liberatione debiti. lib. 1. de accept. Briſſ.

ABSOLVERE pro abſolutum oſtendere & declarare, exponit gl. in c ex diligenti. de Simon. c. 2. de iureiur. c audiuimus. 14 q. 1. Prat. Oldend.

ABSOLVERE pignus apud Paul. 2 recep. ſent tit. 5. accipitur pro eo quod eſt luere pignus. Creditor, inquit, ſi ſimpliciter ſibi pignus depoſitum diſtrahere velit: ter ante debitori ſuo denuntiare debet, vt pignus abſoluat ne à ſe diſtrahatur. Sunt tamen, qui ibidem Luat legant. Hot. Prat.

ABSOLVERE pro reconciliare ſumitur in cap. ad menſam. §. pen 11. q 3. Old.

ABSOLVERE id, de quo quæritur, eſt ſatisfacere quæſtioni propoſitæ l 19. §. 1 de manum. teſt. Briſſo.

ABSOLVTA cauſa & ambigua opponitur, l. 3. § cauſa. D de Carbo. edict. Abſoluta donatio, quæ ita proficiſcitur, vt nullo caſu reuocetur, l 5 D de mort. cau. don Briſſ.

ABSOLVTI iuris eſt, l. 11. C de collat & Abſolutiſſimi, l. 6 C. de bon. præſcript. l. 1 ex delict. defunct & Abſolutiſſimum eſt, l. 5. inter D. vti poſſidet. Abſolute reſpondere, l 13 §. vlt. C. de ann. leg. Briſſo.

ABSOLVTA, completa, ad finem perducta: ſic poſt abſolutum; dimiſſumque iudicium, l 3 in fin. C. de fruct Briſſ.

ABSOLVTA etiam dicuntur lecta, & à partibus approbata: vel abſoluta, ſubſcripta: ſic exponitur Inſt de empr. Aſtipulatur Imp Iuſt. in l. contractus. C. de fid. inſtr. Spieg Sacris paternis abſolutus, manu paterna liberatus, l. 1. §. 2. C. de anna. except.

ABSOLVTE accipitur pro eo quod eſt in vniuerſum, in totum, vt in c beneficium, extr. de reg. iur. in 6. Item abſolute, id eſt præciſe, c. contra Chriſtianos, extr. de hæret. in 6. Aliquando exponitur abſolute, id eſt, libere, vt in Au. h. de mand. princ. §. ſed neque, Prat Old. Spieg.

ABSOLVTIO ad cautelam, irrita eſt in foro eccleſiaſtico: de qua plene ſcribit Hoſt in ſumma, tit de ſenten excom & vide hic plene Alberic. in ſuo Dictionario in dictione Abſolutio Verum abſolutus dolo ſuo actione prima conueniri poteſt, l. cum à te ff de dol. mal Spieg.

ABSOLVTIO ad crimen relata pro liberatione à crimine.

ABSOLVTORIA eſſe omnia iudicia Iuſt. ſcribit § ſi de Inſt. de perpet. & tempor. act. [codicil. in pr.

ABSONANS à iuris ratione non eſt codicillorum vſus, Inſt. de

ABSTINERE ſe adminiſtratione: ab omni forte: abſtinere cauſa: commodo ornamentis: fidei commiſſo: legato: diuinatione: geſtu tutelæ: honoribus: petitione honoris: prouincia: vrbe: locis interdictis: interrogatione: xenijs: negociatione: venditione: ordine: matrimonio: nuptiis: à priuigna & nouerca. Briſſ. ex A & C.

ABSTINERE ſe dicitur filius: ſed abſtinere pupillus, abſolute. Item Abſtineri pupillus ab hæreditate patris, ſeu paterna, vel abſtinere ſe hæreditate patris: & tutores pupillum pupillamve abſtinere bonis patris, Briſſ. ex ll. ff. & C.

ABSTENTI voce noſtra memoria Ritius Neapo. qui regum aliquot vitas per epitomen collegit, & ante eum D Cypr. pro excommunicato vſurparunt. Prat. ICti Vlp. & Afric. vſi ſunt pro eo, qui ſe bonis paternis ſeu hæreditate abſtinuit. Vlp. in l. ſi quis caut. Et interea, inquit, pupillus adoleuerit, aut mortem obierit, aut etiam abſtentus ſit hæreditate, Afric. in l. tutor pupilli ad Vellei. Et cum paterna hæreditate abſtinere vellet, mandato vxoris defuncti, quæ mater pupilli eſſet, abſtento pupillo ſolam ſe hæreditati immiſcuiſſet: Spieg.

ABSTENTIO, vide Aditio.

ABSTENTVS, qui tutoris authoritate ab adeunda hæreditate reuocatus eſt. Scæuola in l. pen. ff de aut tut. An ſecundū hæc acta adoleſcens à bonis patris abſtentus ſit: reſpondit, proponi abſtentum. Vlp in l 1. in fi. ff. vt in poſſ. leg. Si certum ſit repudiatum vel omiſſam hæreditatem, vel abſtentos neceſſarios hæredes: Hotom.

ABSTINENS, ſuo contentus, qui non rapit aliena. Continens vero dicitur (vt Ariſt voluit, teſte Io. Petro Valla) in eſca, potuque ac libidine, nec non ira Spieg

ABSTINENTIA opponitur rapacitati. Abſtinemus ab alienis, cū nulli vim inferimus, nil cuipiam eripimus Eſt igitur abſtinentia in viro innocente: continentia in temperante Notū Ouidij carmen: *Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.* Spieg. Scal. lib. 3. poetic. Abſtinentiam bis ponit pro continentia à Venere & libidine.

ABSTINERE generaliter dicitur, quando aliquis ſe ab aliqua re cohibet, quaſi ſe tenens ab illa re. l. ſie pupillo. § qui nuntiar. ff. de noui op. nun. ibi, interim abſtinendam eſt. Sic patronus, qui ſibi in teſtamento liberti legatū adſcripſit, abſtinere iuſſus eſt. l. ſi quis legatum, §. ſi patronus, de falſ. Sic relegati ſiue in inſulam deportati, locis interdictis abſtinere debent; l. relegati, ff de pœn. Aliis quoq; perſonis adaptari poteſt: vt ſi negotiatione quis abſtinere iubeatur. l moris. §. [illegible] ff de pœ. Et conſtitutum eſt, eum cui patria interdicta ſit etiam ab vrbe abſtinere debere, l. relegatorum, § conſtitutum, ff de interd. & rele. Item & is qui honoribus ſecundum ſententiam vti prohibitus eſt ſi appellauerit, abſtinere interim à petitione debet. l. reus, in fi. ff. de muner. l. 2. in fi. ff. de reg. iur. Ad alia quoq; pertinet hæc vox, vt exempla ſunt in l. vnic. ff. nihil innouand. app. interpoſ Sic abſtinere vſu inſtrumenti, l. 8. in med. C. ad leg Corn. de falſ lib 9.

ABSTINERE honoribus in l. 1. de his qui non imp. ſtip. lib. 10. quemadmodum abſtinere alieno, pro abſtinere ſe ab alieno. Spieg Sic abſtinere hæreditate, & ab hæreditate abſtinere.

ABSTINERE dicuntur ſui vel neceſſarij hæredes. Vlp. in l. 3 §. Seio. ff de minor l. 38. de acqu. hær l 6 C de leg. hær. Abſtinere etiam dicitur emancipatus eidem, l. 2. § 6. ad Tertyl. Sed extraneus, puta vxor, l. Lucius, 14. ff. de fideic. li. Dicuntur tutores abſtinere pupillum, hi e. ſi eis authoribus pupillus ſe abſtineat hæreditate, Pap l cum tutor, 13. ff de tut. & rat. diſt. Scæuola l. pen. ff. de auct. tut & l. 44 ff. de re iud Hot. Prat.

ABSTINERE ſe hæreditate, & retinere hæreditatem, contraria ſunt: in iiſque ſolis ponuntur qui ſui & domeſtici hæredes appellantur: vti Iuſtin. docet ſub tit. de hered. qual. & diff. l. li. inſt. 2. at extranei vel adire, vel repudiare dicuntur, vnde tit. lib. 6. C. de repud. vel abſtin. hæred. Quomodo enim qui in familia ſunt, quæ antiqua conſuetudine hæreditatem ſignificat adire, ac non potius retinere dicerē ui? Quare Vlp in l. ſi patronus 11. ſub fi. ff. de bo lib. Adire dixit eum, qui cū aliam in familiam, tanquam in coloniam demigraſſet nunc ad priſtinā familiā reuocatur: retinere vero qui in ea familia ſemper manſit: qui, ſi nihil attingat, & ab omnib. reb. ſe gereret, abſtinere ſe dicitur: repudiare vero quomodo? cum, velit nolit, hæres fit, qua de cauſa neceſſarius appellatur, vt eo loco. Inſt. docet: cum & viuo teſtatore, quis nihil minus cogitaret tamē hæres eſſet, vt l. in ſuis 2. de li. & po. Hinc illud Pōp. l. im pub. 2. ff. de acq vel omit. hær. Imperib. liberis, inquit, omnimodo abſtinendi poteſtas fit: puberib. autem ita, ſi ſe nō immiſcuerint. Abſtinere igitur in ſuo, eſt, quod repudiare in extraneo (quæ tamen differentia interdum cōfunditur. Briſſ. ex ll. ff.) rurſus retinere vel immiſcere, quod adire in extraneo: quæ omnia generaliter his continentur verbis, acquirere vel omittere, vt ex tit. ff. de acquit. vel omit. hære. lib. 26 Hotom.

ABSTRAHERE in ſeruitutem, quod & abripere in ſeruitutem dicitur: Spieg.

ABSTVLISSE dicitur etiam qui aliquid judice autore recepit, l. venditor ex hæred. ff. de hæred. vel act. vend Spieg

ABSVMERE, ſubtrahere, conſumere, ſūptus in aliquid erogare. Quidam ex cohæredib. res aliquas abſumpſerunt, i. e. ſubtraxerunt, l. 19. & ibi Bal. C. famil. erciſc. l. 14. l. fi. C. de execut tut. quod eam in rem abſumptum fuerit (h e. inſumptum) reddere cogerur, l. 4. in fi. C. de vſucap. pro hæred. domini intentio, in iſtis nullo temporis longi ſpatio abſumitur. Abſumere fructus: ſpecies: Abſumuntur arbores igne Non abſumitur, quod in corpore patrimonij retinetur. Abſumptum non videtur, quod in corpus patrimonij verſum eſt. Briſſ. ex ll ff. & C

ABSVMPTIO pro conſumptione ſumitur ab Vlp Videndum eſt, inquit, finito vſufructu, an pecunia quæ data ſit, vel cæteræ res, quæ in abſumptione ſunt, condici poſſint, l. hoc Senatuſconſ. de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſ.

ABSVRDVM quod omnium mentes aſpernerentur ac reſpuant: græcè ἄτοπον καὶ ἄλογον. l. nam abſurdū. ff de bo. lib Spieg Pr.

ABSVRDVM eſt plus iuris habere eos, qui poſſeſſionē duntaxat vſusfructus, non et dominiū ſūt adepti, Iul ait. l. 3. ff. ſi vſusf. peti Abſurde quid cōſtitui, dici, & abſurdius dici: Briſſ. ex l ff.

ABSVRDVM in iure non eſt relinquendum, l 3 poſt pr. C. de vſur. rei iud. l. 13. §. 1 C. de ſent. paſſ. l. 2. in princip. ante fin. C. de conſt. pecun. vide Briſſ. lexic. edit. edit. vlt.

ABVNDAT flumen, poma, olera, flores, ligna: Briſſ ex ll. ff.

ABVNDANS cautela non nocet, l 17 C. de teſt Superflua nō nocent. ibid. niſi ſe. contra naturā actus adhibeantur, vel dolus ſubeſſe præſumatur. vid Goth. ad d. l 17. adde l. 28 in pr. ibi ea quæ ſuperflua ſunt, minime debent intercedere, C de teſta.

ABVNDARE ad ea pertinet, quæ fruſtra adiecta ſunt aut ſuperflua, l 94. de reg. iur. Quæ abundant, non ſolent viriare ſcripturas. Goth ad d. l. 94. & d. l. 17. ibi cum ſuperflua. C. de teſta.

EX ABVNDANTI, pro fruſtra & ſuperuacuo, Papiniano familiaris & propria locutio: l 9. ff. de ſup. ll. l. 20 de manumiſſ. l. 2 §. ſi fundum. ff. de inſtr. & inſtrum. Briſſ.

ABVNDE patrimonium relinquere, apud Scæuol. in l. vlt. § qui duntaxat. m. ff. de legar. 2.

ABVNDAT non quod eſt ſuperfluum, ſed quod eſt copioſum & cumulatum: Redundat per ſuperuacuum. vide Redundare: Spieg. Peculiare eſt illud: Abundat mandati quantitatem, pro Excedit, l 35. in med. ff. mand Briſſ Parerg.

AB VNGVIBVS incipere, eſt ordiri à leuiſſimis minimeque ad

rē pertinentib. Vnde prudentes iudices admonere ſolēt cauſidicos, vt omiſſis parergis ac friuolis agatur de cauſa. Spieg.

Abusive exponit IC i. e. per abuſionem, impropriè, minus propriè, in l. ſi fideiuſſor obligari, § fideiuſſor. ibi nam licet minus propriè debere dicā ur naturales debitores, &c. ff. de fideiuſſ. Græcè καταχρηστικῶς dicitur abuſiue, & κατάχρησις abuſio, & καταχρηστικῶς abuſiuum, facit l. 2. §. teſtamentum autē propriè illud dicitur quod iure perfectum eſt: ſed abuſiue quoq; ea teſtamenta appellamus. quæ falſa ſunt, vel iniuſta, vel irrita vel rupta, ff. quemad teſt aper. non aliter, in fi. de leg. 3. Ad id pertinet l. nec ſeruus ff. de pecul l. item prætor. ibi: non propriè, ſed per abuſionem, de ſuis & legit. hæred. Abuſiue ergo & propriè opponuntur. Briſſon.

Abusionis nomen à pleriſque, vt atteſtatur Inſulan. in dubiū vocatum eſt, nunquid rectè ſignificet corruptelam morum. Quantū autem ad obſeruationē latini ſermonis attinet, ſatis conſtat, eā voce minime eſſe refutandā: cūm Cic li. 4 Rhet. verborū abuſionē verborū, Græcis κατάχρησιν dictam, poſuerit inter exornationes verborū. Apud IC per abuſum verba regulariter nō accipiuntur, niſi aliter actus vel periret, vel eluſorius red leretur l. cum filio. de legat 3. Nec vero abuſionis vocabulū in ſignificatione vulgari ita nuper vſurpatū primo fuiſſe, patet ex his verbis Aug lib. 1. de doct. Chriſt c 4 Nam vſus illicitus, non vſus, ſed abuſus, vel abuſio eſt dicenda. Rectè tamen monuiſſe videtur Inſul. pro corruptela aut licentia morum, non dicendū ſimpliciter abuſionē, ſed adiuncto aliquo verbo: vti abuſio morum, abuſio legum, abuſio alienæ bonitatis, & ſic de ſimilibus. Spieg. Reſpublica Eccleſiaſtici nominis abuſione non eſt lædenda l 8. in fi. C de ſacroſ. eccl.

Abusiva; Imaginaria venditio abuſiua dicitur, & ficta, l. imaginaria. ff de reg. iur.

Abuti veteres dicebā: pro eo quod eſt, vtendo cōſumere, conficere, extinguere Cato de re ruſt. Linito vſque adeo, donec omnem caſeum cū melle abuſus eris. Cic. Ver. 3. Niſi omni tempore, quod mihi lege conceſſum eſt, abuſus ero, querere Loquitur de legitimis horis accuſatori ad dicendū præſtitutis, quibus eum Hortenſius non tantum vti, ſed etiam abuti volebat: i. e. vſque ad extremū vti. Idem lib de Inuent 2. Poſtremo quas ad defenſionē rationes reo damus, iiſq; accuſator ad al os ex culpa eximendos abutetur. Hinc apud IC eæ res in abuſu nō vſu cōſiſtere dicūtur quarū vſus, niſi pereant, nullus eſt. ſiue quæ vſe lo conſumūtur. Vlp. in l. 5. § 1. de vſuf. rer. quæ vt, Si pecuniæ ſit vſufruct. legatus, vel aliarū rerum, quæ in vſufructu conſiſtunt, videndum an cæteræ res, quæ in abſumptione ſunt cōſilici poſſint. Item: Quæ in vſufructu pecuniæ diximus vel cæterarū rerum quæ ſunt in abuſu ea & in vſu dicenda ſunt: ſic abuti operam Ter. dixit, pro conſumere, vt obſeruauit Turn aduerſ. c. 8 & lib 22 c. 5. Græcis eſt καταχρῆσθαι. Hinc illud Cic. in Top Nō debet ea mulier, cui vir bonorum ſuorum vſufr. legauit, cellis vinariis & oleariis plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. Vſus enim nō abuſus relictus eſt. Vbi Boet. Vtimur iis quæ nobis vtentibus permanent: iis autem abuti mur, quæ nobis vtentibus pereunt. Vlp in l. plenum 12. § . de vſu & hab Vſuarius horto, pomis, holeribus & floribus & aqua vtetur, non vſq; ad compēdium (i. e. lucrum) ſed ad vſum: & non vſq; ad abuſum Hotom. Adrian. Turneb 22 aduerſ. c. 5 omnia. 4 comment. c 4 Briſſ.

Abuti propriè eſt aliud vſum re vti, quam in quem ea comparata eſt l to § 34. § 1 de vſufr Non Marc.

Absa, ait, dicuntur vtendo conſumpta. Plaut. vbi iſthæc, quæ dedi ante? abuſa ſunt. Et inde

Abusus conſūptionem, ſeu abſumptionem per vſum, ſignificat, l. 2. §. itē ſi iurauer. ff. de iureiur. Qua de cauſa ab vſu ſeparari ſolet, qui earū eſt, quarum ſubſtantia poſt vſū ſalua manet: cum abuſus contra in iis ponatur, quæ vtendo abſumuntur, ac pereunt Itaq; quæ res in conſūptione ſunt, vſuq, tolluntur vel minuuntur eæ in abuſu cōſiſtere ab Vlp. dicūtur. in l 1. & § § 1 & vlt. & de vſuf. ear rer. Quo in numero ſunt vinū oleum, frumentū, veſtimenta pecunia etiam numerata quæ ipſo vſu aſſidua permutatione quodāmodo extingui ac §. cōſtituitur. Inſt. de vſuf. plane in l 12 § de vſu & hab. Vſus & Abuſus opponuntur alia ratione, quod vſus ad neceſſitatē referatur; Abuſus largiorem licentiam contineat. Abutitur enim qui perdit & dilapidat, l. 15 §. conſuluit. ff de petit hær. Briſ. Vnde Abuti Prat. etiam perdere ac dilapidare ſignificat.

Abuti eſt, re aliqua male vti proprieq; de rebus corporeis dicitur Vlp. Mancipior quoque vſufructu legato, non debet abuti, ſed ſecundum conditionem eorum vti, l ſi cum dotem. §. ſin autem in ſæuiſſimo, ibi: ſed abutitur dotem ff ſol matr Rebuff. Spieg. Vbi nota: Abuti dotem; pro dote: vt abuti operam, in prologo And iæ Terent Briſſ. in lib. Abuti verbo, eſt impropriè loqui, l nec ſeruus de pecul.

Abusum nonnunquam ſumi in bonam partem, affirmat Archid. in c. priuilegium 11 q 3. quem gloſſ. ſequitur in extrauag ad conditorem, in verb v l abuſū de verb. ſign. in extrauag. Io. 22. Ideo ius Cano. adiicit aliquid, non ſimpliciter dicens, abuti: vt abuti nequiter, in cap. ſedes, de reſcrip. Pernicioſus abuſus. c pernicioſus, de celebr. miſſar vel deteſtabilis abuſus, cap. ſi canonici. in fine de offic or lin. in 6. Simpliciter tamen prolatum regulariter ſumitur in malam partem, P. Rebuff. Propter Abuſum, quem volgus fecit, neceſſari in vocis propria & artificioſa vocis ſignificatio negligenda non eſt Gœd. ad l 19 fin. de verb ſign.

Abuti vſufructu contumclioſe, iniurioſeve, apud Vlpian. in l. ſi pendentes ff. de vſufr Spieg.

Abuti fructibus, in l. vbi adhuc 29 ante finem, C. de iur. dot eſt. iis vti frui.

A C.

Ac copulatiuè accipitur pro atque, καὶ, Vlpian. in l. ſi quis 4. de cuſtod reor. l. nullus, C. de ſum. trinit. Aliquando ponitur pro Id eſt, l decernimus; in pr. C. de ſacroſ eccl. Aliquando ponitur pro ſicut § itaque. verſ. ex hoc inſt. quibus nō eſt permiſ. fac. ibi, quanquam iure ciuili omnium, qui in poteſtate parentum ſunt peculia perinde in bonis parentum computentur, ac pecolia ſeruorum in bonis dominorum numerantur. Ponitur ergo hic ſimilitudinariè, vt inquit Alberic. quemadmod: m etiam ponitur in l. qua ratione, § literæ. in pr. de a q. rer. domin. & in clem 1. de iudic. l. quæro 45 locat. ibi ac ſi ita fideiuſſiſſet in fin. pr. n. Aliquando adijcitur dictionibus tantum, & pro nihilo ponitur, vt in § tutores autem ... de tutel. ibi: eam vim ac poteſtatem poteſt tamen ibidem pro, id eſt, ſumi Alber. Prat. Oldend.

Acacius, Patriarcha Conſtantinopolitanus in l. 16. poſt princ. C. de ſacroſ. eccl. Acacium Amidenum Epiſcopum Socrates in hiſt Eccleſ. refert conflaſſe omnia vaſa aurea & argentea propterea quod Deus nec edat, nec bibat. Goth. ad l. 21 ante fin. C. eod.

Academia, Suidæ locus eſt nemoroſū (vbi Plato natus, docebat magna laude) mille ab Athenis paſſibus diſtans. Aliud quoque gymnaſium erat non ita procul ab illo, in quo Ariſtoteles diſputabat, Liceum dictum. Inde etiam nunc appellamus Academias, Gymnaſia, ſeu ſcholas inſigniores. in quibus maiorum diſciplinarum ſtudia exercentur. Auth habita quidem C ne fil pro patr. Academiam etiam pro philoſophorum ſchola poni, ſcribit Bud in prior. l rat

Academiarum authoritatem ab Imperatorib conceſſam, vt profeſſores hodie cum ſolennitate declarentur, quos vocabulo recentiore Doctores appellant à docendo, hinc emanaſſe colligunt, quod olim Iuriſc. publice reſpondendi veniā à principibus peterent, & ex authoritate illorum reſponderent, l 1 § primus D. Auguſtinus de orig. iur. Academias authoritate Imperatoria vel inſtitutas, vel confirmatas, rectè nuncupauimus legum nutrices Oldend. Prat.

Academiæ autem inſtitutionem docent Impp. in l. vnic. C. de ſtud. lib. vrb. Ro. lib. 11. & l. 1. C. Theod. eod. tit. quales & qui diligendi ſint profeſſores, Iulianus, Imp. l. magiſtros 7 C. profeſſ. & medic lib. 11. Prat.

De **Academiarum** in iuris ſcientia priuilegio, vid. conſtit. ad Anteceſſ § 7. in fin. col. 9.

Acamatus vid. l. emptionem. 7. C. de rer. de permut.

Acapna ligna dicuntur, quæ ſunt in furno, aut ad ſolē exſiccata, ita vt, cum focis admouentur, non fumigent: dicta à particula priuata A, & capnos, quod interpretatur fumus, quaſi ſine fumo, apud Martia ē in diſtichis: lemna, i. ligna acapna: & Strab. lib 9. Mellis quoddā genus acapniſton appellatur quod ita purgatum ſit, vt non ſapiat fumum. Vlp. in l. ligni de legat. 3. Sed & titiones, inquit Iuriſconſ. & alia ligna cocta, ne fumū faciant: acapna volens ſignificare. Nebriſſ

Acaron vel **Accaon**, vid Gothof. in l. 2. § 7. de cenſib. & in Nou 103 in præfat. in fin.

Accedere dicitur, quicquid alij adiungitur & applicatur. Ita corporibus accedunt ſeruitutes Fundo accedit pars per alluuionem: res ex licitatione: fructus & vſuræ ex mora: incremēto fœtus: vſusfructus proprietari. Accedere obligationi dicitur fideiuſſor. Briſſ. ex ll ff.

Accedere in venditione dicitur, quod venditioni adiicitur præter id, quod principaliter venit: Accedere quoque pretio legimus Accedit poſſeſſio, quæ alij adijcitur vel iungitur. Similiter accedere tempora dicuntur Briſſon ex ll. ff.

Accedere ad adminiſtrationem, eductionem, emptionem, contractum, hæreditatem, rem gerendam, vectigal conducendum, Briſſ. ex ll ff.

Accedere eſt proximum fieri. Accedere dicitur quod proximum & finitimum eſt: ſic furtum monetæ publicæ ad crimen peculatus accedit: lata negligentia propè fraudem accedit, id dolo proxima eſt, dolo comparatur. Sic accedere proxime ad ætatem B iſſ. ex ll ff.

Accedere ſignificat adire: ſic in l. ſi frat. 3 C. de iur. delib. dicitur accedere ſucceſſionē Inde acceſſus, aditus & increſcere: ſiue augeri atq; ad ... vt in §. pe tit. vlt. li 3 inſt Inde acceſſio pro incremēto. I. ē pro conſentire, ponitur cum dicimus, accedere ad pactionem, vel conditionem pro conſentire.

Vertrag vnd tedingſtuck annemẽ vnd verwilligẽ Spieg. (ſip.

ACCEDO tibi.eadẽ tecũ ſentio. Accedo re:venio ad re. Flor So-

ACCEDERE & Decedere opponuntur, vt acceſſio & deceſſio. Briſſ ex ll.ff.

ACCEDERE rei emptæ videtur id ſine quo res empta foret inutilis l fiſtulas de contr.em pt. Alber. Spieg.

ACCEDERAT, pro acceſſerat.ad hæreditatem patris, ait Pomp. in l.vlt.ff.de acq.hæred.vid. Briſſ in parerg.

ACCELERATIO paſſim in Decreto iuris canonici in negotiis pluribus reprobatur Vid c.Deus,cauſ.2.qu.1.

ACCENSI dicebantur, qui in locum mortuorum militum ſurrogabantur,& ad cenſum legionum eſſent aſcripti,Feſto lib.1 At Varro miniſtratores magiſtratuum, ait, ab acciendo dictos, id eſt,vocando. Nam accenſus inſtar Præconis acciebat iuſſu Cõſulis Quirites ad concionem: quod munus nemini niſi libertis deferebatur,teſtis Cic.ad Quint.Fr.vid.Bud.in l.fi.ff.de iur.immunit.Spieg Prat.

ACCENSVS & Præco in hoc conueniunt,quod ambo conſulis alteriuſve magiſtratus dicto, ad imperium vtrumque præſto eſſent:at ille,vt ad concionem:hic vt ad comitia Quirites aduocaret. Alexand.ab Alex.Gen.dier lib.2 c.27.Prat.Spieg.

ACCENSI officium docet Cic.ad Quintum fratrem.Prat.

ACCENDERE ſtimulis ſuis, dicitur in l.cum aliis 6. in fi.C de curat.furioſ.Et accenſus affectione in l.1.§.ſimilique modo C.de Latin liberr. Eademque ſignificatione dicitur accenſus ſtudio verę laudis in l.quiſquis 5.§.ſane ſi quis 7.C.ad leg.Iul Maieſt. Accendere lucernam monumento,l.44 de manum.teſt.Briſſ.

ACCEPTA ſententia dicitur,quæ rata habita eſt. Spieg

ACCEPTA & data non poſſunt aleas apparere,niſi dies & conſul. fuerit editus,l 1.§.editiones 2.ff de edendo.

ACCEPTARE apud Papin.in l.40 §.1.ff de pact.eſt per acceptilationem liberare: eoque propendere eiuſdem reſponſum putem. Acceptare apud eundem dicitur, qui frequenter accipit, qui accipere ſolet,l.Seio.10 § 3 in fi.de ann.legat.Prat.

ACCEPTILATIO eadem forma dicitur qua expenſitatio apud Gell.lib.14. c.2.Briſſ. diuiſim autem Accepti quoque latio reperitur in ll.quibuſdam. Briſſ.

ACCEPTILATIO, eſt ſolutio ciuilis, i. imaginaria ſolutio, §.1. Inſtit.quib.mod.toll. fit enim per interrogationẽ & reſponſionem: vt Habeſne acceptum, quod per ſtipulationem tibi promiſi vel debui? Et tu reſpondeas,Habeo,acceptũ fero Vlpian. in l plurib.de acceptilat. vel ſic Græcè, ἔχειν λαβὼν δηνάρια τόσα, ἔχω λαβών.§ item per Inſt. quib.mod.toll.oblig Iam acceptilatio facta eſt, ac ſi dixiſſes. Perinde habeo,ac ſi accepiſſem abs te,per veram ſolutionem.Itaque non minus per acceptilationem,quam per veram ſolutionem,tollitur obligatio. Acceptilatio eſt verborum conceptio, qua creditor debitori acceptum fert.Vult.comm.Inſt.quibus mod oblig.toll §.1.num.4. vid.Cuiac.parat.de acceptil.in fin.& 5.obſer.36 Hotom.3.obſ. 18. Per acceptilationem nulla alia tollitur obligatio per ſeſe, quam quæ fit per ſtipulationem Vult.d §.1.nu.5.

ACCEPTILATIO generali nomine ſignificat in tabulas acceptæ pecuniæ relationẽ:Speciali vero & proprio à Iuriſconſ. bifariam intelligitur:aut enim vulgaris eſt,aut Aquiliana. Vulgaris eſt, quæ vna ſtipulatione conſtat,cum is qui verbis obligatus eſt à ſuo creditore ſtipulatur ſic? Quod tibi debeo, habeſne acceptum?l.an inutilis 8.§.2.de acceptil.Cum enim creditor & illius nomen expunxiſſet, & æs acceptum ei retuliſſet,reſpondebat, Habeo, acceptumque tuli, neque ad aliam, quam verborum obligationem adhiberi hæc ſtipulatio poterat:quam ineptum eſt ab Aquilio proditam exiſtimare. Aquiliana enim acceptilatio mutua & reciproca ſtipulatione conſtat,& ad omnes omnium generum obligationes extinguendas excogitata eſt, eaque ſola definitur, à Modeſtino in l.1.ff. eod. Liberatio per mutuam interrogationem, qua vtriuſque contingit ab eodem nexu abſolutio: quod ex formula ipſius planius intelligitur apud Flor. in l.& vno r8.ff.eod.Hotom.& Conan.com. iur.ciu.4.cap.3. Cæterum hac definitione nexi liberationem:& ſtipulationis diſſolutionem,atque ipſam quoque Aquilianam formulam ſimul complecti exiſtimat Ræuardus l.nihil tam naturale.39. de reg.iur. Cum enim Modeſtinus ait, Acceptilationem eſſe liberationem; certe & illud quoque dicere videtur.verbor.oblig.cui acceptilatio directo contraria eſt,ipſo iure per acceptilationem eo modo tolli,quo per ſtipulationem ipſo iure obligatio tollitur, d.§.2.& cum addit, per mutuam interrogationem vtriuſque contingere abſolutionem,Aquilianam ſtipulationem etiam acceptilationis verbo contineri,euidenter indicat: & denique his verbis, Ab eodem nexu,quis eſt quæſo mortalium,qui non dicat,ad nexi liberationem per æs & libram, & acceptilationem quoque à Modeſt referri?

ACCEPTILATIO iure ciuili introducta eſt: quia nihil aliud quã ficta ſolutio.Vide Alciat.in l 1.C.de tranſact. Eam Vlpian iuris gentium affirmat in l.an inutilis, de acceptilat.non quia iure gentium fuerit approbata,ſed propter pactum,quod in ſe habet:id enim eſt iure gẽtium introductum. l.1.ff.de pact. Spieg.

ACCEPTILATIO (ait acutiſſ.Vult) natura & origine ſua iuris ciuilis eſt. Ergo non vere, & ex ſui natura, ſed ex vſu hominum frequenti, hodie iuriſgentium eſt, quia præſertim pleræque omnes gentes ea hodie vtuntur. Vult. d.loc. n.12 & ad tit. de verb.oblig ad pr.n.9 Duare ad rubr.ff de verb.oblig.

ACCEPTILATIO valet vt pactũ. Iulianus Iuriſ. Acceptilatio, inquit,non ſua natura,ſed poteſtate conuentionis valet, Seile.

ACCEPTILATIO & Apocha hoc differunt,quod Acceptilatione, omnimodo liberatio contingit, licet pecunia ſoluta non ſit, (ideoque acceptilationi non poterit opponi exceptio pecuniæ non numeratæ Goth ad l.19. §.1 de accept.) Apocha non alias, quam ſi pecunia ſoluta ſit Vlp. in l.ſi accepto.19. ff.de accept.Differt à ſolutione acceptilatio,quod illa ſit naturalis datio,hæc autem ciuilis. Gothoſ.ad l.1 de accept.Vult d.lo.

ACCEPTILATIO per procuratorem fieri non poteſt. l.13.§.10. de accept.vid Hot 32. illuſt.quæſt. fol.110. Cuiac.ibi in prin. Sed certis verbis fiebat, l.18. d.tit.de accept. ſine die & conditione l.4.& 5.eod.& merito:quia acceptilatio obligationi pręſentem interitum affert. Goth ad l actus legitimi,77.verb.accept.de reg.iur.

ACCEPTILATIO quarum rerum fieri poſſit,& quarum non:vid. Bred in repert.ſent.verb.accept

ACCEPTILATIO inutilis, an vtile habeat pactum, vid l.an inutilis.8.in prin.& ibi Goth.ff de accept.vid.omnino Gœd.com. ad l.177.nu.1.& 2.de verb ſig.

ACCEPTILATIO inutilis eſt, quæ à natura ſua deficit: Deficit; inquam, cum id, quod non verbo, ſed re, vel conſenſu contractum eſt, verbis acceptum fert Vtilis, cum in ſua natura perſtat Ad hoc enim inuenta eſt acceptilatio, vt quæ verbis contracta eſſet obligatio,verbis tolleretur:l.8 § 3.de accept.Goth. ad eandem l.8.in pr.

ACCEPTILATIO dolo facta actionem primam extinguit, ſed aliam de dolo parit, l.actione 4.C.de tranſact.

ACCEPTILATIO donationis cauſa omnem viam agendi perimit, l.ſi donationis.2. C.de accept.

ACCEPTVM abſolute dicitur, quicquid ab aliis accipimus, ſeu dono, ſeu mutuo,ſeu alio quouis modo. Spieg.

ACCEPTO liberare, liberari, referre,rogare: item liberare accepto.Briſ.

ACCEPTVM,vel accepto facere,hoc eſt,confiteri, quod à me aliquid acceperis,vel habes; acceptum habere, Vlpian.l.7. de accept. Accepto facere,liberare,l.9.§ 7. quod met.cauſ. Prat.

ACCEPTVM vel accepto ferre,acceptum habere, quod nobis ex ſtipulatione promiſſum eſt, ſiue, vt vulgo loquimur, habere pro recepto, etiamſi nulla ſolutio interceſſerit, & l.ſi accepto latum de accept. Spieg.

ACCEPTVM, ſeu accepto, fert aut facit, creditor debitori, fideiuſſori, emptor venditori. Accepto fit aut fertur debitori ſtipulatio ſumptus,&c.Accepto fertur ſorti & vſuris,id eſt,imputatur. Acceptum latum & Acceptum factum, pro eodem ſunt. l.vlt.ff.quæ in fraud.cred. Accepto lata clauſula,pecunia, pœna,ſtipulatio,actus Briſſ. ex l.ff.

Habere ACCEPTVM,vel à ſe acceptũ:habere acceptos nummos: Stichum & Pamph.Habere accepta viginti.Briſſ ex Inſt & ff.

ACCEPTVM ferre,emancipare,hęreditatem adire,& ſimilia pręſentis actus verba ſignificatiua ſunt, quibus tempus vel conditio aduerſatur.l.actus.de reg.iur. Spieg.

ACCEPTVM ferre (metaphora à rationibus tracta) eſt ſcribere ſe ab aliquo accepiſſe: ad hoc eſt pulcher text in l.tutor 56. de admi.tut in verb. (preciũ idem rationibus pupilli accepto tulit) quaſi dicat intulit in rationes precium. Idem, quod ſibi ab emptoribus ſoluendũ erat; ac ſi accepiſſet: ſcripſit & contulit in rationes,ac ſi accepiſſet, quod non acceperat, ſed de ſuo intulerat. Ita verba illa obſcura explicanda ibi ſunt.Scæu.l.89.ff. de ſol. Titius Mæuius dico me accepiſſe, & habere, & accepto tuliſſe à Caio Titio reliquum omne,&c. Alfen.l.6. de manum. Sed interea dum eum manumitteret,acceptum ſeruo retuliſſet. Iulian.in l.48.§ 1 ff.de iur.dot.Hanc pecuniam generum petere debere: exactam, acceptam legatis referri. Florent. l 35. de pig.act.Primum vſuris,quas iam tunc deberi conſtat. deinde ſi quid ſupereſt,ſorti accepto ferendum eſt.Patet igitur,tribus de cauſis accepto ferri ſolitum. Primum, ſi pecunia ſic accepta eſſet,vt ei à quo accepta eſſet, deberetur. Cic.Verrina 3. Propter quod minus Dolabella Verri acceptum retulit,quam Verres illi expenſum tulit Deinde ſi non deberetur pecunia,ſed tantũ qua de cauſa accepta eſſet, referretur: vt cum ex legato, vendito, locato, accepta ferebatur. Poſtremo, cum id, quod debitum erat, recipiebatur, vt cum à creditore, vel vſura, vel pars ſortis receptæ, accepto ferebatur. Locus enim Florentini, aliique complures, id oſtendunt. Ex quo intelligi debet, moris fuiſſe in tabulis,vt qui ſuum reciperent, primum debitoris nomen, cui expenſum tulerant, expungerent, deinde in alteram paginam acceptum ferrent. Hotom.Plaut Ciſtel.

Nunc quod reliquum reſtat, volo perſoluere.

Vt expungatur nomen, ne quid debeam.

ACCEPTVM ferre, habere, facere dicitur creditor, & accepto

liberare debitorem ſeu reum: Reus vero ſeu debitor, acceptum, ſeu accepto rogare, & accepto liberari, l.15.§.pen.l.9.de præſcr.ver.l.2.§.non tantum de hæred.l.9 ſed quod Prætor. ff. quod met.cauſ.

ACCEPTO ſiue acceptum rogare dicitur, qui ſtipulatur, an id quod promiſit creditor acceptum habeat, vt patet ex l.6. & l. 8 §.1.& 3.& alibi perſæpe.ff. de accept.Hot.

ACCEPTO liberare eſt accepti rogatione liberare: cum ei qui ſtipulatur, an id quod promiſit acceptum creditor habeat, reſpondetur, habere, l.8 §.1.& 3. & alibi frequenter. ff. de accept. Adde Vlpian.in l.metum autem præſentem, § fi. ff.quod met. cauſ.Hotom.

ACCEPTO liberari. eſt ſic liberari, vt creditor confiteatur, ſe à debitore accepiſſe.

ACCEPTVM facere debitum, obligationem, pecuniam, ſtipulationem: Accepta facere decem, referre in tabulas, idem acceptum facere, aut ferre, accepto facere, aut ferre dotem: iter vel actum, vſumfruct. viam totum vel partem: Stichum. Accepto ferre rationibus, & in ſortem, & in vſuras. Briſſ. ex ll.ff.& C. Dicebatur & olim in acceptum referri opus publicum, cum magiſtratus opus quod locatum erat, tanquam ex lege dicta factum probare ſe teſtabatur, l.7. §.illud quoque ad leg.Iul. repetund.Cic.3.Ver. Poſteaquam reus factus eſt, primo negabat opus in acceptum referri poſſe. Briſſ.

ACCEPTO ferri, i. approbari, l.ſecuritatis.C. de ſuſcept.& arcar. lib.10.& l.quæ operib.2.C.de operib.pub.

ACCEPTO ferre, compenſare eſt, l.quod plerunque. C. de alim. pupill.præſtand.

ACCEPTO ferre, in l ſumptus in pupillo.C.de adminiſt tut.idem eſt, quod in computationem deducere. Accepto ferre in ſortem, dicitur in l.3.C.de vſur.

ACCEPTIO, pro Acceptilatione, in l.18.§.vlt ff.de accept.Briſſ.

ACCEPTORES rerum, id eſt, poſſeſſores, in Auth.contra. C.ad S. Trebell.

ACCERSIT, qui vocat: Arceſſit, qui accuſat. ACCERSI in diſcrimen capitis dicitur in l.accuſationis 17.in pr.C.de accuſ.

ACCERSITIS amicis, id eſt, conuocatis, l.39. §.propoſitum 1. de leg.3.licet alij codices arceſſitis habeant. Sic euocandis & accerſendis colonis abſtinere oportet; l.7. in fin.C.vbi cauſ.fiſc. vid.Briſſ.lib.parerg.ſig. qui ait, Arceſſere ſæpius reperiri pro accerſere, euocare, vocare.

ACCESSIO, adiectionem ſeu adiunctionem ſignificat, Inſt. in §. fideiuſſores. Inſtit.de fideiuſſ. Nec plus in acceſſione poteſt eſſe, quam in principali re. Sic l.1 med.C.de præſcr.long.temp. Poſterior poſſeſſor acceſſione prioris domini non vtitur.

ACCESSIO dicitur, quod rei ſiue perſonæ adiungitur, l 1.§.4. depoſ.Perſonæ cum mihi decem, aut Titio hominem. Paulus in l.obligationum fere 44 §.acceſſio.4.ff.de obl.& act. Acceſſionem diſtinguimus in naturalem, quæ à natura proficiſcitur, vt alluuio, & in artificialem ſeu ciuilem, vt vſuræ. Spieg.vid.Vul. com.inſt.de rer.diuiſ.§.t3.num.1.2.3.

ACCESSIO dicitur aliquid adiacens alteri, vel omne id quod eſt acceſſorium & neceſſarium principali, vt capiſtrum equo, vel veſtis ſeruo.l.1.§ quæ depoſ ff.depoſ. Si enim ſeruum emeris, veſtem in qua traditur, acquiris, etſi de ea mentio non ſit facta Et acceſſiones ciuiles, vt vſuræ, non veniunt in contractum ſtricti iuris, etiam poſt litem conteſtatam, gloſſ.in l.1. Cod.de cond.indeb.gloſſ in l.mora, verſic.difficilius. ff. de vſur. & in cap.cum venerabilis.de except.

ACCESSIONVM nomine intelliguntur ea generaliter omnia, quæ tam ex re, qua de agitur, orta ſunt, veluti fructus, partus vſura (ſic in l 12.C.de vſur.frumenti vel hordei mutuo dati acceſſio, id eſt, vſura) tum extrinſecus ei acceſſerunt, veluti id quod per alluuionem accreuit: vſusfructus, qui per conſolidationem, proprietari adiungitur. Vnde tit. l.22. ff. de vſur. & fruct. & cauſa, & omnibus acceſſionibus. Proprie autem ea demum continentur, quæ extrinſecus accedunt, cum cauſæ appellatione generaliter hæc omnia comprehendantur, l. præterea de rei vendic.Hotoman. Sic acceſſio pecuniæ, quam vſuram nominamus, eſt pecuniæ fructus. Vnde & à Græcis vſura à pariendo τόκος nominatur. Donel.de vſur.

ACCESSIONES igitur etiam appellantur, fructus, partus, & omnis cauſa rei, & quæcunque ex re procedunt, l.2. de in diem addict. l.50 ff. ad Trebell.l.81 §. his etiam, de furt. rubr. ff.de vſur.& fruct.& cauſ. & omnib. acceſſ. Proinde Acceſſionum vocabul. pag.511.§.5. In Ædilium vero edicto acceſſiones accipimus, quæcunque emptori accedunt, & præter precium ab emptore erogantur: l 25.§.vlt.l.27. ff de ædil. edict. l.35. §. ſed nec redhibitoriæ. ff.de negot.geſt. Poſſeſſionum etiam acceſſiones dicuntur, quando auctorum, & eorum in quos ab his ius tranſit, poſſeſſiones coniunguntur, l.pen. ff. de diuerſ. & temp l.2.§ ſi à furioſo ff.pro empto.

ACCEDERE denique dicitur poſſeſſio, quæ alij adijcitur, l.13.§.1. cum §§.ſeqq. & l.14. de acq. poſſeſſ. l.10. & l.16. ff.de vſucap Briſſ.

ACCESSIONIBVS poſſeſſionum (de quib.in rubr. ff.de diuerſ.& temp.præſcript. & acceſſ.) opponuntur interruptiones. Acceſſionibus præſcriptionum quæritur, an tuum tempus meo accedat. Gothofr.iam dict.rubr. & ad l.14.in prin.eod. Acceſſiones temporum, ait, ſunt coniunctiones temporum, quibus duo aut plures ſeparatim eandem rem poſſident: quod fit præſcriptionibus longi temporis acquirendi cauſa.

ACCESSIO in obligatione, eſt quoties perſona, aut res adiungitur.l.44. §.pen ff.de oblig.act. Ex quo fideiuſſores, adpromiſſores, ſponſores, & omnes qui alienæ obligationi accedunt, Acceſſiones appellantur, l 91. §.nunc videamus. ff de verb. oblig. l.43. ff.de ſolut.l 32.& 71 ff.de fideiuſſ. Briſſ. Hotom.& Gothofr. ad d §.4. Acceſſiones ſunt hic perſonæ, ait Gothof. quæ obligationi accedunt, vt adpromiſſores, mandatores pecuniæ conſtitutæ rei Nou.4. παρενθήκας vocat.5. Valer.7 Nec acceſſio glorioſæ illius Pompæ, ſed autor ſpectatus eſt.

ACCESSIONIS loco dare, eſt dare, qui fideiubeat; vt acceſſionis loco promittere, pro alio fideiubere, ſeu fidem ſuam obligare. l.3.& 34 de fideiuſſ vnde acceſſionis cauſa, pro fideiuſſoria in l.5.eod tit. At acceſſionis locum obtinere res ſiue acceſſionis loco ſeu vice, cedere, cum Iuriſcon. dicunt, ſignificant non principaliter eas per ſe conſiſtere, ſed alias ſequi, aliis adplicari, adiungi, & accedere. l.4. in princip. de pecun. legat. l. 10. §.perueniamus, de aur. & argent.legat. Acceſſionem itaque bipartito conſiderare ſolemus, vt diſcreta ſit aut concreta, gl.in §.item ea quæ. Inſtit. de rer.diuiſ. Diſcreta ea eſt, qua id quod noſtræ rei adiungitur, ſeorſim conſideramus. Vbi vero noſtræ rei aliquid ita cohæret, vt etiam vna eademque res eſſe videatur, concreta acceſſione rei noſtræ adiungitur. Bud § item ea quæ. Inſt. de rer. diuiſ. Itaque ſecundum hanc diſtinctionem agnus & pullus ſunt acceſſio diſcreta ouis & gallinæ: terra per alluuionem adiecta, concreta acceſſio. Briſſ.

ACCESSIO interdum dicitur obligatio ipſa, quæ principali adiuncta eſt: vt, cum fideiuſſerant, adpromiſſor datus eſt. Paul. in l.91. §.3. de verb.oblig. Vtique autem principalis debitor perpetuat obligationem: Acceſſiones an perpetuent, dubium eſt. Pomponio perpetuare placet, quare enim facto ſuo fideiuſſor ſuam obligationem tollat? Item, Acceſſionibus quoque ſuis, id eſt, fideiuſſoribus perpetuant obligationem. Hotom. Interdum autem pro diſiunctione, quæ in obligatione adiuncta eſt, vſurpatur, vt apud eundem, in d.l.oblig 44. §. pen.de oblig. & act. Adeoque Acceſſio in obligatione aut perſonæ aut rei fit, &c.

ACCESSIO acceſſionis non eſt: proinde nec vſura vſus aut fructuum, nec vſuræ vſurarum. l.28. in prin. & ibi Gothofr. plur. alleg C.de vſur.

ACCESSORIVM idem eſt quod acceſſio, & ſequitur naturam ſui principalis. Et in acceſſoriis præſtanda ſunt, quæ in principali. Gothofr.ad l.32.verb.præterea in his cauſis. ff.de ædilit.edict.

ACCESSORIVM committitur, commiſſo principali, & non tenet ſine principali.c.præterea.5.in fin.& c.prudentia 21. extra de offic.iud.deleg.

ACCESSORIVM non ſequitur ſuum principale, vbi in acceſſorio non eſt eadem ratio. Gothof. ad l 9.verb. rebus propriis. C.de præd.& aliis rebus minor. Acceſſorium cedit principali l.19.§.perueniamus de aur.arg.Briſſ.

ACCESSORIVM ſi venit officio iudicis mercenario: tunc ſublato principali tollitur & acceſſorium, l.4.C.depoſ. Secus, ſi acceſſorium venit officio iudicis nobili, l.fin.§.Lucius in gloſſ. ff.de cond.indeb. Alias regulariter non tenet acceſſorium, vbi non tenet principale, cum ſaltem non accedat principali, vt in c.ſi diligenti. de for.cōper. Fallit tamen interdum, vt in c.debito de iureiur. vbi acceſſorium ſc. iuramentum de ſoluendis vſuris factum, tenet: principale tamen non: ſc. obligatione debitoris ad vſuras ſublata; quia ad vſuras ſoluendas nulla eſt obligatio de iure canonico & ciuili: & tamen iuramentum factum de his ſoluendis eſt ſeruandum. Sed regulare contrarium intelligitur, quando acceſſorium & principale regulantur eadem ratione, eodem tempore, non mutato reſpectu perſonæ. Sed illa non ſeruantur in promiſſione & iuramento: quia promiſſio fit parti, ſed iuramentum Deo, & dixit Ludou.Rom. ſe conſuluiſſe, quod acceſſorium etiam pretioſius principali, ipſi tamen accedit, l.etſi non ſunt. §.perueniamus. & l.cum aurum, § fi.de aur & arg.legar. Et fac. ad quæſtionem; Si lego mulieri veſtes, quas ipſi feci, quod etiam in legato veniunt ornamenta aurea, vel argentea veſtium. Old.

ACCESSORIO cum principali confuſo, acceſſoriū extinguitur. vid.l.5.de fideiuſſ.Gothofr.ad l.debitor 3.in pr.ff.de ſeparat.

ACCIDENS nihil eſt aliud quam circumſtantia. Iuriſconſ. in l. aut facta.pœn.enumerat. 7.Spieg.

ACCIDENS appellatur, quod adeſſe & abeſſe poteſt præter ſubiecti corruptionem; vt homini adeſt & ineſt albedo, & nigredo. Dos matrimonij poteſt adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, id eſt, matrimonij. l.cum multæ. C.de donat. ante nupt. Lucrum & damnum ſunt accidentia ſocietatis. Euictionis obligatio poteſt adeſſe & abeſſe emptioni & venditioni, contractu remanente integro, l.pacta cōuenta.de contr.empt.

Legata

Legata,donationes,hæreditates,diuitiæ ſunt accidentia. Deficiente ſubſtantia,deficit accidens,l.6. C. de condict.ob cauſ.

Accidentali præualet naturale.l.3 ff de rutel.

Accidentia quædam naturalia & intrinſeca:vt feritas in leone, bonitas in homine, voracitas in lupo:de quibus loquitur Iuriſconſ in l.1.§.ad beſtias de poſtul.§.patronum de rer diuiſ. Quædam extrinſeca & aduenticia, quædam inſeparabilia. vt pretium ab emptione; lucrum & damnum à ſocietate,facultas reuocandi à precario: quædam ſeparabilia, vt à fundo poteſt ſeparari fertilitas & ſterilitas: ab homine poteſt abeſſe & ſeparari quod ſit actor,iudex,aduocatus,ſiue,procurator. Doctrina, ſapientia, experientia, inſignia, & dignitates, poſſunt adeſſe & abeſſe homini citra detrimentum & interitum hominis,Taboëtius in top.milit.for.& leg.diſcipl.

Accidere pro euenire,duntaxat in tertiis perſonis,ſed propriè de malis dicitur,ſicut contingere ſæpius de bonis.

Accidere præciſe veteres ominis cauſa dicebant,cum mortem nominare nollent Cic. lib. de inuent 2. Cuius hæres non illo in teſtamento quiſque ſcriptus erat, ſi quid pupillo accidiſſet. Idem in Ant. ſi quid mihi humanitus accidiſſet: multa autem impendere videbantur præter naturam, præterq; fatum. Idem in Pompeiana,Qui cum ex vobis quæreret,ſi in vno Pompeio omnia poneretis, ſi quid eo factum eſſet, in quo ſpem eſſetis habituri? Græci dicunt ἄν τι πάθοι. Hotom. vid.omnino Gœd. ad §.1.l.62.de verb.ſign.

Accidere humanitus,eſt mori Alciat.de verb.ſig. Spieg.vnde

Accidere in materia ſubſtitutionum his verbis, ſi quid filio meo acciderit; hoc ſignificatur,ſi filius deceſſerit,vt in § præcedent. Vellei. Patercul. lib 2. M. Marcellus, ſororis Auguſti Octauiæ, filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari, ſucceſſorem potentiæ eius arbitrabantur.Tiraqu. in Auguſt.c. vltim.Iulius filiam neptemque,ſi quid his accidiſſet vetuit ſepulchro ſuo inferri. Senec.lib 2.controuerſ. vir & vxor iurauerunt,vt ſi quid alteri accidiſſet,alter moreretur. Eadem eſt vis verborum, ſi quid contigerit, l.39.§.Seium.de leg.3. vel: ſi quid humanum, humanitusve acciderit vel contigerit.l.26.ff. depoſ.l.30.§.Seia liberta & §.vlt.ff.de adimen.legat. §.mortis cauſa. de don. Capitolin. in Clod.Alb.Marius dicit hunc animum Seuero primum fuiſſe, vt ſi quid ei contingeret, Peſcennium Nigrum & Clodium Albinum ſibi ſubſtitueret. Spartia.in Hadria. Multi ad ſenatum eum voluiſſe orationem mittere petitumm, vt,ſi quid ei eueniſſet;principem Rom.Reip. ſenatus daret.Briſſon. & ante eum Alciat. in l. in vulgari. §. ſi quis.de verb.ſign.Et ratio verbi eſſe poteſt, quod vltimus,qui homini euenire poſſit caſus,ſit mors.

Accidere interdum eſt ad genua alicuius ſe demittere, & ſupplicem fieri, vt poſt Manutium annotauit doctiſſ. Turn. lib.8. adu.c.vlt.

Accinctos,ſuccinctos, cinctoſque pro hominibus armatis & militiæ ſtudioſis dicimus. atq; adeo pro omnibus qui ſunt alicuius virtutis & induſtriæ: quod milites, niſi accingantur, geſtandi enſis habeant opportunitatem nullam: Contra qui ſunt molles, ignaui, & militiæ inhabiles, diſcincti nominantur. Perſius:Non pudet ad mortem diſcincti viuere Naccæ.ex Côna.comm.lib 9 de teſt.milit. num 8. Erat autem iſtud cingulum ex corio,& bullatum,& inde baltheus dictus Varroni: ex hoc cingulo pendebat enſis.

Accincti artibus magicis. i.inſtructi, l.4.in pr. C.de malef.& maleficiat.

Accipere & capere propriè differunt. Nam capere eſt cum effectu accipere: Accipere etiam eſt,ſi quis non accepit, vt habeat: ideoque non videtur quis capere quod erat reſtituturus, l.71.de verb.ſign.Capimus nobis: Accipimus etiam alteri. Gothofr.ad d.l.71. Interdum tamen etiam alij capimus,l.cepiſſe 240.de verb.ſig. Accipimus, ait Alciat.in d.l.7.de manu alterius:noſtra vero autoritate capimus. Et accipimus quandoque rem ſine dominio rei,vel ſine dominij ad nos tranſlatione, vt rectè Phil.Decius in l.non videtur.51.de reg.iur.Prat.

Accepiſſe teſtamento & eos Vlp.in l.1.§.dolo ſi quis om.cauſ. teſt.dicit, qui tamen his quæ ſibi relicta ſunt careant. Sic in l. 15. ff. de his quæ vt indign. acceptum codicillis Papin. dicit, cuius tamen actio denegatur.l.42.de bon.libert.accepiſſe hæreditatem dicitur,qui tamen omiſit.Briſſ.

Accipere gens eſt:capere ſpecies.vid Gœd.ad d l.71. de ver.ſig.

Accipere generalius verbum eſt, ait, quam capere, quia quocunque modo nobis quid datur traditurve, etiamſi cuſtodiæ tantum cauſa, vel vt conductum habeamus, aut detineamus, datum,traditumve ſit,accepiſſe dicemur. Capere vero ſolummodo eſt, ita accipere, vt ſtatim accipiens, dominus fiat, aut quaſi dominus, aut quaſi fiat, vel certe ita ne res ſibi inuito auocari poſſit,h e.vt ſuo iure habeat.

Accipere igitur, aut capere eſt, aut tantum recipere ac ſuſcipere:illud iuris hoc meri facti eſt.Sicuti etiam habere duobus dicitur modis,nempe iure dominij poſſidere,aut tenere ſaltem illud.eum effectu habere dicimur, hoc tantum habere ſeu detinere.Gœd.ad d.l.71 §.34.Forn.ad eand. leg.

Accipere per ſe videtur, qui alium accipit. l. hæc ratio,in fin. ff de donat.int.vir & vxor Spieg.

Accipitur aliquid honeſte,quod honeſte peti non poteſt. l.1. §.5.in fin.de extraord cognit

Accipere vxorem filiusfamilias potius dicitur, à patre nimirum quam vxorem ducere: quippe cum patri committatur puella potius in huiuſmodi conditionibus,quam marito.Hæc Donatus in Phorm.Terent.Hot

Accepiſſe etiam fideicommiſſum in ſecundis tabulis & ab altero ex hæredibus in l.1.tr § 1.& l.52 §. vlt. ad Trebell dicitur, cui fideicommiſſum in pupillaribus tabulis datur, & ab altero ex hæred.per fideicommiſſum hæreditas relicta eſt Briſſ.

Accepiſſe quoq; libertatem ſeruus dicitur,cui libertas in diem teſtamento adſcripta eſt l.67 vlt de leg 2. Ac ita accipere legatum libertatemq; interpretandum eſt, in l.13 de cond.inſt. l.vlt.de vulg.& pupill.l pen §.pater de caſtr.pec. Pecuniã accepiſſe dicitur etiam, qui aliquid pro pecunia acceperit, vel obligatione quo liberatus ſit, vel cui gratuita pecunia vtenda data ſit,aut minoris locata res venditave, l.1 §. vlt.l.2. de calumn. Quo referenda,vt ex inſcriptione apparet,eſt.l 115. de reg iur.in qua hoc præterea additur,non poſſe videre accepiſſe eum,qui ſtipulatus poſſit exceptione ſubmoueri.Briſſ.

Accipiens apud Mar.in l.vnic. ff. delib. dimiſſo ſumitur pro accipere & recipere volens Prat.

Accipere quandoque eſt admittere & agnoſcere: Sic accipere bonorum poſſeſſionem; Inteſtati poſſeſſionem;Accipere pro ſuſtinere,ferre,ſuſcipere,vt puta iniuriam,moram,ſententiam, ſucceſſorem ante tempus fideiuſſorem, reos debendi. Accipere rationes expenſi,pro audire eas redditas. Accipere excuſationem alicuius pro admittere.Accipit legem venditio:Teſtamentum:autoritatem,i.acquirit,ſumit,habet. Accipere ſæpius pro intelligere. Igni & aqua accipere aliquem,laute accipere, pro tractare: Accepta & data,vel expenſa. Accepti & expenſi ratio Briſſ ex variis ff & C ll.

Accipere pignori,l 2.in pr.C.de pignor.

Accipio mutuor interdum ſignificat.Spieg.

Accipere iniuriam,i.lædi:cui opponitur,accipere beneficium. Spieg.

Accipit autem beneficium, qui nihil prius contulit ei: recipit, qui iam contulerat. vid.Senec.de benef.Spieg.

Accipe, aufer, tolle,verba hæc non abhorrent à donatione, maxime aliquo ſigno id ſuadente, veluti ex diuitiis dantis, & indigentia accipientis,c.& ſi quæſtio,de ſimon. Non enim veriſimile eſt, donum modicum potius factum non eſſe, l.ſed & ſi ſuſceperit,§ 1 de iud.cum munificentia in diuite laudabilis ſit, eiuſque honorem augeat,l.nemini,in fi de conſ 12.Spieg.

Accipere & recipere diſtant in ſpecie apud Vlp.relata in l.1.§. mulier.ff de dote præl. Nam recipere eo loco pro excipere ſumitur.Prat.vid.infra recipere.

Accipere etiam actionem,pro excipere. vel ſuſcipere, in l.vlt. ff.ſi vſuſr.petat.Briſſ. (ll ff.& C.

Accipi, quoque dicitur iudex,arbiter.iudex inter duos.Briſſ.ex

Accipere iudicium, eſt pati à prætore dari in eam te iudicem, de qua mouetur controuerſia. Paul.in l.2.§.1 ff.ex nox. cauſ. compellendum putat Vindius, vel iudicio eum ſiſti permittere:vel iudicium accipere. Vlpian.ex edict. Prætor.l.8 §.3. ff.de procur. Procuratorem ad litem ſuſcipiendam datum pro quo conſentiente dominus iudicatum ſolui expoſuit, iudicium accipere cogam.Paul.in l.35 § 2.ff de iureiur. Et Vlp: in l.1. in pr.ff.ſi ex noxal. cauſ. vbi tamen Accurſius Iudicium pro ſententia poſitum interpretatur. Obſeruandum igitur moris fuiſſe,vt actor,qui iudicem à Prætore peteret,formulam ipſam, in quam iudicium peteret, certis conceptiſque verbis proferret; veluti C. Aquilius iudex eſto. Si pateret Septimium Octauio centum debere,tum Septimius damnetur.Hotom.

Accipere iudicium Paulo & Vlp. iam dd.ll. & alibi ſæpiſſime, eſt litem conteſtari. Briſſ. Alias iudicium accipere & actiue & paſſiue ſumi,h.e. ad eum qui agit, & eum qui conuenitur, referri,placuit Vlp.in l.redhibere 21. §.idem Pompon. de ædilit. edict.Prat.

Accipi nomen alicuius, apud Liuium eſt in albo deſcribi,& in actis inſeri ac recipi, l.de côſul.l 4. §.qui poteſt. de re mil.vbi nomen dare eſt inſcribi & recipi Forcat.in Necyo.d.al.98.n.5.

Accipere. Si ex longinquo quis Acciendus eſt, id eſt, aduocandus,l.2 in pr.C.de exhib. & trãſmit reis.Sic magicis artib. vſi,&c.manibus Accitis audent ventilare,&c.l 6.C. de malef. & mathem.

Acciſæ res,h.c. amputatæ,exhauſtæ,debilitatæ: ex luculentiſſ. Rhen.annor.ad Liu.Spieg.

Acclamatio,Qui quæſturæ honore viguerunt,acclamatione ſolita excipiantur. l.1.C.de quæſtor.& magiſtr.officior.Similiter iuſtiſſimos & vigilantiſſimos iudices publicis acclamationibus collaudandi damus omnibus poteſtatem, l.3. in pr.C.de offic.Rector.prouinc.

Acclamare licuit Rectoribus prouinciarum prodeuntibus, Gothof.ad iam.d.l.3.verb proferamus proceſſus.

ACCOLA non eſt, vt exiſtimauit Accurſ. qui aliquo in loco domicilium conſtituit, ſed qui prope aliquem locum ſimpliciter habitat Alciat.l 239 de verb.ſig. & proprie iuxta flumina ſunt accolæ Verg in 7.Æneid.

---amniſque vadoſi
Accola Vulturni

Hi & Accolentes.Vlp. in l.1. §. ſunt qui putent. ff ne quid in flum.publ. vbi Accurſ.legit. Accolarum in Pandect. Floren.accolentium Prat.Spieg.Accolentes,circumcolentes.Briſſ

ACCOMMODARI dicitur, quod proprie ac vere non competit. Goth.ad l.1.Cod de inoffic.teſtam. vel,Accommodari dicitur, quod ab eo cui proprie conuenit,cuiuſque gratia comparatum eſt,ad aliud transfertur, vt puta quod benigne ex æquo & bono contra ſummi iuris regulas conceditur: adeoque quod ex ſententia & mente legis per interpretationem benigne aptatur & tribuitur,l.48.de ritu nupt.l.30.§.in fin.de fideicommiſſ. libert. Sic accommodari actiones vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono & æquo dantur. l 2. §. ſi quis tamen, in fin. ff.ſi quis caut.l .vlt.de tranſact.l.2.vt legat.ſeu fideicom § rurſus.in fin.& §.item ſi quis iurauerit.Inſtit.de act. Et vt plurimum ad actiones vtiles & in factum eaſque, quas Prætor ſupplendarum legitimarum actionum cauſa dat, hoc verbum pertinet,l. 24. de pignor. actio.l 22 de aq.& aq plu.l 55.in fi de don. int. vir.l.11.de præſcr.verb.l 31.§.ſi quid ita,de ædil.edi.l.3.Cod.de don.quæ ſub mod.l.7. C.de pact. conuent.l.1. C.de inoffic.teſtam.Accommodare etiam ſignificat,interponere & adhibere, vt in conſt Gord.Imp. in l.ſi qua 7 C.famil.hereiſc.veluti Nomen ſuum accommodare, l.4 §.ſiue autem ff.de manumiſ l 5. C.ſi quis alteri vel ſibi.Et fidem ſuam accommodare,in l.pen. ff.ſi quid in fraud.patron. Et operam ſuam accommodare, l.3. ff.de obl.à parentibus. In fraudem itaque fiſci vel legis fidem ſuam accommodare dicitur, qui tacite in fidem ſuam recipit, clamque & tacite promittit, ſe non capienti reſtituturum hæreditatem,l 19.ff.de his,quæ vt indign.l.3. & l pen.l.40. in fi. de iur.fiſc.Briſſ.Sic Iuſtinianus in proœm. Inſt. Robur accommodare dixit,pro dare,tribuere,impartiri. Aldor.ibid.

ACCOMMODO eſt etiam naturam meam verſo,& ad tempus rego,quod aulici dicunt temporizare.Spieg.

ACCOMMODARE nomen,eſt nomen alterius, ſui loco apponere & velut nomen commodato acceptum contractu inſerere, in conſt.Impp.l.cum propria,5.C.ſi quis alter.vel ſibi.Prat.

ACCOMMODARE notionem. Rector prouinciæ ſuam vobis accommodabit notionem l.3.C.de liber.exhibend.

ACCOMMODARE dicit Prætor, actiones, interdicta,exceptiones,quas ex æquo bono dat,de quo ſupra. Sic accommodatur ſtipulatio l.30. de damn. infect. Accommodare conſenſum & voluntatem, audientiam, cognitionem, miniſterium,operam ſuam, partes, patientiam,præſcriptionem, conditionem Briſſ. ex inſt.ff.& C.

ACCOMMODARE ſuas partes ad aliquid expediendum, l.7.C.famil.ercisc. Sic: Abſurdum,leges ſuas,partes,legatariis accommodare,&c. i.ſubuenire,l.ſcimus iam 22.§.ſin vero creditores. 5 in fin. C.de iur.delibcr.

ACCOMMODE,i.valde commode,c.vbi periculum.de elect.in 6. Nebr.

ACCRESCERE dicitur portio, quæ vel alteri perſonæ, vel alteri parti accedit: Briſſ. Accreſcit vſusfructus proprietati, dominium,portiones,Briſſ.ex ff.& C.

ACCRESCERE dicitur alicui res, cum ei qui iam partem habet accedit atque adiungitur: veluti cum inſula fundo accreſcere dicitur,in l.inſula 56.& l.ergo 30.de acquiren. rer. domin. aut cum ei, qui ſolus hæres, ſed ex parte tantum inſtitutus eſt, reliqua pars accedit, l.interdum 13.§ 1.de hæred. inſti. §.hæreditas inſt. eod. Hinc ius accreſcendi apud Iuriſconſ.celebratur,quo portio deficiens, alteri,qui partem adgnouit,acquiritur,l.1. in fin.l.3. l.8.l.pen.de vſufr. accreſcendo. Hotom.Briſſ. vid.infra ius accreſcendi.

Accreſcendi ius eſt, quo pars vacans cedit & accreſcit parti ſub vno toto quaſi ſociæ iam occupatæ. (Hic.n.opponuntur pars vacans & occupata) Perſonæ autem in toto illo (de cuius acquiſitione agitur) pro ratis partibus acquirendis coniunctæ, partes faciunt,coniunctionis iſtius intuitu. Coniunctio ea vel ſimplex eſt,vel mixta: quippe fit primo, aut verbis tantum, 2.aut re tantum, 3. aut verbis & re ſimul. Verbis tantum coniunguntur, cum ſingulis ſua portio eſt attributa, non intellectu ſolum, ſed etiam corpore: vt Titio & Seio ex æquis partibus hunc fundum do, lego. Re tantum coniuncti ſunt, cum duobus vna eademque res ſingulis ſeparatim legatur: vt Titio hunc fundum do, lego; Seio hunc fundum do, lego, Miſta coniunctio eſt, quando & re & verbis perſonæ coniunguntur, iiſque & intellectu & corpore partes attribuuntur: vt Titio & Seio hunc fundum do,lego: In coniunctione verbali ius accreſcendi locum habet,excepto vſufructu. Eo enim relicto pars vſusfru.vacans,vel repudiata non accreſcit alteri, ſed ad proprietatem redit,fitque proprietatis & partis illius repudiatæ conſolidatio. In coniunctione mixta, ius accreſcendi locum habet indiſtincte in cauſis omnibus.In coniunctione reali locum non habet. Ius enim accreſcendi conſiſtit in partibus, & quidem vacante aliqua earum, vel aliquibus cæteris vero occupatis. Si partes nullæ ſunt, vel etiam ſi partes vacantes nullæ ſunt,ius accreſcendi nullum eſt. At in coniunctione reali nullæ partes factæ ſunt à teſtatore: nullæ etiam fiunt à coniunctis vacantes Aut enim concurſum eſt,aut non.Si concurſum, pars eſt occupata, & ius accreſcendi locũ habere non poteſt: quia non pars occupata occupatæ, ſed vacans occupatæ accreſcit. Si non eſt concurſum, iam nullæ ſunt factæ partes: quia in coniunctione reali partes non fiunt,niſi ſolo concurſu, & partis occupatione (à teſtatore. n. nulli pars aliqua rei relinquitur,ſed cuique res tota & ſolida relicta videtur: ſinguli ab initio totum habent,concurſu partes faciunt)adeoque quot perſonæ concurrerint,tot erunt partes hæreditatis. Ergo ſi non concurrunt perſonæ, non etiam coniunctæ fiunt, adeoque nullam faciunt partem: proinde nec vacãtem partem poſtea relinquere poſſunt. Et ſi non concurrunt, cuilibet res data,legata, &c Inſolidum data videtur: Si vero concurrunt; partem ſuam occupant: proinde non vacantem, quæ occupari poſſit,relinquunt: adeoque ius accreſcendi tunc locum nullum habet:Sed potius ius Non decreſcẽdi. Aliquibus enim ius accreſcendi duplex eſt:proprie dictum,de quo ſupra,& improprie dictum, quoad Re coniunctos; quod ius non decreſcendi vocant.Gœd.ad l.142 n.10. de verb ſign. qui inter alia quoque inter legatum vindicationis & damnationis diſtinguit. Quid ſi plures coniuncti, de iure accreſcendi inter ſe diſceptent? Reſpond. Si omnes coniuncti, vnius ſunt generis,pars deficiens ſeu vacans accreſcit omnibus: Si non vnius generis; tum re & verbis ſimul coniuncti, præferuntur coniunctis ſimpliciter. Inter coniunctos ſimpliciter, coniuncti verbis præferuntur coniunctis re. Quid,ſi repudians partem ſuam, habeat ſubſtitutum? Reſp. Subſtitutus, tanquam ſcriptus hæres,ſemper præfertur legitimo, qualis eſt is qui iure accreſcẽdi cupit vti: Huic itaque iuri tunc non eſt locus. Valet autem ius accreſcendi non in contractibus aliiſque negociis inter viuos: ſed inter hæredes teſtamentarios, itemque legitimos bonorum poſſeſſores eos, qui agunt querela inofficioſi teſtamenti; inter legatarios plures: ac dominos,quorum Seruos vſusfr.legatur,teſte Ant.Gouea.lib ſingulari de iure accreſcendi. Hæc acutiſſ. Vult ad §.fin comment. Inſtit.de don.& ad t. de SCto Orphit. in fi,vbi plura vid. De orig.iuris accreſcendi, de expreſſa teſtatoris voluntate, & tacitis conditionibus, coniunctionibus, diſiunctionibus,in iſto iure,deq; aliis vid.inſignem comment.Gœd.ad t.de verb.ſig. ad l.142 & 143.n.3.& ad l.25. circ.fi.adde Donel.8.comment 21.& 7.c.12 13. Gouea.Forner. Bologn Anton.Fabr.6. coniect.1. Duaren. de iure accreſcendi Cuiac.12.obſ.13.

Accreſcendi ius in emptorem hæreditatis vel rei legatæ non tranſit. Cuiac.12.obſ.13.

Proprie autem ADCRESCERE dicimus,quod per alluuionem accedit l.inſula,l.ergo.ff.de acquirend.rer.dom.Itaque alluuioni comparatur ius adcreſcendi l.ſi Titio de vſufr. Neq; id abs re: nam vt alluuio tacitum latenſque eſt argumentum, ita adcreſcẽdi iure,portio deficientis alteri ipſo iure adcreſcit d.l vnic. § in his itaque.l.1.in fi l.3 l.8 l.11 ff.de vſufr.adcreſc Hic quando locus ſit.diſces ex lege,re coniuncti.ff de legat.3. & l.triplici ff.de verbor ſignif.& vtrobique Alb Bartol.Iaſ.Alciat. d.l.re coniuncti. AZO in ſum C.de teſtam.milit. & vide F.Ripam in d.l.re coniuncti.Prat.

ACCRESCERE pro diminui, in iure accipi interdum Alber. indicat Spieg.

ACCVMBERE aliud eſt quam ſedere,nam qui accumbit, neque ſtat, neq; ſedet,neque ambulat, ſed medium quiddam facit l. 124.de verb.ſig. Itaque merito Cic. lib 1. de nat. deor. accubationem & ſeſſionem ſeparat:ingreſſus,ait,curſus,accubatio,inclinatio, ſeſſio, comprehenſio. Veteres autem accumbentes cœnabant mulieribus exceptis,quas ſedere ſolitas accepimus. Val.Max.lib.2.c.1 fœminæ cum viris cubantibus cœnitabant. Iſid.lib.20 Etym.c 2. Apud veteres Romanos vſus non erat accumbendi:vnde & conſidere dicebãtur.Poſtea, vt Varro ait, de vita pop.Rom. viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere, quia turpis viſus eſt in muliere accubitus. Briſſ. vid.& Cœlium Rhodig lib.antiq.lect.14 c.18.Forcat.in pen.c.26.

ACCVMBERE pro iacere l.hæc verba,§ diſiunctiuorum,de verb. ſig Nebriſſ.Spieg.Prat.

ACCVMVLATIO, eſt plurimum actionum iudicialis adiunctio: vt ſi ex vna cauſa plures actiones naſcantur contra diuerſos, vel ex pluribus actionibus ex diuerſa cauſa contra eundem, vid Alciat.in l.edita.C de edend.

ACCVSARE non à cudo & cuſo. vt Priſc.putat, ſed à cauſa deductum coniugata verba oſtendunt: Recuſo, Excuſo, incuſo,fictum enim eſt inſtar Græci αἰτιάομαι.Hor Prat.

ACCVSARE,deferre,poſtulare,reum facere,ferme idem,Briſſ.

ACCVSARE, proprie eſt apud iudicem, vel alium,& aliquando apud illum quem accuſas, oſtendere quempiam p. c. .n.

Incuſare vero dicitur, qui de moribus queritur expoſtulatvue. Cæterum, quod Servio authore Accuſare & Incuſare eo dif ferant quod Incuſare proprie ſit ſuperiorem arguere: Accuſare, parem vel inferiorem: vel quod maior accuſet minorem, minor incuſet maiorem: non eſt perpetuo verum. Interdum alterum pro altero ponitur; niſi quod in iudiciis forenſibus nemo dicitur incuſari. Vid. Alciat. in l. iudicaſſe reum, de verbor. ſignif. ſic vbi declarat, accuſare proprie quando dicebatur: & infra in dictione Caſo. Dicimus autem, Accuſo te illi. vel apud illum. vel coram illo magni ſceleris, vel de magno ſcelere. Spieg. Hotom.

Accvsare etſi generaliter ſignificat aliquem ad cauſam dicendam vrgere corp. ſerui & accuſator de ve b ſign. Alciat. in l. qui accuſare. C. de edend. Vnde accuſationis nomine, & ciuilis actio perſecutionis venit, l. iudiciorum, in fin. ff. de accuſ. & inſcript. l vero ff. de lib. matrim ſicuti contra actio pro accuſatione ponitur, l. 1 ff. de crim. ſtell. tot. tit. C quando ciuil. actio præiud. crim tamen obtinuit, vt proprie accuſare, & accuſatio ad crim nationes & delationes delictorum referantur: quem admodũ in 1 ff & C. de Accuſ. & infer ſumũtur. Vveſen. Hinc

Accvsare eſt agere in criminalibus cauſis, l. 4. C. de au oritat. præſt. Criminari, l. 9 Cod. de his qui accuſ. non poſſ. Criminis accuſationem perferre & inſtituere l. 5 C. eod. Crimen exercere l 7. C. ad l. Iul de adult. Crimen inſtituere, l. 3. C. de his qui accuſ. non poſſ. Crimen intendere, l. 7. C. eod. accuſationem, vel criminis publici accuſationem intendere, l. 4. C. de noxal. act In crimen vocare, l. 26. C. ad l. Iul. de adult. Briſſon. Brederod. in lexic. in accuſationem deducere: querimoniam deferre: item pro ſidere, l. 4. C. pro quib. cauſ. ſerui.

Accvsare eſt iudiciis criminalibus publicis, vel extraordinariis experiri, crimenq; deferre. Briſſ. vel reum criminis per libellum deferre, ad vindictam & pœnam: Gœd. ad l. 197. nu. 4. de verb. ſign. eſt ius accuſationis, & cauſam criminis in iudicium deducere, cognitioni iudicis ſubiicere, vt pro crimine digna imponatur pœna reo.

Aliud eſt Accvsare maiores ſeu eos quibus reuerentia debetur, aliud vero expoſtulare, ac verecunde exponere ſæuitiam eorum intolerabilem. Vlp. in l. 1. § quod autem dictum eſt. C. de offic præf. vrb. Spieg.

Accvsare iure mariti eſt, in accuſando habere certa ſpecialia, de quibus tract tut in l. iure mariti: & l. quamuis. C. ad l. Iul. de adult. Spieg. Prat.

Accvsare falſum; aut inofficioſum teſtamentum, inofficioſa patris voluntatem. Briſſ. ex ll. ff.

Accvsare etiam intelligendus eſt, qui nomen detulit, l. eum patronum 10 §. 1 de jur. patron. Prat.

Accvsare ex Vlp. in l. qui eum § accuſaſſe. ff. de bon. libert. eſt crimen legitime obiicere, & accuſatio legitima criminis obiectio, ex eod. Vlp. Quia

Accvsare eum dicimus, qui crimina obiecit, & cauſam perorari vſque ad ſententiam effecit. Cæterum ſi ante ſententiam quieuit, vel appellatione interpoſita deſiit, vel aduocationem tantum accuſatori præſtitit, Accuſaſſe non videtur. Vlp. in d. l. cui cum §. accuſaſſe. ff de bon. libert. Prat. Briſſon.

Accvsatio eſt maleficij alicuius apud iudicem delatio ad vindictam publicam ſolenniter facta. Duaren. 1. diſp. anniuer. c 38. vel, vt Hot.

Accvsatio eſt criminis eius, cuius qui reus legitime factus eſt, apud iudicem, cuius de ea re notio eſt, expoſitio. dixi, criminis, non delicti, quod illo nomine fraudes, ex quibus Reſpub. læditur intelligantur: delicto vero priuatæ noxæ. Dixi, legitime. Quod & Paul. ſcribit. l. 3. §. 2. ff. de accuſ. ſi libelli inſcriptionum legitime ordinari non fuerint, rei nomen aboletur & Vlp. l 7 Ante accuſationem ſubſcriptionem eſſe neceſſariam. Itemque vt perſonas, quibus reũ facere non licet, exciperemus, vt l 1. & 2. eod. Dixi, cuius notio eſt, vt ordinem iudiciorum notaremus, de quo ſcribit Vlp. l. 7. §. vlt. & Papinian. l. vlt. ff. eod Dixi expoſitio non Delatio quod deferendi verbum ad id tempus pertineat, cum reus fit, & libellus inſcriptionis datur, vt Paul. ſignificat d. l. 3. de accuſ. Hoc enim, inquit, lege Iulia Publicorum cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reum aliquem deferunt. Hotom.

Accvsatio tunc dicebatur inſtituta, autore Aſconio, cum interrogatus Reus negauerat ſe crimen admiſiſſe, & delator ſubſcripſerat. Briſſ.

Accvsatio differt ab Actione illa enim proprie eſt, ex qua imponitur pœna mortis, vel corporis coercitio, vel pœna pecuniaria fiſco applicanda: hæc autem eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur Angel. in rubric. Inſtit. de publ. iud. Bar. in l 3. de ſepul. viol. Prat.

Accvsatio à maledicentia quid differat, oſtẽdit Cicero in ea pro Cælio his verbis: Aliud eſt, inquit, maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, hominem vt notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti, propter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur, conuitium; ſi facetius, vrbanitas nominatur. Hoton. Adde Fran. Bald. Catecheſin. de iur. ciuil cap. 4. circa finem.

Accvsatio legitima, hoc eſt, iuſta & iure probata, l. miles, §. quæ propter ff de adult.

Accvsatio deſerta, vid l. 4 C. ad Senatuſc. Turpill.

Accvsatio in l. 3. C. quib. res iudicat. non noc. idem eſt quod cauſa criminalis, l. 9. C. de accuſ. Gothofr. ad l. 3

Accvsatio capitis, vel capitalis: quæ fit crimine, cuius pœna, mors aut exilium eſt, vel potius cuius pœna mors eſt, ſeu naturalis, ſeu ciuilis: cum vita. libertas, vel ciuitas adimitur, Gœd. l. 103. num 2. 3. de verb. ſign.

Accvsatio Internecini quid ſit, explicat Cuiac. obſ. 1. c 2. Internecini, inquit, iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat, & accuſatorem eius bonorum poſſeſſio ſequebatur. Cuiac.

Accvsationem inſtituere, vid. inſtituere accuſationẽ. Ad accuſationẽ admitti; & cõtra ab ea excludi, Repelli. Briſſ. ex ff.

Accvsationis formam, vid. in l. vlt. C de accuſ.

Accvsationvm ſolẽnia, de quib. in l 18 de accuſ. & l. 2 §. quidam ff de adult. fit mentio, ponuntur in l 3 de accuſ. Briſſ.

Accvsativvs demonſtrat loquẽtem, & intelligitur in infinito ex parte eius l. inde Ner. § fin. ff. ad l. Aquil. quia extranea perſona nunquam ſubintelligitur, l. ita ſtipulatus, § Chryſogonus. ff de verb. oblig. quod facit ad formam iuramenti, de qua loquitur cap. vt circa de electione lib 6 Alber.

Accvsativvs quandoque caret regimine, l. filius familias §. diuide leg 1 ibi: eos, i eorum.

Accvsativvs inducit obligationem, ablatiuus non, per textum & notata in l. 1. ff. de pactis.

Accvsatoris dicitur, qui aliquem coram iudice accuſat, & criminalem ei quæſtionem mouet. Huic interdum præmium debetur, vt ſi Famoſi libelli autorem indicauerit, l. lex Cornelia in fin. de iniur. reum vel maieſtatis. h c hæreſees arguerit, ſecundum Alb in l. 1 C. de quibus cauſ. ſeru. pro præ. lib accip. Spieg Oldend.

Accvsatoris nomen & ad ſpeciem, & ad genus trahi ſolet. Nam genere quodam omnes, qui ſceleris alicuius apud magiſtratus aliquem inſimulant, accuſatores appellantur. Quo ſenſu accuſator accipiendus, cum neminem dicimus ſine accuſatore damnandum eſſe cap 7. § 2. de munere & honor. Eoque pertinet, quod in Actis Apoſtolorum legimus, Romanis morem non eſſe hominem vllum ad necem condemnare priuſquam reus præſentes habuiſſet accuſatores, & locum ſui contra criminationes defendendi obtinuiſſet. Adde illud Ambroſij ad Syagrium. Si leges publicas interrogemus, accuſatorem exigunt. Idque etiam in quadam de Auidio Caſſio, diui Marci Epiſtola expreſſum inuenimus, apud Vulcat. Gallican. Adde, inquit Diuus Marcus, quod non poſſumus reum facere, quem nullus accuſat. Alio modo accuſator appellatur, qui proprio nomine ſubſcripto accuſationem libello delatam ſuſtinet. Et de huiuſmodi quidem accuſatore accipienda ſunt hæc Conſtantini verba: ſiue accuſator exiſtat. Ræuar. lib. 4. var cap. 11.

Accvsator & delator differunt, vid. l 3 in fin. C de malefi & mathemat.

Accvsator i. inſimulans, in l 2. C. de exhib. & tranſmit. reis.

Accvsatorvm temeritas triplex, tribus modis detegitur, ac tribus quoque pœnis ſubiicitur: aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere: præuaricari, eſt vera crimina abſcondere: tergiuerſari eſt in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Hæc Marcianus ad SCrum Turpill. Maffeus.

Acedia, Græcis ἀκηδία, qua deſidia, pigritia, incuria ſignificatur: vt annot. Tiraq. in comment. l. connub l. 9. num. 15 Alber. corrupte vocat accidiam & perperam exponit, tædium honeſti laboris; contraria eſt induſtriæ, quæ Græcis Philoponia dicitur, teſte Roterod.

Aceo, acorem ſapio. Inde acor & acidus, atque aceſco. Huius præterito vſus eſt Vlp. de peric. & commod rei vend. in princ. cum ait: ſi vinum vẽditum acuerit, vel quid aliud vitij ſuſtinuerit: i. factum fuerit acidum, acorem contraxerit. Spieg.

Acephali, (vt in Nou. 109 in præfat. & in Auth. idem eſt. C. de hæret. & Manich.) vel, vt alij, Acephalitæ, ita dicti fuerunt, quod, qui factionis eorum autor fuerit, ignoretur; Maria. vel quod Præfectos Eccleſiaſticos non admitterent, vid. Ruſticum Diaconum aduerſus Acephalos. Gothofr. ad d Nou. 109. in præfat.

Acephalitæ quoque Seueritæ & Iulianiſtæ, (à Iuliano) & Controbabditæ & Angelitæ, vt ait Damaſcenus, vocati ſunt. Acephali quoque dicti ſunt, quod nullos haberent Epiſcopos, nullos presbyteros, nullos conuentus. 18 Niceph. lib. 45. 49. & lib 17 cap 7. 8. vid. Gothofr. ad dictam Authent.

Acephalitæ capita aliquot concilij Chalcedonenſis impugnabant duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negantes. Iſid. Etym 8. c. 5. quem refert Gratianus, c. quidam autem 24 q. 3. Prat.

Aceratvm, lutũ, paleis miſtũ, vt laterariis vſus eſt. Lucil. li. 10.

Acerbæ nuptiæ, in Auth.quæ intra luctus tempus factæ ſubiacent pœnæ. Sic Plaut.venuſte acerbam amationem dicit,pro dura & toleratu difficili. Spieg. Acerbus exactor l.33.de vſur. Briſſ.Acerbus etiam eſt immaturus.

Acerbitas catenarum,l.1.C.de cuſtod.reor. Acerbitas conuitij, l.1.C.de ingrat.liber. Acerbitas morbi,l.29.in pr.C.de teſt.

Acerosvs panis factus ex farre minus purgato, nec ſordib. à candido ſeparato.Lucil.lib.25.

Acerra Feſto eſt ara, quæ ante mortuum poni ſolebat in qua odores incendebantur.

Acerrima condemnatio ,pro grauiſſima. C. de his qui latro. vel ad crimin.reos occult.l 2.circa med.Spieg.
Acerrima indago,i.diligentiſſima.l.vbi C.de falſ Spieg.

Acerto hærede legare: certo hæredi,vt legatum aliquod præſtet, mandare,ſic vt ab aliquo debeatur ſolo. vid ſupra in vocula A ſuſe.

Acervvs proprie minutarum rerum congeries eſt,vt frumēti, leguminis,ſalis.Caius: Qui ædes,inquit,aceruum vt frumenti combuſſerit, vinctus,verberatus,igni necari iubetur: ſi modo ſciens,prudenſque commiſerit Aceruus lignorum , ſtercoris,pecuniæ. Briſſ.ex ll.ff. Venuleius vult , aceruum appellatione ſoli non contineri,l.qui aceruu .ff.quod vi,aut clam. Aceruus ſolo non cohæret,ſed terra ſuſtinetur. Briſſ.

Acesco vid. Acvr.

Acetabvlvm Græce ὀξυβάφιον Alciat.in tit. de pōd.& menſ. menſuræ genus,eſtque pars quarta heminæ. Alias idem quod Paraplis vid. infra Paraplis. Pro acetabula in l.19 §. 9. ... aur.argent. legat. Vulgo male legunt tabulas : quæ ſcrip ura confirmatur , etiam falſo Horatij quodam loco Epiſt. lib.1 Epiſt.15. vbi omnes hactenus legerunt Patinas omaſi,non tabulas,vid.Cuiac.10.obſer.17.pag.vlt.Prat.

Aceti appellatione non continetur Acetum,quod vini numero paterfamilias habuerit, l.1. & l.9. §.ſi acetum, ff.de tritico vino. Embamma plane Aceti nomine continetur, d.§.ſi acetum. Acetum autem proculdubio legato cedet , ſiue eſui potuique ſit, ſiue extinguendi incendij cauſa paratum ſit. Cuius cauſa id olim in ædibus haberi ſolitum indicant. l.12. §. acetum ff.de inſtruct.vel inſtrum.& l.7.§.penult ff.de pen.l.Macrob.lib.Saturn.7.Quid aceto frigidius,inquit Macrob. quod culpatum vinum eſt ? Solum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentem flammam violenter extinguit,dum per frigus ſuum,calorem vincit elementi.Hor.Briſſ.

Aceti & vini eadem prope ſubſtantia eſt,ſi modo vinum acuit l.§. vlt.de contr.empt.Briſſ.

Cæterum & Aceti nomine cōtineri interdum mel illud,quod ex ortu nobilis ſyderis, aut incumbente cœleſti arcu , non ſecuris imbribus , gignitur dono quodam cœleſti , tradit Tur. lib.aduerſ.10.cap 5.

Achaia regio Græciæ ampliſſima , Siconiæ & Elidis media: duodecim olim vrbibus habitabatur, quas Polybius commemorat. Fuit autem proconſulatis prouincia,arg.l.meminiſſe, ff.de offi.procon. Quæ & Peloponneſus dicitur : nunc vulgo Morea Spieg.

ΑΧΑΙΟΣ, id eſt Achiuus vid.Homer.Ἰλιάδ. ο. vet.482.& l.1.§.1. ff.de contrah.empt.

Achillεæ, quarum mentio fit in l. 6. med. C. de aquæduct. quid ſint,vide Cedrin.& Alciat.in ead.l.6.

Acicvla vid.infra Acucula.

Acies Vegetio autore lib.3.cap.14.exercitus eſt inſtructus, aliquando tamen accipitur pro prælio ipſo & dimicatione , vt Inſt.de excuſ.tut.§ filij qui in acie amittuntur,i. prælio. Sic & in 2.Tuſc.quæſt. Non ſentiunt, inquit , viri fortes in acie vulnera.& ita accepit IC.in l.bello amiſſi. ff.e.tit. idque clarius conſtat ex verbis Theoph. d §.filij. qui addit, ipſoque in conflictu ceciderint.In acie cadere,aut fugam facere In acie. amiſſi,interempti,filij Briſſ. ex ff.

Acilivs Glabrio.vid.l.18.§.1.de minorib.

Acinaticivm (Hotom.mauult legendum Acinacium,aut acinaticum)in l 9.in prin.ff.de tritico,vino,ol.leg. vini genus quod ex vuarum folliculis, atque acinis, expreſſo muſto, additaq; aqua maceratis conficitur:Græce δευτέριον,i.ſecundarium. Latini loram,vel loream appellant. Vlpian.de vin.trit. leg l.ſi quis.Vinum,inquit,acinacium,plane vinA continebitur. Accurſ. acinaticium,pro acinatio legit.interpretaturque eſſe vinum ad vſum comparatum. Quid vero per tale vinum ipſe intelligat, non video. Nam ſi vinum, quod eſt ad vſum comparatum, vinum eſt, quid ineptius dici poteſt,quam appellatione vinum vini contineri. Atqui Iuriſconſultus aliud proſpiciebat , quod poterat in dubitationem venire , An ſcil. lora,ſiue lorea.h.e.vinum illud ſecūdarium,quod ex vuarum acinis expreſſo muſto, atq; addita aqua maceratis conficitur, appellatione vini contineatur , cum præſertim maior pars aquæ ſit in eo permixta. Nebriſſ. vide & Forcatulum in penu Iuris ciuilis cap.8. circa finem .Alciat. prædulce eſſe ait,lib.1. prætertm. Caſſiod.lib.12.Varia epiſt.explicat, quomodo vinū iſtud ex acinis conficiatur,Briſſo.in prætetmiſſ. Mercurialis 5. var.1. ex Caſſiodor.12.var. probat,Acinaticium protropæ ſeu prodromi genus eſſe , à Galeno ſæpius in vſu medicamentorum nominatum.Gothof. ad d.l.9 in princ.

Acinvm M.Cato neutro genere vſurpat, pro vuæ grano, quem alij acinum maſc.genere protulerunt,vid Vall cap.18.

Acitani,teſte Macrobio 1 Satur.Hiſpana gens.Separat autem Plinius Acitanos à Lacetanis , quos alii confundunt cum his perperam apud eundem Plinium Acitania legendum eſt,non Accitana.Cuiac.lib.10.obſ.cap.35.in fin. Gothof. tamen in l. 8.in princ.ff de cenſibus lacetani legendum putat.

ΑΚΜΗ,id eſt,ætas 25.annor ſic dicta,quod ſit creſcendi finis. Goth.ad l 77 § curatoris 14. ibi:ſuū ad ſtatū ſuum ff.de leg.2.

Acolythi,ſeu ἀκόλουθοι,qui&iuuenes.l 10.C.Theod.de Epiſc. & cleric.corrupte in l.6. C.eod.iunguntur clericis, è quorum numero non ſunt,l.24.C.Theod.eod,ibi:cereos & funalia deferebant.Vetantur cerarium exigere ab heredibus defunctorum,Nou 59.c.2. Goth.ad d.l.6. vid Duar.1.de fact 14.vnde.

Acolythi dicuntur ceroferarij,vel latine accendentes, à deportandis cereis,ſi legendum eſt euangelium, aut ſacrificium offerendum,ait textus cap cleros,ad fi 21.diſt.Nebr.

Aconitvm,eſt veneni genus celebratiſſimum,(vel vt Plin.lib. 27.c.3.herba venenata ac peſtifera) dictum ab ἀκόνη,quod eſt Cos,quoniam,vt inquit Ouid 7. Metamorph.ex cautib. colligitur; ait enim:

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Agreſtes Aconita vocant.---

Meminit etiam idem Metamorph. l.1. Sunt tamen qui aliter ... Cotta in memoral. A Græcis παρδαλιάγχες vocatur,ipar ... animalis ſtrangulator.Sed quia fere ignoratur,quæ ſit ea herba , aconitum vulgo pro quocunque veneno accipitur : Marcellus in l. eiuſdem 3. §. alio Senatuſconſulto 3.ad l. Corn.de Sicar.Si quis,inquit,temere cicutam,& Salamādram, & aconitum , pityocampas,& bupreſtim dederit. Nebr. de Aconito,vid & Æginetam 16 cap 32.

Acor & mucor ſunt vitia panis & vini, quum aceſcit & muceſcit.Vlp.in l.4. ff. de peric.& commod rei vend.periculum acoris & mucoris ad venditorem pertinebit. Proprium autem eſt inter reliquos liquores vino muceſcere , aut in acetum verti,vt ait Plinius lib.10.c.20.Spieg.

Acqviescere idem eſt, quod conſentire : vt acquieſcere ſententiæ,in l.5 C.de re iud & acquieſcere rebus iudicatis,l.6.C. de excuſ.tutor. Adquieſco Celſo : diſtinguentibus,&c.id eſt, ſententiæ eorum acquieſco,vel accedo.Briſſ.ex ll.ff.

Adqvirere,vel acquirere generalius verbum eſt,comprehendens creationem , aditionem , immiſtionem, geſtionem pro hætede,exiſtentiam,quæ Græcis αὐάφανσις & animi deſtinationem ſolam.Gothof ad rub.C.de iur.deliber.

Acqvirere in plenum.l.6.med.C.de bon.quæ liber.

Acqvirere pleno iure l 5.C.ad Senatuſconſul.Tertull.

Acqvirens non ſemper fit locupletior. vid.Gœd. ad princ.l. 28 num.14. de verb.ſign.

Acqvisitvm id proprie dicitur , cuius dominium tranſlatum eſt.

Acqvirere,h.e.dominium rerum nanciſci poteſt homo,donec viuit. l.ſi creditores, in fin.ff.de ſeparat. l. fin. in princ.ff. de eo per quem factum erit.

Acqvirere rerum dominium aut poſſeſſionem dicimur, cum illa iure aliquo ciuili,h.e.ea ratione quæ iure ciuili ad dominij , poſſeſſioniſve tranſlationem inſtituta eſt , nanciſcimur. Dominij namque acquirendi ſex modi ſunt: mancipatio,traditio , vſucapio, in iure ceſſio,adiudicatio,lex. Poſſeſſionis autem ſeptem : pro emptore,pro hærede, pro donato,pro derelicto, pro legato,pro dote,pro ſuo. Plus ergo eſt acquirere, quam aut adipiſci,aut nanciſci : nam qui rem inuenit,aut cui pignori data, aut commodata,aut apud quem depoſita res aliqua eſt , aut ſi ex permutatione alicui res tradita eſt , cum ipſe non ſatisfaciat,nactus, adeptúſve rem aut poſſeſſionem recte dicitur:acquiſiſſe vero nequaquam. Hotom.

Acqvisita res dicitur Hoſtienſi, vel empta, vel quouis titulo lucratiuo habita.Spieg.

Acqviri dicitur ei , ad quem commodum pertinet. l.ſi extraneus,in fin. de iur.dot.

Acqvirere ſibi actionem:perſecutionem,exceptionem. Acquiritur actio,poſſeſſio,dos mulieri,hæreditas, legatum,obligatio,præſcriptio,ſeruitus.Briſſ.ex ll ff & C.

Acqvirere & amittere poſſeſſionem opponuntur, ſicut Acquirere & amittere hæreditatem Briſſ.ex ll.ff.

Acqvirendi ſpecies eſt liberare quem obligatione , Paulo in l.ſpecies 12.ff.de acceptil.

Acqvirere & eum cenſuit Accurſ. qui acquirere nitatur , aut velit,l.1.ff.de autor.tutor.

ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΙ dicebantur Ariſtot. lib. 5. Ethic. qui ius ad literarum anguſtias reuocabant, ſummo iure vtentes. Bud.l. 1.de iuſt.& iur. Hoc vero qui faciunt & tanquam machina aliqua ſcriptum legis contorquent ad ſeueritatem & duritiā,merito ἀκριβοδίκαιοι appellātur,id eſt, acerbi & maligni iuris

iuris interpretes, quod nimis callida & malitioſa iuris interpretatione vtantur, vt ait Tullius Con.cap.11.de æquit.lib.1.

ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΝ, ius ſummū exactius & durius, Ariſto.ibidem: Præt. Generaliter autem ἀκριβὲς iuſtum vocamus, quod eſt numeris omnibus abſolutum ex Bald.ad tit.de nupt.in pr.

Acrimonia eſt propriè acerbitas: ſed ſecundū legiſtas eſt pœna quæ infligitur ſacrilegis, ſicut incarceratio, exilium, vel relegatio. l. placet 5. C.de ſacr.eccl. quæ eſt canonizata 16.q. 1.c.placet.§.ſub nouarum, vbi de hac dicitur. Oldend.

Acriſſimvs error quidam legitur in l.4.C.de inceſt.& inutil. nupt. pro acerrimus, quam lectionem probauit Albe. vt not. Goth.ad d.l.4.

Acriter læſus l.32.in fin.C.de locat.

Acrivs remedium l.3. C.de patr.poteſt.

ΑΚΡΟΔΡΥΑ Gaius in l.qui venenum 239.ff.de verb.ſign. ſcribit apud Græcos omnes arborum ſpecies continere: quo tamen loco haud ſcio an non BACCARVM potius aut FRVCTVVM legendum ſit, cum inter omnes conſtet ἀκρόδρυα dici (vt Suidas teſtatur) πάντας τοὺς τῶν δένδρων καρπούς. Hoto. Ant. Arg. lib.4. emend. cap.4.

ΑΚΡΟΤΑΤΙΙ. Ætas 18. annor. ab Arriano in Indicis vocatur ἀκμαιοτάτη ἥβη: ab alis prima lanugo. Goth.ad l.57.ibi: decem & octo annis. ff.de re iud.

Actvm vid. & infra Actus, & Actum, poſt Actuariæ naues.

Actvm, factum, geſtum, & contractum, in iure ſæpius idem ſignificant, licet quandoque ſtrictius ſumantur, ac ſubtilis quædam alias inter ea ſit differentia. Dom.Gœdd.ad l.19 nu. 3. de verb.ſig. Omne ergo negotium, quod fit, vel fieri intenditur, modo coniunctim & actum & geſtum & contractum, modo ſeorſim non niſi actum, vel geſtum, vel contractum dicitur, ita quidē, vt à potiori ferè ſemper denominatio fiat: ait idem ibid.nu.7. Stricte ergo, quædam aguntur, quædam geruntur, quædam contrahuntur. ibid.nu 5. Actum generatim, commune verbum eſt, quodlibet factum deſignans, ſeu re, ſeu verbis, quid agatur: ſeu fiat corpore, ſeu animo & voluntate: ſeu committendo, ſeu omittendo, ſeu conſentiendo, ſeu diſſentiendo: vt in ſtipulatione.

Actvm, non formam ſtipulationis, vel ſolennitatem, non negotium ipſum; ſed factum interrogandi & reſpondendi, animum voluntatemque agentium ſignificat, ibi.num 5. Proprie vero Actum non eſt ipſa res, non ipſa verba quibus quid geritur & contrahitur, ſed hoc ipſum factum, quo res & negotia fiunt, quo verba proferuntur, quo conſentiunt, vel diſſentiunt contrahentes. Geſtum verò non tam factum eſt, quàm totius rei compendium, quod expeditur.i.totius rei, vel negotij modus & tractatus, ſiue perficiatur, ſiue quid imperfectè agatur. Contractum verò neque ipſum factum eſt, neq; totus rei tractatus, ſed ipſum quod, quoad formā ſpeciemve, agitur geriturve negotium. Sic in emptione, venditione actum eſt id, quod partes agitabant, & inuicem faciebant. Geſtum eſt quod conuenit: contractum eſt, quia de re ac pretio conuenit. h.e. negotium empti venditi inde extitit. Idem in depoſito: actum eſt id, quia res tradebatur, quia aliquid placebat: Geſtum eſt, quod toto hoc tractatu aliquid expediebatur: Contractum eſt, quia hinc inde negotium factum eſt, nempe, vt res cuſtodiæ cauſa eſſet tradita. Atque in eo potiſſimum differt geſtum ab acto, eoque reſpectu actum latius eſt, quam geſtum: quoniam geſtum ad ea tantum acta refertur, quæ aliquam rei, vel negotij adminiſtrationem habent, ſiue ea adminiſtratio publica ſit, ſiue priuata. Vbi itaque agendo nihil adminiſtratur, nihil etiam geſtum eſſe dicetur. Geſtum non tam negotium & actum, quam modum agendi, & id totum, quod agendo contrahendoque expeditur, deſignat, ibi. nu.10.12.5. Denique cum certum ſit, actum, contractum, geſtum, in idem negotium concidere & vna concurrere poſſe; inde fit, vt ſæpe vnum pro altero accipiatur, non quidem proprie, ſed καταχρηστικῶς, aut per metonymiam, aut per ſynecdochen: interdum etiam vtroque tropo concurrente l.licet 59.ʒ. hoc tit. Sic in l.more ff.de fer.& dilat.

Actvm accipitur tam pro geſto & contracto, quam quolibet alio facto: Sic in l.2.ff.de capit.minut. Actum pro geſto ſynecdochice dictum reperitur, & alias quoque actus pro geſtis legimus. Eraſmo teſte, Sic in l.omnem ff.de iudic.& in l.contraxiſſe, ff.de act.& oblig. cōtractum vſurpatum pro omni acto, geſto & contracto, omnique facto, quo obligatio conſtitui potuit. Sic geſtum ſæpe pro contractu & acto accipitur, veluti in l 1.ff.de pecul.tot.tit.ff.C.Inſtitut. Quod cum eo, qui in alterius poteſt.ibid.num.43 & ad l 20 nu 5.& 8. de verb ſign. Laurent. Valla inter acta & geſta hoc differentiæ aſſignat, quod geſta ſint in adminiſtratione magiſtratus & in rebus maioribus, & ad rempublicam vel ad plurimos ſpectantibus, vt geſta Alex. geſta Cæſar.& ſimilia: Acta vero rerum priuatarum. Sed hæc differentia confunditur à Iurecon. meritoque Vallam refutant Alciat.ad l.19.& ad l.licet 58.de verb.ſign.& Ioh.Brechæ.ad l.19.n 7.8.eod.tit. vtrumque ſane tam actum ſc. quam geſtum, tum de priuatis, tum de publicis negotiis apud Cic.& alios dicitur Gœd vbi ſupra num. 8 Geſta & Acta aliud fere ſignificant apud ICtos, aliud apud Hiſtoricos & Grammaticos. Gœd.ad Rub num.14 de verb.ſign.

Acta honeſte ſuperior ætas, id eſt in reb honeſtis tranſacta Inter Acta & Geſta licet videatur eſſe quædam ſubtilis differentia: attamen καταχρηστικῶς nihil inter Actum & Geſtum intereſt. Gaius in l.58. de verb. ſign. de quo eucleate Gœd, ad l.39 nu.4.7.9 & ſeqq.item num.43.

Acta municipium.l.19 in pr. C.de teſtam.

Acta ſimulata, veritatis ſubſtantiam mutare non poſſunt l.2. C plus valere quod agitur, quam quod.&c.

Acta diurna, quæ per ſingulos dies fiunt & ſcribuntur. Old.

Acta Publica ſunt, ait Goth.ad l 2.C.de eden.quę cōfecta ſunt apud publicas perſonas: vt ſunt ipſi iudices, actuarij, notarij.

Acta publica ſunt quæ ad fiſcum, vel ad commentaria Principis, vel ad grammatophylacium pertinent. Sed & Acta publica pro libris ac tabulis continentib. publica ciuitatis acta, id eſt, negocia: quæ & pro legibus, (ſtatuta vulgus appellat) plerunque intelliguntur: id quod apud Plinium Iuniorem Catanæus adnotauit Spieg.Old. Hinc Acta κατ᾽ ἐξοχὴν ſæpe. (non tamen ſemper nec vbique) Acta publica, & commentaria magiſtratuum denotant. Gœd.ad d l.19 nu 8. Sic

Acta ſtricte proprieque dicuntur geſta ab eo, qui togatus in Repub. cum poteſtate imperioque verſatus eſt. Sic Cicero Philipp. 1. Acta Cæſaris, & Acta Gracchi, vel etiam Acta dicuntur, quæ per magiſtratum geſta, in literas publicas relata ſunt. Hot. Acta, res quæ in commentariis principalibus relata eſſet, Cic.Phil.2.& Plin.5. Epiſt.ad Valerianum. Hæc δημόσια γράμματα Æſchines vocat. Acta igitur libri, ſeu tabulæ erant, in quibus ſcribebantur res geſtæ principis, aut populi, aut etiam leges. idque ex Cicer.1 & 2.Philipp & Plin.lib.5. Epiſt. diſces & l 2.de Lat.lib.10.C.Prat.

Poſtea conſuetudine ſermonis factum eſt, vt literæ omnes de quotumlibet iudicū ſententiis perſcriptæ, Actorum nomine cenſerentur. Itē quodcunq; apud ius dicentem ad cauſam ſiue publicam, ſiue priuatam pertinens geſtum, eiuſq; authoritate literis mandatum eſſet. Imp.l.2.C.de eden. Is apud quem res agitur acta publica tā criminalia, quā ciuilia, exhiberi inſpicienda ad inueſtigandam veritatis fidem iubebit. Hinc ſeruū actis interuenientib. nominare ſuum filiū, apud Imp.§ vlt.de adopt. Et donationes actis interuenientibus inſinuari §.1.de donat.i.cuius rei memoria in literas publicas relata ſit: Hoto.

Acta Iuriſconſ.& Imperatorib. libri erant forentium, ſiue Iudicialium ſcribarum, in quibus Iudicū pronunciata ſcribebantur, apud Paulum l.acta 45.ff.de re iud.& alibi ſępiſſime. Hęc ὑπομνήματα H.Modeſt l.13.§.οἱ δὲ πεντήκοντα ff.de excuſ. Galli regeſta vocant, quaſi re geſta; male & inepte efflant regiſtres, etiam ipſi pragmatici & fori rabulæ. Pratei.

Actorvm genera duo conſtituiſſe videtur M.Cic.Philip.2.publica & priuata Publicis leges & ſimilia, quæ à princ pe gererentur, continebantur: priuatis teſtamenta, aliave priuatorum geſta. Prate.

Acta Iudicis ſemel promulgata perpetuam fidem faciunt, etiam mortuo, vel remoto iudice, qui de cauſa cognouit l.6. & ibi Gothofr. C.de re iud.

Acta circumducere, i.antiquare & delere, Paul.de re iudi. Acta apud ſe habita, ſi partes conſentiant, iudex poteſt ea die iubere circumduci, niſi vel negotium, vel lis termina ſit. Old.

Acta & actitata formularij appellant ſua ſcriptorū volumina: quæ ſi perlegas, intelliges nihil aliud in his eſſe, quam barbaram vocum congluuiem. Sicut enim in iudiciis hodie conſpurcatis, ea quę ſemel acta ſunt, inani moleſtia ſæpe repetūt, actum, (vt dici ſolet) agentes: ita his verbis talem veſaniam & iudicandi abuſum, propria confeſſione imprudentes oſtendunt. Quid enim aliud eſt dicere Acta & actitata quam indicare actorum frequentiam & repetitionem? De his eſt textus in clem.ſæpe, §.ſententiam, de verbor.ſignific.Old.

Acta aſſertoria dicuntur, quæ allegant, ſed non probant. Zaſ. in §.curare. Inſt.de actio.

Actionis ſignificatio latiſſime patet; (vide ſupra Actū & Acta) cōprehendens generaliter omnem viuētis operationem, quę paſſioni opponitur (adeo vt ipſam quoq; vitā agere dicamur) & omnino quicquid agi ſolet: Ergo hiſtrionum quoq; & oratorum & fabrorum actionem dicere ſolemus. Prat. vnde illud:

Actiones humanæ infinitis rerum circumſtantiis variantur, Qua ſignificatione frequenter vtuntur ICti, teſte Oldend.

Actio etiam dicitur totum illud, quod agebatur vna die in ſynodo vel conſilio, c.prima actione, 16.q.3.

Actio pia, id eſt, pius actus, Auth.hoc.ius porrectum. C.de ſacroſ.Eccleſ.Alb.

Actio pro Actus, Vlp.l.3.§.vlt.ff.de donat.inter vir. Nam celeritate coniungendarum inter ſe actionum vnam actionem occultari. Prat. Vſus verbi agere (proinde actionis) varius eſt. interque multa ſignificat & Tractare: Cicero; cum mecum ageres. Hinc Curtius actionem dictam putat lib.1. εἰκασιῶν, cap.15. Namque & agere cum reo dicimur, non agere

reum.l.age.cum Geminiano C.de tranſact.

Actio, in c.1.de maiorit & obed.& ibi notat: itemque in l.1.ſi pars hered.pet.idem eſt quod tractatus, vel aſſenſus.

Actio varia quidem denotat:ſed in iure ac ICtorum ſcriptis ſignificatio eius ad eas actiones (vel actus) contrahitur, quæ ad ius pertinent: h.e.ad eos ritus, qui à ICtis excogitati ſunt: veluti nexum, emancipationē, manumiſſionem per vindictam, ceſſionem in iure, teſtamentum per æs & libram: & ſi qui ſunt generis eiuſdem. Porro cum illa omnia certa verborum conceptione fierent, tandem conſuetudine loquendi res eo perducta eſt, vt actio vulgo pro formula & conceptione verborum diceretur. Et cum ea præcipua videretur, qualis adverſus eiuem intenditur, inde factum eſt, vt Actio plerunq; pro querela in iudicio aduerſus aliquem propoſita vſurpetur. Tum enim ab agere, quod queri ſignificat, deducitur: niſi forte queri aliquando plus ſit, quam agere. vt in Orat. pro Cœlio: A quo quæram, ſi prodierit, primum eur ſtatim nihil egerit: deinde ſi id queri, quam agere maluerit, cur productus à vobis potius, quam ipſe per ſe; Agere autem pro queri, aut poſtulare, Cicero multis locis vſurpat, vt pro Cœcinna: Si te hodie domum tuam redeuntem armati homines aditu prohibuerint, quæro quid acturus ſis; Item: Quid ergo eſt; impune feci, nam quid agas mecum, ex iure ciuili ac prætorio non habes Item Quid negligentius maioribus noſtris, qui tantæ rei pretermiſerint actionem? Prat. Hotom. Crebro Actionis ſignificatio reſtringitur ad vſum forenſem Quas enim Græci dicas vocabant, eas Romani latine Actiones, cauſas, ſeu iudicia dixerunt. vid. Oldend. in pr.loc.com. Actionum iur.ciu.vere inſignium, & Bud.in annot.priorib.& J Dice. Cæterum Actionis cognitio in his verſatur, videlicet: Quo autore ſit introducta; Ex qua cauſa; cui detur: & aduerſus quem: An porrigatur ad hæredes, Quid in ea veniat; Quandiu concedatur: Quis ſit exitus; Quid ſpectandum ſit iudici. quid litigatoribus: Anne ſint abſima remedia, quibus vti poſſimus? Hæc qui ignorat, non feliciter acturus eſt cauſam. Scire autem nemo poteſt, niſi qui ſingulatiter actionum circumſtantias recte tenet, quoniam per omnes actiones variantur. Conſequitur ergo, ſtupidiſſimum eſſe actorem ſeu cauſidicum, qui ſine certa actionis cognitione cauſam perducit ad iudicem, tametſi fortaſſis apparatus non deſit verborum, adeoque multarum legum allegatio: quæ tamen non magis ad rem accedunt quam cupreſſus ad naufragium, apud Horatium. Quod tam vere, quam eleganter dictum eſt ab Old. Spieg.

Actio debet accipi per emphaſin, teſte Oldend non pro qualibet externa actione, *Ein wirckung*: ſicut dicimus, eum qui contra ius aliquid facit, nihil agere. Inſt. quib. ex cauſ. manu. non liceat. ſed pro legitima perſecutione, *ein rechtmeſſige klag oder forderung*.

Actionem in iure nonnunquam naturaliter accipimus pro eo quod facimus. l.heredes palam §.fin. ff.de teſt. Vno contextu actionis (inquit Vlp.) teſtari oportet.

Actionis verbo in vſu fore iſi, generaliſſime ſumpto, continetur exceptio, l. .de excep. Goth.ad l 1. C.de pœ.iud. qui mal. iud. Licet ſecus, ſi ſpecialiter actio ſumatur, vt l.8. §.1. de verb. ſign. vid Gœd.ad l.8.circa fin num 2 ac ſeqq de verb.ſign.

Actionis quoq; verbo continetur & perſecutio, l.34. vbi Goth. de verb.ſig.l.57. in fi.eo adde l.25.de oblig.vid. Gœd.d.loc.ad l.34.n.2.3.4.5.7.8.9.10. vbi ſcite tradit, quod perſecutio ſit & genus & ſpecies Actionis, n.2.3. Itaque Actio & genus & ſpecies eſt: imo quandoque generaliſſime quandoq; generatim, interdum ſpeciatim, interdum ſpecialiſſime ſumitur, vt ex modo dictis ac dicendis patet. Actionis nomen ad forenſia relatum trifariam potiſſimum ſumitur: ſicut & verbū Actum & agere, l.Labeo 19. de verb ſig. Primo in genere generaliore omnem ſub ſe perſequutionem continet, qua quid ſeu in iure, ſeu in iudicio poſtulatur, petiturve. l. pecuniæ 178. §. actionis 2. l 10. iam d.tit. Deinde ſpecialius cōſideratur vt ſpecies perſecutionis, ac definitur ius perſequendi, non in iure, ſed in iudicio, id quod ſibi debetur, §.1. Inſt.de act. & tum diuiditur in realem ac perſonalem: Illa petitio, hæc actio in ſtrictiſſima ſignificatione (quę tertia eſt) dicitur l. actionum 25. l.28.37. ff.de act.& obl.§.ſic itaque. vbi Zaſ. Donel. & Iaſ.inſt.de act. Hæc Gœd.ad l.actionis 34.n.2.de verb.ſig. Imo Actio quandoque & iudicium; interdū & exceptionē ſignificat ſeu cōtinet, alias exceptioni plerunq; opponitur: nonnunquam & Accuſationem criminalē deſignat: Cui alioquin opponitur Cönf Gœd. ad l.8.§.actionis de verb. ſignif. & omnino Vult. in Iuriſprud. Rom.lib.1.in tract de action.& in commen.inſt.ad tit.de act

Actionis verbum, inquit Vlp.in l.178 §.2 de verb.ſig.& Imp. in l 9 C de hered vel act.vend. generale eſt, & ſpeciale. Nam omnis Actio dicitur, ſiue in perſonam, ſiue in rem ſit petitio. Itaque cum actio tam varia ſignificet pro re ſubiecta, eiuſque natura, Actionem interpretari conuenit.

Actio ſpecialius ſumpta ſignificat Actionem in perſonam, per ſonalem perſecutionem ſeu condictionem: Actio vero in Rem ſpeciatim petitio nuncupatur: Ab vtraque hac actionis ſpecie ſegregantur perſecutiones, vt pote omnes extraordinariæ petitiones l actio, 28. de act.& obl. Gœd ad § 1. l 178 de verb ſig Sic actio, petitio, perſecutio, diſtingu untur in Aquilianæ accept lationis formula, l. 8 § 1.de accepti. Hoto. Actio & Perſecutio quid conueniant & differant vid Gœd.d. ll.34 n. 2.3. ſeq.de verb.ſign Et ſi Actio proprie eſt ea perſecutio, (ait ibid nu 7) quæ iudicio peragitur: etiam tamen multæ perſecutiones ſe inſtar actionis habeant, ſic vt perſecutiones extraordinariæ etiam Actiones κατ᾽ἐξοχήν appellentur Actiones ſæpe vocantur iudicia. Gœd ad d.l.34 nu.3. vbi vid

Actio pro accuſatione Pap.l 1 de e im ſtellio. Actio ſtellionatus neque publicis iudiciis, neque priuatis actionibus continetur h e. hæc accuſatio non ē legibus publicorum iudiciorum eſt, ſed extraordinaria. vid. l 1 §.pen.& verb actionem de Epiſ. & cleler. l.presbyteri. ff.de ſepulchro viol. l 1. §.poſthumus & quæ ibi not ff.de inoffi.teſt. Alb Similiter titulus eſt lib.C.9. Quando actio ciuilis criminali præiudicet. Hot.

Actio vero, quatenus eſt perſecutio iudicialis, eſt ius perſequendi (h e legitima facultas, vel autoritas permittens perſequi) in iudicio id quod ſibi debetur, hanc actionis definitionem explicat Forcatulus in Necyomantia dialogo 96. n.1. & Gœd.ad § 3 l 178.& ad l.8.n.3.4.de verb.ſign Sed verbum deberi (id quod ſibi debetur) in iſta Actionis definitione generatim accipiendum (vt ſub ea & in rem actiones comprehendantur) ſecundum §.3 d.l.178. vbi dicitur, verbum debuit, omnem omnino actionem comprehendere: qualiſcunque etiam perſecutio ſit, nempe ſeu realis, ſeu perſonalis, &c.

Actio Calumnioſa in l.12 C.de inoffic.teſt id eſt iniuſta.

Actio agi dicitur in l 23. ff de præſcrip verb Briſ.in Parerg.

Actio viuere dicitur. Goth ad l 3 ib: viuendi vlterius. Cod.de præſcr 30 vel 40 ann. & ad l.3 i i: vltra ſtatuti temporis viuendi ſpacia. Cod de temp. appell. per tit. Inſtit.de perpet.& temp.act.l.1 C.de annal except.& Cuiac 18 obſ 37.

Actionum naturalia priuilegia ſunt earum formæ & effectus eis à lege attributi Gothofr.ad l 1 in prin. ibi: ſuis tamen naturalibus priuilegiis. C.de conſt.pecun.

Actionum neceſſitas l 23 C de excuſ.tutor.

Actionis caſus, Aut in vlto § 5 C.d- iureiur. propter cal. ſub actione conſtitui, in l 21.c.r.me. C.de furt.eſt actione teneri.

Actio petit pœnam, habet perſecutionem pœnæ l ſi pro furto. § furti act o & §.conditio ff de cond ct. furt.

Actionem dare, eſt actorem ad intentandam act onem admittere. vid. Dare actionem, & Bud.in l.2 de orig.iur. Spieg. Cortaſ.l b.Miſcel.3 cap 18.

Actionem intendere, actionem inſtruere, actionem dictare, vel formulam actionum inſt tuere, ad partes refertur Schard.

Actionem remittere, eſt querelam intermittere. In ciuili tamen quandoque remiſſa actione, obligatio manet ſalua: in criminali autem ſecus eſt. cenſetur enim accuſatione remiſſa, etiam obligatio & tota remitti l.1.§.vſque adeo ff.de iniur. & ibi Batt. Aliud eſt ergo remitti actionem ciuilem, aliud criminalem Quod non contemnendum monet Old.Spieg.

Actionem hæredi alicuius concedi, & hæreditariam eſſe, differunt. Actio enim reuocatoria, quæ patrono datur, non eſt hæreditaria, id eſt, ex bonis l berti: ſed propria patroni l.1. §.hæc actio. ff.ſi quid in fraud.patron.

Actionis fruſtrandæ cauſa latitare. vid. l.3.ff.de iud. & vbi quis ager Spieg.

Actionis ratio vid. Factum: idem noſtris quod caſus ſpecies.

Actio & interdictum differūt: in hoc poſſeſſio; in illa proprietas, ſeu dominium vertitur: ſiue in hoc de facto ſeu poſſeſſione; in illa de iure quæritur principaliter. Goth. ad l 2.§ 3. ff. ſi ſer. vin.& ad l. 14 § 3.de exc.rei iud.pet l 3 in fi.ff.vti poſ.

Actio non venit appellatione immobiliū vel mobilium.l.1 C. de prætor.pign vid.Tiraq.de retract.lign.§ 1 gl.6.7.& §.32.

Actio, Celſo l.51 de obli.& act.eſt poteſtas à Prætore data cauſam ſuam apud Iudicem agendi: vt ex vtriuſq; oratione quid æquitas ratioque iuris poſtulet, ſtatuat: vnde actionem vel iudicium poſtulare, pro, Iudicem poſtulare & facultatē apud eum cauſam noſtram agendi. Hot quæ definitio formulas actionum prætorias, olim vſitatiſſimas ſpectare videtur Nam

Actio etiam eſt formula vel conceptio verborum, quibus iudicium à Prætore certa de cauſa poſtulatur, vel ſic:

Actio eſt formula iuris ſui recuperatorio iudicio perſequendi, ab eo, qui legis actionem habet, data Prat

Actio apud veteres nihil aliud, quam formulam ſignificabat: quaſi quis dicat, rerum priuatim agendarum modus & forma ICtorum & pragmaticorum ingeniis excogitata, itaq; vulgo legis actiones vocabantur, quoniam earum rerum, de quibus leg.XII ſcripta erat. agendarū formam ritumq; præſcribebāt. Pompon.l.2.de orig. Ex his, inquit, legibus eodem tempore fere actiones compoſitæ ſunt, quibus homines inter ſe diſceptarent: quas actiones ne populus prout vellet inſtitueret, certas ſolenneſq; eſſe voluerūt, & appellatur hæc pars iuris. Legis actiones. Quibus ex verbis appatet, Legis actiones olim i l fuiſſe, quod nūc vulgus Formulā practicæ appellat. Hot. Prat.

Actionis

Actionis formula, eſt apta accommodaq; facti apud iudicem propoſitio ſiue expoſitio. Olden. haud abs re carpere videtur cauſidicos, qui neglecta actionis formula, in forũ cauſam deducunt, quã nec ſemel cũ ſuis circũſtantiis recte perpẽderint: errori cauſa prætexta, quod in tit C de formul. & impet. legerint, ſublatas eſſe actionum ſolennitates antiquas: putantes propterea incauti, nihil referre, quomodo proponatur factum, nec vlla opus eſſe actionis inueſtigatione ſpeciali. Multo vero rectius Iaſ. Inſt. de actio. poſt Bart in l. edita C. de eden. docuit, hodie etiam actionem dici, & eſſe formulam, ſicut olim fuit, tantumque eſſe ſublatas verborum aucupationes, nec l. ſi ſeruus nauem. ff. de furt. eſſe correctam. Nam actionis cognitio & formula in primis inueſtiganda cauſidicis. Si enim cauſam exponas iudici, nonne aliquid tãdem petendum eſt, atq; concludendum? Nemo ſanæ mentis negabit. Cæterum petitio vel concluſio libelli, non poteſt recte produci, præterquam ex natura & forma actionum. Ergo neceſſarium eſt, primo loco diligenter inueſtigare & cognoſcere in ſpecie formulã actionis, qua vti volueris. Non dico, vt ſummo iure tantum, verum etiam vt ex æquitatis cenſura eam inueſtiges. In quibus autem actionis cognitio & inueſtigatio verſetur, paulo ante dictum eſt. Oldend. Actio & formula actionum differunt. Illa ad agendi ſubſtantiam: hæc ad formam & quidem verbalem, refertur, Gothof. ad l. 1. de formul. & impetr. act.

Actio an à cauſa diſcrepet, ſæpe quæri ſolet: gloſ. in verb. actio. item ibi nota Inſtit. de act. Et Placent. nihil omnino differre exiſtimauit, tit. de def. act. circa fin. Neque enim, vt ipſe inquit, quæcunque petitio vel intentio actio eſt, ſed ratio quæ ſubiicitur petitioni fundandæ intentionis cauſa: vt ſi quis dicat, vendico domum; quia dominus ſum. Hæc ratio ſubiecta, eſt actio. Sed ab hac ſententia communiter fere receſſum eſt, Dd. d. rubr. de act. inualuitque Azonis opinio, exiſtimantis cauſam omnino ab actione ſecernendam eſſe. gloſ. in d. verſ. item nota. Cuius rei rationes multæ ab Accurſio recenſentur. Vtraque tamen opinio ſic conciliari poteſt, ſi Placentini pronunciatum ad ipſius actionis exercitium referamus. At ſi efficientem actionis cauſam reſpicias, tunc Azonis ſententiæ omnes ſuffragantur. Platean. in rub. de act.

Actiones, orationes apud populum iudiceſve habitæ. Cic. li. de arte Rhet. 2. Quod ſi nunc id agant, velle ſe ſcire, qui lator ſit, qui ſint accepturi, ſe actiones videre & diſſuadere velle. Aſconius in Cornel. argu. Cicero ipſe ſignificat, quatriduo Cornelium defendiſſe, quas actiones contuliſſe eum in duas orationes apparet. Sic Verrinæ actiones fortaſſe non incõmode numerari ſeptẽ poſſent, pro Orationes ad Verris cauſam pertinẽtes. Sed ne actionũ ſignificatio conturbetur, quæ duæ tãtũ fuerunt; nunquã, quod ſciam, ab antiquis ita nominatæ ſunt. Hot.

Actionis acerbitas interdum verbis temperanda eſt propter reuerentiam perſonarum, quanquam res eadem maneat. Vlp. in l. non debet. ff. de dol. malo.

Actio, libellus item eſt, ſcriptura, ſeu formula quæ reo porrigitur, ſiue ſolenni intentione, ſiue qualiquali petitione concepta ſit. Alciat. in l. edita. C. de edend.

Actio eſt item executio obligationis, vt probat Vlp. in l. in executio. ff. de verb. oblig. Spieg.

Actionum, inquit Vlp. genera ſunt duo: in rẽ, quæ dicitur vindicatio: & in perſonã, quæ cõdictio appellatur. In rẽ actio eſt, per quam rẽ noſtrã, quæ ab alio poſſidetur, petimus: & ſemper aduerſus eum eſt, qui rẽ poſſidet. In perſonam actio eſt, qua cũ eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid vel dandum: & ſemper aduerſus eundem locum habet, l. 25. ff. de obli. & act. Hoto. Prat. Adde hic ex eodem Vlpiani loco, quod quædam actiones ex contractu, quædam ex facto, quædam in factũ ſunt. Ex contractu actio eſt, quotiens quis ſui lucri cauſa cum aliquo contrahit, veluti emendo, vendendo, locando, conducendo, & cæteris ſimilibus. Ex facto actio eſt, quotiens ex eo teneri quis incipit, quod ipſe admiſit: veluti ſi furtũ vel iniuriam cõmiſit, vel damnum dedit. In factum actio dicitur, qualis eſt, exempli gr. quæ datur patrono aduerſus libertum, à quo contra edictum prætoris in ius vocatus eſt. Omnes autem actiones aut ciuiles dicuntur, aut honorariæ, &c. Maffæus.

Actionem diuidit Vlp. in l. pecuniæ verbum, de verb. ſig. in petitionem, & actionem in ſpecie: vt ſit petitio in rem, actio in perſonam. Appellus vir doctiſſ. Actionem, inquit, partimur in medium concludendi, narrationem, & petitionem: ſiue in propoſitionem minorem, & concluſionem. Diuidimus vero in realem & perſonalem.

Actionum ſpecies quę propter immenſam negotiorum diuerſitatem variantur, commodis diuiſionibus, ex quatuor rerum cauſis, videlicet efficiente, materiali, formali & finali productis, ſummatim explicantur Inſtit. de actio. per totum.

varias **Actionum** diuiſiones ac ſpecies vid. in Epito. Pacij diſp. 17. theſ. 2. & in iuriſprud. Romana Vulteij. l. 2. in tract. de actionib. & in comment. Inſt. ad tit. de actio.

Actio ad exhibendum eſt actio in perſonam, per quam qui in rem qualicunque actione acturus eſt, eius rei ſibi in publico poteſtatem vt experiatur, fieri poſtulat. l. 2. & ſ. ff ad exhib. Hot. Etſi vero ſunt, qui eam in rem ſcriptam eſſe exiſtiment, tamen hi falluntur, cum eius actionis verba in rem concepta non legamus: quin eam mere perſonalem aduerſus ſcriptores omnes ex Vlp. dicimus. l 3 §. eſt autem perſonalis ff. ad exhib. non quod ex quaſi contractu, vt Accurſius & reliqui crediderunt enaſcatur, ſed potius quia ex quaſi delicto. Cum enim ad exhibendum actio non detur, niſi ei cuius intereſt exhiberi, l. 3. ſ. ſciendum. & l. ſi liber homo ff ad exhib. doloſe feciſſe videtur, qui admonitus rem noluit ei, cuius intererat, exhibere: de quo dolo cohercendo cum agatur, ea actione merito quicunque ad quem commodum peruenerit, conuenietur l. 3. §. fin. ff. ad exhib Corraſ. lib. 1. Miſcell. cap 22.

Actiones adiectitiæ vulgo vocantur, quibus non vno certoque agendi modo, ſed variis ex cauſis experiri poſſumus: quales ſunt actio de peculio, de in rem verſo, & quod iuſſu: ſic dictæ, quod ſint adiectiones ceu clauſulæ agendi ex quibuſlibet negociis geſtis, cum iis qui ſunt in poteſtate alterius Neque enim credendum eſt, actionem de peculio, ſpeciem eſſe actionis à cæteris diſtinctam: ſed adiectitiam duntaxat qualitatem aliarum actionum. Ideoque Vlp. mandati depoſitiq; nomine Patrem vel dominum de peculio tantum conueniri dixit. l 3. §. cui congruit. l. depoſiti, in pr. ff. de pecul. Nam alioqui non permitteretur creditori perſecutio l. pen. C. quod cũ eo: cum neque pater, neque dominus ex contractu filij vel ſerui teneãtur, l. 1. C. ne filius pro patre: niſi quatenus eſt in peculio, l. 1. ff. de pecul. Corraſ. §. actiones autem, inſt. de act.

Actio ad ſupplementum vulgo dicitur, qua liberi id quod minus legitima ipſis in teſtamento relictum erat, perſequuntur. vt id legis repletione ſuppleatur. l. omnimodo. C. de inoff. teſt. introducta à Iuſtiniano, indignum exiſtimante parentum iudicia per querelam inofficioſ. facile reſcindi. Auth. nouiſſima C. eod. eaque actio non minore quam 30. annorum ſpatio tollitur, neque à teſtatore vllo pacto prohiberi poteſt. l. ſi quand. ſ. vlt. C. de inoff. teſt. Item & non præparata tranſmittitur. d. §. vlt. neque propterea expirat, quod aliquis agnouerit quod ſibi teſtamento relictum eſt. d. §. vlt.

Actio ædilitia competit multis modis, & primo, ſi res vendita, ſit redhibita propter vitium, ſiue morbum, nec tamen à venditore reſtituitur pretium emptori cum actionibus, & aliis quæ ædiles inhibent, & in hoc caſu eſt perpetua. Secundo competit, quando conuenit, vt, ſi res vendita non placet, intra præfinitum tempus redhibeatur, ea conuẽtio rata habetur: ſi de tempore nihil conuenerit, in factum actio intra 60. dies accommodatur emptori. Tertio competit, ſi venditor non vult tradere ſeruum, vel mancipium, vel iumentum cum ornamento, cum quo oſtenderat tempore venditionis, pro ipſo ornamento: vel vt fiat redhibitio rei principalis propter acceſſoria, & tunc competit etiam vſque ad 60. dies, ff eod. tit. l. ædiles, in pr. & ſ. vendendi. Quarto vero competit, quando eo loco, qualiter eſt vulgo, habet quis canem, lupum, vrſum, aprum, verrem, pantheram, leonem, &c. vel animal aliquod quod nocere poſſet, ſiue ſit ligatum, ſiue ſolutum. ff. eod. tit. l. hi enim. & l. ſeq. & ſi homo liber ab illis damnum patiatur, ſeu perierit, ſolidi ducenti præſtabuntur. Actionum ædilitiarum tres in iure ciuili ſpecies ponit Hot Redhibitoriam: quanto minoris: & in factum Conſ. Vult. l. 2. Iuriſp. Rom. d. loc.

Actio æſtimatoria, ſiue de æſtimato eſt actio in perſonam, per quam qui rem aliquam vendendam recepit, vel ipſam incorruptam reddere cogitur, vel ipſius æſtimationem. l. 1 ff. de æſtim. Hot. De hac olim vehementer dubitatum fuit, an ad nominatos: vel ad innominatos contractus redigi deberet: vtrum ex vendito actio eſſet propter æſtimationem: an ex locato; quia rem vendendam locaſſe videretur: an ex conducto, quaſi vendentis operas dominus rei conduxiſſet: an mandati? Melius itaque viſum eſt, ex hoc contractu, de cuius nomine ambigebatur quidem, conueniebat tamen aliquam actionem dari, æſtimatoriam dandam præſcriptis verbis actionem. l 1. ff. de æſtim. Old. Cum autem negotium ciuile hic bona fide geratur, omnia quæ de bonæ fidei iudiciis dicuntur, in hac præſcriptis verbis æſtimatoria locum habere Vlp. ſcribit, l. 1. §. fi, ff. de æſtim. act. &c. vid. j. Æſtimatoria.

Actio albi prætorij, datur in eum eoſve, qui album vi corruperunt, aut ſubſtulerunt, ſicut autem olim edicta proponebantur in albo prætoris, ita hodie affiguntur Schedæ citationis publicæ, quæ & edicta nominamus: & alia quæ proſcribi, id eſt procul ſcribi debent, pro foribus Eccleſiæ, vel collegij, vel curiæ ſenatoriæ. Zaſ. in §. pœnales. Inſt. de act. vid. Epit. Pacij diſp. 18 theſ 15. 16. 17 & Vult. d. lib. 2.

Actio de albo corrupto (ait Hot.) eſt, qua quiuis de populo agere aduerſus eum, qui Prætoris edictum corrupit, poteſt, vt quinquaginta aureorum pœna n ulcẽtur. l. 7. de iuriſd.

Actio ambulatoria. vid. Ambulatoria voluntas.

Actiones arbitrariæ erant, in quibus non reſtricte certum quid poſtulatur, ſed ita tantum, quod æquius melius iudici videbitur, qui propterea verius arbiter dicetur: quippe qui

totius rei arbitrium ac poteſtatem habeat. Earum ſpecies duæ: vna, in qua duplex quodammodo ſententia pronunciatur, & prior quidem his fere verbis; Arbitror debere aduerſario hac ratione ſatisfacere: ante ſecundam porro in litem iuratur. Altera, in qua & vna ſententia profertur, nec in litem iuratur. § præterea 27. inſt. de act. Prat. vid. Pac. d. diſp. 17. theſ. 2. n. 5.

Actio arbitraria eſt, in qua officium iudicis exercetur mercenarium, actioni inſeruiens, propter aliquod extrinſecum præter naturam actionis, vt cum iudex arbiter procedit contra reum contumacem. Cæterum eorum ſententia iampridem explosa eſt à recenſioribus: vt Duar. de in lit. iur. n. 42. Coraſ. lib. Miſcel 4. c. 14. & aliis in d. §. præterea. Nam arbitrariam actionem Iuſtin. dici putat, quæ ex arbitrario & poteſtate iudicantis pendet, d. §. præterea: vt ſi iudex æſtimauerit ſemel ſuo arbitrio (quod ſcite Placen. in ſumm. tit. de act. interlocutoriũ appellauit) rem reſtituendam, aut alio modo ſatisfaciendum actori, obtemperetq; reus, abſoluatur: ſin contra minime pareat, damnetur; veluti in actione quod met. cauſ. In actione de dolo, l. arbitrio, ff. de dolo: In actione ad exhibendum. In actione rerum amotarum; In actione in factum de publicanis. In rei vendicatione: In confeſſoria, & negatoria: In Publiciana, Seruiana, quaſi Seruiana, & cæteris omnibus quæ cum his ſimilitudinem habent, d. §. præterea. in quibus priuſquam iudex negotium diffiniat, benigne ante arbitratur interloquendo: cui arbitrio ſi paritum non ſit, pronunciat diffiniendo. In aliis namq; actionibus, bonæ fidei præſertim, nullum ante diffinitiuam interponitur arbitrium, ſed mox cum de cauſa liquet, fert definitiuam iudex. Accurſ. Bart. & cæteri in l. 1. ff. de act. empt. Itaque vt verus ſit omnium & planus ſenſus. Actionum quædam bonæ fidei ſunt, in quibus permittitur iudici ex bono & æquo æſtimare, quemadmodum actori ſatisfieri debeat §. in bonæ fidei de actio. Quędam ſtricti iuris ſunt: in quibus videlicet iudex eam libertatem nõ habet & quędam arbitrariæ, in quibus quemadmodum actori ſatisfieri oporteat; nõ ex ſola actionis natura pendet, ſed ex iudicis arbitrio: nec tamen libero, qualis eſt illa in bonæ fidei iudiciis, libera poteſtas: ſed quaſi conditione quadam coarctato: niſi is, cum quo agitur, ad iuſſum, & iudicis interlocutionem, actori ſatisfaciat; veluti. rem reſtituat, exhibeat, ſoluat, vel ex noxali cauſa ſeruum dedat. d. §. præterea. de act. in Inſtit. Ex quibus iam duo colligere licet: primo errare commentatores, qui in rem actiones & alias eiuſdem generis ideo arbitrarias dici volunt, quod iuriſiurandi delatio, ac taxatio quantitatis ex iudicis arbitrio pendeat. Nam arbitrium de quo in d. § præterea, eſt interlocutio, quam Theophilus μεσίτειαν appellat, non illa libera deferendi aut non deferendi facultas, quæ in ipſa condemnatione iudici conceditur: neque enim ab ea iuriſiuranda delatione, arbitrariæ actiones denominantur. Secundo patet ex his, quantum arbitraria iudicia à ſtrictis & bonæ fidei differant. Nam in ſtrictis, cum iudicis poteſtas formulis adſtricta, & tanquam incluſa ſit, liberum ei non eſt ante ſententiam quicquam clementius arbitrari, quam formula ipſa præſcribat. In his vero quæ bonæ fidei ſunt, quia lariſſima iudicis poteſtas eſt, & minime formulis alligata, poteſt & neglecto arbitrio, ſi ita viſum ei fuerit, protinus ſententiam ferre. Duare. de in lit. iurand. num 48.

Actiones arbitrariæ ſunt (ait Hoto.) in quibus qui iudex datus eſt, non ad certam formulam & ſummam, vt in ſtriſtis iudiciis, adſtringitur: ſed ei permittitur ex bono & æquo ſecundum cuiuſque rei, de qua agitur, naturam æſtimare, quomodo actori ſatisfieri oporteat, § 30. de actio. Qui ergo in iis diſceptatores dantur, arbitri potius, quam iudices dicuntur: vnde & ipſæ nomen inuenerunt. Arbitrarium enim Feſto eſt, cum adhuc res apud arbitrum geritur. Huius arbitrariæ actionis iudex (ait Vlp. 2. §. ſi h. t.) non quantitati contractus debet ſeruire, ſed vel excedere vel minuere quantitatem poteſt. Et tanta iudicis huius poteſtas eſt, vt etiam Reum abſoluere poſſit. ibi l. 4. Differt ergo hæc actio à bonæ fidei actione, quod in illa non nominatur ſumma pecuniæ, ſed tantum quod ex fide bona dari oportet, petitur: in hac nominatur quidem, ſed tamen arbitrio prudentiæque iudicis committitur. Vt ita arbitrariæ nomen generale ſit, bonæ fidei actiones complectens: ſed diſtinguendi cauſa, vt alias ſæpius commune nomen proprium factum eſt. Hotom.

Actio atrox, l. 22. §. 4. in pt. C. de furt.

Actiones beneficiarias ſcite appellat Old. quas Dd. vocant condictiones, ex l. non ſcripta, vel ex moribus: maxime autem clientelarias conſuetudines: cui adſtipulatur Bartol. teſtis, & quidem ſtrenuus, in l. 1. ff. de condict. ex l. Spieg.

Actiones bonæ fidei conciſa locutione dicuntur in quarũ formulis Prętor adijciebat EX BONA FIDE. Cic. in Top. in omnibus igitur iudiciis, ex quibus EX FIDE BONA eſt additum, primus earum vſus eſt. Item lib. de offic. 3. & Scæuola ſummam vim eſſe dicebat in omnibus iis arbitris, in quibus adderetur EX FIDE BONA, ib. Quod ſibi dare facere oporteat ex fide bona. Nam in quibus hoc additum non erat, iudici dato formulam & ſummam ſibi à prætore præſcriptam, ac definitam egredi non licebat. At in bonæ fidei iudiciis (ait Imp. §. 29. de actio.) libera poteſtas permitti videtur iudici ex bono & æquo æſtimandi, quantum actori reſtitui oporteat. Hot. Prat. Ac quidam iuris autores certa tantum iudicia bonæ fidei eſſe voluerunt: non quidem, quod Fab. §. actionum de act. putauit, ob eorum frequentiam & vtilitatem: ſed neceſſitatem. Siquidem eorum contractuum adeo neceſſarius eſt vſus, vt ſine his humana ſocietas conſiſtere non poſſit, ad cuius conſeruationem referenda ſunt omnia, quæcunque tot tantiſque iuris voluminibus continentur. Duar. de in lit. iur. n. 14.

Actiones ſtricti iudicij ſeu iuris (de hiſce pręter alios, vid. Coraſ. lib. 2, Miſcell. c. 8.) dicuntur, in quibus præfracte iudicium à prætore definitur, & quaſi ad viuum reſecatur, vt iudici à verbis formulæ ne tantillum quidem recedere liceat. Cicero de iis loquens in orat. pro Q. Roſc. Quid eſt in iudicio; directũ, aſperũ ſimplex. SI PATERET TANTAM PECVNIAM DARI OPORTERE Hic niſi planum facit, tãtam pecuniam ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit. Iudices enim (quippe priuati homines) poteſtatem iudicandi nullam, niſi quam à magiſtratu & qua de re acceperat, habebant: veluti, L. Caſſius iudex eſto. Si appatet aureos xx. Næuio dare oportere Sempronium, eum tantæ pecuniæ condemnato. Poterat L. Caſſius de aureis xx iudicium ſtatuere: de vno minus aut amplius, non poterat. non accepta ſcil. à prætore poteſtate. Nam poteſtates & imperia ſunt penes magiſtratus: iudices autem priuati (vt diximus) homines erant. Itaque ſi maxime vnde viginti deberentur, quia tamen viginti petita ſunt, petitorem iudex damnabit. Vnde illud vulgatum, vt qui plus peteret, cauſa caderet. Officium ergo iudicis eſt, conſtituere ſimpliciter, debeanturne xx. aurei. an nõ debeantur: nõ autem de aureorum numero arbitrari. Tranquillus Claudio: Nam & iis qui apud priuatos iudices plus petẽdo formula excidiſſent, reſtituit actiones. De ſtrictis iudiciis loquitur, in quibus ſi petitor aſſe vno plus poſtulaſſet, condemnabatur. Hor. vid. Pac. de diſp. 17. theſ. 2. n. 5.

Actio κακώσεως apud Athenienſes erat, quæ dabatur parentib. aduerſus contumaces filios & ingratos. Vt ex Phil. 4. Demoſt. colligitur: quæ doctiſſ. viro Franc. Connano videtur Latine appellari poſſe malæ tractationis, de qua j. Κάκωσις enim afflictionem & vexationem ſignificat Connan. lib. 8 cap 12.

Actio Caluiſiana, eſt actio in perſonam, qua patroni vtuntur ad ea reuocanda, quæ in ipſorum fraudem liberti alienarũt. Hot. Cum hac eadem fere eſt, quæ Fauiana appellatur, patrono etiam competens ad reuocanda, quæ in fraudem eius à liberto geſta ſunt. l. 1. ſi quid in frad. pat. l. videamus §. in Fauiana. ff. de vſur. Aduertendum vero & ad hoc, quod doctores omnes concludũt in §. item ſi quis in fraudem. Inſt. de act. dari aliam ſpeciem Caluiſianæ, quæ dicitur vtilis, quæ competit filio arrogato contra recipientem à patre alienante in fraudem ſuæ partis debitæ à iure, vt in l. fi. ff ſi quid in fraud. patron. Gome. d. §. item ſi quis in fraudem, n. 45. vide j. actio reuocatoria & Pac. d. diſp 17. theſ. 26. & Vult. lib. 1 Iuriſpr. Rom. d. loc.

Actio calumniæ, quam vſus vel certæ abuſus, Olden. teſte ſicut pleraque alia præclara legum ſancita ſuſtulit, occurrebat actoris malitiæ. Nouel. de litigioſ. §. ad excludendas, quoniam neque decernebatur citatio, neque ad executionem perducebatur, niſi cautione ab actore data, quod intra duos menſes litem conteſtaturus, vel omne damnum ei qui conueniretur, reſtituturus eſſet in duplum: cautione tamen non tranſcendente XXXVI. aureos. Probatur l. 1 C. de lit. conteſt. Nouell. ne execut. § 1. Et hæc quidem cautio initium litis reſpiciebat. Hodie vix longo tempore peruenitur ad conteſtationem litis, adeo in præparationibus calumniamur omnes. Spieg. Hac actione litem alteri calumnioſe intendens, ſi damnatus eſſet, decimam partem eius quod petierat, aduerſario ſoluere cogebatur Hot.

Actio cautionis iudicio ſiſti condictitia competit ei qui ſtipulatus eſt iudicio ſiſti aduerſus reum ipſum, vel fideiuſſorem eius, qui promiſit. l. 1. qui ſatiſd cog. Hæc alias pœnam perſequitur, ſi eſt in promiſſione: alias rem ipſam, h. e. id quod intereſt, l. 2. §. vlt. & l. ſeq. qui ſatiſd cog. Actio vero cautionis iudicio ſiſti, in factum prætoria, ſemper eſt pœnæ perſecutoria. vid. Oldend. Claſſ. 1. actio. 6. Spieg. Cæterùm ſi quis non eſt admiſſus ad cauendum, ſicuti iure tenebatur, ideoque tractus in cuſtodiam: huic actio in factum conceditur, aduerſus eum qui recuſauit accipere legitimam cautionem.

Actio cautionis vſufructuariæ tam multa habet ſingularia, vt non ſufficiat actorem remittere ad ordinem ſtipulationum communem: nec eſt ſuperflua, ſicut Dd. in obſcuram diſputationem torquent: imo eſt valde neceſſaria, teſte Olden. & obſtat futuræ leuitati vſufructuariorum, Spieg. Coguntur enim domino proprietatis cauere, ſe boni viri arbitratu vſuros, & reſtituturos ſe, quicquid fructuum extabit finito vſufructu, & ſi forte hanc cautionem recuſauerint, non tradetur eis res, neque concedetur actio priuſquam ſatiſdederint l. ſi cuius rei, in prin. ff. de vſufr.

Actio

Actio centumuiralis. Quære centumuirale iudicium.

Actio certi eſt, quæ ex certa & nominata contractus forma nata non ſecundum verba contrahentium, ſed ſecundum iuris ordinationem intenditur, vt apparet ex l.cum mota. C.de tranſact. Prat.

Actio chirographaria ſecundum Olden. proprie promiſſio eſt, debitoris manu vel ſcripta, vel ſubſcripta. l.chirographis, ff. de admin.tut.vid eundem Act.xxx. Claſſ iv. Spieg.

Actionis circulatis,ſiue circuli,quem Salrab: illum vocant formularij,in l.1 § cum præd um pignori ff.de pigno.& in l.vſucapio.C.eo.tit.falſa eſt imaginatio, ſicut Bart. quoq; animaduertit in iam citata l.vſucapio,teſte Old in copia ſua Spieg.

Actio ciuilis eſt quando quis ciuiliter & nō ad pœnam & vindictam agit. Criminalis vero, quando quis de crimine ad pœnam & vindictam in iudicio experitur. Sic pro iniuria & ciuiliter & criminaliter agere licet. Ciuiliter quidem, quando iniuriæ æſtimatio habetur, quam is qui iniuriam accepit irrogari ſibi poſtulat §.pœna Inſt.de iniur. Criminaliter vero, quia extraordinaria pœna imponi petitur, eaque vel ad mortem vſque protendi poteſt,vt pleſique omnes voluerunt.Illud vero in vniuerſum ſciendum eſt, ciuilem actionem, in qua de re familiari agitur non conſumere criminalem actionem, nec è contra. l.vnica C.quando ciuilis actio crim. Vnde qui in factum actione,propter ſuppreſſum teſtamentum,cum ſua intereſſet,egit,poterit poſtea, imo & quiuis alius, cum publicum ſit iudicium, de falſo, criminaliter accuſare. Nec intereſt, vtrum ciuilis actio, an accuſatio prius proponatur, d.l.vnica. ſed vtraque eodem iudicio proponi non poteſt:& vbi criminale iudicium publicum eſt, præiudicium ei ſit per priuatum, vt ſcilicet prius cognoſcatur de priuata ciuilique actione, ſic accipiendum eſt quod reſpondit Paulus l.interdum de pub.iud.interdum euenire vt præiudicium publico iudicio fiat, ſicut in actione legis Aquiliæ, & furti, & vi bonorum raptorum,& interdicto vnde vi, & de tabulis teſtamenti exhibendis: nam in his de re familiari agitur Bald.ad tit de l.Aquil.

Actio commodati eſt perſonalis actio, qua id, quod gratis alicui vtendum dedimus,reddi nobis poſtulamus, vt docet Imp. §.2. quib.mod.re contrahatur. Hotom Hæc actio(ait Schard.) eſt triplex: directa,vtilis & contraria. Directa competit ei,qui rem aliquam commodauit, contra commodatarium, ad repetendum ipſam rem, vt ei res & eius acceſſiones reſtituantur, facto & expleto vſu, propter quem commodata eſt. ff.commod. l.1.l.17 §.ſicut. Actio commodati contraria ei competit qui commodatum accepit, in eum qui commodauit, & impenſas in rem commodatam factas repetit, idque ſecundum diſtinctionem Gail.l.in rebus 18.§ poſſunt §.commod. Quod autem contraria competat. Paulus docet l.in commodato17. §.1 ff.eod.

Actio commodati vtilis competit, vbi non eſt vere commodatum,ſed interpretatiue. Aut ſi is commodauit, qui commodare aut commodato accipere non poteſt. Exempla patent apud Vlp. & Paul.vid. epitom. Pacij diſp.18. theſ.26. 27. 28. & Vult.lib.2.Iuriſp.Rom.d.loc.

Actio communi diuidundo dicitur, quæ datur iis, qui res quas vel voluntate, vel fortuna inter ſe communes habent, per arbitrum diuidi, & ſi quid alter alteri debeat, præſtari poſtulant. Paul.l.1. ff.commun. diuid. Hoc iudicium ideo neceſſarium fuit, quod actio pro ſocio magis ad perſonales inuicem præſtationes pertineat, quam ad communium rerum diuiſionem. Hot.Conf.Pac.d.loc.diſp.19.theſ.16. ac ſeq. & Vult.lib 2. Iuriſp. Rom.d.loc. Hæc actio de communi diuidundo, vt & familiæ herciſcundæ, miſtam cauſam habet, quod realium exemplo ratione dominij intendatur l.per hoc iudicium. ff. commun. diuid. quod pro parte apud vnum eſt, & ſequatur quemlibet rei poſſeſſorem, licet titulo ſingulari poſſidentem l.1. C.com.diuid. Cum actionibus vero in perſonam participat: quod ex quaſi contractu naſcatur hæc obligatio. §.item ſi inter. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi cont. & quod perſonales habeat præſtationes. Ratione quippe fructuum perceptorum, & neceſſariarum impenſarum hæc actio competit. l.3. ff.commun.diuid. Differt autem ab actione famil.herciſc. quod hæc pro vniuerſal.dari ſolet. Communi vero diuidundo, pro ſingularibus rebus. d.§. item ſi inter aliquos. Deinde familiæ herciſcundæ datur inter plures cohæredes, quo inter eos res hæreditariæ diſtribuantur l.1. ff.famil.herc. Communi diuidundo non ſolum inter cohæredes, ſed & alios: vt ſi duobus eadem res donata eſt, l.2.C comm.diuid. vel ſi inter quos ſocietas coita eſt: nam ſi ea interuenerit, hoc quoque iudicium,nedum pro ſocio datur.

Actio competens l.3. C.de aleatoribus. l.12. C.acquir.poſſ. l.3. C.de interd ct.

Actio condictitia,actio perſonalis, in qua condicimus. Imper. §.1. quib mod. re contr. Daturque agenti contra eum propter repetitionem,condictitia actio,nam perinde ei condici poteſt, si apparet eum dare oportere, ac ſi mutuū accepiſſet. Vlp. l.ſi quis 24 ff.ſi cert.pet.Sed illa cōdictitia actione id perſequi debet,per quam certum petitur. Hot.vid.ſ. condictitia lex.

Actio conducti, ſiue ex conducto, eſt actio in perſonam, per quam is qui vel rem vtendam, vel opus faciendum conduxit ſiue recepit, vt vel re facta recta vtatur, vel operis perfecti mercedem conſequatur, poſtulat. Hot. Competit autem ipſi conductori ex his cauſis fere, vt puta ſi re quam conduxit frui ei non liceat, forte quia poſſeſſio ei aut totius agri, aut partis non præſtatur, aut villa non reficitur, vel ſtabulum, vel vbi greges eius ſtare oportet, vel ſi quod in lege conductionis conuenit, ſi hoc non præſtatur, ex conducto agetur. Hoc tamen intelligendum eſt ita, vt ſi culpa locatoris id accedat, quanti intereſt conductoris, ſoluat: ſin caſu, cui non poteſt reſiſtere, mercedem pro impedimenti ratione remittat. Connan. lib.7. c.11.n.16.&17 Conf. Pac. Epit. diſp.18. theſ vlt. & Vult.lib.2. Iur ſp.Rom.d.loc.

Actio confeſſoria eſt, cum actor aſſerit ſibi vel prædio ſuo ſeruitutem deberi. Sic viciſſim. Negatoria, quando actor aſſerit, & contendit prædium, vel domum ſuam, eſſe liberam ab aduerſario, & petit aduerſarium moleſtantem compelli, & condemnari vt deſiſtat:& declarari, quod ei nulla ſeruitus ad fundum meum debeatur. Zaſius in § æque. Inſtit.de act. Itaque actionem confeſſoriam intendens, ſibi ſeruitutem deberi: Negatoriam proponens, ſibi libertatem aſſerit. Et hæc actio confeſſoria duplex eſt: directa, illis competens, qui directum habent dominium earum rerum quibus debetur ſeruitus, aduerſus illos, qui pariter eius rei, quæ ſeruitutem ſuſtinet, directo domini ſunt: & vtilis illi prodita, qui in prædio dominante vtile dominium habet, aut ſaltē ius aliquod in re; verbi gratia, creditori, qui rem pignoris iure poſſidet, l.creditori ff. de noui oper.nunt. Fructuario,l 1. ff ſi vſusfruct.petat. Superficiario, l.1. §.ſi. ff de ſuperficieb. Eademque ratione emphyteutæ,vaſallo,& aliis id genus. Confeſſoriam autem actionem Vlp.aliter accipit in l proinde. §.1. ff.ad leg.Aquil. pro ipſa ſc. legis Aquil. perſecutione, vel, vt Balduin. tradit ad §. æque. Inſtit. de act.pro ea actione, quæ interrogatoria vocari ſolet, nempe quæ ex eius, qui interrogatus eſt, reſponſione, ſiue confeſſione dabitur, l.23. §.vlt. & l.25 §.1 ad l.Aquil. l.vlt. de interrog.act. Porro notant Dd. exempla, in quibus confeſſoria intentatur verbis negatiuis, & negatoria verbis affirmatiuis, in c.cum Eccleſia Sutrina.de cauſ. poſſ. & propr. vbi bona gl.de his extr de iud.in c.examinata.&.in d.l.2. ff ſi ſerui.vend. Actio confeſſoria (ait Hot.) eſt, per quam rem noſtram ab alterius poſſeſſione in dominium noſtrum vendicamus. Imper. §.2.Inſt.de act. vide Pac.diſp 17.th.10.& Vult.d lib.2.

Actio conſtitutoria, ſiue de conſtituta pecunia, ſeu de conſtituto eſt, qua cum eo agitur, qui vel pro ſe, vel pro alio ſolutu-rum ſe, ſine vlla ſtipulatione conſtituerit, vt docet Imp. § 8. & 9.de actio. itemque toto tit. de conſtit. pecu. ff.Hot.Conf. Epitom Pac diſp.18 th 1.ac ſeq ac Vult. d loc. Eſt autem aliquanto fortior, quam nudum pactum, & aliquanto fragilior ſtipulatione. Spieg.

Actio damni iniuria, aduerſus eum competit,qui damnum iniuria dederit, vt quanti plurimi res, vel anno proximo,vel 30. diebus proximis fuerit, tanti damnetur pro caſibus, qui ex lege Aquilia cognoſcuntur: tit. de leg. Aquil. in Inſtit & Pand. Dicitur autem actio damni iniuria, præciſe: pro damni iniuria dati. Itaque apud Cic.legitur in orat. pro Qu.Roſc cum in libris noſtris frequenter Iniuriæ in ſecundo caſu legatur. Hot.vid. & infr. Actio leg. Aquil.

Actio datiua,actio natiua. Differentia hæc datiuæ natiuæque actionis,teſte Alciato,nuſquam in iure noſtro legitur, ſed promiſcue ICti dari naſciue actionem dicunt: ex qua forma loquendi hęc differentia communiter à ff.tradita originem ſumpſit, quam explicare operæ pretium eſt. Datiuæ ſunt, inquit Bart.in l.1. ff de actionib. quæ immediate à lege conceduntur ſine matre,vt l.iuris gentium.ff.de pact Natiuæ ſunt,quæ matrem habent obligationem l.licet.§.ea obligatio. ff de procur. vt ecce, inquit, Adam fuit homo datiuus ſine patre & matre à Deo datus, cæteri natiui ſunt. Profecto hæc differentia, ſiue Bartoli primum fuerit, ſiue cuiuſquam, datiua eſt, h.e. nullo ICto autore edita, ſed ab ipſo excogitata, vel potius ex ipſius capite nata, vt Pallas ex Iouis capite. Siquidem nullum eſt diſcrimen datiuæ & natiuæ actionis, ſed omnes dantur & naſcuntur promiſcue.vid.Forcatul.in Necyom dial.97.

Actio natiua, teſte Zaſio in princ. Inſt.de act.num 8.9.10. eſt, quæ præiacentem habet materiam, eamque ſufficientem & efficacem, vt inde actio deriuetur, ſicut ſunt contractus & conuentiones legitimæ.

Actio datiua eſt, quæ materiam quidem præexiſtentem habet, ſed non idoneam ad producendam actionem profectam, niſi nominatim adiuuetur lege, prætore, conſuetudine, Zaſ. pluribus dicto loco, & lib.2 ſingular. reſponſ.c.5.

Actio de arboribus ſucciſis(vide infr Actio furtim cæſarum) ex 12.tabul. eſt actio in perſonam per quam qui alienas arbores exciderit,æris 25. damnatur: hanc enim conſtitutam pœnam fuiſſe, Plin.lib.17. c.1. teſtatur. Hinc tit. Arborum furtim cæſ-

ſarum. lib. Pand.46. & actio arborum furtim cæſarum, quam quidem in pecuniariam eſſe ex l.12. tabul. Prob. & ſimiliter affirmat. Cuiac. obſeru. lib.9. c.12. in princ. ſed addit (vt Gaius ad eam legem annotauit) quod coerceantur etiam tanquam latrones, qui arbores & maxime vites ceciderint, quod & Seruius confirmat in illum Virgilij locum: Atque mala vites incidere falce nouellas. Fuerat, inquit, capitale ſupplicium alienas arbores incidere. Actio legitima eſt in eos, qui cædunt, ſcindunt, ſecant. His enim tribus verbis lex vſa eſt. Cuiac. ſupra alleg. loc. Et appellatione arborum etiam vitem, ederam, arundines, ſalicta & ſtirpes contineri, Vlp. ſcribit in l.3 ff. eod. Porro ſi furtim arbores cæſæ ſint, & ex l. Aquil & ex l.12. Tabul. dandam actionem Labeo putat: ſed Trebat. ita vtramque dandam ait, vt Iudex in poſteriorem deducat id, quod ex prima conſecutus ſit. & ex reliquo reum condemnet, l.1. ff. eod. Cuiac. Hot. Vveſemb. Prat.

ACTIO dementiæ nihil aliud eſt, quam petitio curatoris dandi furioſo patri; aut mente capto. Cuiac. obſ.9. c.11. quo loco etiam indicat alia in ſcholis, alia in foro actionibus nomina dari, vt inſcripti maleficij in ſchola, ſtellionatus eſt in foro: malæ tractationis in ſchola, rei noxiæ, vel de moribus in foro: talionis in ſchola, iniuriarum in foro: abdicationis in ſchola, exhæredationis in foro &c. Cuiac. d. loc.

ACTIO de dote, eſt actio in perſonam, quæ diuortio facto mulieri ad dotem exigendam aduerſus maritum datur, & maritum in id tantum quod facere poteſt, damnat, l. maritum.12. 13.14. ff. ſol. matr. Prat.

ACTIO de dolo, maioribus hoc præſtat, quod minoribus reſtitutio in integrum. Et plerunque datur, vbi ex dicto vel facto alia nõ naſcitur actio. Vlp. in l quod vendi. oc. ff de dol. mal. Spieg.

ACTIO de dolo competit mihi, quando damnum dolo malo à quouis eſt mihi datum: vel ſi quis aduerſus me verſatur doloſe conſulendo, vel malitioſe negotia mea adminiſtrando, nec ſupereſt aliqua ciuilis actio, qua poſſim experiri: tam directa quam vtilis, ſeu in factum actio: nulla item directa prætoria. Conna. lib.7 c.15. n.15. Sed non datur, niſi duos aureos excedat. Hæc autem non datur liberis contra parentes. Ratio: quia odioſa eſt, & in ea condemnatus, infamis efficitur. Nec datur libertis contra patronos, nec humili aduerſus eum, qui dignitate excellit, nec plebeio aduerſus conſulatem receptæ authoritatis, nec luxurioſo aduerſus hominem vitæ emendatioris. Datur tamen hæc actio in factum contra prædictos, vt fiat mentio bonæ fidei: & verbis fit temperatis, in conditione libelli, in qua nulla eſt facienda mentio doli. Hæc probantur ff. de dolo. l. ſi oleum. §. fin. cum l. ſeq. Old. Prat. Conf. Epitom. Pac. diſp 20. theſ.6. & Vult. d. loc.

ACTIO de dolo & furto eorum, qui ſunt in miniſterio cauponum, ſtabulariorum, vel nauem exercent, datur aduerſus caupones, ſtabularios, & nautas, in duplum, obligatione ex quaſi maleficio deſcendente, illa ſcilicet ratione, quod in culpa ſint, qui huiuſmodi ſeruorum colluuiem in ſuum contubernium aſciuerint, iuxta notata Alciati in l. ſeruus C. de pact. Si quod tamen eius rei nomine præſtiterint, ab eo qui quaſi deliquit, recuperandi facultatem habent, argumento l. ſi vero. §. cum autem ff. de his qui deiec. vel effud. Eſt & alia in factum actio, quæ ex iuriſdict. prætoris deſcendit, contra eoſdem prodita, & de Recepto nuncupari conſueuit, l.1. ff. naut. caup. ſtabul. ob id ſcilicet, quod res ſuſceperint vel receperint, ſiue ipſi, ſiue eius familiares, aut alius quantumlibet extraneus rem ſurripuerit, aut alias quoquo modo læſerit, d.l.1. §. vlt. & ll. ſeq. eaque & rationem habet, ne id genus hominibus cum furibus coeundi anſa præbeatur, d.l.1 poſt princip.

ACTIO de iureiurando, eſt, per quam is, qui aduerſarij poſtulatu deberi ſibi pecuniam iurauit, ita eum damnari poſtulat, ſi planum faciat ſe illius poſtulatu iuraſſe: vt docet Imper. 12. de action Hoto. Hanc & iudicati actionem appellant. l. miles.§ iudicatum. ff de re iudic. ſiue, vt vulgus Doctorum voluit, in factum actionem ex iudicato deſcendentem: DD. in l. actori. C. eod. In eum autẽ datur actio ex iuramento deſcendens, qui iuſiurandum detulit, eiuſque hæredem, ſiue quis vtili perſonali experiatur, ſiue reali, quando ab eo, qui dominus erat, per ſuum ſacramentum auocauerit, l. ſed etſi poſſeſſori, ff. eod. &c.

ACTIO de moribus. vid Iudicium de moribus.

ACTIO de paſtu pecoris ex leg.12. Tabul. inſtituta eſt, cum in meo fundo pecus tuum depaſtum eſt. Nec enim de pauperie noxalis actio ſufficiebat: quia paſtus pecoris, nec pauperies, nec damnum eſt. Hoto. Conceditur autem ei cuius glans depaſcitur ab alieno pecore immiſſo, ſiue id fiat in proprio fundo, ſiue alieno, aduerſus eum, qui pecus ſuum immiſit ad depaſcendum. Nam hæc eſt prima ratio huius actionis introducendæ. quod ſæpe immitti ſoleat pecus in alienum fundum non ſine damno Cumque nihil corruptum ſit, ceſſat directa Aquiliæ; & quia factum immittentis interuenit, non habet locum actio de pauperie. Hæc ergo introducta fuit perſecutio. Vnde conſequitur; primum, quod, tametſi in alieno ſolo nihil corrumpatur, neque contra vſum ſolitum glans conſumpta ſit à pecore, quando tamen damnum adfertur, & nullo iure ſit, vtilis actio Aquiliæ cum hac concurrit. Deinde, quod ſi pecus ſuo motu vel laſciuia fundum alienum ingrediens, glandem comederit, aut ſepes aliudve quid corruperit, ſine vllo immittentis facto, & ſine culpa paſtoris, tunc exercenda eſt actio de pauperie, l. vltima C ad l Aquil. Old.

ACTIO de patre patronove in ius vocato, eſt, per quam filius emancipatus aut libertus qui patrem patronumve ſine prætoris venia in ius vocauit, pœna 50 aureorum damnatur, l. pen. ff. de in ius voc Hot. Prat.

ACTIO de peculio eſt. per quam is, qui cum filiofamilias ſeruove contraxit, contra patrem, dominumve ita agit, vt quoad profectitium peculium ferre poſſit, ſoluere damnetur: vti docet Imper. §.10. de action. & tot. tit. de pecul. ff. Eſt vero actio perpetua in patrem vel dominum, ſed mortuo vel manumiſſo, alienatove filio vel ſeruo, incipit eſſe annalis: quod merito factum eſſe ait Vlp. l.1. § 2. quando de peculio actio annalis eſt. Nam cum morte vel alienatione extinguitur peculium, ſufficiebat vſque ad annum produci obligationem. Sciendum eſt autem, non certam quandam actionis ſpeciem hanc eſſe, quæ per ſe conſtet: ſed adiectionem, qua principalis actio deſignatur. Nam ſi depoſiti, commodati, mandati, filiusfamilias obligatus ſit, datur aduerſus patrem actio depoſiti ex peculio, commodati ex peculio, mandati ex peculio, l 5.§. qui cõguit, ff. de pecul. l. depoſiti. eod. l.1 C. quod cum eo. &c. Hoto Prat.

ACTIO depoſiti datur contra depoſitarium, i. eum, apud quem res eſt depoſita, vt rem reſtituat in dic. Contraria depoſiti actio competit depoſitario ſimul & hæredi eius, in eum, qui depoſuit, nomine impendiorum in rem depoſitam factorum.

ACTIO depoſiti ad duplum, datur ei, qui in quatuor caſibus aliquid depoſuit, ex imminente periculo: vt tumultus, ruinæ, naufragij, incendij, Zaſ. eod. §. ſeq.

ACTIO depoſiti eſt duplex ſcil. directa, & contraria. Actio depoſiti directa competit depoſitori ad repetendum depoſitum & acceſſiones eius, & competit in ſimplum, niſi forte res ſint incendio, ruina, naufragio deperditæ. Hoc enim caſu, qui depoſitum ſic receperit, ſi inficietur, & de hoc conuincatur, in duplum condemnabitur. Sed actio depoſiti contraria competit ei, penes quem res depoſita eſt, ad petendum impenſas, ſi quas circa rem impenderit, & illas repetit, vel damnum datum per ſeruum depoſitum, ſecundum Placent. Eſt & Actio depoſiti ſequeſtraria in ſequeſtrum data l ſi in Aſia 12. §.2 ff. eod. Conf. Pac. epito diſp.18. theſ.19. & Vlt. lib.2. Iuriſp Rom.

ACTIO de ſuperficie quaſi in rem competit ei, qui ſuperficiem habet in alieno ſolo nomine conducti, ad repetendum ſuperficiem, ſi poſſedetat. Superficiem autem, vel ſuperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt, quarum proprietas, vel directum dominium & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum; vtile vero ſuperficiatij, l. vltima ff. de ſuperfic. Porro hæc extraordinaria eſt, quia interdictum appellatur d.§. qui ſuperficiem. iuncta rubr. Prat.

ACTIO de tigno iuncto dicitur, qua vtitur dominus tigni, quod iniunctum eſt prædiis vrbanis vel ruſticis; aduerſus eum, qui ipſius tignum ædibus vineiſve ſuis adiunxit: per quam non ipſum tignum, ſed duplum conſequitur, vt docet Vlp. l.1. ff. de tign. iunct. Hoto. Non autem ſolum datur aduerſus eum, qui iniunxit, ſed & qui iniunctum habet, vt notat gl. in l. in rem actio. § tignum ff de rei vind. & l.1 §. vlt. ff. de flum.

ACTIO directa (quum actioni contrariæ opponitur) ea formula eſt, quæ quum certam ob cauſam inuenta atque inſtituta ſit, ad eandem ipſam cauſam accommodatur: veluti lex 12. Tab. pro ſocio actionem inſtituit, aut ea ex lege ſcil. inſtituta eſt. Quoniam vtriuſque ſocij cauſa inſtituta eſt hæc actio, Directa vtrinque nominatur. At in tutela, mandato, & depoſito inuenta primum eſt actio, tantum pupillo in tutorem, mandatori in mandatarium, & deponenti in depoſitarium. Quare quæ his in cauſis dantur actiones, quia illæ ipſæ ſunt maxime, quæ primum inſtitutæ ſunt, directæ nominantur. Et quoniam vſu rerum poſtulante intellectum eſt, viciſſim quoque dandas eſſe tutori in pupillum, mandatario in mandatorem, depoſitario in deponentem; certis de cauſis actiones conceſſæ quoque ſunt, eædem ipſæ antiquitus inſtitutæ conceptæque formulæ, quas Directas, cum ad ſua negotia referuntur, nominamus: ſed quia non ad ſuam cauſam proprie accommodantur, contrariæ nominantur: quaſi dicas, eædem ipſæ actiones, ſed ad contrariam partem accommodatæ. Hot. Cæterum breuiore certioreque doctrina à contrariis directas actiones diſcerni putat Coraſ. li 6. Miſcell. c.6 hoc modo: Directas his dari, qui domini ſunt, aut quorum principaliter intereſſe poteſt, contractus origine, & prima ipſius radice ſpectata. Contraria vero his, quorum per accidens tantùm intereſt, quæ ideo non ex ipſo contractu rectè dantur, ſed ex quadam æquitate per legis extenſionem Vnde directæ actiones ipſius ſententia, reſpectu contrariarum appellatæ, quod rectè & immediate ex ipſo contractu veniant. Contrariæ vero, quia contra primam contractus naturam concedantur, quæ propterea

ex nullo

ex nullo proprie contractu naſci Iuſtinianus dixit. §.igitur & §.tutores. de obligationibus quæ ex quaſi contractu. Et hanc ſententiam veram eſſe non dubitat, ſi omnes ad vnum actiones contrarias ſingulatim percurras, quas ex numero tradiderunt nobis Iuriſconſulti, iamiam à nobis memoratas: commodati, mandati, depoſiti, tutelæ, negotij geſti, & pignoratitiam. Quibus alias adiicere neceſſe non eſt: neque enim ſunt aliquæ contrariæ, præter expreſſas à lege. Bald. in cap. 1. in fin. quid præced. deb inueſtir. in feud. Coraſ lib 4. Miſcellan. cap. 6. actio directa eſt (ait Hotom.) cum eius ipſius, contra quem agitur, non autem alterius nomine intenditur: vt actio noxalis, quia contra dominum non ſuo, ſed ſerui nomine intenditur, directa non eſt.

Actio directa interdũ opponitur vtili Et nunc directæ actiones dicuntur, tam quæ ex verbis, quam quæ ex ſententia iuris ciuilis vel prætorij per interpretationẽ conſtitutæ ſunt. Vtiles autem ſuæ indirectæ cenſentur, quæ nõ ex verbis legum proficiſcuntur, neq; ex manifeſta ſententia, ſed addititia quadam interpretatione propter ſimilem rationem receptę ſunt in forum. Iuſtus ergo & directus ſummi iuris ſenſus ex lege facit actiones cenſeri directas Addititius autem, & per æquitatem, mediante interpretatione. h. e. per conſequentias receptus, efficit vtiles: ſiue ad cauſam efficientem reſpicias, vt dictum eſt, ſiue ad cauſam materialem ſpectes. Olden. Diſcrepant tamẽ hæ duæ in pleriſque. Directa nobilior eſt vtili; & illa præſente, hęc muſſitat, nec audet ſeſe exhibere, l. ſi hęres inſtitutus, ff. ad Treb. Item minore probatione contenta eſt directa, quã vtilis: in illa probamus Titium nobis obligatum, in hac Titium obligatum Seio, qui nobis ceſſit. Hoc vult Batt. in l. 2. de actio. Et facit l. ſi ſolutum. C. de actio. Sed debuit diſtinguere inter directam, mandatam, & eam, quæ mandata non eſt: nam mandata totidem requirit probationes, quot vtilis ceſſa, l. qui ſtipendia. C. de procuratoribus. Item, inquit idem Batt. directa infamat, non vtilis: quod ipſe non reſpuo: eum interpretatione odia & pœna anguſtanda ſint, l pen. ff. de pœn. Item, directa morte mandantis extinguitur, non vtilis, l. 1. C. de actio. In eo autem conueniunt directa & vtilis, quod morte mandatarij neutra perimitur, l illam. C de donat. & alicubi eũdem habent effectum: vt l fin. ff de magiſtrar. conuen. & l. 1. C eod. Forcatulus in ſua Necrom. dialog. 65. n. 2. vid. Hod. Inſtit. de act. § 1 & rurſus § actionum autẽ Inſt. eod. vbi tradit vtilem actionem dici, nimirum quoniam vtilitatis cauſa introduceretur, quemadmodum ICtus ſcribit in l. quia actionum. ff. de præſcript. verb. quo caſu oblique agi ſignificare videtur Theophil. § ſi quis vna. Inſt. de fidei. hered. Idq; verũ eſſe apparet ex §. Cęterum de l. Aquil. Inſt. Adde Cur. ἐικασῶν li. 2. c. 10 in to. 2.

Actio emphyteutica, Ioan. Old. de actione emphyteutica tractaturus. Aperti iuris eſt, inquit, emphyteuſim cęteri formulam proprij nominati contractus, quicquid rixetur otioſi homines. Vnde propriam habet actionem. quam quid vetat emphyteuticam dici ſicut ex aliis contractibus actionem empti, locati, commodati? teſte Batt. in leg. 1 de condict. ex leg Eſt autem contractus plane colonarius, & (vt craſſe dicam) ruſticus: ideoque frequentior, quam ipſi perpendunt, & Iuriſperiti, qui multa de illo ſcribunt. vide Colonarius contractus. Spieg.

Actio empti, ſiue ex empto, eſt actio in perſonam, per quam qui rem quampiam emit, venditorem, & quæ lingua nuncupata ſunt præſtare, & ſi nominatim nihil conuenit, rem tradere, eamque vel emptoris facere, vel euictionis nomine obligari cogit: vti docet Vlpianus l. 11. ff. de actio. empt. Hot. Alex. Imper. in l. ex conuent. C. de pactis. & Dioc. & Max. in l. vnic. C. ſi ſeruus extero ſe em. mand. actionem empti vocant eam, quę datur venditori ad conſequendum pretium. Frequentius tamen totus contractus emptio nuncupatur, quia, ſi diligenter attendamus, vtriuſque contrahendis voluntas in eo eſt, vt emat, id eſt, acquirat & accipiat, hic rem, ille pretium non vt alienet: nec enim rem ſuam quiſquam alienat: ex quo verius fuit totius negotij appellationem deſumere. Connan. lib. 7 c. 6. num 2. Conf. Pac epit. diſput 18. theſ. 37 & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom. in tract. de actio. ſuo loco.

Actio ex conſtituto dicitur ea, cum quis ſine ſtipulatione debitum ſe ſolutum conſtituit pro ſe, vel pro alio. Et eſt aliquando fortior, quam nudum pactum, & aliquando fragilior ſtipulatione Hanc conuentionem frequentiſſimam videmus, inter mercatores, vbi quotidie mittuntur epiſtolę, nuntij, chirographa, quæ in fidem fundantur, & nihil aliud ſunt, quam conſtitutum. Vide Conſtituere eſt.

Actiones ex cõtractu naſcuntur ex pacto cõuentioneve, ſiue obligatio ex re naſcatur, vt condictio certi, de numerata pecunia, condictio ob cauſam dati, actio cõmodati, depoſiti, pignoratitia: de quibus omnibus ſuo loco dicemus: ſiue etiam oriatur obligatio ex verbis ſicut in actione ex ſtipulatu, quã do res certa in ſtipulationem deducta eſt: ſiue etiam oriatur obligatio ex literis, de quibus cõdictio odio deſidiæ datur in eum, qui cũ ſpe futuræ numerationis ſcribit ſe debere, quod ei non eſt numeratum, numeratione autem non ſequuta, poſt biennium non repetit chirographum, l. in contract. C. de non numerat. pecunia, ſiue etiam oriatur obligatio ex conſenſu, veluti, empti, venditi, locati, conducti, pro ſocio mandati, præſcriptis verbis & actio conſtitutæ pecuniæ, nec non actio in factum de iureiurando. Et de his actionibus in propriis locis ſecundum ordinem patebit. Et iſtæ ſunt ſpecies actionum in perſonam quæ oriuntur ex contractu, ſiue re, verbis, literis, aut conſenſu obligatio oritur.

Actio exempta, Vlpian ſic ait, inquit, accipienda, ſi deſiit agere poſſe, *der nimmer zuruͤck her kommen mag*. Quibus id modis eueniat, idem explanat in l. ſed etſi per prætorem. ex quibus cauſis maior. vide eximere. Spieg. ex Oldendorp.

Actio exercitoria dicitur, quando dominus nauis, quem patronum nominant. præponit ſeruũ, vel filium, vel alium quẽpiam naui vehendæ: quicquid à vectoribus, id eſt, qui vehuntur, contrahitur cum præpoſito nauis, eius rei datur actio exercitoria in dominum qui nominatur exercitor. Zaſius in §. actiones. Inſtit. de actionibus. Exercitorem autem, inquit Vlpianus, eum dicimus, ad quem obuentiones, & reditus omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit ſiue à domino nauem per auerſionem conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum: & parui refert, qui exercet, maſculus ſit, an mulier, paterfamilias, an ſeruus. Sed ſi pupillus nauem exerceat, exigimus tutoris authoritatem, l. prima §. exercitorem. ff. de exercitor. action. Differt autem exercitoria ab ea, quod iuſſu, quia, vt plerique exiſtimant, in exercitoria tacita, in ea vero, quod iuſſu, expreſſa voluntas requiritur.

Actio exercitoria (ait Hoto.) eſt actio in perſonam, qua exercitor nauis aut cauponæ, aut ſtabuli dolum aut furtum, quod in naui, caupona ſtabulo, non per ipſum, ſed eorum aliquem, quorum opera vtitur factum erit, præſtare cogitur, vt patet ex toto titul. de exercit. in ff. Hot. Conf. epit. Pac. diſp. 21 th. 11. & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom. dict. loc.

Actio ex lege condictitia ei competit, qui damnum paſſus eſt ex grauamine ſportularum aduerſus actorem, qui per fraudem plus complexus fuit in l bello, in triplum & aduerſus executores qui exigunt aliquid vltra debitas ſportulas, in quadruplum: §. triplic. Inſt. de act.

Actio ex ſponſo apud antiquos intendebatur interdum contra improbe aliquid negantes, ſicq; aut ſuſcipere ſponſionem, aut fateri cogebantur; vt antiquitus, ſi quis vxorem ſibi ſpopondiſſet, & pater forte ſpõſo nuntium remiſiſſet, ſponſalibus diſſolutis iure veteri Latinorum dabatur hac de cauſa ex ſponſo actio: quod poſtea lege ciuili Romanorum eſt abrogatum, vt libera eſſent matrimonia: quod Gellius docet ex Sulpicio. Connan. lib 8 cap 2. num 4. Fiebat autem ſponſio plerunque interdictis; qua de re vide Quintil. lib. 7. Extat formula ſponſionis apud Cic. in orat. pro P. Quintio, & exempla etiam apud eundem: & Liuium quoque. Eſt & alterius generis ſponſio cuius meminit ICtus in l. rebus. de aleæ luſu, & ego infra. in ſua claſſe. Spieg.

Actio ex ſtipulatu, eſt actio, quæ ei competit, qui ſibi aliquid incerti dari fieriue ſtipulatus eſt: veluti quicquid vini hoc anno ex vineis tuis colligetur: vt patet ex tit. Inſt. de vet. oblig. in princ. Hot.

Actio ex ſtipulatu doti exigendæ, eſt actio in perſonã per quã vxor dotem ſuam ſoluto matrimonio à marito condicit. Hot. Hæc olim annua, bima, trima die dabatur, hodie vero Iuſtiniani conſtitutione ad immobilia ſtatim, ad mobilia vero nõ niſi poſt annum dari ſolet, d. l. vni. § cum autem verſic. ex actio. Vide Epit Pac. diſp 20 th 35. & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom.

Actio ex teſtamento competit ei, cui aliquid relictum eſt in teſtamento per legatum, vel per fideicommiſſum aduerſus eum, à quo legatum vel fideicommiſſum eſt, id eſt, qui dare debet iuſſu teſtatoris, ſiue heres, ſiue legatarius, ſiue fideicommiſſarius. Nam & illos, nedum heredes, grauare poteſt teſtator in vltima voluntate, vt alij dent, vel reſtituant. Hæc autem actio ex quaſi contractu oritur. Heres enim adeundo hæreditatem quaſi contrahere videtur. Et licet magno neceſſitudinis vinculo cum bonæ fidei actionibus coniuncta ſit, tamen ſtricti iuris eſt: Iaſ. in §. actio. 2 notabili. Coraſ. lib. Miſcell. 2. cap. 2. num 6 Duar. de in litem iurando. nu. 55.

Actio extraordinaria, rubric. ff. de interdict. & extraordin. act.

Actio Fauiana, quæ & Fabiana: de qua ſupra in Caluiſiana, datur patrono ad reuocandum alienata per libertum. In hac veniunt fructus tam ante, quam poſt litem cõteſtatam percepti, l. videamus. §. in Fabiana. ff de vſuris. Illud autem plurimum, refert, vtrum inter viuos, an donatione cauſa mortis alienauerit libertus in fraudem patroni. Nam priore caſu non præſumitur dolus, niſi probetur, puta, ſi vendiderit, locauerit; poſteriore vero, non requirimus (ait Vlp.) vtrum dolo malo facta ſit, an non ſit, ſcilicet alienatio Sufficit enim docere mortis cauſa factam, nec immerito. Mortis enim cauſa donationes cõparantur legatis: & ſicuti in legatis nõ quærimus, dolo malo factum ſit, an non ſit, ita nec in mortis cauſa donationibus: Old. Porro Cuiacius tractat. 1. ad Africanum, dicit actionem

Fabianam patrono competere, liberto teſtato, Caluiſianam liberto inteſtato. Et addit, quod vtraque detur patrono aduerſus eos, quibus libertus bona ſua alienauit dolo malo in necem patroni, etiãſi fraudis conſcij non ſint, vel aduerſus eos, quibus mortis cauſa donauit libertus aut legauit ſupra ſemiſſem bono ũ, etiamſi non hoc do'o fecerit malo libertus: nã vt legata ac donationes etiam cauſa mortis ex conſtitutione e-ueri nõ poſſunt heredẽ inſti-utũ fraudare Falcidia ita nec patronũ debita portione. Cuia. ſupr d. loco. vid. J. actio reuocatoria, Conf. epit. Pac. di p. 17 theſ. 29 & Vult. li 2. Iuriſp. Rom.

Actio familiæ herciſcundæ dicitur, quæ datur cohæredibus poſtulantibus, vt & hereditas diuidatur & ſi quid alter alteri debeat, præſtetur. Nam herciſcere familam, hereditatem diuidere ſignificat, familiæ quippe verbo ad res relato ſignificatur hereditas, l. pronunciatio, § 1. ff. de verborum ſignific. Herciſcere autem, priſco loquendi modo, idem quod diuidere ſignificat, l. 1. ff. famil. herciſcund. eius autem formula in rem eſt: vis & natura qualis eſt actionis in perſonam. Vlpian. l 22. § 3 ff. familiæ herciſcundæ. Hoc iudicium ex duobus conſtat, rebus & præſtationibus Hot. vid epit. Pac. diſp 19 th. 11 Quare mixta dicitur actio, §. quædam. Inſt. de act. Etenim cum heredes dominium pro parte hereditatis habeant, in rem agere videntur, l. actionum genera ff. de act & obligat. qui hanc actionem proponit, vt qui rem ſuam petat, quod ipſius vẽdicationis proprium eſt: l. in rem ff. de rei vindic. At perſonalis eſt, eum ex quaſi contractu deſcendat. Nam adeundo hereditatem videntur heredes contrahere l. apud Iul. §. vlt. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. Prӕterea habet præſtationes, quæ (inquit Labeo) perſonales actiones ſunt, l. item Labeo ff. fam. hercisc. Etenim ſi ſumptus (verbi gratia) bona fide fecerit coheres, hac actione cum vſuris ex die moræ poteſt eos à coheredibus petere. l. his conſequenter. §. ſumptuum, ff h. tit. Et ſi ſolus hereditarij fundi fructus perceperit, aut rem hereditariam corrupetit conſumpſeritve, eo nomine condemnabitur. §. ſi familiæ. de off. iud. Coraſ. d. §. quædam. n. 3.

Actio famoſa, l. 1. C. de obſeq. parr. præſtand.

Actio finium regundorum competit finibus ad diſtinguendũ, vel ad iudicandum. ff. eod. tit. l. 2. §. iud. & l. ſeq & inter eos agitatur, qui agros confines habent, vel prædia. Inſtit. de act. § item finium regund. vbi verba textus bene ponderanda ſunt. Nam initio illic regere idem eſt quod diſcernere, diſterminare, & quaſi in rectitudinem & modum agere: vt ſic intelligamus, ad diſcernendos, conſtituendos agrorum fines, quoties de illis inter confines controuerſia eſſet, hãc actionem bono publico proditã: l. 2. fin. regund. Deinde hac actione inter eos agi dicit, qui confines agros habent: non vicinos; quare hæc actio habet locum in ruſticis prædiis tantum, ff. eod. tit. l. 2. & non in vrbanis; quia vrbana prædia non ſunt confinia, ſed vicina; quia parietibus diſtingui conſueuerũt: ſed confinia dicimus, quæ adeo ſunt proxima, vt nullus paries in medio interponatur, ff. eod. titul. l. ſed & loci. §. in iudicio. cum ibi notat. vrbana prædia dicuntur. omnia prædia, quæ habent ædificia, etiamſi ſint in villa. Ruſtica autem prædia vocantur agri non habentes ædificia. Et ſi inter te & me, cõtra quem ago finium regundorum, via publica vel publicum interuenit, non habet locum hæc actio: quia confinium non intelligitur. Secus ſi riuus priuatus interuenerit, quia finium regundorũ agi poteſt contra dominum riui. ff. eod tit. l. ſed & loci §. fin. cum l. ſeq & ibi notat. Eſt autem hæc actio duplex, ſiue vtrinque directa: quia in ea vterque eſt actor, & vterque reus. Item eſt mixta, quia eſt in rem & in perſonam, Inſtit. de action. § quædam actiones. & §. item finium regundorum. Nã in perſonam cum primis eſt, l. 1. ff finium regund cum ex tuo plerunque meum fiat: hoc eſt, quod tuum erat, mihi adiudicetur, l. 3. ff. illo tit & perſonales habeat præſtationes, l. ſed & loci § illo tit. ex eo, quod forte impendit in partem agri, vel in agrimẽſorem, quẽ adhibuit, quaſique ex contractu, aut ſi mauis ex maleficio oriatur. §. item ſi inter de oblig. quæ ex qu. delict. cum actionibus autem in rem id habet commune, quia ex dominio actoris proficiſcitur hæc actio. l. ſed & loci, §. 1. per quam recipit quod ſuum eſt, l. ſi irruptione. in pr. ff. fin. regund. vnde & proprietatis cõtrouerſiç eã cohærere Conſtantin. reſcripſit in l. 3. C. illo tit. itẽ perpetua eſt, vt C. eod. l. vlt. & ff. eod. l. iudicium communi diuid. & Inſtit. de actionib. §. quædam. Quod tamẽ non ſic intelligitur vt ſi vicinus meus ampliores fines ei, cui vendiderat, oſtenderit, non poſſit ille, qui emit, longo tempore præſcribere. Hoc enim falſum eſt, vt ff. pro empt. l. ſecũda. §. ſed etſi fundum, & l. qui fundum, §. ſi fundum. Sed ſic oportet intelligi ſecundum Azonem, vt etiam poſt decem vel viginti annos locum habeat hçc actio pro finibus terminandis, quamuis de meis finib. aliquid præſcripſer s. Nam etſi ab initio ſiue aliqua præſcriptione hoc conſtaret eſſe tuum, agere poſſem, vt commodius termini imponantur agris, vt ita rixarum perimatur occaſio, &c. Si quæras, quando incipiat currere præſcriptio huic actioni: reſpondetur: Ab eo tempore, quo incipit, poteſt hæc actio intentari. Et incipit, poſſe intentari, cum fines cœperunt turbari, & ex eo naſcitur hæc actio, ſecũdum Azon. in ſum. C. eod. tit. Oldend. Actio fin. reg (ait Hot.) cõfinibus cõceditur, poſtulantibus, vt quod cuiuſq; proptium ſit, ab arbitro definiatur: & ſi quid ab alterutro commiſſum, reſarciatur. Eius formula eadem eſt, quæ vindicationis: vis autem & natura eadem quæ condictionis l 1 ff. fin reg. Conf. Epit. Pac. diſp. 10. th. 20. & Vult. in Iuriſp. Rom. lib 2. d. loco.

Actiones forenſes, dictæ ab eo, quod inſolentes ac temerarios debitores ad iudicia agamus, quoniam ſine cauſa recuſent ſolutionem aut ſatisfactionem. Obſeruandum autem, quod actiones non niſi coram iudicibus & arbitris inſtitui ſolent, nõ autẽ coram arbitratorib Zaſ. in §. omnium Inſt. de act. Spieg.

Actio funeraria, qua perſequimur, vt ſoluantur ſumptus funeris, hoc eſt, quicquid corporis cauſa, antequam ſepeliretur, conſumptum eſt, l. funeris in princip. ff. de ſumpt. funer. Et eſt priuilegiata, quoniam omnibus creditoribus præfertur, negotium defuncti vel heredis gerens, impenſam faciendo eo animo, vt reciperet: vt puta, ſi quid impenſum eſt in illatione mortui, vel in locum, in quem infertur, parandum, vel in corpus cuſtodiendum. Quia funus aliquanto generalius eſt, quã exequiæ. Nam funus tota pompa eſt ſepeliendi: exequiæ tantum viatum eſt ſollennitas, dum funus procedit. Recte ergo actio iſta funeraria dicitur, quoniam totam ſepulturæ rationem complectitur, non exequiatum duntaxat. Old. Hçc actio funeraritia dicitur, l 30. ff. eod. eſtque in perſonam: cum is, qui pro officio ſuo velut delectus à teſtatore, vel heres ſcriptus, vel cognatus defuncti funerandi cauſa ſumptus fecit, eos ab eo, ad quem ea res pertinet, condicit ac recuperat. Hot.

Actio furti iure ſcripto eſt pecuniaria, duplo aut quadruplo, iuxta differẽtias furti, cõpenſanda. Idem in §. ex malefic. eod.

Actio furti cõcepti dicitur quæ in eum intenditur, apud quem teſtibus præſentibus furtiua res quæſita & inuenta eſt: quamuis ipſe fur non ſit: apud Imp §. 4. de obligat. quæ ex delicto, Paul. lib. 2 ſent tit. 31.

Actio furti manifeſti ſecundum Azo. locum habet, quãdo fur rẽ tenẽs, viſus vel deprehẽſus fuerit, ſiue in publico ſiue in priuato, vel à domino, vel alio, antequã perueniat ad locum, quo perferre rẽ deſtinauit. Si talis deprehẽdatur, vel cum re videatur, & ad eũ deprehẽdendum occurriſti ei, licet abiecto furto aufugerit, furti manifeſti tenetur, l. ſi quis. 1. §. ſed Celſus. ff de furtis. niſi ſurripientis mutetur ſtatus; vt tu mihi ſurripuiſti in ſeruitute, manumiſſus in furto deprehenderis cum re furtiua: vel, ſi pertuleris, quo deſtinabas, teneri furti non manifeſti. Cum enim deprehenderis cum re furtiua, priuſquam eo loci pertuleris, quo deſtinaueras illo die manere cum furto, tunc fur es manifeſtus. Hæc omnia dicuntur ff de furt. & de pœna 1. c. vulgaris. Vtrum qui partem aceruí frumenti furatur, toties aceruí furtum faciat: & datur actio furti manifeſti in quadruplum. Inſt. de obl. quæ ex delict. § pœna manifeſt. Old.

Actio furti non manifeſti competit, quandocunque prædictis modis furtum nõ manifeſtum probatur. ff. eodem tit. l. manifeſtum & Inſtit. de obli. quæ ex delict naſcuntur, § nec manifeſtum. Et etiamſi vidiſti furtum fieri, re tamen abſcondiſti, cum furtum faceret, ne te occideret, non eſt manifeſtum, ff. eod tit. l. ſi quis in ſeruitute. §. cæterum. Et datur hæc actio in duplum: Inſt. de obli. quç ex delict. naſc. §. pœna prçalleg Olden. Dicitur autem nec manifeſtum ad imitationem legis 12. Tabul. olim enim Nec pro Non dicebatur. Et quod manifeſtum non eſt, hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt, autore Caio in l. nec manifeſtum ff. eod. tit. Conf. epit. Pac. diſp. 19. theſ. 1. & ſeqq. & Vult lib. 1. Iuriſpr. Rom. d. loc.

Actio furtim cæſarum arborum habet condemnationem aduerſum eum qui arbores furtim cædit, inſcio & inuito domino. Et competit contra ipſum damnum dantem, ad duplum damni dati. In quo caſu etiam cõpetit huic actio legis Aquiliç: ita tamẽ, vt deducere poſſit in condemnatione, quod actor conſecutus eſt altera actione: vt ff. arborum furtim cæſar. l. 1. Et appellatione arborum etiam vites cõtinentur, ff. de arbor. cædend. l. 1. §. arboris Item continetur hedera, quæ impropriè dicitur arbor ex interpretatione, & plerunque arboribus hæret, ff. arborum furtim cæſarum, l. vitem. & in gl. Etiam & arudo non male dicetur arbor, & idem de ſalicto quando iam radices immiſit; vt eadem l vitem. iuncta gl Old. Quod autem nondum concepit radices, arbor non eſt: at bene arbor manet, cuius etiam radices viuere deſierunt, modo adhuc terra contineatur. Sed & ea adhuc arbor dicitur, quæ ſubuerſa radicitus etiam nunc reponi poteſt. Sunt & ſtirpes oleæ, arbores: Inſt. in l. ruſticis. vide ſupra Actio de arboribus ſucciſis.

Actio furti non exhibiti aduerſus eum datur, qui furtiuam rem apud ſe quæſitam & inuentam non exhibuit, ait Imp. §. 4. de oblig quæ ex delict. Old. Hot.

Actio furti oblati competit ei, cui res furtiua oblata eſt, vt apud eum potius, quam eum, qui obtulit, conciperetur: ait Imp. §. 4. de oblig. quæ ex delict. Old. Hot.

Actio furti prohibiti aduerſus eũ eſt, qui furtum quçrere teſtibus præſentibus volentem prohibuerit, §. 4. de oblig. quæ ex delicto

delicto.Old. Verum omnes iſtæ actionum ſpecies in deſuetudinem abierunt, eum & prædurum, & magna ſurripiendi occaſic eſſet, huiuſmodi requiſitio rei furtiuæ in aliena domo, ideoque prohibita: niſi eum matura cauſæ cognitione,ſi forte per famam conſtaret,rem furtiuam apud aliquem eſſe,§.conceptum. Inſt.eod.tit.Tunc enim permittendum eſt ex cauſa præſertim ſi periculum eſſet rem furtiuam apud poſſeſſorem perituram, aut ſuſpectum de fuga: l.prima.§.hoc autem.ff.de ſeruis fugitiu.l.ſecunda.C.eod.tit.

ACTIO furti ope conſilioque facti aduerſus eum datur, cuius ope conſilioque furtum factum eſt:ait Imperat.§.9.de obligat. quæ ex delict Eius formulam Cicero lib. de natur. 2. hanc fuiſſe ſcribit OPE cōſilioque tuo furtum aio factum eſſe. Hot.

ACTIONES generales.vid Generales actiones.

ACTIONES hereditariæ vocantur, quæ ad hæredes, vel contra heredes propagantur & intentantur: item quæ ab heredibus, vel contra heredes initium ſumunt

ACTIO honoraria à Modeſtino l.25.ff ad Senatuſconſultū Velleianum,prætoria actio appellatur.Connan lib.6 c 8 Hic vero ſciendum,quod quædam actiones conceduntur heredibus, & in heredes:quædā vero heredibus,ſed non in heredes:quædam denique neque heredibus, neque in hæredes conceduntur. §.non autem omnes.Inſtitur.de perpet.& tempor.action. Et colligitur paſſim ex libris Pandectarum hæc diuiſio. Heredibus & in heredes competunt actiones ex contractibus, vel quaſi contractibus,ciuiles & prætoriæ,in rem & in perſonam; Modo tamen ſciamus,heredem teneri in rem actione, nō tam quod heres,ſed quod poſſeſſor rei litigioſæ.Paul.l.ſi in rem ff. de rei vend.Si in rem(inquit)actum ſit,quamuis heres poſſeſſoris, ſi non poſſideat, abſoluatur: tamen ſi quid ex perſona defuncti commiſſum ſit,omnimodo in condemnationem veniet. Id quod eſt valde notandum propter formam libelli & poſitionum,ſicut appellamus. Nā qui ab herede peteret rem, nec faceret mentionē poſſeſſionis eius,nō recte videretur petere. Heredibus,& non aduerſus heredes conceduntur actiones,ex maleficiis, vel quaſi maleficiis, priuatis, aut publicis: Itē ex cōtractibus,in quibus teſtator doloſe verſatus eſt, cum inde nihil ad heredem peruenerit, dict §.non autem omnes. Eſt enim (inquit) certiſſima iuris regula, ex maleficiis pœnales actiones in heredem rei non competere. Exempli gratia; furtum paſſus, habet actionem furti aduerſus furem,quam heres eius in eundem furem recte poteſt aut exercere, aut cœptam proſequi. Sed mortuo fure heredem illius neque dominus rei furtiuæ,neque ſucceſſor conuenire poteſt, niſi aliquid ex furto perceperit, vel dolo malo fecerit quo minus perciperet.Nam eſt conſtitutum (inquit Vlp.)turpia lucra ab heredibus quoque extorqueri,licet crimina extinguantur: l.in heredem.in princ.ff.de calumniat.Heredis autem appellatio nō ad proximum duntaxat: ſed etiam ad vlteriores heredes,omneſque ſucceſſores pertinet. Vlp l.hered.Paul.l.ſciendum ff. de verb.ſign.Old.Actiones honorariæ intra certum tempus à prætore promittuntur,l 32.§.t.ad leg.Aquil.

ACTIO hypothecaria, quæ & quaſi Seruiana,& vtilis Seruiana, interdum Seruiana,& Pignoratitia vocatur,eſt actio in rē, per quam creditores,quibus res aliqua ſiue mobilis, ſiue immobilis oppignerata eſt,rem illam,ſi forte in alternis poſſeſſionem inciderit,ſibi vindicant:vti docet Imp.§.7.de actio. Hot.Prat. Cæterum cum creditor poſſeſſori permittit, vt vendat, extinguitur illa actio: quia intendere eam non poteſt contra poſſeſſorem,cui remiſit; obſtaret enim exceptio;nec contra debitorem,cum rem non poſſideat. Non videtur autem conſenſiſſe, inquit Marcellus l 8 § 10. quibus mod.pign. vel hypoth. creditor.ſi ſciente eo debitor vendiderit, cum ideo paſſus eſt venire:quod ſciebat vbique pignus ſibi durare. Sed ſi ſubſcripſerit in tabulis emptionis, conſenſiſſe videbitur, niſi manifeſte appareat eum deceptum eſſe, quod obſeruari oportet. Si tamen admonitus non contradicat, aliud dicendum eſt,l.6. C. de remiſſ.pig Connan.lib.4. Conf. epit. Pac.diſp.17. th.33.ac ſeqq.& Vult.lib 2.Iuriſp Rom.

ACTIONEM impertinentem proponere dicuntur,qui ſine certa facti & iuris ſeu actionis inueſtigatione, illotis(quod dicitur) manibus ad tractandas cauſas proſiliunt. Cauſam tam pernicioſi erroris Oldendorpius diſertè indicat, ſicut ex communi voto tenētur omnes iuxta l.eū qui nocentē ff. de iniur. Spieg.

ACTIONES inanes ſunt, quæ vel inopia, vel exceptione debitoris excluduntur,Gothofr.ad l 24.ff.mandat.

ACTIO incerta,l.3.C.de inutil.ſtip.

ACTIO incolumis,l 1 C.de comm.rer alienat.

ACTIO inefficax, l.1.C.ſi aduerſus credit.præſc l.2. C. de nouat.

ACTIO in calumniatores datur contra eos, qui vt aliis falſo in iudiciis negotium faciant, vel ſi aliquod eſt, id non faciant; pecunia vel alia re induci non verentur Ferr.in tit.de act.

ACTIO incerti in iure dicitur,non quod ipſa in ſeſe complectatur incertos articulos, ſed propter disiunctiuam petitionem. & incerti facti perſecutionem, videlicet vt reus aut præſtet promiſſa,aut cōdemnetur in id quod intereſt, l.ob eam cauſam.ff.de præſcript.verb.l.fin.C.de rer.permut.Prat.

ACTIO in factum dicitur,qua ſimpliciter ſpectatur id,quod quilibet fecit,ſine certa negotij forma. Vnde & plures æque tenet. Hæc actio nihil medij habet concludendi, quam ipſum factum: vt,quia hoc factum eſt,quia tu hoc feciſti,&c. Hanc actionem in factum Forcatulus dialog 97. nu 4. in Necyom. dictam putat, quod ſecundum factum propoſitum concederetur, eamque generaliorem eſſe, quam actionem præſcriptis verbis,quæ ſolum pro conuentionibus competat.gloſſ rubr.ff. de præſcriptis verbis Actio in factum ex variis figuris cauſſarum oritur, l.ſancimus, C de ſacroſanct Eccleſ.& pro maleficiis datur, l.quia ff.de præſcriptis verbis. § final. Inſtit.ad leg. Aquil. Speculator in tit. de actio. & petit. triplicem dicit eſſe actionem in factum.generaliſſimam,generalem & ſpecialem. At Iaſ.in l.certi condictio. ff. ſi cert.petat.tenet,quod ſit quadruplex.Conf.Vult.lib.1.

ACTIO in factum ex iuramento datur, vbi informiter iuratum eſt.Zaſ.in tit Inſt de act.

ACTIO ingrati, id eſt, eius,qui contemnit eum,à quo beneficiis adfectus eſt.teſte Old.ciuili,atque ſummo omnium legiſlatorum conſenſu propoſita eſt,cuius ſit mentio in l.pen.C.de lib. & cor.li Naſcitur autem ex delicto ingrati, bifariam tamen. Aut enim conceditur ob reuocandum liberalitatis beneficiū. Et tunc quoniam perſonæ ſtatum reſpicit, velut præiudicialis, cenſetur in rem actio. Aut datur ad reuocandas res donatas, quibus ſe accipiens indignum fecit:tunc eſt in perſonam condictio ex lege,ſicut tractatur in tit.de reuoc don.Spieg.

ACTIO ingrati, excepta Macedonum gente, nuſquam data eſt: vt ait Seneca lib.3 de benefic. Hæc quidem Hotom. ſed in liberos homines, apud Perſas ingrati actionem datam vult Xenophon,nec diſſentit Seneca loco præallegato Connan.lib.2. comment.cap.7.circa fin. meminit huius actionis ingrati Fabius lib.7.c.5.& Luc.in abdicato.

ACTIO iniuriarum non ius poſſeſſionis aſſequitur, ſed dolorem imminutæ libertatis iudicio pœnaque mitigat: author Cicer. pro A.Cæcin Spieg.

ACTIO inofficioſi teſtamenti, quæ interdum etiam Accuſatio, interdum Querela nominatur,dicitur ea, quæ liberis (vel parentibus, aut fratribus inique præteritis, vel exheredatis. Prat.)datur,vt teſtamenta parentum reſcindāt, & à iudicibus poſtulent, vt, ſi violatum officium cognoſcant, reſciſſo teſtamento, hæreditatem iis quibus naturæ iure debetur, adiudicent,l.1 & paſſ. ff.de inoff.teſtam.

ACTIO in rem,quam vindicationem dicimus,eſt,per quam rem noſtrā,quæ ab alio poſſidetur,petimus, l.prima. ff.de rei vind. Et ſemper aduerſus eum eſt, qui rem poſſidet, §.1. Inſt de act. Et harum actionum alia eſt directa in rem actio, vt rei vindicatio,actio confeſſoria & negatoria: alia eſt actio in rem vtilis,quæ ſunt actiones de dominio non directæ, ſed vtiles, quæ ex æquitate dantur quandoque non dominis,vt ſunt Publicianę quæ ex diuerſis cauſis competunt,d.§.ſed iſtæ & actio,per quam quæritur, an actor iurauit: & actio in rem de ſuperficie: & actio Fabiana,& Pauliana & Caluiſiana:& actio in rem quę competit inter dominum tabulæ, & pictorem.Sunt & aliæ in rem actiones, in quibus non de dominio, ſed de pignore agitur, ſicut Seruiana, & quaſi Seruiana, de quibus vide loco ſuo. Cæterum in rem actio, ſicut legiſlator vtrobique explicat, eſt per quam rem noſtram petimus,quæ ab alio poſſidetur: debet quippe dominus eſſe,qui hac actione experitur,l.in rem.ff.de rei vendicat.ſaltem vtilis,velut emphyteuta, vaſallus, aut ſuperficiarius. l.prima. ff ſi ager vectigal. Cum autem adfinia ſint dominij, Quaſi dominium (quod bonæ fidei poſſeſſor hàbet:quodque Bartol. placuit inter ſpecies dominij collocare, in l.minor.§.ſiu. ff de euiction.) & ius in re ſpecificum (quod creditor habet, cui res pignoris nomine obligata eſt: aut is cuius prædio debetur ſeruitus) bonæ fidei quoque poſſeſſori, & creditori ius in re habenti, datur in rem actio. Debet item eſſe poſſeſſor, is contra quem agitur (d.l.actionum, l. 1. Codic. de alien. iudic.mut.cauſ.fac cap. examinata. de iudic.) Aut dolo deſiiſſe poſſidere, l.ſin autem. §.ſed & is & l.is qui dolo ff.de rei vend. Habetur namque dolus pro poſſeſſione, l.qui dolo,ff de reg.iur. Quod probatur, quem videlicet dolo deſiiſſe poſſidere, eo ipſo, quod poſt oblatum libellum non poſſidet, aut poſt denunciationem litis factæ alienauit,Bartol.in l.qui petitorio.ff de rei vend.Poſſeſſoriſque verbum non coarctamus, ſed extenſe accipimus, vt non tantum naturalem aut ciuilem poſſeſſorem,verum etiam eum,qui detinet, colonum puta, commodatarium, conductorem, & ſi qui ſimiles ſunt, comprehendat, l. officium, ff de rei vend.Et hęc ſunt duo actionis in rem extrema,dominium videlicet ex parte agentis, & poſſeſſio ex perſona rei conuenti. Habet quoque, vt dici ſolet, hæc actio duas cauſas: propinquam, vt dominium vel quaſi,aut ius in re: & remotam, hoc eſt titulum dominij: veluti ſi dicat actor, ſum dominus, quia emi, quia res mihi donata, teſtamento relicta, aut in dotem data eſt. Actio vero in perſonam eſt, qua cum eo agimus,

qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, obligati perſonam non egrediens, d. l. actionum. & d. §. omnium. Deſcenditq; ex contractu vel quaſi, maleficio, vel quaſi l. 1. ff. de act. & obligat. Nam ex contractu fluit obligatio, l. ex placito. C. de rer. permut. ex qua immediate naſcitur actio, l. licet §. ea obligatio. ff. de proc. Dicitur autem in perſonam, quia obligati perſonam perpetuo ſequitur, à quibus oſſibus euelli nunquam aut ſeparari poteſt. Hincque patet, actionem in perſonam duas quoque cauſas habere, propinquam & remotam. Propinqua eſt obligatio, quæ mox, vt diximus parit actionem, d. §. ex obligat. Remota eſt contractus, ſiue maleficium, ex quibus licet actio deſcendat, l. 1. ff. de act. & obligat. non tamen, vt vocant, immediate, ſed alio mediante, nempe obligatione. Has autem cauſas propinquas & remotiores; Accurſ. & cæteri belliſſime tractant in l. 1 ff. de eden. & in l. & an eandem ff. de except. rei iud. Coraſ lib. Miſcell. 6. c. 5.

Actio in perſonam (ait Hotom.) eſt, quæ cōtra eum intenditur, qui ex contractu vel delicto obligatus eſt, vt aliquid dare, facere damnetur, §. 1. de action. inſtit. vide Actio perſonalis.

Actiones in rem ſcriptæ dicūtur, quæ vi ipſa in perſonā quidem ſunt, ſimpliciter tamen & abſolute ſine vllius perſonæ notatione ſcriptæ & conceptæ ſunt. Veluti in actione Quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo. Sic omnia interdicta, præter, Vnde vi, in rem ſcripta dicimus, cum dixerit Vlp. l. prima, §. fi. ff. de interdict. Interdicta omnia; licet in rem concepta videantur, vi tamen perſonalia ſunt. Excepit autem Iuriſconſultus, Vnde vi, interdictum, quod eius verba ſcripta aut concepta in rem non ſint: ſed ad perſonam ſpectent & referantur. Nam dixit Prætor l. 1. ff de vi & vi armat. Vnde vi tu eum deieciſti aut familia tua deiecit, de eo quod tunc ille ibi habuit, tātummodo intra annum, poſt annum vero de eo, quod ad illum, qui vi deiecit, peruenerit, iudicium dabo. Neque abſimile eſt, quod Vlpianus dixit l. iuriſgentium. § pactorum. ff. de pactis. pactorum quædam in rem, quædam in perſonam eſſe. In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor, ne rem petam; In perſonam, quoties ne à perſona veluti ne à Lucio Titio petam. Sed deſit authoritas, deſint ciuiles rationes: ſatis ipſum hoc veriſſimum eſſe, vel ex verbis ipſis euincitur, &c. Coraſ. lib. 1. Miſcell. c. 22. Nam in rem vetus locutio eſt, quæ vt ſuo loco docebimus, nihil aliud ſignificat, quam generaliter, infinite. & ſine certæ alicuius perſonæ deſignatione. Itaque perſonales actiones ſemper aduerſus eundem, hoc eſt, eum qui in iis nominatus eſt, dantur: at hæ aduerſus quemuis. vide In rem.

Actio inſtitoria dicitur, qua dominus inſtitorem conuenit, vel per inſtitorem conuenitur. Eadem item competit, cum dominus filium, vel ſeruum, vel alium liberum hominem præponit certæ negotiationi quæſtuariæ; pura emendis & vendendis liberis: quia iſte, qui præponitur, nominatur inſtitor: atque ideo quod contrahitur ſecum datur actio inſtitoria. Zaſ. in § act. Inſt. de act. Ideo autem inſtitoria appellatur, quia qui negotiationibus præponuntur, inſtitores vocat, § eadem ratione. Inſt. quod cum eo, &c Præpoſitus autem certæ rei gratia durat, donec remoueatur, etiam poſt mortem eius qui præpoſuit. Qui nimo ſi pupillus heres ei extiterit, qui præpoſuerat, obligabitur, quandiu præpoſitus manet. Remouendus enim fuit à tutoribus, ſi nollēt opera eius vti, l. ſed & ſi pupillus de inſt. act. & hoc eſſe receptum propter vtilitatem promiſcui vſus, teſtatur Paul. l. ſi quis mancipiis. § ſi impubes. ff. illo tit. Adde Taboet. in topico militię for. & legal. diſcipl.

Actio inſtitoria in perſonam eſt, qua quis inſtitoris opera vtitur, ex contractibus cum eo factis tenetur, l prima & toto tit. de inſtit. actio. Inſtitor eſt, qui negotiationi quæſtuarię prę fectus eſt. Hot. Ergo cum quis tabernæ forſitan, aut cuilibet negotiationi ſeruum ſuum præpoſuit; rum ſi quid cum eo, qui prępoſitus eſt, iſtius rei gratia contractum fuerit, dominus in ſolidum actione inſtitoria tenebitur, §. 1 quod cum eo, &c. Hoto. ex Theoph. Conſ. epito Paci. diſp. 21. th 14.

Actio integra, l. 3 § 5 C. de iur. domin. impetr. l. 25. fin C. de fideiuſſoribus.

Actiones interrogatoriæ olim introductæ erant, quibus alter ab altero ad reſpondendi neceſſitatem compelleretur. Sed hodie ad hoc officium iudicis viſum eſt ſufficere, l. vbicunque. ff. de interrog. act. Spieg.

Actio iudicij mutādi cauſa facta cōtinet damnum, quod propter duriorem cauſam ſuppoſiti aduerſarij paſſi ſumus. Spieg.

Actio iudicati. Quære Iudicati actio.

Actio iuriſiurandi eſt, qua actor petit reum ad præſtandum illud condemnari, quod delato per eum ſacramento, & per iudicem comprobato ſibi deberi iurauit.

Actio legis tum proprie dicebatur, cum executio faciēda erat, quę in inuitos iuſſu legis fiebat: ſiquidem vſque ad ſententiam non tam legis iuſſu agi videbatur, quam ipſorum litigantium ſponte. Porro legis actionem apud eum dici Alciatus exiſtimat, qui merum & mixtum imperium habet, ſeu ius exequē di. Siquidem lege agere, apud idoneos autores, quos idem citat, eſt capitalem ſententiam exequi Cap. 2. lib. 3. Paterg. Quære, Lege agere.

Actiones legis, id eſt, legitimæ actiones, appellatæ, quod in certas formas redactæ, quibus homines inter ſe diſceptarent. Vid. item, Legis actio Spieg. apud eum dicitur eſſe legis actio cui lex nominatim tribuit eius rei cognitionem. Velut ſi ita lex loquatur, Apud conſulem, proconſulem, prætidem, adoptare liceat: idem etiam iſti poterant facere in aliena prouincia, & in cauſa ſua. Conn. lib. 2. c 15.

Actio legis Aquiliæ, alias damni, iniuriæ dicta. Nā de damnis tractat culpa datis etiam ab eo, qui nocere voluit, vt iniuriam accipiamus, non quemadmodum circa iniuriarum actionem, contumeliam quandam, ſed quod non iure factum eſt, hoc eſt, contra ius: puta ſi culpa quis occiderit, vel aliud damnum dederit. Porro dicta Aquilia ab Aquilio Trib. plebis, qui eam à plebe rogauit, l 1. ff. ad l. Aquil. Eſtque directa & vtilis: directa, quæ datur domino, aduerſus eum, qui corpore ſuo immediate, &, vt Vlp. dicit, ſuis manibus damnum dedit, vt ſi quis hominem vel pecus quouis telo læſerit aut occiderit, aduerſus eum qui præcipue damnum dedit. Vtilis vero in eum, qui aliquo medio cauſam damni præſtitit: vt ſi quis aut impulit corrumpentem, aut pecus fame necauit, aut exagitauit in puteū perniciosum: l. item ſi obſtetrix. ff ad l. Aqu. Inſt. §. vlt. eod. tit. Quod ſi tam remota fuerit damni dati cauſa, vt ſi quis ſuo corpore non videatur nocuiſſe, tunc, quia de tali ſpecie non tractat lex Aquilia, datur actio in factum, quam ea ratione ſubſidiariam vocant: Oldend. Conſ. epit. Pac. diſp. 19. th. & Vult. lib. 2. Iuriſp Rom.

Actio legis Agrarię in eum datur, qui terminum eiecerit, locoue mouerit, ad pœnam quinquaginta aureorum, ex lege Agraria quam Caius Cæſar tulit. ff de terræmot. licet olim Numa pœnam capitalem conſtituerit in eum, qui lapides finibus mouiſſet: impune enim occidi poterat: quare ſacros, i. e. inuiolabiles eſſe voluit Mynſing §. quædam. Inſt. de act.

Actio liberalis inter præiudiciales numeratur, SCto introducta, cuius meminit Vlp. in l. cognitio. ff de liber. cauſ. tametſi Prætor tam multa adiecit, vt propemodū diſputabile videatur, vtrum Senatui, an vero Prætori tribuenda ſit hæc actio; Quare Iuſtinianus in §. præiudiciales. Inſtit. de actio Ex quibus (inquit) fere vna illarum legitimam cauſam habet, per quam quæritur, an aliquis liber ſit. Cæteræ vero ex ipſius Prętoris iuriſdictione ſubſtantiam capiunt. Quod Accurſ. non percipiens rem planam, vt atteſtatur Old. inuoluit Spieg.

Actio locati, ſiue ex locato, eſt actio in perſonam, per quā qui quempiam vel in prædio colendo, vel in opere faciendo locauit ea, quæ in contrahendo conuenerunt, illū ex æquo & bono præſtare cogit, l 2. & 17. C. locat. l. ſi merces 25. ff. eo. Hoto.

Actio male iudicati Hac, teſte Old. merito iudicantium temeritas reprimenda fuit, quomodo nullum in republica genus hominum perniciosius nocere poteſt, quam iudices, ſi cōcredita ſibi poteſtate abutantur: Itaque fuit introducta hæc actio in factum. Competit autem non ſolum aduerſus iudices, qui male iudicarunt: ſed & aduerſus arbitros, & arbitratores: quoniam in iis eſt eadem ratio, ſiue frequentiam arbitriorum ſpectes, ſiue functionem iudicandi reſpicias, in qua non minus illos, quam ordinarios magiſtratus, ſancte ac diligenter verſari oportet.

Actio malæ tractationis, aduerſus maritum facto diuortio datur vxori, diuortij culpā in illum transferenti. Fab. libro 7. capite 4 Non diſſimiles autem abdicationum actionibus ſunt malæ tractationis actiones: nam & ipſę habent eandem in accuſationibus moderationem. Idem libro quatto, capite 2. Sed in ſcholaſticis quoque nonnunquam euenit, vt pro narratione ſit propoſitio; nā quid exponet, quæ Zelotypum malę tractationis accuſat; cum totum crimen vno verbo in qualibet actionis parte poſito ſatis iudicetur. Eiuſque iudicij exemplum extat apud eundem declam. 8. & 18. Hot. ex Conn. com. lib. 8. cap. 12. num. 4. Non poterat tamen vxor de parricidio virum accuſare, cui ſolum actio de moribus permittebatur: in quam non videtur includi poſſe parricidij crimen. Fab ib. Hodie autem contra ſtultos maritos & intus & in cute nequam, in vxores obſequentes & honeſtas crudeliter ſæuientes datur conditio ex lege. Nouel. de diuerſ. cap & ſolut matrimon. cōſtit. 117. Nam licet maritis ad exemplum propinquorum ius emendandæ vxoris concedatur, non tamen adeo eſt extendendum, vt domeſticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur, l. 1. C. de emen. propinq. Old claſſ. 7. act. 12.

Actio male geſtæ procurationis in foro, nominatur à Fabio lib. 7. c. 4 Hot.

Actio mandati directa in perſonam eſt, qua qui mandatum alteri dedit, quanti ſua intereſt, ob id quod alter vel non confecit, vel non tempeſtiue renunciauit, ab ipſo poſtulat, l. 22. §. 11. l. 27. §. 2. mand. Hotom. vide Epitom. diſ. Pac. 18. theſ 32. 33. & Vult. dict. lib. 2. competit mandatori & eius hæredi, qui alicui mandatum dedit: & contra mandatarium, vel procuratorem poſt mandatum ſuſceptum: ff. eod. leg. ſi vero non

remis

remunerandi.§.1. Et in quantum intereſt id factum eſſe, quod mandaui: puta, mandaui,vt fundum emerer, ſi mea intererat emi, tenebetis poſt mandatum ſuſceptum: tamen ſi eundem fundum ego ipſe emo, vel alius mihi (neque intereſt aliud) ceſſabit hæc actio ſecundum Azonem, ff.eod titul. l ſi procuratorem.§.mandati actio Old-nd. Et ita quidem actio mandati nulla eſſe poteſt,niſi noſtra interſit aliquid factū eſſe, aut non eſſe. Cur enim fruſtra litigem eum eo, qui mihi nullum damnum attulit? quanta autem omnino litis æſtimatio iniri contra eum poterit,qui nihil nocuit? Connan.li.7.c.14.

Actio mandati contraria in perſonam eſt,qua qui alterius mādatum ſuſcepit, quod in eo conficiendo de ſuo impendit, ab altero poſtulat.Hot. Conf. Pac. d.loc.theſ.14 & Vult.dict loc. competit manda ario, vel procuratori ad expenſas aduerſus mandatorem, quatenus fines non egreſſus: Si vero aliqui l erogauerit vtiliter,in eo non habet mandati iudicium,ſed tantum negotiorum geſtorum ſecundum Marc. Licet Ioann.& Accurſ.contra: ſi vero mā dauerim tibi,vt fundum mihi emeres, etiam ſi nondum pretium ſolueris,ages meeum mandati, vt ſuſcipiam obligationem,qua teneris venditori.Nam & ego agere poſſum,vt cedas mihi actionem empti,ff eodem tit. l ſi mandato meo.45. Competit ergo breuiter actio mandati directa contra illum,qui mandatum ſuſcepit adimplendum, cū primo cogi non poſſet, vt ſuſciperet mandatum, in quantum interfuit mandatoris,factum fuiſſe quod mandatur. Et rurſus ipſi mandatario, qui mandatum ſuſcepit,competit actio mādati cōtraria ad impēſas,ſi quas fecit ratione mādati ſuſcepti, ſi finesmandati non exceſſit.Sed ſi mandatū exceſſiſſet in expenſis factis,non repetet ipſas per huiuſmodi actionem. Old.

Actiones mixtæ ſunt,quæ duplicis generis naturam induunt, idque duplici reſpectu fit. Nam quædam miſtæ ſunt, quibus rem ſimul & pœnam ex quibuſdam maleficiis perſequimur: vt in actione vi bonorum raptorum, Aquiliæ legis,& quę datur contra eos qui relicta ſacroſanctis Eccleſiis legati vel fideicommiſſi nomine,dare diſtulerint.§ ex maleficiis.Inſti.de action. Quædam vero miſtæ dicuntur,quod in ſe & actionis in rem & actionis perſonalis naturam habeant,ac in iis vterq; & actor & reus ſit.l.actionis verbo.§.vlt.ff.de obl & act. tales ſunt actio familiæ herciſcundæ,cō.muni diuidundo,& finium regundorum: quæ etiam duplicia iudicia dicuntur:quia vterque in his iudiciis duplex ius habet,tam actoris quam rei. Eſt &petitio hereditatis mixta:vt Accurſ.voluit:ſed ea potius realis eſt.l.ſin autem,§.ſed & is.ff.de rei vend l ſed etſi lege.§.petitio. de petit. hęr.licet propter perſonales præſtationes mixtarum actionum naturam quodammodo obtineat. Bart. in d. §.petitio. Sed id tamen intereſt inter petitionem hæreditatis & alia iudicia: quia tria hæc iudicia duplicia ſunt:id eſt,vterque in iis eſt actor & reus. Petitio hæreditatis eſt ſimplex: id eſt vnus eſt qui agit, alter quicum agitur. l.regulariter. ff. de petit.heredit. Sunt & aliquot aliæ actiones, quas plerique mixtas crediderunt, aut anomalas, vt quæ ſine certa lege ferrentur. Sed verius eſt eas perſonales eſſe, in rem tamen ſcriptas, quod ex illarum actionum natura ſatis apparere poteſt.

Actio de moribus,vid. Actio malæ tractationis.

Actio Natiua,vid ſupra Actio Datiua.

Actionis naturalis debitores, licet minus proprie debere dicantur: per abuſionem tamen intelligi poſſunt debitores, & qui ab his pecuniam recipiunt, debitum ſibi recepiſſe, autor Vlp.in l fideiuſſ §.fideiuſſor accipi poteſt. ff de fideiuſſ Spieg.

Actio negatoria, quæ& contraria eleganter vocatur ab Vlp. in l.ſicuti in prin ff.ſi ſeruit.vind. Iuſtin.tractat eam in §.contra quoque Inſtit.de act.vid.ſupra Actio Confeſſoria.

Actio negotiorum geſtorum locum habet,quando quis negocia aliena geſſit ſua ſponte,citra mandatum eius, cuius negocia ſunt. Et hic quicquid eo nomine geſtori vel abeſt vel abfuturum eſt,id à Domino repetit: ac viciſſim geſtor actus ſui rationem domino probare.Et ſi quid, quod vel non oportuit, geſſerit,vel ex his negociis retinet,præſtare cogitur. l.2.ff.h.t. Hot.vid Vult.d.lib 2.

Actio negotiorum geſtorum datur ex quaſi contractu: vt ſi tu geſſiſti negotia mea ſine mandato meo, cum eſſem abſens; coluiſti forte vineam meam: iam nullus interceſſit contractus inter te & me,nihilominus teneor tibi actione neg.geſt ſi aliquid expediſti,ſumptus feciſti. Et dicitur quaſi contractus. Zaſ.in §.omnium.de actio. Hinc itaque facile patet,quomodo mandati actio ab actione negotiorū geſtorū diſcernatur: quia actio mandati competit ei,qui iuſſu alicuius negocia adminiſtrauit: negotiorum vero geſtorum ei qui non iuſſus eadem adminiſtrauit bona fide l.58.in pr.ff.mādati. Duplex vero eſt negotiorū geſtorum actio,Directa ſcil & cōtraria Directa hic deſcripta eſt: contraria vero datur negotiorum geſtori aduerſus dominum, ſi res vtiliter geſta ſit, vt præſtetur id quod impēdit neceſſario vel vtiliter, nō etiā voluptatis cauſa, itē, vt liberetur ab obligatione pro domino negotiorum ſuſcepta;& generaliter vt præſtetur ei indēnitas reiū geſtarū. l.ſi mādatū.ff.de neg.geſt.l 2.C.de ſent.quę ſine cert. quāt. prof.

Actio noxalis,eſt actio in perſonam, per quam is cuius ſeruus noxam aliquam commiſit, aut litis æſtimationem ſufferre aut ipſum hominem noxæ dedere cogitur: vti docet Imp tit. de nox.act in prin.Hot.

Actio noxalis de pauperie,eſt actio in perſonam,per quam is, cuius quadrupes,quæ eicurum numero ſit, alicui damnum dederit,aut litis æſtimationem præſtare, aut ipſam quadrupedē noxæ dedere cogitur.l.1 ff.ſi quadrupes. vbi obſcurius Vlp. eſt locutus, quum ait, hanc actionem locum habere, quum feritate commota nocuit quadrupes: & paulo poſt, Quin contra naturam fera mota pauperiem dedit Significat autem eas,vt dixi, quæ eicures ſunt, vt equum,bouem, mulum, quæ nonnunquam feritate commota, id eſt, laſciuia quadā feroeiunt, vt, ſi mulam equus olfecerit: & tamen contra naturam, id eſt, præter naturalem manſuetudinem. Cicures enim natura ſiunt manſuetæ. Verum aliud eſt in iis quæ eicures non ſunt, ſed Beſtiæ appellantur eodem loco ab Vlp. veluti vrſi,leones, pātheræ in his enim ceſſat hęc actio Hot Conf Vult.d loc.Pac. diſp.21.theſ 19. Notanda itaque hic eſt differentia inter l.Aquiliam noxalem, & de pauperie Nam ſi damnum à nobis ipſis detur,locum habet lex Aquilia:ſi à noſtris ſeruis,noxalis: ſi à noſtris quadrupedibus, prodita eſt l 12. Tabul. actio pauperiei: Cuius ſimile iudicium apud Iſraelitas olim fuiſſe palam eſt, Ex c.21 Et apud Athenienſ. nota fuit illa ex lege Solonis βλάβης δίκη τῶν τετραπόδων, quā Vlpia l.2.§ 1 ff.ſi quad. paup.fec.dic. eſſe definit damnum ſine iniuria facientis datum. Illud etiam porro hic ſciendum eſt, pauperiei proprie cōpetere, cum quadrupes contra naturam damnum dedit: alioqui enim, ſi ex conſuetudine naturali (vt ſi forte bos depaſcatur obuia gramina,vel porcus glandes)nulla prodita eſt actio,niſi ſit,quod iure ipſi domino imputes: tū enim ipſe merito ſuo facto teneretur. Et ſiquidem in tuo tuæ quadrupedes mihi damnum dederint, vt quia glandes ex arbore mea in tuū fundum deciderant, & tu ante triduum (quod mihi datur ad glādem colligendam l 1 ff.de gland leg.) dolo immiſiſti tuas quadrupedes, vt glādem meam depaſcerētur, teneberis mihi vtili lege Aquilia.l.vlt.C.ad leg. Aquil. Aut ſi aliter immiſſæ id fecerint, in factum cōpetit actio, quatenus tu ex eo paſtu locupletior es.l.qui ſeruandarum § fin. ff. de præſcript. verb. Quod ſi in meo damnum mihi dederint tuæ quadrupedes,vel tua, vel tui paſtoris culpa immiſſæ, prodita eſt actio de paſtu pecoris, in qua locus non eſt deditioni noxæ: quia magis ex delicto domini, quam ipſius quadrupedis agitur.

Actio oneris auerſi in perſonam erat, & contra nautam intendebatur,in cuius naue onus(id eſt ſarcina aliqua)interuerſum ac ſurreptum eſſet. Nam aduertere pro furari veteribus tritum erat. Aleiat. Auerſi oneris actionem vocat cum vector rem alienam non aduertit & curauit vt debuit, 6. parerg. 28. quod ineptum eſt.Hot.

Actio oneris auerſi Abolita eſt oneris auerſi nomenclatura,re tamen ipſa manente: videlicet vt quicquid de caſibus fortuiris conueniſſet,id per actionem ex locato & conducto exigeretur.vid.infra Auerſione,vel per auerſionē emere Spieg. Cæterum dicitur onus auerſum, quod ad ſe aduertit,aut à domino auertit conductor eius vendendi: qua ex cauſa modo furti datur,modo oneris auerſi actio, vtraque ad eundem finem,&, vt Connanus arbitratur eiuſdem pœnæ, vt ſatis futura eſſet actio furti, niſi iuris ſubtilitas refragaretur, quo nemo in re ſua furtum committere poteſt. Itaque in hac conductionis ſpecie, nouo & alieno nomine oneris auerſi introducta eſt actio, eiuſdem,cuius actio furti, poteſtatis.Conn.li 7.c.11.

Actio ordinatia,l.5.C.ſi aliena res pignor.dat.

Actio oratoris dicitur pronūciatio cum geſtuum ac vocis moderatione: vnde hiſtriones fabularum actores dicuntur, non geſtores,teſte Roterod.Spieg.

Actio Pauliana à Prætore Paulo inſtituta eſt, qua creditores, quorum in fraudem bona ſua debitor alienauit bonorū poſſeſſione à Prætore impetrata, ea bona perinde ac ſi nunquam à debitore tradita fuiſſent,vindicare poſſunt. Nam præter id agit,vt perinde ſint omnia,atque ſi nihil alienatū eſſet. Cum itaque ex maleficio ſit,quod per fraudationem admittitur,nō eſt dubitandum, quin exemplo actionis Fabianæ in perſonā ſit. Et quod Imperator in §.item ſi quis Inſt.de act.in rem actiones enumerans, hanc tractat,non ideo id fecit,quod eam in rem eſſe duxit: ſed quia, cum de reſciſſoriis perſecutionibus incidiſſet tractatio, noluit hanc præterire, quod magis omnium huiuſmodi remediorum catalogum in vno loco haberemus Oldend.vid.infr. Actio Reuocatoria.

Actio permiſſa,l.17.C de act.empt.

Actiones perpetuæ dicuntur, quæ olim nullo temporis ſpacio terminabantur: eiuſmodi erant omnes ciuiles actiones,id eſt,quæ ex leg. SC aut conſtitution naſcuntur, nunc autem in rem actiones,decem aut viginti terminantur annis,perſonales vero triginta.§ 1.de perpet.& temp act.l.3.C de præſcri. 30.ann.Hot.Prat.

Actio per quam quæritur, an actor iurauerit, ſecundum quoſ-

dam datur ei qui,cum peteret rem ſuam, delato ſibi iureiurã do ab aduerſario,eã ſuam eſſe iurauit. Ab eo enim rem ſuam petit actione in factum, qui iurauit ſuam eſſe. ff. de iureiur.l. nam poſtea §.1 & §.fin. Si vero rem ſuam tradiram poſtea amiſit, & ille qui detulit iuramentum eam nactus ſit, aduerſus eum Publiciana competit act o. ff. de Publiciana actio. l.eum qui §.ſi petenti. Vbi dicitur: ſi mihi petenti rem iuramentum detuleris,iurauero que rem meam eſſe; competit mihi Publiciana aduerſus te.Tamen quoquo modo hoc debeat intelligi, ibi notatur plene,& ſolet iuſiurãdũ referri ei qui detulit.C.de re cred.l.generaliter.§.omne ig tur.& §.ſed iuramento.Old.

Actio perſonalis vid. ſupra act.in rem) competit ad dandum, h e.ad transferendum dominium, Zaſ in §. ſic itaque diſcretis.Inſtit.de act. Eſtque proprie, qua in perſonam agimus.vt quis nobis det, faciat, reſtituatve aliquid: ſic appellata:quod obligati perſonam ſemper ſpectet, nec aduerſus alium locum habeat, l.actionum verſ.in perſo.ff de act.& obl.ſed obligatæ perſonæ viſceribus perpetuo adhæreat, l 1 §.ſi hæres.ff.ad Treb l.vlt.de contr empt.

Actio pignoratitia,eſt actio ad pignus perſequendum inſtituta. Vſu patur autem proprie de ea,quæ debitori aduerſus creditorem, cui ſua pecunia ſoluta eſt.repetendi pignoris cauſa conceditur:& ita ſumitur hoc ipſo ff.titulo. Improprie vero pro hypothecaria vſurpatur, l.Titius quib.mod.pig & l.tem. 41.de act.Hot.Conf Vult d.loc & Pac.diſp 20.th.11.

Actio pignoratitia contraria datur creditori contra debitorẽ. &datur ad multa.Si enim decipiatur à debitore,vel ipſa re,vel eius propoſito,quia obligauit ei rem alienam vel alij pignoratam,tenebitur ei debitor pignoratitia contraria. ff de pign.action.l.tutor.§ contrariam.iuncta l.ſi quis in pignore. § fin & ſi debitor malitioſe verſatus ſit obligando æs, vel ſtãnum pro auro vel argento.ff.eod tit.l.1 §.ſi quis in pign.2. reſponſo,vt ſi obligauit ſeruum, per quem damnum datum eſt, puta furtum,vel aliud huiuſmodi, & hoc ſi ſciuit,tenetur in ſolidum, id eſt,in totum. Secus,ſi ignorauit: quia tunc liberabitur noxæ deditione,ſcil.dando ſeruum pro noxa In his cõpetit hæc actio ſecundum Azonem & alios. Hæc probantur ff eod.tit.l. ſi ſeruus pignori. Item ſi creditor in pignore vel hypotheca fecerit impenſas neceſſarias,hoc eſt,ſine quibus res aut omnino peritura,aut deterior futura erat. Sed & retentione pignoris vti poteſt,l ſi neceſſarias.ff de pig.actio. Hinc ſecundum Azonem agit creditor actione pignoratitia ſi ſeruos pignoratos artificiis inſtruxit: Si cœperant imbui, antequam ſibi pignorarentur, vel debitoris voluntate creditor eos inſtruxit. Sed ſi nihil horum interceſſit, ſi quidem artificiis neceſſariis eos inſtruxit, ſecundum Azonem erit actio contraria. ff. eod tit. l. ſi ſeruus. Quinetiam ſi debitor precario rogauerit, aut conduxerit vſum pignoris à creditore, tunc conceditur hæc contraria actio creditori aduerſus debitorem;vt æque bonum pignus reſtituat, vel det id quod intereſt creditoris ſine corruptione fuiſſe reſtitutum Old.

Actio pignoratitia directa competit debitori poſt ſolutionem totius debiti cõtra creditorem, qua poſtulat ſibi reddi pignus. vel contra eius tutorem, vel curatorem, ſi pignora acceperũt ff.eod.tit. l. ſolutum. §. fin. & habet locum non modo ſoluto debito, ſed & aliter ſatisfacto, quemadmodum voluit creditor,licet non ſit ſolutum: vt ſi pignora alia data ſunt creditori. vt à primis recedat, vel ſi fideiuſſores,ſiue res aliæ,vel precium, vel etiam nuda conuentio ſine precio vel pacto. Quotiens enim vult creditor recedere à pignore, videtur ſatisfactum,ſi vt ipſe velit, vel voluit, cautum eſt, licet in hoc deceptus ſit ſui facilitate, ſecundum Azonem. Neque vero ſolum competit aduerſus creditorem ſine legitima cauſa pignus retinentem, ſed & aduerſus eum; qui accepto pignore,non numerauit pecuniam,& eum qui dolo vel culpa quacunque damnum dedit in pignore vtcunque reſtituto. l. ſi cum venderet. §. vlt. ff.de pign.act. Item aduerſus creditorem, qui pluris vendidit pignus quam debitum eſt. Old. Porro vero hinc facile colligere eſt differentiam inter pignoratitiam & hypothecariam. Nam primo pignoratitia proprie datur debitori, vt ſoluto debito pignus recipiat. At hypothecaria creditor pignus contra quemcunque poſſeſſorem perſequitur, vt id videlicet teneat, donec ei ſit ſatisfactum. l fundus §.in vindicatione. ff de pignor.2. Pignoratitia in perſonam eſt l vltim de diſtract pign. Hypothecaria vero in rem,l.ſi cum venditor ff.de euict.l.pig. ff de pign. atque ita perpetuo rem comitatur etiamſi per mille manus obambulet. Nec poſſit debitor rem obligatam niſi cum ſua cauſa in alium transferre l.ſi conuenerit.2. §. ſi fundus,ff.de pig.act. Habet tamen poſſeſſor contra quem agitur hypothecaria ius retinendi rem, oblata pecunia creditori.l. Paul. §.fin. quibus mod pig ſol.3. Pignoratitia eſt bonæ fidei. §.actionum in ſtit de actio Hypothecaria eſt ſtricti iuris,d.§. actionum. 4. Pignoratitia durat triginta annis. l.ſicut.C od.de præſcript.30.annor. Hypothecaria non adeo certum & definitum tempus habet. Quandoquidem tertius poſſeſſor bonæ fidei titulo ſubnixus, et decem annis præſcribit.l.1.C.ſi aduerſ. credit. & ſi vel titulo careat,vel bona fide,triginta l.cum notiſſimi in princ.C.de præſcript.30 annor. Debitor vero,& ei is hæres non niſi 40 annorum ſpacio d l cum notiſſimi. ſ Porro refert plurimum, an agatur Hypothecaria contra debitorem poſſidentem, vel eius hæredem, an aduerſus alium rei obligatæ poſſeſſorem. Illo quippe caſu, ſatis eſt probare rem nomine pignoris obligatam Neque enim poteſt debitor obiicere, ſe dominum non fuiſſe. l.rem alienam,ff de pign.act. Hoc vero, cum aduerſus tertium poſſidentem creditor experitur,rem præterea probare debet, tempore contracti temporis.in bonis debitoris fuiſſe.l ſi ſuperatus l.& quæ nondum §. 1.ff.de pignor.

Actio autem pignoratitia vtilis ſecundum Plat. datur ei, qui impignorauit rem alienam ſine conſenſu domini, & poſtea dominus pignoris eſt,& tam directa quam illa dantur principali & ſuis heredibus,& contra heredes creditoris.Old.

Actiones pœnæ perſequendæ gratia introductæ ſunt ex maleficiis vel quaſi maleficiis, cum præter id quod nobis adeſt, exigimus aliquid, vindictæ vel affectionis cauſa. Nam quicquid ex bonis noſtris non eſt, pœna ſit oportet. Pap. l.ſeruus ff.de ſer.expor.Old.

Actiones pœnariæ dicuntur à Fabio,quæ à noſtris vulgo pœnales, quibus pœnam commiſſam perſequimur: vt furti,rapinæ, legis Aquiliæ Fab lib.7. cap.4. Sed etiam in formulis, cum pœnariæ ſunt actiones, nos ita cauſam partimur, an commiſſa ſit pœna,an exigi debeat.Hot.Prat.

Actiones populares dicimus, quæ ſuum ius populo tuentur: inquit Paul.in l 1.ff.de pop actio. Inter Priuatas autem, Publicas,& Populares, hoc intereſt,quod priuatæ actiones ſunt, quæ rei priuatæ ſunt, & ei ſoli, cuius intereſt, conceduntur. Populares vero,non quod priuatim alicuius,ſed quod publice intereſt perſequuntur, ac proinde cuiuis de populo conceduntur; veluti de albo prætoris corrupto, de ſepulchro violato. Publicæ vero accuſationes ſunt,quæ lege aliqua certa publicorum iudiciorum conſtitutæ ſunt:vt eius criminis de quo lex lata eſt,à certo prætore quæſtio exerceatur. Illæ à Prætore vrbano, hæ à Quæſtore certo exercebantur. l. non diſtinguemus.32 § de liberali ff de recept.arbitr. vbi Paulus ait,populares actiones; maiores iudices habere debere. Illæ pecuniariam, hæ capitis pœnam imponebant: illæ infamiam non pariunt,hæ pariunt omnino. Conf.Pac.diſp tat.18. theſ 7. ac ſeqq.& Vult.d loc. Popularium autem aliæ em publicam directo proprie,ac per ſe:aliæ coniunctim ſpectant. proprie, vt actio de albo corrupto. l. ſi quis id quod 7. ff.de iuriſd. itaque ſi plures petant prætor magis idoneum deliget.l.ſi plures 2.de pop act proinde nemo eam in bonis ſuis habere dicitur.Coniunctim, vt ſepulchri violati, in quibus, is cuius maxime intereſt præfertur.ac præterea conſtituere procuratorem poteſt. l.1.de ſepulch.viol Hot.Prat.

Actiones poſſeſſoriæ, quæ ex bonorum poſſeſſione conceſſa proficiſcuntur: ſicut dicimus hæreditarias actiones. l. pen.§. nunquid.ff de bon.libert.Spieg.

Actiones præiudiciales dicuntur quæ veniunt ex præiudicato, id eſt, ante iudicato:ſic dictæ, quod maiores & digniores cauſæ faciunt ſilere, & præeunt,id eſt, præiudicant minoribus. His agit pater erga filium, dominus contra ſeruum,patronus contra libertum, & è diuerſo ſuper dominio aut libertate,Zaſ in §.præiudiciales. Præiudicium, vt docet Fabius lib. 5 cap.2. aliquando ſignificat defenſionem,non modo ex ſententia prius data, ſed & in futurum danda: vt cum petentem patris hereditatem,nego eſſe filium. Sicque præiudicia accipi poſſe pro cauſis, de quibus prius iudicandum eſt, cenſet Balduinus in §. præiudiciales. inſtit. de action. quod earum definitio vel finem allatura ſit negotio, vel certam datura formam. Alij præiudiciales dictas exiſtimant,vel quod in iis magnum præiudicium vertatur,vel quod aliis aptæ ſint præiudicare cauſis, vel quod per illas impediri videatur, ne præiudicium feratur. Verum illorum ſomniis exploſis,Ræuardus cap. 12.de præiudiciis,Præiudiciales inde potius dictas putat,quod prius ad quas pertinent cauſis per iudicem datum expediantur,vide eum dicto loco, & infra in verbo præiudicium. Hotoman. Conf. Vult.dicto loc. & Paci. diſputat. 18. theſ. 20. ac ſeqq.

Actiones poſſeſſionis ius exequuntur regulariter ex interdictis,quibus aut adipiſci volumus poſſeſſionem antea non habitam, aut retinere, quam aduerſarius impugnat: aut recuperare,quam contra ius amiſſam intendimus §.ſequens. Inſt.de interdic.Old.

Actio præſcriptis verbis,quæ ex conuentionibus innominatis datur, tum videlicet,cum cauſa ſubeſt, (nam ex ſimplici nudaque conuentione actionem non naſci conſtat. l. iuriſgentium,in princip & §.1 ff.de pact.l.ſolent.ff.de præſcrip.verb.) præſcriptis verbis,& nonnunquam in factum,dicitur.Etenim prætor,à quo olim actiones impetrabantur, vt Cicer.pro Cæcinna, certas actionum formulas, ad quas priuatæ lites accommodarentur, de iis tantum cauſis expreſſerat, quæ ad

tuenda n

tuendam communis vitæ ſocietatem præ cæteris neceſſariæ videbantur. Cicero pro Roſcio Comœdo. de reliquis certam agendi formulam non conſcripſerat, nec ſane de omnibus poterat, ob variam emergentem quotidie de nouo negotiorum multitudinem. l 4.l qui i act.o. ff.de præſcript.verb. Vnde (cum de contractus nomine ambigeretur, actionem tamen dari ex geſto negotio, æquum erat) generalem actionem ex præſcriptis verbis.& negotio geſto, lex ciuilis inſtituit, l.1.ff. de æſtimato.actio l.1.2.3 & 4.& l.quoties,ff.de præſcript.verbis. extra ordinem ſic contrahentibus vtilitatis cauſa ſubueniens. quam ideo præſcriptis verbis vocauit, & in factum, quod demõſtrato per ſimplicem rei geſtæ narrationem facto, perinde vtiliter ageretur, ac ſi proprium & ſpeciale actionis nomen propoſitum fuiſſet. Quoniam vero à iure ciuili inſtituta fuit, ciuilis paſſim appellatur. Vbi tamen nouus aliquis caſus emergit, quo nullam actionem, nec quidem incertam; ciuilis lex prodidit, & tamen actionem dari æquum eſt, Prætor (qui ius ciuile vt Pap ait ſubſequitur,l.ſcio.ff.de teſt.) ſupplens in eo quod legi deeſt, actionem in factum vtilē tribuit. l.quia actionum & l.quoties, ff.de præſcript. verbis, eademq; æquitate prodita fuit in factum exceptio, quoties videlicet alia deficeret, & nihilominus æquum eſſet, actionē ab actore propoſitam impugnari. Præſcriptis autem verbis actio, nunc incerti, nunc incerta vocatur, ideo, quod nec certum habeat nomen, nec ex certa definitaque conuentione deſcendat, nec item certa ſit ei à prætore data formula, ſed narratiue tantum proponatur, d.§.1 de except. Sane & hæc exceptio à Prætore accommodatur, vbi ciuilis in factum deficit, ſicuti de actione iam diximus, d.l.quoties, Cortaſ.§.actionum. Inſtitut. de actio. vt tamen actionem præſcriptis verbis & in factum minime confundas, ſcire oportet, quod actiones in factum generaliſſima appellatione ſumantur pro perſecutione ex quantumlibet variis cauſarum tam ciuilium, quam criminalium figuris. Actiones vero præſcriptis verbis aliquanto arctius referuntur ad varias duntaxat negociorum ciuilium figuras, quæ cum innominatæ ſint, habent tamen nonnihil cognationis & ſimilitudinis cum nominatis contractibus. Vbicunque ergo in delictis, vel quaſi delictis, dubitatur, quænam competat actio, ibi ſemper in factum agitur, non præſcriptis verbis: vbi vero de alicuius contractus actione ambigitur, & æquitas ſuadet actionem dari, tum vel præſcriptis verbis, vel in factum agi poteſt. Sunt ergo actiones præſcriptis verbis ex contractibus innominatis perſecutiones, vt is, cum quo contraximus, fidem ſuam liberet, ſicut verba quibus conuentio inita eſt, exigunt. Præſcribere enim hoc loco ſignificat ſtatuere, ordinare variis pactionibus quod fieri placuerit contrahentibus, cum non eſt alia huiuſmodi conuentionum forma ac exitus, niſi vt ſeruentur ſecundum tenorem & præſcriptum verborum: Mynſing. §.actionum. Inſtit. de act. Conf. Pac.diſp.20.th.17.& Vult.d.loc.

Actio præteritarum operarum eſt quę datur patrono vel hęredi extraneo exigenti ęſtimationem operarum ſeu fabrilium, ſeu officialium operarum, l.4.ff.de oper.lib. Cęterum non habetur præteriti temporis vlla ratio, niſi poſt moram liberti. Mora vero deprehenditur, ſi interpellatus à patrono recuſet,l.22.ff,eod.tit.vid.Connan.lib 2.cap.8.num.12.

Actiones prætorias, qui dici putant omnes quas prætor daret, lapſi ſunt. Prætor enim, cuius autoritas, quantum ad conſtituenda iudicia attinebat, ad ſummum perducta eſt faſtigium, ſcil.ante ſuſceptam Imperatorum monarchiam, & ciuiles, & ſuas actiones dabat, vel negabat. vide j. Iudicia ordinaria, & prætoriæ actiones. Spieg.

Actio prima, actio ſecunda, recte dicitur pro inſtantia prima, inſtantia ſecunda. vid. Oldend. in copia.

Actiones priuatas, reliquas omnes intelligimus, exceptis popularibus & publicis. Oldend.

Actio protutelæ introducta eſt à Prætore in fauorē adulti, qui ſub tutela quidem non fuit, eſſe tamen potuiſſet quo tempore adminiſtrarentur negotia eius à protutore, aduerſus eum, qui ſubiit negotium tutoris, falſo putans ſe tutorem, cū non eſſet; aut contra, ignorans ſe tutorem, cum reuera eſſet, d.l.1.§.quæro. Pro tutore autem negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe puret tutorem, ſiue ſciat non eſſe, fingat tamen,l.1.in princ. & § 1.ff.de eo qui pro tutor. vel curat.neg geſt Hæc vero duplex eſt: directa, de qua iam dictum eſt: & contraria, quæ perſecutio eſt, de impenſis in rem pupilli vel adoleſcentis vtiliter & ex officio boni viri factis, l 1. ff.de contrar. tutel. & vtili actio. de quo j in actione tutelæ. Adde Taboetium in topico militiæ for.& leg.diſcip.

Actiones proprietatis cauſam continent, quæcunque ad rem familiarem exigendam ſeu vindicandam iure dominij accommodantur, ſiue in rem, ſiue in perſonam. Item, quæ propter reſpublicas inſtitui ſolent. Oldend.

Actiones quaſi proprietatis cauſam complectuntur, quæ de rebus ſacris vel religioſis proponuntur, ſcil. gratia prohibendi aut reſtituendi. Harum enim proprietas nullius eſt,§.nullius Inſtit.de rerum diuiſio.l.1 § quædam, ff.eod.tit.Old.

Actio pro ſocio in perſonam eſt: & ea qui non fortuna, ſed voluntate res communes habent, dirempta communione, quod ex dolo culpave inter ſe debent, poſtulare poſſunt, l.31.32. pro ſocio. Hotom.Hæc ex vtraque parte directa eſt.Competit ab vſufructu, quem ſolus alter ſociorum percipit, vel ſi dolum commiſit in rebus communibus. Nam locum habet, quando duo ineunt contractum ſocietatis, ita vt tam lucrum, quam damnum inter eos commune ſit. Et ſi aliquis ſociorum male & doloſe verſetur, tunc alteri contra eum datur hæc actio vid Vult.dd.loc Pac.diſp.18.th.38.

Actio publiciana, vt ſingulariter monuit Olden. duritiem & ſummum ius vendicationis attempetat: adeoque, vt abſque huius beneficio illa inutilis ſit. Proinde non mediocriter errant, qui Publicianam longo interuallo ſeparant à rei vendicatione. Spieg. Eſt autem actio Publiciana dicta à Publicio prætore, qui primus eam introduxit §.ſed iſte quidem.Inſtit. de actio. Eſtque duplex & altera alteri ex aduerſo reſpondet. Prior ei conceditur, qui cum rem alienam iuſta ex cauſa, bonaque fide aliquandiu poſſediſſet, poſtea illam caſu amiſit. nam ſi is qui nunc poſſidet dominus non eſt, Prætor æquius eſſe cēſet, eum, qui iuſta ex cauſa illam acquiſiuit, quam eum qui caſu eam nactus eſt, obtinere. Itaque permittit ei rem illam ita petere, quaſi iam vſu cepiſſet, ſeu cœptam vſucapionem compleuiſſet. Etenim dicet actor, Aio hanc rem ex iure Quiritium meam eſſe, quaſi à me vſucaptam. Nam ſi de tempore poſſeſſor opponat, iuuabitur actor, qui ex iuſta cauſa rem à nō domino bona fide accepit.l.eum qui.§.ſi.ff.de publ. Vt non minus bona fides, quam verum dominium actori quodammodo præſtare credatur. l.bona fides. ff.de regul.iur. Poſterior autem aduerſo caſu datur, cum quis aut Reipub. cauſa abſens, aut apud hoſtes, per ſubiectas ſibi perſonas rem alienam vſucepit: & is cuius res vſucapta eſt, neminem in ciuitate nanciſci potuit abſentis defenſorem, aduerſus quem agendo vſucapionem interrumperet. nam prætor ei permittit, ita rem ſuam petere, quaſi vſucapta non fuiſſet. Hotom. Prat. Et hæc quidem in rem. vulgo Reſciſſoria dicitur: qua abſens reuerſus, vſucapione prætoris aditi auxilio reſciſſa, rem vendicabit tanquam ſuam & perinde ac ſi nunquam vſucapta fuiſſet. Hæc etiam vtilis dicitur,l.3.C.de teſtit.mil.l.vltim. Cod. quib. ex cauſ. maior. Nam reuera res amiſſa eſt per vſucapionem, & ideo directa non competit quæ ſolis dominis datur. Cæterum beneficio prætoris, hi in quorum abſentia res vſucapta eſt.pro dominis habentur. Siquidem nemo videtur re excluſus, quem prætor in integrum reſtituturum ſe pollicetur.l.nemo videtur, ff de reſtit.in integr.Conf.Epit.Pac.diſp. 17.th.15.& Vult.d.lib 2.

Actio Quanto minoris eſt, qua emptor petit, vt venditor ſoluat id, quanto minoris res valuerit, cum emeret eam.l.2. C.de ædil.act. Eius interpretes duas ſpecies fecere: alteram quanto minoris res eſſet empta, ciuilem; alteram detractione vltimæ dictionis quanti minoris eſſet, prætoriam appellantes, earumque quatuor differentias conſtituentes. Sed Cynus d.l.2. & Fulgoſ. d.l. Iulianus, aliique numero quidem pauciores, rationibus non tamen inferiores, recte exiſtimarunt, hoc diſcrimen duplicis generis actionum, Quanto minoris, non eſſe recipiendum, non enim putant hæc re ipſa differre, Quanti res eſt, & quanto minoris emptutus quis eſſet. Nemo enim pluris emit quam reuera valere exiſtimat: quia non præſumitur quiſquam ſuum iactare. l.cum de indebito. de probat. Et inter hæc verba, Quanti ea res erit, & quanto minoris eam rem eſſe apparet; nihil intereſt, ſed in vtraque clauſula æſtimationem rei veram fieri placuit. ll.inter hæc verba.de verb. & rer. ſign. & æſtimatoria hæc actio paſſim vocatur, & multum vrget aduerſus diſtinctionem illam duplicis generis, quod ipſi Iuriſconſulti his verbis, Quanti res eſt, & quanti venierit, promiſcue aliquando vno loco & in vna facti ſpecie vtantur, de qua re latius Budæus d l. Iulianus in princ. vbi validiſſime ab ipſo diſtinctio illa duplicis generis Actionum Quanto minoris expugnatur. Adde Tab. in ſuo topico mil. for. & legal.diſcip.Schard.

Actio querelæ inofficioſi, de qua voce pluribus inf.in ſuo ordine, locum habet duntaxat, cum nullum aliud fuerit remedium, quo liberi ad bona defuncti parentis venire poſſint. §. iam autem. Inſtit.de inoff teſtam. vnde vocatur vltimum adiutorium, l.maximum vitium. C.de liber. præter. & vulgo querelam ſubſidiariam dicunt, in l. Pap.§.quis impubes. ff de inoff.teſtam. Conf. Vult.d.loc. Recte autem diffinitur iudicium eſſe reſciſſorium, quia reſcindit obſtaculum (vt Olden. ait) exercendæ petionis hæreditatis. Spieg. vide ſupra Actio inofficioſi teſtamenti.

Actio quod iuſſu dicitur, quæ aduerſus eum datur, cuius ſeruus, ipſius iuſſu cum aliquo contraxit, vt ipſo in ſolidum quanti ea res eſt damnetur, nam qui cum ſeruo iuſſu domini contrahit, non ſerui, ſed ipſius domini fidem ſequi videtur.l 1. & paſſim, ff quod iuſſu, ideoque cum ipſo domino actionem

habebit. Hotom. Prat. Iuſſus ergo longe alia ratio eſt quam mandati: nec enim is, niſi in ſeruum cadit. Sic non ſeruus à creditore mandato domini, ſed ipſe dominus per ſeruum accipere exiſtimatur: ſecus eſt in mandato, quod eorum fit cauſa, qui non ſunt in noſtra poteſtate. Conna.lib.6. cap.8. ad Senatuſconſ. Vell. vid. Vult.d loc.

Actio quod metus cauſa, in perſonam eſt: qua is à quo per vim vel metum res extorta eſt, quadruplum ab eo, qui rem extortam poſſidet, conſequitur. Ergo datur ei, qui probabili vel iuſto metu coactus rem ſuam vendidit, tradidit, vel promiſit, aduerſus eum, qui metum intulit, & in eum ad quem res peruenit: ſed intra annum erit quadrupli propter contumaciam nolentis rem reſtituere iuſſu iudicis ante litem conteſt. poſt annum vero ſimpli. Eius natura tacite continetur, vt qui iudicis iuſſu ipſam rem reſtituat actori, abſoluatur. Imper. Inſti. de act. §. item actio Prat. Oportet autem metum iuſtum fuiſſe, l. 1. ff. quod met. cauſ. vt qui minime vanus ſit, ſed qui vel conſtantiſſimum hominem percellere poteſt, cum vel mortuis vel corporis cruciatum contineat. l. interpoſitas. C. de tranſact. Et ideo præceptum principis, vel iudicis, qui alioqui ſæuire ſolitus eſt, iuſtum metum inducit, l. 2. C. de his qui per met. iud. non appell. Facta autem per metū, actionis iure reſcinduntur. Nonnunquā metus officio iudicis retractari ſolet: quod contingit, quando vxor mariti, vel filius patris ſui minas metuēs, aliquid præter ſuam voluntatem fecerit. Neque enim ſi lo patris vel mariti præſentia ſufficit, ſed minas acceſſiſſe neceſſarium eſt. Iaſon in §. quadrupli nu. 61. de act. vid. Vult. d. loc.

Actio rationibus diſtrahendis competit pupillo vel adoleſcenti, aduerſus quondam tutorem, qui ex bonis pupilli aliquid abſtulit dolo, vel etiam ſine dolo, nec id retulit in rationes. Nec enim ſufficere arbitrati ſunt legumlatores, introductam eſſe actionem tutelæ, vt à tutoribus redderetur ratio, ni quoque liceret adulto impugnare rationem editam, & repetere res ablatas. Diſtrahere namque rationes in hoc iudicio dicitur pro eo, quod eſt accuſare fraudem vel culpam tutoris, qui rem ex bonis pupilli abſtulit, nec proinde retulit in rationes. Vlp. diſpunctionem vocat ipſam rationis cancellaturam, in l. cum plures ff. de bon. auth. iudic. poſſ. Meminit huius iudicij Quint. lib. 7. c. 4.

Actio realis eſt ex dominio, quaſi dominio, vel iure in re ſpecifico: perſonalis ex obligatione. Spieg. vid. ſ. Actio in rem & actiones in rem, & infra Actiones rei perſecutoriæ.

Actio receptitia, eleganti quadam loquendi forma dicta eſt, à recipiendo, h.e. accipiendo: qua olim tenebantur argentarij, aut alij quiuis debitores, qui ſe pecuniam licet non ante debitam, ſoluturos conſtituerant, l. 2. C. de conſtit. pec. ſic dicta, quod omnem omnino obligationem in ſe reus ſic conſtituēs reciperet. Corraſ. §. in perſonam. Inſt. de act. in cam actionem (quod ampla fuit, & late patuit) venerat, quicquid promittebatur deliberatius & citra ſtipulationem rerum ſiue fungibilium, ſiue non fungibilium. Zaſ. in § in perſonam. Inſtitut. de actio. Hæc actio & rei vxoriæ, omnino ſunt ſublatæ. vid. l. 1. C. de recept. act. & l. vnica in princ. C. de rei vxo. act. Spieg. Ceterum cum hæc actio alio modo conſtringeretur, h.e. tantum in iis rebus, quarum mutuum eſſe poteſt, locum haberet, & plerunque anno vno finiretur: & dubitaretur, an, quod in diem vel ſub conditione debetur, recte conſtitueretur: Iuſtinianus ſtatuit, conſtitutum, ad exemplum ſtipulationis, & in omni rerum genere locum habere poſſe, & perpetuam actionem patere: & omnino pure conſtitui poſſe, quod in diem, vel ſub conditione debitum eſt. Bald.

Actio redhibitoria, Lege, Redhibitoria actio. Hæc ſemeſtris eſt, quod mancipiorū vitia, ſi quæ ſint, tāto tempore cognoſci poſſunt, & incuria emptorum augeri, vt poſtea nequeant ſine magna venditoris fraude redhiberi, Connan lib. 3 c. 11 n. 8.

Actiones rei perſecutoriæ ſunt, quibus id petimus quod ex patrimonio nob. s abeſt. Paul. l. in honorariis ff. de act. & obli. §. ſequens. Inſtit. de actio. Prat.

Actio rei vxoriæ, erat olim actio in rem, per quam vxor dotē ſuam ſoluto matrimonio repetebat. Dos enim (vt ſcribit Boetius) licet matrimonio conſtante in bonis viri ſit, eſt tamen in vxoris iure, & poſt diuortium velut res vxoria peti poteſt. Et Imp. l. pen. C. de iur. dot. Dos & ab initio vxoris fuit, & naturaliter in eius permanet dominio. Non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas delata vel confuſa eſt: hæc ill.. Dabatur autem hæc rei vxoriæ actio non ſolum vxori, ſed & marito ad exactionem dotis quam ſemel præſtari placuit, qualiacunque verba fuerint, ſiue ſcripta, ſiue non, etiamſi in pollicitatione rerum dotalium ſtipulatio minime fuerit ſubſecuta. Dotis n. promiſſio ſpeciem eius contractus gerit, qui dicitur Do vt facias, do dotem vt contrahas matrimonium: igitur ſubſecuto matrimonio poteſt ad dotē maritus agere, etiam nudo pacto promiſſam, quandoquidem ex parte ſua cauſam impleuit pactionis. Et hæc actio dicebatur rei vxoriæ. Sed poſtea Iuſtin. ſanciuit, vt in huiuſmodi dotis conſtitutione intelligeretur ſtipulatio adiecta, ſiue ea interueniſſet, ſiue nulla, aut inutilis, vt patet ex l. vnica C. de rei vxor. act. Credo, vt etiam ante matrimonium contractum non eſſet pœnitentiæ locus, neq; reuocari aut imminui poſſet ſemel dicta dos, vt ſi promiſiſſem tibi decem pro dote Caiæ, non liceat mihi diſcedere à conuentis, ſi modo eam duxeris in vxorem. Conn. lib. 5. c. 3. n. 1.

Actio rerum amotarum propter honorem matrimonij introducta eſt, quum lex atrocem & turpem actionem furti concedi nollet l. 1 & 2. ff. de actio. rer. amot. & l. vlt. § vlt. Cod. eod. Conf. Vult. d. loc. vid. inf. Amouere.

Actio reſciſſoria, eſt in rem actio, quam Prætor ei, cuius rem aduerſarius, dum ex iuſta cauſa abeſſet, vſu cepit, reſciſſa pro impe io & pro nihilo habita vſucapione, concedit: vt eam rem nihilo minus, quam ſi vſucapta non eſſet, vindicet, vt docet Imp. §. 5. de actio. vnde intelligitur, finem huic actioni non hunc eſſe propoſitum, vt vſucapionem reſcindat: ipſum enim Prætorem id pro imperio cauſa cognita facere: ſed vt res à poſſeſſore vindicetur, vt paret ex l. 21. & l 22. ff. ex quib cauſ. maior. Hotom. Adde Taboet. in topico ſuo militiæ for. & legal diſcip. vid. ſup. Actio publiciana, circa fin.

Actio reſtitutoria dicitur, quæ in veterem debitorem, pro quo mulier interceſſerat, ea muliere liberata reſtituitur, l. quamuis, 8. § 6. & 7 ff ad Velleian. l. 8. C. cod. Hotom. Non enim creditorum odio, ſed mulierum gratia introductum eſt SC. Velleian. l. 14. ff. ad SC. Velleian. Et cum mulieris perſona ſubtrahatur creditori propter Senatuſconſ. integra cauſa priſtina reſtituenda eſt. l. aliquando, l. quamuis, ff. hoc tit. de quo latius Connan. libr. 6. cap. 8. num. 10.

Actio reuocandæ donationis dicitur, qua vtitur is, qui rem quampiam donauit, aduerſus eum cui donauit, ſi cum ingratum probauerit. Rem enim donatam per hanc actionem recuperat. l. vlt. C. de reuoc. donat & § 2. de donat. Hoto. Fit autem ingrati actionis mentio l. penult C de libert. & eorum liber. Condictio autem tractatur in l. vlt. C. de reuoc. donat.

Actio reuocatoria contra eos competit, in quos res & bona debitoris alienata ſunt titulo oneroſo, ſi iſti poſſeſſores fraudem debitoris ſciuerunt, i participes fraudis fuerunt Zaſ. in §. item ſi quis Inſt. de act. Sunt autem tres actiones Reuocatoriæ, tribus autoribus introductæ Pauliana, quam nonnulli rectius Paulinam dici putant: Fauiana, quam malunt Fabianam appellari, & Caluiſiana. Errant enim qui actionem in factum addunt pro quarta ſpecie rerum incorporalium: quandoquidem iſtæ actiones tam corporales, quam incorporales res complectuntur. Verum quia proprie ex facto alienantis in fraudem dici non poſſunt, cum propter hoc factum etiam dentur aduerſus alios, iuxta l. actionum genera. §. actionum autem. ff. de oblig. & actio. igitur recte general. iſta appellatione actiones in factum vocantur ſæpe a Iuriſconſult. Old. Vt autem Reuocatoria competat, tria concurrere neceſſe eſt: primo vt res aliena ſit; ſecundo, vt in fraudem creditoru n, tertio, vt bonis à creditoribus poſſeſſis res alienatæ ſint. l. Fulcinius, ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ.

Actio ſequeſtraria à ſequeſtro vocatur apud Pom. in l. ſi in Aſia § cum in ſequeſtro. ff. depoſit. item Vlp. in l. ſi quis adfirmauerit. §. Labeo. ff. de dolo malo. Spieg. Eſtque ſpecies Actionis depoſiti, quæ ſcil. contra ſequeſtrum datur, & cum ſequeſtro recte agetur depoſiti ſequeſtraria actione. Hotom.

Actionem Seruianam plerique à ſeruando dictam putant, inter quos & Zaſ eſt, §. item Seruiana. Inſt de act. Aſt non à ſeruando, alioqui ſeruatoria diceretur: ſed a Seruio Prætore, qui primum eam edicto ſuo propoſuit, alij rectius appellatam exiſtimarunt. Corraſ. d. § item Seruiana. & datur pro reb. coloni vel inquilini tacite obligatis, ei qui ædes, vel horreum, vel diuerſorium, vel aream, in ciuitate, aut prædium ruſticum extra ciuitatem locauerit. Porro inter Seruianam & Saluianum interdictum hoc intereſt, quia iudicium Seruianæ actionis in rem eſt, & ita petitorium, l ſi cum venditor. ff de euict. vtpote quod aduerſus poſſeſſores rerum inuectarum competat. l. 1. Cod. de prec. & Sal. interd. Licet enim creditor nudam poſſeſſionem auocet, d. l. ſi cum venditor, quæſtio tamen proprietatis etiam vertitur, ſiquidem oporteat, illum non modo rem ſibi obligatam probare, ſed præterea eam in bonis debitoris fuiſſe tempore obligationis contractæ l. & quæ nōdum § 1. ff. de pigno. Interdictum vero Saluianum poſſeſſorium eſt, adipiſcendæ (§. ſequens, in fin. de interd.) videlicet poſſeſſionis rerum coloni dominis rei locatæ tacite obligatarū. l. 1 & 2. ff. de Sal. interd. Cum ſcilicet inter creditorem & debitorem de pignoris poſſeſſione certatur, l. 1. C. de precario, quum tamen Seruiana aduerſus alios quoque poſſeſſores. Quaſi Seruiana, quæ datur creditoribus ad pignorum perſecutionem, d. §. item Seruiana. hæc eadem eſt cum hypothecaria, & in nihilo differt ab illa, vt declarat Bart. in l. fi. ff. de Sal. interd. recte dicens, ibi gloſſam eſſe corruptam, in quantum dicit, quod aliud eſt in Hypothecaria, & aliud in quaſi Seruiana, non enim debebat dicere in quaſi Seruiana, ſed in Seruiana. Quaſi autem Seruiana dicta eſt, primum ad differentiam Seruianæ

uianæ. Deinde quia hypothecaria actio propter expreſſam conuentionem & conſenſum, inter debitotem & creditotem, magis ex iure ciuili conſtare videtur, quam ex autoritate prætotis. Verumtamen, quia Seruius ei formam dedit, & primus edicto ſuo in forum produxit: ideo illi nuncupata fuit hoc temperamento Quaſi Seruiana. Old. Nonnunquam tamen & Iuriſconſulti Seruianam appellant hypothecariam. l.3. § 1. ff. ad exhib. l ſi debitor. ff.de pig act. l 1. §.cum prædium. l.ſi ſuperatus. l.ſi ab eo, ff.de pign.

Actio Seruiana (ait Hot.) eſt, qua dominus prædij eius rei quam ei colonus pro mercedibus oppignorauit, poſſeſſionem ab eo qui ipſam tenet, vindicat Hoto. vide Vult. d.loc. Pac. diſput.17.th.22.ac ſeqq.

Actio Serui corrupti, competit domino in duplum ſuper damno illi facto, ſiue rerum ablatarum, ſiue contumaciæ in dominum, ſiue diminutione exiſtimationis, qua minoris exiſtimatur dominus propter ſeruum nequam. Zaſ.in § omnes. Inſtit. de actio. refertur autem hæc actio ad tempus ſerui corrupti, vel recepti, non ad præſens: venitque in hoc iudicium æſtimatio rerum quas ſecū abſtulit, quia omnino damnum multiplicatur. l.in hoc iudicium ff de ſeru.corrupto. Competit in eum cuius conſilio ſeruus alienus fugit aut contumax contra dominum factus eſt, aut luxurioſe viuere cœpit, aut quolibet modo deterior euaſit. In qua actione etiam rerum quas fugiendo ſeruus abſtulit æſtimatio deducitur. §.21. de actio. Hotom. Differt autem ab actione legis Aquiliæ, quia etiam hæc aduerſus confitentem in duplo eſt, Aquilia autem infitiantem duntaxat coercet. Conf. Vult.d loc.

Actio ſeruitutis confeſſoria & negatoria. vid. Actio cōfeſſoria.

Actiones ſtricti iutis ſic appellatæ ſunt, quia in iis nihil venit, nec quicquam iudex poteſt, niſi quatenus nominatim à partibus conuentum eſt, tametſi id iudex forte æquum ſtatuit. Quodcunque enim palam verbis expreſſum non eſt, omiſſum intelligi debet. l.quicquid aſtringendæ. l.ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff.de verb.oblig. Hoc enim ius perquam durum, exactum ac ſtrictum eſt, vt vocibus tantum ac literis ſuperſtitioſe ſpectatis, maxime ab æquitate diſcedatur. Corraſ. lib. Miſcell.2.cap.8.n.13.

Actio ſubſidiaria dicitur ea, quæ contra magiſtratus inſtituta eſt, qui aut omnino à tutoribus vel curatoribus ſatiſdari non curauerunt, aut non idonee paſſi ſunt caueri. Continet itaque hæc actio vltimum præſidium: quia tūc demum exercetur, vbi non eſt indemnitati pupilli ſatisfactum excuſſis bonis tutoris, itemq; fideiuſſoris eius, necnon collegarum, qui etiam periculum propter conſortium adminiſtrationis ſubeunt. Nomen autem ex eo reperit. Nam quemadmodum Subſidiarij proprie dicebantur Triarij, qui dum primus & ſecundus ordo pugnabant, vt ait Feſtus, ſubſidebant: eodē modo primo loco tutores, tum eorum fideiuſſores, poſtremo quaſi res ad Triarios pupillo redierit, magiſtratus conueniuntur. Hotom. Adde quod ſubſidiaria non ſaltem dicitur ea, quæ pupillis contra magiſtratus datur, ſed & his qui nulla actione ordinaria cum aduerſario in iudicio experiri poſſunt. Ita ergo propriiſſime in factum actio ſubſidiaria dicitur, quæ aliis actionibus deficientibus, tanquam poſtremus comes aliis ſuccedens per leges ſurrogatur. Peckius l.3. §.ex hoc edicto, nu.5. naut. caup. ſtab. Actio enim ſubſidiaria à ſubſidio nomen habet, quod ſcilicet his qui nulla actione ordinaria experiri eum aduerſario in iudicio poſſunt, ſubueniat: Sicque etiam actio de dolo ſubſidiaria dicitur, quia tum demum competit, vbi nullum aliud auxilium ſupereſt.

Actio tributoria, eſt actio in perſonam, qua is cuius ſeruus in merce peculiari, ſciente domino, negociatus, contraxit, in tributum vocatur, id eſt, vt merces æqualiter creditoribus diſtribuat. Ergo in dominum datur quo ſciente vna cum ſeruo in merce peculiari contractum eſt, niſi res æquabiliter inter creditores partitus ſit; nimirum vt alia tributio fiat. l.1.& paſſ. ff.de tribut. actio. Hotom. Cæterum duo neceſſaria eſſe videntur ad actionem tributoriam: primum mercem eſſe, vt ſit negotiario: nam non niſi eius peculij fit contributio, in quo ſeruus eſt negociatus. Et oportet quidem mercem eſſe peculiarem: nam ſi proprie domini eſſet, magis competeret inſtitoria l.1. ff.de tribut.act.

Actio tutelæ. In tutelæ iudicio (ait Fabius lib.7.c.4.) ſolet quæri, an alia de re, quam de calculis, cognoſci oporteat: an fides præſtari debeat tantum, non etiam conſilium & euentus Hotom. Conf Pac. Epit. diſp.20.theſ.15.ac ſeqq.& Vult.d.loco.

Actio tutelæ directa eſt, quæ competit adulto, qui ſub adminiſtratione tutoris impuberem ætatem trāſegit aduerſus quondam tutorem cuiuſlibet generis. l 3.§ 1.ff.de adminiſtr. & peric.tutor. vt adminiſtrationis ſuæ, omniumque rerum geſtarum rationem reddat ex eo die, quo per denunciationem, vel quomodocunque cognouerit ſe tutorem eſſe. l.quidam decedens.§.vlt.& l.ſeq. ff de admin.tut.

Actio tutelæ contraria eſt, quæ non ſolum tutori, verum etiam ei, qui pro tutore negotia geſſit, competit, aduerſus quondam pupillum, nunc adultum, vel adoleſcentem legitimæ ætatis factum, cuius tutelam vel curam adminiſtrauit, etiamſi ipſi, quorum tutela eſt adminiſtrata, noluerint tutores vel curatores conuenire, puta cum nihil eis abſit. Hæc vero actio contra pupillos ideo introducta eſt. Nam ſi nullam haberent tutores de adminiſtratione actionem contra pupillum, eſſent ad tutelam cogendi homines pignoribus aut vinculis: & ideo vt facilius ad adminiſtrationem eorum accedant, & prōptius aliquid de ſuo pro pupillis impendant, dum ſciunt ſe id omne ſuis actionibus recepturos, datur illis iudicium tutelæ contrarium, de qua tractatus extat, de contraria tutelæ & vtili actione. Vtilis autem hæc appelletur, quia vt imperator inquit, vtilitatis cauſa huiuſmodi actiones inuentæ ſunt.

Actio vectigalis, eſt actio in rem, qua vtitur is qui vectigalem fundum conduxit, aduerſus poſſeſſorem, & eos à quibus eum fundum conduxit, l.1.ff.ſi ager vectig. Vlp.l.15 §.13.ff.de dam. infect. Si de vectigalibus ædibus non caueatur, decernendum eſt, vt eodem iure eſſet, quo foret is, qui non cauerat, poſt quod decretum vectigali actione vti poterit. Hotom.

Actio venditi, ſiue ex vendito, eſt actio in perſonam, per quam qui rē vendidit, precium, eiuſque poſt rei traditionem, quamuis precariam, vſuras itemque ſumptus in rem factos, & quod inter contrahendum factum ſit, poſtulat: vti docet Vlp.l.13.§. 17.ff.de empt. Hoto. Veniunt ergo in hoc iudicium cum primis quatuor: precium nimirum quanti res vænit, vſuræ quoque tardius illati pretij, l.Iulian.§ ex vendito. ff.de act.empt. pœna conuenta, ſi ad diem pecunia ſoluta non eſſet, d.l. Iulian. §.idem Papinian. vel non ſit factum, quod ab emptore venditori fierit conuenit, l.prædia.ff.eod.tit. ac denique ſumptus, qui à venditore in re diſtracta facti ſunt. dict. l.Iulian.§. præterea. ff.eod.

Actio viæ reiectæ dicitur, cum vicinus ſub prætextu refectionis, vel ſine ædificatione, temere ac citra vllam neceſſitatem efficit, vt per agrum vicini eundem & iumentis agendum ſit publice contra morem & vſum veterem, tantum fundi ſui dilatandi gratia. Reijcere enim hic eſt *vmb vverffen*, vt cum dirigitur via in alterius agrum. Old.

Actio vi bonorum raptorū eſt, per quam ab eo qui rem eripuit, quadruplum intra annū exigitur, in quo ſimplum ineſt: poſt annum ſimplum duntaxat: ait Imperator, ſub tit. vi bon.rapr. in princ. Hoto. vid. Pac. diſp.19.theſ.7 & Vult.d.loc.

Actio vtilis dicitur, quæ non incipit currere creditoribus, niſi quando eis eſt experiundi poteſtas: h.e. niſi poſtquam bona debitoris non alienata, vendita ſunt, & debitores necdum ſoluti. Vid. Ferr.in §.item quis. eod.tit.

Actio vtilis ex contractu, datur iuranti: in qua medium concludendi eſt contractus. Zaſ. in §. item ſi quis poſt. eod. tit. Sciendum item, quod Actio vtilis, quæ opponitur directæ actioni, dicitur ea, quæ nec ex verbis legis, nec ex mente legis competit, imo legiſlator non cogitauit de eis, ſed poſteriores Iureconſulti moti æquitate, & rationis pietate, extendunt etiam ad cauſas non nominatas in lege. Idem in §.præiudiciales eo. Eſt tamen, vbi vtilis tollit directam actionem: vt in l.in cauſæ, in fi. ff.de procur. Spieg.

Actor varie accipitur quandoque pro eo qui cauſas in iudicio agit; & pro aduocato. Actores in theatris, qui fabulas agunt. Cicero in Bruto. Et actori, ſummo cauſarum magiſtro. quandoque pro eo qui pecuniis exigendis præeſt, l.pure, §.actoris. ff.de dol.mal quandoque pro ſeruo diſpenſatore, l.Sticho.40. § 1. ff.de ſtatulib. Prate.

Actor & is eſt, ſecundum cuius intentionem data & concepta erat actio. Gothof.ad l.6 ff ſi inge.eſſe dicetur: vel is, qui primus ad iudicium prouocat. Vult ad pr.tit. de actio. Inſtit. & ad §.2.n.vlt.ibid. vbi & aliud Actorem eſſe docet, aliud Actoris partes obtinere, contra Cuiacium.

Actor fugitiuus in l.13.§.2 C.de iudic id eſt, contumax. Gothof. ibid.

Actorem fruſtrando efficere, hoc eſt, litem calumnioſe deferre. Afric.in l.fi. ff de procur.

Actor in cauſis forenſibus generali vocabulo, is eſt qui agit, & vocat alium in ius (*der clæger*) quippiam ab ipſo petens in iudicio. Hinc Actio, officium ipſum ius perſequendi. Dicitur & fabularum actor: vt & Actio fabulæ, h.e. ipſa per geſtus repræſentatio. Actor item pro eo, quem vulgus vocat Directorem, ſiue ſuperintendentem, apud Paul.in l.vlt.de offic.præſid. Vlp. ad fi.l.1. ff.de ſeru.corrupt. Actorem quoque appellant Iuriſconſ. petitorem: Reum vero poſſeſſorem, vt in l. Carbonianum.§.ibidem Iulia. ff.de carb.edict.

Actor ſeruus dicitur, idem qui diſpenſator nimirum qui pecuniæ domini tum exigendæ, tum diſpenſandæ præeſt. Hinc apud Vlp. Actor pro ſeruo præſtantiſſimo & optimo, in l lega- to 37.ff.de legat & fideicom. vid. diſpenſator. Plautus Atrienſes appellat, Hoto. Hi actores nunc à faciendo factores nuncupantur.

Actor publicus ſeruum publicum ſignificat C. Tacito lib.2. Mancipari ſingulos Actori publico iubet Hoto.

ACTOR dicitur, qui & Syndicus. Hinc qui à municipiis collegiis aliiſque corporibus, actionum inſtituendarum cauſa conſtituebantur, Actores à noſtris appellantur.

ACTOR municipij, corporis aut collegij is eſt, qui agit facitve quod communiter agi fierive oportet; quique municipium defendit, is actor, ſyndicus & defenſor appellatur. Prat.

ACTOR dicitur is, quem tutor, vel curator ad agendum, quaſi procuratorem auctore Prætore conſtituit. Ergo curator ad patrimonij totius: Actor ad litium tantum adminiſtrationem inſtituitur. Ille à Magiſtratu deligitur: hic à tutore, vel curatore proditur, à Magiſtratu confirmatur. Tutor curatoris adiuncti ſibi periculum non præſtat, actoris vero præſtat. §. vlt. de curat. vbi copioſius Hoto. Sunt qui dicant, actorem ad litium pupillarium adminiſtrationem tantum inſtitui: cum tamen, vbi diffuſa ſunt negotia, aut vbi tutoris ætas, dignitas, poſtulat, actor etiam conſtitui poſſit; atque ideo ad extraiudicialia. d.l. vnic. Eſt & Actor qui à procuratore ſiue in rem ſuã, ſiue non, conſtitutus eſt. l. ſi actor. & l. ſeq. ff. de procul. Prat.

ACTOR in tribus iſtis iudiciis, familiæ herciſcundæ, communi diuidundo, & finium regundorum, intelligitur is, qui ad iudicium prouocat. Sin vterque prouocent, ſorte res diſcerni debet. l. 13 & 14. ff. de iud. l. 2. §. 3 & l. 44 §. 3. famil. herciſc l. 11. in fin. de Iuriſd. l. 10. finium reg. l. 37. in fi. de oblig. & act.

ACTRIX, l 41. C. de liberal. cauſ.

ACTVARIOLVM erat, quod decem remis agebatur, Ciceroni lib. 16. ad Attic. Prat.

ACTVARII, aut notarij, nudis verbis credendum non eſt, l. 40. de teſtam. mil. Gothof. ad l. 1. C. de eden.

ACTVARIVS pro ſeruo publico, Tranquillus in Iulio: Quam orationem non immerito Auguſtus exiſtimat magis ab actuariis exceptam, male ſubſequentibus verba dicentis, quam ab ipſo editam. Hot.

ACTVARIVS, de quo meminere Impp. in l. actuarij, & l. pe. C de erog. mil. annon. & l. actuarios. C. de num. & actuar. & Nou. 128. & alibi. Græcis ὑπομνηματοφύλαξ, ὑπομνηματογράφος eſt actorum ſcriptor ſiue cuſtos, quiq; ratiocinia pertractat Horum quidam ærarij comitem, l. 3. C. de diuerſ. offic. alij palatinorum numerorum rationes tractant. d. l. actuarij. Alij præfecti prætorio: alij ſcholæ, de quibus d. Nouel. 128. Prat.

ACTVARIVS dicitur, qui acta actioneſque calamo præpropere deſcribit, & deſcripta recitat. Itaque actuarius tanquam notarius eſt. Quinimo Old. (vt refert Spieg.) actuarios ſcribas eſſe ait, quos notarios contractuum dicimus. Hi vero erant ſerui publici, quibus ea de cauſa ſcribarum & notariorum munus mandabatur, non quod exiſtimarent illud libero homine indignum eſſe, ſed quod Romanorum iure non licuit per liberas perſonas acquirere, ſed per eos tantum qui ſunt in noſtra poteſtate, ſic tamen, vt nec filij familias aliis quam patribus, nec ſerui niſi dominis ſuis poſſent acquirere: ex Connani comment. lib 2 c. 4. Dicuntur autem actuarij, vt actores, ab actis, quibus ſcribendis dabant operam. Cæterum hoc munere ſeruis interdixit Arcadius l. generali. C. de tab. lib. 10.

ACTVARII limites de quibus Hygin. lib. 1. de limit. conſtit. Actuarius, inquit, limes, qui primus actus eſt ab eo quintus quiſque, quem ſi numeres, à primo erit ſextus: quoniam quinque centurias ſex limites cludunt: & paulo poſt: Actuarij extra maximos latitudinem habent pedum duodecim, Prat.

ACTVARIÆ naues, i. quæ remis aguntur, non modo velis.

ACTVM, vide ſupra Acta.

ACTVM eſt, Donatus in Andr. in ſumma rerum deſperatione ponitur, Actum eſt, Ilicet. Hæc res ſecundum ius ciuile dicitur, in quo cauetur, ne quis rem actam apud iudices repetat. Sic ipſe in Phormione: Actum, aiunt, ne agas. Idem in Adelph. Actum eſt, dicitur in ea re, de qua iam lata ſit ſententia. Hoto.

ACTVM adminiſtrare dixit Vlp. in l. 1. § ſi ſeruus. ff. ſi is qui teſt. lib. Prat.

ACTVM agere, id eſt rem adminiſtrare, quod & actum gerere dixit Vlp. Prat.

ACTVM, eſt mens contrahentium ac voluntas, Gothof. ad leg. 34. de reg. iur. per l. 219. de verb ſign. l vlt. C. quæ res pign.

ACTVM opponitur dicto, Gothof. ad d. l 34.

ACTVM: pura puta Latina ſunt iſthæc. Nihil acti erit, l. 137. § 1. de verb. obl. Quid acti ſit, l 21. & 26. de reb. dub. l. 41. de verb. obl. Quod acti ſit, l. 57 ff. de obligat. & actio Briſſ. in parerg.

ACTVS, generale verbum eſt, ait Vlp ſiue verbis, ſiue re quid agatur: vt in ſtipulatione, vel numeratione. Geſtus rem ſignificat ſine verbis factam. l 19. de verb. ſign. Hoto. Et actus generaliter intelligitur pro omni eo quod agitur: ſiue verbis agatur, vt ſtipulatio, §. 1 Inſtit. de verb. oblig l. 1. ff. eod. (vnde in ſtipulationibus, cum quæritur quid actum ſit, verba ſtipulationis ſpectanda ſunt, quæ ſi obſcura vel ambigua ſint, contra ſtipulatorem ſunt interpretanda. l. ſtipulatio iſta § in ſtipulationibus, iuncta l. cum qui calendis. & l. ſequitur, in fi. de verb. oblig.) ſiue ſecundo re agatur, vt in numeratione, §. 1. Inſtit. quibus mod. re contrah. oblig. Et generaliter etiam ſæpe de quocunque actu accipimus actum, vt cum dicitur, quod Actus agentium non operentur vltra illorum intentionem. l. non omnis, ff. de reb. cred.

ACTVS interdum pro facto accipitur, vt l. Paulus. ff. rem ratam haberi. Paulus reſpondit, non tantum verbis ratam haberi poſſe, ſed etiam actu.

ACTVS omnes in genera duo diſtribuere Impp l. actus C. de feriis, in publicos & priuatos. Prat.

ACTVS conditionalis, ad effectum neceſſarius, eſſe definitur, qui aliter quam conditionaliter geri nequit: id eſt, niſi ſub tali conditione geratur, ad præſtitutum effectum peruenire non poteſt. Ex Salomonio Spieg

ACTVS extranei non pertinentes ad id quod iam vno contextu peragitur.

ACTVS forenſis, qui in iudicio verſari conſueuit.

ACTVS legitimi dicuntur omnes, quæcunque iuris ſcripti parte inuenti, & de hac materia vide Dyn. in l. actus, de reg. iur. in 6. Nebriſſ.

ACTVS legitimi ait l. 77. de reg. iur. qui recipiunt diem vel conditionem, veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſerui optio, datio tutoris, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adiectionem: nonnunquam tamen actus ſupra ſcripti tacite recipiunt, quæ aperte comprehenſa vitium adferunt &c.

ACTVS mentalis, vid. Gothof. ad l. 16. C. de teſtib.

ACTVS plures reſpicientes vnum finem, dicuntur vnum negotium: vt arare, ſerere, & ſi quæ ſimilia. l. ſi pupilli. §. fi. ff. de neg. geſt. Spieg.

ACTVS voluntarius dicitur, qui diuerſimode geri poteſt: & ex contrario, qui non niſi vno modo geri poteſt, dicitur neceſſarius, ex Barr. doctrina. Spieg.

ACTVS neceſſarij, ſunt victus neceſſarij vel potionis obligatio, vel medicaminis datio, vel impoſitio, quibus relictis ipſa ſanitas reſtatoris periclitetur, l. 28 in pr. & ibi Gotho. C. de teſtam.

ACTVS neceſſarius teſtamento alienus, vſurpatus, teſtamenti conſequentiam non viriat. Goth of. ibid.

ACTVS in ſeruitutum materia ab agendo dictus, eſt ius agendi iumentum vel vehiculum. Inſtit. de ſeruit. præd. vel eſt ſeruitus prædialis, quæ ius, armentum, gregemve per prædium alienum agendi, complectitur. A via autem & itinere hoc differt, quod iter eſt proprium hominum, actus pecudum, via vehiculorum. vnde ſequitur, vt itinere actus, actu via latior atque amplior ſit: homo enim tranſire per anguſtiorem aditum, quam grex aut armentum, poteſt: & rurſus grex per ſpacium anguſtius, quam vehiculum. Quare qui actum habet, habet & iter: qui viam, actum & iter. at hoc non reciprocatur: tametſi quandoque is qui vehem ducit, iumentum agit. Vide l 1. in princ. & ibi Gothofr. de ſeruitut. ruſticor. prædior. Frequenter agendi verbo via quæque cõtinetur, veluti ſi quis eundi agendi ſeruitutem promittat. hæc enim formula & pecoris coniuncti vehicularis actum complectitur. Itaque illud Seruij in quartum Æneidos, intelligendum eſt: via, inquit, eſt actus dimidius, qua poteſt ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit propter euntium & redeuntium occurſum. Atqui Varro in libris de ling. lat. viam octo pedes latam eſſe dicit, Actum vero quatuor duntaxat. quod Caius confirmat, in l. 8 de ſeruit. ruſtic. Præterea Iuſtinianus ſub tit. de ſeruit. ruſtic. præd. Et iter, inquit, & actum in ſe via continet. Vſum ergo & loquendi conſuetudinem Seruius reſpexit: ſed in definitionibus ac differentiis proprietas verborum explicanda eſt. Hotom. & Iacobus Ræuardus ad l. 12. tab. 14. Duar. lib. 1. anniuerſ. diſp. cap. 31.

ACTVS, iter, & via, non tantum formâ ſua inter ſe differunt, ſed etiam ſpacio, in quo exercentur. Spacium autem cuiuſlibet, vel eſt definitum, vel non eſt definitum. Si non eſt definitum, iam tantum ſpacium in iſto fundo itineri determinandum eſt, in quo commode quis ire poſſit, tantum actui, quo quis commode poſſit agere iumentum; tantum viæ, in quo commode poſſit vehiculum vehi. Vult. comment. Inſtit. ad princ. tit. de ſeruitut. nu. 21. 22. vbi vide.

ACTVS etiam adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem pecuniæ ſonat Scæuolæ l 40 §. 3. ff. de ſtatulib. Stichus ſeruus meus actor, ſi rationem omnem actus ſui hæredi meo reddiderit, liber eſto. Prat. Hot.

ACTVS in Geometria, minor pars iugeri. Feſt. lib. 1.

ACTVS in agris ſpatium eſt Senecæ lib. 5. Epiſt. 38. Horum quidam ſunt minimi, alij duplicati, alij quadrati, autore Boetio lib. 2. Geomet. Actus minimus quatuor pedibus latitudine & 120. longitudine protenditur. Boet. Epiſt. 38. Varroni lib. 4. ling. lat. vid. Anton. Augu. lib. 2. Emendat. c. vlt. Prat.

ACTVS maſc. gen. reperitur quidem, ſed in carmine: vt apud Lucian. Licet ingentes abruperit actus Cæterum actus, qui à præſenti executione nomen habent, & legis fictione vel interpretatione inducti ſunt, veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſerui optio, datio tutoris, neque diem, neque conditionem accipiunt: quoniam dies vel conditio nomini ipſius actus executionique repugnat, vid. l. actus. de reg. iur. Spieg.

Acvcvla (aliis Acicula) capitis, id eſt acus crinalis, 1.& 2. C. Theodoſ.de repud. Gothof.ad l.8 § 4. C.de repud.

Acor. Acvi, præteritum ab aceſco. Acuiſſe vinum dicitur, & coacuiſſe, quod in acetum verſum eſt, acoremque contraxit. Vlp.in l.in venditionibus 9.ff.de contrah.empt.Si vinum,inquit Vlp.acuerit:i.factum fuerit acidum, acorem contraxerit. Hinc vitium illud Acor dicitur. Vlp.in l.ſi quis 4.§.pen. ff.de peric. & comm.rei vend. & ſæpe apud Columel. Briſſ. Prat.

Acvleos tranſlate,pro ſeueritate pœnæ ſumi,in conſtitutionibus ab Alberic.indicatur:& habetur l.1.C.de ſumm.trin.ibi.aculeos noſtræ indignationis. Aliquando Aculeos, i. motus primos, c.ſi Paulus 35. qu.in princ. Spieg.Alber.

Acvmitense monaſterium,in l.8. §.6.C.de ſumm.trin. quidam legunt pro Cumitenſe. vide Cuiac.12.obſ 26.& Gothof. ad d.l.8.§.6.

Acvs Feſto lib.1.varia.ſignificat.Vlpia.in l.argumento 25.§.ornamentum.ff.de aur.& arg.eſt inſtrumentum, quo crines diſtinguuntur ornatus graria; atque ideo inter muliebria ornamenta recenſet. Sic Iſidorus lib.19 Etymol.c.30. ex Hierony. in c.3. Eſaiæ,acus eſſe ait,quibus in fœminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & ſparſi diſſipentur capilli. Ex quo Acus crinalis appellatur ab Apuleio lib.8. de Aſino aureo. Briſſ. De hac dictione Acus, vide latius Tiraquell.in l.connub.3.gloſſ.1 part.3.nu 27.

Acvs,eris. paleæ frumenti, Acus,aci,piſcis genus.

A. D. apud Priſcos notæ erant, ante diem ſignificantes. Quod imperiti ſcriptores cum ignorarent, pro a. d. ſcripſerunt ad, Recte igitur illud eſſe animaduertendum, monuit Paul. Manut. quod, vbi apud Cic. in impreſſis libris legitur. ad 4 Kalend.Ad 6 Id. Ad 3.Non.& ſimilia,in vetuſtioribus libris legi, A.D. Prat.

Ad præpoſitio compoſita cum dictionibus à conſonante incipientibus, mutat d.in conſonantem eam, quæ mox ſequitur: id quod omnes, qui de orthographia ſcribunt, annotauere: vt accurro, quod ex ad & curro componitur; affligo, ad & fligo. In Pandectis tamen, quas Florentini ex præda Piſana in archiuo adſeruant, ſemper reperiuntur præpoſitiones integræ: quod & antiquos obſeruaſſe, ex numiſmatis & monumentis literarum marmoribus incuſis, etiam hodie videmus. Itaque in codicibus illis archetypis non legitur ex orthographorum ratione, acceſco, affero, affinis, agnatus, appono, arrogo, aſſcribo, aſſentio, aſſiduus, aſſtringo, & huiuſmodi, ſed adceſco, adfero, adfinis, adnatus, adpono, adrogo, adſcribo, adſideo, adſiduus, adſtringo, h. e. à præpoſitione integra. Hæc namque omnia & ſimilia, tametſi non mutant ſenſum, retinenda eſt tamen antiquorum librorum maieſtas,in libris maxime legum: qui quo ſunt vetuſtiores, eo habentur maioris autoritatis. Multis grammaticis hoc intereſt inter ad,& in, vt in theatrum ire, ſit theatrum intrare: ad theatrum vero ire, in locum theatro proximum ire. Ad præpoſitio locum & perſonam ſonat Feſto lib.1. Eandem & intentionis notam eſſe ex Cæcilio docet Gellius noct. Attic.lib.7.cap.7. Proximitatem quandoque ſonat Proculo l.quidam Hyberus 13 ff.de ſeruit. Ad parietem, i.iuxta parietem. Interdum pro aduerſus, vel contra accipitur l.commiſſa. ff.de publ.& vectig. ibi, ad hæredem.Auth.de non alienan.§.vt autem. Interdum ſignificat Poſt.Tullius ad Attic.lib.12. Neſcio,vtrum illuc nunc veniam,an ad decem annos. Item,Ad annos 600. ea maiora viderentur,quam noſtra. Sic apud Paul.in l.militis.ff.de teſtam. militari. Vbi Accurſ. id annotat, licet Bartolus ibidem ſumi pro iuxta cenſuerit, niſi dicat ibi forte pro Ante ſumi, vt ſæpe apud M.Cic. Briſſon. Conditionis quoque nota eſt, l.quibus diebus §.ſi ff.de condit.& demon.Bart.tamen & Bald.ibidem modum ſignificare aiunt,& ex recentioribus quidam vid. Alberic.ibid. Nonnunquam includit,l.ſi.ff.de ſenat.l ſi.ff.de aduoc. diuerſ.iudic. Nonnunquam Ad excludit,l.rem. ff.de action.emp. §.per venditionem. Auth. quamuis. C.de procur. Interdum ponitur pro Ob vel propter l.quam vtiliter. & ibi gloſſ.in verb.ad honores.ff de neg.geſt.l.1.C.de ſuperind.lib. 10. ibi,ad ſolas literas,i. propter ſolas literas. Aliquando pro Ab,vt ad heredes.pro ab heredibus,ſecũdum vnam lecturam, in auth de defenſ.ciuit.§ 1. Ponitur etiam pro Præter,cap.cupientes.§.adhæc.de elect lib 6.& ibi Archid. Aliquando pro ſuper ponitur.can. habet.2.q.5. Interdum etiam ſonat Pro, vt Iauoleno in l.cum hi 12.ff.de muner.& honor.& Scæuolæ,l.3. ff.de vacat.& excuſat.mun.& Ciceroni Verr.5. Qui, inquit,ad ſtatuam pecuniam contulerunt. Et in procœmio decretalium, §.ſane. ibi,ad communem vtilitatem, id eſt. pro communi vtilitate.Interdum pro Apud ſumi liquet in lib.ff.io l.ſed ſi hoc §.1.ibi,ad eum ſubſideret ff de cond.& demonſt. l.vxorem.§. ſorori.ibi,ad hæredes. ff.de legat.3 l vnic. in fi. §.apud eum, à quo Cicero, Epiſt. ad Brutum: Meſſalam laudem, præſertim ad Brutum? Idem lib.10.ad Atticum: Cum,inquit,ad me bene mane Dionyſius fuit. Liuius lib.10. Cæterum non plus annorum ad hoſtes erat. Et Plin.lib.7. Epiſt. cum ait: Ego quoque ad me habeo decretum prouinciæ.Briſſ.in parerg. Aliquando pro vſque ſumitur. l.mariti. §.quinquennium. ff.de adult. ad eum diem,i.vſque ad eum diem. Ad, item impletionis & abſolutionis nota eſt apud Marcellum l.non putabam, & ibi Bart.ff.de cond.& dem. Aliquando deſignat animum,l fratris, alias firmo,alias Firmio,ff.quan.dies leg ced.Denotat & nonnunquam adhærentiam l.meminiſſe. ff.de offic. Proc. & leg. ibi, vſque ad euentum ſucceſſoris. Prat.Alb. Ad diem dare, i. die dicta. Briſſ.

Ad delectum non reſpondere, i. detrectare munus militiæ: de qua phraſi eleganter Duar lib.1.diſp.c 4. Ad aliquid. pro Aliquatenus,non omnino ſeu plene. Briſſ.ex aliquot. ff.ll.

Ad manum, pro In promptu. Africanus l.tutor 19. §.cum haberes. ff.ad Velleian. Prat.

Ad modum exilij,pro ad finem exilij,dixit Iuriſconſ.in l.cui neceſſitas.de liberali,cauſa. Duar.lib.1.diſp.c 12.

Ad vrbem magiſtratus dicebantur, qui cum poteſtate prouinciali aut nuper è prouincia reuertiſſent, aut nondum in prouinciam profecti eſſent, ſed extra vrbem manerent. Franc. Hotom.in 3. Verrinam.

Ad agnatos & gentiles, prouerbium eſt è iure ſumptum, cum aliquem mente captum eſſe ſignificamus, propter leg 12. tab. Si furioſus exiſtet, agnatorum gentiliumque in eo, pecuniaq; eius, poteſtas eſto. Varro lib.1. de re ruſt. de viribus loquens: quorum ſi alterutrum deeſt, & nihilominus vult colere, mente eſt captus atque ad agnatos & gentiles eſt deducendus. Colum lib.1.Portius quidem Cato cenſebat in emendo agro inſpiciendoque præcipue duo eſſe conſideranda, ſalubritatem cœli, & vbertatem loci: quorum ſi alterutrum deeſſet, & nihilominus vellet incolere, mente eſſe captum,atque ad agnatos & gentiles deducendum.Hoto.in Lexic.

Ad beſtias dari, bifariam vſurpamus: primum de damnatis, qui lacerandi beſtiis obiiciuntur. l.quod ad ſtatum 12. ff.de pœn. leg.1 ff.de veter.l.8.ff.de falſis. Itaque ad beſtias damnati crebro dicuntur. Tum præterea de iis qui operas ſuas, vt eum beſtiis pugnent, locare conſueuerant: quos Cic. in Sextiana Beſtiarios appellat. Sic accipienda lex 1. ff de ædil.edict.lex 3.§. lege Iul.ff.de teſt.l.4.ff.de accuſ lex 1 §.qui operas.ff.ad Terr.

Ad Sabinum, ad Ferocem, ad Scæuolam ſubintellige notas vel commentarios.

Ad venandum canes, pro venaticis canibus,dixit Ter. Ad lecticam homines, pro lecticariis. Catullus Lygdanus ad cyathos, pro pincerna, Propert.doctiſſ. Turneb.lib. aduer.23.c 6.

Ad ferrum damnari dicebantur,qui gladio plecti, quique capite truncari debebant,l.eius 8.ff.de teſtam.Ferrum pro gladio ſæpe dixere M Cic & Virgilius,idque tranſlatitie, vt ait M.Fab. lib 8.c.6 Sic ad gladium dixit Paul.lib 5.ſent.tit.18. Prat.

Ad ſummam rem publicam dixit Vlp.in l.1.§.ſi is qui nauem.ff. de exercitor. pro reipub. vtilitate. Prat.

Ad arma & rixam procedere pati prætor non debet, quos poteſt in ſua iuriſdictione componere, l.ſi cuius, §.ſed ſi inter. al. eſt l.æquiſſimum. ff.de vſuf. Spieg.

Ad Calend. Ianu. atque item de cæteris,qui eiuſmodi loquendi figura exiſtimant ſemper tempus reddi incertum, eos errare indicat Eraſ.in de conſcrib. Epiſtol. Spieg.

Ad conſtitutum diem venire,ſignificat quod vulgus diceret, venire ad præfixum diem ſiue terminum. Spieg.

Adactvm iuſiurandum dicebatur id, quod non vernaculum eſſet, ſed peregrinum, & aliunde adſcitum, vt ſi quis Chriſtianus Iudaico more iuret, vel quod non ſpontaneum, ſed coactum ſit: vel quod ſponte ſuſceptum, nemine cogente, ſi Suidæ credimus,& Etymologico. Prat.

Adæqvatio eſt æquabilis diuiſio hereditatis inter fratres,ante quam diuiſionem leges vetabant, quicquam alienari, niſi poſt annos 40. & ei qui ſe læſum contendebat, ſuccurrebatur. Lombard.lib 2.tit.29. Sic tamen vt omni tempore ſortes ſtare debeant, & adæquatio percurrat. Item l.Longobardorum tit.48.de quadragint.annis poſſ.frat.& Aleman.tit.89.vlt.frat. poſt mort.pat.hinc libro feud.2.tit.58.§ 3 Scilicet vt æquatio percurrat vſque ad 40.annos: Prat.ex Hot feud.Lex.

Adærare ab ære deductum eſt; quare ſine aſpiratione ſcribi debet, in l.ſeptem 13. C.de erog.mil.an.lit.12. vt legitur in edit Haloand. Eſt autem adærare ære æſtimare: Ac,vt Taurel. de mil.ex caſu exponit, ad precium ſpecies ac annonas militares redigere, *Angelts vverdt an ſchlagen.* Eſt autem huius legis ſenſus, exponente Budæo, ſpecies, quæ militibus Stellaturæ cauſa penduntur à prouincialibus, ſi pecunia permutentur æſtimari tanti debere, quantum eſt fori precium. Accurſ. hic adæratas ſpecies perperam intelligit, quique ſequuntur eum,ad ærarium delatas,pro ære æſtimatas. Simili modo in l. vnic. C. de collat. donat. lib. 10. adærationem interpretatur æris præſtationem. Olden. Adæratio, æſtimatio ſpecierum in ære. Briſſ.

Adærata prædia ab eo dicta ſunt, quod à frumentaria, aut vinaria,ſpeciariaque præſtatione, ad ærariam redacta ſunt. Sic & adæratas poſſeſſiones, & adærationem legimus apud Cæſares: & æratas annonas ab ære, vt ærarios milites dictos

Taurell.d.loc. Adærata,ad æris precium redacta, l.vnic. C.de collat.donat.ait Briſſ.

ADAGGERATIO, id eſt πρόχωσις. Gotho.ad l.7 §.1.ff.de acquir. rer.domin.

ADAM Hebræorum lingua hominem ſonat, vt Pſalm.94.

ADAM nouiſſimus interpretatur Chriſtus, Clement. vnic. de ſumm. Trinit & fid.ex Paul.Apoſtol.Rom.c.5.

ADAMAS ſpecies eſt ad vectigal pertinens. Marc.in l.interdum 16.§.ſpecies 7. ff.de publican.

ADAMANTIVS præfectus vrbi: quidam legunt Amantius:vide epigraph.l.12.& text.in l.13. C.de ædif.pr.

ADAQVARE pro irrigare, vt & apud Palladium, verbum eſt, Rhodigino teſte,vulgo non frequens.

ADAVCTÆ ſi ſunt facultates, priuilegium paupertatis ceſſat, l. 17.§.2.de excuſat.

ADAVVS, adauia in quinto gradu ſunt. §.5.inſt.de grad.

AD beſtias damnari, vid.ſupra in voce Ad.

ADCRESCERE vid. ACCRESCERE.

ADDICERE eſt aliquid alicui adiudicare. Briſſ. item auctionem facere, h.e bona ſua proſcribere, & licitantib. obiicere & rem venalem ei,qui plus cæteris obtulerit,tradere. Quod ἀπάγειν προγράφειν, ἀποκηρύττειν τὰ πατρῷα, κηρύττειν τὰ ὄντα, Græce dicitur. Plinius,Tabulas inde omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romam tranſtulit. addictas,h.e. publice venditas Item Quintilianus,omnes facultates in precia collegi, rus, ſeruulos, & omnia vtiliora properanti feſtinatione parentis addixi.

ADDICERE,pro dicere,ac dicendo approbare,vel dare.

ADDICI iudex dicitur,pro dari à Prætore,& certæ controuerſiæ diſceptandæ attribui, apud Papin. l cum furioſus 39. Paul. in l.iudex 46.& Pomp.l.ſi in iudiciis.80.ff.de iudic.Iraque legitur in Florentinis libris: cum in aliis, Aditus pro Addictus legatur. Item vt apud Paul.l.debitor 59.in fin. ff.ad Treb & l. 4.in fi.ff.de eo quod certo loc.Hot. Addicitur & Arbiter.Briſ.

ADDICERE & adiudicare pignus quid differant,vid.Gothof.ad l.à Diuo §.3.de re iudic.

ADDICERE, ait Gothof ad l 36.de verb.ſign.nil aliud eſt,quam vel ſecundum præſentem iudicare,vel ei poteſtatem facere actionis mouendæ 16. Gell.2.

ADDICERE litem in 12.tab. pro, ſecundum aliquem iudicare, 17.Gell 2.poſt meridiem præſenti litem addicito.

Addicere etiam pro deſtinare vel deuouere ponitur. Virgilius.

——*huic me quæcunque fuiſſet*,——*Addixi*—

ADDICERE ſe libidini, auaritiæ, intemperantiæ,dicuntur ij,qui virtuti extremum vale dixerunt, & his ſe vitiis certo quidem meditatóque propoſito ſemel dediderunt, nulla vnquam reſipiſcendi ſpe & voluntate. Hotom.

Addicere etiam dānare eſt,addicere pœnæ aut ſeruituti. Feſtus.

ADDICERE ſupplicio, id eſt damnare, l.29. C.de appell.

ADDICERE metallo,l.2. C.de ſepulchr. violat.

Vnde addictus morti, h.e. deſtinatus,deuotus, obnoxius,& condemnatus. Cicero de duobus Pythagoricis loquens, cum is (inquit) qui morti addictus eſſet,paucos dies commendandorum ſuorum gratia poſtulaſſet.

ADDICTI etiam vocati ſunt homines obærati ac nexi,vid.mox Infra addicti.

ADDICERE verbum eſt ſummum è tribus Prætoriis: hoc eſt ex illis tribus, quibus vniuerſum Prætoris imperium ac poteſtas continebatur: Do,DICO,ADDICO. primum dandi iudicis ſignificat poteſtatem, ſecundum iuris dicendi, & ferendæ ſententiæ,tertium iudicari faciendi & exequendi: nam addicendo ius faciebat: veluti cum in ceſſionibus addicebat, cum in vindiciis, cum in bonorum poſſeſſionibus: item cum aliquem ſuis creditoribus in ſeruitutem addicebat, aut furioſum atque amentem cauſſa cognita decernebat. Hot.

ADDICERE in bonorum ceſſionibus.vid.ceſſio. Hot.

ADDICERE bona. Prætor tum dicitur,cum aut ſecundo decreto bonorum poſſeſſionem largitur, h.e. poſſidere iubet: aut cum eius bona,qui iudicatum facere non poteſt, peritori attribuit.

ADDICERE dementem & inſanum rationibus neceſſariis, Cicero in Paradoxis tranſlate dixit, conſuetudinem Pretoris exprimens qui legis 12.tabul.imperio furioſos & dementes,eorumque familiam, i. fortunas omnes, agnatis gentilibuſque addicebat. Ego vero(inquit,de Clodio amico ſuo ſentiens) te non ſtultum, vt ſæpe,non improbum, vt ſemper, ſed dementem & inſanum rationibus addicam neceſſariis.

ADDICERE proprium quidem erat Prætoris, rem alicui, vt eius fiat pro poteſtate attribuentis. Sed poſtea traductum eſt hoc verbum in magiſtros auctionum(vid.Auth.Aug.lib.2.emend. c.3.) à quibus in eos,qui rem, niſi precium intra diem certum augeatur, emptori attribuunt, poſtea deriuatum eſt. Hinc tit. lib. Pand.XVIII. De in diem addictione: quum venditor ea conditione rem emptori addicit, ſi intra certum tempus nulla ad precium fiat adiectio: vt enim in auctionibus publicis primo emptori venditur quidem res, deinde ſi nullus ſuperuenerit, qui precium augeat,addicitur,aut ſecundo, ſi non acceſſerit tertius: ſic nulla allata conditione meliore, res eſt primi emptoris cui addicta eſt.

ADDICERE ergo eſt, auctione conſtituta rem penes eum collocare,qui pluris licitatus fuerit. Gothofr. ff.de in diem addict. vel,auctionem facere: h.e. bona ſua proſcribere, & licitantibus obiicere, & rem venalem ei, qui plus cæteris obtulerit tradere, de quo ſupra plenius.

ADDICERE in diem,eſt rem penes emptorem collocare, hac lege, niſi quis intra certum diem meliorem conditionem attulerit Cuiac.ad l.18. ff de in diem addict. Gothofr.

ADDICERE in publicum, pro Publicare. Addicere opus aliquod pro locare faciendum.

ADDICERE ſententiam, pro Vendere.

ADDICERE nummo, prouerbiale eſt, pro eo quod eſt minimo vendere, ſeu quod vulgo dicunt, fragmento panis vendere, quod donationis eſt inſtar, cum obtentu venditionis rem donantes, inuidiam donationis vitamus: aut pudori accipientis conſulimus, vt Budæus atteſtatur. Eſt autem fucus, quo legibus imponitur prohibentibus donationes. l. ſi quis conduxerit ff. locati. l.ſi quis autem conduxit,ad fin.de acquir. poſſeſſ. Spieg.

ADDICI bona libertatis cauſa in iure legimus multis locis: vt l. vlt. C de teſtam.manum.l.2.& 4.ff.de fideicomm.lib.& apud Imp.De eo cui libert. Hoc autem ſic intelligendum eſt,vt cui hæres non extat, eius bona cuiuis, qui ſe æs alienum ſoluturum caueat, libertatum conſeruandarum cauſa attribuantur: vt etiam ſeruorum manumittendorum, ſi conſentiant patronus efficiatur: Quod ſi Fiſcus vacantem hæreditatem occupet, libertates præſter, quod ius à D Marco inſtitutum traditur l.6.& vlt.C.de teſt manu. Hotom in præterm.

ADDICI Iudex pro dari à prætore, & certæ controuerſiæ diſceptandæ attribui, apud Papinianum. l.cum furioſus 39. Paulus in l.iudex 46.& Pompon.l.ſi in iudiciis 80. ff.de iudic.Itaque legitur in Florentinis libris, cum in aliis Additus, pro Addictus legatur. Item vt apud Paulum, l.debitor 59. in fin. ff.ad Trebell.& l.4 in fin.ff.de eo quod certo loco. Hot. Addicitur & arbiter. Briſſ.

ADDICTI dicebantur apud veteres qui pecuniæ damnati,quod iudicatum facere non poſſent, nexi in ſeruitutem creditoribus addicebantur. Vt ille Veturius, de quo ſcribit Val. Max. lib.6.cap.1. Quint.lib.5. aliud eſt ſeruum eſſe, aliud ſeruire, qualis eſſe in addictis quæſtio ſolet. Qui ſeruus eſt, ſi manumittatur, fit libertinus: non item addictus. Et lib.7. Seruus cum manumittitur fit libertinus: addictus, recepta libertate, eſt ingenuus. Seruus inuito domino libertatem non conſequetur: addictus ſoluendo citra domini voluntatem conſequetur. Ad ſeruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. Propria liberi,quæ nemo habet niſi liber,prænomen, nomen, cognomen, tribum: habet hæc addictus. Cicero pro Flacco: Iſte cum iudicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc ductus eſt. Hotom.

ADDICTI etiam vocati ſunt homines obærati & nexi,qui lege 12. tab. ob æs alienum creditoribus in temporariam ſeruitutem addicebantur. Hos autem ἀγωγίμους & καταδεδικασμένους Græci dixerunt; eoſque creditori ducere domum, & in eos & vitæ & necis habere poteſtatem, cum ſoluendo non eſſent, à Prætore permittebatur, cuius quidem hæc erant verba, do, dico, addico. Verum cum tandem addictorum lex ipſa duriſſima videretur, eam mos publicus repudiauit, & à Diocletiano ſublata eſt poſtea condita ſanctione, vt teſtatur l.ob æs alienum.in C.Iuſtinian. ſub tit.de actio.& oblig.

ADDICTI quoque dicuntur vltimo ſupplicio damnati, l.addictos C.de epiſc.audient.vid.5. Addicere etiam damnare eſt.

ADDICTIO dominij,ſubſidium emptionis eſt,l.3.§.2.de iur.dominij, Gothof.ad l.3 C.ſi in cauſ. iudicat.pignus,&c.

ADDICTIO in diem. Lex ipſa venditionis, in diem addictio vocatur, t.tit. de in diem addict. quam ita concipi ſolitam conſtat: Ille fundus centum eſto tibi emptus, niſi ſi quis intra Calend. Iul. proximas meliorem conditionem fecerit, quo res à domino abeat. l.1. ff.de in diem addict. l.3. ff.quib.mod. pign. Briſſ.

ADDICTIONES προσκυρώσεις adiectiones ὑπερθεματισμοὺς Græci vocant:hæ ad precium, illæ ad rem referuntur. Gothof. ad rub. ff.de in diem addict.

ADDICTIONIS nomine apud M.Cicer.2.Verr. poſſeſſio ſignificatur. Prat.

ADDICTIO item eſt modus acquirendi dominij Iure Ciuili,quo dominium bonorum defuncti, qui ſoluendo non erat, transfertur in eum, qui cauet ſe debita defuncti exſoluturum eſſe in ſolidum, Conſtitutione Diui Marci introductus, potiſſimum ad libertates à defuncto datas conſeruandas:per conſequens tamen etiam propter defunctum, ne ſcil. cum ipſius dedecore bona poſt mortem vendantur, nec ipſius nomine diſtrahantur,ſed eius, cui bona addicta ſunt. Vult.comment. Inſt,§.3.num.6.& 4. de eo. cui libert. cauſ. bona addict. vide ſupra vide Addici bona.

Addiſcere cupiebat Pompon. ætatis anno 78. l.20. de fidei-commiſſ.hered.

Additamentum eſt, quod priſtinis modis poſtea acceſſit,l. quoties.§.conſtat ff.d- admin.tut.Sic additamenta vſurarum l.25. C.de vſur. Eſt & lucrum nuptiale,l.inter §.cum de pact s dot.Canoniſtæ dotalitium vocant, c.ex parte de for.compet. Tholoſates Agenſimentum vocant,Coraſ 3.Miſcel.c.1.n 5.

Additio,pro adiectione,non facit perpetuo rem noua m:ſicut nec detractio.

Additionales vulgo vocant nouos articulos prioribus addendos.vid.Specul.de depoſ.§ 4.

Additus iudex,i datus actioni & appropriatus: ſicque legendum eſt ex Pand.Floren.in l cum furioſus l.index l.ſi in iudiciis.ff.de iudic.l quod ſi Ephesi ff.de eo quod cert.loc.l ſi qua. l.filij.C.famil.hercìſc.l.debitor.§.fin.ad Trebell.§.1.Inſtit.de off. iud. non aditus vel addictus. Addebatur autem actioni iudex hoc modo: L.Titius iudex eſto.Si paret primum ſecundo 100. ex teſtamento dare oportere, tum primus damnetur, idque ex Cicer.intelligi poteſt in 4.Act.in Verrem Prat.vid.s. Addici iudex.

Adducere,i.manus iniicere,l.Imperator ff.quę ſine lib.manu.

Adducere ad effectum,l.8. C.de execut.rei iud.

Adduci,i.moueri,l quidam § fin.de fideicomm.libert.

Adduci declaratur interdum per verbum venire: vt res in crimen adducta eſt,h.e.in crimen ſiue criminationem venit. Interdum per verbum redigere:vt,In anguſtiam res adducta eſt

Adduci in iudicium apud Cic pro Cluentio.Spieg

Ademptio legatorum dicitur cum teſtator ea legata, quæ alicui attribuerat,adimit: vel his verbis,non do,non lego:vel aliis,mutatam teſtatoris voluntatem ſignificantibus l 1.& paſſ. ff.de adim.& transf.leg Hoto.

Ademptio legatorum firma ſt, ſiue eodem teſtamento, ſiue codicillis fiat: & ſiue verbis contrariis ſiue non contrariis,ſed aliis quibuſcunque.Inſtit.de adempr.legat.in princ.

Ademptio legatorum an & quatenus vitiet legata. vide l 10. ff de reb.dub.

Adempta hereditas filio eſſe dicitur, quando non inſtituitur.l. ſicut certi.C.de teſt milit.Spieg.

Ademptio ciuitatis eſt,cum quis ſua ciuitate expulſus,in exilium agitur.

Adeo Feſto lib.1. duas habet ſignificationes, nam cum prima acuta effertur,idem ſignificat quod accedo: & in hoc ſignificatu variis eius verbi vſus eſt:vide inferius paulo, Adite. Cum autem tertia acuitur,idem eſt, quod vſque eo, Feſto lib.1 quo ſignificatu accipitur apud Vlpian.l.iuriſgentium,§.adeo. ff.de pact.l adeo ff de iuriſdict.Accipitur & pro,non ſolum,vt l.ne dum.§.ſi Titius Inſt.de rer.diuiſ.Prat.

Adeptus poſſeſſionem non videtur is, qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit Iabolen leg.72.de acq.poſſ.

Adespota & hermæa dicuntur omnia iſta,quę dominum,aſſertoremque nullum habent, ſed eius domini ſunt, in cuius territorio inuenta fuere. Gothofr.ad § nullius 7.inſtit.de rer. diuiſ.Galli communiter eſpauas vocant,ex Connan 3.cap.4.

Adesse ea non videri,quæ caſu adſunt recte ex Pauli ſententia colligit Bart l.quæſitum 78.§.fin.de legat 3 Prat.vid.Abeſſe.

Adesse dicitur, quod cuſtodiæ cauſa abeſt.l.10.§.8.de inſtru.& inſtrum.leg.Brederod.

Adesse,i.autoritatem interponere.Gothofr.ad l.4. C.de autor. præſtand.

Adesse cauſæ ſuæ, vel etiam alienæ: iudicio: ad iudicium:die cognitionis:in locum inhoneſtum: auditorio:cauſæ agendæ, & ad agendam cauſam. Briſſ.ex ll.ff.& C.

Adesse,pro præeſſe,quidam accipi exiſtimant in l.2.C de ſtat. & imag.Prat.

Adesse nolle, S.C. verba, non vtique exigunt vt latitet, ſed & ſi contemnat venire:hoc eſt,non ſolum latitans, ſed & venire contemnens,adeſſe nolle dicitur,l.ſi eum 28 § 1. de fideic.lib Prat.

Adesse trifariam accipitur. Adeſt,qui præſens eſt,cui contrarium Abeſſe. Secundo adeſt,qui auxilio eſt,fauetque: ſic adſunt proprie aduocati,patroni & amici, teſte Donato in Phor. Tertio ſignificat aduenire. Huc ades ô formoſe puer:i:huc veni.Spieg.

Adesse pro aduocationem præbere,cauſam alicuius patrocinio ſuo defendere,in leg.6.ff de poſtulando.leg 1 § aduocatos ff. de var.& extraordinariis.Dicuntur etiam adſiſtere, qui aduocationem præbent.leg.54 ff.de rei vind.

Adfatus diuini,leg.6.circa fi.C.de natur.liber.vid Affatus.

Adfectare eſt pronum animum ad faciendum habere, Feſto lib.1.Prat.

Adfectatas tutelas eas dici putat Ant Aug. lib.ſing.ad Modeſtin. quæ in numerum earum, propter quas quis excuſatur, non veniunt.Cod.qui mun.tutel.l & qui non ſunt.de tutor.& curat.dat.&c. affectate nuptias.vide affectare, affectatio.

Adfectio domeſtica,vide l.1. ...de neg geſt.

Adfectio non delinquendi,l.4.C.de acquir.& retin.poſſeſſ.

Adfectione maritali nulla maior eſt,Gothofr.ad d.l.13.C.de neg geſt.vid. affectio.

Adfectione patris diligere aliquem leg 8.C.de oblig & act.

Adfectione accendi.l.1.§.10.C.de Latin.libert tollend.

Adfectus, cogitatio conſilium non punitur, niſi ſequatur effectus,l.1.§ 2. in fin.ff quod quiſque iur. leg 68 ff de furt.l 18. §.8 ff.de pœn.l.53.in fin & l 225 in fin. de verb.ſign. fallit tamen in l.66 de furt l.1 ff.de extraord crim.vid. affectus.

Adferrum damnari,vid.ſupra in voce Ad.

Adfiliari,vid Eccleſia.

Adfine, quod cum re ipſa aliquam habet ſimilitudinem, aliquam adfinitatem:plura exempla ex iure noſtro collegit diligenter Apellus cap 7 method.Spieg

Adfinis appellatione,vxor quoq; venit,l.5.C.de hered.inſtit.

Adfinitas,appellatione familiæ venit,aliis deficientibus.l.5. C de verb ſign.

Adfinitas dicitur durare diſſoluto quoq; matrimonio. Nam gener & nurus dicuntur diſſoluto matrimonio. Gothofr.ad d. l.5.C.de verb.ſign.

Adfinitas eſt ciuile vinculū, ex nuptiis ſponſalibuſve deſcēdens.Ciuile recte adiectum eſt. Legitime enim contrahi non poteſt, inter legibus vetitos § adfinitatis Inſtit de nupt vinculum apte dicimus. adfines enim iungi ſcribit Paul. leg aut affinitate ff de procur. Ex ſponſalib.optima ratione additur. Nam & inter ſponſos adfinitatem eſſe Neratio placuit leg. quod Seruius.ff.de condic.cauſ dat.Quod ciuile vinculum adpellamus, Azo in ſum.C.de nupt. regularitatem, Ang Clauiſius in ſumm.in verb Matrimonium 1c. imped.proximitatem vocarunt. Adfinitas καταχρηστικῶς in leg. quod Seruius. ff.de cond. cauſ.dat. ſumitur pro quadam neceſſitudine & leg.non ideo ff.de hered inſtit.Prat.vid.Affinitas.

Adfines in agris ſunt vicini, qui confines agros poſſident. l. pen.ff.fin.regund Quod Feſt.lib.1.not. Adfines etiam ſunt vito,vxoris cognati:& vxori,cognati viri:dicti ab eo,quod duæ cognationes,quæ diuerſæ ſunt,per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: quorum nomina fere hęc ſunt,Socer,Socrus.Gener,Nurus.Nouerca,Priuignus, & alij vlteriores, quibus, pro,præpoſitio ſolet accedere leg 4. §.adfines,ff.de grad.

Adfinitatis itaque contrahendæ cauſæ fit ex nuptiis:quanquam & ſponſalibus contrahatur.l.8 ff.de condict.cauſ. da Quinimo & ex ſeruilibus contuberniis contingit. l.34 § 1. in fin.ff. de ritu nupt.Briſſ.

Adfirmatores appellantur, qui idoneos eſſe tutores in iure adfirmant:quos fideiuſſorum vicem ſuſtinere ait,l.4.in fin. ff.de fideiuſſor.tutor. His ſimiles ſunt,quos vulgo certificatores vocamus.Briſſ.

Adgnasci, eſt agnatum fieri. l. qui in adoptionem de adopt. Propriè de filiis & ſuis hæredibus dicitur. Adgnaſci dicuntur filij, qui poſt teſtamentum naſcuntur, & in poteſtatem noſtram ſubiiciuntur l 3.l.6 §.primo ff.de iniuſt.rupt.leg.ſi filiuſfamil.de teſtament milit. Adgnaſci & ſuccedere,differre conſtat ex leg ſi quis.§ 1. de iniuſt rupt.teſtam Briſſ.Adgnaſcitur ſuus hæres,quinque modis vid Vult com.Inſtit quib. mod.teſtam.infir.ad § 1 num 2.ac ſeqq Hodie vnica adgnatio, ſeu vnicus adgnaſcendi modus, qui ſcilicet fit per adoptionem, vſitatus eſt ibid.n 6.

Adgnati autore Caio ſunt, qui per virilis ſexus perſonas cognatione iuncti ſunt,quaſi à patre cognati:velut frater eodem patre natus: fratris filius,nepoſve ex eo: item patruus, patrui filius,nepoſve ex eo l 7.ff.de legit.tutor. Quæ lex etſi ex Caij lib 1. Inſt tranſcripta, inſcriptione id ipſum teſtante,dicatur: in eo tamen Inſtit. Caij lib qui hodie circumfertur,ſub tit.de inteſtator.hæreditatibus,paulo aliis verbis Adgnati definiuntur eſſe per virilem ſexum defuncto propinquitate coniuncti: quales eſſe ibidem ait conſanguineos fratres, ſiue ex eadem matre,ſiue ex diuerſis genitos:Item patruum i.fratrem patris: & fratres patrueles, id eſt, de ſingulis germanis natos: inter fœminas vero ſolam ſororem conſanguineam adgnatam, & germano ſuo defuncto ab inteſtato ei adgnationis iure ſuccedere: reliquas vero fœminas, hoc eſt, amitam patris ſororem, vel fratris filiam, maſculis propinquis adgnationis iure non ſuccedere Paulus Adgnatos definit, cognatos per patrem ex eadem familia: & inter agnatos,& cognatos hoc intereſſe tradit, quod inter genus & ſpeciem.Cognatio, cognatus ſunt genus:agnatio,agnatus,ſpecies. Nam qui eſt adgnatus, & cognatus eſt: non vtique autem omnis qui cognatus eſt, & adgnatus eſt: alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt. Hodie tamen, adgnatorum & cognatorum differentia ſublata eſt, Auth. poſt fratres,Cod.de leg t hæred. A proximis autem qui differant agnati,vid l 5 Cod.eod. Vlpian.porro in leg.2 ff.de ſuis & legit adgnatos definit,cognatos virilis ſexus ab eodem ortos. Idem,in Inſtit. fragmentis tit.11 adgnatos ait eſſe à patre cognatos,virilis ſexus per virilē ſexum deſcendentes,eiuſdem familiæ Briſſ.Alcia.l.3 pate c pen.agnatos putat dicit quaſi adnatos,&ſic iuxta nos natos.

d

Sicut Plin adnata membra dixit, quæ prope alia ſuboriuntur, vt in digitis videmus. Filius igitur patri ſuo nō adnatus, ſed natus eſt: quod ſi filiorum, non contemplatione patris, ſed inter ſe mentio eſt, tunc adnati ſunt: quia omnes iuxta ac prope eodemque gradu geniti ſunt: vnde lex ait: proximiores ex agnatis ſui dicuntur. l. Iuriſcon. § 1. ff. de grad. Agnati vero Reuardo lib. Vari 5. c. 1. inde nomen habere videtur, quod iure ciuili nō in domo nati ſint patrifamilias (in ea enim liberi, qui ſunt in poteſtate, duntaxat naſcuntur) ſed quod familiæ adnaſcantur. Et eſt quidem agnationis nomen ciuile, vt familiæ, gentis, & generis: cognationis autem ſanguinis nomen eſt, & naturale, quod interdum in nomen agnationis tranſit. Cognati dicuntur, quaſi ſimul nati, quaſi ex vno nati, quaſi commune naſcendi initium habentes l. 1 in princip vnde cognat. Et idcirco agnati, inquit Modeſtin. & cognati in hoc differunt, vt in cognatis etiam agnati contineantur, in agnatis non vtique & cognati. v. gr. patris frater, id eſt patruus, agnatus, & cognatus: matris frater, id eſt auunculus, cognatus eſt, agnatus non eſt. l. 5. vnde legit. Ideo patruus cognatus eſt & agnatus: quia non ſanguinis ſolum, ſed etiam generis ratione inter fratris ſui, h. e. mei patris, familiares mecum numeratur. Auunculus autem non agnatus eſt, ſed cognatus duntaxat: quia mihi non generis. ſed ſanguinis tantum ratione coniunctus eſt. Et hoc inde potiſſimum: quod fœminę, conſideratione quadam generis gentiſque ciuili propriam nullam ducant familiam. Per in manus enim conuentionem vna cum marito familia, vna domo concluduntur.

Adgnatorum appellatione continentur & fratres conſanguinei, Gothofr. ad rubr. C. de legit. hæred. Agnati dicuntur, vel natiuitate, vel adoptione. Nam qui adoptabatur iiſdem fiebat agnatus, quibus pater eius adoptiuus fuerat & legitimam eorum hæreditatem habebat, vel ipſi eius. l. 2 §. 2 de ſuis & legi. Natiuitate vero agnati fiunt duobus modis: vno, qui per virilis ſexus cognationem viuo patri familias coniunguntur: altero, qui patre mortuo nati ſunt, quos appellant communi nomine poſthumos ſuos. Filius, qui viuo patre natus eſt, agnatus dici non poteſt, in recta enim linea verſatur, cum agnati ex latere domum duntaxat attingant, leg. 7. ſi tab. teſtam. ideoque gnatus vel filius dicebatur, non agnatus. At poſthumus ſuus, filius dici non poteſt, nullus enim eſt filius ſine patre, vt nec pater ſine filio. Quia tamen patrefamilias mortuo, eius familia omnino non extinguitur, ideo qui filius eſſe non poterat, agnatus efficitur, leg 3. de iniuſt. rupt. & patri (hoc eſt, paternæ familiæ) agnaſci dicitur. Illud igitur quæſitū eſt, an hic agnatus, appellari proximus, & cum ſuis heredibus numerari poſſit. Et poſſe quidem reſpondit Pompon. his verbis: Filius patri agnatus proximus eſt l. 12. de ſuis & legit Et hoc nimirum illud eſt, quod hunc in modum Cicer ſcribit de Oratore lib. 1. Num quis eo teſtamēto, quod paterfamilias ante fecit, quam ei filius natus eſt, hereditatem petit? Nemo, quia cōſtat agnaſcendo rumpi teſtamentum. Recentiores quidam, cum hæc non conſiderarent, addere huic Pomponij reſponſo negationem contra omnium exemplarium fidem, non dubitarunt. Non recte, vult enim Pompon. filium patri agnatum, hoc eſt, poſt patris mortem natum, teſtamentum rumpere, & heredem patris proximum eſſe. Nec alio ſenſu proximiores ex agnatis ſui dicuntur, leg. 10 ff. de gradibus. ſui hæredes agnaſcuntur, leg. 3. §. fin. de liberis agnaſc. Siquidem ex agnatis omnibus nulli ſunt iis agnatis proximiores, qui patri agnaſci dicuntur, h. e. poſthumis ſuis. Nec eſt. quod quis obiiciat, quam vt liberi repudiant bonorum poſſeſſionem ſui hæredes, eandem illos quaſi legitimos habere incipere, & per conſequens recte inter agnatos, etiam ſuos heredes poſſe numerari, idque Vlp. ſibi voluiſſe leg. 2. in princ. vnde legit. Illius enim reſponſi ſententia eſt, liberos duplici iure ad parentum inteſtatorum hereditates admitti, nimirum vel ſuo & legitimo iure ſimul, vel legitimo ſolo. Proinde ſi à ſuo iure receſſerint, quod fieri repudiando ſolet, ſupereſt illis ius legitimum: quo iure præferri rurſus cæteris legitimis, hoc eſt agnatis, in repudiata ſucceſſione conſueuerunt, non ſuo quidem, hoc eſt proprio, ſiue innato iure, ſed iure legitimo. leg. vlt. in princ. de bon. dam. liberi igitur, ſui heredes ſunt & legitimi ſimul, non agnati: agnati autem legitimi ſunt, non ſui, iis exceptis, qui patri agnaſci dicuntur. Sui enim aut naſcuntur, aut agnaſcuntur: adde infra verbum Agnata.

ADGNATI, cùm de furioſis agitur, curatorum loco multotiens ponuntur Briſſ.

ADGNATA, Agnati. inf. ſuo loco.

ADGNATIO eſt cognatio ciuilis, quę per mares contingit. l. 4 §. et gnationib. de gradib. vel ipſa per mares conſanguinitas, & coniunctio vt ſup Accipitur & pro ipſa natiuitate Prat.

ADGNATIO eſt ſuorum, l. 1. l. 8. poſthumorum. ff. de iniuſt rupt. teſt Agnata etiam dicuntur ea, quæ ex mancipiis vel pecoribus naſcuntur ac vel gregi vel ſeruitio accedunt, l. Paulus. §. 1. ff. de pig. l. vxorem. §. ſoror. 1 ff. de le. 3 l. eum qui §. non ſolum, ff. de furt. Hinc agnum, pecori ouillo agnatum dictum putat Varro lib 4. de ling. lat. vid. Briſſ. vlt. edit.

ADGNOSCERE (vid. infr. Agnoſcere) præter vulgatem ſignificatum, eſt admittere, recipere, teneri, præſtare. Hinc

ADGNOSCERE periculum, ſumptus, onus, onera, noſtris ſignificat, de periculo, ſumptuque teneri, periculum præſtare, onus ſubire, de oneribus teneri, eaque præſtare.

Adgnoſcere vſurarum onus Paulus dixit. l. quæro. ff locat. pro, vſuras in ſe recipere, & earū nomine teneri. Sic vectigal agnoſcere Vlp dixit l 2 §. ſequitur. ff. de hæred. vel actio. vend. hoc eſt, in ſe recipere, & præſtare.

ADGNOSCERE legatum Modeſtino: l. nihil 12. ff. eodem, eſt illud accipere, probando defuncti iudicium. Prat.

ADGNOSCERE hæreditatē, bonorum poſſeſſionem, pro admittere & acceptare, & conſtituere ad ſe pertinere. crebro in Pandect. legitur. Et agnoſcere bona, eodem ſenſu. Sic agnoſcere liberos dicimus, quos vt filios noſtros admittimus, l. 2 & toto tit de agnoſ. lib Sueton. in Auguſt. cap 85. Ex nepte Iulia, ait, poſt damnationem editum infantem adgnoſci alíque vetuit. Briſſ. Adgnoſcere partum: filium: nepotem, Briſſ.

ADGNOSCERE iudicium defuncti, eſt amplecti & comprobare voluntatem, l 8. § ſi conditione, & l. 12. ff de inoffic. teſt. Adgnoſcere autem vt à querela inofficioſi repellatur, videtur, qui quale quale iudicium defuncti comprobauit l. vltim. ff de inoff. Itaque non tantum, qui in teſtamento adſcripſerit poſt mortem patris conſentire ſe: ſed & qui alias voluntatem probauerit: veluti ſi ex teſtamento legatum petenti aduocationem præbuerit, procurationemve ſuſceperit, vel quod ſibi ex teſtamento conditionis implendæ cauſa ab hærede, vel legatario datum fuerit; ſciens ceperit, legatumve ex teſtamento ſibi non adſcriptum petierit, agnouiſſe erit exiſtimandus. l. 3. §. ſi conditioni l. 12. l. pen & l. vlt. §. eod in fine. Sed etſi hæreditatem ad hæredibus ſcriptis euicerit, vel res ſingulas, ſciens eos hæredes eſſe, aut conduxerit prædia: aliudve quid ſimile fecerit, vel ſoluerit hæredi, quod teſtator debebat, vel ab alio ſibi legatam rem, quam ille ex teſtamento conſecutus erat, acceperit, videbitur adgnouiſſe leg 23 § pen. l. pen §. vltim. ff. eod Adgnouiſſe etiam debitor, ancillam ſuam pignori obligatam manumittere rogatus, defuncti creditoris voluntatem videtur, ſi ab hærede conuentus, vſus eſt exceptione. vel alias voluntatem ſuam oſtendit, l. 45 ff. de fideic. liber. Briſſ. vide inf. Agnouiſſe.

ADGNOSCERE tutelam dicitur, qui adminiſtrationem ſuſcipit, pupillique negotia gerit, ſiue etiam conſenſit ſiue attigit, non etiam ſi monuit ſolum, l ſi filiusfamilias ff de tutela. Adgnoſcere videtur, & qui conuentus excipit, vel alias voluntatem ſuam oſtendit leg 45 ff. de fideicom. lib Prat.

AGNITI natales in S. C. intelliguntur de ingenuis, l. 3. ff ſi ingen. eſſe dic. Prat.

ADGNOSCERE ſententiā, eſt acquieſcere ſententiæ Briſſ. ex ll ff.

ADGNOSCERE ſeruum: ſigna: id eſt, recognoſcere. Briſſ. ex ll ff.

ADGNOSCERE bonam fidem Vlp. l. quoties 9. §. denique ff de adm. tuto. pro, bona fide, & iuſtam litem inſtituere, & in ea bona fide verſari. Prat.

ADGREDI, prouocare, in l. 1 §. arietes, ſi quadru. pauper. Briſſ. vid. inf. Aggredi.

ADGRESSORES dicuntur Prædones Vlpiano, l. quo naufragium § non tantum. ff. de incen ruin. Prat.

ADGRESSVRA eſt prædonum latronumve impetus. Alex. Imp. qui eā caſibus fortuitis connumerat, l quæ fortuitis. C de pig.

ADGRESSVS prædonum, impetus, inſultus rapina, & prædatio, adgreſſura, eidem, l. ex facto, 17. § ſi quis autem. ff. ad S. C. Trebell. Prat. Briſſ.

ADHÆC, pro Præter hæc cap. verum §. adhæc. 36. diſt. c. cupientes. §. adhæc de elect lib. 6 Aliquando exponitur pro circa hæc: vt per Archidiaconum. cap. vno circ. finem de relig domib. li. 6 Aliquando aduerbialiter & continuatiue ponitur, l. 1. §. Adhæc, Cod. de annal. except. §. adhæc, de pace iuramen. firm in feud. Alb.

ADHÆRENS alicui, vnus ſpiritus eſt cum eo, c. damnamus. de ſum. trin. Alb.

ADHÆRENTES qui dicantur, vide ornatiſſime per Felinum in rub. de treug & pac. in 5. col. verſ. 5. declaratio & an adhærens vtatur eodem iure, quo ſuus principalis, vide pulchre per do. And. Barbat. conſilio, 38. per totum: maximè in col. pen. in fin. in 1. volum. & Adhærens an veniat cum adhærentibus, vid. eundem Barb in conſil. 11. in 11 & . 6 col. in 2. volum. Alb.

ADHÆRENS, connexum, contiguum & acceſſorium, quomodo differant, explicat Alber. in l. quæ religioſis ff de rei vendic.

ADHÆRENS cauſæ pro ſuo intereſſe, non cenſetur noua perſona, ſed eſt adminiculum ad eandem cauſam: ita ait Ioan. Bapt. Ferretus conſ 385. n. 8. li 2 Ioan. Fr. Decian.

ADHIBERE, h. e. præſtare, dare, apponere, adiungere, facit, l. qui venenum, ibi: quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum, eius cui adhibitum eſſet, naturam mutet. de verb. ſign. Sic Adhibere diligentiam, Adhibere morem, l. illud, ff. de per. & comm. Adhibere procuratorem debet minor, ſi conueniat

debitorem

debitorem vt ei ſoluatur pecunia: i. a ferre : adducere, adiungere, l. ait prætor §. 1 ff. de minoribus Rebuff.

Adhibere pro accipere, admittere, l. fin §. hac actione, ff. naut. caupon. ſtabulat. ibi: culpæ ſcilicet ſuæ imputaturus, qui tales adhibuerit. Rebuff.

Adhibere etiam teſtes dicitur, qui adſumit, admittitve apud Arcad. l. t §. 1. de teſtib Prat.

Adhibere heredem fratri, id eſt, adiicere l. 85 Inſt Briſſ.

Adhibere poſtulantem eſt Aduocatum cauſæ ſuæ præficere, Vlpiano l. obſeruare. 9. § 4 de offic. proconſ.

Adhibere metum, inferre incutere metum.

Adhibere vim, eſt vim afferre, ſiue cogere, Adhibere dolum, l. 6. com. vtriuſque iudic. Adhibere fraudem, calumniam, eſt vti in negotiis agendis dolo, fraude, calumnia: ſiquidem huius verbi ſignificatio fere per verbũ vtor declarari poteſt. Spieg.

Adhibere ad ſatiſdandum, eſt fideiuſſorem date, Paul. l. de die §. 1. ff qui ſatiſd. cog. Prat.

Adhibere qui ſtipuletur, i. cuius nomen ſtipulationi inſeratur vel adnciatur. Briſſ ex ll. ff.

Adhibere, pro conuocare, citareve. Vlpia. l. nam ita, de adopt. Adhibitis etiam qui contradicerent, id eſt, qui læderentur confirmatione adoptionis. Spieg.

Adhibere ad actum aliquem, ſiue in ius vocare. Vlp. l. nam ita d·uus. ff. de adopt. quo ſenſu vtitur ſæpe M Cicero. Prat.

Adhibere, reiterare interpretatus eſt Damaſus pontifex c. pct il'icitam r. q 7. atque ita accipi debet in c. ventum 1. q 1. Prat.

Ad honorem Prætoris venire: Vide in l. ius autem ciuile, de iuſt. & iur. item Old. in teſtaur. polit. Spieg.

Adhuc, i. vſque in præſentem diem, vel huc vſque, l. poſt rem, de tranſact. ibi: quia adhuc lis ſubeſſe poſſit, tranſactio fieri poteſt.

Adhuc nondum pro nondum, Briſſ. in parerg.

Adiacentes, i. confines, in Auth. de ſanct. epiſc § ſi autem.

Adiacentia poſſeſſionum quæ ſint, vide not. l. 2. C. de bon. vacant. lib 10 l. libertinorum. § chartis, de leg. 3. Interdum in ſingulari adhærentiam ſignificat, vt atteſtatur Albet.

Adiacentia, quæ alicui rei mobili, puta domui fundove, cohærent. Sic adiacens prædium, quaſi iuxta iacens & adhærens, leg. 1. §. ex incendio, ibi. proinde ſi ex adiacentibus prædiis, ff. de incend. ruin. naufr. l. ſi finita, §. ſed etſi plures, ff. de dam. infect.

Adiectamentum, l 242 ff. de verb. ſig. Briſſ in parerg.

Adiecisse pro vendidiſſe interpretantur apud Paul. in l. 2. §. tueor. ff pro emptor, Spieg.

Adiectio pretij additamentum, i. cum quis rei venditæ intra præſtitutam diem precium, vel pecunia vel qua alia ratione, adauget, l. 10. & 11. §. fin. de in diem addict. l 41. de rei vin. quæ vſurpatur non ſo'um in priuatis venditionibus, ſed & publicis, quæ fiunt ſub haſta, aliiſque ſolennibus adhibitis. Hanc Gall. appellãt Enchere, i. precij rei ſub haſta vendendæ & addicendæ augmentum. Hinc tit. C. lib 10. de fide & iure haſtæ fiſcalis, & de adiectionibus: Sic enim eo loco legendum Vet. lib. confirmant. Græci adiectiones ὑπερθεματισμοὺς vocant. Prat. vid. infra, Adiicere interdum.

Adiectio dominij, acquiſitio eius eſt, quæ ſola legis autoritate defenditur.

Adiectio bonorum, vbi proprie non eſt hæreditas, ſed ſola principis autoritate quis pro hærede habetur, §. 1. & in rubr. de eo cui libr. cauſa bona addic. Sic

Adiectio pignorum in cauſam iudicati captorum, cum domini conſenſu, non expectato iudicis præcepto, venduntur l. à diuo Pio, §. ſi pignora ff. de re iud. Corraſ. l. ſeruitutes. 4. num. 16 ff. de ſeruit.

Adiectione familiarum, cuius meminit Tacitus lib 17. facultatem accipi conceſſam extraneis, vt ſe in familias Romanorum insererent. & adiicerent, hoc eſt, vt iis qui vellent, concederetur ciuitas Romana, dum in alicuius ciuis nomen gentemque tranſirent, tradit Connan. lib. 2. cap. 7.

Adiectiones Iuſtin. Inſt. §. fin. de ſucceſ. liber. accipere videtur pro modis Rom. ciuitatis, familiarumque Romanarum ius aſſequendi, ſi Alciato credimus: qui tamen non negat, eo in loco Accurſij interpretationem probabilem eſſe, vid. c. 17. lib. 1. Prat. Spieg.

Adiectvs, vide mox infra.

Adiiciales cœnæ: Lege ſeptemuiri.

Adiectus alteri ſtipulari non poſſum, ita vt alteri illi ex ſtipulatione mea acquiratur obligatio, ſed vt alteri illi ſoluatur, hoc ſtipulari poſſum. Is vero in cuius perſonam ſolutio cõfertur, vulgo Adiectus dicitur: Et huic ſolui debet, non hæredi ipſius: quia Adiectio illa eſt perſonaliſſima. vid. Vult. commẽ. Inſt. de inutil. ſtip. §. 3. n. 2. 3 4. & ſeqq. itaque adiicitur hoc ſignificatu is cuius perſona non acquirendæ obligationis, ſed ſolutionis tantum gratia, ſtipulatione comprehenditur. Briſſ.

Adiectus fundus intelligitur quando melior allata eſt conditio, l. quod autem, de in diem addictio.

Adigere, vid. mox infra.

Adiicere in diem eſt rem penes emptorem collocare, hac lege. niſi quis intra diem certam meliorem conditionem attulerit, Cuiac. d. tract. 3. ad African. fol. eod.

Adiicere eſt paciſci de adminiculis, & acceſſionibus, & vt Iuſtinianus loquitur, pediſſequis emptionis, ſalua & integra emptionis ſubſtantia, Cuiac. r 4 obſeru. 18 Gothofr. ad l. 72. in pr. de in diem addict.

Adiicere pro conſentire, notat Spieg.

Adiicere eſt quaſi iuxta addere: verbũ enim adiicio idem eſt, quod adiungo, addo. Sic adiici dicitur qui alicui cohæres adiungitur, l. 7. ff. famil. erciſc. l 89. ff. de hæred. inſtit vnde adiectus hæres. pro cohærede. in eundemque ſenſum adiungendi & adhibendi verbis IC. vtũtur l. 6. l. 85. & l. 14 in fin. ff. de tur. codic. Briſſ. Adde Cuiac. tract 3. ad Afric fol. 34.

Adiicere interdum valet meliorem conditionem adferre, auctarium adiicere, & omnino addere aliquid ad pretium, pluriſq; licitari. l. 7. ff de in diem addictio. Inde Adiectiones pro incrementis & additamentis pretij, licitationibuſque quibus aliquid ad prius pretium adiicitur. l 4. l 10. l. 11. § pen. l. vl l. 15. ff. de in diẽ addictio. Sic adiectiones admittere in l 21 in fin. ff. ad municip. quas vulgo dicimus Encheras recipere: notauit Ant. Auguſt. lib. 2. Emend. c. 3. Adiectus dicitur qui obligationi ſolutionis gratia adiicitur l. 59 ff. de ſolut. veluti ſi ſibi aut Titio dari quis ſtipuletur. Nam Titij perſona in hoc tantum cõprehẽditur, vt ei recte ſoluatur, l. 56 § qui ſibi ff. de ver. obl.

Adiisse videtur tacite, qui petit tempus ad deliberandum: niſi repudiet: olim ſecus fuit, l 19 C. de iur. deliberand. l. 69 de acquit. hæredit. Gothof. ad l. 23. § 14. ibi: ſi nõn recuſauerit, C. de iure deliber. vide Adeo, Adire.

Ἀδικία iniuſtitiã, Inſtit. de iniur. in prin.

Adimendi verba, qualitatem, & modos vide in tit. de adimẽdi legat. Quando lex adimit libertatem, pro non ſcripta habenda eſt, Terentio Clementi l. vnic ff. de adempt. libert. vide Pertinere.

Adimi nihil poteſt, quod non antea datum eſt. vide Alciat. 33. præſumpt. 42. Gothofr. ad l. 3. C. de codicill.

Adimplere verbum rariſſimum, quo Imp. vſus eſt Inſtit. de contrah empt. § ita tamen & in l. 8 §. 1. C. de codic. Idem quod impleo. Spieg.

Adimplere creditorem eſt ſoluere creditori, vid. l. 4 C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10 Gothofr. ad l. 43 § 1. ibi, curatorem adimplere ff. de adminiſtr. & peric. tut.

Ad instantiam: iſtæ actiones ſonant, quaſi diceretur, ad petitionem, ſeu preces alicuius: & hoc facit maxime pro inſtrumentis & actis iudicij, in quibus dicitur, ad inſtantiam talis promiſit, vid. Fel in c cum M. Ferra. col. 2. v. no. 2. de conſt.

Ad instar etiam apud Iuriſconſultos legimus. Alb. Seruius dici negat ad inſtar. Beroaldus item apud Apuleium monuit nos ſimpliciter dicere Inſtar. Vlp. ait, Publiciana ad inſtar proprietatis, non ad inſtar poſſeſſionis reſpicit, l. ſed & ſi res ff. de public. in rem act. vide Inſtar. Spieg.

Adipisci iudicium, ſiue ius, eſt ius obtinere. Prat.

Adipisci dominium. l. 8 C. de bon. autorit iud. poſſid.

Adire iudicem, arbitrum, magiſtratum vel pro tribunali, vel per libellum: i. accedere. Briſſ. Prætorem, vel ad prætorem in ius adire, Briſſ. ex Cic. & l. 6. de feri Hinc aditio prętoris. Briſſ.

Adire hæreditatem, eſt amplecti & agnoſcere ſeu admittere hæreditatem, accedere ad hæreditatem, & vt Græci dicunt προσελθεῖν τῇ κληρονομίᾳ.

Adire bona, idem fere l. 1. C. de teſta. mil. Recta via; ſolenniter, adire hæreditatem, i. ad ſucceſſionem accedere l. 3. C. de iur. deliberan. & alibi. Etiam ſubire hereditatẽ dicit Paulus, l 181. de reg. iur. Briſſ. Adire hæreditatis inſtitutionem, nomẽ, teſtamentum. vid. Cuia. 7. obſ. 18 & Gothof ad l 1. C. de teſt. milit.

Adire autem hęreditatem cenſetur qui declarat ſe heredẽ fore: quod fit aut verbis & nuda conteſtatione, aut re ipſa, & facto aliquo, quo ſe bona mortui apprehendere teſtatur: nempe ſi filiusfam ſe immiſceat bonis paternis: vel extraneus in defuncti bonis, ſe tanquam dominum gerat, i. ea faciat, quæ dominus quiſque in rebus ſuis facere ſolet, l. pro herede. l. gerit. l. ario l. per procurator. de acquirend. hered. Gœd. de verb. ſig & Briſſ. lex.

Adire videtur, qui aduerſus teſtamentum patris mouet querelam falſi l. 14. ff. de bonor. poſſeſſ. Gothofr. ad l. 3. C. de rep̃ud. vel abſtinend. hered. vid. ſupr. Adiiſſe.

Adire, pro immiſcere, l. 1. C. ſi tut. vel cura.

Adire hereditatem ac pro herede (id eſt) pro domino ſe gerere, fere idem. Aditionem tamen à geſtione pro herede, à patre diſtinguit I.C. in l. ſi qui mihi §. ſed quid ff. de acquir. hæred. & in l. eum qui. ff. eod. titul. vt annotat Goueanus lib. 1. variar. lect. c. 25. Proprie autem adire & cernere hereditatem, item pro herede gerere, dicuntur alieni ſeu extranei heredes, qui alias heredes non ſunt: at ſui & neceſſarij dicuntur ſe immiſcere. Ideoq; hæc ſeparantur. l. 3 fin l. 4. Quib. ex cauſ. in poſſ. eat. l. 7. §. reſtitutus. de min. Extraneus enim alio ad alienam familiam adibat: At filiusfam. non alio ibat, ſed permanebat

neque aliud quippiam noui cœptabat, niſi quod, quas res antea non omnes attigerat, earum ſe liberæ adminiſtrationi immiſcebat. Hot. vid. infra Aditio.

ADIRE heteditatem & bonorum poſſeſſionem petere, Paul. æquiparat, l. is qui de leg. præſtan. tametſi Aditio hereditatis; quia illi è ciuili iure origo, perpetua eſt. l. licet. C. de iur. delib. Bonorum vero poſſeſſio, quia à prætore cauſam habet; temporaria eſt. Nam prætoris officium anguſtiore clauditur tempore. Hinc filius ſine patris iuſſu poteſt agnoſcere bonorum poſſeſſionem: adire autem hereditatem non poteſt, niſi ſcrutata patris voluntate, cum facile peti poſſit, non excluſa ſpatio temporis. Hæc eſt germana ratio diuerſitatis inter aditionem hæreditatis, & bonorum poſſeſſionem. Prat.

ADITIO, mox infra.

AD irritum reuocare. l. 7. C de reſtit.

ADITES vocitantur atrici à I.C. atque liminarchæ fœminis excubantes, fœminæ dicuntur atricæ Plautus: ſimiliter tum atricea clementer non fota eſt, inquit, munere occupauit. De his atricis hæc Maro: Armiger ante fuit: fiduſq; ad limina cuſtos. Seruius 9. Æneid. interpretatur. Æditiuus fuit, ingenti honore, illic enim & epulabantur, & Deos colebant; cenſus autem omnis illic ſeruabatur: quod & Plautus docet in Aſina. in qua inducit Sauream ſeruum Attrieſem in tota familia plurimum poſſe. Hi principis limen curabant: ad limina, quemadmodum ad pedes: à memoria, à libellis, à pugione, vocitantur à Luciano lib. 2. de Aſino aureo. Ioh. Baptiſt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Agric. lib. 1.

ADITIO hereditatis, eſt ſpecies q. obligationis, l. 5. C. de her. act.

ADITIO quandoque ſimpliciter ponitur pro aditione hereditatis. Briſſ. ex ll. ff. Theophilo hereditatẽ acquirere, in extraneo dicitur aditio: in neceſſariis immiſtio. Et hæreditatem nõ admittere in extraneo dicitur repudiatio: in neceſſario, abſtentio. Huius Aditionis, ſeu adeundæ hæreditatis via, duplex in iure eſt: vna antiquior, vt ſcilicet Inſtitutus ſecũ deliberet, an heres eſſe velit, idq; certo temporis ſpatio: & interim dicebatur cernere, nempe an expediat hereditatẽ adire, nec ne: quæ via tantum patebat extraneis. Altera recentior & amplior, omniumq; heredum, ſeu extranei ſint ſeu neceſſarij, communis, vt videlicet inſtituti, deliberatione omiſſa, ſtatim ſine periculo adeant hæreditatem, inuentario ſcilicet legitime facto. Vult. in comment. Inſtit. de hæred. qual. §. 6. n. 5. 6.

ADITIONIS dies qui dicantur, vid. Gothofr. not. ad l. 2. ibi: ſpatium centum dierum. C. qui admitti ad bonor. poſſeſſ.

ADITVS domus, eſt anterior pars, ſiue introitus, l. ſi cuius, §. ſed ſi. ff. de vſufr.

ADITVM alicui præſtare, & redimere, i. acceſſum, tranſeundi ius. Aditus ad ſepulchra, i. eorum adeundorum ius. Ergo Aditus ab itinere, & via ſeparatur. Briſſ. ex ll. ff.

ADITVS iudicialis, l. 15. C. de iudic.

ADITVS iudex, vt aditus præſes prouinciæ, non male legitur in l. 7. & 16. C. famil. erciſc. Hot. in prætermiſſ.

ADITVS per obreptionem, leg. 5. C. quomod. & quand. iud.

ADIVDICARE eſt rei dominium iudicio attribuere (id quod in actionibus mixtam cauſam habentibus Iudici permittitur) ſeu iudicio peracto, rem controuerſam actori addicere, notat Alciat. de verb. ſignificat. *Zuerkennen, Zuſprechen*: cui contrarium eſt abiudicare, *aberkennen, abſprechen*. Sic rem huic adiudicare, & ab illo abiudicare. Hot. Prat. Adiudicare bona fiſco, l. 39. de iur. fiſ. Briſſ. Porro adiudicare pignus, addicere, & in ſolutum dare, quo diſtent, ex veritate textuum excutit acute, &, vt ſolet, fideliter Zaſ. in l. à diuo. ff. de re iud. Spieg. l. 21. de annu. leg. præſes prouinciæ adiudicat ea Reip. i. iudicio attribuit, aſſignat, propria eſſe decernit. Hot.

ADIVDICARE cauſam alicui, eſt ſecundũ aliquẽ iudicare. Hot.

ADIVDICATIO eſt modus acquirendi dominij, earum rerum, quas defunctus habuit, & quæ adiudicatæ ſunt: ac proprie habet locum in iudiciis diuiſoriis. Vlpian. l. 2. ff. fin. reg. Iudici, inquit, fin. regund. permittitur, vt vbi non poſſit dirimere fines, adiudicatione controuerſiam dirimat. Spieg. Vult. ad fin. §. de ſucceſſ. ſublat. & ad §. quædam actiones. 18. nu. 17. de actio comment. Inſt.

ADIVDICATIO neceſſaria, emptio voluntaria, Paul. in l. ſi pignori. ff. famil herciſc. Adiudicationes prætor tuetur, l. inter. §. ſi. famil. erciſc. ibid.

ADIVDICATIO, i. condemnatio. l. licet. ſi plures, vbi gloſ. ff. de procur. Ioan Fr. Dec.

ADIVNGERE ſe conſortiis ancillarum. l. 8. C. de ſeru. fugit. Adiungere tutores curatoribus: Adiunctiones fundo applicare. Briſſ. ex C. & Iul. Paul.

ADIVNCTVM cedit ſubiecto, tanquam digniori, aut continenti, ſine quo conſiſtere nequit. Secus eſt ergo, ſi ſubiectum vile ſit Adiunctum vero pretioſum. Ita tabula vilis cedit picturæ pretioſæ: charta vilis ſcripturæ. Vul. comment. Inſtit. ad §. 13. & omnino 23. de rer. diuiſ.

ADIVTOR idem eſt quod Actor. §. fin. Inſtit. de curat. l. ſolet. ff. de tutelis.

ADIVTOR tutelæ dicitur, quem (vt ſcribit Pompon.) ſolet Prætor permittere tutoribus conſtituere iis, qui non poſſunt ſufficere adminiſtrationi tutelæ: ita tamen, vt eum periculo ſuo eum conſtituant, leg. ſolet, 3 ff. de tutelis. Prat. Briſſ.

ADIVTOR pro ſcriniario ponitur, l. nulli. C. de num. & act. lib. 12.

ADIVTOR Cornulariorum (alij Cornicularioru) vacationem munerum grauium habet, l. vlt. ff. de iure immunit. Cornularij qui ſint, vid. infra ſuo loc. erant & adiutores Quæſtoris

ADIVTORES Quæſtoris βοηθοὶ ἤτοι σκινιάριοι, de quibus N. 16. miniſtri quæſtoris, quos ſibi ex ſcriniis memoriæ, libellorum & epiſtolarum, eligit propoſitis ſacroſanctis Euangeliis. Officium quæſtoris dicuntur Nou. 120. vid. Nou. integram de adiutoribus, Prat.

ADIVTORES Notitia Romani Imperij numerat inter officia Præfecti vrbi, l. per hanc. C. de aduoc. diuerſ. iud.

ADIVTORES olim officiis, leuandi laboris cauſa, dabantur, qui his vel ægritudine præpeditis, vel multitudine negotiorum obrutis, opem ferrent, l. 10. C. de numerat. lib. 12. l. 3. C. de diuerſ. offic. lib. 12 & in Notitia Imperij Romani perſæpe Adiutores ſacræ memoriæ, l. 13. l 14 eod. tit. Adiutores magiſtri officiorum, l. 5. C. de princip. agen. in reb. lib. 12. Adiutor vrbani officij apud Symmach. lib. 1. epiſt. 22 & Adiutor primicerij tribunorum notariorum in Notitia, quæ ſubiecta eſt Nouellæ 8. Briſſ. in prætermiſſ.

ADIVTORES Ducum, l. decimaoctaua § 5. C. de re milit. lib 12.

ADIVTORIVM diuinum, flebile, vltimum, ex ll. C. Adiutorium quis præſtare dicatur, Canoniſtæ indicant, in c. vlt. extr. de homicid. Spieg.

ADIVTRIX legio prima. Adiutrix cognomentum legionis Romanæ. Spieg. Eius meminerunt Impp. in l. vltima. C. de apparitoribus præfect. præt. & l. vlt. C. de caſtrenſ. pecul. lib. 12. in qua, Adiutrice noſtræ Reipubl. pro Adiutrice noſtra, vulgo perperam legitur. Briſſ. in prætermiſſ.

ADIVVÆ qui erant, diſces ex Notitia Imperij Rom.

ADIVVARE auxilio: exceptione: replicatione: reſcripto. Lex adiuuanda interpretatione. Adiuta negotia. Briſſ. ex ll. & C.

ADIVVARE, pro adminiculari, apud Paul. in legitima. ff. de pac. in vſib. feud. denotat opem ferre, & auxiliari. Eſt autem adiuuare, vt Nonius inquit, cum voluptate intueri, delectari, accendi, & de rebus nouis, magnis, inſolitis, & inuſitatis dicitur. Droſæus in methodo iur.

ADIVVAVERIT pro adiuuerit, in l. 15. § 1. ff. de manumiſſ. teſt. Briſſ. in parerg.

AD libertatem vindicta manumittendo, perducere, l. filius. ff. de dolo malo. Spieg.

ADLECTOS etiam dici putat Varro lib. 5. de ling. Lat. qui in collegarum locum ſuppoſiti ſunt. Prat. vid. infr. Allecti.

AD limina ſeruus, pro Atrienſi. Bud.

AD manus nummos non habere, venuſte dixit Africanus in l. tutor. ff ad SC. Velleia. pro eo quod & non minus elegans eſt, pecuniam ad manum non eſſe, vulgo aiunt, in promptu non eſſe. Spieg.

AD manum ſeruus is dicitur, cuius manu ad literas ſcribendas princeps aut quiuis alius vtitur: eſtque idem qui & à manu & Amanuenſis dicitur. Spieg. At hæc duo differre doctiſſimus Turnebus annotauit lib. aduerſ. 5. cap. 11. vbi amanuenſes ſerui ſunt à manu, qui excipiunt & ſcribunt. At ſerui ad manum alij ſunt, vt apud Cic. lib. 3. de orat & apud Liui. Inde ad manum cantari hiſtrionibus cœptum. Nam ad manum ſignificat, quod præſto eſt, quod in promptu, quod paratum eſt.

ADMENSVM vinum ridicule interpretantur pro vino ad menſam vendito: tametſi Holoand. annotat, alias deeſſe hæc verba, in l. ſi per emptionem. ff. de peric. & commod. rei vend. Eſt autem admenſum vinum, idem quod ſimplex menſum.

ADMENSVM opus. Admetiri oleum metretis: vinum amphoris: triticum modiis. Admetiendi dies. Briſſ. ex ll. ff.

ADMETIRI, verbum paſſiua ſignificatione ponitur in l. 35. § pe. ff. de contr. empt. & l. 36. ff. locat. Briſſ. in parerg.

ADMINICVLVM, adiumentum. Proprie dicitur ſuſtentaculum ſiue fulcimentum rei alicuius, vel ſine quo res non ſubſiſtit, l. inſtrumenta. C. de prob. Spieg. Prat.

ADMINICVLVM æquitatis, adminiculum alienum, appellationis, prouocationis, ex ll C.

ADMINICVLA, vid. d. l. inſtrumenta. & l. 2 §. 1. de conſt. pec. l. 1. ſi vſusfr. per.

ADMINISTER, i. magnus & præcipuus miniſter, vox Cic. familiaris. Ad enim habet vim intendendi.

ADMINISTRARE, idem eſt quod gubernare, gubernationem habere vel gerere, tutelæ vel curæ officium ſuſtinere, l. 22. C. ſi ex plurib. tut. vel cur. Sic

ADMINISTRARE tutelam, l. 10. Cod. de arbitr. tutel. Et adminiſtrare curam, l. 2, 4. C. de hered tut. vel cur. l. 14. C. de adminiſtr. tut.

ADMINISTRANDI, ſui patrimonij liberam poteſtatem habere, vid l. 2. C. de his quib. vt indig.

ADMINISTRATIO libera quæ ſit, vid. in l. filiusfa. ff. de donat.

adminiſtrationem rerum liberam, qualem dominus habet, procuratori commiſſam,barbari alcam & baſſam vocant. Ex Old.Spieg.

ADMINISTRARE actum,actiones,annonam,argentariam,bona paterna,res pupilli.Briſſ.ex ff.

ADMINISTRARE alteri, pro diſtribuere & impartiri: ſic heres fideicommiſſum adminiſtrat.Briſſ ex ll.ff & C.

ADMINISTRARE dicitur, qui quid alij reſtituit.l.ſi par.10.ff.de inoff teſt.l.3.ff.ad l.Falc.Prat.

ADMINISTRARE tacitum fideicommiſſum, eſt incapaci accõmodare tacite fidem de reſtituendo. Gotho.ad l 3.C.ad l.Fal.

ADMINISTRATIONIS appellatione apud Canoniſt. continẽtur tantum eccleſiaſtica officia, nimirum, exemplo tutoris, qui adminiſtrator in iure noſtro appellatur, dicituque habere officium.l.alienam.C.de procur.Spieg.

ADMINISTRATIO eſt gubernatio rerum,tutela vel cura,l.5.C. de magiſt conuen.l.11.C.arbitr.tut.

ADMINISTRATIONEM transferre ad curatores.

ADMINISTRATIONEM peragere.

in ADMINISTRATIONE tenere aliq.

ADMINISTRATIONIS periculo conueniri,l.3 C.de in lit.dand. tutor.& alibi.

ADMINISTRATIONIS periculo non ſubiicitur curator in litem,Gothofr.ad d.l.3.

ADMINISTRATOR is eſt,qui rerum publicarum,ſeu temporalium curam gerit:ut magiſtratus, qui iuriſdictionem exercet, Azo.C.de adminiſt.reip.lib 10 in rubr.

ADMINISTRATOR piarũ actionum,l.46 §.3. C. de epiſc & cler.

ADMINISTRATORES in iure noſtro dicũtur maiores magiſtratus: quod illi ſolam merii imperij adminiſtrationem habeant, quæ vox eum comprehendit,qui alieno nomine,non proprio agit, vt atteſtatur Accurſius in rubric.de adminiſtr. reipublic. lib 11 C Quod & iuramenti formula probatur,qua iurant magiſtratus, occaſione traditæ adminiſtrationis fidem ſe Cæſari ſeruaturos.in auth.Iuriſiu.quod præeſt. Spieg.

ADMINISTRATORES ciuitatis,curatores dicũtur,l.præſes. C. de tranſact.per l.3 ff.de admin.rer.ad ciuit.pertin Hi ſunt qui ciuitatis negotia gerunt & adminiſtrant, quorũ officium explicatur ff.de admin.rer.ad ciuitat & C.eod tit.lib.11.Prat.

ADMISSIO pro permiſſu: quemadmodum admittere, pro fieri ſinere,nonunquam vſurpatur.Spieg

ADMISSIONVM officium in l.2 C.de priuile.eorum qui in ſacr. pal.lib.12. C. quod ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum ponitur in Notitia Imperij Rom. Admiſſionales dicebantur, qui principem adoraturos admittebant ,in l.vlt.C.de diuerſ.offic. lib.12.Lamprid.in Alex.Salutabatur vero quaſi vnus de ſenatoribus patente velo, admiſſionalibus remotis, aut ſolis his, qui miniſtri ad fores fuerant; cum antea ſalutare principem non liceret;hodie Camerarij vocantur. Admiſſionum etiam magiſtrum legimus apud Vopiſcum in Aureliano.Briſſ.in prętermiſſ.

ADMISSIO bonorum poſſeſſionis,l.vlt.C.vnde legit.

ADMISSARII equi apud Columel.eod.c & Plin.lib.28.cap.15. ſunt ad initium electi.Et

ADMISSVRA apud eundem Columel.eod.c. & Plinius lib.10.c. 12. Nec, inquit Columella, admiſſuræ tempora ſeruantur. Briſſ.Prat.

ADMITTERE bona, id eſt, agnoſcere. Admittere ingredi volentem,pro ſuſcipere,recipere. Admittere ſocium, id eſt,aſſumere. Admittere excuſationem,i.probare, accipere. Admittere cuſtodem,querelam, i.ferre, tolerare. Admittitur accuſator, vel accuſatio,ſententia, i.recipitur. Admittere etiam dicitur qui facit, vt quis admittatur:ſic ſcriptus heres hereditatem omittendo exheredatum in poſſeſſionem admittit. Delicta admittunt actiones: actio vſuras:conditio pœnam:hoc admittit ratio,& hanc opinionem animus. Verba ita admittuntur, id eſt,concedunt,requirunt. Briſſ.ex ll.ff.& C. Admittenda ſententia,i.approbanda.Briſſ.

ADMITTERE bonorum poſſeſſionem, pro adgnoſcere & accipere,in l.ſeptima. C.de iur deliber. l.4. C.vnde legiti. Sic admittere hereditatem,d.l.4.& l.14 §.1.C.de legit.hered.

ADMITTERE, eſt & miſſum in poſſeſſionem recipere. l.17. de damn.infect.l.3.pr.ne vis fiat.l.is cui 5.§.miſſus,vt in poſſ.leg. Briſſ.

ADMITTERE dicimus ſola animi deſtinatione, l.6.C.de iur. delib.Gothof.ad l.4.C.vnde legit.

ADMITTERE eſt & marem fœminæ, aut mari fœminam admouere ad initum. Spieg.Prat.

ADMITTERE in equas aſinum dixit Vlp in l.53 § ſi quis aſinum. de furt.vt & Varro apud Non.in verbo,Æquimelium.Briſſ.

ADMITTERE equum,pro conſcendere accipiunt,vt apud Cic.in ſecundo de finib. Num etiam cum P.Decius ſe deuoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret, &c. vt Budæus interpretatur. Sed Maioragius lib.11.c.7.eum lapſum exiſtimat: eo namque loco equum admiſſum, non pro conſcenſo,ſed pro cõcitato & celeri accipi debere, ſatis demõſtrat Val.Max. ſic vocem interpretatus, l 5.c.6.de eo.P.Decio ſcribens: Caput,inquit,ſuum pro Reip. ſalute deuouit, ac protinus concitato equo in hoſtiũ agmen patriæ ſalutem,ſibi mortem quærens, irrupit. Concitato equo, vt vides,dixit pro eo, quod Cic.habet, Admiſſo. Quin ipſemet Cic.rem totam aperit,dum lib.3.de Nat.Deor. loquitur in hæc verba: Rebantur enim fore, vt exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, id quod euenit,&c. Ouid. 1.Metamorph.

——vtque monebat
Ipſe Amor,admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.

ADMISSVM paſſim pro celeri,quaſi ſeipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis.

ADMITTERE ſcelus dicitur,qui id perpetrat & cõmittit,l.diuus. ff.de offic præſid.M.Cic.pro Rabir.Rabirius,inquit, fraudem capitalem admiſit.Vl.l 1 in princ ff.de off.præf.vrb.Prat.

ADMITTERE homicidium. Admittere etiam ſimpliciter pro delinquere.l.ſpurij in princ de decur.Spieg.

ADMISSVM pro delicto, crimine. Admiſſor, & admittens pro delinquente.Sic pro modo,menſura,qualitate admiſſi.Duplex admiſſum.In admiſſo deprehenſus.Briſſ.ex ll.ff & C.

ADMITTERE vim,pro facere vim,vim inferre. Admitti vim alicui,pro pati vim.Vlp.in l.item ſi cum.ff.quod met.cauſ. Spie.

ADMODVM,i.valde,pen.correpta. Aliquando profertur accentu acuto, & tunc exponitur ad modum, i.neceſſitatem, l.item ſi fundum.in fin ff.de vſufruct.Alber.

ADMONERE,in memoriam adducere,l qui venenum.ff.de verb. ſignificat. Interdum Admonere eſt monere, commonefacere. Admoneſter. Vnde merito admonentur magiſtratus diligenter cuſtodire fugitiuos, ne euadant,l.1.§ pen.ff de ſeru. fugit.

ADMONEMVS proprie de re, quæ nondum in mentem venit. ei,qui admonetur. Vnde appaiet, interpretes non admodum recte pro corrigere, exponere, apud Paul. in §.ſciendum eſt autem de off.præfect.vigil.tum alibi.Spieg.

ADMONERE periculi.l.1 C.vt cauſ.poſt pubert.

ADMONERE plerumq; caſtigare,& corripere,& percutere ſonat. Corripere quidem ſignificat in Imp.Commodi conſtitutione apud Modeſt.l.aliment.§.1. ff.de agnoſc.lib.iuncta l.1 de iure patro. Telo admonere, Verg lib 10. & flagello, Colum.lib. 2.cap.2.dixere: quod & Nonius adnotauit.Hoc ita Græci exprimũt νουθετεῖν, vt apud Pla.in l.νόμων,νουθετεῖν πληγαῖς. Hinc

ADMONITIO fuſtium pro caſtigatione & coërcitione Calliſtrato l.veluti,ff.de pœnis. Græcis νουθέτημα. Tu vide,quæ de hoc ſcripta reliquerit I.Pollux lib 9 Onomaſt.Prat.Briſſ.

ADMONITIO protelatur,§.fin.l 2.vbi quis ager.Spieg.

ADMONITIO in l.4.§.2.C.de in ius voc.idem eſt quod citatio.

ADMOVERE probatione apud Vlpian.l 1.in prin.ff.de quæſt.eſt reum argumentis compellere.Prat.

ADMOTA id eſt,adhibita,l.damni infecti.ff de dam.infect.Alb.

ADNASCI,vide ſupr. Adgnaſci.

ADNEPOS, Adneptis,Græci διέγγονον,διεγγόνην dicunt. Hi ſunt abnepotis vel abneptis filius filia,pronepotis vel proneptis nepos,neptis.§ 5 Inſt.de gradib.l 1 §.quinto & l.vlt § adnepos. ff.de gradib. & adfin. Sic in inſcriptione antiqua, L. Aurelius Verus Antoninus Neruæ adnepos appellatur A Nerua enim Traianum, à Traiano Hadrianum, à Hadriano Antoninum Pium,à Pio Verum adoptatum,ex hiſtoriis notum eſt.Briſſ.

AD NOMEN reſpondere, eſt comparere,ac præſto eſſe, cum nomen recitatur.Liuius lib.7.ab vrbe condita. Acerbitas in delectu non damno modo ciuium,ſed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæſis. qui ad nomina non reſpondiſſent,partim in vincula ductis inuiſa erat. Prat.

AD Nos pertinere intelligitur, quod competit nobis iure vel dominij,vel poſſeſſionis,vel curæ ſiue adminiſtrationis. argu. l.primæ § quod ait.de officio præfect.vrb.Spieg.

ADNOTARI dicitur, qui abſens in reos refertur: nam in grauioribus criminibus Magiſtratus, qui abſentem in reos recipiebat, edicta proponebat, quibus illi denuntiabat fore, vt niſi intra annum adeſſet,eius bona confiſcarentur: vti Martia. docet l.1.& 2.de requir.vel abſent.Hott.Hinc

ADNOTARE quoque eſt, cum præſes notat,quã quemque damnatum pœna dignum cenſeat, idque ad Imperatorem reſcribit,l.1.ff.quando appel.l 6.§.præſides ff.de interdict.& releg. l.1.§.1.ff.nihil innouand. Plinius lib.epiſt.10. Fuerunt ſimilis amentiæ, quos, quia Romani ciues erant,adnotaui in vrbem remittendos.Prat.Hot.vide infr.Annotare.

ADNOTARE aliquando accipitur pro reprehendere, vt apud Paulum.l.debitor.82.§ ſeruo.ff de legat ſecundo. Aliquando ponitur pro notare,l.cum mater.ff.de inoffic.teſtament. Prat. Nebriſſ.

ADNOTATIO,illa in reos relatio, l.4 ff de requir.vel abſent. Aliquando adnotatio eſt ſcriptura facta propria manu principis,l.1 C.de precib.Impr.offer.Briſſ.Spieg.Alber.vel,Adnotatio eſt reſcriptum principis paucis adhibitis factum. l iubemus.C.de ſacroſ.eccleſ.

Adnotatio, principis ad preces reſcriptum, idque ex Valent. Imperat. Nouella edocemur tit. de homicid. caſu fact. verſicul. merito ergo. Adnotationis hoc ſenſu frequens mentio eſt in C. Iuſtin. in l. non alter. 9. C. de palat. ſacr. larg. lib. 12. l. 5. C. de emendat propinq. Prat. vide Annotatio.

Adnotatio fit ad libellum breuiter adnotato nomine principis Gothof. ad l. 6. C. ſi contra ius vel vtil. publ.

Adnotatio quandoque eſt actus, qui ſine teſtibus expeditur, l. inſtrumenta, & ibi gl. C. de probat. Briſſ. Spieg. vide infra Annotatio.

Adnotatus cenſibus, in l. quiſquis. 16. C. de epiſc. & cler. idem qui Adſcriptitius. Nam in l. ſi quis. 20. C. eod. cenſibus adſcriptus appellatur. Hot.

Adnumerare, vide Annumerare.

Adnutivum vet. gl. κατανευσμόν, pro affirmatione ſumitur. Cui opponitur Abnutiuum, de quo ſuo loco.

Adolesco Feſto lib. 1. eſt ætate progredi, & creſcere Nonio, quo ſenſu vſus eſt Vlp. l. 3. §. ſi duo impuberes. de Carboniano edict. ff. Prat.

Adolescens dicitur, qui pubertatem egreſſus. l. Aurelio. § 1. ff. liber. lega. Aduleſcens ſæpe legitur in Pandect. Florent.

Adolescentes ſunt puberes tutela liberati. Briſſ.

Adolescens & pupillus æquiparantur furioſo, quia non recte intelligunt, l. diem profertre. §. coram. ff. de recepr. Spieg.

Adolescens à noſtris dicitur, qui inter annum decimumquartum & viceſimumquintum ætatem agit. Nam ante decimumquartum pupillus appellatur. Hinc titulus rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore, lib. ff. 46. vid. ætatis grad. Hotom.

Adolescens & iuuenis Caio idem. l. patri ff. de minor. b. Spieg.

Adolescens, i. adultus, l. 1. C. qui muner. tutel. l. 2. de excuſ. tut. l. 1. C. quando ex fact. tutor l. 1. C. de adm. tut.

Adolescens, qui moribus & ſolertia præditi ſunt, tametſi legitimam ætatem nondum expleuerint, anno tamen vigeſimo poſſunt impetrare veniam adminiſtrandarum rerum. l. 2. in prin. C. de his qui ven. ætat. impetr. Alioqui prætor opem pollicetur eis, ceu minoris annis 25. Et ideo in hanc vſque ætatem adoleſcentes curatorum auxilio reguntur: nec ante rei ſuę adminiſtratio eis committi debebit, quanquam bene rem ſuam gubernantibus, teſte Vlp. l. 1. de minorib.

Adolescentiam, quæ pubertas eſt, Iuriſconſulto placuit à 14. anno ſumere initium, vigeſimoquinto perfici, l. non aliter. § 1. ff. de leg. 3. cum ſimil. Prat.

Adoptare eſt quem in filium adſciſcere. Sed & ad alios pertinet, qui adſciſcuntur: vnde adoptare adminiſtros, dixit Varro lib. 4. de ling. lat. Prat.

Adoptio, vide infra Adrogatio & Arrogatio.

Adoptio generatim definita, eſt legitima alicuius in locum filij electio. Vult. comment. Inſt. ad pr. t. de adopt. & ad t. de acquiſ. per arrogat. n. 3.

Adoptio (ait Theoph.) eſt actus legitimus, naturam imitans, ad eorum, qui liberos non habent, ſolatium inuentus, §. 1. Inſtit. de adopt. Recte ait, Naturam imitans. Adoptio enim in his perſonis locum habet, in quib. natura locum habere poteſt, l. 16. de adopt. poteſt ergo quis filium habere, adoptando ſc. quem non generauit: qui tamen omnino generare nequit, is & adoptare nequit.

Adoptionis origo antiquiſſima eſt. Non ſolum enim apud veteres Romanos in vſu erat, vt ex A. Gell. lib. 5. cap. 19. liquido conſtat, ſed & apud Græcos, vt ex Plutarcho in Theſeo liquet. Quo loco Theſeum ab Ægeo in filium acceptum refert. Quã rem, inquit, Athenienſes θέσιν appellabant. Apud Iudæos eam fuiſſe proditum eſt. Adoptionis cauſam eſſe tradunt Impp. in l. 3. Cod. de adopt. liberorum orbitatem, id eſt (inquiunt) quod liberos quis non haberet. Prat. Vigl. in §. adoptiui liberi. Inſtit. de exhered. lib. Quo ad modum adoptandi & effecta.

Adoptio (ait Hot.) eſt actus legitimus, per quem extraneus in alienam familiam iuſq; filiifam. ſuſcipitur. Dixi, Actus legitimus, Papinian. imitatus in l. 77. ff. de regul. iur. quia non moribus, ſed lege XII. Tabularum inſtitutus eſt. Dixi, Extraneũs, eum ſignificans, qui ſuus non eſt: ſiue plane ſit extraneus, ſiue etiam agnatus. Dixi, in ius filiifamilias, quia nullius alterius cognationis ius quæri per adoptionem poteſt. Eſt ergo adoptare idem, quod optione facta deligere, atq; in familiam ſuã aſciſcere. Olim enim adoptiui omnes tranſibant in familiam, vt pluribus nominibus adoptatorum cognoſcitur. Moribus enim hoc inductũ fuiſſe apud Romanos, teſtatur Appian. Dion. autem lege, & de T. Pomponio Attico legimus in Epiſtolis Cicer. qui poſt adoptionem vocatus eſt Q. Cecilius, Q. F. Pomponian. Attic. Moris enim erat, vt is, qui adoptaretur, prænomen, & nomen, & cognomen ſumeret familię adoptantis proprium nomen in (anus) erunque deriuans, vnde Octauius poſt adoptionem Octauianus dictus eſt: & P. Cornel. Scipio Æmilian. vt Dion autor eſt. Sunt etiam, qui putent à Marcellis Marcellinos hac ratione dictos fuiſſe, à Iuliis Iulianos, à Domitiis Domitianos, à Seruilio Seruilianos, autore Macrobio. Id quod latius explicat accuratiſſimus Paul. Manut. in vltim. epiſtol. lib. 1. famil. epiſt. Cic. Hinc adoptare, pro nominare, non inſcite Horatius vſurpauit.

Adoptio (ait Gothofr. ad l. 1. C. de adopt.) eſt legis actio: Conſtabat ſolemnitate. l. 4. C. de adopt. l. 5. C. de ſuis & legit. inde à Theophil. νόμιμος πρᾶξις: non tamen refertur inter actus legitimos, l. 77. de reg. iur. Gothof.

Adoptio (Gothis Adfiliatio) fiebat olim per æs & libram venditione imaginaria, Gœd. ad l. 159. num. 2. de verb. ſignif. adde Cuiac. 7. obſ. 13

Adoptati à parente, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure cedebantur, & adoptante vindicabantur apud eum, penes, quem legis actio eſt. Arrogati, cum ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradebant: eiuſque rei ipſimet autores fiebant Hot.

Adoptionis ſolennitas (de qua in l. 4. C. de adoptionibus l. 13. C. de probat.) hodie apud nos abolita eſt. Nec quenquam mouere debet, quod imaginem quandam adoptionis obſeruamus in iis, quos loco filiorum alimus, atque etiam affectu quodam proſequimur, & filios appellamus. Nam Romani quoque idem faciebant, non tamen ea reputabatur ſolennis adoptio, vt apparet ex l. quidam cum filium ff. de verb. obl. Prat.

Adoptati ex tribus manibus. Sic enim legendum, vt recte cẽſet Alciatus. in l. penultima. §. quæ autem de aliis. Cod. de adoptionibus, quod de patris naturalis manu in fiduciarij manum traderentur: qui deinde in manum & poteſtatem adoptiui parentis dabat. Vnde in l. ſequent. per tres mancipationes adoptionem fieri legimus, quas Imperator Iuſtinianus antiquauit. Spiegel. Cæterum Alciat. ſententiam refellit omnium codicum fides, & veterem lectionem retinendam eſſe, legẽdumque ex tribus manibus, cenſet Conuan. lib. 2. cap. 15. nu. 13. licet qui ex tribus manibus adoptati dicãtur, certi nihil adferri poſſit. Schar. Porro differentia quædam adoptatorum hoc loco notanda. Adoptantur ſępius, qui natura prius filij non fuerunt, & Tranſlati dicuntur: interdum qui fuerunt, ſed exierunt, & tunc Redditi appellantur. Ita diſtinguitur in l. filio. ff. de lib. & poſth. quæ differentia varios habet effectus iuris, vt in ſuis locis videre eſt. Sch.

Adoptionis ſpecies duæ ſunt: fit enim aut per prætorem, ſeu magiſtratus authoritate, aut per populum, ſeu rogatione lata. Illa adoptio dicitur (ſeu adoptio ſpecialis) hæc arrogatio. Idem ergo nomen hic & genus eſt, & ſpecies ſui ipſius, l. 1. & 2. de adopt. Adoptio eorum eſt, qui in aliena poteſtate ſunt, & à patris naturalis in adoptiui familiam transferũtur. Eaq; apud Prætorem vel Procõſulem vel quemlibet alium magiſtratum, apud quem legis actio eſſet, fiebat, parẽte naturali filium mancipante, eo, quo Iuſti. in l. vlt. C. de adopt. perſtringit, ritu. Adrogatio vero eſt, cum aliquis patrem non habens, in poteſtatem ſe adoptiui patris dabat. Et inde Adrogatio (ſecundũ Caij opinionem, quæ in l. 2. ff. de adopt. & lib. 1. Inſt. tit. 5. conſcripta eſt) quod & ille qui adoptabat, rogaretur, vtrum eum, quẽ adoptaturus erat, iuſtum ſibi filium eſſe vellet, & ille qui adoptabatur, rogaretur, vtrum id fieri pateretur. Gell. vero inde dictam Adrogationem lib. 5. Noct. Att. c. 19. tradit, quod non niſi rogatione ad populum lata fieret, in hæc verba; Velitis iubeatis Quirites, vti Valerius L. Titio tam iure legeque filius fiat, quam ſi ex eo patre matreq; familias eius natus eſſet, &c. Conſtat plane apud populum Adrogationes olim factas non Gellij modo, ſed & Vlp. teſtimonio in Inſtit. tit. 8. Ratio vero adhibendi populi, quantum ex Cic. colligo, illa fuit, quod iure à maioribus prodito libertatem nemo ciuis amittere ſine populi autoritate poterat. Verum tranſlato populi in principem imperio, principali exinde autoritate Adrogationes fieri cœpere, l. 2. ff. de adopt. l. 6. C. eod. § 1. Inſt. eod. Briſſ.

Adoptivis liberis opponuntur naturales ac veri. Adoptiua ſoror, mater, familia, cognatio. Filius eſt in adoptione, habetur in adoptionem. Adoptare autem & in filij & in nepotis locum licet: & in nepotis quidem locum, etſi filium non habeat adoptans. Vult. comment. Inſt. ad §. 3. nu. 12. de adopt. Briſſ. ex Inſt. & ff.

Adoptatio idem quod adoptio, ſed in vſu rariſſimum. Spieg.

Adoptatitius ex filio adoptato natus. Feſto lib. 1. Hor. De tota adoptionis doctrina accurate Vult. comment. Inſt. ti. de adoption. Adoptione ex vna parte acquiritur, & ex altera diſſoluitur patria poteſtas, ait Vulteius d. loco ad §. 1. nu. 1. & ad §. 3. n. 1. & ad tit. quib. mod. ius patr. pot. ſol. §. 6. n. 1. quod tamen diſtinctione limitatur, dict. §. 1. & 6. Et cum adoptio ſit modus acquirendæ poteſtatis patriæ: hinc ij, qui in poteſtate liberos habere non poſſunt: adoptare non poſſunt: vt peregrini, fœminæ, qui ipſimet ſunt in poteſtate, vt ſerui, item furioſi: tutor vel curator fidei ſuæ commiſſos. Deinde cum adoptio naturam imitetur: hic qui per naturam filium habere nequit; adoptare nequit, vt infans, impubes; caſtratus, ſi ſcilicet à natura talis ſit, vt generare nequeat. Idem ibid. d. § 3. n. 2. 3. & ſeqq. Adoptans annis minimum 10 maior ſit eo, quem adoptat. ibi. nu. 10. Seruus ſi adoptetur, libertatem conſequitur, non ius aut nomen filij. ibid. num. 14.

Adoptione, i. arrogatione imprimis, teſtamentum irritatur. vid. Vult. d. loc. ad tit. qu. b. mod. teſt. infir. §. 4 n. 5. Adoptiui ex effectu habentur pro conſanguineis: vnde & adoptiui quandoque dicuntur conſanguinei, ibid. ad tit. de legit. agnat. ſuc ceſſ. § 1. num. 2.

Adorare principem, eiuſue purpuram, eſt venerari, ſalutare, ad principis genua accidere, genua flectere. i. manu labris ad iuncta, & tacta dein de purpura principis, vel genu complexo. & c. l. vnic. de Conuir. & Trib. ſcol lib. 12. C. Sic Ammian Mar cell. lib. 21. Verum enim primitus viſus, ait, adorandæ purpuræ datam ſibi copiam adorauiſſet. Sic adorare principis æternitatem. l. 2. de fabric. lib. 11. C. Apud Herodot. Spartiatæ negant legitimum eſſe apud ſeſe adorare hominem, id eſt, ſeſe abjicere ad pedes.

Adorare, iuxta Alber. improprie dicitur adorari princeps, C. de Fabric. lib. 11. & cum ſalutatur. l. ſancimus. C. de Conſulib. lib 12. Sed ex verbis Laur. Val c. 11. lib El gant. 5. ſatis colligimus, Adorare id eſſe proprie, quod humiliare ſe, & reuerentiam facere, vulgo dicimus: h. e. vel flectendo genua, vel procumbendo ſeu proſternendo corpus, venerari, *zu fuß fallen, oder ehren mit zu fuß fallen*, quemadmodum reges, principes & præſtantes viros debito honore proſequentes, vel genua flectendo, vel corpus proſternendo veneramur. Sed Iacob fratrem ſuum Eſau ſepties adorabat in terra, hoc eſt, ſepties proſternendo ſe coram illo in terram. Monuit doctiſſimus quidam, Adorare, cum pro Dei cultu accipitur, expreſſius reddi poſſe à noſtris per, *ein Gott tusdienſt thun, oder Gott verehren* quam per *anbetten*. Plus enim rum ſignificat adorare, quam in formam precantis procidere, quod *anbetten* videtur proprie ſignificare. Olden.

Adorationis vetus hic eſt non apud Rom. modo ſed & apud alias pleraſque gentes ritus fuit, vt dextra manu labris admota, & ad oſculum relata, capite ſubmiſſo, corpus dextro verſum circumagerent. Quod in adoratione ciuili (ſic enim vocare liceat) neſcio quomodo nuper tandem à nobis ſiniolis receptum eſt. Plinius lib. 28. cap. 2. In adorando dextram ad oſculum referimus, totum corpus circumagimus: quod in læuum feciſſe Galli religioſius credunt. Priſcus veneratio his apud Iſraelitas geſtus erat in faciem procidere. Sic Dauid in faciem procidebat, & ter adorabat Ionathanem. Arrian. lib. 4. hanc venerationem à Cyro inſtitutam ſcribit, vt teſtatur Ioach. Camerar. in Lex.

Adoratio pro proſternatione corporis exhibita reuerentia ponitur interdum, vti regibus & ſummis principibus in Orientalibus regionibus ſolet fieri: noſtris enim tantum genua flectuntur. Hier. Apol. 1. in Ruffi Qui adorant, ſolent deoſculari manum, & capita ſubmittere: quod Iobus elementis ſe feciſſe negat: Hebræi deoſculationem pro veneratione ponunt. Adoraturi autem plerunque ad ſolis exortum faciem conuertere ſolebant. Antiqui interdum adorare poſuerunt pro agere, vt Feſtus teſtatur lib. 1. Ita ergo hanc legis 12. tabul. apud eundem particulam reſtituet: Si adorat furtum, quod nec manifeſtum eſt, duplionem luito. Vnde & legati Adoratores dicuntur: quia mandata populi agebant. Feſt. Prat. Vſus in eadem ſignificatione verbo Adorare videtur in Octauio Minutius Felix: At enim, inquit, nos exequias adoramus eadem tranquillitate, qua viuimus h. e. exequias facimus, celebramus. Ræuard. ad ll. 12. tab. c. 26.

Adoratos imbres Seneca dixit, populo optatos & ſalutatos, vt annotat Turneb. 3. aduerſ. cap. 8 Pet. Pithæus aduerſ. ſubſ. lib. 1. cap 7.

Adplumbatum appellatur, quod plumbo vinctum, & alij iunctum connexumq; eſt, l 23 § item quæcunque. ff. de rei vind. l. 17. §. caſtella, ff. de act empt. l. 2. ff de ſepul viol. Contrarium huic verbum. Replumbatum, legitur in l. 19. & l. 32. §. 1. ff de aur. argent. Briſſ.

Adplumbatura & Ferruminatio ſic differunt, quod hæc per eandem materiam facit confuſionem: illa non idem efficit, ſed coniungit & connectit tantum: ait Paul. in l. in rem. 23 §. 4. ff. de rei vind. Hot. Prat.

Adposcere, i. adſtipulari, vt apud Terent. Talenta dotis adpoſcunt duo. Connan. lib. 6. c. 6.

Adprobare ſæpe pro Probare. Briſſ. vide Approb.

Adprobatus fideiuſſor apud Caium in l. ſi vero. ff qui ſatiſd. cog. Spieg

Adpromissor eſt, qui pro alio fidem ſuam obſtringit, ſeque obligat. 5. §. ſatis. de verbor. o bl quaſi inſuper ac præter alium promittens. Briſ. Differt fideiuſſor, & adpromiſſor, ſeu indemnitatis promiſſor, qui ſc. idem promittit, quod alter iam promiſerat, non tamen eo animo, vt correus fiat, ſed ſponſor ſit. 1. Adpromiſſor eſt fideiuſſor quidam ſpecialis, peculiaria quædam habens, quæ in alios fideiuſſores cadunt. Poteſt enim ſine mandato rei principalis à ſtipulato e aſſumi: quod in aliis ſecus. 2. Adpromiſſor conditionalis potius creditor eſt, quam pure obligatus: tenetur enim ſi nihil, aut non totum à reo acceptum ſit, & olim vti potuit beneficio ordinis ex natura conuentionis. 3. Adpromiſſor indemnitatem in ſe recipiens, ab aliis fideiuſſoribus eo differt, quod alij abſolute alieno nomine obligantur; hic vero quaſi permixtim. quia etſi alienam obligationem ſuſcipit, eique accedit, ſuo tamen ac proprio nomine obligatur conditione eueniente. 4 Per l tis conteſtationem fideiuſſoris, reus principalis non liberatur: Adpromiſſor vero indemnitatis cum ſuo nomine obſtrictus ſit, litis conteſtatione reum etiam inuitum, quaſi per delegationem & nominatione liberat in ea parte, qua conditio tunc extitit, vel lis ſuſcepta fuit. Hæc Goed ad l. 150. n. 2 3. 4. 5. de verb. ſig. alios alleg. Diſſentire videtur Vult. in comm. Inſt. de fideiuſſ. ad pr. nu. 4 5. cui adpromiſſor & fideiuſſor idem ſunt: expromiſſor vero ab vtroque diuerſus. adde Duaren. & Forn. ad l. 116. de verb. oblig.

Adpromissor Hot. quoque l. ſi vero. ſol. matr. idem eſt quod fideiuſſor. Duar. l 5. §. ſatis acceptio de verb. obl. non dubium eſſe ait, quin adpromiſſor pro fideiuſſore accipiatur: ſed & Cic. eum, qui pro alio ſe obligat, nuſquam fideiuſſorem, ſed ſponſorem potius, aut adpromiſſorem vocat, vt in orat. pro Roſcio Amer. Notandum autem, adpromiſſorem ſeu fideiuſſorem verbis ta tum & ſtipulatione obligari. l blanditus. C. de fideiuſſor. Nam inter abſentes per epiſtolam aut nuntium ea obligatio non recte contrahitur, l. 1 de verborum obligat. Prat.

Adpulserit, vide l. 1. §. Trebat de aq. quotid Briſ. in parerg. pro appulerit.

Adquirere, vide acquirere.

Ad Reiectionem, l. 58 §. 2 ff locat.

Ad Rem facere, l. 4. C. de arbitr tutel.

Adresponsus. ἀποκρισιάριος. reſponſa dans vice magiſtri militum. Nou. 25. c 1. in fi. Gothof. ad Nou. 24. c. 4

Ad Responsum apud Impp. in l. ſeriniis, in notit. de palat. ſac. larg. lib 12 C & in No. Iuſt. Imp. κδ´ §. πάντα ταῦτα, & in edict. 13. c. 1. eiuſdem dicitur, qui deputatus eſt à magiſtro militum, vt quod opus ſit à cõpetenti iudice in milites fieri reſponſum, i. miniſterium ei exhibeat: & ſolet iſte deputari à mag ſtro militum, eo, ſub quo prouincia illa eſt; aut re innominato interprete ad Iulian. Patricium, conſt 17. c. 62. Prat.

Adriani conſtitutio de interdicta conductione alienarum rerum curialibus, l 30 & ibi Gothof. C. de locat.

Adrogatio & Adoptatio differunt, vt ſpecies & genus: vel vt ſpecies duæ ſibi oppoſitæ. Adoptio enim modo genus eſt, modo ſpecies. Vide inſt. Arrogatio, & ſupr. Adoptio. & Cuiac. 9. obſeru 37.

Adrogandum ſe dare, præbere. Briſſ. ex ff.

Adsciscere, ait Paul & Feſtus. eſt Adiungere, vel adſumere: ſic Adſciſcere ſibi ſuum heredem. Adſciſcitur ſocius, id eſt, aſſumitur. Briſſ. ex ll. ff.

Adsciscere mortem, quaſi dicat, attrahere, l. 1. C. qui teſtam. fac. poſſ. vide infra Aſciſcere.

Adscribere etiam eſt adiungere: vt eleganter lib. 3. de natur. Deor. Cic. hinc ciues & coloni adſcriptitij. Spieg.

Adscribi in ciuitatem, eſt fieri ciuem, ap Cicer. pro Arch. Poet.

Adscribere aliquid codicillis vel teſtamentis. Adſcribere legatum: legata teſtamento: quantitates fundis legatis: ſe tutorem: tutorem filio: Adſcribere teſtamentis conditiones. Briſ. ex ll ff & C.

Adscribere ſibi in teſtamento dicuntur, qui alieno in teſtamento ſibi aliquid quaſi à teſtatore attributum vel ſuis, vel eorum, quos in ſua poteſtate aut parte habent, manu aſcribunt. Vnde tit. de his qui ſibi in teſt adſcr. l. 15. ff ad l. Corn. de falſ. Hot. Briſ.

Adscribi, id eſt, imputari. Sic Adſcr. ſibi damnum: periculum colleg. r. Briſſ. ex ll. ff & C.

Adscriptus ſeruus coloniæ, Adſcriptus libertati. Briſſon. ex ll. ff

Adscriptum ſeruum. pro adſignato dixit Paul in l. 54. § vlt. ff. locat. iuncta l. 32. ff. de pig. Adſcripti etiam, Feſto autore, dicebantur, qui nomina in colonias dediſſent, vt eſſent coloni, quomodo adſcriptos colonos interpretor apud Liu lib. 4. Et ad eorum ſimilitudinem ab Impp. Adſcriptitij appellantur colonis addicti atque aſſignati, ſic vt inde ſe mouere non poſſint, & poſſeſſionibus ipſis accedant, omniaque bona dominis prædiorum acquirant, l. 6. l. 20 l. 22 l. vltim. C. de agr. & cenſ. quorum conditio adſcriptitia dicitur, l. vl. C. de tranſaction. l. 11. C. com. vtr. iud. Iuſtin. adſcriptitium ἐναπόγραφον vocat. Nou. Conſtan. 22. Briſſ.

Adscriptitii ſunt quaſi ſerui, dominum habent, ad quem eorum peculium pertinet: cui etiam reddi ſolent: Inſpecto fiſco & aliis, liberi bonorum poſſeſſores. vid. Cuiac. ad tit. C. de agric. Gothof. ad l. 24. C. de epiſc. audient.

Adscriptitii glebæ, ICtis appellantur, qui cum agro vna ſeruiebant domino, & cum fundis mancipabantur alienabanturque, vt tradit poſt alios Torne. aduerſ. 15 cap. 16. Connan. lib. 2 cap. 10.

Adscriptitii veluti quidam ſcripti dicebantur, qui ſupplendis legionibus adſcribebantur: hos & adcenſos dicebant, quod ad legionum cenſum eſſent adſcripti, autore Feſto lib.1. varia adſcriptitiorum genera recenſente.

Adsectari dicitur, qui tacitus frequenter ſequitur: Vlp. in l. item apud 15. §. aliud 22. ff. de iniur. Adſectati verbum ad iniuriam referri poteſt: quod accipiendum eſt, ſi contra bonos mores hoc fiat, d. l. 15 § 23 Vnde nō inepte Feſtus dicit: Adſectata fœmina, vel in bonā partē dicitur, veluti honorata: vel in malam, quaſi ad extremum periculū adducta. Prat. vid. Aſſectati.

Adsectari differt ab appellare. Appellat enim, qui ſermone pudicitiam attentat: adſectatur, qui tacitus frequenter ſequitur, d. §. 22.

Adseclæ qui, vid. Gothof. ad l. 16. § 1. C. de epiſc. & cler.

Adsensus, l. 20. C. de nupt. i. conſenſus Adſenſus cōmodatus.

Adsensum nubendi commodare, l. 11 § 1 C. de op libert. vide Aſſenſus.

Adsequi donatū l. 16. C. de iur. delib. pro conſequi vid. Aſſequi.

Adserere arbores, in l. 7 §. vlt. de vſufr. Græcis eſt κεντρίζειν, i. forare medullam arboris ſterilis, & in eam fœcundę calamū immittere: inſitionis ſpecies pro genere. Qua forma adſerere prolem Papin. dixit, pro adoptare, ſicut ſcilicet in foratione ſurculum truncus adoptat. Cuiac obſer lib 11. c. 36 in fin.

Adserere ſe in libertatem, pro vindicare, liberum ſe proclamare, & libertatem velut prehendere manu & vindicare, Vlp. l. non ſolum. §. fi. ff. de iniur. Adſerere ingenuitati, vel, ſe in ingenuitatem potius, l. 2. ff. ſi ingen. eſſe dicet. His contrarium eſt, in ſeruitutem adſerere, i. pro ſeruo ex libertate in ſeruitutem vindicare. Commune enim hoc nomen fuiſſe, tam à ſeruitute in libertatem, quam à libertate in ſeruitutem trahentium. Priſcia. lib. vlt. notat. Adſerere in ſeruitutem, Liu. lib. 3. & Tranq. in Tiber. c 2 dixere. Et Liui. Adſertorem vocat eum, qui alium in ſeruitutem petebat. Briſſ. vid. J. Aſſerere. Veteres in liberali cauſa manu adſerere dicebant, cum in libertatem iniuſta ſeruitute oppreſſos vindicabant: quæ Comicis familiaris eſt locutio: ſed vnde ducta non ſatis liquet. Varro lib. 5. de ling. latin. Manum in libertatem adſerere, exponit, Manum prehendere, vel manu prehendere. Feſt. lib. 1. Adſerere manum, eſt Admouere. Briſſ.

Adsertor, libertatis (præſertim alienæ. Briſſ.) vindex, Paul. lib. 5. ſent. 1. & 33. in fin. & Donato in Terent. Prat.

Adsertor ideo admittebatur, quia is, cuius ſtatus vocabatur in dubium, videbatur ea de re per ſe agere non poſſe, ſed per adſertorem tantum: ne alioqui videretur ſeruus egiſſe in dominum. vide l. 1. 2. 3. 4. C. Theodo. de liberal. cauſ. Paul. 5. ſent. 1. §. vlt. Matt. 1. adde Quint. 5. c 2. & 48. eclo 20. περὶ δουλοχαρίων: Et Suet. in Domit. Goth. d. loc. vid. inf. Aſſertor, Aſſerere.

Adsertor in hoc differt à procuratore, quod adſertor ſub periculo cauſam agit. & ſatis præſtat iudicio ſiſti, & res ſaluas fore, quas tenet is, qui ſeruus dicitur, l. 1. & 2. C. Th. de liberal. cauſ. Et ſi defecerit in cauſa (quod non debet, l. 2. C. de adſer. toll.) tenetur pœnali actione. Iſta omnia ceſſant in procuratore. Gothofr. ad l 1. in pr. C. de adſert. toll.

Adsertor hodie in cauſa libertatis non eſt neceſſarius. Nam ipſe aut per ſe cauſam agit, cui fit ſtatus controuerſia, aut per procuratorem, ſi ex libertate in ſeruitutem petatur: non ſi ſe è ſeruitute in libertatē, l C de adſer. toll. quia ſeruus eſſe præſumitur, qui eſt in poſſeſſione ſeruitutis, & ſeruus habere ad litem procuratorem non poteſt. Goth. ad l. 1. C. de adſert. toll.

Adsertio eſt defenſio eius, qui ſtatus controuerſiam patitur. Goth. ad rubr. C. eod.

Adsertio, liberalis cauſæ iudicium, & adſertoriæ lites, quibus in libertatem quis ex ſeruitute ab alio vocabatur, l 1. C. eod & apud M. Fab. lib. 5. c. 2. de ſecunda adſertione verba facientem. Prat. Briſſ.

Adsertiones profuſoriæ ſunt eæ, quæ dicis cauſa, non ſtrenua opera inſtituuntur. Goth ad l. 1. in pr. C. de adſer. toll.

Adsertiones ſunt, qui à magiſtratib. præſidibuſve in conſiliū adhibebantur, ab eo dicti, quod iuri dicundo adſiderent; vel, quibus hi mandauerunt ſuam iuriſdictionem, delati ad ærarium, vel in commentarium principis inter eos, qui ſalaria ferunt de publico, l. 1. & penul. ff. de offic. adſeſſor. iidem Comites dici cœpti ſunt, l. diem functo. ff. eod. & Conſiliarij l. pen. ff eod. & l. 3. & d l in Conſiliariis. Adſeſſores dicti ſunt, ſublaris ordinariis iudiciis Iuriſperiti, qui tum in publicis, tum in priuatis iudiciis, coloniis, municipiis non modo Romæ, verum etiam in prouinciis ab iis, qui iudicium exercerent, in conſilium publico conſtituto ſalario adhibebantur. Hoto. in prætermiſſ. Omne adſeſſorum officium in his fere cauſis cōſiſtere Paul. ſcribit l. 1. ff. eod. in cognitionibus, poſtulationib. libellis, edictis, decretis, epiſtolis Adſeſſorem συγκάθεδρον adpellat Modeſt. l. ὁ μέγας. ff. de excuſ. Olden. & Prat. Forcatul. dial. 62. Necyon, n. 2. Et notandum, Adſeſſores, nō iudices, ſed iudicum. h. e. præſidum conſiliarios fuiſſe, l. 1. & l. velut. C. de aſſeſſ. l. conſiliariis. de off aſſeſſ. De aſſeſſorib. Lampr. in Alex. & late Goueanus lib. 2. de iuriſd. Græci παρέδρους vocant.

Adsessoria, libri erant de iis rebus ſcripti, quas agi videbant Iuriſconſulti, cum Adſeſſores eſſent: hi à Puteolano ſcripti, l. nam & nocere. 11. ff. de pact. eodem ſenſu accipitur Adſeſſorium in l. lex. § hac lege, ff. de iniur. Prat. Briſſ.

Adsessura, Adſeſſoris munus & functio. l. fin. ff. de proxener. Prat. Briſſ.

Adsestrix dicitur ab Africano eadem ratione, qua ab Ammiano 29. ambeſtrix. Gothof. ad l. 16. C. de euict.

Adseveratio falſa, l 9 C. de acquir. vel amitt. poſſ.

Adsidere officio aſſeſſoris fungi. Briſſ. ex ff

Adsiduus, Seuerus, l. 5. in pr. ff. de pœn.

Adsignare inſtrumento, & ſigna in tabulis inſtrumentiſve apponere, i. ſubſignare, Paul. in l. ſi ita ſtipulatus 126. § Chryſogonus 2. ibique. Goth. de verb. oblig. l. inter 20 ff. de autorit. tut. Hinc Cornut apud Perſium: Adſigna Marce tabellas. Adſignare, eſt obſignare tabulas, & cum alio ſubſcribere, ait Briſſ.

Adsignatæ res dicūtur annulo ſignatæ. Briſ. quibus ſigna ſigillave adpoſita ſunt. Vlp. in l. 1. §. fi. ff. naut. caup. ſtabul. Prat.

Adsignata pecunia, Varroni li. 4. de ling. lat. attributa dicitur.

Adsignatus ager dicebatur, qui coloniæ militibuſve datus, adſcriptuſve erat, l. item ſi verberatum, ff de rei vend. l. Lucius. de euict Hygen. de limit. conſtit. & vid. Aggen. Vrbicum de limit. agror.

Adsignare ingenuitatem: parentes: certam partem vnicuique coheredum: generaliter vel ſpecialiter alicui aſſignare vncias: prædia. Adſignari fortunæ curiali. Briſſ. ex ll ff. & C.

Adsignare libertum nihil aliud eſt, quam ius patronatus ad plures pertinens, vni proprie ac peculiariter attribuere, in eumque ſolum contrahere. Hotom.

Adsignare libertum, h e. teſtificari, cuius ex liberis libertum eum eſſe velit, l. adſignare 107. de verb. ſignifi. Briſſ. Ex SCto Ruffino Claudianis temporibus facto, patronus inter plures liberos, poteſtati ipſius ſubiectos (hodie etiam emancipatos, iuxta Vult.) poteſt libertos quaſi diuidere, & vni liberorum plures, vel omnes, vel pauciores, quam cæteris adſignare. l. 1. de aſſig. liber. Qua aſſignatione declarabatur ſimul etiam, quiſnam ex liberis, patronus liberti, vel libertorum, eſſe deberet, l. 107. de verb. ſig. vbi & bona liberti non directo quidem, ſed in conſequentiam vna cum liberto ad eum, cui is adſignatus erat, tranſibant. Patronus autem non adſignabat libertos, niſi liberis ſuis, & his nonniſi in poteſtate ipſius patroni conſtitutis (hodie etiam emancipatis) & non niſi ex iuſtis nuptiis procreatis, aut certe inde naſciturus: non etiam adoptiuis. Aſſignatio iſta fiebat quocunq; modo, vt nulla ſolennitate verborum, aut voluntatis declarandæ opus eſſet. Sed & quocunque actu alio, quam teſtamentario fieri poterat: ergo & ſine teſtamento inter viuos, & in teſtamento, aliiſque vltimis voluntatibus: ſæpius tamen in teſtamento vel codicillis; rarius inter viuos per epiſtolam, vel nuntium. Adſignatio vero iſta peculiari iure fit, vt ita nec legatum proprie, nec fideicōmiſſum, nec donatio, nec commodatum, ſed peculiaris quædam exercendę libertatis paternæ ratio videri poſſit, l. 1. 3. 6. 7. 8. 10. & vlt. de aſſig liber Hæc Vult. in comment. Inſt. de aſſig. liber. § 1. & 2. & Gœd: in accurat comm. ad tit. de verb. ſig. in l 107.

Adsignator ff. lib. 38 tit. 4. l. 3.

Ad similitudinem abſentis haberi, l. qui mittuntur, in fin. ff. ex quib. cauſ. maior.

Adsimulare, pro adſimilare dixiſſe antiquos, Diomedes tradit: Ciceroniſque & Virgilij teſtimoniis confirmat. Briſſ. Sic in l. 23 § 2 C mandat. legitur adſimulare donationem: & in l. 24. C. de neg geſt. doloſa adſimulatio.

Adsistere, eſt præſentem & iuxta eſſe, patrocinari & cōmunicari tanquam aduocatus inter patronos cauſarum, & in eorum ordine cenſeri, l. vlt. C. de aduoc. diuerſ. iud. Idem quod Ciceroni, adeſſe. Vlp. in l 54. ff de rei vin. Nec propterea quis ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere, quod alij eam vindicanti ſuam eſſe, adſiſtebat, dominium amiſit. Hot. Sic adſiſtere defenſioni cauſarum pupillarium, in l. 1. C. vt cauſ. poſt pubert. adſit tutor. Adſiſtere reo, cauſæ, negotiis. Adſiſtit veritas allegationi, precibus Briſſ ex ll ff. & C.

vt Adsolet fieri, l. 5. in prin. C. de ſecun. nup. vel ſimpliciter; vt adſolet Briſ. ex ff. Adſolet. pro conſuetum eſt. Liu. 1. vrb. cond.

Adspersus ſeruili macula. vid. J. Aſperſores l. 9. C. de lib. cauſ.

Adspirare ad honores, magiſtratum, iudicium, hereditatem, legitimam, ſucceſſionem, tutelam, curam. Briſſ. ex. ll. ff. & C.

Adspirare ad ſecundas nuptias, l. 6. C. in quibus cauſis pign.

Adspirationem in vocib. natura adſpiratis ſæpe omiſerunt veteres, teſte Fabio 1. orat. Inſtit. 9. Ita poſtumus, pro poſthumus, paſſim: ominis. pro hominis, l. 70. de contra. empt. Vmanis, pro humanis, l. 10. § 2. de vulg. & pup. ſubſtit. Abeo, pro habeo, l 7. §. 1. de contra. empt. Ero pro hero. l. 11. §. legis. Ad l. Aquil. Erum, pro herum, apud Cuiac. 11. obſ. 21. Vult. comment. Inſt. de exhered. lib. ad §. 1. num. 2.

Adstipulari dicitur ſtipulanti ſtipulari, vt ſi petenti tibi decem à Mæuio, ego eadem ſtipulor tibi dari: in quo quia mens eſt vtriuſque noſtrum eadem, & idem quod tu, tibi cupio & volo,

volo, ideo factum eſſe arbitror, vt adſtipulari pro adſentire dicamus. Cicero in Academ. Falſum eſſe dicunt Stoici, & eorum adſtipulator Antiochus. Sic enim eum locũ Feſtus Pompei. interpretatur. Sed videtur aliquid ſub hoc verbo latere ſignificationis, quod plus valeat, quam adſentiendi verbo contineatur: vt nõ qui adſentit ſolum, ſed qui conſenſus aliorum & voluntates ſtipulatur alieni, & quaſi ſuffragia corrogat, ad ſtipulari dicatur: quod faciebat Antiochus, qui non ſolum Stoicorum ſectam ſectabatur & probabat: Sed multis rationibus & argumentis alios omnes conabatur in eandem adducere ſententiam, &c Eſt itaque adſtipulator, non qui accedit ſtipulatori, ſed qui ei adſtipulatur & adpoſcit aliquid. Conn. lib. 6. c. 6. quo verbo Terent. vtitur. Connan d loc. num 3.

ADSTIPVLATOR, qui ſtipulatori accedit & idem ſtipulatur eodem modo quod adpromiſſor, vt pacta & conuenta ſint firmiora, magiſque canta & rata. Erant vero in foro Romano circum argentarias homines, qui adſtipulandi quæſtum exercebant, præſtoque erant ſtipulatoribus & paciſcentibus Adſtipulator in antiquo Lexico προσεπερωτητὴς exponitur. i. qui præter ſtipulatorem interrogat atque ſtipulatur. Turn. 16 aduerſ. c 8 Prat. Adſtipulator, i. conſentiens, aſſecla §. præced.

ADSTRINGERE ſe ſolennibus inſcriptionibus l 10. C. de his qui accuſ non poſſ. Actionibus: muneribus: Adſtringere neceſſitate fidem. Adſtringi fideicommiſſo: muneribus: precibus: periculo. Periculum te non adſtringit. Adſtringi etiam pro compelli. Briſſ. ex ll. ff. & C. vide infr. Aſtringere.

ADSTRVERE veritatem, l 24. C. de prob.

ADSTRVERE, i. adfirmare, l 20 C. de teſtam.

AD SVBSELLIA, i. apud iudices.

AD SVMMAM rempublicam, interpretantur ſummam reipublicæ vtilitatem in l ſi is qui nauem, ff. de exercit. action. Spieg.

ADSVMPTA ad vitam, id eſt, vtilia victus cauſa. Varr. lib. 7. de ling. lat.

ADSVMERE arbitrum, ſocium, i. adſciſcere. Aſſumitur miles, curator, tutor, obſtetrices. Adſumi in collegium, conſilium. Adſumptio, pro demonſtratione addita nomini. Briſ. ex ll. ff. & C.

ADSVMPTIO eſt profeſſio, & adſeueratio, & conteſtatio quædam, l. adſumptio. 6 ad municipal. vt ſit ſenſus: Is qui conteſtatur ſe eſſe ciuem, cum reuera non ſit Olden. Prat.

AD TEMPVS duobus modis ſumitur. Vno modo ad conditionem temporis, neceſſitatem & opportunitatem. Altero ad ſpatium temporis. Spieg.

ADTENTARE annonam, eſt vexare, & quid in eam moliri, quale ſolent Dardanarij. Vlp. l. annon. 6 de extraord. crimin. Prat. vid. j. Attentare.

ADTENTARE imperium, adgredi, & quid aduerſus id moliri. Varro lib 4 de ling lat.

ADTENTARE pudicitiam, eſt id facere, vt quæ pudica eſt, impudica fiat. Paulus in l. attentari. 10. ff. de iniuriis.

ADTENTARI ſententia dicitur, à qua appellatur Vlpian Prat.

ADTESTATIONES Pontificiis ſunt teſtium depoſitiones, & dicta, c ex tenore ff. de teſtib. in antiq Porro qui concipiantur, diſces. ex c. cum cauſam extr. eod vide inf. Atteſtationes

ADTINGERE hereditatem, eſt adire. Vlp. l. ſed & ſi §. ſi quis. ff. de petit. hered. & eidem, attingere bona, l. 1. § fi. ff de ſeparat. vid. ſup. Attingere.

ADTRITA veſtis. Adtriti negotiationibus, Briſ.

ADVENA, aliunde adueniens: qui in aliena ciuitate moratur: qui alicubi temporaneam moram agit: vt Aduena mercator l. 1 §. 19. l hæres abſens. de iudic. l. omnes peregrini C. commun. de ſucceſſ. Spieg. Prat. Aduena (ait Gœd. ad §. 4. l. 237 de verbor. ſign.) eſt colonus vel inquilinus oppidi vel agri aduentitius, qui domicilium ſedemque eo loco ſibi non conſtituit: Græcis ἄοικος. q. qui ſine lare domicilioq; in eo loco ſit. Seruio omnes terræ habitatores aut indigenæ ſunt, aut aduenæ, aut cõuenæ. Indigenæ, ſunt inde geniti: Aduenæ de vno loco venientes: conuenæ de diuerſis. Quod quidam exiſtimant aduenam eundem eſſe, qui & incola dicitur, non ſubſiſtit. Spieg.

ADVENTITIVM, alibi natum. Varro lib. 9.

ADVENTITIVS τὸ συμβὰν Scæuola ff. lib 40 tit 9 l 6.

ADVENTITIA dicuntur, quæ fortuito & aliunde, quam ex vſitata conſuetudine, manarunt. Hotto.

ADVENTITIA bona ſunt, quæ filiofamil. non per patrem, ſed extrinſecus obueniunt: quæ non ex recta ſucceſſione, puta patris & aui paterni, ſed ex legatis, aut aliter caſu aliquo adueniunt: vt puta non iure agnationis, ſed ab extraneis, vel inſperato: vel quæ non ex ſubſtantia eius, in cuius poteſtate filius eſt, acquiruntur, ſed ex liberalitate fortunæ, vel propriis filij laboribus, &c. In his pater vſumfructum & liberalem adminiſtrationem habet. Spieg.

ADVENTITIVM peculium: ab extraneis cognatiſve profectum: vt ſunt maternæ materniue generis hereditates, amicorum legata, lucra nuptialia, l 6 & 8 C. de bon. quæ liber. Briſſ vide inf. Peculium.

ADVENTITIO iure in l. 6. in princ. fin. C. de inoffi. teſtam. id eſt, aliunde quam ex paternis bonis. Gothofr. ibid.

ADVENTITIA dos dicitur, quæ à quouis alio, quam à parente, qui in poteſtate ſponſam habet, data eſt. Briſſ.

ADVENTITIA probatio, l 32. in med C. de prob.

ADVENTITIA neceſſitas intelligitur, vbicunque repente aduenit aliquid peragendum, quod ad publicam vtilitatem ſpectat vid. Alciat. enarrantem. l placet. C de ſacroſ eccleſ. Spieg.

ADVENTITIA pecunia petitur ab eo cui ſua non redditur. Hot.

ADVERSA Aduerſarius, Aduerſaria mox infra.

ADVERSVS, participium præteritum ab Aduertor, de quo inf.

ADVERSVS vel aduerſum, præpoſitio, plerunque idem quod contra: ſæpius etiam idem quod erga: quandoque idem quod ſecundum.

ADVERSVS edictum, vel legem feciſſe proprie dicitur, qui vetante lege vel edicto prætoris, &c. facit l. 202 ff. de diuerſ reg. iur. l. vlt ff ne quid in loco pub. Qui item non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea, quæ non facit, l. 121. ff. de regulis iuris. Et ita aduerſus ſententiam arbitri fit, ab eo, à quo arbiter peti vetuit, vel à fideiuſſore eius, petat, l 32. ff. de recept. arb. & aduerſus dictum promiſſumve facere videntur, qui quod adſeuerant, non præſtant. l. 17. §. vlt ff. de ædil edict.

ADVERSVS pro ſecundum Vlp. t. 20. Qui ex dedititiorum numero eſt; nec quaſi peregrinus teſtari poteſt, quoniam nullius certæ ciuitatis ſit, vt aduerſus leges ciuitatis ſuæ teſtetur. Item ti. 28. Bonorum poſſeſſio datur, aut contra tabulas teſtamenti, aut aduerſus tabulas inteſtati, quod paulo poſt interpretatur ſecundum tabulas. & Caius l. 5. ff. de vſurpat. & vſucap. Naturaliter interrumpitur poſſeſſio, quum quis de poſſeſſione vi deijcitur vel alicui res eripitur: quo caſu non aduerſus eum tantum, qui eripit, interrumpitur poſſeſſio: ſed aduerſus omnes, i. ipſius commodo, ſed omnium. Hoto. Briſſ. & Cuiac. tit. 20. fragmentorum Vlpiani, quorum ex inde ſententiam comprobauit Gilbert. Regius cap. 20. lib 2 Enantiophanon. Prat. in ſuo Lex. Sed id gloſſ. Ioann. Roberto lib. 2. receptarum lectionum iuris ciuilis, c 2; omnino abſonum videtur, minimeque illis, quos citant, locis conueniens: cum hanc particulam, Aduerſus, conſtet propria etiam vſitataque ſignificatione idem ſignificare quod Erga. Vt ita in d l. 5. Aduerſus eum, & aduerſus omnes; ſignificet, Erga eum, vt illi proſit, & erga omnes, cum omnibus æque proficiat.

ADVERSVS, pro Erga. Terentius in Andria: Id aduerſum te gratum fuiſſe habeo gratiam. Cicer. 3. de Natur. Deor. pietas aduerſus Deos, i erga Deos, lib. 12. Epiſt. Attic. blandus aduerſus eum, r offic Officia aduerſus eos ſeruanda, i. Erga eos.

ADVERSVS hoſtem q. ex oppoſito, ex altera parte oppoſita, contra hoſtem. Vnde

ADVERSA in Dialecticis, quæ è regione & immediate contraria ſunt.

ADVERSVS, a, um, i contrarius, a, um, aliquando fere idem quod contrarius ſimul & perniciosus.

ADVERSA pars, eſt noſter aduerſarius, ſeu aduerſaria, aut etiam multi in eadem cauſa nobis aduerſarij, authent in iſto. §. 2. C. de iureiur. l. 1. C. ſi aduerſ. dot. Spieg.

ADVERSA voluntas, i. contraria. Aduerſa vtilitati, l. 22. pr. C. de adminiſt. tut. id eſt, contraria.

ADVERSA fortuna, tempeſtas, neceſſitas: Aduerſus caſus, euentus, medicamentum. Briſſ ex ll ff & C.

ADVERSARVM rerum nomine continetur morbus, damnum, carcer, exilium & ſimilia. Spieg.

ADVERSA valetudo: cui contrarium bona, ſecunda, proſpera, Aduerſa valetudo, l. 9. Cod qui teſtam. fac. poſſ. ſumitur pro furore.

ADVERSA vulnera, quæ in pectore fronteque accepta ſunt; & laudi dantur. Auerſa, quæ in tergo; & probro dantur: ex Valla. Spieg.

ADVERSABILE, quod aduerſum eſt & contrariũ homini. Auerſabile vero, quod auerſari debemus, & hoſtiliter cauere. Spie.

ADVERSARIA dici poteſt mulier, quæ aduerſus nos iudicio contendit. Spieg l 14 C de procur. Briſſ. ex Cicer.

ADVERSARIA valetudo, i. aduerſa l 23 mandat. Briſſ.

ADVERSARIA dicuntur tabellæ ad quotidianum vſum paratæ, in quibus curſim & negligenter ea ſcribimus, quæ poſt accuratius in certas & perpetuo manſuras tabulas ordine ac diſpoſite perſcribimus: deductaque ex eo appellatio videtur, quod ibi ſtatui ſoleant, vbi nobis aſſidue obuerſentur: quaſi aduerſus nos poſita. Cic. pro Q. Roſ. Non habere ſe hoc nomen in codicem accepti & expenſi relatum confitetur, ſed in aduerſariis patere contendit. Hoto. Demoſthenes videtur appellare ὑπομνήματα, quaſi memorialia, ne ſcilicet res aliqua excidat: vt doctiſſ Turneb. annotauit lib. 2. aduerſ. c. 11. Duar. lib. 1. diſp. c. 13. Budæus in l. talis ſocer. ff. de iur. dot. Alciat. lib. 2. diſpunct. cap 29

ADVERSARIVS propriè dicitur, qui aduerſus nos ſtat vel litigat in iudicio: alio nomine dicitur pars diuerſa vel aduerſa: ſed hoc eſt generalius, quia & de fœminis, & de multis ſimul, dici poteſt. Spieg vide infr. Aduerſa pars.

ADVERSARIVM producere quid ſit apud Vlp. l. 1. ff. de edend. ex-

plicat Alc.lib.11.diſpunct.&rurſus lib.8.cap.7.pater.ſed Duaren.lib.1.diſputat.cap.13. eius ſententia refutata,oſtendit aduerſarium intelligi eum,vnde petitur,id eſt,reum.

Adversativa particula, ſeruans naturam ſuam, aduerſatur in iure,& in facto. l.hoc amplius. §.de his, ff.de damn.infect. Spiegel.

Advertere pro animaduertere, animum aduertere:in iure ſignificat recipere,& retinere. Cic.in Verrem: cum piratarum nauem cepit,omnem prædam ad ſe aduertit, id eſt, inquit Aſconius, apud ſe retinuit. ita vt aduertere ſit aduerſum ſe attrahere & adducere. Atque inde aduerſione emere dicitur ex Connani ſententia, qui rem, qualis qualis eſt, emit: & bonitatem eius ſibi ſuoque periculo recipit. l.2. §.vlt. de contrah. empt.de quo latius per eum lib.7.c.10.

Adviuere.l.30.in princ. ff.de adimend.leg.

Adulandi ſtudium,l.1 & 2. C.de ſtat.& imag. Adulamur ſeruiliter, Valla inquit, etiam geſtu, quod nobiſcum commune eſt canibus. Aſſentari vero ad gratiam loqui eſt: eoque aſſentatio non tribuitur mutis animantibus. Spieg.

Adulationis cauſa dicta verba (quæ interpretes Curialia vocant,vt teſtatur Alciat. cap.12. lib.2. parerg. quod ſcilicet ſoleant aulici, & qui in principum comitatu ſunt, aliud ſentire, aliud loqui) nullam obligationem inducere traditum eſt: idem & de verbis iactatoriis dicunt.l.diuus de mili.reſt.Spieg. Adulatio enim in ficto ac ſimulato vultu geſtuque corporis conſiſtit. Fr Phil.lib.2.

Adulationes fictæ.l 3.C.de donat.inter vir.& vxor.

Adulescens, vide ſupra adoleſcens. Adulеſcere pro Adoleſc. Briſſ.parerg.

Adulta ætas l.15.C.de excuſation.tutor. l.6. C.ad leg.Cornel. de ſicar.

Adulterare omne omnino quod ſincerum eſt, corrumpere ſignificat. Itaque non tantum mulierem adulterare, ſed & rationes & monetam adulterare in iure legimus. Inde adulteratores monetæ,l 16.§ vlt.ff.de pœn. Adulterinæ ſtateræ. l.6.§. vlt ff.de extraiudicialibus criminibus Sic adulterina doctrina in prooem. ff.incip.omnem §.7.vide ſ. adulterina.

Adulterare nouercam.Adulterata vxor viri lenocinio.Briſ. ex ll. ff.

Adulterari rationes, Vlpiano eſt conturbari, vel falſo deſcribi, l.1. in fin.de ſeru.corrupt. Sic adulterare iudicium, pro corrumpere dixit Cic.Prat.

Adulter ſolidorum, id eſt monetarius falſus, l.2 Cod. de falſ. monet.

Adulter eſt ſacrilegus nuptiarum,l.30.§.1. Cod.ad legem Iul. de adult.

Adulter dicitur, non qui vxori fidem ſemel aut ſecundo fallit.Nou.117. cap.9. ſed qui cum alterius vxore rem habet. Goth.ad d.Nou.117.cap.8.

Adultera & Adulter quomodo differant, vide Cuiac.20. obſeruat.15

Adulter & Adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum ſe conferunt. Feſtus lib.1. Adulterum definit l. fugitiuus. 224. de ver. ſignif eum qui alienam matremfamilias corrumpit; quod non ſola animi propoſitione, ſed cum aliquo actu fit. Prat.

Adulter manifeſtus dicitur is qui inter amplexus repertus eſt,vt definit alicubi Barr. allegatus à Bud. in §. furtorum autem. Inſt.de obl. quæ ex delict.naſc.

Adulterium (crimen publicum) eſt acceſſus ad alterius thorum: Dictum ergo adulterium quaſi ad alterius thorum, vel potius quaſi adalterium: quod ille ad Alteram (quæ ſua vxor non eſt) vel hæc ad Alterum (non ſuum maritum) ſe conferat: vel quaſi adalterium, propter partum ex altero conceptum; quod alterius partus ſubſtituatur: quod ex adulterio conceptus ab vno ad alterius hereditatem naſcatur. Conf. Gœd.ad princ.l.101 num.8.de verb.ſign.

Adulterium (Gœdd.ibid.num.1 & 10 princ.) eſt ſtuprum in nuptam commiſſum, vel alterius matrifamilias (id eſt, vxori honeſte viuenti) illatum, per ibid. allegata.

Adulterium ergo eſt ſpecies ſtupri generatim videlicet accepti: vt Gœd.ibid.num.2.3.9.probat: aliquando tamen ponitur pro ſtupro, vt & viciſſim. Lex enim Iulia de adulterio ſtuprum & adulterium promiſcue vſurpabat, verbaque iſta confundebat. ibid. num 1.3.Vult.comment.Inſtit.ad princ.tit.de nupt.num.18.& ad §.4.num.4.de publ.iudic. Forma tamen & effectu adulterium omnino differt à ſtupro. 1. Adulterium proprie in nuptam (maritatam aut ſponſam) committitur: committens ſit maritus (vxoratus) ſiue ſolutus (non vxoratus) dummodo illa ſit vel vxor vel ſponſa. Vult.d.nu.4. Gœd. d.loc.num.1.& ſparſim.In nuptam,aio: eam ſcilicet,quæ honeſta ſit, non autem in meretricem; etiamſi nupta ſit meretrix: quippe ſtuprum eſt priuatio honeſtatis ac pudicitiæ: ergo vbi pudicitia non eſt integra, ibi ſtuprum non committitur: priuatio enim præſupponit habitum. Gœdd.ibid.num.9. Cuiac.3. obſeru.18. Secus eſt in meretrice nupta, quæ caſte iamdiu viuit cum marito. Gœd. §.1. num 5. l.46 de ver. ſign. Cuiac.d.obſeru.18. Stuprum vero in virginem aut viduam committitur: imo & in puerum. Vult.dict § 4 num.5 Gœdd. num 1.l.inter ſtuprum,101.de verb.ſign. Secunda differentia: adulterium fœdius & turpius eſt ſtupro in ſolutam (non ſanguine iunctam) commiſſo. Adulterium fœdiſſima nequitia dicitur l 20.Cod.ad legem Iul.de adult.In adulterio non modo turpitudo ſtupri eſt, ſed & violatio thori, qui quaſi iureiurando confirmatus eſt, quin & ſcelerata ſeminis commixtio ac improba partus ſubſtitutio, denique ſocietatis alioqui ſanctæ & indiſſolubilis diſſolutio. Gœdd. num.4.8 Hinc multæ & extremæ contra adulteras maledictiones apud Moſen Numer.5. Tertia exinde differentia eſt in pœna: Adulterium natura probroſum ac turpe, & apud omnes humaniores gentes deteſtabile eſt, grauiq; ſemper apud omnes pœna affectum: quippe pugnans cum ipſa natura matrimonii. Gœd. d. loc. num.8. & ad leg 42. num 2.6. de verb.ſignif Tiraquell. in l. 13. connubiali. Adulteri ergo pœna ex legibus ordinaria, Romæ ſemper fuit capitis & ſanguinis, etiam ex lege Iulia; ſed ex moribus prauis & extra ordinem quandoque pœna relegationis vel deportationis: proinde Iuriſconſultorum in ff. reſponſa magis errores & morum conſuetudinem,quam ipſas leges & conſtitutiones ſapiunt Gœdd d.l.101. num.4. Tiraq. d.l.13 num.20 21 Conf. aliquatenus diſſentient. Vult d.§.4. num.6. Cuiac.6.obſeru.11.& 19. obſeru 39 Gothofr. ad l.3. C. de accuſ. Damhud.prax.crimin.cap.86. Anton.Fabr.2.coniectur.cap 10.Nou.134.cap 10. Auth. ſed hodie. Cod.ad legem Iul.de adul. fœminis pœnam capitis remiſit,fuſtigationem & in monaſterium detruſionem induxit: Quæ hodie non ſeruantur, præter capitis pœnam: vir qui adulterium commiſit, ſi vxorem habuerit, amittit dotem & donationem propter nuptias,vel quartam debitam indotatis vxoribus: cætera bona liberis & parentibus eius ſeruantur vſque ad tertium gradum poſt tertium gradum fiſco vindicantur. Mitius punitur mulier,quaſi infirmior, quæ adulterium commiſit:quanquam inter ſe coniuges exæquentur in pœnis ob cauſam iniuſti repudij, Nou.117. cap.vlt. coercentur etiam. Nou 34. grauiſſime adulter & adultera, ſi forte gratia iudicis, vel qua alia ratione euaſerint pœnam capitalem, & poſtea inter ſe nuptias contraxerint. Hoc enim eſt palam fateri adulterium, & l.Iulia etiam comprehenſum fuit. l.miles. § licet. ff.de adulr. l. commiſſum. C.eod. Schard. Stupri vero pœna ex l.Iulia eſt ademptio tertiæ partis bonorum. Gœdd. d.l.101.num 5.pr.

Adulterium porro iure ciuili ex fœmina æſtimatur non ex mare. Mas ſolutus cum alterius vxore rem habens, adulter eſt: & contra mas vxoratus cum fœmina ſoluta rem habens, adulterium non committit, nec vt adulter punitur: ille vero punitur. Ratio, quia is qui cum alterius vxore conſueſcit, liberos in alienam familiam propagat; eamque contaminat: qui vero cum ſoluta rem habet, alienam familiam non commaculat. Vult.d.§ 4.nu.5.fin. Theologis ex Matth.5. verſ.27. & 19.verſ.9.Sicut Canoniſtis mas vxoratus etiam cum ſoluta fœmina rem habens adulterium committit, quia & hic coniugalis fides & vnitas duorum in carne vna perfide violatur: quæ adulterio ſubſtantialia ipſis videntur & ſufficientia. vide Gœdd.d num.10 l.101.

Adulterium καταχρηστικῶς etiam virginis ac viduæ corruptio dicitur: vide.can.nemo 32 q.4.Schard.

Adulterium metaphoricè ad alia quoque transfertur: vt cum dicimus adulteria naturæ,pro operibus non vere naturalibus: adulteria mercis, pro fraude: adulteria arborum, pro inſitionibus, Schard.

Adulterini liberi ab omni ſucceſſione & paterna & materna excluduntur, adeo vt ne alimentis quidem digni cenſeantur. Nou.89. § fin. Canones tamen & Dd. alimenta ipſis præſtari volunt. Vult. comment. Inſtit. ad princ. de heredit. ab inteſt. num.27.28,29.

Adulterina res dicitur, quæ non eſt legitima, ſed ſuppoſititia; vnde filij adulterini dicti, ex adulterio concepti. Hinc adulterinæ literæ apud Aquil. lib 4. de aſino aureo: & adulterina clauis apud Saluſtium: & adulterina ſigna vocat Feſtus Pomp. quæ ſunt alienis annulis facta. Ipſe quoque annulus, quo ſigna exprimuntur, adulterinus dici poteſt, vt lib.48. ff. tit. ad leg. Corne.de falſis legibus l.Cornelia, vbi Modeſtinus ait, Qui ſignum adulterinum fecerit, vel exculpſerit. Aphricanus quoque in eod.tit. l.ſi quis. Quod ſi teſtamentum, inquit, adulterinum non eſſet. In eodem quoque 48. lib. tit. ad legem peculatus, l.ſacrilegij Vlp.ait. Non videntur adulterinam monetam exercuiſſe. Nebriſſ.

Adulterini nummi, Gothof.vid.ſupr. Adulterare.

Advocare, generaliter ſignificat conuocare. Aduocare concionem, Varr.lib.5.de ling.latin. aliquoties,propriè autem ad ius pertinet: & ſignificat homines vel patrocinij. vel conſilij, vel teſtimonij cauſa conuocare: vt infra in vocibus,Aduocatus, Aduocatio patebit.

Advocat apud Pompon. l.ſi procurator. 38, ff.rem rat. hab

Accur

Accurſ. exponit, Aduocatis miniſtrat: alij, Aduocatos iuriſperitos conſulit: alij pro recte de vi moribus facienda deducendo accipi putant. Accurſ. ibi Auocat legi poſſe cenſet, ſcilicet à ſuis negotiis. Vtraque lectio ac ſenſus ferri poteſt. Pandectæ tamen Florentinæ, & vulgati codices habent aduocat: quod de conuocatione aduocatorum, teſtium, & ſimilium, victoriæ cauſa, intelligendum putem. Prat.

ADVOCATIA, & ADVOCATIO, mox infra.

ADVOCATI olim dicebantur, quicunque amico præſentiam ſuam commodabant. Briſſ. Aſcon. Verr. 1. aduocatum in iudicio dicit eum eſſe, qui vel ius ſuggerit, vel præſentiam ſuam amico commodat, etenim moris erat in iudiciis tum priuatis, tum publicis, amicos omnes aduocare, quorum autoritate moueri poſſe iudices putabantur: vt in ea pro Quint. Hinc Vlp. in l.1. § aduocatos. ff. de extraord. crimin. aduocatos ſcribit accipiendos omnes omnino qui agendis cauſis quoquo ſtudio operantur.

ADVOCATI vel patrocinij, vel conſilij, vel teſtimonij cauſa, conuocabantur. Teſtimonij cauſa conuocatos, vulgo Aduocatos dici, patet ex oration. pro Cæcinna, vbi Aduocati dicuntur ij, qui in rem præſentem deducebantur, vt de vi moribus facienda teſtes eſſent. Plautus in Pœnulo certis aduocatis præſentibus (id eſt, teſtibus) deprehendit pecuniam apud lenonem. Aduocati tamen erant tutis non impetiti, teſtes vero quilibet Hor.

ADVOCATVS generatim acceptus patronum quoque ſignificat. Vnde aduocati, patroni, cauſidici, oratores, item Rhetores & rogati, hodie ſæpe pro eodem ſunt: eorumque munus cauſidicina Ammiano dicitur. Gothof. ad rubr. C. de aduoc. diuerſ. iud. Proprie tamen Aduocatus à patrono differt: hic cauſam agit; ille in conſilium aduocatur. Gothofr. d. loc. Aſconius d. loc. patronum definit eum, qui orator eſt, ac verba facit. Procurator cauſæ idem & aduocatus eſſe poteſt: interea differunt tamen. Aduocati ſuſcipiunt perſonas: procuratores negocia. Aduocati ſunt iuris periti; qui conſilio ſuo adſunt actori vel reo: procuratores ſæpe iuris parum gnati. Illi quaſi tutores ſunt, hi curatores: proinde aduocato meo ſum ſuſceptus aut cliens; procuratori ſum mandator vel dominus. Ideoque munus aduocatorum peragitur extra locum iudicij: procuratorum non niſi in iudicio: Illi cauſam inſtruunt; hi perorant: illi magis agunt calamo; hi ore. Illud igitur difficilius eſt: hoc facilius: illud munus eſt honorabile: hoc vtile. Vult. comment. Inſtit. ad princ. tit. de actio. num. 28. 30.

ADVOCATVS in foro inutilis, vulgo cauſidicus dicebatur, ex Quintil. Spieg.

ADVOCATORVM militia in quibus conſiſtat. l.14. Cod. de ad. diuer. iudic. vide J. Militare aduocatos.

ADVOCATVS malus formulariis, eſt perniicioſus: qui initiatur intra 10. annos litem conteſtari cum tutore aut curatore, vt eſt apud Speculatorem abominabile exemplum de Vberto in tit. de except. §. viſo, quando exceptiones. verſ. item nota ſecundum Vbert. Spieg.

DE ADVOCATORVM honorariis, vide l.1. §.12. ff. de extraordin. cognition.

ADVOCATI Cæſarienſes in iure noſtro ſunt celebres: nam ad eos Iuſtinian. conſultus multas ſcripſit conſtitutiones, inter quas eſt illa, quæ ſtatuit ſobolem ex muliere quinquagenaria ſuſceptam nihilominus haberi legitimam. l. ſi maior. C. de legit. hered. Item illa qua reprobauit pactum de hereditate viuentis initum ſine eius conſenſu, de cuius ſucceſſione agebatur. l. vlt. C. de pact. Poſtremo & illa, qua cauit, ſcripturas, quæ teſtantur in ſtipulationibus aliquos fuiſſe præſentes, omnino ſequendas, niſi aliunde conſtet fuiſſe abſentes toto illo die, quo inſtrumentum eſt confectum. §. item verborum Inſtit. de inutil. ſtipul. Fuit autem Cæſarea Metropolis Cappadociæ, vt infr. in Cæſarea.

DE ADVOCATIS diuerſorum iudiciorum, h. e. de priuilegiis, munere, mercede, aduocatorum, qui in diuerſis iudiciis ſuis operam ſuam hominibus nauant, tit. C. vid. per torum.

ADVOCATI munus nemo ſubibit prius, quam per ſtatuta quinquennij tempora legum cognitioni noſcatur inhæſiſſe. Anch.

ADVOCATVS fiſci interuenit pro fiſco in aula apud comitem theſaurorum ſacrarum largitionum: in prouinciis apud procuratorem Cæſaris: & in vrbe apud Præfectum ærarij. vide Cuiac. & Gothof. ad l.4. C. de aduoc. fiſci.

ADVOCATVS fiſci dictus eſt, qui ab Imperatore delectus, pro eo poſtulaturus eſt, quotieſcunque de fiſci intereſſe agetur. Quæ autem ſint eius officia, ac quibus potiatur priuilegiis, ſub titulo, C. de aduocato fiſci, demonſtratur. Dumberr.

ADVOCATI fiſci ſunt patroni ærarij, l. penult. C. de aduoc. diuerſ. iudicum.

ADVOCATVS, in feudis, idem quod Commiſſarius apud Practicos, cui præfectura & munus aliquod, ac præſertim cauſarum diſceptandarum publice mādatum eſt. Prat. ex Hot. lex feud.

ADVOCATIA eſt negocij alicuius publici procuratio, à ſuperiore mandata, vt lib. feud. 2. tit. 27. §. 15. Quicunque aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium inordinate tractauerit. Aduocatia etiam dicitur tutela & defenſio ſacerdotalis alicuius collegij, veluti Abbatiæ & Monachorum: quibus prædia & vectigalia quædam attributa ſunt, quorum potentem aliquem, vel Comitem, vel alium Nobilem, ſibi defenſorem ac patronum cooptabant. Prat. ex Hor. Lex feud. vbi plura vide.

ADVOCATIO eſt ipſa aduocati actio, poſtulatio ac patrocinium. Prat.

ADVOCATIONEM præbere, præſtare, ſuſcipere, cauſam agere, poſtulare, allegare, fere idem ſonant. Prat.

ADVOCATIO paſſim in iure pro ipſis aduocatis accipitur. l.1. de quæſtione tali. 30. de tranſact. & alibi. Plerunque pro ordine ipſo aduocatorum. l. cum aduocatio. & l. iubemus. C. de aduoc. diuerſ. iud. & alibi paſſim.

ADVOCATIONES poſtulare, eſt aduocatos à prætore petere. l. ait prætor. 13. ff. ex quib. cauſ. maior. Prætor enim aduocatos dare ſolebat l.1. ff. de poſtul. Prat.

ADVOCATIONE litem inſtruere apud Hermogenia. l. falſi. 20. ff. de falſ. & l.1. ff. eod. eſt falſam litem intendere, ad hoc inſtructos aduocatos inſtituere. Prat.

ADVOCATIONES inſidæ, quæ litis clientiſve ſecreta pandunt, l. aut facta, 16 ff. de pœn. Prat.

ADVOCATIONE ac foro interdicere, prohibere eſt ab officio aduocandi: quod genus pœnæ eſt. Foro tamen plus eſt, quam aduocationibus interdicere. Siquidem huic omnino forenſibus negotiis accommodare ſe, non permittitur. Vlp. in l. moris. de pœn. Papinian. auctor eſt, Imperatorem Titum Antonium reſcripſiſſe, eum cui aduocationibus in quinquennium interdictum eſſet, poſt quinquennium pro omnibus poſtulare non prohiberi, l. Imperator. ff. de poſtul. Prat.

ADYTA, penetralia: quæ raro adiri ac penetrari ſolent.

Æ.

Æ ſyllabam antiqui Græca conſuetudine per AI ſcribebant, vt aulai, muſai, Feſt. lib. 1. quale ſæpe viſitur in decretis antiqu. veter. verb. Prat.

ÆDERE vide infra Edere.

ÆDES ab aditu dictas putat Varro lib 4. ling. lat. quod plano pede adibant. Feſtus vero dici exiſtimat, quia ſint vnius aditus, ſiue quia in eis æuum degatur: definitque, domicilium eſſe in aditu poſitum. Alij autem ædes dictas putant, quod edito loco ponerentur.

ÆDES ſignificat quicquid habitabile eſt: vnde deorum ædem vocarunt, quam dij quaſi inhabitant. Et eadem ratione ædes ſunt hominum.

ÆDES (quæ & vrbana prædia ſæpius dicuntur) ex fundamento, pariete, tecto, ceu partibus integralibus conſtant: vel ſaltem, ſolo & ſuperficie. Eſt autem ſuperficies, omne quod ſupra terram eſt: quapropter in prædiis vrbanis parietes & tecta, in ruſticis arbores, herbæ, frutices, ſuperficiei adſcribuntur. Alciat. Vnde ſuperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt: quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum. Cæterum, ædium quam domus latiorem appellationem plerique ſenſerunt. l.1. §. deinde ff. de don.

ÆDES enim pro omni ſpecie artificij capi, etiamſi nulla adſint tecta: at domum non dici, quæ adhuc contecta non ſit: Sed Alciat. lege citata, promiſcue hæc accipi magis ſentit Spieg.

ÆDIVM, itemque ÆDIFICII, appellatio, tam ad ruſticas, quam ad vrbanas habitationes pertinent, l.180 de verb ſign. l.41 §. ſed ſi quis de leg.1. Exinde in eo 12. tab. cap. quo de incendiariis agitur, & interdicto de cloacis, ædium appellatione omnes ſpecies ædificij contineri traditur, l.14. ff. de incen. rui. l.1. in princ. §. deinde ait. ff. de cloacis. Sed & in interdicto, vti poſſidetis, verba prætoris, vti eas ædes, ad omnes res ſoli, quæ poſſideri poſſunt, interpretatione trahuntur. l.1. in princ. & §. vlt. ff. vti poſſidetis. In vſu tamen vrbana ædificia ædes, ruſtica villæ appellantur, l.211. ff. de verb. ſign. Quamquam & in cenſu villas omnes ædes appellari Varro lib 4 ling lat. ſcribit. Ædes autem duobus conſtant, area ſeu ſolo & ſuperficie. l.23. ff. de vſucap. l.49. ff de rei vindic. l 39. ff. de legat. 2. Vnde qui fundum excepto ædificio legat, non de ſuperficie tantum, ſed & de ſolo cogitaſſe intelligetur, ſine quo ædificium ſtare non poteſt l.81. §. qui fundum. ff. de legat. 1.

ÆDIVM ſunt, quæ perpetui vſus cauſa ſunt, vel parata ſunt, licet quandoque tollantur. Stratura itaque loci alicuius ex tabulis facta, quæ æſtate tollerentur, & hyeme ponerentur, ædium eſt, l.242. § 1. ff. de verb ſign. Prothyrum quoque quod in ædibus fieri ſolet, ædium eſt, l. pen ff de verb. ſign. & vt plumbum quod pro tegulis ponitur, aliter atque de eo dicendum ſit, quod hypethri tegendi cauſa ponatur, vel ornatus ædium cauſa paratum ſit, non quo ædes perficiantur. d. l. 242.

ÆDIBVS diſtractis vel legatis ea eſſe ædium ſolemus dicere, quę quaſi pars ædium vel propter ædes habentur, perpetuique vſus cauſa in ædificiis ſunt: qualia ſunt quæ enumerantur in l. 15. §. vlt. l.14. l.15. l.17. in princ. & §. quæ tabulæ. & §. Labeo. cum ſeq. & l.18 ff. de actio.

ÆDIVM quoque pars habentur, ea omnia, quæ iis connexa

iuncta,vincta,fixaque ſunt,l.41.§.penult.ff.de leg.1 l.52.§.ſed ſi bibliothecam ff.de leg.3.l 59.ff.de rei vind. Briſſ.

Ædium genera duo facit Varro lib.4.de,ling.lat.ſacras & publicas. Prat.

Ædicula non eſt parua domus,vt vulgo accipiunt : ſed modo cellulam in ædibus ſignificat, modo ſacellum , i.ædis ſacræ appendicem *ein neben Capell*,vel templum paruum,quod ex Liuio Budæus demonſtrat. Nam ædes,is,in numero ſingulari ſemper accipit pro templo : vnde ſemper adiungitur illi, cui tanquam Deo ſacrata eſt atque dedicata:vt ædes Iouis,ædes Caſtoris,ædes concordiæ. Dicitur quoque ædes ſacra. Ædes, dium , in numero multitudinis ſignificat domum priuatam,caretque numero ſingulari. Ant.Nebriſſ.

Ædifacere, pro ædificare.l.60.§.mandaui, ff.locat.10. §.vlt. ſol.matr. Briſſ. in parerg.

Ædificare verbum,eſt proprie ædes facere:verumtamen ponitur , & refertur interdum ad quoduis aliud genus conſtructionis,veluti nauem ędificare, dicit I.C.in l.aufertur. § quod à præſide ff.de iur fiſc Ad hæc inſulam,i.domum ædificare,in l.ſin autem. §.pen ff.de rei vind.l.ſi ego.in fin.ff.de pub.

Ædificare , in edicto de mortuo inferendo , intelligitur non ſolum qui nouum opus molitur: verum is quoque , qui vult reficere. Ædificare autem videtur prohibere , & qui prohibet eam materiam conuehi, quæ ædificationi neceſſaria ſit, l.1.§. ædificare,9. ff.de mor.infer Briſſ. Alb.

Ædificare prohibitus,videtur prohibitus poſſidere,l.permiſceri.§.eum qui,ff.de adquir.poſſeſſ. Alb.

Ædificare,in genere,naturalis eſt libertatis (hinc iure naturali licet cuiq; in infinitum ædificare vel tollere) ſed modus ædificandi recte per ſeruitutem iure ciuili , quandoque conſtringitur,quandoque ampliatur. Vult.in comment. Inſtit.ad §.2.num.29.& 37.tit.de actio.Corraſ.ad d.l.de ſeruit.& 3.miſcell.24. Cuiac.tract.9. ad Afric.in l ſi priuſquam de oper.noui nunciat.

Ædificare in mari cuique liberum eſt (ſic tamen ne vſus maris impediatur ; nec alius damnum inde ſentiat.) Aſt in ripa fluminis ædificare,non eſt cuique liberum. Vult.d.comment. §.1.num.4.ſ.de rer.diuiſ.

Ædificans in ſolo alieno,non fit dominus ædificij, ſed is cuius eſt ſolum. Vult,iam d tit.ad princ.num.16.

Ædificatio.i.opus ędificatum,l.omnes.C.de opc.publ.Alb.

Ædificationem deproperare,l 1.C.de nou.oper.nunciat.

Ædificii appellatio aut ſuperficiem ſignificat, aut ſolum, cui ædificium ſuperpoſitum eſt , lul.l ſi fundum , §.qui fundum de leg.1 Prat. vide ſ.ædes.

Ædificium deformatum,l.22.verſ.ſed & C.de admin.tut.

Ædificia ſubruere,l.17. C.de oper.pub.

Ædificii perfectio formam perfectam,quæ vna cum fine exiſtat; requirit. Ædificium ergo perfectum eſt , quod iam vere in vſu eſſe poteſt , licet actu ipſo nondum ſit. Gœd.ad §.1,l. 139.& ad §.1.num.10 l.5.de verb.ſign.

Ædiles duo primitus ex plebe creabantur,à Patribus,qui ædibus præeſſent,(vnde & nomen eos habuiſſe apparet)& incendiis arcendis interuenirent,l.1.de offi præf.Vigil.Liu.lib.3.ab vrb.cond.His deinde duo alij ex Patrum numero (vt hi ſcilicet [patres] aliquando pluris haberentur) additi : & Ædiles Curules (pro Currules, Briſſ.parerg.) dicti ſunt.Tandem vero Iulius Cæſar duos inſuper alios adiecit, qui frumento præeſſent : qui à Cerere Cereales nuncupati ſunt, Pompon.l.2.§. deinde de orig.iur.Feneſtel.c.13. Dion.lib.43. fin. Ita ſex tandem in vrbe ædiles iuxta Dionem & Pomponium fuere: duo Patritij,quatuor plebeij. Briſ. Erant vero & Ædiles in municipiis.l qui inſulam.§ 1 ff.loca. Briſſ.3. ſelect.antiquit Hi merum imperium habebant,ita vt flagris cæderent.l.12. ff.de decur. Atque hi interdum quinquennales fuiſſe videntur, quibus nempe luſtralis is honos eſſet. Nam vt colonis agros ſuos in luſtrum locabant, ſic & interdum in luſtrum continuabant magiſtratum. Sed & alimentarij fuiſſe videtur ædiles in mancipiis, qui alimenta prouidebant (vt ſuſpicatur Tur.ad lib.11. c.10) alimentarius pueris:vt in hoc titul.Ædil Q.alim.Com muniter ergo tandem duo Ædilium genera (Plut. in vita Marij)Romæ fuere,Curulium & Cerealium. Curulium, regis inſignibus vtentium & purpura ornatorum,officium erat ſacras priuataſque ædes procurare,totam vrbem, & inter alia imprimis vias publicas tueri,incendiis arcendis interuenire, curam habere, vt cloacæ & aquæductus , & quæque publica ædificia munda & integra eſſent, ludos publicos exhibere, loca in theatro aſſignare (vt de Serrano & Scribonio legitur) & reliqua mu ta.ver.omnino. l.penult.ff de via publ.& Cicero Verrin.7 Aldobrand. §.prætorum. in verbis proponebant, Inſtit. de iur.natural gent. Cerealium vero Ædilium officium erat frumento annonæque præeſſe : procurare copiam annonæ forenſis, cibariorum, menſurarum , & ſimilium, curam habere, ne qua fraus fiat.

Ædilis à curatore rei frumentariæ differt: hic ſi ex curationis cauſa condemnetur , compenſatione vti non poteſt , l.20. de compenſationibus. Ædilis vero, quam curator annonam redegerit,in ea prębenda,ipſe operam nauat,& ſi annonam fraudauit, compenſatione aduerſus fiſcum vti poteſt, l.53. de iud. Præterea curatori pecunia datur, ædili annona, non pecunia, vid.Cuiac.2.obſ 23.in fin. Gothof.ad l.17.de compenſ.

Ædiles Papinianus in l.3.de via publ. ἀστυνόμους : Dio vero vbique ἀγορανόμους vocat.

Ædiles vero inter minimos magiſtratus habebantur. Quare adoleſcentibus fere ad hoc officium deſignatis , primus erat gradus ad maiores honores,teſte Cic.de legib. lib 2. Ideoque non numeratur inter magiſtratus.in l.2. ff.de in ius vocan. Impune enim vocabantur in ius l.lectos. Er l.ſeq.ff.de peric. & com.rei vend.Oldend.

Ædiles Curules eo dicti videntur, quod ſellis curulibus (curuos pedes habentibus) ex Liu.lib.7.patet & ex 7.Verrin.Cic. Feneſtel.c.13. vel ſellis conſularibus (ſolio eburneo altius elato, quaſi curru ſedentes , vt nonnulli) vterentur, ius dicturi. Ædiles enim de paucis quibuſdam & priuatis ſingulorum cauſis iura dixerunt,Vult.commenr.Inſtit.ad § 8.nu.5. de iur. natur.vbi vid. Cuiac.8.obſ.38.Gœd.ad l.17.§.18.de verb.ſign.

Ædiles ergo Curules edicta proponebant,d §.prætorum.inſt. de iur.natur. Hinc

Ædilitium edictum , quo emptori ſuccurrebatur aduerſus eum qui ſeruum aut animal,ſeu iumentum vitioſum vel morboſum pro integro ſanoque vendidiſſet , Liu.& Cicer.3.offic. Gell.4.c.2. (Hoc edictum non pertinebat ad venditiones fiſcales, nec ad res ærarij populi Rom.Gœd.d.loc.) Hine

Ædilitiæ actiones quæ ex eo Ædilium edicto oriuntur: quales ſunt Redhibitoria , & Æſtimatoria , quanti minoris, & actio quod aduerſus dictum promiſſumve ſit. tit. de Ædilitiis Gell.4.c.2. Hoc actionibus. C.l.23.§ hæ actiones.l.44.§ 1.& §.vlt.l.47 . ff.de ædilitio edicto.

Ædilitium edictum dicitur quod ædilibus curulibus curæ fuit,vt venditionibus omnes fraudes amoueantur ex triplici cauſa. Ex reticentia: (ſi venditor vitium ignotum emptori reticuerit) ex euicto promiſſove (vt ſi dixerit abeſſe aliquid, quod non abeſt ; vel adeſſe,quod non adeſt,l.37.de dol.)quod non caueatur emptori,id eſt,non repromittantur emptori ea. quæ in rebus venalitiis edictum ædilium curulium repromitti iubet : veluti, fugitiuum non eſſe , recte ſanum eſſe , hodie eſſe, recte bibere poſſe. habere licere, duplæ ſtipulatione. Cuiac.& Goth.ad rubr. ff.de ædil.edict. adde 19.eclog.c.1.

Ædilitium edictum datur in vnum è multis,cuius maior pars in venditione fuit,aut nulla parte minor, l.44 §.1.de ædil. edict. Datur item in ignorantem, qui ſcire debuit, l.1.§.2. eod. Goth.ad rubr. ff.de ædilit edict.

Ædilitiæ ſtipulationes dicuntur,quæ ab ędilibus ex ipſorum officio aut iuriſdictione decernuntur iis in rebus , quarum ipſi iuriſdictionem habent. l.ſtipulationum,5. ff.de verb.oblig.& l.ſi venditor. ff de ædil.edict. Hot.ex Duar.d.l.5.

Æditas,officium ac dignitas ædilium. vide ædulitas.

Ædilitas,curiæ dignitas dici ac definiri videtur à Conſtantino Imp l.2 ſi ſer.aut l.b ad decur.adſpira.lib.10.C.

Æditimus,ædis intimus. Feſt.lib.1.vide Gell.lib.12.c.10.Plin. lib.32.cap.2. Feſti etymologiam damnat Cic.in Topicis dum agit de poſtliminio.

Æditui ſunt, qui ædes tuentur, qui ædes ſacras curant, cuſtodiunt , & obſeruant : Hanc definitionem probat Theophilus, §.tutor.Inſt.de tutel. Vlpia.in l.3.§.ſi tabulę. ff.de tab. exhib. ibi : tabularum cuſtodiam ęditruus ſuſcepit. Nam in ęde ſacra res controuerſę deponi ſolebant, l.1.§ ſi pecunia. & §.ſeq. ff. depoſ. Hodie obſignatio & depoſitio fit apud acta , & cauſarum tabulario, quos Galli Grefarios vocant , idque per d.§.ſi tabulę. Hi autem iidem ſunt , quos Hierophylaces, quaſi ſacrorum cuſtodes , appellat Scęuola in l.annua, ff.de ann.lega. Hierophylaci enim eo loci legendum eſt, vt alibi aduertit etiam Zaſ.Aldobr.d.§ tutores Inſtit.de tutel.

Ædulitas in l.17. ff.de compenſ. ſumitur pro ędulitate : promiſcue enim veteres ſcripſiſſe inueniuntur. Tertul. in Apol. Philoſophi tyrannidem affectant : Chriſtianis vero nec ędulitatem. Sic enim habent libri veteres. Cuiac.in obſeruat.lib. 14 Prat.

Æger animus:Ægrotum corpus Donat. Ægrotus animus apud Terent.aliquoties.

Ægra mulier, pro triſti, difficili, irata in l.vlt. ſi quis aliq. teſt. proh. Sed vt fieri aſſolet,offenſam ægrę mulieris,maritali ſermone placauerat. Spieg.

Ægre ferre, vitioſe ſcribitur coniunctim , cum ſint duæ dictiones pro eo quod eſt moleſte ferre. Spieg.

Ægritudo corporis, l.3. C.qui teſtam. fac.poſſ. alias ægritudo magis animi eſſe videtur ſecundum quoſdam.

Ægritudo occaſio mortalis,l.5.§.1.de tempor.& repar.app.

Ægrotus ægrotatio. vide Æger.& miſerabilium perſonarum.

Ægyptus (quæ Mizraim ſacris ſcripturis : & Clius,Ariæ Montano)duplex eſt:ſuperior, olim Thebais : hodie Sahid Iohanni Leoni : inferior, quæ & Delta antiquitus; poſtea Auguſtamnica,

ſtantiua, vel αἰνιγματικὴ dicta eſt: vide Herod.2. & Goth. ad edic.Inſt 13.c.propterea.t.in fin.pr.verb.duab.Ægyptiis.

ÆLIANVM ius. Sextus Ælius alias actiones compoſuit, & librum populo dedit, qui appellatur ius Ælianum Pompon.l. Neceſſarium.§ augeſcente ff de orig iur.Old.Prat.

Ælia Sentia lex,vid.inf Lex Ælia.

ÆNAVTÆ, ἀειναῦται, quaſi dicat, ſemper nautę: Magiſtratus quidam apud Mileſios,inquit Heſychius.Plutarch in qq.Græcanicis, ait apud Mileſios ita vocatos fuiſſe quoſdam ex potentioribus,qui conſcenſis nauibus conſilia de maximis rebus agitabant procul à terra : deinde cum ratam habuiſſent aliquam ſententiam,reuertebantur.

ΑΙΝΙΓΜΑ apud Imp. Iuſtin.Conſt.nou 65. §. τῶν ad fin interpretatur Accurſ. Speculum: Alciatus ex Gellio pro quæſtione obſcura, & inuoluta accipi putat lib.4. parerg.19. quod & verum eſt.Prat.Spieg.

ÆNVM, vas quod ſupra focum pendet, in quo aqua ad potandū calefit,l.18.§.aſinam.ff.de inſtr.vel inſt.idem miliarium dicitur Vlp.in leg cum aurum,§.ſi cui ff.de aur & argen.leg.Ænū lateribus circumſtructum in l.18.§.vltim.ff.de act. empt. craterem ſignificat , quo aqua ex fiſtulis ducta excipitur. Vide Athenæum lib.3.c 10.& Iulium Pollucem,de vaſculis calefactoriis.lib.10.cap.19 Briſſ Prat.vide infr Ahenum.

ÆQVA lãce,& æquis paſſibus,dici prouerbiali figura de his, quę ſimilia ſunt, in quibus par ratio & æquitas: Alc. monuit:Cum vltro citroque ſic obſeruatur proportio , vt alteri nihil adſit cum diſpendio alterius.

ÆQVA lance ad hereditatem venire,l.4.circ fin. C.de verb.ſign. Æqua lance in ſucceſſionibus vocari,l.4.circ fin. Cod. de lib. præter. Æqua lance diuidere hereditatem l.23.circa fin.C.de leg.l.7.§.1.C.ad SC.Tertull.

ÆQVA lance ſeruari, l.non tantum 20 ff. de re iud.prouerbiali loquendi genere,pro pariter æquabiliterque, vt apud Græcos ἴσῳ σταθμῷ:Martius,inquit,in quantum facere poteſt condemnandus eſt: quod & in perſona mulieris æqua lance ſeruari æquitatis ſuggerit ratio Sic Imper.in leg cum quis 10.in fin. C. de natur.lib. Quapropter,inquit,ſancimus,in huiuſmodi caſibus omnes liberos ſiue ante dotalia inſtrumenta editi ſint ſiue poſtea,vna eademque lance trutinari.Hot.

ÆQVABILE ius apud Cic.2 offic.accipiendum,non quod æquet omnes;ſic enim non poſſent alij aliis eſſe potentiores,aut ditiores:ſed quod iuſtitiam inter homines, & æqualitatem quãdam proportionabilem , æquitatemque conſeruet: hoc eſt, quod pari ſtudio defendat tenues & potentes, ſummos, & infimos, & neutris patiatur ab alteri ſuum ſumi. Ariſtoteles ἀναλογικὸν καὶ κατ᾽ ἀναλογίαν δίκαιον appellat. Spieg.Prat.

ÆQVALE idem eſt quod par 2. idem quod æquum.3.idem quod conueniens,& aptum locis,temporibus perſonis. Old. Sic æquale ius in leg 2.C.de pig.

ÆQVALIS , ſubſtantiuum, pro pari. Vlp vt ſi quis maior vel æqualis ſubiiciat ſe iuriſdictioni alterius Spieg Old.

ÆQVALIS conuerſatio,pro pari conſuetudine victus.Spieg.

ÆQVALITER, ad iuris cenſuram non autem ad facti paritatem referre oportet. Æqualiter ad ros pertinere , apud Caium l. vlt.de vſufr.Spieg. Æqualiter habere,l.6. §.6.C.de com.ſer. manum.

ÆQVILIBRITAS,Æquilibriū,id eſt,ἰσονομία. Cic.in lib.de natura deor.eum de atomis illis Democriti agit, Confugis, inquit,ad æquilibritatem : tametſi in quibuſdam vulgatis codicibus æqualitatem perperam ſcriptum ſit. Vnde & Sex.Cæcilius pœnam talionis ad æquilibrium factam expoſuit, id eſt, πρὸς τὴν ἰσονομίαν,habita iniuriarum ratione, vt ipſam videlicet talionem quaſi ad amuſſim & libellam æquiparent atque expendant.Crinit.lib.4.de hon diſc c 9.Prat.

ÆQVIS penſionibus , item iniquis penſionibus,i.e.inæqualibus, in leg.3.ff.de an.leg. Spieg.vide infr.Æquum.

ÆQVITAS & ÆQVVM modo genus eſt,iuris ſcilicet,& æquitatis iuri oppoſitæ : modo ſpecies æqui generatim ſumpti,nempe ſpecies ἀπεδιηρημένως oppoſita iuri ſeueriori ac thetico. vid.Vult.lectiſſ.comment.Inſtit.de iuſt.& iur.§.1.& 2.n 2.

ÆQVITAS generatim ſumpta,eſt moderatrix & norma iuris & æquitatis ſpeciatim acceptæ: pendet enim à principiis practicis, à prudentia practica & conſcientiæ dictamine : quæ tum rigorem,tum lenitatem moderantur,pro rerum,factorum,circumſtantiarum qualitate.Conf.Vult.d.tit.de iuſt.& iur.

ÆQVITAS eſt rationabilis modus, continens in ſe conuenientiam & rigorem.Differt ergo à iure:quia ius eſt deciſio,quę fit ſecundum iuris regulas: æquitas vero eſt quædam conuenientia : quoddam temperamentum recedens ex cauſa à communibus regulis iuris. Bart.l.1.ff.de legib. Abb.in c.ex parte, de tranſ.in cap.de re iud.vbi æquitas (ait) eſt ordinata iuſtitia, temperata dulcedine miſericordiæ,c.vt conſtituerunt,50.diſt. Ioh Bapt. Caſt.Alb.

ÆQVITAS (proprie ſumpta, iuri rigido oppoſita) alias æquum & bonum nuncupatur , alias æquum & iuſtum , alias æquum bonum,ſine copula ET. Hæc aliis quoque variis appellationibus in iure nominatur. I. Æquitas aliquando ſignificantius dicitur ἐπιείκεια , h.eſt,conuenientia : & ἐπιεικής. conueniens, Quoniam in ſocietate humana proportionem ſuppeditat aptam perſonis,rebus,loco,tẽpori. II.Bona fides accipitur pro æquitate : cui opponuntur apices Iuris , l.ſi fideiuſſor. § quædam tamen,ff.mandat. De bona enim fide agitur (inquit Vlpianus) cui non congruit de apicibus Iuris diſputare. III. Naturalis iuſtitia, ius naturæ , nihil aliud eſt quam æquitas. IV. Verum ius , germana iuſtitia , pro æquitate , opponitur commentitio iuri ſeu imaginario. Cicero: ſed nos (ait) veri iuris, germanæque iuſtitiæ ſolidam & expreſſam effigiem nullam tenemus. Vmbra & imagine vtimur. Eas ipſas vtinam ſequeremur. V.Religio,pro æquitate,l quæſitum,ff.de teſtibus. VI. Æquitatem ſignificant Iuriſconſulti,cum ſcribunt ἐν πλάτει, hoc eſt, ſolutius aliquid , & vltra præſcriptum accipi oportere VII. Simplicitas pro æquitate: opponitur perplexitati,& ſcrupuloſæ ſubtilitati. VIII. Arbitratus boni viri nihil eſt aliud, quam cenſura ſeu ars boni & æqui à iuſtitia deſcendens, l.1 ff.vſufructuarius quemadm caue. IX. Æqua lãce (ex æquitate,ſine προσωποληψίας) ſeruare cuique ius ſuum , pro exercere artem boni & æqui. Id autem tunc fit,cum vltro citroq; ſic obſeruatur proportio , vt alteri nihil accedat cum diſpendio alterius. l.non tantum de re iud. X. Humanitas,humanitatis ratio,benignitas,pro æquitate. Spieg. Old.Prat. XI. Auguſti iuris remiſſio ; humanior & benignior iuris interpretatio. Prat.Æquitas ex iure multum remittit. Exempla ſunt prætorum edicta Quid enim aliud eſt reſtituere in integrum (vt ex multis vnum videamus) quam laxare ſcripti iuris rigorem?

ÆQVITAS Ariſtoteli definitur mitigatio legis ſcriptæ ob aliquā circumſtantiam, vtpote rerum, perſonarum, locorum ac temporum,nihil aliud eſt , quam voluntas ſyncera , ſeu arbitratus viri boni,minimẽque verſipellis,ſic tribuens vnicuique ſuum; vt interim nemo lædatur , ſicut eſt locus omnium elegantiſſimus in l.bona fides.§ incurrit ff.depoſ.Old.Prat.

ÆQVITATIS cauſa efficiens eſt Deus, qui naturam humani generis ſic condidit, vt omnia quidem de futuris negotiis certo natura perſcribere non poſſet vllo modo ,tamẽ noti iā quandā nobis inſculpſit, vt poſſimus certas aliquas honeſtatis formulas præſcribere generaliter , ad quas omnes factorum ſpecies,quādocunq; inciderẽt. exigātur arte quadā boni & æqui, hoc eſt,perpenſis atque collatis certa ratione circumſtantiis.

ÆQVITATIS cauſa materialis eſt ius naturę,ius ciuile,boni mores. Nam ex his fuit pulchra quædā ac Reip. ſalutaris mixtura,per iudicium animi incorruptum Materia vero,circa quam exercenda eſt æquitas , ſunt infinita hominum negotia ; ſcil. cum incidunt. Tunc enim pro re nata ius recte applicabitur ſecundum circumſtantias,quæ ad cauſam pertinent. Old.

ÆQVITATIS cauſa formalis eſt,vt conferantur diligenter facta iam incidentia cum circumſtantiis ſuis (pertinentibus, inquam,ad formulas iuris) non aliter,quam ædificia probari ſolent,adhibita principalioribus eorum partibus norma.

ÆQVITATIS cauſa finalis,ſeu effectus eſt,vt ſeruetur æqualitas humanarum rerum , quæ maxime inter ſe ſunt diſſimiles : vtque conſeruetur Reipubl. ſalus,quæ in rectis iudiciis vt plurimum conſiſtit: & ſic tranſigatur iſtud ærumnoſum huius vitæ momentum ad gloriam Chriſti. Old.Prat.

ÆQVITATIS genera duo ſunt.Quędam enim eſt naturalis,quę ex naturali ratione mentibus hominum infixa eſt : vt Deum colere , neminem lædere , ſuum cuique tribuere, fidem alteri datam ſeruare. Ciuilis altera,cuius commeminit Vlpia.l.1.in princ. ff ſi is qui teſta.li.de vtroque genere loquens:eſtq; probabilis quædam ratio , non omnibus hominibus naturaliter cognita,ſed paucis tantum,qui prudentia,vſu,doctrina,prædi ti didicerunt,quæ ad ſocietatis humanæ conſeruationem ſunt neceſſaria. De priori genere loquitur M.Cicer.lib.1. de leg.de legis orig.loquens.Prat.Briſſ.Vult.d loc.n.4 2.vbi vide.

ÆQVITAS ciuilis & naturalis interdum colliduntur : ac ciuilis naturali prædominatur : vt in vſucapionibus, Vult. comment. Inſt.de vſucap.n 2.

ÆQVITAS pleriſque duplex eſt , ſcripta & non ſcripta. Poteſt enim æquitas,tum in ſcholis,tum in foro duplici modo exerceri. Altero , vt diligenter conſideremus , quo ordine Iuriſconſulti, & Imperatores Romani obſeruarint æquitatem in deſcribendis,ponendiſque legibus & præiudiciis humanorum negotiorum : & ſi quando caſus eueniat , qui per omnia ſit ſimilis , nec habeat vllas differentes circunſtantias, quæ mutationem iuris deſiderent : vt tunc ſecundum illas iudicemus, certi,quod æquitatis cenſura dudum ſit adhibita. Altero modo exerceatur æquitas in his facti ſpeciebus , quæ nunc eueniunt , nec habent præiudicium in legibus ſcriptis ex omni parte reſpondens, vt nos ſecundum circumſtantias earum applicatis axiomatibus ſummi iuris , iudicemus , quid diffiniri oporteat. Enimuero hic proprie eſt vſus æquitatis omnium maxime neceſſarius Reipubl Quamobrem merito non ſcriptam æquitatem vocare poſſumus non quaſi liceat ſine ſcripti iuris obſeruatione illam ęſtimare : ſed quod aliquanto lõgius

à ſcriptis theſibus recedit, ſicut ius ciuile à iure naturali diſtinguitur in leg. ius ciuile eſt de iuſt.& iur. Old Prat.

Diuiſionem ÆQVITATIS in ſcriptam & non ſcriptam improbat Vult. in com.Inſt.de iuſt.& iur.ad §.1.& 2.num.3. Scripta non æquitas in ius tranſit; Ius ſcriptum verba habet, quæ ſcribi poſſunt: æquitas mentem ac ſenſum verborum,qui ſcribi non poteſt.ibid.

ÆQVITAS & clemẽtia differunt, æquitas enim ſemper eſt legis voluntati coniunctiſſima,ſequitur eam quocunque tẽdat,ſiue ad humanitatem,ſiue ad acerbitatem: Clementia vero ſolius principis eſt,aut eorum magiſtratuum qui partem habent cum principe in iudicando poteſtatem:Connan.lib 1.c.11 n 9.

ÆQVITAS conſuetudine differt in hoc: quod illa ſit ius natum & naturale:hæc ius conſtitutum & receptum Prat.

ÆQVITATI opponitur ſummum ius.De quo ſuo loco.Æquitas non tantum ſummo iuri, ſed iuri quoque opponitur: ſicut & æquum iuſto quandoque opponitur.Vult.com. Inſtit. de iuſt. & iur.§.12. Is ſtrictum, generale, rhetieum in theſi, in genere verba legis, & apices verborum, ſectatur (ex verbis legis κατὰ τὸν ῥητὸν ſumptis inducitur) æquitas, mentem,ſententiam, διάνοιαν, ſenſum, medullam, rationem, animam & ſpiritum legis ſeu iuris ſcripti,nempe ad qualitatem ac circumſtantias rerum,caſuum, factorum, perſonarum, temporum, locorum, &c. collati, & accommodati,ſectatur.Conf.Vult.ibid. Aliud autem eſt mens legis,aliud affectio priuata hominis,aliud ratio, aliud affectus:aliud ſententia & interpretatio benigna ex ratione deprompta:aliud eadem ex affectu profecta.Æquitas priuatæ vel vtilitatis vel affectionis in publicum proferri & extendi non debet. Æquitas vero nõ ficta,& imaginaria eſto. Alias enim æquitatis prætextu ſæpius in iure erratur. Quod ſedulo cauendum Gœdd.ad §.1 n.1 2.3.l.6.de verborum ſign. Porro Ius finitum eſt: æquitas ob factorum,caſuum circumſtantiarum mire variantium infinitatem,infinita eſt,certiſque ideo regulis definiri nequit: Sed viri boni ac magiſtratus ſinceri arbitrio, (quod etiam infinitum)permittenda eſt. Vult d. com.ad tit.de actio.§.7.num.6. Æquitas legis iure potior eſt: idcoque illam iudex vnice ante oculos habere debet.

ÆQVITATEM ita ante oculos habere debet Iudex, teſte Vlp.in leg.quod ſi 4 ff.de eo quod certo loco, vt ipſa exigente à ſolennibus verbiſque nudis & apicibus Iuris rigidioris,recedere poſſit,l.pen.ff de in integr.reſtit.Prat.

ÆQVITAS Iuris & morum norma.Sicut enim per normam indicantur ſtructuræ ædium & aliarum rerum vitia: ſic æquitas de iure ſcripto, & omnibus humanis functionibus ac moribus recte diiudicat. Itaque Magiſtratus adtemperabit cognitiones ſuas bono & æquo,h.t. conſcientiæ ſinceræ præſcripto, & omnino diuinis ac naturalibus legibus: Contra quas quidquid iudicatur,non poteſt non iniquum eſſe,Old.Prat.

ÆQVVM,vide ſupra ÆQVITAS. §.1 2 3.4.

ÆQVVM dicitur, quod vſquequaque par & ſimile eſt, proprieq; in eo magiſtratu dicitur,qui non varie ius dicit:vt potentibus aliter, tenuibus vero & infimæ ſortis hominibus aliter: ſed pariter æquabiliterque omnibus.Æquũ bonum,pro Ius benignum,quaſi prouerbij figura dictum puto, nam bonum, benignum eſſe, & Iouem optimum dici,quaſi beneficentiſſimum, nemo neſcit. Hinc illa formula Æquum bonũ,& æquius melius,in arbitrio rei vxoriæ,vt ipſe in offic.ſcribit: Sic in Bruto: Deinde æquum bonum,teſtamentum,ſententias voluntateſq; tutatus eſt.Cic. in Brut. Craſſus multa contra ſcriptum pro æquo & bono dixit. Et pro Cæcin. Ex æquo & bono,non ex callido verſutoque iure rem iudicari oportet.Hot.

ÆQVVM vero ſupra,Æquitas §.1 2.3.4.

ÆQVVM bonum impetrare,Cic.Philipp.2. id eſt, Ius ſuum obtinere,rem ſuam recipere.

ÆQVINOCTIVM autumnale,l.1.§.8 ff ne quid in flum publ.

ÆQVIPARO,l 100.de reg.iur Briſſ.in parerg.

ÆQVIVOCATIO, hoc eſt, vocis ipſius finitio, quæque ad eandem pertinet:cuius certe neglectus peperit nobis in iure ciuili commentarios,vt recte monuit Apellus.Spieg.

AER communis eſt.§ 1 Inſt.de rer.diuiſ.

AER liber,l.11.C.de ædific.priuat.

AER & vſus aeris,eſt publica res iure gentium, hoc eſt, omnium omnino hominum communis, ac liber. Aer natura quilibet patet. Vult in comment.Inſt.ad prin.tit.de rer.diuiſ.n.12.14.l. 11.C.de ædific.priuat.

ÆRAMEN ſpecies quædam ex ære cõfecta,l.12. C.de oper.pub. Sic enim legendum,& codex Theodoſianus,& res ipſa docet, non ornamenta;quæ lex extat.lib.15.tit.1 l.37.C.Th.Prat.

ÆRARIA ratio, vt doctiſſimus Turneb.lib.8 aduerſarior ca.14. arbitratur, eſt cum in aſſium numerum ſumma redigitur, vt verbi gratia ſi centum millia æris deberi dicant: eam ſummam ſibi in ære numerari nolebant, in argento optabant, nemo enim eſt qui non in magnam ſummam in argento, quam in minuto ære habere malit.

ÆRARII, vt ex M.Fabio l.2.c. vlt.liquet,ſunt monetæ excuſores.At ærarij nomine Græcis ὀφλέοντες & ἐγγεγραμμένοι,qui & in ærariis relati dicebantur, vt Athenis ἐγγεγραμμένοι ἐν ἀκροπόλει Prat. (Budæ.in priorib,

ÆRARII Tribuni à tribuendo ære appellati ſunt. Feſt.lib 1 vid.

ÆRARII Quæſtores,mulctarum receptores dici ex Tacito lib. 13 conſtat.Cenſuit inquit,Piſo,deſignatus conſul, ne mulctam à Tribunis dictam Quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent.

ÆRARII milites ab ære dicti ſunt,quod ſtipendia facerent. Varron: lib.4.ling.Lat.

ÆRARIVM populus Romanus in æde Saturni habebat Feſto li. 1.Ærarium locus erat,vbi publicæ,id eſt,publicæ pecuniæ reponebantur.Marciano Iuriſconſ.pro principis fiſco accipitur, vt ex ipſius verbis coniicere licet, l 1.§.ex illa ff. ad leg.Corn. de falſ.& l.edicto ff. de iure fiſc.Prat. Cæterum proprie ærarium eſt populi & Reipub.Fiſcus vero principis. Id ex verbis Plinij ad Traian. facile cognoſcitur. At fortaſſe(inquit)non eadem ſeueritate fiſcum qua ærarium cohibes.

ÆRARIVM & fiſcus pro eodem Marcian.l 1.de fall.Hot.

ÆRARIVM duplex princeps habuiſſe liquet ex leg. vnic. de Quæſt.& mag off lib.12.C & Nou. Valent.de 30.ann.præſc.l. vnic §.eandem Ærarium priuatum,ſcilicet rerum priuatarum principis,curæ erat comiti rerum priuatarum,vt ex 6 Baſilic. & Theodoric lib.3 c 12.de quib.l.fi.C.de palat.ſac. larg.li.12. Eſt & ærarium ſacrum ſiue ſacrarum largitionum,id eſt, theſaurorum.d.l vnic.C.de quæſtor.Prat.

ÆRARIVM ſanctius antiquis dicebatur prorſus intactum, vnde pecuniam promi non liceret. Cic.lib.7. ad Attic Epiſt.19.Adtulit mandata ad conſules,vt Romam venirent,& pecuniã de ſanctiore ærario proferrent & Liuio lib.7.belli Punici.Prat.

ÆRATA porta Varroni eo dicta, quod ære tecta fuiſſet, lib.4. ling Lat.Prat.

ÆRATVM,etiam dic obæratum,ære alieno obrutum,vt eſt apud M.Cic l b 1.Epiſt.1 ad Attic.Epiſt incip.Quæris.Tribunt,inquit,non tam ærarij,vt appellantur,quam ærati.Prat.

SVBÆRATA, quę aurea & argentea videntur, ſed æris in ſe plurimum habent. Sic æroſum lapidẽ,Plin.34.c.1. & aurum æroſum lib.33 c.5 dixit,cui ineſſet æris vena. Male igitur Alciat. ad d.l.creditor,pro æroſa,ἐρανός repoſuit lib. 2. Diſpunc.ca 25. Vnde Cyprum inſulam æroſam adpellaſſe veteres, Feſtus l. 1. ſcribit, quod in ea plurimum æris naſcatur. Patt. Adde Corr. lib.1 Miſcel.c.9 nu.4.Forcatul.in Necyom.dial. 6. eraſam legendum cenſet,id eſt, iuſſu præſidis ſublatam,id eſt,quæ alioqui quidem bona erat, & qua reſpublica communiter vtebatur,ſed eraſa erat, id eſt, non iuſti ponderis.ideo quod raſa eſſet in circulo,ita in l.quicunque ad leg.Cornel.de ſic.

ÆREA tabula.Briſſ.ex ff.

ÆRE diruti milites appellati ſunt, quibus propter ignorantiam ſtipendium ſubtrahebatur, vt tradit Pett. Crinitus de honeſta diſcipl.lib.18 c.16. Varr in lib.de vit.patr.ſtipendium,inquit, appellatũ eſt,quod æs militi ſemeſtre,aut annuũ dabatur: cui vero datum non ſit, is propter ignominiam ære dirutus erat: quod & Nonius Marcell.in lib de doctor.indagine notauit.

ÆRIS alieni loco in ineundæ legis Falcidiæ ratione quænam habeantur,ex l.36.& 39 ad leg.Falcid.petendum eſt.Briſſ.

ÆRI alieno parere, in l 5. non paſſim. in fin.de reb.eor.eſt æs alienum exſoluere.Briſſ.in parerg.

ÆROSA pecunia,dicitur ære miſta.l.creditor.120.de ſolut.

ÆRVGO Horatio ſordes auaritiæ, ſtudiumque pecuniæ & æris, ſignificat. Eam enim ſic vocat,quaſi animi hominum rubiginem, & æruginem ducant ex auiditate nummorum & ſordibus auaritiæ, vt loculi reddi ſolent æruginoſi, Turneb.lib.19. aduerſ.cap.9. (lib.1.

ÆRVSCARE eſt æra (pecunias)vndique colligere.Spieg.ex Feſt.

ÆS genus eſt metalli,& præſertim coloris rubri,diſtincti tamen ab auro,argento,plumbo, ferro,ac reliquis metallis. Plerunque tamen pro auro capimus: Item pro argento,h.e.argentea moneta;quod primitus olim omnis pecunia fuerit ærea:vnde & æs pro pecunia ſumitur: quia prius Æs tantum in vſu fuit. Iſid.16.origin.17.Cuiac 33 obſ.7 Domin.Gœd.l.159.nu.2.3.de verb.ſig.Cato:Fundum æribus ſuis emptum poſſidebant. Seruius Tull.6.Romanorum rex,primus poſt vrbem conditam æs ſignare cœpit (vt Plinius tradit,)repetita vetere ſignandi conſuetudine, ab Iano gemino, rege primo Italię introducta, qui vna nummi parte ſui capitis effigiem,altera nauim,qua aduectus in Italiam Saturnus fuerat,exprimi voluit. Signatum eſt etiam æs nota pecudis (vnde pecunia dicta eſt) nec non ſuis, aut bouis ſigno (vt Plutarchus ſcribit) eo quod,cum nummorum vſus apud Rom.frequens non eſſet, pecudibus & iumentis ſontes plecterentur.Anch.

ÆS tandem omne nummorum, pecuniæque genus ſignificare cœpit [Quod hinc manaſſe ex Plinio,lib.18. c 3. & lib.36 c.3. didicimus, quod veteres æreis nummis ouium,boumque effigie à Seruio Tullio ſignatis vterentur.]Prat.Inde

ÆS alienum habere(vt Seneca lib.5. de benefic.14.ſcribit) dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit, vel aliud quidlibet, quod

quod vſum numeratæ pecuniæ præſtet. Briſſ.

Es circumforaneum, Oldend. inquit, eſt pecunia ad vſuras acceptа: id eſt æs fœneratitium. vide Cic. ad Atticum.

Es alienum quoduis debitum, quod aliis debemus: Æs ſuum, quod alij nobis debent, l. 213. §. æs alienum, de verb. ſignific. l. ſubſignatum, § bona. eod. Prat.

Es alienum meum, hoc eſt quod ego contraxi, opponi. Æs alienum diſſoluere, vel exonerare.

Es noſtrum, quod nobis debetur. In iure noſtro eſſe, pro in bonis noſtris eſſe Cicero etiam de amicis dixit. In ære nullo eſſe, pro nihil debere ex Oldend Spieg.

Es pro aſſibus accipi ab antiquis, ait Varro li. 8. ling. lat. vnde i& mille æris legaſſe, dicebant. quo ſenſu accipiendum verbum æs putem in l. Aquil. & Vlp l ſi ſeruus. §. huius legis ff eod. aut pro pecunia, aut nummis. Aſſes qui ſint, vid. infra As.

Es etiam nummos aureos, Vlp. cenſet. l etiam 159. & ibi Gœdd. ff. de verb. ſig Prat. Æs inaurari dicitur argẽteo viuo, inductis ad id bracteis auri, eo autem in primis ctiniato, accenſoque ſale, aceto, & alumine reſtincto, deinde exarenato, vt ſplendore deprehendatur, an ſatis recoctum ſit, vt autor eſt Plin. lib. 23. c. 2 in fi. quẽ allegar Corraſ. l ſi id quod. 22. ff. de verb. obl.

Es eum auro ſemel miſtum deduci non poſſe, noſtra putauit ætas, l. idem Pomp. §. ſed ſi plumbum. ff de rei vindicat. & ideo communicabatur, vt ibi ſcribitur Hodie autem cum aurifices aqua, quam Alciatus Chryſulcam vocat, æs ab auro ſeparent, non communicaretur, ſed diduceretur, & ſuum euique redderetur, vt plumbum cum argento miſtum. dict. §. ſed ſi plumbum, vel æs cum argento, l. ſecus. §. ſi ex ære. ff. de acquir. rer. dom. vbi Accu. putauit d. §. ſed ſi plumbum. refragari non intelligens olim aurum ab ære fuiſſe inſeparabile, non argentũ ab ære, nec plumbum etiam. Forcat. in Necyom. dial. 38. n 3.

Es**TAS** nunc ſecunda eſt ex 4. anni partibus: olim tamen erat anni pars dimidia. Tunc enim annus in duas tantum partes diuidebatur, teſte Vlpian. in l. 1. §. hoc autem interdictum. ff. de aq. quotid. Æſtatem incipere peritiores tradidere ab æquinoctio vernali, & finiri æquinoctio autumnali: & ita ſenis menſibus æſtas diuiditur atque hyems. adde & l. 1. §. 8. ff. ne quid in flum. pub. Spieg.

Es**TAS** prior in prętoris edicto, autore eodem: ex comparatione duarum æſtatum accipitur Prat.

Es**TATIVM** pro Æſtatum l. 1. §. æſtatem de aq. quot.

Es**TIMARE** eſt ære taxare, & appretiare: vnde & vendere quãdoque ſonat, vt liquet ex l. plerunque ff. de iur. dot. & ex Varr. lib 5. Vnde æſtimare litem (vulgo taxare expenſus) eſt tanti reum damnare quanti intereſt, l. ſi inter. § ſi res. ff. de pignor. & apud Cicero. in Cluent Prat.

Es**TIMARE** litem capitis, id eſt, criminaliter intendere actionem, non rei perſecutoriam, &, vt vulgus loquitur, concluſiones capitales concipere, teſte Budæo.

Es**TIMARE** quandoque pro exiſtimare ponitur, Cicer. in paradoxis, Quæ ſeruitus eſt, ſi hæc libertas æſtimari poteſt? Ea ratione libertas dicitur inæſtimabilis, quia magna quædam res eſt, & difficilis ad iudicandum, quis libertate dignus ſit. Æſtimata pœna antiquis dicta fuit ab ære, qui eam æſtimauerunt, ouem decuſſis, bouem centuſſis, hoc eſt, decem vel centum aſſibus. Feſto lib. 1 Hot.

Es**TIMATIO**, emptionis locum obtinet, l. 5 & 10 C. eod.

Es**TIMATIO**, quaſi emptio eſt, Goth. ad l. 1 § 9 C. de rei vxor. act. Æſtimatio venditioni ſimilis eſt, leg. 7 §. 1. Digeſt. de pub. Imo emptio eſt, l. 12 § 5. Digeſt. de iur. dot Gothofr. ad l. 6. ibi, maritus in æſtimatione. Cod. ſolut. matrimon. Æſtimatione res quaſi venditur. Vult. com. Inſtit. ad § 16. tit. de actio. n. 75.

Æ**STIMATIO**, id eſt, iudicatio dict. l. 6. Æſtimationis diſpendium, id eſt infamia, l 2. C. de pœn. iud. qui mal.

Æ**STIMATIO** conſideratio eſt, & perpenſio: Exiſtimatio, iudicium & arbitratus. Exiſtimatio ab æſtimatione proficiſcitur, Rebus enim æſtimatis, id eſt perpenſis & excuſſis, poſtea iudicamus & arbitramur. Bud. in l. paulo poſt de Teſtibus. vid. Ratus eſt. Spieg. Æſtimatio vel arithmetica vel geometrica. vid. Gœdd. ad prin l. 131. nu. 12 ac ſeqq.

Æ**STIMAS**, æſtimationes dixere antiqui. Prat.

Æ**STIMATORIA** actio duplicem habet intellectum. Interdum enim hoc nomine ea actio ſignificatur, qua de æſtimato proponitur, idq; dubitationis tollendæ cauſa. veluti cum res æſtimata vendenda datur. Interdum æſtimatoria accipitur quanto minoris, vt explicant Gaius l ſi quid 18. Et Paul. l. bouem. §. aliquando ff. de ædil. edict. Prat. vid. Actio æſtimatoria.

Æ**STIVA** ſupellex à Propertio dicitur de poculis: Vtriq; æſtiua ſupellex; Et Methymnæi grata ſaliua meri. Nominatur & æſtiua cœna à Tertul. ſed alio modo & ſenſu, cum de Empedocle loquitur in lib. de anima. Turneb lib. aduerſ. 18. c. 15.

Æ**TAS** generale nomen eſt, non ſolum ad perſonas, ſed ad res, temporaque pertinens, vt ex ſubiectis apparebit.

Æ**TAS** enim in perſonis ea eſt quę infantiam, pueritiam, pubertatem, iuuentutẽ ſenectutem. continet Ætas etiam ſignificat amplitudinem, l. domus. 58. ff. de leg 1. vbi falſo in vulgatis C. legitur quantitatibus. Sic ætas pro longo tempore accipitur in l. ſi quando. C. de oper. pub.

Æ**TAS** quoque ſyluarum & arborum apud Aggenum vrbicum in comment. ad L. Front. in capit. de controuerſ.

Æ**TAS** etiam vinorum apud Plinium & alios reperitur.

Æ**TATEM** etiam temporis dixit Vlp. l. ſi non ſortem 26. §. libertus. ff. de condic. indeb. pro opportunitate; quæ Gallis dicitur *ſaiſon du temps*. Prat. Briſſ.

Æ**TATVM** gradus, quod ad perſonas attinet, varij varios conſtituerunt. Seruius Tull popul. Rom. Rex, vt refert Gellius lib. 10. c. 28 ætatem in tres gradus diuiſit: pueritiam, iuuentutem, & ſenectutem. Pueros minores annis 17 exiſtimauit, atque inde anno 17. quos idoneos iam eſſe reipubl. arbitraretur, militiæ adſcripſit, eoſque ad annum 46 iuniores ſupra eum annum ſeniores appellauit. Seru. Tull. diuiſionem ſequitur Vlpian. noſter, l. cum ij 8. §. modus. ff. de tranſact. Prat. Alias ex ICtorum reſponſis, & Impp. conſtitutionibus. Infantis igitur ætas in ſeptimum vſque annum porrigitur. Inde pupillaris ætas in 12. annum in fœminis, in 14. in maribus producitur. Finita ætate pupillari, incipit pubes. In puberem ætatem incurrit prætextati ætas, cuius commeminit Vlpian. l. deinde §. fin. ff de lib. exhib & Gellius lib. 1 c. 23. in fin. Nam vſque ad annum 17. pueri ingenui prætexta induebantur, poſt quod tempus illam togam virili mutabant. Puberem ætatem excipit iuſta ætas, quæ 25. anno inchoatur, l 2 in princ. ff. de vac. muner. & hæc modo appellatur iuſta, dict. l 2 (tametſi ſciam iuſtam ætatem plerunque pro pubere accipi in ſpecie apud Neracium ex Seruio relata l. quod Seruius. ff de condi. cauſ. da.) modo legitima, modo perfecta. è diuerſo ætas minor dicitur imperfecta l fin. C. in quib. cauſ. in integr reſtit. modo robuſta, l ſi maritus. 15. §. lex. ff. de adult. ex contrario infirma, quæ puerorum, ſenumque eſt, l. ciuitatibus 122. ff. de leg. 1. Anno 25. virilem vigorem impleri Vlpian. tradit, l. 1. ff. de minorib. Scio Iulium Pollucem lib. 2. Onomaſtic. ſeptem ætates ex Hippocrate commemoraſſe. Prat. Briſſ.

Ætas apud Roman. duplex erat: Seniorum & Iuniorum. Seniores erant poſt annum ætatis 45. Iuniores poſt ætatem militarem vſque ad 45 annum. Hoc ex Dion. Halic. lib 4. Hot.

Æ**TATEM** in gradus quinque putat Varro eſſe diuiſam, & horũ vnumquemque rurſum præter extremum, in annos quindecim. Itaque primo gradu vſque ad annum 14. pueros dictos, quod ſint puri, id eſt impuberes. Secundo ad 30. annum adoleſcentes, ab adoleſcendo ſic nominatos. In tertio gradu, qui erat vſque ad 45. annum, iuuenes appellatos, quod Rempubl. in re militari poſſent iuuare. In quarto vſque ad 60. annum ſeniores vocitatos, quod tunc primum ſeneſcere corpus incipiat. Inde vſque ad finem vitæ vniuſcuiuſque quintum gradum factum, in quo qui eſſet ſenex appellatur, quod ea ætate corpus ſenio laboret. Hæc Cenſorinus lib. de die nat. c. 14. Iuriſconſulti autem gradus quidem ætatis totidem fecerunt, ſed ita, vt mentis potius & iudicij, quam corporis, incrementique rationem ducerent: mihiq; Hippocratis potius, quam Varronis ſecuti diuiſionem videntur. Nam is, vt eodem loco Cenſ. ſcribit, primum gradum anno ſeptimo terminat, quod eodem modo Iuriſconſulti faciunt, qui ætatem illam omnem infantium appellant. leg. ſi infanti 18. C. de iur. delib. ex qua interpretanda eſt lex ſi infantis 55. ff. de vſufruct. ſecundum autem ad annum decimum quartum producunt: quo annum pueritia terminatur à Iuriſconſultis & pubertas incipit. l. vlt. C quando tut. eſſe deſin. l. 2. C. arbit. tut l. 3. C. de teſt. tut. l. 1. Cod. de Carbon. tertium autem ad duodetrigeſimum extendunt; vt bis ſeptem anni huic ætati attribuantur: & adoleſcentia totũ id tẽpus appelletur, quo exacto media ſiue conſtans ætas eſſe incipiat. Iuriſconſulti vero, qui, vt modo diximus, nõ tam corporis quam animi ingeniiq; incrementum conſiderant, hos 14. annos in tres diuidunt partes. nã quatuor primos, ad vſque decimum octauum, i. e. vſque ad plenam pubertatem perducunt. §. vlt. quibus manum. licet. l arrogato 40 ff. de adoption. Cicero ineuntem adoleſcentiã appellat in Catone: eo namq; anno cauſas agere licebat. l. 1. ff. de poſtul. quippe cum anno ante prætexta depoſita virilem togam ſumere ſolerent, & in forum ad cauſas audiendas deſcendere. Anno vero 18. ſeptem continuos, nimirum aduſque 25. adoleſcentiæ, non tam, vt dixi, corporis quam ingenij & iudicij attribuunt. nam adoleſcẽtes per illud tempus. Forum & iudicia frequentabant, rerumque maximarum ſpectatores erant: cum interea ætas illa nõ ſatis matura & conſtans videretur. l. 1. ff de minoribus. Reliquũ tẽpus ætati conſtanti tribuunt, quia tunc virilis vigor completur: vt ait Vlp. in d. l. 1. de minoribus. Itaque ætas illa modo Robuſta, modo Iuſta, modo Legitima nominatur. l 15 §. lex Iulia ff. de adul. l. 2. §. 1. ff de vacat. mun. l. vlt. C. de his qui ven. ætat. Marcellus autem in l. non aliter. 69 ff. de legat. tertio, Iuuentum illam appellat: Exiſtimari, inquit, poſſit Iuuenis, is, qui adoleſcentis exceſſit ætatem, quoad incipiat inter Seniores numerari. Itaq; cõſtantem ætatem Romani ad annum ætatis 50. quod ſenectutis initium eſt, producunt. Hoc enim anno ſenectutis initium eſſe, ab antiquis factũ. Cic. in Catone teſtatur. In libro vero de amicitia ita loquitur, vt ſimiliter adoleſcẽtia,

ab anno fere decimooctauo incipiat: pueritiæ vero non modo annos quatuordecim attribuat, verum reliquos vſque fere ad adoleſcentiam, quam ætatem ineuntem adoleſcentiam ſuperius appellauit. Xenophon autem ætatem quatuor in partes diſtribuit: alios enim appellat παῖδας, alios ἐφήβους, alios τελείους ἄνδρας, alios τοὺς ὑπὲρ στρατεύσιμα ἔτη γεγονότας. Pueritiam autem vſque ad annum decimum ſextum perducit Adoleſcentiam verò decennem facit, h.e. vſq; ad annum vigeſimũ ſeptimum: vnde virilem ætatem exorditur, quam per viginti quinque annos producit: h.e vſque ad annum 52. à quo ſenectutem incipi. Hot. Adde vero hic Brechæum in l. pueri. ff. de verb ſig. vbi eleganter ætates diſtinguit ex Galeni ſententia.

ÆTATVM vero mutationes καθ' ἑβδομάδας fieri Solonis elegiæ apud Clementem. Alex Στρωματ. λόγῳ ſexto declarant.

ÆTATIBVS iuuentus connumeratur ea incipit ab adoleſcentia finita, duratq; ad ſenium. l non aliter. 69 ff. de l.3 porto adoleſcentia durat ad 25. an. l. de ætate ff. de mi. (Prat.

ÆTATEM ſenectutis ab anno 48 inchoare docet Cic. in Caton.

ÆTAS naturalis. vide NATVRALIS ætas.

ÆTAS prima i e infantia. l 8.§ 3. C. de bon. quæ liber quæ & impubertas, ibi. Ætas ſecunda; quæ ſequitur infantiam. Goth. ad d.§.3. ÆTAS legitima, i e. virilis l 1. C. ſi quis ignorans rem minoris. vid legitima ętas. ÆTAS adultorum legitima, eſt. 25 annus Gothof. ad l, C. quando tut. vel curat. eſſe.

ÆTAS perfecta: iuſta, matura, varie accipitur, vt res ipſa, de qua agitur, fert. l. cum filio. §. vlt. ff. de cond. & dem. l. ex his. Cod. quando dies leg ced. l. vlt. Cod. de his qui ven. ætat. impet. Aldobr. de fiduc. tut. inſt. §. vlt.

ÆTAS perfecta, in dubio intelligitur ætas 25 annorum. naturaliter impleta, non beneficio Principis aut fictione indulta, l. 50. in fi. de leg 3. l. vlt. de cond & demonſtr. Goth. ad l. 4. C de his qui ven ætat.

ÆTAS perfecta. i. e. maior, l.3. in pr. C. ſi maior factus alienation.

ÆTATIS ſuæ fieri intelligimus eos, qui 25 annum attigerunt. ſi non contraria teſtatoris voluntas arguetur, l. 27. de neg. geſt. l. 50. de leg 3. Briſſ.

ÆTAS militaris, pro robuſta & apta ad militiam ex theſauro Rhenani Spieg.

ÆTATIS flexus dicitur, cum ætas vergere incepit & inclinari.

ÆTATIS lubrico captus, l vetum. §. ſi locupleti. de minor. Spieg.

ÆTATIS venia impetrata dicitur, cũ à principe ætatis gratia fit adoleſcẽti ad conſequendam rerum ſuarum adminiſtrationẽ, l. 10. C. de appell. & tot. tit. C. de iis. qui ven. æt. imp. Prat. Briſſ.

ÆTATIS igitur veniam impetrare, eſt ius curatores depellendi. & res ſuas adminiſtrandi poteſtatem obtinere. Prat. Solus autem princeps, poſt legem Regiam, & poſt populum, veniam ætatis confert: magiſtratus vero cauſam tantum examinant morum, ætatis, ac veniæ petitæ, eamque ad Principem referunt. Ipſa autem veniæ conceſſio nec imperij nec iuriſdict. eſt: Gœdd. ad l. 21. n. 19 20. de verb. ſig.

ÆTERNA autoritas. verba legis Atiniæ à Gellio cõmemorãtur, Quod ſubreptum erit, eius rei æterna autoritas eſto, id eſt, Alciato exponente, æternum tempus ad vſucapiendum. Spieg.

ÆTERNA deportatio, l.6.§ 1. C. vnde vi. ÆTERNA rei memoria l.29 circ med C. de teſtam.

ÆTERNA lex Bud. in l.2. de leg. annot. quod Theologi legem naturæ vocant, Cicero. & Summam legem, & alibi æternam legem vocare. Spieg.

ÆTERNVS paries. Cum in l. Ædium, Paulus inquit, ita ſcriptum eſſet Paries oneri ferẽdo, vti nunc eſt, ita ſit: ſatis aperte ſignificari, in perpetuũ parietem eſſe debere: Non autem his verbis in perpetuum, hoc dicitur, vt idem paries æternus eſſet (quod ne fieri quidem poſſet) ſed vti eiuſdẽ modi paries in perpetuũ eſſet, qui onus ſuſtineret l. eum debere ff. de ſeruit. vrb. præd. Fr. Philelphus reſpondit cuidã Cremenſi Iuriſconſulto, quod inter æternum, ſempiternum, ac perpetuum nullam omnino priſci perdoctiq; Latini differentiã eſſe voluerunt. Alius cõtra perpetuũ eſt, cui & principiũ datur & finis. Sempiternum vero, quod ex ſemper & æternum componatur, id volunt intelligi, quod principiũ quidem habet, at finem nequaquã habiturũ ſit. l mercatores C. de commerc. & mercat. Sed æternum nihil aliud eſſe, quam Deum, cuius nec principium fuerit, nec item finis futurus ſit. Æternum cuius nullus omnino finis: perpetuum, cuius finis eſſe poteſt, nimirum ipſi deſtinatus Vult. comment de ſocieta §. n. 3. (Maro.

ÆTERNVM, Æneidos pro magno atque adeo immenſo poſuit

Tum pater æterno fatur deuinctus amore

Et Curtius lib. 4. ferè eodem modo: Ablue corpus illuuie æterniſq; ſordibus ſqualidum. Turneb. aduerſariorum lib. 13 c. 8.

ÆTERNIS tenebris, vinculiſque mandare, Ciceroni. vulgo ad perpetuos carceres damnare. Spieg. (poſſit.

AITIA, ratio, cauſa, crimen, ob quod quis merito in ius vocari

ÆVITAS in XII Tab ſenium ſonat, Gell interprete li 20 c. verba l gis XII hæc ſunt: Si in ius vocat, ſi morbus, æuitaſve, vitium eſcit, qui in ius vocaſſit, iumento dato: ſi noller, arceram ne ſternito. Hanc autem legem explicaui lib, 4. veteris Iuriſpr. 50. Prat. Æuiternus id eſt, æternus.

ÆVVM vero more græcorum poetarum ſubinde vita appellatur Nam & apud Homer & Sophoclem αἰὼν ita vſurpatur. Et eorum imitatione Lucretius: Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo: Multaq; præterea perdit cum expellitur æuo: Turneb l.b. 20 aduerſ. cap. 22.

A F.

AFFATVS, principum decreta, alloquendo cognoſcendoque conceſſa. l. nos reddentes. C. de Summ. Trin. & l ſacri. 6. C. de diuerſ reſcri. & l 3. C de epiſcop. aud. Non poſſunt autem ita appellari aut definiri tarde conceſſa reſcripta, vt quidam cautumant nec hoc probat dict. lex 3. ibi, tardiores. Nam eius cõſtitutionis is ſenſus, vt non expectata principis iuſſione, aut reſcripto, non cunctetur iudex in inſtantius perſequendis raptoribus virginum, ſacrilegis, homicidis, non expectatis affatibus quæ fortaſſis tardius adferuntur, & interea illi effugerent non ſine magno reip incommodo. Alioqui definitum eſſet generalius definitione. Nam & in d. l. nos reddentes. plenos affatus legimus. Prat.

AFFATVS diuinos, ſacros, Auguſtos, vocant ſua reſcripta Impp. Briſſ vid Adfatus.

AFFECTA proprie ea dicuntur quæ non ad finem ipſum, ſed proxime finem progreſſa deductave ſunt. Affectam fidem, pro læſa apud Tacit Spieg.

AFFECTARE, vitium ſonat, quod extra modum, verborum vel cultum, vel nouitatem quærit. Hoc ſuffricatur Tubero, qui alioqui vir habitus eſt iuris publ. & priuati doctiſſimus, atque ideo teſte Pomp. l 2 de orig. iur parum eius libri grati habentur. Spieg. vid Adfectare.

AFFECTATIO eſt æmulatio ſiue appetentia rei in malum ſonans quam Græci κακοζηλίαν appellant. Eraſ.

AFFECTIO eſt nimius animi motus, & opponitur rationi. Eius interdum ratio habetur l. cum ſeruus ff Mandati. Leuiores animi ſeu corporis affectiones quidam διαθέσεις appellã: infixas vixque mobiles ἕξεις, habitus. Vt ira affectio eſt. Iracundia habitus. vid. Philipp in Epit. Philoſ. moral. & Motus animi. Spieg.

AFFECTIONEM debet maritus rebus vxoris ſuæ, leg 2. Cod. qui dar tutor. vel curat. poſſ. vide ſupra Adfectio.

AFFECTIONE paterna aliquem habere, leg. 34 C. de inoff. teſta.

AFFECTATVS error, l. 4. C. de inceſt. & inutilib. nupt.

AFFECTVM beneficium appellant Pontificij id ad quod ex pręſentatione ius habemus; gloſſ. in verb. Affectum. in cap. ſi capitulo. de conceſſ præbend libro. ſexto, Prat.

AFFECTVS, pro liberis, in l 26 de decurio. li 12. C. Th. Capitol. in Gordianis: Affectus vnice dilexit: filiũ & nepotẽ vltra mortẽ: filiã & neptẽ religioſo. Vulcat Gall. in Auid. Caſſ. Nec tamẽ Antonius grauiter eſt iratus, nec in eius liberos aut affectus ſęuiit. Eodẽ modo in Clod Alb Ne aut ad ipſum Albinũ, aut ad eius affectus peruenit. Rufinus in tranſlat. Ioſeph. lib 1. antiq Iud. c. 11. Ipſe autem matre cum aliis, quos ex Maſſaide liberauerat, affectibus ſuis in Samariam tranſlata. Ex quibus locis apparet Affectus dici de liberis, vxoribus, parentibus. Donatus in 2. Æneid. de ſponſa hoc verbum vſurpauit Briſſ. vid. Adfectus.

AFFIDATI nõ proprie vaſalli ſũt ſed quaſi vaſalli. Sic. n. dicũtur qui in alicuius fidẽ & tutelam recepti ſunt. Neap. cõſt. l 1. tit. 7. vt in terris inquit, domanij noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere Item: Quod ſi affidatos ſuſceperit, vel etiam commendatos, bona ſua omnia publicentur. Prat.

AFFINES Modeſtino, l.4 de grad. dicti ſunt ab eo, quod duæ cognationes, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius finem accedit, i. vtriuſque cognationis fines in vnum locum quaſi conferuntur. vid. Cuiacij notas poſteriores Inſtit. tit. de nupt. num. 17. comment. eod. num. 50. princ.

AFFINES ſunt, & qui aliorum cognatam habent in matrimonio, & quorum propinquam alter vxorem duxit: vt affinitatem pingui quadam Minerua dicere poſſimus alteram Accedentẽ, hoc eſt eorum qui aliorum cognatam duxerunt: alteram ſtantem, hoc eſt, eorum qui alterius coniugis cognati ſunt. Hot.

AFFINIS culpæ, conſors & conſcius delicti. Spieg. Saluſtius Affines vocat qui finitimos & coniunctos poſſident agros: prout annotauit doctiſſ. Turneb. lib. 2. aduerſariorum, 3. c. 15.

AFFINIA, confinia Paul l. 12. ff. fin. reg. Non enim termini, qui ſingulos fundos ſeparabant, obſeruari debent, ſed demonſtratio adfinium nouos fines inter fundos conſtituere. Hot.

AFFINITAS (vid. ſupr. adfinitas) eſt neceſſitudo ex nuptiis contracta Hæc inter maritũ duntaxat eſt & cognatos vxoris, itẽ inter vxorem & cognatos mariti non etiã inter cognatos mariti & vxoris. Hæc Vult. commen. Inſtit. de nupt. n. 50. 51. Vxor non eſt affinis, ſed cauſa affinitatis. Interdum tamen, Alberico teſte, vxor affinis dicitur: vt ita improprie quoq; & abuſiue inter ſponſos & inter coniuges affinitas ſit, i. neceſſitudo, propinquitas, cõmunio. Nerat. l. quod Seruius 8. de cõdict. cauſa dat. Nõ magis id repeti poſſit, qui quod ſpõſa ſpõſo dotis nomine dederit, donec maneat inter eos affinitas: i. propinquitas illa, vel potius ſpes proximæ cõmunionis. Nam ſponſa ſpõſo propinquauit, ad eiuſq; fines eo animo acceſſit, vt primo quoque tempore in familiam ſe ſui ſpõſi penitus immergat. Verũ hoc planius intelligitur ex l. non ideo, 5. C. de hæred. inſtit. vbi de teſtamen.

teſtamento quæritur,in quo quæ vxor erat, affinis appellatur. Gordianus enim impropriè p ſituin affinis verbum ſignificat: Non ideo minus, inquit, vxor tua iure heres videtur inſtituta, quod non vxor,ſed Affinis teſtamento nominata eſt.Hot.

AFFINITAS firmatrimonio:neceſſitudo,propriè officiis,conſanguinitas & cognatio ex ſanguine ſtirpe,& genere eodem Gentilitas ex familia hominum ingenuorum eiuſdem nominis.

AFFINITATE cognationeve defunctum contingere,apud Vlp.in leg.ſi vero.§.hæc autem,de his qui deiecer. Nomina adfinitatis quære apud Rhodiginum.Spieg.

AFFINITATIS gradus.Herennius Modeſtinus negat eſſe leg.non facile.§ affines de grad videri tamen non ineleganter poſſunt, alij ſupra,veluti ſocer,vitricus,ſocrus,nouerca.Item proſocer. & apud Iulium Cap.in vita Gordianorum,abſocer (nec impedit quicquam,quo minus & adſocer & triſocer dicas.) Alij infra:vt gener,priuignus,nurus,priuigna. Itē progener & pronurus,& ſi quid aliud tale.Quidam ex latere:Nam fratris vxor,ne leuirum,ſororem meam glorem:nos illam,Fratriam vocamus. Sororis virum Iuſtinus è Trogo generum dixit:plerique ſororium appellant Sophocles in Oedipo,vxoris fratrē vocauit generū, ſic congener,connurus,conſocer apud Suet in vita Claudij.& apud Vlpi.in tractat. donationum inter coniuges. l.cum hic § pen.Cæterum appellationes hæ iuris ciuilis ſunt,ſicut & ipſum affinitatis nomen:& ideo,ex ſtupro non ſolent contingere, niſi καταχρηστικῶς. Sed reuerentia quadam naturæ illud inductum eſt , vt non minus à propinquis eius , quam ſtupro quis cognouiſſet,abſtineretur:quam eius quæ iure in matrimonium conueniſſet,Iacob.Cuiius coniectur.lib 3.c.7.

AFFINITATIS autem cauſa ceſſante , ipſa quoque ceſſat affinitas.Vnde licet quis non poſſit eſſe teſtis vxoris fratris viuentis, tamen ſecus,ſi vidua eſt:quia affinitas eſt ſoluta.Spieg.Quo ad matrimonium contrahendum , affinitas , quantumuis alias morte diſſoluta,non intelligitur ſoluta.Vult.d.num.51 & ad §. 9.ac ſeqq.eod.tit.

AFFINITAS non tribuit ius ſuccedendi,iuribus vulgatis.

AFFINITATI pro affinitate,in l.39.de iniur.Briſſ.parerg.

AFFIRMATORES vide Adfirmatores.

AFFIXA;dicuntur Paul l 18 § ſiu.& Pomponio l.21.de fundo inſtructo quæcunque infixa ædibus in ædificataque ſunt, quæ l. 26. illigata ædibus dixit Iauolenus. De his meminit & Vlp.l. fund. de actio.emp.

AFFICERE damno,pro afficere.l.2.C.ad L.Aquil.

AFFLIGERE virgis aut loris,l.1.C.de emen.ſeru. Affligi diſpendio,valetudine,infamia,verberib.tormentis Briſſ.ex ll.ff.& C.

AFFLICTVS, id eſt oppreſſus aduerſis rebus. Nihil tritius hoc verbo, afflictio non eſt addenda afflicto.vid.gloſſ.in l.diuus.ff. de offic præſid.Spieg.

AFFLVERE in exercitium,in Impp.conſtitutione l.1.C de metall. & meta.lib.11. eſt inſeri corpori metallariorum , quod res ipſa docet,& verb.confluxerint.Prat.

ΑΦΗΛΙΞ cuius meminit Modeſtinus l.ἀφίενται. 2.ff. de exec. Eſt pubes,minor tamen 25.annorum.Prat.

ΑΦΙΗΣΙΝ ſiue ἄφεσιν, vocationem vertit Antonius Auguſt.a l l. ἀφίενται.ff.de excuſ.Prat.

ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ in Græca conſtit. le. μηδεὶς de metat. & Epidem. lib.12.C.exarmatio,ſiue armorum detractio vetatur ea conſtitutione præſes prouinciæ occaſione prætextuque ἀφοπλισμοῦ aurum exigere.Prat.

ΑΦΟΠΛΙΣΤΑΙ in nouella Iuſtiniani conſtit.8. ſunt , interprete Iuliano patritio, qui priuatis hominibus arma habere non concedunt.Prat.

ΑΦΟΣΙΩΣΕΩΣ χάριν, dicis cauſa , perfunctoriè Modeſtin.l.13. Dig.de excuſ.tutor. Alij tamen aliter eum locum arbitratu ſuo conuerterunt.Hot. (tor. Afric.

AFRICA vrbs quæ ſit,vid.Gothof.ad l.2.§.1.C.de offic.præf.præ-

AFRICA à Iuſtiniano deuicta , cum antea ſub Vandalis 95. annis captiua fuiſſet.l.1.in prin.C.iam d.t.

DE AFRICÆ diœceſeos ſtatu, idem tit.C.

AFRICANÆ res leg.3.quamuis,de adminiſtrat.tutor.Briſſ.

AFRICVM frumentum apud Celſum,l.ſi is qui § 1 ff.manda.pro optimo accipi quidam putant.Equidem pro cariore,quam deberetur,ſumi exiſtimem,idque vecturæ ratione,cuius rei cauſa mandati illic agit fideiuſſor.

A G.

AGALACTA paſcua nuncupantur Veteres medici , lacti minus accommoda:nam herbis, lactis aliquomodo naturam immutari,traditum eſt.Adi Cœlium c.8.l.28.Spieg.

AGAPES pauperum conuiuia,Gratiano in cap.ſi quis deſpicit.42. diſtinct.qua voce etiam Chriſtianorum conuiuia ſignificari apud Tertul.& Cypr.refert.Alciat.lib.1.Prætermiſſ.ἀπὸ τοῦ ἀγαπᾶν,quod libentiſſime recipere ſignificat apud Plutarchum in Numa,& Æſchinem,& nutrire apud Ariſtotelem lib.2 Oenon. ἀγάπη,charitas,conuiuia quæ pauperibus dari ſolebant:quo ſignificatu vſus eſt in eum ſenſum Iudas Apoſtolus in Epiſt.ſua ſua:οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν:in libris ſacror.concil. τὰς ἀγάπας ποιεῖν,id eſt,conuiuia facere.Vnde illum Canonem decerpſit Gratianus,vbi ſorte ἀγαπὰς neutro genere legit. τὰ ἀγάπα tamen illic legi ἀγάπας,vt Apoſtolus Iudas indicat.Prat.

ΑΓΑΠΕ Græca vox,charitatem ſen dilectionem ſignificat. & Eleemoſynam, eo quod ex charitate proficiſcatur, vt explicauit Rhenanus, indicans priſcos Chriſtianos vocaſſe conuiuiola ſua communia,Agapas.Spieg.

AGASO, qui iumenta curat,ducit: ab agendo,i.ducendo equos, vel mulos l.cum quæreretur.§ 1.& ibi in quadr.paup fec.dic.

ΑΓΕΛΑΙΟΙ, equi maiores Goth.ad l.vlt.§.21.ff.de vacat.& excuſ.mun.

AGATVR fiat , ſine copula , cuius in l.1.§.1.ff. Quod cuiuſque vniuerſ uom. Per quem (inquit) tanquam in rempub. quod cōmuniter agi fieri oporteat,agatur fiat Spieg.vid inf.Age e.

AGENDI ſecum poteſtatem non faceret; h.e.id efficere,ne ſuum agatur,fo.te dum iudicē corrumpit,vel alia verſutia. Paul.in l.ſed etſi per Prætorem.ff.ex quib. cauſ. maior. Sed & ad eos (inquit)pertinet,qui cōuēti fruſtrātur: & qualibet tergiuerſatione & ſolertia efficiūt,ne cū ipſis agi poſſit.Spie.vid.ꝗ.agere.

AGENS rerum.Paul.l.ſi de offic Præſid ſi actor rerum agentis,inquit,corruptus eſſe dicetur;veluti qui nunc vulgo dicitur eſſe diſpenſator.Spieg.

AGENS pro actore l.ante omnia.ff.de probat.vid.actor.

AGENTES in rebus de quibus extat tit.lib.12.C.(vt explicāt Turneb.tom.2. Adu.lib.13. c.10.) erant in militia palatina & velut armata , in reb. & actu reipub. quod per prouincias ſpeciebus annonariis , quæ fiſco aut vrbibus præſtabantur ex canone aut indictione , conuehendis imperitandiſq; præeſſent, vt canoni Rom.canoni Alex frumento militari , atq; eorū etiam officiorū annonis,quæ in palatino erāt comitatu. Itaq; Hieronymus eos interpretatur πυροφόρους,frumentarios & veredarios. Et ſi autem erant in Palatinis officiis(vt indicat Ambroſius,in epiſt. ad Marcell.his verbis: Palatina omnia officia,hoc eſt,memoriales,agentes in rebus,apparitores diuerſorum comitum) tamen munus eorū etiam in prouinciis erat cum & Imperatoris aula frumentationibus & annonis præeſſent , & in prouincia eandem rem curarēt.Quin & a Palatinis in Th.C.diſtinguuntur his verbis:Quicunq; igitur inter agentes in rebus vel inter Palatinos militiæ ſacramenta ſortiti ſunt.Qui de his plura cognoſcere cupit,legat Cuia. cōmentarium in C.tit.de agent.in rebus.In perueteri Lexico agentes in rebus legitur exponi μαγιστριανούς; recte,quia ſc magiſtro officiorum attribuebantur executores ex ſchola agentium in rebus,vt teſtatur Marianus Scotus μαγιστριανὸς:hoc vocabulū Suidas explicat καστρήσιος. i.e.caſtrēſes. Agentiū in rebus genera hæc ſiue gradus ſub illa rub. memorantur, vt alij ſint tribuni ſcholarum,alij primicerij,ſenatores,ducenarij,biarchi,circitores,equites,& tyrones, &c. Atq; hi poſt continuæ militiæ tempus veluti pro præmio laboribus exacti,fiunt principes agentium in rebus, de quibus extat ti.l.12.C.Caſſiodorus lib.12.Cur agentiū,inquit,in rebus miles officij , poſt tot laboris incerta aliquid patiatur ambiguum,qui crebris actionibus excubando, ideo principis nomē habere promeruit,quia militiæ ſacramētis cæteros antecellat.

AGENS libellos non pro magiſtro libellorum ſupplicum,ſed pro præfecto prætorio , accipiendum putem in l. reſcriptum in pr. de diſtract.pig Nam temporibus Alex.Seueri,de quo d.lex,reſcriptum loquitur. Papinian.erat Præfectus Prætorio.auctor eſt Spartianus in Alex.Prat.

AGENSAMENTVM vid. Additamentum.

AGERE,verbum latiſſime patet.

Eſt enim agere quodlibet humanum factum expedire, ſiue id fiat operando, ſiue conſilio, & facto ipſo,ſiue volutando ſiue impellendo, ſiue conſentiendo, & quolibet alio modo. Gœd. ad l.19.n.8.de verb.ſign. Agere tritiſſima ſignificatione eſt facere & gerere : inter hæc tamen ſubtilis quædam eſt differentia. Actū enim generaliter dicitur ſiue verbis vt ſtipulatione; ſiue re,vt numeratione: geſtū,rem ſine verbis factā ſignificat Vlp. ex Labeone.l. Labeo 19. ff.de verb fig. Prat. Briſſ poteſt. quis facere(ait Hot.ex Varro.) & non agere:vt poëta facit fabulam,& non agit: contra actor agit,& non facit:& ſic à poeta fabula fit,& non agitur:ab actore agitur & non fit: contra Imperator,qui dicitur res gerere : in eo neq; agit, neq; facit, ſed gerit,i.e.ſuſtinet:trāſlatum ab his qui onera gerūt, ac ſuſtinēt.

AGERE cauſam dicimur, nō gerere *die ſach oder den rechtshandel fuhren.* Interdum tamen hæc tria in eadem oratione ponuntur,vt apud eundem Vlpianum l.2. ff. de curat. bon.dan.l.1.ff. de off.procu.Cæſ Prat. Briſſ.vid.ſup. Actum, Acta, Actio.

AGERE actum l.41 §.ab heredib.de fideic.libert. quod & gerere actum in l.99 in fi.de verb fig l.vlt.ff.de publ.l.vlt.ne quis libert.inuit.lib 11.C.Briſſ.

AGERE curam reprimendæ improbitatis, id eſt,curam gerere,apud Vlp l.3.ff.naut.caup.ſtab.

AGERE cum populo, eſt rogare quid populum , quod ſuffragio ſuo vel iubeat,vel vetet. Vnde rogatio,pro lege , Agere cum populo hoc eſt , populum ad conſilium , vel comitia vocare: comitia habere Feſtus Agere vero cum patribus,eſt ad Senatum referre.Bud.in annot.ad l.Iuliam de Amb.

AGERE ad populum,h.c.concionem habere.

AGERE ſuum negotium dicitur, qui ſic in propriis rebus eſt occupatus,vt nihil curet aliena.

AGERE pœnitentiam dicitur quem facti pœnitet. Paul.in l.fi.in l.§.colonus ff locati

AGERE,etiam eſt ducere Vlp.l.1.§.1 ff.de riuis,vnde ait primum aqua ex flumine agi poſſit,& eodem ſenſu, Agere rate n edixit prætor in l vnic.ff.vt in flu.pub.nau.lic. & agere iumenta, id eſt ad abitum cogere l.7.ff.de ſerui.ruſt. l.235. & ibi Gœdd. ad prin.de verb.ſig.Prat.

AGERE animam,agere diem extremum vitæ,h.e.morti iam operam dare, ad exitū huius vitæ agonem inire ſeu certamen:oppoſita:Agere in humanis rebus, Agere vitam ; Agere ætatem; Agere annū decimum l.1 C.de inoff.teſt.ex Old.Copia Spieg

AGERE ferias, id eſt feriari. Agere diem feſtum,pro celebrare, obſeruare,vel,vt vulgus loquitur,facere feſtum.

AGERE quoque dicitur,qui alicubi degit aut moratur.

AGERE in adulta ætate, id eſt pubeſcere l.15.C.de excuſ.tuto.

AGERE menſuram, apud l.Frontin. & Vlp.eſt ad menſuram reducere.Prat.

AGERE etiam tractare eſt l non intelligitur §.1 verſ.quando autem l.1.§.1.ibi,agunt,ff.de pact.id eſt,tractant.Prat.

AGERE item pro adminiſtrare,vt agere Rempub.l.35.§ 3.Ex quibus cauſ.Hot ſic in l ſi plures.De cur.bon.dan.& in l.pro biénio.de proxim.ſacr.ſcrin libro 12.C.Prat. Sic agere tutelam.i.e. adminiſtrare auth. ad hæc C. quando mulier tutel. officio fungi. (nam gerere.

AGERE conſulem, eſt,conſulatum adminiſtrare,conſulis perſo-

AGERE l.2.de officio iudicis Alex.accipitur pro eſſe.

AGERE etiam iurgari eſt(ait Feſtus) vel iure experiri. idque aliquando extra iudicium,pleiumque vero in iudicio.Sic agere, vel experiri, intra parietes, i.inter amicos diſceptandam rem permittere citra iudicium& extra cancellos forenſes,ſicut prudentes viri ſolent optare:contra, ſtolidi ad iudiciariam properant moleſtiam Old.Tandem vero hæc vox plane tranſlata eſt in forum ac iudicia,vbi ſignificat litigare,iudicio contendere, iudicio experiri vel perſequi.Eſtque Agere commune Actoris & Rei. Actor agendo, Reus excipiendo cauſam agit. Ferret. proinde ſic agere etiam is videtur qui excipit ſeu exceptione vtitur:Nam reus in exceptione actor eſt.l.1.de exc.& Actionis appellatione continetur etiam exceptio.l.1.§.ait prętor.de dolo.vid.Gœdd.ad §.1.n.2.3 l.8.de verb ſig.vid.& ſup.Actio.

AGIT autem quis(ſiue ſit actor,ſiue reus) vel ipſe per ſe, vel alium:ſeu extra iudicium, ſeu in iudicio.Vult.comment. Inſt. per quos agere poſ.num.2.

AGERE actionem, l.5 §.1.de rei vind.& alibi ſæpe, eſt in iudicio proponere.Prat. Agere hypothecariam actionem, pro hypothecaria,in l.37.de legat.1 Briſſ.in parerg.

AGERE cauſam dicuntur oratores(& litigatores ipſi,quorum res eſt)apud Varron.lib 5.de ling.lat.id eſt iudicio contendere.

AGERE eadem de re videtur,vt Vlp.ait l eadem,de rei vendic.& is qui non eadem actione agit, qua ab initio agebat,ſed etiam ſi alia experiatur, de eadem tamen re;vt puta ſi quis mandati acturus cum ei aduerſarius ſiſtendi cauſa promiſiſſet propter eandem rem agat negor.geſt.vel condicat;de eadem re agit.

AGERE forum,eſt iura reddere,& cauſas audire.

AGERE lege, eſt ius quod lege aliqua proditum, conſtitutumve eſt,perſequi.Sic Vlp.in l.Barbarius,de offic.Prat.Nemo, ait,alieno nomine lege agere poteſt,h.e.merū imperiū.& gladij poteſtatem exercere,teſte Old.in copia.Vid & iam. Lege agere.

AGERE ſummo Iure, eſt præfracto ſtrictoque iure, in iudicio contendere.Prat.

AGERE ſuo iure eſt rigorem poteſtatis ſequi ad vnguem.Opponitur:Iure ſuo cedere: Quod virorum eſt bonorum,vbi cauſa deſiderat.Oldend.

AGERE ſurdis teſtimoniis.Quære,Surda teſtimonia

AGERE tabellis obſignatis, eſt quempiā refutare teſtimonio ſuarum literarum ſ propriorumve:quod refutandi genus,vt cui vix contradici poſſit,videtur eſſe potiſſimum Spieg.

AGERE in ſimplum dicitur,cum rem noſtram, vel nobis debitā, vel denique pœnam aliquam,ſine vlla re, abſolute perſequimur. In duplum vero, triplum aut quadruplum tunc experimur,cū præter rem debitā exigimus aliquid vltra, quod æſtimationem eius rei duplo,triplo aut quadruplo excedat.vid. Iuſti.in §.in duplum.§.tripli.& §.quadrupli Inſt.de act.Spieg.

AGERE ex ſponſu apud Cic pro Quintio,in interdicto de vi,ex illa ſponſione,quæ apud Iudices fiebat,liticulam intendere. Agere enim ex ſponſu dicitur is, qui vicit, de re aliqua pignore certans:quod in genere actionem præſcriptis verbis dari. Vlp. in l.ſi gratuitā §.ſi quis de preſcr.verb.ſcribit.ludi ramē cauſa ſpōſionem facere licere, Martiano placuit.l.pen de aleat.ergo eo nomine ex ſpōſo agi poſſe cōſtat. Plane ſi quid iocādi cauſa dictum ſit,ex ſponſu agi non poſſe.Varro lib 5.ſcriſſit.Prat.

AGERE videtur qui damni infecti, vel legatorum ſibi ſatis dari deſiderat l.20.Digeſt.rem ratam haber Briſſ.

AGERE crimē,i.accuſare:aliis exequi,l.3.Digeſt.expil.hæreditat.

AGERE reum,i eſt accuſare & poſtulare apud Valer.lib.6.c.3.& lib.8.cap.1 Briſſ.Peragere reum.id eſt,condemnare.

AGERE quid eoit ndi criminis l 15.de adult. Briſſ in parerg.

AGERE furti,hoc eſt,actionem furti intendere,quod eſt de furto apud Iud cē accuſare. Sic agere falſi(& de falſo l.30.ff.de inof. teſt.)In his & ſimilib ſubdauditur ablat.crimine vel actione.

AGI de capite:in capitis diſcrimen venire. Agi de bonis:vel bona alicui is ſeguntur.Prat.

AGITARE inf.ſuo loco.

AGER ICtis eſt prædium ruſticum, quod ſine ædificio eſt: cum ædificium accedit,Fundus dicitur Alber.Spie. Locus ſine ædificio,in vrbe area, ruri autem ager dicitur:& ager cum ædificio fundus dicitur.l fundi de verb ſig Prat. Ager(ait Gœdd.ad l.27.n 6 8 12.de verb.ſig.)pleriſq; linguæ latinæ autorib. ICtis raro)generatim ſumitur:continetq; & aruum,arbuſtū,vinetū, plantarium,pomaria,olineta, ſalicta, loca venatoria, aucupatoria,piſcinam,villam,viuaria,aluearia,Valla 6 elegātiar.c.41. imo(non vt ū aliquē agrū,)ſed vniuerſum territorium(χώραν, vbi circumiectum/ſub quo & flumina, lacus, ſaltus, nemora, montes,ac ſimilia) ideoq; omne quod circa quamlibet vrbem, ciuitatem,oppidum,coloniam,municipium eſt,ſiue horti ſint, ſiue ædificia, ſiue prata,ſiue pagi, ſiue viæ publicæ, & ſi quæ ſunt alia:vulgo territoriū,ſeu comitatū,quidā diſtrictū vocāt. Et hoc ſenſu apud Liuium ſæpe legitur.Beda ex Plinio ager has cōtinet ſpecies,villam,pratū,ſyluam,vineam, campū,pluriumq; ciuium fundos &c.Similiter Conn.lib 4.c.5.ager olim latinis fuit quilibet ruſticus locus,in quo ſeri,plantari, aut ædificari poteſt,vbi poſtquam aliquid actum eſt,nomen mutat, & aliud ſibi propriū accipit à re cui deſtinatur:vt ager proſciſſus ad ferendas ſegetes,aruum dicitur,plantatus autē &conſitus,plātis,vitibus,arboribus,plantariū,arbuſtū,vinetum nominatur;ædificatus vero villa. Hoc ſignificatu ager,teſte Spieg. plur.num.caret(ICtis autem vocem proprie ſtricteque ſumētibus ager definitur locus ruri ſine ædificio,ſiue villa Briſſ.vel omnis locus ad culturā aptus,modo ſit ſine villa,i.ædificio ruſtico(Gœdd.ibi n.10.11.)Si villa ſit in fundo prędium erit:villa eſt pars fundi,non pars agri:fundus habens ædificiū ſeu villā,ager amplius dici non poteſt.(ibi.n.8.pr.)locus ergo in iſta ICtorū definitione, eſt genus agri: ipſe vero locus pars fundi: Fundus,ſicut & prædium,cōſtat interdū ædificio ſimul,& prato,& agris:nec obſtat, quod ager interdū pro arbitrio ſcilicet ac deſtinatione ipſius domini ita diuidentis, in plures fundos partiales diuiditur:quia ager interdum ſynecdochice pro toto, fundus pro parte eius ſumitur; cum alias ager ſit pars vel ſpecies fundi:non obſtat,inquam:quia ager quandoq; totū etiam tractū ſeu territoriū ſignificat,vt ſupra,& quia ſingulæ vineę, ſingula arua & arbuſta &c. per ſe ac ſeorſim cōſiderata vel diſtincta,ſinguli agri,vel etiā ſinguli fūdi,eſſe poſſunt,at domini deſtinatione ac voluntate hi omnes agri ac fundi ſimul, vnū fundū cōficiēt,nec amplius tūc ſinguli & ita multi,iiq; integri dicērur,ſed partes ſimul iunctæ,pro indiuiſo erunt, h.e.ſinguli iſti loci, ſinguliq; agri,antea ſeorſim ita conſiderati, iā coniūcti etūr,vnius fundi vel prædij, tanquā vnius integri:cū antea ſinguli agri eſſent ſingula integra. de quo vid.Gœd ibi.n.12.]

AGER[ait Varro lib 4 ling.lat.]ab agendo nomen accepit: quaſi in quam terram homines quid agebant, & vnde viciſſim:quid agebant fructus cauſa. Quint.lib.1.Inſtit.orat.c.6.hanc etymologiam carpit:aitque,agrum ex voce græca duci.Ergo ſaltem vox Græca ἀγρὸς eſt ab ἄγειν, ab agendo, arando, vertendo: quia ſemper aliquid in agro fructus capiendi cauſa fit & agitur,vel certe agi poteſt.Gœdd.d.loc.num.7.& ad l.115.nu.8.de verb.ſign.ex Iſidori orig.lib.15.cap.13. Ager igitur eſt locus in iure,qui agitatur & colitur;ſiue compaſcuus ſit,ſiue aruus, ſiue floridus ſiue conſitus. Conſitus habet arbores, Aruum aratro proſcinditur,compaſcuus habet gramina, Floridus ſeruatur apibus & voluptati.Spieg.

AGER,fundus,prædiū,poſſeſſio,differunt,vt ſcite Gœdd.ad l.115. de verb.ſig.Fundus ait]id omne ſignificat,quicquid ſolo,ſeu terra,tenetur:ſeu ager,ſeu villa,ſeu prædium, ſeu ædificiū,ſeu ſtabulū,ſeu area ſeu inſula ſit. Ager eſt ſpecies vniuerſi fundi, tanquam totius integri, quatenus ſcil.ad vſum hominis comparatur,h.e.quatenus eo fine fundus habetur,vt homo arando ac ſerendo eo vtatur,fruatur,Vtq; ex eo fruges,& quæ humano vſui neceſſaria & vtilia,capiat,ac rurſus ſerat. AGER itaque ſemper ad vſum hominis comparatur:fundus autem nō ſemper ad vſum hominis. Ager colitur & fructuum cauſa habetur, Fundus autē eſt quælibet ſoli ſpecies, etiā inculta & nulli vſui deſtinata,in qua aliquid fūdari poteſt. Fūdus villā & agrū cōtinet:ager vero neutiquā.Liuius in fin li.10.decad 3. Poſſeſſiones ſimiliter nō hominis tātū,ſed & armētorū iumentorū, pecoris cauſa cōparamus,ſicut & fundū Poſſeſſio hic eſt ſpecies fundi ac prædij,& ita ipſum rei corpus ſignificat,non autē ius corporis vel poſſeſſoris,vt alias. Poſſeſſio [ait ICtus.] ab agro diſtat proprietate iuris.Poſſeſſio eſt fundus,in quo dominium poſſeſſionis(ius & vſum poſſeſſionis) non autem dominium proprietatis habemus. Ager eſt fūdus in quo dominiū proprietatis ho-

tis habemus. Quicquid re immobilium apprehendimus, (ait ICtus) cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec pertinere poteſt, hoc poſſeſſionem appellamus. Poſſeſſio eſt vſus loci: ager proprietas loci, h.e. ager dominium proprietatis eius loci deſignat. Prædium eſt totum, quod pro arbitrio poſſidentium pluribus quandoq; conſtat fundis: nam fundus in prædio eſt, ſicuti locus in fundo. Hinc interdum vnicus fundus, prædium eſt, ſi ſcil. dominus partes ſibi in prædio non diſcernat: vt §. de fundo & agro dictum. Hæc Gœdd. ad d.l.115. vid ✝ Fundus.

Ager appellatione tecti venit. l.12. C. de his quib. vt indig.

Ager aſſignatus dicebatur, qui inter veteranos certis limitibus diuidebatur; qui etiam Limitati nomen ſumpſit, l. in agris de acquit. rer. domin. vid. Alciat in prætermiſſis. Spieg.

Ager Adrianus, qui limitibus maritimis Gallicis finitur.

Ager Alluuius quem paulatim fluuius in agrum reddit.

Ager Arcifinius Frontino in lib. de agror. qual ab arcendis hoſtibus appellatus. Alij dictum putant, quod certis linearum menſuris non continetur, ſed arcentur fines eius obiectu fluminum, montium, arborum. vide ✝ Ager occupatorius.

Ager Aſculanus variis limitibus interciſiuis adſignatus.

Ager Auximalis limitibus Graechanis per centurias adſignatus; Anconitanus eadem lege continetur. Albenſis idem vt Aſculanus. Reliqua Agrorum nomina & ſignificatus petenda cenſeo ex libro de agrorum conditionibus variorum auctorum. Quædam etiam recenſet Varro lib 4. de ling lat. Prat.

Ager Colonus videtur is proprie dici, qui ad arandum accommodatus eſt, & alio nomine Aruum vocatur. Spieg.

Ager deletus vi fluminis, l.11. §. vlt. ff. de aq. & aq. pluu. arcend.

Ager incultus, l.7. Cod de bon poſ. Ager ſitiens. l.6. C. de ſeru.

Ager farratius, qui fruges producit. Nam far apud veteres de omnibus frugib. dicebatur. l. defuncta. §. pen. ff. de vſuf.. Spieg.

Ager limitatus à limitibus dicitur. Limites in agris limitatis sũt qui populo iter præbent ex l. Sempronia, Cornelia, & Iulia; & ideo in modum agri non cedunt, l.1. de pericul.

Ager limitatus eſt per extremitates menſura comprehenſus, qui ciuitati totus aſſignatus eſt per vniuerſitatem. vid. Goth. ad l.16. de acquir. rer. domin. vid. infr. Agri limitrophi.

Ager limitatus ſuos ſtatutos terminos habet: ideoque incremẽtum ex alluuione, aut inſula non habet. l 1. §.6. de flum.

Ager limitatus Feſto, lib.20. in centurias dimenſus. Is enim decumanis & cardinibus dabatur, vt ait Frontinus libel. de agrorum qual. & ita accipiendus eſt apud Florent l. in agris. 16. ff. de acquir. rer. domin. & Vlpian. l.1. §. ſimili 4. ff. de fluminib. Prat. Adde hic Alciat. lib.1. prætermiſſ. & Parergων. 1. c.38. vid. ſupra Ager Aſſignatus & infr. Ager ſubſeciuus.

Ager metatus Horatio dicitur diuiſus & aſſignatus. Nam in agrorum diuiſione & aſſignatione modum metiebantur, quod eſt metari; ſed & metis & limitibus ſolebant centurias & agrorum formas includere, vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus: Et quamuis vna res ſit forma, alij dicuntur porticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij tygon quod vt ſupra diximus vna res forma. Et Maro in diris:

Portica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

Hæc doctiſſimus Turneb. lib aduerſ.13 c 1. Tres autem fuerẽ ſpecies agrorum, vt docet Iulius Fron in libell. de qual. agror. vna agri diuiſi & aſſignati, altera eius qui vna menſura totus comprehenditur, tertia Arcifinij, qui nulla menſura continetur aut deſignatur. Ager ergo, inquit, diuiſus & aſſignatus eſt: coloniarum hic habet conditiones duas, vnam qua plerunq; limitibus continetur, alteram qua per proximos poſſeſſionum rigores aſſignatus eſt, ſicut in Campania Sueſſę Ager eſt menſura comprehenſus, cuius modus vniuerſus ciuitati eſt aſſignatus, ſicut in Luſitania Salmaticenſibus: Tributarius ſolus per vniuerſitatem populus eſt definitus, &c.

Ager occupatorius Siculo Flacco dicitur, qui & arcifinalis, ſeu arcifinius, ſic dictus, quod in tempore occupatus ſit à victore populo, territis inde fugatiſq; hoſtibus, quia non ſolum tãtum occupabat vnuſquiſque, quantum colere præſenti tempore poterat, ſed quantum in ſpe colendi habuerat, ambiebat. Plat.

Ager Quæſtorius dictus eſt, qui ex hoſtibus captus per Quæſtores pop. Rom. limitibus actis diuiſus. eſt venditus. Flaccus.

Ager Quæſtorius dicitur, quem populus Roman. deuictis pulſiſque hoſtibus poſſedit, mandauitque Quæſtoribus, vt eum venundarent Hygenus. Hor.

Ager purus opponitur monumento, l 9. C. de relig. & ſump. fun. vt in veteri inſcriptione monumẽti vrb. Rom. Eſt autem ager purus qui neq; ſacer neq; ſanctus, neque religioſus eſt: ſed ab omnibus huiuſmodi nominib. vacare videtur. l.2. §.4. ff. eod ti. Huic monumento tutelæ nomine cedunt agri puri iugera 10. & taberna quæ proxime eum locum eſt, Cuiac. obſ. lib.10. c.37.

Ager reſtibilis qui reſtituitur, ac reſeritur quotquot annis, Varroni lib.4. de ling. lat. Prat.

Ager ſubſeciuus dicitur, qui aſſignari propter incommoditatem non poterat, Spieg. Cæterum Forcatul. Dial.18. Necyom. ex Iul. Fron. in lib. de limitibus exploratius ſcribit, agrum, qui manu captus eſſet maiorum, tripertitum fuiſſe. aut enim inquit, aſſignabatur, aut veniebat, aut in publicum remanebat. Aſſignatus ager eſt ager diuiſus veteranis militibus, & emeritis, in præmium laboris bellici, vt aliquando poſſent quieſcere, vt l. ſi captiuus § expulſis, de captiuis. ff. vbi oſtenditur, quod ager captus manu ab hoſtibus publicabatur. & mox diuidebatur per centurias, h.e. cuilibet militum centuriæ certa iugera aſſignabantur, & hoc eſt quod Feſt. inuolute dixit. ager limitatus eſt, in centurias dimenſus. Talis ager aſſignatus, non ſubiiciebatur præſcriptioni. l. agros, de fundis limitroph 11. Cod. nec etiam alluuioni. l.1. §. ſi inſula & § ſeq ff. de flum. quippe cum agri limitati forma neutiquam mutari poſſit. Ager vænibat. h.e. ſub haſta publice vendebatur plus licitantibus. d.l. in agris. in ſi Poſtremo, in publicum, inquit remanebat: & hic erat ager qui ſubſeciuus appellabatur, nam quoties expletis centuriis militum, agri portio ſuperexat, quæ per menſorem commode diuidi non poterat, vænibat in publicum. Quod autem idem videtur d.l. in agris, poſuiſſe quartum genus agrorum manucaptorum, cum dixit: Fiebat. eſt agrum, qui hoſtibus deuictis, ea conditione conceſſus eſt, vt in ciuitatem veniret, ab eodem Frontino explanatur: Eſt, inquit, ager ſimilis ſubſecino, nec aſſignatus, ſed extraclu us dictus, qui Reipub. pop. Rom. aut ipſius Coloniæ, cuius finibus circundatur, aut locis ſacris, aut religioſis, atque ad popul. Rom. pertinentibus iure ſubſeciuorum, in eius qui aſſignare potuit, remanet poteſtate. Subſeciua autem loca ab relictis & extraclufis in hoc diſtant, quod illa ſint loca non aſſignata, quæ centuriæ modum explere nequiuerunt, hæc vacuæ centuriæ, quæ in adſignationem non ceciderunt, quæ omnia Domitianum veteribus poſſeſſoribus conceſſiſſe, Siculus, Vrbicus & Suetonius ſcribunt. Cuiac. obſ. lib.19. cap.2. circa fin.

Ager rutelatus, vnde ligna in reparationem publicorum, vel mænium vel balneorum diſtrahebantur. Vide Aggenium Vrbicum de Limitibus agrorum. Spieg.

Agri vectigales hac occaſione & origine cœperunt. Romani quondam agros populi alicuius bello ab ipſis ſubacti, in ſuum patrimonium ſeu ærarium redigebant; ac pro certo vectigali poſſeſſoribus locabant, qui haberent ius poſſeſſionis, h.e. perpetuum vtendi fruendi ius: quod recte dominium poſſeſſionis dicimus, vulgo vtile dominiũ. Vnde tales agri poſſeſſiones vocantur; ac poſſeſſiones iſtæ agris, h e. proprietati, opponuntur Suntq; (agri iſti) res Nec mancipi. Quibuſdam tamen vrbibus, prouinciis, ius Italicum dabatur, h.e. ea gratia fiebat, vt Prædia ſeu agros haberent. Mancipi, ſeu à vectigali libera. Gœdd. ad l. 27 n.1.2. de verb ſig. Ager autem vectigalis poſtea ſtipendiarius quoq; & tributarius [quia ſtipendium ac tributum daret, primo quidem ſpõtaneum, tandẽ vero neceſſarium] dictus fuit. Gœd. ibi. n.9. adde ibi nu.13.14.15. de ſtipendij ac tributi ſignificatione, origine, differentia Agri vero municipiorum tandem & ipſi imitatione Romana vectigales eſſe dici cœperunt: ibid. n.17. vectigales agri ante Zenonem non fuerunt emphyteuſes, ſeu emphyteuticarij. ibid. nu.19. vid infr. vectigales agri.

Agri, Agrum, vid. infr. ſuo ordine ac loco.

Agrimensores mox infr ſuo loco.

Aggeres conſecrati i. ſepulchra. Goth. ad l 5. C. de ſepulc. viol.

Aggeres. ſunt lapidum terræque coaceruatio, fixis palis, vndis cohibendis oppoſita, in l. pen. de extraord crim. l.1. in fin. ff. de aq & aq. pluu. Hi valla appellabantur ab Honor. & Theodoſ. Impp. in l. vnic C. de Nili agger. non rump. Significare etiam aggerem viam lapidibus ſtratam. Iſidorus ſcribit lib.15. Etym. cap. vlt. Seruius autem lib.12. Æneid. putat pro muris accipi. Equidem in eo Vergilij loco pro munimentis murorum ſumi putem. Vergilij verba hæc ſunt:

Qui intra portas, atque ipſis prælia miſcent
Aggeribus murorum.

Nec mouet quod ait Varro, muris eos contineri. Nam quæ cohærent, eodem iure cenſenda ſunt. l. quæ religioſis. ff. de rei vendic. Prat. Briſſ.

Aggeres per periphraſim Cic. vocat moles oppoſitas fluctibus l.1. Cod. de Nili agger. non rump. vid Bitt. C. de immun. mun. conced. lib.10 vbi docet quorum impenſis fieri debeant.

Aggredimvr è longinquo, adorimur ex inſidiis & è proximo, (Donat.

Aggressvra. vid. Adgreſſura.

Agi, vid. ſupra Agere.

Agilem actio facit: Strenuum Metus: Fortem animus: Robuſtum corpus: Corne. Front.

Agitare eſt incitare ad currendum, l.1. C. de curſu public. lib. 12. ſic & accipiendum putem in l. eas qui de ſpectac. lib.11. C. ſiue currum equis adhibitis ducere.

Agitare etiam quærere ſignificat l.1. §. veteres de acquir. poſſ. l. quod pariter. de reb. dub. Prat.

Agitare pro agere, litigare. Paul. l 73. ff. de fideiuſſ.

Agitare tractare, l idque 45. ff. de actio. empt. Prat.

Agitare fœnus, id eſt credere, l.2. C. ſi cert petat. Agitare rem iure appellationis l.1. C. de relationibus.

Agitare facile, belliſſima locutione dicuntur diuites, quibus

facile nulloque negotio omnia ad vitam degendam ſuppeditant, ſic dij quibus nihil deeſt ῥεῖα ζώοντες à poetis Græcis, id eſt facile viuentes, dicuntur. Turneb. lib. aduerſ. 20. c. 23.

AGITATORES ſunt curruum in ſacris certaminibus rectores, Vlp. in l. 4. ff. de his qui not. inf. & vel ſunt aurigæ, qui ludis Circenſibus curuli certamine ſeſe exercebant, quorum ſpecies quatuor Ruſſati, Albati, Praſſini, Veneti. Et circus quidem locus erat vbi ludicra ce ebrabantur certamina. vide Bart. Marlianum in Topograph antiq. Rom. & Corraſ. 4. Miſc. l. 24. n. 17.

AGMEN vt notos ſignificatus prætermittam, ſignificat numerum præfinitum in Iulij (ni ſi nos fallat inſcriptio) conſtitutione l. pen. C. de aduoc. diuerſ. iud. cum, Prat.

AGMEN iudiciale l. 6. C. de recept. arbitr.

AGMINALES dicuntur, quod agmen exercitus ſequantur, contrahant impedimenta. Goth. ad l. 18 §. 21. ff. de vacat. & excuſ. mun. EXPLETVM agmen. Briſſ. ex C.

AGMINA militaria dicuntur numeri & ſocietates militum.

AGMEN aquæ in Claudij Imp. conſtitutione, pro multitudine aquæ, l. præſes. C. de ſer. & aqu. Prat.

AGNA ruſticis Beticæ prouinciæ menſuræ genus, alijs actum, autores ſunt Theodoſius & Neuterius: & hunc duplicatum putem ex Columell. lib. 5. c. 16.

AGNATA dicuntur, non quæ alicunde nata ſunt: ea enim Enata dicuntur: ſed quæ ad alia id contra, ſiue iuxta alia quædam, nata ſunt. Itaque filius patri naſci dicitur, quum ad patrem cogitatio refertur: agnaſci vero, quum ad agnatos & propinquos Naſci filius dicitur viuo patri: agnaſci mortuo quia cogitatio poſthumi non ad patrem, ſed ad propinquos refertur. Vlp. l. 3. ff. de de iniuſt. rupt. Poſthumi per virilem ſexum deſcendentes ad ſimilitudinem filiorum nominatim exheredandi ſunt: ne teſtamentum agnaſcendo rumpant. Et in fi. Licet autem poſtumus præteritus agnaſcendo rumpat. Itaque Papinia. l. 7 ſi tab. teſt. null nepotem auo fine dubio non eſſe agnatum affirmat. Hot. Adde quod ſolemus iuxta nata adnata non agnata vocare. Pli. lib. 16. c. 44. Viſcum autem in quercu, robore, ilice, tyro ſylueſtri, nec alijs arboribus agnaſci. Idem lib 27. cap. 11 Caule longo, hirſuto adnatis multis cubitalibus. Aul. Gell. dentes quoq; & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos viraque parte gigni, & geminos adnaſci annis fere bis ſeptenis.

AGNATI, Agnatio, agnaſci. vide ſupra Adgnaſci, Adgnati.

AGNATI quoad ſucceſſionem, ſunt vel ſui agnati, vel agnati tantum. Sui agnati, ſunt agnati deſcendentes, i. qui defuncto ſunt in linea deſcendenti, atq; olim in ipſius poteſtate, & quidē gradu proximo. Ita nemo ſuus eſt heres quin ſit agnatus: non viciſſim; ſiquidem multi agnati ſunt, qui tamen ſui non ſunt. Agnati tantum, ſunt tranſuerſi ſeu collaterales: ſed poſtea per legem Voconiam agnatorum ordo cœpit eſſe duplex, ita vt alij eſſent conſanguinei, alij agnati tantum; & vt, cum olim poſt ſuos vocarentur ad ſucceſſionem agnati, poſt legem Voconiam vocarentur poſt ſuos agnati illi, quorum hæc erat qualitas, vt dicerentur conſanguinei, atque ſi hi non eſſent, tum demum vocarentur agnati cæteri, quiſque tamen ſuo ordine. l 1. poſt ſuos & l. 2. ff. de ſuis & legit. Hinc conſanguinitas, dicitur eſſe ſpecies agnationis, in §. vulgo inſ. de ſucceſſ. cognator. Omnes conſanguinei ex lege Voconia ſunt agnati; non etiam omnes agnati ſunt conſanguinei. Conſanguinitas duntaxat eſt inter fratres & ſorores; agnatio etiam eſt inter vlteriores. Iure igitur conſanguinitatis ſuccedunt mares & fœminæ, hoc eſt fratres & ſorores; at iure agnationis ſuccedunt duntaxat mares, non etiam fœminæ. Diſtinguendum eſt inter agnatum eſſe, & inter habere ius agnationis quemadmodum titulo ſuperiori diſtinctum eſt inter eum qui eſt ſuus, & eum, qui ius ſuitatis habet. Hæc Vulr. comment. Inſtit. ad princ. tit. de legit. agnat. ſucceſ. n. 6. 7. 8. 9 Differunt etiam & opponuntur ſibi, Agnationis iure ad ſucceſſionem venire, & proximitatis iure venire. Vult. ibid. ad §. vlt. fin de ſucceſſ. cognator. Agnatus intra longiſſimum, hoc eſt decimum gradum proximus, remotiorem excludit. Vult. ibid. ad §. 2. n 1. 2. 3 de legit. agn. ſucceſſ.

AGNATI eorumq; diſtinctio, ordo, ſucceſſio; vid omnino Vulr. comment. Inſtit. tit. de nupt. ad prin. n. 42. 37. & ad tit. de legit. agnat. ſucceſſ. & tit. de ſucceſſ. cognat. & tit. de grad. cogn.

AGNATIO & gens differunt. Gens latius patet quam agnatio: primo quia agnatio propria eſt eorum, qui in eiuſdē patrisfamilias familia ſunt, vel in ſuam poteſtatem ſola morte patris perueneiunt, non etiam eorum, qui emancipati: at gens nihilominus eorum manet & gentiles vocantur, quamuis emācipati ſint. Deinde quia agnatio patrem, auum, proauum, atauū, proprie non excedit: gentium omnium eſt, qui ab vno principe familiarum deſcendunt quamuis ſit atauus, tritauus, iritaui tritauus &c. Connan. lib. 2 c 11 Balduin ad l. 12. tab c. 30. Tertio agnatio propria eſt ſingularum familiarum, i. pronunciatio. § 1. inſt h. t. §. 1 3 Inſtit. de leg. agnat. tut. Gens plurium familiarum ab eodem principio prouenientium collectio: Et autore Carolo Sigon. in lib. 4 Liuij Gens ad nomen, familia ad cognomen refertur. Coed ad l. 53. n. 4. circ. med. de verb. ſign.

AGNATICON ius vide epigraph. Nouell. 128. quæ inſcripta eſt de æqualitate agnatici iuris.

AGNOMEN cognominis genus eſt, quod ob inſignem rē aliquam nomini additur. Vox agnomen legitur apud Cic. lib. de inuent. Item que in §. 10 Inſtit. de legat. alibi legi negat Antonius Auguſtinus 3. emendat. 8 legitur quoq; in l 4 vbi Goth C. de teſt.

ΑΓΝΩΜΕΝΩΣ, indeuote, Goth. ad Nou. 1. in præfat. §. 1.

AGNORVM appellatione continentur, qui minores agniculis ſunt l. 60. de legat. 3.

AGNORVM quandiu loco ſint, ex vſu cuiuſque loci accipiendum putat Marcian. l. legatis eod. Nam in quibuſdam locis ouium numera videntur, cum ad tonſuram venerint: & hoc ſignificatu Græcis dicitur ἄγνος. Briſſ. Prat.

ΑΓΝΟΣ Græcis purum caſtumq; ſonat Feſto; ſed & agnum, ouis fœtū, eo quod ſit hoſtia pura, immolationi apta. Vnde & Chriſtus ſaluator noſter recte agnus dictus eſt in varijs noui Teſtamenti locis. Prat. Varro tamen de ling. lat. agnum putat ab eo dictum, quod ſit pecori agnatus. Hinc pelles agninæ l. veſtis. de aur & arg. legat. Pelles, inquit, caprinæ & agninæ. Nebriſſ.

ΑΓΝΟΣ fruticis genus apibus gratiſſimum, à Gaza redditur Vitex, apud Ariſtot. lib. 2 anim. Hinc ἀγνοφόρον apud Modeſtin. in l. 34. § 1. de l. 2. ferens agnos: ſic enim legendum dudum admonuit ad d. §. 1. in Pand. Rouill. & lib 3. c. 4. Iuriſpr. Med. non οἰνοφόρος vt in vulg. C. nec ἀγωνοφόρον, vt in P. Flor. Prat.

AGNITIO, AGNOSCERE plus eſt, quam cognoſcere: illud ſpecialius, hoc generalius eſt.

AGNITIO Dei plus eſt, quā cognitio Dei: Hæc plurium, illa paucior um. Pater agnoſcit filium, cum eum ad ſe adſciſcit & pro ſuo habet: Quæ liberorū agnitio iure conſulto eſt τῶν παίδων ἀνάληψις. Hinc intelligitur, quid ſit agnoſcere aliquem diſcipulum ſuum, ein en darfur hal en. agnoſcere erratum ſuum, eſt confiteri. auf ſich nehm n. Homines in denis tenebris, quas peccatum inuexit, verſantes aliquo modo Deum cognouerunt, ſed non agnouerunt, id eſt non coluerunt, nec gloria affecerunt Præſtantiſſimus Gochlenius in obſeruat Latinæ ling.

AGNOVISSE videtur teſtamentum, qui quale quale iudicium defuncti comprobauit, l. 32. ff. de inoff. teſta. vid. agnoſcere.

ΑΓΩΓΙΚΑ in Græca conſti. l. 4. de diſcuſſ. lib. 10. C. ſiue ἀγωγαὶ: in Nou. 128. dicebantur quæ agebantur, ducebantur ad principem, cui ſignificationi indicium eſt verbum τῶν παραπεμπτικῶν vtrobique poſitum, quo tranſmiſſibilia ſignificantur. Prat.

ΑΓΩΝΟΘΕΤÆ dicuntur qui certamen cōſtituunt & deſignāt, certaminibusq; præſident Iul. Poll. lib. 3. c 30. ἀγώνων διαθέται l vlt. §. maltigophori, ff. de muner. & honor. l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Th. Tertullia. in lib. ad martyr. Bonum agonem ſubituræ eſtis in quo Agonotheres Deus viuus eſt. Solebant enim veteres aliquem ſibi conſtituere, qui certaminibus, ludiſque ſiue ſcenicis ſiue gladiatoriis præſideret. Idque ad Principem in vrbe, aut eo recuſante, ad magiſtratus delatum, ex Suet. in Auguſt. c. 45. & in Caligula, c. 18. intelleximus. Verum vt Suidas tradit ἀγωνοθέτης proprie eſt ἐν τοῖς σκηνικοῖς ἐν δὲ γυμνικοῖς ἀθλοθέτης. & vt Nicand. apud Heſch. ſentit. ἀθλοθέτης ὁ μόνα γυμνικά, ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἀκροάματα διατιθέμενος. vnde ἀγωνοθεσία ipſum conſtituendi deſignandique certaminis munus appellatur, l. 20 § Nerarius. ff. famil. erciſc. l. 109. de decur. in C. Th. Briſſ. Sed & Agonothetæ dicebantur qui ſacris certaminibus præerant: erantque Decemuiri, vt Iul. Pollux ſcribit. Et pręmia quæ his iam emeritis diſtribuebantur, dicebantur Agonothetica, ſiue ea quæ ipſi agonothetæ athletis adiudicabant, Alciat. in l. iubemus C. de fund. patrimon. lib. 11. Pyrrhus de mil. offic. Spieg.

ΑΓΩΝΟΘΕΤΕΙΝ certaminibus, ludiſq; præeſſe, ea conſtituere & deſignare, apud Modeſt. in l. Scepticia 10 ff. de pollic. Prat.

ΑΓΩΝΟΘΕΤΙCI fundi mentio fit in l fi. C. de fund. patrim lib. 11. qui ſumptibus certaminum deputati erant, vt l. pen. C. de diuer. præp. Prat. Alberti. agonophori alibi dicuntur, Cuiac. l. vlt. C. de fund. patrim.

ΑΓΩΝΟΘΕΤΙCVM ius l. 14. C. de fund patrim.

ΑΓΟΡΑΙΑ dicuntur forenſia & publica inſtrumenta Nouell 49. 52. 73. 117. 142. diuerſa ab ἰδιοχείροις, quorum fit mentio in l. 11. C. qui potior. in pig Gothof ad l 20. C. de fid. inſtrum.

ΑΓΟΡΑΝΟΜΙΑΣ, Anton. Auguſt. lib. ad Modeſtin. ſingulari, interpretatur ædilitias curas, eos ſecutus, qui forum rerum venalium ædilibus ſubiiciunt.

ΑΓΟΡΑΝΟΜΟΙ differunt ab ἀστυνομικοῖς. Vlp in orat. contra Timocr. ἔστι δὲ ἀγορανόμος ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ὠνίων τῆς ἀγορᾶς. ἀστυνόμος δὲ ὁ ἐπὶ τὸ εἶ καθαρὰν τὴν πόλιν ἀγωλούμενος. vid. Cuiac. ad l. 1. de excuſat. Gothof. ad l. 1. in princ. ff. de via publica.

ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΙ, literarum imperiti l 6. in fin. de excuſ. tut. quibus opponuntur γράμματα εἰδότες, 35. Eclog. 3. c. 10. Gothof. ad l. 21. in princ. C. de teſtam.

ΑΓΡΑΦΟΝ non ſcriptum. §. 3. inſt de iur. natur.

AGRARIVM, quod ad agros pertinet, vt lex Agraria, & Agrarij homines, id eſt fautores legis Agrariæ ſic

AGRARIA facultas, item Agraria res, apud Cic. Spieg.

AGRARIA lex, vid. lex Agraria. Agrariæ viæ, quæ in agris ſunt, in agros ducunt. Briſſ.

AGRE-

AGRESTES homines dicuntur, qui cunque ciuilioris vitæ ignari ſunt, nec melioribus inuentis volunt acquieſcere. Conan. lib. 9.cap.5 Agreſtia loca.l.4.C.de maleſ.& mathemat.

AGRI limitrophi dicebantur, quorum videl. poſſeſſores annonam inde prouenientē ad caſtra militum dirigerent, qui in imperij limitibus excubabant aduerſus barbaros,à limitaneis videlicet limitib.-τρόφω,nutrio,ſic dicti Droſeus in meth. & iur.

AGRI plagam quæ eſt in regione illa. vid. Scæuolam in l. vxorem,de legat.3 Spieg.vid.ſup.Ager.

AGRICOLÆ, qui & agricultores & agriculatores dicuntur, quaſi agros colentes. Eſt autem nomen generale ad omnes agricolas. Specialia vero nomina ſunt illa ; quod Agricolarum quidam ſunt adſcriptitij, quidam cenſiti,alij perpetui.alij coloni conditionales, alij inquilinij, alij originarij, alij ſimpliciter coloni nuncupantur:de quibus omnibus ſuo loco.Old.

AGRIMENSORES qui fines regunt, limites dirigunt, vt liquet ex conſtitutione Theodoſ. & Valen. Impp. l. præcipimus. de ſepulc. & apud Impp. Conſtant.l.3 C.fin. regun. Hi menſores Vlpiano dicuntur. l. ſi irruptione ff. eod. Hi etiam agrorum modum præſtituunt. Prat. Front. (vt negotium de controuerſiis agrorum quæ per menſores dirimuntur,intelligatur)aliam controuerſiam facit de fine,aliam de loco,aliam de Modo.De fine controuerſia eſt intra quinque pedes: de loco vltra quinque pedes: cum locus quidam in confinio vel in mediis agris quam ad partem pertineat,quæritur.Finis vſucapi non poteſt: locus vſucapi poteſt. vtraque controuerſia eſt de latitudine. l. vlt.ff.de pign.act.& dirimitur arte menſoris. De modo quæſtiones naſcuntur fere, vt Vrbicus ait, in agris diuiſis, & adſignatis, quod in ære ſine forma agrorum modus cuique militi adſignatus comprehēſus eſt, quæ forma obligat vicinos inter ſe, quia publica eſt. Quas poſſeſſionum ſuarum formas priuatim quidē faciunt,eas nec ipſos vicinis,nec ipſis vicinos obligare. Siculus ait, non magis ſcilicet, quam rationes priuatas, quia res eſt voluntaria.Et de eo ære l.qui tabulam.ff.ad l.Iulia. pecul. Longe alia eſt conditio agrorum, qui occupatorij & Arcifinij dicuntur. Nam horum (vt Siculus ait)nullum eſt æs, nulla forma; quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat:quod non ex menſuris actis miles modum accepit,ſed quod aut excoluit,aut in ſpe colēdi occupauit.At ſignatorum eſt certus modus qui ære continetur: nec is tamen æqualis ſemper:quia non omnibus equaliter(vt Siculus ait)ſed ſecundum militiam, i. ſecundum merita militiæ, datus eſt modus. Hygenus: Erat præmium terra & pro emerito habebatur. Et adſignabantur agri omnes territorij vnius, i. agrorum vnius populi vniuerſitas, & inde Modeſt. ait in l 7.ff.fin.regun. De modo agrorum Arbitros cognoſcere: Agrorum; adſignatorū ſcilicet, quorum certus modus formis & ære continetur.Et is, inquit,qui maiorem locum in territorio habere dicitur, i. qui plus poſſidet quam ære continetur, cæteris, qui locum minorem poſſident, integrum locum adſignare compellitur: controuerſia ſcil.modi reuocata ad æs ſiue publicam formam,quæ vicinos obligat inter ſe. Compellitur autem per arbitrum ſiue Menſorem. Alias memorat Frontinus controuerſias. De poſitione terminorum, De rigore, De proprietate, De poſſeſſione, De alluuione, De iure territorij, De ſubſeciuis, De locis publicis,De locis relictis & extraclus. De locis ſacris & relig. De aqua pluuia.De itinerib De poſitione terminorum, vt quum terminus quidā male poſitus dicitur, vel quod cæteros terminos recta non ſpectet, vel quod forte terminus comportionalis non conueniat rationi maximorum limitum. Et de terminorum poſitione, reſtitutione, redintegratione, declaratione, etiam arbitri dantur vel eliguntur. l 8 ff.fin.reg. l.inter.ff.de recep.qui arb.recep.Cætera vid.in Cuiac.10.obſer.2.

ΑΓΡΙΟΡΝΙΘΕΣ feræ gallinæ:Ἀγριοχῆνες, feri anſeres,Goth ad l 5.§ 6.de acquir.rer.domin.

AGRIPPA.Scæuola in l.pater de l.3.Iulius Agrippa primipilaris, teſtamento ſuo cauit. Quorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi exiterant, qui partus difficilimus, ægriſſimuſque habetur,eos Agrippas appellari, ab ægritudine & pedibus,au tor eſt Gellius noct. Attic.lib.16.cap.16. Spieg.

AGRIPPINENSIS colonia, ciuitas eſt Germaniæ inferioris, ſiue Galliæ Belgicæ,autor Ptolomæus.Celſus in l.fi.de cenſibus. In Germania,inquit,inferiori Agrippinenſes iuris Italici ſunt. Tacitus tradit, eos puduiſſe Germanicæ originis, patriamque curaſſe, non Vbios, ſed agrippinenſes ſeſe vocantes. Eius rei cauſam indicat Rhenanus lib.German rer.primo. vid. Imperatoris nomen,& colonia Germaniæ. Spieg.

ΑΓΡΩΣΤΙΣ,id eſt,verbena,Goth.ad l.27 § 14.ad leg.Aquil.

AGRVM non præſcindere pati,l.ſi cuius.§ d n que,de vſufr.

AGRVM ambedit flamen.l.38.de acq.rer.domin.Briſſ.in parerg.

A H.

AHENVM,Paul.in l.cum de lanionis §.aſinum.ff de inſtruct.nec multum refert, ait, inter cacabos, & ahenum, quod ſupra focum pendet.His aqua ad potandum calefit,in illis pulmentarium coquitur. quod ſi ahenum inſtrumento continetur, vtcei quoque, quibus aqua in ahenum funditur. Adiectiuum pro æreo, poeticum eſt apud Ouid 1 metam.

Tertia poſt illum ſucceſſit ahenea proles

Gellius lib 2.c.3 ahenum dicimus per h.interpoſitam iore a, & e, non aeneum, vt ſonus ſit viridior, vegetiorque. Spieg. v. Ænum, ſupra.

A I.

AIO & Nego contraria ſunt. Nam aio proprie fateri ſignificat. Donatus in And. indicat. Aiunt, de ea re dici quam nolumus eſſe falſam. Quod locum non habet apud Iuriſconſ. in l.1.de ædil.ed.& l æ liles aiunt. Spieg.

AIAT, apud Vlp.§ cum vero de legat. Quia iniquum eſſe aiat id ſeparari à ſe. Spieg.

AIO verbum, veteris iuris erat, quo actiones perſonales intendebantur, ſignificat dedico, adfirmo, Nonio. Nine nata illa forenſis formula. A.T.M.D.O. id eſt, aio te mihi dare oportere,vt Valerius Probus ſcribit. Prat.

AITIA, accuſatio, criminatio, apud Claſſicos rerum Græcarum ſcriptores: ἐν αἰτίᾳ γίνομαι dixit Plut.in Camillo,quod & Iul. Pollux lib.8.oſtendit ex Platone, atque eſſe verbum iudiciale ſiue forenſe. Prat.

Αἰτήματα Geometris ſunt petitiones. in lib. de generibus lineamentorum. Bud.in l.1 ff de iuſt.&. iur. Prat.

Αἱμοῤῥαγία τῆς ὑστέρας, i. immodica purgatio. de qua vid. Actuarium 1.medicæ 22. Gothof. ad l.15 ff.de ædil.edict.

Αἰσχρολογία calumnia. Goth.in Epig. Nou 77.

Αἰσυμνήτης, adiutor Suidæ. Goth ad l 13.§ 1. ff de tutel.

Αἵρεσις, conditio Goth. ad l.6. §.2. ff.de excuſ. & ad rub. C.de falſ.cauſ.adiect.

A K.

AKAKIA ſimplicitas, Goth.ad l 1.C.ſi quis imperat.maledix.

Ἀκρόδρυα apud Græcos omnes arborum ſpecies appellari ſcribitur,in l 216.in fi.de verb.ſig . quod & Moſchopulus in l.bell. cui titulus eſt συλλογὴ Ἀττικῶν ὀνομάτων, ſcribit & Suidas quoque Ἀκρόδρυα πάντας τῶν δένδρων καρποὺς dici tradit. Briſſ.

Ἀκροπάτη Ætas 18. ann. ab Arriano in Indice vocatur ἀκροπάτη ἥβη. Ab aliis prima lanugo. Goth ad l 5 . ff de iudic.

A L.

ALÆ præter notiſſimos ſignificatus ſunt exercitus militum aut equitum ordines Gellio lib.16.c.4 Sic quoq; accipiendæ ſunt in l 2.de iis qui not.infa. Alarum præfectus apud Paul 5. ſent. 39.& Sueto. in Tiberio 30.Alas,vt Gellius d.loc.ſcribit,equitum ordines inde appellarunt, quod circum legiones dextra ſiniſtraq; tanquam alæ in auium corporibus locarentur. Sed & vt Veget.lib.2.cap.1. Equitum alæ ait,dicuntur ab eo,quod ad ſimilitudinem alarum ab vtraque parte protegant acies. Alas etiam funditorum dixit Valerius lib.2.cap.2. Briſſ.

ALABA attamentum Phauorino.

ALABARCHES, magiſter eſt ſcripturæ, quæ fiebat paſcendi pecoris cauſa. Cuiac.8 obſ 36. Goth. ad l.9. C.de vectig.

ALABARCHIA,Cuiacio,iam d.loc.interprete,eſt vectigal,quod pro transductione pecorum inferebatur: cui interpretationi mirum ad modum fauet l.9. C.de vectigal.Idem Cuiac.adijcit, arabarchiæ vocabulum pro alabarchia vſurpari, vt ἀργάλιον, ἀγάλιον, ἀργύλιον, φλαγέλιον.

ALABASTER,vas vnguentarium,Baifio l.argumento.25 §.ornamenta 10 de aur. arg.mund. vbi ſic legendum putat, pro quo in Pand Flo.eſt Lauatio, viſcus, vt & ipſemet refert.

ALABASTRVS,in d.l.argumento.§.10. ſecundum verām lectionem eſt genus marmoris perlucidi & coloribus diſtincti, ex quo fiebant vaſa vnguentaria. Dicitur autem alabaſtrus & alabaſtrum in neutro genere,teſte Martial. Et Alabaſter.Cic. Acad.2. Quibus etiam alabaſter plenus vnguenti putreſcere videtur. Cotta in memor.

ALACER, præſente animo eſt,ac ſenſibus non turbatis, non refragantibus. Aliud ergo eſt lætus, aliud alacer.

Ἄλλαγαὶ manſiones Goth. ad l.18.§ 10 de vacat.muner.

ALANIVS dictus eſt Iuſtinian.ab alanis populis deuictis. Hos Ptolomæus in parte Scythiæ collocare videtur, Capitolinus in parte Daciæ, Ioſephus inter Tanaim & Mæotidem, Plin. & Marcellinus in Sarmatia Europæa. Hi enim Vandalis iuncti erant,nec minus efferæ naturæ. Lucanus lib.8. vocat duros æterni Martis alanos; ex Balduino ad inſt. proœm. Schard.

ALBA ficus. vide Gothofr. ad l.205.de verb.ſign. Varias fici ſpecies enarrantem.

ALBARIVM; calx liquefacta,qua muri exalbantur Alciato ad l. 1. C.de excuſ.artif.ex Plinio.

ALBARIVM opus, apud Vitruuium id eſt, tectorium, quod ex calce pura fit

ALBEI, pro aluei, apud Caſſiod Briſſ.parerg.

ALBENA genus quoddam vuarum Goth.ad.d.l.205.

ALBERGARIÆ:canoniſtis cenſus ſunt ſeu pactiones, quę debētur pro comeſtionib.de hoc glo in c.præter de iur.patr. Spieg.

ALBI Corrupti edictum,eiuſq; formulæ, vid.l.7 in pr.de iuriſd.

ALBINA mulier l.11 §.ad SC.Tertull.

ALBINI, quos Græci κονιάτας vocant in Conſtantini Imp. ad Maximum conſtitutione. l.1. Cod.de excuſ. artif. lib.10.ſunt.

Albatij,qui albatio muros illinunt. Hot.Prat.

ALBVTERVS, genus vuarum. Gothof.ad l.205.ff.de verb ſign.

ALBVLA ficus Gothofr. ibid.

ALBVM natura tale eſt,Candidum ſtudio. Albus capillos dicimus,candidum ingenium,pectus, id eſt ſincerum.

ALBVM, alba tabula, in qua atramento inſcribebatur, quod ex Ciceronis 2. de orat. liquet, nempe non literas (vt Theophil. in §.pœnales, Inſt.de actio perperam ſcribit) ſed tabulas ipſas albas fuiſſe, quod etiam ſuſpicari libet ex Plaut. Perſa,vbi Paraſitum de quadruplatoribus ſic loquentem facit: Si id fiat,væ iſti faxim nuſquam appareant. Qui hic albo pariete aliena oppugnant bona.

ALBVM, parietem fuiſſe dealbatum,Accurſ.exiſtimat: ſed eius ſententiam plerique improbandam putarunt: cum actione de albo corrupto, is quoque teneatur, qui album ſuſtulit. l.ſi quis id quod ff.de iuriſd.om.iud. mutum autem vel parietem, tolli non poſſe,conſtat. Accurſio videtur ſuffragari citatus Plauti locus: & Suidas expreſſe ſcribit λελεύκωμα, h.e. album parietē, fuiſſe gypſo inunctum ad inſcriptionem ciuilium rerū aptum, ſed id ad ea potius, quæ provt res incideret ad tempus, quam ad ea quæ iuriſdictionis perpetuæ cauſa, in albo proponebantur,videtur referendum. Ræuardus pro tribunal.lib.ſing.c.4.

ALBVM igitur erat matricula prætoris: vel tabula dealbata (non albis literis notata vt Theophil.vult) in qua prætores publice indicabant, quo edicto eſſent acturi, Duar.1. diſp.13 Cuiac.8. obſ 15. Goth.ad l.1.§.1. de Edendo. Vt enim Pontifices (velut mox j.) res geſtas,ſic prætores edicta ſua,actionesq; & interdicta,in album referebant (ſicut Græci leges ſuas in λελεύκωμα) tabulamq; iſtam ex ligno, charta, vel quacunq; materia factā in publico proponebant,vt omnib. innoteſceret, quemadmodum anno quiſque ſuo dicturus eſſet. Moris autem erat, vt album iſtud (in quo prætor propoſitas perſcriptaſque habebat actiones ſuas) penderet,ſic tamen vt de plano legi poſſet.Hot. Vult.ad §.11.n.3.ac ſeqq.comm.Inſtit.de act. Vt autem edicta quædam perpetua erant, i annua; quædā pauciorum dierum, propoſita provt res incidebat: Sic albū vel erat perpetuę iuriſd. cauſa propoſitū,vel propoſitū provt res incidebat. Vult. ibid.

AD ALBVM producere,in l.1. ff.de edend.non ſignificat tumultuarie rationes confectas in mundum redigere, vt Accurſ.putauit, ſed digito demonſtrare ex albo Prætorio, qua actione quis vſurus ſit. Goth.ad l.1. C.de edend.

ALBI appellatio ad alia quoque transfertur. Nam illa quoq; tabula,in qua Decurionum nomina ſecundum cuiuſq; ordinem ſcribuntur,Album appellatur, hinc tit.lib.50. ff.de albo Decurionum ſcribendo, nempe quo ordine Decuriones ſcribi debeant:quod & curiæ albū dicitur in l.45.C.eod.tit. & in Nou. conſt.19.Cuiacio matricula decurionum. Eodemq; modo album Apoſtolorum Tertul.li.5.contra Marcio.album ſenatorū dixit Taci.li 4 quod Dio.l.55.λελεύκωμα τῶν βουλευόντων.Et albū iudicum Tranq in Claudio c.16.& in Domitiano c.8.& Seneca lib.3.de benefic.cap.7 pro tabellis in quib.illorum nomina deſcripta, qui earum erant decuriarum, quæ vno quoq; tempore iudicabant.Et album Citharœdorum Tranquil. in Nero. c.20 Cic.quoque lib.1.de orato. Pontificem maximum res omnes ſingulorum annorum mandatas literis, extuliſſe in album, propoſuiſſeq; tabulam domi. De quo etiam Liu.lib 1. ab vrbe condita.Omnia,quæ ad ſacra,ceremoniaſq; deorum pertinerent ex commentariis Regis in album relata in publico proponere à Numa iuſſum ſcribit. Idem etiam lib.9. Cneum Flauium faſtos in albo circa forum propoſuiſſe refert. Briſ. Adde hic Cotraſ.lib.4 Miſcel.c.6 Ita ſtudioſi hodie libro Rectoris, ſeu matriculæ vniuerſitatis inſcripti, recte dicuntur in album vniuerſitatis relati.Vult.d lo.n.6.Sic λελεύκωμα τῶν πολιτῶν. I.Pollux lib.8. Cæterum Quintilianus album pro prætorio iure vſurpauit, cum dixit: ad album & rubricas ſe transtulerunt, vt annotauit doctiſſ. Turneb.lib.4.aduerſ.c.5.

ALBVM corrumpere,eſt quouis modo turbare, mutare, radere, tollere.Briſſ.Vult.Albo adſcribi: contra, Ab albo eximi.Briſſ. ex ll. ff.& C.

ALBAS ſententias Aſinius Pollio apud Senecam,Albutij ſententias vocat, quæ apertæ erant, faciles non obſcuræ, non tenebricoſæ: quod, quæ alba ſunt, nihil atrum,nihil caliginoſum habeant. Turneb. lib.6. aduerſ.c.4.

ALCHELVCIA, eſt ſpecies quædam ad vectigal pertinens,l.16.§.7. ff.de public.

ALDERICVS ICtus in Italia ius ciuile profeſſus eſt circiter 1190. eius plerunq; Accurſ. in gloſſis mentionem appoſuit. Hoto.

ALDVS, Alc, enarrans l lecta de reb. credit, obiter monuit, in l. Longobardica ſeruum ſignificare, & inde Caſtaldum ſeruum, cui caſæ ſeu domus cura eſt demandata: ſicque generaliter omnes œconomos dici.l.pen.ff.de teſtib.l.cum vnus: in princ ff.de alim.legat. Spieg.

ALEA, taxillus quo fortunæ periculo ludimus,ſic enim accipitur in edicto prætoris.l.1.in princ.ff.de aleato.& pro ludo accipitur in l.fin.§.1.quar.rer.actio.non.

ALEAM ludere pro ludere taxillis, vel alio fortunæ ludo dixit Paulus,l.26. ff.de iniuriis. Prat.

ALEÆ luſus legib.vetitus fuit,quod & Horat.docet lib.3 Carm.

ALEÆ nomen,ait Gothof.ad rubr.C.de aleator.omnem fortunę luſum complectitur non ſolum talorum aut teſſerarum ex pyxide,id eſt fritillo vel phimo,quam pyxidem appellari opinor illo verſu Iuuenalis 13. Parros gladio vel pixide nummos, vid.Cuiac.ad d.rub. C. Hinc fit, vt alea pro fortunæ, & periculi cuiuſuis dubitatione ſumatur, vt iacere aleam dicitur is, qui ſe fortunæ periculoque committit. Vnde Titus Liuius, In dubiam imperij,ſeruitijq; aleam imus. Item emere aleam.qui incertæ rei futuræ ſpē emit: velut captum piſcium vel auium.

ALEÆ emptio dicitur à noſtris, cum incertus euentus emitur: veluti cum piſcator iactum retis vendit, vel auceps pantheram Pompo.in l.nec emptio 8. ff.de contr.empt. Aliquando & ſine re venditio, intelligitur: veluti cum quaſi alea emitur quod fit, cum captum piſcium, vel auium, vel miſſilium emitur,quia ſpei emptio eſt. Vlp.in l.nam hoc 2. ff.de hæred. vel act.vend. Incertum rei venire dicit. Hotom.

ALEATORES ſunt, qui ludum aleæ q.artem quandam exercēt, vel qui ſeſe quocunque ludendi genere varietati fortunę committunt, & pecunias & tempus, aliquando etiam vitam,amittentēs. Hoc recte coerceri vult lex in repub.quia nulla eſt maior occaſio depraua ndi animi,quam ludus paſſim immodicus, ad perniciem omnium rerum. l.li.C.de religioſ. Prat.

ALEATORVM nomen infame eſt,Gothof.ad l.1 C.de aleato.

ALEATORES,differunt à teſſerariis,quantum fures à latronibus, Gothofr.ibi.De aleatoribus edicti formulam vid.in l.1.in prin. ff.de aleato.

ALEATOR, quanto in arte eſt melior, tanto eſt nequior. Seneca, Gothofr.ad l.2. C.de alear.

ALEMANNIA. In extrauagantibus ciuilibus de Pace Conſtantię fit mentio Alemanniæ dictionis. Alemannorum agri nomen vetus,ſupra Brigantium & Lacum Acronium. *Algouu* vernacula lingua pro eo quod integrius antea *Das Almangouu*. h.e. Alemannorum ager, ſiue conuallis, compoſito nomine, teſte etiam Vladiſlao:ex ſcholiis Vadiani in comment.ad P.Melan.

ALERE, eſt proprie victu temporali vitam ſuſtentare. Sic mater tenetur naturali iure alere filium triennio, vt abinde cura alimentorum ad patrem magis ſpectare videatur, l.nec filium negare.C.de patr.pot.Spieg adde tit.C.de alend.liber.ac patr

ALERE, id eſt, neceſſitatibus ſuccurrere, l.1. C.eod.

ALEXANDER Tartagnicus ICtus Imolenſis fuit; Patauij, Ferrariæ, & Bononiæ, annos prope per triginta ius ciuile interpretatus eſt: relictiſque libris compluribus, homo quinquagenarius anno 1475. mortem obiit. Hotom.

ALEXANDRIA vrbs Ægypti clariſſima,fertiliſſima. ac ſplendidiſſima,non longe à Nili oſtio:ab Alexandro Macedone condita,cuius meminit Strabo, Pompon. Mela,Iuſtinus, Egeſippus,Diodorus,Plinius,Ioſephus,Imp.Leo & Athen.Anch.

ALEXANDRIA ſedes fuit Præfecti Auguſtalis, Goth.ad rub. C. de offic.præfect. Auguſt.

ALEXANDRIAM vocat Ammianus 22.verticem omnium ciuitatum. Inter cætera Alexandrinus aër laudatur ab eodem: Nullo,inquit,pene die incolentes hanc ciuitatem, ſolem ſerenum non vident.adde 5 Plin 10.Goth.ad edict Iuſtin.13.c.13.

ALEXANDRINI Principales l.56. C de decur. qui & ſummates Alexandriæ l 57.eod.Gothof ad l.41. C.de liberal.cauſ.

ALGIDVM oppidum erat trans montes Tuſculanos. 15000. paſſuum ab vrbe Roma, nunc vrbis tantum veſtigia extant.

ALIAS aduerbium,varie pro re accipi apud ICtos ſolet. Plerunque tamen ſignificat alio,vel potius in alium locum,l.adeo.§. quod ſi,ff.de acq rer.domin.Sumitur & pro aliquando. l.19.§. vnde videndum de arbit. Item pro alioquin apud Scæuolam in l. diuortio, in pr.de neg.geſt. Alias exceptionis notam eſſe, liquet ex l.qui teſtamēto.20.§.mulier.de teſt.nam ibi alias, id eſt in aliis actibus.Sumitur & pro aliter, & extra eos caſus.l.alias de iureiur. Sonat etiam modo, ſi geminate, aut tripliciter aut quadrupliciter efferatur aut ſcribatur, quale eſt apud Calliſtratum in l.3. §.eiuſdem teſtibus. Cic. in Verrem: Alias reuocabat: alias decernebat. Eſt vbi geminetur, tripleturve, accipitur tamen pro aliter, l.cum hi, §.modus.de tranſact. Alias temporis, puta præteriti, ſignificatiua eſt, vel ſignificat aliquando, vel antea. l.pen. §.ſi ff.de inoffic.teſtam. l.diuus. 6. de cuſtod.reor. vide Bart. in l.1.ver. quinto quæro de dictione. ff.de condit. & demonſtr. quinque ſignificationum huius aduerbij genera colligentem. Prat.

ALIBI, alio in loco:inibi,in eo loco:necubi,ne quo in loco:ſicubi, ſi quo in loco:nuncubi, num quo in loco: vtrubi, vtro in loco, ex Alciat. Spieg.

ALIBI, & alio in loco,& in re alia,ſignificat.

ALICVLÆ recenſentur ab Vlp. inter pueriles veſtes,in l.23. §.2. ff de aur.& arg. quidam tamen ibi legendum putant, Caligulæ. Hoto. legendum putat.

ALLICVLÆ, vt manicatæ tunicæ intelligantur,quæ pueris decoræ,grandioribus autem minus honeſtæ apud Romanos erant, vt patet ex Gel.li.7.c.12.nam,vt ait Heſych. ἄλλιξ χιτὼν χειριδωτός:

ὄοτ☉·: Allix, inquit, tunica chirodota:i. manieata. Hoc enim verbo Scipio Africanus apud Gellium vritur. Horo. Cuia- A- liculas rogas breires interpretatur, & has pueriles, ex Martial.

ALICVNDE, & ad locum, & ad rem, & ad hominem refertur.

ALIENARE (vid. & Abalienare) eſt alienum facere, ex nomine alienus deductum. Quod enim alienum non fit, alienari non dicitur: vt negatiue ab Etymologia vocabuli arguamus. l. 2. §. mutui datio. ff. ſi cert pet. Eſtque verbum mediæ nouæque iuriſprudentiæ.

ALIENARE generatim nihil aliud eſt, quam rem, vel ius quoddam, aut poſſeſſionem eius, è ſuo patrimonio ſeu bonis dimittere, Gœdd. ad l. 27. n. 3. de verb ſignif.

ALIENATIO igitur generatim eſt tranſlatio eius, quod cuiuſque eſt, ita vt ſibi abſit, alteri vero adſit: fitque non ſolum per traditionem verã aut fictam: ſed etiam per quemlibet alium actum, quo ius vel res nobis abit & alteri accedit; vt puta ſi pro derelictores habeatur, vel in publicum deſerẽdi cauſa proijciatur. Quod adeo verum, vt hæredis quoque inſtitutio, quam aditio ſequi ſolet, alienatio fit. Gœ l. d. loc. n 45 Nonnullis alienatio definitur iuris dominiique à nobis tranſlatio. Senecæ 5. de benef cap. 10. rei ſuæ, iuriſq; ſui in alium tranſlat. o. Prat. Briſſ.

ALIENANDI & ALIENATIONIS verbum in genere latiſſimam ſignificationem habet: primo Alienatio cõtinet vſucapionem, Gœd. d. loc. nu. 3. prin. num. 9. 10. Vſucapio (ait) proprie ac ſine tropo eſt modus ſeu ſpecies alienationis, cõtra quam alij ſentiunt. Vnde ſtatutum vel lex prohibens alienationem, locum habet in vſucapione. (pupillus pati non poteſt vſucapi Gœd. d. lo. n. 18.) Aliud vero eſt omittere poſſeſſionẽ & aliud pati vſucapi: prius eſt eius qui non habuit illam: poſterius eius, qui in bonis habet d. n 10 Secundo Alienat & is, qui non vtendo patitur vſumfr. vel quamlibet aliam ſeruitutem, extingui: vel qui amittit ſeruitutem: aliquid enim rerum ſuarum, vel eius quod in bonis erat, amittit. Nam & ſeruitutes patrimonium noſtrum augent, & in dominio ſunt. d. n. 3. & n. 11. Aliud vero eſt aliquid amittere & à ſe transferre, & aliquid omittere, nihilque de ſuo in alium transferre: qui occaſione acquirendi aliquid, non vtitur, cum poſſit, non intelligitur alienare: vt mox infra Gœdd. ibid n. 12. Quin etiam heredis inſtitutio, eſt alienatio vt paulo ante. Gœd. ibid. n. 5. vbi plura vide: item legare & fidei committere eſt alienare: (alienationis voce venit & legatum & fideic.) ſimiliter vſus alicuius, & vſusfructus, vel cuiuſlibet alterius ſeruitutis conſtitutio, alienatio eſt, ibid. n. 6. Proinde Emphyteuſeos ac feudi conſtitutio, eſt ſpecies alienationis, cum vſusfructus illarum rerum & ius poſſeſſionis in accipientem eiuſq; heredes tranſeat: ibid. n. 7. Hypothecæ conſtitutio ac pignoris datio, alienationis nomine continentur: cum ibi ius in re alteri conſtituatur, & pignoris datio poſſeſſionem transferat in creditorem nu 8. Tertio prohibitus alienare rem, tranſigere non potuit ſuper ea; quia tranſactio, alienationis appellatione venit. l 1. §. & ſi tranſigi. ff. ſi quid in fraud. pat. & ita expreſſe Bald. in l. 1. C. ſi aduerſ. tranſact. quod tamen verum eſt ſecundum Bartol. ſi res tradatur; ſecus ſi per tranſactionem retineatur. Prat. Quarto, qui rem alienare prohibetur, eam alteri promittere non poteſt. l. fin. C. de Eunuch quia ſoluere & promittere, quo ad hoc, æquiparantur, in l. fin. C. ad l. Falcid. Et prohibita alienatione prohibetur omne illud, per quod peruenitur ad eam. l. oratio. ff. de ſponſ. ſed per promiſſionem ad alienationem peruenitur, ideo prohibita cenſetur, nam promiſſa ſeruanda ſunt. l. vnica Cod. de ſuffrag. Hodie tamen promiſſio non continet alienationem. Pratei. Quinto, Prohibitus alienare rem, eam obligare non poteſt, nec ſpecialiter, c. nulli, de rebus Eccleſiæ nõ alienan. nec etiam generaliter. Barbat. conſil 36. col. 10. in 2 vol. De quo tamen vid. Neguz. in tract. ſuo de pign. in 3. memb. 2. part. princ. nu. 73. cum ſeq. Sexto, verbo alienationis etiam venditio continetur, ſiue alienatio prohibita fuerit à lege, ſiue à teſtatore. Septimo, Alienatione prohibita, prohibetur & locatio ad longum tempus ſeu in perpetuum. Et quod de locatione perpetua dicitur, idem etiam de emphyteuſi dicendum. nam prohibitus alienare, prohibetur dare in emphyteuſim, l. l fi. C de iur. emphyt. Octauo. Ceſſio eſt vtilis dominij tranſlatio Bald. in c. 1. per quos fiat inueſtitura. Nec agere poteſt, qui prohibetur alienare. Abſurdum enim putat Iureconſult. ei cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere in l. ait Prætor. §. 1. ff. de iure delib. vbi vid. gloſſ. & Dd. limitantes; quia agendo poſſet per ſententiam rem amittere l. Iulianus. ff. de cond indeb. Nono, alienationis nomine venit diuiſio Quia diuiſio emptionis vicem obtinet l 1. commun. vtri. iud. ex eaque dominium transfertur. x. Repudiatio alienatio eſt. l. pupillorum. & ibi Bald. C. de repud. hered. Qui iam quæſitum repudiat, alienat. l. 5. §. 4. de reb. eor. qui ſub tut. Ideo non poteſt reſignare officium in fraudem fiſci is, qui deliquit quia alienare videtur. Barba. conſ. 11. vers. capio primum in 1 vol. XI. Habens rem pro derelicto dicitur alienare. Bart. in l. 1. ff. ſi ex nox. cau. agat. quod intellige, quando cum fraude fit. alias contra. Alex. ibidem & præſumitur fraus ex connexitate & proximitate actus habendi pro derelicto & occupandi per alium arg. l. ſi ventri. ff. de priu. cred. c. officij. de elect. Et ſi coniunctus vel amicus occupat. arg. l. data. C. de donat. Prat. XII Permutatio dici poteſt alienatio d. c. nulli. de reb. eccleſ. non alien & Inſt. quibus alie. lic. vel non in ptinc. Bald. in auth. res quæ C. com. de l col. vlt. cum regulariter nomine alienationis veniat omnis tractatus per quem dominium transfertur, aut transferri poteſt. l. fin. & ibi Bart. & alij C. de rebus alien. non alien. niſi ceſſaret ratio: vel appareret de contraria mente. l. fin. de præd. curial. lib. 10. C. gloſſ. & ff. §. 1. de prohib feud. alien. per Fed. XIII. Nomine alienationis comprehenditur vltima voluntas, adeoque, omnis actus, per quem dominium transfertur. l. 1. C. de fund. dot. l. ſi quis. §. certum. C. de ſecund. nupt. XIV. Qui non poteſt alienare, non poteſt alienationi conſentire. l fin. ff. de iur. dot. quando nimirum per illum conſenſum complebitur & perficeretur alienatio. l. ſicut. §. alienationis. ff. quib. mod. pig. Ex his ergo apparet, quod

ALIENATIO generali ſignificatione omnem prorſus tranſlationem rerum, vel manumiſſionem, (alienat qui manumittit, Gothofr ad l. 9 C. de vſuf. & habit) vſusfructus donationem, hypothecam, pignoris nexum, ſeruitutis impoſitionem, emphyteuſis contractum, continet, ex Iuſtinian. conſt. r. l. fin. C. de reb. alien. non alien. His addit idem Imp. Nou. 7 venditionem, donationem, & permutationem. Illis quoque adijci poteſt tranſactio, ex ſententia Impp in l. non ſolum C. de præd. minor. Prat. Et in ſumma id omne alienationem vocamus, quo quid ex vnius patrimonio ita in alterius transfertur, vt illud minuatur, hoc augeatur, ſiue res ſit, ſiue poſſeſſio, ſiue ius. Gœd. d. loc. nu. 8. proprie tamen alienatio eſt ſecundum pleroſque, cum transfertur dominium, ſeu directum imprimis, ſeu vtile: impropric & large, cum non dominium transfertur, ſed alio quod ius rei, vel poſſeſſio ſola, Rebuff. Prat.

ALIENATIO ſeu Tranſlatio dominij per traditionem potiſſimum fit, vnde qui rem vendit, is antequam eam tradat, nullum ius dominij transfert, nec alienaſſe videtur. Etenim alienatum non videtur, quod adhuc in dominio ſeu bonis venditoris manet, venditum tamen recte dicitur l. 67. ff. de verb. ſig. Itaque Emphyteuta, aut vaſallus vendens rem emphyteuticam, aut feudalem, ſine conſenſu domini, non tamen eam tradens, ea non priuatur, quia non dicitur aliena, licet vendita dicatur: nec debetur ex illa venditione laudemium. l. ſi. C. de iur. emphyt. Briſſ. Prat. Rebuff. Spieg.

ALIENANDI facultas non ex voluntate & arbitrio hominis pendet, ſed ex voluntate legis & ex diſpoſitione iuris (quod arbitrium hominis moderatur) æſtimanda eſt. Hinc dominus rei quandoque alienandi poteſtatem non habet: & contra non dominus eam habet: de quo eleganter Vult. commentr. Inſtit. ad princ. tit. quib. alien. lic. num 2. 3 4. Hinc

ALIENATIO quibuſdam diſtinguitur aut Voluntaria ſeu ſpontanea, quæ conuentione partium fit, aut neceſſaria, quam ius infert. Prat. Vulteio d. loc. ad § 14. n. 3. de legat. Spontanea eſt, quam quis ſpõte ſuſcipit: Neceſſaria, quã neceſſitate coactus.

ALIENATIO item alia expreſſa, vt venditio, donatio, emphyteuſis perpetua: alia tacita, vt vſucapio. Rebuff.

ALIENARE, alieno iuri applicare. l. 3 § 1 C. communia de legat. Item minuere, amittere. l. 1. §. quid ſit. ff. quid in fraud. patr. puto hunc deminuiſſe de patri. Sic minuere pro alienare. Vlp. in l. ſi. ff. de leg. Prat.

ALIENARE licet res ſacras propter redemptionem captiuorum, Nam animæ hominum præferendæ ſunt inanimatis. Nouel. de non alien. aut permut. § iiſdem pœnis. conſtit 6. ex Haloandri verſione. Prat.

ALIENARE intelligitur, qui alienam rem vendidit, l. 8. §. 2. de alienar. iud. mutan. cauſ.

ALIENANDI verbo proprie venditionem ſignificari ait Cuiac. inſt. de loca. vbi pro venditione Zenonem alienationem dixiſſe ſcribit. Prat.

ALIENATIO intelligitur, ſi extraneo herede inſtituto, teſtator deceſſerit, l. 69. §. fratre, ff. de legat. 2. vel ſi extraneo fundus legetur, l. 114. §. pen. de legat. 1 Briſſ.

ALIVD autem reuera eſt Alienatio ipſa (ſequitur enim obligationem, vt effectus) aliud obligatio, ſeu titulus & cauſa Alienationis: cuiuſmodi eſt emptio, vẽditio, permutatio, do vt des, do vt facias, &c. Nam etſi alicui quid emptionis venditioniſve cauſa, vel ex quolibet alio contractu debetur, id tamen ante traditionem, vel antequam ea fiant, quæ rite fieri oportet, non cenſetur in emptorem alienatum; quia nondum cœpit debitori abeſſe, & creditori adeſſe. Neque enim nocet vel quidquam transfert traditio; quæ ſaltem modus alienandi eſt; niſi ea adſit qualitas, quæ eam rite factam approbet. Alienatio ſeu traditio ſequi debet contractum, tanquam obligationis effectus. Gœdd. ad l. 67. nu. 1. 2 3. de verb. ſign.

Non ALIENAT, qui nihil acquirit: vel qui poſſeſſionem tantum omittit. Non alienat, quoad fraudandos creditores, qui occaſione acquirendi non vtitur.

ALIENATIO non dicitur, ſi non acquiras id, quod acquirere po-

tuiſti, ſed noluiſti: quamuis enim alius id ipſum poſtea occupet vel acquirat, tu tamen id non alienaſti; quia nunquam habuiſti. Nec obſtat, quod ob factum tuum (ob tuam repudiationem) alius id acquiſiuit. Nam ſi id quod alterius patrimonio propter factum noſtrum accedit, nihil ex noſtris bonis detrahit, nec patrimonium noſtrum ſeu poſſeſſiones noſtras minuit; quia ſcilicet nunquam in bonis habuimus; alienatum non dicetur; neque actus ille inter alienationis ſpecies numerabitur. Vnde qui occaſione acquirendi quidpiam, cum poteſt, non vtitur, non intelligitur alienare. Aliud enim eſt aliquid amittere, & à ſe transferre: aliud vero quid omittere: illud eſt iuris vel rei, vel poſſeſſionis acquiſitæ; hoc eius, quod nunquam noſtrum fuit. Qui itaq; omittit ius vel rem, vel poſſeſſionem ſibi delatã, quam acquirere potuiſſet: h.e. acquirẽdi occaſione non vtitur, alienaſſe non dicetur, cum nihil de ſuo in alium transferat. Sic qui occaſione fœnerandi non vtitur, qui non fœneratur cum poſſit, non cenſetur hoc lucrum alienaſſe: vt nec qui legatum vel donationem oblatam aut legatam repudiat, nec qui aliquid cuſtodiæ cauſa deponit. Depoſitum non eſt alienatio, cum omnino nihil, quod noſtrum ſit, & noſtrum patrimonium augeat, transferatur, ſiquidem neque poſſeſſio neque vſus tranſit; tantum res, vt recte cuſtodiatur, & nobis ſalua maneat, agitur. Idem de mandato ſimilibuſque negotiis dicere licet. Et nemo propter alterius intereſſe, commodum vel damnum, tenetur acquirere, vel lucrum oblatum acceptare. Non ergo quælibet tranſlatio rei, vel iuris, aut poſſeſſionis, eſt alienatio, ſed qua quid eius quod cuiuſque eſt, h e. quod acquiſitum & in bonis habetur, ita ad alium tranſit, vt huic abſit, illi adſit, & plerunq; illius cui decedit, patrimonium minuat, huius cui accedit, augeat: non tamen ſemper. Non enim opus eſt, vt ſemper acquirens locupletior fiat: alioqui ademptio, venditio, & ſi quis alius oneroſus contractus, alienatio non eſſet; ſiquidem ob pretij, maxime iuſtam æſtimationem excedentis abſentiam, patrimoniũ emptoris per rem emptam locupletius non eſſet factum: quod abſurdum eſt, per l.2. C.de reſcind.vend.d.l.ſi.§.venditæ.Inſt. de rer.diuiſ. Gœd.ibid.num.11.ac ſeqq.num.19.21.

ALIENATIONIS prohibitione, ſeu prohibita rei alienatione, prohibitus omnis cenſetur actus, quo res illa à nobis ad alium tranſire poſſit, niſi prohibitionis cauſa, & diſponentium intentio ſeu mens reſque ſubiecta aliud ſuadeat. Mynſ. conſ.28. num.27. Gœd.ibid.num.15 16.17. vbi vid.

ALIENATIONI interdicta voluntaria tantum interdicta intelligitur, non etiam ea, quæ cauſam iuris habet neceſſariam, l. 1. ff.de fund.dotal. Briſſ.

ALIENARE non videtur qui retinet apud ſe, per ſe, vel per interpoſitam perſonam. l.10. C.de diſtract.pignor.

ALIENATIO ſæpe manet in pendenti, poſt futuris committenda fortunæ caſibus. Nou. de his qui nup.iter. §.quoniam vero alienationes.conſtit.22.eod.interprete. Prat.

ALIENATVS Feſto lib 1.dicitur, qui alienus factus eſt.

ALIENA negotia dicuntur, quorum exitus commodum aut incommodum aliis affert. Connan.7.comment.10.num.4.

ALIENA malignitas, aliena temeritas: alieni iuris ager: alienum damnum: alienum tempus: alienus à vi: alienus à Romanis legibus: in ff.& C. ſparſim leguntur.

ALIENVM eſt, quod commune eſt, Inſtit. vi bon.rapt. in princip. Alieno facto nemo onerandus, l.in cauſæ: de procur. Alienis nominibus accuſationem præſumere. l.8.C.de calumn.

ALIENI appellantur, qui amici, affines aut propinqui non ſunt: Extraneos vulgus vocat. Spieg.

ALIENI facti promiſſor dicitur, qui temere antequam tẽ compertam & exploratam haberet, promiſit. Spieg.

ALIENVM eſt, ſcil.ab vſu forenſi & vtilitate humanæ ſocietatis, Opponitur clauſulæ in legib.frequẽtiſſimæ, Hoc iure vtimur.

ALIENVS, id eſt ſuppoſititius, l.4. C.de hered.inſtit.

ALIENIGENI Barbari. l.2. C.quæ res exportar.non debeant.

ALIENIGENAM, cũ pro in alieno territorio nato, tũ pro alterius iuriſdictioni ſubiecto recipiunt interpretes, l.1.C.de eman.lib. Valer.Max.alienigena exempla, pro externis dixit. Spieg.

ALIENO nomine litem vel inferentes, vel ſuſcipientes, ſunt tutor, curator, procurator, defenſor, excuſator, actor, quem & Syndicum dicimus. Spieg.

ALIENO nomine poſſidere dicitur, qui ab alio cauſam habet, l. eſt ſpecies, & ibi gloſſ. ff.pro ſuo. ex Alber. Spieg.

ALIENVM æs, non loci eſt, ſed vniuerſarũ facultatum. vt ait Vlp. l.ſi fideicommiſſum. §.tractatum eſt. ff.vbi quis ager. Spieg.

ALIENVS poſthumus, qui non eſt teſtatori futurus ſuus hæres, Inſtit.de leg.§.poſthumo. Quare poſthumi. Spieg.

ALII indefinite, ſignificat aliquos eiuſdem generis, de quo agitur, non autem omnes.

ALII vlli, l.argentarius.ff.de ed. Neque alios vllos, ait, abſimiles rationes edere cogit. Spieg.

ALII, pro aliùs. Briſſ. in parerg.

ALIMENTORVM appellatione cibaria, & veſtiarium, & habitatio continentur: quia ſine his ali corpus non poteſt: cætera quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe probetur, non continentur, l.6. & l.7. l.17. l.vlt. ff.de alimen. legat.l.8. §.qui tranſigit. ff.de tranſact. Anguſtior vero eſt diariorum vel cibariorum appellatio: his enim legatis neque habitatio, neque veſtiarium, neque calcearium debetur, quoniam de cibo tantum teſtator ſenſerit.l.21.ff.de alim.leg (cibaria non ſunt genus, ſed vna quædam ſpecies Alimenti.) Nec diaria aliud quam diuina cibaria ſonant. Briſſ.

ALIMENTA ſi fuerint legata, dici poteſt etiam aquam legato ineſſe, ſi in ea regione fuerint legata, vbi venundari aqua ſolet, vt Vlp.de aliment.& cibar.legat. ait Maffeus.

ALIMENTORVM appellatione veniunt expenſæ educationis, myſteriorum & ſtudiorum, l.2.C de alim.pupill.præſtand.

ALIMENTA ſunt cauſæ neceſſariæ, l.1.C.de oper.libert.

ALIMENTA ſubſidium vitæ. l.5.C.de patr.poteſt.

ALIMENTA alio nomine exhibitiones quandoque dicuntur: Ita enim & exhibere interdum ſignificat alere. ſic Mancipiorum exhibitio Familiam, vxorem propriis ſumptibus exhibuit.vid.Gœd.ad l.22 num.10.de verb.ſign.

ALIMENTVM & victus plane idem ſignificant. Vtrumque ergo diſtribui poteſt in Nutrimentum & corporis cultum. Si quis de alimentis tranſigat, nec de veſtimentis, nec de habitatione tranſegiſſe videtur. Generalis de victu ſeu alimentis tranſactio (ait Gœdd.ad l.44.num.7 de verbo.ſign.) non porrigitur ad habitationem & veſtiaria. Poſito enim genere ſimpliciter, & indefinite, non quælibet ponitur ſpecies, ſed ea præcipue de qua principaliter ibi agitur, vel pro qua generis nomen facilius & crebrius ponitur: vt alimenti nomen pro cibariis: plura Gœdd. ibidem.

ALIMENTA proprie à cibariis differunt (vt genus ac ſpecies) illorũ nomine ea omnia cõtinentur, ſine quib. corpus ali nequit: horum vero tantum ea, quæ ad cibum pertinent Hoto.Prat.

ALIMENTARII dicuntur, vt legatarij & donatarij, quibus alimenta relicta ſunt, l 8.§.eadem, de tranſact.l.pe.§.1.ad legem Falcid. vt alimentariæ puellæ apud Capitolinum in Ant. Pio, quibus alimenta de publico præſtabantur.

ALIMODI, pro alius modi, Feſto lib.1.

ALIMONIA, alimoniæ. Et alimonia, alimoniorum in l.73.de iur. dot.l.4 de liber.agnoſ.& apud Varr.lib.1.de re ruſt.c.8 in partu & alimonio, & lib.3.c.16, mellis alimonio. Briſſ.in parerg.

ALIO iure eſſe, l.4.C.de in lit.iur.

ALIORSVM aduerbio vſus eſt Cato apud Feſtum: ſignificat autem verſus alium locum. Apud Terent.in Eunuch. act.1.ſcen. 2. Aliorſum ſumitur pro, in aliam partem. Prat.

ALIOQVI coniunctio pro, quod ſi non, vel præter hoc, conditionaliter efficit diſpoſitionem, non autem orationem. l.ſi finita §ex hoc de damn.infect.cum ſimil. apud Alb. vid.Bart.in l.8. C.de condit.& demonſt. Spieg.

ALIOQVIN non raro pro, in aliis, vſurpatur. Spieg.

ALIPTÆ apud Cic. dicuntur, quorum officium ex vnctore & medico conflatum & commixtum erat, vel potius, qui medicorum vnctores erant, qui iatroliptæ dicebantur, vt Celſ. vocat. De his Turn.16. aduerſ.c.15.

ALIQVALIS & aliqualiter non Latine dicuntur, ſed aliquantus, aliquantum. vide Vall.

ALIQVANTVLVM ſilentium. l.6. C.ad SCtum Turpill.

ALIQVANTVM ad modum refertur: aliquot, ſiue aliquammulti, ad numerum, aliquantiſper ad tempus, ſed cum ſignificatione breuitatis, quemadmodum & tantiſper. vide Vallam.

AD ALIQVEM ſolutionem facere, id eſt ſoluere alicui. 25. C.de admin.tut.vel curat.

ALIQVID ius, l.19.de damn.infect.l.30. de noxal. Aliquid mancipium, l.36 de bon.libert. Aliquid impendium, l.63. §.ſi ſub ad Trebell. Aliquid emolumentum, l.12. §.funus de religioſ. Briſſ. in parerg. pro, Aliquod.

ALIQVIS incertam perſonam ſignificat, habetq; vim pluralem, quamuis ſingulariter proferatur, non enim eſt aliquis, niſi de multis, l.ſi vero plures. §.ait Prætor. de his deiec. l.ſi ſeruitus, de ſeruitut.vrb.præd.

ALIQVO loci, l.1 de ſeru.export. Briſſ. parerg.

ALIQVO ſequius, vel aliquo ſecius apud Vlp.in lib. de offic.proconſ. veteres gloſſæ exponunt ποσῶς νωχελίστερον, aliquantum tardiuſcule. Prat.

ALIQVORVM res dicitur, etiamſi non ſint communes, ſed alia vnius, alia alterius, l.littus §.fin. ff.de verb.ſign.

ALIVBI pro alibi ponitur, in l.64. de cond.& demonſt.l.2.de cadau.punit. Quo ſignificatu eadem voce vtuntur Varro lib.1. de re ruſtic. c.44. & Tertull.in lib.de ſpectac. Briſſ.in parerg.

ALIVD pro alio petere.§.35. inſt. de action.

ALIVS excluſionis nota l.ſi fundum 81. §.ſi libertus.ff.de leg.1. Alciat. reſponſ.566 Aliquando pro quidam accipitur. l.aliis in princ. C.de curat.furioſ. Quandoque ſumitur pro diuerſo à ſuperioribus vt in l.vnic.C.vt actio & ab hered.& contra hered.& ſic excludit. Eſt & caſus vbi includere videtur, nempe in decreto Pontificum, in c.1.de præb. in 6. Adde quod alius alia, aliud, dictiones ſunt ſimilium repetitiuæ, l.quidam relegatus,

gratus.ff.de reb.dub.Corraſius ad l.ſi diuortio.ff.de verb.obli. Prat. Alia cauſa,id eſt,diuerſa.In alium locum,id eſt,alterius. Briſſ.ex l.156.de reg.iur.

ALITER atque,ſæpe pro contra quam.Briſſon.

ALIUTA (Feſtus lib 1.) Antiqui dicebant pro aliter, ex Græco ἄλλη,vel ἄλλως transferentes.Hinc illud in l.Numæ Pomp.Si quis aliuta faxit,ipſius Ioui ſacer eſto.Prat.

ALLAUDIUM Fundus proptius ad poſſeſſorem pleno iure pertinens,à nemine niſi à ſolo Deo recognoſcendus,cuius nomine nullum laudatiuum (vulgo laudemium vocant) præſtandum eſt.Alciat.lib.1.parerg.c 45. Equidem vnico l.ſcribendū putem, vt verbum compoſitum ex a, priuatiua particula, & laudum,ſiue laudatione,vt ſit id prædium,cuius nullus autor eſt, niſi Deus. Eſt enim laudare(vel Nonio teſte)nominare, quod & Budæus docuit ad Modeſtinum. l. Herennius. 63. de hered.inſtit. In vſib Feudorum au in o immutatum eſt.(Nam & Galli o pro au ſæpiſſime pronunciant) & allodium (pro Alaudium)ll.duplici dixerunt, qui feudorum libros compoſuerunt,c.1.de Alodus:in vſibus feud.vbi Allodium illud appellat l.Beluiſius ius proprium & à nemine niſi à ſolo Deo recognitum Prat.vid. Allodium & Alode.

ALLECTI dicebantur qui propter inopiam, ex equeſtri ordine in ſenatorum numerum ſunt aſſumpti Bud. in annotat. ad l. vlt.de Senator. Vlp. in tract. de Decurionibus ſcribit ſpurios poſſe in ordinem allegi h.e.numero addi Quod ſit allectio in l.ciues ff.de incolis.Accurſius non intellexit.Spieg. Antiquus Gloſſematum ſcriptor Allectos interpretatur eſſe logographos, eos ſignificans qui ſuſcipiendis tributis fiſcalibus allegerentur De allectis vide l.1. C.de præpoſ.labor.& l 3. C.ſeq. tit.Inde l 11.eod.allegationis officium.Cuiac.obſ.lib.11.c.27.in fin vide ſuprà Addicti.

ALLEGARE eſt,citare librum.§.ſi Inſtit.per quos ager.poſſ.

ALLEGARE eſt poſtulare, & ius ſuum apud Iudicem exponere, l 1 §.remouet.de poſtul.Prat.

ALLEGARE ſe ex ſeruitute in ingenuitatem, pro aſſerere, & adfirmare ſe ingenuum eſſe l.18 §.1.de lib.cauſ.Hotom.Prat.

ALLEGATIO in l.60 de rit.nupt.ſumitur pro excuſatione,quæſita quidpiam citando, aut allegando.Prat.

ALLEGATIONES non competentes, id eſt, falſæ, l.1.C.ſi tutor. vel curat.falſ.alleg.

ALLEGATIONEM ſumi, pro allegatione iuris, productione iurium, nibentius exemplis demonſtrat. Minor omiſſam allegationem, per integrum reſtitutionis auxilium repetere poteſt:Paul in l.minor.4.ff de minor.Spieg.

ALLEGO,as.ex ad,& lego,as,penultima producta,eſt ad aliquē locum mitto. Vnde Iuriſconſulti conſueuerūt allegare leges; i citare teſtes ad id de quo diſputant, comprobandum.Nebr.

ALLEGO,gis, penult.breui. pro eo quod eſt coopto.h.e.in ordinem vel collegium adſciſco:compoſitum ex ad, & lego, gis. Vlp.de Decurion.l generaliter. Allegi,inquit, id eſt, per electionem in ordinem aſſumi.

ALLEGI in curiam,in collegium,in ordinem Briſſ.ex ll ff.

ALLEGORIA(inuerſio Fabio 8 c 6.à pleriſque annumerata tropis)eſt,quum aliud loquimur,aliud intelligi volumus:quam non temere apud Iureconſultos reperies:cum enim perpetua & remota ſit tranſlatio,apud eos in vſu eſſe nequit, qui ex verbis mentem ſenſumnı coniiciunt,l. Labeo § fi.de ſup.leg.Spie.

ALLIGARE pecuniam dicitur qui ſtipulatur & reſtipulatur. Varro lib 4.de ling lat.vel potius qui obligat.Hinc alligatus ſponſu,qui ſtipulatione obſtrictus eſt, idq; tranſlatitie. Nam alligare eſt ad aliquid ligare. Vlpian.l.1.§.1. ſi machinam. ff. de mort.inferend.Prat.

ALLIGATI etiam dicuntur crimini obnoxij, criminis affines,vt apud Terentium alligare ſe furti. & Cic. ad Q. Fratrem. Sed idem Nerius iudex edidit alligatos Cn. Lentulum Vacciam, & C.Cornelium Alligatos etiam Iſidorus explicat ita:Teſtes ſunt à quibus quæritur veritas in iudicio, quos quiſque ante iudicium ſibi placitis alligat, ne cui poſtea ſit liberum aut diſſimulare, aut ſubtrahere ſe, & alligati appellantur. Turneb. aduerſ.lib.20.c.5.

ALLIGARE ſe hereditati.l 78.de acquir.hered.Briſſ.

Ἀλληλέγγυοι,duo ſunt rei qui vice mutua fideiuſſerint.Hinc Baſilius Porphyrogenneta,cum pro his, qui lapſi eſſent facultatibus,tributorum nomine locuples conueniri iuſſiſſet,nouam illam exactionem ἀλληλέγγυον vocauit,autore Zonara & Cedreno.Prat.

Ἀλληλοκληρονομία Græcis eſt pactum mutuæ ſucceſſionis inter coniuges,vel, vt Gothofr.ad l 19 C.de pact.eſt conuentio inter duos facta de mutua ſucceſſione: quod Gallis eſt entr'aduertiſſement ex Balduino tit.de bon poſſeſſ.

ALLODIUM & feudum contraria verba ſunt,à Gothis deriuata. quibus Ortenſius in libris de feudis frequenter vtitur. Allodium enim vulgo appellant, quod ab omni elientela liberum ac ſolutum eſt, vel cuius cauſa poſſeſſor nemini fidem atque obſequium debet, & [vt noſtri loquuntur] quod ita alicuius proprium eſt,vt à nemine alio niſi à Deo recognoſcatur.Hotom.vide ſupra Allaudium, & infra Alode.

ALLUERE eſt iuxta fluere, ita vt aſpergantur fluxu aquæ, ea, quæ alluuntur.Cic.de leg.Fluuius diuiſus lateris infimis alluit, & in Oratore:ita iactantur fluctibus,vt nunquam alluantur. Inſula vero,quæ vndique alluitur flumine circumluui dicitur. Vnde alluuionum & circumluuionum iura apud eundem Ciceronem,&c.Conna.lib 3 c.5.n.1.& vid.infra Illuuie,&c.

ALLUSIO ſolam verbi vocem,non etiam rei veritatem reſpicit. Alciat.l.tabernæ,de verb ſig.ſig tur probabilem potius,quam neceſſariam probationem parturire poteſt: veluti poſſeſſio,à ſedibus, quaſi poſitio, l.1.de acquir.poſſeſſ.bona ex eo, quod beant.h.e.proſunt l.bonorum appellatio.de verb.ſign.ſtipendium à ſtipe.l.ager.eod.tit. Tugurium,à tegendo,quaſi tegularium.l.Tugurij,de verb.ſign.pignus à pugno l.plebs.ibidem. Teſtamentum quaſi teſtatio mentis. Inſtit de teſtam.in prin. quædam item nomina habent variam alluſionem,vt de furto in l 1 ff.de furt.Prat.Confundunt interpretes noſtri,& pro eodem fere omnes ponunt Etymologiam & alluſionem: cum tamen inter ſe longe lateque diſtent Alluſio ad ſubſtantiam & veritatem rei, propriumque eius ſignificatum(id quod Etymologia facit) nullo modo reſpicit,ſed ad vocis tantum ſimilitudinem refertur Quanquam ſi proprius Latinæ linguæ proprietatem inſpectare velimus, neutrum ſignificet alluſio. Nam proprie & ſignificanter alludere dicimus, cum vnum proloquimur,alio latentem ſententiam referentes, vt cum Æneæ ludos narrans Virg.luſit ad Auguſti victoriam, qua contra Antonium potitus erat,inquiens;

Actiaque Iliacis celebramus littora ludis.

Quando autem ab alluſione argumentum ducere liceat,ſæpe diſputatum eſt,tandemque concluſum,argumentationem bonam eſſe,cum & ea frequenter vtantur Iuriſconſu.vt cum dixerunt,mutuum appellari, quaſi de meo tuum.l.2.§.appellata ff.de re.cred.Ioan.Coraſ Miſcell lib.3.c.22.

ALLUVIO[acceſſionis naturalis ſpecies.Vult.comment.Inſt.de rer.diuiſ § 13.n 33]eſt appulſus fluminis ad ripam quo paulatim alicuius fundo aliquid accedit latenter;id eſt,vt acceſſiſſe aliquid,an maduerti nequeat: quod Iuſtinia dicit, eſſe incrementum latens;quod tamen effectus potius eſt alluuionis, quam vt ſit alluuio ipſa. Quod per alluuionem agro tuo flumen adiecit,ait ICtus,id iure gentium tibi acquiritur.Quod ſi vis fluminis partem aliquam ex tuo prædio detraxerit,& meo prædio adiecerit, hoc incrementum cum non ſit latens, ſed protinus in ipſos oculos incurrens, palam eſſe ait Caius, eam partem tuam manere.Vult ibi.ad § 14 n.12 Aliud enim inundatio eſt;qua ager vno impetu euidenter(non latenter) occupatur;& aliud alluuio. Latens incrementum, eſt ita occulte ac lente progrediens, vt nemo intelligere poſſit, quoniam quoque temporis momento adiiciatur.§.præterea.Inſt.de rer. diuiſ. Alluuio quandoque etiam vocatur receſſus ſubſidentis fluminis.l ergo §.alluuio de acquir.rer.domin.Hoto.

ALLUVIONEM ac Circumluuionem Cicero 1.de Orat. ſeparat. De quo verbo nihil me aliud quicquam legere memini præterquam apud Feſtum Pomp.lib. 3 qui circumluuionem ius eſſe prædiorum ſcribit.Briſſ Hinc alluuius ager,quem paulatim fluuius in agrum reddit: id eſt, qui ex alluuione factus eſt:vt eſt in libro variorum auct.de limitibus Hotom.

ALLUVIONE fit incerta poſſeſſio. Nam quod adiectum eſt, quandoque ad priorem dominum reddit. vt ſcribit I. Frontinus lib.de limitibus agror.ex Impp.conſtitutione.Prat.

ALLUVIONE accedere, acceſcere: alluuionum acceſſio, alluuionis ius.Briſſ.ex ll.ff.

ALLUVIONES ſunt vel fluminum,vel maris. vel pluuiæ,aut dimerſiones, aut tranſlationes locorum. Eluuiones ſunt foſſæ pluuia factæ.vide Per alluuionem.Spieg.

ALMA Feſto libro primo Sancta,ſiue pulchra,vel alens,ab alendo ſcilicet, pro pulchra aut clara & inclyta accipi putem in l. vnica, negot.ne milit.lib.12.C.vt apud Virgil. Ser.teſte, Almus dies.Ecl.8.Spieg.

ALODE,vel Alodum per vnum l. vel per geminum, item Alodium, vel Alodium dicitur proprium cuiuſq; liberi hominis patrimonium:quod Romano more dicebant, Prædium cēſui cenſendo:vel prædium mancipi:vel quod iure Quiritium,aut quod mancipio & nexu tenebatur. Cicero de aruſp. reſponſ. Multæ ſunt domus in hac vrbe,atq; haud ſcio an pene cunctæ, iure optimo,ſed tamen iure priuato,iure hereditario,iure autoritatis,iure mancipij,nexi iure.Feudiſta lib.2.tit.26 §.2. Agnatis feudū,filia vero allodium eſſe aſſerentibus 2. feud.17. de paterno allodio:ſic in noſtro ſolo & allodio. In lege Salica eſt tit.de allodiis.In lege Baiu ar.propriam allodem vendere: Aliqui alodem relinquere. In l.Anglorum eſt titulus de alodibus.In Chron.Adonis.Alodo roborata fidei firmitas.Rerum igitur duo genera barbarici Scriptores conſtituerunt: Allodia,quæ pleno patrimonij iure ſic tenebantur,vt eo nomine nulla neque gratia,neque merces,neque opera deberetur, & feuda,quæ beneficio alterius ſic tenebantur, vt eorum nomine, gratia & opera quædam deberetur. Galli (contrarium

Germani) Allodia vel Allodes eos demum fundos vocant pro quibus cenſus,ſiue penſiuncula ſoluitur.Vnde fundi liberi allodij,fiefs de franc alleud,quorum nemo donator agnoſcitur: pro quib.nemini gratia,debetur, & qui eo nomine immunes ſunt:quos more Romano dicebant,Optimo iure poſſideri.

ALAVDIVM Budæo à laudando: aliis ab α priuatiuo, & lodes, quaſi ſine lode,i.vaſſallo,ſicut amens,quaſi ſine mẽte. Vtrumque reiicit Hoto.in lexic. feud.in voce Alode:vbi vide.

ALOGISTES,vide Elogij munus.Spieg.

ALTER, ad vtrumq; ſexum refertur.l.3.§ alterius.de neg.geſt. in prin.Proprie tamen de duobus intelligitur.l.qui duos,ff.de reb.dub.& ſimilibus locis. Vnde adnotarunt latius ſumi, in l. 2.ff.de relig.& ſumpt.fun.l.ſi reus,de duob.reis.Spieg.

ALTERA die,id eſt,poſtridie, alterum diem,id eſt,biduum,vel ſecundum diem.Briſſ.ex ff.

ALTERA pars,pro contraria 2.q.3 §.aptandum.vid.Albericum.

ALTERI pro alterius,ſicut vni,pro vnius.Briſſ.parerg.

ALTERIVS,pro alterius ius.Briſſ.parerg.

ALTERCATIO,iurgatio.Feſt.lib.1 quæ non ſolum inter veteres prudentes erat cum de re aliqua controuerterent.vt eſt in l.cum quidam.C.de neceſſ. ſeru ſed etiam inter cauſidicos, & aduocatos,de quibus Quintil.lib.6.cap 5 Prat.

ALTERCATIO igitur verbum iuris eſt , & ſignificat M. Fabio diſputationes quæ in foro fiunt à cauſidicis.Prat.

ALTERNANS teſtis,qui ſubinde variat, & nunc vnum, nunc aliud dicit;qui & vacillans,h.e.parum ſibi conſentiens,dicitur. Ex Bud.Spieg.

ALTERNATIO proprie eſt per vices ſucceſſio: vt Feſtus ſcribit. ICti autem pro disiunctione vſurpant: cum dicitur illud aut illud l.7.§ quod autem.ff.de iniur.l.2.§.2.ff.quod cert.loc.vbi Vlp. loquitur de rerum alternatione, locorum alternationi mixta.Vſurpatur etiam improprie pro complexione,& ambarum rerum coniunctione.Vlp.l.9.de ſer.corrupt.Qui cum extraneo agit , ſiue receperit, ſiue corruperit, agere poteſt: qui cum ſocio,ſine alternatione.Hoc eſt,Extraneus vtroque caſu tenetur:ſocius,hoc vno duntaxat,ſi corrupit.Hotom.

ALTERNATIVA ſeu disiunctiua promiſſio eſt,cum duo vel plura ſub disiunctione promittuntur, cuius natura hæc eſt, vt vtrumque ſit in obligatione, quamuis ſolutione vnius à debitore facta, tollatur tota obligatio. Eſt autem diſtinguendum, an alternatiua promiſſio ſit de loco vbi ſoluendum eſt,an de re,quæ ſoluenda eſt:in Alternatiua promiſſione electionem eſſe promiſſoris,tritum quidem axioma, ſed non ſemper verum,non eſt verum de omni.Verum illud eſt in re ſoluenda; ſed in loco quo ſoluendum,falſum ; quia ſi in debitoris arbitrium ſolutio quoad locum conferretur, iam ſemper alium eligeret locum, atque ita in poteſtate ipſius eſſet, debere vel non debere:quod eſt abſurdum.

ALTERNATIVÆ,ſeu disiunctiuæ orationis veritas,vno contenta eſt:ad eius veritatem ſufficit vnam eius partem eſſe veram. Si plura alternatiue ſeu disiunctim adſcripta ſint,vnũ impleri ſufficit,vt conuentioni ſatisfactum videatur, Goed.ad §.1.n. 6.l.28.& ad l 53.n.2.& 9.de verb.ſign.vbi limitationes vide.

ALTERNI dies.Alternis diebus,in l.1.de aqua coti.& aliis in locis.Eſt autem elegantius quam Alternatis. Sic Alternis vicibus, quam alternatis vicibus , citius dicendum Alternatis abſolute,ac ſeorſum poſitum,eſt poeticum.Spieg.

ALTERNIS diebus vſusfructus legatus.l.vnica. ff.quan. dies vſusfruct.leg.Spieg.

ALTERNIS annis vti frui.vid.Iulian.l.quoties.ff.de vſufr.Spieg.

ALTERNIS annis duobus ſimul legetur,an ſingulis alternis annis,multum refert, iudicante Papiniano ad fi.l.2.ff.quib.mod. vſusfruct.amit.Spieg.

ALTERNVM amicitiæ fœdus, eſt mutuum fœdus , & ita inter cætera ſignificata alternum accipi obſeruauit Turneb.lib.aduerſ.cap.13.ſic poeta dixit:

Vix hoſtem alterni ſi congrediamur habemus:

id eſt,ſecundus quiſque.

ALTERVM tantum,id eſt,aliud tantumdem,tantundẽ amplius. Iulianus l.13 ff.de lib.& poſthu.Ita enim ſecundum voluntatem teſtantis filius altero tanto amplius habebit, quam vxor: item vxor altero tanto amplius, quam filia. Paul l.9.§.5.ff.de pub.Quod illicite publice priuatimque exactum eſt,cũ altero tanto paſſis iniuriam exoluitur. Plautus etiam Tribus tantis dixit,in Trinumo:Tantum aliud,eod.ſenſu.l.7.de iur.fiſc.

De ALTERVTRO edictum , cuius ſit mentio in l vlt.C.Theod. de teſtam.vide Edictum de alterutro.

ALTIVS & verius ad rem reſpicere , l.21. poſt princ.C.de furt. Altum,& quod ſurſum,& quod deorſum.

ALTIVS tollere,ſeruitus eſt prædiis inhærens,§.prædiorum.Inſtit.de ſeruit.quæ tam vrbanorum quam ruſticorum prædiorum eſt,Prat.

ALTIVS tollendi ius duplici ratione competere poteſt,iure ſcilicet naturali,& iure ſeruitutis. Iure naturali licet vnicuique ædificare tollereque etiã in infinitũ.l.altius C.de ſeruit.& aq. l.cetus,ff.de ſeru.vrb.præd.modo tamen forma & ſtatus antiquorum ædificiorum cuſtodiatur , l.qui luminibus, de ſeru. vrb.præd.& legitimum ſpatium à vicina inſula intermittatur. l.fi.fin regun l.Impp.de ſeru.vrban. Iſto modo actio, de iure altius tollendi non erit confeſſoria,ſed negatoria. Sed interdum licet altius tollere iure ſeruitutis, id tunc euenit cum certa forma ædificiorum præſtituta,ſupra quam altius tollere non licet. Si iam vicinus mihi conceſſerit ius altius tollendi, ſeruitus erit: nam vicinus cogitur pati. Et iſto caſu actio erit confeſſoria,per quam mihi ſeruitutem deberi intendo, & altius tollere potero,ſupra veterem formam, & non habita ratione definiti à lege ſpatij,non quidem iure libertatis,ſed impoſitæ ſeruitutis l.1.de ſeru.vrb.præd.l. qui luminibus ff.eod. de hoc latius Corraſ.lib.3.Miſcell c.24.& l.1 ff de ſer. Conn. lib.4.c.10.n.20. Vide & omnino Old.Claſſ.3.action.4.& Vulr. comment.Inſt.de actio.ad §.æque.2.nu 29.ac ſeqq.Cæterum altius non tollere & proſpectui non officere,differunt.l.ædificia de ſeruit.vrban altius. C.de ſeruit.Corraſ. ad rubr.de ſeruit.num.27.in verb.ne luminibus officiatur.

ALVAROTVS ICtus Patauij natus,leges ibidem publice interpretatus eſt,nonnulliſq; commentariis relictis,prope ſeptuagenarius circiter annũ 1453.vita exceſſit.Hot.in prætermiſſ.

ALVEVS fluminis,eſt vallis,ſiue foſſa,ſeu conceptaculum,& locus,per quem fluuius labitur dũ intra ripas notas currit.Nam cum euagatur , alueum tranſcendit ff.de acquir. rer.domin.l. adeo. Alias alueus eſt apum receptaculum,in quo mellificant, vt in eod.tit.l.naturalem & § apium 14. inſtit.de rer.diuiſion. Anteaquam apes,inquit,in alueo à nobis cõcludantur. Nebr. Eſt & alueus tabula in qua teſſeris, ſiue taxillis luditur, vt apud Plin.tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium, quo ſenſu Alueolum pro tabula luſoria dixit Feſtus li.1 Prat. Vſurpatur etiam pro nauigio rudi & quocunque modo confecto,vt apud Liuium lib.1.vt docet Gyraldus de nauigiis: quorum ſententia confirmatur autoritate Propertij dicentis ,

Aut quidnam fracta gaudes Neptune carina?
Portabat ſanctos alueus iſte viros.

Alueoli autem Iuuenali ſunt lãces & paropſides, cum inquit,

Cuius & alueolos & lanam pignorat Atreus.

de quo Turneb.lib.aduerſ.24.c.4.

ALVEO priore derelicto,ſi fluuius alium ſibi facit;ager,quem circumit,prioris domini manet l.1.C.de alluuion.

ALVMNVS & alumna,dicuntur,qui,quæve ab aliquo alitur,l.codicillis. §. qui Semproniam. de vſu & vſufru.leg.§.ead.l.Inſt. quib.ex cauſ.man.non licet.l.1. C.de pact. conuent. & l.1.C. quæ res pig.obli.vbi Accurſio non conſtat ſatis,quo ſenſu accipi illic debeat,an de eo,qui alitus eſt,aut de eo qui alit(quo etiam ſignificatu accipi putat Nonius à L.Valla reprehenſus) aut de filio concubinę Sane per tranſlationem eos accipimus, quos victu,diſciplina aut moribus alimus.Exempla lectoribus ſæpius fiunt obuia. Prat. vſque adeo autem antiquitas alumnis tribuit,vt alumnos pro filiis vſurparet,vt Nonius Marcellus declarat & li.6.Æneidos;quod & indicat lex,ſi quis alumnum.C.de inceſt.nupt.ibi:loco filiæ.

ALYTARCHA , vel Alytarches, vt ait Etymolog. ὁ τῆς ἐν τῷ ὀλυμπικῷ ἀγῶνι εὐκοσμίας ἄρχων.Cuiac 2 obſ.13.ex Phauorino oſtendit, Alytarcham ſacerdotem in Syria fuiſſe, ſic dictum, quod ludis qui fiunt,in honorem deorum; τοῖς ἀλύταις, id eſt, maſtigophoris præſit.

ALYTARCHIA , ſacerdotium ipſum: munus ad editionem ludorum pertinens in Syria. l.1. C.de offic. com. orient. quam Cuiac.d.loco belle emendauit.

A M.

AM,Feſto lib 1.loquelaris propoſitio,ſignificat circum.

AMANDARE Ciceroni eſt id quod generaliter dicitur reparare aut ſummouere.vid.in l.5.C.de apoſtat.

AMANVENSES ſerui ſunt à manu , qui excipiunt & ſcribunt. Prat.vid.ſupra A manu.

AMARE plus eſt quam diligere, Ciceroni ad Brutum de Amicitia,& ad Dolabellam.Tantum ad priſtinum acceſſit amorem vt mihi nunc denique amare videar,antea dilexiſſe.

AMARVM quid in creditoribus conſequi, l.2 C.de præt.pigno.

AMASIA,eſt metropolis Helenoponti.Gothofr.ad Nou.28.cap. 2.Hinc

AMASINI populi,Gothof.ad leg.11.C.de agric.& cenſit.

AMATA dicitur omnis virgo, quæ à Pontifice Maximo capitur, vt Veſtalis fiat: quoniam quæ primum capta eſt , hoc fuiſſe nomine refert Gellius lib 1.cap 12 Hot.Prat.

AMATOR,qui meretricibus ſe dououit,venereoſque amplexus amat qui adulteriis,ſtupriſque gaudet:Sic accipitur in leg.1 §. is quoque de ſeru.corrupt.Hinc Cicero lib.3.Tuſcul.Aliud eſt inquit, amatorem eſſe, aliud amicum. Prat. Amator ad tempus:amicus perpetuo amat:amator fingere poteſt:amans & amicus vere amat.Donat.

AMATORIVM poculum,eſt venenum pharmacumve ad alliciẽdum amorem accommodatum,Tranquillus amatorium medicamentum appellat in Calig.cap.1.Amatorium nullo alio adiuncto vocant, Quintil.lib.7. inſtit.c.3. & 8. & declamat 385. & Plin.

& Plin.lib.25 cap.vlt.& lib 27 cap.8.Plutarch.in ſalubr.præcept.φίλτρα & ζητείας vocat vt & Conſtantinus lib.vlt.Epit. H rat us in Epodis modo amoris, modo deſiderij poculum vocat.Cui contraria odij potio fingitur à Quintiliano declamatio.14 Briſſ

Α'μαξίδιον. vel catucharius l.13.in princ ff locat.

Ambactvs ſeruus.i circumactus περιφέρητς, qui huc& illuc diſcurſat,vt operas l cet, Gothofr.ad l.38 de acquir. ret. domin.vocatur & mercenarius.Ambadi vero, de quibus Cæſar com 6.erant apud Gallos,qui ſe nob libus in ſeruitutem dicabant,quod circum il os acti eſſent Tu neb aduerſ.lib 14.ca. 12.teſtatur inueni in lexico quodam Græco, Ambactus,δοῦλος μισθωτὸς εἰς ἰνα... Connan lib.2.c 9.num.6.

Ambiges ablatiuum à verbo ambio profectum,Varroni lib.6. de ling.lat. Plurimis abſque veterum exemplo, pro multiplici errore & ambiguitate v urpat.Nam apud veteres has duas voces tantum legi, ambages & ambagibus, ſunt qui annotauerunt,Spieg. Ambages.verba fruſtratoria.

Ambages voce vſus eſt Iuſtin.in l.fi.§.tales itaque.C.de furt.l. 14.§.1.C.de compenſat.l.4.§.6.C.de recept.arbitr.

Ambagibvs veteribus ruptis, id eſt, miſſo veteri ordine Goth. ad l.4.C.de interdict.

Ambarrales hoſtiæ,quæ pro arris à duobus fratribus ſacrificabantur.

Ambarvalis hoſtia, quæ circum arua ducitur, Goth.ad l.38. § de acquir rer domin.

Amburbiales hoſtiæ, quæ circum terminos vrbis, Romæ ducebantur Pomp.

Ambasiatores pro Legatis vulgo dicuntur,& barbare. Bal. in l.ſi cui vert.plane l.non ver.ff.quib.ex cau. maior 25. exiſtimat hos priuatam ſuam vtilitatem procurare poſſe in legatione.Spieg. [add § 1.

Ambedo eſt circumedo Plaut.vxoris ſuæ dotē ambedit Goth.

Ambestrix ammian 29

Ambigere, inter al a & litigare ſeu controuertere eſt. Terent. Heaut.Vicini noſtri hic ambigunt de finibus Cicer Verrin 4. l.l us hereditatis de qua ambigebatur. Spieg. Porro verbum ambigo à circum-gēdo dictum videtur Id enim ſy laba am, apud veteres ſign ficabat t apud Catonem (vt e unt) am terminum Vnde an pr ctor,& ambio. Id enim verius puto, quam vt ab eo dedu ctum credas quod ambas in partes aga tur:vt Feſtus putat. Ambigi non poteſt, id eſt,quæri, dubitari. Briſſ.Recte ac diſtincte loquentibus, is dubitat, qui neſcit & animo hæret,incertus,quid dicat ſentiat,aut fac at ambigit autem,qui dubium vult videri,& controuerſiam facit.Vel ambiguum eſt,vbi opinionum conflictus,& iura videtur varia,c. 1.de iudic. Vnde Terent. in ἑαυτὸν τιμ.:Simus & Crito vicini noſtri hic ambigunt de finibus,me cœperunt arbitrum.Denique is diſputat, qui prope deſperat: is ambigit, qui bona cum ſpe contendit.Certum eſt tamen,hanc differentiam ſæpe confundi.Curtius lib 3.coniectura l.cap.22. At Fortunatianus, inter Ambiguum & obſcurum illum intereſſe docet:quod in ambiguo plura apparent,ac ſe oſtendunt, quorum quid potius accipiendum ſit, ignoratur:in obſcuro autem, aut nihil, aut parum,quid attendatur,apparet. Sed vbi parum eſt,quod apparet,obſcurum eſt am iguo ſimile,veluti ſi quis excipiatur aliquo itinere vbi denſitate nebulæ,nihil viarum quod eſt,eluceſcat.Ergo a pergen o prius obſcuritate tenetur.At vbi aliquantulum rareſcere nebulæ cœperint, videtur aliquid, quod vtrum via ſit,incertum eſt:& hoc eſt obſcurum,ambiguo ſimile.Diluceſcente autem cœ o quantum ſa i eſt iam omnium viarum deductio clara eſt:ſed qua ſit pergendum, non ob c ritate,ſed ambiguitate dubitatur.Quære obſcurum,Spieg.vide etiam Gellium li.12.c.12.Aleia.in l.Nepos Proculo.de verb. ſign.

Ambigva res quæ ſit notatur extr.c petitio.de procur.Alber.

Ambigvitas (quæ Fabio 3 li it.Orat.ἀμφιβολία dicitur) eſt res dubia & incerta: Quando dubitamus, vtrum hoc vel illo ſenſu accipi debeat;vt colligitur ex l.21.de reb.dub.Prat.

Ambigva teſtatoris voluntas. ambigui iuris: ambiguitatem antiqui iuris decidere.ambiguum chirographum.ambiguum pactum. In ambiguum venire : ambiguitates ridiculoſæ: paſſim in ff.& C.leguntur. ambiguitates & ambages interdum in ff.& C coniunguntur.

Ambigvitas nonnullis d ſtinguitur eſſe aut Nominis(quę minus docte Æquiuocatio dicitur)aut Rei. Alijs diſtinguitur eſſe,aut iuris, aut facti, aut perſonæ, not.33.diſtinct.c.ſi ſecundum Ioan.Andr.in procemio Clemen.ſuper verbo,Ambiguitatis:Nebr ff Old Rebuff. A bei Fabius 7.c 10 innumeras pene Ambiguitatis ſpecies recenſet.At n xta Fortunatian.quinque illa modis fit.Primo per diſcretum & indiſcretum,vt Meretrices ſi ancillas habuer t,publicæ ſunt.Meretrices habent ancillas.Quæſtio eſt quæ debeant publicari?meretrices,an ancillæ earum,an vtræque?Secundo per homonymiam,vt Legauit teſtamento, diſcum ſuo amico, hæres offert vas vitreum, ille petit argenteum. Tertio per diſtinctionem, vt, Quidam duos amicos habebat. alterum nomine Mileſium, alterum Leſium: teſtamento ita cauit: Amicus meus hæres eſt Mileſi. Contendunt de hereditate Leſius & Mileſius Quarto per abundantiam; vt Meretrix aurea veſte ne vtatur: ſi vſa fuerit,publicetur. Meretrix aurea veſte vſa eſt. Quæritur eſt, quæ debeat publicari:ipſa,an veſtis eius ? Tolle ne vtat r,legemque ita pone:Meretrix aurata veſte ſi vſa fuerit, publicetur. incipiet publicatio ad meretrices pertinere. Quinto per deficientiam: vt teſtamento ita cauit. Ab hærede meo dari volo amico meo decem vaſa argentea quæ elegerit.Quæſtio eſt,quis debeat eligere.Ex Fortunatiano.Spieg Schard

Ambigvvm,ſiue obſcurū, qu b modis perſpicuū fiat, ex Rhet. Cicer.docet Salom.in l.omnes populi ff de iuſt & iur Spieg.

In Ambigvo ſermone non vtrumque dicimus, ſed id duntaxat,quod volumus. Vnde colligitur, qui ambiguum loquitur, vnum dicere, & id ſolum quod ſentit: quamuis ambiguum plura ſignificet. Vnde regula e t: Quod in ambiguis, ei s qui ſcripſit,ſententiam ſpectemus.

Ambigva intētione,vel oratione ſi quis vſus ſit,id quod vtilius ei eſt,accipiendū eſt Vlp ait,l.ſi quis in ĕtione ff.de iudic Sp.

Ambigva oratio in actionibus, exceptionibus, &c.ita accipi debet, quo res de qua agitur, magis valeat,quam pereat, l. quoties 2.ff.de rebus dubiis. (teſt Prat.

Ambigvvm dicitur Feſto lib. 1. quod in ambas agi partes po.

In Ambigvi ſermonis interpretatione non ſolis inhærendum eſt verbis &ei quod diſerte dictum,ſed illi etiam quod actum eſt:vel moribus eius regionis obſeruatur. Secundo ſi neque ex his quæ dicta,neq; ex iis,quæ acta geſtaq; ſunt,atq;adeo etiam nec ex moribus regionis appareat,quid is cuius verba ſunt ambigua voluerit,tandem ad coniecturam iure inuentam & robo atam deuenīēdum,& id quod minus incommodum & iniquum h.e minus contra honeſtatem,pietatem,rationem, verecundiam, dignitatem & exiſtim tionem, vtilitatem & æquitatem publicam & priuatam eſſe deprehenditur,admittendum Hæc Goe'd d l.125.nu.1.de verb.ſign. Alias obſcuritas & ambiguitas promiſſionis nocere debet illi; qui re integra apertius dicere potuiſſet: Sic tamē, vt in obſcuris ſemper quod minimum(minus damnoſum, difficile,probro ſum,iniquum) eſt,ſequamur.vide bi lem to am n.1.2.3.

Ambigvitas imperſonalis verbi in ſtipulat one per præcedētem interrogationem declaratur:vt prom ſſionis reus videatur πρὸς ἔπος,id eſt,ad rogatum reſpond ſſe. Vnde Alciato valet hæc ſtipulatio,Promittis mihi centum: Promittuntur: tamet ſi frequentius traditum eſt,non valere. Lege cap.:8 ſecundi parerg.Alciat.Spieg

Ambitio eſt ipſa ambientis actio,Feſto l b 1.Eſt autem ambire,vt notam ſignificationem prætereuli eam,honores, & magiſtratum quærere: qui enim eos Romæ quærebant populum ambire,id eſt,circumire ſolebant candidati. vt Varro li. 4 de ling.lat.ſcribit.

Ambitio in magiſtratu, eſt vitioſa emerendi fauoris aut vanæ laudis cupiditas ſine largitione pecuniaria.Old.

Ambitio,ait Hotom.plerumque ſtudium conciliandæ gratiæ ſignificat.

Ambitio in l ordo.C.de exec.rei.iud.vt& Verr 1.& epi 1 Ci. ad Q.frat.gratiam,fauorem,περίγκλωψ, ſignificat, Prat Hor.

Ambitiosa.ſunt ad gratiam compoſita,κολακικά.Gothofr.ad Nou.13 cap.2.

Ambitiosa decreta Iuriſconſultis per gratiam fauoremque expreſſa, elicita & conceſſa l.ambitioſa.4. de decr. ab ord.facien.l.3.de minor.l ſerno.§.cum Prætor.ad Trebell.Prat.

Ambitiosa diligentia,pro nimis auxia & inuſitata & in nullo remiſſa.V p.l.ſi bene collocatæ.de vſuris Prat.Non ambitioſa diligentia(ait Briſſ.)quæ nil fuci & oſtentationis habet.

Ambitiosæ amicitiæ, quæ plurimum oſtentationis, nihil aut parum rei habent,cuiuſmodi nunc ſunt inter aulicos.Spieg.

Ambitiose iubere,remittere. Briſſ. Gothofr. id eſt, gratioſe & fauorabiliter:& eodem ſenſu ambitioſe factam tranſactionem dixere Impp.Prat.

Ambitvs,iter quod circumeundo teritur,nam Ambitus eſt circuitus: ab eo duodecim tabularum interpretes ambitum parieris circuitum eſſe deſcribunt. Hæc Varro lib. 4. Feſtus autem ſic: Ambitus propriè dicitur circuitus ædificiorum, patens in latitudinem pedes duos & ſemiſſem: in longitudinem idem quod ædificium:vt ita Ambitus ex Feſto propriè ſit inter vicinorum ædificia locus duorum pedum ac ſemip dis, ad circumeundi facultatem relictus. Quod & Cicero in Topicis ſenſiſſe videtur Hinc.

Ambitvs honoris dici cœptus eſt (inquit Feſtus) à circumeundo ſupplicandoque. Eſt igitur ambire ſupplicare Ambibant autem Romani aut captantes populi ſuffragia, aut ad eum implorantes miſericordiam: Indeque tam hi qui fauorem & gratiam iudicum, quam illi qui magiſtratum captabant,appellati ſolent ambitioſi,Rænardus lib 5 var.c 6.

Ambitvs ab ambitione diſtat,quod ambitus in actu eſt, ambitio vero in animo. Ambitione peccat,qui præter modū cupit

honores: & dicitur Ambitioſus. Ambitum vero committit, qui largitionibus magiſtratum conſequitur.

AMBITVS in iure eſt crimen adfectati honoris. Quomodo accipitur ff. & C Sæpius n. qui vera virtutis via ad honorē aſpirare non poteſt, ambitione contendit, quæ multos mortales falſos fieri coëgit, quā ob cauſam & quia ambitione peccat, qui præter modum cupit honores, merito latæ ſunt leges ad ambitū puniendū: qualis eſt lex Iulia de ambitu à Iulio Cæſare lata, & lex Calphurnia, à C. Calphurnio Piſone ſuo conſulatu lata, quib. præter alias pœnas pecuniaria etiā pœna adiecta eſt. Vnde qui in municipio contra hanc legem magiſtratum, aut ſacerdotium petebat, cum infamia in 100. aureis per SC. puniebatur. Et per legem Iuliam iudiciariam, aureos 100. reus, vel accuſator domum iudicis ingreſſus, fiſco inferre iubebatur, quia & in legem ambitus committebat. Sed quod Accurſius ſcrupulum iniicit, quaſi lex ambitus vetuerit honores & magiſtratus peti, falſum id eſſe dignoſci poteſt: cū legem ambitus eos tantum tenuiſſe conſtet, qui per pecuniam aut malis artibus inuadere magiſtratus, & ad pop. Ro honores obrepere conati eſſent, vt docet Alexander ab Alexandro, appa retq; ex lib. Q. Cic. ad M fratrem, qui inſcribitur de petitione conſulatus. Prehenſationes vero & blādam petitionum rationem minime vnquam lex illa ſuſtulit. Hodie etiam hoc ſenſu accipi debet c. I. ad l Iul. de ambitu. Nam in municipiis & ciuitatibus cæteris, excepta vrbe Roma, ſententia eius legis etiā nunc viget, & vtilis interpretatio eſſe poteſt, quod & docte annotauit Ant. Vacca. Lex Iulia de ambitu à Cæſare Auguſto appellata eſt, tametſi ex Ciceronis pro Muræna. & Plutar. in vita Catonis ſatis conſtet eam legem ante Auguſti tempora in vſu fuiſſe; ſed ab Auguſto repetita, nomen ipſius adſumpſit. Eſt autem ambitus ſuffragiorum pecunia data corruptio. Ambire vero eſt honores & magiſtratus quærere; quod per ſe erat licitum, ſed non is modus quærendi qui fiebat per pecuniam, corrumpendo priuatim ſuffragia probabatur. Hic modus lege Iulia de ambitu coercetur, qui Ambitum ponit in vitio. Ideoque ea lege tenebantur, qui pop. Rom. ſuffragia in magiſtratu dando coëmebant. Primitus enim à populo magiſtratus ſolenni more petebantur, ac tribuum ſuffragiis mandabantur. Sed cum ad curam Principis magiſtratuum creatio nunc pertineat, non ad fauorem populi: quippe omni belli & pacis iure à populo in Principem, i. Imperatorem trāſlato; recte ſcripſit Modeſt. hanc legem hodie in vrbe ceſſare, l. vnica, in pr. ff. eo. Ad exemplū tamen legis Iuliæ SC. quoddam factum eſt, vt ambitus crimen in municipiis illis, in quibus duumviri & Sacerdotes Prouinciarum creantur decreto populi vel Curiæ, item Epiſcopi, & Presbyteri, committi intelligatur, l. 1 § 1. ff. eo. itemque vt is ambitum committat, qui nouum vectigal inſtituerit, d. l. 1. §. 3. & ſimiliter, ſi quis reus vel accuſator domum iudicis cognoſcentis de criminali cauſa, ingrediatur, aucupandæ vel colligendæ gratiæ cauſa, d. l. 1. in fi. quemadmodum & quarto illo caſu, de quo eſt conſtitutio Arcadij & Honorij in l. vnica. C. eo. Committitur hoc crimen ab adminiſtratorib. officiorum qui antequā rationes adminiſtrationis ſuæ reddiderint, eadem officia repetunt & continuant, quos caſus expreſſit Cuiac. in para. C. eo. & 6 obſeru. 34. quibus ex iure Canonico accedit tertius, qui peculiari nomine Simonia dicitur à Simone Mago, cui Petrus maledixit, quod ab Apoſtolis Spiritus S. gratiam pecunia emere voluiſſet, c. quidam 24. qu. 3. quod ſicut ambitus ciuile, ita ipſum eſt crimen Eccleſiaſticum. Pœna ambitus eſt deportatio, l. ſi quis 38. in fi ff. de pœn. interdum pecuniaria aureorum centum, l. vnica. ff. eod. grauior etiam, ſi publica vis acceſſiſſet. Vult. comment. Inſtit. de pub. iudic §. fi. num. 23. ac ſeqq.

AMBOS feciſſe dicimus, ſi duo ſimul & coniunctim aliquid fecerint, vt, ambo ſibi ſepulchrum conſtituerunt: h. e. vnum ſepulchrum commune. vide infr. vterque. Spieg.

AMBRICES regulæ, ſiue (vt quidam legunt) tegulæ ſunt quæ tranſuerſę, aſſeribus, & tegulis interponuntur. Ceterum doct. Turneb. lib. 14. aduerſ. c. 12. Regulas legendum cenſet non tegulas, idq; Francorum lingua comprobat, quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria texuntur, aut ædes obducuntur, lambrices vocat, quod cum fit lābricari pro ambricari dicit.

AMBVBAIÆ, Ioſephus Scaliger in Copam notat, vocem eſſe Syriacam, qua αὐλητρὶς & Syriſca intelligitur. Ambubaiæ vox non ſignificat eos, qui circum Baias ſunt, vide Gothofr. ad l. 38. ff. de acquir. rer. domin.

AMBVLACRA Feſto ſunt ambulationes. Prat.

AMBVLARE aliud eſt quam ire. Briſſ. Ambulare incipiunt infantes, inambulant ætate pleni. Corn. Front.

AMBVLARE dicitur is, qui ſpacia facit, & in ſua veſtigia reflectit. It, qui porro & vlterius pergit. Quo fit vt in definitione itineris hæc ſeparentur, l. 1. de ſeruit. ruſt. prædio. Briſſ.

AMBVLARE cum telo. Ambulare per legitimum tramitem. Sparſim in C. Ambulare æquis paſſibus, id eſt, eiuſdem iuris eſſe. l. 20. verſ. ſimplices. C. de donat. ante nupt.

AMBVLARE ſæpe à ICtis ad ipſas res ἐξηγηματικῶς transfertur. Curtius lib. 3. coniectur. c. 28. Transfertur enim ad ea, q in iure conſiſtunt, & incorporalia ſunt. Nam ambulat bonorum poſſeſſio, l. 2. §. fi. de bon. poſſeſſ. ſecund. tab. id eſt, comes eſt: & ambulare dicuntur actiones, l. tutelas ff. de cap. minu. & poſſeſſio ambulare dicitur, l. 28. § perinde. ff. de hered. pet. id eſt, tranſire in aliquos. Prat. Ambulare dicitur obligatio cum cap. l. 7. de cap. minut. Briſſ. Hotom.

AMBVLARE quoque dicitur ſtipulatio, l. ſed & ſi §. operas. ff. de vſufruct. & Ambulat emptio, i. tranſit, l. ſed vbi 15. ff. de mino.

AMBVLARE igitur à corporis progreſſu ad animum porrigitur, accipiturque pro, non in vno ſtatu permanere, & mutari. Vnde dici ſolet ambulatoria teſtatoris voluntas, quæ ſubinde in varias progreditur ſententias, & mutatur vſque ad mortem. l. 4 ff. de adimi. legat. Prat. Sic ambulat, quod per multos tranſit, currit. Briſſ.

AMBVLATORIA actio, h. e. variabilis à perſona in perſonam. Iuſtinia. l. fi. in princ. Ambulatoria furti actio. l. vlt. C. de furt.

AMBVLATORIA poteſtas. Erit ergo poteſtas legis ambulatoria, h. e. mutabilis ad permittendam alienationem. Paul. l. erit ergo de fund. dotal. Prat.

AMBVLATORIA res Iuriſconſultis dicitur ea, quæ non ſubſiſtit in vno aliquo, ſed longius profertur. Bald. in comment. ſuper. tit. de condit.

AMBVLATORIAM conditionem Papin. in l ſeruus. 34. de ſtat. liber. appellat eam quæ non in vnius tantum, ſed etiam in plurium heredum perſona recte impleri poteſt. Prat. Hor.

AMBVLARIS curſus in l 22. C. de curſ. public. lib. 2. quidam legunt Clabularis. vide Cuiac. ad d. l. 22

AMBVSTVM, id eſt, circumuſtum, Feſto lib. 17. Gothof. ad l 38. de acquir. rer. domin.

AMENTES inſignitæ proceritatis homines cenſeri, adeo vulgatum eſt, vt Eraſmus in diuerbium abiiſſe referat, Amens qui longus. Philonides certe Melitenſis prægrandi corpore, inſulſus & indoctus eſt habitus, Coraſ 3. Miſcell. c. 18. n. 14.

Ἀμέσως, protinus, Gothof. ad l. 7 C. de teſtam tutel.

Ἀμεταμέλητα, dona Dei, Gothof. ad Nou 81 c. 2.

AMETHYSTI in l. cum aurum. 19. §. gemmæ. 17. de aur. argent. Gemmæ ſunt purpureæ, permixto violaceo colore, leniter quaſdam flammulas fundentes. Cauſa autem nominis huius eſt, quod ſit in purpura illius quiddam non ex toto igneum, ſed vini coloris habens, vt Plin. lib. 37. cap. 9. & Iſidor. lib. 16. Etymol. c. 9. ſcribunt. Briſſ. in prætermiſſ.

AMFITAPA: vide infra Amphitapa.

AMFRACTVM, autore Varron. lib. 6 ling. lat. ab origine flexum duplici; dictum ab ambitu & frangendo, ab eo leges iubent in directo pedum octo eſſe, in amfracto, id eſt, flexu, ſedecim. vide infr. Amfractus. (poſit.

AMICA miſericordiæ voluntas eſt. Goth. ad l. 2 C. de infant. ex-

AMICA concubina, pellex, idem ſignificant Maſſurio apud Paul. l 144. de verb ſign. ſignificant autem eam, quæ cum vxor non ſit, cum aliquo viuit. Hanc Græci ἑταίραν adpellant. Prat.

AMICA nomen generale eſt, omnem fœmininam amantem comprehendens, ſeu lege ac moribus approbantibus, ſeu improbantibus, amet. Itaque amicæ nomen etiam in bonam partem ſumitur. Et in genere, Amica genus eſt ſponſæ, coniugis, concubinæ, pellicis, focariæ, meretricis. Gœd ad l. 144. n. 3 de verb. ſign.

AMICABILIS affectio, compoſitio, conuentio, tranſactio: Sparſim in C. & ff. (præpoſita.

AMICALIS affectio, l. 10. §. ſi quis mandat & in epiſt. pandect.

AMICVS animi eſt: Amator corporis. Donat.

AMICVS verus non eſt ex leui notitia vel ſodalitio compotationis, confabulationis, ſcortationis, furti, fœnoris. Sed mutua virtute ac fide conciliatus: cui tantundem credis quantum tibi, ait Senec. lib. 1. Epiſt. 3. Amici veri, inter quos arctiſſima pietas & charitas: ſumma familiaritatis honeſtæ notitiæ: cum alter alterum pietatis prope amore & affectione complectitur, vide l. 223. §. amicos, & ibi Gœd. de verb. ſign. Inter leues ergo ac ſceleratos homines non eſt amicitia: quia pietate caret, & quia fide: Inter turpes: & in re turpi, fruſtra fidem quærimus; fruſtra conſtantem æquitatem & iuſtitiam inter iniquos & iniuſtos. Amicus autem & conſanguineus pari fere iure cenſentur. vid. Gœd. d. loc. Generalius accipi videtur amicus in l. tutor. C. de neg geſt. Prat.

AMICVM ferentarium Varro interpretatur, qui inanis, & ſine fructu ſit. Plautus tamen eum dixiſſe videtur, qui auxilio & ſubſidio futurus ſit, vt annotauit Turneb. lib. 23. aduerſ. c. 16. Hoc obiter nota, Iuriſconſultos ab Imperatore vocati amicos quomodo & Rex Francorum omnes ſuos conſiliarios appellat fideles & amicos. Connan. 1. cap. 6. n. 7.

AMICTVM, id eſt, circumiectum. vide Cuiac. 10. obſeru. 17. Goth ad l. 23. §. 2. de aur. argent. mundo.

AMINEVM vinum, idem quod Falernum (id eſt, optimum) nam Aminei fuerant, vbi nunc Falernum eſt: inquit Macrob. lib Satur. 3. c. vlt. Eius mentio fit in vlt. §. 1. ff. de trit. vin. & ol. vb tamen Alciat. ἀμεινον reponit: à quo vehementer diſſentio.

AMINEVI

AMINEVM autem ſine diphthongo legendum eſſe,ex Auſonij verſu Beroaldus in Columellam demonſtrat:Solus qui Chium miſcet & Amineum, Hoto.Seruius autem in illud Georgic II.

Sunt etiam Amineæ vites firmiſſima vina.

Amineum vinum dictum eſt,quaſi ſine minio:nam album eſt, Quod vero Amineum,Cecubum & Falernum ſynonyma ſint, teſtatur Galenus in 6 Decamendou in lib.de vinis: lib. de Euchymia Nebriſſ.

AMISISSE rem videtur, qui aduerſus nullum eius,perſequendæ actionem habet.l.14.in fi de verb.ſign Amittere rem non videtur,quibus ea propria non fuit l.83.de diuerſ regul.Non eo tamen minus periculo eorum amitti poteſt:in damnis autem ex l.Aquilia æſtimand s amiſiſſe dicimur, quod aut conſequi non potuimus, aut erogare cogimur.l.13 ff.ad leg. Aqu l.In edicto vero vi bonorum raptorum Amiſſa dicuntur & ea quæ corrupta alicui relinquuntur, ſciſſa forte vel fracta.l.4 §.loquitur.ff. vi bonor.rapt. Alibi traditur,amiſſum non intelligi,quod alteri ablatum non ſit l.20 ff ex quib.cauſ maior.Briſſ.

AMISSVM,id eſt, non quæſitum l.vbi Gothofr C.de admin.tut. l.7.C.arbitr.tutel.

AMISSIO,quia in ſeſe eſt priuatio, non admittit probationem, niſi per quod contigerit aliquod factum,oſtendatur. vide Old. Action.8.Claſſ.1.Spieg.

AMISSIO animæ,ordinis,dignitatis,Briſſ.ex ff &C.

AMISSIONE ciuitatis, fit capitis diminutio, vt in aquæ & ignis interdictione,l.amiſſione de capite minutis.Prat.

AMISSVS vir in l.2.C.quando mulier.tutel.id eſt,mortuus.

AMITTERE mox infr.

AMITA patris ſoror appellatur. Caius lib. 2 Inſtit. tit. 8. Amita magna eſt aui paterni ſoror,l.1.§.4 t.vlt §.5.ff.de gradib. Amita maior eſt proaui ſoror;patris vel matris Amita magna: & vt Feſtus lib.11.ſcribit,aui & auiæ amita,quæ & proamita appellatur l.1.§.vlt.l.vlt.§.7. ff.de gradib. Amita maxima, abaui ſoror patris vel matris amita maior.d.l.vlt.§ 6. quæ abamita dicitur in l.3. & in l.vlt.§.7.eod.tit. Ataui vero ſoror proprio nomine cater.d.§.7.

AMITINI,amitinæ,qui quæve ex fratre aut ſorore propagantur, l.1 §.4. & l.vlt.§ eodem gradu ff de gradib.l.5. C.commun.de ſucceſſ.& vt Nonius Marcell.definit, fratrum maris & fœminæ filij,vel vt Paul.lib 4.Sent.tit.11 Amitæ filius,filia.Poſſunt tamen & hi confuſis appellationibus inter ſe conſobrini appellari. Igitur non male Donatu Terent.cum inquit, de fratre natus eſt alter,& alter ex ſorore, conſobrini: cum ex fratribus patrueles dicuntur.Prat Briſſ.

Ἄγαμοι dicuntur innuptæ & connubij expertes, vt teſtatur Tiraqu.comment.in 3.leg.connub.gloſſ 1.part.3.

AMITTERE rem non videntur,quibus propria non fuit,l.non videntur.83.ff.de diuerſ.reg.iur.Prat.vide Gœd.ad l.14.num.26. de verb.ſign.

AMITTO,generaliter ſignificat iacturam quamlibet facio, perdo aliquid:vnde poſſeſſionem amittere dicimus, & res quomodolibet corruptas.Vlp.in l.4.§.loquitur.ff.vi bonor.rapt.Old.

AMITTIMVS nolentes & inuiti:dimittimus ac perdimus volentes:ſed id plerunque,non ſemper:amittere enim aliquoties pro dimittere in Cic.inuenias,ait doctiſ.Goclen.in obſeru lat.ling. Imo amittere tam in volentem, quam in nolentem cadit.Nam & id amitti dicitur,quod acceptilando remittitur:item quod vſu capitur.Quin & non vtendo quid amittimus, ait Gœd.ad l. 14.in fin.de verb.ſigu.

AMITTERE differt ab omittere,vt genus à ſpecie,Goth.ad l.voic. C.quando non petent.

AMITTERE furto, l.1.C.de re iudic.Amittere actionem, cauſam, ciuitatem, dignitatem, factum, cuſtodiam, filium, virum, parentem,ius,litem,virilitatem,rem.Briſſ.ex ff.& C.

AMIRALDVS pro littorum curatore, ſiue maris præfecto, neſcio cuius linguæ verbum eſt,inquit Eraſmus.Spieg.

AMNESTIA,obliuio iniuriarium eſt,quaſi lex obliuionis: vbi cauetur,ne de iniuriis,damniſque vltro citroque illatis, ius ciuiliter, vel criminaliter reddatur, ab Athenienſibus inducta. Alciat.in l.qui in poteſtate.C.de in ius voc.Spieg.

AMNIS rapidus,l.1.C.de alluuion.

AMOENITAS loci, l.7.C.de bon.proſcriptor. Aliis Amenitas per e.Briſſ.pareng.Amœnæ deambulationes.Briſſ.ex ff.

AMOMVM in l.vlt.§.ſpecies. ff.de publican. Genus eſt fruticis odorati in Syria & Arabia naſcentis, flore albo veluti violæ, foliis ſimilibus Brioniæ vide Dioſc.lib.1.c.14. Plinium li.12.c.12. Iſidor.lib.17 Etymol.c.8.Briſſ.in prætermiſſ.

AMOR eſt,qui debetur fratribus,coniugibus,liberis,familiaribus. Charitas Deo,patriæ,parentibus. Cicero in partitio.Orato. Apud eundem tamen eſt,Frater chariſſimus & amantiſſimus. Eidemque chari ſunt etiam propinqui,familiares,liberi,in offic. Goclenius.

AMOR eſt furor vehemens,quem retinere philoſophiæ eſt perfecta monentis, & inſilientem atque inhærentem concupiſcentiã refrænantis.§.nouimus in auth.quib. mod.natur l.coll.6.

AMOVERE aliud eſt quam rapere.Nam amoueri aliquid etiam ſine vi poteſt: Rapi autem ſine vi non poteſt.l.3.§.non ſolum.ff. de incend.rui.Cæterum amouere,contrectare,ſubtrahere,ſubripere(& quandoque furto ſubtrahere) eſt l.2.ff.ad leg.Corn.de falſ l.3 §.ſi quis dolo malo.de tab exhib.l.27 & l.53. ff de furt. Et tamen lenius ac mitius eſt amouendi, quam furandi verbum,vt colligitur ex l & ideo.§ ſi familia ff de rer.amot.Itaque ICti quib in perſonis notare furti infamiam noluerunt, in iis hoc verbum vſurparunt,triſtitiam rei lenitate verbi mitigante: velut in ſuis hæredibus, quaſi non ex familia rem auferant l.ſi ſeruum 71 § prætor.ff de acqu.hæred.& in ſeruis domini teſtamento manumiſſis.l.Titia, 59 § 1. ff.de man.teſt Hot. Igitur quod ſui heredes, ſerui, vxores, amici (viri honorati) intercipiendi animo celauerint,interuerterint,conſumpſerint,eius rei non furtum feciſſe eos,ſed amouiſſe dicimus,lenitate vocabuli rei turpitudinem mitigantes l.71.§. Prætor ait.cum ſeqq.ff.de acquir.hered.Hinc amotarum rerum actio inter coniuges,prodita earum rerum nomine,quas diuortij conſilio alteruter ſurripuerit,tot.tit.rer.amot l 52.ff.de re iudicat.l.9.in fi ff.de iure dot. Hæc autem actio condictionis furtiuæ vicem ſuſtinet,turpitudine & atrocitate facti,verbi lenitate temperata: Briſſ.vid. Actio rerum amot.

AMOVERE, inquit Donatus, proprie eſt ſaxum de loco mouere deniqne eſt non auferre,ſed remouere.

AMOVERE non videntur,qui non callido nec maligno animo rem repoſuit,ne is quidem qui in re errauit,dum putat rem non eſſe hereditariam d.l.ſi ſeruum 71 § 5 de acquir.hered.

AMOTAS res dicimus,non ſolum eas,quas mulier amouit,cũ diuortij cõſilium iniſſet, ſed etiã eas quas mulier nupta amouit, ſi eas.cum diſcederet,celauerit l.ſi concubina.§.1.ff.rer.amor.

AMPHIBOLOGIA,nota ſigura, de qua D l.ſub.rubr.de reb. dubii. plerique attigere. Si verbi amphibologia inciderit inter actorem & reum, tunc, vtroque aut altero eorum poſtulante, vel etiamſi iudex animaduertat veritatem non ſatis conſtare, nullo pacto interim procedet ſub incerto,propter quod merito totus corruit proceſſus cap.2. de libell.oblat.vide Bart.in l. ſi rem.ff.de rei vindic Spieg.

AMPHIDAMAS.l.16 §.8.ff de pœn.

Ἀμφίππος deſultor,qui duos equos abſque ephippiis agitans, ex altero in alterum mira pernicitate deſiliebat. Goth.ad l.20. ff. de præſcript.verb.

Ἀμφιθαλεῖς conſanguinei. Cuiac.6.obſ.7. Gothofr.ad l.1.ibi: fratrem,ſororem.ff.de l.Pompeia.de parricid.

AMPHITAPA, veſtis villoſa: in l.veſtis §.veſtimenta. de aur. & arg leg.eſt genus veſtis vtrinque villos habens, Nonius tit.de gener.veſtim.& Baifius in lib.de re veſt c.14 Iſidorus tapetia ex vtraque parte villoſa interpretatur,lib.19.c.26. idque etiam ſentit I.Pollux lib.10.c 9. Onomaſt. quia ea ἀμφιτάπητες, & ἀμφιτάπητα [illegible] vocat.Briſſ.Varro in Mauto: Alterum bene acceptum dormire ſub amphitapa bene molli.Lucil.in 3 Satyr.pſilæ atque amphitapæ villis ingentibus molles.& ſi aliud quid deliciarum.Et ita caſtigandum eſt in Pandectis impreſſis,in quibus mendoſe legitur, Amphitapha, vt etiam docet Marcell. Cotta in Memoralib.

AMPHORA Græcis,Latinis Quadrantal,Feſto lib 15. eſt vas cuiuſuis materiæ,duarum vrnarum capax,figura cubi, rei cuiuis continendæ,ex l.206.de verb ſig. Aliis tantum eſt vas vinariũ; Quantum autem capiat vini,docet his verbis Voluſius Mætianus,iuris auctor. Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant,habet vrnas duas,modios tres,ſemodios ſex congios 8. ſextarios 48 heminas 96 .quartarios 192 Cyathos 570. In eo quod ait vrnas duas, conuenit eum Columella lib.20. c.11. in eo,quod ſcribit ſextarios 48 conſentit cum Feſto,Prat.lib 2.emendat.Auguſt.c.11.Cæterum quæ in Capitolio aſſeruabatur, maioris capacitatis erat;ac proinde hiſtoriarum ſcriptores Maximini incomparabilem bibendi,edendiq; vim expreſſuri, amphoram vini Capitolini vno die illum perſiccaſſe, carnis vero libras 40.& nonnunquam 60. deuoraſſe memorant: Corraſ.l. ſtipulationum quædam 73 de verb.oblig.

AMPHORARIVM vinum(quod in amphoras diffuſum eſt, ſic dictum ad differentiam doliaxis vini Briſſ.)apud Proculum,l.fi.ff. de tritico & vin.leg.

AMPHOTEROPLON,fœnus nauticum eſt,cum fœnerator & commeatus & remeatus periculum ſuſcepit: huius meminit l.7.ff. de nautic.fœn.Heteroplon vero.cum commeatus tantum.Budæ. in annot.ad l.nihil intereſt,de naut.fœnor.Spieg. Hoc etiam annotauit idem Budæus lib.1.de aſſe.eo loco.vbi docet ex Demoſthene, [illegible] φοινικῶνα vſuram nauticam non fuiſſe menſtruam,ſed vna in omne tempus nauigationis & negociationis conſtitutione taxatam. Goth. ad l. 122. §. 1. ibi & quas Brenteſio empturus eſſet.de verb.oblig.

AMPLECTI hereditatem l.9. qui admitt.l.3. C.de impuber. & aliis ſubſtit.eſt agnoſcere,comprobare,acceptare.Briſſ.

AMPLECTI bonam fidem.l.1. C.ſi maior factus alienarion. Amplecti ius ſucceſſionis ab inteſtato, l. 2. Cod.ſi omiſſa ſit cauſa teſtam.

AMPLIARE verbum forenſe, ſignificat interloqui, cum de re

aliqua non liquet:cuius quidem ſententię nota hęc erat,N.L.i. nõ liquet.Fo:mulæ Non liquet,reliquiæ extãt apud Vlp.l.13.§. arbiter.in fi.de recept.arb & apud Gell.lib.14.c.3. Noct.Attic.

AMPLIARE ætatem l.16.ff.de don.inter vir.& vxor. ampliare mo dum patrimonij. Amplianda eſt Reſpub.in C.

AMPLIARE hominem & primos cœtus, pro ampliare cauſam, Auctor Rhet.ad Herenn.lib.4. Aut iſtum neſatium hominem ampliaueritis.

AMPLIATI rei, ſunt quorum damnatio differtur: aut quia coram ſiſtendi teſtes ſunt,& cum illis committendi:aut quia nondum plane liquet de crimine, aut de pœnæ modo. Bud.in annot.Spieg.Prat.

AMPLIATIO, ſententia illa interlocutoria. Ea in hoc à comperendinatione differt:quod ampliatio certum numerum actionum non habebat:Comperendinatio vero, iteratam actionem in tertium diem,hoc eſt, perendinum, quod Græci μεταύριον dicunt,quaſi poſt craſtinum.Bud.ibid.Spieg. Vel in hoc differt quod illa libera eſt,& in iudicum poteſtate poſita,hæc neceſſaria,& legis vi atque imperio inſtituta:illa ſæpius fieri poterat, hæc ſemel tantum: illa in id tempus quod iudicibus placebat, alteram actionem differebat, hæc in perendinum diem duntaxat.Prima differentia paret ex Verrina 3.vbi Cic.ait, antea vel iudicari primo poterat,vel amplius pronunciari.Item, Etiamſi lex ampliandi poteſtatem faciat,tamen iſti turpe ſibi exiſtimet, non primo iudicare.Item, cum hæc omnia tanta contentione, tantis copiis agerentur,tamen tanta vis iſtius iniuriæ, tanta in iſto improbitas putabatur,vt de Philodamo amplius pronunciaretur. Neceſſariam autem comperendinationem fuiſſe, illud eiuſdem declarat: Glaucia primus tulit, vt comperendinaretur reus antea vel iudicari primo poterat,vel amplius pronunciari.Secunda differentia cognoſcitur ex eo,quod Valer.lib.6. cauſam C. Cottæ repetundarum accuſati ſepties ampliatam ſcribit.Et Cic.in lib. de claris Orator. cauſam quorundam publicanorum tribus ampliationibus prolatam.In comperendinatione autem numerum duarum actionum præſtitutum fuiſſe, locus quem ex Verrina tertia protuli,aperte oſtendit.Tertiam differentiam partim verbi notatio quam Pedianus etiam declarat,partim locus Ciceronis in Bruto demonſtrat:Vnum,inquit,quaſi comperendinatus medium diem fuiſſe. Ex quo intelligitur plures in ampliatione interponi potuiſſe: in comperendinatione nequaquam. Hot. Sunt tamen quibus hac in re Aſconij expoſitio non ſatisfaciat, & huc labuntur vt putent, ampliationem fuiſſe in iudiciis, cum parum iudicibus liquebat:comperendinationem lege Seruilia in iudicium repetundarum introductam, vt etiamſi prima actione iudici liqueret reum damnandum eſſe,tamen ei condemnare non liceret.vide Turn.Aduerſ.lib.1.c.3.

AMPLIOR ſumma,id eſt,maior.Inſt & C.

AMPLISSIMVS ordo, Senatorius intelligitur vtpote omnium ſummus atque digniſſimus,l.2 §.1.l.ſi decipiendi.ff.ad Senatuſconſultum Velleian.

AMPLISSIMI ordinis decreta conſultaque vocantur SCta.l.2.de his quæ vt indign.l.15. ex quib.cauſ.infam.l.2. C.ad Macedonia.Ex hoc Ampliſſimorum titulo Conſules honorantur, l.50. ff.de condit.& dem.l 1.§.pen ff.de appellat.Briſſ.

AMPLISSIMAM etiam poteſtatem, & ampliſſimos iudices, in conſtitutionibus legimus. l.19. Cod. de appell. l.3. C. quando prouoc.non eſt nec.quo elogio præfecti prætorio ornantur in l.vlt.§.penult.C.de temporib.appellat Briſſ.

AMPLIVS pronuntiabant prætores quæſitoreſve,cum eo,quod ſibi de cauſa non liqueret,iudicium proferebant.Donat.ad illud Teren.in Eunuch.Liquet mihi deierare,liquet,ait,verbum eſt iuris,quo vtebantur iudices,cum Amplius pronuntiabant,grauitate cauſæ commoti. Inde ampliatam cauſam in Cicerone, Valerio,Liuio,Senec.aliiſque autoribus crebro legimus.Briſſ.

AMPLIVS quandoque pro plus:vel pluſquam;quandoq; pro hoc plus,hoc amplius.Briſſ.vlt.ed. Sic amplius quam mihi debes, decem dare ſpondes?l.ſtetuus.de leg.1. Sic Iulius Cæſ.ex hominum millibus amplius triginta. amplius horis 6. pugnabatur. Sic amplius obſidum vellent.Vno die amplius viginti vrbes incenduntur.Gœd.ad l 82.num.1 de verb.ſign.

Vox AMPLIVS, amplificat, extendit, addit & includit quiddam vlterius:id quod in ſtipulationem deductum auget.Gœdd ibi. Vis voculæ Amplius extenſiua in ſtipulationem eum quoque caſum producit, vt, quod per ſe non eſt in conuentionis lege, pro eo habeatur ac ſi eſſet: idque propter vtilitatem, ac maiorem ſecuritatem.Gœdd.ibid.

AMPLIVS non peti, cautio veteribus ſic dicta, pro Non petitum iri:ſic dati,fieri,pro datũ & factum iri,&c. Plene autẽ ita cautio illa concipitur,nõ petitutum eum,cuius de ea re actio,petitio, perſecutio eſſet;& ratum habituros omnes,ad quos ea res pertineret,l procurator 23.ff.rem rat.hab.Cic.eleganter in Bruto ea eſt vſus:At vero ego tibi Brute non ſoluam niſi prius cauero amplius eo nomine,neminem cuius petitio ſit,petiturum.

AMPLIVS etiam ſumitur pro expreſſius in SCto Macedoniano,l. 1.ff.de Senatuſc.Maced. Eſt etiam temporis nota, & ſignificat longiori tempore,in l. ſi quando C.de teſt.b.Prat.

AMPLIVS verbum ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur; ſicuti ex contrario minus ſolutum videtur, etiamſi nihil eſſet exactum,Paul.l.verbum.81.de verb.ſign.

AMPLIVS verbum inſinuare ſolet digreſſionem ac ſimiles negotiorum circumſtantias, l.qui balneum. §.1. ff.qui pot.in pign. h b.Prat.

AMPLIVS ſui debiti, in l.61.in fi.de cond.indeb.& Amplius legi conceſſæ portionis in l.62.§.1.de condit. & demonſtr. Briſſ. in parerg. Amplius obſidum C.Cæſ.6.de bell.Gall.

AMPLIVS & minus comparatiua quamuis ſint, tamen ex ſubiecto argumento vim comparationis quandoque amittunt;ponituique amplius pro toto,minus pro nihilo. Exempla producit Alciat.in comment.de verb.ſign.Spieg.

AMPVLLARIVS ampullarum artifex. Eſt autem ampulla vas olearium,quo in balneis ad vnctiones vti ſolebant, vt & ſtrigilibus ibi ſe defricabant,deſtringebantque Turn.lib.aduerſ.4.c.1.

AMVRCA ſanie ſiue ſuccus eſt ille aqueus atq; niger,qui ex oliua ſimul cũ oleo exprimitur, atq; ſubſidit. Iam oliua ex quinque ſubſtantiis conſtat,oſſe,nucleo,ſanſa,oleo,amurca. Vir.1.Geor. Profuit interdum nigra profundere amurca: quam Seruius interpretatur olei ſordes, ſed non exponit eas, cum ſint duplices, Nam,vt dixi quod ſubſidit oleo ex oliuarum expreſſione, dicitur amurca.Quod vero poſt oleum in dolia conditum,quaſi ſecundum purgamentum, Fraces appellantur.Vlp.in l.qui penu. de penu.legat. Ariſt.ait,etiam quæ eſui potuiq; non ſunt, contineri legato, oleum, garum, amurca. legendum forte muria, pro amurca,quæ non eſitatur.Nebriſſ.

AMPVTATVM ius proprietatis,l.13.C.de pœn.Briſſ.

A N.

AN,pro Vel.Briſſ.ex ll ff.

AN, particula duplicem interrogationem denotat etiam ſemel poſita:ſecunda, ſubaudita cum negatione.§.cum ex aliena Inſtit.de rer diuiſ.&.fere. Inſtit.quib:mod.teſt. infirm. l.an vſusfructus.ff.de vſufruct.& ſimil.nec paucis.

AN, ſæpius abundat in periodo; vel bis ponitur, ac ſemel redundat.Briſſ in parerg plura profert exempla.

ANABAPTISMA, piaculare crimen, l.2.C.ne ſanct baptiſm.iteret.

Ἀναβρυτὰ ὕδατα,aquæ ſalientes,Goth.ad l.79.§.2.de verb.ſign.& ad l.15.ff.de act.empt.

Ἀνακαλυπτήρια, munera ſunt, quæ ſponſi & ſponſæ amice inuicem contribuunt.Goth.ad l.9. §.3. de iur.dot. & ad rub. C.de ſponſal.& arrhis ſponſal.

Ἀνάκαμψις proprie eſt renouatio,id eſt,redemptio,& reſtauratio feudi,pro qua eo anno,quo ſe hæres vaſalli in fidem & clientelam domini commendauit,reditum integrum dominus fert, vel certa ei pecunia numeratur.Cuiac.in præf.lib.1.feud.Prat. Ea vero,quæ illic præſtantur, εἰσδεκτικὰ (ſuſceptiua) à Leone in Nouellis dicuntur,quod quaſi præſtentur ſuſcipiendi & admittendi noui poſſeſſoris cauſa.vid.εἰσδεκτικά.

Ἀνακάθαρσις,Conſtantinus,Leonis Imperatoris filius,cognomento,Porphyrogenneta,libros Baſilicon repurgauit,fuitque autor ἀνακαθάρσεως,id eſt,Baſilicôn repetitæ prælectionis. Gothofr. ad proœm.Noue.l.Leon.in princ.

ANACEPHALÆOSIS, rerum præcipuarum ſummaria repetitio, vulgo recapitulatio,vel,vt vertit M.Fabius lib.6.c.1. enumeratio.Hac vtuntur cauſarum actores, & aduocati in perorationibus.Prat.

Ἀναχωρηταὶ qui ſint,docet Iuſtin.Nouel.conſtit.5. §. σκεπτέον. in contemplatione & perfectione degentes vitam,remotum habentes hoſpitium. Hi ſunt, qui in ſolitudinem ſecedunt, quos hodie Eremitas vocamus.Sunt autem diuerſi à Monachis anachoretæ;ſeu heſychaſtæ in d.Nou. c. obiter ſit mentio, & inde Cedrino ἡσυχαστήρια diuerſa à monaſteriis. Cuiac. in expoſit. Nou.Iuſtin 5.de Monachis,circa med.

Ἀνάκρισις,l.diuus.6.ff.de cuſt.reor.& in Actis Apoſt c 25.in fi.eſt veritatis indagatio, teſtium interrogatio, & quæſtio de aliquo facto habita, id eſt, facta informatio; præſertim ſi tormentis quæratur.Apud Iuſtin.No.142.περὶ τῶν ἁρπαζόντων. verſ. ἀλλὰ μηδὲ ἀνάκρισις, inquirendi ſtatus cognitio eſt, interprete Haloan.cuius verſionem videntur probare Agylæus & Alc. lib. 1. parerg c.9.vid.Bud.in d.l.diuus.Prat.

Ἀνακρίνειν id prorſus eſt, quod Latini quærere; & quæſtionem habere;quod etiam inquirere dicunt.Prat.

Ἀνάκλασις,reuerberatio,repercuſſio.Vlpian. Qui deprimit ædificium, poteſt luminibus officere, ſi forte κατ᾽ ἀνάκλασιν lumen in eas ædes deuoluatur,l.ſi arborem.de ſeruit.vrb.præd.

ANADEMATA recenſentur inter capitum ornamenta muliebria à Paul.quamuis 26.de aur.argent.mund. Alci.lib.2.præterea legit. ἀναδέσματα. Pandectarum. Florent. text. confirmant Heſych.& Iul.Pollux lib.5.c 6. vnde putem, ἀναδήματα aurea capitis ornamenta fuiſſe. Prat. Phauorin. ἀναδήματα idem quod στεφανώματα vſurpat & Lucret.lib.4.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ.

Ferrand.lib.1.explicar c.31.idem ἀνάδημα, quod apud nos redimiculum:nam id valet ἀναδέω,quod redimo.

Ἀνάδεσμη

Α᾿ναδέσμη, autore Polluce d. l. c. corona ſiue redimiculum eſt. ἀπὸ τοῦ ἀναδεσμεύειν, quod religare ſonat. Prat.

Α᾿ναδέσμος titulos antiquitus vocabant; de quibus Varro lib. 6. de ling. lat. & Sextus Pompeius Prat.

Anagraphe, deſcriptio. vt Cic. vel vt vulgus, inuentarium re pertorium, in l. 15. in prin. de bon. author. iud. poſſ. Spieg. & Ant. Auguſt. lib. 4. emend. c. 1.

Analecte ſerui dicebantur: qui reliquias cœnæ, aut ea, quæ ceciderant de menſa, colligere ſolebant, quæ analecta dicebantur. Turneb. lib. aduerſ. 24. c. 33.

Analogia eſt ſimilium ſimilis declinatio. quam quidam Latine proportionem vocant. vt annotabit Gell. lib. c. 18.

Analogistæ tutores ſunt, qui non tenentur reddere rationē tutelæ adminiſtratæ: ab ἀνὰ καὶ λόγος ratio, vt ἀνὰ tollat rationem. l. quidam decedens de adm. tut. Nebr. Sunt qui ἀναλόγιστοι legunt hoc loco, vt indicat Alciat. tametſi magis probat, vt ἀνεκλόγιστοι legimus Spieg. vid. infra Anecloɡiſtus.

Analogos, vide Elogij munus.

Α᾿νάλυσις, Latine reſolutio eſt; quæ capita rerum ordine conſpicuo diſcutit, & inueniendis diſciplinis accommodatur, ſuas capiens theſes à catholicis, vniuerſalibus, & perpetuis axiomatibus. Taboet. in ſuo topico leg. & ciu. tom. 1.

Α᾿νάφασις, exiſtētia, Gothofredus ad rubr. C. de iur. deliberandi.

Α᾿νεψηλάφησις, id eſt ſupplicatio Principi oblata à ſententia præfecti prætor. Gothofr. ad l. 1. C. de ſent. præf. prætor.

Αναρχία maius malum quam tyrannis. Quid autem ſit ἀναρχία declarat Cicero in oratione poſt reditum ad Quirites: Ego, in qua ciuitate nihil valeret Senatus, omnis eſſet impunitas, nulla iudicia, vis & ferrum in foro verſarētur, cū priuati ſe parietū præſidio, non legum tuerentur, & Rēp. nullam eſſe putaui.

Α᾿ναργυρία, inquit Harmenop. eſt exceptio non numeratæ pecuniæ: cum quis ſua manu ſcripſit ac confeſſus eſt accepiſſe argentum vel pecunias: & aut omnino non accepit, quæ accepiſſe ſcriptura confeſſus eſt: aut partem quidem accepit, ſed non tantum pecuniæ, quantum ſuis literis ſe accepiſſe agnouit. de except. non numer. pecun.

Α᾿ναρθρος φωνὴ, inarticulata vox, l. 7. §. ſecundo. de ſupellect. leg.

Anastasiana tempora, l. 2. §. 3. C. mandat.

Anastasius author præſcriptionis quadraginta annorum, l. 1. 2. 4. 5. 6. C. de præſcript 30. vel 40. ann. Gothofr. ad tit. C. eod.

Anastasia vide, precor, optime lector, quam etymologiam de hac dictione Albericus afferat, quoniam ſimillimas illi, quibus abundat volumen eius, intactas relinquam. Spieg.

Anathemata per ε dicti ſunt homines ſacri, quorū capita diis inferis dicata ſunt: quemadmodum etiam Latini veteres, Sacrum, in malum ſenſum vſurpabant. Vnde Anathematizare, id eſt, execrari ſeipſum, ac Diis manibus, vt Ethnici loquuntur, deuouere. D. Eraſmus in Lucam annotans, indicat dici etiam Anathemata, ea dona, quæ dicata Diis ſuſpenduntur in parietib. & columnis tēpli, cuiuſmodi nunc viſuntur potiſſimū iuxta monumenta diuorum, ſtatuæ argenteæ, equi, aurei, pocula gemmata. D. Hieron. admonet, Anathema verbum eſſe propriū Iudæis quo extremam deteſtationem ſignificare ſoleant. At ex vſu Scripturæ & Eccleſiaſtico, Anathema eſt præciſio à Chriſti corpore: vel ſeparatio à Deo Et, fieri anathema, præſcindi ab eodē. Quæ autoritas eccleſiæ hoc eſt, ſūmis eius hierarchis, rectorib. & paſtorib. in contumaces, & ſuis iuſſionibus ac moderationib. rebelles competit, Auth. de eccl. tit. in princ.

Anathematizo, pro anathemate percello, deteſtor, à Deo ſeparo, in Conſt. Nouel. tit. de interdict. colleg hæred. § 2. Spieg.

Anatocismvs ſingulorum annorum fœnoris renouatio, vt vſuræ vſurarum debeantur, quod Iuſtinus vetuit l. fi. C. de vſur. & l. fin. C. de vſur. rei iudic. Ant. Auguſt. lib. 2. Emend. c. 11. Budæum ſequutus in l. nihil de naut. fœnor. Prat. Cęterùm Horomannus lib. 1. c. 5. de vſuris exiſtimat, non vſuras & acceſſionis acceſſionem, edicto trāſlatitio Cic. permiſſam fuiſſe exigere, ſed vſuras in ſortem reponere, quaſiq; vt coaleſcerent, facere: id quod licitum fuiſſe oſtendit lex tutor qui repertorium. §. ſi quas vſuras. lex, qui negotiationem § ex duobus, & §. quæſitum. ff. de adm. tut. l. & idemque. §. 1. ff. mandati.

Anatocismvs (ait Gothofr. ad leg. 3. C. de vſur. rei indic.) eſt cum vſuræ in ſortem vel ſtipulatione, vel ſentētia rediguntur.

Anceps periurium, Vlp. eleganter dixit pro incerto & periculoſo, in l. 4. de in lit. iur. Prat.

Anchora, Græcis ἀπὸ τοῦ ἀγκύλως, καὶ ῥίω dicta, potiſſimum nauis præſidium eſt. Vnde nautæ maximam & validiſſimam anchoram, ſacram vocant, quā non mittunt, niſi cum extremo periculo laborant. Vnde natum eſt prouerbiū, Sacram ſoluere anchoram pro eo, quod eſt ad vltimum confugere præſidium. Falſo autem in vulg. codicibus in l. 1. §. primo, ff. exerc. legitur Anchora, cum in Pandect. Flor. legatur cura, rectè. Prat. Eſt & altera Anchora, qua etiam ſereno cœlo, & vbi ob receſſum maris fluctuumque demiſſo velo quieſcendum eſt, vtuntur.

Ancilla, mulier ſerua. Modeſt. de leg. 3. Seruis legatis, etiam ancillas quidam debeti rectè putant: quaſi commune nomen vtrumque ſexum contineat. Ancillis verò legatis, maſculos non deberi nemo dubitat Spieg. Briſſ.

Ancilla deuirginata, ſeruus ſtupratus, apud Paul. in l. fin. de offic. præſid.

Ancillæ non ideo comparabantur olim vt paterent, ſed vt opera earum vterentur, l. Ancillarum. de pētit. hered.

Ancillarvm diuiſio ab officio in ſarcinatricem, & textricem, l. 27. in princ. ff de peculio. Erant & ornatrices, lanificæ, focariæ, villicæ, Briſſonius. Ancilla priuata, dotalis: ſubtracta, id eſt furtiua, in C. vrbana ancilla.

Ancillas comprimere, l. 25. & ad l. Iul. de adult.

Ancones vaſa ſunt cubitalia. Paul. in l. tabernæ. de fun. inſtru. ἀγκὼν, Græcè, cubitus eſt Latine. Nebr Rhenanus Anconem familiare telum priſcorum Francorum, *ein Franckiſcher hack*, eleganter deſcribit lib. 2. Rerum Germanicarum Spieg.

Anchones etiam dicuntur, vt ſcribunt Vitr. Strabo & reliqui, non ſolum in promontoriis, ſed etiam in parietibus, & in hominib. quædam cubito cō flexa, aut in humeros, vt etiam docet Plin. natur. hiſt. lib. 2. c. 26. Licet mendoſi codices pro cubito legāt ſubiro: vt etiā animaduertit Hermol. Et Anchus dicitur, qui aduncū brachiū habet, vt expotrigi non poſſit: & propterea vaſa facta ad hanc ſimilitudinem, Iureconſ. Ancones appellauit. Cotta in Memor. Adde Turneb. adu. lib 2. c. 22. & rurſum lib. 18. c. 23. vbi ancones calices ſunt non rotundi, ſed in cubitum flexi & angulū habētes: vnde & illis nomē tributum. Briſſ.

Androgynvs (oſtenti ſpecies quædam) alias Hermaphroditus, vtriuſque ſexus homo. Qui niſi in vtroque æquipolleat, eius ſexus æſtimatur, in quo præualet. Gœdd. ad l. 37. num. 9. de verb. ſig. vide infr Hermaphroditus.

Ανδροκτασία homicidium. Cuiac. 6. obſ. 21.

Α᾿νδροληψία in lege Draconis recitata à Demoſt. ἐν τῷ κατ᾿ ἀριστοκρ. eſt hominis homicidæ prehenſio. & ἀνδρολήψιον, ius prehendendi apud I. Pollucem. lib 8. c περὶ δικαστικῶν ὀνομάτων, quod ius etiam creditori conceſſum putant. Prat.

Α᾿νδρομανεῖς Euripides mulieres Laconicas appellat, quod impudica corporum ſuorum nuditate, multos ad furorem turpis amoris & libidinis adigerent.

Α᾿νδρομανία, ſtuprum. Nouel. 141 Gothoſt. ad tit. ff. de adult.

Α᾿νατρόπως legit Haloander in l. octaua circa finem. Cod. de nouat. ἀνοβατρόπως. Cuiac. ἀνατρόπως, Cont. vid. Gorh. d. l. 8.

Aneclogistvs, ἀνεκλόγιστος rationibus reddendis liber ac ſolutus. Vlp. l. 5. §. 5. ff de admin. tur. Quidam decedens filiis ſuis dederat tutores: & adiecerat, eoſque aneclogiſtos eſſe volo. Et ait Iulian. tutores niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari debere: quamuis reſtamento comprehenſum ſit, vt aneclogiſti eſſent. Iidem plerunque dicuntur ἀνυπεύθυνοι, Hotom. Vide ſupra Analogiſtæ.

Α᾿νεξέταστος, rationibus reddendis ſiue ſubducendis ſolutus. l. 23. §. ſecūdo. ff de peculio legato. Alibi autem ἀνεκλόγιστοι appellantur, & ab aliis ἀνυπεύθυνοι. vide §. præcedent. Horoman.

Α᾿νεψιὸς, ἀνεψιὸν plerique conſobrinū interpretantur, perperam, ſi locū ſpectas, cui adhibetur ea interpretatio. Nam & pro cōſobrino veteres dixerunt. Aliàs verò ἀνεψιὸς refertur ad patruum, auunculū, amitam, matertetam, ἐξανεψιὸς, ad patruū magnum & cæteros, μικρὸς ἀνεψιὸς, ad propatruum, proauunculum, proamitam, promatertetam. Ε᾿ξανεψιῶν nomine vſus eſt Menander, ſed alio ſenſu, pro his ſcilicet, qui poſtea dicti ſūt τριτεξάδελφοι. Cuiac. lib. 6. obſeruat. c. 6. ſub tit. quam male plerique vtantur libris Græcorum Iuris auctorum.

Anfractvs flexum viæ ſignificat, verbumque erat XII. tab. leg. 8. de ſeruit. ruſtic. leg. 6. in fin. quemadm. ſeruit. amitt. Varro lib. 6. de ling. Lat. Anfractum eſt ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo iubent leges viam in directo pedum octo eſſe, in Anfracto 16 id eſt, in flexu. Briſſ. & Ræuard. ad l. XII. Tab. c. 14. vide ſup. Anfractum.

Angariare, ἀγγαρεύειν, id eſt, cogere. Matt. 27. Luc. 15 angariauerunt Simonem Cyrenæum, vt tolleret crucem Domini. Vlp. de priuil. Veteran. naues eorum angariari poſſe. Eſt autem angariare (vt & angarus) verbum Perſicum, Suida & Heſychio teſte. Hinc

Angaria, ἀγγαρεία, pen. producta, proprie eſt ſeruitus coacta: velut ſi quis cogitur plus ſoluere publicanis. quam liceat, angaria eſt. Sunt autem angariæ Alciato munera, quæ in operis perſonarum verſantur: ſicut parangariæ, in quibus etiam aliquid impenſæ fit. Itaque (vt idem ait) omnia munera, quæ à militibus fiunt, etiam non vilia, ſecundum Vegetium, vt ſunt vigiliæ, ſtationes, & geſtationes in vſum belli, & ſimilia, dici poſſunt angariæ, ſeu parangariæ, eo, quod neceſſitate vrgente hæc munera ſubeuntur. Angarias vocant prouincialibus, militibuſque impoſitam onerū vehendorum baiulandorum neceſſitatē. ait Bri. Plures angariæ deſcriptiones vide paulo poſt.

Angarvs: ἄγγαρος, vox eſt Perſica, ait Accurſius, ſignificatq; nūtium; vnde Græci tranſlata voce ad quoſuis alios, angaros appellabant baiulos, & onera ſubeuntes. Et ita nōnulli hodie ruſticos etiam langaros vocant, Alciato teſte. Angarus ergo eſt operarius, baiulus. Significat vero & eos, qui regias epiſtolas, alteri ſuccedendo, ferunt. Hos vulgus Gallorum poſtas, quaſi

poſitas curſorum ſtationes appellat, Budæo teſte, quæ certis nimirum locis diſpoſitæ ſunt. Hinc

ANGARIA, operæ publicæ ob negotium aliquod obortū cui celeriter prouidendum eſt, impoſitæ. Sic l. 11. C. de ſacroſ. eccl. nemmem ab angariis, vel parangariis, vel plauſtris, vel quolibet munere excuſari præcipimus. Hot. Ant. Auguſtino Nouell. li. ſing. ad Modeſt. Angariæ ſunt equorum præſtationes ad curſum publicum. Quo ſenſu accipitur l. 2. de quibus mu. vel præſtat. lib 10. C. Suidas definit ἀγγαρείαν ἀνάγκην ἀκούσιον, καὶ ἐκ βίας δουλείαν ὑπηρεσίαν. Vera quidem eſt Suidæ definitio, ſed generalior. Ait ἀνάγκην recte; nam munera exhibere cōpelluntur niſi vacationis. Cuiac. in l. Nullus fabricenſium. Cod. de fabric. lib. 11 inquit, Angariæ ſunt iumentorum vel plauſtrorum præſtationes. Separatur aliquando à nauibus, quanquam & naues ipſæ angariari dicantur, quæ onerum vehendorum neceſſitate aſtringuntur. Briſſ. Separantur & quandoque ab operis, licet & has angariarum appellatio contineat. Separantur & plauſtra in l. 2. C. de quibus mun. quæ tamen non eſt dubium angariarū appellatione cōtineri, vt in formula ceſſionis in oratorium collatæ apud Marculphum: Nullas functiones, vel exactiones, neque cabaliorum partus aut paraueredos, aut carrarum angarias. Differentiam autem inter angarias & parangarias vide apud eundem Cuiac. in procem. tit. C. de curſ. publ. angariis & parangariis. lib. 12. Et definit ibi quod ſit angaria, qua curſus eſt publicus, parangaria (in obliquum) i. e. aliouerſum, & dicit vtrumque onus à prouincialibus exigi in tranſactione armorum, vt ibi latius per eum. Prat.

ANGARIARVM & parangariarum præſtatio inter vectigalia, quæ regalia dicuntur, recenſentur, lib. feud 2. tit. 56. quod ea Regis aut Imperatoris iura propria ſint: cum olim eo nomine ſignificarentur munera, onerum vehendorum prouincialibus impoſita. Vnde Angariari naues dicebantur, quibus onerum tranſmittendorum neceſſitas iniungebatur. l. penul. de priuil. veteran. Hotom. Lexic. feud. (Prat.

ANGARIARVM præſtatio, nempe equorum ſeu iumentorum, ait

ANGARIOS & Parangarios (ait Bud.) Galli poſtas vocant, quaſi poſitos collocatoſq; certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes. Erat enim apud Perſas ἀγγαρεῖον δρόμημα, curſus perniciſſimus equitum, vt ſcribit Herodot. Anch.

ANGELI mentes ſunt incorporeæ, quæ ſi quomodo apparent, aſſumptitiam ſpeciem exhibent oculis. Dicuntur viri, non quod vllus ſexus ſit in angelis, ſed quod ea ſpecie ſeſe oſtēdūt.

ANGELVS Vbaldus Iuriſconſultus, Perufij notus, Baldi frater, Patauij ius ciuile docuit, magnaque de eo volumina ſcripſit. Floruit circiter annum 1040. Hotom. in prętermiſſ.

ANGIPORTVS, vel angiportum (Terētio, Feſto & Nonio) eſt legitimum ſpatium, duorum ſc. pedum cum ſemipede; relictū inter inſulas ſeu portus, ac reliquæ domui contiguas, vt per id merces importentur & exportentur, (ſpatium illud quoq; ambitus dicitur; quia ambit totā inſulam) quod ſpatium ſeruitutis iure relinquitur, vt iter in portum præbeat, non etiam Actum. Gœd ad l. 59. n 6. de verb. ſig. vide Cuiac. 1. obſ. 4 Feſto li. 1. angiportus eſt iter cōpēdiarium in oppido: eo quod ſit anguſtus portus, id eſt aditus in portū, hoc eſt, in inſulam. Idē pene probat Varro 5. ling. Lat. Perperam ergo gloſſa, angiportum eſſe paruam & anguſtā ciuitatis portam, aut certe paruum portū. Gœd. d. loc. Alijs Angiportus arctā ſeu anguſtā viā ſignificat.

ANGVES aquarum ſunt; ſerpentes terrarum, iuxta nonnullos.

ANGVILLARIVS lacus, apud Proclum, pro anguillarū alumno, in l. Rutilia Polla. de contrah. empt. Tradūt anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis, & pluris alimēti. Anguillę tamē omnes fluuiatiles ſunt; ſed in mare etiā deſcendūt: quas ad tricenos quoq; pedes lōgas in Gange amne reperiri, Plinius & Solinus ſcribunt; quod & à Maſſario Fo. obſeruandum eſt. Spieg.

ANGVLARIVS, pro angularis in l. Rutil. 69. de contrah. empt. & alibi quoq; Briſſ. in parerg. Accurſi 's interpretatur, qui multos habet angulos. Sunt qui quadratū, vel triangulū ſignificari eo putēt. Reijcitur da [illegible] alia lectio, Anguillarū habens, vel autore Accurſio. Equidē angularium locū dici eum, qui ex lapidibus quadratis circumdatur, putem. Lapides autem quadrati ſunt, quos cæſos vulgo vocamus, & ad normam reſpondētes. Prat.

ANGVSTARE aditum, l 19. ff. locat. Briſſ.

ANGVSTE ſcribere, eſt verbis proximis, & quaſi conſtrictis compreſſiſque ſcribere Spieg.

ANGVSTIÆ pluraliter tantum, dicuntur loca ſeu viæ, quæ vix tranſiri queant, l. 2. ſi quis caut. Spieg. Briſſ. Anguſtiæ verborum, Anguſtiæ ferales. in C.

ANGVSTICLAVIVM, dictum eſt, vt & laticlauium, quod eſſet tunica anguſti claui, de qua Oui. lib. 4 Triſt. Se enim in equeſtri ordine ſubſtitiſſe dicit Oui. & Suet. patrem ſuum nondum adeptum fuiſſe latum clauum ſignificat. Doct. Turneb. lib. 1. aduerſ. ca. 2. Equeſtris autem ordinis clauus erat anguſtus, vt latus clauus Senatorij, prout idem annorat lib. 12. aduerſ. c. 6.

ANGVSTVS locus, Pōponio in l. ſi tam anguſti. de ſeruit. iter magis quam viam. recipit. apud eundem in l. pen. de vſu & habit: [illegible] gimus anguſtū legatariū, pro eo, qui eſt re tenui atq; modi-

cæ vel cui non totius rei, ſed arctus vſus relictus eſt. Spie Briſſ.

ANIMA pro vita, apud Iuſtin. § ſunt præterea. Inſti. de publ. iud. l 22 C. de epiſc. & cler. Spieg.

ANIMADVERSIO grauior, item maior, pro punitione & caſtigatione infamię, vt ex Vlp. verbis patet in §. 1. l. 1. de off. præf. vrb. & Venuleij in l ſi quod de off. procon. Spieg. Extraordinaria animaduerſio, id eſt, pœna, tit. de fu. t. ff.

ANIMADVERSIONEM ſeueriſſimam, in l. nemo. C. de ſum. Trin. vltimum ſupplicium intē: pretantur. Spieg.

ANIMADVERSIO pro iure gladij: quæ & animaduerſio capitis Briſſ. ex l. ff.

ANIMADVERSIO prætoria; prout quæque res erit, animaduertam, ſic intelligenda eſt, vt plenior ſit prætoris animaduerſio: id eſt, vt quæ cuiuſ eū mouerit, vel in perſona eius qui agit iniuriarum actione vel eius, aduerſus quem ag tur, vel etiam in re ipſa, id eſt, qualitate iniurię non audiat eum, qui agit Vlp. in l item apud Labeonem, §. quod ait prætor. ff. de iniur. Spieg.

ANIMADVERSIO etiam ſumitur pro cenſura eccleſiaſtica, Archid. in c. fin. de except. in 6. Prat.

ANIMADVERTERE, pro conſiderare, colligere, in l. 1 de his quę ſui vel alien. Quamuis proprie intelligimus aliquid argumētis, animaduertimus ſenſibus præſenti animo vtentib. Id Aſc. monuit. Significat & animi iram exercere, punire, l. 14. C. de teſtib. Vlp. de iniur. l. item apud. Hinc Animaduerſio ſæpe pro pœna, vel pro punitione, ff. de furt. l. memin iſſe. Extraordinaria, inquit, animaduerſione coercendum. Obſeruanda tamen differētia; quod punire, eſt quorumcūq; ſiue iure ſiue iniuria: animaduertere eius eſt, qui in alterum habet poteſtatem ordine ac rite puniendi, l 3. ff. de iuriſd. om. iud. Spieg. ex Old. Prat.

ANIMADVERTERE in aliquem, in caput alicuius. Animaduerti, etiam abſolute, vltimo ſupplicio affici. capite plecti Briſſ. ex ff.

ANIMADVERSVS, apud Paulū, pro eo, qui ſupplicio affectus eſt. Corpora animaduerſorum quibuſlibet petentibus ad ſepulturam danda. Sunt tamen, qui annotarunt id videri dictum licenter, in l fin. de cadaueribus punitorum. Spieg. Prat.

ANIMÆQVVS, eſt moderatus & tolerans, & minime querulus in animaduerſis. Bud. in annot. priorib.

ANIMALES res, mobiles, & contra, res mouentes, non animales. Animales res & anima carētes opponūtur, l. 1. de rei vind Briſſ.

ANIMAL eſt, quod ſe mouet, Celſo l. mouentium. ff. de verborum ſignificationibus. Vnde optima ratione quærebat Galenus, εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός, id eſt an animal ſit, quod in vtero eſt: quod legibus Solonis & Lycurgi comprobat Gœd. ad l. 153. de verb. ſign. Nondum animal eſt (ait, ſcilicet re ipſa, actu ipſo, ſed ſpe & potentia) qui in vtero eſt. Ergo ſi in lucem edatur (ſi naſcatur) viuus partus, tum demum re ipſa, & actu ipſo animal eſt. Et tamen, qui in vtero eſt, quoties de commodo eius agitur, pro iam nato habetur, licet nondum ſit actu animal. Si naſcatur, medio interim tempore, antequam naſcatur, omnia ſunt in præcedenti, &c. Gœd. d. l. ibi.

ANIMALIA gregalia ſunt, quæ gregatim paſcuntur, & Græcis ἀγελαῖα dicuntur: de his Ariſtoteles l. 8. & 9. de hiſtoria animalium. vide Maioragium 1 Miſcellan. 3.

ANIMICIDA, l 5 §. 2. C. de ſum. Trin.

ANIMVS. Sapimus animo, fruimur & viuimus anima, ſine animo anima eſt debilis Non. Marcell. Animus cupit & appetit: mens cogitat & commini ſcitur.

ANIMVS, pro affectu, voluntate, propoſito, ſententia. Animus vtriuſque conſentit, id eſt, affectus, voluntas: aut finis ſeu ſcopus, vel propoſitum. Hoc animo, id eſt, hac mente, ſententia, voluntate. Briſſ.

ANIMVS item affectum, voluntatem, mentem, cogitationem poſſidendi ſignificat l. prima, §. ſed furioſus. l. 3. §. Neratius de acquirend. poſſeſſ. Animo itaque poſſidet, qui affectum poſſidendi habet, quique ea mente & cogitatione eſt, vt poſſidere velit d. l. 3. in pr §. Neratius. Animo poſſidere definit, qui affectionem & voluntatem poſſidendi dimittir d. l. 3. §. in admixtenda. Veluti ſi quis poſſeſſione excluſus, timore conterritus, accedere nolit, quod vim maiorem vereatur, quodq; ſuſpicetur ſe repelli poſſe ab eo, qui in poſſeſſione eſt, d. l. 3. §. ſi quis nuntiet. & l. 7. & l. 25 §. vlt. de acquir. poſſ. Itaque poſſeſſio & facti & animi eſſe dicitur, l. 1. ff. ſi quis teſta. liber. quia ſcilicet factum naturale deſiderat & animum poſſeſſoris. Neceſſe eſt enim ad acquirendam poſſeſſionem, eam animo & opinione domini adprehendi. Animum reuertendi deſiſſe habere animalia, quæ ex conſuetudine abire & redire ſolent, intelliguntur, cum conſuetudinem reuertendi dimiſerint. l. 5. §. in tus autem de acquir. rer. dom. l. 8 §. pen. famil. ercíſc. Briſſ.

ANIMO domini poſſidere ad leg. 21. med. C. de furtis.

ANIMVS, id eſt, quod in animo eſt, nec adparet, declaratur variis modis: Conſuetudine teſtatoris & regionis, ex præmiſſis & ſequentibus, tum exquirēda eſt dignitas legatarij, charitas, ſiue dilectio, neceſſitudo. Hæc collegi ex l ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de leg. 1. quib. addit ibid. Accurſ. ſcripturæ vicinitatem. Prat.

ANIMVS occidēdi an ex genere armorum præſumatur. vid. Gœ. ad l. 41. n. 13, 14. de verb. ſig. vbi id arbitrio iudicis committitur.

ANIM-

ANIMI defectus,eſt defectus iudicij,vel ob ætatem vel caſum aliquem,ſeu naturalem,ſeu fortuitum.Eo defectu laborant infantes,impuberes ob ætatem: furioſi, prodigi, ob caſum aliquem.vide Vult.com.Inſt.ad §.1 2.3.4.5. Quibus non eſt permiſſ facere teſtam.

ANIMOSIOR emptor,in l.ita vt, 36.§.1.ff.mandat.qui cupiditate rei habendæ plus pretij offert, quam res ſit.Prateius,Briſſ.

ANNALES,memoria publica,monumenta vetuſtatis.Spieg.Sic autem olim dicebantur libri, in quibus vnius anni geſta atq; acta conſcripta erant;ſicuti ſemeſtres dicti ſunt,in quibus ſex menſium reſcripta,vel conſtitutiones deſcriptæ fuerunt,quo verbo vtitur Tripho.in l.pactum. ff. de pact. Schar. ex Aldobrãdino,ſub tit.de excuſat.tutor.§.filij, in verb.in ſemeſtrib.

ANNALES actiones,quod plerunque intra annum exerceri poſſunt.vide Inſt.de perpet.& temporal.action.Spieg.Sic Annale decretum,legatum,annalis reſciſſio,in C.

ANNALIS exceptio.Varro ait,tempora duorum temporum eſſe: vnum annale,quod ſol circuitu ſuo finit,alterum menſtruum, quod luna circumiens comprehendit.Imo annus non is ſolus eſt quem nunc communis omnium vſus appellat, ſed ſingulorum,ſeu luminum, ſeu ſtellarum , emenſo omni cœli circuitu,à certo loco in eundem locum reditus, annus ſuus eſt, Sic menſis lunæ annus eſt intra quem luna cœli ambitum luſtrat,duodecim vero menſes annus ſolis, quos luſtrando Zodiacum efficit diebus trecentis ſexaginta quatuor,& quadrãte,ſeu ſex horis.Secundùm autem huiuſmodi annum annalis exceptio Italici contractus, ex priuilegio quodam Italiæ orta eſt. Sicut apparet ex circumſtantiis eius conſtitutionis, quam nos de ea habemus,hoc videtur olim Italię conceſſum,vt qui cum quopiam in Italia contraxiſſet , illum intra annum non poſſet conuenire , aut cogere ad præſtandum id de quo inter illum conuenerat. Sed præter quod iſtud priuilegium pleriſq; graue erat , etiam calumnia quadam id reddebant iniquius, cum interpretarentur annum in eo priuilegio computandum, excluſis diebus feriatis,vtpote quibus conuenire aliquem non licebat quare ſublata eſt ea exceptio.

ANNARIÆ Leges,Feſto interprete dicebantur ab antiquis , ex quibus præfiniebantur anni magiſtratuum capiendorum.Eas Cicero Philipp.5.Annales vocat,ac perſpicue Feſti interpretationem comprobat.Meminit & Cic.lib 2.de orat.Briſſ.

ANNI centum, meta temporis humanæ vitæ,teſte Caio in fine. leg.an vſufr.ff de vſufr.Spieg vide inf.Annus.

ANNI plurimi ſunt triginta vel quadraginta. ff.de diuerſ. temp. præſcript l ſi quiſquam.Spieg.

ANNICVLVS fit aliquis die incepta , non exacta : idque ciuili, non naturali(quam prætor ſequitur) computatione. Ciuiliter annum non computamus à momento in momentum , ſed à die ad diem. Ciuiliter ac populariter poſtremus anni dies inceptus,habetur pro completo. Naturaliter vero numeramus non à die ad diem,ſed à momento in momentum.Naturaliter ergo dies inceptus non habetur pro completo : quia poſtremum hic etiam.idque exactum,requiritur momentum.Gœddæus ad prin.l 132.de verb.ſignif.

ANNICVLVS quis dicitur,ſtatim ac illuxit vltimus anni dies,etiamſi nondum eſt completus:Rurſus toto illo die anniculus eſt , vſque ad primum ſequentis diei momentum , quo incipiente, demum & ipſe incipit eſſe maior anniculo , non ante, etiamſi aliquot horis anni naturalis curſum excedit. Vt natus hora ſexta diei Calend Ianuar. anno elapſo , cum primum vidit pridie earundem Calendarum ſextam noctis horam , hoc eſt , ipſas naſcentes Calendas , dicitur eſſe anniculus & toto die Calendarum vſque ad ſextam noctis ſequentis , ſimiliter anniculus appellatur: quamuis poſt meridiem illius diei incipiat maior eſſe, ſi velimus ad naturalis curſus rationem iſta perpendere. At communis conſuetudo loquendi aliud vſurpat , quæ toto illo die anniculum eum appellat , quia ætates hominum non horis,ſed diebus,& menſibus, anniſve definit, &c.Connanus lib 3.cap.12.num.3. Paulus de verbor.ſignif.l. anniculus. Anniculus , ait , amittitur , qui extremo die anni moritur. Et infra:Anniculus, inquit, non ſtatim vt natus eſt, ſed trecenteſima quinta die incipiente , plane non exacta dicitur.

ANNICVLVS dicitur tam de animatis,quam de inanimatis,quę ſunt vnius anni,vt anniculus puer, anniculus agnus, anniculum vinum.

ANNIVERSARIA conditio percipiendi reditus , id eſt, annua, vnoquoque anno vertente l.21.§ 6.de annu.leg Hoto.Prat.

ANNONA ab anno : quaſi annua alimonia : denotat enim id, quod in annum prouiſum eſt ad alimoniam : ſeu eſt prouentus vnius anni,non frumenti ſolum,ſed etiam aliarum rerum, id quod lectio bonorum authorum probat.Ita Cicero & Suetonius annonam macelli(& in macello) cariorem, dixerunt; Turnebus 22. aduerſ.trigeſimo ſecundo. Annonæ nomine res omnes,quæ ad victum pertinent,complectimur.Briſſ.Annonæ ſunt,quibus vitam noſtram tolerãmus,ait Gothofr. ad rubric.C.de annon.

ANNONA proprie rei frumentariæ eſt: ſed interdum promiſcue pro quouis alimentorum genere ſumitur : vt patet ex l. 3. de leg. Iul.de annon.

ANNONÆ quoque dicebantur,quas prædiorum prouincialium domini,conductoreſque,tuendi exercitus cauſa quotãnis præbebant:vti patet ex tit.C.de anno,& tribut. Vnde intelligitur, annonas in ſpeciebus conſtitiſſe,hoc eſt,oleo,ſale, pane, carne,frumento,vino,fœno,palea, &c. Tributa verò in corporibus,h.e.equis,iumentis,veſtib.pecunia vid.Cuiac.d.t.

ANNONÆ in C.ſunt σιτήσεις, quæ militaribus palatiniſque officiis ex eorum,qui poſſeſſiones tenebant,collatione,erogabantur. l.1.& toto tit.de annon.& tribut.& tit. de annon. & capit. adminiſt. Briſſ. Et ita annonas ciuiles paſſim in C. accipimus, quæ & panes ciuiles dicuntur,in l.fin §.præterea.C.de iure domium.& Nouel 88.Briſſ.(Annonæ autem ciuiles comparantur rebus immobilibus. Gothofr.ad leg. 6.§ 1. Cod de ſecundis nuptiis.) Quia annona potiſſimũ frumenti eſt:hinc interdum panis capitur pro annona, & viciſſim contra. Anchoranus. Vegetius annonarias expenſas vocat eas frugum pabuliq; ſpecies,quas prouinciales militibus expendunt Spieg.

ANNONA arctior,l.17.de compen.victus ſtrictus:qualis eſt tempore caritatis: cum ſcilicet eſt incendium annonæ, vt Fabius loquitur,id eſt,cum ingraueſcit caritas. Annonam arctiorem præbet qui de ea frumenti quantitate ſubducit,quam viritim populo præberi oportet. Rob.3.ſent.vlt.Gothofr. ad l.17.ff.de compenſat.

ANNONAM incendere dixit M Varro , & annonam macelli excandefacere, vſitato Romanis more loquendi, cum magnam caritatem annonæ eloqui ſtuderent.Prat.

ANNONÆ conſularium:præfecti prætorio:in ſcrinio libellorum: annonæ in ſcholis exceptorum,ſparſim in C.

ANNONÆ præfectus,ſeu curator, eſt rei frumentariæ præpoſitus:qui ob annonæ caritatem à magiſtratibus extra ordinem frumenti ſeu frumentationi præficiebatur. Briſſ.Rænard.Is & Sitocomus dictus eſt,& comes horreorum Olim.is fuiſſe videtur,qui & Ædilis Cerealis dicebatur. Briſſ.cuius officium,prouidere,vt annona iuſto vendatur pretio.vide ſup.Ædiles.

ANNONARIVS,a, um, quod ad annonam pertinet, vt annonaria prouiſio, & lex annonaria, quam Clodius, ſumme popularis, tulit:nimirum vt frumentum, quod antea ſenis æris ac trientibus in ſingulos modios dabatur,gratis daretur. Item annonariæ expenſæ,de quibus ſupra. Annonaria collatio,id eſt, annonæ præſtatio,l.1 C.de præſcript.30.annor.Prat.

ANNONARIA præfectura,l 1.de offic.præfect vrb. quæ & annonaria poteſtas dicitur,l.21.C Th.de piſtorib.Briſſ. Annonarius titulus,Annonarium officium.in C.

ANNONARII,qui à ruſticis eſculenta emunt,vt deinde vendant, nomine venalitiorum comprehenduntur , teſte Alciat. in l. mercis.de verb.ſign.

ANNOTARE(vide Adnotare ſupra)eſt notare requirendum reũ. Hoc autem edictis propoſitis fiebat , quibus reus adeſſe iubebatur,vel literis ad magiſtratus loci, in quo conſiſtebat reus, miſſis.vt ei innoteſceret poſſet, ſe eſſe requirendum , annotatum.l.1.§.1.& l.4.de requi.vel abſent.Interim.vero bona obſignabantur,quæ intra annum recipiebat: poſt annum,ſi neque reſponderet,neque haberet,qui ſe defenderet, tunc in fiſcum bona cogebantur, l.vlt.eod.Briſſ Duar.1 diſput c.8 Id autem genus loquendi non à iuris authoribus tantum , ſed ab aliis quoque vſurpatur,vt Plin.lib.10.epiſt.

ANNOTAT Præſes requirendum reum,cum in acta refert eum, cuius abſentis nomen defertur,requirendum,vt adſit,& ſui copiam faciat, vt ne inaudita cauſa damnetur,l.1.§.1.de requir.& ita Adnotati dicuntur Requirẽdi,l 4.§.reus C.de re mil.Briſſ.

ANNOTARE alio ſenſu, in l.1.ff.quando appellandum ſit. Præſes dicitur , qui notat in tabulis ſibi videri quem deportandum,idque Imperatori ſcribit.Et ſic adnotatus in l.1.§.1. ff.nihil innou.appell.pend.dicitur is, quem deportandum Præſes adnotauit,vel de quo deportando principi ſcripſit.Briſſon. vide Adnotare.

ANNOTARE inſulas,in l.1.§.hi quib.ff de legat. lib.3. pro adſignare.Briſſ.& Duar.lib.1.diſp.c.8.

ANNOTATIO quandoque reſcriptum Principis ſignificat, propria eius manu ſubſcriptum. Et ita à reſcripto pragmaticaque iuſſione annotatio ſeparatur,l.vnica.C.de monopol.Briſſ

ANNOTATIO alias breuem ſeu priuatam ſcripturam ſine teſtib. factam ſignificat, qua quis ſibi debitorem adſcribit. l.5 & l.7 C.de probat.l.vlt.C.de conuen.fiſci debitor. lib.10. Briſſ. vide & in voce Adnotare plura.

ANNOTINVM,& quod ad annonã pertinet (vt annotinæ naues, quibus annona comportatur)& quod eſt vnius anni,dicitur.

ANNVA bina præſtare, eſt annuatim duplex quid præſtare: vel ſingulis annis duo redituum nomine, l.cum quis 37.de leg.3.

ANNVA,bima,trima die,debere,vel promittere:h.e.tempore vnius,duorum,trium ann.l.ſi legatum. de annu.legat. Si legatum; inquit Iuriſconſult.ſit relictum annua, bima, trima die, triginta forte , dena per ſingulos debentur annos , licet non

fuerit adiectum, æquis penſionibus. Et probat ibi Vlpia. idem ius eſſe, ſi teſtator decem, trima die legauerit. Non ſolum autem annua, bima, trima die, dicere ſolebant veteres, ſed etiam annuo, biennio, triennio. Sic olim dos dicebatur præſtanda, annua, bima, trima, id eſt, tribus penſionibus.

ANNVA die, i.e. in annum, vel ab illinc anno, l. talis. 30. de leg. 1. l. 1. de dot. præleg. Prat.

ANNVA ſtipulatio, num vera ſit, Bart. diſſerit in l. ſi ſeruus communis. §. cum ſeruum. ff. de ſtipular. ſeru. Annuæ vero penſionis materiam Guid. Pap. non inutiliter tractat in quæſtionib. Spieg.

ANNVA exceptio, in l. 1. in fi. ff. quand. de pecu. act. qua dominus de peculio conuentus, poſt annum quam ſeruus alienatus manumiſſusue eſt, defenditur. Briſſ.

ANNVI reditus, pecunia parentis empti, quorum commoda & alienare & heredibus tranſmittere poſſunt filij, reputantur eis in legitimam. l. omnimodo. §. imputari. C. de inoffi. teſt. Spieg.

ANNVVM dicitur, quod alimentorum cauſa in ſingulos annos præſtatur: vel ſalarium certum in annos ſingulos alimentorum cauſa; l. 22. de pact. dotal. l. 15 & 29 §. penult. l. fin. de donation. inter virum & vxorem l. 1 C. quand. dies legat. ced. & toto tit. de annuis legatis. Sueto. in Tiber. Peculio, inquit, conceſſo à patre; præbitiſque annuis fraudauit. Iuuen. ſatyr. 5. Tortorib. annua præſtant. Connan. lib. 8. c. 11. nu. 6. Annua ergo ſunt annua cibaria. Hot.

ANVLI (pleriſque Annuli) circuli parui ſunt. Anuli vero quidam ſignandi cauſa habebantur, qui & ſignatorij appellantur. Alij ornatus cauſa habebantur, l. 23 § ornamenta. & l. penult. ff de bon damnat. Cæterum Anulos aureos ſolis ingenuis ferre licuit: quemadmodum Iſidor. lib. 20. Etymologiar. ſcribit. Proinde liberti, vt ingenuitatis munia, ſaluo patronorum iure, conſequerentur, ius aureorum anulorum à principe impetrare ſolebant. Anulis autem aureis donati in Equeſtrem ordinem tranſcribebantur, teſte Suetonio & Aſinio Pollione. Buſſon. Græci veteres anulum gerebant in digito manus ſiniſtræ, qui minimo proximus eſt. Gell. lib. 10. c. 10.

ANVLI leues, in l. diuus. 6. de bon. dam. qui non excedunt rem quinque aureorum.

ANVLOS argenteos & aureos ſerui non geſtabant, ſed ferreos: teſtamenta quoq; & tabulas anulis ſignatoriis non obſignabant: ſed literas negotiationis, & merces, vinum, ciſtas, lagenas, penum, obſonia, &c. ne à conſeruis raperentur. Gœdd. ad l. 74. n. 2. fin. Anuli ſignatorij, ſeu ſeruorum, ſeu ingenuorum, non habentur numero ornamentorum. ibid. n. 2. 3.

ANNVS dicitur tempus à bruma ad brumam, dum ſol redit. Feſtus putat à Græco annum venire, quem illi ἔνον dicunt, vnde & τρίενον triennium vocant. Varro lib. 5. de lingua Latin. ab anulo dici vult. Veteribus enim vnico N. ſcribebatur: deinde Anus circuitum ſignificat: vnde Anulus diminutiuum. Prateius. Quidam auſpicatur eum à Natali Chriſti, quidam à Kalendis Ianuar. quidam à die Paſchæ, quidam à feſto Annuntiationis. Atque ex hac re ſæpe numero captio naſcitur parum attentis, quam varietatem expediret tolli è reb. mortalium, vt recte ſentit Eraſmus. Lege Alciatum in l. biſſextus. de verborum ſignificationibus. Spie. Priſcis olim temporibus non vnus omnibus annus fuit; nam vt Plin. 7. Naturalis hiſt. c. 48. ait, Annum alij æſtate vnum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus ſicut Arcades, quorum anni trimeſtres fuere. Quidam Lunæ ſenio, vt Ægyptij. Itaq; apud eos aliqui & ſingula millia annorum vixiſſe produntur. Id quod & poſt eum recenſuit D. Auguſtinus lib. de Ciuitate Dei decimoquinto, capite duodecimo, & ante vtrunque Diodorus libro primo Bibliotheces. Xenophon quoque ſi is fuit, in libris, qui eius titulo de æquiuocis circumferuntur: Ægyptij, ait, vtuntur anno quandoq; menſtruo, ſæpe bimeſtri, non raro trimeſtri, nonnunquam ſolari: quæ varietas etiam ex noſtris, qui ab eis literas habuerunt, ſapientes facit aberrare. Iberis annus quadrimeſtris vt plurimum eſt, rariſſime ſolaris. Contra Chaldæi, cum in antiquitate diſciplinarum ſuarum vtantur menſtruo, in cæteris ſemper ſolarem ſe intelligere fatentur. Plutarchus in Numa Pompilio. Quidam, inquit, ex Barbatis trium, ex Græcis autem Arcades quatuor, Acarnanes ſex menſium anno vſi ſunt. Ægyptiis menſtruus annus fuit, deinde menſium quatuor, vt aiunt: quare qui vel nuperrime eam regionem incoluerint, vetuſtiſſimi videntur eſſe; annorumque incredibili multitudine in familiarum deductionibus differunt: quippe qui menſes in numerum annorum collocent. Romanis quoque ab initio annum fuiſſe decem menſium multis coniecturis probat, duoſq; à Numa fuiſſe additos, ſcilicet Ianuarium & Februarium.

ANNVS apud Romanos varie obſeruabatur, vſque ad tempora Caij Iulij Cæſaris, qui omnem rationem temporum vagam adhuc atque incertam ordine definiuit, Suetonio & Plinio autoribus. Nam annum in trecentos ſexaginta quinque dies extendit. Iulianus in l. ſi ita vulneratus. §. primo ff. ad legem Aquiliam. Reſpexit autem Cæſar ad curſum Solis, qui totidē diebus & quadrante curſum ſuum conficit Et ne huic dierum numero ad annum conſtituendum quadrans deeſſet, voluit vt quarto ſemper anno Sacerdotes, ſeu Pontifices, qui menſibus ac diebus faſtis & nefaſtis præerant, vnum intercalarent ſeu interponerent diem, videlicet eodem tempore, quo antea totus menſis intercalari ſolebat, hoc eſt, ante quinque vltimos dies menſis Februarij, idque biſſextum appellari iuſſit. Conf. Gœdd. ad l. 98. n. 2. 3 ac ſeqq.

ANNVS vel naturalis eſt, vel ciuilis, ſeu legalis: alius naturaliter, alius ciuiliter numeratur. Naturaliter, cum à momento ad momentum computamus, l. annieulus. 132. de verborum ſignificationibus: Et hic in nuptiis exigitur, Nou. 74. & 100. In pupillis & minoribus, l. vlt. C. quando tut. deſin. l. 3. §. minorē. de minor. In præſcriptionibus temporalium actionum, l. 6. de oblig. & act. In Carboniana poſſeſſione, l. 1. C. de Carb. edict. Ciuiliter vero, cum à die ad diem computatio fit: ſic, vt qui ad extremum anni diem peruenerit annum abſoluiſſe videatur, l. 134. de verb. ſig. atq; hic exigitur in munerib. & honoribus: ſi damnum iniuria datum ſit: reſtamenti factione, l. 5. de teſt. In manumiſſione ex l. Ælia Sentia. l. 1. de manu. In vſucapione, l. 5. & 7 de vſurp. In l. Papia, l. annicolus 134. de verb. ſig. Pr. vide omnino ſupra: Annieulus ſit aliquis. In his & ſimilibus dies inceptus pro completo habetur. Secus eſt in iis, quę facti ac naturæ ſolius ſunt, in quibus à momento in momentum ætas vel tempus computatur: in his enim vltimum etiam diei momentum præteriiſſe oportet. Gœdd. ad l. 98. nu 8 de verb. ſig. & ad pr. l. 217. n 3 eod. vide mox infra Annus biſſextilis.

ANNVS deinde vel cō tinuus, vel vtilis in iure diſtinguitur. Continuus, qui vulgo & naturaliter annus appellatur; vel qui cōſtat ex trecentis ſexaginta quinque diebus continuis. In eo dies ad momentū reputantur, nullis agēdi obſtaculis interim exceptis: vt in vſucapione. l. namq; § 1 de vſuc. Spieg. Annū vero vtilem dicimus, qui cōſtat ex 365 dieb. vtilibus: & ita in annalibus actionibus, quæ annua præſcriptione excludūtur, ſemper annū accipimus: Cuiac. de diuerſ temp. præſcr. c. 10.

ANNVS vtilis trifariam dicitur: primo ſi actor habet experiūdi poteſtatem: item, ſi reus præſtet ſui conueniendi facultatem: & tertio, ſi iudicis copia adſit, l. 1. de diuerſ. tempor. præſcript. Spieg. Annum vero in iure vtilem fere accipimus, i.e. ex iis diebus conflatum quibus experiundi poteſtas fuerit. Quod & Goueanus notat lib. 1 variar. lectio. Briſſ. Si cui legerur, cū 14. annorum erit, is capiet, cum 14. annos erit (erit, pro impleuerit.) 49. de legat. 1. Hoc ſermone, poſt annum, biennium, ſignificatur, l 17. in fin. de manum. teſt. Si cui his verbis libertas relicta ſit; Duodecimo anno liber eſto, is in principio anni duodecimi liber erit. Duodecimus. n. annus eſt, cum quantumlibet ex duodecimo anno venerit, aut præterierit, & qui duodecimo anno liber eſſe iubetur, omnibus duodecim anni partib. liber eſſe iubetur, l. 41. de man. teſt. Briſſ.

ANNVM inchoatum ſeu cœptum ſæpius pro completo ſeu pleno accipimus: niſi verborum conceptio, aut loquentis voluntas aliud ſuadeat. Briſſ. Etenim fauoris ratio ſupplet tempus, quod alioquin natura nondum completum eſt. vide paulo ante §. Annus vel naturalis. & Gœdd. ad l. 98 nu 8. & ad l. 217. n. 4. de verb. ſign. Annus cœptus pro completo non habetur, l. non putabam. ff. de condit & demonſt. l. 3. § minorem de minoribus l 6. C. quand. di. leg. ced. Spieg.

ANNVS externus, extrema pars anni, quæ apud nos eſt Decembri menſe, cum duodecimus apud antiquos eſſet Februarius. Ideo eo menſe Terminalia feſta celebrabantur, quod is dies extremus eſſet anni: Vide Ouid lib. Faſtor. 2.

ANNVS litium Seruius in illud Æneid. 2 Si omnes vno ordine habetis Achiuos. Idque audire ſat eſt: iam dudum ſumite pœnas. Vno ordine, inquit, id eſt, vno reatu. Dicebantur autem in ordinem cauſæ, propter multitudinem, vel tumultum feſtinantium, cum erat annus litium. Iuuenalis:

Exſpectandus erit qui lites inchoet annus.

Hotoman.

ANNVS biſſextilis, nunc quartus quiſq; annus dicitur: quia duobus continuis dieb. bis dicimus, ſexto, Kalendas Martias, duos dies pro vno computantes: vt ſit biſſextum, quaſi bis ſextum. Spieg. Biſſextilis alio nomine Intercalaris, quia vnus dies intercalatur, ſeu interſeritur. Et hic quoque annus, vt alius quiuis, modo ciuiliter conſideratur (in rebus ſeu cauſis ciuilib. in quibus non à momento in momentum, ſed ciuiliter, & ὡς πλάτει tempus computamus) modo naturaliter à momento in momentum. Biſſextus (in quo biduum pro vno die reputatur) inceptus ciuiliter pro completo habetur: & ita poſteriore biſſexto natus, priore biſſexto Calendarum, ciuiliter annum complet: at in naturali computatione anni, poſterior quoque biſſextus completus eſſe debet, cum ſit pars prioris: nec ſextus Calendarum (qui biſſextus ſeu geminus eſt in anno biſſextili) præteriiſſe cenſetur, antequam totum illud biduum præterierit Gœd. ad d. l. 98. nu. 9. adde ibid. n. 1. 3. vid. ſ. Biſſextus. & § Annus vel naturalis eſt.

ANNI quibuſdam diſtinguuntur vſuales, vel ceremoniales vel legitimi,

legitimi, Tiraq. in tract. du retraict lignager, § 1.gloſſ. 10.

ANNVS quinquageſimus olim apud Hebræos ex lege Moſaica, vocabatur Iubilæus: quo tempore vnuſquiſq; ad poſſeſſiones,& libertatem,familiamq; ſuam,quam ob neceſſitatē alienaſſet,nec poſſet ſoluere,gratis admittebatur. Num 25.Old.

ANNI pars maior,quę ſextum ſeptimumq; menſem egreditur. Secus eſt in interdicto Vtrubi:vbi maior anni pars nō ad numerum dierum menſiumve. quibus ipſe annus conſtat, ſed ad longius tempus poſſeſſionis refertur: qui maiore, quam aduerſarius,anni parte poſſederit, vincit: qui minore vincitur Gœdd.ad l 156.n.2 & 3 de verb.ſign.

ANNVM in fuga fecerat.pro conſumpſerat,l 14.§.fi.de ſtatulib. Briſſ.in parerg.

ANNVERE, quo ſæpius ICti vtuntur, vt in l.1.§ ſi quis ita,de verb. oblig. eſt cum nutu, h.e. capitis ſigno, aliquid affirmamus:vnde & annuere.pro concedere vſurpatum. Sic annuere votis, l.5.Cod.de adopt. Virgil.lib.12. Annuit his Iuno,& mentem lætata retorſit.Conrad.d.§ ſi quis ita.

ANNVTIVVM vide ſupra Adnut.

ANNVMERARE alius,inter alios,i e.in numerum referre.Id adnumerauit culpę,imperitię, i. adſcribitur.imputatur.Briſſ.

ANOMALAM,h.e.irregularem & innominatam exceptionem, interpretes appellant,quę nec peremptoria,nec dilatoria ſit. Quanquam hoc non eſſe verum Zaſius ſtudioſe obſeruans proprietatem ſermonis veterum ICtorum, alicubi tradidit quia non inuenitur eiuſmodi exceptio.Spieg.

Ἀνοατεύτως,in l fi.C.de nouat.i. ſine nouatione.Cuiac.Inſtit. quib.mod.tol.obl.in fi.& 19 obſer 36 in fi.Contius legit ἀνακτεύτως,Goth.in d.l.fi.κωὸ κχρότητες,Hal.ἀνιαδύτως.

ANQVIRERE,veteris iuris verbum,quęrere,& informationem facere ſignificat.Liu.4.Bell.Punic. ſeu legibus ſeu moribus mallet,anquireret .Prat.

ANQVIRERE Feſto eſt circumquærere.

ANQVIRERE pecunia & capite, veteres dicebant, pro mulctam irrogare,vel a populo ferre de mulcta vel capite alicuius vt eam populus aut iubeat,aut antiquet. Liuius lib.8.Capite anquiſitum ob rem bello male geſtam,&eodem lib.26.Cum Tribuni pl.b. bis pecunia anquiſiſſet,tertio capitis ſe anquirere diceret. Id m lib.6. Sunt qui Duumuiros, qui de perduellione anquirerent,creatos.Hotom.

ANQVISITIONES in el igimus,cum diligenti peruestigatione aliquid ei tū quærimus.quod & Val.Flaccus probauit. Hinc etiam annus dictus eſt is eſt ab i ſo tēporis circuitu, vt ex Capitone Atteio eſſe Macrobius:quoniā An,pro Circum veteres poſuerunt: vnde Aterminos,circum terminos,& Anſanctam, & Ambire, pro circumire: quæ Grammaticorum commentariis peruulgata atque detrita ſunt, vt annotauit Pet.Crinitus l.b.c.14. de ho eſt.diſcipl

ANSA eſt,qua quipp iam p enditur ac tenetur.Paulus in l.in rē actio.§.2.de rei vendic. Veluti,inquit,ſi quis ſtatuæ ſuæ brachium aut pedem alienum adiecerit, aut ſcypho anſam, vel fundum. Hæc vox per metaphoram varias adagiorū formas præbuit,Plaut in Perſa:An non vides hanc anſam quærere? i. e. captare occaſionem reſcindendæ irritandæq; pactionis. Cic.in Lælio: Quo plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum.Anſi vaſa tenentur.Atque primo anſę dictę ſunt, quod tenea tur à ſacrificantibus:Varro author. Epictetus in Enchiridio ſuo ſcripſit, Vnicuique rei binas eſſe anſas; alteram,qua teneri poſſit: alteram qua non poſſit. Cætera apud Chiliad.Eraſ.

ANSERVM alij feri,alij non,§ 16.Inſtit.de ret.diuiſ.

ANSITARIA,expūge peregrinam dictionem,& repone, Amphitapa,in l.veſtis.de aur.& arg.leg intelligeq; veſtes vtrinque villoſas.Sic enim corrigit,Alciato teſte,Marinus Brixienſis.Quod ait Vlp.anſitaria quid velit, ingenue fateor me plane neſcire. Bayfius inquit,in de Re veſtiar.putatque,vt Marinus repoſuit legendum, Amphitapa. Sed quid ſi ſtragulam inſtitoriam legamus quod in parerg Alciat.annotauit, quib. in officinis inſtitores ſe induunt. Spieg.

ANSVLÆ vocantur lingulæ coriaceæ, quibus adfibulatur ipſe calceus,nc ſolea cat indecenter. Auth. Io.Bapt.in com.Epiſt. Sidon.Apollin ad Lamp rid.lib 8

ANTAPOCHA,ait Gothofr.ad l.1.de fid.inſtr.creditori vtilis eſt ad probādas annuas & menſtruas pręſtationes, & impediēdas inſidias præſcriptionis: de qua vide l.19.C.de fid.inſtr.vel

ANTAPOCHA eſt inſtrumentum ſolutionis, cenſuale probans debitum in futurum.Molin.de vſur.q.20.n 208. Vel ſic,eſt profeſſio pecunię ſolutæ,quæ datur creditori à debitore. Antapochæ vicem ſuſtinet exemplar apochæ ſubſcriptę datum creditori. Gothofr.ad d.l.19.

ANTAPOCHA ἀντάποχη ſeu antapocha,proprie chirographus, quo debitor fatetur debitum creditori, aut quo quis ſe obligat. Quandoque etiam antapocha ſignificat confeſſionem, quam debitor creditori facit in præſtationibus annuis oppido neceſſariam propter præſcriptionem.

ANTAPOCHA. Apocha eſt profeſſio ſolutæ pecunię Antapocha eſt exemplum apochæ ſubſcriptum à debitore creditori datum, & hanc eſſe veram definitionem antapochæ, probat l.plures de fid.inſt.modo,vt auctores ſūt libri ſcripti, deleātur hæc verba(vel antapocham ſuſcipere) quā Iacob.& Fulgoſ.ſequuntur notat Ant.Cont.ad d.l plures. Apocha debitor probat ſe ſoluiſſe,vt creditoris actionem excludat. Antapocha creditor probat ſibi reditus, penſiones, vſuras, ſolutas fuiſſe,vt præſcriptionē temporis ſummoueat, vel vt repellat colonum ſeſe in libertatem aſſerentē. Apocha ſecuritas ei ā dicitur,& ἀμεριμνία,& ἀπόδειξις ſæpiſſime in Nouellis & in libris Βασιλικῶν. Petr.Arbiter in Satyrico: Redde mihi apodixim defunctoriam,i.e.remiſſionem ſenilis ætatis. Caſſiod. xi. Merito teſtimonium ſolutionis ſecuritas dicitur, de quo non ſolum animus,ſed ſubſtantia cōmunitur.Dicitur & Recauta in Nou 130 vbi Græci vertūt ἀντιγράμματα non minus male quā delegatores μῶν. Auguſt.de cura pro mortuis, vbi eſſet,recautum,quo illa cautio vacuata fuerat,indicauit. Poſteriores dixere, Euacuatoriam in formulis Marculphi ab euacuanda obligatione,vt quandoque Græci ἀκκωσίαν.

ANTAPOCHÆ formula eſſe hæc poteſt:Ego Lucius Tit.fateor C.Seio, aut illi die illa tot ſoluiſſe annui reditus nomine, quem ei debeo ob fundum vel poſſeſſionem illam: vel tot vſurarum nomine ob creditam mihi pecuniam. Cuiac.& Goth fad d.l 19 C de fid inſtrum.

Ἀντάλλαγμα accipitur pro permutatione. Significat etiā rem quæ more veterum in permutationem datur. Alc. l. Labeo. ff.de verb ſig Prat.

Ἀντικάλλαπης apud Vlp.l.ſi arborem 17.de ſeru.vrb.præd.ff.refracti luminis. A.Auguſt.lib 4 Emend.c.16 ſignificat reuerberationem.Prat. & apud Cic lib.2.epiſt.ad Attic.

ANTE idem ſignificat, quod præ,& in conſpectu eſſe, vt quod dicimus ante pedes, ante oculos poſitum, vt ſua natura non quidquid præcedit, quantumuis longo interuallo, ſed quod proxime præcedit, dicatur ante eſſe. Cic.ad Attic.Cratiorem,quem ante me diligo,video, i.e.nullum alium plus me quam illum diligo. Connan

ANTE diem apud veteres idem ſignificat, quod ipſo die: quaſi dicerent,ante diei exitum: nam in die præſtituēda tota dies continetur. Cæſar lib.1.de bel.ciu.Polliceri ſe in prouinciam iturum,neque aute quem diem iturus ſit,definire, id eſt,quo die,vel ante cuius diei exitum. Prat.

ANTE factum teſtamentum.l.11 § 3.C de teſtam.

ANTE ſecula.l 6.§ 1.C.de ſum.Trin.

ANTE particulam ad initium referri, ſcribit Alciat.l.anniculus 132 § ante.ff.de verb.ſign.

ANTE etiam excluſiue ſignificat, l.qui ante 13 ff.de verborum obligat.

ANTE,incluſionis nota eſt Vlpian.d.l.qui ante.l.cum ſtipulatus 113 ff de verb.oblig. Prat.

ANTE diem decimum Kalend.formula,decimus dies ſignificatur Ant. Auguſt lib.4.Emend.c.6 I.Cuiacio,acutiſſimi ingenij viro,in l.cui ante 13 ff de verb.oblig. Prat.

ANTE iudicium acceptum eſt,ante litem conteſtatam ex verbis & ſententia Pauli: l.amplius 15 ff.rem rat.hab.eodem & ſenſu accipitur apud Labeonem in l qui concubinam 29 §.3 ff. de legat.3 idq; per Conſtantini conſtitutionē l.2. ibi ſtatim. C.vbi in rem actio.non igitur ante iudicium acceptum in d. § 3.incip.ſi hæres,ſumitur pro ſententia,vt autumat Accurſ. ibid.& ante ſententiā vt credidit Alberic.Nec moueor Pomponij reſponſo,l ſi rem,quam.§.fin.de euict.Nam hic quocunque tempore,vt cauſæ adſit denunciari poteſt illic vt iudicium,in ſe ſuſciperet. Vel apud Labeonem res euicta erat apud Pomponium nondum. Scio Bartol.in d.§ hæres. hanc ἀντινομίαν diluiſſe, vt apud Pomponium ſit titulus oneroſus puta emptionis, apud Labeonem titulus lucratiuus. Tu rem expende.Prat.

ANTE Kalendas ſtipulatus ſimilis ei eſt qui Kalendis ſtipulatur l.qui 13.ff.de verb.obligat. Bart. & Alc.in l.2.creditum.ff.ſi cert.petat. multa & varia de hac voce, ante, dixere,quorum verba huc non tranſcribo:ab iis pete. Prat.

ANTE omnia,id eſt, ante, quam ad alia procedatur l ante 23.ff. de prob.& l.pen.ff de alim.& cibar. l.Azo in Sum.C.quand. ciuil.act.crim.præiud.Prat.

ANTE.Poſt,Mox,& cætera id genus,certam fere temporis formam non recipiunt,teſte Olde.Spieg. Adde præterea quod hæ dictiones ante & poſt, ſunt earundem virium & naturæ, ſeq; mutuo reſpiciunt,vt late docuit Tiraq.in rep.l.ſi vnquā, in verbo & poſtea,n.14.nam & quamuis.C.de reuoc.don.

ANTE calendas,& poſt calendas,idem poſſe ſignificare, Alciatus demonſtrat.in Comm.ad l.anniculus.de verb.ſign.Spieg.

ANTE decimum diem Cale.ſignificat vndecimam, ſi de futuro loquar:poſt decimum diem ſignificat vndecimam, ſi de præterito agatur.autor Alciat.in d.l.anniculus.Spieg.

ANTE diem 3.Non.annotante Manutio,veteres dicebant,id eſt die tertio ante Nonas.Nam cū dicitur,3 Non.conciſa locutio eſt,quæ integra eſſet,ſi diceres, 3.die ante Non.quæ non

admodum vtebantur antiqui, ſed eius loco, Ante diem 3. Non. Spieg.

Ante diem tertium pro nudiuſtertius accipi videtur compendioſa locutione, quaſi dicas, ante diem tertium finitū. Hinc Gellius Ciceronem natum eſſe ait ante diem tertium Non. Ianuar. lib. 15. c. 28. qui, vt ipſe de ſe ſcribit, natus fuit 3. Non. Ianuar. Duaren. l. qui ante Kalend. 13. ff. de verb. obl.

Ante id tempus ſignificare, quod præcedit actum, poſt vero id tempus, quod ſubſequitur, Doctores concludunt. Quæ ſententia in actu momentaneo expeditum intellectum habet. Sed & in actu tractum habente, idem eſt: vt cum dico rem factam ante bellum, intelligitur cœptum. Vide Alciat. in l. 2. ff. ſi cer. pet. Spieg.

Ante cœnam: in cœnarum conuiuiis lautiſſimis primi ferculorum miſſus ante cœnam dicebantur, qui & iterabantur interdum: ſecunda fercula, ipſumque velut ſolidum cœnę, cœna. Turneb. lib. 17. aduer. c. 10.

Antæ, populi Iſtri fluminis accolæ, cōgeneres Sclauinis, quos in Romanas prouincias incurrentes Iuſtinianus per Childibium ducē repulit, & poſt aliquot annos duce Germano ſororis ſuæ filio, ad internecionē fere deleuit, vt merito ab eis nomen Antici vendicauerit. Quapropter Haloander noſter (quem fata ante diem nobis præripuere, non ſine, vt candide fatetur Alc. inſigni ſtudioſorum iactura) recte in tit. Iuſtiniani, pro Attico Anticus reſtituit: in quo bis erratū vulgo eſſe idem Alciat. oſtendit. c. 3. lib. Parerg. 5. Flauij cognomentum de quo infr. in litera I. Haloander non agnoſcit. Spieg.

Ante, Alias ante cauſam cœptam. l. 3 § iudicio tutelæ. ff. de cōtrar. tut. Alias ante cauſam finitam. l. in inſulā. §. fructus. ff. ſol. matr. l. 2. in fi. & ibi Bart. ff. ſi cer. pet. c. cum tu de reſtibus.

Ante aditam hęreditatem, ſic accipere debemus: antequam vel ab vno adeatur hæreditas. Nam vbi vel vnus adiit, competit libertas. Paul. l. cum hæres. ff. de ſtatulib. Olden.

Antecedens inſtrumentum. l. 23. C. de donat. Antecedentes creditores in ordine pignorum l. 7. C. de act. & oblig. Antecedentis temporis. l. 58. §. Teſtamento. ff. de admin. tut.

Antecessores ſunt iuris Doctores, magiſtri & profeſſores: quod & Heſych. his verbis docet: ἀντικήνσωρ ὁ τοὺς νόμους μιμάσκων, vbi tamen corrupte Anticenſores vocat. Horū fit mentio in conſt. omnem. procem. Pandect. & l. 2 §. quæ omnia. de vet. iur. enucl. Hoc titulo cohoneſtati fuere Theophilus Inſtitutionum Iuſtiniani paraphraſtes, & Iulianus Patritius Nouellarum Græcarum eiuſdem principis fidus interpres.

Antecessores etiā Tranquillo in Vitellio dicuntur præcurſores, Gallis *Auantcoureurs*, vt & apud Mauriciū. Horum dicit eſſe ante agmen ire, loca caſtris metādis idonea deligere & vias, quib. duci cōmode exercitus poſſit videre. Vide & apud A. Hirtium in lib. de bell. Afr. Prat. Alc. lib. diſpunct. c. 12. de interpretatione huius verbi dubitat, ſed eam veriſſimā eſſe neutiquam ambigendum, vt ij ſcil. anteceſſores dicantur, qui publice iura profitentur, id quod manifeſte probatur ex inſcriptione procemij ff. in quo Imperator prçcipit formam, modum & methodū docēdi. Nam ſcribitur epiſt. illa Theophilo, Dorotheo, Theodoro, Iſidoro, Anatolio, Thallælæo, & Cratino anteceſſoribus. Sed omnem dubitationem ſubmouent verba eius epiſtolæ, paulo poſt principium, ibi, Sed cum vos, & omnes poſtea profeſſores legitima ſcientia conſtitutos, etiam hoc oportuerat ſcire, quid & in quib. temporibus tradi ſtudioſis neceſſariū credamus, vt ex hoc optimi atque eruditiſſimi efficiantur: ideoq; præſentem diuinam orationē ad vos præcipue faciēdam ex ſtimauimus, quatenus tā prudētia veſtra, quam cæteri anteceſſores, qui eandem in omne æuum exercere maluerint, noſtris regulis obſeruatis, inclytā viam eruditionis legitimę poſſint ambulare. Idem etiam deprehēdi poteſt ex verbis Iuſtiniani in l. 2. C. de vet. iur. enuc. ibid. Et Dorotheum virum illuſtrem & facundiſſimum anteceſſorem, quem in Berytienſiū ſplendidiſſima ciuitate leges diſcipulis tradentem, propter eius optimam opinionem & gloriam ad nos deduximus, participemq; huius operis fecimus. Et paulo poſt, Nec non & Cratinum virum illuſtrem & Comitem ſacrarum largitionum, & optimum anteceſſorem huius almæ vrbis conſtituimus. Nam in vrbe Conſtantinopolitana, & in oppido prædicto Berythienſium iura pubice docebantur, vt legitur in §. hæc autē tria, in proœ. ff. nec diſſentio ab accuratiſſimo Haloandro, eos dictos eſſe à præeundo diſcipulos, & quaſi porrecta manu in penetralia iuris deducendo. Id enim ſignificare verbum Græcum, à quo deducitur illa dictio Græca, paredri, clariſſimum eſt. Eſt ergo trāſlatiue formatum, & per metaphoram à præeundo, in quo ſignificatu diximus paulo ante magiſtrum accipi eum, quem vt exēplum ſequimur in re aliqua. Cæterum vir doctiſſimus Hadr. Turneb. lib. 8. adu. c. 19. anteceſſores homines legum peritos & iuris dici exiſtimat, etiam ſi non ſint profeſſores ab honore, quo aliis qui ius non didicere antecedant, ſic Apoſtolorum principes, Tertull. Anteceſſores vocat, vt lib. 5. aduerſus Marcionem, quum Paulus ſciret ſe non in vacuū cucurriſſe, quum dexteras ei darent anteceſſores, & lib. 1. tunc primum cum anteceſſoribus Apoſtolorum conferebat. Balduinus in proœm. Inſtitut. exiſtimat hanc vocem effictam imitatione Græcorum apud quos προηγεῖσθαι per metaphoram ſignificat præeundo & docendo deducere diſcipulum in alicuius artis penetralia, quaſi dicas προοδηγεῖν, &c.

Antecessor prior magiſtratus, cui alter ſuccedit: qui alibi Deceſſor dicitur. Ciceroni ſemper Prior. Paulus l. 55. ff. de iud. Edictum quod ab anteceſſore datum eſt, in numero trium edictorum connumerari debet plane, licet omnis ab anteceſſore numerus finitus ſit, ſolet ſucceſſor vnum edictum dare. Hotom.

Anteferri, clauſulæ cuius mentio fit in c. quodā de præb. in 6. & c. autoritate de conceſſ. præb. eod. lib. vim explicat Felin. in c. cauſam, & c. de reſcrip. in antiq. Prat.

Antepilani, Liuio dicti haſtati & principes in legione, quod eſſent ante triarios, qui Pilani vocabantur, vt Varro de ling. Lat. docet: quem refert & ſequitur doctiſſ. Turneb. lib. 11. aduerſ. cap. 27.

Antestari quid ſit demōſtrat Acron his verbis in Serm. Hor. lib. 1 Sat. 9. Denunciantes litem anteſtatos habebant, quibus præſentib. conueniebat, vt autem illis tertio vellerent. Solebant enim teſtium aures tenere, & ita dicere: Memento quod tu mihi in illa cauſa teſtis eris, quod eſt Anteſtari. Aliter, olim qui anteſtabantur, auriculam contingebant. Ideoque Poeta ait,

Libenter auriculam obtulit.

Aliter: Anteſtari, i. e. teſte vti, quod iudicij cauſa volo manū iniicere. nam hęc erat conſuetudo, ſi quis vadato non paruiſſet, ei aduerſarius aliquem de præſentibus anteſtabatur, i. e. tangebat eius aurem, & dicebat, licetne anteſtari? ſi reſpondiſſet ille, licet: tunc iniicibat vadatus manum in eum qui non paruiſſet, & ducebat in iudicium: alitęr ſi iniiciſſet manum, iniuriarum poterat accuſari. Hæc Acron & Porphytius fere in eandem ſententiam. Horat. eo loco.

Et qui tu non turpiſſime? magna
Exclamat voce, & licet anteſtari? ego vero
Oppono auriculam, rapit in ius.

Plautus in Curcul.

Licet anteſtari? M. non licet.

Ph. Iupiter te male diſperdat miles, inteſtatus viuito: Hoc in prætermiſſ. Et ſic quidem aliud m hi in effectu ſignificare videtur anteſtari, quam teſtibus vti, vel, vt Plautus ait, reſtes facere, quando actor in reum manus iniicere volebat. Plaut in Curcul.

Ne facias teſtes, neque equidem tibi debeo quicquam.

Quin & Caius cum de illis ageret, qui neque ſequuntur, neq; dicuntur, in reum manus inicí ſolere, reum manibus tener ſcribens, indicare viſus eſt: Solutum, inquit, non intelligimu eum, qui licet vinculis liberatus ſit, manibus tamen tenetur c. 48 de verb ſign. Quod ſi anteſtatus non eſſet actor, & manum inieciſſet, iniuriarum, vt exiſtimat Acron, reus conſtitu poterat. Hinc illud Plauti in Curcul.

Hoccine pacto indemnatum, atque inteſtatum me arripi;

Nec immerito, qui enim non reluctantem trahit, aut rapit inferre videtur. Proinde ne ſine iuſta cauſa, ſic in aduerſario ſæuirent actores, lege conſtitutum reor Decemuirali, vt qu ſine anteſtatione in reum manus inieciſſet, iniuriarum poſ ſet conueniri. Nec vero huius anteſtationis ſolēnitas in tan tum ab aliorum teſtimoniorum iure diſcedebat, quin vt teſtimoniis reliquis, ſic ab anteſtatione ſerui repellerentur Plaut. in Curcul.

Seruon' anteſtari?

Ph. Vid. C. Hem, vt ſcias me liberum eſſe.

Porro vt quis in ius raperetur, non ſemper opus anteſtation fuit: nam ſi reus improbus eſſet, & inteſtabilis, vt ſunt lenones, fures, & id genus alij, ſine anteſtatione ad prætorem ra piebatur: id quod doctiſſimus præceptor meus Hopperus i eruditiſſimo ſuo de iuris arte lib. 3 annotauit. Vtilius ſiqui dē erat, plagiarios, & fures priuata manu, ciuiumq; concurſ ad prætorem ſine anteſtatione rapi, quā ſub prætextu ſecur tatis tranquillitatiſq; publicæ, tergiuerſatione, rapinis, pl giis, aut furtis indulgere. Quod cū ita ſit, mirum nemini pr fecto videri debet, in improbos huiuſmodi homines man etiam ſine anteſtatione iniici conſueuiſſe. Sic Lyconidem a doleſcentem aulę quadrilibris furem ſuſpicans Euclio, in it rapere viſus eſt voluiſſe, apud Plaut. in Aulul. Niſi referes. Quid tibi ego referam? E. quod ſurripuiſti meum. Iam equ dem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dica Nam quod nullam hic ſuperſtitum optauerit præſentiā Eu clio, quod nullum viatoris implorauerit auxilium, hinc p teſt probabiliter argui, communi iure, in eum quem fure eſſe non dubitabat adoleſcentem manus iniicere Euclione potuiſſe. Similiter in Perſa, cum in Dorpalum lenonem m nus iniiceret Saturio Paraſitus, interrogatus à Lenone, an anteſtaretur, reſpondit:

Tua

Tuane ego cauſa carnifex
Cuiquam mortali libero aures atteram,
Qui hic commercaris ciues homines liberos?

Rurſus in Rudente, cum Labrax leno à Pleuſidippo in ius vocaretur, ſic eum interrogabat Pleuſidipp.

Rapiet hinc obtorto collo mauis, an trahi?
Vtrumuis opta dum licet.

Cumque ſe neutrum velle leno reſpondiſſet, ſubiecit ſtatim Pleuſidippus.

Abi ſane ad litus curriculo Trachalio,
Iube illos vrbem ire obuiam ad portum mihi.
Quos mecum duxi, qui hunc ad carnificem trahant,
Ego hunc ſceleſtum in ius rapiam exulem.
Age ambula in ius. L. quid ego deliqui?
Et paulo poſt: Obſecro ſubueni mi Charmides,
Rapior obtorto collo. Ch. quis me nominat?
L. Viden' me vt rapior? Ch. Video, & inſpecto lubens.
L. Non ſubuenire mihi audes? Ch. Quis homo te rapit?
C. Adoleſcens Pleuſidippus.

Cæterum ſi honeſtior eſſet perſona quam vt eam rapi conueniret (erant enim qui in ius vocati, duci, aut rapi, ne medio quidem anteſtationis poterant, vt ex Epigraph. l. 48. de verb. ſignif colligimus) diem ei dicebat, cumque promiſſa pœna, quam multam Plautus appellat, datiſve, ni prædia poſſideret, vadibus vel pignore dimittebat. Plaut. in Capt.

His diem dicam, irrogabo multam.

Nam quod lege cautum fuiſſe diximus, in ius vocati, vt irent, præter illud edicto ſic interpretatus:

In ius vocati vt eant aut ſatis vel cautum dent.

Quod enim certos præſeſſionum haberet dies, quibus poſtulationibus, quibus etiam cognitionibus vacaret. lib. 4. Variorũ demonſtrabimus Manus in aduerſarium iniciendi opportunitate actores fraudare diutius prætori iniquum videbatur. Proinde conceſſit agere volentib. aduerſarios ſuos vadari h. e. in ius vocare, vt in pœnam ſtipulantibus actoribus promitterent, aut ſatis vel cautum aliquo modo darent, prædiave poſſiderent, manus iniectionẽ paterentur, & medio anteſtationis, vel ad prætorem, ſi is poſtulationibus operam daret, ducerentur: vel ſi aliis negotiis occupatus eſſet Prætor, in carcere proxima poſtulationum die in iure ſiſtendi cauſa adſeruarentur. Plaut. in Perſa: Vadatur hic me. P. Vtinã vades Deſint, in carcerẽ vt ſis. Quod etiam de his, qui neq; ſequuntur, neque ducuntur, Caius annotaſſe viſus eſt, d l. 48. de ver. ſign. Ac ne eũ, inquit, intelligimus ſolutum, qui in publico ſine vinculis ſeruatur. Per publicum enim carcerem ſiue cuſtodiam intelligi, illud Plauti in Amphyt. liquido demonſtrat. Ita peregre aduenıens, hoſpitio publicitus accipiat. Reuard. c. 5. ad leg. XII. Tab. & ante eum Iac. Cuiac. lib. 7. Obſeru. cap 16.

ANTESTATVS is erat, qui teſtato, id eſt, teſtibus adhibitis conueniebatur: ſicut denunciatus dicitur, cui fit denunciatio, leg. venditor. de re iudic. Eadem ratione apud Caium lib. 1. Inſti. tit. 6. pater fiduciarius Anteſtatus dictus eſt olim. Nec vero Anteſtati dicuntur ſuperſtites, ſiue teſtes, & Anteſtatorum non attrectatur auris, ſed teſtium. Lex Baiuuaria: Teſtis, inquit, per aurem trahi debet. Prat.

ANTESTATO opponitur inteſtatus, i. teſtato non conuictus apud Plau. in Curcul. 15. Hoccine pacto indemnatũ atq; inteſtatum me abripi? Prat. Vid. Cuia. 7. obſ. 16 Goth. ad l. 64. de verb ſign.

ANTEVERTERE ſupplicium, leg. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ.

Ἀντεξετάζοντες τὰ γράμματα, comparatores literarum. Gothof. ad nouel. 4. cap. 2. verb. iuſiurandum præbere.

ANTHEMIVS Mathematicus, cuius meminit Goth. ad l. 12. §. 1. C. de ædific priuat.

Ἄνθρωπος Reſpublica æſtimatur ὡς ὁ μακροχρόνιος ἄνθρωπος. 7 Prin. 48 Goth. ad l 56. de vſufr.

ANTIADES & pariſthmia Græcis dicuntur, quæ ſunt Latinis tõſillæ, & sũt inflãmationes circa eas partes, quę mela, i. e. poma, à recentioribus vero amygdalæ appellantur. Celſus lib. 7. c 12. Tonſillas, quę poſt inflammationem indurueruunt, Græci ἀντιάδας appellant. Idem lib. 1. c. Tonſillas, & lib. 2. c. 1. Granduras vocat Galenus lib. 6. Decameridõ. Hortulanum, inquit, à vulua, & antiadibus, & pariſthmis ſuffocationem patiẽtem. Idem vero lib. 10. de medic. ſimplici, pariſthmiis, ſiue faucib. vuluę, & antiadib. Vlp. l. quærit. 14. §. ſi quis 8. de ædil. ed. Et ſi quis habeat antiades. & ſi antiades ſunt, quas exiſtimo, i. inueteratas, & quæ iam diſcuti non poſſunt, vtrobiq; mendũ eſt: Antiachæ pro Antiades Accurſius faucium tumores exponit, non tamen dicit. quos tumores: quod vero ſubdit, vt ſcrofulę, omnino falsũ eſt, cũ ſcrofulę ſint apud iuniores medicos quę ab antiquis dicuntur Chœrades Græce, Latinis Strumæ. Nebriſſ. vide & Rhodig. lib. 4 c. 2. & Paul. Æginetam lib. 6. c. 50.

ANTIAS nomen eſt, tam morbo quam particulæ accommodatum: vnde Plin. Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ. Ab Ariſtot. in 1 de hiſt. anim. παρίσθμια vocantur. Prat.

Ἀντιβίβλιον, libellus reſponſionis, Goth. ad Nou. 53. c. 3 § 2. verb. qui appellatur reſponſionis.

Ἀντιπλάνθαρος, nauigij genus, vide Gothof. ad Edict. Inſt. 13. cap. 15. poſt princ.

ANTICIPARE ſupremũ iudiciũ cõſiliis, l. 8. in pr. C. de in off. dõ.

ANTICIPATA res lite, id eſt, conteſtata, l. 2 de vect. anticipati tractandi, Suet. in Claud. cap 21.

ANTICVS cur Iuſtinianus dictus vide Antæ populi.

ANTICATEGORIA, recriminatio dicitur, ſiue mutua accuſatio. Et fit, aut cum litigatores idem crimen inuicem tentant; aut aliud atque aliud Budæ.

Ἀντίχρησις quid ſit, docuit Alciat. lib 2. diſpunct cap. 3 & ex eo Spieg. poſt vtrumq; Cuiac. lib. 3 obſ 35. Appellant autem Iuriſconſulti ἀντίχρησιν, cũ conuenit, vt pecunia debitor vtatur, fruatur & creditor loco vſurarum percipiat fructus pignoris, eoq; interea ſimiliter vtatur, fruatur. Papin. leg 1 § pacto. de pignor. meminit cuiuſdam pacti, quo placuit, vt creditor fructus hypothecarũ vſuris cõpẽſaret fini legitimæ vſuræ, ta ẽq; conuentionẽ vtilem eſſe ait. Modeſtinus quoq; mentionẽ facit ſimilis conuẽtionis, vt creditor pignus in pecuniæ ſuæ cõpẽſationem certo tempore poſſideat, & fructũ capiat, leg. 39. de pignorat. act. Deniq; Paulus meminit pignoris, quod in vſu creditoris eſt, volũtate debitoris l. 9 §. vlt. de ſupel. leg. Sed & in reſcriptis principũ legimus, interdũ poſſeſſionem ea lege creditori obligari, vt fructus in vicem vſurarũ conſequatur. Itẽ pecuniã ea pactione mutuo dari, vt vice vſurarũ creditor domũ debitoris inhabitatet, l. ſi ea lege, l. ſi ea pactione. C de vſur. Martianus ſcribens de formula hypothecaria, duobus locis hanc pignoris conuentionẽ appellat ἀντίχρησιν, l. 11. § 1. de pign. l. ſi pecuniam, de pign. act. & pignus nihilominus dici poſſe ait, & hypothecariam actionem competere; & ſoluto debito pigneratitiã actionem: videturq; ἀντίχρησιν, etiã deſcribere, cũ ait ita dici, vbi creditor retinet poſſeſſionẽ, donec illi pecunia ſoluatur, & in vſuras interea fructus percipit. Non eſt abſurdũ vt vſura alterius rei ſit & generis, quã ſors ipſa. Sed multo erit iuſtior ratio ἀντιχρήσεως, ſi ad modũ & (vt Papinian. loquitur) finẽ legitimæ vſuræ reuocetur. Quid enim alioqui ſi cũ centũ aureos mihi mutuo dederis, fundũ pignori acceperis, qui quotãnis ſolebat fructũ viginti aureorũ reddere? Certe iniuſta eſſet ἀντίχρησις, & in fraudẽ legitimę vſurę cõtracta videri poſſet Quanquã propter incertũ fructũ leges patiãtur, vt ſi forte fructus excedãt modũ vſurarũ, nihilominus creditor eos habeat, tanquã periculi preciũ, cũ etſi minus fructuũ naſceretur, eo tamen contẽtus eſſe deberet, l. ſi ea lege C. de vſur Illud etiam notandũ ex Nouel. 32. 33. & 34. ſi nobis res ſit cũ agricola poſſeſſionũ eius, aut ouiũ, aut mancipiorum ἀντίχρησιν, facere non licere. Etiã illud Iuſtinianus adiungit, ſolid. 8 duntaxat partẽ modij in ſingulos modios & in ſingulos vnã ſiliquam quotãnis ab agricolis vſurarũ nomine accipere licere. Bal. in tract. de pig. & hypot. ca. 16 Differt autem ἀντίχρησις ab vſuris hoc modo: Pacto cõſtituitur ἀντίχρησις, vſuræ ſtipulatione. Item Anticreſis perimitur nuda oblatione ſortis. vſurę nõ itẽ, l. ex prædiis. C. de vſuris Ἀντίχρησιν ſimiliter ab agricola paciſci non licet, vſuras ſtipulari licet: Cuiac. in expoſ Iuſt. d. Nou. 32. poſt pr. Adde Balduinum commen. tit. de pig. & hypth c. de antichreſi. 16.

ANTIDORVM, doni redditio eſt, ab ἀντὶ re, & δῶρον, donũ. Vlp. de pet. hæredit. ſed & ſi. Plane ſi antidora acceperunt, dicendum eſt, eatenus locupletiores factos quatenus acceperunt. Obſeruãdum autem, ab ἀντὶ Græca voce, quod eſt contra, viceuerſa, pleraque produci, vt antidorum, anticategoria, antichreſis, antipelargia, antiferna, antipeponthos, antipocha, antigraphe. Eleganter autẽ diffinit genus quoddã eſſe permutationis. Et remunerandi obligationẽ cenſet naturalem. Spieg.

Ἀντιδιαστέλλειν Græci dicunt, quod nos replicare, ſicut & ἀντιπαραγραφὴν, quam Latini Replicam.

ANTIDOTVM, medicamentũ eſt, quo nos cõtra venenum præmunimus. Paul. ff de penu. leg l. non omne. Quæ, inquit, in numero antidotorum non eſt. Item de contrah. empt. l. quod ſæpe Antidota inquit, & alia quædam ſalubria medicamina.

ANTIFERNA, bona ſunt, quę à marito viciſſim loco dotis adſeruntur in matrimonium nam φερνὴ dotem ſignificat: vnde & Parapherna vocantur bona, quę mulier vltra dotẽ ſibi habet. Spieg. His autem proxima ſunt θεώρετρα & ὑπόβολα, de quibus Conſtantinus Harmenop. ſcribit, vnde & Hypobolica inſtrumẽta apud Sid. Apoll. lib. 7. Epiſt. quanquã ſunt qui legant Hyperbolica: alij quidam parapherníca, omnino male. Cuia. not. ad tit. Vlp. de dotib. tit. 6 Et in lib 5. obſeru. & emend. c. 4. idem Cuia. inquit, his verbis: Donatio propter nuptias, eſt dos mariti, atq; ideo quę donãtur propter nuptias, ἀντίφερνα, i. e. tanquam ex altera parte doti reſpondentia vocantur, l. vlt. C. de don. ante nupt. vel pro nupt. Ea in dotẽ à muliere plerũq; redigebantur, l. generaliter. §. hoc obſeruari. C. de ſec. nup.

ANTIGRAPHEOS Bud. vocat; quos Galli Contrarotulatores dicunt. Hoc vocabulum Cæſ. Maximilianus, & pleraque alia quæ miniſtros Principis indicant, è Gallico in Germanicum tranſtulit *Contraliər, Graffier, Quartier, Forier, mantzier, Trapetzier, Guardier*, atque iis ſimilia, Spieg.

ANTINOMIA, legum contrarietas ab ἀντὶ contra, & νόμος, lex. C.de vet.iure enucl.l.Deo auctore: nulla inquit Iuſtin in omnib prædicti codicis membris antinomia. Et paulo poſt, per ſuum vitium antinomias induxerunt. Nebr.Zaſius, in diſſoluendis antinomiis apud Iuriſcoſſ. per Budæum haud temere obſeruatis, multum operæ impendit. Sed veritas eſt, multas leges ſcriptas, ſibi implacabiliter eſſe inuicem contrarias, teſte Oldendor. qui recte tradit, tunc poſtremam ſequi nos oportere, memores ſemper mutationum quas circumſtantiarum diuerſitas exigit. Exemplo ſunt nouiſſimi iuris conſtitutiones.

ANTINOMIAM veteres magis appellabant conflictum duarum legum quæ non natura, ſed caſu aliquo pugnabant propter aliquam circumſtantiam: vt cum duæ theſes in vna Hypotheſi confligunt. Tales Antinomiæ non poſſunt non ſæpe incidere. Sed Iuſtinianus Antinomiam vocat leges natura ſua pugnantes, & omnino contrarias: quę certe ferri nullo modo debent. Ergo eas tolli iubet. Balduin.

ANTIOCHENI, l 2.C.de paſcuis publ.& priua.

ANTIOCHIA reſtaurata à Iuſtiniano Theopolis nomen aſſumpſit. Vide Cedrenũ 2 anno Imperij Iuſtiniani. Cuiac.8 obſ.21. & ad Nouel.7.in fi Gothofr.ad l.6.§.4 C.de ſumma Trinit.

ANTIOCHIA metropolis eſt Syriæ, l.37.ff.de reb.auct.iud. Gothofr.ad l.1.C.de offic.com.orient.

Ἀντιπατπιανικός, quid ſit, vide Goth.ad rub.ff.de reb.credit.

ANTIPEGMATA ſunt valuarum ornaměta affixa antis. Turneb. 8.aduerſ.9. Gothof.ad l.12.§ 25.de inſtruct.vel inſtrum.leg.

Ἀντιπελαργία, dicitur, quaſi Ciconiaria lex, qua liberi parentes alere iubentur. πελαργὸς enim Græce Ciconia dicitur. Hæ enim parětes ſuos ſenio cõfectos alunt, ac volatu imbecilles, alis ſuis ſubuehũt. Hinc verbũ ἀντιπελαργεῖν, quod eſt promeretib gratiã in těpore referre. Bud.in annot.ad l.1.de iuſt.& iur.

Ἀντιπεπονθὸς, talio dicitur, quod genus iuris (de quo infra latius) Ariſtoteles improbabat, nec legitimo iuri, nec ei, quod in ciuilitate verſatur, conuenire ait Bud.in l.ius ciuil eod.tit.Spieg.

Ἀντίφερνα, ſunt, quæ dantur vxori dotis nomine propter dotem: l.vlt.Cod.de do.propter nupt. Goth.ad l.9.§ de iur.dot. Vide ſupra Antifetna.

Ἀντιφωνήτης, Reſponſor: Ἀντιφώνησις, conſtitutum, Gothof. ad Nou.4.c.2.verb.mandatoribus & ſponſoribus.

ANTIPOCHA vide Apocha.

ANTIQVA Emphyteuſis eſt, quæ habet originem ab aliquo aſcendente. Gothof.ad rubr.C.de iur.emphyt.& ad l.3 C.eod.

ANTIQVA actio, ex lege XII.Tab.deſcendens, l.23 §.tignum, ff.de rei vindicat.

ANTIQVA obligatio.i.e.priſtina l.21.§.ſi metu.ff quod met.cauſ.

ANTIQVARE, Feſto eſt morem priſtinum reducere. Antiquare legem, eſt ipſam abrogare, improbare, tollere Ciceroni 3. de legibus. Vos item, vt audio, legem antiquaſtis, ſiue tabellas. Liuius li 3 Profertur tempus ferendæ legis, quam, ſi ſubiecta inuidiæ eſſet, antiquari apparebat. & l.15 C.de ſacroſ.eccl.& l. fin.C.de edict diu.Hadr.toll. Moris enim erat Romę, cum rogatam legem improbarent, & repudiabant, in tabula ſcribere A literam, qua notula ſignificabatur Antiquo, Prat. Cæterum populus Romanus proprie antiquabat legem quæ non perferebatur. Quo ſenſu antiquatam fuiſſe Tribunitiam rogationem de Veios commigrando, ſcripſit li.5. Liuius. Quæ autem ſemel perlata iterum tollebatur, illa abrogari dicebatur. Lex inquit Vlp. aut rogatur, i.e. fertur, aut abrogatur, i.e. prior lex tollitur, Schar.ex Ræuardo ad ll.XII.Tab c.1 &c.

ANTIQVARIA ars apud D Hieronymũ, Epiſt ad Florentinum Ver. Gloſſarium Antiquarium καλλιγράφον interpretatur.

ANTIQVATVR autem lex, non ſolum quæ nimia vetuſtate cõſeneſcit, ſed & quæ recens & nuper nata, aut non obſeruatur aut ſane non ad longum tempus. Velut lex feratur vt omnes nomina ſua quotannis deferant apud magiſtratum, id ſemel atq; iterum & tertio, aut etiam ſæpius factum, ſi poſt omittatur, deſuetudine lex illa antiquabitur & voluntate omnium obſoleſcet, atque tempus ipſum tandem affecet, vt impunitum ſit ei non parere. Connan.lib.1.cap.10.num.9.

ANTIQVARIVS qui verbis ab vſu remotis vtitur, quive vetuſtiſſimos auctores ſcrutatur. Suet.in Aug c.68. Iuuen.Satyr.6.

Ignoto q; mihi tenet antiquaria verſus. Prat.

ANTIQVARII etiam erant qui bibliothecæ codices componebant, vel pro vetuſtate reparabant, vt docent Impp.Conſtit l. 2.in pr. C.Th.de ſtud. lib. vrb. Rom. lib. 14. C.T.quo etiam ſenſu accipiuntur in l.hac parte 10.C.de prox.ſacr ſcrin.Pr. Cuiac autem inquit, Antiquarij ſunt librarij ſiue ſcriptores librorum, l 2 C.Theod.de ſtud.lib.vrb.Ro.Sidon.Apollinaris, epiſt.16.lib.9.licet antiquariũ moraretur inſiccabilis gelu pagina. Auſon.in Epiſt.ad Probum P F.P.oblata per antiquarios mora. Cuiac.in l.hac parte.C.de prox.ſacr ſcrin.&c.lib. 12.vide autem & Turneb lib.aduerſ.18 c 28. Auguſt.de verb. Dom Serm.44 Quemadmodum qui videt literas in codice optime ſcripto, & non nouit legere, laudat quidem antiquarij manum, admirans apicum pulchritudinem.

ANTIQVIOR dicitur clarior, & potior Paulo l. poſtliminium. 19.§.transfugæ.in fin.ff.de capt.& poſtli.quo etiam ſenſu ſæpiſſime inuenitur apud claſſicos rerum ſcriptores. Cic. Antiquiorem (inquit) Deiorato fuiſſe laudem & gloriam, quam regnum & poſſeſſiones ſuas. Pratei. Hotom.

ANTIQVVM ius apud iuris auctores varie accipi, ſpectarique liquet ex ſubiectis. Nam interdum pro iure gentium, quod cum humano genere natura prodidit Gaio l.1.ff.de acq.rer do §. ſingulorum.Inſt.de rer.diu. Antiquum ius etiam dicitur, quod ex leg.XII.Tab deſcendit l.in rem.24 §.tignum ff.de rei vind. quę antiquę leges adpellantur ſiue antiqua lex Vlpiano l.2. §.1.ff.de noxa.& D Antonino Imp.l 1.C.de except Dicitur & antiqua prudentia.l.pen.in fi.C.de Conſt.pec.Ar.in l.Gallus, 29.§.ſi eius, ff.de lib.& poſth. antiquum ius accipitur pro eo, quod legem Velleiam præceſſit: Briſ.id quod de iure à Gallo inducto accipit Accurſius ad Gallum, quod & Bart.& Bald. & Iaſ.probant. Idem videtur ſenſiſſe Alciat. ibid.& res ipſa docet. Apud Vlp.vero in l.1. § ſi nemo.& l.2. §.ſi mater.ff.ad S.C.Tertyl.accipitur pro eo iure, quod Senatuſconſulta Tertyllianum & Orphitianum præceſſit. Sed an hoc de XII.Tabul.intelligendum eſt? an de poſteriore? & de XII Tabulis accipiendum putem cum Accurſio ad d.§.ſi nemo. Apud Celſum in l pater 29 in fin.ff.de leg.2. Sunt qui putent accipiendum pro eo iure quod eſt ante Legem Iuliam & Papiam: quo etiam modo ſumendum aiunt in Epit. Vlpiani tit.17. & 18 In Papiniani reſponſo l Seia. §.fin ff.de don.cauſ.mort ſignificat id ius quod Seueri conſtitutionem præceſſit Accurſ. ius alimentorum interpretatur. Prat. Briſſ.

ANTIQVVM ius in l.liberos.C.de collat.quod anteceſſit conſtitutionem Anaſtaſij Antiquum ius in l.vnic.C.vnd.vir.& vx. intelligitur Accurſio interprete d.l vnic. ff.eod. Equidem de lege Romuli accipiendum putem. Hic enim ita lege cauit: Filia, vti patri ita defuncto viro, hæres eſto. Halyc.lib.2.Prar.

ANTIQVITAS vltra hominũ memoriã cõparatur ſeruituti cõſtitutæ, l.1.C.de ſeruit. Poſt těpus, quod memoriã excedit, nõ eſt opus allegare tit.c 1.de præſcr.in 6.vbi gl.in verb.nihil. Prat.

ANTIQVVM ius querelam inofficioſi ſignificat: l.1 in fi.ff.quis à par.man.fit. Cuia. ius antiquũ intelligendũ putat reſpectu cõſtitutionis nouę, de qua in l.vlt.C.Theod.de legit.hered Briſ.

ANTIQVITATIS nihil ignorandũ eſt. Inſt.de teſta.§.1.cum hoc pugnat, quod ait Imperator; veteris iuris prolixitatě ſcire, nõ eſt neceſſariũ, l.vnica, §.& hoc locũ C.de caduc.tollend. Conciliatio: vt quod vel tollitur, vel reformatur, non ſit incognitũ, oportet ea in parte antiquitatem noſſe, d.l.vnic.§ & cum tripl.ci. Ad declarationem vel confirmationem iuris antiquitas vtiliter inueſtigatur, l.ideo quia & l.ſequ.ff.de legi.alioquin ad definitionem cauſarum, antiquitas iuris abrogati, nullo modo eſt allleganda, l.vnic.in pr.C.de lat.li.tol.Prar.

EX ANTIQVITATE temporis, cuius initium non apparet, introducitur conſuetudo, quæ habet vim legis, & conſtituti, l.1 §. fin.& l.2.in princ.ff.de aqu.plu.arcen.l.hoc iure, §.ductus ff. de aqu.quotid.& æſtiu. Talis antiquitas non minorem habet vim in ſuo genere, quam iuſſus Imperatoris, vt ait Andr de Iſernia tit.quæ ſint regal.in vſib.feu.Prat. Antoninus & Seuerus quoties in libris legitur, mendum eſt inſigne, pro eo quod eſſe debuit: Antoninus & Verus, tum ex codicibus illis vetuſtis Florentinorum, tum etiam ex ipſa temporum hiſtoria.

ANTIQVITAS Romanorum intelligenda eſt de tempore, quod Conſtantinum principem anteceſſit. Enimuero quæ in nouiſſimis libris C.leguntur, nihil fere antiquitatis redolent. A recentioribus namq; Græcorum moribus ſumpta ſunt: & ob id magna ex parte non intelliguntur. Old.

ANTIQVITATEM accipere oportet, ab introductione XII. Tab.ad tempora vſque Iuriſconſultorum, qui vniuerſum ius quotidie in melius reformarunt. l.2.§.deinde ex his legib.& §.poſt originem ff.de orig iur Nouel.de his qui nupt.iter.§. atque hoc primum: Conſt 22 Old.

ANTISTES à Iuſtiniano in §.nos autem. Inſtit de Attiliano tutore, dicitur Epiſcopus, quod primus illius diœceſis ſacerdos ſit. Sunt enim apud antiquos Antiſtites primarij cuiuſque templi ſacerdotes, & ita accipiendi ſunt in l.ſi quenquam, & in l.decernimus.C.de Epiſc.& cleric. Alibi autem ſacræ legis antiſtitem appellarunt Arcadius & Honorius Impp.ſacræ legis primarium doctorem, ſicuti Diocletianus liberalium ſtudiorum antiſtites appellauit in l.1. Cod.de decret.decur.lib. 10.ex Aldobrand.d.§.nos autem: Adde Gellium lib.13.c.19. Antiſtes Sapientiæ apud Plin.lib.7.c.1.

ANTISTIVS Labeo, inſtitutus à Trebatio, de quo vide l.2 §.poſt hoc, ff.de orig.iur. Fit eius mentio apud Suet.in Aug.c.54. A.Gell.l.13.c.10.& 12. Eius libris, qui poſt mortem editi ſunt, Poſteriorum nomě inditum, idem Agellius ſcribit. Cõmentarios quoq; in leges XII.Tabb.ſcripſit, vt idem teſtatur Agel.lib.1. c.12. Citatur & à Plutarch. ἐν αἰτίοις, vbi tamen Ἀντίσιος λάκων perperã pro Ἀντίστιος λαβέων, vulgo ſcribitur. Labeo e i m lib. 1. Prætoris vrbani citatur in leg.19.D.de V.S. Hunc ob præfractam in ſententiis in Senatu dicendis libertatem, qua ne Auguſto quidě ipſi cedebat, inſaniæ notat Horatius Imperatori ſuo

ſuo blandiens, aſpergit Satyr.3. lib.1. Serm. ad quem locum vetus interpres, Marcus ait: Antiſtius Labeo, iuriſperitus memoratæ libertatis, multa libere contra Cæſarem dixiſſe & feciſſe dicitur, ab eo latas leges contumaciter reprehendens: Quare in gratiam Auguſti eum ſic carpit, & inſanum nominat: qua in re quàm fuerit Atteio Capitoni ſuo diſpar, Tacit. lib.1. docet. Briſſ.

Antoninus à ſenatu Pius eſt cognominatus, inquit Iulius Capitolinus, vel quod ſocerū feſſa iam ætate manu præſente ſenatu leuauerit, vel quod eos quos per malam valetudinem Hadrianus occidi iuſſerat, reſeruauit. Hic quum annos 24 imperaſſet morbo periit, anno ætatis ſuæ 70. & quaſi adoleſcens deſideratus eſt. Eiuſque ſingulari virtute & incredibili quadam pietate factum eſt vt ad quamplurimos Imperij ſucceſſores, nullo licet ſanguinis vinculo iunctos, nomen Antonini velut hereditarium tranſiret. Quo nomine etiam Imperatores quoſdam prænominis cognominiſq; loco vſos eſſe ex diuerſis antiquitatum monumentis conſtar. Siquidem poſt obitum Antonini Pij fuiſſe nomen Antoninorum tam amabile, teſtis eſt Ælius Lampridius vt qui eo nomine non vteretur, mereri non videretur Imperium. Vnde etiam nonnulli & Seuerum, & Pertinacem, & Iulianum Antoninorum prænominib. honorandos putant. Vnde poſtea duos Gordianos patrem & filium Antoninos etiam cognominatos falſo traditum eſt. Non enim Antonini, ſed Antonij. vt ex numiſmatib. conſtat, dicebantur Gordiani. Sed aliud eſt, inquit Lampridius, cum prænomen adſciſcitur, aliud cum ipſum nomen imponitur. Nam Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pij. Marcus verum nomen Veriſſimi habuit, ſed hoc ſublato atq; abolito, non prænomen Antonini, ſed nomen accipit. Commodum autem Marcus Antoninum appellauit, atq; ita publicum edidi diem natalis ſui. Iam Caracallam Baſſianum. Antoninum appellatum ſatis conſtat, vel ſomnij cauſa, quod Seuerus viderat, cum ſibi Antoninum ſucceſſorem prædixiſſe ſenſiſſet. Anno demum 13. Antoninum dixit, quando ei Imperatoriam dicitur addidiſſe poteſtatem. Hæc Lampridius: adiiciens inſuper. Getam & Diadumenianum Antoninos etiam appellatos fuiſſe. Ræuard. lib.3. c.10. variorum.

Ἀντιφωνητὴς, Nou.4. Iuſtiniani dicitur, quem nos conſtitutæ pecuniæ reum nominamus.

Ἀντωμοσία propriè dicebatur iuſiurandum rei, ſicuti actoris διωμοσία. Iſocrates tamen περὶ τοῦ ζεύγους etiam de actore dixit ἀντώμνυσθαι, & Iſæus orator de actore & reo viciſſim iurantib. ait, μελλόντων ἡμῶν ἀντόμνυσθαι. Bald. ad ti. de pœn. temer. litig.

Antrum. dixit Hieronymus caueam baſternarum, Gothofr. ad l.12. §. C. de ædif. priuat.

Anuli, vide 5. Annum ſiue vt κατ' ἐτυμολογίαν ſcribit Varro, annuli, circuli ſunt parui, quorum quidam ſignandi cauſa habebantur. l. 74. de verb. ſig. l. argumento. §. ornamenta de aur. & ar. leg. De his intelligitur l. ad teſtium. §. ſi ab ipſo. & §. ſignum, de teſta. l. ſi vnus. C. eod. & alibi. Hinc & Trogus Pompeius lib.43. apud Iuſtin. patrem ſuum ſcribit ſub C. Cæſare anuli curam habuiſſe, & Horat. lib.2. ſerm. Sat.2. Mecœnatem ſub Auguſto. Nam principes habebant annulum, quo epiſtolæ reſcriptaque eorum obſignabantur. Alij organus gratia, d. §. ornamenta. & alibi ſæpe. Prat.

Anuli leues Vlpiano dicti ſunt, qui non excedunt rem quinque aureorum l. diuus, 6. de bon. damnat.

Anulos aureos ferè ſolis ingenuis licuiſſe ſcribit Iſidorus lib. 20. Etymologiarum. Proinde liberti ius anulorum aureorum impetrabant à principe, vt ingenuitatis munia conſequerentur. l. ſed ſi 10. § patronum. ff. de in ius voc. l. cum ex oratione. 44. de excuſat. leg. 1. & tit. ff. de iur. anr. an. l.1. & 2. C. eo. Hoc ius Modeſtin. lib.14. de excuſ. δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellauit. Vid Bud. l. fin. de ſenat. Porro veteres Græcos anulum habuiſſe in digito manus ſiniſtræ, qui minimo proximus eſt, Gell. lib.10. c.10. ſcriptum reliquit. Prat. Briſſ.

Αὐτοδίκιος & αὐτοδίκιος, magiſtratus dictus, qui dicendæ cauſæ aut immunis eſt, aut quouis modo eximitur, Bud. l. vlt. de ſen.

A P

Ἀπαραίτητος, inexcuſabilis. Gothofr. ad Nouel. 8. c.1. §.2.

Apamæa, apameæ Bithyniæ colonia fuit Romanorū, de qua in l.1 § 10. de cenſib. l. vlt. C. de diu. præd. Plin. l.5. c. vlt. inquit: Inthus in Bithynia Colonia Apamea. Cuiac. 1 obſeru 18.

Ἀπαργυρισμὸς idem quod adæratio, quæ eſt taxatio precij. Cuiac. in l. lege repetita. C. de erogat. militar. annon. lib.12.

Ἀπαργυρισμῷ λαμβάνειν, non eſt ſimpliciter pet concuſſionem exigere pecuniam, ſed precium pro annonis, l.7. Cod. de exact. milit. annon. Gothofr. ad Nou.130. c.4.

Ἀπαρὸς τις κτῆσις, fœnea poſſeſſio, Gothof. ad l.17. §.1. in fi. Cod. de ſacroſ. eccleſ. (Prat.

Ape, apud antiquos dicebatur, prohibe, compeſce. Feſto libr.1.

Ἀπενιαυτισμὸς annuum exilium, pœna erat cædis inuoluntariæ apud Græcos, cum interim ab aliquo locuplete homine, cædis perpetratæ expiamentum quæreret, qui eam commiſerat. Quod ſi quem ex conſanguineis eius qui interemptus erat, exorare & placare ſemel potuiſſet, nulla erat cædis inuoluntariæ pœna, vt ſcribit Demoſthenes πρὸς Ναυσίμαχον Eaque venia & miſericordia proprie dicebatur αἴδεσις, quam etiam humaniores quique facile tribuebant. ex Bald. ad Inſt. de leg. Aquil. § vt vim.

Aper, porcus ſylueſtris, animal propter conniuia natum, iuxta Satyrogr. Triphon. vſufructuarium, inquit, venari in ſaltibus vel montibus poſſeſſionis, probe dicitur: nec aprum aut ceruum, quem ceperit, proprium Domini capit, ſed fructus aut iure ciuili aut gentium, ſuos facit l.62. de vſufruct. Spieg.

Aperire viam eſt ad veterem altitudinem, latitudinemq; reſtituere, Vlp. l.1. in prin. ff. de via publ. & itin. public. Briſſ.

Aperire parietem dicitur, qui feneſtram, vel ianuam in eo facit, Paulo & Scæuolæ. l. pen. & vlt §. fin. ff de ſeruit. vrb. præd. Sic aperire pariem cœnaculi eodem ſenſu dixit Alfenus l. habitatores, ff. loc. Prat. Briſſ.

Aperire refugia in l. ſi cuius. 13. §. ſed ſi ædium ff. de vſufr. Aperire puteum, l. fluminum. 24. §. fi. ff. de dam. infect. eſt fodere puteum. Prat. Briſſ.

Aperiri feudum alicui dicitur, cum ei lege defertur: velut domino, cui id ob vaſalli mortem aut culpam committitur, i.e. ad eum reuertitur. lib.2. tit.18. §.1 l. tit 15 & tit.26. §.6.

Aperiri etiam agnato feudum dicitur cum ob vaſalli crimen in non dominum commiſſum agnato lege defertur, lib.2. tit. 31. Pratei.

Aperire, in publicum proferre, l.5. C. quemadm. teſtam. aper.

Aperire, id eſt, publicare, inſinuare. Gothofr. ad l.23. princ. C. de teſtam.

Aperire ſulcum l. qui duo 29. ff de ſeruit. ruſtic præd.

Aperire Nonio eſt ergere, & oſtendere. Prat.

Aperire ſcelus, furtum, coniurationem, adulterium: pro detegere, patefacere. Spieg.

Aperire tabulas ille videtur, qui naturaliter aperit ſiue ſignatæ ſint, ſiue non ſint ligatæ, ſed tantum naturaliter clauſæ: Et ita in edicto quo Prætor aperiri teſtamenti tabulas vetat ante quæſtionem de familia habitam, hoc verbum accipimus. l.3. § quod ad cauſam cum ſequentibus §§ ff. de Senatuſconſ. Sillania. Si in duobus exemplaribus ſcriptum ſit teſtamentum alterutro patefacto apertæ ſunt tabulæ: ſed & ſi ſua natura patefactæ ſint, apertæ videbuntur l.10. ff. quemadmodum teſt. aperiant. Quod ſi quis teſtamentum fecerit & exemplum, exemplo aperto nondum apertum eſt teſtamentum. Aliter atq; ſi authenticum patefactum ſit. l. vlt ff eodem. Sic apertura tabularum in l.31. §.1. ff. de excuſationibus, l.3. §. vlt. ff. de hæredibus inſtituendis l. vlt. ff. de mortis cauſa donationibus; l.21. l.31. ff. de conditio & dem. l.58. §. teſtamento. de adminiſt. tut. Et apertura codicillorum in l.86. §.1. ff. de lega. lib.1. l. vlt. §. vlt. de legat. lib.2. Briſſ.

Aperire in rubr. C. quemadm. teſtam. aper. non tantū eſt tabulas teſtamenti patefacere naturaliter, vt in Senatuſcon. Silaniano: ſed etiam ciuiliter, i.e. ſecundum leges & mores ciuitatis, in qua ſit apertura teſtamenti. Gothofr. ad leg.2. C. eod.

Aperturam pro apertione, vel ipſo aperiendi actu, vſurpauit Iuriſconſ. in l.3. ad Silan. quum inquit, Omnis enim apertura prohibita eſt. Apud Vitruuium quaſi os quoddam in ædificiis intelligitur. Spieg.

Apertum ius Cicerone & ex Quintiliano autoribus, i.e. quod clarum & indubium eſt Varium autem quod in opinione Iureconſultorum vagatur, quod & controuerſiam appellant: à contrarietate opinionum. Veluti à varietate varium: & interpretes dubium, licet ineptius dicunt, de quo latius Salomon in §. reſponſa prudentum. Inſtitut. de iur. nat. Spieg.

Ἄφιλος extorris, Gothofr. ad l.66. §.1. de donat. int. vir. & vxor.

Ἀφῆλιξ quo Modeſtinus vtitur in l. Spadonem. ff. de excuſat. tut. puberem ſignificat ſed minorem 25. annis, cui non tutor ſed curator datur, vt Suidas & Phauorinus docent: quod etiam tradit Conſtant. Harmen. lib.1. tit. περὶ ἀνήβων καὶ ἀφηλίκων.

Ἀφοπλίζειν exarmare, Gothofr. ad Nou.128. c.21. De Aphopliſtis vide Nou.8. c.13.

Ἀφοσιώσεως vel ὁσίας ἕνεκα ποιεῖν τι, hoc eſt ad verbum, pietatis & ſanctitatis cauſa facere aliquid, Latine perfunctorie, aut defunctorie, & leui brachio dicunt non vere, neque ex animo, vt ex Budæo annotat Connanus lib 7. cap.3. num.3 Vſus eſt his verbis Modeſtinus leg.2. qui petant tutores. & in leg. ſcire oportet.

Aphthæ, medicis ſunt oris vlcera, quibus præcipue infeſtantur infantes. Vnde aphtiphum volunt dici, qui eiuſmodi vexetur affectione: & ob id apud Vlp. in l. item Offilius. de Æd. edict. hanc vocem eſſe reponendam, qua Iuriſc. linguæ locutioniſque prauitatem attigerit. Atypum autem Budæus legit, quod magis probandum, ſuffragante Noric. textu, & non ſatis expedito plectro linguæ vtentem, ab etymologia vocabuli intelligit. Scholiolum vero, præpoſtere loquentem exponit. Porro Rhodiginus, ſi diuinare permittitur, inquit, malim Athyrophanam, vel Athyroſtomum ſubſtituere, quibus feſtinata nimis in loquendo celeritas ſignificatur. Spieg.

Apices iuris, hoc eſt, ſubtilitates, ſummum ius, ſtricta iuris ratio, quæ bona fide agenti non conueniunt: vt eximius æquitatis cuſtos Vlp. a. dixit. in §. quædam. l. ſi fideiuſſor. Mandati. Hinc dubio procul emanauit vulgatum illud, Diſputantem in re liquida non eſſe audiendum. de quo latius diſſerit Bart. in leg. confeſſus ff de cuſtod. reor. Spieg. Prat.

Apices Auguſti, leg. 6. § 4. C. de aduoc. diuerſ. iudicum.

Apices ſacri, l. 3. poſt princ. C. vbi ſenator. vel clariſſ. l. 5. Cod. de emanc. liberr.

Ἀποθήκη ἀργυρῶν, carnaca argentaria, Gothofr. N. 5. cap. 5 § 1.

Ἀπειθεία, qua voce Iuſtinianus vtitur in Nouella 97, moroſitas eſt quæ iam qua quis contumaciter reſiſtit rogantibus, & ſibi perſuaderi non permittit: vitium credulitati contrarium de quo l. cap. 8. lib. 4. Parerg. Alciat. Spieg. Adde Gellium lib. 19. cap. 12

Apisci, pro adipiſci. Vlp. l. 40. ff. de donat. int. vir. Quod adipiſcendę generis gratia ab vxore in maritum collatum eſt, &c. Vlp. l 25 §. 3 ff de hæred. perit. Quod ſi ab initio quidem iuſtam cauſam habuit adipiſcendæ poſſeſſionis. Paulus l 1 § 2. ff. de acq. & amitt poſſeſſ. Apiſcimur autem poſſeſſionem non ſolum per noſmetipſos, vt l. 3. Verum etiam per alios, veluti per procuratorem ſecundum D. Seueri conſtitutionem. §. Ex his itaque per Inſtit. Per quas perſonas cuiq; acquiritur. Et apiſcimur poſſeſſionem corpore & animo. Hermogenianus l. 15. ff. de Carb. edict. Hęc bonorum poſſeſſio, ſi ſatisdatum ſit, non tantum ad poſſeſſionem adipiſcendam, ſed ad res etiam perſequendas prodeſt. Hotom.

Apium natura fera eſt, § 14. Inſtit. de rer. diuiſ.

Applicationis ius, Turnebus Aduerſariorum lib 24 cap. 32. ab Atheinienſibus ortum eſſe arbitratur, apud quos peregrini ſe alicui opulento ciui in clientelam dabant, dicabantque, quod in Palliata Comœdia imitatus eſt Terentius, cum in Eunucho ſcripſit, Vbi eſt domus, Thais patris. Se commendauit in clientelam & fidem: Nobis dedit ſe: id Athenienſes appellabant νέμειν προστάτην. qui autem ad Patronum ſe non applicaret, in iudicium vocabatur, quod dicebatur ἀπροστασίου δίκη. Apud Romanos autem patronos habebant clientes, liberti, municipia, coloniæ, prouinciæ: etiam qui ciuitate ab aliquo donati fuerant, eum à quo donati fuerant, patronum habebant, & eius nomen gerebant. Succedebant ab inteſtato patroni libertis ſi ſuos hæredes non haberent. ſed etſi teſtamento facto deceſſiſſet libertus, nihilq; patrono reliquiſſet, aut minus quam dimidiam partem bonorum reliquiſſet, contra tabulas teſtamenti, vt ait Vlpianus, dimidiæ partis bonorum poſſeſſionem ei prætor dabat. Idem etiam ius valere volebant in iis patronis, ad quos ſe peregrini applicabant, qui tamen proprie patroni non erant, ſed tanquam patroni. Idem in iis, qui ciuitate aliquos donauerant. Cic. in Verrem: Caius Sulpitius Olympus fuit: Is mortuus eſt C. Sacerdote prætore, neſcio an antequam. Verres preturam petere cœperit. Fecit hæredem M. Octauium Ligurem, Ligur hæreditatem adiit: poſſedit Sacerdote prætore ſine vlla controuerſia. Poſteaquam Verres Magiſtratum iniit, ex edicto iſtius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpitij patroni filio ſextam partem hæreditatis ab Ligure petere cepit. Apud Vlpianum dimidiæ partis bonorum petitio datur patrono: apud Ciceronem ſextæ. Quo ex Ciceronis loco ſatis apparet, non item vt in bonis libertorum ſic in eorum, qui ab aliquo ciuitate donati fuerant, de ſucceſſione confeſſum & receptum ius fuiſſe: quod idem de iure applicationis exiſtimandum arbitrantur. Meminit & idem Cicero lib. 1. de oratore: Quid, quod idem in Centumu irali iudicio certarum eſſe acceptimus? qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoque eſſet mortuus. nonne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſane & ignotum, patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono? Applicationis etiam meminiſſe videtur Terentius in ſua Andria, cum ait, Tum ille egens forte applicat primum ad Chryſidis patrem ſe. Vide infra ius Applicationis.

Ἀποκήρυξις, abdicatio. Imp leg 6. Cod. de patr. pot. Abdicatio, quæ Græco more ad alienandos liberos vſurpabatur, ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis leg b non comprobatur. Hinc ἀποκήρυκτος, ὁ ἐπὶ ἁμαρτήμασιν ἐκπεσὼν πατρῴας οἰκίας: id eſt, qui ob peccata e patris familia eiectus eſt. Vide Abdicatio, Hot. Formas eius deſcribit Quintilianus libr. 7 de hac latius, vide Connanum lib. 2. cap.

Apocha Ἀποχή vel apocha, ſchedula eſt, qua fatemur nobis de pecunia ſatisfactum. Vulgo quitantiam vocant Germanice eine Quittung. inter acceptilationem autem & apocham hoc intereſt, quod acceptilatione omnimodo liberatio contingit, licet pecunia ſoluta non ſit: per apocham non, alias, quam ſi pecunia ſoluta ſit Nolo itaque nonneos latere ἀποχὴν Græce, receptionem eſſe Latine, & chirographum ſignificare, & confeſſionem, quam debitor, qui fidem ſuam de receptis exoluit, à creditore accipit. Vulgo ſchedula dicitur, quam creditor dat debitori, cum ab illo pecunias numeratas, aut rem, quam illi debebat, recepit. Anch. Apochæ enim vocantur ἀποδείξεις τῶν χρεῶν, vt Nouella 46. 49. Haloander interpretatur male, probationes. Sed tamen paulo poſt recte, ἀλλὰς ἀποδείξεις, alias probationes. At Imper. Iuſtinian. in Nouella 7. proprie ἀποδείξεις vocat profeſſiones ſolutæ pecuniæ, quod & vetus interpres intellexit, qui interpretatur: De ſuſcepta. Sic enim ſolet appellare apochas. Cuiac. ad d. Nou. Iuſtin. 72. de tutoribus. Sunt autem apochæ duplices, aliæ particulares, aliæ plenariæ Plenariæ ſunt totius debiti apochæ generales. Eodem ſenſu forſitan plenaria dicitur in edicto de Alex. Georgius plenariam munitionem dixit epiſt. 4. Idem Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſt. 128 de exactio. pub. tribut.

Apochryphum Albetic. profligatæ barbariei ſecutus autores, Apocriſum dici putauit, ab ἀπὸ id eſt de. & κρύπτω, ſecretum. vnde liber apocryphus ſecretus, occultus, quia eius autor ignoratur. Melius interpretantur Eraſm. in Scholiis epiſt. B Hieronymi ad Lætam de Inſtit. filiæ & viues in cap 23. D. Auguſtin. de ciuitat. Dei lib. 15. vbi ait, Sicut multa ſub nominibus aliorum Prophetarum, & recentiora ſub nominibus Apoſtolorum ab hæreticis proferuntur, quæ omnia ſub nomine Apocryphorum authoritate Canonica diligenti examinatione remota ſunt.

Apocrisiarii, non Apochryſiarij, nec Ipochryſiarij, quamuis perinde barbarum, vt hæc eſſe videantur: attamen illud rectius ab ἀποκρίνομαι quod reſpondeo ſignificat, dicitur. Eſt autem Apocriſiarius vt quidam putat, Reſponſalis & legatus Epiſcopi, inde dictus, quod aliquando pro Epiſcopo reſpondere cogatur. Vſi ſunt hac voce pontifices. Item Iuſtin. loca indicat Albetic. anonum interpretes Papæ nuncios intelligunt Apocriſiariorum nomine, vt & apud mediæ ætatis annales reperitur. Melius Oldendorp. qui ait: Apocriſiarij dicebantur velut locum tenentes Epiſcoporum, vt res Eccleſiæ gubernarent, negotia ſingulorum audirent, referrentque ad Epiſcopos, vt Nouel. Quom. oport Epiſc. §. ſi vero non Metropolitanus, & § propterea ſancimus Spieg.

Ἀποκριτικόν, ad reſponſum interpretatur Iuſtinia. Nouel. 25.

Apodectæ, dicebantur Athenis, qui collationibus & vectigalibus præerant, quorum iudicio, quicquid controuerſiæ erat, in publicis collationibus decernebatur, Alex. Neap Geo. dier. lib. 3. cap. 13

Ἀπόδειξις in Nouel. & Baſilicen. eſt apocha, cuius commeminit Euſtathius ἀπὸ χρονίων διαστημάτων, item περὶ ληκιτῶν. M Fabius lib. 5. cap. 10. ἀπόδειξιν definit euidentem probationem, Pratei.

Ἀποδυτήριον Epiphanio libr 2. Panar. pars balnei, vbi conſtituebantur capſarij. Cuiac. lib. 50. c. 8.

Apogoni, vide Epogoni.

Apographa eſt annotatio bonorum, indexque eorum quæ reperta ſunt, & inuentarium vocant & repertorium, vt in comment. ling. Græcæ Budæus teſtatur. Spieg. Prat.

Apographum dicitur exemplum libri, vel tabulæ: Latine deſcriptum vel exſcriptum.

Ἄποικος, domo profugus, colonus aduenliens. l 239. §. 4. de verb. ſignific.

Ἀποκαλοῦ Μόσχου differt à ἀλλα ...ποιῆς, Gothofr. ad l. 3. in prin. ff. eod.

Ἀποκαταστατική & reſtitutoria actio quæ dicatur, vide Gothof. ad l. 8 § 14. ad S. C. Vellei.

Ἀποχὴ χρεῶν, teneſtre creditum. Gothof. ad l. 22. § 1. ib: pecuniam nauticam, de verb. oblig.

Ἀποκήρυξις, vide paulo ante.

Ἀποκρισιάριος, vide ſupra Apocriſiarij.

Apolecti, id eſt, delecti, eximij, ſelecti, hoc eſt, ſanctius concilium, quod ex delectis conſtat viris, ses neyulichſte Raths.

Apolides, ita inſularij dicuntur à Iuriſc. viles terri, hepeſſimi, ſine ciuitate, & in inſulas deportati, & in publicum opus aut in metallum dati. Canonica decreta, ſeruos colendis agris deſtinatos, nuncupantium Originarios, tum Aſcriptitios. Sed Originarij dicuntur proprie, qui ex Aſcriptitiis nati ſunt in ipſo ſolo, ſine fundo, vt C. de Agr. & cenſ. l coloncs. l. ii. & eiuſmodi ſine gleba, quam colue unt, vendi nequeunt Aſcriptitij vero ſunt, qui per 30. annos fuerunt in ſolo. Spieg.

Apolis, extorris, ſiue exul, ab ἀπόλλυμι, deperdo: ſiue ab ἀ priuatiua particula, & πόλις ciuitas. Marc. de Pœn. Quidam, inquit, apolides ſunt, id eſt ſine ciuitate. Vlp quoque de leg. 3 in l. 1. Nec teſtamenti aiт, faciendi ius habent, cum ſint apolides. Nebr. Deportatos inte ligens, quia deperdant omnia ciuitatis Romanæ iura. hoc eſt, ea omnia, quæ iuris ciuilis ſunt, quanquam retineant ea quæ ſunt Iuriſgentium Schar. Vide etiam Duarem lib. 1 diſp. c. 9.

Ἀπόφασις, ſententia, dictum, reſponſio. Vlp. l. 1. § 1. ff. de appell. ὑπάρχει τοῖς βουλομένοις ἐπικαλεῖσθαι περὶ τὴν ἀπόφασιν, liceat iis, qui volent, aduerſus reſponſum appellare. Loquitur de reſcripto principis, qui ab iudice quopiam de aliquo negotio conſultus, reſponderat. Apud Dialecticos autem plerunque pro Negatione ponitur. Hot.

Ἀπόρον,

Ἄπορον, id eſt, perplexum, Gellius lib. 9. c. 15. vertit inexplicabile: & alibi ἀντιστρέφοντα huiuſmodi argumenta vocauit. Fabius lib 3 c 8. dubium, & de quo non liquet. Et igitur controuerſia parum conſiſtens. Huius exemplum extat apud Marcianum, l. ſi ita, 19. ff. de condit. inſtit. l qui quadringenta, ad leg. Falci. apud Africanum. vbi hoc verbo vtitur: Dixi τῶν ἀπόρων hanc quæſtionem eſſe, qui tractatus apud Dialecticos τοῦ ψευδομένου dicatur. vide A. Auguſt. lib. 4 Emend. c. 16. Prat.

Ἀποσφραγίσματα, Græcis dicuntur annuli ſignatorij quod ſigna cuiuſque in eis ſculpta erant, l. ad teſtium, §. ſignum. ff. de teſta. Connan. lib 9. c 2. num. 4.

Ἀποστασία à fide religioneque defectio, fidei ſanctæ proditio vt ex Imperat. conſtitutione elicitur, l. hi qui. 3. Cod. de apoſtat. Prat.

Ἀπότευξιν ſeruitium interpretatur Euſtathius in eo, qui περὶ χρονικῶν διαγνωσμάτων inſcribitur libro, titulo περὶ ἀποτευκτικῶν. Prateius.

APOSTATA nomen eſt deteſtabile, & Græce neſcientibus atrocius, quam Latine deſertor, transfuga, & rebellis. Is autem propriè Apoſtata dicitur, qui cum fidem Catholicam ſemel amplexus eſt, poſtea ab ea receedit, verbique Dei Doctrinam vt ſtultam deridet, inſectaturque, ſicut Iulianus Imperator feciſſe perhibetur, vnde & hoc nomen ſibi ſortitus eſt. Sicut & Adrianus Imperator, qui cum Chriſto templa condere inchoaſſet, (vt Lampridius teſtis eſt) præfecti ſacrorum ſuaſione ab incœpto deſtitit, ne hoc medio omnes futuri eſſent aliquando Chriſtiani, & ideo cętera etiam templa deſererentur. Itaque mutato animi propoſito acerrime tandem Hadrianus Chriſtianorum veritatem inſectatus eſt. Veteres Chriſtiani eos infami vocabulo Apoſtatas vocabant, qui ad Paganiſmum vel Iudaiſmum defeciſſent. Nec minus veri Apoſtatæ ſunt, quorum tota vita repugnat cum Chriſto, ac toti mundo ſeruit, & à baptiſmi profeſſione diſcrepat. Itaque per tranſlationem eos apoſtatas vocamus, qui abſcedunt ab eo quod tenendum ſuſceperant: vt militem apoſtatam, qui ab imperatore ſuo deficit ad hoſtem: & diſcipulum apoſtatam, qui receſſit à placitis ſui Doctoris, vt not. Barr. Quæ ſit autem eorum pœna ponitur in l. 1. 2. 3 l. Apoſtatarum. C. de apoſtat. in c. pen & fin. extr. eod. tit. Cum autem infames ſint apoſtatæ, ad omnia quæcunque beneficia redduntur inhabiles: neq; accuſare, aut teſtimonium ferre poſſunt. l apoſtatarum Cod. de apoſtat.

Ἀποστῆναι Græcis dicitur vxor, quæ diuortium cum marito fecit. vide Eraſmum Roterod. in de Ratione concionandi libro 3. Spieg.

APOSTOLI legati cum mandatis miſſi, cuiuſmodi XII. Dominus noſter miſit ad prædicandum Euangelium regni, cum poteſtate ſanandi morbos, eiiciendique dæmonia. Iuſtin ſecundum horum canones (quos Haloander adiunxit Nouel. conſtitut. & quidem vt ipſe indicat, non temere) ſubinde profitetur ſe leges condidiſſe; prohibens ne quis à communione arceatur præter Apoſtolicorum Canonum tenorem, quorum cognitio neceſſaria eſt iuris ſtudioſo. Spieg.

APOSTOLI, dimiſſoriæ ſunt literæ, ab ἀποστέλλω, quod eſt remitto. vnde Apoſtole, es, remiſſio. T. Liuius: Apoſtolos fregit in ſenatu. Tit. Iuris eſt, de Dimiſſoriis, qui dicuntur Apoſtoli. Modeſt quoq; de verb ſig. Dimiſſoriæ, inquit, literæ dicuntur, quæ vulgo Apoſtoli, quod acta cauſæ à primo iudice ad ſecundum dimittantur vt de cauſa inſtrui poſſit Et hoc in Appellationibus: vbi ſi appellationi defertur, Apoſtoli dimiſſorij dicuntur ſi non, Refutatorij. Quod ſi dubitetur, an deferendum ſit, nihilominus dari debent: quod obſequij teſtimonium præſtent aduerſus ſuperiorem iudicem: ideo à quibuſdam Reuerentiales appellantur. Alc. de ver. ſig. itaque Apoſtoli, literæ ſunt teſtimoniales teſtificantes ſc. de facta appellatione. Et hi ſunt varii: Conuentionales ſcil quando pars admittit appellationem: Dimiſſorij, per quos apparet, quod iudex detulit appellationi: Refutatorii, per quos apparet, quod iudex non defert appellationi: Reuerentiales, ſeu reuerendi, ſcilicet quando ob reuerentiam ſuperioris defertur appellationi: Teſtimoniales, de quibus iam dictum. Solent etiam Acta iudiciaria nonnunquam loco Apoſtolorum deſignari. Nam ſatis eſt appellanti, quod teſtimonium habeat qualecunque, videlicet prouocationem interpoſitam, & iudici inſinuatam fuiſſe. Vnde Notarius quoque (ſi vtcunque iudex tamen voluerit) poteſt Apoſtolos teſtimoniales dare.

APOSTOLICAM Eccleſiam vere illam dicimus, quæ non ſolum ſucceſſionem continuatam ab Apoſtolis habet, ſed & doctrinæ conſanguinitatem continet eamque, quam Apoſtoli tradiderunt, doctrinam retinet. Tertul. de præſcript.

APOSTOLI, ait Briſſ. libelli ſunt dimiſſorij, ſeu literæ, quę ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, dantur, teſtandæ appellationis cauſa: qui & dimiſſorię literæ dicuntur, quod per eas cauſa ad eum, qui appellatus eſt, dimittitur, l. 106. de verb. ſignif. l. 1. de libell. dimiſſ. l. 9. de iur. fiſc, Paul. 5. ſentent 34. Dicuntur & libelli appellatorij, l. 1. fin. l. 5. §. vltim. de appel. & à Caſſiod. 4. hiſt. tripar. 34 de quib. & l 3. 7. & 13. de app. accipiendæ ſunt. Ita porro concipiebantur, vt haberent ſcriptum, & à quo dati eſſent, & cui, id eſt, qui appellaret, & aduerſus quem, & à quo ſententia. Briſſonius.

APOTELESMATA, mathematicorum reſponſa dicuntur: quo titulo Ptolemæi liber quadripertitus ἀποτελεσμάτων inſignitus eſt. Alc. de verb. ſign.

APOTHECA repoſitorium, recondirorium, id eſt, locus rebus quibuſuis ad tempus condendis idoneus, quæ & librorum erat, l. 2 §. 17. de fund. inſtr & χρημάτων καὶ σκευῶν Iulio Polluci lib 10. cap. 1. Onomaſt. & cella vinaria, l videamus, §. qui vinum locat. l 21 §. certè, eod l. 1. C. de verb. ſign. Plin. lib. 14. cap. 14 Aqua tamen in hoc differre videtur: vt ſit Apotheca maius quoddam repoſitorium, Cella vero minus, ad vſum ſcilicet quotidianum. Olei quoque erat apotheca. Columel. libro 1. cap. 6. rei ruſti. l. 1. Cod. de verbor. ſignificat. Prat. Briſſonius.

APOTHECARII inter inhonoratas perſonas cenſentur, l. ſi cohortalis. C. de cohortal. lib. 12. Spieg.

APPANAGIVM, Francicum vocabulum. Sumi ſolet pro ea bonorum parte, quæ Regis Franciæ liberis natu minoribus ſolet concedi, poſtquam natu maximus mortuo patre regnum adeptus eſt. Eius autem ius & conditio hæc eſt, vt directum dominium Rex ea in parte retineat, & ſi poſteri virilis ſexus deficiant, ad Regem redeant. Dictum autem eſt quaſi Abbannagium, B. in P. mutato, quaſi quis partem excluſoriam dicat: non à pane quotidiano, vt volunt pragmatici. Prat.

APPARERE, Probatum eſſe & liquere probationibus ſonat, §. ſi itaque diſcretis. Inſtit. de actio. Si apparet eum dare oportere, quem locum ita vertit Theophilus, εἰ φαίνεται τὸν ἐναγόμενον τόδε τὸ πρᾶγμα χρεωστεῖν μοι δοῦναι. Apparet igitur non pro intendere ibidem accipi, vt male Old. explicuit. Prat.

APPARERE Budæo in Forenſib. officij, & obſequij exhibendi gratia præſto eſſe, quod & ante docuit ad Virgil. verſ. lib. 12. Æneid Seruius,

Hæ Iouis ad ſolium, ſæuique in limine Regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris.

Cicero pro Cluent. Quid ſibi autem illi ſcribæ, quid lictores, quid cæteri quos apparere video, volunt? Feſtus libro 12. Nauali s, inquit, ſcriba, qui in naue apparebat. Prateius. Hinc

APPARITIO, officium, actus apparendi. quandoque ſumitur pro ipſis apparitoribus. Vlp. l. ſi § fin. ff quod met. cauſ. quo etiam ſenſu accipitur in l. 1. C. de locat. præd ciu. lib 11. vbi ſubaudiendum, interueniente, ex d §. fin. ff. quod met. cauſa: idque etiam recte ſentit Odofr. ad d. l. 1. qui eam optime omnium explicat. Apparitio igitur ibi pro apparitoribus ſumitur non pro iudice, vt Accurſius & Ioan de Platea ibidem: aut pro diſcuſſione, vt Oldendorpius falſo putarunt. Apparitio etiam ſumitur pro officio, ſiue ordine, l. 2. Cod. de apparit. procons. Prateius.

APPARITOR magiſteriæ poteſtatis, l. 33. C. de appel.

APPARITOR cohortalis, l. 12 pr. C. de cohortal.

APPARITOR vrbanæ ſedis, l. 2. C. de appar. præf. vrb.

APPARITOR vrbanæ præfecturę, leg 1. C. de appar. pręf. Anno.

APPARITORES ſunt Magiſtratuum miniſtri, qui eorum iuſſa exequuntur, vt colliges ex l. 1. ad inſcriptionem & ἐπιγραφὴν relata de exec. & exac. l. 12. C. Apparitorum numero ſcribas, viatores, lictores & præcones contineri ex eo, quem ex M. Ciceronis Cluentiana ſuperius adduximus loco edocemur. Porro eos varios fuiſſe conſtat ex lib. 12. C. tit. 52. 53. 54. 55 56. 58. 59 60. Prat.

APPARITORES ex eo nomen inueniſſe videntur, quod magiſtratui appareant. Hot.

APPARITORES dicuntur, qui apparent, & præſto ſunt, obſequunturque Magiſtratib. Virg. 9. Æneid.

Quam ipſi cupiant regi apparere Latino.

Gell. lib. 2. Poſteaquam lictor, qui illi apparebat, intellexit. Cic. lib. 3. de legib. Leges, inquit, ſunt quas apparitores noſtri volunt. Hier. ad Saluinam: Nihil nocuit militanti paludamentum, & baltheus & apparitorum caterua. Vlp. lib. 21. tit. de euict. l. ſi pignora. Si pignora, inquit, veniant per apparitores. Nebriſſ.

APPARITVRA autem, ipſum miniſterium, & officium, vt Tranquillus ſcribit in lib. de Grammaticis. Vid. Old. in claſſe 1. act. 4. in princ. Prat.

APPARO, media correpta, pro intendo vſurpatur. Vnde apparitores dictos quidam putant. Frequens eſt in iure noſtro, vt nomen Actionis vel Exceptionis, per coniunctiuam huius verbi, & particulam, Si, denotetur: vt apud Iuſtin. in §. ſic itaque Inſt. de actio & Pomponium in l. penult. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecut. Spieg.

Appellare dicitur inferior ſuperiorem,vel par parem,quum ad eum,vt alloquatur accedit. Vlp.ex præt.edicto in l.1.ff.ex quib. cauſ.maior. Quumve Magiſtratus de ea re appellatus eſſes.Et Aſconius in illum Verrinæ 3 locum, vbi Verres hæredem quendam hominem priuatum appellaſſe dicitur: Appellat,inquit,iniurioſum verbum in perſona Prætoris:Appellatio enim eſt inferioris ad potiorem.Hot.Hinc.

Appellare,verbum iuris,cum is qui à magiſtratu aliquo iniuriam paſſus eſt , vel parem vel ſuperiorem magiſtratum adit, & vt illud decretum reſcindat, petit: veluti cum Prætor contra Prætoris,aut Conſul contra Conſulis,aut Cenſor contra Cenſoris, aut Tribuni pl. contra cuiuſuis magiſtratus decretum appellantum. Hinc Appellare, ab inferioris iudicis ſententia ad ſuperiorem prouocare Vlpia.l.1.ff.de appel. Appellandi vſus quam ſit frequens,quamque neceſſarius, nemo eſt qui neſciat:quippe cum iniquitatem iudicantium,vel imperitiam recorrigat,licet nonnunquam bene latas ſententias, &c Hot.

Appellare, id eſt, prouocare,l.36.C.de excuſ.tut.l.1.2.Cod. de appell.Prouocationem interponere,l.1.C.ſen.reſcind.leg. 15 C.de excuſ.tut.

Appellare generale verbum eſt: Appellare Magiſtratum, eſt ipſum adire agendi cauſa in edicto Prætoris,l.1 ff.ex quib. cauſ.maior.Hoc,inquit Accurſius,non fuit expoſitum ab Vlpiano quod tamen ab eo factum putem , ſed à Triboniano omiſſum,vt & alia multa Appellare item ab inferiore iudice ad ſuperiorem prouocare,l 1.ff.de appel & tot.tit.C.& ff.eo. Appellare etiam eſt iudicio conuenire,l.qui appellat 29.ff.de iud.& l.fideiuſſ 16 §.fin.ff.de fideiuſſ.Prat.

Appellare, ſignificat nominare. Cicero, P.Scipionem qui primus Africanus appellatus eſt. Prat.

Appellare, id eſt, querelam deferre,l.3 C.quom.& quand. iud.ſent.Prouocationis auxilium flagitare, l.15. C.de excuſ. tut. Appellationem interponere,l.3.C.de appel.

Appellare,pro alloqui & verba cum aliquo facere, vt debitor antea, quam vocetur ad iudicem, appellandus eſt, vt ſoluat.Cicer.pro Cluentio:appellat hilari vultu hominem Balbus,vt blandiſſime poteſt. Hoc ſenſu recte dices: appellatus debitor, bona conſcientia vrgetur apud iudicem ad ſolutionem. Eſt autem appellare debitorem denunciare in iudicio vel extra iudicium vt ſoluat.Senec.l.5.de beneficiis.Fœnerator quoſdam debitores non appellat,quos ſcit decoxiſſe:Martial.lib.7.ad Baccharam.

Appellat rigida triſtis me voce Secundus.
Audis, ſed neſcis, Bacchara,quid ſit opus.

Cicero in Epiſt.ad Attic.Tulliola tibi diem dat, ſponſorem appellat,id eſt,te conuenit ex promiſſione, & me vt fideiuſſorem in ius vocat. Itaque debitorem appellans non tenetur iniuriarum,niſi,vt Vlp.ait,iniuriæ faciendæ cauſa fecerit, vt ſi cum Titius ſtatim à Seio pecuniam mutuam eſſet acceptturus eum conueniam , tanquam mihi debeat mille, ita vt terrea Seium,tunc vtiq; teneor.Hac ſignificatione verbi appello,vtitur:qui ait,qui prior appellat, prior agat, l.qui prior. ff.de iud.id eſt, ſi duo ſe inuicem creditores dicant , ille qui prior in ius vocauit,& litem inſtituit,prior auditur agendo:ſi modo actiones æque principales ſunt,Authen.& conſequenter.C.de ſentent.Forcat.in Necyomant.Dial.58.n.5.

Appellare eſt auxilii gratia quempiam implorare Cic.Vos, vos appello fortiſſimi viri.Pra.Sic Tribuni appellantur more, & inſtituto,& exemplo,cum eorum intercerſſio poſtulatur, ſi quid iniquè à prætore,verbi gratia,decidatur,aut cum auxilij cauſa appellantur,id vero non fit more in cauſis,quia qui id facit, de ſua cauſa cognoſci non vult , qui autem auxilij cauſa tribunos appellat in litibus, is ſe æquo iudicio certare non poſſe clamabat. Turneb.lib.18.aduerſ.cap.12.Prat.

Appellare debitorem,eleganter & proprie pro eo quod crebrius dicitur interpellare,id eſt,ab eo id quod debet repoſcere.Iulianus in l 16.in fi.de fidei.& Col.lib.1.c,7.Prat.Hot.

Appellare aliud eſt quam adſectari:Appellat enim qui ſermone pudicitiam attentat:adſectatur, qui tacitus frequenter ſequitur:adſidua enim frequentia quaſi præbet nonnullam infamiam.l.15.§.17.de iniur Hot.

Appellare ex aduerſo,hoc eſt,nomina per antiphraſin imponere,vt bellum,quod minime bellum,vel bonum ſit.Prat.

Appellare item eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. Hoc enim non eſt conuicium facere, ſed aduerſus bonos mores attentare. Vlp.in l.item apud Labeonem 15. §. appellare.ff.de iniur.Prat.

Appellatio eſt triplex videlicet,quædam à ſententia definitiua,de qua tractatur ff.& C.de appel.quædam ab interlocutoria ſententia:quam require in l.2.ff.de appel.recip.vel non. Quædam deniq; ab actibus extraiudicialibus, cuius fit mentio in l.1.§.ſolent.ff.quan.appellan.ſit. Sunt qui duo tantum genera conſtituunt,iudicialem puta, & extraiudicialem, quibus accedo.Sunt etiam qui eam in duo genera diſtribuant:in expreſſam,& tacitam. Expreſſa eſt,quæ voce aut ſcriptis fit l. 1.& 2.ff.de appell. Tacita, quæ neque voce,neque ſcriptis fit, ſed facto: cuius meminit tex.in c.dilect. filij. de appel in antiq. Eſt & alia diuiſio. Nam quædam appellatur generalis,& hæc reiicitur c.2.extr.eo.& ſpecialis,gloſ.in d.c.2 Prat.

Appellatio, definitore Hermogeniano l.præfecti, 17. ff. de minor.eſt iniquitatis ſententiæ querela.Hæc definitio,vt breuis,ita vera eſt.Bartolus vero ita definit in l.1.ff.de appellat.vt ſit ius quo interim prima ſententia extinguitur , & interim cauſæ cognitio ad ſuperiorem iudicem deuoluitur. Hanc rectius quam Bart.definiiſſe viſus pleriſque fuit Iulius Pontifex in c.placuit.1.2.q 6.vt ſit à minore iudice ad ſuperiorem prouocatio Hermogeniani & Illi j definitiones vt rectæ aptæque ſunt,ita omnibus probatæ.Prat.

Appellationum formulæ explicitæ cum ex iure ciuili,tum Pontificio.

Appellationem recipere & admittere quæ duo idem ſonant.l.ei,cuius 5.ff.de appel.l ſi quis 6.§.hi autem 6. ff.de iniuſt ſignificant autem pontificiis adpellationi deferri c.an ſit de adp. in antiq. Huic contrarium eſt repudiare.l.appellatione 3.C.eod.Prat.

Appellationis cauſas reddere & agere l.1 & 2 ff.an per alium cauſ l.1.ff.ſi pend.adpel.& alibi ſæpe in tit.ff.de adpel.eſt placitare cauſas adpellationis.Proſequi appellationem,& prouocationem exercere pro eodem dicuntur l.2. §.legatis.ff.de iudic.l.3.ff de adpel.ter Ex appellatione cognoſci, & pronunciari dicitur, quando appellationis cauſa cognoſcitur & pronunciatur l.non ob.25.ff.pro ſoc.l.creditor.102.§.1 ff.de ſolu. l.licet.C.ſoc. Sic ex appellatione ſententiam dicere l.minor. 18 §.idem Imp de min. Et ad appellationem iudicare, l.non putabam.ff de cond & dem Prat.ex Briſſ.

Appellationes iniuſtæ pronunciantur,cum dicitur mali & temere appellatum.l.negotiorum ff.de appel Porro ſuperiori iudici ſatis eſt pronunciare iuſtam vel iniuſtam ex Dioc. & Max.Conſt.l.eos,in fin.princ.C de appel.Old.Prat.

Appellationum librum,qui in ordine quadrageſimus nonus eſt,Iuſtinianus Imperator totum ſibi,quaſi à ſe excogitatum adſcribit in confirmatione D geſtorum § ſeptimus autem 8.

Appellationum tempora quatuor eſſe à quodam anteceſſore Toloſæ accepi. Primum intra quod appellare oporteat? Et intra decem dies appellandum Iuſtinianus conſtituit.Nou.23. § 1. Idque à recitatione Sententiæ. Secundum tempus intra quod petendi ſunt Apoſtoli de quo in iudicibus.C.appell.Tertium eſt tempus introducendæ,& vt pragmatici Galli loquuntur, releuandæ appellationis cuius meminit l.2.& 3.C.de temp.& repar.appel Quartum tempus terminandæ §.ſancimus,de appel.conſtit.93.Prat.

Appellationum tempora,l.qui ſuſpectum.20.de appel.cum ſimilibus,ſunt, quæ ad appellationem interponendam, exercendam & explicandam legibus moribuſve conſtituta ſunt. Prat.

Appellationem non oportet ad compares iudices referri, ſed à minori iudicio in maius tribunal aſcendere. Nou.de appel.§. illo videlicet obſeruando conſt.23. cuius epitome tantum in Græca editione Scrimgeri extat.Prat

Appellatio & recuſatio differunt,l 35.C.de appellat.

Appellatio importuna,l.6.C.quor appell non recip.Callida, l.vlt.C eod.Moratoria,l.1 C. l heo.eo.Superſtitioſa,l 42 Cod. Theod.de appel.leg.6.C.quando prouocar.non eſt neceſſ.Gothofr.ad l 6 Cod quor.appel non recip.

Appellationis interpoſitæ ſolennia,l.13.C.de appel.l.3.C. de ſent.ex breuic.recit

Appellationis beneficium,l.vlt.C.quot appel.non recip.

Appellatio fuit inuenta ad præſidium innocentiæ : non autem vt defenderetur malitia appellantis.c ſuggeſtum,&c.ad noſtram,de appe.Valde enim neceſſarium erat,multis remediis ſubuenire ſubditis , aduerſus iniquam ſententiam Magiſtratuum,ne premeretur innocentia,& tandem grauaminibus ad intolerabilem iniuriam productis , accideret paſſim contemptus & rerum omnium confuſio. Et propterea,ſi perpendas totius Iuris diuini & humani ſanctiones , ſemper obſeruatur æqualis quædam inter magiſtratus & ſubditos relatio. Omnes ſubditi obtemperare debent magiſtratibus Et ex diuerſo,Magiſtratus honeſta ſemper debent præcipere.Sicut enim magiſtratuum eſt,recte imperare:ita ſubditorum eſt, humiliter obſequi.Itaque vi huius relationis,cum multa ſint introducta aduerſus contumaciam ſubditorum coercendi remedia; viciſſim certe oportebat ſubditos tueri aduerſus inſolentiam Magiſtratuum.Nullum quippe hominum genus eſt, quod non egeat competente medela: quoniam omnis homo mendax. Primum igitur aduerſus iniquam ſententiam iudicis remedium eſt appellatio.Old.

Appellatio nonnunquam à Iureconſultis dicitur prouocatio,Nam aduerſus iniquitatem vel imperitiam inferiorum iudicum appellamus & prouocamus ſuperiores Magiſtratus.l.1. in princ.ff.de appel.iuncto §.ſi quis Old.

Appellationum auditoria,l.39.in princ.C.de appel.

APPELLATORIVM iuuamen, l.5. § 4. in fin. C.de tempor.& repar.appel.

APPELLATORIVS libellus,l.6.§.6.C.de appel.

APPELLATIVVM nomẽ, naturaliter commune eſt multorum, Priſcian.docet lib.2. Hoc quàm proprium,magis attendi videtur alicui,vt colligunt Doctores l.Thais.§.Stichus ſeruus, ff.de fideicomm.libert.ex Alberico.Spieg.

APPELLATVS Modeſtino eſt, quem iudicem ad quem vulgo vocant. Proinde labuntur, qui litigatorem alterum vocant appellantem, alterum appellatum: quia iudex ſuperior eſt appellatus non aduerſarius. Imo contra eum prouocatur,vt in d.l 1.Spieg.

APPELLERE propriè nauigia dicuntur ad litus,ripam,portum, l.riparum.5.ff.de rer.diuiſ. Sed & pecora ad aquam appellere,l.vnic.§.fin.ff.vt in flu.publ.l.1 § Trebatius, ff.de aqu.quotid.& æſtiu.l.2. ff.de riuis. Ex quo pecoris ad aquam appulſus.Prat.ex Briſſ.

APPENDERE mutuo,pro dare mutuo.

APPENDICES inſtitutionis, ſunt inſtitutionis tabulæ, l.35.de acquir.hæred.Prat.

APPENDICIVS, a, um,quod ab alio pendet,Hieronym.ad Furiam: pudicitia ſine comitib. & appendiciis ſuis continentia & parcitate. Vlp.de acquir hær.l.ſi qui. Sunt,ait,appendiciæ præcedentis inſtitutionis.Nebriſſ.

APPENDIX propriè ædificium quod alteri adiungitur,& quaſi appenditur.

APPIA via. hæc ſic nominata fuit ab Appio,qui eam muniuit, vt autor eſt Liuius in 9.1. Decad. Eſtq; præcipua viarum ducens Brunduſium,in qua erant conditoria ſepulchraque Romanorum. vide Pompon.in l 2.de orig.iuris. §.fuit autem in primis.

APPIVS Claudius, non ille decem vir, ſed centum amplius annis poſterior, omnia omnium actionum tempora, & omnes obſeruationum ſolemnitates propoſuit, & in vnum librum per ordinem redegit: vide Cld.in §.poſtea cum Appius,in poſter.l.ff.de orig.iur.Spieg.

APPIVS Claudius vindicias filiæ ſuæ abd.xit.l.2 § 24 eod.

APPLICITVM, pro iuncto,apud Scæuolam,cum ait, Domum meam cum horto applicito.l.vxorem, §.1.de leg 3. vt apud Plin.lib.2.Epiſt. Applicitum eſt cubiculo hypocauſtum perexiguum. Spieg Prat.

APPLICARI ad munera.l 2. ff de iur.immun.

APPLICITVS morbo, l 7 ff.ad Trebell. Briſſ.in parerg.

APPLICATIONIS ius fuiſſe videtur, vt qui peregrinus ſeſe in ciuis alicuius Romani quaſi patroni fidem & clienteam ita dediſſet,ſi is inteſtato mortuus eſſet, eius hæreditatem patronus obtineret.Cicer.lib.de Orator.1. Quid, quod item in Centumvirali iudicio certatum eſſe accepimus?qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoque eſſet mortuus, nonne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſane & ignotum patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono? Vide in fin verb.ius applicationis.Hotom.vide ſupra poſt dictionem,Apium natura.

APPLVMBARE argentum,eſt plumbo addito curare,vt argentum argento.vel in ſta maſſæ cohæreat, cuius mentio fit in l.in rem actio.de rei vind.Spieg.vide Adplumb.

APPONERE autoritati, pro interponere & adcommodare,l.389. de diuerſ.reg.iur Briſſ.

APPONERE ſibi præuaricatorem, eſt curare per tertium ſe adornandum,vt colluderet ſcilicet. Bud.in annot.prior.

Ἀπρόσκλητος δίκη apud Græcos dicebatur,quæ intendebatur in eum qui in ius vocatus non erat:quod iudicium nullius momenti fuiſſe conſtat: Quare Plato quoque lib.8.de leg.admonet non eſſe negligendas leges de in ius vocando.

APPREHENDERE.pro capere perſonã apud Vlp.ad leg.Aquil. l.3.Sin autem,ait,cum poſſet apprehendere,maluit occidere: magis eſt vt iniuria feciſſe videatur.Spieg.Prat.

APPREHENSIO, id eſt, captura perſonæ, non eſt paſſim concedenda propter magnam iacturam nominis & famæ, iuxta l.3,§.tutores,ff.de ſuſpect.tur. Spieg.Prat.

APPREHENSIO aſſimilatur traditioni,l.pen.de vſucap.pro leg. l.qua ratione, §. hoc autem amplius de acquir.re.dom.cum ſimil.per appellum indicatis: c.3.Met.Spieg.

APPROBARE dicitur,qui non improbat.Prat.

APPROBATVM ſemel, reprobari non poteſt, l.13 § 10.ad leg. Iul de adult.

APPROBARE opus,ſiue probare, eſt, vt vulgus loquitur, rectè & probè conſummatũ præbere.Id autem redemtoris eſt,non locatoris.Paulus de locat.Si in lege locationis comprehenſum eſt, vt arbitratu domini opus approbetur, perinde habetur,ac ſi vri boni arbitratu comprehenſum eſt.Ex Bud.Porro approbare,& non contradicere,idem ſunt. Bart.in l.ne in arbitriis C.de arbitr.

APPROMISSOR eſt, qui, quod ſuo nomine promiſit, idem pro altero quoque promittit.Feſtus.vid.Adpromiſſor.

APPVLSVS pecoris inter ſeruitutes,ius ad aquam appellendi,l. 5.de ſeru.ruſt.præd.

APRARIVS adiectiuum ab aper,vt retia apraria,Paul.lib.23.tit. 5.l.22.ff.Prat.

APRONIANVM S.C.l.26.ad S.C.Tertull.l.1.liber.municip.Bri.

APRILIS olim anni initium, Gothof.ad l.7. §.4. C.de aduoc. diuerſ.iudic.

Ἀπρονόητος quaſi neglectus,1.Harme.vlt.Goth.ad rubr.C.de infant.expoſ.

APSIDES lances ſunt rotundæ,quæ & paropſides etiam dicuntur:ſunt & tabulæ in lancium genere magis latæ & planæ.Vt apud Horatium.

—— tabulas cœnabat omaſi,
Vilu & agnina. ——

ſed & in Iuriſconſulto parapſidas tabulas, trullas aliqui legunt,alij acetabula.

APTA perſona,pro conueniente alicui rei, & idonea.l.1.ad fi.de conſtit.Spieg.

APVD Iulianum Marcellum ſcribere vel notare cum legis notas ſignificari accipe, quas is ad Iulianum ſcripſit. Cuius rei exempla,quia frequentia ſunt,non adfero.At cum apud Alfenum,vel Melam Seruium ſcribere legis,referri Serui ſententiam ſcito. l 66 §.item ſcriptũ.ff.pro ſoc.l.77.in fi.ff de verb. ſign.l.3 §.Seruius.ff.de pen.leg. Nam pluima Seruij Sulpitij auditores quæ ab eo auditione acceperant, in ſcriptis ſuis retulere.l 12.in prin.& § ſed an inſtrumenti.ff.de inſt.vel inſt. l 22.ff.de neg geſt.l.25 de teſtam.l.1.§.ſed & apud ff.de aq.& aq.plu.l.7.ff de dote releg.Apud & penes differunt.Apud aliquem eſt,quod ab eo qualitercunq; tenetur:Penes eum eſt, quod quodammodo ab eo poſſidetur.l.63 de verb.ſign. Sed hæc differentia vt plurimum confunditur, l 1 & 3 § & penes. de tabul.exhib.l.15.§.pen de precar.l.23 fin vſucap.Briſſ.

APVD aliquem obligari,id eſt,alicui.l 16 de fidei.Hot.

APVD, mutuam loci & perſonæ coniunctionem ſignificat vt cum dicimus: Cœno apud amicum. Apud & Penes in hoc differunt:alterũ perſ nam cum loco ſignificet, alterũ perſonã & dominiũ ac poteſtatem: quo proximè accedit quod Vlpianus l.penes 63.de verb.ſignific.dicit,penes amplius eſſe quam apud.Ridicula eſt ergo L.Vallæ reprehenſio.Prat.

APVD patriam reſtitui,l.vnic C.vbi petant.tutor.

APVD ærarium pendere. Qui apud veteres fiſci debitores erant,interim dum eorum bona venirent,cognoſcereturque, quantum ex eorum bonis redigi poſſet, apud ærarium pendere dicebantur.Alciat.10.parerg.c.23 Spieg.

APVLENSIS Colonia,l.1.§.9.ff.de cenſib.

A Q.

AQVA,inquit Feſtus,à qua iuuamur.

AQVAM Iſidorus 13.orig.12 ſcribit cæteris elementis imperare,vt quæ cœlum temperet,terram fœcundet,aërem incorporet:ea piſces nutriri,fruges,arbores,& herbas:Eam potum cuique animanti tribuere.Idem ſcribit Auguſti.lib.5.de geneſi ad literam.Hinc Thales dicebat,aquam eſſe,à qua nata ſunt omnia.Lactantius 1.Inſt.6.& Fulgent.r.meteorolog.refert,Neptunum,Deum maris cum tridente pingi, vt intelligamus aquam cœlo,aëri,ceu nubibus & terræ mixtam eſſe. Et Tertull.lib.de baptiſmo,aquam commendat,vt antiquam ſubſtantiam,& Dei ſedem, ceu vectaculum: quia aquis primum præceptum fuiſſe refert,vt animas proferrent,vid.eundem ibidem de aquæ laudibus,& Senecam 3.nat.q.3.cap.19. & ſeq.Gothof.ad l.4.ff.de riuis.

AQVA vbi fecundari ſolet,alimentorum appellatione continetur.l.1.ff.de alim.leg.Spieg.

AQVA Claudia,cuius Pomponius meminit l.2.de orig.iur.vide Claudia aqua.

AQVAM caducam vocabant ex lacubus abundantem:Sic ferũt Neruam edixiſſe:Caducam neminem volo ducere, niſi qui meo beneficio,aut priorum principum habent.Porro qui aquam à principe impetrarat, debebat epiſtolam adferre ad curatores aquarum,deinde ad Cæſaris procuratorem,qui calicem eius moduli,qui fuerat impetratus,adhibitis liberatorib.ſignabat, ad lineamque aliorum collocabat, deinde animaduertebat, ne alij caſtello, quam epiſtola principis iuberetur,fiſtula ſubiiceretur:Caſtellum autem Vlpianus ſcribit vocari receptaculum, quod publicam aquam ſuſcipiebat. Bald. ad Inſt. de ſeruit. cui ſubſcribere videtur Maioragius Miſcel.lib.3.c.8.ex Frontino de aquæductibus.

AQVA quotidiana(vt Vlp.in l.1.§ 2. & 3. de aqua quotidiana & æſtiua ait:)non eſt illa,quę quotidie ducitur,ſed ea,qua quis quotidie poſſit vti, ſi vellet: quanquam quotidianam interdum hyeme ducere non expediat,& ſi poſſet duci. Duo autem ſunt genera aquarum:eſt quotidiana & æſtiua: Quotidiana ab æſtiua differt vſu non iure. Quotidiana aqua eſt, quæ duci quotidie ſolet, vt æſtiuo tempore, vel hyberno; etiamſi aliquando ducta non eſt.Ea quoque dicitur quotidiana;cuius ſeruitus intermiſſione temporis diuiſa eſt: Æſtiua ea eſt, qua æſtate ſola vti expedit: ſicut dicimus veſtimenta

æſtiua,ſaltus æſtiuos,caſtra æſtiua, quib. interdum etiã hyeme,præſertim autem æſtate vtamur. Ego probandum puto ex propoſito venientis, & ex natura locorum aquam æſtiuam ab aqua quotidiana diſcerni Nam ſi ſit ea aqua quæ perpetuo duci poſſit,ego tamen æſtate ea ſola vtar,dicendum eſt,hanc aquam eſſe æſtiuam: rurſus ſi ea ſit aqua,quæ non niſi æſtate duci poſſit,æſtiua dicetur:& ſi ea ſint loca,quæ natura non adimant aquam,niſi æſtate,dicendum erit,recte æſtiuam dici. Hæc Vlp.in d.§.2 & 3.. Fit præterea in iure ciuili mentio Aquæ Pluuiæ,Diurnæ,Nocturnæ.

AQVA pluuia eſt,quæ de cœlo cadit & imbre accreſcit,ſiue per ſe hęc aqua cœleſtis noceat,vt Tubero ait,ſiue cum alia mixta ſit,l.1.§ 1.& toto tit ff.de aq. & aqu.plu.arc. Cic.in Topic. aquam imbri collectam definit quę manu noceat.Imbrib.autem conceptæ viua aqua opponitur in l.1.§.hoc interdictum ff.de fonte.l.11. ff.quod vi aut clam. Aqua pluuia nocet vel opere facto, vel natura,l.1 § 2 de aq.& aqu.pluu.arc. Nam vt ait in Topic.Cic genus eſt aqua pluuia nocens. Eius generis formæ duæ, Loci vitio, & manu nocens. Diurna aqua eſt quæ interdiu ducitur : nocturna quæ noctu tantum,l 10.ff. quemadmod.ſeru.amitt.l 17. ff.de aq.& aq pluu. Briſſ.

AQVAM coercere, eſt continere ſic, ne defluat vel dilabatur dummodo non permittatur cui nouas venas quærere vel aperire : hic enim innouat aliquid præterquam præcedenti anno vſus eſt,l.1 § coercere, ff.de fonte.

AQVAM vicini alio deriuare non licet,l.1.vbi Goth C.de leg.Aquil.adde l.27 § 32 ff.eod.

AQVÆ controuerſia pro impetu aquæ, l.24.§. ſed & ſi de dam. infect Briſſ.

AQVÆ caput, illud eſt,vnde aqua naſcitur Si ex fonte naſcatur, ipſe fons : ſi ex flumine vel lacu : prima incilia,vel principia foſſarum,quibus aquæ ex flumine, vel ex lacu in primum riuum compelli ſolent. Plane ſi aqua ſudoribus manando in aliquem primum locum effluere,atque ibi apparere incipit eius hoc caput dicemus,vbi primum emergit,l §.caput aquæ, ff.de aq.quotid. & æſtiu.

SVNT & frigidę & calidæ aquæ,l.1.§.idem Labeo ſcribit ff.de aqua quotidiana,l.3.§ 1 ff.de aq.& aq.plu.l,3 § hoc interdictum, ff.de riuis , vbi aquæ calidæ riuos Hierapoli ciuitate Phrygiæ eſſe traditur:quod & Vitru.l.8.c.3.teſtatur. Ad eundem modum, ait,Hierapoli efferuet aquæ calidæ multitudo, ex qua circum hortos & vineas foſſis ductis immittitur. Hanc vt puto ciuitatem Xiphilin.in Traiano intelligit, cum Hierapoleos in Aſia mentionem facit.Briſſ.

SVNT & aquæ perénes quæ perpetuo fluunt, & ab illis ſeparantur quæ areſcunt, l.1.§.loquitur,ff.de aqua quotid.Aquæ ſalientes, quæ ex tubulis & fiſtulis erumpunt,l.79. in fi.ff.de verb.ſign.l.12.§.fiſtulæ, ff.de inſtruct. vel inſtr.legat.l.2.ff de ſupel.leg Et apud.Sueton.in Auguſt. Et ita ſalientes accipe in l 15.ff.de act.empt.Saliebant vero aquæ,vel cantharis vel roſtris perſonarum vt apparet ex l.41. §. item hoc prohibetur, ff. de legat.l.17.§ caſtella.ff.de act empt.Briſſ.

AQVÆ ductus ſeruitus Ruſticorum prædiorum , ius eſt aquam ducendi per fundum alienum. l.1 ff.de ſeruit.ruſtic.l.10. ff.ſi ſeruit.vindic.l.vnic § hoc interdictum,ff.de riuis §.1.Inſt.de ſeruit.prædior. Ducitur vero aqua fiſtulis,riuo. tubulis,item per lapidem ſtratum , vt l.17.ff de ſeruit. vrban.l.7 ff.de contrah.emp.l.11.§.vlt ff.commu.p æd.l.38.§.vl.de act emp.l.17. §.1 ff.de aq.plu vt Vitruu.lib.8.c.7.& Pallad.li.9.c.11.ſcribunt. Vulgo autem fiſtulis aqua ducebatur : lapide vero ſtrato ita demum,ſi conuenerat. Tollebatur vero & tradebatur aqua, nonnunquam per rotas.l.40.in fin.de contrah.emp.l.2.ff.de comm.præd. Diuidebatur aqua menſuris : digitis videlicet, vnciis,& modulis. l.5.ff.de aqua quotid.l.2. & 3.de aquæduct. C.Th.& apud Frontin.in lib.de aquæduct.Aquarij ſulci in agris aquæ è litis educendæ cauſa fiebant , qui ὕλικες Grecè appellantur,l.1.§.ſed & ſi quis arare & l.24 ff. de aq.&aqu. pl. Columel lib.2.c 8.& Feſt.Pompon.lib 5 Briſſ.

AQVAGIVM,in l.3. §.pen.ff.de aqu.quotid.l.9.ff.queadm.ſeru. amit.l.15.ff.de ſeruitut ruſtic. quaſi aquæ agium, i. e. ductus aquæ, vt Feſtus lib.1.interpretatur: alias aquæ iter vocatur,l. 21.ff de ſeru.ruſtic.l.19.§.iter.ff.comm.diuid.l.vlt.ff de aqua quotid.l.40. §.in lege ff de contrah.empt.Briſſ.

AQVÆ agmen,l.6 C de ſeru t.& aqua.

AQVÆ mola,l.10.med. C.de aquæduct.

AQVÆ hauſtus ſeruitus ruſticorum prædiorum.§.inter ruſticorum 3 Inſt.de ſeruit.præd.l.1 § 1 ff.de ſeruit.præd.ruſti.eſt ius hauriendi aquam , & portandi per agrum , fundum alterius, ratione ſeruitutis Differtque ab aquæductu,qui fit in fiſtulis & meatibus ſubterraneis. Sed aquæ hauſtus fit per animalia portando.Vt l.ſi prius § 1.& 2 ff.de aq plu.arcend. Vbi dicitur quod non debet ille cui debetur ſeruitus aquæductus lapidibus ſeu fiſtulis ordinare, quia vſus domini plus incommodatur.ff de contrah empt.l.ſi aquæduct.Hot.

AQVÆ ductus(vide t.tit C.de aquæduct.li.11.)vel aquę hauſtus ex fonte conſtitui poteſt:Ex puteo aquæ hauſtus, non aquæductus, nec omnis habet aquã viuam,omnis autem fons habet aquam viuam. Et qui puteus aquam viuam habet, eleganter iugis puteus à Cicerone dicitur,& aqua,quam continet,ſimiliter iugis. Iugis autem,quæ perennis,viua,naturalis eſt,opponitur à Saluſtio pluuiæ in Iugurthino.Sen.3.Nat. Quæſt. Non cœleſtem eſſe nec collectitium humorem,ſed quod dici ſolet, viuam aquam, & dicitur viua eodem ſenſu, quo Virgilio viuum ſaxum,viuum flumen, viuus lacus,& viua terra.i.naturalis.Hac vero aqua ſola Veſtales veteres in ſacrificiis quidam putant,qui refelluntur à Feſto dum muries definitur ea eſſe, quæ fit ex ſale ſordido in pilo pinſato & in ollam fictilem coniecto , & cætera cui virgines Veſtales aquam iugem,vel quamlibet,præterquam quæ per fiſtulas venit,addant. Ex quo loco emendandus eſt alter Varronis locus apud Nonium Marcellum hoc ſane modo : Commentaria (inquit Varro) veteris Fabij pictoris legi.Muries fit ex ſale, quod ſal ſordidum in ſuſum & in ollam rudem fictilem coniectum eſt. Cuiac.obſeru.lib.11.c.3.in fin.

AQVÆ & ignis interdictio grauiſſima apud veteres Romanos pœna erat , quæ adimebat neceſſarium duorum Elementorum vſum,cum ciuitate,nihilque præter libertatem relinquebat § 2.Inſt de cap.dimin.In cuius locum poſtea ſucceſſit deportatio ſeu exilium. Conſtat itaque veterem fuiſſe conſuetudinem, vt qui exilio mulctandus eſſet, ei nulla exilij mentione facta,aqua, & igni,interdiceretur. Cum enim vſus earum rerum eriperetur ei, quibus carere vita non poteſt, re & veritate irrogabatur ei exilium:verbo non irrogabatur. Hor. Apud Athenienſes aqua & igni interdici appellabatur, εἴργεσθαι τῶν νομίμων,Hinc

AQVA & igni interdicti in libris noſtris accipiendi ſunt deportati.l.1.§.ſi quibus ff de leg.3.l.vlt.ff.de legat.l.2.ff.de pœnis.l. 3.ff.ad leg.Iul pecul.l.5 ff.de ca, .min.l.59.§.ſi hæres.ff.de hered.inſt.l 10 in fin.ff.ad leg Iul de vi publ.l 13 de bon. poſſ.l. 29.§.& quid ſi tantum. ff.de lib & poſth.l.24. C de don.inter vir.l.1. C.de repud. Briſſ. Cæterum olim aquæ & ignis ſacramento etiam matrimonij fœdera ſanciebantur. Cauſa enim naſcendi duplex eſt.ignis & aqua:Mas ignis,quod ibi ſemen: Fœmina aqua,quod fœtus ab eius humore fit.Goth.ad l.66.§. 1.de don.inter vir. Et ſic materiam corporis in humore, animæ in calore eſſe , ac vtroque fœtus animantium omnium corporati atque animari ad vitam author eſt Lactantius Alterum enim quaſi maſculinum elementum eſt,alterum quaſi fœmininum.Alterum agens,alterum patibile:meminit huius Scæuola in l.pen.ff de donat.inter vir.& vxor.Plutarc.in problem.Connan lib.8.c. 3. Forcat.in l.pen.c.14. & rurſus in dialogo qui inſcribitur. Cupido Iuriſperitus cap.10.nu 8 Idem etiam approbat Cuiac.obſeru.lib.11.c.2 dum dicit, quod in d l.pen.recte ſcriptum ſit: priuſquam vxor aqua & igni acciperetur.Sic Non.es apud Nonium.Sequere me.pueriter volo facias, igni atque aqua volo hanc accipere. Sic Varro apud Seruium, Mariti aqua & igni vxores accipiebant. Et eodem reſpicit verſus ille Valerij Flacci 8.

——*ignem Pollux vndamq; iugalem*
Pretulit.——

Accipere autem & ducere vxorem idem eſt,vt Seruius lib.de dot. declarat. Promittit ſe daturum in ſponſalibus contrahendis, ſe accepturum ducturumve ſponſus.Cuiac. ſupra alleg.loco.

AQVA profluens ſeparatur à fluminibus § & quidem de rer.diuiſ. Viderurque tantum à flumine differre , quantum pars à toto.Flumen enim eſt,quod integrum fluminis vſum præbet, velut nauigandi,piſcandi, lauandi. Aqua profluens eſt pars eius quantumuis tenuis quæ non integrum fluminis vſum præſtat , ſed potandi & abluendi tantum. Ex quibus intelligi debet,aquam profluentem nihil aliud eſſe,quam aquam fluminis,Cic.de offic.1.Ex quo ſunt illa communia,Non prohibere aquam profluentem:pati ignem ab igne capere:vbi tamen aqua profluente legendum videtur.Hot.Prat.

AQVALICVLVS,ὑπογάστριον eſt.ab aqualus,quod aluum ſignificat.Perſius Sat 2.Nugaris cum tibi,Calue, Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extat.

AQVARII appellantur aquarum cuſtodes, quos Græci ὑδροφύλακας vocant.l pen.de aquæduct.lib.11.C. Et apud Frontin. in l.de aquæduct Ita poſſunt Aquarij ſerui accipi in l.12.§.idem reſpondit. ff.de inſtruct. vel inſtrum.& apud Firmicum lib.4.Matheſ c 10 6 Briſſ Sunt & aquarij impudicarum mulierum ſordidi aſſeclæ : quam ſignificationem vir doctiſſimus Turnebus inde promanaſſe putat, lib.14. aduer.c.12. quod aquarij dicebantur,qui aquam in ædes portabant,qua plurima egent ad balneum ſeque eluendas mulieres.& hac occaſione amorum internunciis ſolebant eis vti,hinc Iuuenalis: Veniat conductus Aquarius,&c.Prat.

AQVATIONEM pro irrigatione Palladius vſurpat. annotauit & Rhodiginus.

AQVÆLICIVM dicitur,cum aqua pluuia remediis quibuſdam elicitur,Feſto lib.1.& Tertul.lib.3.aduerſ.Prat.

AQVILEX, qui ſcientiam deducendæ aquæ habet: vel qui Marcello autore, aquam colligit. Apud Iuriſconſ.l.ſi de iure immun. Aquilices inter eos, qui immunes habentur, numerat: tametſi fuerint, qui vel erraſſe Iuriſconſultos affirmarint, vel aquilegem ſcribendum. Sed nihil obſtat. Alciat. ait, ab eo qui aquilex nominandi caſu dicitur, & aquilicem, & aquilegem deduci. Sicut & maior vnicuique videri debet Columellæ, Iuriſconſultique autoritas, Nonii Marcelli teſtimonio: qui ignoraſſe videtur, qui ſint Elices. Huius dictionis explicationem ſupra pete Spieg.

AQVILIA l.x, plebiſcitum eſt de damno iniuria dato, l.1.& tot. tit ff. ad leg. Aquil. & Inſt. de leg. Aquil. Briſſ.

AQVILIÆ legis & ſerui corrupti actionis differentia, l.5.§.2 ff. de ſer. corrupt. (xal act.

AQVILIÆ legis & noxalis actionis differentia, l.1. in prin. de no-

AQVILIANA ſtipulatio quæ à Gallo Aquilio introducta eſt: qua omnes in vniuerſum obligationes, quibus vltro citroque obſtringimur, in ſtipulationem, & verborum obligationem perducuntur, vt ſic acceptilatione ſopiri queant. l. & vno. §. eius rei ff. de accept. l ſi donationis. C. eodem. §. eſt autem. Inſtit. quib mod. toll. oblig Spieg.

AQVILIANA ſtipulatio, vt Vlp. de transactionibus ait, omnimodo omnes præcedentes obligationes nouat, & perimit: ipſa perimitur, per acceptilationem: & hoc iure vtimur; ideoque etiam legata ſub conditione relicta in ſtipulationem Aquilianam deducuntur. Maſſæus.

AQVILIVS Gallus IC Ciceroni familiaris, à quo formula inuenta eſt inſtituendorum poſthumorum nepotũ quæ in l.29. de l.b. & poſth. exponitur. Ab eo Aquiliana ſtipulatio, vt ſ pr. Cuius verba referuntur in l.18 §.1. de acceptil. § præterea. Inſt. quib. mod. toll. ob. Meminit l 3.4 15.32.& 46. C. de tranſact l.2.4.5. & 9.§. qui per falaciam. l.15 ff eod. tit. l 39 ff. de dol. Briſ.

AQVILINVS ſerui nomen. l.19 § vlt ff de fideicomm. libert. Briſſ.

AQVIMINALE Paulus aperte pro vaſe aquario vſurpat, in l.3 in prin. ff. de ſupel. Et paulo poſt: Nam & pelues argenteas, & aquiminalia argentea & menſas, &c Hot. Cuiac. tamen obſer. lib 10.c 13. non aquiminale, ſed aquimanile ſcribendum cenſet. Græci χερνιβεῖον vocant, eo quod vel ex eis aqua manet, vel effundatur in pelues vel quod aquam poſcere ſolerent ante cibum his verbis: Aquam manibus. Plautus truculento, Date aquam manibus appo ite menſam. Fabius pictor apud Noniũ, Aquam manibus pedibuſque dato, polubrum ſiniſtra manu teneto, dextra vaſum cum aqua. Caper Grammaticus Veteres tranſlis pedibuſque aquam dixerunt. Ariſtophanes Grammaticus, [illegible Greek] Et inde veteres gloſſæ, quæ χέρνιβον aquimanile vocant Aquamanus. Cuiac. ſupr alleg loc.

AQVIMINARIVM, ſiue (vt malumus) aquimanarium. Pompo. in l.21. ff. de aur. arg. leg. in argento eſcario ponit, Vrceolum in portio, quem & hic aquæmanalis dicatur apud Nonium. Sed ratio diſtinctionis eſt, quod hoc potaturo, illo manibus cœnaturo aqua miniſtretur. & hoc idem de aquiminario proditum eſt l.19 § ſi cui eſcarium, in quo §. adnotari dignum, verba illa adulterina eſſe, i ad eſum & potum (nam quæ ad potum, ſane eſcario non cedunt) aut ſane legendum: Item ad eſum & potum, ex l.32.§ quidam. eod. tit. Sed mirum aquiminaria ſimul & pelues & trullas argenteas argento adnumerari, d.l.19. quæ ſupellectili in l.3. ff de ſupel leg. & rurſus culcitras & ceruicalia veſti. l.25. quæ etiam ſupellectili. d.l 3 Nam imperia ſiue impelia ceruicalia ſunt: & ſimiliter tegmina ſubſelliorum & tapeta, quæ inſterni aut iniici ſolent veſti d.l.25. quę ſupellectili. l.5. ff de ſupellect leg. Hęc certe pugnant inuicem, niſi aquiminaria in hoc tit. vaſa eſcaria ſunt, & trullæ, potoria, vt conſtat ex l.36.& pelues item, eſcaria. Nam etſi fictilia aut vitrea quę ſunt, ſupellectili adnumerentur, non tamen argẽtea propter ſeculi ſeueritatem, nondum admittentis in ſupellectilem eſcaria aut potoria argentea vaſa. Et trulla quoque ſimpliciter dicunt eſſe in ſupellectili d. l 3. non trulla argentea. pelues autem & aquiminalia argentea, quæ dicuntur eſſe in ſupellectili d.l.3. v. ſa ſunt aquaria, quæ eſui & potui non ſeruiunt, quæ ſeuerior illa ætas non reſpuebat. Cuiac. obſ. lib. 10.c.1 circa med. (origin.

AQVITANIA, l.11. ff de cuſtod. & exhib reor. l.2. C. de municip &

A R.

ARA ſalutis. l 3 in prin. C. de his qui ad eccleſ. confug.

ARABARCHES, erat Alexandriæ magiſtratus, qui Iudæis præerat Alexandrinis, quem & quidam Alabarchen vocant: vnde in Epig 2 ſcribitur ἐξ ἀλαβαρχείης γραμμάτικὸς γέγονεν. De hoc meminit Ioſeph. lib 22. c.5. belli Iudaici. his verbis: Primi inter Alexandrinos Iudæos, tam opibus quam genere, & tum Alabarchi magiſtratum gerentis. Alio loco, videl. lib.19.c. 4 Ethnarcham appellat. Ergo eiuſdem gentis princeps fuit Alabarches, & Ethnarcha, & credibile eſt Alexandrinorum quodam idiomate, r literam in l. emolliiſſe. Vide Turneb. aduerſ lib 27 c 25. Prat.

ARABARCHES, præfectus officio publicanorũ, vide Alciat. li. 1. prætermiſſ. Arabarchiæ vocabulum exſtat in conſtit. C. de vecti commiſſ. quæ ſic habet: Vſurpationem totius licentiæ ſubmouemus circa vectigal Arabarchiæ per Ægyptum, atque Auguſtaneam conſtitutum, nihilque ſuper tranſductione animalium vendicari permittimus. Quæ verba indicant, Arabarchen, præfectum fuiſſe exigendo vectigali de pecuariis, quæ ex Arabia in Ægyptum deuehebantur: vt ſit illud officij publicanorum. Sunt qui ſimpliciter mollem accipiũt, ſed reclamante Alciato, qui eos dominandos exiſtimant. Spieg. Anto. Auguſt. lib. ſingulari ad Modeſt. dubitat, an ea conſtitutio ad Arabiæ ſacerdotem pertinere dicenda ſit. Schard.

ARABIA prouincia, l.9. de extraord. crim l 10. §.1. in fi. C. de diuerſ. offic & apparitor. iudic.

ARABICVS onyx, l.16 §.7 circ. ſin. ff. de donat.

ARABICVM gummi, Gothof. ad eund. § 7.

ARÆ gramineæ Maroni lib.12. ſunt ceſpiticiæ, quales in caſtris excitabantur, vt & tribunalia, quanquam & e ceſpite ſubitas ſibi etiam alias aggerabant aras, & ceſpitem pro ara habebant. Turneb. lib. 11 aduerſ c.1.

ARATORES dicebantur, à quibus aliquis ager decumanus, qui proprius non erat, ſed publicus Romani populi cenſebatur, ac decumarum conditione & penſatione agricolis erat attributus, coleretur, agrique quos colebant arationes nuncupabantur. Sed & omnis ager vectigalis & decumanus, qui arabatur, frumentariuſque erat, ſic vocabatur. Cicero in Verrem: Pulſos aratores eſſe dico agros vectigales vexatos. Et in Rullum: Illi Capuam receptaculum aratorum eſſe volunt. Nam ager Campanus, cum publicus populi Romani eſſet, qui Capuæ eum colebant, & decumas penſitabant, aratores erant. Turneb. aduerſ. lib 1.c.6

ARATORES ſerui, aratorij boues, aratorium inſtrumentum; puta vomeres & aratra à creditoribus, executoribus ſententiarum, aut exactoribus tributorum capi non poſſunt, idque propter vtilitatem agriculturæ l 8. C quæ res pignor. Auth. agricultores. C. eod. Gothof. ad l.7 C. eod tit.

ARATRVM inducere moris fuit Romanis cum vrbem aliquam euertiſſent, vt eam funditus delerent. Hinc probare & colligere ſolent Iuriſconſulti, tum vrbem aliquam eſſe deſiiſſe, ac interiiſſe, cum in ea aratrum circumductum eſt. Modeſt in l.21 ff. quib. mod. vſusfruct. Si vſusfructus, inquit, ciuitati legetur. & aratrum in ea inducatur, ciuitas eſſe deſinit: vt paſſa eſt Carthago: ideoq; quaſi morte deſinit habere vſumfructum. Horat. lib 1. car.

(Iræ)

——alis vrbibus vltimæ
Stetere cauſæ cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.

Et Cicero Phil.2. Vt vexillum videres & aratrum circumduceres. Hor. Prat.

ARATRVM pati ciuitatem, id eſt, excidium: ſed & eſt amittere ius ciuitatis, illudq; ob delictum quaſi morte deſinere habere; vt paſſa eſt Mediolanum Inſubriæ anno ſalutis 1163. Proprie pœna eſt coniurationis atque inobedientiæ. Spieg.

ARBITER vetuſte dicebatur, pro teſte. Vnde illud, Remotis arbitris, id eſt, ſine teſte & in ſolitudine. Prat.

ARBITER iudicem datum addictumque à prætore plerunque ſignificat. l.14. ff. depoſ. coniuncta cum l.7. ff. de neg. geſt. l 1. ff. de pact. dot. l.6. de reb. cred. l 2. C. de ſent & interloc. l.5. C. de diſtr. pig. A iudice tamen ſeparatur in l.7. ff ad leg. Iul. repet. l.15. ff. de re iud. §. omnium. Inſtit. de act. Et apud Gell. lib. 20.c.1. Quin hoc controuerſum fuiſſe apud veteres Conſultos Cic. in Murenia ſcribit, iudicem an arbitrium dici oporteret: Quorum verborum illa ex eodem Cicer pro Roſc. Comœdo differentia colligi poteſt, quod qui bonę fidei iudiciis vel arbitrariis dabatur, Arbiter: qui ſtrictis, iudex dicebatur. Quod Feſti interpretatio comprobat qui arbitrum inde dici ait, quod totius rei habeat facultatem & arbitrium. Nam in arbitriis cum & hoc actionum natura clauſulæ, Ex bona fide, vel Quantum æquius melius ſit dari, verba indulgerent, ſolutius æquitatem ſequi permittebatur: contra quam in ſtrictis iudiciis quibus addictus iudex in anguſtiſſimam formulam, à qua diſcedere vel latum vnguem non poterat, concludebatur Nam iudex à prætore datus facti tantum, non autem iuris notionem habebat, ſed eo ſibi à prætore dato conſtringebatur: nec plus vel minus adiudicare poterat. De arbitro autem longe aliter ſcribit Paulus in l. qualem. ff. de arbit. qualem ait ſententiam dicat arbiter, ad prætorem non pertinere Labeo ait, dummodo dicat quod ipſi videtur. & ideo ſi ſic fuit in arbitrum compromiſſum, vt certam ſententiam dicat nullum eſſe arbitrium. cum tamen Vlpian. l. ſi conuenerit. ff. de re iud. ſi conuenerit, ait, inter litigatores, quid pronuncietur, non abs re erit, iudicem eiuſmodi ſententiam proferre. Hoc diſcrimen Seneca lib.3 de benef. c.7. perſpicue declaret. Quæcunque, ait, in cognitionem tradunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam Iudici. Ideo melior vi-

detur conditio cauſæ,ſi ad iudicem quam ad arbitrum mitta-tur:quia illum formula includit & certos,quos non excedit, terminos ponit:huic libera & nullis adſtricta vinculis religio: & detrahere aliquid poteſt, & adiicere, & ſententiam ſuam, non prout lex & iuſtitia ſuadet,ſed prout humanitas & miſericordia impulit regere: hæc ille. Inde obſeruare poſſumus, Arbitros in his potiſſimû iudiciis nominari, quæ ex bona fide deſcendunt.Veluti, Arbiter familiæ erciſcundæ, l.1.ff.de collat dot l.20.l 44 §.vſumfructum l.47.l.52. § arbiter.ff.fam. ercisc.l.5.l.15.l.17.C eod.tit.l.2.C.de inoffic.don.& apud Cic. pro Cæcinna. Qui & Arbiter diuidendæ hæreditatis appellatur in l.18.C famil.erciſc.l.78 ff de hæredib.inſt.l.11 & l.vlt.ff. de diſtract.pign.l.13. C.de probat. Et arbiter diuidendis bonis datus l.3.C commun.diuid.Et arbiter diuiſionis in l.26 §.1 ff. de pact.dot.l.77. §.pater plurib. ff de leg.2. lib.2. & l.8. C.de collat. Quo alludens auctor; Queroli exprome, ait, theſaurum: diuiſio celebretur, quoniam præſto eſt arbiter. Briſſ.ex Hoto.§.ſic itaque diſcret.Inſtit.de act.

Arbiter,id eſt,calculator,l 5.C.de diſtract.pignor.

Arbiter ſilentioſus quis dicatur, vide Goth.ad rubr.C.de offic.præfect.vigil.

Arbiter actionis quod metus cauſa.l.14.§.hoc autem.ff.quod met cauſ. Datur & in his cauſis Arbiter, quæ arbitratu viri boni æſtimandę ac definiendę ſunt.l.12.ff.de leg.lib 3.Veluti ad determinandam viam latitudinemque actus, vel itineris ſtatuendam.l.13 § ſi totus.& §.latitudo.ff.de ſeruit.ruſtic. Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia.l 11. in fi.ff.de ſeruit.vrban. Ad fideiuſſores item probandos,l.9 ff.qui ſatiſd cog.l.vlt.ff à quib.appel.non lic.l 7.§ non ſolum.ff.de minorib.quos fideiuſſorum vires æſtimare Imp. ait in l.6.C.de aduoc.diuerſ.iudic Briſſ.

Arbiter & de alimentis patroni datur arbitraturus,quantum ſit in facultatibus,l.5 §.vlt.ff de lib.agn. Nec non inter fructuarium & dominum de refectione ædium,& vt ſarta recta habeantur, Arbiter datur,l.7. §.quoniam igitur ff.de vſufr. Arbitrum dat Prætor,cuius interuentu tribuantur merces.l. 7 ff.de tribut.Sed & cum magiſtratus in poſſeſſionem fideicommiſſi ſeruandi ventriſve cauſa miſerunt,Arbitrum dant, ad definiendum quantum deminui oporteat,diſtrahendaque ea quæ mora deteriora futura ſunt.l.1.§.pen.ff.de vet.in poſſeſſ.l 27.ff.de reb.auct.iud.Præterea ad executionem iudicati,Arbiter datur.l.15.§ ſi ſuper.cum aliis §§.ff de re iud.l vlt. ff.de iudic.vt & ad reſtituendum fideicommiſſum.l.pen.ff.de confeſſ.Quin etiam in reuocatoria actione arbiter interuenit l.8. ff.quæ in frau.cred. Poſtremo & in controuerſia finium de modo agrorum Arbiter, vel ex conuentione litigatorum, vel Prætoris datione ſumebatur. l.7. ff. fin.regun.l4 8.ff.de recept.qui arbitr.Terent.Heaut. Vicini noſtri hic ambigunt de finibus: Me cepere arbitrum.Cicer.lib.1.Offic.nec noſter quidem probandus, ſi verum eſt Q. Fabium Labeonem, ſeu quem alium (nihil enim præter auditum habeo) Arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus à Senatu datum.Idem lib. 1.de legib.Nec Mamilia lege ſinguli,ſed ex 12.tres arbitri fines regemus,& in Topic. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur quam vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſſis. Vbi Boet. Arbitros finium regundorum ait eſſe qui finalia litigia diſcernunt, vt cum eſt orta de finibus contentio eorum dirimatur arbitrio. Suet.etiam in Otho.c.4 Cuidam,ait,de parte finium cum vicino litiganti adhibitus Arbiter totum agrum redemit.Inde eleganter Tertull.in lib.de Pallio, amnem finium Arbitrum dixit,qui agros diſterminat:Briſſ.

Arbiter aquæ pluuiæ arcendæ.l.24.ff.de aq.& aq.pluu.Et apud Cic.Topic.in loco à coniugatis.Briſſ.

Arbiter non cogetur ſententiam dicere de liberali cauſa l.nõ diſtinguemus.§.de liberali.ff.de arbitr.nec ſacerdotio obueniente, ibid §.ſacerdotio.neque de cauſis publicis: cuius rei argumento erit,quod de iis quæ ad ſolutionem pecuniæ,& operarum præbitionem pertinent, ſententiam dicere debet, Iauonelo l.non ex omnibus.ff.eod.quod & Solon lege caue rat apud Demoſth. καὶ μηδ᾽. ἐάν τινες περὶ συμβολαίων ἰδίων πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητῶσι, καὶ βούλωνται διαιτητὴν ἑλέσθαι.Prat.

Arbiter non cogetur ſententiam dicere, ſi pœna commiſſa ſit.l.non diſtinguemus.§.1.de arbitr.ſi dies fuerint,quibus iudex non cogetur ſententiam dicere:ſi iuret ſibi de cauſa nondum liquere, l.Pomponius.§.fin.eod.ſi inimicitiæ capitales inter arbitrum & litigatores interceſſerint:ſi æras aut valetudo contingant: ſi occupatio negociorum propriorum, vel profectio vrgens, aut munus aliquod Reipub.cauſa, vel alia incommoditas incidat:ſi iudicij ſui nomine, quod publicum vel priuatum habet,impediatur,l.licet.& l ſeq.de recept.arbit.ſi vnus ex litigatoribus bonis ſuis cedat.l.item ſi eod.Denique ſi de negocio tranſactum eſt,d.l.non diſtinguemus.§. item non eſt.Prat.

Arbiter à magiſtratu non cogitur, vt hanc vel illam dicat ſententiam,ſed ſtatuet libere, ac dicet quod ſibi videbitur,l. qualem in pr.eod. Arbitrium enim non valet, in quo libera pronunciandi facultas futura non eſt, l.item ſi vnus § inde Pomponius,3.ff.eod.

Arbiter tum maxime dabatur,cum non niſi re litigioſa oculis ſubiecta,lis explicari poſſet, l.certo generi, in fin.de ſeru. ruſt.præd.Prat.

Arbiter ex eadem cauſa facit litem ſuam,quia iudex l ſi quis. Cod de pact.

Arbiter, cuius ſordes aut turpitudo manifeſta eſt, poteſt recuſari,l.ſed in ſeruum §.fin. eod tit.

Arbiter excuſatur à cognitione,ſi cũ infamarunt litigatores: vel ſi ad aliũ arbitrũ iudiciumve ierint.d.§.fi & l.ſeq. Prat.

Arbiter ſententiam interlocutoriam poteſt mutare:definitiuã vero non poteſt l qualem.§.vnde videndum.& l ſeq.de arbit.

Arbiter communi diuidundo,l is quis.31.ff.commu.diuid.l.31. ff.de vſufru.leg.l 4.ff.de ſetu.leg l.6.§ ſi fundus.l.26 ff.commu.diuid.l.3.§.1.ff.de oper.nou.nunc.Et apud Paul.lib.1.ſent. tit.18 & Iſidor.lib 5.Etymol.c.25.Briſſ.

Arbiter dotis recuperandæ.l.48.ff de ſolut.& arbiter qui de dote cognoſcit. l.1. ff.de pact.dot. Quo referenda ſunt hæc Tertulliani verba lib.2.ad vxor.Suſtinent quarum dotes obiectione nominis mercedem ſilentij faciant,ſcilicet apud arbitrum ſpiculatorem litigaturi. Nam olim rei vxoriæ actio bonæ fidei iudiciis adnumerabatur.§.fuerat. Inſt.de act.l.8. ff de cap.min. Cic.3.Offic.Briſſ.

Arbiter pro ſocio l 38 ff pro ſocio & apud Cic. pro Quintio & pro Roſ.Comœd. Arbiter tutelę l.vlt.§ vlt.ff.de appel.l.vlt. ff.rem pupilli ſal.fore.Cod.arbitrium tutelæ: ex quo titulo ſatis perſpicuum eſt, arbitrium in bonæ fidei contractib. & iudicium perinde dici ſolere, vt & ex Ciceronis loco & illud ſatis conſtat,quod in pro ſocio actione iudex,qui ſedeat, ſe deat & arbiter:idemque ſit iudicium & arbitrium. Id quod tamen in iudicandi tantum officio accipiendum, non etiam in aliis rebus quas ſupra inter iudicem & arbitrum intereſſe oſtendimus.Hot.§.actionum autem.Inſt.de act.

Arbiter à Prętore de rationibus excutiendis inter hæredẽ & ſeruum datur,l.quis 5.de manum.Nihil autem aliud ſignificat, quam virum bonum à prætore delectum, cuius arbitrio rationes computentur, l.47.§ Sticho.de fideic.libert.quæ ſignificatio ad omnia arbitrorum genera producitur.Prat.

Arbiter & in his cauſis datur, quæ arbitratu boni viri æſtimandæ definiendæque ſunt.l.12.de leg.3.Veluti ad determinandam viam,latitudinemque actus,vel itineris ſtatuendam, l.certo.de ſeruit.ruſt.Item ſi inter vicinos de altitud ne ædificiorum ſit controuerſia.l. qui luminibus de ſeru. vrb. Ad fideiuſſores probandos,l.arbitro, qui ſatid.cog.Prat.

Arbiter quoque Falcidiæ,ad ineundam bonorum quantitatem, cum legi Falcidiæ locus eſſe dicebatur.l.12.ff ad l.Falc. l.1.§.cũ lex.ff.ſi cui plus quam per l Fal.l 2.C.de vſur.legar. Arbiter & à prætore de rationib. excutiendis inter hæredem & ſeruum redditur computationis ineundæ,rationumq; examinandarum & diſpungendarum cauſa.l.5.in fi.ff.de manum. l.38.ff de fideic.lib.l 1 §.ſi ſeruus.ff.ſi quis reſt.lib.l 53 ff.de iud. l.pen ff.de lib.cauſ.l.50. ff.de cond.& dem.nihil aliud autem ſignificat,quam virum bonum à prætore electum,cuius arbitrio rationes computentur l.47.§ ſi Sticho.ff.de fideic.libert. Briſſ.Compromiſſo igitur litigatorum prętor arbitros perinde atque iudices dare ſolebat: cogere tamen nullum poterat arbitrium recipere,cęterum vbi quis ſemel recepiſſet copi poterat l.3.§.1.ff.de recept arbit.In hoc itaque verum eſt quod dicitur l.1 ff.de arbit.Compromiſſum ad ſimilitudinem iudiciorum regi ſicut & in aliis quibuſdam: Nam ſicuti iudex datus acceptuſq; intra certum tempus litem cõtrouerſiamq; dirimere iubebatur. l 2.& l.ſi iudex. ff.de iudic. & poſtquam ſemel ſententiam dixiſſet iudex eſſe deſinebat,l.iudex.ff.de re iud.eiuſque ſententiam,is qui eum dederat exequi tenebatur, l.à diuo Pio. ff. de re iud. Sic & in arbitris idem conſtitutum eſſe conſtat.Nam ſi arbiter, vt diximus, arbitrium recepiſſet, ſententia finem imponere controuerſiæ iubebatur.l.Pomponius ait.§.1. ff. de arbitr & dicta ſententia arbiter eſſe deſinebat.d.l.qualem in fi.ff.de arbit.eiuſque ſententiam æque prętores exequebantur.d.l.à diuo Pio: Et hinc,nimirum ob tantam ſimilitudinem iudicis & arbitri, arbiter iudex interdum appellari ſolet,vt l.5.§.ſi iorcem ff de verb.obl.l.ſi minor.§.1. ff.de min. Arbitrorum autẽ duo eſſe genera ſcribit Proculus in l ſocietatem.§.1.ff.pro ſoc.Sunt enim proprie arbitri,quorum arbitrio ſiue illud æquum ſiue iniquum fuerit parere debemus,nimirum ſi ex compromiſſo ad arbitrium itum eſt. Alij autem non proprie arbitri dicuntur, ad quos ſine vllo compromiſſo adigimur,quorum arbitratum non quaſi iudicis,ſed quaſi viri boni opinionem exiſtimationemque poſtulamus ab arbitrando,i.exiſtimando dicti.Cæterum recentiores iuris commentatores arbitros in tres ſpecies diſtinxere, quas quia hodie frequentes ſunt, obiter exponam quoque. Sunt igitur alij arbitri iuris,alij compromiſſarij,alij arbitratores.Arbitri iuris ſunt,illi,qui ſunt electi, quando euenit,vt pars di-

pars dicat ſuſpectum iudicem, cui cauſa commiſſa eſt: quia tunc arbitri eliguntur, qui de hac ſuſpicione cognoſcant, vt not. in l.fi.C de iudiciis, vbi Bart.ſubdit, quod ab iſtis arbitris datur appellatio, & plus ſubdit quod arbitri, qui ex forma ſtatuti eligũtur, cum ſapiant naturam delegatorum, ab eorum ſententia datur appellatio. Contrarium tamen tenuit Bart.1. conſtitur. Vnde Can. in c.ſuſpicionis, extr. de offic. & poteſt. iudic.deleg & quod iſti arbitri iuris dicantur delegati, habetur in c.de arbit. de offic.deleg.lib.6. Et tradit Corn.conſ.54. incip. Videtur prima facie dicendum, 2. vol. & habetur in l.fi. & ibi declarat Iaſ.C.de iudic. & prius Felin. in c. de ſent. & re iudic. Secunda arbitrorum ſpecies eſt illorum, qui à partibus eligũtur, ac corã eis non ſeruato ordine iudiciali proceditur, cum aſſumantur de iure & de facto, & de his loquitur lex, ſi ſocietatem, §.arbitrorum.ff.pro ſoc. Alibi Bald appellat, quaſi negotiorum geſtores partiũ, Bald.in l.fi in 3.q.C de contrah. empt. Item alibi Bar. vt in l.fi.ff.de var. & extraor.cog.appellat quaſi proxenetas: & iſti propriè arbitratores appellãtur: licet alij eos quoq; trãſactores dicant. Tertia ſpecies arbitrorũ eſt, qui cõpromiſſarij appellantur, in quos fit à partib.compromiſſum, & iſti tenẽtur ordinem iudiciorum ſeruare.l.1.ff. de recept.arb. Et corã iis ſunt proponendæ actiones ad inſtar iudicũ, & de his loquitur tex.in § omniũ, Inſt.de act.de quorum conformitate & differentia, vide per Aug.d.§.omnium.

ARBITRERIVM ſcribitur ſæpe in P.Flor de recept.licet veteres Grammatici contendant arbitrium eſſe dicendum non arbiterium, & ſic in ſcriptione Romana M.Larcius L.F. Pomptina arbiterio Larciæ Fortunatæ vxoris

ARBITRALIS ſententia, l.4 §.5 C de recept.arbit.

ARBITRARIA actio quæ ſit, vide ſupra actio arbitraria: quibus tamen hoc adijce, quod cum arbiter iudex ſit, qui totius rei arbitrium & facultatem habet, ſicut & Donatus & Feſtus ſcribunt, conſentaneum eſt, vt arbitrariæ actiones dicantur in quibus non reſtricte certum quiddam poſtulatur, ſed id tantum quod æquius & melius arbitro videbitur. Itaque certũ & arbitrarium tanquam aduerſa opponi, apud Plautum videmus cum in Pœnulo ſic ſcribit: Nũc pol ego perij certo haud arbitrario. Conſulto hoc factum eſt, mihi vt inſidiæ fierent. Quo in loco alluſiſſe Poetam ad actiones arbitrarias, facile ſane crediderim Cicero autem in ea pro Quinto Roſcio rem aperte omnem his exponit verbis. Pecunia tibi debebatur certa, quæ nunc petitur per iudicem, in qua legitimæ partis ſponſio facta eſt Hic tu ſi amplius H S. nummo petiſti, quam tibi debitum eſt, cauſam perdidiſti, propterea quia aliud eſt iudicium, aliud eſt arbitrium. Iudiciũ eſt pecuniæ certæ, Arbitrium incertæ. Ad iudicium hoc modo venimus, vt totam litem obtineamus, aut amittamus: Ad Arbitrium hoc animo adimus, vt neque nihil, neque tantum, quãtum poſtulauimus, conſequamur. Eius rei ipſa verba formulæ teſtimonio ſunt. Quid eſt in iudicio? directum, aſperum, ſimplex. Si paret H S 1000. dari op. hic niſi planum facit H.S.1ↄↄↄ. ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit Quid eſt in arbitrio? mite moderatum, QVANTVM æquius & melius ſit dari. Ille tamen confitetur plus ſe petere, quam debeatur: ſed ſatis ſuperque habere dicit, quod ſibi ab arbitro tribuatur. Itaq; alter cauſæ cõfidit, alter diffidit. Quæ cum ita ſint, quæro abs te, quid ita de hac pecunia de his ipſis H.S 1ↄↄↄ. de tuarum tabularum fide compromiſſum feceris, arbitrumve ſumſeris. Quantum æquius & melius ſit dari, promittitve, ſi peteres? Hæc Cicero, quæ tamen à me longe aliter, quam vt vulgo leguntur, cõmemorata ſunt. Verum vtrocunque modo legantur, perſpique demõſtrant actionem omnem, qua non certum quid, ſed quantum ex æquo & bono iudici videbitur, poſtulatur arbitrariam eſſe. Quapropter arbitrarium Feſtus definit id quod apud Arbitrum agitur. Cum autem in bonæ fidei actionibus & Arbitros pro iudicibus dicamus, & ſummam exactionis ipſorum poteſtati permittamus, ſequitur etiam, vt illę actiones vere & proprie Arbitrariæ dici poſſint. Quoniam tamen ſuum iam ac proprium nomen ex formula iudicij adeptæ ſunt, docendi cauſa, & vt ſuo quæque res nomine appelletur, generale hoc nomen ad alteram ſpeciem accommodauimus. Hot. Inſtit.de act.

ARBITRARIARVM actionũ diuiſionem vid.in § 31.Inſt.de act.

ARBITRARIA autem ex ſtipulatu actio fit cum alio, quam in quem ſibi dari quis ſtipulatus fuerat loco agitur, l.2.l 4.§ 1 l. 7 & l.vlt ff.quod certo loco. Tum enim arbitrio iudicis tanti lis ęſtimatur, quanti vel actoris, vel rei intereſt eam pecuniam loco conſtituto ſolui: pleniſſimumque hic eſt officium iudicis, quod quantitati contractus non ſubſeruit, ſed vel augere, vel minuere condemnationem, propter loci vtilitatem poteſt, cum eius æſtimationis tota ratio arbitrio eius cõmittatur, l.2.§.vlt.l.8.ff.quod cert.loc. Sic & actio quod met.cauſ. Arbitraria appellatur, l.14.§ hæc autem.ff.quod met.cauſ.d. §.præterea, quod arbitrio iudicis, qui ex ea actione cognoſcit, reſtitutio comprehenditur. Is enim rei reſtituendæ facultatem vſque ad ſententiam reo tribuit. Quod niſi reſtitutio fiat in quadruplum condemnatio ſequitur. Et generaliter quæcunque alia ſtricta iudicia redduntur, vt rei reſtitutio, deductio, exhibitio, officio iudicis committatur, ea arbitraria dicuntur, l.9 ff.de dol d § præterea.& ibi Theoph. Adigere arbitrum veteres dicebant pro agere ad arbitrum, i.cogere ad arbitriũ ſumendum, Cic.3.Offic. Arbitrum illum adegit, quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona. Idem Topic.finib.regundis arbitrum adigere dixit. Et pro Roſc.Comœdo, arbitrum pro ſocio adigere. Arbitri etiã dicuntur, qui ex cõpromiſſo adeuntur, l.76 ff.pro ſoc.quorum arbitrio metu pœnæ ſtatur.t.t.de recept.& qui arbiter recept.ff & tit.de arb.C. Compromiſſarij iudices appellantur in l. pen. ff.de iudic. & à Paulo lib.5.ſent.tit.5. Græci hos αἱρετοὺς δικαστὰς, dicunt Conſtant.lib.1 tit.4. αἱρετὸς δικαστής ἐστιν ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος καὶ ἐπαγγελλόμενος ψήφῳ τεμεῖν τὸ φιλονεικούμενον, Briſſ.

ARBITRARIVM porro dicere ſolemus; quod neque lege, neq; conſtitutione vlla definitum, alterius arbitrio relictum eſt, l. fin.C.de contrah empt. quaſi ex alterius arbitrio dependens l 1 ff.de iure delib. Coraſ.Miſcell.lib.4.c.12 num.6.ad quem ſenſum dicimus.

ARBITRARIVM, ait Feſtus, eſt, cum res adhuc apud arbitrum geritur.

ARBITRARIAM conditionem, (quam commentatores parum apte poteſtatiuam dicunt) quæ non ex forma pendet, ſed ex mera alicuius voluntate, gloſ in l.1 & ibi doctores, ff.de cond. & dem.Corraſ.prædlleg.loc.& §.præterea Inſt.de act.

ARBITRARIVM pœna dicitur, quæ non lege ſtatuta eſt, ſed iudicis arbitrio relicta, l.aliud eſt fraus, l.ſi qua pœn.ff. de verbor.ſign.Coraſ.

ARBITRARI ſtatuere, iudicare: veluti arbitrari inſcitum, pronunciare inſcitum, atque imperitum. Plaut.Merc. Annos natus 60. qui erit, ſi quem ſcribimus, ſeu maritum, ſiue hercle adeo cœlibem ſcortarier, cum eo nos hic lege agemus: inſcitum arbitrabimur. Horom.

ARBITRARI in patiendi ſignificatione pro æſtimari. Vlp. l. 12. §.3.de relig.ſumptus funeris arbitrantur, pro facultatibus, vel dignitate defuncti, i. e. arbitrio boni viri definiuntur, & æſtimantur Eodem modo vſurpatur in l.27.§.ſi quis litigatorum. ff.de recept.qui arbit.Hot.Briſſ.in pareig.

ARBITRALIS forma, l.5.in pr.C.de recept.arbit.

ARBITRATORIS nomen apud idoneos autores Latinitatis negant reperiri, nec eſſe neceſſe conſtitui differentiam aliquã inter arbitrum & arbitratorem, quod hic appellari queat ſequeſter pacis, aut arbiter honorarius. Cæterum ita tamen arbiter ab arbitratore vulgo diſtinguitur. Quia arbiter eſt, qui quaſi vir bonus inter aliquos ſub pœna eligitur vt finem ſua ſententia controuerſiis imponat. l 3 § 1 & l.Pomponius ait, §.recepiſſe autem, & l.litigatorum, §.arbitrũ, ff.de recep.arb. Arbitrator eſt qui ſine pœna, ad hoc eligitur, vt totis animi viribus exploret ius controuertentiũ & æqua compoſitione definiat, l.ſocietatem mecum, ff.pro ſoc.Old. De differentia arbitri & arbitratoris vide & Goth.ad l.76.in fi.ff.pro ſocio.

ARBITRATV boni viri vſurum fruiturum ſe fructuarius, vt adſolet, cauens hoc ſignificat non deteriorem ſe cauſam vſusfructus facturum: cæteraque facturum, quæ in re ſua faceret. Denique ita vſurum quemadmodum bonus paterfam. vti debet, l.1.§.recte, ff.vſufruct.quemadm.cau. l.6.in fi.ff.de vin.& hab.l.12 d.tit.vſufruct.quemadm.caueat. Briſſ.

ARBITRATV rem terminare, ſententiam dicere, vel ferre, arbitratum eſſe: iudicare item arbiter dicitur. Scæuola in l.inter Statilianum, & l.de his rebus.ff.de recept

ARBITRATVS proprius l.13.C.de operib.publ.

ARBITRATVS boni viri, nihil aliud quam æquitatẽ ſignificat, vt oſtendit Old. in tract.quem de iur & æquit.edid.t. ex Vlp. verbis, l 1. ff.vſusfr.quemadm.caueat. Spieg. Arbitri aut à iudicibus flagitantur, aut ſponte eliguntur, l.7.C.de feriis.

ARBITRI veterib. IC.dicuntur & recepti ab eo quod arbitrium recipiant, tit.de recep.arb ff.vel vt Iuſtin.ait, quia ex recepto, h.e.ex compromiſſo cauſas dirimendas ſuſcipiunt, l.12.C.de iudiciis. Sunt & arbitri electi, qui ex iudicis iuſſu, executore negotij imminente à litigatorib. eliguntur, l.pen.C.de pact.l. pen.& vlt.C.de arb.l.vlt. §.vlt. C.apud quem in integr.reſtit Eſt etiam arbitratorum aliud genus, in quorum arbitratum quid confertur, l.76.77.ff.pro ſoc. Briſſ.

ARBITRI ſententiæ ſtare, nihil aliud eſſe Proclus ait, quam id agere (quantum in ipſo ſit) vt arbitrij ſententiæ pareatur, l.23 §.2.ff.de arbitr.Spieg.

ARBITRI eſſe non poſſunt, pupillus, furioſus, ſurdus aut mutus, l.ſed etſi in ſeruum, in pr.ff.de recep.arbit. Nec iudex poteſt arbitrium recipere eius rei, de qua iudex eſt, d. l. ſed ſi in ſeruum, §.ſi quis iudex ff.eod.

ARBITRII appellatione non continetur cuiuſlibet prauus adfectus, ſed arbitratus boni viri, l.in propoſita autẽ, ff.pro ſoc l. hæc venditio, ff. de contrah. empt. Eſt autem incorruptum animi iudicium, quod arbitrium boni viri dicitur. Siquidem hæc vox, Arbitrio, vel arbitratu boni viri, ſemper denotat de-

bere abeſſe calumniam, & agi rem ſincere ex æquo & bono, Old.in copia. Spieg.

Arbitrii voce etiam libera voluntas denotatur, vt l. ſi ſeruus ff. de noxal act. vbi prætor actori permittit arbitrium, vtrum iureiurando rem decidere velit: i. liberam voluntatem & delectum, Hot. § prætèrea Inſt. de act. Cæterum in d § præterea, arbitrium aliud eſt, videlicet iuſſus, interlocutio, & quaſi admonitio iudicis, in actionibus arbitrariis, in quibus quamuis cauſa probata & liquida eſſet, non tamen prius ſententia definitiua ferebatur, quam iuſſus reus non pareret, vt docet Hoto. præ.dicta l.c. Corraſ ibid. & in Miſcell. lib 4 c.12. & ante hos elegantèr Fr. Duar. de in lit. iurand. n 41. & ſeq.

Arbitrium duplex eſt, ſtrictum & boni viri, l. 75. & ll ſeqq. ff. pro ſocio.

Arbitrium non ipſa eſt ſententia, h.e. iudiciũ arbitri, vt magni nominis interpretes volunt, ſed ſententiæ dicendę facultas: vnde ſic rubricam conceptam habemus, de Receptis arbitris, & qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant. Vnde quidam recto finit his verbis: Arbitrium eſt facultas dicendæ inter contrahentes ſententiæ, priuato conſenſu, non ante publica autoritate tributa. Arbitrium item pro ipſa ſententia, & toto cognitionis exercitio promiſcue ponitur, vt in l. 1 ô ponimus ait, & in l. qualem autem iam citata rubrica. Nec laudandum, tametſi id quoq; magno errore receptum eſt, dici poteſt, Spieg. Vt autem arbitri & iudices differunt, ita iudicia & arbitria, vt Cic. pro Roſc. Comœdo exponit. Arbitraria enim ea iudicia dicuntur, quæ in bonum & æquum concipi, & ex bona fide reddi ſolebant: quare huc repetas, quæ ſupra de iudicum & arbitrorum differentia dicta ſunt.

Arbitrium tutelæ, id eſt, de actione tutelæ, Gothof. ad rubr. C. arbitrium tutelæ.

Arbitrium iudiciale, l. 7 C. vnde vi.

Arbitrium aquæ pluuiæ arcendæ, l. 23. § vl. D. de aq. & aq. pl. Arbitrium rei vxoriæ apud Cic. 3 Offic. Sic & in l. 2. C. de vſur. legat. Arbitrij verbum accipitur, Briſſ.

Arbitrium communi diuidundo, l. 11 § 1 D de aq. & aq pluu. Vitruu lib 2. c. 8 Itaque cum arbitria communium parietum ſumuntur non æſtimant eos quanti facti ſunt. Briſſ.

Arbitrium familiæ herciſcundæ, l. 47. D. famil. herciſc. l. 17. C. eod. tit.

Arbitrium pro ſocio, Cic. pro Quintio: Qua in re ita diligens erat, quaſi hi magna fide ſocietatem gererent. Arbitrio pro ſocio condemnati ſolerent. Item pro Roſ. Comœ. Quæ cum ita ſint, cur non ad arbitrium pro ſocio adegeris Q. Roſcium quæro Briſſ.

Arbitrii formularia verba, l. 4 § 6 C de recept. arbit.

Arbitrio voluntatis ſuæ abeſſe, l 10. C. quom. & quand. iudic. ſentent.

Arbitrium ſuum dictare, l. 12. in pr. C. de teſt m.

Arbitrium iudicis, arbitrium boni viri, religio iudicantis; Papin. in l. quæſitum, D de teſtib. Omnia enim iſta ex conſtanti illa & perpetua voluntate boni & æqui velut ex vno procedunt, & eodem tendunt, ſcil ad dirimendas celeriter controuerſias litigantium Ex Copia Old. Spieg.

Arbitrium etiam officiũ arbitri circa ea quæ in iudicio verſantur, ſo... q; minime continentur, ſignificat, l. 31. §. qui pam. D de æd. l. ed. l. 24. § pen. vl. D. ſol. matr. l. 80 in fin. D de furt. l 3. l. 8 & l. vlt. D. quod cert. loc. l. 1 D. de vſur. l. 38 § 1 D. de act empt l 14. § quatenus, D. quod met. cauſ. l. 9. D. de dolo. Sic in l. 3 § ibid. D ad exhib. pet arbitrium, ait Vlp. ſibi hac actione cõ... ſum iudex exceptione æſtimat. Hinc arbitrariæ actiones, l. 3 § in his, de vſur. l. 1. C. vbi conueniat qui cert. loc. i. e vt Iuſtin. interpretatur, ex arbitrio pendentes, § præterea, Inſt. de act. & vt Gaius quæ in arbitrium iudicis referuntur, l. 3. D. quod cert. loc. In his enim arbitrio iudicis committitur quemadmodum auctori res, vel reſtituatur, vel ſoluatur, vel exhibeatur. Idq; fiebat propter formulæ verba, neque ea res arbitrio iudicis reſtituatur, dedatur, exhibeatur, quibus arbitrium iudici commiſſum intelligebatur. Briſſ.

Arbitrium ſoluitur morte alterius litigatoris, vel etiam arbitri, ſcilicet, quantum ad inſtantiam pertinet, etiamſi conclu ſum fuerit in cauſa, Ni heredum vel ſucceſſorum in compromiſſo vtrinque ſit facta mentio, l. diem, § 1. l. ſed & interpel. latur § fin. de recept. arbitr. Prat.

Arbitrium præter communem ſignificationem, videtur vſurpari olim in funeribus pro mercede libitinariorum, veſpillionum, pollinctorum, eorum denique omnium, qui funera curabant. Prat.

Arbitrium recipere, l. 3. § 1. & § ait prætor, l. 9. § ſi quis iudex, & alias paſſim in tit. D de recept & qui arb. recep. quod & ſuſcipere arbitrium d. c. n, l 4. & l. 13 § pen. D eod. tit. & compromiſſi ... l. 5. Papinianus. e. t. Receptiſſe autem arbitrium videtur, qui iudicis partes ſuſcepit, finemque ſe ſua ſententia controuerſiis impoſiturum pollicitus eſt, ... § ... eod. tit. Briſſ.

Arbitrium etiam arbitratum ſignificat. Sed enim arbitrium aliud eſt liberum & ſolutum, quod in mera voluntate poſitũ eſt, & arbitrium plenum voluntatis dicitur, l. 7. § 1. D. de reb. l. 2. § quanquam, D. de legat lib. 28. D. de adopt & hoc ſignificatur his verbis. Si volueris, Si libuerit. Aliud eſt arbitrium viri boni, quod his verbis exprimi intelligitur; Si arbitratus fueris, ſi iuſtum putaueris, ſi comprobaueris, ſi tibi videbitur, ἰσὸ δικαιώσῃς, l. 75. D. de leg. lib. 3. l. 41. § ſotot. & l. 46. D. de fideic. lib er. 3. l. 3 D. de an. leg. Briſſ.

Arbitrium & iudicium duabus potiſſimum reb. eſſentialiter differunt: prior eſt, quia arbitrium incipit à conſenſu partium & dat notionẽ quodam, l. diem proferre, § ſtari autem, l. non diſtinguemus § de officio, ff. de recep. l inter. § ſi Stichum, de verb. oblig Altera, qua diſcernas arbitrium à iudicio, eſt, quia arbitrium exigit pœnam, l. litigatores, §. arbitrium, & § fin. de arbitr. C. eod. Iudicium autem non æque, quoniam habet iuris dicendi autoritatem ordinariam, vel mandatum, cum poteſtate coercendi, l. 1. 2. 3. de iuriſd. Prat.

Arbitrium ſeruus olim recipere non poterat, neq; ſolus neque cum alio, l. Pedius, de recept. plane ſi liber factus ſententiam dicat, valet partib. conſentientibus, l. ſe i ſi 9. ff. eod.

Vbicunque autem in arbitriũ fine iudicis, ſiue alterius quid confertur pro arbitrio boni viri hoc habendum & quaſi viro bono commiſſum accipiendum eſt, l 17. § Prætor ait, ff. de iniur. l. 30. ff. de oper. lib. l. 6. pro ſoc. l 1. ff. de leg li. 2. l. 43. de leg. lib. 3. l 69 § gener, ff. de iur. dot. l. 3 C. de dot. promiſſ. (debet tamen iudex ſiue arbiter arbitrium ſuum iuxta leges regulate, Ceph. conſ 164. n. 12. Crau conſ. 190. n. 1) Idque in conditionibus bonæ fide iudiciis adſcriptis maxime locum habet, l. 22 § vlt ff de diuerſ. reg. iur. l. 77. & l 78 ff pro ſoc. Ita quod operum faciendorum lege comprehend. ſolebat, vt arbitrio alicuius opus fieret approbaretur ve, ad boni viri arbitratum referebatur, l 14 ff. l ca. Eadem eſt vis verbi arbitratus l. 51 ff. ſol. matr. l. 16 §. ait prætor, ff. de procur. Verba autem hæc, Arbitratu illius fiet (quæ plerumque co... uentionib. adiiciebantur, l. 43 ff. de verb. oblig l vlt. C. de contrah empt.) ius ſignificant & in ſeruum non cadunt, l. 8 ff de verb. ſignif Briſſ Et ratio eſt quare non cadant: quoniam ſeruus iud... cantis perſonam obire non poteſt, l. Pedius, § 1. ff. de recep. arbitr. Ac quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullis habentur, l. quod attinet, de reg. iur. Vel quod lex in iudicio adeſſe ſeruos prohibet, l. ſeruus, C de iud. & ibi gl. l. vix, ff. eo. Sed an Monachi, qui cum ſeruorum conditione ſolent conferri arbitrium ferre, aut iudices eſſe poſſint: Innoc. in c. cum olim, extr. de priuil negat poſſe. Eſt pulchra gloſſ in d l. Pedius § 1. de arbitr. Multa quidem præclare & ſubtiliter de arbitris & arbitriis ſcripſi. Vid. Zaſius in l. ſi quis arbitratu, ff. de verb. obl. Brachius in l. illia verba, ff. de verb & rer. ſign.

Arbor generale nomen eſt, & eius appellatione continentur vites, l. 1. § 3. ff. de arbor. cædend. l 3 § 1. ff arbor. furtim cæſar. hederæ item, arundines, & ſalicta, in d. l 3 § 1. & 2.

Arbor quoque recte dicitur, quæ ſubuerſa à radicibus, etiam nunc reponi poteſt: aut ita tranſlata eſt, vt reponi poſſit, d. l. 3. § 6 Stirps quoque oleæ arbor recte dicitur, ibid. § 7.

Arboris numero non habetur, quod adeo tenerum eſt, vt herbæ loco ſit. l. 4 ff eod.

Arbor cædua dicitur, quæ exciſa repullulat, ſiue ab eodem ſtipite, ſiue ex ſtipibus: vt ſalix, arundo, cornus, fraxinus, ilex, quercus, laurus, alnus, betula, ſambucus populus, multæque id genus ſpecies, Alciat. de verb. ſign.

Arbores cæduæ (ait Goth. ad l. 7. § 12. ſol. matr.) id eſt, ad hoc deſtinatæ, vt excidantur, l 9. & 106 de vſufr.

Arbor pro malo nauis in l. 3 & l 6. ff de leg. Rhod. & apud Pau. lib. 2 ſent. tit. 7. quæ ſignificatio & in Lexico B Germani his verbis annotata eſt. Arbor nauis ἱσὸς πλοίς, Iſid lib. 19. Etym. c 2. Malus eſt arbor nauis qua vela ſuſtinentur, Briſſ.

Arbor vento deiecta, non iam arboris nomen, ſed ligni magis obtinet, l ligni de leg. 3 Arborem partimur in radicem, truncum & ramos, diuidimus vero laurum, cedrum, quercum, &c. Spieg. Prat.

Arbor nulla propriedicitur, quæ radicem non conceperit, l. 3. §. ff. arbor furt. cæſ. Briſſ.

Arbores cremiales, ad cremandũ deſeruientes, *holz zu verbrennen*. Inde cremium dicitur *angebrennte ſpeiß*, ad differentiam arborum, quæ ſtructuris ædificiorum aptæ, maioris ſunt æſtimationis, l. fructus 8. § ſi fundum viro. ff. ſol. mat. Old. At alij non cremiales, ſed germinales arbores legendum cẽſent, idque haud dubiè melius. Nam germinales dicũtur quæ ſuccilæ à radice vel ſtirpe, tenue germen emittere incipiunt, l. diuortio, §. ſi fundum, ff. ſol matr. Quidam legunt gẽmales arbores vt interpres can. nunquam, de conſec. diſt 5. quia gemma eſt in arbore oculus qui ſe primo vere trudit, ex qua germen efficitur, ſumta ſimilitudine à gemma annuli, Forcat. c. 19. in Cupidine Iuriſp. n. 7. vide Ant. Auguſt. lib. 3 c 7.

Arbores gremiales, ait Goth. ad d. §. ſi fundum viro 12. dicuntur, quod ruſtici gremio ad comburendum eas deferunt: Græci id lignum φρύγανον: ligna gremia, l. teouia, 12 Columell.

19. Alij

19. Alij germinales vocant, vt ſupra: quas Plin. congerminantes vocat quæ ad hoc ſunt deputatæ, vt ex eis germina vel ſurculi colligantur: aut pedamenta ad ſuſtinendas vites: quo etiam genere ſunt ſalicta, arundineta, populi, & id genus aliæ.

ARBORVM furtim cæſarum actionis, & legis Aquiliæ actionis collatio, l.5.§.1.ff. arbor. furtim cæſar.

ARBORIS occaſio vicino nocere non debet, l.1.C. de interdict.

ARBORES furtim cæſæ videntur, quæ ignorante domino, celandique eius cauſa cæduntur, licet earum arborum furtum fiat, l.7.ff. de arb. furt. cæſ. Prat.

ARBORES caducæ, vel vi ventorum deiectæ, l. arboribus, ff. de vſufruct. Spieg.

ARBORES radicitus erutæ, l.26. de acq. rer. dom. Briſſ.

ARBORES frugiferæ in l.13.§. fructuarius, ff. de vſufr. & fructiferæ, apud Paul. lib.5. Sentent. tit. 20. Sunt enim & non frugiferæ, veluti cupreſſi l.16 § 1.ff. quod vi aut clam. Arbores pomiferæ, l.45 § pen. ff. de iur. fiſci. Arbores terminales apud Paul. lib. 5. ſent. tit.22. quæ pro terminis & finibus obſeruantur, quales olim habeantur Arbores antemiſſæ & peregrinæ, quæ & finales appellantur. vide Sicul. Flacc. Hygen. & alios auctores de lim itibus. Briſſ. De his arboribus Terminalibus latius Maioragius lib.4 Miſcell. c.7. quem vide.

ARBORES fœlices Cato dixit, quæ fructum ferunt. Infœlices quæ non ferunt, de qua re Cælius lib.10. cap.7. lect. antiquar. Brod. lib.4. Miſcel. c.6. Turneb. lib.4. c.3. per infœlicem arborem intelligit ſtipitem & furcam, de qua ſontes ſuſpenduntur, neque enim vlla arbor, aut vllum lignum infœlicius eſt, & ita illud Liuianum intelligendum, I lictor, colliga manus, infœlici arbori ſuſpendito.

ARBORVM grandium appellatione, quæ intelligendæ ſint, pete ex Alciat. comment. ad l. ſylua cædua de verb. ſign.

ARBVSTVM, locus eſt, quo certo ordine arbores vitium cauſa plantantur, quæ ſunt populus, vlmus, atinia, cornus. Hoc & arboretum aliqui vocant, vt tradit Aulus Gellius. & apud nos Felin. in cap. Rodulphus 17. col. de reſcript. Cotta in memorab. Hinc

ARBVSTARE verbum, id eſt, agrum arboribus vitiſeris conſerere. Arbuſtorum autem rationem videbis apud Plinium lib. 17. Columel lib. de arbor. c 16.

ARCA, pro monumento, vel loculo in quo mortui conduntur in terra, in l. ſi is qui intulit, ff. de relig. Item eodem ſignificatu Arcula, in l. diui fratres, eod. tit. Sed Arculam ipſam ſi res exigat, in locum commodiorem licere transferre, non eſt denegandum, autor M. Spieg. Adde quod arcam habere dicebatur qui bene nummatus erat: cui nihil nummorum erat, is arcam non habere dicebatur, ſed multo ille pecunioſior, cui arcæ plures, hinc Catullus de paupere, cui neque ſeruulus neque arca, & Cicero quodam loco, confidito arcæ noſtræ, doctiſſimus Turneb. lib. 6 aduerſ. c.1.

ARCA camerata, i.e. arcuata & conformata. Vlp. in l. ſed addes §. inquilinus 1 ff. locati. Vid. in hunc locum Bud. quam inde dictam ait Varro lib.4 ling lat. quod arceantur fures ab ea clauſa, quod & Feſtus probat lib 1. Arcæ etiam mentio fit in l. ſecuritates, C. de ſuſcept. præpoſ. & arca, Prat.

ARCA lapidea, Caius in l. ſi is qui intulit, aduerſus eum, inquit, qui in alterius arcam lapideam, in qua adhuc mortuus non erit conditus, mortuum intulit, vtilem actionem in factum proconſul dat: qui non proprie vel in ſepulchrum, vel in locum alterius intulit, dici poteſt Sed & Plinius de Viris illuſtribus pro loculo lapideo vſurpauit, abſumptus eſt, inquiens, poſitus apud Lityſſam in arca lapidea. Spieg.

ARCALIA, pro fiſci quodam iure particulari. Reliqua (inquit Theod. ſiu) tam arcalium quam vtriuſque ærarij, vſque ad incipientem primam inductionem, iubemus ad indulgentiam pertinere, id eſt, remitti. Spieg.

ARCA in qua nummi conduntur & reponuntur. Sic in arca depoſuiſſe pecuniam ſeruum proponit, l.52 §. plane, ff. de pecul. Pecunia quæ in arca eſt, l.30. ff. de leg 1. Sic Virg.

Ludite ſecuri quibus eſt æs ſemper in arca.

Et Mart. Epigr 43 lib.5.

Callidus effracta nummos fur auferet arca.

ARCA communis, l.1.C. de crim. expil. hæred.

ARCA emin entiſſimæ præfecturæ, l.6.C. de exactor. tribut.

ARCÆ ratiocinia, l.13.C de ſuſceptor. præpoſ. & arcar.

ARCA ærata in d.§. ſi inquilinus, l. ſed addes, ff. loca.

ARCA fiſcalis in l.4. de numerat. lib.11. In quam tributa inferebantur, vt Iuſtinian. in Nouel. περὶ τῶν δημοσίων ἀνύσεως, non procul ab initio, ſignificat. Eſt autem corruptum & deprauatum hoc verbum in l.11.C. de ſuſcept. lib.10. in qua, mercedis diſcuſſionem, pro arcæ diſcuſſionem vitioſe legi, cum ex ſcriptis codicibus, tum vero ex l.26. eod. tit. in C. Th. pater, Briſſ. in prætermiſſis.

ARCAS argenteas primus habuiſſe fertur Heliogabalus, ſi quid Lampridio credimus.

ARCA frumentaria, & olearia l.1. ff. de mu. & honor. l.2. de curat. Kalend. lib.11.C. Th. Prat.

ARCA vinaria in l. ſecuritates, C. de ſuſcept præpoſ. & arc lib. & apud Symmach. lib. epiſt.1. epiſt.28 & 13 Prat.

ARCA quæſtoria apud eundem Epiſt. lib.1. epiſt.19 Prat.

ARCARIVS. Arcarij ſunt præpoſiti his ſuſcipiendis, quæ in arcam præfecti prætorio inferuntur, Goth ad l.1 §. 8. verſ. in ſcrinio arcæ C. de offic. præfect. prætor. Afric & ad Nou.147.c.2. pr. Siue qui præſunt arcæ rerum publicarum: ſiue arcarij ſunt, qui pecuniam publicam adſeruant. Quomodo accipitur C. in tit. de ſuſceptorib. præpoſitis, & arcariis. & l. Thais in fi. ff. de fideicomm. libert. Vbi Scæuola, Stichum (inquit) rationibus redditis manumitti volo. Stichus Arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino ſcriptas exhibuit, &c. Atcharius etiam, media cum aſpirationis nota, præfectus & moderator dicitur. Vnde D. Paulus, Salutat vos Eraſtus archarius ciuitatis. Anchor.

ARCARII. & Atrarij, à Iureconſultis inter ſeruorum ſpecies numerantur, d l Thais, 41.§ Stichum.17. Eum autem Arcarium ſeruum dicimus cui arca, in qua domini pecunia condita eſt, procuratio commiſſa eſt: Item qui actor aut diſpenſator. Hotom. Seruorum autem ſpecies refert Alex. Neapol. c.25. tertio Genial dier & Pytr lib 2. de Quæſt. magiſt Spieg.

ARCARIOS Iuſtinianus in Nou.147 eos vocat, qui indulgentiis tributorum exigendis recipiendi que præpoſiti ſunt, quæ in arcam præfec. prætorio (quo eadem & menſa dicitur) inferuntur, vt in tit. de ſuſcept. & arcar. Alias arcarij ſunt diſpenſatores, ſerui vel œconomi, vt ſupra dictum. l. Thais, §. vlt ff. de fid. lib. Et peritæ vetus interpres epiſtolæ ad Romanos, œconomum arcarium, vide Goth. ad d. Nou.147. c.2. in pr. Macar. homil.16. ἐν τῷ ἀρχαρίῳ τῶν φοβερῶν τὰ πονηρὰ πνεύματα, retinuit Latinam vocem, Cuiac. in expoſitio dict. Nou. Iuſtin. de indulg. reliq tribut.

ARCANVS homo, qui quæ audit, tacet & continet optime. Subſtantiue arcanum dicitur ſecret um, cuius occultatio iuris naturalis eſt, quod nulla ciuili conſtitutione tolli poteſt. Alciat. c. tac B Thomam in enarratione l. bona fides ff. depoſit. Spieg.

ARCEI, lege, Biarchi.

ARCERA in 12. Tabulis apud Gellium lib.20.c.1. eſt Plauſtrum vndique tectum, & munitum quaſi ar a quadam magna veſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes cubantes portari ſolebant: quam definitionem probat N. Marcellus, hanc ex tabulis factam ſcribit T Varro lib.4. ling Lat. verba legis ſunt ſupra in verb. Arutas. Prat. Adde Conrad. lib 3 Miſcell. c.20. rum.3. & Ræuardum ad ll.12. Tab. cap 5 & Fr Balduin. in comment. ſuper l.7 c 41.

ARCERE aquam, eſt curare, ne influat, l.2 § Idem Lab. ff de aq. & aq. plu Feſt lib.1. Arcere ait, eſt continere. Vnde arcus in ædificiis dictus qui ſeipſum continet. Cic Topic. Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur. Cuius interpres Boeth. Arcet, ait, aquam, qui eam per ſua ſpacia meare non patitur. Idem Cicero in Murena: ille tenet & ſcit, vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Coercere vero aquam Vlpian. ad edictum Prætoris interpretatur continere. ſic ne d fluat, neve dilabatur, l. vnic. §. pen. ff. de fonte, Boiſſ Alium huius verbi notitionem adducit Turn. lib.10. aduerſ. c 15

ARCERE ab exactione, l.10. C. de iur. delib. à profeſſione, l.5 C. de poſtulando. Honore l 8 ff. de interd. & releg. Itinere, l 1 ff. de mortuo inferendo. Omni commodo, l 4. ff. ad SC. Trebel. Poſſeſſione l.1.§. ſi quis, ff. ne vis fiat, &c. Briſſon.

ARCESSERE pro Acceſſere veteres ſæpiſſime vſurparunt. Nam Acceſſitis amicis, Florentinæ ſcribitur in l.39.§. propoſitum, ff. de leg.3. Vbi alij codices Accerſitis habent. Atque ita, quantum memoria repeto in manuſcriptis veterum auctorum codicibus, quos quidem mihi videre antehac contigit, Arceſſere pro euocare ſcriptum, vbicunque id occurrit, reperi: licet Grammaticorum diſtinctioni hanc ſcripturam repugnare, non ignorem, qui Accerſere in ea ſignificatione dicendum contendunt. Vnde in l 7.C. vbi cauſ fiſca, quo loci typis impreſſi libri, Accerſendis veteres mei Arceſſendis ſcriptum habent. Itidemque apud Cicer. pro A. Cluentio primi qui ex Venerorum officina prodiere codices, Arceſſit ſine cauſa puerum, vt recentiores Accerſit ediderunt. Briſſ lib. ſing. parerg.

ARCESSERE ſignificat ad vocandum ire vel vocare, apud Vlp. l.2.§. legatis, ff. vbi qui ager. Interdum accuſare ſignificat & ablatiuo iungitur cum genitiuo, Cicer. pro Cælio: Ipſe alterum iterum ambitus crimine arceſſerit. Spieg. Aliquem capitis arceſſere. Cic.

ARCHANTICVS, l.7.C. de iur. & facti ignor.

ARCHEGETES Græce ἀρχηγέτης, princeps, Goth ad Nou.30.c.5. Vide infra Archigerontes.

ARCHEOTÆ, l.18.§.10. ff. de vacat. & excuſ. mun. ſunt Archiorum cuſtodes.

ARCHEION proprie domus Principis. Prat.

ARCHIA ſunt tabularia publica, & vt Suidas exponit, ὅπου οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται καὶ χαρτοφυλάκεια. In his publica inſtrumenta, deponuntur & adſeruantur, l.9. nonnunquam, ff. de pœn. vt & Iuſtinian. Nouell. Conſt.15. ſignificat his verbis:

ἐπὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκημά τι δημόσιον ἀρχεῖον ἐπὶ τῆς δίκης, τὰ δημόσια γράμματα ... ... φυλακὴν ... ... ἀρχεῖον. Inde archeotæ cuſtodes archiorum l. vlt § hi quoque, ff. de muner & honor. A ſmoner autem hic locus, vt Vopiſci verba emendemus, quæ ſunt apud eum auctorem aut Taciti vita. Sic vulgo ſcripta ſunt. Librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in Ciuicis archiis, vbi Ciuicis archiis legendum credo, vt ciuitatum tabularia ſignificentur, Briſſ.

ARCHIATER. Ἀρχίατρος, h.e. Latine archiater, vel archiatrus, dicitur medicorum princeps, Ἀρχὸς enim principem, ἰατρὸς me dicum ſignificat. Itaque, Æſculapius dictus eſt archiater, tanquam præſes deuſque medicorum ceter. Et per tranſlationem D Hieronymo dictus eſt archiater ſaluator noſter, qui languentium animarum præſentiſſimus eſſet capitulator. Quem igitur vulgo protomedicum regis appellamus, is archiater dicitur, h.e. medicus principis. Quo ſenſu accipitur C. de comitibus & archiat. Vbi legimus priuilegiis Imperatoriis archiatros decorari, ideo fortaſſe, quod (Caſſianus ait) ſint ſalutis magiſtri. Anchor.

ARCHICAPELLANVS. lege capella.

ARCHICVBERNVS, id eſt, claſſis præfectus, omnium gubernatorum primus, Goth ad l. 46 in pr. ad SC. Trebell.

ARCHIDIACONVS. Dicitur archidiaconus, quaſi princeps, vel primus diaconorum. Archidiaconus enim dignitatem habere dicitur, cum teneat vicem Epiſcopi, & habeat iure communi iuriſdictionem. Quod licet immutarit conſuetudo (quia nulla forte in Eccleſia vtatur iuriſdictione Archidiaconus) ſi tamen prærogatiuis in choro & capitulo fungatur, in digni tate nihilominus dicitur eſſe Archidiaconus. De eius autem officio tractatur Decret. in tit. de offic. Arch. item 25. diſtinct. perlectis, 94 d ſt. c. ſi quis. De eius officio vide & Gothofr. ad Nou 12 cap. 3, circ. fin.

ARCHIDVCIS appellationem primum Bruno frater Ottonis Imperat. eius nominis primus inſolenter aſſumpſit, teſte Æmilio Veronen. lib. Fran. hiſt. 3. Id poſtea Carinthianorum principes vſurparunt: quibus extinctis, ad Auſtriacos ſimul cum ditione tranſiit, quod & hodie obtinent. Spieg.

ARCHIEPISCOPI nomen in Apoſtolicis literis non extat quemadmodum nec hypodiaconi, nec archidiaconi. Extant autem in Pontificum & eccleſiaſticorum libris, nec non apud Impp. in l. iubemus, in pt. C. de ſacr. eccleſ l 25 §. 2. C. de epiſc. & cler. l. 13. C. de epiſc. audient. Auth. ſi vero C. de iudic. & Nou. de Ecc. diuerſ. cap. §. iubemus igitur, tum alibi Archiepiſcoporum appellatione contineri & Patriarchas, Alberic. annotat Spieg. Immo Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 11 prope fin. dicit, Archiepiſcopum & Patriarcham idem eſſe.

Ἀρχιερεὺς, vel ἱερεὺς primarij, Goth. ad Nou. Leon. 85.

ARCHIEROSINA l. 112. de Decurionibus, l. 31. de erog. milit. ann in C. Theod. Briſſ.

ARCHIEVNVCHVS, id eſt, cubiculariorum Regis Princeps.

ARCHIGERONTES in l. 3 C. de epiſc. aud. Alciatus interpretatur qui procurant negotia aulæ principalis, legemq; ita reſtituit, Archigerontes decetarq; ἐργαστίας ταμιείων, non niſi Chriſtiani dirigantur, i. qui quæ ad victum principis palatinorumque pertinent, coemunt. Hæc ille, nunquam autem ἀρχιγέροντες pro ea re vſurpari audiui. Suſpicaret igitur leuiſſima mutatione adhibita locum ſic corrigendum, Archigerontes & diœcetæ ergaſticorum non niſi Chriſtiani &c. Eſt autem ἀρχιγέρων ab ἀρχιγετῶ deducto verbo, qui principatum tenet fabrorum: vt in opificiis publicis & regiis, qui & ἀρχιτέκτων appellatur. Nam Ergaſticos meo iudicio nominat operas quæ in publicis operibus conducta ab aliquo quaſi principe & magiſtro gubernantur. ἀρχιγέροντες vero ſeniorum principes declarat: quod verbum ad huiuſce legis ſententiam quemadmodum accommodari debeat, non diſpicio. Hot.

ARCHICVBERNVS, ex ἀρχὸς & κυβερνήτης iuncto nomine princeps gubernator, omnium gubernatorum primus, Iauolen. l. 46 ff. ad SC. Treb. Seius Saturnius archigubernus, teſtamento reliquit hæredem Valerium Maximum trierarchum. Hot. Nomen hoc compoſitum ex Græco & Latino, quod perquam rarum eſt: aliquando fieri ſolet, vt Quint. lib. 1. oſtendit Iabol. lib 36. ad SC. Treb. l. eius Saturnius, inquit, archigubernus ex claſſe Britannica, &c.

ARCHIMAGIRVS dicitur princeps coquorum. poeta Satyrus, vt palam eſt, vtitur hac voce. Lampridius in Heliogabalo magirum cocum vocat. Cæterum ſimilitudinarie probe vaſatum & imis ventris bene præparatum, & quod præfato honeſtarum aurium honore dictum ſit, dutiſorem, h.e. emaſculatorem, qui et Plautinis verbis vtar & Ciceronianis, Helium diuiderec & ſubaguatet. Lampridius ſic inquit: Nup ſit & coiit vt & pronuba n haberet, clamaretque precide magire, &c. Ioan. B ipt in comm. epiſt Sidon. Apoll. ad Dominicum, lib. 2.

ARCHIMANDRITA, agn ius, ſiue gregis princeps μάνδρα apud Græcos ſpelunca ſeu cubile eſt: multaque alia ſignificat. At Iuſtin. li. 1. C. pro Pontifice accipit. Reuerendiſſimi inquit, Archimandritæ. Idem coll. 1 de Monach. Deo ait, amabiles epiſcopi & Archimandritæ. Vt obique pro paſtore Nebriſſ. Sunt itaque Archimandritæ, Abbates, quod μάνδρα Græce, vt diximus, ſpeluncam ſignificat Latine, vel gregem. Nam monachi olim in eremis, ἐν ταῖς μάνδραις, id eſt, ſpeluncis, & cauis montium habitabant. Vel à grege paſcendo ſic dicti. Alciatus in l. vlt. C. de ſum. trin. & ibi cath Spieg. Cæterum Accurſii ſententiam contra Alciatum ſequitur Ferrandus Adduenſis lib 2. explicationum c. 36 nimirum quod hac dictione intelligantur omnium principes, l. 1 C. de ſum. trin.

ARCHIMEDORAS, Goth. Artemidorus Hal. l. 21. C. de tranſact.

ARCHIMIMVS, mimorum princeps. Sunt autem mimi, qui in ſcena geſtus actuſque eorum quos irridere volunt, ſoli imitantur: tum etiam mores, qui Ethologi nominantur, & Ethopœi: vnde & Ethopœia apud Quint. poemata item laſciuientia in turpitudinem, à μιμέομαι, quod eſt imitor. Iulian. de Operis libert. l patronus §. 1. Nam ſi quis, inquit, archimimum, vel pantomimum. Pantomimi, rerum omnium ſunt imitatores: archimimi præcipui, & ceu mimorum principes Spieg.

Ἀρχιφερεκίτης vox eſt hybrida, Græca, partim Hebræa: eorum munus erat legere & interpretari illas legis ſeu prophetarum ſectiones, quas Hebræi *Paraſioth* & *Perakim* appellant, & ad eas accommodare ſubdiſtinctiones tractatuum maiorum Talmudis, quas iidem Iudæi *Perakim* vocant. Nam quod noſtris libris 50 Pandectarum, hoc Talmudicis 60. tractatus maiores. quod tituli hoc Perakim. Igitur Ἀρχιφερεκίται, quaſi paratitularij, quibuſque ad vnguem noti Talmudis tituli. Vide Goth. ad Nou. 146. c. 1 §. 1. circ fi.

ARCHISYNAGOGVS Iudæorum, Goth ad l 8 C. de Iudæis, &c.

ARCHITECTVS eſt ſtructorum princeps, qui ædificiorum rationem comminiſci & inſtituere didicit, ac graphice, h e. lineamentorum ductu, & vmbratili pictura eas formas deſcribere, l ſi ff. de iur immun. In omni enim opere magnifico tres perſonæ conſiderantur: dominus, qui liberaliter impendit, ſtructor ſeu officinator, qui fabrili ſubtilitate confarcinauit: architectus, qui venuſtam proportionem inuenit. Architectorum fit mentio in l. 7. §. 3 ff. ſi menſor fall. mod l. 12. §. 1. C de prox ſacr. ſcrin. Prat.

ARCHIVA, grammatophylacia, ſiue chartophylacia, quæ Latine tabularia, ac tablina dicuntur. Vlpia. de pœnis, l. moris. Quo loco, inquit, publice inſtrumenta deponantur, archiuo forte, vel grammatophylacia, Roſtra, forum erat ante curiam Hoſtiliam Romæ, à roſtris nauium appellatum: vbi pulpitum erat concionantium, his roſtris ornatum, ibique legum tab. læ affigebantur, omnibus conſpicuæ: autor Salomon. in comment. ad titul. de origin. in iur. Bud. ait, Archium ex Græco factum eſt. Archium autem etiam magiſtratuum ædes ſignificat & regiam & palatium, & iudiciale forum, ex quo factum vt, Archium, & interpoſita n, vt Archiuum ſignificat chartophylacium. Spieg. Adde Ræuard. in comment. de reg. iur. l. Scæuola 93.

ARCHONTES, ἄρχοντες annui magiſtratus apud Athenienſes: quorum ex nominibus, item vt Romæ ex Conſulum, anni numerabantur. Cicer. libr. de Fato Græcum nomen retinuit: Moritur Epicurus, quum duo & ſeptuaginta annos vixerit, archonte Pitharato. Plinius tamen magiſtratum Latine dixit lib 33. Nonaginta annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum. Hadrianus autem pro quouis magiſtratu poſuit in l 48. ff. de iud. τοῖς ἄρχουσιν ἐν τῷ ἀρχεῖν ἐνιαυτῷ, μήτε ἐπιέναι δίκην ἰδίαν, μήτε δικάζεσθαι, μήτε φεύγοντι. Magiſtratus quo anno magiſtratum gerunt, neque propriam agere cauſam ſiue agendo, ſiue defendo, &c. Ergo τοὺς ἄρχοντας dixit pro ἐν ἀρχῇ ... Hotom. proprie ἄρχων ducem belli ſignificat, vt ait Heſychius & Iulius Pollux, qui lib. 1. ἄρχοντας totius exercitus Imperatores eſſe ſcribit: Id quod & Thucydides oſtendit his verbis, καὶ ἡμῖν ... καλῶς πολεμεῖν, τὸ ἐθέλειν καὶ αἰσχύνεσθαι, καὶ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι. Vide Ferrandum Adduenſem lib. 2. explicat cap 40.

AACHON autem ἐπώνυμος apud Athenienſes dicebatur, cui incumbebat cura dandorum pupillis tutorum, quos proprie appellabant τοὺς τῶν ὀρφανῶν ἐπιτρόπους vt differrent à viduatum defenſoribus. Schard. ex Bald. ad tit. de Inſtit. de tutelis.

ARCHOENOCHVS, pincernarum, ſiue vt D. Hier. ſub finem, qui in Geneſ. interpretatur, vinatiorum princeps.

ARCIFINIVS ager dicitur qui nulla menſura continetur, finitus, ſecundum antiquam obſeruationem fluminibus, foſſis, montibus, viis, arboribus, ante immiſſis aquarum diuergiis, & ſi qua loca quæ ante à poſſeſſore potuerunt obtineri. Nam ager Arcificinius, vt ait Varro, ab arcendis hoſtibus eſt appellatus. Quare & occupatorius ager dicitur, eo quod in tempore occupatus eſt à victore populo, territis exinde fugatiſque hoſtibus. Quod & Sic. Flacc. tradit qui occupatorius Arcifinales vocat, & arcendo vicinos hanc appellationem fluxiſſe quemque tradit, dum non tantum terræ occuparet, quantum colere poſſet, ſed quantum ſpe colendi reſeruaret

Iſiodrus

Iſidorus vero aliam huius verbi notationem profert.lib.16. Etymol.cap.13 Briſſ.

Arctari tempore,id eſt,ſeruando ſeruari non poſſe,l.5.C.de tutor.vel curat.qui ſatis non dedit.

Arcvarii in l.6.in medio, ff.de iur.immun. ſunt arcuum opifices,Goth.ad d.l.6.

Arcvla in Pauli reſponſo l.argen. 53.ff de leg.3.deminutiuum Arcæ Feſt. & Varroni. de qua ſuprà. Porro arculas argenteas primus fertur habuiſſe Heliogabalus, ſi quid Lampridio credimus,Prat. Duos fratres edicto admonuiſſe Martianus ait, ne ſepulturæ traditum, h.e. terra conditum corpus inquietetur: videtiq; terra conditum,etſi in arcula conditum hoc animo ſit,vt non alibi transferatur, c.19 de relig.& ſum.fun.Quo in loco per arculam intellexit Accurſius caſam, in qua vltra montes magni homines imponuntur ſub terra. Ridiculum. Addidit enim Martianus, arculam in commodiorem locum transferri poſſe. Vnde etiam in epitaphio An. Creſtinæ ſic legimus: Neqvis nos inqvietet ex arca nostra. Neqvi ab ante aliam ponat, avt commvtet. Certe Martiani temporibus eam ſepeliendi rationem in vſu fuiſſe ſuſpicior,cuius Caſſiodorus Variar.lib.3.meminit. Tunc enim non terra ſolum condi ſolebat,ſed etiam in arca lapidea ſupra terram poſita corpus perpetuæ ſepulturæ tradendum, pleruunque recondebatur. Eoque ſenſu accepiſſe arcam lapideam viſus eſt etiam Caius, cum ita ſcriberet: Aduerſus eos, qui in alterius arcam lapideam, in qua adhuc mortuus non erat conditus, mortuum intulit, vtilem actionem in factum ereconſt.dat, l.is qui 7 in fin de relig.& ſumpt. fun. Et Seneca Epiſt.lib.1,. In ipſa,inquit, Scipionis Africani villa iacens hæc tibi ſcribo, adoratis manibus eius & area, quam ſepulchrum eſſe tanti viri ſuſpicor. Deque eiuſmodi areis illud Frontini etiam accipiendum videtur, de diuerſis menſuris agrorum lib.1.in campis vero ſtatuerunt terminos quadratos curſorios, & interiectis locis arcas & monumenta,vel alia teſtimonia Et hæc de arcis Plinius etiam ſcribit Nat.hiſt.lib.7.c.54.ſepultum intelligi quoquo modo conditum,humatum vero,humo contectum,Ræuar.lib.2.cap 4

Arcvs,Nonio Marcel.interprete, omnis ſuſpenſus fornix dicitur.Arcus autem ducendæ aquæ cauſa olim fiebant, vt oſtendit l.ſupra i er.11.in pr.ff de aq.& aq pluuia. Plin.lib 10.Epiſt. Ipſe peruenit ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci,ſicut initio tentatum erat,arcuato opere,ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus. Frontinus quoque lib.1. de aquæ ductibus vrbis Romæ, aquas per multa paſſuum millia arcuato opere duci tradit Briſſon.

Ardere dicitur domus l.40. §. 1.ff. de cond.indeb. Et rec.Paul. lib 5.ſent.tit.6.Briſſ.

Area,locus in vrbe ſiue ædificio Florentino,l.fundi 211.§.locus ff.de verb.ſig.Feſto locus vacuus, quaſi exaruerit, & non poſſit quidquam generare. Varro autem aream vocat vbi frumenta ſecta terantur,& areſcant, Græcis πλατεῖα Gallis *place* dicitur.Prat. A ciatus in l.fundi ff.de verborum ſignificationibus adhærens etymo tradit aream ruſticam eſſe, & μιτωφόρε- κυς tantum in vrbe dici,at hunc redarguit Forcat.dial.16. Necyomantiæ : cum Iuriſconſulti toties pro vrbano loco,in quo domus ædificeiut poſuerint, l.ſi in area, ff.de condict.indeb. Horatius:

Ponendaque domo quærenda eſt area primum.

Area etiam Iuriſconſ. ſignificat ſolum, cui ædificium imponitur Sic in aliena area ædificare,l.27 §,idem eſt & l 37.ff.de rei vind.l 10 de doli mali except. Et quod, depoſitis ædibus,manet,vnde ædificij pars eſt Paulo l.ſeruitutes 20.§ ſi ſublatum, ff.de ſeruit.vrb.& l.qui res,98.§.aream,ff.de ſolut.domo,ff.de pign act.l 44. ſi areæ, de leg.1. l.34.§.vlt.l.71. ff de vſufruct.l. 79.§.vlt.de leg.3. Briſſ Prat.

Aream quoque adpellabant, in quam collecta omni ex tecto pluuia deſcendebat: quo etiam modo accipitur in l.2. & l.ſeruitutes,§.ſi ſeruitus, & §.qui in area,ff.de ſeruit.vrb. In ruſticis vero prædiis locus erat terendis frugibus, leguminibus aptus,l.Mela §.ſi.ff.de alim.leg.l.fin.§.ſi.C de ſeruit. & aq. quo etiam ſenſu accipitur apud Varronem loco ſuperius adducto, Prat.ex Briſſ.

Arelata vrbs eſt,Strabo lib 31.in quam pater Tiberij Cæſaris colonias deduxit, teſte Suetonio in Tiberio. In eadem Conſtantinus magnus Synodum conuocauit, Euſeb.10.hiſt.Eccl.5. Goth.ad l.13.in princ.ff.de inſtit.act. Hinc

Arelatensis,Plin.lib.33.Pompeius Paulini equitis Arelatenſis fil us,Scæuola l.codicillis,ff.de vſufr.Ad Rempublicam,inquit.Arelatenſem pertinere. Nebriſſ.

Arena,pro loco vbi certamina præbebantur, quia ſpargi arena ſolebat.Vlp.l 4.ff. de accuſat. Sed & calumnia notatis ius accuſandi ademptum eſt: item his qui cum beſtiis depugnandi cauſa in arenam intromiſſi ſunt. Trypho.l.vlt.ff.de fugit. Si in arenam fugitiuus ſeruus ſe dederit, ne iſto quidem periculo diſcriminis vitæ tantum ſibi irrogato,Hotom. Veteranius lib. ſingulari de iure libertorum cap.11. interpretatur amphiteatri caueam.Hinc

Arenarivs, qui in arenam pugnandi cauſa deſcendit,ibique publice pugnauit,l.hæc demum,ff.de op.libert & l. ob carmen, §.ſi ea.ff.de teſtibus. Ii etiam eum feris bellus pugnabant, vnde & beſtiarij quibuſdam dicti ſunt, l.1. ff.de ædil.edi Prat. Adde Corraſium lib.4.Miſcell. cap.24.n.9.

Arenga eſt concors verborum ſententia,quæ ponitur poſt ſalutationem in priuilegiis arduorum negotiorum,Old.

Arescvsa in editione Pand.Flor.Ancillæ nomen.l.Areſcuſa.ff. de ſtat.homi.l.Titius & l. idque 45.§.vlt.ff. de act.empt.Attamen alibi in eadem editione.

Arethvsa ſcribitur, l.vbi 75 §.illud. ff.de verb.oblig.l.3 §.pen. de ſtatulib.l.1. de oper. ſeruor. l.25 §.vlt.ff. quando dies legat. Briſſ.Prat.

Aretalogvs non tam videtur à virtute dici, quæ ἀρετὴ vocatur,quam ab ἀρεστός,id eſt,gratus & placens,qui narrationes & fabellas, acromataque auribus ac itorum grata loquitur: proinde & nugatores eo etiam nomine & garruli cenſentur. Turneb.l.b.10 aduerſ.cap 11

Arvsevsa nomen celebre eſt feminarum in libris digeſto. In libris recentioribus mendoſe legitur Arethuſa. Neque ignoro Arethuſam Nympham eſſe, & fontem eiuſdem nominis in Sicilia: de vtraque Virgil. in Bucolicis, & in 4.Georgic. libro. Sed quod ad iuris rationem attinet, nihil refert, Areſcuſam dicas an Arethuſam,non puritatem lectionis defendimus, quod grammatici proprium eſt officium,Briſſ.

Aresta, vox Græca, ἀρεστὰ à Gallis à ſenatu vſurpata, quæ ſenten t æ curiæ ſupremæ ſignificantur,B d.l.ſi ff.de ſenator.

Argentarii,ciues Romani, qui tum Romæ, tum in prouinciis rei numariæ,negotiationem exercebant:vnde & Numularij & Menſarij nominantur. Erant autem in foro ſtantes,ibiq; tabernas ac menſas ſuas poſitas habentes, apud quos etiam fœnebres pecuniæ deponebantur, quas per partes erogabant & collocabant; quarum probatio ſcripturis, probationibuſq; continebatur,l.4.princ l.quædam l.argentarius de edend.&c. Porro ad eos duabus de cauſis pecuniæ deferebantur, quemadmodum ex Vlpiano intelligimus in l.24 §.2 ff.de reb.auct. iud.aut enim deponebantur ſine fœnore, propter fidem publicam duntaxat: i. vt tutiore loco quam priuatis in ædibus aſſeruarentur.nam in æde Caſtoris recondebantur. Plautus in Curcul.Sub veteribus ibi ſunt,qui dant,quique accipiunt fœnore Pone ædem Caſtoris ibi ſunt,quibus credas male. Iuuenalis. Quanto capitis diſcrimine conſtant incrementa domus,ærata multus in arca Nummus, & ad vigilem ponendi Caſtora numi. Aut ſub vſuris ipſis pecuniæ credebantur, quas deinde fœnori collocabant. Hinc argentariorum rationem Donatus Terentij interpres ſignificans: Tunc. inquit, in foro & de menſæ ſcriptura,magis quam ex arca domoque,vel ciſta pecunia numerabatur. De qua conſuetudine quum Syngrapham interpretabimur, dicendi erit locus. Prat. Hinc conſtat quamobrem Vlp.l.10.ff.de edend.ſcribat, Argentariorum officium atque miniſterium publicam habere cauſam: hanc principalem eorum operam eſſe,vt actus ſui rationes diligenter conficiant, & l.4. Argentarios ſingulorum rationes conficere.Vnde Circumforaneum æs Cicero appellat.epiſt.1.lib ad Attic.11.Liuius lib.26. Annibal,inquit,vocato præcone tabernas argentarias,quæ circa forum Romanum tunc eſſent,iuſſit vænire.id eſt,eas quæ tum erant: nam aliæ poſtea ſunt additæ.Has à Tarquì.rege in foro poſitas Dionyſ.Halic.lib.3.docet his verbis: τῶν τε ἀγορὰν ἐν ᾗ δικάζουσι, καὶ ἐκκλησιάζουσι, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιτελοῦσι πολιτικὰς πράξεις, ἐκεῖνος ἐκόσμησεν, τοῖς χαριερίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις κόσμοις περιλαβὼν, id eſt, Forum in quo ius dicitur,& conciones fiunt,aliaque ad Rempub.pertinentia tranſiguntur, ille tabernis & aliis ornamentis circumdatum exornauit. De his tabernis Vlp.loquens in l 32.ff de cont.emp. Qui tabernas,inquit,argentarias, vel cæteras quæ in ſolo publico ſunt,vendit,non ſolum,ſed ius vendit: quum iſtæ tabernæ publicæ ſint,quarum vſus ad priuatos pertinet. Ad eas autem tabernas,auctiones fieri ſolitas patet ex l.18.ff. de hæred. petit.l.88. ff. de ſolution. & iis quæ in Orat. pro Cæcinna explicauimus.Hotom.

Argentarivs, non tam argenti opifex eſt, quam is qui pecunias publicas exigit, aut pecunias ſub fide publica permutat. Cicero in ea quam ad Auguſtum Cæſ.ſcripſit epiſtola, indicat illi ipſi auum fuiſſe argentarium. Atque hi vulgo Campſores appellantur. Marcellus de Statu liber.l.Stichus. Aut argentariæ,inquit,Menſæ exercitores. Item ff.de edend l.prætor. Nebriſſ.Sciendum tamen, quod argentarij, nummularij, menſarij,campſores,trapezitæ,collybiſtæ,fere idem ſignificant: niſi quod argentarij maiores negociatores erant,qui non in permutando tantum, vt cæteri, tabernam exercebant, ſed qui etiam nummos fœnori collocabant, non ſuos tantum,ſed etiam aliorum.Vnde argentariam facere,vel exercere dicebantur, l. Argentarius, § 1.ff.de edend.& ll.iam à Nebriſſ.citatis. Hi quoque præerant auctionibus, hoc eſt, venditionibus,

quæ in publico ſolenniter fiebant rerum non ad eſum, ſed ſu. pe l ctilem vel alios vſus pertinentium Contractus quoque apud eos celebrari, eorum calendariis inſcribebantur, quos idcirco edere poſtulantibus cogebantur, l. 4 l. 6. 9 § 1 & l. 10. ff. de edendo Quod enim argentariorum olim fuerat, hoc hodie notariorum eſt officium publicum in contractibus deſcribendis extra iudicium Dicti alias Collectarij. in l. quiſquis. C. ſi cert. pet. Alciat. lib. 4. Diſpunct. cap 22 Spig.

ARGENTARIVS Coactor. in l 40. §. vlt ff. de ſtatu lib. & Argentariæ coactiones apud Tranquillum in Veſpaſiano cap. 1 Argentariæ officium l pen ff de eden. Argentariæ ſocietas, l. 52. §. cum duo ff. pro ſ c o. Inde Argentariam facere, exercere, ... a c. l. 4. ff. de eden. l. 19 §. 1. ff de iud Plin. in lib. de viris ill. ſtribu. idem primo dubitauit honores peteret, an argenta iam faceret Briſſ.

ARGENTARIORVM NOMINA.

ARGENTARIIS varia indita fuere nomina: vocabantur enim à Iuſtin Nou. 136. & Ed 9 Ἀργυροπράται à Suida ἀργυραμοιβοί & Collectarij ab eodem in l. quiſquis. C ſi cert. petat. & Argenti diſtractores l. Iuſtiniano l. fin C. de pign. & l penult. in fin. C. de cond. ex pecun & Iuliano Patritio ad Nou 4 §. ſin autem, & Argenti venditores à Theodoſio & Valent. l. ſi cohortalis. 12 de cohort. lib 12. C & ab eiſdem Trapezitæ vocantur ibidem, & argentariæ n ensæ exercitores in edicto Prætoris, l 4 ff. eod A pellantur & menſarij, & menſularij, l emptor. § Lucius, ff. de pact. & κολλυβισταὶ, a Iulio Polluce l b. 7 cap. 3. alibi & cermatistæ: & coactores a Scæuola l. Stichus. 40 § fin. ff. de ſtat lib Ab eodem numularij, d. l. emptor §. l cius, ff de act. empt Briſſ. Vocantur etiam ἀργυρογνώμονες, quod pecuniam ſpectent an proba ſit, an legitima & locabilis, & cuius pretii. quos Iuſtinianus diſtractorum argenti nomine intellexit. Diſtrahere enim vendere eſt, & hi quaſi vendunt pecuniam, cum pro eius ſpectatione & permutatione aliquid lucelli accipiant, Conn. lib. 4. cap. 15 num. 5.

ARGENTARIVM, eſt argenteæ ſupellectilis inſtrumentum ἀργυρώματα. l 19. ff. de aur. argent. eg.

ARGENTI aurive appellatione tam factum quam infectum continetur, l. 78 §. illud, ff de leg. l. 3 Proinde cum aurum, vel argentum legatur, & vaſa aurea argentea ve & omne omnino ſiue factum ſiue infectum argentum. non tamen ſignatam pecuniam legato contineri placet, l. 9 in princ. & § vlt l. 27 § 1. ff. de auro argent. Nec enim illa Ciceronis in Topic ratiocinatio probanda eſt, qua argento omni legato non poſſe pecuniam numeratam quæ argenti nomen retinet, non contineri concludit. Factum porro argentum Q. Mutius definiebat, Vas argentum videri eſſe. Vlpian. rectè ita definiri poſſe ait, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit l 27. id princ & § vlt. ff. de aur. arg. Itaque à ſignato factum ſeparatur. Seneca lib 1. de benefic. cap. 11. Libentius donabo argentum factum quam ſignatum. Argentum autem factum Iſid. lib. 16. c. 17. definit, quod eſt in vaſis & ſignis Proinde argento auroque facto & gemmas aureis annulis incluſas & cymbia argentea cruſtis aureis illigata & aurea emblemata, quæ in lapidibus & ſi libuſque argenteis ſiat, & replumbari poſſint, adnumerari, ſi ea argenti numero teſtator habuit, Paulus ſcribit in l 32. ff. de aur. arg facto. Deniq; auro vel argento id continetur, ex quo auro vel argento aliquid effectum eſt, ſiue id luxæ, ſiue alterius viſionis cauſa paratum eſt, d l. 27 §. cui legatum, & quod non in ſupellectilis nomen cadat, l. 9. §. argento. Facti autem auri complures ſunt ſpecies, prout & varis vſibus ſubſeruit. Eſt argentum eſcarium, potorium, viatorium, balneare Eſcario argento legato, quod & Eſcale appellatur in l 8. ff. de ſupel. leg. id debetur, quod ad epulandum teſtator in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum, d. l. 9 §. ſi cui eſcarium. Omnia itaque vaſa propter eſcam parata, quæ non cocinatorij inſtrumenti ſint, legato cedent: ſed & ea in quibus & potabat & edebat teſtator, continebuntur, l. 32 §. quidam, eod. tit. In argento potorio non id tantum eſt in quo bibi poſſit. ſed & quod ad præparationem bibendi comparatum eſt. l 21. ff. de aur. arg. Viatorium vero argentum & balneare dicimus. quo in itinere & in balneo quis vti conſueuit, l. vlt. in princ & § 1. eod. tit. Briſſ.

ARGENTIFODINÆ, l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit l 3 § vlt. ff. de reb corp l 13. §. proinde, ff. de vſuf l. diuort. o. §. ſi quis in fundo ff. ſolut. matr. Briſſ.

ARGENTO facto contineri vaſa argentea, veluti parraſides tabulas, trullas, pelues, & his ſimilia, ſcriptum legitur apud Pomp. in l etſi non ſunt, § 1 tit. de aur. arg. leg. Sed hic locus etiam ex ceteris mendoſus poteſt videri: licet Mafeius Vegius, vir alioquin eruditus, in libello ſuo de verb ſign. non animaduerterit. Puro legendum paropſides, matulas, trullas & reliqua. Paropſis Græce dicta, à παρὰ & ὄψον, id eſt, ad obſonium: eſt enim propriè vtriſque nus: autores Pollux & Euſtathius Sed pro obſonio um lance ac vaſe ponitur à Iuriconſulto vt etiam apud Iuuenal. Satyr. 3. Quam multa magnaque paropſide cœnat. Et ideo legimus in lugubri Euangelio: Qui mecum manum in propſide intingit, is me traditurus eſt, Matt. 26. Sed M.rc. 15. catinus vocatur. Martial. Quæ portat gandens ancilla paropſide rubra idem, Sic impler gabatas paropſideſque. Tranquil. refert Galbam ordinatio diſpenſatori breuiarium rationum offerenti, paropſidem leguminis pro ſedulitate ac diligentia porrexiſſe. Matulas autem non tabulas legi debere conijcio: quia præterquam quod de tabulis intelligere eſſet abſurdum, nec conueniret præced. Hoc etiam apparet ex illo Varronis de Vita Patrum: Dum, inquit, poſtularet trulleum Matellionem, peluim. Quid autem ſit matula, ſcripſit infra in dictione Matula. Cotta in Memoral.

Infecti ARGENTI appellatio, ait Vlpian. rudem materiam continet, id eſt, non factam, l. 19. §. infecti. eo. infectum enim argentum eſt rude & in opera nulla coniectum argentum, quemadmodum Arnob. lib. 6. aduerſ. gent loquitur, & in maſſa argentea conſtitutum, vt in l. vlt. C. depoſ. & l. 19. ff. de furt. Hoc & graue alias appellatur, vt Seru. in 6. Æneid. & Iſid. lib. 16 ca. 17. ſcribunt. Cæterum & factum argentum ſi fractum vel colliſum ſit, infecto continetur. Nam factum argentum id v detur, quo commode vti poſſimus, l. 17. §. cum autem, ff. eod. tit. Eſt & aliud argenti genus quod ſignatum appellatur: quod ſcilic. aliqua forma eſt expreſſum veluti Philippi & numiſmata, l. 27. §. cui legatum, ff. de auro arg. Quæ tria genera Liuius lib. 34. ita perſpicue cumulat. Secundo die, ait, aurum argentumque factum infectumque & ſignatum: Infecti argenti fuit pondo decem & octo millia: Facti vaſa multa omnis generis: Signati argenti 84000 fuere Atticorum. Argenti plane appellatione ſupellex argentea non venit, niſi argenti numero à teſtatore habita eſt, l. 19. §. Idem Celſus. & § argento. eo. Itaque argentum accipimus id omne quod ita ex argento eſt, vt neque ſupellectilis inſtrumento cedat, neque proprio alicui & ſpeciali generi adſcribi poſſit: quod vulgo *Buſe um* appellamus. Sic in l. 4 ff. de leg. lib. 1. l 2. ff. de leg lib. 2. l 22. ff. de manumiſſ. teſt. l 1. l. 3. §. 1. & §. vlt de ſupellect. leg. Argentum menſale vocat Vopiſcus in Claudio, Briſſ.

ARGENTVM putum putum quid eſſet in fœdere inter P. R. & Carthaginenſ. facto vbi ſcriptum inuenitur, vt Carthaginenſ. quotannis P. R. darent certum pondus argenti puri puti. quæſitum fuit ab Alpheno IC. Seruij Sulpitij diſcipulo rerumque antiquarum non incurioſo, is in 34. vol Digeſtorum, Coniectaneorum autem 2. vt refert Aul. Gellius, reſpondit, putum putum, valde putum, ſicut nouum nouitium dicimus, & proprium propritium: augere atque intendere volentes, nou iatque proprij ſignificationem. Hoc vbi legimus mirabamur, inquit Gellius, eandem affinitatem viſam eſſe Alpheno, puri & puti, quæ ſit noui & nouitij. Nam ſi eſſet puritium, tum ſane videretur dici quaſi nouitium. His ergo aſſentimus, qui putum eſſe dicunt à putando dictum: & ob eam cauſam priore ſyllaba breui pronunciant, non longa, vti exiſtimaſſe Alphenus videtur, qui a puto id eſſe factum ſcripſit. Putare autem veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere, & quod ſ ſet vtile, & ſine vitio videtur relinquere. Sic namque arbores & vites: & ſic etiam rationes putari dictæ. Verbum autem ipſum puto, quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus, non ſignat profecto aliud, quam id agere nos in re dubia obſcuraque vt deciſis amputatiſque falſis opinionibus quod videatur eſſe verum & integrum, & incorruptum retineamus. Argentum ergo in Carthag. fœdere putum eſſe dictum, quaſi expuratum, excoctumque omnique aliena materia carens, omnibuſque ex eo vitiis detractis emaculatum & candefactum. Proinde ſcribit Liuius per initia lib. 2 de bello Macedonico. Carthagin. eo anno argentum in ſtipendium impoſitum, primum Romam aduexiſſe: id quia probum non eſſet, quæſtores renunciauerant, experientibuſque pars quarta decocta erat. Pecunia Romæ mutua ſumpta, intertrimentum argenti ſuppleuerunt. De hoc Carthaginenſ. fœdere cum Romanis, leg. Liu. ad fin. 2. belli Punici. Vbi refert pacem datam cum his, vt præſtarent decem millia talentum argenti, deſcripta penſionibus æquis, in annos 50. ſoluerent. Scriptum eſt autem putum putum non in Carthaginenſium ſolum fœdere, ſed cum in multis aliis veterum libris, tum etiam in Q. Ennij Tragœdia. quæ inſcribitur Alex. & in Sat M. Varronis. quæ inſcripta eſt, δὶς παῖδες οἱ γέροντες, id eſt, bis pueri ſenes, & apud Plaut. in Pſeud Purus, inquit, putus eſt ipſus. Et Iuue al. ſecundum veram lectionem, pauca l cet portes argenti vaſcula puti: licet nonnulli purum legendum contendant. ſic etiam Gellium, qui in puto primam corripit, vt ſuperius retuli. Meriam Varro de lingua Latina, Deputatio, inquit. & computatio à putando dictæ, quod valet purum facere: ideo antiqui porum putum appellarunt. Et putator, qui arbores puras facit. Refert & Feſtus Pomp quod antiqui purum pro puro dicebant: Vnde putatæ vites, quod deciſis impedimentis remanerent: & purum aurum putum dici ſolet, id eſt, repurgatum, de quo quoque Nou. Marcel. tradit. de propr ſerm

ſerm. Puteus, inquit, à putando dictus, hinc putati arbores dicuntur, Columell. lib. 4. Neq; arent, neque vitem aut arborem putent. Auctoritatem vero hanc Alpheni, quam refert Gell. equidem auſim affirmare hodie in Pandectis noſtris non reperiri, ab iis forte reſecaram, qui Digeſtorum libros in breuiarium redegerût. Tamen coniecturæ locus eſt in hac re, puto Alphenû de hoc ſenſiſſe in tractatu ſuo, quem nunc habemus in tit. locati, in l. in naue Sauphei cuius l. poſteaquam mentio facta eſt, obiter mendam corrigamus: Veluti cum argentum, inquit, puſillatum (ſunt qui paſtillatum) vt informe argentum & in maſſam aurifici datum fuiſſe intelligamus. Nam vt ſcripſit Pôp. Paſtilli maſſæ ſunt cuiuſlibet materiæ. Vnde paſtilli medicinales. Iac. Scim. i Paſtillos Ruffinus olet. Quidam etiâ pullulatum argentum hic legi de ere contendunt, pro purgatiſſimo excoctoque, de quo Suet. in Neronis vita. Exegitq; ingenti faſtidio & acerbitate nummum aſperum, argentum pultulatum. Et dum ſubdit, Aut aurum anuli, vt locutio ſit præcedenti ſimilis, interponenda eſt dictio, vt, aut aurum vt anuli. Et paulo poſt, Quod ſi ſeparatis tabulis, etiam omnibus, aut in alia culpa clauſum caſtigandum. Cotta in Memor.

Argentvm puſulatum, in l. 31 ff. loca vt in Pand Flor. ſcriptum eſt. Nam apud Tranq. in Nerone & Martial. lib 7. Epig. pultulatum ſcribitur. Briſſ. Budæus etiam in d. l. 31. legit pultulatum, & accipit pro purgatiſſimo. Sic S ter. in Nero. Exegit ingenti faſtidio, & acerbitate, nummum aſperum, & argentum pullulatum, aurum obryzum. Alciatus lib. paretg. c. 4. Poſtulatum legit in d. l. 31. & apud Martial. lib 7. Quamuis non ignoret vulgarem lectionem puſtulati eſſe: Quam & veriorem putat Forcat. dial 6 Necyom. nu 7. Exiſtimans argentum pultu'atum, quod aurifices in modum puſtularum & acinorum efformauerunt & cælauerunt. Forcatulus dicto loco.

Argentvm muliebre, l. 12. § vlt. ff. de inſtruct. vel inſtru. Briſſ.

Argentvm ſublimatum, nuſquam apud Antiquos reperiri, traditum eſt. Plane venenum eſt, quod ſemihora & minori ſpatio exedendo interficit. Nam omnia intrinſeca, & præſertim præcordia, velut ignis vrit, vt atteſtatur Ant Muſa Ferrar. Spieg.

Ἀργυρολόγοι argenti ſunt exactores. Hegend. in tit. C. de ſuſcept. Spieg.

Argentvm viuum, cuius vim naturæ conſulti maximam eſſe perhibent, atque eius genera quatuor. Græci ὑδράργυρον, quaſi aqueum argentum vocant: à Romanis ex motu viuum argentum Hermol. Barbar. hoc minerale & naturale exiſtimat. Hydra gyrum arte factum: tamen apud autores tam Græcos quâ Latinos nomina confundi inueniuntur. Spieg.

Argvere, accuſare reum, poſtulare, indicare, conuincere, ſignificat, l. 197. ff. de verb ſign l 37. ff. ad l. Iul. de adulr. l. 3. ſi ex ſtipu'atu. ff. ad S. C. Sillan. l 24. §. vlt. ff. de lib cau'. l 8 ff. de præſ. ver. l. 2 ff. de leg. Iul. reper. inde iocus Plautin. in Pſeudolo, Ecquid argutus eſt. ch malorum facinorum ſæpeſſime. Luditur in verbo argutus, quod & argutum hominem & conuictum facinorum, vt Priſcianus lib. 10. interpretatur, ſignificare poteſt. Sic & arguere teſtamentum de inoffícioſo, l. per §. ſi hæres, ff. de inoff. teſtam. & arguere teſtamentum falſum, l. 18. ff. de accuſat. accuſare eſt. Briſſ.

Argvere fraudem tutoris, l 4. C. de ſuſpect. tut.

Argvere ſolito more, l. 3 C de fal inſtrum.

Argvere præuaricationis, l. 11. C. de accuſat.

Argvere reum, eſt ipſum primo iudici deferre: deinde probationes in eum inducere: tum receptis teſtimoniis, & facto (vt vocant) proceſſu, eum accuſare, id eſt, ad cauſam dicendam cogere; introductis aduocatis. Alciat. in l. qui accuſare, Cod. de edend.

Argvamvs, id eſt, argumentis probemus, in l. licet, §. poſſumus, ff. naut. caup. ſtab. Alberic.

Argvi, id eſt, accuſari & poſtulari, l. 2. ff. de leg. Iul. repetund. Sic argui crimine, l 43 §. vlt. ff. ad leg. Corn. de ſicariis. Briſſ.

Argvimvs autem, hoc eſt, probabiliter colligimus & demonſtramus in iure noſtro trifariam, lege, ratione, exemplo. Methodum arguendi Bart. tradidit ſingulari tractatu: Clar ff. item vir Cl. Cantiuncula Iuriſconſ. eloquentiſſim. in explanatione legalium Topicorum tyrunculorum Iuris diſciplinæ ſtudium plurimum adiuuit. Spieg.

Argvmentatio ab argumentis differt: quod argumenta ea ſunt, quibus cauſa probatur: argumentatio vero elocutio qua argumenta ipſa verbis explicantur: autor Fortunat. Spieg.

Argvmentvm dictum eſt, quaſi arguto ac ſubtili quodam artificio elicitum, vt probat text. in l. torus, de verb. ſign. Gloſſæ ſunt in l. tutela. C. de in integ. reſtit. in l deſiderium, C. depoſit. in l. ſi voluntate C de reſcind. vendit. Spieg.

Argvmentvm definit M. Cicero in Partit. Orator. probabile inuentum ad faciendam fidem: in Topicis vero, rationem quę dubiæ rei facit fidem: quam definitionem probat & explicat M. Fabius lib. 5. cap. 10. his verbis: Ergo cum ſit argumentum ratio probationem præſtans, qua colligitur aliud per aliud, & quæ quod eſt dubium, per id, quod dubium non non eſt, confirmat, quo ſenſu accipitur apud Paulum, l. qui filium 74. in ſin. ff. ad SCtum Trebel. l. fin. ff. de Publician. Ciceronis definitionem in partition confirmat Iſid lib. Etymol in cap. ſ. rus de verb. ſign. exiſtimans dici ab argute & inuentum: Bald. in l. conuenticula, C. de epiſc. & cler. Prat.

Argvmentvm in procem Inſtit §. cumque, vertit Theophilus ἔλεγχον, i. e. euidentem demonſtrationem, & euidentiam.

Argvmentvm pro præiudicio accipitur apud Vlpianum, l. 1 §. item Cornelio, ff. de quæſtion. Prar.

Argvmentvm pro probabili vel non neceſſaria præſumptione, aut ſuſpicione, vt apud Africanum in l. non om res, § à barbaris de re milit. Quo loco elegans eſt, Oldend, pro teſte, exemplum comparandæ præteritæ vitæ ad præſentem: & contra. Spieg.

Argvmentvm præſtitiſſe, l. 11. § mulier, ff. ad leg. Iul. de adult.

Argvmenta proferre, l. 74 § vlt ff. ad S. C. Trebel.

Argvmenta rei de qua agitur, dicere, id eſt, indicia, ſigna, notas, l 3. ff. ad exhib Briſſ.

Argvmenta indiciave exquiſita eſſe non debent, Marciano l. diuus 6. ad fin. ff. de cuſt. & exhib. reor. ex variis cauſis colligatur, Bald in l conuenticula. C. de ſacroſ eccleſ. Prat.

Argvmenta liquida, id eſt, probationes, l. 2. C de in lit. iur.

Argvmemta rerum apertiſſima, l. 3. §. 4. ff. de ſuſpect.

Argvmentis conuinci, l. 2 C. quor. appell. non recip.

Argvs & Arga, l. 1. Lang. de conuitiis, ignauum & inertem ſignificat, à Græco ἀργὸς Paul. Diac 6. c 8. Memineris vt me nitentem & inutilem dixeris & vulgari verbo arga vocaueris Didymus de Demoſthene ἀκίνητος ὢν περὶ τὰς συνουσίας, ἐλέγχετ ἀργὸς. Sic apud Lucian. ἀργὸς εἰς ἅπαντα, nulli ei vacans. Et apud Plat. in epiſt ἀργὸν ἐᾶν oriolum relinquere. Ἀργὸν tamen nonnunquam velocem & auidum ſignificat. Hinc ἀργοὶ κύνες à Poëtis dicuntur, non tam albi, quam alacres aut veloces: ſicque videtur hic Epimenidis verſiculus intelligendus:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται κακὰ θηρία γαστέρες ἀργαί

vt γαστέρες ἀργαὶ ſit dictum pro γαστέρες μάργαι, id eſt, ventres auidi & veloces: vel etiam, cum lex carminis hoc μάργαι non pateretur, illud ſubſtituerit, quod idem ſonare vellet: nec enim quid in ventris pigritia magnopere reprehendendum ſit video Prat.

Ἀργίας actio: Vide Lenitudo.

Argvto pectine dixit Theodoſius Imp. in l. tempetent. Cod. de veſtib. holob. li. 11. imitatione Virgilij, qui ita dixit lib. 1. Geor.

Arguto coniunx percurrit pectine telas.

Et Apuleius lib. 2. A ſin. aur. Et pectinis arguti dente tenui diſcriminantur. Briſſ. Prat.

Ἀργυραμοιβὸς, vide ſupra Argentariis varia: & infra Diſtractores argenti.

Ἀργυρῖται, qui pro coronis præmiove argenteo vicerant, l. commodis, ff. de re iud & apud Plutarch. Vnde ἀργυρίτης ἀγὼν illa concertatio. Apud Suidam tamen ἀργυρῖται ſunt οἱ ἀργυρίῳ εὐπορῶντες, id eſt, quibus abunde eſt pecunia.

Ariani ab ario, l 6. in princ. C. de hæret. & Manich. De Arianis vide Epiphanium, 2. tom. 2. hęreſ. 69.

Aricia. Si Ariciæ non nupſerit, l. 64 ff. de cond. & demonſt.

Aridi fructus, l. vlt. ff. de iure fiſci, Nou. Iuſtin 32 §. ...., qui & ξηροὶ dicuntur, ſunt velut frumentum & hordeum Accurſio Auth. ad hæc. C. de vſur.

Arioli, quorum mentio fit in l. 5. 7. C. de malefic. & mathem ſimiles ſunt impoſtoribus, qui mathematicorum liberali nomine adumbrantes ſuas ineptias profitentur fata cuiuſque noſſe & natalitias ſyderum obſeruationes. Gothof. ad l 10. in princ. C. de Epiſc. audien.

Aristo, l. 23. de ſolutionib.

Aristocratia eſt paucorum optimatum principatus, qui adminiſtrat omnia ad vtilitatem publicam, qualis fuit Romæ, cum Senatus ſumma autoritate ciuitatis ſtatum gubernabat, nihilque præter populi dignitatem, aut domi, aut foris ſpectabat. Quo tempore factæ fuerunt leges & Senatuſcôſulta. Hęc quando corrumpitur, relicta ſcilicet adminiſtratione ad vtilitatem potentium, côtemptis tenuioribus, tum fit Oligarchia: qualis fuit tempore Syllæ. Quære Democratici. Spieg.

Ἀριθμήτης, i. e. argentarius, numerator pecuniæ. Goth. ad Nou. 73. c. 7. § 1. 1. in verb. quod ſi adnumerationem habuerit.

Arma, quod ad interdictum de vi attinet, ſunt omnia tela, hoc eſt, fuſtes & lapides, & non ſolum gladij, haſtæ, frameæ, id eſt, romphææ, Vlp. in l. 3 § armis, ff. de vi & vi armat. His addit Gaius in l. armorum 41. ff. de verb. ſign. ſcuta & galeas. Adiicit & Paulus in l. qui commeatus, §. arma, ff. de verb. ſignific. loricam. M. Cicer. pro Cecinna glebas. Armis etiam connumerat Feſtus lib. 1. pugionem & ſicam. Prat. Hinc recte Alciat. explaudit Angeli ſententiam, improprie arma dici exiſtimantis, quæ ſolum defenſionis cauſa parantur: quod id procul à Gaij ICti mente abſit. Denotat item ſcripta, ſeu inſtrumenta, atq; quæcunque alia documenta, iuxta l. qui vulgare illud: Non ſunt ſumenda arma ex domo aduerſarij, l. qui accuſare, & l. vlt. C. de edend. Spieg.

Armorvm appellatione quid contineatur in Nouell.Iuſtin.85. περὶ τῶν ὅπλων ipſe explicat his verbis κωλύομεν γὰρ τοὺς ἰδιώτας ἐργάζεσθαι καὶ ὠνεῖσθαι, τόξα καὶ βέλη, σπάθας τε καὶ ξίφη (ἅπερ καὶ λεῖν εἰώθασι παραμήρια) καὶ τὰς λεγομένας τζίβας, ἤτοι λωρίκια καὶ κοντοὺς καὶ θαλόζας, καὶ μονοκόντια, καὶ τζικούριας ἤτοι μιτίλια καὶ ἀσπίδας καὶ σκουτάρια, καὶ περικεφαλαίας, ἤτοι κασσίδας. Vide Goth. in eadem Nouell.85.Prat.

Arma ab arcendis hoſtibus dici putat Varro: Feſtus vero ab armis,id eſt,humeris dependentia. Vtrumq; etymon recipi poteſt,illud ab effectu,hoc à voce. Sed etymon Varronis latius eſt. Nam lapides arma ſunt,& tamen ab humeris non pendēt, arcent tamen hoſtes. Prat. Colligere arma iubet validiſq; incumbere remis, imitatione Græcorum à Marone dictum eſt, qui armamenta velaque ὅπλα etiam vocant. Schard.ex Turneb. aduerſ.lib 19 c.29.

Arma poſtliminio reuerti negantur,quod turpiter amittantur, l.1.de captiu.& poſtlim.reu. Etenim ſemper apud veteres infame fuit arma amittere. Spieg.

Armamenta dicuntur, teſte Sipontino , quæ ad inſtruendum aliquid pertinent. Vlp. l.3.de rei vind. Armamenta nauis, ait, ſingula erunt vindicanda. In nauibus autem armamenta ſunt non ſolum arma,ſed remi, vela, antennæ, rudentes, clauus & alia eiuſmodi.Spieg.adde Peckium,l.1.ad edict §.magiſtrum nauis,n.5. tit.de exerc.actio.

Armorvm cuſtos is erat, qui militib. arma committebant,l.qui commeatus, §.fin.de verb ſign. Habebat autem vacationem munerum grauium,l.fi.in fin.ff de iur.immun.

Armari nauis dicitur, quæ armamentis neceſſariis inſtruitur, l. 34.de reb.aut.iud.poſſ & l.qui potior.in pign. Cui contrarium eſt exarmare, armamentis ſpoliare,l.2.§.1.ad legem Rhod.de iact.ibique Budæus. Prat.

Armari dicuntur leges & iura , quæ gladio vltore facinoroſos puniri iubent,l.31.C.de adult & in prooem.Inſt.in princ. Sed ea figura dictum accipe, qua quod vni rei proprium eſt,alter. tribuimus , cuius vſus maximus eſt apud Latinos. Poëta lib. 6.Æne d.

Vngere tela manu ferrumque armare veneno.

Armarivm, & armamentarium,ab eadem origine eſſe,id eſt,ab armis, Varro autor eſt. Valla ſcribit,armarium eſſe,vbi reponuntur libri, cæteraque huiuſmodi : armamentarium, vbi reponuntur armamenta & arma. Eſt igitur armamentariū,quod vulgo *Zeughauß* vocamus,vbi machinæ bellicæ,tela,ſagittæ, aliaque eiuſmodi arma reponuntur. Eſtque armamentarium priuatum,eſt etiam publicum.Spieg.

Armarivm Adrianus Turnebus lib. aduerſ 7. cap.23. interpretatur Promptuarium,è quo promitur cibus. Plaut.in captiuis: Cellas refregit omnes intus,recluſitq; armarium. Armarij mentionem facit lex 3 § 2.de ſupel leg. & §.25. Inſt. de rer diuiſ.

Armarivm Pompon. eorum numero adſcribit quæ ex plurib. inter ſe cohærentib. conſtat,l.30 ff.de vſucap.Briſſ.

Armatos accipere debemus non tantum eos qui tela habuerunt: Sed etiam aliud quid quod nocere poteſt.Paul.l.armatos 9. ff. de vi public. Armatos eos appellat Cicero pro A.Cecinna, ſcutis, telis, glebis, ſaxis & fuſtibus paratos ornatoſve. Briſſ.Prat.

Armatos milites, lex Caligatos appellat:forte nunc *Küriſſer*, in auth.quib mod.nat.effic.legit. l.à caligato,C.de nup. vide infra,Miles caligatus . Imperitum vulgus armigerum appellat, ſed hoc vocabulum denotat eum, qui in prœlio gerit tela domini ſui,vt ſcutum,arcum,lanceam, & cætera eiuſmodi. Valla. Spieg Prat.

Armatam legib. h. e. vt eleganter Cantiuncula explanat,iudiciorum atque legum præſidio velut armatam & inſtructam eſſe maieſtatem Imperatoriam,ſapienter cenſuit Iuſtinianus in prooem.Inſtitut. Old.ceu grauiter dictum ab eo recipit alicubi: tametſi quidam, ſi diis placet,Accurſianorum patronus adſerat, quod nemo adhuc coniicere potuerit, quid legib. armare, quid armis decorare.

Armata militia, l.4. C qui dar.tut.vel curat.poſſ.

Armatæ militiæ miles curator eſſe non poteſt, Gothof.ad d.l. 4.per §.14. Inſtit.de excuſ. l.8.de excuſ.tutor.procurat.l.31.C. de locat.l 13.C.de legat.

Armatæ militiæ ſacramenta habere l.3 C.de agric.& mancip.

Ἀρματολάτης, vide Gothof.ad l 3.C.qui n anutoit.non poſſ.

Arma magis quam iura milites ſcire exiſtimantur, l 2.in pr.C. de iur.delibet.

Armenia duplex eſt, prima & ſecunda, l.5 C.de offic.magiſtr. Prima vocatur minor : Leuco-Syria Græcis, Ararat Hebræis: hodie Adaduole,ſi credimus Gyrauæ:Pegian,ſi fides adhibenda Caſtald. Secunda vocatur maior:Hebræis Aram,teſte Aria Montano: hodie Turcomania dicitur Mercatori & Gyrauæ. Vide Goth ad d.l.5.

Armenta , Varro ab arando dicta tradit, quod principalis eorum is vſus eſſet,atq.l.leuis,de leg.3. Spieg.

Armentvm quaſi aramentum : ad quod boues maxime parabantur, vt inde eligerent ad arandum. Pomp.de verb.ſignif.l. boues. Boues,inquit, armentorum magis quam iumentorum nomine appellantur.Nebriſſ.Alij id genus pecoris intelligunt quod eſt idoneum ad opus armorum, hoc eſt, quorumuis inſtrumentorum. Et eo reſpexiſſe videtur Virg.Æneid.3.

Bello armantur equi:bello hac armenta minantur.

Armento legato, etiam boues contineri conuenit , non etiam greges ouium & caprarum , ait Modeſtin. in l.81.§.3. ff de leg. 3. Armenta enim dicuntur proprie maiorum animalium, veluti boum, non etiam minorum, quæ gregis appellatione veniunt,l.12.§.ſed ſi boum. ff.de vſu & habit. Inter armentum & gregem quid interſit,late explicat Valla lib.Ele.4. Spieg.

Armentorvm greges,l.7.C.bon.proſcrip.

Armillas , Feſtus ait lib.1.ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt,dictas exiſtimat , quod antiqui humeros cum brachiis,armos vocabant. Apud Vlpian.vero in l. argu.25 §.ornamenta, ff.de auro & arg.leg.pro eo ornamento accipi puten quo brachia ornantur. Galli appellant,*manchetons & bracelets.* Ornamentis igitur legatis armillæ debentur. Prat.de his meminit Plin.natur.hiſt.lib.33.cap.3. Diuus Hieronym.in Eſaiam: Illa, inquiens, auferet Dominus,ornamentum calceamentorum,& lunulas, & torques,& monilia,& armillas.Cotta in Memorab.in verbo Viriolæ.

Armilvstrvm circus maximus erat. Armiluſtrium armorum luſtratio. Turneb.lib.22.aduerſ c.16.

Armis deiicere,& cum armis deiicere differunt : Nam cum armis deiicit,qui arma habet,etiam ſi is forte vſus non ſit:ſicuti Vlpianus reſpondit l.3 §.qui armati. ff.de vi & vi arm. qui armati venerunt, etiamſi non armis vſi ſunt ad deiiciendum : ſi deiecerint, armata vis facta videtur. Sufficit enim terror armorum vt videantur armis deieciſſe. Armis vero deiicere,i.e. deiicere armis adhibitis,eorumque vſu interueniente,ex Balduin.ad tit.de interd.

Arnoldistæ,auth.Gazaros,C de hæret.& Manich.

Aroma Indicum ſpecies eſt ad vectigal pertinens,l.16.§.7.ff. de publican.

Aromata in plurali(nam aroma non dicitur)quarundam herbarum fructus, odoris & ſaporis admodum grati , quibus vtimur vel ad excalefaciendum ventriculum,vel ad appetentiam prouocandam, vt ſunt Zinziber, piper ſaccharum,& huiuſcemodi, quas vulgus ſpecies vocat. Vlpian.l.pen.ff de vſufr.ear. rer.quæ vſu conſum. Si lanæ,inquit,alicui legatus ſit vſusfructus, vel odorum vel aromatum.Spieg.

Arpagones,l.12 § 21 ff.de de inſtruct.& inſtrum.legat.

Arra dicitur quod emptionis nomine datur, vt euidentius probari poſſit conueniſſe de pretio, l.35.ff.de contrah. empt.l.6.& l.vlt.de leg.commiſſ l.2.§.is qui vina.ff.de act.empt.l 5 § item ſi inſtitor, ff.de inſtitor.l.16 Cod.de fide inſtrum. Inſtitut.de empt.& vendit.in princ. Arræ inſtitutæ videntur in actionibus, cum æris aliquantulum daretur, quod plauſtra grauis æris eo vehi incommodum fuiſſet. Dicitur autem Arra auctore Iſid.lib.10 Etymol.cap. vltim.à re pro qua datur, vel quod aliis magis placet,à Græco verbo, ἀῤῥαβὼν,quod firmum ſignificat. Veteres Arabonam dicebant, vt Varro l b 4 de Ling.Lat.notat.& Plauti Terentiique teſtimoniis comprobari poteſt. Nec vero in argumentum contractæ modo emptionis, ſed & ſponſaliorum Arræ dantur, quæ ſponſalitiæ appellantur , l.3S.ff.de ritu nupt.l.16.Cod.de Epiſc.& aud l.vlt.C.de Epiſc.& Cleric. l.1.C.ſi nupt.ex reſcrip.per.l.3 C.de ſponſalib. Dictæ autem ſunt arræ ſponſalitię munuſcula,quæ ſponſis quaſi coemptionis futuræ prærogatiua dabantur , quæ iure reſtituebantur, cum ſine culpa eius qui dediſſet, nuptiæ impediebantur. Is enim qui dederat, ſi nolebat matrimonium contrahere, amittebat,qui acceperat,duplum : atque ideo, ſi tantum in ſtipulationem deductum eſſet,quadruplum reddere cogebatur.Prat. Porro dantur à ſponſo ſponſæ,non contra : quanquam in ea re Accurſ.hæret. Heſych.Μνηστὴρ ait, ὁ δοὺς τῆς γάμου ἀῤῥαβῶνα. Animaduertendum autem Arrhas à veterib. dici annulos,aut res huiuſmodi aliæ modicæ quantitatis,quæ in hoc dantur,vt veluti argumentum ſint matrimonij contracti. Nam ſi quis ampliſſimas poſſeſſiones , aut magnam pecuniæ vim donet ſponſæ, & quadruplum ſtipuletur, credendum non eſt hanc ſtipulationem valere. Duar.l.Titia in princ. ff.de verb.oblig. Arræ nomine Anulum plerumque datum fuiſſe oſtendunt, d. l.2 §.is qui vina, & l.5.§. item inſtitor, ff.de inſtitor. Plin.lib. 33 c.1. Argumento eſt conſuetudo vulgi ad ſponſiones etiam anulo exiliente: tracta ab eo tempore quo nondum erat arra velocior Briſſ.Hinc

Arræ Proxeneticæ dicuntur , quæ à Proxenetis dantur. ſponſæ deferendæ , & quas Proxenetæ ipſi Sponſarum nomine accipiunt. Sic Arræ ſponſalitiæ dicuntur Iuſtiniano, quæ ſponſis ipſis dantur.Proxeneticæ, quas pro eis Proxenetæ, i. e. pater, mater , ſoror , aut alij amici , qui in re fidem ſuam interponunt,&c. Connan.lib 8.c.2 num.1.&c.

Arra , ſimpliciter pignus eſt apud idoneos auctores,nec enim ſolum datur in argumentum contractæ emptionis , vel matrimonij, ſed pro qualibet promiſſa re datur , vt eompleatur: Diuus

D.Hieronymus inter pignus,quod Græci ὑποθήκην vocant,& arrhabonem hoc intereſſe vult, vt illud ſit in mutuo, hæc in contractu emptionis & venditionis, quo firma ſit obligatio. Apud Iuriſconſ. arrha & arrhabo proprie illud eſt,quod datur pro emptionibus confirmandis. Nam quemadmodum Vlpian. ait ſine pretio venditio nulla eſt, neque pretij numeratio, ſed conuentio facit emptionem.Nebriſſ.

ARRABO, pro obſide veteribus accipiebatur, vt ex M. Catonis verbis conſtat apud A.Gellium lib.17.c.2. Sic & apud Terent. in Heaut.act 5. ſcen.3. reliquit filiam adoleſcentulam. Ex relicta huic arraboni eſt illo argento.Prat.

Ἀρραβὼν ὁ, vt tradunt Græci Grammatici ἐστὶν τῆς ὠνῆς περὶ τῶν ὠνουμένων διδομένη προκαταβολὴ ὑπὲρ ἀσφαλείας, id eſt, ea pretij pars quæ ab emptoribus firmandi contractus gratia repræſentatur.Connan.lib.8 c.2.Sed cur in ſponſalib. contrahendis ab ſponſo arræ dentur ſponſæ, vndeq; ea res habeat originem pauci nouerunt. Conſuetudo fuit apud maiores noſtros, vt ſponſus & ſponſa inituri fœdus matrimonij, ſe inuicem eme merent: facta igitur prætij conuentione, & ſponſa emebat ſponſum dotis pretio Idquod Plautus expreſſit,dicens: Imperium accepi, dote libertatem vendidi. & Iuuen. Veniunt an dote ſagittæ, Libertas emitur. Econtrario ſponſus emebat ſponſam.Vnde eſt illud Virgilianum ex 1.Georgic. Teque ſibi generum Thetis emat omnib. vndis.Sed quia vtrumq; pretiũ futurum erat in poteſtate viri,accipit ille dotem,quia emptus eſt ab ſponſa: illa vero tantum accipit arras, quod eſt quaſi quoddam emptionis ſignum,&c.Nebriſſ.

ARRALIS ſeu arrabonicum pactum eſt, quod datione arratum ſumpſit effectum,l.3 & ibi Goth.C.de act.vend.& empt.

ARRESTI varia appellatio. ſupremorum enim tribunalium ſententiæ,vulgo arreſta appellãtur, forte à Græco verb.ἄρραγεστον; quod ſignificat incorruptum inuiolatumque, quod in illis ſupremis curiis, ſententiæ incorruptæ & iuſtiſſimæ exeant, aut certe exire deberent,quæ inuiolatæ manent,nullaque prouocatione ſeu appellatione infringi, aut ſuſpendi poſſunt. l.1.ff à quibus appel.non licet. Credit enim princeps, eos qui ob ſingularem induſtriam,explorata eorum fide ac grauitate ad huius officij magnitudinem aſſumuntur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia & luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus, l. 1.C. de offic.præf.præt. ideoque arreſtum eiuſmodi prætextu iniquitatis damnari non poteſt, l. ſi quis,vbi id not. Cyn.& Salic.C.de precib. Imper.offer.Budæus vero ad l.fin.ff. de Senat.& Budæum ſecutus Franc.Conn.lib.1. comment.Iuris ciuilis,cap.vlt.num.9 ἄρεστον Græce,Latine placitum & decretum dici exiſtimat,ſicut in regiis diplomatibus poſt declaratas breuiter rationes, quibus adductus eſt princeps, vt quid iubeat, vetet, aut permittat, poſtrema hæc tandem rationum omnium clauſula ſubiicitur: Et quia tale eſt noſtrum placitum. Quibus verbis voluntatem pro iuſto imperio & ratione habendam eſſe, non cenſet Princeps, ſed vult intelligi rem illam ſe de ſuorum procerum conſilio ſtatuiſſe. Quamobrem placere Principi putauit Vlpianus, quod ratione & conſilio ab eo factum eſſet.Nam ciuilibus legibus, & vt ait Dion.ſcri pto iure ſolutus eſt:cæterum naturali lege tam eſt adſcriptus, quam quiuis noſtrum,aut etiam multo magis. Prior explicatio magis placet multis. Nam vt rebuffus in Conſtitutiones Regias Tom.2. tit.vt contract.teſt ſent. & alij omnes ac galli. concip.verb.gloſſ.2.ait, Placitum non magis conuenit Parlamentis ſupremiſque curiis,quam inferioribus,quia etiam ſententiæ inferiorum iudicum Arreſta, id eſt, placita dici poſſent,niſi per Antonomaſiam dicas. Sed ita (inquit) de omnib. rebus dici poſſet,quod citatio,litis conteſtatio, & omnia, quæ Parlamentis & curiis conueniunt, per Antonomaſiam de Parlamentis intelligerentur.Alio modo arreſtum,prout nec Græca nec Latina,ſed mere Gallica vox eſt,ſignificat impedimentum, ſiue interdictum, ne res aut perſona loco, aut ſtatu ſuo moueatur. Eſtque arreſtatio, iniectio manuum, cum alicui à Magiſtratu interdicitur, ne excidat ex eo loco, in quo inuentus eſt.niſi rebus cum eo compoſitis,qui de illo apud iudicem queſtus eſt. Pyrrhus ad Conſuet.Aurel.Rubr.de execut.inſtr. cap.12.Lagus in ſua Methodo cap. de execut.rei iud.vel etiam cum res alicuius, quacunque ex cauſa pro ſecuritate noſtra, authoritate publica detinetur, ita,vt nobis inuitis ex loco illo negotio nondum ſopito auferri non poſſit. Qua ratione ſunt, qui arreſtare idem eſſe dixerunt, quod gradum ſiſtere: quia poſtquam arreſtum factum eſt, ibi ſiſtendum eſt. Idem Pyrrhus d.loc. tit.de execut.ex locato, cap.7. verſ. habes caſum. Porro autem,Cardinalis ad Clement.1.de hæret.exiſtimat arreſtationem abſque manuum iniectione fieri: prehenſionem vero ſine manuum iniectione fieri non poſſe, quod etiam verum etiam aſſerit Molinæus ad conſuet.Pariſien. tit.2.gloſſ.1. ad verbum *arreſter*,num.3 verſ.& dicendum: quia ſicut plus eſt rem aliquam prehendere,quam impedire, ita plus eſt perſonam capere, quam impedire, vel interdicere, ſeu vt vulgo dicunt arreſtare. Eodem etiam loco,nu. 11.& ſequent.latius explicat quid arreſtum cum ſequeſtratione,& miſſione in poſſionem bonorum commune habebat, & quatenus ab vtraque diſtinguantur, quod & Paulum Pariſium quoque conſil 107. num.72.lib.lib.1.feciſſe video, quæ omnia nos hoc vno loco referre,non exiſtimamus eſſe neceſſarium. Peckius de iure ſiſtendi lib.1.cap.1.

ARRIANVS Seuerus præfectus ærarij,l.42.in pr. ff.de iur.fiſci.

ARRIPARE,vide plumbum in ripa.

ARRIPERE decurionatum, l.1.C.ad leg.Viſelliam.

ARRIVS Menander libros quatuor militarium, ſeu de re militari ſcripſerat,ex quib. aliquot in Pandectis capita ſumpta ſunt. Citatur is ab Æmilio Macro in l 1 ff.de veter. & milit & l.14. ff.de pœnis,& à Marciano l.13 §.eius.C.de re milit. Briſſ.

ARRIVS Honoratus,l.37.§.1.ff ad Senatuſconſ.Trebell.

ARROGANTIA, pro temeritate violatæ legis apud Zenonem Imp.in l.vnic.C.de priuat car.vide infra iniuſtitia.Spieg.

ARROGANTIA nefandiſſimorum hominum omnibus modis eſt compeſcenda,l.1.C.iam d.t.

ARROGARE, & arrogatio, vide ſupra adoptare, adrogare,adoptio,adrogatio.

ARROGARE ad vicem naturalis ſobolis, l.2.in princ.C.de adopt.

ARROGARE alias eſt aſcribere ſibi, & vindicare. Vnde dicitur arrogans,quaſi omnia ſibi aſcribens. Inde arrogantia, i. e. temeritas & impudentia.ſuperbia, de qua46.diſt.in pr. Differunt tamen, quia ſuperbia eſt inanis gloria de eo, quod quis habet, vt ſunt Philoſophi, Legiſtæ, & alij ſufficientes in arte. Sed adrogantia eſt inanis gloria de eo, quod quis non habet, vt cum quis credit ſe ſcire, quæ tamen neſcit. Arrogantiam opprimi iubet Zeno Imp.l.vnic.C.de priu.car. Prat.

ARROGATIO & adoptio differunt, quod arrogato patrefam. liberi qui in eius poteſtate erãt, nepotes apud arrogatorem efficiuntur, ſimulque cum patre ſuo in eiuſdem recidunt poteſtatem,vt ait Modeſt. Quod non ſimiliter, inquit,in adoptione contingit. Nam nepotes ex eo in aui naturalis retinentur poteſtate.Connan.lib.2.15.nu.12

ARROGATIONIS formam & differẽtiam inter eam & adoptionem, tractat Caius in l.2.tit.de adoption.quæ quoniam ſcite & A.Gell.Noctium Atticar. lib 5.exponit.ſubiiciam. Quum in alienam familiam, inquit, inque liberorum locum extranei ſumuntur,id aut per prætorem fit,aut per populum: quod per prætorem fit,adoptio dicitur,quod per populum arrogatio.Adoptantur autem cum à parente, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure ceduntur:atque ab eo qui adoptat,apud eum,apud quem legis actio eſt, vindicantur. Arrogantur hi, qui cum ſui iuris ſint, in alienam ſe poteſtatem tradunt, eiuſque rei ipſi auctores fiunt. Sed arrogationes non temere, nec inexplorate committuntur: nam comitia arbitris pontificibus præbent, quæ curiata appellantur. Ætas quoque eius qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea ſit, bonaque eius qui arrogatur, ne inſidioſe appetita ſint,conſiderantur,iuſque iurandum à Qu. Mutio pontifice maximo conceptum dicitur,quod in arrogando iuraretur.Sed arrogari non poteſt,niſi iam veſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus, per populi arrogationem fit: eius rogationis verba ſunt hæc: Velitis, iubeatis, vti L. Valerius L.Titio tam iure legeque filius ſibi fiat, quam ſi ex eo patre matreque familias eius natus eſſet, vtique ei vitæ neciſque in eum poteſtas ſiet, vti pariendo filio eſt. Hæc ita vti dixi,ita vos Quirites rogo.Præterea hoc etiam adſcribendum putaui, pupillos arrogari non poſſe, niſi reſcripto principis,l. generalis, ff.de adop.& inſtit.eod.in prin. cauſaque cognita & ſeruata forma tradita per Iureconſ. in l.ſi patefact. §.vlt. & in l.nec ei permittitur, & ll.ſequentib.ff.de adopt. & præſertim ratione ſecundum Gell. quoniam tutorib. in eos tantam eſſe auctoritatem,poteſtatemq; fas non erat, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum, alienæ ditioni ſubiiciant. Coſta in Memorabilibus: vide Adoptio ſupra.

Ἀῤῥωστία apud Paulum l.quantum, ff.de ædil.edict.vitium eſt aduerſam valetudinem ſignificans & adrogationem. Prat.

ARS à Græcis τέχνη,à Latinis recta ratio faciendi,ſciendi,intelligendi,& retinendi aliquid, arctis conſtant quibuſdam præceptis. Ars eſt quidam dolus bonus & malus,aſtutia quædam & experientia, quæ nos impedit falli; ſed magis alios fallere docet,vt ars militaris,de qua Virgil.2 Æneid.

Dolis inſtructus & arte Pelaſga.

ARTEM eſſe earum rerum, quæ ſciuntur, ait M.Fabius lib.2.cap. 17.aliam ex Cleante definitionem ſubiiciens, vt ſit poteſtas viam & ordinem efficiens.Prat.

ARS liberalis, apud Vlp.in l.4.ff.de decret.ab ordin.fac.eſt,quæ ſolius ingenij, non manuum miniſterio peragitur. Liberalia ſtudia quæ accipiantur, docet Vlpian.l.1.ff.de extraord.cogn. Prat.

ARTIBVS liberalibus olim ſolitum fuit & mulieres inſtituere,l. qui filium, in pr. vbi pupil.educ.deb.

ARS Geometriæ publice vtilis eſt.Ars autem mathematica damnabilis eſt & interdicta omnino leg.2.Cod. de maleſic.& mathematic.

Ars forenſis, ars nautica ſiue naualis, ars fabrilis, hiſtrionica & mimica. Taboetius in topico militiæ for.& legal.diſcip.

Ars, inquit Seruius, τῶν μέσων eſt: vnde ſine epitheto male ponitur: vt bonas artes, malaſque artes dicimus. Exempla in malam partem vocis acceptæ, habes in l.I. C.de his qui ad ſtatu. confug.l omnes, de præſcript.trigint.ann. Spieg.

Artes ludicras Seneca lib.13.Epiſt.interpretatur, quæ ad voluptatem oculorum aut aurium tendunt. Artem itaq; ludicram ſaltatores, geſticulatores, mimi, pantomimi, hiſtriones & alij id genus, non item athletæ deſignatoreſque facere intelligun tur, l.1.3.& 4. ff.de his qui not.infam.l.14 ff.de pœn.l 42.l.44. ff.de ritu nupt. l.4 ff.de accuſatio. Prat. Val.lib 8 cap.10. condita: Æſopum Roſciumque ludicræ artis peritiſſimum, id eſt, geſticulatoriæ artis,& cap.7.eiuſdem libri, Quapropter non ludicra ars Roſcium, ſed Roſcius ludicram artem commendauit. Plaut.Aulular.Continuo meum cor actem cœpit facere, ludiciam, id eſt, exilire & palpitare ac moueri cœpit. Quintil.lib.3.ca.6. Qui artem ludicram, exercuerit, in 14.primis ordinibus ne ſedeat. Briſſ.

Ars quinque deſignat. Primo virtutem: ideo videtur deduci à Graia voce ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id eſt, à virtute. Secundo habitum operatiuum. Tertio rectam rationem. Quarto ordinem topicum. Quinto diſciplinam vſu, traditione, & ratione ſtabilitam. Taboetius in topico militiæ for. & legal. diſcip. Macer artem ludicram, i. e. artem ludionum, ac Comœdorum vocat, l. quædam, ff. de pœnis. Hotom.

Arta mulier.l.14.§ 7 ff.de ædil.edict.

Artare & propagare tempus, opponuntur, l.2. ff.de re iudicata. Briſſ.

Artaxata prouincia, cuius fit mentio in l.4.C.de commerc, & mercator.

Ἀρταβῶν meminit Iuſt. Edicto 13. ἴσω, ait, ὡς καὶ τελῶν ἀρταβῶν ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος ἀπαιτήσεται ὑπὲρ τῆς ... λοιπὸν τῇ ἐμβολῇ. Exiſtimo autem de Ægyptia Artaba ea verba accipienda. fuit enim menſura hoc nomine apud Ægyptios modios quinque capiens, auctore B.Hieronymo lib.2 Comment. in Eſai.c 5 Quod & Ariſtophanis Interpres in Acharnenſibus teſtatur. Ἀχάνη, inquiens, μέτρον ἐστὶ περσικὸν ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Fuit & menſuræ Perſicæ medimnum Atticum & præterea treſchœnicas capientis idem nomen, vt Herodot.lib.1.& Pollux lib.4.Onomaſt.cap.23. & Suidas in verb. ἀρτάβη tradunt Briſſ.in prætermiſſ.

Arte fabrica peritum ſecuum dixit Paul. in l.19.in fin. ff.de inſtrum.inſtr pro fabricandi perito. Briſſ.

Artem operamve pollicitus apud Vlp.l. cum duobus 51.§ ſi in coeunda, ff.pro ſocio.

Artem interdum pro dolo accipi annotauit Forcat.dialog 28. Necyom.vt apud Virg.Multa prior arte Camillam circuit: &, arte Pelaſga & l.1. C de ſuffrag.Schard.

Artemidorus legit Hal.in l.23.C.de tranſact.alij Archimed.

Artemidora, vide l.14.C.vt in poſſeſſ.legator.

Artemon, trochleæ genus tractorium eſt, quod ἐπάγων Græci vocant: quo fune ductorio, per orbiculos traiecto, & acto in gyrum, facili ductu importantur onera, vel exportantur. Alex. ab Alex.Genial.dier.lib 1.cap.15.Eſt & Artemon, velum additi tum, dirigendæ nauis cauſa ad auræ flatum, ab ἀρτάω deductum, quod ſuſpendere ſignificat, & aſſuere. Vnde & ἀρτήμα item pro loro paruo accipitur, cui crumena aſſuitur. Eſt & hac ſimilitudine trochlea, Græce ἐπάγοντα, qua ingentis oneris lapides tolluntur. Nomen quoque mach narij fabri. Alciat. de verb.ſign. vide Maioragium Miſcell.lib.2.c 10.

Artemo, ὁ ἀρτέμων, (ait Prat) magis adiectamentum quam pars nauis eſt, Iauoleno, l.malum 242 de verb.ſig quem Alciatus explicans, ait, artemonem velum eſſe adſcititium, quo nauis dirigitur, eoque ſenſu in Actis Apoſt.à B Luca acceptum refert καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. Baifius in lib.de re naut.maius velum interpretatur: atque ἀκάτιον minus velum appellari.

Arteria & vena inter ſe differunt. Eſt enim arteria conceptaculum ſpiritus naturalis miſti confuſiq; cum ſanguine, in quo plus ſpiritus ineſt, minus ſanguinis. Vena vero eſt conceptaculum ſanguinis, quod & ἀγγεῖον Medici vocant, miſti confuſique cum ſanguine, in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. Gellius lib.18.c.10.

Articuleiani Senatuſconſulti ſententia exponitur in l.51.§. ſed & articuleiano, ff.de fideicommiſſ.libert. Puto id Articuleio Pæto conſule factum, qui vna cum Traiano conſulatum geſſit Briſſ.

Articulata vox, l.10 circa med.C.qui teſt.fac.poſſ.vel non.

Articulate loqui, l 29.pr.C.de teſtam.

Articulatus libellus, cuius formulam antiquitas ignorauit, idem qui Poſitionalis. Nam articulus cõmuni loquẽdi more appellatur, quaſi membrum alicuis facti ſeu caſus diminutiſſimum, videlicet, cum ſingulæ orationis ſententiæ, interuallis quibuſdam diſtinguuntur. Poſitio autem, quæ Græcis theſis dicitur, eſt alicuis particularis rei ad cauſam pertinentis affectio, autore Bartolo, l.1.§.quod obſeruari, Cod de iureiurand. propt.cal.dand. Proinde ſi vno prorſus orationis contextu, factum iudici ex ſcripto proponas, libellus eſt: Sin autem ſingulas partes, & circonſtantias breuiſſimis pronunciatis complectaris, fit libellus poſitionalis, (vt dicunt) articularus. Old.

Articulorum & poſitionum vſus eſt, vt his breuiter & diſtincte prolatis ab autore ſub iureiurando, reſpondear eodem quoque modo reus ad ſingula. Quod ſi non facit reus: articuli in contumaciam pro confeſſis accipiuntur, per text.in cap. 2 de confeſſis in 6 & ibid.gl.fin. Gail.3 obſ 80.n.1. Confitetur enim is qui contumax eſt interpretatiue, vt tradit gl.in c. nullus in verbo confitetur ext.de præſumpt.

Articuli ſolum ea cõtinere debent, quæ ad inſtitutam actionum neceſſario requiruntur, & quibus probatis conſtet intentionem actoris iure locum habere, ac reum conuentum eſſe damnandum. Hoc autem quo pacto fieri oporteat, non aliter intelligi poteſt, quam ſi naturam cuiuſque actionis compertam habemus. Prat.

Articulus eſt ſigillata locutio, vel per membra diſtincta oratio,& ab artu dicitur, id eſt, membro, cap.accuſatus, de hæret. lib.6.hæc Baldus. Artus autem, inquit Sipontinus, partes ſunt corporis inter iuncturas connexæ, dictæ quod inter ſe arctentur, vnde minores partes per diminutionem articulos vocamus, quales ſunt digitorum.

Articuli calumnioſi ſunt, cum ſub diuerſo loquendi ſchemate habent aliquid, ad quod ſi in ſpeciem reſpondeas, aut negaturus ſis quod prius confeſſus es: aut contra confeſſurus, quod paulo ante negaſti, non ſine diſcrimine periurij. Quomodo id fiat, oſtendit Oldendorp.de formula libel. Spieg.

Articulus in l.5.C. quorum appel.non recip.id eſt, interlocutio.Goth.ad d.l 5.

Articulus iuris probabilis, l.22 §.15.C.de iur.delib.

Articulorum quidam ſunt impertinentes, qui nihil ad rem faciunt, probari non releuant, gl.c.fi.de confeſſ lib.6. Alij ſunt captioſi, quos ſi neges, ſiue confitearis tuum detegent periurium, atque ita te decipiunt & captant, l. in duobus 38 § fin.& l.iuraſſe, § ſi parer ff de iureiur. Alij ſunt multiplices, alij ſunt iuris, alij impoſſibiles, alij ſuper crimine: Quibus omnibus reſpondere reum cogendum non eſſe, gloſſ.in d.cap.fin.ſcribit per illum text. & alios quos citat. Prat.

Articulum interpretatur Accurſ.l ab executione, C.quor.appell. non recip. ſententiam definitiuam: cuius interpretationem probat Albert.Bart.accipit pro interlocutoria. Equidem illic pro capite & membro ſententiæ ſumi adfirmare auſim. Nam ab vno ſententiæ articulo,& capite appellari poteſt, Bart. & Albert.in l appellanti, ff.de appel.per illum text.Guid.Pap. deciſ 436.q.66.

Articulus non tantum pro particula, id eſt, præpoſitione cõiunctioneve ponitur, ſed & pro verbo quolibet. Sic verbum *Eſt* articulus vocatur in l. ſcribit, § item ſcribit.de aur & arg. legat & Quiſquis, l. hoc articulo, de hæred.inſtit. & Tunc l.4. de cond.& demonſtrat. Quin etiam pro clauſula, & oratione ſumitur in l. ita tamen, §.qui ſuſpectam, ff.ad Trebel. Prat.& Briſſon.

Articulus etiam ſumitur in Arcadij & Honorij conſtitut.fin. C.comit rer.priuat. (alius eſt ſub tit.Comi ſacr.pal.) pro ſtatim, in ipſo temporis momento, vt recte ibidem interpretatus eſt Accurſ. Sic etiam accipitur apud Terentium in Adelph.vide vt in ipſo articulo compreſſit eam. Prat.

Articulus quoque ſumitur pro themate factique ſpecie propoſita (caſum vulgo appellant) in l.non poſſunt 12.ff.de legit. Prat.

Articulus pro eo quod vulgo dicimus, punctum, in l.22.§. tranſgrediamur, ff. ſolut. matrimon. in l 5.§.1.ff de præſcript. verb. l.9. ff. de ſtat.homin. Equidem non pro puncto, ſed pro particula & membro Periodi, totius alicuius propoſiti, in illis legibus accipiendum putem, vt in l.9.§.ſub hac. Cod.de bon. quæ liber. quo ſenſu etiam eam vocem accipiunt Pragmatici Galli, cum probanda legibus, moribus, inſtrumentis in articulos digerunt, & hoc ſenſu accipitur in c præſentiam, §.teſtes, de teſtib.in 6.c.veniens, 2.cod.tit. in antiq & vtrobique gl.pro membro illo probando accipit. Prat.

Artifices Feſto lib.1 dicti, quod per artus ſcientiam ſuam exerceant, ſiue quod apte opera inter ſe arctent: qua ex cauſa etiam artes appellatæ ſunt. Prat.

Artifices ſunt, qui rem à ſe in aliam formam elaboratam vendunt: quales ſunt cerdones, fabri, pelliones, ſutores, textores, ſarcinatores, fullones, bracearij. Vide Alc.in l.107. de ver.ſig.

Artificium in ſeruis ab officio ſeparatur, l. ſi ex legatis, §.1. de legat.3 & alibi. Sic operæ quæ in artificio ſunt, ab iis quæ in officio, diſtant, l.ſi non ſortem, §.libertus, de condit.indebit. Prat Briſſ.

Artificium quidam in l.textoribus, & l.legatis, ff. de legat. 3. accipi, putant pro ſcientia cuiuſque artis. Equidem pro artis exercitio accipiendum putem. Prat.

Artifices, l.11.§.8. C.de ædific priuat.

ARTIFEX

Artifex artium, ait Imp Conſtant.in l.1.C.de excuſ.artifi.ab vniuerſis muneribus vacare præcipimus.

Artifices ſerui, qui alicuius artificium callēt,& in aliquo artificio verſantur,l vlt.ff.de oper.ſer.l 31.& l.33 ff.de rei vind.l.23. ff.de pigner.act.l.3 §.1. C.commun.de legat.l.vni.§.eunuchi,C.de comm ſer.man.l 12 § idem reſpondit, ff.de inſtr.vel inſtrum. Opponuntur his Mediaſtini in d.l.vl.qui nullam certam artem exercent, ſed in mediis ædibus præſto, & ad obſequia quæcunque parati ſunt. Briſſ.

Artificiales Operæ.Lege Operarum duplex eſt ſpecies.

Artificiis inſtruere ſeruos, l.15 ff.de pig.act.l 3 C.comm.de legat.l.vni. §.eunuchi, C.de ſeru.comm.manum. l.12.§.idem reſp ... ff.inſtr.vel inſtrum.

Artificis nomine videtur contineri ludi literarij magiſter, ex h s Pauli verbis: Duo ſocietatem co... ..t,vt Grammaticam d... ...erent, & quod ex eo arificio quæſiti ...eciſſent, commune eorum eſſet,l duo 71 ff.pro ſocio.Sp...

Artificium, pro commento,fraude ... machinatione,l 15 §. vl.ff.de excuſ.leg vlt ff.de ſuſpect tutor.. Briſſ.

Artitus, bonis artibus inſtructus. Feſto lib.1.à vetere critico explanatur, vt ſcribit Turn. aduerſ.lib.24.cap 31. πάντεχνος δαίδαλος Prat.

Artopta, vas quoddam fuiſſe videtur quo panis torrebatur: tria enim erant panis genera ex coquendi ratione:Furnaceus, qui in furno coquebatur: Clibanites,vel teſtuaceus qui in teſta aut cliban... Artopticius qui in artopta aſſabatur: & hunc à teſtuaceo & furnaceo differre auctor etiam eſt Athenæus, Turneb.adu.lib 14.c 5.

Artus tabeſcentes arro ſanguine, l.1.C de emend ſeruor.

Aruspices intelligendi ſunt, qui à victimis in ara inſpiciendis vt futura prædicerent,nuncupabantur. Potiſſimum tamen ... cotis, vnde à Græcis ἡπατοσκόποι & σπλαγχνοσκόποι vocantur.Conſiderabant tamen etiam cor, ſed omnium maxime,vt dixi iecur Dicuntur etiam Latine Arioli. Turneb.adu.lib.19. c.20 Horum pœna,mors,igne, aut gladio,l 3 & l.nemo, C.de maleſ & mathem.Sunt enim diuinatores.Sunt,qui cum h ſcribendum putent.

Aruales fratres dicti ſacerdotes, quos Romulus primus inſtituit: ſ que inter illos duodecim, fratrem appellauit,vt arua fruges ferrent.Quorum inſigne erat infula alba,& corona ſpicea.D ... ab aruo. Eſt autem aruum ager aratus, nondum ſat ...s,vt ait Feſtus: Spieg. Dicuntur etiam Aruales ſodales, οἱ περὶ ὅρων διαγινώσκοντες ἱερεῖς, vt gloſſæ interpretantur ex libris de officio proconſulis. Sacri enim erant termini,idcirco recte terminorum finiumque iurgiis finiendis ſacerdotes interueniunt fratres aruales, Cuiac.obſer.lib.11.cap.34.prope finem. Adde Gellium lib.6.c.7.

Arundinea ficus, vide Gothofr. ad l.205.de verb.ſign.

Ἀρύταινα, matula,vide Cuiac.10.obſer.17.pag.vl.

A S.

As Varro lib.1.de lingua Latina aſſem ab ære dictum eſſe putat. As enim,& libra, & pondo, idem ſignificant. Sumitur tamen etiam pro integra quacunque re. Veteres enim volentes aliquid diuidere in partes æquale,vt hæreditatem, & quiduis ſimile id aſſem appellarunt, & partes vncias. Ex aſſe hæres dicitur,qui ſolus eſt hæres,Spieg.

As pro ſol.do accipitur, cum de diuiſione hæreditatis fundive agitur: cum de pondere, etiam ſolidum ſignificat;i.e.libram & pondo cum de pecunia numerata,æris nummus eſt,Prat.

As in duodecim vncias diuiditur, l.13.§.vl.ff.de hæredibus inſti. § hæreditas, Inſtit.eod. Habent autem & hæ partes propria nomina,ab vncia vſque ad aſſem,puta hæ, Sextās, Quadrans, Triens, Quincunx, Semis, Septunx, Bes, Dodrans, Dextans, Deunx.As,l 50 § vlt.ff.de hæredib.inſtit. Vncia etiam in ſemunciam,& hæc in ſicilicum ſubdiuiditur,l.8.ſi quis impuberi,ff.de inof.teſt.l.25.§ filium, ff de annu. Et pud Plin.lib.13. cap.15.Inde autem Sicilicum, vt Feſt.in lib.17.ſcribit,quod ſemunciam ſecet. Obiter autem hic admonebo emendandos Frontini de Aquæ ductibus codices, in quibus perperam ſeminuncia pro ſemuncia ſcriptum eſt. Vncia & ſemis ſeſcuncia appellatur, l.8.§ ſi quis impuberi, ff.de inoffic.teſt.l.42 ff de vulg & pupill.ſubſt. & l vlt.ff.de coniung. cum emancip.lib. l.5 ff de leg.præſtand.l.vlt.C.de liber.præterit.Briſſ.

As principium & vnum ſonat Varroni lib.8.vnde recte ait,aſſem ſimplicem eſſe, Prat.

As & Aſſarius idem Chariſio & Clem.Alex.in 5.ζεῦγος καὶ ἀσσαρίου Varro lib.7.ling.Lat.Prat.

Assaria pro obolis poſita legimus: nã & aſſem pro re minima vſurparunt priores,teſtimonio Cic.& Plauti. Vnde ad aſſem reddere,apud Plinium Cecilium, etiamſi aliter doctiſſimo interpreti eſt viſum,Spieg.Auſon.de aſſe ita alicubi ſcribit:

Bis ſenas partes quis continet æquiparesſ as.
Tertia defuerit ſi portio,quid reliquum? bes.

Assem, libram, & pondo, idem ſignificare, Accurſius recte admonuit: ſed tamen aſſis appellatio,ſæpius pro hæreditate accipitur.aliquando & nummum ſignificat apud Latinos. Voluſius Metianus (cuius nuper prodiit libellus, de aſſis diſtributione,notis & vocabulis) dicit aſſem in duodecim partes duodecimas diuidi, eaſque ſingulas vncias vocari. De etymologiis autem horum vocabulorum ſcribit M. Varro de lingua Latina lib.4 Alexander Neapolit.lib.1.Gen.dier.Bud.æus omnium exactiſſime, opere pulcherrimo, vt ei tractationi peculiariter dicato: Quanquam à priſtinis vocabulis nunc prope deſueuimus, partis vocabulo vtentes,vna cum numerali nomine,veluti, ſuſtituto Titio in duabus tertiis, Caium in tertia tertiæ: quod eſt perinde, ac ſi vnum in beſſe, alium in triente inſtituam.Ex Comment. Virgilianis ad titul. de hæred. inſtitut.lib.2.Spieg. Ad aſſem vendere, qua formula Modeſtinus vſus eſt l 9. quibus modis pign. vel hypothec. ſol. quidam interpretantur eſſe in ſolutum dare: ſed magis placet Connano lib.4.c.vlt. iſtis duobus creditoribus datum in aſſem fundum, i. e. pro quota cuiuſque debiti,ſed ita vt non ſolidum cuique, ſed pars tantum aliqua ſolueretur, redacto ad æſtimationem aſſis debito. Porro quid in aſſem vendere ſit,dubitatum eſt apud Alciatum Pareig. lib.2. c.33. & putat non idem eſſe quod in ſolidum vendere, alioquin battologiæ vitio Iuriſc. laboraret,cum infra dicat in ſolidum ſingulis. Quare ſecũdum eum in aſſem venditionem appellare conuenit, in ſolutum dationem factam per æs & libram. Verum Forcatulus in Necyomantia dialog.13 oſtendit idem eſſe, in aſſem & in ſol dum, neq; battologiam eſſe,cum aliud ſit in ſolidum vendere duobus ſimul, aliud ſingulis in ſolidum dediſſe pignori. Plura apud eundem. Ex aſſe ſcriptus hæres,i.e.ex toto,&c.

Assis autem appellatione ſolida hæreditas venit: cuius rei exempla crebriora ſunt tritioraque, quam vt adſcribi debeant: Martial.nobis verſus ſufficeret ex lib 7.Epigr.

Hæred. ... Lib... ex aſſe reliquit.

Nec hæreditatem modo & patrimonium; ſed & omne quodlibet ſolidum & integrum aſſis nomine eiuſq; partibus notabant,l.76 ff pro ſoc. Hinc pretij ... aſſem d xit Vlpian.in l.12.§. contrario,ff.mandati In aſſem ſatisfacere,i e.in ſolidum,l.1.ff. de ſeparatio. Ex aſſe poſſidere, aut pro parte,in l.peruenit ff.qui ſatiſd cog. Ex aſſe vel ex parte legatum debere l.1 § ſi cui,ff. vt Legatorum. In aſſem ſatiſdare, l 5 § ſi ex duobus. ff.vt in poſſ.leg.In aſſem vindicare,l 40.in fin.ff de leg.lib 3 In aſſem vendere,l.9.ff.quibus mod.pign.ſol.Ex aſſe debere,l.1.§ ſi quis legatum, ff.vt legat nom.cauſ. In aſſem impendium reddere, Plin.Epiſt.17 lib 1. Sic & in aſſem dari inſtituique actio dicitur,l.vlt ff.de donatio,l.11.§.1 ff.de interrogatio,in iur.f c Ex aſſe etiam auferri hæreditas dicitur, quæ tota auſertur, l.2.C. de his quæ vt indig. Fundum deniq; aſſis partibus veteres diuidebant, vt apparet ex l.39 §.ſi à me beſſem,ff de euict.l.8 ff. de rei vindic. Vſuras etiam per aſſis partes diſtinguebant,vt alias docebimus Briſſ. Hinc ea vſura quæ ſumma eſſet,nimirum quum ex centum denariis ſingulis menſibus ſinguli denarij ſoluuntur, as appellata, proptereaq; quaſi ad aſſis rationem illius partes, i. alias vſuræ minores appellationem ſumpſere.Hotom. lib.1 de vſur.c.7.

Ἀσαφῶς,apud Vlp.in l.mutuum,ff.de ædil.edict. i. obtuſe,obſcure,incerto & dubie, Prat.

Ascendentes IC.vocant parentes maioreſq; noſtros à quib. geniti & procreati ſumus: vt contra deſcendentes eos, qui ex nobis prognati ſunt, l.vlt.ff.de rit.nupt.l.vlt.§ ſunt ex laterib. ff.de gradibus & adfin.lib.Conſtan.lib.4.Epiſt.c.6.

Ascetriæ puellæ Deo dicatæ, vt in Nou.123 πᾶσι ..., ſunt qui dicant Aſcetrias pſallere,Prat. Aſcetriæ ſeparantur à Canonicis, vt Aſcetria à monaſteriis. Canonicæ ſunt monachæ, vt cõſtat ex 2 Nicenę c.20.& epiſt.Baſilij περὶ θεοδώρας κανονικῆς περὶ βίου κανονικοῦ,Cuiac.in expo.No.Iuſt.59.de ſumpt.fun.

Ascia ne polito, &c. verba leg XII.Tabul. quæ explicat Oldr.in Scholiis, Spieg. Erat autem Aſcia inſtrumenti genus,non ſolum poliendis lignis, ſed etiam conſtruendis connectendiſq; aptum, quo in calcis maceratione veteres etiam vſos eſſe teſtatur Vitruuius de Architect. lib 7 c.11.ex Ræuardo ad ll. XII. Tabul.c.15

Asciscere, vide ſupra Adſciſcere pro approbare,decernere,vt in ll. XII. Tab. cum Senatus populuſq; aſciuerit.lege cap.6.& illud Oldend.

Ἀσκητήριον locus eſt meditationis & ſolitarium, in quo Theologiæ ſtudioſi animo vacuo ac libero olim ſe exercebant, Baſilio in l.omnia 33. Cod.de epiſc & cler. accipitur pro cœnobio. Prat.Spiegelio eſt locus,in quo moniales ſeruantur, & ad pietatis ſtudia exercentur. ἀσκέω,Græcis exerceo: & τηρέω, ſeruo, cuſtodio,ſignificat. Hinc Aſcetria,pro Nonna, apud Iuſtinianum in conſtitut.vlt.de ſanctiſſ.epiſc.tum alibi,pro qua voce ſuppoſuerunt,qui eam non intellexerunt, Aſſiſtria,commenti ab aſſiſtendo ægrotis ſic dictam:vt & in tit. C.de epiſc.& cler. Aſſiſtetiis, pro Aſceteriis legendum putarunt. Spieg. vide fuſius apud Hotom.

Asclepiades, l.34.ff.de iur.fiſc.l.2.C.ſi cert.pet.

Ascodrogitæ in l.10.& l.11. C.de hæretic. Sic enim illic legendum cenſeo.Hæretici fuere,qui vtrem inflatum in ſua Ec

c leſia poſitum ac coopertum veneratione proſequebantur, & circa eum laſciuientes more bacchantium diſcurrebāt, auctore Philaſtrio Brixienſi Epiſcopo in hæreſeon Catalogo.Briſſ.

Asia, prouincia quæ proconſulati Imperio regebatur, l.6 ff. de cuſtod.& exhib.reorum l vlt.ff.de cenſib. l.2 §.ab his, ff.de origin.iuris.Conſtabat ex Phrygia,Myſia,Caria Lydia Hinc asiani,l.4.§.quædam,ff.de offic.proconſ. & apud Quint.lib. 8.c.5 & lib 12.c 1.pro Aſiaticis Briſſ.

Ἄσημον,eſt argentum non ſignatū.Moſchopulus περὶ σχεδῶν, ἄσημον ἀργύριον,τὸ μὴ κεχαραγμένον Sed & veteres gloſſæ argentum interpretantur ἄσημον,Cuiac.obſ.lib.9 c.1 poſt princ.

Ἀσήμως in leg.mutum ff.de ædil.edict.i.fine ſignificatione.

Ἀσελγεία eo ſenſu apud Græcos accipitur quo laſciuia apud Vlp. l.lege 4.§ 1.ff.ad leg Cornel.de ſica.pro quadam proteruitate ludicra aut ioculari Prat

Asiana diœceſis l.5.in pr C de temp.appel.l.5. C.de metallar.l. vnic C.vt nemo ad ſuum patrocin l.6 C.de fund.patrim.

Asiarches,Ἀσιάρχης,Aſiæ ſacerdos & præſes: de ſacerdote iuris accip edus eſt.Vide de hoc,& aliis Sacerdotiis immunitatē à tutelis præſtantibus.Ant Aug.lib.ſing ad Modeſtinum.

Asiarchiam apud Modeſtin. l.ἐὰν δύο,ff.de excuſ.interpretatur Ant.Aug.lib.ad eund.ſing.de Aſiæ ſacerdotio, quod & videtur dici e ibid.Modeſtinus De hoc ſacerdotio Aſiæ loquitur & Papin.l.in honorib ff.de vaca.& excuſ.mun. Prat

Asinarii Chriſtiani ſunt vocati,vt & Iudæi,quod hi falſo dicerentur aureum aſini caput in templi ſacrario adorare, quoniā Moſe duce, aſinorum beneficio aquas Iudæi inueniſſent, Crinitus de honeſta diſcipl. c 9.lib 1.

Asinastra ficus,vide Gothof.ad l.205.de verb.ſign.

Asini machinarij, quia machinis frumentariis & molis, quibus frumenta pinſebantur ,adhiberi ſolebant, l.17 §.1.de inſtruct. & inſtr.leg. & l.12. §.molas, eod.tit. Vetran.lib.ſingul.de iure libertor.c.29.Forcat.in penu iur.ciuil.c.6.

Asinianus,l.2.§.3.ff.de iud c.

Asinusca vua,vide Goth.ad l.105.de verb ſig.

Ἄσωτος Theophil §.furioſi,Inſtit.de curat & §. item prodigus, Inſt.quib. non eſt permiſſ.fac.teſt.eſt prodigus: Hinc

Ἀσώτως ζῆν , luxurioſe viuere . non male vertiſſe eundem in §.in duplum,Inſt.de act ſcribit Ant Aug.lib 3.c.11.Prat.

Ἀσφάλεια in l ſancimus,C de verb.ſignif. nudam promiſſionem ſignificat vt & cautio,Imperator in d.l ſancimus:idq; per trāſlationem . Ἀσφαλειῶν in proprio ſignificatu genera recenſet Iul.Pollux lib.1.c.8.ſignificat & ſecuritatem, Prat.

Aspargo apud Calliſtrat. in l.4 § cum autem,ff.ad leg Rhod. de iact.ſignificat vitium ex pluuia vndave contractum:Græcis περίκλυμμα.Si vicenum,ait,merces duorum fuerunt, & alterius aſpargine decem eſſe cœperūt Et paulo poſt: Adhuc nunquid & ſi aſpargine propter iactum res deteriores factæ ſunt. Alij libri Aſpergine.In vetuſtis autem pleriſque Conſpargo & Aſpergo leguntur,Hotom Prat.

Ἀσπασμός,ſalutatoria, Gothofr.ad Nou 30.c.3.

Aspectus lucis,l 23.C.de pœn.

Aspectus publicus,l.2.C.de ædific.priuat.

Aspergere exiſtimationis maculam l. 17.C.quib. ex cauſ. inf. irrog.

Aspergillum,nouum quidem,ſed non inelegans vocabulum videtur : ſignificat inſtrumentum quo nos ſacris aquis ſolemus aſpergere, quarum antiquiſſimum vſum Alber.Campenſis c.6.lib.1 Eccl. Hierar. aſtruit.

Aspergo, vide paulo ante Aſpargo.

Aspernanter habere,l.6 §.3.C.de poſtul.

Aspernari,pro non agnoſcere,recuſare,apud Vlp.in princ.l.1. quod quiſque iuris,Spieg.

Aspersiones aquæ qui ſint in l.athletas,de iis qui not.infam. nonnihil dubitationis habet. Et diuinaci quadam coniectura vera tamen Accurſ eos eſſe interpretatur qui in ſtadio depoſiti,quo celerius & acrius in equeſtri certamine refocillari equi currerent, velociuſque metam attingerent, equis frigidā aquam ſuffundebant & aſpergebant : cui interpretationi conſentit Eraſm. in expoſitione eius Parœmiæ , Frigidam aquam ſuffundere. Ante quem in eam Alexand.Neap.in genial.dier. 3.conſeſſerat. Huic etiam ego album calculum adijcio. Viues Aſperſores aquæ eos conſtituit, qui in cauea, vbi feræ inclu ſæ erant, priuſquam in theatrum prodirent, feris aquam multis ex cauſis aſpergebant , vt ne inuicem pugnarent, ſele excurerent , politæ in ſpectaculum prodirent, nitidæque emergerent.Nam hæc interpretatio d l.athletas,repugnat: Quæ non feris , ſed equis aquam in certaminibus ſacris veteres aſperſiſſe refert Cœl.Miſcell.l.2.c.14. vide ſup Adſperſus.

Aspirare vide ſupr Adſpirare.

Aspis duo ſignificat iuxta etymologicon. Primum animal ex genere conſtium, propterea quod circulos corpore ſuo efficiat, & non celeriter ſeſe extendat in longitudinem. Secundum hanc ſimilitudinem & ſcutum ſignificat. Sic enim illud vibrat & contorquet miles,qui præliatur. Hoc autem nomen ἀπὸ τοῦ σπῶ καὶ σπίζω, quæ verba extendere & producere ſignificant. A quo verbo σπίζω reiectione ω fit σπὶ longum quod trahatur & extendatur. Hinc præpoſito α priuatiuo fit ἀσπὶς quod abſit lōgitudo,& adſit figura circularis.Id vero primum non magnopere compertum, inquit Cœlius Rhodiginus, qui aſpidis ictu percuſſus euaſerit. Quo argumento,vt ſignificaretur principatus quædam inuicta vis , Ægypti Regum mos fuit peruetus , diademata ſerpentis eius imagine diſtincta geſtare, Droſæus in methodo iuris.

Assasini, homicidæ, qui pecuniæ nomine homines iugulant & necant,c.1 de homicid.lib.6.Prat.

Asscribere.vide Adſcribere.

Asscribi in ciuitatem,eſt recipi in ciuem.

Asscrib. vero numinibus,eſt canonizari.

Asscriptitii genere agricolarum adfines originariis, de quibus ſuo loco:dicti, quod per ſcripturam ſe terræ ſeu agriculationi adſtringebant,promittentes ibi ſtare,colere,& non diſcedere : & recēs admittebantur cū cæteris agricolis,vt vna eſſent eiuſdem conditionis. Et(ni fallor) nos adſcriptitios ruſticos, ſiue colonos,*Meyer* vocamus,& villam,*ein Meyerhoff*,Spieg.

Asscriptitii ciues nuncupantur extraordinarii , & haud ita pridem in ius ciuitatis admiſſi : Cicero pro Archia.Venit (inquit) Heracliam, quæ cum eſſet ciuitas æquiſſimo iure ac fœdere , adſcribi in eam ciuitatem voluit, h. e. ciuis fieri voluit, *Burger vverden*. vide copioſius Adſcribere.

Asscriptor,idem ſignificat quod Subſcriptor.Eſt autem ſubſcriptor, vt ait Pedianus, cauſidicus, qui cauſam adiuuare poſſerat. Spieg.

Assecla (vid. Adſecla) dicitur ab aſſectando, qui officij cauſa deducit.

Assectari prætextatum , aut prætextatam, eſt pudori pueri ingenui,aut puellæ ſuggillare. Iuſtin.in inſtit.de iniur.§.1. Siue quis,ait,matremfamilias,aut prætextatum, prætextatamve aſſectatus fuerit. adi Vlp.in l.item apud Labeonem, §.appellare,de iniuriis.Cætera apud Budaicas Annotat.Spieg. At Oldendorpius id rectius explicare videtur. Aſſectari , inquiens, eſſe comitatum præſtare,non tantum foris,ſed & domi per vrbem, quaſi aliquem præeuntem ſectari, vel officij, vel amicitiæ,vel alicuius commodi gratia,vti puer herum,filius patrem, cliens patronum, amator puellam. Aſſectatio vero in re amatoria principium eſſe ſolet ad ſtuprum: ita Oldend.adde Ferret.in lib.4.Inſtitut.tit.21.vide Adſectari.

Assentari,vt lib.2.Conui.apud Phileph.ait Muzanus,in verbis eſt:ſed blandiri in verbis & rebus, cum aut dicimus aut facimus quidquam præter ſententiam, placendi ſtudio,id quod fraude carere non poteſt.

Assensu probari, l.2 C.de relation.

Assequi, adipiſci, & quod vulgus luctari appellat,*Erk feren,Erlangen,Eroberen*:Impp.C.de iure delib. Nec emere, nec donatum aſſequi, nec damnoſam quiſq; hæreditatem adire compellitur. Spieg vide Adſequi.

Asserere in ſeruitutem,eſt ex libero ſeruum facere, Spieg.

Asserere manu,ſunt iuris verba a quibus etiam Aſſertores dicuntur, vindices alienæ libertatis. Nam & cauſa ipſa liberalis dicitur,quæ actionem in ſe continet libertatis:vide Donatum ſuper illud Comici , Nam illam liberali aſſero cauſa manu: Spieg.vid. Adſerere.

Asserere.i.e.probare,l.1.C vt cauſ.poſt pubertat.adſit tut.

Assertor. Non licebat olim ſeruo de libertate agere, niſi per aſſertorem,qui vindex erat alienæ libertatis. Primo autem aſſertore aut victo, aut cauſam deſerente , liberum erat alteri cauſam agere liberalem,ſicuti & Paul. lib.5.ſentent.ſignificat. Vnde & ſecunda Aſſertio apud Quintil.Iuſtinian.non putauit eſſe neceſſarium talem alienæ libertatis ſiue vindicem , ſiue procuratorem.Sane Inſti lib. 4.tit.10. ſcribit, non licuiſſe olim pro alio agere,niſi pro populo.pro libertate,pro tutela. Sed vt pro libertate ageretur non niſi per alium agi poterat. Iam vero minime hoc eſt neceſſe:Balduinus.vid. Aſſertor.

Asserere manum,eſt admouere:quod ea quoq; quæ in terram dimittuntur,ſeri dicuntur.Vnde etiam Seræ appellantur,quia foribus admotæ opponuntur,defixæ poſtibus,quemadmodum ea quæ terræ inſeruntur : Feſtus lib.1. Significat autem eam conſuetudinem, qua veteres vtebantur, cum rem quampiam vindicabant, & manu prehendebant : Plaut.Rudent.de piſcibus loquens ; Siquidem cepi, mei ſunt : habeo pro meis : Nec manu aſſeruntur, neque illinc partem quiſquam poſtulat,Hotoman.

Asseres dicti,quod parieti lapidibusve aſſideant, Feſt.lib.1.Prat.

Assessores, vid.ſup. Adſeſſores : dicti ſunt,ſublatis ordinariis iudiciis, Iuriſperiti, qui tum in publicis, tum in priuatis iudiciis, coloniis, municipiis, non modo Romæ, verum etiam in prouinciis ab iis, qui iudicium exercerent, in conſilium publico conſtituto ſalario adhibebantur : Eorumque officium in his fere cauſis conſtabat: cognitionum, poſtulationum,libellorum, edictorum, decretorum, epiſtolarum, leg.r. & paſſim,de offic.aſſeſſ. Eos Paul.in l.penult. Conſiliarios appellat. Lampridius in Alexan. Seuero, Aſſeſſoribus ſalaria conſtituit: quamuis

quamuis ſæpe dixerit, eos eſſe promouendos, qui per ſe rempublicam gerere poſſent, non per aſſeſſores: addens militates habere ſuas adminiſtrationes, habere literatos. & ideo vnum quemque id agere debere, quod noſſet, Hoto. in prætermiſſ. vide ſupra in verb Adſeſſores.

ASSESSVRÆ verbo vſus eſt Vlp. in l. 3 de proxen. Spieg.

ASSEVERARE quomodo diſtet à Profiteri, vide in l. no nudis. C. de probat.

ASSEVERATIO conſenſus, l. 1. C de colluſ. deteg.

ASSIDVÆ aditiones, l. 12. in princ. C. qui pot in pign.

ASSIDVÆ mulierum adulationes, pro blandimentis continuis apud Iuſtin. in l. aſſiduis, C. qui pot. in pign.

ASSIDVI fideiuſſores dicebantur locupletes: quam teſte Budæo, Galli Burgeſiacam cautionem nunc appellant. Spieg.

ASSIDVVS pro locuplete & facile munus faciente accipitur, dictus ab aſſibus i. e. ære dando, cum tempora Reipublicæ exigerent, aut ab aſſiduitate muneris publici. vide Adſiduus. Hot. Prat. Adde Franc Balduin. comment. in leg 12 Tab. c. 44.

ASSIDVVS quidam per d. ſcribunt, quaſi ſit a ſedendo figuratum: ſed errant Nam cum à Seruio Tullio populus in quinque claſſes eſſet diuiſus, vt tributum, prout quiſque poſſideret, inferret: ditiores, qui aſſes dabant, Aſſidui dicti ſunt: & quoniam ſoli negotiis publicis frequentes aderant: eos, qui frequentes aſſunt, aſſiduos ab aſſiduis dixerunt. Chanſ. lib. 1. & Ræuard. ad leges 12. Tabul. c 9 Prat Hot.

ASSIGNARE nihil aliud eſt, quam ius patronatus ad plures pertinens, vni proprie ac peculiariter attribuere, in eumque ſolum contrahere. Hot.

ASSILIRE pro vim afferre, adoriri, oppugnare, lib. feud 1. tit 5 §. 1. & eo. lib. 17. Si ſeniores ſeniores aſſilierint, Prat.

ASSIMVLO, pro comparo, non aſſimulo dicimus: quod pauci animaduertunt. Nam aſſimilare teſte Inſulano, tollitur è claſſe Latinarum vocum, non impediente quicquam ſpurio illo ſophiſtarum loquendi more, quo dicere ſolent, iſtud aſſimilatur illi. Spieg.

ASSISII dicuntur beneficiarij, qui tamen canonici non ſunt, ſeruiuntque Eccleſiæ. c. pen. de cler non reſid. in antic, Sic autem dicuntur quaſi Aſſidui. Eoſdem & manſionarios vocari adnotat ibidem Bernardus.

ASSISTERE, pro præſentem & iuxta eſſe. vid. Aſſiſtere.

ASSOLET pro conſuetum eſt. vid. Adſolet.

ASSVMERE, vid. Aſſumere.

ASTANDA, Regum in Perſide nuntios Augaros nuncupatos à doctis obſeruatum eſt, atque illarum gentium eſſe vocabulum Herodoto videtur. Sicuti oſtandæ fere notitionis eiuſdem, hoc eſt, grammatophori, ſiue tabellarij, qui certis itinerum ſpatiis permutarentur. Plutarchus in libro de Alexandri fortuna ſcribit, Darium Perſarum Regem fuiſſe quandoque regis aſtandam. Spieg.

ASTALIVM, ab aſtu idem quod felonia. Hinc Aſtalium facere, i. e. fruſtrari & decipere & in l. 6. Lang. de malef. & pub. crim.

ASTIPVLATOR, vide Adſtipulator. (Prat.

Ἀστραγάλοι, ſunt tali ſeu taxilli ex oſſiculis carne nudatis, diuerſi à teſſeris, quæ κύβοι. Gothf. ad l. 16 §. ff. de pœn. Plura de Aſtragalis vide apud Cælium Rhodigin 20 antiq. 27.

ASTRINGERE fidem pro alio, l. 1. C. de fideiuſſor, vide ſupr. Adſtringere.

ASTRVERE, vide Adſtruere.

ASTROLOGVS in l. 15 §. ſi quis. D. de iniur.

ASTV apud Poetas Feſt. lib. 1. aſtutiam ſignificat: cuius origo ex Græco ab oppido ἄστυ ducitur, in quo qui conuerſati aſſidue ſunt, cauti atque acuti eſſe videbantur. Eodem verbo in eundem ſenſum vſus eſt vetus interpres in auth. de teſtib. §. ſi verò aſtu, vbi Accurſius interpretatur dolum, vel malitiam, pro quo in Græcis eſt ἐξεπίτηδες. Adiectiue vſurpauit Plautus in Pœnulo: Mea ſoror iſtida ſtupida eſt ſine animo aſto, id eſt, doloſo & callido, itaque vſurpatur, l. 4 de furt. l. 15. qual. quis ſeder. deb. l. 3 de hom. lib. ho. l 1. de damn. iniur. Prat. Hinc

ASTVTIA, l 3. C. de temp appell. Et

ASTVTE, in reſcripto Imp. l. 2. C. de leg. i. e. doloſe & malitioſe.

ASTVTVS in Iuſtiniani Conſtitutione, l. in fin. C. mandat pro doloſo, callido, cauto accipitur.

Ἀστὸς ab ἄστυ vrbe ductus, ciuem ſignificat apud Solonem in elegiis.

Αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἀφραδίῃσιν
Ἀστοὶ βούλονται χρήμασι πειθόμενοι.

Cæterum Athenas aſtu appellatas quoque conſtat. Hinc aſtici ludi, qui & Attici, vt annotat Turneb. lib. aduerſ. 14 c 17.

Ἀστυνόμος, curator ciuitatis. Vlp. in Demoſt. Ἀστυνόμος, ὁ ἐπὶ τῷ παραδοῦναι τὴν πόλιν ἀσχολούμενος ὁ παρ᾽ ἡμῶν πατήρ. Cuiac. 12. obſ. 30. ſi.

Ἀστυνομικοὶ Ædiles, apud Papinianum l. 1. ff. de via pub. Differunt autem ab ἀγορανόμοις. Goth. ibid. in princ. Quod ſit eorum officium, explicatur, in d. l. 1.

ASSVLTVS, ob quem quis feudo priuatur (c. vnic. §. ſimiliter. quib. mod. feud. amit. in vſib. feud.) eſt impetus in perſonam vel locum, ſiue hoc pedibus fiat, vel equo aut machinis, vel alia quacunque re aſſiliatur. Vide Baronem à Tautenberg ... tit. 5. lib. feud. Spieg. Prat.

ASSVMPTIO, vide ſupra, Adſumptio.

ASSVRA aſſiduitas eſt & diligentia in nutriendo, curando, habendo. Nam Aſſæ, nutrices dicuntur, quod fere ſemper aſſunt iis, quos nutriunt, ex Turneb. aduerſ. lib 24 c. 22,

ASSVRGERE, pro honorem præbere, fere adiungitur datiuo de quo vide Vall. lib. 5. Trebatius Iuriſconſultus fretus Cæſaris beneuolentia, adeunte quondam Cæſarem cum plurimis honorificentiſſimiſque decretis ſenatu, ſedentem eum pro æde Veneris genitricis admonuit, vt P. C. aſſurgeret: quod ille ita ægre tulit, vt ſubirato vultu Trebatium reſpexerit. Quam tamen deſpecti ſenatus contumeliam autores inter præcipuas Cæſarianæ necis cauſas commemorant, Spieg.

ASSVRIVS ſermo, pro Aſſyrius, l 1. vlt. de verb. oblig.

ASYLIA, ab aſylo dicta, dicitur pro eo iure libertatis & veniæ, quod quis apud aras conſequitur: quam immunitatem eccleſiæ vocant. Vide Bud. in annot. prior Spieg.

ASYLVM, ἀπὸ τοῦ α καὶ σύρειν, quod eſt trahere, quaſi aſyrum, miſericordiæ templum, vnde neminem per vim extrahi fas erat. Fert Inſt. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. §. qui ad ædem Meminit Vlpianus in l. quid ſit, §. apud Labeonem, ff. de ædil. ed. Virg lib. 8 Æneid. Halicarnaſſ. lib. . Cadmum dum Thebas conderet, primum ferunt Aſylum inſtituiſſe: quo perfugientes. ſiue ſerui, ſiue liberi, ab omni pœnas tuti eſſent, indeque per vim extrahi non poſſent. Alij tamen prognatos Herculis primos Aſylum Athenis aperuiſſe dicunt: cum enim Hercules è terris commigraſſet, nepotes eius, eos forte timentes, quos auus vexauerat, Athenis Aſylum collocarunt. Vnde neminem per vim extrahi fas eſſet, vt Seruius in 2. & 8. Æneid. tradidit, eum Statij locum citans 2 Theb. lib Fama eſt defeſſos acie poſt buſta paterni Numinis, Herculeos ſedem fundaſſe nepotes. Sic ſacraſſe loco commune animantibus ægris Confugium Horum exemplo Romulus, & alij multi Aſylum aperuere Romulus, vt quam ocyſſime vrbem conditam ciuibus repleret ampliaretque, ſacrum quendam locum inter collem & Capitolium aperuit, ad quem quiſquis, quamlibet ſceleſtus, confugiens, non tantum ab omni pœna tutus eſſet, verum etiam ciuitate donaretur. Authores ſunt huius rei locupletiſſimi Liuius in 1. ab vrb. cond Dionyſ. Halicarnaſ. 2. Antiquit. Roman. Plutarch. in Romulo. & Strabo lib. Geographic 5. commeminitque Virg in 8 Æneid. inquiens; Huic lucum ingentem, quem Romulus acer Aſylum Retulit. & gelida monſtrat ſub rupe lupercal. Et Ouid. 4 Faſtor. Romulus vt ſaxo lucum circum dedit alto, Quilibet huc inquit, confuge, tutus eris. Cum vero hæ Aſylorum impunitates malefaciendi anſam iniquis hominibus præſtarent: Tyberium Cæſarem, ne impunita eſſent crimina, eas abrogaſſe legimus: quem tamen Iunoni Samiæ & Æſculapij delubro, veterem immunitatis morem reſtituiſſe, prodit Hiſtoria. Iuſta certe Aſylorum authoritas ea quondam fuit, vt magis affectis iniuria, & potentiorum formidine oppreſſis, quam ſceleratis hominibus ſeruiret. Nam & Theſei ſepulchrum apud Athenienſes, quemadmodum Plutarchus in Theſeo ſcribit, ſeruis, atque humilioribus fortunę hominibus. & potentiorum opes formidantibus, Aſylum conſtitutum eſt: nec delictis voluntariis, veteres refugium eſſe aras putauerunt. Coraſ. Miſcel. lib. 5. c. 23. Ferrand. Adduenſ. lib. 2. explic. c. 4. circa fin.

ASYLI etiam dicuntur à Græcis, homines à violentia tuti, vt ſunt ſacroſancti, quos attingere ſine periculo non licet, nec prehendere: quales erant Tribuni plebis apud Romanos, & Caduceatores, vt atteſtatur Plutarch. in problematis & Iulius Pollux, Aſylij (inquiens) erant caduceatores, & licebat eis tuto, quo vellent, ire.

Ἀσυνάπτως aduerbium, quo quid diſiunctum ſignificamus, falſo repoſuit Alciat. lib. 9. Parerg. c. 18 in Scæuola reſponſo, l. ſi ſic, 133. de verb. oblig. Deridetque ridiculus Doctores, qui pro illo verbo Græco legunt ibidem. Si actum eſt. quib. connumeratur Accurſius, cum tamen in Florentina editione, eaque fideliore, rectiore, atque receptiore ita legatur, quod & Ant. Aug. lib. 1. cap. vlt. Emend probat. ait igitur Scæuola: Aut ſi ſic volumus factam eſſe ſtipulationem. Neque per te, neque per hæredem tuum fieri, vt ad vnam vim primam teneat: ſi vim feceris amplius exheredis committi non poterit: ergo ſi auctum ſit, &c. Ita legunt ibidem Bart. Iacob. Butrig. Alber. Iacob. de Arena & alij recte. Alciatus in ſuum errorem traxit Olden. & Spieg. Prat.

Ἀσύστατος Alciat. lib. 1. Parerg. c. 8. dicitur ſtatus non conſiſtens aitque, pleroſque ita legere in Africani reſponſo, l. qui quadraginta, 88. ff. ad l. Fal. alios vero τῷ ψευδόμενος. Subiicit vtramque lectionem poſſe defendi. Equidem à Florentina lectione diſcedere non auſim, quæ τῷ ψευδομένου habet. Florentinam ſequitur & probat Ant. Aug. lib. 4. emend. c. 16. Prat.

A T

AT, Feſto differentiam rerum ſignificat, vt cum dicimus, Scipio eſt bellator, at M. Cato orator: & eodem etiam ſenſe accipi-

tur in §.manet,Inſtit.de ſociet.& l.1 de adpar. proconſ.& leg. lib.12 C.licet quidam ibi putent pro, poſtquam accipi : quum potius ſit ibi aduerſandi nota,Prat.

ATEIVS Capito,maximæ authoritatis ICtus,qui & Conſul fuit l.2 § poſt hoc quoque ff de orig.Iur. Eius conſulatus fit mentio in l.29 ff.de ritu nupr.Vide plura apud Briſſ.

ATIAVIA,abbaui, vel abauiæ mater,l.Iuriſconſultus,§.quinto, gradu,ff de gradib.

ATTAVVS,eſt abaui,vel abauiæ pater, proaui vel proauiæ auus, aui auiæque proauus,matris vel patris abauus, l.vlt.§ quinto gradu ff.de grad.& adfin, Atnepos,atneptis, vel vt in D.Flor. varie,Adnepos,adneptis,hi ſunt abnepotis vel abneptis filius, filia,pronepotis vel proneptis nepos,neptis, nepotis vel neptis pronepos proneptis,filij vel filiæ Abnepos,abneptis,l.vlt.ff.de & adfin.Briſſ.

Ἀτελὴς,immunis,à quo nihil exigitur vt docet Pollux lib.9. περὶ τῆς τῶν δημοσίων μερῶν. id & de hominibus & de potu dicitur, autore eodem.Exempla extant tit. de vaca.munet.ff.& C.lib. 10.Prat.

Ἀτέλεια ſiue Ἀτέλεια, tributorum immunitas,vacatio munerum.

ATER ſanguis,l.1.C.de emend.ſeruor.

ATHANASIVS in Apologiis,ſynodicis,& apud Epiphanium Papa appellatur,Goth.ad l.7.in pr.C.de ſum.Trin.

ATHENÆ,l.13.fin. regund.

ATHENOCLES,l.27.C.de euict.

ATHLETA interpretatur pugil ſiue certator,quia ἆθλος,eſt certamen,& ἆθλον ipſum certaminis,præmium.Res quidem honorifica: non quemadmodum eorum , qui artem ludicram exercent,infamis,Iuuenal. Leuibus athletis & vaſa nouiſſima donat.Nebr.

ATILIA lex iubebat mulieribus pupillisve non habentibus tutores,dari à Prætore,& maiore parte Tribunorum plebis, quos tutores Atilianos appellabant,Vlp.Inſtit. tit.11. Iuſtin. Inſt.de Atilian. tut. Briſſ.

ATINIA lege cauebatur , vt ne res furtiua vſucaperetur, niſi in poteſtatem eius, cui ſubrepta eſſet, reuerſa fuiſſet,l.4 § quod autem l.33. de vſucap.l.215 de verb.ſignif.Plebiſcitum autem fuit,Gellio auctore,lib.18 c.7.Briſſ.

ATHLETÆ, qui virtutis gratia palæſtra exercentur, l.4.ff. de his qui not.infa.l 6 §. Vlp ff.de excuſ.tut l.vlt. §. ſi fœnerator, ff. quod met.cauſ.l 5.C quæ res pign.& d.§.Vlp.l.11.ff.de re iud. l.5 ff.de naut.fœnor.Briſſ.

ATHLETÆ,ait M deſt.in d.§.Vlpianus,qui ſacris certaminibus coronati ſunt,habent tutelæ excuſationem.

ATHLETARVM nomine Gymnicus omnis intelligitur. Hi autem ſunt παλαιςαὶ id eſt,luctatores: δρόμοι,curſores: πύκται, pugiles,δισκοβόλοι,qui diſcum in ſublime iaculantur. Athletæ quibus ludis exercerentur, docet Paul.l.2.ff. de aleator. cuius rei comminiſti & Simonides,cuius verba vetuit.Alc.

Iſthmia Philonis, Diophon & Pythia vicit,
*Et curſis & iaculo,ſalibus orbe,palo,*Prat.

Coronati autem dicebantur Athletæ , quia in iſtis certaminibus præmium erat ſola corona , quemadmodum tradit Iul. Pollux lib.3. Plin.lib 6.c 4. Herodot.in Vrania,Cell.lib.3.c 11. Ferrand. Adrienſ. l.b.2.explicationum,c.16.

ATNEPOS & ATNEPTIS,vide adnepos & adneptis.

ATORNATI dicuntur procuratores apud acta conſtituti , in c. vnic.de ſtat regul. lib.6.§ porro, vbi gl.Prat.

ATQVE ſimilitudinis nota eſt apud Tryphonium , leg ſi pater, 76.ff.de iur.dot.quo ſignificatu ſubaud. vox,perinde: & alibi ſæpe,vt l.4.ff. de Pact.Prat.

ATQVE ſiue vt in P F. adquin & atquein , accipitur pro, ſed , ſed enim,in l.7.§.ſeruus, de dol.mal.item pro ſed certe,l.Barbarius,de offic.prætor,& alibi ſæpe.

ATQVE ita , formula , ſignificat, quod alias dicitur per conſequens,l.26.de negot geſt Prat.

ATQVE etiam pro deinde,ſubinde accipitur,in leg.filia,20.C.de inof.teſtam.niſi malis,pro ſtatim, ibidem poni,vt apud Virg.

Atque illum prono rapit alueus amni.

Explicandi quoque notam eſſe apud Vlp.l.1. ff.de admi.tut.in princ.quidem autumant : Quod Accurſ. & Alberic.docent.Illic Auxeſin quandam potius ſignificare putem,quale ſæpe apud Ciceronem viſitur, cum verbo leuiori grauius, expreſſius & ſignificantius addimus,Prat.

ATQVE ſumitur pro quam apud Pomponium, l. qui re , 76. de fur. vt apud Perſium : Qui tu impunitior exis, atque hic, & Suetonius in Iulio Cæſare : velut, inquit , grauius atque ipſe ſenſiſſet.Prat.

ATRAMENTO ſutorio abſolutum , dixit Cicero , vt exiſtimat Turneb.lib.aduerſ.6.cap I Qui fœdiſſimis ſordibus & maculis iudicum,qui ignominioſo iudicio & turpi eum liberaſſent, quem grauiſſimis ſententiis condemnare debuerant. Nam ſutorium atramentum quo ligulæ ſ. learum & corium calceorum denigratur , nigerrimas ducit maculas. Itaque Atramentum ſutorium , maculoſum & infame iudicium vocauit Schard.

ATRA ficus,vide Gothſ.ad l.105.verb.ſign.

Ἀτραπὸς Latini ſemitam vocant, vnde puto Gallos atrapaie deduxiſſe,quod ſignificat fugientem capere & aſſequi, quia fugitiui ſoleant non recta neque regia,ſed obliquis & latentibus ſemitis euadere.Connan.lib. 4.cap.11.n 1.

ATRIDÆ , Agamemnon & Menelaus Attei filij, qui Græcorum principes fuerunt in expeditione Troiana, Vlp in l.ſi vxor.15. §.1.ff.ad l.Iul. de adult. indicat ceu vulgo iactatum , auctore Sext. Cæcil. illud Homer. ἦ μοῦνοι φιλέουσ᾽ ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι ; id eſt,interprete Eraſmo : Num ſolis hominum Atridis affectus amorque vxorum eſt? Hinc & Maro Homerum ſecutus li.Æn 9.Coniuge præcepta,nec ſolos tangit Atridas iſte dolor. Vide Bud.in poſter.annot. citato titulo.Alc.lib.2. prætermiſſ. eod. & Roſt.eod. in Parœm. Atridæ non ſoli amant vxores.Spieg.

ATRIENSIS erat is,cui cura credebatur atrij, quæ quidem pars prima domus eſt mediam aream continens, in quam ex omni tecto collecto pluuia deſcendit, & in qua priſci (vt refert Cato) hoſtio aperto epulabantur: vbi etiam pecunias & cætera pretioſiora ſeruabant. Seruoſque,quibus tanquam honoratioribus , earum rerum cuſtodiam committebant : Atrienſes, & Atriarios appellabant. De quibus meminit & Alph. in l.in lege cenſoria de verb.ſignif. & Vlp. in l.1. de exercito, ff naut. caup.ſtab.& in l ſed ſi quid,in prin.ff.de vſufr.vbi Accurſ. exponit Atrienſem,id eſt,vt lauent Atria. Diuus tamen Hieron. Atria,inquit,non ſunt quidem domus , ſed aliqua habent fundamenta : & de atriis intramus domum,tradit Vitruu.vol.6.atria proxima ianuis in vrbem debere collocari : & ideo dixit Papin.Syluar.1.

—— *Hic mecum dum feruent agmine poſtes*
Atriaque.——

Dictum autem Varro de Lat.ling lib.atrium putat,ab Atriatibus populis Ethruriæ , qui primi id genus ædificieij inſtituiſſe traduntur : vel quia à terra oriatur, quaſi aterium: vel quod atrum ex fumo eſſet propter culinam , quia ex fumo culinæ nigreſceret : in atrio enim tria erant habitacula : Veſtibulum locus ſportularum (qui & ipſe ſportula dicebatur , vbi ponebantur,quæ dono mittenda eo die conſtituerant) & culina T. Corra.Turneb lib.18 aduerſ c 28.ſe in antiquo libro inueniſſe exponi Atrienſem διαιτάριον, διαιτάρχην : ſed & atrium eſſe μεσαύλιον,περίστυλον.

ATRIENSES autem domini negotia procurabant,res venales diſtrahebant,debita exigebant , & in alios ſeruos non parum iuris vſurpabant: Ab atrio dicti,in quo ſportulæ, cibariave diſtribuebantur. Alc.de verb ſign Spieg.

ATRILICIVM eam atrij partem ſignificat,in qua olim licia etiam tenebantur,author eſt Aſcon Pedian.Spieg.

ATRIVM quid ſit & vnde dicatur,Feſt. indicat. Tu autem vide, quæ in d.Seruorum ſpecies,infra relata ſunt.

Ἀφροισθῶσι,i.e.refici redigi Goth ad l.88 de verb.ſign

ATROCIA facinora dicuntur,homicidia,adulteria,& omnia capitalia crimina per gl.ſing.in l.ad ea ff.de reg iur. Spieg.

ATROCEM iniuriam, quaſi contumelioſiorem & maiorem accipimus, Vlp.ait,de iniur. Idem in l 1.in fin. Aut vt adſpectu, inquit,atrox iniuria æſtimetur. Quot modis illa fiat,à Iuſtiniano petendum eſt,§.atrox iniuria.Inſt.eod. æſtimatur enim à facto,loco,& perſona,d. §. atrox,itemque à tempore,l.prætor.de iniur.Spieg.De atroci iniuria vide latius Ræuard. lib.1. Varr.c 9.

ATROCITATEM facinoris habere,dicuntur flagitia maiora, cuiuſmodi ſunt,quæ ad publicorum iudiciorum vindictam,pertinent Spieg.

ATROCIVS conſilium,l.9.C.de maleſ & mathem.

ATROCIORES fures,quoniam noctu furtum committunt vi priuata adiunctum : metu enim relicto pallio diffugiunt viatores , tametſi veriſimile ſit expoliatores à Iureconſ. eos potius eſſe dictos,teſte Alc.Spieg.

ATROCITER verberandi ius habere, Venul.de off.proconſ.l.ſi quid eſt.

Ἀτροφία eſt morbus,cum corpus non alitur, eamque ob cauſam ſumma in eo macies exoritur,Goth.ad l.1.§ 7.de ædil.edict.

ATROX contrarium miti : vt ſententia atrox, tametſi iuſte dicta ſit. Vide gloſ ſuper verb.Atrocitate,in §. maxima capitis.Inſtit.de cap.dimin.Spieg.

ATROX perſona,quæ vel maiora flagitia habet,*die etwas mehrs auff der Hauben hat* , iuxta vulgatum dictum : vel quæ ſæuitiam præ ſe fert,apud Paulum in l 3 ff.de off.præf.vigil.Spieg.

ATROX ſententia , non quia iniuſta ſit,aut crudelis, ſed quia ſeorſum,conſiderato tantum effectu atrox videtur. Inſtit.de capit.diminut.§.1.Et hoc modo intelligendus eſt Iuſtin.in l.2 §. 7.C.de veter.iur.enucle. Schard. ex Aldobrandino ,d.§.1. Sic eodem modo Imperator dixit atrocitatem verborum, l.manumiſſ. Cod. de obſeq. patron. præſt & attrociter verberare. I.C.in l.ſi quid erit,ff.de offic.proconſ.& leg.

ATROX vis dicitur,qua quis de fundo vi deiicitur, Vlp.in l.1.§ 1.verſ.ad ſolam ff.de vi & vi arm.

ATROX

ATROX actio, l. 22. §. 4. C. de furt.

ATROX iniur a, l. 1. & 3. ff. de fetiis, l. 7. & vlt. ff. de iniur. l. 4. C de Decur. Ea fit aut perſona, aut tempore, aut re ipſa, d. l. 7. §. vlt. & l. 8 & l 9. ff. de iniu. §. atrox. Inſtit. eod. Briſſ.

ATRVSCA ficus, vide Goth. ad l. 105. de verb. oblig.

ATSI particula, aduerſatur & facto & iuri c. concertationi ex rra de appel.

ATTALARICI conſtitutio apud Caſſiod. lib. 9. conuenit cum l. 2. C de ſport. Goth. ad eandem l. 2

ATTALICA ficus, vide Gothof. ad l. 205. de verb. ſign. varias fici ſpecies enarrantem.

ATTAMEN, vna dictio, notę ſignificationis, in l 2 de offic. aſſeſſ.

ATTÆ appellantur, vt Feſtus atteſtatur, qui propter vitium crurium aut pedum plantis inſiſtunt, & attingunt magis terram, quam ambulant. Nos *ſchurpffer oder lurs ſiher* appellamus Spieg. Prat.

ATTEIVS Capito, vide ſupra Ateius

ATTELLANVS, na, num, ab Atella vrbe Campaniæ, de quo Sil. lius lib. 11. Puo-corum: Iamque Atteli'a ſuas, iamque & Calatia adegit. Inde Atellani ludi, & Attellanæ comœdiæ. Iuuenalis: Vrbicus ex odio riſum mouet Atellanæ Gellib. autonoes. Scæuol. tit. de legat. 3 l. patronus. Fundum, inquit, in regione Atellana legauit.

ATTENDERE, verbum eſt, non plenum, ſed nudum: animum enim ſubaudiendum eſt, ſignificatque aduertere. Arcadius l. fin. de teſtibus. Mandatis cauetur, vt præſides attendant, ne patroni in cauſa, cui patrocinium præſtiterunt, teſtimonium dicant Spieg.

ATTENTARI pudicitia dicitur, cum id agitur, vt ex pudico impudicus fiat, l. attentari, ff. de iniur. Obſeruandum autem, aliud eſſe attentare, aliud adſectari. Attentat enim qui ſermone pudicitiam attentat: adſectatur, qui tacitus frequenter ſequitur. Aſſidua enim frequentia quaſi præbet nonnullam infamiam. Vlp. in l. item apud Labeonem, ff. de iniu. Spieg. vid. ſupra Adtentare.

ATTENTARE verbum, communi inſpecto & vſu loquendi, duas habet ſignificationes: Primo, quod attentare ſignificat inchoare de ictum, & non perficere: & ita accipitur in l. ſi quis non dicam. C. de epiſc. & cler. Quo ſignificatu delictum eſſe ſcribit Veſtrius in pract. lib 2. c. vlt. n 2. Secundo attentate, eſt lite & appellatione pendente innouare, l. vnic ff in l. nouati, & tot. tit. vt lite pend. in antiq Sexto & Clement. Franc. Hercul. tract. de Attentaris, c. 1. n. 12.

ATTENTATA, interpretum, non autem Iureconſultorum eſt, vocabulum.

ATTENTIVS moneas, & inducas, quid hæc ſibi velint verba in Principis reſcripto, late explicat Anch. in l. ſi pauper clericus, de præbend lib. 6. Spieg.

ATTESTARI, proprie eſt abſenti denunciare. Cur autem magis abſen i, quam præſenti denunciamus, ſcite Alc. exponit in l. ſubſignatum de ve. b. ſig. vid. ſupr. Adteſtationes.

ATTESTATIONES dicta teſtium ſunt, vel teſtimonia, ordine iuris ſcripto deducta.

ATTESTATIO in l. 3. § 1. C. de iur. dom. impetr. eſt denuntiatio.

ATTIA, l. 17. in pr. l. 10. § 1 ff. de annu legat. & paſſim. Hinc

ATTIANVS l 31. ff de vulg. & pupil.

ATTILIANVS tutor dicebatur, qui impuberi nullum tutorem vel patris teſtamento, vel lege accepiſſet: Attilia l ge ab eo prætore, qui in verbo ius diceret, dari ſolebat, l. 2 ff de orig. iur.

ATIMOI apud Græcos dicebantur, qui apud Latinos improbi inteſtabileſque.

ATTINERE pro curare, barbarum eſt, vt alicubi Accurſ. interpretatur. Imperſonaliter vero legitur pro pertinet, decet, conuenit, l. quod attinet, ff. de reg. iur. Spieg.

ATTINGERE, id eſt, contrectare, l. 11. circa fin. C. vnde vi. vide ſupra Adtingere.

ATTINGI vinculis patriæ poteſtatis, l. 4. C. de pact. conu Briſſ.

ATTINGI ſuſpitione aut conſcientia, l 1 § ſi quis ff de SCto Silan. Briſſ.

ATTINGERE bona hæres dicitur, qui iis ſe immiſcet, & ea adprehendit, l. 1. §. vlt. ff. de ſeparationibus.

ATTINGERE rem quis dicatur, vide de peti hæredit, l. ſed etſi, §. ſi quis re ſua. Spieg. Dupliciter autem accipi videtur: Nam & attingit hæreditatem, qui hæreditarium quid conſumit, aut expendit, & attingit hæreditatem, qui animo agnoſcit ſucceſſionem, l. gerit, de acquir. hæred. Attinguntur autem proprie corpora, a legato vere §. ſi quis re, minus proprie ſumi videtur. Matheſius in notis ad Iuriſconſ. reſponſ. d. l. ſed etſi.

ATTRITA, vide ſupr. Adtrita.

ATTRIBVTÆ pecuniæ, vel, vt alij ſcribunt, adtributæ, veteribus dicebantur adſignatæ. Varro lib. 4. de ling. Lat. quas nunc aſſignationes dicimus. Et tributum à tribubus dictum: quod ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis proportione cenſus exigebatur. Ab ea attributa, quæ aſſignata erat dicta eſt. Spieg.

ATYPVS eſt, qui in lingua explanatam vocum impreſſionem non habet, vt qui lingua ſunt paulo craſſiore: nam τύπος formam ſignificat, quæ imprimitur: vt ἄτυπος dicatur, cum ea forma male alicui rei imprimitur. Hotoman. Vlp. tria vitia linguæ expreſſit in l. Officium, de ædilit. edict. & aliud præterea, quod Atypi nomine vocauit: quod quid ſit, Bud. ſe nondum inueniſſe ingenue fatetur. Exiſtimat tamen ab etymologia vocabuli, eos eſſe Atypos dictos, qui non ſatis expoſito plectro linguæ vterentur, quaſi acrem non ferientes: vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformantesve. Hos, ni fallor, *gaxer*, vulgo vocant noſtri Germani B. pr. Egnat c. 9. Racemat. in fi. Aphthiphum legendum exiſtimat, vocemque interpretatur, qui aphthis, h. e. vlceribus oris laborarent. Sunt autem Aphthæ, ex ſententia Celſi medici, maligna vlcera ſerpentia, ignea præſertim in ore pueris naſcentia.

A V.

*AVARITIA, ex ære nomen eſt ſortita. Interpretes exiſtimant, eam proprie eſſe in ret nendo, vt cupiditatem in acquirendo, ſed falluntur. Nam incitata ſemel vanis indiciis auaritia, ad alia acquirenda ſe accingit ſubinde: quod nondum ſit conſecuta tantum, quantum ſatis ſit, vt voti fiat compos, vt ait Viues lib 3. de anima. Porro ne quis auaritiam exerceret in ſacroſanctis iudiciis, vbi latiſſima eſt, Oldend. teſte, extorquendæ pecuniæ occaſio, prætextu ſportularum conſtituta eſt actio condictitia de ſportulis. Cuius meminit Inſt. in §. tripli & quadrupli Inſtit. de action.

AVARITIA præceps, l. 3. C. de naut. fœnor.

AVARITIÆ cupido, l. 3 §. 3 C. commun. de legat.

AVARVS appellatur cæcus & ambitioſus, cap. quotundam, de elect. lib. 6 quia excæcatur eius animus, vt agenda non videat, & a prohibitis non declinet. vitium, & c. ſicut hi, diſt. 7. & differentia inter auarum, largum & prodigum habetur de conſuet. ex par. Spieg. Quod ſi lucri ſui cauſa ſtuprum inferat quis: alter cupiditate incenſus, hic intemperans, ille auarus potius nominabitur. Connan. lib. 1. c. 2. n. 9.

AVARVM his verbis definit Horat. lib. 2 ſerm. Saty. 3.

——*quid auarus?*

Stultus & inſanus.

AVARITIAM πάσης πονηρίας προοίμιον, καὶ πέρας εἶ, docet Imp. Iuſtin. Nou. 8. §. ἔννοια, & Apoſtol. 1. ad Timoth. πάντων τῶν κακῶν ῥίζαν adpellat. Prat.

AVARVS, quod æris auidus: iunctumque eſſe vocabulum, Gel. lib. 10 c 5 refert. Prat.

AVC. apud Valerium Probum, notam eſſe auctoris, auctoritatiſve ſcribit A. Alciat. lib 2. c. 9 Parerg.

AVCTA Feſto lib. 1. ſæpe aucta. Prat.

AVCTIO ab augendi adiiciendique negotio adpellatur. Aug lib. 2. Emen. cap. 3. eſt pretij in ſubhaſtationibus adiectio, quam Galli *encherer* vocant: ſic accipitur in l. ſi tempora 4. & l ſeq. de fid. & iur. haſt. fiſc. lib. 6 Cod. Prat. Cutt. Coniecturalium lib. 2. c. 9 Auctio autem publica & ſectio Varroni dicitur: ratio vero eius non ita omnibus obuia. Nam quod Grammatici aiunt atque etiam ipſe Aſconius, ſectionem atque ſectorem inde dici, quod ſpem lucri ſectentur, qui ex his emunt, non probatur quibuſlibet. Nam ſi hoc eſſet, ſectationem, non ſectionem, dici oportuiſſet. Aut. Contius lib. 1 diſput. ciuilium admonet veterem debitorum in partes ſectionem, ſeu quis malit deteſtius verbum, ſecatio. em in bonorum venditionem mutatam: idque ex Tertull. probat. Sane & Varro & Liuius ei teſtimonium perhibent. Nam Liuius anno Vrbis 429. L. Papyrio & C. Poetelio Viſolo Coſſ. refert primum ligari nexos deſiiſſe, Conſuleſque ob inſignem cuiuſdam fœneratoris crudelitatem tuliſſe ad populum, ne quis, niſi qui noxam meruiſſet, donec pœnam lueret, in compedibus aut in neruo teneretur, pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet, ita nexos fuiſſe ſolutos, cautumque impoſterum ne necterentur. &c. Vt ergo veteri illa ſectione, diuerſi creditores membra debitoris & nexi lacerabant & ſecabant: ita hac bonorum eius venditione, bonorum emptores vt carnifices ad reliquias vitæ lacerandas & diſtrahendas conueniebant, vt ait Cicero pro Quint. Sed hanc bonorum ſectionem ſeu venditionem, quam etiam Iuſtin. ad acquirendi per vniuerſitatem modos retulit, ſublatam retro olim fuiſſe vna cum ordinariis iudiciis, ait idem Iuſtin. Inſtit. de ſucceſſ. ſublat. quæ fiebant per bonorum venditiones.

AVCTIONIS forma apud veteres ea fuit, vt à minima quantitate ad maiorem plures licitantes peruenirent, l. 35. de min. Gothoft. ad Nou. 120. cap. 6 §. 2. ibi, vt qui plus præbet.

AVCTIONIS diem obire, eſt ad auctionis diem adeſſe, Cic. pro Roſc. Amer. & lib 13 Epiſt. famil. Secundum autem Galliæ cõſuetudinem, vt annotat Budæus in fot. quatro trinundino auctionem futuram inclamatam oportet, & in iuſtos dies proſcriptam, antequam vltima licitatio committatur, quam protinus ſequitur addictio. Singulis auctionum diebus apparitor debiti quantitatem, ob quam pignora capta ſunt, palam ſignificat & denunciat: omnes commonet, vt ea liceantur, pretium ab vnoquoque oblatum deſcribit: poſtremo vbi iam nul-

* Avaragia, vocab: cujus frequens apud Juris nautici scriptores mentio occurrit, & significat id, quod ab iis quorum bona & merces in portum salva & elata sunt, in eos confertur quibus bona & merces jactu periere. Boxhorn: Epist: ad Vinnium.

Iam pluris licitari cœpit, promulgat eam primam auctionem eſſe: ſecundam in octauum ab hinc diem vel moribus laxiorem reiicit, niſi diuini cultus feriæ id prohibeant, atque tunc proximo profeſto die ſequens auctio celebratur.

Avctionariæ tabulæ, quibus ſignificabatur alicuius fortunas haſta poſita diſtrahi, vocique ſubiici præconis, auctionis die conſtituto Harum vero meminit Cicero in Catilin & de lege Agraria: idem ad Qu. Fratrem: & ad Atticum lib. 12. Harum vero tabularum proferendarum non vna fuit ratio. Iuſtinianus Nouella 120. Ære alieno oppreſſæ, inquit, venerabilis domus diſpenſatores per 20. dies ſcriptum aliquod in publico ciuitatis loco proponunto, & eo modo rem immobilem emere volentes prouocanto, vt qui plus præbiturus eſt, cæteris præferatur. Altera vis huius programmatis Impp. Diocler. & Max. lege ſancita eſt, l. ſi eo tempore, Cod. de rem. ſſ. pign. ex Rabirio Iunio.

Avctionem conſtituere Cicero dixit decernere auctione, haſtaque poſita res diſtrahi & vendi. ex Rabirio Iunio de haſtarum origine.

Avctionalia apud Vlp. l. 1 § officio ff. de tut. & rat. diſt. tabulæ, & inſtrumenta ſunt auctionis, vt ex M. Cicer. in Catilinam liqueat. Prat. Auctionalia, baſilica interpretantur πρατικὰ λόγια. Quod vero ita beneficio argentarij gerebatur, ſi id ſolebat iuſſu contrahentium, eorumve, ad quos res ea pertinebat, iis præſcribere diligenter, vt Gaius in l. argentarius, ff. de edend. Cuiac. obſer lib. 10. c. 14 fol. 138.

Avctionis formulas varias recitat G. Budæus in forenſibus: puta has: Auctio bonorum proſcripta, i. e. ſubhaſtatio. Auctionis clauſula. i. e. decreto adiudicatio. Auctionis inſtitor, ſubhaſtationum perſecutor. Auctionis diem denuntiare, dici putat Budæus ad diem decreti citare: addictioni decretali diem præſtituere dicendum verius & proprie magis putem, l. ſi tempora, & l. ſeq. C. de fide inſtrum. lib. 10. Prat.

Avctionarios interceſſores opponentes ſe ſubhaſtationi dici idem putat. Tu expende Prat.

Avctor is dicitur, à quo quis auctoritatem, id eſt, ius domini in rem quempiam accepit. Cicero Verrin. 7. Tum illi intellexerunt, ſe id, quaſi à malo auctore emiſſent, diutius obtinere non poſſe: id eſt, ab eo, qui vendendi auctoritatem nullam habebat. Item pro Cecinna: P. Ceſennius auctor fundi. Plaut, Curcul. Nec nobis auctor vllus eſt, nec voſmet eſtis vlli. Declinatum autem videtur verbum ab auctionibus, in quibus ei, qui plurimum auget, res addicitur: & ex ea auctione atque adiectione ſua auctoritatem ſibi in rem emptam comparat: nam ab augendo deductum Grammatici veteres teſtantur: & nota illa oſtendit, quæ eſt apud Valerium Probum, qua veteres vtebantur Avc. quæ auctor ſignificat: vt in antiquis monimentis ſic ſcriptum eſſe plerique teſtantur. Quum ergo auctor is proprie diceretur, cui propter ſummam auctionem & licitationem res addicta eſſet, & Auctoritas ius ex ea auctione quæſitum: tranſlatum poſtea fuiſſe vocabulum putamus ad eos, qui rem quoquo modo abalienarent: vt quum quæreretur ex eo qui rem acceperat, vnde ſibi ius in eam comparaſſet, ſuum illum quaſi auctorem nominaret, qui ſibi ſuam auctoritatem tradidiſſet: vnde ſenſim in eos quoque, quorum ſententiam & conſilium ſequimur, quaſi ius quoddam ita ſentiendi certum & conſtitutum habeÿent, conſuetudine ſermonis tranſlatum eſt: nam (verbi gratia) quum inſtitutum eſt, vt legum, quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante initium ſuffragium patres auctores fierent, id eſt, vt Senatuſconſ. prius aliquid decerneretur, poſtea illud idem à populo iuberetur, ea lex hanc vim habebat, vt quaſi in euictionibus, poſſeſſionumque controuerſiis poſſeſſor ſuum auctorem, à quo ius ſuum adeptus eſt, laudet, ita populus conſilij ſui auctorem ac ſuaſorem Senatum laudare poſſet. Quod ſi quis vel αὐθέντης, vel αὐτὸς vocabula nobis obiiciat, indeque propter literarum ſimilitudinem auctoritatem dictam putet, is Dionis verba audiat, qui libro LV ſic ſcribit: Ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἡ γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη λαμβάνειν, ἀλλὰ αὐκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ, τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῖ, ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστι, id eſt, Conſultabant autem Senatores (abſente Cæſare ſcilicet) & eorum ſententia ſcribebatur: non tamen quaſi rata effectum habebat: ſed erat auctoritas, vt eorum ſententia nota eſſet. Tale enim quiddam vis huius verbi declarat: quod vno verbo Græce exprimi non poteſt. Paulus l. ſi fundo 53. de euictionibus. Si cum poſſit emptor auctori denunciare, non denuntiaſſet, ideoque victus fuiſſet. Modeſtinus l. Herennius, 63 eod. Seia fundum à Titio emerat, & quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudauerat. Hotomann. in commentar. iur. Quod attinet ad orthographiã & originem vocis, Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Balduin. ad tit. de auctor. tut. à Budæo ſe audiuiſſe ſcribit per ſeiſci a Græco verbo αὐτὸς, quo veteres ratam alicuius poteſtatem ſignificabãt, cui nemo poſſit refragari. Sic Liuius ſcribit, mortuo Romulo, plebi quidem ſummam fuiſſe à patrib. conceſſam auctoritatem, penes patres tamen remanſiſſe auctoritatem: vt ſic verbum confirmationis, qua niti dicimus, quod actum geſtumve eſt. Sic Conſtantinus Imperator l. 9. de diuerſis officiis, auctoritates appellat eas literas, quas ipſi magiſtratus dant iis, quos militiæ ſuæ aſſignant: quaſi ipſi magiſtratus auctores ſint ſoli, nec principem ratum probatumque habere neceſſe ſit: auctoritas enim dicitur opinio & iudicium eius, qui ſupremam habet in aliqua re poteſtatem: Sic Cœlius in epiſtola ad Ciceronem, Auctoritates perſcriptas Senatus vocat, quæ Senatus auctoritate facta fuerant & probata: & Leo Imperator vltima conſtitutione de fabricenſibus, auctoritates ampliſſimas ſedis vocat literas præfecti prætorio. Connan. lib. 4. cap 3. num. 3.

Avctor ſecundus, l. 4 ff. de euict. Illud quæritur, an is qui mancipium vendidit, debeat fideiuſſorem ob euictionem dare quem vulgo auctorem ſecundum vocant. Hotom.

Avctor ſeditionis, in l. 3 §. item qui ſeditionis, ff. ad l. Corn. de ſicar. l. 38. §. auctores ff de pœnis, dicitur, qui ſeditionem primus ciet, inducit & perſuadet. Prat. ex Briſſ.

Avctor dicitur fieri tutor, cum probat, quod actum eſt, l. etiam. ſi 3 ff. de auct. tut. Hinc auctor in rem ſuam, § ſi inter. Inſtitut de auct. tut. Prat.

Avctor legis dicebatur, qui cum ea dignitate præditus eſſet, vt eius oratione commoueri populus poſſet ab iis, qui leges ferebant, deligebatur, qui eas ſuaderet. Ita Pompeius eius legis quam tulit Lentulus de Cicerone reuocando, frequenter à Cicerone auctor appellatur, in ea, quam poſt reditum habuit, oratione. Prat ex Hotom.

Avctor, i. e. venditor. Gothof ad l 3 C. de peric. rei vend. per l. 2, in fin. l. 5. l. 16 fin ff. eod l. 37. de act. empt. l 4 §. 27. & 31. de doli mali except. §. 3. verſ. quicquam, Inſt. de empt.

Avctoramentvm ſumitur pro obligatione nexuque ac veluti ſtipendio, pretiove eius, qui ſit auctoratus, i. e. obligatus. Sic apud Paterculum. In ea iugulari ciuis Rep. conſtitueretur auctoramentum, id eſt, conſtitueretur merces & præmium ei, qui proſcriptum trucidaret. Iterum auctoramentoque funebri ad conſeruatoris quondam Reip. tantiq; Coſ. irritandæ necem. Hic auctoramentum funebre propoſitum præmium funeſtum ſignificat, qui Ciceronem iugularet Merces igitur in ipſis mercenariis eſt auctoramentum ſeruitutis. Quoniam mercenarij ad tempus ſeruiunt. Vt auctoramentum, id eſt, mercedem ſeruitutis præmium conſequantur. Hinc auctoratus auctoramento obligatus, & mercede conductus dicitur. Spieg.

Avctoramentvm non ſignificat ipſam exauctorationem, actumve auctorandi, ſed ipſam exauctorationem, Cic. 1. Offic. Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces, auctoramẽtum ſeruitutis. Eodem ſenſu accipitur apud Sueton. in Tiber. c. 7. Auctoramentum centenum milium pro mercede dici conſtat. Prat.

Avctorare obligare eſt, vel, vt Turneb. tradit lib. aduerſ. 2. c. 20. Præmium mercedemque ſibi quærere. Vt Paterculus de Perpenna Sertorij interfectore. Sibi turpiſſimam mortem peſſimo auctorauit facinore, i. e. mortem veluti mercedem ſibi quæſiuit & acceſſiuit vt debitam. Huic contrarium exauctorare, de quo infra ſuo loco. Prat.

Avctorari, auctorem fieri, auctoritatem quę adcommodare & interponere ſignificat, l. 4. ff. de auctor. tut. l. 9. ff quod falſ. tut. Auctorem autem fieri, hoc eſt, dicere, probare ſe id, quod agitur, l. 3. ff. de auct. tut. Nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem, ſi tutor vel ſomno vel morbo oppreſſus taceat, vel inuitus retineatur, l. 1. §. vlt. cod. tit. nec multum intereſt, abfuerit tutor cum negotium contraheretur, an præſens ignorauerit, quale eſſet, quod contraheretur, l. 14. ff. eod. tit. atque ita prætorum tutorumque auctoritatem accipimus tit. de auct. tut. ff. & l. 8. ff. de tranſact. Briſſ.

Avctoratvs dicitur proprie gladiator, qui mercedem accipit, vt depugnet in ludo, & vt vratur flammis, virgis ſecetur, & ferro necetur, vt ait Acron. Sat. 7. lib 2 Sermon. Horatij: Quid refert vri virgis, ferroque necari? Auctoratus eas. Prat. Itaque in Lexico Latino-Græco, ædis Beati Germani Auctoratus definitur αὐθαιρέτως εἰς δοῦλον ἑαυτὸν ἐκδοὺς ἢ μονομάχος. Sic apud Quintilianum declam 302. quę inſcribitur, Auctoratus ad ſepeliendum patrem. Quidam, ait, vt patrem ſepeliret, auctorauit ſe. Liu. l. 7 Eo vero pignore veluti auctoratum ſibi proditorem ratus eſt: inde & auctoramentum gladiatorum à Sueton. dicitur in Tib. & Quint. declam. q. Briſſ.

Avctorem laudare, id eſt, nominare, & vt Galli dicunt, *garandum* appellare, l 6. §. ſi tibi iter, ff. de action empt. l. 2. C. de in lit dand. tut. l 36. §. 1 ff. de euictio. l. 7. C. eod. tit. Cic. de Orat. Gellius l 2. c 6 Feſtus lib. 10. Ex quibus hoc verbum in formulis & actionibus ciuilib. vſitatum conſtat. Dicunt noſtri ſæpius auctori denuntiare. Auctor ipſe defugere dicitur, vel auctoritatem defugere, cum defenſionem cauſæ ſuſcipere recuſat: quod vulgo dicimus, *defaillir de garend*, l. 139. ff. de verb. oblig.

139. is

l.39.in fin.ff.de euict. Terent.Eunuch. Nunquam defugiam auctoritatem. Plaut. Pœn. Si auctoritatem poſtea defugeris, vbi diſſolutus tu fies, ego pendeam Briſſ.

Avctor liberalitatis,l.3.C.de donat.quæ ſub modo.

Avctor ſuaſionis iniquus, l.20.C.de furt.

Avctor iuris ſcientiæ ſummus eſt Saluius Iulianus, teſte Imp. Iuſtiniano in l.15.C.de vſufr.& habit.

Avctorem rerum Tacitus hiſtoriæ ſcriptorem vocauit, dum ita ſcribit matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna Actorum ſcriptura reperio, vllo inſigni officio functã. At Salluſtio eſt rerum,adminiſtrator geſtorque,vt Imperator, qui bella gerit: dum ita ſcribit.Tametſi haudquaquã par gloria ſequatur ſcriptorem & auctorem rerum. Nam Imperatorum maiorem eſſe gloriam intelligit, quam hiſtoriæ ſcriptorum.Annotauit id doctiſſimus Turneb.lib.aduerſ.ca.25.

Avctores dicuntur, à quibus ius in nos tranſiit,l.136. in fin.ff. de diuerſ. reg. ab augendo quod nos re auxerint. Itaque auctores plerunque venditores appellantur,l.4.§.vltim.32 §.vltim.ff.de action.empt.l.18 l.51.l.64. ff.de euictionibus, & l.3. ff.de diuerſ.tempor.l.15. ff.de minorib l.4.§.1 de appell.l.198. §.penult.ff.de diuerſ.reg.iur. l.in fin.ff.de flumin.l.21. ff de liber.cauſ.l.vlt.ff.de adminiſtra.rer.Sicut autem vendendi verbum in 12.tab. ad omnem alienationem pertinebit, vt ſcribit Pomponius in l.29.de ſtat.lib. Ita & auctor dicitur omnis, à quo ius in nos tranſit,l.in vitium.ff.de diuerſ.temp.præſcript. Et hi ſunt primi auctores. Secundi vero auctores dicebantur, qui pro euictione fideiubebant l.4. ff.de euict. qui βεβαιῶται à Iuſtiniano vocantur.Nou.8. & venditionis confirmatores à Iuliano Patricio.Vide Ant.Auguſt.lib.3.c.6.

Avctores etiam pro prudentibus & conſultis,Iuriſque ciuilis præceptoribus ponuntur, l.4 §.Labeo ff. de doli except. l.ſecunda 8.poſt originem. ff.de orig.iur.l.1.§.vltimo.ff.de vſufr. accreſc.13.C.de vſufruct. Cic.lib.1.de orat. Atque illum cum differendo par eſſe non poſſet, ad auctores confugiſſe, & id quod ipſe diceret, & in P.Mutij fratris ſui libris, & in Sext. Ælij Commentariis ſcriptum protuliſſe.Briſſ.

Avctores quoque fuiſſe ſenatui aliquid cenſendi,dicebantur Impp.cum in eorum ſententiã, quam oratione in ſenatu habita & recitata,expreſſerant,aliquid decernebatur. Sic Antoninus, oratione in ſenatu habita, auctor fuiſſe ſenatui cenſendi.l.32. ff de don.int.vir.& vx.dicitur.Briſſ.

Avctores iuris dicebantur Iuriſconſulti, quibus permiſſum erat vt ait Imperator,iura condere. Vlpianus ex diuorum fratrum reſcr.pto in l. 17. de iure patronatu. Et Proculum ſane non leue iuris auctorẽ in hac opinione fuiſſe. Et paulo poſt: Plurium etiam iuris auctorum. Martianus ex reſcripto diui Pij: An mora facta intelligatur,neque conſtitutione vlla,neque iuris auctorum quæſtione decidi poſſe. Hotom.

Dicuntur & Iuris auctores in l 35.ff.de act.empt.l.12. ff. de vſur.l.1.C.de verb.ſign.l.3.C.de repud.l.3.C.de repud.l 15.C.de vſufr,Sic Gellius lib 2.c.10. Seruius Sulpitius iuris ciuilis auctor. Et Agge. Vibic.in comment.Frontin.Caſſius Longinus iuris auctor. Inde prudentibus auctoritas tribuitur,l.24.ff.de hered.inſtit.l.7.de iuſt.& iur.l.2.§.his legibus. & §.ita in ciuitate.ff.de orig.iur.& apud Cic.Top.Briſſ.

Avctoris etiam dicebantur,qui mulieribus propter ſexus infirmitatem dabantur, ſine quibus nec vllam quidem rem priuatam agere poterant,vt ait Liui.lib 40.

Avctoritas, Titulus,id eſt, quo quid poſſidemus Itaque Scæuola in l. vlt. de pignor.act. quod principio inſtrumentum emptionis appellauit, paulo poſt inſtrumentum auctoritatis nominat Hot.

Avctoritas, ab auctore deducitur: cuius dictionis in iure quinque ſignificationes, & quidem nondum in vulgus proditas, Alciatus ſcribit repetiſſe ſe. Et prima eſt, vt ius rei ſuæ vendicandę qualiber vſucapione reiecta ſignificet.Vnde in l. Atinia dicebatur; Quod ſurreptum erit,eius rei perpetua auctoritas eſto, & in lege 12. Tab. Aduerſus hoſtẽ perpetua auctoritas:& ſi quæ ſimilia ab eodem declarata.Alia ſignificatio eſt,vt actionem pro re euicta ſignificet. vt apud Venul. l.fin. de euict. Tertia, cũ pro iure accipitur,quod quis ab auctore i.e.venditore conſecutus eſt,§.fin.de pignor.act. Quarta pro iudicis edicto reperitur, l.1. C.ſi cert.pet.ibi auctoritatemque poſtib.debitoris adfigere.& in l.9. Cod.de aquæduct.Quinta pro mãdato & iuſſu iudicis ponitur in Nou. Valent.de indul. reliq. quo ſenſu accipitur auctor apud Paulũ l.iuſte. ff.de acquiren.poſſ.Iuſte poſſidet qui auctore prætore poſſidet, i.e.vt Accuſ.interpretatur,decreto rite interpoſito.Spieg.Prat.

Avctoritates magiſtratuum pro literis & edictis, quæ publicis locis proponũtur,aliquid imperantes,vetantesve, l.1.ſi cert.pet.Chir in C Th.l.vlt. Cod.de fabric.l.11.l.10.de aquæduct.lib.11.l.vlt de cenſ.ciu.non adſerib. in C.Th. Nou.Valẽ. de indulg. deb. Sed & in Caſſiodoro aliquoties,& in Beatorum paſſionib.vt vocant.hoc verbum accipitur.Briſſ.

Avctoritas pro iure dominij in 12.tab. Auctoritatem actionem pro euictione Venuleius interpretatur: in l. vlt. ff. de euict. vt paulo ante: quam Græci βεβαιώσεως δίκην,vocant,vt Pollux lib.8 ſcribit Plaut.in Trinu.act 1. Scen.vlt. Sic exquiratur vſq; ab ſtirpe auctoritas. Sic apud Paul.lib.2.ſent.tit.17. Venditor. ſi eius rei, quam vendiderit,dominus nõ ſit auctoritatis,manet obnexius & eod.tit.Res empta emancipatione, & venditione perfecta,ſi euincatur,auctoritatis venditor duplo tenus obligatur. Senec.lib.4.natur.quæſt. Ergo ſi mihi parũ credis,Poſſidonius tibi auctoritatem promittet.Hinc inſtrumenta auctoritatis,quibus origo rerum, & probatio iuris noſtri continetur, quæ vulgo titulos adquiſitionum appellamus,vlt ff.de pign.actio.Et apud Senec,lib.4.controuer.12. controuerſ. quæ emptionis tabulæ primum, eædem poſt auctoritatis tabellæ appellantur. Inſtrumenta ad probationem originis prædiorum appellat, l.24.de fideicom.Tertul.in lib. de præſcript.aduerſ.hæret. Habeo origines firmas ex ipſis auctoribus,quorum res fuit.Briſſ.

Avctoritas, probatio, voluntatis interpoſitio,& accommodatio,actus adprobatio, t.t.ff.& C. de auct.tut. & Inſt. eo.quã Theophilus αὐθεντίαν appellat & αὐθεντεῖν auctorare in cuius præſtatione præſentiam non ſufficere, ſed liberum animum eſſe oportere. Vlp.in l.1 §.fi. ff.eod.ſcribit, & nullam eſſe differentiam, eam interuenire, aut perperam fuiſſe adhibitam, idem tradit,l.2.ff eod.Prat.

Avctoritas, ait Hot. firmamentum,robur,firmitas,&, vt ita loquar,validitas.Scæuol.l.vlt.de aqu.& aq.plu.

Avctoritas iuris apud Vlp. l.4.§.1. de in lit.iur.& Modeſt.in l.20.ff.qui & à quibus,& Papinianum l.36.de ſtatulib.eſt vis & poteſtas legum,& præeminentia,& pondus, ſicut eo ſenſu ſæpiſſime accipiunt Cic.& Liuius Prat.

Avctoritas ſenatus quid ſit,docet Dion.lib.55.ἀλλά, inquit, ἀνκπύρωτας ἐγίγνετο ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ. Porro βούλημα τοῦτο perſcribi ſolitum, M.Cic.lib.1. de orat. ad Qu. fratrem docet. Et eundem,inquit,(id quod in auctoritatibus perſcriptis extat)ſcribendo adfuiſſe. Sic accipitur apud eundem Tullium auctoritas ordinis,lib 3.de orat.in pr.Frat.

Avctoritas in 12 Tab. & in lege Atinia accipitur pro vſucapione:quo ſignificatu vſus eſt & Scæuola l.vltima, ff. de aqu. & aqu.plu.qua in re fallitur Bart.ad dict §.vltim.qui auctoritatem iuriſdictionem interpretari videtur. Verba legis XII. Tabul. hæc ſunt: Vſus & Auctoritas fundi biennium eſto; ex M. Cicer. in Topic. & pro A.Cecin.Item alio capite: Aduerſus hoſtem æterna auctoritas eſto: ex Cic.lib.10.offic. Et alio c.Rei furtiuæ æterna auctoritas eſto: ex § furtiuæ.Inſtitut.de vſur. Atiniæ legis verba refert Gell.l.17.c.7. In lege vtraque. Iuſt §.furtiuæ auctoritatẽ vſucapionem interpretatur. Accipienda igitur non eſt eorum interpretatio,qui in Scæuolę reſponſo auctoritatem, firmamentum, robur, firmitatem, validitatem interpretatur. Alij vero interpretationi ſignificationive propius accedunt, auctoritatem apud Scæuolam pro iure dominij accipientes, cum tamen iunctis legum capitulis,puta l.1.§.fin.l.fin.ff.de aqu.& aq.plu.auctoritas pro vſucapione accipiatur: quod & Bud.recte annotauit ad leg.Herennius,de euio.ex M.Cicerone de Haruſp.reſponſ.Prat.

Avctoritas legis pro ipſius beneficio accipitur apud Vlp. in l fin.§.ait lex.in fin.de diuort.vt patet ex § ſeq.ibid.Prat.

Avctoritas etiam perſcribi dicebatur in Senatuſconſultis, cum ob id, quod Senatuſconſulto quis interceſſiſſet, eorum, qui ſcribendo adfuerant,nomina conſcribebantur,vt ex Cælij epiſtolis, & ex ipſo Cicerone in principio lib.3.de orat.& epiſtolis ad Lentulum apparet. Vide Dionem lib.55.Briſſ.

Avctoritate ſua diſtrahere bona, l.6. §.qui iudicati, ff. de re iud.Diuidere.l.4.C.qui bon ced.poſſ.&c.Briſſ.

Avcvpatio (vt notiſſimam ſignificationem prætermittam)in reſcripto Conſtantini in l.1.C. de formul. & impet.eſt verborum iuxta literæ rigorem (vt vulgo loquuntur)expoſitio.vnde & Cicero verborum aucupium recte dixit. Sic Varro lib. 4.lingu. lat. Scientiam ad opinionem aucupari dixit, quale noſtris temporibus vidimus Prat.

Avcvpiorvm & venationum reditus.Vide Vlp.l.ſi fundi,ff.de vſufruct.Spieg.

Avdaciam ab auide, id eſt, cupide agendo dictam ait Feſt. lib.1. qua quis facinus nullo periculi aut pudoris metu perterritus molitur,c.2.de cenſ.Prat.

Avdaciam pro audacibus,in l.pen.C.de ſepult.

Avdacia, pro fidentia,proteruitate. Vlp. de public. & vectig. Quantæ audaciæ, quantæque temeritatis ſint publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat. Albericus iudicat in bonam accipi partem Audere verbum. Volunt nomen audax, quod non tantum ad hominem, ſed ad factum refertur,pro forti & ſtrenuo accipi. Vide Eraſm. in Chiliad. Fortes fortuna adiuuat Spieg.

Avdacia furoris,l.7 C.vnde vi, l.3. de aquæd.in C. Theod.Optat. Afer.lib.5.O rabidam furoris audaciam. Vigilius lib.1. contr.Eutych. Illud etiam ſolita furoris audacia reprehendere ſolet.Briſſ.

Avdaciorem ſpe fieri,hoc eſt confidentiorem, proteruiorem, apud IC.in l.1.in princ.Si is qui teſt.liber eſſe iuſſ fuer.Spieg.

AVDACISSIMVS quiſque. Vlp. l. 1. §. ſed etſi ff de Carbo. ed. Nã ſi aliter obſeruetur, inuenta erit ratio, quemadmodum audaciſſimus quiſque, eo maiore iniuria impuberem adficiat, &c.

AVDACES obiicere manus. l. 2. poſt princ. C. de his qui latro. vel aliis.

AVDACTER, id eſt, confidenter, in malam partem: quod mali plerunque faciunt, & tamen à multis iuſtam cauſam tueri creduntur. Spieg.

AVDENTER, apud Vlp. in fin. l. 1. ſi pars hered. pet. pro temere, impudenter, & liberius quam par eſt. Prat.

AVDIANI hæretici. l. 5. pr. C. de hæret.

AVDIENS dicto, Alphenus in l. arbiter ex cõpromiſſo, de arbitr. Alter ex litigatoribus dicto audiens non fuerat, hoc eſt, non obtemperauerat. Spieg.

AVDIENTIA, etſi eſt nomen Latinum (Cicero namque de ſenect. audientiam ſibi facere dixit) tamen Canoniſtæ, vt pleraque alia, inepte loquuntur, audientia cauſarum, audientia literarum. Spieg.

AVDIENTIA Epiſcopalis, eſt Epiſcopi forum & iudicium, l. 9. & t. t. Cod de epiſc. aud. Accurſ. C eod. interpretatur iuriſdictionem Epiſcopi: cuius ſententiã probat Azo. in ſum. C. eod. Prat.

AVDIENTIA Audire verbum, varij vſus eſt, & elegantis. Frequenter autem accipitur pro eo quod eſt, Pareo præcipienti. Diſcrimen autem inter audio & auſculto exprimitur in verſu Pacuuij aut Nonij expoſito lib. 1. de diuin. Magis audiendum quam auſcultandum cenſeo Audientiæ vocabulo Plautus eſt vſus in Pœn. & Cic. de ſenect. Vulgo inepte vtuntur hac voce, cum hominem multæ autoritatis, ac gratiæ, aut celebris exiſtimationis, dicunt eſſe magnę audientiæ Nec ignoro, noſtros vſurpaſſe d tit. audientiam, pro iuriſdictione, ſed vt rudes temporum. Spieg.

AVDIENTIA epiſcopalis, ait Gothofr. ad rubt. C. de epiſc. audien. non eſt iuriſdictio, vt vult Accurſius: non eſt diœceſis vt vult Haloand. quia vt foro, ita vt apparitione ac executione carent epiſcopi. Audientia, iudicium eſt atque notio, quæ epiſcopo in clericos & monachos competit.

AVDIENTIAM direptorum negotiorum præbere, l 7. Co. de ordin. cognit.

AVDIENTIA prima legum l. prima, C de nud. iur. Quir. toll.

AVDIENTIAM impertiri debet iudex, l. 1 C ne liceat potẽ. crim.

AVDIRE, Iudex, Pręfectus vrbi, Pręſes dicitur qui cognoſcit. Sic

AVDIRE cauſam, id eſt, noſſe, l. 1. vbi Gothofr. C. de lit conteſt l. 6 § 1. C. de appell. l. 26. eod.

AVDIRE cauſam ex integro, l 2 C. ſi ex falſ inſtrum.

AVDITOR contradictarũ hodie inſigni officio clarus, quod verſatur circa reſcripta, conſtituendoſq; iudices extra Romanã curiam: vt & quos auditores nunc vocant Sacri Palatij, quibus Pontifex Maximus cauſarum cognitionem demandat.

AVDITOR in variis Ciuilis & Pontificij iuris articulis ſumitur varie. Quandoque pro diſcipulis, qui ius ciuile diſcunt, & pręceptores audiunt. l. 2. §. poſt hunc verſum, ſed plurimum à ſuis, ff. de orig. iur. Prat.

AVDITOREM pro lectore accipi, apud M. Ter. Varronem lib. 5. ling. lat. ipſo ſtatim initio recte quidam putant. Dicitur item is, cui articulus cauſæ committitur, cap. ſuper quæſtionum. §. porro, ad fin. de offic. deleg. Sed & is, cui cauſę terminus committitur, & deciſio delegatur, clem. auditor. de reſcr. Prat.

AVDITOREM veterem pro eo ſolum accipiebant, qui auretenus adeſſet, donec tandem etiam pro quolibet diſcipulo vſurparunt, l. 2. § pen. de orig. iur. l. eum ſcriptum, de dot. rel. Vnde

AVDITORES in curia Romana vocãtur auditores Sacri Palatij. Auditores Sacri Palatij referunt inter ſe & pronũtiant. Innocent. ea. quoniam. de probat. in Auth. Cardinales vero auditores Papæ referũt: niſi eis commiſſa fuerit definitio, Prat. Porro hi auditores Magiſtri quoque appellantur, quaſi ad eam legum peritiam deducti, vt magiſterio fungi poſſint, ſeu magis, quia doctoratus inſignia aſſecuti ſunt. Galli enim pleroſque doctores magiſtros appellãt, & appellationem hanc Curia Romana ſeruauit, dum Gallia Romam reuerſa eſſet. Aldobrandinus in procem. Inſtitut. in verbo Magiſtro,

AVDITORIVM appellatur locus, vbi cauſæ audiuntur, aguntur, cognoſcuntur & finiuntur, l. 1. an per alium cauſ. l. 4. fin. de lib. cauſ. l 1 fin. ne de ſtat. def. Atque etiam de Scholis publicis intelligi poteſt, vt in l. penult. de offic. aſſeſſor & l. contra, §. is qui, de re iud. Porro auditorium proprie ad Imperatores, Conſiſtorium ad Romanum Pontificem interpretes pertinere exiſtimant: licet noſtro iure conſtet, id haud perpetuum eſſe. Pro ludo literario quoque dici cœpit, l 1. Cod. de ſtud. liber. lib. 11. Authent. habita. in fin. C. ne filius pro patre. Vide Secretarium.

AVDITORIVM locus eſt, vbi artium miniſtræ Philoſophia legeſq; docentur, l. vnic. C. de ſtud. lib. vrb. Rom. lib. 11. qui idam vocant ludum literarium. Curtius Coniecturalium lib. 2. cap. 43. Prat.

AVDITORIVM principis vocatur, vbi Princeps quid cognoſcit, definit, decernit, edicit, l. 19. §. 1. & §. ſeq. ff. de minorib. l. 22. ff. ad Trebell. Hoc ſactum conſiſtorium in recentiorib. Imperatorum conſtitutionibus, l. vlt. §. in his, C. de remp. appellat. l. 35. Co. de appellat. Et auditorium ſacrum, l. 2. D. de pactis & tranſact. in C. Th. & alibi appellatur. Briſſ.

AVDITORIVM præfecti prætorio. l. 40. ff. ſi cert. petat. Auditorium magiſtratuum, l. penul. ff. de offic. adſeſſ. l. 78 §. penult. ff. de iur. dot. Auditorium recipere, l. 41. in fin. ff. de recept. qui arbitr. Briſſ.

AVDITORIVM commune, l 37. C. de appell.

AVDITORIVM appellationum, l. 19 C. eod.

AVE, ſiue Haue, vel Habe (b pro u, vt ſæpe in P. Flor. vt eſt literarum mutua ἐναλλαγή, vel Fabio auctore) K. N. B. id eſt, aue chariſſime nobis. ſalutandi formula, qua vtebantur Imperatores ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, & inſcriptionib. ſuarum conſtitutionum, qualem videmus in inſcriptione l. falſæ, 8. C. Th. de falſ. mon. & alibi ſæpe & in C. Iuſtinianeo eiuſmodi ſalutares inſcriptiones viſuntur: quæ quidam deprauarunt, & corruperunt Prat.

AVENA apud Vlpia. in l. ſi ſeruus ſeruum, §. inquit lex, ff. ad l. Aqui. frumenti vitium eſt, quod ſole maximo, cœlique humore accidit. Aliquando etiam ſeminis imbecillitate, cum diutius terra retentum eſt, priuſquam erumpat. de qua Plin. multa, & Virgil.

Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Et de his verbis ſimilibus intellexit Vlp. in l. ex conducto, § 1. ff. locati. qui locus aliter male declaratur. Nebriſſ. Expectata ſeges vanis eluſit auenis, id eſt, vanis eluſit culmis & ſtipulis frugem non habentibus. Diuus enim Ambroſius ita exponit in lib. de pœnitentia, quem citat Turnebus lib. aduerſa. 19 ca. 19. Sed ſunt certa quædam vitioſæ auenæ genera, vt bromos & ægylops, de quibus Herm. Barbarus in Plinianis caſtigation. b. lib 22. c. 25. Budæ. in l. ex conducto, §. ſi vis, ff. locati.

AVERSA charta, id eſt, opiſthogographos, l. chartę, ff. de bo. poſſ. ſecundum tab. Eſt enim ὀπισθόγραφος, à tergo ſcriptus. Plin. lib 3. epiſt. 5. Theod. Hermenopolites ad l. notionem, ff. de verb. ſign. ὀπισθόγραφον λύσιν appellat apocham à tergo ſcriptam. Cuiac. lib. 8. obſeruat. cap. 15 Prat.

AVERSARIA ſunt ſcripturæ ſine ordinis confectæ, tametſi ea aduerſaria adpellet Alc. l. 1. C. de edend. n. 14 in fin. Cuiac. loco præalleg, Vide ſup. Aduerſaria.

AVERSIONE, vel per auerſionem emere, conducere, vel locare, locutio eſt à ſolis Iuriſconſultis vſurpari ſol. ta, cæteris autem omnibus Latinæ linguæ authoribus inuſitata, vt vir doctiſſimus Franciſcus Connanus li. 7. commentar. iuris ciuilis, cap. 10. num. 6. tradit. Quid vero ſit vel per auerſionem conducere, vel emere, à pleriſque quæſitum & hæſitatum eſt. Accurſius, quem & poſteriores nonnulli ſequuntur, auerſionem eſſe periculi à ſe repulſionem, & in locatorẽ reiectionem arbitratur. Sed cum antiqui Codices fere omnes Aduerſione ſcriptum habeãt, alia interpretatio aliis merito quærẽda viſa eſt. Alciatus igitur parergon iuris lib 6. capit. 28. & lib. 7. cap. 21. per aduerſionem nauem conduci exiſtimat, aliud nihil eſſe, quam ſi aduerti conductor voluerit, quot amphorarum nauis capax eſſet: Antonius autem Goueanus lib. 2. variat. lect. iuris ciuilis: cap 14 putat auerſione id fieri, quod negligenter, neque ſatis conſiderate quis facit, quaſi oculos auertens ab eo, quod agit: cuius ſententiam reprobat Iacob. Rævard. lib 2. var. cap. 7. ſubſcribens Antonij Auguſt. aliorumque eruditorum ſententiæ: quorum ille lib. 3. emendat. cap. 6. ex ſententia Lælij Taurelli tradit, auerſione vendi aut locari rem, cum numerus, menſura, aut pondus dictum non eſt, aut quid aliud his ſimile, l. vltim. in fin. ff. ad l. Rhod. de iact. l. opus 36 ff. locati, cum ſimilib. Cæterum Franciſc. Connan. loco præalleg. tunc aduerſione rem emi putat, cum vtvt eſt emitur, ſtatimque perficitur emptio, cùm emptor nec deliberandi tempus, nec probandi poſtulauerit: neque ipſi venditor vitia rei præſtare cogitur: quia bonitatem eius, aut vitioſitatem ſuo periculo ſuſcepit emptor, & ad ſe aduertit, id eſt, vt ipſe interpretatur, aduerſum ſe attraxit, & bonitatem eius in ſe recepit. Igitur ſi res empta pereat, emptoris incommodo eſt, quoniam abſoluta fuit emptio. Veruntamen ſi dolus venditoris acceſſerit, & vel mortis cauſam dederit, vel detrimenti, æquum eſt ipſum præſtare. Sic eiuſdem ſententia nauis conducta dicitur, ſi conducentis periculo conducta ſit. Igitur ſi nihil omnino portatum ſit, vel quia noluit conductor, vel quia aut tempeſtate, aut naufragio, aut vetuſtate non potuit, locatori nihilominus ob ſuſceptum omne periculum, niſi ſi quid ſpecialiter exemptum ſit, integram mercedem exoluere cogitur. Cuius ſententiam ſequitur Petrus Peckius de exercit. actio. l. 1. § per auerſionem, & l. vlt. §. vlt. ff ad leg. Rhod. de iactu.

AVERSIONE venire dicitur Briſſ. quod confuſe & vniuerſaliter, ſiue pretio in ſemel dicto non in ſingulas res conſtituto venit, vt Ga us loquitur in l. 35. § in his, cum §. ſeq. ff. de contrahend. empt. vulgo id *en gros & en bloc.* Sic in l. 4 §. 1. ff. de pericul. & commod. rei vend. auerſione vinum veniſſe accipit

pit,cum omne, quantumcunque fuit, vno pretio væniit non in ſingulas amphoras, vel metretas, certo pretio conſtituto. Sic & in l 62.in fin.ff.de contrahend.empt. Auerſione locarum opus, id eſt, vno pretio non in ſingulas operas, vt Iauolen. loquitur.l.51 §.vlt.ff.locat. Vnde in l.36 ff. eodem titulo. Auerſione locatum opus ei opponitur, quod ita conductum eſt, vt in pedes menſuraſque præſtetur. Auerſione locata inſula, l.35. ff. locat.id eſt, vno pretio tota, vt in l 58. eod. titul. Hæc etiam aduerſa facit Paulus in l. vltim.§. vltim.ff.de leg. Rhod. Auerſione nauem conductam, & pro numero impoſitarum amphorarum mercedem conſtitutam. Eodem modo accipit & in l.1.§ exercitorem, ff de inſtitor. Briſſon.eandem ſententiam amplectitur Hor. auerſione rem vænire tradens, quum res multæ ſimul atque aceruatim vno pretio vendunrur. multas autem intelligit, ſiue illæ plurium ſint generum, ſiue vnius: ſed numero,aut pondere,aut menſura diuidantur. Aſconius hac in re vocem SEMEL vſurpat; Sectores, inquit, ſpem lucri ſui ſequuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur: ac poſtea ſingulas quaſque res populo venditabant Putatque Horoman. non ab Auertendo deductum vocabulum, ſed ab Auerrendo: quaſi quum omnia ſimul vno tempore tanquam per euerriculum auerruntur: vnde Vniuerſa dicuntur proprie, quæ vnum in locum ſunt conuerſa. Exemplum eiuſmodi emptionis perſpicuum eſt in auctionibus, de quibus dixit: quum res non ſingulatim & ordine diuendunrur: ſed vniuerſæ vno pretio ſimul atque aceruatim auferuntur. Vlpianus l.4.§.1.ff de pericul. & commod. Si auerſione vinum vænit, cuſtodia tantum præſtanda eſt. Et §. ſequ. Vino autem per auerſionem vendito, finis cuſtodiæ eſt euehendi tempus: id eſt,non ad menſuram: vt ipſe idem locutus eſt in l. 1.§ 1. eodem titulo. Modeſtin l. 62. §. 2. ff.de contrah. empt. Res in auerſione empta ſi non dolo venditoris factum ſit, ad periculum emptoris pertinebit. Vlpianus l. 1 § 7. de exercitor. action. Exercitorem eum dicimus, ad quem ob uentiones reditus omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauem per auerſionem conduxit, id eſt, non in certam partem,vt certum onerum numerum imponeret, ſed vniuerſe, quod apertiſſime Paulus docet in l.vltim in fin. ff. de leg. Rhod. Si conduxiſti nauem amphorarum duo millium, & ibi amphoras portaſti, pro duobus millibus amphorarum pretium debes. Paulus. Imo ſi auerſione nauis conducta eſt,pro duobus millibus debetur merces: ſi pro numero impoſitarum amphorarum merces conſtituta eſt, contra ſe habet:nam pro tot amphoris pretium debes, quot portaſti. Perſpicue Paulus eum, qui per auerſionem conducit ei, qui ad certum onerum numerum conducit, oppoſuit Florentinus in l.36. locati. Opus,quod auerſione locatum eſt,donec approbetur, conductoris periculo eſt (ſic putat legendum Horomannus, non PERICVLVM.) quod vero ita conductum ſit, vt in pedes menſuraſque præſtetur, eatenus conductoris periculo eſt, quatenus admenſum non ſit Hæc cum ita ſint, hand ſcit, an ADVERSIONE potius, quam AVERSIONE legendum ſit, quomodo in Florentinis libris vbiq; legitur, & AFVISSE, pro Adfuiſſe, aut Abfuiſſe: nam & Fab. lib 12. veterum pleroſque Auerſa pro Abuerſa dixiſſe teſtatur: & quamuis quæ ad nos auertimus, ab alio auerramus, vt non magni intereſſe videatur: emptor tamen & conductor aduerſione rem accipere dicentur, non auerſione: vt non incommode dici poſſe videatur, quum de venditore aut locatore loquimur, auerſione: quum de emptore & conductore, Aduerſione ſcribendum, & pronunciandum eſſe. Hæc Horomanus. Nec admodum ab his diſſentire videtur Iacobus Cuiacius in notis ad Inſtitut. li.3. de emptione & venditione: ea tamen ſententiæ ſuæ ratione reddita, quæ Gouenni opinioni congruit: exiſtimans auerſione vænire, quod vno pretio vænit, quod ſcilicet quaſi auerſi quodammodo,negotium ita contrahamus, re omni (pondus, numerum, menſuram intellige) neque perſpecta, neque explorata bene. Idem libro obſeruat.3. cap.2. Auerſioni numerum opponit: & rurſus libro obſeruation.8.capite 15.ex libro 55.βασιλικῶν, per auerſionem Græcos interpretari tradit ἐκ ἐμβολῆς, id eſt, in vniuerſo, & in l. 4. §. ſi auerſione, ff.de pericul. & commod. rei venditæ, κύβῳ, id eſt, alea: ratione nominis reddita: quæ prius aſſignata eſt.

AVERSIONE vendere, Pomponius confuſe vendere dixit in l.36. ff.de ædil.edict.Hot.

AVERSIONIS actio:de qua vide ſupr.Actio oneris auerſi.

AVERSVM & Aduerſum differunt: Nam aduerſum nuncupatur, quod ad nos verſum eſt, auerſum quod nobis eſt retro. Vnde aduerſa vulnera, quæ à fronte: auerſa quæ à tergo. Ex quo factum eſt, vt auerſus nos & aduerſus, idem ſit quod penes & apud nos. Terent. Id mihi gratum fuiſſe, aduerſum te habeo gratiam. Et Cic. Eſt enim pietas iuſtitia aduerſus Deos, id eſt, erga Deos. Contra quod alienum eſt, & quaſi abeſt à nobis, aduerſum appellatur: & auertere,à ſe abiicere, abalienare: aduertere, recipere & retinere. Cic.in Verr.Cum piratarum nauem cepit,omnem prædam ad ſe auertit,id eſt, (inquit Aſcon)apud ſe retinuit,&c.Conn.lib.7.c.10.n 6.

AVERTERE mercem,in l 7.§ penultim. de trib.act. & Auertere peculium,l.21. de pecul.

AVERTA,in l.quoniam. de curſ. pub.lib.12.C.quid ſit ex Græco interprete Budæus in l.eos, ff.de falſ.docet. Ἡ δ' ἀέιρτα, ἢ πεὶ ἢ ὑπομάσχαλον ὅπερ ἐφίρρυται κ ἢ ἱπ[illegible] ἢ αὐτὸ [illegible] [illegible] καλεῖται δ' ἀέιρτα ἐκ ἢ ἀπε[illegible]. Auerta ex eo,quod aduerſa ſit: ὑπομάσχαλον,i.e.(vt ait Bud.)lora latiora,quæ per terga equi iugalis excurrunt,ſub alis ſuccincta. Spieg.ex Bud.Prat.

AVERTERE,ſurripere,l.7.§.pen.de trib. Item amouere,intercipere,alio transferre,l.11 §.præterea,ſi is qui teſtam.lib.3.§.ſed etſi de crim.ſtell Prat.Sic

AVERTERE onus,Tertul.lib.5.aduerſus Marcion. Si nullum omnino onus auertiſti, vel adulteraſti. Vnde oneris auerſi actio,in l.31 ff.locati.Briſſ.

AVERTERE hereditatem, pro auferre, ſeu eripere,capitur. Cic. lib 13.epiſt. fam.epiſt 29 & alibi.

AVES allectatrices, quæ alias ſui generis alliciunt, & ſimulando ducunt incautas in retia: de his Ariſtotel. lib.9. de hiſtoria animalium.

AVIBVS legatis, & anſeres,& gallinæ, & phaſiani,& auiaria debentur,l.66 de legat 3 Briſſ.

AVFERRE, tot. tit.ff. & C.de iis quæ vt indig. & in l.auferrur,ff. de iure fiſci, eſt vendicare, idq; per l portiones, 21. ff.de iis, quæ vt indign.aufer. Auferendi cauſas pete ex dictis tractatibus: latiſſimam enim tractationem exigunt.Prat. & auferre, ſummouere ac idſine vi fieri poſſe Vlpianus ſcibit l quo naufragium,non ſolum autem,ff de incend.ruin.naufrag.

AVFERRE eſt quid amouere,ſed ſine vi. Auferre item pro è manibus rapere,& pro furari accipitur. Vide l. 3. & ibi not.ff.de incend ruin.naufr.§.non ſolum autem. Sic.auferre furto rem, l 3.C.de furt.Et ita auferre clam rem commodatam,l.59.ff.d. rit.Spieg.Briſſ.

AVFERRE dies,eſt dictum dilationem impetrare.

AVFERRE rem furto,l.3.C.de furr.

AVFERRE ſucceſſionem,l.4.C.de hered.inſtit.

AVFERRE, & abducere differunt. Auferri namque dicuntur res mobiles,quæ anima carent,Abduci animales,l.67. D. de fideiuſſ.l.17.D.de euict.Auferre tamen aptum dixit Proculus in l. 55. D.de acquir.rer.dom.

AVGERE dignitatem,l.8.C.de oper.libert.

AVGERE ſpectat ad quantitatem, ampliare ad pretium. C.de ſacroſ.eccleſ.iubemus nulli, de iure fiſci, l. non intelligitur,§. diui. Augere hereditatem, gregem,& pecorum partus,in fin. l.ſed etſi D.de petit.hered.l.ancillarum,D eodem.Prat.

AVGMENTA dicuntur,quæ rei accedunt,l.item veniunt,§. item non ſolum.ff.de hered petit.Prat.

AVGMENTVM pro acceſſione, *anfall*, opponitur deminutioni, *abgang*, iuxta vulgatum illud: Hereditas & augmentum recipit & deminutionem. Primum ex fructibus,deinde ex pretiis rerum hereditariarum exactis,vel quæ exigi potuerunt,l. item veniunt,§.item non ſolum,& §.fructus,l. ſi quo tempore,D.de petit.hered.Spieg.

AVGMENTVM facere, l.4 C.de fid.& iur.haſt.adde l.3.4.5.C.de locat. præd.ciuil.

AVGMEN, Lucret.l.3. pro mole & magnitudine dixit hoc verſu:

—Et tamen ex his
Omnibus eſt vnum perfectum corporis augmen.

Turneb.lib.20.aduerſ.c.23.

Porro vero AVGMENTVM eſt alicuius præexiſtentis ſuperueniens acceſſio,vt ſit pars eius,ſecundum Alb Brun. in tract.de augmento & diminut.

AVGVRES,ab auium garritu dicti ſunt. Porro trifariam augurari auibus ac futura prædicere ſolebant. Primum volatu, deinde cantu,tertio guſtatu obſeruato. Nam eum pulli gallinacei ex caueæ deprompti, porrectam eſcam non guſtarent, pernicies portendebatur. A ſacerdotib.autem augures conſtituebantur, viri illuſtres,vt fuerunt Marcellus, Cicero, & alij ſimiles Dicti autem ſunt augures ab auib.& gerendo.Feſto lib 1.Prat.

AVGVRES ſimiles ſunt impoſtoribus, qui Mathematicorum liberali nomine adumbrantes ſuas ineptias, profitentur ſe fata cuiuſque noſſe, & natalitias ſyderum obſeruationes, Gothof. ad l.10.C.de epiſc.audient.

AVGVRARI pro diuinari vſurpamus. Cic. de diuin. lib.1. Chalchas[ait] ex paſſerum numero,belli Troiani annos auguratus eſt.Item,inaugurari,pro cooptari atque cõſecrari in aliquem ordinem, à quo rurſus contrario modo ſecludi, recte nuncupamus exaugurari. Adi Gellium lib.5. cap.3.Prat.

AVGVRES,maleficorum appellatione contineri ſanxit Conſtantius,eos conſuli prohibens,l.nemo,5.C.de malef & mathem. idque ſublata Romuli lege, iubentis, Ne quid inaugurato fieret.Prat.

AVGVRIA interpretatiua quæ, & quæ oblatiua, vide apud Turneb.aduerſ.lib.5 c.7.

Avgvstvs, Feſto lib.1. locus ſanctus ab auium geſtu, id eſt, quia ab auibus ſignificatus eſt, ſic dictus: ſiue ab auium guſtatu: quia aues paſtæ id ratum fecere. Prat.

Avgvsti cognomentum vnde deſcenderit; quaue de cauſa Cæſari inditum fuerit, ex Dione lib.43. diſces: cuius verba ex G.Xylandri verſione hæc ſunt. Sed poſteaquam ea, quæ pollicitus fuit, reipſa perfecit, ibi demum Auguſtus à Senatu populoque appellatus eſt. Etenim cum ſtatuiſſent peculiari quodam cognomento inſignire, ac alij alia referrent, ac probarent: Cæſar quamuis Romuli nomen vehementer adpetebat, tamen cum ſentiret, hinc ſe ſuſpectum adfectati regni fieri, eo omiſſo, Auguſtus quaſi hominis natura amplior ipſe cognominatus eſt. Auguſta enim ea, quæ honore digniſſima ac ſanctiſſima ſunt, dicuntur: ideoq; σεβαστὸν Græci Auguſtum interpretati ſunt, quaſi venerandum dicas. Prat. Idem teſtatur Tranquil. in Auguſto: poſtea C.Cæſaris, inquit, & deinde Auguſti nomen aſſumpſit: alterum teſtamento maioris auunculi alterum Munatij Planc. ſententia, cum quibuſdam cenſentibus Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem vrbis, præualuiſſet vt Auguſtus potius vocaretur, non tantum nouo, ſed etiam ampliore cognomine, quod loca quæque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, Auguſta dicantur. Vnde & Cicero de Natura Deorum, ſimulachra Deorum maieſtatis plena, & ſimilitudinem diuinitatis habentia, Auguſta vocat. Cum Deorum, inquit, auguſta & ſancta ſimulachra veneremur. Sunt & qui ab Auguriis Auguſti nomen Octauio prius impoſitum dicant, cum Auguſtum, quod augurio conſecratum eſt, dicatur. Vnde templa auguſta, hoc eſt, augurio condita, dixit Ouid. in 1. Faſt. Sancta vocant Auguſta patres: Auguſta vocantur Templa ſacerdotum rite dicata manu. Et Auguſta mœnia, dixit Virgil. 7. Æneid pro augurio conſecratis: Centum oratores Auguſta ad mœnia Regis Ire iubet. Et quoniam non niſi in Auguſto loco Senatus haberi poterat, templum Veſtæ non fuit augurio conſecratum, ne illuc conueniret Senatus, vbi erant virgines. Priori tamen alluſioni adſtipulari videtur Egeſippus V. belli Iudaici, Auguſti apud Romanos nomen Imperij eſſe ſcribens, quod augeat ſuos, non quod alienos opprimat. Coraſius Miſcellaneorum lib.3. cap.22. Et qui primus apud nos interpretatus eſt Auguſtum, *ein Mehrer*, quod vulgo receptum eſt, putauit deductam vocem ab augendo, Spiegel. Et eidem interpretationi ſubſcribere videre Ouid. libr.1. Faſtorum, cum inquit:

Augeat imperium noſtri ducis, augeat annos.

Avgvstales, vt Vegetius lib.2. rei milit. ſcribit, erant, qui primos ordines in bello ducebant, quod ab Auguſto ad id munus eſſent adiuncti, l. quinque luminates. de Decurion. Vetius tamen hac lege dignitas eſt, quæ inter magiſtratus municipales erat. Alciat. C. de Dec. l. præallegata. lib. 10. Strabo auctor eſt, deuicta Cleopatra, in certam adminiſtrationem Ægyptum redactam, & ad eam mitti ſolites moderatione & prudentia inſignes viros ſub præfecti titulo. Is eſt præfectus Auguſtalis, qui vicem regis obtinet, teſte Alc. Vide l. vnic. de offic. præfect. Auguſtal.

Avgvstalis varie accipi conſtat. Nam quidam erat præfectus Auguſtalis, qui Ægypti præfectus erat, cui præfectura & imperium ad ſimilitudinem proconſulis conceſſum erat, l. 1. de offic. præfect. Auguſt. Quando & à quo ſit conſtitutus, Strabo lib.7. quaue de cauſa, Tacit. lib.2. annal. docent. Huius meminit Anthemius l.3. C. de canon. larg. Prat.

Avgvstales item ſunt omnes Cæſarei miniſtri ad palatium principis. Auguſtale namque eſt ipſum principis prætorium: & Auguſtales prætoriani, cuſtodes Palatini ſunt, qui & Comitatenſes dicti. & Cæſariani & Curiales, id eſt, aulici, quos Curtiſanos vulgus appellat. Ex Pyrr. Spieg.

Avgvstalia auguſti feriæ ſunt. Prat.

Avgvstalis maieſtas, l.3. C. vbi & apud quem cogn. in integr.

Avgvstalis vicarius, l.2. C. de his qui per mer. iud.

Avgvstalis flamen, cui ſacerdotes auguſtales ſubiecti erant. Sacerdorium enim auguſtalium ſodalium inſtitutum refert Tacitus, & notat doctiſſimus Turneb. lib. 3. aduerſ. c.3. Latius id tamen explicat, & melius Vertranius de iure liberorum, c. 37. vbi Sacerdotes Auguſtales vocatos tradit, qui ad vrbis ſimilitudinem in ciuitatibus erant Imperatoribus indignitatis decreti per decuriones, ſicut Fauſtus inter primos Auguſtales decurionum decreto cooptatus ſit Mediolani. Hos in prouinciis principes ſacerdotum ſacri interpretes dixerunt, & Protoflamines Gratianus diſtinct.21. appellatos refert.

Avgvsti Imp. lib. ab ipſo de vita ſua conſcriptus, citatur ab Vlp. l. ff. de cadau. punit. Hot.

Avgvsti dicuntur, qui nunc regnant, & à ſenatu Imperatoris nomine honeſtati ſunt: at Cæſares, qui ab ipſo Auguſto electi ſunt ad regendam prouinciam aliquam, cum Cæſaris honore tantum, donec Auguſtus vixerit, poſt eius mortem ſucceſſuri in imperio. Alciatus in l.2. C. de excuſ. artif. lib.10. Quare Imperatores appellantur Auguſti. Vide etiam l. & ſi excepta. C. de malefic. & mathem. Aliis proprie eſt Auguſtus, cui ſumma in rebus gerendis auctoritas obtigit: Cæſar vero, qui iam quidem adminiſtrat, ſed ad Auguſtinurum, teſte Alex. Neapolitano, nemo ambigit, quam à Diuo Iulio & Octauio, reliqui Imperatores, Cæſares Auguſti dicti, cognominatiq; ſint: partim, quod deſiderio illorum poſt funera tenerentur, partim, quod ipſi quoque ad præclara facinora obeunda inuitarentur. Sed & mulieres Auguſtas dictas, præter hiſtoriam Vlp. indicat, quum in l. princeps, ff. de legib. ait: auguſta licet legibus ſoluta non eſt. Spieg.

Avgvstvm priuilegium, l. vnic. §.14. C. de caduc. toll.

Avgvstvm remedium, l.17. C. de donat. inter vir & vxor.

Avgvsti apices, l.6. §.4. C. de aduoc. diuerſ. iudic.

Avgvsti duo quando primum regnarint, docet Iulius Capitolinus in Marco Antonino philoſopho. Marcum ſcilicet philoſophum & Verum Commodum fratrem. Tres etiam poſtea ſimul regnaſſe ſcribit Ammianus Marcellinus. In hoc tamen, inquit, negotio Valentiuianus morem antiquitus inſtitutum ſupergreſſus non Cæſares, ſed auguſtos, Germanum nuncupauit, & filium beneuole ſatis. Prat.

Avgvsta, Auguſti vxor, l. princeps, 31 ff. de legib. l. ſi Auguſtæ, ff. de leg. 2. l. fiſcus, in fin. ff. de iure fiſci. l. 6. §. vlt. ff. de pœn. l. 3. C. vbi Senator. l. vlt. C. de quadr. præſcript. l. cum heredes. C. qui teſtam. fac. poſſ. & alibi ſæpiſſime. Auguſta etiam Auguſti ſoror, l. fin. C. Th. de luſtr. collat. Briſſ. Prat.

Avgvsta domus, domus eſt principis priuata, ad eius rem priuatam pertinens, vt conijcere eſt ex inſcript. & tit. de priuileg. dom. auguſt. lib 11. C. eadem diuina dicitur in l. abſit. C. eod. Prat.

Avgvstam fortunam. Auguſtum ipſam interpretari poſſumus, l. vlt. in princ. C. de iudic. Prat.

Avgvstalis etiã ſexuiruir, iudex municipalis erat, à Decurionibus factus, vt ex l. quinque, 57. & l. ſi quos 59. de Decur. lib.10. C. iunctis epitaphiis quæ Mediolani extant, Favstvs VI. VIR AVGVSTALIS, QVI INTER PRIMOS AVGVSTALES A DECVRIONIBVS AVGVSTALIS FACTVS EST. Prat.

Avgvstana colonia in l.1. §.1 ff de cenſib. vbi Haloand. legit Auguſtiana.

Avia mater eſt parentum. Sicut auus pater parentum. Deduciturq; à Græco vocabulo, quod apud eos πάππος (quibuſdam literis immutatis) vel quod (vt alij volunt, ab alia Græca voce) αὖος magnum ſignificat, quaſi auus ſit magnus pater. Sunt etiam qui putant auum dictum eſſe, quia ad duos attinear, quaſi ad duum, vel quia ad patrem ſit additus. Et pater aui noſtri proauus dicitur, & proaui abauus, abaui attauus, attaui tritauus. Et hi omnes ſunt in linea aſcendenti. In linea vero deſcendentium numerantur filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos. Cæteri vero velut patruus, auunculus, frater, ſoror, &c in linea collateralium. Anchoran.

Avia negotia nepotis adminiſtrat, l. Neſennius, ff. de neg geſt.

Avia mea, ſocrus magna vxoris meæ eſt. Modeſt. l. non facile, §. gradus, de grad & ad fin. ff.

Aviaria apud Paul. l. auibus, ff. de leg. 3. caueæ quibus aues concludimus. Prat

Aviaria autem primus inſtituit M. Lælius Strabo Brunduſij eques, carcereſque fecit auibus, quibus natura cœlum aſſignauerat vt autem ea ſalubria ſint, ſuffiri debent odoribus ex Virgilij præcepto, qui fieri admonet, his verbis:

Hic tam galbaneos ſuadebo intenaere odores.

Aviaticvs, nepos, lib. feud.3. tit.1. § 3 ſi vero filios non habuerit, & auiaticum ex filio maſculo reliquerit. Fictum nomen ab auus, vel auius, quo nomine ſæpius in legibus barbaricis pro auus vtuntur. Prat.

Avibvs legatis, anſeres, phaſiani, galline, & auiaria debebantur. An autem phaſianarij, & paſtores anſerum, voluntatis quæſtio eſt. Hæc Iul. Paulus lib.3. ſententiarum tit. de legat. vnde exſcripta eſt d l. auibus a Triboniano immutata. Prat. Vide autem Forcatulum in ſuo auiario iuris ciuilis, cap. 1. vbi vult aues eſſe volucres pennis præditos, nec apes auium nomine cenſeri. Eſt autem auium ſumma diuiſio hæc, quod quædam ſunt feræ, penitus, vt aquila, grus, turdus, graculus, quædam feræ ſed manſuefactę, vt paui, columbę: tertio quędam natura domeſticę, vt anſeres, gallinę. Hęc diuiſio notatur ab Accurſio velut integra in §. ceruos Inſt. de rer. diuiſ. l.5. §. fin. ff. de acquir. rerum domin. Forcatul. in d. Auiario c.3.

Avidi à non videndo nominati ſunt, propter nimiam cupiditatem: vt Verrius Flaccus exiſtimauit, quod A litera priuandi vim obtineat, ſicuti amentes dicimus, qui mentem non habent. Crinitus de honeſta diſciplin. lib 2. c 16.

Aviditas conductorum. l.4 C. vectig. noua inſtit. non poſſ.

Avidivs Caſſius l. 60. ff de pact.

Avita reuerentia, l.10. in fin. pr. C. de adopt.

Avla appellatione tecti venit, l. 12. Cod. de his quibus vt indignis.

Avlævm, Vlp. l. ſed & ſi quid. de vſufructu, velut aulęi, inquit, vel alterius apparatus. Sed & apud Ciceronem pro Celio, in vn-

in ſingulari legitur. Nam vſitatius in plurali & neutro genere Aulæa legitur: tapeta ſunt, quibus parietes & aulæ ornatus cauſa teguntur. Seruius vero ſtragula verſicoloria eſſe putat, explicans hunc Virgilij locum:

—Aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda.

Sic dicta, quod in Attali Regis aula primo inuenta ſint. Nonius vero genus veſtis peregrinæ eſſe cenſuit, eſſéq; ait tanquam paludamentum habitus militaris. Prat.

AVLÆVM ſcenicum Maro appellat ludos ſcenicos & theatrales, quod in ludis ſcenicis aulæum tendi ſolebat. Cicer. pro Cælio: Deinde ſcabella cõcrepant, aulæũ tollitur. Turn. 5. aduerſ. c. 4.

AVLICVS, qui aulæ ſectator eſt aſſiduus.

AVLAZANVS, l. 3 C. de condition. inſert.

AVLVS Caſſelius, T. Quinti Mutij Voluſij auditor: Qui quæſtoria dignitate contentus, conſulatum aſpernatus eſt, cum ei ab Auguſto offerretur. Is librum vnum Benedictorum ſcripſit. Auctor eſt Pomp. in l. 2. §. pen. ff. de orig. iur. Briſſ.

AVOCARE concionem, inquit Torn. aduerſ. lib. 16. c. 11. eſt concionem à magiſtratu, qui eam aduocauit, abducere: quod, vt apud Gellium eſt, ius erat aliquibus magiſtratibus facere. A Tribuno auocare concionem, Liuius ſcribit nefas fuiſſe. Prat.

AVOCARE, pro auertere, retrahere, apud Calliſtr. §. fin. de teſtib. Teſtes, inquit, non temere euocandi ſunt per longum iter, & multo minus milites auocandi ſunt à ſignis vel muneribus, perhibendi teſtimonij cauſa. Spieg.

AVOCARI alicui, pro ab aliquo. Vlp. l. 36. de noxal. act. Nec oberit, quod Seruiana poteſt ei homo auocari. Hot. ſic auocatur ſcriptis hereditas pro à ſcriptis heredibus, l. fin. de his quæ in teſt. delent. Prat.

AVOLARE & Reuolare, l. 6 §. Pauonum, ff. de acquir. rer. domin. §. Pauonum. Inſt. de diuiſ. rerum.

AVRA communis, l. 23. C. de pœn.

AVREA pecunia, in l. tres fratres. ff. de pact.

AVREA barba: apud Perſium doctiſſ. Turneb. lib. 1. aduerſ. c. 20. putat ſignificari Iouis ac Neptuni inſignia & ornamẽta. Meminit eius & Suetonius in Caligula. Horatio autem mediocritas aurea eſt, quod ea hominibus chariſſima, optatiſſima, & pretioſiſſima eſſe debeat, & tanti æſtimanda, quanti aurum. idem Turneb. lib. 9. aduerſ. c. 27.

AVREÆ veſtis IC. in vulgatiſſima l. veſtis. de aur. & arg. leg. nullam facit mentionem: nec eſt quod mireris. Nam ad ea potius debet adaptari ius, quæ frequenter, quam quæ perraro eueniunt. Neque enim iam frequens erat vſus panni aurei temporibus illis, quam eſt hodie, quo hipporoxoiæ noſtrates, nec niſi proſcriſſis vtuntur, ait Bayſius. Spieg.

AVRELIA lex. vide infra, Lex.

AVRES propriæ opponuntur hebetibus quas habere dicuntur, qui non curant quæ audienda ſunt, audire. Vlpia. in l. ſi extraneus, de iur. dot. Nequaquam enim iudex propriis auribus audiet mulierem dicentem, cur patrem, &c. Spieg.

AVRES apertæ, l. 10 fin. C. qui teſtam. fac. poſſ.

AVRES acutæ Calphurnio dicuntur pro acribus & iudicij intelligentis: ſicut contra obeſæ iudicij nullius, aut obtuſi & hebetis. Turneb. lib. aduerſ. 21. c. 3.

AVREM tangens, totum corpus tetigiſſe videtur, l. vulgaris. de furt. Prat.

AVRES perforatæ exprobratio fuere barbariæ: Sic Xenop. ἀναβ. γ. narrat quidem ſe vidiſſe aures Apollonidis, quæ ambæ eſſent, quales Lydorum, perforatæ. & Cic. dixit in epiſt. ad Qu. frat. in auribus omnium gentium ac nationum poſitam virtutem. Ioachim. Camer. Erat & auris perforata ſignum perpetuæ ſeruitutis, vt apparet ex 21 cap. Exod. in Moſe, vbi ſic legitur; Quod ſi ſeruo dominus vxorem dederat, finito ſexẽnio manumittebatur quidem, ſed vxor eius, & ex ea nati liberi erant domini: Quod ſi amore captus vxoris & liberorum ſuorum, nolebat à domino diſcedere, offerebat eum dominus diis, id eſt, iudicibus: eiq; ad poſtem applicato, ſubula aurem perforabat, vt ei perpetuo ſeruiret, &c. Conn. lib. 2. c. 1. n. 7. &c.

AVREORVM anulorum ius. Vide ſuprà Anulus.

AVREORVM genera duo conſtituit Bud. lib. 5. de aſſ. & Alciat. lib. 2. diſpunct. c 9.

AVREOS quadringentos Pamphilæ dari volo, ita vt infra ſcriptum eſt à Iulio actore, aureos tot & in caſtris quos habeo tot, & in numerato quos habeo tot. Expoſuit Vlp. in princ. l. quidam teſtam. ff. de leg. 1. Spieg.

AVRELIVS Antonius Imper. qui ad appellationem ex Germania iudicauit, vt memoriæ tradidit Paulus in l. non putabam de cond. & demonſtr. is eſt, qui virtute & eruditione inſignis, Philoſophi cognomentum tulit. Bella geſſit in Germania contra Marcomannos: quorum loca hodie tenent Morani & Sileſij. Spieg.

AVRELIVS Arcadius Chariſius, magiſter libellorum, librum ſingularem de off. præfect. prætor. ſcripſerat. Item lib. ſingulare de muner. & honor. Item lib. ſing de teſtib. è quibus aliquot in Pandectas capita tranſlata ſunt. IS. Heren. Modeſt. citat in leg. vltim. §. mixta. ff. de honor.

AVREI nummi etiam æs dicuntur, l. 159. de verb. ſign.

AVREIS quinis valet argenti libra, l. vnic. de argent. pret. lib. 10. C. Prat.

AVREVS antiquus centenos nummos ſeu ſeſtertios valuit. Taciti lib. 17. de Othone: vt per ſpeciem conuiuij, quoties Galba apud Othonem epularetur, Cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuideret. At Suetonius de eodem: Quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat, quod Plutarc. dixit χρυσοῦν ἑκάστῳ διανέμων. Ita ſeſtertiis decẽ aureus æſtimabatur, h. e. mille ſeſtertiis nũmis. At Iuſtin. mille ſeſtertiis vnicum aureum tribuit, & cum ſui temporis, qui tertia parte ponderis ab antiquo receſſerat, Valuit enim aureus veterum duos noſtros Coronatos, & vnum dimidiatum, id eſt, quinque libras æris noſtri, ſimilis fere Anglico nobili. Atqui Iuſtiniani temporibus fuit aureus, ſubſeſcuplus fuit ad antiquum, & tertia parte minor qui in Codice Iuſtiniani ſolidus vocatur par fere Angeloto Anglorum. Itaque in lege Papia Centenarius appellabatur, qui mille aureis antiquis cenſebatur, id eſt, aureis Iuſtiniani mille trecentis triginta tribus, & aurei antiqui triente, noſtratibus autem coronatis bis mille & quingentis. Conn. lib. 2. c. 9. n. 2.

AVREVS centum continet ſeſtertios, vt ex Dionis verbis intelligitur ex lib. 55. quæ ſic conuertimus: Quum Auguſti domus in palatio conflagraſſet, multique multa illi conferrent, nihil accepit niſi tantũ à populis aureum, à priuatis verò drachmã. Aureum enim ego quoque nummum, qui drachmas 25. valet, more noſtro appello. Et Græcorum quidam, quorum libros, quod Attico dicendi genere ſcripti ſunt, legimus, ſic ipſum vocarunt. Hæc Dio. Cum igitur drachma denario Romano apertiſſime à Plut. in Camilli vita æſtimetur, apparet Dionẽ aureum pro 100. ſeſtertiis vſurpaſſe: cum ſcilicet in 25. denariis tot ſint ſeſtertij quod ex Taciti & Tranquilli duobus collatis inter ſe locis facile intellectu eſt. Nam quod hic Othonem ſcribit excubanti cohorti diuidere ſolitum, quoties cœna principem acciperet, viritim vnum aureum: Tacitus idem commemorans centenos ſeſtertios nominat. Adrianus Turn. lib. 5. aduerſ. cap. 1. Quæ quum ita ſint, crederem equidem locum illum apud Imp §. 3. de ſucceſſ. lib. qui & me & alios cõplures exercuit, leui commutatione ſic ſanari poſſe, vt hæ duæ voces, CENTVM & MILLE locum inter ſe commutarent: id eſt, altera in alterius locum ſuccederet. Nam ſi hoc modo legatur, vt mox ſubiiciam, omnia quadrabunt: Siquidem libertus & liberta minores centenariis ſint, id eſt, minus mille aureis habeat ſubſtantiam (ſic enim legis Papiæ ſummam interpretati ſumus, vt pro 100. ſeſtertiis vnus aureus computetur) nullũ locum habeat patronus, &c. Quum enim 100. ſeſtertij aureum efficiant: centum quoque ſeſtertiorum millia, mille aureos conficiant neceſſe eſt. Atque huic errato ſimile aliud eſt in l. 1. ſi ager vect gal in vocibus Tamdiu, & Quamdiu: quod tamen Haloander emendauit. Hoc præterea probatur ex eo, quod ſcribit Vlp. in l. 1. §. 5. ff. de var. & extraord. iudic. ſummum aduocatorum honorarium pro ſingulis cauſis vſque ad 100. aureos fuiſſe. Nam Corn. Tacitus lib. 11. ſcribens de Claud. Cæſare, qui pecuniis pro aduocationibus capiendis modum impoſuit, ait eum ſtatuiſſe modum vſque ad dena ſeſtertium, quæ egreſſi repetundarum tenerentur. Sic enim lego in ſecũdo caſu, vt ſubaudiatur millia: ſicut in omnibus antiquis auctoribus. Quapropter cum audimus libertum, qui patronum ſine venĩa in ius vocatit, 50. aureis mulctari, l. 15 & l. 24. & l. 25. ff. de in ius voc. perinde accipiendum eſt, ac ſi dictum eſſet, H.S. quinque millibus, vt cum is, qui edictum corruperit, quingentis aureis mulctati dicitur apud Vlp. l 7. ff. de iuriſd. continuo intelligimus, H S. quinquaginta millia: quæ ſane ſumma permagna eſt: continet enim ſcutatos Gallicanæ pecuniæ 1250. vt mihi Haloand. lectio probabilior eſſe videatur, qui non QVINGENTORVM, ſed QVINQVAGINTA poſuit; præſertim quum huius quoque varietatis nos optimus Accurſius admoneat. Quinquaginta enim ſcutatos Gallicos centenos vicenos quinos efficiunt. Huc accedit, quod idem Vlp. eadem in lege ſcribit, eos qui inopia laborant corporalem pœnam ſubire: Hermogen. autem in l. 10. de accuſat. eos eſſe pauperes conſtituit, qui minus 50 in bonis habent. Verum vt ad rem redeamus: cum ſcribit Caius in l. 25 ff. de Senatuſconſ. Silania. præmium accuſatori ſeruorum conſtitutum eſſe in ſingulos ſeruos quinos aureos, & qui manumiſſi erunt, denos: ſimiliter intelligendum eſt, illi quidem, quingentos ſeſtertios, id eſt, ſcutatos duodecim & ſemiſſem: huic vero mille, id eſt, ſcutatos vicenos quinos. & apud Venuleium in l. 6. §. 2. de repetund. ſancitum eſſe, ne magiſtratus plus doni muneris in anno accipiant, quam quod ſit aureorum centum. ſic accipiendum eſt, ac ſi ſcriptum eſſet, H.S. decem millium: id eſt, ſcutatorum 250. Herom.

AVREVM & ſolidum (ait Briſſ.) idẽ valere intelligimus ex collatione l. 5 §. prætor ait. ff. de his qui deiecer. §. item is. Inſtit. de obl. quæ ex quaſi delict. l. 47. de manum. teſtam. l. 8 fin. l. 9.

de inoffic. teſt.l.32.de minor.l.2. C.de fideic.libert. l.fin.de in ius voc. § Inſtit. de pœn.temer litig.

Avrevs, qui in iure ſolidus dicitur, eſt ſeptuageſimaſecunda pars libræ ſeu marcæ auri, continens quatuor ſerupulos auri: practicis in iure noſtro eius qualitatis ac bonitatis, cuius eſt aureus Vngaricus. Vult.comment. Inſtit.de Attil.tutor.ad pr. nu.9 Gœdd.ad ad l.232.de verb.ſign.Gail.2.obſ.39.num.2.

Avrichalcvm, inquit Sext. Pompon. quidam putant compoſitum ex ære & auro, ſiue quod colorem habeat aureum. Orichalcum ſane dicitur, quod in montoſis locis inuenitur: mons etenim Græcè ὄρος appellatur Marcian.l.4.ff.de cōtr. empt. Quemadmodum ſi vas aurichalcū pro auro vendidiſſet ignorans, tenetur, vt aurum, quod vendidit, præſtet. Seru. Æneid.12. Apud maiores orichalcum pretioſius metallis omnibus fuit. Namque ſicut Lucretius ait, Cum primum homines ſyluas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu fertilis omnium ex incendij calore deſudauit metalia: inter quæ orichalcum pretioſius viſum eſt, quod & ſplendorem auri, & æris duritiem poſſideret. Nam primum de auro securis facta diſplicuit cauſa mollitiei: ſimili ratione & argēti contemptus eſt vſus: mox orichalcum placuit, donec veniretur ad ferrum: vnde etiam ſecula ita dicuntur fuiſſe diuiſa. Orichalcum autem fuiſſe pretioſum etiam Plautus docet, qui ait in Milite glorioſo: Ego iſtos mores orichalco contra compatem. Hot. Orichalcum aliquibus quaſi As auri. Briſſ.

Αὔριον craſtinum & poſterum diem ſignificat: hinc Theſaurus quaſi θεὶς εἰς αὔριον, id eſt, poſitus in craſtinum aut futurum: Et θησαυριστικὰ τῆς τροφῆς animalia quæ naturæ inſtinctu prouident ſibi alimenta in futurum, vt vulpes & formicæ, &c. Connan.lib.3.cap 4.num.3.

Αὐτεξούσιος καὶ αὐτογνώμων, id eſt, ſuæ ſpontis, vt dicit Celſus, &c. Connan.lib.10.c.2 num 4.

Avrevs funis apud Lucretium nominatus, aurea catena Homerica eſſe videtur: Plato autem in Theæteto aureum apud Homerum funem interpretatur ſolem eſſe. Turneb.lib.aduerſ.5. cap.25.

Avrifodina apud Gaium l.1 ff. quod cuiuſque vniuerſ.nom. locus vbi aurum foditur, ſicut Argentifodina, vbi argentum. Prateius.

Avrvm Feſto lib.1.dictum, quia præcipue cuſtodit. Græce enim ὠρεῖν cuſtodire dicitur. Vnde & Theſaurus. Hippocrat. medicus de nomine inuentoris id dictum putat, quem vocitatum ait Aurum, ſiue, vt alij legunt, Aurium. Quidam à ſimilitudine auroræ coloris nomen traxiſſe exiſtimant Nonnulli, quia mentes hominum auertat: alij à Sabinis tranſlatum putant, quod illi Auſum dicebant Prat.

Avri facti infectique appellatione quid contineatur, vide legem Quintus, l.Pediculis & l.cum aurum, de aur.arg.leg.

Avri ſacram famem imitatione Virgilij dixere Leo & Anthemius Imperatores, l.29.C.de epiſc.& cler.pro execranda. Sic enim lib.3.Æneid.

—Quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames?

Prateius.

Avrvm Tholoſanum, prouerbium Gellio lib.3 c.9. de hominibus calamitoſis. Hinc dictum, quod cum Qu Cepio Coſ. oppidum Tholoſanum diripuiſſet, multumque auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum adtigit, miſero execrabilique exitu periit. Prat.

Avrvm coronarium, definitore Gellio lib.5.c.6. coronæ aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Bapt. vero Egnatius in adnot.ad Capitol. eſſe, quod ciuitate & oppida nouis Imperatoribus offerebant ſub coronarum ſpecie. Equidem ab Imperatorum definitione diſcere non auſim. Aiunt igitur, aurum coronarium eſſe id, quod offertur à curiarum ordinibus, vel amore proprio, vel indulgentiarum lætitia, vel rebus proſpere geſtis, l. quæ diuerſarum.C. Theo. de aur. coron. Hoc autem non niſi ab admonitis, & ex conſuetudine præſtabatur, d.l. quæ diuerſarum. & l.ſeq.C.Theod.eod. Hanc ſolam Iuſtinianus in Codicem ſui nominis tranſcribi iuſſit, quæ extat lib. 10. C.eod. tit. Aurum coronarium voluntatis, munus voluntarium diuus Iulianus reſcripſit. Huius etiam meminit lex penult. C. de Iudæis, & ibi vide Græcos interpretes. Prat. Vide & Vetranium de iure libertorum, cap.10. Forcatulum in Cupidine Iuriſperito, c.20.nu.1.

Avrvm coronarium quid, docet Seru. in illum Æneid 8. locum: Ipſe ſedēs niueo candentis limine Phœbi, Dona recognoſcit populorum, aptatq; ſuperbis poſtibus. Aurum, inquit, coronarium dicitur, quod hodie à victis gentibus datur. Imponebant autem hoc Imperatores propter conceſſam vitam Ideo dixit Dona. nam ſi hoc non eſſet, ſpolia diceret Hæc Seruius. Cic. in Piſon. mitto aurum coronarium, quod lex & decerni & accipi vetat, niſi decreto triumpho Et in Rullum. Quod ad quemque peruenerit ex præda, ex manubiis, ex auro coronario. Patet autem ex C. Theod. lib.12.tit.13. poſtremis temporibus moris fuiſſe, vt ex vniuerſi imperij curiis, & Satrapiis vel ſponte, vel indulgentiarum lætitia, vel ob res proſpere geſtas aurum coronarium mitteretur Imperatori. Hotom.

Avrvm comicum, Plauto, lupinos eſſe putat Antonius Muretus, quibus maceratis paſcuntur boues: eumque ſequitur doctiſſ. Turn.lib 1.aduerſ.c 19.

Avrvm glebale, quod pro poſſeſſionibus penditur: huius fit mentio in l.2.C de prætor. & hon præt. lib.12.C. Vide infra in verb. Glebalis præſtatio.

Avrvm luſtrale, quod quarto quoque anno pendebatur, vt ait Zonaras: idem onus negotiatorum, & mercatorum erat: ob idque aurum negotiatorium adpellabatur à Lampridio in Alexand. Huius fit mentio C.de luſtralis auri conlatione. vbi ſunt duæ tantum leges Græcæ, à quibus χρυσαργύριον appellatur: fit etiam in variis legibus, Cod. Theod. de luſtra. conlat. appellatur quoque functio auraria in l. ſinguli. Cod. Theod. eod. à negotiatoribus (vt iam dixi) pendebatur, vt ait l à negotiatoribus.C.Theod.eod.& l ſeq Prat

Avrvm oblatitium, quod non canonis, vel indictionis, ſed oblationis genere quodam à ſenatoribus pendebatur, vt ex Symmachi & Syneſij epiſtolis didici. Prat.

Avrvm publicum, quod ærario publico infertur. Huius commeminere Honorius & Theodoſius Impp. in l. vnic. de aur. publ proſecut.lib.10.C.Prat.

Avri ſui appellatione non contineri, quod in credito eſt, argumento eſt, quod Vlp. ſcribit in l. Quintus §.argento. de aur. arg.leg Prat.

Avri maſſam 72. ſolidis ſiue aureis æſtimat l. quotieſcunque. C.de suſc.præp.& arc.lib 10. ὥσπερ (inquit Zonar.) εἰς καὶ αἱ λίτραι ἑβδομήκοντα ἀργυρίων ... &c. Prat.

Avrvm puſulatum, vide ſupra Argentum puſulatum.

Avrvm negotiatorum, dictum à negotiatoribus, quod illi Principibus penderent. Spieg.

Avrvm obrizum, id eſt, defecatiſſimum, ac multoties excoctum. Quanto enim magis igni excoquitur, tanto magis niteſcit: huius fit mentio in l.fin.C.de veter. numiſmat.poteſt.lib.11.l. vnica. de obligat vot. lib. dicitur, inquit Budæus, Græcis τὸ πολλάκις ἑψηθὲν, h.e multipliciter excoctum: Forcat.dial.6. Necyom.n.5. Obryzū vero & nunc non habetur propter principum (vt quidam Italorum eruditiſſ. ait) ignauiam, & innatam quandam auaritiam Idem queritur, Venetos etiam, quorum moneta probatiſſima erat, Scudos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœpiſſe: & omnes Italiæ principes ſequutos eſſe. Obryzi vſum in re medica rariſſimū fuiſſe, monuit ſeſtiue, inquiēs, melancholicos donatos pelui aurearum monetarum, melancholico humore potius priuari, quam auri puluere deglutito: demirans item de quibuſdam medicis, qui, vt vires animales ægris augeant, & cor (vt dicunt) confortent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubent, ex quibus nihil aliud abſumitur, quam multarum manuum ſudor, quæ ipſos tractarunt, inhærens: itaque arbitratur potius, aurum pernicioſam naturam habere, vt cætera metalla. Quia nihil aliud eſt aurum quam argentum viuum, purum, condenſatum, puriſſimam ſulphuris puri partem actu recipiens Quam ob rem aurum in honore habetur: quia gaudemus poſſidentes, adeo ſtolidi effecti, vt rubram terram exiſtimemus, & albam Nam argentum & aurum nihil aliud ſunt quam terra rubra, & alba. Argentum enim, eſt viuum argentum purum, condenſatum, ſulphur potentia mixtum habens, quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat: non eſt autem actu, alioqui auri colorem habuiſſet Optandum eſt magis, quam ſperandum, vt noſtrorum fert temporum conditio, vt monetæ in puram metallorum perfectionem reuertantur: vt ſub diuerſis Imperatoribus factum eſſe, Annales teſtantur. Aurum à Galliis *Or*, ab Hiſpanis *Oro*, à nobis *Gold* nuncupatur: Argentum Galli *Argent*, Hiſpani *Plata*, nos *Silber* vocamus. Quia vero & frequens eſt in iure noſtro & auri & argenti mentio, præter ſingularem titulum, hæc non omnino inutiliter, vt puto, noſtram farraginem retexendo, acceſſerunt. Spieg. Hinc

Avrvm illicitum eſt, quod Alchymiſtæ faciunt ex ære, vel argentum illicitum dici poteſt, cum fixum reddūt Mercurium, vt eorum lingua habetur, h. e. argentum viuum, l.ſacrilegij pœnam, §.fi.ff.ad leg Iul.pecul.ex dial.6.Necyom.Forcat.

Avrvm largitionale, l.13.C.de ſuſcept.præpoſ.

Avrvm in maſſa conſtitutum, l 12.C.depoſit.

Avrarivs ſuſceptor, in l.1.C.de apochis publ. qui aurum collatum ſuſcipit, vide infra Suſceptor. Briſſ.

Avrarivm Canonem in l.priuatæ.C.de excuſ.mun.lib.10 interpretatur Accuſ. ſuſceptorem aurarium: cum pro penſitatione & functione in aureo facta accipi oportere contextus ipſe conſtitutionis docet. Briſſ. Prat.

Avraria penſitatio, idem, de qua in l.2.de fun.patri.lib 11 C. his verbis: Præſtatio fuit à mercatoribus & negotiatoribus conferri ſolita, quæ & auraria penſitatio vocatur. Briſſ.

Avraria præſtatio, in l.vnic. Cod. Theod. qui à præbit.tiron. & equi.excuſ. Briſſ.

AVRARIA functio, l. ſinguli, & l. omnes, C.Theod. de luſtra. collat. Briſſ.

AVRARIA penſio, apud Caſſiod. lib. 11. Epiph. Varia ad Fauſtum. Briſſ.

AVRARIVS ſuſceptor, qui aurum collatum ſuſcipit, l. 1. Cod. de Apoch publ.

AVRIFEX, qui ex auro quid facit, l. ſcribit. ff. de aur. & arg. leg & l. 2. C.Theod. de excuſ. artif. & apud Iul. Firmic. lib. 3. Matheſ. c. 4 Briſſ. Hinc

AVRIFICES ſpecierum, & ſolidorum, in l. ſcriniis. Cod. de palat. ſacr. largit lib. 12 in breui, ſiue (ſi malis) in notitia. Prat.

AVRIGA, l. 9. C. de malef. & mathemat. l. 5. Cod. de ſpectacul. lib. 11. Cod.

AVRILEGVLI l. 5 C. de metallar. & metallis.

AVSPICIA cognitionum in l. fin. C. de incertum. non inter augurium, & euentum litis, vt quidam putat, ſed initia cognitionis cauſæ, vel potius litis (quod & Accuſius ibidem probat) interpretanda ſunt. Prat.

AVSPICIA pro auctoritate, iuſſu & mandato in forenſibus accipit G.Bud. Prat.

AVSPICIA maiora, maiores honores & magiſtratus ſignificant. Nullus enim magiſtratus inauſpicato creabatur.

AVSPICIA iuris, l. 8. C. de codicill.

AVSPICIVM appellatum eſt ab auium volantium ſpectatione, quaſi auis ſpecium, ſicut Augurium à garritu auium, tam in bonam, quam in malam partem. Prat.

Auſſbevveglichen vrſachen. Hanc clauſulam, qua nunc ferre iudices vti ſolent, quod ſub eius prætextu nihil non excuſari poſſet, Old. ſumma ratione admonet expungendam.

AVSVS protetuus, l. 14. §. 1. de ſacroſ. eccleſ.

AVSVS temerarius, Auth. agricultores. C. quæ res pig.

AVT, vide paulo poſt.

AVTHENTICON, Græca vox eſt, pro authorato. Hinc lex authentica, & decretum authenticum, quod multorum authoritate comprobatum eſt. Cur vero authentici nomine conſtitutionum Iuſtiniani volumen citetur, cum tamen nuſquam appereat, hunc titulum ab ipſo legiſlatore præfixum eſſe, declarat eleganter Alciatus c. 46. lib. 2. parerg. Haloander acerrimi iudicij vir, authenticos, h.e. vt ait, breues illas ſententias ex Nouellis Iuſtiniani conſtitutionibus excerptas, in recognoſcendo Codice loco mouit ſumma ratione, vt eſt legere apud eum. Alciatus obſeruauit authentici vocabulum, pro re certæ fidei poni, non ſolum apud Iulianum, Paulumque Iuriſconſultos, ſed etiam apud Ciceronem Epiſt. ad Att. lib. 9. & 10. Tametſi Gaza libello de Menſibus, hanc vocem apud veteres hoc ſenſu non reperiri ſcribat. Spieg.

AVTHENTICÆ rationes plerunque ſunt neceſſariæ actori ad inſtruenda ea, quæ poſtea emergunt ad notitiam eius ſpectantia: & neceſſarium eſt, cautionem ab eo ſuper hoc cohæredibus præſtari, author Vlp. l. Pomponius ſcribit ff famil. erciſc. Spieg.

AVTHENTICÆ tabulæ ſunt primariæ, vnde tanquam ex fonte exemplaria deſcripta ſunt. Vlpian. in fin. leg. 4 ff famil. erciſcund. Heredem enim, ait, exemplum debere dare: tabulas vero authenticas ipſum tenere, aut in ædem deponere. Spiegelius.

AVTHENTICA habitatio eſt cœnatio, in qua paterfamilias habitare ſolet. Iulian. ad Nouell. 130. c. 9. n. 541. pars principalis ædium, l. 2. C. de metat. primaria habitatio, l. 6. §. 5. de offi. præſid. adde Nou. 134. cap. 1. Nou. 17. cap. 10. Gothofr. ad Nouel. 120. cap. 9.

AVTHENTICVM, αὐθεντικὸν eſt, quod vulgo originale dicimus, Paul. lib. 5 ſentent. tit. 12. quæ in Pandect lib. 22 tit. 4. l. 2. de fide inſtrum. à iuris ciuilis compoſitoribus relata fuit. Eodem ſenſu accipitur apud Vlpianum l. fin. ff. de teſtam. quemadm. aper. ἀπὸ τοῦ αὐθεντεῖν. Exemplum teſtamenti ab Authentico diſtinguitur: nam quod inde deſcribitur, dicitur exemplum, dict. l. 2. & dict. l. final. Pragmatici Copiam adpellant. Prat. Briſſ.

AVTHENTICA vulgus interpretum, & pragmaticorum, vocat, quæ τὰς ΝΕΑΡΑΣ, & Nouellas conſtitutiones, & ipſe Iuſtinianus eiuſque interpres Iulianus Patritius, & interpretes Græci veteres appellant. Vnde autem eam appellationem traxerint, docere nititur Alciatus libro 2. parerg. capite 46. Prat.

AVCTORATOR, id eſt, Imperator. Dion. lib 33. plurib. verbis explicat, quomodo Iulio tributa ſit appellatio αὐτοκράτορος, quæ & ad ſucceſſores pertinet, ſicuti & Cæſaris nomen.

Αὐτεξούσιος ἢ αὐτονόμος, i. ſui iuris. & ſuæ ſpontis ac poteſtati: vt ſuus hæres, id eſt, voluntarius & ſuæ poteſtatis. Connan. lib. 10. cap. 2.

AVT non ſolum diſiunctiuæ, ſed & ſubdiſiunctiuæ orationis eſt, l. hæc verba, 124. ff. de verb. ſign. Huius ea vis eſt, vt alterum fieri ſatis ſit, l. ſi is qui, 13. §. verum. ff. de reb. dub. Sæpe etiam diſiunctam, aut, pro coniuncta accipi Paulus ſcribit, l. ſæpe, 53. ff. de verb. ſign. cum dicit, Quod dedi, aut donaui, quod & Iuſtinian. probat, l. penult. C. eod. tit. vt interdicto, Quod vi aut clam. Hinc qui ſibi aut filio, aut cuilibet extraneo ſtipulatur, manifeſte filij extraneive perſonam complectitur, vt Iulianus ait, l. cum qui, 56. §. qui ſibi, de verb. oblig. Ita comprehenſum, adiectum interpretantur Bart. Bald Alex. Alciat. ad d §. qui ſibi. & recte. Prat.

AVT, etiam ponitur pro ſiue, in forma Diui Pij apud Calliſtrat. l. debitoribus. 31. ff. de re iudic. & tametſi Accur. & eum ſequutus Albericus, pro ſicut, ibi accipiendum exſtiment: eodem ſenſu accipi poteſt, ſcilicet pro ſiue, in l. penul. § fin. ff. de act. empt. non pro, id eſt, vt credit Albericus. & in Pand. Florent. vitium eſt interpunctionis: nam interpungi debet, poſt verbum, Habitatoribus, & minuſculis literis ſcribendum, hoc modo, & ſi receperis, habitatoribus AVT QVAM QVIS Q. &c. vt ex initio illius § liquido conſtat. Eodem quoque ſenſu accipitur, idque diſiunctim, in l. quia abſente. C. de procurat. & tum plerunque geminate reperitur, l. exigendi. C. eod. tit. de procur. & in l ſi cum venderet. ff. de pign. act. Prat.

AVT pro & accipitur in interdicto, Quod vi aut clam. vide l. 4. C. de verb. ſign.

AVT particula, in l. 23 ibi: mihi, aut poſt mortem meam Titio dari ſpondes ff. de pact. dotal. ſubdiſiunctio eſt, non diſiunctio. Goth. in ead l.

AVT non ſolum diſiunctiuam orationem, ſeu enunciationem facit, nempe contrariorũ immediatorum, ex vna tantum parte diſiunctionis neceſſario veram, (ita vt vno poſito alterum ſeu reliquum tollatur, ac vice verſa) ſed etiam ſubdiſiunctiuam enunciationem, nempe ex pluribus mediis ſeu membris diſiunctionis: cuius enunciationis diſiunctio tantum contingenter vel hypothetice vera eſt Subdiſiunctiui autem enunciati duo genera ſeu modi ſunt: Vnum, cum ex propoſitis finibus (h. e. extremis diſiunctionis partibus) ita non poteſt vterq; eſſe, vt neuter eſſe poſſit, nempe ob inſufficientẽ partium ſeu membrorum ſiue mediorum diſiunctorum enumeratione: vt aut ſedet aut currit: hic nemo poteſt vtrumque ſimul, & aliquis poteſt neutrum Alterũ genus, cum ex propoſitis finibus ſeu terminis ita non poteſt neuter eſſe (ſed alter minimum) vt poſſit vterque eſſe: quia diſiunctio ſumitur ac pendet à diuerſa ſubiecti vel adiuncti attributione & reſpectu: Vt, omne animal aut facit aut patitur: nullum eſt enim quod nec faciat nec patiatur: aliquod tamen vtrumque præſtat diuerſo reſpectu: Aſinus portans onus, patitur, quia coactus ſuſtinet, & portando tamen agit. Gœd. ad l. 124. n. 4. de verb. ſig.

AVT, negandi vim habet etiam geminate in l. dies feſtos Cod. de feriis, ibi, aut Circenſe certamen, &c. Prat.

Αὐταδελφοι, fratres patrueles ex eodem patre, Goth. ad l. 1. ff. de l. Pompeia de parricid.

AVTEM, præter notiſſimam ſignificationem, ponitur pro enim in l intra. § quadriennium, verſ. quatuor autem. ff. de diuerſ. & temp. præſcr. Aliquando ponitur pro igitur l. legatis, §. pecoribus, verſ. & ſues autem. ff de ſuis, & legit. hæred. Prat. Vide Vallam lib. 2. Eleg. Eſt vero coniunctio diſcretiua, licet aliquando accipiatur pro ſed.

AVTEM quoque ſonat etiam (& ſic iungit) l. 2. §. hoc etiam, verſ. item autem vlterius. Cod. de iureiur. prop. cal. dan. vt in illo Plauti, Abi te, tu domum, & tu autem domum.

AVTEM particula ſubiecta, & elegantiam, & ornatum habet l. cogi, 16. §. generaliter autem, ff. ad SC. Trebell. & l. ſi quis, 5. §. tutelæ. verſ. & hoc autem, ff. de obligat. & actio. Prat.

Αὐτόματα dicuntur, quæ per ſe mouentur, quæve fortuito eueniunt, vt horologia Prat.

Αὐτόματα etiam ſunt opera, quæ ita fabricant mechanici, vt ſua ſponte quidquam efficere videantur. Hinc.

AVTOMATARIA fictũ verbum apud Vlp. l. cætera. 41. §. pen. ff. de leg 1. quæ Alciat. lib. 1. παρέργ. cap. 20. interpretatur mechanica opera, quæ ſponte ſua mouẽtur ſine cuiuſquã impulſione; qualia ſunt horologia. Hieron. in pneumaticis aquam ait in ſublime automaton, id eſt, ſpontalem ex ſphæra concaua. Tranquillus in Claud. Si automaton, inquit, aut pegma vel tale aliud ceſſiſſet. Briſſ. Prat.

Αὐτοφυὴς apud Vlp: a. l. ſi cui, 70 ff. de leg. 3. Ant. Aug. lib. 4. cap. 16. ſcribit nihil aliud eſſe, quam id quod per ſe excreſcit: vel quod ita per ſe natum eſt, vt nulla arte fucatum ſit, cuiuſmodi Vergilius finxit:

Nec varios diſcet mentiri lana colores.
Ipſe, ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos: Prat.

Ἐπ' αὐτοφορῷ, in ipſo furto. l. 3. in pr ff. de furt.

AVTOGRAPHVM, lege, Opiſthographum.

AVTOR eſt, vt ſic dicam factor, ait Valla Nam factor in vſu non eſt, niſi in quibuſdam à Græco tranſlatis. Spieg.

AVTOR eſt is, à quo quis ius in re comparauit, aut alias quæſiuit; h.e. qui debet præſtare, vt emptor cum tali iure poſſideat venditam rem, quali ipſe eſſe in venditione affirmauit Budæus citat locum e Ciceronis v. actione in Verrem. Spieg.

Avtor, ſæpe pro duce negocij. Exempla peto ex Rhenani theſauro in Tacitum. Sunt qui autorum, cum eum qui opus facit ſignificat, vel qui primus inuentor perſuaſorque eſt, per th ſcribendum putent: vt à græco veniat, qui αὐθέντην, αὐθεντικὸν, αὐθέντιον dicunt. Sed Alciat. in Parergis ſcribit, ſe ſemper in plurimis veterum monumentis auctore legiſſe, atque Vall. Probum, libello de Præſcriptis notis, Avc id eſt, auctorem interpretari: atque ideo arbitror ab augendo deduci auget enim, confirmatque alios exemplo ſui, qui auctor alicui rei eſt. Spieg. Vide ſupra Auctor is dicitur, &c.

Avtores pupillorum vocantur, in quorum adminiſtratione infirma ætas reſque eorum ſunt. Ideoque filios Regum pupillos ſub autoribus fuiſſe legimus. Vnde Paulus: Etiam ſi non interrogatus tutor, autor fuit, valet autoritas eius, cum ſe probare dicit id, quod agitur: hoc eſt enim autorē fieri. Et Pomponius de aut. tut. leg 4. Et ſi pluribus datis tutoribus, vnius autoritas ſufficiat: tamen ſi tutor autor erit, &c. Spieg.

Avtoritas tutoris, non eſt exiſtimatio aut dignitas eius, ſed conſilium & interuentus ipſius, in negotiis ad pupillum ſpectantibus. Nec autoritas proprie idem eſt quod conſenſus, vel ratihabitio. Differunt enim hæc. Conſenſus proprie tum eſt, ſi ad negotium ſeu actum nondum ſit peruentum, ſed agatur de negotio ſuſcipiendo: Autoritas in ipſo negotio ſeu actu interponitur: ideoque præſentiam & corporis & animi requirit, Animi, inquam, non tantum conſentientis, ſed etiam intelligentis id quod agitur. Rati habitio autem eſt conſenſus, qui negotium peractum ſubſequitur. Ergo autorem eſſe hic non eſt ſimpliciter conſentire, ſed ſimul etiam corpore animoque præſentem, conſilio, interuentu & autoritate ſua, legibus peculiariter conceſſa, probare id quod agitur. Secus eſt de Curatore, qui non ſemper in negotiis minorum gerendis præſens interuenire, & autoritatem ſuam interponere tenetur. Vide omnino Vult. comment. Inſtit. de autorit. tut. ad princ. num. 1. & ſeqq & ad §. fin.

Avtor iniuriæ publicæ, qui vindiceat iniuriā publicam. Spieg.

Avtorare aliquem eſt, illum ſibi obnoxium facere, atque obligare: quoniam autores dicuntur, qui habent poteſtatem aliquid faciendi, & ſine quorum autoritate non poteſt aliquid fieri. Vnde tit. eſt apud Iuriſconſ. de leg. vel Autorando miſ te. Hinc & autoramentum, ipſa obligatio. Vlp. de autor. & con. tut. leg. & ſi plurib. Si tutor, inquit, autoretur, cui adminiſtratio tutelæ conceſſa non ſit: pro, obligetur. Inde exautorare, pro eo quod eſt obligatione ſoluere. Nebriſſ.

Avtorare militem, Lege, Exautorare.

Avtorvm & teſtem producere dicimus, quum eum cuius ſuaſu, autoritateve aliquid factum eſt, aut vnde rumor ortus eſt, indicamus. Vide Rhenanum in ludum Senecæ. Spieg.

Avtoritas, pro veneratione ac dignitate quadam, cui credendum ſit. Pompon. l. 2. Et vt obiter ſciamus. ff de orig. iur. Primus, ait, diuus Auguſtus. vt maior iuris autoritas haberetur, l. ſeptimo menſe. ff. de ſtatu homin.

Avtoritas, pro decreto, permiſſu. Ibid. Pomp. vt ex autoritate eius, inquit, reſpondent. l. iuſte poſſidet. ff. de adquir. poſſ.

Avtoritas, eſt nomen vnum ex his, quæ dominium rerum perficiunt, inquit Budæus. Illud Ciceronis, Iure autoritatis, ſignificat iure vſucapionis, quam præſcriptionem vocant, quæſito ab autore, cuius cauſam ſequitur, qui ab eo rem quouis modo legitimo & ciuili poſſidet. Spieg.

Avtoritas eſt duplex: Neceſſaria & probabilis. Neceſſaria eius eſt qui habet ſtatuendi poteſtatem vel generalem, vt Cæſaris: vel ſpecialem ſicut alterius magiſtratus. Probabilis autoritas eſt eorum, qui ſtudiorum aſſiduitate meruerunt profeſſoris titulo inſigniri, iuxta l 1. Cod. de profeſſ. qui in vrbe Conſtant. Hæc nullam fidem mereri debet, niſi quatenus lege aut ratione comprobata fuerit. Tunc enim admittetur, inquit Oldend. non quia Doctoris, ſed quia iuris ſit ſententia. de quo latius in vocabulo, Opinio. Spieg.

Avtoritas doctiſſimorum virorum extra profeſſionam ſuam non recipitur in iure, l. in tantum, §. fin, & l. ſeq. ff. de diuiſ. rer. Oldend. Iuriſconſultorum autem tanta eſt autoritas, quanta Imperatorum iuris ratione, ff. Conſtit. 1. cumque hæc materia. Idem Spieg.

Avtoritates ſummorum philoſophorum, in ſua profeſſione fidem mereatur, ideoque poſſunt allegari, l. ſeptimo menſe, ff. de ſtatu hominum, l. proponebatur, in fi. ff. de iudiciis. Inſt. de empt. & vend. §. item precium.

Avtoritas, fama, & fides ex virtute quæſita Pōponius, nullam, inquit, obligationem ea ſcriptura recipit, ſed ad authoritatem meam conſeruandam poteris (ſi velis) facere. Item, ad autoritatem ſcribentis hoc quoque pertinet. & infra: Sed ad autoritatem defuncti conſeruandam pertinet, vt vbi iuſſerit, ibi ſint, leg. Qu. Mutius, ff. de annot. legat. Spieg.

Avtoritas æterna. Vide ſupra Æterna autoritas.

Avtoritatem interponere, apud Ciceronem pro approbare, & confirmare: vt, decretum interponere, apud Liuium. Ius eo die ſe non dicturum neque decretum interpoſiturum.

Avtoritas teſtatoris Pomponio teſte, ff. de annot. legat neque omnino ſpernenda, neque omnimodo obſeruanda eſt. Spieg.

Avtoritatem præſtare eſt, cum quis dicat ſe approbare id quod agitur, h. e. autorem fieri. Præſtare autoritatem poteſt quilibet tutor in rebus minoris, ad quem ſpectat periculum adminiſtrationis. Et ſic autoritas videtur idem quod conſenſus legitimorum tutorum & curatorum. Et differentiam inter autoritatem & poteſtatem, vide per Hoſtien. in ſumm. de ſac. vnct. §. refert autem. Item de autoritate doctorū ſanctorum habetur diſt. 15. vlt. & gl. in c. Sicut veterum, diſt. 9. vbi dicitur quod inter iſtos tres, Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, Auguſtino magis credendum eſt in diſputationibus, Hieronymo in hiſtoriis & tranſlationibus, & Gregorio in moralibus. Quia non omnes in omnibus, ſed certi per certa. &c. C. de veter. iur. enucl. l. 1. verſ Quia non. Oldeu.

Avtophoros Græci vocant non ſolum fures manifeſtos, ſed etiam omnes qui in aliquo crimine deprehenduntur, nō ἀπὸ τῶ φώρων, vt plerique cenſent, ſed à verbo φωρῶ quod deprehendo ſignificat, vt Phauorinus & Budæus notant. Quod etiam Cœlius Rhodiginus lib. 10. c. 6. ſentire videtur. Quare Thucyd. lib. 7. αὐτοφώρυς appellauit eos, qui manifeſto deprehenderentur ad tyrannidem aſpirare. Horum ſit mentio l 3 ff. de furt. Inſtit. de obl. quæ ex delict. naſc. §. Furtorum: Ferrandus Adduenſis lib 1. Explicationum c. 43.

Avtvmnvs, l. 7. C. de feriis.

Avvncvlvs matris meæ frater eſt, vt ait Paulus l. Iuriſconſ §. tertio gradu, ff. de gradib. quod & Modeſt. in l. inter. 5 ff. vnde legit. & Feſtus lib. 1. probant. Traxit autem appellationem ab eo, quod æque tertius à me, vt auus eſt, ſed non eiuſdem iuris: ideoque vocabuli facta eſt deminutio: ſiue auunculus appellatur, quod aui locum obtineat, & proximitate tueatur ſororis filium, Hot. Prat. Alij dictum putant quaſi minorem auum Curtius lib. 2. Con. c. 47.

Avvncvlvs maximus, is eſt abauiæ frater, patris vel matris auunculus maior. Auunculus maior, is eſt proauiæ frater, patris vel matris auunculus magnus. Auunculus magnus, hic eſt auiæ frater. Paul. l. Iuriſconſultus 9. ff. de grad. adfin. Prat.

Avvs patris, vel matris pater, l. fin. §. ſecundo gradu, ff. de gradib. dictus à Græca voce πάππος mutatis aliquot literis. Alij auū dictum putant, quia ad duos adtineat quaſi adduum. Prat.

Avvs meus, vxoris meæ ſocer magnus eſt, illa illi pronurus. Modeſtin. l. non facile, ff. eod. tit.

Avxaria ſecreta nemoris dicta ſunt eo, quod ibi frequentant aues, ſecundum Iſidor. 17. etymol. c. 6. Inde venit impenſatio auxaria. C. de fun. patri. l. 2. lib. 11. Prat.

Avxeno l. 23. C. de ſolut & liberat.

Avxilivm ferimus armis, manu, clamoribus, obiectu corporis, plorando. Vlp auctor eſt l. 1. de S. C. Sill. §. hoc autem Senatuſconſultum. Notum eſt, auxilio nouo indigere, quæ de nouo emergunt, l. de ætate, §. ex cauſ. ff. de interrog actio. Prat.

Avxilivm iuris, eſt ſuffragium, & beneficium iuris, prout dicitur, contra hæc prodita ſunt iuris auxilia, vide de hoc ff. ad Sill. l. cum dominus. Fruſtra auxilium legis inuocat, qui committit in legem, ff. de mino. l. auxilium, de vſucap. quia fruſtra. l. filio. ff de rit. Prat.

Avxilia appellabantur ex fœderatis, amiciſque populis in exercitu conſcriptæ cohortes leg 2. §. exercitum, ff. de iis qui not. infam. Sueton. in Tiber. cap. 16 Per. 15 legiones, ait, totidemque auxiliorum copiam: Et Tacitus lib. 5. Legatus cum quatuor millibus legionariorum & delectis auxiliis miſſus. Prat. ex Briſſ.

Avxilio reſtitutionis iuuari, l. 39. §. ab eo, ff. de admin. & peric. l. 6 C. quibus non obiicit, l. 1. C. de fideiuſſorib. Briſſ.

Avxilivm appellationis, l. 16. C. de ſenten. & interloc. omn. iud. In integrum reſtitutionis, l. 5 C. de tutor. vel cur. qui ſatis non dedit, l. 8. C. de bon. quæ liber. Exceptionis, l. 3. C. de bon. autor. iud. poſſid.

Avxilivm repudij neceſſitatis eſt, l. 8. §. 2. C. de repudio.

Avxilivm ferre, præbere, l. 12. C. de his quibus vt indign.

Avxilivm fert prætor. Briſſ.

Avxiliares dicuntur in bello ſocij Romanorum, exterarum nationum: dicti ex Græco vocabulo αὔξησις, quod nos dicimus rerum creſcentium auctionem. Feſtus lib. 1 Prat. Briſſ.

Avxilla, olla pauula Feſto.

Avximalis ager, limitibus Gracchanis per centurias aſſignatus, tit. de limitibus. Varro auctor poſt Hygenum. Prat.

A X.

Axamenta carmina erant, quæ à Saliis componebantur in honorem ſingulorum Deorū, vt Iouialij verſus, Iunonij, Mineruij. Vetus Lexicon interpretatur verſus in honorum Herculis; qui in eius ſacris canebantur. Turne. lib. 22. aduerſ. c. 14.

Axare veteribus nominare ſonat, Feſto lib. 1.

Axe adglomerati, vniuerſi ſtantes, id eſt, (vt ait Turnebus) cohortibus aut legionibus. Prat.

Axiliosi factioſi olim dicebantur, cum plures vna quid agerent, facerentque. Prat.

Ἀξίωμα,

Ἀξίωμα, Budæus ait, dicitur maieſtas & dignitas magiſtratus. Dicitur etiam pronunciatum, ſententia, Donato auctore C onnan. lib. 1. c. 16.

Axiomata vocat communi decreto ratas ac confirmatas opiniones & regulas. Plinius placita vocaſſe videtur. Vtitur etiam hoc vocabulo Ariſtoteles, tum frequenter in Topicis, tum frequentiſſime in poſterioribus reſolutoriis, pro ea propoſitione maxime, quæ ſua euidentia nititur: id quod & ratio vocabuli Græci indicat: ἄξιος enim dignus ſignificat: vnde ἀξίωμα deriuatur.

Axis quem Græci ἄξονα dicunt, plures habet ſignificationes. Nam & pars cœli ſeptentrionalis eſt. Proclus tamen in ſphæra ita, Linacro interprete, Axis, inquit, mundi vocatur dimetiens ipſius, circa quem voluitur. Item vt ait Tuſanus in Procli Sphæram, mundi Linea dimetiens, apud Ariſtotelem de mundo. Eſt &, auctore Feſto, ſtipes teres, circa quem rota vertitur. Significat & tabulam ſectilem, & tabulam ligneam, in qua leges ſcribebantur. tabulas illas ἄξονας appellauit Solon apud Plutarch. De iis atque adeo de Solone intelligendus eſt Horatius in Arte Poët.

——— *legeſque incidere ligno.*

Paulo ante, Solonem ſapientiam appellauerat:

—— *fuit hæc ſapientia quondam.*

Publica priuatis ſecernere, &c. Prat.

Axit pro egerit, vt faxit pro fecerit, veteres dixiſſe, Feſtus auctor eſt: vnde axies muliere., ſiue dij, dicebantur, vna agentes. Prat.

Axylon, regio, lignis ac ſpinis carens, fimo bubulo pro lignis vtens. Liuius lib. 38.

A Z

Azo Iuriſconſultus, Bononiæ, vbi primum interpretari publice ius ciuile cœpit, natus: cum propter æmulorum inuidiam ad Montiſpeſſulani ſcholam inde profectus eſſet, ibique aliquandiu magna cum laude docuiſſet, tandem in patriam reuocatus, magnam & docendo & ſcribendo nomini ſuo gloriam famamque conciliauit. Scripſit Codi. ij ſummam, quæ totius iuris ciuilis epitomem quandam complectitur: itemque magnos apparatus ſuper Digeſto veteri Obiit ibidem anno à Chriſto nato 1200 Eius & in ſcholis & foro maxima eſt autoritas. Hotom. in præcimiſſ.

Azonis opinio maxima habetur: quia ipſe fuit vas electionis, id eſt, fons legum: ſi credimus Baldo enarranti l. contractus, C de fid. inſtrum.

B A.

B Litera Græcorum Latinorumq; ſecunda. Huius neque vocem neque ſonum eſſe, Plato in Theæteto ſcribit. M. Fabius lib. 1. Inſtit. Orat. c. 4. in aliarum locum datam: hinc ex duello bellum factum ait. B & V. mutua eſt enallage in Pand Flor. vt Fauius pro Fabius. & in aliis vocibus. Prat.

Babylonicvm in Lexico Latino-Græco B Germani Pariſienſis vertitur ψιλὴ πολύμιτος. Nam vt Plin. lib. 8. cap 48 docet, colores diuerſos picturæ inſerere Babylon inſtituit. Briſſ.

Babylonicæ pelles apud Martianum in l. Interdum, vl. §. ſpecies 7. de publican ſunt quæ è Babylone aduehuntur, aut illic parantur. Plaut. in Sticho. cum Babylonica periſtromata conſutaque tapetia aduexit. Prat. Briſſ.

Babylonicarvm veſtium meminit Vlp. in l. argumento ſunt 25 §. 3. de aur. & arg legat. ſecundum veram lectionem. Item Martian. d. loc. Sentit autem Vlpianus, tametſi veſtes Babylonicæ veſtimentorum appellatione contineantur: tamen ſtragulæ Babylonicæ, quæ equis inſterni ſolent, non veniunt appellatione veſtis, quandoquidem in alium vſum paratæ videntur. Colores diuerſos picturæ intexere, Babylon maxime celebrauit, & inde nomen Babylonis impoſuit. Plin lib 8. c. 28. Baifius in libro de Vaſculis. Spieg. Sed & ex Atticorum conſuetudine Babylonicos interdum Barbaros appellatos, id eſt, Medos & Perſas, adnotauit Turneb. lib. aduerſ. 20. c. 31. Vide & ea quæ infra de barbaricariis notata ſunt.

Bacalarii, teſte Rhenano, à Bacillo nominati ſunt, quia primi ſtudij authoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, iam conſecuti fuiſſent: vt fuerit velut quoddā mancipationis ſignum in huiuſmodi aliquod ſtudium, baculi traditio. Vulgus Bacalarios, eruditi Baccalaureos vocant. Sunt qui putant, quos hodie iure ciuili, Baccalaureos nuncupamus, à Iuſtiniano Græco vocabulo λύτας appellatos, in procemio Pand. §. ſed quia ſolitum eſt Spieg.

Bacca non à Baccho deducitur, ſed primogenium eſt, & ſignificat modo fructus arborum minutiores, modo gemmas & lapillos. Proprie tamen fructus ſunt minutiores diuerſarum arborum, vt lauri, oliuæ, myrti, & ſimilium. Vide Ruellium c. 2. lib. 1. de natur. ſtirp. Prat.

Bacar, vas vinarium ſimile Baccioni. Feſt. lib. 1. Prat.

Baccalavreos magiſtrorum nomine contineri ait Alciatus l. cui præcipua, 57 ff. de verb. ſign. ex ſententia Iuriſconſ. Pauli, qui illius legis autor eſt, à Bacca Laurea nomen ſumpſiſſe videtur. Prat.

Bacchari idem quod furere: ſic Vlpianus circa fana ſeruum bacchari dixit, quaſi bacchi nomine afflatum, & bacchatum more Lymphatice vaticinantem, l. 1. §. idem Viuianus, ff. de ædil. edict. παρὰ τὸ βακχεύειν quod à in bacchanalibus clamores ab ebriis tollebantur, quaſi Bacchi ſpiritu afflatis. Cicero de claris Orat. Quod eos quorum altior oratio, actioque eſſet ardentior, furere & bacchari arbitraretur. Hotom.

Bacchæ vero appellatæ, quæ per furorem ſacra Liberi patris celebrabant. Ideo Mœnades quoque dictæ, & Bacchus ipſe Mœnoles, quaſi totus furens, vt ſcribit Clemens Euſebio citante cap. 5. de Præpar. Euang Vnde Bacchara mulier ſeruili amore, pro vehementius impotentiuſque agitata, correpta & plane furenti ſimilis, apud Iuſtin. § fin. Inſtit. de ſucceſſ ſublat. Spieg. Sic virginibus Bacchata Laconnis Taygeta, canit Maro, de quo Turneb. lib. aduerſ. 21. c. 10.

Baccha etiam aliquando pro furioſa, inſana plane vſurpatur. Sic Plaut. in Amphitr. bacchæ bacchanti ſi velis aduerſarier, ex inſana inſaniorem facies.

Badalios. Vide Goth. ad l. Lyſitania, 8 in pr. ff. de cenſib.

Bæbivs Marcellus, & Bœbius Myrtilus, vid. l. 30. ff. de pact. dot.

Bætica, vide in l 1 in princ. & ibi Gothofr. de abigeis.

Bagoi vocantur à Perſis, qui Latinis Spadones dicuntur, vt teſtis eſt Plin lib. 13. natur. hiſt. c. 4. quib. vinculo quodam ſtrictiore κρίκῳ ſeu meatus penis ita contortus conuellitur, vt ſemen extra ferri nequeat: vnde καὶ ἀπὸ τῆς σπάδη, h. e. à conuellendo ſpado dictus. Brechæus in l. 33 ff. de verb. & rer. ſign.

Baios equos vocamus eos fere, qui palmati ſunt, quoniam ſpadices, h. e. cum fructu ſuo ramuſculos Græci βαΐα vocant, ferunt Sic dicti à colore, vide infra Palmati equi.

Baivlare, vt ait Nonius, eſt ferre: ed id ſuo corpore accipiendum eſt, vt ex Plauti Aſinaria didi.: Ego baiulabo, tu, vt decet dominum, ante me ito inanis. Prat Eodem ſenſu accipit Caius in l. ferri, de verb. obl. Ferri proprie dicimus, quicquid quis ſuo corpore baiulat. A baiulis tractum eſt verbum Spieg.

Baivli (quos Græci βασταζοὺς vocant) appellantur, qui onera mercedis gratia, propriis humeris portant, à Baiis oppido Campaniæ fertiliſſ. & amœniſſ. in quo propter confluentium aduenarum multitudinem, ob aquas calidas in eius agro exiſtentes, & ad voluptatem & ad curandos varios morbos commodiſſ. magna erat huiuſmodi hominum gerulorum copia. Spieg. Adde Gellium lib. 5 c 3.

Balaam ariolus, de eius aſina loquente vide cap. nos ſi competenter. cauſ. 2. q. 7.

Balabithenæ, ſiue Balabitenæ, vide l. cum propitia, vlt. C. de offic. magiſtr. milit. & Nou. 31 c. 5. 3. & vtrobiq; Goth. not.

Βαλανεῖον Græci, quod nos balneum, appellant, παρὰ τὸ τὰς βαλάνας ἀνεῖν, id eſt, à ſuccidendis balanis. Sic etiam Latini balineum vocant, Plin. lib. 10 Epiſt. in Epiſtola ad Traianum de theatro Nicæno: Claudianopoli quoque, inquit, in depreſſo loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis, quam ædificant. Balineum igitur dicebant balneum, imitatione Græci vocabuli βαλανεῖον, ab ipſis balanis. Brechæus, l. Carbonum 167. ff. de verb. & rer. ſign.

Βαλανεῖα σκεύη, Iul. Polluci lib. c. 17. ἀσάμινθος, πύελος, χέρνιψ, ἀρύταινα, ἀρύβαλλος, ξυστῆρ, λοιπά, id eſt, balnearia vaſa, peluis, labrum vel, vrna, fons manu factus, cyatus, ſitula, aſpergillum Briſſ.

Βαλανεῖς & Βαλλάντιον, vide infra

Βαλαντιοτόμοι, i. e. cingulorum inciſores. Nou 31. c. 4. in princ. & ibi Gothofr.

Balantivm pondus eſt: vide infra Follis.

Balanvs genus eſt glandis, de quo ſecundum aliquos Martialis intellexit illo carmine: Hoc ex vnguento conſtat & ex balano: & Vlp. Iuriſconſult. in l. carbonum appellatione, ff. de verb. ſign. licet apud eum mendoſi codices pro balanis legant bellatiis. Βάλανος (ait Goth. ad l. 55 § 1. de leg. 3) l generale nomē eſt, omnia continens, quæ apud nos glandis vocabulo comprehenduntur, de quib. vide Dioſc. cap. 154. Acron vero ſcribit, Balanum eſſe herbam vnguentariam, & ab Horatio pro vnguento myrobalano poſitam. Balanus etiam vocatur id genus alui ſubducendæ, quod clyſteris loco ſubducitur, à ſpecie glandis, vt ait Pollux: ex adipe & nitro conficiebatur parte plurima. Item Balanus nomen eſt vrbis in Epiro, vt refert Strabo: hinc fit balanatus adiectiuum, quo vſus eſt Perſius, Tum cum maxillis balanatum gauſape pectis. Sunt tamen qui balauſtria legendum aſſerant in illo loco Iuriſconſ. quæ Celſus lib 5. capitula Punici mali vocat, & dureſcunt in ligneam duritiem, de quib. etiam meminit Plinius. Sed prior lectio gratior eſt, & ſecundum prædicta corrigenda ſunt verba eiuſdem ICti in l. ligni appellat. in pr. tit. de leg. 3. Cotta in Memor. Cæterum vt Plin. lib. 13. c 4. ait Balanus palmarum fructus eſt qui dactylus dicitur. Hotom. & Alciat. in Commentar. ad l. carbonum, ff. de verb. ſignific. vide etiam Tiraq. in l. 1. connub. gl. 1. parte 1.

Balani, de quibus in l 55. §. 1. in fin. ff. de leg. & l. 167. de verb. ſignific. Sunt palmarum nuclei, authore Suida.

BALANVS omnem glandem ſignificat: præcipue autem hoc nomine dactyli appellantur, & ſi quæ ſunt alia quæ nucleos intus habent: vnde etiam nucem muſcatam plerique balanum μυρεψικὴν vocant. Goedd. ad l. 167. n. 1. de verb ſign.

PALMÆ fœminæ fructus, βάλανοι dicuntur, Iulio Pollue. lib. 1. c. 11. ex Xenoph. & Herodoto. Hi non veniunt appellatione lignorum, d. l. carbonum. Latiſſimam eſſe τ͂ βαλάνε ſignificationem, quidam aiunt. Marcello longiores fructus ſignificant: fructum quercus: Epigrammatis: Plinio pomum, Thophraſto l. b. 1 hiſt. plantar. arbuſculam. Prat.

BALEEC, aliis Gad Palæſtinorum, vel Pyrgos. Gothof. ad § 7. l. 8. de ſenſibus.

BALTITENÆ populi, vide ſupr. Balabithenæ.

BALBVS, de quo in l. 10. in fin. vbi Goth. de ædil. edict qui literas aut ſyllabas pronunciando exterit, eximit, aut prætermittit, vt ex Ariſtotel. Budæus ad Vlpian. in d. l. 10. Eum quoq; qui obſcure loquitur, eo nomine contineri putem, ex Nou. Marcell. qui balbe interpretatur obſcure. Prat.

BALBVS, ait Spieg. eſt qui lingua hæſitat: cuius lingua hæret, ita vt ægre loqui poſſit.

BALBVS Lucilius, antiquus Iuriſconſultus, frater Balbi, qui in libris de natur. diſput. l. 2. § 14. & ibi Goth. ff. de orig Iuris.

BALBVTIENS lingua, l. 25. ante fin. C. de teſtam.

BALDVS Iuriſconſultus, patre nobili ac medico, Peruſi natus: vir acerrimi & promptiſſimi ingenij: Angeli Peruſini frater, Bartoli diſcipulus, iuris diſciplinam tam auide arripuit, vt anno ætatis 17. publice de ea diſputare cœperit. Poſtea Bononiam, vbi Bart. docebat, ad ius interpretandum euocatus, magnam ſibi gloriam & docendo & ſcribendo conciliauit. Memorabile eſt quod quidam tradunt, tantam aliquando inter vtrumq; altercationem publice exortam eſſe, propter varietatem lectionis §. vl. imi l. ſi creditor, ff de diſtract pign. vt Piſas communi conſilio miſerint, qui exemplar librorum, qui nunc Florentini nominantur, inſpicerent: vtrum Nullam, venditionem, vt Bartolus: an Vllam, vt Baldus contendebat, ſcriptum haberent. Inuitatus poſt Baldus Papiam à Iohanne Galea, Mediolani Duce, ius ciuile iſtic profitebatur: poſt magnos in ea diſciplina illuſtranda labores ſuſceptos, tandem Papiæ (vel Ticini) relictis duobus filiis ſua arte eruditis, anno 1040. vel vt alij, 1412. deceſſit Hotoman. Demorſus in labio inferiore à rabiosa canicula, quam habebat in deliciis, vt quidam referunt. Prat.

BALINEVM, ait Varro lib. 4 Lin. Lat. veterib. locus vbi vrnæ poni ſolebant. Prat.

BALINEVM veteribus, (hodie balneum) & balineæ ſic differũt, quod illud priuatum, hæ publicæ. Varro de Ling. Lat. 8. Item reprehendunt analogias, quod dicantur multitudinis nomine publicæ balineæ, non balinea: Contra quod priuati dicunt vnum balineum, quod plura balineas dicant: quibus reſponderi poteſt, non eſſe reprehendenda, quod ita in vſum venerunt. Itaque video vſurpari balineum in l. ſi cuius 13. in fin. ff. de vſufr. l. vlt. §. 1. ff. de aur. & arg leg.

BALINEAS autem in l. patronus 35 § 3. & l prædiis 91. §. 4. ff. de legat. 3. Hotom.

BALIA, ſeu baliuatus, pro prouincia, vocabula ſunt omnino peregrina. Vnde vides, in quam vocum ſpurciciem degenerarint Interpp. paulatim recedentes à puritate Latini ſermonis veterum Iuriſconſultorum. Spieg.

BALIVI, vt ait gloſſema ad c. 1. §. poteſtas vero de pœn. in clem. vulgare prouincialium, c. dilecto, de ſenſent. excomm in 6. in Fancia dicuntur præpoſiti. Hi de cauſis capitalibus & ciuilib. cognoſcunt, vt apud Gallos notiſſimum eſt. Albericus ſcribit, vulgare eſſe Gallorum, hocq; nomine iuſtiiarios & locorum rectores, iudices temporales & ſeculares contineri: quod optime probat c. quoniam, de immun Eccleſ lib. 6. Prat. Connan. lib. 4 c. 15. circa fin. præſides prouinciarum vocat Balliuos. Nos *Landvoegte* appellamus. ait Spieg.

BALLISTA nomen proprium viri, l 33. in pr. ad SC. Trebell.

BALLISTA, aliis balliſtra, à βάλλω, i. e. iacio, machina eſt, quæ ſiue ſaxa iacit, ſiue ſagittas: quæ ſaxa, maior baliſta appellari poteſt: quæ vero ſagittas, minor: Plaut. in Amphit. Manus eſt baliſta mihi, cubitus catapulta mihi eſt.

BALISTA genus tormenti bellici. 2. Veget. 10. cuius deſcriptionem vide apud Ammianum paulo poſt princip. & 10. Vitruu. Gothof. ad l. 7. de iur. immun.

BALLISTARIVM, locus, vnde mittebantur balliſtæ, vel vbi ſitæ erant. Turneb. lib. aduerſ. 13. c. 6. & balliſtarij, de quibus in l. 6. de iur. immun. qui baliſta vtuntur. De his, maxime ſagittas torquentibus, mentio fit in iure Pon ificio. ex Prat.

BALLISTARII Græco more apud Tarruntenum Paternum in l. vlt. ff. de iur. immun. pro balliſtarum artificibus. In quodam enim Lexico ædis B. Germani Pariſ. legitur balliſtra, & vertitur σφενδόνη μαγγάνον. In Nou. tamen 85 §. αὐτὸ δὲ τοῦτο, legitur βαλλιστρέων τάγματα, i. e. balliſtariorum ordines: ſicque reddit Iulianus Patritius. Briſſ. Hotom. Prat.

BALLISTRÆ vocabulo pro σφενδόνη, Leo Imper. in lib. de bello apparatu, non ſemel vtitur. Briſſon. in lib. parerg.

Βαλλάντια Syneſ. in Epiſt. Euthalium quendam Βαλλαντιᾶ vocat, i. e. ſacculatium: qui cum in multa ſoluenda vnum ſacculum oſtentaſſet, in quo erant aurei nummi, & huic ſimillimum alium occultaret, in quo erat æris, numerata & appenſa pecunia aurea, & ſuo reddita ſacculo, mox clam alterum pro altero ſuppoſuit & tradidit Cuiac. 10 obſ. 17. pag. 1. in fin.

Βαλλάντιον gloſſis eſt ſacculus vel ſacellus. Cuiac. ibid.

Βάρκα Scapha, vulgo βάρκα & κοντάρια dicitur. Harmenop. 2. tit. 11. Goth. ad l. 4. in pr in verb. Scapham, ff. de leg. Rhod.

BALLVCA aurum eſt nondum purgatum, neque adhuc in maſſam redactum. Græce Cryſammos dictum, quaſi ab eo quod fit aurum imperfectum. Neq; eſt verbum Latinum, quod Accurſius putauit, ſed Hiſpanum: ſcribit Plin. lib. 33 natur. hiſt. Hiſpani, inquit, aurum quod minutum eſt, balucam vocant, Iuſtin. lib 11. Cod in tit. qui eſt de metallariis: Octonos, inquit, ſcrupulos in baluca. Et l. ob metallum, d. tit. Cuius legis hic ſenſus eſt: Quod ſi metallarij conduxerunt à Principe aurifodinam aliquot auri libris, puta centum, id debere eſſe purgatum, quod ſoluendum eſt. Quod ſi voluerit ſoluere in baluca, debere pendere pro ſingulis libris quatuor denas vncias, h. e. pro intertrimento & ſpurcicia duas vltra duodecim. Eſt operæ pretium audire ſomniantem Accurſium: Baluca, inquit, vas lucens, quaſi in eo vaſe aurei illi vectigales principi deferrentur. Sed quia hæc interpretatio illi non placebat, adiecit aliam non minus ridiculam: vel balluca inquit, quaſi baiulans lucem, h. e. auri ſplendorem, &c. Nebriſſ.

BALLVCA eſt χρύσαμμος, vt & Tribonianus expoſuit, quæ nuper effoſſa eſt à terra. Sic & ad 2. Græci. 56. βασιλικῶν tit. 11. ἡ συντέλεια τ͂ χρυσάμμου δίδοται. Pollux τὴν χρυσῖδα ψάμμον vocat Cuiac. l. 1. C. de metallar. & metalliis, lib. 11.

BALNEARII fures, qui ex balneo quid ſurripiunt & furantur, maxime eorum qui in balneis lauant, l 1. ff de furib. balneat. &

BALNEARIVM furtum, l. fi. ff. eod. & apud Tertul. lib. de idololat. Balnearij autem fures cur acerbius cæteris puniantur, explicat Ariſt. in probl. c. 29 Spieg. Adde Alciat. lib. 2 parerg. c. 38. Forcat in Necyom. dial. 28 num. 5.

BALNEARIVM ſeu balneariorum inſtrumentum, quo etiam balneatorem contineri Martianus ſcribit l. item pictoris 17. §. inſtrumentum, ff. de inſtruct. inſtrumentoque legat. Spieg.

BALNEARE argentum, quo mulier in balneo vti conſueuit, l. 32. & l. vlt. de aur. & arg.

BALNEARVM inſtrumenta Iulio Polluci lib 10. c. 17. ſunt balnei vaſa, peluis, labrumve, vrna, fons manu factus, cyathus, ſitula, aſpergillum. Prat.

BALNEAS legatæ domus eſſe portionem, ſi per domum intrinſecus adhibeantur, vide Paulum l. prædiis. de legat 3. Spieg.

BALNEATOR, qui balnea præbet, balnearum præfectus, l. 4. §. ait prætor, ff. de iis qui not. infam. Spieg. l. 30 § ædilis, ff. locati, Balneator etiam ſeruus qui balnei vſibus deſeruit, l. 17. in fin. ff. de inſtr. vel inſtru. leg. 15. §. 1. ff. de vſufruct. Briſſ.

DE BALNEATORVM artificio & pactionibus prohibitis, vid. tit. 59. C. lib. 4.

BALNEATORIVM, quod balneis vſui eſt & accommodatum, Martianus l. item pictoris l. 17. ff. de inſtr. vel inſt.

BALNEVM, quidam balneum, quod non abhorret à ratione cũ Græci Βαλανεῖον vocent. Enimuero in monumentis antiquis, balineum potius, quam balneum reperitur. Prat

BALNEA & balneas, vt cæteri latini auctores, ita & Iuriſconſulti promiſcue dicunt, l 50 ff. ad leg. Aquil l. 35 §. vltim & l. 91. §. pen. ff. de leg. 3. l. 17 in fin. ff de inſtr. vel inſtrum. legar. l. 30. §. ædilis, ff. locat. Paulus lib. 5. ſentent. tit. 3. Aliorum auctorum exempla Nonius ſuppeditat. In Pandect. Flor. fere ſemper balineum ſcribitur, l. 3 in fin. ff. de offic. præfect. vigil. l. 13. in fin. ff. de vſufruct. l. 14 ff. de impenſ in reb. dot. l. 58 in fin. ff. locat. l. vlt. §. 1. ff. de auro argent. l. 12. quib. mod. vſuſfruct. amit. l. 5. §. vltim ff. commod. Dixi Fere, propter l. 9 ff qui potior. in pign. & l. 55. §. lignis, de leg. 3. A Græcis Thermæ appellantur, l. 2. §. 1. de mun. & honor. l. 5. & 6. Cod. de aquæduct. lib. 11 Dicuntur & balnearia, l 13. in pr ff. de ſeruit vrban & apud Senecam lib. 3. natur. quæſt. Ibid. in lib. de Tranq. vitæ. Iam inter balnearia, inquit, & thermas Bibliotheca quoque vt neceſſarium domus ornamentum, expolitur. Briſſ.

BALNEA concamerata. vide l 1. C. de ædific. priuatis.

BALNEA quædam publica erant. Vlpian. l. 2 § ſi quis in mari, ff. ne quid in loco public. & l iniuriarum, §. ſi quis, ff. de iniur. & vocabantur à veteribus balineæ. Erant & priuata, l. ſi cuius, 13. in fin. ff. de vſufruct. Dicebanturque ſingulari nomine balineum. vide paulo ſup. balineum. Quæ tamen interdum à priuatis hominib. publice præbebantur, l. patronus, 35. de leg. 3. Old Briſſ.

BALNEORVM partes formamque Vitruu. lib. 5. cap. 10. ita deſcribit: Aena ſuper hypocauſtum tria ſunt componenda, vnum caldarium, alterũ tepidarium, tertium frigidarium, & ita collocanda, vti ex tepidario in caldarium, quantum aquæ calidæ exierit, influat; de frigidario & tepidario ad eundem modum

mo idem ſubiicit, Laconicum ſudationeſque tepidario coniungendas. Plinius ſ... ſingula lib 5 Epiſt.ad Apollinar.exponit. Cuius rei & ex libris noſtris probatio peti poteſt. Tepidarij quidem certe meminit l.19. ff.de ſeru. vrb. Hypocauſti vero & Sphæriſterij, quod balneis adiungi ſolitum, Plinius quoque epiſtola iam allegata indicat: meminit l 16. ff. mandat & diætarum hypocauſtarum lex 55 §.lignis.ff de leg. 3.& fornacis ac fiſtularum l 58 § vlt.ff locat & tubulorum l 13. ff.de ſeruit.vrb. Ex hypocauſto autem per tubulos cuniculoſq; & fornaces vapor trahebatur: inde balnearij vapores l.3.§ hoc interdictum,ff.de riuis.& in l 8 § vlt.ff ſi ſeru vindic. De tubulis & fornacibus balneorum mentio habetur in l.13 ff. de ſeruit.vrb & l 58 in fin.ff locat.Briſſ.

BALSAMVS, vi 1. cauſ.1.q.1.cap.dictum eſt,& c.quibuſdam,&c. placuit.& c.ſtatuimus.

BALTHEVS.) aliis Balteus) Varroni dicitur cingulum è corio bullatum quo equites accingebantur, quod erat equeſtris ordinis inſigne. nec ante acceptum cingulum milites habebantur. Iſtud etiam cingulum tum præſtari ſolitum erat, cum cui ius equeſtris aut militaris dignitatis tribueretur: quod planum fit ex Dione in Traiano; Quum Suræ traderet tribunatum militiæ parazonium, quo pro militiæ dignitate accingendus erat, nudum porrexit, ac talem, inquit, enſem accipe, quem pro me ita ſtrinxeris, ſi iuſte imperauero; quod ſi perperam per me fieri cognoris, in perniciem meam vtaris velim, &c. Connan. lib 9 c.5 num 8.

BALTHEVS, Baltheus & Baltheum in ſingulari, in plurali neutrum tantum, militare cingulum, vel zona bullis ornata dicitur. Dictum quaſi bullatum cingulum. quod Græci ζωςῆρα appellant. Varro Baltheum inter arma aſcripſit. Qui gladiatores, (inquit) baltheum cingulum è corio habebant. Hæc ferè omnia ex Bayſio, quæ minus recte aſſecutus eſt Accurſius lib 11. C.tit.nulli licere in ſellis,&c.

BAMBALIO pater Antonii vxoris, propter hæſitantiam linguæ per ſummam contumeliam dicitur, à βαμβάλειν, quod eſt tremere, dentibus crepitare, & labiis balbutire. Turneb. lib.aduerſ.17.c 19.

BAMMA ferme idem quod embamma, eſt acetum factitium vide l.9.in fin.de contrahend.empt. Cuiac.2.obſeru.4. & 15.obſeru.7.in fin.adde Gotth.not.ad §.1.l.ff.de tritic.vino vel oleo legato.

BAMMA Prateio eſt tinctura, vt & embāma: ἐμβάπτειν intingere.

Βαναυσία apud Pollucem lib 1.c.5. eſt quæſtuarium opificium.

BANNA bannorum, ſeu proclamationes ſponſi & ſponſæ in Eccleſiis fieri ſolitæ c.27 in princ.extr.de ſponſal.c.vlt.in princ. qui matrimon accuſat. cap.vltim.de clandeſt.deſponſat. Vide Gothofr. ad Nou.Leon.89. in med.ibi:ſacræ beuedictionis teſtimonio.

BANNALIS mola, noua & barbara ſeruitutis ſpecies eſt qua hodie paſſim ruſtici coguntur vna mola, quam bannalem vocamus, vnoque furno vti ad quæſtum domini, qui fortaſſis præeſt iuriſdictioni eius pagi. Balduinus ad tit. de ſeruit. Inſtit.ſimiliter &

BANNALIA flumina, quæ iure eruditi præſcripta vocant, ſunt, quæ dominis beneficiariis confinium prædiorum, aut permiſſione principis, aut longi temporis præſcriptione, aut conſuetudine, aut alio iuſto titulo quæſita ſunt: cuiuſmodi hodie pene omnia flumina eſſe cenſentur, factaque priuata, quæ natura publica erant. Nam Martiani (vt videtur) reſponſo inuitati potentiores, cum pluribus annis in flumine ſoli piſcati ſunt, cæteros eodem iure vti prohibent l.ſi quiſquam.ff.de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus. Quanquam, vt inquit Papin. præſcriptio longæ poſſeſſionis, ad loca iuriſgentium publica obtinenda concedi non ſoleat l præſcriptio. ff.de vſucap.& vſurpat. Putat Vlpianus, ſi quis prohibeatur ante ædes meas, vel prætorium meum piſcari, iniuriarum agi poſſe, l.iniuriarum,§ fin.ff.de iniuriis & famoſis libellis. Si quis tamen ſe obſtrinxerit, vt certo loco piſcationem exerceat, lex pactionis ſeruanda eſt. Cæterum flumina bannalia potentiores ita tuentur, vt ſi quis eos interturbet, interdicto Vti poſſidetis (quod Galli querimoniam *Saiſine* & nouitatis appellant) agant & experiantur.

BANNVM exilij ſpecies, quæ ab antiquis dicebatur proſcriptio. Hinc banniri dicebantur, qui carebant iure togæ, quibus aqua & igni interdictum erat. Nebriſſ Spieg.

BANNVM, Neotericum & nuper inuentum vocabulum eſt, inquit Old.ſed res antiquiſſima. Eſt autem Bannum, eodem finiente, quo omnia humanitatis iura, viciſſitudineſque officiorum, & commercia interdicuntur rebellibus. Ideoque ſoli Cæſari, qui generalem vbique iuriſdictionem habet, iure bannum interdicere licet. Cæteri Magiſtratus non banno, ſed relegationibus aliiſque pœnis vtuntur. Sumptus eſt autem banni vſus iuxta ipſum ab inſtituto Romanorum. Romani enim Draconis Athenienſis duriſſimam legem imitati ſunt, ſimilitudine quadam: quia igni & aqua interdicere ſolebant, quod ei nihil eſſet reliquum, cui hæc elementa denegantur. Spieg. Sic Cod.de Epiſc & cleric. in conſtitutione Friderici II.Imperat. Banno ſubiaceant imperiali: intelligens proſcriptionem, quæ exilij ſpecies eſt, & æquiparatur deportationi: & rurſus excommunicatio habet ſimilitudinem cum banno, gloſſ.in §. relegari, Inſt.quib. mod.ius pat.poteſt.ſolut. Doctores in l.1.de hæred.inſtit. Sublata autem deportatione, cum prouinciarum numerus ſub imperio Romano in anguſtum redigeretur, peruentum eſt ad proſcriptionem, quam dicimus bannum, ſeu excommunicationem imperialem cuius meminit Fridericus II. in conſtitutio.de ſtatut. & conſuetud.§ item nulla poteſtas. Et cum primum hæc nouiſſima proſcriptionis pœna introduceretur, obſeruata fuit, vt idem nouæ tradit Odend differentia inter cenſum & bannum. hoc modo: Cenſura Imperialis, *die Keyſerliche acht*, intra annum habebat hanc appellationem: quia imperium cenſet, vtrum in eam ſit declarandus, an non, noſtra enim lingua *achten*, ſignificat iudicare, exiſtimare, reputare. Adimebat autem ſecuritatem & pacem publicatis perſonis & rebus. Bannum verò, *der Bann*, id efficiebat, vt ſic bannitus apprehendi quidem poſſet in quolibet iudicio, ſed non paſſim occidi: poſt annum vero iſta cenſura & proſcriptio iterabatur, confirmata grauioribus pœnis, inde dicta eſt, *die Oberacht*, quaſi aggrauatio excommunicationis & cenſuræ imperialis. Cæterum bannum in legibus Longobardorum ſolidorum 60. vel totidem ictuum pœnam ſignificat: & id quidem conſtanter, niſi ſi legis ipſius verbis aliter definitur. Bannum autem, & ab eo Bannire verbum, eadem omnino ſignificatione, qua à Francis hodie vſurpatur, in eis quoque legibus accipi indicant c 1.tit 67. legis Ripuatior.tit.17 legis Friſion. tit 40 lib.4 leg.Franc. Quibus in locis cum ad bellum à principe vocati banniti dicantur, & Heribannum vectigal pœnæ cauſſa, quod ab eo exigitur, qui Heribanno, id eſt, domini, vt tum quidem loquebantur, ſiue principis vocationi parere contempſerint (cap.71.72 lib 4. leg Franc.& lib.3. Longobard.tit. de Heribanno) non temere quis dixerit, voces quippe Francicas Ban & Arriereban ab eis deductas. verum cum banni bannitique verbum commune & generale ſit (nam quos propria quadam appellatione bannitos dicimus, illi Forbannitos vocant,) hæc autem Francica ban, & arriereban, ita coniunctim de illa tantum ad bellum vocatione vſurpare ſoleant, tentari ex aduerſo non incommode poteſt, videri potius à Bādo deducta, in Bannum vulgarem magis vocem deſciuiſſe. Bandum autem ſignum eſt ipſius ducis & imperatoris, à quo Bandophoros dictos, Procopius ſcribit lib.4 belli Vuandalici. Paul. Monachus lib.1.hiſtor.Longobard.cap.13 Tato Rodalphi (is erat Herulorum rex) vexillum, quod Bandum appellant, eiuſque galeam, quam in bello geſtare conſuerat, abſtulit. Suidas: Βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον ἐν τῷ πολέμῳ. Quæ interpretatio rectior & verior videtur illa, quam Stephanus περὶ πόλεων tradit, vbi de Albanda loquitur, Romanos ſcilicet βάνδον victoriam dicere: Sed facilis eſt exterorum hominum in aliena lingua vel exprimenda, autium, linguæ, animi denique lapſus. Quanquam ſane vtrumque ſimul ferri poteſt. Bandi etiam verbo pro ſigno militari vſus eſt pluries, quiſquis auctor eſt eius libri, qui περὶ στρατηγικῶν κατασκευῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων, Iuſtiniani Imperat. nomine editus eſt. Verum ne cui nouum & inſolens videatur, quod diximus quaſi banni verbo ſiue Francico, ſiue Longobardico, veriſimilius multo ſit noſtros, quam Græco aut Latino vſos, profecto Bandes & Bandieres à bando potius dici, nemo opinor ſanus negauerit. Eſt & de Heribanno Francorum, Gregorij locus, libro 15.hiſtor cap 26. Chilpericus (inquit rex de pauperibus & iunioribus Eccleſiæ vel Baſilicæ Bannos iuſſit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo, vt hi exoluerent vllam publicam functionem. Ban & Arriereban vtrumque Heribannum eſt. Pithæus aduerſariorum libro 2 cap.12. noſtri tradunt Banni ſententiam non excedere bannientis territorium. Et hoc vſque adeo verum eſt, Zaſio adſtipulante, vt etiam de moribus Germaniæ Præſes prouinciæ non audeat capere aliquem in ciuitate ſuæ prouinciæ. Obſeruandum autem, Italos habere in communi ſermone quædam vocabula, quæ licet Latina non ſint, videntur tamen originem ab antiqua & recondita hiſtoria ſumpſiſſe: vt cum eum qui in exilium miſſus eſt, Bannitum vocant. Siquidem apud Græcos, qui homicidium non ſponte commiſiſſet, is amiſſis bonis, patria per annum exulabat, donec à tali crimine expiatus, deinde reuerteretur: id exilium ἀπενιαυτισμὸς, quaſi Abannatio dicitur, cuius exemplum profert ex Homero Alciatus in Parergis, qui annotauit ibidem, ab hac abannatione videri poſſe Bannitos dictos, Spieg.

BANNVM componere iure Longobardico, eſt ſuper multa paciſci. Vide Albericum in l.hodie.ff.de pœn Spieg.

BANNVS ſiue bannum duo ſignificat: edictum, qua die vaſalli equis armiſque inſtructi, ad comitatum eſſe debeant: & ſanctione, hoc eſt, mulctam edicto non parentis. Capit. Carol. Si hoc non impleuerit, beneficium perdat: & qui ba-

neficium non habuerit, bannum ſoluat. Et alibi: Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia vendit: & ſi non habet pretium, ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. Prat.

Vnde Heribannvm duo quoque ſignificat. Generaliter mulctam omnem, quæ domino debetur, quaſi ab Her & Bannus: Specialiter eam, quæ pro militiæ deſertione penditur, quaſi ab Hœre, quod exercitum ſignificat. Legis Franc. lib. 4 c. 71. Quicunque liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribannum, id eſt, ſolidos 60 perſoluat: aut ſi non habuerit, vnde illam ſummam perſoluat, ſemetipſum pro vuadio in ſeruitium principis tradat: donec per tempora bannus ſit perſolutus. Et qui propter heribannum ſe in ſeruitium tradidit, ſi moriatur, heredes eius de ipſo banno obnoxij non fiant. Prat. Hinc

Bannitvs interdum euocatus, leg. Fran li. 3. c. 64. Quicunque noſtros habens honores, in hoſtem bannitus fuerit, & ad condictum placitum non venerit, &c. Legis Franc. lib. 4. ca 72 vt non per aliquam occaſionem, neque pro Vuadia, nec de ſacra, nec de vuarda, nec pro Heribergare, nec pro alio banno heribannum apponet ei ſuam tertiam. Item: Ipſe heribannus non exactetur, neque in terris, neque in mancipiis, ſed in auro atque argento, &c. Vnde nonnulli Francogallicum verbum corruptum putant Arriereban. Vſurpatur etiam pro pœna reſpondentis ad exercitum. ab Hoere vel Heere quod exercitum ſignificat, & bannus, mulcta. Vnde Herislitivm pœna deſertæ ſiue detrectatæ militiæ, Leg Fran. lib. 4. cap. 72. de quo J. ſuo loco. Prat.

Bannitvs, quod excõmunicatum Alciat. lib de ſing. certam. cap. 32. vocari ſcribit, quaſi abannitus, qui in annuum exilium actus eſt. Hic æquiparatur, vt Accurſius in §. relegati, Inſtit. quib. mod. ius patr. pot. ait, derelicto, relegato, deportatove. De hoc Barr. quæſt 1. incip. Lucanæ, pernegat: huius ſententiam videtur probare Angelus in d §. relegati. Tu vtrunque conſule Bannitos ex crimine & delicto intelligi, Alciatus reſpondit reſponſ. 454 num. 1 ex ſententia Bart. in l. omne delictum, ff. de re milit Bannitus à rege excommunicatus dicitur c. 1. in fin. princ. hic finit lex dein. de conſue. in vſib. feud. Prat. Cortaſ. lib. 1 Miſcell. c. 24 proſcriptos vocat.

Bannitorvm receptatores non puniuntur, quando propter timorem, & non ſponte bannitos recipiunt hoſpitio. Bald. in l. in delictis, ff. de nox. ſequitur Ang. in malef. in verb. dicto maleficio ſemper aſtitit, ad fin. Socin. conſil. 261 in cauſa magn. col. vlt. lib. 2. Hippolytus conſ. 25. vltra ea. col. 5. Et hæc adde ad l. 1. & 2. ff. de recepr. & ad ea quæ late tradit Florianus in diſput. ſua, inquiſitus. in 2. dub. Cotta in Memor. Clarus 3. ſentent. §. teſtamentum, quæſt. 19. differentiam facit inter bannitos ſimpliciter, & bannitos ſimul ac damnatos ad mortem, eorumque bona.

Baphevs, tinctor: & Baphe, tinctura; vtrumq; à βάπτω ductum, quod eſt tingo, colores inficio: Iuſtin. lib. 11. C. tit. de muril. Baphei, (alij Baphij) inquit, per quos & priuata noſtra ſubſtantia tenuatur, & ſpecies gynecij confectæ corrumpuntur. Idem in tit. de veſt. olob. purpur. Ad Baphia, ait Phœnices. Spieg. βαφεῖς autem tingendæ purpuræ Imperatorum præerant. Porro de procuratore Baphij meminit Euſeb. lib. 6. c. 32.

Baphia, taberna eſt tinctoria, βαφή. Hinc Lamp. in Alex. Purpura Alexandrina, vulgo Probiana dicitur, idcirco, quod Aurel. Probus præpoſitus baphiis, id genus muricis reperiſſet. Apud Phœnices autem tingebatur pretioſiſſima purpura, quorum tincturam Suidas appellauit oxon. ὀξὸν τὸ τῶν φοινίκων. Hinc Oxybapta in l. C. quæ res alien. non poſſ. Corrupte ergo ibi dipapta legitur. Alc. C. de veſt. olob. l. vlt. lib. 11. Spieg.

Baphia, (ait Briſſ.) ſunt officinæ infectorum, qui veſtibus purpura & cocco tingendis operam dabant. l. 2. & l. penult. C. de muriileg. lib. 11. l. vlt. C. de veſtib. olob. li. 11. quæ excerpta eſt ex l. vlt. C. Theod. de murileg. Huiuſmodi multa Baphia & in Orientis & Occidentis partibus Imperatores habebant, quæ ſub diſpoſitione comitum ſacrarum largitionum in Notitia Imperij Romani ponuntur. Præponebantur autem Baphiis procuratores, vt eadem Notitia oſtendit. Lamprid. in Alex. Ita vt Alexandrina purpura hodie dicatur, quæ vulgo Probiana dicitur, eo quod Aurelius Probus Baphiis præpoſitus, id genus Muricis reperiſſet. Briſſ.

βαφή infectura, tinctura: de qua Iul. Pollux li. 1. c. 4. & li. 7. c. 30.

Baptæ: vide infra Sericobaptæ.

Baptisma, vel Baptiſmus, βαπτισμός Græce: Latine Immerſio, ſeu lotio. Baptiſmus quidem per aquam confertur, vt res inuiſibilis per viſibile illud elementum operatione Spiritus Sancti conferatur. Sicut enim aqua corpus viſibiliter purgat exterius, ita quoq; baptiſmus ſpiritualis latenter animam. Vnde D. Auguſt. vnde ait, iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Pagani ſiue gentiles circa fontes templa ſua facere ſolebant, vel ſaltem ibi ſemper aquam habebant, per cuius aſperſionem purificari credebant, ſic quodammodo figuraliter ad baptiſmum tendentes. Non tamen ab eodem ſumpſit nos conſuetudinem baptiſmi, imo à tribus, quæ in vetere teſtamento fuerunt, ſcilicet à cataclyſmo (id eſt, diluuio) à mari rubro, & à Iordane, quæ baptiſmi figura fuerunt. Baptiſm igitur Dominus inſtituit. Et ipſe Dominus baptizatus eſt; tum in Iordane à Iohanne, Matth 3. tum in ſua paſſione. Vnde inquit, baptiſmo habeo bap izari, quo coarctor vſque dum perficiatur. Luc. 12 Illud ſciendum, baptiſmum reiterari nefas eſſe: vnde & titulus eſt Codicis: ne Sanctum baptiſma iteretur. Anchar. Secundus baptiſmus, non purificatio, ſed inceſtus eſt, l. 1 & ibi Goth. in m d. tit.

Baptisterivm, dicitur lauacrum, quod ex ſpoliario ingrediebatur controuerſim, & è regione frigidarij baptiſterium erat. Plin. Cæcil. cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria, veluti eiecta ſinuantur abunde capacia Vitru. Cæterum Bapto verbum Græcum, tingo ſignificat. Baphia loca, vbi lanæ tinguntur, Seruius appellat, Dibaphum purpura bis tincta, & conſequenter prætexta, nobilior Ciceroni Seruioque. Ioh. Bapt. comment. in Epiſt. Sidon. Apoll. ad Comitium lib. 11.

Baptizare è Græcorum verborum numero eſt, quæ modica inflexione facta olim ſunt conuerſa in Latinitatem, l. 2. C. ne ſanct. bapt. iter. Vtuntur Impp. vocabulo rebaptizare. Spieg.

Baratrvm, carcer apud Athenienſes.

Barbam expilare, in Placit Feud. de pac. tenen. §. ſi quis alium ceperit. Plena barba Goth ad l. 18 princ. C. de teſt. milit.

Barbaræ nationes quæ alio iure vtuntur, quam Romanorum principum conſtitutionibus, l. nulli, C. de epiſc. & cleric. § quod ſi teſtator Spieg.

Barbarvs primo dictus eſt Græcis, omnis qui non Græca, ſed quacunque aliena loqueretur lingua: quod ipſis grauiter loqui videretur. Tandem viſi ſunt & Latinis Barbari, qui aliena vterentur lingua, vel ipſis non intellecta, vel inconcinne duriterque prolata. Nunc quiſquis loquitur peregrina, & nobis incognita lingua, aut moribus eſt inconditis & horridis, is eſt nobis barbarus: ita quibus tantum cognita eſt lingua Germanica, iis omnes aliæ linguæ ſunt barbaræ, quod ipſi vocant *vvelſch*. Etiam diu ſatis, non tamen fruſtra ab Italis vocati ſunt Barbari: quod Latinam linguam grauiter & inconcinne loquerentur. Dei tamen dono, & clarorum diligentia virorum, nunc barbariem exuerunt, & vtraque lingua cum Italis certare poſſunt. Sed quantum linguæ barbariem ademerunt, tantum eandem moribus adiecerunt, per mercatores & milites peregre allatum. Inde eſt luxus in veſtiendo, & veſcendo, Christi contemptus in maledicendo, & inſania in potando: quod Volzius Exabbas queritur in ſuis Obſeru. Adde Gellium lib. 5. c. 20.

Barbaræ gentes, initio omnes præter Græcos dicebantur, (Paul. Apoſt. Rom 1. Græcis & barbaris) etiam Romani ipſi iam domini: poſt Latini, & Itali ea ſunt nota exempti, donatis prouinciis omnibus ciuitate, & in ſenatum ex illis compluribus etiam aſcriptis, qui fuerunt ſenatores, vt atteſtatur Lud. Viues, tametſi Romam nunquam veniſſent, vt ciues alij qui Romam nunquam viderunt. Cæterum Barbarici nomine illi ſoli ſunt notati, qui ſub Romano imperio eſſent, eique parebant, l 26. C de epiſc & cleric. l 2. Cod. quæ res vendi non poſſunt, l. 6. §. vlt. ff. de bon. dam. Sic Rhenus noſter duas dicebatur habere ripas, hanc citeriorem illam vlteriorem, Barbaram: cuius meminit Iureconſult. in l. Lucius. de euict. & Claudian. O quoties doluit Rhenus, qua Barbarus ibat, Quod te non geminis fineretur iudice ripis, Spieg.

Barbaricarii vel Brambaricarij vocabantur, qui argento vel auro, vel ære, caſſidas & bucculas tegebant, & deaurabant, vt apparet ex l. 1. de fabri. in C. Theod. l. 7. ſi. C. de palat. ſacr. lar. Sic accipe in l. 1. de excuſ. artif. lib. 10. C. & in Notit. Quo loco de Comite ſacr. largit. in partib. occidentis agit: Eſt hoc vocabulum corruptum in l. de præpoſit. argent. in reb. libr. 12. C. & in l. 1. de priuilegiis ſcholar. eod. lib. vt & in Notitia. Briſſ. Donato Æn. 11. Barbaricarij dicuntur, qui ex auro coloratis filiis exprimunt hominum formas, & animalium, & aliarum ſpecierum imitatam ſubtilitate veritatem. Palæmon in gloſſis: Barbarica ornamenta ex auro. Cuiac. in l. 1. C. de excuſ. artific. lib. 10. Hi ipſi dicuntur & Phrygiones: quod Phryges acupingere primi inſtituerint, vt annotat Turneb. lib aduerſ. 5. 25. Nec nouum eſt Phrygas dici barbaros, vt apud Horatium, Græcia barbariæ lento colliſa duello, id eſt, Phrygiæ: & apud eundem, Sonante mixtum tibiis carmen lyra, hac Lydium, illis barbarum, id eſt, Phrygium: & apud Maronem, Barbarico poſtes auro ſpoliiſque ſuperbi, id eſt, Phrygio. Phryges enim opibus & auro abundabant, opinioque Græcorum erat, eos opulentos fuiſſe, vt & Perſas. Itaque vt barbarus ætate Demoſthenis dicebatur Perſarum rex: ſic barbaros, qui de bello Troiano ſcripſere, aut tragœdias illius argumenti attigerunt, Phryges intellexerunt: quanquam latius barbari nomen pateat. Turneb. lib 9. aduerſ. c. 18.

Barbaricvm Feſto lib. 2. appellatur clamor exercitus, videlicet, quod eo genere barbari vterentur. Imperatores vero in l. 2.

l.2. C. de commerc.& mercat. barbaricum ſumunt pro barbarorum ſolo, loco & terra. Sic & apud Ammianum Marcellinum lib.18. viſus in barbarico miles per Hortarij regna tranſibat intacta. Eutrop.lib 9.de Deciis patre & filio. Vterque ait, in barbarico, id eſt barbarorum ſolo, interfecti ſunt. Idem lib. 7. Albis in Barbarico longe v'tra Rhenum eſt. Prat. Briſſ. Alc. ad l.ſeriniis. De palatin. ſacr.largit.

BARBARICA lex appellatur Romana Alciato lib. 6. parerg. ca. 12. ex Plauto.

BARBARICA feritas l.10.pr C de poſtlim.reuerſis.

BARBARICVS ritus in mēſis, pro Romano, & frugali, cur à Plauto dictus, oſtendit eleganter Alciat.lib.parerg 6 c.26. Spieg. Vide & Maioragium lib 3. Miſcell. c 12. vbi explicat quid ſit Barbaricum.

BARBAROS in Impp. Conſtitutionibus accipimus, quicunque Rom. Imperio non parebant, l 26. C.de epiſc.& cler. Sic & in l.pen.in fin.ff.de bon.damnat.

BARBATI, apud Romanos ioco prouerbiali, dicti homines priſcis ac ſimplicibus moribus ruſticanæque veritatis: quod illis ſero receptum ſit, radere barbam. Eo ſpectat illud Iuuenalis, Facile eſt barbato imponere Regi. Quod de veterum horrida, non pexa barba accipiendum eſt. Hæc ceu molliter curata, per deminutionem Barbula, & hi qui eam gerunt, Barbatuli appellati ſunt. Cic.in Orat pro M.Cœlio. Spieg.

Barcam Iſid.lib.19. appellat, quam quidam ab oneribus gerendis dictam putant βαλκλω vocari ſcribit Harmenopulus lib.2.tit. ια. περὶ ναυτικῶν à Paulo lib.2. ſent.tit.7 §. leuandæ. Scapha nominatur. Prat. vide etiam Cuiac.lib.2.recept ſent.Iulij Pauli, tit.7 §.leuandæ, & Goth.ad l 4 princ.de l.Rhod.

BARDVS Nonio, vi propria, & ingenio tardus. Nam, inquit, Græci bardos dicebant. Hom. Iliad. ψ.

-----ἀλλά τοι ἵπποι

Βαρδίστοι θείειν

Feſto ſtultus, à tarditate ingenij dicitur. Huic opponit Zaſ.in Epitom Feud.tit. de feud.ſucceſſ. ſtrenuum, virumque bellicoſum. Prat.

BARO priſcis Latinis pro bardo & ſtupido. τὸ βάρος pondus moles, grauitas. Alias Barones ſunt, qui inter nobiles opibus ac potentia antecellunt: idem qui Perſis Satrapæ. Optimates, in appendice Aymonij lib.5.c.51.52.53 Otto Friſing. lib 7. c 25. equites Capitanei, Vaſalli regij, Sigebert. Chronic An.1160. Flau. Blond.lib 5. decade 2. Lombard.lib 1.tit.14. Hector Boethi.hiſtor. Scot.lib 11. Sub vaſallis autem regis Capitanei ac Proceres omnes, Duces, Comites, Marchiones, continentur in feudis, Vnde apud Otthonem Friſing.lib.Frid.2.c 12.& 16. Marchio in Baronum numerum refertur. Gallis in lege Salica baro paſſim pro mare ſeu viro, vt & Lombard lib.1.tit.9 Iure Gallico iam baro eſt, qui in ſuo territorio ſummæ, mediæ, & infimæ coercitionis, item nundinarum ius habet: vt deportandi, decollandi, ſuſpendendi, cremandi, &c. Ioan. Butilerius in ſumma rurali, Prat.

BARO ἀπὸ τοῦ βαρεῖν, dictum putant Albet.& And. Alci.lib.de ſing. certamine cap.32. Βάρηκα enim ciuitatem ſignificat. Baronis vulgare nomen eſſe, proque generoſo, inſignique homine accipi ſcribit idem lib.5. parerg. c.16. Hunc ita definit Bald.in c. innotuit.de elect. vt ſit quiſquis merum, miſtumque imperium in aliquo caſtro oppidove conceſſione principis habet.

BAROS, inquit Eraſm. Græce nonnunquam faſtum ſignificat, & Latine graues viros dicimus eximios magnæque autoritatis, vnde ſuſpicor & vulgo nunc dici Barones, qui generis ac virtutum autoritate cæteris præeminent. Spieg.

BARONES, quam probam eſſe putauit dictionem apud Cic. in de Finib.2. interpres doctiſſim. inquit, quaſi naſci quoſdam homines, & ſola corporis mole graues, vt ſunt barri, id eſt, elephantes: quorum vox barritus dicitur. Qui elenchum illius commen. addidit, Barones ait, per ſimplex r, dicuntur potentes & principes: itaque Cic.ad Attic.lib.5. Epiſt. Sed forte non minus fallitur, quam ij qui putant, & Ciceronem in eodem opere Francorum meminiſſe. Id errati primus omnium Rhenanus reſtituit. Nam & hic lectio corrupta videtur, pro Barrones enim reponendum Varrones, haud vulgariter eruditi quidam monuerunt. Inſulanus tamen, ceu probum Baronis verbum, agnoſcit apud Cicer receptum, & ait, eminentem atque maiorem aliquam poteſtatem ſignificare: Italoſque nomen Baroncelli inde, ſuo more, tanquam minorem Baronem finxiſſe. Alciatus Verones, inquit, ſeu imitatione Dorica Barones, accepi populos Hiſpaniæ eſſe: ſic à fluuio, cuius Mart. quoque meminit, dictos: qui ſolebant principibus apparere, & excubias facere: quos & veriſimile eſt eligi ſolitos prægrandi corpore, quamuis mente ſtolida eſſent: quod huius militiæ proprium eſt. Hæc ille. Sed an recte Baronis voce ſignificetur, qui Germanice *Freyherr* dicitur, adhuc quærendum eſſe puto. Conſtat autem conſenſu interpretum Pontificij iuris, Barones Comitibus præponendos, in Epigrapha c.grandi. de ſupp.negl.prćl.lib.6. Cæterùm in Placitis Feuda lib. Barones numerantur, inter Valuaſores, & Vaſallos, vocabula illota, vt ait præceptor noſter Zaſ. Sed teſte Barone à Taurembergo, noſtris, h.e. Germaniæ moribus Comiti Baro prorſus æquiparatur, nullumque eſt inter eos vel dignitatis, vel præeminentiæ diſcrimen: niſi quod de Comitatu non ſit inueſtitus Baro: qui tamen in omnibus rebus ſuſcipiendis, honoribuſque adminiſtrandis, haudquaquam Comite cenſetur inferior. Baro item mulier fuit philoſophiæ dedita, vt ſcribit Suidas: quem P. Manutius allegat. Ex eo philoſophos, qui ſtolidiores eſſent, non philoſophos, quod eo nomine viderentur indigni, ſed Barones vocabant: vt quaſi mulierculæ per contemptum appellarentur. Cic. vlt Epiſt.lib 9 Fam. Ille Baro te putabat quæſiturum, num vnum cœlum eſſet, an innumerabiles? Sic enim ille hunc locum emendauit. Quamuis Eraſ. inter eas voces Baronem commemorat, quæ videntur vna cum barbarico imperio inuaſiſſe. Spieg.

BARISELLI *Scymer* vulgo, apud Sicambros ſeu Vreſtulos, vmbram præ ſe ferunt Quæſtorum, Triumviralium parricidij capitalium. Zaſ.in l.2 de orig iur. Bald.in vſib. Fed.in tit.de prohib.feud.alien.§.præterea 2 Bariſellos nominat. ſingulares iudices, ſine certo tribunali iudicantes. Spieg

BASES quarum meminit Iabol. in l.hæres meus.100. §.pen.ff.de leg.3. dicuntur orbiculi illi, quibus vaſa in menſis collocantur, ne toralia polluantur. Quamuis apud Iureconſult. verba mendoſe circumferantur. Sunt & alij maiores, vt ſeſſiones ſtatuarum, columnarum ſiue fabricarum, quæ à fundo conſurgunt, & ſuppoſitæ fabricæ ſuſtinent pondus. Et de his intellexit Pomp.in l.penultim. ff.de verb.ſig. Cotta in Memoralibus. Spieg. Sunt & ſuſtentacula ſeu fulcra cuiuſque rei imæ partes. Alciat.lib.4.parerg.cap.2. pedamenta, Prat. Tranſlate ad viros præcellentes refertur.

BASILICA ἀπὸ τοῦ βασιλέως dici putat Feſtus lib.2. ſunt autem locus publicus in quo iudicia exercebantur. Fabio lib.12. venaliaque proponuntur Alciat lib.1 prætermiſſ. ex Vitruu. & l.pediculis, §.3.ff.de aur.& arg.leg. & vero, quia ab Rege ducantur. domum regiam, palatiumque ſignificant eidem in rubric.C. de ſacroſ eccleſ. quam ſignificationem templis conuenire ibidem ſcribit: quia eſt Regis æterni palatium. Archidiac. cap. non oportet, 2.42. diſtinct. Venalitiarios tabernas in Baſilicis habuiſſe patet ex l.32 §.3. de auro & arg librorum etiam tabernæ in iis erant, teſte Aſconio. Hot.

BASILICA etiam libri ſunt quibus continentur leges ab Imperatoribus promulgatæ, vel compoſitæ, qui libri hodie extant Græce ſcripti, quibus lux magna iuri noſtro ciuili adfertur: Prat. Hi libri ad illuſtrandum & interpretandum valde conducunt: non ad emendandum & interpolandum iura noſtra, non ad decidendum: quia autoritate publica, quę ſola ius facit, in hoc Occidentali Imperio, carent. Virgili. Zuich.in præfat. ad Theoph, Gœdd.ad rubr.de V Sig nu 31.

BASILICA Vlpiano & aliud deſignat: Sacram rem, vel religioſam, inquit Vlpian vel vſibus publicis, in perpetuum relictam, vt forum, aut Baſilicam, vt hominem liberum inutiliter ſtipulor, quamuis res ſacra, prophana fieri, aut vſibus publicis relicta, in priuatos vſus reuerti, & ex libero, ſeruus fieri poſſit, l.inter ſtipulantem § ſacram ff.de verbor.obligat. In cuius interpretatione admonui, Baſilicam apud Vlpianum non ſignificare locum ipſum, in quem Chriſtiani conueniunt, Deo dicatum (quamuis in ea ſignificatione dictio huiuſmodi apud Hieronymum, & alios Eccleſiaſticos ſcriptores, nonnunquam legatur, c. perlectis § ad Epiſcopum 25 diſtinct. à quibus, & illud ſcriptum inuenio, quod cum Gothi vrbem Romam irrupiſſent, illos in primis ſecuros, inuiolatoſque ſinebant, qui in Apoſtolorum Baſilicas confugiſſent.) Etenim fuit Vlpian. vt alibi ſcripſi, religionis Chriſtianæ inſectator crudeliſſimus, vt veriſimile non ſit, dicata Chriſto, eiuſque diſcipulis templa, tantæ apud eum dignitatis fuiſſe. Sciendum itaque Baſilicam proprie ſignificare locum in quo negotiationes priuatæ, conſilia & iudicia exercebantur: dicta Baſilica, quaſi Regia, Græci enim Βασιλικὴν, regiam appellant. Debent quippe (vt Vitruuius Architectus in quinto tradit) Baſilicæ adiunctæ eſſe foro. Et quam calidiſſimis partibus, vt per hyemem, ſine moleſtia tempeſtatum, poſſent ſe in eas negotiatores conferre. Iudicia autem peragi ſolita in Baſilicis, indicat Quintilianus 12. Trachali oratoris vocem; cum in Baſilica Iulia diceret auditam laudatamque fuiſſe, ex quatuor tribunalibus. Et Plinius in Epiſtolis Deſcenderem, inquit, in Baſilicam Iuliam auditurus, quibus proxima comperendinatione, reſpondere debeam. Sane Baſilicam principio locum fuiſſe conſtat, quo ſub tectum, & ante veſtibulum, ædium principes ad ius dicendum conueniebant, qui dignitatis gratia, tribunal poſtea additum eſt, tanquam plus ineſſet authoritatis. quod iudicia publica ante domos darentur. Ac deinde, quo Baſilica laxior eſſet, primariis tectis non ſufficientibus, porticus intrinſecus hinc atque hinc additæ ſunt. Quatuor porro Baſilicas Romæ fuiſſe legimus. Primam Baſilicam Romæ Cato Cenſorinus magna mole conſtruxit, vt Plin.de viris illuſtr. cap.47. teſtatur, quæ Porcia appellata eſt. Secunda dicta eſt

Opimia (in qua cœnaculum erat) quod in ea ſeniores aſſiderent. Huius meminit Varro lib.4.de lingua latina. Tertia fuit Pauli, quæ 1000.& 500.talentis taxata, mox Fuluiæ conſecrata fuit, quam columnis è Phrigibus mirabilem inter magnifica locat Plinius lib.natur. hiſtor.36. c.15. Papiniuſque ad nomen alludens eleganter Regiam dixit, cum in 1.Syluar.ait:

Illinc belligeri ſublimis Regia Pauli.

Aliam denique Iuliam, Centumuiralibus cauſis dicatam, Iulius Cæſar conſtruxit, cui conſtruendæ tradit in quinto Vitruuius, ſe præfuiſſe. Vide Plin.lib.5. epiſt.Suet.in Caligul.Varro. 4 ling.lat.& Victorem.Briſſ. Baſilicas vias noſtrates interpretantur, prætorias,& conſulares, hoc eſt, publicas, magnaſque, l.2.§.viarum.ff.ne quid in loc. publ. Nam quod magnum eſt, Baſilicum dicitur. Et Græci βασιλικῶς, pro magnifice prouerbiali figura dicunt. Grandioremque & excellentiorem brachij venam, Phyſici Baſilicam dicunt: tres eſſe venas in brachiis tradentes, Baſilicam, cephalicam, & nigram, ſeu, quod in medio harum ſit, mediam, communemve, quæ in furore & delirio findi ſolet. Ioan.Corraſius lib 6. Miſcellaneorum, cap.18. Fuere & aliæ Romæ Baſilicæ, vt Baſilica Pauli Æmilij, Vlpia. alias Traiani, Sempronia, Argentaria, Thermarum. vt ex Victore, Onufrio, aliiſque conſtat. De quibus Plin. lib.de vir.illuſtr.& lib.5.Epiſt.Suet.Victor.Varro lib.4 ling.lat.Prat.

Βασιλικῶν. Βασιλικῶν libros vulgo ἑξηκοντάβιβλον nuncuparunt, quod ſint 60.diuiſi in τεύχη, ſex, non quatuor, vt plerique putant. Auctor eorum eſt Leo philoſophus; vt Hermenopolus ſcribit, & Theodorus Balſamo in verſibus Heroicis aperte teſtatur. Sed adiungit Leoni Phocium, quod eodem tempore hic canonibus, ille legibus digerendis operam impenderet. Baſilius Macedo cum filiis Conſtantino & Leone Philoſopho ediderat iam ante πρόχειρον diſtinctum titulis ſexaginta. Eum conſequutus Leo filius promulgauit Βασιλικῶν libros 60. eodemque tempore Phocius patriarcha Conſtantinopolitanus Νομοκανόνα (quo titulo & alij quidam libri ante eum fuerant) diſtinctum titulis 14.quem & προκανόνα appellatum reor, quia præponatur is Phocij liber Canonibus, quod Balſamo in præfatione ad Phociū ſignificat iis verbis: πρὸ τῶν κανόνων συγκεφαλαιωθέντα, qui multo poſt Phocium in eum, & in Canones omnes commentaria ſcripſit iuſſu Manuelis Imperatoris, vir Iuris & legum periſſimus, vt Nicetas ſcribit in Iſaaco Angelo.Cuiac.obſeru.lib.6.c.9.

Βασιλεῖα ſenſu dicitur, quo Auguſta, quæ Regis, Imperatoriſve vxorem ſignificat.

BASILINDA Iulio Pollu. lib.9. Onomaſt. luſus, quo per ſortem fit rex & miniſter,& ille huic laborioſum quid imperat. Vide l.fi.de Alea.lib.2.parerg.in verb.Luſum aleæ,Alcia.Prat.

BASILICVS Feſto lib.2. ſerpentis genus, vel quod in capite album habeat inſtar diadematis, vel quod reliqua ſerpentum genera vim eius fugiant. Prat.

BASILISCVS etiā tyrannus fuit ſub Imperatore Zenone: de quo accipiendam putant l.decernimus,16.C.de ſacroſ.eccleſ. Huius meminit Suidas: & vide de eo Nicephorum,Procopium,& Zonaram.Prat.Meminit & Baſiliſci huius Cuiac.obſer.lib.3.c.19.V.omnino Gothofr.nota ad d.l.16.pr.& med.

BASTACA, munus ferendi res neceſſarias ad exercitū. Goth.ad d.l. C.de cohort. vel munus ſiue onus fiſcalium rerum iumentis portandarum in Valenti. & Valentis ad Feſtum conſtit.l.3. de cohortali lib.lib.12.C.& in Leonis Imp.lib.de bellico adpar. Baſtagam autem priuatam ſub diſpoſitione Comitis largitionum priuatarum diuinæ domus: Præpoſitos vero baſtagarum ſub diſpoſitione Comitis ſacrarum largitionum Notitia collocat corruptum verbum quibuſdam videtur: Nam βάσταγμα Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ βαστάζειν, Hot.Briſſ.

BASTAGARII, quibus id oneris incumbit l.4.& 8. de murileg. lib.11. C.Hi vecturæ rerum ad ærarium pertinentium ſeruiunt, quam iumentis faciunt.Spieg. Briſſ.

BASTAGARIOS etiam diei putat Alciat.rubr.de murileg.lib.11. C. qui neceſſaria militibus portabant. Opinatur idem fuiſſe eos qui veſtes ad tincturam ferebant, referebantque. Vide & Conn.lib.4.c.15.nu.3.

BASTARDI ex ſtupro maris ac virginis vel viduæ honeſtæ alias viuentis, nati. Vult.comm.Inſt. de patr.pot.ad princ.nu.10.

BASTARDI vulgo à Germanico *Boes art*, id eſt, degeneris ingenij. Et ideo pater non omnino certus eſt, quaſi tamen quodammodo certus eſt; qua de cauſa ei etiam omnino ab inteſtato non ſuccedituṛ, & ex teſtamento eius liberi non ſemper ſolidum accipiunt.Cuiac. in expoſit. Nou.Iuſt.18.fol.44. fere in princ.

BASTERNÆ, tranſennæ, protecta in ædibus ſpaciandi gratia: item vehicula, rhedæ, lecticæ.Cuiac 13.obſer.30 Gothofr.ad l. 12.§.4.med.C.de ædific.priuat. vbi baſterna legunrur.

BATIOLA, vaſis genus Nonio: qua voce vſum Plautum ſcribit: ex quo didici eam auream fuiſſe.

BATILVM è ferro ducitur, quo prunas, & cinerem è foco tollere ſolemus, vt alio transferamus Horat.

---*Prunaque batilum.*

BATTOLOGIA iterationis vitium eſt, nomen habens à poeta Batto, cuius meminit Fauorinus apud Gell.lib.13. cap.18 qui dum ſimulacra & ſtatuas verſibus & hymnis celebraret, eandem ſæpius cantilenam recinere ſolebat: Inde verbum βαττολογέω, id eſt, multa,& ea quidem inania loquor, eademque ſæpius repeto: quod quidem verbum adeo fuit vulgo vſurpatum, vt D.Matthæus eo ſit vſus, c.6. vbi Chriſtus ita loquitur, Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί: Orante: autem ne Battologizetis, ſicut Ethnici. Et huc alludens Ouid.lib.2. Metam.Battum quempiam eadem facit iterantem:

-----*Sub illis*
Montibus, inquit, erant. & erant ſub montibus illis.

Cuius βαττολογισμὸν ridicule imitatus Mercutius.

---*Et me mihi perfide prodis,*
Me mihi prodis, ait---

Quin & ipſum Ouidium eodem vitio laboraſſe contendit, probatque Scaurus apud Senecam controuerſiar. lib. 5. in 28. controuerſ. Quo etiam loco ſcribit Seneca ipſe, Montanum Votronum declamatorem egregium, hoc vitium habuiſſe, vt ſententias ſuas repetendo corrumperet, dum non eſſet contentus, vnam rem ſemel bene dicere, vt de eo teſtatur Tiraqu. in 9.l.connub.gl.1.parte 9.nu.16.

BAVCALIVM Alciato lib.1.prætermiſſ.vas vinarium.

BAVCALIS eſt, quo vtimur æſtate refrigerandis in aqua cyathis, Alciat.lib.prætermiſſ.1.Nicarchus in Epigram.

Μὴ κάμινε, μὴ φύσα. μάτην τὸν καπνὸν ἐγείρεις,
Εἰς τὸ θέρος χαλκῆν βαύκαλιν ἠγόρασας.

BAVCISMVS, inquit Pollux à ſaltatore Bauco, commeſſatoria ſaltatio nomen ſortita, mollicula illa quidem, & delicatos membrorum flexus habens.Camerar.

BAXEA calceus philoſophicus, philoſophica crepida. Turneb. lib.7.aduerſ.c.10.

B E.

BEARE, Vlp ait, eſt prodeſſe.l.bonorum appellatio, §.naturaliter de verb.ſign.Spieg.& beatum facere.Prat.

BEATE viuere, & honeſte, interpretatur Cicero, cum virtute viuere.Spieg.

BEATI dicuntur diuites: qui cæteris prodeſſe poſſunt,& debent. Dicuntur item, ſimili ratione fœlices.Alc.de verb.ſig. Etenim beatum volunt eum, qui extra aleam ſit fortunæ, quique ſortem ſuam nolit commutatam. Quod recte dubitat Inſulanicus Huttenus, an cuiquam mortalium contigerit vnquam: imo nec illi L.Syllæ, qui proprio cognomento dictus eſt Felix. Vera beatitudo eſt æterna & cœleſtis illa, propter quam manifeſtandam, verbum caro factum eſt.Spieg.

BEATVS, inquit Varro lib 4. is qui multa bona poſſidet, & is opulentus ab ope, cui ex opimæ. Hinc Vlpianus bona dicta ſcribit, quod beent, id eſt, beatos faciant.Hot.

BEATISSIMOS Patriarchas & Epiſcopos in Conſtitut. ſubinde compellat Iuſtinian. Nec caret mos ita compellandi exemplo vetuſto, vel D Hieron.teſtimonio.

BEBIVS Marcellinus. Intelligitur Bæbius Marcellus, de quo in l.Bæbius ff. de pact.dot. eſſe ille, quem Dio ſcribit ſub Seuero capite damnatum.Cuiac.obſer.lib.7. cap.2.

BEGARDI & beguinæ, viri & mulieres infideles, quæ cum nulli promittant obedientiam, neque propriis renuncient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religioſæ nequaquam exiſtunt: quanquam habitum, qui beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant religioſis aliquibus, ad quos ſpecialiter trahitur affectio earundem, de quibus habetur in clem.1. de religioſ. domibus, & in clem. ad noſtram. de hæret.Io.Bello, Etymolog.

BELLARIA G.Budæo in Forenſib. quæ vulgo Species dicuntur. Gallis *eſpices*, Græcis δηκτικὸν ex Ariſtot. ἀναλυτικ.6. Eſt & alia bellariorum notiſſima ſignificatio. ſuntque cibi melle, ſaccharo conditi, quæ menſæ ſecundæ appellantur Alciato, quod & ante Gellius docuerat lib 13.c.11.Prat.

BELISARIO duce Iuſtiniani Africa fuit à Vandalis recuperata, l. 2.§.13.vbi Gothofr.C.de offic.præf prætor.

BELLE dubitare, apud Terentium Clementem in l. cum ab vno. de leg.2.Spieg. vide infra Belle.

BELLE quæri poteſt, l.2. § vlt. ff.de ſuis & legit.l.4.§.vlt.quibus modis pignus.

BELLE tractari poteſt, l.2.tractari, ff.ad SC.Tertyll.Briſſ.

BELLE definit.l.5.§ & belle.ff.de oper nou.nunc.Briſſ.

BELLE dictum l.3.§ Ariſto.ff de Riuis.Briſſ.

BELLISSIME putabant l.20.ff.de fideic.libert.

BELLISSIME quæritur, l.1 §.belliſſime, ff.vt legat.no.cau. l.7.§. belliſſime, ff.quod vi aut clam.Briſſ.

BELLISSIME ſcribere, apud Vlp.l.1.quod leg.

BELLISSIMA repletio, l.15.§ 4 C.de teſtam.manum.

BELLICA captiuitas. Olim in bello capti per hoc ſeruabantur, fiebantque capientium ſerui §.ſerui autem Inſt.de iure perſ.

BELLVM bifariam accipitur,& pro pugna ipſa, vt apud Saluſtiū, in eo bello trecenti milites deſiderati. Hermogen. l.ex hoc iure

iure in princ.ff.de iuſtitia & iure. Vlp.in l.bello amiſſi.& l.vlt. de excuſ.mun. Et pro eo tempore, quo in militia ſumus. ita accipitur Inſtit. de excuſ.tut § filij autem l.1.§ 1. ff.de incend. ruin. nauf. & l in bello, ff.de captiu.& poſtlim. reuer. Aldobr. d.§ filij autem.Inſtit.Bellum vero ita recte definierimus. vt ſit legitima defenſio aduerſus offenſionem imminentem, vel præcedentem, ex publica vel priuata cauſa, vbi enim nulla eſt læſio iniuſta, ibi nulla poteſt cenſeri defenſio quæ bellum iuſtificet Oldend. Porro etiam bellum dicitur, quę ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulſandorum hoſtium cauſa, c.iuſtum,23.quæſt.1.

BELLVM iuſtum habetur, quod denunciatum ante & indictum eſt. Verius autem eſt ſolum in dicendi belli arbitrium eſſe apud principem, id eſt, Chriſtianorum Imperatorem, aut Regem, ſi abſoluta illa poteſtate cuncta metiamur, modo ea in commodum reipub. vtatur. Qua de re eleganter tractat ſacri impij baronum per Germaniam doctiſſim. per illuſtreque ornamentum Fridericus à Tautemberg. tit.6.lib.3.feud. Quamuis & maxime iuſtum bellum habeat ſuas calamitates: qualium meminit Auguſtinus in de Ciuitate Dei, & Eraſm. in Chil.Spieg.

BELLVM iuſtum eſt, quod ex edicto geritur de rebus ſuis repetundis, aut hoſtium propulſandorum cauſa. Prat. vel iuſtum, quod propter defenſionem ſuam vel ſuorum, quatenus exigit hoſtium temeritas, ſuſcipitur, l.vt vim, ff.de iuſt.& iur. At dices: ea eſt definitio defenſionis, non belli. Certe ſi defenſionem à bello ſeparabis, ſeditionem efficies, non bellum. Etiam cum Imperator indicit? Etiamſi totus orbis in vnum conflatus indicat; Nam Imperator non magis poteſt bello lædere, quam alicui rem ſuam vel vitam ſine cauſa eripere. Rixentur ergo de bello commentatores in ſempiternum, non iuſtificabunt vnquam, niſi ex defenſione legitima. Hotom.

BELLORVM ſeptem genera. Primum bellum Romanorum contra infideles. De hæret.c.excommunicamus 2. Secundum eſt iudiciale, quod fit autoritate iudicis habentis merum imperium De ſententia excom.c.dilecto.lib.6 ff.de rei vend.l.qui reſtituere. Tertium eſt præſumptuoſum, quod faciunt inobedientes iudic. de pœn.diſt.6.ad fin. Quartum eſt licitum, quod fit autoritate iuris, quo ad illum, cui conceditur de reſtit.ſpol. c. olim. de ſent.excom. c.ſi vero.C vnde vi, l.1. Quintum temerarium contra illos, qui ſe iuſte defendunt. Sextum voluntarium, quo moderni principes vtuntur. c.noli.24.q.1. Septimum eſt iuſtum & neceſſarium, quod fit ſe & ſua defendendo. Et in iuſto bello morientes ſalui fiunt, cæteris paribus.23 qu.5. omnium veſtrum, & c.ſi homicidium,& ea cauſa q 8 omni timore. Quique pro Republica ceciderunt, in perpetuum per gloriam viuere intelliguntur. § 1. fin.Inſt.de excuſ.tut.vel curat.Sed qui ſine iuſſu Principis bellum ducit, tenetur. lege Iul. maieſt.ff.ad l.Iul maieſt.l.3 & in Auth.de armis colum.6 & in Auth.de mandatis Princ.col.6.3. Neceſſitate tamen imminente ſufficit licentia magiſtri officiorum, ſecundum Hoſt. C. de Fab.l.fin.lib 11.De bello vide Archi.in Roſario 23.q.2.cap.iuſtum.vbi ponit hæc ſeptem genera.Spieg.

BELLVM iuſtum ideo videri non debet, quod triduo prius indictum ſit, aut etiam, ſi placet, decennio, niſi certa conſcientia ſuſcipiatur pro tuendis bonis aduerſus malos, ac legitima & neceſſaria ratione ab iis, quibus Deus commiſit gladium. Old. Doctores argute magis, quam viriliter diſputant de bello, in l. vt vim.de iuſt & iur.ac aliis locis. Spieg.

BELLVM autem iniuſtum dicitur quinque modis, primo ratione rei, vt ſi non eſt de repetendis rebus, vel pro defenſione patriæ c.1.13.q 2.Secundo ratione cauſæ, vt ſi voluntarie, non neceſſario inferatur. Tertio ex animo, quando ſcilicet fieret ad vindictam Quarto ſi non fit authoritate Principis. Quinto ratione perſonæ, puta in perſona eccleſiaſtica, cui non licet ſanguinem effundere. vide Iaſ.l.ex hoc iur.ff de iuſt.& iur.& Dec. l.vt vim.ff.de iuſt.& iur. Hoſtienſ.& al.in rub.de treug.& pac. & 23.q.1 & 2.per totum.

BELLVM etiam hoc tempus dicitur, quo ceſſatur à prœliis, aut intercedunt induciæ. Sola pax finit bellum Induciæ dirimunt congreſſus. Prælium autem eſt conflictus bellicus. Induciarum tempore bellum manet, licet pugna ceſſet, Gell.lib.1.cap. 25. Verum tempore bellorum, præſcriptiones ceſſant, donec finiatur tumultus, l.ab hoſt Cod.quibus non obiic. long temp. præſcript Idem ſentiunt Iuriſperiti de magna peſte. Bart.in l. naturaliter.ff.de vſucap per l.vlt. C. de fund.limitroph. lib.11. Spieg.

BELLVM recuperatorium, quod ſcilicet ob recuperationem rerum ablatarum infertur, quo res ab hoſtibus occupatas repetimus: Defenſorum vero, quod videl. neceſſariæ defenſionis gratia, non interuallo, ſed ex continenti ſuſcipitur, quo nos,& noſtra tuemur. Verum hoc non proprie belli nomen meretur, ſed potius defenſionis cenſetur facultas, cuilibet omni iure, ipſoque rationis ductu permiſſa: quandoquidem vim atque iniuriam propulſare, ius gentium permittit, l.vt vim, ff. de iuſt. & iur. cum ſimil. notatis per dictum baronem loco allegato.

Bellum offenſiuum, bellum defenſiuum, vt vulgo loquuntur, in Barbarorum ſchola nata ſunt vocabula.Spieg.

BELLE, id eſt, eleganter & prudenter Nonio ex Plauto,& M.Cicerone. ſic in variis Digeſtorum locis legendum cenſet Auguſtin lib.Emend.1.c.9 Locos eos referam. Primus eſt apud Vlpianum in l ſi debitor, 4. § fin.ibi, belle quæritur, ff.quibus mod pign.vel hyp.ſolur. Secundus eſt apud eundem in l.cæterum, in princip. ibi, non belle inquilinum, ff. de vſu & habit. Tertius eſt apud eundemmet in l.de pupillo. §. 9. in ipſo ſtatim initio, ff.de opt.nou nunc. Quartus in l 2 § vnde, ff.de ſuis & leg ibi, vnde belle. Quintus in l.2 § tractati, in ipſo principio. ff ad Senatuſconſ. Tertyll. In quibus locis falſo legitur in vulgaris Codicibus pro belle, velle: cum in illis Florentiæ legatur belle. Prat.

BELLVM à duello factum Varro lib 6 ling.lat.exiſtimat: quod & Alberico probatur. A beluis duci Feſtus lib 2.putat: quod perpetua ſit diſſenſio beluarum. vtrumque etymon verum eſſe poteſt. Bellum definire videtur N.Marcellus, vt ſit pugna: hocque differre ait à prælio: quod prælia ſunt partes; bellum vero ipſa congreſſio & pugna, Alij à Græcis deductum volunt, qui βέλος telum vocant, quaſi quod telis geratur, Connan.lib 9.cap.5. num.1.

BELLVM adfectum Ciceroni in Oratione, quam habuit de prouinc.conſular.id eſt, pene confectum. Bellum, inquit, adfectum videmus,& vere (vt ita dicam) pene confectum, quod A. Gellius lib 15 cap.5 Noct.Attic probat.Prat.

BELLICÆ captiuitatis ea vis fuit, vt ſeruitutem induceret quod Florentinus, & Marcianus aiunt, l.4.& 5.ff de ſtat.hom.& Iuſtin.probat Inſtit. de iure perſ.§.ſerui. Bellicæ huius captiuitatis ſuperſunt reliquiæ quædam. Nam bello captus, capientis homo eſt: eo iure hodie vtimur. quod exactiſſime obſeruant tempeſtatis noſtræ milites. Cuius rei tractationem in aliud tempus reiicimus Prat.

BELLVM ciuile, factio, rebellio, captiuum & ſeruum non facit. Goth ad leg.4.C.de ingenuis manumiſſ.

BELLICARVM coronarum genera hæc ſunt Gellio & Plinio auctoribus: oualis, naualis, muralis, obſidionalis, caſtrenſis, ciuilis, triumphalis, de quibus infra Corona.

BELLONARIOS gloſſæ interpretantur θεοφορουμένοις, Martialis vocat Bellonæ turbam entheatam lib 12. & de eiſdem lib.11. Alba nimis ſæuis lacerantur brachia cultris, Quum furit ad Phrygios enthea turba modos Eoſdem etiam Bellonarios appellauit Acro in 2.Satyr. Horatij. Bellonarij, inquit, lacertos humeroſus concidunt. Cuiac.obſeru.lib.11.c 34.circa finem. Erat ſecta quædam religionis, Prat.

Βέλος Eo nomine, inquit Caius, vulgo quidem id ſignificatur, quod ab arcu mittitur; ſed non minus omne ſignificatur, quod mittitur manu, ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι admonet nos Xenophõ: nam ita ſcribit, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι. Et tela ſimul ferebãtur, haſtæ, ſagittæ, fundæ, tũ plurimi lapides. Hæc in l.ſi caluitur, 233. ff. de verb ſig. Hor.

BELVA, ſiue, ſi mauis bellua, immanis fera Hinc dictam quidam putant, quod ſine lumine, id eſt, mente feratur. Equidem à bellando duci putem, quod perpetuo feræ inter ſeſe pugnent. quod μετωφοςικῶς accipiunt de eo, qui ſciens falſum iurat apud Auguſtin in c homines 22.q.2 Spieg.

BENE in l 1. ff.ſi cert. petat accipi putat Alber pro decens eſt. ita habent vulgati Codices: in Pand.tamen Florent. aptius legitur, è re. Prat.

BENE collocare pecuniam, id eſt, tuto, ſeu bonis nominibus, l.1. ff.de admin.& peric.tut.

BENE eſt, pro commodum eſt ſeu bona ratione, Vlpian. vſurpat exemplo Ciceronis l.1.de reb cred.

BENE beate, l.fin.ff de nundinis, Briſſ.pareg.

BENE emere apud Ciceronem eſt care emere: Sic & Martialis: Adeo bene emit, inquit, imo non ſoluit. Turneb.lib.3.aduerſ. cap.22.

BENE ferre ætatem Cicero dixit quod nondum maturuit, neque vetuſtatem ſentit. Turneb.lib 9.aduerſ.c 4.

BENE gerere rationes, eſt ita recte vt nulli querelæ poſtea locus relictus ſit. ita ſe explicat Scæuola in l.reſtamento, 18.ff.de fideic.libert.Prat.

BENE credere l.12. §. hoc amplius, ff mandati, id eſt, abſque vllo periculo & damni metu. Huic contrarium eſt male credere, apud Plaut.Pœnul.Act.3.ſcen 2.Briſſ.

BENE mane.Cicc.

BENE proſpexit apud Iuſtinianum, § conſtitutio.Inſtitut.de vſucap id eſt, recte prudenterque Prat.

BENE fit, quod bona fide fit, Accurſio, l.eum, qui iurauit, §.i n popularib ff.de iureiur.Spieg.

BENE natum apud veterem Nouellar.interpretem in conſtit.interpretatur Accuſ. ingenuum, eum qui ſeruus non eſt, in auth. ſed hodie. C.de don.inter vir.& vxo.in conſt.Nou 22. §.quod autem prius.& recte pro in Græco eſt. ἐυγενόντων.Prat.

BENE agier inter bonos, vetere iuriſconſultorum formula M. Ciceroni frequentiſſima, ſignificari quidam aiunt bonos ex

fide præſtare quæ apertè linguâ nuncupata non ſunt. quo propendet Pauli reſponſum, l. quia tantundem. ff de neg. geſt. Pr.

Bene ſit, communis vox, qua in teſtamentis præfabantur: vid. Eraſm. interpretantem καλῶς ἔςω. Spieg.

Benedicere eſt laudare, & gratias agere, bene precari, quod in dandi accuſandíque caſu effertur ἐν τῇ ἀγωγραφίᾳ. Significat enim in ordinem cooptare & probare, & conſecrare & ordinare, cap. 1. de ſupplen. neg. prælat. Huius benedictionis effectum tradit Panorm. in d. cap. 1. verſ. quæro, an alium, & verſ. præced. Accipitur etiam pro conſecratione & confirmatione nuptiarum, de qua in can. ſeriatim. 32 diſt. Qua in re ita cauit Leo Imp. Nou. περὶ τούτω δὴ καὶ τὰ συνοικέσια τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας ἐρρῶσθαι κελεύομεν. Spieg.

Benedictionis quoque appellatione hæredis inſtitutio continebatur Veteri Teſtamento. cuius rei exemplum eſt in cap. 17. Geneſis, & in Iacob benedictione. quod & adnotauit Bald. in proœm. Decretalium. Prat.

Beneficium, id eſt benefactum, officium benignè præſtitum. Interdum non meritum & benefactum denotat, ſed factum, occaſionem, medium, cauſam: imò & delictum. Sic ea res abeſt beneficio furis, in l 46. de furt. Damnum illius beneficio contigit. l 40. § 1. de damn. infect.

Beneficio illius ea pars acceſſit, l. 7 fin. commun. diuid. id eſt, propter alteram acceſſit, vel occaſione illius. Briſſ. vel culpa illius Hot.

Beneficentia Victorio in M. Ciceronem eſt animi virtus, & quædam bonitas naturæ, qua opibus ſuis, alios iuuare, & beneficia in homines conferre delectamur. Alij eam definiunt vt ſit exterior charitatis, ſiue amicitiæ actus. Quidam hoc modo: Eſt liberalitas, ceu cognatio iuſtitiæ, quæ communicat res non debitas iure præſertim ciuili, quas tamen aliquo modo iure naturæ communicare debemus. Hæ omnes definitiones eodem pertinent. poſtrema tamen cæteris explicatior: ad quam referenda vulgatiſſima iuris regula, Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, benignè præſtandum eſt, l. 2. in princ. ff. ſol. matrim. quæ tamen cum Bartoli ad d. l 2. diſtinctione recipienda eſt: & vide ibid. Iaſ 4. notab. qui ἀντινομίαν diluit. Eandem regulam caſibus interpretatur Andr. Alciatus ad d. l. 2. verſ. niſi hoc ei, &c. Spieg.

Beneficiarii Feſto ſunt milites, qui vacationē habent munerum grauiorum, (munifices contra, qui non vacant, ſed munus Reip. faciunt. Feſtus lib. 2.) vt menſores, veterinarij, fabri, & alij, qui enumerantur l vlt. ff. de iur. im. Sed in Nou Iuſtin. 13. putem ſignificari exploratores & indices, quos pro huius miniſterij præmio habeat Prætor plebis immunes. Tertullian. de fuga in perſecutione, In matricibus, inquit, beneficiariorum & curioſorum, inter tabernarios & lanios & fures balnearum & aleones continentur: vbi ſane beneficiarios & curioſos non accipiam pro his, qui curam habent curſus publici, vt docui in l. 3. de can largit. tit. & tit. de curioſis: ſed vt hoc loco pro delatoribus, à quibus & delatoria curioſitas dicitur l. 6. ff. de iur. & fact. ignor. Cæſari, Plinio, Agathio aliter beneficiarij ſunt corporis cuſtodes ſiue protectores & buccellarij. Cuiac. in expoſ. Nou. Iuſtin. 13. in fi.

Beneficiariæ actiones ſunt, quas condictiones ex lege interpretes appellant, de quibus latiſſime Bart. in l. 1. ff. de condict. ex leg. Prat.

Beneficii verbo plura ſignificantur. Accipitur enim pro priuilegio à principe alicui indulto, l. 3 ff. de conſt. princ. l. ex facto, 43 ff. de vulg. & pup. & l. ſi cui. 38. ff. ex quib. cauſ maior. & latiſſimè interpretandum ait Iauolenus dict. l. 3 & ipſemet princeps interpretari debet. Huius concedendi cauſæ & rationes multæ ſunt: Ætas, ſexus, cauſæ iuſtæ, vt reipubl. cauſa abſentibus, certa conditio: de quib paulo inferius diſſeremus.

Beneficium ergo eſt ius præcipuū, quod certæ perſonæ ratione ætatis, ſexus, conditionis, peculiariter attributum eſt Prat. Sumitur enim pro largitione aliqua, quæ ciuibus tantū Rom. concedi ſolebat ob res præclare geſtas, vt ex orat. pro Archia poëta M. Ciceronis liquido conſtat. Et in beneficiis, inquit, ad ærarium delatus eſt. Hot. Ea largitio fere ex ærario fiebat, ei, quem dux militiæ tribunúſve commendaſſet Hotom.

Beneficio alicuius pro opera alicuius Vlp. l. ex damni 40. § 1. ff. de damn. infect. l. communi 7. § 8. ff. comm. diuid, l. inter omnes 46. ff. de furtis. Hotom.

Beneficium etiam accipitur quandoque pro officio ac liberalitate gratuita, pro gratia exhibita & merito, benefactoq; in alium collato. Papinianus, Nec videtur hæc (ait) inter ſe contraria eſſe, cum beneficio affici hominem, intereſt hominis. Iauolenus, Beneficium (inquit) quod à diuina principis indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſime interpretari debemus. Bonifacius, Decet conceſſum (ait) à principe beneficium, eſſe manſurum, adeo vt non ceſſet, licet cauſæ iam cauſæ concedendi priuilegij ceſſent: vt l. 2 §. fi. l 3. de donat. l. vnius § ſeruus, de quæſt l. vlt. de decur. l 2 3. retium amot. Secus, ſi cauſa finalis ceſſauerit, l. qui cum, de oblig. & act. l Papinian. §. ſed nec, de inoff. teſtam. Et mox: indultum à iure beneficium, nemini eſt auferendum, nempe ſine legitima cauſa & cognitione. Pariter Paulus IC. & Gregor. pontif. Adiuuari nos, non decipi beneficio oportet. Pleni ſunt profectò huius generis exēplorum libri. At vero licet tot poſſint eſſe beneficij appellationes, quot ſunt munera, & gratiæ à legiſlatoribus exhibitæ, tamen contracta eſt huius vocabuli ſignificatio. Nam in profanis beneficium pro feudo plerunque vſurparunt, in ſacris vero, & ſpiritualib. s. pro ſacerdotio. Idq; e frequentius vſitatiuſque, adeo quidem, vt iam vulgus noſtrum, per antonomaſiam quandam, benefi ij nomine ſacerdotia tantummodo intelligat. Cuiuſmodi beneficium ſic videtur poſſe non male definiri, vt ius ſit percipiendi fructus, ex bonis Deo dicatis prouenientes, clerico, propter diuinum officium competens. Hæc fere omnia ex paraphraſi Do Io Coraſij in vniuerſam ſacerdotiorum materiam, accepimus, cuius ſecundum caput videre profuerit, ad exponendam beneficij definitionem.

Beneficium ſæpe commodum & emolumētum ſignificat. Sic beneficium bonorum poſſeſſionis, quod & commodum dicitur in l 5 de bon. poſſ. contr. tab. Briſſ.

Beneficium. Seneca definiente, eſt beneuola actio (vel potius datio) tribuens gaudium capientibus, capienſque tribuendo, in id quod facit prone & ſponte ſua parata, c 6. lib. 1. de beneficiis. Extat hæc definitio in cap. Obertus, in vſib. feud. tit. in quib. cauſ. feud. amitt. Eſt autem duplex beneficium, publicum & priuatum. Longe præſtantiſſimum eſt publicum, videlicet eorum qui aut conſtituunt, aut defendunt, aut retinent reſpub. Priuatum, eum videlicet priuatim operæ aut facultates communicantur. Vide elegantem §. ſicut, in l. in commodato, ff commodati. & poſt Iouian. Pontanum noſtrum Philippum de Beneficentia lib 2. Philoſoph. Moralis. Sunt autem eodem tradente c 18 lib. 3 qui ita diſtinguant, quædam beneficia eſſe, quædam officia, quædam miniſteria. Beneficium eſſe, quod alienus dat, alienus eſt, qui potuit ſine reprehenſione ceſſare. Officium eſſe, filij, vxoris, & earum perſonarum, quas neceſſitudo ſuſcitat, & ferre opem iubet. Miniſterium eſſe ſerui, quem conditio ſua eo loco poſuit, vt nihil eorum, quæ præſtat, imputet ſuperiori. Spieg.

Beneficium & hæreditas quandoque opponuntur, vt feudum & allodium. Prat.

Beneficium militare, l. 3 & l. 10 ff de teſt. milit Briſſ.

Beneficium militare vulgo Feudum à fidelitate nuncupant Vide infra. Feudum. Prat.

Beneficium, id eſt, reſtitutio in integrum, l. 2. C de præſidiis, & al. reb min.

Beneficialis cauſa dicitur, ſiue agatur de dignitate vel perſonatu, officio, præbenda, vel beneficio. Archi in c. ſi gratioſe, &c. ſi propter, de electio. lib. 6. Beneficium hic accipe ſpirituale. Prat.

Beneficiarius fundus, & beneficiarium prædium dicuntur Budæo in Forenſibus eodem ſenſu.

Beneficiarios ex eo dictos cenſuit Vegetius lib. 2. quod Tribunorum beneficio promouerentur.

Beneficiarius, qui beneficium accipit, Vnde & à veteribus beneficiarij dicti ſunt illi, quos Imperator ſuo beneficio promouiſſet in militia. Cæſar Com lib. 2. Petreius vero non deſerit ſeſe, armat familiam; cum hac, & Prætoria cohorte, certamen init, barbariſque equitibus paucis beneficiariis ſuis. Pra.

Beneficiarii olim opponebantur municipibus. Nam municipes dicebantur, auctore Feſto, lib 2. qui non vacabant, ſed munus Reipub. faciebant. Contra beneficiarij appellabantur, qui vacabant muneris officio. Quales ſunt qui enumerantur in l. vlt ff. de iure immun. Cum autem liberalitate quadam concedi cœpiſſent bona, quæ feuda dicimus, tranſlatum fuit hoc vocabulum ad huiuſmodi cōceſſiones aliquanto commodius, quam barbara vox Feudatarius, aut Vaſallus. Vaſſus.

Beneficiare pro infeudare, feudum alicui tribuere. Sigebert in Chron. Anni 1007 Hinc beneficiatus, id eſt, beneficiarius, feudi beneficio affectus, 2 feud 55 § 1. Otto Friſin. lib Frid. 2. c. 12 beneficiatos habet Cæſari & 3. bell. ciu beneficiarios.

Beneficium Eccleſiaſticum, id eſt, canonicatus vel præbenda. c. ex multis, § conſtitutus, 1. q. 3. & alibi ſæpiſſime. Beneficij quoque appellatione dignitates contineri ſcribit Io. Andr. c. ſi propter tua. de reſcript. lib. 6. per illum text. Hæc autem beneficia feuda non ſunt. V Cuiac. tit. 1. lib 3. feud.

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione Canonica obtineri, cap. 1. de reg. iur. l b. 6. extr. c. ſi quis deinceps. 16 q. 7. vide Dinum ad d. c. 1. Prat.

Beneficium ſeu priuilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona, cap priuilegium vbi gl. Din & Alb. de reg iur lib. 6. l. priuilegia quædam, & l. in omnibus cauſis 68. ff. eod. tit. Prat.

Beneficia perſonalia ſine die & conſule non valent, l. ſi quis. de diu rer Cuiac. in l. 2 de decurionib lib. 1.

Beneficii ceſſionis bonorum ea vis eſt, vt qui bonis ceſſerit, indicatus in carcerem non trahatur, atque ita Alexand. Imp. reſcripſit l. 1. Cod. qui bon. ced. poſſunt. Habet aliud beneficium:

cium: quia in id quod facere poteſt tantum, condemnandus eſt, §.fi.Inſt de act. vbi vide Fabrum,& Ang. & eſt textus in l. 4. ff de ceſſio bonorum.Prat.

BENEFICIO Nouel.4. De fideiuſſoribus prius conueniendus eſt debitor, ſine reus principalis, quam fideiuſſor: idque Iuſtin. conceſſit Nouell. conſtit. 4. § 1. Vetere enim iure poteſtatem fuiſſe creditori, reo relicto, eligendi fideiuſſores, Anton.Imp. reſcripſit l.iure noſtro, 5.C.de fideiuſſ. Eſt & aliud.

BENEFICIVM Nouellæ Iuſtin.§.περὶ ἀλληλεγγύων inductum: quo qui rei promittendi fuerint, vt alter pro altero inuicem fideiubeat, ſiquidem additum non fuerit, vt vnuſquiſque ex his in ſolidum teneatur, pro portione ſua tantum obligatus eſt, atque pro ea tantum excutiendus. Sed an hoc vere beneficium, ceu priuilegium dici poſſit alibi dicemus. Prat.

BENEFICIVM hypothecarum mulierib.conceſſum, primum dotib. inſunt hypothecæ, beneficio l.vnicæ §.& vt plenius C.de rei vxor.act. Secundo dotis domina creditoribus, etiam anterioribus, præfertur mulier l.fi.C. qui pot.in pign.hab.Prat.

BENEFICIO legis præfertur poſterior creditor, cuius pecunia prædium comparatum eſt, l.licet 7.C.eo.

BENEFICIVM S.C Macedoniani actionem denegat ei, quæ filio familias mutuam pecuniam dediſſet, patentibus vel inuitis vel inſciis, etiam poſt mortem patris, l.1. ff.ad Senatuſconſ. Maced.Spieg V.inf.rurſus.

BENEFICIVM conſtitutionum principalium l.18. ff.de ſtipul. ſeruorum l 2.C de donat.cauſa mort. Briſſ.

BENEFICIVM S.C.Velleiani negat actiones in mulieres, qui pro aliis interceſſerint, l.1. ff.ad S.C.Velleian.V. Cuiac. tract.4. ad Afric.§.cum habetes,V.S C.Velleia.

BENEFICIVM reſtitutionis, in duo capita quidam diſtribuunt: quorum primum explicatur ex capite minoris ætatis, D.& C. de minor.25. anno.alterum ex abſentia, de quo tit. ff.ex quib. cauſ.maio. His poteſt addi metus cauſa. cuius rei nomine reuocatoriam competere, Accurſ.recte ſcripſit ad Vlp.l.1.§.quæ onerandæ, ff quar.rer.act. non det. cuius ſententiam probat ibidem Bartolus noſter.Spieg.

BENEFICIO ob liberorum numerum excuſatur quis à tutela, curave, apud Modeſtin.l.2.§.1.ff.de excuſ. & reſcripto Seueri & Antonini l.1.C.quinu.lib.A muneribus ciuilibus excuſationem præſtat Vlpiano l.2. § 1. ff.de vac. mun. & Conſtantinus in eandem rem conſtituit, l.fin. C de iis qui nu.lib.10.Iis quoque, qui multos liberos procreaſſent, à Cæſare præmia multa propoſita fuiſſe ſcribit Dio lib 43. Prat.

BENEFICIVM cedendarum actionum eſt, per quod poſtulare poſſunt fideiuſſores, & alij, qui obligati ſunt in vna obligatione, ſibi cedi, in alia contra fideiuſſores, & alios, quibus ſunt obligati: alioquin niſi cedatur eis, poſſunt recuſare ſolutiones, ff.de ſolut. l.Stichum aut Pamphilum, §.pen. vbi Bart. hoc notat. De hoc vide in Spec.tit. de remu. §.finitis,ver. poſtremo dicendum. De beneficiis & aliis require, ibid. §.parum autem,ver.& nota. Cedendarum autem actionibus beneficio, de quo in l.fideiuſſorib. vbi Paul.Caſtr. ff de fideiuſſor. petimus, vt creditor ſuas nobis cedat actiones: eoque cogendus eſt. Prat.

BENEFICIVM epiſtolæ diui Adriani (de quo fit mentio in §.ſi plures Inſti. de fideiuſ.etiam in l.inter fideiuſſores, ff.cod.tit.) eſt, ſi vnus è multis fideiuſſorib. de toto debito conueniatur, recte excipiet pro rata parte duntaxat ſoluenda, quod accipiendum eſt, ſi cæteri litis conteſtatæ tempore ſoluendo ſint, dict. §. ſi plures. non igitur fit debiti diuiſio ipſo iure, ſed epiſtolæ diuini Hadriani beneficio, d.l.inter.Prat.

BENEFICIVM quadrimeſtre iis competit qui in actione perſonali ad ſolutionem condemnati ſunt, vt ad ipſam ſolutionem quatuor menſium habeant dilationem, etiamſi à iudice breuius tempus ſtatutum eſſet, l.4. §.ſi quis condemnatus, ff.de re iudic.Spieg.

BENEFICIVM reſtitutionis in integrum duplex eſt. Alterum minorib.25. annis, alterum maioribus ex clauſula, [Si qua iuſta mihi cauſa videbitur] competit. Spieg.

BENEMERITA, quando ſint ſpecie exprimenda in inſtrumento conceſſionis remuneratoriæ, petendum eſt ab interpretibus vſuum feud.

BENEVOLVS. Eraſmus alicubi ſcribit, ſicut beneuolentia nihil aliud ſonat Latinis, quam amor: beneuolus nihil aliud eſt, quam amicus: & bene velle, nihil quam amare: ita maleuolentia ſonat odium, maleuolus inimicum, malle, velle, odiſſe. Iuſtin. tit. de nuptiis C.lib.5. Imperialis beneuolentiæ proprium hoc eſſe iudicat, vt Dei beneuolentiam imitetur, qui quotidianis hominum peccatis ſemper ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem eam ſtatum deducere. Spieg.

BENIVOLENTIA, dicitur ſtudium, fauor, amor, humanitas, benignitas: ſic accipitur in conſtitutione Iuſtiniani leg. Imper. in princ.C.de imper.& §.ſciendum. Inſt.de hære. qual.& diff. Prat. Briſſ.

BENIGNITAS, vt notiſſimam ſignificationem omittam, æquitatis Epitheton inhumanitatis rigori contrarium eſt Modeſtino l.nulla 25. ff de legib.Prat.

BENIGNAM interpretationem I.C. vocant, quod non intercluſa ſit verborum anguſtiis, & angulis literarum, nec reſtricte ducta, ſed, vt noſtri dicunt, largo modo: Cicero laxamentum legis vocat pro Cluentio, vid l 5 § 1. C.de neceſſariis ſeruis, & §. 3.ibid. l.16. C de poſtlim.reuerſ. Sic æquitas dicitur benigna, & liberalis, quod plus præſtet ipſa, quam legis verba concedant Connan. lib. 1. cap.11 num.3.

BENIGNVM æquum bonum ſignificat apud Vlpianum l.ſi fuerit, 5.ff.de leg.3 quod & Accurſ.adnotauit ibid.

BENIGNE apud Clementem V. pontif. accipitur pro humane. c. Romani §.& quod Eccleſia. de iureiur. in Clem. Apud Horatium aduerbium eſt blande recuſantis, perinde ac ſi diceret, excuſatum me habeas. Turneb. lib aduerſ.5.cap.13.

BENIGNIOR ſententia, æquior, mitior, humanior, moderatior.

BENIGNITAS, æquitas, humanitas, ἐπιείκεια.

BENIGNITAS æquitatis, l.25.de ll

BENIGNITATIS temperamentum, l.11.de pœn.Briſſ.

BERGENÆ, vel Bargenæ, ſunt Veſpillones, foſſarij vide Gothof. ad l 4.in princ.Cod.de ſacroſ.eccleſ.Barbari funerum elatores. Gloſſæ veteres Barginna. Cuiac.in Nou 43.Prat.quære inf.in voce Viſpelliones.

BERONES Budæo in l.in naue 31.ff loca prioribus adnot.dicuntur ſacci, quaſi perones. à pera dicti. Sic putat legendum apud Alfenum dict.l.in naue, cum in Pandectis Florentinis legatur *herones* recte. Forcatulus in auiario iuris ciuilis c.13. nu.3. berones in d.l.in naue cuppas eſſe non ſaccos, tradit, reiecta Budæi ſententia. Idque videtur velle dictio alius.l 3.C.de ſeru.fugit. De beronibus loquitur Plin. lib 36 c 14. vbi Hermolaus Peronibus ab re legendum putat.vid.infr. Ero, Erones, & Gothofr.ad d.l 31. ff loca circ.med

BERVS, βῆρος, al.male berrus. honeſtiorum & palatinorum veſtis Sericea fuit. ac βήρους Zonaras & Balſamon vertunt σηρικὰ ὑφάσματα. φορεῖν τοὺς βήρους (Euagrio βίῤῥους) in Conſilio Gangrenſi. Huius veſtium generis meminit Vopiſcus in Carino: beri Canuſini, ait. Hinc veſtes holoberæ, holoſericæ. Prat. Cuiac.ad l.4. C.de veſt.holober

BERYLLVS, ſiue (vt in editione Flor. eſt, vbi V. pro B. more veterum ſæpe ponitur) Veryllus, gemma eſt in India naſcens, quæ à gentis ſuæ lingua nomen habet, viriditate ſimilis ſmaragdo, ſed cum pallore, cuius meminit Marcianus l.interdum 16.§.ſpecies. ff.de publica. De hac Plin. lib.37. c.5. Iſidor.lib. 16. Etymolog.cap.7. Briſſ. Solin. Polyhiſt. c.53.

BERYTVS, Βηρυτός, Berytus, vrbs eſt Syriæ Phœnicis, poſt Sidonem, & haud procul ab Lyci amnis oſtiis, omnium eius litoris nundinario mercimonio clariſſima (vt teſtatur Vadianus) & Iuſtiniani temporibus legum ſtudiis celebertima. Vnde Impp. Theodoſius & Valent. AA. eam vrbem Metropolitano nomine, ac dignitate exornarunt. Briſ. Hodie vulgo Barutum vocant. Huius autem meminit Euſtachius, qui (vt à Volaterrano citatur) etymi rationem hanc aſſignat, quod verum ex authoritate Helladi linguæ Phœnicum robur ſignificat, quaſi vrbs in loco inexpugnabili, ac robuſto ſita. Item Dionyſius:

Καὶ Τύρον ὠγυγίην Βηρυτοῦ τ' αἶαν ἐραννήν,
Βύβλον τ' αἰγιαλὸν καὶ Σιδῶν' ἀνθεμόεσσαν,
Ναιομένην χαρίεντος ἐφ' ὕδασι Βοστρηνοῖο,
Καὶ Τρίπολιν λιπαρὴν ὀρθωσίδα τε Μαραθόντε
Λαοδίκην ἣ κεῖται ἐν ἠϊόνεσσι θαλάσσης.

Anch.vid. Goth. ad l.8.§ 3.de cenſib.

BERYTIENSIS colonia Auguſti beneficiis gratioſa, & (vt diuus Hadrianus in quadam oratione ait) Auguſtiana Colonia dicta, autor Vlp. l.1. de cenſib. Spieg.

BERYTII, l.1. C.de municip.l 1 C.qui ætate.

Βησάλοι (Theoph.tit.de rerum diuiſ.tigni appellatione continetur) Beſalium apud Chariſium, reſtam, ſeu laterem notat, l.1. de rig.iunc.in gloſſis laterculum. Cuiac.9. obſeru.26. aliis peſſulum, male. In Baſilicis ad leg.19.§.1.de ſeru.vrb.præd.ex figlino opere, ἀπὸ βησάλων eſt Græce.Prat vid.infr.poſt Biremes.

BES, veteribus des, Varroni lib.5.Ling.dempto triente.Feſto lib. 2.quod bis triens ſit Beſſis vnciæ octo ſunt. Aſſis partem eſſe Voluſius Mætianus libro diſtributi aſſis docet, notam eius indicans. Prat.

BESSEM precij, pro octaua precij parte, dixit Vlpianus l.ſi vero 12 § contrario, ff.mandar. Veteres enim Romani omne totum in vncias 12. diuidebant. Hinc & ex

BESSE ſocium eleganter dixit Proculus l.ſocietatem, 76. ff.pro ſocio. Prat.

BESSIVM vſurarum mentio fit in l.eos 26. §.ſuper vſurarum. C. de vſuris. Sunt autem vſuræ beſſes, cum acceptis centum, poſt annum octo præſtantur, aut menſtrui denarij ſinguli, ſi ſors 150. ſit vt recte ſcribit Anton.Auguſt lib.2.c.10. Emendationum. Prat. Adde Brechæum l.vſura, ff.de verb.& rer.ſignif. & Gothof.ad d.l.26.§ 1.lin.9 & 8 & ad l.1 C.de vſur.pupil.

BESTIÆ dicuntur, quæ naturæ feræ ſunt Vlpia.l.1 §.in beſtiis, ff. ſi quadrup. paup fec. dic. veluti vaſi, leones, Pantheræ, Gaio

l.1 ff.ad legem Aquiliam. Beſtias,inquit Vlp.l.1.§.beſtias,ff.de poſtul accipere debemus ex feritate magis, quam ex animalis genere. Beſtiarum numero Elephantos, & camelos contineri,ideoque nec mancipi eſſe, idem ait in Epitom. tit.19. in prin Ac certe natura eorum fera eſt. Quia tamen collo dorſove domantur, & iumentorum operam præſtant, idcò in l.Aquil. quadrupedum appellatione continentur. d.l 2. Briſſon. Quadrupedes pecudum numero ſunt: canes,ac beſtiæ impri mis,pecudes non ſunt. d.l.2. Μετωφορικῶς beſtia dicitur homo,qui non facit, quæ hominem, rationalem creaturam, decent,vt adnotat Accurſius ad Nouel.1. περὶ μονογαμίας ex Boetio in lib.de Conſolat.Spieg.Prat.

Bestiarvm aliæ marinæ,aliæ terreſtres.l 44.ff.de adquir.poſſ.

per Bestias Cicero θηρία, id eſt, venenata animalia, videtur magis notare. Prat.

Bestiarii dicebantur qui ludis publicis in amphiteatro cum beſtiis pugnabant, Ciceroni pro Sextio & in Vatinium.& Senecæ lib.2 de benef.cap.19 & Epiſtol.1. lib.10. & Tertuliano in Apologet.cap.41 Spieg. vide infr. ad beſtias dari.

Bestiis dari, l.vnica,ad l.Fab.in C.Th.

Bestiis obijci apud Modeſtinum l.pen. ff.ad leg. Pompeii. de parricid. durius, ſeueriuſque eſt. Qui vero beſtiis obijciebantur,ad ſtipitem adligabantur, vt ex Fl. Vopiſco in Aureliano, & ex paſſionibus martyrum, liquido conſtat. Mneſteus (inquit) poſtea ſurrectus ad ſtipitem, beſtiis obiectus eſt. Briſſ.

Bestiis ſubiici dixit Marcianus l.3 §.pen.ff.ad leg. Corn.de ſicar.eodem fere ſenſu.Hæc legis Corn de ſicar. & veneficiis erat, auctore eodem. Et ita Beſtiarum damnationem accipe in l.6.ff.ad l.Iul.pec. Hoc autem ſupplicio plerunque Chriſtianos ſub impiis Imperatoribus affectos hiſtoriæ loquuntur, vt Euſeb.lib.8.hiſtor.Eccleſ.

ad Bestias datum pœnæ ſeruum fieri cenſuit Macer. leg. quod ad ſtatum 12. ff.de pœn. hac pœna puniebatur qui nummos aureos cuſerat.Vlp.l.quicunque. ff de fal. De hoc pœnæ genere Gellius lib 5.c.14. Dio ita damnatos τοὺς τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης δεδομένους dicit lib.58.

ad Bestias damnari dicebantur, qui in hoc damnabantur, vt beſtiis ſubijcerentur,l.6.ff.ad leg. Iul.pecul. l.8.in fin ff.de teſtam.l.25.§.ſi quis plane,ff.de adquir.hered. l.31. ff.de pœn. §. pœnæ.Inſtit. quib. mod. ius pat.pot & apud Tertul. libr.1. ad Scapul. B. Hieronym. in lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, Ignatius, commouente perſecutionem Traiano, Damnatus ad Beſtias, Romæ vinctus mittitur, quod Sophtonius vertit θηριομαχήσαι καταδικασθείς. Vide & Gellium lib.5.cap.14.Hoc autem ſupplicium Prudentius ſic explicat:

Sanguinis humani ſpectacula publicus edit
Conceſſus, legeſque, iubent, venale parari
Supplicium, quo membra hominum diſcerpta cruentis
Morſibus oblectent hilarem de funere plebem.

Inde ab beſtias dari in l.12.ff.de pœn.l.8.ff.ad leg.Corn.de falſ. & l.1.ff.de veter.Dio ita damnatos τοὺς τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης δεδομένους, dicit lib.58. Et ad beſtias pronunciari apud Tertul.in lib.de reſurrectio.carn.Briſſ.

ad Bestias etiam dari dicebantur,qui citra damnationem cum beſtiis depugnandi cauſa in arenam intromittebantur. l.11. §.1.& §.vlt. ff.de leg. Corn.de ſicar.l.4.ff.de accuſ.l.1. ff.de ædil.edict.l.3.§.lege Iulian. ff.de teſtib & hos beſtiarios Latini appellant: quo verbo Seneca vtitur lib.2.de benefic.cap.19 & Epiſt.1. lib.10. & Tertul.in Apologet. c.41. Erant etiam qui operas ſuas, vt cum baſtiis pugnarent, locabant, l.1. §.qui operas, ff.ad Tertyl.Briſſ. vide omnino Gothof. ad l 4.med. C.de accuſ.

B I.

Biarchi in Leonis Imp.conſtitutione l.3 C.de agent.in rebus & l.vlt. Cod.de off. præfect præt. Afric. officiales quidam ex ſchola agentium in rebus. Briſſ. officiales victui præfecti, qui in rebus militant. Horum meminit Hieron. ad Pammachium aduerſ. Io.Hieroſol. Erant ex ſchola agentium in rebus vide Alciatum in d.leg.3.& ſup. Agentes in rebus.

Biarchvs autem dicitur is, qui præeſt vitæ curandæ aut victui. Deducitur à vocabulo βίος, quod vitam & victum ſignificat: appellatur cõmuniter viuẽdarius; Droſæus in Methodo iuris.

Biarchia, eorum munus,in Conſtantini Imp.reſcripto,l.1.C. de offic.mag offic.Briſſ.

Bibliothecæ appellatione tria denotari, nempe & armaria & loca, quibus libri collocati ſunt, & ipſos libros ſignificari, Netua apud Vlpianum ſcribit l. librorum 52. §. ſed ſi bibliothecam, ff.de legat.3. idque pro rei conceptione accipiendum idem Nerua ait.Eius ſententiam probat Feſtus lib.2.adiiciens, id & Græcis & Latinis receptum. Ex Neruæ ſententia bibliothecam pro libris, eorumve numero apud Labeonem, leg. Labeo 50. D. de contrahend.empt. accipiendam putem. Apud Vlpianum vero leg. quæſitum, § inſtructo, ff. inſtr. inſtrum. leg.armaria ſignificat.Prat.

Bibliothecarivs dicitur,qui librorum curam gerit, quique bibliothecæ præeſt: ſic accipiendum exiſtimem in ca. Adrianus.63. diſtinct. tametſi gloſſema ibidem & Alb.Archidiaconum ſequutus, Cancellarium interpretentur. Prat.

Biblivs, a,um. à Biblo oppido quoque Phœnices, de quo Strabo,Plinius, Mela. Eſt & in eadem prouincia, Palæbiblos, id, eſt, ant qua biblos. Bibliorum meminit Ezechiel propheta c. 26.& 27. Iuſtin. lib.10. C.tit.qui eſt de municipibus & originariis. Cum te Biblium origine,incolam autem Berytium eſſe proponas. Vtraque enim Syriæ Phœnices eſt ciuitas, & altera alteri finitima. Nebr.

Βίβλος liber, ἀπὸ τοῦ βίου ἐκβάλλεσθαι, quod in ipſum hominum vitæ reijciantur, Aut ἀπὸ τοῦ βιῶ,viuo,quod libris homines immortales efficiantur.

Bicessis à duobus decuſſibus dicitur Varroni lib.4. Linguæ lat.

Bicipitem, quòd incomparatum eſt, poſſe dici Varro apud Nonium aperuit.In ſpem (inquit) adducebat non plus ſoluturos,quàm vellem: iniquius equeſtri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem ciuitatem fecit diſcordiarum ciuilium fontem. Pr.

Biclinivm, locus vbi duo lecti erant. Plaut. in Bacchidibus:

Animaduertite Mneſiloche, & tu Piſtoclere iam facite,
In Biclinio cum anima ſua vterque accubitum satis.

Verbum iunctum eſſe ſcribit Fab.lib.1.cap.5,

Bidelli, Alciat.lib.7.paterg.c.22.ſunt gymnaſiorum cuſtodes ex Lucillio.Prat.

Bidens apud Vlpianum, l inſtrumento, ff.de inſtruct. inſtrum. l.inſtrumentum foſſorum ruſticum, Græcis σμινύη, Polluci lib.1. Onomaſt c.12. περὶ ἐργαλείων γεωργικῶν ὀνομάτων. Bidentes oues,ait Higinus apud Gellium lib 16.c.6. vt alias ἐτυμολογίας omittant, hinc dictas putat, quod duos dentes altiores haberent.Prat.Bidentes,vaſa vtilia culturæ, in l.8 ff.de inſtruc. vel inſtr.Solum vineæ bidente paſtinari,frangere,verſare Briſſ.

Bidental Feſto lib.2. dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hoſtiis ſacrificaretur.

Bidvvm & alterum diem,pro eodem l.1.quan.appellan.ſit. Briſ.

Bidvvm quandoque pro die vno, quandoque pro duobus interpretari ſolent:pro vno die computatur l.3. §.minorem, de minor. & ideo ei, qui natus eſt biſſexto, priore vel poſteriore die nil refert, nam id biduum pro vno habetur, V.inf.biſſextum (Supputatur autem biduum in dinumeratione annorum & menſium) pro duobus vero in enumeratione dierum. Brechæus l.cum biſſextus,ff.de verb.& rer.ſignif. V.Cuiac. de diuerſ.temp.præſcript.c.4.

Bidvvm hac formula, *illud facito in dieb.* Intelligi Iauolenus ſcribit l.inter 217.§.1. ff.de verb. ſignif. Ex quo textu collegi, dies numero multitudinis non adiecto, biduum ſignificare. Reliqua de biduo pete ab Euſtathio lib. περὶ χρονικῶν διαφορῶν, tit. περὶ δύο ἡμερῶν. Prat.

Biennales metæ,l.17. C.de admin.tutor.

Bifvrcivm terminum appellant Sarmatæ,qui tres petras circa ſe habens trifinium demonſtrat,in lib.de limitib. auct. variorum. Illius nota eſt. B.Prat.

Bigamvs dicitur, qui diuerſis temporibus, & ſucceſſiue duas legitimas habuit vxores, Hoſtien. cap.aperiat. per illum text. 31. quæſt.1. cap. ſi quis &c. cognoſcamus.34. diſt. interpretatione, qui corruptam, vel viduam duxit: can. ſeriatim 32. diſtinct. vel qui pollicitam virginitatem violauit, c.quotquot 26. quæſt 1. vbi etiam proprius & primus ſignificatus aperte declaratur De bigamis extat titulus lib.1.Decretalium tit.21. vbi vide Panorm & Fel. & alios Pontificios. Vi. Goth. ad rub. C.de ſecund.nupt.& ad c.1.N.123.

Bigamia, dicitur irregularitas ex defectu proueniens Sacramenti. Canoniſt.

Bigamia, varie contrahitur. Primo quando quis duas habuit vxores quas cognouit. Secundo quando diuerſis temporibus habuit duas, vel plures, vnam de facto, aliam de iure. Tertio quando plures habet eodem tempore, & eas cognouit. Quarto quando contrahit cum vidua ab alio viro cognita: ſecus ſi virgo manſiſſet. Quinto quando contrahit cum corrupta à quocunquè ſiue ſcienter, ſiue ignoranter, & eam cognoſcit. Sexto quando cognouit vxorem ſcienter vel ignoranter, poſtquam ab alio corrupta eſt. Septimo quando quis in ſacro ordine conſtitutus, vel poſt factam profeſſionem religionis de facto contrahit cum corrupta. Prat. De hoc vide etiam quid annotarit Tiraqu.in 1.l.connub gl.1.nu.45.

Bigatos nummos à notis bigatum dictos putat Zaſ. in catal. leg.antiq.V.Plin.lib 3.c.3.

Bigenera animalia dicantur, ex diuerſo genere nata, vt leopardus,ex leone & panthera: cicurſus, ex apro & ſcropha domeſtica: mulus, ex equa & aſino: hinnus, ex equo & aſina. Spieg. Feſt.lib 2.

Bilamnæ apud Vitalem de limitib. agrorum.

Bilingvem beſtiam Plautus ſerpentem dixit. Et notat verbum Latinum Fallaciloquentiam Vrgil. Tyrioſque bilingues Cam.

Bilis. V. Gothofr. ad l.2.de ædil.edict.

Bima die, id eſt, duobus annis Vlpian.in l.3. ff.de ann.leg. ſic eodem ſenſu.

BIMAM

Bimam æſtimationem, id eſt, in biennium ſiue pro biennio, Pomp. dixit leg. ſi vſuſfructus 6. ff de vſufruct. legat.

Bimus dicitur, qui annorum duorum ætatem habet. Hinc nuces bimas Cato cap. 17. Rei ruſtic. dixit. Hinc

Bimatus, ætas annorum duorum. pro quo Græcis διετία dicitur, καὶ διετὴς, annos duos natus: vt in Euang. Matt. de Herode pueros bimulos necari iubente c 2. καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω. Prat.

Bini, idem ſignificat quod duo. Sic in prætoris verbis apud Iul. in fin. l. 1. de his qui not. infam. Qui ve ſuo nomine, non iuſſu eius in cuius poteſtate eſt, eiuſve nomine, quem, quamve in poteſtate habet, bina ſponſalia, binaſque nuptias eodem tempore conſtitutas habuerit. Spieg.

Bina ſponſalia conſtituere, eſt vnam duobus ſpondere, vt vtriuſque ſit vxor & ſit quod vulgo dici ſolet, vna filia duos generos facere, §. ſi quis alien. nom. l. quid ergo ſi non, ff. de his qui not. infam. vbi Bal. monuit, vt leges, quæ de binis ſponſalibus loquuntur, diligenter notemus. Nam ex his argumentum ſumit, quod non poſſit quis eligi ad multas Eccleſias. Ætiologiam addit: nam electum fieri ſponſum eccleſiæ. Nunc, ô Balde, vnius humeris imponuntur tres aut quatuor epiſcopatus, cum aliquot abbatiis annexis. Id quo colore excuſes, quamuis acutiſſimi ingenij cognomen tuleris, haud ſcio ſi quem vnquam inueneris. Spieg.

Biniones apud Hegeſippum lib 5. auri maioris formæ dupliciſque æſtimationis, vt formas binarias in Alexandro dixit Lampridius. Turneb lib. 18. cap. 30. aduerſar.

Binoctium Tacit. 3. Gothofr. ad leg. 166. § 1. de verb. ſign. Vltra binoctium, id eſt, vltra duas noctes.

Binomius Feſto lib. 2. cui geminum eſt nomen, vt Numa Pompilius.

Binuba, Gothofr. ad c. 13. fin. N 123.

Binubum recte appellat vetus interpres §. quia vero hactenus, de nuptiis, in Nouell. qui ad ſecundas nuptias conuolauit. Nam in Græco ita eſt; τὸ τὸ πλεῖστης τὸ δευτερογαμήσαντος γονέως, &c. V. Goth ad c. 42. N 22 & c. 28. ibid.

Biremes naues à Romanis dictas ait L. Baifius in libell. de re nauali, quæ binis remis agebantur, vel, vt alij, binis remorum ordinibus.

Βήσαλον appellatione tigni contineri ait Theophilus in tit. de ter. diuiſ. id peſſulum interpretantur, male. Eſt enim idem prorſus quod teſta. (l. 1. ff. de tig. iunc.) ſiue later. vt in Baſilicis ad l. fiſtulam ff. de ſeruit. vrban. præd. ex figlino opere ἀπὸ βησάλων & in gloſſis laterculum, βήσαλον ἢ σφαῖρα: & apud Chariſium, beſalia. Cuius Obſeruat. lib. 9. c. 26 fere ſub fin. Vid. ſupr. poſt Berytienſis.

Bis de duobus actibus dicitur l. ſeruus, C. ad l. Iul. de vi. idque in legibus, teſtamentis, pactis, & ſtipulationibus. ſic eodem ſenſu ponitur apud Paulum l. veluti in fi. ff. de eden. & Vlp. l. cum plures, in fin. ff. de reb. auct. iud. poſſid. Prat. Bis duorum actuum eſt proprie non plurium, ſicut vox iterum. Interdum tamen Bis factum etiam frequenter, multum, ac ſæpe factum accipitur. Vide Zaſ. in leg. ſæpe ff. de re iud. Spieg.

Bis actio eadem de re ne esto.

Hoc inquit Fabius lib. 7 c. 7 ex iure obſcuro eſt, quæri enim ſolet, an hoc Bis ad actorem, an ad actionem referatur Ad hanc legem pertinet vulgatiſſima antiqui iuris regula, cuius meminit Gaius l. 57. ff. de diuerſ. reg. iuris antiq. Bona fides non patitur, vt bis idē exigatur. Bis edita ratio l. 6. §. vlt. de eden. Briſſo.

Bis credere quid ſit, explicat Martianus leg. creditor 12 ff. qui pot. in pignor. his verb. Si idem, id eſt, ante ſecundum, & poſt eum crediderit, in priore pecunia potior eſt ſecundo, in poſteriore tertius eſt. Prat.

Bispellio, idem, opinor, qui verſipellis, id eſt, veterator, planus, πολύτροπος. Marcel l. 72 §. 5. vbi omnino V. Goth. no. ff. de ſolutionib. Num ergo & ſi biſpellionem, aut alias, turpem dederit hominem, idem ſit? Vlpianus l. 31 ff. de euict. Si ita quis ſtipulanti ſpondeat, ſanum eſſe, furem non eſſe, biſpellionem non eſſe, & cætera, inutilis ſtipulatio quibuſdam videtur, vbi tamen Vispellionem errore in Florentinis libris peruulgato legitur. Item vt apud Metianum in l. 7. ff. ad Senatuſc. Trebell. Quid enim ſi morbo adplicitus, Alexandriam iuſſus fuit adire? vel nomen Viſpellionis teſtatoris ferre? Bispellionis enim legendum vtrobique arbitramur: quo nomine hominem duarum pellium ſignificari conſtat. Eius autem appellationis origo in Arcadum fabula poſita eſt, quam Plin. lib. 8. c. 82. exponit. Ij certos homines ſtagnum quoddam tranſmiſſos in lupos transfigurari tradunt, & poſt annos nouem eo in habitu confectos, idem ſtagnum remeantes, priſtinum habitum recipere, vnde Verſipelles dicti. & apud Fabium, Eandem recipere veſtem. Ad hanc fabulam alluſit ſine dubio Perſius Satyra 5. his verſibus.

Sin tu quum fueris noſtræ paulo ante farinæ,
Pelliculam veterem retines & fronte politus,
Aſtutam rapido ſeruas ſub pectore vulpem:
Quæ dederas ſupra repeto, funemque reduco.

Biſpellionem igitur ſeruum eundem dici puto, qui & Verſipellis: id eſt, perfidioſum, fallacem, fraudulentum. Alij tamen Vespillonem, alij Vespertilionem: alio etiam alij modo legendum putant: quorum omnium coniecturis, ſi Bipellio legeretur, ſcripturam Florentini codicis anteponeremus. Nam quod quidem ad Veſpillionis nomen attinet, cum & Libitinarios, & Veſpillones, & Pollinctores, liberos homines fuiſſe conſtet, aut certe ſeruos publicos: difficile eſt eorum ſequi ſententiam, qui in iſtis omnibus Pandectarum locis vocem illam reponendam exiſtimauerunt. Hotom.

Bisextum, (alias biſſextum) in leg. cum biſextum, ff. de verb. ſig. & leg. 3 §. minor. vbi Barr ff. de minoribus, diem ſignificat qui quarto quoque anno intercalatur. Biſextus, inquit Iſidor. lib 6. cap. 17. eſt poſt 4. annos vnus dies adiectus. Creſcit enim per ſingulos menſes quarta pars aſſis, i. e. duodecim horarum. At vbi quarto anno aſſem compleuerit, biſſextilem annum facit Briſſ. Id biduuum pro vno haberi, poſterioremque diem Kalendarum intercalari Vlpianus ſcribit d. §. minorem: quod & Pontifex probat c. quæſiuit, §. 2. de verb. ſignif. vide Alc. ad d. leg. cum biſextum, quo in genere quæ ſubſequuntur non inepte ex Oldend. adieci.

Bisextus (al. biſſextus) quaſi bis ſextus dicitur, vel quia bis ſexies ductus, Aſſem facit: quod eſt vnus dies. Briſ. vel quia duobus continuis diebus bis dicimus 6 Cal Mart. duobus dies pro vno computantes. d. §. minorem. Romani enim ex diſtributione Numæ Pompilij, ad Lunæ curſum, ſicut Græci, annum computabant: intercalantes totum menſem more Græcorum teſte Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 13 Hinc Cato & Quint. Mutius I.C. recte appellarunt additicium menſem d. leg. cum biſextum quoniam intercalabant eum, hoc eſt, vocato populo Pontifices interponebant, vt annus ad curſum Lunæ quadraret. Deinde vero, confuſis intercalationibus vitio Pontificum, qui alias ſuperſtitione, alias gratia, quo magis proferrent, vel imminuerent publicanis annorum dies, adeo turbabantur tempora, vt neque meſſium feriæ æſtati, neque vindemiarum autumno competerent. Tranquillus in Iulio Cæſare cap 40. Quapropter, Iulius Cæſar conuerſus ad ordinandum Reipublicæ ſtatum; non iam ex curſu Lunæ, quæ paulo minus menſe in Zodiaci circuitione conſumit: ſed ad rationem ſolis, qui 365. diebus & quadrante curſum ſuum conficiens, ad ſignum, à quo digreſſus fuit, reuertitur; totidem diebus annum conſtare voluit. Vide Dionem lib. 14. de hoc diſſerentem. Et ne quadrans deficiens errorem ſupputandi temporis ingereret, ſtatuit, vt quarto quoque anno pontifices vnum diem intercalarent eodem quoque, quo antea menſis intercalari ſolebat, hoc eſt, ante quinque vltimos dies Februarij: idque biſextum appellauit, quia intercalato die, bis ſexto Kalendas Martij dicitur. Hæc Oldend ex G. Budæo ad d. leg cum biſextum, 98. quem conſule, Prat. V. ſupr. Annui biſextil V. Gothofr. nota. ad leg. 2. princip. de diuerſ. temp præſcript. Alias vulgi ſermone trium eſt de infauſto Biſſexti omine prouerbium, à Paganis, quorum animos ſuperſtitio occupat, facile ortum: vt videre eſt apud Ammianum Marcellinum, qui lib. 26. Valentiniano ad Imperij culmen euecto loquens; Nec videri, ait, die ſecundo, nec prodire in medium voluit, Biſſextum vitans Februarij Menſis tunc illucescens, quod aliquoties rei Romanæ fuiſſe cognorat infauſtum. Briſſ.

Bisellium, vbi duo ſedent, appellat F. Marius. Prat.

Byssus, lini ſpecies in India naſcens? iam vero & Ægypto ex arbore lanificium quoddam fit, ex quo veſtem factam lineam magis dixeris, quam laneam. Sola enim craſſitudine à linea differre autor eſt Pollux. Abyſſo tenuiſſimo, & precioſo lino byſſina veſte, vt à Croco crocatula dicta, pene vt aurum fulgens. Spieg. V. inf. Byſſinum.

Βιθυνιαρχία apud Modeſtinum l. ἐὰν δύο §. ἔτυχε ff. de excuſ. Bithyniæ ſacerdotium, ſiue præfectura dicitur Ant. Auguſti. interprete lib. ſing ad eundem. Eſt autem Bithynia prouincia Aſiæ minoris, Solino, & Seruio. Hanc memorant Honorius, & Theodoſ. l. 1. C. de immu ne. donec d. lib. 10. Cod.

Βιοκωλύται apud Iuſtinianum N. 8. τῷ δ' ἐν τοῖς, & N. 145. dicuntur Iuliano Patritio in epito. interprete. Officiales quidam, qui vim ac deprædationes arcent, qui violentias prohibent, Prat. Briſſ Fuit quondam ſpecialis quidam dux Βιοκωλύτης, qui imperium habuit in Phrygia vtraque & Piſidia & Lycaonia & Lydia, quæ prouinciæ erant Aſianæ diœceſeos. Cuiac in expoſitio. N. Iuſtin 8. ſub fin.

Bivirae à Hieronymo vocitantur, quæ bis nubunt, alij multinubas vocant.

B L

Blachernae, nouum palatium Conſtantinopolitanum. l. 18. C. de ſacroſ. eccleſ. N. 159 præfat. poſt pr. Hinc Blachernenſe ſuburbium.

Bladum Accurſio in l. triticum, 94 ff. de verb obli. generale nomen eſt ad omne quod in area teritur. cuius ſententiam probat Bar. in l. 1. §. de eo opere ff. de aq. pluu arcend Hac voce vſus eſt Romanus Pontifex in cap. ex multiplici, de decumis, in

antiq. legumina hac voce non contineri liquido conſtat. Vnde ſi lege municipali vetantur blada è prouincia exportari, legumina exportans non multabitur, neque tenetur. Sane in eo genere regionis conſuetudo loquendi inſpicienda eſt, & ſtatuentium mens. Prat.

Blada, pro frumentis, inter ea vocabula, quæ vſu quodam, ſed nimium quam corrupto: ex Italica lingua ſunt deſumpta, habenturque vulgo pro Latinis, vt Allodium, cuius verbi mentio fit in c.1. de allodiis, in vſibus feud. vide ſupra Alaudium: appreciari, pro æſtimare: Mediare, pro componere, aut pacificare: Appropriare, pro vindicare: Campus pro exercitu: Liga, pro fœdere: Treuga, pro induciis: Manutenere, pro tueri, ac ſuſtentare: Saiſare, vel Sachiſare, pro extorquere, aut per vim auferre: Importat, pro intereſt, ſeu refert: Fortalitium, pro arce, ſeu munitionib. Succurſus pro ſuppetiis, aut ſupplemento: Contentare, pro eo, quod ſit contentum reddere: Aſſecurare, & conturare, pro eo quod ſit ſibi tuto ac diligenter prouidere, ſiue munire: Baſſe, pro humiliter, ſummiſſe, aut in imo: Partialitas, pro factione, aut ſtudio partium. quorum aliquot crebro apud interpretes occurrunt. pure loquuturo omnino vitanda. Monuit id eruditiſſimus Inſulanus. Spieg. & Old.

Blæsvs. vide infra Bleſus. Blæſus I.C. leg. 31. de vſu & vſufr. Briſſ.

Blandiri pro decipi, fali, poſuit Vlp. l. 3. §. ſi patens in fin. ff. de adminiſt. tut. Eodem & ſenſu Alexander l. blanditus, 11. C. de fideiuſſ. Dicimur & blandiri vitiis noſtris, dum ea excuſamus aut attenuamus, Phileph l b. 1. conuiua. ſerm. Spiegel. blandiuntur ſibi, decipiunt ſed l. 3. §. 1. fin. Blandiri ſibi dicuntur, qui in ſua cauſa ſibi aliquid vani perſuadent, l 3 §. 1. in fin. ff. de adminiſt & peric. l. 22. C. de fideiuſſorib. Briſſ.

Blanditias potentum & poteſtatem æquiparat Accurſius l. vnic. C. ſi rector prouinc. in gl. in verb. pignora. Spieg.

Blasphemare. Βλασφημεῖν eſt conuitiis inceſſere, obtrectare, impie de Deo loqui, & creaturæ adſcribere quod Deo conuenit, vel ab eo remouere quod illi conuenit, vt Ambroſius ait. Verbum eſt Demoſtheni & Platoni familiare. Vnde βλασφημεῖν dicuntur qui per Caput Dei aliaue membra iurant, N. Conſtit. ον. ἐπεὶ δή δέ τινές, &c. ſi quis per capillum. 22. qu. 1. vbi de pœna blaſphemiæ.

Blasphematvr verbum Domini, vel cum contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Chriſti infamatur Euangelium, Hieron. in Epiſt. Pauli ad Titum, & cap. cum cap. 33. q. 5. Blaſphemare ad homines quoque referri poſſe exiſtimat Bart. in leg. item apud, §. ait Prætor. ff. de iniur. quo ſignificari ait, optare malum in futuro. Prat.

Βλασφημία, eiuſmodi infamatio. Porro quæ blaſphemia deuitanda ſit, docet his verbis Tertullianus Iuriſconſ. in lib. de idololatria. Si quis noſtrum ad iuſtam blaſphemiam ethnicum deducat, aut fraude, aut iniuria, aut contumelia, aliaue materia digna querelæ, in qua nomen merito percutitur, vt merito iraſcatur & Dominus.

Blaterare Feſto lib. 2. eſt ſtulte, & percupide loqui: quod à Græco βλάξ originem ducit, qua voce fatui, & ſtolidi ſignificantur. Sed & camelos cum voces edunt, blaterare dicimus. Briſſ. Blaterones Gellio locutulei, linguaces.

Blatirare etiam Nonio eſt per mendacia confingere, ex Afranio in Augure. Quid eſt illuc te blaterare, atque obloqui?

Blatire apud Tertullianum Iuriſconſ. in lib. de pallio. vetus verbum quo inaniter, & incondite loqui ſignificauit, quod & Marcellus docuit: Prat.

Blatta purpuræ genus, quæ in lana eſt l. 1. C. quæ res ven. non poſſunt: & apud Caſſiodor. lib. 1 Variarum Epiſt. Cum blatta, quam ſingulis annis noſtro cubiculo dare conſueuiſti, venire feſtina. Lamprid. in Heliogab. Parauerat (inquit) igitur funes, blatta & ſerico & cocco intortos. Quo loco Baptiſta Egnarius adnotat blattam eſſe purpuram ex Indico conchylio factam. Sic, quod Eutropius dicit in Nerone, retibus aureis piſcabatur, quæ blatteis funibus extrahebat. Suetonius ita piſcatus eſt reti aurato, purpura coccoque funibus nexis. Conn. lib. 7. cap. 7. Spieg. Hotom.

Blattea tunica Gre. Turon 2. hiſt. c 38. Briſſ.

Blattasirica in conſtitutione Theodoſij & Valentiniani l. vlt. C. Th. de mutilegul. quo loco veſtem intelligas. Nam & VVopiſcus in Aureliano Pallium blattoſericum dixit al. Sericoblatta. in d. l vlt. Briſſ.

Blattearii, l. 2. C. Theo. de excuſat. artif.

Blatvm, triticum, Gallis. Gothofr. ad leg. 77. ibi frumentum, de verb. ſign. Cuiac. ad leg. 96. de verb. Old. Blareus color. ib.

Βλάστη, apud Platonem in lib. περὶ νόμων, eſt incrementum & fœtus. ἀπὸ τοῦ βλαστεῖν. Prat. (Prat.

Βλαστός Theophraſto in lib. de cauſ. plantarum, germen, ramulus.

Blennos, ſtultos eſſe Plautus indicat apud Feſtum lib. 2. qui ait, Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones, Prat. Cæterum Turneb. lib. aduerſ 3. cap. 10. Blennos vocari, ait, vt mucoſos, id eſt, βλεννώδεις & ante eum Camerar. idem ſenſit.

Blesvs apud Vlpianum l. idem Ofilius §. fin. ff. de ædil. edict. Blæſi ſunt, qui aliquam literam exprimere non poſſunt; quales ſunt qui Lamdaciſmum patientes literam l pronunciare nequeunt. Græcis τραυλὸς dicitur. Spieg.

Blitvm N. Marcello olus leue, à ſaporis ſtupore appellatum putat Feſtus lib. 22. Prat.

B O.

Boa, vel, vt quibuſdam placet, boua, ſerpens eſt aquatilis quem Græci ὕδρον vocant, à quo icti obturgeſcunt. Crurum quoque tumor viæ labore collectus Boa, ſiue Boua adpellatur.

Boarivm forū Romæ quod ibi boues venderentur, Feſto li. 2.

Bobianvs, Magone, & Vegoia auctoribus, oppidum iter populo debetur pedibus 10. lege Iulia eſt deductum: termini rotundi ſunt adpoſiti. Finitur teſtimonio arcarum, riparum, ſepulturarum congeriarum, carbunculorum, riuorum, ſuperciliorum, & limitum.

Bodones, ſeu botones, apud I. Paulum lib 5. Sentent. tit 22 vicem præſtant terminorum, aut ipſi termini ſunt: quos qui conuulſerit, ſiquidem ſeruus eſt, in metallum damnatur, humiliores in opus publicum, honeſtiores in inſulam releganrur. Prat. Vid. Gotæ. ad tit. ff. de term. mot.

Bodones ſiue Borones. Vox eſt menſorum, vel eorum, qui de agrorum & limitum conditionibus ſcripſerunt. Cuiac. lib. 5. Recepa. Sent. Iul. Paul. tit 22.

Bodvm apud Hugenum flumen eſt, quod ex veterum finib. eſt.

Boethi in leg Boethos, 4. C. de tab. lib. 10. dicuntur adiutores Iulianos Patritio Anteceſſore interprete in Nou. 35. quam Latinam eſſe aiunt quidam. Dicuntur autem ἀπὸ τοῦ βοηθεῖν. Suntque qui officialibus morbo vel nimiis occupationibus impeditis additi, labores eorum ſubleuabant. Horum varia genera eſſe conſtat. Quidam enim erant adiuuæ Logiſtarum, de. leg. Boethos in princip. & in Baſilicis lib. 54. Alij erant adiuuæ Quæſtoris, de quibus edifferitur in dict. Nou. 54. Erant & officiorum, & Palatinorum, leg 31. C. de diuerſ. offic. lib 12. Quidam erant adiutores Numerariorum in Zenonis conſtitutione. leg. nulli. 10 C de nu. lib. 12 Vide Got. ad § 1. leg 13. de tut.

Boiæ Feſto lib. 2. genus vinculorum, tam ligneæ, quam ferreæ dicuntur. Prat.

Boicvs ager eodem auctore, qui fuit Boiorum Gallorum. Is autem eſt in Gallia circa Alpes, quæ Togata dicitur, in qua ſunt Mediolanenſes. Boij ſunt quos Borbonios vocamus, Mediolanenſes Gallis *Moulins en Bourbonnois.*

Boletarivm apud Martialem, vaſis nomen, quod & aliis obſoniis quam boletis ſeruiebat. Turneb. lib. 15 ad c. 10.

Bombilare apum eſt. Græcis βομβεῖν.

Bombicinæ veſtis meminere Paulus lib. 3. Senten. tit. 6 & Vlp. leg. veſtis 25. §. 1. ff. de aur. arg. mund. Bombycinas veſtes dictas à Bombyce vermiculo conſtat. Is enim longiſſima fila ſeu telas aranearum more ex ſe generat, quorum textura bombycinum dicitur. Bombycum telam primam retorquere, rurſuſque retexere inuenit in Choo mulier Pamphila. Seruius in lib. 2. Geor. Virgilij ad illum verſum.

Velleraque vt foliis delectant tenuia Seres.

Apud Indos, ait, & Seres, ſunt quidam in arboribus vermes, qui Bombyces appellantur, qui in aranearum morem fila tenuiſſima deducunt. Briſſ. Adde Nebriſſ. & ea quæ annorauit Bayſius, c 5 de re veſtiaria huc facientia. Spieg. vid. Plin. lib. 11. c. 22. Iſidor. lib. 19. c. 22.

Bombyx, Tertulliano in libro de Pallio, vermiculi genus eſt, quæ per aërem aliquando aranearum more ſcopis idoneus diſtendit, dehinc deuorat, mox æque reddere, perinde ac ſi necaueris animata iam ſtamine aluo. De bombycibus, ita I. Pollux lib. 7. c. 17. τὰ δ' (inquit) ἐκ βομβύκων σκώληκές εἰσιν βόμβυκες, ἀφ' ὧν τὰ νήματα αὐτῶν, ὥσπερ οἱ ἀράχνης. De Bombyce Coa vide Plinium lib. 11. c. 23. Briſſ. His adde etiam Tiraq. in 3. l. connub. gloſſ. 1. part. 3.

Bonarii, Theop. Inſt. de libert. §. libertinorum, qui naturali iure domini ſunt: Quiritarij, qui iure Quiritium. Prat. Briſſ. vid. inf. In bonis autem habere.

Bona dicuntur quod beent, id eſt beatos, ſeu fortunatos aut locupletes faciant, leg 49. de verb. ſign. Et ſic bona proprie non ſunt, quæ plus incommodi quam commodi habent. l. 83. ff. eod. Briſſon.

Bona intelliguntur cuiuſque, quæ deducto ære alieno ſuperſunt, vt ait Paul. in leg. ſubſignatum. de verb. ſign. Idque ex ſermonis proprietate. nam ex mente diſponentis, aliter quandoque accipitur, cum alias aliquid abſurdum induceretur, lege ſi quis ſeruum. § fin. de leg. 2. Afric. Bonorum appellatio, inquit, ſicut hæreditatis, vniuerſitatem quandam, ac ius ſucceſſionis, & non ſingulas res demonſtrat. eod. tit. Vide inf. in verbo Bonorum. Hotom.

Bona Feſto lib. 2 id eſt. Subſtantia rerum, dicta ſunt, quod bonis digna ſunt; quod & Græcorum Senario probari videtur. Ἐσθλῶν γὰρ αὐτὰ ἐσθλά τ' ἐστὶ δίδοται. Prat. Varias ſignificationes Bonorum tradit Gœddæ. ad leg. 39 § 1. & ad leg. 49. nu. 2. 3. 11. & leg. 165. nu. 2. & d. l. 49 nu. 6 12. 13. 14. 15. 17. de verb. ſign.

Bona Ἀκληρονόμητα, quorū nullus hæres eſt legitimus in leg. 1. C. de bon. vac. lib. 10. & fiſci rationibus vindicantur d. l. 1. idque

cx

ex l.Iulia l.quidam,96.§.quoties. ff. de legat.1. Cuiac. l.penult. de præpoſ. ſac.cubic. lib 12. & idem in l.quamuis, ff.de vſurpat.& vſucap.

Bona adeſpota Græco verbo dici putat Budæus in Forenſibus vacauria,& quæ Galli appellant *Eſpaux*. Prat.

Bona aduentitia dicuntur, quæ alia ex re cauſſave quam patris, filiisfamilias quæruntur: vt recte colligit Accurſius in l.eum oportet.in princ.C.de bon.quæ lib.per illum tex. Strictius igitur accepit Alciat. ad leg. quod dicitur 130. ff.de verb ſignific. exiſtimans illud aduentitium dici, quod filius propter merita ſua acquiſiuit. Ea ineptiſſime ita definiebat quidam, quæ accesſione quadam, & præter ſpem nobis contingunt: quæ definitio etiam profectitiis congruit. vid. infr. Peculium. Prat.

Bona caduca in iure dicuntur, quæ deficiente eo, cui iure ciuili debebantur, in alium ceciderunt: veluti eum lex ei dotem adimit, qui contra eius interdictum vxorem in prouincia ſua ducit,eamque fisco attribuit. Caduca dos dicitur à Paulo leg. ſi quis 38.ff de rit.nupt. Quemadmodum Caduca glans, in lege XII. Tabul dicebatur, quæ deficiente eo, qui legat, ex arbore decidit.leg.ſilua 30 de verb. ſignific. Hinc ille Craſſi locus in lib.de orat.3 Noſtra eſt inquam, omnis iſta prudentiæ, doctrinæque poſſeſſio, in quam homines quaſi caducam atque vacuam, abundantes otio, nobis occupatis inuolauerunt. Hinc ille alter Ciceronis in C.Antonium Philipp.x. Quem niſi in via Caducæ hæreditates retardaſſent, volaſſe eum, non iter feciſſe diceres. Caducas hæreditates facere dixit pro iacentes, quæ ipſi abſenti relictæ, nec dum ab eo aditæ atque acquiſitæ fuerant. Facere inquam locutus eſt, non vere aut proprie. Nam caducum autore Vlpian. proprie dicitur, quod quis ſibi teſtamento relictum, ita vt iure ciuili capere poſſit, aliqua ex cauſa non ceperit, quaſi ab eo ceciderit: veluti,ſi legatarius poſt mortem teſtatoris ante tabulas apertas deceſſerit. Hæc ille cap.inſtit.17. Iuſtinianus autem l.1. C.de ca luc. tollend tribus modis ea quæ teſtamento relicta ſunt deficere demonſtrat: Si quid pro non ſcripto habeatur, ſi in cauſa caduci: aut ſi quid caducum ſit. Pro non ſcripto ducitur, quod ab initio defecit. Vt eum mortuo legatum hæreditaſve defertur. In cauſa caduci eſt,quod poſt teſtamentum ante teſtatoris mortem deficit: veluti ſi legatarius teſtatore viuo moriatur: caducum eſt quod mortuo teſtatore ante tabulas apertas deficit: veluti ſi tum legatarius moriatur. Atque hæc quidem ſubtiliter à Iuriſconſultis ita diſputantur. Cum alioqui caduca omnia dicantur, quæ illis excidunt, quibus iure ciuili debebantur. Veluti cum lex Papia Poppæa iubet, vt quæ ad orbos ex teſtamentis perueniunt, eorum pars decima fiſco attribueretur, pars illa caduca dicitur. Vnde illud Iuuenal. de vxore, quæ marito liberos ex adulterio pariebat,

Iura parentis habes, propter me ſcriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.

Hot.vid.inf.cadere in caſum,& caducum nomen.

Bona ciuitatis abuſiue publica dicta fuiſſe ſcribit Vlp.leg. bona 15 & leg.ſequ. ff.de verb.ſign. Prat.

Bona commiſſa eſſe Reip. aut in commiſſum cadere ob vectigalia non ſoluta l.commiſſa. ff.de public. ſicuti dicimus pœnam commiſſam, hoc eſt in pœnam pactam incidiſſe l.4. §. Cato. l.5. § vlt. ff.de verb.oblig.

Bona ciuium publicare, eſt illa in publicum à priuata poſſeſſione redigere. Spieg.

Bona de Eccleſiæ menſa tunc facta dicuntur, quando per officiales ad hoc poteſtatem habentes ſunt deſcripta, in l.1.aliarum poſſeſſionum de menſa, vel ſunt declarata eſſe de menſa: ita Bart.l.fin. D,de bon.vacant.lib 10. Cuius ſententiam probant Ioannes de Platea & Ang. ad l.fin. Sed & de menſa ſunt quæ Archiepiſcopus, vel alius Prælatus, ad manus ſuas tenuit, & in proprium vſum excepit, vel expendit nec aliis infeudauit, idque Pontifex Celeſtinus decreuit cap. vt ſuper, de reb. eccleſ ali. Prat.

Bona deficere dici quidam autumant, non ſolum cum nulla extant: Sed etiam ſi aliqua extarent, quæ in remotis eſſent collocata. Prat.

Bona fide, hoc eſt, citra vllum figmentum facere, dicebant antiqui, cum fieri aliquid non perfunctorie, nec tranſlatiue, i.e. vulgariter, ſed accurate & enixe & toto opere intelligi volebant. Ex Bud.in Annotat.ad leg.emptorem,de act.emp. Spie. Itaque Bona fide poſſidere dicitur, qui ignorat rem alienam eſſe,leg.3. ff.ad leg. Fab.de plagia. & è contrario mala fide poſſidet, qui conſcius ad ſe non pertinere poſſidet. Quod & Conſtantin.lib.1.Epit.tit.3.oſtendit: καλῇ πίστει,ait,κατέχει, τουτέστι οὐκ εἰδὼς ὅτι ἀλλότριον τὸ πρᾶγμα,ἀλλ' ἀπατώμενος, ἢ νομίζων δικαίως κατέχειν αὐτὸ, ἢ κακῇ πίστει τουτέστιν ξένον εἶναι γινώσκων τὸ πρᾶγμα.

Generaliter autem, qui à quolibet rem emit, quam putat ipſius eſſe, bona fide emit: At qui ſine tutoris auctoritate à pupillo emit: vel eo auctore, quem ſcit tutorem non eſſe, non videtur bona fide emere,l.27.ff.de contrah.empt. Aliter atque ſi deceptus falſo tutore auctore emerit.l.15. §.qui à pupillo, ff. de publicia. Bona fide plane emere non videtur qui ſciens ab eo emit, quem Prætor vt ſuſpectum hæredem deminuere vetuit,leg.7.§.qui ſciens, ff.pro emptore. At qui à procuratore licet minoris diſtrahente, quam res vendi potuiſſet,emit, mala fide emere non videtur, niſi fraudem participauerit. d.l.7.§. penult. Qui contra denunciationem à domino factam emit, bona fide non emit.leg.17. C.de rei vendic In Senatuſc.de petit.hæred bonæ fidei poſſeſſor accipitur, qui ſe hæredem exiſtimans hæreditatem poſſedit: Malæ vero fidei poſſeſſor is, qui ſciens ad ſe non pertinere poſſedit. Ex quo autem ſciuit quis, à ſe hæreditatem peti, ex eo tempore incepit malæ fidei poſſeſſor eſſe, ſiue ei denunciatum eſt, ſiue ſine denunciatione reſciuit.l.22.§.petitam ff.de petit hęred. Itaque ſtatim poſt motam hæreditatis cõtrouerſiam in mala fide poſſeſſor conſtituitur. Enimuero bona fide poſſidet, qui auctore prætore vel iudice comparauit, leg 180 ff.de diuerſ.reg. l.11 ff.de acq. poſſeſſ. Et,vt paucis complectar,bonæ fidei emptor eſſe videtur,qui aut ignorauit eam rem alienam eſſe: aut eum,qui vendidit, ius putauit vendendi habere, puta procuratorem aut tutorem eſſe, l 110. ff.de verbor.ſign. Cæterum bona fide non poſſidet, qui exiſtimat non licere ſibi per leges vſucapere, l. 32.§.1.ff.de vſucapionibus. Sed nec bonæ fidei poſſeſſor videtur, qui tacitum fideicommiſſum in fraudem legis ſuſcepit, l. 18. ff de his quæ vt indign. Ac ne ille quidem vel ante illatam controuerſiam bonæ fidei poſſeſſor habetur, qui inultam defuncti necem omiſerit,leg.1 Cod. de his quæ vt indign. niſi ſi deceptus ignorantia facti fuerit,l.17.ff.eo.tit. Malæ fidei item poſſeſſor eſt, qui ab hærede poſt motam controuerſiam quæſtionis illatæ non ignarus comparauit,l.2.C.de per.hær.Bonæ fidei certe poſſeſſor eſſe quis deſinit, ex quo cognouit rem alienam eſſe. l.48. ff.de acquiren. rer.dom. Omnes poſſeſſores poſt litem conteſtatam malæ fidei eſſe intelliguntur, l.28.,§.etiam ff.de pet.hæred.l.45.ff.de rei vind. Eodem autem ſenſu quo poſſideri & emi res bona fide interpretati ſumus, etiam bona fide ſeruire nobis ſerui vel liberi homines dicuntur,quos alienos vel liberos ignoramus, l.19.l.23. ff.de acquir.rer.dom. l.19.ff.de pact & alias ſæpe. Dicimus porro & bonæ fidei emptorem,& bona fide emptorem,vt in l.7.in fin.ff de publicia.l. 8. ff.pro empto l.13.§.vlt ff.de minorib.l 1 §.cum prædium ff. de pignoribus,l.4 § auctoris. ff.de doli except. Vt & bona fide poſſeſſorem,l.9.§.ſed non vti. ff.de acqu.rer.dom.l 2. C.ſi maior.fact alien.l 8. ff.de petit.hered.l.11 l.12.l 13.ff de noxalib. & bona fide dominum in l 12.in fin. ff de liber cauſ.Briſſ.

Bona fides,eſt ſincera conſcientia, vnumquemque certo excuſans de ignorantia rei alienæ, quam vel tradit alij, vel accipit ab alio. Nemo ſane conſcientiam ſuam,velut mille teſtes, fallere poteſt, vtcunque aduerſario, vel iudici imponat. Eadem ratione mala fides, eſt læſa conſcientia, quæ accuſat & conuincit aliquem, non ignorare rem alienam eſſe, quam per fraudem vel tradit, vel accipit. Quare bona fides dolo fraudique aduerſatur, l.3.in fin ff pro ſocio, & contractus bonæ fidei dicti.§ Actionum autem. Inſtit.de action.l.conſenſu. ff. de Action.& oblig.Spieg. Corraſius lib.4 Miſcel.c 2.n.14

Bona fides, pro æquitate accipitur in l.ſi fideiuſſor. §.quædam ff mandati.& in d.l.conſenſu & ſimilib. Spieg.

Bona fides & integra fides dicitur l 1. C de ſuffrag. & ſincera l. 2.§.ſi prop.pub penſ.& inde l.10. C.de diſt.pig. bona fide ſinceriter. Hæc in contractibus bonæ fidei maxime exigitur l.5. C.de reſcind.vend. Exigitur & in ſtrictis, ſed in iis maxime. Cuiac.obſer lib.8.c 10.

Bona fides alias contraria eſt fraudi, dolo, aſtutiis, malitiæ, l.3. in fin.ff.pro ſoc.l.58. ff.dę diuerſ.reg. Itaque bona fide, eſt citra fraudem, ſine dolo,ſiue captione cuiuſquam. Eaque vt plurimum opponuntur inter ſe. Bona fide, & Dolo malo, vel per fraudem, l.35 ff.loca.22 ff.de manu.teſt l.2. ff.de ſeparatio.l. 12.§.1.ff.de liber.cauſa l.9 ff quæ in fraud.cred.l 27 ff.ad Velleian. Vnde in l 68 ff de contrah.empt. Proculus bonam fidem præſtare, interpretatur, vt dolus malus abſit. Bona fide, & non in fraudem alicuius, l.34 ff.procuratorib. Bona fide, id eſt ſincere, candide, aperte. Hotom. Vel citra calumniam, & non tergiuerſandi animo l.7. § plane ff.de pet.hered. Ex bona fide rationes reddere, ſine fallaci aliqua diſſimulatione, l. 45.§ procurator ff.de procuratoribus.Modeſt. in 6.§.vlt. ff.de excuſ.tut. μὴ συκοφαντίᾳ, ἀλλ' ἐκ καλῆς πίστεως. Briſſ.

Bona fides alias æquum & bonum ſignificat, l 1. § 1. ff.de act. empt.l 45 § 1.ff.loca. Hinc bonæ fidei iudicia ſeu contractus. l.5 ff.de in lit.iur.l.7 ff.quod cert.loc.l.3. §.in hac ff.commod. l.36.ff.de pecul.l 3 § in his quoque,l.32 § in bonæ, ff de vſur. l.57.ff.de obligat.& actio.l.22 D.de donatio.l.6. D.quod cum eo.l.3.§.quia adſidua. D.de ædil.edict.l.84.§ qui ſeruum.& l. 108.cum quid de leg.1 Et iudicia bonæ fidei.l.vlt.D g.de fideiuſſoribus tut. quæ ſcilicet ex bona fide oriuntur atque deſcendunt.l.57. D de contrah.emp l 2 D.de procurat.Paul.lib. 2.Sentent. tit.7. l 7. § ſed & ſi non ignoramus. C de rei vxor. actio, quæ in æquum & bonum concepta ſunt. l.8. D.de cap. min. In his enim iudiciis alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bona fide, id eſt, ex æquo & bono præſtare

oportet. l.2. & l.5. ff. de oblig. & actio, liberaque poteſtas permittitur iudici ex bono & æquo æſtimandi quantum actori præſtetur: cuius tantumdem in illis iudiciis officium valet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. § in bonæ. Inſtit. de act. l.7. ff de negot. geſt. Hanc poteſtatem nanciſcebatur iudex, cum in formula à Prætore additū erat, EX FIDE BONA, VEL QVANTVM ÆQVIVS MELIVS, quod inſcri ſolitum formulis. Cicer. lib 3. Officior. declar t. eum ſine lege vindicari dolum ait iudiciis, quibus ex fide bona agitur, reliquorum autem iudiciorum hæc verba maxime excellere, in arbitrio Rei vxoriæ, MELIVS ÆQVIVS, in fiducia, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET. Quorum poſtremorum verborum lib 7 Epiſtolarum ad Treb meminit. Plenius vero eodem loco illa refert, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET, ET SINE FRAVDATIONE. Idem in Orat. pro Roſc. Com. Arbitrum ita ſumi ſolitum in bonæ fidei iudiciis oſtendit, QVANTVM ÆQVIVS ET MELIVS SIT DARI. Et in 3 Officior. QVOD DARE FACERE OPORTERET EX FIDE BONA, vt & Valer. lib 8. cit 2. indicat. Hac ratione bonæ fidei adiectione temperandam actionem d xit Vlpianus in l.12. ff. de dolo. Sic verum ex bona fide in l.54. ff. loca. & leg 51. ff. de ædilit. edict. l.51. in fin. ff. depoſ. l 1 ff. de æſtimat. accipiendum eſt. Sic & illud eiuſdem Cicer. lib 6. Epiſt. ad Atticum accipiendum eſt. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν ex Qu. Mucij P.R edicto Aſiatico exceptionem, extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, vt eo ſtari non oporteat ex fide bona. Proinde abeſſe à bonæ fidei iudiciis quam maxime dolus malitiaque omnino debet, etiamſi conuenerit ne dolus præſtetur. Nam huiuſmodi conuentio bonæ fidei contraria eſt, l. 24. ff. de diuerſ. reg. iur. Doli quoque exceptio præſtatioque & bona fides his iudiciis ineſt. l.21 ff. ſolut. matrim. l.84. §. qui ſeruum, ff. de leg. lib. 1 l 152. in fi ff de diuerſ reg. Sed & pacti exceptio his ineſt, l.3 ff. de reſcind. vend. In his iudiciis ſemper ad æquum & bonum interpretatio redigitur. Non recipiunt itaque eam præſtationem, quæ contra bonos mores deſiderantur l.5. ff. de vſur. Sed nec conuentionem aliquam iniquam admittunt. l.11. §. vlt ff. de actio. empt. Bonæ fidei ratione fructus in his iudiciis præſtantur, l.21. ff. de hæred. vend. Quæ moris ſunt & conſuetudinis in his iudiciis veniunt, l.3. §. quia aſſidua, ff. de ædil. edict. Conſenſu maxime hæc iudicia ſuſtinentur, l.17. de diuerſ. reg. iur. Briſſ.

BONA fides legem contractus ſeruari expoſcit, leg 13. ff. comm. præd l 2. in fin. ff. de admin. rer. ad ciuit. Bona fides exigit, vt quod conuenit fiat. l.2. D locat. nec quicquam magis bonæ fidei congruit, quam id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt, l.21. D. de action. empt. Ex bona fide eſt eum, cùm quo negocium geritur, non decipi, l.51. Digeſt. de ædil. edict. Contra bonam fidem eſt vſuras deſiderare temporis ante moram ab eo qui beneficium in re aliena ſuſcipienda præſtitit, l.24. in fin. ff. depoſ. Bona fides exigit, vt arbitrium tale præſtetur, quale viro bono conuenit. l.24. D. loca. Fides bona non patitur, vt qui ſuum negotium quaſi meum geſſit, me obliget. l.6. §. ſed ſi quis ita, D. deneg. geſt. Briſſ. vid. infr. Bonæ fidei. & Bonam fidem.

BONA gratia diſſoluere matrimonium, M. Marcus Vertranius Maurus de iure liberorum lib. ſingular. cap 5. Capta, inquit, vxore maritus degens in ciuitate, poſt tempus legitimum licentiam habuit ad alias migrare nuptias, ait Iulianus, ita tamen vt diſſolutum matrimonium bona gratia, id eſt, communi conſenſu tam viri, quam mulieris, & vnanimi voluntate videatur, dum ſibi vnuſquiſque ius ſuum habeat imminutum. Briſſ.

BONA gratia diſſolui olim matrimonium dicebatur, quod nullius ex coniugibus culpa, & ſine animi ſui ira & offenſa, ſed vel conſenſu mutuo, vel iuſta aliqua & rationali ex cauſa ſoluebatur l.32. §. ſi diuortium, D. de don. inter virum. l.14. D. qui & à quibus, vt eueniebat, cum propter ſacerdotium, vel ſterilitatem, vel ſenectutem, aut valetudinem, aut militiam ſatis commode retineri matrimonium non poterat: vel cum marito capto ab hoſtibus, & quinquennio à tempore captiuitatis elapſo, mulier ad alias nuptias migrabat. His enim cauſis matrimonium bona fide diſſolui intelligebatur, l.60. & l.61 & l. 63. D. de donat. int. vir l 6. D. de diuor. Iuſtinian. Nouel. Conſtit 22. διαλύονται δὴ ἐν ζωῇ συμβαλλόντων γάμοι, οἱ μὲν μετὰ προφάσιν εὐλόγων, οἱ δὲ ἢ bona gratia καλοῦνται, Idem Nouell. 117. Καὶ Bona gratia διαλυθῆναι συμβαίνῃ τῶν γάμων. Iuſtinus ſimiliter Nouel 2 Briſſ.

BONA gratia, Appellatio eſt certæ ſpeciei ſolutionis matrimonij, cuius Iuſtin. meminit in nobili illa Conſtitutione, cui verior titulus, De his qui nuptias iterant. Vulgo de nuptiis allegatur. Plauto locutio familiaris eſt. Bonam gratiam habere pro eo quod nos dicimus, *Zugem danck annemen*. Spieg.

BONA hæreditaria partimur, non diuidimus. Spieg.

BONA in ipſis poſſeſſionibus, Fortunas in fructibus eorum, vocamus. Pedianus.

BONA lex, à mala, nulla alia, niſi naturæ norma diuidi poteſt. Ariſt. lib. Politicorum 3. Qui legem, ait, ciuitati dominari volunt, hi videntur Deum ac leges dominari velle. Qui vero hominem volunt dominari, hi beluam præficiunt. Legem accipi vult, pro naturali ratione diuinitus indita, ex qua ducatur certa viuendi forma. Per hominem intelligit ſolam authoritatem humanam, qua ſic placeat, ſic receptum ſit. Spieg.

BONA memoria, Vide, Memoria.

BONA nomina, nonnunquam mala fieri, ſi nunquam interpelles, ait Alphius fœnerator ad Colum. Ille nomina, Iureconſultorum more, debitores vocat: & interpellare, ſubinde creditum repoſcere. Spieg.

BONA noſtra dicere nondum poſſumus, quæ nondum competunt. Vt ſcribit Paulus l. ſubſtitutio, C. de acq. rer. dom. Prat.

BONA pars, pro magna parte: quod tamen non eſt perpetuum, Nam interdum pro ea, quæ alioquin non videtur contemnenda, accipitur. Id ante monuit Inſulanus Spieg.

BONA paterna, quæ à patre profecta ſunt, & communia inter fratres præſumuntur, leg. ſiue poſſidetis, C. de probat. arg. leg. ſi neceſſarias, §. pen. de pign. act. Spieg.

BONA prædia vno nomine dicuntur, bona ſatiſdationibus obnoxia Pediano. Prat.

BONA rapta ſic accipiemus, etiamſi vna res ex bonis rapta ſit, Vulp. l. Prætor. 2 §. bona rapta. & §. vel cuius. vi bono. rapt. & deturba. Prat.

BONA ſequeſtrata, hoc eſt conſenſu partium vel iudicis decreto apud ſequeſtrem depoſita, nec ab actore, nec à reo poſſidentur. l. libertus, ff de ſtat. hom. Spieg.

BONA vacantia dicuntur, eadem quæ & caduca, nimirum quæ illius fuerunt, cuius heres nullus eſt leg. 1. C. de bon. vacant. hæc autem olim quidem publicabantur, aut fiſco caducis legibus deferebantur. Cuiac. in fragm. Vlp. cap. Inſtit. 18. ſignificat: nunc vero confiſcantur, & quadriennij tempus iis nunciandis præſcribitur, leg. intra quatuor, 10. ff. de diuerſ. temp. & l. quamuis, 18. ff de vſuc. Vacantia autem dici quæ & Caduca, patet ex l. vlt. C. Theod de bon. vacant. & l.2. cum aliis complur. tit. ſeq. Hot.

BONÆ fidei verbum varie ſumitur. Interdum enim bonam fidem in animi ſcientia ponimus, cum videlicet qui rem eam, quam poſſidet, ſuam eſſe exiſtimat. Sic in l.136. ff. de diuerſ. reg. iur. l.24. ff. de vſucapionibus & aliis innumerabilibus locis. Briſſ. Cæterum bona fides quæ requiritur in eo, qui vſu capturus eſt, debet iuſta opinione niti, vt bona cauſa fuerit cur putarit rem ſuam eſſe, nec putaret modo, ſed etiam crederet. Ideoque non ſatis eſt bona opinione eſſe, niſi fides adſit, hoc eſt rei tanquam exploratæ & comprobatæ fiducia. Quare qui fundum meum me abſente occupat, exiſtimans vacantem & relictum, quia ſcit alienum, id eſt, ſuum non eſſe, dicitur in mala fide eſſe, etiamſi non mala mente, malove animo id faciat, quamobrem non capiet vſu, quantumuis longo. Connanus lib. 3. cap. 13. Varias autem ſignificationes huius verbi erudite expoſuit. Duatenus ad titulum de in litem iurando, in verbis, Et in bonæ fidei iudiciis, vid. ſup. Bona fides alias. & notandum eſt, vt plurimum Bonæ, nomen, Fidei anteponi, interdum tamen etiam fidem bonam ICti conuerſo ordine ſcripturæ dicunt, vt l 6. § ſi quis ita. ff. de negot. geſt. l.3 §. nonnunquam. ff. de vſur. l 31 ff. depoſit. l.6. ff. de cuſt. & exhib. l.2. §. vlt. ff. de admin. rer. Sic contra fidem bonam vendere. l.3. ff. de ext. cognit.

BONÆ fidei non conuenit abnegare id, quod acceperis l.11. ff. depoſit. Vt nec eo pacto ſtari, quod alteri captioſum ſit l.7. ff. de reſcind. vend. Aduerſus bonam fidem mandatum eſt, ſi meretrici pecuniam credi mandes, l.12 §. ſi adoleſcens. ff. manda. Bona denique fides quæ in his contractibus exigitur, æquitatem ſummam deſiderat. l.31 ff. depoſ. Briſſ.

BONÆ fidei actiones, non quod vlla ſit actio malæ fidei, quoniam in omnibus negotiis exigitur bona fides C. de act. & oblig. ſed ideo dictæ ſunt quod iudex in cognitione poteſt habere rationem earum quoque rerum, quarum inter contrahentes nulla mentio facta eſt, §. in bonæ fidei. Inſtit. de act. Iulia. in l. conſenſu, in fin. ff. de act. & oblig. Spieg.

BONÆ fidei contractus. Vide Contractus bonæ fidei.

BONÆ fidei contraria eſt mala fides. l.1. C. de reſcind. vend. Idem valet quod dolus malus, l.1. C. de longi temp. præſcr. Hoc ſenſu bona fides in omnibus contractibus deſideratur. L.4. C. de oblig. & act. Abeſſe enim ab omnibus contractibus fraus & dolus debet. Mala autem fide ſignificat aſtute, callido conſilio, malioſe, doloſe. Sic in leg. 5. §. vlt. ff. de auct tut. non mala fide, ſed ſimpliciter: quo loci etiam non bona fide emere tutorem Vlp. ſcribit, qui rem pupilli per interpoſitam perſonam emit. Bonam fidem adgnoſcere in l.9. §. ſicut, ff de adm. tut. bonam fidem præſtare, l.18. ff. de neg geſt. Briſſ.

BONÆ fidei emptor Modeſtino l. bonæ fidei. 109. ff. de verb. ſign. eſſe videtur, qui ignorauit eam rem alienam eſſe, aut putauit eum qui vendidit, ius vendendi habere puta Procuratorem aut tutorem eſſe, Prat. Briſ. Hot.

BONÆ fidei emptor definitur in l. bonæ fidei, de verb. ſignif. l. qu

qui à quolibet, de contrahen. empt. l vlt. pro emptore. Ergo is malæ fidei emptor eſt, qui ſcit rem alienam eſſe, aut eum, qui vendit, ius vendendi non habere, & vt breue id faciam, quiſquis contra legum interdicta mercatur. Si quis igitur à luxurioſo & diſſoluto adoleſcente, & protinus meretrici daturo ſciens emerit, malæ fidei emptor eſt. Nec enim ab eo emere debuit, & in ſocietate quodammodo facti turpis verſari. Nam turpis eſt venditionis cauſa, & quaſi tacito iure alienatio ea interdicta eſt. Cuiac. in leg. ſi quis cum ſciret. ff pro emptore, Coraſ. lib 2. Miſcellan. cap. 8. n 7.

Bonæ fidei homo, cui res tutò creditur, vel qui rem ſibi creditam fideliter ſeruat: vel quis promiſſis ſtat. Hot.

Bonæ fidei homo, qui non habet in ſe dolum, l. 3. C. de peric. & com. rei vend.

Bonæ fidei autem iudicia à Iuſtin. enumerantur in §. actiones. Inſtit. de act. l. 2. C. de rer. permut. l. vlt. C. de petit. hær. quibus aduerſantur ſtricta iudicia, vel ſtricti iuris actiones. Briſ.

Bonæ fidei poſſeſſor eſſe videtur, qui rem poſſidet non ſuam, quam tamen ſuam eſſe putat: & eum qui vendidit, ius vendendi habuiſſe, puta procuratorem, ac tutorem fuiſſe. Contra vero, malæ fidei poſſeſſorem eſſe dicimus, qui nec rem ſuam poſſidet, & eam ſcit ſuam non eſſe. Itaque bonæ fidei poſſeſſor vſucapit: malæ non item.

Bonæ literæ ſunt, quarum finis ad quæſtum nõ pertinet, & quæ viam ad philoſophiam muniunt. Nam ſine eis iuris ciuilis cognitio, tanquam firmiſſimo præſidio deſtituta, conſiſtere nequit. His certe debemus veteres Iuriſconſ. de quibus extat Laurentij Vallæ iudicium, & Budæi. Spieg.

Bonam fidem agnoſcere, eleganter dictum à I. C. in l. quoties tutor. §. ſicut autem. de adm. tut.

Bonam fidem præſtare, nihil eſt aliud, quam ſine dolo & fraude verſari. Bona fides enim, vt ſuo relatum eſt loco, contraria dolo & fraudi eſt l. 4. in fin. ff. pro ſocio. Inde dicitur, homo bonę fidei, qui nihil dolo facit, l. 3. iunct. gl. C. de peric. & commod. rei vend. Spieg.

Boni cenſentur ij, Viues inquit, lib. de anima 3. qui pie ſunt officio ſuo perfuncti, erga Deum, patriam, parentes, principem, herum, amicos, liberos, neceſſarios, propinquos, familiares, ſocios, ciues, peregrinos: quæ officiorum ratio in humano genere patet latiſſime: quando, vt recte eſt à M. Tullio ſcriptum, nulla vitæ pars ſeu publica ſeu priuata, carere poteſt officio. Habentur pro viris bonis, qui quamplurimis profuerunt, proſunt, proderunt. nam qui nobis, aut iis quos habemus beneuolentia coniunctos, profuit, eum rite fungi ſuo officio ducimus, & bonum eſſe virum. Spieg.

Boni conſulere cum genitiuo. Vlpian. in leg. generaliter, de Decurionibus. Vt qui clementiorem ſententiam paſſus eſt, ob id quod ad tempus relegatur: boni conſulere debeat humanitatis ſententiæ, nec Decurionatum accipiat. Per genitiuum, quaſi Græco more dixit: id eſt, exiſtimare, clementer ſecum à iudicibus actum eſſe in animaduerſione criminis, Vide Bud. in Annotat. poſterior. Boni ducere, apud Tertull. ſubinde repetitum eſt. Vide Annot. Rhenani in lib. 5. aduerſus Marcio. Spieg.

Boni æqui notitia Iuriſconſultum ſignificat verum & vtilem. l. 1. in prin. de iuſt. & iur. ff. Prat.

Boni & æqui ars, eſt collectio politicorum præceptorum, ad diiudicandas incidentium negotiorum circumſtantias, vt iuſtum in his ab iniuſto recte diſcernatur leg. 1. in prin. ff de iuſt. & iure. Horum autem præceptorum capita ſunt hæc: Honeſte viuere: alterum non lædere: ius ſuum cuique tribuere. Vlp. leg. iuſtitia. §. 1 ff. eod. tit.

Boni magiſtratus patrum nomine cēſentur; Et hoc veriſſimum eſt, inquit Old. de Magiſtratu patriæ ac natalis ſoli, cuius filij quoque videmur. Vnde Vlp. l. 1. § & generaliter, ff. de ventr. in poſſeſſ. mit. Qui etſi, inquit, non tantum parenti, cuius eſſe dicitur, verum etiam reipub. naſcitur. Et Pomponius inter iuriſgentium exempla refert, vt parentibus & patriæ pareamus, in l. veluti, ff. de iuſt. & iur. Spieg.

Boni rhetoris quæ partes ſint in caſu in integr. reſtitut. indicat Marcellus in fin. l. pen. ff. eod. tit. Spieg.

Boni viri appellatio in iure noſtro emphaſin habet. Nam is bonus vir dicitur, qui nullius fraudis conſcius, verum honeſtatis iudicium in qualibet re ſequitur. Vnde Iudex breuius definiri non poteſt quam vt bonum virum eſſe dicas. Prat.

Boni viri appellatione iudicē contineri ex Venuleio liquet. leg. continuus. §. cum ita, ff. de verb. obl. ex eodem l. vir bonus. ff. iudic. ſol. & l. 58. §. 1. ff locat. Spieg. V. inf bonus vir.

Boni viri arbitratu alimenta relicta pro modo legatæ dotis integi, ſcribit Pap. l. cum viuus. fin. ff de alim. & cib. leg Prat.

Boni viri arbitratu eſt recto animi iudicio abſque prauis adfectibus ex bono & æquo aliquid decernere, obſeruata ratione ne quis lædatur. l. ſi libertus ita iurauerit, ff de oper. liber. leg. ſi quis arbitratu, ff. de verb. obl. l. non cogendum in princ. ff. de procurator.

Boni viri arbitratu veteres dicebant, cum neutrius eorum, quorum res agebatur, ſed eius cuius nihil in ea re intereſſet, probatio erat. prat Vide infra in § Bonus vir non tantum.

Boni viri arbitratu frui. l. ſi fundi. in prin. ff. de vſufructu.

Boni viri arbitrio legatum accipi, quod in alterius arbitrium collocatum eſt Vlp. ſcribit leg 1 de leg. 2 Prat.

Boni viri arbitratum pro poſitione patrimonij accipiendum ait l. 5. de ann. leg.

Boni igitur viri arbitratum ad æquitatem reducendum, & ex æquo & bono regulandum conſtat. d l. ſi libertus iurauerit, & ita accipi debet in leg. vnic ff. de rip muni V. inf Bonus vir.

Boni viri officium eſt, exemplo Sexti Ælij, in publicum edere, quod publice profuturum crediderit. §. augeſcente ciuitate, l. 2. de orig. iur. Spieg.

Bonis cedere. Bonis cedere verbum iuris eſt, & ſignificat bona ſua creditoribus, improbe æs alienum à nobis contendentibus permittere. Galli autem vocant, *faire bancqueroute*. Id autem plerunque euenit in fraudem creditorum. Improbi enim debitores decipiendo plerunque contrahunt debita, tandemque cum vident ſe à creditoribus in vincula deiiciendos, dicere ſolent ſe non habere vnde ſoluant, & ſua (quæ clam & dolo tranſtulerunt, occultaruntque) illis permittere. Ita debita creditoribus perſoluentes, poſtmodum multo ditiores quam antea vnquam efficiuntur. Aſt cum graue ſit fallere fidem (quæ iuſtitiæ fundamentum eſt, vt ait Cicero) & actum fuerit de humano commercio, ſi nulla fidei habeatur ratio, & ſi non ſit aliquid, quod pertimeſcāt improbi debitores, lex 12. TABVL. capitis pœnam in debitores pecuniarios vel ex confeſſione ſua, vel aliis legitimis probationibus conuictos per actorem, & condemnatos per iudicem, qui intra tempus ad ſoluendum non ſatisfeciſſent, conſtituit. Quæ pœna (vt ait Sextus Cæcilius iureconſultus) eo conſilio denunciata eſt, ne vnquam ad eam perueniretur. Vincti itaque plures fuerunt, quia vinculorum pœnam mali homines contemnunt. Nemo autem fuiſſe diſſectus legitur, eo quod hæc ſæuitia contemni impune non potuit: vt qunque ſcribit Riualius. Anchora.

Bonis cedebatur non iure tantum, ſed etiam extra ius per nūcium & per Epiſtolam, & cap vlt de ceſſ. bon. Erat enim moris, vt rei qui ſoluendo non eſſent, Legis Iuliæ de bonis cedēdis beneficium implorarent, eoq; impetrato omnibus ſuis bonis æs alienum iure profeſſi creditoribus cederent bonorum, ſiue (vt eſt apud Varronem) bonam copiam eiurantes, l. 4. C. qui bon. cedere poſſ Eoq; pertinet illud Senecæ de benef. lib. 6. Si quis patriæ meæ pecuniam credat, non dicam me illius debitorem, nec ex hoc æs alienum profitebor, aut candidatus aut reus. Et tum quidem obſeruari etiam ſolebat, vt creditores ſolo venditionis remedio indemnitati ſuæ conſulerent. Siquidem bona diuidere non poterant propria auctoritate, nec etiam iure dominij detinere, d. cap. 4. Extra ius bonis ad eum modum cedebatur, quem ſic Apolog 2. deſcripſit Apuleius: Pater eius pluribus creditoribus defæneratus maluit retinere pecuniam quam pudorem. Nam cum vndique verſum tabulis flagitaretur, & quaſi inſanus ab hominibus obuiis teneretur. Flax, inquit, negat ſe poſſe diſſoluere, annulos aureos, & omnia dignitatis inſignia abiicit, cum creditoribus depaciſcitur. Hæc Apuleius, ſatis indicans in omni bonorum ceſſione, verbum, hoc eſt nudam voluntatis profeſſionem ſufficere, &c. Ræuardus leg. cuius effectus ff. de reg iur. &c.

Bonis conditionibus ſeruum venditum, vt accipiendum ſit, oſtendit Iuriſconſultus in leg. conditioni. de ædil. edict.

Bonis interdicere quid ſit, vide inf. Bonorum interdictio. Spic.

Bonis publicatis non veniunt iura & actiones, & ſic nomina debitorum, quando ſtatutum vtitur verbo poſſeſſiuo, puta bona ſua, quia iura perſonalia non poſſidentur: ita ſing. Bald. in l. circa princ. de ſtatu hominum, & pro ſing. notat. Ang. Aret. in maleficiis in verb. & eius bona publicamus. in 3 colu. verſ. quæro quis iudicium poſſit, &c. Et in pulchro caſu ſequitur D. Alex. conſ. 31. viſo titulo. quæſtio. col. penult verſ. confirmo per ea lib. 1. & conſ. 45. habita ſuper his. col 3 verſic. primo enim conſidero. eod. lib. Quid autem in donatione omnium bonorum præſentium, & futurorum, an veniant nomina debitorum? Bald ſing conſuluit quod non, in conſ. 232 ſuper infraſcriptis dubiis in 2 dub. in 2. lib. quod alibi ſe non legiſſe teſtatur, & approbat Iaſ. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. in vlt. verbis ff. de verb. oblig. vbi refert ſe per hoc conſuluiſſe, quod in donatione omnium bonorum mobilium & immobilium, vbicunque exiſtentium, non veniant nomina debitorum, de quo infra latius in verbo, Nomino. Et vlterius dicit in propoſito Bald. in cap. 1. §. ſciendum eſt. verſic extra quærit in tit. de feudi cogn. quod ea quæ non ſunt corporalia, ſed incorporalia, non dicuntur proprie mobilia, nec immobilia, quod dictum late reaſſumit D. Alex. conſ. 25. viſo themate & ſtatutis. col. vlt. verſ & quod ca lib 1. Cotta in memoral.

Bonis viris præſentibus l ſi pater. § quædam ff de fideic. libert.

In Bonis eſſe, aliud eſt quam ex bonis. Nam in bonis id eſſe dicitur, quod dominij noſtri vel quaſi dominij eſt. Ex bonis

vero, quicquid ex ſubſtantia noſtra, vel in poſſeſſione noſtra, (vt in §.ſeq) eſt, etiam ſi commodatum tantum, vel depoſitum, vel pignoratum ſit.l.2.§.in hac ff vi bon.rapt.Briſſ.

In Bonis autem habere olim dicebantur, qui pleno iure, id eſt, ex iure Quiritium domini facti non erant; puta quibus neq; mancipata res, neque in iure ceſſa, nec ſtatuto ad vſucapionem tempore ab his poſſeſſa erat, vt Vlp.in Inſtit.tit.1 & tit. 19.& tit 22. explicat: & Theoph.in Inſtit.tit.ex quibus cauſis manumitt.lic. qui eleganter ficto vocabulo hos Bonitarios dominos appellat. Latius autem & generalius dicimus, In bonis noſtris eſſe, quod in patrimonio noſtro aliqua ratione eſt. leg.1. ff. de rer. diuiſio.l.25.§. non ſolum. ff.quæ in fraudem credit. Ita res per vim alienata in bonis eſſe dicitur eius, qui vim paſſus eſt.leg 9 §.licet.ff.quod met.cauſ.& ſeruus domino non defendente ductus, in bonis eius eſſe qui duxit l.2.§. vlt.ff.ſi ex nox cauſa. In bonis etiam venditoris res vendita eſt, antequam ab eo emptori tradita ſit, l 8.§.ſi debitor. quibus mod.pign.§.cum autem Inſtit.de empt.& vend. In bonis autem noſtris computantur non ſolum quæ dominij noſtri ſunt, ſed & quæ bona fide à nobis poſſidentur, vel ſuperficiaria ſunt. Æquè ſi quid in actionibus, perſecutionibus, petitionibuſque eſt, bonis adnumeratur l 49.ff.de verb ſignific.l.vlt. ff.de vſufruct.leg. Princeps itaque bona concedendo, videtur obligationes concedere l.21.ff.de verb.ſignif Et actiones quidem ſiue legitimæ ſiue honorariæ, ſiue ciuiles ſiue pœnales in bonis ponuntur: exceptis popularibus & iniuriarum actionibus, quæ niſi demum lite conteſtata, in bonis eſſe non credunturl 31. ff. ad leg Falcid. leg.28. ff. de iniur.leg 12.D de verbor.ſignific.leg.penult. D de popularibus actio Lite plane conteſtata, cum & ad hæredes tranſmittuntur, & proprie eius fiant, qui inſtituit, bonis adgregantur. Dos etiam in bonis mariti eſſe dicitur conſtante matrimonio.leg 21 §.Idem reſpondit.D ad municipal.leg.7.§.ſi res.& l 75 ff.de iure dot. Denique etiã in bonis noſtris habere intelligimur, quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandum eam actionem habemus. l.52. & ibi Gothoft. notat Dig de adqui rend.rer.domin. Subſtitutio quæ nondum competit, hæreditas item non adita, extra bona ſunt l.42.Dig de acq rer dom. leg 63.Dig.ad leg Falcid. In bonis etiam noſtris non eſt quod euincitur.leg.151 Dig de diuerſ.reg iur. Seruitutes nec in bonis ſunt, nec extra bona.leg 1 Dig de vſufruct. leg Briſſon.& Coraſius lib 5. Miſcell cap 14.num.8. V.§ ſeq 1.2.3 6.7 8 9 10. 11 12.

In Bonis etiam eſſe dicitur, qui in eorum poſſeſſionem miſſus eſt l.pen.D.vt leg.nom. Sic & apud Cic lib.13 Epiſt.ad Attil. Eius frater Catinæ nuper mortuus eſt: nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controuerſiam eum habiturum. Et eſt hodie in bonis, id eſt, bona tenet ac poſſidet Briſſ.

In Bonis vim paſſi dicitur eſſe res, quæ vi alienata fuit, leg.merum 9 §.licet.ff.quod met.cauſ.Prat.

In Bonis eius qui ducit, ſeruus non defendente domino ductus l.2.§.fin.D.ſi ex nox.cauſ. ag. Prat. Æs denique alienum in bonis non eſt.V.§.ſequen. 7.8 Quod & ſignificat Quintil. in Declamatio.273. Bona, inquiens ſunt, vt opinor, ea quæ detractis alienis deprehenſa ſunt. Finge alium credi orem fuiſſe eius, quem deprehendiſti. Non dubium eſt, quin quamuis ad te bona pertinerent adulteri, recepturus tamen ſuum creditor fuerit. Concludamus ergo naturaliter id bonorum cuiuſque eſſe intelligi, quod æri alieno ſupereſt.l.11.ff.de iure fiſci. Ciuiliter bona vniuerſitatem ſucceſſionis ſignificant, quia in ius demortui ſucceditur, ſuſcipiturque eius rei commodum & incommodum.l.3 D.de bon.poſſeſſ. l.14. §.vlt. Dig.ad Trebell. Vt cum bonorum poſſeſſionem dicimus, idem hic valet bonorum appellatio, quod & hæreditatis, iuſque ſucceſſionis, & vniuerſitatem rerum, non etiam ſingulas res demonſtrat, l. 208.ff.de verb ſignif. Eſt enim iuris magis, quam corporis poſſeſſio.l.3 § 1.de bonor.poſſ. Eaque de cauſa bonorum poſſeſſio iuris dicitur, ſicut & hereditatis. l.119 ff.de verbor.ſign. Briſſ. V.§ ſeq 7 8.

Bonitas, vt docet Alc.in l.3.de reb.cred.quædam qualitas eſt, quæ rem ipſam non immutat: vnde à ſubſtantia non parum differt.l.vbi autem ff.de verb.obl. Spieg. Eſtque vel intrinſeca, vel extrinſeca. Prat.

Bono genere natus, id eſt, bona familia, vel vt vulgus dicit, bona domo Spieg.

Bonorvm appellatione hæres comprehenſæ videntur, quatum proprietas ad hæredem pertinet. Vlp.l.1s eui.l.3. §.bonorum.ff vt in poſſ leg.vel fid.

Bonorvm appellatione nomina continentur, l.bonorum 49 Hoc tamen cum Bartoli diſtinctione recipiendum putem in l.Princeps ff.de verb ſign. Vbi vide Alber.& Alc.Prat. V.ſupr. Bonis p b. eatis.

Bonorvm appellatione venit emphyteuſis, ita ſing Spec.in tit. de loca.§ nũc aliqua.in pen char.verſ 156. quæritur vtrum filius & in ſing.q conſuluit Bald.conſ.284 præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti, in 1.lib.item veniunt bona feudalia, ſecundum Andr.de Iſer.ſing.in c.1. & l ſi.de capitaneo, qui c ir ven l. ſcripſit de vtroque j. in verbo Emphyteoſis. Corr. in memor.al.

Bonorvm appellatio valde generalis eſt: attamen fructus non continet Paulo, l.ſi quis bonorum 2;.ff.de leg 1.N.ſi mora intereeſſerit Prat.

Bonorvm appellatione & prædia, & mancipia, & ſupellex, & Kalendarium continentur, l 3; ff.de vſuſ.u. leg non ſilij, aut liberi homines, l.6 Cod.quæ res pignori. Bonorum appellatio aut naturalis eſt, aut ciuilis. Naturaliter ex eo bona dicuntur, quod beent, id eſt beatos faciant, l. 49. Dig.de verbor.ſignific. Vnde & beatos latini appellant diuites atq; locupletes Plaut. in Pœnulo. Bonam ego quam beatam eſſe primo dici mauolo. Seneca lib. 3 controuerſiar. Inſolens malum eſt beata vxor, cum immenſum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas noſtras onerauerit, quid aliud quam beatæ ſeruiemus? Idem lib.; Epiſt.de Sabino diuite homine: Nunquam, ait, vidi hominem beatum indecentius. Secundum hæc bona proprie dici non poſſunt, quæ plus incommodi, quam commodi habent l 38 Dig de verbor.ſignific. Proinde bona intelliguntur cuiuſque, quæ ſub ducto ære alieno ſuperſunt, l 39. §.1. Dig.de verbor.ſignif.l 72. D.de iure dot.l.2.§ 1 D.de collatio.bon.V. ſup.§.7 8. Eaque ratione bona ab hæreditate ſeparantur.l.81. Dig.de leg.3.l.16.§ 1.ff ad Trebell. Multumque intereſt, hæreditatis, an bonorum vſusfructus legetur. Vſuſtructu enim bonorum legato, æs alienum ex omnibus rebus deducendum eſt.l 69.ff ad l.Falcid.l.vlt ff de vſufr.leg.V. Gothofr not.ad l. 8 § 4.pr.C.de bonis quæ lib.& ad l.39.§ 1.de verb.ſign. At hæreditatis appellatio etiam onera continet. Bonorum etiam parte legata funeris impenſa manumiſſorumque precium, aliter atque ſi hæreditatis pars legata ſit, ex medio deducitur, l.8 §.vlt.cum l.ſeq. ff.de leg.lib.2.l 104 §.vlt. ff.de legat.lib.1. Briſſ.

Adde quod hac naturali bonorũ ſignificatione factum eſt, vt tria eorum genera ponerentur, quibus comprehenditur, quidquid commoditatem aliquam affert hominibus. Sunt enim quædam bona animi, iis propoſita philoſophis, quorum eſt de motibus diſputatio: alia ſunt corporis, quæ medicos ſpectant & phyſicos: alia fortunæ, in quibus tanquam in ſua materia; quam tractet, verſatur iſta iuris ciuilis cognitio, propterea quod in his præcipuum iuſtitiæ munus conſtitutum eſt, ſuntque ciuiliter bona, quas etiam fortunas nominamus, quandoque fortunam numero ſingulari, quaſi in vnius fortunæ poſi a arbitrio. Scæuola de ſtatulib-tis l.Sticho.ad finem. Cum pene totam fortunam in nominibus haberet. & Liuius tertia decade, Caſtro plena omnis fortunæ publicæ priuatæque reliquit. Græcis οὐσία dicitur. Vnde Latini ſubſtantiam verterunt. Vlpian de iniuriis, l.lex Cornel.pro modo ſubſtantiæ accuſatæ perſonæ, æſtimatione iudicis pretium conſtituitur. Quo verbo Quintilianus vſus eſt: Tull facultates dixiſſet. Atque hæc eſt bonorum ciuilis appellatio, ex qua Iuuenalis dicit Vetulæ veſica beatæ, id eſt, diuitis. Connanus lib.3. ca 3 num 9 In edicto, quo in bonorum poſſeſſionem legatarios Prætor mittit, bonorum appellatione non eæ tantum res, quarum proprietas ad hæredes pertinet, continentur, ſed & agri vectigales, & quę pignori data ſunt, & quę bona fide poſſidentur, l.2.§ bonorum, ff.vt in poſſ.leg. Plane in his verbis prætoris, Si dolo malo eius qui liber eſſe iuſſus erit, poſt mortem domini ante aditam hæreditatem in bonis, quæ eius fuerunt, qui eum liberum eſſe iuſſerit, factum eſſe dicetur, quo minus ex his bonis ad hæredem perueniet, plenius bonorum cauſam pro vtilitate omni accipimus, vt & pigneratæ res & commodatæ & alienæ bona fide poſſeſſæ comprehendantur. l.1.in pr & §.hæc actio.ff.ſi quis teſt.lib. Briſſ.

Bonorvm emptor olim dicebatur, qui cum debitoris damnati bona auctione vendenda eſſent, ſolus ea omnia bona per auctionem coemebat: vt ſi facultas ferret, in ſolidum omnibus ſatisfaceret: dein ſi quid reliqui eſſet, ſibi haberet: quod ſi diffidebat ne paria facere poſſet, tum antequam emeret, cum creditoribus decidebat: itaque ad emptionem accedebat, § 1. de ſucceſſ.ſublat.l.imperatores. 60.ff de pact l 4 C.de bon.auct. iudic.l.Aufidius, 29.ff quib.ex cauſ. in poſ. Hotoman. in eum omnes debitores damnati actiones, pro hoc & contra hunc, competentes, transferebantur. Ergo ceu honorarius ſucceſſor erat. Theoph.d.t.de ſucc.ſublat. Briſſon.

Bonorvm interdicto per prætorem fit moribus, aliqua lege fieri dicitur, ſed cœpit à moribus primum, deinde tranſlata eſt in 12.tabul.l 1 ff de cur.fur. M Tullius in Cato.Maiore, Vt quemadmodum, inquir, noſtro more rem male gerentibus patriis bonis interdici ſolet. Fit autem his verbis. Quando tua bona paterna auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re, commercioque interdico. Citatur Paul.autor.lib.ſent.ſiue Factorum 3. Antea legebatur, habita quæ pro auitaque. Sic in lege priuilegio. C. de decurio. Vbi pro aſſuetus, veteres libri habent, o decurio-eſt, auitus, rectiſſime. Hic enim eſt legis ſenſus. An habitus, id ne, patre milite, vel patre decurione, auo milite, natum, curiam

cutiam vtrobique ſequi potius, quam militiam. Sic Cic. de Senect. Arbitror te audire Scipio hoſpes tuus habitus Maſiniſſa. Scriptum eſt enim antiquo more, habitus, pro auitus: quod nec Gaza, qui νομιζόμενον vertit nec cæteri interpretes, intellexerunt. Sic Valerius lib. 6. c. libere dicta aut facta, de eodem Scipione loquens, recens, inquit, ipſius victoria Numantina, & patris Macedonica, deuictæ Carthaginis ſpolia habita, ac duorum regum Syphacis & Perſei ante triumphales currus catenæ, ceruices totius tunc fori clauſerunt. Sic Tul'ii eſt inſcripta oratio pro Cluentio, Habito, id eſt, Auito, vt Florent. eſt ſcriptum in l. Cicero. ff. de pœnis Habitus enim ſi penult. corripias, nomen Romanum non eſt. Cuiac. recepr. ſent. Iul. Paul. lib 3. tit 4 §. moribus per prætorem.

Bonorvm poſſeſſio: & Poſſeſſio bonorum longe lateque diſtant. Nam illa ſonat ſignificatque ius: vt ex definitione ipſius liquido conſtat quam inferius paulo ſubiiciam. Hæc vero facti eſt. Ita Bald & Angel Inſtit. de bon. poſſeſſ. in princ. adducunt pro hac l. 1. §. adipiſcimur, & §. ſi vir ff de acquir poſſeſſ. Eſt & alia differentia, quod illa ad bonorum vniuerſitatem, id eſt, vniuerſi Iuris ſucceſſionem pertinet, atque in perpetuum decernitur, vt infra patet. Hæc cauſa rei ſeruandæ, atque ita ad tempus conſtituitur, vt apparet ex verbis Calliſtrati l. quamuis, 13 ff. vt in poſſeſſ. leg. Vid. Gothofred. not. ad l. 1. 2. 3. de bonor. poſſeſſ. Conuerſo tamen ordine poſſeſſionem bonorum (quæ iuris eſt) dixit Macer. l. 4. Dig. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſd. Ac ſubtilem hunc verborum ordinem & ſtructuram non obſeruauit Paulus leg. in honorariis, 35. D de oblig. & actio. Illæ, inquit, rei perſecutionem cōtinent, quibus perſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt: vt cum agimus cum bonorum poſſeſſore debitoris noſtri. Bonorum autem poſſeſſio, quæ C. Harmenopulo διακατοχὴ dicunt à Iuriſconſultis ſimpliciter nonnunquam Poſſeſſio appellatur, leg. ſcriptus, D. de Carbon. edict. & leg. cum pater. §. Titio D de leg. 2. In Marci tamen reſponſo, d. l. 4 de offic. eius cui mādat. de ea quæ facti eſt, accipiendum putem. Nam eam facto ipſe decernit iudex vt eam accipiat hæres. Scio Alciatum differentiam huius ordinis improbare, l. 1. in fin. C. qui admitti. Prat.

Bonorvm poſſeſſio, pro iure ipſo hereditatio accipitur, quod cum prætoris decreto acquiritur: vt tametſi res ipſas hereditarias poſſideamus, bonorum tamen poſſeſſionem, id eſt, ius ipſum, à iudice impetrare nobis neceſſarium ſit, nihilque ab ea hereditate differt, niſi quod ſolo animo hæreditas aditur: bonorum poſſeſſio vt acquiſita videatur, ius dicentis officium requirit. Vide Gothof. ad leg 138. de verb. ſignif. Nec eſt duntaxat ius perſequendi, retinendique patrimonij, ſed & rei cuiuſque, cum is moritur, cuius fuit, l. 3 de bonorum poſſeſſ. Vide Alciatum lib. 4. Paradox. & ſupra, Aditio hæreditatis Spieg. A quo magiſtratu detur bonorum poſſeſſio, vide Cuiac. obſeruat. lib. 4 & 15.

Bonorvm poſſeſſionem definit Vlp. l. 3. §. bonorum, ff. de bonorum poſſeſſ. ius perſequendi retinendique patrimonij, ſiue rei, quæ cuiuſque cum moritur fuerit. eaque in re ſimilis eſt hereditati: quia vtraque & commoda & incommoda complectitur: eademque vis eſt vtriuſque. Hotom. Alciatus hanc definitionem explicat in rubr. C. qui admitt. à C. Harmenop. lib. 1. tit. 3. διακατοχὴ appellatur. Prat.

Bonorvm poſſeſſio hoc tempore appellari poteſt Ceremonia illa, quam ex ſtatutis adhibent ſuccedentes ab inteſtato, vel ex teſtamento, dum teſtamenta poſt mortem recitantur publice apud magiſtratum, dum bona immobilia adſignantur hæredi, & deſcribuntur in publicis monumentis. Vide Bart. l. 2 C. de teſtam. Ad bonorum poſſeſſionem item pertinent ordinationes ſtatutariæ, ſcilicet, ne quis hæres admittatur, niſi probatione prius, ſaltem per duos teſtes audita, de gradu cognationis proximo, & ſi quæ ſunt ſimiles. Prat. De hac materia vide omnino Herm. Vultei. comment. Inſtit. ad tit. de bonorum poſſeſſ. & de ſucceſſ cogn. ad princ. num. 2. & de hæred. quæ ab inteſtat. ad princ. num 9. & de hæred. qualitate ad princ num. 4. Adde Dn. Ioh. Gœdd. ad ll 24. num. 14. 15. 16. de verb. ſignif.

Bonorvm poſſeſſionis introducendæ cauſa fuit, vt ius ciuile percipiendarum hereditatum anguſtiſſimis finibus per legem XII. Tabularum conſtitutum, Prætor ex æquo, & bono dilataret, ſcilicet hoc agens, ne quis ſine ſucceſſore moreretur, qui ſaltem hæredis loco eſſet bonorum poſſeſſor. §. adhuc autem. Inſtit. de bonorum poſſeſſ. §. 1. Inſtitut. quibus ex cauſ. manu. non licet, l. & quia D. de interrog. in iur. faciend. quæ ratio dilatandæ ſucceſſionis tantum apud veteres valuit, vt Prætor non ſolum emendandi, ac ſupplendi, verum etiam confirmandi ſeu adiuuandi iuris ciuilis gratia, concederet bonorum poſſeſſionem, etiam illis, qui vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, legitime ſuccedere poterant, cœpitque paulatim decretum ſucceſſionis apud iudicem, à quibuſlibet hæred. peti, ſicut & hodie in multis locis obſeruati videmus Inſtitut. de bon. poſſeſſ. in princ. l. vlt. C. qui admitti ad bonor. poſſeſſ. vbi vide Alciat.

Bonorvm poſſeſſiones etiam hodie in multis caſibus proſunt, vt tradit gloſſ. magiſtr. in leg. certum eſt. Cod. vnde legit inter quos. nota, quod licet quis ſit excluſus à iure adeundi ſpacio 30. annorum quod ignotanti currit, quia eſt continuum, vt leg. 3. in fin. Cod. de præſcript. 30 annorum: tamen ſi à die ſcientiæ dantur centum dies, ſi eſt de tranſuerſalibus, vel ſi eſt de liberis, habet annum, de iure prætorio, ad petendam bonorum poſſeſſionem, leg 1. §. largius, ff. de ſucceſſ. edict. & l. 2. & l penult § vltim. D. quis ord. in bon poſſ. ſeru. ita ſingul. declarat. Bald. in rubr. C. qui adm. in 6 qui qui in hac materia melius & ſingularius loquutus eſt, quam aliquis alius, ſecundum Paul. de Caſtr. in l. vlt. in vlt colum. in princ. C vnde leg. & in l. quandiu, C qui adm. vbi etiam reputat ſing. & perpetua memoria dignum. & hac caut. inſtruit agnatos, qui per ignorantiam excluſi ſunt, Bar. Cæpol. caut. 243 nota auream. Cotta in memor.

Bonorvm poſſeſſio etiam elapſo termino peti poteſt, & talis petitio producit effectum, vt quis videatur gerere ſe pro herede, & efficiatur hæres de iure ciuili, quod perpetuum eſt, ita ſing. Bald. in l puberem, circa fin. C. de iur. delib & pro ſing. caut. commendat. Bart. Veronenſ. pro eo qui eſſet excluſus de iure prætorio, caut. 159. quæ incip Bald. ſingulariter, iunctis his quę in ſimili ſcripſi infr. in verb. Iuris adeundi. Cotta.

Bonorvm poſſeſſio: & hereditas adeo affinia ſunt, vt ſæpe cōfundatur appellationis diſcrimen, l. 3 § 1 de bonor. poſſeſſ. l. hæreditatis. de verborum ſignific. l vlt. Cod qui admitti. Cæterum vbi agitur de acquirend. hæred. & ratione ſuccedendi, non parum intereſſe videtur inter hæredem, & bonorum poſſeſſorem: Primum nemo inuitus fit bonorum poſſeſſor d. l. 3 §. inuito. quia videlicet ſuorum & neceſſariorum nomina ſiue qualitates non niſi ad hæredes pertinent. Rurſus bonorum poſſeſſionem poteſt filius agnoſcere, etiam inſcio patre, l. 1 C. qui admitti. At hæreditatem adire nequit, niſi eo prius iubente l. ſi quis mihi bona, § iuſſum de acquiren. hæred. Præterea hæreditas ſolo animo aditur. l. pro hærede. ff de acq hęred. At bonorum poſſeſſiones, ſaltem hoc iure à prætore peti debebant. Nam vt prætoris edictum proximo deferat bonorum poſſeſſionem, nōn tamen omnino acquirit. Ad hæc per procuratorem peti poteſt bonorum poſſeſſio l. 1. §. acquirere. ff. de bonorum poſſeſſ. At non hæreditas adiri. l. Paulus. D. de acquir. hæred. poſtremo hereditatis adeundæ tempus eſt 30. annorum, & id quidam continuum, quod etiam ignoranti currit, l. licet. C. de iur deliberan. Agnoſcendæ vero bonorum poſſeſſionis tempus eſt vtile, liberis quidem vnius anni, cognatis vero centum dierum: nec currit ignotanti Bald. Inſtit. de bonorum poſſeſſ. Dare bonorum poſſeſſionem eſt Iuriſdictionis ſiue imperij mixti, l. imperium ff. de iuriſdic. omnium iudic. Dat eam prætor in vrbe, pręſes in prouincia, non duumviri. l. ea quæ. ff ad municipalem. A præfecto vrbi bonorum poſſeſſionis datæ exemplum eſt apud Valerium lib 7. cap. de teſtamentis, quæ reſciſſa ſunt. Refert enim exhæredato patri à filio in adoptionem dato G Calpurnium præfect. vrbis reſciſſo filij teſtamento ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dediſſe. quod certe non eo quidem apud me nouum eſt, quia ob exhæredationem patris reſciſſum fuerit teſtamentum filij in adoptionem dati; quandoquidem & is filius viciſſim, ſi exhæredatus fuiſſet de inofficioſo teſtamento patris iure experiri potuiſſet: ſed quia præfectum vrbi ait bonorum poſſeſſionem dediſſe. Hoc enim iuris auctoritate caret Cuiac obſ. li. 4. c. 15. Porro variæ ſunt diuiſiones poſſeſſionis bonorum, quas obiter ſubiiciemus. Nam initio alia eſt contra tabulas, alia ſecundum tabulis.

Bonorvm vero poſſeſſio contra tabulas appellatur, quæ contra teſtamentum, contra lignum, contra voluntatem defuncti competit: qualis eſt quæ filio emancipato patronoque prætetito datur. leg. 6 § 1 ff. de bonor. poſſ. l. 19. de contr. tab. Hæc à Græcis Iureconſultis ἐναντίως τῆς διαθήκης dicitur, tam in Baſilicis, quam in vetuſtis gloſſariis. Briſſ. Alia ſecundum tabulas, & ſecundum voluntatem, quam Prætor omnibus iure ſcriptis hęredibus pollicetur § ſunt autem Inſtit. de bonorum poſſeſſ. leg 6. §. 1. Et facto in ſcriptis teſtamento competunt: Aut ſi ſine ſcriptis teſtamentum conditum eſt, ſecundum nuncupationem, vel contra nūncupationem bonorum poſſeſſio datur, l. vlt. C. de bonorum poſſeſſio. ſec. tab. l. 1. C. de bonorum poſſeſ. contrā tabul liberti. l. vlt. Cod. de codic. Alię etiam ab inteſtato ius habentibus legitimum, vel etiam non habentibus propter capitis deminutionem dantur: quæ enumerantur in §. 1. cum ſeq. §. Inſt. de bonorum poſſeſſ. & lib. 38. Pandect. Briſſon.

Bonorvm poſſeſſio contra tabul. quamuis reducat rem funditus ad cauſam inteſtati in ſuo, tamen in emancipato hoc indiſtincte non procederet. Iſtam differentiam conſiderat ſing. ſolus Bald. in l. vltim. in penult. col. verſicul. iuxta hoc quęritur. Cod. vnde leg. & pro ſing. commendat eam Iaſon in l. 2. col. 13. verſ. redeo ad primam C. de contra tab. & eſt memoria dignum, pro declaratione iurium quæ dicitur, quod bonorum

poſſeſſio contra tabulas competens filio præterito non impedit hæreditatem adiri de iure ciuili. nam intelliguntur procedere in emancipato tantum: ſecus in ſuo, per prædicta: quod bene nota.

BONORVM poſſeſſio ſecundum tabulas eſt ordinaria ex teſtamento. Et dicitur eſſe ex teſtamento ſecundum Azon. non quia iuuatur ex voluntate defuncti, ſed quia non habet locum, niſi exiſtente teſtamento, & datur ſcriptis hæredibus, & eis deficientibus vocantur ſubſtituti. Et inde ſubſtitutis deficientibus vocantur ſubſtituti eis. Petuntur autem ex originalibus tabulis tantum non ex exemplo. Item ſi fiat quæſtio de tabulis, debet probari cuiuſcunque intentio per ſeptem teſtes, & non per duos tantum, ſecundum Azon. licet quidam dixerint contrarium. Si autem teſtator non facit teſtamentum in ſcriptis, ſed in verbis, vel nuncupatione rerum vel hominum, datur bonorum poſſeſſio ſecundum nuncupationem teſtamenti. Old.

BONORVM poſſeſſio contra tabulas, quam Prætor liberis pollicetur ſecundum Spec. in tractatu de libell. tit. de teſtam. §. ſequitur videre. vbi dicit: Eſt & alia bonorum poſſeſſio contra tabulas, quæ datur filio vel nepoti præterito contra teſtamentum patris vel aui, qui filium vel nepotem in teſtamento ſuo, vel vita præteriit, & talium in tabulis, ſi filio vel nepoti legauit, ipſe tamen legatum non agnouit, & ſecundum Azonem in ſumm. eod tit. Defertur liberis naturalibus & legitimis tantum, puta adoptiuis. Item natis & naſcituris. Item emancipatis præcipue, & his qui erant in poteſtate defuncti, & datur ex illis, ex quibus potuit aut hæreditas, aut bonorum poſſeſſio peti de iure communi. Datur autem à patre naturali, & in adoptione non habet locum hæc bonorum poſſeſſio, niſi inſtituantur ab eo hæredes, & alius eis committat edictum. Item, alia eſt bonorum poſſeſſio contra tabulas ſecundum Spec. ibidem, quæ datur patri vel matri, auo vel patruo, ſi ſint præteriti ex teſtamento filij vel nepotis emancipati gratis & ſine pecunia, cum quo non eſt factum pactum, ne pater vel auus inquietaret ſua iudicia, nec receptum eſt ab eo. quantum ſatis eſt, qui etiam nec miles, nec in militia deceſſit. Vide latius eum ibi: Oldend.

Secunda bonorum poſſeſſio eſt ordinaria, aut extraordinaria.

BONORVM poſſeſſiones extraordinariæ ſunt duæ, ex teſtamento ſcilicet, ſecundum tabulas, & contra tabulas. Et quatuor ab inteſtato, ſcil. bonorum poſſeſſio vnde liberi: bonorum poſſeſſio vnde cognati: bonorum poſſeſſio vnde agnati: & bonorum poſſeſſio vnde vir & vxor, quarum deſcriptiones ſubiicientur. Olden. Et hanc intellige in l 3 §. vlt. de Carb. edicto.

BONORVM poſſeſſio extraordinaria dicitur duobus modis, vel quia non eſt ſtabilita certa parte edicti, ſc. ex teſtamento tantum, vel ab inteſtato tantum, ſed vt vaga, quandoque ex teſtamento, quandoque ab inteſtato defertur, & competit tantum his, qui vocantur ex nouis legibus. Vt ecce mater aliis in teſtamento inſtitutis, poſtea in puerperio deceſſit, & filium, quem geſtabat in vtero, præteriit. Præſumitur enim filius hic inſtitutus, & habet bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, & ſeptimam partem extraordinariam. Cuius bonum eſt exemplum ſecundum legem Corneliam, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, quæ fingit eum, qui moritur in captiuitate, deceſſiſſe ipſa hora captiuitatis. Et ideo quilibet poteſt ei noua lege Cornelia ex teſtamento, & ab inteſtato ſuccedere. Vt Inſtit. de bonor poſſeſſ. §. Sunt etiam. Dicitur autem extraordinaria poſſeſſio, quia ius non tribuit, vt Carboniano, & quæ datur ventri, & quæ datur gratia litis agnoſcendæ. Vnde & extraordinaria datur ſine cauſæ cognitione, quæ in ordinariis, quia omne ius tribuit quantum eſt.

Tertia bonorum poſſeſſionis diuiſio eſt, quia

BONORVM poſſeſſio quædam edictalis, l. 30 § 1. ff. de adqui hæredit. l. 1. § 1. Dig. ſi tabulæ teſt. null. ext. quæ edicto defertur. Quædam vero eſt quæ decreto petitur, quæ cognitionem pro tribunali, decretumque deſiderat & expoſcit. l. 2. §. dies. cum ſequent b ff. quis ordo in bonorum poſſeſſio. l. 1. §. ſi quis ex libertis. ff. ad Tertyllian. quæ decretalis dicitur. l. 1. §. decretalis ff. de ſucceſſ. edict. Edictalis bonorum poſſeſſio quocunque die peti & de plano dari poteſt. Decretalis non niſi de tribunali, ac diebus iis quibus prætor pro tribunali ſedet. Decreta enim tribunal exigunt. Edictalis ordinaria eſt: Decretalis non item. leg. filium, §. ſi quis contra. ff. de leg. præſt. l. 3. §. vlt. ff. de Carbon. edict. Gothofr. ad §. 8 leg. 3. de bonorum poſſeſſione. Hotoman. Cuiac. Not. ad librum 3 Inſtit. de bonor. poſſeſſ. ſuper verbo, dies vtiles. Forcatulus tamen in ſua Necyomantia dialogo 11. cum aliis exiſtimat, vnam eſſe bonorum poſſeſſionem quæ ſemel edictalis ſit, cum prætor eam ex edicto ſuo deferr leg 1. §. ſed etſi ff. ſi tabul. teſtament. null. extab. leg. cum quidam § idemque. ff. de acquir. hæred. Eadem vero bonorum poſſeſſio decretalis mox vocetur, cum prætor decretum interpoſuit, vt l. fin. C. qui admit. l. 1. §. decretalis, de ſucceſſ. edict. plura apud eundem.

Quarta bonorum poſſeſſionis diuiſio eſſe poteſt, quia

BONORVM poſſeſſio aut cum re datur, aut ſine re. Vlp. d. tit. 28. Cum re, inquit, Si is, qui accepit, cum effectu bona retineat. Sine re, cum alius iure Ciuili euincere hæreditatem poſſit, velut ſi ſuus hæres inteſtato ſit. Briſſon. Eſt etiam aliud bonorum poſſeſſionis genus, quod inteſtati bonorum poſſeſſio Vlpiano nominatur. d. tit. 28. quem per ſeptem gradus dari ibidem ſcribit, quos recenſet. Primus eſt VNDE LIBERI: & hunc ordinationem vocat Vlp. d. §. miſſum Hæc bonorũ poſſeſſio quibus competat, quæve ſit eius poteſtas, explicatur ff ſi tab teſt nullæ extab Cod. vnde liberi, & §. Sunt autem Inſtit. de bonorum poſſeſſionibus. Secundus gradus VNDE LEGITIMI de quo ff. & Cod. Vnde legitimi. & Tertius VNDE COGNATI. Reliquos vide in dict. §. ſunt autem. libro 38. ff. & Cod. Briſſon. Viſis ergo bonorum poſſeſſionis diuiſionibus nonnullas eius ſpecies obiter explicabimus: inter quas prima eſt Carboniana bonorum poſſeſſio, qua impubes bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſcitur, non ſecus ac ſi ei nulla controuerſia ſtatus mota eſſet. toto tit. de Carbonia. edict. &c. Puberi non datur bonorum poſſeſſio Carboniana leg 3. §. puberi, ff. de Carbonian. edict. At ſi duobus impuberibus fiat controuerſia, & vnus pubuerit, alter non pubuerit, propter impuberem puberis controuerſia differtur, dicta lege tertia, §. ibidem Iulianus. Quod hæc ſententia non ita obſeruari oſtendit, cum ab initio puberi ſimul & impuberi fit controuerſia: nec enim propter impuberem puberis controuerſia differtur. Igitur duobus impuberibus datur Carboniana, & quandiu vel vnus impubes eſt, in alterius perſona Carboniana pubertate non finitur. At ſi puberi & impuberi controuerſia fiat, impuberi Carboniana datur, non etiam puberi, propter impuberis fratris perſonam. Cuiac. recept. ſentent. Iul. Paul. lib 3, tit. 1.

BONORVM poſſeſſio Carboniana, & quæ datur ventris nomine, an habeat locũ in bonis feudalibus, deſiit dubitari: quia Bald. ſingulariter tenuit quod ſic. in cap. 1 col. 4. verſic. quæro nunquid an agnatus vel filius, & ideo mortuo patre, ſi infanti moueatur quæſtio de ſtatu, debet talis quæſtio differri & interim mitti in poſſeſſionem feudorum, per Carbonianum edictum: & eodem modo mulier ventris nomine, & hoc dictum Baldi ſequitur Alex in l. 1 ad fin. C. de Carbon. edict. vbi etiam Dec. in 1. col. & pro ſing. Iaſ. in præludiis feudorum, colum. 15. verſic. an autem vaſallus. & in rubr. C. de Carbon. edict. in vlt. verſic. & eſt memoria dignum pro extenſione illorum titulorum. ſcil. ff. & C. de Carbon. edict. & de ventre in poſſeſſionem mittendo. & ſequitur Curtius in tractatu feudali, in tertia parte, in 7. qu. vbi Aluarot. citat & tractat etiam Felinus in d. c. 1 in vlt. cap. verſ. item quærit Bald. Cotta.

BONORVM poſſeſſio ex edicto D. Adriani tollendo, datur alicui volenti ſuccedere in bonis alicuius ex teſtamento, in quo inſtitutus, vel inſcriptus eſt, ex eo quod oſtendit teſtamentum non cancellatum, nec abolitum, nec in aliqua parte ſui abraſum, leg. fin. C. de edict. D. Adrian. tollend. Et datur volenti ſuccedere ab inteſtato ſecundum Roſ. quod probat ſecunda pars rubr. quæ dicit, quemadmodum ſcriptus heres in poſſeſſionem mittatur. ſed ratio Roſ. dicit contrar. in ſum. Hoc tamen notandum ſecundum Specul. de bonorum poſſeſſione, quod bonorum poſſeſſiones olim fuerunt vtiles, ſed hodie ſunt inutiles, præterquam in quinque caſibus. Prius, quando viuo teſtatore poſthumus præteritus deceſſit, quaſi videatur teſtamentum ruptum iuris ſcrupuloſitate nimiaque ſubtilitate, cum nihilominus heres ſcriptus ex iſto teſtamento petit bonorum poſſeſſionem, vt in leg. poſthumus ff. de iniuſt. rupto & irrit. teſtam. ſecundus eſt in leg filios. eo. tit. tertius Inſtit quib. modis teſta. infir. §. 2. quartus in lege vt ſcriptus hæres D. de bon. poſſeſ. ſecund. tab. quintus in l. Æquiſſimum § 2. eod. tit. & leg. filiis, D. de inoff. teſt. Prat.

BONORVM poſſeſſio ex ſucceſſorio edicto his datur, qui hæredes quidem non ſunt, ſed hæredis loco conſtituuntur Prætoris beneficio Vlp. d. tit. 28. § hi quibus: Et vide C. & ff. de ſucceſſ. edict. in Succeſſorio edicto ceſſante aut deficiente primo gradu ſequens admittitur l 1 C. eodem Prat.

BONORVM poſſeſſio litis ordinandæ gratia dicitur, quæ in hoc accipitur, vt inſtrui & ordinari iudicium poſſit, leg. Papin. 8. in princ ff de inoff. teſtam. Contrarium tamen ſentit Gouearius Variar. lect lib. 2. cap 6. vbi exiſtimat, eam bonorum poſſeſſionem emancipatis liberis neceſſariam fuiſſe, qui à parentibus exheredes ſcripti erant.

BONORVM poſſeſſio nomine ventris datur mulieri prægnãti in bonis mariti, in quibus ſecundum dignitatem ſuã ſibi & familiæ ſuæ alimenta conſtituuntur, l 1 ff. de vent in poſſ mit. Prat.

BONORVM poſſeſſionis ordinem explicat Modeſtiuus l. 1. ff. quis ordo in bon. poſſ. ſerue. Prat.

BONORVM poſſeſſio ſeptima, ex pluribus bonorum poſſeſſionibus, quæ alias erant in vſu, redacta eſt ad ſex ordinarias §. to. Inſtitut. de bonorum poſſeſſio. eſt tamen addita ſeptima, quam Iuſtinianus hic appellat extraordinariã, quæ ita appellatur, non ea ratione, qua Carboniana bonorum poſſeſſio: vel ventris

ventris nomine,quod ſcilicet nõ tribuat ius: nam imo ius tribuit vt reliquæ ordinariæ : ſed quia eſt vaga, & non ſtabilita certa parte edicti, vt notat hic gloſ. ſuper verbo & extraor. l. & glo.in l.fin.C.vnde legit. Doctiſſ.Iuriſc.Nic Bell.cap 15 l b.1. Supputat. vnde ex eo pſi hæredi uunes,inquit,enim d ffi ulare percipiunt, quænam ſit hæc bonorum poſſeſſio, & quo modo, & quando competat Spieg. De bonorum poſſeſſione vnde decem perſonæ.Corraſius lib.6 Miſcell.c.9.

BONORVM poſſeſſor, licet proprie hæres non eſt, tamen cum omnino hæredi ſurrogatus ſit, quælibet diſpoſitio de hærede verba faciens, eum quoque comprehendet. leg. in conditionibus, §.ſi patronus d. cond & demonſtr.Spieg.

BONORVM poſſeſſores hæredis loco ſunt l.117 ff. de diuerſ reg. & in omnibus vice hæredum habentur, l 2. ff de bon.poſſeſſ. eoſque Prætor hæredum loco conſtituit, l. ff de contr rab.cui aſtipulatur Vlp.lib. de bon poſſ. Vetus gloſſarium, bonorum poſſeſſores ſunt,qui alicui ſuccedunt iure prætorio

BONORVM poſſeſſori etiam aſſimilatur is, cui libertatis conſeruandę cauſa bona addicũtur,l 4.§ is autem ff de fideic.libert.

BONORVM poſſeſſor, cui ad exemplum hæredis bona defuncti iure prætorio decernuntur: aliud poſſeſſor bonorum qui rem aliquam poſſidet,arg.l 1 C.quor.bon ex Apello.Quamuis Alciatus monuit alicubi,vulgarem hanc Doctorum differẽtiam à veritate abeſſe. Spieg. Quemadmodum iure ciuili hæredes: ſic iure prætorio bonorum poſſeſſores appellabantur poſſeſſores hæreditaris,l.3. § 1.de bon.poſſeſ.Ræuardus l.Prætor bonorum.ff.de reg.iur.

BONVM in ſacris literis tripliciter intelligitur. Primum pro eo quod eſt conditum & ordinatum à Deo. Huiuſmodi ſunt omnia quæ vocantur bona naturæ. Nam omnes creaturæ deſtinatæ ſunt ad aliquem vſum & cõſeruationem naturæ Secundo bonum ſignificat ἀδιάφορον, id eſt, conceſſum lege Dei. Ita bonum intelligitur cum inquit Apoſt. Bonum eſt homini non comedere carnem. Hic bonum opponitur prohibito. Tertio bonum ſignificat actiones virtutis, quas Deus præcipit,ſeu veros cultus Dei,& quidem præceptos à Deo, vt apud Prophetam: Hoc eſt bonum ambulare coram Deo, & timere Deum. Hæc quod multum lucis inferant partim ante dictis, partim & dicendis,in hac editione lubuit adſcribere.Spieg.

BONVM in philoſophia generaliter ſignificat, quod eſt conueniens naturæ Et eſt duplex,Bonũ naturale & bonum morale Naturale, eſt res conueniens ad conſeruationem naturæ, ſeu nata ad bonũ vſum,vt cibus,potus,bona valetudo,opes, imperia.Sic appellatio boni continet res dubias. Morale,quod eſt in actionibus conueniens naturæ,iudicio mentis. Hoc modo appellatio boni intellecta, tantum ſignificat honeſtum, tale bonum ſola virtus eſt : cui opponitur vitium ſeu turpitudo, quæ,reſte Philippo,vocatur malum in genere morum,ſeu malum culpæ.Deinde bonum vtile eſt res naturæ conueniens ad corporis conſeruationem, quæ eſt experenda propter aliud, ſcilicet vſus cauſa: vt bona valetudo, vita, opes,&c. Bonum ſuave eſt cognatum vtili: ſignificat enim id quod ideo expetitur,quia affert ſenſui aut animo iucundos motus. Hæc duo, ſcilicet vtile & ſuaue,vocantur ἀδιάφορα, quod attinet ad genus morum. Quanquam igitur non ſunt bona moraliter, tamen ſunt natura res bonæ ad vſus aliquos expetendos natæ Oppoſitum eſt malum pœnæ,vt vulgo loquuntur.Spieg.

BONVM accepiſſe videtur Accurſius eam æquitatem,quę ex ancipiti hinc atque inde inclinantis animi motu præualet, & ſcriptis mandari poteſt,qualis eſt vſucapionis materia:& apud Ciceronem Ius,quod Iupiter ſanxit,vt omnia quæ reipublicæ ſalutaria eſſent,legitima & iuſta haberentur.Vt

BONVM etiam id ſignificet, quod in quacunque ciuitate vtile eſt,tametſi non ſemper cum æquitate concordet: videturque Græcè ὄνησιμον dictum, vt Grammatici atteſtantur, παρὰ τὸ δύο ἄγειν, quod ex duabus partibus ſecernat, quid præualere debeat.ex Alciat.Spieg.

BONVM item,eſt iuris ipſius temperatio,atque emendatio : quæ fit ex prudentia Iudicis accõmodantis ſe actione cauſę & flectentis legem ad cauſam,non cauſam ad legem. Hoc bonum ſolet etiam bonum & æquum nominari: vt oſtendit exemplis Lud.Viues, vir immortalitate dignus, in plane diuinis Commentariis, quibus illuſtrauit Ciuitatem Dei, apud D.Auguſt. Cicero æquum bonum,in Bruto ſine copula dixit Spieg.

BONVM pro commodo. Iuxta illud Caſſii Iureconſulti dictum apud Ciceronem, Cui bono fuerit, eum feciſſe credendum. Declarat hoc eleganter Alciat.cap 16 ſecundi Parerg.Spieg.

BONVM & equum Ariſt lib.5. Ethicorum tanquam differentia ponit.Sic Accurſ. aliud bonum eſſe cẽſet,aliud æquum,narrãs Iuriſcõſulti hæc verba, in l.1. de iuſt.& iur. nec ſatis explicat, Budæo reſte, qui ea de re late diſſerit, traditque: cum æquum & bonum dicimus, abſolute bonitatem æquitatemque ſignificari, & iuris medullam germanamque iuſtitiam, quam cenſendo aſſequi,non cuiuſuis ſit iuriſperiti. Spieg. Plane æquum & bonum, ſeu æquum bonum (interdum enim ſine copula legitur) exactam quandam probitatem ſignificat, ſecundum quam locis. perſonis,rebus & temporibus conuenienter aptatam nulloque ſcripto perpenſo arbitramur, & ſtatuimus l ſi & me.D.de reb.cred leg ſi quid vẽditor D de ædil.edict. l.in 1 s. ff de cond.& demonſt.l.conſenſu ff de act & oblig. Huic opponitur ſtrictum ius, hoc callida & ſuperſtitioſa verborum & præſcripti legis interpretatio, quam ſi neglecto bono & æquo, ſequeremur, ex ſummo illo iure, ſummam crucem & iniuriam faceremus. Tum; potiſſimum ad bonum & æquum recurrimus, cum ſcripti & voluntatis eſt quæſtio: frequentiſſima ſane inter Iuriſc. vt inde non minima iuris pars pendere videatur quemadmodum Quintil.lib 7.Orat Inſtit.ſcriptum reliquit. Corraſius lib 2.Miſcell.cap.18. Idem in § in bonæ fidei,in verbis ex bono & æquo.Inſtit.de action.

BONVM ac æquum impetrare, eſt Budæo exponente, ius ſuum obtinere, rem ſuam recipere : idque exemplis demonſtrat in Annot.prior Spieg.

BONVM ſignificat vtile: vnde bonum publicum pro vtilitate publica in l 1 ff.de vſucapionibus. Proinde ſolemnem illã veterum præfationem quod bonum fauſtum,felixque ſit. Ouid. lib.1.Faſt.hoc modo concipit,vtile ſit,fauſtumq; pr cor. Fr ſſ. Bonum autem & æquum in libris noſtris coniungi ſolent l.1. & l.pen.de iuſt & iure,l 13 ff de oblig. & act on. l.65.§. quod ob rem & l.66.ff de cõdict.indeb l.2 § ſi qui s tamen in fin ff. ſi quis cautionibus, l.15.§ 1. D. de minoribus l.32. D.ſi certum petat & alias ſæpe.Sic,nec melius,nec æquius,in l pen § vlt.ff. ſolut.matrim.l 82.in fin. D.de ſolutionibus. Ridiculi autem ſunt,qui bonum ab æquo ſeparant.Hæc enim indiuiſa in iure ciuili hærent,in quo quidquid vtile eſt,idem æquum habetur, propterea quod ad ciuium vtilitatem omne ius referendum eſt,vt & ipſa iuris ciuilis à Cic. in Top. tradita definitio docet & in Philip 15.Iouem ipſum ius hoc ſanxiſſe.ait,vt omnia quæ reipub ſalutaria eſſent legitima & iuſta haberentur: quinimo æquitatem ab vtilitate poſſe ſeiungi expreſſe negat: li 3.de fini. Itaq; Hor.vtilitatẽ iuſti & æqui matrẽ ſere appellauit: vſq; adeo autem amice conſpirant,vt in ea qua inuicem connecti ſolent copula,modo hoc,modo illud nomen ſine iuſta alterius indignatione & querela principatum orationis teneat. Briſſ.Vide tamen & Corraſium lib.2. Miſcel c.18 n.2.

QUO BONVM eſt, pro quæ vtilitas eſt, Iureconſ. propria locutio l.13.in fin.ff.ad Vellei.l.13.§ denique ff de vſufr.leg.3.§.ſi quis ex liberis. & l 10 §.liberi,ff.de cont tab l.93.ff.de ſolutionib. Sic & Caſſianum illud tritiſſimum,Cui bono.Priſcian.lib.vlt. interpretatur cuius gratia, cuius commodo ad quod bonum. Refertur. in Orat.pro Milo. & in oratio,pro Roſc.Amer. & 2. in Anton.oratio.

BONVM nomen,debitum facile,idoneum, quod exigi non difficulter poſſit.Hor.

BONVM nomen facere,h e.idoneum,& ſoluendo reputare eum, quem quis admiſit ſibi debitorem delegari.leg.inter cauſas,§. abeſſe.2 & ibi Gothofr.notat.ff.mandat.Spieg.

BONVM & frugi ſeruum intelligunt Iuriſcoſ. apud quos frequens eſt hæc locutio,vtilem & neceſſarium Beroal.

BONVS vir,iudex & definitur & appellatur. vid.l 58 §.1. locat. 18. iudicat.ſol. atque eo ſenſu accipi debet d.l.vir bonus.cum aliis legibus ſupra citatis.

BONVS vir non tantum iudex, ſed & quiuis alius vir iuſtus, æquus,innocẽs & prudens conſideratuſque paterfam.accipiendus l.3 §.ramerſi ff.de arbitr l.penul. ff. de vſufr quemadmod. cau.l.16 in fin. ff.de vſu & habit.l 47 § ſi S.icho.de fideicom. libert.l 58.§ 1 D locat. l vlt.Cod.de aliment.pup.præſt l.45. ff.de procuratoribus.l 5 §.1. ff vt leg.ſeu fideicommiſſ Horat. lib 1.Epiſt.

——————Vir bonus eſt quis?

Qui conſulta patrum,qui leges iuraque ſeruat:
Quo multæ,magnæque ſecantur iudice cauſæ,
Quo reſponſore,& quo cauſæ teſte tenentur.

Quilibet itaq; minime aſtutus & fallax, ſed integræ vitæ & exiſtimationis, idoneuſque & diligens paterfamil. vir bonus appellatur.pro eodemque,virum bonum & bonum patrem famil.noſtri auctores dicunt l. 9. § ſed ſi lapidicinas. l.7 §.vlt. & leg.19. §.ſed & ſi veſtimentorum. ff.de vſufruct.leg 20 § 1. ff.de oper libert.l.13. ff.de ann.legat iudicemque viri boni & innocentis officio fungi debere dicunt leg 4 ff famil. erciſcund.Vnde ad iudicem, id eſt, ad virum bonum in leg. 137. §.cum ita, ff. de verb. obligat. Et ita arbitratus viri boni in libris noſtris intelligendus eſt, qui omnibus fere ſtipulationibus comprehendi ſolebat. leg.17. & leg 12 ff iudic. ſolui. leg.21 §. ſiue autem. ff. de oper.nou.nunciat l.51.ff.ſolut. matrimon.& leg 12 §. & cuius ff. de damno infecto. & leg.4. Cod.de reſtitut. milit. & alias vbicunque hoc verbum occurrit.Briſſ.

BONVM etiam virum interpretamur eum, qui alteri facit, quod ſibi fieri vellet,ex ſententia Vlp.leg.1 in med ff.de ſolu.quod & lex diuina iubet Matt 7. πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.Spie.

Bonvs vir,& arbitratus boni viri in iure Ciuili & πολιτικῶς, ſic intelligendus eſt, Bonus vir eſt, qui ductu naturæ, infallibile iudicium conſcientiæ ſequitur, ſemotis affectibus alterutrius partis. Nam arbitratus boni viri vtique definiendus eſt, vt deſeruiat foro, hoc eſt, reſpectu controuerſiæ, quam bene ac recte diiudicet. Alioquin ſi bonum virum definias abſolute, ſcilicet, qui honeſte viuat, alterum non lędat, ius ſuum cuique tribuat, bona quidem, ſed generalior, & ab vſu forenſi remotior erit definitio. Sic boni viri mentionem facit Labeo ſecundum ſu pradictam rationem in l. inſulam vno precio. §. 1. D. locati. Et Iuſtinianus ipſe tali modo definit arbitratum iudicis, qui certe bonus vir & dici & eſſe debet. Nouel. 17. Mandata principis. §. ἕξεις δὲ. Prat.

Bonvs vir dicitur vir ad definiendam rem aliquam perplexam & dubiam incertamque aut naturæ beneficio, aut artificij cōmendatione, aut etiam negotiationis longo vſu experimentoque peritus & idoneus. Quique examinandarum & diſcutiendarum accepti, expenſique rationum peritus eſt: Is etiam vir bonus rationibus audiendis dici poteſt, &c. de quo vide latius Rævardum leg. generaliter probandum eſt. Dig. de regul. iur.

Bonvs ſane Martinus in auxilio. ſed catus in precio. Apophthegma priſcorum Francorum. vide Capella.

Borboniani, ſiue vt aliis placet, Borboritæ, vel Borboriani, in l. Arriani. & l. cognouimus, & l. pen. C. de hæret. ſunt hæretici exorti temporib. Adriani Imperat. circa annum Chriſti 129. qui (vt ait Philaſtrius in Catalogo hæreticorum) vitiis implicati ſeculi, & malis concupiſcentiis ſeruientes iudicium non ſperarunt futurum, ſed potius carnalem ſeculi concupiſcentiam fundarunt Briſſ.

Bostra in Leonis conſtit. l. 4 C. de natur. lib. (ſic enim ibidem non noſtræ, ſed boſtræ legendum) ciuitas Arabiæ Marcellino lib. 14. de ea vide Strabonem lib 16. Prat. V. Gothof. ad §. r. c. r. Nou. 89 & c 2. poſt prin. Nou. 102. Meminit etiam ſupradictæ conſtit. Leonis Cuiac. Not. Inſtit. de nuptiis in fin.

Botontini ſunt Fauſto & Valerio autoribus, in lib. de limitib. monticelli de terra, quorum etiam meminit Hygenus lib. de limit. conſt. Prat.

Botrvs græca vox. Nam & Græcis βότρυς dicitur, ſignificatq; vuam, racemum: quo ſenſu accipitur in can. cum omne. §. illud vero. de conſecrat. diſt. 2. Prat. Botrus expreſſus ſignificat vuarum grana, d. §. illud vero eod. tit. Prat.

Boves aratorii. Quibus vtimur ad agrorum culturam. Hos mactari & immolari vetuit Solon, vt docui lib. 2 veter. Iuriſp. ad ll. Sol. alioquin capitale erat, vide Ælian. lib 5. variæ hiſtoriæ & Plin. lib. 8. cap. 45. Hos, pignori capi vetuit Conſtantinus l. executores, C. quæ res pign. oblig poſſ. Sanxit & Conſtantinus, ne boues aratorij etiā deficientibus iis, qui curſui publico deſtinati ſunt, ab iis, qui iter faciunt, abſtrahantur l. 1. C. Th. de curſu publico; quod & ad vecturam bellicorum impedimentorum, & tormentorū æneorum produci poteſt. Boues aratorios inſtrumenta fundi eſſe F. Aretinus reſpondit conſ. 158. incip. longa eſt. n 18. Prat. Cuiac. 4. obſer. 10. Gothof. ad l. 7. circ. med C quæ res pign. Erat autē Bos olim etiam numiſma Atticū bouis nota percuſſum, didrachmum alio nomine dictū. Ab eo numiſmate notum eſt apud Græcos prouerbium βοῦς ἐπὶ γλώττης βέβηκεν, Bos ſuper linguam ſitus eſt vel firmatus: cōtra eos vſurpatum, qui aut pecuniæ autoramēto loquēdi libertatē perdiderūt, aut mulctæ irrogandæ metu, quæ dicenda ſunt, reticent. Brechæus l. armorum, D. de verb. & rer. ſignif.

Boves iumentorum appellatione non contineri verius eſt: ſed pecoris appellatione continebuntur, l. 38. §. iumentorum & ſeqq. ff. de ædilit. edict. Briſſ.

Boves magis armentorum, quam iumentorum genere adpellantur. Pomp. l. Boues. 89 ff. de verb ſign. & ibi Gœdd. quod & Vlp. probat l. Ædiles 38 § iumentorum, D. de ædil. edict. Prat.

Boves qui laboris cauſa habentur, armenti genere continentur; qui paſcendi & ſaginandi gratia, gregis potius genere. Gœdd. d. loc num 3.

Boves cerebroſi, dicuntur contumaces, vt homines, à peruerſo cerebro, qui à nemine perſuaderi poſſunt Colu. lib. 2. Prat.

Bos cornupetens, vitioſus, l. bouem ff. de ædil. edict.

Βουλή, Polluce lib. 8. Onomaſt. auctore, ὧν ἔργα συνάγειν χειρώνοι ἦσαν οἱ βουλευταί. Porro vſu peritorum effectum fuit, vt pro Senatu acciperetur, idque Antonius lib. ſing. ad Modeſtinum adnotauit V. Gothof. ad rubr. C. de appell. & ad epigraph. l. 6. C. de vſucap. pro empto. & ad l. 10. med. de pollicitato, vbi pro curia ſumitur. V. inf. Bulla Hinc

Βουλευταὶ apud Modeſtinum l. καὶ οἱ μὴ, 12. D. de tuto. & curat. dat. ab. ſunt decuriones, Ant. Aug. ibidem interprete: cuius verſionem probant I. Cuiac ad l. 1. D. de excuſ. & G. Bud. ad l. ſolent. D. de offic. Proconſ. & leg. Prat. V. Gothofr. ad epigram. N 18. & inf. Bulent. (2. cap. 21. Prat.

Βοώτης, bubulcus, vide Gellium de hac dictione differentem lib.

B R.

Βραβεῖον, brabium (Sic enim dici ſc. Ibiq; debere Eraſmus adnotauit) victoriæ præmium. Brabium, coronam æternitatis appellat Tertull. in lib. ad Martyres. An id debeatur dom no equi prius id attingentis, excuſſo tamen iam ineſſor: Bartol. declarat in l. 1. §. item adquiritur. verſ. extra, gloſſ. ff de acqu. poſſ. Et deberi τὸ βραβεῖον, argumento eſt quod dicit Paulus l. 1 §. per eum. D. de ac. poſſ. & Vlp. l 1. §. quæſitū, D. de aq. quor. & æſtiua. Sed Pauli Caſtrenſis diuerſum aientis ſententiam veriorem putem. Vide tamen Panorm. in cap. Ioſeph & ibi in add. de verb. ſignif. in antiq Hinc (cis. Briſſ.

Βραβευταὶ, gymnicis certaminibus præerant Agonothetæ ſceni-

Βραβευταὶ. qui fuerint patet ex I. Polluce lib 3. Ono. c. 30. cuius hæc verba ſunt: τοῖς δὲ γυμνικοῖς ἐφεστῶσι βραβευταὶ ὡς καὶ βραβεῖας ὁ πλάτων καλεῖ. Hos, certaminis prēmiū victoribus decreuiſſe. Beat. Rhenan. in adnot. ad Tertul. docet. Vlp. noſter, l. 4. D. de iis qui not. infa. certaminum deſignatores, βραβευτὰς appellari ſcribit. Moſchopulus ἐν συλλογῇ Ἀττικῶν ὀνομάτων βραβεύειν καὶ βραβευταὶ, οἱ διοικηταὶ τοῦ ἀγῶνος, οἱ τὰ ἆθλα διδόντες, ἀφ' οὗ βραβεῖον τὸ ἆθλον, Briſſ.

Bracarii in l. vnica. de excuſ. artif. lib. 10. C. artificum genus, in Baſilicis βρακάριοι. Accurſius dictum putat à longis brachis Theutonicorum, vel Torculariorum: quæ interpretatio non congruit, vt ex ſerie conſtitutionis liquet. al. Bracharij.

Brachivm ſtatuæ addere, adiicere, coadunare, l 23. § ſi quis, & §. ac in his, D. de re vin. l. 14. D. de aut. arg. l. 7. D. ad exhibend. Briſſ.

Branca lupi in termino, ſiue petra naturali arborem peregrinam ſignificare, ait Latinus V. P. Togatus. Eſt autem branca, pars ima pedis abſciſſi, vt ex eodem Latino conſtat.

Branca vrſi, eodem auctore, in termino, ſiue petra naturali lucum ſignificat.

Bractearii in d. l. vnic. & ibi Cuiac. C. de excuſ. artif. lib. 10. Græcis πεταλουργοὶ dicuntur, qui aurum malleis tuſum, & ad quamuis tenuitatem ductile rebus inaurandis induceunt, idq; Budæus in prioribus in Pandect. adnotat. Iulius Firmicus eos bracteatores lib 8. c. 19 adpellat. Briſſ.

Βρεντήσιον, Brentiſium, pro Brunduſio poni apud Scæuolam leg. qui Romæ. §. Callimachus ff. de verb. obligat. Alciat. & l. Cuiacius aiunt. Porro Brunduſium, Stephano, vrbs Calabriæ ad mare Adriaticum ſita. Brunduſium quidam Poëtæ breuitatis cauſa Brendam dixerunt, Feſto lib. 2. Cuia. d. §. 1. Callimach. in quo Brenteſium legitur.

Βρεφοτροφεῖον in l. illud 16. & l. ſancimus 18. C. de ſacroſan eccleſ. locus, domuſve, vbi infantes recenteſque partus expoſiti, aut egentibus parentibus nati, alebantur. Βρέφος enim infantem, fœtumque recens editum ſignificat apud claſſicos rerum ſcriptores, ἀπὸ τὸ φρέβειν, τὸ τρέφω καὶ μετάθεσιν. Prat.

Breve Feſto lib. 2 à Græco deſcendit, quod eſt βραχύ.

Breve tempus in l. cum antiquitas. verſ. ſi tamen. C. de teſtam. horam, vel etiam minus, accipere debemus, pro rei neceſſitate Aliquando triginta dies ſonat in l. in contractibus § 1. iuncto §. 2. Cod. de non num. pec. & ibi hoc adnotat Accurſius. Quandoque ponitur pro paucis dieb. ca. cum Bertholdus. de ſent. & re iud. Interdum accipitur pro anno, glo. in cap. præterea. extra de ætat. & qualit. Prat.

Breve tempus etiam pro vita hominis accipitur gloſſ. in cap. quid ergo 11 qu. 3 Nam & homo breui tempore viuit. Prat.

Breve teſtatum, dicitur ſcriptum, quod ſummam rei continet; teſtium aliquando, nedum tabellionis ſubſcriptione cōfirmatum; cuius exemplum extat in cap. 1. verſ. ſi enim quid ſit inueſtitura in vſib. feud. De hoc vide Baldum ibi. v. l. feud. 2. & 2. (feud. 32.

Breviariæ rationes. l. vlt ff de pecul. legat. Briſſ.

Brevis, Breues & Breuia paſſim in iure noſtro reperias, quæ ita definiūtur à Zonara in Cōcilio Carthaginenſi βρέβιον, ἐπιτομὴ λέγεται, ἢ σύντομος γραφή i. compendiaria ſcriptura. Ananias Alexand 6. βρέβια τούτων ὁ συνήθεια οἶδε καλεῖν ἐν οἷς ἀναγράφεται τὰ ἐν ἑκάστῳ τῷ μέλει κειμήλια. Eo ſēſu accipiūtur in l. inter. 5. C. de conuer. fiſci debit. li. 10. & l. excellentia C. de erog. mil. ann. Scio Budæū ad tit. de off. præfect. prætorio, interpretati commentariolos ſummam rerum continentes, & à Gallis adpellati *Borderelles*. Breuium meminit Conſtantinus Imp. l. 1. C. de exact. trib. lib 10, Lampr. in Alex. Notariū, qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorum retuliſſet, &c. Prat.

Brevis, Breues, Breuia, Breuicula, chartulæ ſunt, ſiue libelli breues. Ana. Alexiade. 6. καὶ τὰ βιβλία εἰς μέσον τῶν ἱερῶν κειμηλίων τέθειτο βρέβια ταῦτα ἡ συνήθεια οἶδε καλεῖν ἐν οἷς ἀναγράφεται τὰ ἐν ἑκάστῳ τῷ μέλει ὄντα κειμήλια. V. Gothofr. ad rubr. Cod. de quadrimēſt. breuib. ad §. cap. 2. Nouell. 195 C. de probat. Eandem vocem Iulianus retinuit in epiſtolis Græcis ad commune Iudæorum. τὰ βρέβια τὰ κατ' ὑμῶν φυλαττόμενα, & paulo poſt, πυρὶ παρέδωκα τὰ βρέβια τὰ κατ' ὑμῶν ἐν τοῖς σχεδίοις ἀποκείμενα. Et eſt frequens in libris Βασιλικῶν, dum rationes, volumina, vel corpora rationum ſignificātur, quæ quidem per ſe ſola fidem non faciunt, l. inſtrumenta, leg exemplo. Codic. de probat. & ideo non poteſt fiſcus ex breuiariis confiſcati rationib quemquam conuenire quaſi confiſcati debitorem. & hoc lex inter chartulas. C. de conuen. fiſci debit. lib.

lib.10 conſtituit. Alias vero breuitas Chirographi non minuit fidem, l.ſi aliquem. C.de donar. Cuiac.l.inter chartulas. C.de conuen.fiſci debit lib.10. Briſſ.

Breves, quadrimeſtria in l.1.C.de apoc.public.lib.10.& l.pen. C.de cano.larg.tit.eo.lib. qui de ſingulis penſionibus à Chartulariis conficiebantur. Caſſiod.ad Epiſt.lib 12. Expenſarum fidelem notitiam quaternis menſibus comprehenſam ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis, vt totius erroris caligine deterſa, rationibus publicis veritas eluceſcat. Prat.

Breves quadrimenſtrui ſunt, qui de ſingulis penſionibus conficiuntur à Chartulariis, & ad officium Palatinũ aut præfect. prætorio transmittuntur, l.1.C.de apochis publicis & deſcrip. curial. lib.10. Conſtat enim tribus penſionibus anni cuiuſque indictiones ſolui, l.vlt.C.de anno & tribut.lib eod.l.15 & 16. eod.tit. Caſſiodor.ſæpe:vt trina,inquit,illatione deuotus poſſeſſor ſuam compleat functionem. Et inde ſingularum penſionum breues quadrimenſtrui ſunt. Idem Caſſiod. Epiſt. lib. 12. Expenſarum fidelem notitiam quaternis menſibus comprehenſam, ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis, vt totius erroris caligine deterſa, rationibus publicis veritas eluceſcat. quæ Caſſiodori verba Accurſius vſurpauit in l.1. Maiorianus Nouell.de iud.rei. Quadrimenſtruis illationibus annuæ functionis celebretur exactio, Cuiac.in procemio d.tit.de apoch. publ.& deſcr.curial.lib.10. vid.l.vlt §.2. C.de offic.mag.offic.

Breves Nominatorij ſiue Notarij l.3. de indulg. deb. in C.Th. Briſſ.

Breviariæ rationes apud Scæuolam, l.vlt. ff.de pecul. l.vbi Goth not. dicuntur in epitomen & compendium contractæ. Sueton.in Galba c.12.breuiarium rationum dixit. Briſſ.

Breviarium, opus conciſum, Græce fœminino genere ἐπιτομή: cum etiam libellum eum non ineleganter accipimus, quem ærarij Principis ſtatum generalem adpellant, quo Princeps ſtatuit, quam ſummam miniſterio omni aulico expenſam ferri placeat. Prat. Breuiarium rationum & Imperij. Briſ.ex Suet.

Breviatores in Nouell. περὶ τῶν ὑπάτων. §. τοὺς μὲν ... dicuntur breuium ſcriptores. Aldricus apud Accurſium ibidem interpretatur recte, qui breuiatores ſcribunt. vid. Nou.105. c.2. § 4. vbi Gothofr. not.

Breviatores etiam ſunt officiales in curia Romana, qui reſcripta eiuſdem curiæ & ſcribunt, & dictant. Prat.

Breviloqua ſubſtitutio, vide Subſtitutio Breuiloqua.

Brevi manu dixit Vlpia.l.licet 43.§.quoties.ff.de iur.dot.quod ita interpretantur quidam, per compendium circuitu vitato. Circuitu vitato, aiunt, recte. Breui manu acceptionis exemplum ponit Vlp.l.ſingularia.ff ſi cert.pet.& l.3 §.fi.ff.de dona. int.vir.& vxo. Diuerſum duxiſſe videtur Iauolen.l.pecuniam. 36. ff.de ſolut.dum ait manu longa poſſeſſionem traditam.

Breves tabellæ exiguæ appellantur, in quibus & nomina debitorum & priuata quæque negotia adnotantur. l.vlt. de conuen. fiſc.debit. lib.10. C.l.1.de excuſ.artific. eod.lib. C.l.1. de actio.tribut.eod.l.1.de apoch.public.eo.l.pen.in fi.C.de cano. largit.tit.eod. Lamprid. in Alex. Notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorio retuliſſet, &c. Briſſ.

Breves cauſæ Baldo in auth.niſi breues.C.de ſentent.ex breuic. recit. dicuntur, quæ inter homines paruæ conditionis agitari ſolent. Prat.

Brevis, numero vnius, dixit vetus interpres in Nou.de nupt §. ſecundum occaſionem, pro libello; vt recte interpretatur Aldricus ibidem apud Accurſ. pro quo in Nouella Græca eſt βραχεῖα. Prat.

Breviculum, quaſi paruum breue, breuem ſcripturam interpretatur Alberic. quod verbum à breui ductum putat Alciat. 1.diſpun.c.21. Qua voce motus Bud.in l.vlt. ff.de Senato.legendum autumat.lib.7. C.Iuſtin.tit.44.de ſententiis ex breuiculo recitandis. Cum ex C.Theod.lib.4.tit.15.ex tit.& l 1. C.Theod. eo periculo legendum facile credat Alciat. vbi ſ. Cæterum Alciatum redarguit Ferrandus Adduenſis lib.2.explicationum c.13. atque oſtendit breuiculum legendum, non periculum, cum ſub toto iſto titulo nihil aliud tractetur, quam de ſententiis ex libello recitandis: vt breuiculum ſit nomen diminutum à breui, vt recte Alb. putat, quæ dictio pro libello accipitur, l.vlt.de conuen.fiſc. debit. lib.10. vide Goth.ad rubr.C.de ſent.ex breuic.

Brevissimi loculi, repoſitoria, in quibus monialia magnum patrimonium æquantia ſeruantur, annotauit Rhenan. in lib. Tertull. de habitu muliebri. Spieg.

Britanniæ præſes.l.2.§.prius.ff.de vulg.& pupill.ſubſtit.

Britannica claſſis l.46 ff.ad SC. Trebell. Briſſ.

Brocardicum, vocabulum eſt barbarum, in noſtro eleganti Iure ciuili:relinquendum igitur barbaris.

Brocardica materia dicitur, quæ eſt contrariarum opinionum rationibus inuoluta l.quicquid.de verb.oblig.

Broncitatem dentium Latini ſtridorẽ dixerunt, annotante Camerario. Quibuſdam tamen brocitatem hanc eſſe placet.

Bruchus, βροῦχος, genus vermis è locuſtarum genere, herbas, & arborum frondes erodens. Huius meminit Hieronymus in Malach.c.3.&c. reuertimini. 16 q.1.

Brutiani dicebantur, qui coacti erant ſeruilia exhibere pro eo, quod bello ſecundo Punico poſt cladem Cannenſem ad Hannibalem defeciſſent. Alex. ab Alex. Genial. diet. lib.2.c. 17. Feſt. lib.2. Gellius lib 10. c 3. Et præter hos Crinitus de honeſta diſcipl.c.7.lib.2.

Brutum dicitur, quod longiſſime à ſenſu abſit. quo ſenſu paſſim in iure ciuili & pontificio reperitur. Brutum obtuſum & hebes ſignificat Marcello.

Brutum etiam grauem antiqui dixere Feſto lib.2. Prat.

Brutus Iuris auctor. l.2.§.poſt hos. ff.de orig.iur. & apud Cic. lib.7.epiſt.famil. citatur in l.68 ff.de vſufr.l.13. ff.de in diem addict.l.4.ff.de capit.l.3.§.Neratius. ff.de acquir.poſſeſſ. Briſſ.

B V.

Bv, Bῦ, quamuis per ſe nihil ſignificat, magnis tamen & amplis rebus præponi ſolebat Feſto lib.1.

Bva & pappa Varroni puerorum potus & cibus.

Bubacina pro Babylonica falſo ab Oldend.& Spieg legitur in l.argumento ſunt 25. ff.de aur. & arg.leg. Babylonica Florentiæ legitur: quam lectionem confirmat ibidem Bayfius: Babylonicarum pellium meminit Marcian. l.fin. §.ſpecies.ff.de publican.& vectig. Prat.

Bubinare Feſto lib.2.eſt mẽſtruo mulierum inquinari, ex Lucilio. Prat.

Bubeum, ſiue Bubleum, Feſto eod.lib. vini quoddam genus eſt.

Bubile locus vbi boues ſtabulantur, ſicuti equile, vbi equi. Col.lib.1. rei ruſt c 6.

Bubrestis, bubroſtis, vide J. Dupreſtis.

Bubulcus Varroni lib 4. Ling eſt quaſi temo inter boues. Bubulcum accipi poſſe recte ſcribit Paulus, l.cum de lanionis 18. §.de bubulco. ff.de inſtr. inſtru. lega. & eum qui bobus arat. & qui boues aratores paſcit. Prat. Briſſ.

Bubum, pro boum.l.55.§ 6.de leg 3. Briſſ. parerg.

Bucellarii in conſtitutione Leonis & Anthemij Impp. l.fi. C.ad leg.Iul.de pub. Suidæ ſunt ἐκλωογαλάτῃ, Gallogræcis: is etiam βουκελλαρίων χώραν γαλλογραικίαν eſſe ait. Erãt & Alciato lib 2.diſpunct.cap.2 equites in exercitu Romano, quibus magiſter militum per Orientem præerat: aliique iuniores, alij ſeniores erãt. Exiſtimatque poſſe ſcribit eos milites, poſtquam miſſionem accepiſſent, latrocinari & rapto viuere. Sed fortaſſe gentis vitium hoc fuit: Vnde eos latrones interpretatur Albericus. Sed tu hic adde quæ Turneb. lib.24. aduerſ.c. 16. ex Mauritij neſcio cuius macrocolis tradit: ſcribentis buccellarios eſſe armatos Zabis (ſic ille armaturam loricatum prope talarium appellat) & manicis ferreis, contatos quoſdam & ſagittarios; & hos in magno honore fuiſſe, quod in agmine ante Imperatorem exercitus equitarent, & poſt ſequetur. Ac fuiſſe equites illos Gallogræcos locus Suidæ hic allegatus innuere videtur. vide Cuiac 2.feud.7.8 & omnino Gothofr.not.ad l.10.princ.C.ad leg.Iul. de vi pub. Cuiac.& Gothofr ad §.3. princ.l.46. C. de epiſc.& cler.

Buccellas dari dixit Tertullian. Iuriſconſ. lib. de monogamia, pro panibus quos miniſtri Eccleſiæ mulieribus dabant domum perferendos. Hinc

Buccellatum, genus panis bis cocti, in l.1 vbi Gothofr. C de erog.milit.ann.l.12. Ammian.Marcell lib 18 frumentum ad vſus diuturnitatem excoctum id appellari ſcribit, quo milites paſci in caſtris ſolebant. Spartianus in Peſcennio Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit, buccellato iubens milites, & omnes contentos eſſe Paulinus & Theraſ. in Epiſt. Augu. 36. De buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi miſimus. Vnde non inepte Buccellatum expeditionalem annonam interpretantur, à Græcis δίπυρος, καὶ ξηρὸς ἄρτος, & παξαμάδιοι dicitur. Briſſ.

Bucceta interdum idem quod boum buculorumque grex, interdum autem bucceta pro paſcua, vbi boues multi verſantur, & pro armento bucceta capitur. Io.Bapt. comment. in Epiſt. Sidon. Apoll. ad Domitium lib.2.

Buccina Feſto lib.2. quam nos adpellamus, Græci buchianum à ſimilitudine ſoni dicunt: eſt cornu recuruum, quod more tubæ inflatur: Ouid.

> ——*caua buccina ſumitur illi*
>
> *Tortilis in latum.* Hinc

Buccinator apud Tarruntinum Paternum l.fin.ff.de iur.immun. qui buccina canit in exercitu, aut præconiis publicis, aut cum in militem animaduertitur. vt ex Vegetio lib.2.c.22. liquet. Briſſ.

Buccinum, in Pand.Flor. Fucinum, genus conchyliorum eſt, quibus purpureus color inducitur Vlp.de leg.tert.l.ſi cui. Purpuræ adpellatione omnis generis Purpuram contineri puto: ſed coccum non continebitur, Buccinum autem & Ianthinum continebitur. Nebriſſ.vide omnino Gothofr.ad d.leg.3, §.ſi cui 70.de legat.3.

Buccones homines ſunt rardi. alij interpretantur eſſe παράσιτοι. Turneb.lib.17.aduerſ c 21.hos Camerar.vt & bucculentos, à bucca, id eſt, ore dictos putat. ſicut à labiis Labiones.

Bvcervm pecus,de-bebur dici Feſtus ſcribit.

Bvccvlæ apud Tarruntinum Paternum, l.ſi ff. de iur. immun. & in Valentin.& Va. & Gratian.conſtitut.l.1. C.Theodoſ.de Fabric.quid ſint nondum plane conſtat: buccarum regumen tum i terpretantur q idam. Alij inſtrumentum eſſe, in quo ſucula inditur,cætera lis exercend s parata autumant. Hot. in lexico ſi s beati Germani bueccula vertitur ... Bucculam Turneb. lib.9. aduerſ. c.16. per diminutionem a bucca d ctam putat. A qua is de buccularios dictos ... ſecerint.& ex ea galeatum parte,quæ bucc.la dicitur impoſito nomine, Buccularum ſtructores, in Pand. Flor. l.ſi. de iur. immun.B.ſſ.

Bvfo,rana terreſtris venenata, Virgil.1.Georg.

Inventuque cauis bufo,& quæ plurima terra
Monſtra ferunt.

Bvfones in e vnico de vita & honeſt. cler. interpretatur Ioannes Andreæ hiſtriones,vulgare que Tuſcorum eſſe ait.Prat.

Bvlevtas in ciuitatibus Græciæ & Aſiæ,Senatores & decuriones Spieg. fuiſſe exiſtimat, cer ſuſa vtriuſque nominis pro miſcuit:Rectius autem Anton. Augu.. lib ſi g. ad Modeſtin. Decuriones βουλευτὰς eſſe tradit.Sic enim Iuſtinian.cu m duas conſtitutiones de eadem re Græce & Latine ſcripſiſſet, altera decuriones, altera βουλευτὰς appellat: l 2.§ cætera. Cod. de vet.iur.enucl.& i iin ad Traianũ de buleutis Bithyniæ ſcribit, cui Traianus de decurion bus reſcribit: Senatores vero à Modeſt no συγκλητικοὶ d cuntur c.15 de excuſat.leg.Spadonem decurion. Subſcribit ſententiæ Auguſtini Cuiac. .1 ff.de excuſ. differentiam inter decuriones & ſenatores eruens ... l 15. ff. eod.tit.& l. ... de tutor.& curat.datis, coniuncto §.1.d.l.15. Non tamen Antonius ... dum arbitratur curiam & Senatorum & decurionum fuiſſe. Cum enim decuriones, vt Pomponius ait,l.pupill is. § d curiones, de verb. ſign. ex eo dicti ſint quod initio cum coloniæ deducerentur: decima par colonorum co ſi ij p blici gratia conſcribi ſolita ſit, & nihil decuriones in coloniis aut municipiis à Senatoribus Romanis differrent, Nouel.38 mirandum non eſt, ſi in ſimili re ſimilibus nominibus vterentur. Sed & eadem ratione ſunt ex Græcis, qui βουλευτὰς Senatores adpellent & τὴν βουλὴν Senatum. Auguſtin. præallegato loco.

Bvlga, notæ etiam ... Gallicæ vox: quam Feſtus indicat fuiſſe Gallorum qui folliculos aut crumenas, ... ſacculos ſcorteos, hoc eſt è pell bus factos,olim appellabant Bulgas. Spiegel.

Bvlgarvs ... 1 90.

Bvlla. Quas vulgus b llis, ſemidocti ſupplicationes, docti ſupplices libel s vocant, quæ & breues dicuntur, forſan recte appellare poſſemus diplomata; quanquam nec illud omiſerim,li eras apoſtolicas plumbeo ſigno munitas,in quibus Romanorum pontificum decreta continentur,non inepte bullas appellari,quando βουλὴ,id eſt bule,Græcis dicitur & cõſilium, & locus in quo conſultatur. Sed nos more noſtro mutata e in a. bulla dicimus:vt fit à muſice muſica,ac vocabulum per duplex ll. perperam ſcribentes minus elegans reddimus Bulla enim gemino ll. eſt propriè tumor ille iman s. qui viſitur in aquis, momento tempor s enaſcens ſimul & euaneſcens. Ex quo prouerb aliter apud Varr.dicitur homo bulla. Anch.

Bvlla aurea Feſto,inſigne erat puerorum prætextatorum,quæ dependebat eis à pecto e, vt ſignificaret eam ætatem alterius conſilio regendam. dicta autem à Græco ſermone βουλὴ quod conſilium dicitur Latine: vel quia eam corporis partem contingat, id eſt, p ctus; in quo naturale m net conſilium. Hæc ill ; quod autem eſſet inſigne puerorum Plutarchi teſtimonio in Romulo proba ur, ... inquit, ... Bullę aureę meminere alio ſenſu Pontifices clemen vnic in fi. de iureiurand.& cap. præſentium.&. ... de teſtib l b 6 Prat.vide inf. Prætexta toga.

Bvllari ve bum barbarum, quo tamen Accurſiani vtuntur. p o eo quod Imp Conſtantinus in l ſi quis in metallum. Cod. d pœnis, tranſlate, nec omnino ineleganter dixit, in faciem ſe inere, in fronte pœnæ g nus imprimere. Prat. Bulla item pro diplomate, vox ſt barbara.

Bvnas iudicat, prouerb dicitur, vbi lis in longum profertur, nec vnquam explicatur: qui mos nunc eſt,teſte Eraſmo, perdiſſimis aduoca is noſtri temporis vt ſubinde nouam reperiant cauſam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus Spieg

Bvpreſtis, ſiue vt in Pa d Flor.eſt bubreſtis, aliis Bubroſtis apud M. rcianum, l eg 3 §.al o SC.ff.ad l g.Corne. de ſicar. animal venena um,... ſcarabeo long pedi ſimillimum. bouem inter herbas fallit maxime. vnde & nomen habet, ... Deuoratumque tacto f lle,ita in flammat vt rumpat.Paulus Ægineta lib 5. ex Dioſcoride lib 2 ... lib 3.cap 4 Cotta in M.nceral.

Bvra Varroni quod in ex eius verbis diſces lib 4 Ling Lat.

Bvra, quaſi βοὸς οὐρά, à bubus,alij à cauda ... vocant. Eſt autem r mo ille longus aratri,qui inter boues protentus eſt: à Marone vocatur buris: Turneb.lib.aduerſ.22.cap.29.

Bvrdo, partus eſt ex equo & aſina:ſicut è diuerſo mulus, ex aſino & equa.Vlpianus de lega 3 in l.item legato,in princip.vbi ait: Item iumenta, vel lectica, vel ſella, vel burdones: item mancipia alia,&c. Nebriſſ.Spieg. Hinc Cuiacius obſeru. libr. 11 c 16. approbat verſionem eorum,qui in dict.leg. item legato, Burdones interpretantur mulos: eodem namque ſenſu ad leg qui duos,eod tit.ita Græci ſcribunt: τοὺς λεγάτα ... βορδωνίων ... Et Hieronymus in tranſlatione ... Regum vt tollam onus duorum burdonum. Et eoſdem eſſe mannos opinor, eum vulgo & gloſſæ antiquæ,& Acro & Porphyrio mannos,burdos & buricos appellari dicant. Paulinus ad Senecam, Macro & viliore aſellis burico ſedentem. Hieronymus ad Pammachium de obitu Paulinæ, vtcunque nomen copulauit his verbis:Ferueutes buricos mannos Et idẽ in Eccleſiaſten capit.10. Dignitate(inquit)perflati vias publicas mannibus rerãt,quos vulgo buricos appellant.Imitatus eſt Horatianum illum, Appiam mannis terit,ſed mannibus dixit, pro mannis, eadem licentia, qua Lucanus faſtibus pro faſtis. Cæterum longè aliter hodie legitur illo Hieronymi loco, nempe hoc modo, Dignitate per flagitia publica ſublimentur quos vulgo lubricos appellant,quibus verbis nihil eſt depranatius.Cuiac ſup.d loco.Goth.ad leg.49.princ.de leg.3.

Bvrgi.quor m mentio in conſtit. Paul.Oroſius lib.7. Crebra, inquit, per limitem habitacula conſtituta, Burgos vulgo vocant.Huic in tit.C.de fund.rei priuatæ Eum qui collegio,vel curiæ vel burgis, cæteriſque corporibus ſeruierit. Andr. Alth. à Græco πύργῳ vocabulum deductum putat. Colligitq; haud abſurde ab hac voce,eos qui in caſtellis,munitionibus & turribus ... habitant,*Burger*, quod ciue ſignificat, quaſi dicas Pyrgi .. & *Burggrof*, appellatum præfectum atque Comitem arcis & caſtri. conſtans autem eſt opinio, à Burgis, Burgundiones Germaniæ populos eſſe dictos. At Rhenanus noſter vetuſtius nomen arbitratur, quam quod primum Cęſaris, Tyberiique ætate natum ſit: à Burgiis, h.e. caſtellis limitum. Quam opinionem ſecutus Otoſius, innumeros qui ſubſcriberent, reperit. Horum veteres ſedes priuſquam per Germaniam in Sequanos commigrarent, quicquid de illis cum proditu dignum, tum circa ſtatum eorum, pleroſque etiam magni nominis viro latuiſſe,res ipſa manifeſtat primus omnium idem Rhenanus Herculeo plane labore monſtrauit, aperuitque ſimul viam ſtudioſis rerum indagandæ, patefaciendæque vetuſtatis,cuius inter primos,quos eruditio ſumma commendat,noſtra ætate celebris viri memoria poſteris præcipue celebranda ſacroſanctaque habenda eſt.Spieg.Sed non eſt illud omittendum, quæ dicuntur caſtra, in l 4 C.de offi.iud.milit. & l c iræ. de offic. mag.offic. burgos appellari in §.in Sardin. 2. C de offic præf.præt.Afr. Vegetius libr.4. Caſtellum paruum burgum vocant. Paulus in Valentin.Crebra per limitem habitacula conſtituta burgos vulgo vocant, leg. penult. C.de fun i.reip. iuat Sint igitur & burgi ſine caſtra, & cluſaria in lim ub C iac. obſeru.l b 3 c.14. in fin. Pith.lib.aduer 1.c.14. Go hof. ad l.2 §.4. circ med C.de offic.præf.præt. Afric. & ad l 4. C de offic.magiſt.offic. Hinc.

Bvrgarii de quibus lib.7.C.Th.nõ dum typis excuſo à burgis.

Bvrgvndiones, quod Burgis expulſi à Romanis adpellati ſunt. rat. vide Burgi.

Bvrici, vide ſ. Burdo.

Bvrrhvs,homo dicitur,qui præſus cibo & potione rubet. Spie. Camerarius autẽ annotat, quoſdã burrhos dici voluiſſe, quibus bu cæ r beſcent. deducta vero vox videtur à Græca πυῤῥός & πυῤῥὸν, quarum vtraque rufum ſignificat. vide inf. Byrrhi.

Bvsta facientem,pro combuſtore defunctorum corporum,ſed perperam, Albericus intellexit. Nec enim IC. eo loco quem cita.,buſta,ſed iuſta facientem dixit. Vide Seruium Æn.11.& Old. explicantem hæc verba,l 11 tab. Rogum buſtumve nouum Spieg.

Bvstorvm Religio.l.5.de ſepulch viol. in C.Theod.vide apud Feſtum Buſti explicationem Br.ſſ.

Bvstvm in XII. tabul. Græcis τύμβον, monumentum & ſepulchrum videtur interpretari Cic.l.b 2. de legibus: cui videtur conſentire Feſtus Pompe us l b 2. Buſtum,ait,proprie dicitur locus, in quo mortuus eſt combuſtus & ſepultus. diciturque buſtum quaſi bene vſtum; vbi vero combuſtus quis tantummodo, alibi vero eſt ſepultus, is locus ab vrendo,vſtrina vocatur, ſed modo buſt m, eo quod ſepelitur, ſepulcrum vocamus Hæc Feſtus. verba legis XII.tabul hæc ſunt: Hervm, bvstvmve ne vsvcapito. hanc ex Solonis legibus acceptã Decemuiros conſtat ex M. Cicero. lib.2. de legib. Lex Solonis hæc eſt: Ἡρῶον, ἢ τύμβον μὴ χρῆσθαι ..., vt tamque legem explicui l b.2. & 4. Veteris iuriſprudentiæ. Porro autem Græcam vocem τύμβον viu retinuere Galli. Nam & ſepulchri operculum Tumbam *Tombe* vocant: ſepulchrum ip um *Tombeau*. Eo ſenſu quo apud M.Ciceronem 2.de legibus, ſumit Imp Iulianus: l pergit.ſ C.de ſepul.viol.Quidam etian. legunt in l 2.in fin. ff de in ius vocan. In Pandectis tamen Florentinis eſt iuſta rectius.

Bvstvariæ

Bustvariæ mœchæ apud Martialem dicuntur vulgaria & diobolaria ſcortilia, inter buſta atque monumenta pene in propatulo proſtantia. Turneb. lib. aduerſ. 11. c. 19.

Buttæ, butticellæ, vide Goth. not. ad l. 206. princ. de verb. ſign. Cuiac. 9. obſ. 26

Βύτῖνες interpretantur Baſilica, ſerias nouo vocabulo, quo etiam Henuſci hodie vtuntur. Nicetas dixit βυτζία, & interpretatur οἴνων δοχεῖα. Veteres etiam gloſſæ dogas exponunt βύτῖνες, quod quidem dogarum nomen à Græcis raptum videtur, quibus δοχὴ vel δοχαὶ ſunt, quæ capacitati alicui parata ſunt, & capacitates ipſæ vel menſuræ, vt in Aureliano Vopiſci: Facta eſt ratio dogæ cuparum, nauium. doga non vas, ſed capacitatem ſignificat. Cupas autem βυτῖνες μεγάλας exponunt veteres gloſſæ, eaſdemq; vocari à quibuſdam gaulos. Idem buttarum & buticellarum nomen in veteri inſtrumento apochæ ſiue plenariæ ſecuritatis legi, quod ligni membrana ſcriptum extat in bibliotheca Regis. Scriptum fuit Rauennæ Imp. Dn. Iuſtiniano, PP. Aug. anno 38. P C Baſilij, anno 25. Id Iul. Indict. 12. & eo Germanus V. S. ſubdiaconus, tutor Stephani H. P. profitetur ſe à Germana Cl. F. accepiſſe, quod pro tertia portione hæreditaris ex teſtamento, quod collicti ei competebat in rebus mobilibus & immobilibus, quarum notitia profeſſioni ſubijcitur, & inter cætera mobilia numerantur buttæ & buticellæ granariæ. Cuiac. obſeru. lib. 9. c. 26. in princ. Goth. ad d. l. 206.

B Y.

Byrrhi in l. 1. ad finem. C. Th. de. habi. quo vti opot. int. vrb. & apud Vopiſ. in Catino, tegmen capitis ſeruorum erat ex d. l. 1. Imperatorum conſtitutio omnibus, præterquam militum ſeruis, Byrris vti permittit & cucullis. Cuius exceptionis hanc ego rationem vltro refero, quod milites quoq; domini Byrris paſſim vterentur. Nam Burros, ſeu Byrros, fuiſſe arbitror veſtis genus aliquantum vilioris & pilis hirſutæ, qualem etiam Endromidem Martialis deſcribit. Paulus monachus Cyprianum byrro indutum fuiſſe refert, cum ad ſupplicium duceretur: Pontius Cypriani ipſius Diaconus, qui eius agonem ſane quam eleganter deſcripſit, in actis lacernum byrrum appellat. Sic memini veterem Perſij Flacci interpretem lacernam byrrum interpretari, & adijcere, pallium eſſe fimbriatum, quo ſoli quondam milites vterentur. Auſonius Drepanio:

At nos illepidum, rudem libellum.
Burras, quiſquilias, ineptiaſque.

In verſibus quoque nondum (quod ſciam) editis, qui in veteri libro Euceriæ tribuuntur, ita ſcriptum reperi,

Nobilis horribili iungatur purpura burra,
Nectatur plumbo fulgida gemma graui.

Burræ appellationem nos hodieque aliqua ex parte retinere videmur, Bureau. Beri honeſtiorum & Palatinorum veſtes erant, ſericeæ, vt à viris doctiſſimis notatum eſt. Vnde ego Beros Attrebaricos & Canuſinos à Capitolino dictos arbitror in Catino non Byrros: vt & à Valerio Martiale lib. 1 epigrammatum, dum ait:

Nec deſunt tibi Bera Glaniana.

Pitœbus in ſubſeciuis.

Bysacium, Africæ campus, Byſacenus campus apud Plin. lib. 18. cap 15.

Byssicum opus apud Martia. l. fin. §. ſpecies. ff. de publican. pro aliquo ex byſſo confecto. Prat.

Byssum lini genus apud Indos candidiſſimi, & molliſſimi. Iſid. tit. 19. Etymol. c. 27. & Iulius Pollux lib. 7. c. 17. ſcribunt. Huius verba ſubijciam, καὶ μὴν τὰ βύσσινα ἐκ ἡ βύσσος λίνυ τι εἶδος παρ' Ινδοῖς. Byſſum plerique interpretantur linum tenue, tuſum, coloremque auri imitans, & ſplendorem atq; fulgorem: reperitur & in pinna marina molliſſimæ lanuginis tenuiſſimæque & delicatiſſimæ. Turneb. lib 19. aduerſ. c. 25. Prat. Aretas in Apocal. Ioan. interpretatur corticem arboris Indicæ in linum redactum. Briſſ. vlt. edit.

Byssinam veſtem cuius meminit Apuleius lib 11. de Aſino aureo. Iudæis ſacerdotibus familiarem fuiſſe Ioſeph. lib. 6. Belli Iudaici oſtendit. Prat.

Byssinum opus in l. vltim. §. ſpecies. ff. de publican. Cæterum byſſum lini genus eſſe apud Indos, candidiſſimi & molliſſimi, Pollux lib. 7. & Onomaſt. c. 17 & Iſidor. lib. 19. Etymol. c. 27. ſcribunt in Ægypto quoque byſſum quam maxime natum ex c. 27. Ezechielis, Hieronymique commentariis intelligimus. Plin. lib. 19. c. 1. etiam circa Elim in Achaia genitum ſignificat his verbis: Ergo huic lino principatus toto in orbe. Proximus byſſino, mulierum maxime delitiis circa Elim in Achaia genito. Quaternis denariis ſcrupula eius permutata quondam, vt auri, reperio. Briſſ. vide ſ. Biſſus.

Bythini apud Perſas erant, qui cum adorare voluerunt, ſumma montium conſcendere ſoliti, & ſine templis Iouem Papam ſalutare. Brechæus in l. tabernæ, ff. de verb & rer. ſign.

Byzacena prouincia l. 2 ff. de offic. Præt. Afric. l. 12. C. Theod. de diuerſ. offic. & appa. vt ex l. 33 de ſuſceptoribus præpoſ. in cod. Cod. Briſſ.

C.

C Litera condemnationis nota erat, quæ in publicis iudiciis dabatur à prætore in tabella ſcripta, idque Aſconius in 3. Verrin. ſignificat: Et Quintil. lib. 1 c. 7. tit. C. litera Gaius notatur, id eſt Gaius condemnatur, ideoque recte triſtem eam appellauit M. Cicero pro Milone: Quod niſi vidiſſet, poſſe abſolui eum qui fateretur, ne quæri vnquam iuſſiſſet, nec nobis tam ſalutatem hanc in iudicando literam, quam illam triſtem dediſſet. Hot. Prat.

C nota erat prænominum, vt C. Caſſij, C. Caligulæ.

C litera inuerſa apud Voluſium Mætianum in libell. de aſſ. diſtribut. nota eſt Sicilici.

C ſcripta, G pronuntiatur interdum, vt in Cneo videmus. Sic C in G mutatur, Fabio teſte lib. 1. cap 19. & Prateio in conſuet. Marchiæ, tit. *des donations & dot*, § 30 Marchiani enim dicunt *logres*, quod vetus interpres Nouell. adpellat lucra nuptialia. Nam C & G mutua eſt ἐναλλαγὴ & O pro V ſæpe veteres pronunciaſſe conſtat. C in G mutari ſignificauit Varro lib. 4. in verbo Gladius, qui à clado ducitur. Prat.

C pro Q. in antiquis libris ſcribi cœptum, refert Petrus Victorius in primam epiſt. ad Atticum: docetque earum literarum vſum ſæpe confundi. Vnde ex ſterculino ſterquilinum factum eſt: Veterem tamen orthographiam Pand. Florentinæ retinuerunt, in l. ſi quando 17. § ſi. ff ſi ſeruit. vindic & l. fundi §. fundo ff. de act. empt. quo ſcribendi genere vſos fuiſſe M. Catonem & Terentium, Petrus Victorius admonuit.

CCCIↃↃↃ ∞ centum millium notam eſſe, idem docet. Prat.

C litera, Gaius idemq; Caius, notatur: quæ inuerſam mulierem declarat: quia tam Caias eſſe vocitatas, quam Caios, etiam ex nuptialibus factis apparet. Fab. lib 1. c. 7. Hot.

Cabala, diuinæ legis interpretatio, quam Moſes ab ipſo Deo accepit. idem eſt apud Hebræos, quod apud nos ſcientia ſecretior; ob eam ſcilicet rationem, quod illam doctrinam non per literarum monumenta, ſed ordinariis reuelationum ſucceſſionibus alter ab altero quaſi hæreditario iure ſuſciperet. Crinit. de honeſta diſciplina lib. 15 c. 3.

Caballos pro equis dixit Pomponius in l. ſi ita 15 in princ. ff. de inſtruct. & inſtru. leg. quo etiam ſenſu vſus eſt & Lucilius lib. 2. apud N. Marcellum:

Succuſſatori tetri, tardique caballi.

Caballvs in eo ab equo diſtat, quod caballus fere nunquam ſine deriſione dicitur, equus vero ſemper de apto & probato. Pomponius in d. l. ſi ita: Caballos, ait, qui in piſtrinis eſſent: tanquam dicat, malos Nebriſſ. Hinc

Caballatio in conſtitutionibus, munus alendi equos publicos; à caballis dicta. Feſtum autorem habet Alciat. Vnde adparet, & exemplaria in hoc variare. Adi Rhodiginum cap. 24. lib. 21. Spieg. vide & l. 14. C. de erogat. milit. annon. in C. Th.

Caballarii, Iulio Firmico authore dicuntur, qui ſub equi cœleſtis ſydere naſcuntur. Prat.

Cabo Figato, Traiectus, Septa dictus, qui eſt contra Hiſpaniam: hodie nuncupati Cabo Figato refert Piuetus. Vide Gothof. l. 2 §. 2. C. de præfect. vrb.

Cabvs fiu nentaria menſura. Hinc

Cabasi dicuntur, qui expleri nequeunt. Prat. Spieg.

Cacabvs, olla grandior, ſiue illa ſit ex argilla, ſtanno, argento, vel alia quacunque re metallica. Pomp. de aur. & arg. legat. l. & ſi. Certe ait, ſi cacabos argenteos habebat, vel miliarium argenteum. i. vas ad coquendum milium. Neb. cacabos & patinas inter culinaria vaſa adſcribit. Paul in l. cum de lanionis ff. de fund. inſtru. l. Pollux. lib. 10. c. 24. Onom. Sunt & alia eius generis vaſa apud Latinos. aula, ſiue olla, ad pultem & olera coquenda, vel quod prouerbio manifeſtum fit, celebrata. Catullo, iſta olera olla legit. Annumerantur & iſta, lebes, ahenũ, tripus, patella, frixotium, craticula, mortarium, & paſtillum.

Cacabvs, vas in quo pulmentarium coquitur, vt Paulus definit l. cum de lanionis §. aſinam. ff. de inſtru. inſtrum. legat. quo etiam ſignificatu vſus eſt eiuſdem collega Vlpian. l. cum aurum. 19. §. ſi cui eſcarium. ff. de aur. argent. legat. Varro lib. 4 ling. dicit, cacabum vas fuiſſe, in quo cibus coquebatur, quem à cibo ductum ait, Pauli definitio vt ſpecialior, ita verior ſemper mihi viſa fuit. Prat Hot.

Κακία, in l. 2. ff. qui pet. tut. vitium, non malitiam ſignificat. Ci. lib. 3. de fin. & 4. Tuſcul. quæſt. Prat.

Cacvla Feſto lib. 3. ſeruus militis, ex Plauto, dictum ait à Græco κᾶλον, quod fuſtibus clauſque ligneis ad tutelam dominorum armati ſoliti eſſent: Plaut. Video caculam militarem me futurum. Hinc

Cacvlatvm, id eſt ſeruitium. Prat.

Κακοήθεια, apud Paul. in l. & quantum, ff de ædil. edict vitium eſt malignitatem, & malam conſuetudinem ſignificans. Vlcera mammarum Dioſcoridi lib. 3. cap. 16. & ad animam transferri poteſt. Prat.

Cadaver, eſt corpus nondum ſepultum quod careat honore ſepulturæ. Seru. in 8 Æn. Briſſ. vel corpus quodcunque mortuum. Setuius Sulpicius tralate cadauer oppidorum dixit, Sp.

Cadaver à cadendo ductum recte putat Tertullianus lib. de reſurrect. carnis. De cadaueribus extat tit. lib 48. ff.de cadauer. punitorum,quæ ab Vlpiano,Martiano,& Paulo Iuriſc. ff. appellantur corpora ff.eod l.t.2.& 3.

Cadaver ventrilæ dicitur,in l.1.§.ſed & qui.5.C.de latina libert.tollend.Cadauer proſequi l.2.ff.de in ius voc. Cadauera ſpoliare dicitur in l 3 § aduerſus. ff.de ſepulch.viol.

Cadaverum præſegmina ad exitiales hominum fortunas ſæpius petuntur. vide Goth.ad rub. C.de ſepulch.viol.

Cadaver inferens in poſſeſſionem vacuam,vel lapidem,inuito vel ignorante domino, non facit locum religioſum : ſecus ſi voluntate.Vide l.ſi necdum.to.C.de religioſ.& ſumpt.funer. §.Religioſum locum. Inſtit de rer.diuiſ.

Cadere verbum varie μεταφορικῶς accipitur.Dicimus namq; cadere pro Republica, h. e. occidi (præſertim in acie. Briſſ. mori.§ filij autem.Inſtit.de excuſ.tut. Cadere commode,pro contingere, euenire. Cadere in ſuſpicionem, in deliberationem pro incidere, venire Cic.Old. Sic quoque dicimus cadere corpus in terram poſt mortem vid.l 3. ibi:poſtquam in terram cecidit.C de poſthum.hæred.inſtit. Tertull. lib.5. aduerſus Marcionem. Sic

Cadere in commiſſum dicuntur ea, quæ fiſco committuntur, Briſſ.Sic in commiſſum cadere, apud Martianum l.fi.in princ. ff.de public. dicitur is, cuius dominium fiſco acquiritur ob crimen.l.commiſſa.ff.eod. Porro quando de crimine accipere debeas,diſces ex d.l.fi.& l.cotem. ff.eod. Prat. Sic

Cadere cauſa, antiquis dicebatur pro eo, quod nunc dicimus, cauſam litemque perdere,apud Papin.l.Stichum.95 §.penult. ff.de ſolut.& l.Titio centum.§.fi.ff.de condit.& dem.& Paulum.l.in fraudem 45.§.neque inſtrumenta. ff.de iur.fiſc. Ita explicat Iuſtin.Imper.in §.ſi quis agens. Inſtit.de act.Si quis agens (inquit)intentione ſua plus complexus fuerit,quam ad eum pertinebat. cauſa cadebat; id eſt, rem amittebat. Si maritus,inquit Papin.in d §.fi.vitio ſuo cauſa ceciderit, neq; ſoluendo ſit,&c. Et Paulus in d. §. neque inſtrumenta. De quo cauere compellitur, vt ſi vſus is contra interdictum fuerit, cauſa cadat Sic Cicero lib.de Orat.1 Hypſæus maxima voce à Prætore contendebat, vt ei, quem defenderet, cauſa cadere liceret.Hotto.Porro modos quibus cauſa cadimus,recenſet & declarat idem Imperator d.§.ſi quis.verſ.plus autē. (Sunt autem hi:res,tempus,locus,cauſa.) Et Paulus lib 1. ſent. recept. tit.10.vbi pro re,ſummam : pro cauſa,qualitatem dixit: vbi Auianus,cauſa cadere ait,eſt cauſam perdere. Sic eodem ſenſu, diuerſo tamen ab iſtis modo, Autor quoque ad Herennium lib.1. ſcribit. eum cauſa cadere, qui non, quemadmodum oportet, egerit. Teſtatur etiam Quintil.lib.7.c.4. Si ab actore vno verbo erratum ſit, tota eum cauſa cecidiſſe videri. Sic

Cadere dominio,eadem forma dictum eſt, qua cadere cauſa, & cadere actione. Ferret.tit.de vi bon.rapt. Similiter

Cadere formula, dixere veteres: quod eueniebat, cum quis non,vt oportuerat,actionem inſtituiſſet.In omnibus fere cauſis(ait Fabius)in quibus cecidiſſe quis formula dicitur,hę ſunt quæſtiones, an huic, an cum hoc,an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore agere liceat.Sueton.in Claudio:Nec ſemper præſcripta legum ſecutus, duritiem leuitatemque multarum ex æquo & bono moderatus eſt. Nam & iis,qui apud priuatos iudices formula excidiſſent, reſtituit actiones. Sic Quintil. declamat.350.&Seneca Epiſt.49.Quid aliud agitis,cum eum quem interrogatis, ſcientes in fraudem impellitis, quam vt formula cecidiſſe videatur? Briſſ. Quo ex loco patet, cadere formula,in ſtricti tantum iudicij actionibus vſurpari ſolitum: cauſa vero cadere, in omnibus. Porro tametſi iuris formulas amputari iuſſerit Conſtantinus Imperator, l.vnic. C.de formul.& impetr.ſubl.quotidianus tamen forenſis vſus in exceptionibus reuocaſſe videtur, non formulas quidem, ſed hæc excipiendi genera, an huic aut apud hunc. & dicuntur Fines non recipiendi, à practicis. Prat.

Cadat, verbum, in legibus, conſtitutionibus,edictis, ſententiis intelligitur non ipſo iure. ita recte explicat Accurſ.in l.2. §.quod ſi actor. C.de iureiur prop.calum. dand. quod probat Nou. ρκδ §. εἰ δὲ, ἀπείπαι κ) ψῆφον αὐτὸ ὁ μὲν ἐνάγων τὴν ἐκπίπτων τῆς ἀγωγῆς. ὁ ἢ ἐναγόμενος καταδίκῳ ὑποκείσθω. Accurſij etiam ſententiam probat Bern.c.fi.§ pœna ext.de iura.calum. vide tamen Felin.in c.ex tenore.extr.de reſcript.Prat.Sic.

Cadere à poſſeſſione dicitur in l 2.C.de prætor.pign.Et cadere poſſeſſionibus in l.vnic.poſt princ. C.de vſucap.transform.

Cadere in caſum in Conſtantini Imp. conſtitutione l.pen. C. de delator. lib 10. dicuntur bona alicuius ob delictum, quando quis ſine hærede deceſſit.

Hoc cadit in alienam ſpeciem:in ſpeciem donationis:aleæ: in cauſam pignoris:in legatum : ſeruitutem : quæſtionem : Fideicommiſſ. in rationem legis Falcid. Non cadit in infantes, in ſeruum obligatio. Verba in eum cadunt. Briſſ.ex ll.ff.

Cadere in poteſtatem pro redigi.§.1. Inſtit.quib.mod.ius patr. poteſt.ſoluat. Oldend.

Cadere in edictum.h.e.in pœnam edict.l.20. ff.de lib.cauſa.

Cadere animos, vultus, verba : pro frangi, perire, debilitari. Old.Prat.

Cadens de cœlo aqua,pluuia appellatur.Vlp.l.1.§ 1. ff.de aq & aqu plu Prat.

Καδίσκος,ſiue καδίσκος, ſuffragiorum vrna,ſeu amphora.Fuerunt autem duo apud veteres cadiſci, in quos calculos mittebant iudices: alterum θανάτου, ſiue καταδικαζόντων, & hunc adpellabant κύριον,in quem cōdemnationis; alterum ἄκυρον, in quem abſolutionis calculos proijciebant. Hæc καδίσκοι ἐλέου, id eſt miſericordiæ vocabatur, in quem αἱ ἀπολύουσαι mittebantur:altera θανάτου, hoc eſt mortis erat, priore loco ſita. Vide I. Poll.lib.8. Onomaſt. περὶ σχέσεων δίκης, & Budæ. in comment. linguæ Græcæ. Oldend.

Cadvcum dicitur, non quod cecidit, ſed quod facile caſurum eſt,ruinamque minatur. Vnde & paries caducus, & glans caduca Alciat. de verb ſign. Briſſonio tamen caduca glans, quæ ex arbore cecidit. vide J. glans caduca.

Cadvca auſpicia Feſto lib.3. dicebant veteres, cum aliquid in templo excidit, veluti virga in manu.

Cadvcum aperta voce adpellati conſtituit Iuſtin. l.vnic. §. & cum triplici. C.de cad.toll. quod relictum erat, mortuo teſtatore deficiebat. Adde Forcat.obſeru.in dial.87.in Necyom.

Cadvca aqua I.Frontino lib.2.de aquæduct. quæ vel ex lacu abundat, aut ex caſtellis effluit, aut ex manationibus fiſtularum. Varro.3.de re ruſt c.5. Prat.Briſ.

Cadvca oliua apud Columellam lib.12.c 49.

Cadvcas hæreditates Cicero dixit 10. in Anton. Philippica: Caduca, ait,Iſidor.5. Etymol.c 25 inde dicuntur,quia eis hæredes ceciderunt.

Cadvca dos dicebatur,quæ illico matrimonio contracto in fiſcum cogebatur.l.38.§.pen.& l 61.de ritu nupt.l.manifeſtum. 9. C.de nupt. Briſ.

Cadvcum. Nomen certe hoc iampridem in libris veterum legum,& ore Iuriſconſ. peculiari quadam ſignificatione fuit: vt cum glandem caducam, vel aquam caducam vocabant. Et apud Cic. lib.3. de orat. Craſſus vocat poſſeſſionem caducam, & vacuam. Sed in lege Papia, propria quædam & ſingularis huius verbi vis atque notio eſt,quam quidem Vlpia. noſter in fragm. tit.7 ita deſcribit, vt alius interpres nunc quærendus non ſit.Quod quis (inquit) ſibi teſtamento relictum,ita vt iure ciuili capere poſſit,aliqua ex cauſa deinde non ceperit, caducum adpellatur,veluti ceciderit ab eo:v.g. Si cælibi vel Latino Iuniano legatum fuerit,nec intra dies centum vel cælebs legi paruerit, vel Latinus ius Quiritum conſecutus fuerit: aut ſi ex parte hæres ſcriptus vel legatarius ante apertas tabulas deceſſerit,vel peregrinus factus ſit. His verbis Vlpian. totam hanc de caducis legem Papiam breuiter perſtringit, Iuſtinia. vero leg. vna de caduc. tollend. antiquæ locutionis ſignificationem & proprietatem diligentius exponit. Ait, veteres ea quæ teſtamento relicta ab initio non conſiſtebant, veluti quæ legabantur ei, qui iam tum in rebus humanis non erat, dixiſſe pro non ſcriptis haberi. Quæ poſt teſtamentum factum, viuo adhuc teſtatore deficerent, veluti quia legatarius, vel hæres interea moreretur: ea in cauſa caduci eſſe. Caduca vero ſpecialiter appellata eſſe, quæ iam mortuo teſtatore primum deficiebant, veluti ſi poſt eius mortem legatarius vel hæres moreretur ante aditam hæreditatem, ſed quæ in cauſa caduci alioquin eſſe dicebantur, poterant etiam dici caduca, & æque ad hanc legem Papiam pertinent, non tamen ea quæ pro non ſcriptis habentur.Certe in hac lege proprie caducum appellatur, quod quis communi quidem iure ciuili capere potuiſſet, ſed ex aliqua ſingulari cauſa per legem Papiam capere prohibetur: & eo veluti excidit quod recidit ad fiſcum. Eſt & alia generalior in hoc argumento ſignificatio huius verbi; quum omnia bona vacantia, quæ in fiſcum recidunt appellantur caduca.leg 3.de iis quæ in teſtamen.delent.leg.9. ad SCtum Silani.leg.20.de petit.hæredi.Vnde in lexico Latino Græcō ædis B.Germanis Pariſienſis, caducum definitur τὸ χωροῦν εἰς τὸ φίσκον. Certe & lege Iulia bona vacantia ad fiſcū pertinere, & legibus caducariis (ſic enim etiam appellantur) bona ad fiſcum deferri, legimus in Pand.l.96.§.1.de leg.1.l.4. de fideicomm. libert. Apud Caſſiodorum rex Theodoricus, qui in Italia imperabat paulo ante tempora noſtri Iuſtiniani: Caduca (inquit) bona fiſco noſtro competere, legum cauta decreuerunt. Caduca ille etiam vocat bona vacantia, cum quis mortuus eſſet ſine hæredibus, vel teſtamentariis, vel legitimis. In Codice Iuſtiniani & Theodoſij ſæpe etiam legimus vacantia pro caducis,& caduca pro vacantibus. Balduin.

Cadvcaria lex,apud Vlpianum tit.28. Epitom. vide inf.lex.

Cadvca hæreditas, eadem ratione dicitur, qua caducum legatum, quod ad fiſcum defertur vel ad ſubſtitutum. Quoniam vero iucundum erat ſubſtituto, legatum caducum accipere, quaſi rem minime ſperatam:ideo Iuuenalis Dulce dixit legatum,quaſi ſcilicet lucrum abruptum. Oldend.

Cadvcum ex lege Papia legatum erat relictum ſub conditione, qua deficiente, vel viuo, vel mortuo teſtatore, cadebat, & redibat

redibat, vel ad teſtatorem viuum, vel ad ſubſtitutum eo mortuo. Vnde titulus eſt in C.Iuſtin. de tollend.cad.Old.

CADVCA olim legata erant,quæ poſt mortem teſtatoris ante apertas Teſtamenti tabulas mortuo legatario deficiebāt: quaſi caduca vero aut in cauſa caduci erant ea,quæ viuis teſtatorib. deficiebāt,vel quod legatarij præmorerētur, vel quod cōditio ſub qua relicta eſſent viuo adhuc teſtatore deficeret,l.vn.C.de caduc.tol.§ Quinctius.epiſt de confirm. ff.Briſſ. vid.omnino Cuiac.paratit. C.de caduc toll.& Herm.Vult.commen.Inſtit. quib.mod.teſtam.infirm.ad § 4.nu 9. ſuccincte ac diſtincte.

CADVCVM generalius etiam appellatur, quod quis ab initio capere non potuerat ex teſtamento. Balduì. tit. de ademptione legatorum. Sic caducum legatum dicitur quod à legatario cadit in fiſcum, id eſt quod legatarius capere non poteſt. Gothof. ad rub. C.de caduc.tollend.

CADVCARII: Caducariorum librarij in caſtris, l vlt.de iur.immun. qui rationes conſcribunt eorum quæ per mortem militum in legionem cadunt.Goth.ad l.2 verb.inſinuare debebis. C.de hæred.decurion.

CADVCEATORES Feſt.lib.3. dicuntur legati pacem petentes, à caduceo, quem manu geſtabant: vtuntur hodie ſpintere,quæ armilla dicitur Budæo,l.ſanctum.ff.de rer.diuiſ.

CADVCEOS Græci Cerycia dicunt apud Marcia.l Sanctum 8 de rer.diuiſ.in fi. Eſt autem κηρύκιον, vt Pollux auctor eſt lib.8. περὶ πρεσβείων, φόρημα τῶν πρεσβείων.

CADVCEVM & haſtam ſimul mittere, eſt permittere, vt pro arbitrio quis vel bellum ineat, vel pacem amplexetur. Caduceum vero eſſe pacis inſigne caduceatorum nomen demonſtrat. Spieg Adde Gell.lib.18.c.27.

CADVS apud Vlpianum l.ſed ſi.15. §.proprietatis. 6. ff.de vſufr vas vinarium (alias metretes genus vaſis decem congiorum capax,ait Hot.) Pollucì lib.10.c.2c.vrnas tres capit.Palæmon apud Ant.Auguſt. lib 2. Emend.c.11 amphoram Atticam appellari ſcribit Alc. lib.4. diſp.cap 21. dicit cadum congiorum decem capacem ex Dioſcoride lib 5 Io cuppis (ait Vlp.in d. § proprietaris,6.) in cadis ac amphoris.

CADVS vocabulum Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ χαδεῖν, quod capacem eſſe ſignificat: quamuis Plinius eo vtatur,ſed non niſi, vt apte doctiſſimus Georgius Agricola monuit, vbi vel Græca tranſfert, vel de Græcis vinis loquitur. Extat & apud Proculum l. pen. de vino leg. illud vetum eſſe puto, cui vinum cum vaſis legatum erit, ei amploras, cados, in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe. Spieg. [Nonium.

CÆCA veſtigia pro inſidioſo,latenti & occulto malo.Verg apud *Cæca regens filo veſtigia,&c.* Oldeod.

CÆCAM diem, & cæca teſtimonia vocant IC. quæ ſcripto perhibentur abſentibus.Cuius rei exempla pete ex l ad perſonas, ff.de iureiur.& alibi Nam cæca ſunt,non tantum quæ non vident,ſed & quæ non videntur,& abſunt. Vide Eraſmum, exponentem parœmiam, Cæca dies.

CÆCVM definire videtur Vlpianus l.1. §.ſecundo loco, verſ. caſum. ff.de poſtul. vtriſque luminibus orbatum. adde l.vnic.C. qui morib. Briſſ.

CÆCVM etiam pro improuido dixiſſe veteres, Nonius ait.

CÆCVS μετεωροσκόπος eſt, qui ſupernæ contemplationis lucem ignorat, qui præſentis vitæ tenebris præſens,dum lucem venturam nequaquam diligendo conſpicit, quo greſſus operis dirigat,neſcit,c.hinc etenim 49 diſtinct.

CÆCVS tametſi à poſtulando repellatur.d.verſ caſum. iudicandi tamen officio fungi eum idem Vlpianus credit,l.6.de iud.Sed hoc accipiendum putat Bart.ſi, poſtquam iudex iam aliquandiu erat, cæcitas ſuperuenerit. Teſtamentum tamen facere non poteſt. §.cæcus autem. Inſtit. quibus non eſt permiſſ fac. teſtam.niſi per obſeruationem Diui Iuſtini,quæ extat in l.hac conſultiſſima 8.C. Qui teſtamenta facere poſſint vel non.d.§. cæcus. Inſtit.ibid.

CÆCVS paries, qui feneſtras non habet, cuius meminit Paulus in l.eos,4. ff.de ſeruit. ſi lectionem, C.Harmenopuli ſequamur, qui pro pariete communi, vt eſt in Pandect Fl.legit τυφλὸν τοῖχον. Sed Florentinam probo: quod & ipſa res docet. Non tamen eo inficias, parietem, qui feneſtras non habet, cæcum dici, quo ſenſu ita ſcribit Virgil. lib. Æneid.

Vt quondam Græca fertur labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuiſſe dolum. Sic

CÆCVM cubiculum,quod feneſtram non habet,dixit Varro lib. 8.ling.lat.Prat.

CÆCVLTARE Feſto lib.3. eſt cæcos imitari.

CÆCVM vallum Feſto l.b.eod.dicitur,in quo præacuti pali terræ adfixi, herbis vel frondibus occuluntur: qua analogia cæca teſtimonia,id eſt.occulta dici putem.

CÆCITAS,morbus eſt partis corporis. Vlpia.l.1.§.ſed ſciendum. ff.de ædil.edict.

CÆCVM animal appellat Hieronymus in Malach. c.vlt.49. diſt. indoctum, recte. Nam & hoc ad animum tranſtulit M.Cicer. pro Sext.Roſ.Prat.

CÆCVS fluctus Græcis κυμα κωφὸν, apud Siſennam in Nonio ſubito, inquit, mare inhorreſcere, cæcoſque fluctus in ſe prouoluere cœpit. Eſt autem cæcus fluctus, occulte malus & latens, & cuius non ſentitur nec apparet cauſa: vt cum venti quieſcunt;quod plerunque fit ante ventos euortos. Hinc Virgilius in Prognoſtico:

Continuo ventis ſurgentibus, aut freta Ponti
Incipiunt agitata tumeſcere &c.

CÆCILIVS legit Hal.in l 1.in prin.C de commun.ſeru.manum. alij Ælius. vide Cuiac.7.obſeru.25.vbi de variis ICtorum appellationibus tractat Goth. ad d.l.1.

CÆCILIVS dicitur in l.26 § 1. ff de fideicomm.libert. Cæcilius Iuuentianus, l.de minore.10. in princ ff. de quæſt. Cæcilius Proculus,l.1. ff.de oprion.vel elect.legat. Cæcilius Petinus, l. 3. in prin. ff.de ſuſpect.tut.

CÆDERE cædendo dictum putat Feſt. lib 3. Prat. Cædere arbores ex fundo:arundinetum:carbonem:lapidem: Syluam. Cæduntur (alicta: marmor. Briſſ. ex ll.ff.

CÆDERE virgis: loris: fuſtibus: pugnis. Cædi flagellis à magiſtratu. Briſſ. ex ll ff.& C.

CÆDERE ſecundum Paulum in l.cædere.in pr. ff. arbor.furt. cæſarum, eſt non ſolum ſuccidere, ſed etiam ferire cædendi cauſa, & vulnerare aut ferire ex parte. l.5.& 7.§.etiamſi ff d.tit.arb. furt.cæſ. non etiam ſecare. Ictibus enim (teſte Cuiac obſeru. lib.9.c.12.circa med.) cædimus,ferris ſecamus,non cædimus.

CÆDERE pignora ait Hoto.in comm.verbor.iur pro vendere & auctione diſtrahere. Cic.in proœm lib 3. de Orat. An tu cum omnem authoritatem vniuerſi ordinis pro pignore putaris, eamque in conſpectu pop. Rom.conciderìs, me his pignorib. exiſtimas poſſe terreri? non tibi illa ſunt cædenda, ſi Craſſum vis coercere: hæc tibi eſt excidenda lingua, qua vel euulſa, ſpiritu ipſo libidinem tuam libertas mea refutabit Idem,Cædere pro conſumere, à veteribus vſurpatum, ibidem docet. Cædere autem frondem apud Catonem explicat Adrianus Turneb lib. 3.aduerſ.c.2 eam colligere:quod cum faciebant, eam ſtringebant, & ferramento plerunque velut deradebant. Hinc Plautus, qui a fronde ſaginabatur pecus, per tranſlationem dixit:Eſte,Effercite vos,ſaginam cædite. Prat.

CÆDEM, ait Feſtus lib 3 putant ex Græco dici,quod apud illos κτείνειν interficere ſignificat.

CÆDEM mandare, vide l.minorib.6. C.de his quibus vt indign.

CÆDES crimen graue eſt, l.1. C.de his qui accuſ.non poſſ.

CÆDIS autores,l.7. C.de his quib.vt indign.hæredit.&c.

CÆDES autori vis inferendæ imputatur.l.6.& ibi Gothof. C.ad leg.Iul.de vi publ.

CÆDITITIÆ tabernæ in via Appia, à domini nomine vocari cœptæ ſunt. Prat.

CÆDVA ſylua, vt inquit Caius, l.ſylua de verb ſign. eſt, quæ in hoc habetur vt cædatur: vel quod illius arbores licitum eſt ſcindere, ſiue lignorum, ſiue materiæ cauſa. Nam ſylua nunquam dicitur niſi de arboribus. Plin. Cæcil. in epiſt Cæduæ, inquit, ſyluæ cū monte ipſo deſcendunt,&c. Nebr. Secu. eam eſſe quæ ſucciſa, rurſus ex ſtirpibus aut radicibus renaſcitur. Si Diffinitionem Seruij ex ſcripto accipias, nulla erit ſylua non cædua, niſi quæ nunquam cæſa eſt: ſi ex ſententia, aliud videtur velle. ſyluam ſucciſam, dum renaſcitur, cæduam appellari. Dicitur autem naſci, quouſque ad perfectam ſuam magnitudinem peruenerit, quam fere 50. annis conſequitur. Sed quandiu ſylua ex opinione Seruij dici poſſit cædua, dubitari poteſt. Nam videtur eo vſque naſcentem videri ſyluam, dum ad ſummum ſuæ altitudinis peruenerit. in quo regionis tamen mos obſeruandus eſt.nam apud nos, quæ 30. ſunt ann. nemora,pro non cæduis habentur. Connan. lib.4.c.1.r.c.& 6.

CÆDVÆ arbores in l fructus.§.ſi fundum ff.ſol.mat.eodem ſenſu accipiuntur. Prat.

CÆDVA arundo. Briſſ ex ff.

CÆLARE, vel vt in Flor. Pand celare ſine diphthongo ſignificat inſculpere l.eum aurum.19.§.infecti,4.de aur.& arg.leg. Prat.

CÆLATA vaſa. l.6.de rei vind.

CÆLATI verbo contineri, quod cælari cœpit,d.§.infecti.quod ad multa produci poſſe,variis iuris ciuilis articulis conſtat.Pr.

CÆLATVRA,ſculptura.ſculpturæ opificium.Paulo l ex argento. ff de condict.furt.Prat.ſine diphthongo tamen ſcribendum.

CÆLATVRA poculorum.l.13 ff.de condict. furtiua Briſſ.

CÆLEBS Feſto lib 3 dictus quod dignam cœlo vitam agat. Cui conuenit Iſidori etymon: Cælebs,inquit hic, quaſi cœlo beatus. quod & Dius Hieronymus probat Cælebs eſt, qui vxorem non habet, quæve non virum. Dicitur autem cælebs tam qui caruit ſemper vxore,quam qui nunc caret. Not.rubr. ff.de infirm pœn cælibatus. Hinc

CÆLIBATVS, vita ſine viro,aut vxore,ἀγαμία. Huius pœnæ legibus Papia & Popea inductæ infirmantur ab Impp. l.1. & 2. C.de infirm.pœn.cœlib Prat.

CÆLIBES, quaſi cælites, quod onere grauiſſimo vacent, Fabio lib 1.c.6 Prat.

CÆLVM (alij rectius cœlum,κοῖλον) variè accipi conſtat.Quan-

deque ſignificat Dei domicilium. N. Marcello ex Virgilio: & ita definiiſſe videtur Chriſtus ſeruator noſter apud Euangeliſtam Matth. cap. 5 his verbis: μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ. Prat.

Cælos igitur loca ſupera merito adpellat Varro lib. 4. Analog. Cælum dictum putat Ælius Gallus, quod eſt cælatum, Varro autem à Chao. Hinc cauum, & hinc cælum. Prat.

Cælum duobus modis dici Varro ibidem ſcribit: proprie tamen eſt pars eius ſumma, vbi ſtellæ, & id quod Pacuuius demonſtrat, cum dicit: Hoc vide circum, ſupraque, quod complexu terram continet. Prat.

Cælum etiam pro aere dixerunt veteres, N. Marcellus, & Iuriſconſulti l. 1. ff. de acquir rer. dom. l. fin. §. penult. ff. quod vi aut clam. l. ſi apes. ff. de furt. l. 1. ff. de ſeruit. vrb. præd. l. ſi cuius, 13 §. ſi tamen ff. de vſufruct. Eodem ſenſu accipe apud Ciceronem lib. 2. de Nat. Deor. vbi de cœlo craſſo loquitur. Sic apud Virgil. lib. 1. Georgic.

—— ariùm cæli prædicere morem.

Cæli, inquit Seruius, id eſt, aeris.

Cælum pro aere etiam poſuit Vlp l. 1. §. 1. ff de cloacis. Prat.

Cælum proprie, vt definit Iuſtinus Philoſophus Martyr in lib. expoſit. fidei, quæſt. 5. eſt ſumma pars totius mundi, & in quæſt. agent. q. 63.

Cæli in diuina Scriptura aut ſunt, qui per ſe & eſſentia cœli ſunt, velut primum cœlum; aut aeris ſpatia. Hinc

Cælestia auguria vocabant antiqui Feſto tit. 3. cum fulminat aut tonat. Sic.

Cælestia mandata, præcepta Decalogi recte adpellabimus: Ante enim quam Dominus eloqueretur, tonauit Exodi 19. ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον ἐγίνοντο φωναὶ, ἀστραπαὶ καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινά.

Cælesti oraculum in l iubemus nullam. 19. C. de ſacroſanct. eccl. Sumitur pro indulgentia principis viua voce conceſſa, Alciato ibidem. Ideo autem cœleſte dixere Impp. quaſi è cœlo dimanent Principis mandata, vt innuit Iuſtin. in Nouellis ſæpiſſime. Prat.

Cælestis aqua pluuia dicitur, l. 1 § 1 ff. de aq & aq pluu. l 28. ff. de ſeruit. vrb. præd. & apud Columel lib. 12 c. 16. & Pallad. lib 1. tit. 16. cadit enim de cœlo. Prat. Briſſ.

Cælicolæ dici cœpti ſunt, qui cœlum quaſi Deum colunt Azoni in ſum. C. de Iudæis. De his l. 2 & l. cœlicolarum, C. eod. & l. 75. C. Theod. Prat.

Cælitus impetrare, in l. 2. C de Caſtrenſ. & miniſt. lib. 12. id eſt à principe, vt recte interpretatur Accurſius: cuius ſententiam probat Ioan Plareus, & nouiſſime I Cuiac. ibid. Prat.

Cælestis Deæ meminit Ammianus Marcellinus lib. 22.

Cælestus Salinenſis in Africa ſummo honore cultus: cuius meminit Vlp. in inſtit tit. 21. Capitolin. in Pertinace. Deinde proconſul Africæ factus eſt, in quo proconſulatu multas ſeditiones perpeſſus dicitur, vaticinationibus earum, quę de templo cœleſti emergunt. Idem in Macrino: Vates Cœleſtis apud Carthaginem, quę repleta Deo ſolebat vera canere ſub Anton. Pio, &c. Saluia Maſſil. lib. 16. de vero Dei iudicio. Habent quippe intra muros patrios inteſtinum ſcelus, Cœleſtem illum ſcilicet Afrorum dęmonium. Ex quibus duobus poſtremis locis adductus crediderim Cœleſtem potius, quam Cœleſtum eum appellatum, eumque Saturni patrem ſignificari, qui Cœlius à Macrobio lib 1. c 8 vocatur. Briſſ.

Cælius Sabinus, ICtus Caſſio Longino ſucceſſit, plurimumque temporibus Veſpaſiani potuit, l. 2 § vlt. ff. de orig iur Eius librum quem de edicto Ædilium Curulium compoſuerat, citat Agellius lib. 4. c. 2 Briſſ.

Cæmenta, vel vt in Pand Flor. Cementa, apud Vlp. l. redemptores, ff. de rei vind. ſunt lapides rudes & informes, quibus vtuntur ad farturas operum Budæo, l. ſicuti § competit, ff de ſeru. vind. & l. qui domum, ff locati. vide Vitrun. lib 2. c. 8. Hinc

Cæmentitia fundamenta dixit Iauolenus l. qui domum, ff. loca. quæ cæmentis inſeriuntur, &

Cæmentitius riuus apud Vlpianum ex Seruio & Labeone. l. 3. §. Seruius, ff. de riuis. Prat.

Cæmentum dicitur à cædendo. nec eſt, quod vulgus putat, ædificij fundamentum, ſed ſunt lapides, vt ait Nonius, quibus ædificia conſurgunt, citatque, Siſennam in 4. hiſtor. Formidine, inquit, oppreſſis, quod humilem cæmentis iuſtum oppidi murum ſciebat Vitruu. lib 1. Saxa quadrata, ſiue ſilex, ſiue cæmentum, ſiue coctus later. Vlp. rit. de riuis, l. Seruius. Si riuum cæmentitium velit facere, audiendum eſſe, hic pro lapidibus quadratis poſuit. Nebriſſ.

Cæmentarius, qui cæmento conſtruit ædificium, Spieg.

Cænum, ſicut cœlum, per œ alicubi in Pandectis. Briſſ. in lib. παρέργων.

Cæra prima, teſtamenti eſt inſtitutio, Alc. lib. 4. parerg. ca. 6. vel Horatij teſtimonio Sat. 2.

Sic tamen vt limus rapias, quid prima ſecundo
Cæra notat verſu,

Nam veteribus inſtitutio caput & fundamentum teſtamenti erat. §. ante hæredis. Inſt. de legat. ſed hoc emendaſſe ſe Iuſtin. ait d. § ante hæredis. vide Cera.

Cæremoniæ ſunt externi in ſacris ritus moreſque. c. non eſt. §. his itaque, & ibi gl 6. & diſtinct 16. quæſt. 7. can. in noua. & Exod. 12 c. 45. diſtinct. c qui ſyncera & vide liturgiam Iacobi fratris Domini, & Dionyſ. Cœleſt. Hierarch c. 7. Auguſtinus epiſt. 59 ad Paulinum. Cæremoniarum cauſa vnde dicta ſit, vide r Feſtus lib 3.

Cæreum, adiectiuum ex cæra aliquando factum: vt Cærea candela ad differentiam eius quæ fit ex ſeuo ſeu alio pingui, vt cærea mella, apud Sedulium.

Cæreæ gemmatis flaueſcunt mella caniſtris.

Cæreus vero ſubſtantiuum, funale ſignificat, à funiculis cæreis, quos in Saturnalibus ſolebant humiliores potentioribus præferre, cum candelis pauperes locupletes cæreis vterentur. Martial Hic tibi nocturnos præſtabit cæreus ignes nam aras Saturnias priſci excolebant accenſis luminibus: inde mos per Saturnalia miſſitandis cæreis cœpit. Quidam cæreos non ob aliud inter Saturnalia munera mitti putant, niſi quod ſub Saturno à tenebroſa vita quaſi ad lucem, & bonarum artium ſcientiam ſumus euocati. Propterea lege Publicia cautum fuit, vt ſolis ditioribus cærei miſſitarentur. Veteres autem (vt etiam ætate noſtra nobiliores conſueuerunt) reponebant ad domus vſum in penore, quæ ad medicamenta erant neceſſaria, vt laſſet, & ſimilia, item cærea: & de his potuit ſentire IC. quod etiam penoris nomine veniant. Corra.

Cærites tabulæ, quæ eſſent, ex ſubiectis Gellij verbis lib 16. c. 13. diſces: Primos autem municipes ſine ſuffragij iure Cærites eſſe factos accepimus, conceſſumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem caperent, ſed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis cuſtodiriſque. Hinc

Cærites tabulæ adpellatæ vice verſa, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis priuabant. Pedianus in diuinat. Qui plebeius erat, in Cæritum tabulas referebatur, & ærarius fiebat, ac per hoc non erat in albo centuriæ ſuæ, ſcilicet ad hoc vt ciuis eſſet, ſed tantummodo vt pro capite ſuo tributi nomine æra penderet. Prat. ex Hotom.

Καθημερινὴ horæ id eſt temporales ac vulgares, Alc. l. 2. §. cuiuſque, de verb. ſign. Prat.

Cæsa ſunt arbores cæſæ, carbones, & ſimilia ait l. fundi 17. § 6. de actio empti & lex, in rutis 241. vb. Goth. de verb ſign. In rutis cæſis ait l. ea ſunt quæ terra non tenentur, quæque opere ſtructili tectoriove non continentur. Ruta cæſa ea ſunt, quę neque ædium, neque fundi ſunt, ait l. in vendendo 66. in fin. de contr. empt adde l. Celſus 5. §. 2. vbi Goth. ff. ad exhib.

Cæsum eſt, quod à terra ſciſſum ac ſeparatum: vt arbores, arundines carbones, titiones, &c. Hæc quamdiu ædibus iuncta non ſunt, nec terræ infixa nec confecta, ideo vt ædibus habitationique perpetuo ſeruiant, vendita non cenſentur ædibus venditis. Terræ infixa, inſtructa, intecta, iniecta, membra ædium videntur. Hinc ſtructile opus ac tectorium ædibus cedunt, ſeu accedunt, Goed. d ad d. l. in rutis.

Cæsalis lapis finalis erat, & Tiburtinus dicebatur, vt aiebat D labella lib de limitib. Prat. Schard.

Cæsar, inquit Feſtus lib. 3 quod eſt Iuliorum cognomen, à cæſarie dictus eſt, quod ſcilicet cum cæſarie natus eſt. Prat.

Cæsaris nomen Imperatoribus Romæ inductum, à cæſo matris vtero, dixit Accurſ. in præfat. Inſtit. in dictione Imperator: & in hoc à quibuſdam ſciolis damnatur, cum tamen ante gloſſatorem hoc ſcripſerit Seruius, interpres Virgilij & magni nominis Grammaticus. & quamuis ignorauerit Accurſ. Cæſaris nomen ante Imperatores primum inditum Scipioni Africano, ab elephanto in prælio occiſo, qui lingua Maurorum cęſa dicitur: vel quia mortua matre, cęſo ventre ſit natus: vel eum magnis crinibus ſit vtero matris effuſus: vel quod oculos cæſios habuerit, vt ſcribunt Plin. Solin. & alij: non tamen tantopere redarguendus fuit, cum inter ipſos Grammaticos ſuper hoc ſit controuerſia. Neque etiam verum eſt, quod ipſi ſcribunt, Iulium Cæſarem dictatorem primum ita appellatum à cæſo elephanto: quia hoc falſum eſſe apparet ex his quę ex Plinio & Solino ſuperius retuli, & alias ſcripſit Phil. Beroald. eorum pręceptor in ſuis contra Seruium Annotat. Cotta.

Cæsares, ait Viues, conſueuit Romanus ſermo cognominare eos, qui vel cæſo matris vtero, vel cum cæſarie naſcerentur, vel oculis eſſent cæſiis. Addunt quidam ab Elephanto in Africa cæſo, quam indigeńæ Cæſarem vocant, cognomen hoc primū auo Dictatoris contigiſſe. Sed qui hæc tradunt ignorare videntur, quod non ſola illius progenies ex Iuliis hoc cognomen habuit, ſed & alij, & ante eum multi, & cum eo gentiles ipſius plerique. Spieg. Briſſ. in lex L Ælium Verum, primum eo nomine appellatum tradit, motus authoritate Spartiani, qui in vita eius ſic ſcribit: Huic naturalis pater fuit L Ælius Verus, qui ab Hadriano adoptatus, primus Cæſar eſt dictus.

Cæsares omnes in vniuerſum Imperatores adpellati ſunt. Hoc tamen nomen Imperatoribus deſignatis & futuris Imperij ſucceſſoribus tribui ſolebat. Vnde ab auguſto Cæſar interdum

interdum ſeparatur, vt in l.& ſi excepta ibi: in comitatu meo vel Cæſaris.C de malefic.& mathemat. & apud Spartianum, Capitol.& Lampridium, & ſæpe in inſcriptionibus conſtit.C. Sic poteſt accipi in l.fiſcus.§.fin.ff.de iure fiſci,Briſſ.

Cæsares ideo diuos appellatos credidit antiquitas, quod poſt mortem inter diuos referrentur. Alciatus vero in l.ad inſtructiones C de ſacroſ.eccleſ.diuos ideo dici, quod imperium à D.o ſit conſtitutum: cuius ſententia verior eſt.οὐ γὰρ (ait Apoſtolus Rom 13.) ἐστὶν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ θεοῦ: quod & Inſt.fatetur in Nouell.6. in pr. μέγιστα τὰ ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δῶρα θεοῦ παρὰ τῆς ἄνωθεν δεδομένα φιλανθρωπίας, ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία.

Cæsariani, & Cæſarienſes dicuntur officiales procuratoris Cæſaris qui & Catholiciani dicuntur, l.prohibitum. & l.defenſionis. C.de iur.fiſc.lib 10.& l.penu.§.fin.C.de bonis proſcrip.Goth ad Nouell.1.c.4.§.2 verb.Imperiali. Cæſarianos in actu duntaxat conſtitutos Conſtantinus Imper.reſcripſit. l.1 Cod.Theod.de Cæſarianis lib.10. Vnde eos, executores, nuncios, fiſcales interpretatur Alcia.l.fi.C.de pact.

Cæsariana prædia,ad Cæſarem pertinentia,l.vlt.ff.de offic. procur.Cæſar.

Casariana metalla.l.6.§.vlt.ff ad legem Iul.pecul.Briſſ.

Cæsariensis aduocatio, in d.l.fi. & Cæſariana aduocatio l.12.in princ.C.de legit.hæred.

Aduocati Cæsarienses ſunt ipſius Cæſaris, Accurſio interprete: Alciat. vero ibi lem aduocatos Cæſareæ ciuitatis quæ Cappadociæ metropolis eſt,interpretatur,rectè.Prat.

Cæso Cæsones, vel Cæſi, appellantur exſecti ex matris vtero,Feſto ii 3.& huiuſmodi matrem filium habere ſcribit Vlp. l.etiam ea,141.ff.de verb.ſign Vide tamen ibidem Alciatum. Prateius.Confer. G.od.ad §.2 l.132.eiusd.tit.

Cæsarea,vel Cæſarea,vel Cæſarienſis ciuitas,vt nuncupatur in l.2. §.lancimus itaque.1. in fin. de offic.præfect. vrbi, erat metropolis Palæſtinæ prima Colonia Veſpaſiani,Nouel 103. in præfat.l.vlt.C.de cenſibus à qua Cæſarienſis aduocatio:ad de l penult.C.de fideiuſſ.Procopium lib.6.de ædif.Iuſtiniani.& G th.ſ ad d.§.vbi plato illius vrbis nomina hodie iſtis locis recepta.

Cæsarienses quondam ſupra 20000.Iudæorum apud e habitantium vna die trucidatum,1.Ioſeph 19. Goth.fr.ad præta..o.Nou 103

Cæsariensis colonia, in Paleſtina, l 1.de cenſibus. Fuit & Cæſarea Cappadociæ,caput gentis:& Cæſarienſis ciuitas Mauritaniæ prouinciæ, L.2.§.1.C.de offic.præf.præt.Af..Briſſon. vlt c. it

Cæsidia Longina,vide l.17.in princ.ff.de iur.patron.

Cæsus deriter vide leg.ne cui liceat.32.in fi.locat. Sic iure cæſus quis eſſe dicitur in l.ſi vt allegas.l.4.C.ad l.Corn.de ſica.

Cætera,cæterum:alius cætera, cæterum Briſſonius in parerg. Cætera cognitionis,in l.40.de minoribus Cætera venditionis, in l.5.§.fi pupillus,in fi.ff.de rebus eorum.Briſſ.lib.pareig.

Cætera abſolute,pro quantum ad cætera,ponitur.

Cæterorum & reliquorum appellatione etiam omnia corti nentur leg.cæterorum.ff.de verborum ſignificationibus.Dictio.Et cætera inducit repetitionem omnium dictorū in præcedenti, vt in l.Gallus. § idem credendum: Vbi eſt doctrina Bart.ff.de lib.& poſth.& in c.miſericordes,de reg iur.in 6.

Cætera. Verbum ad cætera in iure & apud Notarios includit ea quæ ſunt de natura contractus & diſpoſitionis. vide l.5.§.7.ff.de reb.eorum.Gothofr.ad l ſi duo patroni.13.§.ſi quis iurauerit.3 de iureiur.& eundem Gothofr.ad l.magis puto.5 §.eadem ratione.7.de rebus eorum quæ ſunt ſub.

Cætero quin pro cætero.qui, vid.in l.35 §.cæterum.ff.de hæred.inſtit.l.29.ff.de iur fiſc.Briſſ.pareg.

Caia,Seia,vide l.35.in prin.ff.de pact.& paſſim.

Cain fratricidæ & patriarchæ impiorum,fit mentio in 9.conſti. N.iuſiurand.quod præſtari ſolet.Quidam ſignum illud,quod illi Dominus impoſuit,Geneſ.4. tremorem intelligunt, quos conſtit.ſequitur.Tu,ſi placet, vide B.Chryſoſto. homil.19. in Geneſ.& Ambroſ.in c.vlt.lib.2.de Cain,& Abel.

Caini hæretici Cain & Iudam honorabant: author D.Auguſt. Inde quoque meminit hæc conſtit.in fin.quum ait: Habeboque partem cum Iuda, & lepram Giezi,& tremore Cain.Sp.

Cainanos hæreticos dictos putat Iſidorus li.8 c.5 Etymolog. quod Cain fratricidam adorarent & c.quidam. 23.q.3 quod & ante dixerat Tertullianus lib.de præſcr.aduer ſus hæreticos Magnificant enim, ait, Cain quaſi ex quadam potenti virtute conceptum,quæ in ipſo operata ſit.Pratei.

Caius Seius pronepos meus hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorū meorum,excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cū omnibus quæ ibi ſunt: quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis,quam tibi dedi, non pertinere. Vide Paul.de leg.2.l. Caius Seius.Spieg.vid.l.Lucius Titius cum duos.de legat.1.

Caius,Caia,nomina in matrimoniis,quæ per Coemptionē fierent,vſitata:vbi tu Caius,& ego Caia.quibus verbis,vt Plutarchus ſcribit, quaſi paciſcitur ſibi commune cū viro dominiū & par imperium dominæ ac ſi diceret,vbi tu es familiæ princeps ac Dominus, ecce ego adſum, familiæ princeps ac domina. Quod Cicero facete exagitans in Murænana: Quia,inquit, alicuius libris exempli cauſa id nomen inuenerunt, putarunt omnes mulieres, quæ coemptionem facerent, Caias vocari. Hotoman.Valerius Max.Cæterum,inquit,Caia vſu ſuper omnes celebrata eſt:fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Priſci Regis vxorem,optimam lanificam fuiſſe: & ideo inſtitutum fuit, vt nouæ nuptæ ante ianuam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Caiam eſſe ſe dicerent. Hotoman. & Coraſius lib. Miſcellaneor 5.c.14.num.4.Prat.

Caius,Plutarchus in problematis Romanis quærit, cur ſponſam ad ſponſum deducentes,iuberent illam hæc verba profari, vbi tu Caius,ego Caia.Forma ſermonis,vt monet Eraſmus, ſumpta videtur à ICtis, qui pro cuiuſuis nominibus ponunt C.Seium & L.Titium: quemadmodum Philoſophi Dionem ac Theonem.vide Vigilium in §.nominatim Inſt.de exhæred.libe . Spieg.

Calamistri Varroni.4.ling quod his calefactis in cinere capillus ornatur: pertinere poteſt ad ea, quæ recenſet Vlpian.l. argumento §.ornamentorum ff.de aur.& argent.mund.Prat.

Calamitas,grando, quod calamos comminuat hoc eſt culmos ac ſegetes, Donato interprete.in Eunuch.Terent.Act.1. Scen.1.Budæus leg.ex conducto §.1 ff locat. Conuanus lib.7. ca.11.n.13. Accurſius à cadendo dictam putat.Tranſlato vocabulo miſeriam & ærumnam ſignificare certum eſt,ſiue improbitatem,ſi ad culpam alicuius referas. ſic Terentius, Noſtri fundi calamitas,inquit.Sic Cic.lib.3 in Verr. Et ager huiuſmodi calamitatibus obnoxius.

Calamitosa tempeſtas apud Vlp.d.l.ex conducto §.1.eodem ſcutu.Prat.

Calamitas etiam damnum ſignificat μεταφορικῶς apud Pompon.l.ſi.ff.de adminiſt. tut.& Paulum l.ſi arbitro.ff. qui ſatiſd.cogant. (Prat.

Calamitatem fortuitā dixit Vlpia.l.2.§ pen.ff.ſi quis caut.

Calamitas,etiam ſtatus mutatio,§.è contrario.Inſtit.de ingenuis.

Calamitas eſt infelicitas vel miſeria, quæ euacuatur omni bono:vel eſt pœna,& labor immenſus.

Calamitas, id eſt mors, in l.ex liberis 17.in fi.C.de vſuf.& habit.generaliter vero pro quolibet aduerſo caſu & detrimēto,pro qualibet clade & iactura, calamitatis nomē vſurpatur l.vlt.C de vſuf.Hinc in l.10.ff.qui ſatiſd.cog. Si medio tēpore fideiuſſoribus calamitas inſignis accidit.Et in l.2.§.cum tamē ff.ſi quis caut.ſi aliqua fortuita calamitas locum euertit.

Calamitas belli quod introducit,lenitas pacis ſopire debet, l.& nomen 1.in prin.C.de caduc.toll.

Calamitas matris non debet nocere ei qui in ventre eſt. Inſtit.de ingenuis, in princ.l.& ſeruorum 5.§.ingenul.2.ff.de ſtatu hom.

Calamitas matris non nocet filio ante concepto, licet poſtea nato.l.ſi ante 4 C de pœn.

Calamitosi apud Caliſtratū, l.obſeruandū.ff de offi.preſid. rei delati ærūnoſi malis calamitatib prægrauati Nonio Prat.

Calamus apud Martianum in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publica quid ſignificet, dubitari conſueuit. & ideo ſunt qui putant Callais poſſe reponi,qui inter lapides pretioſos à Plinio enumeratur,ſapphiro ſimilis.quæ lectio ſatis placet; quia cōuenit alijs rebus ibi per IC enumeratis Si tamē nihil velles immutare,calamus etiam accipi poteſt,hoc loco pro arbore aromatica(quæ etiam in vſu erat ad murrhina conficienda) a calami eius ſimilitudine,quo vtimur ad ſcribendum)ſimulans geſtu caſſiam.de qua etiam in eodem loco meminit Iuriſconſultus. De calamo D.Hieronymus in Exod.Sume tibi aromata calami ducentos 50 ſiclos,caſſiæ quingentos ſiclos,pondere ſanctuarij. Naſcitur in India,vt ſcribit Plinius. Refert etiam idem Plinius in pen.lib. Calamum lapidem pretioſum eſſe,vnum ex generibus accitis. Hocque magis videtur conuenire verbis Iureconſ. Hic multæ aliæ mendæ poſſent caſtigari. in d.l.vltim.quæ ideo omitto, quia de is late Philip. Beroal.in comment.Tranquill.Cotta in memoral.

Calamum(ait Briſſ.)in d.l.vltim.de publican.odoratum & aromaticum accipe,qui in India,Arabia, Syria gignitur multis modis geniculatus,fuluus,fragrans ſpiritus,ſuauitate, qui cum frangitur,in multas partes fit fiſſilis.Plin.lib.12.c.22. Briſſ.

Calantica(aliis calautica)idem quod mitra,eſt tegmen muliebre,quod capiti innectitur.M.Tull.in Clodium: Tūc cum vincirentur pedes faſciis,quum calanticam capiti accommodares.ex Nonio Vlpia in l.25 § 10.ff de aur.arg. Ornamentorū hæc, vittæ,mitræ,ſemimitræ,calantica.Florentini tamen Calautica.Hot.Calautica eſt verbum Latinum Græce autem κρήδεμνον appellatur.Homer.in 15 Odyſſ.canit,Inonem, ſiue Leucotheam deam cridemnon Vlyſſi naufrago accommodaſſe,ad euadendum maris periculum. Auſonius Poeta in Periocha Homerica,quod ille cridemnon dixit, calanticam interpretatur.Verba Auſonij ſunt hæc: Ino calanticam capiti ſuo demptam natanti accommodat, cuius ille ſuſtentatur ad

m

Phæacum littus euaſit.Cotta in Memorabilibus Lexicō quod extat in æde Beati Germani referente Prateio. definit ἠῶς ζώνης Briſſ.De calauticis Seruius Honoratus ſic inquit. Mitræ fœminarum ſunt, quas calauticas dicunt. Inde decalauticare Lucillio, id eſt calauticam detrahere apud Nonium in verbo depeculaſſere.Cuiac.obſ.lib.10.c.17.circa finem.

CALARI Gellio lib.15.c.27.eſt connocati ἀπὸ τοῦ καλεῖν.Prat.

CALASSIS Feſto lib.3.tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν vocant. Alij dicunt nodum eſſe tunicæ muliebris, quæ connexa circa ceruicem tunicæ ſubmittitur.

CALATA comitia L.Feneſtellæ lib.2.c.7. dicta, quod per lictorem curiatim calari,id eſt,vocari ſolerent.

CALATA comitia apud antiquos eſſe ait Labeo apud Gellium lib.15.c.27.qui pro collegio Pontificum, aut regis ſacrorum, aut flaminum inaugurandorum cauſa fierent.Ea tamē in duo genera diuidebantur, curiata videlicet & centuriata. Curiata per lictorem curiatim calari (conuocari) ſolebant. Centuriata per cornicinem.Briſſ.de quibus Dionyſius Halic. & Liuius in primo ab vrb.cond.ſcripſerunt,&c. Nebriſſ. Calata comitia dicebantur,cum ad comitium populus vocaretur,id eſt,in eum locum,in quo ſolebat conuenire.quod Gellius in hunc modū exponit:His,inquit,comitiis,quæ calata appellari diximus,in concione populi,& ſacrorum deteſtatio, & teſtamenta fieri ſolebant.Connan lib.9.c.1.n.4.Erat & olim teſtamenti genus, quod Calatis comitiis adpellabatur Iuſtiniano Imperatori. Inſtit.de teſt.ordin.princ.Hoc qui fieret,docet Græcus interpres Theophilus: cuius verba ſtudioſiſſimo cuiq; obuia ſunt. Καλεῖν autem verbum Græcum eſſe conſtat, quod conuocare ſonat Gelio d.c.27.

CALATIO Varroni lib.4.de Curia Calabra loquenti.

CALATORES, Feſto lib 3.quod ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis Prat.

Κάλαθοι Græcum eſſe verbum,Feſtus lib.3.& Seruius ecloga 3. Virgilij annotant; pro quo Latini qualos & quaſillos dixerunt. Qualos inſtrumentum fundi cogendi cauſa paratum Vlpianus ſcribit,l in inſtrumento,8.§.cogendi ff.de inſtruct. & inſtrum. vbi eos eſſe vindemiatorios ait. Vas vimineum Porphyrioni,quod & Ouid.lib.4.Faſtorum probat:

*Hæc implet calathos lento de vimine nexos.*Prat.

CALATHO Gynæcei vaſis connumerat Iulius Pollux lib. 10. c. 29. Si quis horum formam videre velit, Marcellii um con ulat.Prat.

CALBEOS,armillas dicebant antiqui.quib.triumphantes vtebātur,& quibus ob virtutem milites donabantur.Feſt.lib.3 Pr

CALCARIA,æ,locus,in quo calx coquitur calcarius,qui coquit Cato de re ruſtic.c.16.Calcaria fornax,17.Plin.9. In calcariam vel ſulphurariam olim nocentes quandoque ſolebant damnari,l.8 § 10.vb Gothofr.de pœn.

CALCARIA, ait Nebriſſ.eſt fornax, vbi calx ex coctis lapidibus conficitur Vnde Plin.in hiſt.nat ſcribit: Oliuas cinere ex calcariis lætari.Imperator iu tit.de pœn.l aut damnum pro fodina poſuit lapiduin,ex quibus igni reſolutis calx ipſa conficitur:ram de dan natis ad metalla dicam ſequitur: unt autem in genere metalli Nam quod Accurſius dicit calcariam eſſe opus calcandi terram et alii pueri intelligunt eſſe periinde. Nebr.

CALCARE vuam l 25 de act empt.id eſt,pede premere. Sic calcaras vuas,Varro.dixit & Ouid.lib 2.metam.orphe ſ.Stabat & autumnus, calcatis ſordidus vuis.Briſſ.

CALCEARIVM, vel (vt in Pand.Flor eſt) calciarium,l 8.§ 14 de tranſact l.diari s 21.de alim legat.non calceamenta,ſed quantum calceorum vſui ſatis erat,ſignificat:id quod pro perſonæ conditione accipi debet: quod & Vipiani verba vtrobique indicant.Sic etiam debet accipi apud Suetonium in Veſpaſiano cap 8.Calceatios vero, qui ab Oſtia & Puteolis Romam pedibus per vicos commeant,petētes conſtitui ſibi aliquid Calcearij nomine,quaſi [illegible] aliud eſſet ſine reſponſo abegit ille,iuſſit poſt hac excalceatos curſitare,Hoto Briſſ.Prat

CALCIARIVM (ſicut veſtiarium) pro eo quod ad pedum tegumenta ſubminiſtranda, ſeu ad calceatum,atque rel ctum eſt. Briſſ.vlt.editio.

CALCARIBVS deauratis clerici vti non debent. c.clerici officia. ext de vit.& honeſt cleric.

CALCEATVS,vel calceatus,apud Paulū in l.3 §. ſciendum. ff.de offi præfect vigil.quo ſenſu accipi debeat non liquet Prateio. Hoc à Græcis interpretibus petendum cenſet, cum interpretatio ab Accurſio,Bartolo, Baldo, & reliquis eiuſmodi interpretibus prætermiſſa ſit. Cæterum ſciendum eſt, varia fuiſſe calceorum genera:de quibus Pollux & Volaterranus in Philologia lib.27. Erant enim lintei calcei quos pedalia adpellatos eſſe docet Cornelius Fronto ſimiliter quoque calcei lunati,quos patritiis in vſu apud Romanos fuiſſe Plutarchus refert problemate 75 Erant & calcei mullei alutati,de quibus M.Cato lib.7.Originum:Qui magiſtratum cepiſſent,calceos mulleos alutatos, cæteri perones. De quibus latius Maioragius lib.3 Miſcellan.c 3 Proinde quod ait Paulus, calceatum debere præfectum vigilum oberrare, l.3.§.3.de offic.præfect. vig.illud ad perones,non autem ad mulleolos trahendum videtur: tum quod magiſtratus iſte curulis non ſit (qui curulis magiſtratus ſolus inter magiſtratus reliquos vti mulleis ſolet, vt ex Catone probatum eſt) tum etiam quod intempeſta nocte per niues, per glaciem & imbres præfectus vigilum coerraret:ſiquidem mulleoli ex alutis, mollioribus pellibus facti lunulatique,præfecto vigilum coerranti nulla ratione conueniebant. Quamuis interim dubium non ſit. quin inter magiſtratuum & ciuium priuatorum perones fuerit nonnihil diſcriminis.Reuardus lib. Varro 1 c.8.

pro CALCEATO ſeu calciato in d.§.ſciendum, Hoto.legi putat Falciatum: id eſt, falcibus muralibus (de quibus Cæſar & alij meminere) qui diruendis ædibus inflammatis parantur, inſtructum.Tacit.li 19.Paulum inde moræ, dum e proximis agris ligones,dolabras,& alij tales,ſcalaſque conuectant.

CALCEDONE, ſiue Chalcedone,nomen vrbis eſt, vide l.nemini 24 C.de epiſcop.audient.

CALCEM pro fine terminoque alicuius officij dixere. Honor.& Theodoſ.l.palatinos.C.de pal.ſact.largit.lib.2.Prat.

CALCEM coquere, l.12. de vſufr. Ex quo lapidum genere calx optima coquatur,docet Plin.lib.36.c 13.Briſſ.

CALCIS coctores,coctio,excoctio,Briſſ.ex ff.& C.

CALCES eiicere apud Alfenum in l.5. ff.ſi quadrup paup.idem quod Silio calces elidere, λακτίζειν calcitrare vt equi calcitroſi ſolent Agaſo,inquit,cum in tabernam equum deduceret,mulam equus olfecit, mula calcem reiecit, & crus Agaſoni fregit.

CALCES Feſto lib.3.ampullæ plumbeæ.

CALCE petere vel percutere equus.l.1. § 1. & l.1.§. & generaliter.ff.ſi quadrupes.

CALCIS coquendæ ius computatur inter ruſticorum prædiorū ſeruitutes.§ inter ruſticorum 2 Inſtit de ſeruit.prædior.

CALCIS ictu aliquem interficiens an liberetur. vide l.cum qui. 5.C.ad leg.Cornel de ſicar.

CALCITRO. ait Gellius lib.4.c.2.ex Labeone, dicitur vitioſus equus, qui calce percutit,aut petit,Vlp.interprete in l.1.§ 1.& 2.ff.ſi quadr.paup.fec.ſi.dic.

CALCITROSVS,calce petere aut percutere ſolitus,eodem ſenſu dixit Vlpian.d.l.1. §.1. Conſtantino. cum ve. in λακτιστὴν, poſt. Theoph.Inſt.ſi quadrup.in princ.Briſſ.

CALCVLARE,h.e.ad calculum vocare,vel rationem facere cum aliquo.Quod ad caculum ponere dicimus.Old.

CALCVLATORES à calculis, id eſt,minutis lapillis dictos putat Iſidorus,qui rationibus conficiendis adhiberentur. Ant.Aug l. ψηφιστὰς,ff de excuſ.quo ſenſu accipitur in l.vt iuriſiurandi §. dabitur.ff.de oper.liber.& l.oratione. C.de profeſſ.& medic. lib.10 à Græcis ψηφιστάς d l.ψηφιστάς Prat.

CALCVLONES,id eſt calculatores,apud Auguſt. Hi numerandi quoque & computandi artem docebant.Briſſ.

CALCVLATOR dicitur & tabularius, Goth ad l.7.§.4.ſi menſor falſ.mod dix per l.16.ff de variis & extraord.cogn.Modeſtino ψηφιστής,Briſſ.

CALCVLATORES,qui ſuas operas in rationibus ſubducendis locabant Vlp.l.7.§ 2 ff.de oper.lib.Nam huius quoque eſt miniſterium,ſiue librarius, vel notarius vel calculator ſit: Mod.ſt.l. Spadonem,15.neq; librarios,5 ff.de excu.μηδὲ λιβραρίους,μηδὲ καλλιγράφους,οὓς ψηφιστὰς λέγομεν,ἔχειν ἀλειτουργησίαν,ita eſt,Neque librarios,neque calculatores, quos Diapſephiſtas vocamus,habere immunitatem.Item in l.4.de prof. & med.lib.10 C.& l 1 §.2 de var.& extraord.cog.Hoto.

CALCVLVS varie pro re accipi in iure noſtro ſolet, quandoque pro calculis, & computatione, l.vnic.Cod de erro.calcul.l.ſi ſponſus.§ ſi quis rogatus, in fin.de don.inter vir.& vxor. & l. quod priuilegium. ff.Depoſ.ita explicat.& Macer. l.1.§.1. ff. quæ ſent ſine appell.Azo in ſumm C.de error.calcul.quandoque pro cauſæ cognitione & enumeratione,l.rem non nouam C.de iudic quandoque pro prima ſententia diffinitiua, l.ſi actor.C.de appellat.Gothofr.ad d.l.rem non nouam, in princ. verb.iudicialem calculum addee.ſi inter 3.cauſ.6.q 5. quandoque pro tabella iudicis ſeu pro ſententia & ſuffragio, quod per lapillos ſignificatur.Spieg.Iudicialem calculum accipere: deteriorem calculum reportare Briſſ.ex ll.ff.& C.

CALCVLOS publicos publicas rationes,& fiſcum interpretamur in Zenonis conſtit.l.vnic.C.vt omnes iud.tam ciuil.Calculum pro re pecunia.ia ac nummaria accipi quidam (vt Briſ.) putant in l.Sabinus ff de dolo.Equidem pro computatione accipiendum putem, cuius rei non ſine defunctus calculator tenebatur,quia doloſe computaſſet:vt lex titulo ſuo congruat.Pr.

CALCVLVS tranſlatitie pro tabella iudicis & ſententia accipitur.l.ſi actor C.de appell.l.4 C de anct.præſ.l.rem non nouā, in pr.C.de iudic. & C. per tuas. extr. de appel. ψῆφος eodem ſenſu Græcis dicitur, ἰδίαν ψῆφ. ff.de excuſ. Azo in ſum.de error. calc. C. dicit accipi in dict. l. rem. non pro cognitione cauſæ,quod plerique probant.Equidem pro ſententia accipiēdum putem cum Anton.Auguſt.Hinc calculos æquare, dixit Bud.pro diſtribuere ſententias in numerum parem.

CALCVLVM pro puncto poſuit G. Budæus in Forenſibus. Hinc ponere calculum, id eſt ad punctum aduertere, quo ſignificatu accipitur l furti, in fi.ff.de his qui not.infam. vt res ipſa docet, non autem computationem ibi ſignificat, vt Accurſ. autumat Prat.

CALCVLVM etiam pro expenſatum articulo G. Budæus in Forenſibus dixit.

CALCVLIS ſeu lapillis ferebant antiquitus iudices ſententias, albis ſcilicet abſoluentes, nigris condemnantes. Inde dictum elt: Calculum addere, *Loben, mit ſtimmen*. Oldend.

CALCVLVM reducere, hoc eſt, mutare ſententiam. *Eins anderen zu rath vverden*. Oldend.

CALCVLVM proponere, ſeu porrigere, h.e. cenſendi poteſtatem facere, & in conſilium mittere, cum proceſſus in eo ſtatu eſt, vt iudicari poſſit Bud. in l. 2 ff. de orig. iur. *Den richtern zulaſſen, Vrteyl zu ſprechen*, id eſt quod vulgo dicimus, *zu recht ſetzen*. Id in iudicio fit per litis conteſtationem Old.

CALCVLI error poteſt retractari poſt decennium vel vicennium. l. calculi. 8. ff. de adminiſt rer. ad ciuitat.

CALDA pro calida, in l. 19. §. illud nobis, ff. locat. Briſſ. Bredetod. Lexic.

CALDARIA cella Vitruuio lib. 5. c. 10. locus eſt ſub hypocauſto, Bud. l. ſi quis mihi, ff. mandat. &

CALDARIVM aheum, ex quo aqua calida hauriatur eiſdem autoribus. Prat.

CALDICÆ ficus meminit Goth. in l. qui fundum 205. verb. nuces & ficus, ff. de verb. ſign.

CALEFACTIONES thermarum: l. 1. ff. de mun & honorib. balnei publici l. vlt. §. eod. Briſſ.

CALENDARIORVM & Iduariorum corpora dicta arbitror in veteri inſcriptione, quę ab Appiano inter cęteras relata eſt Habebat enim ciuitates, & vt priuati, calendaria ſua, ex quibus qui fœnori collocabant, Kalendarij & curatores Kalendarij: qui relegebāt, Iduarij, vt opinor, dicebantur. Interdum autem etiam in lege ſolebat adijci, vt Idibus demum ſolueretur. Exemplum eſt apud Catonem, in lege oleæ pendentis. Ponderibus modiiſque domini datum iri (ſic legendum) primæ cotulas duas, dies argento ex Kal. Nouemb. Menſ. 10. Oleæ legendę faciundæque, quæ locata eſt. Eſt emptor locarit, Idibus ſoluito. Cuius rei æquitas manifeſta eſt Profectam & aliud exemplum non ſatis vulgo notum vectigalia P. R. menſe Martio Redemptoribus & Publicanis locari ſolita, Macrob. lib. 1. Saturnal tradit, & verum eſt. ſolebant & eodem menſe priuati agros ſuos colonis locare: ſed non fuit idem omnino ſolutioni præſtitutus dies. Nam horum fere penſiones Kalen. Martiis inferri à colonis debebant. At vectigalium locationes in Idus Martias ita conferebant, vt exinde redemptor frui inciperet, & proximis quibuſque Idibus Martiis conductionis precium ſolueret Itaque Cæſar, cum inſulæ Cretæ cotorias locaret, legem ita dixerat: NE QVIS PRÆTER REDEMPTOREM POST IDVS MARTIAS COTEM EX INSVLA CRETA FODITO, NEVE EXIMITO, NEVE AVEHITO. Sic enim apud Alfenum Varum (qui Cæſaris Dictatoris & Auguſti temporibus vixiſſe videtur) auehendi verbum reponendum reſtituendumque arbitror, ne quo tota propoſitæ quæſtionis dubitatio pendeat. Quod bona noſtrorum venia παρέργως dixiſſe liceat. Pitheus lib. aduer. 2. c. 4. vide omnino Cuiac. ad Aſtric. tract. 8. fol 150. & 15'. Goth. ad l. 41. in princ. de reb. cred.

CALENDARIVM, liber erat fœnebris pecuniæ creditæ, hoc eſt liber rationum non quantumcunque, ſed earum quæ ad fœnus pertinebant, & in quo debitorum nomina ſcribebantur. Dictum quod primo cuiuſque menſis die, hoc eſt calendis, pecuniæ dabantur fœnori & exigebantur cum vſura. Nebriſſ. & Alciatus lib. 2. parerg. c. 23. l. lecta, l. pen. ff. ſi cert. pet. Scæuola de fun. inſtru. l. nepoti. Legauerat, ait, prædia vt ſtructa ſunt cum vino, grano, calendario. Item Aphr. de le. 3. l. qui filiam: certa prædia nepoti per fideicommiſſum dederat excepto calendario. Adde l. nomen eod. tit. Nebriſſ. Accedit Bud. Calendaria, inquiens, dicebantur tabulæ ab obſeruatione ſingulorum menſium: vt Diaria à ſingulorum dierum ratione obſeruata, cuius exempla ſunt tam apud IC. quàm apud alios. Quoniam vero fœneratores diligentius faciebant huiuſmodi tabulas, id eo factum eſt, vt Calendarium in iure pro negotiatione nominum faciendorum accipiatur. Hinc calendarij curatio. Arcad. l. vlt. §. 2. de muneribus. calendarij quoque curatio, ait, & quæ ſtura in aliqua ciuitate, inter honores non habetur, ſed perſonale munus eſt. Vide omnino Goth. not. ad §. 2. l. 18. de muner. Africanus: Itaque ipſæ pecuniæ, ſi adhuc calendario, id eſt, nominibus faciendis deſtinatæ eſſent, fideicommiſſo cedere ſolent. Spieg. Paulo ſecus Hotom calendarium eſt, qui antiquis codex accepti & expenſi vocabatur, quod veteribus moris erat pecuniam calendis credere, & vſuras exigere. Horat. Epod. 2.

Omnem relegit idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere,

idem 1. Serm. Sat. 3.

Odiſti & fugis, vt Druſonem debitor æris,
Qui, niſi cum triſtes miſero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos vide vnde extricat.

Afric. l pen. ff. de reb cred. Eius qui in prouincia Stichum ſeruum calendario præpoſuerat, vbi omnino vide de calendario Cuiac & Gothofr. dd. locis. Hotom.

CALENDIS, intra calendas, ante calendas ſtipulari, idem eſſe, venuſte demonſtrat Alciat. 2. parerg. c. 23. quod eſt aduerſus Gellium, qui intra calendas, non in calendis, vt ille docuit, ſed in calendas ſignificat. Nec eſt dubium, præpoſitionem in accuſatiuo caſui appoſitam, vſque ſignificare. Qui ergo in calendas promittit, vſque ad calendas, & conſequenter etiam ante calendas promiſiſſe videtur. Exempla habes in l. qui ante. l. præced. de verb. oblig. Spieg.

CALENDÆ Ianuariæ, Apriles, Maiæ, Septembres, Nouembres. Briſſ. ex ll ff. & C. calendæ Iuniæ & Martiæ olim ſoluendis penſionibus ſolemnes. Vult comment. Inſt. de locat. cond. ad princ. num. 27.

CALENDÆ primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ, dici putantur à Iureconſultis pro vno, duobus, tribus, & quinque menſibus. Celſus l. liber, 59 §. ſi ita, de hæred. Inſtit. Titius, ſi intra tertias Calendas nauis ex Aſia venerit hæres eſto. Vlpian. in l. 1. §. ſi qui de verb. oblig. Hotom. Si quis ita interrogatus, Ita ante calendas quintas dabis? reſponderit, Dabo Idibus: non obligabitur: non enim ſic reſpondit, vt interrogatus eſt. verba hæc Alciatus inquit, maiores noſtri hactenus de quinque diebus ante calendas eius menſis, de quo ageretur, interpretati ſunt: exiſtimantes, opinor, idem eſſe promittis intra quintas calendas, vel quinto calendas? cui ſententię ratio Latini ſermonis repugnat. Quapropter ea appellatione potius de quinque menſibus eſt accipiendum. Qui modus loquendi ex fœneratorum conſuetudine ortus videri poteſt l. lecta. ff. ſi cert. pet qui ſolebant in ſingulas calendas mutuum dare. Spieg. Video tamen Catonem in re ruſtica primas calend dicere, pro primo die cuiuſque menſis, ait Hotom. Qui ante Calendas proximas ſtipulatur, ſimilis eſt ei qui calendis ſtipulatur. l. 13. de verb. oblig. Briſſ.

CALENDARVM Martiarum, ex quibus olim vt plurimum locationes fundorum ac prædiorum incipiebant, penſioneſque inferebantur, fit mentio in l. 58. ff de vſufruct. l 29 de exactionibus, in C. Th. Conſtat autem, cum diem feſtum mulieribus fuiſſe: eoque munera iis mitti ſolita, vt ex l. 31. §. ſi vir vxori ff. de donat. inter vir. & vxor. colligitur. quod & Budæus notauit. Cui addo Martial. lib. 5 Epigramm. carmen, quo Martias Kalend. Saturnalia fœminarum appellat. Idem & Acron in Odam 8 lib. 3 Od. Horat. & Solinus c. 2. ſignificant (vide § calendariorum) Briſſ. Senec. lib. 13. epiſt. Diuitem illum putas, quia in omnibus prouinciis arant, quia magnus ei Kalendaria liber voluitur. Hoc autem nomen ex eo deſcendit, quod in Kalendas veteres fœnerari ſolerent. Et ideo Kalendarium nomine libris ſuis præpoſito, quæ deinde nomina feciſſent, ſubſcribere ſolebant. Vnde Martial. lib. 8 Epigr.

Superba denſis arca palleat nummis,
Centum explicentur paginæ Kalendarum.

Ouid. lib 2 de Remed. amor.

Qui puteal Ianumque timent, celeresque Kalendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

Vbi celeres Kalendas vocat, quod voto & deſiderio debitorum celerius redeant, & vſurarum incrementum adferant. Briſſ. Hinc

CALENDARIVM exercere, i. eius generis negotiationem exercere, ne pecunias colloces, ac fœneres vſuris in ſingulas calendas, i. in ſingulos menſes ad exactionem conſtitutos, Donell. de vſuris l. 33. §. 1. & l. 39 §. legauerat. ff. de legat. 3 In calendarium conuerſa pecunia dicitur, quæ nominibus & fœnore occupata eſt, l 39 §. negligentiæ. ff. de adm. tut. Kalendario deſtinatæ pecuniæ. i. nominib. faciendis, l. 62. ff. de leg. 3. Briſſ.

Cæterum cum quis Kalendarium alicui præſtari vult, non nomina duntaxat debitorum, ſed & pecuniam, ſi qua ab his exacta, eidem Kalendario deſtinata fuerit. d. l 6?. Briſſ.

CALENIS diſpenſator l. 21. in princ. ff. de ſtat. liber.

CALERE iudicia, eſt iudicia exerceri idque magna diligentia, apud M. Ciceronem. Prat.

CALETANVS homo, l. Lucius 78. §. hæredum, 12. ad SC. Treb.

CALICATA ædificia, calce polita, Feſto lib. 3

CALIDA aqua l 3 § hoc interdictum. ff. de riuis l. 1. §. Idem Labeo. ff. de aq. quotid. l. 3 § 1. ff. de aq. & aq. pluu.

CALIENDRVM operimentum capitis ſignificat, à Græco κάλλυντρον duci videtur. Vſurpatur & ab Arnobio, falciculæ, claues, caliendra, fomites, talaria: & à Flacco, altum ſaganæ caliendrum, apud quem fuer qui appoſititiam comam interpretentur, vt annotauit Adrianus Turneb. lib. 7. aduerſ. c. 20.

CALIGA, militare calciamentum, ex qua C. Cæſar, Germanici filius, cognomen puer induit, vt Tacitus lib. 1 & Sueton. ſcribunt. & vide Sabell. ad Sueton. in Caligula. Erat autem gregariorum militum calciamentum. Anton. Auguſt. lib. ſing.

ad Modeſtinum. ἐν μόνον. in princ.de excuſ.Cornel.Tac.d.lib.1. Iam infamis in caſtris genitus, in contubernio legionum educatus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant: quia plerunque ad concilianda vulgi ſtudia eo tegmine pedum (caligis, manipulari habitu) induebatur. Hotom. Briſſo.

Caligata militia, in d.l. ἐν μόνον. Et

Caligati milites viliores & obſcuriores ſignificantur: quod & ex ſerie contextus Vlpian. leg.2. in prin ff. de iis qui not. infm. & leg. à caligato. C. de nupt. liquido conſtat, vid. Briſſ. lib. 2 ſelect. Antiquitat. Porro in d.leg. à caligato. pro protectoris, legendum affirmare auſim præfecti cohortis, per ſeriem d l 2. Caligatos, viliores & obſcuriores interpretatur Nouella, quibus mod.nat.effic.leg. §. quiſquis. (quæ Græce non extat) ex verſione interpretis veteris. Sic accipi poteſt in leg. omne. 6 §. exploratore. ff. de re milit. & leg de militibus §. 9. ff. de cuſtod. & exhib. re. Prat.

Caligatus dicitur à caliga, hoc eſt tibiali ſiue ocrea, quod erat eorum armatura; vnde Caius Cæſar Caligula, cognominatus eſt, quod manipulari habitu inter milites educatus eſſet, vt Suetonius in eius vita cap. 9 refert. De milite igitur caligato, hoc eſt gregario, manipulari, ſiue infimæ conditionis, dixit Iuuenalis, cum duo crura habeas, offendere tot caligatos. Quintil. in declamationibus: Patere caligatum tribuno lex iubet. Et paulo poſt: Commendem tibi ordinem caligati militis. Vlp. in tit. de iis qui not. infam. &c. item de cuſtodia & exhib. reo. l de militibus, & de re milit. l. omne delectum. Nebriſſ. Caligatus quoque qui metu hoſtium languorem ſimulauit, in pari cauſa eis eſt. Venuleius, l. 9. ff. de cuſtod. & exhib. Is autem qui exercitum accipit, etiam ius animaduertendi in milites caligatos habet: Hotom.

Caligæ, in materia odioſa, veſtis appellatione non comprehenduntur, ſecundum deciſionem Tholoſanæ Capellæ: Proinde ſi alia veſtimenta clerici capti congruant ordini clericali, nihil obſunt ei caligæ bipartitæ, aut diuerſorum colorum, quominus ad iudicem eccleſiaſticum remittatur Spieg.

Caligatum pro caliga, h.e. tegumento tibiarum militari indutum, ſimpliciter Iuriſconſultus accipit in l 3 de offic. præfect. vig. Apud priſcos Romanos caligæ clauis ferreis ſubfigebantur: cuiuſmodi hodie Græci milites *die ſtradioten*, (vt ipſe in Veneta expeditione vidi) geſtant, & alij de Turcis quoque tradunt. Spieg.

Calim Feſto lib 3 antiqui dicebant pro clam, vt nis, pro nobis, ſam pro ſuam, im pro eum. Hæc Feſtus. Sed & am pro eam legimus in Pand. Flor.

Caliptra, auctore eodem, veſtimenti genus, quo capita operiebant veteres. Prat. al. Calyptra, à καλύπτω, tectius.

Calix diatretus apud Vlpian. l. ſi ſeruus 27. §. ſi calicem. ff. ad legem Aquil. non eſt fractus, vt alij male exponunt, ſed perforatus ac pertuſus (ait Briſſ.) tornatilis, torno factus. Budæo vas eſt, quo bibimus: quod & Iulij Pollucis teſtimonio probatur lib. 6. c. 6. & Varronis lib. 4 ling. Huius hæc verba ſunt, Calix à Caldo, quod in eo calida puls adponebatur, & calidum in eo bibebant, quod & Feſtus probat lib. 3 Calicem non tantum pro vaſe, ſed & pro ea tantum vaſis parte, quæ humoris capax eſt, probatiſſimos auctores dixiſſe refert L. Baifius in libello de vaſculis. Prat.

Calix etiam Prateio pro vino in eo contento Synecdochice. ac porro μετωνυμικῶς, pro potu ſacroſanctiſſimi ſanguinis Chriſti, Seruatoris noſtri, accipitur.

Callainus pro lapide pretioſo apud Marcianum l. interdum, §. ſpecies. ff. de publican. in Pand. Flor. Tu τὰ βασιλικὰ conſule Nam ibi quidam Callinum legunt. Prat.

Callida appellatio: callidæ artes: vide l. vlt. C. quor. appellat. non recip.

Callida machinatio, l. vlt. § & hæc quidem. C. de iur. deliber.

Calliditate, vel per calliditatem condemnari, dicitur in l. 3. C. ſi in cauſa iudicati.

Calliditate & dolo circumuenire. l 2 ff de Proxenet Briſſ

Calliditas contrahentium odioſa, amputanda eſt. l. 3 in prin. C. de plus pet.

Calliditas. in l. 1. § dolum. ff. de dol. mal fallacia & machinatio, dolus malus, fraus: quam iuſtitiæ contrariam M. Cic. ſcribit lib 1. offic. Aſtutiam excogitatam videtur adpellare Zeno l. vnic. C. vt omn. iud. tam ciuil. quam criminal. Eodem ſenſu videtur accepiſſe Vlpia. l 1. in prin. ff. ſi quis omiſſ. cau. teſtam. Eam tacendo fieri ſcribit Accurſ. in d. §. dolum. Equidem etiam facto verba ſubſecuto committi putem l. 1. & l. 6. & l. fi. ff. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſtam Prat.

Calliditas tacendo, fallacia dicendo admittitur, l. 1. Auth. de teſtib. & ſ Fallaciæ. Spieg.

Callidum commentum. callido commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe, ait Papin. in l. ob hæc verba 20. ff. de his qui not. infam. Callidum commentum tutoris dicitur eius, qui ſubiecto nomine alterius, rem pupilli, fraude ac dolo ſibi comparauit. l. 9. de reb. cor. Briſſ.

Callidum cõſilium. Vlp. in l. ſed & alias. l. eum qui. ff. de publ. in rem act. ſic Cicero ad Atticum, callidius inire conſilium.

Callidus machinator in l. cum antiquitas, 28. in fi Cod. de teſtam. dicitur, cuius vſu animus concaluit. M. Ciceroni vafer, aſtutus. Callidos, Cic. 2 de Nat. Deor. ſe vocare ait, quorum tanquam manus opere, ſic animus vſu concalluit. Dona. in Adelph. Terent. act. 3. ſc. 3 callidum eum dici ait, qui callum ſibi, vſu artis, induxerit.

Callidus rerum iudex pro prudenti & intelligenti rerum æſtimatore. Spieg.

Callimachus nomen viri, cuius ſæpe in iure fit mentio, vt in l. cum quis decedens. 37. §. Titia honeſtiſſima, 3. ff de legat 3 l. 122. in princi. de verb. obligat. l. emptionem, 7 Cod. de rer. permutat.

Callinicum, vide l. mercatores 4. poſt princ. C. de commerc. & mercator.

Callis eſt iter anguſtum ferarum inter montes, callo pecudum perduratum, ait Goth. ad l. paries eſt 157. §. 1. de verb. ſign. vid. mox. Callium.

Calliſtratus Iuriſconſultus, conſiliarius Alexandri Imp. Lampridio teſte. Eius fit mentio in l. ſi cum pater, 17. ad SC. Vellei. & vbique. Scripſit multos libros: Inter alios tres lib. Inſtitutionum, Duos libros Quæſtionum, & de iure fiſci & populi, lib. Quatuor, &c.

Calliſtus libertus: vide l. alimenta, 16 §. Baſilicæ, 2. ff. de aur. argent.

Callitas (ſiue vt Hal legit, Caluitas, per l. 235. in prin. de verb. ſign.) vide l. ſi fideiuſſor, 29. in omnib 5. in fin. mand. t.

Callium nomine ſaltus intelliguntur, vbi pecora paſcere ſolent. Nam in ſaltibus ſunt calles, à callo pedis pecudum appellati: Turneb. aduerſ. lib 3. cap. 9. & cap 22. vide & paulo ante dictionem Calis.

Callon, cuius meminit Vlp. in l. ſed & ſi quid 15. in pr. ff. de vſufr. ſignificat lignum, quo etiam nomine ſerui, militum caſtra ſequentes appellati ſunt, quia militib. ligna ſubminiſtrent, vel quia clauas ligneas gerunt: vel vt innuit Porphyr. à calendis, quia eo die cibaria accipiebant; vel ſecundum Actorem, à calendo, id eſt, vocando, quia ad miniſteria vocentur. Horat.

Hunc permixerunt calones alique caballi.

De his ſæpe Cæſar in 2. li. belli Gallici, & in 1. li. belli ciuilis & Liui. vbique. Hinc etiam calones dicti ſunt calcei ex ligno, quibus humiliores etiam hodie vtuntur. Ex his apparet an recte in huius vocabuli interpretatione ſenſerit Accurſ. in d. l. ſed & ſi quid, in princ §. allegata. Licet in Codicibus impreſſis Caium legatur. Niſi forte in illo Iuriſconſulti loco Quallum legere malimus (qualem habet editio Contij Pariſienſis Anno 1562.) de cuius ſignificatione ſcripſi inferius in d. vinito. In illa etiam l dum fit mentio de librario, ſunt qui intelligunt de ſeruo qui in partiendis penſis præficitur, de quo meminit Cato. Mihi tamen magis placet, vt intelligamus de illo, qui libros tranſcribit, de quo ſæpe Cicero. Horum enim artificium dignius erat: & ideo apud Vlpian. in prædicto loco videtur abuti proprietate & hoc magis conuenit exemplis Iureconſulti, &c. Cotta in Memoral.

Calopodium, vide l. chartularij 25. §. fiunt autem, 3 C. de ſacroſanct. eccleſ.

Calor & irati animi impetum, & quemlibet efferueſcentem motum, inconſultamque mentis commotionem ſignificat apud Paulum l. 3. ff de diuort. l. quicquid. ff. de diuerſ. reg. iur. antiq. Marcianum l 1. §. quæri. ff. ad Turpil. l. lex § fin. ff ad leg. Iul. reg. l. 2. C. de abolit. & alibi ſæpiſſime. l. 9 ff. de publican. l. 2. & ibi Gothofr. in verb. Quodam calore fuerit peieratum. C. de reb. cred. l. 4. C de auct. præſt. l. vlt §. filius C. de bonis matern. l. 5. ibique Gothof. C. de iniur. l. 19. C. de inoffic. teſtam. l. 22. in fin. ff. ad leg. Iul. de adult. Briſſ. Prat.

Calor coarctandus, ne cupidini dediti triſtem exitum ſentiant, qui eos diſperſum expectat patrimonium, l. cum non ſolum. 8 § 5 in fin. C. de bon. quæ lib. &c.

Calor inconſultus calumniæ vitio caret, ait Marcian in l. 1. §. quæri poſſit; ff ad SC. Turpil Sic

Calor iracundiæ excuſat ab accuſatione inſtituta. l. abolitio, 2. C. de abolition.

Calpar, verbum, antiquum, dolium ſignificat N. Marcello. Varro, Quia, inquit, ante, quam nomen dolij prolatum, cum etiam id genus vaſorum calpar diceretur, vnde calpar ad elatur. Calpar vinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſa, antequam guſtetur, Feſto lib. 3 qui ſubiicit, calpar fictilis vaſis genus eſſe. Prat.

Calphurniæ, ceu improbiſſimæ fœminæ, fit mentio in l. 1 de poſtul tametſi, vt Alciatus indicat, antiquorum codicum lectio in eius nomine vacillat: vnde ipſe arbitratur de C. Affrania intelligendum, cap 37. lib. 1. parerg. Spieg.

Calphurnianæ fici meminit Gothofr. in l. qui fundum 105. verb ficos. ff. de verb. ſign.

Calpurnius dicitur in l. qui pœnæ, 8. §. 2. ff. de manumiſſ. l. ſi mandato, 59. in princip. mandati ſic Calphurnius Celerinus, l. 1. §. diuus Hadrianus, 21. ff. de quæſtio. Calpurnius Crito, l. quæ-

ro.l.quæſitum 15. in prin.ff.qui & à quib.manum. Calpurnius Flaccus, l.in integrum, 12. ff.de minor.l.8. de vent. in poſſeſſ. mittend l.34.§.2.de fideicom.libet.Calphurnius Rufus,l.ine genus, l.3 ante fi.ff.de his quæ in teſtam. delent. Calphurnius Rufus,l.meminiſſe.10.§.1 ff.de offic. proconſ.

CALVISIANA actio appellatur,quæ patrono datur ad reuocanda ea quæ in fraudem eius libertus alienauit.l.16.§ idem ſcribit.ff.de petit.hæred.l 1.§.ſi pluribus l.2.& l.3.§.ſi inteſtatus & l.vlt.ff.ſi quid in fraudem patron. l.2. ff. ſi à parent. quis manum.l.16.§.1.ff.de iur patron.Briſſ.

CALVITAS, calliditas, deceptio, fraus, in l.28.§.in omnibus ff. mand.Gœdd.ad l.213 num.1 de verb.ſign.

CALVITIANO SCto impar matrimonium improbabatur iubebaturque non proficere ad capiendas hæreditates: Vlpian.tit. 17.Regul.Briſſ.

CALVITIANVM Senatuſconſultum, vide Goth.l.3 verb.SCtum C.de indict.viduitat.

CALVITVR, inquit Marcellus, eſt fruſtratur: tractum à caluis mimis,quod ſunt omnibus fruſtratui.Plaut in Caſina:Nam vbi domi ſola ſum, ſopor manus caluitur. Pacuuius in Hæd. Sentio pater te vocis calui ſimilitudine, ſed quid conſpicio? nam lactans caluitur ætas.Complura Nonius exempla protulit, ex quibus Caij reſponſum facile intelligatur in l. 233. de verb.ſign. ſi caluitur. & moretur, & fruſtretur: vt ſi caluitur, verba ſunt legis 12.tab.quam interpretatur: cætera ſua, id eſt gloſſæ & interpretationis.Hotom.

CALVMNIA eſt malitioſa & mendax infamatio Nonio: eaque eſt Marciani ſententia.l 1 § 1.ff ad SC.Turpill. Eſt & callida & malitioſa iuris interpretatio, auctor. M. Cic.lib.1.officiorum, cuiuſmodi interpretes pleroſque noſtra tempeſtate vidimus. Calumnia eſt etiam,cum quis ex certa ſcientia,& dolo iniuſte agit,aut excipit, Azo in ſumma.C de iurament prop.calumn. dand.ſic accipitur in l.2 §.per calumniam ff ſi mulier ven.nomin.in poſſeſſ.calum.& l.2.pr.C.de iureiur.prop.calum.dand. Iurare enim ea conſtitutione iubentur & actor & reus,ne calumniandi animo litem aut intendant,aut excipiant. Vtinam eo iure vteremur. Sed ea conſtitutio & cauſarum patronos, & reliquos pragmaticos tenet,cuiuſmodi permultos noſtra tum ætas.ſignificat & calumnia calliditatem apud M Tull.lib 2.de Republ.vt Marcellus refert:Vt Carneadi reſpondeatis,qui ſæpe optimas cauſas ingenij calumnia ludificari ſolet.Calumnia etiam pro accuſatione accipi videtur in Arcadij & Honorij conſtitutione,l.ſancimus,C.de pœn ſed quæ calumnioſe inſtituta eſſet. vt ibidem Accurſ. docuit. Nam præſumitur calumnioſe quis propinquum accuſare, qui eum dicit in propinquũ deliquiſſe. d.l.ſancimus ,ex verbis & ſentent. ſic accipiendam calumniam putem in l.2. C. de cenſibus lib.11. quamuis quidam autument pro pœna ibidem accipi ex Prat.

CALVMNIA quoque pro delicto accipitur, hoc eſt pro eo actu, quem calumniandi cauſa quis facit, l auxilium, ff.de mino.& c.calumniam,ext.de pœnis,vt Albericus exiſtimat. Ego vero pro iniuſte inſtituta actione,vel obiecta exceptione accipiendam ibi calumniam putem:quod verba temere litigantium,ibidem poſita indicant.Sine calumnia.l.37.de minor,id eſt, citra calumniæ periculum,ſeu metum.Briſſ.

CALVMNIA ſubmouere,l.22.C.de pœn.id eſt calumnioſa accuſatione liberare.Briſſ.

CALVMNIA non in criminalibus tantum,ſed in ciuilibus quoque cauſis interuenit.Briſſ.

CALVMNIÆ crimen,l.vlt.de calumniat In hoc incidit, qui calumniatur. Calumniari eſt actione experiri,vel exceptione vti temere,ſcienter ac doloſe,aduerſus innocentem, ideo vt eum vexes,vel aliquid extorqueas.Idque ſeu ciuilibus ſeu criminalis actio & cauſa ſit. Quo vtroque caſu pœnas contra calumniatorem iura noſtra poſuerunt multas, quas refert Menoch. lib.2.de arb.iud.quæſt.103.caſu 322.& Wueſemb. in par.de calum.nu.1.Hæc Vult.in comment.Inſt de actio.ad §.19 nu.32. 36. Calumniatorem,cauillatorem eſſe, calumniari, & ipſa calumnia,ſit pluribus modis:vt falſa crimina intendendo,vexandi hominis gratia actionem,petitionemque inferendo:ſolutionem indebiti, decipiendi ergo admittendo: ius callide ac peruerſe interpretando,bis idem exigendo: latebras & effugia iniiciendi moram quærendo,latitando,fugiendo,remorando, Caluitur ergo qui iſtorum quid facit. Eum, qui iterum petit, quod iam ſolutum eſt,calumniam committere, cauillari, fruſtrari,conſtat ex l.28 § in omnibus,ff.mandati.Hæc Gœdd.ad princ.l.ſi caluitur 233.num 2.3.

CALVMNIÆ ſpecies tractat eleganter Marcellus in l.1. in princ. ad SC.Turpill.Oldend.

CALVMNIAM ferre apud Cic.in Epiſt.ad Cæli eſt calumnioſum quid & aſtutum doloſumque excogitare & afferre:item & obtinere fortaſſis, vt annotat Turneb.lib.aduerſ.5.c.vlt. Calumniam tulit accuſator,qui iudicio publico victus,ac per calumniam accuſationem inſtituiſſe iudicatus erat.Briſſ.

Per CALVMNIAM in poſſeſſionẽ ventris nomine miſſa videtur quæ ſciens prudenſque ſe prægnanantem non eſſe,vel ex alio concepiſſe, in poſſeſſionem venire voluit.l.1 §.per calumniã. ff.ſi mulier vent.nom.l.15.& 16 de his qui not.inf.l.3.§.vnde Marcellus, de iureiur.l.12.de mort.cauſ.donar.l.3 §. vlt.ff ne vis fiat ei qui in poſſeſſ.miſſ Briſſ.

Per CALVMNIAM petere dicitur, qui vexandi alicuius gratia petit,l.poſtquam,43.ff.de hæred.petit.l.29. §.pen.de liberal. cauſ.Briſſ.

Per CALVMNIAM vel calumnioſe ſatis petere, vel per calumniam deſiderare,vt cautio interponatur,dicitur qui nullo iure, ſed vexandi aduerſarij cauſa cautionem poſtulat.l.3.§.1 ff. vt in poſſ.leg.l.1.§.fi.& l.Paulus 8.ff.de prætor.ſtipulat.Prat. ex Briſſ.

CALVMNIÆ actio olim abſolutis reis aduerſus improbos litigatores,eoſque qui temere petierant,dabatur,eoſque decimâ parte litis mulctabat.Briſſ ex §.hæc autem,vbi Theophil.Græcus interpres Inſtit.de pœn.temere litigant. Sed hæc in deſuetudinem abiit.

CALVMNIÆ cauſa facere,id eſt per calumniam,Briſſ.ex ff.

CALVMNIARVM redemptor l.1.C.de his qui potentior Briſſ.

CALVMNIAS commouere,l 3.C.de Aduoc.fiſc.

De CALVMNIA iurare, eſt iureiurando promittere ſe non vexandi animo aliquid facere. l.qui bona, 13 §.qui damni, ff.de damn.infect l.3 C quemadm.teſtam.aper.l.cum plures. ff.de reb.auct. iudic.poſſ.& alibi ſæpe, & C.de iureiur.propt.calum. dand.Prat.

CALVMNIÆ pœnam & aduerſus calumniatores procedendi modos explicat Bart.l 1.C.de calumniat.& l.1.ad SC.Turpill. Olim autem calumniatorum & delatorum fronti ſtigmata inuſta & inſcripta fuiſſe,ex Plinij panegyrico notum eſt: cuius verba ſunt: Neque vt antea exanguem illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant, ſpectent paria damno præmia. vide Turneb.lib.aduerſ.8.c 22.vide S.Calumniæ crimen.

CALVMNIARI verbum generale eſt omnem ingenij malitiam complectens. Cic.de repub.2.Vt Carneadi reſpondeatis, qui ſæpe optimas cauſas ingenij calumnia ludificari ſolet. Propriè autem ad fraudes reorum contrahitur, h.e.tam actorum quam defenſorum, & tam publicorum quam priuatorum iudiciorum. Vnde iuramentum calumniæ,quod litigatores.cum iudicium acciperent,interponebant.Hoton.

CALVMNIARI eſt per moras & fruſtrationes negotium differre,vel per fraudem alios litibus vexare. Quod & cauillari dicitur:vtrumque ab antiquo verbo Caluo,h.e. decipio quo vſi poſt Plautum Gellius & Caius in l.ſi caluitur de verb.ſign. licet vulgo legatur,calumnietur.Tracta eſt autem à caluis metaphora,qui eos fruſtrantur, à quibus per capillos prehendi videntur.ex Spieg.

CALVMNIARI quoque eſt falſa crimina intendere l.1.§.calumniari.ff.ad SC.Turpill. à verbo antiquo Caluor, quo vſi ſunt Decemuiri in l.12.tabul.cuius verba hæc ſunt: ſi caluitur pedemque ſtruit,manum endo iacito.quam legem Caius explicat l ſi caluitur,ff.de verb.ſign.& Feſtus lib 18. Alciatus interpretatur ibidem, id eſt fruſtratur: metaphora à caluis ducta: quod & Nonius probat. Vnde Gaius in d.l.ſi caluitur, ductos exiſtimat.Prat.Briſſ.

CALVMNIATOR non eſt,qui de re dubia litigat,l.5 § 1 Cod.de fruct.

CALVMNIATOR,falſi criminis accuſator,à caluendo,id eſt,fruſtrando & decipiendo dictus.Briſſ.

CALVMNIATORES, qui per fraudem & fruſtrationem alios vexarent, litibus præſertim, l.233 de verbor.ſignificat.qui & calumnioſi in l.3.ad Turpill.Calumniator etiam eſt qui non debitum petit, l.penult.ff.ne quis eum, qui in ius voc.& qui temere alicui controuerſiam mouet,l.cui non celhcras. 39 §.1 de lib.cauſ.ſic calumnia in cap.calumniam,de pœnis accipienda eſt.Briſſ.

CALVMNIANTES interdum accipiendi ſunt lata illa ſignificatione,quam docet Caius, vt non eos modo intelligamus, qui falſa crimina intendunt, ſed omnes qui alijs improbe faceſſunt negotium. Theophilus vertit Sycophantas. Balduin. in proœm. Inſt & in gl l 1 verbo Calumniari ff.ad Turpill.

CALVMNIATOR ita demum notatur,ſi fuerit calumniæ cauſa damnatus. Neque enim ſufficit calumniatum, Vlp.in l.Athletas.ff.de his qui not.infam.

CALVMNIATRIX l.1.§.ſed & ſi de ventr.in poſſ.mitt Briſſ.

CALVMNIOSVS eſt,qui ſciens prudenſque negotium alicui per fraudem comparat. Paulus lib.1.recept.ſent.tit.5 is pro qualitate admiſſi puniendus eſt,Paulo ibidem. Prat.ex Hotom.& Briſſ.

CALVMNIOSA crimina quę falſo delata ſunt,& data opera.Vlp. in l.illicitas.de offic.præſid. Neve, ait, defenſores eorum calumnioſis criminibus inſectentur innocentes.

CALVMNIOSA accuſatio l.14 §.ſi patris.ff.de bon.libert. aduocatio l.82 ff.de legat.Briſſ.

CALVMNIOSA poteſtas aduerſarij apud Caium in l.ſi idem §. de iuriſdict. omn.iud.intelligenda. quum reconuenit quem

aduerſarius, qui per moras & fruſtrationes (*mit vmbzie ben vnde verlengeren*) negotium differt, reconueniendo, vel per fraudem primum actorem litibus vexare. nam calumniari in iure Ciuili eſt fere rem morari fruſtrati,teſte Hegendorph.

Calvmniosissimvm caput.l 8 C.de calumniat.

Calvmniose id eſt,per calumniam.l.8.ff.de ſtipul præt.l 3.C. ad SC.Turpii.Briſſ.

Calvvm Moris erat ſeruis, ſimul atq; manumiſſi eſſent,demere capillos,& capiti caluo pileum imponere, vt eo quaſi ſymbolo tempeſtatem ſeruitutis viderentur effugiſſe, vt naufragio liberati ſolent Nonius. Plautus in Amphitryone: vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum,Goth.ad l.1.§. ſed & qui domini 5.C.de Latin.libert tollend.

Calx Vox hæc veterum teſtimonio,ſiue cæmentum ſignificet, ſiue pedis partem extremam fœminini generis eſt: vt quorúdam Grammaticorum iuniorum diſtinctio locum non habeat. Calcarius, qui calcem coquit: & calcatorium,locus vbi calx coquitur:quæ calcaria quoque dicitur: teſte Vlpiano in l. ait dominum.§.in calcariam.ff.de pœn Calx vero pro extrema pedis parte à calcando.Vnde calcaneum & calcar, & calceus, qui è corio fit animantis:& calceatium,quo pes tegitur,apud Vlpian.l diarius. de aliment. leg. Calx pro fine per metaphoram, in l.palatinos. C.de pal.ſact.larg.lib.12 vt apud Ciceronem de ſenectute.Spieg.

Camala Nigro nomen vrbis.Goth.ad leg.in Lyſitania 8 §. 6. ff.de cenſio

Camara,& camariboues, à curuatione ex Græco καμπή, camara dicitur fornix,arcus,reſtudo Budæo l.ſed addes ff locat. Camaræ quoque, nauium ſunt nomina apud Arrianum & Strabonem Prat.

Cambio elegans & antiquum verbum, quod Alciatus annotauit l b 1. παρέργ.c.45. id fere ſignificat quod permuto. Vnde Camſor Latine dictus.Noſtri vero vocem Cambij inde deducunt, quod eodem admonente, Latina non eſt. Id autem ea voce intelliguat,quod & κόλλυβος Græci, id eſt,vt Pollux lib. 7. Onomaſt.c.30. ait ἀργυρίου ἀλλαγήν. Vnde Lagium alij dicunt,deductionem videlicet quandam, quam ſibi Trapezitæ retinent,vel ob mercedem ſuam,vel quia ſua tantum intereſt, pecuniam quam permutationis vice exhibent,potius retinere ob monetæ varietatem.Spieg.Hinc eodem ſignificatu

Cambivm & cambij literæ,pro quibus ita præſumitur, vt executio concedi poſſit.Alciat reſponſ 33; Harum vſus frequens eſt inter Lugdunenſes negotiatores.Oldend.

Cambivm etiam aliud permutationis genus eſt ſcil.rei ad rem, vtc.ſi quis fecerit.quo temp.mil inueſt.in vſib. feud.verbum Iuriſconſ.veteribus incognitum,ſed interpretum & vulgi vſu receptiſſimú, & vide P.Rebuffum in tractatu de chirograph. recognitione.Prat.Charſius apud Priſcianú lib 10. ap 2 eoq. vit.cambio ἀμείβομαι quod permuto eſt poſuit, & eius præteritum campſi,quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα Græco eſſe videtur Vnde & campſo quoque apud Ennium li 10 Leucat n campſant.i.permutant. Vnde item c mpſores vulgo collybiſtas atque trapezitas ſiue menſarios aut etiam nummularios vocamus.De quib is apud Alc.lib.1 pareig.c 45.Hoc autem cãbij verbo,pro permutatione vſæ ſunt cõ ſuetudines feudorum in c.1 §.ſi quis dominus t.t.quo temp mil.& in c.1.§ cum autem,tit.de cont inueſt.quo in loco Bald. col.1 dicit,hoc tantũ intereſſe inter camb um & permutationem quod hæc propria eſt ſpeciei ad ſpeciem: illud autem ſpeciei quoque ad genus, puta frumentum.& tunc(inquit)eſt contr ctus innominatus. Tiraq in tract.de retraict lignagier.§ 30 gl.1.

Camela apud Ouid. in Faſtis quoddam poculum eſt, quo in ſacris vti ſolebant.

Dum licet,appoſita veluti cratere camelæ.
Lac mundum potes,purpureamq; ſupam.

Camelarii,l.vlt.§.camelaſia.ff.de muneribus & honoribus. Quibus camelorum curatio mandatur.

Camelasia. camelorum curatio & præfectura: niſi forte Camelaria legendum ſit,à camelariis. vt argentaria, ſagaria, ab argentariis & ſagariis.Camelarij namque,qui camelorum curam habent dicuntur; quorum duo ſunt genera: alterum Bactrianum,quod vnum tantum l abet tuber: alterum Arabicũ, quod duo tubera in dorſo habet: eoſdem & dromedarios ob velocitatem curſus vocant. Nebr. Arcad.l vlt.§ 1.ff de mun. & hon.Camelaſia quoque ſimiliter perſonale munus eſt(camelorum publice alendorum)nam ratione habita & alimentorum & camelorum, certa pecunia camelariis dari debet vt ſolo corporis miniſterio obligentur. Briſſon. Budæus tamen Camelaſia,καμηλασία legendum putat.Hoto Adde Cuiac. obſeru.lib.9 c 9.in princ Goth ad d l 1.§.2.de muner.

Cameli inter pecudes ac beſtias quaſi mixti ſunt. Nam & iumentorum operam præſtant,& natura eorum fera eſt.l.2 §.1. ff.ad leg.Aquil.Eos,vt ait Plin.lib 8 c.18 inter armenta paſcit oriens, omneſque iumentorum in iis tertis dorſo funguntur. Briſſ.

Cameli,de quibus multa Plinius, iumentorum operam præſtant, l.2 §.1.ad leg.Aquil. Camelum vſurpant quidam literis nil mutatis,genere tantum diuerſo, pro Anchorario fune, Vt illud Euangelicum, camelum facilius eſt per foramen acus intrare, quam diuitem in regna cœlorum. Sed doctiſſimi Grammatici malunt ſcribere Gamilos.Spieg.

Camela pia,cuius meminit Paul.in l 24.de iur.patron.

Cameliæ,virgines ſunt apud Feſt.mutatione γ in c. γαμήλιοι θεοί. Turn.lib.aduerſ.3.c.11.

Camera feudiſtis eſt locus, in quem theſaurus recolligitur: Cauena vero,in qua frumentum,vinum,oleum, & huiuſmodi cætera,reſeruantur.Zaſ.quæ res in feud.dar.poſſ. Albericus tamen vtrumque pro eodem poni ſcribit c.1. de notis feuder. quod videtur probari d.c.1.Old.

Camera,etiam principis ærarium,in quo mulctæ inferuntur. ſignificat,c.1.§.ſi quis vero de pace ten.& iut.in vſib.feudor. Scrinium videtur interpretari Accurſius in rubr. de proxim. ſacr.ſcrin.lib.12.C.

Camera etiam vulgato gallorum vſu pars ædiũ, in qua priuata agimus, quo ſignificatu accipitur in c.qua frõte.ext.de appel.

Camera,fornix,ſiue arcus ædificium ſuſtinens,tectumque deuexum & incuruatum.Prat.

Camera pro conclaui,in quo pecunia ſeruatur.Vnde Feudum de Camera lib.2 tit.1.§ 2. & tit.2 §.1.pro ſtipendio quod vaſallo datur à domino. Sic in teſtamento Caroli Magni apud Eguinarthum: Incipit deſcriptio ac diuiſio, quam perfecit de theſauris ſuis, atque pecunia quæ illa die in Camera eius inuenta eſt. Anton Florent. parte hiſt.2. in extremo ann.1204. Petr.Arragonienſis Rex obtulit regnum ſuum Innocentio Papæ: illudq; ſibi ac ſucceſſorib. ſuis conſtituit cenſuale, vt annuatim de Camera ipſius Regis, 250. Naſſemutinæ Apoſtolicæ ſedi redderentur.Feudum de Camera & ſol latam eſſe arbitror ex lib.feud.2.tit.10. in fi.Petr.de Vineis lib. ep.1.2 c.3. Nec non feudotum ſolitorum & de Cameris feudatariorum in ipſa collecti ſubſidiis computatis. Prat.

Camerarivs,d §.eo tamen prouiſo,de elect.vid Card.Zab.

Camerata arca,arcuata & conformicata, vehiculum, contectum: *in Senfte oder ein hangende Vuagelein*, qualia ſunt hodie corio tecta Budæo,quibus matronæ geſtari ſolent,& valetudinarij.Vlp.in l.ſed addes.§ ſi inquilinus,5.ff.locat.Tandtamen Flor pro camerata habent æratam; quod rectius putem, & menti Vlp.conſentaneum.

Camillvs Feſto lib.3.proprie appellatur puer ingenuus. Sed Turneb.aduerſ.lib.10.cap.20. fuiſſe ſcribit ſacerdotum miniſtros.Camillæ nomen vnde ſit deductum, vid apud Turneb. lib 14.cap.12.Prat.

Camino Græco vocabulo vſus IC. in l. ſi arborem. de ſeruit. vrb.præd Notum autem, fornacem nobis ſignificare. Spieg. vide & ĵ Heliocaminus.

Campagvs Regius calceus fuit & ex rubricatis pellib.purpureus; ſub poſterioribus Impp.vt Luitpran.ſcribi. lib.3. de rebus per Europam geſt.c 9 Quod & ex Zonaræ & Niceæ plurib.locis probari poteſt Seu,vt vult Capitolin.& Pollio,calceamentum regium In veterib ſane notis ad Iuliani Patricij Nouellas campacos ſcriptum eſt, non campagos. Vt autem Impp ſoli purpureis ita conſules aureis, patricij ſericeis caligis in publico vtebantur.Id ego duobus Caſſiodori locis breuiter conficiam, qui in excuſſis exemplaribus valde corrupti ſunt; ſed emendatiores hic adſcribam.Sic igitur lib.16 in formula conſulatus ſcripſit:Pinge vaſtos humeros vario colore palmatæ,validam manum victorialt ſcipione nobilita, lares proprios etiam calceis auratis egredere, ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende.Apud eundem lib.7.in codicillis patriciatus ad Tolum, Athlaricus de auo ſuo Theodorico ab Imp C nſtantinopolitano patricio facto ita loquitur. Hunc illa dudum Græcia, quæ multum glorioſiſſimo domino auo noſtro debuit gratificata perſoluit,velauit humeros fortes chlamydum vectis,pinxit ſuras ſericis calceos iſte Romanus,& dignanter viſus eſt accipere,quod ſe cognoſcebat accipere per honorem Ita plane habet vetus liber,Pitheus adu.lib. 1 c.16 vide & Cuiac.& Goth.in Nou.126.in præfat.

Campana,notum inſtrumentum.

Campani, qui Campaniam Italiæ regionem habitant, ſic dicti: quod campeſtris ſit.Vlpian in l.metum autem 9. § ſed quod prætor 3.ver.ſed ex facto ff.quod met.cauſ. Cum Campani,aut metu cuidam illato,extorſiſſent cautionem pollicitationis, &c. de his idem Vlp.l 1 ff.ad munic. qui Campaniam non regionem,ſed ciuitatem appellaſſe videtur, de qua Plin. lib.3.c 5.Et Campani vini meminit idem l.vbi, 75.ff.de verb. oblig.& Campanus ager,qui circa Capuam eſt Hygeno lib.de limit.conſtit.Prat.

Campanvs nobilis ICtus,citatur in l.47.de oper.liber.& l.34. ff.de fideicom.libert.Briſſ.

Campe ſignificat brucum, ſiue erucam:à flexura, quæ Græcis dicitur καμπή.Quæ vero ſint Pityocampe,docet Plin 23 lib. Vſus ſæpe contra canthatidas, bupreſtim, pinorum erucas, quas Pityocampas vocant, ſalamandras, & contra venenata morden-

mordentia. Idem lib.29 de canthadidibus ſcribens inquit, vis earum adurere corpus, cruſtas obducere, eadem pityocampis picea naſcentibus. Hæc admonent nos, mendoſa eſſe verba Marcelli in l.3.§. adiectio.tit.ad l.Corn.de ſicar.vt etiam animaduertit Philip. Beroaldus, licet quidam alij ſubtraxerint. proinde caſtiga pityocampas, vbi inuenies pituocarpas, Columell.lib 12. Beſtiolas ait, quæ à nobis appellantur erucæ, Græcis campæ nominantur. Idem in lib. de hortorum cultu refert, has beſtiolas occidere homines, & ſi mulier quæ in menſtruis eſt ſolutis crinibus & nudo pede ter circum areolas horti ducatur, moriuntur. Carmen Columel eſt hoc.

Voluitur ad terram à diſtorto corpore campe.

De his vermiculis meminit & Pallad.in lib 1.rei ruſt. Campes (inquiens) nonulli ſiculneo cinere proſequuntur.

CAMPI Martij (qui priuſquam Marti conſecraretur. Tyberinus autore Gell. dicebatur: ſicut Tyberis Martius, vt teſtis eſt Papinius lib.2. ſyl.) meminit ICtus in l.ſed & Celſus, de contrah. empt.l. non ſolum autem.4. Inſtit. de legat. l. cum ſeruus 39 §. item 9. de legat 1.

CAMPIO in lib. feud. certator pro alio datus in duello, à campo dictus, qui circus erat decertantibus deſtinatus, vt docet Hot. diſp. vlt. Sic lege Langob.tit 11. Nullus campio præſumat, quum ad pugnandum contra alium vadit, herbas, quæ ad meleficum pertinent, ſuper ſe habere.Prat.

CAMPVS eſt ampla planities, ſiue in vrbe, ſiue extra vrbem, & regio campeſtris quæ montes non habet. Campus iaculatorius:l.9 §.vlt.ff.ad leg.Aquil.Briſſ.

CAMPSOR, argentarius, collectarius, vt loquitur Cic.lib de Oratore & l.quiſquis.16.C.ſi cert.pet) vide Alciat.4 diſpunct. 22 Cuiac 10.obſer.14. ex Donato & Acrone nummularios, coactores, collectarios, facit minores argentariis, & maiores miniſtris ac mercenariis:per eos namque pecunias cogebant: & quas acceptabant, per partes occupabant fœnori, vel qua alia ratione erogabant. Gothof. ad d.l.16.verb. collectarius.

CAMPSORES & Branchanij, ſane barbara à Iuriſperitis vſurpata nomina, quæ Iureconſulti noſtri non agnoſcunt. Spieg.

CAMVM, de quo meminit Vlp. in l. ſi quis vinum. tit. de vino, tritico, oleoq; leg. Camum potio eſt, quæ fit ex hordeo & aliis frugibus, ſecundum Dioſcoridem vocatur fucca: Arabes vero foca, & eſt cereuiſiæ ſpecies, vt etiam ſcribit Simon Genuenſis. Chamus in alio ſignificatu pro freni genere etiam accipitur, ita dictus, quia breuis ſit. χάμος enim breuis dicitur de quo D. Hiero. Dauid, Pſal.31. In chamo & freno maxillas eorum conſtringe. Niſi potius fuerint ſeptuaginta duo interpretes, quorum Pſalterium per horas cantatur, vt quidam contendunt. Et de Camo in hac ſignificatione pro ſpecie cereuiſiæ, non memini legere apud Latinos, præterquam in hoc loco Vlp. proinde obſeruatione dignum. Cotta in Memor. Cuiac. obſeru.lib.11.c 30.Camum loram eſſe dicit. Namque Cælius Apitius ita videtur ſcripſiſſe lib 3.Camum vel defrutum imitatur, quod Romani loram vocant: Et id forſitan quod Doſc. Curmi. Zytho enim proxime iungitur. Hieron. Mercul. 5. var. 1. putat camum eſſe potionis genus ex variis rebus commixtæ, perinde ac cereuiſiæ, non abſimilis Sabaiæ potioni, quæ in Illyrico ex hordeo & frumento fiebat. Ammian.26. Adde Alc 1. prætermiſſ. Gothofr. ad l.9.verb. Nec Camum in princ.C.de tritic.vin.leg.

CANA Feſto lib. 3. Græcis idem eſt quod Latinis Caniſtra. Quid ſit, vide ſ. Calathi. Canum, Feſto, κόφινος, Cuiac.11. obſ.36. Gothof. ad princ.l.15.de vſufr.

CANABIS herba eſt, Plin.lib.19.c 9. ex cuius cortice funes torquentur: quo etiam ſenſu capitur apud Vlp.l.1 §.non autem. verſ igitur.ff.de exercitor.act. In Pandect. Florent.appellatur Cannaba. Gellius cannabum dixit lib.17.c.3.Prat.

CANABIS tam pro ipſa herba, quam pro ſemine ſumitur.Spieg. Plin.d.loc.Vtiliſſima, inquit, funibus canabis; ſeritur a Fauonio. & paulo poſt: Ipſa canabis vellitur poſt vindemiam, ac decorticata purgatur. Differt à lino, candore & tenuitate. Perſius ſatyr.5.

Tum mare tranſilias, tibi torto canabe fulto.

Palladius canabum dixit: Hoc, inquit, tempore canabum ſeris. Hinc canabinus adiectiuum, quod ex canabe conficitur. Col.lib.7.Canabiniſq; funibus cornua iuuencorum ligato.

CANABVLA apud Hyginum in lib.de limitibus conſtit.termini genus eſt, cuius formam eleganter expreſſit.

CANALIS apud Vlp.l.funes 15. ff. de act. emp. eſt lignum cauatum ad canæ vnde dicitur, n dempta, ſimilitudinem, quo aqua confluit in viis. *Ein Kane, Kannel oder Kahn*.Old.Prat.

CANALICOLÆ forenſes homines pauperes, dicti quod circa canales fori conſiſterent. Feſt.auctor eſt lib.3

CANALES inſtrumento contineri, & ad aquas ſalientes neceſſarios Vlp. ſcribit l. quæſitum §.canales, & § fiſtula, ff. de fun. inſtrum.leg.Prat.

CANCELLARE, eſt ſcripta tranſuerſis velut cancellis, ſeu lineis cancellatim ductis expungere, illinire, delere. Vlp. de his quæ in teſtam.delen. l. cancellauerat quis teſtamentum vel induxerat, & ibidem l. proxima: Si omnem ſcripturam cancellaſſet. Item de probationibus: ſi chirographum cancellatum fuerit. Cancellatæ tabulæ: cautiones: chirographum: teſt. mei tum, &c.l.82.§.vlt.ff. de furtis.l.t § ſi hæres, ff. ſi tab.. eſt.l.24.ff.de probat.l.vlt.C.de edict D.Had. Briſſ Porro quid diſtent cancellare, inducere, ac circumducere, docet Accurſ in l.ſi quis libertatem, ff. de hæreditat. petit. quam differentiam probat Bart.l.1 §.1 ff.de his quæ in teſtam.del.Hinc

CANCELLARIVS: cuius officium eſt reſcripta vel reſponſa Imperatoris, & mandata inſpicere, & male ſcripta cancellare: bene vero ſcripta ſignaculo ſuo obſigillare. Quamuis quidam Cancellarij nomen non putant reperiri apud probatos autores: niſi quod Flor. Vopiſcus ſcribit, à Carino Imperatore factum eſſe præfectum vrbis, vnum ex Cancellariis ſuis. At Oldendorpio hæc vox adeo probatur, vt ad Cancellarium Heſſiæ in epiſtola de ea ſic ſcripſerit:

CANCELLARII nomen non ſatis videri feſtiuum, ad deſignandam tanti muneris defunctionem, multi noſtro ſeculo, & quidem non indocti præceptores tradiderunt, quippe quod cancellandi opera, quæ haud dubie iſtam appellationem genuit, vulgaris propemodum exiſtimari ſoleat. Proinde cenſent, rectius appellandum eſſe nomophylacem, ſeu legis præſidium, iuris aſylum: morum inſtitutorumque aram: æqui boni columen: oculum principis emiſſititium: aut alio id genus ſublimiore verbo. Equidem libenter fatebor, non iſta ſolum, ſed & clariora deberi huic excelſo muneri encomia, ex quo non minima publicæ ſalutis ratio dependet: quod item id authoritatis eſſe oportet, cui omnes magiſtratus honorum ſuorum faſces ſubmittere non indignentur. Veruntamen id mihi vic ſſim omnes donabunt boni viri, hoc tempore nullam omnino reperiri vocem & ne quidem inter eas, quas recenſui, qua ſignificantius exprimi poſſit magiſtratus ille ſalutaris, quam vt cancellariatus appelletur, ab expungendi functione. Id autem quacunque ratione initio acciderit, nihil moror: cum ſit appoſitiſſima ſignificatio, vtpote per quam hac poteſtate omnes omnium principum Cancellarij ſuarum partium admoneantur maxime. Siquidem in Repub.noſtra ſi quis diligenter rationem ineat nullo magis opus eſt munere, quam cancellarii, ſcil. qui verſo ſtylo multa cancellet ex iis, quæ parum prudenter introducta ſunt, & ita quidem recepta, vt non à quolibet homine ſine piaculo mutari poſſe videantur. In eo poriſſ. genere diſcerni poteſt ſublime cancellarij munus, ab aliis vulgaribus vtique non contemnendis bonorum virorum conſiliis. Old.

CANCELLARIVS in l 3 & l.nemo.C.de aſſeſſor.& domeſt actuarius eſt ſeu ſcriba: inde ducto nomine, quod eius officium, id eſt cellula, in qua ſcribere conſueuit, cancellis munita ſit. Cum enim officium ipſius libellis ſiue chartulis ſit refertum, ac frequentes habeat interuentores, cancellis munitus à chartarum amittendarum periculo abeſt: id quod ex inſcriptione marmori inſculpta, quæ Romæ extat, T. Aproniani V.C. vrbi præfecti, conicere quoque licet Hot. Eum Notarium recte interpretatus eſt Accurſ. in d.l.3. C.de aſſeſſ. Erant enim cancellarij tunc temporis, qui preces ſupplicesque libellos, omniaque ſcripta, quibus princeps ſubſcribere nolebat, cancellabant, id eſt, ductis cancellatim lineis viciabant & inducebant, fortaſſe è notariorum numero. Turn.lib.11. aduerſ.c.25. à Vopiſco. Secus Hot.in Lexic. In Gallia autem eo celſitudinis ac dignitatis euectum tranſlatumve eſſe conſtat, vt præfecti prætorio inſtar ſit, & Nomophylax cenſeatur, vt ſcribit Bud. in prior b ad Paud. adnotat. altius eius dignitatis originem repetens. Tu illum conſulito.

CANCELLARII partes hæ ſunt, & munus: videat (inquit Bud.) vt nulla principis conſtitutio, nulla ſanctio, nullum diploma, nullum reſcriptum, nulli codicilli regij, non è Rep. atq; etiam è dignitate Reip. principalique exeant, cuius cenſuræ aur ſtylo acta ſua eximi nunquam voluit principum maieſtas. Is principis præſentis vicarius, & eo peregre profecta, Interrex quodammodo cenſendus eſt. Hinc igitur rerum omnium cognitione, omni doctrinarum virtutumque genere inſtructiſſimum & ornatiſſimum, & vt vno verbo dicam, ἐγκυκλοπαιδείαν abſoluiſſe, ingenioque ad omnia verſatili, omnia in numerato habere eum oportere, neceſſario fatendum eſt. quid? quod res ipſa docet, id Reſp. exigit. Licet autem & Olden.& Bud.ſpecie ſe de officio cancellarij dicant, à vero tamen ipſorum ſententia abeſſe videtur. cancellarios à cancellando, i.e. actis cancellat in lineis perducendo, dictos exiſtimantium. Nam vt à cancellis potius dicantur, vel hæc vna maxime ratio ſuadere poteſt, quod eorum fere temporum ſcriptores à cancellis, & cancellos agere dicunt, cancellarium ſignificantes. Caſſiod. lib.2. Inſt Diuinarum & humanarum ſcripr. de Marcellino Illyriciano, cuius hodieque deflorata extant: Is (inquit) adhuc patricii Iuſtiniani fertur egiſſe cancellos. Sed meliore conditione deuotus à tempore Theodoſii principis vſque ad fores Imperii triumphalis Auguſti Iuſtiniani opus ſuum, Domino iuuante, perduxit. Idem & lib.12.var. for. Sic

enim proprie noſtros cancellos agitis,ſi læſorum impia clauſtra ſoluatis.Erricus monach.lib.6.de vita Germani:

Voluſianus erat præcelſo nomine quidam,
Vrbu patricio toti dilectus & vrbi,
Atque à cancellis priſco de more miniſter.

CANCELLARII ergo erant (ait Briſſ.vlt.edit.) qui cancellos principis agebant. A cancellis enim nomen traxerunt, vt ex Caſſiod.liquet.Briſ.Sed rem totam belle & accurate conficiet Caſſiodori P.P.locus ex lib.11.var.in cancellariatus codicillis: Hunc igitur (inquit) laudabile præiudicium, ſententiam gratiſsam,militiam domeſticam à 12.indictione,cancellorum tibi decus attribuit,vt conſiſtorij noſtri ſecreta fidei integritate cuſtodias.Per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat: iuſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias: omniaque ſic geras, vt noſtram poſſis commendare iuſtitiam. Actus enim tui iudicis opinio eſt: Et ſicut penetrale domus, de foribus poteſt congruenter intelligi; ſic mens præſulis, de te probatur agnoſci. Nec iniuria. Quia talem vnuſquiſque ad reſponſa ſua videtur eligere, qualem ſe cunctis decreuit æſtimari.Et paulo poſt:Reſpice quo nomine nuncuperis,latere non poteſt,quod inter cancellos egeris.Tenes quippe lucidas fores,clauſtra patentia, feneſtratas ianuas. Et quamuis ſtudioſe claudas,neceſſe eſt,vt te cunctis aperias. Nam ſi foris ſteteris,meis emendaris obtutibus.Si intus egrediatis, obſeruantium non potes declinare conſpectus. Adſcripſi locum latius,cum quod cancellariorum,de quibus agimus, conditionem plene contineat, tum quod in vulgatis libris ad finem corruptus ſit.Pitheus aduerſ.lib.12.c.2. Adde Adrian.Turneb.aduerſ.lib.11.c.25.Ex Caſſiod.patet(ait Briſſ.vlt. edit.Lexic.) Cancellarium intra cancellos vndiq;conſpicuum ſtetiſſe. Vnde munus dignitaſque eius cancellorum officium vocatur à Caſſiod.epiſt.27.lib.11. Cancellarium princeps ad reſponſa ſua eligebat: eius fidei ſecreta conſiſtorij commiſſa: per eum ad principis aures ſupplicum deſideria perlata : per eum accedebat,qui principi præſentandus erat:ille iuſſa principis expediebat.Briſſ.ex Caſſiod.

CANCELLARII. Cancellarij in l.5.§.2. C.de temp.appellat.viri epiſtolares nuncupantur.Gothofr.ad d.§.2.adde l.2 §.18.C.de offic præfect. prætor. Afric.& Gothofr.ad l.nullus.8.C.de aſſeſſor.Cancellarij,ait,à ſecretis iudicum:dabant operam ſcribendis & expediendis epiſtolis, iuſſionibus, edictis, relationibus,reſponſis ac ſententiis,in loco quodam,vt conſiſtorio proximo reticulis ſiue cancellis clauſo,vt hodie quoque fit in curiis.Per eoſdem fiebat ad iudices admiſſio:erantque iudicibus quod principibus tribuni ac notarij.& alias viri quoque epiſtolares dicebantur,d.l.5.§.2.adde l.6.11.12.& rubr.Cod.de aſſeſſor.Cancellarij iudicum,conſiliariis domeſticiſque adiunguntur, l.3.5.8. C.de aſſeſſor.l.1. §.pro annonis.C.de offic.præf. præt.Afric.Briſſ.

CANCELLARIVS (ait Hot.in comment.verb.iur.) idem eſt qui ſeruus publicus, ſiue tabellio & actuarius:is enim commune omnium actuariorum nomen fecit ſuum.

CANCELLARIA quid ſit,pluribus docet Bud.in Forenſib.officinam & conuentum appellans,& iuris æquitatiſq; promptuarium, & oraculum, iuſtitiam ipſam, ſummi iuris emendatricem.Porro à Cancello ducitur.

CANCELLARIO,quam diuidendi & adſignandi agri formam eſſe Siculus Flaccus ſcribit libro de condit.agrorum.Prat.

CANCELLVS ædium,num.ſing.apud Vlp.in l.nam & ſi.9.§.1 ff. quod vi aut clam.Petronius etiam Arbiter eodem numero ea voce vſus eſt, exiſtimans cancellum murum eſſe cœnaculorum ſeu quorumlibet ædificiorum ora ab iniuria lapſus ibi incidentis defendentem.Prat.Cancelli ſepta ſunt ex rectis,obliquis,tranſuerſis lignis contexta & compacta; plagulis ſeu foraminibus inuicem diſtincta. Feneſtratas ianuas vocat Caſſiodorus epiſt.6.lib 11.Briſſ.

CANCELLI per diminutionem dicti, olim cancri dicebantur Feſt.lib.3.Prat.

CANCELLI, ligna ſunt inter ſe modicis interuallis in tranſuerſum connexa, quibus tribunalia, ſcenæ, & feneſtræ muniri conſueuerunt Cic.in Verr.Circumdati cancellis videtur in ſua prouincia. Idem 1.de Orat. forenſibus cancellis circumſcriptam ſententiam. Vtrumque per tranſlationem.Sed proprie.Sidonius lib.1.de turba ſatellitum Theodorici regis:Excluſa,inquit,velis,incluſa cancellis.Cantic 2.Hieron.interprete: Reſpiciens, inquit, per cancellos, id eſt, per foramina cancellorum.Nebriſſ. Huiuſmodi quoque feneſtræ Clatratæ dicuntur. Vlp.de leg.1.l.cætera,41.§.item hoc.item de fund. inſtrum.l. quæſitum. Cancellos quoque inſtrumento contineri puto. Oldend.

CANCELLI in ædibus,ſepta ſunt ex rectis, obliquis, tranſuerſis lignis,contexta & compacta:plagulis ſeu foraminibus inuicem diſtincta.l.41.§.item hoc.ff.de leg.1. l.12. §. fiſtulæ, ff. de inſtru.vel inſtrum. Feneſtratas ianuas Caſſiod.epiſt.6.lib.11.appellat.Briſſ.

CANCELLOS per tranſlationem appellat G.Budæus in forenſib. locum vbi aduocati ſtantes cauſas agunt. Galli vocant *le barreau.*Stantes dixi. Nam dum cauſas agunt, ſtare debent, iudex vero ſedere. Idque Valentinianus & Valens conſtituerunt,l. quiſquis.6.in fin.C.de poſtul.Prat.

CANDELA accenſa vtuntur in auctionibus,vt tamdiu liceri,pretiumque augere poſſis, quandiu durat, & donec vna cum lumine conſumpta fuerit, & tunc meliorem conditionem adferenti addicatur res:argumento ab electione petito,cuius formæ & ſolennitatis comminiſcit pontifex in decretali epiſtola,c.cum veteri,de electione,in antiq.Prat.

CANDELABRA ſupellecti li adnumerantur; ideoque ea ſupellectili legata,deberi Paul.ſcribit l.3.in prin.ff.de ſupel.leg.Dicta autem ſunt Feſto lib.3. quod in eis candelæ figantur. Prat. Briſſon.

CANDELABRO ſigillum incluſum vindicari non poſſe, ſed vt excludatur,ad exhibendum agi.idem Paul.ait, l.gemmæ.ff.ad exhib.Sed &

CANDELABRO vendito, ſigillum ei incluſum ſeruandum non eſſe,putem ex ſententia Solonianæ legis,quam explicui lib.2. Iuriſpr.veteris. Legis verba hæc ſunt apud Diogenem Laertium: δακτυλιογλύφῳ μὴ ἐξεῖναι σφραγῖδα φυλάττειν τοῦ πραθέντος δακτυλίου. Hoc ad candelabrum produci poſſe, argumento eſt,quod Paulus idem ius conſtituat in vtroque,nempe anulo & candelabro,d.l.gemma.Prat.

CANDIDATI ſunt,qui nondum ſunt aſſecuti honorem,ſed ambiunt,& ſpes eſt eos aſſecuturos eſſe.Spieg.

CANDITATI Romæ dicebantur, qui conſulatum, vt ait L.Feneſtella lib.2.c.7.vel alium magiſtratum,vt aliis placet,petebant: dicti,quod veſtibus candidis induti eſſent, & tranſlatitie aliarum rerum petitores dici cœpti ſunt.Hinc candidatos reſtitutionis dixit Tertul.lib.2.aduerſus Marcion.Prat.

CANDIDATOS principis appellat Vlp. l.vni. ff. de offic. Quæſtoris,qui libris ſolis principalibus in Senatu legendis vacabāt. tamen L. Feneſtel epiſtolis legendis vacaſſe in eandem rem ſcribit lib.2.c.3. Vnde lib.Iuriſprud.Mediæ.1.cap.3. literis pro libris legendum admonui. Nam & à claſſicis rerum ſcriptoribus didici Impp cum extra vrbem in expeditione eſſent, ſolitos fuiſſe ad Senatum litteras mittere.Sed Florentinam lectionem confirmat,quod iis verbis in Auguſto.Suet.Tranquillus, Etiam,inquit, totos libros in Senatu recitauit. Prat. & Aldobran.in prœm.Inſt. in verbo Exquæſtori per candidatos orationes principum in Senatu recitabantur.Briſſ.

CANDITATI quæſtores Lamp.in Alex.Quæſtores candidatos ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare,ſed vt poſt Quæſturam præturas acciperent,& inde prouincias regerent. Quibus ex verbis candidatos ſuſpicatur dictos Hot.ea re,quod hic ingreſſus erat, & quaſi primordium gerendorum honorum & ſententiæ in ſenatu dicendæ: vt & Vlp.eod.loco ſcribit. Dio lib.154. συναγαγὼν δὲ ἐκ τούτου τὸ βιβλίον... αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐπεν ὑπὸ βράγχου... ὁ δὲ βιβλίον τῷ ταμίᾳ ἀναγνῶναι δοὺς, τῷ τε ... κατηρθμήσατο.Prat.

CANDIDATI,vide l.his quidem.5 fin.C.qui milit.poſſ.vel non.

CANDIDVS eſt in l.ea lege 8. C.de rer.permut.

CANCELLA herbæ nomen,Gothofr.ad l.interdum.16.§.ſpecies 7.in prin.verb.cinamomum,ff.de publicanis.

CANI,pluraliter,tantum,capilli albi in capitibus ſenum.Hos interdum venire ante tempus, Alber. citans vulgatum Boethij verſiculum indicat:

Intempeſtiui funduntur vertice cani.

CANICIES, pro ipſa ſenectute in §.ſi vero aliqui.Auth.de quæſtore.Hac cenſuit Impp.caniciei deferendum,nimirum quod gloria ſenum habeatur.vide Alber.Spieg.

CANITIES frondium,vide Gothofr.ad l.2.Cod.quæ res venire non poſſunt.

CANIS pecudum numero non continetur.Gaio.l.2. §.2. ff.ad l. Aquil.ſed nec inter feras beſtias, vt ex Gaio colligere potes. Canis impudicus dicitur epiſcopus,qui nec regimini in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit, nec filiorum crimen correxit,vt dicit Aug.c.qui nec regiminis.2.q.7.Prat.

CANIS apud Feſtum pro collari, ſeu vinculo ſiue tormenti genere,hodie frequenti,quod collo reorum inijcitur ignominiæ aut pœnæ cauſa,vt ſignificatur l.leg.Iul.7.ibi:aut quid in collum iniecerit, vt torqueatur: ibique Gothofr.ad leg.Iul.de vi publ. Et huc alluſiſſe videri poteſt Plautus in Caſina: Deos quæſo tu,vt quidem hodie canem & furcam feras.Prat.

CANEM non licet retinere qua vulgo iter fit.l.hi enim. §.deinde aiunt ædiles.Alber.Spieg. Si quis igitur canem irritauit & effecit,vt aliquem morderet,quamuis eum non tenuit, Proculus reſpondit Aquil æ actionem eſſe.vide l.item Mela.11.§.1. ad l.Aq.

CANINAM facundiam apud Saluſt. & Hiero.de grege moratorum(non oratorum,vt deprauate legitur apud Cic.actio. 1. in Verr.)ſeu tabulatum intelligi quidam annotarunt. Hinc Prudentius:

*Inde canina foro latrat facundia toto.*Prat.

CANNABVM 3.Pall.ſ.κάνναβις, alij canabum, Iſidor.16.orig.7. alij

alij canaba, vt in l.1.§. igitur præpoſitio.12. & ibi Gothofr.D. de exercitor.act.vide & ſupr.in voce canabis.

Canon Græce, Regula Latine, c. canon. diſt.3. canonibus ſoluere, legibus ſoluere, gratiam canonis facere, gratiam legis facere, pro diſpenſare, *vom Geſatz ledigen*. Bud.in l.princeps ff.de ll Oidend.

Canon etiam dicitur omnis Eccleſiaſtica conſtitutio. Panormit. & alij Pontificii in c.1.de conſtit. in antiqu. Sic accipi debet in l.priuilegia.C.de ſacroſ.eccleſ. & ibi vide Bart. & Bald. diſputantes, legibus, an canonibus ſtandum. Vide Schard. in diſt. Bart.Prat.

Canon publicus in conſtitutionibus Imperatoriis anniuerſariam penſitationem, functionem, collationem & præſtationem ſignificat, quæ à prouincialibus quotannis populo vel Romano, vel Conſtantinopolitano, vel Alexandrino gratis, ac ſine pretio vllo mittebatur; qui ſpeciebus his conſtabat, frumento, vino, carne, oleo, &c. vide l.fin. C.de collat fund. patrimon lib.11 l 2.C.de præd. Tamia.eod.lib.l. fin.C. de diuerſ.præd.eod.lib.l 1.c.de indict.lib.10.text. qui canonem definit.l.vnic.C.de collat. donat.eod.lib.l 3 Cod. quæ res vend. non poſſ.Briſſ.Prat.

Canon varii generis eſt, idque ex ſubiectis liquido conſtabit. Erat igitur

Canon aurarius, l priuatæ, 10.C.de excuſ.mun.lib.10.Et

Canon delegationis, d.l priuatæ, & l.13. de extraord.ſiue ſord. mun in C.Th.

Canon emphyteuticus, l.fin.§.neceſſitatem.C.de iur. emphyt. Auth.qui rem.C.de ſacroſ eccl.

Canon frumentarius vrbis Romæ, rub.C.de can.fru.vrb.Rom. lib.11 Lampr.in Heliog. Iuſſerat, inquit, & canonem populi Romani vnius anni meretricibus, lenonibus, & exoletis intramuranis dari, extramuranis alio promiſſo, cum eo tempore iuxta prouiſionem Seueri & Traiani ſeptem annorum canon frumentarius Romæ eſſet. Spartianus in Seuero: rei frumentariæ, quam minimam reppererat, ita conſuluit, vt excedens ipſe vita ſeptem annorum canonem relinqueret. Briſſ.

Canon anniuerſarius, vide l.17.C.de Iudæis & cœlicolis.

Canon ciuilis l.ſi qui.5 med.C.de diuerſ.præd.vrb.

Canon telonei, quod ratione menſæ publicanorum penditur: cuius meminit Caſſiod.li 5.var. ad Ampelium. Telonei quinetiam canonem nulla faciatis vſurpatione confundi. Prat.

Canon glebæ apud Sidonium Apollin. l.b 6. epiſt. ad Papam Cenſorium, qui ratione glebæ præſtatur. Quem ſi domeſticis fidei deputata humanitate foueatis, i.e. vt debitum glebæ canonem non petatis, tantum lucelli præſtitum ſibi, &c. Prat.

Canon largitionalium titulorum 4. rubr. C. de canone largir. tit.lib.10. eſt qui ex more infertur theſauris, vel ærario priuato.l.1.C.eod.

Canon ſacratiſſimæ vrbis l.35 C.de nauicul. in C. Theod.l.5. de canon.frument.in C.Theod.Briſſ.

Canon metallicus, l 2.C.de metal.lib.11.

Canon veſtium, l.1.C.de milit.veſte, lib.12.

Canon vrbanus.l.nauiculario.C.Theo. de nauicul. eſt & vrbicarius, l.2.Cod.de can.frum.vrb.Rom.lib.11. Eſt & alius in edicto 13.Iuſtin.Prat.Briſſ.

Canon fundorum: priuatorum vel emphyteuticorum: nauli: titulorum omnium: ſuarius: ſenatorius. Briſſ.ex C.& Nou.

Canon patrimonialis, l. quicunque, 7. princ.C.de omni agro deſert.

Canon rei priuatæ, l. ſciant, 3. C. de his quæ ex publica collatione illata ſunt lib.10.

Canon etiam ſumitur pro pacto, ſicut & contra, vt in l.3.C.de obſeq.patron.præſtand. & in Nou.120.

Canon. Aſconius Pædianus tributorum genera facit tria: canonem, vt in portoriis & vectigalibus: oblationem, vt in vini diſtractione: indictionem, quæ vulgo dicitur talea, Latine item collatio ſeu collecta, vt apud Ciceronem. Is vero tria hæc penſitationum genera his verbis complexus eſt: Sic enim, inquit, de Sicilia loquens, quando illa frumentum, quod deberet, ad diem non dedit: ecce canonem. Quando id, quod opus eſſe putaret, non vltro pollicita eſt: ecce oblationem. Quando id, quod imperaretur, recuſauit: ecce indictionem. Hæc ille. Cæterum taleam numerariam ſunt qui ex Titi Liuii lib.1. clarigationem appellari putent. Huiuſmodi autem tributis quum Childericus quartus Francorum rex, libidinoſus & omnis generis luxui addictus, populum aliquandiu vexaſſet, quo faſtum & pellices maxime foueret, tandem ob inſolentiam expellitur, anno à Chriſto 461. regni vero ſui 3. pretium ſtultitiæ ferens. Erant & canones chronici, in quib. temporum ratio tractabatur. Apud Spar. ita legimus: Rei frumentariæ, quam minimam reppererat, ita conſuluit, vt excedens ipſe vita 7. annorum canonem relinqueret. In Heliog. canon dicitur fructuarius, pro alimentis in tot annos paratis. Omnino videtur canon id frumentum, quod in vſum cadit annuum, vel quod annis conficitur ſingulis. Hæc fere omnia Cæl.Rhodig.& Bud.

Canones qui exigebant, canonicarij appellantur in Nouel. περὶ αὐθυπότου κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίας & in Nou. περὶ τῶν δημοσίων εὐσεβειῶν, apud Caſſiod.lib.11.& lib.12. var.Briſſ.in prætermiſſ.

Canonia, vt Panorm. definit, c.cum M. Ferrarienſ extra de conſtit. in antiq. eſt ius ſpirituale, proueniens ex ipſo, quod aliquid recipitur in canonicum. & ibi quid differat à præbenda, vide J. Præbenda. Canonia eſt nomen tituli & iuris. vide Innoc.in d.c.cum M.Ferrarienſ.Prat.

Canonica indictio, l.1.C.de prox.ſacr.ſcrin.lib.11.

Canonica inſtitutio in c. beneficium. de reg.iur.lib.6. eſt legitima collatio beneficij, ſecundum eccleſiaſticorum decretorum regulas, vt ex gl.Dino & Albetico liquet. Eodem ſenſu.

Canonica præſcriptio, & canonice procedere dicimus paſſim in iure Pontificio.Prat.

Canonica monitio, quando citatio interuenit cum tribus monitionibus, vel vna pro omnibus peremptoria, c.conſtitutionem. de ſent. excom.lib.6.

Canonica portio, eſt quæ à canone deputatur eccleſiæ parochiali de relictis à parochiano. vide text. & Doct. in c. noſtra. ext. de ſepult. Prat.

Canonica penſitatio, in l.2 C de luc. aduocat.lib.12. Canonica indictio, veſtis præbitio. Briſſ. ex C.& Nou.

Canonica illatio, cuius meminere Impp. Honor. & Theod. in l.placet, C.de ſacroſ. eccleſ. eſt ordinaria functio, ordinarium munus, quod habet certam præſtationem lege impoſitam; ad cuius ſolutionem etiam eccleſia tenetur.

Canonica veſtis, l.2.de diſtr.pign.quæ trib.cauſ.ten Briſſ.

Canonicarii ſunt horum annuorum canonum exactores, in Nou. Iuſtin. 30. & Nou.163. Nou. maior de indulg.reliqu. & apud Caſſiod epiſt.12.lib.10.var.

Canonicæ Nou.59. ſunt Monachæ, vt conſtat ex 2.Nicenæ, c.20.& epiſt.Baſilij πρὸς Διόδωρον κανονικὴν περὶ τῆς κανονικῆς. Gothoſt ad d Nou 59.c 2

Canonicæ epiſtolæ diuiduntur in συστατικὰς & εἰρηνικάς. Gothofr.ad Nou 6.c.3.verb.Probabilia.

Canonicatus appellatur titulus regularis ſacerdotij in eccleſia: vnde Canonici dicuntur. Et differt à præbenda quæ reditus habet annuos ex tali titulo. Itaque qui vtrumque habet, is canonicus præbendarius dicitur. 7. diſt. c.ſanct.canonum. Spiegel.

Canonicarii etiam ſunt palatini, qui mittuntur in prouincias ex ſcrinio canonum ad exigendos ſolemnes titulos fiscales, & mittuntur vel à comite domorum, aut propoſito ſacri cubiculi, Nou.30. vel à comite priuatarum, vt eſt in formula comitiuæ priuatarum Caſſiodori, canonicarios dirigis. Scriniarij dicuntur Nou.134.147. De his Nou. Maiorani de indulg. rel. Cuiac. in expoſ. Nou. Iuſtinian. 128.c.6. & Iul. ibidem numer.147.

Canonicarii autoritate terribiles ſunt, & in prouincialium viſcera & damna ſæuiunt. Gothofr.ad d.Nou.128.c.6.

Canonicariorum venalis improbitas.

Canonicarii quomodo differant à vindicibus, vide Gothof. ad Nou.134.c.2.

Canonici tituli: canonicæ ſpecies. Briſſ.ex C.Th.

Canonici equi, l.3.C. Theod. de equorum collat. diſces qui ſint ex l.1.2.& 3.eod.tit.C.Th.Prat.

Canonici & rituales libri, ſunt Decreta priſcorum ſacerdotum, quibus doctrina iuris Pontificij conſtare debet. Tuſanus. vide & Feſt. in verbo Rituales Spieg.

Canonicus. Sacerdotes, qui in templis præſertim cathedralibus anni tempore ſacris operam darent, hos Græce κανονικούς, hoc eſt, regulares vocant, vt qui rite inſtituti cæteris viuendi normam præberent. Hi vere canonicatum adepti, ſuffragium ſeu, vt dicunt, vocem non habent in capitulo, niſi poſt decimum ſeptimum annum. Anchor.

Canonis ademptio, vide l.vlt.C.de fund.patrim.

Canonizare, ad regulam examinare. Κανών enim Latine regula dicitur. Vnde canonibus ſoluere, pro diſpenſare: quod &, vt docet Budæus, Gratiam canonis legiſque facere, dici poteſt. Spieg.

Canopus, vrbis nomen. vid. Gothoft. ad edict Imperat.Iuſtin. 13.c 1.verb excepto oppido Menelaita.

Canteria, vel, vt alij, canteria, ad pictoris inſtrumentum pertinet, l.17.de inſt. Gothofr.ad l.6.161.aut colore, C.de diuerſ.reſcript.Bred.in Lexic.

Cantabrarii, l.2.C.Th.de collegiat. à cantabris vox ex illorum genere, cuius Tertullianus in apologetico meminit his verbis ſypara vexillorum & cantabrorum, ſic enim legunt libri veter. vide Turneb, aduerſ.lib.15.c.16.

Canthari apud Vlp.l.cætera.41.§.item hoc, ff.de legat,1. ſunt ludicræ quædam effigies & figuræ varie ad arbitrium effictæ, per quas ex roſtris aquæ ſaliunt. Auſonius in epiſt. Edillij 17. Harum verticularum variis coagmentis ſimulantur, ſpecies mille formarum, elephantus bellua, aut aper beſtia, aut anſer volans, & mirmilo in armis ſubſidens, venator & latrans canis: Quin & turris, & cantharus, & alia huiuſmodi innumerabi-

lium figurarum, quæ alij alio, ſcientius variegant. Hinc optima ratione cantharos, perſonas, ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, appellat idem Vlp. fundi §. caſtella. ff. de act. emp. Iulius vero Pollux lib. 6. onomaſt. c. 16. poculi ſpeciem, κάνθαρον eſſe ſcribit. In libello quoque ſupplicij quatuor Martyrum coronatorum hæc verba leguntur: Tunc Sempronianus, Claudius, Caſtorius, & Nicoſtratus cœperunt in nomine CHRISTI cauere conchas & pegas, & lectos cum ſigillis & cantharis, cum magna tenuitate artis. Briſſ. prætermiſſ. Prat.

CANTHARIDES inter venenata animalia enumerantur à Martiano l. 3. §. alio SC. ff. ad l. Cornel. Quibus & Magnetem à Nereide peremptum poetæ fabulantur. Ouid. in Ibin.

Cantharidum ſuccos, dante parente, bibas.

Vnde & cantharidis venena dixit Tertullianus IC. in lib. aduerſ. Marcionem. Vtriuſque ſententiam probat Plin. lib. 29. c. 4. ad fi. his verbis: Cantharidas diximus. Sed & in his magna quæſtio: quoniam ipſæ venena ſunt potæ veſicæ cum cruciatu præcipuo. Sunt autem cantharides vermes terreni virides, auri colore ſuperlucentes, in ſummitate ramorum fraxini aut oliuæ naſcentes. Tranſlatitie pro venenata potione ex cantharidibus confecta ſumitur in d. §. alio SC. & à M. Cicer. ad Portium lib. 9. epiſt. Caius Carbo, accuſante L. Craſſo, cantharidas ſumpſiſſe dicitur. Briſ. Prat. V. Æginetam 3. de re medic. 30. Gothofr. not. ad d. §. alib. 3.

CANTHARIS, ſcarabæi quædam ſpecies oblongioris, maculas rubras tranſuerſarias habens. Hiſpani in Bœtica mea cubiculas vocant, aliis in locis Abadeios: in quo falluntur tempeſtatis noſtræ medici, pro cantharidibus vtentes quibuſdam vermiculis ad muſcarum ſimilitudinem. Plin. lib. 18. Eſt, inquit, cantharis dictus ſcarabæus paruus. Galenus præterea de medicina ſimplici: Cantharidum, inquit, ſiue ſcarabeorum. Nam cantharus eſt ſcarabeus, cantharis vero ſcarabei habens effigiem. Marcell. ad l. Cor. de ſic. & veneſ. l. eiuſdem. 3. §. alio. 3. Et quod quis, ait, luſtramenti cauſa dederit cantharidas. Nebriſſ. Cantharides ſunt vermiculi minutorum ſcarabeorum forma: ex quo & nomen traxere: quorum noxiam & maleficam vim Dioſcor. lib. 2. & 6. Plin. lib. 11. c. 36. & lib. 29. cap 4. explicant. Briſſ. vlt. edit.

CANTHARVS non ſiglini modo nomen eſt à figulo ductum artifice, ſed & nauigij ſpecies. Quin apud Antiphanem, κοσμάρια, id eſt, ornamentulum muliebre canthari s dicitur.

CANTHARVS etiam vas erat, quo vtebantur in ſacris Liberi patris, habens anſas, atque, vt ait Acron, patulum erat, Virgil.

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa. (in Buco.

Plin. lib. 33. Cantharus potaſſe exemplo Liberi patris traditur. Eſt præterea cantharus illud aquæ conceptaculum, vnde ſalientes aquę erumpunt. Vlpian. de leg. 1. l. cætera §. item hoc canthari, ait, per quos aquæ ſaliunt. Nebriſſ. not. text. & Alc. hanc dictionem in ſyllaba aſpiratione priuant. Et Alciato dubium eſt, quid hoc loco ſibi velint canthari; niſi accipias pro vaſis aquarum, quibus epiſtomia adduntur, vnde aqua exit: ideoq; ſalientes dicti Latinis authoribus. Idem iudicat, Græce legi poſſe καταῤῥοος, vt generaliter intelligatur omne inſtrumentum, vnde aqua defluit. Spieg. Alc. lib. 1. parerg. c. 20.

CANTHERIVS Feſto lib. 3 equus, cui teſticuli amputati ſunt.

CANTANDVM eſt in Eccleſia deuotione cordis: neque theatrales cantus ſunt exercendi, c. cantantes, diſti 92. c. non mediocriter. diſtin. 5. c. ſedulo diſtin. 38. c. quia cauſ 12. q. 1. c. vnic. de vit. & honeſt. cleric.

CANTOR dictus eſt, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte Muſica: præcentor, & ſuccentor. Præcentor eſt, qui vocem præmittit in cantu: Succentor, qui voce ſubſequenter canendo reſpondet. Concentor autē dicitur qui conſonat, & concinit c. clericos: 21. diſtinct. Io Bello.

CANTABRVM, pro labarum vexilli appellatio, vt Minutius Felix, Signa ipſa, & cantabra, & vexilla caſtrorum, & inde ſigniferi & cantabrarij, l. 2. C. Th. de Collegiatis. Quibus adiunguntur Vitutiarij, & Nemeſiaci, & Collegiati. Et collegiati forſitan eo loco, qui Tertulliani libro de ſpectaculis agonum collegiarij miniſtri. At lib. 11. C. tit. 1. nul. lic. in ſic. equeſtr. ſel. Cuiac. obſeru. lib. 11. c. 20. poſt princ.

CAPANIANVS fundus, vide l. quæſitum eſt. 78. § peto. 3 ff. de legat. 3.

CAPANNA. Ruſtici Capannam vocant, quod vnum tantum capiat. Gothofr. ad l. tugurij 180.. verb à recto, ff. de ver. ſig.

CAPACITAS De ſolidi capacitate vide Vlp. tit. 16 Capacitas legatarij, ad capiendum quid ex teſtamento. Capacitatis priuilegium. Capacitati alicui parata vaſa. Briſſ. ff. & C.

CAPAX, vt notam vulgo ſignificationem prætereuoliterm, habilem ſignificat, vt aperte colligitur ex Vlpiano l. 1. §. nō autē, in fin. ff. de exercitor. Huius verba hæc ſunt: Vt ecce ſunt naues, quæ Brunduſiū à Caſſiopa, vel à Dyrrachio vectores traiiciūt, ad onera inhabiles. Adiicit: item quædam fluuij capaces, ad mare non ſufficientes. Sed ea ſignificatio ad factum refertur. Sed & inhabilitas illa ad ius pertinet. Nam capax dicitur ille, cui relinqui iure poteſt, quicumve teſtamenti factio (vt loquuntur interpretes) paſſiua eſt, quive ex teſtamento capere quid poteſt. Inde capacitas legatarij l. 55. §. 1. ff. de leg. 3. & ſolidi capacitas, rub. apud Vlp. tit. 17. Regul. Prat. Briſſ.

CAPAX, id eſt, ſuſceptibilis alicuius rei. Capax conſilij, doli, culpæ, obligationis, ſolutionis, furandi, iniuriæ faciendæ. Capaces auditus. Naues fluuij capaces. Briſſ. ex ff.

CAPEDO, vas vinarium L. Baifio ad l. cum aurum. 19. §. argento. ff. de aur. & argen. legat. Vide apud eundem Baifium, qui Plura rehum citat. Prat.

CAPELLA. Ioh. Camers ſcribit in commentario in Tabulam Cebetis, quod qui noſtro ſeculo capellam pro ædicula ſacello vſurpant, nedum non inepte, ſed ne friuole quidem loqui exiſtimandi ſunt, quod ea voce præter cæteros Clemens ſecundus vſus fuerit, cuius verba referuntur in c. non fuit. extra de iur. patron. De capellis tota ferme cauſa 16. decretorum ſcripta eſt, tit. item 37. lib. 3. decret. de capellis monachorum & aliorum religioſorum inſcriptus extat. Teſtatur itidem, veterum plures capellæ nomen in hac ſignificatione vſurpaſſe. Noſter autem Rhenanus noue tradit, & quidem belle Capellæ vocem Francis veteribus deberi, qui in Galliis regnum conſtituerunt, & Germanica lingua ſunt vſi Occaſionem nouæ vocis ex annotatione codicis cuiuſdam peruetuſti hanc fuiſſe narrat: Diuus Martinus Ludouico regi, illi (barbara pronunciatione Clodoueus nominatur) qui fidem Chriſtianam ex Francis primus ſuſcepit, à Remigio tinctus, adeo obſeruatus fuit, vt pleraque bella ope eius diui ex voto confecerit, quorum minimum non eſt illud aduerſum Viſigothos geſtum, &c. Vnde factum eſt, vt quibuſuis poſtea ſacellis id nomen tribueretur. In actis concilij Triburienſis recentius habiti, citante Gratiano, legimus: ſicubi à Northmannis & Sclauis, ab Vngaris & malis Chriſtianis, ſeu qualicunque modo Eccleſiæ fuerint incenſæ & combuſtæ, in capellis cum tabula conſecrata miſſas celebrari (de conſecr. diſt. 1. c. concedimus) vbi interpres: Forte capellæ non erant, inquit, olim Eccleſiæ, cum antiquitus dicerentur capellæ tugutia caprarum pellibus tecta. aud. ſuperbellam etymologiam. Ab illa ſua capella reges Francorum ſacrificium priuatum, cum hic nunc militiæ, quod frequenter admodum eueniebat, nunc peregre verſantibus, tunc ob ardua ſubinde negotia non liceret ſemper intereſſe publicis Miſſis, Capellanum nominabant, & Archicapellanum, vel quod principis eſſet Capellanus, vel quod cæteris præeſſet, nihil Grammaticorum præceptionem curantes, qua Græca cum Latinis componi prohibent, ne dicam cum barbaris. Archicapellanorum officium fuit etiam, tabulas atque Imperiales annotationes recognoſcere, quas omnes Latine perſcribi mos erat: & eſt penes Rhenanum exemplum literarium Ludouici regis, qui Caroli magni pronepos fuit, ſic ſubſcriptum: Ernuſtus Cancellarius ad vicem Theotimari Archicappellani recognouit. Et alterum Othonis primi Auguſti cum hac ſubſcriptione: Vvilligiſus Cancellarius vice Roberti Archicapellani notaui, Dignitas enim eſſe cœperant. Et hunc titulum ſub poſterioribus Cæſaribus diu Archiepiſcopi Electores retinuerunt, donec ab officio in Archicancellarium mutatus eſt. Et habet nunc hunc titulum Abbas Fuldenſis, vt ſit Archicapellanus Auguſtæ.

CAPELLÆ Bernhardo iuris Pontificij gloſſulario, cap. concedimus, de conſecr. diſt. dicuntur Oratoria non conſecrata. Papias dictam putat capellam, quaſi capiens λαὸν, id eſt, populum, vel laudem. De capellis vide d. c. concedimus, & 16. q. 1. per totum. & c. peruenit. & ſeq. ead. cauſ. quæſt. 1. & ext. de capell. monach. & ibi Doct. Prat.

CAPENATI piſcatores, vide l. 4. ff. de diuiſ. rer.

CAPERE aliud eſt quam accipere. Capere cum effectu accipitur; nempe de eo qui ſic accepit, vt habeat: accipere, ſi quis non accepit, vt habeat; & ſic accipere potes illud quod non tuum fit accipiendo. Ideoque non videtur quis capere, quod eſt reſtituturus l. 71 de verb. ſig. l. 52. ad reg. iur. Sed huic reclamat Iauolenus in l. cum ei ff. de legat. 2. Cum ei, ait, qui partem capiebat, legatum eſſet, vt alij reſtitueret, placuit ſolidum capere poſſe. Accurſius in l. cum ei hanc ἀντινομίαν diluens, ſcribit, in d. l. cum ei. improprie accipi. Nam qui tantum erogat, quantum accipit, capere quid non videtur Paulo, l. ciuitatib. 122. in fi. de leg. 1. καταχρηστικῶς etiam accipitur apud Pomponium, l. 1. §. de fideiuſſ. tutor. vbi Accurſ. interpretatur, accipit vel aufert: cuius interpretationem probat Alciatus d. l. aliud. ibi forte legi poteſt, rapit; nam IC. ſtatim ſubiicit, Non quidem crimine caret. Prat.

CAPERE eſt ita accipere, vt accipiens ſtatim dominus, aut quaſi dominus fiat, vel certe, ita, vt ne res ipſi inuito auocari poſſit. Gœdd. ad pr. l. 71. num. 3. de verb. ſign.

CAPERE etiam accipitur pro capi facere, & iubere, in c. cum epiſcopus de offic. ord. lib. 6. & ita explicat ibi Io. And. Nam, vt idem ait, epiſcopus ipſe non debet aliquem tenere, aut prehendere. Sunt qui dicant capere, poni, pro ſua auctoritate propria capere: quorum ſententiam probat And. Alc. ad d. l. aliud. Prat.

Capere plane videtur quis, quamuis alij acquirat. l. cepiſſe. 140. de verb. ſign. Sic.

Capere ex teſtamento, vel capere legatum, hæreditatem, fideicommiſſum, eſt ſibi acquirere 23. §. ſi de ædil. edict. l. vlt. de leg. 1. l. in fraudem. 10. de his quæ vt indign. l. in tempus. 62. ff. de hæred. inſt. l. 11. ff. de vulga. l. ſi Titio. 7. de leg. 2. Briſſ.

Capere ex teſtamento nihil videtur, qui tantum erogat, quantum accepit. l. 122. in ſi de leg. 1. Briſſ.

Capere ex teſtamento non poſſe apud Vlp. d. l. cum autem 23 § fi. ff. de ædil. edict. is dicitur, cui teſtamenti factio paſſiua (vt Dd. loquuntur) non eſt & cui aliquid relinqui nō poteſt, vt ſibi quærat. Eodem ſenſu accipitur d. l. fi. de leg. 1. & d. l. in fraudem 10. ff. de iis quæ vt indig & d. l. in tempus ff. de hæred. inſt. & d. l. ſi Titio ff. de leg. 2. Capere, id eſt, capacem & habilem eſſe ad quærendum. l. ſi is qui. 11. ff. de vulg. l. qui non militabat. §. fin. ff. de hæred. inſt l 3 ff. de iur. fiſc Prat.

Capere etiam vſu, acquirere ac ſuum facere ſignificat, l 48. §. 1. ff. de adqu. rer. dom. l. 21. l 23. ff de vſucap. l 2 §. cum Stichum ff. pro empt. l. 12. ff. de dam. in infect. Ita dominium capere in l. 15. §. Iulianus. Et in ſeru dominium capere l 5. ff. eod. tit. Ita tēpore capere, & poſſeſſione capere, IC dicunt, l. 10. § 1. l. 13 § 1. ff. de vſuc. l. 3. in fi. ff. de adq poſſ Hinc dominij capio in l. 18. ff. de damn. infect. & vſucapio, id eſt, dominij acquiſitio per vſū ſeu poſſeſſionem. Et mortis cauſa capio, quo nomine ea liberalitas, quæ morte alicuius obuenit, nec proprium nomen habet, ſignificatur, tit. de mort. cauſ donat. & capio. Quidquid enim propter mortem alicuius capitur, mortis cauſa capi dicitur, exceptis his capiendi ſignis, qui proprio nomine appellantur, l. 8. l. 18. & l 21. & l. 31. de mortis cauſ. don. l. 54. de cond. & dem. vſucapere ergo nihil eſt aliud, quam vſu adquirere, & vſu ſuum facere. l 82 §. 1 ff de leg. lib. 1. Dicitur & pignoris capio, ſed alio atque vſucapio ſenſu, l. 15 § ſuper ff de re iud. l 1. 2 C de exec rei iud. l 11. C. de pig. & hypothec. l. vlt. de diſtrah. pign. in C. Th. Briſſ. Capere ſimpliciter pro vſucapere, Gœdd. ad princ. l. 71. n. 6. de verb. ſig ex al quod ll ff.

Capere ſolidum non poſſe dicuntur, qui totius quæ relinquitur hæreditatis inhabiles ſunt ac incapaces, l. 72. & l. 76 ff. de hæred. inſt. l. 6. ff. de vulg. & pup. Briſſ. Prat.

Capere ad certum modum dixit C. Scæuola in l. qui teſtamentum. 27. de prob. Briſſ.

Capere verbum ad effectum adquiſitionis, magis refertur, quam accipere. Nam plerunque accepiſſe dicitur, qui tamen adhuc non acquiſiuit, l. naturalis §. 1 de præſcr. verb. Quamuis etiam capere dicimus eum qui rapit, vel ſimpliciter aufert. l. 1. de fideiuſſ tutor. Spieg.

Capere extero iure, vide l. à patre. 10. C. de collat.

Capere teſtimonia l. 19. ante fin. C. de teſtib.

Capere ex teſtamento hæreditatem, legatum, libertatem, ſolidum pignus, fructus, fideicommiſſum, dolum, conditionem, honorem, dignitatem, dominium, poſſeſſionem, aquam, intellectum, &c. Briſſ. ex ff. & C. & Nou.

Caperlata poſſeſſio, cuiuſdam fundi poſſeſſionis nomen eſſe, Accurſius interpretatur, in l. Aurelio 20. in pr. de li. le. quod & A. Auguſt. lib. 3. emend c. 7. probat. adde Cuia. 7. obſer. 16. Alc. Lib. 6. cap. 23. parerg. cum prolatis repoſuit (Prolatorum autem nomine intelligit res, quas pater fam. ex vrbe rus aduehit) alij caprelatum, alij capellatum. Sed Accurſ. lectio eſt veriſſima. Prat. adde Gothofr. ad l. Aurelio 20. in princ.

Capeſſere honorem l. 1. C. ſi ſeru. vel liber. ad dign. aſpir lib. 11. pro ire ad capiendum, vel adſpirare ad honorem, Plautus dixit in Bacchid. & alibi ſæpe Virgil. pro perferre accipit. Plautus pro immittere, & recipere. Prat.

Capeſſendi conditio ſit omnibus æqua, quod quiſque meretur, ait l. 1. C. de infirmand. pœn. Cœlibat.

Capi interdum ſignificat fraudari & decipi, l. 21. ff. ex quib. cau. maior. l. 3. §. ergo. l. 12. §. ex facto. & §. ſciendum. ff. de minorib. Inde verba illa edicti Prætorij: ET SI QVID DOLO MALO CAPTVS FRAVDATVSQVE EST, l. 36. ff. de pecul. l. 1. §. filium, fam. ff. depoſ. Cic. 3 offic Nam quanti verba illa, VTINE PROPTER TE FIDEMVE TVAM CAPTVS FRAVDATVSVE SIM. Non capitur, qui ius publicum ſequitur, l. 116. § 1. ff. de diuerſ. reg. iur. Non capitur minor emendo rem ſibi perneceſſariam, licet mortalem l 11. §. ſciendum. ff. de minor. Inde captio, pro fraudatione, deceptione, dāno, & fallacia accipitur. l. 1. ff. de in integ. reſt. l. 44. ff. ad l. Aq. l. 1 de minor. l. pen. in fi de vacat. mu. l. 3. ff. de coll. bon. l. 22 §. ſicut. ff. mand. l. 14. in fin. ff. de probat. l. 200. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 66. § 1. ff. ad Trebell. Et captioſum, fallax atque damnoſum, l. 41. ff. de vſucap. l 14. § aliquando, ff. quod met. cauſa. vnde captioſa & lucroſa contrarie referuntur in l. 6. § ſi quid cum pupillo. ff quæ in fraud. cred. Briſſ. Captioſa liberalitas captioſum pactum, in ff. vide Captio, captioſa.

Capi dicuntur virgines Veſtales Flamines, Diales, Pontifices, Augures, cum in Sacerdotium legebantur. Vlp. Inſt. tit. 10. Ambroſ. lib. 5. epiſt. Vix ſeptem Veſtales capiuntur puellæ. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia Pontificis manu prehenſa ab eo parente, in cuius poteſtate eſt, veluti bello capta abducitur, Gell. lib. 1. c. 12. Hot.

Capi quoque dicebatur arbiter, qui à litigatoribus ſumebatur, Plautus Truculento: Ibo domum ego: te cum bellator arbitrium æquum ceperim. Terent. Heaut. Vicini noſtri hic ambigunt de finibus Me cepere arbitrum. Briſſ. Generum, arbitrium, capere, id eſt, eligere. Arbiter iudex captus, id eſt, ſumptus. Briſſ.

Cepiſſe non videtur qui per exceptionem à petitione remouetur. l 13 ff de diuerſ. reg. iur. In edicto de calumniatoribus & alias quoque pecuniam cepiſſe videtur, qui obligatione liberatus eſt, l. 2. ff. de calumniatorib. Quo referenda eſt l. 115. ff. de diuerſ. reg. iur. vt ex inſcriptione apparet. Eodem modo Paulus in l. 22. §. vlt. ff. ad l. Falc. eum cui liberatio legata eſt, quamuis ſoluendo non eſſet, capere videri ait, eo quod liberetur. Quinetiam, ſi donaturus mihi mortis cauſa debitorem ſuum creditori meo delegauerit, tātam pecuniā capere videbor, quanta à creditore fuero liberatus, l. 18. § 1. ff. de donat. cauſ. mor. Briſſ.

Capere feras, piſces, volucres, id eſt, prehendere. Animalia cœlo, terra, mari capta. Vnde captus piſcium, auium, nempe captorum. Briſſ. ex ff.

Capi ab hoſtibus, l. 11 ff. vnde legit. Et à piratis l. 19. § à piratis. ff. de capt.

Capi ex hoſtibus dicuntur quæ eripiuntur hoſtibus. Briſſ. Capta ab hoſtibus loca, id eſt, erepta, occupata. Captus luminibus, i. orbatus, priuatus. Mente captus, qui mentis compos non eſt Capere pignus: ita res pignori capiuntur, capere fructus & alimenta ex prædiis, id eſt, percipere. Sic captos fructus, id eſt, perceptos, l 2 & 4 de vſufr. capere conditiones, i. e. recipere, admittere Ita hoc capit illam interpretationem: non capit reſtitutionem, id eſt, admittit. Capit dolum, qui capax eſt doli. Captu caret, id eſt, intellectu. Capere dignitatem honoris, id eſt, ſuſtinere. Capit æſtimari, dici, intelligi, id eſt, contingit. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Capere, ſpecies eſt, Accipere, genus. Quomodocunque aliquid nobis datum, traditumve ſit, ſeu cuſtodiæ tantum cauſa, vel vt conductum habeamus, aut detineamus, accepiſſe dicimur: capere vero ſic, vt mox domini, vel quaſi domini ſiamus. Gœd d. loc.

Capiendi ius in l 27. ff. de probat. l. 3. ff. de iur. fiſ. l. 12 § item diui fratres, ff. eod. & apud Iuuenal ſat. 1. Si capiendi ius nullum vxori, id eſt, teſtamento conſequendi. Non capienti reddere, id eſt, ei qui ius capiendi non habet, l. 41 de iur. fiſc. Briſſ.

Capilli Indici, vid. l interdum 16. §. ſpecies 7. in fin. ff. de publica.

Capillos demere, Moris erat ſeruis, ſimulatque manumiſſi eſſent, capillos demere, & capiti caluo pileum imponere, &c. Gothof. ad l. vnic. §. 5. in pr. ibi: pileati antecedunt. C. de latin. libert. toll.

Capio eſt acquiſitio cum eo ſcilicet effectu, vt capione fias dominus rei, nec eam captam reſtituere tenearis. Vult. commen. Inſt. de vſucap. n. 3.

Capio, pro captio, ſæpe dicitur, vt in rubr. ff. de mort. cauſ. donat. & captionibus. Hal. legit capionibus. Sic dominij capio, longa poſſeſſione capio: & capio ſimpliciter; quæ ſingula idem ſunt quod vſucapio. Sic pignoris capio, Gell. lib. 7. cap. 10. Hot. Briſſ. ex ff.

Capio mortis eſt, quicquid mortis alicuius occaſione percipitur l. 8. 12 18. l. 21. l. 38. ff. de mort. cauſ. donat. Capio mortis cauſa, eſt acquiſitio & differt à mortis cauſa donatione. Gothofr. ad rub. ff. de mort. cauſ donat. & capt.

Capita, perſonæ. Vlp. in l. 195. ff. de verb. ſign. Et cum paterfam. moritur, quotquot ei capita ſubiecta fuerint ſingulas familias incipiunt habere. Hot. vide infra caput.

Capita officij in l. 2 C. de proxim. ſac. ſcrin. lib 12. Sic appellabantur primates officij, & qui in officio primos gradus tenebant. Quemadmodum in ordine caſtrenſi milites quidam capita ſcholarum vocabantur, vt ex Ammia. Marcellino lib. 25. liquet. Et Vegetius etiam, denis militibus præpoſitos, caput contubernij vocatos ſcribit. lib. 2. c. 8. & c. 13. Briſſ.

Capita etiam, gregis, armenti, pecorum boum, caprarum, pro ſingulis corporibus, l. 1. §. vlt. l. 2 l. 3 ff de rei vindic. l. 76. & l. 77. de vſufr. l 13. ff. de pign. l. 10. §. ſi ſerui. de iur. dot. Briſſ.

Capita deminuta, capiuntur pro capitatione, pro tributo videlicet, quod pro ſingulis capitib. exigebatur. Pacatus in panegyr. Quid menſorem capita deminuta, & vitam ære taxatam? Alc. in l. vni. C. de colon. Thracenſib. Prat. vid. capitatio.

Capita nundinaritia appellat Tertul. in lib. de velandis virginibus petulantiam, impudentiam oſtentatitiæ virginitatis. Vtinam talibus carerent vrbes pleræque, vbi πολλαὶ ἰαυλῶσι ὀφθαλμοῖς ſe proſtituunt, vt ait, Ariſtophan in nubibus. Prat.

Capita pro fœno, paleis, & iumentorum pabulis poni ſolebant, l. quæ Græca eſt C. de annon. & tribut. lib. 10. & in tit. de annon. & capitu, & alibi ſæpe. Vbi annonæ ſunt ea quæ Rectoribus pro victu ſuo: Capita vero ea quæ iiſdem pro pabulo iumentorum præſtabantur Αννώνας ϗ κάπιτα. in N. Iuſtin. 8. 24. 25. & edict. 13. vid. infra. capituli functionem. Marcel. lib.

21. Pabula, inquit, iumentorum, quæ vulgo dictitant capita. Caſſiod. lib 7. epiſt. var. Ad equos capitum definitum. Capitu autem in d. tit. cum efferetur, quidam mendoſum exiſtimant, & capitibus, alij verò capitatione reponunt: nec animaduertunt ea forma dictum, qua ſignificatu, quarta nominum declinatione, & Scribatu, l 1 de muner. & honor. tametſi capitibus ſuſtineri poteſt. Prat. Briſſ. vlt. edit.

In Capita diuidere, id eſt, in viriles, & vt Iuſtinianus Nou 118. interpretatur, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμόν, viritim, pro numero ſingulorum, ſic videlicet, vt æquales partes quiſque ferat, & tot fiant partes, quot perſonę ſunt. §. pen. Inſtit. de hęred. quę ab inteſtat §. hoc etiam Inſt. de legit. agnat. ſucce. l. 2. §. 1. ff. de ſuis & legit. Seu vt Vlp. tit. 17. reg. Adgnatorum hæreditates diuiduntur in capita: veluti ſit frattis filius, & alterius frattis duo pluresve liberi: quotquot ſunt ab vtraque parte perſonæ tot fiunt portiones, vt ſinguli ſingulas capiant. Cui opponitur in ſtirpes diuidere l. pen. C. de leg. hæred. & apud Gaium lib. 2. Inſtit. tit. 8 & Paul. lib. 3. ſent. tit. 2. pro ſtirpibus, non pro virilibus portionibus, vt in l. 2. C. de ſuis & legit. Briſſ.

Capita etiam erant ipſi ordines ſuccedendi. Sic primum caput erat vnde liberi: ſecundum, vnde agnati: tertium, vnde cognati, &c. Bald. in tit. de legit. agnator. ſucceſſ.

Capital à capite ducitur, vt ait Varro lib. 4. de ling. Lat eſtque ſecundum ipſum, texta faſciola, qua capitulum in capite colligarent, quod ſacerdotulæ in capite etiam nunc ſolent habere. At Feſtus lib. 3. linteum fuiſſe quoddam, quo in ſacrificiis vterentur, tradit.

Capital alia ſignificatione facinus capitale, & capitis pœna luendum ſignificat, autore Feſt. Sic Capital admittere, l. 6. §. ſi quis, & § qui ſit. ff. de re milit. Plaut. in Menæch. Nunquam ædepol fugier, tametſi capital fecerit. & in Mercatore: Mulier alienata eſt abs te. Ch. Eutyche capital facis. Eu. Qui? Ch. quia æqualem & ſodalem ciuem liberum enecas. Eu. Ne dij ſirint. Ch. demiſiſti gladium in gulam, iam cadam. Quibus addi poterit illud Lucilii apud Non. Facile deridemur, ſcimus capital eſſe iraſcier. Eadem forma puto veteres dixiſſe, virginal, fœminal, puteal, & ſic deinceps. Sic enim alibi ſcribit Pruden. Intactum ab omni crimine virginal. Et Apuleius in apolog. 1. Sic enim, inquit, fœmina nullo pacto reperiens munditer dicere, ad mea ſcripta confugit. Et idcircò iis aſſentiri nequeo qui pro capitale dictum per apocopen Capital exiſtimant. Ręuard. lib. var 3. c 19. Sic Attius in l. 6. § 4. D. de re milit. Si quis commilitonem vulnerauit, ſiquidem lapide, militia reiicitur, ſi gladio, capital admittit. Calliſtra. l. vlt. D. de term. mot. Alia quoque lege Agr. quam diuus Nerua tulit, cauetur, vt ſi ſeruus ſeruave inſciente domino dolo malo fecerit, ei capital (id eſt, capitale) eſſet. Cic. de leg. lib. 2. Quique non paruerit, capital eſto. Hot.

Capitale crimen Bart. in l. 2. de publ. iud. interpretę; dicitur, ſiue ſit mors naturalis, ſiue ciuilis. Quærit deinde, vtrum in dubio crimen capitale ſit, ſi pro crimine duæ imponantur pœnæ alternatiuæ? Reſpondet capitale. Prat. Capitali crimine damnati, poſtulari. Capitalium criminum, maleficiorum, rei, Capitalis iudicij rei. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Capitale periculum, leg. 1 §. hoc etiam, 7. C. de offic. præfect. prætor. Afr. Briſſ.

Capitale ſupplicium, l 4. C. quæ res venir. non poſſunt.

Capitalem diem dicere reo Schrad.

Capitales homines dicimus quoque flagitioſos & facinoroſos, ac qui in necem ac perniciem bonorum grauiter incumbunt: vel quia facinora capite vindicanda admiſerunt, l. 2. de publ. iud. quique ob admiſſa delicta mortis pœna digni ſunt. Cicero Philipp. 5. Idem in C Verrem, act 4. hoc erat etiam capitalior, quod idem pecuniam his qui ab iſto aliquid mercabantur, fœnori dabat Hinc & capitale odium, quod caput & vitam alterius petit Sic capitalis morbus & capitale vitium. Quod Lauren. Valla lib. 4. eleganter adnorauit. Spieg Prat.

Capitales inimicitiæ ſunt, cum quis odio capitali ab aliquo diſſidet. l. 14 D. de procuratorib §. inimicitiæ. Inſtit. de excuſ. tut. Briſſ. Moris autem erat apud Romanos, vt, ſi quæ graues inter eos inciderent ſimultates, amicitias ſolemni modo renunciarent, & inimicitias teſtibus præſentibus profiterentur. Quæ inimicitiæ ſic denunciatæ capitales dicebantur eo quod ſanguinem ſpitarent ex profeſſo, iuxta Arnobij illud aduerſus gentes, lib. 2. Aſſumerent ex corporibus cauſas, quibus feræ fierent: & immanes ſimultates atque inimicitias gererent. De hoc more luculenter Ræuardus lib. 5. variorum, cap. 15. Quæ vero ſint capitales inimicitiæ cenſendæ, iudicis diſcretioni relinquitur. Sunt enim aliqui caſus expreſſi à legibus & à doctoribus communi conſenſu comprobati. At erunt quamplurimi, in quibus pro conditione perſonarum, locorum, & facti æſtimabit æquus iudex capitales, vel non: Aldobrand. §. item ſi propterea, de excuſ. tut.

Capitales minæ l. 7. de his quæ vt ind. Briſſ.

Capitales Triumuiri Romæ erant, ad quos capitalium cauſarum animaduerſio ſpectabat carceriſque cuſtodia: vt cum animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret. autor Pomp. in l. 2 §. deinde cum eſſet, de orig. iur. Quæ vero ratio fuerit olim in facinoroſos animaduertēdi Bud. refert in prior. ad not.

Capitalia iudicia ea dicuntur, ex quibus pœna mors aut exilium eſt, hoc eſt, aquæ & ignis interdictio: per has enim pœnas caput de ciuitate eximitur. ita definit Paulus in l. 2. de public. iud. De iiſdem loquitur Vlp. in l. ſeruum 33. §. public. de proc. Non capitalia autem ſunt, in quibus aut in corpus aliqua coercitio, aut pœna pecuniaria, pœna eſt, d. l. 2. Prat. Briſſ.

Capitalis accuſatio, l. 1. §. incidit. Ad SCt. Turpill. Briſſ. Rei capitalis accuſare, rerum capitalium condemnari. Briſſon. ex Cicero & ff.

Capitalis aduerſarius & hoſtis eſt, qui vel mortem, vel exiſtimationem alterius petit. Aldobrandi. §. item ſi propter. de excuſat. tut.

Capitalis animaduerſio, l. 5. C. de iuriſdict. l. 1. C. de crim. pecul. Briſſon.

Capitalis cauſa l. 6. §. 5. C. de appell. l. 2. §. 1 ff. de iure fiſci l. 13. D. de ſtatu hominum Paul. lib. 5 ſent. tit. 5. Briſſ.

Capitalis pœna quæ ſit, diſces ex Calliſtrato pœnarum capitalium gradus diſtribuente, l capitalium D. de pœn. Primus eſt mors, cui varie addicuntur rei, d. leg. capiralium: ſecundus metalli coercitio: tertius deportatio d. l. capitalium: Vide Alber. Rola. & Felin. in cap. qualiter & quando l. 2. extr. de accuſ: Prat.

Capitalis pœna appellatur, ait Briſſ. per quam è ciuitate caput eximitur, vel morte, vel deportatione. Capitalis enim pœna eſt, quæ mortem vel amiſſionem ciuitatis continet, l. 102. D de verb. ſign. Capitalia iudicia ex quibus pœna mors, aut exilium eſt, h. e. aquæ & ignis interdictio. Et ſic in edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſſio denegatur. Rei capitalis damnatus Africano interprete, intelligitur is, cui pœna mors vel aquæ & ignis interdictio ſit, vel, vt Vlp. ait, ex qua cauſa damnato vel mors vel etiam exilium, aut ciuitatis amiſſio, vel ſeruitus contingit, leg. 13. D. de bon. poſſ. l. 2 D. de pœn. ſic & in l. 4 D. ſi quis cautio. & in ea parte edicti, qua à bonorum poſſeſſione liberti patronus repellitur, qui eum capitis accuſauerit. Capitis accuſaſſe exiſtimatur is, qui tali iudicio appetit, cuius pœna aut vltimum ſupplicium habet, aut exilium, quod ſit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur. leg 14 §. is demum, Dig. de bon liber. l. 10. D de iur. patro. Et ita in l 33 § pen. de fideicom libert l. 10 §. ſi liberta, D. de in ius vo, l. 5. §. ſiquis à liberti, D. de lib. adgn. & l. 22. de his quę vt indig. l vlt. D. de bon. lib hæc verba interpretanda ſunt. capitis ergo pœna eſt beſtiis obiici, vel alias ſimiles pœnas pati, vel animaduerti. l. 11. §. vlt. Dig. de pœn. Capitalem quoque fraudem admiſiſſe in edicto Ædilium Curulium accipimus eum, qui tale aliquid admiſerit, propter quod capite puniendus ſit, l. 1 & l. 23. §. excipitur, ff de ædil. edict. Eodemque modo capitalem ſententiam in l. 22. §. 1. ff. de leg. lib. 3. interpretor. & l. 16 C. de pœn. Et ita iudicia capitis & famæ, Cic. lib. 9. Epiſt. ad Pæt. ſeparantur. Latine tamen loquentibus omnis cauſa exiſtimationis capitalis dicitur, l. 103. D. de verb. ſigu. vt ex oratio. Cicer pro Quintio apparet. Et ita capitali crimine damnatum accipere poſſumus in l 1. §. remouet, D. de poſtul. qui eo crimine damnatus ſit, cuius pœna exiſtimationem minuit Briſſ. & Corraſius Miſcell. lib. 3. c. 17. nu 13. Conf. omnino Gœddæ. ad l. 103 nu. 4 de verb. ſign.

Capitalis quæſtio l 6. C. de quæſt.

Capitalis fraus l 1 §. in cauſa, D quæſt. l. 23 §. excipitur, ff. de Ædil. edict.

Capitalis ſententia. l. 22 § 1 D. de legat 3. l. 16. Cod. de pœnis.

Capitales actiones, leg. 5. ſi ex noxal. Briſſon. vid. infr. Capite Capitis Caput.

Capitaneus adquirere ſolet ex ſpoliis hoſtium, vel in ipſa bellorum occupatione, l 36 § 1. C de donationibus.

Capitatio, tributum, quod in ſingula venalium quadrupedum capita pendebatur, l. ſacrol. 8 C. de ſacroſ. eccleſ. l. quiſquis 15 C de epiſc. & cler. Hot. vide ī Capitis tributum, & ſ. Capita deminuta Capitis cenſus, Capitatio nuncupatur, Briſ.

Capitatio (ait Briſſ.) eſt ſpecies tributi, cuius meminere l. vlt. §. pen. D. de mune & hono. l 8. C. de ſacroſ. eccl. l. 11. & l. 16 C. de epiſc. & cler. l. vlt. de annon. & tribut. li. 10. C. l 2. de immunit. conced in C. Theo. leg. 1. de colon. fugitiu. eod. Hoc autem verbum dupliciter accipi animaduerti. Interdum enim capitis tributum ſignificat, vt in l. vnic. de capitatio. ciu. lib. 11 C. l. vnde colon. Thracenſib. l 1. ne ruſticani ad vllum obſeq. eo. lib. Quo etiam ſenſu capita pro tributo capitum dicta inuenio in Panegyrico Flauienſium Conſtantino Imp. dicto, in quo ita eſt: Septem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum. Sequitur paulo poſt: Certe & tum liberi parentes ſuos cariores habent, & mariti coniuges non grauitate tuentur, & parentes adultorum non pœniret filiorum, quorum onera ſibi remiſſa lætantur. Quæ verba perſpicue probant, collatum pro ſingulis perſonarum Capitibus id tributum fuiſſe, de cuius remiſſione Conſtantino

gratias agunt. Quanquam ſi quis iugorum vel capitum reuelationem illic intelligi magis probet, non valde refragabor. Eodem enim ſenſu capita releuata Impp. dicunt in l.6. de collat.donat.in C.Theo.in qua illam, de qua egimus, capitationem, humanam vocant. Briſſ.

Capitatio alia humana eſt, alia animalium, l.vlt.C.de conlat.donat.in C.Theo. Illam capitationem ſoli ruſticana plebs extra muros poſita penſitabat, leg.1.C.vt ruſticani ad nul.ob ſeq.lib.11.plebs vero vrbana minime in cenſib.pro capitatione ſua conueniebatur, ſed ab ea immunis habebatur l.1.C.de capitatio.ciu.eximen.lib 11. Et in hac ruſticanorum capitatione, cum ante per ſingulos viros, per binas vero mulieres capitis norma cenſeretur, Impp. voluerunt, vt binis ac ternis viris, mulieribus autem quaternis, vnius pendendi capitis munus iniungeretur, l 10. C.de agric.& cenſ. Hinc capitatio plebeia.l. 36. de decur. l.2. C de Protoſtaſia capitatio præd j. l 9. C.de act.empt. Capitationis onus & ſarcina.l.33. de Epiſc.Eccleſiæ & cler.Briſſ.

Capitatio annonariam pro menſura agrorum functionem indictamque poſſeſſionibus pro iugorum & capitum, quibus coluntur & arantur numero, collationem deſignat.leg.9.C. de act.empt.leg.1.de impon.lucrat.deſcriptio.in C.Theo.l 4. de indulg debit.in eod.C.leg.vlt.ſine ſenſu, vel reliqui.eod l. 15.de annon. & tribut.in eod C.l.vlt.de parrocin. Vicor.eod. Saluianus Maſſil.lib.5.de præſente Dei iudic. Vt cum poſſeſſio ab his abſceſſerit Capitatio non diſcedat: Huius vero appellationis ratio ea mihi reddi poſſe videtur, quod iumenta Capit vocarentur, apud Ammian Marcell. quorum iugo vno quantum arari terræ poterat, id ſub iugationis appellatione in deſcriptionem veniebat, tributariæque functioni ſubiiciebatur. Inde Capita & Iuga, Capitationem & iugationem in eadem oratione, tanquam parem vim habeant, ponit videas, l.9. de agric. & cenſit.lib.10. C.l.6. de extraord.muner.in C. Theod.l 11. de exactio.l.6. de conlatio. don.l.1.& 2. de protoſtaſ.in eod. C.ſæpius tamen ſub diſiunctione ſociantur. Iuga aut capita, Iugorum ſeu capitum. Imo dicitur & iunctim iugorum capitatio in l.1.de immun.conceſſ.in C Th & ζυγοκέφαλον à Iuſtin. Nou.17. ἀναγκάσεις. quod Iulianus Patritius vertit iugera, vel, vt alij legunt, iuga. Eam certe collationem pro numero iugorum, vel capitum, quæ quiſque poſſidebat, factam dilucide oſtendit l.vlt.C. de immun. nem. conce.lib. 10.Briſſ.

Capitatio perſonalis erat, & capiti ſiue perſonæ magis, quam rebus aut facultatibus imponebatur, & ab iis etiam, qui nullum cenſum haberent, nulla prædia poſſiderent, exigebantur: ſicuti olim Romæ capite cenſi fuerant. Prat.

Capitatio, maior minorue, l.9.C de act.empt. Pro Capitationibus in rub C.de annon.& cap. Hal. legit. capitu.

Capite deminutus dicitur, qui ciuitate motus eſt, & ex alia familia in aliam adoptatus: & qui liber alteri mancipio datus eſt: & qui in hoſtium poteſtatem venit: & cui aqua & igni interdictum eſt Feſtus lib.4. Hot. Briſſ.

Capite minutus dicitur, qui vel libertatis vel ciuitatis vel familiæ iure priuatus eſt, l 1.de cap.min.

Capvt ergo ſtatum ſignificat Briſſ. Et hinc

Capite minui dicuntur, qui ſtatum mutant, non qui honorem aut dignitatem, in § Quibus autem. Inſtit.de ca.diminut. Proinde ſeruus cum manumittitur, capite non minuitur, quia ſeruus nullum ius ſtatumque habet. l.3. §.vlt. cum l ſeq.ff.de cap.minur. Briſſ. De Capite deminutis edicti formulam vide in l.2 §.2 ff.de cap.diminut.

Capite & fortunis cauere eſt, quod vulgus forenſium obligare ſe, ſua bona, & corpus, dicit. Brechæ.in l.licet, de verb.ſignif.

Pro Capite date ſeruus dicitur, quum pro libertate dat, l.5.§. vlt.ff.de pecul.10.ff.pro empto.coniuncta l.4.§.de illo.ff.de vſucap.vel, vt alias dicitur, ob pactionem, & in pactionem, libert.l.9.ff.pro empto. Sic Plautus complures loquitur, vt in Perſa act.1.ſcen.1. Vt des mihi nummos ſexcentos, quos pro capite pendam. Idem Pſeudolo act.1 ſcen.2. Tu autem qui pro capite argentum mihi iam iamque ſæpe numeras: Eaque paciſci modo ſcis: ſed quę pacta es, non ſcis ſoluere. Idem Pœnulo act.3.ſcen.1. Cum argentum pro capite debemus, noſtrũ dedimus non tuum, liberos nos eſſe oportet. Et in Rudente act.3.ſcen.2. Docte atque aſtute ego illi pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt ſim liber ac me emittat manu. Seneca Epiſt.lib.1.tit.11. Eripe te hac ſeruitute, quam extremæ quoque conditionis mancipia, & in his ſordibus nata exuere conantur: peculium ſuum, quod comparauerant capite datur, fraudato, pro capite numerãt. Br. Ergo pro capite datur, quod domino datur, vt ſeruum manumittat. Seruus ancillam, quam ſubripuerat, dat domino pro capite ſuo, id eſt, pro libertate ſua.l.10.pro emptor. Sed & pro capite datur, quod nutrici ad educendum, vel ad ſeruos à prædonibus redimendos datur, leg.28.§.1. de don.int.vir. Cic.3.offic. Si prædonibus pactum pro capite precium non attuleris. Senec. 2. de benefi. Pecuniam pro capite dependam, id eſt, pro redemptionis precio. Sic & Tertul.io lib.de fuga in perſecut. Sanguine empti, ſanguine numerati, nullum nummum pro capite debemus, quia caput noſtrum Chriſtus eſt. Briſſ.

Capitia in l.27.ff de aur.& argent.legat. muliebria ornamenta. Nonius Marcellus, Capitia, ait, capitum tegmina: Nonium Iſid.lib.19 Etymol.c.30 §.ſequitur. Briſſ.in vlt.edit. Lexic. negat eſſe capitis ornamenta. Varro enim 4.ling.Lat. Capitium. ait ab eo quod capit, ſeu inductu comprehendit pectus, (vid.j. Capitium.) Varro de vita populi Romani: Nec ad orbitam matrumfam.inſtituti, quod ex pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant. Hæc & capitula appellari ibidem traditur.

Capitis minutio triplex eſt. Aut enim eſt maxima, aut media, aut minima. Maxima, quæ & ſumma & extrema, eſt quæ ſtatus omnes, puta & libertatem, & ciuitatem, & familiam adimit. Media eſt, quæ duos tantum poſtremos ciuitatem puta & familiam, non autem libertatem adimit Minima, quæ familiæ ius tantum, non autem libertatem nec ciuitatem adimit. l fi.ff. de cap minut. Toto tit. Inſt.eod. Hot Iureconſulti autem magna capitis deminutione plerunque etiam mediam comprehendunt, l.1.§.ſi filius.ff de ſuis & legit.l 1 §.capitis.ff.ad Tertul.l.11.de vſufr.legat. Itaque & Boethio Deportatio maxima capitis deminutio eſt, l.5.ff de extraor.cogn quæ aliis media eſt.§.minor ſiue media. Inſtitut.de cap.diminut. Quin etiam Vlpianus in d. l.1. §. ſi filius, duas tantum capitis minutiones ponit, magnam ſcilicet & minorem. Briſſ.

Capitis accuſationem Cuiac.in tractatu quinto ad Africanum poſt princ.definit eſſe eam, cuius pœna eſt mors, vel magna capitis deminutio.l eum patronum, de iur.patron. Hoto. plura vide ſ.in capitalis pœna. Conf.omnino Gœddæ. ad l.103 n. 1.2.de verb.ſign.

Capitis accuſare: capitis crimine damnari; & capite damnari. luere, plecti, puniri. Capitis pœna affici, plecti, vindicari. Capitis reus, poſtulatus, punitus, reus factus. Capitis accuſatio, iudicium, periculum Briſſ.ex Cicero.ff.& C.

Capitis tributum quod in ſingulas perſonas confertur l. 3. & vlt.de cenſib.l.10.C.de agric. Aliqui cenſum capitum vocant. Et hic Cenſus ſolo Capitum nomine interdum etiam deſignatur. Ita trium capitum remedium ſeu releuatio, apud Sidoni Apollinar. Briſſ vid.ſupr. Capitatio.

Capitivm, de quo Vlpia. meminit in l.veſtis.§.muliebria.ff.de aur.& arg.leg.eſt tegmen capitis, à capite nominatum: vel ſecundum aliquos à capio, quod capiat, id eſt, comprehendat pectus. vid.ſupr. Capitia. Varro de vita patr. Tunicas, nec capitia, nec ſtrophia Cot.

Capitolivm ex eo dictum ait D Halycarnaſſæus, quod caput illic inuentum eſt, ideoque caput Italiæ eſt. Ibi varia fuiſſe auditoria conſtituta docentium conſtat l.vnic. C.de ſtudi.liber. vrb.Rom.lib.11. Templum erat Iouis in cliuo Tarpeio aſcenſu (vt puta) difficile. Hinc conditiones conceptæ quæ in faciendo conſiſtunt, vel non faciendo, l.ſi iam.11.& l.Mutianæ.7.ff. de conditione & demonſtratione. Antea tempore legum Decemuiralium Arx Tarpeia adpellabatur. ait lex, QVI FALSVM TESTIMONIVM DIXERIT, SAXO TARPEIO DEIICITOR. Quod pœnæ genus iure optimo abrogatum eſt, imo & vetitum l.ſi diutino §.fin.de pœn. Prat.

Capitolii etiam fit mentio in l 6.pr.ff.de hæred.inſti.& l.12.§. 6.in prin.C.de ædific priuat.

Capitv, verbum qui accipi debeat in rubric.C.de annat & capitul.& l.1.ff.eodem tit. quam lectionem mendoſam quidam autumant, & capitibus, alij capitatione reponunt, non animaduertentes, Capitu, eadem ratione qua ſignificatu quarta nominum declinatione, & ſcribatu.l 1 ff.de muneribus & honoribus, efferri. Non tamen nego, quin & capitibus legi poſſit & ſignificat iumentorum pabula, vt ſupra docui in verbo, capita. Prat. dubitat.

Capitvlariam & Temonariam functionem coniungunt Impp.in l.14.C Th.de extrao d.mun. vt & capituli & temonis neceſſitatem, l.13 C.Iuſtin.eod.tit.in qua tamen paſſim capitalis atque temonis neceſſitatem perperam ſcribitur. Briſſon. Capitulum & capitularium, pro temonaria functione, quæ in ſordidis muneribus ponitur. Briſſ.

Capitvtarii capitum exactores, Symmacho.11.Epiſt. qui & Cephalæotæ dici cœpti ſunt l.fin.C.Th.de patroc.vicor. qui & liturgi, d.l.fin.& de capitulariis l.2.Cod.de priui.eo. qui in ſac. pala.milit. Prat. Sunt & capitularij ſeu capitulares Magiſtratus publici, qui in ciuitate capitulata leges ſtatuunt, aut emendant, & de capitalibus cauſis cum iudice regio pari iure quærunt.l. Neratius.ff.de verb.& rer.ſignif. Brechæus. vid.inf. Capituli functionem.

Capitvlares libri ſtatutorum capitula eorum continentes gl.in auth.caſſa C.de ſacroſ.Eccl.

Capitvlenses apud Paulum l.fin.ff.de cenſibus, populi ſunt Italiæ à Capitulo oppido cuius commeminit Plin.lib.3. cap. 3. Illis tributum capitis remiſſum fuit d.l.fin. Prat

Capitvlvm in l.28.§.5.C.de adminiſt.tut.id eſt lex.

CAPITVLVM non ſolũ paruum caput ſonat, vt eſt apud Terẽtium, quod notat Panorm. in c. capitulum, extra de reſcr. ſed & ponitur vt diſtinguat vnam materiã ab alia, & ſic dicuntur capitula Decretaliũ. Nam quælibet Decretalis per ſe capitulum dicitur. quo ſenſu accipitur in c. quod in dubiis. &c. inter alia de ſent. excomm. Quandoque ponitur pro loco vbi Canonici congregantur, qua ſignificatione accipi ait Panorm. in ca. in cauſis de electionib. Sed verius eſt & rei magis congruum, vt accipiatur pro ipſo canonicorum collegio, pro ipſis canonicis congregatis. ſic accipitur in dict. c. capitulum. Prat. Adde Briechæum l. Neratius, ff. de verb. & rer. ſign.

CAPITVLVM Feſto lib. 3. veſtimenti genus, quo caput tegebatur. Pratei.

CAPITVLVM interdum ſignificat temonariam functionem l. 15. & l. 18. C. Theod. de extraord. ſiue ſordid. mun. Sic accipi & legi debet in l. maximarum 11. C. de excuſatione mun. Eadem functio Capitularia appellatur l. 14. C. Theod. de extraordinariis, ſiue ſordid. muner.

Ita CAPITVLI functionẽ accipe in l. 15. & l. 18. eod. tit. in C. Th. In Lexico quoq; B. Germani tributum capitulare inuenitur, & Græce redditur ἐπικεφαλαίου φόρος. Atq; inde Capitularij qui & Temonarij in l. 2. C. de priu. eor. qui in ſacr. pal. li. 12. Et Capitularij horreorum ac tabernariorum apud Caſſiod. lib. 10. Variar. Epiſt. ad Senatores & populum. Ex quibus perſpicuum ſit emendandum eſſe Symmachum, apud quem lib. 2. Epiſt. 302. Capitulani pro Capitularij ſcribitur. Briſſ. Illud videndũ, quæ ſit vis ac poteſtas eorum verborum quæ in quibuſdam impreſſis libris ſubiiciuntur fini l. 1 C. de offi. præf. præt. Afr. in hunc modum. Pro annonis & capitu Præfecti prætorio per totam Africam auri libras centum, & quæ ſequuntur quæ quia huic loco non conueniunt, & prolixiora ſunt quam vt huc adſcribi debeant, á me omittentur. Videndum item quis ſit ſenſus Rubricæ De annonis & capitu adminiſtrantium lib. 1. C. & l. vn. eod. tit. cuius verba in veteribus codicibus ita vti retuli ſcripta ſunt. Equidem diu multumq; hęſitaui (fatendum eſt enim) quis eſſet huius verbi intellectus. Quod cum mendoſum eſſe ſemper ſuſpicatus eſſem, ad extremum id ita eſſe cum ex l. 6. de erogatio. milit. anno. lib. 12. C. in qua annonas & capita milites ex horreis conſequi Impp. conſtituunt, tum ex Nouel. Iuſtinianeis intellexi: in quibus non ſemel ἀννόνας καὶ κάπιτα, ἀννόνων, καὶ καπίτων ſcriptum offendi: in Nouel. 8 Nouel. 24. & Nouel. 25 & edicto 13 ex quibus, rectoribus prouinciarum in annonas & capita certam ſummam præſtitam apparet. Quo fit, vt in ſuperioribus locis credam legendum eſſe, Pro annonis & capitib. Præfecti prætorio, &c. & De annonis & capitibus adminiſtrantium: vt Annonarum nomine ea ſignificentur, quæ ipſis rectoribus pro victu ſuo, Capitum vero ea quæ pro pabulo iumentorum eis præſtabantur. Conſtat enim fœnum & paleam, & quę ad pabula neceſſaria erant, adminiſtrãtibus præbita fuiſſe: idq; Treuellius Pollio in Claudio, & Vopiſcus in Aureliano indicant. Adiuuat noſtram ſententiam Marcellinus, qui lib. 21. ita ſcribit: Interrogatus ex arte quid haberet compendij, reſpondit vicenas annonas, totidemq; pabula iumentorum, quæ vocantur capita. Vnde Impp. in l. 8. de erog. milit. anno. li. 12 C. fœnum in nubus iuſtis capitib. præſtandum ſtatuunt. Sic mihi videor obſcuriſſimorum verborũ ſignificationem in denſiſſimis tenebris, quibus nemo dum lucem aliquam prætulit, diuino beneficio adſecutus. Briſſ.

CAPPADOCIA duplex eſt, l. 10 C. de ædif. priuat. Eius & mẽtio fit in l. 3 C. de palat. ſacrar. largit. l. 6 § 14 ff. de excuſ. & alibi.

CAPSA, vrbis nomen l. 2. §. 1. C. de offic. præf. præt. Afric.

CAPSA, cuius mentionem facit Paulus in l. 3 ff. de ſupel. leg. Ciſta, quod in ſe res repoſitas, reconditasue capiat. Hinc

CAPSARII, qui mercede, ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt, ita definit Paul. l. 3 §. fin. de offic. præfect. vig. quam definitionem probat Epiph. lib. 2. in hæc verba: πρῶτον γὰρ φασὶ τοὺς τοιούτους τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἤτοι φαλεὺς καὶ ἀπέλυσας ἐν ὑποκαύστοις οἰκοδομεῖσθαι. ἐν δὲ τῷ ἐξιέναι ἱματιοφύλακες εἰσί τινες πρὸς ταῖς θύραις δίκην καμψαρίων, ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπιτεταγμένων. Prat.

CAPSARII etiam dicuntur Vlpiano, qui pueris in ſcholam euntibus libros portant l. ſi collactaneus. 13 ff. de manumiſſ. vind. quo ſenſu accipitur apud Sueton. in Nerone cap. 36. Conſtat, ait, quoſdam cum pædagogis, & capſariis, vno prandio pariter necatos. Eodem pertinet quod ait Iuuen. Sat. 10.

Quiſquis adhuc vno partam colit aſſe Mineruam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ. Nebr. Prat.

CAPSARII etiam in quam ſignificationem ferri debeant apud Tarruntenum Paternum l. fi. ff. de iure immun. nondum mihi plane conſtat: ſuperioribus duabus non continentur. neq; enim in his tributa cenſenda eſt munerum grauiorum vacatio: neque pro capſarum artificibus accipi ibidem poteſt, vt quidam Lexicographi autumant. Nam illic non ſubieciſſet IC. & artificibus. Tu conſule τὰ βασιλικὰ in eum Paterni locum. Pra. Briſſ. Capſarios in d. l. fi. putat eſſe capſarum opifices.

CAPSELLÆ ſunt, in quibus fructus componuntur. l. 12. §. 1. ff. de inſt. uct. & inſtrũm. legat. Briſſ.

CAPSOLDVM Saliceto, & Alciato l. priuilegia. C. de ſacroſ. eccl. quod de ſolido, id eſt, integro carpatur Collybus: κόλλυβος rectius appellatur, detrimentumque pecuniæ ſignificat. Ariſtophanis interpres, εἶδος δύπλοῦς νομίσματος eſſe ait. alij dicunt pecuniam eſſe, quæ Nummulario datur pro pecunia cõmutanda. Prat.

CAPTARE à capio ductum conſtat. Eſt autem venari & aucupari lucrum, Gothofr. ad l. captatoriæ. 64. de leg. 1.

CAPTARE quæſtum ex alieno damno.

CAPTARE impunitatem. Briſſ. ex ll. ff. & C.

CAPTARE proprie dicitur, qui dolis & illectamentis quibuſdã, lucrum alterius gratia aucupatur. Vnde Martialis Rufum captatorem inceſſens, ait:

Dum me captares, mittebas munera nobis,
Poſtquam cepiſti, das mihi Rufe nihil.

Corraſius Miſcell. lib. 5. cap. 13. Hinc

CAPTARE aliquem à veterib. dicebãtur, qui ſimulato obſequio munuſculiſue eius ſuprema iudicia aucupabantur. Plin. lib. 2. Epiſt. Regulus, qui ſperaret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eũ ceperat, medicos hortari, rogare quoquo modo ſpiritum homini. Idem lib. 4 Epiſt. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebãtur) fœda & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captabat. Martial. lib. 6. Epigramm.

Scis te captari: ſcis hunc, qui captat, auarum:
Et ſcis quid captet, quid, Mariane, velit:
Tu tamen hunc tabulis hæredem, ſtulte, ſupremis
Scribis: & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
Munera magna quidem miſit: ſed miſit in hamo.
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?

Eodemque ſenſu Captare teſtamentum Latini auctores dicunt. Senec. lib. 6. de benefi. An vt Arruntium & Aterium & cæteros, qui captandorũ teſtamẽtorum artem profeſſi ſunt, nõ putas habere eadem quæ deſignatores, & libitinarios vota? Quint. Declam. vlt. Neq; auſa captare eius teſtamentum fas putauit, cui deſtinauerat ſuum. Plin. lib. 20. c. 14 Et paulo ante Iulium Vindicem adſertorem illum à Nerone libertatis captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Erãt vero Romæ qui ſenes orbos ac locupletes obſequio demereri ſtudebant, vt ex eorum teſtamentis aliquid ferrent, quippe etiam palam conſignatis tabulis eos hæredes faciebãt, quod ad eandem liberalitatẽ iamiam morituros prouocaret. Cuiuſmodi captatoria officia ridet Lucianus in Dialogis mortuorum his verbis: ἔδοξε δέ μοι, ait, καὶ σοφὸν εἶναι θέσθαι διαθήκας ἐς τὸ φανερὸν ἐν αἷς ἐκείνῳ καταλέλοιπα τὰ ἐμὰ πάντα, ὡς κἀκεῖνος ζηλώσῃ καὶ τὰ αὐτὰ πράξῃ. Briſſ.

CAPTARE emolumenta negociationibus, vide l. 1 C. de commer. & merc. tor.

CAPTARE etiam hæreditatem vel legatum noſtri dicunt. l. 1 ff. ſi quis aliquem teſt. prohi. l. 5. Cod. de tranſactionibus pro eo, quod eſt artificioſe niti & ſtudij techniis, vt eam etiam præter defuncti voluntatem comparemus. d. l. 1 Briſſ.

CAPTARI verba dicuntur apud Paulum in l. pen. ff. ad exhibendum, cum torquentur in aliam ſignificationem, quam intellexerit is qui ea pronunciauit, vt ait Auguſt. lib. 4 emendat. cap. 5. Prat.

CAPTANDÆ mortis votum, in iure noſtro dicitur, ardens illud deſiderium, quo flagrant iniqui homines, ex alterius morte lucrum ſpectantes, vt illius vitæ inſidias parent. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. Coraſ. 5. Miſcell. cap 13. n. 5.

CAPTATORIÆ non ſunt eæ ſcripturæ, quę affectionibus mutuis expreſſæ elicitæq; ſunt, l. 71. de hæred. inſtitut. Vnde in Nou. Valen. tit. 4. de Leonio & coniuge, qui ſe teſtamento in eodem codice ſcripto viciſſim hæredes inſtituerant, ſic aiunt: Quoniam nec captatorium dici poteſt, cum duorum fuerit ſimiles affectus & ſimplex religio teſtamenta condentium. Briſſ.

CAPTATORIÆ inſtitutiones, ait Alciat. lib. 2 parerg. c. 31. ſunt, quæ ex hac cauſa fiunt, vt ab aliquo inſtituatur quis vel legatum aut lucrum conſequatur: vel cum, vt ait Paulus in l. captatorias, de hæred. inſtitut. conditio confertur ad Secretum alienæ voluntatis, id eſt quæ ſub ea conditione fiunt, quæ ex alterius teſtamento pendet. Alciati ſententiam probat Ant. Aug. lib. 4. emend. c. 15. Captatoriæ autem inſtitutiones improbatæ ſunt per ICtum Libonianum, illaſque nullius eſſe momenti D. Philippus reſcripſit, l. captatorias 11. C. de teſtament. milit. quod & in captioſis ſcripturis Gaius reſpondit, l. captatoriæ, 64 de leg. 1. Quæ & ad eas inſtitutiones, legata, & huiuſmodi cæteras liberalitates ſubdoloſorum blanditiis expreſſas, eadem æquitatis ratione produci poteſt. Plane quæ ex mutuis affectionibus dimanarunt iudicia, non improbauit Senatus, d. l. captatorias, & l. ſequ. & l. Clemens, de hæred. inſtit. & Nou. Valent. tit. 4. de Leonio. Sed & in piis cauſis captatoriæ inſtitutioni locum eſſe, Bartolus in l. captatorias, ff. de her. inſtit. tradit, per c. cum tibi extr. de teſt. Qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem conuertit, non videtur diſcedere inteſtatus: vbi de captatoria nullum verbum, ſed de voluntate in alterius diſpoſitione commiſſa: quod legiti-

legitimo modo intelligendum eſt.Tu vide ibi Betnar.gloſſu larium & alios interpretes. Conſt.Harmenop.lib.5.c.8. hanc capratoriam inſtitutionem χάριν ἀμειβομένην vocar.Prat..Briſ. definit,eam quæ alienæ liberalitatis exprimendæ eliciendæq; cauſa fit. Vnde Captatores,qui id faciunt Generatim hæreditatem & is captare dicitur, qui de ea ſibi conſeruanda ſolicite laborat,eamque affectat.Briſſ vlt.edit.

Captatoria inſtitutio interdum & ea dicitur, quæ mutuæ inſtitutionis captandæ, & quaſi aucupandæ cauſa facta eſt. cuiuſmodi eſt hæc in l.10.in fi.ff de condit.inſti. Titius ſi me hæredem inſtituet,hæres eſto:aut hæc,Qua ex parte me Titius hær dem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit,ex ea parte hæres eſto l.1.ff.de his quæ pro non ſcript.Quare ſi de inſtitutione iam facta teſtator loquatur,non erit captatoria:veluti ſid cat,Qua ex parte Titius me hęredem inſtituit,ex ea par te Mæuius hæres eſto:inſtitutio captatoria non eſt, quia in præteritum,non in futurum inſtitutio collara eſt.ait Paulus inl.71 & 19.ff.de hæred.inſtit.Papin.in l 70.eod.Capratorias inſtitutiones,inquit,non eas Senatus improbauit, quę mutuis affectionibus iudicia prouocauerunt : ſed quarum conditio confertur ad ſecretum alienæ voluntatis. Hot.Adde Connanum lib.10.cap 6 n.5.Corraſ lib.Miſcell.5.c.13 Adde Forcatulum in cupid.Iuriſperit.c.6 n 3.Alciat.2. parerg 31. Anton. Auguſt.4.emendat.13.Cuiac 16 obſer 11.Mynſ.1.obſer.8.Gothofr.ad l 11.& 12.C.de teſtam.militis.

Captio apud Vlp.in l ſi vero plures ff.de his qui deiecer. Interdum ta men,quo fine captione actoris fiat,oportet ir prætorem &c. Hinc captioſus, pro fraudulento & fallace:à captione.Hac voce Cic.vtitur. Sed & captioſa ab alus vſurpari, Alc. refert.Spieg.

Captio pignorum in l.2.C.de capien.pignor.alij legunt Capio.vid.ſupr.Capio.

Captio,id eſt, deceptio.l.ſi fundo, ff.de actio.empr. Hanc in contractibus,inſidias vero extra eos fieri receptum eſt.l.1 ff. de minoribus. Captio item pro captione honorum, l magiſtratus.ff.de mun.& honor. cum ſimil. Sed & pro captura vſurpatur.Alberico indicante.

Captiosa ignorantia, quæ damnum infert: contraria eſt lucroſa,l.quod autem.6.§.ſi quid ff quæ in fraud.cred.Prat.

Captiosi articuli dicuntur,qui ita concepti ſunt,vt ſiue confitearis, ſiue neges, ſemper tibi incommodo ceſſurum ſit, exemplo l.qui iuraſſe § ſi parer.ff.de iureiur.His autem articulis reus conuentus,non tenetur reſpondere, quoniam nemini laqueus eſt iniiciendus,27.q.1.de viduis,2.Spieg. Imo tenetur reſpondere de iure hodierno in Cam.Imp.recepto, atteſtante And.Gail.1 obſ 82 num.11.

Captiosa conditio dicitur, cum ſub ea pignus in ſolutum daretur.Martianus l.16.§.vlt.de pignorib.

Captiosam liberalitatem,interpretatio prudentiũ fregit,per SCtum Libonianum.l.cum Aquiliana.ff.de tranſact.l.captatorias.11. C.de teſtam.mili.vid.ſup.captatoriæ Inſtitutiones.

Captiosvm, damnoſum,l.ſi rem.41.ff.de vſu.In eundem ſenſum dicitur captioſus metus,l.item ſi 14.§.aliquando.ff.quod metus cauſ.Prat

Captivitas bellica,olim in bello capti per hoc ſeruabãtur, fiebantq; capientiũ ſerui.§.ſerui autem.eo.Inſti.de iur.perſ. Et quanquã hodie ſit abolita ſeruitus talis, qualis olim apud gentes fuit,tamen aliquã eius imaginem etiam nunc in bellica captiuitate obſeruant tenaciſſime:videlicet vt captus cenſeatur ſub diſcrimine honoris & famæ,quaſi proprius homo victoris:nec niſi manumiſſus redit ad libertatem,Old.Spieg.

Captivitas falſa l 1.C.de colluſ.deteg.

Captivitatis caſu amittere quem l.12.C.de poſtlim.reuerſ.

Captivvs à capio dictus,ſignificat eum,qui bello captus eſt,l. 4.iuncta l.5.§.captiuus ff.de captiuis & poſtliminio reuerſ.§. ſerui.Inſtitut.de iure perſonarum. quo ſenſu accipitur apud Gell.lib.7.cap.18.Vergil.lib.9.Æneid.

Præterea bis ſex genitor lectiſſima matrum
Corpora,captiuoſq; dabit,ſuaque omnibus arma.

Sic quoque ſumitur in diuorum Seueri & Antonini reſcripto,l.1.C.de poſtliminio reuerſ. Hinc in eundem ſenſum captiuitas l.ſi.C.eod.& d.§.ſerui. Prat. Captiuum intelligere ciuem Romanum ab hoſtibus captum,qui beneficio legis Corneliæ fingitur aut nunquam fuiſſe captus,ſi redeat;aut ſi apud hoſtes moriatur, eodem quo captus eſt momento deceſſiſſe, §.ſi ab hoſtib.captus 6.Inſtit. Quibus modis Ius pat. poteſt. ſolu.Connan.lib.9.c.4 n.7.

Captvs luminibus in l.vnic.C.qui morbo. dicitur oculo vtroque orbatus,Prat.Briſſ.

Captvm piſcium,auium,miſſiliũ emere l.8.de contr.emp.Bri.

Captvs Feſto lib.3.dicitur locus ad legitime ſacrificandũ conſtitutus:vt & ſ.de Veſtali lecta in verbo,Capi diximus.Prat.

Captvs mente, in aduerſa corporis valetudine in l.17.ff.Qui teſtam. fac.poſ.l.2. C.de cur. furio.i.e. Qui compos mentis non eſt.Briſſ.

Capva, vrbs Campaniæ, olim nobilis, quæ Hannibalem fatigatum victoriis,luxu atque otio perdidit. Cicero eam ſuperborum quondam domum fuiſſe.Eius in exemplis mentio ſic à Iurecon.Nihil fere hodie præter vmbram nominis retinet, Falco nominata.Spieg.

Capvt proprie dicitur, quodcunque in recenſione numerum efficit:quod dialectici indiuiduum ſiue ſpeciem infimam appellant: id eſt, quod ab aliis eiuſdem ſpeciei numero tantum diſcrepat. Hinc quæ in codicibus accepti & expenſi nominá dicuntur, capita etiam appellantur : Et in armentis ac gregibus,quot beſtiæ ſunt,tot capita numerantur.l.1.§.vlt.& l.3.ff. de rei vendic.l.13.ff.de pignoribus. Vnde in locum demortuorum alia ſubſtituere,apud Vlp.l.8 & l.70 ff.de vſufru.quo eodem modo Vlpian.in l.pronunciatum 195.ff.de verbor.ſignif. ita ſcripſit.Et cum paterfami.moritur,quotquot capita ei ſubiecta fuerint,ſingulas familias incipiunt habere. Hinc Tributum capitis dicitur à noſtris,quod in ſingulas perſonas imperarur,l.3 & vlt.ff.de cenſibus.Hinc cenſa dicuntur ciuium capita,quum à Cenſoribus in luſtris condendis,eorum nomina in rabulas publicas relata ſunt. Hinc apud Papinianum l.11. §.2.ff.de bonorum.poſſeſſ.qui ſeſe arrogandum dat,cum capite fortunas quoque ſuas in alium domum ac familiam transferre dicitur,id eſt,cum ſua perſona. vt vulgus loquitur Hinc diuiſio in capita,id eſt,in viriles, l.2 § 1.de ſuis & leg.§. noſtra. Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. quod Iuſtin. κατ' ἀνδρῶν ἀριθμὸν interpretatur,ſcilic.vt æquales partes quiſque ferat:cui opponitur ea quæ in ſtirpes dicitur, de qua ſub in explicabimus. Hinc quum ordinis alicuius quoddam ius eſt proprium,ac præcipuum,ſi quis ex illo ordine moueatur, in quo caput ſiue numerum obtinebat capite minutus dicetur:i.e.iure illo quod illius ordinis erat proprium,priuatus ac deminutus: quomodo fortunis diminutus Latine dicitur,qui iis priuatus ac ſpoliatus eſt. Hinc capitis deminutio apud Iuriſconſultos.Nam in eo tractatu. Caput ſine dubio ius ſignificat,ex eo alicui quæſitum, quod caput ſiue locum in ordine aliquo,cuius erat illud ius,obtinet.Qua de cauſa Paulus in l.3.in fi.ff de ca.minut.ſeruum capite minui negat:quia nullum,inquit,ius habet. Exempli cauſa, liberis hominibus qui nondum tamen tribum obtinent,facultas eſt(quæ & libertas appellatur)quidlibet faciendi:quare qui in eum ordinem(ſic enim Cicero loquitur)cooptatur, caput iam habere dicitur. Vnde ſeruus qui pro libertate pretium perſoluit,pretium pro capite ſoluere dicitur apud Plautum & IC.frequentiſſime,id eſt, vt liceat illi caput in ordinem libertorum habere, qui ſi, poſtea libertate mulctetur, capite,i.e.iure libertorum minutus dicetur.l.vlt.ff.de cap.min. Eadem eſt ratio in ciuib.quorum eſt ius multiplex,proprium ac ſingulare,vt nexorum,hęreditatum,vſucapionum. Nam ſi quis ciuitate priuetur,veluti per aquæ & ignis interdictionem, capite,i.e.iure ciuitatis diminutus dicetur,d.l.vlt.& apud Iuſtin.§.1.de c.dimin.Eadem præterea eorum ratio qui in aliqua familia caput obtinent. Familiam autem duobus modis intelligimus: primum vniuerſam aliquam agnationem vt Tulliorum:deinde cuiuſque patriſf.domum,vt M.Tullij ex l.195.§.1.ff.de verbor ſig.Nam iis quidem qui eiuſdem generis ſiue agnationis ſunt,vt omnibus Tulliis,iura certa competunt: veluti legitimarum hæreditatum,tutelarum &c.item vt iis qui filiifam ſunt,veluti iura ſui.Quod ſi vel paterfa.aliquis,vt Clodius,arrogandum ſe dederit:vel filiusfam.emancipetur:capite,i e.eo iure quod ille in gente & agnatione Clodiorum , hic in patrisfamilia obtinebat,minuetur,eoq; neq; Clodius Gentilis dicetur,vt ait Cicero in Top.neque tutelas habebit legitimas,quæ agnatis debentur,leg.6.ff de cap.minut.& apud Iuſtin.§.vltim.de legit. agnat.tut.neq; emancipatus ſui hæredis ius obtinebit : vt ait idem in § 4.de exhær.lib.vt dubium nemini eſſe poſſit, quin ſi conſuetudo tuliſſet , etiam Senatores qui Senatu mouentur,& Equites quibus equus publicus adimitur, & vero etiam ſeruuli,qui manumiſſione vel alienatione de familia tolluntur,capite minuti recte dicerentur:ius enim in ordine ſuo eorum vnuſquiſque quamuis exiguum obtinebat. Itaque Paulus d.l.3.Seruile caput appellat, id eſt, partem vnam ſeruilis familiæ:quomodo bouem, aut ouem, vnum in grege caput, id eſt partem vnam gregis dicimus. Verum vt aliis in rebus innumeris, communis appellatio ad certas ſpecies reſtringitur,ac reuocatur: ſic in hoc tractatu capitis appellatio ad eos très ordines hominum,ſcilicet liberorum,ciuium,& familiarum contracta eſt.Hot.

Capvt liberum pro homine libero veteres dicebant.Hinc illa definitio ſerui in l.1.ff.de tut. Tutela eſt vis ac poteſtas in capite libero:& apud Gellium lib.5.c. 9. Tutoribus in pupillos tantam eſſe autoritatem fas non eſt, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum, alienæ ditioni ſubiiciant. Hinc caput liberum facere,pro manumittere,apud Plautum in Mercat.Liberum caput tibi faciam paucos menſes. Prat. Caput in aliis quoque locutionibus pro perſona ponitur. Sic obligationes cum capite ambulant. l.7. § 1. Dig.de cap.diminut.l.2. D.de publ.iud. Caput de ciuitate eximere. Noxa caput ſequitur,

Fortunas ſuas cum capite in alienam familiam transferre. l. 11.§.vlt.ff.de bon.poſſ.ſec.tab.Briſſ.

CAPVT ex Græco ductum.Feſtus lib.3.ſcriptum reliquit: quod illi interdum Κάρα dicunt, idque per apocopen pro κάρηνον. Sophocles πολλὰς κάρα θῦσαι Varia,& multiplex eſt huius verbi acceptio. Primum quidem caput, quia principale hominis membrum, & rationis ſedes eſt,à Platone in Timæo diuiniſſimum appellatur, ideoque σωματικῶς, pro toto homine ponitur.& ſic pro perſona apud Paulum l.2. ff.de publ.iud.l 3.ff. de cap.minu.l.7.verſ.ex nouis, in fi.ff.eod. & Papinianum l. penult.§.teſtam.ff de bonor.poſſeſ.ſecundum tabulas.Eodem ſenſu κεφάλαιον ὅτι ἐξ ᾅδου κεφάλαιον τὸ κάτωθεν ἤγαγες : id eſt, quodnam caput ex inferis eduxiſti?Sic etiam accipitur in eo quod vulgo traditur,Noxam caput ſequi,l.2.ff.ſi ex noxali cauſa aga.l.rem mihi.ff commodati. l.1 in fin. ff.de priuat.delict. quod explicat Paulus l. quod dicitur ff.de furt. idq; etiam expreſſit Pindarus Olymp.Ode 1.

—— κεκόρυθμα λέλογχε
Θαμινὰ καταχόρως. Prat.

CAPVT anni pro initio accipi adnotat Accur.l.1.C.quando dies legat.ced.Bartolus tractat.de inſula §.quod frequenter.nu.5. per dictam l.1.vbi falſo citatur l.1.Cod.de adimend.legat.pro quando dies legati cedat.Prat.

CAPVT montis adpellat Bartolus vbi ſupra partem ſuperiorem eleuatum eſt. Caput rei etiam vocat, per quam in illam rem ingredimur.Prat.

CAPVT prouinciæ dicitur ciuitas honorabilior.Bart.d.§. quod frequenter accidit per l.inter claras.in prin.C.de ſumma Trinit. Prat. Caput gentis, populi,vrbium. Caput Achaiæ, Mediæ.Briſſ.ex variis autor.

CAPVT contubernij apud Vegetium lib.2. cap.8. denis militibus præpoſitos ſignificat.

In CAPVT alicuius interrogari, Arcadius l.de minore.§.poteſt. de quæſtionib.dixit pro in perſonam Eodem modo in caput alicuius torqueri, & teſtimonium dicere, quæſtionem habere,Cic.& Vlp.l .§.ſeruum;ff.eodem,& l.qui cum 14.§.is demum,ff.de bon.lib.pro in perſonam Prat.Briſſ.

CAPVT pro liberatione, redemptione ac ſeruitute prædonum. Cicero lib.de offic 3. vt ſi prædonibus pactum pro capite pręcium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi iuratus quidem id non feceris.Hot.

CAPVT teſtamenti;vulgo atticulus.Hinc generale caput,l.32.de vſu & vſuf.quo cauebatur, vt legata & libertates ab hæredib. præſtarentur. Sic proprio capite l.40.de ſtatulib.Caput codicillorum,leg 33 §.vlt.de vſu & vſufr.leg.Briſſ.vlt.edit.

CAPITA legum.Caput primum,quintum,ſeptimum,trigeſimũ, legis Aquiliæ,Iuliæ,Corneliæ. Sic & capitulum legis,eodem ſenſu.Vlp.& Paul.Caput edicti.Capita edictorum.Caput mandatorum, & ex mandatis, Reſcriptis, &c. Caput ſententiæ. Briſſ.ex ff.Cicero.& aliis autóribus.

CAPVT,initium ſeu originem ac ſummam cuiuſque rei ſæpius ſignificat,vt in ea formula,à Capite rationem reddere, id eſt, ab ipſo actus geſti initio l.atquin.19.§.1.ff.de negot.geſtis.Originem aquæ primam ſonat l.aquam.16.ff quemadmod.ſeruit.amitt.l.ſeruitus 9.ff.de ſeruit.ruſtic.quod & Vlpianus his verbis l.1.§.caput.ff.de aqua quotidiana & æſtin.explicat:Caput aquæ illud eſt,vnde aqua naſcitur. Caput fluuiorum,pro ortu.Virg.4.Georg.Briſſ Connanus lib.4.cap 9.n.7.Vitruuius lib.7.cap.1. Tum deprimendus eſt puteus in eo loco, & ſi erit caput aquæ inuentum, plures ſunt circa fodiendi. Siculus Flaccus libro de conditione agror.Quidam,ait,enim riui ab origine,id eſt,à capite,donec in mare defluant,fines poſſeſſionibus præſtant.Et in inſcriptione Roman.Titio Veſpaſiano poſita:Aquas à diuo Veſpaſiano patre ſuo vrbi reſtitutas, cum à capite aquarum,à ſolo vetuſtate dilapſæ eſſent, noua forma r ducendas ſua impenſa curauit.Vide & Plin lib.10.Epiſt.ad Traian. Sæpiſſime hoc verbo in eundem ſenſum vtitur I.Frontinus lib.1.de aquæductib.Prat.Briſſ.

CAPVT rationum eam rationum partem,quæ ad inſtruendum aliquem pertinet,ſignificat,velut ſumma,l.argentarius§.1.ff. de edendo.Accurſius ibi,à capite, id eſt, cum die & conſule, quæ ſunt in capite,interpretatur,quod ineptum eſt.Bart.adpellat particulam illam ſeiunctam, quæ ad rem pertinet, & qua de agitur,quod & veriſſimum eſt,vulgo capitulum vocatur:quo ſenſu ſæpe κεφάλαιον apud Græcos reperias. Sic eodem ſenſu Caput mandatorum dixit Marcianus l.diuus,6.ff. de cuſtodia reorum,& caput Edicti Varro lib.5 Linguę.Pra.

CAPVT,vſuris oppoſitum, ſortem principalem ſignificat,l.vn. ad fin.C.Theo.de vſur.rei iud.& apud Liuium lib.6. ab V.C. Ambroſ.cap 5 de Tobia;Offertur pecunia creditori Vix inquit exoluis vſuram:caput debes:Et cap.17. Nummus datur, & fœnus appellatur: Sors dicitur: Caput vocatur. Briſſonius.

CAPVT etiam pro perſona ſæpiſſime poſuit Plautus primum quidem in Perſa, vt des mihi nummos ſexcentos, quos pro capite pendam.Idem in Pſeudolo,Actu 1.Tu autem,qui pro capite argentum mihi iam iamque ſæpe numeras.Seneca Epiſtol.1.lib.11.Eripe te hac ſeruitute,quam extremæ quoque conditionis mancipia, & in his ſordibus nata exuere conantur, peculium ſuum, quod comparauerunt capite fraudato, pro capite numerant.

CARBASEA, ſpecies eſt ad vectigal pertinens, l.16.§.7.de publican.& vectig.

CARBO,non tantum pruna extincta,ſed dicitur etiam cum eſt ignitus,l.ſeruitutes ff.ſeruit.leg.fundum.de act.empt. Quæ carbonum appellatione veniant,docent Iuriſconſ.in l carbonum,ff.de verb.ſigni.in l.ligni.& l.pali.de leg.3 Carbone notare,id eſt damnare:cui contrarium eſt,Creta notare De quo Eraſm. in Chiliad. Carbonariam ſubſtantiue, eſt negotium carbonarium exercere.Spie g

CARBONVM appellatione ligna ad cibos coquendos, conficiendoſque non contineri Vlp.ait,l.ligni,55.§.ſi lignum ff de legat.3.repetita in l.carbonum 167. ff.de verb ſignif Sed nec titiones,nec alia ligna cocta,ne fumum faciant, quæ veteres ἄκαπνα vocabant,carboni annumeranda ibidem ſcribit idem, Quid igitur eſt Carbo ? tum dicitur cum pruna extincta eſt. Græcis ἄνθραξ Huius meminere Papin.l.4.§.modum, Dig.de ſeruitut.& Vlp.fundi 17.§. ſi ruta.ff.de act.empt.Briſſ.Prat.vide Gœddæ.ad l.167.de verb.ſign.

CARBONIS præbitio olim in ſordidis muneribus numerabatur, l 1. & l.18. de extraor.munet.in C.Th ex quibus emendanda eſt l.13 de excuſ.mun.lib.10. clauſula in hunc modum. Carboni quoque(niſi eum quem monera ſolenniter vel fabricatio ſecundum veterem morem poſcit armorum) ab huiuſmodi viris præbitio deſiſtat,l.l.167.de verb.ſig.quæ excepta eſt ex l.53.in fin.ff.de leg 3 Briſſ.

CARBONIBVS olim defoſſis veteres quidam populi agrorum fines diſtinguebant,propterea quod res nulla durabilior,magiſque perpetua ſit, quam Carbones ſub terra defoſſi. Bald. tit.de officio iudic is,&c.

Ex edicto CARBONIANO datur carboniana bonorum poſſeſſio decretalis contra tabulas, vel inteſtati, & nonnunqaum ſecundum tabulas,impuberibus liberis, quibus fit cõtrouerſia ſtatus,id eſt,qui negantur eſſe liberi,& quibus etiã fit cõtrouerſia bonorum paternorum.Datur interim iis bonorum poſſeſſio iſta perinde,ac ſi nulla e s controuerſia fieret dilata vtraque controuerſia in tempus puberratis. Puberrate finitur, & ideo à Græcis dicitur ἡ μέχρι τῆς ἥβης διακατοχή. Et vis Carbonianæ poſſeſſionis hæc eſt, vt ſolus poſſideat, niſi aduerſarius etiam ex liberis ſit,vt alatur interim,vt exerceat actiones,vt res perſequatur à poſſeſſoribus aliis,qui hæreditatis vel ſtatus controuerſiam non faciunt, vt ei conferatur, videlicet ſi aduerſario ſatis dederit.Cuiac.tracta.4.ad Afric. fol.64.circa med

CARBONIANA bonorum poſſeſſio datur, ſi pupillo fiat quæſtio de hæreditate paterna,& de ſtatu.Si de alterutro tantum quæratur,Carbonianæ non eſt,ſed quæſtio ſtatus differtur in tẽpus pubertatis ex conſtitutionibus non ex edicto: Quæſtio autem hæreditatis ſtatim explicanda eſt, l.1 §.ſi qui filium,l. 3.§.quamnis, de Carb edict.Cuiac.d tract.4. ad Afric.fol.65. poſt prin.Carbonianum edictum datur ſoli nato,& non naſcituro:in quo differt ab edicto de ventre in poſſeſſionem mittendo.quod ſubuenit naſcituro,Prat.

CARBONIANVM.Titulus eſt,de Carboniano edicto,cuius ipſius edicti author (quantum aſſequor) fuit Cneus Carbo, homo ſumma authoritate in republica, & partes Marianas ſecutus. Hoc autem edictum inuenit, vt conſuleretur impuberi, ſiue maſculo,ſiue fœminę dummodo ex virili ſexu deſcendat,cui de ſtatu moueretur quæſtio. Et is eo edicto ſeu decreto bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſcitur, non ſecus ac ſi ei nulla ſtatus controuerſia mota eſſet.Veluti an filius,huius, vel iſtius ſit,vt quando negatur,bona, quæ petit,patris fuiſſe. Illud ſciendum iis demum generaliter Carbonianum competere, quibus contra tabulas bonorum poſſeſſio competit, iis vero non competere, qui repelluntur à contra tabulas bonorum poſſeſſione. Anch. Hinc Carbonianus bonorum poſſeſſor, l.3.§ Iuſſum,ff.de Carbon.Edict.Briſſ.

CARCER,ait Seruius lib.1. & 5. Æneidos, vt vndecunque exire prohibemur: ſit dictus Varroni quaſi à coercendo, vel quaſi arcer,ab arcendo,quod Vlpianus probat l.aut damnum.8.§. ſolent ff.de pœn. Carcer, ait,ad continendos homines haberi debet. Carcerem etiam pro palæſtra interpretatur Tertul.lib. ad Martyres. Bartolus tamẽ in tractat.de carceribus. Carcer, ait, eſt locus ſecurus, & horribilis, repertus non ad pœnam, ſed ad delinquentium vel debitorum cuſtodiam.Prat.Briſſ.

CARCER,bifariam intelligitur: publicus & priuatus. Publicus carcer eſt,quem magiſtratus habeat ad continendos homines, non ad puniendos.& in hunc ſenſum accipitur in l.1.& tot.tit. C.de cuſtodia reo.& l.carceri ff.eo. priuatus carcer eſt,quem habent nulla poteſtate legitima præditi, vim illicitam exercentes priuatis.Et talis,ſub pœna vltimi ſupplicii,interdictus eſt omnibus, in l.vni. C.de priu. carceribus & l.ſuccurritur. ff.ex qui-

ff.ex quib.cauſis maior.tam in vrbe,quam in vicis,l.23 C.de epiſc.audient. Porro qui videatur indicere in l.vni.C.de priuat.carcer.docet elegantiſſimi diſtinctione Batt l.cap.5. ff.de adul. quem omnino vide. Verum eſſe eum, qui in carcere clauſus eſt, non videri neque victum, neque in vinculis eſſe niſi corpori eius vincula ſint adhibita, dicit Vlp in l.verum eſt.ff de verbor.ſignific. Oldend Prat.Ad de Brechæum l.verum eſt.in tit.de verb.& rerum ſignificat.vbi carcere clauſus non dicitur eſſe in vinculis neque vinctus.

CARCERIS quoque alia diuiſio eſt. Nam alius eſt ad cuſtodiã, alius ad pœnam. De primo,C.tot.tit.de cuſtod.reor.& l.8.D. eodem & dicto §. ſolent. De ſecundo quidam textum eſſe aiunt l 2.C.de exactione tributorum lib 10. Equidem de loco cuſtodiæ cauſa facto accipiendum putem, quod & docemur eadem l.ſecunda, ibi, & in vſu hominum inſtituta cuſtodia. Nec moueor eo textu dicente,Carcer pœnalium, Carcer eſt hominum noxiorum,ad eos,ſcilicet cuſtodiendos. Pontificiis tamen Carcerem,pœnę eſſe liquet,cap quamuis.de pœnis lib.6.& Clementina 1.§ duro de hæreticis.Prat.

CARCER.Carcer,ceris,locus, in quo ſeruantur noxij, vel vndecunque quis exire prohibetur,quaſi coarcer, à coarcendo, vt docet Varro: quod vincti in eo cuſtoditi prohibentur exire. Atque hoc ſenſu in ſingulari accipitur. Carceres vero numero plurali ſunt currentium equorum repagula,vel funes, qui equis ad metam currere volentibus opponuntur. Cicero tamen vtrumq; indifferenter poſuit. Hinc autem μεταφορικῶς carceres pro principio, metam pro fine ponimus. Carceris autem genera veteribus tria fuiſſe inuenio:vnum quo immodeſti, patrumque exculti compellerentur, vt noctu à doctis condocefierent, bonarumque artium profeſſoribus quæ ad bonos mores,& vitæ modum pertinerent. Alterum, quo alieno ære impliciti, & qui carceris tædio ab inita vitæ petulantia abſterrendi ſunt, detinerentur. Tertium, quo immanibus præſignes flagitiis,cœlo & hominum cœtu indigni,v tiis nec non vitæ turpitudine deſamatiſſimi, ac propediem plectendi, recipiebantque & pædori addicendi, intruduntur. Itaque Cicero meritò carcerem ſcribit in Lucium Catilinam, vindicem nefariorum ac manifeſtorum ſcelerum maiores noſtros eſſe voluiſſe. Et Titus Liuius lib.1. Ancum Martium refert, ingenti incremento rebus auctis (quum in tanta multitudine hominum,diſcrimine recte au perperam facti confuſo, clandeſtina facinora fierent) carcerem ad terrorem increſcentis audaciæ, media vrbe imminentem foro ædificaſſe. Verum carcer iure ciuili pœnæ loco non eſt, ſed cuſtodiæ. Eſt tamen iure Pontificio duplex: alter cuſtodiæ, alter pœnæ Anchora. Hodie in praxi tres ſpecies carceris ponuntur: prima in qua delinquentes arcte cuſtodiuntur, ſecunda eſt, quando apparitoribus conceduntur domi cuſtodiendi, quæ cuſtodia honeſtioribus & nobilibus diuitibus concedi ſolet:tertia quando ciuitas pro carcere datur, vel *la ſuite du conſeil.* Apud Meſſenios Carcer, Theſaurus nomine locus ſub terra fuit quadrato ſaxo,tam immanis ac ſæuus,vt neq; ventum neque auram acciperet: quales hodie multi ſunt. Romani barathrum dixere, quod non minus quoſdam torquere ſoleat quam infernus.gl.in l.ſeruo.ff.de pœnis, Appius decemuir carcerem, quem conſtituit, domicilium plebis nuncupauit, quod plebs ibi cuſtodiri ſoleat:nobiles autem & diuites, vt dixi apud apparitores: & liberas cuſtodias appellabant, cum viri magnæ æſtimationis non in vincula coniecti eſſent, ſed domi apud ciues cuſtodiebantur. Cælius Rhodigin.lib 9.c.34.text. in l.miles agrum. §. eius fugam, ff. de re milit. vbi ait: eius fugam,qui cum ſub cuſtodia vel in carcere eſſet, diſceſſit, in numero deſertorum non computandam.Et hic carcer dicitur interdum cuſtodia militaris, l. ſed etſi quis §. illud. ff. ſi quis cautionibus. Rebuff. vide infra in verbo Cuſtodia, & verbo Vincula, & verbo Commentarienſis. vbi plura de hac re.

CARCERALIA clauſtra, l.24.C.de pœn.

CARCERALIS cuſtodia,l 19.C.de teſtib.

In CARCEREM detrahi,l.1.C.qui bonis cedet.poſſ.

CARCERVM ſepta,l 1.C.de cuſtod.reor.

In CARCEREM coniici,detrudi,impingi,impactus,recipi; Briſſ. ex ll.ff.

In CARCERE contineri, l.8 §.ſolent, ff.de pœnis.Eſſe, l.6.ff de interd.& relegatis Briſſ.

CARCERATICVM,in comment.ad tit.de verbor.ſignific. Alciatus accipit pro illa mercede, quæ datur carceris cuſtodibus: vel quam militibus,qui cuſtodiæ carcerum præſunt, humanitatis cauſa magiſtratus largiuntur. Verum Haloandri noſtri editio id verbi haud agnoſcit in §. panncularia, l.diuus. ff.de bonis damnat. ſed genuinum, nempe chariſticon, quod ob gratiam alicui datur.Eſt enim dictum à Charitibus, i. e. Gratuis. Vtranque lectionem reiicit Pand.Floren.editio.& pro eo legit chartiaticum, idque rectiſſime. Vide infra chartiaticum Suidas, vt Alciatus refert, χαρίσιον, ſeu χαριστήριον interpretatur munuſculum, quod illi rependimus, à quo maiora nos accepimus. Vide Chariſticon. Spieg.

Καρῶος, ſaltario obſcœna,& comica.Bud.in l.athletas.de his qui not.infam.Spieg.

CARDAMOMVM apud Marcianum l fi §. ſpecies ff.de public.& vectigal.fructicis genus amomo ſimile, ſemine oblongo, quod in Arabia Comagena & Armenia naſcitur:vide Plin.lib.12.ca. 14 qui huius genera recenſet,& Iſidor.lib.17.cap.9 & Dioſco. lib.1.Briſſ. Prat.

CARDINALES in Pontificio iure dictos ominatur Alciat.exemplo ciuilium magiſtratuum. In libr. Officio.um Theodoſij cardinales appellantur. Præfecti prætorio Aſianæ diœceſios, & præfectus Aphricæ,quod maiores cæteris eſſent. Nam, teſte Sipontino, cardinalis, & cardineus, præcipuum ſignificat.

CARDINALES exiſtimat Duarenus 1.ſacr.13 olim.fuiſſe presbyteros, non quoſuis, ſed qui in maiore Eccleſia, quam cathedralem dicimus rem diuinam eum epiſcopo ſuo facerent. Vide Gothofr. ad l.8.c. de epiſc.& cler.

CARDINALES a cardine dicti ſunt, quia ſicut cardine regitur oſtium, ita eccleſia bono eorum conſilio, not.in cap ſacroſſancta ad fin. 21. diſtinctio & Archidiac. in capit. vbi periculum, § hoc ſacro.de elect.lib.6. vbi explicat eorum officium. cardinalem pro epiſcopo interpretatur gloſſ. in cap. relatio. 21.qu.1. Maiorem autem dignitatem non habent, quam epiſcopus,Bartol.l.1 ſi quis.verſicul.ſimile videmus, ff.de appell. Prat.

CARDINALATVS quo iure inductus, & de eorum præſtantia. A Barbatius tractatu de cardinalium præſtantia docet. cardinales etiam olim conſiliarij appellabantur Romano in ſermone poſt conſilia. capitul. Eccleſiaſticis 12. quæſtione 2. Pratei.

CARDINEM vocat Hygenus lib. de limitibus conſtit. limitem à meridiano ad Septentrionem Prat..

CARDO rei in eo vertitur, pro eo quod eſt, ex hoc tota res pendet.cardo cauſæ,perinde eſt,ac ſi dicas, Ius,per hoc, vel illud pono: ac ſi ex dilemmate arguatur, an fateatur vel neget pars aduerſa. Atque hic litium cardo, aut ſummam totius litis conſtituete, eſt Budæo in leg. 2. de origine iuris. Spiegelius.

CAREAT viribus formula, vim latæ ſententiæ habet, capit.penult.de deſponſ.impub.capit. ad hæc.de reſcript.in antiquit. Vide Felinum capit.ex tenore,&c.Rodulphum,eodem titul. Prat.

CARENA alias carentena dicitur, à carentia hominum vel ciborum. Nam per quadraginta dies ieiunant in pane, & aqua, & includuntur in aliquo ſecreto loco iuxta Eccleſiam, vbi non habent conſortium hominum,vt not.Bernard.in cap. accepiſti de ſponſa duor.& eſt vulgare Italicorum. ad de cap. accuſaſti.de accuſat.& ſimile not. gloſſ.in cap. 2. de deſponſ. Oldendorp.

CARERE ædibus,latibus,fundo ac mancipiis, operis, re ſua,debito,crimine falſi,impetratis. Briſſ.ex ff.

CARENDVM habere.l.38.ff.de rei vendic.

CARERE crimine,i.e vacare ſcelere; immunem ab eo eſſe. l.vn. C vt Tutor.Prat.Briſſ.

CARENDI nomen,triſte Cicero appellat, 1.Tuſcu.quo loco declarat etiam quid ſignificet.

CARERE fraude,culpa pro eo quod eſt, non deliquiſſe.l 36.D. de fideicomm.libert Spieg.Briſſ.

CARERE lanam,apud Varronem pro purgare, ac ita deducere, vt careat ſpurcitia Prat.

CAREVM,vid.mox infr.

CARICÆ apud Proculum inter dulcia numerantur. l.fin.§. cui dulcia ff de trit.vin.& oleo leg. fiſcus ficcas ſignificant ex Pli. Harum ſingularum nucibus, 20 foliis Rutæ, granis aliquot iuniperi,aceto, & grano ſalis miſtarum ea vis eſt,vt peſtem auertant. Prat Briſſ vlt.edi.Lexic.cap.5. negat caricas eſſe ficus ficcas,ſed arborem ex ficuum genere in Syria.Sunt etiam Caricæ ſiue Cariotæ palmarum fructus prædulces, qui in clientum officio & feudorum conſuetudine, non paruum vſum antiquitus præſtitere:nam fructum palmæ cliens patrono offerebat, in recognitionem annuam, quam faciebat ipſo anni limine,i.e.Calendis Ianuariis,quibus & magiſtratus inire moris erat.l Publius.ff.de conditio.& demonſtrat. Martialis in Xeniis:

Aurea porrigitur Iani cariota Calendis,
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet

Et idem alibi de phiala Ruffi loquens, quam tam tenuem eſſe dicit, quam erat Bractea, qua cliens cariotam inaurabat:

Hoc linitur ſputo Iani Cariota Calendis.
Quam fert cum paruo ſordibus aſſe cliens.

n 3

Forcat.in penu Iuris ciuil.cap.17.

CAREVM, in l.5.D.de penu legat.ſemen accipio, ait Briſſ. cuius radix cocta paſtinacæ modo eſui erat: vt Dioſcorides lib.3.c.66 tradit. Aliter Hot. Careum, inquit, frutex peregrinus, gentis ſuæ nomine appellatus, culinis principalis: laudatiſſimus ex ſua gente, id eſt, Caria, vt Plin.lib.19. c.8. teſtatur. Ergo non Carreum à Carris, vt Alciatus putat, neque Cæreum, neque Carinon legendum. Hot. vid. inf Carreum.

CAREVM eſt genus aromatis myropolis cognitum, nobis vero incognitum, quippe quod peregrinum ſit, &c. Vide Galenum ad Paternianum, c.de careo. Vtitur eo quoque Apicius de re coquinaria. Paulus lib.33 D.tit de penu leg.l.non omne. Sed quod quidam negauerunt piper liguſticum careum, & laſer, eiuſmodi in penu non eſſe, improbatum eſt. Nebr.

CARINA in l. Minicius, ff.de rei vind. pars ea nauis eſt quam aluum aut ventrem adpellant. Connan.lib.3 c.6.n.2. Eſt infima pars nauis. Briſſ.ex Feſto.

CARINA, infima trabs, qua nauis fundatur. Pompon.in fin.l. quod in rerum natura, de leg.1. Etſi nauem legauero, & ſpecialiter eam adſcripſero, eamque per partes totam refecero, carina eadem manente, nihilominus recte à legatario vindicabitur. Spieg.

CARINARIOS Turneb.aduerſar.lib 14.cap.5. eos eſſe putat, qui cerino colore pannum inficiunt. Nam cera Dorice καρὸς dicitur, quæ aliis Græcorum linguis κηρὸς vocatur. Hæc Turneb. loco præalleg.

CARINANTES, Feſto lib.3 probra obiectantes, à carina dicti, quæ infima pars nauis eſt, ſic illi ſortis infimæ. Prat.

CARITAS pro amicitia, l.19.D.de caſtr.pecul. l.10. D.de rebus dub. Briſſ.

CARIVARIVS. De Cariuario & Coribantum ſaltatione in viduæ nuptiis ad contumeliam ſecundarum nuptiarum, vide P.Gregor.38.ſyntagm.c.4.

CARGILIANI heredes, vide l.9.§.5. in princ.Dig.de iur.& fact. ignorant.

CARMINA magica, l.7.C.de malefic.& mathem.

CARNALIS pubertas, cum animali pubertate conuenit. vide Gothofr.ad l.3.C.quando tut eſſe deſ.

CARNIFICIS loco habebatur, auctore eodem, qui ſe, vt moreretur, vulneraſſet. Prat.

CARNIFICIS, hoc eſt, eius, qui in reos animaduertit, & eius item qui reos in carcere cuſtodit, officium vitandum eſſe dicit Ariſtot.lib.6. quod huiuſmodi homines improbi eſſe ſoleant. Cenſoria lege cauebatur, vt nemo carnifex ciuis Romanus eſſet, Spieg.

CARNIFICVM officium probroſum & turpe eſt: ideoq; tale officium gerentes ciuiliter famoſos & ignominia notatos eſſe, ait Gœd.in l.42.n 10.de verb.& rer.ſignif.

CARNIFEX eſt manus legum. Gothofr.ad Nou.69.c.3 in prin.

CARNIFEX populi Rom non modo ciuis Rom. non erat, ſed ne in vrbe quidem domicilium habebat. Cic. pro C. Rabir. perduell. Sed moreretur prius acerbiſſima morte millies Gracchus, quam in eius concione carnifex conſiſteret, quem non modo foro, ſed etiam cœlo hoc ac ſpiritu cenſoriæ leges, ac vrbis domicilio carere voluerunt. Prat. Hotoman.ex Plauti Pſeudulo colligit eum extra portam Metiam domicilium habuiſſe.

CAROTIVM dictio eſt barbara, & ſignificat currum illum, in quo conſtituebatur vexillum publicum, cum in aciem eundum erat: & hoc expreſſit apud nos Accurſ. in l. omnis definitio, ff.de reg.iur. dum inquit: Sed ſtet firmus regulæ; velut Bononienſis carrotio, licet aliqui capiantur de eius cuſtodibus. Et hæc gl. in hoc ſing. eſt ſecundum D. Alexan.conſ.72. incip. Inſpecto diligenter, col.4. verſ.& iſtam opinionem, in 1.lib. Et Andre.Sicul.in tractat.de præſt. Cardin.in 1.quæſt. prima partis, in 5 colum.verſic.opinion. Hocque curtus genus poſt Gotthos deletos potiſſimum reipub. Mediol.in vſu fuit, vt in noſtris annalibus in multis locis relatum eſt. Putoque à carro dictum, de quo Cæſar: Inter carros impedimentaque prælium commiſerunt. Et Aul. Hirtius: Pompeius, inquit, ea die per viarum anguſtias, carra complura, multoſque lanitas retraxit. Cotta in memor.

CARPASVM, apud Martianum l.fi.§.ſpecies.D.de public. planta eſt, ex qua ſuccus medicamentis vtilis exprimitur, cuius commeminit Galen.lib.1.de compoſ.& ὀπὸν καρπάσου. Dioſc. lib 6.c.14. vocat Paulus Ægineta Carpeſiam. Prat.

CARPENTARII, in l 6.ff.de iur.immun. & l vnic. C.de excuſ. artif. in Baſil. σαγματοποιοὶ, in legionibus habebantur. Briſſ. Carpentarios immunitate donatos, non carpentorum ſtructores eſſe putat, preterquam in l.31 de curſ.publ. in C.Theo. Sed eos, qui σάγματα, id eſt, ſtrata, centunculos, ſellas, clitellas camelorum & iumentorum, conficiunt. Carpentis inuehi ſolitos cuſtodes, vel proſecutores ſpecierum, quæ tranſmittebantur, docet l.18.eod.tit. Briſſ.

CARPENTARIVS ſpeciale nomen eſſe Iſidor.ſcribit l.19.cap.19. Hotomannus carpentarium carpentorum artificem dici tradit. Vtitur & hoc verbo Vopiſc. in Aureliano, & Iul. Firmic. lib.2.cap.10.

CARPENTVM, carri genus eſt, in quo mulieres primum apud Romanos geſtabantur, poſtea tamen factum, vt ex Liuio lib.1.ab vrbe: & in 2.de bello Macedonico didicimus, vt bello etiam carpentorum vſus eſſet. Carpentum non à carro, vt quidam putant, deductum eſt, ſed à Carmente Euandri matre, quaſi carmentum. Vnde in 1.Faſt. Ouid.

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant.
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Coraſ.lib.Miſc.3. c.20.nu.19. Carpenti quoque fit mentio in Nou.70.c.1. quod Gothofr. ibid. vertit ἀπήνη.

Καρπισμοὶ, apud Clement. Alexand.lib.5. στρωμάτων, id eſt, manuum porrectiones. καρπὸς enim cauum manuum, & volam ſignificat eidem, & Ariſtot.lib.1.de animal.1 iunctura καρποὶ ἄρθρα χειρὸς, ἢ βραχίονος. Prat.

Καρπιστὴς, adſertor, & καρπισία adſertio vocatur, vt teſtatur Turneb.aduerſ.lib.13.c.27. Prat.

CARPOCRATIANI, l.Arrianis, C.de hæret. hæretici dicti à Carpocrate, qui dixit Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de vtroque ſexu, atque ita & ex Ioſephi ſemine carnaliter inſtar reliquorum hominum progenitum, c.quidam autem 24.q.3. vide Philaſtrium Brixienſem Epiſcopum in hæreſeon catalogo, & Iſidor.lib.8. Etymol.c.5. Prat.

CARPVSCVLVM, ſiue, vt alij legunt, Carpiſculum, definitore Fl. Vopiſco in Aureliano, calciamenti genus eſt. Hanc etiam vocem reperi in Epigrammate lapidi antiquiſſimo inſculpto, quod Viennæ Allobr ad diui Mauritij ædem extat, ait Prat.

CARREVM & claſſer, quid ſignificent apud Paul.in l.non omne ff.de pen. legat. reuocatur in dubium inter quoſdam Claſſer apud Latinos equidem non memini me legiſſe: ſed laſſer ſuccus eſt laſſerpitij, magnificus in vſu & medicamentis, de quo Plin.& ita legendum eſſe in d.l.non omne. aliqui putant. Alij vero legi poſſe carynon, quod quidem oleum eſt è nucibus iuglandibus confectum, alopeciis vtile, tarditatique aurium infuſum, cæterum ſapore graui. Vnde noſtris eſculentis non ita admiſcetur, ſed in lucernis funiculum nutrit ardentem: ſicut & illud, quod ex lini ſemine exprimitur; ad alendum tamen in vſu apud aliquos etiam hodie eſt, non ſolum in medicamentis: huius meminit Plin.lib.23.cap.5. ſiue mauis carynium, vt aliqui contendunt. Plin.in 6.cap.lib.19. Ab his, inquit, proximum dicetur auctoritate clariſſimum laſſerpitium, quod Græci σίλφιον vocãt, in cyrenaica prouincia repertum, cuius ſuccus vocatur Laſſer. Magnificum in vſu, medicamentiſque, & ad pondus argentei denarij penſum, multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra [illegible], Neroni principi miſſus eſt. In reliquis de natura & genere laſſerpitij, lege Plin quæ omnia de verbo ad verbum ſibi adſcribit Sipontinus Pontifex in ſuis in Martia. commentariis ad fi. 26. Epig. Laſſer itaque, vt dixi, à Græcis Silphion dicitur. Hęc inter herbas primam obtinet gloriam. Vt de Ampeliotæ, quę Aphricæ gens eſt, Delphis ſilphij caulem ſacratum ſuſpenderunt: auctor Alexan. Huius herbæ meminit pluribus verbis Ariſtoph. interpres in Pluto, vbi poëta ſic: Τὸν πλοῦτον τ' αὐτὸν καὶ τ' Βάττου σίλφιον, ipſumque Plutum, ipſumq; Batti ſilphion. Negat ſycophanta ſe quieturum, etiamſi Plutus ipſe, qui diuitiarum Deus ipſe eſt, vel laſſerpitium, quod pretioſiſſimum eſt, ſibi detur. Hinc nata parœmia apud Græcos, Βάττου σίλφιον, vt per Roterodam.chil.2.adag.114. Huius etiam vocabuli, Laſſer, meminit Martial.in l.vlt § ſpecies, D.de publ.& Catul. Laſſerpiciferis iacet cyrenis. Aliqui codices cæreũ habent, in d.l.non omne, quod quidem adiectiuum eſt, ex cæra aliquando factum: vt cætera candela, ad differentiã eius, quæ fit ex ſeuo, ſeu alio pingui: vt cærea mella, apud Seduſium: cęrea gemmatis flaueſcunt mella caniſtris. Cæreus vero ſubſtãtiuum, funale ſignificat, à funiculis cæreis quem in Saturnalib. ſolebant humiliorib. potentiores præferre, cum candelis pauperes, locupleres cæreis vterẽtur. Martia. Hic tibi nocturnos præſtabit cæreus ignes. Nam aras Saturnias priſci excolebant accenſis luminibus: inde mos per Saturnalia miſſitandis cœpit. Quidam cæreos non ob aliud inter Saturnalia munera mitti putant, niſi quod ſub Saturno à tenebroſa vita quaſi ad lucem, & bonarũ artium ſcientiam ſumus euocati. Propterea lege Publicia cautum fuit, vt ſolis ditioribus cęrei miſſitarentur. Veteres autem (vt etiam ætate noſtra nobiliores conſueuerunt) reponebant ad domus vſum in penore, quæ ad medicamenta erant neceſſaria, vt laſſer & ſimilia: item cærea: & de his potuit ſentire IC. quo etiam à penoris nomine veniant. Vel ſi nihil placet mutare, poſſumus dicere (vt etiam placet Alciato noſtro) carreum dictum à carris vnde aduehitur: quo in loco fieri nundinas, ſcribit Plin.in 12.lib.cap 18. quibus commercia odoratarum arborum exercebantur, quæ nundinę poſtea agi cœperunt apud characem. Carrę autem, de quiquibus hic Plin. loquitur, non hæ ſunt, quæ in Meſopotamia

Craſſi

Craſſi clade nobiles dicuntur, ſed oppidum in ipſo rubri æquoris littore, vt Mela Pomp & Stephanus ſcribit, ſicuti nec per Characem quidam oppidum illud intelligunt, quod in Perſia eſt inter Tigrim & Eulæum fluuios: ſed potius illud quod itidem in Parthia eſt, cuius quodam in loco Ptolemęus meminerit. Igitur Carreum potuit Iureconſultus appellaſſe, odoris illud genus, quod à Carris veniebat. Quod ſi tibi gratum non eſt, potes eliſa copula legere, aut liguſtrum carreũ, aut carreum laſer. Quamuis ſint, qui aſſatum, cuius prædicti l.c.13. Plin. meminit, legant, non laſer: quod non reprobo, ſed nec addito. Cares etiam populi ſunt inſulani, quos Strab. Mela, Plin. Ptolemæus, Aſiæ contribuunt: eos Minos nauali prælio vicit, de quibus Virg. Hinc Lelegas, Caraſque, ſagittiferoſque Gelonos. Meminit & Valerius Max. in 1. Quid autem ſit Lyguſticum, in hoc loco IC. haud facile reperies, & ideo arbitror dictionem eradendam eſſe, & eius loco linguſtrum reponendum. Quid id ſit, oſtendit Plin. 12. lib. cap. 25. huiuſmodi verbis: Cyprus in Ægypto eſt arbor ziziphi foliis, ſemine coriandri, flore candido, odorato, coquitur hoc in oleo, premiturque poſtea, quod Cyprus vocatur, pretium ei in libras quinque: optimum habetur è Canopia, in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalonæ Iudææ: tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. Quidam hanc eſſe dicunt arborem quæ in Italia Linguſtrum vocetur. Hæc Plin. cui non diſſidet Dioſcorides qui vbi de odoribus mentionem facit, inter eos illud numerat. Sunt tamen, qui è linguſtron literam elidant. Cotta in memor. vid. ſupra Careum.

Carrvca. Briſſ. (carrucha) paruum carrum ſignificat, quatuor rotas habentem. Habuerunt autem veteres carrucas in delitiis, vnde diſputat Scæuola, an ſub mundi muliebris, & omnis ornamenti legato, carruca dormitoria, cum mulis, qua vxor ſemper ſit vſa, contineatur, l. vxor. 2. ff de aur & arg leg. Spartianus Alex. Seuerum Imperatorem Senatoribus omnibus Romæ permiſiſſe refert, vt carrucas argenteas haberent, dignitatis Romanæ intereſſe exiſtimans, vt iis tantæ vrbis Senatores vectarentur. Neronem præterea Cæſarem legimus, nunquam minus mille carrucis iter feciſſe, longo ſemper agmine impedimentorum præcedente. Corraſ libr. Miſcell. 3. c. 20 Cotta in memor. Carrucæ mentio etiam fit, l. ſi cuius, in fi. ff. de vſufr. l. commodato, §. pen. ff. com. l 28 § ſi ex decem. ff. de don. int. vir. & vx. & apud Paulum lib. 3. ſent. tit. 6. §. pen. Plin. lib. 33 c. 1.

Carrvcis ſtabulum vacans, in fin l. ſi cuius, de vſufr. Spieg.

Carrvcariæ mulæ, in l. 38 §. quæſitum, ff de ædil. edict. ſunt, quæ ideo habentur, vt iungantur ad carrucam vel rhedam. Gothofr. ad d. §. quæſitum 8

Carrvcha, in l. 13. §. vlt. ff. de vſufructu. Carrucha aurea, dormitoria. vnde

Carrvcharivs in l. item quæritur, in princ. ff. loco. qui & ciſiarius dicitur, qui carrucham agit. Briſſ.

Carrvli, l. cum duobus, 52. §. ſi quis ex ſociis. ff. pro ſocio, qui quid vehunt, vt ex eo textu liquet. Prat. Briſſ.

Carrvm ſiue carrus & carruca, plauſtra ſunt oneraria, hoc eſt, comparata ad ferendum tantum onera. Cæſar in primo commen. Iumentorum, inquit, & carrorum quam maximum numerum coemere. In comment. quoque Hiſpan. per viarum anguſtias carra complura. Martial.

O iucunda Couine ſolitudo,
Carruca magis eſſedoque gratum.

Conſultus lib. 39. tit. de donat. l. ſi id. Vel grex, ait, vel carrum, vel carruca. Nebriſſ.

Carthago, IC. Modeſt. in l. 23 ff. quib. mod. vſuſfr. amitt. Si vſusfructus, ait, ciuitati legetur, & aratrum in ea ducatur, vt paſſa eſt Carthago: ciuitas eſſe deſinit, ideoque quaſi morte deſinit habere vſumfructum. Mirum autem poſteris ſeculis refloreſcere eam principum Romanorum beneficentia potuiſſe, quæ ſic diruta, ſic diſiecta vaſtataque fuit, vt omnis mutalis lapis in puluerem comminutus ſit. Spieg.

Carthago, vt ſcribit Sextus Ruffus, prima fuit proconſularis prouincia: & cum ſimpliciter proconſularis prouincia dicitur, hæc intelligitur. Gothofred. ad Nouell. 30. cap. 5 in princ. Dicitur etiam ſedes prætorianæ præfecturæ per Affricam à Iuſtiniano conſtitutæ, in l. prima, ff de offic. præfect. prætor. Affr. Cuius egregium elogium extat apud Saluianum Epiſcopum lib 7 de Gubernatione Dei. Vide Briſſ.

Καρφὸς Plutarc. de ſera numinis vindict. adpellat, quod feſtucam, fœnum aridum, & lignum quoduis tenue & ſiccum ſignificat, buchetam lingua noſtra vel brindellam vocamus. Connan. lib. 2. c. 4. num. 3.

Casa vocem, à cauatione ductam putat Feſtus lib. 3. quę lectum paſtorale Statio appellatur. Vergil. in Alexide:

Atque humiles habitare caſas & figere ceruos.

& apud Scæuol. l. vxorem, 41. §. feliciſſimo, ff. de leg. pro domuncula videntur poſuiſſe Iuſtinian. §. littorum. Inſtit. de rer. diuiſ. & Pompon. l. pen. ff. de vſufr. Prat.

Casæ nomen paulo generalius tugurio. Tugurium ſpecies caſæ. Tugurium ruſtica tantum caſa eſt: Caſa etiam vrbana eſſe poteſt. Tugurium non eſt clauſum parietibus ſolidis, ac regulis lateritiis ordine diſpoſitis: nec à furibus, ſed à pluuiis, æſtu ac frigore tuetur. Caſa parietibus ac tegulis clauſa eſſe poteſt. Gœdd. ad l. 180. de verb. ſign.

Casæ literarum, quæ fuerint ex lib. varior. auctor. de limitibus diſces, & quid caſales, & caſale, quorum verba huc tranſcribere nimis longum eſſet.

Casam ædificare in area cuſtodiæ cauſa, earum rerum quæ in area ſunt: in littore ponere, qua ſe recipiant. Briſſ.

Casaria Feſto quæ caſam cuſtodit. Prat.

Cascvm Feſto lib. 3. id eſt, antiquum, quod Varro probat lib. 6. Ling. ex Ennio Manilius:

Quam primum Caſci populi genuere Latini.

Caſcum duxiſſe caſcam non mirabile eſt, quoniam canoras conficiebant nuptias. Prat.

Casariam tabernam ſiue (vt in Pand Flor. eſt) Caſeariam, dixit Ariſt apud Vlp. l. ſicut § Ariſto ff. ſi ſeruit. vendic. in qua Caſei fumigari ſolent, vt d §. Ariſt. lectio indicat. Moris enim fuit in pleriſque Italiæ locis, colorandi ſiccandique caſei gratia, fumum aut ex culmis, aut malignis viridibuſque lignis facere. Vide Columellam lib. 7. c. 8 & Plin. lib. 21 c 41. vbi de caſeorum diuerſitate loquitur. Falſo igitur Haloander taloriam vtrobique repoſuit in d. § Ariſtor. Non tamen reiicienda eſt Accurſij interpretatio, Caſeariam, in qua fiunt caſei, adpellantis: tametſi ad Ariſtonis locum minime pertineat. Sed & Caſeariam tabernam, locum, vbi caſei væneunt, recte quis adpellat. Prat. vid. Briſſ. 3. elect. antiq.

Casellæ, ſunt granaria in quibus fructus componuntur, ff. de iudic. l. 1. Sic accipi poteſt in c capſellas, 12. qu. 2. Dicitur quaſi cellula granorum. Oldend.

Casito, vel Caſſito frequentatiuum à Caſo, frequentatiuo verbi Cado Paul de ſeruit. vrb. præd. l ſeruitutes, § ſi ſeruitus ſtillicidij impoſita ſit, non licet domino ſeruientis areæ ibi ædificare, vbi caſſitare cœpit ſtillicidium. Feſto Caſabundus, crebro cadens eſt Oid. Prat.

Cassito, guttatim & ſæpius cado. Briſſ.

Cassari dicitur ſententia, quæ tenet gl. in c. accedens, 2. §. cum igitur, in verb. caſſauimus, extr. vt lit. non conteſt. Caſſamus, verbum, etiam eſt caſſatum denuntiamus: quo ſenſu accipi, ait Bernadus gloſſulatius in d. c. accedens, 2. ſed inepte, alioquin fruſtra ibidem ſtatim ſubieciſſet Pontifex, imo caſſ. s denuntiauimus. Non tamen nego, quin & Caſſare caſſum denuntiare ſignificet, in c. cum dilectus, ad fin. & ibi gl. extr. de elect. & cle poteſt. Quod autem ea, quæ ipſo iure nulla ſunt, infirmari debeant, & caſſari, liquido conſtat ex Nouell. 7 §. ἐπειδὴ ζ. ibi, ἀλλὰ καὶ τὸ γινόμενον ἄκυρον, &c. & adnotat Accurſ. in l eleganter. in ver. ſi in hoc ipſo, ff. de dolo Prat.

Cassasdrenses populi. l. 8 §. 8. ff. de cenſib.

Cassata lex, l. 14. C. de contrah. empt.

Cassatio aliquando ad factionem refertur, gl. in c. propoſuit, ext. de conceſſ. præb. & an ad actum nullum. Fel. c. ex parte, de teſtib. Prat.

Cassiani, Sabiniani, Proculiani dicti ſunt, qui Caſſij, Sabini, & Proculi ſectam inſtitutionemque ſecuti ſunt: de quibus quę Pomponius ſcribit in l 2 ff de orig. iur. ad ſummam hęc ſunt: Fuit Qu. Tubero publici priuatique iuris doctiſſimus: eius duo fuere diſcipuli, Ateius Capito, & Antiſtius Labeo: quorum alter magiſtri præceptis adhæreſcens, alter ingenij fiducia pleraque innouans, diſſidium quoddam in iuris ciuilis diſciplinam inuexerunt: nam cum Ateio Maſſurius Sabinus, Labeoni Nerua pater ſucceſſiſſet, acceptam à magiſtris diſcordiam vehementer auxerunt: quam poſtea eorum diſcipuli, Sabini quidem Caſſius, Neruæ autem Proculus eo perduxerũt, vt duę iam familię contrarię ex eorum nominibus appellatæ ac propagatę ſint: nam qui Caſſium ſequebãtur, Caſſiani: qui Proculum, Proculiani dici cœpere, poſt ſecuti ſunt Caſſium quidem Cœlius Sabinus, Proculum vero Pegaſus: vnde Sabinianorum & Pegaſianorum nomina. Quorum diſſenſionibus ac præceptionibus contrariis imbuti poſtea IC. Iauolenus, Neratius, Iulianus, & cæteri, quorum ex ſcriptis compoſiti ſunt ij quibus nunc vtimur, Pandectarũ libri, mirificas concertationes, vt Iuſtin. teſtatur, in hanc legum diſciplinam importarunt. Hot. Vide A. Auguſt. lib. 1. Emend. c 5. & lib. 3. c. 4.

Cassianvs furor, l. vltima. Cod. ad legem Iul. maieſt. Motus in lege Dei, titulo 15. Concitatus ab Auidio Caſſio, qui auidus imperij, duorum fratrum temporibus res nouas in Oriente molitus eſt, vt in eius vita Vulcat. Gallican. & Capitolin. in M. Antonino narrant. Briſſ.

Cassianvs fundus, l. vigeſima ſeptima, §. vltimo, ff. de inſtru. & inſtrument. legat. ſicut & Caſſianus furor. l. 7. C. ad leg. Iul. maieſt

Cassia Turiana, alias Tymiana, ſpecies ad vectigal pertinens, in l. 16. §. 7. ff. de publican.

Cassia via à Caſſio ſtrata, Feſto libr. 3. & vide infra Via. Prat.

Cassiopa ciuitas & promontorium eſt Epiri, Strabone, Prole

mæo, Plinio atque aliis auctoribus. Vlpian.de exercit.act.l.1. Sunt,inquit,naues,quæ à Brunduſio,vel à Caſſiopa, vel à Durachio vectores traiiciunt.Nebr.

Cassitare,cuius mentio fit in l.20.§.4.de ſeru.vrb.præd.vide paulo ante in verbo Caſito.

Castaldia,gubernatio dicitur,qua domini res gubernantur, Caſtaldi gubernatores, vel vicedomini. Zaſ. de feud.degenerant.Itaque erat Caſtaldio non abſimilis procuratori,& actori poſſeſſionum domini, cuius fit mentio in l. vlt. C. quod cum eo qui in aliena poteſt.ſecundum Aluaror.& glo.erat velut œconomus quidam,cui res dominica gubernanda committebatur,inſtar œconomi eccleſiaſtici.arg.l.iubemus nulli,C.de ſacroſ.Eccl.Old.Prat.

Castaldvm,in l.Lomb.l.1 de acq.acto re.gl.in c.vnic.§.ſi vero,de feud.guar.in vſib.feud interpretatur eum,cui res domini committuntur: quam interpretationem probat Iacob. Beluiſ.ibid Eo etiam nomine procuratores contineri liquet, indicante Alberico.Eodem ſenſu ſumitur Caſtaldio,Beluiſio d. § ſi vero.Prat.

Castaldiæ feudum, quod datur caſtaldo caſtri, vt in c.1.de feud.guard.& caſta.in vſib. feud.& ibi gl.in verb. caſtaldi. Io. Bello.Etymol.

Caste viuere dicitur mulier, quæ legitime nubit. Nou.β.§.ὑπολοίπου, quod & Bart.noſter recte docuit l.fin.verſ.ſed quia, C.de iudi.vid.tol.ait Imp.d.§ ὑπολοίπου, ὥστε δεῖ τῶν σωφρόνων γάμων εἰ καὶ δεύτεροι καθιστήκοιεν.Hoc ad eum tractatum pertinet,quo diſſeritur, An legatum mulieri, ſi caſte vixerit, præſtari debeat: quod Bart.placet d l fin. Paulo Caſtrenſi diſplicuit.Tu expende § ὑπολοίπου.Prat.

Castellani Andreæ Iſern.dicuntur hodie qui antea dicebantur Caſtaldi,idque ex conſuetudine vtentium,& vſu loquentium. Porro in Gallia Caſtellanos appellamus caſtrorum ſiue caſtellorum præfectos, & Iudices: ſed & ſubalternos & inferiores iudices, vt ſubindicat Budæus in forenſibus. Caſtellanus etiam dicitur caſtri dominus,ſiue poſſeſſor. Alber.ex Hoſtienſ.c.ad audientiam, de præſcript. & vide paulo inferius de hac voce Prat.

Castellvm,vt notiſſimam ſignificationem prætermittam,accipere debemus aquæ receptaculum, quod aquam publicam ſuſcipit, Vlpia.col.1 § ait prætor. ff.de aqua quotid & æſt. & Labeoni l.fiſtulas,78.ff.de contrahenda emptione. Id veteribus diuidiculum appellabatur,Feſto lib.4 Quod nunc,inquit, caſtellum eſt, ex quo à riuo communi aquam quiſque ducit. Heſych.κάστελλος,ait,ὄνομα τόπου αὐλῶνος κάτω φερόντος, καὶ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Sic accipi debet apud Paulum l. fiſtulam, 19.ff.de ſeruit. vrbanor. prædior.& Vlpianum l.2.ff.commun. præd.& l.cætera.§.item hoc prohibetur, ff.de leg.1.& l.3.de aquæductu.lib.11.C.de Caſtellis,hæc l.Frontinus de aquæductu.Eſt fere nunc in vſu,ait,cum plures quinariæ impetratæ, ne in vilis ſæpius conuulneretur vna fiſtula, excipiatur in caſtellum: ex quo ſinguli ſuum modum recipiant. Ex caſtello fiſtulis quiſque aquam in ſuum fundum diuiſam ducebat. Briſſ.& Vitru.lib.8.c.7 Agrippa,ait Plin.lib.36.c.15. ad fin.caſtella 130.fecit.Porro caſtella vt plurimum plumbea erant,vt ex l.ſi venditor,38.§.fimus, & l.fundi §.caſtella.ff de action. empt. Hæc conceptacula appellant Impp.in l.2 C.Th.de aquæductu.Scio G.Budæum in prioribus adnotat.ad d.§.caſtella.permulta ex claſſicis rerum ſcriptoribus prodidiſſe: cuius verba huc non transfero, vtpote quæ cuiuis ſtudioſo ſint obuia.Prat.

Castellvm etiam inuenitur in alio ſignificatu magis noto,locumque denotat mœnibus clauſum, munitumque. Sueton. Scæua,inquit,excuſſo oculo,transfixus femore,& humero centum & viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam commiſſi caſtelli obtinuit.Coraſius Miſcellaneor.l.6.c.10.Hinc

Castellani appellantur huius loci incolæ:quemadmodum ab oppido oppidani nomen ſortiti ſunt, & à vico vicini, Caſtellani milites, l.1. de fund limitr.lib.10.Cod. Hodie autem quædam praua conſuetudo inoleuit apud nonnullos, appellantes arcium præfectos & cuſtodes.caſtellanos,quod tamen nunquam apud idoneos auctores memini me legiſſe, licet interpretes noſtri hanc conſuetudinem amplectantur,& in pulchra quæſtione conſuluit Cor.conſ.206.viſo in 6.col.in 3.lib. & de his nominibus plura D Felin in c.Rodulph. col.15.verſ. cæterum,de reſcript.Coria. vide & Prat.in Lexic.;Caſtellanos arcium præfectos interpretantur. Briſſonio quoque caſtellani erant,qui præerant caſtello.

Castellense municipium quid ſit, Feſtus & Valerius in l.de limitibus docuerant,ſed id iniuria temporum periit.Prat.

Castigare eſt non ſolum fuſtibus punire & emendare, l 3.§. 1.ff.de officio præf.vig & l.ſi duo.§.fin.ff.de iureiur.ſed & flagellis, per l.ſed ſicut.ff.de vſufruct. Sed & ad alia pœnarum genera pertinet, vt diſces ex cap.quia plerique. de off.ordin. lib.6.& cap.ſi clericos. ad ſent.excom.eod.lib.& vtrobique gl. & Dd.Prat.Briſſ.

Castigare etiam eſt vindicare, punire, coercere. Vt caſtigare delicta. Ipſe autem magiſtratus caſtigabat: vt præſes, præfectus vrbi & vigilum,proconſul.Briſſ.ex ff.

Castigatio leuis quomodo accipienda ſit apud Vlp.l.ſed & ſi quemcunque. §.fin.ff.ad leg. Aquil.repetita in l.item quæritur.§.item Iulianus. ff loc.Bald.docere nititur, ad d.§.fina. appellatque moderatam:quod late explicat.Prat.

Castigatione competenti corrigere,vide l.1.C.de SC.Claudian.tollend.

Castigatio verborum,fuſtium,flagellorum.Briſſ.ex ff.

Castigationem modicam apud Vlpianum,in l.magiſtratibus.ff.de iuriſdict.varij varie interpretantur. Accurſius ibidem appellat coërcitionem, ſine qua iuriſdictio eſſe non poteſt, quod Bart.improbat,dicitq; eam expediri officio iudicis nobili,eſſeque meri imperij. Baldus autem ſcribit ibidem eam habere locum in leuibus delictis,quæ corpus non tangant. Aleiatus in l.imperium.num.144 ff.de iuriſdict Modica, inquit,caſtigatio debet intelligi de ea, quæ venit acceſſorie ad iuriſdictionem,& quæ iuriſdictionis eſt,vel ait,debet intelligi de aliqua coercitione,quæ corpus non lędat,& hæc.Baldo conſentit.Prat.

Castigatio modica, l.12 ff.de iuriſdict.l.23.§.quoniam.ff.de vſufruct.& eiuſmodi caſtigatio Docenti,item Fructuariis,conceſſa illis locis dicitur.Briſſ.

Castitas violata,l.vn.C.ſi quis eam cuius tutor fuer.

Castra dicta ſunt quaſi caſta: vel quod illic caſtraretur libido. Nam nunquam his intererat mulier.Briſſ.

Castra orbis Romani,l.31.C.de teſtam.vid.caſtrum.

Castrare,apud Martian.l.3.§.item qui auctor.ff. ad leg. Cornel.de ſicar eſt virilia ſeu genitalia amputare, & excindere, l. lege Cornelia.in fin.ff.ad leg.Iul.de vi priu.& l.ſi ſeruus ſeruū. ff.ad leg.Aquil.Plin.lib.18.c 32.& lib.6.c.26.Aldobran.Inſt.de adopt §.ſed & illud.

Castrare, id eſt, virilitatem excidere, Spadonemque ſeu Eunuchum facere,l.prima.C.de Eunuch.Sic caſtrare homines libidinis vel promercij cauſa: caſtrare puerum, ſeruum. Briſſ. ex ff.

Castrati dicuntur, quib.virilia exciſa ſunt, & vt ait Theophilus §.ſed & illud. Inſtit. de adopt. ἐφ' ὧν γέγονεν ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων. Horum meminit Vlpianus l.ſed eſt quæſitum ff.de liber & poſthum: l.ſi ſerua.39. §.fin.ff.de iure dot. Atque hi vel ſunt Ectomiæ, qui exſecti:vel Thlibiæ,qui colliſi:vel Thlaſiæ,qui attriti,d.l.ſpadonum,& l.4.de ſicar.vide infra verbum Spado. Solebant enim olim mangones pueros caſtrare, quo pretioſiores facerent.l.ſi ſeruus. 27. § & ſi puerum.ff.ad l.Aquil.quod & ex M.Fabio lib.5 c.12. Inſt.Orat.apertiſſime indicat his verbis: Mancipiorum negotiatores formæ puerorum, virilitate exciſa, lenocinantur, & poſt paulo. Libidinem iuuet ipſum effœminati ſexus mendacium: nunquam tamen hoc continget malis moribus regnum, vt ſi qua pretioſiora fecit,fecerit & bona.Porro homines caſtrari Senatuſconſulti & diui Hadriani edicto vetitum eſt, l lege 4 § vlt. & l.is qui ſeruum.ff.ad l.Corn.de ſicar.Briſſ.Prat Eadem quoque pœna tenetur medicus caſtrans & chirurgus, etiam ipſe caſtratus ſi conſenſerit.Imo conſentientem eadem pœna plecti vult,l.leg.Cornelia.ff eod vbi etiam bona caſtrati vult publicari fiſco:etiamſi pretioſiorem eum reddiderit,nihilominus iniuriarum tenetur caſtrans.l.ſi ſeruus ſeruum §.ſed etſi puerum. ff.ad leg.Aquil. gl.in c.legentes.23. quæſtione 5. quia hi caſtrati virilitatem amittunt.l.lege Cornelia. §.plane. ff de ſicar. Publice autem intereſt integros habere homines, qui ciuitatem liberis hominibus legitime repleant.l.1.ff.ſol mat.Rebuff.

Castrati ſeruis cæteris pretioſiores habebantur.Briſſ.

Castrati proprie dicuntur, quibus penis ipſe cum teſticulis eſt exciſus. Vnde videtur caſtratio tranſlata ad arbores, cum interraduntur & diſraduntur; Columell.in 4. Hoc poteſt interradi & diſradi:quod opus ruſtici caſtrationem vocant.Plin. deputationem,Cato interputationem appellat.Conna.lib.2.c. 15.nu.9.Caſtrare quoque ad animum refertur.Et per tranſlationem caſtratam Remp.dixit Cicero lib.3.de Oratore.

Castrati à nuptiis arcentur, nec adoptare poſſunt: ſecus eſt in ſpadonibus. Gœddæ. in l.128. num.2.3.4.5. de verb.& rer. ſignif.

Castratvs poſthumum inſtituere non poteſt,l.ſed eſt quæſitum.ff.de hæred. inſtit. quia certum eſt, hunc generare non poſſe, cum facto hominis prorſus impotens factus ſit: & in certis amplius locus non eſt coniecturis: l.continuus. §.cum ita.ff.de verb.oblig.

Castrense [ait Gothofr. ad l.12. C. qui teſt. fac. poſ.] quod Græci ἰδιόκτητον,eſt,quod in caſtris acquiritur,vel proficiſcenti ad militiam datur. vide l.4. C.famil.l.4. & 11. ff.de caſtren. pecul.Paul.3.ſent.4.§.3.Quinam eo priuilegio vtantur.vide d. l.12.C.qui teſtam.fac.poſſ.

Castrense & paganicum opponuntur,l.1.C.de teſt.milit.

Castrenses miniſtri appellantur, vt ex Lampridio in Alex. colliges.De quibus Tertul.in hæc verba ſcribit.Eſt & alia militia re-

litia regiarum familiarum. Nam & caſtrenſes adpellantur,&c.

Castrensis ordo is veteribus erat, vt miles Centurionis Centurio Triboni, Tribunus Legati, Legatus Conſulis. Magiſter equitum Dictatoris pareret imperio. Bud. d. l.2. de orig.iur.ex T. Liuio lib.8 Old. Prat.

Castrentiani ſunt miniſteriani aulici, vel miniſtri Palatij, vt colligitur ex rubric. de caſtrenſ. & miniſter.lib.12.C. qui ſacro Imperat. miniſterio deputati ſunt, l.4.C.eod.Prat. Briſſ.

Castrensiani & miniſteriani (vt D VVeſemb. in œconomia iuris oſtendit) pars regiæ familiæ eſt, ſeruitiis & miniſteriis principis interioribus, in aula & caſtris deuota, vt prægustatores, pincernæ, & menſæ cubitoque principis inſeruientes. VVeſemb.

Castrense iugerum quadratum habet perticas 288. pedes autem quadratos 28800. i. e. per latus vnum perticas 18. quæ in quatuor latera faciunt perticas 72. ex Feſto & Valerio lib de limitibus. Briſſ. Prat.

Castrensis peculij, caſtrenſiumq; bonorum eſſe intelligitur quidquid in militia quæſitum, vel occaſione militiæ obuenit. Caſtrenſe peculium, vt Macer definit, l. caſtrenſe 11 ff. de caſtr.pecul. quod à parentib. vel cognatis in militia agenti donatum eſt, vel quod ipſe filiusfamilias in militia adquiſiuit, quod, niſi militaret, adquiſiturus nō fuiſſet. Macri ſententiam probat Paulus lib 3. ſent. tit.4. niſi quod pro agenti Paulus poſuit proficiſcenti: quod tamen ſecundum Alex. Imp. diſtinctionem accipiendum eſt. l.4 C. fam. ercíſ & vide Bart l.1 §. nec caſtrenſe ff. de collat Caſtrenſis quoq; peculij eſſe dicitur, quod à palatinis conſcio principe & in eius prope conſpectu quæritur, vt diuus Conſtantinus reſcripſit l. vnica. C de caſtrenſ. om. palat. pecul. Prat. Briſſ.

Castrense æs alienum. in caſtris contractum: ex quo & caſtrenſes creditores, l 1. §. filiifamilias. ff. de ſeparat. & vide infra, Peculium Briſſ.

Castensia bona, in caſtris acquiſita Briſſ. ex ff.

Castrensis ſacri palatij ſub diſpoſitione ſua habebat pædagogia, miniſteriales quoque dominicos, & curam palatinorum, appellabaturque ſpectabilis vir. Briſſ. Huius meminere Honorius & Theodoſ. l. vnic. qui à præbit. tiro. exc. C.Th. & l 38. C.Th. de decur. Briſſ. Prat.

Castrensi corona donabatur, qui primus hoſtium caſtra propugnando introiſſet, cui inſigne erat ex auro vallum. Feſtus lib.3.& Gell.5.c.6 Prat.

Castrorvm præpoſitio. Eorum fit mentio in l,7.C. vbi cauſæ fiſc. vel diuin Et caſtrorum præpoſituræ l, 1. Cod. de offic. quæſtor.

Castrvm numero vnius, notiſſimæ eſt ſignificationis. Caſtra vero numero multitudinis locum ſignificat, vbi milites tentoria figunt: à caſtri ſimilitudine, quod foſſa valloque quaſi muro circumdari ſolet: quo ſenſu accipitur apud Modeſtin. l 3. §. emanſor. ff. de re milit. Porro horum generum multa erant: quædam erant prætoria, de quibus Tacit. lib.1. Ann. de Tyberio loquens: Diſperſas per vrbem cohortes in vna caſtra conduxit Tyberius. Alia erant vrbana, l ſi maritus 15 §. legis. ff. ad legem Iul. de adult. Alia vigilium ſiue vigilum d. §. legis. Prat.

Castrvm à villa diſcernit Bart. l. t. §. ſiue autem. ff. de oper. nou. nunt.

Castvm & periurium, Cicero contraria eſſe notat pro Quin. Roſcio Comœd. Spieg.

Casvlæ, vide l.92. pr. de legat.3.

Casvs, ait Feſtus, dicimus ea quæ fortuito hominibus accidunt. Sic caſum aduerſamque fortunam hominis liberi ſpectare, neque ciuile, neque naturale eſt, l.38. §. ſacram. ff. de ver. ſign. Briſſ,

Casvs à Iuriſconſultis dici conſueuit, pro controuerſia, quæ nata eſt, quaſi quæ acciderit, & caſu contigerit. Cicero vero cauſam appellat, vt Verrin. 3. Tantum quod hominem non nominat: cauſam quidem totam præſcribit. Item, nuſquam enim ſcribis, neque tu aliud quicquam edicto amplecteris niſi eam cauſam pro qua pecuniam acceperas. Hinc Seneca in prologo declamat. Declamat autem Cicero non quales controuerſias dicimus, nec taless quidem, quales ante Ciceronem dicebantur: quas Teſeis vocabant, Controuerſias nos dicimus. Cicero cauſas vocat. Hot. Caſus pro iis, quæ ex facto contingunt. Caſus omnes qui quandoque inciderint. In iis caſib. deficit lex. Caſus omiſſus Senatuſconſulto, Caſus etiam pro quolibet euentu. In primum vel ſecundum caſum ſubſtituere, in caſum diuortij, mortis. Nullo caſu reuocari. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Casvm in iure varie accipi conſtat. Quandoque facti ſpecies propoſita, quodque in diſputationem incidit: ſic accipitur apud Iulianum l. neq; leges. ff. de legib. quodque caſu accidit. Caſum, id eſt, negligentiam explicuit Gaius l. qui ædes ff. de incend. ruin. & naufr. Caſus quod inopinato euenit, aut contingit. §. theſauros. Inſt. de rer. diuiſ. vbi Accurſius ita definit: caſus, inquit, eſt inopinatus rei euentus ex diuerſis cauſis proueniens ob aliud. Prat. Briſſ.

Casvm fortuitū diffiniſſe videtur Vlp. quem nullū conſilium humanum præuidere poteſt, l.2. §. ſi tempore. ff. de admin. rer. ad ciu. pert. Cui humana infirmitate reſiſti non poteſt. l. r. §. is quoque, ff. de oblig. & act. quod diuorum principum reſcripto iuuatur, l. in iudicio 38 C. loca. cui reſiſti & auerſus quē caueri non poteſt. l.18. ff. com. l.4 C. de peric. tut. Fatum plerumq; Iuriſconſulti appellant, & damnum fatale, vt in l.1. §. ſi magiſtratus, ff de Magiſtr. conuen. Suntq; eius generis mors, latronum hoſtiumve incurſus, piratarum inſidiæ, naufragiū, incendium, fugæ ſeruorum. Gaius l. in rebus 18. ff. commod. rem explicans. His adiicias vim aquarum, inſolitam ventorū vehementiam, ruinam, labem, effracturam, rapinam, tumultus, l. contractus 24. ff. de diuerſ. reg. iur. antiq. & alibi ſæpe; & hi adpellantur caſus maiores. Adpellatur & huiuſmodi caſus vis maior: vide infra, Vis maior. Exempla ſæpius in iure ciuili reperias. Caſum & fortunam pro iiſdem adpellat Vlpianus l. r. §. ſi magiſtratus, ff. de magiſtratibus conuen. Vnde recte caſum dixit Feſtus lib.3 quod fortuito hominibus accidit. Diuerſa eſt caſus acceptio apud Marcellum, l. quia in eum 18 ff. ad leg. Aquil. quia in eum, ait, caſum res deuenit, à quo incipere non poteſt, & apud Scæuol. l. Gallus. §. ille caſus, ff. de liber. & poſth. Prat & Briſſ.

Casvm pro amiſſione dixit vetus interpres Nou. 22. §. mitioris: quæ etenim amittuntur, cadere dicuntur, pro quo Iuſtin. ipſe διδομένων ἐκπτώσει dixerat Prat.

Casvs militiæ, Nou. 35 & 53. eſt id, quod mortuo milite, qui in aliqua ſchola inter ſtatuentes relatus eſt, hęredes eius, vel liberi, aut vxor; ex cōmuni ſcholæ placito à principe capiunt, vt indicat l. vlt. C. de pign. Vbi & ſcholæ placitum dicitur, & l. omnimodo, §. vlt. de inoffic. teſtam. ibi, vel mortuo militante certa pecunia ad hæredes eius perueniat. Nec enim ad hæredes militia tranſit, quæ perſonę cohæret, ſed caſus militiæ. Igitur & in Nouell. 97. caſus militiæ fieri dicitur mortuo milite: vide Iulian. Anteceſſorem ſub tit. de caſu militis. Fruſtra ergo diſputat Lælius Taurellus, quæ ſint militiæ ex caſu, ex d Nou. 53. cum nullæ vnquam militiæ talem appellationem habuerint. & Iuſtinian. in ea Nou. non dicat, ἐπὶ τῆς κάσου καλουμένης στρατείας, ſed ἐπὶ τῆς καλουμένης στρατείας. Plura vide apud Cuiac. dictam Nouell exponentem. Prat.

Casvs humani ſunt mors, in l.5 C de commer. & mercator.

Casvs incerti ſunt, qui certam quātitatem, certamve rem non habent. Gothofr. ad l. vnic. ibi, reuera inducitur damnum. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer.

Casvs fortuitus intelligitur inopinatus, non ex conſuetudine eueniens, Gothofr. ad l.78 §.1. ff. de contrah. emp. Hic euenire poteſt etiam diligentiſſimo patrifamil. l.11. §. ſi locupleti. 5. ff. de minorib. Ideoque à nemine præſtatur. d §. ſi locupleti. l.52 damna quæ imprudentib. ff pro ſocio. l.1. § 11. ff. de magiſtrat. conuen. l.2. §. ſi eo tempore 7. ff. ad adminiſtr. rer. ad ciuit. Niſi tamen aliter conuenerit, l.39. ff. mandat. & l.78 §. ff. de contrah. empt.

Casvs pro quolibet euentu. Sic in primum vel ſecundum caſum ſubſtituiſſe. l 8. C. de Inſt. Nouellos caſus exiſtere. Briſſ.

Casvs pro iis etiam, quæ ex facto contingunt, dicuntur. Sic caſus omnes, qui quandoque acciderint. Talis caſus terminatus. Briſſ. ex ff.

Casvs patris à ſenatu remoti. Caſus gregis animalium. Sed & ager caſum pati dicitur, l.12. de vſur. caſus captiuitatis, euictionis. incendij. Briſſ ex ff. & C. Huc refer fugas ſeruorum, qui cuſtodiri non ſolent: & ſi latrones capras ſine fraude cuſtodis abegerint: mortes animalium. Tales caſus nullo bonæ fidei iuditio præſtantur: nec tutoribus aut curatoribus imputantur. Briſſ. ſi ſcil. ſint vere fortuiti

Casvs fatalis parentib. non nocet, l.135. de verb. ſignif. Gœdd. ad §.2. l.132. eod ſupremus mortalib. caſus eſt mors, quæ omnia conſumit, Gœdd. ad § 1. n.3. l.161. de verb. ſign.

Casvs ſupremus eſt mors: hac enim omnes humani caſus reliqui, & contingentia fati finiuntur, & quaſi in faſcem recolliguntur. Gœdd. ad § 1. n.31 161. de verb. ſignif.

Casvalis conditio, quæ ab incerto euentu pendet. Briſſon. ex ll. C.

Casvs maiores hos eſſe dicimus, quibus reſiſti non poſſit, vt Paulus inquit, Balduin. tit. quib. mod. re contrahitur, &c.

Casvs repentinos eſſe aiunt, ſi mulier enitens iam moriatur. l. ſi mater, C. de inoff. teſt.

Casvs fortuitus in ſolo mutuo ex natura contractus præſtatur: in aliis non ex natura contractus, ſed alia de cauſa: vide omnino Vult. commen. Inſtit. de action. § 16. n.75.

Casvm pro caſu, hoc eſt, vocabulorū forma, qua in aliam cadunt effigiem, etiam in iure noſtro poni demonſtrat Alberic. quam recte, ipſe viderit. Conſtat autem, IC. figurate vti compoſito pro ſimplici, l. verbum reddendi. de verbor. ſignific. & contrà, ſimplici pro compoſito, gl. fin. rubr. ſol. matr. vbi Barr.

& Iaſ. Quod & atteſtatur Appellus. Tempus, item pro tempore. l. verbum erit. Numero plurali pro ſingulari, l. non eſt ſine libertis: & è contra ſingulari pro plurali, l. in vſu iuris, de verb. ſign. Spieg.

Casv maiore, eum uegligentia perdere, in l. veluti. ff. de eden.

Casvrum interdum pro euenturum.

Catabolenses, in rubr. C. Th. de piſto. & Catabol. l. 4. tit. 4. & eod. titl. 6 quo ſenſu accipi debeat, nondum plane ſatis cōnſtat: niſi dicamus eos fuiſſe, qui panes exercitui pręſtarēt, ἀπὸ τοῦ καταβάλλειν vel καταβάλλειν, i. e. ſoluere. Bud. in poſter. adnot. Catabolenſes alio ſenſu accepiſſe Caſſiodorū ſubiecta eius verba lib. 1. variar epiſt. ad Feſt. V. I Patricium declarant. Atque ideo magnitudini tuæ præſenti admonitione declaramus, vt marmora, quæ de domo Pinciana conſtat eſſe depoſita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenſes veſtra ordinatione dirigantur. Eodem ſenſu accipiendi ſunt apud eundem lib. 4. Variar. ad Godiſcalcum Saionem. vbi pro Catabulenſis, legendum Catabolenſis, recte cenſuit B. Briſſ. Prat.

Καταβολὴ, conſtitutio & ſolutio & præſtatio, verbum iuris eſt. Hinc καταβολαὶ τῶν προσόδων, reditum præſtationes dicuntur Ariſtot. 2. œconom. & ſæpe in Nou. Iuſtin. 118. §. εἰ ποτε & aliis §§. Prat.

Catachresis, vulgo eam peculiarem tropum faciunt & definiunt figuram, qua proprio nomine omiſſo aliud vicinum aſſumitur, vt ita à metaphora differat, quod ea fit, quoties nomine proprio deficiente, aliud vicinum ſubſtituitur. Alci. lib. 2. verb. ſign. Vſus tamen & experientia docuit, κατάχρησιν omnium troporum eſſe communem affectionem. Gœd. in l. 58. de verb. ſign.

Cataclita, apud Tertull. ſunt accubita, quib. ad accumbendum vtebantur, ea molli pluma implebantur, vt ex Heliogabali vita notum. Turneb. lib. 7. aduerſ. c. 20.

Cataclysmvs, diluuium apud Tertull. lib. 4. contra Marcionem.

Reddidit ergo Deus gratis peccata paterna,
In cataclyſmo enecans pariter cum prole parentes, &c.

Catadromvs apud Labeonem in l. ſi ſeruus 54. ff de act. em quibuſdam ſignificat deſcenſum ex grue machina. Hotomanno eſt colluuiarium, i. e. decliuis locus, per quem ſordes defluunt: quaſi dicas decurſorium. Verior ſemper mihi viſa explicatio eorum, qui funem extentum ex edito loco in inferiorem demiſſum exiſtimant, quod & Labeonis verba ſignificant, d. l. ſi ſeruus 54. Veriſſima igitur eſt huius loci lectio vel inuito G. Budæo ad Labeonem, tametſi non ſim neſcius locum ſignificare, in quo decurri ſoleat. Suet. in Nerone c. 11. Prat. Briſſ.

Catadormvs, interpretatur decurſus, ait Nebriſſ. Nam καταδρομία, eſt decurſo. Decurſio autem per catadromum nō ſine periculo erat: quod & IC ſignificat, de act. emp. l. ſi ſeruus. tuus. Eum, inquit, fuiſſe ſeruum, qui per catadromum deſcendere, aut in cloacam demitti ſolitus eſſet. Alexandro Neapolit. eſt & catadromus in quo agitabantur equites pręcipiti curſu, ἀπὸ τοῦ δρόμου, per quem ſeruus currendo, vel in cloacā ſe dimittendo nimirum vitæ periculum adibat Ge dier. lib 3. cap. 13. Alciato probabile videtur, catadromum nomen ſumpſiſſe γεράνιον, id eſt gruum machinam, qua Architecti ſaxa ingentia ſubleuant: de qua vide Vitruuium. Attamen catadromi vocabulum, de quo miranda cecinit, i. e. vaticinatus eſt Accurſius, Latine decurtorium ad verbum transferri poteſt, Budæo teſte in Annot. prior. Spieg. Dromos enim curſum ſignificat. Tranquill. in Nerone, Nobiliſſimus eques Romanus elephanto ſuperſedens per catadromum decucurrit, i. e. per ſtadium, in quo equites decurrere ſolebant, imaginario prælio, vt ſæpe fit. Huiuſmodi autem homines, qui per catadromum decurrebant, etiam funābulos Latini, Græci ſchœnobatas appellant. Briſſ.

Catalogi vox ridicule apud Alberic. exponitur. Hac ſignificatur nobis oratio ſiue ſermo, alicuius rei ordinem ac diſpoſitionem continens.

Catamidiari ſignificat omnib. deridendos exponi, à verbo Græco μωκίζω, quod ridere ſignificat. Connan li. 9. c. 4. n. 11.

Catamiti, pueri meritorij ſunt. Catamitum pro Ganymede dictum fuiſſe etiam Feſt. teſtatur. Hoc nomine eum nominat Arnobius κατ' ἀντονομασίαν. Prudentius de Ioue, Compreſſu immundo miletum afficiens catamitum. Id poeta optimus nominat, ſcilicet rapti Ganymedis honores. Hic eſt ille ſenſus peruerſus, hic illa cupiditas ignominioſa, hoc illud deſiderium impurum, de quo Romanis loquitur D. Apoſtolus ἡ ἀντιμισθία τῆς πλάνης. Nomen etiam ipſum ἀπὸ τοῦ μισθοῦ per ablationem literæ factum videtur. Nam Latinè Concubinus dicitur: Georg. Fabr. in comment. ad poetas Chriſtianos copioſe Mar ragius lib. 2. M. cel. c. 3.

Cataphryges, apud Iſidor. 8. Etymol. hæreticorum genus, quibus nomen à Phrygia prouincia inditum ait. Hi adſerebant, aduentum Spiritus Sancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum. Prat.

Κατάπλουν, ſeu ἐπιδημίας, Græci vocant, qua parte primo appellere in Prouinciam Proconſ. moris erat.

Κατάπλους, portus ad quem plurimum appelli ſolet. Vlp. l. 4 §. 4. ff. de off. proconſ. Ingreſſum etiam hoc eum obſeruare oportet, vt per eam partem prouinciam ingrediatur, per quam ingredi moris eſt: & quas Græcia ἐπιδημίας appellat, ſiue κατάπλουν obſeruare, in quam primum ciuitatem veniat, vel applicet: magni enim faciunt prouinciales, ſeruari ſibi conſuetudinem iſtam, & huiuſmodi prærogatiuas. Hot. Sic apud Martialem cataplus eſt nauigatio & appulſus. Cum tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus, Turneb. lib. aduerſ 10 c. 23.

Κατὰ πόδας, iiſdem veſtigiis ſubſequendis, quaſi dicas ad pedes, eorumque veſtigia. Vide Alciat. 11. parerg. c. 6. Iuſtin. de compoſ. ff. §. 17. Niſi tantum ſi velit eas in Græcam vocem tranſformare, ſub eodem ordine, eaque conſequentia, ſub qua & voces Romanæ poſitæ ſunt: hoc quod Græci κατὰ πόδα dicunt, hæc ille. Cicero autem ad verbum hoc appellat. Xenoph. de Venatione, θηρατέον κατὰ πόδας, ὥσπερ ὁ λαγώς: venandus, non iiſdem veſtigiis inſequendus, vt lepus. Plato lib. de legib. 11. καπηλείας ἐπιτηδεύματα κατὰ πόδας: h. e eſt, Poſt præcepta de adulteratione, proxime ſequitur, vt de cauponatione præcipiamus. Hotom.

Cataracta eſt vehemens aquæ decurſio, qualis Anienis, Rheni, & quorundam torrentium conſpicitur, cum de altis montibus in planum fluuij præcipitantur. Proſper contra ingratos: Candida ſunt, & ſcripta manent, quæ de cataractis Æterni fontis fluxere vndante meatu. Aquæ vbi è cataractis; aut è charadris colliguntur, 1. locus μισάγκεια dicuntur. De huiuſmodi cataractis meminit Plin. l. 6. c. 9. de Nilo flumine.

Cataracta item dicuntur portæ ex funibus aut catenis pendentes, quæ attolli & demitti poſſunt, cuiuſmodi in portis vrbium videmus, ad hoſtium irruptionem accommodatas: harum Liuius in poſterioribus libris aliquoties meminit, Germanicis vulgo dicuntur *Scheſſgatter*, alibi autem *Scheiſsporten*. Sunt & in ædibus cataractæ, quibus apertis, quæ in ſuperiore loco ſunt, deiicimus, aut effundimus deorſum, quæ Germanice dicuntur *Kaniel*: Ad harum cataractarum ſimilitudinem in cœlo cataractæ dicuntur in ſacris: vt ibi, Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt, hoc eſt, feneſtræ aërij cœli, ſicut interpretatur Rhodig. 22. c. 14. Sic & Eſai. c. 24. cataractæ de excelſo nominantur: In bonam vero partem Malach 3. de ſalutari & larga pluuia: & 2 Reg. 2. c. 7. Quacunque vero ſignificatione cataractæ accipiantur, dictæ ſunt à verbo Græco καταῤῥάττω, quod inter cætera ſignificat cum impetu decido.

Catasta, locus vbi ſerui venales exponebantur, ἀπὸ τοῦ καταστῆναι. Erat & caſta machina lignea longa, & magna compediforma, qua ſerui vincti tenebantur. Plin. lib. nat. hiſt 35. ca. 18. Interdum etiam tortorum inſtrumentum.

Catastrvm videtur appellare Bart. in l forma § ſi cum ego ff. de cenſib. librum quo tributa & cenſus æſtimari ſolent in §. ſi cum veniam d. l. forma. ipſam æſtimationem Alcia reg. 1. præſumpt. 10. & l in iuris. ff de lib & poſt æſtimum (alij extimum) vocat. Vlp. d. §. ſi cum ego profeſſionem in §. ſi cum venia cauſam addictam Prat.

Καθαίρεσις genus eſt pœnarum eccleſiaſticarum. Duo enim ſunt genera pœnarum eccleſiaſticarū, nempe ἀφορισμὸς, quo puniuntur plebei & monachi, & καθαίρεσις, i. degradatio, ſiue de ordine motio, quæ epiſcoporum & clericorum eſt propria, & ita Nou. 42. regradantur epiſcopi quidam hæretici, qui negabant, in Ieſu Chriſto Domino & Seruatore noſtro duas naturas diſtincte confitendas eſſe: diuinam enim humanam abſorbuiſſe. & fictitiūs Nouellæ mentio ab hiſtoricis multis & in actis quintæ ſynodi Conſtantinopolitanæ, quæ eoſdem epiſcopos reprobauit & condemnauit. Cui. in expoſ. d. Nou. Iuſt. 42.

Catechismvs, ſiue catecheſis, inſtitutio, à verb. κατηχέω tum ſacris literis, tum & in primitiua eccleſia valde vſitato. Vtitur enim eo ſcriptura Luc. 1. Act 18. & 22. Rom. 2. 2. Cor. 14. Gal. 6. Et in decreto aliquoties inuenitur: c ante baptiſmum. c. catechiſmi de conſec. diſt. 4. vbi decernitur à ſacerdotibus vniuſcuiuſque eccleſiæ fieri poſſe catechiſmos. Significat autem aliquando ſimplicem narrationem, ſed tamen crebrius inculcatam, vt Actorum 21. vt ſciant, nihil eorum eſſe verum, quæ de te κατήχηνται audiuerunt. Aliquando autem pleniorem inſtitutionem, præſertim in elementis religionis Chriſtianæ, & quidem talem, quæ fiat viua voce, atque adeo ſubinde repoſcente præceptore, aut doctore ab auditore ea, quæ antea illi tradiderat. Venit autem à κατὰ & ἦχος, quaſi dicas perſonare, aut circumſonare, quod talem inſtitutionem neceſſe ſit, ſumma fide & aſſiduitate tradere Cicero id pulchre Latina voce initio officiorum expreſſiſſe videtur, cum ait: vtile eſſet tuas aures talibus vocibus vndique circumſonare. Cælius Rhodig. lib. 10. c. 1. κατηχεῖν interpretatur imbuere, & ἠχεῖν ſonare. Et hinc libri, qui elementa Chriſtianiſmi continent. Catechiſmi plerunque appellari conſueuere: Nam ſic in Clemente Alexan-

Alexandrini pædagog. lib 2. pulcherrimæ ſapientiæ, quæ ex prouerbiis Salomonis diſcitur, principia doctrinæ vocantur κατήχησις, i. talis inſtitutio, quæ per auditum iuuentuti inculcatur. Talis etiam fuit libellus Ioannis Hieroſolymitani epiſcopi, quem Xiſtus Betuleius in comment. ſuis ad præfationem Lactantij in Bibliotheca Auguſtana repoſitum ſeruari ſcribit. Eſt igitur Catechiſmus elemētaris inſtitutio Chriſtianæ religionis, viua voce tradita, ita vt ſubinde concionaror repoſcat dictata ab auditore: catechizare verbo Latine vtitur Tertull. lib. de corona militis. Idque vetus verſio ſemel tantum expreſſit, Gal. 5. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Qui catechizatur verbo, communicet catechizanti in omnibus bonis. Hinc

Catechiſtæ qui mox baptizandis fidei arcana, myſteriaque voce viua reſerarent, eoſque docerent. Cælius Rhodig. lib. 10. c. 1. lect. antiq. Siquidem olim (vt annotauit Eraſmus in præfatione diui Lucæ) qui baptiſmatis erant candidati, iis tradebantur fidei Chriſtianæ myſteria, ſed viua voce, ſine ſcripto, quemadmodum priſcis illis Theologis mos erat, apud Ægyptios, & apud Gallos Druidibus. Id autem erat initiari myſteriis. Spieg. Sic

Κατηχούμενοι, qui eo modo religionis initiis & elementis imbuebantur. Venantius Fortunatus lib. 10. de diuo Martino:

Denique cum extincto cate humenus ore taceret,
Se ſuper ex-tendens, effugat arma necis

Et tum ius de Tetradio,

Tetradius pariter catechumenus eſſe meretur.

Hi κατηχούμενοι vocabantur & νεοκατηχοί, ipſe vero Clemens γαλακτοφάγους Homeri vocabulo, νηπίους πίστεως Pauliua phraſi appellat, reſpiciens ad illud I. Cor. c. 3 vbi σαρκικοὺς καὶ νηπίους infantes fidei, ceteru πνευματικοὺς τελείους appellat eos, qui progreſſiones notabiles in ſapientia Chriſti fecerunt: horum cibum βρῶμα, illorum γάλα nominans Catechumeni autem dicebantur, Budæo autore, non tantum quod adhuc religionis elementis imbuerentur, ſed & quod nondum ad ſacra ſpectanda introducerentur, verum myſteriis viua voce percipiendis occuparentur: vid Connan lib. 8 comment. iuris ciuilis, c. 5. Catechumenos in Nouel. 37. interpretatur Gothof. leuiter initiatos Chriſto. In l. 2 autem C de Chriſtian. mancip. interpretatur, auditores baptiſmo deſignatos. Lucas in principio hiſtoriæ ſuæ ait, decreui rem totam ab ipſius quaſi incunabulis tibi diligenter explicare, ô Theophile, vt perfecte pleneque erudiri poſſis in iis, περὶ ὧν κατηχήθης. Docebantur autem primum catechumeni ea Apoſtolorum placita, quorum primum eſt, Credo in Deum Patrem omnipotentem, &c. Dein iurabant magno iureiurando in nomen Chriſti, qui ἐξορκισμός vocatur, cap. 2. de conſecrat. diſt. 4. Idque vt rectius intelligatur, ſciendum eſt, quatuor olim ordines in eccleſia primitiua fuiſſe, primum catechumenorum, ſecundum energumenorum, tertium deſertorum, & poſtremum pœnitentium, quibus quidem in Eccleſia ſacris precibus, cantionibus, & concionibus adeſſe licebat, ſed cum iis finitis Sacerdos conſecrationis myſterium ordiretur, tunc Diaconus ter (vt Rhenanus ad Volzium Exabbatem ſcribit) exerta voce clamabat; Ite catechumeni, Miſſa eſt. Idque apud Latinos imitatione Græcorum à quibus myſteria religionis accepta ſunt, obſeruatum: qui abeundi verbo vtebantur, vbi Latini Miſſam pro dimiſſione vſurpabant. Qua de re fuſius inferius, in dictione Miſſæ vocabulum. Porro hunc clamandi morem recte declarat Germanus Archiepiſcopus ille Conſtantinopolitanus in hiſtoria Eccleſiaſtica, ſiue myſtica theoria, cuius verba Rhena. in alia quadam ad eundem Volzium ep ſt. ſcripta, ſic vertit Latine: Catechumeni egrediuntur tanquam non initiati ſacro baptiſmate, & myſteriis Chriſti. Leo Tuſcus interpres Liturgiæ Chryſoſtomicæ, vtpote in Græcia olim verſatus, rectius Eraſmo (cui, vt arbitror, Leonina verſio incognita fuit) percepit dimiſſionem catechumenorum per verba diaconi eos abire iubentis, μήτις τῶν κατηχουμένων, hoc eſt, nullus catechumenorum (ſubauditur) remaneat. Et tertiam exclamationem, ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, id eſt, Quotquot eſtis fideles, etiam atque etiam in pace Dominum rogemus. Nam catechumeni iam exierant, & preces pro illis etiam ab illis ipſis erant antea factæ. Spieg.

Catena, vinculum ferreum, in conſtit. Gratiani & Val. & The. l. fi. C. de abol. l. 1. C. de cuſtod. reor. & l. 23. C. de pœn. ad incorporea tamen referri conſtat: vnde Legum catenas dixit M. Cic. in Sextiana: in d. tamen l. ad omne vinculorum genus, catenæ verbum pertinere eorundem Impp. ſententia ſignificatur. Notandum tamen obiter, catenas ſingularias apud Plautum in Truculento vocari, quæ ſunt ſingularium librarum. Catenæ, quibus noxij, vel alij vinciri & alligari ſolebant. Sane eos quoque, qui militari cuſtodia attinebantur, catenis alligatos fuiſſe, docet Senec. Epiſt. 5 Briſſ. ex Prat.

Cathedra notioris ſignificationis eſt, quam vt huc referri debeat. Quia verò iudices & Doctores ſolent in cathedra ſedentes docere ac iudicare, idque adeo receptum eſt, vt lege fiant irritæ ſententiæ à non ſedente iudice latæ: ideo etiam in ſacris mentio fit cathedræ in figurata quadam ſignificatione, vt Pſalm. I. Beatus vir, qui in cathedra peſtilentiæ non ſedit, &c. Sedere namque prouerbio dicebatur, qui malam docebat doctrinam, quæ velut morbus quidam per hominum pectora peruadit: vt tradit Polyd. Virgil. adagior. ſacror. 233. Idque rectè nam & Chriſtus ipſe Matth. 23. Scribas & Phariſæos audiendos eſſe ſcribit, cum ſedent in cathedra Moſis, id eſt, doctrinam eius tradunt ac legunt, non cum ſedent in cathedra peſtilentiæ aut deriſorum: Et ſic hanc vocem accipiendam eſſe tradit Hilar. Pſal. 138. inquiens: Cum igitur doctrina Phariſæorum ob id probabilis eſſe docetur, quia ipſi in Moſis cathedra ſederunt, doctrina neceſſario ſignificatur in cathedra. Ex hoc more eſt, quod epiſcopis poſtea in eccleſia cathedræ ſunt attributæ, & quod tempus functionis, ſeſſionis ſpatium eſt dictum, vt, Hic aut ille epiſcopus ſedit tot annis, &c. Adde Brechæum l. Nerarius. ff. de verbor. & rer. ſignif. num. 21.

Cathedralis Eccleſia, alia dicitur maior. Gothofr. ad l 8. C. de epiſc. & cler.

Cathedram collocare, in c. luminoſo. 18. q. 2. eſt iudicia exercere, vt ibi explicare videtur gloſſa, vel (vt ait Albericus Roſatius) iuriſdictionem exercere, & explicare, quod ibi ſignificare viſus eſt pontifex, ſi vel particula explicationis nota ſit. Prat.

Cathedratici appellatione in c conquerente, de offic. ord. in antiq continetur, quod clerici epiſcopo ſuo annuatim cathedralis honoris cauſa pendunt: quod & ſynodaticum quibuſdam adpellatur Eius autem nomine duos ſolidos pendi, eadem decretali expreſſum eſt, d. c. conquerente: quod & decretum fuiſſe Gratianus referr. c. placuit 10. q. 3. Eſtque ſubiectionis, vel obedientiæ ſymbolum: verum autem debent in templi reſtitutionem, vel (vt cum aliis loquar) in eccleſiæ reparationem, d. c. placuit. Prat.

Catervam, extra militiam rectius noſtri pro turba, ſeu conuentu hominum, quam ſocietatem interpretarentur. Spiegel.

Cathetus apud Zenon. Imper. in l. 12 § 5 Cod. de ædific. priuil. Gaium, & Theod. in l. de limitib. Græcum verbum, quo normalis linea Cenſorino apud Bud. in prioribus ſignificatur. Prat.

Κατηγορία Theoph. criminationem, ſiue indicium, & accuſationem interpretatur. Et apud Latinos frequens eſt in hac ſignificatione verbum criminis, vt apud Cic. Quærat non ſolum, quemadmodum noſtro crimini, verum etiam quo pacto ſuæ confeſſioni poſſit mederi. Sic Vlp. ait: Accuſationem cauere debere, perſeueraturos ſe in crimine vſque ad ſententiam. Balduin. rtr. de ſuſpect. tutor vel curat. &c.

Catillus Paulo l. cum de lanionis. 18. §. cum de villico ff. de fund. inſtruct. dicitur ſuperior pars molæ. F. Darius Grapaldus inferiorem eſſe autumat, auctorem nullum aut rationem adducens: à Paulo igitur, cui nec quiſquam alius diſſentit, facile non diſcedas. Old. Prat. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis, cap. 6.

Catinum à capiendo dictum; vaſa, vbi pultem, vel iurulenti quid ponebant, adpellari ſolita, Varro lib 4. ling Lat. ſcribit, Siculoſque dixiſſe κάτινον, vbi aſſa ponebant, Prat.

Catholica Eccleſia, id eſt vniuerſal s.

Extra huius Eccleſiæ contubernium nullam eſſe ſalutem, Scriptura pronuntiat. In formula iuramenti Magiſtratuum Nouel. iuſiuran. quod præſt. ſol. extat hæc clauſula: Et quod cum ſanctiſſima Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia cōmunionem habeo. Et ita dici Catholicā Eccleſiā teſtatur Irenęus l. 1. contra Valent. c. 3. cum inquit: Eccleſia in vniuerſum mundum diſſeminata, fidem ab Apoſtolis acceptam diligenter cuſtodit, quaſi vnam domum inhabitans, & ſimiliter credit, videlicet quaſi vnam animam habens, & vnum cor, & conſonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quaſi vnum poſſidens os. Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna atque eadem eſt. Ibidem paulo poſt: Et neque hæ, quæ in Germania ſunt fundatæ Eccleſiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Celtis ſunt, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hę, quę in Libya, neque hæ, quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt: ſic & lumen prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines. Cuius verba, quaſi de verbo ad verbum repetit Epiphanius contra hæreſes lib. 1. tomo 2. Quid vero Catholicum ſit habendum, & quis Catholici nomine cenſendus, Vincentius Lyrinenſis tradit. In ipſa (inquiens) catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc enim vere & proprie catholicum eſt. Hoc ita demum fit, ſi vniuerſalitatem, antiquitatem & conſenſionem ſequamur. Si tale quid emergat, vbi iſtorum nihil reperitur, hoc repudiat, ſcilicet Eccleſia, &c. Hinc & ſic poſtea definit catholicum;

Qui ſtabilis in fide permanet, & quidquid vniuerſaliter anti quitus Catholicam Eccleſiam tenuiſſe cognouerit, id ſolum teneudnm creden lumque decernit. Quid vero in illo conſenſu ſit quoque ſpectandum, docet etiam idem auctor, dicens: Eorum duntaxat Patrũ ſententię conferendę ſunt, qui in fide & communione catholica ſanctè, ſapiẽter, conſtanter viuentes, docentes & permanentes, vel mori in Chriſto fideliter, vel occidi propter Chriſtum feliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum eſt, vt quidquid vel omnes, vel plures vno eodémque ſenſu manifeſte, frequenter, perſeueranter, veluti quodam conſentiente ſibi Magiſtrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur, &c. Schard.

CATHOLICA fides, in rub. C. de ſum. Trin. eſt, quæ ſemper vbique, apud omnes, tempore, loco, multitudine, antiquitate, vniuerſitate, & conſenſu, nouitati, parti, & paucorum errantiũ diſſenſioni anriſtat. vide Lirinenſem aduerſus profan. nouat. Gothofr. ad d. rubr. C. de ſum. Trin.

CATHOLICVM aliqui exiſtimãt eſſe idem quod Chriſtianum, ſeu pium, dicentes, Ille eſt homo catholicus. Cæterum Catholicus idem eſt quod vniuerſalis, communis. Inſulanus id recte monuit. Sic enim in prima Rubr. C. catholica fides, pro vniuerſali accipitur: vel quia hæretici ſingularibus opinionibus innitantur, vel quia fides Chriſti ab Apoſtolis per vniuerſum orbem fuit diuulgata. Iuxta illud; In omnem terram exiuit ſonus eorum, &c. Spieg.

CATHOLICANOS docet Alciat. dictos appatitores præfect. prætor. Orientis: quoniam is propter ampliſſimam iuriſdictionẽ, catholicus, i. vniuerſalis diceretur: quem titulum etiam Antiochenos epiſcopos vſurpaſſe, auctores aliqui prodiderunt.

CATHOLICA fides, quære fidés Catholica.

CATHOLICANI in conſtit. Arcad. & Honor. l. penult §. fi. C. de bon. proſcript. qui & Cæſariani dicebantur, officiales catholici, & ταξιῶται ratiociniorum: indicio eſt d. § vlt. & procuratores Cæſaris, in l. prohibitum. 5. de iur. fiſc. lib. 10. C. Paratitlarius. l. 4. C. de epiſc. & cler. Prat.

CATHOLICVM adpellabant Cæſaris procuratorem, quod totius prouinciæ fiſcalem procurationem gerebat, vt ex multis Baſilic. lib. liquido conſtat, & ad prohibitum. εἰ δὲ καὶ οἱ ὀφφικιάλιοι τοῦ καθολικοῦ ἐπιχειρήσωσι παραβῆναι τὸν νόμον & ad l 2. C. de iure fiſci. εἰ μὴ καθολικὸς αὐτὸ βεβαιώσῃ idem & λογοθέτης dici cœpit C. Harmenopulo. Prat.

CATO Iuriſconſultus multos reliquit libros, l. 2. § 38. de orig. iuris. & quidem de iuris diſciplina egregios 13. Cel. 18. commentariorum iuris ciuilis à Catone compoſitorum, meminit Feſtus in dictione Mundus. Ab eo Catone forte regula Catoniana dicitur. Gothofr. ad l. 4. §. 1. ff. de verborum obligat. & Briſſ.

Κατοχὴ Græcis, Latinis poſſeſſionem dictam ait Paulus l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. quæ quid ſit, vide infra, Poſſeſſio. Cur autem ita Græcis appellata ſit, docet. A. Alciat. lib. 11. cap. 1. Parerg. Ductum verbum illud putat ad Paulum d. l. 1. ἀπὸ τοῦ κατέχειν, id eſt, detinere, & tenere. Prat.

CATONIANA regula definitur apud Celſ. l. 1. ff. de regu. Caton. Hanc Catonis regulam in quibuſdam falſam idem air d. l. 1. velut in ſpecie apud eum relata. Ad quæ autem pertineat, aut non, Catonis regula, explicatur eod. tit. & tractatu. & l. cætera. 41. §. 1. ff. de legat. 1. & l. ſi optio 13. ff. de opt. leg. & alibi ſæpe. Eadem Catoniana ſententia appellatur Meciano l Iulianus, §. 1. de cond. & demonſt. Cætera interpretibus diſcutienda relinquamus: neque enim ad inſtitutum noſtrum pertinent. Prat. & Briſſ.

CATONIANA regula eſt M. Catonis ſententia ſiue axioma ex plurimarum legum mente notatum atque obſeruatum: Quod legatum ſi teſtamenti facti tempore deceſſiſſet teſtator, inutile foret: id legatum quandocunque poſtea is deceſſerit, non valere, l. 1. & paſſim de regul. Caton. cuius hæc ratio atque æquitas videtur eſſe: quia cum teſtatoris certam mentem atque voluntatem eſſe oporteat, cum præſentis temporis conditionem ſpectaſſe, deque ea ſtatuiſſe iudicamus: non autem incerto futuri temporis euentui rem commiſiſſe: quippe cum alioqui teſtamenta non ex teſtatorum mente, quæ in iis dominari debet, ſed ex fortuna & caſu penderent. Hotom. obſer. lib. 11. c. 3.

CATVLLVS Iulianus. Eius fit mentio in l. 8. § 8. ff. mandat.

CAVDECÆ, vel Caudetæ Feſto lib 3. dicebantur ciſtellæ ex iunco, ad ſimilitudinem caudæ equinæ factæ. Prat.

CAVDEX antiquis dici ſolebat (vt air A. Senec. lib. de breuitate vitæ) plurium tabularum contextus. Hinc codices, vide infra Codex. Prat.

CAVDICÆ eidem Senecæ ibidem, vel caudicariæ Feſto. l. 3. naues erant ex tabulis craſſioribus factæ: harum etiam commeminit Aulus Gellius libro 10. capite 25. Noct. Attic. Prateius.

CAVDICARII in l. 2. C. Theod. de piſtor. & catabol. & l. 1. C. Th. de canon. frumen. vrb. Rom. & l. 9. C. de ſuar. pecua. & ſuſcept. frumentariorum vrbis Romæ genus erat: quorum ea fun ... erat, vt piſtoribus frumentum venundare cogerentur, vt Valerius & Valens Imperatores conſtituerunt, d l. 1. H corpus habebant, d. l. 2. & patronos, d. l. 1. De iis etiam accipiendum putem l 1. in fin. de condit. in pub. hort. l. 10. C. Briſſ. Prat.

CAVDICARII Briſſonio vlt. edit. fuer Amnici nauicularij, appellati à nauibus Tiberinis, ſeu iis, quæ in fluuiis vſui erant, quas caudicarias, vel codicarias nominabant. Senec. de breuitar. vitæ: plurium tabularum contextus caudex antiquis dicebatur: Vnde publicæ tabulæ codices dicuntur: Et naues, quæ ex antiqua conſuetudine per Tiberim commeatus ſubuehunt, caudicariæ vocantur. Briſſ.

CAVEA l. 13. §. ſi quis me, ff. de iniur. theatrum denotat, in quo ſpectatores ſedebant. Seruio ad lib. 4. Æneid. Vt conſeſſum populi denotat. Briſſ.

CAVEA Varroni à cauo ducta apud Vlpian. in l. iniuriatum. 13 §. ſi quis me ff. de iniur. ſignificat aream in medio theatri, in qua equitum ſubſellia conſtituta erant, dicta, quod velis tecta caueæ ſimilitudinem habetet: quo ſenſu accipitur in Amphitryone. Vt conquiſitores, ait, ſinguli in ſubſellia eant priuatam caueam: ſpectatoribus merito Græcis θεατρίδιον. Ea publica erat adeo, vt ſi quis me in ea ſedere prohibeat, iniuriarum in eum agere poſſim, prout ſcribit Vlp. in d. §. ſi quis me. Prat.

CAVENA, vel (vt eſt apud Ard zonem) caneua, pro cella: vnde feudum de cauena in lib. 2. tit. 1. §. 2. & tit. 2. §. 7. erogatio annua vini, frumenti, alteriuſve annonæ, quæ militi tribuitur. Itaque veriſimilius eſt pro cella ſiue cellario dictam lib. 1. feudor. 2. tit. 10 in fin. Feudum ſoldatæ ſignificatur eſſe feudum de camera vel caneua: quia plerunque, inquit, in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona. Dd. duce Aluarotto, definiunt, cauenam eſſe locum, in quo frumentum, vinum, oleum, & huiuſmodi cætera ſeruantur. Prat.

CAVERE, iuris ciuilis verbum eſt præcipuum ac proprium: idque generale: in varias eum & multiplices acceptiones fertur, & formulas: ſingula excutiemus. Primo proſpicere ſibi & conſulere ſonat apud Scæuolam l. 3 ff. de tranſactionibus, & Labeonem l. ſi mei cedem in fin. ff de action. empti. Sic cauere ſibi cenſetur creditor, qui curat ſibi pignus dari, apud Paulum l. ſi conuenerit 18 §. ſi quis. ff. de pign. Generaliter definitum eſt, nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando quenquam alteri cauere, id eſt, proſpicere & promittere poſſe. Qu. Mutius ait l. quo tutela. 73. ff. de diuerſ. reg. iur. Prat. Brechæus autem l. cautum. ff. de verb. ſig affirmat, cauere idem eſſe, quod ſtipulari ſatiſdationem: quod Græci συγγράφεσθαι dicunt, & cautionem ſeu ſtipulationem συγγραφὴν. Dicimus enim, cauere alicui, id eſt, ſatiſdare.

CAVERE ſolennem veterum pronuntiationem fuiſſe, Feſtus ſcribit: vt patum cauiſſe dicerent, quos capitis condemnabant. Briſſ.

CAVERI intelligitur, ſiue perſonis, ſiue rebus, l. 6. § ſi damni. ff. commun. diuid. Briſſ.

CAVET etiam, qui conſilium dat, quo ſenſu accipitur apud M. Ciceron. in Topicis cuius hæc verba ſunt: Etenim cum tu mihi meiſque multa ſæpe cauiſſes, &c. atque ita accipi debere indicio ſunt, quæ ibidem præcedunt. Hinc ICti cauere dicuntur, eum clientibus ſuis, & his, à quibus conſuluntur, conſilium dant, & remedium monſtrant, ne in aliquos captionum laqueos incidant Ouidius lib. 1. Amor. in eodémque verbo ſcite ludit:

Ille ſæpe loco capitur, conſultus amore,
Quique aliis cauit, non cauet ille ſibi.

In eo autem genere recte eum cauere Plautus exiſtimat in Epidico, qui iura & leges tenet. Cicero lib. 7. epiſt. 6. ad Trebatium: Tu qui cæteris cauere didiciſti in Britannia, nec ab eſſedario decipiaris caueto. Hinc Iuriſconſultus cautor formularum. Cic. de 1. Orat. Hanc tamen cauendi formam ſibi præripiunt atro circulo notati, exleges, & auritæ beluæ. Sibi igitur proſpiciant, qui reſponſa conquirunt: ut hodie vtrique cœcutiunt.

CAVERE etiam pro diſponere, ordinare vel aliquoties accipitur. epiſtola. ff de pact. Epiſtola (inquit IC.) qua quis cohæredem ſibi aliquem cauit. Reperitur in hoc ſignificatu apud Plinium ſæpe: Aldobrand. de legit. patron. tutel. ibi de hac tutela cauetur.

CAVERE, id eſt, paciſci l. 9. C. de pact.

CAVERE boni viri arbitratu perceptum iri vſumfructum, hoc eſt, non deteriorem cauſam vſusfructus promittere facere, & non aliter vti quam bonus vir arbitrabitur, l. 1. Vſusfructuarius quemadmodum caueat. ff. §. cauere. Oldendorp. Prat.

CAVERE capite, eſt capitis periculo ſe obſtringere, & alium ſibi eodem vinculo obligare. Budæus in poſter. adnor. d. l. ſi ſciente. ex Plin. lib. 34. c. 7. Capiteque tutelarios cauere pro eo, inſtituti publici fuit. Prat.

CAVERE cautionem dixit Hermogenian. l. tutores. 6. ff. rem rat. haber.

haber pro quo Terent. Varro, Cauere cautione, lib. ling. 4. atque ita apud Hermog. d. l. 6. legi poſſet: ſed cauete cautionem figurate dixit: nam hoc loco cauere, promittere per ſtipulationem ſonat. Prat. (Old. Prat.

CAVERE dotem: pro promittere. Leg. tit. de dote cauta. C. lib. 5.

CAVERE duplam, in l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. ff. de ædil. action. vide infra Dupla. Prat. Briſſ.

CAVERE idonee dicimur, ſatiſdato, aut pignoribus captis, ſed etſi promittendi fides nobis habeatur ſine ſatiſdatione: ita explicat Vlp. noſter l. 4. §. addici ff. de fideicommiſſ liber. Goth. ad l. 3 C. de verb. ſign. pro quo Modeſt. in. in l. Septitia 10. ff. de pollic. ἀσφαλιζομένη ἀξιοχρέως, dixit in eundem ſenſum: ἀσφαλίζεσθαι enim cauere, & tutum facere ſonat. Sic accipi (vt ſupra) debet in l. ſed & hæ. §. defendere. ff. de procu. & l. fideicommiſſa. §. ſi hæres ff. de legat 3 Prat.

CAVERE multimoda obſeruatione. l 2 § 1 C. de epiſc. & cler.

CAVERE lege, apud Papin. l ſi venditor 6 §. ſi quid emptor. ff. de ſeruis export. eſt pacto nominatim aliquid exprimere & pro mittere. Prat.

CAVERE obſidibus, apud Cæſar. lib 7. de bello Gallico, non procul ab initio. Et quoniam, (inquit) in præſentia obſidibus cauere, &c qua formula obſides dare & exigere ſignificati, ſed ſub diuerſa ſignificatione Gulielmus Budæus exiſtimat, d. l. ſi ſciente eod. tit.

CAVERE prædibus & prædiis quaſi perſonis & rebus, formula vetere dixit Vlp. in l ſi quis putans, 6 § ſi damni. C. comm diuidund. pro cauere fideiuſſoribus & pignoribus. Briſſ. Cauebatur prædibus & prædiis populo, vt Titi Liuij teſtimonio liquet: Si quibus (ait) argentum in præſentia deeſſet, dandam ex ærario pecuniam mutuam, prædibuſque ac prædiis cauendum populo cenſerent. Hæc Liuius lib. 22. Prat. Vide infra Cautio pro tabulis. fin.

CAVERE perpetuo edicto, l 11. C. de collat.

CAVERE ſatiſdato apud Pompon. l is cui 31. ff. ad leg. Falcid. id eſt, cum ſatiſdatione, vt explicare videtur diuus Antonius l. 2. C de vſur. legat. & Vlpian. l. niſi, 11. ff. de rei vindic. Prat.

CAVERE eſt etiam cautionem extorquere, in l. cum poſtulaſſem §. 44. fi. ff. de damn. infect. Sic apud Ciceronem in Bruto in hæc verba: At vero, inquam, tibi ego Brute non ſoluam, niſi prius à te cauero, &c. Prat

CAVERE etiam dicitur, qui fideiubet, vt ex Pauli verbis liquet, cum pro quo. ff. de in ius voc. & l. Lucius, 46 §. Paulus 4. ff. de admin. tut. & apud Terent. Varronem lib. ling. lat. 5. Prat.

CAVERE ſibi ſtipulatione. Briſſ. ex ff.

CAVERE dicimur per ſtipulationem, ſi inter præſentes actum eſt Paulo l. Titia, 134 §. pen. ff de verb. oblig & l 1. C. de contrah. ſtip quo ſenſu accipi debet apud Celſum l. tres fratres, ff. de pact. quo loco Accurſius interpretatur, cauerunt, h. e. promiſerunt: quod per ſtipulationem intelligendum eſt d. §. penult. Cauet igitur, qui interrogatus promittit, d. l. 1. & d. §. pen. Prat.

CAVERE creditor dicitur, qui Apocha emiſſa debitorem ſe liberare profitetur, l. 89 ff. de ſolut. Briſſ.

CAVET & debitor, pro ſe chirographo obligat. Briſſ. ex ff. & creditor, qui de pignore ſibi proſpicit. Briſſ.

CAVERE tamen nude promittere ſignificare, non autem fideiuſſionis dationem eo verbo contineri, Iuſtinianus conſtituit l. 3 C. de verb. ſign Sane ſi lex vel teſtator, contrahenſve ſatiſdationem aut fideiuſſionem adiecerit, tum aut dandum ſatis aut fideiuſſores adhibendos liquet. Cauere igitur nuda promiſſione accipi debere ait Mela apud Vlpian. l. 2. §. ſed ſi dubitetur ff. de iudic. Prat.

CAVET quoque qui confitetur, Accurſio l. maritus, 52. ff. ſoluto matr. cuius explicationem probat Albericus. Quod ſi ſecundum tractat. C. de dot. caut. non num. (vt par eſt) accipias, eſt ſcripto non acceptam dotem promittere. l. 1. C. eod. Prat.

CAVERE & ſatiſdare diſtinguunt ICti, vt, qui datis fideiuſſoribus ac ſponſoribus promittit, ſatiſdare dicatur: qui vero ſine fideiuſſoribus, cauere. Vlp. l. 1. §. 6. ff. de iud. Prat. ex Hotom.

CAVERE etiam eſt ſibi proſpicere, & ſe contra fraudis ac perfidiæ periculum munire. Prat. Iuriſconſulti cauent clientibus ſuis, & iis, à quibus conſuluntur, cum ipſis conſilium dant, & remedium monſtrant, ne in aliquos captionum laqueos incidant. Briſſ.

CAVERE chirographo, literis ſuis, inſtrumento, ſe quid facturum. Briſſ. ex ff.

CAVERE interdum repromittere eſt, vt cauere ſtipulatione: ſic cautum intelligitur ſola repromiſſione, ſine ſatiſdatione, vel pignoribus. Cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio ſeparantur. Briſſ. ex ff. & C.

CAVERE de dolo & culpa, de indemnitate, de euictione, de rato, de pariete reficiendo Briſſ. ex ff.

CAVERE ſimpli, quanti ea res ſit cauere duplam. Briſſ. ex ff.

CAVET lex, cauit prætor. cauetur lege, conſtitutione, vel epiſtola, oratione, vel reſcripto principis cauetur edicto, Senatuſconſulto, capite legis, mandatis principalibus, ſententiis auctorum: cauere codicillis Briſſ. ex ff. & C.

CAVERE ſupremis iudiciis, l 1. C. de collat. i. vltima voluntate.

CAVERE eſt nominatim exprimere, vel expreſſim quid ſtatuere: vt apud Paul. l. 1. ff. de leg. Rhod. de iact. & alibi ſæpe. Sunt qui putent verbum

CAVERE apud Vlpian. l. ſi vt certo. §. quinimo. ff. commod. & Paulum l. in commodato 17. §. 3. ff. commod. ſignificat. chirographo ſe obligare. Quod verum affirmare auſim: eum literis obligemur, vt Inſt. de liter. oblig. & alibi. Hinc natæ veteribus iuris auctoribus formulæ:

CAVERE ab aliquo Apud Vlp. l. ſi ſciente ff ad leg Pomp. de parric. A ſeſe cauere, apud M. Cic. in 3. Verrin. Epicratem conueniunt, demonſtrant id quod ſciebat, & ab ſeſe caueat, quemadmodum velit (h. e. Budeo ad l. ſciente. interprete) arbitrio ſuo ab ſe cautionem exigat. Prat.

CAVERE teſtamento, pro prouidere, ne quid præter voluntatem fiat. Oldend.

CAVERE ſolet creditori, vel perſonis, vel rebus, vel vtrinque. Perſonæ, quibus cauetur, dicuntur fideiuſſores: Res, quibus cauetur, dicuntur pignora. Vult. in commen Inſtit. Quib. alienat. licet vel non. § 1 num. 3.

CAVILLARI varie accipi, ex ſubiectis liquet. Tertull. in lib de corana. milit pro cauere, à quo ducitur. Aut (inquit) omnibus modis cauillandum, ne quid aduerſus Deum committatur. Cauillari etiam (vt Vlpian. ex Iuliano refert. l. natura, 177 ff. de verbor. ſignific.) eſt ab euidenter veris, per breuiſſimas mutationes diſputationem ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducere. Alios huius verbi ſignificatus recenſet Andreas Alcia. in d l. natura: quandoque enim ſignificat calumnioſe agere. Cauillari eſt irridere, vt ex Feſto lib. 3. conſtat. Cauillari etiam dicitur, qui falſa, vt ſuam ſententiam tueatur, prodit ſciens. Cauillari Alciato l. ſi caluitur ff de verb ſign. ſonat decipere. Prat. Adde Brechæum l. natura. ff. de verb. ſign. in prin. vide ſupra Caluitur, calumnia, calumniari.

CAVILLARI, ac ſophiſtice interpretari legem, in l 12. §. 3. C. de ædific. priuat. eſt σοφίζεσθαι τὸν νόμον Gothof. ad d § 3.

CAVILLARI in l. 1. ff. de regul Catonia ſumitur pro ſcienter falſum dicere. ita Accurſ. in d. l. 1.

CAVILLARI etiam fraudare & fruſtrari ſonat, l. ſi caluitur. ff. de verb. ſign. ſic accipi debet in l. 2 §. tractare. ff. ad Senatuſconſ. Tertyll. Hinc

CAVILLATIO, inquit Valla. lib. 6. c. 4. eſt tecta & inſidioſa, multiſque ac longis frequenter ambagib. vtens, & quæ vix ab acutis deprehendatur Gœdd l. 177. nu. 4. de verb. ſign.

CAVILLATIO, fruſtratio, deceptio. Hanc ex Iuliano diffinit Vlp. in d. l. natura. his verbis: Natura cauillationis, quam Græci σωρείτην appellant, hæc eſt, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea quæ euidenter falſa ſunt, perducatur. Reperitur in l. ea eſt natura ff. de diuerſ. reg. iur. antiq. vnde autem dicta ſit cauillatio, ex Gaio diſces d. l. ſi caluitur, 231. ff. de verb. ſign. cuius hæc verba ſunt: Si caluitur, & moretur, & fruſtretur: inde & calumniatores appellati ſunt: quia per fraudem & fruſtrationem alios vexarent litibus: inde & cauillatio dicta eſt. Sic accipi poteſt in l. Titia, 85. ff. de cond. & demonſt. Prat. Vide ſupra Calumnia.

CAVILLATIO, Briſſon. in paterg eſt captioſa ratiocinatio, l. 65. ff. de regul. iu.. l. 85. de condict. & demonſtr. vel eſt argumentum ſophiſticum, σόφισμα. Briſſ.

CAVILLATIO in decretali Pontificis Honorij epiſt. c. penult. de iudic, in antiq ſignificat fraudem, & fruſtrationem, & id, quod Galli vocant *Surprinſe*: qua ſæpiſſime vtuntur pragmatici vafri, & impoſtores. Prat.

CAVILLATIO, iocoſa calumniatio Feſto lib 3. & cauillari, iocari eſt. Vlpian. de verb. ſign. l. natura cauillationis. Item de regul. iur. Ea, inquit, eſt natura cauillationis, quam Græci σκώμματα vocant Neotiſſ.

CAVLA, teſte Seruio [vt refert Baptiſta in comment. epiſtolæ Sidonij Apollin. Ad Eutropium] eſt munimentum & ſeptum ouium. Græcum eſt nomen; addita c, illi enim αὐλὰς vocant animaliũ receptacula. Secus Pompon. autumat, ita ſcribens: Caulæ à cauo dictæ: antiquitus enim ante vſum tectorum oues in antris ducebant. Lucius ſimiliter Apollinaris poſuit caulam patrio caſu pro caprili & ouili: Inquit autem; Inſurgit ſpeluncæ, qua margines montanæ deſinunt, turris ardua, caula firma, ſolidis cratibus, ouili ſtabulatione commoda: turrim nuncupauit. Apuleius firmam caulæ, h. e. firmamentis atque munimentis, quibus vtimur ad cauſam obarmandam & fulciendam, ſtabilitam fuiſſe, h. e. craticis longuriis, fiſtucato, acerato, & id genus reliquis ruſticanis inſtrumentis. Poſſes intelligere quoque firmam caulæ nuncupati munitam colle, naturali ſitus editi facie, Seruio ſubſcribente in lib. Georgicon ſecundo, in eiuſce carminis interpretamento: Quin & caudicibus ſectis: Antiquos caulem dixiſſe, pro eo quod Neoterici dicunt collem, quemadmodum aulam pro olla, aurum pro orum, aurichalcum pro orichalcum, plauſtrum pro ploſtrum, id genus plurima, palam eſt. Et poſſes intelligere firmam caulæ, fultam pedibus arborum durioribus,

& durabilioribus, ſiue caule, h. e. robore, ſarmento ſitpaceo ad ouile inſtrumentum dexterrimo.

Cavma, καῦμα, calor ſiue incendium, Vlp. de leg. 1. l. cum res: Si fundus, ait, caumate perierit. Atque alibi: Prædia ait, quæ caumate perierũt. Atque adhuc alibi: Si caumate aliove caſu pars fundi perierit: quibus in locis caſma pro caumate legitur. Chaſma namque per ch aſpiratum aliud ſignificat: h. e. cœli hiatum ſiue receſſum. Autores ſunt, Ariſtoteles in Meteorol. Plin. in 2. nat. hiſt. Seneca in 1. natur. quæſt. Seruius lib. 9. Æneid Briſſ.

Cavpo, is accipiendus eſt apud Vlp. l. 1. §. caupones. ff. naut. caup. ſtab. qui cauponam exercet. Græcis κάπηλος, eduliorum & vini venditor: Sed & eius inſtitorem ea adpellatione contineri idem Vlp. ait d §. caupones. Hoc ſpeciali ſignificatu accepiſſe viſus eſt Martialis hoc pentametro:

Non potes, vt cuperes, vendere caupo merum. Prat.

Cavpo, à verbo cauponor, dicitur tabernarius, h. e. eſculentorum, poculentorumque etiam venditor, ſed proprie, qui vinum vendit: ſic caupona mulier vendens vinum, & locus in quo vinum venditur. Hinc Vlpia. in l 1. §. qui ſint igitur naut. caupon. ſtab. ff. caupones (inquit) & ſtabularios æque eos accipimus, qui cauponam vel ſtabulum exercent, inſtitoresve eorum. Caius in l. nauta eod. tit ff. caupo, ait, mercedem accipit vt viatores in caupona manere patiatur. Cauponationis autem nomen latius patere apud Græcos ex Platone deprehendi poteſt, vbi, de legibus tractans, docet cauponationem omnem in ciuitate non nocendi gratia, ſed contra omnino naturaliter adinuentam eſſe, libro ſiue dialogo 11. Ancho.

Cavpona, locus vbi vinum & edulia venduntur, vulgo taberna: ſic accipitur in l. nauta 5 ſupra citata. Eam veteribus cauponam à copiis dictam Feſtus lib. 3 putat. Quædam exemplaria habent à cupis: quæ lectio verior videtur. Cupæ enim vaſa vinaria ſunt Vlpiano, l 3. ff. de trit vino. Prat. Adde Peckium. comment. l. ait prætor. §. caupones in tit. naut. caup. ſtab. vel à copiis quod illic & ad victum neceſſaria patentur, & diſtrahantur Briſſ. ex Feſt lib. 3.

Cavponia, taburna apud Paulum l. 13 ff. de inſtru vel inſtrum. legat. vide infra Taberna. Cauponiæ artes, Briſſ ex Iuſtino.

Cavponæ negotiationis nomen eiſe idem ait, l 13.

Cavponivm inſtrumentum, lenocinium Briſſ. ex ff.

Cavssa (ſic enim non cauſa, ſcribendum cenſet Marcus Fabius lib. 1. c 7. adiiciens Marc Cicer. & Vergil. ita ſcripſiſſe) verbum πολύσημον eſt. Primum enim ſignificat negotium, contractum & obligationem. l. certi condictio. 9. in prin. ff. ſi cert. petat. l. obligati. §. pupillus ff. de auctoritat. tutor. l. vno 18 ff. de acceptilat. & l. 9 § 1. ff de tribut. pro contractu ſumitur in §. vnde in iis cauſis Inſtit. de auctoritat. tutor. Nec ad contractus tantum, ſed & ad omnes obligationes etiam ex delicto deſcendentes pertinent. (Ergo contractu latius patet) Sic accipitur apud Gaium l. creditorum ff de verbor. ſignifi. ergo & ad quaſi contractus, vt ibidem notat Andreas Alciatus. Prat. ex Briſſonio. Id autem diſcriminis inter cauſam & negotium credit eſſe Quintil. lib. 3. quod cauſam ὑπόθεσιν negotium περίστασιν intelligamus, i. Thema ſeu propoſitum & circumſtantias.

Cavssæ etiam verbo lis ſignificatur Paulo lib. . ſentent. tit. 10. quod & Iuſtin. in §. ſi quis agens. Inſtit. de action. expreſſit, explicans cauſa cadere, litem perdere, rem amittere. Sic ſumitur in l. prima C de rebus credit. quam tamen Græcam eſſe quidam referunt, eodem verbo in eandem ſignificationem vtuntur pragmatici Galli. Hanc appellant Græci δίκην, quo verbo in eum ſignificatum vtitur ſæpiſſime Marcus Cicero & Seneca in prolog. 30. declamat. Prat.

Cavsa omnis ad acquirendum, conſeruandum, & amittendum pertinet Goedd. l. 21. n 3 de verb oblig.

Cavsam agere litem perſequi: cauſas orare: cauſam conficere apud aliquem. Hinc cauſæ coniectio in l. 1. de reg. iur. Briſſ.

Cavsam à lite ſeparaſſe, diſtinxiſſeve videntur Imperatores in l cauſas, 16. C. de tranſact. & Pontifices in c forus. extr. de ver. ſign. antiq. de quo Albericus in d. l. cauſas. Cauſam à lite etiam ſeparat Arcadius l. 1. §. adhiberi. ff. de teſti. ex quo putẽ cauſam à lite ita diſtingui, vt illa generale verbum ſit, quo & capitalia & ciuilia contineantur: litis vero appellatione ciuiles tantum actiones comprehendantur: cui rei etiam iudicio eſt l. litis ff. de verb. ſign. Hinc diſputatur, an cauſa & actio eadem ſint, ab Accurſio in §. 1. Inſtit. de action. & ibidem ab Ang. & Iaſone & aliis. Cauſam generale verbum eſſe tradit Bartol. d. l. cauſas. Cauſa tamen in d. l. cauſas, ſumitur pro hypotheſi, vel negotio, ex quo lis nata eſt. Prat.

Cavsam pro re ponit Vlpian. in l. iuris gentium. §. ſed & ſi in alium. & §. ſed cum nulla ff. de pactis, quod autem dicimus rem, accipe dandam, tradendam, faciendamve, per d, §. ſed & ſi in alium. Sic accipitur ob rem datum, id eſt, ob cauſam, in tit. ff. de condict. cauſ. dat. & C. eod. & tit. de condict. ob cauſ. & tit de condict ſine cauſa. Prat. Briſſ.

Cavsa etiam ſumi ſolet pro titulo debiti, actionis, dominij, poſſeſſionis, l. priuilegia, 16. ff. de priuileg. cred. l. 3. §. ex pluri-mis. ff. de acq. poſſ. Hinc cauſas onero ſas & lucratiuas dicimus Prat Briſſ.

Cavsa ſignificat ius & conditionem rei; veluti ne vſucapta ſit, item fœtum & partum, & partus partum & fœtus fœtum, omnem denique rei vtilitatem. Itaque intelligendus eſt titulus, de fructibus & omni cauſa. Vnde illud Pauli in l. cum fundus, 31. ff ſi cert. petat. Cum fundus petitus eſt, poſt iudicium acceptum cauſa omnis reſtituenda eſt: id eſt, omne quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet. Item in l. præterea, 20. ff. de rei vind. Nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt vt & cauſa rei reſtituatur: i. vt omne habeat petitor, quod habiturus foret, ſi eo tempore, quo iudicium accipiebatur, reſtitutus illi homo fuiſſet. Sic accipitur in l. Iulianus, 9. § quantum ff ad exh. b. § 4. ff. de off. ind. l. 2. l. 3. l. 8. ff. de v ur. l 4. §. vnde, 6. l. 1. § hanc actionem, ff. depoſ. l. 7. C. ad ex b. Quare cum d cimus ſeruitutes omnes cauſas habere perpetuas, l foramen 28 ff. de ſeruit. vrb ſic intelligendum eſt: earum ius atque conditionem hanc eſſe oportere, vt iis perpetuo aſſidueque vti liceat Ho. Briſſ.

Cavsam pro conditione poſuit M. Cicero de lege Agrar. Soluta, ait, in meliore cauſa ſunt, quam obligata. Cauſa quoque pro qualitate & conditione vſurpatur in l. 1 ff ſi ex noxal. cau. & in l. 35. ff. de verb oblig

Cavsa, id eſt, proprietas African. l. 24. in fi ff. de præſcrip. verb.

Cavsa bonorum, emolumentum omne, quod ex re aliqua in re percipitur, Vlpian. in l. 1. §. 5 ff ſi is qui teſtam. lib. & in l. 52. §. 1. de verb. oblig Hotom.

Cavsarvm nomine in rub. ff. de vſur. & fruct. intellige tum ipſas cauſas, ex quibus ipſæ acceſſiones debentur, tum modum ipſarum acceſſionum. Quod is, qui ex adminiſtratione rerum ciuilium conuenitur, vſuras debeat, cauſa eſt, l 17. § 7. de vſur. & fruct. Goth ad rubr. ff. eod.

Cavsa ſæpe vacat elegantiæ gratia, vt cauſa facti pro facto ipſo, cauſa pignoris pro pignore, cauſa ordinis, iuris ac voluntatis, teſtatoris, poſſeſſionis, teſtamenti, dotis, pecuniæ proprietatis, bonorum, vſusfructus, obligationum, conditionis, nouationis, legati, edicti, pro ipſo edicto, legato. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Cavsa, forma, modus, ratio. Paulus l. 44. ff. de obligat. & actio. Obligationum fere quatuor cauſæ ſunt: aut enim dies in his eſt, aut conditio & cætera, id eſt, Obligationum concipiendarum forma eſt quadruplex. Idem l. 85 de verb oblig In executione obligationis ſciendum eſt, quatuor cauſas eſſe, h. e. executionis formam ac rationem eſſe quadruplicem. Hot.

Cavsa in l. 1. ff. de oblig. & act. quaſi pro negotio vſurpatur: vbi Caius ſcribit, obligationes naſci aut ex contractu, aut ex maleficio, aut ex variis cauſarum figuris: quod ſic intelligo: Ex iure quodam à puro contractu, puroque maleficio ſecreto, perſeque ac proprie conſtante: ex variis cauſis, quæ neque contractus, neque maleficia ſunt, ſed ill tum affines. Hot.

Cavsa eſt ratio legandi, præteritum aliquod præſupponens, l. 11. in fi. de cond. & dem. Differtque à conditione, demonſtratione, modo, Goth. ad rubr. C. de falſ cauſ. adiect.

Cavsæ fauorabiles ſunt quatuor: ſcilicet de libertate, matrimonio, dote, & teſtamento cap. duob. de re iud. & de cauſa notat Panorm. in clem. vnd. m. de ſepult. ſuper verb. cauſis. & Ioannes Andr. in c. cum dilecti de accuſ. Ord Prat.

Cavsæ omnium rerum ſunt quatuor: Efficiens, à qua fit: Materia, ex qua fit: Forma, per quam eſt: Finis, propter quem fit: Briſſ. Prat.

Cavsæ verbum plerunque per eclipſin ſupprimi ſcribit Anton. Aug. lib 2. emen. c. 1. apud Alphenum. l. cum quæreretur. §. vlt. ff. de legat. 3. v. topiarum enim. Exempla reliqua ſæpius fient obuia, quam vt dici ſcribique debeant. Briſſ. Prat.

Cavsæ appellatione comprehenditur omne commodum, omniſque vtilitas, quæ ex re percipi poteſt: ita videtur explicate Vlpian. in l. Iulianus. 9. §. penult. & fin. ff. ad exhib. & l. 5 ff. ſi vſufruct. petat. eo itaque verbo partum contineri ait. Sic accipitur in tit. ff. de vſur. & fructib. & cauſis. Gaius igitur recte exponit cauſam, id omne quod habiturus eſſet actor, ſi quo tempore iudicium accipiebatur, res reſtituta fuiſſet l. præterea 20. ff. de rei vindic. Quaſi dicas, id omne, quod in cauſam venit, vt ſit cauſa pro eo quod iudicio continetur, l cum fundus ff. ſi cert. petat. l. 2. ff. de vſur. quam expoſitionem probat Paulus ad conditionem producens, in l. cum fundus, 31. ff. ſi cert. pet. Recte quoque fœtum & partum cauſam appellat Papin. in l. equis. ff. de vſur. Cauſa igitur à fructibus ſeparatur à Iuſtiniano §. 8. ſi ad exhibendum. Inſt. de off. iud. & ante ab Vlp. Iulianus, 17. §. idem Iulianus, ff. de rei vind. ſed ab vſuris ſeparatur. Briſſ. Prat.

Cavsæ appellatione apud Paulum l. obligationem. 44 ff. de obligation. & action. formam quandam, & ſpeciem contineri aiunt quidam in l. in executione 85. ff. de verb oblig. vt obligatione diem ſub conditione, modo & acceſſione Briſſ. Prat.

Cavsa etiam, vt M. Cicero lib. de fato diffinit, eſt, quæ id efficit, cuius eſt cauſa, vt vulnus mortis, cruditas morbi, &c. Sic

accipienda

accipienda eſt apud Vlpian. l. 1. in princ. ff. depoſit. Incendium tumultus, ruina, naufragium, cauſæ ſunt deponendi, dict. l. 1. Hinc cauſa efficiens, formalis & finalis: de quibus infr. Vnde non immerito Donat. 1. Æneid. cauſam eſſe dicit, propter quam quid ſit. Sic accipi debet in l. cum antiquitas 28. C. de teſt. μεταφορικῶς pro dilatione ſumi poteſt. Nam cauſæ ibi enumeratæ dilationem pariunt. Briſſ.

CAVSAM pro ratione ſumi interpretatur Alberic. & Decius apud Paul. l. 1 ff. de diuerſ. regul. iur. legentes ibi, coniunctionem: cum Pand. Florent. habeant coniectionem. Coniectionem cauſæ. controuerſiæ argumentum, & ſummam interpretari videtur F. Duaren. lib. diſput. c. 46. Coniicere enim eſt ſummatim exponere, quod placet Briſſ. Prat.

CAVSAM pro quærela poni apud Iuſtinian. l. ſi quis filium, 34. C. de inoff. teſtam. quidam aiunt, quod & Accurſius ibidem putat. Cauſam tamen à querela ſeparare videtur Imperator Sed hoc alibi. Briſſ. Prat

CAVSA plus petere, & plus re petere, eo nomine differunt, quod qui plus re petit, petat aliquod omnino indebitum. Sed qui nititur obligatione generis vel deiunctiua, ſicut quælibet ſpecies obligatione generis, hic petit plus cauſa. Neque enim quod ſimpliciter petit, ſimpliciter debetur Sed poteſt debitor aliam rem eligere, quam præſtet. Balduin. ad tit. de action.

CAVSAM dicere, idem eſt, quod Græci tum κρίνεσθαι tum εὐθύνας dicuntur, h. e. iudicium ſubire, & culpā fraudeſque iudiciorū ſuorum, actorumque præſtare, Bud. in l. vlt. ff. de Senator.

CAVSA efficiens eſt eius, ex quo res ipſa fluit: vt ius ciuile, tutelæ: teſtator, teſtamentariæ: lex, legitimæ: & magiſtratus datiuæ: ius gentium, emptionis, locationis, mutui, commodati, depoſiti, &c. Ius ciuile, ſtipulationis, contractus emphyteutici, &c. Ex Apello. Spieg.

CAVSA extraordinaria Quære, Extraordinarius reus.

CAVSA & factum interdum pro eodem vſurpantur, l. plurimum ff. de iur. & fact. ignor. l. ſi ex plagis. §. in cliuo ad leg. Aquil.

CAVSA ius reſpicit, Occaſio in factum. Cauſa dominij, quæ proxima ſit, item quæ remota gloſ. explicat in l poſſidere. §. veteres. ff. de acquir. poſſ.

CAVSA magna. Quære, Magna cauſa.

CAVSA mediante. Nouum enim non eſt, quod cum aliquid abſolute non liceat, mediante tamen cauſa recte fieri poſſit. Sic libera perſona, quod alias abſurdum fuerit, vendicatur, l. 1. §. 1. ff. de rei vindic. Lege Vendicare liberam perſonam. Spieg.

CAVSÆ ſoluendi matrimonij bona gratia, quatuor ſunt videlicet, Debilitas. monachiſmus, ſeruitus & captiuitas. Cuiac. in expoſit. Nouell. Iuſtin. 22. fol 49. circa med.

CAVSA obligationis, contractus, delictum, & quaſi. Spieg.

CAVSAM obtinere, eſt cauſam vincere.

CAVSA propria. Quære, Propria cauſa.

CAVSAM publicam ſuſtinere, & in oculis conſpectuq; omnium exponere Spieg.

CAVSAM recipere, eſt eam ſuſcipere defendendam. Spieg.

CAVSAM Rhetores eſſe maximam propoſitionem definiunt, à qua argumentum deducitur: Sic à Paulo accipi in l. 1. de regul. iur. cenſet Alciat. c. 1. lib 5. parerg. Spieg.

CAVSA ſontica. Vide Sonticus morbus.

CAVSA ſuperior, quæ iure communi fundata eſt: vel ius apparentius: cuius contrarium eſt, cauſa inferior. Vide Bud. in l. poſterior. de orig. iur.

CAVSA verbum generale eſt, quod comprehendit principium negotij, cum proponitur, & cum quis deliberat, & proponit vt litiget. Cum vero diſcutitur, iudicium eſt: quod accipitur non ſolum cum ipſum fructū diſcutitur. ſed etiā tractantur ea, quæ præparatoria dicimus ipſius diſcuſſionis. At vbi iudicatū fuerit, dicitur facta iuſtitia: quia tum ius vnicuiq; eſt redditū. Alciat. lib. 2. diſpunct. cap 24. Vlpiano, cauſa factum eſt, vnde obligatio oritur, quod Rhetores, αἴτιον vocant. Idem l 9. ff. ſi cer. pet. Vtraque tranſlatitiue, dicitur omnis actio, quam in ſenatu, vel in foro habemus. Et cauſidici, patroni, qui in cauſis iudiciiſque verſantur, vbi lites & controuerſiæ, id eſt, cauſæ iudiciales aguntur. Præterea cauſa dicitur id, ex quo, vel per quod, vel à quo, vel propter quod aliquid fit: differtque hoc à ratione, quod cauſa eſt impulſus ipſe ad aliquid agendū: ratio vero, ordo gerendorum ex cauſa venientium. Vide, Lis. Spieg.

CAVSARVM tria genera eſſe, notum eſt: Demonſtratiuum, Deliberatiuum (quod & concionale appellatur) & Iudiciale. Ex iis tamen proprie cauſa dicitur, quæ iudicialis eſt. Vnde cauſam pro lite & controuerſia ponimus. Quamuis ita nonnulli diſtinguunt, vt controuerſiam, ſeu litem dici velint, poſtquam conteſtatum eſt: cauſam autem, & ante & poſt conteſtat.

CAVSÆ definitionem, quam refert gl. in rub. ff. de cond. & dem. Bart. improbat: qui ait, cauſam eſſe quid præteritum, vel inſtans quo quis impellitur ad aliquid diſponendum. Spieg.

CAVSA in tit. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecuta (Sic enim legendum, teſte Old. vt infra in voce, Datum exponemus) pro ratione futuræ rei accipitur, propter quam datum eſt. Facit huc, quod in verbo, Ob rem datur, relatum eſt. Spieg.

CAVSA, ſpeciali ſignificatione pro ea ratione finali accipitur, quæ mouet aliquem ad faciendum, aut etiam non faciendum. Omnia etiam denominanda ſunt à fine, ob quem fiunt: ſic accipitur in l. aut facta §. cauſa, ff de pœn. Cauſa eſt ratio quædam ſecundum iuſtitiam commutatiuam efficax, vt obligationem pariat: ſcilicet quia ab vno ad alium transfertur aliquid. Eo modo accipitur cauſa in l. iuris gentium, ff. de pact & in tit. ff. de condict. cauſ. dat. cauſ non ſecut.

CAVSA cognita à prætore quid eſt? Reſpondeo, vt iuſtitiam eorum, quæ proponuntur, examinet Quid eſt iuſtitia cauſarum propoſitarum? An veræ ſint? in facto & in iure. quorum nomine petentibus ſubueniatur. Modeſtin. in l. 3. ff. de in integr. reſt Old.

CAVSA cognita, pro examine iuſtitiam cauſæ, hoc eſt, an veritas ſubſit. Old

CAVSÆ cognitio, eſt deliberatio iudicis, ex aſſertione actoris & contradictione aduerſarij ſolenniter facta: ad inueſtigandam veritatem cauſarum; in quibus ius eſt depoſitum. d. l. 3. ff. de in integ. reſt. iuncta l. ſi plagis. § in cliuo ff ad leg Aqui. Valde autem hallucinatus eſt Bart. in d. l 3. diſtinguens iuſtitiam à veritate cauſarum: motus verbis Modeſtini. ſcilicet inquientis, vt iuſtitiam earum cauſarum examinet an veræ ſint. Nam iuſtitiæ & æquitatis cognitio nihil aliud eſt, quam noſſe veritatem facti & circumſtantiarum, d. § in cliuo Itaque hæc verba Modeſtini, AN VERÆ SINT, declarant præcedentia, adeoque definiunt Old. vide infra. Cognitio, Cognoſcere.

CAVSAM inauditam Plin. Iunior. li 6 epiſt. 6. ad Arrian. ait ſpecioſam eſſe, & quæ longiorem habeat tractatum, quam quæ cum patientia iudicis dicta eſt. Apuleius lib. 10 vt inquit, rite & more maiorum iudicio reddito, & vtrinque ſecus allegationibus examinatis, ciuiliter ſententia promeretur ne ad inſtar barbaricæ feritatis & tirannycæ potentiæ damnaretur aliquis inauditus. Ex magna verò vrgentéque ratione damnatur inauditus, ſi concurrant ea, quæ habentur in l ſi quis filio. §. hi autem. ff. de iniuſt teſtam. Primo, ſi crimen ſit atrox & notorium. Secundo, ſi moram res commode non patiatur, quia timetur ne eripiatur reus, dum amplius inquiritur. Tertio, ſi iudex ſummum habeat imperium, qui ſuperiorem præter principem nullū agnoſcat, vt præſes proconſul. Quarto, ſi reo non aliam ob cauſam infenſus ſit, quam deteſtatione facinoris, nec ſub prætextu facinoris priuatas inimicitias vindicet pœnā feſtinando d §. hi autem. & l. ſi. C. de malefic. Denique & punito reo, præſes certiorem principem faciat, vt ibi dicitur: adeo ſuſpecta eſt cauſa inaudita. Forc. dial 81. Necyo-

CAVSAM inauditam Titus Liuius, Tullius & ali, Indictam vocant. Vnde indicta cauſa damnari, i. per contumaciam, vt nūc loquimur, ita Bud. in l. 2 ff de orig iur. bonus certe Grammaticus, ſed qui nimium aliquando ſibi placuit accommodando antiqua verba moribus præſentibus: nam cauſa indicta ſiue inaudita nunquàm quis iure damnatur, l 1. ff de req. reis. per contumaciam autē aliquis iuſtiſſime condemnatur. l. abſentem § 1 ff. de pœn. Præterea & qui præſens in iudicio erit, indicta cauſa damnabitur, ſi allegationes eius prætor non audiat, vt dixit Forcat in exemplo Apulei, & eſt text. in l. minor autem. §. 10. ff. de minor. 25. ann. vbi ſi princeps ſententiam dixerit in minorem, ſolet. ſed raro, reſtituere, ſi minor cauſam non dictam alleget, vel ab aduocatis ſe proditum quæratur. Forc. ib. n. 3. vide mox infra. Cauſa indicta & cauſa inaudita.

CAVSÆ appellatione quæſtionem contineri putant quidam apud Marcell. l. pen. §. Priſcianus ff. de iis qui in teſtam. delent. Nec forte inepte. Nam ibi dubitabatur num inductis hæredum nominibus, libertates & legata deberentur: hac de re quærebatur, & controuerſum erat inter quoſdam aduocatos apud Imperatorem. Prat.

CAVSAM apud Marcellum in l. rerum. 30. in fin. ff. de vſurpat. & vſucap. Bartol. qualitatem, alij naturam interpretantur: conditionem dicerem, quæ omnia eodem pertinent. Prat.

CAVSAM pro gratia & fauore dixiſſe videtur Martian. l. qui exceptionem 40. ff. de cond. indeb. quod verba ibidem ſubiecta oſtendunt. Prat.

CAVSAM id eſt, hæreditatem explicat Imperator in §. igitur in pupillari Inſt. de pupill. ſubſtit. Prat.

CAVSAM in libris decretorum accipit gratiam, pro eo, quod περιοχὴν Græci, Latini argumentum, ex quo eliciuntur quæſtiones, vnde de rebus diſputatur: περιοχὴν, quam cauſam vocant, prætexit, hinc quæſtiones diſcutiendas eliciens, vt colligi poteſt ex diſtinct 101. in princ primæ cauſæ, q. 1. Prat.

CAVSA bona in l. petitor. in fin. ff. de lib. legat. qua litigando aduerſarium iuſte & legitime vincimus. Hinc contraria eſt mala cauſa. d. l. petitor. Prat.

CAVSAM bonorum, vtilitatem interpretatur Vlpian. in l. 1. §. hæc actio. verſ. plenius. ff. quis teſta. li. & ſic accipitur apud eundem Vlp. in conuentionibus, 52 § ſi ff. de verb. obl. Prat.

CAVSA caduci apud Iuſtin. in l. vnic. C de cad. toll. dicitur, cum quod ſub conditione relictum erat, deficiebat vel is, cui relictum erat, viuo teſtatore moriebatur, vide ſ Caducum. Prat.

CAVSA capitis apud Ciceron. dicitur ea quæ priuata eſt, ſed infamiæ periculum habet. Vt cum pro Quintio orat, ait ſe caput eius famam fortunaſque defendere. Pro Qu. Roſcio tamen, priuata demũ iudicia ſummæ æſtimationis, dicit prope eſſe capitis. Et apud ICtos Modeſtin. l. licet de verb. ſign. ait: Licet capitalis, Latine loquentibus omnis cauſa exiſtimationis videatur: tamen appellatio capitalis mortis vel amiſſionis ciuitatis intelligenda eſt. Fr. Baldui. in catecheſi iur. ciuil. c. 5.

CAVSA condictionis apud Papin. l. pupilli 96 §. fi. ff. de ſolut. eſt ipſum debitum, ob quod condictioni, id eſt repetitioni locus foret. Prat.

CAVSA conuentionis conſiſtit vel in dando, vel in faciendo, vel in vtroque ſimul. Vult. in comment. Inſtit. de oblig. n. 35.

CAVSAM dotis apud Pompon. l. 3. ff ſolut. matrim. varie interpretatur Accurſius, nempe actionem, dotem, conditionem habitudinemve, titulum, contractumve iudicium, vel inſtantiam, & matrimonium, ſingulas acceptiones probat Bart. Alciat. exponit cauſam, hoc eſt, ſubiectum, & materiam, quaſdam expoſitiones Accurſij ſequi viſus, & ante eum Bald. Briſ. ſecundam explicationem ſequitur. Equidem ſingulas poſſe ferri ego putem. Idem dicas in l. 1. ff. de iur. dot. dot. Prat.

CAVSAM edicti, id eſt, edictum ipſum, apud Vlp l. ſi pater. 5. ff. vnde liber. Equidem cauſam ibidem accipiendum putem id, quod impulit prætorem ad ita edicendum. Prat.

CAVSA facti, in l tutor. 10. ff. de tutor. & curat. dat. ab iis, non factum ipſum ſignificat, vt quidam autumant, ſed is, cuius cauſa quid fit. Cauſa dati tutoris in locum alterius erat abſentia: Factum ipſum datio tutoris in ſpecie, d. l. tutor. Prat. Briſſ. cauſa facti illic eſt factum ipſum.

CAVSA fideicommiſſi in Papiniani reſponſis l 3. §. nonnunquam ff de vſur. ſignificat quibuſdam (vt Briſſonio) fideicõmiſſum. Equidem pro conditione, & iure fideicommiſſi accipi debere putem Tibi hoc ipſum cogitandum relinquo. Prat.

CAVSÆ fiſcales ſunt, in quib agitur de bonis, pœnis aut iuribus fiſco delatis. Gothofredus ad rubric. C. vbi cauſ. fiſcal.

CAVSA fiſcalis, vel diuinæ domus. Cauſa fiſcalis, id eſt, cauſa ærarij Cæſaris, vel diuinæ domus, hoc eſt patrimonij Imperatoris: Fiſcus enim aliquando ponitur pro ſacculo, in quo pecuniæ publicæ reponuntur: vnde fiſcum aliquando pro ærario, maxime tamen Imperatoris, accipimus: à quo fiſcalis. Sic intelligi debet trigeſimus ſextus titulus libri tertij Codicis: Per hoc alioquin clarius atque explicatius ſatis Anchoran.

CAVSAM vſusfructus apud Paulum in l. ſi ſerui 10. ff. vſufruct. quemadmodum caue. Briſſ. exponit ipſum vſumfruct. equidem pro lite, quæ huius uomine mota eſt, accipi putem: quod & ſubiecta ibi verba oſtendunt. Prat.

CAVSA minima Accurſio in §. illud etiam in gl. in verb. minimis in Aut. de appel. & int. quæ temp. dicitur, quæ minor eſt 10. librarũ auri. Dicerem quæ non excedit decẽ aureos. Cauſa etiam minima appellatur duorum, quinquaginta, centum aureorum. Accurſ. in §. ſi tibi de mandat. prin. in Auth. Prat.

CAVSÆ modicæ, Gothofr ad l. 2. C. ſi ex plurib. tutor. vel curat. ſunt, quæ non excedunt centum aureos.

CAVSÆ maiores, in c. 1. de tranſlat. epiſc. dicuntur, quæ reſeruatæ ſunt ſedi Apoſtolicæ, ſuntque meri impetij. Panorm. in d. c. 1. not. 4. Prat.

CAVSA momentaria, i poſſeſſionis Goth. ad l. 10 C. de iudic.

CAVSARVM quædam eſt cauſa cauſans, quædam cauſa cauſata, Bald. in l. 1. C. per quas perſon. Tu eum videto. Item quædam eſt remota, quædã propinqua, vide gl. in l. poſſidere. §. veteres ff. de adqui. poſſ. Item quædam eſt impulſiua, quædam finalis, Bart. in extrauag. ad reprimendum. Item quædam ciuilis, quædam criminalis, quædam mixta, c. tuas extr. de procur. Prat.

CAVSARVM, inquit M. Tull. in Chryſipp. in lib. de Fato. aliæ ſũt perfectæ & principales: aliæ adiuuantes, & proximæ. Prat.

CAVSA perpetua apud Paulum in l. foramen, 28 ff de ſeruit. vrban. in ſeruitutibus dicitur, quod continetur his vti poſſes, vt aquã quæ cœlo decidit: quod accipe non de vſu actuali, qui perpetuus eſſe nequit, & intermiſſionem neceſſario flagitat, ſed de iure & aptitudine, per l. 1. §. quod autem ff. de acq. quot. & æſtiu. Cauſa perpetua naturalis etiam dicitur, in d. l. foramen. Prat. Briſſ.

CAVSA pignoris, pro pignore, in l. 18. §. ſi fundus de pign. l. 4. de ſepar. l. 65. de euict Briſſ.

CAVSARVM quædam publica, quædam priuata: ita diſtribuit Hom. Odyſſ. 2. quod ad ius noſtrum pertinet:

Πρῆξις δ᾽ ἥ ἰδίη ἢ δήμιος, &c.

CAVSARIA miſſio, quæ propter valetudinem laboribus militiæ ſoluit. l. 3. §. miſſionum ff. de his qui not. infam. vel, vt Macer definit? Cauſaria miſſio eſt, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur. l 13 §. miſſionum ff. de re milit. 26. ff. de milit teſt. l. 1. C. de excuſ. veter. Vnde cauſarij milites apud Liu. lib. 7. & apud Spartia. in Hadrian. valetudinis ſcilicet cauſa miſſi. Veteres ſic loquebantur. Quibus morbus cauſa eſt, vt apud Cicer. lib. 2. Rhet. ad Heren. & apud Liuium ſæpe. Briſſ.

CAVSARII dicuntur, qui propter valetudinem aut ſenectam miſſi. Cauſa enim Latinis vitium eſt, Græcis αἰτία. Sic cauſariæ animi partes, id eſt, vitioſæ. Prat.

CAVSIDICI ſordidi, qui adhibebantur ad morem faciendam, dum meliores aduocati recrearentur. Vide Pedian. Spieg.

CAVSIFICARI, eſt iura allegare, & in iure diſceptare. Vide Bud. Spiegel.

CAVSIDICI in conſt. Valentiani & Valentis. l. quiſquis, 6 C de poſtul. ſunt aduocati, cauſarum patroni, qui & rogati dicuntur, qui in foro cauſas dicunt. Sic & in l. C. Th. de decurion.

CAVSIDICINA, cauſidicorum munus, apud Ammianum lib. 30. vt refert Iacob. Cuiac. lib. 4. obſeruat. c. 40.

CAVSA cadere in duodecim tabulis, eſt rem amittere, Iuſtino in §. ſi quis agens. Inſtitution. de actionibus. Cauſa cadere à debitore creditor dicitur, qui aduerſus eum expertus ſuccubuit, l. 95 § pen. ff de ſolut. Briſſon. Cadendi autem cauſa modos recenſet, & explicat Paulus lib. 1. ſenten. tit. 10. Rei autem appellatione apud Iuſtinianum lis ſignificatur: vide infr. Res. Huius formulæ commeminit Marcus Cicero lib 1. de Oratore. Verba Tullij frequentius fient obuia, quam quod referri debeant. Pratei. Apud Veteres tamen, vt obſeruauit Turneb. cauſa cadere plus petere erat: vt qui apud Ciceronem plus petit, quam lex in 12. tab. permittebat. Cicero, cum Hipſeus maxima voce pluribus verbis à Marco Craſſo prætore contenderet, vel ei quem deferebat, cauſa cadere liceret, id eſt, vt plus ei liceret petere, quam in 12. tab. lege permiſſum erat: Rurſum: Cn. autem Octauius homo. conſularis non minus longa occaſione recuſaret, ne aduerſarius caderet, id eſt, ne aduerſario plus petere liceret, quam quod eſſet in actione. Hæc Turneb. aduerſ. lib. 23. c 34.

In CAVSA impoſitum dixit Alfenus in l ſi ex plagis 52. § in cliuo, ff ad leg. Aquil. pro eo quod vulgus factum ipſum interpretatur. Accurſius ibid. Ius, ait, in cauſa poſitum, hoc eſt, vt is teneatur, qui cauſam mortis præbuit. Prat.

CAVSAM dicere, eſt litigare. Cauſam agere dicitur orator & aduocatus. Varr. lib. 4 ling. Lat.

Ob CAVSAM dari dicitur, quod datum ob aliquem finem eſt, qui propter donationem illam ſequatur. Vult. in comment. Inſtitut. de actionib. § 16. n. 27.

CAVSAM in vinculis dicere, apud Papin. l 2. ff de cuſtod. reor ſignificat, vt carceratus ſuas defenſiones proponat, dum criminis quæſtio peragitur. Prat. ex Bud. Spieg.

In eadem CAVSA eſſe, formula frequens ICtis qua ſignificatur idem Iuris eſſe in vtraque ſpecie, vtriuſque eandem eſſe conditionem. Prat.

CAVSARVM figuræ in l. 1. in princ. ff. de oblig. & actio. varie explicantur ab Accurſio in d. l. 1. Bart. obligationes ex quaſi contractu interpretatur, cuius ſententiam, quidam ex nou ſſimis Lexicographis probare videtur, Tacit. auctore. Alij p o negotio q ionis accipiun . Prat.

CAVSA iuris apud Papin. l. cum pater, 77. §. fidei tuæ, ff. de leg. 2. vt quibuſdam (Briſſonio quoque) placet, ſignificat diſpoſitionem & voluntatem iuris, & teſtatoris. Equidem cauſam à voluntate ſeparari putem: & cauſam ibidem ſumi pro occaſione ad ita fideicommittendum. Prat.

CAVSA legati apud Iulianum in l. quæſitum, 9 §. duobus, ff. de leg. 1. ius ipſum legati ſignificat. Briſſonio legatum ipſum.

CAVSA nouationis in l. 4. in fi. de vſur. ſignificat ius, conditionem, & naturam nouationis. Prat. Briſſonio nouationem.

CAVSA obligationum in l. quamuis 40 ad SCtum Treb. Accurſio ſignificat ipſas obligationes, vt & Briſſonio. Ego conuentionem & contractum obligationum cauſam eſſe putem. Sic accipitur in l. ex prætorio, ff. de diuerſ. regul. iur. Prat.

CAVSA ordinis in l. ex conſenſu, § fin ff. de appell. pro ipſomet ordine ponitur, vt Briſſonio placet. Prat.

CAVSA pecuniæ, in l. Publia. §. fin. ff. depoſiti, pro pecunia ipſa, vel pro obligatione ipſa, quibuſdam accipi videtur. Prat.

CAVSA perpetua. Vide infra. Cauſam perpetuam habere.

CAVSA iuſta ſæpiſſime iure ciuili & pontificio, quæ iuris autores iudiceſve monet, vel quæ ius tribuit, quæue dominium acquitur. Ad primum referuntur bellum, litigium, peregrinatio, paupertas, temporis qualitas, Ad alterum emptio, permutatio, donatio: vtrumque ſignificatum negotia, & res aperient: pro ſecundo eſt text. l. nunquam nuda. ff. de acquir. rer. domin. Prat.

CAVSA principalis, id eſt, proprietatis, l. 1. C. Th. vnde vi quæ & negotium principale, l 7. in fin. C ad legem Iul. de vi. Caſſiod. 4. var. Si in cauſa momentaria vel principali iuſtitiam adeſſe cognoſcet. Vide Cuiac. 5. obſeru. 9. in fin. Gothofr. ad l. 10. C. de iudic.

CAVSAM poſſeſſionis in l. 1. C. per quas perſonas nobis acquir. in varias ſignificationes tulere varij. Accurſius ibidem ſignificare ait dominium, vel vſucapiendi conditionem. Quod & Baldus refert. Bart. in d. l. 1. pro poſſeſſione, ita accepiſſe viſus eſt: quæ acceptio iuuari videtur Pauli reſponſo l. 1. §. per procurationem ff. de acquirenda poſſeſſione. Hanc expoſitionem

nem probant quidam ex recentioribus, vt Briſſonius. Baldus tamen reiicit, ſubiiciens Nicolaum Maturellium pro reipſa quæ poſſideri poteſt, ſumere. Bartoli ſententia iuuatur etiam ex diui Seueri conſtitutione, l.1.C.de acquirenda poſſeſſione quæ explicatur à Iuſtiniano in §.ex his itaque Inſtit.per quas perſonas.Prat.

Cavsam tamen poſſeſſionis emptionem eſſe didici ex Iuliano l.non ſolum 33. §. quod vulgo ff. de vſurp. & vſucap. Titulus itaque (vt ſic loquar) eſt poſſeſſionis cauſa. vide infra poſſeſſionis cauſa. Poſſeſſionis igitur cauſam pro re & negotio interpretabimur.

Cavsa poſſeſſionis in c.1.& tot.tit. extr.de cauſ.poſſeſſ. & propriet.& ipſa lis, quæ de poſſeſſione ventilatur coram iudice: eodem ſenſu accipitur ibidem Cauſa proprietatis.Prat.

Cavsam propriam eam eſſe Vlpian. ait in l.1. §. in propria 8.ff. quand. appell. ſit. cuius emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet Hotom.

Cavsa proprietatis, in l.etiam ſi 6. C.de donat.inter vir.& vx. id eſt,dominium.

Cavsam teſtamenti codicillos adpellare videtur Vlp. l. prima. § hoc interdictum.de tabul.exhibend.Apud Papin.in l.tutores.39. §.hæres. ff. de adminiſt. tut. pro iure, conditione, & ſpecie teſtamenti accipiendum id verbum putem. Sic accipiendum crediderim in l.1.in princ.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, licet ibi accipi poſſet, de his, quæ teſtamento cauta ſunt:& ibidem paulo poſt: Cauſa pro conditione accipi debet Prat.

Cavsa lucratiua eſt, ex qua accipienti nihil abeſt, veluti in legato & donato,l 5 ff.de vſucap. Onerosa propter quam quid accipienti abeſt, aut in empto,vendito, locato,conducto,permutato,& ſimilibus.

Cavsa indicta damnari (vide ſupra cauſam inauditam)dicuntur, qui cauſa non cognita condemnari ſunt, Budæo in l 2. ff. de cuſt reor. vt eſt apud Curtium.lib 8.eo quoque ſenſu dixit Marcianus l.1.in pr.ff.de requir.reis.Prat.

Cavsa inaudita damnari, quod & æquitas & Senatus apud Tacit.lib.18.& pontifex maximus cap.1. extr.de cauſ.poſſeſſ. & propriet.vetant.Vide quæ hac de re ſcripſi ad leges Draconis lib.1.Veter.Iuriſprudentiæ. Prat.Vide ſuprà cauſã inauditam.

Cavsam ſubſcribere,in M.Ciceronis Cluentiana ſignificat ſententiæ cauſam adſignare. Budæus ad l fin.ff.de priuat.delict. interpretatur. Video (ait) igitur, Iudices,animaduertiſſe cenſores iu iudices quoſdam, illius conſilij Iuliani, cum iſtam ipſam cauſam ſubſcriberent.Prat.

Cavsam mortis præſtare, in l.Aquil. aliud eſt, quam occidere, ait Vlp.in l.9.& 48 ff.ad leg.Aquil.Hotom.

Cum Cavsa ſua res transferri dicitur: id eſt cum ſuo onere,vel quo iure, quaque conditione eſt, l.67. ff de contrah empt.l. 12. C.de diſtract. pign. l.vnic. C. rem alien. gerent. Cum ſua cauſa ſuiſque vitiis. in l.13. §.1. ff.de acq. poſſ.l.1 §. qui autem ff.de vi & vi armat.

Cavsam,conditionem, demonſtrationem, ipſa verborum conceptio diſtinguit.l.12.17. de condit & demonſt. & l.75. § 1. de legat.1.l.2.fin.de donat Briſſ.

In Cavsam deſcendere apud M Cicer. lib.1.Epiſt.ad Attic.e.1. eſt,Budæo interprete,liti ſe adiuugere Prat.

Cavsæ formulas varias Budæum conflaſſe, ac congeſſiſſe in forenſibus ſcio, quas prudens prætereo. Vtpote quæ de ſuo maiore ex parte excogitatæ confictæve eſſent.Prat.

Cavsari, eſt rei geſtæ cauſam ſiue excuſationẽ afferre: Quintil. Ne cauſanti pupillo ſic tutor iraſcatur. Virgil.in Bucol.

Cauſando noſtros in longum ducis amores.

Cavsari N. Marcello eſt dicere & defendere ſe. Cauſari tempeſtatem dixit Vlp.noſter, pro eo, quod dicimus, excuſationem ob tempeſtatis obicem adferre, l.2.ff.ſi quis caution.Eodem ſenſu accipitur.l.generaliter,24.§. plane ſi forte.ff.de fideicommiſſ Prat.

Cavtela,à cautus,hæc vox omnino barbara non eſt,vt quidã exiſtimarunt, vtitur ea Ammian Marcell. lib.24. tametſi elegantius captionem dicamus,teſte Alciato.Cauſulas iuris ſumma ratione improbat Budæus. Illis namque imputandum eſt, quod ſanctiſſimum olim iuris ſtudium videmus ab antiquo illo veroque degeneraſſe.Spieg.Prat.

Cavtela pro cautione legitur in l.15. §. vlt.de procuratorib.l. 24 ff.depoſ.l.21.ff.de iudic l.6 de pign.act. Quod tamen verbum Triboniani magis quam Iuriſconſultorum phraſim ſapit, & vereor, ne ab illo ſecundum ius poteſtatis ſuæ,ea, quibus id verbum comprehenditur clauſulæ ſint incertæ. Sic enim ille loquitur,vt apparet ex §.ſi vero aliqua.Inſtit.de ſatiſdationibus.Briſſ.

Cavtela, id eſt, tacita hypotheca, Authent. ſacramentum. C. quan.muli.tutel.offic.

Cavtela eſt creditorum vt in omnem euentum fideiuſſores accipiant.Vult.in comment.Inſtit de fideiuſſor.§ 5.n.3.

Cavtela litis,i.cautio iudicio ſiſti, l.28.§.3.C.de admin.tut.

Cavtela,id eſt,obligatio,l.8.C.de nouat.

Cavteria inſtrumenta ſunt inuſtoria, quibus bituminationes, & fortiores quæque cõglutinationes concoquuntur, & de his intellexit Iuriſconſ. in l pictores.ff de fund. inſtruc. quamuis apud eum cautoria mendoſe legatur. Cauteriis etiam vtuntur in remediis medici, quibus morbi alioquin inſanabiles inuruntur. Hinc illud notum diui Hieron. Prouerbium. Putridæ carnes ferro curantur & cauterio. Inde cauteriata conſcientia à Paulo Apoſtolo, in Epiſt. ad Timoth. 4 c. dicitur, quaſi cauterio notata: qualem in his cernimus, quos hypocritas nominamus. Cauteres etiam à Palladio nominantur, eoſque habendos eſſe in inſtrumento ruſtico præcipit. Cauteriis igitur vtuntur pictores, ad inurendam picturam: quæ encauſtice appellatur καυστὸν enim Græci vſtum nuncupant. Plin. lib. natur. hiſtor 35. c.23. vbi etiam quærit,quis primus pingere ac picturam inurere excogitauerit, & c 11. Et de hac pictura intellexit Ouid.illo hemeſtichio, Tabulaſque coloribus vris. Opus quoque ita pictum, encauſtum dicitur Martial.Epigr.& Epigr.127.

Encauſtus Phaeton tabulæ tibi pictus in hac eſt.

Plin.Figulinum opus encauſto pinxit Hoc autem genus picturæ primus Nicia in vſu habuit, hinc vulgus. atramentum librarium hodie incauſtum appellat.

Cavteria apud Marcianum l. item pictoris, 17. ff. de inſtru. inſtrument legat. dicta ſunt pictoris inſtrumenta, quibus bituminationes & fortiores quæque conglutinationes concoquuntur:, maxime in ea pictura quæ ἐγκαυστικὴ adpellatur ἐγκαυστικὴ enim pingendi ratio eſt,quæ inuſtiaria dicitur.Pratei.Turneb.lib.aduerſ.8.c.9. Cauteria eſſe ſcribit, quibus pictores olim ceris pingentes picturam tabularum inuererent: vel quibus Encauſtica pictura ad colores ceris inurendos vtebantur.Briſſ.

Cavti dicuntur,qui vident ne à recto dilabantur,neue ab aliis decipiantur. Itaque duplex dolus habetur:& bonus qui cautorum eſt, quo fraudem malaſque artes repellant: & malus per quem ad iniqua, captioſaque, qui peruerſo ſunt ingenio, impelluntur. Prior prudentiæ comes, ſequitur iuſtitiam, poſterior ſubdolorum eſt, atque fallacium, fraudis ſatelles, ad ſuas tantum vtilitates omnia referens, id eſt, omnem ciuilis ſocietatis conſeruandæ rationem euertens. Ex Pontan.Spieg. Vide infra Cautus,Cauta.

Cavtionis appellatione nuda repromiſſio ſignificatur. l.3.C. de verb.ſign l 49 ff.ſol.matrim.l.5.§ ſi codicem ff.commod. l.134 §. idem reſpondit.ff.de verb.oblig.Hoc,niſi adiunctum verbum vel rei conditio ac qualitas aliud poſtulet. Nam cum dicitur cauendum idonee vel recte, vel ſatiſdato,vel cum ſatiſdatione fideiuſſoribus vel pignoribus cauendum eſt. l. 1 §. caueri.& §.iubet.ff.de coll.bon.l.35 §.defendere. ff. de procurator.l.1t.§.ſi hæres rogatus.ff.de legat.lib.3.l 31. ff. ad legem Falcid.l.2 C.de vſur.legat.l.1t.ff de rei vindic. l.2. & l.3 C. de magiſtr. conuent. Itaque in conſtitutione diui Marci, qua libertorum bona addici iubentur ei, qui idonee creditoribus cauerit de ſolido cuique ſoluendo.l. 2. ff.de fideic. liber Inſt. de eo cui libert.cauſa bona add.in pr.Idonee ait Vlp.eſt vtique ſatiſdatio vel pignoribus datis. Sed etſi ei promittenti fides habita ſit ſine ſatiſdatione, idonee cautum videbitur. l. 4. §. addici.ff de fideic.lib.Briſſ. Duo igitur cautionum ſunt genera, quia pro eo, quod debemus creditoribus noſtris, idonee caueri ſolet. Nam aut reis cauetur, id eſt,fideiuſſoribus, aut pignorib.l.1.§.iubet.de collat.bon.l.4 §.additi, de fideic. libert.interdum vtriuſque ſimul.Vult.cõment. Inſt. de fideiuſſ. ad princ.num 1.& ad tit quib. alien lic.§.1.num.3. Fideiuſſores appellamus appromiſſores, qui pro eo, qui aliquid debet. idem promittunt, & fide ſua eſſe iubent verbis, eoque modo pro aliena obligatione ſe reos faciunt Inſt de fideiuſſ Pignus autem res omnia eſt pro debito obligata.§.idem Seruiana.Inſtit.de act.Don.de pign.& hypothec.

Atque ita idoneam cautionem interpretabimur in l 50. ff. de man.teſt.vt & in l 4.§ 1.ff de adm.rer. ad ciuit.& l.1.§ penult. ff. quor. leg. proinde ſi mandatum adiectum ſit, vt idonea cautio à debitore exigatur, non videbitur conditioni paritum ſi neque fideiuſſor,neque pignora accepta ſint. l. 59. §. vlt. ff. mandat.Briſſ.

Cavtionis nomine,vel ἀσφαλείας,non eſſe fideiuſſoris dationem interpretandam ſancit Iuſtinian in l. 3. C de verb.ſign. niſi ſpecialiter, vel in Græcis, vel in Latinis verbis ſcriptum fuerit,niſi enim vel generaliter de ſatiſdatione vel fideiuſſione ſpecialiter ſit nominatum, cautione vel ἀσφαλεία minime fideiuſſionem,ſed nudam promiſſionem ſignificari. Hæc Iuſtinianus d.l.ſancimus, 3 C. de verb. ſign. cui addas, niſi aliud res tulerit, exegeritve:quod & Baldus Peruſinus rectiſſime animaduertit d l.quem videas. Prat.

Cavtionis tamen verbo promiſſionem contineri putat Alcia l qui pecunia,n.34.ff ſi cert petat. Eo etiam verbo ſimplicem confeſſionem ſignificari idem ibidem ſcribit quod & Albericus docet citans l. Lucius, ff. de manum.teſt. Equidem putem pro promiſſione rem pupilli ſaluam fore accipi.Prat.

CAVTIONIS vocabulo in l.3.C.de non num. pecun.quidam intelligunt inſtrumentum priuatũ vel publicũ, in quo fit mentio acceptæ pecuniæ,non tamen numeratæ.Goth.ad d.l.3.

CAVTIO, in l.19.C ad leg. Falcid. id eſt ὁμολογία, confeſſio. vide Gothofr.not.ad l.25 de probat & ad leg.19.adde Nou.1.

CAVTIO in l.11.C.de teſtib.id eſt,conſideratio.

Non debitores tantum, ſed & creditores Cauere dicuntur, deberi ſibi vel ſe accepiſſe,l.5.§.vltim.l.89.& 94.de ſolut. Vnde & Cautio eam denotat ſcripturam, quæ ſolutionis probandæ cauſa debitori à creditore datur. Sic cautiones ſoluti vectigalis. Cautio exoluti fideicommiſſi data ab hærede fideicommiſſariis, l. 15. de probat. quam ibidem Emiſſam manum vocat Briſſ.vide §.ſeq 3.circa fin.

CAVTIO in l.ita autem.§.Iulianus. (alias eſt lex,in vulg cod.in l.quidam decedens) de admin.tutor. ſignificat formulam & verborum conceptionem, G.Budæo interprete in l. ſciente. ad l.Pompeiam.de parricid.vel iuſſum teſtatoris. Prat.

CAVTIO, quæ Græcis ἀσφάλεια dicitur, vulgo ſecuritas, quo ſenſu accipitur apud Pomponium l.plus cautionis 25.ff.de diuerſis regul. iur. antiq. Plus ait cautionis eſt in re, quam in perſona. vbi Accurſius & P.Decius interpretantur cautionem ſecuritatem. Hanc Iuſtinianus Nouell. conſtit.17. §.ἔπειτα adpellat ἀσφάλειαν, vetus interpres vertit cautelam, hoc verbo vſi ſunt Vlp.l.ſi defunctus.15. in fin ff.de procurator. & l.ſi debitori.ff.de iudic.Gaius l.ſi plures.14 ff.depoſit.&Pomponius l quamuis 6 de pignor. actio. verum cautelam pro cautione à Triboniano, & collegis repoſitam quidam exiſtimant (ita Briſſ.in Lexico) quod & mihi veriſimile ſemper viſum eſt. Veterum enim iuris auctorum ſcripta immutaſſe,& truncaſſe eos conſtat,vt docui in libris Mediæ Iuriſprudentiæ.Prat.

CAVTIO generaliter omnis ſcriptura appellatur, qua cui proſpicitur,ſiue obligationis, ſiue liberationis probandæ cauſa emittatur pro chirographo, l.40. ſi cert. pet. l. pen.§. vlt. ad l. Falcid.l.27. depoſ.l.15 §, quod dicitur & l.20. ff.de pign.l.47. de pact.l.10.§.vlt.de edend.Briſſ.

CAVTIO, ſcriptura qua ſe debitor creditori debere cauet. l. 40. de reb cred.Briſſ.

CAVTIO, pro tabulis in quibus contractum negotium perſcriptum eſt. Paulus in l.lecta, 40.ff.ſi cer. pet. Lecta eſt in auditorio Papiniani cautio huiuſmodi: Lucius Titius &c. Cicero Verrina III. Etenim qua ſtultitia fuiſſem, ſi quam diem qui iſtum excipiendum redemerunt, in cautione viderunt, cum ita caueret. ſi poſt kal.Ianuar.in conſilium iretur:in eam diẽ ego, cum potuiſſem vitare, incidiſſem. Item pro Domo. Sed vno tempore cautiones habeant pecuniarum,&c.Seneca libr. de Benef.VII.Video iſthic diplomata & ſyngraphas & cautiones,vana habendi ſimulachra. Hinc Vlp.in l.5.§.6.ff.cõmod. Si tibi codicem commodauero, & in eo chirographum:debitorem tuum cauere iuſſeris, &c. Et in l.in commod.17. §.3.ff. eod.l.4.ff.quæ res pign.oblig.poſſ.l.3.ff famil.erciſc.l.2. C.de non numer pecun.l.pen.§.vlt.ff ad l.Falci. Cauetur ergo creditoribus illo modo:cauetur præterea pignoribus, vt l.vlt.§.ſi legatarius.ff.quor.legat. l.18.§.pen.ff.de pign.act. Cauetur etiam prædibus & prædiis, i.fideiuſſoribus & hypothecis,vt apud Ciceronem Verrina III. Prædibus & prædiis populo cautum eſt. Et apud Liuium libro XXII. Animaduertendum eſt autem, eum cui fideiuſſores dantur,dici proprie cauere.Vnde illud Ciceronis in Bruto, At vero tibi ego Brute non ſoluam niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminẽ petiturum. Vlpianus l.ſi rem 9.§.3.ff.de pign.act. Satisfactum autem accipimus, quemadmodum voluit creditor: ſiue aliis pignoribus ſibi cauere voluit,&c. Sic Caius l.1.ff.qui ſatiſd.cog.Satiſdare dicimur aduerſario noſtro, qui pro eo qui à nobis petiit, ita cauit, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus. Atque hæc quidem propria ſignificatio eſt.

CAVTIONIS verbo inſtrumenta, tabulas, ſingraphas, & chirographa contineri ſubiecta legum capita demonſtrant,l.ſi quæ ſunt.5. ff.fam.erciſc. l.lecta 40. ff.ſi cert.pet.l.pen.§.fin.& ad l. Falc.l.Lucius 27. ff.depoſ.l.cum conuenit.20.ff.de pignor. & alibi ſæpiſſime, vt in l. emptor. 47. §. Lucius de pact. Sic χειρόγραφον, Lucæ 16. Chartulam liberationis, ineptis Quietantiam ſonat.Eraſmus vertit cautionem.Prat.

CAVTIONEM emittere.l.7.C.de præd.& aliis reb.minor.

CAVTIONEM cauere.l.6.ff.cui ratum haber.

CAVTIONEM exponere, pro chirographum conſcribere,chirographo cauere l.25. §. vlt. ff.de probat. l.8. C. de non numer. pec.& cautionem interponere.l.2.C.eo tit.Briſſ.

CAVTIONEM exigere, deſiderare, offerre, dare, interponere, præſtare,emittere.Briſſ.

In CAVTIONEM per errorẽ deducere,l.15.C.de fideiuſſ. & mãd.

CAVITIONES,id eſt,inſtrumenta cautionum,l.28 §.4.C.de adminiſtr.tut.vel curat. Briſſ.

CAVTIONIS appellatione inſtrumentum ſignificari apud Scæuolam in d.l.emptor.in prin.cenſuit ibidem Accurſius. Equidem pro nuda promiſſione accipiendum putem, vt late docui.lib.1.Enucleationum, πιθανῶν c.1. Prat.

CAVTIONEM apud Marcellum, l.Titius 24. ff.de pecu. conſtit. Epiſtolam, ſignificare liquet Briſſ.

CAVTIONE actionẽ intelligi quidam putant in l.1.§.ſi quis purganti.ff.de cloacis.Tu verumne ſit quod dicunt expẽde. Prat.

CAVTIONEM pro dilatione accipit Accurſius in § ſi vero cauſam in auth.de litig.conſt.112. ſed inepte. Inciderat Accurſius in deprauata exemplaria & *cautione* pro *vacatione* legerat. nam in ea conſtitutione Græce à Iuſtiniano ſcripta ita eſt, μιᾶς ἐκδόσεως κλήσεως, &c.Prat.

CAVTIO in Conſtitutione Honorij, & Arcadij in l. quoniam 13. C.The.de fide teſt. tranſcripta in leg.quoniam liberi 10. C. de teſtibus: accipitur pro prouidentia, vel prouiſione, vt interpretatur ibidem Accurſius, & id recte.Prat.

CAVTIONEM exponere,vel cautelam, l.43.§. vlt.de adm.tut.l. vlt. §.1. C.eo.tit.l.2. C.de conuen.fiſc.debit.§ ſin autem. Inſtit.ſatiſdat.l.vlt.C.de leg.Briſſon.

CAVTIONEM extorquere apud Vlp. l. idem ſi cum exceptione. §. pro eo autem. ff. quod met. cauſ. eſt compelli à iudice, vt caueatur ſatiſdatione,aut pignorib.vide ibi interpp.Prat.

CAVTIO arrogatorum, qui arrogator ſtipulatur ſeruo publico quod reſtituat arrogato, quæ ab eo habuit, vel eis ad quos peruentura ſint, & quod dabit ei quartam partẽ de bonis ſuis, ſi eum ſine cauſa mancipauerit ſeu exhæredauerit. Oldend.

CAVTIO qua cauetur ei, cui reſtitutio fieri debet, per hanc rogatus reſtituere bona alicuius, ſi ſine liberis deceſſerit, quidquid poſt mortem de hæreditate extabit, cogitur cauere illi cui debet fieri reſtitutio, quod ſeruabit ei quartam partem. Oldend.Adde Brechæum l.cautum.ff de verb.ſign.

CAVTIO Burgenſis,vt Galli dicunt,id eſt ſufficiens, competens l 21.ff.de iudic.Gothofr.ad l.3.C.de verb.ſignif.

CAVTIO creditæ pecuniæ dicitur nonnunquam, planioris intelligentiæ cauſa,l.14.ff.de minor.l.29.ff de oblig.& act.Briſ.

CAVTIO de damno infecto eſt, quæ præſtatur, cum tua domus ruinoſa ruinam minatur domui meæ, vel etiam præſtatur ſecundum quoſdam, cum timeo, vt ne aliquis mihi inſidietur, quia poſſum agere vt mihi præſtet cautionem, ne me offendat.Oldendorpius.

CAVTIO debita in l.1.C de tut.illuſt.perſon Prat.

CAVTIO de dolo, qua dolus abeſſe promittitur. Huius cautionis meminit Pomponius l 5. in prin.ff de verb oblig & l.nouiſſima. ff.iudic. ſolui. Diuus Ambroſ.lib.3. c.10. diu.officior. honeſtatis formulam vocat.Prat.

CAVTIO de dolo erat (vt opinor) Aquiliana illa formula tantopere à Cicerone celebrata: quam euerriculum malitiarum omnium appellat: nam actionis nomine formulam Cicero ſignificat.Locum autem habebat,cum petita iudicio res eſſet, verereturque petitor, ne quid dolo malo poſſeſſor interea committeret: itaque apud Iudicem poſtulabat ab eo vt ſibi repromitteret, ſe nihil in ea re dolo malo facturum:hoc modo ſpondes ab ea re qua de agitur, dolum malum abeſſe,abfuturum eſſe? Hot.

CAVTIO dotalis.l.vlt.§.filiæ de legat.lib 2. Et cautio pollicitationis.l.9 §.ſed ex facto. ff. quod met. cauſ. & Cautio de ſoluendo interpoſita l.11.ff.de exceptio Cautio depoſitionis l. vlt.§.1. ff. vt legat.ſeu fideic. ſed & Cautio ſolutæ pecuniæ in l.2.C.qui accuſ.poſſ.pro apocha. Et cautiones ſoluti vectigalis.l.32.§.1.de admin.tut.Briſſ.

CAVTIO de euictione dicitur, quando ſecuritas ſeruanda vel præſtita emptori à venditore fit ea conditione, vt ſi ab eo euincatur, venditor ei reſtituat æſtimationem rei in duplum vel in ſimplum, prout inter eos prius conuentum eſt Old.

CAVTIO fœneratitia apud Iuſtinianum in l. ſancimus 25.C.de adminiſtr. qua fœnus aliquod promittitur. Textum illum expende.Prat.

CAVTIO quæ propter l. Falcidiam interponitur, fideiuſſorum habet præſtationem. l.3. §.1. ff.ſi cui plus quam per l. Falcid. Prætoriæ quoque cautionales,ſtipulationes, perſonas deſiderant pro ſe interuenientium.l.7 ff.de prætor.ſtipulat.Briſſ. Exprimitur etiam nonnunquam cautionis genus. Sic Cauere per fideiuſſores in l.25.§. vlt. ff de recept qui arbitra. Cauere pignoribus vlt. §. ſi legatarius. ff. quor. leg. Alioquin cautum intelligitur ſola repromiſſione abſque ſatiſdatione vel pignoribus. Sic cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio ſæpiſſime ſeparantur.l.1. ff.de ripa mun. l.3. & l.penult. ff.de pet. hær.l. 57.ff.de rei vindic.Nuda cautio aduerſa fit ſatiſdationi in l.1. §.ſed vtrum ff.de iudic. & Cautionem nudam promiſſionem interpretatur l.63. §. id quod facere. ff pro ſoc. Cui ſi iuriſiurandi religio acceſſerit.Iuratoria cautio appellatur. l.vnic.C. vt omnes iud. l. penult. de dignitatibus lib. 10. C. de vlt. de princ.ag.in rebus eod.l.penult. C de reſtib. l. 12. de proxim. ſac.ſcrin.lib.11.l.1.§ ſuper peculio C.de adſert.toll.Græce ἐξωμοσία & διωμοσία, in Nou.53.Conſtant.lib.1.epit.tit.5.τὴν μεθ' ὅρκου παραίτησιν vocat Briſſ. Quando ſufficiat repromiſſio, quando pignus, aut fideiuſſio, patet ex l.liberationis & l. ſatiſdationis.de verb ſign.vide omnino Gœdd.ad has ll.

CAVTIO fideiuſſoria eſt,quando interuenit fideiuſſor principali

obliga-

obligationi,& dicitur ſatiſdatio,& hæ numeto ſunt multæ,vt de lite proſequendo, iudicio ſiſti, iudicatum ſolui, & de rato.

CAVTIO fidei propriæ interuentu dicitur, quæ fit per fidem præſtitam ſine ſolennitate iuramenti.Old.

CAVTIO qua hæres cauet ipſi legatario, cum hæres dat fideiuſſores legatario de legato præſtando Old.

CAVTIO idonea requirit fideiuſſores, vel pignora. l.ſi mandato Titij, §. vlt. vbi eſt caſus, ff. mandati & in ſing.quæſtione conſuluit Bald.cōſ.162.caſus ſuper quo in 3. col.in l.2. lib.Fal· lit tamen, vbi eſſemus in aliqua materia, in qua non requiretetur illa cautio: quia licet dictum ſit idonea cautio non tamen requiruntur fideiuſſores, ratione ſubiectæ materiæ, ita ſing D.Ant.de Butr.in c. vlt.de reſt.ſpol.refert, & ſimpliciter ſequitur D. Alex. conſil. 35. viſo proceſſu col. 4. verſic. circa tertiam lib 4. Dec.in c. qua fronte in vlt. vet.de appell.& eſt mirabilis limitatio, ſecundum Dom.Iaſ. in l.3. in 2.col. ver.1. mirabiliter, C de verb ſignif. vbi tamen dicit, quod ſibi non placeat: & eam reprobat Io. Sadol. in l.1.ff.qui ſatiſd.cog. Et licet ipſi non dicant eam reprobat D. Alex in l. diuortio. §. pen.in 2.col in 5.fal.ff ſol.matr. vbi dicit quod D.Ant.in hoc loquutus eſt ſine lege Cotta.

CAVTIO indemnitatis, quæ pro indemnitate præſtatur apud Papin.l.liberto 31. §.5 ff.de negot geſt & alibi Prat.Buſſ.

CAVTIO iudicialis, quæ à mero iudicis officio proficiſcitur,ita diffinit Pomponius. l 5. de verb.oblig. Alciatus ibidem videtur aliter diffiniiſſe, vt ſit, quæ coram magiſtratibus interponitur. Prat. Adde Ferretum de diuiſione ſtipulationum. Vide infra Cautiones iudiciales.

CAVTIO iudiciaria à Prætore fuit introducta, hac forma: Qui non poſſideret immobilia bona, is cogebatur ſatiſdare, hoc eſt fideiuſſoribus idoneis cauere, ſe permanſurum in iudicio vſque in finem litis. Quæ cautio,iudicio ſiſti,vocatur Old.

CAVTIONIS iudiciariæ cauſa materialis (obiectiua) eſt malitia ſeu leuitas hominum,qui ſæpe ludere ſolent,ac perperam deſerere ſacroſanctam iudicij cenſuram, ſimul etiam aduerſarium fruſtrari. Itaque ex delicto proficiſcitur. Nam ſuadebat publica vtilitas, vt aliquo cautionis veluti repagulo conſtricti, adeſſent rei conuenti.Old.

CAVTIONEM iudicatum ſolui petit actor à reo conuento, nec hodie poteſt exigi, quam ab eo qui alieno nomine cauſam defendit: nam olim qui conueniebatur ſuo vel alieno nomine, is ex legitima cauſa ſuſpicionis cauebat iudicatum ſolui. l qui proprio nomine in princ. & §. in alium C. de Proc. Inſtit.de ſatiſd.l.ſi vero, & l.1.C.eod.tit.Spieg.

CAVTIONES iudiciales ideo dici putant Dd.ſed falſo,quaſi iure ciuili eſſent introductæ: Prætorias vero quod à prætore traxiſſent originem. Quo,reſte Oldend. nihil abſurdius. Nam iudiciales recenſentur velut Species prætoriarum in l.1.in pr. ff.de præt.ſtip. Erroris cauſam ipſe demonſtrat Spieg.

CAVTIO iudicio ſiſti, vocatur, ſi quis non poſſideat immobilia bona, vt is cogatur ſatiſdare, hoc eſt, fideiuſſoribus idoneis cauere, ſe permanſurum in iudicio vſque in finem litis. Vide Siſtere.Spieg.

CAVTIO iudicio ſiſti, pro perſonarum qualitate aliter atque aliter vſurpari ſolet: ad ipſam perſonam refertur conuentam, quod iudicium non ſi. ſubterfugitura, ſed in eo permanſura, donec ſententia iudicis finem acceperit, vel lis alias terminata fuerit. Vult in Comment Inſtit de ſatiſd.num.6.

CAVTIONEM iuratoriam alias adiuratoriam,(cuius forenſis vſus frequentiſſimus eſt) diffinit Iuſtinianus § ſed hodie.Inſtit.de ſatiſdat. promiſſionem ſine fideiuſſoribus ſolo interpoſito iureiurando, fore, vt reus in iudicio vſque ad litis exitum permaneat.Græcis adpellatur ἐξωμοσία, vt refert Theophilus. vel (vt ex Iuſtiniano liquet Nou.ν γ. εἰ δὲ καί τινες) διωμοσία,ait n.εἰ δὲ καί τινες διωμόσαιντο. &c. quod ita vertit Iulianus Patritius, Si qui iurati promiſerint. Iudicialia hæc eſſe nomina ſcribit Iulius Pollux lib 8. Onomaſt. c. 1. περὶ δικαστικῶν ὀνομάτων. in hæc verba, διωμοσία δὲ ὁ παρ' ἑκατέρου ὅρκος. ἐξωμοσία δὲ οἷον τις ἢ πρεσβευτὴς αἱρεθὴ ἐπ' ἄλλην τινὰ δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἀρρωστεῖν ἢ ἀδυνατεῖν φάσκων ἐξομνύηται αὐτὸς ἢ δι' ἑτέρου.Iuratoriæ cautionis meminit Leo Imp l.vnic. C.vt omnes iudic.& l. 12. C. de prox.ſacr. & Zeno. l.pen.de dignit.l.12. C.qua quis ſuæ fidei committitur, vt idem ait, qui in l. fin. C.de princ. agen.in rebus lib 12. Adiutoriam cautionem adpellat. De cautione iuretoria accipienda eſt l penult. C.de teſt. iubens ſacramento committi.Prat.

CAVTIONIS Iuratoriæ tria ſunt capita. Primum eſt quod quis iuret, ſe fideiuſſores habere non poſſe. Secundum, quod arbitrio viri boni re vſufructuaria ſit vſurus. Et tertium, quod, finito vſufructu,rem vſufructuariam ſit reſtituturus argumento gloſſæ in l. 1. in verbo fideiuſſorib. ff. qui ſatiſdare cogantur, & in l. 1. §. ſuper peculio. C. de aſſertione tollenda. Vulte.in comment.Inſtit de vſuf .§ 2.n.7.

CAVTIO iudicatum ſolui eſt, quæ datur pro litis æſtimatione in caſum quo ea res iudicetur, vel non defendatur, cuius eſſe ſolennes ſtipulationes, ait Iuſtinian. Inſtitut.de Satiſdationibus. Huius autem cautionis clauſulæ ſunt tres, atque ita quaſi tres ſtipulationes: Vna de iudicato ſoluendo: Altera de re defendenda:Tertia de dolo malo l iudicatum 6.ff Iudic.ſolu. Quæ tres clauſulæ vna illa appellatione, iudicatum ſolui continentur. Clauſula enim de iudicato ſoluendo inter eas eſt præcipua, adeo, vt ea ſublata euaneſcant etiam cæteræ vt propter quam cæteræ interponantur, nempe vt res iudicari poſſit, vt oſtendit Cuiac.lib.10. c 20. per l.ſi acceptum.29.ff. de acceptil.& l.cum quærebatur.11.§ pen.ff Iudic.ſol in quo. c cautionis formulam ex legibus addidit, eamque refert Vult.in Comment Inſt.de Satiſdat.n 18.

CAVTIO qua legatarius cauet hæredi, eſt illa, quæ legatarius ſatiſdat hæredi, vt ſi Falcidia locum habeat, quod amplius nomine legati receperit, quam ratio legis Falcidiæ patitur, id hæredi reſtituat,Old.

CAVTIO minor,in l.8 C.de nouat. in quibuſdam manuſcriptis Codicibus legitur iunior, quam lectionem probat Cuiac.19. obſerua.39 confirmatque ex lege 56 ff.de adminiſt.tut.vide Gothofr.ad l 8 C.de nouat.

CAVTIO Muriana eſt, qua legatarius, cui quid ſub conditione non faciendi legatum eſt, id ſe nunquam facturum promittit, à Q.Mutio Iuriſconſult.inſtituta.Cum enim de illius conditionis euentu nunquam ante legatarij mortem conſtare poſſet:ac proptetea ipſe teſtatoris beneficio per totum vitæ ſuæ tempus carere cogeretur: neceſſario Q Mutius eam cautionem in vſum induxit. Quo verbo quamuis nuda promiſſio vulgo contineatur. l. 1. ff. qui ſatiſdat. cog. videtur tamen etiam ſatiſdatio in hoc genere intelligenda eſſe: partim quia in l.hoc genus 106. & leg cum ſub hac.67.ff.de condit.& demonſtr. ſatiſdatio diſerte appellatur: partim quia in legatis grauioribus, probabile eſt fideiuſſionem interpoſitam fuiſſe. Itaque Iuſtinianus Nouell.XXII.vbi copioſe de hac Mutiana cautione loquitur, interdum etiam iuſiurandum & hypothecam exquirit. Illius autem ea vis eſt, vt ſtipulatione commiſſa, qui contra fecerit, vel rem cum fructibus, vel quanti ea res eſt, reſtituat. l.cum ſub hac, 67. l.hæres,79 §.2. ff.eod. Etſi autem de legatis à Mutio concepta ſit,ad hæreditates tamen transferri poteſt. Itaque Vlpianus, in l.7. ff. eod. Murianæ, inquit, cautionis vtilitas conſiſtit in conditionibus, quæ in non faciendo ſunt conceptæ:vt puta.ſi in Capitolium non aſcenderit: Si Stichum non manumiſerit: nec ſolum in legatis placuit, verum in hæreditatibus quoque idem remedium admiſſum eſt. Hot. Huic cautioni quando locus non ſit, docet Papinianus. l auia 77. § eod. De hac Iuſtin. in nou 22.§. τὸ δὲ ἐφεξῆς. & alibi ſæpe. vide de hac cautione Bart.& alios in leg.Mutianæ, ff.de condit.& demonſtr.

CAVTIONEM moratoriam apud Papinianum l cum poſſeſſor. §. fin ff. de cenſibus, eo ſenſu accipiendam putem, quo moratoria præſcriptio apud Diocletianum, & Maximia. in l.2. C. de precibus Imp. offerend. Galli literas quinquennales vocant, aut anni dilationem, quas in tributis & cenſibus admitti vetat d.§.fin. De his quinquennalibus vide Cinū, Baldū & alios in d.l.2.incip. quoties Guid. Papam in q.97.& 109.Prat.

CAVTIO non numeratæ pecuniæ dicitur chirographum debitoris, qui ſibi creditam pecuniam ſcribit, quæ tamen numerata non fuit l 2. de caut. & non numerat.pecun.C.Greg.& l. 1 3.4.8. C.de non nu.pec. Huc pertinet titulus C.de dot.caut. & non num pecun.Prat.

CAVTIONEM nudam accipere debemus in l.2. § ſed ſi dubitetur ff.de iudic. ſimplicem promiſſionem per l.ſancimus C.de verbor.ſignif. quæve ſine ſatiſdatione fit. d §.ſed ſi dubitetur. Quando autem huic locus ſit,gloſſa in l.pen. ff.de hæreditat. pet. & Alciat. in l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichum in fi.ff de verbor.oblig.docent. Prat.

CAVTIO nuda & idonea inter ſe differunt, vide Gothofr.ad l. 3 C de verb.ſignif.

CAVTIO nudo pacto, cum quis tantum fidei de me habet, vt nuda promiſſione ſit contentus. Prat.

CAVTIO de opere moliendo, quam præſtat ille quandoque cui nuntiatur opus nouum, ſcilicet, quod ipſum opus demoliatur, ſi conſtiterit eum iniuſte ædificaſſe Old.

CAVTIO pignoris in duobus conſiſtit. Vno vt creditori eam rem liceat retinere donec pecunia ſoluatur: ſic enim fiet, vt dum habebit, quod pro eo retineat,& cui incumbat certus ſit ſibi creditum petire non poſſe. Altero vt etiam ad extremum pignus diſtrahere liceat, vnde ei ſatisfiat, neque enim rem in ſolutum retinere poteſt, alioquin non daretur pignoris loco ſed ſolutionis. Vult.in comment.Inſtit de act.§.6.num.22.

CAVTIONES prætoriæ. Omnes cautiones quoniam aliquam formam à Prætore acceperunt, vno nomine appellantur Prætoriæ. Old. Vnde Vlpianus in l. Conuentionalibus, in prin. ff.de verb oblig. enimuero,inquit,Prætoriæ ſtipulationes legem accipiunt ex mente Prætoris, qui eas propoſuit. Et generaliter quicquid in iudiciis tractabatur, Prætorium dictum eſt. Vide Prætoris cognitio.Spieg.

CAVTIO de rato,eſt cum defenſor alterius promittit dominium

ratum habiturum id quod ſuo nomine egerit: ne ſi forte iudicio vinceretur, reuerſus dominus rem qua de actum eſt, ſuam eſſe peteret. l. ſeruum, 35. in fin ff de procurat. Hot.

CAVTIO rati danda eſt, cum de mandato dubitatur. C. de proc. l. 1 & dicitur illa ſecuritas, quæ requiritur à procuratore actoris pro domino, cuius nomine agit, quod ratum habebit omne illud, quod in iudicio per illum factum fuerit. Vnde cauere de rato, vel ſatiſdare, eſt procuratorem actoris promittere, velle perſeuerare vſque ad finem litis. Old.

CAVTIONEM rem ratam haberi, petunt mutuo à ſeſe actor à defenſore rei, & reus à poſtulatore actoris, ſcilicet cum non ſatis conſtat de mandato. Nam hoc caſu qui alieno nomine infert alicui litem, vel ſuſcepit, is debet cauere dominum rem ratam habiturum, hoc eſt comprobaturum ea quæ procurator fecerit: nec reclamaturum expreſſe, vel tacite. §. ſin autem per procuratorem. Inſtit. de Satiſdat. l. Paulus reſpondit, Rem rat. habere. Spieg.

CAVTIO rem ratã haberi, vel de rato eſt ea, qua de procuratore actoris ſtipulatur reus ante litem conteſtatam, itemque actor vel procurator eius nonnunquam de defenſore rei, quod is cuius nomine actionem ſuſcipit, & de cuius mandato non conſtat, ratam habiturus ſit litem, & omne quod per eum geſtum fuerit, cuius ſtipulationis forma fuit eiuſmodi: Quod nomine Lucij Titij à me fundus ille petitur, amplius eo nomine neminem petiturum, cuius actio, petitio, perſecutio ſit, & ratum Titium Lucium habiturum, hæredemque eius, aut eum, ad quem ea res, de qua agitur, pertinebit, quodcunque mecum agetur, aut quanti ea res erit, tantam pecuniam dare ſpondes? Quam formulam prodidit Cuiacius in parat. ff. rem ratam haberi. Vult. in Comment. Inſt. de ſatiſdat. num. 17.

CAVTIO ſaluo pudore. Lege, Pudor.

CAVTIO ſubrepta aut corrupta. ad fin. l. Argentarius, ff. de Eden. Cautio extorta, intercepta, Briſſ. ex ff.

CAVTIO ſolita apud Vlp. l. diuus Pius 5. ff. de pet. hæred. eſt cum petita hæreditate, aut ſatiſdare debet poſſeſſor de ea re conſeruanda: aut eo non ſatiſdante, in petitorem ſatiſdantem transfertur poſſeſſio, vt alteri probandi onus incumbat: neutro ſatiſdante, potior eſt poſſeſſor: quod optime confirmat lex de bonis. §. vlt. ff. de carbon. edict. Prat.

CAVTIO de ſoluendo interpoſita, L. 11. de except. Sic

CAVTIONES ſoluti vectigalis, l. 32. §. 1 ff de adminiſtr. & pericl.

CAVTIONES ſolutæ pecuniæ, in l 5. C. de his qui accuſ. poſſ. pro Apocha. Briſſ.

CAVTIONEM pignori dare l. 20. de pign.

CAVTIONIS onus, vinculum. Briſſ. ex ff.

CAVTIO vſufructuaria fit datis fideiuſſoribus vel pignoribus, l. 4. vbi gloſſ. C. h. t. Prout vero vſusfructus duplex eſt, vetus nimirum & quaſi, ita cautio vſufructuaria duplex eſt. Prior eſt ex edicto Prætoris, & pertinet ad vſumfructum verum. Huius cautionis duo ſunt capita. Vnum eſt de vtendo fruendo re, boni viri arbitratu. Alterum eſt de eadem re, quæ in vſumfructum data erat, in ſpecie reſtituenda, & quidem ſi non meliore, ſaltem non deteriore, l. 1. §. cautio & §. habet. ff. vſufructuarius quemadmodum caueat. Poſterior eſt ex Senatuſconſulto, quæ pertinet ad vſumfructum quaſi. Vult. in Comment. Inſtit. de vſufr. § 2. n. 4.

CAVTIO de vſufructu, in qua de duobus cauetur, ſcilicet, quod vſufructuarius re non male vtatur, & quod etiam vſufructu finito reſtituat, quod ex reipſa ſuperextat. Old.

CAVTIONIS vſufructuariæ, vel de vſufructu, formam, vide in l. 1. in pr. & §. 3. ff. de vſufr. quemadm. caueat.

CAVTIONVM genera recenſet Speculator variis in locis, quos in indice reperies in verbo, Cautio. ea huc transferre vaniſſimi eſſet operis, ſtudioſiſſimo enim cuique obuia ſunt. Prat.

CAVTVM (vt refert Paulus l. 188. de verb. ſignif. intelligitur, ſiue perſonis, ſiue rebus cautum ſit, hoc eſt, fideiuſſoribus vel pignoribus datis. Sed hoc reſponſum pugnare videtur cum l. ſancimus. C. eod. Hanc ἀντινομίαν non ſatis conciliat A. Alciat. in d. l. habere. §. cautum. Tu rem exactius perſpice. Prat.

CAVTVM intelligitur ſola repromiſſione abſque ſatiſdatione pignoribus cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio ſæpiſſime ſeparantur l. 1. ff. de ripa mun. l. 5. & l. pen. ff. de petit. hæred. 56. ff. de rei vind. Briſſ. Gœddæ. in comment. de verb. ſignif. ad l. 188. §. 1.

CAVTVM eſſe, Cautum habere, poſtulare, promitti. Briſſ. ex ff.

CAVTIONES ſtipulationes inſtar actionum habere dixit Vlp. l. 1. ff. de præt. ſtipul. intercedunt autem, vt ſit noua actio. Huius generis ſunt damni infecti ſtipulatio, rem pupilli ſaluam fore, ac nonnunquam de rato ſtipulatio, dicunturque cautionales, quod tantum cautionales ſint, non etiam iudiciales, Duarenus l. 5. § 1 ff. de verb. oblig.

CAVTOR formularum vocatur Iureconſultus ab Anton. lib. Cicer. 1. de orato. Briſſ.

CAVTVS dicitur is qui ſibi & aliis cauere conſulereq; poteſt, ne quid in Ciuitatis leges moreſque peccetur. At vero Vlp. cautum eſſe dicit tum, cum ſiue rebus, id eſt, pignoribus, ſiue perſonis, id eſt, legitimis atque idoneis fideiuſſoribus, cautum eſt Brech. l. cautum, ff. de verb. & rer. ſignif. n. 7.

CAVTA quantitas. Dos cauta. Cautum honorarium, cauta chirographa, cauti nummi ſub chirographo dati. Briſſ. ex ff. & C.

C E.

CECTERIA, Theodoſio & Neuſtetio actoribus, dicitur fouea rotunda. Prat.

CECTORIA lacunam eſſe ex ſubiectis eorundem verbis ex lib. de limitibus V. Caſa quæ per V. nomen habet, fines grandes habens, ſuper ſe finem mittit, vt in colle eum meridiano requitas, qui terminis conſtitutus: & ipſa pedatura pergens per limitem orientalem, qui venit in ſextaneum & pertranſit, ibidem facit quadrifinium, quem locum ſubter ſignificabimus: ab auſtro lapides natiuos, quod exſoluti cectoriales in Epirecticum adſignauimus, & in ipſo lapide deciſa eſt, & flumen tranſit, & lacunam, quæ eſt ſubter viam & per lacunam limes excurrens finalis, qui ex ipſo loco mittit vſque ad terminum & in longitudine LXX. hoc eſt, Cectoria eccleſiæ eius ſimiliter pedatura accepit templum eorum viuos, hæc fecerunt: aquam proximam inuenies in fundo ſupra ſcripto. Hactenus Theodoſius, & Neuterius, quos diligentiſſime conſideres velim. Prat.

CECTORALES lapides qui ſint, ex ſuperioribus facile poteris diſcere. Prat.

CEDENS cenſetur extranei loco, l. ſi cum emptore in princip. ff. de Pact. l. 2. §. cum quis debitori, ff. de hæred. vel actionibus vendit. Spieg. Prat.

CEDERE, verbi, latiſſima ſignificatio eſt. Cedere, abire è loco. Hinc cedere foro, & cedere vrbi, apud Iuriſconſ. & M. Ciceronem. Prat.

CEDERE Nonio Marcello ſecundum conſuetudinem ſignificat abire ſuperatum & victori locum dare. Briſſ. Ita cedere & contendere opponuntur l. 1. de edend.

CEDERE, ſuccedere vel obtingere ſonat, vt apud Virgilium lib. 12 Æneidos:

Ceſſerit Auſonio ſi fors victoria Turno.

CESSERIT: id eſt, pro voto & optato euenerit.

CEDERE, etiam obſequi Nonio ſignificat. Prat.

CEDERE pro ſoluere Vlpianum dixiſſe putant quidam in l. non ſolum. 33. § ſi mihi. ff. de vſurp & vſuc. equidem pro ius poſſeſſionis transferre apud eundem accipi crediderim. Prat.

CEDERE etiam eſt conſtituere apud Paulum l. fin. ff. commun. præd in princ. de ſeruitute loquentem. Prat.

CEDERE quoque renunciare ſignificat in clem. vnic. de renunt. quod verum videri poteſt, ſi vera ſit regula, vulgo prodita, Leges debent intelligi ſecundum titulos, ſub quibus poſitæ collatæve ſunt: quæ regula colligitur ex l. Imperator. in fin. ff de in diem addict. Eodem etiem ſenſu ſumitur cedere in c. quam periculorum. 7. quæſtio. 1. niſi dicas ibi pro ius ſuum transferre accipi. Cedere autem ſiue pro conſtituere, ſiue renunciare accipias, μεταφορικῶς intelligas oportet, qui enim ſeruitutem conſtituunt, rebuſve ſuis renunciant, eaſve abdicant, iure ſuo abire creduntur. Prat. Sic ergo Cedere, eſt iure ſuo abire, ius ſuum in alium transferre, vt mox infra.

CEDERE verbi ſignificatus reliquos ex ſubiectis formulis accipe. Prat.

CEDERE actionibus, pro præſtare dixere Gaius l patri 27. § 1. ff. de minoribus. Paulus. l. vt tantum, 14. § penult. ff. de ſeruit. Vlp in l. quod ſi 3 §. idem Labeo. in fin. ff. de in rem verſ. & paſſim alibi: in quibus locis pro actionibus vulgata exemplaria habent actiones. Sed lectio Florentina vt rei aptior, ita venuſtior ſemper viſa fuit, Præter. Cedere actionibus, interdicto, eſt mandare & præſtare actionem. Briſſ. ex ff.

Inter CEDERE actiones & mandare, differentiam quandam ſubeſſe refert Accurſius l. 1. C. de oblig. & actio. Bartolus ibidem exiſtimauit (quod ad cedentẽ, vel mandantem adtinet) nullam eſſe: ſed reſpectu eius, cui ceditur eſſe. Equidem hoc diſcriminis ſubeſſe putem: ceſſione actiones transferri, (idque Iuſtianus conſtituit l. fin. in princ. C. de iur. dot.) mandato non item. l. 3. C. de nouat. Prat.

CEDERE actum, aquæ ductum, viam, ius eundi, agendi, Ceſſa aquæ ſeruitus, ceſſæ actiones, ceſſo iure vti. ceſſus in iure ſeruus, Hinc ceſſio aquæ, itineris, actionum, nominum. Briſſ. ex ll. ff.

CEDERE bonis eſt profiteri voluntate ſe deferre bona ſua creditoribus, hoc intelligitur l. in omni 6. & l. 1. & tot. tit. C. qui bonis cedere poſſunt. Profeſſionem definitioni Azonis in ſumma. C. eod. tit. addidi. eam enim ſolam ſufficere Theodoſius dixit d. l. in omni. Hoc autem beneficium conceſſit lex Iulia quod ti. 18 lib. 4. C. Th. edocemur, & Diocletiani & Maximiani conſtitutione l. 4. C. qui bonis ced. poſſunt. Prat.

CEDI bonis & in iure & extra ius poteſt l. fi. de ceſſion. bon. cedere bonis ſuis cognato donationis cauſa l. 42. de mort. cauſ. don Briſſ.

CEDERE commodo l. 17. C. de legat. 2.

CEDERE diem, ſignificat deberi pecuniam, licet nondum exigi poſſit

poſſit.Herm.Vultei.comment.Inſt.de oblig.& §.fin. num.25. & de verb.oblig. ad §.1. num.4. Dies cedere dicitur,ait, cum obligatio contracta eſt, & ex ea debetur, quod in obligationem deductum.Venire diem,eſt aliquid amplius,nempe cum veniſſe diem,quo quod non tantum debetur, ſed & cum effectu peti & exigi poteſt. Cedere obligationem, debitum: venire, petitionem & exactionem, reſpicit, & Gœdd. ad l. 213. prin.num.1 & 2. Cedere diem (ait) eſt adeſſe diem, ſcil obligationis,ſeu iuris: adeſſe diem, quo incipit obligatio,vel quo ius ad aliquem pertinet (imo iam incepiſſe & labi ſpacium. quo quid debetur) natam eſſe obligationem & actionem. Venire diem, eſt eum diem adeſſe & iam extitiſſe, quo pecunia ſolui debeat, & ſi non ſoluatur, peti poſſit, & quod ex ea obligatione, vel de iure iſto,actionem inſtituere, & iudicium ſuſcipere liceat. Non enim ſatis eſt, ceſſiſſe, i. e. incepiſſe obligationem,niſi & venerit dies,c.1. actionis exercitium & iudicium de illa ſuſcipi queat.Briſſ.vlt.edit.Lexic.Venit dies(ait) cum peti poteſt: Ceſſit, cum obligatio nata eſt, licet exactio in diem, qui nondum venit, differatur. Sic cedit dies fideiuſſoribus vſurarum ſoluendæ pecuniæ Briſſ.ex ll.ff.

Cedit dies legatorum, ex quo ea debentur, & ad hæredem tranſmittuntur. Cedere ſemel, ſeu ſimul, vel per tempora vſusfructus.Hinc Ceſſio diei.Briſſ.vlt.edit.ex ll ff.

Cedere diem Iuriſconſulti dicunt,cum certi temporis pars effluit: veluti cum quis Kal.Ianuar. die ſtipulatus eſt, ſibi proximis Kalend. dari: vel cum in locatione dies operi faciundo præſtitura eſt Kalend. Febr. triduo quatriduóve exacto recte tres quatuorve dies ceſſiſſe dicentur,qua de cauſa Vlp.in l.213. de verb.ſign. Cedere diem,inquit, ſignificat incipere deberi pecuniam. Similiter ſi quis ita ſit hæres inſtitutus Cernito in diebus centum, quibus ſcierit poteritque: quot dies effluxerint,ex quo ſcierit atque pôterit, tot illi dies cedere recte dicentur: at quibus neſcierit, non dicuntur: neque enim illi computantur. Sic in libris noſtris dies legatorum cedere dicuntur, cum pars aliqua legitimi temporis, quo illa legatariis quæſita ſunt effluxit: ſub tit.Quando dies legat.ced. Poſitum igitur illud ſit, quod ex ſuperioribus conſtat, diem tuum dici cedere, cum præſtituti alicuius temporis pars effluxit. Vbi vero præſtitutum tempus nullum eſt, diei nullo modo poſſe. Quod cum ita ſit, vehementer equidem mirari me fateor,tantopere vſq; adhuc celebratam illam ſubtilitatem fuiſſe,quam in d. l. cedere, ſub Vlpiani nomine legimus: quæ mihi ſane frigida atque inſulſa videtur: neque ex Vlpiani ingenio, ſed ex Triboniani potius audacia, emanaſſe: Vbi pure quis ſtipulatus fuerit, inquit, & ceſſit & venit dies. Quod ſi pro cessit,legerimus abiit, nihil obtuſius diei poſſet:cum tamen eadem vtriuſque vis ac ſignificatio ſit. Quod autem ſequitur vbi in diem quis ſtipulatus eſt, ceſſit dies, ſed nondum venit: quam acutum hoc videtur?& tamen pro cessit legendum potius eſſet, cedit. Neque enim omnes adhuc ceſſerunt: ſed quotidie abeunt. Illud autem poſtremum, vbi ſub conditione, neque ceſſit,neque venit dies, ecquonam,quæſo, argumento dictum eſt? cum abire dies non poſſit, vbi nulla eſt, nam in puris & conditionalibus, quæ poteſt ratio abeuntium dierum ſubduci, cum dies nulla ſit? (an non hoc eſſet, ſi ne numeris Arithmeticam facere?) at in ſtipulationibus in diem, dierum numerus computatur: & recte dicitur:Vnus & alter, item Tertius aut quartus dies abiit,quanquam etiam in his ipſis diem quæ venit, cum ea quæ cedit comparare, & in ea re argutum videri velle, nunquam mihi Vlpiani eruditione dignum viſum eſt. (Diſſentit & negat hoc Gœdd. in illuſtri comment.ad tit.de verb.ſign.ad leg. cedere 213. prin.n.1. circ.princ.) Quare vt iſtas Triboniani ineptias omittamus, & ad penſum noſtrum reuertamur: cedere operæ eadem ſignificatione dicuntur, qua cedere legata, præciſa enim vtrobique locutio eſt: quæ plena ſic efficitur.Cedere dies, quibus operæ aut legata debebantur. Vnde illud Vlpiani l.ſi quis, 13. ff de oper. lib. Iudicium de operis tunc locum habet,cum operæ præterierint. Præterire autem non poſſunt, antequam incipiant cedere: & incipiunt, poſtquam fuerint indictæ. Et l.quoties.24.ff eod. Operæ in ſtipulationem deductæ,ex die ſtipulationis cedunt: at eæ quas patronus à liberto poſtulat, Confeſtim non cedunt,ſed poſtquam indictæ ſunt, id eſt,quia ſtipulationes operarum tacite ac vi ipſa præſtitutum tempus habent, atque in diem conceptæ ſunt, diebus tribus quatuorve ſine præſtatione operarum elapſis recte dicemus, tot dies aduerſus liberum à ſtipulatione facta ceſſiſſe. Quæ vero operæ ſine ſtipulatione debentur, earum dies non ante indictionem cedunt, quippe cum tempus earum præſtandarum non ante indictionem præſtitutum fuerit.Hotom.Vide infra Cedere incipiunt.

Cedere dies legatorum dicitur, cum pars aliqua legitimi temporis,quo illa legatariis quæſita ſunt, effluxit.l 3.& tot.tit.ff. quan.di.leg.ced.Sic accipitur in l.penu.& fin.C.eod.tit.quod ita explicat Theophilus in §.peculium Inſt. de legat. προχωρεῖ δὲ τὰ ληγάτα, ἐπειδὰν κατενέχθη εἰς ἡμᾶς, κατὰ φορᾷ δὲ ἐστιν ἡ τῆς ἀγωγῆς ἁρμόζουσις, ἁρμόζει δὲ ἐπὶ μὲν τῶν πυρῶν, à morte teſtatoris ἤγουν μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου, ἐπὶ δὲ τῶν αἱρετικῶν μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς αἱρέσεως. Sic etiã cedere dies bonorũ poſſeſſionis dicitur cũ præſcriptione eius tẽporis excludimur à cõmodo & petitione bonorum poſſeſſionis,l.1.ff.quis ordo in poſſeſſ.ſeru. Briſſ.Pr.

Cedere foro apud Vlpianum l.ſi hominem.7. §. quoties ff depoſ.dicebantur argentarij, vt ibidem refert Budæus in prioribus, cum Tabernis, id eſt, menſis ſuis cedentes, quæ in foro Romano erant, alio habitatum migrabant. Vulgus id vocat facere Banquam ruptam. Id autem eleganter expreſſit Iuuenalis Satyra 11.

Hi plerumque gradus, conducta pecunia Roma,
Et coram dominis conſumitur, inde ibi paulum
Neſcio quid ſupereſt: & pallet fenoris auctor,
Qui vertere ſolum, Baias & ad Oſtia currunt:
Cedere namque foro iam non eſt deterius quam
Æſquilias à ferventi migrare Saburra.

Cedere foro debitores dicuntur qui ſolum vertunt, qui iudicio prouocati latitant, quæ ne per procuratorem quidem ad ius fori reſpondent. Rævardus l.cuius effect 15.ff de reg iur.

Cessionem fori ad alios debitores Iulianus in l.ſi ff de curat. bon.dand. produxiſſe videtur. Prat. Adde Turneb.lib.aduerſ. 16 cap 5.

Cedere hauſtum & cedere iter dixit Vlp. l. 3. de ſeruit. ruſtic. pro conſtituere & transferre ius aquæ hauriendæ & eundi, vt l. per fundum in prin eod. & ſeruitutem cedere eodem ſenſu dixit Paulus l. nemo, 39. ff.de ſeruit. vrb. & ſæpius, l. fin. ff. commun.præd.Prat.

Cedere hæreditatem pro competere, vel debitam aut quæſitam eſſe,dici putauit Seruius in illud 3. Æneid.

Et patrio Andromachen iterum ceſſiſſe marito.

Cedere in fructum in modum agri, in numerum.Briſſ.ex ff.

Cedere in iure dicebantur, qui dominium rei ſuæ in alium transferebant,à quo ipſi abibant:ex epit. Vlp.tit.19.cuius hæc ſunt verba: In iure ceſſio fit per tres perſonas, in iure cedentis, vindicantis & addicentis. In iure cedit Dominus, vindicat is cui creditur: addicit Prætor. Hoc inter acquirendi modos recenſuit Idem Vlp.cuius rei formam explicat Boetius in Topic. Ciceronis his verbis. Apud magiſtratum is cui res in iure cedebatur, eam tenens ita vindicabat: Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio. Deinde poſtquam hic vindicaret. Prætor interrogabat eum qui cedebat,an contra vindicaret: negante eo, aut tacente, tunc ei qui vindicarat, rem addicebat. Hæc ille, Hotom.opinatur ſumptum hoc fuiſſe ex vindiciarum conſuetudine, in quibus alter virgula quaſi haſta pellebat, alter vero cedebat Hinc cedere etiam dicimur in rebus corporibus,cum earum ius in alium transferimus: veluti cum actiones aut ſeruitutes cedi paſſim in iure noſtro legitimus.Sic vſuſfructus & hæreditas, & tutela legitima & libertas &c. vt ſcribit Vlp.ſupra dicto loco,Prat.

Cedere hypotheca,i.e.deſcendere l.§ C de pact pign Briſſ.

Cedere incipiunt operæ,poſtquam fuerunt indictæ,h.e.deberi, l.ſi quis 13.§.iudicium, ff.de oper.lib Sic accipitur in l hæ operæ 13 (vbi dies operarum cedere dicuntur, quod de operis liberrorum accipe) & l. interdum 34 ff eo. Diuerſum eſt in operis in ſtipulationẽ deductis.l.quoties.ff.eod. Briſſ.vide paulo ante.§. Cedere diem, circ.fin. Operæ, quas quis ſtipulatus eſt,ex die interpoſitæ ſtipulationis cedunt,Briſſ.

Cedere interceſſioni, eſt cedere prouocationi, id eſt, non procedere vltra, & admittere oppoſitionem. Et ſublata interceſſione dicimus,quod nunc, non obſtante oppoſitione,vocant. Budæus in l.2. de origine iuris Spieg. Prat. Oldend.

Cedere inſtrumento, pro contineri. Cedere penui, contineri penu. Cedere legato, rapeta, veſti. Cedere in fructum,in modum agri, in numerum.Briſſ.ex ff.Id cedit pacto,pro petitione, ſolutione, loco prædæ, loco ſolutionis, & in locum ſolutionis. Cedere commodo, lucro, vſuris, & in vicem vſuratum. Briſſ.ex ff.& C. Cedit ſolo ædificium, & quidquid ſolo inædificatur, & inſeritur: item frumenta ſata, & ſuperficies, l.literæ chartis & membranis cedunt, at tabula picturæ. Briſſ. ex ff.& C. Ceduntur ergo ſeruitutes & iura,l.38.de ſeru.vrb.l. 3.10 11. l.14 de ſeru.ruſt.l.1.§.vlt.de aq.& aq.plu.l.23.de liber. cauſ.l.63.de vſufruct.l.15. comm.præd.l.10. de cuict l 66. de iur.dot.Briſſ.

Cedere legibus apud M. Ciceronem in Miloniana, eſt parere condemnationi, pœnæ ſecundum leges latæ. Verba Ciceronis hæc ſunt:Siue Milo morte patriam liberare voluiſſet, non dubitaturum fortem virum, quin cum ſuo periculo ſalutem reipublicæ attuliſſet, cederet æquo animo legibus. Id quod ad cauſas ciuiles produxit, & iudicatum facere interpretatus eſt Old.Prat.

Cedere loco prædæ, loco ſolutionis:in locum ſolutionis.Briſſ. ex ff.

Cedere nomina, eſt debita transferre, ex l.Iulianus. ff. de petit.hæred.vide infra.Ceſſio nominum.Prat.

Cedere operæ incipiunt poſtquam fuerint indictæ l.13.§.iudi-

ci im. & l.34.ff. de oper. libert. Sic cedere dies operarum.leg. 23. §.vlt.ff.eod.tit. Quod de operis Libertorum accipiendum eſt. Alia enim cauſa eſt operarum quas quis ſtipulatus eſt: quæ ex die interpoſitæ ſtipulationis cedunt l.24.ff.eo.tit. Br

Cedere poſſeſſionem, vel vſumfructum, vel ius,eſt alteri poſſeſſionem, vel vſum vel ius tradere. transferre,idem in tit.de leg.2. l. & ſimiliter. Si vſumfructum, inquit mortis cauſa ceſſero.& in tit.de acquir.poſſeſſ ſæpe.Nebriſſ.Briſſ.

Cedere ſolo ædificium l 11 C.de rei vindic.l.5.C.de edif.priu. Omne quod inædificatur,l 7. §.cum in ſuo.ff.de acquiren rer. dom.§ quod in ſuo. Inſtit.de rerum diuiſ Solo cedere ſolent ea quæ inædificantur, aut inſeruntur, §.literæ. Inſtit.eod.tit. Frumenta quæ ſata ſunt, ſolo cedere intelliguntur. l. 9. ff. de acquir rer.dom. §.adeo autem.Inſtit de diuiſion.rer. Semper ſuperficies ſolo cedit,l.3. §.Labeo.ff.vti poſſidet. Literæ chartis, membraniſque cedunt, at tabula Picturæ cedit. d.l.9. §.1. & §.ſed non, vt §.literæ.Inſtit.de diuiſ.rer.

Cedere tempora dicuntur apud Paulum. l. 1. ff. de iur. & fact. ignor. & Gaium in l.annus,6 ff de calum. & Vlpianum l.4.ff. de adulteriis quæ currunt, & computantur.Prat.Tempus poſt mortem ceſſit, leg.r de oper pub. id eſt computatur, currit. Briſſ Cedere annus & numerari dicitur, pro eodem.Sic cedit dies vocationis:repetendi rei: quinquaginta dies tutorib. Briſſ ex ll ff.

Cedere tutela Inſtit. Vlp.tit. 11. abire à tutela, & ipſam deponere apud acta, & in alium eius adminiſtrationem transferre. Porro illud legitimis licere, teſtamento datis tutoribus non item, idem Vlp. ait. Hinc

Cedere teſtibus,eſt teſtibus conuinci.

Cedere vita, vltro ad mortem accedere, ſibi mortem cōſciſcere. Cedere legibus. vltro exilium acceptare, ne leges violare videatur, ſi in vrbe poſt commiſſum facinus manſerit. Sic cedere fortunæ,eſt ſuccumbere.Bud.in l.ſi hominum. §.quoties ff depoſiti.Vpieg.

Cedere vſufructu, id eſt, derelinquere vſumfru. Briſſ. ex ff. quod vulgo deguerpire dicimus.

Cedit pro Pacto,Petitione,Solutione,Briſſ ex ff.

Κειμήλια Theophil. in §.ſacras. Inſtit.de rer.diuiſ. interpretatur res ſacras & donaria rite ad miniſterium Dei dedicata: cuiuſmodi ſunt vaſa, veſtes & ſimilia pretio magno habita, vt eſt in l. Sancimus C. de ſacroſ.eccleſ. Sunt qui putent, κειμήλιον numero vnius, munus; multitudinis vero, mobilia pretioſa ſignificare Prat

Ceimeliarchæ vel κειμηλίαρχοι in l. fin. C de bon. aut.iud. poſſ qui Ceimelia curandis proſunt.

Ceimeliarchion ædem ſacrā interpretatur Iuſt.l.litibus C, de agric. vel potius, locum in Eccleſia, vbi κειμήλια reponūtur. per d.l fin. Huius meminit Alciat.lib 9. parerg.c.7. Prat.

Celare pro reiicere. Celare veritatem,conditionem, Briſſ ex ff.ſeruus ſe à domino celat, occultat.Briſſ.

Celare, pro abſcondere notæ ſignificationis eſt, falſi ſpeciem eſſe, & ad legem Corneliam de falſis, pertinere Paulus ait, l. qui teſtamentum 2. ff. de falſ. & l inſtrumentorum. §. Paulus ff.eo. vbi Bartolus hoc adnotat Prat.

Celare dicitur etiam is qui res amouit, vt colligitur ex leg. ſi concubina,§.res amoras.ff.rer.amot Prat.

Cælare per æ diphtongum.vide ſupra Cælare.Prat.

Celare fugitiuum in leg 1 ff.de fugit. vt diffinit Accurſius,eſt quod velis ignorare eum, ad quem pertinet alicuius commodi ſui cauſa. Sed addes dolo malo per l.doli in princ ff.de ſeruo corrupto.

Celare venditorem, ſic accipiendum recte putat Vlp.l.1. §.1. ff.de ſeru. corrup non ſolum ſi non admonuit, ſed & ſi negauit ſeruitutem deberi. Prat.

Celatum pro occulte & abſcondite poſuit Siſenna in hiſtoriis, referente Gellio lib.12 c.15.

Κελαρία inter vaſa, quæ dulcedines & confectiones, & ſapores ad comedendum continent, poſuit I.Pollux lib.6. Onomaſt. cap.12.Prat.

Celeberrimus argentarius apud Hermogenianum.l.ſi res pupillaris 50. ff de admin. tut. dicitur populi iudicio & teſtimonio diutinis clariſſimus, & famigeratiſſimus.Prat.

Celebrare collegium, feſtos dies, memoriam. Briſſ.ex ff. Cicero.Liuio.

Celebrare creationem tutorum.l.28.§.2 C.de adminiſt. tut.

Celebrare diuiſionem in l.vnic.de iis, qui ſe def.lib 10.C.eſt in populi frequentia rem diuidere.Prat.

Celebrare donationes.l.3.C.ſi maior factus alienat.

Celebrare ſpectacula,certamina,ludos,contractus,venditionem, ſolutionem, nuptias, i. e. edere, debito ritu, ſolennitate, vel actu peragere,edere, perficere, Briſſ ex ff.& Cod. Tac. Claudiano.

Celebrare venditionem, eſt vendere l.1. C.de comm.rerum alienat.

Celebris ciuitatis appellatione apud Vlpianum in l. ſi in aliam. (ſic incipit in pandect. Florent.in vulg. ſi in aliquam.) ff.de offic. Pro conſ.continetur ea, quæ ab omnibus frequentatur.Prat.

Celeberritas nuptiarum, l,22. C.de nupt.

Celebs dicitur, qui non vult contrahere matrimonium.Et hic ſecundum Azonem forte orbus dicebatur, quia ſine matrimonio & ſine liberis erat. Et illi olim non poterāt cauſa mortis donare, quod hodie per leges corrigitur, vt patet C.de infirmandis pœnis celibatus, & orbitatus. Dicitur autem celebs, quaſi cœlo beatus, quia talis eſt ſecundum Iſidor. qualia ſunt lumina in cælo, quæ abſque connubiis ſunt.Old.

Celeres ſub Romulo & regibus erant equites. Plin.33. cap.2. Briſſon.

Celeres, quorum commeminit Pomponius l 1. §. quod ad Magiſtratus, & §. populo. D. de orig. iur. dicebantur equites veteribus d.§. quod ad Magiſtratus. quod & Feſtus lib.3. & L. Feneſtella lib.2.cap.2. probant. Eos Romuli comites videtur appellaſſe Plutarchus in eo. Delecti enim erant ad eius corporis cuſtodiam, vt idem & D.Halycarnaſſeus referunt, à celeritate & velocitate dicti, vt iidem & Feneſtella ſcripſerunt: in quorum ſententiam pedibus iuit Zaſius in d. §. quod ad Magiſtratus. Tametſi à Celere Remi interfectore dictos putet Feſtus lib. 3. quod & Ouidium confirmaſſe in li.Faſtorum ſcribit Feneſtella. Trecentos eos fuiſſe Halicarnaſſæus,& Feſtus prodiderunt. Vnde Galli Celeres vocare poſſunt, quos adpellant, *Le Corps de garde du Roy*, Græcis Σωματοφύλακες dicti. Veteribus Græcis etiam λειτουργοὶ dicebantur δημόσιοι ὑπηρέται. Prat. Erant Celeres in exercitu propugnatores protectoreſq;, ac multa in certaminibus corrigebant, primi pugnam capeſſentes. vltimi prælio excedentes, vbi campus eſſet equeſtri pugnæ idoneus, equites, & vbi aſper inuiuſque equis locus eſſet,pedites:Corraſius lib 1.Miſcel.cap.10.

Celeris momenti eſt reformatio, l.14. C.de agris. Gothofr.ad l.vnic.C.ſi de momentan.poſſeſſ

Celeriſſimus pro celerrimus dicitur à Caio Mario apud Priſcianum, & ab Ennio apud Chariſium, Vide Cuiac.15. obſeru.13. in fin.

Celeritas,id eſt velocitas actionum, id eſt, actorum, apud Vlp.l.3 §.ſed ſi debitorem.D.de donatio. inter virum & vxorem.in eum ſenſum, vt vnum ſtatim ſequatur aliud.Prat.

Celeritatem tamē deſiderare apud eundē in l.1. D.de dam. infect ſignificat negocium diebus omnibus etiam feſtis abſque vlla dilatione excutere. Eſt igitur celeritas dilationi contraria d.l.1. Hinc

Celeriter pro ſtatim,illico,& ſine vlla dilatione in l.ne quis D.de cuſtod.reo. Et eodem ſenſu

Celeriter reſtituere, in l 6 C.arbit.tut.

Celerum Tribunus, æquitibus præerat, quaſi ſecundus à rege Briſſon.

Celerrime in Iuſtiniani conſtitutione leg. ſi quis C. depoſit. Quod tamen dicunt leges celeriter arbitrio iudicis relinqui,inque eius eſſe poteſtate,ſententia Vlpiani exprimitur l 1 in fin De iure. delib. Ex verbo celerrime colligit Bartolus depoſiti cauſam ſummariam eſſe in d.l.ſi quis.Prat.

Celerrimus finis, hoc eſt non moratorius, & abſque vlla dilatione in l. 1. fin. C de veter. iur. enucl. quæ conſtitutio ad confirmationem Digeſtorum pertinet,vt docet eius ἐπιγραφή. Prat.

Κελευστής, qui ſociis naualibus imperat, I.Polluce interprete,qui à Plauto hortator dicitur.Hinc Κέλευσμα, hortamentum,exhortatio nautica, Bud.in l.1.§. qui ſunt,ff.naut. caup.ſtab.Pr.

Cella etiam,& Cellarium à reponendis, celandiſque rebus eſculentis & potulentis dicitur, eo quod ibi celemus, quæ occulta eſſe volumus, & ſignificat locum vbi quid conditur, repoſitorium, Græcis ἀποθήκη, in qua res eſculentæ, & poculentæ reponi ſolent. Ex variis epithetis adiectis varias ſignificationes ſumit. Cella mellaria & penaria, Cic.de ſeneđ. Cella olei & vini,l.4.§.1.de pen.leg.olearia & vinaria, leg.10. in fin. de vſu & hab. Adde Forcat.in pen.iur.ciu.24 de Cella.

Cella olei & vini,illa olearia,hæc vinaria.Briſſ.

Cella in Inſulis & horreis. In ea cella libertus habitauit, &c. Briſſ.ex ll.Digeſt. Cella proma, & prompruaria, in Tertull. & Plaut.Briſſ.

Cella penuariam dixit Vlpian.in l 3. D. de pecu. leg. At contra Caper,cella (inquit) penaria non penuaria dicendum. Et veteres gloſſæ penaria cella,& promptuarium,ταμεῖον. Cuiac. obſ.lib 10. c.26.poſt prin.ſignificat autem repoſitorium eſculentorum ac poculentorum: & cella, in qua frumenta legumina habentur, l.3.§. ſunt autem, de penu.leg.Briſſ.

Cellarius qui cellæ penuariæ præpoſitus eſt.ſic accipi debet in leg.nominatim 24.D.de manumiſſ.teſt. Sic forte accipitur in leg hac ſanctione 12.de diuerſ. offic. lib.12. C.Ab his præberi ſolebat ciuibus & porio.Prat.

Cellaria numero multitudinis aliter ſumi videntur in l fin. C.Theodoſ. de offic,omn.iud. quo loco annonis comparantur & adiunguntur. eodem ſenſu ſumitur apud Sulpitium Seuer.lib.2.hiſtor.ſacræ. Quadringenti (inquit)& aliquanto amplius

amplius Occidentales Epiſcopi Ariminum conuenere : quibus omnibus annonas, & Cellaria dare Imperator præcepit. Vnde &

CELLARIENSES ſpecies in l.penult.C.Theodoſ.de indulg.debito.Briſſ Prat.

CELLARITÆ apud Caſſiod. in lib.variar.epiſtol.

CELLARIVS in c.dilecto. de præb. in antiq. tametſi Albet. Cellarium legi malit) adminiſtrator quidam rerum eccleſiaſticarum. Cælius tamen Rhodiginus exiſtimat eam vocem barbaram,& poni pro Cellario:idque lib.14.cap.8 tradit Prat.

CELLARIVS (aliis Cellararius) ab Vlpiano in l. quæſitum.12.ſi in aliqua,ff.de inſtruct.& inſtrum. interpretatur ſeruus ideo præpoſitus, vt rationes ſaluæ ſint. Qua de re nuſquam me legiſſe memini:& cum in antiquis libris Cellarius legatur, haud ſcio an ita rectius eo loco reponeretur : is ſeruus intelligatur, de quo Plautus & Columella mentionem faciunt, qui; præpoſitus erat, vt cellæ rationes ſaluæ eſſent,de quo etiam legitur apud Caium in l.nominatim. 24 ff.de manum.teſtam. & l.vxorem 41. §.1.ff.de leg 1. Hot.Cellarios Paulus 3.ſent.tit. vlt.in vrbanis miniſteriis numerat,ait Briſſ.vlt ed.

CELLARII dicti, qui penui aſſeruando præeſſent. In C. Theod. Cellarium neutro genere, pro collatione prouincialium accipitur : cum eo nomine, vt atteſtatur Alciatus, Comites vel præſides prouinciæ, vt cellam ſuam inſtruant, annonamque ſuam augeant.aliquid extorquent : eadem ratione vox deducta, qua Cerarium apud Cic in Verr.cum prætextu ceræ, vel ſigilli aliquid corraditur. Spieg.

CELLARIVM, locus à reponendis, celandiſque eſculentis, poculentiſque, dictus iuriſconſ.d l.3 l.41.§.1. Cellarium,ait iunctum eidem diætæ.Spieg.

CELLÆ promæ pro ſepulchris ponuntur à Tertulliano in lib.de reſurrectione carnis. Nam,ait,cum legitimus, Populus meus introite in cellas promas, quantulum, donec ita mea prætereat : Sepulchra erunt cellæ promæ, in quibus pauliſper requieſcere habebunt: qui in finibus ſeculi ſub vltima ita per Antichriſti vim exceſſerint. Prat.

CELLA etiam, interprete Pontifice, in c. priuilegium. de verb. ſignif 6. dicuntur loca ſecreta, & ſolitaria, quæ ab hominum conuictu ſeparata ſunt, ad contemplandum, & Deo vacandum. De his accipi debere c. qui vere 36. qu 1. recte putat gl. in d c.priuilegium.Prat.Hinc

CELLVLA in c.cellulas &c. ſeq.18 q.2. l.vnic.in princ.C.de ſtudiis liberal. vrbis Romæ.

CELLVLARII aliqui legunt in leg. 12. de inſtruct. Cuiac. in leg. fin. C.de diuerſ. offi & 3. ſent. Paul.tit 6. Cellarium omnino probat, & eundem eſſe cum cellario affirmat.Prat.

CELSI duo Iureconſulti recitantur à Pomponio in l.2. §. fi.ff. de orig. Iur. Celſo patri ſuo ceſſit Celſus filius in iuris ciuilis Profeſſione, d. §. fi. De altero Spartianus in Adriano ita ſcribit. Cum iudicaret, in conſilio habuit, non amicos ſuos, aut comites ſolum, ſed iureconſultos, & præcipue Iulium Celſum, Saluium Iulianum, &c. Celſum aiunt filium conſulem fuiſſe,Pomponius d.l 2.§ fin & Vlp l.20.ff.de pet.hæred.Celſi patris reſponſum extat. l paret.29. ff.de leg.2. Celſi filij in l. ff.de reſcin.vend. Extant & alia vtriuſque reſponſa paſſim in ff.Pratei.

CELSIORES, Doctores legum dicti ſunt in l.2. Cod.de offic.diuer iud.vt ibi interpretatur Accurſius : alibi honoratos appellat conſtitutio.l.3...cod. Eorum enim iudicio iudices prouehuntur,d.l.2. Iuris igitur peritorum iudicio & examine iudices futuri probandi ſunt. Illi merito patres appellantur, cum à iudicibus fratres vocari vererentur,d.l.2.Prat.

CELSVS,vt ait Feſtus, ex Græco κέλης deducitur: quo vocabulo denotatur, qui ſingulari equo vehitur. Celſos etiam iudices dixit Marcellinus lib. 28. Et iudicibus celſis, itidemque minoribus.Hinc illud:

Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.

Sic dicti,quod aliis fuerint ditiores & potentiores. Significat autem ἐπιθετικῶς ſublimem,excellentemve.Prat.

COELIBES vocati ſunt quaſi cœlites, quod dignam cælo vitam ducant. Cœlibatus,quo verbo Hieronymus vtitur,appellatur ſtatus hominis abſque copula vxoria vitam agentis. Adde quod dicimus thorum cœlibem & vitam cœlibem, actam in cœlibatu Ioan.Bapt.comment.in Epiſt.Sidon.Apolli.ad Deſiderat.lib.2.vide ſupra Celebs dicitur.

CEMENTA, & alias cæmenta in ff.ſcribitur : Vnde Cementitia fundamenta in l.57. ff.locat. & Cementitius riuus, l. 3. §.1.ff de riuis.Briſſ.

CENA, Cenaculum,in Pand.Florent.

COENACVLA loca ſunt altiora domus, ad quæ ſcalis aut cochleis aſcenditur.Hæc autem incolebant tenuiores, & inquilini.Inde Cœnacularius Vlpiano in leg.ſolitum.ff.de pignor. act. Videtur,inquit tacite & cum domino ædium hoc conueniſſe, vt non pactio cœnacularij proficiat domino, ſed ſua propria. Cœnaculariam item facere dicebantur, qui domos totas conductas, per ſingula cœnacula inquilinis locabant,vt inde quæſtum facerent pluris in ſummam locando, quomodo Budeo teſte accipitur in l.ſi verb. ff de his qui deicc. Ita enim cœnaculariam facere, vt argentariam & funariam: apud Vlp.exercere cœnaculariam legimus.Spieg.

CENACVLARIVS, qui cœnaculum conduxit Cenaculariam facit, qui cænacula locare ſolet.Briſſ.plura in Cœnacula.

CENOTAPHION, Κενοτάφιον, vt Florent.diffinit.l.monumĕtum 42. ff.de relig eſt monumentum memoriæ cauſa factum, in quod neque corpus, neque reliquiæ illatæ ſunt, quam diffinitionem probat Suidas his verbis, Κενοτάφια, inquit, τὰ ἤγουν ἐπιτάφια ὡς τινὸς νεκροῦ μὴ ἔχοντα νεκρόν, adeo,vt tumulum inanem recte adpellauerit lib 3.Æneid.Virgilius:

---maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas,cauſam lachrymis, ſacrauerat aras.

Suetonius in Claudio cap. 1. honorarium tumulum vocauit, Differentiam ſubeſſe inter ſepulchrum, & cenotaphium idem Florentinus ſcribit d.l.monumentum. In ſepulchrum corpus, aut reliquiæ illatæ ſunt, in cenotaphium non item : quod & Lampridius in Alexandro ſignificauit, Cenotaphium, inquit in Gallia, Romæ ſepulchrum ampliſſimum meruit. Prat. & Briſſ.

CENOTAPHIVM religioſum eſſe Virgilij teſtimonio Marciano placuit l in tantum § fin.ff de rer.diu. Virgilij locum ſupra retulimus. Sed diuos fratres contra reſcripſiſſe Vlpianus refert l.ſed contra. ff.de rer.diuiſ. Dein. Vlp.de religioſis, &c. l. vel quæ. Si cenotaphium, inquit,ſit,verite dicendum eſt.& infra in l monumentum,monumentum, inquit,memoriæ cauſa factum, quod Græce cenotaphium dicitur:& tunc ſcribitur,per e ſimplex. Nam per e ſimplex vacuum ſepulchrum denotat. per æ diphthongum nouum ſepulchrum, quale fuit illud, in quo Saluator noſter fuit ſepultus, de quo in Euangelio. Sed per œ diphtongum cœnotaphium ſignificat commune multorum ſepulchrum, quod Græce Polyandron quoque dicitur. Taphos namque ſepulchrum interpretatur. Cenos autem ſine diphthongo, vacuus. Cœnos per œ diphthongum ſignificat commune.Nebr.Alciat. lib.Parerg.10.c.12. Cenotaphium ob geminas aras ſacrum fuiſſe conicctat, quia & aræ ſacræ dicuntur à poeta, non tumulus : cum nemo priuatus ſacrum facere poſſit l.in tantum §.ſacræ ff.de rer.diuiſ Forcat. dialo. 1. Necyomantiæ. Cenotaphij quoque meminit Flauius Vopiſc.in Floriano : Horum ſtatuæ fuerunt interamnæ duæ pedum tricenum ex marmore, quod illic eorum cenotaphia conſtitura ſunt. Xenoph. lib.6. ἀναβάσεως Κύρ. οὓς δὲ μὴ εὗρον κενοτάφιον ἐποίησαν αὐτοῖς μέγα. Briſſ.

CENSERI Budæus in l.1. ante fin.de iuſt.& iur. pro æſtimari, in pretio eſſe, laudari, interpretatur. Sicque intelligendum putat. I.C. cum dicit, feras beſtias iſtius iuris peritia cenſeri,i.e. admirationi nobis eſſe. Nam & Cicero pro Archia poeta (vt eum Budæus vir doctiſſ.allegat) dicĕdi facultatem ex poetarum lectione cenſeri dicebat.Et hæc quidem ſententia Budæi Spiegelio placuit:ſed & ſi verbum cenſeri capiatur in ea ſignificatione quomodo iſti loco congruet? Abſurdum enim videtur dicere cætera animalia à iuriſperitia, vel propter iuriſperitiam precium ac æſtimationem mereri ac laudari. In ea fere ſignificatione vſus eſt hoc verbo Claudianus loquens de Serena regina:

Nec laude virorum
Cenſeri contenta fuit,niſi matribus æque
Vinceret.

Quod tamĕ verbum ibi potius ad iudicium quam ad laudem referendum videtur.. Quare aptius Theophilus, qui locum iſtum ita vertit : ἰρῶμεν γὰρ οὐ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐκ τοῖς πμῶσι τοῦτον τὸν νόμον ἀναγεγραμμένα. Quaſi dictum ſit,nō homines,ſed cæterea quoque animalia aſcribi,& referri, ſiue recenſere inter ea quæ hanc legem obſeruant, eiuſque motu impelluntur Nam apud Latinos per tranſlationem cenſeri dicuntur, quæ in aliquem ordinem & numerum rediguntur:in eum quaſi cenſum adſcribuntur Balduin. ibid. Ferrand. Adduenſ. explic. lib.1.c 3. recta Budæi interpretatione exiſtimat cenſeri exponendum pro regi,gubernari.Nam huic expoſitioni conuenit.Inſtit. Theoph.& pulchre hac elocutione vſus eſt Modeſt.in l.liberi,ſi quid in fraudem pet.Liberti patroni, quanquam & ipſi in pleriſque cauſis manumiſſoriis iure cenſentur, tamen libertum paternum literis ſuis aſſignare non poterunt, & Alex.3.in c.recolentes, de ſtatu monach. Si enim relictis originalibus ordinis inſtitutis ad communia volueritis aliorum monaſteriorum iura diuertere, oportebit vos communi iure cenſeri, quia dignum eſt, vt qui ſimilem cum aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. Et Celeſtin. 3. in c. cum in tua. de deci. Et non debeat vna eademque Eccleſia diuerſo iure cenſeri. Quod genus dicendi paſſim reperias in iure Pontif. talem etiam elocutionem continet c.vnic.de feu.non hab.prop.nat.feu.licet propriam feudi naturam non habeat, iure tamen feudi cenſebitur vt ex his cauſis ipſum amittat, quibus & verum

f-udum. Porro cenſeri,pro adſcribi, numerari, vt ſuperius ex Balduino notauimus, vſurpari nouum non eſt:Sic Iuuen.Satyr.8.

Stemmata quid faciunt,quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri?-------

Eiuſque locutionis multa quoque exempla reperiuntur in iure Pontificio exempli graria, in c. in quibuſdam de Decimis. In quibuſdam regionibus quædam permiſtæ ſunt gentes quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more non ſoluunt, quamuis cenſeantur nomine Chriſtiano,& in c.prętérea quoniam de iur.patron. ſeu quocunque alio nomine cenſeantur. Vſus eſt & Liuius lib. 7. Plebs contra fremit, quid ſe viuere. quid in parte ciuium cenſeri. ſi quod duorum hominum virtute L.Sextii ac C.Licinij virtute partum ſit, id obtinere vniuerſi non poſſint. Vide etiam Forcat.in Auiario c.2 nu.1. Vbi cenſeri accipit pro eo, quod eſt, in eodem numero eſſe, & ſimiliter vti ductu iuris naturalis bruta ipſa, atque duci ſolent homines,l.liberi,ff.de aſſig.libet.

Habet autem CENSENDI verbum multas & varias ſignificationes, vt proditum eſt à Latinæ linguæ architectis. Quippe Cenſere nonnunquam iubere eſt. Cic. libr.1. Offic. Semper cum Græcis Latina coniunxi, neque id in philoſopha ſolum, ſed iu dicendi exercitatione:idem(tibi inquit)cenſeo faciendum,id eſt,iubeo.Eſt etiam cenſere,deliberare,& ſententiam ſuam dicere.Vnde dicebant, Senatus cenſuit, populus decreuit,&c.Bud.in annot.ad leg. poſter. de orig.iur.ſcripſit, Cenſere id eſſe quod nunc opinari dicunt, ἐπάγειν ψῆφον, & προθεῖναι ψῆφον, cenſendi poteſtatem facere & calculum proponere apud Demoſth. Cenſere præterea idem eſt quod ſuccenſere apud Marcellum & Varronem in captiuo prælio. Ne vobis,inquit cenſeam, ſi ad me referretis.Cenſere item eſt τιμᾶν καὶ τιμᾶν, mulctare, corrigere, & nota afficere, Brechæus l. cenſere.ff de verb & rer.ſign.

CENSERE Iabolено in l.cenſeri, de verb. ſig. eſt conſtituere,& præcipere. Vnde etiam dicere ſolemus,Cenſeo vt hoc facias, & Senatum aliquid cenſuiſſe. Vnde Cenſoris nomen videtur eſſe tractum. Pro arbitrari quoque ponitur. Vnde Cenſores dicti, ad quorum cenſionem, id eſt, arbitrium cenſeretur populus. Hinc & Cenſiri, quorum res eſt deſtinata certa quadam ſententia,& per eam in claſſem ſuam redacti.Qui etiam Opicenſi,id eſt,opibus cenſiti dicebantur:& Capitecenſi, qui nullo aut paruo ære ceoſebantur. In C.Iuſtin.lib.11.tit.eſt de agric. & cenſit. Et infra in quib. cauſ. colon. cap cenſ. dom. accuſ.poſ.Pomp.de acqu.rer.dom.l.ergo. Cenſitorum,inquit vice fungitur. Sed & operari ſignificat, quod vulgo vocant, hoc eſt, ſententiam ſuam, explicata ratione approbare audientibus, teſte Bud.in l.vlt.de Senator. Proprie tamen eſt, ſententiam ſuam exponere, vel decernere,ſtatuere & conſtituere, quod eſt præcipere. Nam Senatus quod iuſſu populi cenſuerat,omnino obſeruandum erat,annotauit Alc.de verb. ſign. Et cenſeri prædia dicuntur, quæ cenſum præbent. Eſt & cenſeri, in cenſum conſcribi,vt C.in quib.cauſ.pig.tacit contrah.l t Spieg.& cenſebãtur, qui ſenſum profitebantur. Briſſ.

CENSERE territorium,pro imperare cenſum territorio.l.1.C.in quib.cauſ.ius pig & l.omne territorium.de cenſ.lib.10. Spieg.

Verbũ CENSERE, etſi in varias fertur ſignificationes, vt Feſtus lib.3.ſcribit,quandoque(inquit)ſignificat putare(quod & Nonius probat, idque exemplis.Caſſius hiſtor.lib.6.Cenſuit ſeſe Regem Porſennam occidere.)Nunc ait idem Feſtus, ſuadere: Nunc decernere. Sæpius tamen decernere,conſtituere,præcipere,iubere ſignificat: quæ tamen parum inuicem differunt. Nam qui decernit,is & conſtituit & iubet,qui iubet,& præcipit, vtique etiam decernit.Cum nihil niſi animo & voluntate decretum ſtatuamus & præcipiamus Gœdd.in l.111. nu.2.de verb.ſignif. Cenſere etiam pro conſulere in S. C.quod Imperatoris Hadriani eſt l.litem 20 § pridie.ff de perit.hæred. poſitum ait, interpretaturque Vlp.l. ſed & ſi.§.conſuluit.ff.eod. Cenſeri etiam pro in pretio haberi, & auctoritate valere dixit Papin.l.vlt ff de ſuis & legi.(Briſſon.)vel (vt expreſſius loquar)eandem vim habere Prat.

CENSERE eſt conſtituere & præcipere: alij legunt cenſere, ſed eodem res redit: cum id quod à me cenſeri dico, me conſtituere, iubere, iudicare, deliberando decernere affirmem. Gœdd.l.111.n.2.de verb ſign.

CENSERI priuilegio dixit Vlp.l.1.§.qui ex duobus. ff.ad municip. pro munerum functione eximi,non inepte tamen interpretaberis priuilegio dignari & decorari. Aldobr.Inſt.de iure natur.genr.& ciuili. §.1. Cenſeatur priuilegio, pro nitatur, aut fulciatur, Vlpianum dixiſſe exiſtimat. Aliter hoc verbo vſus eſt Papin.in l vlt.ff.de ſuis & legit.Priuatorum enim cautiones legum autoritate non cenſeri, id eſt, autoritatem non aſſequi,vt & Cicero pro Archia.Quod ex his ſtudiis hęc quoque cenſetur ratio & facultas.&c.Prat.

CENSERE etiam apud Vlpianum l.ætatem 3. ff. de cenſibus, eſt capita (id eſt,perſonas) & iugera & bona deſcribere,quo ſenſu accipi debet in l.omne territorium de cenſib. lib.11. C. quæ explicatio ex Luca Euangeliographo c. 2. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Qua in re diligenter perſonæ, & inſpiciendæ ſunt, ne prægrauentur, per l.11.C.de cenſitoribus in C. Theod. Cenſendi hoc ſenſu formam expreſſit d.l. omne territorium.Prat.

CENSI, Alciat. lib.1. Parerg. c.14. dicuntur, quæ ſpeciali priuilegio in fœderatis, vel Latinæ conditionis populis ciues Romani orant.Prat.

CENSIO, inquit Feſtus lib.3. æſtimatio, ſiue (malis) deſcriptio æſtimatoria. Prat.

CENSIONEM bubulam Plaut. feſtiue vocauit verbera Iori bubuli, cuius cenſura in ſeruos animaduertitur: vt de eo teſtatur Turn.adu.lib.24.c.23.

CENSIO haſtaris, auctore eodem, dicebatur, cum militi multæ nomine ob delictum militare indicebatur, vt haſtas daret.Pr.

CENSIONEM facere dicebatur Cenſor, cum multam equiti inrogabat.Prat.

CENSIONEM pro cenſu dixit Ælius Spartianus in Piſcennio Nigro.Vos,ait,terras veſtras leuari cenſitione vultis,ego vero etiam aerem veſtrum cenſere vellem. Vbi cenſere pro cenſum ex aere exigere, & aeri imponere accipi putem,Prat.

CENSITI, Agricolæ & coloni, reuera & iure ipſo iidem ſunt Sed origine & conſtituendi modo differunt, vna diuerſa ſibi nomina inuenerunt.Agricolę dicuntur ea ratione,qua agrum coluot, & in eam rem adſcripti glebæ atque addicti ſunt: Vnde adſcriptitij nominantur. Qua vero ratione penſionem pendunt annuam coloni appellantur, proprie tamen ij qui parte fructuum aliquota colunt agros, ſimiles partiariis colonis Sin id pretio,& pecuniæ penſione faciunt, aut parte fructuum. certa & conſtitura, cenſiti nuncupantur, ſimiles conductoribus alienorum ædium aut villarum, qui mercede habitant in alieno. Hinc eſt quod inquilini quandoque vocentur.Sunt enim inquilini,non,vt vult Feſtus,qui eundem colunt locum & focum,ſed qui in priuato & conducto habitant,ſiue in vrbe,ſiue in agro, vt ſcribit Valla,Suet.in Neron.Connan.lib.3. c.10.nu.3.

CENSITI Agricolæ, ait Prate.ſub rubric. C.de agric,& cenſ.dicti ſunt, qui agrorum quos colebant dominis ſic addicti erant,vt ne ſuum quidem peculium in poteſtate haberent, capitis cenſum dominis penſitarent, actionem cum iis nullam, niſi ex ſuperexactionis cauſa, haberent: vendi denique cum ipſis agris poſſent. Qua de cauſa, etſi non omnino ſerui,certe quaſi ſerui numerabantur, dicebanturque Adſcriptitij quaſi agris illis adſcripti & obnoxij.Prat.

CENSITI dicuntur cenſibus adſcripti, adnotati,obnoxij, à quibus cenſus exigitur ſic accipitur in tit.de agric. & cenſit l.or. 11.C.Idem tributarij dicuntur, in l.ſeruos, 6 C.eod.& l 2.C.ſi vag.mancip.pet. Dicuntur & capite cenſiti à Iuliano Patritio in Nou.Prat.

CENSITI etiam, qui in ſuis conſcripti locis, libri cenſualibus detinentur.l.4.C.de agric.Briſſ.

CENSITORUM nomen deprauatum eſt in l.6.de cenſuum adſc. in C.Th. in qua cenſorum & peræquatorum officia, pro,cenſitorum eum virio ſcriptum eſt Quod mendum etiam ſequentis rubric. inſcriptio prodit, quæ de cenſitoribus & peræquatoribus inſcribitur.Briſſ.

CENSITOR eſt qui cenſum agit,& percipit præſtationem tributorum coloni,& pignoris iure vendit prædium,ſi cenſus non ſoluitur, vt ff.de cenſ.l forma,§.illa & l.cum poſſeſſor.§.cum pro pecunia,ff eod. Sic accipitur in rubr.C.de cenſib & cenſ. li.11. Hinc illud in l.ergo,§.alluuio.ff.de acqui.rer.dom.Flumina cenſitorum vice funguntur, vt ex priuato in publicum addicant,& ex publico in priuatum.Prat.Oldend.

CENSITOR.Cenſitores in tit.de cenſib.& ceuſit.lib.11.C.dicuntur cenſuum impoſitores. In tit. vero de cenſib. ff. cenſitores intelliguntur ij,qui recipiunt præſentationes collectorum coloni, l forma, §.illam æquitatem & l.cum poſſeſſor.§ pro pecunia,ff.eod.tit.Anch.

CENSITUS In tit.de agricolis & cenſitis. lib.11. C cenſiti dicuntur, quorum agris cenſus impoſitus eſt, vt interpretatur Hegendorphinus in exegeſi.& de iis nonnihil ſingulatiter (licet de colonis quidem omnibus)tractatur eod.tit.Ne Reſpub.ſua penſitatione defraudetur.Anch.

CENSORES, à cenſendo dicti, quod vitam, moreſque noſtros examinant, & de iis inquirunt:cenſus item rationem ducunt, profeſſionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt. Hinc & præfecti dicti morum, magiſtri veteris diſciplinæ, & ſeueritatis. Horum veſtigia noſtris temporib. æmulantur, quos vulgo Heroldos vocamus, ſi tamen vere vtantur ſuo munere, qui & fœcialium officio funguntur,dum bella ſolennibus verbis indicunt,vide Alciat.de magiſt.& Zaſium in l.2.ff.de orig.iur.Præterea ſunt cenſores,à cenſu æſis, hoc eſt, pecuniæ dicti, quia cenſum tollunt. Sunt & iudices: Nam cenſura iudicium eſt.Spieg.

CENSORES,Feſto lib 3.dicuntur,quod quiſque rem ſuam tanti æſtimat

æſtimatore ſolitus ſit, quantum illi cenſuerint. Hos cenſus agendi gratia conſtitutos Pomponius ſcribit l.2.§ poſt deinde ff.de orig.iur.quod & L. Feneſtella probat c.17. vbi forte pro habendo legendum eſt, agendo. Eos rerum, & bonorum æſtimatores prout quiſque ciuis profiteretur, interpretatur Zaſius ad d.l 2.§.poſt deinde. Ii non tantum rerum ſed & morum æſtimatores erant, & diſciplinæ magiſtri, vt ex M.Ciceronis Orat.pro Cluent.liquet. Hos regendis moribus ciuitatis quinto quoque anno creati ſolitos ſcribit Aſconius in Ciceronis diuinat. Senatu etiam motis notas adſcribendi, & inurendi ius fuiſſe ait T.Liuius decad.4.lib 9 Cenſorum officia, numerum, tempus ponit Cic lib.3.de leg Prat.

Censoriæ animaduerſiones apud M Tull. in Cluen & cenſoriæ notæ paſſim, & cenſoria ſeueritas apud Gell.lib 4 c.20.& cenſoria ſubſcriptio apud Cicer.in Cluent. & cenſoria iudicia paſſim apud M Cic. Cenſoria virgula apud M Fab.l.1. c.2. Pt.

Censores, vt vult Var.lib. de ling Lat.4.dicuntur ad quorum cenſionem, id eſt arbitrium, cenſeretur populus: A Liu.lib.4. dicti, quod cenſui præeſſent. Atque duo primum creati ſunt, P.pirius & Sempronius, anno 310 vt ſcribit Liuius lib.10.& 55 Hæc de iis refert Cic.lib.3.de legib. Cenſores populi ciuitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſento: vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor: populique partes in tribus diſtribuunto: exin pecunias, ciuitates, ordines partiuntor: Equitum peditumque prolem deſcribunto: Cœlibes eſſe prohibento: Mores populi regunto: bini ſunto: magiſtratum quinquennalem habento: eaque poteſtas ſemper eſto: Zonaras lib.2.creatos propterea vult cenſores, quia conſules rebus omnibus propter earum multitudinem ſufficere non poterant. Conſules enim omnem illam, quæ tum cenſoribus attributa eſt, præfecturam ad illud vſque tempus geſſerant Eorum autem officium erat, vt ſcribit Liu. lib.40 legere Senatum, receuſere equites, agere cenſum, luſtrum condere. In omnibus precationibus hæc verba nuncupabant: Vt ea res mihi collegæque meo bene & feliciter eueniat. Cenſori autem defuncto nunquam aliquis ſufficitur, auctor idem Liu.lib.4, 5.6 9 & Plutarch in vitis, Liu.item lib.29 curam publicorum, tabularum Cenſorum propriam fuiſſe ſcribit, & ius ſartorum tectorum exigendorum: quod idem Pedianus in verſ 3.con. firmat Cenſores etiam apud Liu.l b.39.pro iis ſumuntur, qui per prouincias a Cenſoribus dimiſſi ciuium Romanorum in exercitibus, quantus vbique eſſet, referrent, numerum, Prat.

Censores his literis ſcribi ſolitos ex Gell.conſt-r, Cenſ.Prat.

Censores autem quanquam initio bonorum eſſent æſtimatores: poſteriore tamen tempore cœperunt etiam magiſtri morum eſſe, multo maiore fructu, quam cum pecunias corraderent. Plutarchus in Æmilio, Cenſura inquit, maximæ omnium magiſtratuum reuerentiæ eſt, plurimæque poteſtatis cum aliis rebus, tum ad morum emendationem Nam ſenatores à ſenatu remouere poteſt: equitibus equos adimere, ex plebeis ærarios facere, notare infamia, cenſum agere, luſtrum condere. Erant autem duo cenſores, qui quinto quoque anno creabantur. Hoc tempore nullus in Repub magiſtratus magis deſiderari videtur, quam cenſoris, cuius tamen ne vmbra quidem extat. Old.

Censoriæ tabulæ, Harum fuſiſſime meminit Varr li 5.de ling Lat Prat.

Censoria lex l.20 de verb.ſign. lex in publicorum locationibus dicta. Briſſ.

Censorvm potiſſimum erat notare eos, qui cœlibatui, & orbitati ſtuderent. ſæpe mulctam indicebant his, qui inutiles nuptias contra legum vetita contraxiſſent. Camillum & Poſthumiū cenſores æra pœnæ nomine eos qui ad ſenectutem cœlibes peruenerant, in ærarium deferre iuſſi iterumq; puniti dignos iudicaſſe, ſi quo modo de tam iuſta conſtitutione queri ſint auſi ſcribit Val Max.li 2.c.4. eamque pœnam hos cenſores appellaſſe ſtipem teſtatur: ite, inquiunt, & nodoſā exoluite ſtirem, vti ē poſteritati numeroſæ. Gœd l 131 n.1.de verb. ſign.

Censorvm, præter id, officium quoque fuit tributorum rationem habere, eaque locare, Gœd.d.l.203.n.1.de verb.ſign.

Censvalis dicitur is qui cenſoribus aſſiſtit, præſto eſt, famulatur iiſ ſeruit.

Censvra Cenſoris munus & dignitas, Gell.d.c.20. ſic accipitur apud Plin lib.16 c 4. Catonum, ait, ille primus triumpho, & cenſura ſuper cætera inſignis, &c. & Liu lib.4. V.C.alios magiſtratus annuos eſſe, quinquennalem cenſuram grauem eſſe. Sumitur pro ſeueritate, correctione, decreto & lege: Plin.in panegyr. Nam vita principis, cenſura eſt, eaque perpetua ad eam dirigimur, ad hanc conuertimur. Pro decreto accipitur in decret. Pontificis epiſt.c.1.in fin.extra qui cler.vel vouentes, & in c.de cætero, de teſt.in antiq. Prat.

Censvra SC.l.2.§.1.C.ad leg. Iuliam, de adult.

Censvræ vigor, l.3.C. de offic.rector.prouinc.

Censvræ appellatione continetur excommunicatio, cap.2.de exceptionib.lib.6. ſed & interdictum, & ſuſpenſio, vt explicat Pontifex, cap.quærenti, extra de verb.ſignif. cuius rei cauſam gloſſematarius ibidem adnotat, Cenſuram generale nomen eſſe, vbi explicatur quid ſit Cenſura eccleſiaſtica, Prat.

Censvram primo quinquennem fuiſſe, ſcribit Liu. lib 4.& 9. deinde Man. Æmilium dictatorem legem tuliſſe, vt cenſura, quę antea quinquennalis fuerat, annua & ſemeſtris eſſet Prat.

Censvs Cenſus, us, vt in literis humanioribus, ita quoque in iure noſtro non vna in ſignificatione accipitur. Nomine cenſus quicquid fortunarium quis habet, continetur. Vnde Iuuenal. ſatyr.3.

Protinus ad cenſum; de moribus vltima fiet
Quæſtio.—

Sumi etiam ſolet pro toto cuiuſque patrimonio, vt cenſus Equeſtris vel Senatorius, & pro ipſa deſcriptione patrimonij, quod denumeramentum vulgo appellant, Galli *Denombrement* vt cum quis in cenſum referre vel deferre bona ſua dicitur. Igitur Latium antiquum primum donatum fuit iure ciuitatis Romanæ, deinde Italia iure Latino, vbi ciuitates liberæ erant, non tributariæ. Inde deductæ ſunt Coloniæ in prouincias quaſdam vel remunerandorum veteranorum gratia expulſis ingratis colonis, vel ob infrequentiam locorum, quæ ciuitates legibus Romanis vtebantur, vt municipia contra ſuis legibus & moribus. Deinde cœperunt quædam prouinciæ deuinctæ eſſe iure Coloniarum, cenſeri honoris tantum cauſa. Aliæ etiam iure Italico donatæ ſunt i.e.factæ immunes à tributis, ſicut ipſa Italia. Scribit ex lectionibus Duar.nondum impreſſi tit.15.lib 50.Pand de cenſib. Olim quidem cenſus erat recognitio ciuium per capita, & quantum quiſque habet in bonis, quod quinto quoque anno fiebat a Cenſoribus, teſt. Papon. Lat.de magiſtrat Rom c.21 Itaque cenſus id quoque dici cœpit, quod denumerata pecunia principi per capita ſoluitur, ſiue per focos. Cenſus etiam eſt id, quo agri cenſuales eſſe declarantur, Gallice dicimus, *cens & ſerui s* Huiuſmodi cenſus perſecutio habet in toto, & in qualibet parte fundi cenſualis. Item, cenſus eſt præſtatio tributi, annuave penſio, quæ de rerum immobilium prouentis datur, quomodo accipitur C.in tit. ſine cenſu & reliq.fund. comparari non poſſe, & not.1.q 3. quæſitum: Et hæc in quo differat à tributo pouit Bart.in l.t. publ.& vect.& Io. And. In quo autem à penſione, notat gl.in C.cm.1.de ſupp negl. præl in verb. Penſiones. Cenſum autem primus omnium Seruius Tull. rex inſtituit, rem (veluti Liu. ait) ſaluberrimam futuro imperio, ex quo belli, paciſque munia non viritim, vt ante, ſed pro poſſeſſione pecuniarum, ciues obirent Anchor.

Censvs, in rubr. C. ſine cenſu vel reliq fundum eſt tributum, vectigal, publica penſitatio, onus agrorū, non perſonarum, Goth. ad d.rubr, per l.3 C. de annon.& tribut.l.7 ff.de publ.Briſſ.

Censvs eſt perſonarum, rerumque deſcriptio, ſic ſumitur apud Pompon.l.2.§.poſt deinde ff.de orig.iur. Perſonarum quidem cum ciues ſinguli ſua tribu, claſſe, centuria, nomina ſua, vxorum, liberorum, libertorum, ſeruorumque ſuorum, item cuiusque ætatem & quam vrbis regionem habitarent, profiterentur. Bonorum vero cum iidem patresfamilias prædia ſua cum vrbana, tum ruſtica, ſeruorum, pecudumque numerum, fundorum inſtrumenta, ſuppellectilem, pecuniæ denique numerum profitebantur, quod & Dionyſ. Halicarnaſſ. lib.4. & T.Liu.lib.1.7.& 39.ſcribunt, Prat.

Censvs quoque dictus eſt tributum, quod prædiis prouincialibus imponebatur, & fiſco pendebatur, l 2 C.ſine cenſ vel reliqu. Qui comparat, cenſum rei comparatæ agnoſcat, neque liceat alicui rem ſine cenſu vel comparare, vel vendere. Prat.

Censvs quoque nomine ſubſtantia, bona, fortunæque comprehenduntur, Cic.in orat. pro Q Roſcio: Quem tu, ait, ſi ex cenſu ſpectas, ciuis Romanus eſt. Vlp l cogi 6. in prin. ff. ad S.C.Treb Iuſtiniano l.de creationib.C.de epiſc. audient.Prat. Cenſus l.7.§.6.de curat.furioſ.pro bonis accipitur.

Censvm pro pecunia diſtracta accipit gl.in c.1. de in integ reſt. pro penſione tamen, quæ prouentibus ſoluitur accipi ibidem verius putem, quod & Angelus Clauaſius in ſumma, in verbo Cenſus, ait: ſicque accipi debere ſcribit in c. quæſitum, 1.q.3. ſic ſumi ſolet tot. tit.extra de cenſib. vnde nec immerito, ſed μεταφορικῶς reditum, ſiue prouentum appellant interpretes cenſum, rametſi à Do male vſurpatum, putet Old. Prat.

Censvm ita definit Theophilus in §.fin.Inſt.de libertinis κῆνσος ἐστὶ χάρτης ἔνθα ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκίας περὶ οὐσίας ἐπὶ τῷ ἐν καιρῷ πολέμου κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ἀποστάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν. Eſt igitur cenſus tabula, ſiue charta, in qua Romani ſcribebant ſuas facultates, vt belli tempore pro modo patrimonij ſui vnuſquiſq; conferret: quo ſenſu accipitur apud Q. M.Scæuol.l.quæ quiſque, 64 de acq. rer.dom. Marcel.l cenſus, 10 ff.de probat, & alibi ſæpe, & Caſſiod.lib.3 var. epiſt pen. cuius hæc verba ſunt: Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cuiuſque deſcriptus eſt. Prat.

Censvs exiguus in l.22. §.14 vbi Goth.C.de int. deliber. id eſt, exigua æſtimatio.

Censvs crimen apud Hermogenian. in l.vix certis, ff. de iudic. accipere debemus fraudati cenſus crimen per l. Cod. de quæ-

p

ſtionib atque in explicat Accurſ.in d.l.vix certis.Prat.Briſſ.

Censvs nouus dici poteſt, qui in fundatione ipſius eccleſ.impoſitus non eſt, gl.in cap.ſignificauit de cenſ in antiq. Cenſus noui ſit mentio in l 3 C.de rei domin.vel templor.Prat.

Censvs paſſiuus apud Tertull. in lib. de Monogamia,ſignificat infinitum, vagum, & liberum cenſum, vt apud eum interpretatur B Rhenanus.Prat.

Censvs luſtralis ab Vlpiano in Inſtitut dicitur à luſtri ſpatio, vt ſi quinquennalis cenſus diceretur, quo luſtrabantur ciues quinto quoque anno: ſic appellatus ad diſcrimen cenſus equeſtris, Senatorij aut eius cenſus qui in prouinciis agebatur. Turn.lib.aduerſ 7 c 21.

Censvi cenſendo leges dicere,apud Liu.explicat.Turneb.aduerſ.lib.6.c 21. pro cenſu agendo æſtimandiſque ciuium fortunis & facultatibus. Legem cenſui cenſendo dicturos eſſe, vt præter commune omnium ciuium iuſiurandum hæc adiurarent: id eſt,hæc iurarent aut præterea iurarent. Prat.

Censvi cenſendo agri proprie adpellantur,qui & emi & væ nire iure ciuili poſſunt, Feſto lib.3.cuius rei exemplum extat apud M Cicer.in orat.pro L. Flac. illud, ait, quæro, ſintne iſta prædia cenſui cenſendo? habeant ius ciuile? ſint, necne ſint mancipi? ſubſignari apud ærarium, apud cenſorem poſſunt? in qua tribu denique iſta prædia cenſuiſti? Et apud eundem in ead.Cenſum 30.millia pecuniæ numeratæ,& Cenſum mancipia legimus,Prat.ex Hot.

Censvm agere, peculiare verbum eſt hiſtoricis pro recenſere capita vel patrimonia profiteri, vt adnotat Zaſ.l.2. §. poſt deinde ff.de orig.iur. T.Liu.lib 4. ſcribit Papyrium & Sempron. cenſui agendo à populo præfectos.Old.Gell.lib.4.c.12.

Censvm adminiſtrare,l.23.C.de teſt.

In Censv ſuo habere,l.7.C.qui bon.cedere poſſ.

Censvm profiteri: hinc profeſſiones cenſuum.

In Censvm deducere,deferre,referre,Briſſ.ex ll.ff.Cic Gellio.

Censv manumitti olim dicebantur, qui luſtrali cenſu Romæ iuſſu dominorum inter ciues Romanos cenſum profitebantur vt auctor eſt Vlp. noſter in epit.tit.1. Sic etiam legendum adfirmare auſim apud Gaium li.1.Inſt.tit.1.cuius hæc verba ſunt: Ciues Romani ſunt, qui his tribus modis, id eſt, teſtamento, aut cenſu, aut ante Conſulem fuerint manumiſſi. Vbi pro Cenſu legitur in quibuſdam exemplaribus in Eccleſia. Prat.

A Censv dicuntur Cenſuarij in l. ſi quis intra, 7.Cod.de bonis proſcr. qui cenſum pendere debent,qui cenſib. obnoxij ſint: pro qua voce Cenſuarij in C.Th.eod.tit legitur Caſarij,vnde in quibuſdam exemplaribus manuſcriptis C. Iuſtin. legitur: ſed Caſarij verior omnibus lectio eſt, Prat. Cenſuarij in Gallia vocantur, qui in ſingula iugera eius agri quem colunt cenſum annuum nobis pendunt.Connan.lib.2 c.10.n.3.

Censvales,qui dicuntur Tabelliones & ſcribæ, & librarij cenſualis miniſterij,ſunt,qui operam ſuam accommodant magiſtro cenſus in vrbe, & acta Senatus conficiunt; ſic accipi debent,in l.2.& 4.C.de princ. ag.in reb.lib.12.& in rub.de Tabel. ſcribis,logographis & cenſualib. lib.11.C Sic & apud Capitolinum in Gordianis, SCtum tacitum, inquit, fieret, ita vt non ſcribæ,non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent: & apud Symmachum in epiſt. Argenti, ait,publici ratio, quod cenſualibus editores munerum contulerunt, & in Nou. 17.Cenſualis adparitio,pro magiſtri cenſus adparitoribus,qui elogia intimant, ſic ſumitur in Iuſtiniani conſtitutione l.conſulta,A de teſtam. Briſſ Prat.

Censvales in Nouel.17.c.8.§.1.Græci vocant τῶν δημοσίων ὑπογραφῶν φύλακας .Gothof.ad d.§.1.quibus cenſuale negotium mandatur.Briſſ.

Censvalis contractus eſt,cum quis ius,quod in re habet ſiue directum,ſiue vtile dominium, alienat prorſus in alium, pro certa pecunia,puta pro centum, & præterea conſtituto annuo cenſu. Sed per emphyteuticarium contractum non transfertur omne ius in emphyteutam, l.1. C. de iure emphyteut. vbi vide Oldend.Prat. Vulte. in Comment.Inſtit.de locat.& conduct.c.1.num.12.

Legati ad Censvs accipiendos apud Hermogenianum l.1.ff. de muneribus & honoribus, (vbi in editione Florentina lege ſcribatus pro ſcribitus) pro cenſualibus, de quibus ſupra in N.17.§. εἰδὲ ὡς vbi χωρτάρχας eos adpellat Iuſtinianus, Iulianus & verus interpres verterunt Cenſuales: vide Accurſium, in §. coges in Authen.de man.prin.Prat.

Censvales equi in l.comperimus,19. C.de curſu public.lib.11. ſed verius eſt,vt ibidem legas Curſualium,h.e.curſui deſtinatorum,vt docet ἐπιγραφὴ & rubr. illius tractatus,cui rei etiam indicio eſt, quod his verbis ſcribit Caſſiod.lib.5. Variar.epiſt. ad Mammulam. Qui ſupra, inquit, euictionum numerum Curſuales equos vſurpare præſumunt, vide eundem Caſſiod. lib.4.Variar.epiſt.ad Godilealcum, Prat. Briſſ.

Censvalis forma quæ ſit,adparet ex l.4. ff.de cenſibus vt agri nomen, ciuitatis & pagi, referantur in cenſum.

Censvalia munera, l.2. C.de priuil. eorum qui in ſacr. palat milit.lib.12.Prat.Briſſ.

Censvale officium in l.teſtamenta, 18 C. de teſtam. exp. ini. Alex.Imol.ibid. Cenſuum magiſtrum: cuius expoſitio iouatur noua Iuſtiniani conſtitutione, 44.§.ἵνα δὲ ὅμως,Prat.

Censvale miniſterium,l.7.C.de tabul.ſcrib.lib.10.

Censvalis adparitio: vid.ſupra Cenſuales qui dicuntur.

Censvalis profeſſio in l.cenſualis, 7.C.de donat.& l.omnes 3. ſine cenſ.vel reliq.C.Th. Briſſ.

Censvales paginæ l.fin.C.Theod.ſine cenſ. vel reliq.Briſſ.

Censvales libri, l.4.de agric.& cenſit. lib.11. C.qui ſint,ex eo loco diſces aperte.Prat.

Censvra eſt pars conſularis poteſtatis, & à Conſulibus ad Cenſores tranſiit Cuiac ad l.2. de orig.iur.

Centena,ordo eſt,& dignitas,& gradus promotionis in ſchola agentium in rebus, & eorum qui in ſacro palatio militabant.Centenæ dignitas, Briſſ.vide l.1.de Cæſarianis, C.Th.& l.1.C.Th.de munileg.l 5. C. Th.de decurionib. & alibi paſſim in eo C Hinc

Centenarii dicebantur,qui cum dignitatis gradum in ſchola tenebant l.2.C. de lucris aduoc.lib.12. l Cod de ag.in reb. eo.lib.& l.1.de exact.trib.lib 10.C. & alibi paſſim. Porro qui centuriones veteribus dicebantur,eos ſuis temporibus Centenarios dici ſoliros refert Veget.lib.2.c 13.Briſſ.Prat.

Centenaria in l C.de offic.magiſtr.offic.

Centenariæ cœnæ Feſto l.3. dicebantur in quibus lege Licinia non plus centuſſibus præter terra nata,impendebatur,i.e. centum aſſibus,qui erant breues nummi ex ære. Prat.

Centenariæ cœnæ dictæ, à centenis ſeſtertiis. Tertullianus in Apologia contra gentiles,qui parciores erant: de qua re latius Crinitus de honeſta diſciplina lib.14.c 6.

Centena pondo, inquit idem, dicebantur antiqui referentes ad libras.Prat.

Centenarii dicuntur à noſtris,qui centum millia H.S. in bonis habent, vt ſcribit Imperator §.2. de ſucceſſ. lib.qui,vt ait Aſconius, more veterum cenſi dicebantur. Vult. in Inſtit.de ſucceſſione libertorum in princ.n.5. De centenariis Vlp. frequenter in l.16.ff de iur. patro. & ſub. tit.ad legem Falcid qua de cauſa Suid. κεντηνάριον, inquit, χρημάτων ποσότης. Quod autem apud Imperatorem §. ſeq.legitur Centum millia H.S. centenis aureis comprehendi, falſum eſt, non enim centeni, ſed milleni aurei ſiue ſolidi centum ſeſtertium millia conficiunt,quapropter aut hallucinatum eſſe Tribonianum, aut locum corruptum in Inſtit Comment.docuimus. Vide Aureus. Hot.Centenarij Liu.lib 1.in claſſium conſtitutione,dicuntur, qui centum millibus æris cenſi erant, Centenariis auri,l.12.C. de curſ.publ.Briſſ.

Centenarivs eſt, qui olim cenſus dicebatur, vnde centenarium eſt, C. mille ſeſtertiorum, vel ex definitione Iuſtiniani centum aureorum quantitas. Cuiac.in Notis ad lib.3.Inſt.de ſucceſſ libertorum.

Centenarii procuratores à numero pecuniarum eis commiſſarum dicti ſunt: horum munus erat,exigere fiſcales pecunias, non tamen niſi ex breui debitorum à tabulario confecto,Cuiac.ad l.1. de act. Tribut.C.

Centesima.Centeſima vſura ideo ſic dicta eſt, quod quolibet menſe centeſimum nummum mereat, id eſt, duodenos aſſes annuos, in qua eſt opinione Bud in annot.ad Pand. Alij vero credunt,ideo dici centeſimam,quod centeſimo menſe ſortem æquaret (Briſſon. cuius menſtrua quantitas centeſima ſortis principalis pars eſt.Briſſ.) Quæ opinio fuit Accurſij, & quorundam,qui hunc ſecuti ſunt.Eaque opinio recidit in eandem cum priore.Vtputa in centum aureos in ſingulos menſes,vnus aureus,id eſt,centeſima pars,vſura centeſima eſt: Eadem centeſimo menſe æquat ſortem: Cum enim centum menſibus vnoquoque menſe vnus aureus præſtitus fuerit, efficietur ad extremum ſumma centum aureorum, quæ principalis ſors fuerat, vide Briſſ.4. lect.antiq. Quod autem dicimus centeſimam eſſe partem ſortis in ſingulos menſes,ac non in ſingulos annos referri debet ad morem, & rationem veterum in fœnerandis pecuniis,& promittendis conſtituendiſq; vſuris.ſicut à Bud annotatum eſt in annot.ad Pand. Vſuras enim in ſingulos menſes ſtipulari ſolebant, non in ſingulos annos, vt indicat l.lecta,ſi cert.pet.Horat.lib.1.ſerm.ſat.3.

—— Paulum deliquit amicus
Odiſti & fugis, vt Druſonem debitor æris
Qui niſi cum triſtes miſero venere Calendæ,&c.

Ex quo Calendarium dictum eſt liber rationum à Calendis, &c.Centeſimæ autem duorum generum erant. Aliquæ enim perpetuo fœnore ducebantur, & duodenos quotannis nummos merebant. Alteræ centeſimæ cum renouatione fœnoris anniuerſaria ducebantur,quas vſuras vſurarum appellant. Vtrarumque meminit Cic.& harum maxime in quadam ad Attic.epiſt.lib.5. ſub verbo Græco anatociſmo.Interim (inquit) cum in edicto tranſlatio centeſimas ne obſeruaturum haberè cum anatociſmo anniuerſario, ille ex ſyngrapha poſtular ſibi ius dici. Illarum vero meminit Plin. ad Traianum, his verbis, pecuniæ publicæ vereor ne otioſe iaceant,nam & prædiorum com-

comparandorum aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt: nec inueniuntur, qui velint debere reipublicæ, præſertim duob. aſſibus, quanti à priuatis mutuantur. Duodenos nummos appellat duodenos aſſes. Eſt ergo ex fœneratorum conſuetudine is loquendi modus IC. centeſimis Calendis dare ſpondes? Item dictio, Calendaria, qua ſolet IC. vti, cum fœneratorum rationes deſcribit, & qua etiam vtimur appellantes libros rationum, calendaria. Et eo modo loquendi, centeſimis calendis dare ſpondes? ea ratione ſtipulationes concipiebantur, quod calendis fœnora exigebantur. Centeſimę autem calendæ, octo annos & menſes quatuor complectuntur, vt Alciatus ſingulariter monuit, c. 23. parerg. Non tamen hinc id genus vſuræ appellatum centeſima dictum eſt, quod centeſimo menſe expleret ſortem (tametſi id quoque verum eſſet) ſed quod pro centum librarum ſorte ſingulis menſibus libram vnam vſuram pareret, hoc eſt, duodecim libras ſingulis annis. Iudicent interim viri docti de his, quibus non omnes vna conuenere. & adſtipulari ſunt. Anchor.

CENTESIMA apud Catonem in capite de oleæ pendentis lege, centeſimæ eſt acceſſio, quam in redigenda pecunia exactores exigunt. Hæc ſunt verba Catonis. Qui oleam emerit amplius, quam quanti emerit, omnis pecuniæ centeſima accedit, Cic. pro Rabirio: Vtrum acceſſione n decimæ, vt facere noſtri coactores ſolent centeſima, an deceſſionem de ſumma fecerit. Prat.

CENTESIMVS lapis pro centeſimo miliario accipitur in l. propter litem 22. § licet, ff. de excuſ. § qui autem accuſare, Inſt. eod. tit. atque ita ii ſet r xplicare Vlp. l. 1. ff. de offic. præf. vib. & Theoph. ad § qui autem excuſare, Prat.

CENTESIMÆ Kalendæ apud Paulum in l. centeſimis 46. ff. de verb. oblig. dicuntur centeſimus menſis Andr. Alciat. & Iac. Cuiacio interpretibus in d. l. centeſimis: quidam centum annos interpretabantur, quos reprehendit idem Alciat. lib. 2. parerg. cap. 21. Prat.

CENTESIMARE apud Iulium Capitolinum in Opil. Macrinum, militare verbum eſſe ait Egnatius ad illum. Milites enim vbi quid grauius amiſiſſent, ſæpe decimus quiſque, interdum centeſimus, extremo ſupplicio adficiebatur. Verbum hoc centeſimare Macrini proprium ſcribit Capitolinus, cum le ementem diceret, quando eos centeſimaret, qui digni eſſent decumatione, aut viceſimatione, Prat.

CENTGRAVII in antiquis Germanorum legibus centenarij dicuntur, Cuiac. lib. 1. tit. 1 de Feudis.

CENTIES aureorum, præciſa locutione pro centies centena millia aureorum. Celſus l 88. de verb ſignif. Tantum quiſque pecuniæ relinquit, quantum ex bonis eius refici poteſt, ſic dici ii us centies aureorum habere, qui tantum in prædiis cæteriſque ſimilibus rebus habet, Paul. l. 97 ff. de legat. & fid. li. 31. Pone, inquit, in condito centies aureorum eſſe, quæ in vſum ſumi ſolerent. Sic decies ſeſtertium, pro decies centena millia H. S. vt in verrinas demonſtrauimus. Hot.

CENTIES centena millia ſignificat, vt millies in l. 4. §. 1. de ſtatulib. Millies centena millia, quemadmodum Ant. Augu. lib 2. emend. c. 6. notauit. Sic apud Martial. lib 5. epig. ait de Apicio, cum bis tricenties ventri dediſſet ſupereſſetq; ſibi centies duntaxat cogit ret, venenum bibiſſe. hoc idem Dio lib 50. teſte rens, ait, διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ei ſuperfuiſſe. Nam 25. myriades valent decies: quas ſi 10 multiplicaris, habebis 250 myriades, pro eo quod L tini centies vocant. Briſſ.

CENTIENS pro centies in Pand. Floren. ſæpe reperimus: quo in genere ſcire oportere admonuit Aug. lib 2. c. 6. Emend. veteres inter E & S poſuiſſe N, vt mollius proferrent. Hinc ſæpe in P. Fl. thenſaurum, & vicenſimum, &c. legimus, Prat.

CENTISIMVM milliarū pro centeſimo legitur in l. 42. ff. de exc.

CENTONARII, de quibus in l. 1. & 2. C. Theod. de cetonariis, & dendrophoris, Prat. Briſſ.

CENTONES, vela ſunt ex pilis caprarum, ſiue panni craſſiores, ex lana diuerſorum colorum conſuta. Meminit eorum Vlp. l. quæſitum 12. §. ſi domus, ff. de fund. inſtr. Alex. Neap. lib genial. dierum. Dixere autem, inquit, centones ex villis groſſioribus ſagula intexta vilioribus pannis, quibus domorum tecta tabulata, aut lignæ machinæ militares, aduerſus incendia, ſi ignis maior vis ingruat, muniuntur. Vide in Chiliad. Eraſmicis, Farcire centones, Old. Prat.

CENTONES, ſecundum Hot. faſciculi ſunt ex pannis aut linteis ſordidis compacti, quibus ædiū inſtrumenta deterguntur. Apud Vlp. in d. §. ſi domus, poſitum videtur pro iis, qui panicis impoſiti aceto immerguntur ad incendium extinguendum.

CENTONES inſtrumento domus contineri, ſcribit Vlp. in l. quæſitum eſt, § ſi domus, ff. de de fund. inſtruct. cuius verba ita caſtiganda ſunt: dicunturque ſtragula quædam craſſiora villis paſſim pendentibus, quibus lecti viliſſimarum perſonarum ſternuntur. Conficiuntur ex pannis diuerſorum colorum in vnum conſutis, coagmentatiſque, ex his tabernacula, omniſq; caſtrēſis ſupellex pluuioſo tempore velatur, à villorum multitudine nomen aſſumpſit. Cato lib. 1. de re ruſt. centonem pofuit pro inſtrumento ruſtico: hoc eſt, pro interiore veſtimento, quod ſuper ſubucula ſuperindui ſolet, bombyce inſerta. Tres, inquit, centones pueris, ſex culcitras, nouem ſtragula. In hoc ſignificatu etiam legimus apud Macrobium Saturnal. lib. 1. c. 5. cuius faceciſſimam fabulam ſubſcripſi. Tremellius Scropha cognominatus eſt euentu tali. Tremellius cum familia atque libertis in villa erat. Serui eius cum de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt: vicinus aduocat s cuſtodibus omnia circumuenit ne qua hæc efferri poſſet: iſque ad dominum appellat, reſtitui ſibi pecudem Tremellius q[..] ex villico rem comperiſſet, ſcrophæ cadauer ſub centonibus collocat, ſuper quos vxor cubabat: quæſtionem vicino permittit, cum ventum eſt ad cubiculum, verba iurationis concipit: nullam in villa ſua ſcropham, niſi illa, inquit, quæ in centonibus iacet, lectulum monſtrans. Ea facet iſſima iuratio Tremellio Scrophæ nomen dedit. Centones docet Cato fieri ex veſtimenti familiæ veteribus, cum ait: Quotienſcunque tunicam aut ſaga familiæ dabis, prius veterem accipito, vnde centones fiant. Eodem modo Cento apud Iuuenalem accipitur pro veſtitu famulari, craſſo & ſordido, ſic ſcribentem:

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

CENTO etiam ſecūdum aliquos accip tur pro velo laneo, quod lana aut tomento cō ertum ſit, vt ictus nulli paria ut: cuius vius in e militari apud veteres fuit ſ quentiſſimus, ad incendium quoque arcendum. Hinc præcipit Veget lib. 4. Turres & vineas, quæ machinæ ſunt militares, centonibus etiam aut crudis coriis extrinſ cus operiendas communiendaſve, ne immiſſo igne concrementur. Cæſar quoque comment. bell. ciuil. Pomp 2. refert in oppugnatione Maſſiliæ ter in lateritiam à ſuis ſtructam fuiſſe, cui centones inſuper iniecerunt, ne aut tela tormentis miſſa tabulationem confringerent, aut ſaxa ex catapultis lateritium diſcuterent. Idem Cæſar paulo poſt, in muſculi ſtructura, quæ & ipſa machina oppugnatoria eſt, ait: Coria inducta fuiſſe, eaque centonibus contecta, ne igni ac t lapidibus corrumperentur. Idem belli Pompeiani lib. 3. refert, omnes fere milites aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas aut tegmenta feciſſe, quibus tela vitarent. Cento præterea opuſculum eſt, ſtructum ex variis diuerſiſque carminibus. cuius ſtructura ita ſolidatur, vt docet Auſonius poeta, videlic. vt coeant aut cæſi duo verſus: aut vnus & ſequens cum medio, nam duos iunctim locare ineptum eſt: ita ipſe centonem formauit nuptialem, conſutum ex filis Maroniani poematis, vnde Homerocentones, & Virgiliocentones: quales fecit Proba Falconia, tales feciſſe ſeſe refert D. Hieron. in prologo Veteris Teſtamēti, ſignare volens opuſcula contexta ex Homeri Virgiliiq; carminibus, tranſducta accommodataque ad ſenſum conditoris. Venit autem κέντρον verbo Græcō, id ἀπὸ τοῦ κεντρίζειν, quod inſerere eſt deducitur, r literę abiectione, hac ratione etiam Digeſtorum libros Centones appellamus. Propterea damnandus Sipontinus, qui in ſuis Commentariis à centum deduci centonem exiſtimauerit. Cor.

CENTVM anni, finis vitæ longæui hominis, l an vſusfructus, ff. de vſufr. Vide infra, Vita. Ræuard. l. ſemper, ff. de regul. iur. Feſtus auctor eſt.

CENTVM, quæ in arca habeo apud Vlp. l. 1. §. adeo ff. de dot præ legata, ad rei veritatem pertinent, eamque ſpectant, atq; adeo ſi nihil ſit, nihil debebitur, Prat.

CENTVMVIRI, iudices quidam erant, Ouid. teſte lib. 3 de Pont.

Vſque fui ſolitus, ſediſſem forſitan vnus
De centum Iudex in tua verba viris.

Non autem magiſtratus, quos commemorat Paulus in l. qui repudiantis 17 ff. de inoffic. teſt. & Iuſtin. l. ſi. C. de lib. præterit. nec ex turba ſelectorum, vt refert Seneca, Cuiac obſer lib. 21. c. 31 de quib. autem reb. ii cognoſcerent, ex proxime ſequentibus videre eſt.

CENTVMVIRALE IVDICIVM.

Erant olim dies conuentus, quibus haſtam centumuiralem ſic videntur coegiſſe decemuiri, vt ius haberent centum viros cōuocandi. Idque auctor ad Piſ. expreſſit eleganter his verſib.

Seu trepidos ad iura decem vocat haſta virorum,
Et firmare iubet centeno iudice cauſam.

Et hoc mirum illud etiam eſt, quod ſcripſit Plin. epiſt. lib. 6. conſiliis quatuor conſcribi ſolere Centum viros. Plinij verba ſunt hæc: Fœmina ſplendide nata, nupta prætorio viro exhæredata ab octuagenario patre, intra vndecim dies, quam ille nouercam ei captus amore induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octginta (tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur) ingens vtrinque aduocatorum, & numeroſa ſubſel i præſtantium corona, latiſſimum iudicium, multiplici circulo ambibat. Ex quo loco probari liquido poteſt, centum viros ſic a decem viris olim cogi ſolitos, vt ab iis conſcriberentur quatuor conſiliis conſcriptique & ſimul congregati, in conſilia 4. diſtribuerentur: De quibus conſiliis ſentire viſus eſt Suetonius, ſic in Domitiano ſcribens: Ambitioſas cen um virorum ſententias reſcidit: recuperationes, ne ſe perſuaſionis aſſertionibus accom-

mendarent, identidem admonuit, nummarios, iudices cũ ſuo quemquè conſilio notauit. Haud dubiè per iudices nũmarios centum viros intelligens, deq; centum virorum conſiliis quatuor plane ſentiens. Poſtquam autem centum viri in quatuor conſilia diſtributi eſſent: tunc eos in Baſilica Iulia vna cum decem viris quatuor adſcẽdiſſe diuerſa tribunalia, ex Quintiliano conſtat, qui ſic lib. 12. Inſtit. orat. c. 5. ſcribit: Certè cum in Baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris eſt, cogerentur, atq; omnia clamorib. fremerent, & auditum, & intellectum, quod agentib. cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalib. memini. Ex quo loco probari etiam poteſt, hæc quatuor iudicia in vno eodemque loco ſic olim exerceri conſueuiſſe vt qui in primo tribunali diceret, facile à reliquis exaudiretur. De vna enim eademq; cauſa, quatuor hæc centum virorum tribunalia, ſimul vno tempore cognoſcebant & iudicabant in vno loco. Idque ex Val. Max. tam eſt perſpicuum, vt nullis amplioribus opus habeat argumentis. Sic enim de milite quodam lib. 7. c. 7. ſcribit. Cum improbiſſimis enim hæredib. de paternis bonis apud centum viros contendit, omnibuſque non ſolum conſiliis, ſed etiam ſententiis ſuperior diſceſſit, idque etiam illud eſt, quod de diuerſis tribunalibus variiſq; iudicum ſententiis Papinianus ſcribit, l. 76. de leg. Nec alio referri poteſt, quod ſic apud Cottam ſcripſit Ouid lib. 3 de Ponto: Vtq; fui ſolitus ſediſſem forſitan vnus De centum iudex in tua verba viris. Hinc etiam eſt, quod centumuirale iudiciũ fuerit olim appellatum iudicium quadruplex. Plin. Epiſt. lib. 4. Proxime cum apud centum viros in quadruplici iudicio dixiſſem, ſubit recordatio egiſſe me iuuenem æque in quadruplici. Ecce non ait in quatuor iudiciis Plinius dixiſſe, ſed in iudicio quadruplici, h. e. in eo iudicio quod ex quatuor conſiliis, ex quatuor diuerſis tribunalibus conſtabat. Erat etiam prætor, qui centumuiralibus præſidebat, cuius meminit idem Plinius Epiſt. lib. 5. ſic Rufo ſuo ſcribẽs: Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui cẽtumuiralibus præſidebat, deliberaturus, an ſequeretur exemplum inopinatum, nobis ocium dedit. Hunc prætorem eſſe prætorem vrbanum, ex eo eſt euidentiſſimum, quod vrbanus prætor apud centum viros faceret poſtulantib. litigandi poteſtatem, vt ex Valerio dilucide probatum eſt ſuo loco. Non eſt veriſimile alium prætorem feciſſe poſtulantibus huiuſmodi poteſtatem, quam eum qui iudicis centumuiralibus præſidebat. Cæterum in præſidendo, illud etiam obſeruaſſe viſus eſt prætor, vt medius ſederet inter iudicum conſilia quatuor. Sic, ni fallor, vt à dextra parte duo poſita eſſent diuerſa tribunalia, & totidem à parte ſiniſtra. Eoque non dubium eſt, quin reſpexerit Quintilianus, cum partes centumuirales in duas haſtas diuiſas eſſe ſcriberet, Inſtit. orat. lib 5 c. 2. Illud enim ſic eſſe videtur intelligendum, vt haſtæ in omnibus iudiciis centumuiralibus, duæ, hoc eſt, vna centumuiralis & altera prætoria ſiue decemuiralis, ponerentur. Huc etiam, viſus eſt Marcellus reſpexiſſe, cum ita ſcriberet: Si pars iudicantium, de inofficioſo teſtamento, cõtra teſtamentum, pars ſecundum id ſententiam dederit, quod interdum fieri ſolet, humanius erit ſequi eius partis ſententiam, quæ ſecundum teſtamentum pronunciauit, l. 10 de inoffic. teſtm. Sic enim hic Marcelli locus accipiendus eſt: *Si pars vna centumuiralium* (h. e. duo conſilia) contra teſtamentum; & altera pars (h. e. duo alia conſilia) ſecundum teſtamentum pronunciauerint: quia pares ſententiæ ſunt, quid faciendum eſſet, dubitabatur, & tandem fuiſſe videtur definitum, ſequendam eſſe eius partis ſententiam, quæ ſecundum teſtamentum pronunciauit. Certe quia ſic Epiſt. lib. 11. Seneca ſcribit: Reus ſententiis paribus abſoluitur, & ſemper quicquid dubium eſt, humanitas inclinat in melius. Porro hæc duo conſilia centumuiralia, quibus ſecundum teſtamentum pronunciatur, viſus eſt conſilia duplicia Quintil. appellaſſe. Sic enim lib. 11. c. 1. ſcribit: Succurret etiam ſi apud alios iudices agetur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centumuiralibus iudiciis duplicibus parte victa. Per duplicia enim iudicia duo illa centum virorum conſilia intelligit Fabius, quibus altera pars victa eſt, nondum re controuerſa, ad alia duo conſilia tranſlata. Ea profecto ratione, qua ſic Æneid. lib. 1. ſcripſit Virgil.

——Et duplices tendens ad ſidera palmas,
Talia voce refert.——

Admonet enim Seruius Duplices pro duas, in hoc loco ſecundum morem antiquum poſitum eſſe. Et hinc etiam intelligimus, quo ſenſu ad præiudicia partes traxerit centumuiralium idem Quintilianus in d. cap. 2. Quandoquidem enim tertio modo præiudicium dicatur, cum de eadem cauſa pronunciatum eſt, certe abſurdum non eſt, ad hanc præiudicij ſpeciem cauſas trahere centumuirales, de iis enim quatuor iudiciis diuerſis ſolet pronunciari. Cęterum ſi formam iudiciorum centumviralium conſideres magis eam ad publicorum, quam ad priuatorum iudiciorum ordinem intelliges inclinare. Eaq; ratione à priuatis iudiciis cauſas centumuirales viſus eſt Plin. diſtinxiſſe Epiſt. lib. 6. Interuenit, inquit, acribus illis, & erectis frequens neceſſitas computandi, ac pene calculos tabulamque poſcendi, vt repente in priuati iudicij formam, centumuirale vertatur, & Quintilian. lib. 5. cap. 10. Proprium eſt, inquit, illud cauſæ, quod Amphictyones iudicant, vt alia apud centum viros, alia apud iudicem priuatum in iiſdem quæſtionibus ratio ſit. Nec id etiam ignoraſſe viſus eſt Iuſtinianus, cum ita ſcribit: Magnitudo & auctoritas centumuiralis iudicij non patiebatur per alios tramites viam hæreditatis petitionis infringi, c. fi. C. de petit hæred. Per magnitudinem haud dubie magnificam intelligens centumuiralis iudicij formam. Ad quã formam referri etiam debet, quod ſic Cic. pro Cecinna ſcribit: Ornare & copioſe L. Craſſus eloquentiſſimus, paulo antequam nos in forum venimus, iudicio centumuirali hanc ſententiam defendit: & facile, cum contra eum prudentiſſimus homo, Q. Mutius diceret. Nec alio referendum eſt, quod ad hunc modum Quintil. ſcribit lib. 4. c. 1. Quibuſdam in iudiciis maximeq; capitalibus, vt apud centum viros, ipſi iudices exigunt ſolicitas & accuratas actiones, contemniq; ſe, niſi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt, nec doceri tantum, ſed etiam delectari volunt. De quibus autem rebus centumviri iudicauerint, optime explicat Cic. de orat. lib. 1. Nam volitare, inquit, in foro hærere in iure, ac prætorum in tribunalibus iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpe non de facto, ſed de æquitate & iure certetur, iactare ſe in cauſis centumviralibus, in quibus vſucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum aut raptorum, cæterarumq; rerum innumerabilium iura verſentur, cum omnino quid ſuũ, quid alienum, quare denique ciuis an peregrinus, ſeruus an liber quiſpiam ſit, ignoret, inſignis eſt impudentiæ. Hactenus Cic. De inoffic. teſtamento, deque aliis hæreditariis controuerſiis centumviros cognouiſſe, præter Ciceron. & Iuſtin teſtatur etiam expreſſe Scæuola l. 13 & 17. de inoffic. teſtam. Eoq; non dubium eſt, quin reſpexerit D. Hieron. cum ſic ſcriberet epiſt lib. 2. Liberatus & mundus à periculo, & hæreditarię vel centumuirales cauſæ de Barathro erutæ, quod hic forum negligens ſe ad Eccleſiam tranſtulit. Hunc enim locum ſic arbitror intelligendum eſſe, quaſi ſic ſcripſiſſet Hieron. Hæreditariæ vel aliæ centumuirales cauſæ. Certe quia ſic ſcriptum apud Iulium Paulum reperi ſenient. lib. 5 tit. 16 Iudex tutelaris, itemque centumuiri, ſi aliter de rebus hæreditariis, vel de fide generis inſtrui non poſſunt, poterũt de ſeruis hæreditariis habere quæſtionem. Accedit huc etiam quod ſic lib. 7. cap. 5. Quintilianus ſcribit: Sed nonunquam etiam reus hic totius ſummam conſtituet, ſi exhæredatum a ſe filium pater teſtatus fuerit elogio, propterea quod is meretricem amauerit. Nam omnis hic quæſtio, an huic delicto pater debuerit ignoſcere, & centum viri tribuere debeant veniã Idem Quinctilianus ſic etiam lib. 3. cap. 12. ſcribit: Vt cum apud centumviros, pro alia quæritur, vter dignior hæreditate ſit. Et hæc quidem hactenus de iudiciis centum viralibus. Nihil aliud nunc reliquum eſt, quam vt de veteri ſententiarum pronunciatione pauca dicamus Ræuar. pro tribun. lib. ſing cap. 20. His modo dictis conſentit etiam Cuiac obſ. lib. 10. cap. 20. circ. med. dum inquit: Querela inofficioſi teſtamenti ſiue (quod idem eſt) petitio hæreditatis de inofficioſo, centumuirale iudicium dicitur in libris noſtris. & haſtæ iudicium. Valer. Max. duob. locis & quadruplex vel duplex iudicium Plin. & Quintiliano. Nam (vt iidem declarant) diuidebantur centum viri in conſilia & tribunalia modo duo, modo quatuor. Et hoc eſt, quod proponitur in l. quum filius, ff. de legat. 2. diuiſis tribunalibus actum querela inofficioſi teſtamenti. Quo genere interdum eueniebat, vt duobus conſiliis (conſtabat vnumquoque pari iudicum numero) vinceret actor, & totidem vinceretur, & vero ita ſententiis paribus eius partis, ſi duplex iudicium centum virale fuerit, vel earum partium ſi quadruplex, ſententia præualet, quæ tuetur defuncti voluntatem. Hoc enim humanius eſſe ait, l. ſi pars, ff. de inofficioſo teſtamento, quæ partem iudicantium dicit, vt partes centumviralium Quintil lib. 5. Hæc Cuiac. in ſupr. allegato loco.

CENTVMVIRALE iudicium pro inoffic. teſtam. querela & petitione hæreditatis accipitur in l. Titia 13. de inoffic. teſtam. & in l. prætor 30. de lib. leg. & l. fin. C. de petit hæredit. Vſucapiones quoque, tutelæ, gentilitates, agnationes, alluuiones, circumluuiones, nexus, mancipia, parietes, lumina ſtillicidiaque ad centumuiralia iudicia pertinere ex M. Cic. lib. 1. de orat. liquet. Centum viros autem, haſta in foro poſita, iudicaſſe conſtat: quia de cauſa haſtæ præfuiſſe dicuntur. Centumuiralia igitur iudicia Feſto lib. 3. quæ centum viri iudicabant, à quibus ita dici ſcribit. Prat. & Briſſ.

CENTVMVIRALE iudicium centum quinque virorũ erat. l. Titium § 1. ff. de inoffic. teſtam. His haſta erigebatur, vt ſcirent iudicandi tempus. Sicuti noſtro ſeculo Scultetus vulgo, ſolenni baculo, veluti haſtula, manibus prætento, iudicii autoritatem aſſerere ſolet. Zaſius in l. 2. de orig. iur. dictum eſt à

cen-

centumuiris (non autem à Senatoribus, qui Romæ centum erant, rempublicamq; curabant, non dantes operam iudicandis controuerſiis priuatorum. Nam cum eſſent Romæ 35. tribus quæ & curiæ ſunt vocatæ, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicandum, qui centumuiri appellati ſunt Et licet quinque amplius quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centumuiri dicti ſunt Bud. Sic ſeptuaginta interpretes dicti ſunt, quum tamen duo & ſeptuaginta eſſent teſte D. Auguſt. lib. de ciuit. Dei 18 cap. 43. Vid. Bud. in l 2 ff. de orig. iur. Feſt. lib. 3 & Old. Claſſ. 5. act 5. Spieg.

CENTVRIA, inquit Feſtus d. lib. 3. in agris ſignificat ducenta iugera, de qua ita Varro lib 4. lin. Lat. Centuria primo à centum iugeribus dicta, poſt duplicata idem nomen retinuit, vt tribus multiplicatæ idem nomen tenent. Huius etiam idem in lib. de re ruſt. meminit: & Siculus Flaccus in libro de condit. agr. Centuriis, ait, quarum mentionem nunc facimus, vocabulum, datum eſt ex eo, cum antiqui Romanorum agrum ex hoſte captum victori populo per bina iugera partiti ſunt, centenis hominibus ducenta iugera dederunt, & ex hoc facto centuria iuſta adpellata eſt. Sic ſumitur in l. omnes 10. C. Th. de anno. & tributis, & in Nouella Iuſtiniani 128. in princ. In hoc ſignificatu centuriarum modum docet Hygenus lib 3. de limit. conſtit. eatundem inſcriptiones Siculus Flaccus lib de cond. agror. Hinc ex eodem ſenſu.

CENTVRIATIO apud Siculum Flaccum diuiſionis forma;

CENTVRIA vero in re militari, auctore Feſto lib. 3. centum homines ſignificat: Sicut in agris ducenta iugera. Prat. Briſſ.

CENTVRIO apud Marcum l. milites agrũ, §. interueniẽs, ff. de re milit & in rub C. Theo. de centur qui centum hominibus, ac præſertim militibus præerat, idq; ex Euangelio Matthæi manifeſtiſſimum à quo ἑκατόνταρχος dicitur ἔχων ὑπ᾽ ἑαυτὸν στρατιώτας. Prat. l. 6 § fi. de re milit. præfectus centuriæ dicitur. Briſ.

CENTVRIONES primorum ordinum, ſunt centurio primipili, primus princeps, primus haſtatus, quorum maior erat dignitas in legione Turneb. lib. 3 aduerſar. cap. 3.

CENTVRIONIS nomen dicitur Tac. quaſi cedo alteram, ſæpius frangenti & poſcenti alteram. Vite enim cædebatur miles à Centurione, & vitem qui tenebat Centurioni ſe caſtigare volenti, militiam mutabat. Cuiac. Obſer. lib. 21. c. 10.

CENTVRIONVM inſigne erat vitis quam manu geſtabant, vt ex Plinio didici lib 14 c 1. in fin. cuius rei & commeminit Alex. ab Alex. Genia lium dier. lib. 6 c 8 & Maced §. interueniens, ibi, qui vitem tenuit, id eſt, centurionis munere functus. habebant & corpus, quod deſerere non licebat, l. vnic. C. Theo. de Centur. Prat Hinc

CENTVRIATA Comitia Feſto lib. 3 quia Pop. Rom per centum turmas (quidam pro turmis Centurias legunt) diuiſus erat. Aſcon Centuriata comitia dicuntur, cum ab omni ſexu & ætate fertur ſuffragium: quod per centenas turmas diuiſus erat populus Romanus. Prat.

CENTVRIATA lex, vide infra Lex. Prat.

CENTVRIATVS ager in ducena iugera definitus. Feſto li. 3. quia Romulus centenis ciuibus ducenta iugera tribuit. Briſſ.

CENTVRIATVM etiam exercitũ dixit Varro l. 5 ling Lat. Pra.

CENTVRIO primipili dicitur, qui & primipilarius Ant. Auguſt. ad Modeſt. de excuſ. tut. Prat.

CENTVRIPINI ſunt homines maxime mediterranei. Cuiac. ad l. 9 de annon. & trib. C. ex Cicerone.

CENTYRIONEM pro centurione poſuit editio Florentina, in l. inter ſocerum, §. conuenit, ff. de pact. dot. & l centyrio. ff. de vulgar. idque more veterum, qui & y pro u, vſi ſunt. Sed & ψιλὸν hac figura u, vidimus ſæpe in Diogene Laertio in lib. decret. quæ eſt forma u Latinorum. Nam & veteres Syllam, & Sullam dixerunt. Prat.

CENTVSSIS ait Varro lib. 4. ling. Lat. quo maius æris vocabulum non eſt. Bud in Forenſ. hoc verbo aſſes centum aſſes ſignificari ſcribit. Prat.

CERA notiſſimo ſignificatu (ſignificat enim, quod melle ex fauis expreſſo ſupereſt) ſumitur in c. vnic. de offic. cuſtod. in antiq. Prat.

CERA etiam pro epiſtolis & pugillaribus ſæpiſſime veteribus accipitur Iuuenalis:

Nonne libet medio ceras implere capaces?

Hinc profectæ formulæ, cera prima, ſecunda, ima. Sueton. in Cæſare: Q. Prædium (inquit) ex quadrante hęredem inſtituit, reliquos in ima cera, hoc eſt, in extrema parte teſtamenti. Hinc cera prima eſt teſtamenti inſtitutio, vt ſcribit Alc. lib. 4. parerg. c. 6. veteribus enim inſtitutio hæredis caput & fundamentum teſtamenti erat. Sed hoc emendaſſe ſe Iuſtinianus ait §. an hæredis. Hinc.

CERATÆ tabulæ pro codicillis, & pugillaribus ponuntur, vt adnotat Viglius in §. nihil autem. Inſt. de teſtam. ordin. Veteres enim ceratis tabulis vſos ſcribit Ant. Auguſt. lib. ſing. ad Modeſt. l ſi duas, §. ſi vero, ff. de excuſ. Prat. Hinc &

CERÆ, pictoris inſtrumento adnumerantur l. 17. de inſtruct. Vide ceræ pictorum, apud Varr. Vitru. Sen. Plin. Polluc. Briſ.

CERÆ, pro tabulis ceratis: in quibus teſtamenta conſcribi ſolebant. vnde ceras pro tabulas teſtamenti vſurpauit Iuuenalis. vltimas ceras pro ſupremis tabulis dixit Martialis. Codicis extrema cera, Cic. 3. Verr. Cerati codicilli, l. 52. de lega. 3. Cerata tabella. Cic. 1. Vertin. Briſſ. vlt. edit. Lexici.

CEREÆ tabellæ, vt ait Alexand. ab Alexand. lib. 2. cap. 30. Gen. dier. cera illitæ, in quibus monumenta literis nonnunquam mandabantur, aliquando duplices, plerunque triplices, aut quintuplices colore diuerſæ & paulo poſt: In triplicibus epiſtolas, in quintuplicibus honores & magiſtratus, in duplicibus ſi quid eſſet arcanum & ſubticendum, interioreſque animi notas magis adnotabant. Prat.

CERAMIVM amphora Attica. Ant Aug. lib 2 c. 11 capit autem vrnas tres. Prat.

CERÆTES in ponderibus oboli pars media eſt, habens ſiliquam & ſemis, ſicut in ea re teſtis eſt Iſidor. lib. 16 c. 24. etym. Prat.

Κεράτιον nummi genus. quod ſex obolos, ſeu folles valebat, cuius mentio fit in Nouell. Iuſtiniani conſtitut. 59 § δίδοσθαι. Iulianus Patritius vertit ſiliquis & Leonis Nouell. 83. in fi. Harmenop in leg. agrariis: παρεχέτω ὑπὲρ αὐτοῦ ἡμερήσιον κεράτιον ἓν, ἤγουν φόλλεις δώδεκα. In ponderibus cerates oboli pars media eſt, habens ſiliquã & ſemis, auctore Iſid. lib. 16. c 24. Briſ.

Κερατισμὸν adpellant Græci quod Caſſiod. ſiliquaticum. Eſt autem id quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam. Prat.

CERAVNIVM in l. fi §. ſpecies, ff. de publ. & vect. gemmę genus, ab eo nomen habens, quod non alibi quam in loco ictui fulminis proximo inueniatur Fœminino genere dixit Plin. l. 37. c. 9 idque candidum eſſe ait Lampr. in Heliog. Parauerat (inquit) in cerauneis & hyacinthis & in Smaragdis venena, quibus ſe interimeret, ſi quid grauius immineret. Ceraunia coruſcare dixit Tertul. lib. de habitu mulieb non procul ab initio: habet enim intus ſtellam coruſcantem, vt ait Zenon. Huius vocabuli meminit & Iſid l. 16. ety m. c. 13. Prat

CERCINA, inſula in mari Africo, l. 1 de orig. iu. Briſſ.

CERCVRI Naues ſunt grandes in Aſia & celeres, quibus merces vehuntur. Gell. lib 10. c 25.

CERDO ſerui nomen, l. 42. de oper. lib. Briſſ. cerdo, qui & Lucrio dicitur: Eſt artifex ſordidus, qui artes illiberales quæſtus gratia exercet, quales ſunt veteramentarij (vt Suet. appellat) conſutores. Old. Prat.

CEREALES à Cerere dicti, conſtituti ædiles duo, qui frumento præeſſent, quorum creandorum auctor fuit Ca. Iul. Cæſar, vt Pomp. de orig. iur. Maffeus, vid. ſuprà in verb. Ædiles. Briſſ.

CEREBROSI boues, contumaces, vt homines, à peruerſo cerebro qui toti ſuo conſilio hærent, & iracundiæ obtemperant, & à nemine perſuaderi poſſunt. Colum. lib. 2. Old. Prat.

CERELLIVS Vitalis: eius meminit l. 8. §. 5. in princip. ff. ſi ſerui. vindic.

CEREVISIA conficitur ex hordeo & aliis rebus calidis: apud Germanos notiſſimum potionis genus. Itali ea non vtuntur, quin eam capitali odio ſic proſequuntur, vt è doliis & cellis vinariis graui indicta pœna proſcripſerint. Non continetur vini nomine. Menoch. præſumpt. lib. 4. præſumption. 152. numer. 10.

CERIX eſt conchyliorum genus. Cuiac. ad leg. 9. de mutileg. C.

CERNO à creando dictum putat Var. lib. 5. ling. Lat. ab eo quod cum quid creatum eſt, tunc deniq; videri ait. Cernere in varios ferri ſignificatus ſcribit Non. pro videre accipitur apud Publ. Virgil. lib. 3 Æneid.

Cernimus adſtantes nec quicquam lumine toruo.

Sic ſumitur in c. niſi cum, verſ. nec putes. extr. de renuntiat. in antiq. Prat.

CERNERE, iterum diſponere. Lucillius ſat. lib. 5.

Poſtquam præſidium caſtris educere creuit.

CERNERE, dimittere. vnde vitam cernere dixit Var. in didaſc. Prat.

CERNERE eſt iudicare, Pacuuius in armorũ iudicio. Et æquum inquit, & relictum eſt quod poſtulas, iurati cernant. Prat.

CERNERE ſonat etiam eodem auctore, audire; Prat.

CERNERE etiam Var. lib. 6. ling. Lat. ſignificat conſtitute. Vnde dicebant veteres cernere hæreditatem, i. e. ſe hæredem conſtituere: & cernito in teſtamento, i. facito videant tẽ eſſe hæredem, vt Var. interpretatur. Prat. adde Forcat. obſ. in dial. 87. Necyom.

CERNERE, & pro hærede ſe gerere, hoc differunt, quod qui cernit, verba cretionis pronunciat, quæ retulit Vlp. Inſt. 22. cum me Mæuius hæredem inſtituerit, eam hæreditatem adeo cernoque. Qui ſe pro hærede gerit, re tantum ipſa hæredem ſe eſſe declarat: vt ſi auctionem faciat, ſeruis cibaria mandet. Itaque Paul. in l. 9. de acq. hæred. Pupillus, inquit, ſi fari poſſit, cum tutoris autoritate hæreditatem poteſt acquirere. Si fari poſſit, id eſt, ſi verba cretionis pronunciare poſſit. Cernere autem hæreditatem Græcis dicitur προσέρχεσθαι τῇ κληρονομίᾳ, vt in Lexic. quod eſt in æde B. Germani ad Lutetiam Pariſiorum legitur. Prat.

CERNERE hæreditatem,in l.1 Cod.Gregor.de patr.poteſt.frequens Cic.& aliis bonis autoribus locutio.Varr.lib.7.de ling. Lat.illud Plauti interpretans: Hanc mihi amicam eſſe creui, id eſt,conſtitui Itaque hæredes apud veteres cum conſtituit ſe hæredem eſſe,dicitur cernere,& cum hoc fecerit,creuiſſe. At idem auctor lib.5. de ling. Lat. Verbum Cernito, quod in teſtamentis adſcribi ſolebat,ſic interpretatur, Facito videaor te hæredem eſſe.Itaque,ait, in Cretione iubent adhibere teſtes.Cretio autem,vt Vlpia.ex quo dixi loco definit,erat certorum dierum ſpatium quod dabatur hæredi inſtituto ad deliberandum,vtrum expediret ei hæreditatem adire necne I-ſid.lib.5.etym.c.24.Cretio,ait,eſt certus numerus dierum,in quo inſtitutus hæres aut adit hæreditatem,aut finito tempore cretionis excluditur,nec liberum eſt illi vltra capiendę hæreditatis ius Cretio appellatur quaſi decretio: cernere enim decernere & conſtituere ſignificat.Nam ita dicitur:Ille heres mihi eſto,cerniroque intra dies ror.ſic accipito cretionem in l.17.C.de iu .de lib.& in tit.de cretio.lib.4. C.Th.& in l.1. & 2.de bonis maternis, in eod.C.Briſſ.Adde Franc.Bald.Catecheſ iur.ciuil.c 3.de rebus.

CERNERE in l.fin.in fin.C de Iudæis, ponitur pro intelligere ſcire μεταφορικῶς, quorum verborum frequens eſt vſus in eandem rem in pœnis ſcilicet irrogandis.Prat.

CERNERE eſt verba cretionis dicere,ad hunc modum: CVM ME MÆVIVS HÆREDEM INSTITVERIT EAM HÆREDITATEM ADEO CERNOQ. Cuiac.in Not.ad Tit Vlp.tit.22.

CERNVVS dicitur Cernuus,procumbens,in ſtiuam prociduus & pronus,quaſi quod terram cernat.Virg.lib.10.Æneid.

—Eiectoque incumbit cernuus armo.

Lucilius,modo ſurſum,modo deorſum tanquam collum cernui. Cernuum ceſpitatorem, equum Maro vocat, ſi Seruio credimus,qui alio nomine ſuffoſus appellatur. Io.Bapt.comment.in epiſt.Sidon.Apollin.ad Eutropium lib.1.Turn.autem adu.lib.17.c.23.affirmat, quod cernuus calceamenti genus ſit apud Feſt.addit tamen, quod in eo vix pelluceat huius vocis veſtigium:ita vt de eo fortaſſe contra Grammatic.ſententiam verſum illum Lucilij accipere liceat,Cernuus extemplo plãtas conueſtit honeſtas: nonnulli cernuum ſoccum interpretantur,ſine ſolo ligulatum. Cernuare erat labente veſtigio in prouum ire,& ſæpe etiam labi: quo genere luſus cen ualibus vti ſolebant per pelles vnctas currentes, in Lexico antiqu.cernuus & cernulus exponitur petauriſta,& cernuere,πεζωεύω. Turn.loco ſup.alleg.

CEROFERARII ſunt Græcis Acolyti,c.cleros, non procul à fine 21.diſt.& c.ſi quid poſt, §.deſeruientes, 33.diſt. vtrobique eorum officium explicatur.

CERTA die,vide,Dies certa.

CERTA inquiſitio, qua ſpecialiter expreſſa ſolennia continentur,l.libellorum,vbi Bart.de accuſ.Spieg.

CERTA inſtitutio hæredis dicitur, cum teſtator nominatim, vel indubitato ſigno eum expreſſit, l.iubemus, C.de teſta.l. quoties,§.ſi quis nomen,de hæred.inſtir.Et exhæredatio certa quæ nominatim facta eſt.l 2.de lib & poſth.Spieg.

CERTA pecunia dicitur,cuius qualitas cum quantitate expreſſa eſt, velut H.S.decem millia, aut pecunia, quæ in illa arca eſt.Idem enim valet,ac ſi diceret,qualis quantaque in illa arca eſt, l.7.§.pen.& l.vlt.de contr.empt. Incerta vero cuius nec qualitas nec quantitas expreſſa eſt: veluti, aureos dare ſpondes?vel,nummorum decem millia dabis?Prat.

CERTA mulier de mariti morte dicitur, quæ certo nuncio intellexit eum periiſſe.Auth.hodie.C.de repudiis, c.in præſentia,de ſponſ.Spieg.

CERTAM legem in rem afferre, quod vulgus dicit, Allegare legem in propriis terminis.Ad Heren.lib.1. Hic certa lex in rem nulla affertur,& tamen multæ afferuntur, è quibus ratiocinatio naſcitur.Hotom.

CERTA pars,ſcilicet,quæ pro diuiſo poſſidetur. Opponitur enim ei,quæ pro indiuiſo eſt,l.1.§ hoc interdictum.ff.vti poſſid.Alciatus autem in l.locus,ff.de acquir.poſſ.ait ex Bartolo, Oldrado,Iacobo Rain.& Alber. certam partem pro indiuiſo poſſideri, cum tertiam puta partem huius fundi habeo, etſi neſciam,quantus ſit totius fundi modus. Verius tamen eſt, partem quæ pro indiuiſo poſſidetur, incertam eſſe:cum magis intellectu quam corpore partes habeat,nec oculis demõſtrari poſſit,leg.ſeruus communis.ff.commod. Aliter certam & incertam partem accipimus in eo, quod dicimus, partem incertam poſſideri non poſſe,l.3.§.incertam.ff.de acqui.poſſ. ſed id ſubtilitate mera dictum eſt, l.ſi fur.§.fin.ff. de acquir. poſſ.Prat.Vid.infr.Certum autem eſt id.

CERTA pecunia,certi nummi,ſunt qui in arca ſunt,vel quos in arca habet qui . Briſſ.

CERTA ſtipulatio dicitur, cum ex ipſa pronunciatione apparet quid,quale,quantũ ſit,quod ſtipulamur: incerta vbi hæc tria non concurrunt.Certæ exempla ſunt,Aurei 10.fundus Tuſc. homo Stichus:Nam cum quis Stichum ſtipulatur aut fundũ Tuſculanum, ſatis perſpicuum eſt ex pronunciatione, qualis quantaque res ſit,tametſi nec qualitas rei,nec quantitas aliter exprimatur,leg.vbi autem non apparet,ff.de verb.obl.

CERTA & arbitraria inter ſe opponuntur.Plaut.Amphitr.Hoc quidem profecto certum eſt, non arbitrarium. Et Pœnulo, Nunc pol,ego quidem pereij certo,aut arbitrario.Cuiac.ad Africa.tract.3 fol 28. circ.med.

CERTÆ & ſolennes actiones,certis formulis comprehenſæ, adſtrictæque l 2 § deinde ex his,ff.de,orig.iur.

CERTA opera dicuntur alimenta aliquo certo loco præſtanda, vel tributa,l.ſi fideicommiſſum,ff.de iudic.Prat.

CERTA verba in §.procur.Inſt de iis per quos agere poſſ.id eſt, præſcripta,concepta,& ſolennia:& vt Theophil.ibidem vertit τυπικά,hoc eſt, formalia: & certa forma concepta. Certa verba dixit M. Cic.lib.2. de natur.Deor.pro ſolitis,& ſolennibus.Prat Briſſ.

CERTARE in l.quod certatum C de poſthu.hæredib.inſtit.& l. cum qui ă C.de legat.eſt inter ſe contendere & controuertere,& mouere de re aliqua diſputare. Sic ſumitur apud Virg.

Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas. (Ecloga 5.

Prat Certabitur,id eſt,controuertebatur.Briſſ.

CERTARE cum vſuris,fructibus prædiorum,dicuntur,quorum vectigalia vix vſuris ſoluendis paria eſſe poſſunt Cic.in ora.2. in L.Catilinam.Neq; enim iſti,qui poſſeſſiones habẽt, alia ratione vlla ſalui eſſe poſſunt, quod ſi maturius facere voluiſſent,neq;(id,quod eſt ſtultiſſimum)certare cum vſuris,fructibus prædiorum. Conuenerant enim cum fœneratoribus, vt eorum prædiorum, quæ pignori pro ſorte & vſuris acceperant,fructus pro vſuris colligerent.Prat.Hot. Cuiuſmodi pacti mentio fit in l 1.§ pac ff.de pig.& l.Caius Seius,ff de pign. act.Eueniebat autem,vt quoniam vſuræ, ſiue ſimplices, ſiue in ſortem redactæ longe maiores eſſent,quam vt eas prædiorum fructus æquare poſſent,Catilinarij ſemper in eundem elapſum debitores manerent:Ob eamque cauſſam ex ſequentis anni fructibus ſumendum eſſet,vnde fructus vſuris pares eſſe poſſent,quaſique cum iis comparari atque contendere.Quod ideo ſtultiſſimum affirmat,quoniam ad extremum omnes ſequentium annorum fructus prioribus annis debebantur Itaq; proprietas ipſa ære alieno onuſta creditoribus addicebatur. Vendi igitur prædia & poſſeſſiones oportebat,vt in ſpecie illa nobili, de qua Vlpianus ſcribit in l.magis puto, ff.de reb.eor. &c. Vbi vſurarum modus, carendum eſſe ære alieno ſuadet, ideoq; vendere,quam obligare ſatius erat. Quod tamen Catilinarij,quoniam amore poſſeſſionum tenebantur,facere nolebant.Hot.de vſuris lib.1.c.2.circa finem.

CERTAMEN (de quo infra) in l.liberto, § Lucius, ff.de ann. legat ſignificat ludos & ſpectacula & conflictus. Sic ſumitur in l.3.C.de ſpectac.lib.11.Prat.

CERTAMEN etiam μεταφορικῶς ſumitur pro iudicio contradicto,in quo confligunt litigatores in ſi vero altera in auth. de nupt.conſtit 22 ita vertit ibi vetus interpres, pro quo Iuſtinianus dixerat τῷ ἀγῶνι. Prat.Et hinc Certamina iudiciaria,in l.9.in prin.C.de præſcr 30.vel 40.Certamina cognitionalia, l.8.§ 3.C.eod.tit.& l.37.C.de appell.Hinc quoque certamen prouocationis,l.6.C.de his quib.vt indig.

CERTAMEN,pro ludo,in quo eſt contentio: vbi etiam victori ab Agonotheta præmium proponitur.Scæuola de annu.leg.l. liberto.Certamina,inquit,ſub nomine ipſius celebrari certamini, ludi.Nebriſ.Sic eod tit.l.pen.apud Marcellum aientem,cum erat pecunia certa reipublicæ Sardianorum relicta per quadriennium certaminis Chryſantiani. Quære,Sard.Spieg.

CERTAMEN Chryſantianum, ab aureo flore,præmio victoris nuncupatum: ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, i.e.ab auro, & ἄνθους flore. Huius ludi meminit Iuriſc.in leg.penul.ff.de ann.leg.Bud.certaminum,ludorum.& agonum antiquorum quædam nomina explicat,non modo lucem inferentia ad l.athletas,ff de his qui not.infa.ſed & ad alia multa & Pandectarum & Cod.Iuſtin. Alex.item Neap.c.8. lib.3 Quibus adde Valturium c.12.lib. 12.de re militari,& Rhodig.c.30.lib 13.Spieg.

CERTAMINA SACRA l.4.ff de his qui not.infa.Briſſ.

CERTAMINVM genera quatuor fuiſſe apud Græcos,quib.ἀγῶνες dicebãtur,ſcribit Bud.in prioribus adnot.in Pande Nemæa, Pythia,Iſthmia, Olympia, quæ & ſacra certamina appellantur eod.auctore Hæc explicat Alex.ab Alex.lib.5 c 8. ad cognitionem multarũ legum ff.& C.De iis Cæl.Rhod.lib.13. c. 30.De ſacris certaminib.loquitur Pollux lib.3.cap.30.Prat.

CERTAMEN publicum apud Vlp.l.qua actione,§.ſi quis in colluctatione,ff.ad leg.Aqui.dicitur,Accur.interprete, quod publicæ lætitiæ gratia fieret, vel quod populo exhiberetur.Pra.

CERTAMEN Circenſe in l.eos qui,de ſpectac.lib.11.C.accipiũt Græci interpretes pro equeſtri conflictu. vid.ſ.in verb. Circenſe.Chryſanth.l.24 ff.de annuis legatis.Prat.Briſſ.

CERTATIONEM pro cognitione extrema accipi putant quidam in legibus quas refert M.Cic.lib.3.de legib. Multæ pœnæ certatio eſto.Prat.

CERTÆ & ſolennes actiones, certis formulis comprehenſæ & adſtrictæ,l.2.§.deinde,ff.de origine Iuris.Briſſ.

CERTIORARE, pro certiorem facere, non ſemel dixit Vlp.l.ſi fideiuſſor 29.ff.mandati, l.3.§.8.ff.de morib. l.1.§.quid ergo, ff.ſi quis omiſſ.cauſ.l.22.§.petitum, ff. de petit. hær. l.21.§ in teſtamentis,ff.qui teſtam.fac.poſſ.l 3 §.is qui neſcit,ff.de libe. homin.exhib l.5.§.ſi ſeruum,de condict.cauſ.dat.l.4.ff.de in-terrog. in iur.fac.l.34.ff.de iureiur. & l.1. ff de actio.emp.l.1. in fi. ff.de eo qui pro tutor. ſed id verbum à Triboniano pro vetuſtiori alio repoſitum putem. Prat.

CERTIFICO. Pro hoc verbo,ceu reprobato, plerique ponunt, certum aut certiorem facere, ſeu reddere; licet etiã nunc cer-tiorẽ facere dicimus. qui alioquin nihil cernit à n bis habue-rit:atq; ſic obtineat freqnẽtior vſus ſcribendi. tamen aliter à Cic poſitum, lib.9.epiſt.fam.Inſulanus obſeruauit Spieg.

CERTIORO,as,verbo hoc ICti vtuntur:quod apud eos qui pu-re loquuntur,in vſu non eſt. Vlp.de eo qui pro tut.l.1.Sed ne-ceſſarios,inquit,pupilli non certiorauit. Idem quoque lib.7. tit.mandati l.ſi fideiuſſor.Cum certiorare,ait,non fecit. Cer-tioratus l.3.de homi.liber. l. §.1.ſi quis om iſſ.cauſ certiora-ri,l.21.§.in teſtamentis,ff.qui teſtam.fac poſſ. certifico vero, & certificatio nuſquam,quod meminerim leg tur niſi in tit de excuſ. Honores. inquit, & immunitates certifi- ...ui ſcri-bens. Item de pign.& hypoth. l.cum tabernam. quæ eſt Scæ-uolæ lib.10.ff.non certificationem inq ...ed ſuppoſitionem à me accipere.Nebr Verum Alciato videtur verbum certio-rare,pro eo quod eſt,certiorem facere, eadem ratione dedu-ctum, qua & veteres meliorare dixerunt. Vnde L.Columel. melio...cere.Spieg.

CERTIS annis præſtitum, non modo plurib longoque tempo-re dicitur, ſed etiam quod trienio præſti um eſt. Cætera huc pertine...tia vide apud Alci in l ſi certis annis,C.de pact.Spie.

CERTIS oneribus deſtinatum patrimonium,apud Vlp.l ſi fidei commiſſum.§ quid tamen,ff.de iud ciis.Spieg

CERTI limites, cum finibus adiectum eſt, qui duo vicini pro-ximi ſunt.l.for ma,ne cenſib. Spieg.

CERTI anni in cõſtitutione Imp l.ſi certis annis. C. de pactis. dicuntur Accurſio ibidem pauciores tribus, B rt. & Bal.lon-gum tempus interpretantur. Alciatus in Bartoli & Baldi ſen-tentiam pedibus it, tametſi alioquin pro triennio accipi cre-dat. Accurſij ſententia iuuari videtur l. 1. C de fideicomm.& cap. 1 de præſcrip. in antiq. Ni dicas vtrobique iure ſpeciali triennium præſt tutum,quod magis eſt. Nam in l.1.Cod.de fi-deicomm.alimentorum,in d.c.1.de præſcrip fidei Chriſtianæ fauor verſatur. Prat.

CERTI ſtatus eſſe,l.2.§.ſi quis, ff.vnde legitimi.

CERTIOREM corr ſſionem fallæ videtur oppoſuiſſe Vlp l.1. §. ſi quis vitro, ff.de quæſtionib licet quidam putent ibidem pro veriſimili accipiendam:verius tamen eſt, vt pro veris ar-gumentis confirmata ſumatur. Prat.

CERTO fini tradere,i.tollere, l.7.circa med. de dot.promiſſ.

CERTO certius, pro veriſſimo, prouerbiali voce ICti vſurpant in l.teſtamento 2 de teſta.l.ait prætor, §.ſi non mulier,quæ in fraud.cred.l.ſtipulatio.§.ſunt autem. de verb.obl.Spieg.

CERTVM quid ſit, Sex.Pedius docet l.3.ſi cert.p. t. Videtur au-tem a cernendo dictum. Ab eo deinde & certare factum,quo magis nunc vtimur, vt lactare,ſpectare, & multis aliis. Nam veteres cernendi verbum non raro vſurpant: quale eſt illud Ennij,quod refert Cic. Ferro,non auro cernamus. Curr.lib.1. ἐικαστῶν.c.12. Vide Iaſ.in l.certum,ff.ſi cert.pet. & Fel.in c.1.de ſumma Trinit.

CERTVM va ie apud ICtos accipi pro re,apud Alciatum in re-rum ſummis obſeruaui, aientem eam vocem, nunc latius, nunc anguſtius, ſecundum ſubiectam materiam declarari, id refert in l.certum, ff.ſi cert.per.Prat.

CERTVM eſt,cuius certitudo reperiri poteſt,vel ex libello con-uentionis,vel inſtrumento obligationis,vel ex parte aliqua a-ctorum,l.5.in fin.l.59 ff.de re iud. Goth.ad l.3. C.de ſentent. quæ ſine ſent. profert.

CERTVM quoque eſt, non modo quod nominatim expreſſum eſt, ſed & quod aliunde per certi relationem poteſt colligi, Gothofr.ad l.1.C.eod.tit.

IN ſtipulationum tractatu, Certum accipitur quod ex ipſa pro-nunciatione,quid,quale,quantumque ſit,apparet: veluti au-rei decem,fundus Tuſculanus,l.74.ff.de verb.ſig. Itaque hæ ſtipulationes,in quas huiuſmodi res deductæ ſunt, Certæ ap-pellantur: contra, vbi non apparet quale quantumque eſt in ſtipulatione,incerta eſt ſtipulatio,l.75.eod.tit.Denique certa eſt ſtipulatio, in quam certa quantitas deducitur, ſiue princi-paliter, ſiue pœnæ nomine. At vbi in ſtipulationem id quod intereſt venit,incerta. Proinde ſi pœnam ſtipulatus fuero, Si mihi pecuniam non credidiſſes,certa eſt ſtipulatio. Si ita ſti-pulatus fuero:pecuniam te mihi crediturum ſpondes? incer-ta eſt ſtipulatio:quia id venit in ſtipulationem,quod mea in-tereſt,l.68.de verb oblig. Si decem mihi aut Titio, vtrum e-go velim,ſtipulatus ſum ex eo quod mihi dandum eſt. Certi ſtipulatio eſt;ex eo quod illi ſoluendum eſt, Incerti. At vero Certum, in actione ſi certum petetur, pro certa pecunia nu-merata accipimus, de quo latius Ræuar.l.quatenus cuiuſque interſit,ff.de reg.iur. De ea enim hæc actio comparata eſt,l.1. ff.de condict.trit.l.1.ff.de interrog. in iur.fac. Inde actio cer-tæ pecuniæ apud Senec.lib 3.de benefic.c.7.& certa pecunia credita. Quintil.lib.4.c.2. Satis eſt dixiſſe,Certam pecuniam creditam peto ex ſtipulatione. Et alio eiuſdem capitis loco. Nam quod in pleriſq; iudiciis priuatis de re certa credita, lo-cato & conducto,interdictis habere loci poteſt? Et lib 8.c 3. Te non pudeat certam creditam pecuniam periodis poſtula-re,Cic.pro Roſ.Com.Adnumeraſſe ſeſe negat,expenſum tu-liſſe non dicit,cum tabulas non recitat: Reliquum eſt,vt ſti-pulatum ſe dicat.Præterea enim quemadmodum certam pe-cuniam petere poſſit,non reperio: & in l.vlt. §.Lucius, ff de cond.ct.indeb.& l.7.§.vlt.de contrah.nup.Briſſ.

CERTVM Alciato in l.certum,ff.ſi cer.pet.propria ſignificatione id ſi nat,quod liquido apparet,& occulto ſenſu deprehendi-tur,à cernendo ducto verbo. Prat.

CERTVM autem eſt id demum,quod in oculos cadit,& demõ-ſtrari certiq; poteſt. Sic certus locus, qui pro diuiſo poſſide-tur, in l.1.ff.de euict.l 6 ff de ſeruit l.4.ff.pro empto. l.8.ff.de rei vind.Et ita certa pars & pro indiuiſo opponuntur, d.l.1.& l.15.ff.q ib.mod.vſuſfruct amitt.& l.1 §.hoc interdictum,ff. vti poſſid l.35 ff.de ſeruit vrb. Pars enim pro indiuiſo incerta eſt,cum oculis demonſtrari non poſſit,nec certis regionibus deſcripta ſit, intellectuq; & animo non diuiſione corporum ſecernatur,l.5.ff.de ſtipul.ſeru. l.66.§.1. ff.de legat. lib.2.l.§.ſi duobus,ff.comm.od. Briſſ. Incerta pars eſt, quæ quanta ſit ig-noratur,v.g.Quicquid Titius poſſidet. Itaque & pro indiuiſo pars certa dicetur, ſi de modo eius conſtet, l.26 de acqu poſſ. l.76 §.1.de rei vind.l tt. § ſi cum eſſet de iuterrog.in iur. fac. Hæc idem Briſſ. Numerata pecunia, & res quæ pondere, nu-mero, menſura,conſtant incertà ſunt corpora,niſi certo loci ambitu concludantur. Nam ſi quis vinum ſimpliciter, vel pondus argenti, nummoſve ge eraliter legauerit, incertam rem legat:quia in nullo certo corpore, ſed in quantitate hæc conſiſtunt, quæ nullis certis finibus circumſcribitur. At ſi quis vinum quod in hac apotheca eſt, decem quæ in hac ar-ca ſunt leget vel promittat: tunc certum corpus intelligitur legatum vel promiſſum.Briſſ.

CERTVM per naturam dupliciter aliquid dicitur, ex cauſa ſcil. & re ipſa.Ex cauſa puta,ſi mater veterum gerat:quoniam non concepti, naſci non poſſunt. Ea notitia, quæ ex cauſa naſci-tur,ſi vnus tantum conceptus certum eſt per rerum naturam vnum eſſe naſciturum: atque hæc notitia de futuris eſt, l.ſed & ſi teſtituatur.in fi.ff.de iudic.l antiqu.ff.ſi pars hære.petat. Reipſa vero certum eſt,quid nunc agat rex: licet mihi igno-tum ſit.Ferret.de verb.oblig.

CERTVM etiam illud dicitur, quod tempore ſtipulationis in a-liquo certo loco eſt, veluti vinum, oleum, triticum quod in horreo eſt,dare ſpondes? Incertum ergo eſt quod nondum natum eſt,l.vbi autem 75 §.illud dubitationem,ff de verbor. oblig.Prat.

CERTVM etiam dicitur,quod clarum manifeſtumq; eſt,Alciat. in d.l.certum. Sic accipitur in c.de capitulis,10.diſtin. Quan-doque accipitur pro eo,quod dicimus verum conſtare, l.ſi fi-lius,ff.de ritu nup. Sunt tamen qui certum ibidem pro veriſi-mili accipiant,Prat. Add.Forcat.obſeru.in 42.dialog.Necyo-mantiæ

CERTVM eſt (quod ad certi cond ctionem attinet) cuius ſpecies vel quantitas, quæ in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione, quæ nominis vice fungatur, qualis, quantaq; ſit; citra omnem ambiguitatem oſtenditur, l.6.& 9.ff.de reb.cred.Briſſ.Nam & Pedius lib.1.de ſtipulationibus, nihil referre ait, proprio nomine res adpelletur, an digito o-ſtendatur, an vocabulis quibuſdam demonſtretur, quatenus mutua vice res fungatur.quæ tantundem præſtent, l.certum, ff.ſi cert.pet.& cer.cond.Old.

CERTVM quoque dicitur, quod licet incertum nunc eſt, tamen dubium non eſt, poſſe certificari, arg. l.quidam delegatus de reb.dub.Vnde Bart.dicer,& certum dici poſſe, quod licet ia-certum appareat ſigno tamen indubitabili poteſt eſſe certum. Signum autem indubitabile illud intelligendum, quando fallere non poteſt. Spieg.

CERTVM corpus in l ſed & ſi to.ff.de acceptil.& alibi,paulo ge-neralius ſumtum eſt,quod ſpecie certa continetur,Briſſ.Cer-tum corpus tamen propriè IC.adpellant,quod dialectici In-diuiduum: Incertum vero,quod intelligenus,qua de cauſa inter ſe opponuntur,in l.1.§.non ſolum.ff ad leg.Falcid.Hotom.

CERTVS homo,veluti Stichus,Dama,Pamphilus; dicitur ad dif-ferentiam hominis in genere promiſſi legatiue, l.63.§.quod vero,ff.de furt.l.13. l.47 §.vlt.de leg. l. Neratius, ff de condit. indeb. Huic opponitur homo incertus, l.hæredes 25.§.ſi in-certo.ff.famil.erciſc.Prat.Briſſ.

CERTVM ius in conſtitutione Alex.imp.l.2.C.de ſolut. ſumitur pro claro & aperto.Certum ius, h ...c. expreſſa & aperta,l.cau-tum.Prat.

Certvm ius vero apud Pomponium l.2. in princ. de orig. iur. dicitur ſcriptum, vt colligitur ex §.ex actis, d.l.2. Prat.

Certvm ius ac finitum, quod deſcriptum eſt & legib. continetur, ait Briſſ. item: quod longo vſu in mores perductum. Briſſ.

Certvs locus in l.locus, ff.de acquir. poſſ.& l 4.§.pro empto. dicitur qui pro diuiſo poſſidetur, quæ interpretatio comprobatur, l.1.ff de euict.& l.Põponius 8.ff.de rei vin. Alciatus ad d.l.locus certum locum ita diffinit, qui certis finibus ſit comprehenſus quæ diffinitio iuuatur d.l. Pomponius 8. Incertus autem, cuius qualitas aut quantitas non apparet, l.cum poſt, 69.§.gener.ff.de iur.dot.veluti, qui pro indiuiſo dicitur. Prat.

Certvs pater Cic. pro Sext. Roſc. Amer. ſi tibi fortuna non dedit, vt certo patre naſceteris. Certa mater. l.5 ff.de in ius vocando, vbi mater ſemper certa eſſe dicitur. Briſſ. Certus accuſationis l.14.de bon.poſſ. Briſſ ex Cic & ll.ff.

Certvm vel incertum contractum Accurſius fere intelligit de certo vel incerto quod in contractum, vel obligationem deductum: quemadmodum & alibi certa, vel incerta ſtipulatio, (l.ſtipulationum quædam.de verb.oblig.) dicitur, vel ſtipulatio certi incertiue.l.ſi pænam l.liber homo, §.vlt.de verb.oblig.l.4 de vſuris. Cum certi contractus (meo iudicio) potius illi dici poſſint, qui nominati appellantur, ſcilicet quod certum ac proprium nomen contractus habeant.l.iuriſgentium. de pactis. Incerti autem qui vulgo innominati dicuntur, eo quod proprio non appellentur nomine. Non enim illis locis, de eo quod in obligationem deductum eſt, ſed de ipſa cauſſa, contractu vel obligatione Iuriſconſulti loqui videntur. Sed & actio præſcriptis verbis, vel in factum, incertum iudicium vel incerti ciuilis actio vel condictio dicitur.l.ſi conuenerit.comm.diu.l.pen.depoſiti.l 6.16 de præſcript.verb.l.19.in fin.de precatio.l.9 22.in fin.C.de donat h.e.(vt ego arbitror) incerti contractus, vel negotij actio, iudicium vel condictio, tunc enim locum habent, cum incertum eſt, quo nomine contractum negotium proprie appellandum ſit. Idem in condictione incerti. Nam & illa tunc datur, cum nominatæ illæ, & ſpecialiter introductæ condictiones, proprie locum non habent: ſed negotium ſubiectum ad ſimilitudinem illarum ita accedit, vt condictionem dari æquum ſit.l.22. in fi.l.40.1. de condict.indeb.l.12.in fi.de cond.fur.l.5.& 8.de act empti. §.incertam. Dicitur tamen quandoque & incerti agi, cum ob quantitatem non expreſſam ad intereſſe tantum datur actio, ſed de eo illis legibus non agitur.l.vlt.ſi quis in ius voc. non ierit.l.68. de verb.oblig.l.2. de prætor.ſtip. Langebecius in annot.nouiſſ.aliquot legum c.36.

Certvs dicitur is, qui ab integræ fidei aliquo admonitus eſt, l.ſi quis ita, 16 ff de teſtam.tutel.

Certvs libertus l.28 ff.de alimentis vel cibar. Percuſſor, l.6.de Senatuſconſulto Syll. modus, l.3 C.de poſtulando: Procurator l.2.ff.de procur.&c Briſſ.

Certvs hæres, vt adire poſſit, dicitur, qui probabiliter, vehementi quadam opinione, credit ſibi delatam hæreditatem, l.Pannonius Auitus. §.1 de acquir.hæred. exituſque oſtendit eum recte ſenſiſſe. gl.l.ſi quis extraneus. in fin.eod.tit.Spieg.

Certvs homo dicitur, cuius qualitas definita eſt: nam de quantitate non laboratur: qualitas autem aut nomine oſtenditur: aut demonſtratione, aut natione. nomine, vt Pamphilus, Dauus, demonſtratione, vt ſi digito notemus: veluti cum dicimus, Hunc hominem meum eſſe aio. vel natione: vt Syrus, aut Phryx, aut Lydus: vel loco, vt frumentum, quod in illo horreo eſt: veſtis, quæ in illa arca eſt: aut alia quadam nota, vt filius Areſcuſæ. l. Quintus, 10. ff.de aur.arg.l.plane, 34.§.2.l. cum res, 47.§.1.l.ſed ſi, 51.l.ſi ſeruus, 108.§.qui quinque.ff.de leg.1. Contra vero incertus homo dicitur, cuius qualitas definita non eſt: veluti cum in genere teſtator ſcripſit, Hominem illi do, lego.l.vbi autem.75.ff.de verb.oblig.& l.cum incertus 13.ff.de leg.1.l.hæredes, 25 § ſi incerto.ff.famil.erciſc. neque enim qualis ſignificetur, intelligitur.

Certvm tẽporis Vlp. dixit in l.8 §.vnde ſi quis, ff.de inoff.teſt.

Certvm vinum aut frumentum dicitur, cuius & qualitas & quantitas apparet: Interdum, cum aut neutra, aut alterutra tantum definita eſt: veluti ſi quis dicat, vini amphoras centum vel etiam: vini Campani amphoras centum: Incertum dicit, propterea quod quantitatem tantum exprimit, qualitatem prætermittit. Campani enim vini multa genera ſunt. Quod ſi adiiciat Optimi: tum qualitatem expreſſerit, ſed ſi Boni diceret, nequaquam. bono enim aliud eſt melius. Quin etiam

Certvm dicit, qui vinum quod in apotheca eſt, & triticum quod in horreo eſt dicit. hoc enim idem eſt ac ſi diceret, quale quantumque illa apotheca, aut illo horreo eſt: quæ omnia traduntur in l.ſtipulationum, 74 & l.ſeq.l.triticum, 94.ff.de verb.oblig.

Certvm facere, id eſt nominare, denunciare, l.17.vbi Goth.de euictione.

Cervisia vel ceruiſia vini appellatione non continetur, niſi forte paterfam. aliud ſenſerit, & vini numero eiuſmodi potum habuerit, l.9.ff.de trit.vino. Briſſ.

Cervi præter notam ſignificationem apud veteres dicuntur ſerui & fugitiui, à celeritate, vt ex Sexto Pompeio docet Petrus Crinitus de honeſta diſcipl.li.19.c.8. Sunt & furcę lignave cornuta ad ſimilitudinem ceruorum cornuum apud Liu. lib.44. & Cæſarem lib.6.de bello Gallico: cum inquit, poſt eas aggerem & vallum 12.pedum extruxit, huic loricam pinnaſque adiecit grandibus ceruis.

Cervices numero tantum plurali veteres dixiſſe, ait Varro 7. & 9.ling lat. Seruius in 2.Æneid. Ceruix ait, numero ſingulari. Collum ſignificat: numero plurali ſuperbiam: quod diſcrimen non ſeruatur. Briſſ.

Cervical, veluti Ceruicis ſuſtentaculum quod Galli vulgo *aureiller & couſſinet*. Eius meminit Plin.lib.20. c.item 20.& lib.28.c.4. Iuuenalis Sat.6.& Martialis lib.14 Epigram.146 & quiſquis is eſt, qui Ezechielem traduxit ca.13. vbi inquit, his qui faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiẽdas animas. Et iterum non multo poſt: Diſrumpam ceruicalia veſtra ſuper quæ vos colligitis animas. Græci id vocant προσκεφάλαιον, qua voce vſus eſt D Marcus c.5. vbi interpres vertit, Ceruical. Idem autem eſſe Ceruical, & Puluinum, ex eo patet, quod dicimus infra in puluillo, & ex d.c.3. Ezechielis. De hoc autem eſt illud Martialis Apophor.lib.14. Epigr 146.

Tinge caput nardi folio, ceruical olebit:
Perdidit vnguentum cum coma, pluma tenet.

Vt annotauit Tiraquell. in leg.connub.3.gloſſa 1.parte 3

Cervicalia, veſtis nomine cõtineri Vlpianus ſcribit in l.25. §.1 ff de auro argent. quod ſi ad muliebrem mundum ea pertinent, ſignificari putarem eo nomine quæ Græci περιτραχήλια nominant, quæ Iul. Pollux in mundo muliebri recenſet. ſin virilia ſunt, ea dici putarem quæ frigoris vitandi cauſa ceruici circumdantur. Hot. Adde quæ s.dicuntur in dictione Aquiminarium.

Cervicem erigere aduerſus aliquem, eſt Imp. Conſtantio, in eum cui gratitudo debetur, irreuerentem eſſe. Sic ceruicem aduerſus patronum erigere. dicitur inofficioſus. & irreuerens libertus l 2.C. de libert. & liber eor. Notum, duræ ceruicis hominem dici, quaſi indomabilem, more ferocium boum, quique ceruice erecta & rigida contumaciam quandam præ ſe ferat, tanquam nemini ceruicem inclinare volens, *hartenackig*. cap.niſi cum pridem §.propter militiam. de renunciat. Spieg Prat.

Cervicosvs ponitur pro duro & inexorabili.

Cervisa, ceruiſia, vel ceruiſium, potio eſt ex hordeo, ſiue tritico, ſiue ex pane concinnata, & eſt fere quam ſacræ literæ ex Hebræo ſermone interpretantur ſiceram, & idem quod Zithum. ſicera vero, Hieronym. ait, eſt omnis potio, quæ poteſt inebriare, præter vinum Vlpian.lib.33.ff.de tritico & vino legato.l.ſi quis: Nec camum, inquit, nec ceruiſa continebitur. Et paulo ante: certe Zithum, quod in quibuſdam prouinciis ex tritico vel ex hordeo, vel ex pane conficitur. Strabo lib 27. in diſcriptione Ægypti ſcribit, commune illis populis eſſe poculum, & fieri modis variis. Appellatur autem à Græcis Z thũ, ab interprete Ceruiſum. Nebriſſ. Vlpian.de trit.& vin.l.ſi quis Certe Ceruiſium, quod ex tritico, vel ex hordeo, vel ex pane conficitur, Græce ζῦθον. Plinius: ex iiſdem fiunt & potus Zythum in Ægypto. Celia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia. Quo loco melius, quidam Cereniſiam legunt, teſte Steph. Robet Eſt locus in c.25.lib.22. porro idem Vlpian citata l.ſimili modo, inquit, nec curmi, nec ceruiſia continebitur: ſubaudi, vini appellatione. Spieg.

Cerycia ſunt inſignia quæ legati Græcorum ferre ſolebant, ne quis eos violaret. Sic ſumitur in l.ſanctum, ff.de rer.diuiſ. quod & I.Pollux lib 8 Onomaſtic. his verbis docet: κηρύκειον φόρημα ἦν τῶν πρεσβέων. Non igitur ornamento tantum erãt, vt putat Alexander Genial.dierũ lib.4.ſed & tuitioni d l.ſanctum. Prat. Hicque obiter admonendi ſumus ſinceriorem eſſe hanc eius loci lectionem, quam ſit illa Alexandri Neapolitani, qui legendum putat ἡ ἱκετηρία, intelligens opinor, ramũ oleæ lana obuolutum: ſed eum non conueniſſe niſi ſupplici vel deprecatrici legationi. oſtendit ipſius vocis ſignicatio, &c. Bald in.§ ſanctæ quoque res Inſtitut.de rer.diuiſ.

Cespitem vellere de buſtis l.6. de ſepul.viol.in C.Theo. Tumulis enim terræ ceſpes aggerebatur, Tacit.lib.1. Ceſpes eſt terra cum propria herba euulſa. Serui.in 1.Eclog.Virg. Vel, vt Feſtus, terra cum herba in modum lateris cæſa. Briſſ.

Cessa aquæ ſeruitus Vide ſupra Cedere actum.

Cessare proprie eſt moram facere, vel deſinere, deſiſtere, aliquando negligentem eſſe, tardum eſſe.

Cessat tutor, qui tutelam non gerit, neque adminiſtrat, l.1.§. 1.& l.17.ff.de adm.& peric.l 4 § 1 ff.rem pupilli ſalu.

Cessante patre, id eſt, non agente.l.7.de inint.

Cessante emptore, id eſt, non appellante l.4.§.1.de adpellat.

Cessante procurante, id eſt, non reſpondente.l 5. vt in poſſ. leg. Briſſ.

Cessat ſtipulatio, cuius effectus aliquo interuallo differtur & intermittitur, l.1.vti legator. Briſſ.

Cessare pro fruſtrari & moram facere ſolutioni, l. antepenult. ff. de legib. lib 1. l. 14. §. 1. ff de vſur l. 15 de alim. leg. l. 38. ff. de minor. Vlp. ad interpretationem reſcripti Imper. Anton. quo in propria quoque hæredis bona legatarij mitti iubentur, ſi poſt ſex menſes, quam prætor aditus eſt, in ſolutione ceſſatum fuerit. Ceſſatum non videri ait, ſi pupillus tutorem non habeat, nec curatorem furioſus, vel adoleſcens, cum fruſtratio his perſonis indefenſis nocere non debeat, l. 5. §. Imperator, & §. ceſſatum ff. vt in poſſe. leg. Briſſ.

Cessare partem dixit Iauolenus l. Mæuio 41. ff. de leg. 2. pro deficere, & ceſſantium, i. e. deficientium partes, eodem ſenſu Paulus l. diuus 7. ff. ſi cui plus, quam per leg. Falcid. Sic Romanus Pontifex.

Cessante cauſa, ceſſat effectus, id eſt, deficiente & ſublata, c. cum ceſſante, extra de appel. & vide A. T. r. que. tract. ceſſante cauſa, Prat.

Cessat pars, quæ caduca eſt, quæ deficit: ceſſat pecunia, quæ otioſa eſt & pupillo vacat, Briſſ. ex ff.

Cessare & Locum habere, ſeu Locus eſſe opponuntur, l. 1. §. t. ff. ſi quadrup. l. 10 §. 1. ff. quæ in fiau. cred l. 3. ff de donat. &c.

Cessare. eſt locum non habere. vel deficere.

Cessat actio, cautio, colla io commiſſum, crimen, dolus, voluntas, mens Senatuſconſulti, ratio, quæſtio, querela, iudiciũ, lex, ius legis Falcidiæ, ius accuſandi, Briſſ. ex ll. ff. & C.

Cessantem quoque demonſtrationem apud Papinianum accipere debemus pro deficiente probatione, l. cum ex plurib. 97. ff de ſolut. Prat.

Cessare edictum dixit Vlp l. quod ſi 3. ff ne quis eum, qui in ius voc. pro eo quod eſt locum non habere, & ad eum caſum non pertinere, Prat.

Cessare libertatem: Et

Cessare ad fictionem apud Vlp. l. ergo 4. § ſi in fraudem, & §. ſi bona, ff de fideicom. libert. accipi oportet, h. e. non valere, & ei actui locum non eſſe Prat. Hic ceſſant partes iudicum, prætoris, Briſſ. ex ff

Cessare, pro otioſum & inutile eſſe, ſæpius occurrit etiam apud ICtos noſtros. Quod interpretes barbare expoſuerũt, modo pro nullum eſſe, modo pro non competere. Scæuola eleganter dixit in l. diuortio facto, neg. geſt. Prætcrire denique aliquid temporis debebit, quo ceſſaſſe videatur. Item ceſſare dicuntur, quæ non ſunt extincta & quæ redire poſſunt. Sic dicimus ceſſare obligationem, ſed non eſſe extinctam. Vide Zaſium in tract. ſubſtit. c. 3 & gl. fi. l. propter. ff. ſolut. matr. Spieg.

Cessare, improprie pro nũquam fuiſſe, Papin. l 97 ff. de ſolut. Quam ex plurib cauſis debitor pecuniam ſoluit, vtriuſq; demonſtratione ceſſante, i. ſine vlla demonſtratione, Hotom.

Cessare ſuo periculo, non negligentem eſſe, l. 1. de admin. tut.

Cessatio ad eſt, mora, intermiſſio, l 17. ff. de vſuris, l. 1. ff. de oper. publ. Ceſſationum ſolutæ vices. Briſſ. ex ff. & C

Cessatio interdum contumaciæ imputatur, l is cui, §. ceſſatum, ff vt in poſſeſſ. leg. Alber.

Cessatio ab adminiſtratione, ceſſatio aliena, collationum, curatorum, legati, officij, tributorum, tutorum, &c. Briſſon. ex ff. & C.

Cessicia tutela, quæ in iure ceſſa eſt, & tranſlata: vt & ceſſicia libertas quæ vindicta datur.

Cessicus tutor, cui in iure tutela ceſſa eſt, Vlp. in Epitome, à verbo cedere ducitur, Prat. Briſſ.

Cessim ire, in l. ſi ex plagis, §. in cliuo, ff. ad leg. Aquil. eſt retro ire ſeu redire, ex interpretatione Alphen. eius legis auctoris, quod & Accurſ. recte intellexit. Eo dicendi genere vſus eſt Iuſtin. lib 2. Aut ſi hoc parum tritum extat, vos, cõmiſſo prœlio, ite ceſſim, inhibete remos, & à bello diſcedite, Prat. Briſſ.

Cessim, pro locum dare regrediendo & retrocedendo. IC. ad l. Aquil. Interim ſuperius plauſtrum ceſſim ire cœpit, Spieg.

Cessio in iure communis alienatio eſt & mancipi rerum, & nec mancipi: quæ fit per tres perſonas, in iure cedentis, vindicantis, addicentis, Vlp. tit. 16, Hot. Briſſ.

Cessio, inquit Theoph. eſt legatorum, quæ nondum percepta ſunt ad hæredes tranſmiſſio, §. 10. Inſtit. de legat. Hotom.

Cessio propriè eſt iuris actionis tranſlatio: nam per ceſſionem iura & actiones in eum cui ceſſit transferuntur, quia ſicut in venditione, vel quolibet titulo alienationis rei corporalis neceſſaria eſt traditio, quantum ad dominij tranſlationem: ita ad tranſlationem rei incorporalis, ſcil. iuris, & actionis vtimur ceſſione, quæ reputatur pro traditione, Nebriſſ.

Cessio ſecundum Iſidor. lib 6. Etymol. eſt rei conceſſio, ſicut & illud Ruth. 4. cedo iuri propinquitatis. Nam cedere dicimur quaſi concedere, vtpote ea quæ propria ſunt: nam aliena non concedimus, ſed reſtituimus, Nebriſſ.

Cedere etiam dicitur qui contra veritatem alteri conſenſit: vt apud Cic. Ceſſit auctoritati viri, i. potius paruit. Nebriſſ.

Cessio eſt vtilis dominij tranſlatio. & ſic conſequenter alienatio, Bald. in c. 1. per quos fiat inueſt. Rebuff.

Cessio non eſt exactio: vnde ſi vxor relicta ſit vſufructuaria, donec dotem exegerit, ſi vxor ceſſerit actionem ſuper dote, non perdit legatũ vſusfructus, quia non videtur exegiſſe. cum vt dixi, ceſſio non ſit exactio, Bart in auth. hoc locum, in fi. C. ſi ſecundo nupſ. mul. ſecus vbi ceſſionarius exegerit, Alexander in l. amplius, in fi. ff. rem rat. hab. Rebuff.

Cessio, in iudicio tali forma contingebat. Accipiens rem, adito magiſtratu; Hanc ego rem, inquiebat, ex iure Quiritium meã eſſe aio, Deinde iudex ex huiuſmodi vindicatione, interrogabat cedentem an contra vindicaret? Quo negante, aut tacente rem vendicanti addixit, eaq; vocabatur legis actio, Boet.

Cessionis bonorum beneficium introduxit lex Iulia. Beneficium eſt, quia etiamſi qui cedunt bonis, bonorum venditionem patiantur, l. debitores, C. ex quibus cauſis inf. irrog l. 3 & l. 5. ff. de ceſſ. bon. l. 2. & 4. qui bon. ced. poſſ. tamen infames ex ea cauſa non fiunt: quia non inuitis illis venditio fit. Non tamen caret hæc res ſuggillatione aliqua: Nou 4. propterea quod decoquũt creditoribus, cuius generis homines Adrianus in amphitheatro catamidiari iubebat, vt pleriſque locis hodie fit in foro: & Bœotiis fuiſſe eandem legem Nicolaus apud Stobæũ auctor eſt c 42. Lex Roſcia cum cauiſſet, vt equites in 14. ordinib. ſederent, exceperat decoctores. Et hinc omnem contumeliam pati, cedẽdo bonis decoctores cogebantur metu carceris & vinculorum & verberum: quæ ſupplicia propoſita erant iis qui creditorib. ſuis ſatis non fecerant, l. 1. & vlt C. qui bon. ced. poſſ. l. 1. C. Th. eo l. tit. Verum eos, qui non ſuo, ſed fortunæ vitio decoxerunt, Nou. 135. Iuſtin. liberat tam à ſuppliciis quam ceſſionis neceſſitate, dummodo iurent ſe pares non eſſe ſoluendo. id eſt, ſi eiurent bonam copiam. Quod congruit antiquo iuri. Quum enim ex 12. tab. olim debitores creditoribus necterentur & addicerentur, id antiqua lege ſublatum fuit relata à M. Varrone, & liberati ſũt qui bonã copiam eiuraſſent, ne eſſent nexi. ſicut d. Nou. 135. qui eiurant bonam copiam, id eſt, ſe non eſſe ſoluendo, liberantur carcere cruciatuque omni corporis, immo & ceſſionis ignominia. Sed creditoribus pro extremo ſubſidio datur ius quarum potuerint bonorum debitoris conquirendi & vindicandi, & conueniendi etiam debitores debitoris, Cuiac. in expoſitione dictæ Nou. Iuſtin 135 Vide Vveſemb. in parat. tit. de ceſſione bonorum Vide & ſupra Bonorum ceſſio.

Cessio bonorum miſerabile auxilium, l. 8 Cod. qui bonis ced. poſſunt.

Cessio flebile adiutorium, l. 7. C. eod.

Cessionarius dicitur ille, in quem tranſacta eſt obligatio, vel nomen, & debet certiorare debitorem, quod nomẽ eius in ipſum transfuſum ſit, ipſi notificando, vel oſtendendo inſtrumentum, & legendo, & copiam, ſi velit habere, dando, vt l nomen, C. quæ res pign. oblig. poſſ. alias alteri ſoluere poſſet debitum, non credens ſe obligatum ceſſionario, C. de obl. & act per Barr. Parr.

Cessionarium, cui ex iuſta cauſa ceſſio fit, poſſe vocari creditorem DD. aſſerunt in l. 1. ff. ſi cert. pet. & plene Reb. in ſchol. priuil. 177. Reb.

Cessionis bonorum effectus hic eſt maximus, quod qui voluerit cedere bonis, is non poſſit detrudi in carcerem, aut ſi ductus fuerit, debeat dimitti, l. 1. C. qui bon. ced. poſſ.

Cessionis bonorum & dationis bonorum in ſolutum differentia ponitur in l. 4. Cod. qui bon. ced. poſſ. facta enim ceſſione bonorum, non poſſunt creditores bona propria auctoritate tenere iure dominij: ſecus ſi data fuerint bona in ſolutum. Eſt & illa differẽtia, quod ceſſio bonorum quodammodo eſt iniurioſa, Nouell 3. 4. & 135. licet ipſo quidem iure nullam irroget infamiam, l. 11. C. ex quib. cauſ. inf. irrog. l. vl. C. qui bon. ced. poſſ. datio bonorum in ſolutum iniurioſa non eſt, ſed benignior, ac per eam perinde ac ceſſione bonorum vitabitur carcer, Cuiac. ad Nou. 4.

Cessum dare in l. 43. ff. de ædil. edict. interpretatur Gothof. ibidem, calce percutere.

Cessus, a, um. Vide cedere actum.

Cesuratim, i. ſuccinctè, breuiter, per ceſuræ commata, partes, & interordinia libelli. Ceſurarum vas appellatur ceſſim orificiatum, Io. Bapt. comment. in Epiſt. Sidon. Apollin. ad Claudianum lib 4.

Κέστος, ſignificat ſponſæ zonam nuptialem, Old.

Ceteroqvin, alioquin, Vlp l. 29. de iure fiſc. Sed enim hæc pœna magis eſt, vt aduerſus ipſum locum habeat, qui delatorem redemit: ceteroquin aduerſus hæredem eius tranſire nõ debet. Idem l. 35 § 3. ff. de hæred. inſt. intelligendũ erit rerum Italicarum ſignificatione eas contineri, quas perpetuo quis ibi habuerit, atq; ita diſpoſuit, vt perpetuo haberet. cæteroquin ſi tempore, quo tranſtulit in alium locum. &c Hotom.

Ceterorvm & reliquorum appellatione omnes continentur: veluti ſi cui optio ſerui legata ſit, cæteri Sempronio: illo non optante, omnes ad Sempronium pertinent: Briſſ. M. Terent. Clemens in l. cum opt. cap. 19. ff. de opt. leg. & Marcellus apud Vlpianum l. ceterorum, ff de verb. ſign. Ideoque incluſionis notam eſſe conſtat. Excludit etiam plerumque, veluti apud Vlpianum l. non ſolũ, §. quæritur, ff. de procurator. Singulari

quoque numero apud eundem l.1. ff. de iis quæ in reſt.delen. ex.ludit. compendioſe in Tabellionum tabulis inſtrumentiſve interiecta his notis,&c.hæc vox comprehendit omnia,quæ ſunt de natura contractus, vel rei, ſuper qua apponitur,Bart. in l.Gallus,§.idem credendum, ff.de lib.& poſth Huius locutionis vim latiſſime explicant Iaſon, & Alciatus ibidem,quos conſulas velim. Prat.

Inter CETEROS (*λοιπῶς*)& Nominatim exhæredari, opponuntur apud Vlp.tit.25 Regul.& l.4.§.1.C.de liber. præter.Inſtit. de exhæred.liber.Briſſ.

CETERA cognitionis dixit Scæuola l intra vtile, 39.ff.de minorib pro omnibus, quæ ad cauſæ reſtitutionis in integrum cognitionem pertinent. Sic eodem ſenſu dixit idem, Cetera neg.ti.j Si:

CÆTERA venditionis dixit Vlpian. l magis puto, 5 §.ſi pupillus, ff. de rebus eorum,pro omnibus, quæ venditorem facere præſtare oportet,& omnia iudicij, l in cauſæ.ff.de procurat.Prat.

CÆTERVM aduerſandi nota eſt, & accipitur pro ſed,in conſtit. Alex.Imp.l.1.C.ſi aduerſ.rem iud.Prat.

De CÆTERO,in l 8.C.de aduoc.diu iudicum,id eſt,in poſterum, Goth in d.l 8 Briſſ.

De CÆTERO pecore,l.38 §. iumentorum, ff.de ædil.it.edicto.In cætero iure De cætera parte l 34 ff.de bon.libert Briſſ.

Vox CÆTERVM plerunque abſurdi nota eſt,& ſignificat Alioquin,in l.8 § 1 de minorib.l.5.§ 1 ff.de alienat.iud mut.l.15.§. poſteaquam ff.de damn.infect l. 2.§.1.in fi.de pact.dot.l.15.§. 1.ff.quod vi aut clam.l 15 § ſed ſi empt. ff de re iud.l.17. §.ſi iuſſu, ff.de iniur.l 63.§ hæc ita ff.de furtis. l.2.§ idem Nerua. ff.ne quid in loco publico, l.3 § hoc autem, ff.de liber.exhib. l.5 §.maxime, ff.de carb edict. l.32 in fin.ff de recept.qui arbitr.l 49.ff.famil.erciſc.l 5.§.meminiſſe, ff.de oper.nou.nunt. Sic & apud Tertull.in lib 2.aduerſ.Marcio.illo loco.Cæterum non eſſet anima nec ſpiritus. Et lib.2.ad vxor.Sanctificatur enim infidelis vir à fideli vxore, & infidelis vxor à fideli viro. Cæterum immundi eſſent filij veſtri. Hoc, ne leue videatur, Accurſium valde torſit in interpretatione, ff. de indic. ſol.quæ huius vocis vi percepta non obſcurum ſenſum habet. Contra etiam Alioquin pro cæterum ponitur. in l.91.ff.de legat.3.l 1.C.de pact.conuent.l.42.de acquit.hæred.Notauit Goueanus lib...var.lect.c.1.Briſſon.

CH.

CHALARE verbum à Græco *χαλᾶν* deducitur, atque hoc verbum hodie nautis familiare eſt, qui chalare velum dicunt, Chalare enim laxare & dimittere eſt. Hinc etiam chalatorij funes ſunt,quibus antemna & attollitur & dimittitur. Vt annotauit Turneb.aduerſ lib.24.c.15.

CHALCEDO vrbs Eius fit mentio in l.5.in fin. C.de temp.appel. l.11 in fi C.de comm.de ſucc.l.18.C.de quæſt.& alibi paſſim.

Χαλκεῖς,excuſores,Goth.ad l.6.ff.de iur. immun.

CHALDÆI,Aſſyriorum magi ex gentis vocabulo dicuntur,qui diuturna obſeruatione ſiderum ſcientiam ſe putant effeciſſe, vt prædici poſſet,quid cui euenturum,& ex quo quiſque fato natus eſſet: quorum profeſſio ab Imperatoribus damnatur, quum aiunt: Chaldæi ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat. Sileat omnibus perpetuo diuinandi curioſitas,quam vltore gladio vindicandā conſtituerunt: vt liquet ex l.nemo, C de malefic.& mathem. Spieg. Secundum interpretationem B.Hieron. in c.2.Dan.dicuntur *γενεθλιάλογοι*, qui futura ex natiuitatibus prædicunt, quo ſenſu accipi debet apud Spartianum, cuius hæc verba ſunt: Vates,vel Chaldæos conſuluiſſet, quod & Plutarch.in Galba annotauit Petrus Crinitus de honeſta diſciplina lib.8. cap 9

Χαμαιδιδάσκαλοι, quaſi pedanei magiſtri, qui primas literas docent de plano, nec cathedram habent. Goth.ad l 13. §.10. de execut.

Χαμόθεν apud H. Modeſtin. l. *εἰδέναι*, §. *χρὴ δὲ μία*, ff. de excuſ. Ant. Auguſt. li.ſingulari ad Modeſt.ſuppliciter,Iacob.Cuiac. de plano, vertit. A.Auguſtini ſententia potior viſa eſt. Nec moueor Græcorum interpretatione, qui interpretantur *χαμόθεν ἐξ ἐπιπέδου*, h.e.de plano, qua de re fuſius diſputo lib.1.Enucleat.Prat. Non tamen eo inficias,quin

Χαμαιδικαστὰς pedaneos iudices ſignificent. Qui nulli tribunali præerant, nec pro tribunali ſedentes, de plano cognoſcebant ac iudicabant. Horum commeminit Iuſtin. conſtit.60.§. *κα-κεῖνο*:& vide Alciat.lib 1.parerg.c.41.Prat.Briſſ.

CHARISTIA, pro annona graui, ſeu difficili, male ſumitur. Eſt enim in hac ſignificatione Italici verius, quam Latini ſermonis: *χαριστία* quidem Græcis ſonat gratiam, ſeu decentiam, nobis *Anmuth.* Sic gratioſus dicitur, *ein anmuhtiger Menſch.* Nec gratioſus princeps, vt Barbaris in ore eſt,beneficum,hoc eſt,*ein gnædigen Furſten* ſignificat Fateor hæc Grammaticis eſſe relinquendum: ſed huc impegerunt, vt in ſexcentis eiuſmodi magni vtriuſque Iuris Interpretes,quos huius ergo nullus contumeliis inſectandos,Alciat.alicubi rectiſſime cenſuit. Spieg

CHARISTICON, pro remuneratione apud Calliſtratum in l. diuus Adrian.de bon.damn. Sed debent ad eá ſeruari, quæ iure præſidum ſolent erogari: vt puta Chariſticon quibuſdam officialibus,&c.

CHARACTER,figura,vel ſignum,vel forma expreſſa,literarum præcipue.Vlp de teſtam.l.ad teſtium.Dum tamen,inquit,habuerit *χαρακτῆρα*.Cic.ad Brut. in oratore: In omni re difficillimum eſt formam, quæ character Græce dicitur, exponere. Characterem habet annulus, qui formam aliquam gemmæ inſculptam habet Briſſ. Sed & ſtyli genus character ab auctoribus dicitur.Nebriſſ.

Χαρχηδὼν vrbs,Tharſis Hebræis,vide Goth.ad l.8 §.11.ff.de cenſ.

CHARIDEMVS: cuius fit mentio in l.5.ff.de pollicitat.

Χαρωνιανὸς dicitur libertus Orcinus,à Charonte inferorum portitore.Balduin tit.de ſing.reb. per fideic.

CHARVCA. Vide ſuprà Carruca.

CHARTÆ à membranis ſeparantur,l.9 § 1.de acquir.rer.dom.§. literæ, Inſtit.de rer.diuiſ.Inſcite ergo aliqui chartis membranas cedere confundunt, & chartarum appellatione membranas comprehenſas aiunt. Nam longe alia chartarum, quam membranarum materia fuit. Membranæ ex pellibus coriove animalium. Pergami primum paratæ,hodieque originis ſuæ nomen tenent. At chartas,quarum vſu olim maxime humanitas vitæ conſtabat & memoria, ex papyro (fruticis id in Ægypto genus) confectas fuiſſe docet Vlp.in l.52 §.chartis. Et apertius Plin.lib.13. cap.11. Qui & confecturam chartarum,& confecturæ rationem ibid.c.12.exponit.

CHARTÆ autem vel puræ erant vel ſcriptæ,d.l.52.§. quod autem,& l.76 de leg.3. Hinc chartacei codices l.42. de leg.2.Et chartea ſupellex vatum, apud Auſon.Briſſ.

CHARTVLÆ confiſcatæ,l.5.C.de conuen.fiſc.debit.lib.10.Briſſ. vlt.edit.

CHARTA,eſt pagina ſcriptioni apta,ex quacunque materia illa ſit,ſiue ex plumbo,ſiue ex cortice ſiue ex linteis,ſiue ex papyro, ſiue ex corio, ſiue ex cera, ſiue ex lapidibus, quæ dicitur Membrana.Vlpian.d.l.3.l librorum. Librorum, inquit,appellatione omnia volumina continentur, ſiue in charta, ſiue in membrana ſint,ſiue in quauis materia. Neque enim membrana excluditur à chartæ appellatione, cum charta membrana appellatur. Idem quoque ibi: Si quis,inquit,chartas legauerit puras,membranæ non continebuntur,quaſi dicat, niſi addatur charta membrana.Spieg.

CHARTÆ appellatio & ad nouam chartam refertur & ad deletitiam,l.4.ff de bon. poſſeſſ. ſecund. tab. Chartis autem legatis neque libri iam facti, neque cœpti ſcribi, neque membranæ, neque cæteræ ad ſcribendum materiæ debentur, l.52.§.quod tamen,& l.76.ff.de ll.lib.3 Briſſ.

CHARTA differt à papyro. Papyrus enim eſt materia,vnde chartæ parantur: vbi vero expolita eſt, chartæ nomen accipit. Vigl.in §.nihil autem Inſtit.de teſtam.ord Prat.

CHARTAS epiſtolares penoris eſſe ait Seruius apud Vlp.l.3.§. pen.ff.de pen legat.& his continentur chartæ ad ratiunculam paratæ,d.§.pen.Prat.

CHARTARVM genera,& quo fierent modo,explicat Plin.lib.13. c.12. Sed Adrian. Turneb.tom.1. lib.aduerſ.7. c.2. hunc Plinij locum erudite emendat.Quo melius ergo quilibet hanc Turnebi emendationem cognoſcere poſſet, totum eius caput de chartis ſcriptum, de verbo ad verbum hic inſerendum eſſe putaui,cuius tenor talis eſt. De CHARTIS,quæ è papyro fiebant differens Plinius, primam dicit olim fuiſſe hieraticam, è qua religioſi tantum ſacrique libri ſcriberentur, eamque ab adulatione Auguſti nomen accepiſſe: ſecundam Liuiam, ab eius coniuge,vt in tertium locum deſcenderit hieratice, quæ olim prima erat. Hic neſcio, quid inquinatum eſſe, libidine emendatorum in bonos ſcriptores ſemper graſſante,fideliuſque exiſtimo,quod in antiquis exemplaribus reperi, quæ ablutione Auguſti nomen acceperit. Auguſta enim & regia charta,candidior erat, quam hieratica, vt & Liuiana. Nam hieratica ſubcolerata erat,vt ſcribit Iſid.abluendo igitur candorem chartæ acquirebant. Erat & Amphitheatrica & Memphitica, cuius Lucanus meminit, Conficitur bubula Memphitis charta papyro: erat Saitica, ab oppido Sai,& Teneotica à loco quodam Alexandriæ: & Fanniana, ab interpolatore nomen habens: ſed & Corneliam,à Cornelio Gallo,qui Ægypto præfuerat,nomen adepta eſt. Erat & Emporeutica (ſic enim in Plinio emendandum arbitror) ea mercatorum vſui ſeruiebat,& inuolucris & integumentis mercium dicabatur,) ſcripturæ inutilis. Texuntur, inquit Plin. omnes tabulæ madentes Nili aqua(putarem tamen hic emendandum pro voce madentes,madente.) Quis huic emendationi auctor? non ſolum libri veteres, ſed etiam Romana editio, nam in tabula chartæ ponebantur, in qua turbida Nili aqua glutinabantur: hodieque, quæ è concerpto comminutoq; linteo chartæ conficiuntur, earum plagulæ ope glutini cohæreſcunt, proinde mox etiam lego,cum primo ſupina tabulæ ſcheda allinitur,& reſegminibus vtrinque amputatis: cuius emendationis, quam-

multo

multos veteres libros teſtes laudare poſſumus: qui etiam vno conſenſu, tranſverſa, deinde crates peragit, oſtendunt. Illud etiam ſic emendo, lituræ metum afferebant ex auerſis, & alias indecoro viſu per tranſlucida, pellucebat enim ob tenuitatem illa carta, ſi quid in aduerſa ſcriptum fuiſſet, metus erat lituræ. Nihilo ſecius quod mox ſequitur, in priſtinam reſtitui integritatem poſſe reor: igitur ſecundo corio ſtatumina facta ſunt, à primo ſubtermina, Chartam inquit Claudius, duplicauit, & tanquam bilicem fecit, eiuſq; tanquam ſtamen fecit à ſecundo papyri libro, è primo corio ſubtemen. Lego etiam infra, ſed omnia ſecunda, lentiginoſæ autem maculæ oculis in charta deprehenduntur, fungoſæ temæ litera ſundente ſe: ſed pro fundo in veteribus libris iunco lego, nam & ante, extremum papyri ſcirpo ſimile dixit, id eſt, iunco. Hæc ille. Adde Iſidorum lib.6.c.10.

CHARTAM deletitiam, cuius meminit d.l.4. Græci vocant παλίμψηστον, Cic.lib.7.Epiſt.epiſt.18. Nam quod in palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam, ſed miror, quid in chartula fuerit, quod delere malueris, quam hæc ſcribere. Huius & commeminit Martialis:

Eſſe puta ceras, quamuis membrana vocetur,
Delebis, quoties ſcripta nouare voles. Prat.

Χαρτοφυλάκιον in c.1 extra de probat. dicitur ſcrinium, vbi chartæ reponuntur. Vide Suidam, Corraſ.lib.1.Miſcell.cap.18 vide ſupra Archiua.

Χαρτοπρᾶται, Cartopratæ in tit.de Colleg. & Chartoprat. & Numul.lib 11.Cod. ſunt chartarum, quæ ex prouinciis in vrbem tranſmittuntur, ſuſceptores & venditores. In baſilicis eod.tit. περὶ συστημάτων κ χαλκοπρατῶν, repono χαρτοπρατῶν: Corraſ. prææallegato loco, Prat.

Χαρτοπρατία, chartarum venditio, l.vnica, C.de colleg.& chartopratis lib.11.Prat.

CHARTARVM ſpecies Chartæ epiſtolares, chartæ ad ratiunculam, vel ad logiarium paratæ, l.3 §.vlt de penu leg. Alias chartarum differentias Plin.lib 13.c.12. exequitur, & Iſidor.lib.6. Etym.c.10. Et poſt hos eleganter Turneb.lib.aduerſ.7.cap.2. Hinc chartularij: quorum variæ ſpecies in Impp.conſtitutionibus, prout ea officia erant, quib. adiungebantur ac deſeruiebant. Quidam Numerariis operam præbebant, l.10.C.de Numer.act. Chartularij etiam magiſtri equitum ac peditum memorantur in l. 5. de diuerſ.offic.& appar. C.Th Sed imprimis quoſdam de cohortalib. officiis largitionales titulos retractaſſe ai, l.3.de cano.largit.lib.10 C Iult. Denique Nou. chartularios tres ꝑ γῆν κυβίλειν τοῖς συμβόλοις ὑπηρετουμένους ponit Briſſ vlt.edit plures ſpecies vid.§. ſeq.2.3.4.5.

CHARTACEI Codices, l.52.ff.de legat.2.& chartea ſupellex varum, apud Auſon.

CHARTA opiſthographa ab ὄπισθεν, i. retro, & γραφὴ, quod eſt ſcriptura. Charta itaque, quæ etiā in tergo ſcripta fuiſſet, opiſthographa fuit appellata, & qui tam à facie quam à tergo exarabant, in opiſtogropho ſcripſiſſe dicebantur, & libelli qui vtra paginá, & aduerſa, & auerſa ſcripti ſunt, minutis literis, & lituris pleni, Opiſthographi dicuntur. An. Alciat. diſpunct.lib. 2 cap.vlt. opiſthographos aduerſaria, ſeu tabulas tumultuarie conſcriptas dici putat, ſed male Corraſ.lib. Miſc c.8.

CHARTVLARII in rubr.de mun.oſt.chartul.lib.12.C.& l.nulli, 10 in fi. C.eod. & l.3.de cano.largit.lib.10.C.dicuntur, qui de cohortalibus officiis vniuſcuiuſque prouinciæ largitionales titulos retractabant, i. qui chartas & codices earum expenſionum tractabant quæ priuato Principis ærario illatæ, magna ex parte in largitiones inſumebantur, de iis accipi debet l.1.§.illi quoque, de præpoſ.ag.in reb.lib.12.C.Hos Commentarienſes dictos ſcribit auctor Etymologici. Chartulariorum frequens mentio in notitia Nouellæ 8. Porro Zonaras poſterioribus temporibus Chartularium τῶν τῆς βασιλικῶν ἱπποφορβίων ἐπιστατοῦντα adpellatum, tom.3 Annal. in Leone Iſauro ſcribit. At eum, qui huic muneri præficiebatur, πρωτοστάτορα vocatum ſcribit: Briſſ. Prat.

CHARTVLRIVS eſt, ait Gothof.ad l.1. Cod. vbi cauſ.fiſcal.qui chartis inſeruit, eaſque tractat.

CHARTVLARIOS & tractatores pro iiſdem dici notat Cuiac. ad l. 3. C.de can.largit.tit. Munus eorum dicitur chartularum miniſterium, Briſſ ex C.Theod.

CHARTVLRIVS cubiculi, quem Græci τὸν ἐπὶ κοιτῶνος vocabāt, conſtitutiones ſubſcribebat, vt not.conſtitut.Manuelis, cuius commeminit I.Cuiac.l.2.C.de bon.pet.ſub.lib.10. Prat.

CHARTIATICVM in l.diuus, ff.de bon. damn. quod pro chartis officialibus præſlabatur. Miniſtri enim Magiſtratuum chartas præbitas fuiſſe, ex Frontini lib.de aquæduct. patet, Briſſon. Chartiaticum legitur in Pand. Florentin. Sic & emendati vulgati codices, in quibuſdam veterum carciaticum: quod addita aſpiratione & repoſito elementulo, t, pro c, facillime emendaſſe: A. Alciat.lib 1 parerg.cap.40 ſi mentem Caliſtrati intellexiſſet: qua ignorata, varias lectiones excogitauit, & modo carceraticum, modo χαρκαρικὸν legit. Florentinam lectionem confirmant Zonaræ verba ſubiecta: ἀπαιτεῖσθαι ῥ κ ὑπὲρ χαρτιατικοῦ ἐπὶ τῷ νομίσματι δύο κεράτια: Prat. Vide & Gothoſt. ad dict. m l.diuus 6.de bonis damnat.

CHASMA, Χάσμα, quo verbo terræ hiatum ſignificamus: eo vſus eſt Vlp.l.cum res 47 § fi.ff.de legat.1 l.4 § 1.ff.de cenſib l 10. ff.de peric.& comm.l 11.§.ſi locupleti, ff.de minorib.& alij Iuriſconſ.in Pandect Sæpe χασματίαν adpellat Ariſt.lib.1 de mundo: τῶν ἢ σεισμῶν οἱ μὲν συνίζοντες ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα χασματίαν λέγονται. De hoc terræ hiatu loquitur Plinius lib.2.cap.82. Seneca lib.1.nat.quæſt. Chaſma vocat, cum aliquod cœli ſpatium decedit, & flammam dehiſcens velut in abdito oſtentat. Seruius in 9.Æneid. Chaſma interpretatur diruptionem & cæli receſſum: Prat. De cœli hiatu Plin.lib.2 cap.26 De terræ hiatu Seneca 6.natur.quæſt. Chaſma vaſtum hiatum ſignificat, qui terra dehiſcente contingit. Eiuſmodi caſu agri interdum abſorbentur. Terræ motus quoque artic. de mundo χασματίαι dicuntur (haſma ſubita aeris diruptio ac receſſus, Seruio ad 9.Æneid Briſſ.

Χειρέμβολον Vlp.in l.1 ff.naut caup ſtab. Quanquam ipſe vel nauicularius vel magiſter id facit, quod χειρέμβολον adpellant. Significat hæc vox manus immiſſionem, vt Alciat.in parerg. refert, qui arbitratur χειρέμβολον a Iuriſconſultis hic dici ſignū quod magiſter in prora ſedens dat, cum nautis imperat. vt aliquid faciant, ſeu aliquem recipiant vel non recipiant. Verum cum hæc vox ab ipſo nuſqu. m lecta ſit, admonet amplius quærendum: Spieg.

Χειροτονηταὶ, nominatores, Gothofr.ad l.1. C.de hæred.decur.

CHELINIA in l.fi §.ſpecies; ff.de publ.c. gemmatam eſſe Indicæ teſtudinis oculo ſimilem putem, ex Plin. lib. 37. c.10. Prat. Briſſ. Chelonia.

Χέρνιβον quid ſit, vide Goth ad l 66 § 1 ff.de don.int.vir.& vxo & ad l.3.in princ ff de ſupell.legat.

Χέρσος, terra ſqualida, inculta Goth.ad Nou.64 c 2.

Χέρυδρα proprie terræ ruina, ſiue fiſſura, quam aqua pluuia, torrens, aut terræ motus efficit: Spieg.

CHIA ficus, vide Goth.ad l.205.de verb ſig.

Χιλίαρχον mille militū ducem Vlp.in l.1.§.1 ff.de teſt.milit.recte appellat: Prat. Chiliarchæ, Millenarij, qui mille præſunt militibus: Iſidor.9 c.3 chiliarchæ & centenarij, a plebis diſtributione ſibi vſurpabant, l.10 de pagan. & ſacrif.in C.Theo. Briſſ.

CHILONES, & Cylones, ac Cillones, qui dicantur, & quo pacto inter ſe differant, Sextus Pompeius ex Verrianis commentariis ſic refert: Chilones enim, inquit, eiuſmodi homines appellari, qui maiorib. labris ſunt: hoc eſt, qui Labeones aut Labienui à noſtris dici poſſunt. T. autem Lucretius labroſos nominat: vnde illud,

Simula Sylena Satyra, eſt labroſa philema.

CYLONES vero ſine vlla aſpiratione, idem Pompeius eos appellat, qui fronte promicentiori ſunt & quaſi extante: nam Cillones duplici ll, aliud omnino ſignificat: etſi ridicule quidam in hoc aberrare videantur. Cum enim Criſpum Saluſtium Cicero in gregem Cillonum, ſacrilegorum atq; impudicorum connumeret, nihil aliud intellexit quam cinedum hominem, ac turpiter ceuentem. Quoniam cillere apud veteres mouitare eſt: quod & Seruius atque Higinus reſtantur: vnde cillones dicti, qui pudore vendito ceuentes ſe effœminant. Nā & Leneus Pompeij libertus, cum Satyras contra eundem Saluſtium ſcriberet, non modo illum Popinonem ac Luiconem ſatyrice appellauit, ſed etiam λάσταυρον, quaſi meretriculam & ſcortum, vt annotanit Petr.Crinit.lib.7. cap.9.

CHIROGRAPHVM, priuata ſcriptura, ſeu cautio manu alicuius ſubſcripta vel ſubnotata: Briſſ. Artemid.1.de ſomniis, c.44. χειρόγραφα ait χεῖρας dici. Domeſtica cautione & chirographo obligare ſe ad præſtandum quid. Chirographum inductum, id eſt, cancellatum: Briſſ. ex ff.& C.

CHIROGRAPHARII creditores, ad differentiam Hypothecariorum, de quibus in l.1. § ſciendum, ff. de ſeparat. ſic dicti ſunt, qui ſolo chirographo debitoris nituntur. Chirographarius debitor ſolo chirographo obligatus. Chitographarium debitum, Briſſ. ex ff & C.

CHIROGRAPHVM, χειρόγραφον, priuata cautio manu alicuius vel ſcripta, vel ſubſcripta. Itaq; generale nomen eſt, ad omnes eiuſmodi cautiones pertinens, l penult. ff.de teſtam. & ſæpe apud Cic.& alios veteres. Fecit autem conſuetudo, vt chirographum proprie appelletur συμβόλαιον γραμματεῖον, vt ait Heſych. i. cautio ad contractus pertinens: & proprie libellus quo quis pecuniam ſe debere ſcripſit. Itaq; Aſconius in Verrinam 3. Inter ſyngraphas & cætera chirographa hoc intereſt, quod in cæteris tantum, quæ geſta ſunt, ſcribi ſolent: in ſyngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolent, more inſtitutoque Græcorum, & cæteræ tabulæ ab vna parte ſeruari ſolent: ſyngraphæ, ſignatæ vtriuſque manu, vtrique parti ſeruandæ traduntur. Hæc ille & vide Ræuard.l.quatenus ff.de reg.iur. Hinc

CHIROGRAPHVM inane, inane factum per ſolutionem, ſolutione: quum id quod debitum, perſolutum: Vlp.l.1.ff.de ſolut.

Solutione chirographo inani facto,& pignoribus liberatis,nihil minus creditor, vt iuſtrumenta ad eum contractum pertinentia ab alio quam debitore exhibeantur,agere poteſt.Idem l.41.ff.ad leg. Aquil. Veruntamen in hærede vel legatario di uerſum:quibus teſtamenta: pene chirographa ſunt: i.e. cautiones debitarum pecuniarum: loquitur de eo,qui teſtamentum deleuerit. Idem l.5 § 6.ff.commod. Si tibi codicem commodauero,& in eo chirographum debitorem tuum cauere feceris,&c.vbi tamen CHIROGRAPHO legendum potius arbitrarer:Hotom.

CHIROGRAPHVM inane etiam dici poteſt, quod ſine cauſa factum eſt: Prat.

CHIROGRAPHVM ἰδιόχειρον vocat Leo, l.ſcripturas,11.Cod qui potiores in pign. pro pignore ipſo teſtis acc pitur, l.pen. ff.de teſtam. Prat.

CHIROGRAPHARIVS creditor dicitur qui ſibi chirographo cauit: Paulus l.38 § 1 ff.de priuil cred Reſpublica creditrix omnibus chirographariis cre litorib. præfertur. Opponuntur autem iis, qui hypothecarij dicuntur, l.cum tibi 10. C.qui pot.in pign.& l 4 C.de priuil.credit. Hinc

CHIROGRAPHARIVS debitor,qui ſua manu cautionem creditori de lit.in l vnic.C.etiam ob Chirogr.pec l.pen. C.de nouat. Et

CHIROGRAPHARIA pecunia, quæ ſine pignore per chirographum ſolum debetur, tit.C.etiam ob Chirograph.pecuu.Hot. Adde Franc.Baldum. catecheſin iur ciuil.c 4.

CHIROGRAPHO legato, venditove,non ſolum corpus, ſeu ipſas tabulas,ſed & debitum,& nomen actioneſque,quarum probatio tabulis continetur,legata, venditave intelligi, recte ſcribit Vlpianus l.ſeruum filij.§.eum qui chirographum, ff.de leg.1. Prat.Briſſ.

CHIROGRAPHARIA inſtrumenta,l.ſi.C.ſi cert.pet tabulæ quib. continentur huiuſmodi cautiones:Prat.

CHIROGRAPHARIA actio dicitur, quæ ex chirographo naſcitur:Prat.

CHIROGRAPHARIA vſuræ dicuntur, cum pignus contractum eſt in ſortem duntaxat. Goth.ad l.4.C.de vſuris.

CHIRONOMI mimi,qui taciti veluti priſci iptis motibus & nutibus cum manuum geſticulatione ſaltabant:vnde &

CHIRONOMIA,ſaltatio geſticulatrix dicta Corraſ. miſcell.lib.4. cap.24.n.14.

CHIRVRGVS,medicus vulnerarius,à manuum operatione ita vocatus:quem non raro medicum abſolute ICti appellant.

CHIRVRGIA ipſa ars, quæ à Græcis Chirurgice dicta eſt, clericis interdicta eſt,c.ſententiam,extr.Ne cleric.vel mon. Spieg.

Χλαῖνα Latinis læna, militaris veſtis genus, Baifio ex Plutarcho in Numa:καὶ δ' ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς χλαίνας:Prat.

CHLAMYS, inter puerilia veſtiméra recenſetur ab Vlp.in vulgatiſſ na l.veſtis,de aur.&arg.leg.Et ſic Varro de liberis educaudis apud Nouium: puellæ,inquit,habeant potius veſtitu chlamydas: Suidas auctor eſt, Numam primum Romanorum regem chlamyde vſum eſſe, cum legationem Iſaurorum excepiſſet,rationemque eorum percepiſſet.Vide Baifium in d.l.veſtis,late diſputantem: Old.Prat.

CHLAMYS etiam militaris eſt habitus:Briſſ.

CHOENIX,quæ & maior libra apud Athenienſes vocabatur,fuit menſura tritici, quantum quiſque vno die comederet, ſextarium Gaza vertit;pendebat eorum drachmas 150. h c. 7.& 20. vncias Græcas,noſtra autem menſura ſeſquilibram.Eius Choenicis dimidium, drachmarum 75.libra, ſeu libella dicebatur, cuius fit mentio in l.iudices, C.de epiſc.aud. qua iubent Impp. Honorius & Theodoſius duas libellas, id eſt, Choenicem victualis ſubſtantiæ,cuſtodītis præſtari,quod etiam olim fieri ſolitum, oſtendit Pythagoræ ſymbolum, Choenici ne inſideas. Cuius explicationem pete ex Chil.Eraſmi,& c.17.lib.1.parerg. Alciat. Hac voce Libra ſeu libella Paulus vtitur in l.ſeruis vrbanis.de leg 3 quum ait, quod maxime ex libellis, familiæ item cibariis deprehendi poterit: Accurſius pro albis panib. inſcite exponit:Old Prat.

Χόαι, anniuerſaria ſacrificia:vide Goth.ad l.1.C.de religioſ.

Χωρικοὶ, ruſtici: vide Duar.de benefic.6.& Goth. ad l.42.§ 9.C. de epiſc.& cler.

CHOMATA, χώματα quid ſint, interpretatur Vlpianus de extra crimin.l.ſacculari j. Chomata, inquit, ſunt aggeres, qui ſolent aquam Niliacam continere.χῶμα autem Græce dicitur agger, terra aggeſta, cumulus terræ, vel lapidum:Olden. Eſt autem agger (vt inquit Seruius in illud Virg. 10. Æneid. Atque ipſis prœlia miſcet Aggeribus) terra illa, quæ facto vallo propius ponitur. Vnde t.eſt apud ICtos de aggeribus Nili non rumpendis. Illi aggeres proprie dicuntur χώματα Græce: Nebriſſ. infr.Commata.

CHOMATVM Logographi,lib de patrocin.Vicor.iu Cod.Theod. Briſſ.

CHORAGROS Græcum eſt verbum,Theodoſio & Neuterio auctoribus in li.de limitib.quo villa ſignificatur, ἀπὸ τῆς χώρας & ἀγρῶ Prat.

CHORAVLES dicitur, qui tripudij fiſtulatos modulos ſtaticulo- lotum moderationibus effert. Ptolemæus vltimus aule'es Choraules. Fuit Choraulistria fœmina Propertio. Dictio fuſa eſt à choro veniens & αὐλὴ, hoc eſt, tibia, tibiis idoneum clamum & tibialem vocans auleticon Ioan. Bapt.comment. in epiſt.Sidon.Apollin.ad Agricolam,lib.1.

Χωρεπίσκοπος in Græca conſtit.C.de epiſc.& cler.&c. Chorepiſcopi 78.diſt.dicitur,qui ab vrbis epiſcopo certo vico, vel pago præficitur, vnde à Papia regionarius vocatur. Fuere huiuſmodi multi,eccleſia naſcente; poſtea ſublati,idque Damaſus pontifex ſignificauit in expiſtolis d.c.Chorepiſcopi, ſic enim ibidem ſcribendum,non Correpiſcopi.Prat.

Χωρὶς τῆς οἰκείου ψήφου, ſine quoquo ſuffragio. Vide Gothofr. ad rubr.Nou 8.

CHORTALE,à chorte,quod in chorte nutritum.

CHORVS,pro congregatione. Id & Alciat.adnorauit. Celſus: Si chorus, inquit, aut familia legatur, perinde eſt, quaſi ſinguli homines legati ſint.l.ſi chorus.de legat.11. Si ridere libet,Accurſium ſuper hac voce videas, quæ eſt ei muſicum inſtrumentum.Spieg. Chorus pluribus eiuſdem generis ſeruis conſtabat,Seruio 1.Georg.proprie eſt coæuorum cantus ac ſaltatio.Senec Epiſt.84.Multorum vocibus chorus conſtat,Briſſ.

CHORVM apud Afr canum l.cum eiuſdem,34 ff. de ædil.edict. & Celſum d.l.ſi chorus, 79 & in comœdiis Ariſtophanis,maxime in Pluto,accipere debemus Cœtum,ſiue multitudinem canentium. Nam multorum vocibus & concentu conſtat. Sic eodem ſenſu.

CHORVM clericorum pſallentium dicimus.Chorus μετωνυμικῶς locum ſignificat,qui pſallentes continet,in Decretalibus Pontificum Epiſtolis,cap.dilectus, extra de præbend & dignit.in antiq.Prat.

Χρήματα διαπόντια,traiectitiæ pecuniæ, ſunt quæ trans mare vehuntur,non quæ in eo loco con umuntur;7.Eccl,ex libr.53.tit. 5.cap.1.Goth ad l.23 de obl.& act.

Χρημάτων, appellatione Iuriſconſultis tam mobilia, ſeque mouentia,quam immobilia continentur, pro rebus hæreditariis accepiſſe viſus eſt Solon apud Demoſth. in ea quæ κατὰ σπφανε ψευδομαρτυρ. β.eſt oratione, κρατεῖν τῶν χρημάτων. Huius quidem verbi ſignificatio ita eſt latiſſima, vt pecuniæ Latinis,vt docent paſſim Iuriſconſ potiſſimum, ff de verb ſign.l.158 & l. 222.περὶ τῶν χρημάτων. I.Pollux lib 3.c.10. & lib 9 Ariſt.lib.4. Ethic. ait χρήματα λέγω πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται,& Socrat.apud Xenoph. li.1. Occon coniungit χρήματα καὶ κτήματα. Significans ea omnia, quæ ad vitam tuendam conducunt, & quibus vti poſſumus. Nam & id χρῆσθαι ſignificat: Bald tit.de de action.§.item Seruiana: Prat. Vide Connan.li. 4 ca.3 12.χρήματα autem ſunt οἰκίαι,κτήματα, βοσκήματα, cen ſus denique & facultates,opes,bona,& fortunæ id eſt,τὰ ὑπάρχοντα, τὰ ὄντα, περὶ τὸ χρήματα εἶναι, vt docet Xenoph.in princip. Oecon. Cæterum pecuniæ vocabulo, exactiore quidem, & proprio ſignificato continentur ea omnia, quæ pondere, numero,menſurave conſtant,vt ex Paulo Iuriſconſ. docemur in 1 2.§.fin. ff.de reb cred. ſi cert. petat. l.talis, ff.de legat. l.cum ſtipulamur,de verb.ſignif.l.quiſquis, de leg.3.l.in illa ſtipulatione per te,§.item in ſtipulatione,ff.de verb.oblig. Bræcheus l.pecuniæ,in tit.de verb & rer.ſignif.

Χρηματισμὸν, prænomen interpretatur Theophil.in §. ſi quis in nomine.inſtit. de legat. qua de re conſule Ant. Auguſt lib.3.Emendat.c.8. Alias χρηματισμὸς, pro reſponſo iu dicum ius reddentium: Athen. de Dionyſ.τοὺς δὲ χρηματισμοὺς ἐποιεῖτο τοῖς βουλομένοις περιηχθὼς κιβωτὸν τοῦ συνηγητος. Poſtulationibus adeundum reſpondebat,arca intermedia.Prat.

Χρῖσμα,vnctionem ſignificat, quod conficitur ex oleo & Balſamo, c.vnica,§.ad exhibendum autem,extra.de ſacra vnct.quo verbo vſus eſt B.Iohannes Epiſt. 1. cap.2. καὶ ὑμεῖς χρῖσμα ἔχετε, &c.Prat.

Χρῆσις, i. vſus: Vlp. ſed ſi χρῆσις,ait,ſit relicta,an vſus ſit,videndum l.habitatio, § ff de vſu & habitat. Significat tamen & vtilitatem,vt etiam vſus Latinis,ex quo vtile & vtilitas dicuntur. Et apud illos χρῆσις tam creditor quā debitor appellatur,præterrim fœneratitius, vt ego quidem conjicio. Propterea quod à creditore vtilitatem ex mutuo capit debitor,& a debitore ex vſuris creditor:Connan lib.4.c.5.nu 5.

Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι ἐννεαβοίων: Hoc carmine Homeri lib.4.Iliad. παροιμιακῶς vſus eſt Iuſtin. in procem Digeſt incip omnem in fine, pro permutatione inæqualem ſignificat, quod & M. Cic. lib.6. epiſt. ad Attic.epiſt 1. indicat his verbis Habes ad omnia, non vt poſtulaſti, χρύσεα χαλκείων, ſed paria parib. reſpondemus,& Gell.li 2.c.23 ſatis aperte oſtendit diſparitatem nominis: Prat.

CHRYSAMOS Græce dicitur, quam, vt ait Plinius, Hiſpani balucam appellant, de qua ſatis multa ſcripſimus in verbo baluca, dicta à chryſos ſiue cryſon, quod eſt aurum. Iuſtiniani codicis lib. 11. tit de metallariis, Octones, inquit, cerpulos in bacula, quæ Græce cryſamos dicitur. Accurſius non minus in chryſami delirat interpretatione, quam ſupra fecerat in baluca: Chryſamos, inquit, Græce, Latine vtilitas,vt ſit chryſamos,

ſamo, id eſt, in vtilitate publica: cum tantùm diſtet chriſamos à creſmos, quod interpretatur vtilitas, quantum Thais ab Hermione. Illud namque y, hoc per eta ſcribitur. Nebr.

Chrisantianvm certamē, vide ſup. certamē chryſanrianum.

Κρυσίον pecunia numerata; Goth. ad Nou. 22. c. 44. circa med. ibi: ſi vero aurum factit.

Chrysogonvs leguut quidam in l. 16 § 2 in prin. ff. de ver. oblig. quidam autem Chruſogonus: Eſt autem ſerui nomen Briſſon.

Κρυσόπαστον dicitur id, quod auro intertextum eſt, in Nou. 59. c. 6. vide Gothof.

Christianorvm appellatione Epiſcopos contineri in l. Chriſtianos, C de Epiſc. aud. & l fin. C. de poſtli. reuerſ. Azo & Accurſius in d. l. Chriſtianos, ſcripſere. Niſi dicas pro cœtu Chriſti fidelium accipi, quibus pro captiuorum redemptione hoc officium pietatis incumbit. Prior tamen interpretatio potior viſa eſt, iuuatur Nouella Iuſtiniani conſtitut 138 §. εἰ δὲ γράφοιτο. Prat.

Christianorvm duo ſunt genera: eſt autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit, vt ſunt clerici, id eſt, ſorte electi: cleros enim Græcè, Latinè ſors. Aliud vero eſt genus Chriſtianorum, vt ſunt laici: laos enim Græcè, eſt populus Latinè. c. duo ſunt genera 12. q. 1 Ioan Bello Etymol

Christianvs recte vtitur ad perſequendum ius ſuum ſcriptis legibus quia lex eſt creatura & ordinatio Dei, id eſt conſeruatio ciuilis iuſtitiæ. Nam politicus ſtatus Dei opus, etiamſi perſonæ ſint impiæ, & abutantur tali ordinatione, Pan. Rom 13 Non eſt poteſtas, niſi à Deo. Et Pſalm 81 Ego dixi dij eſtis, h. e gerentes officia diuina, quæ ſunt, conſeruare iuſtitiam, & iudicia, defendere innocentes, punire delicta, militiam legitimam exercere ad defendendum bonos. Chriſtiani autem dicuntur à Christo, l 1. C. de ſumma Trinit. Old Prat.

Christvm & Chriſtianos, non Chreſtum aut Chreſtianos, veteres gentiles. veri nominis ignoratione dixiſſe non dubito. Id me vnus Tertulliani locus in Apologetico docuit. Si nominis (inquit) odium eſt, quis nominis reatus? quæ accuſatio vocabulorum? niſi ſit aut barbarum ſonat aliqua vox nominis, aut infauſtum, aut maledicum, aut impudicum. Sed & cum perperam Chreſtianum (ſic ex ſequentibus ſcribendum arbitror, vt & apud Tacit. lib. 15) pronunciatur a vobis (nam nec nominis certa eſt notitia apud vos) de ſuauitate vel benignitate compoſitum eſt. Oditur itaque in hominibus innocuis etiam nomen innocuum. Hactenus Tertulliani verba, ex quibus ſane, quod propoſui, confectum credo χρηστὸς enim ſuauem, facilem & benignum ſignificat. Pith. lib aduerſ. c 3.

Christianvs actiones ſibi competentes, velut inſtrumenta exigendi debiti, exercere poteſt ſecundum iuris præſcriptum modo ſemper ambiat concordiam bona fide Old. Prat.

Christi nomen, inquit Auguſtinus à chriſmate dictum eſt. χρίσμα autem Græcè, Latinè vnctio nuncupatur. Ideo autem nos vnxit, quia luctatores contra Diabolum fecit. Tract. 33. in Ioan.

Chronica, orum dicuntur ea, quæ de temporibus ſcribuntur. Porro Chronicis libris & ſua fides adhibenda eſt, qua de re extat commendata Felini commentatio in c 2. de reſcrip.

Χρυσωνικὸς quid ſit, Vide Goth. ad l. 28. ff. ad leg. Cornel. de falſis.

Chrysolithi in l. 21. §. pen de aur. arg. Auro ſimilis gemma eſt, cum marino colore affinitatem quandam habens, quam Æthiopia gignit. Auctores ſunt Plin. lib. vlt. c 9. Iſidorus lib. 16. c. 14 Briſſ.

Chrysocolla, auri ferruminatio, Gothof. ad l. 27. in prin. ff. de acquir. rer dom.

Chrysoma, vas in quo aurum infundebatur, vnde & nomen ſumpſit, ἀπὸ τοῦ χρυσίου, id eſt, ab auro. Alias Belluca vocatur. Plautus in Bacchid. Opus eſt chryſochryſale. Alciatus in l. balluca, C. de metallarius, l. b. 11. Spieg.

Chrysvla aqua, vulgo Aqua fortis, cuius vi aurum, à quocunque metallo deduci ſcribit Alciat. li. 3. parerg c 11. cuiuſmodi ars Vlpiani temporibus inuenta non erat, vt ex eiuſdem reſponſo colligit idem Alciat. quod extat leg. idem Pomp. 5. §. 1. verſ. ſed ſi deduci ff. de rei vindic. Prat.

C I.

Cibariorvm appellatione neque habitationem, neque calceatrum, neque veſtiarium contineri Vlp. recte ſcribit, l. diariis, 21 ff. de alim. & cib. ideoque de cibo tantum accipienda putat, & vide infra cibus. Eam quoque ſignificationem videtur indicaſſe Varro li 4. ling. lat. Prat. Iraque cibaria & veſtiaria ſeparantur, l. 4. in prin. & § vlt. l. 9. §. vlt. l. 12. 13. 15. §. vlt. l. 18 §. ab hæredibus, & §. fin. ff. de alim. vel cibar. Briſſ.

Cibaria ſunt ſpecies victûs ſeu alimenti. Victus ſpecies ſunt Nutrimentum, & cultus corporis. Sub nutrimento cibaria ſunt: ſub cultu, amictus, & quæ corpus ambiunt, ac fotis tuentur. Gœdd. ad l. 44. num. 5. 6. 7. & ad l. 43. de verb. ſign.

Cibaria mandare quid ſit, non facile dixeris, niſi obſeruaueris ſerui actoris ſiue diſpenſatoris officium fuiſſe reliquis ſeruis inuſitata quædam per canonem certum ſtipendia, certoſque frumenti modios in ſingulos menſes præſtare: eumque morem ex Saluiano, Terentio, Donato & Plauto euidentiſſime demonſtrauimus variorum lib. 5. Ræuard. l. non vult hæres eſſe, ff. de reg. iur.

Cibarivs panis. qualis eſt paſtorum & ruſticorum. Cibaria namque minus delicata eſſe arbitrantur quidam: quamuis cibus etiam delicatis, autore Donato, præbeatur. Cibi vero appellatione, pomum quoque contineri, dubium non eſt. Adi Archid. c. in quibuſdam, de conſecr. diſt 1. Spieg.

Animalium, etiam pabula, cibaria vocantur. Cibaria iumentorum, pecudum, Briſſ. ex ff.

Cibarivm Cibarium ſubſtantiue, non ſignificat locum, vbi reponuntur cibi, ſed ipſum cibum, vt cibaria præter eis. Iraque pro alimento accipiendum eſt apud Afranium, in l. mortuo, ff de ſtatu lib. Adiectiue autem cibarium dicitur, quod ad cibum pertinet. Hinc cibarius panis id eſt, panis nigrior, à quo furfur excretum non eſt: ſicut ſimilagineus albicantiſſimus, qui ex ſolo flore conſtat. Cicero lib. 1. Tuſcul. Cui cum (inquit) peregrinanti in Ægyptum, comitibus non ſecutis cibarius in capſa panis datus eſſet, nihil viſum illo pane iucundius. Item, cibarium vinum, hoc eſt, vinum ignobile: potus meus vinum cibarium. Sic tranſlatiue cibarius homo dicitur ſordidus, & plebeius, id quod frequens bonorum authorum docebit lectio. Anchora.

Cibaria familiæ. mancipiorum, nautarum, iumentorum, pecudum. Briſſ. ex ff.

Cibillam à cibo duci recte cenſet Varro lib 4. ling. lat., eamque eſcariam dici: prius erat quadrata, poſtea rotunda facta, quo fit, vt apud Feſtum cibillinæ non cillibinæ legendum affirmare auſim, quæ omnia confirmant Vlpiani interpretationem d. l. diariis, vt non immerito cibaria à veſtiariis ſepararint Scæuola, l. Gaio, 13. ff. de alim. & cibar. leg. & Paulus l. Lucius, 12. ff. eodem. In alimentis diuerſum Modeſtino placuit, l. 4. ff. eod. Prat.

Cibilla, eſt menſa eſcaria, à cibo dicta. Cylibatum vero, menſa vinaria à poculo cylice, calice dicta, M Varr. auct. Spi.

Ciboria in poculorum nomenclatura refertur Quæ & Scythia nuncupati poſſe, nonnulli putarunt, quod anguſtiora in imo ſint. Spieg.

Cibvm à victu ſic ſeparat Donatus, vt cibus ſit, qui etiam delicatis præbetur. Victus vero in paruis aridiſque alimoniis ſit conſtitutus. Conſtat Gen. 1. quod nullum cibi genus permiſſum eſt præter fruges terræ, & arborum fœtus. Atque hic paſtus erat homini cum cæteris animantibus communis, nec interim de vino vlla mentio. Spieg.

Cicatricem in notæ appellatione contineri ait Vlp. l. 1. §. fi. ff. de fugit. quod & videtur obſeruaſſe Bald. cuius loco Bartolum citant Lexicographi) in l. ſi quis metallum, C. de pœn. eam igitur euidentem recte appellat idem Vlp. l. quæritur, §. fi. ff. de ædil edict remanet enim vulnere ſanato Prat.

Cicatricvm aut deformitatum nulla fit æſtimatio, l. vlt. ff. de his qui deiecer. vel effuder. Briſſ.

Cicvta: hæc herba eſt venenoſa, quæ creſcit vſque ad duo cubita, ſemine tantum & foliis in vſu eſt, ad refrigerandum: ſecundum Plin. In alio tamen ſignificatu vſus Virgil. Bucol. 2. in carmine,

Et mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.---

volens deſcribere ſpatium inter cannarum nodos; vt Seruius interpretatur.

Cicvtæ mentio fit in l. 3 §. 3. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. Vide Æginetam 5. de re medica c. 41. Cotta.

Cicatrix, h. e ſignum, quod ex vulnere remanet, ad agnoſcendum hominem fidem facit. Vide Bart. in l. ſi quis metallum, C. de pœnis, & de Fabricenſ. lib. 11 Spieg.

Cidaris, Perſis & Armeniis Regibus inſigne erat, cærulea ſc. faſcia, albo diſtincta; vel tiara amictuſque purpureus, quadrangulari figura. Interdum Cadys. Alex ab Alex. Gen. dier. lib 1. c. 28. Spieg.

Cidonivm malum, idem eſt quod cotoneum. Hinc vinum cidonium, ex eius mali ſucco confectum. Vlpian. de vin. & trit. leg. l ſi quis, cidonia, inquit, ſi qua alia ſunt vina, quæ non ex vinea fiunt. Nebriſſ. Spieg.

Ciere dicitur, qui nominat. Prat.

Cihiamellvs, ſiliqua ſiluatica dicitur Theodoſio & Neuterio auctoribus in lib. de Limitib. Prat.

Cilicia veli inſtrumenta eſſe Caſſius apud Vlpianum, l. quæſitum, 12. §. ſi domus, ff de fund. inſtruct. texta de pilis in caſtrorum, nautarumque vſum, ſcribit Aſconius, ſic & accipienda ſunt in l. fundi, §. quæ tabulæ, ff. de act emp. Sic dicta quod in Cilicia (ſic autem legendum, vt & Flor. l. 1. in fi. ff. de cenſib.) horum vſus ortus eſſet. De his accipiendum. Vergilij verſum lib. 3. Georg. Seruius admonuit.

Nec minus interea barbas incanaque menta,
Cinyphij tondent hirci setasque comantis
Vſum in caſtrorum & miſeris velamina nautis. Prat.

CELICIÆ prouinciæ dicæ,l.5 in prin. C de tempor. & reparat. appel.Vide Goth.ad rubr.C.de offic.comitum Orient.

CELICIÆ termini à Cilicio Saturnino Centurione legionis 27. dicti in lib.de limitib.variorum auctor Prat.

CELICIVM veſtimentum è pilis hircorum & caprarum textum è quo ſanctus,de pœnit.diſtinct.1.de pœn. diſtinct 3 c. Ahab Rex, qui pœnitentium erat dd.cc.Sic autem vertit B.Hieronymus, vt refert Gratianus. Idem B.Hieronymus in Eſaiam Cilicina tunica habitus fiet prophetatis populi delicta plangentis,pro quo 70 interpretes σάκκον ex Hebræo dixere.Prat.

CELICIVM proprie dicitur textũ ex lana caprina,ad vſum maximè tentoriorum ſiue caſtrorum. Vnde Cicilina ſaga fiebãt ad pluuias arcẽdas ex c.26 Facies,inquit, & ſaga cicilina vndecim ad operiendum tectum tabernaculi, Vegetius quoque lib 4 de re militari,ſaga cicilina prætendi præcipit, ad excludendos impetus ſagittarum. Vlpian.de fundo inſtructo,l.inſtrumenta. Vela, inquit, cilicina inſtrumenta eſſe Caſſius ait, quæ ideo parantur,ne ædificia vento laborent.Nebriſſ.

CILO Græcis eſt στενοκέφαλος,Latinis chilo eſt labeo.Caper Cilo eſt anguſto capite,cui hoc contigit in partu: Chilo dicitur modum labiorum excedens. In pleriſque ſubſcriptionibus Cõſtitutionũ Codicis ſcribitur cõſul Fabius Chilo,male, & in l.1. ff. de off.præfect.vrb. l.vlt. ff.de offic pr. vig. rectius Fabius Cilo, vt in veteri inſcriptione A. φάβιον κίλωνα τὸ λαμπρότατον ἔπαρχον Ῥώμης,& aliis pleriſq;Cuiac.obſ.lib.10.c 26.

Κειμήλια Theophilus in §.ſacras. Inſtit.de rer. diuiſ.interpretatur, res ſacras, & donaria rite ad miniſterium Dei dedicata. Cuiuſmodi vaſa & veſtes ſunt, & familia pretio magno habita,vt eſt in l.ſancimus,C.de ſacroſanct.eccleſ. Sunt qui putent κειμήλιον numero vnius munus, multitudinis vero mobilia pretioſa ſignificare.

CEIMELIARCHA vel κειμηλιάρχαι in l.fin.C.de bon. auct.iud. poſ.qui Ceimeliis curandis præſunt.

CEIMELIARCHION ædem ſacram interpretatur Iuſtin. l. litibus, C.de agricol.& cenſit. lib 11. vel potius locum in eccleſia, vbi κειμήλια reponuntur,per d. l. fin. Huius meminit Alciat li.parerg.c.9.

CINCIA lex de donis & muneribus à M. Cincio lata, vt Cic.2. de orator.ſcribit, ſuadente Fabio Maximo, quemadmodum Cato teſtatur apud eundem Cicer. in libro ſui nominis. Ea cauebatur, ne quis ob cauſam orandam donum munuſve acciperet:vnde & muneralis lex appellata eſt, authore Feſto li. 11.Ad eam Paul. librum ſingularem ſcripſerat, vt index Piſanus teſtatur, ex eoque ſumpta eſt lex 28.ff.de legib. Meminit eius Tacitus,lib.14 & 15.Arnob.lib.2.aduerſus gent. Briſ.

CINGERE arborẽ,vetuſte pro deglabrare, ſiue delibrare: vt ait Paulus in l cædere, ff.arb.furt.cæſ. qua ſignificatione vſurpat hoc verbũ Vlp.in l.furtim,7.§.2.eod.vt enim ſtringere(teſte Cuiac.obſeru.li.9.c.12.poſt princ.) pro diſtringere, ita cingere pro diſcingere, Ζωννύειν αὐτὴ τοῦ ἀποζωννύειν, accipimus: quod arbores necare, ſi fiat in orbem Plinius ſcribit 17.c.24. Idque eſt proprie cingere in orbem decorticare. Siue autem quis ſuis manibus cingit,ſiue dum imperat ſeruo arbores cingi, ſubſecari, cædi, idem eſt, Alphenus in l. 29. ff. locat. Redemptor ſyluã ne cæderet, neve cingeret,neve deureret. Hotom.

CINGERE præterea notiſſimæ ſignificationis eſt, à quo ſignificatu ducitur participiale nomen Cinctus.Cinctus in alia militia,l.38.§.1 de teſt. mil.Cingi iuſſus miles, l 43. eodem. Et omnes,ait Seruius, in lib.8. Æneid. qui militant, cincti ſunt. Vide Briſſ. Select.Antiquit. Vnde cingulum militiæ,l.18. de Palatin.ſacrar.largit.& l vlt.de poſtulan. in C. Theod. Briſſ.

CINCTVS,a,um,quo vſus eſt Marcellus in l.Titius, 25 ff de milit.teſtam.quod de eo milite accipiendum putem, qui tribunatui, aut muneri alicui præficitur,d.l.15.in prin.Sed & ad alios, qui alicui alij adminiſtrationi præſunt,veluti in conſtitutione Theodoſij & Valentiani Impp.l.2.C.vt dignit. ord. ſeru lib.12. quo loco pro cunctis,legendum cinctis, vt & res ipſa docet & vetera exemplaria admonent.Quia vero milites nullam geſtandi enſis habẽt opportunitatem, niſi accingantur, ideo accinctos, ſuccinctos,cinctoſque pro hominibus armatis & militiæ ſtudioſis dicimus, atque ideo pro omnibus,qui ſunt alicuius virtutis & induſtriæ.Connan.li.9.c.5. n. 8 Moris fuit antiquis,vt rogati ciues Romani eſſent in malitia:ſed prælium inituri,præcingerentur. Inde Teſtamenta in procinctu,quemadmodum Plutarch.in Coriol. teſtatur: ſed eo more ſublato, cingulum manſit perpetuo. Vnde qui ab Imperatore ignominia afficiebantur, plerunque diſcingebantur, qua pœna vſum Marcellum Liuius lib.7.teſtatur:Auguſtum verò, Sueton.Hotom.

CINCTVM limum appellari ait Hygenus lib. de limit. agror. purpuram tranſuerſam.Prat.

CINCTI Senatore- in l.3. circa med.ff.ſi pars hæred.per.Cuiac. tamen teſte ibidem Gothof.Ciocios legendum contendit: à quibus Cincia, locus Romæ dicitur, vbi Cinciorum monumentum fuit,teſte Feſto.

CINCTVRI, pro viris militarib.& quaſi ad malitiam accinctis dicuntur. Contra diſcincti ad pugnam imbecilles atque imparati accipiuntur Spieg Turneb.lib.aduer 9. c 3. per cinctutes Cethegos intelligit veteres. Nam veteres cinctu vti loco tunicæ ſolebant,qui ætate Horatij exoleuerat, eratque veſtis infra pectus corpus comprehendens ſimilis ſubligaculo Græce Ζῶμα& Ζῶσμα, vt autem cinctus erat virorum, ſic cinctiiculus puerorum.

CINGVLVM tranſlatitie ſumi pro adminiſtratione iu iure ne quiſquam omnium addubitat, quin & pro dignitate ipſa,l 2. C.vt dignit.ord.ſer.lib.12 & l.omnes,C.de Meta Epid.20 lib. Sed & prò dignitatis titulo accipi ſolet,l.fin. C.de præpoſ.ſac. cubic.lib 12. Prat.

CINGVLI honor,l.14 de priuileg.cor.in C.Th.Sacramenta,l 2. Quid probare deb.in eod.C.Briſſ.

CINGVLVM Inſignia armatæ & palatinæ militiæ,vide plura in Lexic.Briſſ.

CINGVLVM depoſitum, adminiſtrationem poſitam & finitam interpretari oportet.in l.2.C.vbi de ratiocin.agi oportet. Pr.

CINGVLI præ ſcriptionem, exceptionem fori declinatoriam ob priuilegium,accipere debemus,l fin de adpa. mag. milit. lib.12.C.Prat.

CINGVLO priuare, pœna quædam eſt argum. Auth.adhæc.C. de iudic. Et ſignificat priuare dignitate & adminiſtratione. Cingulum enim pro adminiſtratione ſumitur, vt paulo ante, l.2.C.vt dignit.ord.Goth ad Nou 8.c.6.in princ.

CINGVLO exuti,l.1.C.ne rei dominicæ vel temp. Spoliandus l. 3.C.de domeſt.& protect Briſſ.

CINGVLORVM inciſores, Græce ζελλιγγοτόμοι, in Nou 13 c.4 vbi Gothofr.in princ.

CINGVLVM Nemo eſt in politioribus literis verſatus,qui,quid ſignificet ſingulum, ignoret. Cingulum hominis cinctorium dicitur, Græcis ζώνη. Alius cinctura, à cingendo dicta:vnde & vulgare nomen prodit, *vne ceincture.* Cingulum vero mulierum erat (inquit Varro) *vne troußoire.* Virgilius de Penthesilea:

Aurea ſubnectens exerta cingula mammæ.

Latiore ſignificatione ponitur cingulum, pro eo quod dicimus, *vn collier de leurier.* Vnde Varro, de re ruſtica, cap. 9. 12. Cingulum circa collum ex corio firmo cum clauiculis capitatis. Item, pro eo,quod appellamus *vne cengle de cheual.* pro qua ſignificatione legatur cingula æ, qua cingantur iumenta, de remed.am. Ouid

Et noua veloccm cingula lædat equum.

CINGVLVM etiam pro annulo quandoque ponitur, quod digitum circuit. Quo fit, vt cingulum titulum dignitatis interpretentur, vt in Nouel. vt omnes obed. prouin.§. arripiat. & C.de propoſit ſac.cub. l.vlt.eod. lib. nec non etiam adminiſtrationem, vt in Nou. vt liceat matri & auiæ, § quia vero quidam, & C.vt dignitat. ordo ſeruet. l.2.lib 12. l.omnes, de Met.& Epid. Anchora.

CINIFLONES ſunt, quibus mulieres comas ſibi exornant. vide Gothof.ad l.49 in princ.& l.65.§ 3 ff.de leg 3.

CINNA: ICtus ex Seruij Sulpitij auditoribus vnus,eius fit mentio in l.6.ff.de ritu nupt l.2 §.his enim, ff de origine iuris, l.4. C. de condit. & demonſtr.

CINNAMOMVM in l vlt. § ſpecies, ff de publican. Naſcitur in Indiæ & Æthiopiæ regionibus,frutice breui, duorũ tantum cubitorum, colore ſubnigro vel cinereo,tenuiſſimis virgulis, cortice in modum cannæ rotundo & gracili: vt Dioſcor.lib. 1 & Plin.lib.12.c 19 & Iſodor.lib.17 c.7.ſcribunt. rariſſimum ſuo tempore fuiſſe hoc fruticis genus,ſcribit Galenus, nec alibi conditum, quam in ſcriniis Imperatorum. Sunt tamen qui exiſtiment,nihil aliud eſſe, quam quod Galli *fine canelle* vocant. Vide Garchiam ab Orto. Prat.Briſſ.

CIPPVS columna dicitur, quæ cum inſcriptione ad conſeruandam alicuius rei memoriam erigi ſolet, Græcis ϛήλη: cuiuſmodi etiam in defunctorum monumentis erigi conſueuere de quo accipiendus eſt Horatius lib.1.Sermon.Satyra 8.

Mille pedes in fronte trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monumentum ne ſequerentur.

Pontificis vero truncum ſignificet, aut lignum inornatum perforatum in modum capſæ: in quo pecuniæ oblatæ,donatæve eccleſiis reponebantur, Clemen. exiui, 6. quocirca quæſtus, de verb.ſign.vbi gloſſ. Prat.

CIRCA pleruunque locum denorat:Et ſignificat circumcirca, vel iuxta,ſecundum,prope.Circa lacũ pedes decem l.69 de contrah.empt.Circa lectus principis agere.Circa patrem eſſe, l.14.§.ſi patris, ff.de bonis libert. Familia circa patremfamilias eſt,l.3.in princ §.circa,ff.de penu.leg Briſſon.Dictio,circa & locis & perſonis, & rebus eleganter aptatur. Circa portam & muros diſpoſiti.Circa cœnam, i. Circa tempus cœnæ. Sæpe ſignificat In, vel Quoad. Circa adiudicatione res expediri non poteſt, l.42. de procur.. Circa aduocatos p tientemeſſe

rem eſſe oportet,circa cauſam diſſentire,circa commodatum aliud dicendum, circa compromiſſum datus iudex. Sæpe etiam ſignificat De, vel Quoad. circa filium tractata quæſtio, circa inſcriptionem ętate,circa legem Falcidiam notandum id eſt ratione legis Falcidiæ, circa nepotes electio data, circa omne negorium ſuum probe ſe gerere, circa pupillum reſcripſit,id eſt,De.vel Quoad pupillum:circa vxorem probare quid,id eſt,in vxore.Sic nouo circa Principem exemplo.Sueton.in Claud.Hæc Briſſ.ex ll.ff.& C.circa,id eſt,contra,l.2.C. de libe.& eor.lib.et.in prin.circa aliquem negligenter vel doloſe verſari,l.12.C.de acquir.poſſeſſ.

Circeiensis, e, nomen poſſeſſiuum gentile. Circeij, otum oppidum Italiæ in Latio veteri, atque promontorium eiuſdē nominis, quondam inſula. vt inquit Plin.auctoritate Homeri,vaſto mari circumdata. Hic Circe venefica illa decantatiſſima regnaſſe dicitur,quo tempore Vliſſes orbem pererrabat. Hinc Plin de Oſtreis,candidiora inquit Circeienſibus.Liuius Circeiectium quidam cogniti & coloni à Velitris Paul.de iur. & fact.ign.l.regula eſt.Ad opus,inquit,aquæ ductus Reipub. Circeienſium.Nebr.Vide etiam Ræuard.Vario.lib 3.c 13.

Circense certamen,l 2.C.de ſpect.& Scenic.accipiunt Græci interpretes pro equeſtri cōflictu:vide ſuprà Certamē Circēſe.

Circenses quaſi circuenſes dictos putat Caſſiod.lib.3 variar. ad Fauſtum,propterea quod apud Antiquitatem rudem, quæ nec dum ſpectacula in ornatum deduxerat ſabricarum inter enſes & flumina locis virentibus agerentur. Certaminis Curulis genus erat, quod commemorat Alexander Neapol. lib. 5.Genial.die.c 8 de hotum ſolennitis Gellius lib.3.c.10 Hinc

Circenses equi apud Hermogen.l 1 ff.de muner.& honor.& Circenſes ludi in l cıuitatibus ff de legat 1.Prat.

Circiter ad tempus ſolum pertinere,Priſc.exiſtimauit, contra à Valla (quod verius eſt, nec latuit etiam interpretes noſtros) ad numerum frequentius refertur. Adi Card. de Offic. ord.6 & Specul de diſput.& alleg.§.4 Spieg.

Circites apud Feſtum, circuli ex ære facti & circites anni apud Varronem,à bruma ad brumam. Hor.

Circitores, circuitores antiquis, Vlpiano in l quicunque, ſ. in prin.ff.de inſtito. dicuntur quibus literarij,vel veſtiarij dāt veſtem circumferendam & diſtrahendam.In re vero militari appellantur Vegetio lib 3.c 8. de re milit. qui vigilias circumibant, & ſi qua emerſiſſet culpa, renunciabant. Tribuni,inquit, eligunt,qui vigilias circumeunt,vt renuncient, ſi qua emerit culpa,quos circitores appellant : nunc militiæ factus eſt gradus Briſſ.

Circitores à Triumuiris, aut à præfecto vigilum conſtituti vibem noctu circumibant,ad extinguenda incendia,& arcen dos fures. Hos Veget.circuitores appellat. Sed & varie apud Vlp.in l quicunque,de inſtitor.act.&Modeſtinum in l.ſi duos de excuſ.tut capiuntur. Horum meminit & Pyrrhus de milit. off Spieg.

Circitores etiam ex ſchola agentiū in reb. fuere. Hinc circitoria dignitas, in l.1. de filiis militū appar.in C.Theo.Briſſ.

Circitores Paulo l. vlt. de extraord. crimin. qui ſerpentes proponunt,& circumferunt. Hoc verbo vtuntur M.Cic.in Epiſtol.& Seneca. lib.benefic 6.cap.2.& Aſin. Pollio in Epiſt. ad Cicer.l b.10. Epiſt.illos Græci vocant ἀγύρτας καὶ ὀχλαγωγοὺς περιοδεύτας. Prat.

Circulatores, circumforanei ſunt, qui publice offucias quaſdam & præſtigias faciunt,vt videantur deuorare gladios araneas,& ſerpentes.Nebr

Circum ſe habere ſeruos cultus ſui cauſa,l.60.§.1.de leg.3.

Circumambulare, l.3.de acquir.poſſeſſ.

Circumcelliones,l 52.de hæret.in C.Theod. genus hominum (vt Auguſt. lib.de hæreſ. c.69. ait) agreſte fuit & famoſiſſimæ audaciæ,non ſolum in alios immania facinora perpetrando,ſed nec ſibi eadem inſania & feritate parcendo. Nam per mortes varios, maxime præcipitiorum, & aquarum, & ignium,ſe ipſos necare conſueuerunt: & in ipſum furorem alios ſeducunt, vt ſeipſos occidant:quod ſi facere alij contem nunt mortem illis minantur, dicētes,hoc modo illos Martyres fieri.Conſen.Iſidor lib 8.Origin. Hos Philaſtrius circuitores vocat in catalogo hæreſeon.Briſſ.

Circumcidere eſt præpurium excidere & exſecare. Circumſectum pro circumciſo dixit Suet.in Domitia. Non ſolos autem Iudæos, ſed & Ægyptios, Æthiopes, Arabes, Phœnices, circumciſione erga ſuos fuiſſe vſos,teſtatur D. Ambroſ.Epiſt. 77.&lib.2 de Abrahamo,c.11. Briſſ.

Circumciduntur rami.i.circumamputantur:item arbores, Plinio Circumcidere corticem.Colum.lib.3 Briſſ.

Circumcidere apud Modeſtin.d.l.circumcidere.ff.ad legem Corn.de ſicar.& apud Paul.li.5.ſent.tit.22. ſignificat circum, vel per circuitum,per circulum incidere & amputare,quod & ſummus Nomotheta Devs æternus iuſſerat Geneſ.c.17. formam ibidem docens , καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν.Quam rē Paulus Apoſtolus Galat.5.Lucas Actor. 15.Tertul.lib.aduerſ. Iudæos,& li.5. aduerſus Marcionem explicant & extra de Baptiſm & eius effect.c.1. Prat.

Circumcirca, non id quod Accurſius exiſtimauit, ſed omni ex parte ſignificat.Spieg.

Circumcisores monetæ ſunt, qui forficulis nummos circumcidunt.Goth.ad rubr.C.de fall.monet.

Circumcolentes,id eſt,accolæ,l.1.de flam.public.Briſſ.

Circumducere per tranſlationem pro delere & abrogare, Budæus exempla Iuriſcōſſ.producit. Eſt autem decipere, doliſque perere,vt in l.cum prælatis ff.de Iud. Spieg.

Circumducere inducere,delere. Hinc circumduci cauſa dicitur in l ſi præſes,C.quom.& quand iud.cum ob id, quia deſerta eſt,cuius nomen ex cauſarum albo eximitur.Circunduci, eſt cancellari, obliterari,aboleri. Sic circumducitur cauſa, Edictum,Acta.Alias circumduci eſt circumueniri , quo ſenſu circumductam religionem dixit Paul.5.ſent.5 Briſſ.

Circumducere eſt fraude obrepere, & obtegere Tertulliano lib.de præſcript.in med.Prat.

Circumducere edictum,eſt inducere,tollere, ad nihilum ponere.l.& poſt edictum,ff.de iudic.& l.acta,ff de re iud. Sic in l 27 §.de liber.cauſ.l.6 C quom & quando iud.Prat.

Circumduci cognitionem apud Vlp.l.diui fratres,27.§.1.ff.de liber cauſ.cancellari interpretatur Accurſius recte. Galli pragmatici dicunt *mettre au neant*.Prat.Sic eodem ſenſu

Circumferri pro circuiri apud Plautum eſt purgari & luſtrari, propterea quod qui luſtrant, eum quem luſtrant, ſæpe aliquid conferentes circumeunt. Vnde & luſtrare circuire eſt. Turn.l.b aduerſ.4.c 15.

Circumfluens amnis inſulam facit,l.ergo,ff.de acq.ret. dom. Prat.Circumfluit amnis agrum Briſſ.

Circumforaneos medicos qui ad fora properarent, vertit Ant.Aug li.ſing.ad H Modeſtinum,l.ἐὰν δύο,ibi περιοδευταῖς ff.de excuſ M. Ciceronem in Cluentiana imitatus. Pharmacopola ait, circūforaneus qui properaret, cui pharmaca multa reſtarent , &c. περιοδευταί circuitores verterat interpres vetus,cuius ſententiam probat I.Cuiac.in d l.ἐὰν δύο, atque circumforaneorum adpellatione vtilitatē ſignificari. Equidem A. Auguſtinum recte vertiſſe putem , quod & citato M. Ciceronis exemplo cōprobatur. Circumforaneos dictos putat Iſidorus, qui in modum rotæ circumferantur. Prat.

Circumire ædes ſacras. Opera publica,l.7 §.1. ff.de offic.proconſ Vigilias l.12 §.vlt ff de re milit.Briſſ.

Circumlinium ſiue Circumluuium ius prædiorum , inquit Feſtus Hor.Circumluuiones dixit Cic.li.8 de orat.

Circumluvio,inquit Feſtus,eſt ius quoddam prædiorum : vbi forſitan , Prædiatorium legi debet. Eſt autem circumluuio, cum parte aliqua diuiſum flumen , agrum alicuius ita ambit, vt inferius vnitum illum in inſulæ formam redigat, l.adeo,7. §.quod ſi,de acquir.ret.dom. Hot.

Circumscribere, plerumque fallere ſignificat vt apud Græcos περιγράφειν. Paulus l.exceptiones,7.§ 1.de except. Si quis fideiuſſerit pro minore 25. annis circumſcripto. Plerumque autem in minoribus hoc verbum vſurpatur. Cicero li.3.offic.. 3. Circumſcriptio adoleſcentum lege Lætoria vindicata eſt. Pro Cluent. Cum omnis ab his fraus,omnes inſidiæ, circumſcriptioneſque adoleſcentium naſcerentur.Sic in l. 10 §.1. & l 17.ff de minorib.l.17.ff.de dolo.Hoto.Circumſcribere vectigalia,i.fraudare,Briſſ.ex Quintilia.Circumſcriptus iudex,cuius religio circumuenta eſt.l.33.de re iud. Circumſcripta mater,Circumſcriptus ponderib.minoribus. Circumſcriptores, qui aliquid abſtulerunt,ait Seneca controuerſ.3.lib.6. & ibid. Circumſcriptio ſemper crimen ſub ſpecie legis inuoluit. Quod apparet in illa , legitimum eſt:quod latet inſidioſum: Semper circumſcriptio per ius ad iniuriam venit.Briſſ.

Circumscribere, eſt cauſam fraudibus cauillationibuſque in iudicio exornare, vt obtineas & vincas aduerſarium. Ambroſius in Luc.c.4. vtitur diabolus teſtimoniis ſcripturatum, non vt doceat, ſed vt circumſcribat & fallat. Idem ad Conſtantinum:nec quiſquam aut viduam ſpernat, aut circumſcribat pupillum,& ibidem:Quid circumſcribitur frater? fraudatur mercenarius? Inde circumſcriptio. Idem Ambroſ.ad Irenæum:Omnia plena fraudis,plena circumſcriptionis: Et circumſcriptor,oris,Iuuenalis : Pupillum in iura vocantem,circumſcriptorem.Nebriſſ.Spieg.

Circumscribere Senatum dixit Tullius,pro priuate auctoritate,vt eleganter adnotauit Beat.Rhenanus ad Tertul.in li. de patientia. Prat.

Circumscribere etiam abrogare & obliterare , frequens hoc ſignificatu verbum Iuriſconſ. & claſſicis auctorib..Cicero in finib. Circumſcriptis igitur iis ſententiis , quas modo poſui,&c.Prat.

Circumscriptio, Græcis μετεωρισμός, eſt , cum quis ſcripto quidem legis paret & ſatisfacit, ſed non etiam menti: cuius duo exempla ponit Cuiac 13.obſ.24.

Circumscriptorem colubrum,h.e.deceptorem appellat Tertullianus,Prat.

Circumscriptus dicitur, qui dolo alterius, vel ætatis infir-

mitate decipitur,l.item exigit,16.ff de dol mal.l.ſi ex cauſa, 9 §.1 ff.de minor.l.59.§.eſt & caſus, ff.de procur.l 7.§ 1.ff.de except Sic circumſcriptus Iudex, minor,pupillus,Actor. Bri. ex ff. Porro autem is circumſcriptus non videtur, qui iure communi eſt vſus: idque Zeno Imperator conſtituit,l fin.C. de in integr reſtit.Prat.

CIRCVMSPECTIO. Circumſpectius. Briſſ ex ff.

CIRCVMSTANTIA alicuius loci intelligitur per 30. pedes, vt dicit Bart.in l.item apud Labeonem, §.conuitium, ff de iniur.Old.Prat.

CIRCVMSTANTIÆ, quæ in iure variant omnia,vt æquitas inde colligatur, ſeptem ſunt:Cauſa,quare aliquid factũ ſit.Perſona,quis & cum quo fecerit. Locus vbi ſactum ſit. Tempus, quando factum ſit.Quantitas,magnum ne, an exile ſit.Qualitas, quomodo factum ſis Euentus,an metu,vi, errore, dolo, culpa,caſu fortuito factum ſit.Claudius Saturn. in l.aut facta ff.de pœn Secundum iſtas enim circumſtantiarum ſpecies æquitas iubet ius ſummum,vel intendi,vel remitti Old.Prat.

CIRCVMSTANTIÆ ſæpius profuſum ſermonem reſtringunt Gœddæ.

CIRCVMSTANTIAS dictas quidem putant, quæ in vnaquaque controuerſia quæri ſolent: & quaſi quæſtionem circumſtant. Has diligenter attendendas ſuadet l.Chryſoſt. Homil. 10. in Matt. & 23 q 8. c. occidit. Circumſtantiam videtur diffinire Angelus Clauaſius in dictione Circumſtantia, quæ circumſtat actum, quaſi extrinſecus extra actus ſubſtantiam conſideratum. Prat.Old.vero ſic definit:

CIRCVMSTANTIÆ ſunt notæ rerum & perſonarum communes & externæ, ex quibus æſtimatur iuris definitio, non ſolum in pœnis delictorum, verum etiam in omnibus contractibus & humanarum functionum negotiis:Old.Prat.

CIRCVMVENIRE legem, & interpretationem legis, eſt in earum fraudem aliquid facere. Circumuenire ſententiam legis. Circumuenitur oratio; voluntas defuncti. Circumuentus à latronibus. Circumuenti minores Circum in hoc venta eſt mulier (ſoror, mater) l.12.§.mulier,de iure dot.Briſſ.ex ll ff.

CIRCVMVENTIO naturalis non habet pœnam fraudis: vt ſi fiat à patre, præceptore, magiſtratu,ob emendationem: niſi fiat exceſſus, Gœdd.ad princip l.31.num.3 de verb. ſign.

CIRCVMVENIRE eodem ſenſu quo circumſcribere, h.e. decipere accipitur,l in cauſa 16 § pen.de minor.idque l.1 §. dolum ff.de dolo malo. Sunt etiam qui putent, circumuenire quem poſſe ſine dolo. Prat.vnde illi proprie circumuenti dicuntur, quos graſſatores quaſi ex inſidiis adoriuntur.Cæſar in commentario Hiſpanienſi: cum vndique ſe circumueniri animaduertiſſet. Ambroſ. in illud Euang. Redditæ quæ ſunt Dei,Deo. Nec intereſt, apud Deum, vtrum vi aut circumuentione res alienas occupet.

CIRCVMENTVS,à latronibus, magna crudelitate,non ſine calliditate,&c Briſſ.ex ff & C.

CIRCVS proprie ſignificat omnem in gyrum ambitum à circumeundo, vt vult Seruius. Apud Macrum, l.3.ff.de operibus publ. locus erat muris ſeptus,in quo curialia munera celebrabantur Vergil.lib.5. Æneid.

——Mediaque in valle theatri
Circus erat,&c.

Hinc in inſcriptione quadam (Cuiacio atteſtante obſ. li. 10. c.35 ſub fin.) dicitur Traianus commoda tribuum etiam locorum adiectione amplificaſſe, quod proprie ad l. patronus, ff de leg 3 pertinere videtur. & de illa locorum adiectione Plinius in Panegyrico: populo inquit locorum 5000. adiecisti. Intelligit autem circi loca. Hæc Cuiac.d.li.obſer.10. Fuerunt tres circi Romæ: circus maximus. inter Palatium & Auentinum:circus Flaminius, qui & Apollinaris: & circus Neronis, in Vaticano. Circus, ἱππόδρομος, locus curriculis equorum cõſtitutus.Vnde circenſes equi,ludi,certamina.Circenſes etiam abſolute, id eſt, ludi Circenſes Briſſ. ex ff. & C. Dici autem circum à circuitu putat Caſſiod. lib.3. Epiſt. ad Fauſtum.A Circe dictum putat Tertul.lib. de ſpectacul. Prat.

CIRTENSIVM Reipubl.l.9.§ ſi quis ius ignorans, ff.de iuris & fact ignor. Cirtenſes autem dicti à CIRTA, oppido Numidiæ,quæ poſterioribus temporibus Conſtantina denominata eſt, Aurel. Victore teſte. Briſſon.

CIS pro INTRA nonnunquam vſurpatur, vt videre eſt apud Plautum in Moſtel. vbi Cis paucas tempeſtates, pro intra breue tempus poſitum eſt: & in Trucul.cis paucos dies Sed & cis pellam Amphytr.dixit, pro repellã, quod qui repellitur citra regredi cogitur, non vltra progredi permittitur. Simile eſt illud Neuij.ſed quaſi amnis cis capit.Turn.adu.lib.19.c.13.

CISIARIVS,à ciſio, quod vehiculi genus eſt, cuiuſmodi nunc Hungari vtuntur, cuiuſi dictus, eſt ipſius ciſij auriga & moderator. Vlpian.l item quæritur,13 ff.locat.Sic ciſiarius,dum cæteros tranſire contendit,ciſium euertit. Sic à Beroal. citatur hic locus C.Philip. Cicero & Haloander conſentit.Itaque Gloſſæ nomine, id eſt, Carruciarius in contextum irrepſit, Spieg. Ciſij meminit & Cic. pro Sexto Roſcio: decem horis nocturnis ait, ſex & quinquaginta millia paſſuum Ciſiis peruolauit.Ciſium,genus vehiculi biroti.Ciſiarius,id eſt, carrucarius,vel plauſtrarius,Briſſ.

CISTA, h.e capſa, Græcis κίστη, vaſis genus ad veſtes reponendas, idque Vlp.expreſſit l.1.§.ſi ciſta,ff.depoſiti, quod & Iulij Pollucis teſtimonio comprobatur li.7.c 19. εἰς ἃ δὲ κατετίθεντο τὰς ἐσθῆτας, χηλοὶ μὲν καθ' Ὅμηρον· καλεῖται καὶ κιβωτὸς καὶ κίστη. Ciſtam etiam commemorat idem lib.10. c.6. Notandum autem obiter, ciſtas apud Cic. in illa phraſi, ciſtas deiicere, ſumi pro vaſis, in quæ populus per pontes tranſiens, tabellas ſui ſuffragij mittebat.Prat.

CISTERNA inde dicitur Feſto lib 3 quod ſit cis, i.infra terram Nam ciſterna nõ habet perpetuã cauſam, nec viuam aquam, ſed locus eſt ad colligendam aquam pluuiam aptus, imbribuſque concipitur,l.1 § hoc interdictum,ff.de fon.Old Prat.

CISTERNAM quoque aquæ, & vini dixit Vlpian.l.vulgaris,21. § ſed ſi de naui. ff. de furtis, pro loco effoſſo ad vini aquæve cuſtodiam. Prat. Briſſ.

CISTOPHORI ſunt numiſmatum ſpecies, de quibus meminit Liu lib.7. belli Macedonici, & Cic.ad Attic.lib.11.his verbis: Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad ſextertium bis & vicies, & reliqua & Feſtus Pomp. dum inquit: Euboicum talentum numero Græco ſeptem millium & quingentorum ciſtophororum eſt, noſtro 4000. denariorum.Fortè ita appellati, quia in eis imprimeretur imago alicuius ciſtam ferentis: veluti & nos Ambroſinos vocamus id nummi genus, in quo D. Ambroſius impreſſus eſt. Et de his ſecundum aliquos intellexit Papin IC.in l.Publia, § Titius, ff.depoſiti, licet eius verba in pleriſque libris mendoſa circumferantur. Sed hæc lectio Alciato diſplicet diſpun.1.c.18.aſſerenti, quos Thtophimati, legendum eſſe. Proinde gloſſator noſter ibi ingenuè faſſus eſt, ſe nõ intelligere.Legitur etiam apud Suidam ciſtophorus pro ciſtiphero,& ciſtarum Baiulo. Ciſtas præterea in ſacris Cereris,teſte Macrob.habuerunt antiqui,quas portabant ſacerdotes nominatæ à Græcis κανηφόροι,quaſi dicas ciſtipheras ſiue latrices.Græci enim dicũt κανᾶ quæ nos caniſtra:& per diminutionẽ caniſtella. Et de his ſacrificalib. ciſtis inquit Catul.

Pars obſcura cauis celebrant orgia ciſtis,
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire prophani. & Tibul.
Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.

Meminit & Plin.in 36. lib.cap 5.vbi etiam Hermol Barbarus Propterea non eſſet forte malũ referre ad nummos, in quib. ſignata erat ſigura ſacerdotis Cereris cum ciſta, & inde ciſtophoros appellatos. Ego tamen magis probarem in loco illo Iureconſ.ciſtophorum,vt ſit genitiuus pluralis;quia in ſingulari non multum conuenit cum præcedentibus: vel ciſtophoros. Et ideo non abſurde l.Pollux in expoſitione Homerici carminis, quod apud nos retulit Paul in l.1. ff.de contra emp.putauit,boues apud Poetam ibi intelligi poſſe pro nummis,in quib bouis effigies impreſſa conſpiciebatur:quæ tamẽ expoſitio,iudicio meo, non poteſt conuenire carm. ibi per Sabinum primo loco relatis. Et vltra Pollucem etiã colligi poteſt ex his,quæ in Publicola ſcribit Plut.& in 36.naturalis hiſt. Plin. quos opportune retuli infra in d. Peculium.Corta.

CISTOPHORI. Sunt qui in l. Pub. §. Titius, ff.depoſiti, ciſtophoros putent reponendos;vbi mendoſe legantur modo Coſtrophinati. Ciſtophorum fuiſſe legimus quatuor millium & quingentorum denarium:ſicut & Rhodium talentum dici opinantur ciſtophorum ab inſigni ferentis ciſtam: ſicut coronati modo vocantur nummi,a coronæ imagine,Ex c.2.li.10. Lect antiq. Rhodigini. Spieg.Adrianus Turnebus lib 5. adu. c.5 Feſtus tradit parum abfuiſſe,quin denarius Romanus duplo ſuperaret æſtimationem ciſtophori.Aſianorum nummi, ſic appellati, quod in eo ciſtiferi eſſent ſculpti, qui ſacrorum myſticorum ciſtis incluſorum arcana, vt in Cybilæ miſteriis Bacchi orgiis,Cereris initiis. Quatuor enim denarij ſeptem ciſtophoros cum ſemiſſe valebant.

CESTIGEROS Martialis eos homines appellat, qui & pro contemptiſſimis & deſpicatiſſimis habebantur, his verbis: Dum nõ vis niſi lato Gellia clauo nubere,nupſiſti Gellia ceſtigero.

CITÁ hæreditas in libris Legum Romanarum dicebatur diuiſa,vt ex Feſto lib.5. & Seruio Grammatico liquet, & vide infra Erctum. Prat.

CITARI, vt quidam benè admonuere, eſt per præconem ſeu voce Præconis vocare,l.7 ff.de in integ.reſt.l.73 ff.de iudic.l. 10.ff.de public. iudic.l.20. ff.de teſtib. Liuius lib.1. Patres in curiam per præconem ad Tarquinium citari iuſſit. Val.Max. lib.2.cap.4. Præco lecto nomine Salinatoris, citandum id ſibi eſſet, necne,hæſitauit. Quintil.lib 6.c 5.In publicis certè iudiciis vox illa præconis, præter Patronos,ipſum,qui egerit, citat.Suet.in Tiber. c.2. Citatum pro tribunali voce præconis conuitiatorem rapi iuſſit. Comprobatur & ex Plutarcho qui quod Latini citare, hoc ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι dixit in Gracchi vita.Sed tamen & edictò citatus quis dicitur, l.15.§. diuus, ff.de iure fiſci.l.1.§.ſcientes,C. de adſert toll.

CITARE edicto. Citare in teſtimonium,Briſſ,

CITARE libello apud Plau.in Gurgulio.Briſſ. Vide Duaren.lib. 1.diſput.anniuerſ.c.7.

CITARE pæana, & minuritionem,vt legit apud Cic.in li.de ora. Turn.lib 1.c.1. Græcis ſunt παιωνίζειν & μινυρίζειν, vt illud ſit contentionis vocis,hoc remiſſionis Prat.

CITARE teſtes. Cic Reus lege citari dicitur apud Cic. Ter citatus reus,l 10.de publ.iudic. A Cio fit Cito. id eſt, frequenter vocito , vnde dicimus aliquos voce præconis citatos , id eſt, frequenter vocatos Briſſ.

CITATIO,in ius vocatio,vel inuitatio. Eſt autem Iuris naturalis,& neceſſaria ad proceſſum iudicij,niſi præſens forte fortuna in iudicio aduerſarios, ad commotionem iudicis volens ſuſcipiat iudicium,& reſpondeat. Si vero allegat, ſe non eſſe citatum , tunc non poteſt cogi, vt reſpondeat inuitus, ſed eſt vocandus ſolenniter in aliud tempus Ita docet Bart.in l.1.ff. de in ius voc.probatus ab aliis.Old teſte.Spieg.

CITATIONVM genera duo excogitarunt interpretes:quædam enim verbalis eſt,qua præco vel voce,vel edicto quem vocat in ius Realis,quæ fit,cum perſona prehenditur,& in ius ducitur,trahiturve,& in carceres conijcitur quæ perſonæ prehentio & & captio, αὐθεγλήψιον appellatur,Pollux li.8.c. περὶ δικαστικῶν ὀνομάτων. Vtriuſque generis commeminere Accurſius & Bartolus & ali in l.conſentaneum. C. quom.& quand. iudex. Sane ſpecies quaſdam commemorat Bartolus in tract. quibus caſibus citatio non valet.Prat.

CITATIONVM alia genera conſtituit Io.Imbertus in lib. foréſium Inſtitutionum. Vnum priuatum,quod perſonæ,domiciliove fieri ſolet Alterum quod publice fit per compita ſono tubæ,quod ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι appellauit Plutarchus in Gracchi vita,vel edictis compitatim, vel Eccleſiæ valuis affixis Clem.de iudic. Prat.

CITATIO fit vel denunciatione,vel prehenſione:illo modo fit verbis in citatione expreſſis,l.etſi is 21 ff de in ius voc. Vlpianus eam vocat verecundam , in l. dies 4 §. prætor ait. ff. de damn. infect. & opponit ei , quæ fit extractione è domo ſua, id eſt,manus iniectione , quam prehenſionem vocant:& violenta eſt. Vult in comment.Inſtit.de act in prin.num 60.

CITATIO, quam ita diffinite videtur A. Alciatus rubr. C.de in ius voc. vt ſit actionum reſtituendarum principium,quæ diffinitio comprobatur §.omnium.Inſt.de pœn.temer.litig. Sed & aliter diffiniri poteſt vt ſit in ius vocatio,per l.1 ff.de in ius voc. Nam , cum quis de aliquo conqueritur, & querimonia ſua coram iudice eſt depoſita,iudex emiſſo citationis edicto, ad eius inſtantiam vocat,vel inuitat illum ad ſe,in quem agere deſiderat, qui conqueſtus eſt Sed enim ſi in edicto iudex, vel prætor adiiciat hanc clauſulam : Si in die præſcripto non veneris, quaſi contumax condemnaberis,vel reputaueris:tūc edictum olim dicebatur peremptorium. Hodie autem ſufficit,quod dicatur:Citamus talem peremptorie. Et eſt quadruplex modus citandi, ſecundum Gand.de Mont.Laur. Primus, per nuncium literis citatoriis Secundus per præconem. Tertius per edictum valuis eccleſiæ affixum,vel per compita. Clementin.1. de iudiciis, Quartus fit ex iuris diſpoſitione. Item quædam citatio fit ad monitionem iudicis,c conſuluit. de offic deleg. Item citationis ſunt tres actus : primus eſt præceptū de in ius vocando,cum iudex iubet nūtio,vt citetur reus. Secundus denunciatio , cum nuncius denunciat citato. vt veniat. Tertius, cum nuntius refert iudici ſe ſaltem in tali loco citaſſe. Additur etiam quartus , ſcilicet comparitio citati: & quando citatus teneatur comparere , & ſi non comparet, mulctetur, nor.per doct.in c.præterea, de dila.& de illis actibus vide c.fin de feriis.Et nota, quod citatio eſt de iure naturali,vt in Clem.paſtoralis.de re iud.Citatus ad locum morboſum, ſeu vbi aer eſt peſtilens, vel corruptus, non tenetur ire, cum ſaluti hominum ſit ratio adhibenda, l.recuſare. §.ſi quis alio, ff.ad Trebell.& ibi per Bartolum & Dd nec citatus peremptorie poteſt dici contumax ante libelli oblationem , l ſi finita, § ſi plures, ff.de damn. infect. Porro citationis ſcopus hic eſt,vt citatus iudicio ſiſtat,inque iudicium veniat. Alciato in rubr.C.de in ius voc.Old.Prat.

CITATIONIS ſex ſunt requiſita: In citatione enim omnino exprimendum eſt nomen eius , qui citationem petiit & impetrauit : Nomen iudicis, à quo petita & decreta eſt:Nomen eius qui citatur: ad quam cauſam citetur (quod fit vel ſententia libelli, vel libello citationi incluſo) Locus, ad quem citatur, & denique dies, quos citatus comparere debet. Vult. in commen.Inſtit.in prin.nu.19.

CITATIOR aqua,id eſt rapidior(Briſſ.) apud Vlpianum l.1.§ 2. ff. de aqua & aqua pluu. arc. vehementiori æquiparatur. In vulgatis exemplaribus eſt citior, quam rapidiorem interpretantur Albericus, Old & Spieg.Prat.

CITARE in teſtimonium,Venul.in l.teſtimonium,10.ff.de teſt. prouocare ad iudicem dicendi ferendique teſtimonij cauſa.

CITARI poſt edictum peremptorium reus dicitur, cum ipſa cognitionis, quæ ante ei dicta fuit in foro ac tribunali , per præconem euocatur,vt præſens ſit, ac appareat , arg.l.7.ff.de in integ reſt.vide Duaren 1 diſp 7. Goth ad l.31 ff de iudic.

CITO in veteri interpretatione Nou. mandata princip § cel & ſuſcipientes,exponit Accurſius, h. e. triginta dies. Cicero in Bruto pro fortaſſe vſurpaſſe videtur: Sed neque verbis aptiorem cito alium dixerim. Τάχα enim Græcis , quod cito eſt, plerunque fortaſſe valet. Prat.

CITHARA cum pſalterio male concordat,prouerbium,cuius fit mentio cap.diuerſis fallaciis,extra de cler. coniug.quo ſignificatur,vitam actiuam ſeu laicalem male concordare cum vita clericali ſeu contemplatiua.Cithara enim,,cum inſtrumentum ſit habens plures Chordas,& valde clamoſum,vitam denotat multis motibus & occupationibus deditam. Pſalterium vero vitam clericalem ſeu contemplatiuam , quia ſonum tenuem vel exilem habet. Vide Abbat.in d c.diuerſis fallaciis, nu 5 Prat.Citharœdica veſtis l.127 de verb ſign. Citharœdicus habitus.Sueton.in Nero.c 25. Briſſ.

CITRA in varios ferri ſignificatus ſubiecta demonſtrant. Accipitur aliquando pro fine,l.fin ff.de public. iudic l. vt ſi 31.ff. pro ſocio, & alibi ſæpe eadem ſignificatione. Prat. Olim cis dixiſſe veteres,docet Connan lib 6 c.nu 13.

CITRA,exceptionis,reſtrictioniſve notam eſſe,cenſent Accurſio duce Bald & alij in l. transigere , C. de tranſact. & Alciat. lib.5.parad.c.9.Idem tamen Alciat in eam d l.tranſigere,eam vocem Citra pro Sine accipiendam putat : cuius expoſitionem probat Briſſ.lib 3 de verb.ſign. An vtraque interpretatio ferri poſſit, expende diligentiſſime. Sumitur etiam pro præter,l.vlt.ff de calumn.ibi,& circa pretij æſtimationem. Quandoque ſumitur quodam priuatiue,ſeu negatiue, l.ſi filia, §. Papinianus.(alias eſt lex incipiens ſi vir,) ff famil.erc ſc. Significat etiam aduerſatiue & accipitur pro contra,l ſi idem,ff. de nouat. Verius tamen eſt, vt ibidem ſumatur pro fine.Prat. Citra appellationem cauſæ cognitionem, conſilium, decretum,pactum,mandatum,id eſt,abſque,ſine.Briſſ.

CITRA beneficium,bonorum poſſeſſionem,contentionem,delegationem.Briſſ.

CITRA bellum diſtinctionem, corporis donationem Falcidiæ rationem,falſi accuſationem. Citra fraudem,periculum, pœnam,metum Senatuſconſulti.Citra temporis finem,ordinem. Citra prætorem,querelam,veniam. Citra verbera. Citra conſcientiam.Briſſ.ex ff.& C.

CITERIORE die.l 4.de pecun.conſtit.l.15 de pact.dotal.

CITRA,præpoſitiuæ particulæ,opponitur vltra.in l.ſi filia. ff.fami.erciſc.vim priuationis habet,& interdum negationis. Pro fine & aliter etiam accipi,ſicut apud idoneos autores indicat Alberic.locis citatis.Nobis ſat erit,Vlpianum adducere , qui in l 2.de his qui not.infam. Non tamen ait,ſi citra indignationem principis ſucceſſor ei datus ſit. Interpretes autem annotant eam plerumque excluſiuam eſſe. Vnde ſi quid , quod reſcripto iubetur,fieri citra Calend. Martias, in ipſis calendis eſt factum non valere conſtat. Annotatum eſt & pro ante vſurpari, in c. dilecto, extra de teſt. quemadmodum Suet. in Auguſto, tit.de ſpectaculis dixit,Citra ſpectaculorum dies.h. e ante dies dicatos,ex more,ſpectaculis. Vide Bero.ibi Spie.

CITREÆ menſæ id eſt, citri materia, celebrantur apud auctores,& fuerunt in tanto pretio, vt cum aliquando viri obieciſſent fœminis nimios ſumptus,quos in comendis margaritis faciebant:& vos,inquiunt,menſis citreis vtimini..Sed cum apud omnes conſtet, citrum arborem & mala citrea eſſe , quæ poſtea cœpta ſunt cognominari mala rancia , quorum materia neque firma,neque odorata,neq; quicquam habent,quod laudabile ſit,ſuſpicor aliquid erroris ſubeſſe circa has arbores iam inde ex antiquitate contractum , vt citrum videlicet pro cedro accipiatur, h.e. *alerze*, cum præſertim arbor illa ſylueſtris ſit, copioſeque proueniat in monte Atlante. Vnde Martialis de menſa citrea dixit:Accipe fœlices Atlantia munera ſyluas:& alibi:cum poſſint Libycas ſuſtinuiſſe trabes. Paul.de action. empt. & vendit. l. ſi ſterilis. Veluti ſi menſas quaſi citreas emat, quæ non ſint. Petr. arbiter: Ecce Afris eruta terris citrea menſa,greges ſeruorum aſtrumque renidens, Vide & apud Cic.6.action.in Verrem. Nebriſſ.

CIVES, omnes liberi dicuntur, qui in Imp.Rom. communione ne ciuilium rerum,bello & pace, ſunt participes Zaſ.in l.1.ff. de orig iur.

CIVES boni dicuntur, qui reipublicæ ſtudioſi ſunt, etiamſi improbi ſint homines,nam bonus ciuis, & bonus homo,eodem modo non dicuntur:vt docet Ariſtot.libro Polit 3. Qui vero boni viri dicantur,quorum frequens ſit à Iuriſconſ.mentio,ex Cicerone petendum eſt,Spieg.

CIVES Origo,Manumiſſio,Allectio,vel Adoptio facit. Briſſ.ex l.7. C.de incolis, lib 10. Vide infra. §.3.14.& poſt Ciuicum munus ac ciuitatis.

CIVES Romani erant, quibus ius ciuitatis conceſſum fuerat. Vide Alciat.c.21.lib.2. diſpunct.de horum priuilegiis,cap 24 lib 1.parerg. Sunt autem Romani ciues omnes effecti, qui in orbe Romano ſunt, conſtitutione diui Adriani, l. qui in orbe, de ſtatu. homin. Colliguntque propterea iuriſperiti.

ius patriæ poteſtatis, quod Ciuium Romanorum erat, ad omnes Chriſtianos pertinere. Vide Libertorum. Spieg.

CIVES Romani alij ſunt patresfamiliarum, alij filij familiarum, aliæ matresfamiliarum, aliæ filiæfamiliarum. Vlpianus in l. 4. ff. de his, qui ſui vel alieni iuris ſunt.

CIVICVM munus pro ciuili accipitur in l. 4. C. de fabric. lib. 11. vbi falſo legitur, ciui commanere pro ciuico muneri. Prat.

CIVILE bellum, l. vnica, C de cad. tol. Alberic.

CIVILE eſſe, pro pertinere ad officium ciuis, vel ciuilis moris eſſe, apud Imp Alexan. C de furt. l. ciuile eſt, quod à te aduerſarius tuus exigit, vt rei quam apud te fuiſſe fateris, exhibeas venditorem: nam à tranſeunte & ignoto te emiſſe, dicere non conuenit, volenti euitare alienam bono viro ſuſpicionem. Sp.

CIVILE id propriè dici nemo ambigit, quod ciuium, aut ciuitatis eſt: hinc ſtudia inſtitutaque ciuilia, h. e. ad ciuium ſocietatem, ciuitatiſque ſtatum pertinentia: quo ſenſu mores ciuiles, ciuiliterque quid fieri à Cicerone dictum, lib. 1 Offic. Cum autem ciuitatis ſtatus tuendi ratio id imprimis expoſcat, ne quid contra ea, quæ publicæ vtilitatis ſint, fiat: quod eiuſcemodi eſſet, id ciuile inde vocari inualuit: contra quod aduerſus vtilitatem publicam fieret, ciuilique ſocietati exitioſum foret, inciuile dictum eſt. Hinc frequentes illæ in iure voces; vt Alexand. in l. ciuile, C. de furtis: Ciuile quid eum facere, qui ab eo, qui rem ſuam poſſidet, aut authorem exhibeat à quo eam habet, exigit: quia ſi hoc ſolum à tranſeunte, cuius nomen ignoretur, emptam fuiſſe ſufficeret dici, interuertendarum propriarum cuiuſque rerum occaſio maxima præberetur, quod ciuitati pernicioſum eſſet. Ciuiliter itaque facit, qui contra nititur, ſuam nempe publicãque vtilitatem ſimul tuetur. Inciuilem autem rem à Seuero, l. inciuilem, C de furt facere dictus eſt, qui rem eam furto mihi oblatam, à fure emptam retinet, nec prius reſtituere vult, quam pretium illi fuerit à me perſolutum: cum publice vtile ſit, alienarum rerum interceptoribus præcludi viam, qua rerum ablatarum pretium conſequantur; & pecunia inde refecta facilius effugiant. Quod fiet, ſi cum ab aliis, quam notis & ſpectatæ fidei hominibus, emere nemini tutum erit, caute quiſque ita negociari cogatur. Item & medici, ægri infirmitatem conſulto protrahentis, aut etiam augentis, quo ægri loculos exhauriat, quidve aliud corradat, inciuile factum dicitur, vt exemplo id in ciuitate haud dubie pernicioſum eſſe conſtat, l. medicus, ff. de var. & extraord cog. Ioh. Rob. lib. ſent. 3. c. 11.

CIVILE negocium, h. e. legitimum (ex quo ciuilis obligatio naſcitur. Briſſ.) iure ciuili receptum, l. vnica, in princ. de extra. cognit. Albericus.

CIVILIS dies incipit à media nocte; in ſequentemque mediam noctem finit, l more, de Fer Spieg. Prat.

CIVILIS interruptio. Lege Interruptio.

CIVILIS poſſeſſio eſt, quæ ſola animi deſtinatione & ſolennitate quadam conſtat, etiamſi corpus non interueniat. Vide paulo poſt.

CIVILIS ſoboles, Auth licet patri, C. de natur liber. & matrib.

CIVILITAS, quaſi ciuilis mos, qui & vrbanitas dicitur. Sic annotante interprete, ciuile pro vrbano & elegante, in l. ciuile C. de furt. Spieg.

CIVES Romani ſunt Vlpiano in Epitom. tit. 1. liberti qui vindicta, cenſu aut teſtamento. nullo iure impediente, manumiſſi ſint, quod & Iuſtinianus probat, Inſtit. de libertinis, § fi. Prat.

CIVILIS actio, vel potius Ciuilis incerti actio, h. e. præſcriptis verbis, Vlpiano l. ſolent, ff. de præſcript. verb. Prat. Briſſ.

CIVILIS actio non tantum prætoriæ (vt mox infra) ſed & criminali opponitur, & ita ciuile negotium, criminali, Sic & ciuilis diſceptatio, petitio. Ciuile iudicium. Briſſ. ex ff. & C.

CIVILE quandoq; naturali opponitur. Ita ciuilis cogitatio naturali aduerſatur, l. 4. §. cogitationis, de grad. Eo ſenſu matrem ciuilem dixit Paulus 4 ſent. 10. (minut.

CIVILIS ratio & naturalis ſeparantur, Inſtit de nupt. l. 8. de cap.

CIVILIS ratio naturalia iura corrumpere nequit.

CIVILES & forenſes artes. Briſſ.

CIVICA arma. Ciuica munera, ſeu onera, pro eodem. Briſſ. ex ff. & Cod. [runt

CIVILIA officia, onera. Ciuilia bella, quæ ciues cũ ciuibus ge-

CIVILES diſſenſiones. Briſſ. ex ff. & C.

CIVILES annonæ, l. 1 §. 7. in fin. C. de rei vxor. actio. l. 12. Cod. de hæred. inſtit. l 6. § 1. in princ. C. de ſec. nupt.

CIVILES honores. l 11 C. de liberal. cauſ.

CIVILES magiſtratus, l. fi. §. 1. C. de nupt.

CIVILES res in Theodoſij & Valentiani conſtitution. l. 2. C. de petit. bonor. ſubl. lib. 10. h. e. ad publicum pertinentes, vel etiam ad ciuitatem & Rempublicam: cuiuſmodi ſunt opera publica l ſi aliquando, C. de operib. public. Prat.

CIVILE pro iuſto, æquo, legitimo, ordinario, accipi ſolet, l ciuile, C. de furt & l. cum in fundo. 78 §. ſed & ſi non ſit, ff. de iure dot. E diuerſo Inciuile, inhoneſtum, illicitum, iniquum, & contra iuris ordinem, l. inciuile, C. de rei vind. & alibi ſæpe. Briſſ.

CIVILE auxilium, l. 16. fi. C. de iudic. l. 3. in fi C. de infant. expo.

CIVILE bellum, l. 1. in prin. C. de latin. libert. tollend.

CIVILE ius nulla alia ratione differt ab eo, quod gentium dicitur, quam quod vnum ciuium ſuorum, alterum omnium commune eſt hominum, vtrunque eorum vtilitatem, quib. imperat ſpectans, & eo vim omnem inſtitutorum ſuorum dirigens tanquam ad ſuum finem. Atque etiam vtriuſque origo eadem, licet ius gentium ſit paulo antiquius. Vt refert Tullius pro P. Seſtio his verbis: Quis veſtrum iudices ignorat ita naturam rerum tuliſſe, vt quodam tempore homines, &c. Connan. lib. 1. c 7. nu. 1.

CIVILE ius, in l. 9. de inof. teſt. id eſt, commune.

CIVILE Ius, eſt ius proprium cuiuſque ciuitatis, l. 6. l. 9. ff. de iuſtit. & iur. Et vt Paul. ait, quod omnibus aut plurib. in quaque ciuitate vtile eſt, l. pen. ff. eod. tit. vel, vt Cic. in Topic. æquitas conſtituta his, qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad ſuum obtinendũ. Paulo plenius id definit Vlpian in l. 6. ff. de iuſtit. & iur. Secundum quæ ius id quod humana ciuitas ex legibus ſenatuſconſultis, plebiſcitis principum conſtitutionibus, Prætorum Ædiliumque edictis, ac prudentium reſponſis vſa eſt, Ciuile appellatur, l. 7 & l. 9. ff. de iuſt. & iur. §. ius autem, Inſtitut. de iur. natur. quaſi proprium ciuitatis Romanæ, l. 1. ff. de acquir. rer dom Hoc tamen commune iuris ciuilis nomen ſuum fecit ac proprium ea pars iuris, quæ ex prudentium interpretatione legibus adhibita conſiſtebat, quæque ſine ſcripto in ſola prudentiũ auctoritate conſiſtebat, l. 2 § his legibus & § deinde cum eſſet, ff. de orig. iur. l. 74. ff. de hæred. inſtit. Appellatum eſt etiam ius Ciuile Papirianum, quod à Sex. Papirio in ordinem compoſitum fuit, d. l 2. in pr de orig. iur. l. 144. ff de v rb. ſign & apud Macrob. lib. 3. c. 2. Notat & Aſcon. in 4 Verrin. Ius ciuile à Cicer. pro priuato iure vſurpatum. Interdum iuris ciuilis appellatione lex 12. tab. demonſtratur, vt in l 1. ff. de tut. Inſtit de vſucap. in princip. l. vlt. de bonis eorum, qui ſibi ante ſent. coniuncta l 120 ff de verb ſign. l. 10. C. de iure delib. Plerunque vero ius ciuile à prætorio ſeparatur. Et ita videre eſt hæc verba, ciuili & Prætorio iure, ſibi opponi, l. 17 ff. de caſtr. pec. § ſed iſtæ, Inſtit. de act. & Inſtit. de oblig §. 1. l. 1 §. vlt. l 3. §. 1 ff de conſtit pecun. l 23. ff. de teſtam. l. 5. C. de pactis, l. 14. ff. de teſtib. Ideoque & ciuiles actiones, id eſt, legitimas, ſeu ex legitimis & ciuilibus cauſis deſcendentes accipimus, ad differentiam earum, quas Prætor ex ſua iuriſdictione datas & comparatas habet §. ſed iſtæ, Inſtit. de act. l. vlt. ff. de conſtit. pecu l. 15. ff. de præſcript. verb. Ita ciuiles actiones alicubi honorariis opponuntur: & ciuiles quoque obligationes ab honorariis diſtinguimus, eaſque ciuiles appellamus, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt, §. 1. Inſtit. de oblig l. 5. de præſcript. verbis Briſſ.

CIVILIA verba, quæ & directa in iure appellantur, verba ſunt formularum ciuilium, h. e. quæ ad ius ciuile accommodatæ olim à ICtis fuerunt: ex eo nimirum, quod hæc pars iuris proprie nunnũquam ius ciuile appellatur: vt docet lex 2. de orig. iur. ſiue quod vernaculum eſſet, neque ab exterarum gentium inſtitutis ſumptum: ſiue quod ſoli ciues iis legis actionibus ac formulis vti poſſent. Papin. l. 7. de vulg. & pupil. Verbis ciuilibus ſubſtitutionem poſt quartum decimum annum ætatis fruſtra fieri conuenit. Vlp. cap. Inſt. 25. Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precatiue relinquitur: Hoc eſt non iis formulis, quæ ad hæredum inſtitutionem accommodatæ ſunt, ſed precarionis. Hotom.

CIVILIA verba etiam legitima & imperatiua appellantur, Papin. in d. l. 7. Briſſ.

CIVILIS poſſeſſio, iuſta & legitima poſſeſſio, quam quis animo rei, vt ſuæ poſſidendæ ſine vitio nactus eſt: quæ opinione domini tenetur, & in iure conſiſtit, ad vſucapionemque proficit, l. 2. §. 1. ff. pro hærede, l. 24. ff. de acquir. poſſeſ. l. 3. §. vlt. ff. ad exhib. l. 10. C. de acquir. poſſeſſ. Quam qui habent, ciuiliter poſſidere dicuntur, l 7. in prin ff. ad exhib. l. 1. §. deiicitur. ff. de vi & vi arm. id eſt, ex iure ciuili, vt in l. 38 §. hæc quoque ſtipulatio, ff. de verb. oblig Briſſ.

CIVILIS ſapientia, pro iuris ciuilis ſcientia, l. 1 ff. de extraord. cognit. ſic Cicero de claris oratorib. Ciuiles artes & Forenſes Eloquentiam, & Iuris ciuilis ſcientiam appellat. Briſſ.

CIVILITER, ſecundum ius ciuile, eiuſque præcepta & ſanctiones, in genere.

CIVILITER (in ſpecie,) & iure prætorio opponuntur, vide ſupra.

CIVILITER ſæpius idem quod ciuili iudicio, & tunc ad pecuniariam perſecutionem refertur. Vnde

CIVILITER agere, & criminaliter opponuntur.

Sic CIVILITER exercentur incendia, mouetur actio, diſceptatio. Briſſ. ex ll. ff. & C.

CIVILITER modo, l. 9. prin. de ſeruitut. (vbi alij legunt, Ciuili tamen modo,) id eſt, cum aliquo temperamento. Briſſ.

CIVILITER, eo modo, eaque formula, quam I. C. excogitarunt & tradiderunt. Hinc Pompon. in l. pen. ff. de ſolut. ſcribit, verborum obligationem ciuiliter per acceptilationem tolli, non rei naturam ac ſubſtantiam: id eſt, conſenſum & pactum, ſpectans,

ſpectans, ſed modum ac formam aduentitiam, quum Vlp. in l.8.in fin.ff.de accept.aperte dicat, Acceptilationem eſſe iuriſgentium : quatenus ſcilicet, pactum conuentum, i.e. ſubſtantiam ipſius actus conſideramus, vt acceptilationis materia ſit iuriſgentium, forma vero iuris ciuilis. Hot Prat.

Civiliter annum non ad momenta temporum, ſed ad dies numeramus. Nam naturaliter vltimus dies integer, anno accedere deberet, & præterea quadrans, hoc eſt, ſex horæ. Ex Alciat. Spieg.

Civiliter interdum ſignificat ciuili iure, vt cum dicimus, ciuiliter poſſidere, ciuiliter quem obligari, l.1.§.hæc actio, ff.ſi menſ. falſ. mod. dix. l.1.§.ſi quis ita, ff. de verb. oblig. Exempla frequentiora ſunt, quam quod referri debeat. Aliquando ſonat recte, legitime, & ex iuris ciuilis regulis, l.filius, 18 §.ſi quis eo, in fin ff. de lib & poſt.& l.2.in fin.ff.de acquir poſſ. Quandoq; ſignificat ciuili modo, ſecundum iuris ciuilis rationem, l.anniculus, 134 ff de verb. ſign. quam interpretationem probat Alciat. & ante eum Alber. Roſarius ibid. Non tamen improbandam putem expoſitionem Accurſij d.l.134. explicantis ciuiliter, i.e. ſecundum conſuetudinem ciuium, & loquelam, per l.anniculus, 132.ff. eod.tit. Prat. Briſſ.

Civiliter agit, qui quod ſua priuatim intereſt, perſequitur, Criminaliter, qui publicam vindictam criminis exſequitur. l.vnic.C.quan.ciui.act.crim.præ ud.& l.fin. C de falſ. Ciuiliter criminali perſecutioni opponitur, l.ſi, ff.de furt.& l.conſtitutionib.37.ff de inru.l.18 §.qui ob inimicitias ff.de pœu. Pr. Nam ad maleficia iudicāda, quibus magnopere publica tranquillitas turbatur, variæ ſunt pœnæ legibus & iure ciuili conſtitutæ, de quib. ſub tit. de pœnis, & alibi. Et quia accuſatio, ad eam rem valde eſt neceſſaria, vt teſtatur Cic. in ora. pro Roſcio Amer. permiſſum eſt, non ſolum ei, cui nocitum fuerit: ſed interdum etiam cuiuis è populo nocentem hominem deferre & accuſare §.1.Inſtit.de publ iud Eſtq; huius accuſationis finis & ſcopus & Reip. quam Leges violando non mediocriter offendit, pœnas debitas perſoluat, non vt accuſatori quicquam præſtet, l licitatio.§ quod illicite, ff.de publ.& vect. Quiſquis autem ita accuſatur, criminaliter dicitur conueniri. Nec quicquam refert, vtrum corporalis ne ſit, an pecuniaria pœna, qua eius audacia coerceatur, not.in l.3.de ſepulch.viol.d.§.in ſum. Sed cum hac criminis executione, Reip. tantum conſulatur, non etiam accuſatori, grauiter fortaſſis læſo: proditæ ſunt priuatæ quoque & forenſes actiones, quæ ad priuatum ipſius à gentis commodum intendantur: vt Furti actio, vi bonorum raptorum, l.Aquiliæ, iniuriarum & ſimiles, quæ ciuiles, non criminales dicuntur, propterea quod humanius, atque ciuem decentius agatur, l.1.ff.de incend.ruin.nauf.l vlt.de pri. deli l.vlt.de furt l.vlt.C.de iniur. quan. ciu.act. crim. præiud. Dicuntur etiam pecuniariæ huiuſmodi cauſæ, quod agens ad pecuniarium propriumque commodum principaliter reſpiciat, l.1 ff de teſtib l.interrog.C.de quæſt.l.properandum, C. de iud. In criminali autem iudicio hoc potiſſimum ſpectatur, vt admiſſum publicæ vtilitatis cauſa in exemplum vindicetur, tametſi eius rei gratia plerumque pecuniaria ſequatur condemnatio, d.§. quod illicite, Duar.lib.1. anniuerſ. diſput. c.35

Civiliter ac Naturaliter opponuntur. Ita ciuiliter reſoluitur obligatio, velut Acceptilatione, & confuſione: Non naturaliter vero ſolutione, aut interitu rei promiſſæ. Ita naturaliter ſeu corporaliter accipitur poſſeſſio: ciuiliter & iuris miniſterio, verbis ſine facto corporali, ſtipulatio. Ita ciuiliter turpia, & natura turpia opponuntur, l.42.de verb ſignif. Briſſ.

Civiliter acquiri dicuntur, quæ iuris miniſterio verbis, ſine aliquo corporali facto acquiruntur, l.ea, quæ 53 ff de acq.rer. dom.& eodem ſenſu etiam ciuiliter reſolui dicitur appellatio apud Pompon.l pen.ff.de ſolut.Prat.ex Briſſ.

Civis meus, tuus, dicitur pro conciue, quam barbari vocant compatriotam.

Civis Rom. cur D Paulus Apoſt. appellatus ſit, not 10.diſt.c.Si in auditorium, c.fundamenta, §.vlt.de elect lib.6.Spieg.

Civis dictus eſt, quod in vnum coeat cœtum, & ſub legibus viuat politicis, vt ex M Cic. conſtat. Oldend. Prat.

Civium appellatione an veniant oppidani, vel comitatenſes, eſt notab.dec Bal.in Auth.& omnino, in pen.col ver.ſed hic dubitatur, C.ne vx.pro mar. de qua late ſcribit D. Felin.in c. Rodolph.in 9.col.verſ faciunt etiam.extr.de reſcrip.cum his quæ referam inf.in verb Repreſaliæ. Sed quid de ſpatiis? Bal. ſing.conſuluit, eos in ſtatutis non comprehendi: quia proprie ciues non ſunt. Ita in pulchra quæſtione ſtatuti Mediol. concludit Bald conſ 267. ad euidentiam præmitto, in vlt.col.in 1.lib.quod conſilium repetitum inuenio in vlt.lib.conſil.457. Nunquid autem habitatores Venetiarum ſint ciues, vel inſulani, eſt ſing.conſ Bald.nu.437 quidam emerunt, in 1.lib.cum his, quæ ſcripſi infra in verbo Venetiæ. Cotta.

Civium appellatione alias continentur in priuilegiis, & ſimilibus actibus ciuitatis, & ſuburbiorum incolæ, Alciat. l.vrbis, 2. ff.de verb.ſignif.& ante eum Alex.Imol.rubr.ff.ſolut mat.Pr.

Civitas eſt multitudo ſeu vnitas ciuium, in hoc collecta, vt iure ſocietatis viuat optimo, c.ſi ciuitas, de ſent.exco.lib 6 Zaſ. l.2.ff.de orig iur.Cic.in ſomn Scip.In ciuitate, & vbiuis locorum, neceſſario requiritur, in primis verbum Dei: deinde magiſtratus, qui adminiſtret Rempublicam : id quod gentes quoque quamuis Chriſtum ſeruatorem noſtrum ignorarent, lumine tamen naturali aliquo cognouerunt. Ideoque inter exempla iuris publici referuntur ſacerdotes, & magiſtratus, in l 1.§ 1.de iuſt.& iure. Prat. Hac ratione

Civitas appellari ſæpe ſolet ἐκκλησία, hoc eſt, cætus, vel congregatio, non qualiſcunque, ſed Conciliata in vnam ſocietatem communionemq; fidei, & ſacramentorum, vnde Apoſt. ad Cor. Eccleſiæ Dei, inquit, quæ eſt Corinthi. Et Col 1 pro corpore ipſius ait, quod eſt Eccleſia, Oldend. Prat.

Civitas etiam vſurpatur pro mœniis duntaxat, & ædificiis: Sicut & eccleſiæ ſignificatio ad paucos ordines redigitur, adeoque ad templum materiale, in tit. C de ſacroſ.eccl. & de his, qui ad eccl confug.in rub Old.Prat. Proprie vero Vrbs muros & ædificia denotat: Ciuitas habitatores & incolas, vel ipſam ſocietatem ciuium, aut ius ciuitatis ac ciuium : vel conſtitutionem & ordinē pupilli ac ciuium. Briſſ.ex Cic Seru Marc.

Civitas quandoq. non pro loco, ſed pro ciuibus accipitur, vt cum quis ciuitati, vel ciuib. aliquid mandat, l ſi quando, C.de bon.vac.lib.10. Alc.de verb.ſign.in l.2.

Civitas in tribus conſiſtit: In ſapientia eorum, qui Remp. adminiſtrant: in militum fortitudine: in cæterorum ciuium temperantia. His;; perfecte conſtituta cenſetur ciuitas, quod cuique parti ſua attribuatur Attamen quæ ſupereſt Iuſtitia, non illa otioſa eſt aut inutilis, ſed per omnes alias diffuſa implicat eas arctiſſimo æquitatis & concordiæ vinculo, facitq; vt ſibi illæ conſentiant: quæ conſenſio iuſtitia vocatur. Connan. lib.1.c.2.nu.8.

Civitas ſine legibus eſt corpus ſine anima, vt ait Cic Quocirca eleganter Ariſt.in Ethicis. Ideo, inquit, non cōcedimus, vt homo imperet, ſed ratio. Nam homo hoc ſibi tribuit, & fit tyrannus. Ex Pompon. l.2. ff. de orig. iur. animaduertere licet, pop. Rom. 20. vix annis potuiſſe ſine certo iure viuere, quin leges à Græcis peterentur. Cætera Old.in citatam legem ſcribens. Spieg.

Civitatis appellatione non veniunt ſuburbia, ſed id ſolum, quod murorum ambitu terminatur, text. eſt arguendo à ſpeciali, in c.ſi ciuitas, de ſententia excomm. lib.6 & hoc, niſi diſpoſitio reddatur eluſoria, quia tunc veniunt etiam ſuburbia, d.c.ſi ciuitas, vbi eſt tex ſing.& melior de iure, ad hoc vt late atteſtatur Iaſ.in l.cum quidam, in fin.ff.de lib.& poſth. Et ideo decidit ſing Bald.in c.ſignificauit, in vlt.col.verſi:pone. epiſcopus de reſer. Quod ſi epiſcopus excommunicauit omnes leproſos ſtantes in ciuitate, niſi recedant de ciuitate infra octo dies, & aliquis exiuit & recluſit ſe in quodam hoſpitali poſito in ſuburbiis, talis non euitat excommunicationem: quia ſicut propter ſalutem animarum interdicta ciuitate, interdicuntur etiam ſuburbia, ne ſentētia excommunicationis ſit eluſoria, d.c.ſi ciuitas. Eodem modo propter ſalutem corporis, ne edictum circumueniatur. Et hoc dictum Bald. pro ſin.citat Felin.in c. Rodulph. col.3. verſ. limit dupliciter, de reſcript. vbi late tractat, quando appellatione ciuitatis veniant ſuburbia, Cotta.

Civitatis appellatio alias accipitur pro iure ciuium ac libertate, qua ciues vtuntur, Vnde dicebātur olim ciuitate Romana donari, *das burgerrecht empfahen*, quorum exempla commemorat multa Cic. pro L. Corn. Balbo. Vbi & comprehenduntur horti, atq. ff. de procur. l. præſens. Item ciuitatis nomine non comprehenduntur diœceſes, nec è contrario, c. Rodulphus, & ibi gl.ext.de reſct Vocatur autem proprie ciuitas, quæ habet epiſcopum, vt 80.diſt.in illis, & c ſeq. Ciuitas quoque poteſt adpellari, quæ Epiſcopum non habet. Alciato in c. pernicioſam, de offic.iud.ord Old. Prat. Sunt autem ciuitatis partes nouem. Vna eſt agricolæ, qui circa alimenta verſantur Secūda opifices, qui verſantur circa artes, aut neceſſarias, aut ad delicias & voluptates, aut ad ornatum pertinentes. Tertia cauponaria, ementium vendentiumq;, mercatoria & nummularia. Quarta mercenarij. Quinta propulſatores belli. Sexta hi qui ius dicunt atque decernunt. Septima opulenti atque diuites, qui onera Reip. ſuſtinere valent. de quib. Iuſtin. Inſt. de his qui vel ſui, vel alieni iuris ſunt, §.dominor. Octaua publicis magiſtratibus fungentes. Nona conſultores, & ius in controuerſiis aſſignantes. Reſpublica illius multitudinis ordinatio eſt atque gubernatio. Droſ. meth. iur.

Civitatis ſex, Socr. l.ſanciuit, vt nec parua ſit ciuitas, nec magna, ſed vna & ſufficiens. Quamobrem Cic. eleganter aduentitiam illam otioſorum hominum multitudinem, appellat ſecem ciuitatis, vt quę nulli proſit, multos autem oneret: monuit & id Oldend.

Civitatem appello quemcunque populum iiſdem legibus & moribus gubernatum, Connan lib.1.7.nu.1. Idem ibidem ciuitatem Ariſtoteli dictam fuiſſe refert gentium virorumque

in vita perfecta, ſeque ipſa contenta communionem. Adde Old.io l.2.ff de orig.iur.Spieg.

Roma ſola, vrbs dicebatur, Ciuitates reliquæ populo R.ſubiectæ priuatorum loco ſunt. Proprie ergo ea vocantur ſola publica bona quæ populi ſunt Romani: Abuſiue tamen reliquarum etiam ciuitatum ac municipiorũ bona & negotia, ipſius ciuitatis aut municipij iure communia, inter publica habentur, & iiſdem gaudent priuilegiis, quibus illa.Goed.ad l.15.nu. 4.5 6 & leg.17.nu.15.17.& ſeq de verb.ſign.& Vult.commen. Inſtit.de rer.diuiſ. ad prin.num.17.

CIVITATES fœderatæ. Vide Fœderati.

C L.

CLAVLA vehiculi genus, quo vtebantur in tranſitu militum, legatorum, armorum. Hinc

CLABVLÆ (olim Taleæ quæ de tenero ramo ex vtraque parte æquabiliter præcidebantur. Varroni 1.de re ruſt.c.40. Nonio ſciſſiones vel præſegmina lignorum.Briſſ.

CLABVLARIS curſus in Leonis conſtitur.l curſum,22.de curſu publ. lib.12. C.vt curſus vehicularis, genus quoddam fuit, ad cuius procurationem eligi viros idoneos, qui & Euectiones commeantium exactiſſima cura inſpicerent, & Animalibus alimenta, quæ fiſcus ſuggerebat, miniſtrarent Briſſ. Vulgat. exemplaria habent ambularem, quæ lectio iuuari poteſt leg. iudicib.9.C eod. Sunt qui malint caballarem apud Luitprandum in ſui temporis hiſtoria. Quænam lectionum verior ſit, iudicent peritiores. Clabularis curſus, eſt genus quoddam curſus vehicularis. Briſſ.

CLADEM quidam à calamis comminuendis ductam exiſtimant atque ideo pro calamitate accipiunt, in l.1.C.de iur. emphyt. quaſi clam data ſit, vt Papias ſcribit.

CLAM, Priſcian.li.14. Clam, inquit, magis aduerbium eſt, cum nec localem habeat ſignificationem, quam plerumque præpoſitiones poſſident, & qualitatem demonſtret quæ in aduerbiis inueniri ſolet:& diminuatur, quod nulla præpoſitio habet, vt clanculum:& poſſit etiam abſque caſu proferri:vt, bona aperte facit, mala autem clam, &c. Clam denotat latenter ac furtiue. Opponuntur autem clam & palam Briſſ.

CLAM à ciuibus duci putat Feſtus lib.5. quod his, quæ celare volumus, claudimus. Prat

CLAM facere eum putat Ariſt. apud Vlp.in l.3. §. fin. ff. quod vi aut clam, qui facit celandi animo eum, quem prohibiturum intelligeret, aut exiſtimare debet ſe prohibitum iri.Ser.etiam apud Venul l.4 ff.eod.tit. putat eum

CLAM facere, qui exiſtimare debet ſibi cõtrouerſiam futuram; aut etiam (Vlp.ait l.5.ff.eod.) qui aliter fecit, quam denunciauit, vel decepto facit eo, ad quem pertinet non facere, vel conſul[illegible]rum denunciat aduerſario, cum eum ſcit non poſſe prohibere, vel tam ſero pronunciat, vt abire (in Pand Flor.vbire) prohibiturus primus, quam fiat, non poſſit. Clam quoque feciſſe videtur, qui poſt denunciationem in certum diem & horam, fecit, d.l.5.§ 1.Prat.

CLAM facere cenſetur is, qui celauit aduerſarium, neque ei denunciauit ſe opus facturum, quia exiſtimauit eum controuerſiam facturum, ſi reſciret, aut certe id exiſtimare debuit, ne melioris conditionis ſint ſtulti, quam periti. Aut ſi denunciauit quidem, ſe opus facturum, ſed aliter fecit, quam denunciauit, vel conſulto tunc denunciauit aduerſario, cum eum ſciret, non poſſe prohibere. Vel tam ſero denũciat, vt obuiare prohibiturus prius, quam fiat, nõ poſſit, aut deniq; ſi alio modo decipit eum, ad quem pertinuit, opus non fieri. Debebat enim diem & horam denunciatione complecti, & vbi, & quod opus facturus eſſet. Neque quidem perfuſorie, aut obſcure dicere, aut denunciare, neque tam artare aduerſarium, vt intra diem occurrere ad prohibendum non poſſet. Et ſi forte non ſit, cui denunciet, neque dolo malo factum, ne ſit, amicis, aut procuratori, aut ad domum denunciandum eſt, l.3.§. vlt.ſecuus etiam, l. & qui aliter in prin.& § 1. ff. quod vi aut clam, & ff.de acq.vel amit.poſſ.l.clam poſſidere. Vlp. Clam poſſidere, inquit, eum dicimus, qui furtiue ingreſſus eſt poſſeſſionem, eo ignorante, quem ſibi controuerſiam facturum ſuſpicabatur, & ne faceret, timebat. Pomp.ibi Old.

CLAM poſſidet hæres eius, qui precariam poſſeſſionem tenebat ſi in ea manſerit auctore Paulo.lib.5.ſentent.tit.vlt.

In interdicto, quod vi aut clam, clam videtur facere, qui celauit aduerſariũ, neq; ei denunciauit, Si modo timuit eius controuerſiam, aut debuit timere, l.3 §.vlt.ff quod vi aut clam. Clam enim facit, qui exiſtimare debet ſibi controuerſiam futuram, l.4. ff.eod.tit. Alias Vlp. definit, clam factum videri, quod quis cum controuerſiam haberet, habiturumve ſe putaret, f cit, l.73.§.vt factum, ff.de diuerſ.reg iur.Briſſ.

CLAM ab aliquo poſſidere accipimus in interdicto, Vti poſſ.l.1. ff vti poſſid.& l.pe ff.pro ſuo.Briſſ Prat.Eodem modo

CLAM ab aliquo ducere aquam, dixit Vlp.l.1.ff.de aqua quotid. & æſtiua. Prat Briſſ.

CLAM vti cum definit Vlp.l.3. in prin.& §.1.ff.de itinere actuq; priuato, qui prohibitus vtitur, vel qui, prohibitoeo, cui id ius vtendo conſeruabat, vtitur. Prat.Briſſ.

CLAM etiam pro, in obſcuro, poni videtur in l.1. in princ. ff.de furtis.Prat.

CLAM ferre ſententiam, eſt notam in vrnam mittere: Palam vero, eſt ore pronunciare. Lege Ciceronem de Legibus 3. Ternas autem notas ſingulis iudicib dabat is, qui cauſæ præerat: ſcilicet, A.C.N L.de quib.ſ.monuimus.Spieg.

CLANDESTINVS, na, num, à clam particula deriuatur, notamque habet ſignificationem, neq;ob aliam cauſam hoc in loco poſuimus, niſi quod vulgo accentu barbaro ab omnibus profertur, hoc eſt, accentu in antepenultima, cum penultimam habeat longam, & iuxta regulas Latinæ linguæ in eadem accentus debeat collocari. Quod vero penultima ſit longa probatur carmine Manilij in primo Aſtronomicon dicentis: Et clandeſtinis ſurgentia fraudibus arma. Silius quoque Italicus in libris Punicorum: Ceu clandeſtino traheretur fœdere bellum. N b iſſ.

CLANDESTINAM, electionem adpellat Bernard. in c.quia propter § fi.in gl.fin.de electione.in antiq. quæ ſingulariter fit & occulte per occulta conuenticula.Prat.

CLANDESTINVM factum vitio magis perſonali, quam reali adſcribi, putat obſeruare Alber. Roſarius in l.quare, (in Pand. Flor.incipit quam rem)ff.de vſurp.& vſuc. Spieg. Prat.

CLANDESTINÆ artes l.23.in princ.C.mandat.vel contra

CLANDESTINA fraus in l.27. C.de donat.& clandeſtinæ inſidiæ in l 9 C.de his quib.indign.

CLANDESTINA deſponſatio, clandeſtinum coniugium, & clandeſtinum matrimonium, quæ occulto contrahuntur per cap.1.extra de clandeſt.deſponſ.Prat.

CLANDESTINAM poſſeſſionem interpretari debemus in l.ſi de eo § vlt.ff de acq poſſ.iniuſtam, per l.7 §. inter prædones, ff. commun diuid & à quibus cauſis non poſſit ſeparari, docet Sal Iulian.d l ſi de eo §.fin Prat.

CLARA perſona in libris iuris ciuilis intelligitur Senatoris, vel vxoris eius, ita explicat Gaius, l. curator, 5. ff de cura fur. Clariſſimi igitur viri Senatores accipiendi ſunt, vel Senatorio honore donati, l.deferre, ff de adulteriis, l.ſpecioſus, ff.de ver. ſign.l.18.ff.de iur.fiſc.l.52.§ 1.ff.de iud.l.34.de leg 3.l.16.§. 1 de his quæ vt indig.l.12 de pub.iud.& Nou.[illegible].& alibi ſæpiſſime. Proconſules etiam clariſſimi viri adpellabantur, l.1.C. ſi ex falſis inſtrum. Prouinciarum quoque præſides, & rectores, l.raptores, C.de Epiſc.& Cler.& magiſtri cenſus, l.ſi C.de iur.emphyt. Silentiarij ſacri palatij, l.vlt. C.de exc.tut. Principes agentium in rebus, l.vlt. C.de decur.lib.10. prætor vrbanus.l.1 de reb.eor.& aduocati, l 1.C de aduoc.diuerſ.iud.quod de tabulis minime accipiendum eſt.Briſſ.Prat.

CLARA quoque dignitas ſic accipienda eſt l. fin. C quod met. cauſ Clariſſimi autem viri his notis VV CC.ſignificabantur. Prat C la iſſi na dignitas, claritas vocatur, l.20 C.de nup.Briſſ.

CLARIGATIONEM accipere debemus apud Tit Liu. lib.8 pro eo quod τὸ ἀνδροληψίαν Imperator Iuſtinian.in Nouel.52.vocat, vetus interpretes Pignerationes vetrit, Bartol in tractatib. Repreſalias adpellat: cuius rei cauſa tractatum fecit, de quibu. in cap. vnic de iniuriis lib 6. Alias clarigatio erat, cum feciales res repetitum mittebantur. Hinc enim Plin. li.22.c.2. Clarigatum exponit, res raptas clare repetitum, Prat.& Turn. aduerſ lib.2.c.1. Adde Brechæum l.facere, tit.de verb.& ter. ſignif.

CLARISSIMARVM fœminarum nomine Senatorum filiæ, niſi quæ viros clariſ. ſortitæ ſunt, non habentur:tamdiu igitur clariſſima fœmina erit, quamdiu Senatori nupta eſt, vel clariſſimo:aut ſeparata ab eo, alij inferioris dignitatis non nupſit, l 8.ff de Senatorib l.12 §.1.ad Municip.Hot.

CLARISSIMARVM perſonarum appellatione fœminæ nuptæ clariſſimis perſonis continentur; non item filiæ Senatorum niſi quæ viros clariſſimos ſortitæ ſunt.Briſſ.

CLARIVS face meridiana, C.de probat.l.ſciant cuncti, vt apud. Cic clariora luce conſilia, inuect. in Catil. 3. & clariora ſole, lib.1 de fin Spieg.

CLARISSIMORVM nomen generale eſt & ſpeciale:eo intelliguntur plerumque tres Senatorum ordines, Illuſtres, ſpectabiles & clariſſimi, vt l.2.C.quando mulier. Vide Gothofr.ad rubr.C.de tut.vel curat.Illuſtr.vel clariſſimatum.

CLARISSIMATVS dignitatem non fuiſſe inferiorem ſpectabilitate putem, leg peculiari 5.C.de proximis ſacrorum ſcriniorum lib 12. tametſi quidam contra ſcripſerit. Prat.

CLARISSIMOS tamen à Spectabilibus diſtinguit, l.vnica, C de annonis, & capit. Itemque ab illuſtribus.l.1.C.vbi Sen.vel clariſ. Prat. Inter clariſſimos nominantur comites & tribuni in Nouel.7.vt in eiuſdem expoſ.per Cuiac.videre licet.

CLARISSIMATVS dignitatis vocabulum, de quo Alciatus cap. 4 lib.Diſpunction.3. Porro quibus clariſſimatus dignitas collata erat, conſidendi, ingrediendique ſecretarium licentia contribuebatur, l.peculari, de prox.ſacr.ſcrin.l.b.12.C.Prat.& Spieg.

CLA-

Clarissimæ mulieres appellãtur clariſſimis nuptæ. l. fœminæ. Sed & Senatorum filiæ, ibidem, ff. de Senatorib. Vide C. de tutor. & curat. clariſſimarum perſonarum. Spieg. Poſterius ſupra negauit. Hot.

Claritas generis, perſonarum, & claritas pro clariſſimatu. Briſſ. ex C & Plinio.

Classici in l. vnica, C. de claſſic. lib. 10 & C. The. eod. l. vnic. milites ſunt deputati nauibus amnicis purgandorum fluminum, & aliarum neceſſitatum gratia. Hinc

Classis Seleucena Orontis d. l. vnic. Prat.

Classici. In tit. de claſſicis. Claſſici dicuntur homines deſtinati ad claſſes, id eſt, naues ducendas. Claſſici etiam dicuntur apud bonos auctores, non omnes, qui in claſſibus ſunt, ſed primæ tantum claſſis homines, qui centum millia æris aut amplius cenſi erant: quod apparet ex Liuio de Seruo Tul. loquente. Vnde per metaphoram, claſſici teſtes dicuntur Feſto lib. 3. ac Bud. in l. vlt. de pignor. act. qui ſignandis teſtamentis adhibebantur, hoc eſt primæ claſſis homines, quaſi primæ auctoritatis & idonei veritatis ſponſores. Porro claſſici appellantur præcones, qui tuba vel cornu, iuſſu magiſtratuum, ex arce, vel circum muros, populum ad comitium vocabant, dicti à calando, id eſt, vocando, ſiue à clangore. Anch. Adde Franciſc. Bald. in Catecheſi iuris ciuilis, cap. 3.

Classis, quam Græci τὸ ναυτικὸν vocant quidem, ſed barbare, Armatam, ius poſtliminii habet: de quo tractat Marcel. in l. 2. de capt. & poſtli. reuerſ. Vlp. in l. omnia, de bonor. poſſ. ex teſtam. milit. Item nauarcos, inquit, & trierarchos claſſium, iure militari poſſe teſtari, nulla dubitatio eſt. Spieg.

Clathri, vel Clathra, cancelli & oppoſitiones oſtiorum, vel Acrone admonente ſuper illud Horatij de arte poetica. Obiectos caueæ valuit ſi frangere clathros. Hinc clathrare quod eſt clathris munire & claudere. Clathratam autem feneſtram Plaut. in mil. glo. vocat, quæ clathris, hoc eſt, lignis tranſuerſis occluditur. Corraſ. lib. 3 Miſcellan. c. 24. nu. 6.

Clavarivs officij nomen eſt, quo appellatus eſt Suetonij pater, ab eo quod præfectus fuerit donatiuo Imperatori inter milites diſtribuendo. Tacitus. Seditioſæ, ait, militum voces Clauarium terrebant. Prat.

Clavarivm apud Tacitum nomen donatiui cuiuſdam eſſe videtur. Turn. lib. Aduerſar. 4 c. 7 putat eſſe donatiuum velut in clauos caligarum militarium. Nam militum caligæ clauis ſuffixæ erant.

Clavatæ auro Veſtes. Vopiſcus in Aureliano. Cocco clauata mantilia Lampr. in Alex. Seuero, Clauus Soſiparto impurpurata veſtis. Briſſ.

Clavatæ veſtes, de quibus ſentire videtur Vlp. in leg. cum aurum. §. 1. verſic. idem Pompon. de auro & argento legat. Sunt quæ clauos aureos, nos Flores appellamus, habent, vt docet Scholium Bap. Egnatij in Vopiſcum in Aureliano Baifius autem vir doctiſſimus, id quod res eſt, aperte monſtrat, Vlp. vt diuerſa clauos aureos & inſitas picturas accepiſſe, in l. veſtis. ff. eod. & vide inf. Veſtis Oldend.

Clavdeo & Claudo veteres dixere pro claudico, vt annotat Priſc. Quin & vult quidam illud Terent. in Eunuc. Nunc vbi meam benignitatem ſenſiſti in te claudier? ſic legi: Nuncubi meam benignitatem ſenſiſti in te claudere? id eſt, deficere & claudicare ea forma qua Cæcilianum illud in Epiclero, An vbi vos ſitis, ibi conſilium claudeat? Et illud Saluſtij in oratione Marci tribuni pleb. Itaque verborum ſatis dictum eſt: neque enim ignorantia res claudit, ſed occupauit neſcio quæ vos torpedo. Malim tamen eo in Terentij loco legi claudier, vt ſit deponens verbi claudo, pro claudico. Prat.

Clavdia lex, vide infr. Lex.

Clavdianvm Senatuſconſultum, vid. infra Senatuſconſultum Claudianum.

Clavdia aqua. Appium Claudium (cuius fit mentio in l. 2. ff. orig. iur.) omnium primum ex agro Lucullano, arcuato opere deduxiſſe aquam. à Frontino traditur: qui nouem ſolum aquas ſuo tempore in vrbem fluxiſſe ſic commemorat. Nunc autem in vrbem influunt Appia, Anio vetus, Martia, Tepula, Iulia, Virgo, Alſietina, quæ eadem vocatur Auguſta, Claudia, Anio nouus. quæ autem fuerint iſtæ aquæ, & vnde, quotque paſſuum millibus, vel ſub terram, vel arcubus ducerentur, pluribus verbis ipſemet recenſet. Spic. Vide omnino Briſſ. Lexic. edit. vlt.

Clavdio Hieronymiano clariſſimo viro ab Vmbrio primo, l. quæſitum, ff. de fund. inſtr.

Clavdivs Imperator diuus appellatur, l. 2. §. poſt deinde. ff. de orig. iur. Poſt mortem conſecratus eſt, Diuuſq; appellatus. Bri.

Clavdivs Tryphoninus, Notas ad Scæuolæ ff. aſcripſerat, vt oſtendit l. 58. ff. de adminiſtr. & peric. ex quibus Tribonianus deſcripſit integra capita. Idem Diſputationum libros vnum & viginti ſcripſerat, è quibus complura Pandectarum capita ſumpta. Hunc Imperatorum Seueri & Antonini temporibus vixiſſe, colligitur ex eo quod l. 39. ff. de pœnis, Ab Imperatoribus noſtris reſcriptum eſt. Briſſ.

Clavdivs Venul. Saturin. I. C. ſtipulationum libros 19. de actionibus libros 10. Diſputationum libros 7. de interdictis libros 6. de officio proconſulis libros 4 publicorum, ſeu de publicis iudiciis libros 3. de pœnis paganorum librum ſingularem. Ex quibus complura Pandectarum capita ſumpta ſunt. Claudij Saturini prætoris mentionem facit l. 6 §. vlt. ff. mandat. Eum Antonini Pij temporibus vixiſſe argumento eſt, quod Marcianus l. 1. §. eam rem, ff. quæ res pign. ait, D. Pius Claudio Saturnino reſcripſit. Errant vtique qui ab hoc Venuleio Claudium Saturninum diuellunt. Briſſ.

Clavdvs, à I.C. inter morboſos numeratur, l. item claudus, ff. de ædil. ædict. De claudo, quare ſit ſalacior cæteris, cauſam reddit Ariſtot. in Problem. Spieg.

Claves magis domus portio, quam inſtrumentum ſunt. l. 12 §. fiſtulæ. de inſtruct.

Clavibvs traditis, ita mercium in horreis conditarum poſſeſſio tradita videtur, ſi claues apud horrea traditæ ſint l. 74 de contrah. empt. Briſſ.

Clavi, apud Vlp. l. cum aurum, 19. §. 1. & l. veſtis 23. §. 4. ff. de aur. & arg. leg. in veſtibus dicuntur, (vt ex Varrone refert *Stephanus*) nodi & globuli purpurei, aureive, in modum claui texti in veſtibus Senatorum: μεταφορικῶς pro dignitate Senatoria accipi ſolent. Prat.

Clavi quibuſdam ſunt retinacula in veſtibus, gemmæ vitreæ inſtar habentia, quibus tanquam clauis pars veſtis alteri parti coniuncta retinetur, quos ſimilitudine gemmarum *Boutons* Galli appellant. Vlp. l. 19. § 1. ff. de auro & argento.

Clavi aurei & purpurei pars ſunt veſtimentorum. At potius exiſtimem, ſecutus in hoc Cuiacium 12 obſ. 39. ornamenta, quædam fuiſſe veſtium, clauorum ſpeciem præbentia: quorum tamen alij. vt inſiti, conſuebantur veſtimento; hinc illud Varronis lib. 8. de ling. Lat. Nam ſi quis tunicam in vſu ita conſuit vt altera plagula ſit anguſtis clauis, altera Latis: vtraque pars in ſuo genere caret analogia. Alij vero nõ conſuebantur, & indiſtinctè veſtimento continebantur, quaſi pars, l. 19. §. planè. l. 23. § 1. ff. de aur. & arg. leg. Sanè quibus honoris cauſa vtebantur Senatores, vel tribuni, vel equites, non erant conſuti veſti, ſed ſupra eam demiſſi in pectus vſque alij arctius, alij latius: vt rectè Horat. dixerit Satyr. li. 1. Sat. 6.

——latum demiſit pectore clauum.

Et Acro in illum locum:

Prætextam & latum clauum, prunæque batillum.

Latum clauum, inquit, purpuram dicit, quæ in pectore extenditur Senatorum: Græci τὸν κηλοσίωνα vocant. Hinc latus clauus, Græcis πλατύσημος, de quo videtur illud Horatij Satyr. lib. 1. Satyr. 6.

Sumere depoſitum clauum fierique tribunum?

& laticlauij, qui latum Clauum geſtabãt: qui ferè erant Senatores, vel tribuni militum quidam maioris dignitatis. Et auguſtus clauus, Græcis στενόσημος à quo anguſticlauij equites dicebantur, à claui quo vtebantur qualitate, vt & Tribuni quidam minoris dignitatis. Patrem enim ſuum tribunum anguſticlauium, (non auguſticlauiũ vt habent vul. cod.) fuiſſe Othoniano bello Suetonius ſcribit in Othone Sylu. De hoc etiam illud Papinij Syluar. lib. 4. Ex caſtigatione Turnebi:

Hic paruus inter pignora curiæ
Contentus arcto lumine purpuræ
Creſcis.

Neque vero videtur prætermittendum, quod ſcribit Feſtus in voce picta, tunicam palmatam à latitudine clauorum eſſe dictam, quæ nunc, inquit ille, à genere picturæ appellatur. Quibus verbis ſignificat, clauos illos in tunicis acu fuiſſe depictos. In alia ſignificatione ſumitur clauus in l. qui clauum, de ædil. edict. & Plin. lib. 10. c. 20. & Plin. iunior. lib. 1. Epiſt. 51. & aliter quoque in l. qui naufragium. §. S.C. ff. de incend. ruin. naufrag. & alibi ſæpe apud alios autores, vt annotauit Tiraq. in 3. l. connub. gloſſ. 1. parte 3.

Clavi alij ex auro, alij ex purpura veſtibus inſuebantur. Claui alij erant, quo Senatores vtebantur: alij anguſti, quo equites.

Clavicarii, ſiue Clauicularii in l. vnic. C. de excuſ. artif. lib. 10. ſunt, Clauium artifices, Gallis dicuntur *Serruriers*. Clauicularij etiam dicuntur commentarienſium miniſtri, & carcerum cuſtodes. Briſſ. ianitores carceribus propoſiti, à clauibus gerendis qui etiam Clauicularii Græci interpretes ad l. carcer. 8. ff. de cuſtodia reorum, οἱ δεσμοφύλακες, οἱ λεγόμενοι νῦν καὶ κλαβικουλάριοι. Huius commeminit Iul. Firmicus lib. 1. Matheſeos cap. 6. Pratei.

Clavi trabales apud Horatium ſunt grandes claui, quibus trabes configuntur, Turneb. lib. aduerſ. 9. c. 14.

Clavis. Nota eſt lippis atque tonſoribus (vt ita dicam) clauis ſignificatio. Quam ob cauſam, hanc prætermittendam eſſe ducimus. Eſt autem lib. 12. C. tit. de prætorib. & honor. præt. &c. in quo de claui fit mentio cum tamen nihil dicatur in toto contextu, niſi me fallant iuris Codices recens cum elegantibus typis impreſſi. Tamen Alciatus ad dictum titulũ de prætorib. & honor. præt. &c. Clauem (inquit) dari credendum eſt

prætoribus, quoniam ea ſignum liberæ poteſtatis & dominij in rebus acquiſitis: quod vtique nec noſtri IC. prætermiſere.

Clavsos Vlpianus pro vinctis accipit. Si modo ita vincti ſint, vt omni mŏdo erumpere non poſſint. l. ſi quis in graui §. ſubuenitur ff ad Sila. Old. Prat.

Clavstrvm impropriè eſt cœnobium, ſeu monaſterium: vt impura ſunt, quantum ad latinitatem attinet, Canoniſtarum fere omnia. Sed ICtis, id eſt, quo aliquid clauditur, atq; quælibet clauſura, l. fundi ff. de act. empt. librorum. in fin. de leg. 3. Clauſtri quoque meminit. l. 2. & 5. C. de cuſtod reor. &c. & c. l. 24. C. de pœn. Spieg.

Clavstri appellatione ſignificatur id, quo quid clauditur, l. fundo de act empt. l. librorum, in fin. eod. Sic portarum clauſtra recte dixit Virgil. lib. 7. Æneid. Prat.

Clavstra armariorum ac loculorum l. 52. de leg. 3.

Clavsvlas adpellant Conſulti iuris Ciuilis & pontificij, edictorum, ſtipulationum, teſtamentorum, reſcriptorumque particulas, l. quædam 9. ff. de edend. l. 3. ff. quod met. cauſ. l. iudicatum, 6. & l. cum quærebatur 13. ff iudicatum ſolu. l. ſed etiam 31 ff. de leg 1. & c. cauſam quæ. de reſcript. Prat.

Clavsvla de cuiuſlibet orationis parte, capite, ſcriptura dicitur. Briſſ.

CLAVSVLARVM GENERA ET FORMÆ.

EX IVRE CIVILI.

Clavsvla, De dolo, in l. & per iuſiurandum §. eum qui ff. de acceptilationib. l. 19. ff. rat. rem hab. l. 6. iud. ſol. ſine doli clauſula, l. 4. §. in ſtipulatione, ff. de dol. excep. l. 17. & 19. ff. iud. ſol. l. 21. in fin. de re. iud. l. doli. 119 ff de verb. oblig. Clauſulam de dolo adpellant eam ſtipulationis partem, qua dolum malum abeſſe, abfuturumque eſſe, vel ſi quid in ea re dolo malo factum ſit, comprehenditur, vel ita, Cui rei dolus malus aberit, l. ex ea parte 121. ff. de verb obl. l. hæc verba, 69. ff. de verb. ſig. Prat. ex Briſſ.

Clavsvlam doli olim vſitatiſſimam in omni contractuum, arbitriorum & iudiciorum genere locum habuiſſe, & adhuc habere, ex ll. notum eſt. Huius vſus in eo ſpectatur. vt ea quoque comprehendat, quæ in præſentia expreſſa non ſunt, vel non occurrerunt, & ad incertos caſus l. ſtipulationes, ff. de ver. oblig. extendatur. Gœdd. in l 69. nu. 2.

Clavsvla, Ob rem non defenſam, dicitur, qua in iudicatum ſolui ſtipulatione, re non defenſa, quanti ea res erit, promittitur. l. 3 §. fin. ff. iudic. ſol. l. 13. & 17 eod. l. 15. ff. de procur. Eadem, De re defendenda vocatur, l. iudicatum 6. ff. iud. ſol. vbi etiam ponitur Clauſula, De re iudicata. Scio interpretes alia fere innumera clauſularum genera efformaſſe, inque eam rem libros edididiſſe qui extant. Prat.

Clavsvla codicillaris dicitur, quæ in teſtamentaria ſcriptura ſubiungitur, vt ſi minus teſtamenti, ſaltem codicillorum vim atque autoritatem obtineat. Clauſula codicillaris, inquit Vult. in commen. Inſt de codicil. nu. 3. ex conſuetudine teſtamentis ſolet adiici à Notariis, vt, ſi teſtamentum non valeat iure teſtamenti, valeat ſaltem iure codicillorum: quę ita nota, vt vulgus Notariorum ex conſuetudine & ſtylo magis illam apponere conſueuerit quam ex teſtatoris ſcientia, vt eius vſus abuſus potius ſit. Vult. in commen. Inſt. de teſtam ordin. §. 2. n. 37. Atque eius duæ fuerunt formæ: prior hæc, vt ſi iure teſtamenti non valeat, iure codicilli valeat, l. vlt. C. de codic. l. ſi iure. 11. C. de reſtam. manu. l. coheredi 41. §. 2. de vulg. ſubſt. Altera ſic, ἐπὶ πάσης ἐξουσίας quacunque ratione poterit, quoquo modo poterit, l. ex ſcriptura, 26. de teſtam. l. 3. ff. de milit. teſtam. l. Lucius. 89. §. vlt. ff. de leg. 2. Quin & rogatio legitimorum hæredum ſine vlla ſcriptura, pro clauſula codicillari valet, l. ex teſtamento. C. de fideic. l. generaliter. 14. §. ex teſt. ff. de fideic. liber. Prat. Vide infra Codicilli.

EX IVRE PONTIFICIO.

Clavsvla, Anteferri, quid operetur, collige ex cap. tibi qui. de reſcript. in 6. & cap. quamuis eod. tit.

Clavsvlam, Quidam alij, ad plures quam tres aut quatuor trahi non poſſe, decretali epiſtola cautum eſt, cum in multis. de reſcr. lib. 7 & ibi vide Ioan. Andr. Prat.

Clavsvla Niſi pro alio ſcripſerimus, quî accipienda in reſcriptis ad beneficia docet gl. in c. duobus. ſuper eo tit. lib. 6. vbi vide doctores. Prat.

Clavsvlas varias commemorat Spec. tit. de reſcr. præſen. §. ratione formæ. Prat.

Clavsvlæ prægnantes iuris interpretib. hæ ſunt, Plenitudo poteſtatis, Motus proprius, Certa ſcientia, de quib. ſuis locis. Earum vis eſt, vt in contrarium nemo audiatur, quod ſemper præſumatur iuſtitia, excludatur omnis ignorantia, & error & defectus ſolennitatum in reſcriptis Obſeruandum, has clauſulas principum ſententiis interiici non debere: quod hic iuſtitia nulli cedat, vt quæ in principium ſententiis prælucere debeat, l. fin. C. de legi. & l. omnium. C. de teſtam. Prat.

Clavsvras vel Cluſuras Impp. appellant cuſtodes limitum, & vt Suidas interpretatur, ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων, anguſtias adituum, quæ regionem aperiunt: quas poſteriorib. ſeculis vulgus etiam Cluſas vocauit. Briſſ. vlt. edit. Meminit l. 2 §. in Sardin. C. de off. præf. præto. Afr. l 4. C. de offic. mag. offic. l. vlt. C. de offi. mag. milit. cuius emendatio Iac. Cuia. debetur, qui de hoc verbo loca quædam auctorum notat lib. 3. obſ. c. 24. Quibus addam videri apud Luitprandum duob. locis hoc verbum corruptum. Sic enim lib. 1. c. 2. legitur Quibuſdam namque difficillimis ſeparata à nobis erat interpoſitionibus, quas Cluſas nominat vulgus. Et lib. 5. c. 8. Præceperat enim rex clauſarum cuſtodibus, ne quempiam tranſire permitterent, niſi qui prius quis eſſet diligenti inueſtigatione inquirerent. Quibus in locis, ſecundum Suidæ interpretationem, clauſarum rectius legeretur, niſi vitio temporum conciſum fuiſſe hoc verbum dicamus. Briſſ. Vide & inf. Cluſuræ.

Clavvlarem curſum ſcripti codices habēt in l. pen. C. de cur. ſu pub lib 12. vbi vulgo impreſſi, Ambularem. De cuius lectionis fide cum dubitarem, in mentem venit etiam apud Ammian. Marcellinum hoc verbum me legēdo notaſſe. Sic enim apud eum lib. 20. ſcriptum eſt, Iulianus contemplans rationabiles querelas, cum familiis eos ad Orientem proficiſci præcepit, clauularis curſus poteſtate permiſſa. Nec tamen rectum eſſe hoc verbum præſtare auſim, cum vnde profectum ſit ignorem. Ac forte, qui caballarem curſum in Clauularem tranſiiſſe contendat, non fallatur. Nam & Caballicationes, & Caballicatas apud Luitprandum in hiſt. ſuor. tempor. legimus, & καβαλλικεύειν αὐτὶ τοῦ ἱππεύειν Actuar. in lib. περὶ συνθέσεως φαρμάκων, Italicam linguam ſecutus dixit. Sed hæc doctioribus diiudicanda relinquere ſatius fuerit. Briſſ.

Clavvlaris curſus erat, vt refert Turneb. 6 adu 34 quoddam curſus publici genus, quod fuiſſe putat, cum curſus publicus militibus caligatis concedebatur: caligæ enim erant corum clauulis confixæ. Prat.

Clavvs Soſipatro impurpurata veſtis.

Clavvs, eſt genus morbi in ſimilitudinem tuberculi, coloris albi, rotunda ſpecie, fitq; vt plurimum in plantis, digitiſque pedum maxime. Celſus li. 5. de clauo, eiuſque curatione multa ponit: Clauus, inquit, nonnunquam etiam alibi, ſed in pedib. maxime naſcitur, ſed præcipue ex contuſo, à Græcis helos dicitur, vt apud Galen. lib. 10. & 11. de medicina ſimplici. Hoc morbo periit Sillius Italicus, vt autor eſt Plin. Cæcilius in epiſtolis. Nebr. Vlp. de edil. edi. l. qui clauum 7. lib. 12 Qui clauum itaque habet, morboſus eſt. de hoc Celſus li. 5. à Græcis ἧλον dicitur. Old.

Clazomenii ſunt populi. l. 4. §. penult. ff. de legatis.

Clemens Patronus: eius mentio fit in l 81. ff. de hæredib. inſtit.

Clementia, quæ liberum arbitrium habet non ſub formula, ſed ex æquo & bono iudicat, autor Seneca. Spieg.

Clementia ſolius eſt principis, aut eorum magiſtratuum, qui parem habent cum principe in iudicando poteſtatem, vt olim Senatus Romanus, vt refert ex authoritate Plinij Secundi lib. 4. Epiſtolarum, Fr. Connan. lib. 1. c. 11. n. 9. Sic clementia Imperatoria in l 23. §. 5. C de nupt. Vt & clementia Principalis in l. 1. l. 2. §. 3. C. de his qui ven. ætat. impet. Sic clementiſſima ſanctio, in d. l. 23. § 1 C. de nuptiis.

Clepsydræ, Madimulæ vitreæ tubinaceæ figura fiſtulatæ, collo perquam anguſto, vnde foraminum fiſtulatim, guttatimq; delabebatur aqua, metiens horas & momenta tradita oratori cauſam peroranti, quod Epigrammaticus innuit ita canens: Sed tu clepſydras ingentī voce periſti Quatuor. Io. Baptiſt. comm. in Epiſt. Sidon. Apoll. ad Domicium lib. 11.

Κλήρου adpellatione ſignificatur hæreditas in legib Solonis, quas explicui lib. 2. Veteris iuriſprudentiæ. κλῆρον etiam ſortem accipere debemus, cap. cleros 21 diſt. In Nouella tamen Martiani, quæ extat in C. Iuſtin. l. generali 13. de ſacroſ. eccleſ. ſumitur pro collegio, & corpore clericorum. Sic etiam accipiendum putem in d can. cleros. Prat. Hinc

Κληρονόμοι hæredes à ſortibus dicti, quod veteres maxime ſoliti ſint vti in hæreditate diuidunda ſortibus. Bald. tit. de legat.

Clerici, quo generali verbo ſignificantur omnes, qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt, vt Conſtant. Imp. l. 2. C. Th. de epiſ. & cler diffinit: cuius diffinitionem probat Iſidorus lib. 7. Etym. c. 12. & d. can. cleros. aiens, Clericos nuncupari omnes, qui in eccleſia Chriſti deſeruiunt. eorum ordines gradatim recenſet: Oſtiarius, Pſalmiſta, lector, exorciſta, acolythus, ſubdiaconus, diaconus, presbyter, epiſcopus, de quibus etiam fit mentio in l. presbyteros. 6. C. de epiſc. & cler. Porro hæc Clericorum genera conſtituta fuiſſe initio naſcentis eccleſiæ ex Epiſtola S. Ignatij ad Antiochenſes liquet: cuius hæc verba ſunt, ἀσπάζομαι τοὺς ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστὰς, ὁμολογητάς. Prat.

Clericvs, Clerici appellantur, qui Chriſtianæ religionis ſacris initiantur, etiam ab ipſa vſque naſcentis eccleſię infantia inquit Alcia. lib. 5. Parerg. vel qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt: vt Oſtiarij, pſalmiſtæ, lectores, acoluthi, diaconi, ſubdiaconi, presbyteri, &c. Briſſon. Dicti clerici à Græ-

à Græco κλῆρος, id eſt, ſors Solebant enim per ſortem deligi c.cleros, 21.diſt. Quæ electio Pontificum iure non eſt approbata: cap fin.de ſortileg. quod certo ſcilicet iudicio promoueri debeamus. Authent. vt clerici, qui recedunt, &c. Sed quid de veſtibus, gemmis, & annulis, quos hodie deferunt Eccleſiaſtici Certè Ludouicus Pius Imp. Aug 24.rex, anno Chriſti 830. regni vero ſui 16. ſynodam habuit, in qua vanitates veſtium, luxuſque gemmarum, & auri & argenti nimia Pompa Eccleſiaſticis interdicta ſunt, vt ſcribit auctor Chronici de regibus Francorum, idque meritò quidem factū eſt. Etenim non veſtis tenera (vti eſt apud D. Hieronymum) clericum facit aut ſacerdotem, ſed caſta mentis intentio, humanæ proprietatis retinentiſſima, quæque peccatorum prolluuium prætextu nullo exemptum, purgatumque eat, Cælius Rhodig.lect.antiq li.7.cap.13.

CLIBANUS, thoracem, quo pectus tegitur, ſignificat, ſiue ferreum pectoris regumen. Briſ. Leo imperator in lib. de Bellico adparatu, cap 6. Armabant autem, inquit, Iohan. Checo interprete, cataphractum equidem vndique, tum ipſum, tum equum, etiam loricis, id eſt, galeis, clibanis, id eſt, thoracibus, peramentiis, id eſt, machæris, & alibi, & paſſim apud claſſicos auctores reperitur hoc verbum; A quo

CLIBANARII dicti ſunt. Sunt autem equites cataphracti, qui tota ſpecie ferrea ſic contegebantur, vt tanquam panis, ſic ipſi Clibano vndique obtecti obductique viderentur: quos Claudianus periphraſtic(ω)s ita deſcribit li.9. de conſulatu Honor.

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes, quanam de gente, rogabat,
Ferrati venere viri? quæ terra metallo
Naſcentes informat equos? Nunc Lemnius auctor
Addidit hinnitium ferro.---------

Hos etiam commemorant Impp in l.annonas 9. C. Theod. de de annot Ciuit. & Noritia Imperij, & Vegetius lib.3. cap.6. & Lampridius in Alexandro. Briſſ Prat.

CLIENTES paſſim in libris digeſtorum, & Codicis Iuſtiniani, liberi homines dicebantur, qui ſe in alicuius potentiotis ductum adplicarent, vt eius patrocinio defenderentur in capite & fortunis, vitiſſimque ipſi patronos ſuos omni obſeruantia colerent, atque obſequio. Prat. Vnde etiam à colendo clientes dictos putat Connan.lib.2. c.7. nu 1. quem vide ibi latius & Rævardum ad l.in teſtamentis ff.de reg.iur. Hæc comprobantur ex l.non dubito 7, ff de capt. & poſtlim. & Plutarch in Romulo ἐτέρους δὲ τοὺς inquit, δυνατοὺς ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀφορίσας πατέρωνας ὀνομάζων, ὅ ἐστι προστάτας, ἐκείνους δὲ κλίεντας ὅ ἐστι πελάτας: vt merito Suſcepti dici cœperint Seruio in 6 Æneid. Saluianus lib 5 de gubernat. Dei, Quærunt auxilia & patrocinia maiorum Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed ſibi.

CLIENTES libertis comparaſſe videtur Vlp. l ſi vero.5.§.1.ff.de iis qui deicc. vel effud. Prat.

CLIENTES ſuſcepti qui ſint, vide apud Seruium lib.6.Æn. Salu. lib.5.de gubern.Dei, Gothofred. ad l.132. in princ. de verb. obligat.

CLIENTES etiam ſunt, quorum cauſam patrocinio noſtro tuendam ſuſcipimus: vnde ſuſcepti, & eodem aduocati, Briſſonius.

CLIENTEM, nunc vaſallum vel fidelem vocamus, quaſi colentem dominum, vt ab eo defenderetur, & qui viciſſim dignitatem domini tutaretur propter beneficium. vide infrà Vaſallum. Oldend.

CLIENTELA, eſt obſequium ipſum, quod homagium vocant, & ſeruitium pro beneficio præſtandum. Moris enim fuit apud antiquos, vt prouinciales & ſocij populi Romani, in clientelam ſeſe darent, vel toti ſenatui, vel certis proceribus Romanis, quos patronos ſibi adoptabant priuatim: vt docet G.Bud.in priorib. adnot. ad Pand. Quæ neceſſitudo id ferebat, vt clientes perpetua patronorum protectione defenderentur, ac viciſſim eos omni obſequio colerent. Ex his cogitationibus tutandæ vitæ, ac fortunarum omnium, veluti ſcintillis quibuſdam, cœpit initium beneficiariæ conſuetudinis, quæ aucta eſt multum, propter continuam bellorum moleſtiam. Old. Accipitur etiam pro patriocinio & protectione, l.1.C.vt nemo ad ſuum patron. lib.11. Baſil.lib. vocatur ὑπάρχισις, l.2.C.eod.Prat.

CLIENTES noſtros, ait Proculus l 7.ff.de capt & poſtlim.reue. intelligimus liberos eſſe, etiamſi neque auctoritate, neque dignitate, neq; viribus nobis pares ſint. Romulus plebeij ordinis hominibus à Patribus diſcretis, ne qua inter eos diſſenſionum materia relinqueretur, vnicuique ex plebe permiſit quemcunq; ex patribus vellent, patronum cooptare. Hæc autem inter eos iura conſtituit. Patroni quidem, vt quæ clientes iura & legitima ignorarent, eos docerent; quod ſignificat Hor. Epiſt. lib. 2. Romæ dulce fuit & ſolenne recluſa Mane domo vigilare, clienti promere iurat. Eorum abſentium æque ac præſentium, neque ſecus quam parentes liberotum curam gererent: cauſas & priuatæ & publicæ rei ſuſcipetent: denique tum priuatim tum publicè eorum commodis & rationibus conſulerent. Viciſſim autem, vt clientes ad collocandas patronorum filias dotem, ſi opus eſſet, conferrent, patronos aut ipſorum liberos ab hoſtibus captos redimerent: mulctas ſi quæ deberentur, eorum nomine perſoluerent: ſi qui ſumptus publice faciendi ſint, partem contribuerent. Vtriſque autem hanc legem impoſuit, vt neque inter ſe accuſare, neque teſtimonio aut ſuffragio ſe lædere, neque inimicitias iis exercere liceret. Hot. ex Dionyſ. Halicarnaſ. lib 1. De clientibus etiam diſſerit Gellius lib.5.c.13

CLIPEI appellatione continetur & ſcutum, & eius imago, l.ſi vero 5 §.ſi id quod poſitum ff.de his qui deiec. vel effud. Porro vnde clipei nomen habuerint docet Plin.li.35 c.3.cuius verba vrpote obuia cuiuis ita hoſiſcimo hic transſcribere minime placuit Cæterùm in d.§ ſi id quod poſi um, imaginem pictam ſignificat: Eaque huius verbi ſignificatio à Cornelio Fronto, & à Socip ure ad notata eſt: cuius g(.)o ex bonis autoribus alia prompta exempla ſubſtici. Tacit. Domic. vl. Scalas etiā inferri clipeoſq; & imagines eius coram detrahi, & ibidē ſolo adfigi iuberet Pli lib. 5.c.3 Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines. Clypeum porro, inquit Pompeius, ob rotunditatem veteres corium bonis appellatunt, in quo Romanorum fœdus cum Gabiis foret deſcriptum. Tarquinio Romanorum ſtupe.ium regente Subdit autem in de Clypei forinam fuiſſe prope rotundam: vnde & Clypeodes gēma apud priſcos nobilis etiā de forma quidā diſſentiunt. Dictum vero à cluendo Clypeum, multis video perſuaſum; quod apud veteres pugna ſignificat: alij à cælatura ipſa affirmāt, i. ἀπὸ τοῦ γλυφῆ, quod in Clypeis imagines forent. Caius certe Plinius, vir in bonis diſciplinis acri iudicio, ab ipſis imaginib. dictum refert, qualib. in Troiano bello pugnatum ſit: non autem à cluendo vt peruerſa ſubtilitas Grammaticorū volun. A Clypeis vero deductum eſt verbum clypeare, pro eo quod eſt Clypeo ſe protegere: vt apud poetam Pacuuium lectum eſt. De quo & Varr. Terent. ad Marc. Ciceronem retulit. Pacuuianum eſt verbum Clypeare: qua figura & à Cinna dictum eſt Galeare. Ita enim Pacuuius in Hermione fabula Cinnit. li 6 .c3 de honeſt. adici L'u. lib.48 Et duodecim Clypea aurata ab Æ.ilib. curul. P.Claudio & Ser.Sulpitio. Ga b(.) ſunt poſita Trebell. Poll in Claudio: Illi Clypeus aureus, vel, vt Grammatici loquuntur, Clypeum aureum Senatus totius iudicio in Romana Curia collocatum eſt. B iſſ.Beda.de Orthogr. Clypeus, maſculinum, ſcutum ſignificat: Clypeum in neutro, imaginem, ſed autoritas variat. Etſi autem Clypei appellatione contineatur ſcutū, tamen animaduertenda ſunt verba Liuij lib. 8. cum inquit, Clypeis antea Romani ſunt vſi, deinde poſtquam facti ſunt ſtipendiarij, ſcuta pro Clypeis fecere, vbi aperte Clypeus à ſcuto diſtinguitur. Sed & lib 1. primæ Claſſi imperatum eſſe ſcribit clypeum cum galea, ſecundæ pro clypeo ſcutum: vbi Dionyſ. Halicarn. pro Clypeo ἀσπίδα Græce ſcribit, pro ſcuto θυρεόν. Igitur Clypeus rotundus erat vt Virgilio autore intelligi poteſt, qui prægrandem Cyclopis oculum comparat Clypeo Argolico, oculi autē figura rotunda eſt. Scutū formæ oblongæ, maiuſque Clypeo. Maro, ſcutis protecti corpora longis Hinc & θυρεὸν Græci vocant, quod referat ſimilitudinem fotium, quæ longiores quam latiores eſſe ſolent. Tur. li.11.adu.c.27. Alc.lib. Par.5.c 13 Bartoli tractatum de inſign. ludens; nouitium inuentum eſſe putat, inſignia in antiquitatis nobilitatiſque teſtimonium clypeis inſerere. Cæterum manifeſto errore. Nam Zenodotus prodidit, Adſtrarum Argiuorum regem oraculo monitum vt Apro & Leoni filias in matrimonium locaret: is Polynici Thebano, & Tydeo Calydonio eas deſpondit: quia in Clypeo apri alter Leonis habebat effigiem. Diodor. Siculus lib.6. meminit Gallos braccatos in ſcutis animalium æreas formas paulo eminentiores tuliſſe antiquitus, tum ornatus, tum defenſionis gratia. Quint. lib.6. c.4. de imagine Galli in ſcuto Cimbrico loquitur, Forcatul.in Cupidine Iuriſperit.cap.vlt.

Κλητεύειν, id eſt, anteſtari & teſtimonium denuntiare, Bud. dicit eſſe, in annot ex Iulio Polluc lib.8. Quo loco exiſtimat ipſe Bud.in publicis tantum iudiciis licuiſſe teſtimonium denuntiare, hoc eſt, inuitum euocari ad remotum & longinquum tribunal. Brechæus.

CLISVRIÆ quidam legunt in l.4. Cod de offic. magiſtr. offic. vbi alij Clauſuræ, alij cluſuriæ. Vide ibid. Gothofred. & Cuiac.3 obſeruat.24. Vide & ſupra Clauſuras; ac infra Cluſuræ.

CLIVIA, vt ait Feſtus lib.3. auſpicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant, omeia enim difficilia Cliuia vocabant. Prat. Vnde

CLIVI, loca ardua eidem. Sic ſumitur apud Alfenum leg. ſi ex plagis, §. in cliuo ff ad leg. Aquil. & l.ſeruitutes, § ſi domo, ff. de ſeruit.vrb. Capitolinus cliuus in d § in cliuo, vt Alexander ab Alexand. lib.2. c.18. Genial. dierum ſcribit, ex quo ad æqua vrbis ex Capitolio deſcenſus patuit. Cneus Manlius

Tribunus pleb cum per tumultum ageret, & Cliuum Capitolinum obſideret. Briſſ. ex Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 6. Cliui igitur ſumuntur pro loco celſo, & ſublimi, vt colligitur ex d. §. ſi domo, non autem pro foſſis terræ, vt falſo autumarunt Albet. & Old. Prat.

CLIVOSA dicuntur loca in ſublime ſurgentia, & opponuntur planis, l. 2. §. deteriorem. ff. ne quid in loc. pub. Cliuus enim montis latus eſt. Vnde Decliuis, ex monte deſcendens: Accliuis, ad montem aſcendens. Vlp. l. præt. Ne quid in loco. Via cum plana fuerit, ſic cliuoſa fiat. Spieg. Prat.

CLOACA. Cloaca locus eſt cauus, per quem colluuies quædam fluit. l. 1. § cloaca. ff. de cloacis. Et huius adpellatione, & tubus & fiſtula continentur. d. l. 1. §. cloaca ff. eod. Dicta cloaca (vt inquit Feſtus) à verbo cloacare, id eſt, inquinare, ſiue etiam à colluendo, quaſi colluacæ. Victorin. lib. de Orthograph. non cloaca, ait, ſed cluaca, quaſi Colluaca. Briſſ. Eſt vero duplex, priuata ſcilicet, & publica. Publicæ cloacæ dicebantur veluti illæ, quæ Romæ erant profuſis ſumptibus, & magna mole, ingentique altitudine depreſſæ ſtructuræ, per quas ſeptē amnes defluebāt, ſecum rapientes omnia purgamenta vrbis, ad quas ſeruus demiſſus, vix ſine noxa per catadromum currere, vel cloacas deſcendere poterat, vt ſcribit Alexander ab Alex. Genial. dierum lib. 3. c. 14. De cloacis vrbis Romæ ita Caſſiod. lib. 3. Variar. ad Argolicum: Proinde, inquit, illuſtris ſublimitas tua ſpectabilem virum Iohannē nos direxiſſe cognoſcat, propter ſplendidas Romanæ ciuitatis cloacas. Inde cloacarius dicebatur, qui cloacæ curam habet, & cloacarium quod rei publicæ ob cloacarum purgationem impenditur. Eſt ergo in Pand. lib. 43. tit. 23. de cloacis tit. qui inter Prætoris interdicta numeratur, quo Prætor curat, vt cloacæ purgentur & reficiantur, cum vtrunque & ad ſalubritatem ciuitatum, & tutelam pertineat, nam & cœlum peſtilens, & ruinas minantur cloacarum immunditiæ, jtem ſi non reficiantur l. 1. §. 1. eod. tit. ff. Anchor.

CLOACÆ immittendæ ius l. 7. de ſeruit. In cloacam dimitti ſolitus ſeruus l. 54. §. fin. de act. empt. Briſſ.

CLOACALE numen dixit Cato apud Feſtum lib. 3. pro cloacarum omnium colluuie. Prat.

CLOACAM ducere, & cloacam immittere, Iuriſconſulti dicunt. l. 1. § hoc amplius de cloac. l. 2. §. Si quis cloacam. ne quid in loc. publ. l. 7. de ſeruit. lib. 5 ad fin. Ea cauſa eſt, vt Veteres cloacæ primo per publicum ductæ. Nunc priuata ſubeant tecta Idem lib. 1. Aquas cloacis è faſtigio in Tiberim ductis ſiccat. Briſſ.

CLOACARIVM tributum quod cloacarum purgandarum cauſa inferebatur, l. ſi pendentes 27. §. ſi quid Cloacarij, ff. de vſufr. & leg. cum ſeruus, 39 §. hæres, ff. de leg. 1. Ad Cloacarum autem purgationem olim hisqui diu pœna functi erant, vſos Traiani Epiſtola ad Plin. lib. 10. Epiſtolarum oſtendit. Briſſonius.

CLOACINA dea quæ Cloacis præerat, eam in cloaca repertam conſecrarat Tatius. Hanc tamen alij Cluacinam dictam volunt, quaſi colluacinam. Cluere enim veteribus, tanquam colluere & purgare erat.

CLVDERE, pro claudere, & cluſum pro clauſum, in Pand. Flor. ſępius reperies, quod & Barn. Briſſ. lib ſingulari pater. indicat. & Gœd. in comment. tit. de verb. ſignif. l. 183. num. 2. ait, anti quo more cluditur, pro clauditur, dici. Hinc cluſus carcere in l. verum eſt 216 ff de verb. ſign. Cludere verbo vſus eſt Nigridius apud Gellium lib. 12. c. 14. verbum verus eſſe Anton. Aug. lib 1. Emend. c. 2 admonuit, quo & vſus eſt Vlp. l. tabernæ, ff de verb. ſign. & Hygenus lib. de limit. conſtitut. Anguli centurias cludunt Prat. Hic

CLVSARES anguli eidem in eodem loco.

CLVSARIVM latus, ipſe explicat quid ſit. Prat.

CLVSVRÆ in l. 2. §. in Sardinia. & l. curæ. C. de offi. mag. officiorum (ſic enim vtrobiq; non clauſuræ, legendum) ſiue, vt vult Suidas, Cliſuræ ſunt autem, τὰ ὀχυρώματα τῶν διεξόδων. Cluſuras tamen dixit Caſſiod lib 2. Var. ad Fauſtum præfectum præ. & vide Procopium de ædificiis, Iuſtin. lib. 3. Prat. Imperatores Romani habuerunt in limitibus τὰ ὀχυρώματα, quæ ipſi Cluſuras appellant: Poſteriorum temporum ſcriptores, vt Luitprandus, Ado, Sigebertus, cæterique eius ferè ordinis Clauſas, Cluſas, & interpoſitiones vocant. id primum ab Hadriano inſtitutum videtur, de quo Ælius Spartianus ſic ſcribit: Per ea tempora, & alias frequenter, in plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus ſed limitibus diuiduntur, ſtipitibus magnis in modum muralis ſepis funditus iactis atque connexis barbaros ſeparauit. Hæ propugnaculis quibuſdam munitæ fuerunt quæ caſtra & caſtella dicuntur, vnde & caſtellanus miles alicubi nuncupatur, Herod. lib 6. στρατόπεδα καὶ τὰ φρούρια appellat & paulo ante τὰ ἐπικείμενα στρατόπεδα ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν. Dicuntur & Burgi, a quibus olim Burgundiones dictos Paulus monachus, Luitprandus Diaconus & Iſidorus Epiſcopus tradiderunt. Pithœus lib 1. aduerſ. c. 12. De cluſuris vide & ſupra in voce Cluſura.

CLYPEVS, vide ſupra in voce Clipei.

Κλυστήρ, ſiue cluſter, propter adfinitatem v, antiqua figura υ, ita ſcribi ſolitum, ſæpe apud Laertium, lauamen ſonat. Apud Vlpianum tamen l. item ſi obſtetrix. §. 1. ff ad legem Aquiliam accipitur pro inſtrumento, quod ad proluenda ventris incrementa ſedi inſeritur, quoque inteſtinorum lauamentum aluo iniicitur. In Pandectis tamen Florent. legitur cliſtere. Pr. Clyſter eſt inſtrumentum quo medicamentum iniicitur: Quod Galeni temporibus, fuiſſe veſicam, cui cornea, vel alterius materiæ fiſtula, recta, & fracta ad finem, annexa erat, ex multis eius auctoris locis colligi ferunt. Eius vſum homines ab Ibi Ægyptia volucri didiciſſe, idem Galen. in introductor. ſeu medico, & Plin. lib. 8 c. 27. tradunt Briſſ. Adde quod aliud eſt enema, quam clyſter vel cliſterium: illud, id quod iniicitur: hoc inſtrumentum, quod iniicit, per tranſlationem ſic dictum à clyſterio, quod Græci foramen vocant in naui, per quod emittitur ſentina Turneb. lib. 3. aduerſ. cap quinto Vide Clyſter.

C O.

COACERVARE ſummas maiores & minores. l. 36 ff. mandati.

COACERVATIO ſummarum leg. 11. de iuriſd. Briſſ.

COACTA coniugia, non tam legibus Cæſareis quam Pontificū Conſtitut. improbata ſunt, quæ liberis citra eorum aſſenſum à parentibus vel rata habentur, vel imperantur à magiſtratu.

COACTA voluntas, ſtricta iuris ratione eſt voluntas. l. ſi mulier § pen quod met. cau. Spieg. Prat.

COARCTARE, aſtringere eſt: contrarium dilatare. Imp. ſancte cenſuit, coarctandos, vel vt alij legunt, coartandos iuueniles calores, in l. cum non ſolum, §. aliis autem. C. de bon. quæ lib. Coartata via. Coartabitur tua pars Br. ex ff An vero coarctandi verbi, etiam maior veniat animaduerſio, Hoſtienſis ediſſerit. Alber. id non negat arg. in leg. ſi quid. ff. de offic. Proconſ. Certè verbi proprietas repugnare videtur. Spieg.

COACTI homines accipi debent ad hoc coacti, vt damnum daretur, ſecundum Vlp in l 2. §. 4. vi bonor. rapt Spieg

COACTIS hominibus vim facere, l. ſi criminis, 4 C. ad leg. Iu. de vi public.

COACTILIA, IC. vt Bap Egnat. in annot. apud Spartianum monuit, numero multitudinis, dici videntur pelles, ſeu lora, quibus inuoluuntur, alligantur ve veſtimenta, quæ omnia inſtrumenti viatorij ſunt. Horum autem Vlp. in l. veſtis, de aur. & arg. leg. in hæc verba meminit: Argumento etiam ſunt nationes quædam, veluti Sarmatarum, quæ pellibus teguntur. Ariſto etiam coactilia veſti cedere ait, & tegumenta ſubſelliorum huic legato cedere: quæ tegumenta Paulus de ſupell. leg Cathedralia videtur appellaſſe. Sed & ipſe Paulus eadem parte (puta l. de tapetis) coactiliorum videtur meminiſſe, cum hæc addat verba: Sed dicendum eſt potius inſtrumenti viatorij ea eſſe, ſicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta, loraque, quibus hæ pelles contingi ſolent. A cogendo autem, id eſt, aſtringendo, coarctandoque, coactilia dixere: Hactenus Baptiſta. Ita Spiegelius. Quem Pratæus in ſubſcriptis reprehendit.

COACTILE. Coactilia apud Vlp. l argumento. 25. § Ariſto ff de aur. & arg. legat. veſti cedunt & erant ex villis craſſioribus, & ex coactis facta veſtimenta vel tegumenta. Gallis dicuntur *pheltra*. Plin lib 8. cap 48. Lanę (inquit) & per ſe coactam veſtem faciunt, ſic enim legi vult Cuiac. Ex hoc genere ſunt Petaſi, & καυνάκαι & galbinæ, & molliora alia quædam, quæ ex lanis xylinis, caprinis, ouillis conficiuntur, cuiuſmodi ſunt Thoracomachi, qui tunicas ſuperinducuntur. Quod & libelli de reb. bellic. ad Theod. teſtimonio iuuatur. Hoc enim veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram, & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris ſollicitudo ſolertiæ magiſtra compoſuit. Falſa igitur eſt B Egnatij interpretatio in Spartianum in Pertinace, exiſtimantis dici pelles ſeu lora, quibus alligantur veſtimenta, in quem errorem prolapſi ſunt Oldendorp. & Spiegelius. Cuius quidem nos premonuerat Lazarius Baifius in d. § Ariſto. Neque coactilitiam, vel coactilatiam, ſed coctilitiam legendum putat apud Spartianum in Pertinace, teſtimonio Vlpiani fretus, leg ligni. in fin. Digeſt de legat 3 de ligno cocto diſputantis Pratæus.

COACTILIA pheltris Gallorum ſimilia: erant ex lanis per ſe coactis (ex ſubcoactis Cæſar) facta veſtimenta vel tegumenta. Hinc taberna coactilitia, quam in Liguria pater Pertinacis exercuit, teſte Capitol. Briſſ.

COACTORES ſunt, qui modico pretio mala nomina comparāt. *Die verlochren ſchulden an ſich briefen.* Qua de re aliquanto latius diſſerit Alciat in Parerg. lib. 1. c. 24. vbi ex Acrone docet, Coactores eſſe argentariorum; qui ceu diuites, ſummam rerum poſſident; mercenarios: qui & collectarij dicuntur. Spieg. Briſſ.

COACTORES olim in auctionibus dicebantur quaſi quæſtores quidam qui ab iis quibus ſingulæ res in auctione attributæ fuerant, (pecunias cogebant, ſeu) pretium exigebant: quaſi colle-

collectores, quia pecunias cogebant, id eſt, colligebant. Scæuola in l. 40. §. ſt. de ſtatu lib. Argentarius coactor, cum pene totam fortunam in nominibus haberet, ſeruis actoribus libertatem ita dedit. Horat. lib. Serm. 1. Nec timuit, ſibi ne vitio quis verteret, olim ſi præco paruas, aut, vt fuit ipſe, coactor Mercedes ſequerer. vbi Acron, Præcones dicebantur, qui ſtabant ad haſtam: nunciabant enim precia oblata. Coactores autem erant mercenarij eorum, qui habebant argentariam. Sunt autem Argentarij, qui habent ſummam rerum venalium. Argentarium dicimus eum qui habet ſummam diuitiarum, à quo accipiunt forani. Coactor, qui exigit nummos à circumforanis. Aliter, Coactores dicuntur argentarij in auctionibus, qui pecunias cogunt. ipſi ſunt conuectarij, qui & collectarij nominantur. Hæc Acron. De his quoque Cluentianæ locus quem ſubijciam intelligendus eſt. Quidam ex amicis Saſſiæ recordatus eſt, ſe nuper in auctione quadam vidiſſe in rebus minutis aduncam & ex omni parte dentatam & tortuoſam venire ſerrulam, qua illud potuiſſe ita circumſecari videretur. ne multa, perquiritur à coactoribus, inuenitur ea ſerrula ad Stratonem peruenisse. Alij vero in ea pro poſthumo coactores appellantur, vt in Commentariis expoſuimus. Hot.

COACTIO ipſum colligendi munus Suetonio, de Veſpaſiani patre. Coactiones (ait) argentarios factitauit. Briſſ. Sumitur etiam pro compoſitione, quæ voluntati contraria eſt. Huius genera duo ſunt

COACTIO abſoluta, cui reſiſti non poſſit, vt cum quis vi trahitur, compelliturve vt quid faciat: quo caſu omni modo excuſatur. de hac accipiendus eſt can. presbyteros. 50. diſt. c. conſtat. 1. q. 1. Prat. Er

COACTIO conditionalis, quæ metum cruciatus, vel aliquid graue minatur, quæ ſi excuſat à tanto, non tamen à toto. c. ſacris. & cap. cum dilectus. extra quod metus cauſ. Prat.

COALVISSE vinum. Briſſ. ex ff.

COADVNATÆ ſummæ. Paulus: Cumulum, inquit, debiti & ad plures ſummas referimus: ſi vni forte multæ ſummæ centum aureorum debentur, alij vero vna ſumma aureorum 50. Nam in hunc caſum ſpectabimus ſummas plures, quia illæ excedunt in vnam ſummam coadunatæ. Spieg.

COADVNARE, coniungere, vnum è pluribus facere. Vlp. in l. 9. in fin. ff. de pact. Prat. Hot. l. 4. priu. C. de ſum. Trin. l. 7. C. de aſſeſſor. l. 8. C. qui bon. ced.

COÆSTIMARE, eſt ſimul & cum alia cauſa æſtimare, vt cum variis ex cauſis mea intereſt quid factum eſſe vel non factum. Huius ſignificationis exemplum ponit Celſus in l. inficiando 67. §. 1. ff. de furt. Prat.

COALERE apud Venuleium l. fin. ff. quod vi aut clam, non eſt radices emittere, vt Alb. indicat, ſed cohærere, concreſcere. Impp. in l. per omnes. C. de defenſ. ciuit. Non ſinant crimina impunita coalere. Spieg.

COALESCERE dicuntur arbores, plantæ, cruſtave agri, & vites quæ in fundum radices immittunt, & quaſi vnitatem cum terra faciunt, l. idem Pompo. 5. §. pen. ff. de rei vind. l. qua ratione 9. ff. de acq. rer. dom. l. hoc amplius, §. Alfenus ff. de dam. infect. l. fin. ff. quod vi, aut clam. Sic ſemina cum terra coaleſcere dixit Varro lib. 4. ling. Lat. Concham coaleſcere dixit Vlp. l. cum aurum, § fi. ff. de aur. & arg. legat. pro concreſcere. Prat. Briſſ.

COALLVERE (vt eſt in vulg. Codicib. in l. ergo. 30. ff. de acq. rer. dom.) ſignificat per alluuionem aliquid augere Nebriſſenſi, quem probant Old. & Spieg. quo tamen loco Accurſius pro coalluendo, legit alluuio. in Pand. Floren. legitur colluendo, rectius. quo verbo vtuntur & claſſici rerum ſcriptores. Prat.

COANGVSTARE legem. Cic. de Legibus 3. Atque hæc lex, inquit, dilatata, in ordinem cunctum coangustari etiam poteſt, Spieg. Sic coanguſtare aditum ædium in l. 9 §. ſi inquilinus. ff. locat. Et coanguſtatum interpretatione, in l. 124 ff de verb. ſign. Lex coanguſtatur interpretatione. Aqua coanguſtatur. Briſſ. ex ll. ff.

COARCTARE. Vide ſup. poſt Coacta.

COARTATA via. Briſſ. ex ff.

COARTARI l 2 ff. de oper. lib. coartabitur tua pars. Briſſon.

COCCINA veſtimenta dicuntur ea, quæ infecta ſunt cocco, id eſt frutice illo fulloniо, cui adhæret grana, quibus fit color ille lanarum præcipuus, cuius copia ſumma in ea parte Hiſpaniæ, quæ Tudeitania adpellatur. Vide Strab. lib. 3 Sunt, vt Baifius l. veſtis. ff. de aur. & arg. teſtatur, qui putant cocco abundare Germaniam, eſſeque id, quod cramesinum vulgo dicimus. Vlp. in l ſi cui lana. de leg 3. non placet, coccum contineri purpuræ adpellatione. Quid vero debeat promittens optimum, explicat I. C. in l. ſi quid venditor. § 1. ff. de ædil. edict. Old. Prat.

COCCVM, quod proprio nomine appellaretur, quin verſicoloribus cederet, nemo dubitauit: quin minus porro coratinum aut inſignum, aut melinum ſuo nomine, quam coccum pur putave deſignatur, ita memoriæ ſcriptum reliquit Paul. in l. quæſitum 78 § illud fortaſſis. de leg. 3. cuius verba in dubium reuocantur. Propterea hæc adnotare, ab re viſum non eſt, nam Accurſius ne verbum quidem, & puto verba hæc ſic caſtiganda. Quin minus porro crocinum, aut œnanthinum, aut melinum, ſuo nomine, & reliqua. Crocinus enim adiectiuum, idem eſt quod croceus, & luteum colorem ſignificat, *Safran*. Croceus autem Color eſt, qui vulgo giaidus appellatur. Idem color etiam flammeus dicitur Plin. 21. lib. cap. 8. Lutei coloris video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum. Crocinum præterea vnguentum eſt, ex croco trito, & vino, præcipue dulci, confectum: quo Romani non ſolum ad vſum corporis, ſed etiam pulpita ſpargebant. Propertius:

Pulpita ſolennes non oluere crocos.

Poſſumus etiam legere coccinum, vt veniat à cocco. Coccum enim rubens gramen eſt in maxima laude, vulgo granum dicitur laudatiſſimum, naſcitur circa Emeritam Luſitaniæ ciuitatem, vt in 9 tradit Plin. Coccinus vero penul. correpta color eſt purpureus, quo panni inficiebantur, de quo Diuus Hieron. inquit: Fil. e Iſrael flete ſuper Saul, qui veſtiebat vos coccino. Hic color exuberantiam quandam aut ſplendorem ruboris oſtendit: qui & ſpadicus, & phœniceus & roſeus vocatur. De veſtibus coccineis meminit Martial.

Coccina famoſæ donas & ianthina mœchæ,

Vis dare quæ meruit munera? mitte togam.

Oenanthe etiam inter colorum genera numeratur à Plin. à flore eiuſdem nominis, ex vua lambruſcæ vitis; ſimulque colligitur cum optime olet, ſiccaturque in vmbra ſubſtrato linteo, atque in cados conditur. dicta eſt autem à Græcis nominibus. nã οἶνος dicitur vinum, & τὸ ἄνθος flos, quaſi vini flos, in œ diphthongum Latinam conuerſa. Tamen D. Hieronym. contra Iouinianum accepit pro quodam odoramenti genere, cum dixit: Amomum Cyphi, œnante, muſcus, & peregrini muris pellicula. & ideo œnanthinum vnguentum appellatur, quod ex œnanthe, id eſt, flore lambruſcæ ſit compoſitum. Si tamen magis placeret communis lectio, Inſignum, deme aduerſatiuam aut, & intelligas de coccino inſigni, id eſt, excellenti, Vergil. Georg. 3.

Nec mihi diſplaceat maculis inſignis, & albo.

Idem Æneid. 4.

——Oſtroque inſignis & auro

Stat ſonipes——

Liuius lib. 1. ab vrbe condita: Flaminem Iouis aſſiduum ſacerdotem creauit, inſignique veſte & curruli regia ſella adornauit. Vlpian. in l. 1. de cenſibus Imperator noſter ob egregiam in Rempubl. imperiumque Romanum inſignem fidem, Italicum ius dedit. Sunt tamen qui Hyſginum legant. is color eſt hyacintho ſimilis, inde apud Lucianum & quidam ὑσγινοβαφὴς, id eſt, veſtis hyſgino tincta: de quo etiam ſcripſi infra in verb. Purpuræ. Melinus autem color in floribus luteum ſignificat. Id ex Dioſcoride & Plinio euidentiſſimum eſſe ſcribit Hermolaus Barbarus. Melinum etiam pro candido accipitur, à Melo inſula, teſte Plin. Vitruu. Plutarch. & cæteris, denotatque pigmentum candidum, quod ibi fiat laudatiſſimum. Plaut. in Moſtel. Neque ceruſſam, neque melinum oportet attingere. Quidam autem melinum colorem volunt eſſe medium inter album & fuſcum, qui dicitur giluus. Fit autem, vt alij ſentiunt, ex ſtruteo. Cotoneum enim per excellentiam μῆλον, hoc eſt, melum vocamus: à quo fit melinum, Cotta.

COCCVM in l. 70 §. pen. & §. vlt & l. 78 §. coccum. ff. de leg. lib. 3. Plin. lib. 22 c. 2. Atque vt ſileamus air, Galatiæ, Anicæ, Luſitaniæ granis coccum Imperatoriis dicatum paludamentis, herbis tranſalpina Gallia Tyrium atque conchylium tingit. Iſginum porro cuius Plinius meminit, etiam in purpureis numeratur, in d. l. 78 §. coccum. de leg. 3. Briſſ. in prætermiſſis & in vlt. edit. Lexici.

COCCVM purpuræ adpellatione non contineri ſcribit Vlp. l. ſi cui lana § purpuræ. ff. de leg. 3. Significat autem, id quod vulgo vocamus granum, vt recte putat L. Baifius in libel. de coloribus. cap. 8. de quo & Plinius lib. 21 cap. 8 Prat.

COCCVM, eſt granum, quod in quiſquilia inuenitur frutice, grana Hiſpani appellant, vnde purpura adulteratur. Plin. lib. 9. cap. 41 de tingenda purpura loquens: Coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Hiſpaniæ in laude eſt. Idem lib. 16. c. 8: Quercus dotes ilex ſolo prouocat cocco. Granum hoc, primoque ceu ſcapus fruticis paruæ æquifoliæ ilicis, cuſculium vocant: penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donat. Vlp. de legat. 3. l. ſi cui. Purpura, inquit, & coccum quia nihil natiui coloris ſunt, contineri arbitror. Quod Accurſius exponens, neſcio quas nugas affert: Coccum, inquit, bis tinctum in conſtructione tabernaculi, erat quidem pannus ſericeus duorum colorum, & videtur extra viridis, & intra ruber. Nebriſſ.

COCINATORIVM inſtrumentum pro coquinario ſumi conſtat in l. cui aurũ 19 §. ſi cui eſcarium. ff. de aur. & arg. leg. Nam C. & Q. ſæpe confundi liquet ex P. Victorij explicationibus ad M. Cic. Prat. Eodẽ ſenſu coçinatoria vaſa l. 6 ff de penu. leg. Briſſ.

r

Cocorvm nomina ea fuerunt veteribus, Antrax, Congrio, Machertio, vel Sc l ge 1.poe G thofr.

Coctiaoria vaſa apud Paulum i l.6 ff.de pen.leg leg i ſe mur pro Coquinaria, il eſt Coquinatoria. V da autem C qui natoria ea ie eſſe palam e qua P inius Coquinatia nominat in lib. 3 11. à verbo coquinari, q o Plauto eſt vſus: Meam conuectam vulgata l ctio confirmat, in qu leg mus concinnatoria & Accurſij gloſſa qui l. legiſſet Concinatoria nu quam i ai terpretatus eſſet, id eſt deputata ad coquendum. Sed omne . Vlpianus dubitationem dim t, apud quem in l 19. §..ff.de aur.& arg.ſic p ane l gitur Hot.

Coctilitiam abernam, L z r s Baiſius eam intelligit, in qua conquebantur ligna, ne ſ mum f ce ent: quorum o et ſinit Vlp.in l.l gni appellatio de leg.3 de verb.ſign.his verbi : Sed & tiriones, & alia ligna coſta ne fumum faciant. A Martiali autem l gna coſta nadic nt r.Spieg.Vide ſup.Coactilitiam.

Cocvla, vas aenea, coct cibus pta.

Cocvs, vilissimum antiq is na c pium & aeſtimatione & vſu in precio eſſe,& quod m niſterium fuerat, ars haberi cœpta, luxuriæ peregrinæ o igine primum inuecta in vrbem, Cn. Manlio Volſo de Aſiaticis triumphante. Ioan Andr ſentit eo cum qui cibos deli ateres parat & officium habere, & artem citat iex. in c.ne tale .de conſecr.diſt.5 Bald. & Roman.coco imperatoris, dignitatem tribuunt. Vide item gloſ.ſuper hac voce in l. legatis tetuis §.ſi ex officio.ff.de leg. Spieg.

Cocymelivm malum ſeu pomum: vide Gothofr.ad l.205. ibi: pomum recepit.ff de verb.ſign.

Codex dicitur in arbo ibus & fruticibus id, quod à radice craſſius ſupra terram aſſurgit, ex quo tabulas antiqui faciebant, hiſque ceta i litus ſtylo ſcribebant, poſtea ſolis earu n corticibus, tenuioribus quae tunicis nulla cera adhibita, pro membranis vſi ſunt, vnde nomen libri, cuius eadem origo eſt, quæ codicis, ab arborum corporibus & interioribus earum corticis, hac enim materias prim a hominum ætas hac vſa eſt. Inde Codex accept & expenſi fuit ad ſcripturam literarum. Inde Codex accept & expenſi fuit ad ſcriptura nem literatum. Inde Codex accept & expenſi hunc ad ſcriptura rationum, quod inſtar dici ur Cicero ni liber domeſticatum rationum, quod inſtar tabularum quo etiam modo fi bant memoria es libellus eſſet tabularum quo etiam modo fi bant memoria es libellus Suet.in Iulio,&c. Conna.lib.9 c.6.num.1. Co ex tationum In Cod ce cauere. In Codice ſcriptum chirographum. Buſſ. ex ff.

Codices, vt Varr.lib 3. de vita pop.Rom.apud Nonium ſcribit, antiqui plures tabulas coniunctas dicebant. A quo in T beri naues codicariæ appellabant. Se eca lib.de Breu. vitæ. Hoc quoque ait, quærentibus remittamus, qui Romanis primus perſuaſit nauem conſcendere, ex laudatus fuit, Caudex ob hoc ipſum appellatus, quia plurium tabularum con extus caudex apud antiquos vocabatur. Vnde tabulæ Codices dicuntur Sic ſumuntur in l 3.§ 1.ff.de tab exhib.& l l.biot.52. ff de leg.lib. 3.Prat.& B.ſſ

Codices etiam pro teſtamentaria ſcriptura dixere Iuſtinianus §.ſed & vnum.Inſt.de teſtam.ordin.& Iuuenalis.

——— Nam codice ſaeuo

Hæredes vetat eſſe ſuos. Prat.

Codex noxiatum attium.De eo vide Ammianum 28 paulo poſt princip.

Codices item adpellat Leo Imperator l.3 de agent.in reb.lib 11. C.tab las continentes notitiam dignitatum & adm niſtrationum ciuilium, vel militarium & mandatorum principalium, & promotionum,& conſuetudinum, quod & Martianus docet. Erant & Codices argentariorum, ſcripturæ, quibus eorum rationes continerentur, l.quædam 9 §.pen.ff d e eo. Erant & numulariorum. Erant & rationum, vnde Horatius:

Cum veni ad aubium grandi cum Codice nomen.

Et Propertius:

Me m ſerum! hic aliquis rationem ſcribit auari,

Et ponit. iuras inter Ephemeridas.

Gœdd in comment t de ve b.ſignif.l 6. num.2. Fiebant autem ex membranis, charta, ebore, aliave materia vt conſtat ex d.l.librorum. Hinc conſtitutionum Imperatoriarum volumina Codices adpellati ſunt. Porro autem Iuſtinianum tres erant, Greg tianu , Hermogenianus, & Theodoſianus qui s comme orat Iuſtinianus l vn C.de no C fac. & l. vnic C. de Iuſtin. C.confirm & Iſidorus lib 5 Etymol Gregoriani Codicis comm eminit B. Auguſt. lib. 2. de adult. coniug Prat. Hinc

Codicilli κατὰ μείωσιν, qui cerati erant d l.librorum.in eundem ſenſum, ſed multo quam illi breuioribus & paucioribus conſcribebantur: ob eam cauſam, vt facile, quo cuique commodum eſſet, circumferri, & in ſinu geſtari poſſent. In iure tamen noſtro frequentius accipiuntur, vt à Theophilo dffiniuntur, κωδικίλλος ἐστιν ἡ ἐπὶ ... γνώμης πιστώσεως ... ſcriptura, qua defunctus leuiter, ac ſine ſolennitate voluntare ſuam teſtatus eſt, de eo quod poſt mortem ſuam fieri cupit. Quo ſenſu accipiun ur D . & Inſt.de codicillis. Hinc plurib ffi i ionem probat Harmenopulus lib 5 c.. Prat.

Codicillvs, alias accipitur pro diplomate, ſeu literis principalibus, vt in adminiſtrantes in pri ff de execut tut.iudices, C de dign t lib.12 Suet. in laud. c.29 ſuppoſitos aut etiam palam immut tos dito i mo Fiſcorum codi illos: vnde Lampridius codicill arem eſt e ra ppel ui : Nominat Imperiales codicillos Iuſtin.G ſibuſian l I it de par.poteſt.alias pro patui li er s priua o ad amicum cr pr. Subſoit a l Cic.Puer.Acidi ni mih ebutam venit cum codicillis. O.d. Vult.in comment Inſt.de codicill.num 1.

Codicillvs in eligitur pro ſententia voluntatis vltimæ quan ſi e iuſta teſt menti ſolennitate permiſſum eſt, ob imredi menti neceſſitatem, tem, ſit bene. Se per enim leges, quod poſſunt, vt liceat accommo lati vſib s hominum, & præſertim vltimis voluntatibus latiſſime prop gandis impenſe fauent, vt vnuſquiſque e prouenata habeat occaſionem non admodum difficilem teſtandæ voluntatis nunquam rediturae. Codicillorum autem vſum primus introduxit L. Lentulus Inſt. de codicil Od Prat.

Codicilli olim non aliter ſubſiſtebant, quam ſi teſtamento eſſent confirmati, aut ſequente aut etiam antecedente. Poſt ob n it quoque, vt ſine teſtamentis facti codicilli in hoc, vt fideicommiſſum ex iis peti poſſet, ſubſiſterent l.3 in princ.l.5 de iure codicill. Gœdd.in comment.tit.de verb ſign. a l l. 3 num.1.

Codicilli ſunt teſtati vel inteſtati voluntas minus ſolennis Eorum ali ſunt fideicommiſſarij, alij directi F deicommiſſarij ſunt, in quibus teſtator verbis precariis ſ a n de rebus omnibus, quæ teſtamento comprehendi ſolent, heredi ſuo petitio em e p ſu t. Directi in qu bus directis ciuilibuſque verbis ſcriptoris voluntas de legatis Iun axat alicui relinquendis expoſi a eſt Prat.ex Hotom.

Codicillos,& ſcriptis & ſine ſcriptis fieri conſtat ex l vlt C.de bonis lib. Codi illos I ſtinian in Nouel. conſtit 81. appellat σύμβολα. Balduin.tit qu ibus mod ius par.pot.ſolu r.

Codicilli ſemper pluratiuo numero profe u tur ſicut pugillares, & literæ: vt cr bit Caius in l.non eſt 148. ff.de verbor ſign.in ſingulari tamen codicil us ponitur à Diocleti no l.non cod cillum 14.& a Iuſtin ano l cum antiquitas 28 C.de teſtam item l.vlt.C tam erci e.P t.Briſſ.

Codicillorvm vero vtil t s on eſt obſcura. Nam ſi quis obliuio ſe ...ſcio, enim rei in teſtament non deſcriptæ, vel ſi vereatur ne pet obliuionem aliqu d prætereatur, poteſt ante vel poſt teſtamentum ſcribere codicillos Idque eſt, quod Pauli in l.conficiuntur, in prin.ff d iur.codic.tradit, codicillos conſici qua uor modis, quos ibi iem declarat Aut enim in futurum confirmantur, aut in præteritum, aut per fideicommiſſum teſtamento facto, aut ſine teſtam e to Od Prat.Gœddæ.in Comment.tit. e verb ſign l 123 § 1.

Codicillorvm app llatione veniunt literæ emiſſæ corā quinque teſt bus continuandi teſtamenti inperfecti cauſa, l.1 C.de codic Non autem ven ritelle neutrum imperfectum: niſi teſtator proc d cillis valere i iſſit. Gothofr.ad l 8 § 1. C eod.

Codicilli & teſtamenta differunt, quod codicilli etiam plures rel nqui poſſunt, & omnes rati ac firmi, niſi quatenus eſſent contrarij. Teſtamenta autem plu a nemo ita relinquere poteſt. Semper enim poſteriori rumpitur prius, etiamſi vtrumque maxime conueniat. Nempe teſtamenta plenam continent diſpoſitionem bono um & vniuerſitatis. Codicilli autem plerunque ſunt rerum ſingularium. Balduinus tit.de codicillis. Vult in Com ment Inſtit de Codicil.§.fin.nu.1.

Codicillos confirmatos in l.ſed etiam 31 ff de leg 3.l.vxorem 41. §.cod.c llis ff de leg 3. actirere debemus teſtamento confirmatos, l 43 ff de man.teſta.l.18 ff de ann legat.in hunc modum.

Codicillos quos poſtea fecero, valere volo l.6 §.licet & l.8 § vl. ff.de iur.cod. vel ita: Si quos codicillos rel q e o, valere volo.l.vlt. e fideicommiſſ.lib ert. Vel ſic: Si quid tabulis vel al o quo genere ad hoc teſtamentum, er i ens e iquero, valere volo l 18. ff.de iur.cod cill. Sic etiam i tell g ndi ſunt codicilli ad teſtamen um facti l.cum hi 8.§.hæ ot tio. ff.de t anſact.& l poſt legatum.§.principale.ff. e his, quæ vt in lig.& Codicilli ad teſtamentum pertinentes, nempe teſtamento ſuperadditi ... A ex.conſtitutione l.1.C.de codicil Prat, ex B ſſ

Codicilli & teſta menta diuerſa ſunt, l ſi idem C.de codic. Id eoque codicillis factis, non autem teſtamento, inteſtato qui deceſſiſſe dici merito poterit l 4 C.eod Prat.

Codicillos ad certam perſonam ſcribere. Codicilli ad omnes hæredes ſcripti. Codicilli Clariſſimatus honorarij. prætorij proconſulares, perfectiſſimatus, imaginarij. Buſſ. ex ff.& Codic.

Codicillaris clauſulæ vi, legata conſeruari, rupto præteritione poſthumi teſtamento conſtat, l. ſi quis eum § l d & ff. de iur. codic. Bart. poſt D num in l. 1. ff. eo ve ſ. quinquagenario, atque ita reſpondit F. Aretinus conſ 93. numer. Prat.

Codicillaris quoque clauſula inducit neu m conditionem ſimilem r ſpectu venientium ab inteſtato Alc. l 3 ff. de l g ergo ſi venientes iure inteſtati reſtituere debent, gloſ. in ea

eam, quam C. de fideicom. igitur & vi clauſulæ codicillaris conſeruantur fideicommiſſa, d. §. ſed & ſi. G. Benedict. in cap. Rainutius. verb. in eodem teſtamento relinquens. n. 242. de teſta. quæ ſententia vera eſt, tametſi quidam aduocati contra ſenſerint. Prat.

CODICILLVS Varias habet codicillus ſignificationes. Codicillos & pugillares pro eodem ponit Catul. Briſſ. Accipitur codicillus pro literis breuibus, hoc eſt, epiſtolis, vt ſunt, quæ à priuato ad amicum ſcribuntur. Accipitur alias pro diplomate, ſeu literis principalibus, vt in l. adminiſtrantes in prin. ff. de excuſ. tut. vide ſupra Codicillus alias, Hæc eſt etiam vulgata codicillorum notio præter quam, eos etiam apud Catonem obſeruauimus pro arborum putaminibus accipit. Vi (ait) codicillos oleaginos in aceruo ſub dio motos facito. Codicillus vero IC. eſt ſcriptura, vel litera, in qua teſtator ſuam figurat voluntatem, & nulla indigens ſolennitate, ſed ſolum teſtatoris voluntate, qualicunque pronunciatione expreſſa. §. codicillos. Inſt. de codicil. Codicillum ergo ex Teophilo in §. 1. de cod. Inſtit. 2. dicere poſſumus, eorum, quæ in teſtamento teſtatoris voluntati deſunt, ſupplementum. Huius enim beneficio ſubuenitur voluntatibus defunctorum, ob deficientem verborum legalium ſolennitatem, ſoleonium ve neceſſitatem Declarat autem Iuſtin. Inſt. eod. tit. qua ratione, & à quo codicillus, ſeu codicilli (ſic enim numero plurali frequenrius vocantur) coeperint, idem monuit, & quidem non vulgatiter, nos hodie magis vti codicillis, quam teſtamentis. Imo confundere vſum codicillorum & teſtamenti abſque vlla neceſſitate, prætextu clauſulæ, Si non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum. Quod vtique contra mentem iuris fit, peſſimo errore (vt inquit Spieg) Neceſſitati enim (ait) deſeruire debet illa clauſula, non temeritati. Nec ſunt confundendæ huiuſmodi formulæ. Cuiac. in tractatu ſuo 2. ad Africa. fol. 16 ſub fi. Codicillum definit eſſe inteſtati voluntatem vel teſtamenti ſequelam minus ſolennem, vt ibi videre eſt per cum.

COELEBS, ἄγαμος, qui vxorem numquam habuit, vt loquitur Mitio Terentianus Adelphis. Feſtus Pompeius cœlibem dictum exiſtimat, quod dignam cœlo vitam agat. Cic. Sic cœlibes l. 1. C. de infirmand. poen. Vnde cœlibatus, in d. Rub. Briſſon.

COELIBATVS pœnam, ſcilicet vt cœlibes nihil ex ciuium Romanorum Teſtamentis caperent, &c. refert Gœddæ. in comment. tit de verbor. ſign. l. 130. n. 1 & alibi.

COECVS non poteſt adhiberi teſtis in teſtamento. Vult. comm. Inſt. de teſta. ad § 2. & ſeqq. n. 14. Coecus teſtari poteſt, ſed certo modo. Vult. ibid tit. Quibus non eſt permiſ. fac. teſt. § 4. n. 6. Vide cæcus.

COELIACI dicuntur fluxu ventris laborantes, qui à Latinis aluini dicuntur. Nam cœlia Græcè, Latinè interpretatur aluus. Conſiſtit autem morbus ille in ventriculi porta, quæ à Græcis pyloros dicitur. Ex Cornel. Celſo lib. 4. IC in tit. de ædil. edic. Nebriſſ.

COELICOLÆ In tit. de Iud. & cœlicol. Cœlicolæ dicuntur Chriſtiani. Atque illis Iuſtinianus imperator iubet, ac imperat, vt Iudæi in contractibus leges Chriſtianorum ſequantur, coram iudicibus Chriſtianis litigent, &c. Verum Dagobertus II. rex (vt legitur in chronicis de regibus Francorum) Iudæos omnes, qui Chriſtianiſmum profiteri nollent, Francia expulit, anno à Chriſto 639. Anch.

COELICOLÆ quoque dici cœpti ſunt, qui cœlum quaſi Deum colunt, Azo in ſumma C. de Iudæ. De his l. 2. l. cœlicolarum. C. eo. tit. & l. 75. C. Th. eo. Prat.

COELITVS imperrare, in l 2. C. de caſtrenſ. id eſt, à Principe, vt recte interpretatur Accurſius: cuius ſententiam probat Io. Plat. & Cuiac. ibid. Prat.

COELESTIA auguria vocabant antiqui, Feſto li. 3. eum fulminat aut tonat, Sic

COELESTIA mandata, præcepta Decalogi recte appellabimus. Ante enim quam Dominus eloqueretur, tonuit. Exodi 19. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, ἐγένοντο φωναὶ, ἀστραπαὶ, καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινᾶ. Prateius.

COELESTE oraculum in l. iubemus. 10. C. de ſacroſ. Eccleſ. ſumitur pro indulgentia Principis viua voce conceſſa, Alciato ibidem. Ideo autem cœleſte dixere Impp. quaſi è cœlo dimanent principis mandata, vt innuit Iuſtinian. in Nouel. ſæpiſſime. Prat.

COELESTIS aqua, pluuia dicitur, l. 1. §. 1. ff. de aq. & aq plu. cadit enim de cœlo. Prat.

COELVM varie accipi conſtat. Quandoque ſignificat Dei domicilium N. Marcello ex Vergilio. Et ita definiſſe videtur Chriſtus Seruator noſter apud Euang. Matth. c. 5. his verbis: μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ. Prat.

COELOS loca ſupera appellat Varr. lib. 4. Analog. Cœlum dictum putat Ael Gallus, quod eſt cælatum: Varro autem à Chao: Hinc cauum, & hinc cœlum.

COELVM etiam pro aere dixerunt Veteres Non. Marcello, & IC. l. 1. ff. de aequir. rer. dom. l. 1. §. 1. ff. de cloac. l. fin. §. pen. ff. quod vi aut clam. l. ſi apes. ff. de furt. l. 1 ff. de ſeru. r. vrb. præd. l. ſi cuius 13 §. ſi tamen. ff. de vſufr Eodem ſenſu accipe apud Cic. lib. 2. de Nat. Deor. vbi de cœlo craſſo loquitur. Sic apud Vergil. lib. 1. Georgic.

——Varium cœli prædicere morem.

COELI, inquit Seruius, id eſt aeris.

COELVM, vt definit Iuſtinus Philoſophus Martyr. in lib. expoſit. fidei. q. 5. & in q. à gent. quæſt. 63. proprie eſt ſumma pars totius mundi.

COELI in diuina ſcriptura aut ſunt, qui per ſe & eſſentia cœli ſunt, veluti primum cœlum, aut aeris ſpatia.

COELVM duobus modis dici refert M Varro lib. 4 de Ling. Lat. Nam in primis cœlum dicitur cœli pars ſumma, vbi ſtellæ & aeris plaga, tenero terram complexu continens. Et quidem Ælius non tam Cœlum à cælando, quam cælare à cœlo, deductum eſſe putat. Cœlum alij ita vocatum cenſent, quod ſit cælatum impreſſamque variis ſignis, & diſtinctum ſculptumque. Hinc præclari illi verſus Varronis.

Mundus domus eſt maxima rerum,
Quam quinque altiſona fragmine zonæ
Cingunt, per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus, al us in obliquo æthere, Lunæ
Bigas acceptat.

Aliis cœlum dicitur vt κοῖλον. Cæterum vbi ſcribitur à Varrone, Ego magis puto à chao cauum, quæ ſcriptura mirè ſi è mihi probatur; in antiquis libris reperio à chao conum, vt librarius fortaſſe cohum ſcribere voluerit. Nam, vt ait Feſtus, Cohum poetæ cœlum vocauerunt. Itidem in antiquiſſimo lib. Cl. V. Herrici Memmij ita ſcriptum reperi, cous eſt quo cœlum continetur. Vnde Ennius. Vix ſolum complere coum terroribus cœli. Hæc Turneb aduerſar. lib. 20. c. 29

CODONOPHORI, i. tintinnabula geſtantes. Latine dicuntur anteambulones, & ferales præcones, vt annotauit Brechæus I. cum in teſtamento. in tit de verb. & rer. ſign num. 10

COEMITERIVM, Latine dicitur Dormitorium, locus vbi mortuorum corpora conduntur Sic dictum quod hæc mors corporis temporaria ſit, ſimulque omnes reſurrecturi. Non inſcitè à quibuſdam dictum eſt Sepulchretum: quo & Catullus vtitur. Promptum è Theſauro linguæ Latinæ Steph. Roberti. Spieg. Vel

COEMITERIVM dictum à κοιμάομαι, quod eſt dormio, non cimiterium, quemadmodum vulgus nunc loquitur. Conditoria vero, ſiue ſepulchreta mortuorum in noſtra religione dicuntur Cœmiteria, id eſt, dormitoria, quoniam propter ſpem reſurrectionis, mortuos conſueuit dormientes appellare, & eoſdem dormire in domino. Nebriſſ. Errant igitur iuris pontificij interpretes Geminianus, Abbas & alij, qui inde ſic dicta exiſtimaur, quod cinis in eis mortuorum tegatur. Maioragius lib. 2. Miſcel. c. 19 De Etymologia huius dictionis vide latius Brechæum l. Tabernæ. ff. de verbor. & rer. ſign.

COEMPTIO, ſolennis matrimoniorum contrahendorum ritus erat, cuius Cicero lib 1. de Orat. & in oratio. pro Flacco & pro Murena meminit, & Seru in 2. Georg. & in 8 Æneid. & Iſidor. li. 5. c. 24 Boethius in Topica, Coemptio, ait, certis ſolennitatibus peragebatur, & ſeſe in coemendo (ſic enim lego) inuicem interrogabant: vir ita: an ſibi mulier materfam. eſſe vellet: illa reſpondebat velle. Item mulier interrogabat, an vir ſibi paterfamil. eſſe vellet: ille reſpondebat velle: itaque mulier viri conueniebat in manum, & vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem. Et erat mulier materfam viro, loco filiæ. Quamobrem & ſuorum hæredum loco habebatur, vt Vlp. in Inſtit. tit. 22. tradit, & in ius, manum, poteſtatem q; viri cum capite fortunas ſuas transferebat, vt Cic. in Topic oſtendit. Coemptor vero apud Vlpian. in Iuſtit. tit. 11. fiduciarius pater dicitur: quoniam cum patre naturali vna emit. Briſſ. Adde Conna. lib. 8. c. 3. nu. 2.

COEMPTIO etiam ad adoptiones pertinebat, vt colligitur ex Epit. Vlp tit. 11. §. qui liberum. Vnde & (ruin. Prat.

COEMPTOR pater, qui pater naturalis dictus eſt d. §. qui libe-

COENACVLA cœperunt, cum deuentum eſt ad altitudinem ædificiorum, quæ olim contignationis vnius: vnde pars ſuperior Cœnaculum dici cœpit, ad quam ſcalis aſcendebatur, hinc dictum quod illic veteres cœnabant. Huius meminit Paulus l 3. §. fin ff. de offic. præfect. vigil l 1. § ſi. fi. ſi uſfam. ff. de iis qui deie. vel effud. Varro de ling Lat lib 4 vbi, cubat ait, inquit, cubiculum: vbi cœnabant, cœnaculum vocitabant: poſteaquam in ſuperiore domus parte cœnitare cœperunt, ſuperior domus vniuerſa, Cænaculum dicta. Vnde cœnacularius dicitur, in cœnaculo habitans. l ſolutum §. ſolutam in fin. ff. de pign. act. Sic apud Plautum vocatur pauper hiſtrio inquiens, In ſuperiore qui habito cœnaculo, ſe enim pauperculum dicit, qui habitet in ſuperiore domus cœnaculo ad tegulas, non in inferiore in prima contignatione, ſed in ſuprema: Et cœnaculariam exercere is dicitur qui domos totas conductas, per ſingula cœnacula inquilinis locat, quæſtum inde faciens, pluris in ſummam locando. l. ſi vero. §. ſed ſi quis. ff. de his, qui deiecer. vel effud. Old.

Coenacvla autem tenues homines conducere ac incolere ſolebant: vnde Iuuenalis, Ratus venit in cœnacula miles: quippe ad homines egentes, in quorum ædibus expilari nil poſſit. Vlpian. l. 1. §. 5 ff de his qui effud. vel deiec. Si filius fam. cœnaculum conductum habuit. & inde deiectum vel effuſum quid ſit.&c. Idem § 8. Si plures in eodem cœnaculo habitent:& ex l.5. apparet, in cœnaculis cubicula fuiſſe, exhedras, conclauia, cæteraque habitationi neceſſaria. Hotom.

Coenatio vero potentiorũ Budæo erat cœnandi locus, quum ad cœnaculum ſcalis aſcenderetur, vel cochleis. Vitruu. lib. 6. Cum enim aucto, inquit, mirum in modum Romano populo, neceſſe fuiſſet in cœnaculis habitari (nam antea, cum per vrbis laxitatem licebat, vnius tantum contignationis erant ædificia) ad ædificiorum altitudines deuentum, & ædium frequentium. Bud. l. ſi cuius, ff. de vſufruct. Oldend.

Coenatoria Q. Mutius appellat Pallia, quæ domini noctu, id eſt, ſub cœnæ tempus ſumebant. Vnde Martial.

Pugnorum reus, ebrieq; noctis
Cœnatoria mittat aduocatio.

Et quamuis eſſent iſta pallia viris & fœminis promiſcua, vt ex Tacito Baifius docet; & ex Vlp l veſtis ff. de aur. & argen. legat. & l. veſtis. ff. de verborum ſignific. non tamen ita communia, quin diſtincta eſſent ſua viris, ſua mulieribus pallia Cæterum quoſdam ſenatores muliebribus vſos cœnatoriis, noctu & domi, non ita valde mirabitur, quiſquis ſciet Caligulam Imperatorem, non modo virili, ſed ne humano quidem habitu palam vſum fuiſſe, vt ſcribit Suetonius: Sæpe depictas gemmatasque indutus penulas, inquit, manuleatus & armilatus in publicum proceſſit, nonnunquam ſocco muliebri, &c. Conna. li 6. c. 3. n. 2.

Coena recta, hoc eſt legitimum conuiuium: Sportulæ loco erat apud antiquos liberaliores: ſordidi tantum ſportulam præbebant, teſte Budæo. Spieg.

Coena terreſtris Plauto in captiuis dicitur, ex oleribus & heluellis conſtans, quia ea terra naſcuntur. Erat autem pauperum & plebeiorum. Turneb. lib. 1. aduerſar. c. 12.

Coena viatica apud eundem eſt cœna aduentitia. Nam peregre redeuntes ſolebant conuiuio excipere amici. Saluos, inquit cum peregre aduenis cœna detur.

Coenobia, vnde dicantur, & quamobrem monaſteria ſic appellentur, Iuſtin. oſtendit Nou. 12. 3. de eccleſ. diuerſ. cap. §. ἐν πᾶσι. 56. In omnibus monaſteriis, inquit, quæ cœnobia dicuntur, iubemus in vna domo omnes habitare, & ſimul ali, & vna domo omnes ſeorſim dormire. Eſt etiam vitæ fortunarumque communitas, ſiue ſocietas, verbumque eſſe Romanum Aul. Gell. ſcriptum reliquit. Prat.

Coepisse dicitur quis, ſi fundamenta iecit, vel locum purgauit, ſed & ſi locus illi petenti deſtinatus eſt, l. 1. §. cœpiſſe. ff. de pollicit. Prat.

Coeptvs annus, id eſt, inchoatus: opponitur pleno & conſummato, impleto Cœpta lis, Cœptus magiſtratus, opus, iudicium. Briſſ. ex ff. & C.

Coeppe pro quippe. Briſſ.

Coercendis Calepinus multas videtur adferre ſignificationes verbi coerceo, es, ſed quæ fere in idem recidunt. Primum enim coercere ſignificat reſtringere. Cicer. in Lælio. Quam ſerpentem multiplici lapſu & erratico, ferro amputans, coercet ars agricolarum. Item refrenare, continere: vt quando dicimus coercere aquam, hoc eſt, continere ſic, ne defluat, vel dilabatur, l. pen. ff. de fonte. Lactantius lib. 3. Illud ſatis eſt ad coercendum furioſi hominis errorem. Item colligere ſiue ſimul ſtringere. Ouid lib 1. Met.

Vitta coercebat poſitos ſine lege capillos.

Item compellere. Cic. li 3 ad Herennium. Prudentiæ partibus vtemur in dicendo, ſi commoda pro incommodis conferemus, quum alterum ſequi, alterum vitare coercemur. Item punire caſtigare. Quomodo accipi videtur ff. & C. in tit. ad l. Iul. de adulter. coerc. & ſtupro. Hinc coercio, vel coerctio ſiue coercitio (vox Liuiana. & veterum Iuriſcoſſ in exemplarib. vetuſtioribus, quæ Haloander ſecutus eſt) dicitur caſtigatio, punitio. Modica quidem coercio dicitur caſtigatio, quam ſimplex iuriſdictio ab imperio mutuatur, cuius ſolius eſt omnis coercio. Quare, quicquid coercionis eſt, ſupra modicam caſtigationem, meri imperij eſt, de hoc fuſius Salomo. in l. 1. ſi quis ius dic. Anchora.

Coercere tum de pecuniaria, tum de corporali pœna vſurpatur: nam & coercere pignoribus dicitur in l. 4 § 1 ff. de damno infect. & lib. de Orat Pignoribus ablatis Craſſum inſtituit coercere. At in lib. de leg. 3. Magiſtratus ciuem nec obedientem mulcta, vinculis, verberibus coercendo. Sic in l. 6. ff. de pœn. l. nemo 7. ff de reg iur. Prat.

Coercere pecuniaria multa, & corporali animaduerſione, morte, exilio, vinculis, verberibus. & pignoribus captis, Briſſ. Coercere miniſteria deprehenſa, fraudem, licentiam.

Coergeri maleficia conſtitutionibus publice: animaduerſione, pœna, mulctis, verberibus, variis æſtimationibus, exilio, in interdictione rei certæ, Briſſ. ex ff. & C. Coercentur cuſtodia volucres, beſtiæ, feræ, id eſt, continentur. l. 3. de acquir. rer. dom. Briſſ.

Coergere arbores, eſt ramos conſtringere, & circuncidere, ne eius vmbra vicino prædio noceret, l. 1. §. deinde. ff. de arboribus cædend. Prat. Hinc

Coercitio, animaduerſio pecuniaria, ſiue in corpus punitio, & caſtigatio. Huius varia genera ſunt. quædam enim capitalis, l. hæc ſtipulatio. 100. ff. de verbor. ſign. quæ ad corporis punitionem pertinet, & habet publicam exercitionem. Quædam vero eſt modica apud Paulum l. fin. ff. de offic. eius, cui mand. ad miſtum imperium pertinens, quę & ipſa pecuniaria eſt, pignoris capione iudicibus conceſſa, ne iuriſdictio inutilis eſſet. Eſt & leuis coercitio apud Vlp. l. prætor. 7. § præterea, ff. de iniur. & l. non ſolum. §. quanquam. ff. eod. qua ſignificatur leuis pulſatio, & emendatio, vt ipſe Vlp. interpretatur in d. §. præterea. Pr. Coercitio morum, ſeruorum. Br. ex ff.

Coerrare calciatus dicitur præfectus Vigilum apud Paulum l. 3 §. ſciendum. ff. de offic. præfect. vigil. cum huc illuc vicatim diuagatur, idque cum aliquo comitatu, & noctu. Florentina lectio, quæ Calciatum, habet, defendi poteſt aduerſus coniecturam legentis Falciatum ex M. Cicer. lib. 1. de Natura deorum, cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum calceolis. Calcei indumentum pedum erant, quos noctu induebant diligentius citiuſue coercandi cauſa. Prat.

Cæterorvm & reliquorum appellatione, etiam omnes continentur, Connanus lib. 6. c. 7. n. 4. Prat. Vide ſupr. Ceteri.

Coetv, concurſu l. 5. ff. ad l. Iul. de vi pub. Cœtus & concurſus dicitur non conuenientium, aut tranſeuntium, ſed conuocatorum, quaſi ad ducem ſuum concurrentium, vbi diuiſa eſt in partes, ciuitas, Senec. 8 controuerſ. 3. Briſſ.

Coetvs in lege xii. Tab. & apud Martia. l. qui cœtum. ff. de ſicar. accipitur pro hominum conuentu, & congregatione à coeundo, Iſidor. lib. 6. c. 18. Etymol. auctore Virgil. primo Æneid. Et cœtu cinxere polum Vnde in decret. diſtin. 15. Qui cœtum fecerit, vt inquit Seneca in declam. capitale eſt, id eſt, dignus morte Nebriſſ. Vlpianus turbæ comparans l. prætor. §. 1. ff. vi bonorum rapt. hominum multitudinem diffinit, adiiciens decem aut quindecim homines cœtum, vt & turbam, facere. vide Bart. d. §. 1. Prat.

Coetvs ſolennes, Vide l. 1. C. de præpoſit. ſacr. cubic.

Coetvs multitudinis magnæ nomen eſt coeuntis ex conſenſu quodam. Briſſ.

Cogere in ordinem, id eſt, vt vulgo loquimur, inquit Budæus ad l. diuus. ff. de offic. præſid. ſuo ſtatu & conditione continere Huic oppouitur, Eximere numero Budæo. Old. Prat.

Cogere homines pro conſcribere, colligere, congregare, apud Vlpian. in l. 2. §. dolo. ff. vi. bon. rapt Oldend. Cogere turbam. Coactis hominibus. Cogi iudices. Cogi numerus dicitur. Briſſ.

Cogere metu. Coactus metu. Coactus per vim. Briſſ ex C. & ff.

Cogere radices pro concipere, in l. 3. ff. arbor. furt. cæſ. Briſſ.

Cogere fructus, i. colligere. Coacti fructus. Cogendis fructibus. Cogendorum fructuum cauſſa. Briſſ. ex ff. Coactis vindemiis.

Cogitvr aqua, id eſt, colligitur.

Cogvntvr ad fiſcum bona, quæ fiſco vindicantur. Briſſ.

Cogi in ærarium, in fiſcum. Coacta in publicum. Briſſ. ex ff. & Codic.

Cogvntvr duo in eundem ſemiſſem. l. 141. de verb. ſign.

Cogere aliquid ex mercedibus ſuis, leg. 3. §. ſi quis ſeruum de ſtatu liber.

Cogi ſructuarium poſſe, recte colere, l. ſi fundi in princ. ff. de vſufruct. Spieg.

Cogitare, non eſt, vt Alberic. adnotat, quaſi ſimul agitare, ſed dubitare, & veluti in mora eſſe conſilij explicandi. Nonius. Cogitare, eſt dubitare. Deliberare, confirmare, Spieg.

Cogitare de nuptiis, l. 7. C. de repud.

Cogitatio defunctæ. Cogitatione mortalitatis donare. Cogitationis pœnam nemo patitur. Sola cogitatio furti faciendi furem non facit. Briſſ. ex ff. Non enim ſatis eſt, ſi quis eius mentis ſit, vt data occaſione id commiſſurus ſit, ſed requiritur, vt mentis concepta in effectum producat, alias in delict. pœnam non cadit. Gœddæ. in comment. tit. de verbor. ſign. l. 225. num. 1.

Cogitatione domini poſſidere, in l. 21. circa med. C. de furt. eſt animo ac opinione domini Gothofr. ibid. in l 21.

Cogitationes innoxiæ dicuntur, quæ malæ euentuque contrario cadunt, eaſque putant neque criminoſas, neque culpæ affines eſſe. Etenim non ſemper euentus rei ſpectandus, ſed conſultatio eſt. Spieg.

Cognationis nomen, ait Paul. à Græca voce dictum videtur. Συγγενεῖς enim illi vocant, quos nos Cognatos appellamus. Agnati ſunt per patrem, cognati ex eadem familia: qui autem per fœminas coniunguntur, cognati tantum nominantur. Inter agnatos igitur & cognatos hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. nam qui eſt agnatus, & cognatus eſt non vtique autem qui cognatus eſt, & agnatus eſt. Alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt, l. 10. §. 1. ff. de grad.

grad. & adfin. Paulus li. 4. Sent. c. 8 Hot.

Cognati, ait Modeſtinus, ab eo dici putantur, quod quaſi vna communiterve nati, vel ab eodem orti, progenitive ſint, l. 4. § 1. ff. de grad. adfin. Hotom. Briſſ.

Cognati, inquit Vlp. appellati ſunt, quaſi ex vno nati, aut, vt Labeo ait, quaſi commune naſcendi initium habuerint, l. 1. ff. vnde cognati. Hot. Briſſ.

Cognatio eſt ius quoddam inter certas perſonas, quæ natura vel legis fictione inter ſe cognatæ ſunt, inſtitutæ: eius enim duæ ſunt ſpecies, Naturalis & ciuilis. l. 17 § 1. ff. de adop. Illam ſpecialiter cognationem, hanc agnationem appellamus.

Cognatio in genere eſt neceſſitudo hominum (quam perſonarum coniunctionem vocat Alex. Imp. & ſanguinis neceſſitudinem Gordianus,) quos ab eodem ſtipite communi deſcendentes ſanguis coniunxit, natura vel legis fictione. Vult. in commen. Inſtit. de Nuptiis. n. 38

Cognatio autem ſpecialiter eſt naturalis per fœminas coniunctio. Specialiter etiam cognati dicuntur, qui per fœminas coniunguntur, l. vlt. §. 1. de gradibus Briſſo. Naturalis cognatio eſt communio ſanguinis quam habent ij inter ſe, qui ex eodem progenitore orti, quaſi riuuli ex eodem fonte deducti dimanarunt. Ciuilis autem, quæ per adoptionem contrahitur, non ſanguinis, ſed iuris communio eſt. l. 4. §. 1. ff. de gradibus. quæ ſic fortaſſe non incommode definiri poterit, vt dicatur eſſe communio eiuſdem iuris, quod habent ij inter ſe, qui naturaliter cognati ſint, per adoptionem contracta, ſed quoniam ea non vera, ſed ficta, & adumbrata cognatio eſt, idcirco definiri neque à nobis ſolet, neque vero ſatis abſolute poteſt. Hoto.

Cognati proprie dicuntur, quaſi cum aliquo nati. l. 1. ff. vnde cognat. quare non immerito dubitatur, an nepos poſt aui mortem conceptus, aui cognatus eſſet. Iulianus tamen in l. 8 ff. de ſuis & legit. Nam quod in conſuetudine, inquit, nepotes cognati appellantur, etiam eorum poſt quorum mortem concepti ſunt, non proprie, ſed per abuſionem, vel potius ἀναφορικῶς accidit: relatione ad vitam aui facta. Nam quod Alciatus lib. diſput. primo diſputat, his poſterioribus verbis Iulianum dixiſſe; Generis verbum per abuſionem dici de ſpecie, videamus ne ſatis caute dictum ſit quum ad argumentum quod ex definitione vocabuli ſumi poſſet, Iulianus hæc referat: neque horum verborum additio faciat, vt genus in ſpecie κατ' ἀναφορὰν ponatur, ſed vere per abuſionem id dicatur: concinnius tamen per relationem ad aui vitæ tempus factam. Et eadem ratione Vlpian. in l. 7. ff. de ſenat. diſput. eum qui poſteaquam pater ſenatu motus eſt concipitur, ſenatoris filium non eſſe. Hotom.

Cognatio generale nomen eſt, & omne vinculum ſignificat, quod vel naturaliter ex iure ſanguinis, vel adoptione contingit. Inter agnationem vero & cognationem hoc intereſſe traditur, quod inter genus & ſpeciem, cum illa per virilis tantum ſexus perſonas, hæc ex quacunque naturali coniunctione contingat. l. penult. ff vnde legit. Ex eo cognationes legitimæ, quæ agnatorum ius habent, l. 12. § vltim. ff. de ritu nupr. Et hæc cognatio ciuilis naturali coniuncta eſt. Ciuilis vero per ſe ſine naturali cognatione per adoptionem conſtituitur. l. 4. §. 1. ff. de gradibus. Quibus enim agnaſcitur in adoptionem datus, his & cognatus fit. l. 1. §. cognationem. ff. vnde cognat. l. 4. §. pen. ff de gradibus. Briſſ.

Cognatus creditor præfertur extraneo licitanti. Gæddæ. in comment. tit. de verb. ſign. l. 51. n. 1.

Cognatus adoptionibus eorum tantum cognationem in adoptiua familia nanciſcetur, quibus fit agnatus, l. 1. §. cognationem. Vnde cognati.

Cognatus ei qui adoptatur nemo fit ex ea familia, in quam per adoptionem venit, præter patrem, eoſve quibus adgnaſcitur. l 4 §. in adoptionem de gradib.

Cognatus non eſt, qui poſt mortem meam naſcitur, in cuius cognatione ego viuens fueram. Vult. in commen. Inſt. de hæred. quæ ab int. § 8 nu. 2.

Cognationis ſubſtantiam bifariam apud Romanos intelligi tradit Modeſtinus l. non facile. §. cognationis. ff. de grad. & adfinibus. Quædam enim iure ciuili, quædam naturali connectuntur: nonnunquam vtroque iure concurrente & ciuili & naturali copulatur cognatio. Singula hæc genera explicat Modeſtinus in d. §. cognationis. cuius verba huc tranſcribere vaniſſimi eſſet operis. Ad ciuilem cognationem pertinet & Spiritualis, qua de extat titulus. De cognatione ſpirituali in Antiq & 6. Decretalium, quibus locis explicatur eius vis, eiuſque contrahendæ genera. vid. mox infra. Cognatio autem, quæ ciuilis, ſiue legitima Modeſtino dicta eſt, legalis Pontifici dicitur, cap vnic. de cogna. leg in Antiq. Prat.

Cognatio ſeruilis iuri quidem ciuili incognita, naturali tamen bene nota. Vult. in commen. Inſtit. de Serui. cogn. n. 4.

Cognationem etiam inter vulgo quæſitos conſiſtere Gaius l. 2. ff. vnd. cognat. Sed & inter ſeruos quæ Seruilis dicitur, l. adoptiuus. ff de ritu nupt. & Inſtitut. de ſerui. cogn. Prateius.

Cognationis iure ſuccedere, l 5. C. vnde legit.

Naturalis Cognatio ad legitimæ differentiam dicitur. Briſſ.

Cognationi legatum, cognatis deberi ſcribit Vlp. l. ſi cognatis 19. ff. de reb. dubiis. Prat.

Cognatio multifariam diuiditur, vt colligitur ex l. cognationum. ff. de var. & extr. cog. iuxta Theophilum diuiditur in tria: in parentes, in liberos, & in propinquos, qui ex tranſuerſo veniunt. Et parentes quidem ſunt, qui nos genuerunt: veluti pater, mater, auus, auia, & qui ſup. hos ſunt. Liberi vero, qui ex nobis gignuntur: veluti filius, filia, nepos, neptis, & qui infra hos ſunt. Ex tranſuerſo propinqui ſunt, qui neque nos genuerunt, neque à nobis gignuntur, ſed ſtirpem ſuam & radicem nobiſcum habent communem: veluti frater, ſoror, patruus, vel auunculus, amita, vel matertera, conſobrinus, conſobrina, & qui ex his deſcendunt. Spieg. idem etiam ſenſit Cuiac. in expoſitio. Iuſtin. 118 dum inquit: cognatio triplex eſt, vt ait Nou. 89. Diuiditur enim in parentes & liberos, qui in recta linea conſtituuntur, & eos qui ſunt ex tranſuerſo ſiue à latere in agnatos, & cognatos. Sed & parentes ipſi ac liberi diuidi poſſunt in agnatos. nam pater filiofam. eſt agnatus, filio emancipato cognatus: mater quæ conuenit in manum viri, filio eſt cognata, non agnata: nepos ex filiofam. auo eſt agnatus, nepos ex filiofam. cognatus: filius ſuus patri agnatus, filius emancipatus, cognatus. Cuiac. in ſupra adducto loco.

Cognatio ſpiritualis, eſt propinquitas, vel attinentia perſonarum, quæ prouenit ex ſacramenti datione, vel ad ſacramentum requirendum atteſtatione, vel attentione. Vnde ex cognatione ſpirituali, quæ in baptiſmo contrahitur, nouem propinquitates naſcuntur. Prima filiatio inter ſacerdotem baptizantem, & baptizatum. Secunda, compaternitas inter Sacerdotem & patrem baptizati. Tertia, commaternitas inter eundem, & matrem baptizati. Quarta, inter filios ſacerdotis & baptizatum, ſcilicet fraternitas. 30. quæſtio. 1. homines & quæſtio. 3. ita diligere. Quinta filiatio inter baptizatum & ſuſcipientem ex baptiſmo. Sexta, filiatio inter eundem & vxorem ſuſcipientis. Septima fraternitas inter baptizatum, & filios ſuſcipientis. Octaua, compaternitas inter ſuſcipientem & patrem ſuſcepti. Nona, commaternitas inter eundem & matrem pueri. 30. quæſtio. 3. per totum. Spieg. Prat.

Cognita rei veritate l. 10. ff. de iudic. Briſſ.

Cognitam ſtupro dicunt, cum qua ſtuprum commiſſum eſt. Catullus vnis ſenibus cognitas fœminas vocat, quæ vnum expertæ virum fuerant. Briſſ.

Cognitionis verbum, in Principum reſcriptis ſtricte poni, Iaſ. docuit in l. cum prolatis ff. de re iudic. proindeque excludi ſententiam in eis: cæterum à lege prolatum, includit eam. Albericus adnotauit, iudicem exequendo cognoſcere. Spieg.

Cognitionis nomen quia generale eſt, ad ea plerunq; iudicia refertur, quæ extra ordinem habentur Connar. lib. 1. c. 16. b 4.

Cognitiones ſunt cauſarum: vt cum dicimus, Senatus Romani cognitionem, certæ legi non fuiſſe obnoxiam. Id monuit Rhenanus noſter in Senecæ ludum. Spieg. adde Ræuard. l. vbi lex duorum ff. de reg. iur.

Cognitio appellationis de liberali cauſa de ſuſpectis tutoribus. Falſi Mandati procuratoris. Suſpecti tutoris. Briſſ. ex ff.

Cognitio cauſæ quandoque pro eius exercitatione ponitur, citra tamen diffinitionis faſtigium. Dicuntur & illæ cauſæ cognitionis eſſe, quæ non iuris ordinarij ſunt, ſed cognitioni Principis reſeruantur: quam ille per auditores ſuos extra ordinem abſque vllis proceſſuum ambagibus confeſtim definit. ex Alc. parerg. Spieg.

Cognitio ipſius feudi, pertinet ad dominum & pares Curiæ. Sed ea quæ incidunt circa feudum, iudicari poſſunt apud ordinarium: c. 1. apud quem vel quos cont. & c. 1. de contro. inter dom. & alium, & ex parte. de for. compet. Spieg.

Cognitio Prætoria, Præſidij Senatus, Religioſo iudicis, Officium iudicis. l. 1 ff. de rei vindic. l. 2. ff ſi vſusfruct. petat. Vbi requiritur cognitio: ibi de modo, de cauſa, & de perſona quærendum, vt intelligas quid re vera ſit cognitio, & quantum abſint à cognitione, qui ſcripta tantum legunt l. cum hi quibus. § vlt. igitur oratio ff. de tranſact. Old. Vide latius Brechæum l. notione m, in tit. de verb. & rer. ſign. Prat.

Cognitio. Paſſim in libris C pro negotij examine, diſcuſſione & quæſtione. l. 1. ff. de officio aſſeſſ. l. cognitio, 4. ff. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſdict. & alibi ſæpe. Prat.

Cognitionum genera paſſim hæc in iure reperias. Prætoria, l. 1 §. per hanc ff. de rei vind. Extraordinaria, ff. de extraord. cognit, quæ recenſentur in l. 1. ff. eod. Eſt & alia cognitionum diuiſio à Calliſtrato tradita, l. pen. ff. eod de honoribus, ſiue muneribus, de re pecuniaria, aut de exiſtimatione, aut de capitali crimine. Eſt & cognitio iudiciaria, vide l. 18. C. de nupt. l. 10. C. vnde vi. Item planaria, quæ fit de plano citra tribunal. Gothofr. ad l. 4. C. de dilation. Porro vbi cauſæ cognitio eſt, ibi Prætor, ibi tribunal deſideratur, l. 2 §. dies. ff. ſi quis ordo in bon. poſſ. & l. vbicunque, ff. de diuerſ. reg. iur quam explicant P. Decius & nouiſſime P. Faber, idque eruditiſſime. Prateius.

Quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum

expediri non poſſunt.l.9.de offic.proconſ.l.71.de reg.iur.vid. infra cauſa cognita.

COGNITIO, notio, Iuriſdictio pro eodem ſæpe accipiuntur. Inter notionem & cognitionem tantum intereſt, quantum inter genus & ſpeciem. Gœddæ. in comment.tit.de verb.ſigni.l.99. nu.3.& 7. Notio eſt quælibet cauſæ cognitio, ſiue ea iure magiſtratus expediatur, ſiue abſque iuriſdictione, i.e. ſine magiſtratus iure. Cognitio, ea ſaltem cauſarum notio eſt, quæ iure Magiſtratus & vi Iuriſdictionis exercetur. Itaque omnes, qui cognitionem habent, habent etiam notionem: at non contra. ibid.

COGNITIO pro inſtantia (vt nunc vocant) accipitur apud Papinianum l.pen.D.de ſuſpect. tutor. vt Bart. docet. Oldend. Prat.

COGNITIONEM pro accuſatione poni putat Albetic.in l.ſi ea, quæ C. qui accuſ. non poſ. Equidem pro negotij examine, diſceſſione, & quæſtione accipi putem. Prat.

COGNITIONVM ſummariarum exempla varia collegit Iac.Rebuff.

COGNITIONALITER, hoc eſt, adhibita cauſæ cognitione, vtraque parte præſente & audita, in l.fin.C.de legib. Græcis κατὰ διάγνωσιν, vt μονομερῶς, vna tantum parte præſente. Prat.

COGNITIONALITER approbare, in l.10.C.de reuoc.donat. Et cognitionaliter audite, in l.3.C.de quæſt.

COGNITIONALIS ſententia l.1.C.de ſent.præf. præt.l.13.C. de ſent. & interloc.omn.iud.Sic.

COGNITIONALIA certamina, l. 8. §.3. C. de præſcr.30. vel 40. annor.l.37.C de appell.

COGNITIO etiam ſumitur pro ſuſceptione cauſæ alienæ, & defenſione, l.nemo 6.C.de cognit. & procurat. Prat.

COGNITIO vt ſuſcipi, ita Finiri, Solui, Circumduci, & induci dicitur. Briſſ.

COGNITOR, quem ita Feſtus lib. 3. diffinit, qui litem alterius ſuſcipit coram ab eo, cui datus eſt, quod probat Anianus C. Theodoſi interpres, tit. de cognit. & procurat. his verbis; Cognitoris eſt, cui ſine mandato cauſam agendam præſens, præſente iudice, litigator iniungit. Hunc à procuratore ſeparat Paulus lib.1 Sent.tit.2. & 3. & tit.C.Th. de cogn.& procur. tametſi vtrumque litis miniſtrum adpellent diui principes l. vlt. C.Th.eod. Pratei. Hinc cognitura apud Suetonium in Vitellio, pro procuratione: Turneb.lib.adu.5.cap 1.

COGNITOR olim erat, qui præſentis alterius cauſam tuebatur vt ſuam, Briſſ. ex iam d.li. 3. Feſti & ex Aſconio in Diuinatio.

COGNITOR apud acta conſtituitur à litigatore præſente, apud iudicem præſentem, eſtque familiariſſimus defenſor. Olden.

COGNITOREM apud Prudentium accipere debemus, (pro quæſitore, ait Briſſon.) pro iudice qui de negotio, cauſave diſceptat, eamve cognoſcit. Hic tum cognitor pronunciauit, Claudatur infans carcere. Eodem ſenſu accipitur cognoſcens in l.1. §.calumniatoribus.ff.ad SC.Turpill. Prat. Licet ea tantum inter procuratores iudiciales & cognitores à Budæo in l.ii. otiis. ff.de pœnis, exinde ex Alciato lib 2.parerg.c.5. tradita fuerit diſtinctio, qua procuratores dictos volunt, qui abſentium cauſam ex mandato ſuſciperent: cognitores autem eos, qui ſine mandato præſentium cauſam tuerentur, idque Feſti Pompeij Aſconiique auctoritate comprobare exiſtiment, quod Feſtus hunc cognitorem eſſe dicat, qui alterius litem ſuſcepit coram ab eo cui datus eſt: Procuratorem autem eum, qui abſentis nomine auctor fit. Sic autem Aſcon. in diuin.in Verrem. Qui defendit alterum in iudicio, inquit, aut patronus dicitur, ſi orator eſt: aut Aduocatus, ſi aut ius ſuggerit, aut præſentiam ſuam commodat amico: aut procurator, ſi negotium ſuſcipit: aut cognitor, ſi præſentis cauſam nouit, & ſic tuetur vt ſuam. Sic tamen iudico, non acu rem eos attigiſſe. Quamuis enim & hoc quoque diuerſos primum cognitores à Procuratoribus fuiſſe agnoſcamus, quod procuratores abſentium omnino nomine litem exequerentur, tametſi abſentes vocati in iudicio numquam adfuiſſent: Cognitores autem non aliter fierent, quam ſi dominus in iudicio præſens conſtituiſſet illum qui poſtea abſentis quoque cauſam exequeretur: Alia tamen ſuberat præcipua magis differentia, qua, cum procuratores & litem conteſtarentur, & eam quoque peragerent, id ſuo ipſi nomine agerent: qua ratione eos pene dominos, & alieni iuris vicarios Ciceronem in oratione pro Cæcinna, vocaſſe diximus. Eodemq; ſpectat, quod dictum eſt à Feſto, eos authores factos, & ab Aſconio eos negocium ſuſcepiſſe, non autem ſimpliciter nouiſſe, aut perſecutos fuiſſe, aut fouiſſe, cum cognitores non ſuo, ſed mandantis nomine litem exequerentur. Ac vt fuerit illud primum inter eos diſcrimen, quo à præſente magis cognitor, quam procurator conſtituebatur, tandem eius rei nulla haberi cœpit ratio, vt leuioris, cum Authore Modeſtino literæ ſcriptæ, ab eoque adprobatæ, quibus ſignificet illum à ſe procuratorem conſtitutum, idem operentur, ac ſi præſens procuratorem conſtituiſſet. l. ſi procuratorem. ff. de procuratoribus vt & Paulus Sent. lib.1.tit. de curat. & cognitor. procurationem mandari poſſe ait, & à præſente & abſente, & apud acta, vel alio loco: quaſi quo id loco fiat, nihil interſit, & tamen idem cognitorum à procuratoribus diſtinctionem ſeruat. Non ergo iſtam, ſed illam alteram præcipuam exiſtimamus differentiam fuiſſe, idque ex illo Ciceronis loco patet: Quo refert (in oratio. pro Q. Roſcio Comœdo) obiectum Roſcio fuiſſe à Fannio, quod in ea lite, quam aduerſus Q. Flauium ob interfectum Panurgum mouiſſet, is Fannium cognitorem dediſſet, qui vadimonia inde obiiſſet, ac demum poſt litem cum Fannio cognitore conteſtatam, ſine eo de damno & iniuria cum Flauio decidiſſet. Ac paulo poſt ſubiicit, neminem alteri petere poſſe, niſi qui cognitor ſit factus, cum tamen alioqui conſtet, tam ipſam partem, quam eius procuratorem, recte per ſe litigare, vt ſupra dictum eſt Ioh.Rob.lib.ſent.2.c.1.

COGNITOR ordinarius, l.5.C.de legat.

COGNITOR ſacer, id eſt principis delegatus, vice Principis auditurus, cui audientia vice Principis, ſacris apicibus mittendis mandata eſt: vel iudex vice numinis Imperatorij auditurus. Gothof ad l. 3. §.1. ibi, cognitori noſtro. C. vbi Senatores vel Clariſſ.

COGNITOR pro quæſitore.l.1 §.calumniatoribus ad Turpill.Br.

COGNITOR annonarius, priuatarum litium, ſacri auditorij, id eſt qui in ſacro auditorio cognoſcit.Briſſ.

COGNITIONEM cauſæ Iuſtinianus vocat, cauſæ dictionem, Nouell. de prætoribus.§.Quoniam igitur nos omnia.Conſtit. 13. Cauſæ quæ ſummam deſiderant celeritatem, ſine ſcriptis expediri debent. Nou. Vt præſid abſque vlla datio.§. Secundum veteres Conſtit. 8. Nam homines propter minimas cauſas, magnis fatigari diſpendiis non oportet: vt forſan totius litis æſtimatio, ad ſumptus iudiciales non ſufficiat. Nou. de appellationibus.§. Illud etiam in tertio cap. Conſtit.23 Viles enim perſonæ ex non ſcripto perficere poſſunt id, in quo alioquin ſcripturæ ſolennitas exigitur. Nou. de liberis, quomodo eos oporteat § Qui quis autem in abiecta, Conſtit.74. Inter viles & obſcuros viros reputantur, milites armati, & agricolæ. Ibid. Ac vult Iuſtinianus, omnes controuerſias præciſis ambagibus ad finem decurrere Nou.de l[e]giſl.& de cautione § Porro cum omnes controuerſias Conſtit.112.Old.

COGNITIONIS ſummariæ exemplum longe pulcherrimum eſt in l.3.§. cauſæ cognit. & §.ſeq ff de Carb. edict. Quo ex loco noſtri magiſtratus argui poſſunt perniciosiſſimi erroris, quod pro tribunalibus hodie obmuteſcunt plane, tantum admittentes cauſidicorum blaterationes aut volumina. Nam Vlp. ibi. Hoc enim, inquit, diligentiſſimæ Prætori examinandum eſt, an expediat pupillo repræſentari cognitionem, an potius differri in tempus pubertatis, & maxime inquiri hoc à cognatis, matre, tutoribuſq; pupilli debet. Audis? inquirere debet, diligentiſſime examinandum eſt.Old.

COGNITIO appellationis, cuſtodiarum, falſi, tutoris ſuſpecti, cognitionis ſacræ examen.

COGNITIO ad Principem remiſſa.

COGNOMEN dicitur, quod nomini additur, vt refert A. Auguſtinus li.3.c.8 ſic accipi debet l.ſi in nomine.C.de teſta & §. ſi qui in homine. Inſt. de leg. & ita Cognomen à Nomine & Prænomine ſeparatur in l.1.ff.de lib & poſtum Briſſ.

COGNOMEN, ait Gothof.ad d.l.ſi in nomine erat, quod nomini coniungebatur, vt agnationis nomen.

COGNOMINVM genera duo conſtituit Auguſtinus ibidem ex M. Varrone li.2. de re Ruſtica. vnum familiæ: vt Annij, Tauri, Statilij, & adſignificant. Alterum cognominis genus eſt, quod ob aliquam rem additur & hoc (vt ait Theophilus ad d. §. ſi qui in nomine) ἀπὸ ψόγου, ἢ ἀπὸ ἐπαίνου λαμβάνεται. vt in Pompeio Magni nomen. in T.Manlio Torquati, apud Cic.2. de fin. in Craſſo Diuitis, idem ad Attic. Prat.

COGNOMINES (Feſto lib 3) qui eiuſdem ſunt nominis.

COGNOMINATA donatio, vide l.25 C.de donatio.

COGNOSCERE ſimpliciter dicitur iudex, qui de cauſa quærit, & diſceptat, litigatoreſque audit, idque pro tribunali, l.1.ff de conſtitutio.princ.l.quod ſi Epheſi §. interdum.ff.de eo, quod certo loc. Suetonius in Claud Cognoſcens quondam in Auguſti foro, victuſque nidore prandij, quod in Maxima æde Martis Saliis adparabatur, deſerto tribunali aſcendit ad Sacerdotes.Briſſ.Prat.

COGNOSCERE eſt rem cauſamq; cognoſcere: quod vel à magiſtratibus & Principibus pro tribunali, vel à iudicibus datis, de plano fit. Briſſ vlt.edit.

COGNOSCERE ex interdicto in reſcripto Valeriani, & Gallieni l.2.C.de interdict. eſt quærere de cauſa, & examinare eam in cauſa interdicti.Prat.

COGNOSCERE quoque tutelæ apud Vlp. l.2. ff. vbi pupill. educ. deb. pro eo accipitur, quod eſt de actione tutelæ diſceptare, & in ea actione litigantes audire.Prat.

COGNOSCERE ad iuriſdictionem pertinet, ſignificans negotium excutere, examinare, & de eo ius dicere l.3.§.cognoſcit.ff.de offi.præfect.Vigil.l.2.ff.de re iudica.Prat.

Sic COGNOSCERE de appellationibus ponitur in l. 6. in prin. C. de appell. & cognoſcere ſuper appellatione. d.l.6 §.2. Iudex de dote cognoſcit: & de damno dato. de inofficioſo cogniturus.

gniturus. Iudex, qui ex hac actione cognoſcit. Officio iudicis familiæ erciſcundæ cognoſcentis.

COGNOSCERE cauſam:& ſuper cauſa,ſuper re aliqua, ſuper negotio.Briſſ.ex ff.& C.

COGNOSCERE videtur poſuiſſe vetus interpres in §.interdicimus.in authen.de non alien pro recipere,pro quo Iuſtin.Imp. γινώσκειν, dixerat, quæ Interpretatio recipi poſſe videtur ex iis,quæ in eodem.§.dicuntur.

COGNOSCERE dicitur etiam, qui ſtuprat aut comprimit mulierem. Sic ſumitur toto titulo de eo, qui cognou.conſan.vxor. extra.quo ſenſu eodem verb. vſus eſt Papinianus l.mulierem 14.ff.de iis quæ vt indig.Prat.

CAVSA cognita,hoc ſignificat re cognita, examinata, & ex vtraque parte audita.& vocatis his,quorum intereſt,& qui contradicere poſſunt. Nam cauſæ cognitio tunc interuenit, cū de negotio,præſente vtraque parte, & audita, vocatáve diſceptatur l.13.§.1 ff.de minorib.l.vlt.C.de legib.l.9 §.vbi decretum ff.de offi.præſid l.73.de diuerſ.reg.iur.l.vnic.C.ſi aduerſ.dot.Vnde in l.3.C.de quæſt.cum cognitionaliter audiſſet,i.e.vtraque parte præſente & audita cognouiſſet.l vlt.§.illud C.de temp. appel.Briſſ.Cauſa legib.cognita l.1.de his qui ſui.

Vbicunque autem cauſæ cognitio eſt,ibi Prætor pleruumque & tribunal deſideratur.l.2.§. dies. ff.quis ordo in bon. poſſ. l. 106. ff.de diuerſ. reg.l.3 § ſi in cauſa ff.de bon.poſſ. Nam, vt Impp.aiunt, cognitio cauſæ non interpellatione planaria, ſed conſidente magis iudice colligitur l. 4. C.de dilatio. Illud etiam obſeruare poſſumus, in his quæ cauſa cognita fiunt,ferè ſemper Prætorem interuenire l 8 §.vult igitur. ff.de tranſact. l 3 ff.de reſtit.in integ l.13.§.1.l 44.& l 45 de minor.l.22. in fi. ff.de re iud.l.2.§.ſed ſi ſubitetur.l.28 § ſed & ſi dies.ff.de iud. l.9 §.vlt.de arbit.l.15.ff.de bo.auct.iud.l.27 §.hæc autem.ff.de procuratoribus.

COGNOSCERE inſtrumenta non ſolum eſt relegere.quod ſcriptura proprium eſt,verum etiam recognoſcere,hoc eſt,& ſigilla inſpicere, & veritatem agnoſcere & deſcripta ſeu copias(vt vulgo aiunt)conferre cum ſuis originalibus, malè deſcripta emendare,Gœddæ.in comment.tit.de verb.ſig.l.56.n 1.

COGNOSCERE inſtrumenta,eſt relegere, recognoſcere.l 56 ff de ver.ſig.quæ,vt ex inſcriptione apparet,pertinet ad quæſtionem l.15.ff.de reb.auct iud.Briſſ.vi l.ſup.cognitionum genera.

COGNOSCERE vice ſacra qui vere dicendi ſint, vide in l.16. C. Theod.de appel.

COGNOSCERE ſubtiliter, & decernere, ſunt diuerſa, l.1. C.vt in poſſeſſ.legator.

COHÆRARIVS is eſt accipiendus, qui quaſi vicarius magiſtratui adhærear,quiq; fiduciariam habeat operam, quaſi adiunctus, ceu legatus conſuli adhæret Oldend.

COHÆRERE,eiuſdem fere ſignificationis,cuius eſt Adhæreo.Sic ſolo ædificia, non autem aceruum hærere dicimus. l. quia aceruus ff.quod vi aut clam.Spieg.

COHÆRET perſonæ conditio, inſula alueo, iuriſdictioni imperium,matrimonio dos,monumento locus, ſolo fructus, & ſuperficies.Briſſon.ex ff.& C.

COHÆREDIS adpellatione fideicommiſſarium contineri conſtat,l.pater filium § fi.de leg 3 l.Lucius,93.§.fi.ff.eo.tit.Prat.

COHÆRES,qui hæres inſtitutus eſt vna cum alio.Vlp.Si ego,ait, ex parte mea oicam hæredem, cohæres autem meus poſſideat hereditatem l.1 Si pars hered.pet.Notandum autem,quod cum cohærede non contrahimus,ſed incidimus in eum.l.Hæredes. §.ſi vnus ff.famil erciſc.Oldend.

COHIBENTIA quidam legunt in § 6.C.quor.appellat.non recip. vbi alij Conniuentia.

COHORS. Varroni varie pro re ſpectatur lib.4. ling.lat. In villa enim cohors dicitur,quod ex pluribus tectis coniungitur.In re militari, quod ex manipulis copulatur, & in hoc ſignificatu quot militibus conſtet apud Roma.& Græcos, docet Alex.ab Alex lib.6.c.13 Genial. dier. recenſens cohortium genera,ab eo petenda cenſeo. nam ad id inſtitutum noſtrum non pertinet,& vide eundem lib.1.c.5.Genialium dierum & alibi.De cohortibus vide I.Cuiac.in lib.Obſeruationum.Prat.

COHORS magiſtratuum,Cohortes vigilum,Vrbanæ Briſſ.ex ff.

COHORS, alia milliaria, quæ M.D.pedites, equites verò 132.habet: alia quingentaria, quæ ex D.L.peditibus, equitibus, verò 66.conſtabat.Alex.Gen.diet.lib.1.c.5 Spieg.

COHORS à cohortando, quod cohortari ſe ad pugnam ſoleat, multitudo certa militum.*Ein Sthur,Ein beſtimpte zahl Kriegsvolcks*.Spieg.

COHORS prætoria hæc erat apud antiquos,quæ cōſuli aut prætori in prouincia præſto ſemper erat, quaſique latus eius cingebat:cuius cohortis præfectus prætorius dicebatur.Budæ.in annot.prior meminit eius IC.in l 2.de offic præfect. vigil. tum aliis locis fit mentio huius dictionis.Spieg.

COHORS prætoria, cuius mentio fit in Nou 24.c.1.med.100.cohortalibus conſtabat, Gothofr.ad d.c.1.ibi: vtatur ex centum cohortalibus.

COHORTALIS,i.e.vilis, Gothofr.ad l.8. C.de aduoc.diuerſ.iudicior.

COHORTALES dicti,quod in domeſtica militia alicuius cohortis ſint, teſte Alciat.Meminit & horum Iuſtin.in Aut.de defenſorib.ci uit.§. de nde. Accurſiani qui prætabant tit.de Cohortalib. lib. 12.rectè inſcriptum, volunt ex eo dictos quod coartati ſint curiæ,cum ex locis eiuſdem tractatus liqueat cohortales à cohorte dici, quaſi cohorti obnoxios, teſte Budæo in Annot. poſter.vbi indicat cohortales à cohorte ſic dictos,vt curiales à curia & tribules à tribu,& de aliis quoque cohortem dici,probat exemplis.Qui autem hic cohortales,& in l ſi cohortalis,cohortalini dicuntur,iidem ſunt,vt opinatur,cum iis qui apparitores in multis ſuperioribus titulis appellantur.Sp.

COHORTALES,cohortibus adſcripti,cohorti obnoxij.Briſſ

COHORTALES in l.3.C.de hæred.decur.& l.3.C.de cardargi.lib. 10 & de cohortal.lib.12.C. ſunt apparitores & officiales perpetui præſidum prouinciarum, quibus manſionum equorum cura plerunq; mandabatur, vt Patritius definit.vide Thalelæum lib.45.Baſilic.ūi. Græci ταξεῶται appellant. Hinc cohortalium condit o,l.2.C.de aduo.diu.iudicum.Ec

COHORTALIVM corpus,l 2 C.defenſ ciuit Prat.Sic

COHORTALIS vita,in l 11.§.1.C.de aduoc.diuerſ.iudiciorum.

COHORTALE officium,l 33.C.de appellat.l.7. C.de princip.agen. in rebus.

COHORTALINI, vide l.12.C.de hæret.& Manich.l.11 & l.12.§.2. C.de cohortalib.lib.12.

COHORTALINA in C.Th.Briſſ.

COHORTALINORVM militia Briſſ.

COHORTALIVM nomine intelligendos arbitratur Fr. Connan. omnes, qui tanquam acceſſiones & adminicula quædam ſunt cæterarum dignitatum. Cohortales autem militiæ aut certè pleræque earum ſeruiendi neceſſitate aſtringebant, non ipſos cohortales modo, ſed etiam eorum liberos, vt notatur in tractatu qui eſt de Fabricenſibus & Murilegulis, qui de numero erant cohortalium, ſimiles iis qui curiales dicuntur, & quos adſcriptitios colonos vocamus. Quod verum fuiſſe non puto in omnibus aliis cohortalibus, ſed eam neceſſitatem duraſſe tanto tempore quanto ſe obligauerant ad ſeruiendum,vt Baſiagiarij Connanus lib 4.c.15.n 2.

Κοινὸν,in l.ſi de vi 37 de iud.ff & l.qui cœtu 5 ff.de vi.publi.& l.1. ff.de adpell.& l.ἐὰν δὲ 6. de excuſ.interpretatur A.Aug ad d l. commune,& vniuerſitatem, Gallis adpellatur *vne communauté*, à quibus retinetur nomen illud *Commune*.Prat.

Κοινωνία, forenſe verbum eſt I. Polluci lib.9. Onomaſtic.ſocietas,& communio.Prat.

Κοινοπραξία apud Iuſtinianum Inſtitution.de actiou.in prin.(ſic enim veteres lib.& Theophilus ibidem legunt, tametſi & verbo κοινωνίας vtatur idem Theophilus) Latine ſocietas dicitur κοινοπραγία,ſeu κοινοπραξία, Græcis totorum bonorum ſocietas κοινωνίαν adpellat C.Harmenopulus lib.5.c.10. & 11. Συνίσταται (inquit idem) κοινωνίαν πράγμασι, ῥήμασι, καὶ δι᾽ ἀγράφων. Prat.Briſſ.

Κοινὰ πράγματα dixit Demoſthenes apud Pollucem,eadem inter forenſia recenſentem eodem loco.Prat.

Κοινόβιον,vitæ fortunárūmq; communitas ſiue ſocietas,verbumque Romanum A.Gellius lib 1.cap 9 in fin.ſcriptum reliquit. Iuſtinianus pro loco in quo monachi habitāt accepit in Nou. 5 §.πλατεῖον.quod verbum retinuit vetus interpres. Iulianus vertit Monaſteria Eodem verbo in eundem ſenſum vtitur Pontifex, c.cum dilectus. extra. de conſuet.Prat.Vide ſupra Cœnobia.Hinc Cœnobitæ l 9.de pœn.in C.Th.Briſſ.

COINQVINO Ioan. Iouian. Pontanus indicat priſcæ ætatis autores non coinquinare,ſed conquinare dixiſſe,ſicuti conuenire & conferre:ac temporum ruditate effectum eſſe, vt pro eo quod erat conquino,dictum ſit coinquino.Spieg.

COIRE,i.e.in vnum conuenire.Collegium,vel corpus,coire dicitur Collegis quibus coeundi ius eſt. Coire inter ſe, eſt matrimonio,vel in matrimonium,coire. Coito matrimonio Briſſ. ex ll D.Coitus id eſt,coniunctio,vel concubitus.Briſſ.

COIRE apud Priſcos verbum criminoſum erat. Lege enim Cornelia conſtituta erat accuſatio aduerſus eos, qui accuſationes condemnationéſq; coierant. Verba legis extant in Orat. Cic. pro Aulo Cluent. Pœna legis Corneliæ teneri iubeotur,qui in accuſationem innocentium coierint l 1. in princ. ad l Corn.de falſis.Spieg.Adde Connanum lib 7.c.13 n.8.

COIRE in bonam partem,per tot.tit.ff.pro ſocio.

COIRE in accuſationem alicuius in l.vlt ff.de concuſſio.pro ſubſcribere alicuius accuſationi, vt Bud.exponit. Cæterum coitio in malam etiam partem accipitur,pro coniuratione,& conſpiratione.Spieg.

COIRE matrimonium, hoc eſt, conuenire, & conſentire.l.in teſtamento,31 ff.de cond & demonſtr.Er

COIRE vxori in l.in cauſis,12.C.de repud.eſt coire cum vxore.

COIRI ſocietas dicitur,id eſt contrahi.Briſſ.

COIRE ſocietatem,l 1 & 4 ff.pro ſocio eſt contrahere.

COIRE ſocietatem ad obligationem innocentium, ad occiſionem innocentium.Coire ſocietatem,qua annona carior fiat.Sic coiri ſocietas,id eſt,contrahi.Briſſ.ex ff.

COIRE negotiationem l.cum duob 52.§.quidam ff.pro ſoc. Prat.

Coire in alienam litem dicuntur, qui de commodo litis communicando paciſcuntur ſic, vt quicquid ex condemnatione in rem vnius redactum fuerit, inter eos communicetur, l. ex Senatuſconſulto. 6. ff. de priua. Briſſo Prat. (Prat.

Coire aduerſus aliquem, pro conſpirare, l. 1. D. nau. cap. ſtab.

Coire pro conſentire, & in vnam ſententiam decurrere, vt in rit. ff. de quibus rebus ad eund. iud. eatur. Et ſæpe alibi in materia ſocietatis. Oldend.

Coire cum furibus. l. 1 in princ ff. nau. cap. ſtab.

Coitvn facere, l. 5 § t. C. de ſponſalib. & arris ſponſalit.

Colere fide dominica is dicitur, qui periculo domini colit: Vt fideiuſſor appellatur, qui obligationem alienam fide ſua eſſe iuſſit, hoc eſt periculo ſuo, vt ſi reus ſoluendo non ſit, id à ſe præſtare teneatur. Connan. lib. 2. c. 10. n. 2.

Colere fundum qui promiſit, quid eo nomine præſtandum ſit, explicat Iuriſc. in l. cum quæreretur. §. prædiis de leg. 3. Spieg.

Colere fundum, & ornare, & tueri, & cuſtodire, diuerſa & ſeparata ſunt, l. cum quæreretur. 60. §. prædiis D. de leg. 3. Prat.

Colere prædia, concordiam, parentes. Colere terram. Briſſ. ex Plinio ff. & Cod.

Colere nummis dicitur, qui ſingulis annis præſtat pecuniam pro fructibus: hoc eſt, vt ea perſoluta omnes fructus percipiat, *Ein Meyer*. Paulus: Conſtat, inquit, colonum, qui nummis colit, cum eo, qui fructus ſtantes furto ſurripuerit, acturum furti, l. ſi apes. de furt. Spieg.

Coleseum, vocem nihili apud Alberic. expunge, reponéque Coloſſus, quæ moles eſt par turrib Spieg.

Collactaneus, qui eiuſdem mammis eſt nutritus apud Martianum, de manumiſſ. vind l. ſi collactaneus l. 30. §. Titia. D. de adimendis legat §. iuſtæ autem. Inſt. quib. ex cauſ. manumitt. non lic Græce vocatur σύντροφος. Spieg. Hunc eundem & antiqui collacteum dixerunt, vt Iuuenalis, Quid dicam notæ collactea mammæ?

Collapsa villa. Collapſum balneum. Briſſon. ex C. & ff.

Collare eſt vinculi ſiue tormenti genus hodie frequens, quod collo reorum iniicitur ignominiæ aut pœnæ cauſa, idq; ſignificatur l. 7 ff. ad l. Iul. de vi publica, his verbis. Aut quid in collum iniecerit, vt torqueatur. Pœna eſt ſeruilis, vel (vt ita dixerim) canina. Nam hoc genere canes vincîri ſolent. Prat. Qua de cauſa hoc etiam genus vinculi auctore Feſto, interdum canis appellatur, & forſitan Plautus in Caſina hoc ſenſu dixit: deos quæſo, tu vt quidem hodie canem furcam feras. Niſi verius eſt animal ſignificari, cuius æque ac geſtatio furcæ fuerit ignominioſa, vt in hiſtoria Friderici ab Ottone conſcripta legimus, veterem conſuetudinem pro lege eſſe apud Sueuos & Francos, incendiariũ aut prędonem, ſi nobilis ſit, antequã morte plectatur, ignominiæ cauſa canem ferre de comitatu in proximum comitatum, quod ita Guntherus exprimit Ligurini lib. 5.

Quippe vetus mos eſt ibi, ſi quis rege remoto.
Sanguine vel flamma vel ſeditionis aperta
Turbare, ſeu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante grauem quam fuſo ſanguine pœnam
Excipiat, ſi liber erit, de more vetuſto
Impoſitum ſcapulis ad contigui comitatus
Cogatur per iura canem conſinia ferre:
Sin alius, ſellam.——

Et ne his quoque locis canem accipiamus pro vinculo, ſed magis pro animali, facit quod ſequitur apud eundem.

——cuius diſpendia pœnæ
Ille Palatinæ comes celeberrimus aulæ
Non potuit vitare comes, cunctiſque videndus
Portabit ſcapulis preſſus plus mille latrantem.

At verò verbis illis l. 7. non collare aut catulum tantum ſignificari puto, ſed quidquid pœnæ cauſa collo Romani eiuis iniicitur, vt de ſporta ſabulo plena ſuppeditat exemplum Cuiac. obſ. lib. 11 c 22.

Collare vinculi genus, quo collum adſtringitur. Briſſ.

Collaria, æ, vinculum quo conſtringuntur colla malefactorum apud Plautum in captiuis. Nonius neutro genere profert collare, ad infamiam magis & pœnam, quam cuſtodiam pertinens. Vide Alciat. in l. verum eſt, de verb. ſign. Vide vinculorum genera. Spieg.

Collatæ nuptiæ dicuntur, quæ de facto celebratæ ſunt, quantum ad ipſorum votum, quæq; ductione factæ ſunt: vt conferre ſigna. conferre capita dicimus, i. e. coniungere, & quaſi in vnum adducere. Tunc enim nuptiæ conferuntur, cum mulier domum viri adducitur, & in vnum eundémq; larem coniunguntur. Connanus lib. 8. c. 2. n. 2. Duaren. conferuntur nuptiæ (inquit) id eſt differuntur. Sic enim accipitur hoc verbum apud Iureconſultos. l. cum ſoluendæ de diſtract. pign.

Collaterales dicuntur, qui ſe adtingunt, vel ſibi attinent tranſuerſaliter per lineam collateralem, non per lineam rectam aſcendentem vel deſcendentem, vt conſanguinei, vel conſimiles. hoc verbo ſæpe vſus eſt Io. Andreas in declaratione arboris adfinitatis. Gaius ex tranſuerſo, ſiue à latere vocat l. 1 ff. de gradib. & adfinib. Dicuntur etiam collaterales generaliter, omnes æqualiter, quaſi lateribus conſidentes. Old. Prat.

Collaterales ſunt coniuncti à latere, vel ex latere venientes, l. 9. in prin. & § 1. C. de natural. lib. & matrib.

Collateralivm ordo incipit à gradu ſecundo. Vultc. in comment. Inſt. de gradib. cogn. n. 4.

Collatio eſt bonorum inter fratres ſororéſque facta ſucceſſionis cauſa contributio. Briſſ.

Collatio bonorum (de qua tractatus duo ſunt in libris noſtris) eſt contributio certę partis bonorum inter fratres, propter paternæ ſucceſſionis rationem à Prętore inſtituta. nam cum Prætor contra ius ciuile emancipatos vna cum ſuis ad paternam hęreditatem admiſiſſet, ſui autem bona omnia à ſe quęſita confuſa cum hæreditate paterna haberent: emancipati verò, quæ extra familiam queſierant ſeorſim ſibi aſſeruarent: iniquum videbatur ſuos conferre, emancipatos autem nihil conferre, ſed auferre tantum. quare Prætor edixit, vt emancipati volentes ad participandam patris hęreditatẽ accedere, tantam partem ſuis bonis conferrent, quantam ex hereditate auferrent: non ſinguli, ſed omnes ſimul, quippe cum omnes emancipati vnius locum obtinerent. Itaque ſi duo ſint ſui, duo emancipati, quamuis emancipati ſinguli ex hæreditate quadrantem auferant, tamen ex ſuis bonis non ſinguli, ſed ambo quadrantem conferent. Conferuntur autem antiquo iure Aduentitia & Profectitia, hodie ex Iuſtin. cõſtitutione, Profectitia tantum l. vlt. C. de collat. Emancipati inter ſe nihil conferunt. nam cũ alter alteri nihil auferat, non ipſorũ cauſa ſimpliciter, ſed propter ſuorũ rationem & reſpectum, Prætor collationem inſtituit, l. ſi emancipati. C. eo. l. 1. & paſſ. ff. eo. Hotom. Collatio etiam fieri dicitur a vectorib. nauis leuandæ gratia: quæ & contributio dicitur Briſſ. Collatio etiã tributorũ, vectigalium, aliarúmq; functionũ dicitur. l. vlt. §. patrimoniorum de munerib. & alibi Sic collationes prædiorum. l 14 §. 1. de muner Briſſ. Iaſon vim huius vocis in iure noſtro variè vſurpatam pulchre oſtendit, in rub. C. de collat. Generaliter autem accipitur collatio, vt in tit. de colla. bono ff. pro communicatione, & quaſi in commune latione. In iure autem canonico collatio accipitur pro gratuita quadã beneficij vacãtis aſſignatione, ab habente poteſtatẽ domino clerico legitime facta Non. n. fieri debet precibus. pactionibus, præmio, pretio, obſequiis aliáq; humana gratia c. Moſes. 8 q. 1. Alioquin ſimonia contraheretur, qua collatio ipſo iure nulla redditur. c. ordinationes. Pan. c. cum clerici, de pact. Debet item fieri pure collatio, non ſub conditione, c. 2. de elect. in 6. Præter hæc, fieri debet de patroni conſenſu, ſi beneficium ſit patronatũ. c. illud, de iur. patro. c. decernimus. 16. q. 7. Et quia clancularia collatio ſuſpicione non caret, c 7. q. 1. vt eccle. benefi. ita vt, licet mero iure defendatur, l. non minorem. C. de tranſact. aliis tamen accedentibus adminiculis infirmari poſſit. Panor. c. 1. de clandeſt. deſponſ. Tutius eſt non in occulto conferre beneficium. c. quia propter, §. fi. de elect. ſed coram teſtibus, licet alioqui ſtetur omnino literis authentico ſigillo annotatis, vt ſcribit, & plura alia Io. Coraſ. in paraphraſi ſua, in materiam benefic. Anch.

Collatio, id eſt, traditio, l. 1 C. de ſuffrag.

Collatio annonaria, l. 1. C de præſc. 30. annor.

Collatio auri, l 5. C. de exactor tributor.

Collatio operarum, l 7. de oper. publ.

Collatio muniendarum viarum, l. 6. C de pignor.

Collationis onus, l 19 circ. fin. C. de collat.

Collatio ad cognoſcendas res cõmodiſſima. Veriſſima enim omnium Philoſophorũ diffinitio eſt. nullũ eſſe commodiorem modum ad cognoſcendas rerum differentias, & ex his proinde res ipſas, quam ſi inuicem conferantur. Sic enim quæ iuxta ſe ponuntur (vt dici ſolet) magis eluceſcunt. Sæpæ item, quæ prima fronte diuerſa cuipiam, aut inter ſe pugnare videntur, ea, ſi conferas per ſingulas cauſarum circumſtantias, aut nulla erit in effectu diuerſitas, aut talis, quæ conciliari poteſt, l. Cum vnus. in pr. ff. de alim. & ciba. lega. Quamobrem prudentiſſimi legiſlatores, cum de grauioribus rebus dubitaſſent, in vtram ſtatuendæ viderentur ſententiam, ſemper ad conferendi formulam confugere ſolebant. Vnde Nouellis Iuſtiniani conſtitutionibus etiam collationis nomen inditum reor, quod veteres ibi leges conferat, & eas aliqua ex parte mutet, Old.

Collatores, qui conferunt tributa, alias dicuntur tributarij. Gothofr. ad l. 2. §. 11. C. de offic. præf. vrb. vide Nouell. 128. de collatoribus. collat. 9 Ioan. Bello. Etymol.

Collecta apud Frider. Imp in Auth. item nulla. C. de epiſc. & cler. & apud Cicer. lib. 2. de Oratore, videtur eſſe pecunia quæ exigitur: poſſet & eo nomine cenſeri collatio, quæ à conuiuis in cœnam aut prandium confertur, ſiue pecuniaria, ſiue penuaria ſit. Turneb. lib. 3. aduerſ. c. 6.

Collectarivs in conſtitutione Honorij & Theod. l. pen. C. ſi cert. pet. & apud M. Cicer. in lib. de Orator. accipiendus eſt Suidæ ἀργυραμοιβὸς, ἤτοι κέρμα αὐτὶ ἀργύρου ἀλλασσόμενος & τραπεζίτης. Coactor argentarius, numelarius, manſarius, Briſſ Alcia. lib. 4 Diſpunct. c. 22. vertit argentariũ, & campſorẽ. recte. Reiicienda igitur eſt Accurſij & Alber. interpretatio exiſtimantium collectarium eum dici, qui eundem mecum perit honorem ſed nec ita in locis ab eis citatis legitur, vt putant. Pr.

Fuiſſe

fuiſſe Romæ Collectatiorum corpus, vendendis ſolidis, quos plerunque publicus vſus depoſcebat, obnoxium, quibus arca vinaria ſtatutum pretium ſubminiſtrabat. Symmac. Epiſtola 42.lib.10.

Collectarii in iure coactores dicuntur, qui in auctionibus reliqua publicanorum ſolent emere, quæ illi vel ob grauiores curas, vel ob debitorum procraſtinationem nequierunt exigere l.quiſquis C.ſi cert.pet.

Collectarios, Cuiac.10.obſ.14.ex Donato & Acrone minores facit argentariis, & maiores miniſtris & mercenariis: per eos namque pecunias cogebant: & quas acceperant per partes occupabant fœnori, vel qua alia ratione erogabant. Gothof.ad l.16.C.ſi cert.pet.Vide Argentarij.

Collectum per Satyram, pro non ſeruato ordine, dicitur prouerbiali ſchemate: a Satyra lance, ex variis ferculis nullo ordine collatis compoſita. Spieg.

Collegæ primum dicuntur magiſtratus, qui eiuſdem ſunt poteſtatis l.173.ff.de verb.ſig.ab eo, quod vna lecti ſunt, vt Varro lib.5 de ling lat.ſcribit. Collega magiſtratus municipalis. Collegæ præſiduum l.7.de cuſtod.& exhib.Sed & contutores concuratoreſve Collegæ appellantur.l.14.& l.46 § cum teſtamento.ff.de admin.tut.l.2 C cod.tit.l.5.ff.de ſuſpect.tutorib.l.3 C. de probat l.7 ff.rem pup. ſal. fore. l. 4.C. de magiſtrat. conueniend. Et qui eadem legatione funguntur l.2.C.de legationib. lib 10. Quinimo & cohæredes collegæ dicuntur. l.101.ff.de ſolutio. nec non hi quoque qui ex eodem collegio ſunt.l. 41. §. vlt.& l.42 & l.vlt.ff.de excuſ.tut.l.vlti.C.de hæred. decur. qui ab Impp.collegiati appellantur. l. pen. C.de commerc. in leg. vnic.de coll.egiat.lib. 1. C.l.9 C.de ſacr.eccleſ. Quibus tamen poſtremis duobus in locis propriam quandam ſignificationem hoc verbum habet: quam Iſidorum adſecutum eſſe præſtare non auſim, qui lib 9 Etymo.cap.4. Collegiatos idcirco dictos ait, quod eorum collegio cuſtodiunt que deputarentur, quibus aliquod committerant: ſuiſſeque hoc ſordidiſſimum genus hominum pari e incerto progenitum. Et ideo maximis oneribus in municipiis ſub iciebantur, vt ex multis Theodoſiani Codicis locis liquet. Briſſ. Prætores etiam collegæ Conſulum, non quod ſint pari imperio (maius enim eſt imperium conſulis & ſuperior magiſtratus.l.4. ff.de receptis: ſiue maior Feſto eſt Conſul) ſed quod iiſdem auſpiciis creentur, & inter ſe quaſi collegæ auſpicia turbare aut retinere poſſint, & quod ita rogentur Prætores, vt collegæ Conſulum ſint, quodque quaſi participato magiſtratu ſe inuicem collegas ſoleant appellare. Plin in panegyric. Conſul pleraque ad prætores remittebat, atque ita vt collegas vocaret. M.Tullius 9.ad Attic prætores ita rogantur, vt collegæ conſulum ſint. Neque tamen hoc ſenſu Sabinus ſcripſit, collegam à magiſtratu tutorem dari poſſe, l.vbi.ff.de tut.& cur. da. alioquin poſſet à prætore Conſul dari, quod eſt falſum. Sed collegam accepit pro eo, qui pari imperio eſſet l.collegarum.ff.de verb.ſig.Cuia.in expoſit. No Iuſtin.ante fin.

Collegia, quæ & ſodalitates dicuntur ſiue conuentus certorum hominum artem aliquam certam factitantium: vt piſtorum, nauiculariorum, item eorum qui vectigalia, aurifodinas, argentifodinas, cætera.c huiuſmodi munia exercent. l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſ.l 1.& paſſ.ff de colleg Ea collegia à rege Numa inſtituta eſſe ſcribit Plutarch. in eius vita. Valer. lib.1. & Plin.lib.34.c.1. deque iis Cicero in ea pro domo, & in Sextiana mentionem facit Hotom.

Collegii ſeruus l.25.§ 1. ff. de acquir. vel omittend. Eiuſdem collegij eſſe. Briſſon.

Collegium autem à colligendo dictum tradit gl.in cap.1.extr. de vſu.in verb.collegium. Vnde collegas dicimus eos, qui ſimul habitant, quaſi vna ſe colligant, gl.in l.1.ff.quod cuiuſque vniuerſ.quæ etiam M Varronis ſententia eſt: quam etiam approbat Gœddæ in comment.tit.de verb.& rer.ſig.l.85.num.2. Eam tamen non ſatis probat Alciat. qui ab eligendo collegas dictos, quaſi in idem muuus coelectos mauult, & qui eiuſdem ſunt poteſtatis, vt ſcribit Vlpian.in l.collegarum. ff. de verb. ſign.ques συνάρχοντας Græci adpellant, Brechæus l.Neratius. in tit.de verb.& rerum ſign.in princ.

Collegium ſiue Corpus, dicitur ſocietas quædam hominum ita contracta, vt ex pluribus perſonis vna perſona & vnum corpus fiat, l.1. Quod cuiuſque vniuerſitat. Nam quæ collegij vel corporis alicuius ſunt, ſingulorum hominum non ſunt, ex quibus id coaleſcit ne pro parte quidem in l.tantum.§.vniuerſitatis.ff.de rer.diuiſ Et ideo non agunt commun. diuid.aut pro ſocio inter ſe earum rerum nomine quæ collegij ſunt, nec eas partiri ac diuidere poſſunt, niſi collegio diſſoluto l.3.ff.de colleg.& corporibus. Res enim huiuſmodi communes ſunt, eis, non vt ſingulis, ſed vt vniuerſis. Collegium perſonam quandam eſſe imaginamur ex pluribus perſonis conflatam l. Mortuo. ff. de fideiuſſor. Quæ à multitudine collegarum differat. Itaque mortuis quibuſdam collegis & aliis in eorum locum ſubſtitutis idem collegium ſemper manet, l.proponebatur, ff de iudiciis & ob delictum collegij non temere plectuntur ſinguli, ſed collegium ipſum. Notatur in auth.facta.§.vlt.ff.de pœnis,leg. Si vſusfruct ff quib.mod.vſusfruct amittat Sed animaduertendum eſt, omnia huiuſmodi corpora collegia q; veteribus ſuſpecta fuiſſe propter coniurationem in corpus, & alia quædam incommoda. Vnde fit vt nullum collegium iure Romano licitum ſit, niſi ſpecialiter permiſſum fuerit, l 3 ff.de Col eg corpor.& l.1.tit.quod cuiuſq; vniuerſi at l.2 ff de extraord.crim. Proinde qui illicitum collegium vſurpauerint, puniuntur extra ordinem ad exemplum ſcil.l.Iuliæ de vi publica. l.2. ff. de colleg. & corpor. Notandum eſt igitur ex hac dictione Collegia, corpora, & ſodalitia alia eſſe licita, quę mandatis, conſtitutionibus & Senatuſconſultis permittuntur, qualia ſunt collegia in Academiis literatorum hominum, & compan ę ſeu ſ. dantia negotiatorum & artificum Alia eſſe illicita ſodalitia, de quibus lex Licinia & aliæ perlatæ fuerunt. Vt videre eſt in Orationibus Ciceronis de ambitu, pro Sylla, pro Plancio, pro Murena. Præterea notandum eſt, collegas & ſodales legem ſibi & pactionem quam volunt poſſe ferre, modo legi publicæ contraria non ſit, & ſodalitium ſit permiſſum: quod ex lege Solonis trāſlatum eſt in Romanos. Deinde notandum eſt collegium illicitum extra ordinē coerceri: quinimo ea pœna punitur, qua crimen læſæ maieſtatis l.2 ff.de colleg & corpor. quod eſt argumento publicas accuſationes concurrere cū accuſationibus extraordinarii, l. hæc verba ad legem Iuliam, de adult.& ſtupt.l. ſepulchri, tit.de ſepulchro viol. Scilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſis.tit.21 lib.47.Pand.de colleg.& corp.

Collegium, corpus, vniuerſitas, conuentus, idem ſæpe ſignificant, Innoc.c.1.de elect.

Collegium per duos, imo per vnum etiam, conſeruari ac retineri poteſt, conſtitui non poteſt: quia alia eſt ratio conſtitutionis, alia conſeruationis, Gœddæ.in comment.tit.de verb.& rer.ſignific.l 83.n.2

Collegium tres faciunt. l. 83 D. de verb. ſigu. Collegium, vt ſcribit Neratius Priſcus tit. de verb.ſig.l.Neratius, à tribus fieri poteſt, quum plures videantur in collegio contineri. Sed cum duo tantum ſint conſules, atque alter alterum collegam appellat, nonne dicemus collegium conſulum? quandoquidem collegium & collega coniugata ſunt. Videtur dicendum nēquaquam eos collegas vocari poſſe, qui pari, duorum videlicet numero habentur, cum collegium non pauciores tribus conſtituant. Sed duo conſules, qui pari poteſtate ſunt præditi, & ſimul lecti, collegæ vocari poſſunt: quoniam modo ad corpus, modo ad munus & officium refertur: quando ad corpus, pauciores tribus collegium non conſtituunt, quando ad munus & officium, tunc ij recte collegæ, qui pari in imperando poteſtate funguntur, etiamſi pauciores tribus ſint. Gœddæ. in comment.tit.de verb.& rer ſign.l.173.n.1.& 2. Collegia Romæ certa erant quorum corpus Senatuſconſultis, vel conſtitutionibus principalibus confirmatum. Collegium Senatorum, Decurionum, Ordinum. Briſſ.ex ff.& C.Numa Pompilius inſtituit collegium tibicinum, aurificum, architectorum, tinctorum, coriariorum, fabrorum, & ſingulorum. Erit itaque collegium illorum qui ſunt eiuſdem ordinis & profeſſionis, vt Papinia. de excuſatio l.qui in collegio piſtorum ſunt, à tutela excuſantur. Item D colleg. illicitis ſæpe. Nebriſ. Collegia autem vel licita ſunt, vel illicita. Licita collegia quibus coeundi ius permiſſum: ſeu quæ vel legib. vel ſenatuſconſ. vel principalibus conſtitutionibus comprobata ſunt, veluti fabrorum, piſtorum, nauiculariorum, publicanorum, & aliorum id genus.l.1. & l. 3.ff.de colleg l.1.ff.quod cuiuſque vniuerſit.l.vlt.de excuſ tut. l.19.C.de pœn. illicita vero ſeu reprobata, quæ ſine legis ſenatus, principiſve auctoritate conſtituta ſunt.l.1. in fin.ff.de offic.præf vibi. Vide quæ de hac re lib.1.Selectar. Antiq.dixit Briſſ.

Collegium celebrare, vſurpare, in collegio recipi, à collegio recedere, diſſolui collegia ICti dicunt Briſſ.

Collegatarii ſunt, quibus coniunctim legatum eſt l.10.ff de vſufr.accr.l.34.§.ſi duobus.de leg.lib.1.§.ſi eadem res:inſtit.de leg.Briſſ.

Collegiatos appellarūt Diui Principes.l.pen.C.de commer. & mercat.l.vn.de collegia.lib.11 C.hos fuiſſe ex corporatis annotat Cuiac.d l.vnic.Erant certis ciuitatum collegiis aſcripti, & vide C.Th.tit 7.lib.14.Prat.

Collegiati artifices, vt Alc.cap.fin. lib.1. Parerg.ſcribit, dicuntur, quod in collegia ſeu decanias diſtincti eſſent. Hi vt alicui muneri diligentius deſeruirent, varia priuilegia conſequebantur: eratq; ex ipſius vrbis fæce, vt idem teſtatur, interque eos maxime illi numeroſi, quos in Nouellis Iuſti. Lecticarios, ſeu Decanos appellat: ad hos cura libitinæ pertinebat, id eſt, exequias, ſepulturamque defunctorum procurandi, pheretra lecticáſve ferendi. Varius autem eorum fuit numerus, donec Iuſtinianus mille & centum ergaſteria, ſolum illis attribuit: quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateque fruerentur.l.4.l.qui ſub prætextu. C.de Sacroſan. eccleſ. Cæteros vero munifices eſſe iuſſit, neque hoc nomine excuſari. Vide quæ idem adnotauit c.26. lib. 2. iam dicti operis. Spieg. Porro de collegiatis vide Cuiacium obſeru.lib.1.c 20.& quære ſupra in dictione Contabrum.

COLLEGIATOS operas proſecutionibus equorum præbuiſſe, eóque proſecutionum onere adſtrictos fuiſſe ſignificat lex.1.C. Th.ne operæ à colle.exig. In deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ, cuius incertus eſt autor, ſingulis in regionibus collegiati ponuntur, qui ex diuerſis corporibus ordinati incendiorum caſibus ſubuenire conſueuerant. Briſſo.

COLLES intelliguntur homines inferioris vitæ C. de ſum.trini.l. fin.in prin.ſuper verb.collis. Old.

COLLIBERTVS, ſiue conlibertus, ab eodem patrono libertate donatus, qui cum alio eſt libertus, l.cum pater.§.volo.ff.de legat.2.& l.vlt.ff vt lega.no.cau.l.38. §.quindecim de legat.lib. 3.& alibi ſæpiſſime, Prat.

COLLIGARE Machinam.8.l 5.C.ſed interdum ff.commod.

COLLIGATVM verbis, i.contractum. Eo genere quo quid contractum eſt, diſſolui Briſſ.ex ff.

COLLIGERE Hæreditatem, i.adire, ſubire, amplecti: Naufragia: plebem. Briſſ.

COLLIGI in vnum locum. Pecunia ex bonis, ex computatione. Aqua in foſſa: ex reſcripto: ex Scto. Briſſ.ex ff.& C.

COLLISIO eſt duorum pluriúmve corporum mutua confricatio. & concuſſio. Gœddæ.in commen.ti.de ver.& rer.ſig.l.14.n.7.

COLLISVM argentum facto non contineri: ſed infecto, & fracto comparari Vlpianus recte putat.ff.de aur.& arg.leg.l.Quintus. 2.§.cui aurum. Prat.

COLLOCARE ſiue (vt ſæpe in Flore.P.& claſſicis ſcriptorib.reperias) conlocare, eſt addicere ei, qui licitatione vicerit, leg.quod autem.11. ff.de in di.adiect.Gothof.ad l.35 ff.de minorib.& ad d.l.11. in prin. De huius verbi ſignificatione propria vide Varronem lib.4 ling lat.vbi de verbo locare agit. Prat.

COLLOCARE fœnore. Collocare pecunias in nomina, in mercem, in prædiis, nominibus idoneis, penes aliquem. Collocare ſe nuptiis, collocare nuptui, & nuptum, & in matrimonium. Collocar filio meo filiam ſuam in matrimonio. Hinc Collocatio filiæ, Cic. Collocatur fundus, id eſt, ad licitationem deducitur. Briſſ. ex ff.& C.

COLLOCARE nominibus, dixit Proculus, l.ſi ita, 86 ff.de leg 3 pro deponere penes aliquem velut mutuo, qui huius pecuniæ cauſa obligabitur, ſortiſq; reddendæ fœnus, vſuráſve penſurus. l. vxori, 24 ff.de vſufr.lega. Eodem ſenſu dicunt Iuriſcoſſ. Collocare in nomina, & Collocare, ἀπλῶς: quam ſignificationem probaſſe videtur Traianus Plinio ſcribens lib.10. Non aliud remedium diſpicio, quam vt quantitas vſurarum minuatur, quo faciIius pecuniæ publicæ collocentur. De genere collocandarum pecuniarum loquitur M.Cicero lib 3 Offic. Prat.

COLLOCARI, id eſt locari, in l 4.C.de vectigal.

COLLOCARE in tutiſſima cuſtodia, l.24. C.de adminiſt. tut.vel curat. Collocata ciuitas, id eſt ſita l 1.de cenſib.

COLLOCARE nuptam pronubis adſcribitur: earum enim officium erat nouam nuptam in lecto collocare: vnde Catullus ſcripſit: ——*Vos vnis ſenibus bonæ:*

Cognitæ bene fœminæ, Collocate puellam. Et Terent.

Deinde illam in lecto illæ collocant.

COLLOCARE nuptias proprie dixit Imp.Gordi.leg 1. C.de indi. vidui.toll ex notatione M.Varr. lib 4.ling.lat Sic Cicero lib 3. de orator. Detulit ille coronam ad collocandas nuptias. Vide Gothofredum ad l.9 ff de ſponſalibus.

COLLOCARE etiam ſumitur Pontificiis pro inſtituere, & beneficium conferre. c.ad decorem.extr.de inſtitution. & vide infra inſtitutio. Pra.

COLLO domantur quadrupedes. Vlpia.tit 20 Regul Briſſ

COLLOQVIVM eorum qui in domum aliquam conuenire ſoliti ſunt ad tractandum de adulterio. Varr.li.5.de ling lat. Hinc colloquium, cum conueniunt in vnũ locum loquendi cauſa. Briſſ.

COLLVCTATIO eſt conflictus, in l.qua actione.§.ſi in colluctatione.ff.ad l.Aquil.Io.Bello.Etymol.

COLLVDERE, i.e luſoriè agere, & dicuntur qui quod in ſpecie ex animo facere videntur, id ſimulate & fictè agunt inter ſe, aliorum ſenſibus illudentes: hinc qui luſorie, & non ex animo cauſam agunt, ac fraudulenter accuſandi munere defunguntur, alij ſponte lite cedentes colludere dicuntur & præuaricari. l & eleganter 7. §. ſi dolo. ff.de dol.mal.l.niſi 3. ff.de adult. l.1. §. præuaricatorem.ff. ad SCtum Turpil. Prat. Colludit cum reo actor, cum procuratore venditoris emptor cum tutore amicus. Colludente tutore autore circumſcribitur pupillus. Briſſon. ex ff.

COLLVDERE etiam ex aliis cauſis dicimus, atque ideo ad ciuiles cauſas pertinet hoc verbum, leg.ſed addes 19 ff.loc. Prat.

COLLVDIVM quid ſit, vide in l.7.C.de bon.proſcript.

In COLLVM quid iniicere vt torqueatur.l.7. ff.ad l.Iul.eſt vinculi genus quo colluin aſtringebatur Briſſ.

COLLVSORIE agere eodem ſenſu dixit Vlp.l.ſi ſeruus, 50.§.1.ff.de lega.1.vbi tamen Pandectæ Floren.habent luſorie. Prat

COLLVSIO, ſiue conluſio eſt latens & fraudulenta conuentio, per quam alter in iudicio ſuperari ſe permittit, qua interueniente aliquando delicta remanent impunita, vel etiam committuntur, l.1.& 2.& tot.tit ff.de colluſ.deteg.l.ſi ſuſpecta. ff.de inoffi. teſtam.& alibi ſæpiſſime, & ſecundum Azon. in ſumma. C. de colluſ.deteg. fit per procuratorem & aduocatum cauſarum, qui ſe in lite ſuperari patiuntur. Sed & per principales perſonas in ſimilibus tam in ciuili cauſa, quam in ſpirituali, c.audiuimus, extra de colluſ. deteg. in ciuilibus autem ſecundum Azon. fit impune, niſi in hoc caſu, puta ſi me agente cum alio, tanquam ipſe eſſet ſeruus meus, vel libertus, paſſus ſum eum pronuntiari ingenuum, confitendo contra me in iudicio eum ingenuum eſſe, & hoc ideo, ne per tales ita degeneres iniquaretur ampliſſimus ordo Senatorum, &c. Old. Prat.

COLLVSISSE Procurator dicitur, qui paſſus eſt vincere aduerſarium, vt abſolueretur Briſſ.

COLLVSIM, in l.8.§ 1. D.mandat.alij habent colluſio.

COLLVSOR, l.2.C.de colluſ.dete.qui colluſorie agit, alias qui vna cum alio ludit.

COLLVERI, Colluuies. Briſſ ex ff.

COLLYBVS verbum Græcum Polluci lib.3 cap.9. interpretanti ἀργυρίου ἀλλαγήν. Budæus ad l.vlt.ff de pig. act. ſignificantius vim verbi exprimit his verbis, Collybus eſt id detrimentum pecuniæ, quod in ratiociniis emptionem auri adpellant, & vulgo cambium dicitur, cum pecunia ad exteras nationes exportanda eſt, & apud numularios aliis nummis commutanda, vt ſi argentea moneta, aurea mutetur, aut genera quædam pecuniæ abrogata, & antiquata, aut quouis modo repudiabilia in vna prouincia alio quo genere permutanda ſint rato, & recepto, & promulgato in ea prouincia. Id enim quod ex pecunia apud numularium decedit, & velut perit, Collybus adpellatur. Hæc ille. Cicero in Verrem act.5. Ex omni pecunia, quam aratoribus ſoluere debuiſtis, certis nominibus deductiones fieri ſolebant, primum pro ſpectatione & collybo. Prat. Hinc Collybiſtæ dicti ſunt numularij. Prat.

COLLYRIA in inſtrumento Medici eſſe ait l.18 §.in inſtrumento ff.de inſtruct quæ vox originem ſuam in Latio non ferat. Nã ab ea, vnde prodit, gente, Κολλύρια dicta Suidas teſtis eſt, qui ἰατρικὰ φάρμακα ita appellari ſcribit. Nec dubium eſt, Gorræo duce atque auſpice, hoc medicamenti genus figura tereti compoſitum fuiſſe. Certam namque habuiſſe formam ex eo colligitur quod pleraque medicamenta Collyrij forma fingenda eſſe, veteres rei medicæ auctores præcipiunt. Atq; adeo Oribaſius Collect.medic.lib.10.c.23 Collyriis figuram tribuit caudæ muris ſimilem. Vnde coniectura capi poteſt hoc Medicamenti genus oblongum & rotundum fuiſſe, indéque nomen traxiſſe, ac κολλύριον ἀπὸ κολοβῆς οὐρᾶς appellatum, quod eſſet inſtar mutilatæ caudæ. Briſſ.

COLLYRIVM κολλύριον, παρὰ τὸ κωλύειν τὸ ῥεῦμα, i.quod fluxum impediat, ac ſiſtat: medicamentum eſt ad oculos pertinens: Briſſonio etiam ad alias corporis partes: Imp.§.25.de rer.diuiſ.aut ex ſuis & alienis medicamentis emplaſtrum aut collyrium. De Collyriis Coru.Celſus copioſe lib.6.c.6. Paulus in l.18 § 10.de inſt.vel inſt.in inſtrumento medici eſſe collyria & emplaſtra, & cætera eius generis Caſſius ſcribit. Hotom.

COLLOBIA in l.1. C.Th.de habit. quo vti oport. veſtimenti genus, dicta putat Iſidorus lib.Etymol.19.c.22. quod oblonga eſſent, & ſine manicis. Diſſimilia forte non erant ei veſtimenti generi quod Galli vocant *Reiſtre*. Cuiacius obſ.lib 12. Colobia hoc in loco interpretatur latos clauos ſuperiectos interiori veſti. Prat. Alij Colobium & plurali Coloba, legunt Briſſ.

COLOBVM, ſiue Colobium honeſtioris veſtis genus fuiſſe Impp. conſtitutio indicat, quæ eſt de habitu quo intra vrbem Romam licet eſſe. Seruius quoque Colobiis antiquos vſos, ſeruos autem neq; colobia, neque calceos habuiſſe ſcribit Memini & in Epiſtola quadam Pij Ro. Epiſcopi ad Iuſtum Viennenſem, quæ Auiti verſibus ſubiecta eſt, Epiſcopalis colobij mentionem fieri: Quod cum ſine manicis fuiſſe Iſidorus teſtetur, forraſſe & illa tunica pectoralis de qua Maras Chriſtiaui nominis Diaconus ſub Gallo tortus eſt, colobij formam habuit. Pithœus lib.aduerſ.1.c.16. Colobiis ac penulis vti in vrbe Senatores iubebantur, non veſte militari.l.1.C.Th de hab.quo vti opor.in vrb.Alex Lampridio autore, Cuiac.12. obſ.39. Vide & Gothof.ad l.42.ff de don.inter vir.& vxor.

COLONARIVM ius (vetere interprete diffinitore in §.lex itaque in auth.de non alienan aut permut.conſt.7.) eſt veluti ſi quis domum valentem centum ſolidos, & præſtantem penſionem ſolidos decem accipiat ab eccleſia, & det pro ea ſolidos cẽtum ſeu amplius, aut certe minus, & quaſi iam de propria aggrauat ſe dare ſingulis annis quaſi penſionis nomine ſolidos tres, iſte appellatur παροικικός, &c. Old interdum autem colonarium ius dicitur conditio coloni: alias merces emphyteutica, quoniã emphyteuſis ex longa conductione conſtat. Idem Old.

COLONARIVM ius quomodo differat ab emphyteuſi, vide ad l. 24 §.1 C.de ſacroſ.Eccleſ.

COLONARIA conditio, vide l.3 C.de infantib expoſ.

COLONARIVS contractus quis dicatur, vide Gothof.ad rub.C.de de iure emphy.& paulo poſt in verbo colonarius contractus.

COLONATVS perpetuus, vide l.vn C.de mendicant.validis.

COLONIÆ proprie colonorum deductione fiebant. Quibuſdam tamen ciuitatibus licet in eas nulli coloni deducti eſſent, Coloniæ ius Imperatores dabant: idque diuerſimode. Briſſ.

Colonıæ à municipiis differunt. Nam Coloniæ ſunt quæ ex vrbe Romæ originem habent: municipia vero ſunt ciuitates à Pop. Rom. in ſocietatem ſuorum munerum ac honorum receptæ, ſuo interim iure vtentes Gœddæ. in tit. de verb. & rei ſignif. l. 18 num. 7.

Colonias inde dictas putat Siculus Flaccus in lib. de condit. agror. quod in municipia miſerint colonos. Quod & Aggenus Vrbicus probat, aliáque appellatas ab agrorum noua dedicatione culturæ: vnde non immerito.

Coloniam pro prædio quod ſub colono poſſideatur, ab eóve colatur dixere Iuriſconſ. Paulus in l. ſi in lege. §. colonus ff. de loca. Scæuola in l. Seiæ 20 §. prædia ff de inſtr. inſtrumentóque lega. Erant autem Coloniæ, cum coloni aliquem in locum deducebantur, aut veteribus incolis adſcribebantur, vel veteribus colonis noui addebantur. Hæ duorum erant generum, quædam Latinæ, quædam Italicæ. Latinis ius erat ciuitatis & ſuffragij & magiſtratus capiendi ſi in ſua colonia magiſtratum geſſiſſent. Idem ius coloniis tranſpadanis dedit, quamuis colonos in iis non collocaſſet Pompeius. Strabo. Proinde ſcribit ad Atticum Cicero: Quoniam videtur in ſuffragiis multum poſſe Gallia. Italicis autem coloniis ius ciuitatis & ſuffragij nullum erat, ſed qui in colonias illas deducebantur, ius ciuitatis omnino quidem amittebant, immunes tamen erant nec tributum aut ſtipendium pendebant. Itaque extra Italiam coloniæ iuris Italici immunes erant, cum prouinciarum ſolum tributarium & ſtipendiarium eſſet. Tandem tamen paulo ante Strabonis ætatem tota Italia ciuitate donata eſt: & denique Antonini Imperatoris tempore, quicunque ex orbe Romano eſſet, vt Iuriſconſulti ſcribunt. Municipia vrbes erant iure ciuitatis Rom. donatæ in quas ſi coloni deducerentur, in coloniæ conditionem tranſibant, & cum ante ſui iuris eſſent, legem à deductore coloniæ accipiebant. Hinc veretur Cicero, ne Rullus municipia Campaniæ colonis occupet. Eodem modo coloniæ in ius municipij tranſibant, vel beneficio ſenatus vel eius qui coloniam deducebat, vt ex legis verbis, quæ recitaui, apparet. Puteolis coloniam fuiſſe ſcribit Liuius, ſcribit & Paterculus: paulo ante conſulatum Ciceronis in municipij conditionem mutati fuerant. vt ex his verbis orationis ſecundæ in Rullum apparet: Puteolos verò qui nunc in ſua poteſtate ſunt, ſuo iure, libertatéque vtuntur, totos nouo populo atque aduentitiis copiis occupabunt. pro Celio: Nam quod eſt obiectum municipibus eſſe adoleſcentem non probatum ſuis: nemini vnquam præſenti Puteolani maiores honores habuerunt. Itaque quod tantopere ſe hæſitare Aſconius confitetur, quid ſit quod coloniam Placentiam Cicero in Piſonem municipium appellauit, hinc nullo negotio ſolui diluique poteſt. Turnebus lib. Aduerſ. 1. c. 11. vide & Cuiac. 11. ob. 35. Prat. Cæterum quæ fora, quæ conciliabula, quæ præfecturæ fuerint, vide infra ſuis locis.

Colonam pro loco agricolationis accipi apud Paulu, leg. quæſito. § vlt. ff. locat. falſo putat Oldend. cum pro perſona ſumi liquido conſtet ex ipſo contextu, idque Bartolus ſentit recte. falſiſſime igitur ibidem legit Coloniam I. Spieg. pro loco agricolationis. Prat.

Coloni proprie dicuntur, qui agrum certa pecunia côductû colunt, autore Columel. lib 1. Vnde in iure appellantur nummis colentes, l. ſi apes. ff. de furt l. ſi merces. § vis maior. ff. locat.

Coloni, de quibus extat rubr. Cod. de agric cenſ. & col. liberi homines erant, qui ea conditione agros colebant, vt & certam eorum nomine penſionem præſtarent, neque vnquam ab aliis diſcederent; adeo vt terra ipſorum quodammodo domina videretur, quin etiam triginta annorum poſſeſſione ius illud ab agrorum dominis acquirebatur quod ex tit. ff. & Cod. de agric. & præſertim ex leg. 19. intelligitur. Prat.

Colonvs quandoq; ſpeciatim ſeruum proprium, per quem prædia coluntur, denotat: alias quemlibet qui fundum colendum fruendúmque conduxit. Et vt prædij vrbani conductor, inquilinus, ita Ruſtici Colonus dicitur. Vnde Colonus & inquilinus ſeparantur, l. 24. §. ſi domus ff. locati. Briſſ.

Colonvs & Locator opponuntur.

Colonica lex, quæ colonis dabatur, Varroni: vel qua colonia erat deducta, Frontino Briſſ.

Colonici decuriones, id eſt, coloniarum decuriones. Sueto. in Auguſto. Briſſ.

Coloni ſeu ruſtici, proprij iuris vulgo dicũtur *Freibauren*, quorum multi ciues ſunt coloni in oppidis. Fuiſſe autem & olim tales colonos, aut non per omnia diſſimiles, qui proprio colerent iure, liquet ex l. hi plures. §. fine quib. C. de Agrico. & cenſit. Item ex tit. Nouel. vt null. muru. agrico. Et null. credent agrico. Obſeruauit. Olden. Spieg. vide ſupr. in dictione Cenſiti.

Coloni interdum pro conductoribus prædiorum ad fiſcum pertinentium accipiuntur in conſtit. Alex. l. coloni. 28. C. de excuſ. tut. Prat. Ibidem.

Coloni Cæſaris adpellantur l. fin. ff. de offic. procu. Cæſar. l. pe. § colonos. ff. de iur. immun. Et

Coloni prædiorum fiſci, leg. vlt. §. 1. ff. ad municip.

Coloni etiam dicebantur, qui in Colonias deducebantur. Vnde colonus à municipe, & colonia à municipio prorſus ſeparatur. l. libertus. §. error. ff. ad municip l. eius, qui. 27 §. 1 ff. eo. Paul. lib. 4. Sent. tit. 6. & huius differentiæ commeminere Gel. lib. 16. c 13. & Alex. ab Alex. li. 4. c. 10 vide ſup Coloniam Prat.

Coloni differunt ab emphyteuticariis. Nam finita emphy. eaſ culpa emphyteutæ, ipſe emphyteuta ἐμπονήματα, ſeu meliorationes amittit: ſin minus, non amittit: eiúſque hæredibus eo nomine actio competit, Clarus lib. 4. §. emphyteuſis qu. 45. Vvurmbſer. t. pract 34. obſ. 2 Gothof. ad l. ibi: nomine meliorationis. C. de iur. emphyt.

Coloni olim generaliter dicebantur omnes vſquam habitantes: vt apud Virgilium:

——*Tyrij tenuere coloni*

Nunc vero colonos generatim vulgo referimus ſolum ad cultum agrorũ, prædiiq; ruſtici conductorem & cultorem ſignificat: vt enim ædium inquilinus, ita agrorum colonus dicitur. ita hos ſeparat Marcia. l. res pignoris, 37. ff. de acq poſſ. in libro tamen Codicis 11. coloni terræ adſcriptos ſignificant. Prat. Old. Briſſ.

Colonorvm varia genera conſtituit Azo. Sed ea verius dignoſces ex lib. 11 C. Horum igitur alij vocantur coloni conditionales, alij coloni inquilini, alij originarij, alij partiarij, alij coloni ſimpliciter nuncupati. Prat.

Coloni conditionales dicuntur, quaſi ex ſua conditione prædium vel agrum colere debentes, & ſecundum Io. de Plat. ſic conſtituuntur, quod primo in ſcriptis, vel ſine ſcriptis perpetuo iure colonos ſe eſſe in fundo promittunt, vt poſtea per 20. annos in fundo permaneant. Et licet quidam putent hos eſſe adſcriptitios conditionales, tamen ſecundum Ioannem male putant, quia Colonus temporis tranſcurſu poteſt liberari, adſcriptitius vero minime, vt Co. de agric. & cenſit. leg. cum ſcimus, lib. 11. require ſupra Adſcriptitius. Prat.

Coloni dominici dicebantur, qui colebant agros imperatoris vt C. de prædi. & omnib. reb. lib. 11. l. 7. C. vbi cauſ. fiſcal. l. 5 C. de agric. & mancip l. 11. C. de præd. tamiac. lib. 11. Olden.

Coloni Illyriciani, alias Illyriciani, de Illyrico, id eſt, Sclauonia dicuntur & habetur in l eum quærebatur C. vnde vi. vbi dicitur: inter Illyricianam aduocationem. gloſſ. t. inter aduocatos de Illyrico C. de colo. Illyrici. lib 11 l. vnica. Old. Pra.

Colonvs originarius ſecundum Ioannem dicitur coloni conditionalis filius, ex eo quod originaliter conditioni colonariæ ſubiectus eſt: nec refert, ſecundum Ioannem ſiue in ſolo fuerit natus, ſiue extra ſolum: quia tanquam originarius ad terram illam reducendus eſt, quam pater ſuſcepit colendam. vide l. originarios. C. de agri. & cenſit. lib. 11. Oldend. Prat.

Coloni originales. vide l. 1 C. de agric. & mancip.

Coloni patrimoniales, vide l. 7. C. vbi cauſ. fiſcal. l. 13. C. qui dar. tuto l. 1 C. de fugitiu. colon.

Coloni Saltuenſes, l. 1. C. iam d. t.

Coloni Palæſtini ſunt liberi: tamen terram dimittere non poſſunt. Prat.

Coloni autem quidam partiarij vocantur, qui fructus cum domino diuidunt, ad differentiam eorum, qui nummis colunt, quique ad pecuniam numeratam conduxerunt. l. 25. §. vis maior ff. locat. l. 26. ff. de furt. & ſunt.

Coloni partiarij ſecundum quoſdam illi, qui terram colunt nõ pacta pecunia, ſed pro parte dimidia, vel tertia, ſecundum ſterilitatem terrarum, & ſecundum Ioannem nullum ius habent ſtatim fructibus à ſolo ſeparatis. Et ille dicitur propriè partiarius, qui conducit rem ruſticam pro communi damno & commodo Et competit contra eum actio pro ſocio. Ol l. Pr.

Colonvs partiarius μορτίτης Iuſtiniano dicitur in lib. legum ruſticarum tit. 2. quem libellum epitomæ ſuæ ſubiicit C. Harmenopulus. Prat.

Colonvs ſimpliciter ſecundum Ioannem dicitur, qui ſub certa annua mercede in pecunia numerata prædia colenda accipit: & competit contra eum actio præſcriptis verbis, ſiue in factũ: Nam ſecundum eum non eſſet locatio ſine pecunia, ff. depoſ. l. 1. §. ſi quis ſeruum.

Nota verò differentiam inter colonos & inquilinos. Primùm enim, colonus in agro, inquilinus in ædib. regulariter & ſpeciali ſignificatione intelligitur. l. Res pignoris ff de acquir. poſſeſſ. l. vlt. ff de vi & arma. Appia. lib. 2. bell. ciuil. Deinde ea quæ in prædia vrbana ſunt illata, pignori eſſe creduntur, etiam ignorante domino. In ruſticis verò prædiis non aliter obligantur, quam ſi ſciente domino fuerint illatæ res coloni Quo ſenſu conciliantur l. Eo iure vtimur. ff. In quibus cauſ. pig. vel hypot. tacit. contrah. Et l. certi iuris C. de loca. & conduct. Denique, ſi inquilinus conductam domum, vel eius partem rurſus alij locauerit, quod fieri poteſt, niſi aliud conuenerit, l. nemo prohibetur. C locat. tunc res ſequentis conductoris domino ſunt obligatæ. l. ſolutum §. ſolutam, ff. de pignor act. Sin autem colonus locauerit alij fundum conductum, res poſterioris conductoris domino non obligantur, nec competit Seruiana: ſed fructus in cauſſa pignoris manent l. ſi in lege. §. Si colonus ff. locat. Oldendorp.

Colonvs liber, l. 1. C. de præd. tamiacis lib 11.

Colonvs ſuperficiarius eſt, qui aream conducit ea conditione, vt ſibi liceat in ea ædificare, & domum tollere cum voluerit. Old. Prat.

Colonarivs contractus,quo hodie apud ruſticos noſtros nihil eſt frequentius, cum quis vt liceat ſibi habere ſemper agrum, obligat ſe ac heredes ſuos, ad certam pecuniam vel ſpeciem,vel vtrũque quotannis ſoluendum. Certe nihil aliud eſt Old. inquit,quam Emphyteuſis,non illa quidem in Codice deſcripta, ſed quam exemplo illius politia velut vtilem recepit. Fit autem mentio huiuſmodi contractus in Non. de non alien.aut permut. rebus probatq; Bartol dictum: Quod multæ conuentiones de colendis agris appellentur quidem diuerſis nominibus, res tamen ſit eadem, in l ſi finita. §. ſi de vectigalib ff.de dam infect.& l.1.C de iur.emph.Spieg.

Colonia Germaniæ, cuius meminimus in dictione Agrippineſes,inter clariſſimas Imperij noſtri vrbes, ab Oldendorpio recte annumeratur.

Colophonem cauſæ ponere, eſt diſſentiẽdi inter partes finem facere,& vltimum calculum, ac totius rei definitiuum adiicere, κολοφῶν, vertex eſt, & finis capitis Budæus in l.vltim.de Senator. Sic Colophonem addere,eſt vltimum & potentiſſimum ſuffragium adiicere, quaſique vltimam manum imponere,poſtquam nihil vltra hæſitandum ſit. Spieg.

Color(id eſt,ornamentum orationis) non eſt reſpiciendus,ſed veritas. Qua de re non ineleganter Speculator pluribus agit rit.de aduoc.§.6.cum ſeq. Spieg.

Coloratvm beneficium, in l.iubemus 2. §. ſcientes. Cod.de ſacroſanct. eccleſ dicitur quod colore & prætextu aliquo defenditur, veluti officio aut ſtudio aliquo, & ἐπ' αὐτιδώρῳ, id eſt remunerandi gratia,vt Nou.120. Perperam autem in vulgatis codicibus collocari legitur per colorati.Prat.

Colorata donatio,l.3 in prin.C.mandat.

Color adipiſcendæ poſſeſſionis. l.3. Cod. qui legitim.perſon. ſtand in iudic.

Color iuris l.9.C.de calumniator.

Color naturalis ac natiuus. Colorum temperandorum vaſa. Colore honeſtatis quid velati. Res iſto colore agitur,defenditur.Briſſ.ex ff.& C.

Color,vt & titulus quæſitus, in l.Sulpitius, ff. de donat. inter vir.& vxor. pro vitioſa fraudulenta,nec ſincera donatione intelligendus eſt: nec interpretes ignorarunt, Colorem quæſitum,vſquam in malam ſonare partem,pro prætextu ſcil.apud Mart.l.2. de Inoffic teſtam. Igitur color quæſitus dicitur,cum id quod verè agimus,ſimulatione aliqua obtegimus,ſiue fraudandæ legis gratia,ſiue alia ex cauſa id fiat: ſolentque hoc loquendi modo Iuriſconſulti plerumque vti metaphora, vt Alc.opinatur, à rhetoribus accepta, qui verborum coloribus veritatem plerunque offuſcant.Spieg.

Colorem abigeatus quærere,l. prima.§.4.ff.de abigeis.

Colvmbarvm fera eſt natura licet ex conſuetudine auolare & reuolare ſoleant.Inſt.de ter.diuiſ.leg.3.de acq.rer.dom.

Colvmbaria,latibula columbarum,in quibus nidificant ſingula paria,à quibus ſeparat ἀλεισπερεῶνας Varro.Briſſ.

Colvmbarivm Vlp.in l.Pompon.ſcribit. ff.fam.erciſc. Idem Pomp.inquit,& columbas, quæ emitti ſolent de columbario, venire in familiæ erciſcundæ iudicium. Columbarium & columbaria, proprie eſt locus vbi habitant columbæ agreſtes: nam domeſticarum periſtereones vocamus. Eſt & columbarium, loculamentum in periſterotrophio, ſingulis columbarum paribus præparatum. Spieg.

Colvm niuarium, vas quo veteres iniecta niue vinũ colabant, id eſt,tranſmittebant:partim vt alſius biberent, partim etiam vt liquidius.Pompon.l.br ff de aur & arg. In argento potorio etiam id quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti colum niuarium,& vrceoli. Martialis de colo niuario. in Apophor.Setinos,moneo, noſtra niue frange trientes. Pauperiore mero tingere lina potes. vt de ſacco niuario,Attenuare niues norunt & lintea noſtra. Frigidior colo non ſalit vnda tuo.Hor vid & Alcia.lib 6 parerg c 4.Prat.

Constat veteres voluptatis cauſa Niuem adſeruaſſe, qua in ſummis æſtiuis caloribus vina diluerent: inde Seneca luxuriã ſui ſeculi carpens lib 4. Nat.q.c 13.ait,non ſorbere ſolum niuem, ſed etiam eſſe conſueuerunt, & fruſta eius in ſcyphos ſuos deiicere,ne interruptam bibendi moram torpeſcant.

Colvm pro Coſtum legi puto apud Pomponium in d. l. 21. §.1. ff.de aur a.g.leg.Vide Coſtum.Hor.

Colvmnas inde dici ſcribit Feſtus lib.3. quod culmina ſuſtineant, ſic accipit eas Vlpianus in l.ſicut 8. §.1 ff. ſi ſerui.vindic. Vitruuius autem lib.4. cap 2. quod columen, id eſt ſummum faſtigij percurrens,tignum ſuſtineant.Prat.

Colvmnæ ædium l.21.ff.de legat.3. Columnæ ædibus detractæ,ſubductæ,ab ædibus ſeparatæ l.41 §.1. & §. item hoc prohibetur ff.de l.1. Columna tolli, tranſportari. reponi.frangi. Columnam reſtituere quæ onus vicinarum ædium ferebat. Columnas ſtructiles ſuper parietem imponere quæ tectum porticus ſuſtineant..Briſſ.ex ff & C.

Colvmnarii in epiſtolis Cælij apud Ciceronem ſunt homines [illegible] obærati & decoctores, qui ſæpe ad columnam Mæ[illegible]nius vocabant, quam intelligit Cicero pro Seſtio [illegible]s,æris alieni in freto ad columnam adhæreſcere. Turneb lib.12.aduerſ.c.27 vide Cuiac.1 obſ.13.& 15.obſer.8 Prat. Alciat.lib.4.parergωn ca.18. apud Ciceronem perperam Herculeo freto legendum putat voluit enim Cicero,propter æris alieni magnitudinem quod contraxerat gurges ac vorago patrimonij, cuique ſoluendo ne plurium exhauſtæ fortunæ eſſent ſatis, non ſolum vt olim ad principum columnas, veluti perfugium quoddam aduerſus creditores, verum etiam ad Clodij tribunatum, in eiuſque fidem hoſtem confugiſſe. De iiſdem columnis ac debitorum perfugio.loquitur Vlp.l. Eum qui. ff de priuil. cred. Pertinet huc etiam illa tribunorum plebis hiſtoria cuius meminit Valer lib 6 c 2.

Comagena in l.23.ff.de aur & arg.vnguenti genus:quod quale ſit ex Plinij verbis à me ſubiectis facile intelligi poteſt: Sic autem ille libro 10.cap 23.de anſeribus tractans ſcribit. Aliud reperit Syriæ pars,quæ Comagene vocatur. Adipem eorum in vaſe æreo cum cinnamo niue multa obrutum ac gelido rigore maceratum ad vſum præclari medicaminis, quod ex gente dicitur Comagenum. Idem lib 29 cap.3. Fit ex adipe anſerum: alioquin celeberrimi vſus eſt ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinnamo, caſſia, pipere albo,herba quæ Comagene vocatur, obrutis niue vaſis odore iucundiſſimo, vtiliſſium ad perfrictiones,conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores,vnguentumque pariter & medicamentum eſt, Briſſ. Add Forcatulum in ſuo Auiario ca 15.

Comati pueri.Comatæ puellæ,comis ornati,Antea enim pueri formoſuli ſuam comam vitta nectebant,vt compoſiti ſuis amatoribus magis placerent.Briſſ.

Combinæ dicũtur duplomata ſiue codicilli,aut tractatoriæ,aut συνθήματα,quæ dantur curſu publico vtentibus, vt I.Cuiacius ſcribit l.continuis §.cum ita ff.de verb obl.Prat.

Combinationis verbo alio ſenſu vſus eſt Bart.in l.naturaliter,§.nihil commune ff.de acq.poſſ.quo verbo actionum concurſum.& coniunctionem petitorij, & poſſeſſorij ſignificauit non,vt Alciat. putat,ἀξιώματα & quod duobus verbis Plantades,vno dixit expreſſitve Bart.ait ille:

Hæc breuitas ſenſus fecit coniungere binos.

Bartolus coniunctionem duorum, Combinationem adpellauit. Porro petitorij & poſſeſſorij Combinationes ſeptem recenſuit,& explicat Bartolus: quo in genere videndos Berengarij Fernandi & Ioann. Coraſij commentarios in d.§. nihil commune,relinquo.Prat.

Combvsta domus,inſula,Briſſo ex ff.

Comedere beneficia, per tranſlationem, eſt beneficiorum oblinuiſci,Old.Prat.

Comites Phœnices, Syriæ, Auguſtæ, Eufratenſis, Arabiæ, Thebaidos,Pentapoleos,Libyæ,Pentapoleos. vtriuſque Armeniæ Pannoniæ,Ægypti, Pamphyliæ, Iſauriæ,Lycaoniæ & Piſidiæ Briſſ in prætermiſſis.

Comitea i.e Comitum dignitas & honor.Briſſ.

Comitiva honor vicinus fuit Illuſtribus, Spectabiléſque atterebat.Caſſiodor.Epiſtola duodecima, lib. 6.Briſſ.

Erant autem diuerſi Comitiuarum gradus. Nam & primi ordinis, & ſecundi, & tertij Comites, Comitiuáſque inuenimus.l 1 C.de aduoc diuerſ.iud l.6. C.de principibus agent reb.lib.12 l.1.C.de Comitibus & tribun.ſcholar lib 12.l.vlt.C de numer.lib.12.l 9.de ſuariis vrbi.Hom in C.Theod.& apud Caſſiodor. in libris Variar. non raro. Ex quo mendum eluamus quod Vegetij impreſſos omnes codices occupauit, in quibus lib 2.cap 9 ita paſſim ſcriptum eſt:Proprius autem iudex erat præfectus legionis, habens communem primi ordinis dignitatem.Cum tamen legendum ſit,Comitiuam primi ordinis, ſcripti codices & Modeſti Epitoma docent.Briſſ.

Comitatenses legiones in l 7 C.de palatin ſacrar. largi. 12 quæ comitatui principis conceſſæ ſunt:quæ ſub diſpoſitione Magiſtrorum militum in Notitia Imperij Roman.ponuntur.Sic & Comitatenſes numeros in l.14 C de re milit. & vexillatio.Comitatenſes accipere oportet, in l.1 de bonis milit in C.Theo.& in notitia ſupradicta aliquoties Briſ.

Comites apud veteres authores ij dicebantur, qui cum poteſtate erant.id eſt, quibus Imperij pars mandata erat. Cicer. Lælio De Scipione dicam libentius: quanta illi fuerit grauitas, quanta in oratione maieſtas, vt facile ducem pop. Rom. non comitem diceres.Prat.

Comitem,(ait Vlpian.l.item apud Labeonem 15.§.comitem ff.de iniurijs)accipere debemus eum, qui comitetur & ſequatur. Labeo apud Vlpianum ita diffiniebat eum, qui frequentandi cuiuſq; cauſa vt ſequeretur deſtinatus in publico priuatove abductus fuerit. Pædagogos inter comites eſſe idem Labeo ait apud Vlpianum d.§.comitem.Prat. Vide in libris Pandectarum,ſeu Digeſt.

Comites adpellari cœpti ſunt,qui proconſules, Præſides, Procuratores Cæſaris, in prouincias euntes comitabantur, vel ſenatus, vel ipſorum magiſtratuum voluntate ac iudicio, publicorum negotiorum adiutores atque adminiſtri: quales erant quæſtores,legati,ſcribæ. accenſi. Comites præſidum proconſulum, procuratorúmve Cæſaris à muneribus vel bon[illegible]

honoribus & tutelis vacant.l.Senatuſconſulto ff.de off.præſid. l.adminiſtrantes.ff de excuſat tut.l. diem functo.4. ff. de offic. adſeſ.Suetonius in Iulio c.42. Sanxit (ait) ne quis Senatoris filius niſi contubernalis, aut Comes magiſtratus. peregre proficiſceretur Hotom.Prat.

COMITES proconſulum erant duplices,munerum ſcilicet & tutelarum l.legato ff.de vac.muner. Horum autem comitum alios dabat princeps vel Senatus legatis,alios vero ipſi legati eligebant.de prioribus agitur in l.abeſſe.ff.ex quibus cauſ.maior. vbi reip.cauſa abeſſe videntur comites legati Cæſaris,qui in ærarium & in commentarium principis relati ſunt.nam princeps ſcribebat in ſuo commentario veluti diario & libro rationum, Talem præſidem præfeci Myſiæ,taleſque ei dedi comites & ex ærario tot ſalarij nomine aſſignaui, nimirum comites ex publico ſalarium capiebant l fi.ff.de off.aſſ.& fiſcus ſiue ærarium habebat commentarium, in quo nomina Comitum deſcriberentur: cui qui præerat dicebatur commentarienſis. l. in fraudem §.quoties, ff.de iure fiſci. De poſterioribus Comitibus à legato electis agitur in l ſolet.§.ſicut ff.de off procon.& apud Ciceronem in epiſtol. ad Fratrem, qui tum Aſiæ præerat. Atque,inquit,inter eos, quos tibi comites & adiutores dedit ipſa Reſpublica,his finibus præſtabis quos ante præſcripſi:quos vero aut ex domeſticis coniunctionibus, aut ex neceſſariis apparitoribus tecum eſſe voluiſti,qui quaſi ex cohorte prætoris appellari ſolét,horum non modo facta, ſed etiam dicta præſtanda nobis ſunt. hoc Tullianum confirmatur l.1 ff.ad l Iul.repet. ibi,vel cum ex cohorte.Prætores autem tanquam præſides gubernaſſe antiquitus prouincias certiſſimum eſt l.5 §.conſt.tu ii ff.de orig.iur.l.1 eum qui.ff.de iuriſd.om.iud. Forcat. in dial. 62.Necyomant.

COMITIBUS annumerat Cic actione 4.in Verr.præfectos, ſcribas, præcones, medicos. Iuſtinianus vero ſub tit.de off. adſeſſ. Conſiliarios, & adſeſſores legatorum & proconſulum.Plin.lib. 9.de Comite Proconſulis loquitur Prat.Briſſ.

COMITUM nomine Iuriſperiti prouincialium magiſtratuum adſeſſores appellati ſunt: quos magiſtratus arbitratu ſuo delectos,ſecum abducebant l.non ſolum 10 .§.qui primum,5 ff.de excuſat.l.12 § 1 ff de vacat.& immun.Prat.

COMITUM in Conſtitutionibus Impp. recentiorum variæ, pro adminiſtrationum varietate , appellationes & ſpecies extant. Summa tamen eorum diuiſio in duo genera poteſt diſtribui. Quidam enim in Palatio militabant , circa latus principis agentes,& circa ipſum Imperatorem occupati. Alij per prouincias conſtituti erant.Briſſ.

COMES rerum priuatarum in l.3.C.de bonis vac.lib.10. & l.vlt. C.de pet t, bono .ſubl.eodem lib & Nouell.7. Valent,gubernator erat priuatæ ſubſtantiæ principis, idque per curam Rationalium. ita videtur diffiniiſſe Caſſiodor.lib 6. in Formulis. Interpretes Græci lib.6.τῶν βασιλικῶν ita diffiniunt τὸν κόμητα τῆς ἰδικῆς περιουσίας, τουτέστιν τὸν φροντίζοντα τῶν πραγμάτων τῶν ἀφορισθέντων εἰς τὰς ἰδίας χρείας τοῦ βασιλέως.Strabo autem de eo ſic ſcribit:ἄλλος ἐστὶν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι. Vnde videntur Comites rerum priuatarum fuiſſe , qui vacantia bona fiſci nomine occupabant.

COMES ſacrarum largitionum,cuius frequens mentio fit in ἐπιγραφαῖς variarum conſtitutionum C.Iuſtin. & Theod. ſed & in ipſis is erat,qui theſauris ſacris, i. imperatoriis & auguſtalibus pecuniis præerat , vel qui liberalitatis & donorum curam gerebat, vt docet Caſſiod. lib. 9. de Comitiua ſacrarum largitionum. Huius nulla fuit inter priuatos iuriſdictio,ſed tantum pecuniæ fiſci quæ liberalitati principis ſuppeteret, cura erat demandata. Connanus lib.4.cap.14.num.6.ſub huius diſpoſitione erant comites largitionum per prouincias conſtituti : item Comites Commerciorum,metallorum, veſtiariorum. Comites quoque & rationales ſummarum per prouincias ſparſi , nec non procuratores baphiorum &c. Briſſon.

COMITES ſacri patrimonij in tit.de officio Comit.ſacr patrim. C.accipere debemus eum, qui patrimonium ſacrum principis curat,cuique id ideo creditum erat pro ſubleuandis patrimoniorum fortunis.vt Caſſi.lib.6.in Formulis ſcribit. Briſſ.Prat.

COMES ſacri conſiſtorij , qui intimo Principis conſilio aſſiſtebat, in § 1. C. de no.C ſac. & de aduo. diuerſ iudi.vbi inter ſpectabiles ponitur , idem & Conſiſtorianus dicitur l. 13. C. de excuſ.mun lib.10.rub.de comitibus conſiſtorian. l. vlt. de diſcuſſor.l.2.C.de Comitibus conſiſtor.libr.12 eum pro conſulibus æquant Anthemius, & Honorius l 1 C.eod. idem primi ordinis dicebatur,vt ex Caſſiodoro colligitur lib.6.Variar. Non ſum tamen neſcius, quin & comitiua primi ordinis magiſtro ſcrinij deputata fuerit , vt idem Caſſiodorus ibidem ſcribit:ſed aliis,vt ex variis titulis lib.12.C.patet. Vnde & Comitiua Conſiſtoriana in l.quicunque C.de procurat.Quid ſit comitiua , quidve ſit conſiſtorium , vide infr. ſuis locis. Prat.

COMES ſacri palatij.l.vnic.C.de comit.& archia.ſacr.pala.li.12. huius commeminit Caſſiod. lib. 6. Varia.in formula Archiatrorum Briſſ.

COMES militum in l.1.C.de off.Vicar.& l.nemo.6.C.de adſeſſo. Porro comites rei militaris in partibus Orientis duo erant: per Ægyptum vnus,per Iſauriam alter.Prat.

COMES domorum olim dicebatur is,ſub cuius iuriſdictione erant plurimi coloni ac inquilini multarum domorum ac poſſeſſionum,quę in Pontica diœceſi & Cappadocia proprię erãt patrimonij Principis.homines pura tamiaci, poſſeſſioneſque tamiacæ,item ſerui & equitia eiuſdem iuris,conditionis,nominis, l.vlt.C vbi cauſ.fiſc. At Nouella 30 comite domorum ſublato , transfundit hanc rerum tamiacarum & βασιλικῶν iuriſdictionem omnem in procõſulem Cappadociæ ſimul ac cohortem omnem comitianã ita tamen vt ſeorſim id fiat.Pr.

COMITES ſcholarum in l 3. C.de offi mag off extat & titulus de com.& tribun ſchol.lib.12.C.ij ſunt, ad quos ſcholarum agentium in rebus gubernatio pertinet,& ſunt ornati comitiua primi ordinis. Atque hic titulus honorarius eſt inuentus à Conſtant.Imp.dum ſingulos quoſq; honore aliquo cumulare cupiebat maxime , ſecundi etiam ordinis & tertij comitibus creatis.Euſeb.4.de Conſtant.vita.Hac vero dignitate,vt idem eo.lib.tradit,ornari præpoſiti & tribuni ſcholarum hæc beneficia habent,vt interſint Imperatoris epulis,& vt adorent purpuram eius,quod pro ſummo beneficio habetur.Prat.

COMES patrimonij Italiæ Huius fit mentio Nou.104. Alias Comes largitionum Italicarum dicitur.Prat.

COMES commerciorum l.vni. de ann & cap. C. l. 2. C. quæ res vend non poſ.l.vlt.C.de commer. qui negotiationes curabat, commerciisve præerat , cuiue licebat comparare ſericum à barbaris,d.l.2.Connan lib.8 cap.7.num 1.Prat.

COMES domeſticorum vir illuſtris l.reſtituendæ 6 C.de aduo. diuerſ.iud l.neminem 64.C de decurio.lib.10 l.vni.C.Th qui à præbit.tyron.duos ponit Notitia Imp.vnum equitum, d.l. neminem,& alterum peditum. Vide Ammia.Marcell.lib 201 & 31 Vnde comitiua domeſticorum apud Caſſio.lib 2 variar. epiſt.ad Symmachum & ad Senatum vrbis Briſſ.

COMES Siliquatariorum apud Caſſiod.lib.2. Varia.qui ponderibus ſpecierum inlatarum præerat, ſed & menſuris , ne quid culpæ admitteretur.Briſſ.Prat.

COMES ſacræ veſtis in l.vnica.C.Th.qui præbit.tyronum.Comes veſtiarij in notitia appellatur.Briſſ

COMES ſacri ſtabuli dicitur equorum præfectus & rector,qui & equorum præſtationi pręerat,l 29.C.Th de ann.& trib.l 3.de equo.coll.C.Th.qui canonici equi dicebantur. Hunc Gallis dici *Eſcuier* putat I Cuiac.in commentar.ad l vni de com t b. ſcol.lib.12. C.negatq; eam adpellationem ad Conneſtabilem pertinere , aitque vocem mere Francicam , atque in Notitia officiorum Conſtantinop dici κεφαλὴν τῶν ῥογατόρων φράγγων. Contra videtur ſenſiſſe B.Briſſ lib 3.de verb.ſign.ex Ammoino Monach.lib.3.cap.70.cuius hæc verba ſunt:Lendegiſilus regalium præpoſitus equorum , quem vulgo Cnneſtabilem vocant. Rhegino monachus lib.1. Annal. Eodem anno Burchardum comitem ſtabuli ſui (quod corrupte.Conſtabulum adpellamus) cum claſſe miſit Corſicam. Eam dignitatem fuiſſe in pretio ex A Marcellino liquet de Valentiniano loquente,qui Valentem fratrem ſtabulo cum tribunatus dignitate præfecit. Briſſ Prat.

COMES fœderatorum apud Zonar.in Tomo 3.Annal.Tib.Briſſ.

COMES excubitorum apud eundem in Iuſtino Curopat.

COMES Archiatrorum qui medicis aulicis præerat , l.vni.qui à præbit.tiro.C.Th de cuius dignitate ſcribit Caſſiod.lib.6.Varia eam illiuſque munus,& officium explicans Briſſ.Prat.

COMES ærarij d.l.vnic.& d.l.fin.C.de ſuſcept.lib10.præpoſitus erat theſaurorum.

COMES diſpoſitionum in d.l.vnic.

COMES metallorum in inſcriptione l.1. Cod.de metallariis, ſub quo erant procuratores metallorum,de quibus l.4.Cod.eod. eum fuiſſe in Illyrico conſtat ex Notitia imperij,quoniam ibi frequens erat metallorum commercium,vt indicant l.7.& 8.C.Th.eod. Prat.

COMITES auri, comites formarum, riparum & aluei , Tiberis portuum : quos omnes recenſet Caſſiodorus , & extant varij tit.lib.1.& 12.C.Briſſ.Prat.

COMITES matronarum.Moris fuiſſe,vt ſine comite materfamilias,aut matrona non prodiret in publicum,& idcirco non leuem iniuriam eiſdem fieri ab iis , qui comites earum abducunt,teſtatur Vlp l 15.§.11.& 12.l.10 & 9 de iniuriis.Ad quem morem reſpexiſſe viſus eſt Plautus in Amphitruone,vbi Alcumenam ſic alloquentem facit. Valeas tibi , habeas res tuas, reddas meas:Iubes ire mihi comites?L. V.Sanan'es?Al Si non iubes, Ibo egomet,comitem pudicitiam duxero , Hieronym, ad Demetriadem Virginem : graues fœminæ & maximæ viduæ ac Virgines tibi comites eligantur , quarum probata eſt conuerſatio,ſermo moderatus . ſancta verecundia. Et paulo poſt:Mores enim & ſtudia dominarum, plerunque ex ancillarum & comitum morib.iudicantur. Ræuar.Varior.lib.4.c.17.

Comites in libris Feudorum, dicuntur iudices ordinarij, qui in pace & ocio ius reddunt, itemq; præfecti vrbium. Itaque libr. feud. 2. tit 27. §. 2. qui iudex dictus eſt, idem continuo poſt comes appellatur. Comes eandem hæreditatem regiæ dignitati aſſignet & § 4. Si comes hæreditatem regiæ poteſtati conſignet. Sic leg. s Franc. lib. 11. de aduocatis & de comites c. 6. Monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis fidei nobis promiſſæ, in pace & iuſtitia facienda, &c. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi, i. e. in ius vocandi poteſtate, comitatus ſuos appellare. Dicuntur etiam comites alicuius regionis præfecti. Greg. Turon. lib 4. Nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum Regis Clodouei fuerunt, & Comites non Reges appellati ſunt. Albert Krantz. in Vandal. lib. 1. cap 28. Equidem arbitror, qui, cum Senatus Remp. adminiſtraret, rexere prouincias, Proconſules: & ſub auguſtis inde Imperatoribus, prouinciarum præſides inde dicerentur, aut præfecti prætorio: hos poſtea ſub Imperatoribus Imperio iam declinante, comites dictos. Erat, inquit, Comitatus Imperatoris Mediolani. Quid vult inſinuare aliud, niſi quia publicum Imperatoris conſilium ibi quieuerat. Comites ergo in prouinciis habebantur, qui in quaque prouincia publicum fouebant conſilium. Ætate autem noſtra longe aliud præfert Comitis nomen: inferiorem ſcilicet nobilitatis gradum, ſub Duce, ſupra Barones. Hæc ille. Comites prætetea duodecim circa Caroli Magni tempora ſub vno Duce fuerunt, de quibus vide in verbo Duces: quod tamen neque vbique, neque perpetuo obſeruatum eſt. Prat.

Comites vice ſacra iudicaſſe oſtendit l. 1. ff. de his qui per met. iud. in C. Theod Briſſ.

Comites per prouincias conſtituti l. 3. C. de off. præſid. quales erant comites Illyrici, Hiſpaniarum, Tingitaniæ, Britanniæ, Italiæ, Argentoratenſis, litoris Saxonici. Et Comes Orientis, qui V. C. & S. P. vocatur l. 3. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. 3. Cod. de cano. largit. tt. lib. 10. l. vn. de claſſic. lib. 11. l. 29. & l. trigeſima ſecunda, C. de appell. l. ſecunda, in fi. C. de aduoc diuerſ. iud. l. vlt. C. de modo mult. Cui ſuberant Palæſtina vtraque, Phœnicia, Syria vtraque, Cilicia vtraque, Cyprus, Oſrhoena, Meſopotamia, Iſauria, Arabia. Item comes Africæ apud Auguſt. epiſt. 70. & in Notit. Occidentis, ſub cuius diſpoſitione erant præpoſiti limitum oræ Africanæ. Comites etiam tres ſunt Iuſtinianei, Pacatianæ vide l Phrygiæ, Galatiæ primæ, & Iſauriæ, Nou. Conſtit. 8. & Nou. 24. & Nou. 27. Idem Iuſtinianus Comitem Armeniæ ſuſtulit, l. vlt. C. de off. magiſt. milit. Briſſ.

Comitum vt varia ſunt genera, ita varij ſunt ordines: genera ſupra recenſuimus. Ordines ponit Euſeb. lib. 4. de Conſtantini vita. Κομήτων ἡ οἱ μὲν τοῦ πρώτου τάγματος ἠξιοῦντο, οἱ ἡ δευτέρου, οἱ ἡ τρίτου &c. Prat.

Comitum ſub Imperatoribus variæ ſpecies & nomina, pro varietate adminiſtrationum. Summa tamen genera duo videntur. Quidam in palatio militabant, circa latus principis agentes: Alij per prouincias conſtituti erant. Briſſ.

Comes motum Theodoſ. Valentin. Impp. dicitur, qui de cauſis ciuilibus, & criminalibus coloni, & inquilini domorum Principis cognoſcebat. l. fi. C. vbi cauſ. fiſca. Prat.

Comes horreorum, cuius & mentio eſt in l. vnic. C. de piſtoribus lib. 11. piſtrini Principis curator fuit, habuitque mancipia quædam purgandis horreis aſcripta, coquendoque pani Principis. Old. Prat.

Comes Palatinus dicitur, qui curam gerebat præcipuam, vt remiſſorum notariorum & iudicum negligentiam argueret, & à Prouincialibus tributa exigeret, & conſueta depoſceret: ſed præcipuè iuſſus eſt, vt iudicibus, & eorum officialib. præcepto immineret & ſupereſſet. Old.

Comes Palatinus ſpurios legitimat. Alciatus poſt alios in rubr. ff. de lib. & poſthumis. ſed & arrogationi auctoritatem interponere eum poſſe docet Vigilius. §. adoptiui. Inſtit. de exhæred. libero. Prat.

Comitum Palatinorum officia diuerſa, quæ Palatino aliquo creato, etiamſi nominatim non exprimantur, eo ipſo tamen, quod quis Palatinus creatus eſt, ipſi commiſſa eſſe intelliguntur; ſed ius legitimandi nullus habet Palatinus, niſi expreſſe hoc ab Imperatore acceperit, atque illa etiam poteſtas ſtricte interpretanda eſt ſecundum tenorem priuilegij. Vult. in comment. Inſt. de nuptiis. §. fin nu. 9.

Comes theſaurorum: cuius fit mentio in l. fin. Cod. vt dignit. ord. ſeru. lib. 12. & l ſecunda Cod. de palatin. ſacr. larg. eod. Meminit & Comitis theſaurorum per Thracias, Ammian. Marcellin. lib. 19 Briſſ.

Comitium, locus eſt, in quem populus ſuffragiorum cauſa conueniebat. Pro actu ipſo, pluraliter tantum, comitia veteres dicebant. Differt autem Comitium, & Concilium. Etenim dum comitia calabantur, i. e. conuocabantur, totus populus per cornicinem adeſſe iubebatur. Concilium autem eſt, quum à magiſtratibus iudicij cauſa congregatur Vigl. in tit. Inſtit. de Teſt. ord. Comitiorum genera quatuor Romæ erant, ædilitia, prætoria, tribunitia, & conſularia: quibus poſtea addita cenſoria, & quæſtoria. Alex. ab Alexand. lib. 4. Genial. dier. cap. 5. Spieg. Briſſonius quatuor etiam genera recitat, Calata, Centuriat. Tributa, Curiata.

Comitiorum rationem vniuerſam accuratè tradidit doctiſſimus vir Bap. Egnat. hactenus & ignoratam & inuolutam err. rc. Sic enim de re ait: Nos vero primi (vt opinor) centuriatis comitiis leges quoq; ferri: nos tributis, plebeios magiſtratus, d. mandari: nos quibus tributa à curiatis diſtent, quæ alij magno errore eadem eſſe putarunt; nos curiatis comitiis & legibus rei militarem tandem & auſpicia procurata retreximus. Spieg.

Κωμάζω in Nouell. 38 §. ἀρχεῖον. vertit Haloander comitiano quam verſionem reprobat l. Cuiac. in l. vnic. non licere hab metroco C mauultque vertere vicanos, quod rectius patet Nam dicitur ἀπὸ τῆς κώμης. Prat.

Comitiani dicuntur comitum officiales, vt idem Cuiacius ſcripſit ad d l. vnicam. Prat.

Comitatenses dicuntur, quicunque de comitatu ſunt: quos tamen omnes palatinos dictos arbitror, vt oſtendi videtur e Conſtantini Imperatoris de caſtrenſi omnium palat. pecu. Connan lib. 4. c. 5. nu. 4.

Comitatenses milites leg. vltim. §. pro limitaneis. C. de offic. præfect. præto. Afri. qui Comitatui conceſſi ſunt, vt aiunt Arcadius & Honorius l. nemo miles de re milit. 12. C. Comitatenſes legiones. vide infra Legiones, & ſupra comitatenſes legiones: Prat. (lib. 12.

Comitatenses largitiones l. ſcriniis. 7. C. de palat. ſacr. larg.

Comitativa, comitum dignitas appellatur, l. per ſingulas 3. C. de diſcuſ. lib. 10. & leg curiales 47. de decur. eod. lib. & paſſim apud Caſſiod. lib. 6. & 7. variar.

Comitativarum gradus, primi ordinis comitatiuam commemorat l 6. C. de princ. ag. in reb. lib. 12. alios Caſſiod. in lib. variar. Prat.

Comiter conſeruare maieſtatem, hoc fœderibus comprehendi ſolebat, vt intelligitur is populus ſuperior, cuius maieſtas comiter ſeruari iubebatur, l. non dubito. 7. ff. de capt. & poſtl. reuer. vbi falſo in vulgar. lib. legitur communiter meminit M. Cicero in orat. pro Cornel. Balbo. Primum, ait, verbi genus hoc conſeruandi, imperantis eſt, non precantis: deinde cum alterius populi maieſtas conſeruari iubetur, de altero iubetur, de altero ſiletur, certe ille populus in ſuperiori conditione, cauſaque ponitur. Prat.

Comiter, vt vult Varro lib. 6. de ling. Lat. hilare ac lubenter cuius origo Græce κῶμος: inde Latine, commiſſatio dicta, Græcis, vt quidam volunt, comœdia. Prat.

Comiter, alias hilare & lubenter Briſſ.

Κώμην Ariſtoteles vocat ex multis familiis, quæ primo conſtituta eſt hominum ſocietate, non quotidiani ſed diuturni vſus cauſa. Poſteriores Latini pagum vocauerunt verbo Græco. Nam lingua Dorica παγαί fontes appellantur. Eiuſdem enim vicinitatis homines eodem modo vtebantur. Connanus.

Comitatus, pro aula, Mediolani tunc erat Imperatoris comitatus, id eſt, aula. Briſſ.

Comitatus ſacer. l. milites. 13 §. ignominioſa ff de re milit. vt eſt Imperator. Comitatus (vt ſcribit Andr. Alciat. l. pupillus 239. §. territorium. ff. de verb. ſign.) proprie de Imperatoria aula dicitur, ſed quia tempore Caroli magni, regnantibuſq; Berengariis & Otthonibus, ad ſingulas ciuitates regendas aliqui comes mittebatur, cœpit iuriſdictio, territorium, & diſtrictus (quoniam illi comes præereat) Comitatus dici: etiam pro comitiis dixit Varro lib. 4. ling. Latin. Prateius.

Comitia, à ſimul itando dicta, conuentus ſunt populi ad eligendos magiſtratus. At conſ. cenſetur, cum populi pars conuenit, vnde comitia Conſularia, Prætoria, Tribunitia, Ædilitia, & deniq; omnium magiſtratuum creandorum, nuncupabantur iſta populi coitiones. Cæterum tres differentiæ comitiorum fuerant. Nam quædam calata, quædam curiata, quædam centuriata vocabantur. Calata comitia pro collegio Pontificis habebantur, inaugurandi Regis vel Flaminis cauſa: alioqnin ſemper in foro. Curiata ex curiis, hoc eſt, tribubus conſtabant. Erant autem Romæ tribus initio tres: tandem cœperunt eſſe triginta quinque, manente tamen nomine, vt de centuriis agrorum dicit Columella lib. 6. Ex his enim pro conditione cenſus & ætatis per lictorem conuocabantur. Centuriata deniq; comitia erant cum per ſingulas centurias calculus vnus pro ſuffragio ferebatur. Sic enim ciues ob multitudinem centenatio numero diſtribuebantur in creandis conſulibus. Old.

Comitia in vrbe Roma celebrari non poterant; nefas quippe erat, intra vrbis procinctum habere ciuem exercitum. Goed in comment. tit. de verb. & rer. ſign. l. 2. num. 21.

Comitiorum genera Gellius lib. 15. cap. 27. & Alexan. ab Alexand. in lib. Genial. dier. variis locis poſuere & Varro de ling. Latin. Prat.

Comitiales dies Feſto lib. 3. adpellabant, cum in comitio conueniebant, à cocundo, id eſt, ſimul veniendo. Prat.

Comitialis morbus apud Iauolenum in l. qui tertiana. 53. ff. de ædilit. edict. & Vlp. l. 1. ff. de auct. tut. dicitur, quod in comitiis,

tiis vt aliis hominum cœtibus eo correpti maxime infeſtarentur, & frequenter deregerentur. Græcis ἐπιληψία, quæ teſte Galeno 3. de laborantibus locis, eſt interualliata mentis & ſenſuum cũ læſione conuulſio. Alio nomine ſacer morbus appellatur propter ſui magnitudinem. Hippocrates in 6.Epidem.ſect.6 μεγάλην νόσον, nominat. dicitur & Herculeus morbus, quod ei familiaris, vel quod magnus. Idem caducus à crebro lapſu, & quod eiuſmodi ætatem maxima infeſtet. Fuchſ.3.ſec.1.c.12. Idem à Plauto in captiuis & Plin. 10. c.23. & lib.28.c.3. morbus, qui inſputatur, appellatur, non quod ſputo curetur, vt quidam putant, ſed quod ſi epilepticus occurrit, vel morb. ipſe nominatur, abominãdi morbi indicio ſputum emittatur. Mercur.5.Variar.11 Plato 11. de legib. emptum hominem Sacro morbo laborantem intra annum redhiberi voluit, phthiſicum & alios intra ſex menſes: vel ideo quod reliqui morbi ſex menſibus dignoſcuntur, epilepſia vix intra annum recte à vulgaribus diſcerni poſſit. Mercu 4. Varia.7. notat, quod Clemens Alexan. 7. Stromatum ſcripſerit, hircinas carnes epilepticis auxiliari: cum ex Plutarcho in probl. conſtet, capra, cæteris animalibus comitiali morbo tentari ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis earum tenuitas, vide Gothofr.ad d.l.qui tertiam 53 de ædil.edict.

COMITIALIS morbus inde dicitur, quod cuilibet è populo morbus huiuſmodi ſuperueniens, comitia dirimeret. Briſſ.

COMITIANA cohors. vide Nouell.27.c.1. Vt & Comitiana apparitio, Gothofr. in not.ad iam d.c.1.

COMITIANVM officium in l. 2. C. de offic. militar. iud. interpretatur ibidem Gothof. Comites militum.

COMMACVLARE ſe conſortiis aliquorum, in l.6.circ. fin.C.de inceſt. & inutil. nupt.

COMMAGENA, vide ſupra Comagena.

COMMANA duplex: vna in Polemoniaca: alia quæ & Chruſa dicitur, Goth.ad N 31.c.1.§ 1.

COMMANERE in eadem prouincia, l 36 § 2.C.de inoffi.teſtam.

COMMATA falſum apud Vlp. in Ægypto 10. de extraor. Cnm. cum chomata verbo Græco legi debeat, vt & Florent. Pand. quod & erudite indicat Budæus in eum locum Chomata definit Vlpianus ibidem, aggeres, qui aquam Niloticam continere ſolent. χῶμα enim aggerem, humum aggeſtam, & obſtructionem ſignificat, vt & lexicographus Græcus docet, adiiciens & ripam eo verbo ſignificari. Honor. & Theod. Impp. verterant in eandem rem vallum, l. vni. C. Theod. de Nili aggeribus non rumpen. & l. vn. C eod. ſed & aggeres, vt in rub. C. eod. Quod autẽ ſubiicit Bud. eod. loco ad fi. recte legi Commata, hoc eſt, aquarum emiſſaria & inciſſa, falſum eſt. fruſtra enim adieciſſet Vlp. in d.l. in Ægypto, diacopi, verbum etiam Græcum, quo ſignificantur meatus interciſi, per quos effluebat Nili aqua in arua remotiora, duobus enim verbis idem exprimeret. præter contrave morem. Prat.

COMMEARE vias, & per vias, per itinera. Hinc commeatus ac remeatus viæ publicæ. Briſſ. ex ff.

COMMEARE eſt animo redeundi abire. Vlp l.1. in fin.prin.ff.de iis, qui deiec. vel effud. Publice enim vtile eſt, ait, ſine metu & periculo per itinera commeari. Old. Prat.

COMMEATALIS miles dicitur, qui vna commeatum accipit, qui in ſtipendij partem accipit alimenta ex commeatu, i.e. ex alimento publico. C.de offic præfect.præt. Aphric.leg. in nomine.2.§. Et vnumquemque ducem.9. vbi Goth. Nullum audeant duces, vel tribuni commeatalem de ipſis dimittere, ne, dum ſibi lucrum ſtudent conficere, incuſtoditas noſtras relinquant prouincias. & infra: Non de commeatib. militum, aut de eorum ſtipendiis lucrum facere. Commeatus enim in priori ſignificatione accipitur pro cibariis atque alimentis exercitus, &c. Nebriſſ. & Ferret. de teſtam. ordinand.

COMMEATVM varie pro re accipi conſtat ex ſubiectis.

COMEATVS militum, vel commeata, ait Gothof. ad iam d.l.loc. ſunt cibaria & alimenta exercitus: Alias commeatus ſignificat tempus quo quis ire & redire poſſit, l 1. ff. de re milit. & alibi ſæpe. vt l.2. §. fin. ff. ad municipal. & apud claſſicos autores. Sic accipitur apud Paulum leg. qui commeatus. 9. ff. de re milit. Prat. Briſſ.

COMMEATVM etiam interpretatur l. Cuiacius abeundi licentiam. Sicque accipi ait in Conſtantini conſtit. l. 1. C. de commeat. lib 12. recte. Atque huius licentiæ extat formula apud Liuium lib.30. Si quis veſtrum ſuos inuiſere vult, commeatum do: primo vere adſitis edico. Prat. Hinc

COMMEATVM petere apud Varronem lib.5. ling. Lat.

COMMEATVM accipere eodem ſenſu quibuſdam l. miles. 34. ff. ex quib. cauſ. mai.

COMMEATVM dare. Commeatus dicitur, ait Feſt. in voce Remeare, id eſt, tempus quo ire, & redire commode poſſit. Quo nomine plerumque facultas militibus ad tempus recedendi conceſſa atque indulta ſignificatur, id eſt, ἐξαίτησις τοῦ ἀφιέναι. Sic commeatu abeſſe miles. l.35.§. vlt. ff. ex quib. cauſ. maior. Briſſ.

Milites ſignis caſtriſque diſcedere non niſi accepto cõmeatu potuerunt. Quib. autem commeatus debeatur, his certum temporis ſpatium intra quod abeſſent, præſtituebatur. Ad quem illi præfinitum diem occurrere neceſſe habebant. Sed nec magiſtratibus vrbe Roma excedere, aut certe longius excurrere, & peregre proficiſci, niſi cõmeatu indulto, licebat. Br.

COMMEATVM impetrare, hoc eſt, licentiam morandi, vbi voluerit, l. filij 22. §. pen ff ad municip. Prat.

COMMEATVS etiam accipitur pro ſpatio ad eundum, & agendum in via publica. l 2. §. deinde ff. ne quid in loc pub. At in §. hoc interdictum. 14. d. l. 2. ſumitur pro ipſo iure eundi, agendive Prat.

COMMEATVS autem in l. fi. C de commeat. lib 13 interpretatur τὰ γράμματα τῆς ἀφέσεως, vt & interpretatur Gregorius Nazianzenus his verbis: δότε μοι τὸ γράμμα τῆς ἀφέσεως, ὥσπερ τοῖς στρατιωτικοῖς οἱ βασιλεῖς, καὶ εἰ βούλεσθε, καὶ τῆς δεξίας τῆς μαρτυρίας. Prat.

COMMEATVM & remeatum dixit Marc. l. relegati. 4. ff. de pœn.

COMMEATVS. Commeatus aliquando accipitur pro licentia; ſiue quod dicitur ſaluo conductu, quem dat Imperator militi, præpoſitus inferiori, eundi quo velit, ad præſcriptum diem reuerſurus. Vnde peculiaris titulus, De commeatu lib. 12. C. Martianus. leg. relegat ff de pœn. Nemo poſt (inquit) commeatum, remeatumve dare exuli, niſi Imperator, ex aliqua cauſa. Item Modeſt. in l. deſertorem. ff. de re militari. Si ad diem (inquit) commeatus quis non veniat, perinde in eum ſtatuendum eſt, ac ſi emãſiſſet, vel deſeruiſſet pro numero temporis, facta prius copia docendi, num forte caſibus quibuſdã detẽtus ſit, propter quos venia dignus videatur. Inde eſt, quod Plin. li.10. Epiſt.24. à Traiano commeatum 30. dierum petit, vt in municipium, in quo Principum ſtatuas ponere deſtinabat, excurrere ei liceret. Quod ei Traian. Epiſt.25. indulget. Atque is eſt commeatus, quem ſe præfectum ærarij accepiſſe Epiſt.4. lib.3. narrat. Sic Cic. ad Heren. Ille qui ad diem commeatus non venit, quod eum aquæ interclusiſſent. Aliquando accipitur pro cibariis ad alimoniam exercitus, & reipublicæ, aut multitudinis alicuius, vel etiam priuatim. Cicero, pro lege Manil. Iam commeatu & priuato & publico prohibebamur Saluſt. in bello Cat. Si vincimus, omnia nobis tuta erunt, commeatus abunde. Aliquando accipitur commeatus pro tranſitu multitudinis Vnde Apuleius, lib.6. Sed cunearim ſtipato commeatu, difficultates tranſabiremus. Anchora.

COMMEMORATIO, neceſſitudinis, l.34. C. ad legem Iuliam de adult. & Commemoratio reſidui in l.2. C. de hered. inſtituend. in chirographo pecuniarum, neceſſitudinis. Briſſ. ex ff.

COMMENDAM diffinit gloſſ. in verb. Commendare, in cap. nemo deinceps. de elect. lib. 6: eccleſiæ cuſtodiam alicui commiſſam. cui diffinitioni neceſſario adiicienda putem hæc, in tempus gratia euidentis neceſſitatis & vtilitatis. idque docuit text. in d.c. nemo deinceps. vbi deſcribit Ioannes Andreas.

COMMENDARVM genera duo eſſe: nam (ait) quædam eſt in titulum, quædam in cuſtodiam. Prat.

COMMENDAM, titulum eſſe canonicum, ſcribit eadem gl. Prat.

COMMENDARE (vt Papinianus ait) nihil aliud eſt, quam deponere. l. Lucius 24. ff. depoſit. quod Vlp. probat lib.30. de edict. & in l. commendare. 186. ff de verb. ſignif. Sic accipitur apud Paulum l. Publia in princ ff. depoſit. & alibi ſæpe. & Gœdd. in comment. tit. de verb. & rer. ſignif. l.186. n.1. item mandare. Hinc qui is rogatur, vt rem meam ad te ferat, eamque apud te deponat meo nomine, ſi hoc non fecerit, aut non probe fecerit, mandati mihi aduerſus eum actio erit. Ibid. n.2. Vnde

COMMENDARE corpus dicit Vlp. l. & ſi quis §. impenſa. ff. de relig. & ſump. fun. pro temporis cauſa deponere, donec iuſtæ ſepulturæ corpus tradatur. Nam Paulus l ſi quis enim. eod. tit. ff. oſtendit, plerumque corpora temporis cauſa deponi. Quod & nos docuit libellus Seuero Imp. datus. Oppreſſus neceſſitate corpora eorum fictili ſarcophago commendauerim, donec is locus quem emeram, ædificaretur. Reiicienda igitur eſt F Duareni lectio exiſtimans in d. §. impenſa, legi poſſe condendum, pro commendandum. Prat. Adde Brechæum l. commendare, in tit. de verb. & rer. ſignif.

COMMENDARE æquitatem petitionis, l. 4. C. de obſeq. parẽt. præſtan.

COMMENDARE voluntatem. l 16. C. de fideicom.

COMMENDARE penes aliquẽ i.e. deponere l. 6. & 9. C. depoſit.

COMMENDARE cenſendus eſt Roman. Pont. Sacerdotia, cum adminiſtratorẽ generalem alicuius opulenti templi aliquem conſtituit, cenſeturque is liberam habere procurationem. Sed & commendat etiam, qui cuſtodiam mandat, vt idem adnotauit, enarrans d. l. commendare. Oldend. Prat.

COMMENDATARIVS, dicitur nudus miniſter. l. Luciu. 24. ff. depoſit. Prat.

COMMEDATITIÆ literæ ſunt dimiſſoriæ, quibus clericus dimittitur & abſoluitur à poteſtate ſui Epiſcopi, in quibus perhibetur de vita & ordinibus illius teſtimonium. Oldend. Prat.

COMMENDANDI verbo relinqui libertatem non videri Diocletianus & Maximianus reſcripſerunt, l. ex verbo. C. de fideic. libert. Prat.

Ex verbo Commendo, teſtamento vel codicillis fideicommiſſa libertas relicta non videtur l.12.C.de fideic.libert.Briſſ.

Commendare etiam ad homines refertur apud Vlp.l.fi. vero non 12 § cum quidam & ff. mand.ſignificat quaſi eorum committere fidei,vt apud Terent.in Eunuch.Act 4.Scen.2.

Ego me tuæ commendo,& committo fidei.

Id dicit more & inſtituto Athenienſium, apud quos qui ciues non erant,ſed inquilini,patronum aliquem ſibi optabant,quod προστάτην νέμειν dicebant, qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque iſtud iudicium ἀπροστασίου δίκη.Turneb.aduerſ.lib.12.c 10.Hinc

Commendare ſi cum datiuo iungatur, ſignificat committere: ſi vero accuſatiuo, cum apud, vel ablatiuo, cum In ſignificat laudare,vt in leg.ſi vero non remunerandi. §.cum quidam.ff. mandati. Significat quoque deponere. l.commendare. ff. de verb. ſign.Oldend.

Commendati & recommendati dicebantur, non iidem qui vaſalli,ſed tantum,qui ſe in alicuius potentioris fidem & tutelam receperant,qui & affidati dicuntur, Neapo conſt.lib.3 tit. 7.vt in terris, inquit, domanij noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere.Prat.

Commendatitiæ literæ, leg.pen.ff de acquirend.rer.dominio.& apud Macrob.li 2.c.4. Accipe,ait,commendatitias:quia illic neminem noſti Prat.ex Briſſ.

Commentarienses,carcerum præfecti,vel cuſtodes.Briſ.apud antiquos dicebantur, qui in commentarium cuſtodias referebant,& librum cuſtodiarum ſingulis quibuſque dieb.conficiebant,vt apud nos memoriæ tradidit Vlp.in l.diuus Adr.§.de bonis dam. nam ita apud eum ſcribendum eſt:non, vt in quibuſdam vulgatis codicibus commentanenſes.Appellari etiam poſſunt hi,ad quos receptarum perſonarum cuſtodia obſeruatioq; pertinebat:vt inquit Imperator in l.pen.C de cuſt.reor.nomen ſortiri,ſecundum Accurſ.quia comitari debent eum quem cuſtodiunt:vel quia Commentarium locus erat, vbi captiui reti nebantur. Tamen magis placet,quod in Commentarios nomina eorum,qui carcere continebantur,referrent Briſſ.

Commentarienses etiam adpellari cœpti ſunt,quorum manu acta ſubnotabantur,quoties apud fiſcum agitur,leg.in fraudem 45. § quoties. ff de iur. fiſc. Erant & in legionibus commentarienſes,vt ex Imperij notitia adparet.Prat.

Commentariensis gradū repetere. l 1.C.ad leg.Iul de amb. Nomen eſt ordinis & promotionis in militia: vt nunc dicitur Princeps,vel Commentarienſis,aut Cornicularius Briſſ.

Commentarivs Principis ſeu commentarium apud Modeſtinum in leg.abeſſe.32 ff.ex quibus cauſ.maior.accipitur,vt vult Hotomannus pro libro, & ephemeride Principis, in quo eorum omnium nomina perſcribit,quibus aliqua Reip.procuratio commiſſa eſt.Prat.

Commentarii dicuntur libri,in quibus res non late,neq; diffuſè ſed ſub quodam compendio verborum, & quaſi per capita explicantur: vt de commentariis Numæ apud Liuium lib.1. & ideo Cic.in Bruto: Non eſt (inquit) oratio, ſed quaſi capita rerum, & orationis commentarium paulo plenius. Senec. Declam.3 ſine commentario nunquam dixit Seuerus Caſſius,nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur. Cœlius ad Cicer.ſcribens Epiſt fam.lib 8. Commentarium rerum vrbanarum primum dedi. Sic Traian. ad Plin. dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione qua aſſueui,referri in commentarios meos iuſſi, vbi interpres: Nos diurnalem & rationem(ſubaudi librum)in quem princeps acta ſua refert,interpretandum ducimus In alia ſignificatione magis nota,commentaria etiam interpretum dicuntur vt Seruij, Donati, & aliorum. & de commentarienſibus meminit etiam Bald.conſi .229.1.dub.in vlt.dub in 1.lib.Corta.

Commentarivs, liber eſt, quem ſibi quiſque priuatim facere conſueuit, quaſi quoddam memoriæ promptuarium eorum quæ agimus: id eſt, diarium & ephemeris actionum noſtrarum,Regiſtrum vulgo vocatum Bud.in d.l.abeſſe atque inde commentarij Cæſaris dicti, in quibus res in Gallia & bello ciuili geſtæ, non late & plene enarrantur, ſed veluti perſtringuntur.

Commentationes, à comminiſcendo dictæ, fallaciamque confingendo,teſte Donato Alc.vt eleganter,ita vero poſteriorum iuris interpretum nimis longas illas futileſque ac patum ſibi conſtantes lucubrationes alicubi commentationes vocat: & quidem proprie,eaſdemque libere agnoſcit,plus detrimenti iuri noſtro attuliſſe,quam auxilij:vt de doctoribus,inquiens, dici poſſit,quod prouerbio trito de medicis traditur,Me multitudo perdit medentium,Spieg.

Commenta, pro ſcriptis apud Ciceronem in Bruto.

Commentitivm, idem quod fictitium.Cicero primo de orat. Vt ſi in illa commentitia Platonis ciuitate res ageretur.

Commentitivm ius. Paulus in l.ſi pœna,ff.de pœn.vocat,quod figmento,non re ipſa ſubſiſtit,id eſt nouum & recens excogitatum,hoc eſt, non tranſlatum, non aliunde ſumptum, nulloque exemplo inſtitutum,ſed veluti fictitium.Accurſius à Commentis iuriſprudentum eſſe dixit, ignorans ſignificationem eius vocis,teſte Bud.in poſter.Annotat.

Commentvm, fictio eſt,à comminiſcor. Papinianus: Socer, inquit, cum nurum adulterij accuſaturum ſe in libellis præſidiariis teſtatus fuiſſet maluit ab accuſatione deſiſtere, & lucrum ex dote magis petere.Quæritur,an huiuſmodi commentum eius admitti exiſtimes?Item Marcellus de iure fiſci,leg res quæ dignum fuiſſe puniri pro tam turpi, tamque inuidioſo commento.Item Vlp.de reb.cor.qui ſub tut.l.quamuis.Tam callidum commentum in exemplum coercere debeat. Nebr.

Commentarivm, pro protocollo, ſeu rotula tabellionum accipi poſſe,& referre in commentaria pro protocollare,demonſtrat Inſulanus ex Cicerone.Spieg.

Commentvm dicitur fictio rei, quæ non eſt, Verroni lib.5. ling.Latin. Sic accipiendum putem in l.ob hæc verba. ff.de iis, qui not.infam.& l 2.Cod.de rebus alien.non alien. & alibi ſæpe.Prat. Vnde non inepte.

Commentvm pro fraude poſuit Pontifex maximus cap.peruenit. iuncta ibi gl.extra de teſtib.cogen Prat.

Commentvm eſt fraudulenta machinatio,& callida ſubtiliſque aſtutia.Briſſ.

Commentitiam venditionem in l.2. C.ſi aduerſ. vend interpretatur Accurſ commentitiè compoſitam,cum pupillum lædunt hoc eſt (vt ſignificantius rem aperiam) ficte coloreque quæſito.Prat.

Commentiri. Briſſ.ex ff.

Commercivm eſt promiſcuum mercandi inuicem vſus: vel vt definit Vlp.in Epit.tit.19 eſt vendendi emendique inuicem ius, Prat. vel commercium eſt mutua illa rerum communicatio, quæ per contractus,conuentioneſque explicatur. Briſſ.

Commercivm apud Hermogenianum,l.ex hoc iure, ff.de iuſt. & iur. putat Accurſius pro permutatione accipi:quod & Baldus probat. Alciatus contra ſentit, exiſtimatque eo verbo omnes contractus, etiam innominatos contineri. Non it tamen inficias quin expoſitio Accurſij defendi poſſit.

Commercivm verbum generis eſt ad omnes contractus pertinens,in quibus merx,vnde ductum eſt Secundum Accurſ.in d. l.ex hoc iure:cuius ſententia iuuatur l.quod ſi minor 24.§ 1.ff. de minor. Sic etiam accipitur rubr.C. de commerc.& mercat. Prat.Itaque nobis eſſe commercium alicuius rei dicimus, quam contrahendo acquirere poſſumus. Fertet.tit.de legatis.

Commercivm earum rerum non eſſe dicitur, quæ vſibus hominum dominioque ſubijci,& in obligationem deduci,alienarique & adquiri non poſſunt.l.34 §.vlt.de leg.lib 1.l 6 & l.34 §. omnium.ff.de contr.empt.& l.1.§ 1. D.quæ res pign.l vlt.D.de act.empt.quod ex l.83 §.ſacram.de verb.oblig.& ex §.2. Inſt. de inut ſtip.colligi poteſt,vbi Theoph.κομμέρκιον, ait, ἐστὶν τὸ δύνασθαι πιπράσκειν ἢ ἀγοράζειν ἐξουσία. Briſſ.

Commercivm non habere alicuius rei dicitur qui eius habendæ capax non eſt,l.34.D.de verbor.obligation d.§ 2.de inutil. ſtipul.cui poſſidendi ius non eſt,l 40.D de leg.lib.1.l.49 §.penul de leg lib.3.Commercio redempta,id eſt, pretio dato hoſtibus vendentibus, & iure commercij, vt l.10.& l.11 l.12.l.13.l. 15.l.16 l.17 C.de poſtl. reuerſ.l.6.D.eod tit.Briſſ.

Commerciorvm comes, (cuius mentio fit in leg.vnic.Cod de annon & capit.l.2.C.quæ res venit.non poſſ.l 6.C.de commerc. & mercat.) eſt,qui curat,ne commercia illicita exerceantur, cuique ſoli a barbaris comparandi ſerici, in vſum principis ius ac poteſtas eſt:& ſine quo cum barbaris vltra fines conſtitutos negociari non licet,Gothofr.ad d.l.vnic.C.de annon.& cap.per d.l.2.

Commilitivm apud Tryph.leg. de hæreditate. 19. ff. de caſt. pecul.interpretatur Alc.li.4 Diſp.c.17.militum commercium, & facultatem ipſam, ceu ius, quo vnà militant. F. Hotom. in Commentariis iuris ſocietatem interpretatur militiæ,quam inter ſe milites habent. Hotomanni ſent. probat. Prat. ſed ante eum, Bud.commilitium expoſuerat ſocietatem militarem, & contubernalem amicitiam: idque ſecutus erat Corraſius lib.2. Miſcellan.c.4 commilitium enim intelligimus cum ſimul militare cœperunt.d.l.de hereditate. Huius verbi meminit quoque Velleius Paterculus,Ouidius,& Tacitus.Prat.

Comminationes ſunt minæ iudicis,quæ vim rei iudicatæ nō habent, vt patet per titulum C.comminat.epiſt.10.Bell.Etym.

Comminatio iudicis vim ſtipulationis non habet, l.1.4.6. C. comminat. epiſt.l.7. C.de ſent. Symmachus in epiſt. Sententia, ſub comminatione deprompta effectu atque executione vacuatur.Gothofr ad d.l.1.

Comminisci,ait Varro dictum à con, & mente, cum finguntur in mente, quæ non ſunt. Sic accipi debet l.1.in fin.princ.D.de eo,per quem fact.erit.Prat.

Comminvs in Honor.& Theodoſ. conſtitut. l.C.de fruct.eo lit. exp.accipi debet pro in præſentia, vbi Comminus pro tota die falſo interpretatur Accurſius.Quo vero ſignificatu accipere iidem Impp. eodem accepit & Iuſtinianus l. ſi imperialis. C. de nuptiis. Prat.

Comminvs pro è propinquo ſumitur apud Tertullianum de carne

catae Chriſti. Accedant,ait,comminus ad congreſſum. Vnde & pro ſtatim vel ad manus accipitur vel præſenti pecunia, l. ſi, quaſi.ff.de pignor act. Prat.

COMMINVS reſpondere,id eſt,coram. Briſſ.

COMMINVS,continuo,ſine intermiſſione. Venul.l.137.ff.de ver. obl. Continuus actus ſtipulantis & promittentis eſſe debet, vt tamen aliquod momentum naturæ interuenire poſſit,& comminus reſpondere ſtipulanti oportet. Idem l. 3. de pignorib. Pompon.l.3.ff.de pign.act. Si quaſi recepturus à debitore tuo comminus pecuniam reddidiſti ei pignus. Vergil.l.b.1.Geotg.

Quid dicam iacto qui ſemine comminus arua Inſequitur? —— Hot.

COMMISCERE partes, Briſſ.ex ff.

COMMISSA dicuntur, inquit Aſconius, quę contra teſtatoris voluntatem facta, aut non facta ab herede, mulcta aliqua pœnaque plectuntur. Cauſa commiſſi eſt tum,ſi quis hoſtib. aut barbaris arma vendit,ferrum,cotem,l ſt de vect g.& commiſſ.l.1.C.de commerc. & merc. tum, ſi quis aliquid contra præſcriptam legem vendiderit,etiamſi non hoſtibus.l.ſi quis C.de vectig. Commiſſum autem Græcis τὸ κλιπ...
Prat.

COMMISSA res hac ſignificatione elegantius dicitur, quod publicanorum & vectigalium eſt proprium quia non ſoluto vectigali merces dicuntur cecidiſſe in commiſſum vel commiſſæ publicanis,i.e.ipſo iure eorum factæ Connan.lib.4.c.18.n.8.

COMMISSA dicuntur in iure, In commiſſum cadere, quæ fiſco propterea debentur, quia quid factum aut non factum eſt. Veluti ſi quis apud publicanos profeſſus non eſt.l.vlt. & paſſ. ff.de publ.Vlp.l.commiſſa.14. eod. Quod comm.ſſum eſt,inquit,ſtatim deſinit eius eſſe,qui crimen contraxit:dominiumque rei vectigali acquiritur.Connan.lib 7 c.9 nu 4 Hinc.

COMMISSA pœna dicitur quæ debetur.l.4 § Cato & l.ſequ. & paſſ.ff.de verb.obli.item ſubtit. de recept.arb. & apud Quintil.lib.7.cap.5. Cic. Verrin. 5 & in Cluent.l Lucius.ff.de act. empt. Hinc.

COMMISSA condemnatio à Iuſtiniano dicitur. § ſed hæc quidem. Iuſt de act. cum eius condemnatio incurritur,vt vulgo dicimus Hotom.

COMMISSA hereditas ea dicitur in qua id commiſſum eſt,quã obrem alteri debebatur. Iuſſus heres fuerat in foro ſtatuas ponere:niſi poneret Veneri Erycinæ multandus eſt:mortuo teſtatore non potuit; commiſſa mulcta dicitur, & hereditas. quoniam id commiſſum eſt, quamobrem ei auferatur. Hot.

COMMISSA ſtipulatio,cum id quod per eam promiſſum eſt,debetur, paſſim ſub tit. de verb. oblig. ac cum effectum ſortitur, nempe quoniam caſus contigit, quo promiſſio dari debeat executioni.Horom.Item.

COMMISSA obligatio,l.1.§.vlt.ff.de ſtipul.ſeruorum. Item

COMMISSA deuotio capitis à Cicerone in ea pro Domo: cum ſe voti reum fateretur, & caput deuotum deberet. Hotom. Sic commiſſam hæreditatem palæſtræ C ceto dixit accuſationis lib 2. quem alij quartum faciunt, cum eam in eum caſum inciditſſe ſignificaret quo ad palæſtram pertineret, nempe quod hæres Heraclius cum teſtamento damnatus eſſet in palæſtra ſtatuas ponere,non tamen eas à palæſtritis poſuiſſe diceretur. Hot.§.ſed hæc quidem Inſt.de actio.

COMMISSARIVS dicitur cui aliquid gerendum committitur, vt dicit Iacob. Arena in tract.de commiſſariis. & facit l.1.ff.de off.præſid.

COMMISSÆ hypothecæ dicuntur, M.Ciceroni in epiſt.ad famil. quæ creditoris factæ ſunt, Prat.

COMMISSORIA lex appellatur Pactum,quo venditio committitur,ac reſoluitur: quoties videlicet placuit, vt ſi intra diem pretium ſolutũ non eſſet,res inempta fieret.l.1.& toto tit.ff.de commiſſ.quę etiam Commiſſoria ſimpliciter appellatur.Briſſ.

COMMISSVM factum, pro homicidio poſuiſſe videntur Imperatores, legis qui cum telo C ad leg.Corne.de ſicar.Prat.

COMMISSVM iudicium dicebatur,lite conteſtata,nimirum cum iudices dati, ſuſceptumq; iudicium à litigatoribus eſſet, præterea iudex per narrationem negotij cauſam audire cœpiſſet: ſumpta à re militari tranſlatione,in qua bellum commiſſum, pro eo quod vulgo apertum atque inceptum,eleganter ponimus.Cic. in orat.pro Sext.Roſc Longo,inquit,interuallo iudicium hoc primum committitur.Hot.§ 1.Inſt.de act.Sic

COMMISSORIA lex in emptionib eſt,cum res ea conditione venit,vt non ſoluto dicta die precio, res ſit inempta,in pignorib. autem, vt niſi definito tempore ſoluatur debitum, pignus ſit creditoris, quod tamen in pignorib. reprobatum.tot.tit.C.de pact pign.& leg.commiſſoria, &c. Connan.lib.4.c.18.num.8. Vide l.Æmil.ff de min.&c.& t.r.ff,de lege commiſſoria.

COMMISSVM appellatur,quod ob vectigal non ſolutum,vel omiſſam apud publicanos profeſſionem fiſco vindicatur, ſeu cuius commiſſum vectigali acquiritur, vt loquitur l.14. ff.de publ.Briſſ.

COMMISSVM eſt delictum non ſolutæ penſitationis, dictum à Committo,Nam committere inter alia ſignificata,pro delinquere, & in peiorem partem aliquid facere accipitur. Vnde Cicero:Non comminas,inquit,vt d cendum ſit,non put tam. Et Thriphoninus in l. auxilium.in fin.ff.de minoribus E non ſit,ait,ætatis excuſatio aduerſus præcepta legum ei, qui dum leges inuocat, contra eas committit. Itaque qui non ſoluto vectigali,Rempublicam ſua penſitatione defraudat,multum ſane delinquit,& merito res,quarum nomine aliquid ſoluendum erat amittit.Ideo in commiſſum,vel in cauſam commiſſi dicuntur incidere.l.commiſſa.ff.de public.& vectigal.Old.

COMMITTERE verbum quam variam ſignificationem habeat, multa exempla nos docent, & oſtendit Curi.l.2. εἰκαςτ.c.48.

COMMITTERE enim inter alia pro incitare à Romanis nonnunquam vſurpatum fuiſſe Nonius Marcellus autor eſt, proferens Virgil.verſ.

Et turba commiſſos medio canit aggere ludos.

Rauard.l.in omnibus obligationib.ff.de reg.iur.

COMMITTERE au: Feſt. lib 3. proprie eſt ſimul mittere. Nunc eo vti mur & pro facere,aut pro delinquere,aut pro incipere, Prat. Sic

COMMITTERE furtum, iniuriam, ſtuprum, adulterium, plagium,crimen peculatus,&c Briſſ.ex C.& ff.

COMMITTERE,vulgo confiſcare dicitur.Paul.de negot.geſt. Si periculum erat,ne prædia,in publicum committerentur. in l. Herennius. de euict.Spieg.

COMMITTIMVS, inquit Donatus, quæ cum magno periculo volumus eſſe ſeruata. Caius in l. vlt. ff. quod quiſque iur. in pœnam ipſius edicti committere dix.t.Spieg.

COMMITTERE in legem, ſtipulationem, teſtamentum dicuntur,qui aduerſus legem,ſtipulationem,vel teſtamentum quid faciunt, l. non ſolum,§.illud.ff de lib.leg Veteres etiam lege committere dicebant,M Fabius lib.7.c.2. Prat.

COMMITTERE in legem venditionis, eſt quid facere quo contraueniatur pacto venditioni adiecto. ſic accipias in l. ſi.ff.de leg. commiſſ. Eodem fere ſenſu Impp. in legem committere dixerunt, id eſt, in placita principum l. non ſubitum.C.de ll. & conſtit.

COMMITTERE in Pro ſocio actione, apud Paulum l actiones. §.Labeo.ff.pro ſocio.Prat.

COMMITTERE etiam edictum dicitur, qui ei locum facit. Sic accipitur in l.3.§ ſi quis ex liberis. D. de bonor poſſ.cont. tab. & alibi ſæpiſſime, vt in leg. 8.§. in adoptionem,& l. 10. §. exhæredari Dig.eod.l.129.D.de legat.1.l 95.D.de ſolutionibus. Et ſic Cælius Calcagninus lib.3. epiſtol. ad Barbuleium IC. placuit committi edictum,illic loci eſſe nihil aliud quam vigere edictum ac pollere,aduerſus voluntatem teſtatoris,& edictum ab eo committi, quod vti beneficio edicti poſſit. Curr. lib.2. εἰκαςτῶν. Eodem ſenſu.

COMMITTERE ſtipulationem dixit Papinia.l.Stichum.95 ff.de ſolut Prat.

COMMITTI ſtipulatio dicitur, cuius conditio exiſtit, vel cum aduerſus ea n factum quid eſſe dicitur, l.ſtipulatio iſta. 38.§. quæſitum.D.de verb. obl. & alibi ſæpiſſime. vide paulo ante.

COMMITTI etiam pœna dicitur cum incurritur, l.4 ff.de verb. oblig § Cato Hot § ſed hæc quidem.Inſt.de act.

COMMITTI etiam merces & prædia dicuntur,quæ in publicum cadunt.l.vir vxori.17 §. mulier. D. ad S. C. Velleian. & vide ſupra § Committere etiam 1.

COMMITTI fiſco ea dicũtur,quæ ob aliquas cauſas fiſco acquiruntur,vnde tit.D lib.39.& C.lib.4. de vectig.& commiſſ.Pr.

COMMITTERE quoque animalia dicimus, vt inter ſe confligãt, l.1 §.cum arietes.D.ſi qua.pau.fe.dic.Budæ. & Old.committere hic pro irritare ſeu prouocare accipiunt.Sic apud Roma. gladiatorum paria commiſſa leguntur:Græce id vocant συμβάλλειν,ſicut commiſſiones συμβολάς. Sed maiorum animaliũ commiſſionem eleganter deſcribit Virg. Æn. 12. & Geor.li.3.

COMMODA præmiorum pro pecunia,quę propter coronas præſtari ſolet,idque athletis, qui victores fuerunt in ſacris certaminibus,l.commodis 40 D de re iud. Prat.

COMMODA ex tribu pro liberalitatibus & emolumentis, quæ à tribu obueniunt l patronus D.de leg 3 Prat.

COMMODA Primipili in l.pater.2. D de adim leg. & Commoda Primipilatus in l.2.C.de Primipil.lib.12 dicuntur ſalaria,quæ ei præſtantur. Græcis dicuntur τὰ λόγῳ παραμυθίας παρεχόμενα. Eodem ſenſu.

COMMODA veteranorum dixit Suet.in Nerone c.32.Prat.

COMMODA in re militari dicebantur, vel munera, vel præmia, vel agri denique qui dabantur militibus. Ouid. Romule militibus ſciſti dare commoda ſolus.Et iterum: Hęc mihi ſi dederis commoda,miles ero.Turn.lib.5.aduerſ.c.5.

COMMODA ſacra ſunt,quæ ex ſacris certaminibus proueniunt, nonnulli εἰσελαστικὰ vocant.Cuia.in expoſ.Nou.Iuſti.53.fo.73.

COMMODA & incommoda hæreditaria.l.1.D. de bon. poſſeſſ.& apud Vlp.tit.26.Regular.

COMMODARE in edicto prætoris in l.1. Dig.commod. iuncta l.2.D.ſi cert. pet. eſt rem vtendam dare, vt eadem reſtituatur, finito vſu in quem data fuit.Prat.

Commodare alicui nubendi adſenſum, vide l.11.§.1.C.de oper. libertor.

Commodare voluntatem l.2.C.ſi aduerſ.donat.

Commodare notionem, l.3.C.de noxal.act.

Commodare pro mutuo dare poſuiſſe videntur Impp. in l.2.C. de iis, qui ex pub. ratio. mut. pecun. lib. 10. niſi accipientem dicas eandem ſpeciem, idemve aurum redditurum. Satior & potior viſa eſt prior interpretatio, vt primus articulus illius l.2. & rubrica docent. Prat.

Commodare etiam dixerunt Valent. & Valens Impp. l.fundi 4. de fund. patrim.lib.11.C.pro ἐμφυτευτικῶς cedere, iureque dominij tradere. Prat.

Commodare, eſt alicuius rei vſum ad tempus concedere. Commodare argentum & triticum, impropriè dicimus, pro eo quod eſt mutuo dare. Nam propriè commodamus veſtes, libros, vaſa, equos, & ſimilia, quæ eadem redduntur Mutuo autem damus ea, pro quibus alia redduntur eiuſdem generis: vt nummos, frumentum, vinum, oleum, & fere cætera, quæ numero, pondere, vel menſura dari ſolent, vt eſt ICtorum ſententia, in §.1.& 3.Inſtit quibus mod.re contrah.oblig.Spieg.

Commodati actio directa dicitur, quæ commodanti datur: contraria, quę commodatario aduerſus commodantem competit, l.8.§.poſſunt, ff.comm.

Commodatarivs & mutuum accipiens in quibus differant, vide §.2.Inſt.quib.mod.re contrah.oblig.

Commodatvm mutuo ſimilimum eſt ac proprie idem omnino, ſi contrahentium animum voluntatemq; conſideremus, quæ non alia eſt in mutuante quam in commodante. Sed diuerſitas naturæ rerum in quib.verſatur vtrumq; contractus diuerſum ius in ipſis conſtituit. Mutuum namque earum rerum eſt, quæ quod pondere conſtant, numero vel menſura, functionem recipiant in genere ſuo, adeo vt nihil interſit creditoris, ſuum illud ipſum quod dedit recipiat, an tantudē. Cęterarum autem rerum, quibus integris vti licet & commoditatē aliquā nobis elicere, alia ratio inſtituta eſt, vt iis frueretur ſane debitor, tū eas ipſas nob's reſtitueret. Connan.li.7.cr3.n.1.

Commodatvm Commodatum, contractus eſt iuriſgentium, nominatus, bonæ fidei, quo res aliena nobis vtenda ſine mercede datur ad certum tēpus. Huius definitionis verba ſingula ſunt nobis hîc ordine explicanda. Commodatum igitur (vt à capite incipiamus) iuriſgentium contractum eſſe diximus, ex hoc enim iure omnes pene contractus introducti ſunt. §. ius autem gentiū de iur.nat.gent.& ciu. Inſt.1. Diximus & (cōtractum nominatū eſſe) ex Vlp. in l. iuriſgent.in prin.de pact.ff. tranſit enim in aliud quam conuentionis nomen l.1. in fin. de pactis.ff. Addidimus (bonæ fidei) ex mente Vlp.in l.3.§. in hac act.commod.ff.§.bonæ fidei. Inſt. de act. Addidimus, & (quo res aliena nobis vtenda datur) nam res quæ commodatur, nō ita datur, vt eius, cui commodatur, fiat: quo fit, vt qui commodatum accipit, te obligetur, deque ea ipſa re reſtituenda teneatur.§.item is.quib. mod.re contrah.obl Inſt.3. Adiunximus etiam (ſine mercede) cōmodata enim res tunc proprie intel.igitur, ſi nulla mercede accepta vel cōſtituta, res vtenda data ſit, alioqui mercede interueniente, videtur locatio vel cōtractus innominatus, l.ſi vt certo §.nunc videndum.ff.commod d §. item is. Commodatum enim gratuitum eſſe debet. d.§.item is.in fin. Adiunximus poſtremo (ad certum tempus) neque enim in perpetuum cōmodari res poteſt, cum reſtitui debeat. Modum autem finemq; commodati præſcribere eius eſt, qui beneficium tribuit; cum vero id fecit, id eſt, poſtquam commodauit, tunc finem præſcribere, & retrorage e, atque intempeſtiue vſum commodatæ rei auferre nō poteſt. Auchor. Adde Brechæum.l.Labeo.in tit.de verb & rer.ſignif.

Commodatvm, ait Prat. contractus eſt quo rem aliquam ita gratis concedimus, vt de ea reſtituenda is qui acceperit, teneatur, l.1. §.1 ff de obl. & act. inter commodatum autem & vtendum datum, Labeo quidem ait, tantum intereſſe quantum inter genus & ſpeciem: Commodari enim rem mobilem, non etiam ſoli: vtendam dari etiam ſoli. Sed, inquit Vlpianus, vt apparet, proprie commodata res dicitur, & quæ ſoli eſt: idque & Caſſius exiſtimat. Viuianus quoque l 1.ff.commod. habitationem commodari poſſe ait. Prat ex Hotom.

Commodvm notiſſimæ ſignificationis fertur. Commodum bonorum poſſeſſionis in l.ſed & ſi.5 ff de bonor poſſ. contr. tab. dixit Iulianus, quod Paulus appellauit beneficium l.4. §. fin. ff eod.tit. Prat.

Hæc verba: Cvm Commodvm erit. ita interpretatur Sulpicius apud Labeonem, l auus.79.ff.de iur.dot. cum primum ſine turpitudine, & infamia dari poſſit. Proculus, cum ſine incommodo poterit. l.nepos 125.ff de verb ſignif. Apud Paulum l. ſi dies 21.ff quādo dies leg. ced. ſignificare videtur Accurſio vtilitatem. B. Briſſonio voluntatem, id eſt, ſi voluerit. Equidem accipi eo ſenſu puten, quo commode apud Varronem lib. 6. ling. Latin. cuius hæc verba ſunt: igitur de originibus verborum multa qui dixerit commode, potius boni conſulendum, &c. pro apte, & recte, & legitime, legibus moribusve conſentientibus. Sulpitij ſane, & Proculi interpretationes tametſi diuerſæ, recipiendæ tamen ſunt. Verba enim pro re accipienda inter omnes conuenit. Prat.

Commodvm Falcidię, quartę loco eſt apud Hermogenianum. l.ſi hæres 9.ff.ad leg.Falcid. Sic.

Commodvm SCti apud Vlp. l. 5. §. ſi quis rogatus ad fin. ff. de donat.int.vir. & vx. Prat.

Commodvm poſſeſſionis conſiſtit & in percipiendis fructibus rei poſſeſſæ, & in euitando poſſeſſionis onere. Vnde dici ſolet: cum obſcura ſunt vtriuſque iura, pro poſſidente iudicandum eſt, §. retinendæ. Inſt. de interdict. Spieg.

Commodvm hęreditatis, l.15.C.de fideic.l.vni.C.de his qui ant. apert.tab. Sic commodū hæreditatium. l.18. in fin.C.ad l.Falc.

Commodvm repræſentationis l.1 §.ſi quis, ff.ad leg.Falc.l.1.in princ.& §.idem quærit.ff.de dote præl. Quod ex pręſentatione commodum ſentit mulier.l.1.ff.eod.tit.

Commodvm detentionis, l.8.§.1.C.de præſcr.30.vel 40.annor.

Commodvs Imp. Aurelius nomine, M. Antonini filius Antoninus & ipſe dictus, ſæpe memoratur in libris noſtris: extantq; conſtit. eius in iure ciuili complures. Imperauit ann.13 qualis autem futurus eſſet, in ipſo primordio oſtendit. Nam cum in ſupremis moneretur à parente, attritos iam barbaros ne permitteret vires recipere: reſpondit, ab incolumi, quamuis paulatim negotia perfici poſſe, à mortuo nihil. Sæuior omnibus libidine atq; auaritia, crudelitate nulli fidus, magiſque in eos atrox, quos ampliſſimis honorib. doniſq; ingentib. extulerat. In tantum deprauatus, vt gladiatoriis armis ſæpiſſime in amphitheatro dimicauerit. Huic Martia generis libertini, forma tamen meretricijſq; artib pollens, cum animum eius penitus deuinxiſſet, egreſſo è balneo, veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immiſſo validiſſimo palæſtrita compreſſis faucib. expirauit, anno vitæ 32. Hot.ex Pompeij Feſti epitome.

Commonefacere. idem quod admonere. l. conſentaneum, C.quom.& quan.iud.

Commonitorivm, in l.2.C.Th. ſi cert.pet.& in l.vni.C.de ſuffragat. adnotationem & ſcripturam conuentionis ſignificat. Commonitoriū etiā Suidas interpretatur ἐπιστολὴν προσαχθεῖσαν ἀποστελλομένῳ εἰς χώρας. Cuiuſmodi cōmonitorij formula proponitur apud Caſſiod.li.7.var. & ita apud Aug.epi.129. & 158. hoc verbum accipiendū eſt. Vincen.Lirin.in lib.aduer. profan.nouatio. Me vero ſubleuandæ recordationis, vel potius obliuionis meæ gratia commonitorium mihimet paraſſe ſuffecerit. Symmachus etiam Monitorium pro eodem vſurpare videtur. Briſſ. Cuiac.in expoſit. Nou. Iuſt.8.commonitoria interpretatur σύμβολα. vide & Gothofr.ad.d.l.vn. §.3.C. de ſuffrag. Commonitorij quoq; fit mentio in l. 33. in prin.C. de epiſc. & cler.l 10.§ 1.C.de numerar actuar. Commonitorium factum vide l. 26 §.2.C.de epiſc.audient. Commonitorium publicum, l.2.C publ.lætit.vel conſul nuntiar.

Commorientes in l. cum hic ſtatus.§.ſi ambo, de donat.inter vir.& vxor. idem ſunt, qui ſimul aut pariter mortui, in l. quod de pariter.de reb.dub. appellantur, vt teſtatur inſcriptio veteris cuiuſdam fabulæ Plauti, Commorientes tranſlata ex Greca Diphili συναποθνήσκοντες. Et eod. mod. Florus 2.Brut.(inquit) in acie cum Arunte filio Superbi commortuus eſt. Cuiac. in tract.4.ad Afric.fol.55.in prin.

Commotio pro excitatione principis, cum quis aduerſus mandata facit apud Caſſio lib.7.var. in formu.commonitorij Pra.

Commovere limites & terminos, loco mouere eſt. Sic in l.Mamilia. Qui termini hac lege ſtatuti erunt, ne quis quē eorum eicito, neve commoueto ſciens dolo malo. Si quis aduerſus ea fecerit, in ſingulos terminos, quos eiecerit, locóve mouerit, HHS 25.dare damnas eſto. Tertull.in lib.de præſcr.aduerſ. hæret. Qua poteſtate Apelles limites meos commoues? Briſſ.

Commvndata mulier. l.25 § ornamenta.de aur.argent.

Commvne dicitur quod omnes ligat. Inde lex commune præceptum appellatur in l.1.ff.de ll. Hinc & commune ius: quod dupliciter accipi notandum eſt. Aut enim reſpectu proprij iuris, quod quæque ciuitas ſibi conſtituit, Commune ius dicitur, & ius gentiū ſignificat, quo omnes populi vtuntur, quod omnibus inter ſe gentibus commune eſt l.1.§. vlt.l.9.ff.de iuſtit.& iur. Quod & idcirco κοινὸν νόμιμον ab Ariſt. appellatur. Aut commune ius reſpectu ſingularis dicimus, eoque ius publicum ſignificamus, quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues reguntur æquabiliter in omnes deſcriptum. l.21.& l.26.& l.35.ff. de milit.teſt.l 8 ff de condit & demonſt.l.7.ff.de iniuſt. rupt. Et ita Conſtāt li.tit.6. κοινῆς νομοθεσίας τουτέστι κοινῶς καὶ χρησίμως παντὶ εἰσαχθείσας interpretatur. Hoc modo cōmuni iuri priuilegium opponitur in l.15.ff.de vulg. & pup. & iure cōmuni & militari, vel proprio, aduerſa fiunt in l.8 § ſi miles.ff. de iure codicill. & in tit. de teſt. milit.ff. & C. paſſi, & apud Paul.lib.3.ſent.tit.4. Communi etiam iure, & creditoris iure, vendere ſeparantur in l. 59. §. creditor. ff. mand. Communi enim iure vendere, eſt cæterorum venditorum more, qui de euictione tenentur, vendere. Iure vero creditoris, eſt ſine euictionis præſtatione promiſſioneque vendere. Briſſ.

Commv-

COMMVNE eſt, quod omnes vulgo probarunt, huiuſmodi, vt maioribus natu aſſurgatur, vt ſupplicum miſereatur. Corn. lib. 1. c. 15. num. 6.

COMMVNIA quædam naturali iure ſunt omnium, quædam vniuerſitatis, quædam nullius, pleraque ſingulorum, quæ variis ex cauſis cuique adquiruntur, l. quæ iam, ff. de rer. diuiſ. ptin. Inſti. eod. Prat.

COMMVNIVM nomine Martianus publica intelligit, quæ tamē Iuſtinianus diſtinxit. Nam quidquid commune eſt publicum item eſt: nec intereſt, quod ad vſum attinet, inter commune & publicum iure gentium, quia vtriuſque vſus communis eſt: omnium gentium: Sed communium proprietas nullius eſt, ſtq; accipientis. Publicorum autem proprietas ei aut vniuerſitatis aut ſingulorum. Connan. lib. 3. c. 2. n. 1. Interdum in iure etiam noſtro commune pro Rep. accipitur, vt l. ſi de vi, ff. de iudiciis, idque ad imitationem Græcorum, qui ſæpius in neu t. o genere τὸ κοινὸν dicunt pro Rep. vt Herodotus in Br. to: καὶ τὸ κοινὸν τῶν σταμίων ἔδοξε: placuitq; hæc Græcanica phraſis Tullio. qui, vt eam exprimeret, dixit commune Maliaduin p o Repub. Maliadum. Balduin.

COMMVNIA proprie omnium eſſe dicuntur, quæ iu commune naturali præſertim iure) omnibus patent, omnibuſq; expoſita ſunt: qualia ſunt, aer, aqua profluens, & mare & litora maris, & lapilli, & gemmæ, cæteraq; quæ in litore inuenimus. l. 2. & l. 3. ff. de rer. diuiſ. Inſt eo. tit. in pr. Quæ à publicis quid diſtent, ex litorum & riparum comparatione intelligitur: Quod, publicorum licet vſus publicus ſit, in dominio tamen ea ſunt populi alicuius ciuitatiſve, nec occupanti conceduntur, vt bene antiquus interpres Ioannes ſenſit. l. 14. ff. de acquir rer. dom. Briſſ.

COMMVNE à Publico differt. Commune enim proprie dicitur illud, quod occupanti conceditur, vt mare, maris litora, l. quædam. ff. de rer. diuiſ. Publicum vero eſt, cuius vſus publicè multis competit, ſed occupari non poteſt, vt ſunt portus, flumina & reliqua de quibus ff. in t. t. ne quid in loc. publ. & ne quid in flumin. public. Negotium faceſſere videtur, quod in d. l. quædam, aqua fluminum communis vocatur, cum conſtet flumina eſſe publica, §. flumina Inſt. de rer. diuiſ. Præterea in § & quidem Inſtit. eod. littora communia ſunt, at in §. litterum, publica nuncupantur. Verum enim vero ſcitu dignum eſt, commune à publico penitus differre atque à nobis præſcriptum eſt. Sed illud prætermittendum non eſt, nihil eſſe publicum, quod & cōmune nihil habeat: nihilque eſſe commune, quod non aliquid publicum habeat, vt veluti paria inuicem faciant. Vt ecce, flumen publicum eſt, ſed vſus fluminis æque communis eſt, vt maris. l. pen. ff. de fluminibus. Vtar ergo libere aqua fluminis, ſed non vt aliquid ædificare moliriue poſſim, & ſcite in l. quædam. ff. de rer. diuiſ. dictum eſt, aquam profluentem eſſe communem, quaſi innuat, aliter in alueo & ripis iudicandum fore, quia eorum proprietas non fiet occupantis. Forcatul. in dialog. 84 Necyom. Vide Vveſemb. in §. flumina. Inſt. de rer. diuiſ. eleganter hæc explicantem.

COMMVNE eſt, quod ad plures pertinet. l. 46. ff. de rit. nupt. Cōmunia autem quædam ſunt pro diuiſo, quorum ſecretæ ac diſtinctæ partes ſunt, oculiſq; cerni ac demonſtrari poſſunt: Quędam pro indiuiſo, quæ nullis dum factis partibus communiter poſſideantur, non diuiſione corporum, ſed iuris intellectu. l. 49. ff. de ſolut. l. 25. ad fin. ff de verb. ſign l. 8 & l. 29. ff. de adquir. rer. dom. l. 8. ff. de rei vendic. l pen. ff. pro ſoc. l. 7. C. comm. vtr. iud. In oratione Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandi, hæc verba, Si communis res erit, ſic accipere debemus, ſi pro indiuiſo communis erit. Cæterum ſi pro diuiſo communis ſit, ceſſante oratione, decreto locus erit, l. 1 & l. 5. §. vlt. ff. de rebus eorum. Briſſ.

COMMVNIA veſtimenta ſunt quibus promiſcue vtitur mulier cum viro, Vlp. l. veſtis. 23. §. communia. ff de aur. & arg. leg. Pr.

COMMVNIA prædia accipere debemus, ait Vlp. l. magis puto, §. ſi. ff. de reb. cor. ſi pro indiuiſo communia ſint. Prat.

COMMVNIA ex ſucceſſione bona. l. 8. C. fam. erciſc. communia acta, l 2. C. de edendo.

COMMVNE auditorium, l. 37 C. de appell.

COMMVNE placitum, l. 27 C. de pign & hypothec.

IN COMMVNE conferre, l. 21. C. de collation.

COMMVNE ędificium, l. 9 § generaliter, ff. de reb. auth. iud. poſſi.

COMMVNE officiū, prædiū, ſepulchrum, opus, &c. Briſſ ex ff. & C.

COMMVNI iure vendere, l. 1 C. de pactis pignor.

COMMVNITER geſtum à ſocietate differt, quoniam etiam agi communiter citra ſocietatem poteſt. l. 31. & l. 32. & l. 33. ff. pro ſoc. Communis enim res vel cum ſocietate eſt, veluti inter eos, qui pariter eandem rem emerunt, vel ſine ſocietate, inter eos quibus eadem res teſtamento legata eſt. l. 2. ff. commun. diuid. Prat. ex Briſſ.

COMMVNIS vſus loquendi, proprietate potentior eſt. l. annicu lus. l. in vſu. de verb. ſign. Tametſi quod ex prudentum conſuetudine obtinuit, non dubitandum propter eorum autoritatem, proprie dici. Vide Vſus vulgatus. Spieg.

COMMVNICANTVR, pro conferuntur, ſeu, vt vulgo dicunt, communes fiunt, apud Paul. in l. 1 ff. pro ſoc. In ſocietate omnium bonorum omnes res, quæ coeuntium ſunt, continuò communicantur Spieg.

COMMVNICATIO rerum fungibilium quia nihil aliud eſt; quàm relatio. ideo Zaſius (quem multis Baro a Taurenbergo alicubi commendat, ob veterem & bene fundatam peritiam, ac etiam anxie diligentis cenſuram amplectitur) genus vnum, & genera tria in rebus fungibilibus eſſe dixit. Quod Apel lus candidiſſimus commendat, ceu admodum vere & probe dictum, ſi ad diuerſitatem retuleris categoriarum Spieg.

COMMVNIO rerum, h. e. vt res ita vnius ſint, ſicut alterius, poſt Ariſt. improbatur, & à Iurecoſſ. ſtatuentibus legitimam rerum & dominiorum diuiſionem, vt vnuſquiſque ſuum habeat, ſitque ſua ſorte contentus. Si quidem naturale iudicium facile ſentit, fieri non poſſe, vt homines inſatiabili quadam cupiditate corrupti, fruantur communiter omnib. rebus. Fac. l ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. Vide Old in diuin tab. Præcep. 7. Spieg.

COMMVNIS ſeruus ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorum totus: ſed pro partibus vtrique indiuiſis: vt intellectu magis partes habeant quam corpore, l. 5 ff. de ſtipul. ſeruo.

COMMVNIS hæreditas, ager, fundus, paries, locus, riuus, arbor, lapis, &c Briſſ. ex ff. & C.

COMMVNIS opinio habet autoritatem, non tam quia multorum eſt, quam quod ratione nititur: alioqui fugienda eſt. Quære Opinio communis.

COMMVNIS prudentia, Lege Prudentia communis.

COMMVNES ſunt ſtipulationes, veluti Rem pupillo ſaluam fore. Pomp. in l. ſtipulationem § communes. ff. de verb. obl. Prat.

COMMVNIS ſenſus ea fere complectitur, quæ iuri naturali attribuuntur: id eſt, Budæo interprete, quæ natura docuiſſe nos creditur. Spieg.

COMMVNIS vius eſt, in cuius obſeruantiam omnes conſentiūt, vnde ratam citro conualeſcere nequit, h. e. citra decennium. Is quam varie accipiatur, docent iuris interpretes. Spieg.

COMMVNIS res dicitur, quæ ad plures pertinet, l. 46. ff. de rit. nup.

COMMVNIS libertus, qui plurium eſt, l. 23 ff de in ius vocando.

COMMVNIS debitor, l 6. C. de bon. aut. iud. poſſid. l. 7. §. 2. C. de præſcript. 30. vel 40 annor.

COMMVNIS adminiſtratio, l. 2. C. de admin. tut.

COMMVNIS donatio, l 34. in pr. C de donation.

COMMVNIS vtilitas, l. 6 C. de poſtli. reuerſ. l. 17. C. ſi cert. petat.

COMMVNIO alia eſt publica & naturalis. Cuius fit mentio in l. 2. ff de rer. diuiſ. & in §. & quidem Inſtit. eod. tit. Vbi quædam naturali iure communia ſunt omnium. Talis publica & naturalis communio in paucis admodum rebus vix poteſt retineri, nec admittit iudicium diuiſionis, quia in ſimplicitate naturali manet Old. Prat.

COMMVNIO alia eſt priuata & ciuilis, vmbram quandam referens naturalis illius communionis. Hæc admittit diuiſionem de rebus priuatis, & dominio noſtro ſubiectis, etiam vniuerſi aris. Imo, requirit neceſſario iudicium diuiſorium, quoniam communio etiam inter paucos parit diſcordiam l. in re communi. ff de ſeru. vrb præd. l cum pater. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2. Vnde ſatis admonemur, quam non fuerit poſſibile, abſolutam illam & ſimplicem retinere communionem omnium rerum, vt nonnulli phanatici ſomniant Old. Prat.

COMMVNIONEM ad res alicuius vindicare. l. 13. §. 1. C. arb. tut.

Ad COMMVNIONEM reuocari, vide l. 13. C. famil. erciſc.

COMMVNIONEM rerum omnium pugnare cum naturali, diuinoque iure, Exodi c. 20. ΟΥ ΚΛΕΨΕΙΣ, h. e. FVRTVM NON FACIES, nobis oſtenditur. Nam ſi omnes res nobis ſecundum naturam eſſent communes, h. e. ita vnius, ſicut alterius, non poſſet committi furtum contra naturam: quia concederentur iure occupanti, vt etiam nunc habemus quaſdam res communes, quæ furtum non admittunt, quoniam furtum committitur duntaxat in rebus alienis vel alieni iuris clam domino, l. 1. ff. de fur. Statuitur igitur legitima rerum & dominiorum diuiſio, idque iure gentium. Lex hoc iure, ff. de iuſtit & iur. vt vnuſquiſque ſuum habeat, ſitque ſua ſorte contentus, quod Ariſtoteles eleganter, ac omnes Romani IC. probant, reiecta Platonis falſiſſima opinione. O d Plat.

COMMVNI diuidundo actio mixtam cauſam habens, quæ inter eos redditur, inter quos aliquid commune eſt, vt id diuidatur, §. quædam. Inſt. de act. nec ſolum redditur in rebus communibus iure ſocietatis, id eſt, inter eos, qui pariter eandem rem emerunt: ſed & ſine ſocietate, velut inter eos, quibus eadem res teſtamento legata eſt l. 2. ff. commun. diuid. Atque in hoc iudicium nihil peruenit vltra diuiſionem ipſarum rerum, quæ communes ſint: & ſi quid in his damni datum factumve eſt, ſiue quid eo nomine aut abeſt alicui ſociorum, aut ad eum peruenit ex re communi, l. 3. ff. eod Prat.

COMMVNI diuidundo iudicium eſt, quod inter eos redditur, qui rem quam ex alia atque hæreditaria cauſa communem h. bet, diuidi, ſimulq; quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet, dari fieri poſtulant ex quo intelligitur, præcipuam huiuſce iudicij cauſam eſſe diuiſionem: aut potius ſuæ cuiuſque

partis demonſtrationem,qua ex parte realis potius,quā perſonalis hæc actio eſt, quippe qua non dati nobis quod alterius eſt,ſed quod noſtrum eſt demonſtrari petimus,at vero qua ex parte petimus. Quicquid ex bona fide te mihi dare facere oportet,eatenus perſonalis actio eſt, non ad diuiſionem,ſed ad præſtationem pertinens.l.2.& 3.ff.commun.diuid.Hoto.

Commvni diuidundo actio inter eos redditur, inter quos aliquid nullo tractatu habito commune eſt. §.quædam.Inſtit.de action.l.31 l.32.ff.pro ſocio.

Commvni diuidundo iudicij & pro ſocio actionis differentia l.1.ff.commun.diuid.

Commvni diuidundo & negotiorum geſtorum actionis differentia,l.6 §.2.ff.eod.

Compactvm in conſtitutione diuorum Seueri & Antonini l.3. C. de execut.rei iudic. ſtructam collato in vnum conſilio machinationem ſonat.Liuius lib 6.vrb.cond.Vt multo(ait)veriſimilius ſit compacto eam rem, & communi fraude patritiorum actam.Sic paraſitus apud Plautum conqueritur: Nemo ridet, ſciui exemplo rem de compacto geri.& poſt:Omnes compacto rem agunt,quaſi in Velabro Olearij.Plaut.in Capt.act 3.ſcen.1. Compactum à cum & paciſci, eſtque conuentio, vt quis fraudetur Prat.

Comparare idem quod emere,l.cum ipſe tutor.& l.inuitum. C de contrah.empt.l.3. C.de autorit.præſt.Ioan.Bell.etymol.

Comparare præiudicium,vide l.6.C.de liberal.cauſ.

Comparare ſinceritet.l.10.C.de diſtract.pignor.

Comparare à plagiario,l.10.C.ad legem Fabiam de plagiar.

Comparationis verbo coemptio ſignificatur in l.1. C. vt nemini lic.in coempt. lib.10. & l.1. & fin. C.de quibus mun.eod. lib.57.Βασιλικῶν,adpellatur Συνωνὴ. l.2. Cod.vt nemini lic. in coempt.Prat.

Comparationem etiam l 1 ff. priuil.cred. vel (vt eſt in Pand. Flor.l.cum bona.16. ff.de rebus auctorit.iud.poſſ.accipere debemus,æquiparationem.Sed & comparationem pro præparatione & formatione poſitam adnotat B. Rhenanus à Tertulliano in lib.aduerſus Valentinianos.Prat.

Comparatio poſſeſſionis,l.3.C.arbitr.tutel.

Comparatio alias accipitur ſtrictius, cum aliquod factum, quod per ſeipſum non ſit probandum,ex eo,cuius id cauſa factum eſt defenditur. Vt ecce: Si impuberi moueatur controuerſia ſtatus: periculoſum eſt,eam ſtatim repræſentari plena cognitione.Et rurſus:multo periculoſius eſſe poteſt,differri in tempus pubertatis.l.3 §.duæ autem.ff.de carbo.edict. item:Impunitum relinqui facinus,iniquum eſt. At longe iniquius fuerit, innocentem ob quaſlibet ſuſpiciones damnari.l.abſentem. in prin ff de pœn.Eiuſmodi comparationes ſunt frequentes in iure,in quibus id,quod minimum habet iniquitatis,eligendum eſt l.quoties nihil.ff.de reg.iur.Qua ratione Dauid maluit non facere,quod iurauerat, quam iuramentum ſuum,ſulo hominis ſanguine adimplere.1.Regum 25.& cap quod Dauid.22.qu. 4.Ex his comparationibus natum eſt prouerbium,Lupum auribus tenere, quoties nullus ſine periculo patet exitus. Oldend. Vide ſupra Collatio.

Comparatio alias laxius aliquanto in iuris diſciplina, eſt vnius rei ad alteram ſecundum maius aut minus aut ſecundum æqualitatem facta collatio. Ea autem eſt tripartita: aut enim maiorum ad minora, aut minorum ad maiora, aut parium inter ſe fit comparatio.Old.

Comparatio literarum, vltimum ſubſidium indagandæ veritatis, quoties neque teſtes neque tabellio produci poſſunt, vt veritatem ſcripturæ,cuius controuerſia vertitur, atteſtentur. Fit autem cum ex aliqua ſcriptura, ſeu inſtrumento minime gentium ſuſpecto character literarum agnoſcitur, vtrum omnibus numeris ſit ſimilitudo inter vtrumque,an non.Spieg.

Comparator,vide l.1.C.de capien.& diſtrahen.pignor.Et comparator iniquus,in l.1 C ne rei dominic.vel templor.

Comparativvm nomen naturam ſuam ſeruat & poſitiuo continetur,& de eadem ſpecie intelligitur.Quapropter cum lex verberantem mulcta 10.aureorum afficeret, vulnerantem maiore, arbitrio iudicis reſponſum eſt, non poſſe iudicem aliam, quam pecuniariam pœnam pro vulnere indicere. Comparatiuum enim, Maiore, ratione mulctæ collationem facit, l.vbi, de verb.oblig.ex Alciat.Spieg.

Comparativvm, & ſuperlatiuum haud perpetuo naturam ſuam ſeruare, demonſtrant Dd.in l cum pater.§ libertis.§.rogo.de leg.2. Albe.citatis locis indicat, & comparatiuum aſſumere vim poſitiui, & vic ſſim, hunc naturam comparatiui, Old. l. quod Nerua. vbi Zaſius ff. depoſiti. vt apud Vergil.

Triſtior & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes.

Nec immerito: nam comparatiuo ſignificationem poſitiui ineſſe adnotat Alciat.l.vbi autem.in pr.ff de verb.oblig.Prat.

Compascendi ivs,ſeruitus realis,ruſtica. Eius mentio fit in l. fi.§.1.ff.ſi ſeruitus vind.

Compascvvs ager(vt ait M.Cic.in Topicis)in quo ius eſt compaſcendi. Compaſcere (inquit illic Boethius)eſt ſimul cum vicino paſcere.Sic & Feſtus hoc in genere ſcripſit, Compaſcuus ager,relictus ad paſcendum communiter vicinis.Iſidor.autem li.15.etymol.c.13.tradit appellari agrum,qui à diuiſoribus agrorum relictus eſt ad paſcendum communiter vicinis.Scæuola in l.pen.ff.ſi ſeru.vindic. Plures ſaltum communem, vt ius compaſcendi haberent,mercati ſunt:Et paulo poſt:An pars illorum fundorum aliquid iuris ſecum huius compaſcui traxerit. Prat.

Compascva Siculo Flacco in lib. de condit. agror. genus ſunt quaſi ſubſeciuorum,ſiue loca, in quibus proximi quique vicini,id eſt, qui ea contingunt paſcua ius paſcendi habent, Prat.

Compedes vinculum eſt,quo pedes irretiri ſolent.Dicitur compeditus homo & compeditus,abſolute.ſed pœnæ Inſt.de iniur. & §.vlt.de oblig.quæ ex delict.naſc.Old Prat.

Compeditvm adpellat Theophil.eum, qui in vinculis eſt, qui viliſſimo comparatur.Prat.

Compellere,id eſt,cogere,ſiue Iure & legibus:ſiue vi & armis. Sic compellere aduerſarium ad onera peritoris. l.24 ff. de rei vind. Adoleſcentes ad petendos ſibi curatores,l.7.§.ſed hodie, ff.de minor. Ad maleficia, l.13 ff.de leg.3. Ad reſtitutionem l. 10.Cod de diſtr.pign.Seruos ad pudicitiam l 2.ff.de his qui ſui vel al.iur.&c.

Compelli,i.cogi,l.13 ff.de recept.qui arb.l.vlt.ff.de rei vindi.l. 57.ff.de contrah.empt. Sic compelli ad adminiſtrationem.l.1. C.in quib.cauſ.ad cautionem vel ſatiſdationem præſtandam,l. 1.§.ſed &.ff.vt legat Ad conducendum l.9 § 1.ff.de public. Ad iudicium accipiendum, l.15.ff.de procur. Ad reſtitutionem, l. 10.C.de diſt.pig.Ad ſolutionem, l.104 ff.de ſolut.l.2.C.quando fiſcus,l.1.C.de fide inſtru.&c.Briſſ.

Compendivm quod cum compenditur, vna fit. Varro. Senſus eſt,æs quod vna cum alio penditur eſt compendium.Hot.

Compendivm eſt breue & vtile.Hoſt.in c.fi.extr.de dol. & contum.in antiq.Prat.

Compendivm temporis l.debere, §.fi.ff.de caſt.pecul.l.16. ff de legation.edictor.l.72.ff de iudic.Et

Compendivm itineris,dixit Modeſtin.l.eundem.10.ff de leg.

Compendivm iniquum,l.fi.C.de vſuc.p.pro emptor. Occultū, l.4 C.de crim.ſtellion.Pecuniarium,l.Sc.ad l.Cornel. de fals.

Compendivm edictorum,pro peremptorio edicto poſuit Vlp.l. nonnunquam,in fi.ff.de iudic.Prat.

Compendii etiam verbo lucrum ſignificari exiſtimant interpretes,l.duo ſocietatem,71 §.duo,ff pro ſocio,l 3.ff de calum. l.Iulianus, ff ſi quis omiſſa cauſa teſt.l 3 § eleganter, ff de SC. Silla.l.32 in fi.ff.de leg.lib.1. & alibi ſæpe in Pandect.i.indices. C.de anno.& trib.lib.10.l.cum virum,16.C.de fideic.In citat §. duob.IC.lucrum à compendio ſeperat.Eſt igitur id,quod quærimus parſimonia. In alijs autem locis μεταφορικῶς,pro lucro accipi putem. Quod verbum à vetere æris penſandi ritu deriuant Feſtus lib 4. & Varro lib.4 ling.lat. Huic opponitur diſpendium,l.65.§.item qui.ff pro ſocio,Prat.

Compendiaria, pro breui itinere ponitur in l.4 ff.de itin.actuque priuato.vbi via,eleganter ſupprimitur, vt & apud Nonium Varro.Hoc,inquit,dico compendiaria ſine vlla ſollicitudine,c moleſtia dicendi, poſſe perueniri ad eandem voluptatem.Prat.

Compendiosa iactura.vide l.vnic.circa fin.C.de vſucap.transform.

Compendiosa lex,l 4.C.de bon.matern.

Compendiosa ſanctio,l 1 §.1.C de annal.except.

Compendiosa, hæc dictio ſignificat ſubſtitutionem, quæ ſub conditione mortis alia multa complectitur tempora, ſeu longum tempus quod dicitur poſt puberem ætatem.Et dicitur ideo compendioſa, quia ſub verborum compendio plura complectitur tempora, & quandoque plures ſubſtitutiones facit.l. Mæuius.§. duorum.ibi, orationis compendio.ff. de leg. 2. & l. precibus.C.de impub.& alijs ſubſtit. Et hoc prout adaptatur illud ſignificatum, quia poteſt ad alia adaptari, vt aliter ſignificet,prout verbum cui adaptaretur,ſignificare dictat Olden. de hoc vide latius Florent.dial.24 Necyom.

Compensare dicuntur contrahentes,cum debitum & creditum inter ſe contribuunt,tot.tit.de compenſ.Prat.Hinc

Compensare Dolum dolo. l.57.§.vlt.ff.de contr.empt.Lucrum & commodum cum damno.l.42.ff.de act.empt.l.23.§.vlt.ff.pro ſoc. Fructus vſuris l.65. ff.de rei vind.l.1.§ pacto.ff.de pig.Briſſ.

Compensatio.Compenſo verbum,id eſt, quaſi ſimul pondero, retribuo. Valer.Max. Tarditatemque ſupplicij grauitate compenſat.Inde Zaſ.in §.3.bonæ fidei.Inſtit.de actio.Compenſatio eſt contributio debiti ad debitum, hinc inde in vim ſolutionis comparatio.V.g.Titius debet mihi decem,& ego ei quinque aureos.Si ego 10.aureos à Titio peto,quinque quos ei debeo,compenſare coget,& ſic potero alios 5 aureos exigere.Habetque locum compenſatio in omnibus actionibus,ſiue in rem ſiue in perſonam ſint, excepta depoſiti actione, cum aliquid compenſationis nomine opponi iniquum credit Imperator,ne ſub prætextu compenſationis, depoſitarum rerum quis exactione fraudetur,d.§.in bonæ fidei,l.fi.depo. Sed & in delictis locum habet compenſatio.paria enim delicta,vt inquit Papin. in l.viro. ff.ſolut.matr.mutua penſatione diſſoluuntur.Hoc autem nomine compenſatio neceſſaria eſt, quia noſtra intereſt potius non ſoluere,quam ſolutum repetere.l.3.ff.eo.

COMPENSATIO differt à deductione: illa enim ipſo iure fit, hæc vi exceptionis, l.15. ff. ratam rem, vide Cuiac. 8. obſeru. 3. in fi. & 15. obſeru. 12. Goth. ad l.24. C. famil. erciſc.

COMPENSATIO quandoque etiam ſumitur pro deductione & retentione l. in reſtituenda, C. de hæred. petit. l. fructus. 7. §. ob donationes. & l rei iudicatæ, 15 §. 1 ff. ſolut. matrim. Hanc retentionem adpellant Vlp. in inſtit. tit 6. de dotibus & Iuſtinianus l. vnic. §. taceat. C. de rei vxor. act. Prat.

COMPENSATIO (ita definitur à Modeſtino IC. in l 1 ff de compenſat.) eſt debiti & crediti inuicem inter ſe. (ſcil. contrahentes) contributio: i. per æris ſui computationem, ab ære alieno liberatio: liquidi autem ad liquidum fit compenſatio l. fi. C. de compenſat. Ioan. Bello. etym. Sed & compenſatio damni, l. 57. ff de donat. int. vir. Donati nis, l. 7. §. ſi vir. ff eo. tit. Negligentiæ, l. 10 ff. de compenſat. Pretij, l 3 C. comm diuid Briſſ.

COMPERENDINATI rei dicuntur qui in criminalibus e cuſtodia dimiſſi ſide ſua. ſuæ ipſius cuſtodiæ commiſſi, vt aut vrbem carceris loco illi habeant, aut aliquam priuatam domum, vt interdum fit ex perſonarum dignitate, & genere cauſarum, Bud. in l. poſter. de orig. iur ff idem in Forenſibus. Old. Prat.

COMPERENDINATIO, eſt vtriuſque litigatoris inuicem ſibi denunciatio in perendinum diem. Bud. in d. l. h. ex Aſconio. O. d. Aſconius autem ita definit, quod ſit vtriuſque partis renuntiatio, id eſt (vt interpretatur Turneb lib. 1. c. 3) cum partes iterum à præcone citantur, vt adſint, qui priore actione citati fuerant.

COMPERENDINATIO ab Ampliatione differt hoc modo, quod in lege comperendinationis numerus actionum duarum præſtitutus eſſet: Ampliationis nullus eſſet certus numerus: præterea in ampliatione iudicium primo poterat: In comperendinatione non niſi poſt ſecundam actionem, Hotom. in Verrin. 3. vide § Ampliatio.

COMPERENDINUS dies erat, vt interpretatur Ræuardus lib. ſing. pro tribunalium c. 9 dies in ius vocationi, decendoque vadimonio deſtinatus.

COMPERENDINATIO definitur in quodam lexico τρίτημερος ὑπέρθεσις, id eſt, triuum dierum dilatio. Briſſ. vnde nō immerito

COMPERENDINATAM rem, iudicium in tertium diem conſtitutum Feſtus lib. 16 definierit. Prat Briſſ.

COMPERENDINATORES, qui nouam ſui inde cauſam committere nolunt, quo negotium proferant. Spieg.

COMPERTO matrem ſuam inteſtato deceſſiſſe. in l 86. §. fin. ff. de acq. hær. id eſt. cum comperiſſet. Briſſ. in lib. parerg.

COMPERTO errore, comperta conditione, opinione, voluntate defuncti. Briſſ. ex ff. & C.

COMPERTUS ſtupri, furti, ſacrilegij: qui in ſtupro furto, ſacrilegio deprehenſus. Compertum eſſe & exploratum eſſe, idem eſt quod ſcire per inueſtigationem Spieg.

COMPESCERE, coercere, & reprimere ſignificat Sic compeſcere contumeliam l. 6 C. de iniur. Audaciam, l. 12. ff de publica. malo homines, l 5. §. quæſitum. ff. ex quib cauſ. Briſſ.

COMPETENS Iudex, id eſt, congruus & ad quem cognitio pertinet. l. 0 ... ff. de iuriſd om. iud. l. 2. ff ſi quis in ius voc l 28. ff de re iudi. l. ſed & eæ. ff de procur. & aliis innumerabilibus locis: ex quibus vnum duntaxat inſuper adnotabo, in quo competens appellationi iudex dicitur. Is eſt in l. pen ff. iudic. ſol vſuræ, quæ competierint in l 47. § Lucius, ff. de pact & l. 3. ff. de vſur. l 59 §. 1 ff. de re iud. l 3. C. de ſent. quæ ſine cert. quant & l. 78. §. hæredum. ff. ad Trebell. Sic & in l. 40. in fi ff ſi cert. pet. Paul. a t, quod competit vſuratum nomine. Ideoque eodem loco ſolutioni competentem menſium numerum dixit. Competentes vſuras Imp. in l. 1. C ſi maior. fact. & omne quod vſurarum nomine competebat Paul. l. 1. ff. de viur Briſſ.

COMPETENS cautela, in l. 21 ff de iud. id eſt, idonea. Briſſ.

COMPETENS pœna congrua, & ſecundum delictum inflicta, l. 3 C. de lucr. aduoc. Prat.

COMPETENS allegatio, vide l. 2. C. de accuſat.

COMPETENS defenſio, l. 20. C de excuſat tut.

COMPETENS portio, l 5. C de leg. l. 2 C ad SC. Trebell.

COMPETENS tribunal apud quod ius fuit de ea re cognoſci, l. ſed & h . § 1 ff de procurat. Eodem ſenſu

COMPETENTES vſuræ, in l. 1 C. ſi maior. fact. alien. congruæ, & legitimæ legeque definitæ. Prat.

COMPETENTER, pro eo quod eſt, idonee, c. grauis. de reſtitut. ſpoliat. in antiq. ſic accipitur apud Vlp. ſolut. matr. l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. Quatenus, inquit, & filio & patri competenter conſula ur. Old. Prat. Sic competenter conuenire l. 4. C. quand. ex f. f. tur.

COMPETIT verbum Iuriſconſultis frequens, & familiare. Inde competit iter per vrbem, ſtillicidij rigor. Briſſ.

COMPETERE libertates dicuntur quæ ex teſtamento, aliave cauſa contingunt. l. Papinianus, in fi. ff. de inoffic. teſtam. l. 7 ff. de vent hæred. Briſſ Et

COMPETIT actio. quæ lege data eſt vel ex contractu deſcendit. Sic competit interdictum, exactio. Briſſ. Competere dicitur, quidquid ad nos pertinet, nobis quæritur, conceditur, indulgetur. Briſſ.

COMPETERE certi condictionem dicimus l. cert. cond. dict ff. ſi cert. pet. Prat.

COMPETITOREM apud Vlp. l. generaliter §. ſpurios. ff. de decur. eum accipimus, qui cum aliquo eundem magiſtratum, officium, & honorem petit. Prat Competitio in C Th. ſæpe. Briſſ.

COMPILARE, autore Feſt. lib. 3 eſt cogere & in vnum condere. Compilare iura & leges, eſt in volumen redigere: quod fecere Tribonianus & collegæ. Prat

COMPILARE, eſt facto impetu in quempiam graſſari: quod proprie latronum eſt. Aliquando accipitur pro eo, quod eſt aliorum ſcripta & inuenta furari. Paul. ad l. Iul pecul. l. ſacrilegi. Sunt, inquit ſacrilegi, qui publica ſacra compilauerint. Nebr.

COMPILATORES ſunt impiobi ſpoliatores, ne pilum (telum intellige) quidem relinquentes in ſpoliatorum corpore. Tametſi alij a pilis, d eſt, vilis dictos putent: quibus, vt Alciatus notauit, ſyllaba repugnat. Turneb. lib. 3. aduer ar. c 10 à Græco Æolico πιλητὴς, quod furem ſignificat, deductam cenſet, qui φιλητὴς ab Heſiodo vocatur. ſed Æolum eſt aſpiratas in tenues mutare. Transfertur & ad alios: vt haud iniuria dixeris etiam cō pilatores, qui vel nomina, vel teſtimonia bonorum autorum induxerint. Quemadmodum Feſto, Compilare hæreditatem, eſt fraudare, diripere. Neque tamen recte dixeris, Compilauit libros aut pecunias probe autem iuxta Roterod. Compilauit ſcrinia mea. Compilant ſerui dominis. *heimlich abtragen.* Vſum verbi huius interpres non percepit. Spieg.

COMPILATOREM eum appellat Iſid. lib. 10. qui aliena dicta ſuis permiſcet. Prat.

COMPINGERE apud Vlpianum l. qui res §. aream. ff. de ſolut. eſt componere & coniungere. quo ſenſu accipitur &, apud Virgilium in Bucol.

Eſt mihi diſpar bus ſeptem compacta cicu is.
Fiſtula ——— Pia.

COMPINGERE eſt res diuerſas in vnum coagmentare atque glutinare. Vnde eſt illud Iob. c. 10 Hieronymo interprete. Oſſibus & neruis compegiſti me. Celſus lib. 6. Tenuiſſimis minutiſſimiſque ... u is caput compingeret. Sic compingere nauem tabulis, Paul. de ſolut. l. qui res. Si nauem inquit, eiſdem tabulis compegerit & l. inter ſtipulantem 83 §. ſacram, ff. de verb. oblig. Nam & ſi nauem quam ſpopondit, dominus diſſoluit, & iiſdem tabulis compegerit Briſſ.

COMPITUM, Albericus (inquit) locus eſt, vbi plures viæ concurrunt melius Seruius Virgilianus interpres: Compita (ait) id eſt quadriuia, quæ Compita appellantur ab eo, quod multæ viæ in vnam confluunt. Quia vero in compitis laribus ſacrum anniuerſarium fiebat, Compitalia dicta, dies ei ſacrificio ſtatus Quod & ante monuit doctiſſimus vir Sigiſmundus Gesler. Spieg. Compiti fit mentio in l. 12 §. 3. C. de ædifi. priuat. & apud Gothofr. in rub. C. de ſponſal. & arr. ſponſal. in princ. Varro l. b. 5. de ling. Lat. ad M. Tullium Ciceronem, Compitalia (inquit) dies attributus laribus, vt alibi, ideo vbi viæ competunt, tum in compitis ſacrificatur. Quotannis is dies concipitur. Quid eſt, quod ait Varro, vt alibi? Hoc enim obſcurum eſſe video. Sic vero interpretor vt ſignificet, Compitalia dicta à compitis ſiue compitorum viis, in quibus Compitalibus ſacrificabatur, quod & Macrobius ad ludos refert. Vt alibi, ſcilicet, ſacrificetur, id eſt, quamuis & alibi quam in compitis Compitalibus ſacrificetur, nempe in foco. M. Cato de re ruſt. Rem diuinam niſi Compitalibus in compito aut in foco ne faciat. Martial. lib. 5. Curt. lib. 1. εἰκαστῶν. cap. 9.

COMPLANATA domus, id eſt, deſtincta, & ſolo æquata. Spieg.

Complanare locum, l. 3. ff de aqua & aqu pluuia. Briſſ.

COMPLECTITUR pro comprehenditur. ponitur apud Scæuolam in l 133 de verb. oblig Nam ſicut & ipſius hæredis caput ita ipſius vis, vel ſæpius facta complectitur: Vlp. in l 3. §. ſed illud ff. de appella. Et quorundam, ait, nomina libellis ſint complexa. Sic in l. 30. §. in furioſi. ff. de fideic. liberta. Decretum interponetur, quod ipſum complectatur, id eſt, contineatur, & comprehendatur. Briſſ. in lib. parerg.

COMPLERE annos ætatis, tempus pœnæ, ætatem puberem, poſſeſſionem, totum diem, præſcriptionem Completa ætas, conditio. Completo tempore. id eſt impleto. Briſſon. ex ff. & C.

COMPLERE promiſſum, i. e præſtare, quod promiſeris. Spieg.

COMPLERE annos pubertatis intelligitur non qui ad ſupremum vſque momentum peruenit, ſed qui attigerit vltimum diem. Connan. lib 9 c. 4 n 9.

COMPLEXUS in l. triplici. ff de verb. ſign. eſt comprehenſio cum vna clauſula com lectitur, veluti & nomina & res, qua de re vide infra coniunctio. Prat.

COMPLURIUM adpellatione quatuor complureſve contineri liquet ex l. is qui complures ff. de leg. 2. Prat.

COMPLURIENS pro ſæpe apud Catonem poni ſcribit Feſtus lib 6. Prat.

COMPLURES qui dicantur, vide Bart. in l. 1. C. ſi rector prouinciæ Old Complures liberti. Complura reſcripta. Com pluribus placuit. Briſſ.

Compluvium, vt ait Feſtus lib. 9. quo de diuerſis tectis aqua pluuia in eundem locum confluit. In Vitruuio compluuium eſt ea pars tecti in cauædio quæ pluuiam deiicit, vt cum iiſdem rationibus trabes & compluuia collocantur. Turn.li.10.aduerſ. c.17. Varro lib 4.de ling.lat. Impluuium quo impluebat, Compluuium quo compluebat, vtrumque à pluuia, vt illud ſit ſuperior pars, hoc inferior. Prat.

Componere, eſt multas res apta quadam cohærentia, & velut harmonia ſimul ponere, coniungere, & de rebus ſuis diſponere in l 2.C.de exhib.reis. Sic dicimus componi carmina, leges, ædificia, orationes. Vnde pulchra admodum Metaphora, componere cenſemur lites, pro concordare, ad bonas conditiones paciſci, quo ſenſu accipitur compoſitio, c.2.de reſtib.lib 6. & Compoſito, aduerbialiter, hoc eſt ex pacto, cuius oppoſitum eſt, Non ex compoſito. Briſſ. Prat.

Componere, in vnum iungere, iungendo conficere, dirigendo conficere.

Componere, etiam ſignificat, inſtituere, vt in l.2.§. poſtea ne diutius, ff.de orig.iur. quo loco compoſitas actiones pro inſtitutis quibuſdam agendi formis accipere debemus. Prat. Ergo actiones iure ciuili inductæ ſunt pro Bartolo contra Zaſium docui lib.1.enucleation. Prat.

Componere vltimam voluntatem & teſtamentum in l.26.C.de teſtam. l.17.C.de teſta.milit. Compoſiti codicilli. Compoſitum decretum, matrimonium. Compoſita lite, id eſt, ſopita. Briſſon. componere ſtipulationes, id eſt, concipere. Componere verba, Libellos accuſatorios, ſarcinulas, fenum in villa, edictum, actionem, &c. Briſſ. ex ff.& C.

Componere æque proprie ſignificat in vnum redigere ab aliis facta, vt l.2 ff.de orig.iur.ibi: Sed quod leges ſine ordine latas in vnum compoſuit: Et primo inuenire & facere, vt eodem loco Pomponius vſus eſt, cum inquit, componere genera agendi. & Cic. ad Att. commentarium conſulatus mei Græce compoſitum miſi ad te. Aldob.in procem.inſt.ibi, tam à uobis promulgatis quam compoſitis.

Compositio verborum, l 4.C.de poſth.hæred.inſtit. Compoſitio criminis, l.6.ad Turpil Briſſ.

Compositio eſt conuentio quædam per reum cum præſ de facta ex cauſa lite pendente, de dubio criminis ſtatu, de ſoluendo fiſco, certam pecuniarum ſummam ad effectum redimendi vexationes litis. Probantur hæc omnia in l.ab accuſatione. l.deſiſtit. & l.ſeq. ff.ad SC.Turpil. §.quia vero. Auth.de defenſ.ciuit. c.fin.de tranſact.

Compositor anni eſt, qui componit annum, & ſtatuit, qui dies ſacri & profani ſint, Victor.var.lect.c.6.vide & Cic.lib.2.de legat Prat.

Compos mentis, id eſt competentis animi, vel animi ſani: vel potius, qui eſt in poteſtate mentis, cui (vt ait Cicero) regnum totius animi à natura tributum eſt. Compoti contrarium eſt, qui animum non habet in ſua poteſtate, ſed fertur affectuum arbitrio l.4.C.de curat.furioſ. Spieg.

Compraedes Feſt. lib. 3. eiuſdem rei populo ſponſores. Prat. Briſſonius.

Comprehensa. i.e. comperta, in l 16.C.de don.int.vir.& vxor.

Comprehensum inſtrumento pactum, l is. ff.de pactis. Comprehenſum SCto, teſtamento, tabulis, decreto, pacto, verbis, edicto Briſſ. ex ff.& C.

Comprobare, i.e. probare. l.10.C.arbitr.tut.

Compromittere in arbitrium dicuntur, qui arbitri ſententiæ ſtaturos ſe hinc inde ſub pœna promittunt, l.ſed ſi 9 ff.de arb. Briſſ. Prat Hinc

Compromissum eſt ſimultanea illa partium promiſſio, qua ſua ſponte ad alicuius boni viri arbitrium ſuam remittunt controuerſiam. Quod frequentiſſime fit addita per ſtipulationem pœna, ſi eius arbitrio paritum non ſit, tam etſi quandoque ſine adiectione pœnæ fiat, l.diem proferre. §. fin. ff de recept.arb. Corraſ.lib.4. Miſcell.c.18.

Compromissum plenum in l. quid tamen.§ plenum. ff.de arb. adpellatur, quod de rebus controuerſiſque compoſitum eſt, quod & habet doli mentionem. l.ita tamen in fi.ff.eod. Prat.

Compromissum ad ſimilitudinem iudiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet l.1.ff.de recept.arb. Vocantur enim litigatores in ius, offertur libellus, dantur dilationes, recipiuntur teſtes, inſtrumenta, dicitur ſententia in compromiſſo, ſicut in iudicio. Old. quod de iis accipi oportet, quando ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt, l.ſocietatem. §.arbitrorum, ff.pro ſocio. Prat.

Compromissi diem proferre Hæc clauſula nullam aliam dat arbitro facultatem, quam diem prorogandi. Et ideo conditionem primi compromiſſi neque minuere neque mutare poteſt. l.Labeo ait.§.hæc autem clauſula. ff.eod.tit. Diem autem arbiter proferre, vel præſens vel per nuncium, vel per epiſt. poteſt, l.diē proferre.in prin.ff.eo.tit. Prolato die, cautio primi compromiſſi non abſimilis iterum præſtanda eſt, d.l.Labeo ait.§ fi & l ſeq. Arbiter ita ſumptus ex compromiſſo, vt & diem referre (in Pand.Flor. proferre) poſſit, h.e. retro ferre, breuiorem ſtatuendo ad diſceptationem finiendam: hoc quidem facere poteſt inuitis ſeu contradicentibus litigatoribus: proferre autem non poteſt niſi conſentiant. l.arbiter ita ff.de recept.arb. Licet non valeat ſententia arbitri, poteſt tamen prolatio diei valere. l. Labeo in pr ff.eod. tit. prorogatio diei non fit conuentione partium in compromiſſo, niſi ſequatur iuſſus arbitri. l.non diſtinguemus, ff.dies compromiſſi. ff.eod.tit. Old. Prat.

Compromissum ſoluitur, ſi ex pluribus actoribus vel reis vnus ante ſententiam moriatur, ſi cauſa eſt indiuidua: ſin autem diuidua, recurrendum eſt ad diſtinctionē. l.quid tamen in princ. de arb.& gl & Batt.in l.diem proferre.§ 1.ff.eod. Prat.

Compromissi generalitas non pertinet ad ea, de quibus actum eſt, ſed quibus diſceptatum eſt. d.§ plenum. Prat.

Ex Compromisso non naſcitur exceptio, ſed pœnæ petitio, l.2. ff.de recep.arb. Si in compromiſſo fuerit adiecta pœna non eſt opus ſtipulatione, aut fideiuſſorib. Si ſtipulatio vel cautio fideiuſſoria interuenerit, non eſt neceſſaria pœna ad producendam actionem. Bart.in l.diem proferre.§.fi.ff.eod.tit. Ex compromiſſo per pactum nudum confecto, adiecta pœna, competit certi condictio, ſiue certa ſit ſumma, ſiue incerta in id, quod intereſt. arg.l.ſi ff.ſi quis in ius voc.non ierit. Ex compromiſſo per ſtipulationem confecto cum pœna naſcitur actio ex ſtipulatu, ſi incerta fuerit ſumma: vel certi condictio ſi certa fuerit. Inſt.de verb.obl.in pr.& §.fin. Vbi ſine pœna ſimpliciter ſententiæ ſtari, per ſtipulationem promiſſum eſt, ibi competit incerti actio, hoc eſt, ex ſtipulatu. Cum in compromiſſo neque pœna, neque ſtipulatio fuerit ſubiecta, tunc ſi litigatores ſubſcripſerint ſententiæ, hoc eſt, expreſſe in eam conſenſerint, vel tacite, id eſt, intra decem dies non contradixerint: & actio in factum naſcitur & exceptio pacti. l.ne in arbitris. §.ſi quis autem & l.pen.C.de recept.arbit Old. Prat.

In Compromissi pœna vtrum ſit certa, an incerta, vt puta quāti ea res erit, nihil intereſt l.non autem. ff.eo.tit. non diſtinguitur item, minor an maior ſit pœna, quam res de qua agitur. l. non diſtinguemus. in princ ff.eod tit. pœna compromiſſa accipitur non ſolum nummaria, verum etiam alia res vice pœnæ promiſſæ, leg litigatores ierunt.§ r ff.eod.tit. Item ſi res apud arbitrum depoſitæ ſunt, vel quantitas certa, eo pacto, vt ei daret, qui viciſſet, vel vt eam daret ſi non pareretur ſententiæ Item ſi ambo debitores paciſcantur, ne petat, quod ſibi debetur, qui ſententiæ non paruerit, l.litigatores ierunt §.quid ergo.& §.interdum.ff.eod.tit Old. Prat.

Compromittere cum aliquo. l.29 & l.32.§.ſi rei, ff.de recept arbitr Briſſ.

In Compromissis ſtipulatio ſub hac conditione tacita committitur: ſi ſine dolo malo ſtipulantis factum ſit, l.ita demum. in princ.ff de recept.arbitr. iunct. l.conditiones extrinſecus. ff. de condit.& demonſtr Old. Prat.

In Compromisso dies ſolet conſenſu partium exprimi, intra quem cauſa definiatur, l.Pomponius.§. fin.ff.de arb. Quod ſi compromiſſum ſine die confectum eſt, neceſſe eſt arbitrio diem ſtatuere partibus conſentientibus, & ita cauſam diſceptare. l.ſed ſi compromiſſum, ff eod.tit.

In Compromisso ſi adiiciatur: Si quid dolo in ea re factum ſit: ex ſtipulatu conueniri qui dolo fecit, poteſt. Quod ſi huiuſmodi clauſula adſcripta non eſt, tunc de dolo actio, vel exceptio locum habebit. d.l.ita demum Old Prat.

Si Compromittat mulier alieno nomine, non erit pœna compromiſſa propter interceſſionem. l.non diſtinguemus.§. ſi mulier ff de recept.alb. Old. Prat.

Compromissarius iudex, ex compromiſſo ſumptus. l. cum lege, ff.de arb. l.pen C.de pact. l fin. C.de teſtib. per l.pen.ff.de iud.vel ad quem ex compromiſſo itum eſt. d.l. ſocietatem. l. 76. vel (vt Suidas definit) ἐκ συναιρέσεως δύο μερῶν [illegible] ληφθεὶς διαιτητής Briſſ Prat.

Compromitti porro poteſt in duos vel plures, vt alterius vel cuiuſlibet ſententia valeat, l ſed ſi ita. l.non diſtinguemus. §. cum in plures. ff de recept.arb. compromitti in plures poteſt, vt vnus ex iis eligatur qui pronunciet, l item ſi vnus §.item ſi plures, ff.eod. Compromitti in duos non poteſt ſic, vt ſi diſſentirent, tertium adſumant, niſi nominetur tertius, d.l.item ſi vnus §.ſi in duos. In numero impari rectius compromittitur, quia ſi diſſentiant, maior pars inuenitur, cuius iudicio ſtabitur: ibid §. principaliter tamen. Vſitatum eſt in duos compromitti, & ſi diſſentiant, mag ſtratus cogit eos tertiam perſonam eligere, cuius authoritati pareatur, etiamſi neutri accedat in pronunciatione; ibid. Si in plures fuerit compromiſſum, ſufficit maioris partis conſenſus, ſi modo omnes adſint, ibid § fin. Nam ex pluribus arbitris non poteſt vnus ſententiam dicere abſentibus aliis, l.item ſi vnus.§.item ſi plures eod.tit. Prat.

Compromitti poteſt de crimine ciuiliter, l.quid ergo.§.ex compromiſſo ff.de his qui notant. infam. De famoſo aut publico delicto criminaliter ad arbitrum iri non poteſt, l.non diſtinguemus, §. Iulianus.de recept.arbit. Prat.

Intra Compromissi diem vocatus qui non adeſt, legitima impeditus cauſa, valetudinis vel abſentiæ Reip. cauſa; aduerſus pœnæ

pœnæ petitionem cuius eſt, ſi admittat denuo compromitti l. qui tamen § ſi quis ex litigatoribus, ff. de recepr. arb. In eum locum iubendi ſunt litigatores adeſſe, de quo actum, vel vbi compromiſſum eſt, ibid §. ſi arbiter. Vocatus in locum inhoneſtum non tenetur comparere, ibid. §. ſed in aliquem. Prat.

Compvlsor in l. 3. de ſuc. aduoc. lib. 12 C. Græcis ἐξπολάσῆς dictus, in conſtitutione Græca Anaſtaſij Imp. l. fin. C. de exact. tribu. lib. 10. qui prouinciales cogebat ad penſitationes ſoluendas, vt colligitur ex d l. 3. & fin. Caſſiod lib. 1 var. epiſt. 2. Quia non iam compulſorem ad te mittimus, ſed vltorem, ſi aliqua credideris ſud ficatione tardandam. Prat.

Compvlsoriales literæ dicuntur à cōpellendo. Iudex enim appellationis, quoniā ſuperior eſt, compellere ſolet ad hoc inferiorem iudicem, à quo appellatum eſt, vt acta edat cum refutatoriis, l. à proconſulibus. C. de appel l. vnic. ff. de libell. dimiſſ. Old Prat.

Compvtare tempus, annum, diem, rationes, fructus, ſumptus. Computantur menſes, fructus, computatæ rationes. computato toto damno. Computatur ſcientia, ceſſatio, commodum, damnum. Computari fructibus, in fructum, in bonis, in Falcidiam, in ſortem. Briſſ. ex ff. & C.

Compvtare in ſumma debiti. l. 6. C. de pign. Computatio temporis, patrimonij, dierum, rationum, ſortis, vſurarum. Computatio ab his facienda, facta. Computatio Falcidiæ iniuc. In computationem Falcidiæ cadere, venire. Briſſ. ex ll. & C.

Compvtatvr in §. item tria, in fin. Inſtir. de excuſ. tut pro ἐξῇ, accepit ibid. Theophilus, quaſi dicas, accipitur, intelligitur, cenſenda eſt, tutela plurium liberorum vna exiſtimanda eſt, ἰστεῖ (vt ait Theophilus) ἐ μία φροντίς. non tamen inficias eo, quin pro connumerari accipi poſſit Prat.

Compvtare pro putum facere, accipere videtur T. Vart. lib. 3. ling. Prat.

Compvtatio in Gordiani Imp. conſtit. l. inſtar. C. de iur. fiſci lib. 10. Accurſ. pro rationum traditione poni credit. vbi Alber. pro traditione legit redditione Barr. l. Platæus & Odofredus ibid. pro rationum ſubductione, & ad calculum reuocatione accipiunt, & verius, quam Galli vocant *Compte*, & verbum computatio non ad eum qui teddit ſed eum qui eas ſubducit &(vt vulgo loquimur) Computū facit, referri debere res ipſa

Compvtatio duſpl. l. 10. C. de vſur. (docet. Prat.

Compvtatio patrimonij, l. 22. § 9. C. de iur. deliberandi.

Con, particula, nunquam præponitur verbis, quæ compoſita ſunt ex præpoſitione in. Nemo, teſte Iouiano Pontano, vnquam dicit Coinuenio, coinhæreo, coinhabito, coindoleo, coiuſeto, aut aliud huiuſmodi. Quamuis coinquino dixerint. Extat apud Imp. in fin. memorabilis l. ſi quenquam. C. de epiſc. & cler. Quære, Coinquino Spieg.

Conatvm accipere debemus, ad quid faciendum tentationem, periculum, niſum & experientiā, Græcis πεῖραν, Gallis *effort à faire quelque choſe*, qui tamen effectum non habuit. Sic accipi debet in l. 1. in fi. ff quod quiſque ius Diſputatum eſt variis iuris articulis, an conatus puniendus eſſet. Regulariter definitur, non puniri. Ex cauſis diuerſum ius receptum ſcio, quo in genere librum ſcripſit Felinus Sandæus, quem ſubiecit vir de appellat. Eam rem ab eo petas velim adhibito iudicio. Prat.

Conatvs puniri oportet in his quæ facile trahuntur ad perniicioſa exempla. Nam à corrumpente iam (quantum ipſe potuit) perfecta res eſt. §. ſed & ſi cred. t. Inſt. de oblig. quæ ex delict. naſc l. ſi quis ſeruo, C de furt. & ſeru. corrupt. Alioqui in aliis delictis, quæ externum factum requirunt, quid obeſt ſimplex conatus? l. 1. ff. quod quiſque iur. Oldend.

Concamerare, eſt ad fornicis morem ædificare, l. 32. ff. de leg. 1. Hinc arca concamerata, in l. 19 § 5. ff. locat. Goth. ad l. 1. Cod. de ædific. priuat.

Concameratio, vel (vt in Pand Flor.) concameratio in l ſi cui ædes, 31. ff. de leg. 3 ſtructuræ genus, arcuato opere conſtans Budæo ex Vitruuio lib 6. c. vlt Prat.

Concedere generale verbum eſſe, vimque ſecundum naturam contractus, cui adiungitur, accipere ſcribit Bald. ad l. non ambigitur, in fin. ff. de ll. cui rei conteſtem habet Prat.

Concedere pro dare accipi apud Scæuolam l. vxorem. §. 1 ff. de leg 3. itaque ab eodem apertiſſime explicatur ibidem & à Baldo d. l. nō ambigitur, quo verbo dominij tranſlatio ſignificatur ex ſententia eiuſdem Baldi exiſtimantis hoc ita, ſi cauſa ſubeſſet, vt in legato domus; cauſa enim (ait) apta erat ad dominij tranſlationem: alioquin cōmittere ſignificar. eo quoque verbo dominij tranſlatio ſignificatur, eum vſufructuarius rem, in qua vtendi fruendi ius habet, alteri fruendam concedit. l. arboribus §. vſufructuarius, ff. de vſufruct Prat.

Concedere pro remittere dixerunt Impp. l. omnium C. de vectig. & commiſſ. & l. 2. §. 9. C. de iureiur. propt. calum dan. Prat.

Concedere fatum, pro mori accipitur in l. 3. C. de iur delib. & in l 4. & 5. C. ſi pendent. appellat. Prat.

Concedere natura idem ſignificat l. 1. C ad SCtum Tertyll.

Concedere, eſt exercitium duntaxat permittere. ſic videtur accipi in l. 2. ff. de iuriſdict. *Nachgeben*. Oldend.

Concedere, pro permittere, temporarium eſt, Cedere, perpetuum, gl in verb. portionibus. l. ad eum. ff. de donatio. Oldend. Prat. Concedere ſeruitutem, Interdictum, adminiſtrationem peculij ſeruo, aquæductum, iter aquæ, dilationem, rem fruendam alij, id eſt, permittere. Concedi ur illi ductus aquæ &c. id eſt. datur præſtatur. Conceditur pœna, id eſt, remittitur. Conceſſa vectigalia, id eſt, remiſſa. Briſſ ex ff. & C.

Concha apud Vlp. l. cum aurum, 19 § penult. ff. de aur & arg leg. non eſt Margaritæ ſpecies, vt putat ibidem Accurſ. ſed beluæ marinæ genus, quæ margaritas parit, vt docet Plin lib. 9. c. 15. 16. 35. Conchamque celerrime creſcere ait eod. lib. c. 36 Plinij verba non refero, vtpote quę obuia ſi u iis iſſimo cuique ſint. Prat. Concha apud mare rubrum & creſcit & coaleſcit. B iſſ.

Conchæ etiam aliud ſignificant Marciano l. item pict. ris, ff. de fund. inſtruct. Accipitur enim ibidem pro vaſculo pictorio, teſta conchæ. Prat. Ideoque ſuppellectili annumerantur: Paul. 3. ſentent. vlt.

Conchyli & conchæ eandem eſſe materiam, ſed temperamento differre ſcribit Plin. lib. 9. cap 36. Ex conchylij humore quid tingi Caſſiodorus cenſuit lib. 1 variar epiſt. 2. ad Theonem. Prat. Vide infra poſt dictionem Conceſſio ad. ...

ΚΟΓΧΥΛΙΑΣ, lapidem eſſe docet I. Pollux Onom lib 7 c. 29.

Conchylia à murice ſeparat l ſi quis. C de murileg. Sunt tamen qui dicunt muricem, & conchylium idem eſſe, ſed muricem Latinum, κογχύλιο Græcum eſſe Hinc

Conchyliatvs, conchyliis tinctus. Inter cōchyliata autem & purpurea hoc intereſt, quod purpureum inficitur purpuræ flore, & buccini ſucco, certo quodam temperamento: in conchyliatis non miſcetur buccinum, vt Plin ſcribit In conchyliata veſte cętera eadem ſine buccino prętereaque e us tempe atura, & quę pro indiuiſo humani potus excremento remedia medicamina adduntur: ſic enim legi vult Turneb Prat.

Conchylilegvlos, qui conchylia legunt, paſſim reperias, quos κογχυλιολόγους Iuſtinian in Nouellis vocat.

Conchylivm in l. 6 C. de diuerſ. reſcript l. 4. C. de veſtib olober. piſcis genus, ex cuius inciſa concha colligitur ſuccus tingendis veſtibus olim expetitus Ex eo enim inficiebant purpura. Latine Murex dicitur. Vnde Plin. lib 9. c. 25 & Caſſiod. lib 1. variat. epiſt 2 & Iſid. lib 19. Etymol. c 28 Legebantur vero in littore Tyri, Phœnicæ metropolis, pręcipue huiuſmodi piſces, etiam eſus non ingrati. Vnde Guilelmus Tyrenſis Pontif. lib. 13. Belli ſacri, ca. 1. de Tyro agens: Hæc, ait & tritici & conchylij & pretioſi muricis inuentrix egregio purpu am colore primo inſigniuit. Vnde & præcipua inter eas etiam hodie verbis trahens nuncupationem, Tyria dicitur. Briſſ

Conceptionem a formulis ſeparat Paulus noſter in lib. Sententiarum l. ... 47 ff de neg geſt. & pro inſtitutione, & compoſitione, & expreſſione poſuiſſe videtur Prat.

Conceptæ in bonum & æquum actiones apud Gaium l eas. ff. de capit. minut. ſunt quę ex bona fide deſcendunt, quæve bonæ ſunt fidei, cuiuſmodi eſt actio de dote. Prat. Briſſ.

Conceptio formularum non obſeruatur, apud Paul. in l. actio. ff. de neg. geſt Spieg.

Conceptio dicitur formula apud Paulum l. libellorum in princip. ff de accuſ. & Cic lib. 2. de inuen. Et omnis conceptio priuatorum iudiciorum concipitur. ſic ſtipulatio dicitur conceptio verborum, l ſtipulationum, § 1 ff. de verb. obl Prat.

Conceptio formularum, libellorum, precum, ſtipulationis, verborum, Iuſiurandi, obligationis, inſtrumenti Briſſ. ex ff & C. conceptio fil j, partus. conceptionis tempu. Briſſ. ex ff.

Conceptio iuramenti, inquit Iuriſconſult. in l iuſiurandum, de iureiur. ſi de qualitate eius fuerit inter partes dubitatum, in arbitrio iudicantis eſt. Et paulo infra: Ideo ſi quid tale inciderit, officio iudicis conceptio huiuſmodi iuriſiurandi terminetur. Hæc verba interpres explicat. Sed Budæus in prior. Annotat ea Accurſium neutrubi intellexiſſe indicat. Spieg.

Conceptæ in rem ſtipulationes dicuntur, quæ nullius certæ perſonę factum comprehēdunt, ſed ſcriptæ l 5 ff. vſufr. quemadm. cau. l. 10. ff. vt legat. nom. Concepta pœnę nomine actio quæ ex delicto naſcitur in l. 9. vlt. ff. de reb. auct. iud. Briſſ.

Concepta ſtipulatio in bonum, in diem, in factum, in perſonam, iure, ſine vitio, ſub conditione, ſpecialiter. Briſ. ex ff. & C.

Concepti actio. Concepti actio tunc datur, conceptumque furtum dicitur, cum apud aliquem teſtib. præſentibus furtiua res quęſita, & inuenta eſt. Nā in eum propria actio conſtituta eſt, (Briſſ.) quamuis fur non ſit, quę appellatur concepti §. conceptum. de oblig. quę ex delict. naſc. Inſt. Cęterum hæc actio in deſuetudinem abiit; cum enim requiſitio rei furtiuæ hodie ſecundum veterum obſeruationem non fiat, merito ex conſequentia etiam prętata actio ab vſu communi receſſit, cum manifeſtum ſit, quod omnes qui rem furtiuam ſuſceperint, & celauerint, furti nec manifeſti obnoxij ſint § ſed hæ act. de oblig. quę ex delict. naſc. Inſt. Aneh Paul. lib. 2. ſent. tit. 31.

Concepta in dolum actio dicitur in factum l. huius actionis. 9. quod falſ. tut. auct. Eodem ſenſu accipitur apud Iul. Paul. lib. 5. Sentent. 7. Prat.

Conceptvm furtum vid.paulo ante,Concepti actio. Furtum per lancem & licium conceptum,nihil aliud eſſe ſuſpicor:quã illud furtum quod conceptum ſimpliciter a prudentibus viris eſt appellatum. Lance, inquit Feſtus, & licio,apud antiquos dicebatur,quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat lancemque ante oculos tenebat,propter matrum familiæ aut virginum præſentiam. Vnde manifeſtum ſatis eſt, lancem liciumque nihil aut adieciſſe, aut ſubſtantiæ concepti furti detraxiſſe, ſed nudam duntaxat furti inueſtigandi rationem denotaſſe. Moris enim Decemuirorum temporibus fuiſſe videtur, vt ſi quis in alicuius ædibus furtũ vellet quærere, illud faceret nudus, licio cinctus, & lancem ante oculos tenens, iuratuſq; Deos legum cuſtodes, ſeſe reperiendi ſpe furtum quærere. Et tunc quidem alter illud apud quem furtum quærebatur, domum ſuam ei qui furtum quærebat aperire, & in obſignatis & nõ obſignatis locis liberam furti inquirendi poteſtatẽ facere cogebatur. Quem morem primum à Græcis vſurpatum, deinde in Romanam Rempubl.olim inuectum fuiſſe, ſi quis forte ſatis ſibi non perſuaſerit, inueniet Platonis de legib. librum duodecimum, in quo id ita perſpicue traditur,vt omnẽ auctor diuinus cum Feſto, Gellio,aliiſq; Latinis auctoribus collatus, dubitationis mihi ſcrupulum penitus exemerit. Igitur ſi cõceptum furtum aliud nullum dici poſſit, quam furtum quæſitum & inuentum auctore Paulo Sentent.lib.2.tit.31.& Iuſtin. in §.conceptum.Inſtit.de oblig. quæ ex delict. naſcunt. conſequi recte videtur, aliud quoque nullum dici poſſe furtum per lancem & licium conceptum, quam furtũ, per lancem & licium quæſitum & inuentum. Et quia nulla temporibus Decemuirorum furta quæri ſine lance & licio in domo aliena poterãt, ideo quoq; nulla fuiſſe iiſdem temporib. videtur concepta furta,quę nõ per lancem & licium concepta dicerentur. At poſtea quã furtorum quæſtiones, h.e. inquiſitiones,cum lance& licio euanuiſſent. vt eſt apud Gell. lib.16 c.10. tunc furta, quæ per lancẽ & licium concepta dicebantur,appellari cõcepta ſimpliciter cœperunt. Et ita quidem amplius nihil in effectu furti nomine per lancem & liciũ concepti Decemuiri ſunt complexi, quam prætores & ICti per furtum conceptum intellexerunt.Idq; mirum in modum confirmat idem Gell.Ræuard.in ll.12.tabul.lib.ſing de furt.ca.26.

Conceptæ feriæ Varroni lib.5.ling.indictæ, & lege,aut à principe præſcriptæ. Prat.

Conceptis verbis iurare,id eſt, dictatis à deferente iuramentum.Bud.l iuſiurandum. ff.de iureiur.Idem appellatur,præire verba iuriſiurandi.Prat.

Conceptis verbis peierare,eſt inexpiabili periurio ſeſe contaminare.Bud.in l iuſiurandum & ad pecunias.ff.eod.Vide infr. Concipere certis verbis.

Conceptvs vulgo:ex iuſtis nuptiis concipere. Conceptus partus in adulterio.Briſſ. ex D.

Conceſsiſſe venditioni pro conſenſiſſe & acquieuiſſe, legitur in l.14.in fi ff.de diuerſ.temp.præſcr. Briſſ.in lib.paterg.

Conceſſio libellaria.Vide Libellaria conceſſio.

Conceſſio,id eſt remiſſio,in l.3.C.de bonis libe.. rum.

Conceſſio ad vitã facta,dicitur perpetua.Verũ ea intelligenda in rebus maximi momenti. In his autem quæ ad minima pertinent,nõ æque.Brechęus l.Neratius,ff.de ver. & rer.ſing.

Conceſſione generali non continetur ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter conceſſurus c.in generali de reg.iur.lib.6. vbi vide gl.& Dynum.Prat.

Conceſſvm dicitur ſicut legatũ,donatum,quod deductis omnibus expenſis reliquum eſt l.non amplius.ff.de legat.1. Prat.

Concidere teſtamentum, id eſt, incidere, l.1. §.ſed conſulto. ff.de his quæ in teſtamento delentur, l.55. ff.de leg.3. Conciſum lignum. Briſſ.

Conciliabvlvm à municipio,colonia,oppido,præfectura,vico,caſtello,ſeparatur apud Paul.lib 4.ſent.tit.6. vt in l.Mamilia.Quæ colonia hac lege deducta, quodve municipium,præfectura,forum,conciliabulum,conſtitutum erit. Apud Liuium etiam fora & conciliabula non ſemel diſiunguntur lib 4. & li. 25.& lib.29.Frontinus in lib.de limitib.agror.Sed vt ad hoc reuertamur, hoc conciliabulum fuiſſe fertur:poſtea in municipij ius relatum,Et alias.Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula & poſtea ſunt in municipij ius relata.Conciliabula porro Feſtus lib.3. interpretatur loca, vbi in concilium conuenitur.Iſid lib 15.Etymol.c.2. Pagi apta ſunt ædificiis loca inter agros habitantibus. Hæc & conciliabula appellata,à conuentu & ſocietate multorum in vnum.Gellius lib.1. c.7. orationem Gracchi circũ conciliabula dictam citat. Relinquitur igitur, Conciliabula conuentum hominum in agris eſſe,qui nec municipij, nec coloniæ, nec præfecturæ iure cenſeatur.Briſſ.Vide etiam Turneb.lib.aduerſ.1.c.11.

Conciliari,ſignificat amore coniungi, amare nuptias,matrimonium contrahere,in oratione Antonini l.3 ff.de donat.int. vir.& vxor. Sed & contractis nuptiis,ſi diſſenſerint vir &vxor, & poſtea in mutuam gratiam redierint, conciliari veteribus dicebantur,idq; mulierum plerunque opera fiebat.Prat.Vnde

Conciliatio mutui per conſumptionem dicitur, quum re vere ad accipientem tranſlata, ab eo ſtatim in neceſſitate ſuam vertitur,vel ex interuallo conſumitur. Proinde quæ D. ctores de natura cooperante & non cooperante mutuo ciui congerunt,mera ſomnia ſunt.

Conciliatrix Feſto lib.3.dicebatur,quę viris concilia: vxores,& vxoribus viros.Prat.

Conciliatvs, aliquando pro empto accipitur,vt apud Terẽ in Eunucho,Prodi male conciliare, pro magno empte, Omn enim conuentio Conciliatio appellatur,vt docet Donat.Spieg

Concilivm, quod Græci συνόδον appellant,eſt legitima viro ex diuerſis locis & prouinciis idoneorum, propter id quod i Repub.paſſim controuertitur,nomine totius Reipub.ab eo c ius intereſt,vocata congregatio modis quibus oportet,ac co uenit hoc ipſum, de quo controuertitur,deciſura, vel de ip ſaltem conſultura. Particulas huius definitionis pulchre de clarat Frid. Nauſea lib.1.rer.concil Spieg.

Concilivm veteres dicebant de plebis parte aliqua,quæ in fo ad concionem conueniebat. Hinc concilium edicere intellig. tur,qui non vniuerſum populum, ſed partem aliquam adeſſ iubet, vt ait Lælius Felix apud Gel lib.15.c.7. Concilium a tem aduocare ſeu conuocare dicitur Trib.pleb.qui concione ad plebem habiturus eſſet: Cicer. in Vatin. Num quando ti moram attulerit, quo minus concilium aduocares,&c. Qu autem tempore cæperint concilia, quæve & quanta ſit eoru autoritas docetur ca.1.& 2. diſt.15. eorum (conciliorum)cano nes pro legibus haberi iuſſit Iuſtinianus Nou.131 Prat.

Concilivm præbere Paulus dixit,quemadmodum Cicero di Senatũ. ad Q.Frat.Tyriis eſt Senatus datus frequẽs. Eius aut erat concilium vel Senatum præbere,qui ipſum dimittere po terat:Is autem erat,qui concilio præerat: Conn.li.2.c.4.n.3.

Concilivm,conuentus populi:non à conſilio,ſiue à conſenſi vt Feſtus exiſtimat: ſed à concalando, h.e.conuocando pop lum in vnum locum.Spieg.

Concilii nomen tractum eſt ex more Romano:tempore eni quo agebantur cauſæ, conueniebant omnes in vnum & com muni intentione tractabant: vnde & cõcilium à communi in tentione dictũ eſt, quaſi concilium,d.in l.literam tranſeunt vel cõcilium dictũ eſt à communi intẽtione,eo quod in vnu dirigant omnẽ mentis intuitum. Cilia etenim oculorum ſun Vnde qui ſibimet diſſentiunt, non agunt concilium,quia no conſentiunt in vnum,c.canones,15.diſt Ioan.Bell.Etymol.

Concinnare, eſt rem effictis mendaciis, omnibus leno ini perpolire, ſicut is, qui vnguentis delibutus, madenti coma capillo compoſito conſpicitur. Hinc Vitilitigator appellatu Græce κρατης δικῶν,quaſi ſectator litium. Vide, Redempto cauſarum. Concinnare quandoque veteres vſurpabant pro f cere.Plaut.in captiu.qui me inſanum dictis concinnat ſuis.E item concinnare, apte componere. Hinc Concinnatorius, um,res ad concinnandum apta. Paul de pen. leg.l.inſtrumen tum. Vaſa, inquit, concinnatoria inſtrumento non contine tur. Quod ante Neb iſſ.monuit. Spieg.Old. Adde Forcat. penu Iuris ciuilis.in c de vaſis penuariis.

Concinnatores litium (alia exemplaria habent cauſaru quorum Vlp. meminit de offi proconſ. Alexander Neapolit nus lib.4. Gen. dier. ca.15 interpretatur eos,qui nouas lites mulatis captionibus, & cauillis improbis in longum duc moliuntur,cum eis iure agere non liceret Coraſius Miſcell lib.1.c.4. nu.2 idque ante eum docuerat Spieg. concinnato criminum.Sidon. Apollin.epiſt.12 lib.3 Briſſ.

Concio legitima dicebatur apud Roman. quæ fixa ſtataque rat:atque hæc ter in menſe fiebat. Bud.in l.vlt.de Senat.Spie

Concionem habere,vide.Cum populo agere.Hotom.

Concio non tantum locum & ſuggeſtum, vnde verba facimu ſed etiam cœtum populi,& orationem,quæ habetur ad pop lum,ſignificat.Conna.lib.1.c.2 nu.6.

Concipere iuſiurandum, quid ſit,ex verbis Taciti intellige poſſumus,lib.1.Referuntur illa à Budæo in Annotatio. prior. l.iuſiurandum. de iureiur.vide Paulo poſt, Concipere eſt a certam.Spieg.

Concipere actionem in bonum. Papinia.in l.pen. de ſep. vio Dixi eum recte ea actione experiri, quæ in bonum & æquu concepta eſt,id eſt, Budæo exponente, qua actione qui exp ritur,ita intendere petitionem poteſt, vt nõ vltra petat,qua quod præſtari & æquum & bonum eſt. vide § cõceptæ in bo num. Obſeruandum autem,quod Scæuola concipiendi ve bum,tota lege Gallus,pro formare vſurpauit, nec à proprio ſ gnificatu receſſit. Vnde ſunt, qui parum probant,quod glo concipi, pro intelligi, & Dynus pro elici, ſine comprehen interpretentur.Spieg.

Concitare hoſtem,eſt hoſtes ex amicis facere:in l.3.tamen ad leg.Iul.maieſt. nihil aliud eſt, quam inire factionem,aut f ctionis inſtrumentum ſuſcipere vel dare. vid.Gothof.d.l.3.i terpretantem.Concitare milites,l.1.eod.Briſſ.

Concitatores populi,l.39.§.actores.ff.de pœn.& apud Pau lib.5.ſent. tit.23.Seditionum,l.16.ff.de appellat.

CONCIPERE edictum, teſtamentum, pœnam. Concipientur libelli, pacta in perſonam vel in rem. Verba concepta ſuper ea re conuentio, in diem ſolutio. Male conceptum inſtrumentum. l 8 ff. de ſtat. hom Briſſ.

CONCLAVE, locus in domo ſecretior. Gotho ad l. 28 ff. de ſeruit. præb. vrb. Conclauia. Feſt. *συνοίκια* loca dicuntur, quæ vna claue clauduntur, vide Gothof ad l. 21. §. 7. ff. de furt. Ideo poſuimus in hoc loco, quia in proferendo accentu plerique omnes peccant: cum enim in penultima collocari debeat, in tertia à fine ponunt. Horat. 2. ſerm.

Currere per totum pauidi conclaue——

Clauis namque primam producit. Terent. in Eunuch. Dum apparatur, virgo in conclaui ſedet. Conclaue carceris. Briſſo ex C. Th. Vlp. de ventr. inſpic. l in quo, inquit, conclaui mulier paritura erit. Item Neratius, de d[a]mn. infect. l. quod Cornelius. Conclaue inquit, binarum ædium. Nebriſſ.

CONCIPERE, eſt ad certam formulam exprimere, Bud. in. l. iuſiurandum 34. ff. de iureiur. ſicque accipiendum putat, in l. quicquid ff. de verb. obl. Equidem verbum concipere, ſignificate idem putem aliquid animo adprehendere, tum mente concepta exprimere, & certis verbis comprehendere. Vnde concipere iuſiurandum, eſt certam iuſiurandi formulam præſcribere, lege trigeſima quarta § ſi de qualitat & § penultimo ff de iureiurand. Cicer. de offic. 3 Quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur iure noſtro, id non facere periurium eſt. Idem pro Cluent. Africanus quod eſſet cenſor, & in equitum cenſu C. Licinius Sacerdos prodiſſet, clara voce dixit ſe ſcire, illum verbis conceptis peierasse. Vide Turneb. lib. aduer. 3. c. 10. Hinc concipere ſtipulationem, apud Vlp. in l 61. l. 71 l. 1 5. ff. de verb. obl. & l 59. ſtipulatori liberum fuit verba late concipere. Hinc concipere vadimonium, apud Cic. lib ad Qu. Fratr. 2 Trebatium, inquit, quod ad ſe miſerim, perſalſe & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim in tanta multitudine eorum, qui vna eſſent, quemquam fuiſſe, qui vadimonium concipere poſſet. Prat. ex Hotom. Hinc

CONCIPERE libellos appellatorios, apud Vlpian. l. 1. in fin. ff. de adpell Hot.

CONCLAMARE l. 11. C. commun de ſucceſſ.

CONCLVDITVR annoſactio, Briſſ. ex C.

CONCORDIVM genere neutrali, legitur in l ſi liberis 28. ff. de pact. dotal. pro concordia. Briſſ. in parerg.

CONCORDARE cum hærede. Concordante vxore concordans & alibi, bene concordantium matrimonium. Briſſ ex ff & C.

CONCORDIA Ancillæ nomen in l 40. ff. de fid. icomm. libert.

CONCORDIA fratrum l. 11. C. de tranſact. Maritalis. l. 5. Cod de Inſtit. tut. Briſſ.

CONCRATITIES paries dicitur paries confectus ex crate lignea qui debilis erat, & formidoſus: & ideo Vitruui in 2 deſiderabat, craticios parietes nunquam inuentos eſſe: quantum enim celeritate & loci laxamento proſunt, tanto maiori & communi ſunt calamitati: quod ad incendia, vti faces ſunt parati: de his tractat Vlpia in l. cum duobus. § item Mela ſcribit. ff pro ſocio. quamuis apud eum congratitium mendo ſe ſcriptum ſit: & hæc etiam hodie apud ruſticos in vſu ſunt. vulgus graditiam appellat. Hincque mendam in Pandectis factam puto. Cotta.

CONCRATITIVS paries, ait Prat. idem qui intergerinus id eſt paries craticius, ſiue ex aſſeribus in modum cratis textus inter duos communis Vide Intergerinus.

CONCVBATVS legitur in l. 3. ff. de concubin. pro concubinatu. Briſſ. in lib. parerg.

CONCVMBERE cum vxore. in concubitu patroni eſſe. Briſſ.

In CONCVBINATV eſſe cum aliquo. In concubinatum ſe dare. Briſſ. ex ff.

CONCVBINA eſt mulier, quæ conſuetudinis, non matrimonij cauſa retinetur, arg. l 34. ff. de adult Prat. Aliter Briſſon.

CONCVBINA eſt, quæ cum vxor non ſit, cum aliquo tamen viuit, & ſine nuptiis in domo eſt, l 144 ff de verb. ſign. tot. tit. de concubin. l. 16. de ritu nupt &c.

CONCVBINA dicebatur ea, quam quis non mariti animo, ſed concubitus tantum cauſa, ſine ſtupri tamen crimine, flagitiove, domi habebat. Dixi, non mariti animo, quia concubinam ex ſola animi deſtinatione æſtimandam eſſe, Paulus ſcribit in l. 4. ff. de concubin. quin & Papinian. in l. donationes 13. ff. de donat. reſpondit, ſi quæratur, an maritalis honor & affectio interceſſerit, perſonis comparatis vitæ coniunctione, perpendendum eſſe: neque enim tabulas facere matrimonium: & apud eundem in l cum tabulis 16. ff. de his quæ vt indig. mentio fit Caſſiani viri clariſſimi, qui mulierem ingenuam pleno honore dilexerat, cuius tamen filia ex eo concubinatu ſuſcepta, vulgo quæſita dicitur. Neque ſatis fuiſſet dicere SINE NVPTIIS: nam in mulieris honeſtæ & liberæ conſuetudine, quamuis nuptiæ celebratæ non fuerint, tamen non concubinatus, ſed nuptiæ intelligendæ ſunt, vt ait Paul. l. in libertæ 24. ff. de ritu nupt. Dixi, ſine ſtupri crimine: quoniam Vlp. in l. 1. ff de concubin. ſcribit eas demum ſine metu criminis in concubinatum haberi poſſe, in quas ſtuprum non committitur, veluti ſi ingenuam mulierem honeſto loco natam, & quæ corpore quæſtum non feciſſet, ſine teſtatione in concubinam duxiſſet: tunc enim ſtuprum non committitur. d. l. 3 de concub. Dixi SINE FLAGITIO, vt illud ſignificarem quod Vlp. in l 2. ſcribit: Nefariam eſſe coniunctionem, quæ patris concubina fuit, in filij aut nepotis concubinatum ſeſe tradat, aut ex contrario: quippe cum genus quoddam inceſtus eſſe hoc videatur. Apparet ergo legib. permiſſum cōcubinatū fuiſſe, ac proinde impune concubinam habere licuiſſe, d. l 3 ff. de cōcub. Et l. cum tabulis 16 ff. de his quæ vt indig vbi Papinia. ait, in ea, quæ ſe in alterius quam patroni concubinatum dabat, ſtuprum non committi quin & Maſſurius in l 144 ff. de verb ſign. ſcribit, eam quæ cum vxor non ſit, cū aliquo tamen viuit, vero nomine amicā, paulo honeſtiore cōcubinā appellari. Tametſi Marcellus ſcribat, eam, quæ ſe in alterius quam patroni concubinatum dedit, matris familias honeſtatem nō retinere, l. probrum. 4 ff. de rit. nupt. Sed quæri video, an & mariti concubinam habere poſſent: quod vulgo ab omnib. negatur propter l. 1 C. de concubi. vbi Conſtantin. Imperator id vetat. At ego eius ipſius legis argumento adducor, vt credam ante Conſtantinum id licuiſſe. Cur. n. id tam ille prohibuiſſet, niſi quia licebat. Verum vt ea de re paulò fuſius explicemus. Primum omnium exemplum eius rei habemus apud Ciceronem in lib. de Orator. 1. vbi loquitur de eo, qui vxorem in Hiſpania relinquerat Romæq; alteram duxerat, neque nuntium priori miſerat: quia ſi iudicaretur certis quibuſdam verbis, non nouis nuptiis fieri cum ſuperiore diuortium, in concubinæ locum eam duxiſſe videbatur: quæ habitatio tamen poſterioribus legib ſublata eſt ex l. nuliū 7 ff de diuor. & l. eum qui C. de adult. Sed vtcunque ſit, apparet olim ei, qui vxorem habebat, licuiſſe alteram mulierem in concubinam ducere. Tametſi Conſtantini lege id poſtea vetitum ſit & vero etiam Iuſtiniani l. vlt C. commun. de manumiſ apud quem locum illum: Hominibus n. vxores habentibus, concubinas habere, nec antiqua iura, nec noſtra concedunt: de lege Imperatoris Conſtantini intelligendum cenſeo: quod & interpreti Accurſio placuiſſe video. Quid? quod Marcianus in l. 3. ff. de cōcub. ſcribit adulterinum per cōcubinam non cōmitti: qua de re dubitari non poterat, niſi in eo, qui vxorem haberet. Itaq; ſic infert: nam quia concubinatus per leges nomen aſſumpſit, extra legis pœnam eſt: Itaque ſtipulatione pœnæ caueri de ea re videmus in l 121 § 1. de verb obl. Mulier ab eo, cuius in matrimonium conueniebat ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ, tempore matrimonii, conſuetudinem repetiiſſet. Obiicitur lex vlt. in ſi ff. de diuort vbi ſcribit Vlpia patronum, qui libertam ſuam in matrimonio habebat, ſi cōcubinam adhibeat renuntiaſſe matrimonio videri. Quid tum poſtea? quaſi vero eo ipſo, quod concubina adducatur, cum vxore diuortium ſine Quid ergo eſt, Dico Vlp. diſputationem ſuis finibus coercendam eſſe; loquitur enim de patrono, qui tantiſper in matrimonio libertam habere iudicatur, quandiu alienum ab ea animum non oſtenderit. Vbicunque, inquit, vel tenuis intellectus videri poteſt, nolentis nuptam, dicendum eſt diuortium eſſe factum. Ex quo intelligitur, in libertarum diuortio, neque verborum formulam, neque ſeptem teſtium conteſtationem requiri, ſed leuiſſimam duntaxat abalienati animi ſignificationem ſufficere: veluti ſi quam aliam appetierit, vel concubinam adhibuerit. Mouet me Paulus lib. ſent. 2 his verbis. Et tempore, quo quis vxorem habet, concubinam habere non poteſt. Concubina igitur ab vxore ſolo delicto ſeparatur. Sed videamus, ne quid operis noui nobis aut Annianus aut alius aliquis eo in loco molitus ſit: Et poſterior ſententia demonſtret, cū ſine negatione legēdū eſſe. Quid enim vox IGITVR ſignificat? aut quis ſenſus eo ex loco idoneus poteſt elici, ſiue SINE DELICTO, ſiue SOLO DELECTV legemus? At hoc modo ſenſus erit aptiſſimus. Qui vxorem habet, poteſt & concubinam adiungere: vxorem vero non poteſt. Quid igitur intereſt, vtrū vxorem aliquis, & concubinā adiungere? Quid, inquā intereſt, vtrū vxorem aliquis, an concubinā adiungat? Nihil omnino, inquit, præter hoc vnum, quod in vxore adiungenda delictum eſt: in cōcubina vero nequaquam. Quod ergo ait, CONCVBINA IGITVR, ſic intelligatur: Adiuncta igitur concubina ab vxore adiuncta ſolo delicto ſeparatur. Alioqui falſum eſſet delictū eſſe, ſi quis concubinā habeat: vti ſuperius docuimus. Quod ſi cui SOLO DELECTV legendum placet, nō repugnabo, & ſenſum hunc aptiſſimum oſtendam: quod ſolus delectus ſiue animi deſtinatio diſcernit vxoris adiunctionem ab adiunctione cōcubinæ: nam vt ex l 4. dictū eſt, concubina ſola animi deſtinatione æſtimatur. Verum hæc quidem hactenus. Nunc illud adiiciamus, concubinatum alias libertas, alias ingenuas, alias ſeruas fuiſſe. Libertæ autem inuitis ſuis patronis in concubinatum aliis ſe dare non poterant, l. 1. de concubin. Quod ſi qua in patroni ſui cōcubinatu erat, quæſitū eſt, an alteri dare ſe in matrimoniū prohibebatur: nam initium dictæ legis 1. ita ſcriptum eſt, vt pugnare inter ſe videatur:

adeo vt quidam priorem partem adulterinam eſſe diſputent: ego vero ex lege vltima ff. de diuotr. vocem, Alteri, non de extraneo, ſed de altero pattono intelligendam puto. Quod autem ad ingenuarum concubinatum attinet, quatuor tantum caſibus eum permitti reperio: ſi ea obſcuto loco nata ſit, ſi corpote quæſtum fecerit, ſi teſtatio ea de re interpoſita ſit, ſi mulier adultetij crimine damnata ſit, l.1. & 3 de concubin. Ancillæ autem vtrum concubinæ fuerint, quæri poteſt: cùm ſatis conſtet, ancillarum omnium vſum ſuis dominis licitum permiſſúmque fuiſſe, ſed tamen & ancillas concubinas fuiſſe video in l. pen. ff. de reb. auct.iud.l.denique 8. ff. de pign.& l vlt.C communia de manum. Sequitur, vt aliquot inter vxorem & concubinam differentias exponamus. Prima igitur hæc eſto: Quod vxor iuſtorum liberorum quærendorum cauſa, &, vt ait demoſthenes, τ̃ παιδοποιεῖσϑ γνησίως: concubina vero, voluptatis aut cultus corporis duntaxat, aſciſcitur, Nam corporis cultum in iis pono, quæ vel quinquagenariæ, vel ſexagenariæ ſunt: quas haberi concubinas poſſe patet ex l.1 ff. de concubinis. Ex quo ipſo ſecunda differentia intelligitur. Quod in vxore ex lege Papia Poppæa ſpectatur ætas, in concubina, modo annis 12. ſit maior, non ſpectatur. Tertiam differentiam Paulus in leg. vlt. demonſtrat: vbi ait. Prouincialem magiſtratum poſſe ex ſua prouincia concubinam habere: cum in vxore aliud ſit iuris l. ſi quis officium.38. de ritu nupt. Quarta differentia eſt, quod cum donationes in vxorem non valeant, l.1. & paſſim. de don.int.vir. eæ tamen quæ in concubinam collatæ ſunt, reuocari non poſſunt: nec ſi matrimonium inter eoſdem fuerit contractum, id itritum recidit, quod ante iure valeat, l. donationes.31. ff. de donat.l. ſi prædia 50. de donat. inter vir. Quinta etiam apparet ex eo, quod vxor forum domiciliúmque mariti ſequitur, l. exigere. ff de iudic. concubina verò nequaquam.l. de iure 37. in fin ff. ad municipal. Hotomanus.

CONCVBINATVS ſemimatrimonium vocatur in l. ſi qua illuſtriſ. C. ad Senatuſc Orph. is tamen ab Impp. permiſſus magis quam probatus, tot.tit. C. de concubin. Nouella vero Leonis Imp. 91 prorſus damnatus: quod confirmauit ius pontificium, ait Dn. Herm. Vulte. in comment. Inſtit. de patri. poteſt. ad princ. n 10. Omnis concubinatus omni iuri ſemper aliquatenus inuiſus: idcóque honore ac dignitate vera caruit: nec honeſtè viuere cenſetur, quæ in concubinatu hæret, l. 1. princ. & l. 3 de concubin. Concubinatus ergo, etſi à iure ciuili toleratur: honeſtus tamen ac legitimus coitus non eſt. Et concubina non eſt honoris, multò minus dignitatis nomen. Hæc & alia eleganter D. Ioan. Gœdd. ad l.144. per tot. & ad § 1. n. 4. l. 56. & § .1. n. 4. l 46. de verbor. ſignificat.

CONCVBINA, vide Pellicem Hot.

CONCVBINATVS, non eſt coniunctio iuſta, vt matrimonium: nec concubina eſt iuſta vxor. Ex concubinatu nati liberi non ſunt iuſti, & in poteſtate patris. Denique eſt in concubinatu vitium aliquod, & liberi ex eo ſuſcepti degeneres ſunt, l. vlt. C. de nat. lib. 1. noti & obliqui. Statius, obliquumque à patre genus: vbi Lactantius: Quia fuerat, inquit, patris mei nothus. Obliquum ergo dicit ex concubina progenitum: vt Lucanus Obliquum maculat qui ſanguine regnum: Cuiac. in expoſit. Nou. iuſti. 18 in princ. fol. 44.

CONCVLCATIO vide Periſſologia.

CONCVPISCENTIA, eſt tam bonarum quam malarum rerum appetitus. Spieg.

CONCVRATORES, qui ſimul curam adminiſtrant. l. 19 ff. de admin. tut. l. 3. §. quæri poteſt ff de ſuſpect. tut § Inſtit de ſatiſdat. tut. Eadémque loquendi figura Contutor. l. 5. ff. de ſuſpect. tut. l. 14. l. 24 § . 1 l 32 § . vlt. l. 54 ff. de admin. tut. Et confideiuſſor. l. 10. ff. de fideiuſſor. Et conreus. in d. l. 3 § . nunc de effectu ff. de liber. leg. Briſſ.

CONCVRRERE dicuntur collegatarij, cùm eadem res iis in ſolidum legata fuit, l. 1 § interdum, in fin. Cum primum itaque non inueniet alter cum, qui ſibi concurrat, ſolus vtetur in totum. Prat.

CONCVRRENS quantitas, in l. cùm alter. ff de compenſ. dicitur quæ vtrinque æqua eſt, vt probari poteſt ex l. 12. ff. eo. Prat.

CONCVRRVNT & perſonæ & res: Concurrit fratri. Duo concurrunt in eundem ſeruum, in pignus. Concurrunt actiones, Summæ, impenſæ, pecuniæ, quantitates, obligationes, poſſeſſiones, priuilegia. Omnia in vnum concurrunt: concurrit quæſtio, ſtatus diſceptationis, concurrentia delicta. Briſſ. ex ff & C.

CONCVRSV partes fieri dicuntur in legatis, cùm teſtator duobus pluribúſve legatariis rem eandem ita legauit, vt iis non diſtinctè ac ſeparatim partes certas attribueret, ſed potius rem ſolidam relinquere videretur, l. coniunctim 80. de legat 3 Verum cum vtrinque vterque ad rei, puta fundi, alicuius poſſeſſionem acquirendam accedit, vbi ad medium peruenerunt, & concurrerunt: quo in loco obuij inter ſe facti ſunt, ibi partis quiſque ſuæ fines conſtituunt, vt Salluſtij verbis vtar: qui in Iugurthino ſimilem quandam finium inter Carthaginenſes & Cirenenſes rationm inſtitutam ſcribit. Hi legatarij, re coniuncti dicuntur: alii, quorum partes ab initio factæ ſunt, verbis coniuncti. l. re coniuncti 89. ff. de legat. 3. l. triplici ff. de verb. ſignific. Hotom. Connan. lib. animadue. l. 1 ad l. re coniuncti, concurſu partes fieri eſtimat, non quod ea conflictu actionum vtroque totum vindicante inter eos res ſcindatur, ſed quod niſi aliter partem ſuam petat is qui petiit partem, & accepit totum habeat. l. plene §. ſi coniunctim. ff. de legat. 3. vbi partes concurſu facere dicuntur i[…] quorum alteri in primis tabulis, alteri in ſecundis eadem r[…] legatur, quos ſimul petere non poſſe conſtat.

CONCVRSV dominium quærere, vide l. 7. C. de legat.

CONCVRSVS, ſepius de perſonis, quam de rebus inanimatis dicitur. Exemplum prioris extat in l. idemque. ff. qui por. in pi[…] hab. poſterioris in §. fi. Inſtit. ſi quad. paup. fec. dic. Spieg.

CONCVRRENTES ſummæ, l. 1. ff. de compenſ. l. 4. C. eo tit. l. 5[…] & l. 34 §. qui in vita. ff. de lega. lib. 2. l. 58 §. nummus. ff. ad Trebell. adde l. 35. ff. de legat. 1. Briſſon.

CONCVSSIO dicitur, quaſi commotio totius animi ob aliquam imminentem violentiam. Porro concuti, à con, & quatio mutatis in compoſitione literis, ſignificat propriè totum moueo iniiciendo terrorem. Alber. Concuſſio eſt crimen, inquit, cum quid officialis à ſubditis per metum extorquet, aut non facit iuſtitiam, niſi pecunia recepta: vel aliquid vltra ſalarium debitum extorquet: vel cum quis accuſat, vel ab accuſatione deſiſtit propter pecuniam. Sunt quod contra leg. Iul. repet. turpiter datum eſt iudici, cuius & manus & oculos innocentes eſſe oportet, nulla vſucapione adquiritur illi, vel hæredibus eius. Idem dicendum eſt de venditionibus aut locationibus, pluris, minoriſue eo nomine factis: quoniam irritæ ſunt, nec vllo tempore confirmantur: l. quod contra. ff. ad l. Iul. repet. l. bonæ fidei, in princ. de acquir. rer. dom. Quam autem leges tam vehementer execrentur corruptum animi iudicium in magiſtratibus, eleganter tractat Iuſtinia. in authen. vt ind. ſiue quoque ſuffrag. §. conſiderauimus Spieg.

CONCVSSIO ſordida, l. 1. §. qui autem, in fi. ff. de calumniat. Alberic.

CONCVSSIONIS rei ſunt, pœnáque legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint. l. 2 de concuſſ. Verba autem eodem in loco, ſcilicet. Quive ob denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium, acceperint ab Accurſio intellecta non eſſe, minus mirum eſt, cum etiam à paucis percipiantur. Ita Budæus explicat. Spieg.

CONCVTERE dicitur, qui percellit ac perturbat aliquem iniecto terrore, & terrorem Cicero ait eſſe metum concutientem lib. 3. Tuſcul. quæſt.

CONCVTERE, ait Prat. eſt terrore poteſtatis aliquid ab aliquo extorquere, ſic accipitur in l. illicita. 5. §. illicita. ff de off. præſid. & l. 4 C. ad l. Iul. repetund. Et apud Paul. lib 5. ſent. tit. 25. Concutere eſt terrore poteſtatis perterrefacere. Briſſo. Ferrando Diac. Concutere eſt aperte facere violentiam. Briſſ.

CONCVSSVS paries. l. 18. §. Sabini. ff de damno infecto. Concuſſum terræ motu ædificium l. 59 ff locati. Briſſ.

CONCVSSIONIS crimen, quoties aliquid terrore poteſtatis illicite extorquetur & aufertur: vt cum quis iudicij, aut magiſtratus, alicuiuſve poteſtatis, quam habet, aliove terrore pecuniam alicui extorquet. l. 1 & 2. ff. de concuſſ c. militare, 23 q. 1. Sed & qui ad aliud quid, puta ad contrahendas nuptias. l 1. C. ſi qua præd. dig. ad emendum, vendendum, cedendum. l. principalibus vbi Dd. ff ſi cert. pet. l. pen. C de his, quæ vi met. cauſ. tot. tit. C. de contr. iud. iura aut terrore poteſtatis inuitum cogit, concutere videtur, vt & tum, cum vltra conſtitutum ſalarium imperioſe aliquid exigitur. Iaſ. in § quadrupli. n 3. Inſt de act. c. quoniã diſt. 8 c. militari 23. q. 2. Spec. de execu. §. 1. n. 5. & de recuſ. §. fi. n. 18. Item quod per euidentem calumniam ſpecie tranſactionis extorquetur, in concuſſionem cadit, l 1. § vlt. ff. de calumniat. Prat. VVeſemb Briſſ.

CONDEMNATVS certam quantitatem, l. fideiuſſor. 45. ff de fideiuſſor. certam pecuniam, l. poſt mortem. ff. quand. ex fact[…] tut. quibus locis eleganter per ἔκλειψιν ſupprimitur, in, vel ad quæ vulgatis codicibus interiecerunt, qui elegans hoc dicend[…] genus non norunt. Vocum autem multarum ἐκλείψεις videas in Pandectarum, ſeu Digeſtorum libris. Prat. Briſſ.

CONDEMNARE, pro condemnationem aduerſus aliquem obtinere, & (vt ICti loquuntur) iudicatum debitorem facere, l 2. ff. de admin. tut. l. furti 6 §. mandati ff. de iis, qui not. infa[…] Cic pro Roſc. Com. hunc per iudicem condemnabis. Idem pro Cæcinn. Non ſolum egeris, verum etiam condemnaris licet. Sueton. in Tiber. cap. 8. Fannium Cepionem reum maieſtatis fecit & condemnauit. Briſſ. Pertinet hoc verbum non minus ad decem aureos, quam ad deditionem noxæ. Eodem ſenſu

CONDEMNATIONEM facere dixit Gordianus, l. quamuis 8. C de pignor. Prat. & Briſſ.

CONDEMNATIONEM formari, vide l. 11. C. de furt.

CONDEMNATIONEM ſuſtinere, l. 2. C. de accuſ.

In CONDEMNATIONEM deducere, l 3. C. de in litem iurand.

CONDEMNARI pluris, minoris, dupli, quindecim, centum, pe[…]

culij,& certa pecunia,fructibus, & de fructibus pluribus ſummis. æſtimatione partis.Briſſ.ex ff.

Condemnari ſummæ,pro in ſummã.accipere debemus apud Pompon l.ſed hoc ita,22 ff de re iudic. & condemnati pecuniæ, dixit Paulus l.ſi ita 39 ff. de oper. liber. Prat. Damnare ſummæ & damnari ſummæ.Briſſ.

Condemnare ſponſionis,apud M.Cicero.in Orat. pro Cecinna,pro eo,quod dicimus ob ſponſionem factam.Prat.Briſſ.

Condemnare reliquo, l.r.ff.arb.furt.cæſ. Prat.Briſſ.condemnare quadruplo.Briſſo.ex ff.

Condemnare ſecundum iuris formam, l. 3. C. familiæ erciſcundæ.

Condemnari in quadruplum, in fructus, in vſuras, in vnam ſummam & quantitatem:condemnationem pati:condemnatione plecti: condemnatu pro condemnatione, vt ſtipulatu pro ſtipulatione.

Condemnator, pro eo, qui reum peregit.Tacit lib.4. Briſſ. ex ff.& C.

In his verbis edicti prætorij,quod ſub tit.de re in l.exponitur,

Condemnatvs vt pecvniam solvat, condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus eſt, vt ſententia valeat. Cæterum ſi qua ratione ſententia nullius momenti ſit condemnationis nomen non tenet, l.4. §. condemnatum ff.de re iud. Alias quoque traditur damnatum quem ita videri ſi damnatio teneat,l 2. §.vlt.ff.de pœn.Briſſ.Prat.

Condere Ivra §.reſponſa. Inſtit.de iure naturali. Vnde conditores iuris, l. 23. C.de procurat.conditores legum. l.8.C.de pact.Briſſ.

Condere teſtamentum, luſtrum,ciuitates,regna, &c. Briſſ. ex ff & C.

Condicere, eſt ſimul dicere. vt fit in pactionibus, Pompon. l 66 ff de contrah.empt.In vendendo fundo quædam,etiamſi non contradicantur, præſtanda ſunt. Hinc Feſtus lib.3. condictum interpretatur, ſimul dictum. Ergo cõdicere, eſt diem locumque communi conſenſu conſtituere, quo quid fiat. Briſſ.Hinc.

Condicere alicui cœnam,Cicero & Suetonius dixerunt,non pro inuitare ad cœnam, quemadmodum vulgo placere video: ſed pro indicere cœnam, & denuntiare ſe affuturum, (Condicere enim Feſto lib.3. eſt dicendo denuntiare: vt & Imperatori in §. appellamus. Inſti. de action. Condicere priſca lingua eſt denuntiare) Craſſus (inquit Cicero ad Lentulum ſcribens) vt quaſi teſtata Pop. Roma. eſſet noſtra gratia. pene à meis laribus in prouinciam eſt profectus. Nam cum mihi condixiſſet,cœnauit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. Suetonius in Tiberio, Sext. Claudio libidinoſo ac prodigo ſeni cœnam ea lege condixit, ne quid ex conſuetudine immutaret, aut demeret. Sed in libris Iuriſconſultorum:Condictio eſt (vt ibidem Feſtus ſcribit) in diem certum eius rei, qua de agitur, denuntiatio. Moris enim fuiſſe,vt iudicio à Prætore conſtituto diem ex ſuo commodo litigatores ſumerent, quo in iudicium venirent, vetera illa demonſtrant apud Plautum in Curculione, & Gellium lib 16. cap. 3. Si ſtatus condictuſve dies cum hoſte. Sed multò planius locus ille in ORation. pro Comœdo, rem omnem explicat: Quid enim factum? veniſti domum vltro Roſcij: quod temere commiſiſſes in iudicium, vt denuntiares, rogaſti. vt ignoſceret, te adfuturum negaſti: deberi tibi ex ſocietate nihil clamitaſti: quo in loco Denuntiare dixit Cicero, quod Iuſtinianus hoc loco Condicere. Sed homo neque planius neque elegantius exponit Aſconio, qui Verrina 3. ſic ſcribit Comperendinatio eſt, ab vtriſque litigatoribus, inuicem ſibi denuntiatio in perendinum diem: namque cum in rem aliquam agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem: qui dabatur poſt tertium diem (ſic enim legendum puto, non trigeſimum) quo dato, deinde inter ſe in perendinum diem, vt ad iudicium venirent,denuntiabant. Hæc Aſconius Eodémque notæ illæ pertinent. apud Valeriũ Probum.t.d.t.s.p. in diem tertium, ſiue perendinum: quam formulam in Muræniana Cicero exagitat. Eodem etiam illud Macrobij lib.1. cap.16. pertinet. Comperendini dies dicuntur, quibus vadimonium licet dicere: Stati, qui iudicij cauſa cum peregrino inſtituuntur.Hot.

Condictvs dies fere idem eſt, quod ſtatus, i.e.deſtinatus,defixus, & ſtatutus per commune dictum. Nam condictum, in commune dictum, vel ſimul dictum, dicitur, quaſi decretum & conſtitutum. Spieg.

Condictvs dies in l. 2. tab. eſt iudicij cauſa conſtitutus ex 1. Offic.Cic.

Condicere accipitur pro repetere, l 4.§.res pignori,ff.ſi cer. pet.& alibi ſæpiſſime.Hinc

Condictio qua actionem in perſonam καταχρηστικῶς ſignificari ſcribit Imp. Iuſtinian.d.§.adpellamus. Propriè tamen ſignificat denuntiationem in diem certum eius rei, quæ agitur.Feſto lib.3.Prat.

Condictio,nomen eſt generis, quo perſonales omnes actiones comprehenduntur: propriè tamen ad eam refertur actionem, quæ ex mutui contractu naſcitur: vt condictio definiri poſſit actio, quam per rem à nobis mutuo datam poſtulamus, vt docet Imp.tit. quib. mod.re contrah. in pr. Hotom Actio in perſonam condictio dicitur, & condictitia actio; & condictitia ſimpliciter Briſſ.ex ff C l. Dicitur & actio condictionis, l.1. C.de condict.in d.l.2.C.de condi.ob cauſ. condicere cautionem, dotem, liberationem, per condictionem agere, petere, condictione repetere, per condictionem petitus homo,aut fundus:condictitia experiri.Briſſ ex ll.ff & C.

Condictio ſemper eſt dicta actio in perſonam. l.actionum. 25. ff.de oblig. & act. ſicut & nunc eam ſignificationem retinet. Hoc tantum intereſt, quod ſolennis olim obſeruabatur, quæ noſtris quoque temporibus eſt conuenientiſſima, per ſe quidem ff.de ſer.vrb. Theop.in §.adpellamus. Inſtit.de excepr. demptis verborũ formulis: vt cũ quis perſonaliter eſſet obligatus, tum is ſolebat admoneri, denuntiato die, quo vt ſoluendum, aut in iudicio ſiſtendum illi eſſet. Commeminere & huius rei Accur.Angel.& Iaſ.d.§ adpellamus. Hodie vero hæc curioſa ſolemnitas non adhibetur, rem tamen ipſam imitari debemus, non ſolum præcepto humano, ſed etiam, diuino.Old.Prat.

Condictio, & Vindicatio, ad rei recuperationem pertinent. Caio in l.ſi pignore.§.cum furti ff de furt.Old.

Condictio quædam eſt certi,quædam incerti.Briſſ.

Condictio certi, quæ competit ex omni cauſa, & omni obligatione, ex qua aliquid certum petitur: ſiue ex certo contractu,ſiue ex incerto ſiue ex lege Aquil. agatur, ſiue ſub ſuo nomine,ſiue hæreditario obligetur Vlp.l.certi.ff.ſi cert. pet vide l.24.ff.eodem l.18. §. exceptio de iureiur.l 28 in fin.de exercitor.l.17.§ penul. ff. rer amotar. Inſtitut. quib. mod re contrah.oblig & iuſtit. de verb.oblig.in princ. Vnde manifeſtum eſt, quod ita condictio concurrit cum actione mandati, depoſiti, & cæteris, vbi quid certum petitur. Et ideo ſecundum diuerſitatem cauſarum, nunc re, nunc verbis, nunc literis, nunc cõnſenſu contrahitur, nunc etiam ex contractu, nunc ex quaſi contractu, nunc ex delicto cõpetit: imputata tamen pecunia ſola illa competit. Old. Certi condictionem in generalem & ſpecialem quidam deducunt, vt ſcribit Accurſ.in l 1. ff.ſi cert. pet. quam diuiſionem probat Bar. d. l certi, aliis vnam tantum eſſe aientibus: quinam verius dixerint,ipſe diſpice.

Condictio certi eſt ſtricta. Condictio triticaria arbitraria, Cuiac.ad Afric.fol.17.fere ſub fin.

Condictio incerti eſt per quam incertum petitur, quã commemorat Paulus in l.ſi tibi 8. ff.de act. empt. Hac condictione, liberationes, cautiones, iura præſidiorum, & ea, quorum incerta æſtimatio eſt condicuntur, l 2. § aliud ff.de donat.l.3. ff de condict.ſine cauſa l.5. & l 8 ff. de iure dot l.12.ff.de nouat.l.12. in fin.l.40 pen.ff.de condict. indeb. l.33.ff.de ſeruit. vrb. l.16. §. Pompon. ff. de minor.l. 5 §.t. ff.de vſufr. ear rer. l.12.in fin.ff.de condict. furt.l.vnica C. de erro. calc.l.3. C.de poſtul.Briſſ.

Condictiones in iure noſtro variæ memorantur. Quædam enim adpellatur.

Condictio ex lege, quæ alias condictitia ex lege nominatur §.tripli & § ſeq inſtit.de act. Ea proprium actioni,quam dat. nomen non tribuit.Briſſ & hæc ſecundum Azon.eod tit locũ habet, quoties ex noua lege deſcẽdit obligatio,nec in eadem lege cautum eſt, quo genere actionum experiatur, quæ pro varietate cauſarum,nunc ex contractu,nunc ex delicto naſcitur, & ſic non ſtatuitur, vel cauetur, qua actione agatur. vide l.1.ff.de condict ex lege. Hinc Condictio ex lege Iulia,l.dotalem. l. ſi vero cum l. ſeq ſolu. matr. Et Condictio ex lege Cincia.l.21.ff.de don.Oldend.Prat.

Condictio furtiua competit domino rei contra furẽ, eiuſque ſucceſſores ad ipſam rem perſequendam, vel æſtimationem eius, quanti plurimi fuerit, poſtquam ablata fuit, eo quod fur ſemper eſt,& fuit in mora. vid.tit. ff.de cond furt.Old Prat.

Condictiones naturales, id eſt, quas æquitatis naturalis ratione Iuriſconſulti introduxerunt, quatuor fere ſunt:Indebiti ob rem dati, ſine cauſa, de bene depenſis, ad imitationem condictionis ex mutuo.Cuiac ad Afric tract.1. in princ.

Condictio indebiti competit ei, qui per errorem indebitam pecuniam ſoluit alicui, credens ſe ei teneri, cum nõ teneatur, vt cum à procuratore ſuo ſoluta eſſet, ipſo ignorante. Eſt ergo conditio indebiti, quæ ad repetendum indebitum ſolutum, vel promiſſum competit: Briſſ. vel ſecundum Azonẽ in ſumma.eodem tit.poſtquam ſoluta indebita repetuntur, ſiue per ignorantiam facti etiam non probabilem vt quia errauit quis in facto ſuo,ſiue per ignorantiam iuris,talia indebita ſoluantur, quia ignorantia iuris, non debet alicui nocere in damno vitando,ff.de iur.& facti ignor.l.iuris ignorantia.vide tot.tit.de condict.indeb.C.& ff.Old.

Condictio liberationis. l. 1. C. de error. calc competit ei,qui, quod omnino non debuit, promiſit Old.

Condictio ob cauſam datorum, ſecundum Azon. eod. tit. competit & locum habet vbicunque duo contractus & inno-

minati interueniunt, ſcilicet, do vt des, facio, vt facias. In illo autem contractu innominato, ſcilicet, do vt des, datur actio de dolo. Et prout alij dicunt, tunc competit ad rem petendam, quæ ob cauſam honeſtam, vtpote in cauſam futuram vel præteritam data eſt, cauſa non ſecuta. Poteſt enim condici cauſa non ſecuta, ſi pœnituerit dantem, re integra. Si vero dediſti decem, vt Bononiam irem, & aliquid, quod erogaui ad profectionem, exprimam, habet condictionem, ita tamen, vt præſtetur mihi indemnitas. Quia autem ex obligatione, quæ re contrahitur, & nunc conſenſu, perficitur hæc condictio, minima eſt, quia res ad aliquem profecta ſine conſenſu vtriuſque contra eundem aſſenſum petitur & repetitur. Old. Appellatur autem condictio cauſa dati (ſic enim Non data, legendum Paulus docet. l.5. verſ. in hac. ff. de præſc. verb.) qua datum cauſa, ea non ſequuta, repetitur, toto tit. ff. de cond. ob cauſ. dat. cauſ. non ſec. & C. de cond. ob cau. dat.

Condictio ob cauſam, ad repetendum id, quod ob rem datum eſt, cauſa non ſequuta datur. Briſſ.

Condictio ob cauſam. Hanc condictionem patit res apud alium conſtituta, ſiue ab initio, ſiue iam, ſiue poſtea peruenit ad eum ex iuſta cauſa, poſtea ad inſtantiam redit. Vt chirographum apud creditorem debitor poſt debiti ſolutionem recipit. Sed hanc condictionem ob cauſam putant quidam ex contractu prouenire, quia non competit, niſi alij contractus præcedant. Alij ex quaſi contractu credunt deſcendere, ad ſimilitudinem condictionis indebiti, quia, qui ob cauſam condicit actori primum contractum diſſoluit. Old.

Condictio cauſa dati, cauſa non ſecuta, actio eſt in perſonam, per quam repetuntur, ſcil. cauſa data, i.e. ſub cauſa, vt eſt ſcriptum l. pen. hoc tit. quod G æci ἐπὶ τῇ συνθήκῃ, ſi ea cauſa ſecuta non ſit. Cauſa do, quod do, vt Romã eas. Cauſa nõ ſequitur, ſi non Romam eas. Eadem dicitur condictio ob cauſam, vel conditio ob rem dati, re non ſecuta, ſimilis condictioni ex mutuo, vel potius condictio ex pro mutuo. Quid enim aliud eſt, quod ob rem datur, quam prorogatio, ſiue datio in anteceſſum? Omnis autem prorogatio promutuum. Prat.

Condictio dati ob tvrpem cavsam eſt, per quam repetimus datum ob turpem cauſam, ait Briſſ. vel per quam repetimus ea quæ dedimus alteri, cauſa non ſequuta, ob quam data ſunt, ſi turpitudo tantum ex parte accipientis verſetur. Alioquin ex parte dantis & accipientis, repeti non poteſt: quia in pari cauſa turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis. c. in pari. de reg. iur. l. b. 6. & ſecundum Azonem eod. tit. ponitur exemplum: Ego dedi tibi, vt ſacrilegium non faceres, ab hoc enim debuiſti abſtinere, nullo tibi dato. Et ideo etiam cauſa ſecuta poſſum petere, quod tibi dedi. vide ff. de cond. ob tui p. cauſ. Old. Prat.

Condictio ſine cauſa eſt qua, quod ſine cauſa datum eſt, vel alias ad aliquem ſine cauſa peruenit, aut denique ſine cauſa apud aliquẽ eſſe incipit, cõdicitur. Briſſ. Ac competit, quando aliquid primo ex iuſta cauſa eſt apud alterum, ſed poſtea per aliquem effectum eſſe non debet. Verbi gratia, Mutuaſti mihi centum, feci tibi inſtrumentum, quo confeſſus me tibi teneri, ſoluo tibi, modo inſtrumentum obligatorium eſt apud te ſine cauſa, per quam repetam ipſum. Competit ergo condictio ſine cauſa, finita cauſa, ex qua res ad aliquem peruenit ex contractu, qui iã finitus eſt, vnde videtur deſcendere, nec inde quod expirauit, adhuc cauſam ſubſiſtendi habere. Item ſi ſine cauſa penes te res eſt, quam non habes per contractum, & ita nec ex contractu, nec ex maleficio es obligatus mihi. Etiam locũ habet: vbicunq; ſine cauſa aliquid, quo d apud te eſt, mea intereſt, me habere: qua de re extat tit. de cond ſine cau. Old.

Condictio Triticiaria, ſiue Triticiana, arbitraria eſt, quia æſtimat in ea iudex rem arbitrio ſuo, quæ petitur, habita ratione loci & temporis. Datur ergo eius rei, quæ petitur, æſtimandæ cauſa. Porro æſtimationem recipiunt res omnes præter pecuniam numeratam: nam æſtimat res cæteras, non æſtimatur, aut ſaltem non indiget æſtimatione, cum ſit eius æſtimatio conſtans & certa: ea res pecunia numerata in condictionem triticiariam non cadit: cæteræ res omnes cadunt, quæ pondere vel menſura conſtant, mobiles vel immobiles, corporales vel incorporales, & fundi: ſiue proprietas debeatur forte ex teſtamento, vel ex ſtipulatione, ſiue emphyteuſis, & res etiam ſua, ex cauſis, quibus rem ſuam dominus condicere poteſt: quod ita variis enumeratis generibus rerum Vlpian. exequitur, l. 1. ff eo. propterea quod dubitare poterat, an tot res complecteretur condictio, quæ nomen à tritico habet. Sed inditum eſt nomen tale caſu quodam, vt annotat Cuiac. in Paratit. ex Stephano, quia in antiqua formula huiuſce condictionis, quoties ſcilicet ſua cuique actioni conſtituta erat formula, tritici fiebat mentio: propterea quod qui hanc actionem ſibi dati prius poſtulauerat, fortè ei res erat de æſtimando tritico. Triticariæ autem condictionis, & condictionis certi, longe alia ratio eſt, licet deſcendat vtraque ex eadem cauſa: nam per illam omnes res certæ vel incertæ petuntur: per hanc condictionem certi, id eſt, ſi certum petetur, non res incorporales ſiue incertæ: hæc enim actio eſt ſtricta, id eſt, ſeruit in ea iudex ſcripturæ contractus, & petitioni actoris, ſui arbitrij impos Prat.

Condictio ex ſcriptura inſtit de liter. oblig & l.14. C. de non num pecu. eſt actio in perſonam, per quam is, qui ſe pecuniã alicui debere ſcripſit, ſiue ea numerata ſit, ſiue non ſit, ſoluere cogitur: dum tamen, ſi data non ſit pecunia, actio poſt biennium intendatur: nam antea non numeratæ pecuniæ exceptione excluditur Prat. ex Hotom.

Condictionis actionem dixit Antonius l. 1. C de condict. indebiti. Et condictionis ius, idem l. 1. C. de condict. ob cauſ.

Condita appellabant ſpecies & copias publicas in horreis ſeruandi cauſa repoſitas & reconditas, l. ſicut 4. de erog. m l. annon. lib. 11. l. 1 & toto titul. C de condit. in public. hort. Capitolin. in Gordianis: Cuius viri tanta in Republica diſpoſitio fuit, vt nulla eſſet vnquam ciuitas limitanea potior, & quæ poſſet exercitum populi Romani ac principẽ ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & larido atque hordeo, & paleis, condita non haberet. Symmach. lib. 1. Epiſt. 19 Cum clementia veſtra meminiſſet carrucæ faciendæ impendium de ſacro ærario eſſe decretum: cenſuit, vt eius argentum publicis conditis redderetur. Idem Epiſtol. 34. de frumento & oleo annonario agens. Cuius rei V. C. præfect. annonæ partium ſuarum diligens executor, Prætorianæ ampliſſimæ præfecturæ, vt ipſe aſſerit, dudum fecit iudicium: miſſis de more breuibus, quæ anguſtias patefacerent conditorum Marcellin lib. 29. A prouincialibus commeatum exercitui prohibuit dari meſſes, & condita hoſtium, virtutis noſtrorum horreæ eſſe. fiducia memorans ſpecioſa. Briſſ.

Condictitia actio, qua quid repetitur, l. qui ſe 7. ff. de condi cauſ dat. cauſ. non ſeq & alibi ſæpe. Condictitia ſimpliciter, l. ſi duo 13. §. Iulianus ff. de iureiur. Atque nihil aliud eſt quam condictio.

Condictitia pro conditione furtiua ponitur in l.13. § idem Iulianus de iureiur. Briſſ. vlt edit.

Condictitia experiri l.35 ff de donat. iot. vir.

Per Condictionem agere, petere, repetere, reddi, repeti. Petitus homo, fundus. Briſſ. ex ff & C.

Condictitia lex, quæ ab Imperatore nominatur §. tripli. Inſtitut. de action. eadem eſt cum condictione ex lege. Nam quoties ex conſtitutionibus actio datur, neque tamen nomen actioni imponitur, generaliter condictionem ex lege nominamus. l. vnica. ff. de condi. ex lege Interdum autem præciſe dicitur, nomine actionis non adiecto, l. ſi duo § itẽ Iulianus ff. de iureiur. Interdum nomine adiecto. l. ſi quis certum. ff. ſi cert. petat Ideoque pro condictione Theophil. vbique condictitiam vertere conſueuit. Quid autem ſit ex lege condictio ſiue condictitia actio ex l. vnica ff de condict. ex lege, intelligi poteſt. Hotom vide ſupra Condictio ex lege.

Conditio, ſiue (vt in Pandect. Florent.) Condicio variè à variis diffinitur. Conditio, ait Accurſius in rub. ff. de cond. & demonſtr. eſt ſuſpenſio, cuius de futuro effectus, vel confirmatio pendet: quam diffinitionem Azo in Summ. C. de cond. inſert. probat. apud quem conſummatio, pro confirmatio legitur. Bar. l. 1. ff. de cond. & demonſt. reiicit eam definitionem datque aliam in hæc verba: Conditio eſt quidem futurus euentos, in quem diſpoſitio ſuſpenditur. Conditio autem tunc vim ſuſpendendi habet, cum in futurum tempus confertur, quæ in præſens tempus, aut etiam in præteritum non ſuſpendit aut moratur obligationem, l. conditio in præteritum. ff. de verb. obligat. l. ſi ita ſtipulatus fuero ff. eod. Alcia. l debitori. C. de pact ait eſſe qualitatem, qua quid condi, id eſt, fieri, actum eſt. Hotomanu. Conditio, inquit, eſt lex negotio adpoſita, vnde euentus pendet. Equidem Bartoli definitionem veram putem, l. vnica, § ſin autem aliquid ſub condi C de caduc. toll. iuncta l. cum ad præſens 37. ff. ſi certum petat. Euentui ſubiicit d. §. ſin autem aliquid, & poteſtatiuas & fortuitas, & mixtas. Lex vero, in facto. ff. de condit. & demonſtrat. in euentu ponit, quæ obtingunt, id eſt, fortuitæ ſunt. Ideoque ita diffinire tentabam: Conditio eſt lex adpoſita hominum actionibus, eas ſuſpendens. Prat. Conditio eſt modus, qui ſuſpendit actum, donec eo exiſtente confirmetur. Vulte. in Inſtit de hæred. inſtit. §.3 n.6.

Conditionvm variæ ſunt diuiſiones. Iuſtinia d. l. vnica, §. ſin autem aliquid, diducit in caſuales, poteſtatiuas & mixtas, quarum euentus ex fortuna, hominum voluntate, vel vtroque pendet. Prat.

Conditio alia certa eſt, alia incerta. Certa conditio eſt, quæ omnimodo exitura eſt: veluti ſi intra Calendas digito cœlum non tetigero, l in illa ſtipulatione, de verb. oblig. Item, ſiue nauis ex Aſia venerit, ſiue non venerit, l. ceſſatio 8. §. 1 ff. de petic. & commod. Incerta conditio eſt, quæ an impleatur incertum eſt: vt ſi nauis ex Aſia venerit. Dubium eſt enim, vtrum ventura ſit nauis, an non. Prat.

Conditionvm (ait Paulus lib.3. ſentent. tit. 4.) duo ſunt genera: aut enim poſſibilis eſt, aut impoſſibilis. Poſſibilis eſt, quæ per rerum naturam admitti poteſt: impoſſibilis non poteſt,

Quarum

Quatum altera ex euentu expectatur, altera ſubmonetur, vide Viglium §. impoſſibilis. Inſtit. de hæred. inſtit. Prat.

CONDITIONES vel in præſens, vel in præteritum, vel in futurum conferuntur. Sed eæ demum poteſtatem conditionum obtinent, id eſt, in euentum aliquem negotium ſuſpendunt, quæ in futurum conferũtur, l. cum ad præſens. & l. itaque. ff. de reb. cred. Quæ conferuntur in futurum, aliæ in caſum & euentum incertum, aliæ in arbitrium conferuntur. Illas caſuales, has poteſtatiuas adpellat Iuſtinianus, d. §. ſin autem aliquid. Quæ in arbitrio noſtro ſitæ ſunt, promiſcuas vocat Paulus l. ſi iam facta. § 1 ff. de cond. & demonſtr. Prat. ex Briſſ.

CONDITIONES quæ ſunt in arbitrio, l. 1 § qui ſub conditione ff. ſi quis om. cauſ. l. 1. §. ſciendum ff. de ſuis & legi. quæ ſunt in poteſtate noſtra. l vlt ff de cond. inſt. l. 77. de cond. & demõſt. l. 4. de hæred. inſtit. videntur etiam appellari promiſcuæ in l. 11 §. 1 de cond. & demonſt. & in arbitrium collatæ. Caſuales ex fortuito caſu pendent: ICti in caſu conſiſtentes: in euentum collatas: quæ non ſunt in poteſtate, vocat Briſſ. vlt edit.

CONDITIONES vel ſunt in dando, vel faciendo. Briſſ. per l 6. § vlt. ff. de ſtatu lib. l. 33. § 1 ff. de fideicommiſſ. libert. l. 8. ff. ſi quis commiſſa.

CONDITIONES facti eſſe dicuntur quæ in facto conſiſtunt, & in faciendo verſantur, ad differentiam earum, quæ in dando conſiſtunt, l. ſi cui pure § 1. ff. ad Trebell. l ſeruus ff de ſolutio. Quædam vero conditiones iuris ſunt, id eſt, ex iure veniunt. l multum. 21. ff. de cond. & demonſtr. Prat.

CONDITIONES facti alias opponuntur conditionibus iuris, id eſt, quæ ex iure veniunt, l. 21. ff. de condit. & demonſt. Briſſ.

CONDITIONVM inſuper alia voluntaria, alia caſualis: illa quæ voluntaris eſt, totam obligationem ſuſpendit, vſque dum perficiatur. Quæ verò caſualis eſt. aut neceſſaria, obligationis tantummodo effectum protegat, vis obligationis atque adeo ipſa obligatio ſtatim perficitur, &c. Conna lib 4. c. 17. n 7.

CONDITIO dicitur, cum quid in caſum incertum, qui poteſt tendere ad eſſe, & ad non eſſe, confertur. Fert. inſtit. de verb. oblig. Spieg.

CONDITIO aliquando ſignificat qualitatem, & ſtatum perſonarum l. hæres & l. ſed & ſi. ff. de acquir. hæred. Briſſ.

CONDITIO habetur pro impleta, quoties per eum, cuius intereſt impleri, ſtat quo minus impleatur, l. 161. ff. de reg iur. Gothofred. ad l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit. vide & paulo poſt, Conditio pro impleta.

Ex CONDITIONE, in conditionem, ſub conditione paſſim.

CONDITIO quoque pro coniunctione ſponſaliorum & nuptiarum, pro eo, quod vulgo dicimus *Parti*, in l. vlt. ff. de ſponſal. l. 19 & l. 36. ff. de ritu nuptiarum. l. vlt ff. de proxenetic. l. 65 ff. de iudic. l 18. C. de nuptiis. Sueton. in Iulio, c. 28. Octauiani ſororis ſuæ neptem, quæ Marcello nupta erat, conditione ei detulit. Idem in Auguſto c 69. Demiſſam Scriboniam, quæ liberius doluiſſet nimiam potentiam pellicis, conditiones quæſitas per amicos, qui matresfamil. & adultæ ætatis virgines nudarent. Sic & apud eundem auctorem in Claudio c. 6. & in Galba cap 5. accipiendum eſt. Feſtus lib. 3. Conuenta, ait, conditio dicebatur, cum primus ſermo de nuptiis & earum conditione habebatur. Sic Seneca libro controuer. 3. Conditionem nuptiarum illi inueniam, cum alio nullo modo poſſet. Vtitur hoc quoque verbo in hoc ſignificatu Plaut. in Trucul. & Aulul Et Liu lib ab vrb. cond. 3. Et Pli. lib. 1. Epiſt ad Iunium Mauritium. Itaque & renuntiatione ſponſaliorum hæc verba probata eſſe, Caius ſcribit, CONDITIONE TVA NON VTOR, l. 2. de ſponſalibus. Briſſon.

CONDITIO etiam eſt pactio certam legẽ in ſe continens Vnde Tullius conditiones & pactiones coniungit 1. Offi. & 5. Verrin. ſub hac conditione ſtat locatio l. 25. ff loca Briſſ. vlt. edit.

CONDITIO pactionem & conuentionem ſignificat, & quod Græci dicunt συνθήκην Cic. Topic. Si quæratur, à natura ne ſit ius, an ab illa quaſi conditione & pactione hominum. Nam & lex κοινὴ συνθήκη τῆς πόλεως, à Demoſt. definitur, l. 2. ff. de legibus. Atque inde forte qui pactiones & inſtrumenta conſcribebant, conditionales ſunt appellati. Briſſ. vide infra paulo poſt in verb. Conditionales vocantur.

CONDITIO quoque pro cauſa ponitur. Melior conditio, l. 2. ac ſeqq. de in diem addict. In eadem ſunt conditione l. 20. §. licet. ff de hered. pet. Briſſ.

CONDITIO, i. e. oblata facultas eligendi. Teren. Heautonti. Harum duarum conditionum vtram malis, vide. Hotomanus.

CONDITIO etiam optionem ſeu electionem denotat. Deferre conditionem, id eſt optionem: & ferre conditionem, cui contrarium, Repudiare eam. Briſſ.

CONDITIO in iure pro MODO capitur, quod fere in multis conueniant, l 1. C. de iis quæ ſub mod. pro modo autem capitur cũ ſæpe, tum euidenter in l. debitori. C de pact. l. quoniam. C. de rer. permut. tamen modus fit per VT, conditio per SI, & in multis non parum diſcrepant, vt liquet in gl. rub. de cond. & demonſt. Nunc adde ſuperioribus, ſi placet, l. ſi poſt. §. iiſdem. ff. quan. dies leg. ced. vbi conditionem pro modo accipit Vlp. niſi nos decipit Accur. iiſdem autem dieb. i. e. iiſdem conditionibus, inquit, heredi præſtabitur legatum, q iib. legatario præſtabatur. Conditionibus. i. e. Modis, ait gloſſa: quia cũ hic agatur de hærede legatarij. ad quem legatum cum iiſdẽ conditionibus deuenit, non poſſunt eſſe veræ conditiones, ſed modi, quia conditiones ad heredes non tranſmittuntur d. l. ſi poſt § ſed ſi ſub. ff. eod l. vnica §. ſin autem. C de cadu toll. Forca. in ſuo Aniano c 8. Conditio & modus differunt, l. 41. ff. de contrah. emp. Vide & Gothof. ad rub. C ſol cauſ.

CONDITIO adiici, poni, præponi, apponi, adſcribi dicitur & iniici l 34 § 1 ff. de adq hered 11 ff de man. teſt l 6 & l. 96. ff. de lega. lib. 1 Et dari l. 5 §. 1 ff de acquir. hered & inſeri, l. 11. ff. de lega. lib 2 pendere etiam & ſuſpendi, & exiſtere, & impleri, & euenire conditionem dicimus. Et è contrario, deficere & extingui in l. 2 § ſi quis ſeruum ff. de hæred. inſt. Briſſ.

CONDITIO à demonſtratione hoc differt, quod demonſtratio plerumq; factam rem oſtendit, conditio futuram l. ſi nominatim. ff eod. Spieg & vt planius dicamus: Conditio in liberam legatarij voluntatem, aut in euentum rei futuræ incertum confertur: vt, Si hoc feceris, Si nauis ex Aſia venerit, &c. Demonſtratio autem factam rem oſtendit, non quemadmodum conditio futuram, vt, Fundum T[illegible]anum, quem Seius mihi dedit, do lego. l Stichum 6 ff de lega 1 Weſemb. Placet etiam de hac differentia adſcribere, quæ doctiſſimus. [illegible]cius doctiſſime lib. 2. obſeruat. ca. 3. ſcripſit. Multum à Demonſtratione Conditio differt: Demonſtratio in præſens, Conditio in futurum tempus confertur: Hæc omnimodo exiſtat neceſſe eſt, vt legatum debeatur, illa, etiamſi vera nõ ſit, attamen debetur. Et ideo non fruſtra quæritur in l 6. ff. de legat 1. vtrum hæc verba, Stichum, qui meus erit, cum moriar, demonſtrationem an conditionem faciant. Labeo autem ea pro Demonſtratione accipit. l. 5 § 1 ff. de lega. 1. l. nuper. §. vlt ff. de lega 3 Trebatius contra pro conditione: nec putat quicquam intereſſe, ita legetur Qui meus erit: an, Si meus erit. Ideóque ſi tempore mortis in totum, aut pro parte ſeruus alienus fuerit, ex ſententia Labeonis totus debetur, ex ſententia Trebatij non debetur, niſi quatenus eo tempore defuncti fuerit Obtinuit autem ſententia Trebatij, vt in illa l. 5. & l. nuper traditur. Cuiac. d. loc.

CONDITIO libertatis leuiſſima, ea intelligenda eſt, quæ ad libertatem perducit, quamuis natura grauior & durior ſit: l. in facto ff eo Spieg.

CONDITIO mancipiorum, ſeruitutis, i. e. ſtatus, fortuna, l. vlt. §. ſi de ædil edict. Varie autem vſurpatur. Eſt enim conditio idem quod modus, ratio, lex, pactio, pactum, fortuna, ſtatus, locus, ius, cauſa. Spi. Pro meliore conditione haberi debet, quicquid ad vtilitatem venditoris pertinet. Conna. lib. 7. c. 9. n. 8.

CONDITIONEM iuriſiurandi deferre, pro iurandi facultatem. Vlp. in l. 3 ff. de iureiur. Ait Prætor: Si is, cum quo agetur, conditione delata iurauerit. Hoto.

CONDITIONEM hanc, Si cœlum digito tetigeris, impoſſibilem, negatiuam Commentatores adpellant, in l. in illa, de verb. oblig. cum rectius (Alciat. ait) neceſſariam conditionem dicerent, quæ pro pura habetur. Niſi forte de eo cælo, de quo oxymorum ridiculum ænigma confinxit Virgil.

Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli ſpatium non amplius vlnas.

Quid hoc loco ſignificet cœlum, explicat Alciat. c. 18. lib. 1. Parerg. Spieg.

CONDITIO hæc, ſi in Capitolium aſcenderit, ſic recipienda eſt, cum primum potuerit Capitolium aſcendere, l. hæc conditio ff. de condit. & demonſtr.

CONDITIO hæc, SI VXOREM DVXERIT, SI DEDERIT, SI FECERIT, ita accipi plerumque debet, quod per eũ non ſtat quo minus ducat, det, aut faciat, l. vter ex fratribus. ff. eod. Prat.

CONDITIO hæc, SI ALEXANDRIAM PERVENERIT, poteſt & eſſe in arbitrio per hyemis conditionem: poteſt & eſſe, ſi ei qui à primo milliario Alexandriæ agat. fuit impoſita, l. ſuus quoque. §. puto recte ff de hered inſtit. Prat.

CONDITIO pro impleta habetur, ſi ita hæres inſtitutus ſim: Si decem dedero & accipere nolit, cui dare iuſſus ſum, l. ſi ita heres. 3 ff. de condit. inſti.

CONDITIO qualis poſita fuerit, multũ intereſt. Nam aut in præteritũ concipitur, veluti, Si Titius Conſul fuit. Aut in præſens vt ſi Titius conſul eſt. Aut in futurum, veluti, ſi Titius conſul erit, l. cum in ſecundo. ff de iniuſt. rupt. irrit fact. teſtam. Conditionum autem, quæ in futurum conferuntur triplicem naturam deſcribit Marcian. l. 91 ff de cond. & demon. Quaſdam enim, ait pertinere ad id tempus, quo teſtator viuat, vt Titiæ, ſi mihi nupſerit: quaſdam ad id, quod poſt mortem futurum ſit, vt ſi ad exequias funeris mei venerit: quaſdam ad alterutrum, vti ſi filio meo nupſerit. Prat.

CONDITIONES agrorum, ſunt qualitates, l. 1. §. denique. ff. de aq. & aq. plu. arcend. quas explicat Siculus Flaccus lib. de condit. agror. Prat. ex Briſſ.

CONDITIONES extrinſecus, non ex teſtamento venientes, id eſt, quæ tacite ineſſe videantur, non faciunt legata conditionalia

l.conditiones extrinſecus ff de cond.& demonſtr.Prat.

Conditiones contra edicta Imperatorum,aut contra leges, vel contra ea, quæ legis vicem obtinent, ſcriptæ, Item, conditiones deriſoriæ, vel quæ contra bonos mores ſunt, aut eiuſmodi quas pretores improbauerunt, pro non ſcriptis habentur, l.conditiones de cond inſtit. Paulus lib. 3 ſent. tit. 4 Contra bonos mores, veluti, ſi ab hoſtibus patrem ſuum non redemerit: & Si parentibus ſuis patroniſve alimenta non præſtiterit, l.conditiones quæ. ff de cond inſtit. Quæ facta enim lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiā noſtram ac (vt dixerim generaliter) contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credendum eſt, l.filius qui ff.eo.tit.Prat.

Sub Conditione impoſſibili,vel alio modo(in Pandect.Florent.pro modo legitur mendo) factam inſtitutionem, placet non vitiari, l. 1. ff.eod.tit. Quæ ſub conditione iuriſiurandi relinquuntur, à prætore reprobantur, l.quæ ſub conditione. D.eod. Non videtur enim defectus conditione, ſi parere conditioni non poſſit. Implenda eſt enim voluntas, ſi poteſt, l. quæ ſub conditione §.quoties her.ff de cond inſtit.Prat.

Conditiones ſibi quærere dicebantur fœminæ adulteræ ac infames,quæ homines bene mentulatos ſibi adſciſcerent magnis etiam inuitatos præmiis. Egnat. in Capitol.& Lambric. annotauit. Viues autem conditio,inquit,in fœminis eſt coniugium,vnde quærere conditionem & inuenire conditionem filiæ. Hinc apud ICtos in verbis repudij erant & illa, conditione tua non vtar: Vide paulò ante, conditio quoque pro coniunctione Spieg.

Conditionem deferre, hoc eſt,electionem dare emptori, vtrum malit rem emptam habere iuſto pretio, an vero à re diſcedere, pretio recepto, l.1. §.ſi quis in fraudem. ff.ſi quid in fraud patron.Prat.

Conditionem remittere. Oppo. Conditionem mauere alicui,l.ei qui furti.ff de furt.Oldend.

Conditionibus ſtare, eſt tenere pacta: cui contrarium, à conditionibus fugere

Conditionale inſtrumentum, pro inſtrumento ſtatus,& adſer ptitiæ conditionis. l. cum ſcimus,C.de agric.& cenſ.Prat. ex B. ſſ.

Conditionales vocantur tabularij l. ſcripturas.C. qui potior. in pig.inde deducto nomine, quod conditioni addicti ſunt, nimirum quod ea conditione munus illud adepti ſint, ne ad vllum aliud aſpicerent. Vel etiam (vt alij volunt) quia depoſitiones teſtium ſolerent excipere. Conditiones enim ſunt dicta ſine depoſitiones teſtium, vt ſcribit Iſidor.lib 5 Etymol. c.24 Conditionales ſerui, in l.defenſionis de iur fisc. lib.10. C.qua forma adſcrip itij coloni, capite cenſiti, & alij quilibet certæ conditioni addicti,conditionales dici poſſunt, Tertullianus alio ſenſu ſumpſit Conditionalis nomen: Opera,inquit & conditionalis eram.Prat.

Conditionales creditores dicuntur, quibus nondum competit actio, eſt autem competitura: vel qui ſpem habent, vt competat Vlp l conditionales.ff de verb ſign.Prat.

Conditionalis, cui conditio adiecta eſt: conditionalis ſtipulatio, aut legatum. l.44. ff de verb. oblig. & ſub tit. D. de cond.& demonſtr. Legatum conditionale, & purum, opponuntur Briſſ.

Conditionaliter, pro ſub conditione,l.quæ res ff.de verb. oblig & paſſim in lib.noſtris.Hot.

Conditionarii, in c.conſiderat.50 diſtinct.cenſiti & adſcriptitij dicuntur: ſed & familiares apud Yuonem Carnotenſem in Epiſt ad Paſchalem Papam.

Conditor qui aliquid componit, vel rei alicuius autor, vt conditor legum: conditores iuris, legum Briſſ. ex C

Conditorium, id eſt ſepulchrum. Catanæus oſtendit exempla comment.6.Plinian.epiſt.Spieg.

Conditura cui d ferculis.aliiſque obſoniis condiendi gratia adhibetur. Vlp. l. de tritic.& vino leg. t. l ſi quis. Quod potius conditura loco fuit. N briſſ.

Conduntur libri, corpus: conditi fructus:condita merces in horreis.ex ff. conditæ ſunt ſpecies & copiæ publicæ in horreis ſeruandi cauſa repoſitæ Briſſ.

Conditum, pro abſcondito id eſt, quod abſconditè ſeruatur in aliquo loco. Paul.diuerſam autem eſſe cauſam eorum, quæ in condito eſſent.Item, paulo ſupra in themate;Si quæ in condito habuerat paterfamil.l.Aufid ius quidem de legat.3. Conditum vero dicitur, quod ſeruari poteſt ſine læſura. Spieg.

Cond . Condere leges, iura. Briſſ ex Iuſtinia. C. Condere ſub terra, i.e. recondere. Condere, & facere l itum idem ſunt Varroni. Condita ciuitas regna, teſtamenta. Briſſ ex ff. & C.

Condocti dicuntur Comici, qui fabulam, quam acturi ſunt vna fide edidicerunt.geſtuū n quo agere ſciunt. Oportet enim hiſtriones peritos eſſe, & fab lam, quam acturi ſunt, ſimul edidiſſe, antequam in proſcenium prodeant, vt refert Turneb aduerſar.lib.15 c.6.

Condonare, id eſt donare l 23 §.1 C.de nupt.

Conducere dicitur is, qui pretium accipit pro re aliqua facienda: quod redimere etiam dicitur ex Budæo. Vlp.Si qui ſeruum docendum conduxerit, l. item quæritur 13. §. ſi quis ſeruum.ff loca.& alibi ſæpiſſime Sic & apud alios Iuriſconſultos reperies,ſic accipitur in l.2.ff.ad leg.Rhod.de iac.

Conducit qui dat, ſed qui locat accipit illud.

vide Locare Prat & Old.

Conducere numo vno donationis inſtar eſt, ait Vlp. l.ſi quis 46.ff loca. Eſt autem, teſte Old. prouerbiale, ſecundum veteres, ſicut nunc dicimus, fragmento panis vel pomi locare aut vendere: ſignificantes donationem potius eſſe quam alium contractum,Spieg Prat.

Conducere habitatione,vide l.5.§.qui legatorum, 22.ff.vt in poſſeſſ.legat.

Conducere cœnacula: conductum habere cœnaculum,fundum, tabernam, vectigalia. Conducere merces exuehendas, columnam tranſportandam, ſeruū docendum, vſum fructum, operas.Briſſ.ex ll ff.& C. Aqua in vnum locum conduci dicitur.l.3.§.ſi aqua.de riuis.Pallad.1 rei ruſtic.tit.16.Briſſ.

Conducere mancipia vehendo: mulierem vehendam nauigio: onus vehendum:dolium,tignum Briſſ.

Conduci etiam & locati nummi dicuntur, qui fœnore occupantur.Horat.

Omnia conductis coemens obſonia nummis.

Id eſt, fœnore ſumtis, inquit Acro. Conducuntur enim quaſi nummis, pro quibus merces ſoluitur. Et quem admodum in emptione dixi, veteres emptionum venditionumque appellationibus promiſcue vſos, idem eſt in locatione & conductione, vt Caius ſcribit de act.empt. quod credo opinionem Laurentio Vallæ inieciſſe, vt putaret locare ſepulcrum faciendam, dicitur tam eum qui dat, quam qui ſuſcipit faciendam, cuius tamen nullum adhuc exemplum memini me legere, nec ſcio, an apud Latinos auctores repertiri poſſit: vt rectè notauit Budæus: niſi fortè apud Labeon. l. vlt. ad legem Rhod.in penult.themate, ſi modo non ſunt mendoſi codices quod facile crediderim Et cum ſcribit Caius veteres locationis & conductionis appellatione vſos fuiſſe promiſcue, ſatis oſtendit, iam hoc à conſuetudine Latini ſermonis receſſiſſe, atque ita poſteriores locutos fuiſſe, vt ita diſtinguerent id cetereturque locare, qui dat rem vtendam: conducere autem qui pro rei vſu & fructu, quem accipit, dat in pretij loco penſionem certam vel nummorum, vel fructuum. Ille dicitur nummis colere aut conducere,hic partibus: vnde partiarius colonus. Ita locatur opus faciendum, cui mandatur eius conſtructio & procuratio, quique eam ſuſcipit nō gratis, ſed & mercede & pretio. Ipſe autem conductor dicitur, quoniam eius ductu tota conſtructio peragitur.Hic igitur conductor appellatur, qui dux eſt, & vt vulgo loquimur, Magiſter operis: qui quod alieni & ipſe operis vtitur emptus & conductus, ad id quod ſuſcepit efficiendum,vocatus eſt redemptor:quaſi opus, quod locatori ſuo debet, à mercenariis redimat. Nam ſi quis ſua ſolius opera faciendum aliquid conducat, non recte, ni fallor,redemptor operis vocabitur, &c. Conna. li.7.c.1 n 2.

Conducere in terris penſionis, pro vtile eſt, notius quam vt exemplis probari debeat. Spieg.Prat.

Conditio eſt procurationis ſpecies, nou. Theod. ne cur.alt. præd vid.Locatio.

Conductor i. eſt, qui vel rei alienæ vſum, vel alieni operis perfectionem certa mercede pacta recepit Hinc conductor operis pro redemptore, Iauol. l 44. ff de fideic. Conductor tenetur de dolo & culpa, l.contractus. ff. de reg iur. ſed non de caſu fortuito. Decius in d. l. contractus, niſi eum nominatim receperit. In menſura æquali conſiſtere debent, tam quæ à dominis ad conductores,quam à conductoribus ad dominos perueniunt. Et ita de cæteris contractibus. Nou.de hortulan. §. his igitur de cauſis. Conſtit. 64. Per improbitatem & in xplebilem auaritiam conductorum, dominis ſuis poſſeſſiones omnino debent fieri inutiles Prat.

Conductor apud hos domus, diuerſorum portuum, horreorum,vectigalium prædiorum. Conductorem repellere Briſſ.

Conducti-locati actio datur conductori,eiuſve hæredi aduerſus locatorem, eiuſve hæredem,imprimis ad id, vt liceat ſibi re locata vti,aut ſi cō ductor malit intereſſe, id locator præſtet &c. vide Vulteium comment.Inſtit.de actionib.§ 16 n.116.

Confarratio ſacrificij ſolennis genus erat, quo vtebantur veteres Romani in coniunctione viri, & vxoris, cuius commeminiſſe videtur Vlp. in Epitome tit. 9. Farre (ait) conuenitur in manum certis verbis, & teſtibus decem præſentibus. Eam ſolis pontificibus conueniſſe ſcribit Boethius in Topic. in loco à genere: qua de re adeundi ſunt Alex ab Alex.lib.2. Genial. & Bar. Briſſ lib. ſingul. de ritu nuptiar. o farratione m Romæ omiſſam ſcribit Tacitus lib.4. Annal. Prat.vide latius Conne. lib.8 c.3.n.2.

Confectio teſtamentorum,l 29 poſt pt.C.de teſta.Confectio teſtamenti perfectiſſima l.27.C eod.

Conferre, à con, & fero, quaſi ſimul portare, multa ſignificat propter varias conſeruendi cauſas. Quare ex eo, quod adiungitur,ſolet vis huius verbi lectoribus apparere Old.Prat.

Conferre manus,cōferre ſigna. *Wider einander ſtreiten.* Ol.

Con-

Conferre pedem, antiqui eleganti Metaphora dicebant pro eo, quod eſt proprius accedere ad cauſam: cuius oppoſitum eſt Fugere ſcopum controuerſiæ, ſicut nunc ſæte litigatores faciunt in iudiciis Cic. pro Planc. Non poſſum pedem conferre vt aiunt, aut proprius accedere. Commentatores venire ad punctum cauſæ dicunt, *neher zu der ſach hommen*. Spieg. Prat.

Conferre rem in arbitrium alicuius. l.1. ff de leg. 2. id eſt, rem permittere arbitrio alicuius.

Conferre, computare, l. vbi falſi ff. de falſ. Dicimus enim, confero te illi, aut cum illo. Hieronymus in proœmio Paralip. Quendam, ait, auctorem, qui apud Hebræos in admirationibus habebatur, aſſumpſi, & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vſque ad extremum vnguem: & ſic confirmatus auſus ſum facere, quod iubebatis. Prat. Conferuntur moduli cum opere, id eſt, comparantur l. 8. de oper. noui nunciat.

Conferre in pauca, accipimus pro concludere breuiter, quæ diffuſius ſunt dicta. Plaut. Nunc verba in pauca conferam. Old. Prat.

Conferre ſe in aliam prouinciam, in numerum hoſtium, id eſt recipere. Br. ff. ex ff.

Confertur iniuria in perſonam, l.18 fin. de iniur. id eſt, infertur iniuria perſonæ Briſſ.

Conferre in funus pecuniam, ſumptus ad refectionem ædificij: Vinum, mel conferre Briſſ. ex ff.

Confertur pœna in præteritum aut futurum, id eſt, refertur, dirigitur Briſſ.

Conferre pontificios canones legibus Romanis ſic oportet Primum retinenda ſemper eſt breuitas, ne quid mediocritatem excedat. Deinde, in locis ex iure collatis perpendi oportet auctorem, & illius conſilium, hoc eſt, quis, ob quam cauſam, cui, qua de re, & quando ſtatuerit, tale ius. In his enim conſiſtunt & aperiuntur tibi ſtatim circumſtantiæ negotiorum, quæ cum diuerſæ ſint: nihil eſt mirandum, ſi de quibuſdam ſpeciebus varient ius ciuile & canonicum. Tum ex collatione ſic facta apparebit tibi lux quædam mirabilis, ad inueſtigandum ſimilium negotiorum æquitatem ſiue in ſcholis, ſiue in iudiciis, ſiue in conſultationibus veſtris. Porro hæc eſt exercitatio, quam inculcare oportet ſtudioſæ iuuentuti, non ad altercationem fori, ſed ad concilianda iuris præcepta. quæ eodem pertinent tandem. Nam ſi bene circumſpicias, multo certe rarior inter ius ciuile & canonicum eſt *ἀντινομία*, quam vociferantur quotidie in tribunalibus. Differentias tamen permultas inter ius ciuile & pontificium conſtituit Barr. tractatu in eam rem edito, quem videas velim Old. Prat.

Collata conditio in alicuius perſona: in arbitrium: in futurum. Briſſ ex ff.

Collata donatio in caſum, in tempus. &

Collata inſtitutio in ſeruum, Pars in externum. Briſſ. 16. tit. ff & C. de collat. bon. ff. de dot. collat. Prat. Vnde

Collatio bonorum & dotis, vide ſupra. Eſt &

Collatio tributorum, & vectigalium, aliarumque functionum, hoc eſt, præbitio l. vlt. §. matrimonium. in fin de muneribus & honoribus. Sic accipitur in l. in honoribus. §. qui muneris. ff. de vacat. muner. eodem ſenſu accipitur in rubr. C. de collat. fund. patr. lib. 11. & C. de collat. fund. fiſc. eod. lib. Prat. Et

Collatores, in Nou. 128. interpretibus Iuliano Patritio & Irnerio, quos *ἀποτελεῖς* Græco vocabulo adpellauit Iuſtinianus in d. Nouel. Briſſ. Prat.

Conferre apud Venuleium l. ſi vir. 6 ff. ad l. Falc pro impendere poſitum aiunt Accurſius & Alberic. equidem pro contribuere accipi putem Prat.

Conferre apud Pontificios ſignificat concedere. c. eam te. ext. de reſcript. ibi, præbendam ſibi conferre deberent. Prat.

Conferre, transferre ſignificat, l. confeſſionibus. ff de interr. action. Prat.

Conferre in futurum quid, in caſum, in conditionem, in diē in tempus mortis, id eſt, referre, deſtinare collata in alterius factum inſtitutio. Conferre in tabulas, referre, aſſignare. Collata in præteritum verba. Briſſ. ex ff. & C.

Conferre pacta, in l. fin. C. de feriis, eſt de paciſcendo colloqui Prat

Conferre in aliquod tempus, *verziehen*, Differre. Vlpian. ff. de ſponſal. Quæ itam eſt inquit, apud Iulianum, an ſponſalia ſint ante duodecimum annum, ſi fuerint nuptiæ collatæ, hoc eſt. dilatæ in id tempus ætatis: non ſicut Accurſius committiſcitur, reuera celebratæ Old.

Conferre etiam eſt largiri, tribuere, erogare. Briſſ.

Confero beneficium, confero honorem, cōfero in te culpam. *Ich thue guts, Ich gebe ehr Ich gebe dir die ſculde* Oldend.

Conferre donationis cauſa, vide l. ſi liqueat. 8. §. 1. C. de inoff. teſtam.

Conferre ſecreta voluntatis ſuæ in codicillos, vide l. 3. C. de codicill.

Conferre dotem in medium, l 4. C. de collat.

Conferre dotem, vel alia bona, *vvider eynbringen* Vt C. de coll. bon. & ff. eod. tit Hic titulus inquit Vlp. manifeſtam habet æquitatem. Cum enim Prætor ad bonorum poſſeſſionem contra tabulas emancipatos admittat partis poſſeſſionem cum his, qui ſunt in poteſtate bonorum paternorum: conſequens eſſe credidit, vt ſua quoque bona in medium conferant, qui appetant paterna. Old.

Conferre dotem fratribus, l 1 & l. 3. C de collat.

Conferri in tempus mortis: pœna in præteritum vel futurum: compendium Briſſ ex ff.

Conferre facultates in filium, partem in extrañ, id eſt, transferre liberaliter dare & concedere. Collata donatio in vxorem, filium. Conferre libertatem in aliquem. Briſſ. ex ff. & C.

Confessionem Quintilian. Decla. 314. accipiendam ait quamcunque contra ſe pronuntiationem ſuam: pronuntiantis ſententia nd ffinire videtur Paulus. l. 1. ff. de confeſſis. Briſſ. Prat.

Confessio, in l antiquæ 23. § . C ad Senatuſconſ. Vellejan. & in Nouel. Iuſti. 1 ſumitur pro ... G ... corum imitatione, qui *ὁμολογίαν* dicunt, vt in l. cum de deb ... ff. de probat. Cuiac. in expoſit. Nou. ... [illegible]

Confessio non nocet abſentibus, nec ... certum §. ſi quis abſente. ff de conf. ... l de ... Bald. d. § ſi quis abſ & reſtringe, vt per Bartol. Socinum in tract. fallen leg. 63. Old Prat.

Confessio auricularis, vide Gothof. ad Nou 141 c. 1. ibi, beatiſſimo patriarchæ ... [illegible]

Confessio coram notario facta habetur pro ſcriptura in fideiuſſione iudicio ſiſti. l. pen. C de fideiuſſorib.

Confessio erronea nullius eſt momenti, l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. leg. l. ſi obligatum. C. de ſolution b. l. error. C. de iuris & facti ignor. Prat.

Confessio iudicialis obligat: Extraiudicialis autem habens cauſam probat quidem, non tamen obligat, non habens cauſam, nec probat, nec obligat, l. 11 §. 9. ff. de interrogat in iur. fac. Eſt autem confeſſio extraiudicialis, quæ fit apud probos & fide dignos homines extra iudicium. Hæc in plerisque caſibus ſuum adfert robur ad probandam intentionem actoris Vide Bart. in l. generaliter. C. de non. num. pecun Spieg.

Confessio teſtatoris vel egrotantis eo facta, vt quis bonorum relictorum capax æſtimetur, valde ſuſpecta, & in fraudem adiecta præſumitur, l. qui teſtam. ff de probat. l. legaui Titio. ff. de deliber. legat. Prat.

Confessio teſtatoris ſimplex; & ſine iuramento, non facit plenam fidem. l. cum quis decedens §. codicil. de leg 3. l. Titia cum teſtam. §. Gaius Seius. l. cum pater filios §. pater qui filio, ff. de leg 2. *ὁπόταν αὐτὸς ἐπὶ ἑαυτῷ φάσκει, ἢ γράφει τινὰς μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν, ... δανείσας ...*, vt ait Iuſtinianus conſt. 48. *... ἀλλὰ πάντα*. Prat. Conſi eri crimen intelligitur, qui paciſcitur. l. 15 de his qui not. infam Briſſ. Confiteri in ſeſe, l. 1. de quæſt. Confeſſi in homicidio & incendio. Confeſſus reus. Confeſſi debitores Confeſſum non negari, quod non eſt in controuerſia Briſſ. ex ff. vide infra Confiteri.

Confessio facta in vno iudicio, fidem facit in alio, inter eaſdem perſonas. Ioan. Andr. & alij in c. per inquiſitionem. de electione. Et in c. 2 de ord. cognit. Anto. de Butr. in c. cum dilectus de capel. Monachor. Bald. Alciat. & alij in l. 2. C. de edend per leges quas citant Prat.

Confessoria actio, eſt in rem qua aſſerimus nobis competere ius in re alterius. Negatoria autem eſt actio in rem, qua negamus aduerſario in re noſtra ius deberi. Vulteius in commentariis Inſtitution. de Actionibus. §. 1. Inſtitut.

Confessoria actio, cui opponitur Negatoria, dicitur, quaſi adſertoria iuris & ſeruitutis: Cuius vindicandæ gratia confitemur intentionem apud iudicem. Habet enim hoc verbum, iſtud. Confiteri, emphaſin, & vehementiorem pro ſubiecta materia ſignificationem, quam alibi: datur que ei, qui ſeruitutem ſibi deberi intendit, l. 2. § 1 ff. ſi ſeruit vindic. Concipitur aut verbis adfirmatiuis. Plerumque tamen negatiuis, l. 4 § fin. Prat. quod tamen negat Hoto in Inſtit. affirmans hanc actionem nunquam, niſi aientibus verbis, concipi, Briſſ. plerumque aientibus. interdum negantibus

Confessoria etiam datur in lege Aquil de damno dato aduerſus confitentem, l. inde Neratius 23 §. ... & l. proinde § 1. ff ad l. Aquil. Sic quoque adpellatur ea actio, quæ ex alicuius ad interrogata reſponſione competit, l. fin. ff. de interrogatio. Briſſ. Prat.

Confessa, vt ait Varro lib 5. ling Lat. qui fati id. quod ab eis quæſitum eſt. Parat. in fiſci cauſis pro confeſſis habentur, pacti cum delatoribus, ſi modo pretium vel modicum dederunt l. 4. ff. de iur fiſc.

Confessus Iuriſconſulto videtur qui monitus tacet l de ætate. §. nihil intereſt. §. qui tacuit. de interrog actio Old. Prat.

Confessa res pro clara, manifeſta, & extra controuerſiam poſita Spieg. Prat.

Confessus (id eſt, qui confitetur delictum) in iure pro iudicato habetur, l. 25. de donat. l. 56. de re iud. l. 1. §. 7. ſi quid in

fraud. patton.l.9. de confeſſ. l.4.in pr.ff.ad l.Iul.Maieſt. Gothofr.ad l 4.C de repud.

Confestim varie pro re, hoc eſt, ſubiecta materia accipitur: aliquando vbi primum potuit, hoc eſt, Prætoris copiam habuit, Vlp. l 2 §.confeſtim.ad SC. Orfic. Aliquando ſumitur interpretatio ex teſtatoris voluntate, vt ſignificet ſtatim à morte inſtituti l.cum pater §.ab inſtituto ff.de legat.2.Interdum pro decem dierum ſpatio,l. promiſſor.§.1.de conſti.pecun. Plerumque pro modico interuallo temporis, ſcilicet pro tanto, quanto iudex pro tribunali ſederit, l.diuus ff. de in integrum reſtitut. Quandoque ſine vllo temporis interuallo, l. ita vulneratus ff ad l.Aquil ſic accipitur. interprete Vlp.in l 3.§.cum igitur ff.de vi & vi armat. Prat. Confeſtim, id eſt,ſtatim, cui opponitur ex interuallo, ex interiecto tempore Briſſ.

Confestim, hoc eſt inter quatuor menſes. Sic interpretatur Bart in l.Presbyteros C de epiſcop.& clericis. Old.Prat.

Conficere negotium,in ſtrumenta emptionum ſuo nomine, Teſtamenta.Briſſ.

Conficere rationes apud Vlpian. l. 1. §. officio.ff.de tutel & rat.diſtrah eſt in libro ſcribere rationes actus, & adminiſtrationis Prat.

Conficere ſibi veſtimenta ex lana, l.31.ff.de donat.inter vir. & vxor.

Confici ſtipulatio,l 1.ff.de verb.ſign.

Conficere poſſeſſionem apud Cic.eſt profiteri rem ſuam eſſe, & edere numerum eius vel modum,vel æſtimationem apud magiſtratum, vt in cenſu: quod vicaria etiam alterius opera fieri interdum, auctoritatē dum præſtaret, poterat. Prat.

Confideiussores,in l.fideiuſſoris autem.& l.videlicet.ff.de pact.qui ſimul cum alio fideiubent Prat.Sic Conſponſor apud Cic.

Confidentiam eſſe vitii,nec Anch.ignorauit,c.1.circa finem de elect.lib 9. Fidentia ſemper eſt laudis. Confidens autem mala conſuetudine loquendi, in vitio ponitur: ductum verbum à confidendo, quod laudis eſt. Inſulanus idem indicat, quo loco Cicero ſequutus eſt conſuetudinem.Spieg.

Confidere defenſionibus ſuis.in l.3. C.de ingenu. manumiſſ.

Confieri,vide l.11.§ 1.C.de aduoc.diuerſ.iudic.

Confinati, qui ad loca aſſignata accedere noluerunt, non propterea in crimen læſæ maieſtatis, incidunt: ita ſignanter Bal conſ.271. quæritur vtrum hi qui indignationem, in 3.li. Dec.conſil.414 in cauſa mota Mediolani col.vlt.lib 5 Cot.

Confines agri dicuntur, qui iiſdem ſe finib. attingunt. l.4.§. non ſolum.ff fin reg Eodem ſenſu

Confines fundi, id eſt, vicini, & iiſdem finibus ſe inuicem attingentes, l.54.ff de leg 2.

Confinia prædia dixit Paulus l. qui duo 29. ff. de ſeruitut.ruſticor. prædior. Sed ita tamen vt linea videantur diſtincta. Prat.

Confinii appellatione ſignificatur, quo ſe poſſeſſores attingunt, l 2 §.1 ver præterea ff de aqua, & acq. plu.arc. l.patronus.§.1.ff.de leg.3 l.7 § vlt.& l.8.ff.de acquir.rer domin.l.vlt. ff.pro ſocio. Ex quibus locis coniunctis deprehenditur, In confinio, & prope confinium idem valere. Confinium porro non intelligitur, ſi via publica flumenve intervenit. l.4 §,fin. ff.fin.reg. confines à vicinis ſeparat Paulus d.l.4. quod illi de ruſticis. hi de vrbanis prædiis dicuntur. Trifinium etiam veteres adpellabant eum locum, quem tres poſſeſſores attingebant, ſicut in ea re teſtis Siculus Flaccus lib. de condition.agror.Briſſ & Prat.

Fons Confinis fundo: confinem ſuum celare quid,id eſt,vicinum ſuum: confinia templa: fundi confines plurium fundorum: confinium prædiorum: in confinio meo nata arbor, prope confinium poſita arbor Briſſ.ex ll.ff

Confinia dicuntur ea,quæ adeo ſibi proxima ſunt, vt nullus medius paries interponatur, ſed vrbana parietibus diſtingui conſueuerunt. Et ideo vbi non poſſunt dirimi fines, occaſione controuerſiarum finitimorum, permittitur iudicium finium regundorum,id eſt,dirimendorum, vel ſeparandorum: quo caſu opus eſt, vt ex alterius prædio alij adiudicandum ſit, & is, cui adiudicatur, pro eo, quod ei adiudicatur, certa pecunia condemnandus eſt. Actio enim finium regundorum habet locum in ruſticis prædiis tantum, in vrbanis autem prædiis locum habere non poteſt, quia vrbana prædia ſibi non ſunt confinia, ſed magis dicuntur vicina. ff.fin.regund.l. 4.§.hoc iudicium Old.

Confinivm non intelligitur, ſi via publica flumenve interuenerit. l.4 § vlt.ff fin. reg. & confinium in prædiis ruſticis, duntaxat dici, non in vrbanis, ibidem traditur. In confinio arbores, vel ædificium poneie. Briſſ.

Canfirmare eſt alicui iuri, vel facto firmitatē præſtare. Pr.

Confirmare acceptilationem, codicillos, iudicium,ſtatum liberorum Briſſ.ex ff & C.

Confirmare venditionem interdictam,l 6.de arbitr.tutel.

Confirmatio, eſt veris plus habita corroboratio, inter dilectos de fid.inſtrum.Prat.

Confirmatio dicitur etiam, quando ſuperior confirmat factum inferioris & de infirmo firmum facit. Qui enim confirmat aliquid, is non cenſetur dare: l.& quia.ff.de iuriſd.Paulus l. ſi donatæ §.ſi ſponſus. ff de donat. inter vir. & vxor. Quia, inquit, tunc factam donationem confirmare videtur, non inchoare nouam. Sæpe tamen is, qui confirmat, quodammodo dat, vt oſtendit Gœdd.ad l.110.nu.4 de verb ſig.) Ex innouatione priuilegij nouum ius non adquiritur, ſed antiquum (ſi quod habet) conſeruatur, c cum dilecta. §. nuper autem.de confi m. vtil. vel inutil. & diſt.12. c.præceptis. Qui declarat, nihil dat,ſed datum ſignificat,l. heredes palam § ſi quid poſt.in fin.ff.de teſt. Sic accipi debet tot.tit. de confirm.vtil.vel inutil. Old Prat.

Confirmatio adoptionis, l.34 ff.de adopt,

Confirmatio ſpecialis,l 2.C.ſi maior fact.alienau.l.25.circa fin.C de donat.inter vir & vxor.

Confirmationis ſententiæ dies,vide l.2.C.de vſur.rei iudic.

Confirmatio manuum impoſitionem ſignificat, c.t. iuncto c.Spiritus ſanctus, de pœnit. diſt.5. vbi docetur, quænam ſit eius vis. Prat.

Confirmatio fit duob.modis:aut in forma communi:aut ex certa ſcientia. In forma communi confirmare dicitur princeps, quando ſimpliciter abſque aliqua cauſæ cognitione cōfirmat: & hæc nullum ius tribuit. Ex certa ſcientia dicitur confirmatio, quando fit cum cauſæ cognitione: & iſta facit ius: ita eleganter declarat Bald. poſt Cyn. in l. ex verbis, ad fin. vbi alij ſequuntur C. de don. inter vir. & vxor. & commendat Decius late circa hoc inſiſtens, in rub. de confirmat. vtil.vel inut in 3.quæſt.poſt And.Sic, inter conſilia Alex conſil.123 ſcripſit eccleſiaſt. col. 7. ad fin. & ſeq.in 4. lib. & Aret. conſil.8. abunde col.1. & 2. Alio etiam modo dicitur confirmatio ex certa ſcientia, videlicet quando tenor priuilegij de verbo ad verbum inſeritur in confirmatione, ita Specul. in tit.de inſtr edit §.nunc autem, verſ item opponitur, ſeq. Aret. conſ. 15. reuerendiſſime pater. col. 2. verſ. præterea certa ſcientia & eſt doctrina memoriæ commendanda, ad declarationem terminorum. Eſt ita confirmatio ex certa ſcientia quamuis det robur, non tamen extenditur ad id quod in eo non includebatur, ſecundum Bald.ſing.in l.3 in fin. C. ſi aduerſ. rem iudicat. quem in pulchra quæſtione reaſſumit Cornel. conſ.9.incip.attentis, narratis, in vlt col. in 3 l.b. & moderni in l.more, ff.de iur.om.iud. Niſi addita eſſet clauſula, ex certa ſcientia: quo caſu non ſolum dat robur actui confirmato, ſed etiam illum extendit ita ſing Bald. in c.pen.col. vlt.verſ. quæro ergo extra, de conſtit. & pro ſing.multum notat & ſequitur D.Iaſ. in d.l.more in 7 col. verſ.limita ſingulariter, ff.de iur.om.iud.& ſeq Alex conſ 127. viſo, col.pen.verſ.nec prædictis,lib.4. Alia vero ſimplex confirmatio nullum vigorem tribuit, vt etiam in pulchro caſu conſuluit D. Zi'iolus inter conſilia Bald conſil. 135. articulus in vlt col in 3. lib. & declarat D. Franciſ. Cur. in repetitio l admonendi, col.22. verſi quid in priuilegiis, ff. de iureiurando poſt And.Sicul. in loco præallegato. Cott.

Confirmati codicilli, qui à teſtamento vim & autoritatem acceperunt. Briſſ.

Confirmatorem Venditionis vocat Iulianus & vetus interpres, vt M Tullius pro Cluentio confirmatorem pecuniæ, auctorem ſecundum l 4 ff. de euict. vt auctorem pecuniæ, l. ſi literas, C.mand. Auctor primus eſt venditor ipſe. Cuiac. in expoſitio No Inſti 4 in fin.

Confirmare apud Calliſtratum, l.3.ff de teſtib.non pro adſeuerare, vt putat Oldendorpius, ſed pro ſimul probare accipitur, falſo apud Oldendorpium in Lexico legitur, conformare, vt & apud Spiegelium. Confirmare apud Paulum.l.& quia.ff.de orig. iur. ſignificat approbare, & validius & perfectius efficere vt explicat ibidem Bart.Prat.

Confiscari ad perſonas refertur l ſi tutor.§ pen. ff.de tut. vbi tamen confiſcatus accipi debet pro eo, cuius bona confiſcata ſunt, & in ærarium principis coacta. Suetonius in Auguſt.cap 15.deu ctiſque his & confiſcatis promiſſa veteranis præmia ſoluerentur: Idem in Caligula. Prætereuntes (inquit) duos equites locupletes ſine mora corripi, confiſcarique iuſſit. Briſſ. Prat.

Confiscari eſt fiſco, id eſt, principis ærario applicari, vel in fiſcum cogi. l.ſi.de bon.eor.qui ſib.mor l.4. C. de re mil. Vnde confiſcari bona dicuntur, quæ in fiſcum coguntur. Suetonius in Domit. Confiſcabantur ait, alieniſſimæ hæreditates, vel exiſtente vno, qui diceret audiſſe ſe, &c. Vnde fiſcus eſt, regius ſaccus, in quem reducuntur bona damnatorum, & proſcriptorum. Vnde dicitur: facta eſt omnium bonorum confiſcatio. Confiſcati Reus dicitur, cuius bona publicantur. Et caſus in quibus poſſunt bona alicuius confiſcari poſt mortem ſuam, vide gloſ.in l.fin. Cod. ad legem Iuliam maieſtatis. Et qualiter formabitur ſententia, eſt gloſſ. Inſtituti de hæredi. quæ ab inteſta §. per contrarium. Olden. Prates. Primi vero qui per calumnias & iniquas interpretationes multa fiſco in Imperatoris gratiam vendicarunt, fuere Pal. phurius

phurius & Armillanus. Vnde Iuuen. Satyr. 4

Si quid Palphurio, ſi credimus Armillato,
Quidquid conſpicuum pulchrumque ex aquore toto eſt,
Res fiſci eſt vbicunque natat.

Corraſ. Miſcel. lib. 4. c 19.

Confiscare. Aſcon. Quia maior ſumma eſt pecuniæ publicæ, quam priuatæ, factum eſt, vt fiſcus pro pecunia, & inde confiſcare dicatur. Quamuis, Inſulano teſte, à quibuſdam deuitatur verbum Confiſcare, potius ſcribentibus, in ærarium publicum redigere, vel fiſco applicare: tametſi Plin. in Panegyrico ad Traianum, diſtinguit Ærarium & Fiſcum. Cic. vſus eſt verbo publicare, pro confiſcare, exempla idem in Obſeruat. ſuis indicat. Caranæus non negat interdum confundi. monens tamen: Viderint, inquit, qui crediderunt ærarium & fiſcum idem eſſe. Spieg.

Confiscatio expreſſa & tacita differunt, vide l. 3. C. ſi pendent. appell.

Confiscatio non fit peculii caſtrenſis, filio in poteſtate deportato, l 3. vbi Gothof. C. de bonis proſcriptor.

Confiteri. Donatus in Adelph. Terent. confiteri & indicare ita diſtinguit. Iudicat, inquit, is qui de ſe volens aliquid, & de aliis etiam prodit, ſed confitetur, qui de ſe tantum, & qui inuitus. Interpres, tam ad eam, quæ à volente fit, quam quæ per tormenta exquiritur, confeſſionem, referunt. Vide Gloſ. in l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi ſuper verbo, Confeſſionibus. Porro obſeruarunt eruditiores nonnulli, verbum Confiteri à Cicerone aliiſque frequentius ita vſurpari, vt dicant, confiteri de ſcelere non ſcelus: quemadmodum accuſare, defendere, damnare de furto, de repetundis, de ambitu, dicimus. Spieg.

Confitetur, pro in confeſſo eſt, in l. à Diuo 15. §. ſed vtrum 9. ff. de re iudic. Briſſ. in lib. parerg.

Confiteri crimen intelligitur, qui paciſcitur, l. 15. ff. de his qui not. infam.

Confiteri de intentione aduerſarij, in ſe, voce propria, ſcelus Briſſ. ex ff. & C.

Confiteri intelligitur etiam is, qui ſubſcripſit. Gothofr. ad Auth. offeratur. C de lit. conteſt.

Conflages Feſto lib. 3. loca dicuntur, in quæ vndique confluunt venti. Spieg. Prat.

Conflare æs alienum, tranſlatitie pro contrahere debitum, facereque ſe debitorem alienæ pecuniæ. Oid Prat.

Conflare proprie eſt æs ad informem maſſam reducere, non autem in ſignatam pecuniam redigere, vt Oliuetius & Aſcenſius Valerij interpretes exiſtimarunt, in loco infra citato: quod Suetonius aperte demonſtrat, qui ſcribit, Auguſtum argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauiſſe omnes, ex quibus aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit. Præterea id etiam probatur ex Iuſtin. verbis in ea Conſt. τὰ ὑπερσκόμενα περὶ τὰ σκεύη ἢ ἄλλοις διαχέοι πως χρείαν ἔχουσι πωλεῖν, ἢ χωνεύειν καὶ ὁμοίως πιπράσκειν. Vaſa ſuperuacanea inuenta, vel aliis ſacris locis, iis indigentibus vendere, vel conflare & ſimiliter vendere. Accedit, quod verbum χωνεύειν, quod vſurpat Iuſtinianus, apud Græcos pariter eſt, metallum fundere, & liquidum efficere, non autem pecuniam ſignare, vt in Græcis ſcriptoribus, ac præcipue in ſeptuaginta interpretibus ſæpe legitur. Exempli gratia in c. 26. ἐξόδου, & cap. 22. Ἰεζεκιῆλ, ſcribit Sozomenus, vt habetur hiſtoriæ tripartitæ lib 5. c. 37. Cyrillum Hieroſolymum Pontificem, cum vehemens penuria eam prouinciam inuaſiſſet, vt populi inopiam ſubleuaret, vaſa ſacrataque vela vendidiſſe. Legitur etiam eiuſdem hiſtoriæ lib. 11. c. 16. Acacium Amidæ Pontificem ſacta vaſa conflauiſſe, quo Perſas captiuos à Romanis redimeret: Dicebat enim, Deum non indigere huiuſmodi vaſis, qui neque biberet neque comederet. Tradit quoque Victor de perſecutione Vandalorum lib. 1. Carthaginenſem Pontificem vt captiuos à Vandalis & à Mauris liberaret, omnia vaſa aurea & argentea vendidiſſe. Nec abſque talibus neceſſitatibus res ſacræ alienari debent, quemadmodum C. Marius & Cn. Carbo feciſſe leguntur, quos cum Sylla diſſidentes, refert Valerius Maximus lib. 7. c. 6. aurea atque argentea templorum ornamenta conflauiſſe. Ferrand. lib 1. explicationum in l. ſancimus nemini C. de ſacroſanct. Eccleſ. c. 1

Conflare argentum, lancem: conflata maſſa: conflato ære & argento meo Briſſ. ex ff.

Conflatæ arbores, pro ruptis. in l. fluminum §. item apud ff. de dam. infect. Spieg.

Conflata maſſa, conflatum aurum. Briſſ.

Conflatum vas, id eſt, compoſitum. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ex aliena Spieg.

Conflictus magnus, l. 7. C comminatoria epiſt.

Conflictus criminis. l. 17. C. de his qui accuſar. non poſſ.

Confluit in vnius perſonam obligatio, l. vltima. §. vltimo. de nouation.

Confluens, eſt alueus, in quem duo pluraue flumina conueniunt Spieg.

Confoedati, apud veteres dicebantur fœdere coniuncti, *Bundtgenoſſen*. Vide Feſtum. Spieg.

Conformare, pro aſſeuerare, l. teſtium, ff. de teſtib De hoc verbo vide quæ referuntur à Gloſ. in l. & quia, ff. de iuriſd. omn. iud. Bart. pro conſeruare, idem verbum exponit in extrauag de Treuga c. 1. Spieg.

Confrater, nihili vox eſt: pro eaque dicendum, frater vel conſors. Inſulan. monuit Spieg.

Confringere nauim, id eſt naufragium facere. Spieg.

Confringere fores ædificij Confractæ arbores. Briſſ. ex ff.

Confugam interpretamur eum, qui ad aſylum & eccleſiam confugit, l. præſenti. 5. C. de iis qui ad eccleſ. confug. l. ſi qua 22. C. de epiſc. & cler. Prat.

Confugere ad ædem ſacram: ad auxilium commune ad eccleſias: ad iuſtam defenſionem: ad ſtatuas in fidem, Briſſ ex ff. & C.

Confundere id eſt commiſcere § ſi duorum, Inſtit. de ter. diuiſ. vt confundi pro commiſceri, apud Iuriſconſ. Quorum exempla. Alber. indicat Spieg.

Confundendum dolo malo argentum curare, vide Paulum in l. 4. ff. de rei vindic. Spieg

Confunderant, pro confuderant, in l. 31 ff. de locat. Briſſ. in lib. parerg.

Confusa maſſa, confuſę materiæ: confunditur dos cum bonis, fructus cum vſu, partes reditus duorum prædiorum: confuſæ actiones. Briſſ. ex ff. & C.

Confusio calculi, bonorum, rei cum pecunia: confuſionis iure liberatus. Briſſ ex ff.

Confuse conſtitutum pretium, l. 36 de ædil. edict.

Confundi id dicimus, quod alii ita commiſcetur, vt ſeparari & deduci non poſſit, aut certè difficilis ſit eius ſeparatio, l 3. §. fin. & l ſeq. ff. de rei vindic. & § ſi duorum Inſtit. de rer. diuiſ. Briſſ. Prat.

Confundi iura dicuntur, quæ in eandem vel rem vel perſonam inciderunt. Prat.

Confundi obligatio dicitur, quoties in eandem perſonam & creditoris & debitoris ius deuenit, id eſt, cum vel debitor creditori, vel creditor debitori hæres exiſtit, l. debitori 50. ff de fideiuſſ. l. licet, C. ad l. Fal l. 75. §. vlt. de iur. fiſc. l 8. & 17. de his quæ vt indig. l. vlt. C de contra iud. tut. 2 §. cum quis. de hæred. vind. l. 5. C. de hæred act. Fit etiam debiti confuſio quando alter correorum debendi alteri hæres eſt, l. ſi duo, 95. ff. de ſolut. Hinc dicit Paul. in l. 41 ff. de euict. Cum debitor creditori ſuo hæres extiterit, ratio quædam inter heredem & hereditatem ponitur: & intelligitur maior hæreditas ad debitorem peruenire: quaſi ſoluta pecunia, quæ debebatur hereditati: & per hoc minus in bonis hæredis eſſe. Et ex contrario (cum creditor debitori ſuo exiſtitit heres, minus in hereditate habere videtur, tanquam ipſa hæreditas heredi ſoluerit. Prat. ex Briſſ.

Confunduntur ſeruitutes, quando vtriuſque prædij & quod ſeruit, & cui ſeruitus debetur, idem dominus fit, l 1. § quemadmod. ſeruit. amitt. Confundi etiam eas toties dixit Iauolen, l. cum ſeruitus 15 ff. eod quoties vti iis is, ad quem pertinent, non poteſt: vt in propoſita ibidem ſpecie oſtenditur, Prat.

Confundi dicitur vſusfructus, cum fructuarius proprietatem aſſecutus eſt, l. 4. ff. vſufr. quemad. cau. l. ſi fructuarium, 6. ff. de manu. vindic. Velut ſi fructuario noxæ à domino proprietatis ſeruus fructuarius datur, quia eius eſſe incipit, confuſione dominij ſeruitus extinguitur, l. 27 quib. mod. vſusfr. amit. Briſſ. Sic &

Confundi actiones dicuntur, quæ miſcentur inter ſe, l. qui ſeruum 34. §. fin. ff de oblig. & action. Accurſ. tamen ibidem expiicat confundi, & miſceri, hoc eſt, tolli. Tu rem expende. Prat. Briſſ.

Confusa, quo diſtent à commiſtis, gl. differit in l. ſi frumentũ § idem ſcribit, ſi ex melle in fin. ff. de rei vindic. Albericus.

Confusum ius, vide l. 4. §. C. de bon libert.

Congerere terram, ſtercus in aream.

Congeruntur refectioni neceſſaria.

Congestio terræ, Briſſ ex ff.

Congiarium, ſportula erat, quam diurni cibi nomine comitibus, anteambulonibus, aſſeclis, ſtipatoribuſque ſuis, potentiores ciues diſtribuebant. Congium, vini menſura, ſextarios ſex capiens. Paul. de fund. inſtr. l tabernæ. Vnde inquit, arcæ, & congiaria, ſextaria. Nebr. Vide Donarium, & Periſſeuma. Spieg.

Congiaria inter cauponariæ tabernę inſtrumẽta receſet Paulus l. tabernæ. ff. de inſtr. vel inſt leg. Græcis χοῦς. Polluci l. 10. c. 20. inter vaſa vinaria connumerantur. Congiarium autem eſt vas congij vnius, hoc eſt, ſextariorum ſenum capax: menſuræ igitur genus eſt Fabio li. 6. c. 4 & vide Ang lib. 1. c 11. Prat.

Congiarii quoque verbo continetur munus, quod Imperator populo dabat, Alex. ab Alex. lib. 5 cap. 24 Principales etiam liberalitates, in l. patronus, ff. de legat. 3. congiaria interpretatur Cuiacius, vel autoribus gloſſis antiquis, quæ congiarium ſcribunt, in legibus libertatem appellari, his verbis: congiarium ἐπίδοσις, ἡ ἐκ τῶν νόμων δωρεά. Cuiac. obſer. l.

10.cap.37 in fin.& Gothofr.ad d.l.pactonus,35. in princ.

CONGLVTINATI libri apud Vlp.item malleati & ornati, de legat 3.l.librorum 52 §.5.Spieg.

CONGREDI cum aliquo,& contra aliquem, eſt iudicio conſiſtere: ita congredi creditores ait l.1 ff.de ſucceſſ.edict.cum venditore congredi in iudicio.Briſſ.

CONGRESSVS & congreſſio, ſunt infra conſuetudinem aſſiduã & minus quiddam quam familiaritatem ſonant. Exemplum habes apud Inſulanum è Cicerone petitum.Spieg.

CONGRVA pœna. vide l 7.in fi.C.de repud.l.2 C.de his qui latron. Congrua vltio, in l.18. C.de his qui accuſar. non poſſ. Congrua ſeueritas.l.19. C.de pœn.

CONGRVERE, id eſt conuenire. Sic congruit voluntas mulietis pudicitiæ: & patris voto,ſummis.Briſſ.ex ff.& C.

CONGRVVM rationi, & cum ratione, fidei, naturæ, voluntati: congruens iuri ſententia, reſponſio: congruentes honores. Briſſ.congruit bono præſidi, id eſt, conuenit: congruit dicto, rationi, illi, & cum illo: congruunt ſummis: congrue, congruenter,congruentius reſpondere,Briſſ.ex ff.& C.

CONIECTIONEM cauſæ,in l.1.ff. de diuer.regul.iur.explicat illatiue Aſconius cauſæ in breue coactionem, quod enim per ſpecies ſingulas obſcuratum erat,in breue cogit regula,quod ex XII. Tab. deſcendit.Harmenopulus lib.6. legit συνδεσμος id eſt, coniunctio, vt & Ioan. Placentius indicante Accurſ.in d. l.1. Prat. Coniectio autem cauſæ quid ſit, declarat Aſconius: Quum, inquit, in rem aliquam agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem: qui dabatur poſt trigeſimum diem (legendum autem & corrigendum arbitror, Poſt tertium diem) quo dato, deinde inter ſe perendinum diem, vt ad iudicium venirent, denuntiabant: quo quum eſſet ventum, antequam cauſa ageretur, quaſi per indicem rem exponebant: quod ipſum dicebatur cauſæ coniectio, quæ ſit cauſæ ſuæ in breue coactio: hæc ille. Coniectionem autem non pro coniectu, ſed pro coniectura dictam opinor: item vt Quæſtio apud eundem, pro Quæſtura, quaſi vnde de tota diſceptatione iudex coniiciendi facultatem habeat: vt ergo cauſæ coniectio rem ſtrictim & anguſtè continet: ſic regula id, quod iuris eſt breuiter ſummatimque complectitur. Hinc illud.apud Gellium li.5 c.10. Et quum ad iudices coniiciendæ conſiſtendæque cauſæ gratia veniſſet: & quæ ſequuntur Et apud Africanum, vt Nou. Marcellus refert: cauſam coniicere apud te volo: ambo adeſtis: profuturos arbitror.Hoto.&Turneb.aduerſ.lib.17.cap.15.&c.

CONIICERE cauſam, forenſe verbum eſt, vt ſcribit Duarenus lib.1. c.46 nec aliud ſignificat, quam cauſæ argumentum iudici,apud quem agenda eſt, ſummatim exponere.Prat.

CONIICERE vina in dolia: coniici in vincula Briſſ.ex ff.

CONIECTIO etiam apud Apuleium in nuptialibus pactis, pro pacto ſumitur.Prat.

CONIECTVRA. Hac exquirimus ſitne in rerum vniuerſitate res ea,de cuius natura quæritur:deinde quæ eius origo, cauſa ac immutatio: vt ſitne ius gentium,quæ eius origo, qua cauſa à iure naturali diſſentiat. toto titul.ff.& Inſtit. de iuſtit.& iur. Habentur autem coniectura(quatenus ad forenſem vſum attinet, potiſſimum in his, quæ clandeſtina ſunt) potior quam ſtricta verborum ſignificatio, l. cum proponebatur, de leg.2. Vide l.continuus §.cum ita.ff.de ver.obl.& l.apud antiquos. C. de furtis. Quibus vero ex cauſis aſſumatur, colligit Alciatus mox ab initio commentariorum de verborum ſig. Spieg.

Per CONIECTVRAM, in l.21. C.de furt.id eſt, contrario ſenſu. Brederod.in lexic.

CONIECTVRA capi. Briſſ.

CONIECTVRA pietatis, voluntatis Briſſ ex ff

CONIECTVRA vt ſcribit M Cicero in Topic dicuntur, quæ ſũt ex verbis eiuſdem generis,id eſt,quæ ab vno orta, variè commutantur,hoc eſt,in diuerſas vocabulorum ſpecies inflectuntur:vt, iuſtitia,iuſtus,iuſte,iuſtum,iuſtitiarius. Old. Hæc verborum coniugatio Græcis συζυγία dicitur, ex qua huiuſmodi eſt argumentum, auctore M.Tullio. Si compaſcuus ager eſt, ius eſt compaſcere. Hæres ſuccedit in vniuerſum ius defuncti.l.cum hæres,ff.de diuerſ.& tempor.præſc.Itaque hæreditas eſt ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit,l. hæreditas, ff.de reg.iur.Sed hoc argumentum probatione indigere ſcribit M.Fabius l.5. Inſt.Orat.c.10.& Gœdd.id fallax eſſe, ad l.66.pr. n.2. & l 85.n 2.de verb.ſig. Prat.& Old.

CONIVGES Iſidoro lib.9.Etym.c.7 verius adpellantur à prima deſponſationis fide, quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus; quam explicationem refert diuus Auguſtinus lib.de bono coniug & vide cap.coniuges.cap.coniunx, & c.priuſquam, 17. quæſt.2. Coniunctio igitur animorum, non corporum ſpectatur. Nuptias enim non concubitu, ſed conſenſu fieri Vlpia. ait, l.nuptias,ff.de diuerſ. reg. iur. Prat. vide infra Coniux.

CONIVGES adpellantur, qui non liberorum procreandorum, ſed continentiæ cauſa conueniunt, c. vlt. 32. q.2. vbi pro incontinentiæ, legendum continentiæ vt & Albericus recte legerat.Prat.

CONIVNCTÆ tabernæ appellatione contineri putat Albericus eas, quarum vna ſuperior,alia inferior eſt: non putem tamen ſignificationem latiſſimam à S. Iuliano. l.1. ff.de ſeruit.legat. perſtrictam. Coniunctas itaque tabernas ita accipiendas exiſtimarim, quæ ſimul iunctæ ſint, quæue vna contignatione coniungantur.Prat.

CONIVNCTE ſtipulari, l.137.§.ſi vt aliquid,ff.de verb.oblig.

CONIVNCTIO triplex eſt; aut re, aut verbis, aut re & verbis ſimul.l.142.ff.de verb.ſign.Briſſ.

CONIVNCTIO in legatorum datione aut per ſe contingit, aut re & verbis, aut verbis tantum,Briſſ.vlt.edit.

CONIVNCTI re videntur hæredes,vel legatarij vel vſufructuarij, cum duobus eadem res ſeparatim relicta eſt, idque re ipſa non verbis appareat eos iungi ad communicandam, partibuſque ex concurſu æſtimandis, veluti Titio fundum talem do lego Sempronio eundem fundum relinquo, l.coniunctim & l.re coniuncti. ff.de leg.3. iidem etiam diſiuncti vocantur, l.vnic.§ fin.autem diſiunctim. C.de cadu. tol. Bar.d.l.re coniuncti 4.oppoſ.Old.Prat Briſſ.

CONIVNCTI verbis, non etiam re cenſentur, cum pluribus res eadem partibus definitis legata eſt: Siue qui eadem oratione partibus factis coniunguntur: vt, Titio & Seio æquis partib. fundum Titianum do lego. d.l. re coniuncti. Old. Prat Briſſ.

CONIVNCTI re & verbis ſunt, quos & nominum & rei complexus iungit; vt, Lucio & Seio fundum Sempronianum do lego.l.triplici modo, ff.de verb.ſign.Old.Prat.Briſſ.

CONIVNCTI qui, & quot modis videantur, vide Gothofr.ad l. 1 in princ.ff de vſufr.adcreſc.

CONIVNCTARVM, vel coniunctiſſimarum perſonarum appellatione veniũt liberi & parentes.Gothofr.ad l.27. C.de don.

CONIVNCTIO, id eſt, matrimonium, in l 5. vbi Gothofr. C.de inſtit.& ſubſtit.& l.8.C.de nupt.

CONIVNCTIONES, pro nuptiis: coniunctio filiæ: filia alicui coniuncta: coniunctio illicita. Coniunctis etiam de ſeruili contubernio dicitur.l.39 de iur dot Briſſ.ex ff.& C.Matrimonio coniungere, & coniungi Briſſ.ex C.

CONIVNCTIO ETIAM propinquitatẽ perſonarũ denotat. Coniunguntur ſibi, qui aliquo cognationis gradu ſibi iunguntur: coniuncti per virilis ſexus cognationem, per adoptionem: coniuncti notitia: coniuncta & extranea perſona, ſibi opponuntur. Briſſ.ex ff. & C. Litora fundo coniuncta.l.51. de contrah.empr.

CONIVNCTIO pro articulo, quo oratio coniungitur, l. 66. ff. de hæred.inſtit. Et ita Cõiunctio & Diſiunctio opponũtur Briſſ.

CONIVNCTIONVM, Aut, Vel, Siue, Ve, ac ſimilium certum eſt eam cenſeri poteſtatem, vt ſenſum orationis diſiungant. Quemadmodum coniunctiones; Et, At, Quoque, Que, Atque, regulariter copulant. Et eam quidem ſignificationem verborum naturalis ratio ſuppeditat, quia ad hoc ſunt inuentæ coniunctiones, vt aliquid copuletur cum alio aut diſiungatur ab alio Inſtit.de leg.§.ſi eadem res. Verum in iure talis verborum ſignificatio nonnunquam inuertitur ex re; idq; mens proferentis, vel rerum qualitas, vel alia ratio extrinſecus vrgens ſuadet, vt tractat eleganter Paulus in l. 53. ff.de verb.ſign. ſæpe ita comparatum eſt, inquit, vt coniuncta,pro diſiunctis accipiantur & diſiuncta pro coniunctis, interdum ſoluta pro ſeparatis. Nam cum dicitur apud veteres, Adgnatorum gentiliumque: pro ſeparatione accipitur. At cum dicitur Super pecuniæ tutelæve ſuæ, tutor ſeparatim ſine pecunia dari non poteſt. Et cum dicimus, Quod dedi aut donaui, vtraque continemus. Cum vero dicimus, Quod eum dare facere oportet,quoduis eorum ſufficit probare. Cum vero dixit prætor; Si donum,munus, operas redemerit:ſi omnia impoſita ſint, certũ eſt omnia redimenda eſſe.Ex te ergo pro cõiunctis habentur.Et ſi quædã impoſita ſunt, cætera non deſiderabuntur. Verba item, Ope, Conſilio, alias ex ſcientia coniungentium, alias ſeparantium accipienda ſunt:ſed verius eſt ſeparatim accipienda Rationem ibidem adfert Paulus,& vide l.qui ſeruo ff.de furt.& l proinde,ff.de cond furt.Old.Prat.

CONIVNCTIONEM enim nonnunquam pro diſiunctione accipi Labeo ait, vt in illa ſtipulatione, Mihi hæredique meo,te heredemque tuum. Paulus in l.coniunctionem, ff.de verb. ſign. Prat.Oldend.

CONIVNCTA & Diſiuncta oratio opponuntur. Briſſ.ex ff.

CONIVNCTIONIS deſiunctiuæ effectus varie intelligitur,& dignoſcitur, vt ex ſubiectis adparebit, alias ex adiectis intelligitur clauſulis, l. pleruinque intereſt, §. finali. ff.de iure dotium. Siquidem fuerit adiectum, vtrum mulier velit,ipſa eliget. Alias vero ex ipſo contextu orationis effectum ſeparandi nõ difficulter intelligimus: ſcilicet perpendẽtes quid diſiungat.Alias diſiungit, vt relinquatur arbitrium eligẽdi, l.prima §.expilatores, ff.de effractoribus. In opus publicũ vel perpetuum, vel temporarium, l. quicũque, C de ſeruis fugitiuis. Eum cum alio pari, vel viginti ſolidis reddat. Alias coniunctio diſiunctiua non ſeparat, ſed coniungit. l.Lucius 85.ff.de hæredibus inſtituendis:Aut (quod abominor) prius moriatur quam meam hæreditatem adierit, aut filium filiamve ex ſe

natum

natum. Paulus l.ſi quis, ff. de aur. atq. mund. Si quis, inquit, ita legauerit, Vxori meæ mundum, ornamenta, ſeu quæ eius cauſa paraui, do lego: placet omnia deberi: ſicut cùm ita legatur, Titio vina, quæ in vrbe habeo, ſeu in potu, do lego. Hoc enim verbum, ſcilicet SEV, ampliandi legati gratia poſitum eſt, l. Quintus Mutius, ff. eodem.tit. Planè ſi ita legatum fuerit, Vaſa, aut veſtiméta, aut quæ vxoris cauſa parata ſunt, tunc æquè erit vera Quinti Mutij ſententia, l.generaliter. C. de inſtit.& ſubſtit.Si filius vel filia inteſtatus, vel inteſtata,vel etiam ſine liberis, vel ſine nuptiis deceſſerit.Old.Prat.

CONIVNCTIO desiunctiua alias deſiungit actionem,obligationem conditionem, vel ſolutionem, l.plerumque intereſt; §. fin. ff. de iure dot. Verum conuenerit, vt aut æſtimatio, aut res præſtentur, l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit, ff. de verb. oblig. At ſi ſic, Dabis ſi nauis venerit, aut Titius conſul factus ſit; ſufficit vnum factum. Et contra: Dabis, Si nauis non venerit, aut Titius conſul factus non ſit; ſufficit vnum non factum eſſe l. cum illud aut illud legatur. Enumeratio plurium rerum diſiunctiuo modo comprehenſa, plura legata non facit, ff. quando dies legato, ſi ita quis ſtipuletur, ff. de verbor.obli. Siue nauis ex Aſia venerit, ſiue Titius conſul factus fuerit, vtra prius conditio extiterit, Stipulatio committitur, Alias deſiungit, vt vnicuique ius proprium diſpartiat, diuerſis caſibus. l. vbicunque reus, ff. de fideiuſ. Aut iure, aut exceptione liberandum, l.ſed & ſi deceſſerit. tt.de bono.poſſ.cont.tab.Secundum tabulas, vel contra tabulas, l. 3. C. de cond.ob cauſ. Vel vt donatori, vel eius hæredi. Alias diſiungit, vt in vnoquoque idem ius locum habeat, licet diuerſa ſint. Nouel. de Eccleſiaſt. diuerſ. cap. §. Si quis cum diuin. Conſti 123. Legis vigorem vel tranſgreſſus fuerit, vel non vindicauerit, l.1.ff. ad l. Pomp. de parrici. Patronum occiderit, cuiuſve dolo malo id factum erit.l.1.in princ ff.ad l Corn de falſis. Acceperit, pactuſve fuerit. Alias neque deſiungit,neque coniungit, propter aliquam extrinſecus accedentem rationem, l. fin. ff. de verbor oblig. cum mihi aut Titio ſtipulor: dicitur aliam qui dem rem in perſonam meam, aliam in Titij deſignari non poſſe. veluti mihi decem, aut Titio hominem, l. ſi ita ſtipulatus,ff.eod.tit.ſi ita ſtipulatus fuero, decem,aut quindecim dabis: decem debentur.Item ſi ita,poſt annum aut biennium dabis:poſt biennium debentur.Old.Prat.

CONIVNCTIONES aliæ iuſtæ ſunt & licitæ, aliæ licitæ non iuſtæ iuſtæ & licitæ ſunt, quæ legitimæ ſunt & iure ciuili congruæ vt ſunt nuptiæ. Licitæ non iuſtæ, quæ permittuntur tacito ciuili iure,vt eſt Concubinatus,&c.Ruiſus ex coniunctionibus licitis, aliæ licitæ ſunt & honeſtæ ſimul, aliæ licitæ quidem,ſed non honeſtæ,&c. Ræuardus,l.Semper in coniunctionib ff.de reg Iuris.

CONIVNCTIONES virginum, l 18.C.de nupt.

In CONIVNCTIONEM peruenire,vide l 2 C.de ſponſ. & arris.

CONIVNCTIM hæredes inſtitui, aut coniunctim legari, hoc eſt totam hæreditatem, & tota legata eſſe ſingulis data. partes autem concurſu fieri,l.coniunctim.ff.de leg.Prat.Old.Briſſ.

CONIVNCTIONIS ius ex diuerſis teſtamentis non contingit. Briſſ.

CONIVNCTIM cum aliquo inſtitutus;cui opponiturDeſiunctim, ſeparatim Briſſ.ex ff.

CONIVNCTIM plures conditiones hæredi datæ ſi ſint:omnibus parendum eſt,quia vnius loco habentur.Sed ſi deſiunctim ſint: cuilibet,l ſi hæredi plures,ff.de cond.inſtit. Old Prat.

CONIVNCTIM legare in libris noſtris vt plurimum eſt re & verbis coniunctis legare, l.33. & l.54 § ſi coniunctim. ff. de leg.1. l 1.ff.de vſufr. accreſ. Nam re coniunctis ſeparatim & diſiunctim legari potius dicitur, quàm coniunctim. d.l. 1.§ interdum. §. ſi eadem res. Inſt.de leg. d.l.33.l.63 de hæred.inſtit. adde l.16.& l.87.de leg.1.l.80.de legat.3.Briſſ.

CONIVNGERE matrimonio, l.13. C. de poſtlim. reuer. coniungi matrimonio,l.16.C.de nupt..

CONIVNGI ſibi dicuntur, qui aliquo Cognationis gradu ſibi iunguntur.Briſſ.

CONIVNGI iudicio,l.23.§.vlt.ff.de lib.cau.

CONIVRATIO, id eſt, ſceleratiſſimum conſilium; vide l.8. in pr.C.ad l.Iul.Maieſtat.

CONIVNX & coniugium, à communi iugo dicuntur: metaphora ducta à bubus, eodem aſſuetis iugo, quos poſteaquam concordes reddidit aſſuetudo, commode ferunt iugum: hæc Eraſmus Et Laur. Abſtemius de obſcuris erroribus, ſentit Græcorum exemplo potius à coniugo, quam coniungo, Coniunx deriuatum eſſe, & n literam in extrema nominatiui ſyllaba non habere Spiegelius.& ſupra Coniuges.

CONLVCARE Feſto lib. 3. dicebant, cum profanæ ſiluæ rami deciderentur officientes lumini. lib. vero 16 ſcribit, Conlucare eſt ſuccīſis arboribus locum implere luce. Comparatum olim fuit edictum,De conlucandis arboribus extat in eam rem Prætoris edictum. l.1.in pr.ff de arbor. cæd. Sublucare vero dicebant, eodem Feſto auctore, ramos ſupputare,& velut ſubtus lucem mittere, quo verbo vſus eſt Paulus lib 3. Sent.tit. 6.quo pertinere videtur alterum Prætoris edictū, quod extat l.1.§.deinde,4. Veteres edixerunt, De ſublucandis arboribus.Briſſ.Prat.

CONNEXA vocantur, quæ licet inter ſe diuerſa,iunguntur tamen ad aliquem iuris effectum,vel priuato hominis arbitratu vel publica legis authoritate, nec refert vtrum connexa nuncupemus,an commixta,vel coniuncta.Old.

CONNEXA adminiſtratio, l.11. C. arbit.tutel. Connexa ratio, i. cohærens, coniuncta.Connexi inter ſe ſanguine.Briſſ.ex ff.

CONNEXVM iudicio, ædificiis,Briſſ.ex ff.

CONNEXVM in Pandectis Florentinis ſcribitur connexum, dicitur quod cohæret, coniunctúmque eſt.Briſſ.

CONNIVENTIA, eſt patientia accommodantium, ac videre ſe diſſimulantium. Pro conſenſu accipi in l. quiſquis. C.de poſtul.putant Alberic. Spieg & Old. poſt Accurſium in d. l. quiſquis.Equidem priore ſignificatione accipiendum exiſtimarim quod & ipſa indicant verba. Prat.

CONNIVENTIBVS oculis, prouerbialiter dixit Vlpianus l. 4 ff. de manumiſſ. titul. gene. hoc eſt per diſſimulationem, quod prouerbialibus connumerat Alciatus l.b.4. de verbor ſignific. Spieg.Prat.

CONNVBIVM, vel, vt in Pandect.Florent ſcribitur, Conubium eſt vxoris iure deducendæ facultas. Vlp. præterea addit tit.6. Regul. Connubium habent Ciues Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis a.& peregrinis ita, ſi conceſſum ſit. Cum ſeruis nullum eſt Connubium. Inter parentes, & liberos, infinite,cuiuſcunque gradus.Connubium non eſt.Briſſ.vide I.

CONNVBIVM, ius legitimi matrimonij, inquit Seruius. Diuus Paulus connubij honorabilis nomine, innuit thorum immaculatum, hoc eſt, vt ipſe ille corporum contactus, qui vitari non poteſt (vt vereeundè dicit magnus noſter Eraſmus) ſit caſtiſſimus.nam quicquid pertinet ad abominandas libidinum ſpecies, nec maritus ius habet ab vxore petendi, nec vxor tenetur obſequij lege.Spieg.

CONNVBIVM, inquit Vlp. in epit.tit 5. eſt vxoris iure habendæ facultas, vbi inter quos ius eſſet, docet. Hoc etiam explicat alibi Briſſ. Lex quoque 12.tab prohibebat patricios cum plebeis connubia contrahere, ſicut in ea re teſtis eſt Halicarn. Et non eſt Connubium cum alio.Connubiū adimi.Briſſ.ex ff.

CONNVBIVM habere:i. nuptias contrahere, l.1 C.de inceſt.nup.

CONNVBIVM & contubernium differunt, vide l. 3. & ibi Gothofred.C.eod.

CONQVIESCERE intentio.l 9 C.de poſtlim.reuerſ.

CONQVIRAT, varie in iure noſtro pro re accipi ſolet. Apud Vlpianum l.congruit.ff.de offic.præſid ſignificat diligenter quærere & inueſtigare. Sic eodem ſenſu apud M.Cic. in 5. Verriua. Quum vndique homines nequiſſimos conquiſiſſet:Significat etiam coercere Feſto. Theodoſius vero & Valentinianus Impp. l.8. C. Th. de leg. hæred.poſuerunt pro acquirere, ſicque in C.Iuſtinianeo.l.mater.C.ad Senatuſc.Tert.ex C.Th. exſcripta legendum,vt & manuſcripti C. habent Prat.

CONQVIRERE fugitiuos.l. vlt. ff.de off.præf vigil.id eſt, inquire, & requirere. Conquirere fures,latrones,Plagiarios, Sacrilegos. Conquirere librum. Briſſ ex ff.

CONREVS, qui vna reus ſeu obligatus eſt, l.3. §.nunc de effectu. ff de lib.legat.alij legunt Correus. Hinc tit. ff.& C de Correis debendi.Prat.

CONSANARE, pro ſanum effici,dixit Vlpia.l.idem Ofilius 10.ff. de ædilit edict.in quibuſdam exemplaribus legitur conſolidauerit: conſolandi tamen verbo vſus eſt Columella lib. 4. c. 14.Prat. Haud. tamen ſcio an in d. l.10. vnica literula ſublata verius conſanuerit legeretur.Hot.

CONSANGVINEI fratres dicuntur de vno patre nati, vt Caius lib.1. Inſt.tit.8. definit:generalius Caſſius, in l.1 §.conſanguineos. ff. de ſuis & legit. qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. Cōſanguinitatis enim iura à patre oriuntur.l.4.ff.vnde cognat. Nec refert eademne matre, an ex diuerſis geniti ſint.l 3.C de legit.tut.l 1.l.3.& l.6.& l.14 C.de legit.her l.1.C.ad SC.Orphitia.l.5.C.commun de ſucceſſ. Id quod Iuſtinia.ſentit in Inſtit. de legit.adgn ſucc. vbi Theoph. οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τεχθέντες ἀδελφοὶ ὁμομήτριοι μὲν λέγονται, κογνᾶτοι, ἐκ δὲ τῶν ὁμοπάτριοι. Sic conſanguineum interpretor in l.1.§. vlt & l.2.§ ſi conſanguinea.l.6.& l.ff ad Tert.l 2.ff.de lib.adgn Briſſ.

CONSANGVINEI, ait Prat propriè dicuntur ſoli fratres ſororeſve ex eodem patre progniti, prognatæve, qui capite minuti non ſunt.l.3.C.de lib.tut.§.1.§.cæterum.Inſt.de leg.agn. ſucc. Vel etiam qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt, etiamſi ex eo progeniti non ſint, vt puta quæſiti per adoptionem, vel vnus adoptiuus, alter naturalis, eademque ratione mulier quæ in viri manum conuenit, quia in eiuſdem patris familias poteſtate eſt, & ſui hæredis ac filiæ loco, liberis ſuis ex eo matrimonio progenitis conſanguinea eſt.Conſanguineos eos etiam accipere debemus, quos lex diuina & ciuilis conſanguineos appellauit,c.coniunctiones.In fin.35.q.2.& 3.Prat.

CONSANGVINITAS à Con, quod eſt ſimul vel vnitum,& ſanguine, quaſi ſanguinis vnitas:Definiturque quod ſit vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum; de qua in tit.de conſang.& affin. extra

Conſanguinitas tamen propter fraternitas eſt: ita hoc verbum vſurpauit Vlpia. in l. 4 ff. vnde cogn. l. 44. de adopt. l. 13. C. de probat. §. cæterum, & § hoc etiam. Inſt. de legit. agn. ſucc. l. 1, 2. 3 6. C. de legit. hæred. Conſanguinitatis iura à patre oriuntur: Proximitatis à matre, à fratre; Vlpian. l ſi ſpurius, ff. vnde cogn? Ac proinde longe aliud eſt conſanguinitas, aliud ſanguis. Conſanguinitas enim ſpecies eſt agnationis, §. vulgo. Inſtit. de ſucceſſ. cognat. vbi & Vulteius addit, quod omnes conſanguinei ex lege Voconia ſint agnati: nam etiam omnes agnati ſint conſanguinei.

Consangvinitas, eſt duntaxat inter fratres & ſorores: agnatio etiam eſt inter vlteriores. Iure igitur conſanguinitatis ſuccedunt mares & fœminæ hoc eſt fratres & ſorores: at iure agnationis ſuccedunt duntaxat mares, non etiam fœminæ.

Consangvinitas pro fraternitate, quæ à patre communi deſcendit Briſſ. vlt. edit.

Consangvinitatis titulus. l 1 C. de legit. hæred.

Consangvinea ſoror, l. 3 C. de ſuis & leg.

Consangvinitas eſt attinentia perſonarū ex eo proueniens, quod vna deſcendit ab altera, vel ambæ ab eadem. Ioan. Bellon. etymol. Eſt enim conſanguinitas ſpecies agnationis, id eſt fraternitatis, § vulgo Inſt. de ſucceſſ. cogn. neque vero ſoli auctores noſtri, ſed etiam alij tum Græci tum Latini, hanc verbi proprietatem obſeruant, Sophocles in Aiace τὸ μανέντος ξυναίμων. id eſt, Aiacis furioſi fratrem Teucrum. Et Virgilius Statiuſque conſanguineum lethi ſoporem quem Homerus κασίγνητον, An. næus Seneca, & Valerius Flaccus fratrem: Fratet duræ, languidæ mortis Somne fratri ſimillime letho. Idem Statius 11. Stat conſanguineum campo ſcelus vnius ingens. Bellum vteri. Et 3. conſanguineo gliſcis regnare ſuperbus, Exule, id eſt, fratre. Claudianus de ſtatuis fratrum: Nam conſanguineos eadem quum forma figuret. Et de conſulatu fratrum: O conſanguineis felix auctoribus annus. Et de Ioue & Iunone fratribus: Te conſanguineo recipit poſt fulmina feſſum, Iuno ſinu. Cuiac. obſer. lib. 11. c. 16 circa fin

Consangvinitatis autem iura inter ſe habent etiam, poſt mortem, vel captiuitatem patris editi, ſed & adoptiui cum naturali b. l. vlt ff. vnde legit. l. 1. §. vlt ff. de ſuis & legit. l. 7. ff. ad Tertullian. & inſtit. de legit adgn. ſucc. § 1. Briſſ.

Conscientiam quidem vocamus vulgo, animū ſibi conſciū, recte an ſecus, haud intereſt: eſt enim τὸ μόνον. Nec tamen non Latine. Vnde apud Fabium Quintilianum ex vetere verbo, conſcientia mille teſtium vim habet. Cæterum animaduerti nonnunquam conſcientiam à Iuriſconſultis accipi pro ſcientia alieni flagitij. Sext. Cæcilius. Siquidem ipſe hæres accuſaretur, quoniam certus eſſe debeat, ſe falſum non feciſſe, recte adibit hæreditatem. Sin autem alius arguetur, citra conſcientiam eius non poteſt adire: quaſi dubitet, verum eſſe teſtamentum, l. cum falſum, de acquir. hæred. Domitius Vlpianus: Sufficit, qui cum ipſo, qui occiſus dicitur, fuerunt, & qui ſuſpicione cædis, aut conſcientiæ attingi videbuntur, de his quæſtionem haberi. l. 1 §. in villa. ad Sylan. Ita & T. Liuius lib. 3 conſilia inde non publica, ſed in priuato, ſeductaque à plurium conſcientia habuere Sed & Cornel. Tacitus li. 5. Liberti vnius conſcientia vtebatur. Ac rurſus lib 12. Prouiſam iam ſibi medici conſcientiam adhibet. Curr. lib. 2. εἰκασμῶν cap 25.

Conscientia eſt tacitum animi, infallibileque facti noſtri iudicium à communi iuſtitiæ formula, quam Deus inſculpſit omnibus hominibus productum, per quod aut accuſatur res mala aut defenditur bona. Itaque conſcientia res eſt ſimpliſſima, quæ diuidi non poteſt in vno atque eodem homine, vt rectiſſime ſit dictum. in c literas de reſt. ſpol. Qui facit contra conſcientiam ædificat ad gehennam. Item, Conſcientia mille teſtes. Old. Cortaſ. Miſcel. lib. 4. c 20. Prat.

Conscientia cædis, delictorum, fraudis, ſceleris Briſſ. ex ff.

Conscientiam ſynceram niſi adhibeat Iudex, nō poteſt cauſam ſecundum æquitatem definire, etiamſi mille teſtes, totidemque videat ob oculos inſtrumenta. Conſcientia enim certa eſt, non fallitur. At in probationibus ſæpe vel error, vel dolus verſatur, ſicut experientia, heu nimis frequens, nos docet. Old. Prat.

Conscientiam diffinit Papias, cognitionem cordis ſui ipſius, Prat.

Conscientia, inquit Apoſtolus, eſt in gentibus factum accuſans vel defendens: Eſt igitur lex, quaſi dicat: Conſcientia cuilibet indicat, num bene, an male fecerit, etiam homini plane agreſti & indocto Sed tale iudicium non poteſt fieri in conſcientia ſine aliqua formula legis, quæ indicet in corde hominis eſſe iuſtum, aut iniquum id quod fecit. Ergo eſt in homine Lex, quam etſi nuſquam ex ſcripto legit, habet tamen à Deo inſculptam ad formandos mores. Prat.

Canscindi vela, l. 6. ff. de incend. rui. naufr.

Conscivm criminis eum dicimus, qui aut commiſit ipſe, aut qui committendi adſenſit, non quo ſciente & cognoſcēte perpetratum eſt. neque enim teſtes, quibus præſentibus & ſcientibus aliquid factum eſt, dicuntur eſſe conſcij: Sed qui ope & conſilio, & voluntate adfuerunt. Conna. lib. 4. c 16. n. 9. Prat.

Conscivs igitur ab eo qui ſimpliciter ſciuit, eo differt, quod ille & conſilij particeps ſit, l. vtrum. iuncta l. 2. ff. ad l. Pomp. de parricid. Prat.

Consciscere ſibi mortem. Briſſ. ex ff.

Conscribere dotem in l. vnic. §. ſed & ſi quis. C. de Latin. libert. toll. id eſt, ſcribere, vel dotale inſtrumentum conficere. Prat. Sic conſcribere codicillos in l. 5. C qui teſtam. fac. poſſ. & conſcribere donationem ante nuptias. l. 2. in pr. C. commun. vt iudicij.

Conscribere curatori, pro ſubſcribere, l 1. §. idem ait, de ventr. in poſſ. B riſſ.

Conscripti Feſto. lib. 3. dicebantur, qui ex equeſtri ordine patribus adſcribebantur, vt numerus Senatorum expleretur. Prat. ex Hor.

Conscripti patres, vide infrà Patres conſcripti.

Conscriptionem pro inuentario accipi, ait Archid. in c. ſicubi 12. q. 5. ex quo textu obſeruandam inuentarium breue eſſe debere. Spieg. Prat.

Consecrare in l ſi quando 3 C. de bon. vac. eſt mancipare, & adijcere quod ad res refertur. Significat etiam Deo dicare, & ad perſonas refertur 24. q. 1 c. pudenda. quo verbo vſus eſt & Iul. Patric. in verſion. Nou. 6. cuius loco verbo χειροτονεῖσθαι vſus eſt Iuſt ead. Nou. quo manuum impoſitionem ſignificauit. Hoc enim modo Epiſcopos conſecrari cœptos fuiſſe docet nos liber, qui περὶ ξενίας τῶν ἀποστόλων. inſcriptus eſt. Prat.

Consecrare publice l. vlt. ff. vt poſſ. legator.

Consecratæ res, ſtatuæ, aut imagines Imperatoris conſecratæ Briſſ. ex ff.

Consecratæ etiam μιτροφορικῶς dicuntur ædes, quæ Imp. dicantur, quæ Palatium dicuntur, l. vnic. C. de palat. & domibus dominic lib. 11. Prat.

Consecratos aggeres apud Imp. Iulian. in l. 5. de ſepulchr. violat. interpretatur ibid. Gothofr ſepulchra.

Consensisse in iudicem intelligentur, qui ſcientes ſe eius iuriſdictioni ſubiectos non eſſe, ei ſe ſubmiſerunt, l. 2. ff. de iudic. quod ſi putent eius eſſe iuriſdictionem & ſe ſubiecerint, conſenſiſſe intelligendi non ſunt. cum errantis nullus ſit conſenſus, d. l 2 & l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omn. iudi. Conſenſiſſe nonnunquam is demum accipiendus eſt, qui expreſſis verbis, & nominatim id teſtatus eſt, & contra ſæpius conſentire videtur, qui non euidenter contradicit. Ita filia patri de dote agenti conſentire videtur, niſi euidenter contradicat. l. 2. ſolut. Briſſ.

Consensisse etiam intelligendus is eſt, qui euidenter diſſentit. l. in ſponſalib §. ff. de ſponſal Prat.

Consensisse in iudicem non videtur, qui edi ſibi actionis genus apud eundem deſiderat, l 33. ff. de iudic. Briſſ.

Consensisse non videtur furioſus qui ſentire non poteſt, l. 8. §. vnius, ff. de opt. leg. Briſſ. Surdus conſentire poteſt. Briſſ. ex ff.

Consensv diuidere Hæreditatem: & ex conſenſu. Conſenſu contrahi matrimonium Briſſ. ex ff. & C.

Consensvs dicitur cum duorum voluntates in vnum concurrunt, vtroque approbante & ſciente Conna. lib. 6. c. 1 num 4. Imo conſenſus propriè non dicitur, niſi qui verbis expreſſus eſt, l 2. §. voluntatem, ff. ſol. mat c. fin de iudiciis in 6. Et in ſpecie Philip. Dec. in rub. C. de pactis. Coraſ. lib. 6 c. 16.

Consensvs liber non eſt, qui alieno pendet ab arbitrio: c. ſuper eo. de condic adpoſ. Old Prat.

Consensvs eſt quadruplex, ſcilicet negligentiæ, conſilij, cooperationis, & auctoritatis, ſeu defenſionis. Et primo & ſecundo conſentiens minus punitur, quam faciens, tertio æqualiter quarto vero plus. Vnde

Conſenſus ſpernit, ſuadet iubet atque tuetur
Hic minus, ille minus luit, hic æqualiter, hic plus.

De hoc gl. optima in c 1. de offic. deleg. ſuper. verb. Pari pœna Spieg. Prat.

Consensvm accommodare, vide l. 2. C. de rebus alie. non alienan. l. 7. Cod. ſi aliena res pignor. l. 11. C. de ſolut. & liberat.

Conſenſum ſeruituti dare participandi pretij cauſa, vide l. 5. C. de liberal. cauſ.

Consensvm metiri oportet in delictis ex ope & conſilio, vt nemo ope videatur feciſſe, niſi & conſiliū malignum habuerit neque conſilium habuiſſe noceat, niſi & factum ſecutum fuerit, § ope & conſilio. inſt. de oblig. quæ ex delict. naſc. l. qui ſeruo de fur. & l ſæpe ita computatum, C. ff. de verb. ſig. Old. Prat.

Consentientes in aliquam rem, ex conſenſu obligari neceſſario ex voluntate noſtra videmur, l. obligamur, ff. de act. & oblig Old.

Consentire, id eſt congruere & conuenire. Sic conſentire acceptilatio cum obligatione, l. 14. ff. de acceptilat. Briſſ.

Consentire videtur, qui præſens non contradicit, l. 7. in fin. ff. de decur. l. 1. C. ſi filiusf. lib. 10. Gothof. ad l. 2. in priu. ff. ad munic. Conſentit item qui non repugnat. l. 1 2. de ſponſ. 4. Harm. 1. Non tamen conſentit continuo qui exceptione vtitur. l. 8. de excep. Conſentimus aut expreſſe aut tacitè, Goth. ad l. 142. de reg iur.

Consi-

CONSENTIRE videtur rebus iudicatis, qui iniuriam paſſus non prouocauit. l.6.C.de excuſ.tutor. Conſentire videtur, qui tacet in ſubhaſtatione pignoris à fiſco facta, l.8. cod.de remiſſ. pign. Breder. conſentire non videtur, qui conſentire non poteſt.l.8.§.2.ff.de option.Goth.ad l.33.§.1.ibi, qui non ſentit.C. de inoffic.teſtam.

CONSENTIRE, eſt in vnam ſententiam concurrere, l.1.§. conuen ionis ff.de pactis, ſic accipitur in l.conſenſu, ff.de actio.& oblig.Spieg.Prat.

CONSENTIRE intelligitur pater in conſtituendis filiæ ſponſalibus, niſi euidenter diſſentiat, l.7.in fi.ff.de ſponſa lib.Briſſ.

CONSENTIRE in vnū, in vnam ſummā, in corpore, & in corpus.

CONSENTIRE de aliquo, ad diuortium, ad redhibendum. conſenſum dare diuiſioni, venditioni. Briſſ.ex ff.& C.

CONSENTIRE filiæ, matrimonio, obligationi, patri, tranſactioni, viro prædia in dotem danti. Briſſ.ex ff.& c.

CONSENTIRE in iudicem quando dicantur colligatores, diſputat Bart & cæteri in l.ſi conuenerit, ff.de iuriſd. omn.iud. ac poſt longam diſputationem omnes fere in hoc conueniunt, in iudicem conſentire bifariam, partim litem conteſtando, partim proponendo exceptiones declinatorias: ſic enim apud Bart.in d.l.ſi conuenerit legendum eſt, non dilatorias, in verſic.& ſic duobus, vt ex ipſomet liquet.ſicque legiſſe videtur apud eum Baldus in d.l ſi conuenerit. Quod ad litis conteſtationem adtinet, rationem adferebat Rob. Irlandus Scotus, quia partium conſenſus poſt litis conteſtationem tranſit in contractum, l.3.§.idem ſcribit, ff.de pecul.Spieg.Prat.

CONSENTIRE pignori, l.3 §.vlt.ff.quib.mod.pign.

CONSENTANEVM iuri, conſentaneus effectus. conſentanei caſus Briſſ.ex ff & c.

CONSEQVI fugientem, eſt ſequendo apprehendere. Conſequi agendo, condictione, iudicio, ſententia, ex teſtamento, eſt obtinere, nanciſci, ſeruare. conſequi dominium, hereditatem, fructus, eſt acquirere, adipiſci. Briſſ.ex ff & c.

CONSEQVI proprie eſt, quod barbari dicunt à prope ſequi. Vlp. in l 1 de ſepar. Conſecuturi, pro adepturi, vſurpat Spieg.Prat.

CONSEQVI & amittere contraria ſunt. conſequi enim adipiſci ſignificat, l.ſi ſeruum 33.ff.ad l Aquil.Prat.

CONSEQVI apud Saluſt.antiquarium ſcriptorem videtur ſumptum pro perdiſcere, ac percipere, quod Grecæ παρακολουθεῖν dici ſolet. Hæc ſi, vt conquiſite conſcripſimus, ita tu diligenter fueris conſecutus, Prat.

CONSEQVI per Actionem, & per Exceptionem, per Hereditatis petitionem, per Prætorem. Briſſ ex ff.& c.

CONSEQVI alias eſt obtinere, nanciſci, ſeruare, l.76.ff.de procurator. Ita conſequi actione, agendo, arbitrio Iudicis, condictione, Ex Teſtamento, ex ſtipulatu. Ex Teſtamento, iudicio officio Iudicis, ſententia, cura. Briſſ.ex ff.& c.

CONSEQVENS dicimus quod ex aliquo ſequitur, illatiue, & argumentando. Ita ſumitur in l.ſi vero plures, § hoc edictum, ff. de iis qui deiec.vel effud. Nam ex toto partem concludimus: ex loco deiicere verat, ergo & ex partibus loci, Prat.

CONSEQVENS eſt dicere, id eſt, ordo requirit. conſequens eſt obſeruari. Huic conſequens eſt, illi ſententiæ conſequens, Briſſ.ex ff.& c.

CONSEQVENS apud Iulia.l.de quibus, ff.de ll.quidam interpretantur, h.e.ſimile & conforme, vt & accipi aiunt in §. eſt & aliud, verſ.ſed nos, Inſt.de don. Quod ad verſ.ſed nos attinet, conſequens ibi pro conſonum, & conforme accipi putem, pro quo Theophilus ibi vertit τὸ σύμφωνον. In reſponſo vero Iuliani conſequens accipiendum exiſtimarim, quod interpretatione ex conſuetudine inferri poſſet, & argumentando, quo ſenſu accipitur in l.ſi vero plures, tametſi non negauerim pro conueniens, & rationi conſentaneum poni. Prat. Eod ſenſu.

CONSEQVENTIAS hæreditatum dixit Vlp.leg.3.in prin.ff.de leg. hæred.hoc modo. Huius hæres es. Sequitur igitur, vt eiuſdem tutor ſis iure quodam naturæ, vt eum ſequantur onera, qui commoda habiturus eſt. Prat.

Per CONSEQVENTIAS l.19.ff.de dolo. Producere ad conſequētias Briſſ.ex ff.& c.

CONSEQVENTER & principaliter differunt, vide l 19.C.de libe. cauſ. His conſequenter, conſequenter prioribus, conſequenter placuit. Briſſ ex ff. Per conſequentia dicunt ICti, non Per conſequentiam, l 19.ff de dol.l.1.& l.7.ff.de auct.tut.l.1.§.item, ff de iniur Producere ad conſequentias, l.14.ff.de legib.& ad conſequentias.l.141 ff de reg.iur.Briſſ.

CONSEQVENTIAM verborum dixit Iuſtin.l.fin.C.de hęred.inſt. pro gradatim, & ordine: veluti, Plotius mihi hæres eſto, Sempronius Plotij hæres eſto Nam Sempronius in totum, partemque Plotij vocatus intelligitur. Prat.

CONSEQVENS in l.eos qui 4 fin ff.de cap.Briſſ.putat pro conueniens & ratione æquitatique conſentaneum accipi. Equidem pro eo quod ex aliquo infertur, accipi debere arbitror, quod magis ſubtili iure quam æquitate receptum eſt. propoſitio eſt: Hoſtibus deditus reuerſus à nobis receptus non eſt. Ergo ciuitatem adipiſci non poteſt, hoc eſt conſequens, & concluſio. Sic accipi poteſt in l.ſane ff.de iur.dot.Prat.

CONSERERE manum ICtorum eſt formula, vt ſcribit Gell lib. 20.c.9. Eſtq; de qua re diſceptabatur in re præſenti, ſiue ager, ſiue quid aliud eſt, cum aduerſarium ſimul manu prehenderet, in ea re omnib.verbis vendicare; i.e. vindicia correpta manu in re atque in loco præſenti. Apud prætorem ex 12.tab. ſiebat in quibus ita potuit eſſe ſcriptum: Si qui in iure manum conſerunt, vtique ſuperſtitib. præſentibus, vindicias ſumunto. Cic.lib.1.de Orat. Multiſque præeſſem, qui re ex iure manu conſertum vocatur. Hot.in commen.in Orat.pro Cæcin. Conſerere manus, inquit, dicebatur in vindiciis, qui vim moribus, feſtucas inter ſe, quaſi haſtas, dicis cauſa committentes, faciebant. Atque illud manu conſertum Turn.vult ex formula ſine caſus mutant ne dici, vt apud Cic. condemnari arbitrium pro ſocio. Manu conſertum autem antiquitus dictum pro manus, eliſos, eo more, de quo Cic in Orat. diſputat. Ennius vero octauo annali hoc genus loquendi tranſtulit ad bella.

Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.
Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt ſolida vi Prat.

Briſſ. in dd. locis ſemper vult. legendum eſſe manum conſertum. Veteres non tantum dicebant conſerere manum cum hoſte in prælio, ſed & cum aduerſario, à quo fundus per interim actionem petebatur. Petitor enim poſſeſſorem ex iure, id eſt, ex eo loco, in quo prætor ius dicebat in rem præſentem Manum conſertum vocabat. Briſſ. conſerere agrum. Hinc conſita Briſſ ex ff.

CONSERVABVS pro contubernalib.in l 27 §.ad fin.ff de inſtr. vel inſtr. Eadem forma & conſoceros dixit Vlpian.in l.32 §. proinde ſi duo, ff.de donat.int.vir Briſſ.

CONSERVARE exiſtimationem, Rem vel ius ſuum, ſententiam. Briſſon.ex ff.& c.

Ea conſeruanda ſunt, id eſt obſeruanda, l.10.de pact Briſſ.

CONSERVATOR eſt iudex datus ad defendendum aliquos à manifeſtis iniuriis, iudiciali ordine non vtens. hanc diffinitionem tradit Io. Andreas in cap.fin.verſi.notandum, de officio deleg. lib.6.& probatur extra eod.tit.& lib.cap.1.quali eſt Lutetiæ Pariſiorum conſeruator priuilegiorum ſcholarium. Eſt & alius conſeruator priuilegiorum nundinarum Lugduni. Quæ, qualiſve ſit eius iuriſdictio, & in quos extendatur, huc referre inſtituti noſtri non eſt. apud eum ſyngrapharum agnitiones, & literæ cambij verſantur. Huius comminuit Bart.in l. ſi fideiuſſor.§.quædam. ff.manda. ex quo obſeruatiſſime colligit in curia mercatorum debere iudicari ex bono & æquo. Prat. Tales etiam ſunt, qui aliquibus (vt à manifeſtis iniuriis & violentiis tueantur eoſdem) plerunque a ſede Apoſtolica conceduntur. Et deputari non poſſunt, niſi Epiſcopi, vel eorum ſuperiores, aut abbates, ſeu dignitates, vel perſonatus in cathedralibus, vel collegiatis Eccleſiis obtinentes: & vices ſuas aliis cōmittere non poſſunt, niſi hoc eis compe eret ex beneficio literarum, & perſonis tantum quæ ſuperius ſunt expreſſæ: vt in c. fi.de off.de leg.lib.6.Ioan.Bell.etymol.

CONSERVVS, l.9.§.1 ff.de pec.l.25 §.Pedius, ff.de ædil.edict.Br.

CONSIGNARE in l.creditor.20.C.de pig.tit.gener & Laccerotā. C.de vſuris, ſign ficar obſignare, & deponere in manib.Prat.

CONSIGNARI tabulæ, inſtrumentaque dicuntur, quæ auuli impreſſione ſignantur l.vlt ff.de dot.præleg. l.penul ff de donat. int.vir.& vxor.l.24. qui teſta fac.l.23. C.ad Vellean. Plaut.in curculio. eamus intro, vt tabulas conſignemus. Cicero pro Quintio, Tabulæ, inquit, maximè ſignis hominum nobilium conſignantur. Prat. Hinc eodem ſenſu

CONSIGNATIO tabularum, & inſtrumentorum dicitur, l.1. §.1. ff.de falſ.& l.inſtrumentorum dicitur, l 1.ff eod.Prat.

CONSIGNARE legem, eſt pactionem ſcripto redigere, l.Iulianus, §.idem Iulianus, ff.de act.emp.& vendit.Prat.

CONSIGNARE teſtationes, pro ſubſignare dixit Vlp.l.moris, §.1. ff de pœn.Briſſ.Prat.

CONSIGNARE autem (vt ad primum ſignificatum redeamus) non videtur, qui conſignatum rem ſumit, gl.in d.l.acceptam C.de vſur Boerius lib.1.quæſt.q.23 Briſſ.Prat.

CONSIGNATAM pecuniam in publico deponere l. 14. id eſt in ſacculo ſignatam & repoſitam. Briſſ.

CONSIGNATIONES ſunt præſcriptiones & tabulæ teſtificandi gratia factæ & obſignatæ. Prat.

CONSILIVM pro conuentu iudicum in l.1 ff de offic. conſul l 2. ff.de offic. eius cui mand eſt iuriſ. l.27. ff.de manu teſt & paſſim in tit.de n anum.vind.l.1.& vlt.C de vin Lubert l.2.& 3 C. ſi aduerſ.liber.Theop.in §.eadem.inſti.quib ex cauſ.manum. non l.c.conſilium ait eſſe συνέδριον φανερῶν ἀνδρῶν κατ' ἐνιαυτὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον συνιστάμενον. ἐγίνετο δὲ τοῦτο τὸ συνέδριον, ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Idem ſubiicit, quod & ab Vlp.in Inſt.tit.1.traditur, Romæ in conſilium adhibitos 5 ſenatores, & 5.equites Romanos: in Prouincia vero 20. recuperatores ciues Romanos, apud quos cauſam probare minor 20 annis ſeruum manumittentes, ex l Ælia Sentia cogebatur. Briſſ. Vide etiam Aldobr. d. §. ead. vbi Theophili ſententiam improbat.

V

Consilivm præbere, exercereque dicitur prætor, vel conſul, qui conſilium cogit. l.1. ff de offic.conſul. & l.2.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd. & alibi ſæpe. (Eod. ſenſu accipitur apud Vlp.in epitom.tit.1. §.eadem lege.) Qui vero aduocantur, in conſilium adhiberi, in conſilio eſſe, in conſilium adſidere dicuntur l.vlt.ff.de offic.aſſeſſor.l.29 ff.de legat.2. Plin.lib.6.epiſt.ad Maximum, Adhibitus, ait, in conſilium à præfecto, vbi audiui ex diuerſo agentes ſummæ ſpei adoleſcentes. Idem eo. lib.de Iauoleno, Intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis. Quintilian.lib.4.c.de narrat.Interim propter aliquem in conſilium adhibitum nos repetere illa ſimulemus. Briſſ. in conſilium aduocari, adſumi, euocari, ire, rogare, proferre ad conſilium. In conſilio eſſe alicui. In conſilio, apud conſilium, adhibito conſilio, manumittere. Is adhibitis conſilio ſuo prætoribus dixit, Briſſ.ex ff.& C.Plinio.

Consilivm exerceri Die cognitionum, vel ſolet prætor conſilium exercere, vel ſolet præbere conſilium. Erat & alius dies cognitionum in quem edicebatur conſilium, id eſt, conuentus. Cum prætor cognitionum die de cauſis adhibito conſilio cognoſcebat, tunc exercuiſſe conſilium recte videri poteſt.l.2.de offic.eius cui mand. eſt iuriſd. Proinde ſi reus poſtulationum die deſiderio actoris contradiceret, vel diem ad ſui defenſionem poſtularet, ſic in diem cognitionum res deferebatur, vt tamen actio edita, actis poſtulationum infereretur. Scribas enim fuiſſe, qui notis acta præſidum ſcribebant, teſtatus eſt Modeſt.c.32. Ex quibus cauſis maiores. Eoque pertinet illud Senec.epiſt.lib.14. Quid loquar verborum notas, quibus quamuis citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus ſequitur? Ræuard.pro tribunal.lib.ſing.c.9.quem vide hic.Sic

Consilivm præbere. Fuiſſe videtur certus quidam cognitionum dies, quo minori manumittere volenti, & aliis omnibus, qui quod ſine ſententia conſilij prohibentur facere, quique in integrum deſiderant reſtitui, conſilium prætor præbere ſolet. Minor annis 20. lege Ælia Sentia, manumittere ſine conſilio prohibetur c.4. §.2 de manum. vindic. §. ead. Inſt. quibus ex cauſis manum.non licet.Et idcirco præbere conſilium dicebatur minori prætor manumittere volenti, cum ſedens pro tribunali, adhibitis quinque ſenatoribus, & totidem equitibus Romanis cognoſcit, an cauſæ manumiſſionum, quas annis 20. minor allegat, iuſtæ ſint, & non ex luxuria potius, h.e.prodigalitate proficiſcitur, quam ex affectu, l.vnic.in pr.de offi.conſul.l.5.6.& 16 de manu.vind.l.27.de manu.teſt.Theoph.in d.§. eadem. Et tunc quidem ſi prætori, & toti conſilio cauſæ viderentur iuſtæ, apud ſe minori vindicta ſeruum manumittendi faciebat prætor de conſilij ſententia poteſtatem, vindictaque eius qui manumittendus erat, capiti impoſita, hæc ſolemnia verba pronunciabat: Aio te libervm more qviritivm: Et ſtatim peracta manumiſſione, in acta nomen manumiſſi referebatur, vt eſt à me dilucide probatum Variorum lib.4. c.9. Quibus etiam conſentaneum eſt illud Cornuti in Perſium: Vindicta eſt virga prætoris, qua manumittendi à pretore in capite pulſantur: ideo ſic dicta, quia eos vindicat libertati. Eoque pertinet quod ſic reſcripſit Imperator Gordianus: Etſi minor 20. annis, vt allegas, conſtituta, ſeruum tuum ab eo circumſcripta, in conſilio manumiſiſti, tamen vindictæ impoſitio, qua libertas iuſta muuitur, ne obtentu quidem ætatis reſcindi poteſt, l.2. C. ſi aduerſ.lib. Per concilium conuentum intelligit Imperator prouincialem. In prouinciis enim extremo concilij ſiue conuentus die præbebat præſes aut proconſul conſilium, auctor.Theophilo. Et ſic quidem differunt, In concilio, & apud concilium manumittere, quod à nemine eſt animaduerſum. Ræuar.lib.Protrib ſing.c.12.

Consilivm proprie eſt conſeſſus eorum, qui cauſam vel publicam, vel priuatam, cum prætore aut iudice cognoſcunt: vnde illud: Cauſa cum conſilio cognita. Prat.

Consilivm, vel à conſulendo, vel quod in vnam ſententiam plurium mentes conſiliant, & tandem expenſis rationibus conueniant, ad ſtatuendum id, quod rectum eſt, ſed à ſilendo credibilius dictum putatur, quo maxime inuenitur. Feſto lib. Spieg.Prat.

Consilivm accipitur plerunque pro quadam congregatione aliquid cum deliberatione tractandum deputata. Cic. pro Roſc qui ex ciuitate in Senatum propter dignitatem: ex ſenatu in hoc concilium delecti eſtis, propter ſecuritatem. Olden. Hinc etiam conſilium apud Saluſt. in bello Iugurthino illud intelligi videtur, quod more maiorum Imperatori rem militarem adminiſtranti ſolebat adeſſe. Ita more maiorum, de Metello Imperatore ſcribens, ex conſilij decreto per legatos Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia. Prat. Ex conſilio Labeonis, vel alterius ICti, id eſt, ex præceptis ac regulis ICtorum. Briſſ.

Consilivm ante factum inire oportet: non autem poſtea cauſari ignorantiam, niſi præter opinionem quid emergat fortuito. Nou.de hæred.& Falcid.§. ſed neque illis conſt.1 Nam nemo redargui poteſt quod futurum non præuiderit. Nouell.de his qui nupt.ite.§.duo igitur huic, conſt.22. Bene autem vniuerſa geruntur, & competenter, ſi principium fiebat decens & amabile Deo. Nou.Quomodo oport.epiſc.§.ſancimus igitur, conſtit.6.Old.Prat.

Consilii plenioris effectus, eſt correctio errorum & reſtitutio in melius. Nouell.de his qui nupt.iter.§. vetuſt. plane conſt. 22. Multa autem quæ videntur iuſta, ſi pleniore conſilio perluſtreatur, erunt corrigenda, d.§.vetuſtas: Euentu enim temporis edocentur, ibi.§.per cauſam vero neceſſariam. Rerum experientia docet certo, quid ſit damnoſum, quid vtile. Nou. de appell.in prin.conſt.23. Infinitatem rei eiicere, medicina eſt optima. Nou.Vt determin.ſit nu.cler.§.ex omni igitur. Etiam magnus ille Papinianus aliquando non ſatis definiuit medendi rationem in negotiis. Nouell. Vt credit, primum aggred.§. cæterum ſi fideiuſſor.conſtit.4.Old.Prat

Consilivm & iudicium non ita multum differunt. Nam venerandæ antiquitati conſulere fuit iudicare, h.e.de vtili.& honeſto decernere. Vnde Senatus conſult. nomen traxit. Et nunc quoque ſi quid intereſt, hoc fuerit, quod in iudiciis contentioſa, in conſiliis vero voluntaria iuriſdictio exercetur, l.2.ff.de offic. proconſ. Iudicia item aperte tractantur, conſilia autem plerunque ſemotis arbitris. Alioqui effectus vtrorumque eodem contendit. Vnde adſeſſores quoque iudiciorum, dicuntur conſiliarij, l.conſiliariis & l.vlt.ff de adſeſſ. Qui autem iudex poteſt conſulere vtilius atque honeſtius, quam vt diſſentientes redeant in concordiam, quam Deus amat. Sæpe enim progreſſu litis, & controuertentes ipſi, & eorum cognatio ad perpetua rapiuntur odia, quæ interdum & vitæ & bonorum diſpendio exercentur. Old. Prat.

Consilivm & mandatum in hoc differunt, quod mandatum ſpecies quædam eſt imperij, quod pro ſocietate generis humani receptum eſt, vt quod cuique negocium datum eſt, id mandatoris periculo conficiatur. Conſilium autem ab imperio prorſus alienum eſt, nec vllam voluntatis eius, qui conſilium dat, ſignificationem habet. Itaque rem conſultoris arbitrio permittit, nec vtrum fiat, nec ne, laborat. Itaque ex conſilio nulla naſcitur obligatio. at ex mandato naſcitur. Hæc ex l.1.in fin.& l.2.ff.mandat.& l.conſilij, de reg iur. Prat.

De Consilii ſententia pronunciatum dicebatur, quod ex eorum qui in conſilium adhibebantur, ſententia ſtatuebatur, vt apud Cic.ſæpe & Apulei.apolog.1.quæ verba his notis D.C.S. ſcribi ſolita Valerius Probus eſt auctor. Sic cauſa cum conſilio cognita eodem ſenſu dicebant veteres. Briſſ. Prat.

Consilivm in rub.C.de vind.& apud conſilium manu.ſumitur pro conuentu, rametſi Azo in ſum.eo.tit.pro loco illo, in quo celebratur, vel exercetur iuriſdictio voluntaria: cuius ſententiam probat Albericus, licet Accurſius l.1. C. eod. dicat poni pro præſidentibus in conſilio. Prat.

Consilivm pro deliberatione poſuiſſe videtur Alexander Imper l.1. C qui, & aduerſ.quos in integr & aliquid faciendi vel non, excogitata ratio. Cic.1.de Inuent.

Consilivm eſt collegium eorum qui manumiſſionis cognoſcendæ cauſa erant conſtituti; quod in vrbe Romana conſtabat quinq; ſenatoribus, & viris quinque equeſtris ordinis, in prouinciis XX. Recuperatoribus, ciuibus Romanis. Vult.in comment. Inſtit.qui & ex quib.cauſ.manum non poſſ.§.2.nu.2.

Consilivm etiam ſæpiſſime in libris I.C.iuris ſolet pro ſuaſione & hortatu §.tua tantum. Inſt.mand.l.conſilij ff.de diu.reg. iur.l.ſæpe 53 ff.de verb.ſign.& alibi ſæpiſſime, quo ſenſu recte Theoph. d. §. tua tantum, adpellatur συμβουλὴ ἀπὸ τοῦ συμβουλεύειν. Itaque à mandato differt.d.§.tua tantum. Prat.

Consilivm & euentus continentur fraudis nomine, l.1.C.qui manumit.non poſſ.

Consiliarii, Conſiliatores, Lactant.2.Plin.4.epiſt. Conſiliantes, l.12.Cod.Th de legat. Participes, l.vn.C.ſi rector prouinc. Conſiliares, l.5.ff.de offic aſſeſſor, adde Cuiac Nou.119. Goth. ad l.1.§.3 C de contract.iud.

Consiliarii ſunt iudicum comites, & adſeſſores, qui iudicib. adſident.l pen ff.de offic.adſeſſ.& l.conſiliarios. C.eod. Prat. Græci conſiliarios vocant συμπόνους, quod Haloander male vertit collaboratores: recte vetus interpres, conſiliarios: & ita innumeris locis adſeſſores ſiue conſiliarios Græci modo συμπόνους modo παρέδρους, συνέδρους, συγκαθέδρους vocant, Latini etiã participes l.1.C ſi rector prou.vel ad eum pert.l.1.C.de contr. iud.l.2.C.Th.de loc.nup. Plautus Milite: ſocium tuorum conſiliorum & participem conſiliarium. Et conſiliatores: vt filium Dei ſalutem certiſſimam hominum Dominum noſtrum Iesvm Christvm, quem Sibylla σύμβουλον vocat, Lactant.conſiliatorem interpretatur, 2.& 4.Plin.4.Epiſt. In gerendis honoribus conſiliator & rector & ſæpe in tranſlatione veteris teſtamenti. In l.12.C Th.de legat.à conſiliantibus, vt Horat. conſiliantibus diuis. Cuia.in Nouel.Iuſtin.119.circa med.

Consistere nonnunquam eſt iudicio congredi; in iudicio ſtare aduerſus aliquem. l 1 Cod.qui pet tut.l.vix certis, 53. ff.de iud.l.7. ff.ad legem Cornel.de falſ.5. ff de manum l.49. ff de pet.hered.l.9. ff.de liberal.cauſ.l.23 §.& in ſuperficiariis. ff.de pignot.l.1. C.de act.empt.l.1. C.de magiſt.conuen.l.1. C.ad l.

Fab. de plag. l. 1. C. qui legit. perſo. l. 2. C. de except. proinde in l. 19. ff. de adult. vbi vulgo cum accuſatore cōſtituerit, lōge rectius Florentiæ ſcriptum eſt, Cum accuſatore conſtiterit. Briſſ. Conſiſtere aliquando dicitur, quod valet, efficax eſt, vtile eſt. actio, emptio, petitio, iudicium, legatum, cōſiſtit. Id in eo conſiſtit, id eſt, poſitum eſt. Sic fructus hominis in operis conſiſtit. l. 4. ff. de oper. ſeru. Vſusfr. ex fruendo cōſiſtit. Ea nutu conſiſtunt. Cōſtitit pro conſiſtit, ſæpiſſ. in ff. Conſiſtere cum debitoribus, & aliis, i. cōtra eos. Conſiſtere iudicio, actione, actionibus, contra alios. Briſſ. ex ff. Conſiſtere quoque idem eſt, quod conquieſcere, vt apud Cic. conſiſtere, inquit, eius animum ſine furore ac amentia non ſinunt.

Consistorivm, cuius meminere Impp. l. fi. C. de offic. diuerſ. & l. 1. de comit. conſiſt. diffiuit. Suid. συνέδριον καὶ τὸ σύστημα ἔνθα περὶ τῶν ἐπειγόντων βουλεύονται, in quo legatos & quoscunq; ſe adeuntes princeps admittit & audit, & de cauſis cognoſcit, inquirentibus & deſpicientib. conſiſtorianis, vt ait Ammian. Marcell. lib. 15. Ex quibus locis apparet cōſiſtorium ad principis συνέδριον referri quod & colligitur ex Nou. 25. §. ad hoc ſancimus. Sed & ad iudices ad eoſve quibus iuris dicendi poteſtas eſt, referri poteſt. c. Romana. de appell. lib. 6. Quibus igitur nulla iuris dicendi poteſtas à lege, vel principe cōceſſa eſt, quive principes non ſunt, Conſiſtorium habere non dicūtur. Br. Prat. Locus in quo iudices conſiſtūt. Hinc Conſiſtoriani comites. Rubr. de Comit.

Sunt autem Consistoriani, qui ius ſedendi in conſiſtorio habent. Appellātur apud Ambroſ. epiſt. 27. lib. 5. Et eſt tit lib. 12. C. de comitibus conſiſtorianis, vbi C. Hegendorphinus in exegeſi ſua docet, qui ij dicerentur: de comitibus cōſiſtorianis (inquit) id eſt, de comitibus conſiſtorij Cæſaris. Conſiſtoria autem dicuntur archiua Cæſarea & Imperatoria Palatinæ domus, quæ etiam vocantur Auguſtalia. Anchor.

Consobrini, Conſobrinæ proprie qui quæve ex duabus ſororibus propagātur, quaſi cōſororini l. 1. §. 4. & l. vlt. § eo. gradu ff de gradib. & adfin §. 4. Inſt. de gradib. cognat. Paul. lib. 4 ſent. tit. 10. Non. Marc. c. vlt. lib de propr. ſer. Obtinuit tamē & patrueles quoque fratres, id eſt, ex fratribus natos & amitinos, id eſt, ex fratre & ſorore genitos, communi conſobrinorum nomine appellari. d l. vlt. §. eod gradu & §. 1. Inſt. de leg. adgn. ſuc. l. 1. C. vnde legit. Idq; per abuſionē fieri Theop. ibid. dicit: κυρίως γὰρ κονσοβρῖνοι λέγονται οἱ ἐκ δύο ἀδελφῶν τεχθέντες. Sūt & conſobrini quidam in ſexto gradu, hi ſunt patruelium, cōſobrinorum, amitinorum filij Conſobrina. l. vlt. ff. de ſenatoriib. l. 77. §. cum exiſtimaret. ff. de leg. lib. 2. l. 27. § hæres, ff. ad Treb. l. 23. & l. 24. ff. de cond. inſt. l. 3. C. de his quæ vt indign. Briſ. Conſobrinus, cōſobrina, etiam, eſt auunculi & materteræ filius, filia. Briſ. vlt. edit. Quod autem Paulus l. vlt § 8. ff de grad. ſcribit, ſororum fratrumque meorum nepotes neptesq; conſobrinos eſſe: obſcurum videtur. nam illi non Conſobrini, ſed Sobrini appellantur. Reſpondetur autem Paulum ita ſenſiſſe, vt qui inter ſe ſobrini ſunt, ſeui abuſione dici inuicem poſſint conſobrini: veluti ſi qui inter ſe fratres ſunt, ſe confratres adpellarent. Hoto.

Consoceri dicuntur, ait Theoph. quorum alterius filia, alterius filio nupſiſſet. §. 9. de nup. Vtitur Vlp. l. 32 §. proinde. ff. de donat. inter vir. Hot. Prat.

Consocrvs apud Sueton.

Consolidari dicitur vſusfructus, qui ad proprietatem, à qua abſceſſerat, reuertitur, eique coniungitur, commiſcetur, & cum ea confunditur l. 6. ff. de vſufr. adcreſc.

Consolidatio eſt proprietatis cum vſufructu coniunctio. Imp. § 2. de vſufr. vel ex contrario: ſi vſufructuarius proprietatem rei aquiſierit: quæ res conſolidatio appellatur. Hinc fructuarius proprietatem acquirens, conſolidare dicitur, l. 3. & l. 6. ff. de vſufruct. accreſ. Hinc apud Iauol. l. à liber. 35 ff. de bon. libert. ſolida proprietas dicitur, in qua vſusfructus ineſt: itemque apud Paulum l. Sempronius, 26 § 1. de vſufruct. leg. Hot. Regula Fabri eſt Gallici IC. clariſſ. Ea quæ iure conſolidationis accedūt, non eadē eſſe in cauſa, qua id, cui miſcentur; ſed alio iure haberi, & propriam quādam, & ſui generis eſſe ſpeciem. §. ſi cui. Inſt. de leg. Cōſolidationem Vlp. & cæteri vt apparet, ex eo vocarūt (l. idem de vſufr. acc.) quodque à ſolido iam diuulſa erāt, iterum ſe ſolido iungant, & veluti in vnum redeant. Ea figura, qua alibi (ſed audaciore) lectum eſt Coadunare: pro eo quod eſt in vnum conferre, vel miſcere, l. ſi plures. de pact. ſed videndum, ne non tam verum ſit iſtud, quam plerique id mangoniſando vulgarunt. Et promptum eſt. cōtradicere in primis: Nam reſpōſum à Iulio Paulo eſt, l. 4. de iure dot. Id quod iure cōſolidationis doti acceſſit, non aliā dotem videri, ſed dotis augmētum eſſe. Non etiam legem & cauſam res quæque in eo traduā, cui accedit, ſeruat & ſequitur, vt ait Sceuol. l. quidā de iure dot. Denique non primus contractus & ipſa origo, ita rem totam in agendis rebus informat, & velut inficit, vt nulla ſit propria eius ratio, quod deinde ex lege initio accepta, aut iuris cōſtitutione rē geſtā ſequitur. l. ſi procurator mand. Quippe neq; nouum videri poteſt, aut aliud, cuius origo ex vetere, aut eadē cauſa ducitur. l. cum filius. §. hæres, de leg. 2. Nec mutār, quæ Fabrum mouere, ſed plane pro nobis faciūt ſi recte intelligantur. l. Mæuius. §. fundo, de leg. 2. & d. § ſicut. Sed ea quæ iuncta ſunt, ita recipi poſſunt, ſi aliqua differentia eſt rerum, vt conſtitui poſſit, vtra alteram perimat, & in ſe transferat. Nec enim anxiā, vel obſcuram habet diſputationē, an tanquā ablata obligatione, cui minus virium aut fauoris: ea quæ extracta erāt è ſolido iam confuſa & ſolido miſta, in vnū redeāt: ſicut & quædā alia cauſæ potentiori iuncta, vim ſuam amittūt. At vbi eadem ac par eſt duarum obligationum poteſtas, non videtur eæ inter ſe miſceri: cum dicere non poſſis, quare hæc magis quam illa alteram cōſumat. l. ſi reus, de duobus reis. Ita & hic τὸ εἰκαῖον vt multa alia, conſolidationem impedit. l. cum enim de ſtip. ſeru Curtius lib. 2. ἰκαστῶν c. 46.

Consonat & conſonans eſt. Briſſ. ex ff.

Consorini, vide paulo ante conſobrini.

Consortes fratres dicuntur, non diuiſo patrimonio, id eſt, qui bona communia habent. l. 21. ff. de excuſ. Sic Conſors frater, Plin. epiſt. 18 li. 8 Feſto ſors & patrimonium ſignificat Briſſ. ex ff. & C. Hinc Conſortium pro Societate & communione Conſortium vitæ, munerum. (& C.

Consortivm pro coniugio, ſeu licito, ſeu illicito. Briſ. ex ff.

Consortivm curiale, pro collegio & ordine. Briſſ. ex C.

Consors, eiuſdem ſortis & conditionis eſt, vt ait Varro lib. 5. ling. lat. & eum ſecutus Bald. in l. dudum. C. de cōtrah. emp. & ſignificat dominij participem. vide Alciat. l. proximi. ff. de verb. ſignif. ſed pro ſubiecta materia aliter atq; aliter μεταφορικῶ accipitur. In d. l. dudū. ſumitur pro dominij participib. Ii etiam, quibus talis communis eſt res, conſortes adpellantur. Tit. notus eſt in Iuſtin. C de Conſor. eiuſdem lit. Spieg. Vide Ræuard. l. in ambiguis. §. quoties ff. de reg. iur.

Consors munerum. petitionis, litis Briſſ ex C.

Consortes in libris feudorum dicuntur dominus & vaſallus quaſi σύμμαχοι, eiuſdē militiæ ſocij, eiuſdemque fortunæ participes, lib feud. 3. tit. 3. Prat.

Consortivm quaſi eiuſdem ſortis, hoc eſt fortunæ, & conditionis in omni re & negotio. l. 1. ff. de rit. nup. l. vlt. C. de ſeruis fugitiuis. Oldend.

Consortio, communio l. 96. §. 3 ff de ſolut. Quod verbum Velleius Paterculus lib. poſteriori vſurpat. Vt & Tribunitiæ poteſtatis conſortionem Neroni cōſtitueret Briſſ in parer.

Conspectv deterreri, conſpectum ædium aufferre. Briſ. ex D.

In Conspectv Prætoris facta iniuria: In conſpectu habere ædificia, Briſſon. ex ff.

Conspiratio eſt quædam fraudulenta confœderatio facta in præiudicium alicuius perſonæ, vel dignitatis. Hanc, quia fere nunquam non doloſa cenſetur, ideo ſeuere lex iubet vindicari. Sed & Imperat. Adrian. priuatum quoque ſtatuit; vindicari ſcelus aduerſariorum, quibus opprimitur litigantis innocentia. l. diuus. ff. de re iudic. Old. Prat.

Consponsores à Cicerone dicuntur qui à Iuriſconſul. correi debendi id eſt, qui eiuſdem obligationis ſunt debitores. Ci. ad Attic. lib. 12. Tamen velim des operam, vt inueſtiges ex conſponſorum tabulis, ſitne ita. Idem Leptæ, De tuo negotio quod ſponſor es pro Pompeio, ſi Galba conſponſor tuus redierit. Coonan. lib. 6 c. 5. n. 1. Prat. ex Hot.

Consponsos antiqui dicebā fide mutua colligatos Feſt. Hoſt.

Constafolarios, dictione ex Latino ſiue Gallico, & Germanico conflata, hodieque Conſtofeleros vocant Germani, præſertim qui ad Rhenum habitant, aſſeſſores iudicij, decuriones, *die conſtofler*, olim à Stafolo Comitis, hoc eſt, iudicis fiſcalis, quæ vox Germanis gradum ſignificat. Sic enim illi tribunal iudiciarium innuebant à gradibus, per quos ad id aſcēditur, quando ſolent editiore loco ſedere iudices. & erant olim ſub Francis omnes prouinciæ Comitum, qui Germanis Graphiones dicuntur, hoc eſt, iudicum fiſcalium diſtrictibus diſtinctæ Vnde & tribunal prætoris vocarunt *Staffelſtein*. In antiquiſſimis priuilegiis Nouientenſis Abbatiæ, quam Ethico Germaniæ primæ dux, non procul Seleſtadio, aſſentiente vxore ſua Bertſuinde conſtituit, legimus, *vnd. ſoll der Hoff. haben zvveen Stafelſteine, vnd einen Stock* Deprauatus locus eſt in impreſſis Ripuariorum legibus, titulo de Interriatione in his verbis: Si autem extra regnum ſupra 80 (ſubaudi noctes) ad Regis ſtans polum, vel ad eum locum vbi Mallum eſt, autorem ſuum in præſenti habeat. Tu pro ſtans polum, ſcribe Staphplum. Rurſum inferius titulo: de re propriſa: Si quis caballum, hominem vel quamlibet rem in via propriſerit, aut rem ſecutus fuerit, per tres Marcas ipſam oſtendat, & ſic poſtea ad regis ſtabulum. Vbi legi debet ad regis Stafolum. Recenſuimus autem eius Legis ſinceriorem lectionem ex Codice Vvormatienſi manuſcripto. nam impreſſus libellus hic omnino corruptus eſt, habens in titulo, de Reprobis, cum debeat eſſe, de re propriſa. Quo vocabulo, male Latino, res aliena in proprietatem vindicata intelligitur, id quod in bello captis rebus euenire ſolet. Si quidem

Gallicus ſermo Priſum nominat,quod belli iure publicatum eſt,& deprædationi obnoxium: quaſi dicas, prehenſum, ſiue prenſum. Ex Rhenanicis obſeruationibus.

CONSTANS pro graui,in l.obſeruandũ,de off.præſid.pro firmo. in definitione iuſtitiæ. Inſt.de iuſt. & iur.Spie.Conſtante matrimonio vſufructa,id eſt,durante permanente.Briſſ.

CONSTANS iudex,voluntas: conſtantiſſimus homo Briſſ.ex ff.

CONSTANTINVS Imp.qui veneranda Chriſtianorum fide Romanũ muniuit imperium.l.5.C de naturalibus liber. Ab eo

CONSTANTINOPOLIS nomen traxit. Briſſon.

CONSTARE dicitur teſtamentum , quod infirmari non poteſt. Cum dandi caſui iungitur, eſt conſtantem eſſe & perſeuerantem Significat & manifeſtum eſſe & clarum:vt,Conſtat de eius innocentia;i. manifeſta eſt. apud Vlp Conſtat alimenta cum vita finiri l.cum hi.§.modus. de tranſ. quoque cum ſim. Item conſtat inter omnes,id eſt,nemo negat.Spieg.Prat.

CONSTAT, id eſt manifeſtum eſt,vel nemine in ſpecié admonente.Quando enim Iuriſconſul.dicitur,Conſtat,tũc ſemper habent aliquam regulam naturæ præ oculis.Old.Prat.

CONSTITIT pro conſiſtit,ſæpius in Pand Piſanis ſcribitur , l. 68 & l 98.in fi.de ſolut.l.34 de negot. geſt. Et conſtiteremus pro conſiſteremus in l.26 de iud.Briſſon.in pareg.

CONSTITVERE alias conuenire ſignificat,& conueniendo obligare ſe ad id,quod iam debitum eſt:Sic conſtituere pecuniã, eſt iam ante debitam abſque ſtipulatione promittere. Theophil.in § de conſt.Inſt.de act. ἀντιφωνεῖν dixit,Demoſt.in orat. contra Theocrinem κατὰ πέξασθαι. Latius autem patet, quam fideiubere:primum, quod permiſſum ſit, vt aliud pro debito conſtituatur.l.1.§.an poteſt.ff.de conſt.pec. Cum ſit diuerſum in fideiuſſione. l.ſi ita.ff.de fideiuſſ. Deinde quod non ſolum pro alio,ſed pro ſeipſo quis recte conſtituat.§.de conſtituta. Inſt de act Fideiuſſor vero non pro alio intercedit. Inſt de fideiuſſ.in pr. Denique conſtitutum nudo duntaxat pacto fit nulla ſtipulatione interpoſita. d.§. de conſtituta. ſecus eſt in fideiuſſione.Old.Prat.Debitum autem oportet eſſe,quod conſtituitur: non quidem in perſonam: id eſt, non ab eo præciſe qui conſtituit,ſed(vt Vlpianus ait) in rem, id eſt, generaliter, ſiue ab illo,ſiue ab alio.l.eum qui § 2.ff.de conſt.pec.Nam vt idem ait in l.hactenus. eo. hactenus conſtitutum valebit , ſi quod conſtituitur,debitum ſit. Et haſce quidem differentias recenſet Duar l.5.§ ſatis acceptio,ff.de verb.ob.

CONSTITVERE poſſunt , qui bona vel peculia habent cum libera adminiſtratione,Gœdd.l.182. & de verb & rer. ſignif.

CONSTITVERE alias, eſt formare & bonam diſpoſitionem adhibere. Et ſic conſtituta iudicia rectius dicuntur, quam proceſſus iuris Old Prat.

CONSTITVERE in l.2. §.2. vbi Gothofr. de conſtit. pecun. eſt promittere. (Prat.

CONSTITVERE eſt conſiſtere & conſtare l.39. ff.de excuſ. tut.

CONSTITVERE,cum parte ſtatuere & deliberare. Alc.l.bonæ.C. de pact.Spieg.

CONSTITVERE diſceptationem, id ſonat, quod vulgus dicit. Accordare ſcripturas.Spieg.Prat.

CONSTITVERE iudicium vel quæſtionem,in publicis duntaxat iudiciis, dicitur Quæſitor, qui iudicium reiectione vtrinque facta , certos conſtituit iudices, qui ſibi iurati in conſilio adſint,& ſecum cognoſcant:in priuatis vero iudiciis,quum prætor vrbanus iudici aut recuperatoribus à litigatoribus acceptis, poteſtatem, de cauſa cognoſcendi & iudicandi facit. Cic. pro Cæcin. Qui igitur conuenit, quæ cauſa fuerit ad conſtituendum iudicium,eandem moram eſſe ad iudicandum. Hotom.Vel ſic,

CONSTITVERE iudicium prætor in priuatis cauſis dicitur,cum agendi poteſtatem litigatoribus : iudicandi vero iudicibus ſumptis permittebat.Hot.Prat.

CONSTITVERE rem,Cic.in eadem orat.pro Cæci.dixit,quod ante dixerat: Conſtituere iudicium: alibi autem, Conſtituere quæſtionem,dicere conſueuit.

CONSTITVIT actionem prætor. Conſtituta actio. Conſtituere actorem,curatores id eſt,creare Briſſ.ex ff.

CONSTITVERE in re præſenti,deliberare item cum re præſenti dicebatur,cum quid ſtatui,tranſigique non poſſe, niſi in loco ipſo,ſignificabant. vt fit hodie in his actionibus , à quibus interdicta retinendæ poſſeſſionis auſpicari ſolemus , & huiuſmodi rebus aliis , quæ non niſi in locis ipſis explicati ſolent. Teutonice, *auff den augenſchein gehen.* Spieg. (act.

CONSTITVERE ſpõſalia,nuptiaſve, l.13.§.1.ff.de public.in rem.

CONSTITVERE, mandare, ac fideiubere differunt: Conſtituimus enim nudo conſenſu eoque ſufficiente ad actionem producendam,§.9 Inſt.de act Mandamus credi, etiam abſentes: Fideiubemus quidem præſentes tantum , ſed tamen verbis. l. 12.C.de fideiuſſor l.32.ff.mandat.l.3.in fi.ff.de admin.rer. Et ſic quoque differunt mandator,fideiuſſor, & is qui conſtituit. In eo autem conueniunt,quod pro alio hi omnes interueniũt, Goth.ad l.3.C.de conſtit.pecun.

CONSTITVERE hæredes,ædiles,quæſtores.Conſtituere iura,id eſt,condere.Conſtituitur obligatio,i.contrahitur. Conſtitu debitores rei:Conſtituere pretium,vectigalia. Briſſ.ex ff.& C.

CONSTITVERE apud ſe,ſibi proponere.Briſſ.

CONSTITVI in dignitate,munere,diſcrimine,id eſt, poni, verſari,viuere.Conſtitui in ſacris paternis, ſuæ poteſtatis conſtitutus & ſui iuris.Is conſtituitur infamis.Conſtituere dotem Briſſ.ex ff & C.

CONSTITVI curator,id eſt creari dicitur, l 1.§.hoc autem, ff de carbon.edict.

CONSTITVERE quæſtionem eſt decernere vt iudicetur.

CONSTITVERE ſeruitutem non eſt ſimpliciter cedere , ſed ipſa imponere.Conſtituuntur enim per patientiam,vel traditioné.l 13 §.1.ff.de pub.id eſt , ſi inducatur quis in prædium vel eum,is qui credit,ſeruitute vti patiatur.l.3.ff.de vſufru.l. in fi.ff.de ſeruit.ruſt.patientia autem illa pro traditione habetur,vt colligunt interpretes ex l.pen.ff.de ſeruit.qui enim ſeruitutem debet, pati debet.l.quoties 15.ff.eod.tit.quæ quidem patientia eſt de natura ſeruitutis , d. l. quoties ergo patientia habetur pro conſtitutione. d.l. quoties.Briſſ.Prat.

CONSTITVTÆ pecuniæ rei ἀντιφωνηταὶ à Iuſtiniano Nouell conſtit.6.vocantur. Briſſ.

CONSTITVTVS, id eſt, poſitus. Sic conſtitutus in dignitate,in munere. Briſſ ex ff.

CONSTITVTVS vſusfructus tunc dicitur. cum iam quis vti frui poteſt.l.vnic.§.dies.ff.quando dies legati cedit.Igitur

CONSTITVTVS non dicitur ante aditam hæreditatem , vel ante quam dies ceſſerit.Cæteroquin

CONSTITVTÆ ſeruitutes dicuntur,quæ pactionibus,ſtipulationibus legatiſve iam impoſitæ ſunt.l 20.ff.ſi ſeruit.vind.Br.

CONSTITVTIO generali nomine dicitur ius, quod à principe conditur,hoc eſt,διάταξις vel διατύπωσις porro in tria diuiditur,in epiſtolam,in edictum & in decretum.Theophil.§ 5 de iur natur.Hot.

CONITITVTIO ciuilis,Iuris,Principis.Briſſ.

CONSTITVTIONES diuales hoc eſt,Imperatoriæ.Cenſentur enim Imperatores diui,non quidem apud nos falſa diuinitatis opinione(ſicut apud gentes olim)ſed quia omnes magiſtratus ſunt ordinatio Dei , & Imperator eſt ſummus magiſtratus. Old Prat.

CONSTITVTIO iudicij , controuerſia quædam eſt ante litem conteſtatam,præcedens iudicium, vulgo dicunt exceptiones dilatorias impedientes proceſſum.Cicero in partitionibus. Atque etiam,inquit,ante iudicium de conſtituendo ipſo iudicio ſolet eſſe contentio:cum aut, ſitne actio illi qui agit, aut iamne ſit,aut num iam eſſe deſierit, aut illane lege, illis verbis ſit actio,quæritur.Old.

CONSTITVTIONES principum accipimus, quodcunque Imperatores vel per Epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuerunt , vel cognoſcentes decreuerunt , vel de plano interlocuti ſunt, vel Edicto præceperunt.Briſſ ex ff.l.1.de conſtit princip.

CONSTITVTIONVM aliæ generales ſunt,aliæ perſonales. Generales ſunt,quæ ad omnes pertinent:Perſonales vero ſunt,in quibus propter certæ perſonæ rationem, a iure communi receſſum eſt: quæ & priuilegia appellantur. Hæc ex d.l.1 & l.3. C.de ll & §.quod principi de iur.natu.Hot.

CONSTITVTIONVM vocabulo intellige reſcripta, ſubſcriptiones,adnotationes,pragmaticas,decreta,mandata,interlocutiones,edicta.vide Goth.ad rubr.C.de legib.& conſtit.

CONSTITVTIO Quod principi placuit legis habet vigorem, cum lege Regia quæ de imperio eius lata eſt, populus ei,& in eum omne imperium ſuum & poteſtatem contulerit.Quodcunque igitur Imperator per epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuit , vel cognoſcens decreuit , vel de plano interlocutus eſt , vel edicto præcepit, legem eſſe conſtat. Hæc ſunt quas conſtitutiones vulgo appellamus. Plane ex iis quædam ſunt perſonales quædam vero generales: perſonales ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur , quoniam non hoc princeps vult. Nam quod alicui ob meritum indulſit,vel ſi quam pœnam irrogauit,vel ſi cui ſine exemplo ſubuenit,perſonam non tranſgreditur. Aliæ autem,cum generales ſint,omnes procul dubio tenent,ait l.1.de conſtit.princ.ff.§.ſed & quod de iur.nat. gent.& ciu.Inſt.

CONSTITVTIONVM ſunt quatuor virtutes. l.legis virtus. ff.de leg.Vnde

Quatuor ex verbis virtutes collige legis
Permittit,punit,imperat,atque vetat.

Nam permittit,vt vir fortis petat præmium: Punit ſcelera & delicta: Imperat & præcipit,vt ſtatuta canonica ſeruentur,vt clerici regulare propoſitum & honeſtum habitum deferentes,continenter & caſte ſtudeant viuere:Prohibet clericos ſecularibus immiſceri. Et conſtitutio conſulit, quæ virtus poteſt comprehendi ſub prima:nam qui conſulit,ſatis permittit. Old.Prat.

CONSTITVTIO litis,& conteſtatio litis,differunt. Lis à Prætore conſtituitur , litis conteſtatio ab vtroque reo : Litis conſtitutio præcedit : ſequitur litis conteſtatio : Conſtitutio litis

formulam

formulam futuri iudicij & quæſtionem exprimit: conteſtatio litis de formula & quæſtione data interponitur: Conſtitutio judicij eſt extremus Prætoris actus, quem in iure facit: conteſtatio litis eſt primus actus iudicij, & quidem ille, quo ad datũ iudicem in iudicium itur. Goed. l. 36. de ver. & rer. ſig. n. 15.

CONSTITVTIO ſuſpenſi iuris ſignificat poſtliminium in l. pen. ff. de ſuis & legitim.

CONSTITVTORIA, ſiue Conſtitutitia actio, alias actio conſtitutæ pecuniæ, datur in eum, qui ſe ſoluturum conſtituerit his fere verbis: Si appareat Mæuium Titio pecuniam conſtituiſſe, eamque pecuniam, cum conſtituebatur, debitam fuiſſe, neque Mæuius aut ſoluat, aut faciat id quod conſtituit: ac per amorem non ſtetit quo minus fieret quod conſtitutum eſt, tum Mæuius damnetur. l. 16. 17. 18. ff. de conſtit. pec. Hoto. & Prat.

CONSTITVTORIÆ actionis requiſita ſunt, vt ſi et conſtituta ſit res debita, 2 vt conſtitutum factum ſit nudo pacto, quibuſcunque verbis Vult. in Comment Inſt. de act §. 8. nu 8. 12.

CONSTITVTOR, qui pro alio ſe ſoluturum promittit, vel aliqua factorum, & alterius in ſe tran. fert vel ſuſcipit obligationem. Old. Prat.

CONSTO, conſtas, conſtiti, conſtitum & conſtatum. Old.

CONSTITVTVM, quod ab Impp. reſcriptum ſtatutumve eſt, l. 11. C. de neg. geſt. & alibi ſæpe.

CONSTITVTVM, vocabulum ad ius ciuile pertinens. Et ſignificat diem tempuſque communi conſenſu tradictum, quo ſe aliqui in loco certo ac conſtituto ſiſtunt. Cic. in Orat. pro Cælio, Quum ſit iis conſitendum, nunquam ſe ne congreſſu quidem conſtituto cæpiſſe de tantis iniuriis experiri. Et in epiſt. ad Attic. lib. 11. epiſt. 1. Atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem die in Tuſculano, ibi vnum diem 5. Cal. igitur ad conſtitutum. Et eleganter tranſtulit in epiſt. ad Marium, ſi quid conſtitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas. Varro de re ruſtic lib. 2. Scrofam enim nunc ſalutaui, quum alius eum ſalutaſſet, alius conuiuatus eſſet, qui tam ſero veniſſet ad conſtitutum. Hot. Briſſ.

CONSTITVTVM eſt conuentio, qua quis ſpondet citra ſtipulationem, ſe ſoluturum, quod ipſe vel alius debet. Differt à fideiuſſione, quod pro ſe, nudo pacto, ab abſente, & aliud pro alio, conſtitui poſſit: fideiuſſio iſta non admittit. vide Old. claſ. 4. act 8. in pr. Vult. in commentar Inſtit. de action. §. num 1. Cuia & Goth. ad tub ff de pecun. conſt.

CONSTITVTVM & ſtipulatio differunt. Conſtitutum non fit, niſi de debito: ſtipulari poſſumus etiam id quod non debetur. Ex ſtipulatione datur actio ex ſtipulatu, quæ ciuilis eſt: ex conſtituto datur actio conſtitutoria, quę eſt Prętoria. Tertio conſtitutum pure factum non exigitur ſtatim, ſed poſt dies demum decem, cum tamen ex ſtipulatione, ſi pure facta ſit, ſtatim agi poſſit, nullo intermiſſo ſpatio temporis. Vult. in comment. Inſtit de act. § 8. nu 6.

CONSTITVTVM pignus quibuſdam appellare libuit quod alias tacitum dicitur. l. eo iure § 1. Ex quib. causſ. pign. vel hypothec. tac. con. l. vnic. § 1. C. de rei vxor. act. Sic enim & ſeruitutes iure conſtitui dicimus, cum ab his ſeparare volumus, quæ natura quodammodo rei lege imponuntur. hoc iure §. ductus de aq. quotid. & æſtiu. l. 1. §. vlt. de dam. infect. Donell. de pigno.

CONSTITVTVM tempus pro biennio, quod lege 12. tabul. vſucapioni amittendiſque non vtendo ſeruitutibus, vt ex Paul. lib. ſent liquet præſtitutum eſt in l. 4. ff. pro ſuo. & l. 34. §. vlt ff. de ſeruit. ruſt. l. 2. ff. de diuer. temp. præſcript. l. 12. §. idem tract. ff. de vſufruct. l. 22. ff. quib. mod. vſuſfru. amitt. l. 10. ff. de vi & vi arm. l. 17. ff. de aq. & aq. plu. l. 27. §. pen ff. de noxal. act. Sic & ſtatutum tempus accipe in l. 6. & l. 32. ff de ſeruit. vrb. l. 7. ff. quemadm. ſeruit. amittant. l. 66. §. pen ff de contrah empt. & l. 1. & l. 3. C. ſi quis ignor. rem minor. l. 2. C. ſi maior fact. quod legitimum & ſolemne alias appellatur. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus l. 9. §. quod vulgo in fi. ff. de ſolut. quod ad reſtitutionem in integrum petendam legibus præſcriptum eſt, vt & in l. 9. § ſi minor ff. de iureiur. olim quidem poſt legitimam ætatem impletam annus vtilis, hodie quadriennium continuum. l. vlt. C. de tempor. in integr. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus in l. 63. § vlt. ff. de adquir. rer. dom. pro anno, vt patet ex l. vlt C. de iure domin. impetr. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus ætatis in l. 62. in fin. de rit. nupt. interpretare ex l. 66. eod. tit. l. 7. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. 6. C. de interdict. matr. Briſſ.

CONSTITVTI dies in l. 7. ff. de re iud. l. qui iudicatis ex lege 12. tabul. vel conſtitutionibus principum indulgentur. Ita conſtitutum iudicatis tempus intelligo in l. 2. ff de diuerſ. temp. & ſtatutum ſpatium poſt condemnationem. l. vlt. C de execut. rei iud de quo vide l. vlt. § vlt. C. de vſur rei iud Briſſ.

CONSTITVTVM dicitur quod ab Anto. reſcriptum eſt, in l. 11. C. de neg. geſt. & l. 37. ff de adult. Conſtitutum dicitur quod ab Hadriano reſcriptum, patet ex l. 6. §. pen. eod. tit. & in l. 7. §. conſtitutum, de interd. & releg. Conſtitutum dicitur, quod à Claudio Imp ſtatutum eſt, ex Sueton. lib 3. Antiqu. oſtendit Briſſ. Similiter in l. 4. §. idem diuus ff. ad l. Corn de ſica. Conſtitutum dici lib. 2. de antiq. oſtendit idem Briſſ. quod à Domitiano ſtatutum eſt. Et in l. 5. C. ne de ſtat. defunct. Conſtitutum dicitur, quod à Nerua eſt conſtitutum, vt probat l. vlt. eod. tit. & l. 41. §. vlt. ff. de donat. cauſ. mort. Briſſ.

CONSTITVTVM matrimonium in l. 29. in pr. C. de iur. dot. interpretatur ibidem Goth. conſtans.

CONSTITVTAM partem in l. 3. ff. ſi quis à par. man. opinor intelligi quæ patronis lege Papia præſtituta eſt. Briſ.

CONSTITVTVM tempus in l. 9. C. de tranſactio olim annus, hodie biennium. l. vnic. C de dolo. Conſtituta appellatoria tempora in l. 5. in fin. ff. de appell. recip. interpretare ex l. 1. §. biduum, & §. quod in ſententiis, ff. quando appell. ſit. Conſtitutum tempus in l. 8. ff. de capt. quinquennium accipe ex l. 6. ff. de diuort. Briſſ.

CONSTITVTVM ius l. 25. ff de don. inter vir. l. 1. ff. rer. amot. l. 94. de cond. t. & dem. l. 10. §. is cui ſeruus, ff. de ſtatulib. l. 1. §. item cum contra. ff. quæ ſenten. ſine appell. l. 22. C. de vſur. & apud Gell. lib. 12. c. 13. Briſſ.

CONSTITVTA tempora in §. qui autem, inſtit. de excuſ. tut. quinquaginta dies intellige tutoribus datis ex Marci conſtitutione præſtitutos ad excuſationis cauſa, conteſtandas, l. 16. l. 38. ff. de excuſ. tut Briſſ.

Ad CONSTITVTVM veteribus ſignificabat condicto & conſtituto ad ius experiundum die. Cic. pro Cæ. in. Qui ad conſtitutum iuris experiundi veniſſent, vide paulo ante conſtitutum, vocabulum ad iu..

CONSTRINGERE ſe pactis, vide l. vni. C. de monopol. Conſtringere ſe ſponſione, l. vnic. C. de ſuffrag.

CONSTRINGI id eſt, obligari, in l. 13. C quod cum eo, qui in alien poteſt.

CONSTRVERE opus, l. 4. C. de oper. publ.

CONSVETVDO eſt ius non ſcriptum, moribus vtentium comprobatum, Briſſonij definitio.

CONSVETVDO eſt ius ſine ſanctione, populi conſenſu tacito receptum. Vult. in comm. Inſt t. de I. N. G. & C. §. 10. nu. 2.

CONSVETVDO, id eſt, concubinatus in l. 24. de rit. nupt. l. 34. de adulter. Briſſ.

CONSVETVDO iuris pars eſt, quæ fortaſſe ita non incommode definietur: Ius quod vſu diuturno & maiorum moribus ſine vllis literis conſtitutum, non minus quam quod ſcriptum eſt, vſurpatur l. 32. & ſeq ff de legib. Vſus enim diuturnitas eius iuris firmamentum eſt. Diuturnitas autem ex maiorum moribus repetenda eſt, arg l. more maiorum, ff de iuriſd. omn. iud. l. 1. § 1. de offic. eius cui mandat. l. pœna, 9 ff de parrici. Quare cum maiores proprie dicantur vſque ad tritauum, l. 10. ff de affin. & gradib. ſequitur vt minimum 100. annor. ſpatium requiratur nimirum vt ſinguli gradus plena pubertate alios ſuperent. Itaque apud Liuium lib. 27. Prætor contendebat Flamines ius in ſenatum introeundi non vtendo amiſiſſe: quia nec patrum nec auorum memoria quiſquam id ius vſurpaſſet Hot. Conſuetudo differt à lege, quod illa clam & obſcure naſcitur. Hæc repente ſuam auctoritatem obtinet Hoto.

CONSVETVDO legem imitatur. §. ex non ſcripto. Inſt. de iure nat. gent & ciuil. Legem imitari dixi, id eſt, tantundem præſtare, & quaſi legem repræſentare. Aldobr. ibidem: Sebaſtian. Med. in ſuo tract. de definit. par. 2. n. 9. dicit conſuetudinem eſſe ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur cum deficit lex, c. conſuetudo 1. diſtinct.

CONSVETVDINIS probatio eſt valde difficilis, inquit Vult. in comm. Inſtit tit. de iure nat. gent. & ciuil. §. 10. nu. 11.

CONSVETVDO, quæ iuris pars, eſt ius moribus id eſt, aſſiduis actibus introductum. c. conſuetudo, 1 diſtinct. Voluntas populi rebus ipſis & factis declarata. Tacitus conſenſus omnium l. de quibus. ff. de legib. Ius ex non ſcripto deſcendens, Tacita ciuium conuentio, Ius ſcripto non comprehenſum, l. ſed & ea, & l. ſeq ff. eo. Conſuetudinis autem appellatio eſt referenda ad eam, quæ legitime introducta eſt, c. Cuman. iuncta glo. de elect. Atq; conſuetudini ſecundus poſt ſcriptam legem locus tribuendus ideo eſt, quia conſuetudo fit longo tempore. Longum autem tempus adfert experientiam multarum rerum: cum ſæpe lex ſcripta ferri ſoleat ſubita quadam cogitatione, quæ nonnunquam fallitur, nec ſatis expendit ſingulas circũſtantias. Conſuetudinis vero officium eſt, primo, vt confirmet: deinde vt interpretetur ſcriptam legem, ſi obſcura aut varia ſit, Paulus in l. minime, & Calliſtra in l. ſi de interpretatione. ff. de legib. Optima, inquit, eſt legum interpres conſuetudo, Conſuetudo ſeruanda eſt, l. minime, & l. de quibus, eo. l. ſemper in ſtipula. ff. de reg. iur. l. 1. C. quæ ſit long. conſuet. glo. in l. fi. C. de iure domin. impetr. c. licet ex ſuſcepto, de foro compet. Clem. dudum, §. verum, de ſepult. Prat.

CONSVETVDO generalis facit ius commune, & nonnunquam ſpecialis, Clem. fi. de ætat. & qualit. Conſuetudo tanti temporis, cuius initium non tenetur in hominum memoria, habet vim priuilegij Imperialis, l. 2. §. ductus aquæ, ff. de aq quotid.

gl. in c.ſuper quibuſdam §.præterea, de verb.ſign. Ta'is conſuetudo habet vim conſtitutionis, l.1. §.denique, ff.de aqua pluu. & ibi Bart. Prat. Conſuetudo ad vnguem ſeruanda eſt, cum actus cenſeatur practicus, vt Baldus dicit in l.quicunque, C.de ſeru fug & in c.1.qui feud. dare poſſ. Conſuetudo dicitur ius commune eius loci, in quo eſt, cum veniſſent, de eo qui mitt.in poſ.Alex.in l.de quibus ff.de legib.Prat.

CONSVETVDO inueterata, id eſt, longa.Briſſ.

CONSVETVDO ligat fiſcum ſicut priuatos, l.venditor, §.ſi conſtat, ff.commun præd.

CONSVETVDO laicorum rationabilis, adſtringit etiam Eccleſias, not.in c.cum cauſa, de re iud.vide c.Eccleſia S.Mariæ, de cōſt. Prat.

CONSVETVDO pro concubinatu interdum vſurpatur. Sic conſuetudo liberæ mulieris l 24 ff.de ritu nupt.

CONSVETVDO, quod hæres extraneus ſuccedat in Emphyteuſim Eccleſiaſticam, valet, Bart.in l.qui rem, in fi.C.de ſacroſanct.Eccleſ Caſtr.conſ.134.

CONSVETVDO teſtatoris & loci interpretatur materiam ſucceſſionis, l.ſi ſeruus, § fin.ff.de leg 1 Prat.

CONSVETVDO loci ligat clericos, Bald.in l.neque, C.de hæred. inſtit.per c.conſtitutus, de in integr.reſt.Bart. in l.1.C.quæ ſit long.conſuet.c.cum veniſſent, de eo qui mitt.in poſſeſſ.

CONSVETVDO facit legem, & rurſus abolet. Sicut enim pleraque iura de ſeruis ac libertinis, moribus non legibus introducta ſunt: ita moribus abolentur ſine legibus, l.libertinis, ff.de ritu nupt.l.de quibus, in fin.ff.de legib.Prat.

CONSVL. Cum expulſi eſſent Reges Roma, qui regnarunt annos 240. vel vt tradunt alij, 241. conſules conſtituti ſunt duo, penes quos ſummum ius eſſet, regiæ poteſtatis exemplo: Vnde de iis ſic ſcriptum reperitur in 12. tab. Regio Imperio duo ſunto, iique præeundo, iudicando, conſulendo, prætores, iudices, conſules appellantor. Ij itaque ab eo, quod plurimum Reip.conſulerent, ſeu (vt ait Feneſtella de magiſt.Rom. c.de conſulib.) quod conſulere Reipubl. deberent, & ſecundum Varronem, quod Senatum populumque conſulerent (vt inde lex vel Senatuſconſultum fieret) conſules appellati ſunt. Ne tamen ipſi per omnia regiam poteſtatem ſibi vendicarent, quando eo tempore nulli adhuc principes erant, nullæ extabant leges, neque adhuc ſcriptæ vllis certis libris cuſtodiebantur, illis annuum imperium datum, & lata lege cautum eſt, vt ab eis prouocatio eſſet, neque etiam poſſent in caput ciuis Romani animaduertere, niſi iuſſu populi. Vt enim Plutarchus in vita Cic.ait, quando conſuli mandabatur, ne quid detrimenti Reſpublica pateretur, ſummam poteſtatem conſul habebat, non alias: itaque ſine iuſſu populi, & reiecta prouocatione, quæ ab eis fieri ſolebat, ipſi Coſſ.in facinoroſos homines animaduertebant. Quamobrem, cum è coniuratione Catilinæ tota Reſpublica titubaret, nutaretque: & M.Tullio Ciceroni conſuli hæc poteſtas data eſſet, Senatus decreto Lentulum, Cethegum, & alios coniurationis Catilinariæ participes per triumuiros interfecit, quos alioquin interficere non poterat ſine iuſſu populi, quandoquidem conſulibus ſolum relinquebatur, vt coercere poſſent, & in vincula publica duci iuberent. Quod & ſcribit Pomponius Lætus, de magiſtratu Romano c.15. Inde erat, quod 12. lictores cum faſcibus, id eſt, virgis & laqueis) conſules præcederent, à quibus iuxta mandatum ipſorum, malefactores, ſeu rebelles, ligarentur (vnde etiam lictores dicti ſunt, teſte ipſo Pomponio Læto, ibid.c.2.) & ſi opus foret, ſanguineis virgis cæderentur. Et huiuſmodi lictores, quem conſules præhendi iuſſiſſent, præſto erant ad apprehendendum, & venientes conſulibus obuiam de equo deſcendere iubebant. Ita hic magiſtratus nemini (præſertim in bello) patebat, ſed eius mandata omnes ſeruabant. Quod ſi quis irreuerens miles eſſet, non tantum à tribuno, vel centurione, ſed etiam à principe, h.e.conſule coercebatur. Quia autem Kalendis Ianuariis apud Romanos incipiebat, vt ſcribit Riuallius lib.2.hiſtor.iur.ciuil. Ideo tunc ipſi conſules creati magiſtratum inibant vt Marcellus oſtendit, in l Pub.Meuius, de condit. & demonſtr. & ex Plutarcho in vita Marij colligitur.conſulatus tamen (teſte Liuio) interdum Idibus Martiis initus eſt. Hinc ergo tit.in Nouell de conſulibus. Vbi licet colligere, quanta fuerit conſulis dignitas: Maxime vero. conſulum nomen ad milleſimum plus minus annum progreſſum, cum Romanorum imperio effloruiſſe. Primi autem conſules poſt exactos reges, fuere L.Iunius Brutus, & L.Tarquinius Collatinus. Brutus quidem (vt loco citato ſcribit idem Feneſtella) cum collega egit, vt penes alterum duntaxat faſces forent, ne ſi penes vtrunque populus conſpexiſſet, duplicatum terrorem ex vno ad duos reges quereretur. Quo autem tempore conſules cœperunt non eſſe annui, & qui eſſent maiores, qui minores, indicat Alciatus Dionis autoritate, lib.5. parerg. Anch.

CONSVLARIS vir, qui conſulatum geſſit, l.11.ff.de dolo.l 3 §. quæſitum, ff.ex quib cauſ.maio.l.vlt.ff.de Senatorib.l.1.C.de conſul.lib.12.Prat.

CONSVLARES fœminas intelligimus conſularium vxores, l 1 ff. de Senat.i.qui conſulatū geſſerunt, l.3.§.vlt.ff.de arbit.Briſſ.

CONSVLARES viæ, publicæ, & Prætoriæ, & βασιλικαί l.2 §.viarū. ff.ne quid in loc.pub.Briſſ. Sunt enim conſulares (teſte Cuiac. in expoſitio. Nouell.Iuſtinian 51.) vel exconſules, id eſt, qui conſulatum ordinarium geſſerunt, vel honorarij Conſules.

CONSVLARIS dignitas l.vlt.ff.de Senator. & §. filiusfam. Inſtit. quibus modis ius pat.

CONSVLARES quidam prouinciarū rectores.l.vnica, vt omnes iudi.l.vnica de officio Comit.ſacr.pal.qui in Orientis partibus 15.erant: videlicet per Orientis diœceſin 5. per Aſiam 3 per Ponticam duo, per Thracias totidem, per Illyrium tres. In Occidentis vero partibus 22. Nimirum per Italias 8 per Affricam 3.per Hiſpanias 3. per Gallias 6. Panoniæ 2. ita accipere debemus ἐπ' ἀρχὰς κονσουλαρίας. Nouell.8 & conſulares Campaniæ: l 1.de pœnis, C.Theod.Olden.Briſſ.

CONSVLARITAS l.74. de decurio. Conſularis dignitas, faſces, inſignia.Briſſ.ex C.ff.& Caſſiodoro.

CONSVLATVS ordinarius apud Suet.in Domit. In ſex conſulatibus non niſi vnum ordinarium geſſit: explicatur à Turn.adu. lib 5.c.10.ex cuius nomine anni ſupputatio ordinabatur, i.cuius nomen in literis, inſtrumentis & in factis ſcribebatur, qui denique Calend.Ianuarij honorem inibat. Nam ætate Imperatorum annus in multos diuidebatur conſules: ſed ſoli, qui anni initio inibant honorem, ordinarij cenſebantur, honoratioreſque erant. Seneca: Conſulem me fecit, ſed non ordinarium: vide Dionem lib.43. Alij tamen conſulem ordinarium dici volunt ad ſuffectorum differentiam, ex his Lamprid.in Alex. verbis: Conſules, ait ille, quoſcunque vel ordinarios, vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit Prat.

CONSVLENTIBVS reſpondebant Iuriſconſulti. Inde hæc non raro in libris noſtris, Conſultus reſpondit. Hinc Conſultum Iuris dixit Horatius pro Iuris perito, & Conſultum Ouidius abſolute lib.1. de arte amand. Quæ vox & augmentum gradus admittit, & ita conſultiſſimus Princeps recte dicitur.Briſſ.

CONSVLES olim ſolebant miſſilia ſpargere in vulgus, § penult. Inſt.de rer.diuiſ.& ob id quamcunque ſparſionem poſteriores arbitror ὑπατείαν appellaſſe. Cedrinus duob. locis ἔῤῥιψεν ὑπατείαν πολλήν. Martia l.2 de conſ.conſtituit, ne quid deinde conſules in populum ſpargerent, ſed certam duntaxat ſummā expenderent in formarum reparationem: cuius conſtitutionis meminit Iuſtin.in Nouel.105 ſed eam non probat, quia miſſilia iactare in vulgus & ſportulas populo dare conſulibus volentib.permittit, ad certum modum tamen, & ſepties tantum in anno. I. Initio magiſtratu Kal.Ianuar quibus & prætores & conſules inire magiſtratum ſolebant, l. Publius, ff.de cond.& demonſt.i.pridie, ff.de feriis. II. Circenſibus ludis, quos Mappæ appellatione deſignat, cuius rationem Georgius Cedrinus expoſuit, & Caſſiodorus ad Fauſtum præfect prætor. III Theatrica venatione. IV. In ſpectaculo, quod μονήμερον dicebatur. Extat epigramma Leonis philoſophi εἰς τὸ μονήμερον. Edebatur in eo pancarpum & ferarum venatio. V Munificentię exhibitio fit ludis ſcenicis, quos πόρνας vocari refert, à productione meretricum in ſcenam. VI. Iterum ludis Circenſibus. VII. Tempore depoſiti magiſtratus.

CONSVLES grauiſſima ratione dicti ſunt à conſulendo, vt officij ſui ipſe quoque vi nominis admonerentur, quippe conſulendi cauſa ſeſe velut patres electos eſſe pro regibus. Old.

CONSVLI dicebantur prudentes ab his, à quibus conſilij expetendi cauſa adibantur l.41 ff.de reb.cred.

CONSVLI res dicitur, de qua ad Senatum relatum eſt: vt patet ex l.operis faciundi, de qua vide Duumuiri. At cōſuli populus dicebatur Romæ, cū lex rogabatur. Nam Feſtus, Rogatio eſt, inquit, cum popul.conſulitur. Cicero de legib 3 Qui agent, non plus quam de ſingulis rebus conſulunto. Et in ea pro domo: ſi populus de illa re conſulitus eſſet Prat.ex Hor.

CONSVLENDI mos olim & frequens & optimus fuit. Sic Ariſto magna laude conſultus fuit à Celio Iuriſperitiſſimo, l.iuriſgentiū, §.ſed & ſi ff de pact. Quemadmodū Seru.Q.Mutium conſuluit, in l.2 §.Seruius autem, ff.de orig.iur.Old.Prat.

Princeps CONSVLITVR à iudice, à procuratoribus. Et hi principem conſulebant. Prudentes conſulebantur ab iis, qui conſilij petendi cauſa eos adibant Briſſ. ex ff. & C conſulentibus ſeu conſultoribus reſpondebant Iuriſconſulti Briſſ.

CONSVLTARE eſt frequenti opera conſilium inire. Prat.

CONSVLTATIO, quæſtionem ſeu facti ſpeciem Iuriſperito propoſitam, & de qua Iuriſperitus conſulitur, ſignificat l.27.§. Sticho, ff.de liber.legat.

CONSVLTATIO ſimiliter appellatur, cum ad Imperatorem quid de iure dubitans, magiſtratus refert: ad cuiuſmodi conſultationes reſpondere & ſcribere dicitur. Briſſ.

CONSVLTATIO, hoc eſt, cum cauſa in varias partes expenditur, vt quod optimum eſt appareat, ſuccurritur noſtræ cæcitati & inconſtantiæ, quandoquidem rectiſſimè dictum eſt, Hominem inconſtantiſſimum animal eſſe. Rom 4. Epheſ.2. Geneſis 6. Pſalm.115. Omnis homo mendax, l.2.C.de vet.int.enucl.

Hoc verbo

Hoc verbo vſi ſunt iuris auctores in l.11. §.ex facto, ff.de minorib.l.1. §.1 ff.de appellat.l.2 C.de legib. Old.Prat.

Consvltatio, id eſt, relatio, in l 1 C.de relat.

Consvltatio non rite iudicata à iudicibus obſeruanda non eſt, l.13.C.de ſenten.& interlocut.

In Consvltandis rebus oportet ad plenum reſpicere: Non autem partem abſoluere, partem erroribus implicitam relinquere, quæ difficilioribus adhuc controuerſiis materiam præbitura ſit. Nouell.vt ſi plures filij non ſint, § quod ſi minus agat.conſtit.18.Old.Prat.

In Consvltationibvs non tantum Imperij proceres & ſummi magiſtratus, ſed etiam totus Senatus conueniebat. Proponuntor quoque in medio ſancta Euangelia. Et quæ ordinis decreto placuerunt, reſcribuntur ad maieſtatem Imperatoriam. Nouel.de conſultationibus, conſtit.62.Old Prat.

Consvlti Imperatores à Procuratoribus l.48.ff de iure fiſci. Conſulti Principes reſcripſerunt, l.11 ff.de decurionib.

Consvltivs eſt; eſſe videtur; conſultiſſime feceris. Briſſ.ex ff. & C. (Briſſ.

Consvlto & caſu opponuntur. Item conſulto & per errorem.

Consvlto id eſt, data opera, de induſtria, &, vt vulgo loquimur, ex certa ſcientia Briſſ.

Consvltor, qui Iuriſperitum conſulebat. Briſſ.ex Cicer.Horat.conſultus qui dat conſilium Briſſ.

Consvltvs adiectiuum, ſignificat ſcientem & peritum, à quo iure conſilium petas. Liuius 1.ab vrbe condita lib. Conſultiſſimus iuris, vt illa quiſquam ætate eſſe poterat. Significat etiam interrogatus l.denique, §.ſi quis. ff.de min.Old.Prat. Conſultus etiam pro iureconſulto Briſſ.

Consvmmare eſt inchoatum perficere, l.ſi in aliquam, ff.de offic.Proc Spieg.Prat.

Consvmmatio dicitur, cum omnium pretia redacta ſunt ad vnam ſummam: Plautus in Trucul & Seneca 5.Epiſt. ſummam ſummarum vocant. Eodem modo Iuſtinian.in l.vlt.in prin.C. de vſur.rei iud. Conſummatam quantitatem ſortis & vſuram, id eſt, in vnam ſummam redactam: vide Gothofr.ad l.36.ff.de ædil.edict.

Consvmere, id eſt, impendere. Sic in funere aut in monumento aureos centum conſumere, l.202.ff.de verb.ſign. Conſumere in funus rem legatam, l.63 ff de leg 3 Conſumptum funeris cauſa, l.1.§.vlt.ff ad Leg.Falcid.Briſſ.

Consvmere etiam pro occidere. conſumuntur, vel morte conſumuntur, quibus vita adimitur. Damnati conſumendi dicuntur, quibus capitalis pœna irrogatur. Briſſ.ex Iul. Paul. & Val. Maximo

Consvmpta incendio domus. Conſumpta pecunia, penus, ſtipulatio. Conſumptum tempus, vinum, vel frumentum alienum. Conſumpti nummi fructus, &c. Briſſ.ex ff.& C.

Consvmi actiones dicuntur, quæ tolluntur, pereunt, extinguuntur, l.28.§ excep: o l.de iudiciur.l.5 §.1 ff.de condict.furtiu.l.14.quod met.cauſ.Briſſ.

Consvmpti nummi dicuntur, qui aliis permutati vel ita mixti ſunt, vt diſcerni non poſſint, vel alias ſunt expenſi, l.13.l.19.§.vlt.ff ſi cert.pet.l 17.78.& 94 ff.de ſolu.l.50.ſi nummos, ff.de fideiuſſ Briſſ Prat.

Contemnere, negligere & aſpernari ſignificat. Contemnere Prætorem videtur, qui in iure interrogatus non reſpondet. contemnere auctoritatem Prætoris. Briſſ.ex ff.

Contemnere & deſpicere, eo diſtant: quod deſpicere eſt grauius, quam contemnere. Paratus ſoluere, etiamſi non offerat, contemnere non cenſetur. Vide Archid. & Ioh.Andr.in cap. extra de ſent excom.lib 6.Spieg.Prat.

Contemptibilis videri, apud Vlp.in l.nec quicquam eſt, de offic.proconſ.

Contemplatio perſonarum habenda eſt, hoc eſt, cuius vitæ ſint, vtrum frugi, an nequioris. Adi Vlp.in celebri l.cum hi.§. ſed & perſonarum.ff.de tranſact.Spieg. contemplatione illius, id eſt, reſpectu, illo fine.

Contemplatio, vox familiaris Vlpiano, quod ex l.item ſi cum putaui.ff de neg.geſt.conſtat.Spieg.

Contendere, litigare, & iudicio certare ac diſceptare ſignificat. vt contendere de libertate, de mutua pecunia, de legato. Briſſ.ex ff.

Contendere pro in iudicio dicere, allegare, affirmare, l.5.de his quæ vt indignis. Sic contendere & negare aduerſantur. Item contentioſa iuriſdictio voluntariæ opponitur, l.2. ff.de offic.proconſ.

Contendere eſt plus quam tractare, eſt tumultus & perfidiæ occaſionem ex ſua diſputatione requirere, vide Gothofr.ad l.4.C.de ſum.trinit.

Contentvs, qui continet, quod animo ſatisfacit, l ſi rem alienam, §.omnis, ff.de pignor.actio.l.ſtipulationum aliæ.§.ſatiſacceptio.ff.de verb.oblig.l.à diuo Pio, §.ſi pignore, ff.de re iudic. Vel dicitur contentus, qui eo peruenerit, quo contendebat: Hot.§.1.Inſt.de act.

Contestari ſignificat teſtibus adhibitis aliquid declarare proſiteri, l.1.ff.quod iuſſu, l.2.C.de filiisfamil.& quemadm.pat.lib.10.Feſtus: Conteſtari eſt, cum vterque Reus dicit: Teſtes eſtote. Vnde conteſtatio pro teſtificatione, l.20.§ vlt.ff de teſtam.& apud Paul.lib.2. Sent.tit.14 It: Cicero lib.3.Ep ilt.ad App. Conteſtari deos dixit. Hinc & lis conteſtari dicta eſt, cum iudicium accipiebatur, ex eo quod litigatores qui tum aderant, teſtes faciebant, vt eſt à Feſto lib 3 prod'tum Briſſ. Dicitur autem conteſtari litem actor cum reo, non reus cum actore, l.ſi à me fuerit, ff.de iud.Cuiac. Obſerua.lib.9.c.21.poſt prin.

Contestata lis tunc videtur, cum iudex per narrationem negotij, cauſam audire cœperit, l.1.C.de lit.conteſt. Non tamen per poſitiones & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in iure propoſitam & reſponſionem ſecutam, conteſtatio litis fieri dignoſcitur, c 1.circa fin.extra eod.c.cum cauſam, ex'r.de iuram.calu.Prat. In accuſationib. etiam capitalium cauſarum litis conteſtatio locum habet. Briſſ.ex C.conteſtari non actiua tantum, ſed & paſſiua ſignificatione dicimus, l.1.in fi.ff.de feriis, l.3 § ſi is cuius.D.de ſepul viol.l.16.D.offic. præſi.l.1.§. eo autem tempore, D.ſolut.mat.iur.l 3 C.de nou. Sic conteſtatum l.7 §.1.ff. de petit.hæred l 19.D.ſoluto matr. E conteſtatam litem ex actione dicunt, l.37 D.de neg. geſt.Briſſ.& Spieg.

Contestatio litis eſt eius rei, de qua controuerſia eſt, apud Iudicem ex vtraque parte facta narratio præſentibus teſtibus. Hoc genere res in iudicium deducitur.& litis nomen accipit Nec enim propriè lis eſt antequam conteſtetur, ſed controuerſia l 25 §.ſi ante.D.de petit.hæred. Cuiac.d.lib. obſeru. 9 c.1.in prin.Prat.

Contestatio pro teſtatione l.20.§. ll.D.qui teſtam.fac.

Contestato, teſtibus adhibitis, l.1.§ Iauianus, ff de liber.adgnoſc.Prat ex Hot.

Contextvs teſtamenti, l.75.D.de legat.lib.3. Contextu autem vno teſtamentum fieri debere dicitur, i.e.nullo alieno actu interminato, l.21.§.vlt.D.de teſtam. Contextu ædificiorum vnita domus in l 15 § ex hoc ed. D.damn.infect. Contextum rationum dixit Pompon.in l 110 D de co.d & demonſt. Contextum enim appellatum, quod in tela eſt nondum pertextum vel detextum.l.22 D.de au.leg. Et ſic contextam accipe in l 70.§.verſi oloribus.D.de leg. 3.Briſſ.Prat.

Contignatio (l.36.D.de ſeruit. Vitruuius lib.2.c.9 Ammia.Marcel.lib.19 l.pen.D.dam infect.& Pli.lib.35.c. 3.) dicitur vel lignorum, vel tignorum, vel aliarum rerum con. iunctio. Et quandoque dicitur tegmen. Vnde duæ ædes dicuntur eſſe ſub vna contignatione, hoc eſt, ſub vno & eodem tegmine, Briſſ. Prat. Vel

Contignatio eſt trabium coaſſatio ad tabulata cœnaculaq; conſtituenda. Plin lib 35. Seſquipedalis parietes non amplius quàm vnam contignationem ſuſtinet. Liu.lib 21. ab vrb.cond. Bouem in tertiam contignationem ſua ſponte ſcandiſſe refert. Papin de ſeruitut.vrb.prædio l.binas quis. Binas, inquit, quis ædes habebat vna contignatione tectas Nebriſſ.

Continentes prouincias accipere debemus, quæ Italiæ coniunctæ ſunt, vt Galliam & Prouinciam Sicilia etiam inter cōtinentes eſt, cum modico freto ab Italia ſeiungatur, l 99.ff de verb.ſign Briſſ.

Continentia vrbi pro ſuburbiis accipiuntur, quod cum ipſa vrbe ſe teneant, contiguaq; ſint, l 2 l.139.l.154. D.verbor.ſign. Notandum, Qui extra continentia vrbis eſt, abeſſe. Cæterum vſq; ad continentia, non abeſſe videbitur. Vide & l 147 173 & 199.D eod l.4.§. vlt. D.iti quib. cauſ. pign l 1 & ap. Labeonem. D. de aqu. & aq. pl Bri. inter continentia vrbis vicos vult intelligi. Vlp. in l collegarum, D. de verb. ſig. Spieg. Prat.

Continens etiam plerunque pro continuus, hoc eſt, continuatus accipitur. Cic.1.Tuſc. quæſt. Continentem orationem audire malo. Tibull. Et multo magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt. Tryph.lib 27 e excerſ L. Titius, Teſtamento, inquit, Romæ concepio, vt in continentib. Nebriſſ.

Ex Continenti, & incontinenti, id eſt, confeſtim nullo interiecto tempore. Briſſ.

Contingere notiſſima ſignificatione ſignificat accidere. Sic contingere damna, contingere incendium culpa, dolo, &c. Briſſ.ex D

Contingere etiam attingere ſignificat, Ædificij pars, quæ ſolum contingit, contingere ripam, contingere defunctum adfinitate, ſanguine Briſſ.

Continva poſſeſſio dicitur, non ſolum quæ penes vnum, atq; eundem ſemper eſt Old.Prat.

Continvi dies vtilib opponuntur, l.1 §.d es, D.de lib.agnoſc. l.5 §.ſatiſfactionis, D.vt in poſſ.leg.Briſſ.

Continvvm tempus, quod nulla eorum dierum, quibus experiundi poteſtas non fuit, ſubductione facta, currit. & ignorantibus quoq; cedit. l.8.D de iis qui not.infam.l.31.§.1.D.de vſuc.l.1.de quadri.præſcr.l.vlt.C.de temp. integ.reſtitur.l.2.D. de colluſ. deteg.l 6.ff.de vſufr.leg.l.24.ad Velleian.l.38, de ex-

cuſ. tut l.31 ff. de adult.§. qui excuſare Inſtit. de excuſ. tut. Vbi Theophil. ἐκ σωματικῶν ἰσχύος τρίχωσιν, &c.Briſſ.

CONTINVA præd a, i.e.contigua, & vicina, ſeq; inuicem contingen ia l.31 ff de ſeru.ruſt.l 7. in fin.ff.comm.præd.Bri.Pra.

CONTINVVS actus,l.137 ff de verb.oblig.ſine aliquo longo interuallo, & aliquo actu contrario obligationi.Briſſ.

CONTINVVS annus, vide Annus.

CONTORQVERE, Ciceroni eſt oratione non recta, ſed tortuoſa vti, quo genere ſolebant plerunque ſuas contexere argumentationes Stoici.

CONTRA, pro Ex diuerſo. Paulus in l. hæredes eius,§. contra,ſi prom flor ff. famil. ercisc. Vlp. in l. Celſus ait, in prin.ff.de recept. contra.ait,vbi duntaxat dari iuſſit.Spieg. Prat.

CONTRA,id eſt, in conſpectu l. venditor. Dig. communia prædiorum. Prat.

CONTRA edictum facit, qui vetante Prætore facit l. 103. de diuerſ.reg.Iur

CONTRA teſtamentum non facit, qui plus facit,quam teſtator iuſſerat,ſed qui minus,l 21.D.de verb ſign.Briſſ.

CONTRA Ius partium pronunciare dicitur, cum in ſententia non exprimitur aliquid contra leges, ſed tamen ſi ad factum & cauſam exigatur,tum apparet iniquitas.Spieg.Præt.

CONTRA bonos mores, frequens in iure formula, qua publicam honeſtatem lædi ſignificamus. Contra bonos mores dicitur,quod vel flagitioſum eſt, vel ad flagitium pellicit, Con. lib 5.c.1.num.2 Spieg.

CONTRA legem facere, & in fraudem legis facere, differunt, vide l.30.D de leg b.

CONTRA legem facit,qui id facit, quod lex prohibet, l 29.D.de verb ſignif. contra edictum facit qui prætore vetante facit,l. 103. D de reg.iur. contra conſtitutiones iudicatur, cum de iure conſtitutionis, non de iure litigatoris pronunciatur, l. 1. §. item cum contra,D quæ ſent. ſine appell B iſſ.Prat.

CONTRA ſacras conſtitutiones iudicatur, cum de iure conſtitutionis,non de iure Litigatoris pronunciatur, l.1.§. item 94. D.quæ ſent. ſine appell Briſſ.

CONTRACTVS eſt duorum pluriumve in idem conuentio & conſenſus, ad conſtituend m obligationem, & vt alter alter fiat obnoxius,ait Theoph.§. ult.de oblig Hotom.

CONTRACTVS & conuentio. Conuentionis verbum generale eſt, ad omnia pertinens de quibus negotij contrahendi tranſigendique cauſa conſentiunt qui inter ſe agunt Nam ſicuti conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur,& veniunt, ita qui ex diuerſis animi motib. in vnum conſentiunt, in vnam ſententiam decurrunt,l.1.§. conuentionis, ff. de pactis. Adeo autem conuentionis nomen generale eſt, vt dicat Pedianus, nullum eſſe Contractum, nullam obligationem,quæ non habeat in ſe conuentionem,ſiue re,ſiue verbis fiat. Nam & ſtipulatio,quæ verbis fit, niſi habeat conſenſum,nulla eſt,l 1. de pact.ff.conuentionum autem aliæ act ones pariūt,aliæ exceptiones duntaxat, l. iuris gen.D.eo.conuentiones ex actiones pariūt, in quibus ſubeſt cauſa,quæ, vt plurimum,in ſuo nomine nō ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus: vt emptio, venditio,locatio, conductio, ſocietas, commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus,d l.iuris gentium. Ex quibus apparet, contractum eſſe conuentionem, in qua ſubeſt cauſa, quæque actionem parit. Contractus enim eſt,vt inquit Vlp.in l Labeo,19 §.1. de verb. ſign.D vltro citroq; obligatio, quam Græci συνάλλαγμα vocant,veluti emptionem, Venditionem, Locationem,Conductionem,Societatem. Conuentiones vero ex exceptiones pariunt, in quibus nulla ſubeſt cauſa. Cum enim nulla ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic conſtat, non poſſe conſtitui obligationem, igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem, d. l. iuris gen § 1. niſi veſtiatur traditione,vel ſtipulatione. tunc enim etiam actionem parit. Anc.

CONTRACTVS à contrahendo dicitur, Græcis ſignificantius συνάλλαγμα vocatur, continetq; omne pactum.Quo vo e Ariſtoteles vtitur Ethic lib.5.contrahere ergo dicitur,quaſi cōtra,viciſſim, mutuo aliquid agere ad obligationem. Oldend.

CONTRACTVS cauſa efficiens eſt ius gentium,h.e.naturale,ſeu diuinum.Naturæ enim præceptum eſt: diligendum eſſe proximum: Quia Deus nos dilexit. Et pater miſericors ideo nos creauit, vt in cognitione illius fratres cenſeremur omnes, hancque momentaneam vitam honeſte tranſigeremus Ergo benefaciendum eſt maxime, nocendum minime fratri,§. iuris præcepta. Inſtit.de iuſtit & iure.l vt vim, D. eod tit. Non poſſumus autem commodius alteri benefacere,quam ſi communicemus aliquid rerum noſtrarum,vel officiorum Ruſus communicatio, niſi haberet modum iure præſcriptum, nunquam expleret adfectus hominum inſatiabiles.Quare modos adhibere oportuit, & ordines quoſdam in tranſferendis rebus, vt mutua quædā ſeruaretur vtilitatis ratio, ne alter ab altero nimis grauaretur. Et hæc ſunt contractuum formulæ,per quas exercemus mutuæ charitatis officia,in pace & tranquillitate. Itē eſt alia regula naturæ: Omnes res ſunt à Deo gratia hominum creatæ,§ is vero ad quem,Inſt. de rer.diuiſ. Omnia, inquit Dauid,ſub iecisti ſub pedibus eius. Iam cum diſtincta rerum dominia:fit vt id, quod noſtrum eſt,inuitis nobis auferri non liceat,l.id quod noſtrum, ff de reg.iur. Opus ergo fuit aliis quibuſdam mediis, ad introducendam mutuam omnium rerum & operarum communicationem,ſine vllo grauamine. Tales autem ſunt contractus nominati & innominati,ac quaſi contractus, viden', quomodo contractus ſint ex iure gentium? Quæ gens enim non probet huiuſmodi naturæ beneficia lumine naturalis rationis? Old Prat.

CONTRACTVS cauſa materialis, ſunt res humanæ, & functiones tam variæ, vt plura ſint negotia, quam vocabula, l natura enim,D.de præſcr.verb. Circa hanc enim cauſam perpendendum illud eſt, non potuiſſe conſeruari pacem in hac vita, confuſis tot rerum ſine diſtinctione commerciis. Et ruſus, diſtinctionem fuiſſe perniciosiſſimam ſine formulis communicandarum rerum futuram.Vis videre,quam hoc ſit verum? Circumſpice quoque verſus, & vid bis, ne nunc quidem ſatis conuenire inter homines, vtcunque rebus dil gentiſſime diſtributis. Quid igitur erat futurum, non introductis contractibus obligatoriis? Certe beluino more nos inuicem dilaniaremus niſi eſſent contract s Old.Prat.

CONTRACTVS cauſam formalem ſi recte inſpicias, oblectabit te maiorum prudentia M rum enim dictu eſt,quam pulchra ſit obſeruata contractuum ratio, ac velut harmonia vſui noſtro omnibus modis deſeruiens per gradus. Ea enim eſt vera philoſophia,cuius meminit l.1.D de iuſt.& iure.I.Ecce ſi rebus indigeas & habueris pecuniam numeratam,propoſita eſt formula emendi,& vendendi, præſtans omnium f ci em rerum communionem. II. Si careas pecunia, locuples aliarum rerum,tunc vti potes priſca illa permutandi obſeruatione quæ etiam frequentatur hodie. III. Si non ita multum habeas pecuniarum,nec rerum: aut,ſi dominus nolit alienare rem qua indiges,tunc proximum eſt, vt vſum eius conducas, ſalt m ad tempus certum Quo pertinet locatio & conductio exhibens etiam nobis commun rationem operarum perſonarum. Item commodati contractus & mutui, eodem ſpectant. IV. Vbi nihil eorum poſſis conſequi pecunia: tunc expoſitas habes liberalitatis formulas: vt ſunt,precarium,donatio tam inter viuos,quam cauſa mortis. Sæpe enim largimur rogati, & ſine obligationis vinculo, id quod alioquin non concederemus pecunia. Eſtne hæc elegans forma in gradibus contractuum obſeruata? Tu collige ita de reliquis omnibus,videlicet, quomodo abſentibus nobis deſeruiant contractus mandati.negotiorum geſt.rum Old Prat.

CONTRACTVS denique cauſa finalis eſt, vt vtamur fruamur reb. à Deo donatis, honeſte ac cōmode:ne alter ab altero grauetur: vt æqualitas commutatiua pacem conſeruet, Pax Rempublicam,in qua,velut eadem naui ſumus omnes. Item,vt exerceamus charitatem, & communicemus res noſtras indigentibus, vtq; certo conſtet in commerciis rerum, quid vnicuique tribuendum ſit Et in ſum maiomnes contractus pertinent ad finem benefaciendi proximo. Nam in hoc conſiſtit verus eorum vſus:errantq; tota via, qui contractus ad vilem quæſtum referunt principaliter, quanquam honeſtum lucrum non repudiant inter contrahentes Old.Prat.

CONTRACTVS alij re fiunt, alij lo'enim verborum cōceptione, alij nud cō ſenſu aliqua re, alij denique literis:qui omnes ad duo ſumma genera ſunt redacti: Aut enim nominati dicuntur quibus e.cum nomen latinæ linguæ ō metudo impoſuit,veluti emptio,locatio:Aut innominati: Do vt des,Do vt facias,Facio vt des,Facio vt facias,qui propterea ſic appellantur:quia nullum ex latinæ linguę conſuetudine certum ac proprium nomen habent: tameſi etiam prima ſpecie ad nominatorum ſimilitudinem accedere videātur, tamen propter iuris ciuilis ſubtilitatem ab iis magnopere diſcrepant, l.1. & paſſ D.de præſcript verb.Hoc.Gœdd.l.12.de verb.& ret.ſign. num 6. Deinde omnes contractus aut proprie ſunt contractus aut quaſi contractus. Proprie contractus ſunt & nominati & innominati, qui tractatu habito fiunt. Quaſi contractus, qui taci e & præſumpto conſenſu fiunt, cuiuſmodi eſt negotiorum geſtio,tutelæ curæque adminiſtratio, hæreditatis aditio &c. ibi nu 7.

CONTRACTVS impugnandi cauſa iuſta non eſt,quod paulo minore vel maiore precio res ſit alienata,l ſi volunt. te,& l.quiſquis mihi. C.de reſcin.vend Prat. (cat.Prat.

CONTRACTVS nullus dicitur, qui in re,forma vel materia pec-

CONTRACTVM in eo loco intelligitur,non quo negotium geſtum eſt, ſed quo ſoluenda eſt pecunia, l.3.D.de reb. autor. iud.l.21.D de oblig.& act Briſſ.

CONTRACTVM, actum, geſtum, differunt. Actum non eſt ipſa res, non ipſa verba, quibus quid geritur & contrahitur, ſed hoc ipſum factum quo res & negotia fiunt,quo verba proferuntur, quo conſentiunt vel diſſentiunt contrahentes, l.ſemper in ſtip.D. de reg. iur. Geſtum vero non tam factum eſt, quam totius rei compendium, quod expeditur, id eſt, totius rei vel

rei vel negotij modis & tractatus, ſiue perficiatur, ſiue quid imperfectè agatur, l. paciſci. 31. de pactis. Contractum vero neque ipſum factum eſt, neq; totius rei tractatus, ſed ipſum quod agitur, geritur vel negotium: ſic à ſua forma dictum, quaſi tractatu hinc inde negotium factum. Gœd. l. 19. n. 9. de verb. & rer. ſign.

CONTRACTVS, ex conuentione legẽ accipere dignoſcuntur, de reg. iur. lib. 6 ex l contractus, ff. eod. tit. In alternatiuis debitoris eſt electio: & ſufficit alterum adimpleri, ibid. ex l. in eo quod plus. §. vbi verba, ff. eod. tit. Old. Prat.

CONTRACTVS bonæ fidei dicuntur, ex quibus ſimplici quadã ratione boni & æqui, abſque vlla ſubtilitatis diſputatione, præſtanda ſunt etiam ea, quæ non fuerant nominatim inter conuenientes dicta. Stricti. vero iuris, anguſtis funibus concluſi, nihil admittunt, quam cuius facta eſt mentio, §. in bonæ fidei. Inſtit. de act. l. conſenſu, in fin. ff. de oblig. & act. Prat.

CONTRACTVS colonarius. Vide act. o emphyteutica, & colonarius contractus.

CONTRACTVS conſtituti, qui teſte Zazio eſt frequentiſſ. in omni terra, ideo nomen ſortitur, quod in eo quod poſſidemus, poſſumus facere alium poſſeſſorem, conſtituendo nos eius nomine poſſidere. Vide ipſum in en. tr. l. quod meo. ff. de acq. poſſ Spieg.

CONTRACTVS dationis ſunt quatuor. Mutuum, Commodatum, Depoſitum & Pignus. Vult. in comment. Inſt. lib. 3. quib. mod. re contrah. obl num. 3.

CONTRACTVM emptionis & venditionis, non autem contractum venditionis & emptionis dicimus: quoniam contractus ab emptore, velut indigente re empta cenſetur cœpiſſe. Spie. Old.

CONTRACTVS Feudalis: quum totus ex beneficio proficiſcatur, eſt bonæ fidei. Vnde recte dicit Old. puerilitcr rixari Feudiſtas, vtrum contractus iſte ſit bonæ fidei, an ſtricti iuris. Zaſius in Feudis priuatorum Aluarotum ſequitur, qui mehercle parum ſolide ſua hic, vt tum pleraque alia firmat. Quis quæſo contractus erit bonæ fidei, ſi Feudalem non ſinant eſſe talem? Spieg.

CONTRACTVS fidem deiegendi ſeruo poteſtas tributa eſt iuxta Hermogenianum in fin. l. in certis cauſis ff. de ind. Spieg.

CONTRACTVS Fiduciarius: qui non iure nititur, ſed fiducia contrahẽtis: vt ſi fidem eius, qui tibi obligari nõ poteſt, ſequaris. Ita fiducia contrahitur, ſi te ita hæredem inſtituam, vt ſi filiam, vel amicum meum exulem: vt ſi ea lege conferam tibi præbendam, vt eam alteri reſignes. Quod in manus fideles tradere, vulgo appellant. Spieg. Quaſi contractus, lege, actio neg. geſt.

CONTRACTVS Libellarius dicitur, cum res non à domino ſed à vaſſallo aut emphyteuta detur perpetuo valde parua penſio ne, vt noſtri tradunt, ſed falſo: nam & à vero domino fieri poteſt, & ab emphyteuta nunquam Conr. lib. 7. c. 12. n. 12.

CONTRACTVS ſimulatus proprie eſt, cum fœnerator, quod pignoris cauſa acceptum eſt, emiſſe videri vult, c. ad noſtram, de emptio l. 3 C. Plus val. quod ag. Spieg.

CONTRADICERE eſt allegare iuſtam læſionem contra id quod agitur, Vlp. in l. nam ita diuus, ff. de adoptionibus. Prat.

CONTRADICERE, & non conſentire, diuerſa facit Vlp. in l. 5. ff. de ſeruit præd. vrb Briſſ.

CONTRADICTOR. Contradictio Briſſ ex ff.

CONTRADICTORIO iudicio conſuetudinem firmare Vlpiano eſt, quod vulgo dicitur, in contradictorio iudicio obtinere, vincere, quemadm. apud Ciceronem, Siluio iudicante, contradictiones pro inſtantiis & obiectionibus accipiuntur. Spieg.

CONTRAFACERE, ſic intelligendum: Si iuſſio affirmatiua eſt, qui negligit, aduerſus eam facere dicitur, l. ſi quis maior. C. de tranſact. Si prohibitiua, ne quid fiat, fit aduerſus eam negligendo non facimus, ſed faciendo tantum. Ex Alc Spieg.

CONTRAHERE, paciſci, vt fit in emendis vendendiſque mercibus. Contrahere apud Iuriſconſ. dicitur, cum vltro citroque aliquid dabatur, ſcilicet cum vnus accipiebat, alter dabat. Liuius lib 22. Iam inde haud ſecus, quam in pace res inter ſe contrahere, vendendo, emendo, mutuum dando argentum, creditumque ſoluendo auderent Prat. (Briſſ.

CONTRAHERE aureos pro redigere, contrahi pro in vnũ cogi.

CONTRAHERE dicimus negotium, obligationem, ſtipulationem, venditionem, l. 2. & 33. de cond. in deb. 15. & l. 133 de reg. iur. l 57. de oblig. & act. Huic contrarium eſt diſtrahere, l. 4. §. is quoque ff. de oblig & act Prat.

CONTRAHIMVS crimẽ, l. 15. ff. de donat. l. 2. ff de cond. ob turp. cauſ. cum ſubimus culpam, fraudem, furtum, vim. Briſſ. ex ff.

CONTRAHERE fraudem, l. 8. ff. de publican. & ita accipe ex malo contractu, l. 52 ff. de re iud. Prat.

CONTRAHERE in loco, & conferre ſolutionem in locum, longe differunt, l. eum qui §. 3 ff. de conſtit. pec. Spieg.

CONTRAHENTIBVS licere inuicem ſe circumuenire, dixere Vlp. in l. cauſæ, 16 D. de min. & Paulus l. Item ſi, §. finali, D. locati, quod accipiendum putat illic Bartolus, ſi dolus abſit, nec vltra dimidium iuſti pretij factum ſit. Panorm. in cap. nauigant. de vſuris in antiq hoc clarius explicat, vt tum demum circumuenire liceat, cum circumſcriptio reipſa interuenit: ex propoſito diuerſum eſſe, quæ ſententia vera eſt. Accurſius tamen in l ſemper in conuentionibus, ff de diuer. reg. iur antiq. hoc non congruere, viro bono ſcribit. Philippus Decius inter ſcientes hoc conceſſit, in d. l. ſemper. Tu item expende, & vide eumdem P. Decium in l. pen. C. de pactis, & Salyc. in authen. ad hæc, C. de vſuris, & Ioh. Imo. c. 1. de empt. & vend. Prat.

CONTRAHENDARVM rerum genera ſunt tria. Aut enim verbis id fit, aut re, aut conſenſu Conna lib. 7 c 1 n 1.

CONTRAHENTIVM deceptio iure ciuili toleratur vſq; ad dimidium iuſti precij, l. in cauſæ, §. idem Pompon. ff de minor. Erant autem olim periti rerum æſtimandarum inter contrahẽtes, quos Summarios adpellabant. Nou. de hortulanis, §. ipſã vero clerum, æſtimationem. Conſt. 64 Old Prat.

CONTRAHERE labem pudoris, id eſt, infamari, in l. 17. C. de excuſ. tut.

CONTRAHERE nuptias matrimonium, debita, nomina contractum æs alienum.

CONTRAHERE verbum varie & pro rei argumento accipitur. Dicimus enim aliquando rem totam paucis contrahere: & neruorum contractionem, id eſt τέτανον. Sed proprie à Iureconſultis noſtris contrahere, eſt commercia exercere, permutare τοῦτ' ἔστι συναλλάττειν Cic. lib 3. offic. Tollendum (inquit) eſt igitur ex rebus contrahendis omne mendacium: non licitatorem venditor, nec qui contra liceatur, emptor apponet: vterque ſi ad loquendum venerit, non plus quam ſemel eloquatur. Quo loco Cicero ſcribit dolum malum in vendendis & permutandis rebus ſemper abeſſe debere. Ab hoc igitur verbo, contrahere, id eſt, συναλλάττειν, contractatus deſcendit, quẽ Græci συνάλλαγμα vocant, veluti emptio, venditio, locatio, &c. Brechæus l. Labeo, in tit. de verb & rer. ſignif

CONTRAHERE quoque videtur, qui adit hæreditatem, l. 3. in fi. & ſeq ff quib. ex cauſ. in poſſ Prat.

CONTRAHERE populum, id eſt, conuocare Contracta turba, id eſt coacta & conuocata. l 4 §. ſi quis ff. vi bonor. rap.

CONTRAHERE rem & rationem Cic.

CONTRAHERE alicui pro cum aliquo. Vlp. l. 8 §. 10. ff. ad S.C. Vell Si quum eſſem tibi contracturus, mulier interuenerit, vt cum ipſa potius contraham. Hot.

CONTRARIETAS iuris eſt quoties ex eodem in ſpecie facto repugnantes ſunt definitiones præceptorum, quarum alteram inſpecta ratione boni & æqui oportet eſſe falſam. Talis contrarietas, quia valde nocet humanæ ſocietati, ſemper fugienda eſt. Conſtit. ff 3. §. contrarium. Old. Prat.

CONTRARIVM, ſeu ἀντινομίαν, hoc eſt, Legum repugnãtiam: nullam putat Iuſtinianus in Pandectarum libris inueniri, ſi quis ſubtili animo diuerſitatis rationem excutiat. Nam ſemper eſt aliquid ſecundum quod liceat diſſonantiam conciliare. Conſti ff. 3. § contrarium autem. Bud. contra nititur probare, quæ ſoluit Zaſius. Old Prat.

CONTRARIVM iudicium tutelæ quod directo opponitur, datur tutori, quando ei ſunt ſumptus & expenſæ reficiendæ. Vlpian. l. furti de his, qui not. infa. Contrario iudicio damnatus, ait, non erit infamis. Spieg. Prat.

CONTRARIA iudicia rectis & principalibus opponuntur, l. 17. § 1 18. §. poſſunt, ff con mod. Sic autem appellantur ea iudicia quæ commodatario aduerſus commodantem, mandatario aduerſus mandantem, depoſitario aduerſus deponentem, creditori qui pignori accepit, aduerſus debitorem, qui dedit, ei cuius negotia geſta ſunt aduerſus eum qui geſſit, tutori in pupillum competunt. §. ex quibuſdam, & ibi Theoph. Inſt. de pœ. temer. litigant. Id quod ſignificatur his titulorum verbis commodati vel contra, Depoſiti vel contra, Mandati vel cõtra. De pigneratitia actione, vel contra. Sic in l. 6 §. vlt. ff. de his qui not. in fam. l. 8 §. ſi quocunque ff. de neg geſt. l. 23. ff. de vſur. l. 6. C. ſi alien. res pign. vt ſuperiorum titulorum leges omittam, quæ cuilib. in promptu ſunt. Et apud Cic. lib 3. off. cum ait. In his magni eſſe iudicis ſtatuere, præſertim cum in pleriſque eſſent iudicia contraria, quid quemque cuique præſtare oporteat. Briſſ.

CONTRARIA Inſula, ex aduerſo poſita in l. penult. §. penult. ff. de acq. rer dom. Briſſ.

CONTRARIAM ſententiam pati, ſuſtinere, portare dicuntur, qui iudicio vincuntur vel damnantur, l. 29 ff. de except. rei iud. l. 4. C. mandat. l. 8. C. de his. quæ vt indign. Briſſ.

CONTRARIORVM eadem eſt diſciplina. l. 1. de iis qui ſunt ſui. Sed quandoquidem plurimi refert, quomodo diſciplinam accipias ſic diſtingue: Aut intelligimus contrariorum eandẽ eſſe diſciplinam, i. e. cognitionem, & erit vera propoſitio. Nam cognito vno ex contrariis, cognoſcemus & aliud contrarium, l. ex duob. in princ. & l. ſeq. in fin. de vulg. ſubſtit. l. 1 in pr. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iuris. Aut referimus eam propoſitionem ad iuris ſanctiones, vt ſit contrariorum eadem ſanctio vel ordinatio. Et tunc, cum in vtroque eſt eadem ra-

tio,erit eadem iuris definitio. Cum autem apparet diuerſa ratio,erit quoq; diuerſa diffinitio. Ib. autem plerumq; par ratio eſt, vbi ambo contraria ſeſe mutuo reſpiciunt, & ex ſeſe naſcũtur ſub corruptionis modo, hoc eſt,vt cum alterũ contrariorum naſcitur,alterum perimatur, veluti, retinere & amittere : obligare & liberare : contrahere & diſtrahere:teſtamentum facere, & teſtamentum reuocare: nunciare nouum opus,& remittere. In his enim & ſimilibus eadem eſt iuris diſpoſitio, vt quod in vno ſtatuitur, cenſeatur etiam in alio ſtatutum. Vt ecce,In Obligatione diſpoſitum eſt, eam tempore produci non poſſe,l.ſi certis annis,C.de pactis.Ergo nec tempus perimere poteſt obligationem,l.obligationum fere, §.placet, ff.de obl.& act.Sic quando contractus fuit bonæ fidei,eius quoq; reſolutio erit bonæ fidei, l.ab emptione,ff de pact.l.nihil tam naturale,ff.de diuerſ.reg.iur.Old.Prat.

E vel ex CONTRARIO, in §.relegati, inſtit.quib.mod.ius patr. pro econtra, ſed pro ſimiliter ſumitur, relatione filij ad patrem. Prat. (iud.

In CONTRARIVM, pro ex contrario, l.29.§.vlt.ff.de exce.rei.

Per CONTRARIVM,l.1.§.Si venter.in poſſeſſ.mitt.

CONTRECTARE eſt rem loco mouere,atque ita in quæſtione, de furtis accipiendum oſtendit, l.3.§.ſi rem, ff.de acqu.poſſ. & alibi ſæpe.Nec enim aliud eſt contrectare,quam rem alienam intercipiendi cauſa mouere,vt loquitur Iuſtin.in § furt. Inſt.de oblig.quæ ex delict. Vt autem furtum contrectatione committitur,ita purgatur, ſi res reponatur, l.40.ff.de ſtatulib.Briſſ.Prat.

CONTRIBVTIO eſt collatio, vt fit mercium pro iactu.l.1.ff.ad l.Rhod.de iactu.Perſæpe etiam ſumitur pro coniunctione & cumulatione variarum ſummarum: vt in legis Falcidiæ ratione ineunda,cum varia legata cumulantur, vt appareat de dodrantis quantitate,fieri dicitur contributio,l.1 §.interdum, l.11.§ quod vulgo, ad leg.Falcid.l.in prin.ff.ſi cui plus quam per legat.Prat.

CONTRIBVTA bona,i.e.vnita & cõfuſa,l.1.ff.de ſeparationib.

CONTROVERSIA eſt certarum perſonarum de re propria contentio,& dicitur ante litem conteſtatam,l.ſed & lege,ff.de petit.hæred.Spieg.Prat.

CONTROVERSIA litem & quæſtionem ſignificat.Briſſ.

CONTROVERSIAM facere hæredibus,impuberi,pupillo,Briſſ.

CONTROVERSIAM diiudicare, diſtrahere, referre, ſuſtinere, mouere.Briſſ.ex ff.

CONTROVERSVM ius.Liuius lib.3.Briſſ.

CONTROVERSIA pro vi & impetu accipitur in l.24.§. idem. Seruius ff.de dam.infect.

CONTROVERSIA aquę in l.fluminum,§.item ſeruus,ff.de dam. infect.dicitur vis & impetus.Prat.

CONTROVERSIAM poſſeſſionis facere is videtur, qui prohibet aliquem vti poſſeſſione ſua naturali, l.ſi duo.§. hoc interdictum ſufficit,ff.vti poſſidetis.Spieg.Prat.

CONTVBERNALES, pro ſeruorum coniugibus, & natis, inſtructo fundo continentur,l.quæſitum, §.ſi inſtructum.ff de fun. inſtru.l.vxorem, §.concubinæ, ff.de leg.3.l.liberorum, §.ſed & Papinianus,ff.de verb.ſign.Prat. (Oldend.Prat.

CONTVBERNALIS ſeruus pro domeſtico, l.vl.de aur.& ar.leg.

CONTVBERNIVM in re militari, Manipulum militum ſignificat,vt Veget.lib.2 c.13.ſcribit, vbi Centurias in Contubernia diuiſas fuiſſe ſcribit : vt decem militibus ſub vno Papilione degentibus vnus quaſi præeſſet Decanus, qui caput Contubernij nominabatur : Et ita vox hæc accipienda eſt, l.5.§ à barbaris,ff.de re milit.Vnde & Commilitones,Contubernales appellantur à communibus Tabernaculis,l.183.184.ff.de verb. ſign. Hinc Feſto Pompe.contubernales dicuntur à Tabernis, quæ fiebant & Tabulis: vnde & tabernacula dicta ſunt, licet ex tentoriis & pellibus fiant.Briſſ.

CONTVBERNIVM etiam ſeruile connubium ſignificat.Inter ſeruos enim non matrimonium,ſed contubernium contrahi dicitur, vt Paulus lib.2.ſent.tit.20.l.4.§ ſeruiles.ff.de ritu nup. l.49.de manum.teſta.Adde l cum ancillis, C.de inceſt.nup. l.31.ff.de ædil.edict.l.11 §.1.ff.ad leg.Iul.de adul.l.4.C.de dol. l.3.& 7.C.de liber.cau.l.29.C.eod.l.9. C.comm.de ſuc.l.3. C. de neceſſ.ſeru. Nou. de nupt. §. ſi vero ab initio. Sed hodie quantum ad nuptias attinet nulla differentia eſt inter nuptias liberorum & ſeruorum,c 1.de coniug.ſer. Briſſ.

CONTVBERNIVM generalius accipitur in §.quibus connumerari.Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt Briſſ.

CONTVMACIA euidens, quæ & manifeſta, contrahitur, ſi reus dicat,ſe non compariturum aut obtemperaturum.Prat.&

CONTVMACIA præſumpta, eademq; & dubia, cum reus ad domum citatur,vel in valuis eccleſiæ non comparet.Eadem &

CONTVMACIA, inobedientiam ſignificat, & propriè contemtum potiorum:& eſt delictum perſonale, perſonam ſequens inobedientis.Vnde fit,quod procuratores, tutores, vel curatores,ſi non obtemperauerint iudici,ipſi tenentur,non dominus,pupillus,vel adoleſcens,leg.1.§.ſi procurator,ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.Old.Prat.

CONTVMAX eſt,qui tribus edictis propoſitis,vel vno pro tribus quod vulgo Peremptorium adpellatur, literis euocatus, vel denunciationibus conuentus,præſentiam ſui facere contemnit,ſi modo ad iuriſdictionem eius ad quem vocatur, pertinet,l.5.D.de pœn.l.7.& 8.C.quomo. & quand. iud. l. contumacia.de re iud. Cæterũ,qui ad maius tribunal euocatus eſt, ſi litem inchoatam deſeruit, contumax non videtur,l.54. D. de re iud.Briſſ.

CONTVMAX non dicitur, qui citatus à iudice non comparuit, qui timebat ire ad iudicem, etiam ex leui cauſa,ita ſing.Bal. in l. deberi verſ.item conſidera. C.de fideicom.liber.quod dictum pro aureo commendat Aret.in l.2 in 2.not.C.de Carb. edict.vbi etiam D.Iaſ.in 1.not.& late tradit de veritate D.Iaſ. l.vnica.§.vlt.in per.col per vnam glo.ſing.ibi. D.ſi quis ius dic.non obtemp.& D.Alex.in l.qui Romæ, §.duo fratres,in 10.col.ver.& dicit quod licet,D.verb.obl.Quid autem in eo, qui monitus fuit à iudice? eſt ſing.dictum Ang.vbi dixit,quod ſimplex iudicis iuſſus habet vim peremptorij,& conſtituit iuſſum in vera contumacia, adeo vt non poſſit appellare, ſi non comparuerit,ita ſing.Aug.per gl.ſing. ibi in l.2.C. quomod. & quan.iud.ante fin.& retulit infr.in verb peremptorij vim. Conra.

CONTVMAX non is tantum dicitur, qui iudicio deeſt, quique ad iudicium non venit, ſed & qui decreto Prætoris non obtemperat,& reſtituere vel exhibere,vel tutelam adminiſtrare iuſſus, non paret, l.1.§.propter caſum, D.de poſtul.l.2.§. condemnatio, D.de tab.exhib.l.40.& l 49. D.de adminiſt. tut.l.19 D de dolo.Briſſ.

CONTVMAX dicitur,qui vocanti in ius non obtemperauit.Contumaces autem non videntur, niſi qui cum obedire deberent,non obſequuntur:id eſt, qui ad iuriſdictionem eius cui negant obſequi,pertinent,d.l.contumacia. Cæterum, contumacem per annum ius ſuum amittere,Doctores tradiderunt, idque in ſimplicis contumaciæ pœnam, contra mentem §. vltimo in noua Iuſtiniani conſtit. C.de aſſert.tol.vt latius declarat Alc.c.17.lib.3 Parerg.Obſeruandum tamen,contumacem eſſe citationi,& non obtemperare ius dicenti,diuerſa eſſe.Spieg.Prat.

CONTVMAX etiam eſt,qui omnino non reſpondit in iure interrogatus, l.de ætate.§.qui tacuit,D.interrog.act.Prat.Briſſ.

CONTVMELIA iniuriam ſignificat, & à contemnendo dicitur, quam Greci ὕβριν vocant. Vlp.1. D.de iniur. & famoſ. libel. quod & Seneca probat libro de Tranqu.vitæ 11.Contumelia, inquit,à contemptu dicta eſt:quia nemo, niſi quem contemnit,afficit tali iniuria. &c.Cõtumelia enim iniuriam ex contemptu ortam denotat.Briſſ.Prat. Contumelioſus exactor,libertus Contumelioſe aliquo vti.Briſſ.ex D.

CONTVMELIA iudiciorum,ſanguinis.Briſſ.ex D.& C.

CONTVMELIAM facere, in contumeliam alterius proponere libello.Paul.lib.5.ſent.tit.4.

CONTVRBARE dicitur, qui ſoluendo eſſe deſinit, quique nomina expedire,& æs alienum quod contraxit, exſoluere non poteſt,l.5.§.Si Labeo,D de inſtitor.

CONTVRBO,as,præter vulgatam ſignificantiam,etiam decoquo, ſiue fidem frango,nec creditori volo,aut poſſum ſatisfacere, decoquo,Alphen.de in rem verſ.leg.quidam fundum:Poſtea, inquit,conturbauerat qui boues vẽdiderat.Idem de inſt act. l quicunq; ſi quis piſtor ſeruum ſuum ſolitus fuit ad certum mittere locum,ad panem vendendum,deinde conturbauerit, Nebriſſ.Qui enim non ſunt ſoluendo,neque ſe extricare nominib.poſſunt,& ære alieno,illi conturbant,nec enim eorum rationes explicari & expediri poſſunt.Cic.Pro Planc.Verum fac me multis debere,& in his Plancio.Vtrum igitur me conturbare oportet,an cæteris,cum cuiuſq; dies venerit,hoc nomen quod vrget,nunc cum petitur, diſſoluere.Briſſo. Huius contrarium eſt expedire rationes, Torn.lib.adu.c.15.Proprie tamen de ſeruis dicitur, qui cum rationibus dominicis paria non faciunt,vt in d.l.quidam,de in rem verſ. Sic plena locutio eſt,conturbare rationes,conturbare fortunas, vt monuit Bud.in l.quicunque §.ſeq.de inſt act.Terent.in Eunuch. Ita conturbaſti mihi rationes omnes.Et Martial.lib.Epit. 9. Conturbauit Atlas & non erit vncia tota. Sed & conturbare debitores dici poſſunt, qui commiſcent & confundunt ea, quæ bonis omnib. debent,vt ea non diſſoluantur,niſi vniuerſis,aut ne vniuerſis quidem.Solent namq; hi qui creditorib.ſatisfacere non poſſunt, id beneficij ab Imperatore impetrare, vt quinquennio toto à creditorib.appellari non poſſint.Sp.

CONTVSA vaſa Vlp. Quemadmodum ſi vinum eſſet effuſum, vel vaſis contuſis,vel qua alia ex cauſa,l.1.in princ. D.de peric.& commod.rei vend.Spieg.

CONTVTOR,vide l.1.C.de contr.iud.tut.l.1.de in litem dan.l.8. C.de ſuſpect tutor.l.5.C.arbit.tut.l.2.in fin.§.de diuid.tut.

CONVBIVM,vt Vlp.in Inſt.tit.5.definit, eſt vxoris iure ducẽdæ facultas.Iſid.lib.10.Etym.c.vlt.Conubium, ait, dicitur, cum æquales nuptiis coeunt:vt puta ciues Romani pari vtique dignitate. Conubium autem non eſt, cum ciuis Romanus cum

Latina

Latina iungitur. Cicero Top. Si mulier cum fuiſſet nupta cum eo,cui conubij ius non eſſet, nuntium remiſit, quoniam qui nati ſunt, patrem non ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Vbi Boeth. Non omnibus,inquit,erat conubium cum Romanis, nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ non aut inter ciuem Romanum ciuemque Romanam inibantur,aut cui princeps populuſve ciuitatem, vel conubium permiſiſſet: eo ſcilicet modo,vt in poteſtatem parentum liberi redigerentur. Sic Hernicis datum, Anagninis ademptum conubium, Liu. 9 narrat. Conubium pro nubendi poteſtate in l.45.§. hoc caput. D.de ritu nupt.l.vlt D.de diuort.l.1.D.de concub.Quib. omnibus in locis conubium vnico n. ſcribitur in P. Flor. & in veteri C. l. 1.C. de inceſt. nup.l.1.C. de interd. matrim. Et in Lexico B. Germani conubium, ἐπιγαμία Briſſ.

Convaleſcere proprie eſt ad ſanitatem corporis, & incolumitatem redire,priſtinamq; valetudinem recuperare. Sic conualeſcere donatio l.13.D.de mortis cauſ. don. Inde μεταφορικῶς conualeſcere dicitur, quod cum ab initio non valuiſſet, aut in pendenti fuiſſet, ex poſtfacto confirmatur, & vires recipit. Sic conualeſcere dominium, l.33.§.vlt.D.de donat. inter vir. Briſſ.

Convaleſcere iter, legatum, libertas, pignus,ſtipulatio,teſtamentum ruptum,eadem ſignificatione dicuntur. Briſſ.

Convaſare, ſicuti Marcellus & Donatus ſtrictim interpretantur, eſt furtim omnia colligere, Terentius in Phormione: Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me ego coniicerem protinus in pedes.

Convellere iudicium.l.2.C.qui teſt.fac. (ex.D.& C.

Convelli fides,forma iuris,Status,veritas,voluntates,Briſſ.

Convenire proprie eſt debitorem appellare. Et ſic interdum ſumitur. Caius l.41.ff.de hæred. pet. Si quo tempore conueniebatur poſſeſſor hæreditatis, pauciores poſſidebat, deinde aliarum quoque rerum poſſeſſionem aſſumpſit, eas quoque victus reſtituere debebit.Hot.

Convenire in manum dicebatur mater familias, quæ in matrimonium certis ſolennitatibus adhibitis coibat. Cic. Top. Genus eſt vxor, eius duæ formæ: vna matrum familiarum, hæ ſunt,quæ in manum conuenerunt: Altera earum,quæ tantummodo vxores habentur. Vlp. in Inſtit. tit. 9. Farre conuenitur in manum certis verbis & teſtibus 10.præſentibus.Idem tit.11. conuentionis in manum meminit, Vide Boeth. in Cic. Topic.& Seruium in 1.Geor.Sic conuenire in l 17 ff.de conc. & l.15.D. de rit.nupt.l 121.§.1, D. de verb. obl. & apud Apul. lib. 6.de Aſino aur. Hic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis,& naſcitur illis maturo partu filia Briſſ.

Convenire & neceſſarium eſſe differunt, vide l.6.& ibi Goth. C.de his, quib.vt indig hæredit.

Convenire in matrimonium dicitur mulier,quæ nubit.Papin. l.121.§.1.D.de verb.obl. Mulier ab eo, in cuius matrimonium conueniebat, ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ, tempore matrimonij, conſuetudinem repetiſſet. Idem l. 15. D. de ritu nuptiar.Nec in matrimonium conuenire nouercam eius, qui priuignæ maritus fuit, Gell. lib.18. ca.7. Matronam eſſe, quæ in matrimonium cum viro conueniſſet: matremfa. quæ non in matrimonium tantum, ſed etiam in manum mancipiumque mariti veniſſet. Paulus autem in l. 134. D. de verb. obl. Coire in matrimonium, pro conuenire dixit. Hot.

Convenæ dicuntur, qui è diuerſis mixti nationibus, in vnam coaluerunt ciuitatem,qualis eſt origo Venetorũ, Spieg. Prat.

Conveniens, & conuenienter. Briſſ. id eſt, conſentiens,conſentaneum, vel etiam conſequens, conſequenter. Conuenit inter eos de eo,id eſt,conſentiunt in eo.Briſſ.

Conveniri interdicto, nihil eſt aliud, quam quod cõparente iam aduerſario,poſtulatorem petere:vt ſummatim cognoſcatur mandatum iudicis vigoroſum & exequendum eſſe. Prat.

Convenire etiam in ius vocare ſignificat. Et inde conuentio in l.45.D.de rei vendi.l.7.C.de præſcrip.30.Briſſ.

Convenire etiam dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur, & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt,id eſt, in vnam ſententiam decurrunt. Vlp. l.1 de pact. Prat.

Convenire teſtator in l. 10 §. ſi qui particeps, D. quæ in fr. cred.l.122.§.cohæredes D.de verb.oblig.Briſſ.

Convenire pro paſciſci,l.17.§.ſi calicem,D.ad leg. Aquil.

Convenit, abſolute ponitur,pro eo quod pacto firmatum eſt. Spieg. (cau.

Convenit,id eſt,decet,ſeu oportet,l.16.D.vſuſfr.queadmod.

Conventa tacita, pro quædam pacta, tacito conſenſu contracta. Spieg.

Conventa conditio dicebatur,cum primus ſermo de nuptiis & earum conditione habebatur,Feſtus Hot.

Conventio iuſta dicitur in l. tale pactum.§. qui prouocauit, D.de pact. Conuentio vera, non iniqua, non iniuſta, non improbata, ſicuti iuſta defenſio, in l. miles, §. defuncto, D.ad leg.Iul.de adult.Corraſ.lib.1.Miſcel.cap.1.num.7.

Conventionales ſtipulationes ſunt, quæ ex conuentione reorum fiunt, quarum totidem ſunt genera, quot (pene dixerim) rerum contrahendarum. Nam & ob ipſam verborum obligationem fiunt, & pendent ex negotio contracto,l. ſtipulationum aliæ, D de verb.obl.Olſ Prat.

Conventionales ſtipulationes differunt à prætoriis, quia in conuentionalib. contractui formam contrahentes dant,nec à forma contractui data recedimus. Prætoriæ ſtipulationes benignius accipiuntur, & ex mente prætoris,qui eas propoſuit, l. in prætoriis, ff.de prætor. ſtip. Duaren l.in conuentionalibus,D.de verb.obl.

Conventionis nomen adeo generale eſt, vt eleganter dicat Pedius,nullum eſſe contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in ſe conuentionem, ſiue re,ſiue verbis fiat. Pertinet enim conuentionis verbum ad omnia, de quibus negotij contrahendi tranſigendique cauſa conſentiunt, qui inter ſe agunt,l.1 §1 D de pact.Prat.

Conventionvm tres ſunt ſpecies:Aut enim ex publica cauſa fiunt, aut priuata, aut iuriſgentium. Conuentio publica eſt, quæ fit per principem aut pacem,quoties ſcilicet inter ſe duces belli quædam paciſcuntur, l. conuentionum, D. de pact. Conuentio legitima eſt quæ aliqua lege confirmatur. Et ideo interdum ex pacto actio naſcitur, vel tollitur, quoties lege vel SCto adiuuatur, l.legitima,ff.eod.ti. Conuentiones iuriſgentium quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. Quæ pariunt actiones in ſuo nomine non ſtant, ſed tranſeũt in proprium nomen contractus, vt emptio,venditio, locatio, conductio,ſocietas,commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus. Sed & ſi in alium contractum res non tranſeat, ſubſit tamen cauſa, eleganter Ariſt. Celſo reſpondit, eſſe obligationem, vt puta dedi tibi rem, vt mihi aliam dares:dedi vt aliquid faceres: & contractum eſſe,& hinc naſci ciuilem actionem,l.iuriſgentium,ff.eod tit.Prat.

Conventicvlvm pro illicita congregatione iuriſperiti vſurpant. Sic & apud bonos auctores reperies. Rarius enim bonam accipitur in partem, vide Frider. Nauſ. lib.conciliarium rerum primo, latius explicantem hoc vocabulum: qui nulla circuitione vſus, quid de noſtri ſeculi congregationibus ſenſerit,inibi libere indicauit.

Conventvm agere ſeu habere dicebatur Proconſul, cum ſtatuto anni tempore in celebri aliqua Prouinciæ, cui præerat, ciuitate,iudiciorum exercendorum gratia conſidebat:quo loci Prouinciales,de controuerſiis ſuis diſceptaturi conueniebant. (Briſſ.

Conventis ſtare,eſt conuenta ſeruare,Spieg.

Conventvm Theophil.in §. eadẽ inſtit.quib. ex cauſ. manumit. non lic.definit ῥητὸν χρόνον πρὸς κατάλυσιν δικῶν ἐπινενοημένον, ἐν ᾧ εἰσὶ δικαστὴ ἐξ οἱ δικαζόμενοι συνίασιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.Sic cõuẽtum agere apud Cæſ.lib 6.de bell. Gal.& Cic.in Verr.Liu.lib.38.Meminit & idem Theoph.in princ tit.de ſucceſſ.ſublat.Vide quæ præterea diximus in verbo Forum.

Conventvs, contractum in vnum locum ex compluribus hominum generibus multitudinem ſignificat: aut cum à Magiſtratibus,iudicij cauſa,populus colligitur.Briſſ.

Conventvs quatuor modis intelligitur. Primo cum quemlibet hominem ab aliquo conuentum eſſe dicitur. Secundo, cum ſignificatur multitudo ex complurib. generibus hominum,contracta in vnum locum. Tertio,cum aliq is in locum frequentiæ hominum, ſupplicationis, aut gratulationis cauſa colligitur. Quarto cum à magiſtratibus iudicij cau a populus congregatur. Hæc ex Feſto.Spieg.Prat

Conventvs aliquando ſignifi at ius Epiſcopale, c ſicut, 16.q. 3. & ibi not Conuentus etiam pro monachorum collegio ſumitur,c.edoceri,de reſcr.clem.2. eod.tit.Prat.

Conventvs amicabilis,id eſt compromiſſum.

Conversatio æqualis, pro conſuetudine familiari, l. obſeruandum.ff.de offic.præſid Prat.

Conversatio, inhoneſta, mala, prodiga,turpis,l.vlt.Cod.de ſponſalib.l.23 §.præſenti.C.de nupt Briſſ.

Conversatio,habitatio. Vlp.l.12 §1 ff de relig & ſumpt Senatuſconſulto cauetur,ne vſus ſepulchrorum permutationibus polluatur: id eſt, ne ſepulchrum alius conuerſationis vſum accipiat h. e. nequis aliam ob cauſam, quam ſepulchri & religionis ibi habitet, aut verſetur:vt ex edict. verbis intelligitur,quæ idem Vlp.refert.in l.3 D de ſepul.viol Hot.

Conversvs dicitur omnis eccleſiaſtica perſona, cap. duo, 12. quæ 1 Prat.

Convertere pecuniam in ſuos vſus, vide l.1 C.de vſur. pupil. l.1.C.qui potior.in pign.

Convertere pecuniam in aliam rem,in Calendarium,in emptionem poſſeſſionum, in prædiorum comparationem, in ſuam rationem, in alios vſus Briſſ.ex ff.& C.

Convertere vim teſtamenti, in cauſam fideicommiſſi l.19.ff. de teſtam.militis.

Conveterati,vide l.2.C.de excuſat. veteranor.

Convicivm,iniuriam verbis factam denotat. Interdum & ſolam vocis contentionem Briſſ.

Convicivm, eſt contumelia petulantius iactata. Cicero pr

Cælio. Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactetur, conuicium: ſi facetius: vrbanitas nominatur. Hot.

CONVICIVM à concitatione vel conuentu venit, hoc eſt, à collatione vocum in vnum quaſi cōuocium, l. item apud, §. conuicium, ff. de iniur. & in §. ex his, ead. l. ex his apparet non omne maledictum conuicium eſſe, ſed illud ſolum quod cum vociferatione dictum eſt. Valla Etymologiam falſam dicit, & à vitio vel à vito potius deduci vult, quam à voce, à conuitando ve, quo verbo vſum neminem eruditorum ſcimus. Deinde titubat, & modo cum t, modo cum c. ſcribi vult conuicium: deinde cum reprehenſionem etymi ineptam & curioſam intelligat, negat conuicium à maledicto differre. Nos primo loco, conuicium à voce deductum eſſe oſtendemus non à vitio, vt ante Vallam Nonius Marcellus fruſtra putauit, quia ratio ſyllabæ hoc detegit, quæ enim in vitio, breuis eſt, in conuicio longa deprehenditur: à conuito autem quis conuitium deduxerit, cum ſit verbum barbarum & imperite nouatum? ſed à voce potius expenſa ratione ſyllabæ tam in voce, quam in conuicio. Ouid. in libello ad Piſonem.

Sic & Ædonia ſuperantur voce cicadæ
Stridula cum rapida faciunt conuicia ſoli.

Huc accedit illud Martial. de liberto ſuo, ad Candidum:

Lis erit, ingenti faciet conuicia voce.
Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.

Feſtus Pompeius hanc probat etymologiam, ſed addit à vicis quoque deduci potuiſſe, vbi primum facta fuerunt conuicia. Patrii tamen refert etiam ſi Valla non obtineat. Poſtea negat ipſe conuicium ſemper cum vociferatione fieri, & ideo dicit nihil aliud eſſe, quam quodlibet maledictum contumelioſum. Sed in verſic. ex his maledictum à conuicio diſcernitur, & merito quidem intelligere debuerat Grammaticus, edictum prætoris hic interpretari, quod ſic erat propoſitum: Qui aduerſus bonos mores conuitium feciſſe dicetur, in eum iudicium dabo, l. item apud. §. ait prætor ne quid. Quare cum ſeparatim de conuitio verba faceret, commode ſeparatur ſignificatio conuitij à maledicto & quauis contumelia: quia tunc non large, ſed propriè capitur conuicium iuxta ſuum etymum, vbi eſt vociferatio & collatio vocis, non quo prætor neget conuicium alicubi pro maledicto ſimplici accipi. Et vſus eſt Vlp. in l. illud. ff. de appell. & l. 3. ff. de lib. & poſth. & l. quā omnia, § 2. ff. de procur. & non Vlp. ſolum, ſed & Cic. in orat. pro Muræna, & alibi.

CONVICIVM etiam in bona parte plerumque vſurpatur, neq; (vt Valla putat) ſemper contumelioſum eſt. Seneca in Med.

Feſta dicax fundat conuicia Feſcenninus
Soluat turba iocos.

Martial. lib. 7. Epigr. de reditu Domitiani;

Feſta coronatus laudet conuitia miles.

Quintil. Tryphoni amico: Efflagitaſti quotidiano conuicio. Cic. lib. 12. Deturbatus eſt meo iuſtiſſimo ac honeſtiſſimo conuicio. Idem dixit lib. 4. Acad. quæſt. Quod ſi verum eſt, vt eſt longe veriſſimum, à voce venit, verbo medio, non à vitando, vel vitio, quæ ſemper in malum ſonant, merito prætor conſultiſſimus d. §. ait prætor, conuicium aduerſus bonos mores factum vlciſcitur, vt dubium ancipitis verbi tolleret.

CONVICIVM pro ſtrepitu & vocum multitudine Cic. vſurpat in ea pro Archia: Quin, inquit, ſuppeditat nobis, vbi & animus ex hoc forenſi ſtrepitu reficiatur, & aures conuicio defeſſæ conquieſcant. Hotom.

CONVICIVM. Quod Vlp. ſcribit, cum in vnum complures voces conferuntur, conuicium appellari, quaſi connotium, c. 15. §. 2. de iniur. id perpetuo verum non eſt. Nam is, qui aliquem reprehendit, etiamſi in vnum voces complures conferantur, recte nihilominus conuitium facere dicitur. Quo ſenſu conuicium facere C. Iunio iudici quæſtionis, pro Cluentio Auito, & pro Quintio, ſuſtinere quotidianum alicuius cōuicium, ſc. ipſiſſe viſus eſt Cicero. Nec eſt etiam omne conuicium iniuſtum aut inhoneſtum. Nam poſſe alicui conuicium iuſte honeſteq; fieri, oſtendit Plin. cum lib. 6. Epiſt. ſcribit Proinde etiam atq; etiam rogo, vt mihi ſemper eadem ſimplicitate, quo ceſſare videor (nunquam enim ceſſabo) conuicium facias. Oſtendit idipſum Cicero, ſic Cornificio ſcribens epiſt. fam. lib. 12. Meo iuſtiſſimo honeſtiſſimoq; conuicio, te tuam dignitatem ſumma tua virtute tenuiſſe, prouinciæque honoribus ampliſſimis affectum, vehementer gaudeo. Hinc quod Vlpianus & Paulus ſcribunt, iudici ab appellatoribus conuicium fieri non oportere (alioquin eos, qui conuiciantur, infamia notari plectique, diuos fratres voluiſſe, l. 42. de iniur. & l. 8. de appel.) illud de iis eſſe accipiendum recte videtur, qui ſententias iudicum reprehendunt, eorumq; pronunciationi contradicunt. Huiuſmodi enim homines plecti ſolere, docet euidenter Apuleius in 1. Apol. vbi de Sicinio Æmiliano loquitur Ræuar. variot. lib. 3. c. 3.

CONVICIVM non tantum præſenti, verum abſenti quoque fieri poſſe Labeo ſcribit. Proinde ſi quis ad domū tuam peruenit te abſente, conuicium factum eſſe dicitur. Item ſi ad ſtationem vel tabernam ventum ſit, probari oportere. Feciſſe conuicium non tantum is, qui vociferatus eſt, verum is quoque qui concitauit ad vociferationem alios, vel qui ſubmiſit, vt vociferetur: Quod autem nec in cœtu, nec in vociferatione dicitur, conuicium non proprie dicitur, ſed infamandi cauſa dictum eſt, ait Vlp. de iniuriis, Maffeus.

CONVITIVM aduerſus bonos mores accipimus in vnum collaram vociferationem, quę bonis moribus improbatur, & ad infamiam alicuius ſpectat, l. 15. §. cui prętor, ff de iniur. Hot.

CONVICTVS dicitur, qui ipſemet ea, quæ commiſerit, negare non ſufficiat, l. 16. C. de pœn.

CONVICTVS ſcriptura, teſtibus, argumentis, tormentis vel interrogationib. iniuriarum in præuaricatione, &c. Briſſ. ex ff. & C.

CONVICTVS non eſt, qui negat, niſi contrarium probetur, vide Mynſ. 4. obſ. 50. Goth. ad l. 4. C. quorum appell. non recip.

CONVIVA, qui ad conuiuium vocatus eſt. Conuiuator, qui ad conuiuium inuitat: vel qui conuiuium facit & apparat. Conuictor, qui comedit & bibit nobiſcum familiariter.

CONVIVIVM. Cicero, Bene inquit, maiores noſtri accubationem epularum, quod amicorum vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominarunt, Paul. l. fin. de Aleator. quod in conuiuiis, inquit, veſcendi cauſa ponitur in eam rem familia ludere permittitur. Spieg.

CONVOCARE ad ſeditionem, l. 1. ff. ad Leg. Iul. maieſt.

CONVOLARE ad ſecundas nuptias, vide auth. ex teſtamento, C. de ſecund. nupt. l. 9. C. de repud. ad ſecundum legatum, l. 33. ff. de legat 2 Briſſ.

CONVOTI, Feſto dicuntur, iiſdem votis obligati.

COOPTARE, eſt eligere inter pares aut fere pares, Auctore Va'l.

CONVS à Syro Luciano in Lexiphane (vt refert Ioan. Bapt. in comment. Epiſt Sidon. Apoll. ad Domitium lib. 2.) pro capitio acuminato capitur. Conus galeæ quoq; dicitur, quem lingua vernacula nec improprie pinnacium vocamus, quippe quemadmodum fieri conſueuit priſcis galeatis capitibus ſuperinfigendis ſtruthi pinnulas, quod Plinius annotauit, qui ſtruthius Latine & ſtruthiocamelus, & paſſer marinus appellatur, quod nos indicantes Camænali elegiaco ſic luſimus. Blandimicans quod pluma tegit quæ inſigne marini Paſſeris externo munus ab orbe venit. De cono galearum Auſonius: Arma inter conoſque truces furtoque nocentes Sauromatas. Seruius lib. 3 Conus eſt curuatura, quæ in galea prominet, ſuper quam criſtæ ſunt. Virgilius, & conum inſignis galeæ criſtaſque comantes. Conus dicitur fructus cupreſſi, & ipſa κωνοειδής eſt. Nam à rotunditate in acumen leuatur Coniferas, cypariſſos Virgilius appellat. Capite conificans Quint. lliano videtur idem ſignificare quod arietans, & frontem fronte percutiens, vt ſatiati agni ludunt, blandeque conniſcantur. Vbi coniſcant, pro eo quod eſt conificans, intelligi, ni, quod autumo, inibi legendum ſit coniſcat: Conos cupreſſinos in pecorum medela Columella adhibet lib. 6 Eſt & conus muſicus. Boetius in muſica: Si conum, quem turbonum vocant, quis diligenter extornet.

COOPTARE Senarum Tullius dicit, cum ſuppletur nouis Senatoribus: ad quam rem optimi quique optantur & leguntur. Connanus lib 2. c 15 nu. 1.

COPIA pro facultate & poteſtate ponitur, vt copia non eſt iudicis, l. 1. §. dies, ff. quando appelland. magiſtratus, l. 28. §. ait prætor, ff. ex quib. cauſ. maio. Si eius à quo prouocatur, copia non fuerit, d. l 3 §. dies.

COPIAM ſui non facere, l. 6. ff de reb. auth. iud. eſt ſui poteſtatem non facere, vt loquitur Iulianus in l. 28. ff ſi ſeruit. vind. Br.

COPIAS pro materiis ad ædificandum idoneis dixit Vitruu. lib. 6. c. vlt. Frat Briſſ.

COPIÆ, ſunt cibaria, quæ publice præbentur. Papin. l. ob negotiorum. 20. ff. de compenſ. Ob negotium copiarum expeditionis tempore mandatum curatorem condemnatum, &c. Caſſiod. lib. 6. Variar. inform. præfecturæ annonæ. Val. lib. 5. cap. 1. Obuiam il. 1 P. Cornelium Scipionem Quæſtorem Capuam miſit, cenſuitq; vt ei domus Romæ quam optima conduceretur: & copiæ non ſolum ipſi, ſed etiam comitib. eius publice præberentur. Plin. in Panegyr. Emit fiſcus, quicquid videtur emere, inde copiæ, inde annona. Hor.

COPIÆ, id eſt, commeatus, annonæ, alimenta, pabula, vulgo prouiſiones ac munitiones. Briſſ. lib. 1 ſolut. Alciatus pro mercimoniis earum rerum, quæ ad victum pertinent, & ad exercitum deferuntur, vſurpat, eumq; ſequitur. Spieg. Cæterum prior eſt probabilior. de qua Duar. lib. 1. Anniuerſ. diſp. cap. 26. Et hinc Porphyrioni apud Horatium dicuntur copiarij, qui alias dicuntur parochi, præſtantes annonam ſiue commeatum Reipublicæ cauſa iter facientibus.

COPIARI, verbum caſtrenſe, de quo Gellius & Non. Briſſ. lib. 2. ſolut. & Duaren. d. c. 26.

COPIATAS in No. 5. reddere poſſumus libitinario, pollinctores, veſpillones, Prat. Briſſ. [contrarium, Spieg.

COPIOSVM patrimonium, pro locuplete accipiendum. Tenui

Κοπια-

Κ[illegible], conuiuialis ludus erat apud Græcos, cum reſiduum potus in [illegible] pilas iactarent: qui ſi ſonantior creperet, ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri putabant. Vide Alex. lib. Genial. [illegible] 3.

Copvla, [illegible] nuptiæ, in l. 26. C. de nuptiis.

Copvlare iungere matrimonio, l. fin. C. de interdict. matrim. Copulate matrimonium. Spieg.

Copvlatæ nuptiis, l. 8 ff. de Senator. Copulati in matrimonio, l. 32 ff. de donat. in[ter] vir. & vxor. Briſſ.

Copvlativa oratio, à noſtris appellatur oratio coniuncta ad cuius veritatem requiritur vtramque partem veram eſſe: Disiunctiua, ad cuius veritatem requiritur alteram partem eſſe veram, [illegible] plures, ff. de condit. inſtit. & §. [illegible] Inſtitut. de [illegible] & [illegible] quis ita, de verbor. obligat. Io. Bell. Etymolog.

Copvlativam [illegible] duobus modis accipi, D. Alciat. [illegible] Grammaticorum: videlicet quandoque ſenſu [illegible], quandoque ſenſu compoſito. Singulariter [illegible], Cæſar & Pompeius fuerunt Conſules [illegible] ſimul fuerunt, ſed diuerſis temporibus: Cæſar cum Bibulo, Pompeius cum M. Craſſo. Compoſito ſenſu accipitur [illegible], Duo & tres conficiunt quinque: nec enim alter [illegible] quinque conficit, ſed ita demum, ſi coniuncti ſint. Spieg.

Copvlativas particulas, &, que, cum, Paul. in l. triplic. de verb. ſign. ff. articulos more Græco nominat.

Coqvere calcem, carbones. Cocta ligna Briſſ. ex ff.

Coqvendæ calcis ius & ſeruitus, l. 5. & l. 6. §. 1. ff. de ſeruit. præd. ruſtic.

Coqvinatorivm vel potius coquinarium, vt legit Haloander. inſtrumentum apud Pompon. in l. & ſi non ſunt, ff. de aur. & ar. leg. in fin. § infecti autem. Spieg.

Coracinvm colorem Iuriſconſultus nominat in l. quæ ſitum, §. coccum, ff. de leg. 3. nec crocinum legendum, quod habet, Nor. editio, Alciat. nigrum interpretatur in parerg. quo loco colores explicat: & dicitur ἀπὸ τοῦ κόρακος, quaſi dicas coruinus: color niger: vt ex Strabone intelligitur, qui libro 12. de nigerrimo pecorum Laodicenſium colore loquens, τὴν κόραξιν χρόαν appellat. Prat. Vide & Gothofredum ad l. quæſitum 78. § coccum 5.

Coram factum, ex natura rei plerumque illud non videtur, cui intelligentia non acceſſerit: cum qui animo non adeſt, abeſſe videatur, l. diem, §. coram, ff. de arbitr. vide Alciat. in l. coram Titio, de verb. ſign. Spieg. Prat.

Coram ſententiam dicere arbiter videtur, qui ſapientibus dicit. Cæterum coram furioſo vel demente non videtur dici, ſed nec coram pupillo, niſi præſens tutor ſit, l. 29 §. coram, & l. 49. ff. de recep. qui arbitr. Briſſ.

Coram Titio aliquid facere iuſſus non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat. Itaq; ſi furioſus aut infans ſit, aut dormiat, non videtur coram eo feciſſe. Sunt autem non etiam vel le is debet: nam etiam inuito eo recte fit quod iuſſum eſt, vt ait Florentin. de verb. ſignif. l. coram Titio: & vide Maffæum. Adde Brechæum, l. coram Titio, ff. de verb. & rer. ſign. Briſſ.

Corbis, licet communi vocabulo vas ſit vimineum, Græce Cophinus appellatur: proprie tamen corbis eſt, quo meſſes excipiuntur. Vlpian. de fund. inſtruct. l. inſtrumenta. Inſtrumenta, inquit, cogendi fructus: quemadmodum torcularia, corbes, falces meſſoriæ, falces fœnariæ Nebriſſ. Varroni lib. 1. de re ruſtic. Corbis eſt inſtrumenti genus cogendorum fructuum cauſa comparatum, è viminibus factum: At idem lib. de ling. Lat. Corbes, inquit, ab eo dictæ quod ſpicas, aliudve quid corruebant. Hinc per corbem vini menſuram facere apud Vlp. in l. 1. § 4. de peric. & commod. rei vend. id eſt, per cribrum, cum ſcilicet vinum è doliis venditor effunderet; quia non intra tempus conſtitutum dolium non exinaniret: vt ſic ſciatur, vino ad menſuram vendito, quantum emptori perierit, qui pro eo, quod admenſum fuerit, pretium debet. Prat. Briſſ. Meſſoria corbis, Varroni, ad meſſem in aream deferendam. Briſſ. Corbulæ, minores corbes. Varr.

Κορινθιάζεσθαι veteribus Vulgato ioco dicebantur, qui ſcortationibus indulgerent, apud Stephanum de vrbibus, auctoritate Ariſtophanis, vt refert Tiraquellus in 15. l. conuub. glo. 1. parte 15. num. 34.

Corinthivm æs, & vaſa Corinthia ab ære Corinthio dicta, quod Corintho vrbe Achaiæ à Romanis euerſa & incenſa, ex variis ſit metallis conflatum. Plin. de ære Corinthiaco: Caſus, inquit, hoc miſcuit, Corintho cum caperetur incenſa: Sed author oſtendit opifices nobiles Corinthiorum valoram Corinthi excidium præceſſiſſe. Martial. conſuluit nares an olerent æra Corinthon. [illegible] Priſcus de leg. 3. l. hæres, &c. Proculus vero recte ait, ſi ænea quidem ſint abaces: ſi autem Corinthia, non deberi. Accurſ. Corinthiæ, id eſt, de vili materia, puta palea vel herba paluſtri exponit; putans pretioſiora eſſe vaſa ænea, quam vaſa Corinthia. Atque ita lectionem cum ſenſu perturbat. Erit igitur ordo & literæ ſenſus talis. Proculus vero recte ait, ſubaudi abaces deberi, quia vaſa Corinthia erant in tanto pretio, vt vna libra permutaretur aliquando quingentis. Æquitas itaque legis in hoc conſiſtit, quod abaces ex viliori materia debentur, ex pretioſiori tamen non debentur. Nebriſſ.

Corivm bouis mortui, l. 49 ff. de legat. 2.

Corneliæ leges quatuor præcipue in libris noſtris memorantur. Cornelia de ſicariis & veneficis, t. t. ff. ad l. Cornel. de ſicar. l. ff. de pub. iud. l. 1. ad Pomp. l. 15. ff. de pœnis, l. 23. § ſi dolo, ff. ad legem Aquiliam, & alias ſæpiſſime: Tulitque eam legem Cornelius Sylla Felix dictator, vt Seneca libr. de Prouidentia ſcribit. Secunda eſt lex Cornelia de iniuriis, ab eodem Sylla lata, auctore Venuleio in l. 12 §. 1. de accuſat. Huius fit mentio in l. 5. per tot. & l. 7. § 1 de iniuriis, & alibi. Tertia eſt lex Cornelia de falſis, toto titulo ad leg. Cornel. de falſ. Huius Sueton. in Auguſto & in Nerone meminit, & Imp. in l. 2. C. de fid. inſtr. Quarta eſt lex cornelia de captiuis, quę teſtamenta eorum, qui apud hoſtes deceſſerint, ante captiuitatem facta, confirmat, vel inteſtatorum legitimam hæreditatem, perinde atque ſi in ciuitate deceſſiſſent, defert, l. 10 & 12. § 1. l. 22. ff. de captiu. l. 1. C. eod. tit. l. 14 ff. de caſtr. pecul. l. 4. § 1. ff. de bonis libert. l. 1. ff. de ſuis & legit. & alibi. Briſſ.

Cornelianvs fundus, l. 24. ff. de acquir. poſſeſſ. l. 7. de ſtipul. ſeru. l. 28. ff. de Nouat. l. 40. § qui dotale, ff. de de condit. & demonſtr. Briſſ.

Cornicvlarivs. Vt plane innoteſcat huius dictionis ſignificatio, præmittam, Corniculum fuiſſe ornamenti genus, quo donabantur milites ab Imperatoribus pro re bene geſta. Liu. enim lib. 12. ſcribit Papyrium Conſulem equites omnes ob inſignem in bellis operam donaſſe corniculis, armiliſque argenteis: tanquam cornicula ſint inter donaria ornamenta militaria. Hinc Cornicularius, qui donabatur, vel qui militabat corniculo. Et hic in bello dicebatur Accenſus decurionis. Vnde Accurſius, Accenſi, inquit, dicebantur attributi decurionibus, hoc eſt miniſtri eorum; quaſi ad cenſum additi, quos nunc Commentarienſes, & Cornicularios appellant. In Palatina enim militia, cornicularius accipitur pro accenſo primi ſcriniorum, vel principis proximorum teſtante Alciato in l. 1. C. de proxi. ſacr. ſcrin. lib. 12 Hic vero Accurſij opinionem reprehendit ſuppreſſa ratione in tit. de cohortalib. & principum cornicularis, lib. C. vbi inquit, quia in huius dictionis cornicularij ſignificatu Accurſius hic fallitur, intellige Cornicularios, id eſt, adiutores principis, cuſtodiæ, vel officialis. Caſſiod. tamen lib. 11. Var. ſcribit, cornicularios dici officiales, qui præſunt cornibus ſecretarij, quod verius putat Spieg.

Cornicvlarii Briſſonio militum quoddam genus, qui corniculo merebant, vnde nomen habent. Cæterum quidquid dicant alij, veriſſima videtur ſententia Turnebi lib. 5. aduerſ. c. 10. qui cornicularium dictum putat, quod corniculo Tribuni militum præſit. Nam vt in exercitu & acie dicitur cornu, ita in cohortib. tribunorum militum corniculum, & forte in ordinibus centurionum. Vide Gothof. ad l. 6 in verbo adiutores corniculariorum, ff. de iure immunit. adde Prat.

Cornicvm oculos configere, prouerbium eſt de iis dici ſolitum, qui acutos & ingenioſos & cautos homines tamen in fraudem inducunt Sumptum à cornicibus, quod aues ſint cautiſſimæ, & facile inſidias prouidentes. Hinc Cn. Flauius ſcriba, cuius meminit Cic. in Orat. pro Murena, quod ab ipſis Iuriſconſultis eorum ſapientiam compilarit, cornicum oculos confixiſſe dicitur. Hotom. Prat.

Cornvarii in l. fin. ff. de iure immunitat. vel qui cornua conficiunt, vel cornicines, qui cornu canunt, quos Æneatores à Priſcis dictos Feſtus ſcribit lib. 1. Paternus à Tubariis eos ſeparat, vt & Cornicines à Tubicinibus. Vegetius lib. 2. c. 22. & Modeſtus in Epitom. eiuſdem.

Cornv percuſſus à boue, l. 52. §. quidam, ff. ad l. Aquil. cornu petere ſolitus bos, l. 1. ff. Si quadrup. paup.

Corollarivm, id quod præter debitum additum eſt, tanquam auctuarium ſuperpondiumque, id eſt, vltra pondus, menſuramque adiectum. Spieg.

Corollariæ autem corollæ erant, è lamina ærea vel argentea tenui inaurata: Græci ἐπιστεφανώματα, vocabant, vt annotauit Turnebus aduerſar. lib. 18. c. 29.

Corona, qua reges inueſtiuntur, tropum habet, cuius perpetuo meminiſſe debent erga ſubditos, ſicut beneficiarij erga dominos inueſtituræ ceremonialis. Certe non carent iſtæ ceremoniæ allegoria, & myſterio ciuili. Quod cum iuriſperiti neque ſcribendo, neque docendo explicent in ſcholis: fit vt non aliter in foro quoque vtantur huiuſmodi ſolemnitatibus quam ſimiæ & pſittaci vſu quodam inanimato ſolent mores humanos imitari. Oldend.

Corona clericorum eſt in ſignum regni, quod in Chriſto expectatur, c. duo ſunt genera, 12. quæſt. 1. Et nota, quod rex Romanorum coronatur triplici corona: prima eſt ferrea, quam recipit ab Epiſcopo Colonienſi in Aquiſgrano eiuſdem diœceſis: ferrea autem fortitudinem deſignat, qua vincere debet

rebelles : ſecunda eſt argentea, quam ingreſſus Italiam recipit à Mediolanēſi Archiepiſcopo in vrbe Modicenſi eiuſdem diœceſis : tamen hodie recipit illam Mediolani, in eccleſia S. Ambroſij. Argentum autem deſignans mundiciam & claritatem, ſignificat ipſum principem talem eſſe debere : tertia eſt de puro auro, qua coronatur per Papam in Eccleſiā ſancti Petri ad altare ſancti Maurinij, & deſignat aurum, quod omnib. metallis excellentius eſt, ipſum imperatorem aliis Regibus & Principibus in potentatu & iuſtitia excellentiorem eſſe debere, gl. veſtigiis cle. vnic. de iureiur. Ioan. Bello. Etymol.. Corona plectilis, quæ ex herbis odoratis plectitur, non conſeritur, neque ſuitur. Turneb. lib. 2. aduerſ. c. 30. Corona vænibant olim mancipia coronata, eratque corona ſignum captiuorum vænalium. Vnde illud Catonis : Vt populus potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quam male geſta coronatus væneat, &c. Balduinus tit. de iure perſonarum.

CORONARVM genera & differentias perſequitur Tertullian. lib. de corona milit. Gellius lib. 5. c. 6. Prat.

CORONÆ menſarum, l. 19. § perueniamus, ff. de auro & argent. leg. quas in conuiuiis adhiberi ſolitas antiquorum teſtimoniis liquet Prat.

CORONÆ ſacræ, quæ Athletis in certaminibus ſacris præſtantur, l. 40. ff. de re iud. l 5. C. quæ res pign. oblig. Briſſ. Prat.

CORONÆ triumphales ſunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur Briſſon.

CORONARIVM aurum in rubr. de auro coron. C. l. 15. C. Th. de legat. Seruius lib. 8. Æneidos ita appellatum tradit, quod à victis gentibus dabatur, quod propter conceſſam vitam illis impoſitum erat; & vide Lampridium in Alexandro, & Amm. Marcellinum lib 25 Briſſ. Prat. vide Aurum coronarium.

CORPORALIA pignora ad differentiam Nominum & Iurium, l. 15. § ſic quoque iudices, ff de re iudic. ea dicuntur, quæ corporaliter capiuntur, & quæ in corpore conſiſtunt. Briſſ.

CORPORALIS occupatio, eſt nuda & ſine iure detentio. Connan. lib. 3. c. 10. n. 8. Briſſ.

CORPORALIS poſſeſſio, quæ corpore tenetur. Corporaliter autem poſſidet, qui poſſeſſioni incumbit, l. 24. & l 25 § fin. ff. de acquir. poſſ. l. 40. §. fin. ff. de pign. act. l. 4. §. tunc in poteſtatem, ff. de vſucapion. l. 79. ff. de ſolutionib Briſſ.

CORPORALES res ſunt, quæ tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum, & aliæ res id genus, l. 1. §. hæ autem, ff. de rer. diuiſ. Caius lib. 1 Inſtit. tit. 1. Tangi enim, vt Lucretius ait, niſi corpus nulla poteſt res. Incorporales itaque res ſunt, quæ tangi non poſſunt, quæ in iure conſiſtunt, vt hæreditas, obligatio, ſeruitus. Briſſ.

CORPORALIS macula, in l. 3. C. de Sportulis, id eſt, pœna.

CORPORALITER acceptum pignus dixit Iul. Patritius in Epit. Nou. tit. 20.

CORPORALITER tradere, i. re ipſa, Goth. ad l. 9. in princ. C. de bo is proſcriptor.

CORPORATI collegæ, qui eiuſdem ſocietatatis ſunt & corporis, Impp. l. non plures 4. ff. de ſacroſan. eccleſ. & Impp. l. qui ſub 8 eod. tit. Hotom. Corporati, qui in in corporibus erant, ſeu corporibus ciuitatum adſcripti. Briſſ. Eorum munera docet Symmach. Epiſt. lib. 1. Epiſt. 13.

CORPORE & animo poſſeſſioni incumbere, Iuriſperiti dicunt: quia poſſeſſio non tantum corpore, ſed animo etiam retinetur: & hoc verbo Impp. Dioclet. & Maxim. vſi ſunt in l. conſentaneum, C. Quomodo & quando iudex ſent. prof. deb. Spieg. Adde Connan. lib. 3 c. 10. num. 8.

CORPORIS & quantitatis differentiam vide apud Cuiacium 14. obſeru. 19.

CORPVS & Ius ſeparantur, l. 8. ff. de aqua aq.

CORPVS meum vxori meæ volo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui vſque ad quadringentos aureos. Scæuola ad propoſitionem reſpondet in l. Titius hæredes, de leg. 3. Spieg.

CORPVS poſitum, pro ſepultum, apud Scæuolam in §. cibaria, leg. fin. de aliment. & cibar. legat. Huius verbi vſus late patet, varieque, quem fideliter tradit Robertus Stephanus. Oldend Prat.

CORPVS, pro Collegiis & Vniuerſitatibus à ICtis accipitur, vt Calliſtratus de excuſat. l. non tantum, l. 1. quod cuiuſque vniu. l. 3 §. à municip. de bon. poſſeſſ. l 7. §. 1. ad exhib. l. 1 § ſeruum, de quæſt. l. 10 §. qui manumittitur, ff de in ius voc. l. 9 §. animaduertendum, quod met. cauſ. & alibi. Item Pomp. de vſucap. l. rerum. Corporum, inquit tria, genera ſunt : Vnum quod continetur vno ſpiritu, & Græce ἡνωμένον & συμφυὲς vocatur, vt homo, lignum, lapis : Alterum quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod συνημμένον vocatur : vt ædificium, nauis, armarium. Tertium, quod ex diſtantibus capitibus conſtat, vt corpora plura non ſoluta, ſed vni nomini ſubiecta, veluti populus, legio, grex, l 24 § item ea, ff. de rei vend l. 30. ff de vſucap. & vide Senecam lib. 17. Epiſt. & Plut in præceptis connub. Olden. Prat.

CORPVS menſorum frumenti, l. 10. §. 1. ff. de vacat. muner. Sic corpus Fabrorum, l. pen. §. quibuſdam, ff. de iure immun. Corpus nauiculariorum, l 2 §. licet, ff eod. Corpus patrimonij, l. 2 §. quod autem, ff. de pet. hæred. Prat.

CORPVS matrimonij, l. 10 ff. quod met. cauſ. l. 15. §. quod autem, ff. de hæred. pet. l 74. & l. 77. § dulciſſimus, ff. de legat. lib. 2. c 19. §. ignorans, ff. de iur. & fact. ignor. l. 23. & l. 25. ff. de aliment. legat. Briſſ.

CORPVS, i. cadauer in l. 3 C. quæ res pign. Sic corpus inferre. In patriam reportare, perferri. Briſſ.

CORPORA, vt Epiphanius annotat in lib. cui titulus eſt ἀγκυρωτός, veteres vocarunt conſuetudine quadam ſeruos. Et ſic apud Athenæum lib. 5 ca. 8. ex Moſchione accipi tradit Maioragius lib. 1. Miſcell. c. 12. circa finem.

CORPORALITER præſtitum iuſiurandum, l 1. C. ſi aduerſus vēd. l. pen. C. ſi minor ſe maior. dix. id eſt, vt interpretantur Dd. tactis ſacroſanctis Euangeliis, & teſtib. præſentibus: vt videre eſt in Authent. iuſiurand. quod præſt. ab his, &c. in collat 2. in prin. Huic opponitur iuſiurandum, quod verbo tenus præſtabatur: de quo l. 3. C ſi minor ſe maior. dix. Prat.

CORPORE quæſtum facere : Dotem quærere corpore : Eam des quæ ſit quæſtuoſa, quæ alat corpus corpore: id eſt, quæ quæſtu ex corpore facto ſe alat. Briſſ. eodemque loquendi genere, corpus in vulgus dare, pecuniamque ex eo quæſtu merere dixit Agell. lib. 6. c. 7.

CORPORE vitiatus, corpore vitiatos, Græcis πηρωμένους, dicimus, qui cæci, qui manci, vel claudi, nati ſactive ſunt, aut aliud huiuſmodi vitium patiuntur. Calep. Corpore autem vitiati ſignificantur dicuntur, qui propria voluntate abſciſſi ſunt, cap. pœnitentes, 55 diſtinct. vt qui pudenda vltro ſibi execuerunt, licet credentes obſequium præſtare Deo, ſignificauit, de corpore vitiat. cap. his qui 55. diſtinct. aut iuſto etiam timore ſuperati, cap. maritum 33 diſtinct. Sunt enim ſui ipſorum huiuſmodi homines homicidæ, c. ſi quis abſciderit 55. diſtin. non quia iam mors ſecuta ſit, ſed quia virilium ſectione mortis periculum conflari putatur, cap. fin. 87. diſtinct Nec Matthæi locus 19 Eunuchos dicens, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, de his accipiendus eſt, qui veretenda ſibi ipſis amputant (maledictum enim hoc) ſed de his, qu i continentes ſunt ob Chriſti amorem, Veneris affectum deuitaut. Hæc fere omnia Ioannes Corraſius Anchoranus.

CORRADERE eſt cum difficultate ſummam aliquam ex venditione redigere, l. 5. de adm. & peric. tut. Ita autem depoſitioni pecuniarum locus eſt, ſi ea ſumma corradi, id eſt, colligi poſſit, vt comparari ager poſſit. Prat. ex Hotom.

CORRADERE pecunias, eſt vndecunq; illas æruſcare, atque conquirere. Vlp. de bonis damn. l diuus Plerumque, inquit, corroſas pecunias, Præſides ad fiſcum tranſmiſerunt. Spieg.

CORRADERE pictoras, l. 38 ff de rei vind.

CORRASI nummi, l. ſtatuliberos, ff. de ſtatulib. corraſa pecunia.

CORRECTIO legum, hoc eſt, emendatio, mutatio, fugienda eſt. Quoniam, vt monuit Oldendorpius, ſemper quoad fieri poteſt conciliandæ ſunt leges, perſpectis rationibus earum: vt poſteriores determinent potius, quam extendant, aut reſtringant. Ariſtot. lib. 2. Politic. etiamſi quid incommodi habeant, receptas leges non eſſe mutandas cenſuit. Et Vlpian. in l 2 de conſtit. princ. In rebus, inquit, nouis conſtituendis, euidens eſſe vtilitas debet. Legem autem correctam a legare, diſſimulata lege corrigente, pœna falſi eſt ſcelus reputatum. B. r. in l. omnes populi, & in l. vlt. ff. de ad l. Corn. de Falſ. Adde quoque No. vt cum de appel cog. in prin. Spieg.

CORRECTORES prouinciarum, pro rectoribus & gubernatoribus, id eſt, quibus pars aliqua prouinciæ regenda tradita eſt, apud Hermogenianum in l. de omnibus, ff. de offic. præſid. l. vn. C vt omn. iud. Prat.

CORREI ſunt eiuſdem obligationis debitores, quos Cicero in epiſt. ad Attic. Conſponſores vocat. Connan. lib. 6. c. 5. num 1. vide Conſponſor, ſupra

CORRELATIVA alias relata, alias ad aliquid dicta, cenſentur ea, quæ ſecundum hoc ipſum, quod ſunt, aliorum prorſus dicuntur, hoc eſt, quæ niſi poſſunt ad aliud referri, non exiſtunt in rerum natura. Sunt & correlatiua, quæ propter mutuam inter ſe conſiderationem contrarij effectus circa eandem rem, dicuntur contraria relata: veluti acquirere & amittere: obligari & liberari: contrahere & diſtrahere. Old.

CORRECTIO, magis ad verba, quam ad verbera refertur.

CORRIGI dicuntur, quæ praua & dura ſunt, cum in melius emendantur, reformantur, aut interpretatione molliuntur, l. 7. ff. de iuſtitia & iure, l 79 ff. pro ſocio, Græci ἐπανορθοῦν dicunt: Briſſ. Prat

CORRIGERE, ædificium, domum, leges, libertum. Briſſ.

CORRIVALES ſunt, qui ex eodem riuo ſimul aquantur. Et per tranſlationem, qui eandem amicam habent communem. Vlp. de aqua æſtiu. l. 1. Corriuales, inquit, id eſt, qui per eundem riuum deducunt. Spieg.

CORRIVARE, l. 1 ſed & foſſas, & l. 3 ff. de aqu. & aqu. pluu. pro deriuare ſumitur. Foſſas, ait, non oportet corriuandæ aquæ cauſa

cauſa fieri: & alio loco. Si tamen aquam corriuer. Prat.

Corroboratvs, pro egreſſus annos pubertatis, qui vir eſſe cœpit, apud Ciceronem obſeruauit Paul. Manutius. Spieg.

Corroborata donatio poſſeſſione, l. vl. C. ſi aduerſus cred.

Corroboratvm præſcriptione, l. 1. eod. Briſſ.

Corrvmpere ſeruum, eſt bonum ſeruum facere malum, ſiue malum deteriorem, l. 1. ff. de ſeruo corrupto.

Corrvmpere album prætoris. Edicta. Chirographa debitorum. Corrumpere tabulas. Briſſ. ex ff.

Corrvmpere fructus, viam, aquam, aquarum ductus, ſtatuas, villa vetuſtate corrupta. Corruptum matrimonium. Briſſ. ex ff. & Cod.

Corrvmpere iudicem, arbitrum, delatorem, aduerſarium: pecunia, ambitione, donis, pretio: Teſtes pecunia corrupti. Briſſ. ex ff & C.

Corrvmpere pro, vitium offerre, & violare. Sic corrumpere virginem, i. vitiare, l. ſi quis aliquid, ff. de pœn. Siquidem corrumpere verbum, tam ad animum, quam ad corpus refertur, l. ſi ſeruus ſeruum, ad leg. Aquil. Spieg & Old.

Corrvmpere, eſt infringere auferendo efficaciam, vt in nihilum redigatur. Sic accipitur in l. ſtipulationes non diuiduntur, in princip. ff. de verb. obligat. Et in l. pro parte, ff. de ſeruitut. Spiegelius.

Corrvmpi dicuntur ſtipulationes, legata, libertates, quæ aliqua ratione vitiantur & intercidunt, l. 11. ff de ſeruitutib.

Corrvpisse (quod ad leg. Aquil. attinet) videtur, qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fudit, vel alio modo vitiauit, l. 27 § inquit lex, cum §. ſeq. ff. ad leg. Aquil. Item ſi frumento arenam, aut quid aliud immiſcuit, cuius difficilis ſeparatio ſit, quaſi de corrupto agetur, dict. leg. 27. §. ſi quis veſtimenta. Briſſ. Prat.

Corrvpisse etiam intelligitur tabulas, qui eas interleuit. l. 42. ff. ad l. Aquil. l. 35 ff. de dol. mal. l. 16. §. denique, ff famil. erciſc. l. 31. ff. de furt. Briſſ.

Corrvptela, eſt peruerſa conſuetudo ſacris canonibus inimica, c. cum venerabilis, de conſuet. in vol. Greg. c. ad decorem, de vit. & honeſt. cleric Prat.

Corrvpti appellatione continetur fractum & vſtum, ait Vlp. in l. 27. § 16 ff. ad l. Aquil.

Corrvpti iudices. Teſtes pecunia corrupti. Pretio corruptus carceri præpoſitus. Briſſ. ex ff. & C.

Corrvptores teſtamentorum aut aliarum ſcripturarum, pœna falſi tenentur, non ſolum ſi corruperint: verum etiam, ſi reſignauerint & legerint per iniuriam, vel ſi aduerſario legendas prodiderint, l. 2. §. is qui. depoſ. qui teſtamentum, l. Paulus reſpondit, ff. ad leg. Cornel. de falſis, l. eum qui, C. eod. Spieg Prat.

Cornicevm, locus vbi puellæ ſeſe exercere & ludere ſolitæ eſſent: Turneb. lib. aduerſ. 10. c. 10.

Cortinæ regiæ quid ſint, vide Ambroſ. 5. Epiſt. 33. Gothofr. ad rubr. C. vt nemo priuat titulos.

Costvm, Marcian. in l. vlt. §. 5. ff. de publican. inter ſpecies ad vectigal pertinentes recenſet, de quo Plinius lib. 12 cap 12. ſic ſcribit: Radix & folium Ind s eſt maximo pretio. Radix coſti guſtu feruens, odore eximio, frutice alias inutili. Et lib. 12. cap. 24. Odorum cauſa vnguentorumque & deliciarum, ſi placet etiam ſuperſtitionis gratia emantur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Vide & Dioſcorid. lib. 1. cap. 15. & Iſidor lib. 17. cap. 9. Quum autem hos Martiani & Plinij locos cum illo Pomponij conferro, vbi odorum vnguentorumque meminit l. 21 §. 1. ff. de auro & argento, venio in ſuſpicionem, pro Colum, cuius verbi ſenſus eo quidem loco fortaſſe nullus eſt, reponendum eſſe Coſtum, de quo tamen iudicium doctioribus relinquo, Hotom.

Costvm eſt radix herbæ in India, Arabia & Syria naſcentis, iucundi odoris. De qua vide Dioſcorid. lib. 1. c. 15. Plin. lib. 12. cap. 12. & Iſidor. lib. 17. cap. 9. Briſſ.

Cotidie per c. & non quotidie per q. debere ſcribi Quintilianus eſt auctor, lib. 1. de orator. Inſtitut. Victorinus quoque in libro de Orthographia, cotidie per c. literam debere ſcribi oſtendit. Adnotarunt & hoc Angelus Politianus, & Laurentius Abſtemius, & Ludouic. Bonognius in annotationibus ſuis, &c. Nebriſſ.

Cotis ferro ſubigendo neceſſariæ fit mentio in leg. 11. ff. de publicanis.

Cotoria, vena eſt, vnde cotes excidantur. Alphen. in l. Cæſar, de publican. Cum inſulæ Cretæ cotorias locaret, legem dixerat. Spieg. Prat.

C P

C.P. Nota eſt, Conſtantinopolim ſignificans, vt in extremo Inſtitut. præfationis. D. C. P. id eſt, Datum Conſtantinopoli. & alibi frequenter. Hotom.

C R

Crabattvs, Κράβαττος, lectulus Meridiano idoneus, l. 20. §. 8. ff. de fund. inſtruct. Inſtructis domibus legatis, inquit, Crabattus argento inaurato rectus mortis Titiæ tempore in domibus non eſt repertus. Hot. alij Grabatus dicunt.

Crater nomen quidem generale eſt: Sed maxime proprium & aptum ad ea vaſa omnia, quibus ea quæ fluunt, aut inf[illegible]duntur, continentur, & quaſi retinentur. Κρατὴρ enim ἀπὸ τοῦ κρατεῖν quod tenere & capere ſignificat. Fuit & cucumella genus vaſculi culinarii, quo l, vt arbitror, à forma cucumeris nomen ſuum inuenit, ad eundem vſum, ad quem & labra & crateres parantur. Connan. lib. c. 10. ... Adde Turnebum latius hanc dictionem [illegible] c. 11. &c.

Craticivs paries, qui arrectis aſſeribus tum aliis tranſuerſis, in modum cratis, illos preſſe circumplicantibus conſtat, ſi fratres. ff. pro ſocio: quanquam Budæus h c concratitius legat, & ita videtur legendum: vide Concratitius. De craticio pariete Vitruu lib. c. 8. Craticij vero velim quidem, ne inuenti eſſent, quantum enim celeritate & loci laxamento proſunt, tanto maiori & communi ſunt calamitati, quod ad incendia, vti faſces, ſunt parati. Prat

Crassa negligentia, l. 6. de iur. & fact. ignor.

Crassescere. Vide Mihoreſcere.

Cratisti ſerui fit mentio in l. 54 ff. de manumiſſ. teſt.

Creare frequens verbum apud Iuriſconſ. a quo dicimus creare magiſtratum, pro conſtituere. Proprie ſignificat, gignere, vel generare, vel producere. Theologi omnes magno conſenſu creare vocant, aliquid de nihilo facere. Hoc modo nihil aliud quam Deus poteſt creare. Diſputant tamen vane, an potentia hæc creandi poſſit communicari creaturæ: de quo multa Thomas: cuius argumenta nititur infirmare Scotus, vt ſua confirmet: quæ labefacta e conatur Occam, vt ſua figat: at iſta quoque Petrus Aliacen. Lege Viuem in c. 18. lib. 18 de Ciuitate Dei. Spieg.

Creari dicuntur, qui ad aliquod munus & honorem in municipiis, ſuffragiis, & decreto ordinis vocantur & eliguntur. Briſſ.

Creationem tutorum celebrare, vid. l. 8 § 2 C. de admin. tut. vel curat.

Crebra indagatio, l. 2. poſt pr. C. commun. ſeru. manum.

Credendi appellatio generalis eſt, ait Vlp. in l. 1. ff. de rebus cred. Nam cuicunque rei aſſentiamur, alienam fidem ſecuti, mox recepturi quid ex hoc contractu, credere dicimur. Hæc ille. Siue ergo pecuniam aliaſque res, quæ non in ſpecie, ſed in genere redduntur: ſiue quid aliud, cuius ſolutio ſpeciem, id eſt, indiuiduum ipſum creditum exigat (vt in depoſito & pignore) alterius fidei committamus, recte credere dicimur, quod ipſum intelligitur ex leg. ſequen. §. 3. & l. 10. 15. 19. & aliis. Aliud autem eſſe credere, aliud in creditum ire, mihi quidem animaduertiſſe videor ex eadem l. 2 vbi Paulus ait, Mutui dationem in iis reb. conſiſtere, quæ pondere, numero, menſura conſiſtunt: quoniam eorum datione poſſumus in creditum ire, quia functionem in ſuo genere recipiunt. In cæteris autem rebus ideo in creditum ire non poſſe, quia functionem in ſua ſpecie non recipiunt. Vt ſignificare videatur mutuum dare idem eſſe, quod in creditum ire: iiſdemque in rebus poni hoc vtrumque verbum: in iis autem, in quibus Depoſitum, aut Pignus, aut Commodatum exercetur, Iri in creditum non poſſe. Quam differentiam, qui vnquam expoſuerit, inueni adhuc neminem. Sed profecto niſi vera eſſet, perridicule Paulus dixiſſet, credendi verbum ad commodatum aut pignus non pertinere: quod contra duobus poſt verſibus ipſe idem affirmat, & in lege proxima Vlpianus diſerte confirmarat: vt illud omittam, quod & ineptiſſime alioquin ſuperius dixiſſet, Mutui dationem in numero, pondere & menſura conſiſtere, quoniam creditum in iiſdem conſiſtit, quod apertiſſime continuo pernegans: Creditum, inquit, conſiſtit extra eas res, quæ pondere, numero & menſura continentur, vt duæ videlicet ſpecies ſub credendi verbo ſubiiciantur: Mutui datio, ſiue in creditum itio: & altera, quæ generis ſui nomen retinens, appellatur creditum. Et profecto ita eſt, vt Iuriſconſulti tum demum hoc verbum, In creditum eundi, vſurpent, cum res accipientis facta eſt: veluti Afenus, qui ſine controuerſia, omnium eorum, quorum ex ſcriptis Pandectarum libri maxime compoſiti ſunt, optime ac latiſſime loquutus eſt. Is igitur in leg. 31. ff. locat. Rerum, inquit, locatarum duo ſunt genera: vt aut idem redderetur, ſicuti quum veſtimenta fulloni curanda locarentur: aut eiuſdem generis redderetur, veluti quum argentum puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent: aut aurum vt annuli: ex ſuperiore cauſa, rem domini manere: ex poſteriore, in creditum iri. Atque hoc ipſum eſt, quod Paulus dicebat, iis rebus in creditum iri, quæ functionem in ſuo genere recipiunt. Africanus l 19. in fin. ad SC. Vellcian. An vero, inquit, perinde habendum ſit, ac ſi initio ego pecuniam mulieri credidiſſem, ac rurſus tu mihi in creditum iſſes. Vlpian. l. 5 §. 8. De trib. act. Sed ſi dedi mercem meam vendendam, & extat, videamus ne iniquũ ſit in tributum me vocari: & ſi quidem in creditum ei abiit, tributio locum habebit, enimuero ſi non abit, quia res venditæ non deſinunt eſſe meæ, quamvis vẽdidero, niſi ære ſoluto, &c. Denique idem aliis locis obſeruatum reperies: vt apud Vlp. l. 5. §. 1. ad SCtum Maced. & Marcianum, l. 61. §. vlt. ad SC. Trebel. Hotom.

CREDERE propriè is dicitur, qui ita rem alienat, vt dominium transferat: qui enim dominium retinet, fidem alterius non ſequitur: Prat.

CREDERE & deponere diuerſa ſunt & ſeparata, l. venti, §. in donis. ff. de priuil cred. Prat.

CREDITOR, vt quis dicatur, ſatis, quod alterius fidem ſecutus ſit, vel vere, vel iuris interpretatione, l. qui in fraudem, §. ex omni. qui & à quib. m anu. Old Prat.

CREDITORES peculiares, qui in peculium crediderint. Vlpianus in his conſequenter, § filiusfam. ff. famil. ercisc. Old. Prat.

CREDITORES eos accipere debemus, qui aliquam actionem vel ciuilem habent (ſic tamen, ne exceptione ſubmoueantur) vel honorariam, vel in factum, Vlpianus l. is cui, ff. de action. & obligat. Old. Proprie tamen creditores ſunt, qui pecuniam mutuam dederunt tam Græcis, quam Latinis: & ſimiliter, qui eis reſpondent, debitores ſunt, qui ex cauſa crediti debent, l. incendium, C. ſi cert. pet. ſed porrigitur vtrorumque appellatio etiam ad alios contractus, l. 11. ff. de verb. ſignif. l. omnem. ff. de iud. ita & toti Nouel. Iuſtin. quartæ locus eſt non tantum in mutuo, verum etiam in aliis contractibus, quibus fideiuſſores & mandatores acceſſerunt, aut rei conſtitutæ pecuniæ, vnde venditionis, & emptionis contractu, ſi agatur de euictione, prius conueniendus eſt venditor quàm ἐκβαιωτής, id eſt, is qui ſpondet pro venditore euictionis nomine. Cuiac. in expoſit. N. Iuſt. n 4. in fin.

CREDITOR is eſt, qui exceptione perpetua ſubmoueri non poteſt. Qui autem temporalem exceptionem timet, ſimilis eſt conditionali creditori. Paulus l. creditor, ff. de verbor. ſignific. Oldendorp.

CREDITORES quoque appellantur, quib. quacunq; ex cauſa actio cum fraudatore competit, l. ſi cui, de ſtatu liber. Prat.

CREDITORES ſecundum vetuſtatem nunc quoque cenſentur, quicunque actionem habent ex mutuo, ab alio quouis contractu. Prat.

CREDITORVM appellatione non illi tantum accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederunt, ſed & hi, quibus ex quacunque actione, vel perſecutione, vel iure ciuili vel ordinario, vel extraordinario, pure vel in diem, vel ſub conditione debetur, modo ne perpetua aliqua exceptione ſubmoueri poſſint, l. 10. l. 11. l. 15 ff. de verb. ſignific. l. 4. ff. de ſeparatio. Nouel. Conſt. 4. ad fin. §. vltim. Proinde & ſi cui ex delicto debeatur, creditoris loco accipietur: ſed ex populari plane cauſa ante litis conteſtationem recte dicetur creditoris loco non eſſe, l. 12. ff. de verbor. ſignific. Maritus ex promiſſione dotis, creditoris quoque loco haberur, l. 2; § 1. in fin. ff. qui potior. in pign. l. 41. ff. de re iudic. l. 19. ff. de oblig & action. Et ex diuerſo, vxor dotem repetens in creditoribus numeratur, l. 31. ff. ſolut. matr. Is cui ſub conditione legatum eſt, pendente conditione non eſt creditor, ſed tum demum, cum ea extiterit: aliter atque ſub conditione ſtipulatus eſt. nam & hic pendente conditione creditor eſt, l. 42. ff. de obligat. & action. l. 27. ff. qui & à quibus. l. 54. ff. de verborum ſignific. §. ex conditionali, Inſtitut. de verb. oblig. Plane quibus natura duntaxat debetur, creditorum loco non ſunt, quia petitionem non habent, l. 10 in fin. ff. de verbor. ſignific. Briſſ.

CREDITI appellatio latius patet quam mutui. Mutuum enim id vocamus, quod vel ex donatione alicuius, vel numeratione debetur: In cæteris rebus appellatio mutui non habet locum. Creditum autem dicitur & ipſum mutuum, & quod ex legati cauſa debetur, & quod ex pretio venditi redigitur, & quod ex teſtamento competit, &, vt vno verbo dicam, id quod ex quacunque cauſa debetur: Harmenop. de mut. & pign. Crediti generalis appellatio nonnunquam adſtringitur ad mutuam pecuniam ſignificandam. Vt ecce, quod S C. Macedoniano conſtitutum eſt, filiofam. credi non licere, non ad verba ſed ad numerationem referendum eſt. Sola enim mutui datio prohibetur, cum cætera negotia recte cum filiisfam. contrahantur, l. 4. §. vlt. ff. ad Macedon. Sic & in l. 24. § penul. l. 27 §. 1. ff. de minor. Et ita in creditum ire in l. 19. §. cum haberes, ff. ad Velleian, l. 2. §. 1. ff. ſi cert. pet. l. 65. §. vlt. ff ad Treb. Briſſ.

CERDITOREM abſoluere, liberare creditorem, dimittere creditorem Alciato, pro eo quod eſt, ſoluto debito dimittere creditorem, qui ſtante vltro citroque obligatione quodammodo ligatus videtur, l. & in contraria, ff de vſuris. Old. Prat.

CREDITRIX l. 16. ff. qui potior. l. 88. §. inſtituto. ff. de leg. 2 l. 5. C. ad Senatuſconſ. Velleian. l. 1. & l. 7. C. de remiſ. pign. l. 6. C. de vſuris. Briſſ.

CREDITVM nauticum à terreſtri differt: nauticum eſt periculo creditoris, terreſtre debitoris: hoc ἀκίνδυνον: illud ἐπικίνδυνον appellatur: vide Goth. ad l. 122 § 1. ibi: pecuniam nauticam accepit, ff. de verb oblig.

CREDITVM ſignificat vſuras de quibus fidem habere dicebatur creditor, quod eas ſuo tempore non exigiſſet, fors ipſa non tam credita, quam vſuris occupata & locata erat. Itaque credendi verbum, quanquam generale ſit magis tamen mutuationibus illis congruit, quam cæteris contractibus. Connanus lib. 7. cap. 1. num. 2.

CREDITVM à mutuo differt, quo genus à ſpecie. Nam creditum conſiſtit extra eas res quæ pondere, numero & menſura continentur: ſicut ſi eandem rem recepturi ſumus, creditum eſt: Item mutuum non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia: Creditum autem fit interdum, etiam ſi nihil proficiſcatur, veluti ſi poſt nuptias dos promittatur: Paul. l. mutuum, ff. ſi cert. pet. Prat.

In CREDITVM pecuniam accipere, pro accipere mutuo, velut ſuam fœnerare. Opp. mandaro domini ſumere & fœnerare: Vlp. in l. ſi remunerandi §. apud Iulianum, ff. mandat. Olden. in creditum ire, eſt mutuum aut promutuum contrahere. Promutuum contrahit, qui vice debitoris ſe reum creditori conſtituit: Cuiac. tract. 4 ad Afric. fol. 42 poſt princ.

CREDENTIA eſt aſſertoria epiſtola, quam vulgo certificationem vocamus, cum ſuperior magiſtratus fidem facit pro ſubdito, vel etiam pro alio. Sumitur etiam pro arcano vaſſalli fideicommiſſo, lib. feud. 1. tit. 17. vel ſi credentiam ad eorum damnum ſcienter manifeſtauerint, Prat Spieg.

CREDENTIARIVM nominant barbari eum, qui ſit à dapibus prægustandis: quem peculiari nomine Sueton in vita Claudij vocat prægustatorem. Qui ad principum menſas minutatim, ſuo more, edulia conſcindunt, qui mos apud Italos vbique eſt vulgatis. Structorum nomine vocati poſſe cenſuit Inſulanus: Spieg. Prat.

In CREDITVM ire cauſa emptionis, vel alio ſimili contractu dicitur, l. 3 § is autem, ff. ad SC Maced.

In CREDITVM abire idem ſignificat, quod alias dicitur fidem emptoris ſequi, & fidem habere de pretio, l. 31. ff. de locat. Prat. In creditum ire Paulus dicit pro eo, quod eſt dare mutuo, quod fieri non poteſt, niſi de iis rebus, quæ functionem recipiunt in genere ſuo. Vide Connan lib. 7 c. 1. n. 2.

In CREDITVM ire per prolepſin ſimpliciter pro credere plerumque accipi conſtat, l. 2. §. mutui datio, ff. de reb. credit Prat.

In CREDITVM ire dicitur, non qui rem ſuam ſeu certam ſpeciem vendicat, ſed in perſonam agit, vt ſibi ſatisfiat. Prat.

In CREDITVM iri dicitur, cum rei dominium in accipientem transfertur. Briſſ.

In CREDITVM poſſidere, eſt in crediti vicem & locum poſſidere, l. 15 §. ſi pignora, ff. de re iud. Prat.

In CREDIVVM autem poſſidere, dicitur in omnem pecuniam, quæ debita eſt: vel etiam dicitur, quod in creditum poſſidere idem ſit, quod iure dominij poſſidere, quia in creditum ire ſæpe dominij translationem ſignificat, l. in naue, ff. locar & item verbum poſſidere, l Rutilia, ff. de de contr. empt. & Imperator dicit iure dominij poſſidere, in tract. pign. Iudic. l. 1. & fin. ff. de iure domin impet. C. ſic ſentire videtur Vlp. in l. à Diuo Pio, §. ſi pignor. ff. de re iudic. ſi malit ſe ipſum aliter explicet.

Compedes quas ipſe fecit, geſtet vt ipſe faber.

Vt loquitur parœmia.

In CREDITO eſſe argentum dicitur, in quod nominib. eſt, 27. §. argento, ff. de aur. & arg Prat. ex Briſſon.

CREDITI adpellatio eam tantum pecuniam demonſtrat, quæ peti poteſt, non etiam eam, quæ petitionem quidem non habet, ſolutione autem facta, repeti non poteſt, l. 49 § fin. ff. de ſolut. Prat.

CREDVLVS, qui facile credit: id autem ex rei nunciatæ & nunciantis qualitate deprehendendum eſt, l. 1. §. dolum autem, & lex hoc edicto, §. & ſi ſtipulator, ff. eo, per quem factum erit: Spieg.

CREMIA, hoc eſt, ligna ad cremandum præ cæteris apta. Vnde & pleriſque dicta videntur. Sunt autem ſurculi tenues ac aridi, qui facile comburuntur, l. ligni, ff. de leg. 3. Columell lib. 12. C. 19. vnde & cremiales arbores dictæ apud Vlp. in l. diuortio, §. ſi fundum, ff. ſol. matr. quæ ſurculos illos ſuppeditant, & vnde faſciculi componuntur. Alij gremia & gremiales legunt, cenſentque ſic dici, quod à ruſticis gremio deferri ſoleant: Duar. l. fructus 7 §. ſi fundum ff. ſol. mat. Poſterior Etymologia Connano diſplicet, & prima probatur, l. 4. t. 1. n. 7. Adde Brechæum l. Carbonum in tit. de verb. & ter. oblig. Alij tamen Germina & Germinales arbores ſcribi volunt.

CREPIDA. Id genus calciamentorum appellantur credidæ, quod Græci κρηπῖδας vocant, eiuſque calciamenti ſutores crepidarij ſunt dicti. Sempronius Aſellio in libr. rerum geſtarum 14. Crepidarium, inquit, cultellum rogauit, à crepidario ſutore, Gellius lib. 13 cap 20. Adde Tiraquel 3. l. connub. gloſ. 1. part. 1. gum. 27.

CRETIFODINÆ, l. 8. §. ſed ſi, ff. de vſur. l. 13 §. inde eſt, ff eo. l. 77. ff. de verb. ſig. l. 13 ff. de publ. l 3. §. vlt. ff. de reb. eor. l. 7. § ſi vir, in fundo, ff. ſolut. matt. Briſſ.

CRETA dicitur terra tenax. Ita accipitur in l. ſi cretæ, ff. de furt. Io. Bell. Etymol.

CRETÆFODINA dicta eſt vnde creta effoditur. Sed cum multa ſint cretæ genera, Cymolia, Sarda, Vmbrica, ſaxea, argentaria, figula: de Cymolia Creta intelligendum eſt dixiſſe Iuriſconſultum lib. 27. ff. tit. de rebus eorum qui, l. ſed ſi. Caius lib. 39. de publicanis & vectigal. l. ſed & 2. Eſt autem Creta Cymolia,

molia, qua vtuntur in lanificio pannarij, ad lanæ duritiem molliendam. Nebriſſ.

CRETAM fodere, l.38. ff. de do'o. Cretæ fodiundæ cauſa ſpecum facere, l.19. ff. de furtis. Cretæ eximendæ ſeruitus, l.5. ff. de ſeruit. præd. ruſtic. Briſſ.

CRETATÆ crepidæ, id eſt candidæ, vt faſcias cretatas ad Atticum dixit Cicero, Turn. lib.7. c.20. aduerſ.

CRETIO, quam ita diffinit Vlpian. 22. tit. Cretio, ait, eſt certorum dierum ſpatium, quod datur inſtituto hæredi ad deliberandum, vtrum expediat ei adire hæreditatem nec ne: velut Titius hæres eſto: cernitoque in diebus centum proximis, quibus ſcieris poteriſque: niſi ita creuerit, exhæres eſto. Hot. Et hanc Vlpiani diffinitionem probat Iſidor. lib.5. Etymol. ca.24. his verbis: Cretio, inquit, eſt certus dierum numerus, in quo inſtitutus hæres aut adit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum eſt ei, vltra hereditatis ius capiendæ. Cretionum ſolemnitatis meminit conſtitutio l. vn. C. Th. de cretione & bonor. poſſeſſ. & l.2. C. Th. de mater. bonis. Cretionibus, pro curationibus in c. ius Quiritum 5. diſtinct. reponendum putem, quod & res & verba indicant, quæ ex Iſidoro lib.5. Etymolog. tranſcripta à Gratiano fuere. Cretionum ſolemnitates ſuſtulerunt Impp. conſtitut. l.1. C. Th. de mater. bon. l. cretionum, C. de iure delib.

CRETIO aut vulgaris dicitur, aut continua. Vulgaris in qua adiiciuntur hæc verba: Quibus ſcieris poteriſque. Continua, in qua non adiiciuntur. Vlp. c. Inſtit. 22. Hot.

CRIMEN generale verbum eſt, delicta comprehendens Bartol. in l. tranſigere, C. de tranſact. Iuriſconſulti tamen crimen à delicto ſiue maleficio perſpicuitatis ſtudio plerunque ſic diſtinguunt, vt criminis nomine capitalis fraus intelligatur, quibus Reſpublica læditur, veluti cædes, falſitas, adulterium. Delicti vero, priuata noxia, quia priuatim quiſque læditur, veluti furtum, iniuria, &c Vlpian l.17 §.16 ff de ædil. edict. Noxas accipere debemus priuatas, hoc eſt eas, quæcunque committuntur ex delictis, non publicis criminibus. Hinc titulus eſt, De priuatis delictis, lib. ff.47 & apud Iuſtinian. tit. de obligat. quæ ex delict. & item quæ ex quaſi delicto naſcuntur, lib. Inſt. 4. Nonnunquam tamen crimina, etiam priuata nominantur, Vlp. lib.1. §.1. ff de poen. Generaliter placet id legibus publicorum iudiciorum vel priuatorum criminum qui extra ordinem cognoſcunt Præfecti vel præſides vt eis qui pœnam pecuniariam egentes eludunt, coercitionem extraordinariam inducant. Hotom.

CRIMEN pro criminatione & accuſatione ponitur apud Vlp. l. 7. ff de accuſat. Caueant itaque ſinguli, quod crimen obiiciat, & præterea perſeueraturos ſe in crimine vſque ad ſententiam. Priori verbo delictum, poſteriori accuſatio ſignificatur. Paulus l.109 ff de reg. Nullum crimen patitur is qui non prohibet, quum prohiberi non poteſt. Macer. l.2. ff. de concuſſ. Sed ſi ideo pecuniam quis accepit, quod crimen minatus ſit &c Sic l.3. C. de calumnia. l.109. ff. de reg. iur. l.21. ff de SCto Sila. Inſt. de ſuſpect. tut. in pr vbi quod Iuſtinianus crimen Theophilus κατηγορίαν appellat Hot. Prat. Sic

IN CRIMINE perſeuerare dixit Vlp. in l.7. ff. de accuſ. id eſt, in accuſatione Briſſ.

CRIMEN ſuſpecti, id eſt, criminatio, accuſatio. Vlp in l.1. §.1 ff. de ſuſpect. tut. Sciendum eſt, ſuſpecti crimen ex lege 12. tab. deſcendere. Id vero quomodo intelligendum ſit, multi quærunt, cum crimen à lege deſcendere non poſſit. At reſponſio facilis eſt: verba legis 12. tabul. hæc erant: Suſpecti tutores remouentur. Decreuit igitur lex, quod hoc crimen eſſet, ideoque ex l. 12. tabularum delictum eſſe cognoſcimus. Si enim lex non eſſet, nec delictum fuiſſet, ſeu ſaltem fuiſſe non cognouiſſemus. Sed dum legis virtus ſit vetare ac punire delicta, l. Legis virtus, ff. de legibus, merito dicitur hoc crimen ex lege 12. tabularum deſcendere. Aldobrandinus §. ſciendum, Inſtit. de ſuſpect. tut.

CRIMEN maieſtatis. Maieſtatis crimen, vt Vlpianus eleganter definit, eſt illud, quod aduerſus populum Romanum, vel aduerſus ſecuritatem eius, committitur, l.1. ff. ad l. Iul. maieſt. Securitatis ſignificationem Accurſium non intellexiſſe admonuit Budæus, qui inquit: Securitas Reipubl. eſt ἀσφάλεια, cum ſcilicet ſtatus Reſp. ita compoſitus eſt, vt nulla ex parte periculum imminere videatur, nec ſit metus belli externi aut inteſtini. Itaque hoc loco ſecuritatem ab Vlpiano Latinæ locutionis libenter obſeruanti. acceptam eſſe. Solent autem huius criminis rei, ſecundum Honorij & Arcadij conſtitutionem bonis omnibus fiſco addictis gladio puniri, id quod voluit lex 12. tab. quæ ſic habet Qui hoſtes concitauerit, quive opera hoſti tradiderit, pœnam capitis dato. Eam vero legem lex ipſa Iulia maieſtatis deinde ampliauit, nec immerito. Eſt enim crimen adeo atrox, vt in quæſtionibus læſæ maieſtatis Papinianus dixerit, debere etiam mulieres audiri. Nam & Lucij Catilinæ coniurationem Iulia mulier, ſecundum eum, detexit, & Marcum Tullium Coſ. in iudicium eius inſtruxit.

CRIMEN læſæ maieſtatis eſt vbicunque quis contra principem vel vrbem aliquid molitur, aut qui profugit ad hoſtes, vel illos iuuat qualicunque cauſa, ſcilicet armis, conſilio vel pecunia: vel quia ſubiectas prouincias nititur facere rebelles, vel ſeditiones aut bella mouet in ciuitate, vel qui prælatum, magiſtratum vel principem occidit, vel qui contra latus eius militat, vel arma fert & occupat contra Rempublicam Et idem dicitur crimen perduellonis, i.e. hoſtile, nam perduelles dicuntur hoſtes. Secus ſi committatur hoc crimen non contra Rempublicam, quia tunc non dicitur perduellionis, ſed ſimpliciter maieſtatis Et nota: Non ſubditus crimen læſæ maieſtatis non committit, vt in §. ruſus in cle paſtoralis de re iud. vbi rex Siciliæ Robertus non eo modo ſubfuit Henrico Imperat. vt crimen læſæ maieſtatis in eum commiſerit. Old. Prat.

CRIMEN deriuare, Lege, Deriuare crimen.

CRIMEN domeſticum ac vernaculum Cicero appellat, quod intra parietes admiſſum nondum peruenit in publicum rumorem, In actione in Verrem 5. Spieg.

CRIMEN expilatæ hæreditatis, quia adhuc dominus non adeſt, alioquin furtum eſſet: vt quod in hoſtico eſt prædam agere; ſic in ſuo dilabentibus dominis compilare, ex Alc. Spieg.

CRIMEN importare, appetere iudicio, pro accuſare, l. qui cum maior. ff. de bon. lib.

CRIMEN militare eſt, quod ſolis militibus capitale eſt, cæteris vero ciuibus aut impune omnino, aut non tam graue. Vt arma amittere vel alienare, vallum tranſcendere, per murum caſtra ingredi: & ſi quæ ſunt eius generis, Conn. lib.9. c.5. n.6.

CRIMINA extraordinaria differunt à popularibus & priuatis: vide Cuiac. 8 obſ.33 In illis (extraordinariis) res agitur citra ſolemnem iuris ordinem, & citra mortem priſcum legum, nec obſeruare etiam pœna legitima, Cuiac. & Gotho. ad rubr. ff. de extraord. crim.

CRIMINA, in quibus impunitas dabatur indici (i.e. ei qui eius facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat) ſunt maieſtatis & proditionis.

CRIMINA publica recenſentur in l1 ff. de publ iud. Pontificium ius vnumquodque crimen publicum cenſet, Spieg.

CRIMINA legitima, id eſt quorum iudicium lege aliqua publicorum iudiciorum, eſt conſtitutum, Vlpian. l.3 § 1. ff. de crim. ſtell. Pœna ſtellionatus nulla legitima eſt, quum nec legitimum crimen ſit Solent enim ex hoc extra ordinem plecti, Hotom. Prat.

CRIMINA publica alia ſanguinis pœnam ingerunt: alia non ingerunt: In illis paciſci licet: in his non licet, Goth. ad l. tranſigere, 18 C. de tranſact.

CRIMINARI aliquem l.4. §. ſi quis ff. vi bon. rap. Briſſ

CRIMINALITER vſurpauit Vlp. in l. meminiſſe, quæ eſt poſtrema ti. de furtis. Scæu. autem criminale dixit in l.2. de appellatio. recip. quod eſt contra nobiles Grammaticos, qui à crimine criminoſum, non criminale deflectunt, Spieg.

CRIMINALIA iudicia, vide Iudiciorum alia Criminalia, Hotomannus.

CRINA in 21 §.1. ff. de aur. & argent. leg. Moſcopulus καὶ σχεδὸν κρίνον παρεξίζνον εἶδος φυτοῦ εὐώδους, εἰσὶ δὲ τὰ λευκὰ, τὰ δὲ μέλανα ὑάκινθοι λέγονται. Falſo legit Olden. Crinalia. Crinam autem videtur hic poſuiſſe Pomp. pro vnguento crinino: nam inter vnguenta, quæ valetudinis cauſa ſunt parata, enumerat. Niſi forte Crinonia legendum ſit, vt ſit oleum ex lilio confectum & odoramentis conditum. Nam crinonis meminit Plin. lib.21. c.5. quod lilium rubens appellat, Hot.

CRINALE ornamentum capitis eſt ad fingendum capillos, ne turbentur euagenturque, Ouid. 3. Metam.

Nec torques collo, nec habens crinale capillus.

Idem in 5. Virg. 11. Æneid.

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ.

Vlpia. l.34 de auro & arg. leg. l. argumento, &c. Philippus Beroaldus non legit Crinales, ſed faſciæ crurales pedules; quaſi faſciæ ſint crurum pedumque munimenta quædam, Nebriſſenſ.

¶ Κρινόμενον eſt diſceptatio, quæ ſcilicet ex rationis & firmamenti conflictione & quaſi concuſſu exoritur. Vt annotauit Brechæus l. litis in tit. de verb. & rer. obl.

CRITOLOGIA, l.1. C. de frum. Alex. cura frumenti ſuſcipiendi & excutiendi. κριθὴ enim hordeum eſt Hinc κριθολόγος, cui id muneris imponebatur, qualem & apud Opuntios fuiſſe refert Plutarch. Hellanicis. Prat.

CROCINVM (iuxta Haloandri editionem:) pro coracino legendum in l. quæſitum, §. coccum, de leg.3. Vide Alciat. cap.1. lib. Pareig.2 Old.

CROCOTIA veſtes delicatæ fuerunt, vt indicat vetus prouerbium γαλῇ κροκωτόν, id eſt, feli crocoton, quo vtimur, cum indignis honor exhibetur. Suidæ autem κροκωτὸς ἐστ' ἔνδυμα ἐγκυκλον, i. e. veſtimentum orbiculatum. Et hinc Crocotularij, aut, vt alij legunt, Crocotarij, infectores huiuſmodi veſtium dicti Plauto in Aulularia. Nonius Marcellus à croco hæc dicta putat. Hinc Hercules κροκωτοφόρος appellatus, quod Omphalæ ſeruiens habitu muliebri crocoton geſtaret, vt anno-

rauit Tiraq in 1.leg.connub.gl.1 parte 3.n 27.

CROCVPHANTIA, opinor eſſe mulierbria ornamenta villoſa. quæ ſub reticulis contexta per eorum plagulas apparent, id enim origo vocabuli κροκύφαντος declarat, Vlp.in l.25.§ ornamentorum 10.ff de aur.arg. Ornamentorum hæc, inquit, vittæ, mitræ, ſemimitræ, reticula, crocuphantia. Alciatus autem & alij eruditi homines alio vocabulo conquirendo mirabiliter exercentur. Hotomannus. Turnebus autem 28.aduerſ.23 Ornamenta ſine vllo ſtamine contexta interpretatur. Crocuphantia dicuntur quod διὰ κρόκης ὑφαίνεται, vide Gothof.ad d l.25. §.10. Aliqui ſcribunt Crocotia: ſunt qui malint crocotæ, ſeu crocotula, à flore, nam à croco fit croceus, vt ſuperius dixit: à quo crocotulæ veſtes. Plautus: Parthagiacam calculam, aut crocotulam: Næuius in Lycur. Palaris parthagiis crocotis malachis mortualibus. Dicuntur etiam crocotæ, veſtes, tunicæ inſectæ croceo colore: quæ quidem veſtes delicatæ ſunt ſunt & femiuiles. Propterea optimo epitheto mollicinam crocotam nuncupauit Næuius in Pedio, dum inquit: Mollicinam, crocotam, chiridotam, richam, richinum. Suidas etiam pro veſtimento orbiculato eam nominat. Hinc crocotarij dicuntur, huiuſmodi veſtium infectores. Plaut. Qui incedunt infectores crocotarij & de his veſtibus aſſerunt Iureconſult. hic ſenſiſſe Cottam in memor.

CRVCE affici, cruci ſuffigi, in crucem tolli. Briſſ.ex Paulo.

CRVCIATVS vocatur, inquit diuus Auguſtinus, vbi dolores acerrimi exagitant. A cruce nominatus, pendentes enim in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibuſque confixi producta morte necabantur. Non enim crucifigi hoc, erat occidi, ſed diu viuebatur in cruce, non quia longior vita eligebatur, ſed quia mors ipſa protendebatur, ne dolor citius finiretur. Spieg.

CRVCIATVS carceris, corporis, cruciatibus corporis illicitis adfici. Briſſ. ex ff.& C.

CRVDÆ vuæ, maturis opponuntur, l.ſi ſeruus ſeruum, §.oliua ff. ad l Aquil. Ab hac vero diſtinctione dicitur crudelitas. Eſtque crudelis proprie qui crudam carnem aut crudum hominem deuorat, ſicut leones, vrſi, lupi, deuorant homines. Et eam crudelitatem imitantur Anthropophagi, qui ab hac crudelitate, quia homines vorant, appellationem acceperunt,

CRVENTA ſpectacula ſublata. Vide tit.de Gladiat toll. C.lib.11.

CRVCIARII, qui tolluntur in crucem, hoc eſt, furcam: qui & Patibularij dicuntur. Supplicij huiuſquod vt ex Seneca conſtat, non fuit vnius generis, Vlpianus meminit: Caliſtr.item de pœnis l.capitalium. Summum, inquit, ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio, item viui concrematio. Sed furca tunc non erat, vt hodie, peculiare furum ſupplicium, ſed latronum & homicidarum, § famoſos latrones, l.eadem. Spieg.

CRVRA equi frangere, l.vlt.ff.ad legem Aquiliam.

Mula CRVS equi agaſon fregit, l.fin.ſi quadrup.

CRVRALES faſciæ, l 25 §. de aur.arg.

CRVRVLES, quod Beroaldus Maior, elegans vocabulum dicit: reponendum idem putat apud Vlpianum in l. argumento de aur.&arg.leg nam pro eo vulgati codices habent, Faſciæ crinales, falſo: In Pand.enim Flor eſt Crurales Crurules autem & Pedules Vlp.appellat, à cruribus ſcilicet & pedibus veſtiendis, Spieg Prat.

CRVSTARII, à cruſtis: quarum mentio apud Paulum in l. pediculis, de aur.& arg. leg. dicti, quorum artificio vaſa cruſtis illigabantur. Huiuſcemodi cruſtarum meminit Iuuenalis Satyr. 5.Spieg.Prat.

CRVSTA fœminino genere fragmentum eſt quoddam tenue lapidis, vel ligni, vel vitri, vel alterius modi eorum, quæ non comeduntur, Vergil.3 Georg. Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ, B.Cyprian.Ir.cont. Demetri. Minus de effoſſis & fatigatis montibus eruuntur marmorum cruſtæ. Cruſtum vero & cruſta neutro genere dicimus, de his quæ vſui ſunt; Verg.7 Æneid.

Fatales cruſti, patulis nec parcere quadris.

Et Horat.per diminutionem in Satyris:

Vt pueris olim dant cruſtula blandi Doctores.

Illis porro cruſtis, parietas ad voluptatem & ornatum operiuntur, l.impenſæ.§.fin.ff.de verb.ſignificat. Corraſ.lib.4.c.16. num.7.

CRVSTÆ Iſidoro lib.19 Etymol cap 13. tabulæ ſunt marmoreæ Cruſtæ in l.11.C.Th de Sentencis, ſunt quibus alio admiſtus color puri ubor muricis inardeſcit Cruſtas autem & emblemata nominat Cicer valorum ornamenta: inter quæ videtur interfuiſſe, quod cruſtæ tectoria quædam erant & tanquam bracteæ quædam illitæ, & laminæ inductæ inauratæque. Emblemata pretioſiora erant, & operis exquiſitioris, exemptiliaque erant, cum illigata eſſent, vel adfixa, cruſtæ autem etſi tenuelli poterant, tam en firmius hærebant. Prat.

CRVTA agri in l.9 §.Alfenus, ff.de dam infect. Cruſtæ marmoreæ in l.17.§.quæ tabulæ, ff.de act. empt.quæ ſcilicet parietibus opere tectorie inducebantur. Quint. Declam.9 Non me aurata laquearia, nec radiantes marmore columnæ, nec gra-

ues cruſtæ fecerint immemorem fragilitatis, Caſſiodo.lib 1. Variar. diſcoloria cruſta marmorum gratiſſima picturarum varietate texatur, Iſidor lib 19. Etymol.c 13. Cruſtæ, ait, tabulæ ſunt marmoris. Vnde & Marmorari parietes & cruſtati dicuntur, vbi & Marmora ſecandi in cruſtas rationem explicat. Inde incruſtationes in l.13.in fin.ff de ſeruit.vrb.l.79 in fin.ff. de verb.ſign B ſſ.

CRVSTÆ etiam aureæ in l.32 ff.de aur.arg.

CRVX, ſeruorum, non ciuium erat ſupplicium. Vnde ſerui fugitiui, qui crucem meruerunt, Cruciferi dicti ſunt: & in ſignum ignominiæ crucis ſignum in veſte ferebant. Iuxta quod ſcriptum eſt: Morte turpiſſima condemnemus eum. Crux autem in odio in pœnis reorum non eſt apud Romanos. Abolitum enim eſt à Conſtantino crucis ſupplicium. Vbi enim Domini crux honorata eſt, putatum eſt, quod & reus honoraretur, ſi crucifigeretur. Autor Auguſt.tract.36.in Ioan. Spieg.

Κρυπταὶ apud Vlpian.in l.3.§ 5.ff.vti poſſid. Plane, ait, ſi cœnaculum ex publico aditum habeat, videri non ab eo ædes poſſideri, qui κρυπτὰς poſſideret: ſed ab eo cui ædes ſupra κρυπτὰς eſſent. κρυπτὴ autem eſt locus abditus & concameratus. Hinc Iuuenalis: Et ſolitus mediæ cryptam penetrare ſaburræ. Ab Vlpiano vero videtur ſumptum pro crypto portico, vt & à Vitruuio. In ædibus, inquit, cryptæ, horrea, apothecæ. Vocantur autem ab eodem Vlpian. refugia, l.13.§ ſed ſi, ff.de vſurp. Prat.

C V.

CVBILE Quære Lectulus.

CVBICVLARII, qui cubiculo, vel ad limina aſſident. Alphenus hos numerat inter eos, quos vſus ſui cauſa paterfamilias habet, ad fin l in cenſoria, ff.de verb.ſign. Spieg. præpoſiti ſacro cubiculo. Briſſ.

CVBICVLVM locus in quo cubile (id eſt, lectus, in quo cubetur) ſternitur, Vlp.in l cum fuerit, de cond & demonſtr. Quamuis, ait, nondum in cubiculum mariti venerit. Nuptias enim non concubitus, ſed conſenſus facit. Spieg.

CVBICVLVM Principis, dicitur ſacrum, C.de præpoſit.ſac. cub. lib.1 . Spieg.

CVBICVLARIVS l 65.de leg 3.& l.203.ff. de verbor.ſign.ex genere erat ſeruorum; vt ex iam dd.l.conſtat. Sumitur tamen pro iis in plurimis locis Codicis, quos ſecretarios ſecretorum vulgo adpellamus. Cubiculo præpoſitum Xiphilinus ἀπόκοιτον vocat. Cubicularij, id eſt, ſecretarij Nouel.8 24.16 & 27. ſunt chartarij, vt ait Iuliani Patritij interpres, quem videas. Hoc nomen vſurpat Suet.in Nerone: vt ple ique conſulares cubicularios eius cum ſtupa redaque in prædiis ſuis deprehenſos non attigerint. Sic in Domitiano: Saturius decurio cubiculariorum, Prat

CVBITAL brachiale, ſeu regumentum brachiorum. Græcis περιβραχιόνιοι appellatum, ſicuti faſciolæ ſunt crurum, Turneb. adu er 7 c.10

CVBITVS Nili, l.1. de Nili aggeribus in C Th Incrementa enim exundantis Nili cubitis metiri Ægyptij ſolebant, vt Plin.lib. 5.cap.9. & lib.6 cap.7 & Niceph.lib.7.cap 46. ſign ficant. Philoſtratus in Dionyſio M ſel Καὶ πῶς δὲ δώδεκα πηχῶν δὲ... Ἐκεῖ ῥέουσι ... πήχει ... τὴν γλῶτταν ... Νείλου ἀναβάσεις. Eratque adeo apud Memphim in Serapidis templo menſura è ſculpto ſaxo conſtructa, inſcriptis per interualla cubitalibus lineis, per quam Nili incrementa indigenis indicabantur: quemadmodum Heliodor. hiſtor. Æ.hiſt.lib.9. oſtendit. Quam menſuram à paganorum templis ad Chriſtianorum ædem Conſtantinus tranſtulit. Poſtea inde demptam Iulianus Serapidi reſtituit, teſte Nicephoro lib.10. hiſt. eccleſ.c.4. Briſſ.

CVBVS quid ſit, vide Gothof.ad l.16.§ euentus, 8.ibi ἀμφ' ἀργυροχαλκίων. ff.de pœn.

CVCVLIVS, tegmentum capitis, & proprie papyraceum: quamquam & ex alia materia fiat. A quo cucullatus, hoc eſt cucullo opertus dicitur: quales ſunt monachi, & qui vulgo vocantur Fratres ordinum mendicantium, vnde Bardocucullus genus eſt veſtis cucullatæ, à Bardis Gallorum gente, quod hoc præcipue genere veſtis vteretur. Cæterum Viatores olim cultores & vinitores ſero colentes appellare cucullos in deſidiei opprobrium ſolitos annotat Turneb.lib.aduerſ.2.ca.1.ex Plin. & Auſonio.

CVCVMA quid ſit apud Iureconſultos in l. prima §. diuus, ff.ad l.Cornel.de ſicar. pluribus modis declaratur variando lectionem, nam aliqui reponunt cultro, alij cucuma. Sunt etiam qui cucurnia ſcribendum contendant: quibus Bartol.noſter aſtipulatur, intelligens de quadam freni parte, & ante eum declarauit gloſſator in l.vnica. Cod nulli licere in frenis & equeſtribus ſellis lib.10 Sed hanc Accurſ. & Bartol. ſententiam reprobat Alciat. in Annotationibus ſuis in hos libros Codic.in rubr. nulli licere in frenis equeſtribus. Nihilominus vera lectio eſt cucuma vel cucumella: & eſt vaſis coquinatorij genus ad calefaciendum aquam, quod ex ære & ex terra factum eſt, de quo etiam Martial. & Petronius Arbiter, quos in Miſcella.

Miſcellaneis citat Angel. Politianus centuria 30. dum nititur oſtendere apud Martialem ſingulare verbum non eſſe cucumam: quod alij ſuſpicabantur. De cucumis meminit D. Ambroſius Sermon. 90. Dij, inquit, tui aut ærei ſunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad vſum hominum, vbi pro vaſe æneo videtur poſuiſſe Spieg. Vtitur eadem voce Marcellus libris de Medicamentis ſæpiſſime, vt teſtatur Cuiac. obſeru lib. 1 oc. 15. in fin. Petron. Arbiter in Satyr. Frangitur ergo, inquit, ceruix cucumæ, ignemque valeſcentem reſtringuit. Idem: Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foro appoſuit. Martial. Cucumam fecit Otacilius, vbi pro fornace videtur poſitum: Budæus autem exiſtimat in d. l. 1. eſſe genus baculi ferrati, vt & alijs quibuſdam videtur eſſe genus verberis cuiuſdam. Ex terra autem rubra à figulis cucumas fieri, & alia vaſcula quæ teſtarum nomine ſignificamus: primus Dibutades inuenit. Cotta in Memorabilibus ex Forcat. Necyomant. dialog. 27 num. 6. vbi vide omnino.

CVCVMA Pratcio videtur eſſe genus ædificij, tugurij pauperis.

CVCVMA aliud eſt à cucurnia vel cucuma, de quibus vide leg. vnic. C. nulli licer. in fren. Gothofr. ad l. 1. §. 3. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.

CVCVMAM, Bapt. Pius, ait eſſe genus vaſis, in l. ſi quando §. cum in domo. Si ſeruit. vend. Cucumellas perperam exponit Interpres cucurbitas eſſe, ſeu pepones, quos vulgus Melones vocat Old.

CVCVMELLA apud Alphen. in l. ſi quando. §. 1. ff ſi ſeru. vind. Hotomanno eſt genus vaſculi cutui, quod à forma cucumeris nomen ſerui inuenit, ad eundem vſum ad quem & labra & cratetes, paratum.

CVCVMIS, ornamentum ex aurichalcho, in modum lancis factum, quod habenis affigitur loriſve, quæ ab armis pendent, atque pectore equorum.

CVCVRBITARE dicitur vaſſallus, qui domini vxorem adulterat, vel ad crimen iſtud ſaltem ſollicitat, turpiter tentat, affectat: item filiam, neptem, nurum, aut ſororem eius polluit: Zaſius de Feud priuat. Mariti cucurbitati ſolent duci Patauiis per ciuitatem ab vxore retrogradi ſuper aſinum, præcone clamante: Qui ſic faciet, ſic accipiet. Neuizan. in Syl. nupt Spieg. Barbarica autem videtur origo huius vocabuli, cum in legibus Longobard. Corbita pro ſtupro vel infamia vſurpetur. Vnde Cucurbitam dicebant, vxorem adulterio infamem, quam etiam argam nuncupabant: Prat.

CVDONES apud Silium Italicum ſunt galeæ pelliceæ: verba ſunt Silij. caput his cudone ferino Stat caurum, notat Turneb. lib. aduerſ r. cap 17.

CVI voles, quid ſibi velint hæc verba, ICtus oſtendit in l. ſi mandauero. §. ſi tibi. Mandati

CVILBET relictum ex familia, quomodo recipiendum: lege relictum cuilibet ex familia.

CVIVSLIBET conditionis: hæc addita verba in principis conſtitutione, edicto, decreto, lege, ſeu quauis alia diſpoſitione, digniſſimos quoſque regulariter comprehendunt: Old.

CVIVSQVE pro cuiuſcunque, l. 10. §. non ſolum, ff de adquir. rer. domin l. 32. §. vxor. ff. de vſu & vſufr. Briſſ.

CVLCITRÆ, al j culcitæ, ab inculcando ſic dictæ, quod in iis ſagum, tomentum, aliudve quid coſtabant, Varro lib. 4 ling. lat. Hæ generali nomine vocari poſſunt, omne ſtragulum, in quo aliquid quieſcendi gratia inculcatum ſit: Paulus l. 3. de ſupell. l. culcitræ, toralia, mappa, vil'oſa, &c. Spieg.

CVLCITRA autem lectis imponuntur, culcitris ſtragula, quibus incubant homines operimentis obducti: Turneb. lib. aduerſ. 7. c. 11. Adde Tiraq. in 3 l. connub. gl par 3. nu 27. Apud Iſidor. etiam lib. 19 Etymol c. 27. ita ſcriptum eſt: Culcitræ vocatæ quod calceantur, i. e. farciantur pluma ſiue tomento, quo molliores calidioreſque fiant. In lexico B. Germani culcitra τύλη redditur: Briſſ. in parerg.

CVLLEVS, vt docet Fulgentius, ſaccus è lino, vel canabi, vel corio factus, ab occulendo, id eſt, claudendo dictus. Cullei autem tam vinarij quam frumentarij ſunt, l. 17. in fin. ff. de ann. legat. l. vlt. §. vlt. ff. de pignor. action l. 3. in fin ff. de tritico, vino & ol. 12. § 1. ff. de inſt. & inſtr. Feſt. l 3. culleola dicta à ſimilitudine culleorum, quibus vinum ſiue oleum continetur. Quod & ex Catone de re ruſtica cap. 154. apparet. Hinc etiam cululli pocula per diminutionem clara: etſi enim culleus primam producit; tamen vt aſſolet in diminutione corripit, vt mamma, mamilla Acron autem, quod putat fuiſſe fictiles pontificum calices cululos, quibus & Veſtales virgines vterentur, veretur Turnebus lib. aduerſ. c. 13. ne culullos pro capedunculis acceperit. Culleus præterea eſt menſura 20. amphorarum, vel 40. vrnarum capax, apud Plinium lib. 14. 4. & Columell. lib. 3. Prat. adde Forcat. in penu iuris ciuil. cap. 25. Priſcian. in lib. de ponderibus.

Eſt & bis decies quem conficit amphora noſtra,
Culleus, hac nulla eſt maior menſura liquoris. Briſſ.

CVLLEVM Iſidor. lib. 5. Etymolog. cap. 27. definit vtrem ex coro factum, in quo parricidæ cum ſimia & gallo & ſerpente incluſi in mare præcipitabantur, vt in l. 9 ff de leg. Pomp de parricid. & l. 4. quorum appell. non recipiunt, in C. Th. & apud Ciceronem l. Rhet. ad Herenn. traditur. Theophilus etiam, ἀσκὸν βόειον vocat in §. alia deinde, Inſtit. de public. iudic. Briſſ. Et hinc patet error eorum qui folliculum lupinum apud Ciceronem Rhet. 1. ad Herenn. poni pro culleo parricidæ contendunt, quod falſum eſſe colligitur ex lib. 2. Ciceronis de inventione, ex quo tranſportata ſunt illa ad Herennium: Quis enim non intelligit folliculo ſolum os parricidæ inuolutum eſſe, quaſi quodam tegumento ex lupina pelle confecto: vt hoc modo velato capite in carcerem coniectus duceretur, moxque culeo comparato inſueretur? Plautus in Vidulatria apud Planciadem. Iube hunc inſui culeo, atque in altum deportari, ſi vis annonam bonam. Iuuenalis Satyr 13. & deducendum corio bouis in mare, cum quo clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis. Vide Gothof. ad l. 9. in princ. ff. ad l. Pomp. de parricid. Hæc pœna parricidarum ſecundum aliquos à Pompeio Magno conſtituta eſt, & ideo lex Pompeia dicitur. Originem autem ſortita eſt à Tarquinio Romanorum rege, qui, vt lib 1. Val. Max. Mar. Tullium Duumvirum, quod librum ſecreta ciuilium ſacrorum continentem cuſtodiæ ſuæ commiſſum, corruptus Petronio Sabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum in mare abijci iuſſit. Idque ſupplici genus, non multo poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſſime quidem. Quia par vindicta parentum ac deorum violatio expianda eſt. De hoc ſupplicio intellexit Iuuenalis taxans Neronem, veluti multiplici parricidiorum pœna digniſſimum, dum inquit:

Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia, nec ſerpens vnus, nec culleus vnus.

Cotta in Memorab. Maiorag. Miſcel. lib 4 c. 8.

CVLEVM quoq, veteres ſimpliciter corium vocant. Author Rhetoricor. ad Herenn. lib. 1. legem proponi huiuſmodi: Qui parentem necaſſe iudicatus erit, is obuolutus & obligatus corio, deijcitor in profluentem Ad eundem modum & Iuuen. Satyr. 13. culeum deſcribit:

Et reducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis. Briſſ.

CVLINÆ, (vt ait Aggenus Vrbicus) loca ſunt publica inopum funeribus deſtinata. Feſtus vero lib 3. ſub finem ait, Culinam dictam fuiſſe locum, in quo epulæ in funere comburerentur: Maiorargius lib. 2. c. 19. Miſcell.

CVLMEN proprie tegminis ex culminibus factis cacumen ſignat, vt annotauit Dioſæus in methodo iuris.

CVLPA eſt læſio per imprudentiam alteri illata, quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet. Culpa, inquit Donatus, eſt eius, qui neſciens aliquem læſit Inſpiciamus hanc definitionem:

CVLPA eſt læſio. Læſionem accipimus loco generis. Nam & dolus malus, & omnia plane maleficia ad lædendum ſolent deſtinati, ideoque velut res nociuæ ab humana ſocietate reiiciuntur. Niſi enim ſequatur læſio, non conſideratur dolus, l. ſi quis in pign. in fin. ff. de pignot. act. ideo quoque læſionis adpoſitiſſime fit mentio in diffinitione, quia in cognitione doli, culpæ, periculi, diligentiæ, ſemper oportet obſeruare relationem quandam ad alium. Nam iuſtitia virtus, & iniuſtitia vitium, in hoc maxime diſcernuntur, quod ſemper ad alium referri volunt, vt l. iuſtitia eſt, ff. de iuſtitia & iure. Quare deuiatio vel declinatio non admodum huc pertinent. Additum eſt autem in diffinitione, per imprudentiam illata. Hinc adparet differentia inter culpam & dolum. Culpa enim eſt ex ſegnitie animi, vel ruſticitate, vel inertia, vel ſimplicitate, quæ ſemper habent comitem imprudentiam, l. 3. §. vlim. ff. de ſuſpectis tutoribus. Dolus vero naſcitur ex malitioſa deſtinatione animi contemnentis omnem honeſtatem atque prudētiam cum propoſito lædendi Sequitur in definitione, quæ aloquin humanitus euitari potuiſſet. Per hoc diſcernitur culpa à caſu fortuito. Culpa enim propter incurioſitatem reprehenſibilis eſt, & obligat lædentem: quia potuiſſet, adhibita quadam diligentia, prouidere, ne damnum contingeret. At caſus fortuiti ſupra omnem hominis prouidentiam plerumque incidunt, veluti mors, fuga hominis non cuſtoditi, rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, ruinæ, naufragia, impetus latronum, l. contractus, ff de regulis iuris: quæ fortuitis, Cod. de pign. act. nihil enim hic eſt, quod in homine reprehendatur, cum ſupra cuiuſlibet prudentiam ſint. & fato potius eueniant, l. cum duobus, §. damna, ff. pro ſocio. Et propterea, ſi dolus vel culpa præcedens occaſionem det huiuſmodi nocumentis, non cenſentur caſus fortuiti, l capitalium, §. incendiarij, ff. de pœn. l. ſi ſeruus ſeruum, §. ſi fornicarius, ff. ad l. Aquil. l. qui petitorio, §. 1. ff. de rei vind. l. cum qui, §. an pater, ff. de furt. Inſtitut. quibus mod. re contrah. oblg. §. item is cui: Old. Prat.

CVLPA eſt deuiatio à legis diſpoſitione, ſecundum Pet. At ſecundum Bart. in l. quod Nerua, ff. depoſ.

CVLPA eſt deuiatio ab eo quod bonum eſt, quod per diligentiam hominis potuit præuideri.

Inter CVLPAM & dolum quid interſit, nonnunquam difficile eſt

ad iudicandum. Quod hæc quandoque, imo fere ſæpiſſime ponantur pro eodem. Nam culpæ nomen generis eſt, quod continet quicquid doloſe peccatum eſt, & malitioſe, vt cum dicimus: Nihil in vita nobis præſtandum eſſe præter culpam. At qui partite & diſtincte loqui volunt, Dolum ſceleri tribuunt, Culpam vero imprudentiæ: Illa in faciendo; Hæc in non faciendo eſt. Donat. ad illud Terentij in Hecyra, Non mea opera, neque pol culpa euenit: Opera eſt, inquit, ſi ſcientes læſerimus: Culpa ſi neſcientes. Quorum alterum ſceleris, alterum ſtultitię eſt. Atq; iſta quidem ad hunc modum diſcernere facile eſt, & promptum cuique: Hotom.

CVLPÆ quinque ſpecies tractant interpretes, videlicet latiſſimã, latiorem, latam, leuem & leuiſſimam, ſecundum Bar. in l. quod Nerua, ff. depo. ſed certe ex huiuſmodi gradib. maioris aut minoris culpæ non poſſunt conſtitui diuerſæ ſpecies, iuxta l. fin. ff. de inſtr. vel inſtru. leg. l. is cui, ff. quemadmodum ſerui amit. Et ne quidem poſſunt omnes culpæ gradus certis definitionibus explicari, quia cenſendo magis, quam diſputando percipiuntur. Omnium enim æſtimatio arbitrio iudicis committitur, l. ſemper, §. culpam, ff. quod vi aut clam, quem ante omnia diligenter æſtimare oportet, qualitatem & conditionem perſonæ, de qua agitur l. eius, §. fi. de oper. libert. Quare Vdalricus Zaſius lib. 1. Reſp. ſing. c. 2. reiecta interpretum ſententia, totam culparũ materiam aliter tractat. Culpam in duas duntaxat ſpecies diuidens latam & leuem, tametſi non improbet, leuem & leuiſſimam, diſtinctis nominib. vſurpari, dum non ad ſpeciem referãtur Latam duplicem facit: Ignauiæ, quæ à dolo abeſt: & Verſutiæ, quæ dolo eſt proxima, d. l quod Nerua, l mulier, §. ſed enim ff. ad Trebellianum, & l ſi conſtante, § ſi maritus, ff. ſolut. mat. Culpam ignauiæ eſſe dicit, quæ ſupinam & craſſam negligentiam refert, quam ignaui & ſocordes homines in tractandis negotiis adhibent, l. ſi ſupina, & l Regula, § ſed facti, ff. de iuris & fact. ignor. l latæ culpæ, ff. de verb. ſign. Nec dicas ex Bart. eiuſmodi deſidiam fatuis & mente captis conuenire: nam cum de culpis tractamus, inquit Zaſius, conſequens eſt, nos de eo hominum genere loqui, in quos rationem, licet craſſam habentes, qualitas culpæ cadere poteſt: furioſos autem & fatuos, vtpote rationis expertes, à culpa ſecluſos eſſe, neminem clam eſſe puto, l. diuus, ff. de offi. præſid. l. ſed etſi quęcunque, §. 3. ad leg. Aquil. l. fin. ff. de adminiſtr. tutor. Clemen. 1. de homicid. Culpam vero verſutiæ Zaſius eſſe dicit, qui cum in rebus ſuis prouidi ſint & diligentes, alienas tamen res affectata quadam negligentia & improuidentia maligne, vel negligunt, vel diſſimulant, l. ſi fideiuſſor in princ. ff. mandat. Verum hæc Zaſij traditio arridere poteſt, vt latam imprimis culpam in duo genera diſtinguamus, cum hoc nec lege, nec ratione probetur, & leges de lata culpa, in ſingulari numero vbique verba faciant. Denique quoniam culpa, de qua agimus, ab imprudente, non etiam à ſciente committitur, quamuis lata l. latæ culpæ, ff. de verb. ſignific. vt merito explodenda ſit culpa illa verſutiæ, quam comminiſcitur Zaſius, quæ proprię dolus dici debet, l. ea quæ, § fin. ff. de contrah. emp. Sed & tota eius diſtinctio commentitia eſt, cum nuſquam culpam ſub his nominibus, ignauiæ & verſutiæ, legamus. Quare Iureconſultis recentioribus aliter hæc culparum tractatio inſtituenda eſſe viſa eſt. Itaque culpam dupliciter accipiunt in genere & in ſpecie. Id quod eſt nouum in iure noſtro, vt de adoptione legimus, l. 2. ff. de adopt. de legitim. hæred. l. 3. §. de illo, ff. pro ſocio, l. lege, ff. de verbor. ſignific. cum ſimilibus. Culpa in genere conſiderata delictum includit, & quodcunque actum illicitum, l. ſi ſeruum, §. 1. ff. de verb. oblig. deinde in ſpecie vt à dolo vero ſeparata eſt: Quam quidem ita definit Corraſius lib. 4. Miſcell. cap. 1. vt ſit imprudentia qua homines circa res alienas vel negligunt, quod fieri oportet, vel faciunt, quod omitti debet. Hæc vero duobus capitibus ab ipſis circumſcribitur, vt alias culpa dicatur latior, alias læuior: l. cum res, §. culpa, ff. de leg. 1.

CVLPA latior, eſt læſio tam reprehenſibilis & iniuſta, vt ſecundum communem ſenſum non poſſit excuſari. Vt ſi quis faciendo, aut prætermittendo non intelligat, quod omnes intelligunt, l. cedere diem, §. fin. l. latæ culpæ, ff. de verb ſignifi. aut ſi quis non ad eum modum curet res alienas, quo proprias ſolet, l. quod Nerua ff. depoſ. Hic enim eſt tanta fraudis ſuſpicio, vt talis incurioſitas recte cenſeatur dolo comparanda, vel proxima, vel etiam dolus ipſe. Nam hæ phraſes effectu iuris inſpecto non differunt, l. 1. §. hæc actio, ff. ſi menſ. falſ. mod. dixe. l. mulier, §. ſed enim ſi quis ff. ad SC. Trebel. quare Vlpianus in l. 1. §. non autem altas, ff. ſi is qui teſt. lib. eſſe iuſſ. erit Sed culpa, inquit, dolo proxima dolum repræſentat. Quãquam enim ſecundum rerum naturam, ſimilia non proprie ſint eadem res: ciuili tamen ratione nihil prohibet, alterum prædicari de altero, propter eoſdem fere iuris effectus. Adpellatione enim doli mali regulariter lata culpa continetur, l. 3. ex hoc edicto, ff. naut. caupon. & ſtabul. Quia, inquit Vlpianus, in locato & conducto culpa, in depoſito dolus duntaxat præſtatur, l. 1. §. ſi quis ſeruum, ff. depoſiti. Et hoc fefellit Bartholum, ſe fruſtra torquentem in l. quod Nerua, ff. eod. titul. quemadmodum arbitri pronunciatio eſt ſententia. Sunt tamen certi caſus in quibus lata culpa dolo non comparatur, quos hic adſcribere nimis prolixum foret, eos vide apud Corraſium lib. 4. cap. 2. Miſcel. Nam neque propter culpam actio de dolo datur, neque ob culpam in litem iuratur, neque ob negligentiam remotus à tutela infamiam incurrit. Poſtremo in criminibus dolus à culpa ſeparatur. Goueanus ad l ſi menſor, ff. ſi menſ. falſ. mod. Et ex his intelligi poteſt definitio Martiani l. in actione, ff. de in litem iurand. ſed in his omnibus inquientis, ob dolum ſolum in litem iuratur, non etiam ob culpam: ſcilicet leuiorem. Alioquin ob latiorem iurari, verius eſt, iuxta l. 2. C. de in lit. iurand. Vbi autem dolus pro ipſo facto accipitur, ibi lata culpa pro dolo, per iuris interpretationem non intelligitur, l. in leg. Corn. ff ad leg. Corneliam de ſicar. Pro facto autem accipi, eſt ipſum factum per ſeſe tam turpe cenſeri, vt puniatur, vt proprie conueniat illius definitioni. Conſtat autem diſtare definitiones doli & culpæ: Ol. Prat.

CVLPA contingit bifariam, alias faciendo aliquid quod noceat & hæc retinet nomen culpæ: alias non faciendo, vel prætermittendo quicquam, vnde damnum conſequitur. Ea vocatur negligentia, l. magna negligentia, ff. de verb. ſignif. Simile videmus in adoptione, quæ dicitur adrogatio, l. 1. ff de adopt. Vnde lex ſæpe vocat latam negligentiam pro lata culpa, l. tutor qui repertorium, §. comperet. ff. de adminiſtr tut. & l. ſi fideiuſſor in princip. ff. mandat. Diſſoluta enim negligentia, inquit, prope dolum eſt, l. magna, ff. de verb ſignif. Eleganter diſputat Paulus in l ſi ſeruam, in princ. de verb. obligat. ſic dicens: An culpa, (quod ſtipulationem attinet) in faciendo accipienda ſit, an non faciendo. Itaque lex frequenter promiſcue vtitur iſtis appellationibus culpæ ac negligentiæ, §. præterea, Inſtit. quib. mod. re contrah. Culpæ autem nomine, ait Iuſtin. id eſt, deſidiæ ac negligentiæ, l. §. his quoque, ff. de act. & oblig. Culpa ergo idem eſt quod negligentia, ſegnities, deſidia, l. 72. ff. pro ſoc. l. 5. Cod, de peric. atque ita interpretantur cap. 1. §. præterea, verſ. quod ſi quæ fuit pr. cauſ. benefic. amitt. in vſib. feud. tametſi non eſſe negligentiam, ſed eius conſequens, quidam putet, Prat.

CVLPÆ latiori adnumeratur ignorantia iuris communis; niſi ob ætatem, ſexum, vel ruſticitatem excuſetur, l. regula eſt, in princ. & §. ſi quis ius ignorans, ff. de iur. & fact ignor. Sciant, inquit Paulus, ignorantiam facti, non iuris prodeſſe, nec ſtultis ſolere ſuccurri, ſed errantibus, ſed tum appellatione doli non continetur, l. ſed etſi lege, §. ſcire autem, ff. de petit. hæred. Nihil his refragatur l. à procuratore, C. mandati. A procuratore dolum & omnem culpam præſtari, quaſi vniuerſale. Omnem, de tribus ſaltem accipiendum ſit, l. Neratius, ff. de verbor. ſignif. nam non ſolum tres aut quinque, ſed infinitos culpæ gradus ſignificant Imperatores. Summatim, de culpa teneri procuratorem, Vlpianus dicit in l ſi procuratorem, § proinde, ff. mandati: Old. Prat. Latioris autem culpæ nomine cur Iuriſconſultus latam intelligat, d. l. quod Nerua. Corraſ lib 4. Miſcell. cap. 1. num 14. hanc putat eſſe rationem, qua comparatiuum pro poſitiuo, vt Grammatici docent, concinne non vno in loco ponitur, l. minus, l. verbum amplius, & l. ſi a te ſtipulatus, de verbor. ſignific. cap conſilium, de celebr. miſſ. cap. auaritiæ, de elect. in 6. & apud Virgilium 2. Æneid. Atque illum tales iactantem pectore curas, Triſtior & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes, Alloquitur Venus. Stat illic, Triſtior comparatiuum pro poſitiuo. Quando enim triſtis eſt Venus, vt triſtior nunc dici poſſit? nec dubium igitur quin ex veriſimili loquentis mẽte dictio latior vim comparationis amittat. Pro poſitiuo, inquit Quintilianus, comparatiuo vulgo vtimur, vt ſi quis infirmiorem ſe dicat. Nec præterea abſurdum videri debet, latioris culpæ verbo, latam intelligi: cum & grauiorem eam, ſimili comparatiuo vſus Modeſtinus quandoque dixerit l. homo libert. ff. de acquirend. rer. domin: Corraſ. lib. 4. cap. 1. num.

CVLPA leuior eſt curioſitas, vel negligentia, quam alij plerumque homines in rebus ſuis ſolent curare. Id enim peccatur duntaxat leui culpa, quod non tam diligens fuit, ſicut alius quiſpiam circumſpectior fuiſſet, l. ſi cum venderet, in fin. & l. ſeq. ff. de pignor. actio. l. ſi putator, ff. ad legem Aquiliam. Culpam leuem eſſe, ait Paulus, cum quod diligenter prouideri potuerat, non eſſe prouiſum, aut tunc denuntiatum eſſet, cum periculum euitare non poſſet. Dicta eſt autem leuis, non, quod aliquando non grande damnum adferat, ſed quod nulla plane coniectura colligi poteſt animus mali conſcius. Ideoque defectus ille, non omnino ſemper excuſetur: leuior tamen exiſtimari ſolet, etiamſi magnum ſit damnum. Argument leg. hi, ff. de calumniato. Et quemadmadum in dolo & latiore culpa mens hominis inſpicitur: ita & in culpa leuiore ſimplicitatis habetur ratio: Fraudis interpretatio (inquit Papinianus) ſemper in iure ciuili, non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur. Simplicitatem autem adpello generaliter omnem animi ſegnitiem, vel ruſticitatem,

vel

vel inertiam, l.3 §.fin.ff.de ſuſpect.tutorib. Proinde nullum certius eſt argumentum animi ſimplicis ac minime mali, vnde culpa proceſſit, quam ſi in propris rebus nihilo ſoleat eſſe diligentior, ac fuerit in alienis, l.mulier, §.ſed ſi, ff.ad Senatuſconſultum Trebellianum. Sed ſi, ait Vlpianus, cum diſtrahere deberet, non fecit, lata culpa, non leui, & rebus ſuis conſueta negligentia, huiuſmodi rei rationem reddet Quo loco non diſtinguitur duplex lata culpa, vt quidam opinantur, ſed lenis culpa deſcribitur. Imperitia quoque leuiori culpæ adnumeratur, ſi modum non excedat, l.imperitia, ff.de regulis iuris, l. idem iuris eſt, ff.ad legem Aquiliam, l ſi quis id quod, §.doli mali, ff.de iuriſdict. l.1.§ fin.ff.de edend l.3.§.vlt. ff de ſuſpect. tutor. Illud & notandum eſt, quod lex nonnunquam, aut hominum conuentio, vltra innocentiam à culpa; requirit etiam diligentiam, vel cuſtodiam alicuius. Et in hoc diſcerni ſolent huiuſmodi adpellationes: vt alia cenſeatur diligentia, vel cuſtodia, quæ nominatim exigitur: quæ facit ad materiam culpæ leuioris, leg. 1. §. ſæpe euenit, ff.depoſ. l.contractus, ff. de regulis iuris, le.cum res, §.culpa. ff.de legat. leg ſi vt certo, §. nunc videndum eſt, & §.ſequen. ff.commodat. l ſi cum venderet, §.final. ff.de pignorat.actio. & leg.nauta & caupo, ff.de naut.caupon ſtabul. l hæredes eius, §.non tantum, ff.famil.erciſcund. Ea enim diligentia vel cuſtodia quæ ſeorſum & nominatim debetur ad exactiſſimam boni patrisfamilias conſuetudinem exigitur, vt adparet ex d. §. non tantum. Et euidentius ex l. ſi cum venderet, §.fin. & l.ſeq ff de pignorat.act. Verba enim Vlpiani, *Venit & cuſtodia*, Paulus ſic interpretatur, quam diligens paterfamilias in ſuis rebus præſtare ſolet. Ex prædictis omnibus obſeruandum, cum adpellatione doli mali regulariter comprehendatur latior culpa: conſequens eſſe, apdellationem culpæ non ad latam, ſed ad leuem culpam pertinere, leg.ſi mora, ff ſoluto matrimonio, leg.in venditione, §.de tempore, ff. de rebus iudicis auctoritate poſſid. Prateius.

Cvlpam qui ſimpliciter dicit, de leni loqui intelligendum, cum Petrus Faber ſcribit in l.contractus, ff.de diuerſ. regul. iuris, quæ à Græcis ἀμέλεια adpellatur: eum conſule de culpæ generibus erudite differentem, Prat. Adde & Corraſium, Miſcellaneorum li.4 c.1. & Ræuardum allegata leg.contractus, ff. de regul.iur. Vide etiam latiſſime Cuttium εἰκαστῶν lib.2.c.18. in princ.

Cvlpa vxoris vel mariti diuortium factum ſolutumve matrimonium dicitur, cum alteruter diſſidij cauſam præſtitit, ob mores, verbi grat a improbatos, l.9 § nunc videndum, in fin.ff. de minoribus, l 38. l.44 & l.45 ff.ſolut.matr. l.19 ff.de verbor. obl. l 11. §.vlt.ff.de adulr. l 91. §.pen.ff.de cond. & demonſt. l. conſenſu, C.de repud. l.vnic. §.ſileat, C.de rei vxor.act. & apud Vlp.inſtit tit.6. Cic.Topic. Si viri culpa factum eſt diuortium, & ſi mulier nuntium remiſit: tamen pro liberis manere nihil oportet: Terent.in Hecyr. Act.3.Sen.5. Neque culpa hoc eueniſſe diſſidium mea. Eſſeq; hoc verbum iuris, Seruius in 3.Æneid. adnotat. Briſſ.

Cvlpa autem vxoris diremptæ nuptiæ videntur, ſi illa furenti nuntium remiſerit, ſi modo furor ferendus non ſit his qui circa eam ſunt, l.22 §.ſi maritus, cum ſeq ff ſol.matr. Briſſ.

Cvlpæ adnumeratur imperitia: veluti ſi Medicus ideo ſeruum tuum occiderit, quia male eum ſecuerit, aut perperam ei medicamentum dederit, § imperitia 8.inſtitut.de leg.Aquil. l.9.§. Celſus, ff.locati.

Cvltvs villæ, l.12. § Neratius, de inſtruct. Cultura vinearum, prædiorum, fundi, agri: Briſſ.ex ff

Articulus Cvm, copulam ſignificat, l.142.ff de verborum ſignific. Itaque ſi quis Titio cum Seio ſe legare dixerit, vtrique legaſſe intelligitur, ſicut vtrumque legatur, cum fundus cum domo legatur, l.12. §.ſi ita legatum, ff. de leg.lib.1. Cæterum cum quis Titio cum Seio legat, ſine altero alter ad legatum admittitur. Nam & cũ Prætor dicit Ventrem cvm liberis in possessionem esse ivbeo, & ſi non ſint liberi, venter in poſſeſſionem mittetur, l.121.ff.de leg.lib.1. l.13.in fin.ff. de manum.teſtam. Item vt in illo: Stichus cum rationes dederit cum contubernali ſua liber eſto, l.ſi ſeruo 31.ff.de ſtat.liber. Hotoman. Hec verba, Cvm qvatvordecim annorvm erit factvs, & ſi quatuordecim annorum erit factus, eadem conditionem habent. Sed poſterior ſcriptura per conditionem tempus, prior per tempus conditio demonſtratur l. 22.ff.quando dies leg.ced. l.49.in princip. & §.1 ff.de leg.lib.1. Briſſ.

Cvltellvs tonſoris, l 41.ff.ad leg.Aquil.

Cvm pro quia, in l.41 §.teſtamento verſ.quæſitum, ff.de leg.3. l.62.ff.ſolut.matrim. ff.de cond.dem. l.5.§.quæri. ff. vt in poſſ. leg. l.19 §.vlt.de adulr.Briſſ.in parerg.

Cvm, id eſt, vbicunque, in l vbi Goth. C.de pact.

Cvm, præpoſitio ad perſonas principales non cohærentes poſita, copulat: ſicut particula, Et, l.Titiæ. §.nil, de leg.1. l.ſi quis inquilino, eod.tit.cum ſim.Spieg.

Cvmqve, vide, Quicunque.

Cvm commodiſſimum erit, vt accipiendum ſit, exponitur in l.auus, §.pater, ff.de iur.dot.

Cvm dare potuerit, pro, cum dederit, l.ſtatu liberos, § ſi quis acceperit libertatem, ff de ſtatulib. l.qui ædes de incend.ruin Spie.

Cvm inſtrumeto fundus legatus exponitur, l.1.ff.de fund.inſt. l.t. cum ibi not.C.de verb.ſignif.

Cvm iuſtæ ætatis factus fuerit, cum perfectæ ætatis fuerit, cum adoleuerit, de annis 14.completis intelliguntur. Albericus locos indicat. Cum ad legitimum ſtatum peruenerint, an verba hæc conditionem inducant, not. in l.ex his verbis, C.quand.di. leg.ced.Spieg.

Cvm nupſerit lego, vt intelligatur, vide in leg ſi legatum, ff.de de cond.& demonſt.

Cvm omni cauſa: His verbis vti ſolet lex, quoties fructus, pertinentia, acceſſiones & reditus, veluti in vnum faſcem colligare vult: quaſi dicat, quicquid cauſam duxerit prouenienda quouis modo ex aliqua re: vide Inſtitut.de offic.iudic. Prat.

Cvm oportuerit, &. ſi oportuerit, eandem ſignificationem habent l quodcunque, ff de verb.oblig.

Cvm populo agere (quæ verba legis ſunt 12.Tabul.) eſt rogare quid populum quod ſuffragio ſuo, vel iubeat, vel vetet: vnde Rogatio pro lege dicta: Concionem autem habere, eſt veba facere ad populum, ſine vlla rogatione: Gell.lib.13 cap.14 Prat ex Hotom.

Cvm Patribus autem agere, eſt ad ſenatum referre. Vide Bud.in Annot.poſt. Spieg

Cvm omnibus qui domi ſunt, quo ſenſu hæc verba veniant accipienda, declarat ICtus in l.Seiu, in princ cum ibi notat.de leg.2. Prat.

Cvm voluerit, ad tempus vitæ extenditur, teſte Vlp in l.fideicommiſſum §.ſic fideicommiſſum, ff.de legat.3. Spieg.

Cvm is in tutelam ſuam peruenerit. Item, in ſuam tutelam & ſuam poteſtatem. Item, cum ſui iuris fuerit factus Item, cum ad pubertatem peruenerit. Item, & ſi cum ſuæ ætatis fuerit factus, vel legitimæ factus, cum iuſtæ ætatis factus, vel cum maturæ ætatis ſit, vel cum adoleuerit. Vide Vlp.in l cum filiofamil.de leg 3.Spieg

Cvm quatuordecim annorum erit factus, & ſi quatuordecim annorum erit factus, eandem conditionem habent: Sed poſteriori ſcriptura, per conditionem, tempus: Priori per tempus conditio demonſtratur, l.22. ff.quando dies leg.ced. l.49 in princ. & § 1 ff.de leg.1 Briſſ.

Cvm ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnib. rebus, quæ in eodem fundo erant, mancipia quoque contineri Modeſt.reſpondit, l.omnia, de legat.2. Spieg.

Cvm morietur ipſe ſeruus. Vide Africanum de leg.1. l.ſi à pluribus hæredib.

Cvm pater moreretur: Vide Vlp hæc exponentem verba in l.fideicommiſſ. §.ſi filio, de leg 3. Spieg.

Cvm imperio eſſe dicebatur apud antiquos, cui nominatim à populo datur imperium. Cum poteſtate eſſe dicebatur, de eo qui à populo alicui negotio præficiebatur, Feſtus. Ita diſtinguuntur Imperium & Poteſtas, leg 7.& 10 ff.de vi public. Hotom.Prat.

Cvm sacco adire, & poſtulare vt ſibi è veſtigio, atque eodem temporis puncto pecunia ſoluatur, Paulus l 105.ff de ſolution. Quod dicimus in eo hærede qui fideiuſſori teſtatoris id quod ante aditam hæreditatem ab eo ſolutum eſt, debere ſtatim ſoluere, cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt, nec enim cum ſacco adire debet: Hotom. Saccum autem Aſconius interpretatur manticam quandam, ad maioris ſummæ continendas pecunias. Alciat. lib. 2. parerg. cap.8. hæc verba ad hæredem refert. De eodem exiſtimo interpretandum quod ſcribitur Luc. 22. Quando vos miſi ſine ſacculo? Prat.

Cvmera apud Horatium in epiſtolis vas eſt vel vimineum, vel fictile reponendis frugibus idoneum, Græcis κυψέλη, Turnebus aduerſ. 5.cap 13.

Cvmvlatio eſt ius perſequendi multis actionib. in vno atque eodem iudicio editis, gratia minuendarum litium permiſſa, l. ſi idem cum eodem, in princip.ff de iuriſdict. l.fin.C.de annali exceptione. Quemadmodum enim cumulus debiti, vocatur coadunatio multarum ſummarum: ita cumulus actionum eſt editio plurium actionum, l.maiorem, & l.ſeq.§.cumulum, ff.de pact.Oldend.Prat.

Cvmvlatio actionum, ſicut etiam reconuentio, cum præiudiciis, & toto iudiciorum proceſſu eſt introducta propter compendium litigandi, ſcilicet vt apud eundem iudicem, eodemque tempore ſimul diſceptentur ea quæ alioquin multiplicatis ſumptibus & moleſtiis ſeorſim expedienda forent. Et ideo commentatores recte dicunt: Cumulationem permitti ſemper, niſi fuerit nominatim prohibita in iure, l.ſi idem, ff.de iuriſdict.omn.Old.Prat.

Cvmvlvs patrimonij, l.1.§ vbi pupill.educ.

Cvmvlvs æris alieni l.4.§.ad SC.Trebell.Prat.

Cvmvlvs debiti pro augumento, apud Vlpianum in l.ſi plures,

& Papin.in l.maiorem,de pact.C.qui bon.ced.

Cvmvlvs legati,l.2 § taſtari, ff.ad SC.Tertull. Cumulare vitium l.6 C.arbit.tut.Briſſ.

Cvnabvla,pro primis rudimentis, apud Aurelium,in l.amica, § his cunabulis de offic. praef. praetor. §.cumque, in procemio Inſtit. Eraſmus citat Aurelij verba in explicatione paroemiae Ab incunabulis:notum Virgilij hemiſtichium, Gentis cunabula noſtrae. Similiter & crepundia, pro prima aetate accipiuntur:Spieg. Sunt autem cunabula proprie faſciae & panni, quibus pueri in cunis inuoluuntur, inuolucraque eorum, vno verbo lanea & linea: Turnebus aduerſ.lib.9. cap.10. Sic Iuſtinianus has inſtitutiones appellat prima legum cunabula. Theophilus vertit πρωίμια. Et Pomponius ſcribit, Sextum Ælium, veterem Iuriſconſultum, ſcripſiſſe librum, qui continebat iuris cunabula. Ac ne putemus hanc eſſe infrequentem metaphoram, Iuſtinianus prima vrbis Romae cunabula, & prima fideicommiſſorum cunabula dicit. Aurelius appellat cunabula praefectorum praetorio, &c. Baldus in procemiis Inſtit ut.

Cvncti vocabulum, ad ſingula quae ratio nominis complectitur, generatim refertur,l.cunctos populos,C.de ſumm.Trinit. l.ſciant cuncti de probat. Hoc autem ab omnibus diſtat,quod hoc quidem omnes,ſed coniunctos & congregatos: illud verò continet etiamſi ſint in diuerſis locis, ſi Feſto credimus. Spieg.

Cvnei peditum ſunt globi,vt vexillationes,equitum turmae.Atque ita haec verba diſtinguenda ſunt in l 1.de bonis mil.in Cod. Theod. Vegetius lib 3. cap.19. Cuneus dicitur multitudo peditum, quae iuncta cum acie primo anguſtior, deinde latior procedit,& aduerſariorum ordines rumpit.Idem lib.1.cap.26. Tertio praecipiendum eſt, vt quadratam aciem repente conſtituant: quo facto in trigonum,quem cuneum vocant, acies ipſa mutanda eſt: Ammian.Marcell.lib.31.Congregatoſque in cuneos ſenſim progrediens Gothorum optimatem Farnobium cum vaſtatoriis globis vacantem licentius occupauit. Et poſtea:Veſperaque intendente Gothorum vaſtatoreis cuneis prope flumen Hebrum ſubito viſis.Quibus in locis promiſcue globos & cuneos ab eo auctore appellari cernimus. Globos autem etiam Drungos (non, vt vulgo legitur, Drumos vel Grunos) vocitatos Vegetius lib.3.ſcribit. Qua de re alias plura, ne extra calcem (quod aiunt) ſermo decurrens lectori faſtidium pariat:Briſſon.

Cvnicvlvs pro canali, per quem vapor trahitur in balneariis vaporibus,in l Proculus,ff.de dam.infect.l.ſupra iter,de acqu. pluu.arcend. Vlpian.in l Seruius autem de Riuis, Cuniculum vocat foramen ſub terra occultum. Feſtus protulit genere neutro:Spieg.ex Oldendor. Prat.

Cvnicvlvm pergentem in Iulij, more Graeco dixit Pompon.l.3. §.vlt.ff.ſi ſeruit.vindic.Briſſ

Cvnicvlvm agere,l.11.ff.de aq.& aq.plu.arcend.

Cvnire,Lege, Inquino.

Cvpidi pro amantibus,eleganter apud Vlpianum in fin.l.de aedil.edict.

Cvpiditas, h.e.ſtudium dicendi,optima ratio viuendi eſt,l.apud Iulianum,de fideicommiſſ.libert. Et Cupidus nihil à ſtudioſo differt, Grammaticorum placito:Spieg.

Cvppa,& cuppula vaſa ſunt vinaria, in quibus vina conduntur, l.Lucius,ff.de legat.3.Goth.ad vinaria vaſa 206 ff.de verborum ſignific.Item Vlpian.de fund.inſtrum.leg.inſtrumenta,Cuppas exponit vaſa vinaria lapidea, vel de terra facta, at conſtat ex lignis.Item de leg.3,l.cuius: Vaſa, inquit,vinaria,id eſt,cuppae, & dolia,quae in cella fixa ſunt. De Cuppula Iureconſultus de trit.& vin.leg.l ſi cui, in cuppis, inquit, ſiue cuppulis. Nebriſſenſ.Simplic. Iouian.Pont.lib.1.de Aſpirat. effert hanc vocem, cum ait: Sunt autem Cupae vaſa vinaria maiora ex ligno, quas ſatis improprie multi Vegetes vocant. Feſtus, & Caeſar commentario belli Pompeij,dum inquit:Cupas taeda ac pice refertas incendunt. Vocari autem Cupas id genus vaſa oſtendit Lucan.illo carmine:

Namque ratem vacuae ſuſtentant vndique cupae.

Cupis enim naues in mari ſuſtinentur, cùm ipſarum latera & carinae reſarciuntur: à priſcis dictae caupae, à cauo: & hinc caupones:Decupa, qui vinum minutatim vendit. Cicero: Vinum à Decupa & Propola quotidie ſumit. De cupis meminit etiam Vlpianus in l.quaeſitum eſt §.1.eod.tit.enumeratque inter ea inſtrumenta, quae exportandorum fructuum cauſa parantur, & in l 3. §.penult. de vino, tritico, oleoque legat. & Alph. in l. in naue Sauphei, §. vltim. ſecundum veram lectionem,ff. locati. Cupa enim vaſculi genus eſt, quod nomen ſumpſit à cauponibus, qui eo in poculis vtebantur. Naeuius. Qui duas Cupas mero plenas hauſit. Cotta. Supradictis de cupis adſtipulatur etiam Cuiac.Obſeru.lib.9.c.26.dum ait, cupas βούτεις μεγάλας exponi à veteribus gloſſis:eaſdemque à quibuſdam vocari gaulos

Cvpressi inter infrugiferas arbores referuntur: licet coniferae ſint, & reſiniferae: haec olim funebris arbor habita eſt: ideo apud multas gentes in coemeteriis ſeri coepta:vide Theophraſt. 4.de plantis: Gothof.ad l.competit,16.§.1.ff.quod vi aut clam. Adde tit. C.de Cupreſſ.

Cvpressvs. Cupreſſus arbor eſt (vti docuit Plin.) natu moroſa, fructu etiam ſuperuacua eſt, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem gratioſa, de cuius virtute & potentia videre eſt inter caeteros Dioſcoridem lib.1.c.86. Hanc autem arborem Impp. Arcadius & Honorius vetarunt excidi, neq; vendi per Ægyptum, quod eiuſmodi arbores (vt inquit gloſſ.in tit.de Cupreſſis lib. 11. C.) continerent aggeres tenentes aquam Nili, quae oportunis temporib. ſpargitur per agros, cû in Ægypto non pluat Anchor.Adde Forcat.dial 1.Necyom.

Cvpressvm nauigiis aptam aborem fuiſſe indicat l 16.ff.de acq. rer.dom Virg.lib.2.Georg.

———Dant vtile lignum
Nauigiis pinos,domibus cedroſque cupreſſoſque. Briſſ.

Cvra pro onere,ſiue prouincia alicui delegata. Sic IC in l.1.de offic.praef.vrbi, curam carnis ad illum ſpectare dicit Salomonis interpretans hanc legem,verſ. Et ideo forum ſuarium ſub ipſius cura eſt: Verbum, inquit, curae,hic pro ſollicitudine,imperio,& iuriſdictione intelligo,quia in magiſtratibus ſic accipi ſolet:Spieg.

Cvra aedium ſacrarum,l.1.ff.ne quid in loco ſacro.

Cvra Epiſtolarum inter officia Praefecti vrbi ponitur, l.fin.vbi Cuiac. & Gohof.C.de offic. Praef vrb. Et dicitur à Caſſiodoro lib.12.cura canonicarum Epiſtolarum. In d l.fin.pro Epiſtolarum,quidam legunt perſonarum.

Cvra à cultura ſeparatur, §.ſi quis à non domino,Inſtit.de rer. diuiſ Nam & oues pecorum fructus curari dicuntur,l.10.in fin. de leg.3.l.7.§.non ſolum ff.ſolut.matrim. Item arbores,l.3.ff. de impenſ.in reb.dot.Prat ex Briſſ.

Cvrae appellatione, interdum curatorum actus, munus ſeu curatio ſignificatur,Tit.de reb.eor.qui ſub tut.vel cura ſunt.Cura adulti,furioſi,prodigi,muti,ventris:Briſſ.ex ff. & C.

Cvrare pro incruſtare, l.27.§ vlt.ff.ad leg. Aquil.Item ſi tectori locaueris lacum vino plenum curandum, & ille eum pertuderit, vt vinum ſit effuſum: Graeci exponunt partim ἐπὶ τῷ φιλοκαλῆσαι, alij ἐπὶ τῷ ἀναλαμβάνεσθαι τὰς πλάκας αὐτοῦ, alij verbo, ἐπὶ τῷ φράττεσθαι Prat.

Cvrare,pro operam dare,in l.congruet, ſic enim Haloandri editio habet,de offic praeſid.

Cvrare pro aegrotis mederi, l.11.§.pen.ff.ad exhib.

Cvrare negotia,pro gerere,l.14.§ 1.ff.comm.diuid. Prat.

Cvrare lacum, l.27 § vlt.ff ad l.Aquil.

Cvrare veſtimenta,l.12.ff.de furt, l.31.ff.locat.

Cvrare agros accendere, apud Vlpianum, in l.Iuliano,de Leg. 3. apparet Accurſium, quod variat lectionem, non ſatis intellexiſſe:nimirum neglectis bonis auctoribus,qui de ruſtica perquam eleganter ſcripſere:Spieg.

Cvrator. Generali vocabulo is dicitur Curator, qui rebus aliquibus curandis gerendiſve praeficitur. Hinc Suetonio in Cal. dicitur curator munerum ac venationum. Frontino curator aquarum, & Carulus à Gellio per tranſlationem curator reſtituendi Capitolij. Curator igitur in iure eſt, qui rebus vel adulti, vel decoctoris, aut furioſi, curandis gerendiſque praeponitur, & ſecundario perſonis. Itaque, officium curatoris in adminiſtratione negotiorum conſtat, adeo vt adminiſtratio bonorum minoris, curatoris authoritatem requirat. Datur autem curator & generaliter, ſine vlla praeſinitione, & ſpecialiter,ad certam cauſam:vt,cum minor agens,vel conuentus,curatorem acceperit, vt cauſam ſuam ſuſcipiat, ac ſibi in iudicio auxilietur, vtque pro ſe cum aduerſario litiget. Si quis autem obligatum ſibi minorem, vel res eius habuerit, is prorſus ad eius curationem non accedat, ne quidem ſi vel lex ipſa vocet. Quid enim pro ſe ille non agat, qui & de ſe quod vult, ſtatuerit, & poteſtatem rerum aduerſarij eſt conſecutus? Propterea enim & illud ſancitum eſt,vt ſi manifeſtiſſime conſtat, eum, qui curator conſtituitur, iuribus minoris teneri, neque ille curator ſit: ne quando aut Calendarium ſurripiat,aut alias probationes quae ad manum ſint, ſupprimat,& curatio minori rerum ſuarum perniciem auferat, l.omnia in Authent. vt qui obligat,&c. col.6. Anch.

Cvrator bonorum, qui ad diſtrahenda vel gerenda bona abſentis: vel eius qui haeres non exiſtit, vel qui apud hoſtes eſt, vel cum ſcripti haeredes deliberant à Praetore datur, l.48. ff.de admin.tut. l.5. §.vlt.de Carbon.edict. l.13.& 9. ff.de cur.fur.l.9. § his verbis, & l.22. ff.de reb.auct.iud. l.1.in fin. ff.de muner.& honor. l 2.ff.de feriis, tit.de curator.bon.dam. l.15. ff.ex quibus cau.maio. l.22.§.ſi curator, ff mand. l.50. ff.de ſolut. l.12.ff.de minoribus, Graece ἐπιμελητὴς vocari ſcribitur in l.46.§.1.ff de adm.tut. Briſſ.

Cvrator eſt, qui poſt pueritiam, ſequentem iuuat aetatem adoleſcentiae, aduerſus multarum rerum pericula egentem adhuc auxilio. Item dicitur & is, qui per totam hominis aetatem ſubuenit incidentibus multifariam defectibus. Datur e-enim principaliter cauſis & rebus: in conſequentia tamen

etiam

etiam perſonis. Iulianus in l.conſilio, ff.de curatoribus furioſ. l D Marcus,ff.de offic.præſid. Vnde fit quod appellatione tutoris aliquando contineatur curator, vt in l.1. ff de tut.& curat. dat ab his.Et in l.pater,§.conditionum verba,ff.de cond.& demonſtr O'd.

Cvratvrvm ſe promittens, vt alius det decem, fideiuſſorem dando locupletem liberabitur. l.vlt. §.vlt de reb.cred. Cura enim ab eo tantum exigitur, quæ ſcilicet non nudis & inanibus verbis ſed re & facto aliquo oſtendatur, l.illa ſtipulatio decem, &c.& ibi Duar.ff.de verb.oblig.

Cvra Palatij. Dignitatis nomen in Aula Conſtantinopolitana, l.1.C.de Comitib.& trib.ſchol.lib.12. Quod ex Ammiano Marcellino cum alias ſæpe, tum lib.31 facile intelligitur. Tribunus, ait, Equitius, cui tunc erat cura palatij credita. Meminit & Gregorius Turonenſis lib. 2. hiſtor. cap. 8. Zonaras κουροπαλάτην vocat. Sic enim Annalium tom.3.in Iuſtino ſcribit, Ιουστῖνος δὲ ὁ τῆς ... τυγχάνων ἀνεψιός, κουροπαλάτης ... βασιλείας ... Item in Leone Iſauro, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀρταβάσδου ... κουροπαλάτην ... ὀνομάσας Et in Stauracio, ... τοῦ κουροπαλάτη Μιχαήλ. Vnde Excura Palatij, eadem fig.ra, qua Exconſule & Excomite apud Marcellinum lib.22.legitur. Briſſ.in præterminiſſ.

Cvratores multiplicis generis in libris noſtris memorantur. Sunt enim adoleſcentium, furioſorum, prodigorum, mutorum, ſurdorum, dementium, fatuorum, debiliumque perſonarum, & eorum, qui rebus ſuis ſuperelle non poſſunt, ff.& C. de curat.furioſ. & inſtitut de curat, leg 1.§ vlt & leg 2 3 4.& 5 ff.de poſtul. Horum munus, cura & curatio adpellatur ſub tit. de rebus eorum qui ſub tutel. vel cura ſunt, l 13 ff.de poſtul. leg. 11 ex facto. l.29 § ex cauſa,ff.de minor. l.3 C.de tranſact. Briſſ.Hinc

Cvrationis iudicium, l.1 .de aucto.tut.ſeu actio adminiſtratæ curæ,l.4.C.de tranſact.Prat.

Cvrationem reſtituere eadem forma, qua & tutelam dixit Paul.ex ff.de minor,id eſt, curæ adminiſtrandæ rationem reddere,Prat.ex Briſſ.

Cvratio, ſiue Curatela, eſt poteſtas ſeu munus miniſtrandi bona eius, qui vel ob ætatem, vel ob mentis corporiſve vitium præeſſe rebus ſuis non poteſt. Inter tutelam autem & curationem hoc intereſt, quod Tutela eſt poteſtas in capite libero, id eſt. in perſona pupilli: Curatio vero, niſi illa furioſi ſit, rei & cauſæ datur. Tutor inuito & ignoranti datur: Curator inuito adoleſcenti non datur, §.item inuiti, Inſtitut. de curator. Tutela anno 14 finitur: princ.Inſtitut. de curatoribus.Prat Hinc

Cvrator definitur, qui adultorum & puberum ſubſtantiam adminiſtrat,donec 25 ætatis ſuæ annum impleuerit: Harmenopol.tit.de tutor. H 10 11.

Cvrator alius eſt Legitimus,alius Honorarius.Legitimus dicitur,qui datus eſt iis quibus lex xii.Tabul. dari iubet: nimirum furioſis & prodigis. Honorarius dicitur,qui à prætore datur ei, qui nuper pubes factus, idonee ſua negotia gerere non poteſt: item ſurdis,mutis,perpetuo morbo affectis,l.1,& paſſ ff. de curat.furioſ.l.48.de admin tut.l.1 §.vlt.ff.de muner.&hon.l. 14.§ pen. ff.de ſolut.

Cvratores operum, l.7.ff de offic.proconſ. l.2 §.1.ff.de oper. publ. l.2.§ ſed etſi, ff.de municip.l 17 §.pen. ff.de vſur. quibus ſcilicet extruendorum reficiendorumque ædificiorum cura mandatur, l.1.§ hi quoque & l.vlt. ff de muner & honor. Plin. lib 10.Epiſt. ad Traianum: Videntur non mediocres pecuniæ poſſe reuocari à curatoribus operum, ſi menſuræ fideliter agantur:Briſſ.

Cvratores corporum,l pen.in fin.ff.de colleg Prat.

Cvrator municipum,l 5 §.hæc verba, ff.quod vi aut clam.

Cvrator reipublic. l.fin ff de offic.adceſſor l.37.ff.de pact.l.2. §.graui,l.3.§. & §.penult. ff.de adminiſt.rer.ad ciuit.l.46.ff.de damn.infect. l.1.ne quis liber inuit.lib.11.Cod. leg 2.C de lent. quæ ſin.certr.quanrit. Vlpianus librum ſingularem ſcripſit de offic.curat.reipub.qui & curator ciuitatis Græce λογιστής,vt eſt in l.3 Cod.de mod mulr Prat. fit horum & mentio l Lucius,§. Sempronij, ff.de adminiſtr tut. horum vero curæ incumbebat, vt annona vndique in vſum ciuitatis deferretur, cuius rei cauſa Athenienſes olim decemviros creauerunt: Corraſius l.b 3 Miſcellan.cap.6. num.14. Sed & ad officium curatorum Reipublicæ ſpectabat, vt dirutæ domus extruerentur à dominis, teſtis eſt Iulius Paulus leg 46 de damn.infect. Ideoque ſi quas viderent ædes in ciuitatibus ruinoſas, ſolebant illi adire præſidem, & poſtulare, vt deformitati auxilium ferret: tum Præſes euocari iubebat ædificij dominum, eique refectionem imperabat & tandem aduerſus detrectantem decernebat Reipublicæ curatori competens remedium. Eoque remedio impetrato, ædificium ruinoſum publico ſumptu reficiebat curator Reipublicæ: & ſi dominus poſt opus refectum intra quatuor menſes ſortem eum vſuris non perſolueret, eius dominio priuabatur, & iure ædificium Reſpublica diſtrahebat, dict. leg 46. Et hoc quidem illud competens remedium eſt, quo deformitati auxilium ferebatur, à Diuo Marco introductum: Ræuard. leg.domum ſuam, ff. de regul.Iuris.

Cvrator Reip.Prateio, erat magiſtratus municipalis ex decurionibus creatus, l.vlt. ff.de adminiſtr.rer. qui pecuniæ publicæ adminiſtrandæ,vectigalibus locandis, operibus locisq; publicis curandis præerat, vt conſtat ex l.2.§ 4. l.3 & l.vlt.ff.de admin. rer.l.vlt.§.annonam.ff de mun.& honor. leg 46.de dam infec. l.3.h.3.quod vi aut clam.

Cvrator Cæſaris,pro procuratore, l.fin.ff.de offic.proc.Cæſ.l. 5 ff.de iur.fiſc. Prat. ex Briſſ.

Cvratores frumenti, & olei emendi, quos σιτώνας, & ἐλαιώνας adpellant, l fi.ff.de mun.& honor. l.21 ff.ad municip. l.30.ff.de neg.geſt.Briſſon.

Cvrator Kalendarij, l.fi §.item reſcripſerunt. ff.de admin.re. ad ciuit.pert.l.1.C.Th.de cur.Kalend. Briſſ.

Cvrator diuinæ vel dominicæ domus, l.fin. Cod.de quadrien. præſcrip.Nouell.Iuſtin.conſtit.1.Prat.ex Briſſ.

Cvrator ventris dicitur, qui viduæ mulieri grauidæ relictæ, cibum, potum, veſtitum, tectum,pro facultatibus defuncti,& pro dignitate eius atque mulieris ex defuncti bonis præbet, l.1. §.14.& 15.de ventr.in poſſeſſ mitt. l.penult.§.etſi ff de ritu nup. l 8 ff de curat fur.l 48.de admin.tut.

Cvrax pro diligenti & ſolicito: Caius l.18 ff.de ædil.edict. Si conſtantem, aut laborioſum, aut curacem, vigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem affirmauerit:Hotoman.

Cvrcvma in lib. 11. Cod. tit. nulli lic infren. & eq.eſt, vt refert Cuiac. obſeru.lib.11. cap 20 ex Chaldaico Lexico.ſandalium. Sed acquieſco,inquit, Heſychio magis, qui his verbis ἐν κημῷ ἐν κουρκούμῳ, Curcumam interpretatur Camum, quod genus eſt ornamenti equeſtris vilius freno, freni tamen vel ocicex vice.

Cvria trita ſignificatione, Senatus Romani, ampliſſimique ordinis conſ illum ſignificat, quæ Senatoria dicitur,l.1. de conſul. C.Th.Briſſ.

Cvria & ſenatorum & decurionum dicitur, l g 3. ff.quod cuiuſque vniuerſ.l.38 §.iudicis,ff.de pœnis. Adde Feriet.tirul.de nuptiis.

Cvria pro loco accipitur, in quo magiſtratus haberi ſolet,l.2. in princ. ff. de orig iur. Oldendor.

Cvriales.Curiales dicuntur Curiæ munerib. adſcripti: Goth.ad rubr.C.vbi quis curial. dicuntur quoque eiuſdem curiæ homines.hoc modo accipitur C.in tit.de curialib.vrb.Rom. item C.in tit.ſi curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit. Item curiales dicuntur officio, curiæve iudicum obnoxij l.præſcrip. & ibi gloſſ C.de præſcript.30 vel.40.annorum. Quos autem aulicos dicebant priores in philologiæ nuptiis, Martianus peruulgato nunc vocabulo etiam curiales nuncupat, teſte Cæl. Rhodig.lib.12 c 5.Anch.

Caria in municipiis & coloniis ſumitur pro loco in quo conſilium publicum habebatur, l.3.ff.quod cuiuſque vniuer.l.communium 9. de nat.lib.Prat.

Cvriæ, & Curiatæ leges. Initio ciuitatis Romanæ populus ſine certa lege,ſine iure certo primum agere inſtituit, omniaque manu regis gubernabantur Poſtea,aucta ad aliquem modum ciuitate, ipſe Romulus traditur populum in triginta partes diuiſiſſe,quas partes curias appellauit, propterea quod tunc reipublicæ curam per ſententias earum partium expediebat. Et ita leges quaſdam & ipſe curiatas ad populum tulit,tulerunt & ſequentes reges, quæ omnes conſcriptæ extant in libro Sexti Papirij l.2.in princ.de orig.iur. Anch.

Cvriæ Dominicales in pagis & villis ſunt, quæ vetuſtatis veluti vmbram referunt: Zaſ.in l.2 ff.de orig.iur.

Cvriæ familiarium. Lege Curia.

Cvrialis, idem quod Decurio, i.e. qui in opido tanquam ſenator eſt,conſtat ex l.ſi quis curialis 12 C.de epiſc. & cleric. vbi quis curialis,idem poſtea Decurio nominatur. Hotom.

Cvriales ſub Romanis principibus erant ex principalibus ciuitatum, & qui munera omnia ſuſtinere cogebantur, & ab aliis tributa exigere: quorum conditio cœpit peſſima exiſtimari, quia à præſidibus, exactoribuſque tributorum plerumque inquietabantur, cogebanturque de ſuo tenuiorum onera ſubire: & ideo prohibita eis erat prædiorum alienatio, ne ſolum verterent, euitandorum munerum cauſa: ex Alciat.prærg. Spieg. Olim vero cum aliquod oppidum incolis eſſet deſtitutum,Triumuiri colonias eo deducebant, & decimumquemque conſilio ſine Curiæ adſcribebant: vnde dictos eſſe Decuriones ſcribit Pomponius: Fuitque id vetus legendorum primo Curialium mos. Sed cum deinde multi fugerent Curialia munera & collaberentur Curiæ hominum penuria: Theodoſius ſtatuit naturales liberos curiis deditos, fieri legitimos, vt hoc præmio plures allicerentur ad Rempublic. Sic enim propter aliorum penuriam neceſſe fuit Spurios recipere, quod fieri recte poſſe grauiter olim reſponderat Vlpian.Bald.§.aliquando autem,Inſtitut.de nupt. Adde his notata Aldobrand.

ad titulum de nuptiis,§ aliquando autem.

CVRIA à cura dicta eſſe, veluti per quas publica ſalus curare-tur, non ſine magna ratione Pomponius admonet. Siquidem cura, ſolicitudo eſt & anxietas animi, quaſi cor edens. Et pro-fecto tali conatu atque diligentia Rempublicam iuuare opor-tet. Old. Prat.

CVRIA autem alias ſignificat ordines hominum, qui curant, vt in dict. l. 2. alias locum, in quo curabantur res diuinæ, vel huma-næ. Nam & Curia Sacerdotum, & curia Senatus erat: ſicut Hoſtilia, Pompeia, Iulia. Inde Curiales, ſeu Curiones ad Cu-riam pertinentes. Erat apud Gentiles maximus Curio, Liuius 3 decad. 7. cuius auctoritate omnes curiones regebantur: Feſt. Gothof. ad l. 18 §. 10. ff. de vac. mun. Curiata lex, à curiatis co-mitiis. Curionatus ipſe magiſtratus. Iſta enim omnia ſignifi-cantiſſimam habent dernat... nem à cura: ſcilicet quæ ad pu-blicam vtilitatem pertinet. Hoc tempore dicimus curiam Ro-mani Pontificis, Imperatoris, aliorumque principum, quod ibi frequentiam hominum verſari videmus. Cæterum, vim & po-teſtatem verbi, hoc eſt, eam ipſam quam ſignificat, nemo ani-maduertit: & propterea curiarum maieſtas in leuiſſimos vſus paulatim eſt perducta. C. ſi curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit. Old. Prat.

CVRIALES equi in l. 4 C. de muner. patrimo. Briſſ.

CVRIALITAS quam barbare dicitur, tam inepte neceſſitati op-ponitur ab interpretibus, dum docent hoc aut illud procedere de curialitate: nec raro contra apertum textum, præcepta le-gum torquentes ad arbitratiam licentiam. Spieg.

CVRIARVM ius, pro curatum vulgo cum vitio legitur in l 2. C. de apparitoribus præfect. prætor. lib. 12. quemadmodum etiam Curiæ pro Curæ perperam ſcribitur in l. 2. C. de executoribus & exactoribus lib. 12. At in l. 12. C. offic. magiſtr. offic recte ad cu-ras agendas & curſum exeant, vt in l. 2 Cod. de curioſ. lib 12. in Curis agendis & euectionibus publici curſus inſpiciendis. Vn-de curioſorum nomen deſcendit, cui curis agendis & curſus publici inſpectioni deſeruiebant, d. l. 2. C. de curioſ. l. 13. C. de curſ. publ. Briſſ.

CVRIATÆ leges, à curiatis comitiis dictæ ſunt, id eſt, tributim coactis vt ait Pomponius in l. 2. ff de orig. Iuris. Centuriatæ ve-ro, à centuriatis comitiis, i. centuriatim, ex cenſu & ætate diſtri-butis. Atque hæ maioris auctoritatis erant. Budæus in l. poſt. de orig. Iur.

CVRIATA lege adoptiones factas. Sueton. in Auguſt. c. 64. Appia. lib. 3. de bellis ciuil Dio lib. 39 & 46. oſtendunt. Briſſ.

CVRIONES ij erant, qui pro curiis ſacrificabant, qui triginta erãt, quot etiam ſunt curiæ. Dionyſius Ἀπέδωκε δὲ μίαν ἱερουργιῶν ἐπιτάξιν τοῖς τριάκοντα κουρίωσιν, ὡς ἔφην, τὰ κοινὰ θύειν ὑπὲρ τῶν φρατριῶν ἱερά. Illis autem in ſacrificiis vna epulabantur Curia-les magna cum hilaritate. Atque hinc fortaſſe Cicero lib. 1. de Orat. vt dies inter eos Curiæ fuiſſe videretur, conuiuium Tuſculani, quod de die Senatus interpretatur. Curiones lu-dis publicis epiſtolas hiſtrionum, comœdorum, tragœdorum, legebant, cum quid à populo, principe, aut ludorum domino petebant. Proinde ita ſcripſit Martial. video quare Tragœdi Epiſtolam accipiant, quibus pro ſe loqui non licet. Epigram-mata Curione non egent, & contenta ſunt ſua, id eſt, maledi-ca lingua &c. Hi enim à Varrone lib. 9. de ling. Lat. Curiones dicuntur. Prat.

CVRIOSI appellantur, non qui vbi delicta fierent, denuntiabant, vt ſentit Accurtius: ſed qui commiſſa in Curia Principis, vel in comitatu Præſidum, per omnes prouincias referrent ad præfe-ctos: vnde & nomen ſumpſere. Alciat. in Rubr. C. de curioſ. & ſtationar. lib. 12. Porro qui in Codice Iuſtiani curioſi vocantur, eorum, vt apud Suidam refertur, in vita Iohannis Chryſoſtom. mentio erat his verbis, ἰχνεύων ... κουριόσος τῆς πόλεως ἐν μέσῃ πόλει. Turnebus lib. aduerſ. 2. cap. 13 Rævard. lib. aduerſ. 4. c. 11. Variarum.

CVRIOSI erant, qui paſſim delicta in re militari commiſſa nun-tiabant. Scotus ad Theodoſium, ſcribit in officio magiſtri officiorum eſſe curioſum vnum curſus publici: tales ſunt magiſtri curſorum, *poſtmeiſter*, vocabulo maioribus noſtris ignoto, appellati. Nam hi nobis primum ſub Cæſare Maxi-miliano innotuerunt. Memoria namque patrum neglectam eiuſmodi curſorum, quos voce Gallica *Poſtas* vocamus, con-ſuetudinem vicecomitum Mediolanenſ. Ducum familia reno-uauit. Spieg.

CVRIOSITAS eſt paralyſis ac tabes, renudatioque rerum non efferendarum, vt refert Plutarchus in libro cui titulus eſt, de vitanda curioſitate. Hinc Paulus 1 ad Timotheum 5 garrulita-tis & curioſitatis vitium in mulieribus ſugillat, cum dicit, verbo-ſæ, ac curioſæ, loquentes, quæ non oportet. Quem locum e-narrans Chryſoſtomus, aſſerit curioſitatem impudentiæ ſin-gularis potiſſimum eſſe argumentum. Cui adſtipulatur quod ipſe Plutarchus in eodem libro de Curioſitate ſcribit: Adul-terium eſſe curioſitatem alienæ voluptatis. Tiraquell. lib 9. l. connub. gl. 1. part. 9.

CVRIOSVS homo, l. 9. §. ſed facti, ff. de Iuris & facti ignoran.

CVRIOSVS in bonam partem, pro valde diligente, apud Vlpianum §. pen. l. 3. de in rem verſ. Spieg.

CVRAGENDARII pro eodem ſumuntur l. 1 Cod. Th. de curioſis Prat.

CVRMI ex maceratis & coactis frugibus potus. Vlpianus in l. ſi quis, ff. de tritic. & vin. legat. Igitur & acetum, ait, quod vini numero paterfamilias habuit, & zythum & curmi, & cætera quæ pro hominum affectione atque numero vini habebuntur. Zythum ab hoc differt tantum in modo apparatus. Quinimo crediderim antiquis Curmi aliud nil fuiſſe, quam Germanis, Polonis, Gallis ceruiſia. Prat. Vide Gothofredum ad dict. l ſi quis 9. in princ. vbi alij Camum legunt: vt ſupra in voce Ca-mum dictum eſt.

CVROTROPHIVM κουροτροφεῖον, domus alendis pueris deſtinata, κοῦρος enim puerum ſignificat. Vtitur Iuſtin l. illud 16. C. de ſa-croſ. Differt autem à Brephotrophio, βρεφοτροφεῖον: quod in hoc infantes recenteſque partus, aut expoſiti, aut parentibus egentibus nati alebantur: in illo, pueri grandiuſculi, qui non-dum labore ſuo victum ſibi parare poterant. Hotom.

CVRRICVLVM temporis, id eſt. exitus, in Conſtit. vt Alberic. in-dicat: quemadmodum apud Ciceronem, curriculum vitæ, legi-tur. Spieg.

CVRSOR proprie eſt, qui pedibus celeriter literas defert. Paul. in l. ſeruis vrbanis, de leg. 3. Curſores in familia recenſet. Inter-dum Viator appellatur, hoc eſt Apparitor, qui lite in ius vo-candis denunciat: vulgus Bedellos ſignificat. Spieg.

CVRSVS exhibitio, pro rationum relatio, quaſi totius procuratio-nis ac muneris ſui diſcurſus, ſiue διαδρομή edatur. Conſtant l. 4. Cod de epiſc & cler. vbi quum initio dixiſſet, officiales ra-tionales ſi exhibitione curſus, ſeu primipili neceſſitate negle-cta: mox infert, Si vero obnoxij ratiociniis vel neceſſitatibu non ſint Hotom.

CVRSVS vehicularis l. 1. & vlt. ff de muner. & honor.

CVRSVS publicus, l. 4. C de offic præſid. δημόσιον ὀξὺν Græci ap-pellant: eſtque via qua literæ Principis, tum alia ad eius vſu neceſſaria feruntur plerumque & aguntur, ſub rubr. C. de curſ publ. Prat.

CVRSVS aquæ, l. 1 §. 1. ff ne quid in flum. publ. & l. 1. §. non autem ff de flum publ.

CVRSVS fluminis, l. 30 §. tribus, ff. de acquir rer domin. l. 1 §. non autem, ff. de flum. Briſſ.

CVRSVALES equi, Caſſiod. lib. 4 var. Epiſt. ad Godiſcalcum. l. 9. C Th. de legat. & dec. leg. quibus ſcilicet in cauſa Principis vte-bantur. Prat.

CVRSORES veredarij Sunt etiam Curſores equitum apud Mauri-cium, qui ante agmen & aciem excurrunt, hoſteſque verſos in fugam perſequuntur. Prat.

CVRTIS idem quod Curia. Hinc l. b feud. 2. tit 52. § 1. Quidam capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus poſtea eam curiam vendidit. Hinc Curtis pro Prætorio, ſiue ampla & magna domo frequenter vſurpatur. Helmoldus in hiſtor. Sclauon. lib. 1. cap. 32. Miſſi ergo à Principib. venerunt ad Regem, qui forte tunc conſiſtebat in curte Regia Latius ta-men hoc nomen vſurpatur pro territorio & hinc Pares Curiæ & pares curtis paſſim in libris Iuriſconſultorum promiſcue appellantur. Differunt autem curtis ſeu curia & domus. Do-mus enim eſt ædificium, in quo dominus habitat, quod Iuriſ conſultorum ſermone Prætorium appellatur. Curtis vero idem quod Romanis cohors. Etſi autem curtis & domus ita diffe-rant, vt cohors & villa: tamen vt ſæpe ex poſteriore parte re appellatur, ſæpenumero curtis pro domus parte numeratur. v in legibus Baioar. tit. 14. Si quis intra curtem ducis aliquid in uolauerit, quia domus ducis publica eſt, &c. Hinc feudum i curte dicitur & feudum extra curtem lib. feud. 1. tit. 5. §. 5. & lib 2. tit. 51 §. Et pares curtis aut curiæ aut domus pro iiſdem nuu cupantur. Prat.

CVRVLI, ff de ædil. edict. Spieg.

CVRVLES ædiles dicti à curuli. Erat enim curule ſedes ex ebore qua maiores magiſtratus vehebantur in curru, quo honoris gra tia in curiam vehi ſolebant. De his ædil bus eſt tit. ff. de ædi edict. Spieg. Prat.

CVRVLES Equi, curule certamen Briſſ. ex C. Th.

CVRVLIS ſella dicebatur, auctore C. Baſſo, ſupra quam Senatore qui magiſtratum curulem i. e. maiorem geſſiſſent, conſidentes in curru honoris gratia in curiam vehebantur, Gellius lib. cap. 18 Hotom.

CVSO frequentatiuum eſt à cudo, *Ich ſchmide.* inde componitu accuſo, are, *Verklagen.* Eſt autem, Old ſcite, pulchra metapho ra. Nam accuſare eſt cauſari aliquem peccaſſe. Ergo qua malleo ad incudem actuliſſe frequentia quadam deferend ac probandi criminis, qui accuſatur redigendus in aliam vi uendi aut moriendi formam. Spieg.

CVSTOS Eccleſiæ is dicitur, cui ea, quæ Eccleſiæ competunt cu ſtodienda traduntur, & committuntur, text. in c. 1. de offic. cu ſtod. vbi, & in cap. 2. extr. eod. exponitur, qualenam ſit eius o ficium & munus. Prat.

CVSTO

Cvstos Iuris ciuilis, prætor dicitur à Cic. lib 3. de leg. Traian. cũ ab Aurelio Victore iuris inueterati cuſtos appellatur. Br.

Cvstos vrbis præfectum vrbi ſignificat, cuius cuſtodiæ & fidei vrbs Roma commiſſa erat, vt ait l. 1. ff. de offic præfecti vrbi.

Cvstodia diligentes rei curam. & qualem bonus ac diligens paterfam. in ſuis rebus præſtare ſolet, diligentiam ſignificat, l. 13. § vlt. de pig act. l 2 vſufr. quem. cau l 5. §. quod vero, & §. vſque adeo, commod. l. 14. in prin. & §§ ſeqq. de furt. l 35. ſi vendita de cont empt. l. 4 & 28. C. de locat. l. 17. §. ſi eum mihi ff. de præfect vrb. l. 52. §. damna ſi pro ſoc. & apud Paul. lib. 2. ſent. tit. 4 Briſſ.

Cvstodia, idem ſignificare videtur. quod vincula: prior tamen vox non niſi publicam complectitur, poſterior & publicam & priuatã, l. vinculorum de verb ſignif. Magiſtratus autem ex qualibet leuiſſima ſuſpicione, eum quem nocentem arbitratur, in carcerẽ ducere poteſt. Bal in l. nullus. C de exhib. reis. Accipitur etiam cuſtodia pro carcere publico. l. 9. ff. quib. ex cau. maior. in l. ad Commentarienſem. C. de cuſtod reor. quoniam in illum rei, non pœnæ cauſa, ſed cuſtodiendi mittuntur. Sed & cuſtodia non raro pro ipſo in carcerem coniecto vſurpatur. l 12 ff. de pub. iud. & apud Tranqu. in Tiberio, & Tertullianum in Apolog. c 44 Hinc etiam Seneca. Quemadmodum eadem catena & cuſtodiam & militem copulat. Mirum igitur hæc cur ſcribat Seruius: Nam vt hi, qui cuſtodiuntur, cuſtodia dicantur, vſurpatum eſt vnde male in vſu cuſtodiæ audiuntur. Hæc ille: adde l 12. ff. de cuſt. & exhib l. 6 de offic. proconſ. l. 18 §. pen de qu. l. pen. ff. de fer. Hot. Vide & Turneb lib. aduerſ 5. cap. 8

Cvstodire diligẽter, pro vincire accipiendũ in l. 1. ff. de fug. adnotarunt & alij. Porro ad cuſtodiendi rationem, quam D. I. obſcure tractant, pertinet rem conſeruare ſumptibus. l. Iul. §. præterea. ff. de act empt l domum C. de rei vend Old. Prat.

Cvstodia reorum alia publica eſt, alia militaris, alia libera, alia fideiuſſoribus commiſſa. Publica cuſtodia carcer publicus eſt Militaris cum reus militi cuſtodiendus traditur. De cuſtodia fideiuſſoribus commiſſa, ſic ſcribit Symmachus Epiſt. lib 1. Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non eſſent cogniti, traderetur. Cæterum libera tunc appellari cuſtodia ſolet, quum præſes, aut proconſul in prouinciis, vel Conſul Romæ ſibi, aut alicui magiſtratui, ſenatori ve reum committit. Id enim fieri ſolere docet eleganter Tacitus Annal. lib. 5. Et quia incuſabatur, inquit, facile toleraturus exilium, delecta Lesbo inſula nobili, & amœna, retrahitur in vrbem, cuſtoditurque domibus magiſtratuum. Eoque pertinet, quod in Coniurat. Catil. ſic ſcribit Saluſt. Senatus decreuit vt abdicato magiſtratu Lentulus, itemque cæteri in liberis cuſtodiis haberentur. Itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethegus Q Cornificio, Statilius C. Cæſari, Gabinius Marc. Craſſo, Ceparius (nã & is paulo ante ex fuga retractus erat) Cn. Teremio Senatori traduntur. Nec alio reſpexiſſe viſus eſt Sidonius Apollinaris Epiſt libr. 1. de quodam Arnando, ad hunc modum ſcribens: In Capitolio cuſtodiebatur à Flauio Aſellio hoſpite, comite ſacrarum largitionum, qui adhuc in eo ſemifumantem præfecturæ nuper extortæ dignitatem venerabatur. Et hoc mirum illud eſt. quod ſic Vlpianus ſcribit. De cuſtodia reorum Proconſul æſtimare ſolet, vtrum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, vel fideiuſſoribus committenda, vel etiam ſibi, l. 1. de cuſtod. reorum. Cæterum hanc cuſtodiarum diuerſitatem ante reorum confeſſionem obſeruari duntaxat conſueuiſſe, ex Venuleio Saturnino conſtat, qui reum confeſſum, donec de eo pronuncietur, in vincula publica coniiciendum eſſe, lib. 2. de publicis iudiciis teſtatus eſt, leg 5 dict. titulo. Auctor eſt etiam expreſſe Scæuola, reum confeſſum, ob ſolam confeſſionem coniici in vincula conſueuiſſe, leg quarta. circa fin. ad legem Iuliam maieſtatis. Igitur ante confeſſionem æſtimare proconſul ſolet, an militi, fideiuſſoribus, vel ſibi committenda reatus tempore perſona ſit. Poſt confeſſionem vero huiuſmodi, nullus eſt deliberationi locus, etiamſi publica, quæ in reatu eſt, perſona fuerit. Idque dilucide ſatis demonſtrat Apollinaris, qui de eodem illo Arnando, quem in Capitolio ante confeſſionem Flauio Aſellio cuſtodiendum fuiſſe traditum dixerat, confeſſo hunc in modum ſcribit. Confeſtim priuilegiis geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis faſcibus rexerat, exauctoratus. & plebeiæ non additus, ſed redditus, publico carceri adiudicatus eſt. Huic plane conſentaneum eſt, quod ſcripſit Hexameron lib. 3. D. Ambroſius, præconum clamor, clarum honoribus ac poteſtatibus præeminentem virum in carcerem rapi. Verba eius hæc ſunt. Eſt etiam qui dudum vbertate affluens copiarum, liberalitatis fama per ora volitans ſingulorum, clarus honoribus, præeminens poteſtatibus, tribunalibus celſus, ſolio ſublimis, beatus populis æſtimatus, dum præconum clamore deducitur, ſubita conuerſione in eum carcerem rapitur, quo alios ipſe detruſerat, & inter reos ſuos, imminentis pœnæ deflet ærumnam. Porro in nonnullis prouinciis fuiſſe morem, vt per publicos ſeruos rei cuſtodirentur, auctor eſt Imperator Traianus, qui ſic Plinio ſcribit: Perſeueremus in ea conſuetudine, quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Ræuard. Vario. lib. 3. cap 12.

Cvstodia plena, vt & diligentiam præſtet, l 2. in fin. de peric. & commod. Briſſ.

Cvstodia diligens l. 5. §. cuſtodiam commod l. 1. § pen. & l 2. de ſeru. fug vbi ait lex, diligens cuſtodia etiam vincire permittit. Briſſ.

Cvstodiæ pars eſt damni infecti cauere, l 36. ff. de act. empt. (Briſſ.

Cvstodias à magiſtratu audiri, elegantiſſime dici ex Seneca, manifeſtum eſt. Poteſt etiam cuſtodia de militibus intelligi, qui in carcerem detruſos cuſtodiebant. tit. ff. de cuſtod. & exhib. reor Sic enim Suidas: cuſtodia, τὸ τῷ δεσμωτηρίῳ ἐπικείμενον στράτευμα. Prat.

Cvstodes, obſeruatores, qui actiones notant, animaduertunt, quaſique ſpeculãtur. Vlp l. 3. ff. de admi tut. de honorariis tutoribus loquens Dati ſunt enim quaſi obſeruatores actus eorũ & cuſtodes. Nam cuſtodes erant propriè iuuenum, vt ex Cicerone Seruius declarat, quibus ad militiam euntibus anno primo Rectores darentur. Qua ex conſuetudine Maro ſcripſit Cuſtodem ad ſeſe comitemque impubis Iuli Epytidem vocat, &c. Turneb. lib. Adu 7. c. 3 Vnde & qui quempiam obſeruat, ne quid ſuffuretur. Cuſtos appellatur. Cicer. Verr. 7. Quod vbi iſti nunciatum eſt (loquitur de Verre, & naue prædonum capta) ſtatim Quæſtori Legatoque ſuo cuſtodes miſit complures, vt omnia ſibi integra quamprimum exhiberentur. Hi ſi rationes quoque perſcriberent atque conficerent, ἀντιγραφεῖς à Græcis dicebantur. Hot.

Cvstodes Ædium, carceris, horreorum, pecudum principis, furioſorum. Briſſ ex ff & C. Theod.

Cvstodes tabularum ij erant, qui dum tribus vel centuriæ ſuffragia ferebant, & dum ſuffragia dirimebantur dum ſortitio fiebat, ne quid fraudis fieret, obſeruabant, quique numerum ſuffragiorum & punctorum aunotabant, qui & ad tabulam poni dicebantur. Cic. in Piſon. Vos rogatores, Vos diſtributores, Vos cuſtodes fuiſſe tabellarum. Prat.

Cvstodes etiam appellabantur qui dati erant & appoſiti ad mulieres cuſtodiendas. Mart. Epig 69. lib. 3.

Cuſtodes dat Polla viro, non accipit ipſa.

Cvstodes quoque eos, qui impuberibus ad eos regendos adponebantur, appellabant. Horat. in art. poet.

Imberbis Iuuenis tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibusque. Briſſ.

Cvtis, innatum corpori amiculum & cooperimentum. Feſtus voci tribuit originem Græcam. Plinius ait: Cutis ipſa ſenſu caret, maximè vero in capite. Vbicunque per ſe, ac ſine carne eſt, vlnerata non coit, vt in buccis, cilioque. Spieg.

Cyathvs, vaſculum, quo priſci potus ſui menſuram metiri ſoliti fuiſſe videntur, quod ſerui quidam ad cyathos ſtare vel eſſe dicerentur, vt ſerui ad limina, & ad pedes. Pocillatores ab Apuleio appellantur. Spieg.

Κυβιστητῆρες Græcis vrinatores, hoc eſt, natantes ſub aquis ſunt, qui ſe ſub aquas capite mergũt, à κυβιστάω, quod in caput ferri deuoluiq; ſignificat. Bud. in l. 2. § 1. ad l. Rhod. de iact. Spieg.

Cyclades. Inſulæ ſunt Cyclades (vt Plin. teſtatur) in Ionio mari, quarum prima Andrus cum oppido, quam ob aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, & aliæ plurimæ quæ late apud eundem recenſentur, Dictæ Cyclades quod in Cicli formam diſponantur. Nam à promontorio Ceraſto, circa Delum in orbem ſitæ ſunt. Harum meminit IC. in leg. ἀξίωσις ff. ad l. Rhod. de iact & Peck. ibidem.

Cyclicvs ſcriptor qui dicatur, interpretatur Turneb. aduerſ. lib. 19. c. 9. in hunc modum verba faciens. Ego (inquit) cenſerem epicum poetam rhapſodum ſignificari. Nam rhapſodi verſus heroicos ſcenæ & theatro dabant, qui fortaſſe vt verſus dithryambicorum à choro κυκλίῳ vocato, cantabantur, ex quo & cyclij vocabantur ab Horatio Cyclici. Fidem huius rei facit Epigramma Græcum, in quo ſcribitur:

Τοὺς κυκλίους τούτους, τοὺς αὐτὰρ ἔπειτα λέγοντας
Μισῶ, λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.
Καὶ διὰ τοῦτ' ἐλέγοις προσέχω πλέον, οὐδὲν ἔχω γὰρ
Παρθενίου κλέπτειν ἢ πάλι Καλλιμάχου.

Hæc annotauit Turneb. aduerſ. lib. & cap. ſup. alleg.

Cydonivm κυδώνιον, Plinius Cotoneum appellari Latine ſcribit. Et Macr. li. 7. c. 6. Nec hoc prætereá, inquit, quod ex fruct. arborum illi ſunt frigidiores, quorũ ſuccus imitatur vini ſaporem: vt mala ſeu ſimplicia, ſeu granata, ſeu cydonia; quæ cotonea vocat Cato. Vlp in l. 9. ff. de trit. vin & ol. Cydonium vinum appellat ex malis cotoneis confectum. Cydonium, inquit, & ſi qua alia ſunt, quæ non ex vinea fiunt, vini appellatione non continebuntur. Hot. adde Goth. ad d l. 9. in princ.

Cydonivm in l. 9. ff de tritico, vino, id vini genus, quantum coniicio, ſignificat, quod Dioſcor. lib. 5. κυδωνίτην οἶνον vocat inde ſcilicet quod ex malis cotoneis in muſti metreta maceratis conficitur. Briſſ.

CYLINDRI, lapilli teretes & oblongi, cylindrorum inſtar. Paulus in l 32 § vlt. ff. de aur. arg Q ũ quædam ornamentũ ma millarum ex cylindris triginta quatuor legaſſet, &c. Hotom.

CYLINDRI erant gemmarum ſiue ſmaragdorum ſpecies quædam à forma vocatæ, de quibus Plin. lib. 37. c. 5. ſcribit. Poſtremi chryſtalli fere ſimiles, hi capillamenta habent, ſordeſque, alioquin euanidi, quæ ſunt omnium vitia. Inde mire gaudent longitudine eorum ſoloſque gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint, & ob id perforatos elephãtorum ſetis religant, & alios conuenit non oportere perforari, quorum ſit abſoluta bonitas, vmbilicis ſtatim ex auro capita comprehendentibus, ideoque Cylindros ex his facere malunt, quam gemmas, quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine Fiebant pariter ex chryſoprhaſio, vt idem Plinius atteſtatur, eod. lib. c. 8 Facit etiam eorum mentionem Iuuen. Satyr 2. Tu nube, atque tace, donant arcana Cylindros. Et Tertull. in lib. de habitu mulieb. Latent in cingulis Smaragdi, & Cylindros gladius ſub ſinu nouit. Erant Cylindri longi & teretes, qualis lapis ad aream æquandam, de quo Virg Geor. li. 1. Area cum primis in genti æquanda Cylindro. Ferrand. libro Exoli. 1 in leg pediculis §. vlt c. 38.

CYMATILIS veſtis dicitur, quæ cærulei coloris eſt Sunt qui vndulatam intelligant apud Plautum, quæ nobis *Schamlott* eſt, quod tamen Dn. Baifius non probare videtur Spieg.

CYMPIVM poculi quoddam genus, ad ſimilitudinem cymbæ factum. Paulus in leg. pediculis 32 §. 1 vbi Gothof. in no. at. ff. de aur & arg legat. Cymbia, inquit, argentea cruſtis aureis illigata: vide Plin. lib. 37. c. 8. Et præ cæteris Crinitum de honeſta diſcipl. lib. 19. c. 11.

CYNICA cœna, vitam traducere dicuntur, ſecundum Petronium Arbitrum, qui miſere viuunt, vt ſiliquis & leguminibus quique viliſſimis cibariis ſe tolerant atque ſuſtentant. Nam talis erat Cynicorum Philoſophorum victus, vt è Luciano docet Turneb lib. aduer. 1. c. 19.

CYNICVS, Alberico ſuæ ætatis autores ſecuto, eſt Tribaldus reprehenſibilis: Dicti autem ſunt Cynici, vel à Cynoſarge gymnaſio, vbi verſabatur Antiſthenes, princeps philoſophorum Cynicæ ſectæ: vel a voce κυνὸς (canes) quaſi canini: quia eſſent in cauillis, caſtigationibuſq; more canum mordaces contra vitia. Eraſmus noſter refert alicubi: Apud priſcos, inquiens ac aliquis cœpit pallio ſemitectus cũ baculo obambulare, ac mendicato viuere, & obuiis maledicere: adeo non defuerunt qui inſtitutum hoc ſequerentur, vt hinc orta ſit philoſophorum familia, quæ cynicorum dicitur. Spieg.

CYNOSARGES: vide Cymnici agones.

CYNVS Iureconſultus, Piſtorij natus, Dyni Muxellani auditor, Bononiæ ius ciuile profeſſus eſt, libróſque de eo non paucos ita ſcripſit, vt ſemper à Pontificiis canonibus abhorret. In interpretatione l. quoties, C. de iud ſcribit, Canonicos Iuriſconſultos feciſſe ſibi iura pro libitu voluntatis ſuæ, & leges ciuiles ſeruare eos ad commodum ſuum, non autem contra ſe, propter ambitum ſecularis iuriſdictionis vſurpandæ, & non propter aliud Floruit circiter annum MCCCXX Hot.

CYPROGENIA, eius fit mentio in l 29. C. de reb. dub.

CYPRVS Inſula l. 17. de pœnis in C. Theod.

CYPRVS Afrodienſium ciuitatis Epiſcopus l. 37. de annon. & tribut. C eod. Briſſ.

CYRENENSIS prouincia, vid l 61. §. 1. ff. locat.

CYSICENI in l. 7. C. de aquæduct. Alij legunt Cyriceni: alij Cyziceeni: alij Ticennij: alij Titennij: vide Goth. in not. ad d. l. in verb. Cyriceni.

D.

D Litera datum ſignificat, vt in extrema præfatione inſtit. D. C P. id eſt, datum Conſtantinopoli: & alibi frequenter. Hot. Sed & decimo, vt adnotat P. Victorius in Cicero. & dedico in antiquis inſcriptionibus, quæ in lapidibus hodie Lugduni viſuntur. S A. D. ſub Aſcia dedicauit.

DABO verbum ſolenne, ciuile & directum, an Palæmoni in ſtipulationibus D. bis? Dabo.

DACIÆ prouinciæ. quæ nunc Vvalachia poſt Mœſias. fit mentio in l. fin ad finem. C. de diuerſ. offic & appar. Hæc ſub Galieno imperatore amiſſa eſt, & poſt à Gottis Scandia, & Germanici Oceani remotiſſimis inſulis egreſſis, occupata. Eſt autem longè ab ea, quam non recte hodie Daciam vocant, cum ſit Daniæ appellanda. vulgo dicta *Denemarck* ad Cimbricam Cherſonedum. Imp. eam diuidit in mediterraneam & Ripenſem, in Authent. de eccl. tit §. 1. & l. 4. C. de metallar. Prat. Spieg.

DACIÆ verbum (ait Gothofr ad Nou. 11 in præfat. ibi: diſtat à Dacia mediterranea) comprehendit hodie Tranſſiluantam; Valachiam, Moldauiam.

Δακτύλιος Græcis annulus. Goth. ab l 67. in prin. de furt. Hinc

DACTYLIOTHECA annulorum cauſula. Δακτύλιος enim annulus eſt, θήκη capſula ſiue arcula, vbi quid reconditur. Vlp. 5 § 8. ff de leg. & ſi Idem comp. in Dactyliotheca legata tractat. & ait annulos quoq; contineri, non ſolum thecam quæ annulorũ cauſa parata ſit. Et Paulus l. 53. Annulis legatis Dactyliothecæ non cedunt. Plin. lib 37 cap. 1. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus Celſus l. 67. ff de furt. Nec refert in digito habeat annulum, an Dactyliotheca. quem quum depoſito teneret, habere pro ſuo deſtinauerit, id eſt, in digito an in Dactyliotheca. Briſſ Hot.

Δαιφόροι id eſt faciferi Goth. ab rub. C. de ſponſ. & arr. Spõſalit.

Δαήρ Græcis eſt mariti frater, Latinis læuir quod & Alciat. probat. At mariti ſoror, Galos, à nobis. vt Rhodig. ait, Glos dici poteſt. Idem Alciatus, quin & alij, obſeruarunt, haud recte ab Accurſio, Læuirum vxoris fratrem quaſi læuum virum acceptum? quum læuir ſolum ſit mariti frater. l. Iuriſconſ. & l. non facile. 6. Dig. de gradibus & adfinibus. Prat

Δαιμονιζόμενος νόσος comitialis morbus dicitur, quod in comitiis & aliis hominum cœtibus eo correpti, maxime infeſtarentur & detergerentur, Goth. ad l qui tertiana 53 verb. comitialem morbum ff de ædil edict.

DÆMONVM cultus & Pompæ ſunt ſpectacula gentilium, quæ ea deteſtari debemus, Gotho. ad l certiſſime 34 §. Hæc igitur verb. 1. in fin. verb. dæmonis cultu C. de Epiſ. audient.

DALMATICA eſt veſtis, qua modo vtuntur omnes diaconi ex conſuetudine in ſolemnitatibus, vt 76. diſt de ieiunio. Antiquitus tamen ſine conceſſione papæ, nec Epiſcopis, nec diaconis licebat vti hac veſte. diſtin. 23. capit. communis. 20. Pra.

DAMASI pontificis mentio fit in leg. 1. in prin. C. de ſum trinit. de cuius electione vide Ammianum lib. 27 Ruffin. 2. cap 20. Socratem 4 cap. 24. Gothofr. in d. l. 1.

DAMASVS papa primus accuſatus de adulterio, vide c. nos ſi incompetenter in cauſ 2. q 7.

DAMIVRGI, qui & Demiurgi apud Dotiences, inquit Heſich. dicuntur ij, qui publica negotia reſque ciuitatis adminiſtrant, qui ſimiles ſunt iis, qui ab Athenienſibus Demarchi vocantur, id eſt, tribuni: Peloponneſij autem Dorici ſunt generis, quo factum eſt, vt Damiurgi Dorice Liuius diceret. Ἐπιδημιουργοὺς appellat Thucid li. 1. τοὺς τε ἐπιδημιουργοὺς ἐκπέμπειν, vbi annotant ἐπὶ redundare & Dimiurgos eſſe Phylarcos; ſed verius eſſe putat Turneb. aduerſ. lib 14. cap. 11 quod & Liuius & Heſychius ſcripſere.

DAMNA fatalia quæ imprudentibus accidunt. l 2. in fin de peric & commod. l. 52 §. damna. ff. pro ſocio. Briſſ.

DAMNABILIS eſt ars Mathematica & omnino interdicta, ait l. artem 2 C de malef. & mathemat.

DAMNARE & reprobare differunt, nam damnare eſt rem ſine remedio ſubleuandi tormentis ſeu ignominiæ ſententialiter depurare: Reprobare vero eſt rem rationibus euidentibus ream facere: Panor. in c. damnamus, in 1 Not. de ſum. trinit. & fid. Cathol.

DAMNARE mulctæ, Budæo in forenſibus eſt condemnare ad mulctam, Schard Prat.

DAMNARI indicta cauſa dicuntur, qui ad iudicem vocati, non adfuerunt, abſenteſque ſententiam paſſi ſunt. vide Bud. in annot poſterior. Spieg. Prat.

DAMNARI adulterio. Is committit in pœnam, quam lex certo capite denũciat, qui vel publice adulterio damnatam habet, vel adulteram ſciens, vt ignorantiam ſimulare non poſſit, retinet vxorem, ext. in l 17. C ad legem Iuliam de adulter.

DAMNAS apud Iuriſconſultos vox peculiaris, Marcell. in leg. damnas eſto, de vſufruct legat. id eſt. damnatus, per ſyncopen. Alij tamen damnes legunt, ea ratione, qua & copes dicitur copiotus Sed Alc veterem lectionem magis probat, quæ & verior eſt, atque ita Pandect Flor Huc non reſpiciens. Nebriſſ monuit pro hac voce vbique reponendum, damnatus. Meminit & eius vocis (vt atteſtatur Alc cap 1. lib. 2 Paretg.) Aggetius Grammaticus, Iuriſconſultorum verbum illud eſſe aſſerens Ea voce vtebantur veteres, cum quaſi pœnæ cauſſa quem damnabant. vt in Senatuſconſulto cuius commeminit Ioan. Frontinus lib 2. de aquæ ductu. Si quis (ait) aduerſus ea commiſiſſet, in ſingulas res in dena millia damnas eſſet. Et in ea lege, quæ eodem loco recenſetur, Reficere, teſtituere, ædificare poncre demoliri, damnas eſto. Sic in lege Manilia: Colonis municipibuſq; in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto Et ad finem. Neue quis cui ob eam rem hac lege damnas eſto Briſſ Spieg & vide M. Fabium lib 7. c. pœn.

DAMNATA publico iudicio quæ habeatur vel non, vide l. palã quæſtum, 43. §. ſenatus ro cum duob §§. ſeqq. ff. de ritu nupt.

DAMNAS ſit, pro damnatus ſit, l. 82. ff de conditionibus & demonſtrationib. Quo de genere etiam Agrætius in lib. de Ortogr. hæc tradit. Vnde & in iure damnas eſtius, & iſtud eſto legatum dicitur, hoc ſoluendo eſto, quod ſolui omnibus modis neceſſe eſt, & ſi res aliena legetur. Inuenio & huius verbis in ll. vſum fuiſſe, & in lege Manilia, colonis municipibuſq; in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto, &c.

DAMNARI ex parte, in æſtimationem rei, in duplum, Iudicio, litis æſtimatione, tutelæ, vltimo ſupplicio, ad noxam. Briſſ. ex ff. & Cod.

DAMNATI

Damnati voti ſunt, qui ad obſeruationem voti obligati ſunt, non qui ſoluerint, Alciat. de verb. ſignif.

Damnati ad ferum qui dicantur, explicat Alciat. cap 23. lib. 1. Parerg. ipſe eos intelligit quos alibi lex ad gladium damnatos ait. Spieg.

Damnati in metallum. Damnabantur quidam in metallum: alij in opus metalli. Inter quos nulla erat prorſus differentia niſi vinculorum. Ij enim qui in metallum damnabantur, grauiorib. vinculis premebantur, & aufugientes grauiori pœna plectebantur. Quam rem in omnem turſus explicat Vlp. in leg. aut damnum. § eſt pœna. ff. de pœn.

Damnatio capitis vide leg. ſi is qui 3. C. ſi pendent. appellat. ad furcam. l. 28. ff. de pœnis beſtiarum l. 6 ff. ad leg. Iul. pecul. Briſſon.

Damnationis pœna in manibus & furis vna inſcriptione comprehendi poteſt, text. in l. 17. C de pœn.

Damnatvs in edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſſio denegatur leg. 13. ff. de bon poſſeſſ. eſt is qui non prouocauit. Cæterum ſi prouocet, nōdum damnatus videtur: Eadem cauſſa erit, & ſi ab eo damnatus ſit, qui ius damnandi non habuit. Damnatus enim ille eſt, vbi damnatio tenuit. l. 2. § vlt. ff. de pœn facit. l. 6. §. hi autem omnes, cum ſeq ff. de iniuſto rupt. Briſſ.

Damnatvs dicitur hæres, à quo ita legatū eſt. Hæres damnas eſto date, l. 4. §. vlt. l. 35. & l. 36 §. vlt. & alias paſſim ff de leg. 1. l. 16. §. adeo. de cond: ct. indeb. l. 14 & l 15. ff. de vſufruct. legat. l 5. ff. de action. empt. l. 44 § ſi duo, ff famil. erciſcund. l. 7. §. 1. de annu. legat. cum aliis multis, quæ cuique in promptu ſunt. Quod legati genus, damnationis vel per damnationem appellabatur, §. 1. Inſtit. de lega. Vlp inſtit. tit. 24 Gaius lib. 2. Inſtitut tit 5 Ilitus autem legatorum formulæ, damnas eſto, non in libris tantum conſultorum, quorum exempla huc afferre moleſtæ & nimium ſollicitæ eſſet diligentiæ, ſed & apud Quintil. lib 7. cap penul. fit mentio. Illud notatu dignum eſt, verbum damnas etiam numero multitudinis de pluribus hæredibus dici, vt in leg 122. § 1 ff. de leg 1. Lucius Tit. & Caius Seius Publio Mæuio decem date damnas ſunto. Sic & in l. 34 §. 1. ff. de legatis tertio, viginti date damnas ſunto ſine dolo malo. Briſſ.

Damnatvs in crimine capitali. leg. 13. §. vlt. qui teſtam. fac. poſſ. Briſſ. in parerg.

Damnatvs ex delicto militari: vide leg. 6 § 5. ff de iniuſt.

Damnatvs ob carmen famoſum, damnatus cædis, conſpirationis in patriam, Commodati & Depoſiti, Contrario iudicio, Furti, Vi bon. raptorum, Iniuriarum, Proditionis. Briſſ. ex ff & Cod.

Damni ſpecies eſt interritura & intertrimentum. Nam ea, quæ trita ſunt inter ſe, diminui quoque ſolent, & minoris eſſe pretij. l. vlt ff. de pign. act. Schard.

Damni iniuria dati & furti d fferentiā vid. l. 27. §. 25. ad l. Aqu.

Damnatio & damnum ab ademptione & quaſi diminutione patrimonij dicta ſunt, l. 3. ff. de damno infecto.

Damno, verbum notæ ſignificationis, genitiuo aliquando, aliquando ablatiuo iungitur, ſed varie. Genitiuo ius rei propter quam quis damnatur: vt ſceleris, ambitus, indulgentiæ, iniuriarum, maieſtatis. Iungitur etiam genitiuo ſignificanti pœnam, vt damnari dupli, quadrupli. Ablatiuo itidem pœnæ: vt damnari capite Spieg

Damno præter notam ſignificationem, etiam eſt obligo: de diuort. l. ſi filius: damnandum inquit, eum quanti mulier litem iurauerit. Item de leg. 1. cum filio. Hæredem, inquit, mihi date damnauerit. Hinc damnatus pro obligatus legitur. Nebr.

Damno imputatur commodum amiſſum. l. 1. §. damnum l. 2 §. merito. Ne quid in loc publ. Albet.

Damno litis puniti, ſiue damnum litis facere, quid ſit ſeu obſcurum, & ſicut omne multiplex dubium eſt, varie exponit gloſſa in leg. contumacia ff. de re iudic. Spieg.

Damni, ſiue huius quod intereſt, tres ſunt ſpecies. Prima eius, quod neque à lege neque ex partium conuentione definitum eſt, ideoque probandum & quantumcunque erit (ex regula tamen leg. vnic. C. ſent. quæ pro eo quod) adiudicandum, quæ quidem prima ſpecies generis ſui nomen retinet, & & appellatur, id quod intereſt Altera autem ſpecies eius eſt, de cuius ſumma integra & quantumcunque futura eſt, inter partes conuenit, quæ in iure appellatur pœna. l. vlt. ff. de prætor. ſtipul. 8. §. ſecundo ff ratam rem haberi: Tertia ſpecies eius eſt de cuius ſumma non integra, nec quantacunque ad extremum eſſe poteſt, ſed quanta ſit per ſingulos menſes, ipſo iure definitum eſt, ſic vt quamuis plutis vel minoris interſit, ſola tamen ea ſumma præſtetur: vt patet ex leg. vltim. ff. de peric. & commod. rei vendit. Et hæc à nobis, quoniam ex vſus diuturnitate pendet, vſura ſiue interuſurium appellatur. Hotomannus.

Damni infecti promittere & damni infecti mitti in ædes, Iureconſulti dicunt, ſubaudientes, nomine, vel cauſſa, l. 15. §. ſi damni. ff. ex quibus cauſſis maior. & tit. de damn. infecto Cicero. Topic. Acſi quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare, quod fornix vitij fecerit, vide Boeth. Damni infecti promiſſionem eſſe ſcribit quotiens qui promittit, ſi quod damnum vitio ſuo contigerit, ſua reſtitutione eſſe penſandum. Briſſ.

Damno adfligere. vid. l. 2. C. de leg. aquil.

Damnosa hæreditas l. 16 C. de fur. deliberand.

Damnvm, inquit Varro lib. 4. de ling. lat. à demptione, cum minus re factum, quam quanti conſtat.

Damnvm diuiditur in iniuriam & pauperiem. l. 1. ſi quadr. pau. fec. dic. Spieg.

Damnvm quomodo diſtet à lucro ceſſante, aduerſus Baldi ſententiam explicat Alciat. enarrans l. cum prætor. de verb ſig. Spieg.

In Damnvm alterius nulli eſt ſubueniendum, c. denique 14. q. 5. cap. primum, 11. q. 2.

Damnvm & damnatio ab ademptione & quaſi diminutione patrimonij dicitur. l. 3 ff. de damn. inf Quapropter & qui clā ſurripit, & qui vi rapit, damnum dat: ſed illud damnum non fit iniuria, quia hoc non eſt plerunque propoſitum inferentis damnum, vt te damno afficiat, ſed vt te locupletanter damno ſuo. Qui autem ſeruum iumentumve tuum aut vulnerauit aut occidit, damnum & iniuriam tuam cogitauit. Quamobrem Paul. leg. qui ſeruum de act. & oblig Qui ſeruum. inquit, alienum iniurioſe verberat, ex vno facto incidit & in Aquiliam & in actionem iniuriarum. Iniuria enim ex affectu fit, damnū ex culpa. Ferrer. de lege Aquilia. Quinti declamatio. c. c. c. x. x. Damnum definit Amiſſionem bonorum, quæ habuerimus: qui huc ibidem tradit, damnationem ex eo dictam eſſe, quod pleriſque criminibus pecuniæ imponeretur. Proinde non damnum facit, niſi cui de ſuo aliquid diminuitur & deperit: aliudque eſt damnum facere, aliud lucro prohiberi. l. 26. ff. de damno infecto. Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi. l 9. §. ſimili modo. ff. quæ in fraud. credit. damnum plane accipit & is, cuius ædium luminibus officitur. l. 25. ff. de damno infecto. Sed & quod ad interdictum attinet, quo prætor, ne quid in loco publico fiat, neve quid in eum locum immittatur, qua ex re, quid illi damni detur, interdicit. Damnum pati videtur qui commodum amittit, quod ex publico conſequebatur qualequale ſit, veluti ſi proſpectus, aut aditus deterior anguſtiorve fiat. l. 2. in princ. & §. merito. ff. ne quid in loco publ. Briſſ.

Damnvm tribus modis fit daturve, vel abs nobis ipſis, vel ab animalibus ſeruiſque noſtris, vel abs rebus inanimatis. Cum à nobis datur, pertinet ad legē Aquiliam. Quod abs ſeruis vel animalibus noſtris ad noxale iudicium & actionem de pauperie quadrupedis. Quod abs rebus inanimatis datur naturaliter, non venit in aliquod iudicium. Si earum vitio, veluti ædium vitioſarum ruina: ſi quidē damni infecti nomine prius cautum fuerit, in ſolidum id præſtabitur, ſi nulla talis ſtipulatio interuenerit, interdū ex cauſſa conceditur, vt quaſi re integra petatur, vt damnum præſtari, aut rem pro noxa relinqui: vt ſi reipubl. cauſſa abſens non potuit tempeſtiue mihi proſpicere vt ante ruinam caueretur. leg 9. de damno infecto. Sed commune ius eſt, vt dominus alioqui non teneatur, ne noxali quidem iudicio, l. 6. de damno infecto, l. 5. §. ideo. l. 29. §. ſi nauis. ff. ad l. Aquiliam. Nam etſi culpa quædam eſſe videatur, non ſufficere ædes ruinoſas, quæ alteri nocere poſſunt tamen ſi vicinus non poſtulet, eius periculo non tenemur vltro occurrere. Franc. Balduin. in ſua catacheſi iur. ciu. cap. 5.

Damnvm in ſocietate non intelligitur, niſi omni lucro deducto. l. 30. ff. pro ſoc.

Damnvm inferens non eſt abſoluendus niſi damno ſecundum arbitrium læſi reſtituto, cap. peſſimam 23. quæſt. vl. c ſi res 14. quæſt. 6.

Damnvm iniuria datum dicitur, nō ſolum ſi dolo, ſed & ſi culpa, ſine dolo datur. Semper enim quod nō iure factum eſt, iniuria appellatur, ac vt damnum ſarciatur, iuſtiſſimum eſt, vt annotauit Franc. Balduin. in Catacheſi iur. ciuil.

Damnvm iniuria datum, in leg. Aquilia accipimus quod cum damno iniuriam attulerit. l. 49. §. 1. Dig. ad legem Aquiliam. Vel vt Iuſtinianus, damnum culpa facientis datum, Inſtitutio. de iniur. in princ. & vt Theophilus interpretatur, ζημίαν ἀδίκως γινομένην. Ita Damnum iniuria in l. 1. ff. ad l. Aquiliam, & leg. 1. ff. de iniur. & damnum iniuriæ in leg. 1. ff. de furt. Vnde damni iniuriæ actio in leg. 9. §. vlt. ff. de tut. & rat. diſt. leg. 30. Digeſt. ad legem Falcidiam. leg. 18. in fin. Digeſt. ſolu. matrimon. l. 57. in fin. Digeſt. locat. leg. 27. §. ſi quis de manu & l. 32. Digeſt. ad legem Aquiliam leg. 37. Digeſt. de donat. int. vir. leg. 51. Digeſt. de furt. leg. 11. in fin. Digeſt. de eden. leg. 6. §. vltim. Digeſt. nautæ, caupo. leg. 11. §. vltim. de diuerſ. regul. leg. 3. Digeſt. de feriis, §. at aduerſus, Inſtitut. de pœna temere litigant. quæ alias damni iniuriæ actio. dict. leg. 6. § 1. Digeſt. nautæ, caupo. & apud Cicero, in oratio. pro Quint. Roſc. Com. & damni iniuria dati, apud Quintil. Declamat. 385. Et damni per iniuriam dati actio, apud eūdem aut alium

Quintil.in tit. Declamatio,pro paupere contra diuitem. Vnde damni iniuria agi,in l 7 § eſt & alia.ff.quod vi aut clam.l. 33.ff.de furt.leg.18.§ colonus.ff.de iureiur.leg.29.§.item Labeo.ff ad legem Aquiliam. & damni iniutia argui. leg.24. §. vlt.ff.de liber.cauſſa. & damni iniutia teneri l.27.§. ſi furnum & § ſi calicem,& l.45.in fin ff. ad legem Aquiliam. & damni iniuria conueniri l.28 §. colonus. ff.de iureiur. Alias damni iniuriæ agi.leg.14.in fin ff de præſcript.verb l.2. §. penult.vi bonor raptor.leg 27 §. Proculus, & §.ſi calicem.& l.41.ff.ad leg Aquil.l.54.ff.de acqu.rer.domin.& l 31.ff.de furt.Briſſ.

DAMNVM ſine iniuria facientis datum vocatur pauperies, l.1. in prin ff.ſi quadr.paup.fec.dic.

DAMNVM dediſſe videtur,qui cauſſam damni dandi præbuit, l. 4 § penult.ff.vi bon.rapt.l 30 §.vlt.ad leg.Aquiliam.Briſſon. adde cap.fin.extr.de iniur.& dam.dat.Prat.

DAMNVM non modo pecuniarum:ſed & exiſtimationis,famæ, infamiæ,litis,voluntatis,&c.dicitur Briſſ.ex ff & C.

DAMNVM facere id eſt dare.l.151.ff. de diuerſ. reg. iur.l.30. §.in hac.ff.ad leg.Aquil.

DAMNVM faciens non excuſatur ignorantia, ſi ſcire debuit, quin teneatur ſatisfacere, c. fin.de iniur.

DAMNVM pro pœna accipiunt in l.ſi pro fure. ff. de cond. furt. Alberic.Spieg.

DAMNVM ad res ſeu pecuniam: periculum ad perſonam Accurſ.refert.Spieg.

DAMNVM quod quis ſua culpa ſentit,ſibi debet,non aliis imputare,de reg.iur. lib.6. leg. quod quis ex ſua culpa, ff. eod. tit. Prateius.

DAMNVM is dat.qui iubet dare.l.169.ff.de diuerſ.reg.iur.

DAMNVM capere.committere,pati,ſubire,adferre,dare in bonis,&c.Briſſ ex ff.& C.

DAMNVM nemo facit, niſi qui id fecerit quod facere ius non habet.ff eod.tit.l.169.Briſſ.

DAMNVM,videtur eſſe poſſeſſori, quod ſibi non proſpexit cautione l.quod ſi poſſeſſor ff.de pet.hæred.

DAMNVM infectum,eſt damnum nondum factum,quod tamen futurum veremur.leg.2.ff.de damno infecto,vt cū ædificium alicuius ruinam minatur ædificio, vel prædio alterius vicini, tunc enim ædificij iſtius, vel prædij dominus à domino ædificij ruinam minantis petere poteſt vt ſibi caueat nomine damni infecti, quæ ſtipulatio continebit totum intereſſe illius vicini D eod.tit.leg ſtipulatione & leg.ſed etſi conditione, & leg.damni infecti. Et damnum pateris, quando rebus tuis aliquid decreſcit,non quando accreſcit, Quando autem lucrum amittis, damum non pateris. Etiam quoddam damnum ſiue intereſſe eſt circa rem, vt ſi ſubtraxiſti mihi inſtrumenta, quibus poſſeſſio firmatur, teneris mihi ad damnum, quod contingit propter ablationem inſtrumentorum. Et quoddam damnum eſt extra rem. vide leg.vnic. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt, Prat. adde Franc. Bald. Catech. iur.ciuil.cap.5.

DAMNVM decidere,pro ſoluere, præſtare, ſarcire damnum, l.ſi ſeruus communis §.his etiam §.quod vero.ff.de furt.Prat.

DAMNVM exiſtimationis in l.1.C.ſi contra matris voluntatem idem eſt quod infamia.

Sine DAMNO,id eſt,ſine diminutione, & vt Theophil.interpretatur, δίχα παίσης δαπάνης in §. at ex contrario. Inſtitutio. quib.alie.lic.75.C.de adminiſtr.tutel.l vlt. §.penult.C.de rebus auct.iudic.At in l.23 § ſeruum D. de fideicommiſ. libert. Citra damnum voluntatis, id eſt, circa offenſam voluntatis teſtatoris Briſſ. (fructib.

DANDI verbum quid operetur,vid.l.ſi ſtipulatus.4 ff.de vſur.&

Δανείζειν ναυτικῷ τόκῳ, id eſt, credere ſub lege ſuſcipiendi periculi Gothoft.ad leg.1.in prin.D.de nautico fœnor.

Δανείζεσθαι pro mutuo accipere.Scæuola l 34 §.D.de pign. & hypothec. δανεισάμενος παρὰ σου δηνάρια πεντακόσια παρεκάλεσά σε,&c.quum abs te quingentos denarios mutuatus eſſem, rogaui te,&c.Scæuola l.88 § 25. D.de leg.& fid.li.31. Βούλομαι δὲ τὰς ἐμὰς οἰκίας μὴ πωλεῖσθαι ὑπὸ τῶν κληρονόμων μου,μήτε δανείσασθαι κατ' αὐτῶν, ἐὰν δέ τις βουληθῇ αὐτῶν τὸ πωλῆσαι τὸ μέρος αὐτοῦ ἢ δανείσασθαι κατ' αὐτοῦ,&c. Volo autem ædes meis hæredibus neque vendi, neque mutuam pecuniam ſub earum pignore accipi: quod ſi quis eam quam in ipſis habet partem, velit vendere,aut ſub eius partis pignore mutuum accipere. Nam κατ' αὐτοῦ ſignificat quod vulgus dicit,ſuper eo. Quod idcirco admonui,ne quis hominis eruditi auctoritate permotus,crederet hoc loco δανείζεσθαι, poſitum pro pignori opponere.Sequitur enim ἐξουσίαν ἐχέτω πωλῆσαι τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ, ἢ δανείζεσθαι παρ' αὐτοῦ, id eſt, Poteſtatem habeat vendendi ſuo cohæredi,aut mutuam pecuniam ab eo ſumendi Hor.

Δανειστής, creditor. Gothofr ad leg. 17. §. ſi quid autem. tertio, verbo.fœnerator C de ſacroſ.eccleſia.

DANS ſub conditione aliquid faciendi, donandi animo non dat.l 6.C de condict.ob cauſ.dat.

DANVBIVS,ſiue Iſter Gothof.ad edict Iuſtin.13. c.11.§.1.fin.

DAPHNE,extat titulus,de cupreſſis ex luco Daphnes,& cæt,li, 11.Cod.quem vt pleroſque alios nobis Alciatus, hiſtoriarum ſcientiſſimus reſtituit. Itaque Daphne eſt amœnum in Syr ſuburbanum iuxta Antiochiam LXXX. ſtadiorum ambitu, ait Strabo. In hoc loco Antiochenſium conuentus agitab: vt ait idem Strabo Fuit autem hic lucus à Cn. Pompeio Magno conſecratus, Euſebio authore. Eſt quoque Antiochi porta Daphnitica,de qua Hieronymus in Vita Ignatij & cæ Iuſtinus lib.C.vndecim.de cupreſſis ex Luco Daphnenſi, l. quis autem Daphnenſis Luci, &c. Nebriſſ Dictum à Daphn Ladonis filia,vt nonnulli volunt: vel ab eo quod illic. erant (authore Auſonio) ſpectatiſſimæ lauri,quæ δαφνίδες Græc. dicūtur. Addit Philoſtratus alibi inſolitas in eo naſci cupre ſos in memoriam Cypariſſi,quem Apollo dilexit, cui ille lu cus eſt ſacer. Eius meminerunt præter eos, qui ab Alciato c tantur, diuus Chryſoſtomus contra gentiles. Amm. Marce ad fin.lib 19 Niceph.lib.10.Eccleſ. Hiſtor.cap 28. & l.b.16. 23.Sozomenus lib 5.

DAPHNIS mulieris nomen. Mar. Paulus quidam fideiuſſerat pro Daphnide, ait l.ſi remunerandi 6,§.7.in pr. D.mandat.

DAPIFER dicitur ferens dapes: & eſt nomen officij magn dignitatis in curia imperatoris; vnde inter proceres eligen tes imperatores computatur. (municat

DAPSILIS eſt ille, qui liberaliter ſecundum menſuram com

DARDANARII dicuntur, qui annonam merceſve coemptas tantiſper ſupprimunt, dum carius eas vendendi occaſio ſ offerat:à Darnano,vt quidā aiunt,mago nominati.Vide Vl l.6. D. extraord. crimin. & l.37. D de de pœn. Iulius Pollu ἀναπρατηγοὺς & αὐτοπώλας, hoc genus hominum appel lari ſcribit. Nam Propolas eos nominat, quos Iuriſconſult Proxenetas. Dardanarius autem non male Thales ille ſapiē appellari potuiſſet, qui olearum inopiam prouidens, omne coemit,& anno inſequenti vendidit,vt ſcribit Ariſtoteles: quidem eum quæſtum turpiſſimum facticare voluiſſet. Hot Adde Forcat.in penu iur.ciu c.28.

DARDANARII.Turneb.aduer.li.9.cap.7 Dardanarios dici putat eos, qui annonam onerant & premunt, quod eorum tanquam maleficiis, & venenis magicis crederent annonam a uerti in ipſorum horrea, & in metiendo menſuram imminui eiuſque modo ſubtrahi: aut quod ad contumeliam & probrū magos eos increparent, Dardanarios vocantes, cum eſſet odioſiſſimum magiæ & infamiæ vocabulum. Certe Dardanarij à Dardano contumelioſe nominari videntur, quem magum fuiſſe conſtat. Tertull.vt ipſis iam vocabulis vtar, quibus autrix opinionum iſtarum magica ſonat: oſtentantes & Typhon & Dardanus & Damigeron & Nectabis & Berenice. Sed & Dardaniæ Columellæ magicæ ſunt.

At ſi nulla valet medicina repellere peſtem,
Dardaniæ veniant artes.

Dardanus etiam ab Apuleio inter inſignes magos nominatur vt autem arcarius buccularius, tignarius dicitur,quæ formatio in multis artificum vocabulis obſeruatur,ita & in opificio & artificio aliquo Dardanarius eadem proportione dicitur. Nec vero in annona tantum, ſed & in aliis mercibus Dardanarij eodem Iuriſconſulto auctore dicebantur. Qui in ſe aliena cænacula dirigunt furandi animo, diætarij vocantur, quod cœnaculum diæta etiam non male vocari poſſit, cum in diæta ſit. Hæc annotauit Turneb. loco ſupra citato. Sed lubet etiam doctiſſ.D.Cuiacij explicationem huius vocis adſcribere ex cap 19.lib.19.obſeruat Dardanarij(inquit)iidem ſunt & Pantapolæ & Seplaſiarij,ſi gloſſis veterū credimus,quę & Seplaſiarios & Dardanarios Pantapolas exponunt & Pantometabolos: quo genere hominum nihil eſt fraudulentius, nil iniquius in oneranda annona mercium quarumlibet & ideo variis conſtitutionibus fraudes,calliditates, ſtellionatus eorum coercentur, non etiam genus omne improbatur negotiationis huiuſmodi. Nam & Reipubl. vtiles ſunt & vrbe aliquādo eiecti quū fuiſſent,reuocantur Nouell.Valētiniani de pantapolis ad vrbem Romam reuocandis, his verbis, Græcos negotiatores, quos pantapolas dicunt, in quibus manifeſtum eſt, maximam ineſſe multitudinem, magnamque in emendis vendendíſque mercibus diligentiam, vlterius non patimur ſacræ vrbis habitatione ſecludi, licet eos diſſenſio, & maxime inuidia tabernariorum, quam venerabilis Romæ vtilitas à negotiatione ſubmouerit. Idcirco hoc edicto ſinguli vniuerſique cognoſcant pantapolis ad rubem Romam redeundi negotiandique licentiam reſtitutam, vt cura peruigili vbertas populo miniſtretur. Hæc Valentin. Sed ſi forte vel menſuras vel pondera falſarint, vel legibus conſtituta pretia exceſſerint, vel vndique coemptas merces ſuppreſſerint, dum ex raritate caritatem affectant, hi conſtitutionibus coercentur,leg in Dardanarios. D.de pœnis, leg. annonam,Dig.de extr.crim. & ſpecialiter crimine ſtellionatus. l.3 C.vlt.de crim.ſtell. Et de omni genere hominum, qui ex annonæ caritate lucrum ſperant, minuſque vberem annonam exſpectant,vt eo demum tempore,quam diu horrea flagellarum, promant, eleganter Gregor. Nazianzenus in fine-

in funebri orat. Baſilij Magni: Τηρῦσι τὺς καιρὺς, καταπραγματεύονται τῆς ἐνδείας, καὶ γεωργῦσι τὰς συμφοράς, & adiicit, ταῦτα γὰρ οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι. Hi sũt Dardanatij, qui his attenrant, onerant, vexant annonã, vt loquitur Vlpianus, & Martialis,

Hic vbi Roma ſuas aurea vexat opes.

vt Varro, incendunt & excandefaciunt, vt Lamptidius, vaſtant. Cum annonam, inquit, veſtarent, hi, qui tum Rempub. gerebant, etiam inopia ingens Romæ extotta eſt, quum fruges non deeſſent, vt Plin. Flagellant, quod eſt premunt. Denique vaſtat. flagellat, vexat annonam proptie, qui ſupprimit quive non vendit iuſto pretio. Salomon. ὁ συνέχων σῖτος, δήμῳ κατάρατος. Populo, inquit, deteſtabilis eſt, qui ſupptimit annonam. Cuiac. Obſeruat 10. cap. 19.

DARDANIA, ſeu mediterranea Myſia, leg cum procuratores 4. C. de merallar.

DARE, eſt accipientis facere, § ſic itaque Inſtit de act tuo præſtans, & venditor, ſi ex mercis ipſius dominus. Spieg. Non autem videntur data, quæ eo tempore quo dantut accipientis non fiunt. Briſſ.

DARE, id eſt, credere, l. vlt. ff. comm. præd. l. ſi vnus, §. fin. de ſeruit. ruſt. præd.

DARE damnum, id eſt, affeire incommodum. Spieg.

DARE, pro permutare, vel compenſare l. dediſſe. de vet. ſig. Prat.

DARE debere eſt facto ſuo dominium retro transfetre. Vide Alc. in l. mutuum. de reb. cred. Spieg.

DARE, pro damnate ad beſtias, in metallum, exilium. l. 8. §. ſeruos, l. 17. l 28. leg 34. ff de pœn. & apud Firmic. lib. 3. Matheſ. c. 5 Prat.

DARE, adſignate, l. quæ pater. ff. famil. erciſc.

DARE, hoc eſt ſoluere. l. credit. §. cum de ſorte. ff. de ſolut Prat.

DARE nuptui, collocate in matrimonium. Inſtitut. de legat. §. legati.

DARE, eſt delegate leg ſi ita, ff de offic. præſidis. Prat.

DARE intelligendus eſt qui remittit. leg. generaliter. ff. de calumniat. Prat.

DARE, id eſt, dare velle. l. ſtipulatus ſum Damã ff. de verb. obl.

DARE præſtare, l. 40 §. Pamphilo. de ſtatu lib.

Quod te mihi DARE facere opoitete, verba licet coniuncta videantur, ſic tamen accipienda ſunt, vt quoduis eorum pro date ſufficiat l. 53. ff. de verb. ſignif.

DARE, id eſt, commodare in l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ff. commun. & pro tradete. leg. ſi tibi. D. de præſcr. verb. Prat.

DARI etiam vacua poſſeſſio dicirur l. 32 D. de arbitr.

DARE, propriè eſt dominium transferre, §. ſic itaque 14. de act. itaque ſtipulationes de dando conceptæ hanc vim habent, vt dominium ſtipulatoris efficiatur. leg. vbi autẽ, 75. in fin. Dig. de verbor. obligationib. leg. ſi ita 25. D. de contrah empt. neque enim videntur data, quæ eo tempore quo dantur accipientis non fiunt leg. non videntur. 167. de regul iur. Hotomann. Alias denique dare videtur, qui reſtituit, leg ſtatulibe. §. ſi quis ſeruum Dig de ſtatu. lib. l. ſi ſetuus in princ. D. de ædil edict. Oldendorp.

DARE diem in epiſt. Cic ad Attic. 1. 9 Tulliola tibi diem dat ſponſorem non appellat. Prat.

DARE, i. e. tradere. l. 4. C. de prædiis & aliis rebus minorum.

DARE, pro facere poſitum à Iuriſconſultis in l. ſi quis ab alio. ff. de re iudic ſingulariter obſetuauit. Zaſius noſter, etſi magna ſit differentia intet date & facere, vt ipſe in §. ſeq eadem lege docet, ſed ſic dici in re magna, Donatus in Adelphinis monuit Oldendotp.

DARE facere, præſtare l 13, §. idem Iulianus D. de act. empt.

DARE facere vetus fuit formula actionis in perſonam, qua id quod aliqua de cauſſa debebatur, peti ſolebat, ſiue in dando ſiue in faciendo conſtaret, leg. actionum. 25. D de oblig & act. ſoluta enim pro ſeparatis in ea formula accipiuntur, leg. ſæpe 53. D. de verb. ſignific. hoc eſt, vt alterutium tantum debeatur. Vſurpatur in leg. vlt. D. commu. præd. leg. 18. §. 1. D. de accept. l. 13 D. de inoffic. teſtam. Cic. lib. 3. offic. Calpurnius arbitrium illum adegit, quicquid ſibi dare, facere oporteret ex fide bona. Hotom. ſimili modo legimus, ire agere, inducta illata, vti frui.

DARE vindicias ſecundum ſeruitutem, ab libertate in ſeruitutem, contra libertatem, locutiones veteribus vſurpatæ pro decernete eum, quo de agitur, tantiſper ſeruum eſſe. Liu. lib. 3. Iudicem te ab libertare in ſeruitutem vindicias non dediſſe. Item. Vindicias ne ab libertate in ſeruirutem dederit. Aſconius in Cornellianam. Quis fuerat ille ex Decemuiris, qui contta libertatem vindicias dederit. Hot.

DARE vindicias ſecundum libertatem, à ſeruitute ad libertatem, contraria loquendi geneta: quibus eodem loco Liuius eſt vſus. Hotom.

DARE in arte notariatus dupliciter capitur: proptie ſcilicet & imptoprie. Proprie, quando res data tranſit in dominium accipientis, vt in inſtrumentis, in quibus agitur de retum alienatione. & dominij tranſlatione, in quibus transfertur dominium, ſi tradens erat dominus, alias non. Vnde date proeſt accipientis facete. Alitet enim non datut, niſi ſic detur, vt in ipſum, cui datur, ſtatim dominium transferatur. Improprie capitur in inſtrumentis Emphyteuticis & feudis, & locationis, vbi ille, qui locat, vel concedit, licet date dicatur, non tamen dominium transfert. Et eſt differentia inter dare, donare & tradere. Nam tradere dicitur, qui ſolum poſſeſſionem transfert & non dominium. de hoc notata 23. quæſt. 6 §. vlt. Olden. Prat.

DARE non ſolum intelligendum eſſe cenſet Iabolenus in leg. ſi muliet, ff. de cond. cauſ. dat. & Vlpia. cum de eo quod venditori datut, vt puta pretium vſuræ, ſed etiam ſi quid emptionis cauſſa erogatum erit, leg. debet. ff. de ædil. edicto. Tamen Specul. tit. de emption. & vendition. tradit veibum dare, quãdoque improptie in inſttumẽtis & conttactuum perſcriptionibus poni, quandoq; etiam proprie veluti cum res dara ſit accipientis, & de vera alienatione, ac dominij tranſlatione agitur. ſi modo tradens dominus erat, leg. rtaditio. ff. de acquirend. rerum dominio. Improprie autem quandocunque ſolus vſus, ſolave poſſeſſio tei datur, cuiuſmodi eſt contractus Emphyteuſeos, locationis, & rei in cliẽtela poſitæ, ſeu in feudum datæ. In his etenim id genus conceſſionis contractibus & tabulis dominiũ minime transferri ſolet, qua de re in contractu emptionis, dedit. pro tradidit, καταχρηστικῶς & ex improptio ſcriptum cenſet Bait. in leg. fin. D. de cond. ob cauſam, & in leg. exempto, ad principium D g. de act. empt. &c. Brechæus leg. dediſſe intelligendus eſt, tit. de verb. & rer. ſig.

DARE ſimpliciter pronuntiatum, alienare eſt ac dominium transferre, vt habetur in leg. nemo rem ſuam, & leg. vbi autẽ appatet. §. fin. D. de verbor. obligationib. Tamen qui rem pro re alia, quam dare tenebatur, commutauit vel compenſauit: aut ſibi accepto latum eſt, id dediſſe cenſetur. Paulus in leg. vel permutanit. D de libe. cauſſ. Vnde ſi mulier nuptura ei, qui centum dare debebat, cum eo ita pacta eſt, pro centum quæ mihi debes, fundus Huſſeianus doti tibi erit, ſecundum id quod placuit tem pro re ſolui poſſe, & liberatio contingit, & centum in dotem erunt. Sic reſpondit Paulus in leg. ſi ei. D. de iur. dot. & cæt Brechæus ibidem.

DARE pro adiuncto variat ſignificationem: date mutuo, date hypothecæ, leg. & quæ nondum in prin. D. de pignor Old.

DARE improprie dicitut qui ſurrepta reſtituit leg ſtatulib. § ſi quis ſeruum. de ſtatulib Pro reſtituere autem interpretantur in leg ſi ſetuus. de edil. ædict. Old. Prat. Spieg.

DARE actionem & iudicia prætor dicebatur, cum actori poteſtatem agendi faciens, cum ad intendendam actionem admittebat, quod Cic. pro Cæcinna ait. Etenim ſi prætoris, qui iudicia dat, nunquam petitori præſtituit, qua actione vti eum velit. & act. 3. in Verrem. Si quis, inquit, eum pulſaſſet edixit, ſe iudicium iniuriarum non daturum, quicquid ab eo peteretur, iudicem de ſua cohorte daturum. Iudices quoque litigatoribus dabat, nonnunquam ex centumviris, quibus prætor præerat, ſæpiſſime tamen ex priuatis in quos litigatores conſenſerant, l. 2. §. 1. D de iudic. leg ex conſenſu, leg. de appell. Coraſius Miſcell. lib. 3. cap. 8. Sic

DARE iudicium, frequens locutio, eadem forma, qua actionem dare, ſignificat agendi facultatem præbere. Vlp. Prætor ait, qui deiecerint vel effuderint in eum locum, quo vulgo iter ſit, quantum ex ea re damnum datum erit, in eum qui ibi habitauit, in duplum iudicium dabo. Spieg.

DARE beneficium, pro rem gratam facere, dictum eleganter in leg. Nerat. de reg. iut. Spieg.

DARE ciuitatem pro ciuem facere. Spieg.

DARE inquit Seneca lib. 1 de benef. c. 10. aliquid à ſe dimittere eſt, & id quod tenueris, habendum alteri tradere. Briſſ.

DARE conſenſum. l. 4. C. de vſucapionib. pro emptore.

DARE dilationem etiam apud Cic. inuenitur.

DARE ferias pro obſeruare, apud Vlp. in l. ſi aliquam, de offic. Proconſ. Oldend.

DARE corporaliter in l. 18. C. ad leg. Falc. idem eſt quod naturaliter. Gothofr. ibidem.

DARE vel facere donationem, id eſt donare l. 20. in pr. C. de don. ante nupt. vt & dare donandi animo l. 6. Cod de condic. ob cauſ. dat.

DARE pignori l. 4 Cod. de pignor. & l. 1. Cod. ſi alien. res pignori data ſit.

DARE placita. l 9. C. de non nume. pecun.

DARE Sacramentum factionis l. 5. in princ. C. ad leg. Iul. maieſt.

DARE in mandatis, idem quod mandare.

DARE in ſolutum l. 13. C. de pignor. & hypoth.

DARE in matrimonium, in §. legati autem, Inſtit. de legat. Sicut apud Liuium & Cæſarem reperitur, vt & apud Terent.

DARE in nuptias. Spieg.

DARE mancipio, vel mancupio eſt rem ita date, vt euictionem nos præſtaturos ſpondeamus.

DARE mutuum teſtimonium dicuntur, vt Eraſmus exponit. aut qui mutuo ſtudio inuicem ſuffragantur, aut ad gratiam teſtificantur: neglecta religione. Spieg.

Dare oportere,leg.quod te mihi,in fin.ff.ſi cert.pet.& leg.ſæpe ita,§.1.de verbor.ſignific.§.is quoque. Inſt. quib. mod.re contrah.oblig.

Dare pœnas, inceſtus, maieſtatis, furti, hoc eſt, puniti ob admiſſum crimen inceſtus,maieſtatis,furti.Spieg.

Dare poteſtatem,eſt rem alterius arbitrio committere. Spie.

Dare ſe in arenam.l.vlt.ff.de fugitiu.

Dare ſe militiæ. l.18.ff.de liber. cauſ.l.4 §.1.& §.ſeq ff. de re milit.Briſſon.

Dare iuſiurandum dicitur etiam,qui vi vel amens promittit §. ſicut ergo,iuncta gloſſa in Authen.vt iudic. ſine quo ſuffrag. Sic Cæſar libro primo Gallic. Hac ratione adducti, inter ſe fidem & iuſiurandum dant.Oldend.Spieg.

Dare nomen,eſt curare nomen inſcribendum. Arrianus in leg. 3.de re milit. Qui poſt deſertionē,inquit,in aliam militiam nomen dederunt, legive ſe paſſi ſunt.Budæ. interpretatur ad delectum ſeſe exhibere.Oldend.Spieg.

Dare ſententiam, pro dicere,& ferre l.28.ff.de re iud.l.56. §.1. ff.de euictioni.Et dare ſimpliciter eodē ſenſu vt in lib.27. in fin.ff de liber.cau.Contra libertatem dabit,id eſt,ſententiam feret.Tacit.lib.4 Ita ſecundum Meſſenos datum, id eſt, pro Meſſenis pronunciatum. Suet.in Claud.c.15. Abſentibus ſecundum præſentes dabat facillime nullo delectu. Plin.lib.7. Epiſt.ad Maer. Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundum reos dedit. Hæc autem locutio imminuta & cōciſa eſt.Plene enim ſic enunciatur, ſecundum aliquem litem dare, quam locutionem in pronunciationibus vſitatam ex Valer.Max.3 c.3.& Seneca in præfatio.lib.7. Declamatio. alias docui.Cic pro Quint.Roſc.Scauri tabulas poſcebamus,nunc tuas, C.Fanni Chærea, ſolius poſtulamus: quominus ſecundum eos lis detur,non recuſamus.Lucan.lib 3. ſecundum Æmathiam lis tanta datur.Briſſ.

Dare vſumfructum hæres iuſſus, vt in ſpecie l.3. ff.quib.mod vſusfr.amitt.l.19.§.vlt.l.32.§.1.ff.de vſufr.legat. Dare intelligitur ſi legatarium in fundum inducat, eumve patiatur vti frui,l.3.ff.de vſufr. Atque ita dari quoque ſeruitutes patientiam cedentes intelligimus, l.19.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.l.vl. ff.commun.præd.l.vlt.de ſeruit.Briſſ.

Dare tutores l.2.3.& paſſim,C.de teſtam.tut.

Dare intelligitur qui remittit,l generaliter, ff.de calumn.leg. ſi mulier.ff.de cond.ob cauſ.Bart.in l.Modeſtinus.de ſolut.

Dare videtur qui legitime offert, auth.dos data, & ibi Goth. ff.de donation.ante nupt.

Dare non poſſumus alteri,quod proprium nos habemus, l.54. de reg.iur.l.20.de acq.rer.dom adde l.5.& ibi Goth.C.de iur.

Dare beatius eſt quam accipere,c. cū Matthæ,de celebr. miſſar.& ibi Abb.in 4.not.tex.in cap.prædicat.16.quæſt.1. Abb. in eod.de donat.

Dari verbum improprie accipitur pro eo quod eſt tradi, l.ſi ſtipulatus.de vſur.Spieg.

Dari fieri l.13.de inoffic teſt.l.122.§. Callimachus, de verbor. oblig.l.pen ff tem pupill.ſalu.for.Briſſ.

Dari etiam vacua poſſeſſio dicitur l.3.de aib.

Dari fundum Tuſculanum ſtipulatio, hoc continet:vt dominium omnino efficiatur ſtipulatoris, l 5.§.vlt. de verb.obl.

Dari in metallum, ad beſtias, ad opus publicum, in exilium, in ludum venatorium, dicuntur, qui in eas pœnas damnantur,l.8.§.ſeruos.l.17.l.27.l.28 in princ.& § vt generaliter,l.34. ff.de pœn.l.4.ff.de interd.& releg.l.19 ff.de excuſſ.tut.l.3.C. ſi pendent.appell.& apud Firmicum lib 3. Matheſ.c.5. Briſſ.

Sic Dari metallis. in l.20. circ. fi. C. de poſtlim. reuerſ. eſt ad metallum damnari.Goth. ibid.

Dari,& fingi dari,diuerſa ſunt.l.1.D.de donat.

Dasvmiano vel Daſumaiano SCto de his cauebatur, qui fideicommiſſariam libertatem præſtare rogati, iuſta ex cauſa abeſſent,vt nec libertas impediretur his qui fraude carerent l.36 ff.de fideicom.libert.Briſſ.

Data libertas,l.26.de liberal.cauſ.

Data ſemel libertas non reuocatur.§. ſi is qui 6. in fin.Inſtit. de eo cui libertatis cauſa,&c.

Data ad hoc opera,pro,de induſtria, l 51 §. pen.ad leg. Aquil. §.Theſauros.Inſtit.de rerum diuiſione.Briſſ.in pareig.

Data opera, l.11.C.de his,qui accuſar.non poſſ.

Data non videntur, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt,l.128 de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

Datio à facto non diſcrepat l.15.§.verb.vt non diſcrepet,vbi Goth C.de contrah.& comm.ſtipul.

Datio id eſt,traditio,l 3.C.de dot.cauta non numerat.

Datio legati,l.4.in fin.C.de liber.præterit.l.10. ff. de reb.dub. l.9.& l 14 ff.de adimendis legat.

Datio omnis aut fit ob rem,aut ob cauſam honeſtam,aut turpem.l.1.ff.de condict.ob turp vel iniuſt.cauſ.

Datio mutui in § is quoque,inſtit.eod.vt & apud ICtos & Ciceronem Legum datio.Spieg.

Datio pecuniarum,leg.ſcimus 22.§.6.C.de iur.deliber.

Datio vſusfructus,l,7.C.de reb.alien.non alienand.

Datio inſolutum eſt datio pro ſolutione & ſatisfactione: que ſpecies contractus innominati:ſcil.do vt facias.

Datio bonorum poſſeſſionis,Curatoris,dotis,fideiuſſoris, dicis,libertatis,partis,pecuniæ, pignoris,tutoris,libelli,B. ex ff.& C.

Dativi tutores dicebantur auctore Vlp.Inſtit. tit.11. qui te: mento dati erant. Datiuos tamen & teſtamentarios tutc ſeparat Modeſtin.in leg.7. ff. Rempubl.ſalu.fore. Quem modum Datiuam tutelam, à teſtamentaria & legitima Iu nianus ſeparat in l.§ 40. Cod. de Epiſc. & Cler. Datiuoſ idem Imper.in l.vlt.C.de legit.tut.accipit, qui à iudice d tur.Briſſ.

Datv iri,pro datum iri,dixit IC. l.ſtipulatio iſta, habere li re,§.ſi quis inſulam ff.de verb.obl.qua de re vide Ant. Aug lib 2.Emend c.2.

Datvm ſubſtantiuum in tit.de condict.cauſ.dati,qui vulgo tatur ſic.De conditione ob cauſam, confuſa loquendi ph ac proprietate, nec abſque ſtudioſorum detrimento. Præ rea legendum de condictione cauſa dati, cauſa non ſecu non autem cauſa data, nullo cohærente ſenſu. Sic Cel in l.vlt. eod.tit. Obligationem dati vocat Oldend. vide(iacium & Vveſembec.in Paratitlis,hoc ipſo titulo.

Datvm à me videtur quod vel à procuratore omnium bo rum, vel ab eo qui negotium meum gerebant ratihabitic ſecuta datum eſt,l 7.ff.de calumniator.In edicto Ædium, rus verba referuntur in l.25 §.vl.ff de ædil edict. Datum ac pimus non ſolum quod numeratur venditori, vt puta p tium & vſuras eius, ſed & ſi emptionis cauſa erogatum e 27.ff eod.tit.Briſſ.

Datvs iudex,id eſt delegatus;Nam in iure ciuili, vt Zaſius: in leg duo iudices.ff.de re iud. raro inuenies verbum,dele ti,pro iudice,ſed frequenter verbum, Dati. vt iudex datus leg.iudex de iudi.in l.à iudice & l.apertiſſimi. C.eod.in l 2. ibi,cui iuriſdictio data eſt, in l.& quia in prin de iuriſ.o iud. Proprie iudex datus dicitur, cui reſpectu vnius cau vel articuli tantū mandata conditio eſt, & præter eam nil habet. A recentioribus Cæſaribus Pedaneus appellatus. Ol

D E

De præpoſitio quandoque auget,vt in dictione depoſitum.l.1. pr.ff.depoſit.quandoq; priuat,vt c.epiſcopus 35.diſt. Et tu plerunq; mutat ex toto ſignificatum dictionis, cui adiung tur,vt deſtruo,dedecus,degener: quādoq; nec addit nec m tat,vt detergere,id eſt tergere,in aut.de mona.in prin.

De pro A.Sic de re ſtipulatus,l.37.ff.de vſufructu.l.ſi is qui te ff de furt.l.1.ibi de fiſco,id eſt,à fiſco.C.de fun. rei prin. lib. Sic de me petere.l 5 §.ſi dem.ff.commodati. De Roma abi l.35.§.non ſolum ff.de procur.De domo numerata l.40. ff. reb.cred.Sic de fundo,de prædiis,de quibus,&c. pro à fund à prædiis,à quibus.Briſſ.ex ff.& Cod.

De quandoque ſignificat vel ex,vt de domo, pro ex domo pud Paul.in princ.leg.lecta.ff.de reb.cred.Sic & Terentius ſurpauit. Clamat de via,id eſt, è via Pauli verba, quæ ſic h bent, Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe à Publico Mæui quindecim mutua numerata mihi de domo: ſecundum Al ſignificant, tam quod domi numeratum, quam quod ex do mo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfamilias ſiu per eius ſeruos,aut inſtitores.Spieg.

De interdum pro,vel propter ſignificat. Vlpia. vel ſi quid ex quod egerit,ad eum peruenerit,dolove eius malo, vel culp. eius factum ſit, quo minus peruenirer, hiſdem de rebus red di,id eſt propter haſdem reddi, vel pro his rebus recte præ ſtari,vt in leg.aliud ff de verbor.ſign.Vide Bud.in leg.redhi bere. ff.de ædilit. edict. Hæc quoque præpoſitio quandoqu in malam partem accipitur, vt deſperatus, demens, dedecet deformis,degener, Alc.lib.4.de verb.ſign.

De interdum ponitur pro ſuper, l.3. C. ſi à non compet. Inter dū pro valde,vt deproperat,i.e. valde properat l.2. C.de ve ter.iur enucl Interdum pro ſecundum,vt de libellis,id eſt,ſe cundum libellos.C.de libellis 20.diſt.l.2 C.de ſent.ex breui recit.Interdum pro turpiter, vt, depectus, id eſt, turpiter pactus,l.generaliter. de calumn. Interdum ſubauditur à lute.l lenocinij,in fin.de adul.

De præpoſitio quandoque denotat cauſam materialem l.1. § nunc videamus.de comm.eum emanc.lib.

De præpoſitio quando ſignificet cauſam proximam leg. vel re motam,vide Bart.in l 1.ſi finita,§.de his ff de dam.infect.

De particula in l.7 § 2.C.de ſumma trinit.ſignificare cauſam ef ficientem,ait Goth. ad eundem §.2. verb. carnem aſſumpſit

De eadem familia.*Vber ein leiſt* Spieg.

Dealbatores, item Deauratores l.1. C. de excuſ. artif. lib 10.ab Impp.inter artifices recenſentur qui munerum immu nitate donati ſunt.Spieg.

Deambvlandi ius,hoc eſt, ſpaciandi. Vlp.præter habitatio nem autem,ait,quam, habet, cui vſus datus eſt, deambulandi quoque & geſtandi ius habet,l.plenum. § 11. D. de vſu & habit. Spieg.

Deberi

DEBERE, eſt iure aliquo teneri ad dandum vel faciendum aliquid. Cic. in paradoxis. Tu poſſe te dicito quandoquidem potes: debere, ne dixeris, quoniam nil quiſquam debet, niſi quod eſt turpe non reddere. Hotom.

DEBERE verbum ad omnes omnino actiones referendum eſt, ſiue ciuilis, ſiue honoraria, ſiue fideicommiſſi ſit perſecutio, l. pecuniæ.178.§.hoc verbum, de verb.ſign. Id tamen ad ſubſequentes tantum ſpecies referri oportere, ſcilicet ciuilem prætoriam, aut fideicommiſſariam perſecutionem quam plurimi exiſtimant. Vix enim in rem actio debendi verbum competit. Neque enim res mea mihi deberi poteſt, ſicuti apparet ex l.Quintus Mutius § argento & l.ſcribit. ff de aur. & argen.leg. Id tamen vim habere obligationis palam ex l. 1.§.2.ff de act.empt.vendit. ſi cum ſciret deberi ſeruitutem, celauit, & l.ſi domus ff.de ſer.ruſtic. præd. Adde Vveſemb. in tit.de actio.in inſtit in princ. ſuper verbo deberi.

DEBERE defunctus non dicitur, ſed debuiſſe, interpretes citant textum ſingularem & vnicum, quod id colligunt, lege qui Romæ § Augerius.ff.de verb.oblig.Old.Spieg.

DEBERE eſt de alio habere: Ergo quod non eſt nec eſſe poteſt, nulli debetur.

DEBERE adfectionem dicitur in l.2.C.qui dat.tut. vel curat.

DEBERE in tributa.l.33.C.de appellat.

DEBERE optimo iure, l 1.C.de vſur.

DEBERE legatum, domus, fundos, ſeruitutem, prædia, pecuniam: pure, in diem, ſub conditione, ſub pignoribus, ſub pœna, ſub vſuris.Briſſ ex ff & Cod.

DEBERI dicimus, quod die certa præſtari oportet, licet dies nondum venerit.text.in l.9.ff.vt legator ſeu fideicom.

DEBERI proprie id tantum intelligitur, quod peti & ab inuito exigi poteſt l.108. de verb. ſign. Vnde feſtiuus ille Martialis iocus lib.2 Epigr:

Sexte nihil debes, nil Sexte fatemur,
Debet enim ſi quis, ſoluere iure poteſt.

Itaque nec ſeruus debere, nec ſeruo deberi quicquam intelligitur, l.41 de pecul. Ac proinde eos qui natura tantum obligantur, debitores per abuſionem dicimus.Briſſ.

DEBERI natura quoque dicimus licet eius petitio nulla ſit. l.1. §.vlt.de conſt.pec. l.id quod natura ad l. Falcid. l.85.de reg. iur.l.10.de oblig.& act.& aliis vulgatis locis, adeo vt qui natura tantum obligatus ſoluerit, debitum ſoluiſſe dicatur, l.19. §.pen.de ſolut.Sic fit vt deberi aliquid natura, vel iure ciuili vel honorario poſſit l.1.§.debitam l.3.de conſt.pec.l.1.de nouat.47 ad Treb.Briſſ.

DEBET verbum neceſſitatem importat, l.1.in princip. de eden. Io.Bello. Etymol Gloſſ in Clem. attendentes verb. debeant de ſta.regul. quandoque tamen & honeſtatem importat, Ioh in c.ſi de iur.cal.ſuper verb.pattem illam, & notatur in c.intelleximus, in verbo debet.de Iud.

DEBETVR vel pure, vel in diem, vel ſub conditione, l.16. ff.de petit.hæred.

DEBILES perſonæ, qui propter infirmitatem vel perpetuo aliquo morbo rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, inter eas fœminæ & pupilli connumerantur in l. nequicquam. §. obſeruare. ff.de offic. proconſulis. Alibi Imperator miſerabiles nuncupat C.quando nup inter pup.lib.3 Prat.

DEBITA portio, i.legitima, l.36 C.de inoffic teſtam.

DEBITA portio, quæ liberis ex ſubſtantia paterna iure ciuili debetur, l 8.§.vnde. & de inoff. nimirū quarta pars ſucceſſionis, quæ ab inteſtato obtigiſſet. Appellatur & debitum bonorum ſubſidium l.2.C.de inoff.donat.

DEBERI autem parentum hæreditas liberis intelligitur, liberorum vero parentibus non æque, propter votum parentum & naturalem erga filios charitatem.l 15.ff.de inoff.teſtam l.vlt. ff.de bon.damnato.l.7.in fin.ff.vnde liber.l 50. ff.de bon. liber.Briſſon.

DEBITA etiam patronis portio, quæ patronis ex l. Papia relinqui debet l.114.§.vlt.de legat lib.1.28.ff de legat. lib.2 l.1.§. penult.ff.ſi cui plus quam per l. Falcid.l.20. ff. de donation.l. 60.ff.ad Trebellian. Inſtitut de ſucc.l.19 § 1. de condict. & demonſtr.l.25.& l 44. ff.de bon.libert. l 6 §.ſi patronus, ff ſi quis in cau.teſt.Briſſ.

DEBITA ÆDIBVS ſeruitus l.5.C.de ſeruitut.l.22. ff.de ſeruitut. aqu.pluu.Briſſ.

DEBITA repræſentare, l.1.C de condict.ex leg.

DEBITI appellatio plerunque ſolam naturalem obligationem continet l.40.§.dominus, de condit.& demonſtr.l 25 §.1.ff. quando dies leg.ced.Briſſ.Prat.

DEBITI ſolutio vnde dicta ſit, explicat Budæus in Annot. poſt

DEBITI facere gratiam, pro remittere.Old. (Spieg.

DEBITI inſtar habet id, quod officio iudicis adſequi poſſum ab inuito aduerſario, imo & ipſum officium à iudice debetur poſtulanti ſecundum ius & ſi negauerit, tenetur iniuriarum, l.1 §.permittitur autem, in fin.ff.de aqu.quot.& æſt. Oldend. Prat.Spieg.

DEBITI viam venire, eſt debitum poſſe petere.

DEBITI appellatione veniunt & ea, quæ neceſſaria à creditore pignoris nomine expenſa ſunt, l.6.C.de pignor.

In DEBITI vicem actionem dare l.1.C de oblig.& act.

DEBITOR proprie appellatur, à quo inuito pecunia peti poteſt leg 108.de verb.ſign l 18.§ fideiuſſor.ff.de fideiuſſ. Alias proprie dicitur, cui nulla competit exceptio Briſſ.

DEBITOR in primis, antequam conueniatur in iudicio, adeundus eſt, & ciuiliter interpellandus ſemel atque iterum (ſi fieri poteſt) per creditorem ipſum, deinde per alios bonos viros vt debitum præſtare velit ſine moleſtia. Admonendus eſt quanto diſpendio non ſolum corporis & pecuniarum, verum etiam animæ ſuſcepturus ſit iudicium contra conſcientiam ſi recuſauerit dare aut facere id, quod ex bono & equo debet. Et quamuis hæc admonitio quibuſdam videatur vrbanitas (vt vocant) ſi tamen recte perpēdatur, certum erit, quod ex iure diuino & humano omnibus modis obſeruanda ſit. Et propterea quibuſdam in locis optima ratione non audiri in iudicio creditorem, niſi ſic admonuerit debitorem: iuxta illud EuangelicumMatt.18.ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου, &c.Iīē: Qua de re inquit Proculus volo, vt cum Hybero loquaris, ne rem illicitam faciat, l.quidam Hyberus.ff de ſeruitut.vrb.præd. Pra.

DEBITOR tenetur liberare fideiuſſorum ab omni obligatione, c.conſtitutus, de fideiuſſ.

DEBITOR ex obligatione ciuili, ſi non habet in ære, nullo iure puniri poteſt in corpus, ſed perpetui carceris pœna, vt tractāt Iaſon in §.pœnales. Inſt. de act. Innocentius & alij in c.Odoardus.de ſolut. verum eſt, quod antequam conſtet, vtrum bona habeant, an non habeant, poſſunt duci in ius & cuſtodiri.Cōſuetudine tamen multis in locis carcere ſeruantur debitores, donec ſoluāt. Reſpiciunt haud dubie, qui hoc obſeruant, ad frequentiam huiuſmodi impoſturæ, quam in contrahendo debito admittunt plurimi hoc ſeculo leuioris farinæ homines. vide Prat.lib.2.veter.Iuriſpt.ad leges Solonias, l.1.At debitoribus indigentibus olim argentariæ menſæ præpoſiti mutuo dabant pecuniam ſub vſuris ſine ſcripto.Nouel.de argentariorum contractibus. §. quia vero legem tulimus.Conſtit.139 Erant tempore Iuſtiniani mercenarij, quos vindices appellabant, qui haud dubie accepta mercede conquirebant miſeris debitoribus pecuniam, vt apparet Nou.de decurion §.1.conſtit.38. Prat.

DEBITOR debitoris à creditore Chirographario conueniri non poteſt.Vide Cuiac.8.obſ.19.

DEBITOR hæreditarius dicitur is, qui ſeruo hæreditario promiſit.l.14 de hæred.pet.

DEBITOR hæreditarius is quoque dicitur, qui ante aditam hæreditatem dedit damnum, vel aliquam rem de hæreditate ſubripuit, autoribus Paulo & Caio in l.14.15. ff. de petit.hæred.Old.adde l.71.de hæred.inſt.

DEBITOR putatiuus, qui putat ſe debitorem, vero debitori opponitur.Vide l.qui ſe debere.d.cond. cauſ.dat.cuius intellectum nec interpres, nec Bart.ſatis aſſecuti ſunt, vt ex Zaſianis intellect.euidenter patet.Old Spieg.

DEBITOR obnoxius, vide l.9.in princip.C de præſcript.30. vel 40.annor.

DEBITOR communis donec viuit, non poteſt creditori anteriori 40.annorum exceptio opponi, l.7.§.2. Cod.de præſcrip. 30.vel 40 annor.

DEBITOR tuus eſt, qui tibi non reddit, quod tuum eſt.Spieg.

DEBITOR non videtur, qui ſe exceptione iuſta & ab æquitate naturali non abhorrente, eaque perpetua tueri poteſt.l.66.de reg.iur.arg.l.10 & 55.de verb.ſign.Briſſ.

DEBITOR vſurarius, pro eo, qui ſub vſura pecuniam debet. Papin.in l.7.de vſur. Debitor vſurarius creditori pecuniam obtulit, & eam quum accipere noluiſſet, obſignauit & depoſuit. Hotom.

DEBITOR tam ex contractu, quam ex delicto intelligitur, l.14. cum ſeq.ff.de petit.hæred. Briſſ.

DEBITOREM contra hæreditarium actio perſonalis non datur l.3.C.de hæreditar.act.ſecus de vtili, l.5. C. de hæreditar. vel act.vend.

DEBITORES rerum publicarum accipere debemus, quæ ex adminiſtratione Reipublicæ relinquantur, l.reſcripto, ff.de muner.& honor. Old.

DEBITORES ciuitatum ſunt, qui tenentur ciuitati, ſed in actione debiti fiſcus præcedit.l.2.C.eod.lib.11.

DEBITRIX mulier l.24. in princ. l.27. §.2. ff. ad SCtum Velleian l.2.C.eodem l.33.ff ſolut.matrim.

DEBITRIX domina l 6.C.de pignor.

DEBITRIX fiſci l.4.de iure fiſc.

DEBITV iri, vetuſte pro debitum iri.Vlp.l.1.§.3 de dot. præleg. Et mulierem agentem ex teſtamento cauere debere, defenſu iri hæredem aduerſus maritum. Ergo maritus item debebit cauere, aduerſus mulierem defenſu iri, ſi prior agat. Et §.ſequenti. Non alias eum legatum conſecuturum, quam ſi cauerit hæredes aduerſum mulierem defenſu iri. Item apud eua-

dem l.11.§.17.ff.de legat.& fid.lib.31.& l.14.de noxal.actio.l.10.& 38.de reb.cred.Hotom.

DEBITVM perſonæ vel res alicuius non poſſunt detineri propter delictum alterius. Id autem Iuſtinianus appellat oppignorationes: vulgus Repræſalia. Nouell. Ne perſonæ vel rei velaui. Conſtitut.52. Et Nouel. de vicariis ſeu locum tenentibus. §. cum vero contigerit, Conſtitutio 134. mutuum dans agricolæ, terram eius tenere non poteſt ex quacunque conuentione.Nouell. Ne quis mutuo dans agrico. Conſtitutio 32.33.34. Quæ conſtitutiones ad diuerſos Præſides ſunt promulgatæ.Oldend.

DEBITVM ſolutum dicitur,quum eſt res perfecte creditoris facta. Sic debitor fundi, alteri pignorati dando fundum, non ſatisfacit, niſi pignoris obligatione ſublata. l. ſi rem meam. ff.de ſolut. Spieg.

DEBITVM eſt in quod aliquis alteri & naturali & ciuili obligatione tenetur. vel

DEBITVM eſt quod ab inuito exigi poteſt, l. debitor. de verb. ſig.2.quod debetur.14.q 1.

DEBITVM eſt æs alienũ.l.1. C.quãdo fiſc. vel priuatus debitor.

DEBITVM id eſt hæreditas in l.8.§.2.C.de Codicill.

DEBITVM in l.16.C.de quæſtio.Idem eſt quod delictum.

DEBITVM bonorum ſubſidium eſt legitima portio Gothofr.ad l 5.verb. debitum bonorum ſubſidium C.de inoffic. donat.ſic debitum naturale, id eſt legitima, idem ad l.36.§.2. ibi: debito naturali,C.de inofficioſ.teſtam.

DEBITVM quomodo extinguatur. vid.Brederod.in lexic. ſent.

DEBITVM intelligitur remitti redditioe Chirographi vel inſtrumenti, non autem redditione pignoris.

DEBILES perſonæ, ſunt qui propter infirmitatem ex perpetuo aliquo morbo, ſuis negotiis ſupereſſe non poſſunt. l.4.& l.5. ff.de poſtul.l.2.ff.de curat.furioſ.

DEBILITATVS,homo,mulus,ſeruus,&c.Briſſ.ex ff.& C.

DEBLATERARE eſt garrire,nugari.Plautus in Aulularia,vbi es tu,qui deblateraſti vicinis omnibus.

DECANATVS eſt ſocietas decem virorum ſecundum Hug. & Accurſ.in rub.C.de decurio-.lib.12

DECANI in l.1.& 2. C.de decan lib. 12. ex miniſterianis ſunt. Atque iidem ſunt, qui & lecticarij,& copiatæ,ſiue veſpelliones dicuntur.Ab Epiphanio definiuntur circa finem li.3. ſiue tomi 7. contra hæreſes, οἱ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν κοιμωμένων.Sic etiam Decanos Conſtantinopoli humandorum cadauerum curam geſſiſſe liquet ex Nouell 59. Sic intelligendi & accipiendi ſunt in l.9.C de ſacroſ.Eccleſ.Prat.

DECANVS in c.1.& 2.60.diſtinct.dignitas eſt Eccleſiaſtica, quo gnificantur archipresbyteri.c.in c.50. diſtinct. Ang. Clauaſius in ſumma pro Archidionis poni ait.Prat.

DECANI Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ non ſint plures quam nongenti quinquaginta.l.4.C.de ſacroſ.Eccleſ.

DECANVS:Modeſtinus in ſingulari libr.quem de rei milit. vocabulis fecit,Decani,inquit, erant decem militibus præpoſiti, qui nunc caput contubernij vocantur. Idem etiam teſtatur Flauius Renatus lib.2. eodem modo dicti, quo centenarij & ducenarij. Quos vero Græca conſtitutione 43.item alia 59.in Nouellis Iuſtinianeis lecticarios ſeu decanos appellat, ad hoc cura libitinæ pertinebat,id eſt, exequias ſepulturamq; defunctorum procurandi, pheretra lacticaſve ferendi. Varius autem fuit eorum numerus: donec Iuſtinianus mille & centum ergaſteria ſolum illis attribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent,immunitateque fruerentur, cæteros vero munifices eſſe iuſſit, neque hoc nomine excuſari, quod ex lib.1.parerg.Alciat.c.50.referendũ hic duxi, vt aliquæ leges quæ ſunt ſub rubr.de ſacroſa.Eccleſ.melius intelligantur.

DECANI in monaſteriis appellati ſunt, qui denis monachis, præerant,Auguſt.lib.1.de morig.Manich.Briſſ.

DECANICA in Nouel.79. loca ſunt publica, quæ tamen non ſunt carceres, licet in ea quãdoque rei coniiciantur cuſtodiæ cauſa, cum & haberi eis conuentus ſoleant & recondi res pretioſæ. Cuiac. ad Nouell. 79.& Goth. ad l 3. in prin. C. de hæret. Dicuntur etiam Diaconica ſiue Decanonica aut Decaneta.Vide l.30.C.Theod.lib.16.tit.5. Gothof.ad d.Nouell.79. c.3. Decanicis non abſimilia ea loca exiſtimat Goth. iam d. c.3 quæ Galli vocat *le Chapitre*.

Δεκαπρῶτοι,l 3.§ decaprotos,ff.de muner. & honotib.l.10. ff.de pollicitat.l vlt.§ mixta ff de muner.& honor.Latine decemprimi dicuntur.Cic.pro Sext.Roſc.Amerin. Decretum decurionum ſtatim fit,vt decemprimi proficiſcãtur. Et Firmicus lib.3.Matheſ.c.12.& ita in l.2.de quæſt C.Theo. hoc verbum coniunctim.prolatum accipi poteſt.Vnde decaprotia in l. vl. §.mixta.& l.8. C.de muner. patrim. lib.10. C.quæ & decemprimatus appellatur in l.1 ff.de muner.& honor.

Δεκαπρῶτοι erant decemuiri ex decurionum ordine conſtituti qui tributorum exactioni ita præerant, vt ſi qua detrimenta fiſcus defunctorum culpa contraheret,ipſis ſuis ſumptibus reſarcirent: eorum namque adminiſtratio nequaquam in Reipub.gubernatione ciuitateque tegenda ac defendenda verſabatur, ſed potius in ſumptib. Reip. cauſa faciendis. Illa autem munera ICti perſonarum, hæc patrimonij appellant Hermogen.in l.1.ff.de muner.& honor. Patrimonij ſunt munera rei vehicularis, item nauicularis,decemprimatus. Arcadius autem in l.18. §.3. eiuſdẽ tractatus: Decaproti & Icoſaproti tributa exigentes & corporale miniſterium gerunt, & pro omnibus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciũt.Cic pro Sext.Roſc.Itaque decurionum decretum ſtatim fit, vt decemprimi proficiſcantur ad l.Syllam.Hotom.

DECAPROTOS eſſe poteſt minor 25.annis l.3.§.10. de muner.& honor. (collat

DE CÆTERO, vide auth.habita C.ne fil. pro patre & l. 21. C. d.

DECEDERE in l.1.C de inceſt.& inutil.nupt eſt diuertere.

DECEDERE eſt proprie à mandata functione diſcedere,vt Conſules ex prouincia decedere ſolebant.Adde Brechæum l.hæreditas,in tit.de verb.& rer.ſign.

DECEDERE iure ſuo, eſt non ſummo iure agere aliquid ſu condonare comiter. Vulgo dicunt, Prætereire ius.

DECEDERE officio non eſt officio recedere, ſed eſt contr quam decet, atque officioſum eſt, aliquid agere.Old.

DECEDERE pro mori, tanquam de gubernatione corporis cedere.l.26 ff.de recept.arbitr. l 4. ff.qui ſatiſd. cog. Eo enim modo per ſe dicimus,Deceſſit,quo defunctus eſt,vt ſubintel ligatur vita.Olden.Sic.

DECEDERE in fata ſua,in l.7.§.2.C.de præſcript.30.vel 40.ann idem eſt quod mori.

DECEDERIT,pro deceſſerit,in l.27.§.1.de leg.3. Briſſ.in parer

DECEDERE poſſeſſione, decedere iure ſuo,vel de iure ſuo, Vlpianus in l.his conſequentet.§.ſed & cum munus.ff.famil.erciſc.Old Prat.

DECEDERE autem non homines tantum, ſed & equos & reliqua animalia ICti dicunt,l.1.§.& eum.ff.ſi quadrupedes pauperiem l.10.§.vlt. ff.quibus modis vſufr.l.65. §.1. de leg.1. & fœtus pecorum l.60.§.vlt.ff.de vſufr. & capita gregis, l.13.ff. de pign.Briſſon.

DECEM aut quindecim hæres dato, ſecundum Pompon. pro eo eſt,ac ſi decem ſola legata ſint, in l.ſi ita relictum. §. ſi. ff.de legat Oldend.legat.2.Oldend.

DIDEM & octo annos plenæ pubertati,Modeſtinus adſeruit,in l.arrogato.de adopt.Oldend.

DECEM perſonæ quæ ſint,vide §,3. Inſtit.de bonor.poſſeſſ.& l.t. C.de ſecund.nupt.

DECEM dies dantur ad appellandum, currunt à tempore prolationis ſententiæ.c.1.de reſtit.ſpol.in 6.

DECEMBER.l.38 § 1.de hæred.inſtit.

DECEMPEDA,regula eſt ſeu pertica decem pedum, qua fabricæ menſura colligitur.Old.Hinc.

DECEMPEDATOR, qui eo menſuræ genere demetitur. Cic.in Philippic.

DECEMPRIMI & decemprimatus vide ſupra, Δεκαπρῶτοι.

DECEMPRIMI curiales l.2.C.Theo.de quæſt.leg 44 41. C.Th. de his quæ ſuper relat.l.39.C.Theod. de Epiſc. & cler. Goth. ad l.41.C.de liberal.cauſ.

DECEMVIRI reipub.adminiſtrandæ,vt ait Liuius lib.1.primum creati ſunt,mortuo Romulo. Patres enim centum à Romulo creati,decem decuriis factis, ſinguliſque in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent, conſociarunt. Decem imperitabant, vnus cum inſignibus imperij & lectorib. erat, quinq; dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat. At Dionyſ.lib 2. ducentos patres fuiſſe ſcribit, & imperium decuriis factis,vni eodem modo conmiſiſſe. Decemuiri Reip.adminiſtrandæ cauſa ſecundo creati ſunt,anno 302.Hac de cauſa inquilini, plebs de nimio conſulum imperio querebatur,qui ius nõ è certis legibus,SCto,& plebiſcito dicerent. Peritis igitur è Græcia legibus, SCto, & plebiſcito confirmatum eſt, vt omnibus abrogatis magiſtratibus Decemuiri eum ſummo Imperio crearentur qui decimo die ius populo ſinguli redderet, & eo die penes præfectũ iuris faſces 12 eſſent,collegiis nouem ſinguli acceſi apparerent. Hæc Dyonyſ.lib.10.& Liu.lib.3. Hi vero cum iniurioſe poſtea eorum vnumquemque tractarent, neque alios deinceps vellent ſufficere magiſtratus,vt ipſi & factio ſua occupatam rempub. perpetuo tenerent, SCto iuſſi ſunt magiſtratu ſe abdicare, & denuo creati ſunt Cenſules. Liuius eod.lib. & Pompon. in l. 2.§.5 ff.de orig.iur. At Decemuiri litibus iudicandis ij erant, qui lites cauſaſque priuatas iudicabant, in quibus de iure controuerſia erat. Lucanus ad Piſonem:

Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmari iubet centeno iudice cauſa.

Sueton. in Auguſt.auctor fuit vt centumuiralem haſtam, quam quæſtura functi conſueuerant cogere, Decemuiri cogerent. Dio l.34.ſcribit,Decemuiros iis iudiciis quæ ad centum viros ſorte deferebantur præfuiſſe: quin & eos ex 26.viris fuiſſe,ex quib. & erant Triumuiri capitales, & Triumuiri monetales, & Quatuoruiri viarum vrbis, de quibus etiam meminit Pompo.d §.13. Et Duumuiri qui viarum curam extra vrbem habe

habebant,& Quatuoruiri, qui in Campaniam mittebantur. Erant & Decemuiri Sibyllini, qui ſacra multa Romæ faciebant, & Diti patri & Proſerpinæ in campo Martio ludis Terentinis. Sic etiam Cereri Græco ritu Decemuiri Sibyllini fuere, poſtea duodecim, poſtremo quindecim. Horatius.

Quindecim Dianæ preces virorum curet.

Harpocration in libro quo explicat voces Atticorum oratorum, Lacedæmonios tradit ſolitos fuiſſe δεκαδαρχίας, id eſt, decemuiros in oppidis ac nationib. à ſe ſubactis creare. Prat.

Decemviri, Pōponius in l.neceſſarium.§.24 ff.de orig.iur Et cum placuiſſet (inquit) leges quoq; ferri, latum eſt ad populū, vt omnes magiſtratus ſe abdicarent: & decēuiri conſtituti ſunt anno vno. Hi cum Magiſtratū prorogarent ſibi, & rem iniurioſe tractarent, neq; vellent deinceps ſufficere magiſtratus vt ſibi & factio ſua perpetuo Rempublicam occupatam retinerent nimia atque aſpera dominatione, eo Rempublicam perduxerunt, vt exercitus à Republica ſecederet. Old.

Decemviri. Suſpicor viros illos decem, quos prætor vrbanus in conſilium diebus cognitionum adhibebat, Decemviros stlitibvs ivdicandis appellatos fuiſſe, notat ex Sexto Pomp.& Valerio Probo Cuiacius 3 obſ 32. Nimirum ſub Auguſto decem, ſi Dioni credimus, ſenatores ſub Antoninis & Alexandro, quinque Senatores & equites Romanos totidem In conſilium (inquit Vlpianus in fragment.) adhibentur Romæ quinque Senatores & quinque equites Romani. Fuiſſe autem hos quinque ſenatores & equites quinque non aſſeſſores aut conſiliarios prætoris vrbani, ſed iudices, ex eodem Vlpiano eſt euidentiſſimum, qui ſic lib 2. ad legem Æliam Sentiam ſcribit. Illud in cauſis probendis meminiſſe iudices oportet, vt non ex luxuria, ſed ex defectu deſcendentes cauſas præbeant. c.16. de manum. vind. In hoc enim loco de iis quinque ſenatoribus & quinque Romanis equitibus, quos in conſilium adhibebat prætor, Vlpianum ſenſiſſe, tam ex eo conſtat, quod hic de cauſis probandis agatur, quæ probatio apud conſilium fieri ſolet, quam quod ad legem Æliā Sentiam hoc Vlpiani reſponſum pertineat, qua lege minor 20. annis. non niſi cauſa apud conſilium probata manumittere potuit. Idque mirum in modum, Antonini reſcripto quodam confirmatur, cuius hæc ſunt verba: Eorum qui apud conſilium manumittuntur, poſt cauſam à iudicibus probatam, & manumiſſionem ſecutam, non ſolet ſtatus in dubium reuocari, ſi dicantur falſa demonſtratione liberati c.1. C de vind.apud conſ.ma. Eoque ſenſu Conſilium accepiſſe viſus eſt etiam Valerius lib.2.c.5. ſic de Q.Metello ſcribens. Nam quid plus honoris tribui potuit conſuli, quam eſt datum reo Metello? qui cum cauſam repetundarum diceret, tabulæque eius ab accuſatore expoſtulatæ, & ad nomen inſpiciendum circa iudicium ferrentur, totum conſilium ab earum contēplatione oculos auertit, ne de ea re, quæ in his relata erat, videretur dubitaſſe. Non in tabulis, ſed in vita Q.Metelli argumenta ſincere adminiſtratæ prouinciæ legenda ſibi iudices crediderunt, indignum rati, integritatem tanti viri, exigua cera, & paucis literis perpendi. Hæc Valerius, conſilium expreſſe iudices interpretans, non aſſeſſores, non cōſiliarios. Igitur oportet, inquit Vlpianus, iudices, h.e quinq; ſenatores, & quinq; Romanos equites in cauſis iis, quas minor allegat, ad conſilium manumittere deſiderans, probandis meminiſſe vt non ex luxuria. h.e. prodigalitate, ſed ex affectu deſcendentes cauſas præbent, d c.16 Et hæc, niſi fallor, veriſſima eſt huius loci ſententia. Igitur illi, per quos exercebat, & præbebat conſilium prætor, quinq; ſenatores & equites Romani, non aſſeſſores, non conſiliarij erant, ſed iudices. Et quia Decemuiri ſtlitibus iudicandis aliud nihil, quam 10. iudices ſignificant, idcirco probabiliter etiam dici poſſe, & veriſimili coniectura liquidum videtur, illos 5 ſenatores, & 5. equites, Decemuiros olim ſtlitibus iudicādis appellatos fuiſſe. Idque eo etiam videri poteſt veriſimilius, quod Romæ 10. hi iudices, & in prouinciis 20. recuperatores, certi fuerint & perpetui, non ex ſenatorio & equeſtri ordine ſortiti aut ſine ſorte arbitratu prætoris Romæ, & in prouinciis, præſidis arbitrio ex conuentu mercatorum, vt quibuſdam perſuaſum eſt, ſingulis cognitionum diebus electi. Auctor eſt enim Vlpianus cum cui mandata eſt Iuriſdictio, cōſilium exercere non poſſe c.2.de off. eius cui mandata eſt iuriſdictio. Quibus verbis nō prohibetur is, qui mandatam exercet Iuriſdictionem, viros aliquot prudentes in ſuum conſilium adhibere (id ſiquidem fieri ſolere ex Ciceronis Quinctiana eſt euidentiſſimum) ſed illos ipſos 20. certos recuperatores in prouinciis, & Romæ certos 5. ſenatores illos & equites quinq; quibus exercere aut præbere præſes & prætor conſilium ſolebant, is cui mandata eſt Iuriſdictio conuocare prohibetur, & cum iis tanquā præſes, tanquam prætor, tribunal aſcendere. Hoc enim eſſe conſilium exercere docet Apuleius ſic in Apologetic.2. ſcribens. Teſtor te Claudi Maxime, voſque qui in conſilio eſtis vos etiam qui tribunal mecum adſiſtitis. Et præter Apuleium docet idipſum etiam euidentiſſime Liuius de 10. legatis, de quorum ſententia L. Æmilius Paulus Imperator res Macedonicas componeret, differens lib.45. ad hunc modum. Ipſe (L. Paulum intelligit) vbi dies venit, quo adeſſe Amphipoli denos principes ciuitatum iuſſerat, literaſque omnes, quæ vbiq; diſpoſitæ eſſent, & pecuniam regiam conferri, cum 10. legatis circumfuſa omni multitudine Macedonum in tribunali conſedit. Aſſuetis regio imperio tamen nouum. formam terribilem, præbuit tribunal, ſummotior aditus. præco, accenſus, inſueta omnia, oculis auribuſque quæ vel ſocios nedum hoſtes terrere poſſent. Silentio per præconem facto, Paulus Latine quæ ſenatui, quæ ſibi ex conſilij ſententia viſa eſſent, pronūtiauit: ea Cn. Octauius prætor (nam & ipſe aderat,) interpretata ſermone Græco referebat Hæc Liuius. Et ſane decem illos vigintique viros quos in conſilio Prætores & Præſides habebant, certos fuiſſe teſtatur manifeſte Cicero ſic in Vertem actione quarta ſcribens. In conſilio habebat homines honeſtos è conuentu Syracuſano qui ſacerdotis quoque in cōſilio fuerāt. Idem Cicero ſic etiā in eadē Verrina ſcribit. Illud negare poſſis, aut nūc negabis, te cōſilio tuo dimiſſo viris primariis, qui in cōſilio C. ſacerdotis fuerāt, tibi ſolebāt eſſe remotis de re iudicata iudicaſſe? teque eum quem C. ſacerdos adhibito cōſilio cauſa cognita abſoluiſſet, eūdē remoto cōſilio, cauſa incognita condemnaſſe. Proinde 10. illos quos habebat in conſilio prætor, iudices dignitatis aliquod honoriſque nomen ſpeciale olim adeptos fuiſſe & appellari Decemviros stilibvs iudicandis conſueuiſſe, omnino ſit mihi veriſimile. Certe vel ob id etiam maxime, quod 20. illi quos in ſuū cōſiliū præſides adhibebāt iudices, honoris gratia Recvperatores peregrini appellarentur, Auctore Theophilo Et ſic quidem tales fuiſſe Romæ videntur decemuiri ſtlitibus iudicandis, quales in prouinciis erant peregrini Recuperatores. Expoſui paucis quid de Decemuiris ſtlitibus iudicandis ſentiā: Sed ita expoſui, vt interim in hac re quemadmodum & in cæteris, quæ à nobis proferuntur rebus omnibus, ſuum cuique liberum & integrum iudicium relinquam. Ræuard. Pro tribunal. lib.ſing. c 18 Schard. Adde Cuiacium obſeru. lib.3 c.32. vbi hoc etiam annotat, decemuiros litibus iudicandis datos, etiam fuiſſe Stilitibvs Ivdicandis olim nominatos, vt ex S Pompeio & Valerio Probo liquet.

Decenas vide l.vir mulieri, 64.ff.de donat. inter vir. & vxor.

Decennivm prolixum eſt tempus. Goth ad Nou.100. c.1.§ 1. ibi: in prolixo ſic tempore.

Decennivm confirmat reuocationem teſtamenti minus ſolemnem, vide Gothofr. ad l.27. ibi: decennium profluxerit, C.de teſtam.

Decepta falſa æſtimatione, l.18.ff.de his qui not. infam.

Deceptis, non autem decipientibus, Iura ſubueniunt c.cum vniuerſorum, extra de rer.permutat. vide paulo infra, Decipientibus.

Deceptionem, circumuentionem, & aliud genus in contractu empt. & vendit. non intelligi oportet, pro fraudulento venditoris conſilio, quod vehementer damnatur, & ſi interueniat, reddit contractum bonæ fidei nullum, l.ex empto. §. is qui vinum ff.de act empt. l.ſi dolo. C.de reſcind.vend. Verum exaudiri debet deceptio, vt Oldendorpius ait, quæ teipſa contingit ex incuria contrahentium. Nā venditoris votum eſt pretio vendere plurimo, emptoris autē minimo emere, l.ſi voluntate. C.de contrahen.empt. Vide quæſo eū Craſſ. 4 Actio.1. vbi ſcite confutat fanaticorum voces calumniantium leges docere mendacium in venditione, dolum diſſimulare in compenſatione rixas in iudiciis. Sp.

Deceptvs non videtur minor, qui vſus eſt iure communi. l.fi. de in integr. reſtit.

Decernere eſt cognitionaliter ſtatuere, l.1.de cōſt.pec. l.pen. de offic.prætor. l.1. quod quiſque iur.

Decernere prætor dicebatur, cum cauſa cognita citra negotij diffinitionem, autoritatem ſuam permittendo, iubendo, vetando, aliove modo interponebat, l.nec quicquam. §. vbi decretum ff.de offic.procon. vt cum bonorum poſſeſſionem dabat, cauere poſſidereque iubebat, & in poſſeſſionem mittebat, aut reſtituebat in integrum. Hæc enim ſolo prætoris imperio expediebantur, eadem poteſtate magiſtratibus municipalibus denegata, l.ea quæ, ff.de municip. Corraſ. Miſcel. lib.3.c.18. Sic

Decernere etiam principes dicebantur l.28.ff.de inoffic. teſtam. l.25. §.quod autem, ff. de hæred.petit. Quod princeps cognoſcens decreuit, l 1.ff.de conſtit.pec. §.ſed & quod prin. Inſtit.de I.N.G.& c. Decretum eſt à principibus, l.1. ff.de bon. eorum. Briſſ.

Decernere actionem, id eſt, dare, prætor dicitur l.2.§.interdum, ff.de vulg.& pupil. l pen. ff de fideicomm. libert. l.46 §. 1.de admin.tut. l.pen. in fin. de acquir. hered. l.1. §.ait prætor. ff.de dolo. Briſſ.

Decernere quæſtionem pro eo, quod nunc dicimus, ordinare, vt fiat informatio, & vt contra delinquentes procedatur.

Decernere curationē & tutelam. l.3 §.vlt. ff.de adm.& petic,

DECERNERE id l.5.C.de præd.& aliis reb.minor.eſt decretum interponere. (in poſſeſſ.legat.

DECERNERE & cognoſcere ſubtiliter ſunt diuerſa, l.1. Cod.vt

DECERNERE legis ſanctione,l.4.D.de cura furioſ.

DECERPERE eſt aliquid ex aliqua re detrahere.vt vuas ex vite aut ex arbore.Hinc Decerpere pomum, l.45. ff.de vſuris,fructus,l.26 ff.de furtis. (leg. Aquil.

DECERPERE oliuam immaturam, l. ſi ſeruus. §. oliuam ff.ad

DECERNI actio,auxilium,bonorum poſſeſſio,repetitio,alimẽta.Briſſ.ex ff.& C.

DECESSIO pro diminutione & detractione l.18. ff.ſi quis om. cau.teſt.l 178.§.1.ff de verb.ſign.vbi acceſſio & deceſſio contrarie referuntur,vt & apud Ciceronem.lib 3.offic.his verbis, Horum neque acceſſione vitam meliorem fieri, neque deceſſione peiorem.Briſſ.Sic Vlpianus:Hæreditas nomen iuris eſt, quod & acceſſionem & deceſſionem in ſe recipit. Dicimus enim Latinè, hoc mihi decedit, quemadmodum è diuerſo, hoc mihi accedit.Brechæus l.pecuniæ verbum. §. hæreditas, de verb.& reg ſignif.

DECESSIO damnum,Acceſſio lucrum.l.ſi quis putans. §.ſi quid poſt ff.commun.diu.Alb.

DECESSOR eſt, cui è prouincia abeunti ſucceſſor mittebatur vel qui magiſtratu in prouincia functus,de ea accedente ſucceſſore decedit.Vlp.l.4 §.recte 3.de offic.proconſ. Recte autem & ordine faciet,ſi edictum deceſſori ſuo miſerit, ſignificetque qua die fines ſit ingreſſurus.Spieg. Spartia.in Peſcennio, Peſcennium mihi laudas. Adgnoſco. Nam & deceſſor tuus manu ſtrenuum vira grauem dixit.

DECESSOR in iure Canonico nuncupatur, qui prædeceſſoris locum obtinet: & qui huius erat locum ſortitus, Anteceſſor dicebatur.

DECESSOR adminiſtrationem deponere non debet, antequam ſucceſſor ad prouinciæ fines peruenerit,l.vnic § 1 C.vt omn. iud tam ciuil.quam crimin.

DECESSVS nouiſſimi,pro obitu l.34.ff de vſu & vſufruct.Briſſ.

DECESSORIS ſui ſententiam retractare nemo poteſt,l.1.C.ſententiam reſcindi non poſſe.

DECET proprie conueniens eſt, refferturque tam ad animum quam ad corpus atque extrema.Falluntur qui apud Iuriſcoſſ. hoc verbum pro oportere interpretantur. Nam magis quod officij ſit,quam neceſſitatem ſignat.Spieg.

DECET concernit honeſtatem, Clem. de priuilegiis & exceſſibus priuilegiatorum.c 1.

DECIDERE,paciſci & tranſigere ſignificat,l.44.de pact l.46.de rei vindic Sic decidere cum creditore eſt ſuper debito tranſigere Scæuola in l.cum hæreditas,de adminiſt.& peri.tutor. Cum pleriſque inquit creditoribus ita deciderunt. Eodem modo res tranſactione decisa dicitur in l.23. Cod.de tranſac. Briſſ.Schard.

DECIDERE eſt litem conſenſu mutuo dirimere,quod tranſigere pleruunque ICti vocant.Exempla refert Bud. ex Vlpia. tit. de furt.Old.Schard.

DECIDERE damnum,pro tranſigere de damno.Sic

DECIDERE damnum pro fure, eſt de furto paciſci l. 9. §. nunc videndum.de minor.l 7.de condict.furt.Vlpia.in l 46 § hæc actio.3.de furt. Si quis eorum (ait Vlpianus in d.§.3.pro fure damnum deciderit, dici oportet ſolummodo actionem ſibi competentem amiſiſſe eum. Item, ſi proponas communem ſeruum ſurreptum, & alium ex dominis pro fure damnum decidiſſe, qui non decidit,habebit furti actionem.Item apud Aphric.l.61.de furt.Hotom.Briſſ.

DECIDERE iureiurando.vide Briſſ.

DECIDERE verbeiib.l.2.in fin.de termin.moto.

DECIDERE verbum eſt vnum ex legib.12 tabul.vt Gothofr. ad l.61.§.1.de furt. per l.7.de condict furt. Cuiac.10. obſ.11. d.l. 61.§.5.& l.46.§.5.de furt.l.13.C.eod.l.9.§.2.in fi.C.de mino.

DECIDERE dubitationem l.13.in prin.C.arbitr.tutel.

DECIDERE cauſam.l.3 C.ſi non à compet.iud.iudicat.

DECIDERE etiam corruere ſignificat l.24.§. idem Seruius. ff. de damn.infect.Sic decidere ædes l.7 §.vlt.ff.eod.l.2.§.vlt.ff. de pollicitat.Domus,& paries, l.18.§.Sabini. ff.de damn. inf. Inſula l.36.ff.de vſufr.Amphora l.5. §.vlt. ff.de his, qui effud. Briſſon.

DECIDERE quoque arbores dicuntur,quæ cadũt,ſeu per ſe ſeu vi ventorum confractæ,eiectæ & euulſæ, l.8. quibus modis vſufr amitt.l.24 §. Item apud ff.de damn.infect. Si olea per ſe deciderit.l.13.ff quib.mod.vſuſfr.Decidere in foueas. l.28. ff. ad leg. Aquil. In decidendis arborib. damnum datum, id eſt,ſuccidendis l.6 D.de pig act.Briſſ.

DECIES,præciſa locutione pro decies centena millia. Papin in l 77 § 2.ff.de cond & demonſt.Cum vxori mandatum eſſet, vt moriens filiæ communi decies reſtitueret.Plaut.in Anton. τῶν φίλων τινὶ μυριάδας ἐκέλευσε πέντε καὶ εἴκοσι διδόναι τοῦτο Ῥωμαῖοι δεκίες καλοῦσι. Atque hoc iam vnde ab vltima antiquitate.Credo quod tum ea pecunia videbatur ingens, cum minor erat nummi copia.Hinc Iuuenalis:

--- -*Ritu decies centena dabuntur*
Antiquo:--

pro immenſi dote.Prat.

DECIES centena millia nummor. dos olim maxima. l. 7. in fi. de vſur.Martial centena decies,quæ tibi dedit dotis.Iuuenal. Et ritu decies centena dabuntur antiquo.Gothofr. ad l.11.§. 11.ibi:centum libras auri.C. ſolut.matrim.

DECIMA,ſeu decuma, ſecundum Hoſtienſem in ſumma de decimis, §.1. Decima eſt omnium bonorum mobilium licite quæſitorum pars decima. Et hæc diuina conſtitutione debita, Deoque danda eſt, vt colligitur c.1.c.Parochianos. c.non eſt,c.tua nobis §.verum, & c. cum non ſit ab homine.ext.de deci.primit.& obla.Eſt itaque,attenta vocabuli deriuatione, decima pars.decima,non vigeſima, ſiue ſoluantur decem, ſiue duodecim, ſiue etiam viginti,ſiquidem omnia, ſecundum communem vſum loquendi appellantur decimæ, vt latius probant vtriuſque iuris interpretes in lecturis & reſponſis. Varia autem apud veteres decimarum genera fuerunt. Nam apud Babylonios omnium quæ inferebantur decimæ ſoluendæ erant,vt auctor Ariſtot.lib.2. œcono. Thao Ægyptiorum rex, decimam conſilio Glabriæ Athenienſis exegit. Scribit Appianus decimam partem fructuum Reipublicæ ſolitam pendi, pro vectigali eorum agrorum,qui deſerti ad culturam redigerentur Siculi Romanis decimam frumenti ſoluebant: Ab his qui metalla effodiebant decima exigebatur, l.cuncti. C.de metallariis. Decimam veteres diis voucbant l.2. ff. de pollicit. Fuit decima Herculanea. Alterius decimæ meminit Suetonius Tranquillus in Caligula. Sunt alia pleraque decimarum genera:De quibus alibi dicetur. Cæterum ſecundum Hoſtienſem in ſumma,decimarum tres ſunt ſpecies, ſcilicet quædam perſonales, quæ debentur ex opere perſonali: vt ex artificio,ſcientia,militia, negotiatione,&c. quædam prædiales,quæ proueniunt ex prædiis,vt vinum,bladum,fructus arborum,&c. Tales enim dandæ ſunt illi Eccleſiæ, in cuius parochia ſita ſunt prædia.cap.De deci.ad Apoſtolicæ.Etiam decimas prædiales tenentur ſoluere Iudæi.c. De terris, eod tit. Item debent ſolui de diuerſis ſeminibus varius agri, non tantum de vno, ſi fuerint ſucceſſiue ſeminata c.ex parte Canonicorum eod tit. Etiam Ciſtercienſes & alij, qui nullo gaudent priuilegio,dare tenentur decimas de terris de nouo acquiſitis liceat eas propriis manibus excollant. c. nuper eod. tit. Quædam ſunt decimæ mixtæ ſecundum Hoſtien. ibidẽ. Et poſſunt dici hæ de quibus dubitatur,vtrum ſint prædiales vel perſonales, vt de agnis & fœtibus aliorum animalium, quæ ſunt in paſcuis & gregatim paſcuntur.Old. At Vlpianus in his verbis ſi decimam quis bonorum vouit,l.2.de pollicit. Etſi aliter exponant interpretes,tamen ad decimam bonorum partem, quæ olim votiuo epulo in Herculis honorem impendebatur, videtur reſpexiſſe. Hinc Plutarch. ἀποθύων δὲ τῆς οὐσίας ἁπάσης τὴν δεκάτην τῷ Ἡρακλεῖ, ἑστιάσεις ἐποιεῖτο τῷ δήμῳ πολυτελεῖς. Plinius dixit Polluccere patrimonium Herculi,pro decimare. Apud Tranquillum in hoc loco. Scenicis ludis, inter plebem & equitem cauſam diſcordiarum ferens decimas maturius dabat, vt equeſtria ab infimo quoque occuparentur. Decimas credit eſſe Turnebus miſſilia & teſſeras quas ſpargebat ludis Scenicis: atque ita velut quandam decimam pop.Rom.dabat,vt olim Herculi & aliis diis. At Decumanæ Imperatorum,ſunt decimæ imperatæ pecuniæ.Prat.

DECIMAM bonorum vouere. l.2. §.vlt. ff de po licit,Decimam vir & vxor inter ſe capiunt.Vlp.tit.16 Regul.

DECIMARI,l 2 de veteranis.in C.Theod Briſſ.

DE DECIMIS apud Chriſtianos receptis Vide 16 q.1. de decimis cap.decimas,de conſecrat.diſt 5. c.quadrageſima. in fin. 3.Decl.30.3. Sext 13.3 Clem.3.3. extr.8.3. Dua de ſacris. vide Rebuff.in tract.de decimis. Goth.ad l.2.§ 2 prin.ff.de polli.

DECIMÆ,à quo,cui,qua ex cauſa,præſtentur, item qua actione vindicentur,vide Goth ad iam.d.§ 2

DE DECIMARIIS ſublatis eſt tit.58.lib.8 C.

DECIPERE genericum eſt.Nam decipit,qui imponit,qui fallit qui defraudat,qui verba dat,qui in errorem inducit, vide l.1. §.1.de dol.Old.Prat Schard

DECIPERE contrahentibus non licet.l.51.C.de epiſc.& cleric.l. 29.C.de pact.

DECIPIENTIBVS iura non ſubueniunt,ſed deceptis, l.2. C.ſi minor.ſe maior.dixer.l.2.§.3 ad SCtum Velleian.

DECISA cauſa.l.3.C.ſententiam reſcindi non poſſe.

DECISIO pro pactione ſeu tranſactione l 7. de cond. furt. l.13. C.de fur.l.7 14.19.Cod de tranſact.in eo ſignificatu ſumitur,à Paulo in l.ſi hæres, ad leg. Falcid.ſi hæres, inquit,cum creditoribus deciderit,ne ſolidum ſolueret,& ob eam deciſionem factum ſit,vt aliquid retineret. Pro lege quoque Imperatoris accipitur,l.veteris.C.de contrah.& commit.ſtip.& de emen. Iuſtin.C.in prin.ſuper verbo,deciſiones,& §.vnde quæſitum Inſtit.de nupt. Verum ea imperatoris lex intelligitur, qua partium altercationes diremptæ ſunt. Pragmatica vero ſanctio licet vulgo dicatur, quam Princeps extra corpus Iuris ciuilis

ciuilis promulgarit, verius tamen priuilegium vocatur, non quod priuatis hominibus, ſed vel corpori alicuius vniuerſitatis, vel ei qui officio bene functus eſt, confertur, h.e quæ ob cauſam publicam aut communem negotiorum functionem, in ſpeciale quoddam priuilegium impertitur Old.Prat.

Decisio cauſæ vide l.1. circ.princ.C.ſi per vim vel alio modo.

Decisio vetus l.6.C.de neceſſ.ſeru hæredib.inſtituend.

Decisvm ſemel ab eodem iudice, vel ſucceſſore, retractari non debet, l.9.C. de ſentent.& interlocut.omn iud. Eodem modo deciſum per rem iudicatam, iuſiurandum, vel confeſſionem in iure factam non retractatur l.56 de re iudic.

Declarans non dicitur nouum ius edere, ſed antiquum declarare, c.2.de decimis, in 6.

Declarare ad facta frequentius quam ad dicta pertinere, Valla demonſtrat, lib.1. Noſtri docent, eum qui vel addit, vel diminuit quippiam, non declarare, ſed potius noui quid facere, Oldend.

Declarare iudicem, vlt ff.quis & à quo appell.

Declarare communi conſenſu, l.7.§.vlt ff.de pact.

Declarare rationem voluntaris l 4 C.de adm.tut.pupill.

Declarare ſucceſſorem ſuum oblatis precibus, l.19.circ.fin. C.de teſtam.

Declarari per ſententiam ſeruitus, l.8 § ſed ſi. ff ſi ſeruit. vind. Declarari terminos per menſores, l.8 ff.fin.regund.

Declaratvr, conſtitutionibus, edicto, reſcripto, reſcriptis, Briſſ.ex ff & C.

Declavare, eſt clauas amputare. Nam clauas & clauulas in hac ſignificatione poſuerunt. Palladius, Claua ſeri commodius eſt, quæ ſit manubrij craſſitudine, longitudine cubitali. Varro, vt ſit de tenero ramo ex vtraque parte æqualiter præciſum, quas alij clauolas, alij taleas appellant, vt annotauit Turnebus aduerſariorum, lib.53.c.19.

Declinare pro eo quod eſt euitare, vſurpatur eleganter Ciceroni in officiis. Declinetque ea quæ ei nocitura videantur. Itaque quoties aliquem diſcrimine quam minimo à periculo abfuiſſe ſignificabimus, corpore declinatum malum dicemus. Ex Eraſmi Chiliadibus. Spieg.

Declinare ſententiam, eſt paulatim illam infirmare, & ideo niſi ſententia declinetur, rebus iudicatis ſtabitur. Spieg. Prat.

Declinare contrarias ſententias, l 22 §.ſed cum 3.C.de furt.

Declinare examen ordinariæ ſedis poſt litem conteſtatam nemo poteſt, l.4.C.de iuriſd.

Declinare exceptiones, l.8.de reſtit.mil.& l.8. C. quib. non obiic long tempor.præſcr.

Declinare municipalia, l 2 C.qui numero liber.ſe excuſ.

Declinare ſocios, l.1.§.fin.C vbi quis decurial.vel cohortal.

Declinatoria fori initio opponenda eſt, l. vlt, C.de except. Gothofr.ad l.33 de iudic.

Declinatoriam fori habens, conueniri non poteſt, l.28.§. 4.ff ex quib.cauſ.maior.

Decoctores χρεωκόποι dicuntur, qui debitam pecuniam cũ ſoluendo non ſint, auferunt. Imp.l.40 ff.de decurion.lib.10.C. Quilibet principalium vel decurionum, ſi vel decoctor pecuniæ publicæ, vel fraudulentus in aſcriptionibus, &c. Hotom. Græci ſic definiunt, ὁ χρεωστῶν τινὶ καὶ ἀδάπανος μηχανῆς περισκελίσαι κατακλῶσαι τὸ χρέος, καὶ μὴ καταβαλεῖν αὐτῷ τὸ δάνειον. Pr

Decoctores, teſte Budæo, dicti ſunt id genus ferme hominum qui Aſoti dicuntur verbo Græco, id eſt, luxu & ganeæ ſtudio perditi, & Latine, nequam, verbo ſignificantiſſimo, eorumque vitium Aſotia & nequitia, quam Gellius luxum & popinationem interpretatur. His olim Romæ certus locus in ſpectaculis aſſignatus erat, vt inſignes omnibus eſſent, etiam ſi infortunio aliquo, non nequitia decoxiſſent; Accipiuntur & pro his qui depeculantur pecuniam publicam, l. quilibet, C.de decur.lib 10. Spieg.

Decoctores vide l.2.C.de fund rei priuat.

Decollare, pro auferre caput, interpretes noſtri vſurpant non abſque exemplo. Nam Sueto. in Caligula, Miles, inquit, decollandi artifex, quibuſcunque è cuſtodia capita amputabit: Hoc ideo monui, quod eruditi quidam ab ea ſignificatione abhorrentes, pro collo deponere ſolum vſurpandum exiſtimant. Spieg.

Decollatio apud Paulum libr.5. Sententiarum tit.17. Diomedes libro 1 decollo apud veteres decipio ſignificaſſe ait: Quod Plauti & Lucilij teſtimonio confirmat. At aliter inueniri apud Feneſtellam lib. Epitom.2. Quemadmodum Cæſar à piratis captus ſit, vtque eos poſtea ceperit & decollauerit. Veteres autem ſecuri cæſos dicebant. Inuenitur & hoc verbum apud Tranquill. Et apud Senec.lib.4. controuerſiar. Et Diu.Auguſt.de verbis domini ſerm 45. Quid tibi fecit Eccleſia, vt eam velis quodammodo decollare, tollere omnis Eccleſiæ caput? Briſſ.

Decolor is dicitur, ex cuius ore color defluxit, & exanguis relictus eſt, atque idcirco pro deformi capitur & nigro. Diſcolor autem non modo pro vario ſumitur, ſed ſi quid eundem colorem velut radios quoſdam diffundit. Concolorem eiuſdem eſſe coloris nemo ignorat. Verſicolorem vero, vt aurem ſæpe dicimus, quod è diuerſis partibus ſpectanti, non eundem offert coloris leporem. Hæc ex Thyleſ quod & diligenter colorum materiam tractauerit, & eiuſmodi voces, apud ipſos quoque Iurecoſſ. recurrant. Alciatus Vallæ ſententiam refellens ſcribit, ex origine vocabuli eam rem eſſe verſicolorem, cuius color in alium verſus ſit, & non quæ variorum colorum ſit. Spieg.

Decolorari, pro infamia notari, per tranſlationem in l.eum qui probabilem, C.de epiſc.& cler. Spieg.Prat.

Decoqvere, bona ſua turpiter conſumere, effundere & abligurire ſignifica., l 12.C.de ſuſcept præp.& ar.lib.10 Vnde decoctor pecuniæ publicæ, l 40.C. de decur. lib.10.& l.2.in fin. C.de fundo rei priuatæ, lib.11.Briſſ.

Decoqvere eſt vorato patrimonio creditoribus fidem fallere, aut certe fidem ſuam per inopiam non liberare, vide Bud. in Annotat.ad l.ſi hominem, §.quoties ff depoſiti, & Alc.in l. ſi aliquid, C.de ſuſcep præpoſ.& arcar.lib.10.Spieg.

Decora vitæ l.vnic.C.de emendat. propinquor.

Decora facies ciuitatis, l 6.C.de operib.public.

Decorari pro ornari: ſic decorari illuſtri dignitate, l 32.§.5. ff de appell. Sic poteſtate ac dignitate decorari viri in l.16 in princ.C.de teſtam & l.vnic C.de SC.Claudian. tollen.

Decorata marmoribus Baſilica l.21.C.de operib.publicis.

Ex Decoratis infames conſtituti, vid.35.circ.med.ff de loc.

Decrescendi ius quid vocent Dd.vide ius decreſcendi.

Decrescens heredi contumaci, heredibus non contumacibus accreſcit, Gothfr.ad Nou 1.c.1.§.1 verb.accreſcere illis,

Decrescere peculium pro diminui, l peculium, ff.de pecul.

Decrescere & adcreſcere aduerſantur, l.4.ſi pars hered.

Decreta ſunt ſententiæ prolatæ in cognitionibus cauſarum, Gothofr.ad l 8 .in princ.ff.ad SCtum Trebell.Sic

Decreta principum, ſunt eorum principum ſententiæ prolatæ in cognition. de quibus poſtea (ſi quid dubij in iis accidiſſet) principes interrogabantur, l.97.de leg 3.vlt. de iur.fiſci Gothofr.ad l.81.

Decreta principum (ait Hot.) dicuntur, quæ princeps cauſa cum conſilio cognita, ac parte vtraque audita, pronunciauit, vt in l.3 ff.de iis quæ in teſt.del.

Decreta priuata Cæſaris dicuntur, quæ non publico decreto vt inter exempla referantur, ſed priuati iuris cauſa ſtatuta eſſe videntur. vide Alex.c.23.lib.6. Spieg.

Decreta ſenatus à conſultis ſic diſtinguuntur, ſecundum aliquos, quod decretum dicant, Particulam quandam eſſe SCti; vt cum prouincia alicui decernitur, tanquam decreta ſint ſpecialia, conſulta generalia. Et ita quidem ex Ælio Gallo diſtinguit Feſtus, quem refert Conna, lib 1.c.14.n.5.

Decreta ſenatus non aliter valent, quam ſi ea ipſe Princeps rata habuerit, Manut.lib.de ſenatu, c.de SC.quæſt.5 Gothofr. ad Nou. 62.in princ.

Decreta patrum pro SCtis in l.17. ad municip. l.16.C.de adul. & apud Tacitum perſæpe.

Decreta conſulum vel præſidum, l.3.ff.de minor.

Decreta principalia, l.4.C.de præſc.30. vel 40.annor.

Decreta perennitatis, l.3.C.de offic.militat.iud.

Decreta perperam, l.3.C.de ſent.ex breuic.recitand.

Decreta ambitioſa, l.3.de offic.proconſ.l.vlt.de decret.decurion.lib.10.l.3.de minor l.4 de decret.ab ord.Briſſ.

Decretalis bonorum poſſeſſio, quæ facti eſt, & extraordinaria vulgo vocatur, ideo dicta eſt, quod potiſſimum à decreto pendeat, ſuamque ſubſtantiam accipiat, id monuit, & quidem notabiliter, Alciatus enarrans, l.deleta de verb. ſign.Spieg.

Decretalis bonorum poſſeſſio an repudiari poſſit, vide l.1. §.7, de ſucceſſor.edict.

Decretalis epiſtola eſt conſtitutio Pontificis ad alicuius conſulationem promulgata, vt dicit rub.de conſt.n.3t.

Decretalis epiſtola aut eſt ſpecialis, videlicet quæ dirigitur ad vnam prouinciam, cap quod ſcripſi 35. quæſt 3. vel vnam perſonam cap.petiſti 7.q.1.& hæc non contrahitur ad conſequentiam: aut eſt generalis, quæ omnibus dirigitur c.omnia, &c.ſeq.25. qu 1 & hæc quia diffinit, ad conſequentiam trahitur, c.hæc conſona, 25 q 1.

Decreti vim habet conceſſio principis ſpecialis, l.2.C.quando decreto opus non eſt.

Decreti recitatio, l 2.C.ſi aduerſus donationem.

Decreti interpoſitio, l.22.poſt prin.C.de admin.tut. vel cur.

Decreti defectus tacito ſuppletur conſenſu, Gothofr.ad l.3. verb.ſilentio, C.maior.factus alienar.fact.&c.

ex Decreto primo poſſidere, id eſt, rei ſeruandæ cauſa tenere, l.8.C.de bon.autorit.iud. poſſid.

Decreto ſeparatio impetratur, l.1.ff.de ſeparat. Bonorum poſſeſſio quædam decreto petitur, l.2. §.ſi quis ex liberis, ff.ad Senatusconſultum Tertyll. Quæ & inde decretalis appellatur, l.1 §.decretalis, ff.de ſucc.ed.l.2. §.dies, cum ſeq.ff.quis ordo in bon.poſſ. Briſſ.

Decreto quoque Prætor in poſſeſſionem mittit, l.3.ne vis fias

ei qui in bon. poſſ. Et hoc primum decretum ab interpretibus appellatur. Nam eſt & ſecundum decretum, quo prætor cum qui miſſus eſt, poſſidere iubet, & dominium capere per longum tempus permittit, l. 15. §. Iulianus. ff. de damn. infect. vide paulo poſt. Briſſ.

DECRETO etiam prætoris actor periculo tutoris conſtituitur, l. 24. ff. de adminiſt. tut. Iuſtis quoque decretis res temperatur, quoties æquitatem deſiderij naturalis ratio vel aliqua iuris dubitatio moratur. l. 86. in fin. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 84. de acquir. hæred. Briſſ.

DECRETORII dies ſunt, de quibus hæc lib 3 Firmicus: Sane extra cæteros climateras etiam ſepteni anni & noueni, per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes, naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculorũ diſcriminibus ſæpe afficiunt, vnde 63 Annus, quia vtriſq; numeri ſummam pariter excipit, Androdas appellatus eſt. nouies enim ſeptem anni 63. conficiunt: & rurſus ſepties nouem ſimili modo 63. annos efficiunt. Quia itaque vtriuſque numeri curſus in hoc anno æquata ratione ſpatio concurrit, grande ſemper periculi diſcrimen imponit. Si enim ſepteni & noueni anni qui hebdomatici, à Græcis & enneatici appellantur, grandia pericula hominibus ſemper indicunt. quid facient 63. Anni, qui vtriuſque numeri multiplicatam & inuicem ſibi obligatam efficiunt ſummam? Hac ex cauſa ab Ægyptiis Androdas dictus eſt, quod omnem viri ſubſtantiam frangat ac debilitet. Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Lampridium lib. 8.

DECRETORVM ſuffragia, l. 14. C. de accuſ. & inſcript.

DECRETVM apud Iuriſconſultos eſt deliberatio iudicis cum cauſæ cognitione, ad mixtum imperium pertinens, l. ne quicquam §. vbi de offic. procõſ. & eſt id quod placitum alias Latine dicitur, Græce δόγμα, καὶ ψήφισμα, καὶ ἀρεστὸν dicitur, autor Budæus. At proprie & ſpecialius dicitur, quum iudices autoritatem ſuam interponunt & maxime in iuriſdictione voluntaria, vt in alienatione bonorum minoris, in tranſactione alimentorum & bonorum poſſeſſione. Albucius pro Alciato. Quo modo vero à lege diſtet, infra patebit in dictione Lex. Spieg. Prat.

DECRETVM ait (Briſſ.) dicitur, quod cauſa cognita ſtatuitur, l. 1. de offic. aſſeſ. l. 9. §. vbi decretum, de offic. proconſ. l. 3. de minor. l. 1 §. hæc verba, quod quiſque iur. l. 7. in fin. de pact. l. 2. & 3. de confir. tut. Itaque decretum pro tribunali tantum non etiam de plano interponi poteſt, l. 7. in fin. de confir. tut. l. 3. §. ſi cauſa. ff de bonor. poſſeſſ.

DECRETVM autem & generis olim & Speciei nomẽ fuit. Quicquid enim pronunciat ius dicens Prætor, genere quodam decretum appellatur. Eoque ſenſu tunc decreta eſſe accipienda, cum à prætore decreta Latine iubentur interponi, alio loco docuimus. Tertull. in lib. de habitu mulieb. Qua conſtantia, inquit, tribunal illud aſcẽdimus decreturi aduerſus eos quorum munera apperimus? Seneca in Medea:

Ch. vox conſtituto ſera decreto venit.
Me. Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit.

Erat etiam decretum nomen ſpeciei cum videlicet edita de plano, aut die poſtulationum controuerſia in diem cognitionum hac intentione differtur, vt ea cum conſilio examinata, certam accipiat, iuſtamq; definitionem. Ea nimirum ratione qua principum ſententiæ, quæ in cauſarum cognitionibus de conſilio cõſularium virorum proferebantur, appellari decreta ſolent. Id quod hæc epigraphe manifeſtum facit, Paulus imperalium ſententiarum in cognitionibus prolatarum ſiue decretorum, ex libris ſex li. 1. c. vlt. de iur patr. c. 41 fam. erciſ. c. vlt. de hæred. inſtit. Idque illud eſſe omnino videtur, quod ſic Aſconius ſcribit in Verrinam ſecundam. Sunt autem inſtituta prætorum in decretis interponendis diiudicandiſq; cauſis. Et hoc ſenſu decretum prætoris, præſidis aut proconſulis accepiſſe viſus eſt etiam his verbis Vlp. vbi decretum neceſſarium eſt, per libellum id expedire proconſul non poteſt, quæ enim cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum non expediuntur c. 9 §. 1. de offic. proconſ. c. 71. de reg. iur. Haud dubie per decretum exactam ſedulamque cauſæ apud prætorem adhibito conſilio diſquiſitionem intelligens, & cauſæ cognitionem ad prætoris tribunal referens. Quid enim aliud eſt, quod ſic ab eodem Vlp. inuenimus alio loco ſcriptum? Si cauſa, inquit, cognita bon. poſſ. detur. alibi non dabitur, quam pro tribun. quia neque decretum de plano interponi, neque cauſa cognita bonor. poſſ. alibi quam pro tribunali dari poteſt, c. 2. §. de bon. poſſ. Rauard pro trib. lib. ſing c 8.

DECRETVM à ſententia diffinitiua differt, quia hæc continet condemnationem vel abſolutionem, l. 1 de re iudic. l. l. præſes, C de ſent. & interloc. 2 ſententia ſine litis conteſtatione ferri non poteſt. t. t. vt lite non conteſt. ſecus in decreto gl. in l ſancimus, ibi: per contumaciam. C. ad SCtum Treb 3 ſententia in abſentem ferri nequit, l. de vno, de re iud. ſecus in decreto, l. recuſare in pr. ff. ad Treb. Prat.

DECRETVM ſiue edictum primum in contumacem ſolet expediri, vt is tædio ductus, ſui copiam in iudicio tandem faciat, ius contumacis non perimens, l. 3. in fin. de acquir. poſſeſ. Prateius.

DECRETVM ſecundum conſtituit eum bon. poſſeſſorem, quem ex primo decreto detinebat, incolumi hactenus contumacis iure vide c. 1 ext. de eo qui mitt. in poſſeſſ. Bart. tract. materiam primi & ſecundi decreti in l. finita §. Iulian. ff. de damn. infect. Sp. De edicto primo ac ſecundo vide Goth. ad l. 15. §. 16. de damn. infect.

DECRETVM magiſtratus non ideo habet authoritatem, quod magiſtratus dixerit, ſed quod ſecundum ius & rationem decreuerit. l. pen. ff de iuſtit. & iur. Spieg. Prat.

DECRETVM prætoris exauditi non poſſe apud Vlp. in l. 1. de poſtul. Spieg.

DECRETVM ordinis l. 30. ff. neg. geſt. l. 6. §. 1. ff quod cuiuſque vniuerſitat. r. t. dẽ decre. ab ord. facien. l. 2. C de ſeru. Reipub. manumit. l. 2. C ſi quis ignorans rem minoris eſſe.

DECRETVM annale. l. 44. §. 4. C. de epiſc & cler.

DECRETVM Pontificum l. 8. ff. de religioſ.

DECRETVM præſidis, l. 10. ff de excuſat. l. 2. C de cur. fur.

DECRETVM principale, l. 8 ff. de officio adſeſſorum.

DECRETVM ciuitatis. l 36 ff. ad municip.

DECRETVM decurionum. l. 3. C. qui pet. tut. rub. de decretis decurionum

DECRETVM ordinis. l. 30. ff. de neg geſt. l. 2. C de ſeruo Reipubl. Briſſ.

DECRETVM legitimũ. l. 1. ſi maior factus alienationẽ factã, &c. Decretum præſidiale l. 12 C. de præd. & aliis reb minor, & l. 2 C. quando decreto opus non eſt. Decretum arbitri. l 6. C. de reb. cred. Decretum annotationis, l. 1. C. de precib. imp. offer.

DECRETVM, autoritas præſidis l. 3 C. de præd. & aliis rebus minor. Decretum autore prætore vel præſide prouinciæ. l. 1. Cod Decretum ſententia. l 1 C ſenten. reſcind. non poſſe.

DE CRIMINE docere. l 2. C. ſi ex falſis inſtrument.

D. c. s. De conſilij ſententia. Auctor Val. Probus, apud quem tamen conſulis mendoſe legitur pro conſilij. Cicero Verrina 7. cum conſilio cauſam Mamertinorum cognoſcit, & de conſilij ſententia Mamertinis ſe frumentum non imperare pronuntiat. Harum autem ignoratio notarum errorem apud Vlpianum peperit in l. vnic ff. de off conſul. vbi ſic legitur: cum ipſe ſit, qui ex ſenatuſconſulto conſilij cauſam examinat, ex ſententia conſilij. Hot.

DECVBATIO ſecundus nuptiarum dies legitimus eſt, quo deducebatur ſponſus in domum ſoceri, vide Gothoft. ad rub. C. de ſponſal.

DECVBVERIT: id eſt, lecto iacuerit. l 2 ſi per valetudinem. ff. ſi quis cau.

DECVMANA Pyra 12. Columel. 12. Decumana porta in caſtris præcipua, Cæſar. 3. de bello Gallic. Decumanus accipenſer, Cicero 2. de fin. Decumanus fluctus maximus dicitur. Goth. ad l. litus eſt 6. in pr. de verb ſign.

DECVMANI agri dicuntur, ex quorum fructibus pars decima pop. Rom. ſolueretur, vt idem ipſe Cicero in eod loco paulo inferius teſtatur his verbis. L Octauio & C. Cottæ conſulibus ſenatus permiſit vt vini & olei decumas & frugum minutarum, quas ante te quæſtores in Sicilia vendere conſueſſent, Romæ venderent, legemque his rebus quam ipſis videretur, edicerent, &c. Decumas decimam partem intelligit, &c. Brechæus l inter publica. ff. de verb, & rer. ſign.

DECVMANVS limes, qui fit ab ortu ſolis ad occaſum. Feſt. lib. 4. Aggenus Vrbic. lib. de limitib. agro. & Hygen. Prat.

DECVMANVS dicitur ager ex cuius fructibus pars decima ſoluitur. Brechæus.

DECVMBERE valetudine impediri & mori ſignificat. Prioris eſt exemplum in l. 2. ſi quis caut. poſterioris in 2. Tuſc.

DECVRIÆ tribus & ciuitas pro loco iure, & hominibus ponuntur, teſte Connano lib. 1 c. 2. num 6.

DECVRIALES leges ſeruandæ ſunt l. 2 C. de decuria. vrb. Rom.

DECVRIALES vrbis Romæ, lib. 11 tit. 13.

DECVRIARVM vrbis Romæ iudices erant, qui à Caſſ. rectores appellantur Goth. ad l. 1. C. de decur. vrb. Rom.

DECVRIO Decurionum alij vrbani, alij municipales erant. vrbani præerant turmæ quæ conſtabat ex duobus & 30. equitibus. Qua ſignificatione tit. de hæreditate decurionum, lib. 6. C. firmi prorſus arbitror vna cum Hegendorphico in exegeſi. Municipales erant qui Romę ſenatores, vt ſcribit Valla lib. elegant. 6. cap. 32. Nam qui in ſenatu & conſiliis Reipubl. municipales eſſe poterant, decuriones erant. De horum autem officio ac dignitate extat tit. in Pandect. Ad municipalem. & lib. 1 Cod. alius De magiſtratib municipalib. Meminit autem de huiuſmodi decurionib. Cicero pro Sextio. qua de cauſa & tum conuentus ille Capuæ huic P. Sextio apud me maximas gratias egit. & hoc tempore beneficium fidemque hominis teſtimonio declarant, periculum deprecantur ſuo decreto. Recita (quæſo) P. Sexti, quid decuriones Capuæ egerint?

egerint? Decuriones quoque in titulo de ſilen. & decur. eorum lib. 12. C. dicuntur, primarij Cæſarum, hoc eſt, principum conſiliarij. vt Hegendorphinus poſt Alciatum annotat in exegeſi ſua titulorum C. Anch.

ECVRIONES generaliter appellari cœperunt, principes ſeu capita cuiuſlibet ordinis. Et ordo ipſe Decuria vocabatur, vt Decuria iudicum, Decuria ſcribarum, Decuria cubiculariorum, inde Decurionatus. Old.

ECVRIONES quidam dictos aiunt ex eo, quod initio cũ Coloniæ deducerentur, decima pars eorum qui deducerentur, conſilij publ ci gratia conſcribi ſolita ſit. l. Pupillus 239. § decuriones ff. de verb ſignif. & de his eſt in tit. de decur. & eorum filiis in Dig. lo. Bell. Etymol. Decurionatus autem non fuit Magiſtratus principis ſed municipalis, quare nec militiis annumerari poterat, vt ait Connan. lib. 4. c. 15. nu. 1 vide de his & ſupra in verbo βουλευταί.

ECVRIONES in municipiis & colonis conſilio publico præerant, & ſuæ curiæ quaſi ſenatores erant, l. 32. C. de decur. li. 10. eaque de cauſa & Sportulas accipiebant, l. 6. § 1. ff de decur. magnis verò oneribus ſubiiciebantur. Briſ. lib. 4. ſelect. antiq.

ECVRIONATVS l. 4. C. ſi pendent. appellat. mors. l. vnic. C. ad l. Viſell.

ECVRIONATVS munera, l 1. C. de decret. decur. l 5 C. de profeſſ. & medic. Decurionum filij l 2. l. qui milita poſſ. vel non Decurionum liberi. l. 2. §. 2. cum §§. ſeqq. ff de decur. Decurionum ordo. l. 2. C de iur. aureor. annulor.

DECVRIONVM ordine, ſicut Romæ ex ſenatorum, magiſtratus creabantur. Paulus l. 7. § 2. de decur. is qui non ſit decurio, Duumviratu vel aliis honoribus fungi non poteſt: quia decurionum honoribus plebe j fungi prohibentur. Vlp iu l. 1. §. 1 ff eo. & quidem quamuis pertinet, ne fuſtibus caſtigetur, non nocet plebeio patre eſſe natum, ſi poſtea honor decurionis patri eorum acceſſerit, Hotom.

ECVRRERE ad actionem, ad iuſiurandum, in vnam ſententiam. Briſſ ex ff

ECVRSORIVM eſt quod vulgo torneamentum dicitur. Schard.

ECVS publicum. l 6. C. de ædific. priuat.

ECVSSATE id eſt ornate, vnde dicitur, decuſſate loquitur, id eſt, ornate.

ECVSSIS, denarius vocabatur. Ex quo (ait Budæus) intelligere debemus denarium fuiſſe argenteum & denis aſſibus valuiſſe. Quod etiam ex Vitruuio lib. 3. c 1. videre eſt. Noſtri autem, inquit, primo decem fecerunt antiquum numero & denario denos æreos aſſes conſtituerunt: & ea re compoſitio nummi ad hodiernum diem denarij nomen retinet, &c. Brechæus. l. etiam nummo ff de ret. & verb. ſignific.

DECORATIO ſacerdotij l 34. §. 4 circa finem. C. de epiſcopal audienr.

DECVS, ignominia quæ ex turpiter geſtis naſcitur, Vlp. in l. eadem cauſa Qui ita alligati ſunt vt ſine dedecore non poſſint in publicum apparere. Spieg.

DECVS publicum, accipe infamiam publicam, remve omnibus modis infamem & perniciofam. Spieg.

DECVS: quando aliquid fieri dicatur cum dedecore, vide Bart in l. 2 §. ſi emancipatus ff. de bon. poſſ contr tab.

DECVS cognatum ſeruire facit l. 1. 2. 3. de liberal. cauſ. Goth. ad l. 1. C de peculio eius qui libertat.

DERE NOXÆ. l. 1. §. interdum. ff. ſi quadrupes, l. 11. l. 17. & l. 19. ff de noxalibus act. eſt animal viuum tradere. l. 1 §. plane. ff. de noxalibus. Briſſ.

DICARE, & dicare proprie eſt, dicendo deferre ac obſequio dare alicui numini, ac in perpetuum conſtituere. C. de ſacro ſanct. eccleſ. authentic. ingreſſi. In pontificio iure pro conſecrare, quemadmodum & à Plinio in epiſtola vſurpatur: ita merſi ex M. T. pro domo ſua, vbi quid inter ſit inter conſecrare & dedicare colligi poteſt Fiebat autem dedicatio templi aut per conſulem, aut Imperatorem præeuntibus verbis Pont. Maximi. ex Cataneo. Spieg.

DICABANT olim principes vel dedicandi poteſtatem dabant alicui. l. 9 §. 1. de diuiſ. rer.

DICARE diuino templo. l. 3. de furt.

DICATIO loci ſui pacto impediri non poteſt. l pen. de pact.

DISSE intelligendus eſt is, qui permutauit vel compenſauit l dediſſe 76. de verb. ſign.

DISSE quoque videtur is cuius aduerſarius fecit, quo minus daretur, Gothofr. ad Nou. 91 c. 1. ibi proximus eſt danti.

DISSE & legitime obtuliſſe paria ſunt, Gothofr. ibid.

DITIO NOXÆ, l. 5. § ſi ſeruus ff de ſeruo cor l. 4. §. vlt. l. 5 10. & 16. ff. de Noxal. act. l. 37. vlt. ff ad l. § Aquil. i. e. deditio ipſius corporis quod nocuit vel deliquit. vt l. 1. ff eo. tit.

EDITITIA conditio Remp. moleſtare non debet, l. 1. Cod. de dedit. libert. tollend.

EDITITIA libertas. Alciatus Paradox. 1. cap. 14 dedititij (inquit) ſunt populi, qui cum in Romanorum fidem conceſſiſſent, rebellibus animis ab eis deſciuerunt, quos deinde ſuperatos adeo humane Romani tractarunt, vt & vitam illis ſeruarẽt & imaginariam quandam libertatem relinquerent, ſed tamen infamiæ labe aſperſam: lege lata, vt ad veram libertatem Romanæque ciuitatis iura peruenire nunquam poſſent. Quales videntur fuiſſe Gabij, vnde & Gabius ager apud Mar. Varronem. Itaque in inſt t. 1. de libert.

DEDITITII ſerui erant, qui ſe ex obſidione dederunt in poteſtatem victoris Eorum autem alij Libertini, alij peregrini dicebantur, de quibus ſuo loco vid Liuium. lib 7. Hinc vero

DEDITITIA libertas dicta eſt, qua quis ita conſequebatur libertatem, vt toto vitæ tempore ſeruituti ſuæ obnoxius eſſet: & morte demum ab ea liberabatur. Cuiuſmodi conditionem Libertinorum tollit lex vnica C de dedit. libert. toll. volens quod eo modo ſint liberti, quo ſimpliciter manumiſſi, & ab eis non differant. De iis alibi quoque Alciat meminit, nempe lib. diſp. c 21. & habetur non inelegans caput apud Angelum Politianum. Miſcellaneo. Anchor.

DEDITITII ſunt, qui poſt admiſſa crimina ſuppliciis ſubditi ſunt, & publice pro criminibus cæſi ſunt, aut in quorum facie vel corpore quæcunque iudicia, aut igne, aut ferro impreſſa ſunt, ita vt deleri non poſſint. Hi ſi manumiſſi ſunt, Dedititij appellantur Gaio lib. 1 Inſt. tit. 1. Reliqua vide apud Connanum lib. 2. c. 6 nu. 2 & 4.

DEDITITIIS teſtamẽta facere non licebat. Caius 1. tit. 1 § 4 5. Vlp 10. § 14. neque ex teſtamento capere, nullaq; ratione ad ciuitatem priorem perduci, Caius d. loc. 5 heredes inſtitutis. 3 Vlp. l 22. 5 2. Goth. l. vnic. C. de deditit. libert. tol.

DEDITITIORVM numero olim erant qui pœnæ cauſa vincti à Domino, quibuſve ſtigmata inuſta, quive propter noxam torti, nocentesq; inuenti, aut traditi, vt ferro, vel cum beſtiis depugnarent, vel in cuſtodiam cõiecti, deinde quoquo modo manumiſſi erant: id quod lex Ælia Sentia faciebat. Vlpian. inſtitut. tit. 1. & tit. 7. Iuſtinian in §. vltim. Inſtit. de libertin. & l. vnic. in princip. C. de Latin. libert. tollend. & in tit. de dedit libert toll. & Nouel. 78 Gaius quoque lib 1. Inſtit. tit. 1. Quo nomine appellatos eos Theophilus interpretationi ſuperiorum locorum conſentiens in §. vltim. Inſtit. de libert. ſcribit, ad exemplum peregrinorum, qui à Romanis victi iterum rebellaſſent, quos deditios appellabant. Sed & in hiſtoriis dedititij appellantur, vt in lexico B. Germani definiuntur οἱ μετὰ τὸ λαφυξιῶσαι τῇ τῶν νικησάντων πολεμίων ἐξουσίᾳ ἑαυτοὺς ἐπιτρέψαντες.

DEDITITIORVM numerus vilis propemodum, abiectus & infamis erat, ait Gothofr. ad l. 1. ibi: in carcerem conlectus C. ex quib. cauſis infam irrogat.

DEDVCERE alias pro demere aliquid de ſumma pecuniarum vel rerum, l. pater. ff. de iur. dot. Inde dicimus, expenſas vel æs alienum deduci, l. ſi à domino §. ſi & ſeq. de pet hæred. l. fundus qui, ff. fam. hereiſc l. veniſſe, ff. de verb. ſig Old.

DEDVCERE alias pro redigere. l. 1 ff. arbor. furt. cæſar. Old.

DEDVCERE item pro perducere, vt controuerſiam ad exitum deducere. l. fin. ff. de Procur. Deducere ad agnatos. Oldend. Prat. Sic

DEDVCERE riuos idem eſt quod ſiccare riuos, vt annotauit Forcat. in dial 86 Necyoman.

DEDVCERE in accuſationem dicitur in l. 6. de fruct. & lit. exp. ducere rem in iudicium. l. litigator. Cod de fruct & lit. exp. Deducere in cautionem per errorem, l. 15. C. de fideiuſſ. Deducere in reatum, l. 29. C. ad leg. Iul. de adult.

DEDVCERE rem in ſtipulationem. l. 3 ff. de reſcind. vend. In obligationem l. 1. §. verbis, ff. de oblig. & act. Deducere in quæſtionem liberum hominem l 7. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. Equum in tabernam. l. 3 ff. ſi quadrupes pauperiem. Deducere furem ad præfectum vigil. vel præſidem. l. 63. 5. 1. ff. de Furtis, &c. Briſſ.

DEDVCI in publicum intelliguntur, qui magiſtratibus municipalibus, vel publicis miniſteriis traditi ſunt, l. 1 § 6 ff. de fugitiu.

DEDVCTA ratione, vide l. 8. C. de collat.

DEDVCTARVM expenſarum nomine comprehendũtur fructus. l ſi à domino. § fin. & l. ſeq. ff de pet. hæred. Hæ nullo caſu intercipiuntur. l. fundus, qui. ff. famil erciſc. Old.

DEDVCTIO ſignificat nonnunquam abſolute diſpendium, imminutionem rerum. *Ein abgang.* Titius magnam patitur fortunarum deductionem.

DEDVCTIO alias imminutio eſt etiam iuſta cauſa, forte *Ein abzug.* Old.

DEDVCTIO eſt defalcatio vel ſeparatio; quia deducere ſeparare dicitur.

DEDVCTIO aliud eſt quam compenſatio. Primo namque deductio fit vi exceptionis. Compenſatio autem ipſo iure l. 15. ff. ratam rem. vide Cuiac. 8. obſ. 3. in fin. & 15 obſ. 12. Gothofr. leg 24. ibi compenſato. C. fam. erciſc. Secundo deductio eſt partis: compenſatio autem totius, interdum & partis, Goth. ad l. 11. ibi: vel deductionem C. depoſit.

DEDVCTIO in domum mariti in nuptiis requiſita, l. 6. C. de don. ante nupt.

DEDVCTO ære alieno in l. 39. § 1. & l. veniſſe 165 nõ hoc ipſũ

ſolum hoc eſt, pecunia, ſed quæuis onera veniunt accipienda: vide Alciat. in l. veniſſe. de verb. ſignif.

DEDVCTO vſufructu dominium præſtare l. 26. ff. de vſu & vſufructu.

DEDVCTVS in accuſationem de crimine, ab alio ſuper eodem deferri non poteſt. l. 9. C. de accuſat.

D. E. R. I. C. notæ, quibus in SCtis ſcribendis vtebantur, pro De ea re ita cenſuerunt: Vt apud Gellium lib 4 c. 6. quod C Iulius L filius Pont. nunciauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D. E. R. I. C. vt M. Antonius conſul hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret. Item apud Vlpia. l. item 20. §. Præter 6 ff. de hered. pet. De qua re ita cenſuerunt. idem in l 2 ff. ad ſen. Vellcian. quod M. Silanus & cæteri verbum fecerunt, & cætera, quid de ea re fieri oporteret: de ea re ita cenſuerunt, vbi tamen conſuluerunt imperiti librarij C. ad literam interpretati ſunt, Gell. libro decimo quinto, cap. ſecundo. Quod verba facta ſunt de Philoſophis & Rhetoribus, de ea re ita cenſuerunt, ſic in Epiſtola Cœlij ad Cic. lib. 8. Quod D. Marcellus Goſſ. V. F. prouinciis conſularibus, D. E. R. I. C. vt L Paulus, &c. Et eadem epiſtola rurſus aliquoties. Scribebatur etiam ita D. E. R. V. I. C. De ea re vniuerſi ita cenſuerunt Hot.

DESSE, pro deſerere, id eſt, non defendere, ſicut adeſſe pro defendere ſæpe dici non ignorant, qui in probæ Latinitatis authoribus verſati ſunt, in quibus Iuriſconſulti noſtri non tenent infimas. Spieg.

DEESSE in l. 55. de euict. l. 27. §. ſi quis litigatorum. ff. de recep. arbitr. l. 2. § ſed quod diximus. ff. ad SCtum Tert. l. 6. C. de accuſat. ſignif ad iudicium non adeſſe, vt etiam loquuntur noſtri in l. 53. §. vlt. ff. pro ſoc. & in d. l. 55. ff. de euict. & Suet. in Calig. Briſſon

DEESSE dicitur animus in furioſo. l 2. ff de procurator.

DEESSE ad Falcidiam, in l. 18 C. ad leg. Falcid.

DEESSE per contumaciam, l. 13. §. vnde tractari, ff. de mino. & Deeſſe cognitioni, l. 27 §. 1. de lib. cauſ. Prat.

DEFALCARE eſt aliquid ab aliquo iure debitum in ſolutum computare. Vel de iure aliter dicitur defalcare in modum legis Fauianæ iuxta not Inſt. eo. tit. ſuper rubric.

DEFECTÆ facultates, l. 1. C. de operis libertor.

DEFECTÆ ſenectutis homo, i. e. ſenectute confectus, exacta ætate Vlp. in l. 12. §. 3. de vſufr. vt puta ægrotanti ſeruo vel infanti, vel defectæ ſenectutis homini. Hot.

DEFECTVS conditionis in l 27. in fin. ff. de condit. inſtit. l. 5. ff. de iniuſt. rupt Briſſ. in parerg.

DEFECTI ætate qui propemodum conſumpti ſunt, *Mit denen es gar nah auſſiſt* apud Vlp. in l. ſi quis ingraueſcente ad Sila. Sp Defectæ ſenectutis homo, l. 12. §. de illo, ff. de vſuf.

DEFENDERE, eſt id facere, quod dominus in litem faceret, & cauere idonee: Nec debet durior conditio procuratoris fieri, quam eſt domini, præterquam in ſatiſdando. Vlp. in l. ſed & eæ. in ff. de procurat. Old.

DEFENDERE eſt eadem facere, quæ faceret principalis, ſi adeſſet 8. Eclog tit. περὶ ἐκδικῶν. Gothoft. ad l. 1. § . 3. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat.

DEFENDERE recte, id eſt, boni viri arbitratu, l. 6. ff. iudicat ſolui Prat.

DEFENDERE viri boni arbitratu aliud nihil eſt quã ſatiſdare, l. 5. §. 3. iudicat ſolui Ræuar. l. qui rem alienam. ff. de reg. iur.

DEFENDERE tum prohibere & propulſare eſt, tum conſeruare & tueri, defendere iniuriam eſt reiicere à ſe & expellere. Ardicitur etiam vt defendere dignitatem ſuam, qui eam conſeruat & obtinet. Connanus lib. 7. c. 14. n. 8.

DEFENDERE inculpate quid ſit; pulchre collegit ex verbis Barth. docet in l furem nocturnum. de ſicar. Old.

DEFENDERE quoque eſt eandem vicem quam reus ſubire l. 51. de procur. Hot.

DEFENDERE videtur quis, ſi in poſſeſſionẽ venire patitur eum qui damni infecti ſatis, vel legatorum deſideret, vel ex noxali cauſa duci ſeruum patitur, l. 35 §. vlt. l 36. de procur. Briſſ.

DEFENDERE quis videtur, ſi ſatiſdat, l 5 §. nunc videamus ff. iud. ſol. (ratoribus.

DEFENDERE videtur is, qui iudicium accipit, l. 53. ff. de procu-

DEFENDERE Alberico aliquando ponitur pro obtinere, l. ſi non ſortem, §. hæredit. de cond indeb.

DEFENDERE ponitur pro vindicare, l ſi oleum. de dol. mal.

DEFENDERE, i. petere, C. quo iure dict. 8. Prat.

DEFENDERE non videtur non tantum qui latitat, ſed & is, qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem, text. 52. de reg. iur.

DEFENDERE non videtur, qui ſuſcipit alterius defenſionem, etſi locupletiſſimus ſit aut conſularis, niſi ſatiſdare ſit paratus, l. 51. §. vlt. l. 52 & 53. de procur. Briſſ.

DEFENDERE plene procurator non videtur, ſi interrogatus, qua ex parte hæres ſit dominus, non reſpondeat, l. 9. §. Celſus de interrog. in iur. fac. l. 39. de procur. Briſſ.

DEFENDERE pro parte tantum qui paratus eſt, non auditur l. 38. de procur. l. 4. ſi ex noxal. cauſ. Briſſ.

DEFENDI videtur, qui per abſentiam ſuam in nullo dete... rem cauſam aduerſarij facit. l. 2. §. 3. quib. ex cau in poſſ. e... t.

DEFENDI recte, hoc eſt, iudicium accipere, vel per ſe p... lium, ſed cum ſatiſdatione, l 63. de iud. [d. l. 63 de ...

DEFENDI non videtur ille, qui quod iudicatum eſt, non ſ...

DEFENDI non videtur is, cuius ſe defenſor ingerit, ſed qu... quiſitus ab actore non eſt defenſioni defuturus. l. 21. § 3. ... quib. cauſ maior.

DEFENDI abſens non videtur, ſi actor vltro interpellat, ... quiſquam defenſioni ſe offerat, l. 22 ff. eo. tit.

DEFENDI non videtur quis, ſiue ſolutionem, ſiue iudicium ... ue ſtipulationem detrecter. l 10. ff. de admin tur.

DEFENSIO pro excuſatione apud ICtos. in l ſi recip. de vſ... l. 20. C. de excuſat. tuto. Hæc & in capitalibus iudiciis d... eſt, l. ſeruum quoque. §. publice ff. de procur. Item pro ex... tione vſurpatur, l 1. C. de iur & fact. ignor. l 11. C. de exc... l. ſiquidem de exceptionibus. Old.

DEFENSIO quot modis ſumatur, vide Bar. in l. Liberto in fi... de neg. geſt. Quando aliquid dicatur fieri ad defenſion... Vide eundem in l. 1. C. vnde vi. Old.

DEFENSIO illicita dicitur quum offenſio licita cenſetur, B... text ſingularis eſt in l ſi ſeruus. C. de his qui ad Eccl con... l. ſi pignus. §. ſi furem. de furt. Old Prat.

DEFENSIO plena accipietur, vt ait Vlp. in fin. l. item ait pra... ex quib. cauſ. in poſſ. ſi & iudicium non detractetur, & i... catum ſolui ſatiſdetur. Olde.

DEFENSIO integra. l. 4. C. de except. iuxta. l 9. C quomod... quando iud. l. 1. C. de tutor. vel curator. il. uſt. vel clariſſ. ... fenſio monſtrata l, 3. C. de reb. alie. non alien. Legitima l ... propt. publicas penſitat. Præpoſtera l 12. C. de except. B...

DEFENSIO moderata vel tutela inculpata quæ ſit, in ſpecie ... finiri non poteſt, niſi ex ipſius belli circumſtantiis, h. e. ex ... ſona vim vel iniuriam inferentis, ex perſona item defen... tis, ex cauſa belli; ex re controuerſa, ex loco, ex tempor... cæteris huiuſmodi argumentis. l. ſi quis venditor. ff. de a... edict. l. in his quæ extra, ff. de cond & dem. Cæterum gen... liter definiri poteſt, moderatam defenſionem, & legitim... belli formam trib. modis intelligi. Primum ne temere ad... ma promoueretur, h. e, ſine magna neceſſitate ac delibera... ne: deinde, ne modus, qui ad propulſandam vim vel in... riam ſufficit excedatur. Cur enim occidatur, qui capi pote... Tertio ne victoria trahatur ad inſolentiam. Multi enim b... rectius vtuntur, quam victoria. Old.

DEFENSIO eſt inſtantis imminentiſque offenſionis propulſa... vbi hæc ceſſat, non eſt, quod propulſari queat, ab offenſi... enim omnis defenſionis pendet ratio. vide Salomonium ... l. vt vim, de iuſtitia & iure. Quo vero iure defenſio nita... Bart. explicat in ead l. Et quam varie accipienda ſit, re... ipſe in l de Pupillo. §. 1. & fin ff de oper. no. nun. Old. Prat

DEFENSIO in libris feudorum duplex obſeruetur, iuratori... armata. Iuratoria eſt, cum deficiente vtrinq; probatione, ... iurandum cum 12. ſacramentalibus defertur, l b. feud. 2. ... 58. §. 4. Rurſus hæc iuratoria duplex eſt, vna quæ Reo p... cipali conceditur, vt iuret ſe feciſſe vel non feciſſe: altera ... ſucceſſori permittitur, vt iuret, ſe neq; ſcire neq; credere ... ctum à deceſſore fuiſſe, d. tit 56. §. 6. Armata defenſio eſt, ... per duellum & ſingulare certamen inſtituitur, vt lib 3. tit ... 1. Si quis ſuorum parium per pugnam eum fatigare volue... vt per pugnam ſe defendat, edicimus, & lib. 2. tit 39. § 3. P...

DEFENSIO de temporis interuallo, id eſt, præſcriptio. l. 1. C ... quis ignorans rem minoris eſſe.

DEFENSIO libertatis. l. 24. C. de liberal. cauſ. (Pate

DEFENSIONE pro defenſioni in l. 19. d 1. de noxalib. Briſſ

DEFENSIONEM mandare. l 1. C quib res iudicat. non noc.

DEFENSIONEM ſuſcipere. l. 51. §. vlt. ff de procurat. l. 6 & 7. eod. l. 9 ff comm. diuid. l. 5 ff. iudic. ſolui. l. 35. ff. de reb. au... iud. poſſid Briſſ.

DEFENSIONEM ſubire. l. 28 § 4. C de admin. tur. Acquirere, l ... C ſi quis ignorans Habere. l 17. ff. de procurator. Briſſ.

DEFENSIONIBVS vti ſecundum iuris formam. l. 1. in princ C. rei vindic Confidere l 5. C. de ingen. manum.

DEFENSIONIS legitimæ appellatione quid veniat, vide l. 1. de bon. matern.

DEFENSOR appellatur, qui alium in iudicio defendit, l. 9 iuſiurandum, l. 34. §. defenſor. & §. procurator, ff. de iureiu. 21. §. nos autem ff. de pact. l. 14. ff. ſol. matr. l. 23. ff. de re iud l. 13 ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. l. 8. §. vlt. ff. de caſtr. pecul. l in fin & l 6. ff. ad Vellcian. l. 13 § etiam. ff. de pignorib. l. 11. ho. iure, ff de except. rei iudicatæ, l. 6. ff. ratam rem haber. 1. §. vlt. ff. quibus mod. pign. Briſſ.

DEFENSOR dicitur qui abſque mandato, cum ſola ſatiſdatio... pro reo in iudicio poſtulat, eumque defendit, atque tuet... vt Procurator, qui actorem in leg. minor. cum duabus prox... me ſeqq. ff. de procur. vnde defenſores, id eſt tutores, vel c... ratores, l. 1. qui per cur. Prat.

EFENSOR idoneus non eſt minor 25. annis, in quibus cauſis integrum reſtitui poteſt, l.minor. ff. de procur. vide Paulum ibidem.l.neque fœmina.Prat.

EFENSORES in iure varia eſt ſignificatio. Defenſor accipitur quandoq; pro tutore vel curatore.l.1.qui petant tutor. Quandoq; accipitur pro eo, qui abſque mandato cum ſola ſatiſdatione alterum in iudicio defendit atque tuetur, vt eſt in l. minor. cum duabus proxime ſequentibus. ff. de procurat. Qua in ſignificatione defenſor à procuratore non vſquequaq; videtur diſtare. Itaque Arcadius ſing.lic.de munc.ciuil. Defenſores quoque (inquit) quos Græci συνδίκους appellant, laborem perſonalis muneris aggrediuntur. De propria autem ſyndici ſignificatione dicemus ſuo loco. Anchor.

EFENSORES ciuitatum non ex decurionibus, ſed ex aliis municipibus ſeu ciuibus eligebãtur olim rtes, qui curarent, ne tenuiores à nobilibus læderentur. l 2.& 3. C.de defenſ. ciuitat. Quorum munus ſeu adminiſtrandi forma deſcribitur in l. in Defenſoribus C.eod.tit. Old. & Spieg. Ideo paterna voce defenſores vocati, vt parentis vicem plebi exhiberẽt. l.vtili. l.defenſores, 2.& in defenſorib. C.de defenſ.ciuit. §.t de def. ciuitat.col 3.& alibi defenſores plebis nuncupatr. l vnica.C. de offic.iudic. Alexan. Iudicabant de pecuniariis cauſis vſque ad trecentos aureos, de leuioribus quoque criminibus cognoſcebant, eadem competenti caſtigatione tradentes, cum tamen hoc ante magiſtratus, municipalibus non licuiſſet, l magiſtratus, ff.de iuriſd. omn: iudic. deprehenſos in maioribus criminibus, in carcerem detrudebant, mittebantque ad prouinciæ præſidem d l.vtili.l.per omnes, l. defenſores 3. C.de defenſ. ciuit. denique apud defenſores ciuitatum teſtamentorum & donationum inſinuationes, & quidquid aliud erat monumentorum proprium agebatur. § iuſiurandum, de defenſ.ciuitat. Corraſ. Miſcel.lib.5.c.6. Quomodo viri clariores ciuitatis cogerentur ſuſcipere defenſionis munus, inepte & ridicule exponit Accurſ. dum ait, nobiliores cogi ſolitos in circulum, duoſque ex eis perſcrutari cæterorum bonitatem, quæ ſomniaſſe potius, quam diuinaſſe videtur. Nam cum oporteret eos κυκλόθεν hoc munere fungi, quod Gregorius Haloander dixit per vices, non inquirebatur ſingulorum præſtantia, quia neceſſe erat, vt omnes ſuo tempore id munus obirent. Neque ſententia mea Tiraqu. vir certe doctiſſimus hunc locum percepit, qui in li.de iur.primog.q 19. tradit hic intelligendum eſſe de illo circulo de quo ſcribit Caius Inſtit. ſuarum. lib.1.tit 2. Et quem Auſonius Gallus orbem terrarum appellauit, & de quo mentionem fecit Felinus in ca.cum dilecta.de reſcript.& Cardin. Alex ex ca.p Nicolao, de appella. quia in eis circulis ita nomina ſcribebantur, vt dignoſci non poſſet, quis prius, quiſue potius nominatus eſſet, hic vero κατὰ κύκλον dixit Iuſtinian. id eſt, eo ordine, vt quis non cogeretur iterum eſſe defenſor, donec alij quoque defenſores non fuerint, vt ex ſubſequentibus apparet. Magiſtratus hoc modo creabantur, περιοδικὰ πολιδίκαστα. Demoſthenes vocauit, quos Budæus circulares magiſtratus dixit. Non omitto interpretem in conſtit.de defenſor.§. interim.& inf.ſub eod.tit.in §. ſi qua vero. σεμνοτέρους nobiliores exponere, cum de grauioribus & dignioribus viris Iuſtin. intelligat. Hæc enim dictio id ſignificat, vt conſtat ex ſcriptoribus Græcis, quod etiam Suid. & Budæus docent, & in magiſtratibus non minus hominum dignitas & integritas quam nobilitas eſt ſpectanda. Ferran. lib. 2. Explicatio in conſtit.de defenſ.ciuit §.interim, cap 37.

EFENSORES videntur fuiſſe ſimiles tribunis plebis, & ideo defenſores plebis appellantur, l.1.C.de offi.deleg Prat. pag.61. col.1.poſt medium.

EFENSORES locorum.l.30. C.de epiſc.& cler.l.vlt C.de iudic. l.14.§.4.C.de non numer.pecu.

EFENSORES minorum ſunt tutores, l.2. C.ſi ex pluribus tutoribus vel curatoribus.l.2 C.quando mulier.tutel.offic.fungit. l.21.C.de admin.tut.

EFENSORES differunt à procuratoribus, quod in criminalibus non procuratores ſed defenſores dentur, l. 33. §.4. ff.de procurat. Paul.5.ſent.16.§ 11. Gothof ab l.2. C de procurator.

EFENSORES differunt à dominis. l. 12. C.de poſtlim.reuerſ.

EFENSORIS rei ſuæ & aduocati differentia. l. 54. ff. de rei vend.

EFENSVS illegitimè reſtituitur ad totam cauſam. Gotho. ad l.14.ibi tibi reſtitui.C de procurat.

EFERRE aliquem eſt accuſare ſeu poſtulare, & reum quem agere.l.15.§.idem iudex.ff.de liber.agnoſ.l.18. ff de iure fiſci. Sic Cic.in orat.pro Q.Ligario. Nouum crimen. C.Cæſar, & ante hunc diem inauditum propinquus meus ad te Q. Tub. detulit: Q. Ligarium in Africa fuiſſe, &c. Quint.in tormentis pauper diuitem detuli reum. Id Græci dicunt ἀποφέρειν δίκην ἐπάγειν, κρίνειν, quibus noſtrum deferre, (ait Budæus in comment. græcæ linguæ) videtur reſpondere, Brechæus l.indicaſſe reum. ff. de verbor. & rerum. Sed deferre alicui eſt gratias & reuerentiam ei exhibere, ff de accuſ. libellorum, & ſic dicimus. Plus Deo deferendum eſt quam homini. De ſententi.excomm.c.relatum.11. Quæſtio 3.c. Quiſquis metu &c. Iulianus. differunt tamen deferre & accuſare in hoc, quia deferre fit reo abſente, accuſare fit reo præſente. Old. & Prat.

DEFERRE nomen proprie non eſt accuſare, ſed apud magiſtratum vel iudicem, de aliquo crimine ante accuſationem denunciare, *Angeben*, & aliquem in capitis diſcrimen rapere. Differunt igitur

DEFERRE nomen & accuſare. Nam deferre nomen dicitur qui legib. interrogat apud Præt. vt ſi interrogatus neget eius nomen in reos referatur, nam deferre nomen idem eſt quod reum facere. Accuſare vero eſt agere cauſam & ſuum reum in iudicium adducere. Terent.l 10. ff de iur. patr. Qui nomen detulit, accuſaſſe intelligendus eſt. De patrono loquitur, qui ſi liberti nomen detulerit, nõ minus à bonorum poſſeſſionib. remouetur, quam ſi accuſarit. Lex vetabat eum patronum qui libertum capitis accuſauit ad eius hæreditatẽ vocari. patronus nomen detulit: quærebatur an excludendus eſſet. Hot.

DEFERRE ſe dicitur, qui quod ei tacite ſeu palam relictum eſt, capere ſe non poſſe profitetur: vel qui vltro Præfectis ærario nunciat eam rem quæ ſibi relicta eſt, capere, ſibi non licere. l. 1.l.3.§.ſin l.15.l.6.ff de iure fiſc. Prat. Briſſ.

DEFERRE pro in cenſum deferre & deducere.l 4 §.in ſeruis: ff. de cenſib. Senec.lib.1. de benefic. Nec illis fraudi eſt, ſi quid in cenſum detulerint. Prat Briſſ.

DEFERRE appellationem in iure Pontificio, idem eſt, quod admittere appellationem vide Archid.ext.de Appel.cum appellat.lib 6.Old.

DEFERRE cauſam ad patronum dicitur cliens, quum eum conſulit, & ei controuerſiæ ordinem, argumentumque exponit, *Den handel anzeigen*. Old.

DEFERRE iuramentum eſt aliquem arctare, vel aſtringere ad iurandum & quandoque defertur à iure; quandoq; à iudice, quandoque à parte, quandoq; etiam delatio à parte parti defertur: de omnibus his nota.C de iureiu l.3. Poteſt autẽ ipſum deferre maior.15.annis. Etiam minor ipſum deferre non prohibetur, dum ſaltem conditio ſua peior nõ fiat, ſed ſi lædatur, reſtituitur. de iureiur. l Nam poſtea. §. ſed ſi minor: etiam paterfamil.non filiusfam. C.de iureiur. l. nec filius. Item liber, non ſeruus ff.eo.tit.l.multo magis alias, quanto magis.in fi. Item compos mentis, non prodigus & conſimiles, vt l. tut. §.prodigus, eod.tit. & hoc in rebus quæ ad eos pertinent. Si autem adminiſtrationem adiit tanquam procurator, licet ei iuramentum deferre in trib. caſibus, ſc. ſi ſpecialem habeat adminiſtrationem, ſi in rem ſuam ſit datus, & ſi generalem & liberam habet adminiſtrationem, vt ff. de iureiur. l.Iuſiurandum §.ſi tibi. & l.ſeq. Et Epiſcopus habet hanc adminiſtrationem, quod ad ea, quæ alienari poſſunt. Cui autem detur, dicendum eſt, ſecundum Hoſtien. quod à parte parti feratur, quod vocatur, ſecundum eundem iuramentum voluntarium, vel extraiudiciale. Verum aliud eſt iudiciale & neceſſarium, ſcilicet quando iudex parti defert, vt C.de iure iur. l. 3. §. bonæ fidei. vide de hac materia Hoſtien in tit. de iureiur. ſub §.de iuramento aſſertorio, quaſi per totum. Old. Prat.

DEFERRE in ærarium, item deferre in principis commentarium, quid ſit, Budæus explicat in l.Abeſſe de minor. Oldend.

DEFERRE reum idem eſt, quod poſtulare, & vt cognitionem ſuſcipiat petere, l. deferre, de iur. fiſc. Quomodo autem id fiat docet Alciat.in l.indicaſſe.Old.

DEFERRE in publicum, l.2.C pro quib cauſ.ſerui pro præm.

DEFERRE cauſas excuſationis, l.2.C.de excuſ.vet.

DEFERRE querimoniam l.4.C.de accuſ.

DEFERRI hæreditas dicitur, quam adeundo conſequi poſſumus l.151.de verb.ſig. Deferri autem hæreditas dicitur tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, l.2.ff.fam erciſ.l.130.ff.de verb. ſigiſ. Nec ex Inſtitutione modo, ſed & ſubſtitutione.

DEFERRI hæreditas ex cauſa ſubſtitutionis, l 35. ff.de acq. vel omitt. Ex inſtitutione l 9 ff.de ſuis & legit.l 50.ff.de bonis libert.l.5.C de fideicom eodem modo.

DEFERRI bonor.poſſeſſio dicitur, quam agnoſcendo acquirere poſſumus.l.1 §.decretalis.de ſucceſſ.edict.l.de colla.bon.l.1. & 5.C qui admitt. vſ ic.C quand.non petent.part l.1.C.de repud.bon.poſſ. Non tantum autem hæreditates, & bonorum poſſeſſio, verum autem tutelæ deferri dicuntur, l 7.ff de cap. minut.l.1.ff.de leg.tutor.l.6.ff.eod.l.3. eod.l.1. C.de legitima tutela.Sic

DEFERRI legatum, &c.

DEFERRI actionem dicimus, l.64.§ dabit ſolut.matr.

DEFERVESCERE ſignificat ardorem animi, inuita ratione excitatum amittere, ſeque (vt ait M.Cicero) colligere, ἠρέμα, vt dicit Plutarch.in Alexan. παρ' ἑαυτῷ quod à Liuio deflagrare dicitur. Spes, inquit, interdum ſubibat, deflagrare iras veſtras, purgari ſuſpiciones poſſe. Prat.

DEFECERE dicuntur qui ab his, quorum ſub imperio ſunt, deſciſcunt, & in hoſtium numerum ſe conferunt, ſed & hi quos ſenatus lata lege hoſtes iudicauit, vel relegati vtique

vſque adeo vt ciuitatem amittant, Autor Paul. in l. 5. de ca minu.Spieg.Hotom.

DEFICERE bona, vide ſupra bona deficere dicuntur, & Zaſ.ad fin.l.commodis de re iud

DEFICERE conditio dicitur, quæ non exiſtit l. 68. §. vlt. ff. de leg. 1.l.28.§.vlt.ff.de pact.dotal.l.4. ff.ex quib.cauſ.maior.l. 21.ff.de iure dot.l.5.ff.de ſuis & legit.Briſſ.

DEFICERE & hi dicuntur, qui hæreditatem omittunt,vel ante agnitam aditamque eam decedunt. l.5.de vulg. & pup. l.78. ad leg.Falc.Briſſ.

DEFICERE debitores dicuntur, qui labuntur facultatib. & efficiuntur non ſoluendo.l 3.§.multa.ff.de iur.fiſ.

DEFICERE cautio dicitur in l.73.ff.de cond. & dem. fideiuſſoribus ad inopiam vergentibus Briſſ.

DEFICERE ipſa quoque pars dicitur. l.31. de condit.& demon. quæ alias ceſſare & vacare dicitur.Prat.

DEFICERE in ſui ſubſtantia.l.5. C.de contrah.empt.

DEFICERE, id eſt,animam agere, expirare, mori.l.8. §.hoſtes. ff.de pœnis l 31.§.ſi ambo. ff.de donat.int. vir. & vxorem. l. 22.verſ nec vero C.de adm.tut.

DEFICI quem conditione dicimus. l.8. 31.74. de condit. & demon l 12.ff.vt legator.nom. cau.l.8.in fin.princ. & §.pen. de conſtit.inſt.l.13.de ſtatu.liber.Briſſ.

DEFICIENS,id eſt,moriens,l.17.& 20. in princ.C.de teſtam.l. 23.C. eod.

DEFICIENS actio l.6.C.de crim.expilat.hæred.

DEFICIENTIVM partes interpretari, l.53.in fi.ff.de acquir.hæred.& l.vnic.§.ſin autem ad deficientis. C.de caduc.toll. l.8.de alim.leg.

DEFINIRE eſt pro regula aliquid ſtatuere. Nihil in perpetuum neq; generaliter definire poſſumus.l.14.ff.de diuerſ.temp.Br.

DEFINIRE in iure ciuili plerunque eſt generaliter & ſummatim quid ſtatuere,l.4.§.puto.de hæred inſt.l.5. C.conceſſa,de don.inter vir.& vxor.l.14.de regul. iur.l.1.de reg. Cato.l.vlt. de bon.damn.l.3.de impenſ.in res dot.Briſſ.

DEFINIRE quoque eſt, non tantum quid res ſit explicare,ſed ea quoque omnia , quæ ad rem aliquam pertinent, determinare, vnde dicitur in regula iuris , omnem in iure definitionem periculoſam eſſe , & leges paſſim definitiones appellant De quo vocabulo vide latius per Leonard. in comment. œconomicorum Ariſt. Droſæus in methodo Iuris.

DEFINITIO eſt earum rerum, quæ ſunt eius rei propriæ,quam definire volumus , breuis & circonſcripta quædam explicatio.Bud.in l.1.de iuſt.& iur. vel

DEFINITIO eſt oratio ſubſtantiam cuiuſq; rei ſignificans. Accurſ.in l.omnis definitio,in ff.de reg.iur.Io.Bell.Etymol.

DEFINITIO proprie dicitur, quæ conſtat ex genere & differentiis,vide Bar.in l.1. ff.de teſtam. Multa autem ſunt definitionum genera,quæ Boethius breuiter & eleganter lib.3.in Topica Ciceronis exponit. Obſeruandum autem, quod finitio nominis præcedit definitionem rei. Neque enim probe definieris catnem,niſi prius conſtitueris,an de animali ſiue terreſtri ſiue marino , an vero de cæleſti loquaris. Glo. l. quoties. de verb oblig. Vt res exemplo pateat. Quæris an publicana actio detur aduerſus eum, qui pro hærede poſſidet? Ab initio perſtringendum erit tibi , qui hac loquendi formula pro hærede poſſidere , intelligi velis. Sed nec id prætereundum, quod & Viglius animaduertit, non vulgus modo , ſed & doctos pleroſque viros, non diſtinguere definitionem à diffinitione; ſed librariorum errore iam olim confuſa iſta eſſe. Salomonius:conſidera(inquit)Definitionis eſſe explicare quid eſt. Etymologiæ vero, rationem nominis exponere ; Porro veluti aliud eſt nomen,& aliud res ipſa, quæ nominatur , ſic alia cognitio nominis & alia rei nominatæ. Hinc à noſtris non recipitur paſſim ab Etymologia ſyllogiſmus,ſed vix ne gariue,& tunc ab eſſentia traducitur rei ; quæ nominatur, vt Iuris vocabulum è Iuſtitiæ viſceribus ductum.Spieg.

DEFINITIO proprie accipitur pro rei finitione, ſcilicet cum res à genere ſuo vſq; ad ſpecialem & propriam differentiam ſic demonſtratur,vt quaſi finibus certis cognoſci poſſit.Prat.

DEFINITIO duplex eſt , propria & impropria Definitio propria eſt,quæ ex genere & differentia conſtituitur. Impropria quæ & deſcriptio vocatur, eſt quælibet rei deſignatio : qualis eſt in l.1.ff.de legibus. Lex,inquit Papi. eſt commune præceptum. Cum etiam priuilegia ſint leges, non tamen communia præcepta.Prat.

DEFINITIO ſumitur etiam pro generali regula & canone , vt in l.32.ff.de vſuris.l.10.ff.de auro & arg.& in l. omnis definitio.de reg iur Omnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt, quod vel titulus demonſtrat.l.10.ff.de aur.& arg. leg.l.5. §.1. ff.de hæred. inſtit Sic regula Catoniana etiam dicitur definire.Neque enim tam eſt difficile rem aliquam in iure ciuili exacte definire.quam eſt rarum,regulam ex legibus colligere , quæ nulla in parte infirmari queat. Adde Vigl. Inſtit. de teſt.ord.& vide Bud.in annot. Quamuis hoc ipſum quoque Accurſ. declarauit. Spieg Nec id videtur ignoraſſe Proſper Aquitanicus,qui in epiſtola quadã de libero arbitrio ſic ſcribit.Ad defenſionem alicuius definitionis , ea promenda e quæ alteri intellectui , à quo videtur definitio non diſſon: non cedant,& eam regulam,cui ſunt aptata non deferant.

DEFINITIO temporis,id eſt præſcriptio,l.1.C.ne rei domini vel templor.&c.

DEFINITIONES vltimæ , id eſt, ſententiæ definitiuæ. l.3. C. ſent.& breuic.recitand.

DEFINITIVA ſententia ſcripturam requirit. Gothof. ad iam l.3.quinque tamen ac certis caſibus non requirit , vt authi niſi breues C.eod.tit.

DEFLECTERE à iuſtitia.l 17.C.de quæſtion.

DEFLECTERE Quo ſuæ rei cauſa.l.38.ff ex quib.cauſ.maio

DEFLORANS virginem non tenetur de adulteriis pet eam ſtea patratis,l. 11. §-1.de ſeru.corr.Brederod in lexic.

DEFLORARE virginem Archidiacono.cap.vnic.de deſponſ. pub.lib.6.Prat.

DEFLORARE pro dubitare apud Iuriſconſ.Ne deformetur ruinis.l.vlt.ne quid loc.publ.Spieg.

DEFORMARE matrimonia falſis contumeliis non licet. l.30. ad leg.Iul.de adult.

DEFORMARE ſeruum cicatricibus, l.18 §.1 ff de vſufruct.B

DEFORMATI fructus, qui delapſis florib.iam formati exiſtu.

DEFORMATVM item, modo pro informato, vt apud Quin: pro eo quod difforme & infame ex ſepulchro & honeſto ctum ſit,à M Tullio dici obſeruatum eſt.

DEFORMATVM ædificium. leg.22. verſ. ſed & ſi parens. C admin.tut.vel curat.

DEFORMES ruinæ,l.5 C.de operib publicis.

DEFORMIS Vrbs ruinis & incendiis. vnde in l.11. Cod.de op publ. ea inſtaurandi quæ iam deformibus ruinis intercid dicuntur.Briſſ.

DEFORMITAS corporalis plerunque inuiſa , non adeo in ſtro attenditur , atque in pontificio iure , l. ex hac lege ſi quis pau.fec.dic.Caius in l.ſi ff de his qui deicc. Cicatric autem & deformitatis nulla fit æſtimatio , quia liberum c pus nullam recipit æſtimationem.

DEFORMITAS apud Vlpia. de ædificiis dicitur , quæ aliqua parte deformata ſunt; l.7 de off. præſid & aduerſus detrac rem competenti remedio,deformitati auxilium ferat. Pr

DEFRAVDARE geniũ apud Terentiũ dicitur auarus, qui m tis eum,& debitis bonis priuat.vt tradit Conna.lib.5.c.5 c

DEFRAVDARE hæreditate,l.25.C de legatis l.6. C.de neceſſ. ſeru.hæred.inſtituend.

DEFRAVDARE libertate d.l.6 C.de neceſſar.ſer.hæred.&c.

DEFRAVDARE commodo.l.45.ff.ſolut.matr.

DEFRAVDETVR quod eſt in l.45.in fin ff ſolut.matrimon. ius loco hodie defraudetur,ſcribimus,Germanam antiqui tem olet.Defrudo enim non defraudo veteres dixiſſe,vt re quos omnes taceam, Nonius Marcellus notat. & hoc Pla Aſinaria verſu comprobat.Actus 1.ſce.1.

Ten' ego defrudem cui ipſi nil eſt in manu.

Subdit & Terentianum ex Phormio.Act.1.ſcen.1.verſum.

Meum defrudens genium comparſi miſer. Briſſ in paterg

DEFRVTVM multum eſt decoctũ & deſpumatum, vt Pallad & Plin.lib.14.c 9. ſcribunt. Varro de vita Pop.Rom. lib 1. eſt apud Non. Sapam appellant quod de muſto ad medi partem decoxerant. Defrutum ſi ex duabus partibus ad tiam redegerant de fruefaciendo. Vtriuſque meminit. l.11 ſi in aliqua. ff. de inſtr. & inſtrum. Defruti vero & paſſi m minit.l.9.& l.vlt.§ vlt.ff.de tritico, vino. Paſſum autem e Varrone interprete nominabãt veteres , ſi in vindemia vu diutius coctam legerent , eamque paſſi eſſent in ſole adu Nam & paſſum quo ex ſicciore vua eſt,& defrutum, quo m gis incoctum eſt,eo eſt valentius,teſte Celſo lib.11 medici XVII. Plane Victor.in lib.de Orthogtap. defructum ſcribe dum docet,propterea quod defruendo, & coquendo fiat quod defrudetur, id eſt, fraudetur coctura, id eſt , minuat Briſſ.Adde Forcatulum in penu Iuris ciuilis c. 8. Prat.

DEFVGERE inquiſitionem veritatis,l.10.C.ad leg.Iul.de adu

DEFVNCTORIA inquiſitio.l.34.§.4.de epiſcopal. aud.

DEFVNCTORIE in l 1.C qui mun.tutel.id eſt,adfectare.Br

DEFVNCTORIE,perfunctorie tranſlatitiue vel tranſlatitie, eod.accipiuntur,hoc eſt,frigide,non ſatis bona fide, nec animo l.2. ff ad SC.Tertul. l Aut qui, ff. Quod vi aut cla Tranſlatiue pro vulgari & non accurata diligentia. Opp bona fide,optima fide, hoc eſt, citra omnem prorſus ſimul tionem, l.1.C.qui munc.tute. ſe excuſ. non defunctorie,h eſt non quæſito prætextu ad euitandum iuſtæ tutelæ munu Accurſius inepte accipit,pro Tranſitorie. Prat.

DEFVNCTORIE tutelam ſuſcipere is dicitur, qui data opera alicuius tutorem ſimulat , cum tutor non ſit , eamque di cauſa ad hoc adminiſtrat , vt hac ſimulatione à noua tute excuſetur. Dicitúrq; defunctorie ſuſcipere tutelam,ea ratio qua matrem coerceri,ſcripſit Vlp.quæ filiis tutores petit d functorie data opera,c.2.§.16.de SC Terr.Ferret. l.in amb guis §.non eſt nouum,ff.de reg.iur.Old.

DEFVNCTORIE facere dicimus,quod non ex animo,ſed qu

:el cogimur, vel debemus, facimus hoc vnum ſpectantes, vt officio noſtro defuncti dicamur. Vlpia. leg. 2. § 16 ad SCtum Tertyll. Non ſolum autem quæ non periit, coercentur. ſed & quæ defunctorie perit, Impp. in l. vnic. C. de num. tut. Si tres tutelas vel curas eo temp. non defunctorie ſuſceptas admi-niſtras, onere quartæ tutelæ non grauaberis Hotom.

DEFVNCTORVM domus, id eſt ſepulchra. l 4 & ibi Gothof C. de ſepulchro violato.

DEFVNCTO interpoſitus contractus l. 73. ad Trebell Briſſ. in paterg.

DEFVNCTVS inteſtatus l 5 C. de ſuis & legitim. liberis.

DEFVNGI eſt explicari negotio aliquo finemque ei imponere Vlp de act empt. Emptorem noxali iudicio condemnatum ex empto actione id tantū conſequi, quanti minimo defungi potuit Hinc defunctos fato, i. ſolutos & exemptos nec vltra illi fato obnoxios Defunctum item, vt annotauit Bud. more Græcorum pro cadauere intelligimus ſubſtantiue. Cætera apud eum in l. empt. tit. eod. Defungi etiam dicimus non toto conatu, non magnopere aliquid curare, ſed tepide & negligenter & eo tantum animo, vt officio functi eſſe videamur, & quatenus ſatis ſit ad vitandam reprehenſionem, aut emendam veniam. Defungi autem quam minimo quis poſſit, vide ff. de act. empt. l ex empto. Spieg.

DEFVNGI morbis defungi vita dicimus l ex empto §. idem ff. de actio emp. accipitur plerunque defunctus ſubſtantiue pro mortuo. Opponitur perfungi, hoc eſt, ad extremum obire munus ſuum & ſt enue operam nauare. Liu. lib. 6. Romani Conſules perfuncti, quod ad Capuam attinebat, curam Caio Neroni ex legionibus, quas ad Capuam habuerant, 6 00. peditum, & 300 equites decernunt. Prat.

DEFVNGI munere in l. 1. § prævaricatorem ff. ad Turpill. Briſſ. in paterg.

DEFVNGI litis æſtimatione l. 17 § ita, & l. 37. §. vlt. ff. ad leg. Aquil.

DEFVNGI noxæ deditione l. 37. §. vlt. ff eod Briſſ.

DEGENER dicitur, qui maiorum ſuorum motum moribus non reſpondet, vt colligitur ex textu, & Gloſſ in Auth. de non alienan. §. nunc ergo. Prat.

DEGENERES homines, id eſt, naturales tantum, l. 11. in fin. C. de natur. liber. & matrib.

DEGERE in expeditione. l. 15. pr. C. de teſtam. milit.

DEGLABRARE Paul in l. cædere 5. in prin. arbo. fuit cæſa. Cingere eſt, inquit deglabrare, Bud. hanc legem corruptam eſſe putat, iudicatque ex compendio Græco, quomodo hic locus legendus ſit, Holoander à veteri lectione non recedit. Itaque Paulus deglabrare, pro corticem eximere, poſuiſſe videtur: quod proprie à ſimplicis verbi ſignificatione, & quidem maxima viciarum nihil diſtat Spieg.

DEGLABRARE, ſuperſecare, ſuccidere eſt ſecuri ſecare. Hot. ad ad leg. 12. tab. vt qui alieno arb. Goth. ad d. l cædere 5 in pr.

DEGLVBERE eſt detrahere pellem. Tiber Cæſar, autore Suetonio, admonitus ab amicis, vt prouincialibus augeret vectigalia, reſcripſit: Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere, h. e. nihil reliqui facere. Tondent autem, qui ita ſpoliant, vt tortem relinquant, vnde res poſſit creſcere: quum vero tetracta nihil extet, quod deinde poſſit auferri. Spieg.

DEGRADARE in l. 1. C. de offic. magiſt. offic. Holand. autem legit regradare. Goth. ad iam. d. l. 3.

DEGRADATIO idem quod depoſitio à gradibus vel ordinibus eccleſiaſticis. Et eſt duplex. Quædam verbalis, quæ eſt à proprio Epiſc. aſſiſtente in degradatione clericorum in ſacris cōſtitutorum ordinibus certo epiſcoporum numero definito, canonib facienda. Poterit autem Epiſcopus in huiuſmodi degradatione vti verbis aliquibus ad terrorem illis oppoſitis quæ id collatione ordinū ſunt prolata, dicente Presbytero, hæc vel ſimilia verba in remotione: Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali priuamus, vt in cap. degradatio. de pœnis lib. 6. Quædam actualis ſiue ſolennis, cæleſtis militiæ milites, i. clerici degradatio fit, vt exauthoratio eius qui militiæ deſeruit armatæ, cui militaria detrahuntur inſignia, ſicque à militia remotus caſtris eijcitur priuatus conſortio & priuilegio militari: Clerico igitur degradando Epiſc. ſingula, vt ſunt veſtes calix, liber, ſeu quæuis alia, quæ illi iuxta morē ordinādorum in ſua ordinatione ab Epiſcopo fuerint tradita ſeu collata, ſingulariter aufert & raditur caput illius, ſiue tondetur. Ioan Bello. Etymologia.

DEGVSTARE idem quod guſtare, vide Vlp. in l. 1. in princ. & §. 1. l ſi quis vina in princ ff de peric. & commod. rei vend. Vbi pulchre diſtinguit de rebus degustationem exigentib. Spieg.

DEGVSTATIO ſola non facit vinum eſſe venditum, degustationem enim ſequi debet voluntas & conſenſus emendi. Goth. ad l. 1. ibi cum fuerit degustatum ff. de peric. & comm. rei vend.

DEHINC l. 3. C. ad Senatuſconſultum Turpil.

DEIECISSE videtur tam qui ſuis manibus expulit, quam qui mandauit vel iuſſit, vt aliquis deiiceretur. Ibid. Prat.

DEIECISSE locatorem colonus videtur, qui ei cui locator poſſeſſionem vendidit, poſſeſſionem non tradit, niſi probabili cauſa ductus id fecerit. l. 12. ff de vi & vi arma. Prat Briſſ.

DEIECISTI verbum refertur ad perſonam eius qui deiecit, nec pertinet ad eum cuius familia deiecit Schard.

DEIECTIO duplex eſt: armata & non armata: qui armata deiicitur, quamuis non, aut vitioſe poſſideat, reſtituitur, l. 4. ff. de vi & vi armat. qui non armata nequaquam, niſi poſſideat, Hot Prat.

DEIECTOR, pro eo qui deiicit, l. 5. § cum autem. ff. de his qui effuder.

DEIECTVM & effuſum intelligitur, quod pendens decidit vel effuſum eſt, etiamſi nemo deiecerit, vel effuderit non tantum in ciuitatib & vicis, ſed etiam ruri in quibuſcunq; viis. l. 1. §. quod ſi ſuſpēderetur. l. pen. ff. de his qui deiec. vel effud. Old.

DEIERARE pro falſo iurare accipitur in ca. in literis, de teſtibus & c literas, de præſump. extra.

DEIERARE in l 16 C. de teſtibus, idem eſt quod non iurare.

DEIERANS, maieſtatis reus non eſt. l. 2. C. ad leg. Iul. Maieſt.

Δεῖγματα, characteres. Gothof. ad Nou. 17. c. 15.

DEIICERE eſt ex eminentiore loco aliquid demittere, quod noceat aut ſtatem, aut aliquo temporis interuallo. Sic accipitur in tit ff. de his, qui deiecerint vel effud. Old Prat.

DEIICERE arbores, arbuſta, oliueta, geſtationes, viridaria, aggerem, onus pilam, terminos, trabem, &c.

DEIICERE vel effundere, de, vel ex cœnaculo, naue, cubiculo vel exedra, interdum non de nocte. &c. Briſſ. ex ff.

DEIICITVR in interdicto, vnde vi, id eſt, expellitur is, qui poſſi let, ſiue naturaliter ſiue ciuiliter poſſideat, Vlp. in l 1. ff. de vi & vi armata. Prat. Deiicit autē tam qui manib. ſuis deiicit, quam is qui mādauit, vel iuſſit, vt alius deiiceretur, vel ratum habuit l. 1. § deieciſſe ff. de vi & vi arm. l. 1. ff de reg. iur Briſſ.

DEIICERE, edicti de his qui effuderunt vel deiecerunt formulam vide in l §. in pr ff. de his qui effuder. vel deiecer.

DEINDE POSTEA. Cicero etiam de claris oratoribus vſus eſt, Poſtea deinceps. Verba ſunt Martiani in l. ex ſeruorum. ff. de ſtatu hom. Aldobrand.

DEINCEPS, id eſt, de cætero in ca. vnic § porro clem. de ſum. trinit. l nemo deinceps. C. de epiſc. audient. l. Seia. ff. de vſur. l 11. §. 1 ff. de donat.

Δεισιδαίμονας Græci vocant, qui inconſulto timore Deum timent. Budæus arg. l. 8 conſt. inſtit. Goth. ad l. 1. § 9. ibi: ſuperſtitioſum. ff. de ædil. edict.

DEIVDICARE veteres dixere pro diiudicare. Briſſ. in paretg.

DELACTATVS, id eſt, lacte depulſus. Gothofr. ad l. 6. ibi maiori trimo. de patr poteſt.

DELAPSÆ terræ. l 62 ff. de vſufructu.

DELATA hereditas, vel delata bonorum poſſeſſio dicitur, quam quis remoto quolibet impedimento, poteſt adire vel agnoſcere Bald. in l potuit. C. de iure deliber. ſingulariter obſeruauit Nic Bellonus IC. Acutiſſimus, delatam hæreditatem dici reſpectu hæreditatis, non perſonæ hæredis. Qua de re diſſerit diligenter nec inutiliter cap. 16. l b. ſuppur 2. Spieg. Triplici autē iure deferri hæreditas dicitur. Aut n. defertur ex teſtamento iure ciuili, aut ab inteſtato ad ſuos, ex leg 12. tab. aut iure honorario, i. bon. poſſeſſ vt ampliſſime traditur in tit de hæredit. ab inteſt. Inſtit. & l qui autem §. 1. ff. quæ in fraud cred. Brechæus l. delata. 151. in tit. de verb. & rer. ſign.

DELATIO, i. actio vel accuſatio. l 5 C. de relig. & ſumpt. fun.

DELATOR multis in iure modis accipitur. Primum pro denunciatore tantum poſuit Papin. in l intra de diuerſ. temp. præſcript. Qua in ſignificatione vel parum diuerſa delatorem accepit Conſtantin. Harmenopol. lib. 1. epitomes iuris, tit. 5. Μηνυτής, inquit, λέγεται ἀρχηγὸς ἢ αἴτιος γνωσθῆναι πράγματός τινος ἢ ὑποθέσεως, ἀγνοουμένης μὲν πρότερον, μηνυθείσης δὲ ὕστερον παρ' αὐτοῦ. i. e. Delator dicitur author ac cauſa prodendi alicuius negotij, vel rei, quæ ante incognita, ab eo poſtea detegitur ac indicatur. Atque in tit. de iur. fiſci. propria delatoris ſignificatione vtitur ſæpe. Delator n. eſt, qui inuidia producit alios, c. delatori 5. q. 6 Delator etiam pro occulto accuſatore & calumniatore accipitur. Memorabilis Domitiani vox apud Suet. Princeps qui delatores non caſtigat, irritat. Præterea delator dicitur, qui bona quæ confiſcanda ſunt, defert & denunciat vt in tit. de dela lib. 10. C. de qua voce videre licet Plut. in Solone. Et ij pro delationis præmio, quartam partem in bonis delatorum conſequebantur Quadruplatores dicebantur, teſte Pl. in Perſa. Cæterum aliæ ſunt delatoris ſignificationes, quas, quia grammaticorum, plane ſunt, prudens omitto. Anch. & vide infra in Quadruplatores. Schard.

DELATOR non eſt, qui protegendæ ſuæ cauſæ gratia, aliquid ad fiſcum nunciat. l. 4. de iure fiſci.

DELATOR non eſt qui fiſci pecuniam, quam alius tenebat ad ſui temporis adminiſtrationem pertinere, quamuis, probare non potuiſſet, contendit, quoniam propriam cauſam egerat. l. 38. § 1. de iure fiſc.

DELATOR differt ab accuſatore arg. l 3. C. de malef. & mathe.

DELATORIA curioſitas pro maxima diligentia interpretatur gl. in l. nec ſupina ff. de iur. & fact ignorant

DELATVM eſt quod adeundo conſequi poſſumus.

Inter DELATVM & acquiſitum legatum quid interſit oſtendit

Cuiacius obſcruat.3.cap.11.vbi ita ait: Multum intereſt inter delatum & acquiſitum legatum;neque his nominib. vnquam authores noſtri iuris abutuntur. Delatum legatum nondum acquiſitum eſt. Defertur ipſo iure adita hæreditate. Acquiritur autem agnitione. l.ei qui ita. ff.de cond.inſtit. l. cum vero,in fin ff.de fideic. libert. non ipſo iure poſt aditam hæreditaté, licet agnitio retro agat, ad diem aditæ hæreditatis. l. ſeruum filij.§.1.l ſi tibi homo § cum ſeruus.ff.de leg.1. Delatum legatum repudiari poteſt, acquiſitum repudiari non poteſt. l.§.decretalis. ff.de ſuccd. ed. & per hanc differentiam conciliatur pugna l.legatum. de leg.1. & l. Titia § Lucia. de leg.2 de delato loquitur l.legatum de acquiſito §. Lucia, vide Cuiac dicto loco fuſius hanc Antinomiam explicantem.

Delegans ſeu qui delegat,ſoluit,idcoq; vt indebiti ſoluti,ita indebite delegati condictio eſt.Goth ad l.1. C.de cõd.inde.

Delegare in l. Neſennius. ff.de re iudicat. eſt alium debitorem loco ſui ſubſtituere, vt ſi tibi ſim in aliqua ſumma obligatus,dico ad debitorem meũ quod tibi ſoluat, & ſic debitor ſubſtituitur,vt ſoluat alteri creditori loco delegantis. ita eſt text.in l.delegare.ff.de nouat.& del. Inde veniũt iudices delegati,id eſt, ſuppoſiti & ſuffecti à principe, vel iudice ordinario, vt loco principis audiant cauſas. Ex Zaſio.Spieg Qui delegat,id videtur dare,quod ſibi debetur,ſufficitq; debitum ſubſiſtere etiamſi debitor eius ſoluendo non eſt. At ſi côuentus iudicio ſit abſolutus, neque reus, neque confideiuſſor liberatur, quoniam res inter alios acta,ius non facit. &c. vide Connan lib.6.c.7.n.12.

Delegare etiam eſt mandare & committere. l. 32. §. quæſitum,de arbitr.l.3.§.quamuis, de admin.tut.l.1.de dam.infec. Sic delegare teſtamento tutelam,dicitur in l.3.§ Quamuis ff. de adminiſt.& peric.tũto.l.1.ff de damn.infecto.Briſſ.

Delegare ſe in l 4 de manumiſſ.eſt alieno creditori,vice debitoris ſe obligare.Briſſ.

Delegare reum,nomen.l 9.de præſcript.verb.l.8 §. interdum ad SCtum Velleian.l 48.in fi.de pecul.Prat.

Delegare actionem,i.cedere.l.1. C.de contrar.iudic.tut.

Delegatam pecuniam Paulus dixit, pro decreta, conſtituta ac aſſignata in l.2.ad leg.Iul pecu. Et delegatæ iuriſdictionis vocabulo vſus eſt Papi.in l 1. de offi. eius cui mand.eſt iuriſdictio,vt Bud monuit in poſterioribannotationib.Mihi magis placet editio Holoandrina,quæ habet deletam.Spieg.

Delegatio eſt mutatio creditoris,vide Connan.5.c.8.Imo & creditoris & debitoris. Cuia.ad l.11. pr.de nouat. ſicuti nouatio debiti eſt mutatio.Goth.ad d.l.11.Prat.

Delegatio nominum in l.11. C. de don. i.alterius debitoris in ſuum locum ſubſtitutio: veluti cum debitorem meum creditori meo aſſigno, paſſim ſub rubric. de nouat. & deleg. Seneca li de benefic. 5. Quamuis non interuenerint nummi, ſed delegatione & verbis perfecta ſit ſolutio: Tranſlate Cic. videtur ſumpſiſſe in Orat.pro Fonteio: Quid ſi hoc crimen optimis nominibus delegare poſſumus,& ita,vt non culpam in alios transferamus Prat.

Sic & Delegatio in l.17.de cond.furtiu.accipienda eſt.Prat.

Delegationes indictionis tributariæ in l 3.Cod.de anno & tribut.lib.10.& l.1.de indictionibus eo.lib.l. vlt.de cano.largitio l.23.de decurionibus eo.lib.l.7.C.de offi rect. prouinc. l.1.& l.4.C.de modo mult.l 9. l 11.de excuſation.muner.lib. 10.C.Iuſtini.Nou.128. Διατυπώσεις vocat σημαινούσας τὸ ἤ πόσον ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἤτοι πόλει ἤ ἑκάστου ἰούγων ἤ ἰουλίων ἤ κεντουρίων,ἤ ἀννωνίων,ἤ ποτε ἐν ἐίδει,ἢ τὸ μὲν ἐν ἐίδει,ἢ τὸ δὲ χρυσίων δημοσίων ἐντελῶς ἐπίκειται.Briſſ.

Delegatus dicitur, cui cauſa committitur terminanda vel exequenda,vices delegantis repræſentans & in iuriſdictione nihil proprium habens,l.1.ff.de officio eius,cui mand. eſt iuriſdictio,is tamen cui cauſam aliquam princeps delegat, §. omnem vero,in Nouel.de litig.plenam in cauſa delegata iuriſdictionem habet,adeo vt etiam iudices dare poſſit. l. vnic. qui pro ſua iuriſdi.Goueanus l 2. de iuriſdi. id tamen minus proprie, vix enim eſt vt quis eius rei notionem habere videatur,de qua cognoſcere niſi iuſſus non poteſt,& de qua iudex conſtitutus non eſt, l.2. de iuriſd.c 1.Idem. Quomodo vero delegatus diſtet à vicario /h. c. vt interpretes barbare dicunt,à vice gerente ſeu locũ tenente,Bart.indicat in l.1.& ſeq.Codic. de his qui vicem alt.get. Vide iudex. Porro teſte Old.cui delegatorum iudicum vſus non intelligitur, admodum pernicioſius eſt,tantiſper enim,inquit,diſputatur de poteſtate delegantis, de forma delegationis, de perſona delegati,donec litigatores cum cauſa diſpereant Spieg.

Delegatus iudex is eſt,qui iuriſdictionem non ſuo iure, ſed alieno beneficio habet. Horum delegatorum alij quidem à fortuna ſeu culmine imperiali dati, alij ſimplici appellatione principis delegati,quidam ex ſacra iuſſione dati, quidam pedanei,vide Cantium c.2.de offic.iud.lib.2.Spieg.

Delegatus Principis habet apparitores,executores proprios & adſeſſores ad inſtar magiſtratus, quod cæteri delegati non habent,vide Nou.60.Cuiac.12.obſ.1. Adde Harm.2. Pract.1. obſ.8.Goth.ad l.5.C.de iudic.

Delegatus principis,i.e.cognitor ſacer, vice principis ... diturus,cui audientia vice principis, ſacris apicibus m... dis mandata,l.3 in pr & § 1 & ibi Goth.C.vbi Sena.vel ci...

Delenimentum veteres dixerunt pro delinimentum. ... in parerg.

Delere imaginem, librum, inſtrumenta, tabulas teſtam... teſtamentum.Briſſ ex ff.

Delere vel interlinire Vlp. ſi vnus rationes hæreditari... leuerit,vel interleuerit. Quære interlinere. (de...

Deleta inconſulte.l.12 C.de teſtam.l.1.ff.de his quæ in ...

Deleta in l.1.ff.de iis qui in teſta.delent:id eſt oblita ma... quæ lituræ vocantur.

Deletitia charta.l.4.ff.de bodo poſſ.ſecund.tab.Briſſ.

Deletus ager vi fluminis.l.11.§.vlt.ff.de aqu.pluu.arcen. ... in parerg.

Deletum chirographum l.40. l.4.ff. ad l. Aquil. deletum ... men,l.1.deletum teſtamentum l.2 ff.de tab exhib.delet... bulæ.l.30.ff de furtis.Briſſon.

Delphicæ ſeu Delphicæ apud Paulum in l 3.ff.de ſupell... qua voce etiam in receptis ſententiis vtitur,abaci ſunt ... ſcribit Iac.Cuiac. é quibus vina miniſtrantur,non (vt in ... ſilicis legitur) οἱ ἐκ τραπέζας ἔχοντες δέλφινες, licet & hi ... vaſa ponantur Plin li.33.c.11. Atque eius ſententiæ adſ... latur gloſſarum veterum interpretatio, Abaci, delphicæ ... niſterium,vt Iuuenalis: qua ſane videtur hic Iuuenalis l... ſignificari:

Ornamentum abaci,nec non & paruulus infra
Cantharus & recubans ſub eodem marmore Chiren.

Marmoream enim delphicam fuiſſe Porphyr. ſcribit. C... 4.in Verrem Menſas delficas è marmore.Martialis.

Argentum atque aurum non ſimplex delphica portat

Agretius in delfica,inquit,comparia vaſa ſemper ſunt.Pr...

Deliaca ſupellex, Ciceroni appellata. in qua erant tric... & lecti cum pedibus & fulchris ex ære Deliaco factis. ... Baifius in lib.de vaſculis.Prat.

Delibare hæreditatem proprie dicuntur legata, quæ ... drantem non excedunt, vt onerare, cum dodrantem e... dunt:& exaurire,cum aſſem abſumunt.Prat.

Delibari Latine dicuntur,quæ minuuntur.Hine

Delibatio hæreditatis,legatum dicitur in l. 116. ff. de l... li.1.quando teſtator ex eo quod vniuerſum hæredis foret ... quid decerpit, diminuit, & ſubducit. Ex diuerſo Illibr... quadrans in l.20.§.Papinian.ff.fam.erciſ.integer,& non ... minutus legatis. Briſſ.adde Iac. Ræeard.l.ius noſtrum. ... regul iur.

Deliberandi ius, quod à prætore hæredi conceſſum eſt ... ſtatuendum,vtrum hæres eſſe velit,an non,toto tit ff & C ... de iur.delib.l 26.ff.de contrah.empt.Prac.Briſſ.

Deliberandi tempus annuum à principe; nouem menſ... à magiſtratibus conceditur, Gothofr.ad l.22.§.13.ibi,vno ... no.C.de iur.deliber.

Deliberandi commodum tempus ſunt centum dies, l.1 ... de iur.deliber Old.

Deliberare eſt factum diligenter tractare & mente prot... uere, l.Ariſto.ff de iure delib. ſiue cõſilium aliquid facie... vel non faciendi capere,vide Budæ in prior.adnot.ad Pa... Dicitur à libella qua quid perpenditur Feſto lib.4.Prat.

Deliberare videtur qui non renunciauit, l. 19. circa prin... de iur.deliber.

Deliberare etiam atq; etiam,l 19.C.ad leg.Corn.de fal...

Deliberatio eſt prouida cauſæ circumſpectio, cum qua... tio totum agit,& furor ſibi nihil vindicat. ca. illa propoſi... rum.11 quæſt.3.Prat.

Deliberationis auxiliũ l.22.in pr. & §.14 C.de iure de...

Deliberationis effectus eſt, quod interim bona non ... bent minui,niſi cauſa cognita.l ait prætor,de iure deliber

In Deliberationis præiudicium fieri nihil debet, l 3 C. appell.

Delibrare eſt librum ſeu corticem arbori detrahere, l. ſ... in verbo cingere arborem, & in verbo deglibrare. Nebr...

Delicatus debitor eſt quaſi luxui conſecratus, quod en... nunc dedicatum,prius delicatum dixere. Vlpia de pign.a... in fin.l.ſi ſeruos. Igitur hæc, inquit, à iudice erunt diſpici... da, vt neque delicatus creditor neque oneroſus debitor ... diatur.Spieg Prat.

Deliciæ,lib.15.C.Theod ſub tit.de aquæ ductu, deriuatio... vocantur, ac ſulci aquatij Inde

Deliciares tegulæ apud Catonem de re ruſt. ca. 14. videt... appellari tegulæ quædam maiores, quæ in tectis influente... aquam accipiunt,deorſumq; eliciunt & perducunt,eumq... præſtant in deducendis pluuiis in tectis vſum, quem in ag... elicies.Maioragius lib 3 Miſcel.c 8.

Deliciatum tignum Feſtus interpretatur, quod à culmi... ad regulas angulares infimas, verſus faſtigiatum colloca... Maioragius vbi ſup.

Non Deliciis, ſed iuſtis adfectionibus libertas danda eſt, 16.de manumiſſ.vind.

Delict

DELICTA fiunt,aut propoſito,aut impetu, aut caſu. Propoſito delinquunt latrones,qui factionem habent. Impetu autem, quum per ebrietatem ad manus vel ad ferrum deuenitur. Caſu vero cum in venando telum in feram immiſſum hominem interficit.Maffeus.

DELICTA & crimina differunt, quod illa propriè ſunt priuata, hæc publica.l.17.§.18.de ædilit.l.131. in fi de verb.ſign. Gothofr.ad rubr.ff de priuat.delict.

DELICTVM eſt offenſio cōtra ius illata. Offenſio autem eſt alterius,& vtilitatis atque ſtatus vel publici vel priuati. Vult. in comment.Inſt.t.ad pr.nu.4.Vnde delicta quædam publica.quædam priuata dici videntur.Vult.d t. ad prin. num 5. Gœd. in Com. de verb. & rer ſign. ad l Iuliam & Papiam in prin.nu.15 Ex agendi modo vtrum delicta publica an priuata, cognoſcendum eſt, non ex obiecto ſiue effectu læſionis: quod vberius declarat Duar.l.1 diſp c.37.Gœd.ibid.n.9.

DELICTA priuata ſunt, quorum accuſatio vel perſecutio permittitur ei, cui propriè priuatim ac ſpecialiter intereſt. Duarenus 1. diſput. 36. id eſt, ei parti quæ læſa eſt, & ita tenent communiter omnes.Gomez c.1.delictorum num.5.vel quorum obligatio & actio ad priuatam vtilitatem refertur. Gothofr.d.loc.

DELICTA priuata ideo ſic dicuntur, quia horum delictorum publica accuſatio non eſt, ſed priuata & forenſis. Verum quidem eſt extra ordinem nonnunquam animaduerti in fures, vt dicitur in l.vlt.tit.de priuatis delictis. Et ſub hoc quidem tit. regulæ quaſi generales traduntur, quæ pertinent ad omnia delicta priuata. Prima eſt, pœnalibus actionibus hæredes non teneri l.1. eod.tit. Sed aliquando rei perſecutoria actio naſcitur ex maleficio, vt condictio furtiua? quæ tranſit etiam in hæredem.Idem dicitur in §.non autem.Inſt.de per pet & temp.act Idem etiam in C.ſub tit. ex delict. defunct. in quæſt.hær. cond. ex quo loco colligenda eſt exceptio huius regulæ,niſi lis conteſtata ſit cum defuncto.Tunc enim actio quantumlibet pœnalis, tranſit ad hæredem. Præterea hoc etiam accipiendum eſt, niſi quid ad hæredes ex eo maleficio peruenerit d.tit.C. Quamuis in hæredem non tranſeat actio furti, vt in hæredem detur, datur tamen hæredi. Excipitur actio iniuriarum, quia hæredi non competit, propterea quod odioſa ſit Secunda regula eſt,plures actiones ex maleficio deſcendentes, poſſunt concurrere, vt dicitur in l. nunquam.d.tit de priuatis delictis Et in d.l nunquam hoc tit. Re oſtendit IC differentiam inter actionem l. Aquil & iniuriarum,qui ſurreptum ſeruum flagellauit, tenebitur furti Deinde iniuriarum non item l.Aquiliæ, quia damnum iniuria datum non eſt, ſed tamen contumelia quædam eſt & iniuriæ, & propterea ſerui dominus iniuriarum actione agit. Tertio notandum eſt, ſi ex maleficiis quis velit experiri criminaliter & extraordinariè, eum cogendum eſſe in crimen ſubſcribere, l 3 d.tit. de priua. delict. Notanda vero hic eſt diuiſio iudicij criminalis in iudicium ciuile & criminale. Agere ciuiliter dicitur,qui proſequitur id quod ad commodum ſuum ſpectat, ſiue pœnam ſiue rem familiarem perſequatur Criminaliter agere dicitur, qui vindictæ publicæ cauſa agit, nec refert, an pecuniaria pœna ſit vel non. Non enim condemnationem ſpectamus, ſed ſcopum propter quem hæc actio inſtituitur. Quidam exiſtimarunt omnia iudicia quæ pecuniariam habent condemnationem, ciuilia eſſe. Hinc crediderunt, l.Iuliæ iudicium de ambitu ciuile eſſe, quod perabſurdum eſt. Refertur enim inter publica iudicia, licet tantum pecuniaria ſit condemnatio. Nulla accuſatio eſt publica, ſed tamen etiam extra ordinem puniuntur priuata delicta, quia moribus noſtris etiam domeſtica furta capitalia ſunt, licet criminaliter agere permittatur delictorum priuatorum nomine,non puto tamen accuſationem publicam eſſe. Quamuis hoc certi iuris non ſit, ego tamen ita exiſtimo id poſſe colligi ex tit.de public.iudic r.& in princ. Inſtit.eo. tit.Schard.

Quarta regula eſt,ex delicto cum priuato, tum publico obligatio & naturalis & ciuilis emergit. Gœd. ad l.6 de verb. & rer.ſign.n.4. Naturalem quoque obligationem ex delicto oriri,non ſolum autoritatibus & rationibus,verum etiam textibus confirmari poteſt Gœd ib.nu 8.

DELICTI militaris diuiſionem.vide in l.2. ff de re milit.

DELICTORVM variorum diuiſiones varias, vide apud Gothof. ſup.d.loc.

DELICTVM generale verbum eſt, quo quid prætermiſſum ſignificatur ex Feſto lib.4 B. Auguſt. definit declinationem à bono, qua bonum prætermittitur, & quid à crimine diſtet collige ex gl. in Auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oportet.Prat.

DELICTVM publicum iniuria non eſt:ſecus de priuato.l.7. C. de iniur.

DELICTVM publicum eſt ſepulchrum violare, l.8. ff. de ſepulchro violat.Gothofr.ad l.4.ibi ſiue quicunque alius, C.eod.

DELICTVM,id eſt,debitum,l.16.C.de quæſt.

DELICTVM pro ſtultitia poni ait Alber. in l. cum mancipium. ff.de ædilit.edict Prat.

DELINEAMENTA,ſeu vt alij,deliniamenta,alij delinimenta, nouercalia apud Iuriſconſultos, in l.4. de inoffic.teſtam. Interpres nouercales blanditias exponit, Cicero 1.de Fin. Qui blanditiis præſentium voluptatum deliniti atque corrupti. Spieg.

DELINQVERE minus eſt quam peccare, vnde obligationes ex ex delictis priuatis naſci dicuntur, accuſationes ex criminibus.Cicer.de Inuent.2.Nam neceſſe eſt eum qui velit peccare aliquando primum delinquere.Hor.

DELINQVERE feudum, pro committere, vel committere culpam, quam ob rem alteri debeatur,lib.feud 2 tit.31. Vaſalli feudum delinquentis, licet ad agnatos quoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aſpirabit.Prat.

DELITESCERE idem quod ſimplex ipſum, quod eſt latere, id quoque ſcholium indicat,in l 1 de fugit.Spieg.

DELPHI Delphorum,ciuitas eſt Phocidis, ad montis Parnaſſi radices poſita, vbi Apollo ſolitus erat reſponſa dare. ſed quemadmodum ait Iuuenalis, nunc ceſſant oracula Delphis, tit.de cenſib.Nebriſſ.

DELPHICÆ menſæ à Delphis vrbe Apollini ſacra dictæ ſunt, & erant ex ære, quas veteres cortinas vocabant, Plinius lib. 34.Ex ære,inquit,factitauerunt cortinas tripodum, nomine Delphicas. Cic.6 in Verrem. Mart.Argentum atque aurum non ſimplex Delphica portat Florent. tit. de ſuppellect legata l. id eſt, &c. Nebriſſ. De hac dictione ita ſcribit Cuiacius obſer.to.c.13 ſupellectile legata. Paulus in l.t. ff de ſup. legata, contineri ait Delphicas, &c. Delphica (qua voce etiam in receptis ſententiis idem Paulus vtitur) abaci ſunt, quibus vina monſtrantur, non, (vt legitur in Baſilicis) οἱ τὰς τραπέζας ἔχοντες δελφῖνες,licet & hi inter vaſa ponantur à Plinio trigeſimo tertio, c.11. Placet enim magis gloſſarum veterum interpretatio Abaci, Delphicum miniſterium, vt Iuuenalis,qua ſane videtur hic Iuuenalis locus ſignificari:

Ornamentum abaci,nec non & paruulus infra
Cantharus,& recubans ſub eodem marmore Chiron.

Marmoream enim Delphicam fuiſſe Porphyrio ſcribit. Cicero quarta in Verrem,menſas Delphicas è marmore. Mart.
----- *Aurum non ſimplex Delphica portat.*

Agretius in Delphica (inquit) compatria vaſa ſemper ſunt, hæc Cuiac.d.loc.vide ſup.in voce Delphicæ.

DELPHICA vaſa ſunt, quorum nulla mutata forma, varius & multiplex vſus eſt. Namque ita erant facta vt duplici facie, diuerſis vſibus inſeruirent, nunc poculorum vicem præſtantia,nunc clypeorum vſum. Tam elaboratæ artis Delphi vaſa habebant.Alex de Alexand.genial.dier.lib.1.c.19.

DELTA regionis nomen. vide Gothofr.ad edict. Iuſtin.13. c.1.

DELVBRA,id eſt,templa.Lex duodecim tabularum, conſtructa patribus delubra habento. Hodie vero Dei templa habemus, vt ad audiendum verbum eius populus Chriſtianus ſtatis temporibus conueniat: ſuntq; donata multis priuilegiis. Quo pertinent TT. Iuris de ſacroſanct. Eccleſ. de imminut. Eccleſ.& alij id genus. Item interdicta prætorum ff ne quid in loc.ſacr. Nam Eccleſiæ verbo ibi pro templo vtuntur Imperatores, populariter loquentes, vt ſæpe alibi teſte Oldendorpio, Spiegelius. Eſt tamen inter delubrum ac templum nonnihil diſcriminis: ſunt enim templa (inquit Aſconius Pædianus) ſingulorum diis attributorum locorum: delubra multarum ædium ſub vno tecto, à diluuio pluuiæ munitatum. Alij delubra dicunt eſſe ea templa in quibus nunc ſunt delibera corporum abluendorum more Dodonæi Iouis, aut Apollinis Delphici,in quorum delubris,lebetes tripodeſque viſuntur. Sunt etiam qui delubra lignea delibrata. id eſt,decoriata pro ſimulachris Deorum more veterum poſita exiſtiment. Sed perperam. Nos vero Chriſtiani templa omnia, vulgo Eccleſias appellamus, vt Eccleſiæ vocabulum etiam locum ipſum ſignificet, in quem conuenitur diuini cultus gratia,qui & Baſilica reſte Alciato appellatur, ſiue quod loca publica Baſilica Græci vocent,ſiue quod domus principis Baſilica,id eſt,regia dicatur;quæ ſignificationes diuinis quoque templis conueniunt. Brechæus in l. inde tabernacula. ff. de verb.& rer.ſign.

DELVDIT,id eſt,decipit,& ſic deluſio non approbatur à iure C. t de alien.iud.muta.cauſ fact.cap.1. §.nec nocebit de poſtulat.prælator.l.vlt.ne quid in loc.public.l.ſi prætor, ibi, deluſoria eſſent prætorum edicta, de iudic. l.fin. in fin. C. de ſportul.

DELVVIO deminuens agrum, vel quodcunque aliud diminuit etiam onus tributi.l.1. & ibi Gothofr.l.diminutum. C.de al-alluuion.

DEMAGOGI apud Athenienſes vocabantur duces quidam vulgi popularem auram concionibus aucupantes, homines populariter factioſi.Bud.in l.venditor.comm præd Spieg.

DEMANDARE cognitionem,l.1 §.abolitio, ad SC Turpil iuriſdictionem,Suet.in Claudio c 63.

DEMANDARE ſuo diſpenſatori,id eſt mandare,l.vlt.§.ſi inter, ff.de verb.oblig.

DEMARATVS. vide l. 2 ff. de orig. iur.

DEMENSVM quid ſit exponit Donatus ad Phormionem, eius vocabuli ratio facit ad intelligentiam l. ſi quis venditor. de ædil. edict. Dicitur & dimenſum Baptiſt. Egnat. in Spartian. annotat. σιτομέτριον à Græcis dictum. Spiegelius. Brodæus libro Miſcellan. 2 c. 15. aannotat, quaternos olim frumenti modios, quolibet menſe ſeruos à dominis ſuis accipere ſolitos, idque demenſum appellatum eſſe, verum à demetiendo non à menſe. Plautus: Nunc argentum vobis demenſum dabo. Et in Sticho. Vos meminiſtis quod calendis petere demenſum cibum.

DEMENTES ſunt mente capti, qui proprie loquendo à furioſis diuerſi ſunt. ideoque ab his ſeparantur l. 2. ff. de inofficioſ. teſtam l. 27. §. coram ff. de recept. qui in arbitr. §. furioſi. Inſtitu. de curatorib & furor à dementia in l. 6. ff. de curat. fur. l. 8 § 1. ff. de tut. dat. l vlt. §. 1. C de adminiſtr. tutor. Græci Iureconſulti diſtinguunt. ita, vt furioſos μαινομένους, dementes ἀνοήτους, dicant. Eſt autem dementia, vt Cicero 3. Tuſculan. quæſtio ſcribit, affectio lumine mentis carens, cum non integra mens eſt & ſana, tuetur tamen mediocritatem officiorum & vitæ cõmunem cultũ atq; vſitatum. Hæc propria verbi ſignificatio, quæ latius pleiũque porrigitur, vt cum furore dementia confundatur. Quintilianus declamat. CCCXLVIII. Dementia eſt ablatus rerum omnium intellectus Briſſ. Prat.

DEMENTEM ac mente captum à furioſo differre conſtat, vbi enim quis in rabiem quandam ac furorem agitur, atque huc & illuc temere fertur, furioſus eſt. Vbi vero mens abeſt, ea amentia, dementia & inſania fatuitas dicta eſt. Iſque mente captus dicitur amens, demens, inſanus & fatuus. id quod Cicero lib. 3. Tuſculan. quæſtio. exprimit dum inquit. Itaque non eſt ſcriptum, ſi inſanus, ſed ſi furioſus eſſe incipit. Stultitiam enim cenſuerunt, id eſt, inconſtantiam, ſanitate vacantem, poſſe tamen tueri mediocritatem officiorũ & vitæ communem cultum atque vſitatum. Furorem autem rati ſunt, mentis ad omnia cæcitatem: quod vel atra bili vel iracundia grauiori vel timore vel dolore commota mente ſæpe contingit. Mente captus is dicitur, qui ſuæ mentis compos non eſt & cuius mens ex eius poteſtate abiit, vt inquit Feſtus, quam differentiam Doctores noſtri probant, iique maxime ab effectis cognoſcuntur. l. ob quæ vitia. ff. de ædilit. edict. Hi igitur ex lege Lectoria (vt Capitolinus inquit) ad exemplum furioſi curatores accipiunt Syluest Aldobrand. Sæpe tamen dementiæ nomen porrigitur, vt cum furore confundatur. Hoc modo Quintil. declam. 348. Dementiam, ablatum rerum omnium intellectum definit.

DEMENS eſt & is, qui neſcit exprimere quid velit, aut nolit, c. Paſtoralis, de cleric. ægrot li 6. & ibi bonus text. & gl. Prat.

DEMERVERIT. Vlpianus, Proinde & ſi ita ſit, ait, fideicommiſſum relictum, niſi demeruerit, omnino fideicommiſſum debebitur, ſi modo meritum, quaſi apud virum bonum collocate fideicommiſſarius potuit, l ſi le. commiſſa. §. quanquam autem ff. de legat. 3. Spieg.

DEMETRIA mulieris nomen l. quarta. C. de excuſ. tut.

DEMETRIANVS. l 5 C de inſtit. action.

Δημητραῖοι, δημητραχοί, id, morticini, Gothofr. ad l. vnic. § 5. ff. de via publ.

DEMETRIVS viri nomen, l. 188. 10 ff. de legat. 2 l 1. C. de fideicommiſſ.

DEMIGRARE, vt & ſimplex migrare, eſt domicilium mutare, alio ſe ad habitandum conferre, relicta priore habitatione. ff. de migrand. per tot. & C. de iure fiſc. al l. certa pecunia. lib. 10. Spieg.

DEMINVERE, id eſt, alienare, l. 3. §. An autem. ff. de Carbon. edi.

DEMINVI vetabo His verbis prætor non tantum alienationem impedit, verum etiam actiones exerceri non patitur. Vlp. l. ait prætor. ff. de iur. delib. Prat.

DEMINVO deminuis, & deminutio, deminutionis, non diminuo & diminutio, vt paſſim legitur in libris Digeſtorum: debere ſcribi Ludouicus Bonogninus in Pandectis Florentinorum. Nebriſſ.

DEMINVTIO capitis minima agnatum excludit de tutela, l. 5. in fin. ff. de legit. tutel § vlt. Inſt. eod. Goth. ad l. 2. C. eod.

DEMINVTVM de hæreditate intelligitur, ſi quid vſucaptum eſt, & ob id de hæreditate exiit. l. 21. de hæred pet. Hoto.

DEMINVTVM patrimonium, l. 2. de alluuion.

DEMINVTVM legere veteres pro diminutum Briſſ. in parerg.

DEMINVTVS capite, qui ciuitate mutatus eſt, & ex alia familia in aliam adoptatus, & qui liber alteri mancipio datus eſt, & qui in hoſtium poteſtatem venit, & cui aqua & igni interdictum eſt. Nebr. Prat.

DEMOCRATICI ſunt, qui populari inſtituto viuentes dignitatem in libertate conſtituunt. Δημοκρατία principatus populi, Oligarchici, qui paucorum ſtatu gaudentes, dignitatem partim in cenſu & facultatibus ponunt, partim in generis nobilitate. ὀλιγαρχία ſtatus reip. à paucis adminiſtratus. Ariſtocratici vero dicuntur, qui optimatum ſtatum fouentes virtute dignitatem metiuntur, ἀριστοκρατία optimatũ principatus, ſtatus, gubernatio: Quando optimates Rempubl. tractant. Huic contraria δημοκρατία. Bud in l. ius ciuile. de iuſt. & iur. clarius vt omnia apud Old. ſic habent, aut plures aut omnes. Si vnus & ille bonus, Monarchia: ſi malus, tyrannis: ſi vero plures regnant, & boni, Ariſtocratia eſt: ſi mali, oclocratia. ſi denique omnes imperant & bene, Democratia, hoc eſt, popularis principatus dicitur, ſi male, ſeditio. Spieg.

DEMOGRAMMATEI plebis ſcribæ l. 4. C. de tab. ſer. & l. vbi corrupte mediogrammatei.

DEMOLIRI ſepulchra, crimen eſt læſæ religionis, læſæ maieſtatis & ſacrilegij, nec excuſat vllus titulus, vide l. 18. l. pen. & tot. tit. C. de ſepulchro violat. Prat. Schard.

DEMOLIRE ac demoliri vſurpatur l 30. ff locat. l 12. ff. de vſufr. legat. l. 37 & 43. § 1. de damno infect. l 50. ff. ad l. Aquil. Cuius varietatis nouitatem mihi Diomedes leniit, qui Demolite antiquos dixiſſe prolatis in eam rem Varronis ex libris Poetices & Epiſtolarum quæſtionum & Næuij in corollaria locis comprobat. Illud etiam, quando in huius verbi mentionem incidimus notandum eſt, Demolior non tantum actiua, ſed & paſſiua ſignificatione a Iuriſconſultis vſurpari. Ita demolita domus eſt dixit Iauolenus in l. 13. ff de vſucap. Et demolitis ædibus, Vlpianus in l. 10. § 1. ff quibus modis vſusfruct. amitt. Sic & alia multa, quæ actiuam duntaxat habere ſignificationem volgo creduntur, paſſiue accepta in libris noſtris obſeruaui. Briſſ in l b. parerg.

DEMOLIRI eſt diſſipare vel deſtruere, Matth. 6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi tinea non demolitur.

DEMOLITIO molitioni opponitur, l. Stipulatio ff. de oper. nou. nun. ſiquidem demoliri, eſt extructa diruere. Moliri ædificare eſt, Vlp. tit. de vſufru. l. hæres. Antequam vſufr. prohibuerit, demolierit Et demolitus paſſiue, vt in tit. de vſuca. l. cum qui. Spieg. Prat.

DEMONSTARE fidem in l. 4. C. de fid. inſtr.

DEMONSTRATIO idem ſignificat, quod oſtenſio. Nam omne verbum vel factum, per quod aliquid oſtenditur, demonſtratio dicitur. Sic

DEMONSTRATIO eſt quædam ex inſtantibus vel præteritis accidentibus notitia, quo magis diſpoſitio ſit liquida adhibita rei, quæ eſt in facto & non quæ eſt in fieri. Vide Bart. in l. demonſtratio. ff. eod. inducitur demonſtratio per relatiuum iunctum verbo præteriti vel præſentis temporis. §. proxima. Inſtit de legat. item per adiectiua ſignificantia officium vel artificium, vel aliquid aliud propter quod res nominata ſit magis certa l. ſi nominatim. ff. de cond. & demon. de aliis vide Bart. d l. demonſtratio. Aliam definitionem tradidit Azo & gl dictis locis.

DEMONSTRATIO à cauſa & conditione multum diſtat l. 75 §. 1. & l. 96 ff. de legat. lib. 1. Primo namque demonſtratio plerunque factam rem oſtendit Conditio futuram l. 34. in fin. ff de condit & demonſtr. id eſt, demonſtratio in præſens vel præteritum conditioni futurum tempus confertur, vt ex l. 85. ff. de leg. 3. patet. Theophilus in §. huic proxima. Inſtit. de legat. 3 hæc duo ita diſtinguit: δεμονστρατιῶν ἐστι δήλωσις πράγματος, ὃ ληγατεύεται καῦσα δ' ἐστι δήλωσις τῆς αἰτίας, δι' ἣν ληγατεύεται.

Secundo DEMONSTRATIO rem ipſam legatam notat, deſignat ac depingit: Conditio ſuſpendit tranſmiſſionem: Goth. ad rubr. ff. de condition. & demonſtr. Demonſtratio, conditio, cauſa, modus, δήλωσις, αἵρεσις, αἰτία καὶ τρόπος, ſeparantur, 44 Eclog. 29. Gothofred. ad rubri. C de falſ cauſ adiect. Hæc igitur oratio: STICHVM QVI MEVS EST, demonſtrandi cauſa poſita intelligitur. At ſi ita concipiatur: STICHVM QVI MEVS ERIT, pro conditione accipitur, l 6 ff. de legat. DEMONSTRATIO quoque eſt, ſi ita dicam: VESTEM PVRPVREAM, QVÆ VXORIS CAVSA PARATA EST, CENTVM, QVOS MIHI DEBET, STICHVM, QVEM DE TITIO EMI, FVNDVM TVSCVLANVM, QVI MIHI A TITIO DONATVS EST, FEVDVM QVEM ILLA MIHI DOTI DEDIT. l. 20 ff. de aur. & argent. l. 26 ff. de lib leg. l. 76. §. hæres. ff de leg. lib. 2. l. 17 & l 40 §. qui dotalem. ff de cond & dem. Briſſ.

DEMONSTRATIO vice nominis fungitur, l. 4 ff. de cond. & dem l. 6 ff ſi cert pet l 6 in fin ff de rei vind. Briſſ.

DEMONSTRATIO falſa legatum non perimit, l. 2. C. de falſ. cau adiect.

DEMONSTRATÆ rei quicquid adiicitur, fruſtra eſt, l. 1. in fin. de dot. præleg.

DEMONSTRATVM id accipi oportet, quod dominus ſenſerit. l. 18 §. 1 de contrah empt.

DEMORARI l. 2. § omnes. ff. de iudi. Demorari petitionem, l. 8. C. qui per tut.

DEMORIRI mancipia, apud Vlp. in l. verum. §. ſi locupleti. verſ. ſed hæc res. ff. de minor. Schard.

DEMORTVÆ arbores, Paul. ff de vſufruct. Agri, inquit, vſufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt.

In DEMORTVARVM rerum locum, quatenus fructuarius, ſubſtituere debet, §. 38. ff. de rer. diuiſ.

Δημοσιακὰ ἐπιστολὰ in Nou.134.c.5.verſ. ſi vero cognoſcatur,vocantur literæ requiſitoriæ.Gothof.ad l.15.§.1.ibi, ſi hoc iuſſi fuerint.ff de re iudic.

Δημοσιακὴ ἀπολογητικὴ vide Nou 85.c.2.& Gothofr.ad l.1.§.3.ibi,armamentiſve.ff.de exercit.act.

Δημοσιακὸς ἄρτος, Nou 67. Gothofr.ad auth. ſed nouo. C.de epiſc.& cler.

Δημοσίαι πλ.., functiones. Cuiac 18 obſer.37 Gothofr.ad l.27. §.3.de vſufruct.& quemadmodum.

Δημοσιεύεσθαι,eſt publicari.Scrim Gothofr.ad edict.Iuſtin.7.c.2. in verb.contractus ſuos publicare.

Δημοσίων πράκτορες, tributorum exactores. Nou.30. c.4. & ibi Gothofred.

DENA, idem quod decem: Bis dena, viginti. Qui dena abſoluto pro viginti accipiunt,id idoneis probent authoribus.Iulianus de lega.2 l.ſi quis teſtamento. Nullam ait, hæc verba recipiunt ambiguitatem,vt dena dixiſſe videatur,qui decem dixit.Spieg.

DENA (ait Briſſonius in pareg.) id eſt,decem ſinguli, in l.20.de cod.indeb.l 29.de legat.l.vlt.de tributor. At in l.3.de annu.legat.& l 116 de verb oblig. dena decem ſignificant.

DENARIA & denarij,in l 13 §.1.l.20. §.1.de verb. oblig Briſſ. in pareig.

DENARIALES manumiſſi. vide Gothofred. ad l.1. in prin. ibi, ex quo ipſo tempore.C.de latin.libert.toll.

DENARIVS inde nomen traxit, quia primo decem aſſes valebat apud D. Matthæum. quoque in parabola de conductis in vineam cap.20 drachma valebat decimam partem coronati: quanta & hodie fere diurnæ operæ merces eſſe ſolet. Lege Georg. Agric. lib 4. virum & doctum & diſertum, mire abſtruſiſſimam ponderum menſurarumque rationem aperientem. Adi item Alexand.Neapolit.lib.4. Spieg vide Connan. lib.10.c 6.n 10.

DENEGARE, eſt ſedulo negare ſe aliquid feciſſe, aut ſibi quid creditum eſſe.

DENEGARE poteſt,qui concedere l 102 § fin de regulis iuris,

DENEGARE exceptionem,l 19 de nouat Briſſ.in pareig.

DENEGARI non debet iusiurãte deprecantibus,teſte Vlp.in l.2. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Spieg.

DENEGATVM in iure colore alterius non eſt præſumendum. l.7.in fin.C.de natur.liber.& matrib.

DENI, denæ, dena, nomen eſt dimidium diſtributiuum, quale illud bini,binæ,bina, & ſimilia,cuiuſmodi nomina Accurſius ſolitus eſt exponere in bis tãtum,cum reuera ſignificent cuilibet tantum,quod latuit Bartolum:is enim exponens legem quæ habetur de legat. 3 Si quis teſtamento Titio & Seio decem dari iuſſerit. Nullam recipiunt hæc verba ambiguitatem vt dena dixiſſe videatur, qui decem dixit; putauit per dena viginti intelligi.Ait namque, qui reliquit decem, non videtur relinquere viginti Nam cum inter decem & dena illa ſit differentia,inter oratores obſeruata, quod decem numerum ſimplicem,hoc eſt,decẽ vnitates ſignificaret, dena vero cuilibet decem erat ſenſus legis; quod qui Titio & Seio legauit decem ſed decem ſimpliciter hoc eſt,cuilibet quinque in titul.de verborum obligationibus, l ſi ita. Accurſius dena pro decem interpretatus eſt. Idem de annuis legatis,l ſi legatum exponens illud, ſi legatum foret ſit relictum annua, bima, trima die,forte triginta dena pet ſingulos debentur annos,licet non fuerit adiectum æquis penſionibus: dena pro decem interpretatus eſt, cum dena non ſimpliciter decem, ſed per ſingulos annos ſignificet:Nebriſſ.adde Forcatulum in dialogo vigeſimo Necyomantiæ numero quinto.

DENICALES feriæ, cum hominis mortis cauſa familia purgabatur. Siquidem priuatæ erant, ſicuti parentalium feriæ publicæ. Cicero libro ſecundo de legibus: Nec vero (inquit) tam Denicales, quæ à nece appellatæ ſunt, quia reſidentur mortui, quam cæterorum cæleſtium quieti dies,feriæ nominatentur,niſi maiores eos,qui ex hac vita migraſſent,in deorum numero eſſe voluiſſent,eas in eos dies conferre ius, quibus nec ipſius, nec publicæ feriæ ſint, totaque huius iuris compoſitio pontificalis magnam religionem ceremoniamque declarat: poſſumus itaque & nos quidem Chriſtiani his temporibus ſecundum menſis Nouembris diem, quo reſidentur mortui,i.e.mortuis feriamur,parentalia latine appellare,ſeu etiam denicales,id eſt,feſtum defunctorum: qui dies fere eſt vltimus anni finis.Dicemus quoque feralia. Ouidius 2.Faſtorum.

Hanc,quia iuſſa ferunt,dixere feralia lucem:
Vltima placandis manibus illa dies.

Brechæus l. appellatione parentis. ff de verborum & rerum ſignificat.

DENIQVE, inquit Donatus ad finem dictorum, ponitur pro poſtremo Sic apud Iuriſconſultos in l ſi filiusfam. ſi certum pet.cum ſimilibus.

DENOTARE,pro infirmare, ignominia notare, Pomponius eleganter vſurpauit: Turpia, inquiens, legata, quæ denotandi magis legatarij gratia ſcribuntur, ordo ſer bentis, pro non ſcriptis habentur,de legatis primo Spieg.Prat.

DENSIOR donatio,l.34 & 4 C de donationibus.

DENTES.Sine dentibus naſcimur,l vndecima ff de ædil edict.

DENVNTIARE eſt generale vocabulum: quia tam præſenti, quam abſenti, etiam ſine teſtibus denunciamus. §. appellamus Inſtit.de action.

DENVNTIARE in mala re dicitur, vt adulterium, furtum, inimicitias,periculum,bellum.Eſt autem indicere,prænuntiare, &,vt ita dicam,præſignificare.

DENVNTIARE etiam eſt crimen in iudicium ad publicam vindictam deducere, ſiue id fiat per priuatum, ſiue per officialem, vt index tali denuntiatione habita, poſtea de illo crimine inquirat, prout hodie vulgo definitur. Matanr. de ordine iudicior.part.6 de denuntiation.

DENVNTIARE teſtimonium non eſt reſtificari,vt vulgo exiſtimatur: ſed eſt homini diem dicere,ferendo teſtimonio, hoc eſt ad iudicium euocare ferendi gratia teſtimonij, & euocare iniquum ad remotum longinquumque tribunal, in publicis tantum iudiciis, quorum prætextu hominibus domi occupatis faciliter hoc modo adferebatur damnum. Et propterea huius calumniæ ſpecialiter fit mentio,l.1 § 1.ff.ad l.Cornel de falſ ex Budæo.

DENVNTIARE auctori, eſt eum ad rem defendendam conuenire.l9.& 21 C.eod l.29.§.vlt.l.53.in fin.l 55 l 66.§.ſi præſente.l 74.§ 1.de euiction.l.85 §.in ſolidum.& l.139.de verb.obl. l.49 ff de iud.Briſſ.

DENVNTIARE domum, pro ad domum,in l 1 § 1. de liber agnoſc.l.4 §.præter.de damn.infect quomodo hæc denuntiatio fiat,vide Gædd de verb.ſign.ad l.39.§.1.n.2.

DENVNTIARE,ad defenſionem,l.20.C.de euict.

DENVNTIASE in l Iulia de adult. qualiter accipiatur,explicat Vlpianus in l.17 de adulter. ſecundum quam lex.2. & l 39.§. ff eod.tit.intelligendæ ſunt.Briſſ Prat.

DENVNTIATIO quid ſit,latiſſime explicat Alciatus in l deteſtatio, de verborum ſignificacion. qua non aliam copioſius enarrauit,cũ paucis ſex ſcilicet tantum verbis conſtet.Spieg.

DENVNTIATIO ſpecialius anguſtiuſve nomen quam proteſtatio. Alciatus in l.deteſtatio 4.n.4.de verb ſign.

DENVNTIATIO in l.5.de pœn l 7 & 9 C quo modo & quando iudex,& apud Paulum lib 5. ſent. tit 5. accipienda eſt interpellatio,qua ad iudicem quis per officiales magiſtratus euocatur Conſtantin.lib.1.epit. ὑπόμνησιν vocat B.iſſ.

DENVNTIATIO,pro euictione interpoſita,in l.61.de euict.

DENVNTIATIO eſt iudicium præcedens,l.7.de inoff.teſta.l.20. §.peritam.ff.de pet.hæred.Briſſ.

DENVNTIATIO ciuilis interpretatio ſiue admonitio olim obſeruabatur, quæ debitorib. in perſonam ſolenniter fiebat, antequam conuenirent apud iudicem. Siquidem agens aduerſario huiuſcemodi denuntiabat: TALIS DIE ADSIS MECVM DISCEPTATVRVS A qua denuntiatione licet hodie receſſum ſit, condictionis tamen nomen pro perſonali retentũ eſt actione, vt monuit Theophilus in §. appellamus. Inſtit. de action.vnde conditiones appellatę ſunt actiones perſonales. Condicere enim, vt ſupra dictum eſt, priſca lingua denuntiare ſignificat Spieg.ex Old.Coraſ.lib.4.Miſcell.c.7.

DENVNTIATIO pro delatione criminis,in l 4 ff ad Turpil.

DENVNTIATIO in hoc ab accuſatione differt,quod hæc abſq; libello inſcriptionis non admittitur, l.libellorum,ff de accuſat.l.3.C de his qui accuſſ. non poſſ. Denuntiatio tamen citra inſcriptionis vinculum recipitur, nec denunciator facit partem in iudicio,vt declarat Salicetus, l.ea quidem. in prin.C. de accuſat. Ea autem magiſtratibus olim fieri conſueuit per certos homines, quibus id munus mandatum publice fuerat, ne grauiora facinora deficientibus forte accuſatoribus impunita manerent, hi dicebantur ſtationarij ſiue irenarchæ, l. ea quidem. C.de accuſat.l.1.§ quies. ff.de offi.præfect.vrb.l. D.Adrianus.de cuſtod reor.l.1 c.de curioſ.& ſtat. Quo argumento & procuratoribus, quos vulgo regios ſeu fiſcales vocamus, hæc inſcribendi neceſſitas remitti debet, hocque iure vtimur Duarenus diſputat anniuerſ.lib.1.c.38.

DENVNTIATIO canonicis eſt delatio criminis alicuius ad præſentiam,quæ triplex eſt:Euangelica, Iudicialis & Canonica.Prat.

DENVNTIATIONEM mittere,l.1.pr. C.de no.opet.nuntiat.

DENVNTIATIONES tres ad peremptorij edicti vicem aduerſus contumaces conualeſcunt, l.9.C.quomod & quando iud.

DENVNTIATVS,cui fit denuntiatio,l. venditor.ff.de iudic.Pr.

DENVO, id eſt, rurſus, de nouo, de integro, vel (vt Albericus) tertio,loco,l cum prior.de diſtract. pign.authent.de nupt.§. ſuper his,l.1.de aduoc. diuer iud.l.1. C. de error.calcul.l 4.C. quom & quand.iud. Sic

DENVO COMPROMITTERE, l.21. §. Papinianus. ff. de recept. qui arbitr.

DENVO CONSENTIRE,l.16 ff.eod.tit.

DENVO LOCARE,l.3.C.de priuileg fiſc.& paſſim.

Dei appellatio quanquam apud Chriſtianos non eſt vlli mortalium, vel per iocum communicanda, neque omnino tam inſignis tamque fœda adulatio in mores noſtros recipienda: tamen quomodo fieri poſſit, vt vſus ſit huius adagij: Homo homini Devs: oſtendit Rotorodamus. Spieg.

Deo immortali apud Martianum ad l. Iul. pecul. ſed etſi donalum Deo immortali abſtulerit, peculatus pœna dicitur. Nam & gentes Deum intelligebant conditorem omnium rerum, cui ſit obediendum, qui ſit inuocandus, & id quidem lumine naturali prorſus ignaræ gratiæ Euangelicæ. Cic. de legibus. De ipſis quidem (inquit) hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam fera, quæ non (etiamſi ignoret, qualem habere Deum deceat) tamen habendum ſciat. Igitur iuxta Oldend. valde ad rem dixit Pomponius in l. vt vim ff. de Iuſtit & iure. cum inter exempla iuris naturalis (nam ſic ibi intelligi debet ius gentium) referret religionem erga Deum Spieg.

Depacisci, eſt pactione tranſigere, inquit Donat. in illum Terentij locum Phorm. Iam depaciſci morte cupio. Cicero Verrina 5. Equidem Romanum ſcitote biduum cibo tectoq; prohibitum: biduum Leontinus in foro cuſtodiis Apronij retentum atque ſeruatum, neq; ante dimiſſum quam ad conditiones eius depactus eſt. Idem pro S. Roſcio Amer. Cum illo contra hos inire conſilia; horum conſilia illi enunciare, cum illo partem ſuam depaciſci, hiſce aliqua fretum hora ſemper omnes aditus ad Syllam intercludere. Idem de Inuention. lib. 2. Quidam Imperator cum ab hoſtibus circumſideretur, neque effugere vllo modo poſſet, depactus eſt cum eo, vt arma & impedimenta relinqueret, milites educeret. Hot. adde Forcatulum in dialogo 57. Necyoman. n. 4.

Depactvs, inquit Vlpianus, dicitur turpiter pactus, l 3. § 1 ff. de calumn. quaſi vero non & depaciſci aliquis honeſte poſſit, ſed edictum de calumniatoribus Vlpianus interpretabatur: propterea quod ad illius excuſationem plurimum valet, Syrus, non Romanus erat. Hoto.

Depascens aliena tenetur, de damno legis Aquiliæ, l 6. C. de l. Aquil.

Depascere glandem pecore immiſſo. l 9 §. 1. ff. ad exhiben.

Depastio facta à quadrupede, quomodo dominum eius obliget, vide l. 1. & ibi Gothofr. ſi quadrup pauper feciſſ. dicat.

Depavperatio ἐλάττωσις. Goth. ad Nou. 30. c. 7. in prin. ibi. depauperatio.

Depecisci (ſic enim vbique & non depaciſci legendum) ſignificat pactionem facere A Iuriſconſultis quidem in malam partem vſurpatur, vt ex Alciato ſupra expoſuimus.

Depictio pactum ſignificat. l. 2 C. de abolit. Prat.

Depectvs participium ab eo quod eſt depeciſcor, quod ſignificat turpiter paciſci. Vlpia. de calumniat. l. generaliter. Hoc, inquit, edicto tenetur, qui depectus eſt. Hinc depector apud Apuleium in oratione pro Magia: eſt, inquit, litium depector, omnium falſorum commentator. Alias autem non depectus ſed diſpectus legitur in Norico exemplari. Nebriſſ.

Depellere damnum. l. 1. §. nuntiatio. ff. de operis noui nuntia. periculum, l. 1 § excuſatur. ff. de SC. Silan.

Dependere, pro præſtare, ſoluere in l. 3. § in his, ff de vſur. l. 23. C. de adminiſtr. tutor. vel curator. Spieg. Significat autem dependere non ſimpliciter pendere, ſed periculum alicuius rei præſtare, & omne detrimentum, quod in re aliqua ſit, quaſi pœnam. Cicero libro 1. epiſtolar. famil. dependendum tibi eſt, quidquid pro illo ſpopondiſti, id eſt, etiamſi quid non conſequaris ab eo, ſi quid ipſe non præſtet, id tibi præſtandũ & ſuſcipiendum eſt. Idem lib 1. ad Atticum; Abiurare ſatius eſt quam dependere, id eſt, quam confeſſionis periculum ſubire. Ita Iureconſ. in l. §. 4. poſt litem. ff. fin. regun. dependere fructus dixit de iis, in quibus præſtandis periculum agitur rei, id eſt, iis qui percepti non ſunt, percipi tamen non potuerunt à quibus dependendis debitor immunis eſt, Donellus de fructibus.

Dependere fiſci iuribus in l. 7. C. de ſeru. fugitiu. eſt fiſco ſoluere.

Dependere ſumptus litis. l. 8 § 3. C. de bon quæ liber &c.

Deperdita nomina, in l. 16. ff. de adminiſt. tut.

Deperditvm inquit Caius in l 21. de hæred per intelligitur, quod in rerum natura eſſe deſiit. Deminutum vero quod vſucaptum eſt, & ob id de hæreditate exiit, adde l. 2. §. non tantum de hæred. vend Deperditum ergo refertur ad actum naturalem: Deminutum ad ciuilem, d. l. 21. Brederod. in Lexic

Deperire, in l. 15. in pr. C. de teſtam. manumiſſ. idem eſt quod perire.

Depitianvs aliter Epigranus vide Cuiac. 9. obſeru. 19 in fin. Goth. ad l 7. ibi. diuus Marcus D unciani: C. ad l. Iul maieſt.

De Plano ſine cauſæ cognitione ſine libello. l. de ſubterm ſſis. C. de nauf. lib 10 de hoc vide Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verb. de plano & eundem in l nequicquam de offic. proconſ & clement ſæpe de verb ſign. Prat.

De Plano, id eſt ex æquo loco, & non excelſo: veluti inde magiſtratus in tribunal, quod editiori in loco poſitum erat, conſcendebant. Itaque de plano, & pro tribunali, opponuntur. Vlpia. l. 3. §. 6. ff. de bonor poſſeſſ. Si cauſa cognita bonorum poſſeſſio detur, non alibi dabitur, quam pro tribuna quia neque decretum de plano interponi, neque cauſa cognita bonorum poſſeſſio alibi, quam pro tribunali dari pote Item l. 2. §. 1. ff. quis ord. in bon. Sed non poſſeſſionum di numerabuntur, ſi modo ea ſit bonorum poſſeſſio, quæ de pl no peti potuit, quid ſi ea, quæ cauſæ cognitionem pro trib nali deſiderat, vel quæ decretum expoſcit; ſimiliter in l 1 § ff ad SCtum Turpilian. & l. 18 in fin. ff. de q. & l 9. § 3. de offic. proconſ Huc autem alludens Seneca libro de clem 1. Hæc tamen, inquit, magnanimitas in bona fortuna lati rem locum habet, meliuſque in tribunali, quam in plano c gnoſcitur. Suetonius de Tiberio. Siquidem reorum elabi gr tia rumor eſſet, ſubitus aderat, Iudiceſque aut è plano, aut Quæſtoris tribunali legum & religionis admonebat. Hi illi notæ: V. D. P. R. L. P. Vnde De Plano Recte Legi Poſſ Hoto. Conna. lib. 1. c. 16. n. 5 Hoc mihi videtur, inquit Vlpi nus, dicere, non ſolum quæ cognoſcens & pro tribunali pri ceps decreuit, ſed etiam quæ de plano & quaſi aliud agen vim legis obtinere Nam cum hoc eximium ſibi fore puta ſi non cogerentur ius pro tribunali dicere, vt cæteri mag ſtratus; aut quia fortaſſis publicis negotiis impediti vix ſat otium tribunalibus & forenſibus iudiciis ſuppeditare po ſent, ſolebant domi & foris vbicunque ſui poteſtatem feci ſent, de plano ius reddere poſtulatoribus, quod nimirum i via nonnunquam facere cogebantur, quoties appellarentu aut adirentur. Alioqui potuiſſent audire, quod quædam an cula Imperatori Adriano dixit, cum illum in via de iure ſu poſtulaſſet, negaſſetque ille ſibi tum otium eſſe, noli erg inquit illa, imperare, quod ipſe & æquo animo tulit, & illa leniter audiuit. Itaque principum hæ cognitiones, quæ plano, id eſt, æquato loco habebantur, minus aliquando ſo lennes erant, quam quę cum cauſæ cognitione, auditis vtri que rationibus exercebantur. Idcirco Vlp. appellat eas in terlocutiones, quod eas princeps, quaſi inter aliud agendu & loquendum decerneret, aut ipſum interloquentibus re ſponderet. Latini enim interloqui dixerunt, pro eo, quod e loquentem interpellare, & alterius ſermonem interrumpe re. Terent. Siccine me interloquere, &c.

De Plano aliquid facere iudex dicitur, quod ſine figura ſtrepitu iudiciario facit; puta, ſi non eſt in conſiſtorio, v non reſidet in eo loco, vbi iudicare conſueuit, vel ſi aliqual ter inſtructus ac ſine iuris ſolennitate aliquid facit, ſtatuit a determinat.

Deponere, transferre, l ſi ſponſus ſponſæ. § ſi maritus. de do inter vir. & vx Ex Apell. Spieg.

Deponere imperium, pro ceſſare ab officio. Vlp. proconſu inquit, portam Romæ ingreſſus, deponit imperium. Spieg

Deponere conſulatum aut præturam, l. 7. C. de inſtit & ſubſ

Deponere, eſt cuſtodiendam rem dare. tot. tit. ff. & C. de de poſit. Sic

Deponere ſignatam pecuniam, eſt ſacculum aut bulgam cu pecunia ſignatorum ſine teſtium ſignis obſignatam depone re, l. 9. C. de ſolu. l vlt de leg. comm. Gothof ad l. 39. ibi, iuſſ tuo ſignatam. ff. de ſolut. Eodem modo.

Deponere pecuniam ad compenſionem poſſeſſionis, in l. 3. C de arbitr. tutel.

Deponere antiquis ſignificabant alienare à ſe & abiicere, v notat No Marcellus, vnde Plautus, vt me deponat vino eam affectat viam: hinc depoſitũ pro abiecto & deſperato, & quo pro derelicto habetur. Cic. 3. in Verrem. Itaque mihi videtu magnam & prope depoſitam Reipublicæ partem ſuſcepiſſe hoc eſt, inquit Aſconius, depoſitæ ſalutis. Sic & Virgilius:

Ille vt depoſiti proferret fata parentis.

Quem locum explicans Seruius, depoſiti, id eſt, deſperati Nam conſuetudo erat apud antiquos, vt deſperati ante ianuas ſuas collocarentur vel vt extremum ſpiritum redderentu terræ, vel vt poſſent à tranſeuntibus forte curari, qui aliquando ſimili laborauerunt morbo. Hinc illa, deponere curam, ſolicitudinem, magiſtratum, officium pro eo quod eſt eruere ſe cura, ſolicitudine, magiſtratu, officio. Quia vero plerunque res noſtras deponimus, & abiicimus, non perdendi animo ſed conſeruandi gratia, eaſque ſic à nobis dimittimus, vt ali tradamus & committamus, ideo factum eſt, vt deponere idi ſignificet quod credere & committere, & deponere quod ali cuius fidei & diligentiæ creditum eſt, quod proprium eſt huius loci. Vlpia. Non ſolum apud amicum rem noſtram ponimus, ſed deponimus & dimittimus à nobis, vt apud eum collocemus, & curam eius atque cuſtodiam à nobis ad illum transferimus, & in ea conſeruanda operæ & induſtriæ noſtra vicariam eius fidem, ſupponimus; in quo ſimilimum eſt mandato. Nam vt hic res noſtras alienæ fidei tradimus conſeruandas, ſic in illo negotiorum noſtrorum curationem & adminiſtrationem aliis mandamus & committimus. Itaque iudicia fiduciæ dicuntur eſſe ea quæ ſunt ſocietatis & tutelæ Cicero pro Roſcio Comœdo. Si qua enim ſunt priuata iudici.

cia maximæ exiſtimationis, & pene dicam capitis, tria hæc ſunt, Fiduciæ.Tutelæ Societatis. Æque enim perfidioſum & nefarium eſt fidem frangere,quæ continet vitam humanam: & pupillum fraudare,qui in tutelam peruenit: & ſocium fallere,qui ſe in negotio coniunxit.Fiduciæ nomine mandatum & depoſitum notauit, quod in iis præcipue de reb. noſtris fidei credimus alienæ.Nam vt plurimum non mandat quiſquã niſi amico:neque rem ſuam deponit,niſi apud eum, quem fidelem putat In ſocio & tutore eadem fidei ratio, ſed non tanta,quod certa lege conſtituuntur ipſi, nec poſtea liberum eſt eos reuocare, ſed & tutus inuitus fit plerunque. At reuocandi mandati quandocunque libuerit, & depoſiti reddendi poteſtas eſt cuique: vt hæc ab eius qui ſuſcepit, probitate & fide maxime pendeant, & tamen ipſum depoſitum multo magis: Propterea quod reuocato mandato, nihil iam contra poteſtis moliri. qui mandatum ſuſceperat, vt ſummæ cupiat. Repetenti depoſitum non ſtatim reddit is, qui acceperat, ſi callide verſari velit,& à fide recedere.Quare idam Tullius in Oratione pro Aul. Cæcinna, fiduciæ nomen ſoli depoſito tribuit:Qui per tutelam,inquit,aut ſocietatem aut rem mandatam,aut fiduciæ rationem fraudauit quempiam. Et Vlpianus l.certi.ſi cert. pet. Fiduciariã hæreditatem appellat, quæ fidei hæredum committitur, & quaſi cuſtodienda traditur ad tempus vt eam alij poſtea reſtituant: quæ communiter à Iureconſultis vocatur fideicommiſſaria. Mandatum ergo & depoſitum ſimillima quidem in hoc ſunt; quod & ſummæ fiduciæ & vtrumque eius tantum gratia fiunt, qui mandat aut deponit Cæterum hoc differunt, quod Depoſitum re contrahitur: Mandatum ſolo conſenſu, & illius fides in conſeruando cernitur, huius autem in agendo.Qui depoſitum ſuſcepit,tenetur tantum,vt rem ſibi creditam cuſtodiat diligenter, cui mandatum eſt aliquid etiam vt faciat, & operam atque induſtriam ſuam præſtet alieno negotio, vt Vlpianus hoc primo capite duobus aut tribus exemplis oſtendit, &c. Connan.lib.7.c 4 n 1.& 2.&c.

Deponere inſcriptiones l.19.C.de his qui accuſar non poſſ.

Deponere eſt demoliri,& ad aream redigere & ſolo æquare,l. 25 in fin.ff de vſucapion l.8.ff ſi ſeruit. vindic.l.83.§.ſacram ff. de verbor. obligat.l.2. §. ſi quis. ff.ne quid. in loc. public. l 18. §. Sabini de damn. infect. l.3 §. ſed & ſi. ff. fin. regund. Briſſ.

Deponere ædificium,deprimere ſignificat l.6.ff.ſi ſeruit.vindicet l.17. ff de ſeruit.vrban. prædior. Item diruere, l.27. §. 31.in fin ff.de l.Aquil. Item deuoluere,l 50. ff.eod. Prat.ex Briſſ.

Deponere ac demoliri impune licet domum alterius certis caſibus,l 3 § 7.de incend.Gothofr.ad l.2. ibi, domum tuam depoſuiſſe C de l Aquil.

Deponere plus eſt quam offerre:Eſt enim ordinarie hoc prius tempore,illud poſterius,Gothofr.ad l.2. ibi, depoſuiſti.C.de vſur.

Deponi poſſunt res non tantum propriæ, ſed etiam alienæ. Vult.in com.Inſt.l.3 tit 15.§ 3 n.6.

Deportare,eſt aliquem perpetuo exilio damnare,puta,relegare ad tempus,l.relegatorum. §.differentia. de interd. gl. in §.relegari.Inſt.quib.mod.ius par.poteſt.ſolu.

Deportati ſunt, quibus princeps inſulas adnotauit, vel de quib.deportandis ſcripſit: priuſquam autem factum præſidis comprobat princeps nondum amiſiſſe ciuitatem quis videtur,l.§.3.de legat 3 Hotom.

Deportati fere exules ſunt,qui carent ciuitate.ideoque modo Apolides,modo peregrini dici ſolent,l.quidam ff de pœnis.l.1.C de hæred.inſtit.l ſed ſi hac. ff.de in ius vocan. Exilij tamen appellatio nonnunquam latius patet, pro relegatione ſcilicet, quæ ſalua ciuitate cõtingit.l.ſed & ſi quis. ff. ſi quis caut l.exilium.ff de interdict & relegat. vt apud Cicer. in Orat. pro Cæcin. & eundem Ouid. cum ita librum ſuum alloquitur.

Vade ſed incultus,qualem decet exulis eſſe
Infelix noſtrum temporis huius habe.

Duarenus lib 1 diſput.anniuerſ c 37. Porro vero, quid inter deportationem,exilium & relegationem interſit, latius diſcut.r Ioan.lib.4.ſent.c.11. Petr Crinitus de honeſt.diſcip.lib. 13.c.5.

Deportati à relegatis differunt; nam relegatio pœna capitalis non eſt,nec proprie exilium dicitur.l.2. ff.de publ iud.l. edicto.de bon poſſ.l.2.de pœn.l licet capitalis,de verb. ſign. vnde Ouid.in Aug.

Quippe relegatus non exul dicor in illo,
Parcáque fortunæ ſunt tibi verba meæ.

Deportati & relegati in hoc differunt, inquit Vlpianus, in l.7.§.2 de interd.& releg.quod in inſulam relegari & ad tempus & in perpetuum quis poteſt.

Deportati in inſulam ab eo,cui id faciendi ius erat,bona fiſco vendicantur; relegati autem non niſi ſententia ſpecialiter adempta fuerint.l.8 C.de pœn.

Deportati fideicommiſſum relinquere nõ poſſunt,quia nec ius teſtament. faciendi habent,l.1.§.2.de leg.3

Deportati ſunt ij, quibus aqua & igni interdictum eſt. d.l.1 §.2.Cuius rei pulcherrimum habemus exemplum de M Tullio Cicerone, cui Clodius tribunus plebis diem apud populum dixit, quod ciues ſine iuſſu Pop. Romani contra leges necaſſet; & deinde ob id factum Clodius de exilio Ciceronis rogationem ad populum tulit, vt infra quadraginta ab Italia milliaria ipſi Tullio aqua & igni interdictum eſſet, vt recipientis eum bona publicarentur, iſque exularet, & nequis de Cicerone reducendo ad Senatum referret, ne quis decerneret,ne quis diſputaret,aut loqueretur,aut pedibus iret ſcribendove adeſſet.

Deportatio eſt perpetua in exilium ſiue inſulam condemnatio, quaſi circũfinitio,quod ei, qui damnatus eſt,certo ſpatio circumſcribitur pœnæ perpetuo pendendæ locus, l.inter. pœnas ff.de interdict.& releg. Et hac quidem puniuntur depeculatores ærarij publici, vel pecuniæ ſacræ, l.pecul.pœn.l. peculatus crimen.ff.ad l.Iul. pecul.& huiuſmodi defamatiſſimi ſceleratiſſimique homines, qui, quia acerbatas puniendi maleficij plerumque diſciplina eſt bene beateque viuendi, non iam deportantur, ſed vel laqueo vel gladio feriuntur Anch.

Deportatio quandoque ſignificatur verbo exulandi. Cuiac. 15 obſ.5 Gothof ad l.1.C.de fide iuſſ.

Deportatio eſt rerum omnium ſpoliatio, l.13. §.4. de ſent. paſſ.& reſtit.

Deportatio interdum vltimum ſupplicium & mors cenſetur,§.publicorum.Inſtit.de publ iudic. §. cum autem. Inſt t quib.mod.ius patr.poteſt.ſolu.

Deportatio ſpecies erat exilij atrociſſima, cum ſcil.quis ita ciuitatem amittebat, vt neruo aut compedibus vinctus,in aliquam nauim imponeretur,& ſeruis publicis, vt eum in inſulam certam transferrent, traderetur. Hinc ἀπόλιδες & ad peregrinationem redigi dicebantur,l.17 ff.de pœn.l 10.§.ſed ſi per.ff.de in ius voc l.1.§ in quibus.ff.de leg lib.3 Atque hoc inde natum eſſe videtur Tu nebo, quod ſenatus cenſuit milites eos,qui ex Cannenſi acie refugerant, ex Italia in Siciliam eſſe deportandos,nec ante inde reportandos in Italiam quam Pœnus Italia depulſus eſſet. Deportatio autem ſucceſſit in locum interdictionis ignis & aquæ, l 3 ff ad l. pecu l. 2.§ 1.ff.de pœn.Nou.de iis qui nupt.ite.contr.c 2 Deportatio autem dicitur, quaſi portatio de eo iure, quod qui in ciuitate habuit, ad exilium perpetuum: adnotata illi prouincia, vbi manendum ſit,l inter pœnas ff.de interced & rele Libertatem interim non adimebat: ideoque media cenſebatur capitis deminutio, Inſt. de cap. demi § minor. ſiue media & l.vlt ff.eod.tit. Nãm quod refert Calliſtrat. l cognitionum de extraor.cogn.libertatem deportatis ademptam, de iure Quiritium intelligere, videtur voluiſſe, vtpote quibus nec teſtamentum facere, nec ex alterius teſtamento quicquam capere licuerit: nec eorum omnium aliquid habuerit, quæ iuris ciuilis magis quam gentium ſunt, l.ſi quis filio.ff de iniuſt.rupt. l.1.ff de lega 3. l.quidam. ff de pœn Etenim iure ciuili (ait Boet. in Topic. Cicer. fieri aliquid non inter alios niſi inter ciues Romanos poteſt. Itaque ἀντινομίαν illam conciliat Duaren.lib.1.diſput.c 9.& Cuiac.in illum Inſtit.locum Prat. Neque matrimonium, nuptiis contractis & perfectis, diſſoluitur deportatione.Vulteius in comment. Inſt.l.1. t.10. §.14.n 18.

Deportatio à relegatione ſic differebat:deportatio in perpetuum damnabat: relegatio alias in perpetuum, alias ad tempus. Item deportatio adimebat ciuitatem Romanam: Relegatio non æque. Itemque deportatus amittebat bona, relegatus minime,l.relegatorum.§.hæc eſt differentia & §.ſequ. ff.de interdict & relegat. Ad iam deportationem eſſe,cum ei qui damnatus eſt, certo ſpatio circumſcribitur pœnæ locus: relegationem, cum quis exire fines patriæ iubetur Prat.

Deportatorium onus,l.1.C.de veteran.

Deportatus olim ciuitatem non amittebat,neque vllus alius niſi volens. Ideo qui vel deportabatur, vel huiuſmodi pœnis efficiebatur,non prius amittebat ciuitatem Romanam,quam ipſe ſciens volenſque in alia ciuitate nomen ſuum profiteretur, & vt hoc facere cogerentur, eos, qui deportabantur olim, non lata lege priuarunt ciuitate, ſed iis aqua & igni interdicebant, vt hominum præſidio ſpoliati, cogerentur, vt dixi, nomen ſuum profiteri, & alterius ciuitatis ciues effici. Quo caſu noluerunt Romani homines duarum ciuitatum, Romanæ ſcilicet, & alterius ciues eſſe. Vnde quadam quaſi renunciatione iuris ciuitatis interueniente; ciuitatem hoc modo amittebant Quæ omnia ſumuntur ex Cicer. in Orat. pro domo ſua,ad Pontifices:Ciuitatem (inquit Cicero) nemo vnquam vllo populi iuſſu amittet inuitus Qui ciues Romani in Colonias Latinas proficiſcebantur, fieri non poterant Latini,qui non erant auctores facti,nomenq; dederant; Qui erant rerum capitalium condemnati, non prius hanc ciuitatē amittebant, quam erant in eam ciuitatem recepti, quo vertendi,hoc eſt,mutandi ſoli cauſa venerant. Id autem vt eſſe

faciēdum,non ademptione ciuitatis,ſed tecti, aquæ & ignis interdictione faciebant. Hæc ille. At poſtea ſub Romanis principibus occupata Romanorum libertate ſublatus eſt ille circuitus,ſtatutumque,vt abſque illa tecti, aquæ & ignis interdictione,qui lege vel iudicio deportatus erat, ſtatim ciuitatem amitteret;& hoc eſt, quod dixit Vlpianus in l. 2. ff. de pœn. Conſtat, poſtquam deportatio in locum aquæ & ignis interdictionis ſucceſſit, non prius amittere quem ciuitatem quam princeps deportandum eum in inſulam ſtatuerit. Præſidem enim deportare non poſſe nulla diſputatio eſt, & alibi Vlpianus in l. 1 ff. de leg 3. Ij, inquit, quibus aqua & igni interdictum eſt,id eſt,deportati fideicommiſſum relinquere non poſſunt, & idem in l. 3 ff. ad l. Iuliam peculatus. Peculatus pœnam aquæ & ignis interdictionem, in quam hodie ſucceſſit deportatio, continet. Et Iuſtinianus in §. deportatio tamen.Nouella de nuptiis Deportatio tamē (inquit in aquam migrauit,& antiqua ignis & aquæ interdictio.Succeſſit enim deportatio in loco interdictionis prædictæ:Quia circumſcripta interdictione, tanquam minus neceſſaria, priuabantur ciuitate ipſa ſententia, quod teſtatur idem Vlp. in d.l.2.ff de pœnis.ibi:Sed præfectus vrbis ius habet deportandi,ſtatimq; poſt ſententiam præfecti amiſiſſe ciuitatem videtur. Quod clarius oſtendunt Theophili verba: Simulatque ſententia lecta fuerit, lex ei & ciuitatem & bona adimit, & ciuitate Romana exutus fit peregrinus. Syluester Aldob. tit. quibus mod.ius patr.poteſt.ſolu.reb. Ciuitatem amittit, &c.

DEPORTATVS ex ſtipulatione non obligatur, l.quoties.14.in fin. de nouationib. At dubium non eſt,deportatum vti nihilominus iure gentium, & in omnibus iuris gentium contractibus obligari: vt ex ICto Martiano in l.deportatus 15 ff.de interdict & releg.docet Vulteius in comment.Inſtit. l. ff. ad princ tit 16.n 5.

DEPORTATVS mortui loco habetur, ait Paulus IC. in l.4 §. ſi ſi deportatus de bon.libert.

DEPOSITARIVS eſt apud quē res aliqua deponitur cuſtodienda,l.7. §.2.depoſ. & ita ſumitur.in Auth. ſed iam C.depoſiti. Et differt à ſequeſtro,quia depoſitarius ad hoc præciſe tenetur,vt depoſitori rem reſtituat,tenetur etiam maximam diligentiam adhibere. Sed ſequeſter neutri litigantium tenetur præciſe rem reſtituere,ſed indeterminate illi,qui vicerit. Ol.

DEPOSITARIVS,ſi vtitur depoſito contra voluntatem domini, vel denegat illud,committit furtum,& condemnatus efficitur infamis.Panormitanus in c.1.in not.depoſit.Prat.

DEPOSITARIVS non poteſt opponere quæſtionem dominij. Bart.in l commodare.ff.comm.ſi quis.C.eod.titu. ſed.ſtatim debet cogi vt reſtituat,l.ſi quis vel pecunias.C.depo.

DEPOSITARIVS non opponit compenſationem deponenti. l. fi.C de compenſ.l ſi quis.C.depoſit.c.2.eodem tit.Prat.

DEPOSITI in depoſitum non admittitur compenſatio.l ſi quis .depoſiti.

DEPOSITIO metaphoricōs apud Pontifices eſt amotio facti ſine ſolennitate, c degradatio. de pœnis. lib.6. Et hæc dicitur ſimplex depoſitio Abbat Quibus autem ex cauſis fiat depoſitio,docet gl magna in fin.c.1 ts.q 8 Prat.

DEPOSITIO debiti ſolennis quæ ſit,vide Goth.ad l.6. C.de ſol.

DEPOSITVM eſt contractus realis, quo res aliqua mobilis alicui traditur cuſtodienda gratis, vt eadem illa res reſtituatur in ſpecie, quandocunque contrahenti libuerit. Vulte. l. 3. in com. Inſtit t.15 § 3 n 1.

DEPOSITVM eſt quod cuſtodiendum alicui datum eſt: dictum ex eo quod ponitur Propoſitio enim DE auget poſitum, vt oſtendat, totum fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet,l.1 ff.depoſ.Old.Briſſ.Hot Cum dominium noſtræ rei damus perpetuo donatio eſt, cum ad tempus, vt ipſa vel ſimilis reddatur, mutuum dicitur: Cum vſum eius commodatum, cum operam noſtram, mandatum: cum diligentiam noſtram in re alterius conſeruanda, depoſitum nominatur.Connan.lib.5.c.2.n.2.

Eſt & DEPOSITVM iudiciale,cum res ea, de qua controuerſia eſt,apud Iudicem, vel vbi iudex ſtatuerit, deponitur. l 16. in fin.ff.de offi.præſid.l.7.§.vlt.ff.qui ſatiſd.cog.l 23 §.vlt ff.de appell.l.7. ff.depoſiti.l.1. C pen ff.de liber.exhib.l 11 § pen. ff.ad exhibend. Briſſ. Datur autem ex depoſito actio ab ipſo contractu denominata, actio depoſiti, vel ſimpliciter depoſiti,quæ & ipſa duplex eſt, directa & contraria. Vult.in com. Inſtit.l.4 tit.6 § 16 n.76.

DEPOSITVM (ait Hotomannus) eſt contractus. quo res aliqua ea lege apud alterum deponitur, vt is dolum tantum in ea ipſa reddenda & culpam præſtare debeat.l.1.de oblig. & act.

DEPOSITVM.in l.21 C.de fide inſtrum.idem eſt quod iuratum.

DEPOSITVM in ſequeſtro proprie dicitur, quod à pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumque traditur,l.6.depoſit Hot.

DEPOSITVM à ſequeſtro differt. Primò namque deponere tam vnus quam plures poſſunt,ſed apud ſequeſtrum non niſi plures deponere ſolent.l.17.ff.depoſit.Nam tunc id fit,cum aliqua res in iudicium deducitur, vnus autem ſecum non c... trouertit.Secundo,in ſequeſtro vnuſquiſque inſolidum vi... tur depoſuiſſe. Sed, cum plures communem rem ſimplic... deponunt,quilibet pro ſua parte cenſetur deponere. Ter... rei depoſitæ proprietas & poſſeſſio apud deponentem ma... In ſequeſtrum autem poſſeſſio aliquando transfertur, v... cuſtodiendo poſſideat.Id enim agitur ea diſpoſitione,vt n... trius poſſeſſionis id tempus procedat,l.licet.ff.eo.tit.A ſeq... ſtro autem ſequeſtrariam actionem vocat Pomp. in l.ſi A... § cum in ſequeſtro.ff eod.tit.

DEPOSITVM & mandatum, quid differant vide in l 1 §.1r. depoſiti.

DEPOSITVM, item locatio & conductio, quomodo differa... vide eandem.l § 8 9.10.ff depoſit.

DEPOSITVM reſtitui debet heredi, non minus quam defu... cto.l.1 § ſi pecuniam.l.plures.in princ.ff depoſ.Prat.

DEPOSITVM eſt furi reſtituendum. Bald.in tit. de depoſ. vi... ſupra Actio defuncti.

DE POSSESSIONE deiicere,ex Sermone ICtorum, in vulgi ſe... monem abiit pro eo quod eſt,famam cuipiam eripere,qua... in omnium conſenſu obtinuerit, aut adimere quidpia... quod ſuo quaſi iure tenere videatur. Nam ius ſemper fau... poſſidenti, ne quis vi quempiam deiiceret.Ex Chiliad.Era... mi Spieg.

DEPRÆDATIO vide l 5 C.de poſtul & l.9.C.de re milit.

DEPRÆHENDERE (ait Briſſ.) non ſine varietate aliqua dipl... thongo augetur,vide infra Deprehendere.

DEPRECARI,eſt precibus rogare,& ſubmiſſe obteſtari,ne qui... fiat:multum autem longeque diſtat à recuſare, vt docet A... lex.Neapol.c 14 lib.4 Spieg. Idque ſatis oſtendit l fideiuſſo... res magiſtratuum.§.r.ſ.de fideiu.vbi clare oſtenditur,depre... cari idem eſſe, quod vehementer & obnixe precari. Etenim... precabantur ſimpliciter apud Iul Paul.fideiuſſores, vt negle... cta ſubſcriptione fideiuſſionis in vſuras condemnarentur. A... nimaduerti ipſe varie verbum, deprecari,ab auctorib prob... tiſſimis accipi. Nam Aul Gell. lib.Noct.Attic 5.c.16. Depre... cari,abominari, vel deteſtari eſſe dixit. Vnde deprecor ſup... plicium, idem Gell. dictum ait, quaſi deteſtor & execro... quem taxat Laurent. Valla lib.6. c. 24. Exiſtimatque depre... cari nil aliud eſſe, quam dicto vel facto recuſare, idque au... thoritate Ouidij de Ponto probat:

Sæpe precor mortem,mortem quoq; deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat oſſa,ſolum.

Quare non inepte,vt ait,dixeris Bucephalum, qui præter v... num Alexandrum omnem alium recuſabat ſeſſorem, depre... cari alios ſeſſores, præter regem. Sed Valla multis verb... iiſque elegantiſſimis ridet Alex ab Alex.lib. Genial. diet... c 14. pluribúſq; veterum authoritatibus probat, nos inepte... abſurde & barbare loqui,ſi deprecari pro recuſare dixerimu... tandémque oſtendit veterem probabilémque ſenſum eſſe... vt deprecari idem ſit,quod ſuppliciter & precibus expoſcere... ne quid fiat, quod vitare cepimus, & contendimus ne eue... niat; Mortem ergo, inquit, Ouidius deprecatur, non ſim... pliciter recuſans mortem, ſed ſuppliciter expoſcens, n... mors contingat inter tot truces immaneſque homines.Vnd... deprecari diſtare multum longeque à recuſare probat. quip... pe deprecari, eſt precibus rogare, & ſummiſſe obteſtari, n... quid fiat. Recuſare vero iure & manu contenderere, & qua... dam mentis vecordia, minaciter magis quam precibus de... poſcere.Cicero lib 2.Tuſculan de Axaxarcho,inquit,Demo... critoque cogitetur, qui cum in manus Cyri Nicocreontis in... cidiſſet,nullum genus ſupplicij deprecatus eſt, neque recu... ſauit. Et Cæſar in Comment. lib. 5. Hedui nec deprecandi nec recuſandi cauſa, legatos ad Cæſarem mittere volebant Quibus liquet, deprecari idem eſſe, quod precibus eniti & rogare ne quid fiat, ſeu eueniat tale, quod tu nolles euenire & futurum deteſtaris. Vt & ille plenius proſequitur, cui ipſ... aſſentior:Exiſtimoque deprecari eſſe idem,quod precibus a... uertere & depellere malum. quod impendet. Vnde Cicer... in 7 Verrin deprecari periculum dixit,id eſt,precari ne eue... niret: Illi, inquit, ad deprecandum periculum proferebant alij purpuram Tyriam,thus alij atque odores. Dixit quoque deprecari auaritiæ crimina; nunc vero ait in Verr quid facia... Hortenſius? auaritiæne crimina frugalitatis laudibus depre... cetur? Hoc eſt,depelletne,& orabit, vt ne auarus exiſtime... tur, ſed magis frugalis.Dixit item, deprecari exilium, & fu... gam, hoc eſt, precibus orare, ne exul eſſe fugamque facere cogeretur,eum,inquit,ſibi non incolumem fortunam, ſed e... xilium & fugam deprecaretur,eſſe coactum, vt vita ſeſe ipſ... priuaret.Et pro Plancio, deprecatorem fortunarum appell... uit eum, qui precibus depoſcebat, ne fortunæ ſibi ſuæ ad... merentur,hoc eſt,ne condemnaretur, & bonis publicatis i... exilium iret. Et pro Sylla: Multorum,inquit, hic vitam eſt L.Sylla deprecatus hoc eſt,precibus impetrauit, vt multis I... Sylla ignoſceret. Hic color ille Rhetoricus, qui deprecati... dicitur, eum & peccaſſe & conſulto peccaſſe ſe reus fatetur,... tamen vt ignoſcatur,poſtulat.

DPRECATIO, de qua Triphoninus l.tres tutores,in princ.ff.de ꞏdmin.tut.l.auxilium,ff de minor.eſt,vt definit M.Cic.in qua on defenſio facti, ſed ignoſcendi poſtulatio continetur.Prat.

DPRECATOR,qui reum ad impunitatem expoſcit & reatu eximit. Vulgus interceſſorem appellat. Spieg.

DPRECIATVS in l 22.§.1.in fin.ff.ad leg. Aquil ſed & eius ratio aberi debet, quo cętera corpora depreciata ſunt, & Tertull. b.aduerſ.Marcion.i.e.vilis factus,& nullo pretio dignus.Lexicon B Germani ad Luteciam Pariſiorum vertit depretiatos κατηξιωμένους,quaſi pretio imminutos.Briſſ.Prat.

DPREHENDERE aliquem, eſt, quod barbari dicunt,capere in ſo facto, ita vt nec fugere nec inficiari poſſit; vt deprehendi adulterio, l.palam,§. quæ in adulterio, ff.de ritu nupt.l.2.& ad leg.Iul.de adulter. deprehendi in ipſo latrocinio, l.7.C. :ſenſ.ciuit. deprehendi in demoliendis ſepulchris,l.2.Co.de pulch.viol.

DPREHENSI dicuntur,qui effugere nequeunt,vel vitare,cum ax.ime cupiant, aut è re incommode nata ſe explicare , aut bducere : vide Budæum in l.quod ait lex,ad l.Iul.de adult. pieg.

DIRESSA nauis, pro merſa,l.ſi naui aduerſa, & l.dum depreſſ. ad leg.Rhod.de iactu.

DIRIMERE ædificium, & tollere, opponuntur,l.17.ff.de ſeru. t.præd.

DIRIMERE vitem dicitur, qui eam deductā in terram defodit, anno inſequenti renouetur,Cato de re ruſt.cap.32. Arbores ci o,vti bene materiæ ſint,viteſque,vti ſatis multæ afferātur, ſicubi opus erit , de arbore deiiciantur , & in terram depr- antur,& biennio poſt præcidito veteres. Venuleius l. ſi vitē .ff.quod vi aut clam.Si vitem meam ex fundo meo in tuum pr-ſſeris, eaq; in fundo tuo coaluerit,vtile eſt interd ctuin: adiices quæ in fundo meo ſunt, tuas fieri , quia his acceſſio. s ſint.Sic autem locum reſtitui, quum omnib. in libris,Deche detis,legatur. Hotom.Prat.

DIROPERARE,vt apud Plaut.pro valde properare, in l.vni.in C de o er nou.nunt. & l.2. §.ſed quia diuinæ, de vet.iur.e l.31 C.de epiſc.audiend.

DIPROPRITATE datus iudex dicitur in l.3.C. ſi à non com- tent.

DIVBER, qui ad annos pubertatis non potuit peruenire.

DIVLSIO,vide Inientio.

DIVGNARE feram, quæ regioni nocet, apud Vlp.in l.1.§.ſed ſi his operas,ff.de poſtul. Spieg.

DIVLSVS in ſeruitutem , l. 2. Cod.de ſent. & interlocut.omn. ꞏde.

DIVTATI, in l.fin. C.de ſeru.fugit.à Iuliano Patritio Nou 85. iuri numerorum,milites ſunt,annonas ferentes ex publico, ii numeri cuiuſque militum arma procurabant , aliàs fabricenſes, deputati dicuntur, ſicque in Notitia Romani Imperii leguntur Deputati ſcholæ agentium in rebus , & deputati meſticorum,& deputati equitum & peditum.De quibus ita ſtinian.in Nouu.de armis: Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν ἀριθμῷ συγκαταλεγομένοις τοῖς στρατιώταις οὓς ὁπλοποιοὺς καὶ δεπουτάτους καλοῦσι.Pla Leo Imp.in lib.de bellico apparat.c.3.& 11. δεπουτάτους annuis temporib. appellatos,qui nostris temporibus βέβουνες dicebantur.Briſſ.Prat.

ECTARII ſunt, qui domos alienas furandi animo introeūt, qui in aliena cœnacula furandi animo ſe dirigunt. Vlp.in l .de extraord.crim. i. e. qui malis artibus ſcandunt in aliena cœnacula,aperiunt feneſtras hamis,vncinis,vel qua alia ratione (vnde etiam apertularij dicuntur) atq; ita introeunt furandi animo.Prat. Paulus in lib.ſent.5 c.4.Quoties quis pulſatur, l cuius domus introitur , ab iis qui vulgo Directarij appellantur: vtitur & Vlpian.in l.1.ff.effractorib.

DIRECTARII ſiue directarij(vtrumq; enim legitur)dicti ſunt à dirigendo, vt Per.Crinitus lib.17.c.8 de honeſt.diſcipl.annotat, quod in alienam domum ſe dirigere perinde ſit atq; ingredi.Schard.Hotom.Directarius potius legendum putat,vocabulo à Directus deducto , quo ſæpe plautus aliiq; veteres vtuntur.Eſt autem directus(inquit Nonius)crucifixus, quaſi ad em erectus: ſic autem perditos & facinoroſos homines appellabant,vt Galli *Pandars*,i.e.ſuſpendioſi,Turneb.aduer.lib. .17. Derectarios etiam diætarios vocari ſcribit , eo quod cœnaculum diæta non male vocari poſſit,cum in diæta ſit. Eorum enim eſt diæta,qui in cœnaculis habitant.Prat.

DERECTARIOS Græci vertunt εἰσπηδητάς, & derectarium ἐ- ꞏδήτην,Goth.ad l.7.de extraord.cognit.

DERELICTVM dicitur illud , quod caret poſſeſſore,vel quod in illius eſt poſſeſſione,§.qua ratio,47.Inſtit.de rer.diuiſ.auth. nupt.§.ſed multo,l.de infant.expoſ.Prat.

PRO DERELICTO habetur,quod dominus ea mente abiicit vt in numero rerum ſuarum eſſe nolit,quodq; omnimodo à ſe reiicit & ita deſerit, vt eius dominium ad ſe pertinere nolit,l.36. de ſtipul.ſeru.§.penul.Inſtit.de rer.diuiſ.l.6.& l.7.§. vlt & l. 13. non autem ſtatim,ff.de damn.infect.l.38.ff. de noxal.lib.l. ff de euict.l. 2 §.vnde Ofilius, cum §.ſeq.ff.ne quid in loco publ.l.5.ff.quæ in fraud.cred.l.58.ff.de acq.rer.do.l.44.§.quia alienum,& § ſi quis ſponte,ff.de furt. Quo genere loquendi & Cic.lib.Epiſt 1.lib x.ad Attic.vſus eſt. Et Iuſtin.Nou.22. καὶ κατὰ τὴν ἀποχὴν pro derelicto, πέλοι ἑαυτοῖς ὄντες. Merces porto ex naue iactæ derelictæ non videntur, l. 7. ff.pro derelict. Non enim poteſt videri id pro derelicto habitum,quod ſalutis cauſa interim dimiſſum eſt, l 21.§.1.ff.de acquir. poſſ.l.9.§.vlt.ff. de acq.rer.dom. ſed nec pro derelicto habetur ſeruus , quem dominus in capitali cauſa reum factum non defendit,l.9.ff. de public.iudic.Briſſ.& Conn.lib.3.c.2.n.3.

DERELICTA res,in l.4.circa fi.C.de verb.ſig.idem eſt, quod legata,ſic derelictum in l.31.& ſeq. C.de inoſ.teſtam.idem eſt, quod relictum. Brcd.in Lexic.

DERELICTVM à perdito quid differat , vide Iauol.in l.21.§ 1.de acquir. poſſ.

DERELINQVERE idem eſt , quod legare,ſeu relinquere, l.31.& 32.C. de fideic.l.34 C.de inoſ.teſtam.

DERELINQVERE iniuriam, i. abolere,§ fin.Inſtit.de iniur.Et ideo ſi quis iniuriam dereliquerit,hoc eſt,ſtatim paſſus ad animum ſuum non reuocauerit , poſtea ex pœnitentia remiſſam iniuriam non poterit recolere.Prat

DERELINQVERE vitæ ſortem , in l.15.C.de teſtam.milit.id eſt vitam ipſam relinquere. Sors enim vitæ ipſa vita eſt. Gothfr ad d l.15.

DERIDERE ſententiam, pro improbare , ſeu opinionem confutare apud Vlp.in l.ſed an vltro,ff.de neg geſt. Prat.

DERISORIVM magis quam vtile legatum, apud Vlpia.in l.ſi domus 71.de legat.1. Eſt quod deridendi magis, quam vtilitatis gratia legatum eſt.

DERIPI ex naufragio,l.7.ff de incend.ruin.

DERIVARE crimen,eſt deflectere ab eo,ad quem pertinet,ad eū ad quem non pertinet. Schard. Eodem plane modo deriuare aquam vicini dicitur in l 2.C.de leg. Aquil.

DERIVATA accuſatio,in l.9.C.de calum.

DERIVATA vocantur, quæ alias coniugata, quaſi more riuulorum ab vno fonte deducta:vt à Iuſtitia ſunt Iuſtus,Iuſte,Iuſtitiarius,Iuſtificare.Old.

DEROGARE eſt diminuere, in parte tollere, vel detrahere, differtque ab derogare,l.derogare 102.de verb.ſig. Old.

DEROGARE eſt proprie cum quid ex lege veteri , quo minus fiat ſancitur lege noua. Hotom.Sic derogare aliquid iuri alterius,in l.2.C.inter alios acta. Et derogare iuri publico, l.13.C. de teſtament.

DEROGATORIÆ clauſulæ non tollunt ea,quę conciliis generalibus ſunt conſtituta Alciat.in l.nullus,de ſum.Trin.Spieg

DEROGATVR legi,cum pars detrahitur:abrogatur, cum prorſus tollitur.Modeſtinus in l.102.ibique etiam Alciat de verbor.ſignific.adde l.1.ad leg.Aquil.& Vlpian.Inſtitut.tit.Briſſ.Derogatur (ſubaudi noua ſeu poſteriore) legi (ſcilic.priori & antiquæ) aut abrogatur:Derogatur(per nouam legem)legi (priori& antiquæ) cum pars detrahitur : abrogatur legi (priori & antiquæ cum prorſus (per nouam) tollitur. Gœdd. de verb. ſignif.ad l.102.num 2.

DESÆVIRE in publica commoda:vide l.21.C.de pœn.

DESCENDERE,pro naſci,oriri, apud Vlp.& alios. Hinc à nobis nati deſcendentium nomine veniunt,qui cum aſcendentibus rectam lineam conſtituunt, de qua vulgatum illud,nullos aſcendentes poſſe connubium contrahere.Quare ſi Adam hodie ſuperſtes eſſet, non poſſet ducere vxorem, pro gl.in l.nuptiæ, ff.de ritu nupt.§.inter eas,Spieg.Prat.

DESCENDERE in cauſam, eſt ſe adiūgere cauſæ, *Sich der ſachen annemen,anhengig machen.*

DESCRIBERE proprie eſt,quod barbare vulgo dicitur Copiare: Caius in l.ſi quæ ſunt,ff.fam.erciſc.Cæteris,ait,deſcriptum & recognitum faciat.Spieg.

DESCRIPTVM bonorum quomodo licite fiat.Bart.pulchre tradit in l.mandatum,ff.de requir.reis, in l.defenſionis, C.de iur. fiſc.lib.10. Spieg.

DESCRIPTIO Commentatoribus Iuris Ciuilis appellatur, quæ Dialecticis definitio eſt ab accidētibus: vt leo eſt animal quadrupes,villoſum pedatim incedens:vt ait Plin vide Appellum c.1.de definit.tit.Quintum definiendi genus.Spieg.

DESCRIPTIO,ſubnotatio,cognitio,diſpunctio rationum inſtrumentorumve differunt. Deſcribimus ea, quorum exemplam accipimus: Subnotamus,cum quaſi Inuentarium conficimus. l.fi.C.de bon.auth.iudic.poſſid. Adſcribimuſq; quot corpora inſtrumentorum ſint,& de qua re cognoſcimus,cum ea legimus atque relegimus. Qui enim rationes recognoſcit,verum eſt eum ipſas cognoſcere,ſicuti qui reddit,dat, qui repetit petit. Bart.in rubr. ſolut.matr. diſpungit rationes,qui data & accepta confert,excutitque & examinat. Vnde & diſpunctio pro diligenti percontatione examinationeque accipitur,l.ſi ſtatulib.pœnæ, in fi.ff.de ſtatulib.ex Alciat. Spieg.Prat

DESCRIPTIO fit adſcripto collatorum nomine , & collationis modo,l.1.de apoc.public. lib.10.à Græcis appellatur ἀπογραφή, Lucæ c.2. Chriſti natiuitate loquendi.Prat.

Deſecare ſegetem, pro incidere, apud IC. in l. ſi ſeruu. ſeruum, § oliuam, ad l. Aquil.

Deſerere proprie militum eſt, qui deſerunt locum in acie, aut ſine comitatu diſcedunt ex caſtris. Hinc deſertor & deſertio, de quibus ſæpe in libr. ff. Nebriſſ. An idem deſero & derelinquo ſignificent, excutit Bartol. l. qui agros. Cod. de om. agr. deſert. Spieg Prat.

Deſerere vadimonium dicitur, qui ſe ad vadimonium & condictum diem non ſiſtit: vide Vas Hotom.

Deſerere animum accuſationis implendæ, in l. 6. Cod. ad Senatuſconſ. Turpil. Sic

Deſerere accuſationem actionemve dicitur, qui in totum ab accuſatione deſiſtit, eamque relinquit, modo ſine fraude aduerſarij id fecerit, l. 12. ff. de inoff. teſt. l. 10. de iudic. l. 6. §. qui iudicij. ff. de decurion. Briſſ. Hinc

Deſertam accuſationem perſequi, in l. 4. C ad SC Turpil.

Deſerta habetur appellatio, ſi reus intra legitimum tempus apoſtolos non petierit. Goth. ad l. 18. C. de appellat.

Deſerta promiſſio, contempta, non obſeruata. Vlp. l. 4. §. 2. ff. ſi quis cautionibus Quæſitum eſt, an poſſit conueniri ne vlla exceptio in promiſſione deſerta, iudicio ſiſtendi cauſa facta obiiciatur: & ait Attilicinus conuentionem iſtam non valere. Paulus in l. ſeq. contemptam appellat. Et ſenſus eſt, an valeat conuentio, ne ſi promiſſio facta cauſa ſiſtendi iudicio deſeratur & negligatur, vlla exceptio excuſatioque afferatur. Alciatus autem in parergis Diſerta emendat, ſane quam, vt ip ſius vtar verbo, parergos: Doctiorib. tamẽ iudicium relinquo. Hotom. Per deſertam promiſſionem deſertum accipitur vadimodium: Quod ab eo mirum eſt intellectum non fuiſſe, qui ex deſerta promiſſione diſertam ſtudu. efficere, ſed fruſtra, Id ipſum enim, quod hic de promiſſione deſerta traditur, ad deſertum vadimonium refert expreſſe Seneca de benef. lib. 4 c. pen. ait enim, vadimonium promittimus, tamen deſeritur, non in omnes datur actio, deſerentem vis maior excuſat. Ræuard. l. quæ propter neceſſitatem, ff. de reg iur.

Deſertam cauſam ICti compoſita voce Eremodicium vocãt, l & ſi ſine dolo, de minorib. l. quum quærebatur, ff. iudic. ſol. item le properandum, C. de iudic. Dicitur autem deſerta cauſa, quum alter parte abſente fertur ſententia. Hinc prouerbiali ſchemate, vincere deſerta cauſa, eſt vincere nullo contra pugnante. Adi Eraſmum in Chiliad. Spieg Prat.

Deſertor in l. 1. §. ſuſpecti, ff. ad Turpil. qui ab accuſatione deſtitit & deſertionis periculum, ibid. in §. incidit. qui ex SCto Turpil. ſubiacent, qui deſiſtunt, & inſtitutam accuſationem non pergunt. Sic & deſertæ accuſationis pœnam accipe in l. 3. C. vbi cauſ. fiſc. Briſſ.

Deſertor accuſationis in priuatis criminibus punitur arbitrio iudicis, pro qualitate admiſſi, l. ſi quis repererit. §. ſi ſtelliona tus & l. & in priuatis, ff ad SCtum Turpil. Old. Prat.

Deſertores in re militari dicuntur, qui ſtationem ſuam deſerunt, & per prolixum tempus vagantur, diuque abſunt, l. 3. §. emanſor, 2 l. § pen. § 5 de re mil. l. vl. C. pro quib. ex cauſis ſeru. l. vlt. C. quando lic. ſine iud. l. vl. C. pro quib. cauſ. ſeru. Et apud Quintil. li 7. c 7. Græci λειποτάκτας vocant, l. 1. C. ſi reus vel accuſ. mort fuer. Briſſ.

Deſertores ſecundum canones dicuntur, qui Eccleſiæ miniſteriis proprie deſtituti ad alia fugæ vitio ſe transferunt, vel confugiunt, c placuit, cauſ. 21. q. 2.

Deſertores ab emanſor b. in hoc differunt, quod hi ſponte, illi inuiti redeunt, hi ſæpius, illi nunquam, l. 4. & 13. de re milit. Hi erronibus, illi fugitiuis ſeruis comparantur. Cuiac. tamen differentiam ſtatuit in tempore, 6. obſ. 26. Goth. ad l. 3 §. 2. ff. re milit.

Deſertum pro neglecto, l. quiſquis, C. de agric. & cenſ. lib. 11 Spieg.

Deſertum ſacramentum, in l 3. C. de abolition.

Deſertus locus is intelligitur, non habitatus penitus, neq; cultus, nec vltra memoriam hominum ſub gentis cuiuſdam poteſtate detentus fuerit, c. 1. §. illum locum, de verb. ſign. in 6.

Deſiderare actionem, dare actionem, l. ſi vero plures, §. hæc autem actio, ff. de his qui deiec.

Deſiderare in iure, aliquid poſtulare, & vt vulgo loquimur, requirere, l 3 §. ſolent. ff de tab. exhib. l. 30. ff. de pro ur. l. 32 ff. de adop. l 5 §. pen. ff. iudic. ſolui, l 21 § 1 ff. de inoff l. vlt. C. de eden. l. 32. ff. de rei vind. l. 13 § vlt, ff de minor. l. 4 §. pen. de dam. infect. l. 48 de iu. fiſc. l. 41 § hoc SC. ff. de leg lib 1. Et alias ſæpe deſiderare interdictum, i. e. à prætore petere, l. 40 ff. de procurator. Et deſiderare præiudicium, in l. vlt. ff. ſi liber. ingen. Deſiderare per interdictum, l. 1. de ventr. inſpic. Briſſ.

Deſiderati milites, ſecundum conſuetudinem deperditi, vel qui perierunt, vel ſecundum rationem, vt Vulturius refert, quod abſentium rerum nec dum inuentarum, ſit deſiderium. Spieg. Hinc

Deſideria pro libellis, poſtulationibus, precibus & (vt nunc Pragmaticorum vulgus loquitur) requæſtis, l. 4. §. ingreſſus, l. 9. §. ſeruare, ff. de offic. procconſ. l. 1. ff. de poſtul. l. 11. ff. de offic. præſid. l. 15. ff. de in ius voc. l. 52 §. vlt. ff de pact. l. 3 ff de recept. l. 22. ff. de hæred. pet. l. 5. §. 1. ff de lib. adgn l. 16. § de diuerſ. reg. l. 3. C. de poſtul. l. 2 C. de error. aduoc. Sue August. c 53. Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigere, qua ſi elephanto ſtipem. Symmachus in Epiſtolis: Principem hac parte degentem varia omnium deſideria, vel neceſſitates ſequuntur. Briſſ.

Deſideria morientium, i. voluntates, l. 4 in princ. C. de libet. & matrib.

Deſidero, præter notam ſignificationem notat & deficere, in quo ſenſu accepit ICtus in tit. ſi liber ingen. eſſe dic. ties. Siue officium, inquit deſideretur, i. deficiat in eo qui debet obſequi & obtemperare Nebriſſ. Old. Prat.

Deſides differunt à vigilantib. l 2, in pr. C. de annal. exc.

Contra Deſides homines ac iuris ſui contemptores excep oppoſitæ ſunt, l. 3. in fin. C. eod.

Deſdia imperitiæ ſimilis, l. ambiguitates, C. de teſt.

Deſignare, eſt rem notam facere. Hor.

Deſignare aliquando ſignificat decernere, deputare, conſtituere, deligere. Saluſt. in prima hiſtoria; Catilina, inquit, hominus in proximum annum con ulatum petebat, ſperans ſi deſignatus foret, facile ex ſe voluntate Antonio vſurum . . . lum, lib. 3. Ipſum autem actum, quod ſeminario deſignatur, planum & ſucceſſum ſit. Coita.

Deſignatores curatores funerum dicuntur, qui ludis funebribus apud antiquos præerant, & multitudinem rectiores ob eam cauſam, quod in his ludis fiant noua & ſpectanda. Sen. nec. An tu Arutium & Aterium, & cæteros, qui captandis teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarios vota? Illi quorum mortem optant, ne. ciunt. : hi familiariſſimum quemque ex quo plus ... amicitiam rei plurimum eſt, mori cupiunt: Vlp. in l. 4. lib. ... in princ. de his qui notant. infam. Deſignatores, inquit, Græci βραβευτὰς appellant, artem lud cram non facere, Cuius probat quia miniſterium non artem ludicram exercet. Et tamen locus iſte à Principe hodie non pro ... odico beneficio datur. Accurſius vero noſter eos deſignatores eſſe intellexit qui diſponunt loca vel homines, vbi debeant ſedere, Corn. lib. Miſcellan. 4. c 24. Deſignatores dici vult, qui Gymnicis ludis præficiebantur, vt ſpectatores in officio continerent, contineque temperarent, & cum & ordinem vnicuique præſcribentes, ſic dicti, quod deſignẽt & ordinent ſpectatores; idque rore virgarum, quas lictores deferebant: Plaut. in Prologo ... nuli. Inde conſtat perperam ſentire, qui autumant, deſignatores tantum pompæ funebri præfici, cum & cuicunque pompæ præſint, locum & ordinem incedendi vnicuique deſignantes, Romæ in collegio cardinalium: hodie magiſtri ceremoniarum appellantur, & in hoc ſignificatu vſus eſt Plaut. in prologo Pœn. dum inquit: Neu deſignator prætereiens obambulet, neu ſellum ducat, dum hiſtrio in ſcena fiet. Horat. quoque Epiſt. lib 1. Epiſt. 2. ſic ait:

——Dum ficus prima calorque

Deſignatorem decorat lictoribus atris.

Deſignatus Epiſcopus, vulgus coadiutorem appellat. Petri Eraſmus, Dauidem Epiſcopum Traiectenſem virum doctum & cordatum, ſuadentibus quibuſdam, vt propter ætatem ingraueſcentem pateretur adiungi ſibi deſignatum Epiſcopum dixiſſe, ſe diu Autonini exemplo commoueri, quominus id facere vellet. Nam hunc negligi cœpiſſe, ſimulatque ſibi filius Rocus recentior diuus, Spieg.

Deſignatus prætor, i. electus, in l. Barbarius ff. de offi. præt. Electus in Cæſarem, duxit in vxorem, ambo iſta non a ... doctoribus, teſte Inſulano Meliora hæc, Electus ſiue deſignatus eſt Cæſar, duxit vxorem, vel Vlpiani teſtimonio. Spi.

Deſiiſſe non videtur, quod nec incepit, l. 5. de iniuſto, l. ſi in princ §. 1. de cond. & demonſt. l. 13 de ſuis, l. 116. de verb. l. ... 9 quemadm. ſeruit. amit. Gothofr. ad l. 208. de reg iur.

Deſiiſſe habere videri non poteſt, qui nunquam habuit, l. de regul. iur.

Deſiiſſe abeſſe Reip. cauſa quis dicatur, indicat Vlp. in l ... §. tamdiu. ff. ex quib. cauſ. maior.

Deſiit poſſidere, idem eſt, quod deſiit habere fa. ultatem reſtituendi, l. 1. ff. quorum legar. old Schard.

Deſinere verbum ſignificat eius rei quam habuimus priuationem, aut eius, quod incepimus, negotij ceſſationem: Id quod ſolemus dicere, Priuatio præſupponit habitum. Idem Græci καταλύειν, vt παλεῖν καταλύειν: naugare deſi, apud Demoſthenem. Idem quoq; ſignificat, quod παύομαι, vt παύομαι τῆς ἀσχολίας ταύτης, ceſſo ab hoc negotio, & quieſco, id eſt deſino negotium: Virgil. lib 4. Æneid.

Deſine meque tuis incendere, teque querelis, &c.

Brecchæus l. deſinere autem, ff de verb. & rer. ſign.

Deſinere in perpetuum, non ad tempus, quo quis reuertitur, teſt referendum eſt. Auctor Pompon. in l. annal. de aſſign. ...

Sic in l.ſi is qui, §.quod dicitur, de iur.dot.Spieg.

DESINERE abeſſe reus tunc videtur, cum ſic redijt in poteſtatē, ne admittere eius poſſeſſionem poſſimus, ob hoc, quod furto ptimum ſubtracta eſt, l.mulieris, ff.de verb.ſig. Old.Prat.Briſſ.

DESINERE perpetuam deſinentiam ſonat, l. fin.§.quod inquit, de aſſig.liber. Prat.

DESINERE pertinere vſumfructum, quod ad ſtipulationem, qua cauet fructuarius ſe reſtituturum rem, cum vſusfructus ad eum pertinere deſinet, accipimus, etiamſi nec cœperit pertinere, cùm legatus eſſet, l.1.in prin.& l.3 §.1.quemadm.vſusfruct. cau. Briſſ.

DESINET eſſe ſoluendo, cui vel inſignis calamitas, vel magna inopia acceſſit, author. Paulus in l ſi arbitrio, qui ſatiſd.cog. vide & Triph.in §.quod autem dicitur deſiſſe, l.tres tutores, de admin.tut.Spieg.

DESINIT debitor eſſe is, qui nactus eſt exceptionem iuſtam, nec ab æquitate naturali abhorrentem, l.66.de reg.iur.

DESISTERE, eſt de negotio abſtinere, quod calumniandi animo inſtituerat, ait Vlpian. Terent.in Phorm.dixit, deſiſtere litibus, hoc eſt, renunciare. Plane, ſi quis cognita rei veritate, ſuum negotium deſeruerit, nolens in lite improba perſeuerare, quam calumniæ cauſa non inſtituerat, is deſtitiſſe non videtur, l.deſtitiſſe, ff.vbi quis ager, Spieg.

DESISTERE à lite conteſtata is videtur, non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum. Vlp.in l.deſtitiſſe de minorib.

DESISTERE in SC. Turpil. cum dicimus, qui in totum agendi accuſandique animum depoſuit, l.6.ad SC. Turpil.Prat. Deſiſtere minor a reſtitutionis petitione dicitur, non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum, l.21.de minor Hot.

DESISTERE animo ab accuſatione, eſt affectum & animum accuſandi deponere, l.6 § 1.ad Senatuſconſultum Turpil.l.6.C. eod.tit.l.10.de iudic. Alias, vt ab Vlpiano traditur: deſtitiſſe videtur non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum, l.21. ff.de minorib.

DESISTERE ab accuſatione videtur, qui cum aduerſario de poſitione eius criminis, quod intendebat, eſt interlocutus, d.l. 6.in princ.

DESISTERE & is exiſtimatur, qui poſt intentatum crimen adulterij accuſatam duxit vxorem, l.40.in fi.de adulter.Prat.

DESOLVTVM, in l.41 § item quæro. ff de fideico.libert.idem eſt quod exſolutum, Briſſ.in parerg.

DESPERARE de viri vita, l.21.ff.de act.rer.amot.

DESPERARE, i.non timere l.6.circa med.C.de curat.furioſ.

DESPERATA valetudo, l 4.C.de infantibus expoſ.

DESPERATI homines idoneis authoribus ſunt, de quibus nulla eſt [illegible]. Noſtri interpretes abſolutè vſurpant pro conſeiſcentibus ſibi mortem, de quorum nobis C.& ff.tractant vulgari titulo [illegible] in ſumma.

DESPERATIO, ægritudo ſine vlla rerum meliorum expectatione, Cic.author.4. Tuſcul. vide §.feudis, l.vnic.ff.deport.quæ liber.dam.conced. Old.Prat.

DESPERERE veteres dixerunt, pro diſperire, Briſſ.parerg.

DESPONDEO ex de & ſpondeo componitur, ſpondeo vero ex ſponte fit, quod veteres pro dico vſurpabant, qui ſpondet, ſponte, i.e.voluntariè, dicit: vt reſpondeo factum eſt, quod eſt, poſteriore loco dico. Poſtea verò ſpondere vſurpari cœptum eſt, pro ſponte promittere, vnde qui puellam ſpondet, ſponſor, quæ ſpondetur puella ſponſa, cui ſpondetur ſponſus. Qua rogatur pecunia dotis à ſponſo, ſponſio, h.e. promiſſio appellatur. Et dies qua puella promittitur, ſponſalis & ſponſalia, mentio & promiſſio futurarum nuptiarum, vide Sponſalia, Anch.

DESPONDERE eſt promittere, quod ad nuptias proprie pertinet, & ad eum præcipuè, cuius intereſt locare mulierem viro, ſiue virum mulieri, Terent.

Nam aliam pater ei deſponderat, gnatam Chremetis.

Idem ſignificat deſponſare, nam deſponſo, as, à ſpondeo fit.

DESPONDERE & promittere hoc differunt, quod puellæ pater eam ſpondere dicitur: adoleſcentis vero eandem deſpondere, Terent.in And.

—— Hac fama impulſus Chremes
Vltro ad me venit, vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret,
Placuit, deſpondi.

Idem in Adelph.

—— Mitio, quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ.

Vbi Donatus: deſpondet puellam qui petit: ſpondet à quo petitur. Rectè ergo ſocer futurus, deſpondi dixit. Similiter Cicero lib.de Orat.1. Cum ædilitatem P. Craſſus peteret, cúmque maior natu, & iam conſularis Sergius Galba aſſectaretur, quod Craſſi filiam C. filio ſuo deſpondiſſet Hotom. Aliter videtur Varro ſenſiſſe lib.5. Qui ſpoponderat filiam, inquit, deſpondiſſe dicebatur, quod de ſponte eius, id eſt voluntate exierat. Sicque vſurpaſſe videtur. Cic.lib.1.Epiſt.ad Attic.r 90.Bibliothecam tuam caue cuiquam deſpondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. Et Terent.in Heaut.de Chremete loquens act. 4.ſcen 4. At illi ego nec do, nec deſpondeo. Et paulò poſt: Egóne cui datutus non ſum, vt deſpondeam, Prat.

DESPONATA, deſtinata, denominata, idem ſunt, l.qui pupillam, de adult.

DESPONSATIO eſt mentio & promiſſio futura: ſi nuptiarum, ſicut & accipitur lib.4.Decretalium, in tit.de clandeſtin.deſponſa.& in lib 6.tit. deſponſatione impuberum.

DESPONSVM pro deſtinato poſuit. M Cic in reſponſis Aruſpic.

Δεσπόταιν [?] verit Theophil.dictionem patrimonium, in princ.Inſtit.de rer.diuiſ.

Δεσποτείαν [?] Iuſtinian in Nou. ſua conſtit.18. vocat nudam proprietatem, Bald.tit.de vſufr.

DESTINARE definire ſonat, l.94 de verb.ſignif. Alioquin ſi cum deſtinare genus & modum vellet, non fecit: nihil ſtipulatus videtur. Alias eſt, quod petis attingere & prēdere Cæſar de bello Gallico lib.7. Nam laqueis falces auertebant, quas cum deſtinauerant, tormentis reducebant, Prat.

DESTINARE tutores [illegible] regionib.l.5.C. de author. præſtan.

DESTINATA vel parata ad aliquam rem, factum vel qualitatem rei non habentur pro abſolutis, vnde in l.1. in fi.C.ad Syllcian. nihil dicitur actum, cum aliquid ſupereſt ad agendum: vide elegantem textum in l.ligni, §.ſi lignum, ff.de leg.2. Spieg.

DESTINATIO tum demum de actu perfecto habetur, ſi rei forma ac finis ſit in deſtinatione: ſecus ſi deſtinatio ſe non ita, ſed vt cauſa impellens, habeat Gœd. de verb ſign.ad l 167.n.12.

DESTINATVM habere, pro deliberare, apud Triphonium in fi. l.tres tutores, de admin.tut. pro deputare & aſſignare, Pompon.vſurpauit in l.quod in rerum, de leg.1. Quam fundo Titiano deſtinaret. Et infra: Cum noſtra deſtinatione fundorum nomina & domus non natura conſtituantur. Vlpian. pro parare & conſtituere, cum ait, Aut ſi quis deſtinet domicilium transferre alter eorum, in l.cum hi.§.cauſa, ff de tranſact. Idem in l.vnde Neratius, ad l Aquiliam, de quo, inquit, quæſtionem habere deſtinaueram, Spieg.Prat.

DESTINATVS ſepulturæ locus, l.2 §.Celſus, ff.de religioſ.

DESTITISSE à lite conteſtata is videtur, non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum, vt ait Vlp. l.deſtitiſſe, ff.de minoribus, Spieg.vide ſupr. Deſiſtere.

DESTITVERE dicitur, qui quod promiſit non præſtat, vt qui promiſſam pecuniam non ſoluit. Cic.in Philip. Quid? eundem in ſeptemuiratu nónne deſtituiſti? &c. Item in ea pro Quintio: Deſtitutione ea perculſus Quintius, à Scapulis paucos dies aufert, Prat.

DESTITVTVS dicitur teſtamentum, cum ex eo nullus hares exiſtit.l.in quantitate, 73 ff.ad leg.Falc.§ 3.Inſtit.eod. quia non adita ex teſtamento hæreditate, nihil in teſtamento relictum valet, l.eam, quam C.de teſtam.Prat.

DESTITVTVM teſtamentum pro deſerto, §.cùm autem, Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt.defer.Schard.

DESTRICTE veteres vſi ſunt pro deſtrictè. Briſſ. in parerg.

DESTRICTE in l.18.ff.de arbitr. & l.7.§.quæſitum, ff.de minoribus l.15.de procur.l.1. §.cum quis latrones, ff.de quæſtio.& apud Tertull.ſæpiſſime, Briſſ.

DESTRICTIO, in l.16.§.1.de arb.& apud Caſſiod.in lib.variar.aliquoties. vide Diſtrictus.

DESTRINGI in plures aduerſarios, l.28.§ vlt.ff.de pecul. ex qua delibata eſt, l.2.ff.de exercitor.pro diſtrahi. Et ita in l 3.ff.de alimen.legat.tametſi codices varient, & in l.16.ff.de iudic.ſol.l. 20.ff.de procurat.l.25.ex quib.cauſ.maior.Briſſ.

DESTRINGI iudicio, l.20.ff.de iudic ſolui. iudicio publico, priuatove, vel valetudine, vel maiore re ſua.l.20.ff.de procurat. multitudine rerum, l.25.ff.ex quib.cauſ. maior.

DESTRVERE matrimonia, teſtes.

DESVETVDO, vt aiunt, nihil aliud eſt, quam conſuetudo cōtraria antecedenti conſuetudini vel legi: quod ſi ita eſt, vt conſuetudo, & ſic deſuetudo non ſola patientia vel negligentia inducetur, ſed contrariis factis & rebus. At ego iſta nugis ſimillima eſſe iudico. Nam deſuetum eſſe dicitur, quod deſiit eſſe in vſu.&c. Connan.lib.1.c.10.n.9. Non autem deſuetudinis hæc eſt vis, vt legem tollat, ſed tantùm vt obſcuret, quemadmodum refert Bald.inſtit. in proœm.&c.

DESVETVDO non eſt ſimpliciter mala, ſed contraria aut diuerſa conſuetudo. Fieri autem poteſt, ait Inſulanus, vt deſuetudo ſit bona & laudabilis: citans locum de Numa Pompilio apud Liu.lib.1.ab vrbe condita, noſtris vox hæc eſt. & morem ſuum intermittere, & legem abolere, l.de quibus, in fin.ff.de legib.l. 1.§1.de interrog.act.Spieg. Schard.

DESVETVDO & conſuetudo differunt, ſecundum Bart. in l.de quib.ff.de leg.ſuper ver.Deſuetudinem. Nam conſuetudo eſt, quando fit contra legem per ipſam conſuetudinem. Sed Deſuetudo eſt, quando non vtimur aliqua lege in iure poſita, de hoc not.in proœm inſtit in fi.& in gloſ præalleg. Old.Prat.

DESVLTOR in l.20 ff.de præſcript. verb.ab eo dictus, ductore Iſidor.lib 18 c 39. Quod cum ad finem curſus venerat, deſiliebat, & de equo in equum tranſiliebat. Hunc ſcite Manilius tribus verſibus depingit lib 5.Aſtronom.

*Nec non.*ait,*alterno deſultor ſidere dorſo*
Quadrupedum,& ſtabilis poterat A figere plantas:
Per quos vidit equos,ſudei per terga volantum,Briſſ.

DESVLTOR, qui in ludis Circenſib. ex equo in alternm ſubinde mira pernicitate deſiliebat. Vlpianus de præſcript.verb. Apud Labeonem, inquit, quæritur, ſi tibi equos venales experiendos dedero,vt ſi triduo diſplicuiſſent, redderes, tuque deſultor in his cucurreris, & viceris, deinde emere nolueris, an ſit aduerſus te ex vendito actio (Rhodiginus notat, aliud omnino deſultorem videri, aliud deſultorium equum. Nam illud, inquit,ad hominem vtique ſpectat equos alentem: Dicentémque,qui dicantur deſultorij,citat M. Terentium lib.2 & Liu. lib.ab vrb.cond.3.& 20 Quin & eum,qui certat,recte deſultorem dixeris,quod comprobat ſecundum eum Vlpianus iis verbis,quæ iam citauimus,Spieg. Adde Forcat.in ſuo cupid.Iuriſper.c.20.n.8.

DETEGERE, patefacere. Paulus de condit.indeb.l. in ſumma,§. 1.Sin autem euidens calumnia detegitur, & tranſactio imperfecta eſt,& repetitio dabitur.Hoc Pauli dictum merito Baldus effert,memoriqe mente tenendum exclamat.Nam hoc tametſi tranſactio ſtricti iuris habetur, mox aperto dolo corruit, *So der Betrug an tag kompt*.Hoc enim proprie detegere ſignificat: vnde detecta fraus,detecta coniuratio, Spieg.Prat.

DETEGERE improbitatem,l.tranſactionem, C.de tranſact.

DETEGERE iniquitatem ſententiæ,l.1 § 1.ff ſi pend.appell mors interuenit.

DETENTATIO eſt inſiſtentia corporalis,non dominij cauſa,ſed ratione alterius effectus,vel iuris,quod ei dentur.Vnde plures fundum detinere poſſunt ad conſequendum effectum eis debitum,& ſi ſpolientur,vel turbentur,interdicta eis dantur,non tamen aliter,quam ratione iuris quod habent,non ratione rei, quæ detinetur. Ita pulchre declarat Zaſius in l.poſſidere,§. ex contrario, ff.de acquir poſſeſſ Spieg.Prat.

DETENTATIO quandoque accipientes dominos facit vel conſtituit,vide Auth.niſi triennale, C. de bon.matern.

DETENTATOR in l.27.in prin.C.de iure dot.idem eſt,quod detentor.

DETENTOR poſſeſſionis alienæ l.10.C.Vnde vi.

DETENTOR ſtatio,nauigationiſque iter deterius fieri dicitur,ſi vſus eius corrumpatur, vel quoquo modo impediatur,vt difficilior curſus aut minor aut rapacior fiat, aut in totum auferatur,l.1.§.1 & §.deteriorem,ff.de fluminibus,Prat Briſſ.

DETERIOREM cauſam facit vſuarij proprietarius,etiam in meliorem ſtatum re commutata,l ſi ff.de vſu & habit.

DETERIOREM ſeruum facit,qui fugam ſuaſerit aut furtum,quique alios mores corpuſve corruperit, l.1.§.fin.ff.de ſeruo corrupt.Paul.lib.1.ſent.tit.13.Prat. Is quoque, vt Vlpianus in edicti,de ſeruo corrupto,interpretatione tradit,deteriorem facit, qui ſeruo perſuadet, vt iniuriam faceret, vel furtum,vel fugeret,vel alienum ſeruum,vt ſollicitaret,vel vt peculium intricaret,aut amator exiſteret, vel erro, vel malis artibus eſſet deditus,vel in ſpectaculis nimius, vel ſeditioſus. vel ſi actori ſuaſit verbis ſiue pretio,vt rationes dominicas intercideret,adulteraret, vel etiam vt rationem ſibi commiſſam turbaret, l.1.§.vlt. ff.de ſeru.corrupt.vel luxurioſum vel contumacem fecit: quive,vt ſtuprum pateretur, perſuadet,l.2.ff.eo.tit.

In ÆDILITIO edicto hoc, quod deterior factus eſt ſeruus, non ſolum ad corpus, ſed etiam ad animi vitia referendum eſt, l. 25.§.Pedius, ff.de ædil.edict. Si deterius, mancipium ſiue animo,ſiue corpore ab emptore factum, vtputa,ſi ſtupratum ſit, aut ſæuitia emptoris fugitiuum eſſe cæperit,vel ex quacunque cauſa deterius factum ſit, l 21.ff.eod.tit.

DETERIOREM viam fieri in interdicto de via publica accipimus,ſi vſus eius ad commeandum, id eſt, eundum, agendum, corrumpatur,vt ſi ex plana cliuoſa: ex molli aſpera: ex latiore anguſtior: & ſicca paluſtris fit,l.prætor ait,§.deteriorem,32.ff. ne quid in loc.publ. Prat.

DETERIOREM facit,cuius procurator ita eſt imperitus,vt neque modum neque formam defendendi alterius teneat, aut qui ad finem vſque litem non perducit,l.2.§.3.ibique Goth.quibus ex cauſ.in poſſeſſ.eat.

DETERIOREM cauſam facere ædium, leg.19.§.ſi inquilinus,ff. loc.Pignoris.Paul.l.4.ſent.t.11.Proprietatis, l 13 § fructuarius, ff.de vſufr.Vſuarij,l.vlt.ff.de vſu & habit. Vſusfructus,l.1.§.cauere,ff.de vſufruct quemadm.caue.

DETERIOR cauſa fieri Domini per ſeruum, l.27.§ 1 ff.ad SC. Vell.Dotis,l.1.ff.de dot. prælég.ex alieno facto, l.1.ff.de alien. (iudic.

DETERIOREM facere conditionem alicuius.

DETERIOR domini fieri conditio per procuratorem, l.49. ff.de procurat.dicitur.

DETERIOR conditio dotis fieri per pactum.leg.27.§.quod & in ſpecie,ff.de pactis.Pactione,l.48. §.vlt.ff de minorib,

DETERIOR eſt conditio fœminarum quam maſculorum. l.17. ff.de ſtat.hom.

DETERIOR calculus,pro contraria ſententia, l.10.C.de appell.

DETERIOREM cauſam poſſeſſionis fieri quid ſit, explicat.l.9.in princ.& §.præterea,ff.de bon.author.iudic poſſiden.Briſſ.

DETERIORES ſunt qui detrahendo aliorum vitam corrumpunt, & ſubſtantias diripiunt, C.deteriores, 16.qu.1.Prat.

DETERIORES res fieri dicuntur, quæ depretiantur.

DETERIVS ius prædij fit,amiſſis non vtendo ſeruitutibus, l 6. 7.de fund.dot.Prat.Briſſ.Deterius factum nomen.l.35.ff.de e cred. Deteriora facta nomina tempore, l.vlt.§.item reſcripſerunt,ff.de adminiſt.rer.

DETERIORA facta mora vel tractu temporis, l.5.§.vlt.ff.de re delib.l.1.§.vlt.ff.de coniungend.

DETERIORATA,l.2.C.de peric.& com.rei vend.

DETERMINARE,pro certo exprimere,i.definere,ſeu deſcribere, accipitur in l.fi.ff.de iuſt.& iur. Quem locum,inquit Paulus determinare hoc modo poſſumus,id eſt,definire, & quaſi terminis propriis diſtinguere.Old.

DETERMINARE aliquid ſententia, l.4 C.ſin regnnd.l.6.in pr C.de appell.& conſult.

DETERMINATIO,in leg.15.in fin.de teſtament. milit.Briſſon pareig.

DETERRERE,à propoſito auertere, Vlp de ædil.edic. in l.quod nolit,§.qui mancipia. Plerunque enim natio ſerui,aut prouocat aut deterret emptorem, adde l.8. Cod.de teſtam.l.6.Co. ſeru.fugit.Spieg.

DETESTARI,aut abſenti denuntiare,teſtibus adhibitis,vt l.ſu ſignatum,39 §.2 ff.de verb.ſign.& l.ſeq. adde Brechæum,in atteſtari,ff de verb.& rer.ſign. Aliter autem deteſtari, eſt fa alicuius abrenuntiare, ſpernere vel abominari,ſeu non appr bare, vel eſt exarari vel deſcribi res aliquas, & eas, quæ,qua & quantæ ſunt,ſcripto comprehendi,vt ff.l.prælleg.Plures gnificationes huius vocabuli recenſet Gœdd. de verb. ſign. l.39 §.2.n.6.

DETESTABILE crimen eſt raptus, Gothof.in leg.1.in princ.il tam deteſtabile crimen,C.de rapt.virg.Sic

DETESTABILIS eſt quæſtus lenocinij, Gothoft.ad l.7.Cod. poſtlim. reuerſ.

DETESTATIO eſt denuntiatio facta cum deteſtatione, Vlpi.in deteſtatio,40.ff.de verb.ſign. Old.Hotom.

DETESTATIO etiam authore Feſto lib.13. dicebatur, cum Dei teſtis in deteriorem partem vocabatur.Inuenitur & apud G lium deteſtatio ſacrorum, lib 10.c.27.Briſſ.

DETESTATVM eſt teſtatione denuntiatum, ait Caius l.238.§. de.verb.ſign.Hot.

DETEXTA lana dicitur, cum perfecta eſt, & à textrinis inſtrumentis detrahi poteſt.Spieg. Vlp. in l.veſtimentum, de aut. arg.leg.detextum appellare videtur,vt nullam differentiam inter detextum & pertextum conſtituat. Nam vt idem alio loc ait,præpoſitio De auget in depoſito, l.1.ff.depoſ.erit itaque vtrunque conſummatum, quod ad textrinam attinet,etſi nondum defectum, Ant.Aug.lib.3.emend.c.6.

DETINENTIS vocabulo, in l.18.C. de quæſt.intelligitur ſeruu qui notitiam rerum dominij habet,l.22. C.de admin.tut.Got ad d.l.18.C.de quæſt.

DETINERE,i.e.poſſidere vel occupare, l.23.in princ.C.de furt. 1,circ.med. Co.vſucap.transform. l.11. Co.de præſcript. long temp.l.11.C.vnde vi.

DETORQVERE crimen in alium,l.3.§.vtrum,ff.de SC.Silan.Detorquere petitione,l.10.C.de negot.geſt.

DETRACTARE iudicium,vide l.12.§.7.circa fi. C.de ædif.priu.

DETRACTATIO alieni,h.e. ablatio & furtum rei alienæ. Apud medicos vox hæc inanitionem prauorum humorum denotat.

DETRACTOR,qui famæ alicuius derogare nititur,huic pontificio iure non patet facilis aditus, vel ad accuſandum, vel ad teſtimonium ferendum.

DETRACTOR eſt non ſolum qui detrahit, ſed,& qui detrahentes audit,c.ex merito,6.q.1.& c.non ſolum 11.q.3.

DETRAHERE aliquid obligationi,& adiicere opponuntur,l.1 § cum adiicit,ff.de verb.oblig.Sicut Detrahere legatis. & Adiicere,l.vlt.ff.de adim.legat.Item Detrahere & Addere,l.2.C.d manum.teſtam.

DETRAHERE legatis,eſt diminuere,l.fi.ff.de adim.leg.

DETRAHERE,in l 72.in princ.ff.de contrah.empt .eſt ab emptione recedere,Cuiac,14 obſ.28.

DETRAHI in carcerem,in l.1.C.qui bon.ced.

DETRAHVNT emptioni.quæ non tantum pretium minuunt,ſe augent.Goth.ad d.l 72.in pr.

DETRECTARE,eſt,vitare,fugitare,auerſari.l.qui cum vno.4.§ 10 ff de re milit. Vnde dicitur cum detrectatione, vel ſine detrectatione quiſpiam abeſſe,qui occaſionem quæſierit,vel non quæſierit,cauſæ dictionis euitandæ, in l.ſi maritus.§. legis Iuliæ,ff.ad leg.Iul.de adulter. Ne quis inter eos referat eum,qu tum ſine detractatione Reipublicæ abeſt

DETRECTARE iudicatum facere,in l.5.C.de admin.tut.Detrectare adminiſtrare tutelam,l.19.de iure patron.

DETRIMENTVM à detritu,quod ea,quæ trita,minoris pretij. Intertrimentum ab eo,quod duo, quæ inter ſe trita & diminuta.Varro lib.4.de ling.lat.& in c.2. de conſtit Prat.

DETRIMENTVM infamiæ,l.1. C.ex quib.cauſ.infam. Poſſeſſionis cunctæ,l.14 famil. erciſc. Detrimento muneris obligatus, l.vltima,C de filiisfam.& quemadm.l.10. Detrimentum ad hæredem pertinet.l.12.ff.de locat. Detrimento muneris obligatur l.vlt.C.de filiisfam.

DETRITÆ veſtes.l 4 C.quand.decret.opus non eſt.

DETRVDERE,in l 4.§ 16 Digeſt.de vſucap.pro,vi depellere ſumitur. Nec de via quis detruditur,hoc eſt,mero iure depellitur.Hoc verbo vtebantur Prætores in interdicto, Vnde vi.M.Cic.in Orat pro Aul.Cæcinna:Eum,inquit,detrudi intelligimus,cui manus afferantur. Necesse eſt, ait, ſi ad verbum rem volumus attingere, neminem ſtatui detruſum, qui non adhibita vi, manu demotus, & actus præceps intelligatur. At deiectus is eſt, qui in inferiorem locum de ſuperiore præcipitatus vel motus eſt,vt idem eodem loco dicit Prat.

DETRVDI in ſeruilem conditionem.l.2.C.de poſtli.reuerſ.

DETRVDI in monaſterium,cap.ſi quis Epiſcopus,50.diſtinct.

DETRVSVM,Impp.in l.quicunque deſidentibus.Cod de epiſc.& cler.intelligunt.quē idonei authores Exautoratū, Canoniſtæ crebrius depoſitum appellant,quibus & Detrudi in monaſterium, perpetuo illic includi eſt pœnitentiæ, vt aiunt,agendæ cauſa, ob perpetrata crimina, maxime publica,ſiue,vt ipſi loquuntur,notoria,populumque Dei offendētia.Prat. Sic Chronica atteſtantur, Zachariæ Papæ autoritate Huldericum(qui ab externis rerum ſcriptoribus corrupte Chilpericus nominatur, & poſtremus fuit è Merouingica familia, Francorum rex.) detonſum in S.Emeranni monaſterium, apud Reginiſburgum,Auentino indicante,detruſum,nulla cuiuſquam querela, ſed non ſine admiratione,vt alibi ex Æmilio relatum à nobis eſt in Ligurin.Spieg.

DETVRBARE,eſt poſſeſſione deiicere.

DEVEHERE merces,l 2.§.vlt ff.de peric.& commod.

DEVENIRE hereditas ad aliquem l vltim. ff.quib.mod.pign. In eandem perſonam ius l.117.ff.de ſolut.

DEVERSORIA,l.13. §.vlt ff.de vſufruct.l.3.ff.in quib.cauſ.pign.

DEVERTERE gratis,l.6.ff.naut.caup.

DEVERTICVLVM veteres dixerūt, pro diuerticulo.Briſ.in parer.

DEVERTICVLVM fluminis, l 45. Digeſt.de vſucap. vel, ſi quis, quod in fluminis publici deuerticulo ſolus pluribus annis piſcatus ſit.Locus erat,in quem fluminis aqua deuertebatur. Sic l.7. Digeſt.de diuerſ.& temp. præſcript.& apud I.Frontinum lib.de aquæduct Pract.

DEVESTIRE feudalium placitorum conditorib.auferre poſſeſſionem eſt,ſiue ea prius infeudationis nomine tradita ſit, ſiue quo aliquo ciuili iure acquiſita. in princ.tit.7. de natur. feud. Apuleius lib.3. pro veſte exuere vſurpauit.Huius contrarium eſt inueſtire,lib.fundor.1.tit 71 Si princeps inueſtierit capitaneos ſuos de aliquo feudo, non poſſit eos deueſtire ſine culpa,pro quamuis poſſeſſionem adimere.Prat.

DEVIRGINATA ancilla,apud Paulum in l.fin.ff.de offic.præſid. pro deflorata, conſtuprataque, & cui vitio oblato virginitas erepta fuit,vt ait Beroald.3.comment. ad fin. Quod verbum quia infrequens eſt, duobus teſtimoniis confirmare, operæ pretium duxi.Petron. Mirabiter:cur non deuirginatur Panichidis noſtra? Hieron.in lib. de Monoga.Epiſt.25. In Ægypto primum deuirginata eſt, & ibi fractæ ſunt mammæ eius.Briſ.

DEVNX, inquit Varro lib.4.ling lat.à duodecim dempta vncia, ſic duę partes ex tribus cum quarta,hoc eſt,vndecim vnciæ,vt ait Theoph.§ 8.Inſt.de hered.inſtit.

DEVOCARE,idem quod vocare: vt deuocare in iudicium,l.1.C. de ordin.iudicior.deuocare ad munus ciuile,l.2. C. ne fil.pro patr.

DEVOLVI in hunc orbem eſt,in l.3. C.de poſthum.hered.inſtit.

DEVOLVI,an ſit directum vel obliquum,diſces ex l,2.& ibi glo. ff.de adim.leg l.ſi infanti.C.de iur.delib.Batt.l.centurio.ff.de vulg.& pup.ſubſtit.Prat.

DEVOLVTÆ res,l.1.C.de bon.matern.

DEVOLVTA omnis hæreditas ad matrem,l.9 ff.de iure fiſci.

DEVOLVTI in ſummam egeſtatem.l.7.ff.de bon.damn.

DEVOLVTVM fundum,quaſi terro deuolutum.Prat.

DEVOTI, qui Profeſſi vulgo vocantur. Religioſus & deuotus olim in malam partem ſolum, ſcil. pro diro & execrando, at hodie ſolum in bonam.Alciat.in rub.de verb.ſign. Deuoti apud Gallos quinam eſſent,& quæ eorum fuerit conditio,vide apud Cæſar.ſub fi.lib 3 Comm de bello Gallico.Prat.

DEVOTA gentes,quæ olim Romano populo parebant, l.alligatis.C.de vectig.& commiſſ.Prat.

DEVOTIO publica id eſt,deuoti publice, vt milites, Goth.in rubric.C.quando liceat vnicuique ſine iud.

DEVOTISSIMVS exercitus.l. 4.C.quæ res venir.non poſſunt.

DEVS,Græcis θεὸς, vt eſt ἀκατάληπτος, ita nec eius virtutes nec δυνάμεις mente concipi,lingua ſcriptiſve exprimi poſſunt. Pr.

DEVS,nomen principaliter in eo eſt, ex quo omnia, & per quē omnia,& in quo omnia,quod à parte virtutē & naturam trinæ ſingularitatis denūciat.Secū lo vero in loco,&,vt ita dixerim, abuſiue, Deos dicit ſcriptura etiā illos,ad quos ſermo Dei fit, ſicut confirmat Saluator in Euāgeliis,ſed & cœleſtes virtutes ſub hoc nomine appellari videntur,dum dicitur; Deus ſtetit in Synagoga Deorum,in medio autem Deus diiudicat.Tertio vero in loco iam non abuſiue,ſed falſo,dij gentium dęmones appellantur,cum dicitur: Omnes dij gentium,dæmonia.Hæc Origines in Cantica.Nominis Etymologiam ex probatis authoribus indicauimus, enarrātes Prudentianum hymnum de Chriſti miraculis.Alberici prorſus ridicula eſt,& multæ aliæ, nimirum è Papia & ſimilibus authoribus petitæ, Paulo ante citauimus Iuriſcoſſ.Marciani locum,quo Dei immortalis meminit ſingulariter,vt & Vlp in tit.de iureiur. Dei enim notio eſt æternitatis & immortalitatis,ἀεὶ ἐόντος καὶ ἀεὶ ζῶντος, iuxta Homerum. vide Oldendorpium in diuin. tabul. præcept. 1. Spieg.

DEVS quid Numæ Pompilio ſignificarit, refert Connan.lib.1.c. 12.num 3.&c. Prat.

DEO & Iuſtitia nihil maius eſt, ſine quibus commode nihil geri poteſt.Nou.de hæredib. in pr.conſtit.164. Omnia igitur ſunt ita facienda:ne Deo debitus honor detrahatur. Nouel.vt ſine vllo impedimento.§.hæc igitur lex ad tuendam conſtitut.94. Omnes enim legiſlationes bonæ ex Deo pendere ac eo reſpicere debent,h.e.Deus ſit earum principium ſimul & medium atque finis.Nouell.de mulierib fide hæretic.in princ.conſtit. 109. Execrabilia verba & iuramēta ad blaſphemiam in Deum pertinentia ſupplicio ſunt punienda. Nouel.vt qui vltra naturam luxuriant.§.ſi inſuper quia vltra.conſtitut.77. Omnes ſunt cohortandi, vt Dei timorem in animo concipiant,& eius implorent benignitatem.Nouell. Vt qui contra naturam luxuriant in prin.conſtit 77.Old.Prat.

DEVSTA inſula l.36 ff.de vſufr.l 8 ff.de pign.act.

DEVSTÆ ædes,l.1.§.ſi id quod.ff.de oblig & act.Deuſta armenta.l.6.ff.de leg.Rhod.

Δευτερογαμήσαντες, id eſt, qui ſecunda vice celebrant nuptias, vide rubr.C.de ſecund.nupt.

Δεύτερον & πάλιν quomodo differant, eſt in l.7.§.1.ff.de edend.

Δευτερώσεις, Nouel.146. ſunt, vt Hieronymus variis in locis interpretatur,traditiones& obſeruationes Phariſęorum, Iudaicæ fabulæ illorum inuentiones, quas Iuſtin. d.Nouell. damnat,itemque librum illorum, qui δευτερώσις, id eſt, editio ſecunda dicitur, in quo eiuſmodi tradiuiones continentur,interdicit:qui quidem liber in libris Talmud inſeri ſolet.Prat.

Διξάμενοι, id eſt,lacus aquam continentes. Goth.ad l.35.in pr.ff. de act.empt.

DEXTANS,inquit Varro lib.4.de ling lat.à duodec.dempta vncia. Sic duæ partes ex tribus cum quarta,h.e.vndecim vnciæ, vt ait Theoph.§.8.Inſtit.de hæred.inſtit.

DEXTRA læuaque l.1.Co.de aquæduct.lib.11. quid ſit facile intelliges.d l.1.Prat.

DEXTRÆ triumphalis abſolutio,l.13.C.de murileg.

D I

Διαβάλλειν, id eſt, accuſare,idque ſcienter & prudenter.l.1.§.2.ſi mulier ventr.nomin. Paul 1.ſent.5.§.1. πλαστῶν.60. Eclog. περὶ συκοφαντῶν,id eſt,per fraudem & fruſtrationem.l.233. de verborum ſignific.Gothofr.ad l.1. in princ. ad Senatuſconſultum Turpil.

DIABATHRARII,coriarij. Nam Diabathra, vt Pompon.ſcribit, Græcarum ſolearum eſt ſpecies. Plaut. in Aulular.Sedentarij ſurores. Diabathrarij. Capiuntur etiam pro gradibus penſilibus,ſeu ſcalis,ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν, quod eſt aſcendere. Hinc Anabathra Iuuen.Satyr.7.Alciat.C.de excuſat. artif.lib.10.Adde Turneb.aduerſ.lib.23.c 17.

Διάδοχοι,ſunt ſtationarij cohortales,& officiales pręſidum vel correctorum.Iac.Cuiac.l.3 C.de cohort.lib.12.

Διαβολή, Latinis criminatio, Æſchines in Orat.περὶ παραπρεσβείας,cum reo nihil ſciente, nedum ad contradicendum non admiſſo,ſoli delatori fides adhibetur.Fuere,vt indicat Alciat. qui hanc vocem reponendam exiſtimauerunt in l. natura. de verb.ſign.ſed refragante ſenſu.Spieg.

DIABOLVS, Eraſmo delatorem aut calumniatorem ſignificare videtur, à verbo διαβάλλειν,quod eſt, deferre,traducere, ſiue infamem reddere. Budæo autem aduerſarium.

DIACONISSÆ, Nou.5.de cleric.conſt. viduæ anus erant quædam,quibus pauperum & carcere vinctorum cura,& pleraque alia pietatis officiis cōmendabantur:quod etiam fateri conatus eſt vel Lucianus in peregrino. Eorum verò ætas definitur Nouell.6.circiter 50.annorum:cum tamen poſtea Nouell 123. ſufficere exiſtimauerit annos 40. At l nulla. Cod.de epiſc.& cler. nullaſis niſi emen 50.annis, ſecundum perceptum Apoſtoli,ad diaconiſſarum conſortium transferebatur.Prat.

DIACONATVS eſt dignitas,c.poſt acceptum,50.diſt.

Διακοποὶ παρὰ τοῦ διακόπτειν,inciſa,ſiue incilia,id eſt,aditus,in aggeribus. Nili patefacti,per quos in arua influere aqua poſſit,l. pen.ff. de extraord.crim.Prat.

DIADEMA regium tam Romanis, quam exteris gentib.candi-

dam faſciam eſſe conſtat. Quod inſigne à Libero patre inuentum Plin. notauit. Alex. de Alex. Gen dier. lib. 1. c. 18.

Diadema proprie eſt corona imperialis de auro & lapidib. pretioſis, à δὶς, id eſt, duo, & δῆμα quod & ſui rotũditate principium demat ac finem. Io. And. in clem. Romani. de iureiur. ex vocabular.

Διάδοχος, id eſt, ſucceſſor. 2. Eclog. 135. Goth. ad l. 117. de reg. iur.

Diæta in hortis habitationem ſignificat, amœnitatis & voluptatis cauſa extructam, l. 43. §. 3. ff. de leg lib. 1. l 13 §. vlt. ff. de vſufruct. l. pen. §. vlt. ff. de do int. vir. Meminit & Plin. li. Epiſt. & Lampri. in Heliogab. qui Zætas appellat more Græcorum, qui δι in ζα ſæpe commutant, vt ζάβολος pro διάβολος, apud Eccleſiaſticos ſcriptores, & maxime Paulinum. Diætæ etiam in ædibus pro cœnaculis, l 13. § ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. l. 32. ff de dona. l. 13. §. illud, ff. de acceptil. l. 1. §. hoc autem. ff. ad SC. Silan. l. 41. §. in teſtamento. l. 34. ff. de vſufruct leg Diætæ hypocauſtæ, in l. 33. §. lignis, ff. de legar. lib. 3. Briſſ. Erat autem diætæ cœnaculum natura vel arte calefactum, in quo hyeme ad ſolem, æſtate ad vmbram cœnabatur, l. ligni. § lignis. ff. de verb. ſig. Coraſ. lib 3. c. 14. Miſcell. Alio modo Cænatio apud Latinos nuncupatur, & dictæ ſunt à conuerſatione & victu apud Græcos: διαιτῶμαι enim ſignificat viuo & conuerſor: & ideo Tull. Epiſt. famil. lib. 1. ad Lentulum: Ego quidem, vt debeo, inquit, & vt tute præcepiſti, & me diæta vtilitaſq; cogit me ad eius rationes adiungo. Quidam ætate noſtra clariſſimi dictas exiſtimant diætas, quod in eis per diem edatur, hancq; interpretationem fulciunt authoritate Varronis, tamen cum nunquam à Varrone hoc traditum legam, fides ſit penes eos, nec eo inficias, huius etiam ſentẽtię fuiſſe Accurſ. in l. æquiſſimum. §. ſi tamen, ff. de vſufruct. apud antiquos in hortis ædificari diætas conſuetum erat, vt tradit Vitru.

Diæta quoque vocatur victus, & ideo in adagiorum collectaneis, Alia vita, alia diæta: & medicinæ pars diætetica nuncupatur, quæ victu medetur.

Diæta etiam dicitur iter vnius diei, vt legitur in c. nonnulli, de reſcript. & in c. quamuis. §. 1. de offic. ordin. lib. 6. Et ſecundũ iuris ciuilis conſtitutiones vicena millia paſ. in ſingulos dies dinumerantur, teſte ICto in l. 3. de verb. ſig & in l. 1. ſi quis cautio. licet aliter diuidant ſingulæ quæque regiones, vt not. in d. c. nonnulli. & in præalleg. l. 1. per Bart. & Doctor. Cotta.

Diæta apud Græcos etiam eſt locus iudiciorum, in quo conueniunt arbitri, & tunc deriuatur à verbo διαιτάω, quod eſt, iudico vt arbiter Hinc

Διαιτηταὶ, arbitri apud Athenienſes, partim ſorte, partim electione electi, n. 44. l. 27. pr. C. de procur. l. 36. C. de appell. aut conſtitutio. C. de pedan. iud. illos ſexageſimum annum exceſſiſſe oportebat, & non infimæ eſſe notæ, ſed inſigni probitate viros. Sic vero adibantur. Actor & reus ex compoſito quoſuis deligebant, ex eo numero, ea lege, vt ſi lis apud illos contestata inceptaque eſſet, vt & apud Romanos, illic terminari, alioqui mulctabatur, qui illorum ſententiæ non paruiſſet. Succurrebatur vero læſo duplici remedio: nam & illic iudicij cauſam reddebant, & ex appellatione poterat adiri δικαστὴς, iudex ciuilis, cauſæque ſuccurrere. Hæc Demoſthenis ſententia eſt ex oratione κατὰ μειδίου. Vide & Pollucem.

Diætæ ἀκριβεῖς, id eſt: victus exquiſitus, perfectus & accuratus, definitus, ſtatus, circũſcriptus qualitate, quantitate, tempore, & modo. Brech. in l. iuſta interpretatione de verb. ſig.

Diætarii fures, qui ex diætis aliquid ſurripuiſſent, vt quidam leguntur in l. munerum. ff. de effractoribus.

Diætarii ſerui inde dicti, quod in diæta menſas ornare & menſis miniſtrare ſolerent. l. 12. §. idem reſpondit. ff. de inſt. & inſtrum. Cæterum in l. ait prætor. ff. naut. caup. ſtabular. &c. Diætarij intelliguntur ij, qui cibum ſeu mercedem in dies recipiunt, & cuſtodiæ tantum cauſa vno & altero die naui præponuntur, vt annotauit Peck us in ſuis comm. dictæ l. ait prætor. ff. eo. Briſſ.

Διαμαρτύρεσθαι, deteſtari, Goth ad l 40. in prin. de verb. ſign.

Διάνοια, legis præcipua pars eſt. Gothof. ad l. 5. C. de H.

Διακοπῆ, eſt intercidere, mori. Goth. ad Nouel. 5 c. 5. §. in prin.

Διαφθορὰ, corruptela, Fuchſius 2. inſtit. 5. Goth. ad l. 5. in princ. ff. de ædilit edict. (fœnor.

Διαπόντια χρήματα, traiectitiæ pecuniæ. Goth. ad l. 1. de nautic.

Διαψηφιστὴς calculator, ſeu qui pueros computandi artem docet, l. 1 §. 6. de var. & extraord. Gothofred. ad l. 7. §. 4. Digeſt. ſi menſor. falſ. mod. dixer.

Diaria, quotidianus victus: Diariis vel cibariis relictis, ait Vlpian. in l. 21. de adim leg. neque habitationem, neque veſtiarium, neque calcearium deberi palam eſt: quoniam de cibo tantum teſtator ſenſit.

Diaria ſunt diurna cibaria, ſeu diurnus victus, ait. Briſſ.

Diarium alio intellectu etiam ſignificat erogationes annonarum, Sportulas & Salaria, de quibus vide Nouel. 57. Gothofr. ad d. l. 21.

Diarium, Calendarium, quo ſingulorum dierum ratio obſeruata continetur, Græce Ephemerides vocatur. Old.

Diarium veteres appellabant, quod hodie Gal'i *Iournal.* ... namque apud antiquos erat, vt non tantum ea, quæ ad p... cem pertinebant, in acta referrentur, ſed vt quiſque dom... cam totius vitæ ſuæ rationem diebus ſingulis adnotaret: ... ximi ſemper duxit pop. Romanus, & id quidem ad dig... tem ſuam pertinere exiſtimauit, res præclaras annalib. ... dare: quotidianas autem & domeſticas diurnis actis, & ... quibus vide Brechæum l. Labæo, ff. de verb. ſignif. adde ... cat. in penu. iur ciuil. c 3. 3.

Διακοσμιότατοι, id eſt, perfectiſſimi, Goth. ad l. 1. in pr. C. de na...

Διασώζοντες τὸ στράτευμα, qui deducunt exercitum, Gotho... Nouell. 130. c. 6.

Distolæ, in l. 4. C. de tabul ſcrib. & l. diſpunctores etia... norũ ſiue inſtrumentorũ διαστέλλειν enim, & διαστίζειν di... gere eſt, conferre ſcilicet accepta & expenſa, quod & æra ... fungere dicitur apud Apuleium de deo Socratis. Prat.

Διαστίζειν, cognoſcere, Goth. ad l. 56. in princ. de verb. ſign.

Διατάγματα Græce vocantur, & à Cicerone definiuntur eſſ... edicta, quæ Prætores vrbis, vel peregrini, vel Ædiles C... les iura dixere: Dionyſius iuſſa ac vetita magiſtratuum. ... ponebantur enim in alba tabula. Quod idcirco album ... tur, apud Græcos λεύκωμα, Conna. lib. 1. cap. 15. nu. 1. &c. ... Goth. ad Nou 95. c. 1. § 2. in pr.

Diathetum, genus videtur poculi. ICtus ad l. ſi ſeruus, ... l. Aquil Si calicem, inquit, diathetum faciendum dediſti ... ſtin. quoque lib. 10. C. l. 1. Artifices, inquit, Diathetarij Ne...

Διαθήκη μυστική, eſt teſtamentum holographum, quod teſt... omnino manu propria conſcripſit. Goth. ad l. 28 §. 1. ibi, m... propria. C. de teſtam.

Diathyrum, eſt velamen, quo aditus ædium obtenditur G... ad l. 245. §. 1. de verb. ſign. vide infr. Prothytum.

Διατιμηταὶ æſtimatores, ſeu cẽſitores. Goth. ad Nou. 64. c. 1. in ...

Diatretarii ſunt, qui perforant margaritas, οἱ τρῆται ... μαργαρίτας. in l 1. C. de excuſ. artific. vide Turneb. 27. adu... 31. Gothofr. ad l. 27. §. 29. ff. ad l. Aquil. cuiuſmodi illud eſ... Verrina 6. Erat, inquit, vas vinarium, ex vna gemma perg... di, trulla excauata cum manubrio aureo. vide Cæl. Rhodi... 21. c. 16. Prat.

Diatretarii quoque ſunt, qui tornata opera, vel intarſia... (quod vocant) faciunt: à Græca præpoſitione διὰ καὶ τρητὸς ... ne hi artifices poſſunt tornatores dici, quoniam διατρῆσαι ... no, laboro ſignificat. Et τρητὸς teſſelatus dicitur. Poſſunt ... diatrochatij dici, quod totas pilaſque ligneas faciunt, & ... tos: nam id ipſum ſignificat τροχὸς, inde τροχοποιέω verbi... Alciat. C. de excuſ. artific. lib. 10.

Diatretus calix, genus videtur populi cælati, tornatilis, à ... cto verbo διατρέω, i. e. torno, laboro. ICtus in l. ſi ſeruus, ... §. 29. ff. ad leg. Aquil. Si calicem, inquit, diatretum faciend... dediſti, ſiquidem imperitia fregerit, damni iniuria tenebi... Effertur nonnunquam genere neutro, vt apud Martialem l. ... 11. Epigr. 67.

O quantum diatreta valent. Prat.

Diatyrei, Græce διατηροὶ cuſtodes nauis ſunt, qui non p... t. o cõducti, ſed ſolo victu nauem cuſtodiebant. Vox eſt co... poſita ἀπὸ τῆς διαίτης, id eſt, à victu, καὶ τηρεῖν quod cuſtod... notat. Alciat. in l 1 ff. naut. caup. ſtabul.

Diaulus, duorũ ſtadiorum ſpatium. Stadium enim, vt Hie... nymo placet, pedes in longitudinem ſexcentos habet; dia... lus mille ducentos, milliarium ſtadia octo, dolichus ſtadia ... Vitruu. lib. 5. in palæſtris, inquit periſtylia quadrata, ſiue o... longa ita ſunt facienda, vt duorum ſtadiorum habeant a... bulationis circuitum, quam Græci vocant δίαυλον Prat.

Διαζευκτικὸν μόριον, id eſt, particula disiunctiua: Gothof. ad l. ... de verb. ſign, Sicut &

Διάζευξις disiunctio, Goth. ad l. 4. C. eod.

Διαζῆν, i. tolerare. Goth. ad l. 203. ibi, quibus ſe toleraret. ff. cod.

Διαζύγιον, repudium, 6. Harmenop. 3. Goth. ad l. 191. eod. tit.

Dibapha Tyriæ, vide Purpura.

Dicare religioni. l. 5. de donat. inter vir.

Dicatio, in C. Th. Briſſ.

Dicatissimi mox infra.

Dicarchea, cognomentum Puteolis fuit, quod illic iuſtit... ſummopere & obſeruanter colebatur. Dicarcheam quoq; S... lius appellat. Puluis ex collibus Puteolanis vbi naſcebatur, ... uellebatur Romam, optimum & accommodatiſſimum mol... bus in mari ſolidandis, quippe correſcebat & lapideſcebat i... aqua, cuius rei ſunt teſtes Plinius, Tranquillus, cęteri. Ioan... Baptiſt. comment in Panegyr. Sidon. Apoll. ad Auguſt.

Δικαστὴς, Iudex dictus, quaſi διχαστὴς quod duobus inter ſe diſſi... dentibus & diuiſis medius eſt, quaſi honorarius quidam arbi... ter conſtitutus, vt ei, qui plus iuſto accepit, auferat, quod ad... dendum ſit ei, qui minus. Connan. lib. 1. c. 2. n. 5.

Δίκη apud Græcos ſeptem ſignificat, ius, actionem, cauſam, iu... dicium, pœnam, libellum forenſem, & Deam iudiciorum, fili... Iouis, cui Deæ pro ſymbolo virginitas aſcribitur, quia iuſtiti... debet eſſe virgo, caſta & incorrupta, quæ non nouit patre... neque

neq; matrem, veritatem nouit vnicam, perſonam non accipit; Deum imitatur, qui potius infima mundi elegit, vt confunderet fortia, qui pauperes Apoſtolos in ſuam cooptauit familiam, & diuites ſuperbos reliquit. Atqui ſola Dei iuſtitia virgo dici poteſt, hominum vero iuſtitia meretrix ſpecioſa, apud quam

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

Apud quam

Curia pauperibus clauſa eſt: dat cenſus honores'
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Vt annotauit Taboer. in topico militiæ & leg. diſcipl.

Dica, lis, actio Hot. vid. mox infr. Dicis cauſa.

Dice, Dea iudiciorum præſes dicitur: δίκη ius ſignificat: ob id Græce dicta, quod lites & contentiones dirimat. Hinc dicaſtes iudex, litium diremptor. Et dicaſpolus qui circa reddenda iura verſatur. Item quas Græci dicas vocabant, eas Romani Latine actiones, cauſas, ſeu iudicia dixerunt. Vide Bud. in annot. ad l. 1. de iuſt. & iur.

Dicatiſſimi, domeſtici. l. 6 §. 3. C. de aduoc. diuerſ. iudic.

Dicere dominum mentiri, in l. quæ omnia. ff. de proc. Spieg.

Dicere ius, eſt, cum iudex de iure & æquo faciendo ſententiam fert, ac promulgat. *Vrtheil eroffnen.*

Dicere mendacium, & mentiri, quo differant, declarant Nonius & Gellius.

Dicere mulctam, verbum eſt antiqui iuris, quo vtitur IC. in l. ne quis de cuſtod. reor. Item Alex. Imp. C. de mod. mulct. Vid. Bud. in annot. poſter. Spieg.

Dicere mulctam, pro infligere & irrogare, d. l. ne quis & l. 10. de iud. vide Mulctam dicere. Briſſ.

Dicere legem, eſt conditionem in contractu apponere: nam lex contractus, appellatur pactum in principali negotio appoſitum. Vlp. in l. quo tutela 73. de reg. iur. Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando, quiſquam alij cauere poteſt. Sic in l. legem. C. de pact. l. 1. C de pact. conuent. Prat. Dicta tibi eſt lex. Horat. Dicimus vero legem non tantum contractui, ſed & teſtamento. Briſſ. ex ff.

Dicere, pro affirmare. l. 18. de ædil. edict. Prat. Briſſ.

Dicere ſententiam, eſt ferre, pronuntiare. Briſſ. Dicta ſententia, id eſt, data ſeu lata. Briſſ.

Dicere pro reſpondere l 1. C. de petit. hered. Brederod.

Dicere ius inter aliquos: de capite, &c. id eſt, reddere Briſſ. ex ff. & Cod.

Dicere ſententiam exiſtimatur arbiter, cum ea mente quid pronuntiat, vt ſecundum id diſcedere litigatores à tota controuerſia velit, vt tradit Paulus l. qualem. ff. de recept. Pratei. Hotom. Briſſ.

Dicere pro teſtimonio, eodem autore, vulgo dicitur nunc Deponere. Spieg.

Dicere dotem, in antiquorum libris, eſt certis verbis, nulla interrogatione vel ſtipulatione præcedente, promittere. Cuiuſmodi dictione has duntaxat tres perſonas, mulierem videlicet, debitorémq. eius parentem item virilis ſexus, obligari olim potuiſſe, Vlp Inſtit. tit. 6. Et Gaius in lib 3. Inſtit. tit. 9. ſcribunt. Quibus etiam ſolis dotis dictionem tribui animaduertere eſt, vt in l. vlt. de inceſt. nup. C. Theod. & apud Terent. Heaut. Act. 5. Scen 5. & Afranium Fratiis referente Nonio, & Cic. pro Flacco, & Plin. lib. 6. Epiſt. ad Caluin. & Sext. Aurel. Victor in Nerone. Qua de cauſa Dictio dotis à promiſſione ſtipulationeq. ſeparatur, l. vlt. de dotib. in C. Theo. & apud Vlp. in Inſtit. tit. 6. & tit. 11. Promittere cum ſtipulatione eſt, Briſſ. Prat. vide omnino Gothofr. ad l. 1. pt. C. de iur. dot. & ad l. 6. C. de dot. promiſſ.

Dicere vindicias, pro dare & adiudicare, l. 2. § initium. ff. de orig. iur. Liuius lib. 3. Inuidiæ proximus, quod in vrbe fuerat, cum iniuſtæ vindiciæ dicerentur. At in tit. Si menſor falſum modum dixerit. Dicere renuntiare ſignificat. Briſſ.

Dicere vero inofficioſum teſtamentum, arguere & accuſare eſt, l. 5 §. qui accuſauit, ff. de his quæ vt indig. l. 6. ff. de inoff. teſtam. h. e. allegare, quare exheredari, vel præteriti non debuerit, interprete Marcello in l. 3. ff. de inoff. teſta. Briſſ. Item docere ſe immerentem, & ideo indignè præteritum, vel etiam exheredatione ſummotum, l. 5. de inoff. teſta. Pro eodem, dicere de inofficioſo, apud Scæu. in l. 20. eodem. Qui de inofficioſo vult dicere, licet negetur filius, &c. Sic & alibi ſæpiſſime Eodem modo.

Dicere ruptum, vel irritum, falſum teſtamentum, l. 8. §. ſi quis irritum. ff. de inoff. teſtam. l. 15. ff. de his quæ vt indig. l. 5. ff de hered. pet. l. 3. ff. de leg. Corn. de falſ. l. 19. ff. de bon. libert. Hæc ſic nonnunquam noſtri auctores exprimunt. Dicere falſum teſtamentum, falſas tabulas, falſos codicillos Dicere de inofficioſo teſtamento, l. 9 §. 1. ff de dolo l. 1. l. 2. l. 10. §. ff. de contrat ab. l. 132 ff. de verb. obl. & Dicere de falſo teſtamento, l. 13. ff. de accuſat. Briſſ.

Dicis cauſa, numerationis loco intercedere nummi dicuntur, in l 4. ff commod. vt fit in imaginariis vendirionibus in quib. nummus vnus, aut item alter interuenit. Varro l. 5. de ling. lat.

Dicis cauſa, & dicis imo, priſcis, factum dicitur, quod vitandi iudicij, & tegendi criminis gratia factum eſt. Itaq idem Græci aliud loquendi genus repererunt, quod etiam ea comprehenderet, quæ non criminis, ſed vituperationis, & malæ hominum exiſtimationis vitandæ gratia fiunt, ἀφοσιώσεως, vel ὁσίας ἕνεκα ποιεῖν τι. hoc eſt ad verbũ, pietatis & ſanctitatis cauſa facere aliquid. Latini perfunctorie, aut defunctorie, & leui brachio dicunt, ſimulate, pro forma, ad ſpeciem. Briſſ. nõ vere, neque ex animo. vt notat Bud. ἕνεκα τῷ ἀμέμπτῳ καὶ ἀνεπιλήπτῳ. hactenus vt reprehenſione careat, qui fecerit: vno verbo ἀφοσιοῦσθαι dicunt, Modeſtin. l. 2 qui petant. tutor. non ſolũ ſi non perierit eum, qui admitti, ſed & ſi pietatis gratia perierit eum qui dimitti poterat. apud Modeſt. qui tractatum illũ Græce ſcripſit, eſt ὁσίαν χάριν. Ide l ſcite oportet. Ideoque ſi repræſentauerit quis ſe ſolum, non permanſerit autem: apud eundem eſt Ἀφοσιώσεως χάριν. In quo vtroque vetus interpres falſus eſt expoſitione. Ibi enim vertere debuit, ſc. defunctorie perierit: hic autẽ, ſi defunctorie adſit ſolum, neque permaneat, vt Aot. Auguſt elegantiſſime tradidit. Poſſet & dicis cauſa id factum dici, quia fugiendi iudicij gratia fit tantum, &, vt dicitur, pro forma. Græci enim ſic loquuntur κατὰ δίκην, vel δίκην per Syncopen, quod Latini inſtar & in modum Salluſt. in Catil. Cum domos atq; villas videas in modum vrbium ædificatas Et Cic. Inſtar montis putant, id eſt, magnitudine par atq; æquale. Δίκη enim ius ſignificat, quod æquale eſt, & rerum omnium modus & menſura. Vnde huoc loquendi modũ Græcos puto in conſuetudinem ſui ſermonis adduxiſſe. At ne quis miretur, dicis nomen in vſu fuiſſe Latinis, iidem ab eodẽ verbo dicam finxerunt: vnde illa, dicam alicui impingere, aut ſcribere Illo Terentius vtitur, hoc Tullius ſemel in orationibus contra Verrem: item dicas ſortiri quod credo audentius tum fecit, quod Siculorum cauſam ageret, Græcorum hominum. Nam alibi eum his verbis & loquendi genere vſum non memini. Fuit enim in eo diligentiſſimus Cicero, ne vnquam verba Græca Latino ſermoni insereret Conoan. lib. 7. c. 3. n. 5. Duar. lib. diſput. anniuerſ. 1. c. 47. Coraſ. lib. Miſcell. 4. c 8. n. 6. Curtius εἰκαστῶν lib. 1. cap. 35. Varro antiquam eſſe locutionem ſcribit, & eadem ab origine deductam, qua verbum Dico: indidemq. illud vetus manaſſe. In manipulis caſtrenſibus dicib. Quod ſi ita eſt, coniecturam facere licebit, Dicis caſum eſſe à recto Dex declinatũ, vt ſit Dex Dicis, ex Dico: vt Iudex iudicis, à iudicio, & Index, indicis, ab indico; Lex, legis à lego: dux, ducis, à Duco. Nam ſi iuncto verbo Iudex, auctore Varrone, dicitur, qui ius dicit, veriſimile eſt voce ſimplici ſimiliter eum qui dicit, Dicem appellatum. Præterea idem Varr. lib. de Analog. 3. docet, ex numero multitudinis vocem ſingularẽ cognoſci poſſe. Videmus enim, inquit, ex his verbis Trabes, Duces: de extrema ſyllaba E literam excluſam: & ideo in ſingulari factum eſſe Trabs, Dux. Quare ſi Manipuli caſtrenſes dices quidam appellantur, perſpicuum eſt, opinor, vel Dix in ſingulari fuiſſe: vel (quod veriſimilius videtur) Dex, item vt Iudex & Index. Hæc de vocis origine, quam ergo Varronis auctoritate victus, Latinam quam Græcam eſſe malo, tametſi olim aliter ſenſerit. Nunc de locutionis ſententia, quæ ſane coniecturam noſtram adiuuat. Omnes enim vno ore conſentiunt, Dicis cauſa id fieri, quod alia nulla de cauſa fit, niſi vt factum eſſe dicatur: vt cum ſcribit Caius in l. 4. ff. commod. ſæpe enim ad hoc commodantur pecuniæ, vt dicis gratia numerationis loco intercedant. veluti in Dexis ac mancipiis, quum ære libram percutiebat Manceps, idq. æs dabat ei à quo mancipium accipiebat quaſi precij loco, inquit Caius: numus ille dicis tantum cauſa tradebatur, quum alibi pecunia numeraretur. itemq. in omnibus adumbratis ſiue imaginariis contractibus, quibus non numo emptio perficiebatur, numus enim aliam nullam ob cauſam tradebatur, niſi vt qui ei contractui quaſi teſtis ac ſpectator intereſſet, dicere ac teſtari poſſet, pecuniam fuiſſe traditam. Sic quum Vlp. ſcribit in l. 1. ff. ad Senatuſconſ. Syllan. Excuſantur ſerui, qui auxilium tulerunt ſine dolo malo nam ſi finxerit quis auxilium ferre, vel dicis gratia tulit, nihil hoc commentum illi proderit: quum, inquam, ſic ſcribit Vlp. hoc ſignificat, Si non animo domini defendendi, ſed tantum propter Dicem, id eſt, propter eum qui adetat ac dicere poterat, ſeruum conatum eſſe ſuum dominum defendere: hæc ſimulatio nihil illi proderit. vtuntur Cic. Ver. 6. & Plin. lib. 22. Hot. v. omnino Goth. ad l. 4. ff. Commod. Turneb. 11. adu. 12. Cuiac. 10. obſ. 37.

Dicis cauſa. In Lexico Germanienſis ædis Dicis cauſa, & dicis gratia, ita redduntur, νόμου χάριν, λόγου χάριν, ὡς παρὰ γαίῳ τῷ νομικῷ. Ego id verbũ corruptum eſſe exiſtimo in quodã Orationis, quam pro domo ſua Cicero habuit, loco, in quo ita eſt: Quid ſi quis ſimilis iſtius, neq. enim iam deerunt, qui imitari velint aliquẽ mei diſſimilem, cui Reſpub. non tantum debeat, per vim afflixerit domum eius, per pontificẽ dedicarit, id vos iſta auctoritate conſtitueritis, ratum eſſe oportere dicis quẽ teperit pontificẽ. Quæ verba nullum ſenſum habent idoneum. Vnde coniectura ducor, vt ſuſpicer ſcriptum fuiſſe. Dicis cau-

ſa repetit pontificem. Huius verbi vim ſic Dio lib.57.expreſſit,τὸ ἀρχαίας ὁσίας ἕνεκα,ὥστε ἐν εἰκόνι δοκεῖν γίγνεσθαι. Briſſ. Et hăc eădem ſententiam ſequitur Pitheus lib. aduerſ. ſubſeciu 2.c.8. At Forcat. in Necyom. dialog.7.dicis gratia legendum exiſtimat, pro eo quod eſt manifeſta & publica demonſtratione.allegans leg.ſępe.ff.cōmod.& Apuleium in lib.de Philoſophia:Pliniū li.28 c.2.vbi dicis cauſa interpretatur pro eo, quod eſt publice & pro populo, &c. Vide latius eundem tibi.

Dictare actionem,iudicium. Paulus in l.non diſtinguemus. §.illud in princ.ff.de recept. arbitr.eodem ſenſu,quo Terent. Impingere dicam,appellauit.Idem in l.ſi ſeruus depoſitus,in fin.ff.de nox.act.Iudicium dictare vocat.Tranquilles,intendere formulam dixit.vulgo nūcupamus Inſtituere actionem. Porro dictata dicuntur quæ alio præeunte verba ſcribi conſueuere (Barbari, pronunciare ad pennam dicunt) ita & quæ natura nobis excipientib.ſuggerit,dictare dicitur. Teſtis eſt Catanæus, doctiſſimus grammaticus, qui dictare apud Plin. lib.Epiſt.2 exponit,componere, ſuggerere: indicatq; ex lib. 5.Epiſt.Senecæ colligi poſſe, quod differat à Dicere.Tum dictata ſunt, inquit, quæ ludimagiſter de aliquo autore pueris tradit interpretamenta,vt prædiſcant,eademq; ipſi poſt paululum ita reddant, vt tradita ſunt. quod & Catanæus Ciceronis teſtimonio probat.Obſeruanda autem pulchra metaphora apud Pomponium, in l.2.ff.de orig.iur.§ nouiſſime. Nam ſicut dictari cenſentur ea, quæ non noſtro adfectu, ſed alio præeunte verba ſcribimus: ita & quæ viciſſitudo rerum, volente Deo,ſuggerit,ea excipimus,& volentes nolentes ſequimur,quia natura dictat. Apud Barbaros dictare rationem,facere computum,dicitur.Spieg.Prat.

Dictare teſtamentum pro ſcribere, vel ſuo arbitrio diſponere, l.dictantib.C. de teſtam. Dictante teſtatore legatum ſcribi dicitur l.15.§.item ſena.fin.de falſis Dictat teſtator, quæ teſtamentario excipiente legat,vel ſuprema ſua ordinat.Briſſ.

Dictat ratio. Valla in Raud. Ita & ratio loquitur, quod nos ſcribendum putamus: & ratio dictat, quod in alterum effundamus.Solet in principum reſcriptis,quibus cognitio de legatur, clauſula haud infrequens inſeri, Prout ratio dictat iuriſque ordo requirit.Spieg.

Dictator à dictando nomen traxit:quod poteſtate ſua finita, futuros ſolus ipſe dictaret magiſtratus,id eſt,eligeret. Zaſius in l.2.ff.de orig.iur.§.18.Gręci αἰσυμνήτην vocăt.Ale.de Alex. lib.4.Genial.dierum c.22.Spie.Hic.ſummam poteſtatem habebat,hoc eſt,per omnia regiam dominationem, ſolo nomine excepto.Eamq.ob rem dictator dicebatur magiſter populi,vel ciuium,autore Varrone. Et per imitationem antiquitatis haud dubie factum eſt, vt primarij inter Decuriones noſtros, iam nunc quoq. magiſtri ciuium appellentur. *Burgermeiſter.* Old.Non autem à patribus,vel à populo creabantur, vt alij magiſtratus, ſed à Conſule captatis auſpiciis nocte ac ſilentio dicebantur Dictatores.Prat.De his vero ita Pompon. Dictatores proditi ſunt, à quibus neque prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduerſio data eſt. nam cum populo Romano aucto,crebra bella orirentur:& quædam acriora à finitimis inferrentur, interdum re exigente, placuit maioris dignitatis Magiſtratum conſtitui, hunc Magiſtratum, quoniam ſummam poteſtatem habebat, fas non erat vltra ſextum menſem retineri:& his dictatoribus magiſtri equitum iungebantur. Sic quomodo regibus tribuni celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie præfectorum prætorio: Magiſtratus tamen habebantur legitimi,vt Pompon.de orig. iuris. Maffeus.

Dictatvra, munus Dictatoris, erat extraordinarius & ſummus magiſtratus, ad quem non niſi in maximo periculo, velut ad ſacram anchoram & vltimum remedium, confugiebatur.In hunc enim quicquid Romanæ ditionis eſſet,transfundi conſueuit:adeo vt non alij magiſtratus interim eſſent. Qua ratione, & duæ ſecures præcedentibus lictoribus, & cætera regia inſignia illis attribui ſolebant. Old.

Dictatores libellorum. l.39.§.1.C.de appell. vid. Gothofr. ad l.22.prin.C.de teſtam.

Dicta, ſponſa, pacta. Nonius, Inter ſpetatam,inquit,dictam, pactam,& ſponſam, hoc intereſt: quod virgo poſtquam petitur,ſpetata dicitur:dehinc promiſſa,dicta vel pacta.ex Bu.Sp.

Dicta facta, eleganti combinatione dicimus, ſignificantes omnem prorſus rem geſtam inter aliquos.

Dictio teſtimonij,id eſt,ius dicendi teſtimonij: vt factio teſtamenti.Prat.

Dictio dotis. vide Dicere dotem.

Dictvm,id eſt,conuentum,ſæpe Briſſ.

Dictvm à promiſſo Vlp. eleganter diſcernit, in l.ſciendum, de ædil.edict.Dictum,inquit,à promiſſo ſic diſcernitur: Dictum accipimus, quod verbotenus pronuntiatum eſt, nudoque ſermone finitur. Promiſſum autem poteſt referri & ad nudam promiſſionem ſiue pollicitationem, vel ad ſponſionem, leg. ſciendum tamen eſt.ff.de ædil. edil. In ſumma, Vox hæc omnem complectitur ſermonem.Spie.Vide vberius Connan.lib. 5.c.n.11.Huic adde Brech.leg.commendare in tit.de verb. rer.ſignif.& Gothof.ad d.l.ſciendum.§ 2

Dictvæ ſunt columnæ eccleſiæ,in quibus imagines patrum in ſuo catalogo ponuntur, vel ſunt tabulæ, in quib. quid ſcribitur,vel pingitur. Prat.

Didracma valet duas drachmas,vel duos denarios.Archid cap.magnum 11.quæ't 1 Prat.

Dide̋cere eſt diuidere, & diſtinguere. Inſtitut. de oblig. qu verbo vtuntur & claſſici auctores.

Diɛnses,Macedoniæ populi l.ſi ff.de cenſib.

Diem more Romano incipere à media nocte, inquit Paulus Quare id autem à Romanis ſeruatum fuerit,dubitat Plutarc. in Romanis quæſtionib. cuius verba, quoniam Latine recit Catellanus Cotta,non referam. Multas ille quidem ration adducit,ſed prima veriſimilior mihi videtur,nempe id Rom nos feciſſe,propterea,quod more militari viuebant.Nam pl rima in bello noctu fieri neceſſe, quo ſole oriente manus c ſeri poſſint, quandoquidem vt Chiloni Myſon dixiſſe fertur præparatos rem aggredi, non agentes præparari oporte Quam etiam opinionem approbat Cælius Rhod. lib. cap. Nihilominus aliam fortaſſis ob cauſam factum eſt,quæ mi dum hæc ſcriberem in mentem venit. Cum enim dies id ſpacium dicatur, quo ſol omnium ſtellarum inerrantium celerimus ſuum curſum conficit, non illum quidem proprium qui eſt ab occidente ad orientem contra cœli motū, quo an nos metimur,ſed illum violentum, quo rapitur ab oriente a occidentem: ideo crediderim Romanos ea hora diem ince piſſe,quoniam tunc ſol incipit nobis propinquior fieri. Qu circa tradidit M. Varro in lib.Rerum Romanarum, quem d dieb.ſcripſit, vt etiam aſſerit Aul. Gell. Noct. Attic.lib.3.c.2 Romanos ſacra nocturna,ſi ante mediam noctem facta fuiſſent diei præcedenti, ſi poſt, diei ſequenti tribuiſſe, & idem ſeruaſſe in auſpiciis: ac Tribunos,quos à Roma nullum diem abeſſe licebat, ſi poſt mediam noctem extra vrbem profect fuiſſent, & ante mediam ſequentem reuerſi, non vide vnum diem abfuiſſe,atq.ea de cauſa dicere ſolitum Quin. Mucium Iuriſconſultum,lege non eſſe vſurpatam mulierem, quæ cum Cal.Ia. apud virum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet,ante diem quartum Cal.Ianuarias ſequentes vſurpatum iſſet, non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à viro vſurpandi cauſa ex 12. tabulis deberet, quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent,qui inciperet ex Calendis.Idē Varro ſcripſit Atheniēſes diem incipere ab occaſu ſolis, Babylonios ab ortu,Vmbros à meridie,quæ præter Gellium recitat Macr Saturn.lib.1.c.3.& Plin.lib.2.cap.77.& Iſidor.Etymol.lib 5 ca 30.Addit Plinius morem Romanorum ſeruatum fuiſſe ab Ægyptiis & ab Hipparcho, atq. omne vulgus incepiſſe diem al ortu ſolis. Diem alij aliter obſeruare, ait Plin. Babylonij inter duos ſolis exortus, Athenienſes inter duos occaſus:Vmbr à meridie in meridiem:vulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, Ægyptij, Hipparchus à media nocte in mediam.Gell.lib.3.c.2.Accurſ.& Odofr. loco Vmbrorum nominant Arabes,de quib.apud Veteres nulla mentio.Hunc di à Romanis vocatum fuiſſe ciuilem,aiunt Gell.& Macr. quod etiam tradidit Cenſorinus in lib.de Natali die. Quamobrem Cotta reprehendit Accurſ. & Iaſ.quoniam ſpacium 24.horarum diem naturalem appellarunt & tempus illud, quo ſolem conſpicimus, diem artificialem dixere: cum tamen nulla reprehenſione digni videantur. Nam iſtam diuiſionem vſurparunt Mathematici omnes, quæ etiam probatur à Sypontino Iſidor. autem diem Ciuilem vocauit legitimum. Duodecim diei partes à Babyloniis Græcos didiciſſe,narrat Herodot. in Euterp. ait Fabius Victorinus in Rhetorica Cicer. id, ait inuentū fuiſſe Mercurij Triſmegiſti. Dies autem non dicitur à ſplendore ſiue claritate,quemadmodum Io.And.& Iaſ.opinati ſunt ſed ἀπὸ τοῦ Διὸς,i.e.à Ioue,vt Var.& Feſt.ſcripſere. Hinc ipſe Iupiter Dieſpiter, i.e.diei pater vocatus fuit,Hor.ca.li.1.

—Namque Dieſpiter Igni coruſco nubila diuidens
Plerumq; per purum tonantes Egit equos,volucremq; currū.

Et Cretenſes Δία τὴν ἡμέραν,hoc eſt,Iouem diem appellarunt vt eſt apud Macrob.Satur.lib 1.c.15. & ſinguli dies à Diis nomina ſumpſere,vt notat Iſidor.in eod.lib Quinetiam Æthiopes diem coluiſſe dicuntur,& diei ſimulachrum ab Antiocho Epiphane factum proditur ab Athenæo. Ferrand.lib. Explicatio primo.in l More Romano.de feriis.

Dies, apud varias gentes varie accipiebatur. Nam apud Romanos,à media nocte ad mediam noctem ſequētem finiebatur,vt in l.more.ff.de feri.More Romano,inquit Paulus,Dies è media nocte incipit,& ſequentis noctis media parte finitur. Ita quicquid in viis viginti quatuor horis, id eſt,duab. dimidiatis noctibus,& luce media actū eſt,perinde eſt, quaſi qualibet hora lucis actum eſſet. Apud Ægyptios ſimili modo obſeruabatur. Apud Athenienſes totum id tempus, quod ab occaſu ad occaſum eſt,dies habebatur.Nūc ab ortu ad occaſum ſolis, vulgo nuncupamus diem, more vetuſtiſſimo, quo diei primum in duodecim horas eſt diuiſus. Vnde Chriſtus ſerua-

tor noſter,Io.11. Nonne inquit, duodecim ſunt horæ diei? Et Gen.1.Et diuiſit lucem à tenebris, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem. Atque ita primam ſextam,ſeptimam horam,ab ortu ſolis dinumerando,accipe,l.14 de teſtament.l.1.de manum.l.7.de vſucap l.5.§.fin.de ſeruit.l.25.§.1.de lib.& poſthu.l.10.C.de tranſact.l.2.de ann leg. Quod reſpexit Proculus in l.hæc verb.ff.de verb.ſign D ſanctiuum eſt (inquit) veluti cum dicimus , aut dies , aut nox eſt: quorum poſito altero,neceſſe eſt tolli alterum. Et Claudius Saturnin.in l aut facta,ff.de pœnis. Tempus (ait) diſcernit emanſorem à fugitiuo: & effractorem vel furem diurnum, à nocturno. Dies præterea accipitur pro tempore indeterminato , idque fœmineo genere , vt Longa dies nihil non in aliam transfert faciem. Vnde eſt iſta locutio. Promittis annua,bima,trima die, h.e. tempore vnius, duorum,trium annorum,dare,vel tribus penſionibus per triennium dare decem? Vlp.in l 3 ff.de annu.leg. Dies igitur in iure cum ſit intelligendus ſecundum ſubiectam materiam. Nam cum aliquid tractatur, quod aliam rationem in luce, aliam in tenebris habet , antiquiſſima, & vulgaris diei appellatio retinenda eſt. Sin autem quæratur de continuo temporis ſucceſſu ſequi oportet Romanam inſtitutionem,vt in materia præſcriptionum. Nam tempus ita noctu procedit, ac die,ad complendam vſucaptionem. Vlp.in leg.in vſucapionibus & leg. ſeq.ff. de vſucapio. Ideoque inquit, qui hora ſexta diei Kalendarum Ianuar.poſſidere cœperit,hora ſexta noctis pridie Kalendas Ianuarias implet vſucapionem.

Diem D Baſilius Magnus in hexaemero dixit illum eſſe aerem, quem Sol illuminet,cum eſt in eo dimidio globo qui ſuper terram eſt collocatus; Ariſtoteles autem ſcripſit eſſe ſolis excurſum ab oriente in occaſum.Variè autem diei Etymon autores claſſici diſcutiunt.Quidnam enim dixerunt,ἀπὸ τοῦ Διὸς diem dictũ, quod Iupiter diei ſit dominus & rector. Alij vero quod Dei opus ſit dici exiſtimant. Nonnulli à dio tractum voluut, quod lumen ſub cœlo eſſe dicimus. Vt ſub dio eſſe.id eſt,ſub tegmine cœli.Sed M Varro diem ex Deo dictum aſſerit.Græci ἡμέραν appellant quam nos diem,propterea quod(vt autor eſt Plato) ἱμείρουσι, id eſt, lumen è tenebris emicuit hominibus ſummopere deſiderantibus ac congratulantibus. Qua de cauſa prius veteres (ait ipſe Plato ἱμέραν ſcripſerunt. Poſteritas autem ἑμέραν, ac tandem ἡμέραν,nonnulli vero quaſi ἥμεραν, i.e.manſuetam dici crediderunt.Dies item diuerſis appellationibus à rerum effectis cognominarunt veteres. Nam quoſdam nominabant interciſos,alios ſtatos, profeſtos feſtos quos Plutarchus ἀποφράδας dicit: Quemadmodum à Suida Αἱ πρὸς πράξεις ἀνεπιτήδειοι, ad actiones minime idonei & conuenientes, Præliares, Communicarios, Pandiculares, nundinarum,intercalares,luſtricos,& quos medici Κρισίμους καὶ Κριτικοὺς; appellant,id eſt,decretorios & iudicatorios : & iuſtos a decemuiris, qui numero triginta dabantur iudicatis confeſſi æris & debitæ conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerent. Eratque veluti quoddam iuſtitium , id eſt iuris inter eos ceſſatio quædam : quibus diebus nihil cum his iure agi poſſet , vt teſtatur, Gell.li.20 Magnum quoq; diem appellamus, qui finem longis laboribus imponit. Quod Alciatus latius dixit lib.8. Parerg.& & lib.4.Brech.L.Vrbis appellatio §. cuiuſque diei. tit.de verb. & rer.ſignif.

Dies,ob commoditatem hominum,à nocte diſtinguitur in duodecim horas,quotieſcunque de his rebus tractatur,ad quas neceſſaria eſt lux,vt ſi quis operas diuturnas promiſerit. Non enim noctu eas præſtare tenetur,& ne quidem poteſt ſine alterna requie. Quamobrem magno errore appellant hunc diem artificialem,credo propter horologium arte factum.Alioquin accedit non minus ad naturam, quam dies naturalis. Dixit enim Deus, fiant luminaria in firmamento cœli , & diuidant diem & noctem,Gen.1.Old.

Dies quidam ſunt naturales, quidam ciuiles. Dies naturalis eſt tempus ab exoriente ſole ad ſolis occaſum , cuius contrarium eſt nox ab occaſu ad ſolis ortum. Dies vero ciuilis, tempus, quod fit vno cœli circumactu, quo dies verus & nox continetur.Vt,ſi dicam.Ille dies 30. vixit : noctes quoque ſimul intelligo , nox enim teſte Seruio , eſt pars diei. Sed à parte meliore fit denominatio,Prat. Sic accipitur in d. l.More Romano qua de re vide Cenſorium,lib.19. de die naturali.Prat. Adde Aul.Gell.lib.3 c.2.

Diem actionis cedere dicitur,cum id quod in pactum deductum eſt,cœpit deberi : etiamſi nondum agi poſſit , vt quod debetur præſtetur. Diem vero venire, eſt, quando res incipit perfecte deberi.obligatione , actioneque efficaciter & vere orta. Vide Alciat.Spieg.

Diem actionis exire, l.ait prætor § hi plane,ff.ex quib cauſ.maior.Cum finitum eſt tempus,quo actio durat.Spieg.Briſſ. Sic, exire tempus dicitur eodem ſenſu, l.1 § idem Pompon.De dolo,Briſſ.

Diem functus,i.e.mortuus,l.8.C.de collat.l.3 C.qui admitti.

Diem proferre,i.e.prorogare, protelare, producere,Briſſ.ex ff.

Diem actionis exiſſe,pro finitum eſſe tempus actioni præſcriptũ. Paul.in l.ſciendum. ff.ex quib.c uſ.maior. Spieg.

Diem compromiſſi proferre. Hac clauſula nullam aliam arbitro dat facultatem,quam diem prorogandi : & ideo conditionem primi compromiſſi , neque minuere, neque mutare poteſt.Libro ait,ff.de Recept Spieg.

Dies termini , in ipſo termino continetur , leg 1. §. ſi in:ra. ff.de ſucceſſ.edict.

Dies diffiſus.Decemuiri eum diem diffindi dicebant,qui differebatur, & res in alium diem reiiciebatur Nec dubium eſt, quin hanc legem de diffindendo die à Numa Rege deſumpſerint. Nam certa quædam vitia enumeraſſe viſus eſt Numa, quibus ſi iudex, vel alteruter ex litigatoribus impeditus eſſet, dies iudicij diffinderetur. Euiuſque legis particulam quæ apud Feſtum lib 6 mendoſiſſima extat,omnino mihi perſuaſit Iacob.Cuiac. acutiſſimus interpres ſic eſſe reſtituendam : Si quid horum fuit vitium iudici,arbitro ve,reo ve,dies,diffiſus eſto.In exemplaribus impreſſis pro Diffiſus, legitur , Diſtenſus,erroris non admodum obſcura origine , ſiquidem veteres ita ſcribere ſolebant.Diffeiſus. pro Diffiſus : quod cum non perciperent imperiti librarij,diffeiſus loco, diſtenſus poſuerunt. Dies autem ita diffindi ſolet ex lege 12. tabularum,vt ſi morbo ſontico actor, vel reus impeditus eſſet.morbum in iure allegari per amicum curaret : tunc prætor excuſatione cognita, quia decemuiri ob morbum ſonticum voluerant diem iudicij diffiſum eſſe : in diffindendo die , hac formula vtebatur : Hic dies diffiſus eſto , vt auctor eſt Acron.in Horatium. Ergo vocatus in ius,ni morbo eſſet opus iumento,nive morbo ſontico, dies iudicij diffiſus eſſet, ſtatim ius ſequi actorem cogebatur : eique non ſequenti, præſentibus anteſtatis,actor iudicium denunciabat. Ræu.in ll. 12.tab.lib. ſing.c.5.de in ius vo and. Vide Corraſ.epiſt.quæſtio. cap.33.vide infr. diffindere diem.

Dies difficilis dici putatur idem qui prolatus in l.27.& l 33 ff.de recept.qui arbitr. i.e. quum negotium quod certa die confici debuit,in diem alterum reiicitur,Vlp.l 2.§.1.ff. ſi quis cautionibus,lex 12.tab..ſi iudex , vel alteruter ex litigatoribus morbo ſontico impediatur, iubet diem iudicij eſſe diffiſum. Sic enim legitur in Pandect.Flor.Bud Diffuſum legendum putat : item vt apud Gellium li.14.c.2.& Liu.li.9.Legitur. A quo equidem non abhorreo ; quum diffundi alium in diem negotium dici poſſit,item vt vinum , quod ex dolio in aliud vas transfunditur.Hor.Diffiudi erat differri,& in alium diem reiici. Briſſ.

Diem ſuum obire apud Vlp. in princ. leg. ſi filia nupta. ff.famil. erciſc. Spieg.

Diem referre, *den Tag anſagen*. Diem proferre, prorogare, *den Tag vveiter ſtreck n.* Papinianus,ff.de recept arbit.inquit. Ita ſumptus ex compromiſſo , vt & diem referre poſſit : hoc quidem facere poteſt : proferre autem contradicentibus litigatoribus non poteſt.Spieg vide ſupr. Diem compromiſſi.

Dies faſti , quibus fari prætori licebat tria verba,Do,Dico,Addico,his contrarij nefaſti,& vide Macr.lib.1.Saturn.c.15. Corraſ.lib. Miſcell.3.c.18.

Dies ſunt continui,aut vtiles. Vtiles, qui & olim Faſti , hoc eſt, quibus agendi & iuris ſui experiundi poteſtas eſt , l.1.ff.de diuerſ.temp præſcriptio.leg.miles. § quædam , ff.de adulteriis. leg.iure. C.eod. Prat. Dies vtiles intelliguntur ex eo tempore quo quis ſcimit ſe habere ius agendi ſiue perſequendi: Continui dies intelliguntur , quamprimum ius delatum eſt, ſiue is, cui delatum eſt,ſciuerit,ſiue ignorauerit, ideóque illi ſunt iudiciales, hi etiam extraiudiciales : illi currunt tantùm ſcienti, non etiam ignoranti, Vult.in comment. Inſt.l 3.t.10.§. 6.nu.4. Vide infr.dies continui.

Dies aliquando cauſa finiendæ obligationis adiicitur , vt in l.ex empto.§.denique.ff.de actio.empt.Si quis,inquit Vlp.ea conditione ſeruum vendiderit , vt intra triginta dies duplum , poſt ea ne quid præſtaretur. Old.

In Diem differri : Sub conditione contrahi dicitur negotium,l.1 §.item mandatum.ff.mandat.Old.

Comitiales, Comperendini, Stati, Præliares } Dies { vid. mox infr. Dies profeſti.

Dies interciſi,mox infr.

Dies cretionis Scripto hæredi ad hæreditatem adeundam,à teſtatore præfinitus, Prat.

Dies curiæ,Cic.1.de Orat.id eſt,dies ſenatus : Turnebo vero 12. aduerſ.15. pro die quo curiales rem diuinam in curia ſua faciebant,& hilariter epulabantur. Græci enim in curiis epulabantur,teſte Athenæo.De ſacris curialium Dionyſ.l 2. Prat.

Diem abi e l 1.§ quod ſi in lite ff ſi quid in fraud. patron. Old.

Dies atri dicebantur,quibus legiones educere,aut acies cum hoſtibus committere. vel quicquam reipub. agere religio non ſinit.Alex.de Alex.Genial.dier.lib.2.c.5. adde Crinit.lib.19 c.12. de honeſt.diſc.

Dies condictus,Lege, Condicere.

Dies craſſi.Perſio, clara luce carentes. craſſum aërem habentes.

Dies Domini,Lege, Iudicium humanum.

Dies feriatus, quo feriæ aguntur, hoc eſt quod à forenſibus negotiis datur vacatio. Paul. in fi. l. 2. ſi quis in ius voc. non venit. Remittit, ait, prætor pœnam puta, quia dies feriatus fuit. & in tit. de feriis, Spieg.

Dies feſti continebant ferias publicas & priuatas, ludos, epulas, & ſacrificia deorum. Dies profeſti. vide ſuo loco, Spieg.

Fatalis Dies: quo niſi in iudicium cauſa appellationis introduceretur, interibat ea, l. 2. C. de appel. l. vlt. C. vbi Senat. Dicitur & temporalis dies, l. 32. C. de appell. Cuia. 12. obſ. 4. vbi & vide diuerſam olim fatalium dierum rationem, qu. infr. Fatalis dies.

Dies incertus, conditio eſt. vide Bart. in l. ſi pecuniam, §. fin. de legat. 2.

Dies autem incertus varie accipitur. Interdum incertus eſt omnimodo, cum omnimodo incertum eſt, non modo quando fiet, ſed etiam an aliquando fiet. Hic cum die certo nihil habet commune, ſed pro conditione haberi ſolet. Sic accipimus quod Papin. ait, l 14. §. dies, ff. de cond. & demonſtr. Diem incertum conditionem in teſtamento facere, Paul. l. ſi dies. quando dies leg. ced. Si (inquit) dies certus ſit, ſtatim cedit, quamuis nondum venerit. At ſi incertus, veluti cum MAGISTRATVM INIERIT, CVM ALIQVID FECERIT, niſi temporis conditio obtingit, neque res pertinere, neque dies legati cedere poteſt. Hinc etiam deſcendit diſcrimen, quod Vlp. l. ſtipulatio iſta habere, §. inter. de verb. obl. notat inter diem certam & incertam, & huius formulam eandem prope eſſe, quæ conditionis eſt. Nam diei incertæ formulam proponit, SI ALIQVID FIAT, aut CVM ALIQVID FIET. Apertius etiam Pompon. leg. ſi Titio quando dies lega. ced. Nihil intereſt (inquit) vtrum ſcribatur quum quatuordecim annorum factus erit, vel, ſi annorum quatuordecim factus erit. Priore enim ſcriptum per tempus, conditio demonſtratur: ſequente per conditionem tempus, vtrobique autem eandem conditionem eſſe. Aliquando etiam incertus dies dicitur, cum certum quidem eſt factum iri aliquando, nec dubitatur an fiet, ſed incertum eſt quando fiet, &c. Fran Bald. in comment. de condit.

Dies intercalaris, biſſextilis, vide biſſext.

Dies iudicij diffiſus. apud Vlpian. in l. 2. §. ſi quis, in iudicio, ff. ſi quis caution. Vide paulo poſt. Diffindere diem.

Dies iuſti, tempusque faciendi iudicati: id erat menſis vnius ex 12. tab. 30. dierum ex conſtitutionib. Imp. duorum menſium, l. 2. C. Th de vſur. rei iud. Prat. vid. ſupr. Diem D. Baſilius.

Dies legitimi vocantur, quos nunc dilationes ordinarias appellant, ait Bud. in Annot. priorib.

Dies legitimi, ſecundum Aſconium, viginti, qui dabantur ad accuſandum: totidemque defenſori ad reſpondendum. Dierum iudicialium, id eſt, certorum meminit quoque Capitoli. in M. Ant. Philoſ Spieg.

Dies mortis incertus. Vlp. de cond. & demonſtr. l prima, Dies autem incertus eſt cum ita ſcribitur: Hæres meus cum morietur, decem dato. Nam diem incertum habet mors eius.

Dies quinquennij l. Ariſicin. de pact. dot. pro quinto anno. Prat.

Dies religioſi dicuntur triſti omine infames impeditique, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt: quos multitudo imperitorum praue & perperam Nefaſtos appellat, vt annotauit Aulus Gell. in lib. noct. Attic. 4. c. 9.

Dies ſanctificationibus deputati; feriæ in iure dicuntur: de quibus lege Oldend. in 12. tab. tit. 1. c. 4. Spieg.

Dies ſeſſionum (continuis aduerſi, non tamen ſemper vtiles) erant & appellabantur, quibus prætor pro tribunali ſedebat, l. 2. §. dies. Quis ordo. in bono poſſeſſ. quod quidem erat neceſſe in iis cauſis, quæ cauſæ cognitionem decretumque deſiderabant, neque de plano poterant experiri: cuius generis erat, reſtitutio in integrum. Sed non dicebantur tamen dies vtiles, niſi ſi quis etiam nunc potuerit reſtitutionem poſtulare. Quid enim ſi quis eo tempore in vinculis fuiſſet, vel ab hoſtibus captus, vel abſens Reip. cauſa? Si vero cauſa fuiſſet, quæ per libellum de plano inſtitui poterat: etſi non eſſe dies ceſſionis, immo vero, etſi eſſet feriatus, tamen inter vtiles numerabatur, ſi alioqui Prætor ſui copiam faciebat: neque & qui quid perſequi volebat, alio modo non impediebatur, l. 11. §. 60. Ad l. Iul. de adult. Cum igitur in ea tota diſtinctione multum eſſet difficultatis, & annus vtilis interdum hac ratione decennium fieret, ſicut Iuſtinianus indicat in d. l. vna, C. de ann. except. Conſtantino Iuſtinianoque diſplicuit illa (vt ita dicam) vtilitas incerti temporis: & viſum eſt potius definiendum eſſe certum aliquod tempus. Sed Conſtantinus locorum differentiam iniecit, Iuſtinianus ſuſtulit. Neque vero in omnibus cauſis ſublatus eſt vſus temporis vtilis. Nam in multis adhuc locis Pandectarum & Codicis mentio vtilis anni, dierumque vtilium recte fit. Sed in reſtitutionibus ſaltem in integrum, pro tempore vtili continuum eſt ſubſtitutum. Bald.

Dies ſolutionis, ſicuti ſumma pars eſt ſtipulationis, l 1 ff. de ed.

Dies ſigillarij, Vide, Sigillaria,

Dies ſtati, ordinarij ſunt. Budæ. in d. Annot. Spieg. vid. infr. dies (profeſti.

Dies ventoſus, ſi quidem, Paul. ait, die ventoſo id fecit, culpæ res eſt, leg. qui occidit ad legem Aquiliam, §. in hac actione, Spieg.

Dies vtiles currunt à die ſcientiæ, v. Gothofr. ad l. 1. pr. de diuerſ. (tem. pr. c.

Dies continui ſunt συνάπτοντες & διηνεκεῖς, hoc eſt, non interrupti, ſed connexi, cohærentes tam vtiles, quam (vt ſic loquar) inutiles, l. 2 ff. de colluſ. dereg. l 24. ff. ad SC. Velleia. Prat. Dicuntur autem continui, eo quod continuo vnus ex alio dependet: & ex continuis trecentis ſexaginta quinque conficitur annus, qui vulgaris dicitur, Vultc. in Comment. inſtit. tit 10 §. 6. n. 4. vide ſupr Dies ſunt continui, aut vtiles.

Dies alia certa, alia incerta. Certa cuius tempus certum, ac definitum eſt, vt Kal. Iul. Incerta (vt ait Paulus l. ſi dies, ff. quando dies leg. ced) cuius tempus incertum eſt vt, Cum in ſuam familia nupſerit. Sic l. 1. ff. de cond. & demonſtr & hic dies habet vim conditionis, Hot. Inſt de act § 1. vid. ſupr. dies incertus.

Diei cuiuſque maior pars .i eſt ſeptem horarum primarum diei, l. 2. vbi Alc. ff. de verb. ſig. Vergilius autem dixit Diei meliorem partem eſſe, quæ meridiem antecedit, Prat.

Diem edere, publice denunciare, proſcribere, prodicere, Cic. I. Verri. Nou. præſcripta editaque die & pro domo prodicta die. Varro lib. 5. diem prodixit. Prat.

Diem cedere aliud eſt quam venire, leg. cedere diem, ff. de verb. ſignif Cedere enim diem ſignificat incipere deberi pecuniam. Veniſſe autem ſignificat veniſſe eum diem, quo pecunia peti poſſit, Conu. lib. 4 c 8. n. 6. Vide Cuit. lib. εἰκαστῶν 1. c. 31. Vbi latiſſime. Diem cedere eſt diem procedere, l. ſi plures, de bon. poſſ. O d. vide Goth. ad rub. quando dies legat. ced.

Differvnt hæc, In diem, Ex die, Ad diem, l. 1. § penul. quando dies leg. vſusfr. l 9. §. vlt. & l. 34 ff. de hær. inſti. l. 4 ff. de ſeruitut. l. 9 § plane. ff. vſufr. quemadmodum cau. l. 14. ff vt leg. nomin cauſ l. 1. §. 1. ff. quib. mod. vſusfr. am. l. 4. §. ſi ex die. de fideic. libert l. vlt. in fi. ff de adſig. libert. Ex die promitti dicitur, cum ex die incipit obligatio. Ad diem, cum in diem ita confertur, vt illo die finiatur, veluti VSQVE AD KALENDAS MARTIAS DARI SPONDES? l 44. ff de oblig. & act. Similiter ex die & ad diem conſtitui dicunt ſeruitutes, quæ ita conſtituuntur, vt vel à tempore iſtius diei incipiant, vel tempore iſto finiantur. Ad diem tamen, pro in diem in l. 77. ff. de verb. oblig. & in l. 5. ff. de peric. & comment. ad diem, id eſt, ſua die. Briſſ.

Dies interciſi erant, quaſi diis & hominibus communes. Nam quibuſdam horis iſtorum dierum fas erat ius dicere, quibuſdã vero nefas erat, vt cum hoſtiæ cæderentur. Ouid. in Faſtis:

Nec toto tractare die ſua iura putaris.
Qui iam faſtus erit, mane nefaſtus erat.

Dies profeſti, rebus tum publicis tum priuatis deſtinabantur. Qua ratione horum dierum alij erant faſti, in quibus Prætori licebat ſolemnia hæc verba fari; do, dico, addico: alij Comitiales, quibus cum populo recte agebatur: alij Comperendini, quibus vadimonium dicere permittebatur, h. e. ſponſionem decernere, iudicio ſiſti: alij Stati, quos iudicij cauſa cum hoſte inſtituebant: alij Præliares, quibus repetere res, vel laceſſere hoſtem licebat, Oldend. Macrob. 1. Saturn. 15.

Diffamari, in bonam aliquando partem accipitur. Auguſt. de ciuit. Dei, lib. 3. Romanum imperium tam longe latéque non potuiſſet augeri, & tam grandi gloria diffamari. In malam vero partem frequentius repetitur vſurpatum, pro eo fere, quod eſt infamare, ſiue id iure, ſiue iniuria fiat. Iure, cum dicimus, actionem & ſententiam infamare. Iniuria, cum ſceleratus aliquis dilacerat famam proximi, ductus ad hoc prauo quodam adfectu, ſicut in l. diffamari, C. de ingen. manum. Nam diffamare, eſt per diuerſas partes famam diuulgare, vitiorum facta commemoratione. Hieronymus. Si Originem, inquit, nunquam ſecutus ſum, fruſtra infamare me cupitis, Oldend. Probroſo carmine diffamatus, Tacitus.

Diffamia D. Auguſt. pro infamia.

Diffamator iniuſtus delinquit, occidit hominem, furatur nomen, improbo lædit teſtimonio, Oldend. v. Batt. ad l. turpia de legat 1.

Differentia, eſt, qualitas diſcriminans, diſſimilitudineſque inducens, per quas diſcernitur hoc ab illo. Salo in l. Gallus de lib. & poſth. Batt. Latomus. Differentia, inquit, & proprium, re idem ſunt: ſed appellatur differentia, quod rem certa proprietate à cæteris diſtinguit: propriũ quod vni ſoli conuenit. Spi.

Differentia, eſt quædam peculiaris nota: quæ diuidit & ſeparat ea, quæ ſunt ſub eodem genere poſita, certamq; cum genere ſpeciem conſtituit, Taboet. in Top. milit. for. & leg. diſſ.

Differentia eſt quædam qualitas addita generi, internam diſcriminans cuiuſque rei naturam, & inducens ſpecierum varias diſſimilitudines, id eſt, faciens vnam rem ab alia differre, vt rationale facit hominem diſtare à brutis, & ſeparat eum à cæteris animantibus, Taboet. ibi.

Difficile dicitur quandoque quod nullo modo fit, 2. quæ. 6. biduum, verſ. ſed aduerſus, & gloſ. fin. de teſt. cap. præſentium exponit, non de facili, id eſt, nullo modo. Difficile interdum exponitur, difficulter, aut raro vt ff. de leg. 3 leg. Seio. & l. hæres meus, §. vxori. Aliquando difficile, id eſt, nunquam, 1. quæſt. 1 ſi

quis

quis neque, &c. Principatus, & ibi notat. Aliquando difficile exponitur, id eſt, laborioſum, in Auth. Vt hi qui ob. ſe ha. per. res mi. §. Quoniam autem. Aliquando, vix 67. diſt. Quantumlibet. & ibi not. Item qualiter difficile & facile intelligitur, vide hæc. inſt. l. ſeruus.

DIFFICILIS quæſtio, i. probatu & explicatu difficilis, l. cum hic ſtatus, §. ſi ambo. de don. inter vir. & vx.

DIFFICILE, i. periculoſum, Hoſtien. c. requiſiuit, de ſponſ. Prat.

In DIFFICILI eſt, l. 29. §. ille caſus, de lib. & poſth.

DIFFICILE & impoſſibile propemodum non diſtant. Vlp. fam. erciſc. Si familiæ erciſcundæ, inquit, vel communi diuidundo iudicium agatur, & diuiſio tam difficilis ſit, vt pene impoſſibilis eſſe videatur. Spieg.

DIFFICILIVS conceduntur à iure, quæ homines faciunt faciliùs, at quæ hi difficilius iura permittunt facilius. Vult. l. 1. comment. Inſt. t. 7 n. 2.

DIFFICVLTAS pro incommodatione apud Paul. in l. 2. §. ex his, de verb. obl. & ſed non facit, inquit, inutilem ſtipulationem difficultas præſtationis. Spieg.

DIFFICVLTAS magna, fere fortuito caſui æquiparatur, l. non dubium, in fi. ff. de leg. 3. Publicas difficultates, probi au... accipiunt pro penuria rei nummariæ. Prat.

DIFFIDARE eſt bellum indicere, hoſtem ſe declarare, 2. feud. 59. § 4. Diffidamus eos ac l... Prat.

DIFFIDATIONEM vulgus vocat Denunciationem hoſtibus factam antequam committatur bellum: quæ non minus quam 3. dies in tempus complecti debeat. Vnde eſt ti. de diffid. Ol.

DIFFINDERE diem, eſt differre in ſequentem, qui nec religioſus nec faſtus eſt, ſed iudicialis etiam partibus ſine exceptione morari ſoleci. autor Alc. de ve. b ſig. Nebriſſ. Diffindere diem & diei diffiſſio, ſignificat diem intercisum, intercapedinem..., ac proinde ... Spieg. vid. dies diffiſus.

Hinc diffiſſiones G... lib. 14 c. 4 Briſſ.

DIFFINITIO Vide Definitio. Monet autem doctiſſimus vir An... Auguſt. lib. 4. Emendat cap 9 definitionem eſſe ſcribendum, non diffinitionem.

DIFFISSIONES, i. prorogationes & dilationes.

DIFFVNDERE diem, olim dicebatur id, quod nos continuare ... in diem craſtinum nuncupamus. Tria autem ... pronunciandi genera. aut diffun... debatur dies, i. e. in poſterum diem reiiciebatur: aut compe... d... bitur, h. e. in te... tium diem differebatur: aut denique iudex ... notabat ſibi non liquere, quæ Ampliatio vocabatur. Vlp. in l. ſi demeris, de recept. arb. ... Old. Vide & Ampliatio Spieg.

DIFFVNDVNTVR vina proprie, quæ poſteaquam defecata ſunt, in doliis condun... tranſuaſantque, Iulian. leg. cum quæritur, de leg. 3. Nam ſi vina diffudiſſet, habiturus vſui. Item Proculus de trit. & vin. leg. Cum vinum, inquit, quod in amphoris, ſeu cad s diffuſum eſt Nebriſſ.

DIFFVNDEBATVR vinum ex doliis in amphoras & cados. Briſſ.

DIFFVSA, diſſipata ſiue diſiuncta, & in locis ſita. Paul. l. decreto 24. ff. de admin. tut. Quotieſque vel diffuſa negotia ſint, aut dignitas vel ætas, aut valetudo tutoris id poſtulet. Imp. l. teſtamento 11. C de excuſ. tut. Sed propter late diffuſum patrimonium, ... aliquos curatores oporteat. Item l. 3. C. in quib. cauſ. tor hab. Propter late diffuſum, i. e. in diuerſis locis con... Hotom. Diffuſa ſeruitus Briſſ. ex ff.

DIGAMVS, idem qui & bigamus, is habetur, qui corruptam vel ... duxerit, ſed Pontificia ſolum conſtitutione: qua & à ... arcetur: qua de re latius diſſerit Eraſmus noſter in ... ad P... ulum, item ad Iouinianum, & in de Ratione Chriſtianiſmi. Proprie autem Digamus, qui ſecundam vxorem duxit. Fuere apud Ethnicos graues auctores, qui vel nullam vel ſemel ducendam vxorem eſſe putarunt, neque iterum nau... faciendum. Lege Codrum ſermone quarto, Niu za... digioſum a legatorem. E noſtris, ſecundas nuptias, ... damnauit: cuius dogma ab Orthodoxis Patribus ... eſt à quibus ſtandum nobis eſt: vt ante Rhenanus ... admonuit. Extat in Nouell. Conſtitutio be... longa, de lis qui nuptias iterant Spieg.

DIGESTORVM titul... luſtinianus à veteribus Ictis mutuatus ... Scripſerat enim Afen. ff. lib. 40 Iulian. lib 90. Celſus, lib 9. ... 39. Marcellus totidem: Pompon quinque: Scæu. 40. Marcell. 7. Harmenop. c. 1. l. 1 Epit. ... ὁμοῦ, ἐν πεντήκοντα βιβλίοις διγεστῶν συνέταξε ... ἢ τοι τῶν δικτῶν ... πάντα ... νομων, ... G. ... Διγεστῶν ...

DIGESTVM opus pandectarum iuris ciuilis vocari non probat ... us, magis autem ſi congeſtio appellaretur. cuius no... Cicero alicubi intellexiſſe videtur prolixum opus. Spic. ... Digeſtorū nomen in iuriſciuilis ſcientiæ libris no... ſſe, hinc facile oſtendi poteſt, quod Saluius Iulianus 99. libro Digeſtor. ſcripſit Alphen lib. 40. P... Iuuentius Celſ. lib 39 Vlpius Marcell. 31 Scribidius Scæuola 40 Herenn. ... Modeſt. lib. 12. Pandect. ſcripſit. Huius vero inſcriptionis rationem afferri idem Iuſtinianus in Epiſtola ſua ad Senatum, & omnes populos, quæ hodie ſecunda eſt in titul. de vet. iur. enuc. Nomen (inquit) libris impoſuimus Digeſtorum ſeu Pandectarum, quia omnes diſputationes ac deciſiones in ſe habent legitimas, & quod vndique fuit collectum, hoc in ſinus ſuos receperunt. Eſt enim proprie dirigere, ordinare diuidendo, quo verbo vſus eſt Cicero, cum egit de iure ciuili tractando, de Orat. cum, inquit, ſi quis omne ius Ciuile in genera digerat, quæ perpauca ſunt. Et in Verr. Habeo & iſtius patris eius accepti tabulas, quas diligentiſſime legi, atque digeſſi.

DIGESTORVM liber ideo duplici ff. ſignatur, quod Græci Pandectas per π cum accentu circumflexo notabant sub quib. & Digeſtorum libri comprehenſi ſunt, vnde facili litura π in ff. Latine inoleuit. Alciat. lib. 3. Diſpunct c 16. Haloander (cui vtinam, vt conſtituerat, reſpondere licuiſſet & Vallæ & cæteris calumniis, quibus tam Iureconſultos veteres, quam ipſum Iuſtinianum conuitiis impetunt) non negat, nulla iniuria noſtrorum hominum imperitiam accuſari, qui caput aliquod ex Digeſtorum opere in teſtimonium adducentes, legis verbo, & gemino ff vtuntur cum ex monumentis antiquiſſimorum C... dicum conſtet Latinos ἐν τοῖς πανδέκταις, ſimpliciter hic θ, vel huic θ notæ, qua operis nomen ſignificabant (vnde & ... librariorum negligentia irrepſit vt hodie ff ſcribantur) titulum, nouumque capitis principium hunc in modum adiecisse, D g. vel θ vel ∂ de Act. emp. Iul. Græci vero frequentius operis nomen omiſiſſe, titulum, ca... ac verſum, quem ... illi, qu... ſi nouam facti ſpeciem hunc caſum, noſtri inepte Paragraphum appellarunt, per numeros tantum indicaſſe, hoc modo, ... id quod fragmenta quædam de Pignoribus, de Succeſſione ab inteſtato, de Peculio Græce ſcripta, quæ ipſe dum viueret habuit, antiquiſſima, teſtari poſſunt. Spieg. Alciatum refert & ſequitur etiam Corraſius Miſcel. lib. 5. c 15. n. 6. Quamuis autem hæc ad aliquam coniecturam faciendam ſufficiant, ea tamen magi... grauis illius & ingenioſi viri egregiam perſpicaciam, quam veritatem olete putat Aldobrand in proœm. Inſtit. ibi poſt libros 50 Caſtellanus Cotta in opere ſuo, quod Memoralia inſcripſit, in verbo Pandectæ, dicit ita ſcribi, quaſi dicas facta ſi... erunt, quæ ratio eſt nimis generalis, quia idem de omnibus libris dici poſſet. Laurentius Valla in Raudenſem tradit illam notam eſſe à literam Græcam, quod mihi nequaquam placet, cum Digeſtū ſit nomen Latinum, & Græci ſuum proprium habeant. Auctor illius hiſtoriæ, quæ Faſciculus temporum inſcribitur, vbi de Iuſtiniano loquitur, ait, Olim conſuetudinem fuiſſe, vt Digeſta per D & G ſcriberentur, quæ literæ, vt ipſe refert. duplici f ſimiles videbantur. At Fernando Adduenſi lib. 1. cap. 1 explicationum alia ratio probabilior eſt, quam etiam omnibus magis ſatisfacturam opinatur. Putat enim duplici l antiquos vſos fuiſſe, quod duplici f eſt longe ſimilimum. Nec ſane in alio differunt, niſi quod duo l paulo inferius linea coniunguntur. Verum quid in cauſa ſit, cur duplici l vterentur, id eſt, quod quinquaginta libros ſignificare volebant. Nam L. quinquagenarium numerum ſignificat, vt Valerius Probus docet: & Pandectæ quinquaginta libris continentur. Vel etiam libros legum intelligebat. vel fortaſſis, & melius, leges tantum: namque ex eodem Probo conſtat, leges ſcribi ſolitas per duplex l. Porro quibus notis Digeſtorum libri ſignificarentur ex Euſtathio Græco Interprete lib. ... διγεστῶν diſces. Is enim in hunc modū Digeſtorum loca proſcribit ... vnde nec unum ... o Iuriſconſultiſſimi noſtri temporis ... elemento D. Digeſtorum libros ſignificant, idque recte Pia eij iudicio.

DIGITVS apud ICtum in l Lucius, de ſeruit. ruſt. præd. quid. ſignificet, Accurſium ignoraſſe, commentum eius oſtendit Digitus autem hic modulus aquarius, ſiue fiſtula digitaria intelligendus eſt, per quem aquæ fluxus diuiduntur, perinde ac parietum prominentiæ per pedes diuidi ſolent, l. ſi quando, ff. ſi ſeruit. vendic. Idem Bud. annotauit. & O... d. Neb. iſſ. ait: Digitus aquæ, ſexta decima pars pedis, vncia vero 12. Spieg.

DIGITO ſummo tangere apud Iuſtin. in fin. inſtit. ridicule interpretantur, vel pro digniori, vt Albericus indicat, vel pro longiori digito, vt Accurſius putat. Eſt enim ſummo, ſeu extremo digito attingere, breuiter, ſiue leuiter tangere: vt explicat Eraſm Roterod. Centur. nona Chiliad. prima.

DIGITVM proferre, prouerbiale. Cic pro Cæcin. 1. aliquid velle dicere, vel agere Prat.

DIGITVM tollere, ſignificat ſe eſſe redemptorem. Idem digito liceri. In emptione enim antiquitus poſt licitationem digitus leuabatur, ſignificans quemquam emptioni allubeſcere. Bud. In locationibus templorum, viarum vibis, vectigalium, Digitū tollens, oſtendebat, ſe acceptare locationem propoſitam, ſeque conducere ac redimere opus quoddam, vel ædem tuendam ſe ſuſcipere. Prat.

DIGITVS, eſt pars minima agreſtrium menſurarum: inde vncia habet digitos tres: vt eſt in lib. var. auct. De limitib. Paulus l 37. ff. de ſeruit. ruſt. Δίδωμι καὶ χαρίζομαι σοὶ δάκτυλον ὕδατος. Do concedoque tibi digitum aquæ, i. tubulum, qui digitum vnum

ſit latus. Hotom. Eſt autem digitus, vt conuenit, ſextadecima pars pedis, vncia 12. Quemadmodum autem inter vnciam & digitum diuerſitas: Ita & ipſius digiti ſimplex obſeruatio non eſt. Nam alius vocatur quadratus, alius rotundus: Quadratus tribus quartisdecimis ſuo rotundo maior. Rotundus tribus vndecimis ſuo quadrato minor eſt: ſcilicet quia anguli detrahuntur. Connan lib 4.c.10 n.2.

DIGNATIO eſt, quod Græci ἀξίωμα dicunt, id eſt, dignitas & amplitudo, propter honores geſtos, aut magiſtratum: vel propter oris motumque maieſtatem: qualis in Pompeio fuit. Cicero alicubi perſonam & dignitatem pro eodem poſuit, i. pro authoritate quæſita, nominiſque amplitudine. Vnde apparet, Accurſium dignitatem expoſuiſſe pro decurionatu, in l. Imperatoris, de decur. Spieg.

DIGNITAS pro indole, Cuiac. 20. obſ. vl. Goth. ad l. 13 §. de dec.

DIGNITAS, honor eſt alicui propter merita, ſpecialiter principis, vel legis beneficio impenſus, Bart. l. 1 de dign. lib. 12. C.

DIGNITATVM genera quatuor poſtremorum Imperatorum ætas fecit. Alij namque perfectiſſimi, clariſſimi alij ſuperiores Spectabiles, ſupremi illuſtres appellabantur. Perfectiſſimatus dignitas prima erat, ad quam cuiuis, niſi qui ſordida conditione eſſet, aditus patebat, vt ex lib. C. XII. tit. 33. intelligitur. Clariſſimatus autem dignitatem inferiorem ſpectabilitate fuiſſe Theod. l. 5. de prox ſacror. lib. C 10. demonſtrat: Ij quoque in quos hanc clariſſimatus conferimus dignitatem, cum ſpectabilibus etiam habere ſeſe reuerentiam recognoſcant. Itaque Clariſſimi à Spectabilibus diſtinguuntur l. vn. C. de annon. & cap. item vt ab Illuſtribus in l. 1. Cod. vbi Senat. vel clariſſim. Quicunque non illuſtri, inquit Conſtantius, ſed clariſſima tantum dignitate præditus, &c. itemque Nouella Conſtit. 71. Spectabiles porro Magiſtratus erant, vt Proconſules, Auguſtales, Comites Orientis, ſicut conſtat ex leg. 32. C. de appell. & Nouell. Conſtit. 7. & 20. extremis. Illuſtribus autem eos inferiores fuiſſe, Imperatores d. l. 32. demonſtrant, vbi appellari à Spectabilium ſententiis ad illuſtres perſonas iubent. quod idem ex lege 36. eiuſdem tituli cognoſcitur. Hac illuſtris nota maior nulla eſt. Nam etſi Conſules & Patritij ſuperiores eſſent illuſtribus, nulla tamen iis nota dignitatis attribui ſolebat. Itaque Iuſtinianus eos hoc modo ſignificat, Qui ſupra illuſtres ſunt: vti conſtat ex leg 26. C. de vſur. & l. 36. Cod. de appellat. & § 9. de iniur. Illuſtres autem eos fuiſſe, qui ſententiæ in Senatu dicendæ ius haberent, in l. vlt. ff. de ſenat. non Vlp. meo iudicio, ſed Tribonianus tradit: quod alibi quoque diximus. Hos vero poſtremorum Impp. ætate fuiſſe dignitatum gradus, qui antea non erant, vel hinc licet intelligatur, quod ait Vlpianus in l. 8 de Senat. fœminam tantiſper dici clariſſimam, dum ſenatori vel clariſſimo nupta eſt. Sed & Lamprid. in Seuero, Præfectis prætorio ſuis, inquit, ſenatoriam addidit dignitatem: vt viri clariſſimi & eſſent & dicerentur: quod antea vel raro fuerat, vel omnino non fuerat. Vlp. l. 100. de verb. ſignific. Specioſas perſonas accipere debemus clariſſimas perſonas vtriuſque ſexus, item eorum quæ ornamentis ſenatoriis vtuntur. Ex quibus verbis clariſſimos & ſpecioſos ſiue ſpectabiles eoſdem Vlpiani tempore dici conſueuiſſe nemo non videt. Hotom. vide Goth. ad l. 100. de verb. ſign. & Cuiac. ad tit. de dignit. Goth. ad Nou. 20. c. 3.

DIGNITAS eſt etiam adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum cũ Iuriſdictione Abb c. ad multa. n. 21. de præb. gl. c. quia de cleri. non reſ. Hoſt. in ſumma de præb. num. 2. Rota decil. 133 Cardin Clement. auditor. nu. 9. de reſcrip. Zacharias in addit. ad Abb. Rub. de præb.

DIGNITATIS appellatione beneficia ſimplicia continentur, c. ſi forte de elect. Prat.

Pœnam DIGNAM ſuæ perſonæ pati, leg. 18. § item eos, ff. de iur. fiſc. Balb. in epi. ad Cic. Suſcipe curam digniſſimam tuæ virtutis. Briſſ. Prat.

DIGNVM in §. diſponat, in auth. de nupt. hoc eſt, ſecundum leges. Prat.

DIGNVS eſſe fundus, vel ſeruus 15. verbi gratia, aureis dicitur, qui tot aureos valet, l. 28. §. ſi ex decem l. 31. §. ſi duo, ff. de donat. inter virum & vxorem, l. 19 65 & 88. ff. ad legem Falcidiam Prat

Quanti DIGNVS eſt fundus. Briſſ. ex ff.

DIGNOSCERE, cognoſcere, l. 19. med. C. de donat. ante nupt. l. 22. princ. C. de furt.

DIGRESSVS eſt, cum quis à propoſito argumento diſcedit, Græce παρέμβασις. Conſul Excellus. Ita ingreſſus eſt, qui Græcis ἔμβασις, Alciat. in l. in bonæ, C. de pact. Prat.

DII cui iudices dicti, pulchre Medius oſtendit in Enarrat. in Euang. Iohan Spieg.

DIIVDICARE inter. Apud Labeonem, Et pretium ſeruare, donec inter eos adiudicaretur, §. ſi oleum ſuum, l. ſi quis affin. 9. de dolo. Sic Cicero in Tuſc. vtrum igitur inter has ſententias diiudicare malimus Admonent eruditi. Diiudicare controuerſiam, videri id ſignificare, quod Appactare vel accordare barbare dicitur Nobis forte eſt *Erortern*. Spieg. Prat.

DILACERARE bona, tranſlate ſignificat, dilapidare, diſperd: quod prodigorum proprie eſt, l. 1. ff. de curat. fur. Spieg. Bri:

DILACERATIO publica. Briſſ. ex C. Theod.

DILARGIRI, diuerſis dare.

DILANIARE corpus pœnis publicis, l. 1. Cod. de emendatio. vorum.

DILAPIDARE, proprie lapides auferre eſt. ICtus pro prodi re, diſperdere, decoquere, vſurpat in § pen l. verum. ff. de nor. cum ait: Melior eſt cauſſa, ſecundum Pomponium, es qui accepit & dilapidauit, vel perdidit, ſcilicet pecuniam, ſan à Lapide, in quo præcones, qui auctione vendebant, bant. Hot. Capnion in ſcenicis Progymnaſmatis olim à nos enarratis, Scen. 2. Act. 1. Dilapidat argentum ſuum tam pro ge, quam ſi leues eſſent ariſtæ. Spieg. Hot.

DILATIO, eſt tempus, quod indulgetur actori, vel reo ad fa dum aliquid in re iudiciaria: voluerunt enim optimi legiſla res dilationes neque ipſius iudicis arbitrio prorſus, neque tium affectibus relinquere, patet in rubr. de feriis. Siquid homines ſecundum naturam corruptam ſunt faciles ad gandum, l. ſi vnus, §. & principaliter, ff. de recep. arbitr. Ni autem humanæ ſocietati pernicioſius eſt, quam lites nimi differri, l. quidam exiſtimauerunt, ff. ſi cert. pet. Hinc Paulu l more Romano, ff. de feriis & dilat. rani curioſe deſcribit, à media nocte ad mediam noctem, ne quid temporis pe tur ad expediendas lites. Old.

DILATIO, eſt temporis in cauſa prorogatio, Hoſtienſis in Su ma, qui eius genera recenſet. Suſtineri iudicium, l. diu. Pi ſi. ff. de pet. hæred. Differre iudiciũ: Expectare iudicium: ram fieri cauſæ, l. ſi quis libertatem, ff eod. Impediri cauſ ibi: In tempus extrahere negotium. Oppo. Iudicium ſta e plicare, l. de bonis in princ. & §. ita demum, ff. de Carb. d. non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſa p perare licet l. ſi quis filio, §. quid tamen, ff de inoff. tuſt. rup. ir. facto teſta. Old. vid. Goth. ad rubr. & t. t. C. de dilation.

DILATORIA exceptio eſt, quæ differt actionem. Vlp. l. 2. ff. de except. & præſcrip. Old. vide Cuiac 9. obſ. 23. Goth. ad l. 19. & theor. ſeq. C de prob. & ad l. 12. C. de except.

DILATORIÆ autem ſeu temporales exceptiones ſunt quæ n ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt, l. 3 §. tempora:, ff. de except. qualis eſt pacti conuenti temporalis, i. e. ne ſe intra quinquennium petatur. Et hę quidem ante litem con ſtatam proponi debent: propterea quod cum is qui hanc p ponit, diutius ſe litigare nolle indicat, iudicij conſtitution ingreſſus pugnare ſecum cenſebitur: quare indignus erit, poſtea admittatur, l ſi quidem, C de excep. l. leg. exceptione, C. de prob. Ial. in l. ita demum. quo loco ſexdecim limita nes tradit, C. de proc Eas exceptiones Rhetorici tranſlatio vocant, vt annotauit Brechæus in l. verbum oportet, §. ve actionis, in tit. de verb. & rer. ſignific.

DILECTVS, pro delectus, l. 36. vbi Goth. notat de ſtatulib. l dilectum non reſpondere, l. 4. § qui poſt. ff. de re milit.

DILEMMA, argumentum eſt, quod vtrinque aduerſarium ca, à δὶς ἢ λαμβάνω, capio ſeu conuinco. Alias ſyllogiſmus cornutus, Iureconſultis familiaris. Nam ex contradictoriis excludit Spieg

DILIGENS, pro ſtudioſo, quod eorum quæ amamus, ſumus ſtudioſi, Inſtit. in fin de ſuſpect. tut. Enimuero tutor vel cura, quamuis pauper ſit, fidelis tamen & diligens, remouẽdus n eſt, quaſi ſuſpectus. Diligentia in cauſis defendẽdis quanti valeat, late explicat M. Tul. lib. de orat. 2. Ea vna, vt colligit, tute, omnes virtutes reliquæ continentur. Spieg.

DILIGENTIA, eſt quæ culpæ è regione reſpõdet, l. ſi cum 6 de contrah. empt. Ea autem triplex eſt, infima, mediocri ſumma. Quot enim ſunt gradus diligentiæ, tot etiam ſunt pæ gradus. Vult. in Comm. Inſt. l. 4. t. 6 §. 16. nu. 75. Infima ſpondet è regione culpa lata: mediocri, culpa leuis: ſum culpa leuiſſima. Hoto. Ex adiuncto verbo augetur vel mi tur diligentiæ ſignificatio. Alias enim ea, quam ſuis rebus adhibet deſideratur (non qualem diligens paterfam.) vt m tus in reb. dot. l. 24. §. ſi maritus, ſolut. matrim. l. 17. pri. de dot. l. 25. §. 16. fam. erciſcund. vbi de cohærede. Sic l. 1. de t Alias vero exacta, i. e. exactior quam in rebus ſuis, quippe lis qualem diligens paterfam. adhibet, deſideratur: vide d. & l. 3. de peric. & comm. vbi de venditore. Sic commodata ea præſtat, quam diligentiſſimus paterf. in rebus ſuis, l. 18. co l. 1. §. te quoque, de oblig. § item is cui, Inſtit. quib. mod. re c daul l ſent. 4. l. 41, Cod. de vſur l. 5 §. cuſtodiam, commod. §. fin. & l. 14. de pign. act. Et ita diligentiam accipe in l. 4 penult. de leg. 1. l. 35 §. qui alienis, de furt. l. 6. de adminiſt. re ciuit. Briſſ..

DILIGENTIA & cuſtodia non opponuntur tantum, ſed et diſtinguntur, vt manifeſtum ſit, plus eſſe in diligentia, quam cuſtodia. Inde enim diligentia eſt cuſtodia plena, quaſi plena ſit illa cuſtodia quæ opponitur culpę leui. Vult. d. lo

DILIGENTIÆ pars eſt cauere damni infecti earum ædium mine, quarum cuſtodia debetur, l. 38. ff. de act. empt. Briſſ.

DI-

Diligens cuſtodia, exactior quam in ſuis rebus quis adhiberet. l.5 §. cuſtodiam ff. commod. Prat. Briſſ.

Diligens iuris ciuilis l. 7. ff. de iur. patr. Quintil. Declam. 262. Prat. Briſſ.

Diligenter aduerbium, accipi debet pro ſubiecta materia apud Corſetum in ſingul. in litera D.

Diligenter inquirendo rem, l. 9 §. ſed facti, ff de iuris & fac. ignor. Ita data ſeruo libertate, ſi diligenter rationes tractaſſe videbitur, Diligentia conſideranda eſt, quæ domino, non quæ ſeruo erit vtilis, coniuncta bonæ fidei, & in reliquis quoque reddendis, l. 8 ff de manu teſt.

Diligo te vt illum, ergo diligo illum: haud probam illationem eſſe, Albericus monuit.

Dilucida interualla furioſi l. 9. med. vbi Gothofr. not. C. qui teſt. fac.

Dilucide, aperte, manifeſte, diſerte. *Mit vſſgetruckten VVorten*, l. ſi quis iuſiurand. C. de iureiur. l. generaliter. de non num. pec. Spieg.

Diludia dicuntur interualla & intermiſſiones ludendi, vt apud Horatium, Diludia poſco. Turnebus aduerſar. libro 55. cap 5.

Diluere crimen, proprie reorum eſt, hoc eſt, infirmare, diſſoluere, refutare obiectas criminationes. Spieg.

Dimidiam operam præſtitiſſe non diceretur, nec diurnæ mercedis dimidiam merito conſequetur, qui à meridie ad occaſum opus faciet l. 2. de verb. ſig.

Dimidium, eſt pars dimidiati altera. nam quod in duas partes diuiſum eſt, dicitur Dimidiatum. Minus dimidium, pro dimidio minus, apud Ciceronem Bud. obſeruauit.

Dimidiatis noctib. l 8. de feri.

Dimidia portio hereditatis, l. 1. §. ſed etſi, & l. 6. §. ſed & ſi quis. ff. ad ſenat. Treb. l 87. & l. 91. ff. ad l. Falc.

Diminuere alienare plerumque ſignificat, veluti cum prætor negat tempus ad deliberandum heredi datum eum diminuere vetat, non tantum alienationem impedit, ſed & actiones exerceri non patitur. l. 7. ff. de iure delib. l. 26. ff. de contrahen. empt. Sic eum ſuſpectum heredem diminuere vetat. l. 7. §. qui ſciens. ff pro empto. hoc prohibet ex hereditariis bonis eum quicquam alienare. l. 31. in fin ff. de reb. auct. iud. l. 8 C. de pet. hæred Diminutum accipitur quod vſucaptum eſt, & ob id de hæreditate exiit l. 20. §. ait ſenatus. & l. 21. ff de hæred. per. Deminuendi cauſa tranſigere in l. 46. §. vlt ff. de admin. tut. Deminutio in l. 10. ff de curat. fur. Deminui capite quid ſit, expoſui ſuperius. Briſſ.

Diminutio eſt præexiſtentis rei particularis remotio vel interitus ſalua rei forma leg. ex mille de euict. l. quod ſæpe. §. in his, de contrahend. empt. Doctores cap. 1. de conſecr. eccl. vel ait.

Diminutio, ſeu mauis, vt Haloander continenter legit, Deminutio capitis, apud Iuriſcoſſ. eſt ſtatus immutatio, vt ſupra dictum eſt. Antiqui tamen Oratores, de capite diminuere, & de capite demere dicebant. De capite minutis, apud Haloan. eſt tit pro de Cap. dimin. Spieg.

Diminutum. Vide Deperditum.

Dimiſſum iudicium, abſolutum. l. 3. fin. C. de fruct. lib.

Dimiſſum accipere debemus militem caligatum, vel ſi quis alius vſque ad centurionem, vel præfectum cohortis, vel alæ, vel legionis dimiſſus eſt, l. 2. quod ait. ff. de his qui not. infam. Spieg.

Dimiſſorii libelli, & dimiſſoriæ literæ, inquit Iuriſconſult. ſunt, quæ vulgo Apoſtoli dicuntur: quod per eas cauſa ad eum, qui appellatus eſt, mittitur. Spie. Prat. Briſſ. Sunt autem Apoſtoli nihil aliud, quam literæ dimiſſoriæ, quas iudex, à quo appellatur, tradit appellanti deferendas iudici, ad quem eſt appellatum; in quibus continetur, quod perſona illa ab eius ſententia appellarit, vt ita ex iis iudex, ad quem appellatum eſt, inſtrui poſſit de cauſæ negotio. Gœdd. in comm. de verb. ſign. ad l. 105. nu 4.

Dimittere promittere, l. vt argenti, de curſ. pub.

Dimittere adulterum, cuſtodiam, damnatos, ſeruum, liberare eos eſt.

Dimittere de poteſtate, ab exercitu. Dimiſſi milites. Briſſ. ex ff. Dimitti de tutela. Briſſ. ex C.

Dimittere vxorem, pro repudiare. Sic dimiſſa è matrimonio, pro repudiata. Spieg.

Dimittere vxorem pro repudiare, remittere, reiicere: veniam abeundi dare: quod Græcis ἀπολύειν dicitur ἀπολῦσαι, vt in Euan. Matt. 19. cap. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Quo loco Eraſmus Roterod. ἀπολῦσαι pro repudiare ſine abiicere cenſet poſitum: quod alioquin etiam dimittere dicunt: & hoc verbum à Tranquillo in Tiberio Cæſare pro repudiare poſitum. Dubium, inquit, vxoriſne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque vltra perferre poſſet, &c. Brechæus l. diuortium, in tit. de verb. & rer. ſign.

Dimitto, pro relinquo, ad vltimas voluntates pertinet. Aut. de eccl. tit. §. ſi quis vni ſanctorum. Spieg.

Dimittere omnino liberare & abſoluere, l. creditor, 157. de reg. iur. Dimitti debito, obligatione, id eſt, liberari. Dimiſſis legatis. id eſt, ſolutis. Briſſ. ex ff.

Dimittere creditorem, ſatisfacere, ſic vt amplius moleſtus non ſit. Vlp. l. ait Prætor. 10 ff. quæ in fraud. cred. Cæterum ſi creditores dimiſit, & alios ſortitus eſt: ſiquidem dimiſſis prioribus, quos fraudare voluit, &c. Item in l. quæris, 28. ff. de pact. dot l. 1. de diſtr. pign. l. 15. ff. qui pot. in pign. l. 3. in fi. ff. de ſeparat. Hot. Dimittitur creditor, cum ei pecunia debita exoluitur. Briſſ.

Dimittere debitorem, iudicio abſoluere. Vlp. l. 4. ff. de decret. ab ordin. fac. Ambitioſa decreta decurionum reſcindi debent, ſiue aliquem debitorem dimiſerint, ſiue largiti ſunt. Hotom.

Dimittitur, qui in ius vocatus eſt, l. 22. ff de in ius vocand.

Dinumium, vectigal à præſtationis qualitate & modo, l. vn. C. de Alexand. primat. Prat.

Dinumerare paſſus. Dinumeratio dictũ, paſſuum. Briſſ. ex ff.

Διώκοντες, pro actorib. l. 48. de iud. Briſſ.

Dinoſcitur liber à ſeruo. Briſſ. ex ff.

Diobolares teſtes eleganter Budæus appellat leues, quos ipſos inopia ipſa refellit, quos fames magis, quam fama commouere creditur: quomodo & antiqui Diobolares meretrices dixerunt. Vide Feſt. Spieg.

Diœceſes appellabantur, adminiſtrationes multarum ſimul prouinciarum, quæ in vnum coactæ, per præfectos prætorio, & eorum vicarios regebantur, l. vn. C. vt omnes iud. l. 3. de collatio equor. in C. Theod. l. 34. de nauicular. cor. veluti ſub præfectura Prætoriana Africæ Orientis quinque erant diœces, Oriens, Ægyptus, Aſiana, Pontica, Thracia: quemadmodum ex l. vnic. C. vt nemo ad ſuum patrocin. & l. 5. C. de temporib. & reparat. appell. & l. 2. C. de milit. veſte. libr. 12. & l. 1. C. de comitib. & l. 10. C. de numerariis, l. 6. C. de fund. patrimonialib. l. 97. de decurionib. in C. Th. & ex Notitia Imperii Rom. liquet. Quarum diœceſium vnaquæque plures prouincias complectebatur. Orientis quidem certè diœceſis 15. prouincias continebat, Ægyptiaca vero 6. Aſiana 10. Pontica totidem, Thracia 6. Præfecturæ vero Prætorianæ Illyrici diœceſes duæ ſuberant, Macedonia & Dacia: quarum illa prouincias ſex, hæc quinque capiebat. Briſſonius.

Diœceſis. Alciatus in l. notionem, §. continentes. ff. de verborum ſignif. ſcribit diœceſim pro prouincia vſurpari in iure Pontificum, ſed reſtis, quo ille vtitur, eum prodit, nempe Pelagius Pontifex, in can ſcitote, 6. quæſt. 3. vbi Prouinciam vocat, quæ habet decem, vel vndecim ciuitates & vnum regem, & totidem ſub ſe minores magiſtratus, & vnum metropolitanum, alioſque coadiutores 10. vel. 11. Epiſcopos. Quod ſi quilibet Epiſcopus præeſt vni diœceſi, vt verè præeſt: item ſi plures epiſcopi in vna prouincia ſunt, can. ſi quis Epiſcopus, eadem quæſt. Ergo in prouincia plures diœceſes ſunt, contra Alciatum. Præterea, ſi cui, reſcripto Pontificis ſacerdotium in diœceſi aſſignatum eſt, non habebit vbique in tota Prouincia, capit. quamuis de præbend. libro 6. In Gallia vnus eſt Rex, vnus in Britannia, variæ prouinciæ. Plane prouincias vetuſtas limitum, & ſæpe opinio hominum diſtinguit. Dummodo vna ſit ciuitas præ cæteris excellens, & 5. 6. 7. vel plures ciuitates, vel municipia. Quondam Germania vnica prouincia fuit, deinde in duas diuiſa, & duobus commiſſa præſidibus, l. 3. ff de offic aſſeſſo. Diœceſis quæ ſub prouincia comprehenditur, Græca vox eſt, quæ procurationem ſeu diſpenſationem ſignificat, quia intra prouinciam vaſtam & amplã procuratores erant diœceſibus præpoſiti. Cic. 13. Epiſt. lib. Pub. Seruilio ſcribit: Ex prouincia mea Cilicienſi, cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Aſiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum vſus familiarius, quam Adrone. Alciatus in l. pupillus, §. territorium, pro ſe citat l. 1. C. de priuat. carc. Vbi legitur Ægyptiaca diœceſis, cum certum ſit Ægyptum eſſe prouinciam, ſed nihil ei confert adiumenti. Nam aliud eſt dicere Ægyptũ diœceſim, aliud Ægyptiacam diœceſim: quia ſi centum eſſent diœceſes in Ægypto, omnes vocabuntur Ægyptiacæ: ſicut omnes diœceſes Aſiæ, Aſiaticæ, vt dixi ex Cicerone, cum ſit vna prouincia Aſia. l. fin. de cenſ. ff. non prout & tertia pars orbis. Hæc differentia ſeruatur in l. fin. de fund. patrim. lib. 11. Cod. ibi in quacunque diœceſi, vel in quacunque prouincia. Sed Iuſtinianus non ſeruauit, in l. Deo nobis, §. finali, C. de epiſcop. & cleric. ibi, antiſtites Aphricanæ diœceſeos, ſiue aliarum prouinciarum. Si modo dictio alius, ſemper repetit ſimilia, ſed non repetit, in l. argumento, §. margarita, ff. de auro & arg. & margarita, vel qui alij lapides, cum margarita non ſit lapis, l. etſi, non, §. margaritas, ff. eodem, ſed eſt lapillis ſimilis: ſic diœceſis prouinciæ. Ita excuſari poteſt abuſio Iuſtiniani. Forcatulus Necyomantiæ dialog. 61. num. 3. & ſequentib.

Diœceſes quandoque denotat territoriũ, vel ciuitatem: diſtrictum, in rubr. C. de offic. præf. præt. Afr. ſæpe diſtrictum alicuius ciuitatis: ſæpius. patriarchatũ, §. illud etiam, in auth. quo-

mod.opor. epiſcop. vide Felin.cap.Rudolphus, verſ.r. concl. de reſcript.in antiq.Prat.

DIOECESIS gubernatio, ſiue diſpoſitio. Diœcetes, gubernator, ſiue procurator, Iuſtin. de Epiſt. audien. l. archigerontes, & diœcetæ: à διοικέω guberno.Nebriſſ.Senſum huius l. Accurſius minime eſt aſſecutus,vt indicat in Diſpunct.Alc. Hæc vox in iure ciuili pro prouincia aſſumitur, l. 1. de priuat.carc. Sed in patrum Decretis, ſolet ad epiſcoporum munus deflecti. vnde merito diœceſis, i. procuratio, diſtributioq; in eis propriè locum ſibi vendicabat. Sicut ergo Territorium dicitur, quatenus iudex ius terrendi habet: ſic diœceſis dicitur, quatenus Epiſcopus ius adminiſtrandi ſacra habet. Pronuntietur autem penultima ſyllaba longa. Siquidem Græci ſic ſcribunt, διοίκησις. Cochlæus ſentit, diœceſis, & dioceſis vtrumque recte dici: nec vllo errore falli, qui dioceſis nomine vtuntur. Spieg. At male.

DIOECESANI locorum, ſunt Epiſcopi, & eorum ſuperiores, clem. vnic. de ſuppl.negl.prælat.|Archiepiſcopus tamen non eſt diœceſanus,ſed epiſcopus,c.in apibus,7.q.1.

DIOECESANVS dicitur,qui habet domicilium in diœceſi,gl in cap. ſtatutum § multis, de reſcript.li.6. & vide Batt.in conſ. incip ciuitati Camerini.Prat.

DIOECESANVS à Pontificiis proprie appellatur Epiſcopus, & non alius, quamuis de iure ſpeciali in loco ordinarium habeat.Differt igitur ab Ordinario. Quod Ordinarius is eſt,qui ordinariam iuriſdictionem habet. Diœceſanus autem, qui diœceſi præeſt, quod ſoli Epiſcopo conuenit. Panorm. in c. cum olim,de maiorit. & obed & in cap. Ioannes, n.2.vbi ex profeſſo de teſtament. Qua ratione poteſt Epiſcopus paſſim in omni ſua diœceſi iudicare, neque ſtatam aliquam iuris dicundi ſedem habet, vt c.cum Epiſcopus de offic. ordi lib.6. Sed eius officialis aut Vicarius non item, quippe cui tribunalis locus præſtitutus ſit:niſi fortè in comitatu Epiſcopi Tunc enim ibi pro tribunali ſedet,vbi Epiſcopus adeſt. Quod ſenſit Zaſius in l.1 is pluirib.ff.de iuſtit. & iur.Brechæus l. prouinciales, ff.de verb & rer.ſign.

DIOECETES,διοικητής,moderator,gubernator.

DIOECETES regius.Cic.pro Rabirio.

DIOECETÆ ergaſticorum l 5. C.de epiſc.audi. id eſt,qui operariis præſunt.Prat.ex Hoto.

DIOECETÆ piarum actionum,id eſt,curatores, adminiſtratores, l.46 § 1 C de epiſc.& cler.

DIOMEDIS & Glauci permutationis meminit Iuſtin. in procœmio Pandectarum his verbis:Noſtris temporibus talis legum inuenta eſt permutatio, qualem apud Patrem Homerum omnis virtutis,Glaucus & Diomedes inter ſe faciunt diſſimilia permutantes. Quorum verborum ſenſum,cum Interpres antiquitatis imperitus, minime aſſequeretur, fabulam inſulſiſſimam non ex authoribus, ſed è ſomniis attulit. Significat autem Imp.vt Eraſm. in Chiliad exponit,pro relictis,inutilibus, ac faſtidiendis voluminibus, recepta tum meliora, tum breuiora, hoc eſt, permutationem factam vehementer inæqualem.Spieg.

DIOPTRA. canalis opertus.Gothofr.ad l 11.prin.de aqu ex Cuiac 16.obſ.17.

DIORTHOTICVM Ius, dicitur quaſi emendatiuum,quod in commerciis verſatur. Bud. in l Ius ciuile, de iuſt. & iur. Spieg. Connanus item lib 1.cap 1 nu 3.

DIPHILVS,ſerui nomen,l.vlt.ff.de fideicommiſſ.libertatib.l 50. de adminiſtr.& peric.

DIPLOMA literæ patentes, à ſigillo principis authenticæ: quibus varia concedi ſolent.Prat.

DIPLOMATA, Latinè codicilli, interdum ſunt Bullæ Papales. Prat. alias literæ à Principe emiſſæ: q. d. duplices tabellæ, Suet.in Auguſto, Bipatens pugillar. Auſon.Diptyca, Impp. in C.Th.Briſſ.

DIPLOMA,παρὰ τὸ διπλοῦσθαι,id eſt,duplicari:literæ magiſtratuum, quibus alicunde exeundi poteſtas datur. Modeſt.l.27. §.2 ff ad Leg Corn.de falſ. Qui ſe pro milite geſſit, vel illicitis inſignibus vſus eſt, vel falſo diplomate vias commeauit, pro admiſſi qualitate grauiſſime puniendus eſt. Cicero ad Atticum lib. 10. De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitij inſimulare m Ego autem, quia ſcripſeras te profici ſci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eo te habere cenſebam,& quia pueris diploma ſumpſeras: id eſt,literas à Magiſtratu aliquo,quibus tibi ac pueris M.& Q. Ciceronum filiis ex Italia diſcedendi poteſtas daretur. Hotomanus.

DIPLOMA præterea ſumitur pro literis, quæ à Principe impetratæ ſunt, vt equis publicis diſpoſitis vti liceat. Priuatis enim abſque Principis diplomate curſus publicus olim non permittebatur,l nullis, C.de curſ. publ. cuius moris meminit Pl.lib 10.Epiſt. ad Traianum,cum plerisq; aliis.Venuleius l.137 §.2 ff de verb.oblig. Vt qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, neque diplomate diebus ac noctibus, & omni tempeſtate contempta iter continuare cogatur. Et paulo poſt Quod ſi diplomate vſus,aut felici nauigatione,maturius quam quiſque peruenerit Epheſum, id eſt, dupla,ſiue alreta tanta celeritate,qua vulgo vtuntur. Vbique tamen DVPLOMATE vitioſe legitur. Eſt enim originis Græcæ, à verbo διπλόω vt ante dixi. Plautus Syngraphum appellat: nam in Capteiuei Ægio ſic loquitur.

Sequere me,viaticum vt dem à trapezita tibi:
Eadem opera à prætore ſumas ſyngraphum. TYND.
Quem ſyngraphum? ÆGIO.
Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic vt liceat domum

DIPOLOS terra,quæ eſt bis arata,apud Rhodiginum.Spieg.

DIPTYCHÆ, tabellæ, diploma, vide Gothofr. ad l 7.§ 5.C.de ſum trinit.

DIRECTA in iure dicuntur, quæ ſimplicia ſunt, atque ita per ſe conſtant,vt aliunde non adiuuentur.Hinc.

DIRECTA, ciuilia, imperatiua verba, quibus recta ſeu directa hæreditas, legatum, libertas, relinquitur, qualia ſunt hæc. HÆRES ESTO, HÆREDEM FACIO, INSTITVO, DO, LEGO PRÆCIPITO, TIBI HABETO, SVMITO, VINDICA, HÆRES DAMNAS ESTO DARE, SINITO EVM HABERE, RELINQVO, IVBEO, LIBER ESTO, l.2.C.commun. de legat.l.10 C de manumiſſ. teſtam. His aduerſantur verba precaria,inflexa, quæ precatiue,non imperatiue concipiuntur. Prateius.Briſſonius Gothofr. ad l.15.C de teſtam. & omnino ad l.2.C.de codicil. & ad l.comm.de legatis.Cuiac.1r.obſeru 25.

DIRECTA in teſtamentis dicuntur, quæ recta à teſtatore in eum quo de agitur, nulla alterius opera interpoſita, &, vt vulgus loquitur, immediate tranſeunt: veluti, ſi quis dicat, Dauus liber eſto: poſt eius mortem Dauus, vi ſolius teſtamenti & ſine cuiuſquam alterius opera libertatem obtinebit, & mortui libertus habebitur. At ſi ita dicat, Rogo te hæres, vt Dauo libertatem impertias: quia Dauus hæredis opera in libertate conſequenda indiget, idcirco non directo, ſed per obliquam à teſtatore libertatem accepiſſe dicetur: & libertus non mortui,ſed hæredis habebitur Hinc

DIRECTA libertas dicitur,quæ à teſtatore ipſo datur,non autem per obliquam fideicommiſſi viam,& quaſi per anfractum. Libertas enim fideicommiſſaria deflexiſſe videtur à teſtatore ad legatarium & à legatario in libertum. Imper §.3. de ſing. reb.per fid. Directa, inquit, libertas tunc dari videtur, quum non ab alio ſeruum manumitti rogat, ſed velut ex ſuo teſtamento libertatem ei competere vult. Sic in l.1.§ in quibus, ff.ſi cui plus quam.l.2 §.1.ff. de iure codicill.l.12.ff. ſi quis omiſſ.l.vnica,C de l Fuſ.Canin Horom.Hinc

DIRECTA inſtitutio, & precaria, opponuntur in l.quærebatur, 19 de teſt.milit.Hotom.Item.

DIRECTO & per fideicommiſſum, l. libertates, 16.ff.de fideic. liber.Hotom.Hinc actionum aliæ

DIRECTÆ appellautur,ſeu principales,quæ principaliter,competunt ex negotio, non ex interpretatione legis mitigatæ vtilitatis ergo,i. quarum formulam is qui agit directo ac ſimpliciter ex verbis legis vſurpare poteſt;aliæ vtiles, quæ non ex ſimplicibus verbis legis, ſed ex æquo & bono vtilitatis cauſa contra iuris ſummi ſeueritatem conceduntur, l. qua actione,7.§.3. & l. item ſi.9 §.1. & 2.ff.ad l. Aquil §. cæterum, 9.Inſtit. eod.tit.l actionis.37. ff de oblig. & act.l. actio.47.ff. de negot.geſt.Briſſ.Hinc

DIRECTÆ actiones contrariis opponuntur: de quib. diximus ſub voce ACTIO directa Hotom.

DIRECTO vindicare,l 5.C de donat.inter vir.

DIRECTO actionem concipere,l.45 ſol.matr.

DIRECTO agitur cum eo, cuius iuſſu negotium contractum eſt cum alio,id eſt, recta, non de peculio, l 3 §. ſi filiofa.ff.commod.l.fin.pro ſoc Prat.

DIRECTVM iudicium,l.3.§ ibidem,& l.27. ad exhib. ratione actionis præparatoriæ dicitur, & ſignificat principale iudicium, puta rei vindicationem, ad quam, re iam exhibita, fieri ſolet.Prat Briſſ.

DIRECTA, ſeu recta iudicia contrariis opponuntur, l.18.§.poſſunt.Commod.Briſſ.

DIRECTVM dominium intelligitur, cum profertur abſolute, l. 1 §.1.ſi ager vect. cum ibid. not.l. ſi mater, §. eadem,de excep. rei iud.l.minor.§.1.de euict.Prat.

Et ſic Directum Vtili opponitur.Briſſ.

DIRECTA etiam actio ciuilis accipitur, & prætoriæ opponitur. Sic DIRECTA vindicatio, actio. vide ſup. Directo agitur. Briſſ. ex Inſt.& ff.

DIRECTARII,vide Derectarij Hot.

DIRECTORIVM eſt ſcheda, qua deſignatur, cum teſtes ad omnes articulos examinari non debent,de quibus examinari debeat,inde dictum quod dirigat, & quaſi ducat commiſſarium in audiendis examinibus.Vulteius l 4.tit.6.ad pr.nu.81.

DIRIMERE,propriè cōponere eſt inter ſe concertantes,*entſcheiden*.Iurecoſſ pro diſſoluere, ſeparare vſurpant.Paul.de repud. l.1.Dirimitur matrimonium morte, diuortio, captiuitate.Sp.

DIRIMERE nuptias,affinitatem.Briſſ.

DIRIMERE actionē pro interrumpere, & in alium diem reiicere eius

re eius exitum, Budæus exponit. Forte id quod nobis eſt, *der Hander iſt entſclagen.*

DIRIMERE controuerſiam, pro diiudicare, vel illo Ouidiano carmine noto, Res eſt arbitrio non dirimenda meo.

DIRIMERE quæſtionem, cunctationem, iura. Briſſ. ex ff.

DIRIMERE litem, apud Cic. pro diſſoluere, & decidere interpretatur Bud.

DIRIMERE tempus, & diffundere, vel diffindere diem, cognata ſunt verba, de quibus Budæus in Annot. prior latius.

DIRIMERE cauſam, diiudicare, decidere, l. 4 prin. C. de ſeru. l. 1. C. de noui op. nunc.

DIRIPERE quid ex naufragio. Direptum vi. Diripitur funus. Briſſ. ex ff.

DIRUERE ædes, ſepulchrum. Diruta terræmotu villa, Briſſ. ex ff.

DISCEDERE, id eſt, diuertere, l. 191. ff. de verb. ſign.

DISCEDERE obligatione, poſſeſſione. & de poſſeſſione à lite, à priore contractu. à cauſa teſtamenti, ab accuſatione, conditione, voluntate, de bonis. Diſcedere ſignis. Diſcedit dominium, id eſt, abit.

DISCEDERE à marito, patrono, id eſt, diuertere, ex ff & C. Briſſ.

DISCEDERE ab emptione, apud Iuriſconſult. in l. 2. de in diem addict.

DISCEDERE à conſuetudine Ciceroni, quod Iuriſper. in deſuetudinem abire.

DISCEDERE ab officio. Barbari dicunt, non facere ſuum debitum.

DISCEDERE in diuerſa, eſt in ſenatu diuerſa cenſere.

DISCEDERE à perſona, id eſt, immutare perſonam. Modeſt. de vſufr. l. Titio. Vſusfructus inutiliter legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à perſona ſua diſcedere incipit. Spieg. Prat.

DISCEPTARE, eſt ambigere, contendereque, vt in iudicio fieri ſolet. Hinc diſceptatio. accuſatoris & patroni contentio: & diſceptator pro iudice & arbitro à Iuriſconſ. accipitur, qui litem & controuerſiam dirimit & componit, l. 3. ff. de recept. Pro diiudicare, cognoſcere, apud Cic. quum ait lex, Bella diſceptando, accipiendum Spieg.

DISCEPTARE, idem reipſa ſignificat, quod diſceptare aliquam rem in omnem partem, quo magis tandem verum cognoſcatur *Mit ſtreittig.n Vorten erkleren.*

DISCEPTARE frequentatiuum eſt tanquam à diſſepio, ire. *Von einander Zeunen.* Siquidem actionum remediis, quibus homines inter ſe diſceptant apud iudicem, vnuſquiſque ius ſuum retinet, velut ſæpe abalieno diſtinctum, auctore Old.

DISCEPTANT à biter inter litigantes. Et litigantes ciuilibus actionibus diſceptant de cauſa, de dominio. Briſſ. ex ff & C.

DISCEPTARE pro arbitrari, iudicare, *erkennen, vrtheilen.* Inde diſceptator, & diſceptare controuerſias item, libera diſceptatio, id eſt, cognitio, quæ ſecundum conſcientiam fit. Spieg.

DISCEPTATIO, pro cognitione ac iudicio, l. cum hi, 8. §. ſi cui. 16. de tranſact. Hot.

DISCEPTATIO, clauſa, lis, contentio, controuerſia. Paulus l. Neſennius. de neg. g. ſt. Hæc diſceptatio, ait, in factum conſiſtit. Sic enim legendum, & non, vt vulgata lectio habet, In facto conſiſtit. Spieg.

DISCEPTATOR rei ac ſententiæ moderator. Cic. qui iudicis arbitriíve munere fungitur. Vlpian. l. 3. §. 1 ff. de arbit. Quoniam non deberent decipi, qui eum quaſi virum bonum diſceptatorem inter ſe elegerunt. Cicer. ad Sulpitium lib. 13. ep. 27. Vt omnibus in rebus & quæ in aliquam controuerſiam vocentur, te arbitro: &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore vterentur. Diſceptatorem non eum vocamus qui litigat, ſed iudicem vel arbitrum, qui de re cognoſcit. Aſinius Pollio lib. 5. c. vlt. Si Cæſar ex omnibus mortalibus qui ſint ac fuerint, poſſet huic cauſæ diſceptator legi, non quiſquam te potius nobis optandus fuit. Curt. lib. Aduerſ. 2. c. 27. vide l. 1. ſi. C. ne liceat potent. l. 3. C. de pedan. iud. pr. l. 7. Co. famil. ercifc. l. 14 princ. C. de iudic. l. 7 vbi cauſ. fiſc.

DISCERNERE rem ſorte, l. 14. de iudic.

DISCERE propriè eſt, rem ignotam aſſequi, quod vel meditando fit, vel alio docente. Pomp. Iuriſc. diſcendi ſtudium, vnam optimam viuendi rationem exiſtimabat, eamque in octauum & ſeptuageſimum ætatis annum perduxit: Memor memorabilis illius vocis, quam dixiſſe fertur Saluius Iulianus, cognomento Seuerus, origine Mediolanenſis Iuriſperit. κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχω, προσμαθεῖν τι βουλοίμην, id eſt, Hal. vertente, Et ſi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiſcere. Extat apud Pomponium in l. apud Iulian. de fideicom. libert. Spieg.

DISCERE: id eſt, reſciſcere, cognoſcere, l. 1. C. de tempor.

DISCESSIO fieri dicebatur, cùm in diuerſas ſententias ſenatores ibant, cum is magiſtratus, qui ſenatum coegerat, Patres Conſc. iubebat ſurgere, & in hanc aut illam ſententiam tranſire. Prat. Vtuntur hoc verbo Cic. lib. 1. Epiſt. ad Lentulum & Philip. 4 & 5. Plin. lib. 2. Epiſt. ad Arrian. & li. 8. Epiſt. ad Ariſt. Suet. in Tiber. ca 31. Et Tacit. lib. 5. & li. 14. Gell. li. 3. c. 18 & lib. 14. c. 7. Briſſ. Hinc diſceſſionem facere. Cic.

DISCIDIUM pro diuortio & repudio in l. 8. ff. de capt. & poſt. l. 11. §. vlt. ff. de adulter. & apud Martial. lib. 10. Epigramm. De ea, quæ à marito prætore deſignato ſumptuum futurorum metu diuerterat, Diſcidium, ait, non eſt hoc, Proculeia: lucrum eſt. Prat.

DISCI, orbes argentei. Diſci duo apud Iuriſconſ tit. Depoſiti l. 26. § fin. Iul. Pollux diſcum ait eſſe vas latum ad portandas carnes aptum.

DISTINCTI nominantur, qui ſunt molles, ignaui & militiæ inhabiles: Perſius.

Non pudet ad morem diſcincti viuere Nattæ.

Et Liuius lib. 7. belli Punici, Diſtrictis gladiis diſcinctos deſtituit. Vide vberius Connanum lib 9. c. 5. n. 8.

DISCIPLINA in diſcipulo doctrina in magiſtro. Eſt enim propriè eruditio quàm à præceptore diſcipulus accipit, l. ſi pendentes, §. ſi ſerui. de vſufru. Spieg.

DISCIPLINAM docere, priſca locutio. De qua vide Oldendorpiana ſcholia in leg 12 Tab. c. 6. tit. 1. Porro diſciplina ciuilis pædagogia eſt ad Chriſtum Gal. 3 Spieg.

DISCIPLINA publica l. 1 ff de offic. præf. præt. & communis. l. 6. de re milit. Et militaris, l. pen. de feriis. quæ in l. 1 & l. ... ff. de re milit. exaudienda eſt. Et Caſtrorum, l. 9 §. filius, ff. de captiu. Et ſpectaculorum, l. 1. 5 quies ff de off præf vrb B iſ.

DISCIPLINÆ nomen in quodl. ber artificium cadit. Briſ.

DISCIPLINÆ traditus ſeruus, l. 78. ff. de leg 3. qui datus eſt inſtituendus B iſſ.

DISCIPLINA Papiæ eſt rerum quarumcunque ſcientia, Archidiac. 1. diſtinctione, cap. conſuetudo, in verbo, Diſciplina. Prat.

DISCIPULI quales ſunt in ſcholis inſtituti, tales ſunt poſtea magiſtratus, tales iudices, tales cauſidici. Nunquam igitur rectè ius exercetur in foro, niſi rectè tradatur in ſcholis, id eſt, certa & compendioſa ratione. Old.

DISCIPULOS generali vocabulo non tantum, ſed & ſcholaſticos appellatos, qui iuri operam nauabant, ex Græcorum Epigrammatis ait ſe obſeruaſſe noſter Haloand. Eos autem ab omni iniuria defendere debet magiſtratus ciuilis epiſcopus, & Legum profeſſores vniuſcuiuſque loci. Conſtit. ff. 2. §. hæc omnia. Spieg.

DISCOBOLI. Lege, Athletarum nomine.

DISCOLOR veſtis. quæ & varia, hoc eſt, diuerſis coloribus, conſuta. Diuiſam nunc omnes vocant, ait Bayf Spieg.

DISCRETÆ gentes, pro diſtinctæ, apud Hermog. l. ex hoc iure, de iuſt. & iur. Spieg.

DISCRETIO, differentia, l. ſi in pr. C. de ſacroſanct. eccleſ. l 17. ſi. C. de aduoc. diuerſ. iudicio.

DISCRETUM, diſtinctum, l. diſcretis, C qui teſtam. fac. poſſ Effectus ſententiæ pro virilibus portionibus diſcretus eſt, l. 1. C. ſi plures vna ſenten. cond.

DISCRETIONES, diuiſiones patrimoniorum inter conſortes. Feſt. lib. 4. vide diſcottiones.

DISCRIMEN à diſcerno venit, quod alias diuido ſignat. Si à priori deducas, certamen & periculum ſignificabit: ſi à poſteriori, diuiſionem ac differentiam, Droſæus in methodo iuris.

DISCUS. Vide ſupra, Diſci.

DISCUSSIONES apud Firmicum lib 4. Matheſ. cap. 13 & Iuſtinianus Nouella 148. Diſcuſſiones vocat, quæ λογίας εἰς πρᾶξιν ἀπαιτηθεῖσαι κατ᾽ ἐκείνων τῶν ἐκ προσηκόντως ἐκ τοῦ δημοσίου λαβόντων. Briſ.

DISCUSSIO, inſpectio, l 3. C. de diſcuſ. Prat. vel ratiocinium. Briſſonius.

DISCUSSO periculo, pro ſublato, apud Pap. in l. nihil. de naut. fœn. Prat.

DISCUTI litem. Diſcuſſa lite. Briſ ex ff. & C.

DISCUSSOR in l. pen. C. quorum appel. non recip. Rubr. de diſcuſſorib & aliàs in tribus poſtremis Codicis libris perſæpe. In Lexico B. Germani vertitur λογοθέτης. Et certè in cenſuum ſcriptione verſatos diſcuſſores non dubium eſt. Meminit & Caſſiod. lib. 4. Variar. Epiſt ad Fauſtum. Extorque eſt in hoc verbo apud eundem auctorem li. 9. Variar. Epiſt. ad vniuerſos prouinciales Syriac. ciuit. Nam ibi diſcurſoribus pro diſcuſſoribus legitur. Briſ.

DISCUSSORES, cognitores & diſceptatores rationum fiſcalium ab aliis tractatatum, rub. de diſcuſ. lib. 10. C. Diſcuſſor, inſpector, λογοθέτης. in Nouel. Valent. tit. de ind. reliq. Prat. item qui reb. venalib. precia ſtatuit. Gothofr. ad leg 9. ced. Cod. de iudæ.

DISCUTERE, id eſt, curare. Gothof ad l. 1. C. de ratioci operum.

DISCUTERE matrimonium, apud Paulum in l. 2. de donat. int. vir. & vxor. pro diſturbare, diſſoluere. Prat.

DISERTUS idem quod eloquens, diſertiſſimus, idem quod eloquentiſſimus. l. petitionem virorum diſertiſſimorum, Cod de Aduoc. diuerſ iud & l. petitiones, Cod. de Aduoc. diuerſ iudic. Io. Bel. Etym. Sed Cicero diſertũ ab eloquẽte ſeparat. in quiẽs, eũ eſſe diſertũ, qui poteſt ſatis acute atque dilucide apud mediocres homines ex quadam communi opinione dicere. Eloquentẽ vero, qui mirabilius atq; magnificẽtius augere poteſt,

atque ornare quæ vult,omneſque omnium rerum,quæ ad dicendum pertinent, fontes animo atque memoria continet, Droſæus in methodo iuris.

Disertiones, vel potius diſortiones patrimon. vide diſortiones.

Disivncti in iure ciuili appellantur qui in re, non verbis coniuncti ſunt Briſſ.

Disivnctim & coniunctim, aduerſantur,l.vnica,§.in his itaque,C.de caduc.tollend.Diſiunctim autem ſignificat, ſeparatim.Briſ.

Disivnctos Iuſtinian. appellat eos, qui non vno verborum complexu coniuncti ſunt, etiamſi propter eiuſdem rei Communionem, re coniuncti videantur, & à noſtris Iuriſconſultis aliquando eo nomine appellentur coniuncti. Balduin.tit. de egaltis.

Disivnctio ſecundum Ciceronem eſt,cum eorum,de quibus dicimus aut vtrumque aut vnumquodque certo concluditur verbo. In ſumma, diſiunctio eſt,quæ deiungit ſenſum & verba,vt tradit Batt.in l.1.ff.de condict. & demonſt. Aliquando tamen verba deiungit tantum, ſed ſenſum non deiungit: vt aut domum aut habitationem dabis: verba deiuncta ſunt, vt quæ ſint diuerſa, ſed ſenſus idem nec deiunctus.Brechæus. l.hæc verba,de verb.& ret.ſig.

Disivnctionem ex contrariis Cicero vocat propoſitionem, quam vocant de diſiuncto extremo, cuius partes ſunt termini contradictorij. Aut viuet Hermachus, aut non videt.Horum duorum neceſſarium eſt alterum eſſe: cum omne (vt ait Cicero) quod ita diſiunctim ſit quaſi aut etiam,aut non,non modo verum ſit, ſed etiam neceſſarium.Idem ibidem,&c.

Disivnctim relictum,quod duobus ſeparatim & diuerſis orationibus relictum eſt,§.ſi eadem res,Inſtit.de legat. Briſ. Hoc enim eſt Re coniungi: mente ſcilicet ac intelligentia: licet verba & ſonus linguæ diſiungant.Prat.

Disivnctivo modo ſeu diſiunctim, relinqui dicitur, quod ſub alternatione relinquitur,l.25.ff.quando dies leg.ced.l.51. 78 de cond.& demonſt.Briſ.

Disivnctiva conditio, quæ ſub diſiunctione concipitur,l. 63.ff.de verb.ſig.Briſſ.

Disivnctiva priſcis erat, quod noſtris alternatiua, l. coniunctionem,de verb.ſign.Prat.

Disivncta pro coniunctis ſæpe ponuntur l.53. ff. de verb.ſig. Briſſ.

Disivnctivvm eſt, veluti cum dicimus:aut dies eſt, aut nox: quorum poſito altero, neceſſe eſt tolli alterum: Item ſublato altero,poni alterum,l,124.de verb.ſign. Briſſ. Ita ſimili figuratione verbum poteſt eſſe ſubdiſiunctiuum. Subdiſiunctiuorum autem duo ſunt genera: vnum quando ex præpoſitis finibus ita non poteſt vtrumque eſſe, vt poſſit neutrum eſſe, veluti cum dicimus aut ſedet, aut ambulat. Nam vt nemo poteſt ſimul vtrumque facere, ita aliquis poteſt neutrum; velut is qui accumbit:alterius generis eſt, quando ex præpoſitis finibus ita non poteſt neutrum eſſe, vt poſſit vtrunque eſſe: omne animal aut facit, aut patitur: Nullum eſt enim; quod nec faciat, nec patiatur: aut poteſt ſimul & facere & pati,vt Proculus de verb.ſign.Maffæus, cui adde l.& ille aut ille, de verb.ſign.

Disortiones autore Feſto dicuntur diuiſiones Patrimoniorum inter Conſortes: Solentque ita fieri diſortiones, vt imprimis coerceretur commune Patrimonium, ac deinde cieretur.Id enim his verbis ERCTVM citumque legum Rom.tabulis contineri & in iis erctum à Coercendo, citum à Ciendo dictum eſſe teſtatur idem Feſtus, Eoque accedere videtur illud Seruij in 8.Æneid. vt eſt in iure Ercto non cito, id eſt, patrimonio,vel hæreditate coercita non diuiſa. Ita enim arbitror eum locum ex Feſto ſupplendum eſſe. Siquidem ante coerceri ſubductis examinatiſque ſingulorum conſortium rationibus hæreditatem oportebat quam ea cieretur, hoc eſt, in certas iuſtaſque portiones diuideretur. Ræuard.leg.in ambiguis,§.quoties æquitatem, ff.de regulis iur. vide ſupra Diſcretiones.

Dispar beneficium,l.3.C.de bon.mater.cauſa l.1. Co. quib.ad libert.

Dispendia dicuntur damna & detrimenta, vt diſpendia litiũ, cap.diſpendia,de reſcript.lib.6. Et diſpendioſa dicitur litium protogatio,id eſt,damnoſa Cle.diſpendioſam.de iudic. Dicitur autem diſpendium ideo, quod in diſpendendo ſolet minus fieri,Varro l.5.de ling.Lat.

Dispensata,expenſa,compenſata.Hot.ex Feſto.

Dispensator ſeruus appellatur, qui familiæ rationes diſpenſat,peculiique adminiſtrationem habet, l.51.l.62. ff.de ſolut. l.1.in fi.pr.ff.de aut.atg.l.66.l.163.ff.de verbor.ſignif. Marcus Tullius in Hortenſio, referente Nonio in verbo Æra. Quid tu,inquam,ſoles,cum rationem à diſpenſatore accipis (ſic enim legendum cenſeo) Si æra ſingula probaſti, ſummam quæ ex his confecta ſit,non probare? Quintil.lib.6.ca.4. Diſpenſatori, qui cum ad reliqua non reſponderet, dicebat ſubinde non comedi. Ita & idem,ſeu quis alius eſt Quintil. Declamatio 353. Diſpenſatorem ſupra rationes poſitum eſſe ait. Suet. in Veſpaſiano: Admonente diſpenſatore quemadmodum ſummam rationibus vellet inferri, &c. Per diſpenſatores itaque olim nomina faciebant,vt apparet ex l..vlt. §. ſi inter.ff de verb.obliga.Idem Quintil.declamatio 345.Satis ſit vobis,ò diuites, hoc veſtras diſpenſare fortunas, quod per diſpenſatores fœnerатis.Vnde Theod.in §.recte. Inſtit. mã. Diſpenſatores definit οἰκέτην ὃς εἰώθει ἐκδανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα,id eſt,ſeruum qui pecunias domini ſolet fœnerari dare.Harmen.eod.loc.eo modo definit. Hoto. Diſpenſatores vero dictos, quibus pecuniarum adminiſtratio credita eſſet, ipſa nominis notatio arguit, quam ab antiquo pendendæ pecuniæ modo.Varro lib.4 ling.Latin.Pomp. & Iſid.deducunt. Ideoq; qui principum pecunias curant, theſaurorumque adminiſtrationem gerunt, in conſtitutionibus diſpenſatores appellantur.l.1 C.ſi aduerſ.fiſcum. & C.Th.de his,qui cum diſpenſ.contrah.Briſſ.

Dispensator,actor,ſeruus,qui rationes domini adminiſtrat. & pecuniam diſpenſat.Hot.v.Gothofr.ad l.62 pt.de ſolut.

Dispensatio,id eſt,alimenta.Bred.in auth.Nouiſſime, Co.de adm tut.

Dispensatio apud Pontificios (ſic à Specul. in tit. de diſpenſationibus definitur,) eſt iuris prouida relaxatio, ſeu neceſſitate penſata. Vel ſic. Eſt rigoris iuris per eum,ad quem ſpectat,canonice facta relaxatio,cap.niſi rigor 1.quæſt.7. Κατα-χρηστικῶς, plerumque accipitur pro iuris declaratione, vt in cap.Quintauallis,extra de iureiurando, Ioannes Andreas ſignificare etiam ſcribit quandam communem menſurationem ad ſingula,& vide Hoſtien in Sum Prat.

Disperire negotia,l.5.ff.de obligat.

Dispertire,id eſt, diuiſionem facere,l.71.de vſufruct.

Dispiciet iudex,l.2 C.arbit.tut.Briſſ.

Dispicet merito,l.30 § Neratius,ff fam.erciſc.

Dispositio,ordinatio, in conſtitutionibus & in notitia Imperij Roman.eſt adminiſtratio & cura.Prat.

Dispositionvm ſcrinium quoddam memoratur in l.3 & l.4.& l.11.C.de proxim,ſacr.ſcrin.lib.12. Et diſpoſitionum Comes in l.8.C.eo.titu.Vnde emendandam eſſe l.4 eod.tit.ſuccurrit.in qua Comitiuam primi diſpoſitionem pro Comitiuam primam diſpoſitionem,legitur.Briſ.

Dispositionem generalem eſſe volunt Innoc.Hoſt.& Panor. quæ in toto genere: Specialem autem, quæ in vna ſpecie verificatur. Spieg.

Dispositive narrata quæ dicantur,vide in dictione, enunciatiue.Spieg.

Dispergere, i.e. ſoluere, l.18. fin.Codic. de nupt.Bredet.Lexicon.

Dispvngo eſt à verbo pungo; & diſpungere eſt quaſi punctis diſcernere,ac diſtinguere:Germani dicunt *die Rechnung be ſtechen*, hoc eſt, rationem punctis diſiungere,ac quaſi diſtinguere,ſeu diſpungere.Gœd.de verb.ſig ad l.56 in pr.n.6.

Dispvngere,eſt expungere, ſeu tranſuerſo calamo rationem cancellare,de verb ſigni.l. cognoſcere.Diſpungere,inquit,eſt conferre accepta & data: & ex ea collatione (vt ait Accurſ.) cancellare quod eſt redditum Hinc Diſpuncti. ipſa rationis cancellatura.Vlp l.cum plures,de bon.aut.Iud c poſſ. At recognitio, inquit, & diſpunctio concedenda ſit creditori Nebriſſ.

Dispvnctæ rationes: vel expunctæ,l.13.fi. de diuerſis temporib.l.pen.de admin.rer.ad ciuit.pert.Briſ.

Dispvngere rationes, eſt computum, vt vulgo dicitur,examinare.Papinian.de verbor.ſignific.Diſpungere,eſt conferre accepta & data. Item alibi: Percunctandas atque examinandas rationes,& diſpungendas atque diſcutiendas.Et iterum alibi Vtrum ſemel, an etiam ſæpius recognitio & diſpunctio concedenda ſit creditori.Budæus.Spieg.vide Goth.ad l.56.ptinc de verb.ſign.

Dispvtare, à dis,& puto,are,quaſi verborum agitatione prorſus purum facere. Proprie enim diſputare eſt Purum facere Per tranſlationem autem, rem aliquam hinc inde collectis rationibus agitare, vt veritas tandem cognoſcatur. Oldendorpius.

Dispvtare rationem cum aliquo, *Rechenſchafft eleutern* Quod & deputare rationem dicimus. Plaut. in Aulul. dixit Æs petitur, putatur ratio cum argentario. Vbi diſputata eſt ratio cum argentario,etiam plus ipſus debet argentario. Old Prat.

Dispvtandvm eſt ſobrie in vtranque partem, quaſi conferendo alicuius rei ſententias: vt Marcellus in l.1. §. Accuſationem,ff.ad SC.Turpill. Vlp.in l.1.§.quæſitum eſt,ff.quot. legato.Old.

Dispvtationem fori accepit Pompp.in l.2.ff. de orig. iur adplicatione legum ad commoditatem Reipubl. cuius negotia in foro tractari ſolent.Dicimus enim in foro diſputare, ſicut,Vti foro,Deſeruire foro.Old.

Dispvtationes moderate exercitij vice adhiberi debet,more veteris ſcholæ Socraticæ. Sic enim obſeruabatur, vt cum alter dixiſſet

dixiſſet,quod vellet,alter contradiceret modeſte:in hoc tantum differentes, quo magis inueſtigaretur veritas, & diuerſa ſimul collata,facilius intelligerentur.

Dispvtatio autem Doctorum immodica quantum noceat, ex ipſo vſu forenſi colligere licet: quũ non ob aliam cauſam lites fiant immortales,quam quod quilibet cauſidicus calumniæ ſuæ patrocinium facile adſequitur ex repugnantibus eo rum ſententiis. Vnde ſpeculat.in tit.de except. §.Viſo quando excepti.refert,Ybertum dicere ſolitum fuiſſe: Non eſt bonus aduocatus, qui patitur intra decem annos litem conteſtaricum tutore vel curatore.O impudens verbum? Old.

Disqvisitionem vocabant antiqui iudicium per opiniones (vt nunc loquimur) cum opinionem vel ſententiam omnes rogantur Bud.in l.poſter.de orig.iur. Spieg. Diſquiſitio huius rei iudicis eſt. Briſſ.ex ff.

Disserere, ait Alciatus, nihil aliud eſt, quam clare & ſpecialiter ſententiam ſuam exprimere.Spieg.

Dissidivm,inter virum & vxorem diuortium eſt. Terent. in Andria,valeant,qui inter nos diſſidia quærunt. Idem in Hecyra.Nihil mali eſt quod ſit diſſidio dignum.Adde Brechæum l.inter diuortium,in tit.de verb.& rer ſign. Papin.ad l.Iul.de adult.l.miles. Quære, inquit,in cauſam diſſidij præſtitiſſe videat.Nebriſſ.Spieg.

Dissimvlare pro conniuere,in l.diuus,de offic.præſid.aliter dixit Paulus, Diſſimulare de ſua conditione, in l.4.quibus ad libertat.proclama.non licet.Spieg.

Dissipare ædificium,pro diſturbare & demoliri,l.3 §.pen ff. de incend.ruina Briſſ.

Dissipare bona, l.3.C.de poſtli reuerſ. id eſt,dilapidare.Briſſ.

Dissociatvm matrimonium, l 23. §.2. in pr.C.ad l.Iul.de adult l.14.C.de nuptiis,id eſt,diſſolutum.Briſſ.

Dissolvta negligentia, l.29. ff.mand quæ alias ſupina,& lata. Cicero diſſolutum hominem in re familiari vocat negligentem & parum circumſpectum,ſolicitumque patremfamilias.Briſſ.

Dissolvtio eſt, quæ coniunctionibus verborum è medio ſublatis,partibus ſeparatis effertur, hoc modo: Gere morem parenti,pare cognatis,obtempera legibus.Spieg.

Dissolvtor,& diſſolutrix ſepulchrorum,l.8.§ 3.C.de repu.

Dissolvi nauis dicitur, cum tabulæ refiguntur, & reſoluuntur, l.8. ff de legat 3 l 8. § ſacrum,ff.de verb.obli.Et

Dissolvi ornamentum, l.10.§.ſi maſſæ ff quib mod. vſusfru.amitt Briſſ.

Dissors,diſſimilis ſortis Auguſtin.in Grammatic.

Distat exceptione doli, id eſt, ab exceptione,l.4 §.pen.pr.de doli except.Briſſ.Pareig.

Distraho proprie,diuerſe traho,diuido.Terentius.

Quod ſi eo meæ fortunæ redeunt,ab ste vt diſtrahar.

Virgil.lib 6.

Turbatis diſtractus equis —

Per tranſlationem ponitur pro eo, quod eſt, vendere, aut auctioni exponere. Origo autem vocabuli huius ex auctionib. nata eſt, in quibus res proprie diuendi & diſtrahi dicuntur, quia non vni addicuntur, ſed pluribus varia in loca res emptas aſportantibus. Hotomannus. Vlpianus in l.cum 2.§ ſi vni,ff de tranſact Si vni(inquit)pluribusve fundus ad alimẽta fuerit relictus, velintve eum diſtrahere, neceſſe eſt prætorem de eius diſtractione & tranſactione arbitrari. Præterea, Sueton. Tranquillus,in vita Veſpaſiani. Sola eſt,in quo merito culpetur pecuniæ cupiditas Non enim contentus omiſſa ſub Galba vectigalia renouaſſe, noua & grauia addidiſſe, & auxiſſe tributa prouinciis nonnullis, & duplicaſſe negociationes quoque vel priuato pudendas, propalam exercuit, coemendo quædam tantum, vt pluris poſtea diſtraheret.Ita ſane hoc modo accipitur verbum diſtraho. ff. & C.in tit.De diſtractione pignorum, & C.in tit. de patribus,qui filios ſuos diſtraxerunt.Qui ritulus eſt è Romulo,qui filiũ à patre vendi poſſe primum lege cõſtituit, quam legem deinde viri decem poſt exactos reges(vt Dionyſius Halycarnaſ.ſcribit lib.11.) in XII T. bulis cum aliis legibus conſcripſerunt, hoc pacto,Vẽdendi filiũ patri poteſtas eſto: tametſi Numa Pompilius eam prius emendauerat, ne in filio,qui patre approbante vxorem duxerat,locum haberet. Hæc verò poſtmodum à Diocleriano & Maximiano Imperatoribus ſublata eſt, diſponentibus, nullo contractus genere alienari poſſe filium.Verum propter nimiam paupertatem,victuſque egeſtatem poſtea Conſtantini lege rurſus permiſſum eſt patri vendere filium.Anchar.

Distrahi ſocietas dicitur, quæ voluntate,renunciatione,vel alia qualibet ratione dirimitur, l.63 §.vlt.& l.65.§ 12. ff.pro ſoc.vide Senec.ep.ſt 66 Briſ.

Distrahi etiam negotium,obligationemve dicimus pro diſſolui,tolli §.item is cui.Inſtitut.quibus mod.toll obl.l.5. §.is quoque,ff.de obligat.& act.l.11 §. is qui vina. ff.de act.empt. Briſſ.

Distrahere rationes, id eſt,interuertere,conturbare,auertere. Hinc actio diſtrahendis rationibus, quæ hæredibus dabatur ex leg.12. Tabul. contra tabulas finita tutela, in duplum, qui in gerenda tutela pecuniam pupillarem interceperant, vel quam aliam rem pupilli abſtulerant,auerterant,ſubripuerant, hæc vero formula: Quod ex rationibus tutelæ pupillo abeſt.Prat.

Distrahere rationes ſub tit.de actione rationib.diſtrah.pro eo dicitur, quod eſt aceuſare fraudem vel culpam tutoris,qui rem ex bonis pupilli abſtulit,nec proinde retulit in actiones. Vlpianus diſpunctionem vocat ipſam rationis cancellaturam in l.cum plures.ff.de bon.auth.iu l poſſid Old.

Distrahere matrimonium,l.2.ff.de diuort pro diſſoluere,& tollere,Prat.

Distrahere,id eſt,alienare,in l 2.C.de præd.& al.rebus minor.

Distrahere controuerſias, hoc eſt,dirimere & decidere, Cicero pro Cecinna. Omnia iudicia aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta eſſe. Eodem verbo in eundem ſenſum vtitur Suet.in Iulio 6. 78.Prat.Briſſ

Distractio, interuerſio,conturbatio,cum res pupilli auertitur vel aufertur,l.tutor.ff de liber.leg. Nonnunquam eſt venditio. Alias ponitur pro diuortio,in auth de nupt §.nuptias, & ibi in glo'.ff de diuort & repud.l.2.& vide & Cod & ff de diſtr.pign.& C.de iure delibcrand.l 1. Vide ſupra Diſtingere.Prat.

Distractores argenti Iuſtinianus in l.27. in pr.C.de pign. & hypoth.& in l.vnica,Cod.negociatores ne militent.lib.12, nominauit eos, quos alij menſarios & argentarios, numelarios,& à commutandis pecuniis Collybiſtas ἀργυραμοιβοὺς, & item ἀργυρογνώμονας vocant,quod pecuniam ſpectet, an proba ſit,an legitima,& locabilis,& cuius pretij Diſtrahere enim vendere eſt, & hi quaſi vendunt pecuniam,cum pro eius ſpectatione & permutatione aliqui lucelli accipiant, qui Collybus dicitur.Connanus lib 4.c.11.nu.5.

Distractvs apud Doctores pro reſolutione cuiuſcunq; contractus ponitur.Prat.

Distractvs & contractus differentiam collige ex l.5.C.ſi tutor vel curator interuen.

Distribvere eſt ſuum cuique tribuere,l.1.ff.famil.erciſcund. Prat.

Distribvtio quotidiana Pontificiis ſignificat id quod præſtatur his,qui horis certis interſunt diuinis,ca.1 §.1 de ætate & qual.in Clem.c.vnic.de cleric.non reſid.lib.6.& c.licet vobis,de præben.Prat.

Distribvtiva nomina & eorum vim ponit Bart.in l.hoc articulis,ff.de hæred.inſtit.

Districte pro prorſus,omnino profecto,ſic res ſe habet, l.7. § 5 ff.de minor.aliquando ſignificat præciſe,præfracte,reſtricte,religioſe.l.13 ff.de procur.Prat.

Districte hoc eſt,valde ſtringendo ac minitando:metaphora ſcilicet à gladiatoribus tracta, qui contra aduerſarium ſuum enſem ſtringunt,id eſt,nudant.Spieg.

Districtvs ſiue diſtrictio eſt coercendi poteſtas,ſiue iuriſdictio, quæ magiſtratui cum imperio mixto intra certæ regionis ac territorij fines conceditur.Hinc lib. feud.1.tit.5.§.4.ſi quis feudum extra curtem detinuerit, & dominus diſtrictum habuerit,&c & lib.2.tit.14. Qui allodium vendiderit diſtrictum iuriſdictionẽ & Imperatoris vendere nno præſumat.Fictum & eſt autem à diſtringendo, quod in libris feudorũ pro coercere ſæpe ſumitur:vt in capitul.Caroli Magni. A miniſtris Reip.diſtrict. ſex ſolidis componan. Interdum pro territorio vſurpatur. Ant.Flor.hiſtor.parte 3.tit.20. c.8 § 13. Ciuitas Florentia triginta millia hominum in ſe continebat actos ad arma,& diſtrictus eius ſeptuaginta millia.

Districtvs vocabulum auctore Aleiato, apud antiquorum neminem reperitur. Spiegelius in Ligurinum annotans refert quatuor nomina eiuſdem intellectus. Territorium, Comitatum,diſtrictum,& diœceſim. Verum quam recte, viderit ille. Diſtrictus enim eſt, locus iuriſdictione munitus,intra quem homines diſtringuntur, & dicitur à diſtringendo, ſicut territorium à terrendo, vt habetur in capit. vbi periculum, §.porro iuncta gloſ.in verb.territorio, de elect in 6.& notat Abbas in conſ 20 nu.2.volum.1.Et Corn.in conſil.187. vol.4. & ſecundum Felinum in capit. Rodulphus, num,31.de reſcript. Diſtrictus eſt laicorum & clericorum, ſed diœceſis clericorum tantum, & vbicunque quis diſtringendi,ſiue terrendi habet poteſtatem, ille locus dicitur de diſtrictu, ſiue territorio,vt refert Decius in conſil.534 numer.7.vol.4.& in l fin.num.19.ff. de iuriſdict.omn.iud. Vel diſtrictus,vt vult Aretinus in conſ. 77. num.4. proprie eſt dominium vel territorium ciuitati in ſubiectionem accedens vltra fines ſimul cum ciuitate ſtaturos, intra quos, quidquid eſt,vocatur diſtrictus vel territorium, l.ſi pupillus, §. territorium, ff.de verborum ſignifi & quicquid de nouo ciuitati acereſcit, dicitur diſtrictus, niſi ſub ciuitaris nomine concedatur, vt per Cynum & Bald. in l.etiam, Cod. de iure dor. & diſtrictus eſt illud, quod à ciuitate actualiter diſtringitur vt per Zabar.in clem.2.§.ſane, numer.6. de elect. Et diſtrictus aliq;

quando ponitur pro territorio loci vel agrorum. & pro iuriſdictione, & idem eſt, quod comitatus ſecundum Parid. de Put. in verb. diſtrictus, de verbor. ſigni. & diſtrictus & poteſtas. idem eſt, vt voluit gloſ. in § rurſus, in verſ poteſtate, Inſtitut de actio. & Paris de Put. in c. 1. n. 7. de fi. feud. vel & ſecundum Bald. in conſ. 499. nu. 5. vol 4 Diſtrictus tripliciter accipitur, videlicet conuentionalis, quando caſtrum pro ſe regit & ſe alicui ciuitati, ob ſui corporis tutelam ſubmittit, ſine tamen Principis præiudicio, vt in l. eſt receptum, ff de iuriſdictio. omn iudic. & diſtrictus priuilegiatus dicitur, quando princeps alicui ciuitati caſtrum conceſſit ad diſtrictum. vt in l. humanum, C. de legib. & præſcriptus diſtrictus dicitur, quando imperium & iuriſdictio præſcribitur in ipſo caſtro, l. viros, iuncta gl. in verſ. omittit. C. de diuerſ. officiali. li. 12. & ca. cum contingat, in fin. iuncta gloſ. in verſ. vel conſuetudine, de foro compet. vel vt dicit Bald. conſil. 429. ad euidentiam prę mittendum, vol. 1. Diſtrictus eſt territorium, cui iuriſdictio ineſt, & à comitatu differt, quia comitatus proprie eſt ciuitatum, & diſtrictus eſt dominorum, vel ſecundum Geminia. in c. quoniam vt elet. vel monach. in 6 diſtrictus comprehenditur ſub appellatione terrarum domini, & vt tradit per Felin. in d. c. Rodulphus, nu. 13 Diſtrictus dicitur proprie loquendo ſpacium, aquæ, ſeu latitudo iuriſdictione munita, & ſic diſtrictus erit in mari, vt voluit Cæpolla in tractat. de ſeruit, ruſtic. præd. in tit. de mari, nu. 26. Et Laurent. Calc. in conſ. 90. in fin. Et diſtrictus dicitur non ſolum in terra & mari, ſed in cœlo & aere, vt voluerunt Bald. in conſil. 420. verba Principis, n. 1. & Cæpol. in d. tit. de mari. n. 24. Et Paris de Put. in c. 1. n. 6. de fini. feud. & termini in cœlo & aëre fuere poſiti tempore Alexandri Papæ VI. inter Luſitanos ſiue Portugalenſes, & Caſtellanos diuidendo inſulas Indiæ tunc nouiter repertas per lineas graduum cœli, & quicquid reperiebatur à parte orientali erat Portugalenſium, & à parte occidentali erat Caſtellanorum. Schard.

Ditio imperium. Phocas in vſu tantum in ablatiuo & accuſatiuo ditionem putat: nos tamen, ait Cataneus, plerumque in genitiuo notauimus, præſertim apud Iureconſultos. Spieg.

Ditio poteſtatem ſignificat, ſeu facultatem. Zaſ. in l. 2. ff. de orig. iur. Et ita vſurpat Iuſtinianus, §. vtrumque. Inſtit. in proœmio. Pompon. in l. 2. §. capta deinde Sardinia. ff. de orig. iuris. Virg. 1. Æneid.

Vaſtabat, Cyprum victor ditione tenebat.

Ditio vrbium, municipumque, vide l. 13. C. de vectigal. Ditio Romani nominis, l. 1. C. de inceſt. nupt.

Ditio Romana, l. 3. circa med. C. de infant. expoſ.

Ditio pro poteſtate dominica, l. 2. Cod. de libert. & eorum lib. Briſ.

Div ponitur pro biennio, ff. de re iud. l. fin. & ff. loca. l. cum. domini. Quandoque ponitur pro tribus menſibus 13. diſt. c. Lectis, in gl. Aliquādo pro decem. Inſt. de ti. obli. § pen. & ff. qui & à quib l. ſi cum fideicommiſſaria, § Ariſto. Ponitur etiam aliis modis, vt ibi not. Aliquando pro triennio, ff. de vſucap l. 1 & l. quamuis aduerſus. Aliquando ponitur pro anno ff. de ſucceſſ. edict. l. 1. §. largius, & §. quibus. Aliquādo momentum ſignificat. C. de acquir. poſſ. l. 2. item quando diu fieri intelligatur, vide extra de elect. c. quia propter. & cap. Offerri de libell. obla. Prat. Vid. & Donel. de vſuris.

Divares conſtitutiones, Inſtit. de hæred. quæ ab inteſtat. l. 3. C. quand. mul. tut. offic. l. 10. C. de ſecund nupt.

Divalia conſulta. C de teſtam. l. diualia.

Divalia ſtatuta l. 1. circa med. C. de collat. donator.

Divalis lex, l 2. in prin. C. quando & quib. quarta pars, li. 10.

Divalis iuſſio, l. 1 §. 3. C. de aſſert. toll.

Divæ memoriæ, Inſtit de vſucap.

Divaricare eſt, à recto deflectere, idque proprie cum quis rectis pedibus ſtare nequit, ſed diductis & varie diſcretis, vnde diuaricata ligna architecturæ profeſſores dicunt, id eſt, refracta, Brechæus in l. præuaricatores, ff. de verbor. & rer. ſignificat.

Diversa ſunt, quorum definitio non eſt eadem, ſeu quorum ſubſtantia non eſt eadem. Conuertuntur hæc, l. 1. de dol. glo in l. omnis definitio, de reg. iur. Spieg.

Diversa illa dicuntur, quæ origine & corruptione ſunt diuerſa, l. ſi mihi eodē tempore de ſeruit. ruſt. præd. l. ſi domus tua, de ſeru. vrb. præd. Bald. in l. ex hoc iure, de iuſt. & iur. Prat.

Diversa pars in l 14 C. de tranſact. i. aduerſa, quæ tranſactionis cauſa aliquid acceperat, Goth. ibi in not.

Diversi exitus genera, ſexus, id eſt, contrarij. Briſſ. ex ff.

Diversorum iudicum. De officio diuerſorum iudicum (qui titulus eſt 48 lib. 1. C.) id eſt, de officio diuerſæ conditionis iudicum vel clarius, de diuerſis iudicum officiis. Quorum eſt primum, ne matremfamilias in publicum protrahant. Niſi fortaſſis pro fiſcalibus, vel priuatis debitis in ius vocetur. Nam tunc etiam materfamilias iudicem adibit. Deinde officium iudicum eſt, viris magni nominis honorem debitum habere. Poſtremo caueant iudices, ne magni ſubſellij viros in ſuſcriptionibus fratres nominent. Hegendorphinus in Exegeſi ad ſupradictum titulum. Anchor.

Diversorium Accurſius in l. 3 ff. in quibus cauſis pignor. tect ſic interpretatur, Statio in qua diuerſi generis merces afferūtur. Aliis locis diuerſorium eſt mercenarium hoſpitium, qu ex itinere aliquantiſper commorandi cauſa diuertimus nō habitandi: vnde illud Cic. in Caton. Ex iſta vita ſic diſced tanquam ex hoſpitio: non tanquam ex domo. Commorand enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit. Et libr Famil. vi. nam & villa & amœnitas illa commorationis eſ non diuerſorij. Hotom. & Donellus de pignor.

Divertere dicitur vxor, quæ à viro, cui nupta eſt, diſcedit 42 ff. de iudicand. l. 5. §. ſi cum. ff. de doli except. l. 27. §. ſi cur maritus, ff ad l. Aquil.

Divertere, nuncium remittere, dirimere matrimonium, Repudiare vxorem. Nuncium mittere, Matrimonium ſoluere l. ſi mulier, ff. ſolut. matrim. Si mulier diuerterit, & iudicio d dote conteſtata reuerſa fuerit in matrimonium, l. proſpexi ff. Qui & quibus manu l. Si cum dotem, §. Si maritus. Et ſeq. ff. eod. tit. Spieg. Adde Brechæum l. Inter diuortium, i tit. de verb. & rer. ſignif nu. 2. Diuertere à viro, à marito. Bri ex ff.

Divertisse non videtur, quæ breui reuerſa eſt, l. quicquid, de diuerſ. reg. iur.

Dives quis dicatur, ponit Bart. in authent. præterea, Cod. vnc vir & vxor. Diues non dicitur vxor propter dotem, l. Luci §. idem reſpondit, ff ad municip. Prat.

Divi fratres, quorum in iure ciuili ſæpiſſime fit mentio, fuerunt, Marcus Ælius Antonin. & Verus Commodus. Marc enim Antonin. eximiæ doctrinæ ac probitatis Princeps, hi Commodum fratrem ſuum ex adoptione Pij Antonini Pri cipis imperij conſortem fecit & primi omnium imperato bini regnare cœperunt anno ſalutis 163. quos deinde mul ſunt imitati, adeo vt terni nonnunquam imperarent. S Marcus, Commodo non multo poſt mortuo, cum filio Co modo imperauit, homine peſſimi ingenij, & omnibus inco modo Old.

Divos Iuriſconſ. appellant Imperatores, qui poſt obitum Deos relati erant ea ἀποθεώσεως ſolennitate, quam Herodi nus lib. 3. deſcribit, poſtquam & templa eis conſtrui, ac ſac dotes & ſodales creari, & ludi fieri omneſque diui hono decerni ſolebant: vt ex Tacito, Suetonio, Spartiano, Capito no videri poteſt: Briſ. Papias vero ſcribit eo diuos voca quod ſint quaſi cœleſtes, quam verbi notationem admitte & pium, & Chriſtianum magis eſt. Reliqua vide infra in v bo, Diuos olim.

Dividere, pro partiri, vt cum Iuriſconſ. inquit de verb. obl. Stipulationes non diuiduntur. Loquitur enim non de diuiſ ne, ſed partitione, atque earum rerum, quæ partitionem n recipiunt: quales ſunt res imperfectæ, vſus, habitatio, ite ctus, proſpectus, & ſtillicidium, quaſi dominium, quas p ſtringit Bart. in l. 3. §. ex pluribus, in fin. de acqu. poſſ. Quo Apellus iudicat. Spieg.

Dividere pecuniamque inter ſe partiri. Marcianus l. colleg ff. de colleg, & corporib. Sed permittitur eis, inquit, pecu s communes (ſi quas habent) diuidere, pecuniamque inte partiri. Spieg fol. 151 in charreta.

Dividere æqua lance, vide l. 23 § 1. Cod. de leg. Diuidere v tim & ex æquis partibus, leg. dicit conſtitutio Cod. de inc Perſon.

Dividere, ad diuiſionem ſi gulorum ciuium legare Pa s dixit quod alio modo ciuitatib. in diſtributionem relinq c Marcianus dixit, l. 117. de legat 1. cum etenim quis ciui s quid legaſſet, ſingulæ tribus ſuos legitimos diuiſores ha bant, qui id partirentur, idque Aſconius ſcripſit in hunc i ceronis locum, act. 2. in C. Verrem; vnum illud ex homini s certis, ex quibus omnia comperi, reperiebam, fiſcos compl res cum pecunia Siciliensi à quodam Senatore ad equi n Romanum eſſe tranſlatos: ex his, quaſi decem fiſcos ad Se torem illos relictos eſſe comitiorum meorum nomine, di ſores omnium tribuum noctu ad iſtum vocatos. Eoque ſ u diuiſores etiam viſus eſt accepiſſe idem Cicero, quum fi piſt. lib. 1. ad Atticum ſcriberet: Conſul autem ille deteri s hiſtrionis ſimilis ſuſcepiſſe negotium dicitur, & domi diu res habere: ſed Senatuſconſulta duo iam facta ſunt odi , quod in conſulem facta putantur, & Domitio poſtulante num, vt apud magiſtratus inquiri liceret, alterum, cuius li diuiſores haberent contra Rempublicam. His addatur i d Suetonij in Auguſto: C. Octauius pater à principio ætatis & re, & exiſtimatione magna fuit: vt mirer equidem hunc o que à nonnullis argentarium, atque etiam inter diuiſore peraſque campeſtres proditum. Hæc Suetonius, haud d e per operas campeſtres, eos intelligens, qui calatis in cam m Martium comitiis, aliquo miniſterio publico fungeba t. Diuiſores pecuniam populo viritim diuidebant, ſinguli i a tribu, & alio nomine magiſtri curiarum appellantur, vt m Aſconius auctor eſt, De quibus ſic loquitur in Aulularia P rinus Euclio.

Nam noſter noſtræ qui eſt magiſter curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in viros.
Id ſi ego relinquo, & non peto, omnes illico
Me ſuſpicentur credo habere aurum domi
Nam non eſt veriſimile hominem pauperem.
Pauxillum paruum facere quin nummum petat.
Et paulò poſt: —*Neque quiſquam curialium*
Venit. neque magiſter quem diuidere argentum
Oportuit.——

De huiuſmodi ciuium diuiſionibus ſentire viſus eſt Cornelius Tacitus Annalium lib.1. cum ita ſcriberet: Cæterum Tiberius nomine Germanici tricenos plebi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam conſulatui eius deſtinauit, Reuard. vario lib.2.capite 16. Fuerunt autem hæ diuiſiones ſportulæ, pecuniæ, oleum, cruſtum, vinum, aliaque id genus nec abſimilia, quæ teſtatores collegiis & ſodalitatibus, militiiſque negotiatorum & artificum, item Decurionibus, populoque interdum, die natalis, quæ viuentibus fuerat celeberrima atque honorata, parentaliorumque tempore ſingulis annis dari teſtamento cauebant, l.cum quidam, 23. ff. de annuis leg. Harum diuiſionum etiam meminit Paulus Iuriſconſultus in eiſdem pandectis, ſub tit. de legatis 1. l.125. Huiuſmodi diuiſiones à viuentibus etiam lætitiæ gratia dati conſueuiſſe, non eſt ambigendum. Dabant antiqui diuiſiones nedum Decurionibus, vt cognoſcitur ex pridem relata inſcriptione, ſed etiam eorum liberis, inter cætera diuiſiones panis & vini. Maioragius Miſcel.lib.2.c.2.

DIVIDERE ſententiam. Aſconius, Quum aliquis in dicenda ſententia duas pluresve res complectitur, ex ſi non omnes probantur, poſtulatur vt diuidat, id eſt, vt de rebus ſingulis referatur ſeorſum, quo pars vna, ſi viſum fuerit, repudietur, altera recepta. Cic. pro Milone. Diuiſa ſententia eſt, poſtulante neſcio quo (nihil enim neceſſe eſt, me omnium flagitia proferre) ſic reliqua auctoritas Senatus empta intercelſione ſublata eſt. Sic Sextus Pompeius. Numera Senatum (ait) qui vis Senator conſuli, quum impedimento vult eſſe, quominus faciat SC. poſtulatque vt aut res quæ afferantur, diuidantur: aut ſimul conſulantur, aut ſi tot non ſint ſenatores, quo numero liceat ſcribi SC expectetur. Hotom. Prat.

DIVIDVVM eſt, quod diuidi poteſt in partes aliquo effectu iuris ſeparatas. Indiuiduū eſt, quod diuidi nō poteſt in partes, quolibet iuris effectu ſeparatas. Hęc deſcriptio deducitur à cauſa finali, ſeu ab effectu diuiſionis. Nā verbū diuidere, in hac materia accipitur politices & ciuiliter, vt negotiis hominum deſeruiat: ſic quoties occurrit quæſtio; vtrum aliquid adquiri, vel retineri, vel alienati poſſit pro parte: an vero non niſi totius commercium admittat, Siue quæratur de reb. corporalibus, ſiue de reb. incorporalibus, Siue itē de obligatione vel actione aut ſolutione diuidenda, vel non diuidenda. In his enim totum ius conſiſtit, & per conſequens totus effectus diuidui & indiuidui, l ſi.ff.de leg.1 1 ff de ſtatu hominum, iuncto titul. Inſtit. de rebus corporalibus & incorporalibus. Prat.

DIVIDVVM Romani legiſlatores ſignificare ſolēt his aut ſimilib verbis: PARTIVM PRÆSTATIONEM RECIPERE, l.2. in pr. ff de verb.obligat. A SINGVLIS HÆREDIBVS DIVISIM CONSEQVI: PRO PARTE PETI: ADMITTI PARTIS EXECVTIONEM, l in executione, ff eo. tit. Pro parte adquiri: Pro parte retineri: Pro parte remitti, l. pro parte, ff. de ſeruitutib. l. vnus ex ſociis, ff. de ſeruitut præd. ruſtic. A cōmunione decedere, ſci. reiū particularium, vt in tit. ff. & C. comm. diuidund. Familiam herciſcere h.e. hæreditatem diuidere, ſeu reiū vniuerſitatem, vt in titul. ff. & C. famil herciſc. Ad ſignificandum vero indiuiduum has appellationes accommodant Iuriſconſulti: Partium præſtationem non recipere: Niſi totum detur ſtipulationi ſatis non fieri: In ſolidum teneri, l.2. in princi. Et §.1. ff. de verb. oblig. Ab omnib. hæredibus committi pœnam. In ſolidum peccari: vt in l. ead.§ Cato. ff. eod. tit. diuiſim non præſtati: In ſolidum agi: totum dari, d.l. In executione. Ex his atque id genus aliis appellationib. intelligi poteſt, quomodo in hac materia ſit accipiendum diuiduum & indiuiduum, nempe quod diuidi poteſt, vel diuidi non poteſt in partes, iuris effectu ſeparatas, vt in § præcedenti dictum, Old. Prat.

DIVIDVVM & indiuiduū duplici ratione dicitur. Natura videlicet & lege. Natura, id diuiduum appello, quod hominis facto in partes diſcretas, ſeparataſq; ſecari & diuidi pōt, vt fundus, homo, veſtis, & aliæ deniq; res corporales innumerabiles, l. 1.§. quædam. ff. de rer. diuiſ. l. ſi quis duas, § ſi quis partem, ff. com prædio. & l. quod in rerum, §. ſi quis poſt. ff. de legat. 1. In homine tamen cæteriſque rebus animatis, Iaſon & poſteriores in l.2.§. & harū. ff. de verb. obl. hoc non admittunt, quod earum rerum diuiſio ſubiectum omnino corrumpat, l. rerum mixtura ff de vſucap. c. adſerte, de præſum. Sed eorum ſententiā ipſe nō facile probauerim, ſiquidē hac ratione attenta ex corporeis rebus pauciſſimæ eſſent, quæ ſectionē admitterent. Nā & nauis, veſtis, liber, hiſq; ſimiles, in partes præſertim minutas ſine ſubiecti deſtructione ſeparari nequeunt, illud ſcio hominē, mulū, cæteraque animantia, in partes cōmode diuidi nō poſſe § ead in fi. de offic. iud. in Inſt. Verū hæc cōmoditas vel incōmoditas, in diuiduo ſecundū naturam minime attenditur. ſed id conſideratur duntaxat, an res corporea ſit, atque ita actualiter diuidi poſſit, d.§. quædam, & d § ſi quis partem, quod & in hominē ipſum cadere probat d. l. affeire de præſum. Quib. cōfirmatur prima doctrina, in hac materia omnes res corporales natura diuiduæ ſunt, dict. l. quod in rerum. § ſi quis poſt ff de legat. 1. à quo ſolum pūctum excipit. Petr. Bellapertic en. qui tam paruus eſt, vt tamē ſi corporeus ſit, partes nō recipiat. Eſt.n pūctus, aut ſi mauis pūctū, vt Mathematici docent, quod ob incōprehenſibilem ſui breuitatem, in partes diuidi non poteſt, nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodo ſignū eſſe dicatur, protractū, vt Euclides ſcribit, lineā cōficiēs. Verū hoc exemplū non mihi valde videtur ad rē pertinere, Siquidem punctū licet ex ſe faciat corpora, non tamen ipſum corpus ſit. Eo conſtat ineptos eſſe & ridiculos ex recentioribus quoſdā, licet alioqui mulctæ auctoritatis, qui in l.4 §. Cato. ff. de verb. obl ſcriptum reliquerunt, punctū nonnunquam diuidi, veluti cum adeo magnus. vt in partes deduci & ſecari poſſit, Bartoli verba in eum ſenſum contorquētes, dum in l. ſi cui. hoc tit. tradit res omnes in vniuerſum, ex philoſophorū ſententia in infinitas partes diuiſibiles eſſe. Punctus.n eſt, vt dixi, qui ob incomprehenſibilē ſui breuitatē, nec longus, nec latus, nec altus dici poteſt quocirca ſi aliquā habeat magnitudinē iam puncti nomen amittit. Præterea rebus corporeis. vt dixi, non numeratur. Cognito vno ex cōtrariis, reliquum (vt dixi ſolet) facile perſpicitur l.1. ff. de his qui ſunt ſui. Proinde cognito quid ſit diuiduū natura, non difficulter intelligemus, eadē natura indiuiduū dici, quod hominis facto, & naturaliter in partes ſeparatas ad oculum diuidi non poteſt, d.l.2 & harū, & l. non amplius. §. bonorum, ff. de lega. 1. Cuius generis ſunt res omnes incorporales, quæ cū neq; tangi, neque videri poſſint. l.1 §. de rer. diuiſ. §. incorporales, de rebus corpor. in Inſtit. hominis operas in partes quæ ad oculum demonſtrentur, ſeparari nequeūt, l. hæredes, § an ea. ff. fam. erciſc. ideoque ſeruitutes, de quib. agimus, licet corpori diuiduo accedant, l. ſeruitutes, 4. ff. de ſeruit. Iſtæ tamen diuiſionē natura præſertim, non admittunt, vt d.§.& harum, d.§. an ea. d.l. ſtipulationes non diuidūtur, & l. fideicommiſſa, §. pen ff de leg. 3. Lege diuiduū dupliciter conſideratur, vel reſpectu diuiſionis corporeæ, vel intellectualis, quatenus ad ſectionē corporalē rem ipſam referimus, illud lege diuiduū dici cenſeo, quod cōmodē, & ſine damno diuidi poteſt. Per contrariumq; indiuiduū. quod nō niſi cū incōmodo ſectionem admittit, l. nō amplius, §. cū bonorū, ff. de leg. d.§. ead. in fi. de off. iud. in Inſtit. Homo itaq; in hac conſideratione indiuiduus eſt, cæteráq; animantia, quę vno ſpiritu continentur, Bal. in c. quāto, de iud. quando niſi cū deſtructione ſubiecti diuidi poſſit. l. rerū mixtura, ff. de vſucap. nec mēbrum offendi, quin toti corpori vis fiat, l. vulgaris, in princ. ff. de furt. l.1. §. item quæritur ff. de aqu. quotid. & æſti. Reſpectu vero diuiſionis in intellectu conſiſtentis, Diuiduum lege dicitur, quod in partes plures indiuiſas, & intellectuales vtilitatis gratia diſſecatur, l. ſeruus communis, ff. de ſtipul. ſeruor. l. locus, ff. de aq. poſſ. Quod fit plerunque per quotas ſeu partes, quas quotitatiuas vocāt, vt tertiā, quartam, dimidiam, & ſimiles. Pulchre Fulg. in l.1. §. ſi pecunia, ff. depoſ. Qua ratione, homo lege quoq; diuiduus exiſtimatur, l. ſi ſtipulatus, §.1. ff. de ſolu. l. in executione, § pro parte, ff. de verb. obl. poſſunt quippe duo domini eiuſdē ſerui eſſe, ita vt ſinguli dimidiā partē pro indiuiſo habeant, d.l. ſeruus cōmunis. Dixi ſane, Vtilitatis gratia, quia diſtributionē illam partis intellectualis proportionabile cōmoditatē adferre oportet, h.e. tātū vtilitatis reſpectu partis, quantū totū in ſuo toto, d.l. in executione, §.2. Hinc liquet iura & actiones lege diuidi inter hæredes tam actiue, quā paſſiue pro portionib. hæreditariis, l. pacto ſucceſſorū, C. de pactis, l.1. C. ſi cert. pet. l. pro hæreditariis, Co. de hæred. act. Quod magis conſiderato effectu admiſerim, quā iure ipſo, l. ea quæ, C. fam. erciſc. Pōderando prima illius cōſtitutionis verba: Hæc quæ in nominib. Non.n. dixit nomina diuidi, ſed ea quæ ſunt in nominib. cū ius in ſe nullā recipiat diuiſionē, l.1. ff. de rer. diuiſ. Ex his intelligis quoque indiuiduū ad ſectionē intellectualē relatū illud eſſe, quod in partes pro indiuiſo cōſcindi nō poteſt. vt in ſeruitutibus quas diuiſionē non recipere manifeſtū eſt, l. ſtipular. non diuiduntur, & l.2 §. & harū. ff. de verb. obl. l. fideicōmiſſa, §. pen ff. de leg. 3. l. pro parte, ff de ſeruit. adeo vt nec per legē quidem eas diuidi poſſe, Iulius Paul. dicat. l. hæredes. §. an ea. ff fam. erciſc. cuius rei rationē attingemus inf. Hęc ad ſubſtantiam obligationis, & rerū in ea deductarum pertinet, in eius autē executione, h.e. circa rei debitæ petitionem & ſolutionem, quatuor cauſas IC. conſiderari volunt, quas accurate proſequitur Vlp. per totā l. in executione, alleg. nonnunquā.n. euenit, vt talis res in obligationē veniat, quam creditor pro parte petere, itidēmque præſtari pro parte à debitore poſſit, veluti ſi promiſſa ſit pecunia certa, ſeu quantitas, d.l.2.§ & harum, & d.l. in executione.§ 1. Hoc eſt, quod dicere ſolemus, quantitatis obligationem diuiduam, de qua regula ad ſocietatem ſcripſimus

in d.l.ſtipulat.non diuiduntur.Interdum & ſecundo cõtingit, omnino diuerſum, vt aliquid debeatur, quod nec pro parte peti, nec pro parte ſolui poſſit, vt ſeruitutes, operæ,& facta, d l.ſtipul:l.libertus qui ſoluendo, ff. de oper.liber. Quare ſi opus teſtator fieri iuſſerit, hæredes ſinguli,inquit Vlp.in ſolidum tenentur, d.l.in executione,§.2.& d.l. fideicommiſſa,§. pen.ff de leg 3. Quæ omnia de ſeruituribus facti & operis in d l ſtipulariones,pleniſſime tractat Coraſ.Quandoq; vero nõ nihil pro parte peti poteſt, quod in ſolutione ſectionem non admittit. Etenim ſolui niſi totũ, nequit, ſicut in ſtipulatione generis & alternatiua,dicta l in executione, §.pro parte,alio qui,vt Vlpianus ait,in diuerſis rebus recte partes ſoluerentur, quod debitor facere non poteſt,ne creditor debitum nõ conſequatur, indeque enata celebris illa regula, obligatio ſolutione indiuidua eſt, ſi contingere ex ea poteſt, in diuerſis rebus ſolutionẽ fieri. Quam Io.Imol.in l.ſupra iter § officium. ff.de aqu.plu.arc. declarat, procedere in obligatione ex hominis diſpoſitione fluente, vt in alternatiua,& generis,dict §. pro parte, ſecus in ea, quæ deſcendit ex diſpoſitione legis,vt in cauſa noxali, in qua cũ lex conſtituerit, dominum dando, vel ſeruum,qui damnum intulit pro noxa,vel litis æſtimationem liberari, tot.tit. ff.C & in Inſtit.de nox.act.l.miles § 10. ff.de re iud.poterit dominus partẽ in pecunia,partem in ſerui dominio præſtare. Hoc.n.minus habet iniquitatis,ne nimis prægrauetur innocens dominus ex maleficio ſerui, l. quoties nihil, ff.de regul.iur. & vulgo dici ſolet,mitius agi cum lege, quã cũ homine,l.Celſus, ff.recep.arb. Hoc tametſi Alex.Iaſ. & poſteriores recipiant,nũquam ipſe probaui,cum verum nõ ſit,dominũ præſtando partem in quantitate,partem in ſeruo, liberari dict.§ officium, vbi Bart.l.ſi ſeruus communis, ff de nox.act.l.ſi cum vno,ff.ſi ex noxali cauſa agatur,l.& tantum, § ſi ſeruus, ff.de ſeru. corrupt. Ideóque nec præcipua eorum doctrina defendi poteſt aſſerentium,in obligatione ex diſpoſitione legis fluente,in diuerſis reb.partes recte ſolui. Nam & obligationem, rem tradi, ea potiſſimum ratione indiuiduam eſſe conſtat, ne ſolutionem in diuerſis rebus fieri contingat. Bart.in d.l ſtipulationes non diuiduntur, 3.quæſt. Cum enim ſit obligatio facti in quo lex diſponit ſuccedere obligationem in id quod intereſt, l.ſi quis ab alio, § fin.ff.de re iudic. parte fundi exſoluta poſſet pars, quæ ſupereſt, in pecunia numerata præſtari,quod eſt abſurdum,d.§.pro parte, quam rẽ plenius attigit Coraſ.d.lo.Accedere denique poteſt,vt ad ſolidũ agi debeat,adferatque nihilominus ſolutio partis liberationẽ,veluti inquit Vlp.in d.l.in executione,§.in ſolidum, ſi contra hæredes venditoris agere velim,vt me defendant cõtra Titium,qui fundũ venditum vult à me euincere,hæredib. omnibus,& in ſolidum denunciare debeo. Si tamen fundum euinci contingat,proportione tantum hæreditaria ſinguli tenentur. Hæc multo clarius obſcurũ hunc tractatum aperiunt, quã commentitia illa Doctorũ diuiſio dicentium, diuiduum & indiuiduum lege,conſiderari tripliciter,cõtractu,petitione & ſolutione. Quædam enim ſunt omnino,hoc eſt,tribus iſtis reſpectibus, diuidua, vt obligatio quantitatis, quæ pro parte deduci in contractu, pro parte peti, & pro parte ſolui poteſt, d.§.& haiũ.Quædam omnino indiuidua,vt ſeruitus,quæ nec per partes in contractum venire, nec pro parte peti, nec pro parte præſtari poteſt, vt dict.l pro parte, d.l.hæredes, §.an ea. ff.fam.erciſc.cum vulgar.Aliqua,inquiunt, ſunt contractu diuidua, petitione vero & ſolutione indiuidua, vt facta, quæ principio pro parte in contractum deduci poſſunt, l.2. § præterea,ff.de aqu.plu.arc.l.locus,ff.de acquiren.poſſ. Poſtquam autem ſuper his ſemel contractum eſt,per partes, neque peti, neque præſtari poſſunt,d.l.ſtipulationes, & d.l.in executione §.2. Denique quædã dicuntur & contractu & obligatione diuidua, quæ tamen in ſolutione ſectionem non admittunt, vt ea,quæ ſi pro parte præſtantur, vel proportionabilem commoditatem non adferunt,quia non tantum vtilitatis pars reſpectu partis affert,quantum totum,reſpectu totius,d.§.2 vel in diuerſis rebus ſolutionem fieri contingere poteſt, d. §. pro parte.Corraſ.in l.viæ.ff.de ſeruit.

DIVIDITAS, vide l.80.in fin.ff.ad leg.Falc.vbi tamen plerique legunt diuiduitas,id eſt,diuiſio. Briſſ.

DIVISIONEM facere,l.3. C.commun.diuid. Bonorum inter filios,l.77.§.euictis,ff.de leg.2.inter hæredes, l.15.ff.de his quæ vt indign.Briſſ.

DIVISIONES pro erogationibus ac diſtributionibus, quæ ſingulis ciuibus aut decurionibus fiunt.Briſſ.ex ff.

DIVINA loca,l.1 ff.de interdict.

DIVINAS domus,id eſt,Imperatorias,Alciatus interpretatur in l.ad inſtructiones,C.de ſacroſanct. eccleſ. Spieg. vide paulò poſt Diuinos honores.

DIVINÆ tabulæ, hoc eſt, decem præcepta,ſuperiori ætate relegatæ prorſus erant à ſcholis Iuriſperitorum, admiſſis potius immenſis Baldi & aliorum commentariis. Videbatur enim ad Theologos pertinere,nec quicquam conferre ad Iuriſprudentiam Decalogus,quum tamen Old.vere indicarit fontem iudiciorum & actionum eſſe 8.præceptum.Spieg.

DIVINÆ literæ, id eſt reſcriptum in l.7. circa fi.C de natural.liber & matrib.eor.

DIVINA munera, id eſt,fructus,in l.4. C.de malefic. & mathemat.Brederod.in lexic.

DIVINATIO eſt iudicium, quo duo pluresve, qui ſe præponi in accuſando volunt,de accuſatione ſibi deferenda contendunt. Ex eo autem deductum nomen putamus, quod quum in hoc iudicio iudices nõ de præterito,ſed de futuro ſtatuant, vter ſit rectius accuſaturus(quod totum opinabile eſt, coniecturáque nititur)diuinare dicantur, eorúmq; iudiciũ opinabilis diuinatio. Vlp l.15 ff de accuſa Si plures exiſtant, qui eundem in publicis iudiciis accuſare volunt, iudex eligere debet eũ,qui accuſet;cauſa ſci.cognita.æſtimatis accuſatorum perſonis,vel de dignitate, vel ex eo, quod intereſt, vel ætate,vel moribus: vel alia iuſta de cauſa.Hoc in publicis iudiciis.In popularib. autẽ Prætor eligebat idoneiorẽ: inquit Paul.in l.2.ff de pop. act vbi Goth.in not.Vide Fab.lib.3 c 10.& lib.7.ca 4.Gell.li. 2.c.4.Hoto.Vide & Duar lib.diſputat anniuerſ.1.c.36.

DIVINATIONES, ait Briſ.appellabantur olim ea iudicia, quæ de accuſatore conſtituendo reddebantur. Quintil. li.3. c.10.& & lib.7.c.4.

DIVINOS honores ſibi cum vendicarent Imperatores, eo factũ eſt,vt diuinæ domus, & Conſtitutiones, Cæſarum domus & conſtitutiones appellentur,vt & alia multa Prat.ex Briſſ.

DIVINVM ius,quod ad Dei cultum pertinet. Hinc nuptias diuini iuris communicationem definit Modeſtin. l. 1. ff.de ritu nupt. quod vir & vxor eorundem ſacrorum paticipes eſſent. Qua ratione & vxor rei humanæ ac diuinæ ſocia dicitur, in l. 4.C.de crim expil.hæred.& Iuriſprudentia diuinarum rerum ſcientia definitur, quod placandorum Deorum ritus ſolennéſque ceremoniæ & ſepulchrorum iura ad hanc ſcientiam pertinerent,l.10.ff.de iuſt.& iur.Briſſ.

DIVINI iuris eſſe dicuntur res ſacræ, religioſæ & ſanctæ, l.1.ff. de rer.diuiſ. §.nullius autem.Inſtit.eod. ſic diuinas res interpretatur Vlpian l.1 ff.de interdict. Quæ definitio à Gothis interpolata eſt apud Caium,ibi Inſtit.2.tit.1.Prat.ex Briſ.

DIVINI Iuris autẽ quæ ſunt nullius in bonis ſunt: ac propterea alienari & obligari prohibentur, excepta cauſa redemptionis captiuorum,& quibuſdam aliis,§ 9. ſacræ res, Inſt. de rer. diuiſ.

DIVISIO, eſt vel totius in partes, vel generis in ſpecies fiſſio,vt res cuius eſt quæſtio,facilius atque certius intelligatur. Diuiſionem,ait Accurſ §.1 Inſtit.de oblig eſſe innumerabilis materiæ breuem compoſitionem.Prat. Eſt autem diuiſio duplex. Vna fit in partes,altera in ſpecies. Prior appellatur Partitio, eſt totius integralis ſiue legalis,in partes. Poſterior diuiſio, totius ſc. vniuerſalis ſiue prædicatiui in ſpecies,gloſ. l. recta. de verbo.ſign.Ex Apello. Sed clarius hæc,docendi gratia,diſtinguũtur: vt,diuiſio ſit generis in formas:vt,animal diuiditur in hominem, auem, aſinum & piſcem. Nam genus hæc omnia in ſe complectens,quaſi totum quoddam:cui quę ſubiecta ſunt, veluti membra ſunt. Vnde & Cicero fatetur,ſpecies, quas ipſe maluit appellare formas, interdum & partes vocari. Partitio vero,quum totum ſiue (vt quidam appellare malunt) integrum,diuiditur in ſuas partes,velut in membra, tum in corporalibus, tum iis, quæ intellectu tantum percipiuntur. Vt cum corpus hominis diuiditur in caput, humeros brachia,thoracem,ventrem,ilia, crura & pedes:aut domus in tectum,fundamentum aut parietes. Hæc ſenſu percipiuntur. Rationis ſunt illa: Ius diuiditur in legem,morem, & æquitatem.Si Rempublicam diuidas in monarchiam, democratiã, oligarchiam, & ariſtocratiam,diuiſio erit,qua totũ in formas diducitur. At ſi Rempublicam diuidas in partes, equeſtrem ordinem,& populum,partitio erit. In ſumma tamen, omnis diuiſio aut eſt ſubſtantiæ in ſubſtantias: vt animalis in hominem.& cætera bruta: aut ſubſtantiæ in accidentia:vt animalium aliud bipes, aliud quadrupes,aliud pedibus carens. Aut accidentium in ſubſtantias:vt ſi volatilia diuidas in aquilam, noctuam,& alias ſpecies: aut accidentis in accidentia: vt,eruditorum alius ex ſe doctus eſt, alius à præceptoribus inſtitutus.Spieg.

DIVORTII quæ ſit etymologia, inter auctores non eſt parua diſſenſio exiſtimante Paulo Iuriſconſ.in l.inter diuortium, ff. de verb ſig dictũ ideo,quod in diuerſas partes eant,qui diſcedunt.Cato in l.2.ff.de diuortiis,à diuerſitate mentium, aliis à diuertendo,quibuſdã vero per trãſlationem, à diuortio aquarum rerúmq; ſimilium,cum propria voce rem hãc exprimẽte careamus,quæ fuit Cic.ſentent.lib 3.de orat.qui cum ſit teſtis omni exceptione maior, vt alios refellã,me maxime cogit, præſertim Caium, cum diuortio non admodum ſtructura & ſono diuerſitas affinis ſit, & longius quam par ſit Etymon petatur.Idẽ Cicero libro citato,doctrinarum diuortia dixit. In Epiſtolis verò ad Atticum, aquarum diuortia. Iul. Frontinus in cap.de qualitate agrorum,aquarum diuergia.1 Liu.lib. 44. & Iſidor.lib.15 Etym.cap vlt.Itinerum diuortia.Lucanus fluminum & maris. Gratius verò Poeta in libello de venatione, morborum in canibus diuortia. Vnde non immerito Nonius

diuortium,

diuortiũ, rerũ omniũ ſeparationem dixiſſe videri poſſit. Hebræi, penes quos vetuſtiſſima diuortium habet initia, vt Deut. c. 24. perſpicitur, nomẽ diuortij à verbo quod ſcindere ſonat, deducunt; libellúmq; abſciſſionis dicuut (Marcus Euang. c. 10. βιβλίον ἀποστασίου, Matthæi verò interpretes ἀποστάσιον, quaſi abſciſſionale nuncupant) quod viri & vxoris nexum, coniugationémq; in perpetuum abſcindat ac dirimat Maiorag. lib. 2. Miſcel cap. 15. Illud quoq; hic reticendum non videtur, in diuortiis ſolennia fuiſſe verba, quibus antiqui vterentur. Caius l. 2. ff. de diuortiis. In repudiis autem, id eſt, renunciatione, comprobata ſunt hæc verba: TVAS RES TIBI HABETO. Item hæc: TVAS RES TIBI AGITO. In ſponſalibus quoque diſcutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere, in qua re hæc verba probata ſunt: CONDITIONE TVA NON VTAR. Hæc Caius. Quo in loco ſciendum eſt, priora illa renunciationis verba fuiſſe magis in vſu, eum Cicero, Plautus, Martialis, atque Apuleius in eadem formula verbum habendi, non autem agendi ponant. Cicero Philip. 2 Mimam illam ſuam, ſuas res ſibi habere iuſſit ex duodecim tabulis. Apud Plautum matrona à marito diuertens ait: TIBI HABITO RES TVAS. Martialis:

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeru, atque iubes res ſibi habere ſuas.

Apuleius lib. 5. de Aſino aureo. Confeſtim, inquit thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto. Maiorag. dict. cap. 15. Ad de Forcatul. in ſuo cupid. iuriſperit. cap. 15. numer. 3. & ſequent.

DIVORTIVM eſt inter virum & mulierem legitime facta ſeparatio. Goffr & Hoſt. in ſum. §. 1. de diuort. Legitime: inquam: Eo quod, quos Deus coniunxit. homo non ſeparet, vt ſcil. & abſq; ratione Non. n homo ſeparat quos pœna damnat, quos reatus accuſat, quos maleficium coarctat. 33. q 2. c. ſolet & de conſang. & affin. c. de infid. Moſes tamen primus diuortij author fuit, Deut. c. 24. Ille. n. (authore D. Hieronymo) videns Iudæorũ alios auaritia, alios moleſtia domeſtica, alios libidine cõmotos, ſuas vxores iniuria & morte aliquando afficere, quo ſibi integrum foret nouas ducere vxores, aut iuniores, pulchriores, ditioreſve. vt domeſticæ quieti conſuleret, facultatẽ illis dedit diuortij faciendi cũ prioribus vxoribus, ea tamen conditione, vt vir daret vxori ita reiectæ libellũ diuortij, in quo (teſte Ioſepho Iudaicæ antiq. 4) in hanc ferme ſententiam ſcriptum eſſet. Promitto me, non repetiturũ te, quo ſic mulier poſſet cuiuis rurſum nubere. Et hinc factũ eſt (ſicuti ego arbitror) vt olim Romani in repudiis, i. e. renunciationibus, vſitatiſſimi habuerint moris verba ea: Res tuas tibi habeto, Tuas res tibi agito. Sic apud Plautũ Alcumena Ioue alloquitur his verbis: Valeas, habeas tibi res tuas, reddas meas. Nec illa reiicerentur. Cõditione tua non vtar: ſicuti tit. de diuort. adnotarunt Iuriſcon. Quia verò repudij meminimus, intelligendum hic eſt, repudij rationem non mutuam fuiſſe apud Hebr. neque olim apud Rom. Cauiſſe n. Romulum lege ſatis conſtat (ſi Plutarcho credimus) ne mulieri virum in cuius manu, mancipióque cauſa foret, relinquere fas eſſet. Et quanquam viro liceret repudiare, Romanis tamen ipſis vxorem dimittere, veteris non fuit inſtituti, nec probatum eſt, niſi in liberorum veneficio, aut in adulterio foret deprehenſa, aut niſi claues ſubieciſſet. Quod ſi quis aliter repudiaſſet eius opum vxori portionem dari, reliquum Cereri ſacrum idem Romulus iuſſit. Præterea & eos, qui ab vxore diuerterent, ſacra diis inferis obire. Itaque viro tantum diuertere licebat, quin & zelotypiæ illius mederi vxor cogebatur, exemplo vel fœdiſſimo, nec citra horrorem. Tunc & dicebatur vxori nuncius remitti. Cicero enim, epiſt. 1 ad Att. Vxori (inquit) Cæſarem nuntium remiſiſſe. Cauſas autem & formulas diuortij varias fuiſſe certum eſt, vti videre eſt apud Platonem, dialog. 11. de legib. & Alexandrum ab Alexandro lib. 4. cap. 8. Vna eſt ſterilitas, cuius gratia Sp. Carbilius Romanorum primus vxorem fertur dimiſiſſe, ac diuertentibus matrimoniis quaſi anſam præbuiſſe, quam ſecutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudij nuntio, quod in caput veſtem deducere animaduertiſſet. Idem fecit Pub. Sempronius, quod eius vxor ludos funebres ſpectaſſet. Quam ob cauſam, diuortium ſeu repudium (vtrunq; enim confunditur. Nam horum verborũ ſignificatio differentiam habet excogitatam à Iureconſ.) Sunt vero, qui dimittere opinentur haud ſatis huic accommodum rei verbum. Nam exercitum (inquiunt) dimittimus, ſicuti dimittitur ſenatus, concio, amicus, digredi volens. Verum, qui hoc ſentiunt, producuntque, falli manifeſtiſſimũ eſt ex Tranquillo, qui in Cæſare dimiſſam ab eo Coſſutiã tradit. Abiicere in hoc vſu non reformidat D. Hilarius, neque Hieronymus abiicere vti videtur, quippe qui eiectam mulierem intelligat, quæ à marito viuente eiiciatur. Non prætereunda interim eſt Pauli ſententia: ex 2. Inſt. lib. tit. de dotibus. Si diuortium (inquit) citra mulieris culpã obtigiſſet, integra repetebatur dos, quod ſi ab vxore quid delictum siet, in liberorum ſingulos ab marito ſexta dotis retinebatur portio, vſque ad dimidiam modo dotis partem. Commemnit quoque & Boetius: Romanæ (inquit) ciuitatis iure in parentum arbitrio retinentur liberi, vſque dum mancipatione ſoluantur tertia. Ergo ſi diuortium foret factum mulieris vitio, dotis parte pro liberorum mulctabatur numero. Anharan.

DIVORTIVI nomen generale eſt ac de amicitia interrupta dicitur, & inter amantes diuortiũ eſt: Eſt & animæ corporiſq; diuortiũ. Propriè tamen eſt, ſi vir & vxor ſeparentur: Repudiũ verò, ſi ſponſus à ſponſa diuimatur; Ergo in hoc differunt, teſte Paulo, quod repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur. Confunduntur tamen hæc vocabula. Apud noſtros eſt duplex diuortium, aliud verum, aliud fictum, l vir mulieri, ff. de don. int. vir. & vx. Prat.

DIVORTII cauſa factæ donationes, leg. 11. §. vltimo, & leg. 60. §. diuortij. & l ſexageſimaquarta. ff. de donat. int. int. virum & vxor.

DIVORTII cauſa amotæ res, l. 2. C. rerum amot. l. 17 ff. eodem titulo.

DIVORTII: conſilium, l. 17. §. 1. & l. 25 ff. de act. rerum amot. Briſſ.

DIVORTIA Iſidor. lib. 15. Etym. cap. vltim. ſunt flexus viarum, hoc eſt, viæ in diuerſa tendentes. Vergilius libro nono Æneid.

Abiiciunt equites ſeſe ad diuortia nota.

Eadem diuerticula dici cœpta ſunt. Briſſ.

DIVORTIA aquarum dixit Virgilius, cum ex eodem capite in diuerſas partes fluunt. Vnde diuortium non propriè in ſponſalibus vſurpatur: quia ſponſi nunquam in vnum tanquam caput aut iugum conuenerunt. Paulus lege 191. de verborum ſignificat. vt refert Connanus libro octauo cap. & num. citato.

DIVORTIVM fit conſenſu eorum, quorum nuptiæ contractæ ſunt. Cuius enim conſenſus requiritur in contrahendo matrimonio: eius conſenſus etiam requiritur in diſſoluendo, Goth ad auth. econtra. C. de repud.

DIVORTIONALE, Eraſmus in cap. 5. Matth. vertit diuortionale ad verbum τὸ ἀποστάσιον, hoc eſt, inquit, libellum diuortij, & cap. Matthæi 19. vertit libellum repudij. Quamobrem nihil ferme diſcriminis videtur inter vtrumque ponere: quod Iuriſconſultis ſæpe quoque accidit, Papinianus in l. viro atque vxore, digeſt. ſoluto matrimonio. Et in Nouel. Iuſtinian. Conſtitut. 117. ſub tit. de diuerſ. capitul. & ſolut. matrimon. Brech. leg. inter diuortium in tit. de verb. & rer. ſignificat. circa medium.

DIVOS olim Imperatores appellabant, neſcientes tamen rationem, quare id facerent. Nos verò Deo autore poſſumus dicere Diuos Imperatores etiam dum viuunt, quia in adminiſtranda ſacroſancta iuſtitia, Dei miniſterium agunt, vt qui eos contemnat, Deum cenſeatur contemnere, Rom 13. Item, Ego dixi, dij eſtis, & filij Excelſi omnes. Quam ob cauſam cum Ioas coronaretur in templo, tradebatur ei lex Domini in manus 2. paralip. 23. Quem morem in hodiernum diem rectè imitantur Chriſtiani. Dauid enim beatos pronunciat eos, qui meditantur in lege Domini die ac nocte, Pſalm. 1. proinde merito Diuos fratres diximus Carolum Quintum A. Et Ferdinandum C. Optimos Maximoſque Principes noſtros. Vnde diligentiſſimus Latinæ linguæ interpres A. Calepinus: Cum autem dicimus, inquit. Diuam fœminam, intelligimus eam, quæ ſua virtute diuinitatem meretur. Sic dicimus Diuos Imperatores, etiam dum ſunt in vita. Old.

DIVRNVM officium in l. 1. ff. de oper. liber. dicitur, vel quia per ſingulos dies datur, l. 20. §. 5. ff. de ſtatulib. vel quia per diem laborandum eſt, l. 3. d. tit. de oper. libert. l. 2. in fine, de annuis, Gotho. in not. ad d. l. 1.

DIVRNVM petere Seneca lib. 2. Controuerſ. dixit pro eo, quod panem mendicare, vt ſolent facere apud nos quidam inertis atque ignauæ vitæ homines, quos tanquam inſulſos, & ad nullam rem vtiles Bliteos appellamus, qui de alieno, eoque emendicato in diem viuunt. Connanus libro octauo, cap. 11. numero 6.

DIVRNVM pro ſumptu victus vnius diei, l. 47. §. 1. de admin. tut. Briſſ.

DIVRNVS fur, id eſt, interdiu deprehenſus, vt loquitur Gaius in l. 4. Digeſt. ad Legem Aquiliam & l. 54. §. furem, Digeſt. de furtis.

DIVTVRNA cuſtodia, vide l. 5. C. cuſtod. reor.

DIVTVRNA incubatio, vid. l. 3. C. de rei domin. vel templ. vindicatio, &c.

DIVTVRNA poſſeſſio. Diutinum tempus Briſſonius ex digeſt. & Codic.

DIVTVRNITAS poſſeſſionis, temporis, l.7.C. de præſcript. longi temp. l.57 ff. de ritu nupt. Briſſ.

DIVTVRNA conſuetudo pro iure & lege in his quæ ex non ſcripto deſcendunt, obſeruari ſolet, l. diuturna, de legib. quam vero ibi diuturnam appellauit Vlp. longam dixit Hermog. in l. ſed & ea. eod. tract. receptumq; eſt, vt decem anni diuturnos conſtituant mores, maxime ſi contradicto aliquando iudicio confirmati fuerint. l. cum de conſuetudine, de leg. Cæterum cum mores & conſuetudinem nominauerint prudentes, conſtat ex vnica actione mores nō introduci. Ferri de iure nat. gent. & ciuil. Diuturnum autem ſignificat longum quoddam tempus, non certum aut definitum, ſed pro rei conditione, cui iungitur modo longius, modo breuius quod hoc vno exéplo Ciceronis oſtēdi poteſt de Senectute. Nihil mihi diuturnum videtur, in quo eſt aliquid extremum Conna. lib.1.c.10.n.6.

DIVTVRNVM ſilentium, vide l.1.C. de commun. rer. alienat. l.3. in princ. C. ſi maior factus alienau. & c.l.1.C. ſi aduerſ. creditor. præſcript.

DIVTVRNVM tempus, & diuturna poſſeſſio ad decennium refertur inter præſentes, viginti vero inter abſentes: idque vulgo obtinuit l.1. ff. de aqua, & aqua plu. arcen. l.10. ff. ſi ſerui. vindic. l.18 ff. de vſucap. l.7. & l. pen. ff. pro empto. l.1.C. ſi aduerſ. cred. § diutina. Inſt. de vſucap. Briſſ.

DIVTINVM quid ſit, explicatur in l. diuturna. ff. de leg. & Inſtit. de iure nat. § ex nō ſcripto. Albet. hoc aliquanto contractius eſſe putat longo tempore, tametſi videatur idem ſignificare tempus, tit. § emanſor l 2. de re milit. Spieg. Pra.

DIVVS Auguſtus, Claudius, Veſpaſianus, Titus, Nerua, Traianus, Hadrianus, Antoninus Pius, Pertinax, Verus, Marcus, Commodus, Seuerus, Antoninus, Caracalla, Claudius, Aurelianus. Hos Impp in lib. noſtris Diuos appellari, teſtatur & demonſtrat ex ff. & C. Briſſon.

DIVVS Mugellanus Iuriſconſultus, Bononiæ ius ciuile profeſſus eſt circiter annum 1300. Commentarios in eam diſciplinam complures ſcripſit, in quibus doctrinæ puritatem cum primis ſecutus traditur. Hotom.

DIXI. Aſconius, Moris fuit, quum ſatis viſum eſſet dixiſſe verborum, hanc ſibi neceſſitatem finiendæ orationis imponere, vt dicerent ad vltimum, DIXI: quod etiam ab vtraque parte oratione conſumpta, vt in conſilium dimitterentur, Præco ſoleret pronuntiare Dixerunt. Hæc ille. Vbi tamen Præco corrigendum eſſe docuit Hotom. in notis in Aſco. cuius ſententiam Fabius adiuuat, lib 10. Iudex in priuatis, Præco in publicis dicere de cauſa iubet. Nam vt initio pronuntiabat Dicite, ſic in extremo Dixerunt Hotom.

D O.

Do, dico, addico: verba ſunt, quibus vniuerſa Prætoris Iuriſdictio, quæ modo eſſet in iudiciis, continebatur. Quorum primum dandi iudicis ſignificabat poteſtatem: ſecundum iuris dicendi & ſententiæ ferendæ: Tertium iudicati faciendi & exequendi Cor na. lib 7 c.9.n.5. de his Ouid. lib. Faſt. 2.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Dabat enim iudices, Recuperatores, arbitros: dabat iudicia, actiones, exceptiones: dabat poſſeſſionem. Dicebat ius, dicebat multam, dicebat viam in vindiciarum litibus Addicebat in ceſſionibus, in bonis controuerſis, in vindiciis. Itaq; in legibus antiquis finium regundorum apud Higynum ita legitur: Deq; ea re curatoris, qui hac lege erit, iuriſdictio, recuperatorumque datio, addictio eſto. Si curator hac lege non erit, tunc quicunq; magiſtratus in ea colonia iuridicundo præerit, de ea re iuriſdictio, iudiciſq; datio, addictio eſto. Cice. Verrina 3. Domus erat plena, noua iura, noua decreta, noua iudicia petebantur. Mihi det poſſeſſionem, mihi ne adimat, in me iudicium ne det, mihi bona addicat. Item: Simul in iure dicendo bonorum poſſeſſionumq; contra omnium inſtituta addictio & condonatio. Varro lib. de lingua 5 Dies faſti, per quos Prætoribus omnia verba ſine piaculo licet fari: contrarij horum nefaſti: per quos dies nefas fari Prætorem: Do, dico addico: itaq; non poteſt agi Neceſſe eſt enim aliquo eorum vti verbo, cum lege quid peragitur. Hotom.

Do lego. Iabol. de ſtatulib. l. Stichum, Titio do lego. Paul. l.1. ad leg. Falc. Eaſque res quibuſq; dare legare volet Non plus ſignificat, do, lego, quam ſi do ſolum, vel lego dixiſſet. Spieg.

DOARIVM Gallis quid ſit ex Balduino ad § fuerat antea. Inſtit. de act patet. Sed (au) præter emolumentum coniugalis ſocietatis, ſiue communionis, tribuitur vxori ſuperſtiti, vſusfruc. certæ portionis bonorum mariti, quod Doatium dicimus, &c. Eſt autem Doatium apud Gallos aliud conſuetudinarium ſiue ſtatutarium, aliud conuentionale ſeu præfixum. Hoc legem accipit à contrahentibus, illud à lege vel ſtatuto: vtrumq; plerunque co. iungitur, ut vtrumque alterutrum vxori elect o, vide Cuia 2. ob 9. Clar 3. ſent. §. donatio. qu.11. Gotho. ad rub. C de don. ante nupt.

DOCERE diſciplinam. Vide tit. de duobus ſacerd. generibus in leg 12. Tab.

DOCERE, id eſt, oſtendere, ſeu apud iudicem probare, l.14.§. in hac, ff. quod metus cauſ. l.51. ff. de inoff. teſtam. l.23.§. vlt. ff. ad leg. Aquil. Sic docere de crimine, l.2. C. ſi ex falſo inſtr. Docere de periurio, l.18 ff. de iureiuran. Docere dolum admiſſum. l.18.§.1. ff. de probat, Docere ſe circumuentum, l.7. §. non ſolum, ff. de minorib. Briſſ.

DOCILIS, qui natura aptus eſt doceri, c. qui epiſcopus 23. diſt Io. Bello. Etymol.

DOCTORES legum magiſtros appellari, adnotatum eſt etiam ab Alciato diligentiſſimo: putatq; generaliter magiſtri nomine contineri Baccalaureos, Licentiatos, Doctores. Sicut in athletæ trib. coronis, more Græciæ antiquo, inſigniri debebant, l.r. de Athl. ita in agone literario tres ſunt diſtincti gradus. Notandū autē, quod DD liberalium artium, & medicinæ profeſſos, ciuitate Rom. donauit D. Cæſar. Hanc à principio parciſſime pop. Rom. dabat: lapſis deinde temporibus, latius hoc ius propagatum eſt, vt oſtendit tit. de Cenſibus. Spieg.

DOCTORVM in iure promotio, in vſu eſſe cœpit circa ann. Imperij Lothatij Aug. Saxonis, qui mandauit publice in ſcholis tractari Rom leges: quas quum doctiſſimos quoſq; (quemadmodum in re noua fieri ſolet) amplecti viderent monachi Scripturæ autem ſacræ cognitionem frigeſcere & contemni præſtudio Iuriſconſ. & ipſi quoque Theologicum ſtudiū auſpicari cœperunt, atque exemplo Iuriſconſultorum, diſputationes ſcholaſticas de rebus ſacris inſtituerent. Mox quū & apud illos Doctorū numerus augeretur, editæ ſunt Conſtitutione de Promotione, de numero annorum: & ſancitum eſt, vt diuinis differentes, non modo recepta ſcholæ decreta ſequerentur, ſed & vocabulis vterentur, & loquendi formulis in ſchola natis. Quæ verò factum id ſit ratione, pulchre Rhenanus noſter recenſet in Ann ad Tertullianum. Spieg.

DOCVMENTA dicuntur inſtrumenta, in auth. ſi qui, C. de edē do, & in l. in extraneos, 19. C. de dona. vel literæ publicæ, in c. quoniam contra ext. de probat. Proprie tamen documentum eſt id, quod nos docet, ſiue ex quo docemur. (Documentum enim formatur à præterito docui, verbi doceo, ſicut monumentum à præterito monui.) Saluſtius in bello Iugurthino. Quarum rerum ego maxima hæc documenta habui quod in bello ſæpius vindicatum eſt in eos, qui contra imperium in hoſtem pugnauerant. Anchor.

DOCVMENTA idonea, l.29 ff. de vſufr. veriſſima, l.2. C. Vbi de ratiocini. Briſſ.

DODRANS duæ partes è tribus cum duodecima valet vncias nouem, vt Theophilus ſcribit §. hæreditas, Inſtit. de hæred inſtit. Varro lib.4 de ling. lat. Dodrans ab vncia dempto quadrante. Prat. de dodrante vide & Cuiac. 8 obſeruat. 3. Gotho ad leg. 6 in fin. princ. C. ad SC. Trebell. vbi dodrantem exponit pro vncus octo.

DOGAS veteres Gloſſæ exponunt ἐκπῆας: quod quidem dogarū nomen à Græcis raptum videtur, quibus δόχα vel δοχεῖα ſunt, quæ capacitati alicui parata ſunt, & capacitates ipſæ vel menſuræ: vt in Aureliano. Vopiſci: Facta eſt ratio dogæ, cuparū, nauium & operum Doga non vas, ſed capacitatem ſignificat, atq; videtur eſſe vas, cui nomen ſimile lingua vernacul. Butticulam habemus Prat. ex Cuia 9 obſeru. 26. vide & Goth ad l. vinaria vaſa: ibi: dolia autem & ſeriæ ff. de verb ſig.

DOGMA eſt lex docens ſcientiam fidei, & eſt vera doctrina & omnium ſcientiarum viaticum, c. qui ſine 26 quæſt. 2. gloſſ. c ſatis 96. Dicitur autem dogma ἀπὸ τοῦ δοκεῖν, id eſt, puto, cenſeo, exiſtimo. Latine placitum, decretum Droſæus in methodo Iuris.

Δόγμα, in l.2. ff ad Senatuſc. Velleian. Decretum & Senatuſconſultum ſignificat, pro quo Modeſtinus in l. ἐὰν δύο. ff. de excuſ. ψήφισμα, dixit. Prat.

DOLABRVM, inſtrumentum, per quod ignis vel flamma in tignis recepta, quaſi dolando abraditur, ne progrediatur, l 3 ff. de off præfect. vigil. Hinc præfectus vigilum cum dolabris circare dicebatur, ad diruendas & demoliendas domos; vt ruina aliquarum incendium reprimatur. l 3.§. ſciendum ff. de offic. præfect. Vig lum. Prat.

DOLARE, fabrorum verbum, cum materiæ complanatur aſperitas. Vnde Iuriſconſ. in l ferri, de verb. ſig. Fabros tignarios dicimus non eos duntaxat, qui tigna dolarent, ſed omnes qui ædificarent. Spieg.

DOLIVM, vas fictile eſt, vino atq; aliis rebus condendis aptiſſimum. Vlp de fun. inſtruct l. inſtrumenta. Dolia, inquit, licet defoſſa non ſint, & cuppæ. Idem de auro & arg leg. l. dolia fictilia, quibus terra adfecta eſt Hinc doliarius, qui facit dolia Et doliarius, a, um, quod ad dolia pertinet. Paulus de Fund inſtruct l. tabernæ. Doliaria, inquit, vaſa, & ancones. Nebriſſ.

DOLIVM, vas grande, quo vinum reconditur. Dolia ſingula, in l 1.§.1. ff. de peric. & com. rei vend. l. dolia, de contrah. empt Scribunt Iuriſconſ. vino legato cum vaſis dolia legata non eſſe.

DOLIA etiam Vlp. tradente, in alium vſum, quam vini haben tur vt ſi tritico, vel pecunia impleātur. Adfert exempla Alciat in comment. ad l. vinaria vaſa, de verb ſig. vide Cuiac 9. obſeru. 26. & Gœdd. in comment. ad l. vinaria vaſa, numero 1

Doli.

Dolia ſunt maiora vaſa, vinaria aut frumentaria, in cellis aut horreis. Briſſ. Spieg.

Doliarium, non locus vbi dolia, ſed vas ipſum ampliſſimum & capaciſſimum; apud Caiū in l.35 & 6.ff.de contr.empt. Sed & ſi ex doliario pars vini venierit, veluti metretæ centum, veriſſimum eſt antequam admetiatur, omne periculum ad venditorem pertinere. Hoto. Cæterum doliarium, vt pleraque in arium nomina, repoſitorium ſignificat, in quo dolia reponuntur, l. vxorum, §. in teſtamento, ff de leg.3.

Doliare vinum, l.1.5 ſi.ff. de peric. & comm. rei vend. quod adhuc in doliis eſt, & nouum eſt, ad diſcrimen vini diffuſi, vt ſcribit Turneb. argum l.15.ff. de tritic. vin. & ol. Pater autem ex l.3 § 1. & l. cui vinum.6.l. vino 14.d.l 15 & l.ſeq. eius tractatus conſueuiſſe vina ſolita in doliis, quæ poſtea diffunderentur hoc eſt transfunderentur in ampliora, cados, venales. Vini doliaris vendendi legem Cato in libro de re ruſtica c. 148. exponit. Vinum de dolio appellat Cic in Bruto: Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare velit, de dolio ſibi hauriendū putet? Appellat & vinum de cupa, vt in Piſonem: panis & vinum à propola & de cupa. Notandum autem à Plauto vocari anum doliarem, id eſt, ſuffarcinatam & præpinguem, rumidamq; & obeſam, credo de ventre doliorum tumidiore. Prat.

Dolon, eſt aut flagellum, intra cuius virgam later pugio: aut ſecundum Varronem, ingens contus cum ferro breuiſſimo. Dolones autem à fallendo dicti ſunt: quod decipiant ferro, cum ſpeciem præferant ligni. Hæc Seruius Æneidos lib.7. Vtitur autem hac voce Alfenus in l. ſi ex plagis, 52.§ 1.ff. ad l. Aquil. Ille flagello quod in manu habebat, in quo dolō inerat, verberare tabernarium cœperat. Sic enim eum corrigendum eſſe locum, vbi antea Dolor legebatur, iampridem eruditi viri animaduerterunt: mihi quoque videor ſimile mendum animaduertiſſe in l.1 § 2 ff. ſi quadrup. vbi Vlp. ſic ſcribit: Et generaliter hæc actio locum habet, quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit. Ideoque ſi equus dolore concitatus calce petierit, ceſſare iſtam actionē, ſed eum qui equum percuſſerit, aut vulnerauerit, in factum magis quam lege Aquilia teneri. nam Dolone legendum eſſe meo iudicio verba hæc oſtendunt. Sueton. in Claudio: Reperti & equeſtris ordinis duo in publico cum dolone, ac venatorio cultro. Heſychius, Δόλωνες, inquit, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα.

Dolor atrocis iniuriæ, maritalis, iuſtus dolor, verus, inconſultus Briſſ. ex ff & C.

Doloris impatiens, l.2. C. qui teſtam fac. Impatientia, l.38.§. vlt. ff de pœnis, l 3.§. Qui autem, ff. de bonis eor. qui ante ſent. l.34. ff de teſtam. mili Briſſ.

Dolus alius bonus eſt, veluti quo à medentibus falli ægros, non tamen decipi, Lucretius Poeta teſtatur: alius malus, qui decipiendi tantum cauſa paratus eſt. Itaque Feſtus: Doli, inquit, vocabulo, nunc tantum in malis vtimur: apud antiquos autem in bonis vtebantur: hinc etiam dicimus, Sine dolo malo: nimirum quia ſolebat dici & bonus. Hinc & illud Sophoclis: τὸ γὰρ δόλῳ τὸ μὴ δικαίῳ κτήματ' οὐχὶ σῴζεται. Prat.

Dolum bonum veteres etiam dicebant, & pro ſolertia accipiebant, maxime ſi aduerſus hoſtem latronemve quis machinetur Ita inquit Vlp. in l.1. §. non fuit, ff de dolo, & conſuluit Corneus conſil.53. in hac conſultatione, in 2.col. in 2 lib. & conſil.6. in præſenti, col 5. circa fin. lib.3. Propterea Andr. de Iſern. ſummus Feudiſta, in c.1 §. publici latrones, in fi. de pace tenenda, & eius violatoribus, commendat egregium factum Caroli Magni. Is cum intellexiſſet patrem & filium accuſatos de maleficio, nolle aliquid etiam adhibitis quæſtionibus confiteri: probato quod alter eorum vere homicidium perpetrauerat, iuſſit ambos ſuſpendi. Ideo pater, cum iam ad ſupplicium ductus, videret nullam redemptionis ſpem, delictum faſſus eſt: & ita filium liberauit, & ſubduit Iſernia, Carolum feciſſe, prout legitur de Salomone 3. Regum c.3. & in :. afferte mihi gladium, de præſumpt. de mulieribus inuicem certantibus de filio: & hunc Caroli dolum pro pulchro refert Andreas Siculus in commento l. cum acutiſſimi, col.24. verſ. nec obſtat dum dicebatur, C. de fideicom. commendat etiam Iaſon in repet. l. ſi is qui pro emptore, in 50. col. ad fin. & ſeq. de vſucap. dicens eſſe valde notandum ad gloſſ. in l. vlt. vbi Bart. ff. de ſicariis, quæ vult, quod ſi non apparet, cuius ictu quis perierit, quod omnes teneantur. Tamen hæc gl. ſceleratur procedere, vt ſolum teneatur pœna arbitraria, non mortis, ſecundum D. Alexan. conſ.15. viſo proceſſu in 3 col. verſ. & reſpondet lib. 1. cum his quæ ſcripſi infra in verbo, Mortuus qui. & hæc Caroli cautela non procedit inter extraneos, ſi verum eſt illud vulgatum, Solatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum. Cort.

Dolus malus eſt ratio vafra, decipiens alium, alio nomine vanus. Dolum autem malum ex 12. tab. deſcendiſſe Ælius in eunuchum admonuit: Gallus Aquilius apud Marcum Ciceronem.3. Officior. qui primus de dolo malo formulas pretulit, dolum malum definiuit, cum eſſet aliud actum, aliud ſimulatum: Eaq; definitio Marco Ciceroni in tantum placuit, vt tiberet Offic. lib.3. hoc quidem ab Aquilio collega ſuo ſane luculenter dictum eſſe, & ab homine perito definiendi: adeo quidem vt adiicere non ſit veritus idem Cicero, omnes aliud agentes, aliud ſimulantes, improbos & malitioſos eſſe. Eodem tempore habuit & alium collegam Gallus Aquilius in hac ſua doli mali definitione, nempe Seruium Sulpitium: Hic cum animaduerteret definitioni, quam primus excogitauerat de dolo malo Gallus Aquilius, latens quoddam ſubeſſe vitium, quod nec ab Aquilio ipſo, nec etiam à Cicerone deprehenſum facile rem definitam ſubuertere poterat: vir prudens & amici & collegæ honori conſulens: non in eam acerbius quid meditatus eſt, ſed eam adiecta quadam neceſſaria clauſula aduerſus quorundam deriſorum peruicaciam muniuit. Conſiderans enim Seruius, Poſſe & ſine ſimulatione id agi, vt quis circumueniatur, poſſe & ſine dolo malo aliud agi, aliud ſimulari, ac per hoc definitionem Galli omnino ſubuerti poſſe: dolum malum machinationem eſſe quandam ſcripſit, alterius decipiendi cauſa. Ea enim vera eſt & abſoluta doli mali definitio, quam tamen honore & ſingulari quadam erga amicum beneuolentia, iis verbis temperauit, quibus in dolo definiendo Gallus Aquilius vſus erat: interim non ignorans, ea verba eſſe ſuperuacanea, nec aliqua ratione ad ipſam definitionis ſubſtantiam pertinere. Quod cum tandem deprehendiſſet Antiſtius Labeo, pro ea qua præditus erat plurimarum rerum innouandarum auiditate (teſte Pomponio) id facere non dubitauit, quod amico parcens Seruius attentare non fuerat auſus: nimirum definitioni doli mali à Seruio traditæ detrahens ea verba, quibus integra Galli definitio antea concepta fuerat, & ſic in effectu non Seruij, ſed ſolam Galli definitionem reprehendens, & abolendam cenſens: eaque vera ſententia eſt l.1 §.2. de dolo malo. Hæc cum non animaduertiſſent recentiores quidam interpretes, perſuadere conati ſunt hæc verba: Machinationem alterius decipiendi cauſa, quæ Seruio tribuit Vlp. d.§ 1. ſuppoſititia eſſe, & ex margine ſumpta videri, interim non conſiderantes, iis, quæ auferenda eſſe cenſent deletis, verba reliqua non ipſi Seruio, ſed Gallo Aquilio potius tribui debuiſſe. Siquidem eorum verborum tam manifeſtus eſt author Gallus Aquilius, vt putidæ & intolerabilis negligentiæ inſimulandus veniat Vlp. ſi id adſcribere Seruio non dubitauerit, quod omnes norunt ſoli Gallo acceptum ferendum eſſe. Hæc Rævar. l. contractus quidam, ff. de reg. iur. Et hinc apparet, quam inutilis ſit interpretum diſtinctio inter dolum verum, & dolum præſumptum. Nam omnis calliditas, ad lædendum alterum contra ius adhibita, eſt vere dolus malus. Et omnis dolus malus eſt præſumptus, quia non niſi præſumptione, & indiciis, probari poteſt, d.l.1.§ dolum malum, l. dolum, C. de dolo mal. Quamobrem IC. promiſcue vti ſolent his verbis, dolo facere videtur, &, dolus eſt l. ſi procuratorem, ff. mandati. Dolo autem, inquit, Vlp. facere videtur. Et, l. dolus eſt, ibid. Dolus eſt, ait, ſi quis nolit perſequi quod perſequi poteſt. De qua doli veri & præſumpti differentia nonnulla etiam annotauit Corraſ. lib.4. Miſcel cap.1. Simili leuitate diſputant: vtrum dolus ſit crimen? cum vtique non poſſint inficiari, dolum eſſe fontem omnium plane criminum: imo ſine quo crimen cenſeri non ſoleat, l.1.C. ad leg. Cornel. de ſicar. Ideoque Iuriſconſulti dolum malum appellant crimen, l.1 ff. de fideiuſſoribus tuto. l. item exigit, ff de dolo mal. l.1.§. plane, ſi ex dolo, ff. de tutel. & rationibus diſtrah. l. omne crimen, in princip. ff. de re milit. Oldend. Prat.

Dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita, l.1.§. dolum malum, ff. de dolo mal. Quam definitionem excutiamus. Pro genere ponitur calliditas, ſicut & fallacia & machinatio Et aliquando ipſa res in ſe dolum habet, l. ſi quis cum aliter, ff. de verb. obligat. [Ad decipiendum alterum.] Atque hæc eſt differentia doli mali propriiſſima, per quam diſtat à culpa. Quoties enim ad hoc deſtinatur calliditas, vt alter deceptus lædatur contra ius, toties eſt dolus malus vere admiſſus. Ideoq. ſcribit Vlp. in l.1. in prin. ff. de dol. mal. Qui aliis obfuerint calliditate quadam. Imponitur autem alteri occulte, hoc eſt, ita vt non intelligat malitiam lædentis, & ne quidem aliquando poſt acceptum damnum, duobus modis. Alias enim verborum adulationibus expeditur dolus, & tunc adpellatur fallacia, Varroni à fando alias vero factorum technis, quam machinationem vocant. Vtrunque procedit ex recondita animi corrupti malitia, aduerſus ſimpliciores, nihilq; mali ſuſpicantes, lucri turpis gratia. Quocirca Vlpian. Ne vel illis, ait, malitia ſua ſit lucroſa, vel iſtis ſimplicitas damnoſa. Experimur enim quotidie hominem homini lupum eſſe. Quo igitur occultior eſt calliditas lædendi, eo perniciofior eſt dolus, nempe quod nullum eſt execrabilius malum, quam quod ſub aſpectu latet. Id enim cum prouideri non poſſit, facilem habet nocendi ſucceſſum. Prat.

Dolus malus aberit, abfuerit, verba generaliter comprehendunt omnem dolum, quicunque in rem aliquam admiſſus eſt, ita Vlpian. l. hæc verba, 69. Digeſt. de verbo. ſignific. Prat.

DOLVS præteritus, dolus, ante litem conteſtatam admiſſus, l. nec vllam, §. is autem qui, l ſed etſi lege, §. etiamſi ante, ff. de pet. hæred. Dolus compenſatur dolo, ex hoc edicto, ff. de eo per quem fact. Hoc verum eſſe intellige, eum in delicto neutra pars excedit. Sed tum verior eſt illa: Qui delinquit prior, maius delictum admittit. Prat.

DOLVS malus, fallacia, & fraus coniungi ſolent, l 45 & 51 ff. pro ſoc. l 48 ff. de diuerſ. reg. iur. Et dolus callidum conſilium dicitur, l. 7 § prætor ait, ff. de publ. & machinat. l. 36 ff. de verb. obligat. Præt. ex Briſſ.

DOLVS & fraus an differant, fruſtra quæritur, cum extent apertæ ſanctiones, l. hæc verba, de verb. ſign. l fraudis, de reg iur. Quicquid enim non eſt ex bona fide, id neceſſario venit ex mala fide. Mala autem fides eſt dolus & fraus, l. ſi dolo, C. de reſcin. vendit. Sunt tamen, qui hoc modo diſtinguant, dolum fieri, alterum circumueniendi cauſa. Fraudem proprie dici, etiamſi decipiendi conſilium non adfuerit, ſed is, qui deceptus eſt, à ſeipſo, vel ex euentu fraudatus ſit. Dolum item in faciendo, fraudem in verbis dicunt, à φράζειν, quod eſt loqui Alciat. de verb ſig. Dolum etiam clam, fraudem palam committi volunt, §. dolo, l. iuriſgentium, ff. de pactis. Old. Prat. Adde Brechæum l. aliud, in tit. de verb. & rer. ſignif. Plura de differentia doli & fraudis, vide eleganter apud D. Gœdd. ad l. 139. n. 5. 6. ff. de verb. ſig.

DOLVS & culpa ſæpiſſime ponuntur pro eodem. Nam culpa nomen generis, eſt, quod continet quicquid doloſe peccatum eſt & malitioſe, vt cum dicimus, nihil in vita nobis præſtandum eſſe præter culpam. At qui partite & diſtincte loqui volunt, dolum ſceleri tribuunt: Culpam vero imprudentiæ. Ille, vt verbis Bart. vtamur, in faciendo eſt, hæc non in faciendo. Donatus ad illud Terentij in Hecyra: Non mea opera, neque pol culpa euenit. Opera eſt, inquit, ſi ſcientes læſerimus, culpa, ſi neſcientes, quorum alterum ſceleris, alterum ſtultitiæ eſt, Connan lib. 7 c 4. n. 7. & vide ſupra in dictione, Culpæ.

DOLI mali ſpecies ſunt, Calumnia, Præuaricatio, Tergiuerſatio, Cauillatio. Calumniari, eſt falſa crimina intendere. Præuaricari, vere abſcondere. Tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere, l. 1. in princ. Et § 1. ad Senatuſconſ. Turpill. l 1 ff. de præuaricato. l. Si caluitur in prin. ff. de verb. ſig. Cauillari, eſt falſis diſputationibus imponere. Iulianus, Ea, inquit, eſt natura cauillationis, quam Græci σώφισμα ſeu σωρείτην adpellant, vt ab euidenter veris, per breuiſſimas mutationes, diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur, l. Ea eſt natura. ff. de reg. iur. Exemplum eſt in l. Qui quadringenta, in princ. ff. ad leg Falc. Old. Prat.

DOLVS malus ſæpe procedit ad aliquod maleficium nominatum, veluti, furtum, homicidiũ periurium, falſum. Aliquando producit factum criminoſum, quod tamen ſpeciali nomine non eſt ſignificatum. Et ideo dicitur Stellionatus, vt extant Tit. de criminib. nominatis, & probatur l. 1. ff. Stelliona. Plerunque vero dolus affert læſionem, nullo tamen facto, quod criminaliter accuſari poſſit, ſicut in cõmerciis hominũ, aliiſque modis fieri ſolet. Et tunc retinet doli appellationem, vt in tit. ff de dolo mal. & de dolo mal. & met. except Old. Prat.

DOLI mali, effectus ſunt: I. Omnis dolus malus legitimis probatus iudiciis, eſt famoſus, vel ſaltem quaſi infamiam apud bonos viros irrogat, l. 1. ff. de his, qui not. infam. De dolo, ait Iulianus, & fraude ſuo nomine damnatus, pactúſve erit, l. pen. C. de interdict. matr. inter pupil. & tuto. & ſic accipienda eſt lex 2. ff. ſtelliona. II. Cõtractus bonæ fidei per dolum præcedentem, ipſo iure vitiatur, l. & eleganter, in prin. ff de dolo mal. l. bona fides, ff. depoſit. Stricti vero iuris per exceptionẽ reſcinditur, l. pen. C. de inutilib. ſtipul. III. Dolus malus facit ceſſare quodcunq. priuilegium. l. 2. §. verba itaque, ff. ad Senatuſc. Vellei. Fraus enim nemini debet patrocinari, imo puniendа eſt, l. verum eſt, §. tempus autem, ff. pro ſoc. l. tranſactione, C. de tranſact. IV. Nullum mali genus eſt, quod maiorem humanæ ſocietati peſtem inferat, quam dolus malus. Cice. lib. Offic. 1. Semper autem, inquit, in fide, quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum. Et paulo poſt: Cum autem duob. modis, id eſt, aut vi, aut fraude fiat iniuria: fraus quaſi vulpeculæ, vis leonis videtur. Vtrunque alieniſſimum ab homine, ſed fraus odio digna maiore. Totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt, quam eorum, qui tum, cum maxime fallunt, id agunt, vt viri boni eſſe videantur. Old. Prat.

DOLI capaces, Pontificio iure cenſentur ſeptennio, maiores, noſtro iure, maſculi, decem annos, ac ſex menſes nati: fœminæ, quibus ad nouem ætatis annos ſemeſtre acceſſit: tunc enim cenſentur pubertati eſſe proximi, l. impuberem, ff. de furtis, l. 1. & ibi per gloſ. in fin. C. de donat. l. pupillum, ff. de nouat. cum ſimil. Spieg. Prat.

DOLI clauſula, pars illa ſtipulationis, qua dolum abeſſe abfuturumque comprehendimus, l 22 l. 53. l. 119. l. 121. l. 135. §. vlt. ff. de verb. obligat. Complectitur autem quicquid contra bonam fidem & æquitatem fit Dolo enim facit, qui contra bonum & æquum aliquid facit, l. qui æquitate, de exce. dol. Quæ tamen ſpecialiter excepta ſunt hac clauſula non continentur, l. 22. §. ſi in ſtipulationem, ff. rem rat. haberi. Huius mentio fit. l. 4. §. in ſtipulatione, ff. de doli except. l. 22. in fin. ff. de re iud. l. 1. in pr. & l. 3 ff. ſi cui plus quam per l. Falcid. l. 19. ff. de iud. ſolui, & l. 45. ff. de hær. petit. l. 31. ff. de recept. qui arbitr. Quæ & clauſula de dolo malo appellatur in l 15. §. illud, de acceptilat l. 21. §. habet, ff. de nou oper. nunt. l. 19. ff. rat. rem haber. l 6. ff iud. ſolui. Et doli ſtipulatio in l. 121. in fi. ff. de verb. obl. Cæterum in l. 30. ff. de pecul. doli clauſula appellatur adiectio illa quæ actioni de peculio additur, ET SI QVID DOLO MALO DOMINI ACTOR CAPTVS FRAVDATVSVE EST. l. 36. in fi ff. eo tit. Briſſ. etſi autem doli clauſula generalis eſt, & ea complectitur, quæ, contra bonam fidem fiunt: tamen Iulianus in l. ſtipulationes commodiſſimum, ff. de verb. oblig. conſulit, vt ea non ſimus contenti, quod magnam incertitudinem continet. Itaque conſultius eſt ea nominatim exprimere, quæcunque ſpecialiter comprehendi poſſunt, deinde ſubiicere doli clauſulam, quæ incertos caſus generaliter complectatur, l. doli. 119. ff. de verb. oblig.

DOLOSE facere, l. 3 ff. ſi menſor falſum modum, l 9 §. ſi quis rem, ff. ad exhibendũ, l. 1 § generaliter, ff. de doli except. verſatus l 3. §. vnde Celſus, ff. de mino. l 25. § de eo, ff. de hær. pet. Briſſ.

DOMARE equitium, l. 12. §. equitij, ff. de vſu & habitat. Briſſ.

DOMESTICA furta vocant, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel filij parentibus, vt mercenarij his apud quos degunt, ſubripiunt, l. reſpiciendum, §. furta, ff. de pœnis. Spieg. Prat. Briſſ. Sed ex tali furto, furti actio non naſcitur, §. hi qui. Inſtit. de priuat. delict. Quod tales perſonæ, ob rerum communionem furtum facere non intelligantur: Quamuis extraordinaria pœna puniri poſſint.

DOMESTICA teſtimonia in teſtamentis, non ex cognatione, ſed ex vnione coniunctionéque, quæ per patriam poteſtatem contingit, æſtimanda ſunt, §. pater, vbi Theoph. Inſt. de teſtament. Briſſ.

DOMESTICA cautio, pro priuata ſeu chirographo, l. 3. ff. de iure fiſci, l. 113. ff. de leg 1. Briſſ.

DOMESTICÆ perſonæ, recenſentur coniuges, ſiue pro marito vxor, ſiue pro vxore maritus teſtis eſſe velit: item concubinæ, item homines liberi, qui operas ſuas nobis mercede locant, quíq. alia ex cauſa ob imperium noſtrum, poſſunt à fide diuerti, maximéq. ij, qui à manibus ac pedib. nobis ſunt, aliaq. viliora officia ſuſtinent, l. idonei, ff. de teſtibus. Spieg.

DOMESTICI, qui ex eadem domo ſunt, & nobiſcum habitant. Vide C. de his, qui ad eccl. confug. l. præſenti, §. ſane, & ibi in gl. Bart. & Bal in d. §. furta Spieg.

DOMESTICI iudices Vide, Aſſeſſores dicuntur. Spieg. Dicuntur etiam domeſtici, qui cum ipſis iudicibus habitant, vulgo Cancellarios, graphiarios vocamus. Droiçus in methodo iuris

DOMESTICOS in l. 1 §. 3. C. de contract. iud. interpretatur ibid Goth. iudicum ſuppoſitas perſonas, per l. 3. C. ſi cert. pet. l. vnic. C. ſi rector prouinc.

DOMESTICVS princeps. Vide, Silentiarius.

DOMESTICVS teſtis, vbi quis ipſe ſeſe laudat, quaſi domi teſtem habeat, non aliunde adductum. Huic autem teſtium generi quam minima, fides haberi ſolet, ac legibus ceu ſuſpecti reiiciuntur. De teſt. Paulus ait, Teſtes quos accuſator de domo produxerit, interrogari non placuit. Imper. l. 2. eod. tit. Etiam, inquiunt, iure ciuili domeſtici teſtimonij fides improbatur. Eraſ. in Chiliad. indicat, Ciceronem alicubi domeſticos teſtes appellaſſe, propinqua cognatione iunctos, puta parentes, liberos, fratres, patruos, ſoceros, generos, &c. l. 1 C. de teſtib. l. 4 ff. eod. Prat.

DOMESTICVM autem teſtem non tantum eum dici, qui in eadem domo habitet, ſed & qui eiuſdem familiæ, gentis, & cognationis ſit, tradit Duaren lib. 1. anniuerſ. diſp. c. 28. vt puta pater & filius, l. 5. & 6. ff. quod cuiuſq, l. 1. C. de emend. propinqui libertus, patronus, ſeruus, dominus, mercenarius, & apud quem quis degit, l. 11. §. 1. de pœn Duar. ibidem fratres ea voce contineri putat, etiamſi alibi moretur. Ræuar. 2. variar 8 domeſtici vocabulo intelligit eum, qui in accuſatoris poteſtate eſt, l. 6. & 9. ff. de teſtib l. 20. qui teſtam. Cuiac. ad l. 21. eod domeſticum intelligit, qui in eadem domo habitat quod Græci dicunt οἴκοθεν ὁ μάρτυς, ex Luciano conſtare, non eſſe domeſticum, ſed eum qui aduerſus ſemetipſum teſtimonium dixerit: vide Goth. ad l. 24. ff de teſtib. Connan. lib. 9. 3. num. 4. Domeſticum teſtimonium dictum ſcribit ab iisq. ſunt ex familia Theoph. τὴν δὲ οἰκιακὴν μαρτυρίαν οὐκ ἐκ συγγενείας ἀλλ' ἐκ τῆς ἑνώσεως, τῆς ὑποξουσιότητος λαμβάνομεν, id eſt domeſticũ teſtimonium non ex conſanguinitate, ſed ex vnitate ſubiectionis accipimus, id eſt, ratione ſubiectionis, q. vnum efficiuntur. Huiuſmodi teſtem qui de domo accuſatoris producitur, Cicero mutum accuſatorem vocat in oratione pro Roſc. Amer Græcis οἴκοθεν ὁ μάρτυρ dici ſolet: Ad Brech. l. ſerui. in tit. de verb. & rer. ſig n 4.

DOMESTICI in rub. & l 1. & 2. C. de domeſt. & protect. lib. 12 dicebantur. vt vult Suidas, οἱ κατὰ Ῥωμαίους οἰκειακοὶ στρατιῶται domi, non in acie protegendi lateris, ſacri ſolicitudinem partiuntur: & quod ait l. 8. C. Th. de domeſt. familiarius milita- & ſi

& ſunt domeſtici procuratores. Sed fuere tamen ex iis alij pedites, alij equites. l. vlt. Cod. de modeſt. & procur. De iis ſic Caſſiodorus in formul. Inter protectores & domeſticos ſacram purpuram adoraturus accedat: quod & conſtituitur, l. 1. C. eod. tum vt ſalutandis etiam & oſculandis vicariis præf. prætorio, ac multo magis præſidibus admittantur. At qui in acie protegere latus Principis ſolebant, Protectores dicebantur, de quibus ſuo loco. Prat.

DOMESTICORVM tum equitum, tum peditum ſchola erat cui Comites præerant, viri illuſtres, à quibus Domeſtici regebantur, Marcellino lib. 11. & 26. Treb. Pollio in Numeriano. Prat.

DOMESTICVS ſcholarum Niceph. lib. 7. hiſt. eccl. c. 18. Zonar. tom. 3. Annal. Briſſ.

DOMESTICI præſentales, l. 6 Cod. de aduoc. diuerſ. iud. l. vlt. C. de domeſt. & protector. id eſt, obſequio Principis diurno deputati, l. 13. Cod de re milit. Gothofr. ad leg. cum propitia 5. ibi. ſed etiam de præſentalibus. Cod. de off. magiſtr. milit.

Δομεστικὸς μέγας, in aula Conſtantinopolitana, Vt docet Guile. Tyrienſis pontifex lib. 2. belli ſacri c. 5. de Alexio loquens. Ilic à Domino Nicephoro qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus, & Megadomeſtici dignitate (quem nos maiorem Seneſchallum appellare conſueuimus) fungitur officio Briſſ. Prat.

[D]OMESTICVM funus familiare, pro eodem, l. 2. ff. de in ius voc l. 4. ff. ſi quis caut Prat. Briſſ.

[D]OMICILIVM, eſt domus poſſeſſio in ea ciuitate, in qua ciuis cenſetur, & ſæpius commoratur, ff ad munic. per totum Prat.

[D]OMICILIVM ibi quis habere intelligitur, vbi larem rerumque ac fortunarum ſummam quis conſtituit, vnde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil euocet, & vnde, dum profectus eſt, peregrinari videtur. l. 7. C de incol lib 7. Sic interpretabimur in l. 19. §. 1. & l. 50. ad fin. ff. de iudic. Plane ſola domus poſſeſſio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit, l 17. § ſola ff. ad municipalem. Sed nec domicilium quis ibi habere intelligitur, vbi ſtudiorum cauſa habitat, niſi decem annis tranſactis, eo loco ſibi ſedem conſtituerit, l 5 §. domum. ff de iniuriis, l. 2. C. de incol. lib. 10. Horat. Lucius de priuil. ſchol. priu 9. Iacob. Menoch. 2. arb. iud. quæ. caſ. 86. num. 4. & per tot. Gœd. ad l. 190. num 5. de verb. ſign. Briſſ. Ergo Alfenus l. 203. de verb ſign ſc bit: Domum eam vnicuique noſtrum debere exiſtimari, vbi quiſque ſedes & tabulas haberet, ſuarumque rerum conſtitutionem feciſſet. Item Cicero pro Archia: At domicilium Romæ non habuit is, qui tot annis ante ciuitatem datam ſedem omnium rerum ac fortunarum ſuarum Romæ collocauit. Prat.

[D]OMICILIVM ibi videtur miles habere, vbi meret, ſi nihil in patria poſſideat l. 23. in fin. ff ad municip. Briſſ.

[D]OMICILIVM non habere intelligitur ſtudioſus, in eo loco, vbi ſtudiorum cauſa habitat, niſi decem annis tranſactis eo loco, ſibi ſedes conſtituerit, l. 5 § domum, ff de iniur. l. 2. C. de incolis, lib 10. Briſſ.

[D]OMICILIVM in vrbe retinent Senatores, etiam vbicunque morandi poteſtatem impetrauerint, l. 22 §. ſenatores, ff ad munic. Prat ex Briſſ.

[D]OMICILIVM amiſſi mariti ſequitur vidua, quæ ſe aliis nuptiis non iunxit, d l 22 Briſſ.

[D]OMICILIVM & in domo propria, & in aliena, vtputa conducta habere poſſumus, l 5 §. domum, ff de iniur. Prat. ex Briſſ.

[D]OMICILIVM ferre, d. l. 22 § municipes, eſt conſtituere, & transferre. Prat. Briſſ.

[D]OMICILIVM non nuda conteſtatione, ſed re, & facto transfertur, l. 20. ff. ad municip. Prat Briſſ.

[D]OMICILIVM patroni manumiſſoris ſequuntur liberti, eorumque filij, l 6 in fin. l 22 ff. ad municip Relegatus in eo loco in quem relegatus eſt interim neceſſarium domicilium habet, d. l. 22. §. relegatus Habere tamen & eo loci, vnde arcetur, poteſt, l. 27. in fin. eod. tit. Si quis inſtructus ſit duobus locis, æqualiter & vtrobiq; ſit deſtinato animo, l 6. § pen. l 27. §. Celſ. eod. tit. Filiusfam. non vtiq; domicilium ibi habet, vbi pater: Originem enim eius, non item domicilium ſequitur: ſed vbicunque domicilium collocarit, l. 3. l. 4 & 6. §. 1 ff eod. Briſſ.

[D]OMICILIVM ſuum in aliquam regionem conferre, l. 158 §. in col. de verb. ſign. transferre, l 5. §. cauſæ, ff de tranſact. l. 1. C. de incolis, lib. 10 Briſſ.

[D]OMINA ſanctiſſima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit, veruntamen & Marco dari octingenta, Scæuola reſpondet in l. Titia hærede, ff. de ann. legat. Spieg.

[D]OMINA vxor. Quære, Vxorem appellat.

[D]OMINATIONEM interponere dicitur, non qui pro fructuario, aut poſſeſſore aut patrefam. ſed qui ſepro proprietario gerit, Cuiac. 10. obſ. 16. Gothof. ad l. duo fratres, 78. in fin. ff. de acqu. vel omit. hæred.

[D]OMINATIO pro dominica poteſtate vſurpatur à Triphon. de cond. indeb. l. 11 quod, vt enim libertas, ait, naturali iure continetur, & dominatio ex gentiũ iure introducta eſt, &c. Notũ dominatum & dominationem in eadem re dici. Aſperæ dominationis ſuis ſit exitus, memorabile habetur exemplũ in l. 2. ff. de orig. iur § & cũ placuiſſet. Dominationis quoque fit mentio in l 78. in fi ff. de acq. her. & apud Feſt. Regalia exta, inquit, appellantur, quæ potentib. inſpectatum honorum pollicentur: priuatis & humilib. hereditates: filiofamilias dominationem. Pra Dominatio etiam pro dominica poteſtate. Bri.

DOMINATIONES ſcribere oportet in l. vlt. C. de cenſitorib. & peræquatorib. vbi nunc donationes vulgo legitur. Quod vitium ſcripti codices cum impreſſo Theodoſiano conſentientes, arguunt. Porro in ea l. Tribonianus quatuor menſes ad duos ab Honorio & Theodoſio tributos, addidit. Briſſ.

DOMINIVM eſt ius ac poteſtas re quapiam tum vtendi, tum abutendi, quatenus iure ciuili permittitur, nam, vt ait Imperator, rei ſuæ quiſque arbiter ac moderator. Atque hoc vnum eſt, quo differt vſusfructus à ſolido dominio, tametſi Cicero Iudæus ad Curium ſcribat, id cuiuſq; eſſe proprium, quo quiſque vtitur ac fruitur. Vſus enim in vſufructu eſt, non abuſus: vt ipſe idem in Topic. declarat: at vero vſusfructus pars dominij eſt: vt ait Paul. l. 15 de vſuſt Diximus autem: Quatenus iure ciuili permittitur, vt cum eos, qui vſumfructum non habent, tum eos, quibus alienare non licet, exciperemus: de quibus tit. eſt li. Inſt. 2. tum etiam ſuperficiarios, & emphyteutas: quibus non directa, ſed vtilis actio iure ciuili datur, l. 1. ff. ſi ager vectig l 1. ff. de ſuperfic. Hotom.

DOMINIA antiqui appellarunt conuiuia, non omnia, vt putat Marcellus, ſed quæ domi celebrabantur, & dominus is erat, qui conuiuium exhibebat, aut fortaſſe is apud quem conuiuium celebrabatur. Nam Lucilius Satyr. 3. Primnm dominia atque ſodalitia omnia tolluntur, dominia videtur diſtinguere à ſodalitiis, quod illa domi à priuatis, hæc publicis & ſolennibus in locis à ſodalitatibus, aut magiſtratibus præbeantur. Conan. lib. 10. cap 5. num 7. Sic & eodem loco idem, dominium, de quo inferius, dictum putat à domo, quia non fuerit olim amplius latiuſque dominium, quam quod domus habitationiſque noſtræ finibus contineretur: & quaſi qui domui præſit, eiusque imperium obtineat, cum ei familiam omnem parere oporteat, is vere dominus ſit, tãquã domus moderator, atq. imperator. Sic enim idem per has dictiones referre indicat Cicero, cum dominos rerum omnium, & moderatos aic eſſe Deos, li. 2. de ll. Et animũ, vt Dominum atq. imperatorẽ obedienti corpori à Deo præfectũ in li. de vniu Comprobatur ea Vlpiani definitione, in l. pronunc. ff de verb. ſig qua hũc patrẽfa. eſſe ſcri qui in domo dominium habet, h. e præeminentiã, inquit, h c Alc aut ſi Latinius mauis, moderandi arbitriũ & poteſtatem. Quo fit, vt cum abſolute dominij mentio fit, ad domus dominũ apud antiquiores illos authores referri comperias, vt in eo, quod à Cic. li. offic dicitur, non domo dominum ornãdum, ſed magis domino domũ ornandam eſſe. Inde quoq dominandi imperandiq. actus. dominatio dictus eſt. Tametſi in eam partem ſæpius trahatur, vt nimiã potentiã, duriuſq. & grauius imperiũ, ac ſæpius tyrannidẽ deſignet. Dominatus autem dictio vtrunq. ſignificat, tã dominationis actum illũ, quam imperãdi, dominandiq. poteſtatem: quæ eo ſenſu à Cicerone ſumitur, vt id ſignificet, quod ex Vlpiano dominij vocem propriè ſignificare diximus. Cũ autem inter regni & ciuitatis adminiſtrationem, & familiæ moderãdæ rationẽ ſimilitudo tanta ſit, vt Plato hæc multitudine tantũ, & paucitate differre exiſtimauerit, non ſpecie, quod tamẽ Ariſtoteles refellere conatur lib. 1. Pol. effectum, vt qui imperandi ius in ciuitate haberent, & quib populi ſubeſſent, domini dicerent. Sic Romanos rerum dominos vocat Virgil. ſic dominum Æneam: ac tandem frequens adeo ea dominij vox in principibus compellandis eſſe cœpit, vt nõ alia appellatione eos affari poſterioribus temporibus licuerit, vt vbiq. Plin. nepos, Traianum dominum vocat, nec tamen ea præfatione addita Plinius auunculus Veſpaſianum alloquitur. Sic Antonium dominum vocatum refert Marcell. in vlt. ff de his quæ in teſta. del. & Voluſ Metian. κύριον βασιλέων. Vnde dominiũ ſignificat illud ius, quo rem facimus noſtram, nobiſque propriã. Poſſeſſio in detentione & occupatione rei ſpectatur, illud in iure, quod habemus de ipſa, vt volumus libere diſponendi, poſitum eſt: hæc in iure rei, & detentione magis verſatur: ipſa quidem dominio prior & antiquior, ſi rerum originem aſpicias, ſed iuris ordine authoritateque poſterior. Initio enim generis humani à poſſeſſione ortum eſt ius dominij, vt quicunque in vacua veniſſent, ſola occupatione conſtituebantur domini rerum locorumque, quos primi cepiſſent. Iureconſulti ergo Dominium ſic definiunt. Ius de re aliqua corporali, plene ac libere diſponendi, extra quam ſi quid lege prohibeatur: (vel eſt ius de re corporali perfecte diſponendi aut vindicandi, niſi lex vel conuentio obſiſtat, Mynſ. ad rubr. Inſtitut. de rer. diuiſ. num. 4. Bart. ad l ſi quis vi. §. differentia, num. 4. & 5. de acquir. poſſ. & ibid. Iaſon. Alexand. & alij, vide D. Gœdd. in comment. ad leg. 49 num. 7. de verbor. ſignificat. eleganter de dominio diſſerentem.) In priore definitione ius diſponendi, idcirco dicitur, quia li-

cet pignus vel hypothecæ Ius in rem ſit, l. pignoris, de pigno. quia tamen creditor diſponere non poteſt de re pignorata, non recte Dominus appellatur, l. pignus. C. de pignor. act. Dicitur, plene, ac libere, quoniam tametſi Tutor & Curator aliæque ſimiles perſonæ procurationem habeant & diſpoſitionem alienarum rerum, l interdum, §. qui tutelam, ff. de fur. plenam tamen & liberam non habent (l. qui fundum, §. ſi tutor. ff. pro empt.) quod dominorum proprium eſt, l. in re mandata. C. mandati. Dicitur de re corporali, quia quamuis is, qui ſeruitutem habet, de ea pro arbitrio diſponere non prohibeatur, dominus tamen non eſt cum traditio, qua dominium acquiritur, in res incorporales non cadat, l. ſeruus, §. Incorporales, ff. de acquir. rerum domi. Extrema definitionis verba, propter eos dominos adiecta ſunt, quibus bonorum adminiſtratione Lex interdicit, & alios huiuſmodi, l. is cui bonis, ff de verbor. oblig. & Inſt t. quibus alien. non licet, lib 2. Porro dominium vnicum eſt numero & ſubſtantia, l. 14 §. 2. ff de except. rei qualitates tamen habet diuerſas, Gothofr. ad l 20. C. de pact. Dominium vulgo patiuntur Accuſiani in directum & vtile: quę verba ab ipſis conficta ſunt, nec apud veteres vſquam leguntur. Sed vt rem ipſam percipiamus, quam hac nouitate verborum exprimere & docere voluerunt, ſciendum eſt, Ius quoddam aliquando reperiri dominio proximum, quale eſt exempli cauſa, Ius Emphyteuticum, propter quod datur actio in rem vtilis, ſicut directa ob verum dominium competit. §. namque. Inſtit. de act. l prima, ff ſi ager vectig vel emphyteut. l. 1 ff. de ſuperficiebus. Et quia per abuſionem hoc ius nonnunquam ſimpliciter Dominium appellatur, l. poſſeſſores. C. de fund. pat. ne vnius atque eiuſdem rei duo in ſolidum Domini eſſe dicantur, contra rationem iuris, l. ſi vt certo, §. ſi duobus, ff. commod. duplex conſtituerunt Dominium: quorum vnum Directum, ab actione directa, quæ pro eo datur: alterum vtile, pro quo videlicet vtilis actio competit, appellarunt, nota in leg. ſi quis vi § differentia, de acquirenda poſſeſſione. Sed & alias in iure inueniri dominij ſpecies, indicat Alciat, in Parerg. Quoddam enim dominium eſt κατ᾽ ἐλπίδα, id eſt in ſpe, vt cũ in l. in ſuis, de liber. & poſthum. filius fam. rerum paternarum dominus vocatur: vnde & ſui heredes dicuntur, tanquam ſibi ipſis ſuccedant. erant enim viuente quoque patre quodammodo domini. Aliud eſt dominium, quod κατ᾽ πρόληψιν, id eſt per anticipationẽ dicere poſſumus: vt cũ mulier rei ſuæ in dotem traditæ domina dicitur, l. in rebus; C. de iur. dot. Aliud eſt dominiũ, quod vidua habet, quam maritus relictis liberis, decedens in teſtamento iuſſit eſſe dominam vſufructuariam, adminiſtratricem (dominium enim illud οἰκονομικὸν & imaginarium eſt) eam ſolum in domo præeminentiam cõſecuta, quam viuente marito habebat: ideoq; ad alimenta tantũ contrahitur: eſt igitur & hoc dominiũ ἐσχηματισμένον. Aliud eſt, quod ſummum ſeu maius dominiũ vocant: quædã ſcilicet maieſtas, cuius obſeruationem fœderati ſupremo Principi, vel Reipubl. debent. leg. non dubito. de cap. & poſtlim. reuerſ. Effectus autẽ maioris dominij, quos non paucos referunt, ab interpretibus petendi ſunt. Spi.

Dominivm plenum eſt, cum vſufructui cohæret proprietas Nudum quod & directum dici poteſt, cum ſeparatum eſt ab vſufructu: Eſt & aliquod ſpe dominium penes liberos, qui bonorum paternorum ſpe domini ſunt, §. 2 Inſtit. de hæred. qual. & differ. Gothofr. ad rubr. ff. de acquir rer domin.

Dominivm item diuiditur in id quod iure gẽtium acquiritur, & in id quod iure ciuili. Prius ſine poſſeſſione acquiri nõ poteſt, poſterius poteſt maxime leg. à Titio in fi. de fur. leg. cum hæredes. in princ. de acquir. poſſ. ff leg facta, ad Senatus conſ. Trebell. leg 1 de bonorum poſſeſſ. §. Inſtit de acquiſ. per adrog. & tit. proxime ſeq. cum ſimil. b ex Appelo. Spieg Vide de his late differentem Connan lib 3 c. 3 comment. iuris ciuilis.

Dominivm aliud eſt naturale, aliud ciuile. Naturale eſt, quod gentium omnium commune eſt: hoc eſt, quod iis modis acquiritur, quibus gentes omnes in acquirendis rebus vtuntur: Ciuile eſt, quod ciuium Romanorum proprium eſt, qua de cauſa iuris Quiritium appellatur. Conſtat autem tribus modis: mancipatione, vſucapione, in iure ceſſione: vti docet Vlp. cap. Inſt. 1. quanquam à Iuſtiniano ſublata illa differentia eſt. leg. vnic C. de nud. iur. Quirit l. vni. C. de vſucap. transf. Vide In Bonis. Cum autem naturaliter acquiritur dominium, neceſſe eſt illud à poſſeſſione incipere, ſiue ea occupetur, ſiue alio tradente aut volente accipiatur, leg 1 ff. de acquiren. poſſeſſio. Ciuiliter autem acquiritur vel ipſo iure. 1. abſque traditione, aut poſſeſſionis apprehenſione, aut vllo temporis adminiculo, vt lege 12. Tabularum dominium rei legatæ, ſtatim à morte teſtatoris directo in legatarium, rei hæreditariæ, directo in hæredem ab adita hæreditate tranſit, abſque ea adeptione poſſeſſionis. 2. Vel non ipſo iure, ſed alio præterea adminiculo accedente, puta temporis continuatæ poſſeſſionis, & iuſti tituli, vt in vſucapione, aut longi temporis capione, Pontius lib. 1. diſp. cap 8.

Dominivm apud Romanos duplex erat, teſte Theophilo, Naturale & legitimum. Naturale illud erat, quod in bonis e[...] vnde bonitarius dominus dicitur: legitimum autem, qu[...] iure Quiritium competit, & appellatur Dominus iure Q[...]tario. Itaque, inquit, ſi quis vtrumque dominium habeba[...]cebatur pleno, id eſt, perfecto iure dominus; quoniam hab[...]ret & quod à lege, & quod à natura datur, dominium. Hoc [...]dem ſed explicatius, traditur in illa Epitome Vlp. eo ipſo ti[...] de libertis: Qui tantum inquit, in bonis, non etiam ex iu[...] Quiritium, ſecum habet, manumittendo, Latinum facit. I[...] bonis tantũ alicuius ſeruus eſt, velut hoc modo, ſi ciuis Ro[...] à ciue Rom. ſeruum emerit, iſque traditus ei ſit, neque tam[...] mancipatus eſt, neque in iure ceſſus, neque ab ipſo anno po[...]ſeſſus ſit. Nam quamdiu horum quid fiat, is ſeruus in bon[...] quidem emptoris eſt, ex iure autem Quiritium venditoris e[...] Ea enim fuere ſolennia quærendi dominij iure Rom. quib[...] prætermiſſis aut neglectis, iure communi gentium omniu[...] quod naturale vocat, non iure ciuili quæſitum dicebatur d[...]minium. Idcirco talis dominus ſeruo, quem manu mitteba[...] ciuitatem dare non poterat, quia iure ciuitatis non erat ſe[...] dominus, id eſt, vt loquitur Theophilus, pleno perfectoq[...] iure, quod neceſſe fuit. Hinc Paul. 3. de manumiſſ. Seruus p[...]gnori datus, etiamſi debitor locuples ſit, manumitti non p[...]terit. Datum ſeruum intelligit, qui traditus eſt creditori: qu[...] traditio quaſi naturale dominium transfert à debitore q[...] tradidit ad creditorem qui ſuſcepit, & iure aliquo ſuo ſuſ[...]pit. Itaque reſpondetur aliud in eo ſeruo, qui generaliter [...] obligatus, l. 29. Caius qui & à quibus mai. liberi non fiunt G[...]neraliter pignori datus ſeruus, ſine dubio pleno iure eſt d[...]bitoris, & iuſtam libertatem ab eo conſequi poteſt, ſi lex Æl[...] Sentia non impedit libertatem, id eſt, ſi ſoluendo eſt. nec ob [...] creditores videantur fraudari. Quia tamen Caius in gene[...]liter obligato loquitur; probabile eſt in ſpecialiter obliga[...] ſecus eſſe tametſi conuentione tantum id fiat ſine vlla trad[...]tione. Et cauſa diuerſitatis erit, quod ſpecialis obligatio ce[...]rum ius tribuit creditori, quo videtur præſcripta lex eſſe d[...]bitori, ne ſeruum manumittat, alienet, aut quid in eo faci[...] quod creditoris iuri deroget. Connan. lib 2. cap. 6 n. 9. Aldo ad Inſtit. §. libertinorum autem ſtatus Inſtit. de libertinis.

Dominivm directum & vtile, ſpecies ipſius dominij. Porro d[...]minij duo eſſe officia Bart. in l. 1. de acquir. poſſ. tradit. Vnu[...] diſponendi, alterum vindicandi, per l. in rem actio, de rei vi[...] l. ſi quis vi. §. differentia, d. tit. de acquir poſſ. vide & Alc. in traditionibus, C. de pact. Prat.

Dominivm & poſſeſſio differunt: nam præter ea quæ ſuperi[...] attigimus, Vlpianus in l. ſi quid vi, ff. de acquir. vel amitt. po[...] differentiam hanc eſſe ait inter dominium & poſſeſſione[...] quod dominium quandoq; nobis inuitis remanet: quum po[...]ſeſſio ſtatim recedat, cum id conſtituerimus: eiuſq; rei pon[...] exemplum in eo, qui ea mente rem dat alicui, vt ſibi poſt[...] reſtituatur: tradit eo animo vt proprietatem eius poſſeſſi[...]nemque amittat, non perpetuo, ſed ad tempus: ideoq; perd[...] omnino poſſeſſionem, & vere perdit, quum poſſeſſio plu[...]rimum facti habeat: dominium tamen retinet: quia id ad t[...]pus ex pacto perdi non poteſt. Quare qui accepit, interim v[...]te poſſeſſor eſt, non tamen eſt vere dominus: ſed quaſi dom[...]nus re vtitur, poſt tempus dominium ipſo iure fit eius qui d[...]derat, quoniam interim retinuerat, nam ſi amiſiſſet, poſt die[...] reſtitutioni adiectam non eſſet dominus; niſi ex noua cau[...] reſtitueretur ſibi, & ante reſtitutionem remaneret ſemper d[...]minus is cui tradita res erat, quantumcunque longo tempo[...] eam retineret; ſic enim conſtituendum eſt in hac ſpecie, eu[...] cui traditio facta eſt ad tempus, perpetuo tamen poſſeſſore[...] fore, nec lapſu temporis adiecti deſinere eſſe; niſi noua trad[...]tione priſtinum dominum ſuæ poſſeſſioni reſtituat: & dom[...]nus perpetuo poſſeſſionem amiſit, nec eam niſi noua appr[...]henſione recuperat: quia poſſeſſio ad tempus perdi non p[...]teſt: idemque in dominio: quia res noſtræ tempore certo nc[...] poſſunt deſinere eſſe noſtræ, quemadmodum in omni oblig[...]tione dixit Paul l. obligat. de actionib. Conn. lib. 3 c. 9. n. 2.

Secundo, Dominivm à poſſeſſione in eo differt: quod ex v[...] tantum cauſa domini eſſe poſſumus: poſſeſſores vero etia[...] ex pluribus. nam quod noſtrum eſt, nullo modo magis no[...]ſtrum fieri poteſt: & ſi res mea mihi, aut legetur, aut donetu[...] aut vendatur, inutile erit legatum, inutilis donatio & ve[...]ditio. At quod pro hærede poſſideo, nihil vetat pro empto[...] poſſidere, vt ſi vna cauſa non valeat, per alteram mihi conſ[...]latur Paul. ex illo c 3. Ex plurib. cauſis poſſidere eandem re[...] poſſumus, vt quidam putant: & eum qui vſuceperit, & pro em[...]ptore, & pro ſuo poſſidere. Sic enim etſi ei qui pro empto[...] poſſidebat, hæres ſim; eandem rem & pro emptore & pro hæ[...]rede poſſideo. Nec enim ſicut dominium non poteſt niſi e[...] vna cauſa contingere. l 3 §. ex pluribus, ff de acqu. poſſ ita [...] poſſidere ex vna duntaxat cauſa poſſumus. Poſſeſſio enim iſt[...] conſideratur per ſe & à dominio ſeparatim, & tanquam deti[...]tio quædam eius rei, quæ noſtra non eſt, ſed quam aut puta[...]mus eſſe, aut debere eſſe noſtram, vt rem quam emi poſſide[...]

qua

quaſi meam, etiamſi non ſit, nec enim ſequitur, emi eam bona fide; ergo mea eſt; ſed ex eo bene concluditur, eam me iuſte poſſidere. Et nil vetat, eandem pro hærede vt detineam, & vtroq; titulo eam poſſideam, vt vtrauis cauſa vera reperietur, per eam mihi quæratur: neque hoc mirum, cum poſſeſſio iſta ſit quodammodo ſua vi & natura, non rei noſtræ neceſſario, ſed nobis debitæ. Satis eſt enim mihi deberi ex iuſto titulo, vt iuſte poſſideam Connan. comment. iur. ciu. l. b 3. c 10. n. 1.

DOMINII & poſſeſſionis alias differentias doctiſſimus Cannan. iam d. lib. 3. c 3. n. 1. his verbis exponit: Duo ſunt, inquit, quæ habemus in re quæ omnino eſt noſtra; dominium & poſſeſſio. illud iuris eſt, hæc autem facti. Dominium ius illud ſignificat, quo rem facimus noſtram, nobiſque propriam: poſſeſſio in detentione & occupatione rei ſpectatur: illud in iure, quod habemus de ipſa vt volumus, libere diſponendi, poſitum eſt: hæc in vſu rei, & detentione magis verſatur: ipſa quidem dominio prior & antiquior, ſi rerum originem aſpicias, ſed iuris ordine autoritateque poſterior. Initio enim generis humani à poſſeſſione ortum eſt ius dominij, vt quicunq; in vacua veniſſent, ſola occupatione conſtituebantur domini rerum, locorumque quos primi cepiſſent. Quia vero naturæ æquitas non permittit, vt quod noſtrum non eſt, poſſideamus: prior habetur dominij ratio, deinde vero poſſeſſionis: occupatio rei, quæ nullius eſt, facit nos dominos: Dominium autem efficit, vt iuſti ſimus poſſeſſores: neque primam iſtam occupationem ex alia cauſa conſideramus quam quod per eam dominiũ rei naciſcimur, & per dominiũ legitimam poſſeſſionem. Nam qui feras beſtias capit, aut in fundum relictum inuadit, aut alluione aliquid agri quærit, dicendus eſt prius poſſeſſor quam dominus fuiſſe: imo vero occupatione: aut alluione effectus dominus, tum demum poſſeſſor, & certe quidem iuſtus poſſeſſor eſt, & dicitur. Itaque recte noſtri Iuriſconſulti de acquirendo rerum dominio prius, poſtea de poſſeſſione tractauerunt. Hæc Connan. dict. loco.

DOMINIVM, proprietas, & vſusfructus quæ duo ſunt partes dominij, & non minus perfectiores, quã dominium ipſum, non ſunt ex pluribus cauſis, l. 3. §. ex pluribus, de acqu poſſeſſ. l. non vt ex pluribus, de reg. iur. §. ſic itaque diſcreteris. Inſtit. de act. Quaſi dominium, ius in re, & obligatio, ſæpenumero ſunt ex pluribus cauſis, l. & an eadem, §. penult. de except. rei iud. d. l. non vt ex pluribus, cum ſint quædam imperfectiores. Prat.

DOMINIVM & proprietatem Franciſcus Duaren. lib. diſput. anniuerſar. 1. c. 17. eadem eſſe exiſtimat, ſi propriè dominium accipiatur, cum veteres Iureconſulti promiſcue his verbis vti ſoleant: l. ſi procurator l. cum in corpus, ff. de acqu. rer. domin. Cæterum Ioannes Robertus lib. 3. ſentent c. 18. prolixe oſtendit, proprietatis longe aliam quam dominij ſignificationem eſſe nimirum vt ius, quo plene & perfecte res mea eſt, proprietas abſolute dicatur; id ita tamen ſecerni poſſit, vt ius vtendi à nuda proprietate ſeiungatur: quod quamdiu competit, dominandi ius aliquod tribuit. Qua ratione cum de dominio proprietatis ratione competente, quod dictum intelligi iuris authores volunt, dominium proprietatis ſæpius vocant, quo eo intelligamus, non de quouis vſusfructus forte ratio ne tantum competente dominandi iure agi, ſed de pleno & perfecto, quaſi diuerſum aliquod ſit à proprietatis dominio, vſusfructus dominium, iuxta l ſi ita legatus, ff. de vſu & habitat. l. vti frui, ff. ſi vſusfruct pet l. proprietatis dominium. C. de probatio de quo latius Robertus præallegato loco.

DOMINII affinia ſunt, quaſi dominium, quod eſt penes eum, qui rem à non domino bona fide accepit: ius in re, quod competit ei, cui ius pignoris vel hypothecæ, vel ſeruitutis perſonalis, vel realis (quo vocabulo etiam intellige cenſum, decimas & ius poſidendi) debetur, Goth. ad rub. ff. de acq. rer. domin.

DOMINIVM non modo corporalium, ſed & incorporalium rerum dicitur, nam vſusfr. dominium dicitur in l 3. ff ſi vſusfr. petat. & generaliter ſeruitutum dominium in leg. ſemper, 15. § hoc interdicto, ff quod vi aut clam. Prat.

DOMINIVM non proprietatis tantum, l. 17. ff. quibus modis vſufr. amit. l. 12. ff. ad leg. Aquil. 16. §. 1. ff. de vſu & habit. l. 9. §. 1. ff. de dolo. ſed & vſusfructus & ſeruitutis dicitur, l. 3 ſi vſusf. pet l. 15. §. hoc interdicto, ff. quod vi aut clam. Item poſſeſſionis dominium legitur in l. 2. de bonis maternis in C. Th Briſſ.

DOMINII ius impetrare dicuntur creditores, qui à principe impetrant, vt pignora quorum emptor repertus eſt nullus, ſibi addita, dominij iure poſſidere liceat l. 1. & paſſ. C de iur. domin. impet. l. 5 § ſi fundus, ff. de reb corum, l. vult. ff. de acq. rer. domin. l. 14 ff. de pignor. act l. vlt. C. ſi in cauſ. iudic. pign. Hotom. Briſſon. nempe poſſidere pro eo quantitate, quæ ſibi debetur. Briſſ.

DOMINVS fit is, cui traditur, ex cauſa emptionis, donationis, dotis, mutui, legati, hæreditatis, ſolutionis, tranſactionis, ſententiæ. vel ſimilibus, l. traditionibus, C. de pactis, l. nunquam nuda. de acqu. rer. domin. Domini autem appellatio, à domo deducitur οἰκεῖον proprium Græci vocant, & à domo deriuant. Vigl. in tit Inſt. de hæred. qual. & differ. ad eoſque extenditur.

qui rei alicuius proprietatem habent, etiamſi vſusfructus alienus ſit. Vlp. Domini, abuſiuè dicuntur filij familias, & cæteri liberi, qui in poteſtate ſunt, & vſufructuarij. Spieg.

DOMINVS litis, apud Neratium in l. ſi Procurator, ff. ſi quis caut. & l. 1. C. de ſent. & interloc. omn. iud. Spieg.

DOMINVLVS forma diminutiua apud Scæuolam iuxta Notic. tex. in l. vxorem, §. teſtamento. 1. de leg. 3. Spieg.

DOMINORVM loco ſunt, qui vectilem fundum in perpetuum concedunt, l. 5. in fin ff. arbor. furt cæſat. nam reuera ſunt conductores. Dominæ locum obtinet hæreditas non addita, l. 13. §. penult. Dig, ad legem Aquil. Dominus retro intelligitur legatarius, agnito legato, d l. 13. §. fin. Prat. Superficiarius, dominus non efficetur; quia conductor eſt: at domini loco habetur. Briſſ.

DOMINORVM vice ſunt tutores vel curatores, l. 56. §. qui tutel. 8 ff. de furt l. 157. ff. de reg. iur. tunc ſcilicet cum tutelam fideliter adminiſtrant, non cum pupillum ſpoliant, l. 7. §. ſi tutor. ff pro emptore. Briſſ. Domini loco habetur poſſeſſor hæreditatis, qui ſatis dedit. l. 5. § fin. ff de quæſt. Pro Domino eſt procurator in rem ſuam, leg. 3. Dig. de pact. & quilibet alius procurator poſt litem conteſtatam, l. 4 §. fin. ff. de appell. l. 22. & 23. C. de procuratoribus. Litis enim conteſtatione res procuratoris fit: eamque ſuo. quodammodo nomine exſequitur, l. 11. ff. de doli except. & defenſor qui ſatis dedit, l. 76. ff. de procur. vtrobique dominum litis intelligimus, Prat.

DOMINVS paſſim in libris feudorum appellatur is, qui feudum in re ſua alteri fruendum conſtituit: idcirco, vt vulgo creditur, quia rei in feudum datæ dominium & proprietatem retinuit, ſolum vſumfructum feu li nomine conceſſit, l. feu. 2. tit. 8. §. 3. Ergo dominus eodem modo dicetur, quo & ſignor ſiue ſenior appellatur: quaſi Vaſallus patronum ſuum honoris cauſa dominium appellaret, vt in formula iuriſiurandi li. feu. 2. tit. 5 Ego iuro, quod ero fidelis ei, vt Vaſallus domino. Sic Domina patroni vxor appellatur, lib 2. tit. 24 § 3. Ex eodem genere illud eſt, quod Vulgo in ſcholis dictitant, directum feudi dominium manere penes patronum: Vtile vero in Vaſallum tranſire. Prat.

DOMINVS ſimpliciter appellatur in iure ciuili is, qui quoquo tempore vſucepit, l. ſi finita, § Iulianus, de dam. inf. Eraſmo conditionis nomen Dominus eſt, non honoris, tyrannicum, non magnificum: Barbaricum, non Romanum. Nam & lenonem, ait, cui mancipia ſint, dominum recte dixeris. Quamuis non ſolum recentiores quidam (quos libenter ſequimur) haud vulgari eruditione præſtantes, ſed etiam veteres honoris cauſa Dominum aliquem dicere ſolebant, vt eum Neſen. ad Paulum ſcribens. l Neſenn. ad l. Falcid. Ex facto inquit, Domine, talis ſpecies incidit. Sic & mariti vxores ſuas, & maritos illæ quandoq; appellant. Sic & Plin. Traian. Dominum, eadem ſc. conſuetudine: cuius & Martialis quoque & Seneca meminerunt. certe apud Græcos κύριος frequenter honoris vocabulũ eſt, δεσπότης, non item: quemadmodum apud Latinos Herus dominij vocabulum eſt potius, quam honoris. Spieg.

DOMINVS qui à defenſore differt vid. in l. 12. C. de poſtl. reuerſ.

DOMINVS item & bonæ fidei poſſeſſor quomodo differant, vide l. 2 2. § 1. ff. de religioſ. & ſumpt. fun.

DOMINVS vſufructuarius dicitur, qui alienare rem, nec mutare, aut deteriorem facere poteſt, Conn. lib. 4. c 3. n. 11.

DOMINICAE res appellantur res Cæſarum, tit. ne rei dominicæ, vel templor. C. Et ſic Dominici coloni in l. 7. C. vbi cauſæ fiſc. Imperatores enim Domini appellabantur, l. 3. ff. de his, quæ in teſt. del. l. pen. ff. de leg. Rhod. Idque ſibi nomen primus vindicaſſe Caligula diademate capiti impoſito dicitur, vt eſt à Sex. Aurel. traditum. Auguſtus certe vt inſolens nomen hoc ſemper reiecit, Tertul. reſte c 34. Apolog. Amplexus vero eſt ac libens Domitia. Cui hoc tit. Martial. ſæpe adſentatur. Briſſ.

DOMINICVM veteres & naſcentis Eccleſiæ Chriſtiani, quod nos templũ appellabant. Nã & Domini nomen apud eos paulo frequentius erat, quam Chriſti, ſecundùm Apoſtolicum morem & Euangelicæ hiſtoriæ modum. Qua ratione, cum Domini vocabulum ſemper illis eſſet in ore, ipſa ideo loca, in quibus orationis Euchariſtiæque ergo coibant, Dominicum dicebant, ſeu, quod ea ipſa loca in honorem Domini Dei ſacrata erant, vnde Ruffinus Aquileienſis, lib. 10. eccl. hiſt. c, 4. Si hæc (inquit) ita eſſe credis, ſurge & ſequere me ad Dominicum, id eſt, ad templum, & fidei ſignaculum ſuſcipe. Brech. l. tabernæ, de verb & rer. ſign.

DOMINICA cauſa, domus, fides, merx, pars, ratio, pecunia, poteſtas poſſeſſio, &c. Dominicum æs alienum, horeum, &c. Dominicus vſus, debitor, creditor, colonus, &c Briſſ. ex ff & C.

DOMINICVS, totius ſeptimanæ primus dies, l. 5. de ſpectac. in C. Th Briſſ.

DOMNA pro domina in l 38 §. Lucius, de legat. 2. Briſſ. in parerg.

DOMV ſexto caſu & domi in ſecundo perſæpe dicunt, l. 28 locat. l 42. de neg. geſt. l. 36. de euict. l. 22. quibus mod. vſusfr. amit. l. 41. §. ſed ſi quis ad opus, l. 65. §. vlt. l. 91. §. vl. ff. de legat. 1 l. 63. ff. de procuratorib. l. pen. §. Lucius, ff. de leg. 2. Br. in lib. Pareg.

Domvs vnicuique exiſtimari debet, vbi ſedes & tabulas habet, ſuarumq; rerum conſtitutionem fecit, l 203. ff. de verb. ſig Br.

Domvm, accipere debemus non proprietatem domus, ſed domicilium: quare ſiue in propria domo quis habitauerit, ſiue in conducta, vel gratis, ſiue hoſpitio receptus, domus eius intelligitur, leg. lex Corn. §. domum, ff. de iureiur. adde l 8. in fin. l. 22. ff. de adult. l. 1. § domum, ff. de aleæ luſu: & appellatione domus omnis habitatio continebitur, §. ſi tamen. d. l. lex Corn. Ioann Bello Etymolog.

Domvs, quandoque familia eſt & agnatio, vt apud Paulum rora domus pro gente vna tota (*ein gantz geſchlecht*) tit. de offic. præſid. per μετωνυμίαν tanquã continentis pro contento ponitur: vt accipiatur pro his, qui vna habitant. Alc. de verb. ſign. Veruntamen Domum non dici quæ adhuc contecta non ſit, plerique ſenſerunt, l. 1, §. deinde, de donat vt ſupra dictum eſt. Negat Cic. in oratione pro domo ſua, quicquam ſanctius, quicquam omni religione munitius, quam ſit domus vniuſcuiuſque ciuium, & quæ ſequuntur, Paul. in l. ſed & ſi his de in ius voc arbitror ad hunc Ciceronis locum reſpexiſſe. Vbi tamen inquit, de domo ſua nemo extrahi debet: quia, vt Caius eod tit. dixit in l. plerique, domum tutiſſimum cuique refugium atq; receptaculum ſit. proindeque qui domum alienam ingreditur inuito habitatore, vim inferre videtur. Prat. Hegendorph. has leges eleganter explicat.

Domvm in leg. Cornel. de iniur. & in l. Iul. de adult. & in edict. de aleator. pro habitione & domicilio accipimus. Et omnis habitatio, ſiue propria, ſiue aliena. in qua paterfam. habitat, domus intelligitur, etiamſi ibi domicilium non habeat, l. 1. §. domum de iniur. l. 8 fin. l. 22. de adult. l. 1 §. domum. de aleæ luſ. In Senatus conſulto quoque de liberis agnoſcendis, quo domum denunciari permittitur, Domum accipimus hoſpitium, ſi in ciuitate maneat. Quod ſi non ſit, ſed in villa vel municipio, illic, vbi larem matrimonio collocarit, l. 1. § 1. & § domum. de lib. agnoſc. Eodem modo & in edicto de damno infecto. domum denunciari ſic accipere debemus, vt & ſi in alienoa domo habitet, ei denuncietur, l. 4. §. præter ait. ff. de damn. infect. Briſſ.

Domvs cœnaculariæ ab inſulis differunt, quod domus ſunt habitationum ædificia, coniuncta proximis, & vicinis domorũ parietibus, vt viciniam numeroſam, & frequenti habitatore ſtipatam efficiant: τὸ πλῆθος τῶν οἰκοδομημάτων συνοίκια. Bud. teſte in comment. linguæ Græcæ, Brechæus. l vrbana familia ff. de verb. & rer. ſign. (de in ius vocando.

Domvs tutiſſimum cuiq; refugium ac receptaculum eſt l. 18. ff.

Domvs in l. 5. C. de rer. permut id eſt, prædium vrbanum.

Domvs defunctorum in l 4. C. de ſepulchr. violat. interpretatur ibidem Goth. ſepulchra.

Domvm meam cum horto applicito libertis meis concedi volo & alio capite: Fortunio liberto meo ex domo mea, quam libertis meis dedi dixeram, in qua habitabam: item cellarium iunctum eidem diætæ, ab hærede meo concedi volo: l. vxorem, de legatis 3. Spieg.

Domvm, quæque mea ibi erunt, cum moriar. Proculus exponit in l. ſi ita, de leg. 3. Spieg.

Domvs Æterna b lis, Auguſta. Auguſtiſſima, Diuina, Dominica, Sacra, Regia, Iudicaria, ad ſacrum patrimonium pertinens, ad rem priuatam petrinens, defecta, &c. Briſſ. ex ff. & C.

Domo legata quid contineatur, pete ex l. 91 § penul. & fin. ff. de leg. 3 Prat. Briſſ.

Domo inſtructa, ſupellectilem legatam non etiam vina accipimus: quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt: autor Pompon. leg. ſi ita teſtamento. ff. de fund. inſtrum. Prat.

De Domo, pro, ex domo, apud Paulum in prin. l. lecta ff. de reb. credit. Sic & Terentius vſurpauit: Clamat de via: id eſt, è via. Pauli verba quæ ſic habent: Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe à Publio Mæuio, quindecim mutua numerata mihi de domo, ſecundum Alci. ſignificant, tam quod docti numeratum, quam quod ex domo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfam. ſiue per eius ſeruos, aut inſtitores, Spieg.

Dona Caius lib. 2. Inſtit appellat quæ poſt mortem hæredis relinquuntur, vt ſunt fideicomm. Connan. l. b. 10 c. 7. num 1.

Donare non intelligitur, qui neceſſariis oneribus ſuccurrit, l. 21 ff. de don. inter vir & vxor. Et hoc eſt quod dicitur, Neminem in neceſſitatib. liberalẽ exiſtere, l. 18 ff. de adim. leg. Cæterum cui donare non conceditur, nec ſi is donationis cauſa cõſenſerit, rata erit voluntas eius habenda. l. 163. de reg. iur Br.

Donare ad proceſſus; id eſt, vt eo donatarius vtatur, in pompa, vel cum in principis eſt comitatu, id enim ſignificat proceſſus in leg. nam & Imperator, ff. de donat. inter virum & vxor. recte Alt. lib. 3. de verb. ſignif. vnde & alibi dicitur l. 1. C. de ſentent paſſ. cum proceſſiſſet. Imperator ſalutatus eſt. Proprie namque dicitur procedere, qui pompa quadam procedit in publicum: veleti ſi ſponſus procedat aut ſponſa, quod Virg. dicit, Tandem progreditur. Prat.

Donari videtur, ait Papin. quod nullo iute cogente concedi- tur, l. 29. ff. de don. Prat.

Donari non poteſt, niſi quod eius ſit, cui donatur, l 9. §. vlt. ff. de donationibus.

Donaria, dona ſunt. Paul. de re milit. leg. qui excubias dona riũ pro donariuo poſuit. Itẽ C. de ſacroſ. eccl. ſancimus Vaſ vel veſtem ait, cæteraq; donaria. Seruius Honorat. Donaria inquit, proprie loca ſunt, in quibus dona reponuntur Deorũ Et alibi: Donarium, vbi ponuntur oblata. Item Cornelius Fronto: vbi dona ponuntur, donarium appellatur. Prat.

Donarivm largitio eſt imperatoris in milites: quæ eadem in populum facta, Congiarium dicitur. Bud. in l. penul. de re militari. Olim Imperatorum dona ampliſſima erant, vt ſcribit Plin lib. 18. Natu. hiſt. c. 3. quantum quis vno die plurimum circum arauiſſet. Alciatus autem tradit, quidquid præcipuum alicui datur, ſicut dos, ita & donarium dici poteſt, quo ſenſu recentiores autores, quos nominat cap. 13. lib. 4. Parerg. arbitratur que & autorem opuſculi, quod inſcribitur Cato, ſic accepiſſe: licet corrupte pro Donario, legatur Denatium: & verſu ſequente, Optat habere, pro Captat habere. Cætera apud eum cap. 13. lib 4. Parerg. Spieg.

Donatio eſt modus ſolo iure gentium inſtitutus dominij gratia, & ſine vlla præterquam liberalitatis cauſa in aliquem trãſferendi. Sic enim & legatum & hæreditas ab hac definitione excluduntur: quoniam iure Quiritium confirmata ſunt Donationum autem tres ſunt ſpecies. Nam alia inter viuos appellatur, alia mortis cauſa, alia propter nuptias. Hotom.

Donatio, Donatio dicta eſt à dono, quaſi doni datio, tracta à Græcis: nam ij dictũ δῶρον καὶ δωρεῖσθαι l. ſenatus. § 1. de mor cau. don. ff Donationũ autem duæ ſunt ſpecies: alia enim pura ſiue propria, alia conditionalis eſt. Pura donatio eſt. cum quis ea mente dat, vt ſtatim velit accipientis fieri, nec vllo caſu ad ſe reuerti, & propter nullam aliam cauſam facit, quã vt liberalitatem, & munificentiam exerceat. Hæc proprie donatio appellatur, l. 1. de don. ff quę ſi fuerit perfecta, temere reuocari non poteſt: perficitur autem, cum donator ſuam voluntatem ſcriptis aut ſine ſcriptis manifeſtauerit §. aliæ autem de don Inſt. Sciendum eſt tamen, quod etſi pleniſſima ſit huiuſcemodi donatio ſi tamen ingrati exiſtant homines, in quos beneficium collatum eſt, donatores licentiam habent certis ex cauſis eam reuocare, ne illi qui ſuas res in alios contulerint, ab iis quandam patiantur iniuriam, vel iacturam, d § aliæ autem, Ingratitudinis autem cauſas pleniſſime recenſet Imperator Iuſtinian. in l fin. de reuoc. don. C. Donatio conditionalis eſt cum quis ea mente dat, vt tunc demum accipientis fiat, cum aliquid ſecutum fuerit, ea enim non proprie donatio appellabitur, ſed totum donatio ſub conditione eſt. Item, cum ipſe ea mente dat, vt ſtatim quidem fiat accipientis, ſi tamen aliquid factum fuerit, aut non fuerit, velit ad ſe reuerti, ea non proprie eſt donatio, ſed totum donatio dicitur, quæ ſub conditione ſoluatur de. l. 1. de don. ff Eius rurſus donationis, quę ſub conditione fit, alia mortis cauſa, alia non mortis cauſa fit: quæ non mortis cauſa fit, reuocatur, ſi conuentioni. donationi impoſitæ, non ſtetur. De iis eſt tit. lib 8 C. tit. 55. de don. quæ ſub modo, vel ſub conditione, vel ex certo tẽpore cõficiuntur. Ant

Donationis verbum ſimpliciter loquendo omnem donationem comprehendit, ſiue mortis cauſa, ſiue non mortis cauſa factam, l. 67 ff de verb ſig neq; enim creditor donare dicitur qui mutuo dat, vel debitor qui ſoluto, vel ſocer qui doti: ſed quoties aliquid dono datum eſt, tunc hoc nomen vſurpatur videnturq; Latini veterem hanc locutionem Dono aliquem dare vel donare, à Græcis ſumpſiſſe, qui τινὰ δῶρον δωρεῖσθαι dicunt, cum ſolitus liberalitatis & munificentiæ cauſa rem alicui traditam ſignificant. Atque donatio proprie appellatur cum quis ea mente liberalitatis gratia quid dat vt ſtatim accipientis fiat, neque vllo caſu ad ſe reuerti velit, l 1. ff. de don eaque abſoluta & vera donatio dicitur, l 35 § 1, & l. 42. in fi. de mort. cauſ. donat. Briſſ.

Donatio ſignificat liberalem promiſſionem donandi. Promiſſionem dico. Nam re ſemel præſtita ceſſat hoc beneficium. adeo, vt etiamſi forte poſtea res ad donatorem rediiſſet, non ſit ei locus, ſed condemnetur donator in ſolidum neque vt quiuis alius rei alienæ poſſeſſor Dico etiam liberalẽ eſſe debere promiſſionem: quia hoc beneficium tribui videatur liberalitati: hæcque demum vera ſit donatio, vt intelligas non idem temere tribui ei, qui conueniretur ex cauſa remunerationi promiſſæ: quia nec ea vera donatio dicenda ſit, ſed potius quædam permutatio, &c. Bald tit. de actionibus, &c.

Donatio cauſa mortis Mortis autem cauſa donatio eſt, quæ propter mortis fit ſuſpicionem, cum quis ita donat, vt ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit: ſin autem ſuperuixiſſet is, qui donauit, reciperet, vel ſi eum donationis pœnituiſſet, aut prior deceſſerit is, cui donatum eſt. Et in ſumma, mortis cauſa donatio eſt, cum magis ſe quis velit habere quam eum, cui donat: magiſque eum, qui donat. quam hæredem ſuum: fitque propter manifeſtum aliquod mortis periculum: vel ſic, Donatio cauſa mortis liberalitas eſt, quæ ita fit, vt nonniſi morte donatoris confirmetur, §. 1. de donat

Inſtit

Inſt.l.1.de mort.cauſ.donat.ff. Mortis autem cauſa donare licet,non tantum infirmæ valetudinis cauſa,ſed periculi etiam propinquæ mortis,vel ab hoſte, vel à prædonibus vel ab hominis potentis crudelitate,aut odio, aut nauigationis ineundæ,aut per loca inſidioſa ituro,aut ætate feſſo. Hæc enim omnia inſtans periculum demonſtrant.l. mortis cauſa.3. cum tribus ll.ſeqq.de mor cau. dona.ff. Sed & mortis cauſa capimus,non tunc ſolum,cum quis ſuæ mortis cauſa nobis donat, ſed & ſi propter alterius mortem,id faciat:veluti ſi quis filio, vel fratre ſuo moriente ,donet Mæuio ea conditione, ſi conualuerit alteruter eorum , reddatur ſibi res,ſi diſceſſerit , maneat apud Mæuium , l.mortis cauſ.18.de mort.cauſ.donat.ff. Eæ mortis cauſa donationes ad exemplum legatorum redactæ ſunt per omnia fere. (Nam in quibuſdam adhuc differũt, vt in caſu l.15.& 38. fid.ff.de mortis cauſa donat.)§.1. & 2 de dona.Inſt.Ex iis,quę diximus,apparet,mortis cauſa donationem tribus caſibus reuocari,ſi donator velit:ſi priſtinæ incolumitati reſtitutus ſit,qui donauit,ſi eũ donationis pœnituerit,& ſi prior deceſſerit is,cui donatum ſit,ibidem Anchor.

Donationes cauſa mortis,& legatum differunt.Primum,hę donationes incuntur vt contractus, duorum nempe conſenſu : & ſi donatur abſenti vel ignoranti,magis iudicatur fideicommiſſum. Legatum vero & abſenti & ignoranti relinqui, atq; etiam acquiri dubium non eſt.Si conferas horum confirmationem,nihil habent ſimile. Nam legata pendent ab hæreditatis aditione.At non etiam hæ donationes : vtpote quæ non morantur vim teſtamenti.Vnde & cum is, qui teſtamentum iniuria impugnauit,repellatur à legato,vt indignus: non repellitur tamen à mortis cauſa donatione. Præterea filius familias,ſaltem patre conſentiente poteſt mortis cauſa donare: At legare nullo modo poteſt , ſicut nec teſtari. Poſtremo ſi quis in annos ſingulos mortis cauſa pecuniam ſtipulatus ſit, non eſt ei ſimilis,cui in annos ſingulos legata eſt.Nam legata plura intelliguntur.Stipulatio hæc vna eſt: Magna autem huius diſcriminis vis eſt.Et qui exiſtimant noua Iuſtiniani conſtitutione ſublatas eſſe differentias,quæ in Pandectis ſparſim commemorantur inter legata & donationes cauſa mortis, & has habere omnes omnino effectus vltimæ voluntatis: tamẽ poſtremum hoc diſcrimen quod dixi , ſublatum non eſſe fatentur,quia præter donationem cauſa mortis ſtipulatio interpoſita ſit,& conſtitutio Iuſtiniani loquatur de effectu donationis,non etiam ſtipulationis Bald Inſtit.tit.de donationib.

Inter Donationem mortis cauſa, & donationem inter viuos, hæc eſt differentia.quod illa fit propter mortis periculũ, hæc ſine periculo: Illa fit ab eo qui ſe quam donatarium habere mallet,hæc ab eo qui donatarium quam ſe , l.ſenatus 35.ff.de mort.cauſ.Illa incerta & ſuſpenſa eſt,facileque euaneſcit,hæc certa & præſens,difficilimeque conuellitur.Hotom.

Donationem autẽ veteres proprie appellabãt , vbi ipſa quoque rei traditio datioq; acceſſerat.Quinimo Paulus noſter l. 35.§.de donat.cau.mortis ait , donationem exemplo Græcorum dictam eſſe,à dono & datione.Plin.lib.35.ſcribit. Græcos antiquos δῶρον appellaſſe palmum : & ideo δῶρα vocaſſe munera:quia manu darentur. Itaq; & nonnulli argute putant,in ſuperiori Pauli loco pro Dono legendum eſſe Doro. Sed iam quæritur de donatione quodammodo imperfecta : hoc eſt, quæ in permiſſione conſiſtit, & quam , traditio nondum impleuit.Martialis eleganter aliquando luſit hoc Epigrammate:

Si donare vocas promittere nec dare,Cai,
Vincam te donis,muneribúſque meis.

Sed ne quis ita cuiquam illudere poſſet,placuit Iuriſconſultis, ſtipulatione ſaltem,ſicut traditione , confirmari donationem: hoc eſt,ſi quis donandi cauſa ſtipulanti promiſerit , omnino teneri & obligari vt det. Ex nuda vero pollicitatione aliquem teneri , ius Quiritum non erat. Non enim agi ex nudo pacto patiebatur. Sane cum Seuerus Imp.ſtatuiſſet , donationes inter virum & vxorem morte confirmari: Papinianus iudicauit id tantum intelligi , de donationibus rerum , hoc eſt, quæ traditione perfectæ ſunt: neque putauit,ſi ſtipulanti vxori maritus donare promiſiſſet , poſſe hæredem mariti conueniri.leg.23.de don.inter virum & vxorem. Sed paulo poſt videtur aliter placuiſſe : propterea que Tribonianus illam Papiniani annotationem recte expũxiſſe.Nam Vlpianus refert, Antonini, qui Seueri filius fuit , orationem de confirmandis donationibus,pertinere ad omnes donationes: vt vel ipſo iure res fiant eius cui donatæ ſunt , vel obligatio ſit ciuilis,l.32. de donat.inter vir.& vxor. Ciuilem vocat obligationem, ex ſtipulatione dandi cauſa facta, ſicuti & alibi ait , ſi ſtipulata fuerit mulier annum dari , morte mariti ex Senatuſconſulto confirmari talem donationem , leg.33.de donat. inter virum & vxorem,porro Cæſares qui ſequuti ſunt,non omnino contenti fuiſſe videntur ſtipulatione , vt ex donatione,hoc eſt, donandi promiſſione obligatio ciuilis eſſet. Nam Conſtantinus metuens, ne falſæ donationes eius generis confingerentur,aliam cautionem adhibere voluiſſe videtur : hoc eſt, donationes interueniente (vt loquitur) actorum teſtificatione confici.leg.legata. C.de don.Sed Theodoſius poſtea expreſſit,etſi ſine ſcripto donatum quid fuerit , poſſe quod geritur, adhibitis aliis idoneis documentis comprobari:leg. in extraneos.C.de donat.Quid noſter Iuſtinianus? Ille actorum obſeruationem non omnino reiicit, præſertim vbi magna eſt donatio : ſed ſtipulationem hic non eſſe neceſſariam ſtatuit. Itaque ex nudo etiam pacto donationis obligationem contrahi ſignificat : & donationem quodammodo refert inter contractus iuriſgentium , qui proprium nomen habent,& ex ſola conuentione tribuunt actionem. Itaq; & in Inſtit. Ad exemplum (inquit) venditionis noſtra conſtitutio donationes in ſe habere neceſſitatem traditionis voluit.Non eſt omnino perpetua hæc comparatio venditionis & donationis. Nam venditor tantum tradere tenetur, neque de euictione tenetur,quandiu emptori habere licet. Qui dare debet,dominiũ debet transferre. Quanquam alioqui qui donando tradit,ne quidem de euicta tenetur Bald.

Donatio inter virum & vxorem.Donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe certiſſimi iuris eſt,l.1.de don. int.vir. & vxor.ff.l.ſi res , de iur.dot.ff. Eius autem rei variæ à Iuriſconſultis redduntur rationes.Primo enim loco hoc receptum eſt,ne mutuo amore ſeſe ſpoliarent , donationibus non temperantes,& profuſa erga ſe liberalitate vtẽtes Secundo,ne eſſet eis ſtudium liberos potius educandi.Tertio, quia ſæpe futurum eſſet,vt diſtraherentur matrimonia,ſi non daret is, quĩ poſſet, atque ea ratione euenturum , vt venalia matrimonia eſſent. Quarto,maiores noſtri inter virum & vxorem donationes prohibuerunt , amorem honeſtum ſolis animis æſtimantes,famæ etiam coniunctorum conſulentes , ne concordia pretio conciliati videretur. Quinto,ne melior in paupertatem decideret,deterior ditior fieret,l.1.2.3. in princ.de don. inter vir.& vxor.ff.Quod autem dicimus donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe,verum intelligendum eſt,matrimonio conſtante, donatio enim inter virum & vxorem facta,morte eius,qui donauit,proculdubio,tanquam teſtamento,confirmatur,l.cum hic ſtatus.de don.int.vir.& vxor.ff.Sed & regulariter inter virum & vxorem mortis cauſa donationes receptæ ſunt,l. ſi eum § fin ff eod.Anch. Non tamen omnes inter virum & vxorem donationes iure infirmantur, ſed eæ tandem, quibus mulier vel maritus ſit pauperior vt tradit D.Gœdd in comment.ad l.109.num 7.de verb.ſignific. per leges ibidem allegat.

Donatio inter viuos proprio nomine dicitur,quæ neq; mortis,neque nuptiarum,ſed à viuente in viuentem ſolius liberalitatis cauſa fit.l.1.ff.de don.l.ſenatus,35.de mor.cauſ.ſoláque voluntatis teſtatione: ſic perficitur,vt traditionis neceſſitatem afferat,publicis literis conſignari , niſi quingentos aureos ſuperet non debeat:ab ingrato tamẽ repeti certis de cauſis poſſit.d.l.1.eo l.35.& pen.C.eod.l.vlt.C.de reu.dón.Hot.Prat.

Donatio immodica ſeu immenſa Quare immodica donatio. Spiegel.

Donatio mera,quæ venit ex mera liberalitate donantis, nec habet vllam aliam cauſam.Connan,lib.5.c.9.num.6.

Donationes inofficioſæ cenſẽtur,cum parentes tota ſua ſic exauriunt donationibus dum viuunt,alias ſtultitia, alias malignitate , vt nihil ſit inde ad liberos peruenturum. paſſim in tit.C.de inoffic.donat.Prat.

Donatio abſenti non aliter recte fit , quam ſi abſens rem ſibi miſſam acceperit,vel rem iam apud ſe conſtitutam,ſibi donatam ſcierit , eamque donantis liberalitatem agnouerit, l.abſenti,ff de don.Nec enim donatio eſt ſine acceptione,& recte l.8.de bon.lib.ſi paterno liberto donauit,ille accepit. Donatus in illum locum Terentij.Dos Pamphile eſt decem talenta. Accipio.Niſi dixiſſet, Accipio,dos non eſſet, inquit Donatus.Datio enim ab acceptione confirmatur, nec poteſt videri datum id , quod non ſit acceptum. Et hodie quia exemplo emptionis & venditionis donatio ſolo conſenſu perficitur, non re,vt olim,etiam non videtur perfecta, antequam is cui donatur,ſcierit ſibi donari,eamq; donationẽ ratam & gratam habuerit. Et hoc eſt quod Græci dicunt,donationem factam, μονομερῶς τὸ valere:excepto caſu,l.15.C.de ſacroſãct. eccl.P.

Donatio perfecta & pura, eſt ſpecies donationis ſimplicis,l. ff.de don.

Donatio imperfecta,ſiue conditionalis,vel ſub modo , Hoſtienſ.in ſumma eod.& vide Cod.de donat. quæ ſub modo. Pr.

Donatio ſponſalitia,quæ fit à ſponſo ſponſæ , vel contra , Azo in ſum.Cod.de donat.ante nupt.& vide infra ſponſalitie.

Donationis quę fiebat per mãcipationem hæc ſunt ſolennia verba in veteri inſcriptione vrbis Romæ. Hoc monumentum l.Titurius Sabinus ſe viuo donauit l.Sanio Symphoro, mancipauitque ſeſtertio nummo vno.Prateius.

Donatiua in l.10.ff.de re milit.ſunt largitiones ab Imperatoribus in milites collatæ:verbum frequens in Tacito, Capitolino, Lampridio , & aliis id genus autoribus. Atq; dabantur vel ob victoriam,vel ob adoptionem , vel ob auſpicia imperij , Dabantur ; vt apparet & auctoritatis in ipſo tyrocinio,

vt militarius.Hier.Ecce donatiuũ, quod militaturus acceperas,hoſtilia caſtra ſuſpirant. Suidas: δωνατιβὴ διάδοσις ἢ δόσις παρὰ τοῦ βασιλέως τοῖς στρατεύμασι. Alio nomine dicuntur Auguſtatica apud Marcellinum Comitem in Chronico & clauaria apud Corn.Tacit.lib.19 à clauis caligarібus: Quidnam in d.l.10.legunt Donaria Prat.

DONATIO onetoſa dicitur, cum donans reuocat donationem propter ingratitudinem. Zaſius.§.item ſi quis.inſtitut.de act. Spieg.Prat.

DONATARIVS cui quid dono datur, præſenti vel abſenti.l etiã l.abſenti ff de donat.l nec ambigi.C. eod tit. Obſeruandum autem geri negotium cum donatorio obligatorium. Obligatur enim,teſte Oldendorpio ad gratitudinem autore omnium maximo,hoc eſt,natura ipſa & Deo.Spieg.

DONATIO ante nuptias, quam eandem ſponſalitiam appellamus,olim fuit ea,quam ſponſi & ſponſæ inter ſe conferebant, tam enim à ſponſa in ſponſum,quam à ſponſo in ſponſam exercetur Sed Iuſtiniani lege hæc donatio nomen mutauit, & propter nuptias appellata eſt: quoniam conſtante matrimonio tum fieri,tum augeri poteſt.l.vult C.eo.ſi tamen ante nuptias conſtituatur, ſuum ac proprium nomen ac ius retinet, vocaturque ſponſalitia largitio.at ſi poſt nuptias,à Iuſtiniano propter nuptias appellatur Græce autem ἀντίφερνα. propterea quod marito viciſſim in gratiam dotis tribuitur: nec ſimplex donatio, ſit, qualis eſt ea quæ inter virum & vxorem prohibita eſt: ſed propter dotis donationem, & ipſarum nuptiarum affectionem,vt idem ſcribit Hotom

DONATIO ante nuptias & propter nuptias idem. Fit enim propter nuptias:plerumque ante nuptias: interdum poſt nuptias, § vult.Inſt.de don.Gothof.ad rub.C.de don.ante nupt.

DONATIO honoris cauſa eſt quam vxor marito ad honorem ac dignitatem aliquam conſequendam facit. Caius l.41 ff de dõ.int vir.Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta eſt alia cauſa donationis,quam dicimus honoris cauſa,vt ecce ſi vxor viro Laticlauii petendi gratia donet, vel vt equeſtris ordinis fiat,vel ludorum gratia Hotom.Prat.

DONATIO propter nuptias eſt, quam facit ſponſus,vel aliquis nomine eius ſponſæ vel alteri nomine ſponſæ.Hæc vno verbo Græcis dicitur ἀντιφερνὴ quaſi contra vel mutua donatio. Vulgo hanc donationem propter nuptias,dotem viri nuncupamus,cum æqualis ſit in iure doti mulieris.Prat.

DONATIO propter nuptias & dos differunt quoad priuilegia, vide Cuiac. in expoſit.Nouel 61.Gothofr.ad Auth.ſiue à me, C.ad Senatuſconſultum Velleianum.

DONATIO propter nuptias autem olim dicebatur propterea, quod eo duntaxat tempore ſponſus exercebat liberalitatem in ſponſam,idque dupliciter: alias ſimplici,perpetua, & irreuocabili munificentia, non adiecta nuptiarum conditione:alias ea mente,vt non ſecutis,nuptiis res donata redderetur, l. 1 ff.de don.Sed ab eo iure primum diſceſſit Conſtantinus, vt omnes huiuſmodi donationes haberent in ſe conditionem, vt non ſequente matrimonio,reſtituerẽtur ſemper à viuo nolente contrahere:Mortuo autem eo,reſpiciendum eſſet,oſculone, an ſine oſculo contigiſſet liberalitas l. cum veterum & l.ſeq.C.de don.ante nupt.Deinde Iuſtin.conſtituit,vt non ſolum ante, ſed & poſt nuptias fieret donatio matrimonij gratia: ideoque propter nuptias eam appellauit, nomine rebus conſequente.§.eſt & aliud Inſtit.de donatio. l.cum multæ,in princ. C.de don. ante nupt. Sic & dos eſt donatio ob cauſam nuptiarum l.1.ff.de donat.Prat.

DONATIO propter nuptias accipitur pro liberalitate,quam vir confert ad onera matrimonij,ante vel poſt nuptias.§.eſt & aliud.Inſt.de don Hanc Iuſtinianus vult eſſe ſpecialem cõtractum,ab aliis donationib.ſeparatum.Nou.vt ſpon.larg. in pr.

DONATIO propter nuptias appellatur vulgo id, quod ſoluto matrimonio apud coniugem manet ſuperſtitem ad vitam eius. Sic enim mariti futuri donare ſolent vxoribus, vel ex pacto concedere bona, quæ habeãt dum viuunt,aut certam pro eis pecuniam,vt poſt mortem earum redeant ad hæredes donantis.Idque inter nobiles eſt frequentiſſimum. Vxores quoque viciſſim ita ſolent ante matrimonium,vel parentes earum paciſcendo permittere,vt maritus ſuperſtes, quoad vixerit, aliquid habeat, videlicet in caſum ſoluti ſine liberis matrimonij.Et hoc apud pleroſque nuncupatur Dotalitium voce domi eorum nata Prat.

DONATIO propter nuptias intelligitur etiam pro omni lucro dotali, quod coniux ſuperſtes ſibi paciſcitur in bonis primum morituri,ſiue ſit maritus,ſiue vxor Quod quib.modis fiat,tractatur ff.& C de pactis dotalib leg. fœm.C.de ſecundis nuptiis.Nouell.de nuptiis.§.ſi vero expectet. Et huiuſmodi liberalitates quandoquidem vel ex mutua coniugum pactione, vel ex beneficio Legis proficiſcuntur, dicta proprie ſunt lucra dotalia vtrinque.Vſu autem vulgari confunduntur ſub appellatione propter nuptias.Prat.

DONATIO propter nuptias in diuerſa nomina quo regionib.& prouinciis abiit, quorum nomenclaturam huc recenſere va-

niſſimi eſſet operis.Hoc te interpretes & forenſis vſus docebunt.Prat.

DONEC aduerbij vocis eſt acceptio: quandoque conditioni nota eſt! ſi oleum 21.de dol. mal.c.cauſam matrimon.de proba.Eſt & limitationis, l.ſiue.§. tandiu.ff. de condict.furt De hæc dictione vide Bar.l.4 ff.de ſeruit.tit.general.Prat.

DONVM generale nomen eſt à donando.l.inter donum 194.de verb.ſign.Munus eſt donum cum cauſa: vt puta Natalitium Nuptiarum,l.194.ff.de verb.ſig. Dona proprie ſunt, quæ nulla neceſſitate,iure,officio, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur,nulla reprehenſio eſt: & ſi præſtentur, plerumque laus ineſt: Sed in ſumma in hoc ventum eſt vt non quodcunque munus,id eſt donum accipiatur: at quod donum fuerit id munus recte dicatur l.214.ff.de verb.ſign.Briſſ.

DONATIVA l.10.ff de re milit. ſic appellabantur largitiones quæ ab Imperatoribus in milites conferebantur. Verbum in Tacito.Capitolino,Lamprido,& alij id genus autoribus non infrequens Briſſ.

DONATISTARVM fit mentio l.7.39.de hæret.in C.Theod.

DONVM & munus differre inter ſe,Vlp quidem & Marcian.ſcribunt in d.l.inter,194.& d.l.munus,214.De verb. ſign. ſed eorum differentiã ita obſcure exponunt,vt pugnantia loqui videantur.nam Paulus donum eſſe genus ait, munus ſpeciem. contra Marcianus in hoc genus:in illo,ſpeciem conſtituit.Aliud ſane eſſe donum,aliud munus,illud argumento eſt, quod vetuſtiſſima lex Cincia non præciſe de donis aut de muneribus ſed coniunctim de donis muneribus ſcripta eſt. Ne quis ob cauſam orandã donũ munuſve caperet. Itẽ lex Iulia repetũd. Ne Vrbani magiſtratus plus doni,muneris in anno accipiãt, quam quod ſit aureorum centum.l.6.illo tit. item lex Iulia Pappia: Ne quis donum,munus,operas præter eas,&c. date, facere præſtate cogatur.l.qui libertinus, 37.ff de oper.libert.l. vlt.ff.de lib.cenſ d.l.ſæpe,53. de verb.ſign. Item in mandatis Principum: Ne proconſules donum, munuſve capiant.l.ſolent.6.ff.de offic.proconſ.Sic Plaut. in Ciſtel. Inde in amicitiam inſinuauit cum matre, & mecum ſimul: blanditiis,muneribus,donis.Et Cic.in Cluent.Tantum donis datis muneribus perfecerat. Et pro Archia, quod quaſi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis eſſe videantur. Item in l.plebiſcito.18.ff.de off.præſi.& l.Campanus,47.ff de oper. lib. Videndum igitur remota aliorum auctoritate. quid inter donum ac munus interſit.Nam Seruius quidem Virgilij interpres, donum proprie ſuperiorum deorum eſſe ait: Munus vero inferiorum.Donat.autem in Teren.Donũ proprie deorum: Munus hominum.Quod cum ita ſit, plus eſſe certe donum voluerunt,quam munus,qua de cauſa etiam in ſuperioribus exemplis fere ſemper priore loco collocatur,vt non incommode fortaſſe dicere poſſimus,Donum eſſe maiorum rerum: munus vero minorum. Nam Pompon.in l.ſed ſi,31.§. ſi vir.ff de don.int.vir. Si vir,inquit,vxori munus immodicum Kal.Martiis aut natali die dediſſet donatio, eſt.Itaq; & regna, & regiones & oppida & prædia cæteraſq; res immobiles dono dari,paſſim legimus: munera dari,legiſſe me non memini,quin & abſentes res donari recte dicuntur: munera autem mitti,& præſentia offerri l.munus,18.de verb.ſig. qua de cauſa fortaſſe Gallica lingua noſtra præſentia nominamus, quæ præſenti in manus dantur. Recte ergo Vlp. donum quaſi genus facit: munus ſpeciem, propterea quod quæ muneri dantur,dona omnia ſunt:at non contra.Atque hæc quidem generatim de rebus omnibus dicta ſint. nã quod Vlp. eo loco ſcribit,ſane non vniuerſe dictum arbitror: ſed proprie ac præcipue libertorum in patronos grati animi ſignificatione. Donum,inquit,genus eſt: munus autem donum cum cauſa: vt puta natalitium,nuptalitium.Significat enim ea munera quæ liberti patronis eorũve liberis aut coniugibus, natali nuptiarumue die dabant.Nunc ad Marciani diſputationem accedẽdum eſt: qui in d.l.214. munus à dono ita diſtinguis,vt illud dicat eſſe neceſſarium, hoc vero voluntarium. ſiue ſpontaneum,quod quidem facile intellectu eſt,ſi modo munera pro iis oneribus intelligamus, à quibus qui liberi ſunt, immunes appellantur. d.l.munus,18. cod.tit. quanquam in eo genere diſputationis munera cum donis contendere, nulla ratio eſt. Sed quoquo modo ſe res habeat, quidnam tamen illud eſt, quod mox ſubiungit: Non quodcunque munus,id & donum accipi: at quod donum fuerit,id munus recte dicitur? namq; adeo inter ſe pugnant,vt alterum ſit neceſſarium, alterum voluntarium difficile dictu eſt,ea generis inter ſe ac ſpeciei vicem præſtare poſſe: præſertim autem ſi id quod neceſſarium eſt,genus facere velimus.Videndum igitur,num multo verior certior ſit Pauli ſententia, qui donum genus conſtituit eiuſque duas ſpecies facit: quarum altera in generis ſui nomine conſiſtit,altera munus appellatur.Quod ſi ita eſt, conſiderandum etiam videtur,ecquid particula NON ſuo loco mota ſit & in alienũ tranſlata,quaſi ita rectius legatur:Sed in ſumma;in hoc ventum eſt,vt quodcunq;munus, id & donũ accipiat:at nõ quod donum fuerit,id etiam munus recte dicatur

De quo;

De quo tamen nihil affirmo: veteris codicis auctoritatem expecto: iudicium erudioribus viris integrum relinquo. Hoto. Adde Connan. lib 5. c. 9. n. 2. & vide infrà in verbo Manus.

Δωρτασπκὸν, i. e. inſtrumentum inſinuatæ donationis, vide Goth. ad l. 15. ibi: donationem inſinuauerit C. de ſacroſ. eccl.

Δορυφόροι ſiunt Prætoriani milites præfectorum prætorio, Herodiano lib. 5. Pet. Fab. r. Semeſt. 3. Cuiac. & Gothofr. ad l. 8. §. 9. ff. de excuſ. & Gothofr. ad l. 1. §. in ſchola prætorianorum. C. de offic. præf prætor. Afric.

Dormire cum aliqua, eſt adulterium cum ea committere, c. qui dormierit 27. q. 2. Prat.

Dormit præſcriptio, vel tempus non currit, ſed quieſcit, paſſim apud interpreres. Prat.

Dormientes pro ceſſatoribus, incuriis, & negligentius ſua agentibus iuxta vulgatum illud: Vigilanti, & non dormienti ius ciuile ſcriptum eſt l. pupillus, in fin. ff. quæ in fraud. cred. cum ſimilib. Vigilantes autem accipimus, qui ſuarum rerum ſatagunt. Prat.

Dormitoria Carrucha, l. 13. de auro argent.

Dotis ſignificatio varia eſt: Nam & dotes animi, corporiſque vulgo dicimus, & dotes prædiorum nõ ſemel vocant Iurecon ſulti noſtri l. 2. de inſtruct. leg. l. amiſſi de fideiuſſor Duaren. de dotib. c. 1 Et Plinius vlmum vite dotatam dixit, & Cicero artem indoratam verborum dote locupletare. Conn. l. b 8. Dictà ab eo quod dabatur. Nam & Acron interpres Horatij dotem definit eſſe domum puellarum nubentium.

Dos eſt, quod datura à muliere marito, l. ſi rem æſtimatam, ff. de iur. dot. vel ab eius patre, vel extraneo, vt in §. accedit. l. vnica. C. de Rei vxor. act. proprie autem dos dicitur, vt ait Varro. quod nuptiarum cauſa datur. nam ipſa ſine matrimonio eſſe non poteſt. l. 3 ff. de iure dot. Et vbicunque matrimonij nomen non eſt, nec dos eſſe poteſt. l 48. ff de iure dot. Donatio vero propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius, ſponſæ, vel alteri nomine ſponſæ. Illa redit ad vxorem, vel eius hæredes: hæc ad maritum, vel eius hæredes. Dicta Græce ἀντιφερνὰ, quaſi contra, vel mutua donatio. Vulgo hanc donationem propter nuptias Dotem viri nuncupamus: cum æqualis ſit in Iure doti mulieris, *Ein VVidergab* ex Old. copia. Spieg.

Dos, *die Mittgifft*, ius in re marito conſtitutum, ad ſuſtinenda onera matrimonij. definitio Vulte. in comment. Inſtitut. de Nupt. §. 14 num. 3.

Dos ab antiquis inter donationes numeratur: Non eſt tamen ſimplex donatio, ſed contractus: & quidem ſpecialis, Nou. 119. Cuius diſtinctionis vtilitas ſumma eſt. Goth. ad l. 20. in pr. ibi, inter donationes etiam dotes connumerat. Cod. de donat ante nupt. & ad Nou 38. in præfat. §. 1.

Dos eſt quod ab vxore, vel alio eius nomine, pro ſuſtinendis oneribus matrimonij marito datur promittiturve Briſſ. vlt. edit. Dotis appellatio non refertur ad ea matrimonia, quæ conſiſtere non poſſunt. Nec enim dos ſine matrimonio eſſe poteſt Vbicunque igitur matrimonij nomen non eſt, nec dos eſt l. 3. de iur. dot Briſſ.

Dos data, dicta aut promiſſa Briſſ. ex C Th.

Dotis promiſſio, datio, actio, exactio. Briſſ. ex ff. & C.

Dos eſt proprium patrimonium mulieris, l. 3 §. ergo etiam. ff. de Minorib. l. meum. ff. de relig. & ſumpt. fun. l. Pomponius. Philadelphus famil. erciſc. Vide Azon. in ſumma, Bart. in rubr. ſol. matr. Quod propterea marito datur à parente vel ab extraneo vt onera matrimonij ſuſtineat. l. 1. l. Dotis fructus, & l. Res in dotẽ. ff. de iur dot. *Ein Heymſteuer, Mittgab, Brautſchatz* quaſi mulieris theſaurus, ad vitę neceſſitatẽ cõſeruãdus. Spieg Pr.

Dos legitime reſtituta mulieri aut patri, ſoluto matrimonio. non plus dicetur dos, ſed nominatur patrimonium mulieris: ſicut hæreditas adita, poſtquam eſt adita, non plus dicitur hæreditas, ſed patrimonium hæredis l. ſed ſi plures, §. filiæ. ff. de Vulg. Dos autem nondum reſtituta, quamuis matrimonium ſit ſolutum, recte dicitur Dos, per tex. in l. 1. §. taceat. C. de rei vxor. act. Spieg. Prat.

Dos communis. l. 22. § 1. ff. ſolut. matrim.

Doti reſpondet donatio propter nuptias. Eadem enim cauſa vt vitam commode tranſigant, vel maritus, vel illius nomine alius eam confert. Dos igitur & donatio propter nuptias hoc modo comparantur, quod donata propter nuptias, certa lege poſſunt obligari & alienari. Nouell. 61. §. 11. Et ſic dos quoque §. 4. ibid. Iulianus eadem Nou. § hæc autem dicimus. Differunt tamen & dos, ac donatio propter nuptias: nam dotis actio priuilegiata eſt, donatio propter nuptias non eſt, vide Goth. ad d. Nou. 61. ca 1. §. 4. plur alleg. Prat.

Dotium cauſa l. r. ff. Solut. matr. quæ ſit vide Bart. & Alciat. in d. l. 1. & vide ſupra Cauſa. Prat.

Dotatas eſſe fœminas, ad ſobolem procreandam, replendamque liberis ciuitatem, maxime eſt neceſſarium, ibid. Prat.

Dos non eſt ius vniuerſale, vt cum Bart. Iaſon & alij cauillantur. quorum ſententia non poteſt vllo colore defendi: ſubſcribendum itaque Baldo & iis qui recte ſequuntur eum. Dn. Zaſius Dotem eſſe ius incorporale haud negat, id eſt, quandam qualitatem legalem, quoddam ius, quod intellectu colligitur, quod verſatur circa corpora dotalia. Spieg.

Dos certa, quæ ſecundum patrimonium promittentis, & conditionem eius cui promiſſa eſt, accipienda l. ſi cum ea. C. de dot promiſſ. l. cum poſt. §. gener. ff de iur. dot. Spieg.

Dotis ſpecies hæ memorantur: Profectitia, aduentitia, Receptitia. Profectitia appellatur quæ à patre vel parente virilis ſexus profecta eſt de bonis vel facto eius. l. 5. ff. de Iure dot. Quæ & dos à patre profecta dicitur, in l. 2 §. 1. ff. ſolut. matr. & dos communis patris & filiæ. l. 3. ff ſolut. matr. Aduentitiæ vero nomine, ea dos ſignificatur, quæ à quouis alio, vel ex ipſis mulieris bonis data eſt leg 5 § ſi pater. ff. de iur. dot. Briſſon.

Dos aut profectitia eſt, aut aduentitia, Vlpia in epitom. tit. de dotib. 6 Profectitia Vlpian. eſt, quæ à patre, vel parente virilis ſexus proficiſcitur, de bonis eius, vel facto eius, Siue igitur parens dedit dotem, ſiue procurator eius, ſiue iuſſit alienum dare, ſiue cum quis dediſſet negotium eius gerens, parens ratum habuit, profectitia dos eſt l. profectitia. ff. de iure dot. In ſumma parentis nomen dotem profectitiam facit. d l. profectitia §. ſi pater pro filia. Hæc quoque ſecundum Briſſ. dos à patre profecta dicitur in leg. 2. §. 1. & l. 10. ff. ſolut. matr. & l. 4. C. eod. tit l. 6 ff. de iur. dot. Et dos communis in l. 22. § 2. ff. ſol. matr. Aduentitia vero dos illa eſt, quam nemo ex paternis bonis, ſed quiſpiam extraneus alieunde dedit, vt ex Iuliani verbis colligitur Spieg.

Dos per præceptionem legata, hoc eſt, ante captionem, in l. fundus. ff Famil. erciſc. Quære, Præceptio.

Dos promiſſa. Diſceptant Dd. an dos promiſſa dicatur dos, quaſi ſit ibi determinatio diminuens: & an in ſtatuto veniat nomine dotis ea, quæ nec dum tradita eſt, ſed promiſſa. Eſt Zaſio inueſtigatio vtiliſſima, quem vide in tit. Sol. matr. Inter dotem promiſſam ac datam nihil intereſt. Nam ex ſola promiſſione dos conſtituitur. vide l. 4. C. de coll. Goth. ad l. 3. C. de ſponſal.

Dotem conſtituit vel mulier ipſa, vel alius nomine mulieris, Mulier ipſa, nempe quæ ſui iuris eſt: alius nomine mulieris; ſiue ea ſit iuris ſui, ſiue alieni. Et rurſus alius ille eſt vel pater mulieris, vel à patre extraneus. Hinc dos ab alio quam à muliere conſtitura, alia dicitur profectitia, alia aduentitia. Profectitia eſt dos conſtituta à patre vel parente fœminæ paterno virilis ſexus de bonis vel facto eius. Aduentitia eſt dos conſtitura ab extraneo. Vtraque illa interdum eſt dos vera, interdum putatiua. Dos vera eſt quæ accedit matrimonio iuſto & legitimo: Putatiua contra, quæ accedit iniuſto, & illegitimo, dos autem eſſe putatur magis, quam vt dos ſit, idque ob priuilegia, quæ de iure ad hanc dotem repetendam non minus conceſſa ſunt, quam ad repetendam veram, Vulte, in Comment. Inſtit. Nuptiis §. 14 num. 4 & ſeqq.

Dotem opinatam latiue dici poſſe putat Duaren. l. ſi cum dotem § ſi mulier ff. ſol. matr. quam vulgo putatiuam vocant.

Dotem legari, vel pro dote legari, non differunt. ff. de dot. præleg. l. cum quis. §. ſed ſi non dos. & l. cum ſcriptum. Spieg.

Dotem paruam Dn. Alciat. accepit, quæ ſi amiſſa ſit, ex hæreditatis rata portione reſarciri filiæ valeat. magnam, quæ non valeat, adeo vt collatio circa nullam verſetur ſpem ex patris imperſuaſibilitate: ſic enim legendum idem, & quidem recte monet. non autem illam ſpeciem, vt vulgata habet tranſlatio: In Auth collat. 7 paulo antè finem.

Dos caduca dicitur, quæ confiſcata eſt, l. ſi quis. 38. §. 1. ff. de ritu nupt. Prat.

Dos receptitia ſpecialiter dicitur, quam extraneus dans, vt ea ſibi redderetur, ſtipulatus fuit, Vlpian. cap. Inſtit. 6 Caius l. 21, §. 2. ff. de matr. cauſ. don. Sed & dos quam quis in mortem mulieris à marito ſtipulatur, capitur ſane mortis cauſa, cuius generis dotes receptitiæ vocantur. Prat. ex Hotom.

Dos aduentitia ex ipſis mulieris bonis dari poteſt. Briſſ.

Dotis cauſa, pro ipſa dote nominatur in l. 1. ff. Sol. matrimon. Vt annotauit Zaſius: Ex iſto textu colligo, aiens dotis cauſam nominari hic ipſam dotem, vel negotium, naturam, vel conditionem dotis: nam ita ſumi cauſam pro negotio, apud rhetores vulgatum eſt. Nec temere dotis cauſa præcipua dicitur, quod ad mulieres pertineat, quæ ſolent ciuitatem replere ciuibus, liberis. Hoc eſt quod dicit Iuſtinian. in Auth. de nupt. in princ. Artificioſam immortalitatem induci procreatione prolis. Accedit elegans text. in l. librorum. in fin ff de Verb. ſig. Item tex in l. 1. §. & generaliter. nec non §. fi. ff. de Ventr. in poſſeſſ. mit. Spieg.

Dotalis fundus, ſeruus, i. e in dotem datus, vt l. ſciendum §. ſi fundus ff de Iur. dot.

Dotale prædium, etiam nomen retinet ſoluto matrimonio. ff. de fund dot Dotale autem prædium non ſolum intelligimus, cum iam marito eius dominium quæſitum eſt l. dotal. §. dotale eo. ſed etiam deſtinatium. l. dotale prædium cuius ibid. Spieg. ex Old.

Dotalis fundus intelligitur, ſiue cũ mulieris nomine quis vi-

ro dederit, ſiue cum à viro ſibi debitum ipſa mulier doti promiſerit. &c l 14. §. ſi fundum. ff. de fund. Briſſ.

DOTALIS res eſſe videntur, quæ dotali pecunia emptæ ſunt. l. cum vir & vxor. §. pen. ff de iur. dot. Spieg. ex Old. vel etiam, quæ in dotem datæ Briſſon.

DOTALIA bona, & Dotales fundi, hoc eſt, ad dotem ſpectantes, & in quibus dos mulieris collocatur, vel quos vir accepit pro dote mulieris. Spieg.

DOTALIVM ſeruorum & ancillarum ſæpe meminere Iuriſcoſſ. Earum meminit & Imp. in l t. §. 9. C. de rei vxor. actio. Sunt autem, vt verbum ipſum prodidit, quos vxor cum dote ad maritum attulit, Receptitius Dotali opponitur, quem vxor ſibi proprium retinet, neque doti dat. Spieg.

DOTES prædiorum eæ videntur fuiſſe acceſſiones, quæ ex aliis prædiis ad vſum vnius fundi ſolebant venire: vt in exemplo quod eſt apud Vlpianum. l. 9. §. 6. ff. de vſufruct. Nam etſi vſus fructus fungi fuerit legatus, & ſit ager vnde palo in fundum, cuius vſusfructus legatus eſt, ſolebet paterfamilias vti vel ſalice, vel arundine, puro fructuarium hactenus vti poſſe ne ex eo vendat. Dotes prædiorum Papinianus vocat inſtrumenta, quæ prædiis ſic attribuuntur, vt dotes nuptiis. Dotes prædiorum, inquit, quæ Græco vocabulo ἐνθῆκαι appellantur, cum non inſtructa legantur, legatario non præſtantur. l. 2. §. t. ff. de inſt. vel inſt. Columell. lib. 4. cap. 30. Pedaminum gerorumque & viminum proſpiciendorum tradenda ratio eſt. hæc enim quaſi quædam dotes vineis ante præparantur vide Enthecæ Prat. ex Hot.

DOTARE filiam, vel dotata eſſe. Dotata mulier, & indotata, opponuntur. l. 78 §. quod ſi ff. de iur. dot. Briſſ.

DOTALITIVM, id eſt, donatio propter nuptias vel res paraphernales, i. e. vltra dotem datæ: vel vſusfructus partis bonorum mariti, quam vxori propter nuptias dat, vt eo poſt mortem ſuam alatur, c. ex parte. de for. comper. c. nuper. de donat. int. vir. & vxor. Berengarius Fernandus Anteceſſor Toloſæ accipiendum tradebat, Doralitium, quod mulieri datur de quo in c. plerunque de donat. inter vir. & vxor. vbi gl. interpretatur donationem propter nuptias. Id per adulterium perdit mulier. d. c. plerunque. Prat. Corraſ. Miſcell. iuris lib. 3. c. t. lucrum nuptiale interpretatur: Idque à iureconſultis additamentum l. inter ſocerum. §. cum inter. ff. de pact. dot. A Tholoſalibus agenſamentum adpellari ſcribit.

DOERIVM vel Doarium eſt dotis augmentum, vt idem Fernandus tradit idque ex parte dotis. Guido Papæus, quæſt. 524. pro eodem ponit Dotalitium & doerium. & vide quæſt. 525. & 249. Ex quo collige Pragmaticos Gallos plerunque hoc vocabulo abuti: pro dote enim accipiunt & potiſſimum Notarij imperiti. Prat.

D R.

DRACHMAM, & Denarium, idem non eſſe, docet Agricola li. 4. Quamquam menſurarum & ponderum ratio vix definiri explicarive ſatis poteſt, propter variam eorundem dimenſionem. Quod & Alex. Neapol. exiſtimat, apud quem extat lib. 2. elegans caput, quo explicat, quibus finibus, quaque menſura iter, actus, aut via conſtent. Spieg.

DRACHMA vnciæ pars octaua, quæ ſex obolos pendebat, dicta ἀπὸ τῆς δραχὸς, eo quod ſex oboli manum, i. e. τὴν δράκα implebant, vt inquit Euſtathius. Nec vero drachma pondus denarij tantum ſignificat, ſed etiam nummum eodem pondere percuſſum ab Athenienſib. Terent. in And. vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem. Prat.

DRACHMA auri, i. oboli ſex, tanti eſt in præſentia propter temporum noſtrorum paupertatem, quanti olim oboli 8. vt Budæus docet lib. 2. de Aſſe. Hæc vox, neutro genere rapinam, manipulum, donariumque ſignificat: Drama vero eiuſdem generis rei eſt repræſentatio, vt communiter fit in fabulis. Vnde Dramaticum opus, vel poema, in quo ſolæ perſonæ agunt, abſque poetæ interlocutione. Spieg.

DRACHMALIS vſura Græcis dicebatur, quæ Latinis centeſima. Vt enim Romani ab aſſib. ita Græci à drachmis vſuras denominarunt: vide vſura centeſima, & Bud. lib. de aſſe. Prat.

DROMI Latine curſus dicuntur: vnde Caradromus: vide ſupra Athletarum nomine. & in voce Catadromus.

DROMONES nauigia ſunt celerrima, quaſi curſoria dicas. Horum meminit Iuſtin. in l. 2. C. de offic. præf. Prat. Afric. Milites, inquit, conſtituas, qui poſſint & ipſum traiectum ſeruare, & omnia quæcunque in partib. Hiſpan. vel Galliæ ſiue Francorum aguntur, viro ſpectabili duci denunciare, in quo traiecto etiam dromones quantos poteris ordinari facias. Item Procopius lib. 3. de bell. Goth. Hot. eoſdem eſſe, quos Celotes Latinis dictos à celeritate, vult. Caſſ. lib. 4. ad Venatum, horum mentionem facit, vt oportunorum ad rem frumentariam conuehendam. Iſid. lib. 19. Etym. c. t. Longæ naues ſunt. ait, quas Dromones vocamus, dictæ eo quod longiores ſint cæteris. Cuius contrarius Muſculus curtum nauigium. Procopius quoque Nauigia longa ab eo quod celerrime excurrerēt, Dromonas appellata ſua ætate ſcribit. Curſum enim δρόμον Græci dicunt Caſſiod lib. 5. variar. Epiſt. ad Abuddantium. Decreuimus mille interim Dromones fabricandos adſumere, qui & frumenta publica poſſint conuehere, & diuerſis nauibus ſi neceſſe fuerit, obuiare. Zonaras tomo 3. in Mauritio. ὁ δὲ τῶν ἐν νηῒ πολεμιστηριαζόντων ὑπεξῆλθε τῶν ἀνακτόρων καὶ δρόμωνι ἐμβεβηκὼς κατὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἀπόδρα. Idem in Iuſtin Rhinotmeto: στέλλει τριήρεις καὶ δρόμωνας καὶ ναῦς ἑτέρας τῶν φορτηγῶν. Huiuſmodi vero nauium exercitores Dromonarij vocantur. Et ita apud Caſſ. lib. 4. Var. epiſt. ad Venenat. & inſcriptione Epiſt. ad Dromona. lib. 2. Varia. emandandum hoc verbum cenſeo. Br.

D V.

DVAS ædes habere apud Vlp. in pr. l. ſi quis, ff. comm. præd. Spieg.

DVÆ res, non ſunt fructus, & fundus, ſed vna. l. fi. § pen. ff. quæ in fraud. cred. l. 1 § ſi duæ res. Quorum legatorum. Prat.

DVBIA cauſa dicitur, quæ (vt voce vtamur forenſi) ſemiplene probata eſt. Gloſſ. eſt celebris in l. admonendi ff de iureiur. porro in dubiis interpretandis, ad mitiora deflectendum eſſe, Schola noſtra omnino recepit. Prat.

DVBITABILE eſt, quando argumenta pro & contra concurrunt, colligitur ex l. Liciuius. ff. de fideic. libert. Prat.

DVBITARE quid ſit, Bart. docet in l. admonendi. de iureiur. Adde l. Licinus. de fideicomm. libert.

DIBITARE de cōditione ſua, de ſtatu ſuo, de decreto. Briſſ. ex ff.

DVBITATIO eſt motus indifferens, ad vtramq; partē ex æqualitate rationum contrariarum proueniens, ad quam iudex. perducitur per negationem, qua re fit dubia gloſ. l. fi. C. qui ad libe. proclam. non licet. Fel. c. ſuper. de teſt. cog. Bal. ſi. de prob. Illud dubitationis eſt, dubitationem recipit. Briſ. ex ff.

DVBIVM eſt, de quo inter ſapientes dubitatur, l. an inutilis ff. de Acceptil. Arg. l. vnicæ, & quidem perquam elegantis. Nihil innouan. appellat. pend. Prat. Dubium argentum, de cuius pondere vel bonitate dubitari poteſt. Spieg.

DVBIVS in fide, infidelis c. 1 de hæret. Non dubie. Minus dubitantur. Briſſ. ex ff. Dubius euentus litis, ex Scæuola dici ſolet. l quod deberetur. ff. de pec. apudq; Auteceſſ. fere prouerbij loco vſurpatur, apertiſſimamque habet ſignificationem, vt ait Alc. Spieg Dubius hæres, dum deliberat, vtrum adeat necne hæreditatem.

DVCATOR. l. 28 §. ſi nauis alteram ff. ad l. Aquil. quod verbum & in Lexico B. Germani notatum reperi: in quo ita eſt: Ducatores, ἀρχοὶ, ἡγεμόνες, ἀρχηγοὶ, ἐμβόλοι. Briſſ.

DVCATVS pro regione cui Dux dominatur, apud Feudorum cōditores. Extat exemplum huius ſignificationis apud Suet. in Nerone. Lampridius autor eſt. Heliogabalum illaudatum Imperatorem olim vendidiſſe Ducatus, & Officia Palatina. Tertulianus noue vſurpauit Ducationem pro Ducatu: & Ducatiorem, pro Duce, Rhenano annotante in libero de Coron. milit. Spieg.

DVCENA, vt & centena, gradus dignitatis promotioniſve in ſchola agentium in rebus. l. vlt. C. de agentib. in reb. l 5. C. de princip. agent. in reb. l. 1. de murilegul. in C. Theod. l 1. de Cæſarianis. in eo C. l 6. de decurionib. in eo. C. ex quib. patet ducenam non ducenariam legi oportere in l. t. C. de offi. magiſt. offic. quanquam impreſſi codices hoc vitio laborent. Briſſon. Ducenę dignitas, principatus. in C. Th. Inde.

DVCENARII qui ducenam gerunt & ducentis ſcholaribus præſunt. l. 3. C. de agentib. in reb. l. 1 C. de lucris aduocat. l 1. C. de exactoribus tributor. l. 9. de exactionibus. in C. Th. Cyprianus lib. t Epiſt. 4. Neque vt ille ſuperbierit, ſublatuſque fuerit mundanis dignitatibus, Ducenarius potius quam Epiſcopus vocari volens. Meminit & huius muneris Nicephorus lib. 6. hiſt. Eccleſ. c. xxx. In Noritia quoque crebro in officio rectorum prouinciarum principem de Schola agentium in rebus Ducenarium recenſeri inuenias. Cæterum & in re militari, Ducenarius interprete Vegetio lib. 2. c. 8. dicebatur, qui duas centurias, id eſt, ducentos homines ducebat in acie ſecunda. Briſſ. & Goth. ad l. 2. §. & hæc noritia, 19. ibi: Ducenariis. Briſſ. de offic. præf. prætor. Afric.

DVCENARII iudices erant, qui de leuioribus pronunciabant. Dicti à cenſu ducentorum ſeſtertiorum. Ducenarij quoque, vt alij tradunt, capiuntur pro exactoribus publicaniſve. Ducenaria enim nomen vectigalis eſt, ſicut Centeſima, Quinquageſima. Scotus ad Theodoſ. Imp. in ſchola agentium tradit fuiſſe ducenarios, qui in præfectorum officio in prouinciis fiebant officij principes: eratque eis poteſtas principalis, clementiæ adorandę. Alc. in l. matriculam. C. de agentib. in reb. lib. 12. Aſtipulatur Rhenani ſcholium apud Euſebianam hiſtoriam c. 26. lib. 7. Spieg. ex Old.

DVCERE aquam ex caſtello, vel ex riuo, vel ex quo alio loco publico: per fiſtulas, per riuum. Briſſ. ex ff.

DVCERE, dominorum verbum proprium, qui mancipia abducunt. Itaque.

DVCAS LICET, dici ſolebat, in actionibus cū licitatori mancipium addictum fuiſſet. Vnde illud lib. de orat. 3. quanti addictus: mille nummum nihil addo. Ducas licet. Prat.

DVCERE funus pro facere. vide Funus familiare.

DVCERE in matrimonium. Fœmina ſola nubere dicitur, vir autem ducere in matrimonium, ducere in vxorem, habere vxorem, & habere in matrimonio. Spiegelius.

DVCERE aliquem, quod decreto iudicis non obtemperauit, hoc eſt in carcerem trudere, vt vulgus loquitur. l. iniuriarum actio §. ſi quis quod. ff. de iniur. Prat. Duci etiam, id eſt, in vincula duci Briſſ. vel occidi interdum.

DVCERE pugnum, cædere pugno Paulus, l. 4. ff. de iniur. Si cum ſeruo meo pugnum ducere vellem, in proximo reſtantem inuitus percuſſerim: iniuriarum non teneor. Hoto. Sic.

Plauſtra ducũtur: Quia ducere eſt proprie manuducẽtis. Virg.

.... En ipſe capellas
Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco.

Agi enim armẽta dicuntur à bubulco qui pone ſequitur: Trahi a tem ab eo qui præcedit. Conn. lib. 4. c. 11. num. 1. Duaren. lib. 1. diſputat, anniuerſ. cap. 13 Alias ducere eſt iudicare, exiſtimare. Proprie autem ducuntur volentes, trahuntur nolentes Seneca. Fata volentem ducunt, nolentem trahunt. Od.

DVCERE in carcerem, quia manus in eos qui ducebantur iniectione, quaſi poteſtas quædam adepta eſt, l. 2. ff. de in ius vocan. Cic. in 2. Agrar. Egone is Conſul. qui timeam ne mihi in carcere habitandum ſit, ſi Trib. pleb. duci iuſſiſſet, Prat.

DVCERE euerriculum leg 11. §. ſi quis me. ff. de iniur. Via ducitus, in agrum.

DVCERE materiam, l. pen. ff. de commu præd, & apud Vitruu. lib. 5. c. fin. ducere murum. Prat.

DVCES ab antiquis ſemper quidem pro ductoribus exercitum dicebantur ſed tamen tribus modis id nomen vſurpatur. Nam interdum Duces appellabantur, qui ſummum in militia imperium obtinebant: qui ſi commiſſo prælio victoriam obtinuiſſent, Impp. conclamatione militum appellabantur. Liuius lib. 9. Iam primum, vt ordiar ab ducibus comparandis, haud equidem abnuo, egregium ducem fuiſſe Alexandrum. Interdum Dux appellabatur, cui pars Imperij ab altero ſuperiore mandata eſt, Cicer. Offic 3. M. Attil. Regulus, cum Conſul iterum in Africa ex inſidiis captus eſſet. Duce Xantipp Lacedæm. &c. Sic in l. conuentionum. 5 ff de pact. Publica conuentio eſt quæ fit per pacem, quoties inter ſe duces belli quædam paciſcuntur. Sic à Cæſare Duces perſæpe appellantur, qui legati ipſius erant, & Imperatore abſente ſummam poteſtatem habebant, vt Labienus apud Cæſarem lib. 6. de bello Gall. Præſtate eandem nobis Ducibus virtutem, quam ſæpenumero Imperatori præſtitiſtis. Atque hi nonnunquam conſularibus inſignibus vtebantur, & poterant dimitti ab Imp. ignominiæ cauſa, vt ſcribit Vlp. l. 2. in pr ff de his qui not. infa. Iuſtin. lib. 24. Multis nobilibus regnum Maced. affectantibus Soſthenes ignobilis præponitur: & cum Rex ab exercitu appellatus eſſet, ipſo non in Regis, ſed in Ducis nomen iurare milites coegit. Idem lib 9. Cum honoratum inſuper ducatu aduerſarium videret. Et lib. 30. Agathocles Regis lateri iunctus ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus, mulieres ordinabat. Tacitus de moribus Germ. Reges ex nobilitate, Duces ex virtute ſumunt: nec Regib. infinita aut libera poteſtas: & Duces exemplo potius quam imperio. ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant, admiratione præſunt. Interdum tamen Duces iis dicuntur, ſummum quidem imperium obtinent: at ij qui cum poteſtate ſunt, i. quibus imperij pars mandata eſt, comites. Cicero pro Marcell. Bellicas laudes ſolent extenuare verbis, eaſque detrahere ducibus, ac communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum. Et aliquanto poſt. Hæc enim res vnius propria eſt Cæſaris: cæteræ duce te geſtæ, magnæ illæ quidem. Sed tamen multo magnoque comitatu. Huius autem rei tu idem es, & Dux & Comes Poſtea vero Duces dicti ſunt, quibus rex aut populus regionis alicuius adminiſtrandæ poteſtatem dederat: vt in l. Baioar. tit. 13. c. 2. Si quis contra ducem ſuum, quem Rex ordinauit in prouincia illa aut populus elegit ducem, de morte eius conſiliatus fuerit, &c Specul. Saxon. lib. 3. Quælibet prouincia Teutonicæ terræ ſuum habet Palatinatũ: Saxonia, Bauaria, Franconia, & Sueuia: quæ antequam à Romanis ſuperabantur, regna fuerunt: à quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata, &c. Animaduerſione autem dignum eſt, quod circiter ætatem Caroli magni Duces dicebantur, cui duodecim comites ſuberant. Theodulphus ſub anno 849. Taſſilonem in ducatu Baioariorum collocauit per ſuum beneficium: Grifonẽ vero partibus Neuſtriæ miſit, & dedit ei duodecim comitatus. Eum locum imitatus eſt Aimnynius lib. 4. cap. 61. Taſſilonem, inquit, in ducatum reſtituit: Grifonem more ducum duodecim comitatibus donauit. Duces rurſus & comites apud ſcriptores barbaricos ita diſtinguuntur, vt duces ſint totius regionis præfecti: Comites vrbis tantum Gregor. Turon. lib. 9. c. 7. Ennodius cum ducatum vrbium Turonicæ atque Pictauæ adminiſtraret, adhuc & vici Iulienſis atque Benarnæ vrbium principatum accepit. Sed euntibus comitibus Turonicæ atque Pictauæ vrbis ad regem Childebertum, obtinuerunt à ſe remoueri. Prat.

DVCES partium, id eſt, factionum.

DVCES per Orientem ſex. per Ægyptum duos, per Ponticum vnum, per Thracias duos, per Illyricum totidem, & quam pluſimos in Occidente autor Notitiæ ponit. Briſſ.

DVCTVS ætate, miſericordia pietate, errore, metu, leuitate, rationibus, amicitia, calore, officio, ſcriptura. Briſſ. ex C. ff. id eſt motus, excitatus.

DVCI vxor dicebatur, quæ ex patris domo in mariti domum eo ritu, quem infra deſcribam, deducebatur Primum auguriis captatis, factiſque ſacrificiis, ignem & aquam attingebant: vti Varro ſcribit, & Feſtus, & Plutarchus in Problemat. quod generationis cauſa in calore & humore poſita ſit: eiuſque rei veſtigium eſt in l. pen. ff. de don. inter vir. vbi Scæuola ſignificat aquæ & ignis adhibitione nuptias celebrari. Tunc nupſam vir è ſinu matris dicis cauſa rapiebat: aut ſi ea non erat, ex proxima neceſſitudine, quod vt ait Feſtus, ea res feliciter Romulo ceſſerat, poſt flameo amiciebatur nuptæ nouæ caput ominis boni cauſa, quod eo aſſidue vtebatur Flaminica, i. Flaminis vxor, cui nõ licebat facere diuortium. Hinc nuptã & Varro & Seruius appellatam tradunt, quo ei caput velabatur. Ita deducebatur nupta à prætextatis tribus, quorum vnus præibat facem tenẽs ſpineam. E ſpina autem ea fax erat, quoniam idem fecerant paſtores qui Sabinas rapuerant: vt Plinius libro decimoſexto teſtatur, & præibat fax, quod non niſi veſperis exortu nubentes in viri deducebantur domum. Duo reliqui manu nuptæ brachia ſuſtinebant, puerorumque & puellarum cantibus inter ſe reſpondentium ea deductio celebrabatur. O hymen hymenæe, hymen, ô hymenæe. Plutarchus quinque fuiſſe faces ſcribit, quod is numerus maxime nuptiis conueniret. Cum autem ad mariti limen ventum erat, tum poſtes oleo inungebat nupta, eoſque laneis vittis ornabat: vnde vxorum nomen Varroni, & Seruio, & Feſto, quaſi Vnxores. Limen autem attingere, religio erat: ne, vt Varro putat, à ſacrilegio inchoarent, ſi depoſituræ virginitatem calcarent rem Veſtæ, id eſt numini caſtiſſimo violatam. Ingrediente illa, Talaſſio voce magna clamabatur: ea de cauſa, quæ ex primo Liuij omnibus nota eſt Plautus, Senſim ſuperattolle limen, pedes nouæ nupta. Catulus, Transfer, omine cum bono limen aureolos pedes, raſilemque ſubi forem. Cum autem in cubiculum deducta eſſet, prætextati brachia mittebant ac diſcedebant: pronubæ, bonæ fœminæ, quæ ſemel nupſerant, eam in lecto geniali collocabant. ſic enim lectus vocabatur, qui nuptiis ſternebatur in honorem genij: vnde & appellabatur, vt ait Feſtus. Tum maritus pueris nuces ſpargebat; vt Iouis omine (quod Varro ſcribit) matrimonium celebraretur, & nupta matrona eſſet ſicut Iuno: quia nuces in Iouis tutela erant. Rapi etiam ſolebat fax prætextati; qui præluxerat, ab vtriuſque amicis, ne aut vxor eam ſub lecto viri ea nocte poneret: aut vir in ſepulchro comburendam curaret: quo vtroque mors propinqua alterius captari putabatur. Neque prætermittendum quod Feſtus ſcribit, Cingulo nouam nuptam præcingi, quod vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis: vt ſicut illa in glomos ſublata coniuncta inter ſe ſit, ſic vir ſuus ſecum cinctus, vinctuſque eſſet. Hoc Herculano nodo vinctum vir ſoluit, ominis gratia, vt ſic ille felix ſit in ſuſcipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui 70. liberos reliquit. & paulo infra, Cinxiæ item Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptiis, quod initio coniugij, ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta. Hæc Feſtus. Atque hæc quidem antiqui. poſt vero inſtitutum eſt vt etiam abſentis viri domum duci vxor poſſet. Pomponius. l. mulierem, 5. ff. de ritu nupt. mulierem abſenti per literas eius, vel per nuncium poſſe nubere placet, ſi in domum eius deduceretur, eam vero quæ abeſſet, ex literis vel nuncio ſuo duci à marito ſuo non poſſe: deductione enim opus eſſe in mariti, non in vxoris domum. Quod eleganter Paulus lib. Sentent. vndecimo, ſic complexus eſt, Vir abſens vxorem ducere poteſt, fœmina abſens ducere non poteſt: quippe quæ deduci non poteſt deductione igitur omnino opus eſt. Domus enim viri, matrimonij domicilium, ait Pomponius dicta l. mulierem & l. cæterum. §. mulieri, ff de vſu & habitatio. leg. cum in te, Cod. de donat inter vir. & vxor. Auguſt. lib. De ciuit. Dei 6. c. 9. Sed domum ducenda eſt quæ nubit, adhibitur Deus Domiducus. Sic enim eum Deum qui ei ſolenni deductioni præerat. appellabãt. Scæuola l. Seia, 66. de donat. inter vir. Seia Sempronio quum certa die nuptura eſſet, antequam domũ deduceretur: donauit tot aureos, item, Virgini in hortos deductæ ante diem tertium quam ibi nuptiæ fierẽt, quum in ſeparata diæta ab eo eſſent, die nuptiarum prius quam ad eum trãſiret, obtulit 10. aureos dono Hot.

DVCI, producta verbi ſignificatione, dici conſuetum de iis, qui in ius ducerentur: propterea quod ad magiſtratum ita rapereutur, ac vi abducerentur, quaſi poteſtas ex lege in eos eſſet, vnde tit. in edicto Prætoris, Qui neque ducantur, neque ſequantur. Prat. Ducebantur olim & cuſtodiebantur illi, qui non defendebantur, Paulus in l. 2. Si ex noxal. cau. agat. Prat.

DVCI & ferri ſeparantur in l. vnic. ff ſi quis in ius voc. non ierit.

57 ff.de euictio. hoc ad ea quæ anima carent, illud ad ſe mouentia pertinet. Itaque Duci de ſeruis vſurpatur.l 2 §.vlt ff.ſi ex nox. cauſa.l.36.ff. de procuratoribus.l.26 §.ſi abſente.l.31. ff de noxalib.l.30.ff.de liber.cau & de iumentis.l.13.ff de ſciniturib. Duci etiam in ius duci eſt, in titulo edicti prætorij, Qui neque ducantur, neque ſequantur: cuius fit mentio in inſcriptio.l.48 ff.de verb ſign.Quod & produci dicitur.l.pen. §.docere ff.ne quis eum qui in ius vocat. vi ex.l.4 ff. ad l Iul. de vi priuat. Quint.etiam in ius educere dixit lib 7.c.8. Briſſ.

Dvci ſerui dicebantur,q ui noxæ nomine dediti in aliorum dominium tranſibant.l 2.ff.ſi ex nox. cauſ. agat. l. quod ait.3.§. noxal. Hinc.

Dvcendis de liberis prætoris interdictum.l.ff.de lib.exhib.l.1. ff.vtrub.Hinc

Dvci in cauſis liberalibus dicebantur ſerui, contra quos vindiciæ in ſeruitutem datæ fuerunt.l.duob.30.ff.de lib.cauſ. Hinc

Dvci obærati dicebantur,qui addicti creditoribus in ſeruitutem fuerant in 12.Tab.Prat.

Dvciani,ducum officiales,ſeu milites.Briſſ.ex C.

Dvcianvm iudicium in l.38. pr.C.de appell. appellatur à duce ad magiſtrum officiorum & quæſtorem ſacri palatij, notat Goth.ad d.l.38.

Dvcitvm pro ductum in l.1.§.1.de teſt.militar.

Dvctvs miſericordia, æquitate, amicitia, humanitate,officio, pietate, pro excitatus in l.& eleganter, §. idem Labeo.ff.de dol. Prat.

Dvctvs aquę autore Vitruuio li.8.de architect.c.7.fiunt generib.tribus: Riuis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plumbeis, aut tubulis fictilibus.Palladius lib 9. de re ruſtica addit quartum genus,videlicet canales ligneos.

Dvellvm dicitur bellum,inquit Feſtus,in quo à duabus partib. de victoria contendentibus dimicatur.Vnde conſtat in ſignificatione rei errare eos, qui,duorum duntaxat bellum exiſtimauere,cum ſit quorū multorum, & ipſorum exercituum. Alioqui non diceretur à Plauto. Duellum inter Thebanos & Teleboas.Præterea non ſuccineretur ad Hor.lib.1.epiſtol.

Græcia Barbariæ lento colliſa duello,
Stultorum regum,& populorum continet æſtus.

Quandoque vero duellum occipi pro duorum certamine (quod ſingulare appellamus)palam eſt ex titul.De cleric pugnantib. in duello.lib.3.Decret.Duelli meminit & Plaut.Amphitr.4.Cice.in orat. Quid vero licentius quam quod hominum etiam nomina contrahebant,quo eſſent aptiora? Nam vt duellum bellum, & duis bis: ſic Duellium eum qui Pœnos claſſe deuicit, Bellum nominauerunt, cum ſuperiores ſemper appellati eſſent Duellij:vt autem ex Duello bellum factū, ita quoque bellus duellus ab antiquis dicebatur. Liuius apud Nonium:Lenti calida, duella, rapula,rumice. Duella rupila, id eſt bella. Conſtat autem duellorum certamina fuiſſe frequentia,quemadmodum colligit Old.in leges 12.Tab ex cōſtitutione de pace tenen. necnon,quemadmodum videre eſt, ex quodam reſcripto Philippi regis dudum conceſſo, à Guid. Papæ ad verbum expreſſo in ſuis deciſionibus quæſt.617.Maxime vero tempore Friderici Imp. I. cognomento Ænobarbi fuere frequentia, ad inueſtigandam rerum geſtarum etiam priuatim veritatem, aut etiam ad purgationem inducendam: ita videlicet, vt qui ſe ſic probaturum, purgaturumve aliquid obtulerit,& vicerit,probaſſe credatur: ſi non vicerit, in probatione defeciſſe putetur. Verum huiuſmodi certamina ſanguinolenta, & Vlp. tempore Romanorum legibus nondum damnata, l.qua actione §. ſi quis in colluctatio.ff.ad leg. Aquiliam omnino vetantur.c.monomachiam 2.q.4.c.1.ext. de purga.toto tit. de cleric. pugnant & l. vnica de gladiatoribus lib.11.Cod. Cæterum,de materia duelli, videre licet (præter Ioannē Fabrum,de hæred. quæ ob inteſt.deferuntur) Guidonem Papæ, ampliſſime eam tractantem in ſuis deciſionibus Delphinalibus quæſt. 617. cum ſex quæſtionib. ſequentibus, Anchor. Frequentabatur adhuc duellum tempore Frid. I. Ab illo autem priſco more pugnandi, ſunt iſtæ phraſes, pro eo,quod eſt,criminaliter accuſare.Item,hoc eſt,ad diſcrimen vitæ ſolenniter prouocare. Hodie duellum prohibetur cum omnib. id genus cruentis hominum ſpectaculis, in l.1.C.de gladiator.c.1.de purg.vulg.& 2.q.3.c. Nonomachiam.Spieg.

Dvella fuit triceſima ſexta pars aſſis, continuitque duas ſextulas.Cicero tamen duas ſextulas,quā duellam dicere maluit in oratione pro Cæcinna.Balduin.Inſtit.de hæredib.inſtit.

Dvdvm pro ante in l.23.§. 6.C.de nupt.Dudum pro olim in l 14. vbi Goth.C.de contrah.empt.

Dvitas apud Labeonem, quem refert Iabolenus in l.malum. §.viduam, ff.de verb.ſignif.ea.dicitur, quam noſtri temporis Philoſophi dualitatem, & Græci δυάδα vocant. Hinc vidua appellata eſt,à Ve priuatiua particula, quaſi Vedua, hoc eſt ſine duobus, cum ſola viuat abſque matrimonio, in quo duo ſunt,vir & mulier. Macrobius tamen ſcribit, Etruſcorum lingua Iduare eſſe idem quod diuidere: vnde vidua, quaſi valde idua,id eſt valde diuiſa: aut vidua,à viro diuiſa. Et ita caſtigandus eſt locus Iureconſulti in præallegato §. viduam apud quem legitur Viduam dictam eſſe ſine viduitate.ſed ... r be... dum eſt,ſine Duitate.

Dvlci officio functus, in l.1.C.de his qui ſibi adſcrib in teſtat dicitur, qui officium vitæ impleuit. Igitur dulce officium dulceve munus vita dicitur. Seneca in Hippolyto. Cur datum munus redditæ lucis fugis?Goth.add.l.1.Dulciori nomine,quam filij,Nepotes noſtros appellare non poſſumus l.220. ff.de verb ſign.Hinc Dulciarij apud Lampr.in Heliog.]

Dvlcia inter ea numerantur,quę menſis ſecundis apponebantur:cuiuſmodi ſunt ea quæ recenſentur à Proculo in l.ſi §. cu dulcia.de tritic.& vin.leg.vt puta,mulſum,paſſum,defrutum & ſimiles potiōnes: item vuæ, caricæ,ficus, palmæ: Murrin quoque, i.e. myrrhæ odore condita, vt probat Plin. lib.14.c 13 & vide I.Paul.lib.3.ſent.tit.6. Prat.Briſſ.

Dvlciarivs panis, quamuis admixtione mellis fiat: tamen quodcunque genus placentæ dulcioris, delicatiorisque nihi vetat Panem dulciarium vocari. Et putat Angelus Politian Marzompane genus lautioris edulij apud Italos,recte Panem dulciarium vocari poſſe. Idque monuit Inſulan. Dulciariu Prateio eſt,qui panes & mellita concinnat edulia. Lamprid in Heliogab. Dulciarios & lactarios tales habuit, vt quæcun que coqui de diuerſis edulib. exhibuiſſent, vel ſtructores, ve pomarij, illi modo de dulciariis, modo de lactariis exhibe rent. & Iul.Firmicus lib 8 Matheſ.c. 11.tradit dulciarios con ditores, & hi ſimiles vires naſci ſub ſydere ſpicæ,quæ in vi ginis parte decima exoritur.

Dvlcissimis filiis meis.l.cū pater.§.dulciſſimis,de leg.3 Spieg

Dvlcissimis fratribus meis,auunculis autem tuis,quæcunque mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque de ma ternis bonis concedi volo, ne quam cum his controuerſiam habeas. Senſum indicat hotum verborum Iuriſconſ.in l.cum pater filios §.dulciſſimis.de leg 2.Spieg.

Dvm,particula eam ſignificationem habet quam donec & quan diu.Pomp.Hoc, inquit,ſermone,dum nupta erit,primæ nup tiæ ſignificantur: vnde proprie hæc verba interpretantur donec, ſeu quandiu erit nupta. Cætera Alciat. in l. boues,de verbor.ſignificat.

Dvm nupta erit. His verbis proprie nuptiæ intelliguntur. l. bo nos.§.hoc ſermone.ff.de verb ſign.Prat.

Dvm pro verum in l.1. §. item quæſitum, in fi. ff. de aq quoti Briſſ.in pareig.

Dvntaxat,idem ſignificat,quod ſolum.Huius particulæ vi oſtendit Batt.in l.cum ita ff.de condit & demonſt.Non dun taxat, pro non ſolum, apud Paulum: Cum tutor non reb duntaxat,ſed etiam moribus præponatur.l.cum plures.de a min tut.Spieg.

Dvo ſunt multa.Inſtit.de iur.perſ.in fin.in Auth.de depoſ.& nunc. inque ibi cum multa. Bart. in l. 1. ad Syll. Sic ex ac vno ſeu ex duabus vicibus conſuetudo fit, id eſt, aſſuetu facti.l.nemo in fi.C.de Epic.aud Spieg.

Dvo & bina differunt,vide l.qui quatuor.30 in pr.ff.de leg.3.

Dvo Trimi, id eſt, nuper mamma depulſi Cuiac. 19. obſ. vltin & Goth.ad l.9.C.de patr.poteſt.

Dvo familiam non faciunt. Duo non dicuntur turba. Plura locutio duorum numero contenta eſt Briſſ ex ll.ff.

Dvo Auguſti quando primum facti,Capitol.refert in M. Antonino Philoſopho. Tres item ſimul Auguſtos legimus apu Amm.Marcellinum.In hoc tamen,inquit, negotio, Valentinianus morem inſtitutum antiquitus ſupergreſſus, non Cæſares ſed Auguſtos germanum nuncupauit, & filium, beneuole ſatis. Nec enim quiſquam antehac adſciuit ſibi pari poteſtate collegam præter Principem Marcum,qui Verum ad ptiuum fratrem abſque diminutione aliqua maieſtatis Imperatoriæ,ſocium fecit.Spieg.

Dvodecivm, loquendi compendio appellabantur leges 12. Tabul.vt colligitur ex Cic.lib.2.de Orat. & lib.2. de legib. vi Tabulæ duodecim.Prat.

Dvo vel plures rei ſtipulandi ſunt, qui ab vno vel à plurib eandem rem vel Pecuniam,ex vno eodemque contractu, nomine,ſinguli in ſolidum & in partem virilem ſtipulati ſu Vel, apud quos commune ſtipulari ius eſt vt l.ſi rem. § vlt. de nouat. Cuiac. in parat. C. ad tit.39.lib 8. qui eſt de duob reis ſtipulandi & promittendi.

Dvo vel plures rei promittendi, qui eandem rem vel pecuniam ex eadem cauſa ſinguli in ſolidum & in partem virilem, nomine vni vel pluribus ſtipulantib.promiſerunt.l.inter ea ff.de fideiuſſ.quod olim neceſſe non erat exprimi,ſed agi ſat erat,& creditorum ſingulorum perſonas in ſolidum intuer his verbis. ff.de duob.reis, l.cum appareat,ff. loca. Hodie e primi neceſſe eſt ex Nou.99.vide Cuiac.d.loco, & VVeſem in Inſtit. & ff.ad eund tit.

Dvplari,id eſt duplicari,l.18.ff de liber.cau.

Dvpla,pro Duplum.vnde Dupla cautio,cum emptor ſtipulatur à venditore duplum pretium rei, ſi ea euinceretur. qui in pretioſarum rerum venditionibus fieri ſolebat:puta ſi ma gar

gratia fotte, vel ornamenta pretioſa, vel veſtis ſetica, aut aliud quid non contemptibile vænijſſet, l 48. l 56. ff. de euict. l. 31. §. quia, ff. de act. empt. l. 20. in fin ff de lib. cauſ. l. 48. ad leg. Falc. Varro lib. de re ruſt. 2. c 10. Si res mancipio non datur, dupla promitti ſolet: aut, ſi ita pacti, ſimpla. Vlpia in l. qui erat, 49. ff. fam. ercifc. Hos demum venditores ad duplæ cautionem compelli ſcribit, qui ſponte ſua diſtrahunt. cæterum qui officio diſtrahentis funguntur, non debere aſtringi vide Euictio. Hor.

DVPLA ſimplæ opponitur. l 56 ff. de euict. Dupla enim nihil aliud eſt quam duplum pretij l 48. ff. ad leg. Falcid. id eſt pretium quo res venit, & alterum tantum: &, vt Hermenopul. lib. tit 9. πρῆμα εἰς τὸ διπλοῦν.

DVPLA ergo promitti dicebatur cum emptionis nomine Duplum pretij venditor promittebat. Quo caſu, in duplum actio Emptori re euicta dabatur Briſſ.

DVPLAM cauere, promittere, ſtipulari, ex cauſa ſtipulationis conſequi, euictionis nomine exigere. Briſſ. ex ff.

DVPLÆ ſtipulatio olim fuit frequentiſſima, ad reprimendam venditorum temeritatem, l. 4. §. ſi is qui, ff. de verb oblig. Sic. & Vlpia. dicit duplari pœnam, in l. qui tabulas, in pr. ff. de furt. Spieg. Subauditur autem quantitas ſiue æſtimatio, vt ſit ſtipulatio quantitas duplæ, æſtimatio ſiue eius rei quæ diſtracta eſt, vnde quod duplum dicimus, duplum dici pleriſque in locis legimus l. vindicantem, 17. de euict. Donellus eod. titul. Vid. VVeſemb. in Parat. tit. de euict. & dupl. ſtip.

DVPLEX ſubſtitutio, quæ duos caſus continet. l. 1. ff. de vulg. & pupill.

DVPLI appellatione, interdum quadruplum continetur. l. inter eos. § quod diximus ff. de furt. Prat.

DVPLI fructus hi ſunt, qui dicuntur maiores fructus non tantum in l 6. § 1 ff. mand. ſed etiam in l. reſcriptum, §. 1. ff. de diſt. pic. & ideo in l 8. § 1. ff. de neg. geſt. ampliores fructus quam oporteat eum, qui fundum vendicauit, conſecutum dicemus, qui ex 12. tab. dupli tantum fructus ſupra duplum exegerit: qui ex 12. tab. dupli tantum fructus debentur ex die accepti iudicij in rem, vel ad exhibendam Et hanc legem 12. tab. reſpicit etiam Vlp. in l. Iulianus §. quantum ff. ad exhibendum, dum ait, in actionem ad exhibendum venire fructus ex die accepti iudicij, & ſecundum legem æſtimati, intelligens per legem 12. tab. Ergo ex priſcis iuris formulis, vt ait l. 1. C Theod. de viur. rei iud. id eſt ex 12. tab. malæ fidei poſſeſſor in duplos fructus conueniebatur: qua ex re colligit & malæ fidei debitore in duplum eſſe damnandum. Legis 12. tab hæc ſunt verba ex caſtigatione Cuiacij: Si vindiciam falſam tulit, rei, ſiue litis arbitros tres dato: eorum arbitrij fructus duplioni damnum decidito. Prat.

DVPLICARI apud Vlpian. in l. qui tabulas. ff de furt. Spieg. id eſt duplari. Briſſ.

DVPLICARI tempora, pretium. Duplicati legata dicuntur, quæ repetita ſunt. Briſſ.

DVPLICARII, milites dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria, vt d tentur, inſtitutum, Varro lib 4. de ling. lat. In vetuſto Lexico διμοιρίτης explicantur. Eadem forma armaturas duplares appellat Vegetius, quæ conſequebantur duplas annonas, ſimplares quæ ſimplas. Prat.

DVPLICATIO eſt allegatio quæ datur Reo ad infirmandam replicationem actoris § rurſum. Inſt. de replicat Prat. Briſſ.

DVPLICATIO temporis l. 8. § quiſquis, ff. de pœnis.

DVPLICI damno onerari, duplici præſtatione dotis filium onerare, duplicem vſum præſtare, duplici iure defertur ſucceſſio. Briſſ. ex ff.

DVPLICIA iudicia ſunt famil. erciſc. com. diuid fin. regund quia par vtriuſque litigatoris in his conditio eſt, nec quiſquam præcipue reus, vel actor intelligitur, ſed vnuſquiſque tam rei quam actoris partes ſuſtinet, § tertia diuiſio, in fin. Inſtit. de act. Alias duplicia iudicia dicuntur, in quibus duo conſilia ad vnam cogebantur haſtam, vnumque tribunal Fab Inſtit. lib. 11. Si apud alios iudices agatur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centumuiralibus iudiciis duplicibus parte victa Prat.

DVPLICIA interdicta ideo appellantur, quoniam par vtriuſque litigatoris conditio eſt, vt vterque tam actoris, quam rei partes obtineat veluti Vti poſſidetis, & Vtrubi: in quibus non vterque ſolus poſtulat, ſed ambo copulati in ius veniunt, & inuicem apud Prætorem aliquid poſtulant l. 2. ff. de interd. §. pen. Inſtit. eod. tit. l. 3 §. 1 ff. vti poſſid. Hot Eademque ratione, Familiæ erciſcundæ, Communi diuidundo, Finium Regundorum, iudicia duplicia vocantur. l 2. §. vlt. ff. commun. diuid. ex qua decretato vno verbo ſumpta eſt l. 13. ff. de iudic. nimirum quoniam in his vterque actor eſt, l. 37. § vlt. ff. de oblig. & act. In his ſinguli perſonæ ius duplex habent, Agentis, & eius quo cum agitur. Briſſ.

DVPLICIA teſtamenta. Vt quæ ſint duplicia teſtamenta, intelligatur: ſciendū eſt, eos, qui alieno iuri ſubiecti ſunt, teſtamenti faciendi ius non habere: adeo quidem, vt quamuis parētes eis permiſerint, nihilo magis iure teſtari poſſint. §. 1. quibus non eſt permiſſ. fac. teſta. Inſt. Præterea, teſtamentum facere non poſſunt impuberes: quia nullum eorum animi iudicium eſt. §. præterea. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtam. Inſt. Si qui ergo parentes filios in poteſtate habeant, iique impuberes ſint (vtrumque enim requiritur) moribus inſtitutum eſt, vt cum eius ætatis filij ſint, in qua ſibi teſtamentum facere non poſſunt, parentes eis faciant. §. 1. de pupill. ſubſt. Inſtit. Cæterum liberis ſuis teſtamentum nemo facere poteſt, niſi & ſibi faciat. Nam pupillare teſtamentum pars & ſequela eſt paterni teſtamenti: adeo vt ſi patris teſtamentum non valeat, nec filij quidem valebit. §. liberis autem, de pupill. ſubſtit. Inſtitut. Ex iis quæ diximus, apparet, quando duplicia ſint teſtamenta, tunc ſcilicet, cum pater, qui filium impuberem in poteſtate habet, teſtamento ſuo facto, etiam filio impuberi teſtamentum facit: ſiue eum hæredem inſtituerit, ſiue (nihil enim intereſt §. non ſolum. de pupill. ſubſt t. Inſtit exhæredarit Eius rei hoc ſit exemplum Primus, cum filium Secundum impuberem in poteſtate haberet, ita teſtatus eſt, Filius meus Secundus impubes mihi hæres eſto: quod ſi Secundus filius meus impubes, antequam pubes factus ſit, deceſſerit, Titius ei hæres eſto. Cum dixit, Filius meus Secundus impubes mihi hæres eſto, ecce patris teſtamentum: cum vero addidit, quod ſi Secundus filius meus impubes, antequam pubes factus ſit, deceſſerit, Titius ei hæres eſto, ecce filij teſtamentum. Nihil enim intereſt, ſi in ſuo teſtamento pater filium exhæredem fecerit: hoc modo, Filium meum Secundum impuberem exhæredem eſſe iubeo: Titium autem hæredem facio, ecce patris teſtamentum, quod ſi filius meus Secundus impubes, quem exhæredem eſſe iuſſi, intra pubertatis annos deceſſerit, Caius ei hæres eſto: ecce filij teſtamentum, & ſic vno cōtextu duo teſtamenta, patris & filij. Igitur in pupillari ſubſtitutione, ſecundum præfatum modum ordinata, duo quodammodo ſunt teſtamenta, alterum patris, alterum filij, tanquam ſi ipſe filius ſibi hæredem inſtituiſſet §. igitur de pupill. ſubſt. Inſtit. (quodammodo) adiecimus quia proprius eſt vt vnum ſit teſtamentum, ſed duarum cauſarum, i. e. duarum hæreditatum. d §. igitur. Porro, vnum eſſe teſtamentum, vel eo argumento oſtenditur, quod ſolum teſtes adhibeantur, cum ſi duo fuiſſent teſtamenta, quatuordecim adhibendi fuerint. Theophil in d. §. igitur. & l patris & filij. de vulg. & pup. ſubſt. ff. De duplicib. us teſtamentis ſit à Marcello ſub tit. ad leg. Falcid. mentio. l in duplicibus Anchor.

DVPLEX teſtamentum, quod ſibi & filio impuberi paterfam. fecit: vel teſtamentum quod ſecundas tabulas habet Briſſ.

DVPLICIARII alias duplicarij milites dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria dabantur Germani nunc, quibus duplicia ſtipendia penduntur, *Dopfelſoldner* vocant. vide & paulo ante duplicarij milites.

DVPLICITER, Vlpian. in l 2. in fi. de manum. teſtam. pro vtraq; parte, ſiue, prout Azo exponit, pro vtroque gradu. Spieg. Duplici modo. Briſſ.

DVPLICITER accipi, intelligi, interponi cautiones, onerari. Briſſ. ex ff.

DVPLIO verbum 12. tabul. quo duplex vel pecuniæ vel capitis mulcta iniungitur alicui. quemadmodum Talionis, talis pœnæ dicebatur condemnatio, cuius aliquis alium affecerat. Verba legis hæc ſunt: Frugem aratro quæſitam furtim noctu ſi pauerit ſecuerit ve pubes ſuſpenſus Cereri necator: impubes verberator noxiamque duplionem præſtato. Hanc explicuit lib 4 veteris iuriſp. l 71. Prat.

DVPLO verbum à duo, teſte Perotto: vſus eſt eo Paulus in l. in hoc iudicium de ſeru. corrupt. inquiens, quia omne damnum duplatur. Spieg.

DVPLOMATA, ſiue Diplomata ſunt codicilli, qui dantur curſu publico vtentibus: quæ & tractoriæ & combinæ dicuntur, & συνθήματα & euectiones, Cuiac. & Goth. ad l. continuus. 137. §. ſecundo, ibi neque diplomate. de verb. obli. Diplomata, literæ à principe emiſſæ. 27. fi. ad l. Corn. de falſ. Ita vocabantur, quæ ad vſurpationem curſus publici literæ à principibus concedebantur, ſine quibus nemini curſus publicus patebat. Dicta autem creduntur diplomata à duplicatis tabellis, eoque alluſiſſe dicitur Ouid. in lib Amor. cum ait, Tunc ego vos, Duplices, rebus pro nomine, ſenſi. Duplices etiam Tabellas dixit Suet. in Aug. c. 26. & Bipatens pugillar. Auſonius. Briſſon.

DVPLVM & Simplum aduerſantur. Briſſ.

DVPLVM ſtipularij, hoc eſt, vt pretium emptori in duplo reddatur, ſi res fuerit euicta. l. 72 ff. de contrahen. empt. l. 31. §. quia aſſidua. ff de ædil. edict. Briſſ.

DVPLVM euictionis nomine exigi, l. 7. ff. de pecul.

DVPLVM ex cauſa ſtipulationis. l 17. ff. de euict. Prat.

DVPLVM, bis tantum Cato de Re ruſt. Maiores enim noſtri ſic habuere, & ita in legibus poſuere, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli: id eſt vt bis tantum redderet, quantum furatus eſt. IC: ti in duplum, triplum, quadruplum, ſubſtantiue quoque vſurpant, exemplo Ciceronis. Sp. Forcatulus etiam Necyomantiæ dial. 44. n. 1. duplum vocat. rei cuiuſque æſtimationem, & tantundem, ita vt in duplo inſit ſimplum, l. non eſt. C. de reſcind. vend.

Dvpondii iuuenes, ſtudiis tontum initiati, infimæ claſſis auditores in ſcholis noſtris: à dupondio nummo, quaſi duobus aſſibus æſtimarentur, ſeu à pondere depondio: quod & ſtater dicitur & Tetrachmon. Sunt enim modici adhuc valoris. Sic Hieronymus aduerſus Heluidium: Quis te oro dupondij ſupputat? Et in Epiſt. Senecæ: Dupondio ſatur, id eſt perexiguo ſumptu. Iſti vulgo pupilli dicuntur, quemadmodum rudes Chriſtianiſmi, paruuli & infantes appellantur. Sed id vocabulum Iuſtinian. in proœm. Pandect. §. & primo quidem anno, reiecit, pro Dupondiis Iuſtinianeos nouos nuncupandos cenſens. Spieg. & Dupondio iuris auditores primo anno vocatos Iuſtinian. in Epiſtola Pandectis præpoſita ſcribit. Bri.

Dvpondivm (inquit Metianus) ſedecim ſeſcunciæ efficiunt, hoc eſt 24. vnciæ. Appellarunt autem veteres Dupondium à duob. ponderib. Varro de ling. Lat lib. 4. Pendebat enim duos aſſes ſeu liberales nummos. Balduin. Inſt. de hæred. inſtit. Ad de Turneb. aduerſ. lib. 8. c. 19 tom. 1. Cuiac. obſeruar. 12. c. 40. & lib. 7 c. 35.

Dvpondivs: hac nota vocantur quinque Libellæ, quæ ſunt quinque Decimæ Briſſon.

Dvpondivs quid ſit explicat Vigl. in enatrat. § & ſi plures. Inſt. de hæred. inſtit. recte imbi refellens Accurſij dogma, exiſtimantis hodie ad dupondium tranſitum non fieri, niſi clare de mente teſtatoris conſtet: vide Georg. Agric. Spieg.

Dvpondivm etiam pro parua pecunia ſumitur: Cicero pro Quintio: Si dupondius tuus ageretur, Sex. Næui, ſi in parua re captionis aliquid vereere. Prat.

Dvra lex, & quæ non facile fertur, & quæ immitis intelligitur. Sicut apud Ciceronem, duriores legum conditores. An autem durior lex ſeruanda ſit, late differunt recentiores iuris ciuilis interpretes, in l omnes populi. ff. de iuſt. & iur Spieg.

Dvracinae vuæ, quę durum habeat acinum: Plin. lib. 14. c. 1. vua non alibi gratior callo, vt inde poſſit inueniſſe nomen duracini, durus acinus: Sic duracina perſica, quorum corpus ligno adhæret, auellique nequit. Plin. lib. 15. c. 12. Paulus l. 205. de verb. ſign. Qui fundum, inquit, vendit, pomumque, excepit ficus, nuces & vuas duracinas & purpureas, & quæ eiuſdē generis eſſent quas non vini cauſa haberemus: quas Græci τρωξίμους appellant, id eſt edules, cibariaſque. Prat.

Dvrare & mutari, opponuntur. Briſſon.

Dvrante matrimonio, pro conſtante: contrarium, ſoluto matrimonio Donatus ait, Durare verbum, perferendis malis conuenite. Spieg.

Dvrare pro in tempus conſiſtere, apud Vlp. in l. 1. ff. de pœn Si, inquit, in conditione priore duraſſet. Spieg.

Dvrare in tutela, in adminiſtratione, in cauſa legati, in eadem voluntate. Briſſ. ex ff.

Dvrare in familia patris, id eſt, eſſe in poteſtate patris, in l. 12. C. de collat.

Dvrare animum in tormenta, l. 18. §. 1 ff de qu. Briſ. in li. parer.

Dvrare teſtes, id eſt permanere l. 20 §. vlt. ff. qui teſt. fac.

Dvrior conditio, pro difficiliori: vt ſi quis habeat deteriorem patronum, gloſſ. in l. generaliter. §. fin. ff. de fideicommiſſ. liber. Sic durior aduerſarius in l. 1. C. de alien. iudic. mutand. cauſ. fac. Prat.

In Dvriorem cauſam ſeu conditionem accipi fideiuſſor, id eſt, grauiorem & oneroſiorem. Briſſ ex ff.

Dvrissima ſententia Dare conſtitui, Durius haberi, damnari. Duriſſime puniri. Briſſ. ex ll. ff.

Dvrivs & remiſſius opponuntur l. 11. ff. de pœnis.

Dvvm pro duorum in l 7 §. vſuræ, 11. ff. de admin. tut.

Dvvmviralis, qui Duumuiratum geſſit. l. 1. ff de alb. ſcribend.

Dvvmviralitii, qui abierunt Duumuiratu. Aug de cura pro mortuis Curialis pauper vix illius loci duumuiralitius Prat.

Dvvmvirales, ſenatores coloniarum, qui Duumuiris in conſilio eſſe ſolebant: vt ex lege quadam operis faciundi, quam Neapoli eſſe aiunt, intelligitur.

Dvvmvirales qui duumuiratu functi ſunt. Briſſ. ex C Th. & ff.

Dvvmviratvs, pro ipſo duumuirorum magiſtratu. l. 1 ff. de alb. ſcrib. l. 1. C. de temporib. appellat

Dvvmviratvs vocatur ipſum Duumuirorum munus & officium. Briſſ.

Dvvmvirilitas, l. 1. C. de natural. lib.

Dvvmviri olim erant, qui carcerum curam habebant, qui publica locabant & negotia Reibubl. gerebant: ac interim his publicis functionibus lati ſuperque diſtincti, neque de mulctis, neque de emancipationibus ſe intromittebant, ſicut nec defenſores ciuitatum, l 1. ff ſi quis ius dicent. non obtemp. l. 1. de emancip. liber. Erat autem maximus inter honores municipales hic duumuiralis magiſtratus: & propterea faſcibus vtebantur, l. ff de alb ſcrib. l. Duumuirum. C. de decurion. lib. 10. Et cæteris curam certe maximam in ciuitatibus habebant l. ſi quis vxori. §. ſi fugitiuum, ff. de furr. Creabantur autem ex decurionibus non ex plebeis, honorem, §. 15 qui. ff. de decurion. l. item eorum, §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. Sch.

Dvvmvirorvm alij, quos ſæpe populus creauit, nec ante ob... tum mutare decebat, ab omni vrbano munere & belli cu... immunes erant, & ſacras ædes dedicabant. & obſecratione... expiationeſque ad placandas auertendaſq; Deorum iras, tun... alia quædam procurabant, quorum meminit Alex cap. 16. l. 3 Genial. dier. Alii capitales, alij mancipiorum, alij nauales di... cebantur. Vlp. in l. vnic. ff. ſi quis ius dicent. non obtemp. me... minit Duumuirorum municipalium, non illorum qui Rom... olim criminalia tractabant, teſte Liuio lib. 1 Et quamuis i... Latinis municipiis, ceu primi, magno in honore habebantu... deerat illis tamen poteſtas mulctandi. Commentatores no... animaduertunt, quiſnam hoc loco Duumuirorum magiſtr... rus eſſet. Zaſius noſter putat duumuiros hodie recte dici tri... bunos plebis. Old. autem arbitratur, Tribunos ſucceſſiſſe a... pud nos loco defenſorum ciuitatis. Et Duumuiros nunc, M... giſtros ciuium vulgo dici ſeu Conſules. Quin & Duumui... rum fuiſſe magiſtratum muncipalem, reſtantur Paulus tit. d... actionib. & Vlpianus de damn. infect. Spieg.

Dvvmviri capitales dicebantur, qui de perduellionis crimin... iudicabant Liu lib. 1, de Tullo rege loquens Duumuiros, i... quit, qui Horatio perduellionem iudicent ſecundum legem... facio. Lex horrendi criminis erat: Duumuiri perduellione... iudicent: ſi a Duumuiris prouocarit, prouocatione certato. S... vincent: caput obnubito: infelici arbore reſte ſuſpendito ve... berato vel intra pomœrium vel extra pomœrium. Idem lib... Sunt qui Duumuiros qui de perduellione anquirerent, cre... ros auctores ſint. Loquitur de M. Manlio de quo & Plut. in v... tis. Durauit hic mos ſtante ſemper Rep. Itaque C. Rabirius Iul. Cæſ. & L Cæſare Duumuiris perduellionis damnatus e... ſed ad populum prouocauit, vt ex Cic. orat. pro eo & Suet... Dionis lib. 35. notum eſt omnib. Cic. in oratore: Planeq... Duumuirorum iudicium, aut Triumuirorum capitaliun... aut decemuirorum litibus iudicandis dico nunquam. Prat.

Dvvmviri magiſtratus Municipales appellabantur quod d... eſſent, inquit Briſſ.

Dvvmviri municipales, magiſtratus erant annui (niſi ſi eſſe... refugæ: tunc u. erant biennales. l 17. C. de decur.) in munic... pus & coloniis, qui ius dicebant: ideoq; vocabantur Duum... uiri iuri dicundo. Hi Imperium non habebant, l. ea quæ. ff. a... municip Iuriſdictionem habebant vſque ad certam quant... tatem quam tamen defendere pœnali iudicio non poterant... l. ff ſi quis ius dicent. non obtemp. Pignoris capionem, l. 29... magiſtratus. ff ad leg. Aqu. Legis actionem vt in 1. ſent. Pa... annotat Cuia. in ſeruo caſtigationem. l. 12. de iuriſd l ſi priu... tus, ff. qui & à quib. man. Tutoris & curatoris dationem, l. 3... de tut et cur. dat. quin & ordo ipſe ipſum magiſtratum, id e... Duumuirum iure tutorem dabat, l. decreto. ff. qui pet. tut. P... ferebant faſces ſiue bacillos, vt in 2. Agraria. Poteſtate ſua n... vtebantur extra territorium, ſicut nec vrbani magiſtratus. ... rant & in municipiis & alij Duumuiri qvinqvennal... cognominati, in integrum creati quinquennium, cenſus trib... tique cauſa, vel potius quib. iuris dicendi cauſa in quinque... nium ob ſpectatam virtutem is honos mandabatur, cum al... annus eſſet, quod verius puto. Aut enim in quinquennio... continuabatur, prorogabaturue vt in hac antiqua inſcripti... ne: II. VIR. QVINQ. BIS OB MERITA: At etiam legibus inſtitutis in quinquennium creari is magiſtratus ſoleb... Prat.

Dvvmviri Nauales, quibus naualium Pop. Roman. quoties i... ſtrui claſſem, vel refici oportebat: vtque naualibus ſociis i... plerentur, commeatuque & armamentis inſtruerentur, ne... cium dabatur: nec non aquæ ductuum deriuandatumque... quarum coloniæque deducendæ qui curam agerent quiq... id muneris exequerentur, ſæpe Duumuiros fuiſſe conſtat:... Duumuiri lege Decia, quam M. Dec. Trib. plebis tulit, cre... ſunt. Prat. vide Liuium lib. 9.

Dvvmviri curatores viarum, quæ extra vrbem eſſent nom... nantur à Dione, lib. 4. in eorum 26. virorum numero, vnde a... quoque magiſtratus minores erant. Prat.

Dvx à ducendo exercitu dictus eſt. Ideo enim dux dicitur, qu... præcedit, & ſequentem ducit, Virgilius;

——*Dux fœmina facti.*

Vnde ducere bellum, pro gerere idem dixit:

Hi bellum, aſſidue ducunt cum gente Latina

Is conſularibus inſignibus vtebatur. Vnde ducatus, al... regio, cui dux dominatur, alias ipſa ducis dignitas, præfect... ra & imperium militare iam nunc dicitur Vlp. in l. 2. in pr. de his qui not. infam. Prat.

Dvx appelletur qui exercitui præeſt l 2. ff. de his qui not. inf. duces in poſteriorum Impp conſtitutionibus appellantu... qui limitibus, quam qui militibus, Prouinciis, Fœderatiſq... præerant. l. 7. C. vbi cauſ. fiſcal. vetus gloſſar. Dux αἰθηλατ... ὁ ἡνίοχος. Briſſ.

Dvx Tripolitanæ, & Byzacenæ prouinciæ, & Mauritaniæ, Numidiæ. l. fina. C. de off. præf. prætor. Sic Dux Rhætici, apu... Vopiſcum in Bonoſo: Et Dux limitis Scythici, Illyrician...

Thraci...

Thracij, Orientalis apud eundem in Aureliano. Prat.

Dvx, Feudiſtis vaſallus dignitatis eſt: vide Ducum origo: Et Comes. Dux autem, Princeps & Comes communi genere leguntur. Itaque barbara ſunt Duciſſa, Principiſſa, Comitiſſa. Spieg Duces vide ſuprà.

Dvciani, Ducum officiales, ſeu milites ſignificant. Ducianum iudicium. Briſſ.

Δυνάμεις & ἐξουσία inter ſe differunt. Eſt enim δύναμις ſimpliciter facultas & virtus: Sed ἐξουσία, id eſt poteſtas, ius & authoritatem ſignificat, Brechæus in l. poteſtatis verbo, num. 4. Inſt. de verb. ſign.

Τῇ δυνάμει quod Sabinus ait. l. aduerſus, de arbitr. id eſt, quod vulgo dicimus, in effectu, ſiue, vt Pedianus dixit, quod tantundem præſtet, l. incertum. ff. ſi cert. pet. Aut etiam vt Marcellus, vt ipſa l. qui decem. §. Stichum. ff. de ſolut. Scilicet cum poteſtas & exitus rei, quæ agitur, id habet in receſſu, quod ſpecie, & prima, vt dicitur, fronte non videtur agi. Sic qui à fideiuſſore petit, τῇ δυνάμει à reo petere dictus eſt. Nec aliter quod ita pignori datur, vt nulla ſuperſit ſpes luendi, vel tenuis, τῇ δυνάμει alienari videtur, Bald. l. voluntas, C. de fideicom. Ita qui pro ſe filium vadem aut obſidem dedit, τῇ δυνάμει ipſum in vinculis eſſe exiſtimari oportet. Mar. Socin. conſ. 53. Et cuius mandato vel iuſſu alius ſoluit, τῇ δυνάμει ipſe ſoluiſſe intelligendus eſt. Curtius lib. aduerſus. c 19.

Dypticha. Briſſ. ex C. Th. vide ſup. Dipticha, & Diploma.

Dyrrachii fit mentio in l. 1. ff de exercitor.

Dyrracheni in prouincia Macedonia. l. vlt. ff. de cenſib.

E.

E Pro i, veteribus ſæpe poſitum fuiſſe conſtat, quod & M Fab. lib 1. c. 4. docet: vnde in Pand Flor. intelleguntur, intellegi; pro intelliguntur, intelligi. Similiter neglegere, deiudicare, pro diiudicati: delenimentum, deuerticulum, deſtrictè, deperire, deminutum prodi: Cui rei literarum affinitas facile quodam locum dabat: Vt Fab. lib. 1. c 11. Gellius lib. 10. ca. 24 Donat. in Phormio, Terent. Maxime vero iſta in fine dictionum licentia vtebantur priſci. Vnde noxale pro noxali, in l. 17. in prin. ff. de euiction. Defenſione pro defenſioni, in l. 39. §. 1. ff. de noxal. Exceptione pro exceptioni in d. l. 39. §. pen. Rurſus petitioni pro petitione in l. 8. ff. de rei vindicat. Et Ferruminationi, pro Ferruminatione in l. 13. §. irem quæcunque ff. eod. tit. Adfinitati, pro Adfinitate in l. 39. ff. de iniur. Cuiuſmodi infinita exempla in eorum librorum lectione verſantibus occurrent, quæ hinc admonitus ſibi quiſque ſuo ſtudio obſeruabit. Hæc Briſſ. in lib. parerg.

E quoque pro æ, nonnunquam ponitur: vt ceterum, hereditas, fœmina, fetus, veneo, Briſſ. ibid. paulo poſt.

E pro De. Sic è pecoribus, l. 8 §. vlt. ff famil. erciſc. Briſſ.

E vocula plerunque excluſionis nota eſt, c r. de renuntia.

E contrario, pro viciſſim, vt vice verſa. l. 11 §. 1. ff. de duob. reis. Prat. ex Hotom.

E mente, apud Vlpianum de fut. pro voluntate, & non, vt vulgus ſolet, pro intentione, accipiendum eſt. Accurſius in l. codicillis, de lega. 2. eadem verba in Scæuolæ reſponſo, haud ſimpliciter, hoc eſt pro animo, aut ſententia, ſed pro pacto intellexit. Spieg.

Ea, & Eadem aduerbia loci. id eſt. per eandem viam.

Eadem ſunt, quorum ſubſtantia eſt eadem. Vide Bal. in l. neque leges, ff. de legibus, & l. ea quæ. C. de condict. indeb. Quæ origine & corruptione ſunt diuerſa, eadem non ſunt, ait Salomonius, l. Gallus Spieg.

Eadem in cauſa manere. permanere, durare, id eſt, In eodem iure: eius diuerſum non ſortiri, l 2. fin. C. de ſeruiruc. l. 2. med. C. de rei vendic. l 9. C. de petit. hæred. l 1. C. de duob. reis.

Eadem per eadem, eſt ſemper eadem inculcare: quo vitio notantur à viris non illaudatis recentiores ſcholiaſtæ, qui additiones tantum accumulant, Lege Caſtilion. Spieg.

Eadem opera pro eo facto: quod ſermonis principi ignari, non animaduertere, qui nec Operæ antiquis quid fuerint, ſatis intellexiſſe videntur. Spieg.

Eadem res non debet diuerſo iure cenſeri, l. 1. de ter. permut

Eam quam frater inſtituerat, ſi deceſſerit, &c. l. 14. in princ. C. de edeic. pro ea quam, vide Gotho. not. ad l. 17. ff. ſolut.

Eanos, id eſt, καλύπτρα, ſeu velum lutei coloris, quo ſponſæ facies operiebatur: vide Gothofr. not. ad rub. C. de ſponſalibus.

Eanvs ἑανός, veſtis ſplendida & ſubtilis apud Hom. lib. 14. Ilia. Ἀμφὶ δ' ἀμβρόσιον ἑανὸν ἕσαθ', ὅν οἱ Ἀθήνη ἔξυσ' ἀσκήσασα, τίθει δ' ἐνὶ δαίδαλα πολλά. Et in Hymno Veneris, loquens de ornatu ipſius, Ἀμβρόσιον ἑανὸν περὶ χροῒ ἑσσαμένη ... Tiraq in 3. connub. gl. 1. parte 3.

Ea propter, id eſt, ideo l. 3. C. de iur. delib.

Eatenvs, Varie poni docet Bar. in prin. l. 1. de oper. nou. nun. Plerunque denotat, Tamdiu, vſque ad id. Porro eatenus dicitur quis poſſe facere, quatenus ex fructibus ſupereſt deductis alimentis, qui bonis, ff. de Ceſſ. bon. leg. Imperator ad SC. Trebell. Sieg.

Eatenvs quatenus l. 2. ff. de dote præleg.

E B.

Eblandiri ſuffragia Goth. ad rubr C. de ſuffragio.

Eblandita preces, ſunt teſtimonia blandis precib impetrata.

Ebor, vel Ebur, pro Elephanti dente, quaſi è barrho, id eſt, Elephanto productum, teſte Seruio & Plinio lib. 8. cap. 3. Briſſon. quod tamen negat Pauſanias, è cornibus id produci contendens, quæ ex illius ore exeant: vt annotat Mathiol in Dioſc. lib. 2. Sicut autem ab ebor, eboreæ, vt eboreæ menſæ, l. 11. ff. de inſtr. ita ab ebur, eburneæ dicuntur tabulæ. Prat. Ebur inter ſpecies ad vectigal pertinentes numeratur, l. vlt. §. ſpecies de publica. Briſſ.

Eborarii, inter artifices qui à Principibus vacationem munerum obtinent, numerantur in l. priore. Co. de excuſat. artif. lib. 10 Sp Eborarij, qui ex ebore opus aliquod faciunt. Baſilica ἐλεφαντουργοὺς vertunt. Briſſ.

Eboreм, quod ex Ebore eſt, Pompon. in l. 2. de orig. iur. Placuit publica authoritate decem conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legibus quas in tabulas Eboreas perſcriptas pro roſtris compoſuerunt. Sic legit Haloander: Vulgatus textus: vt ciuitas fundaretur legibus quas in tabulis Eburneis perſcriptas pro Roſtris, &c. Zaſius obſeruauit traditum à Dionyſio & Liuio fuiſſe in æs inciſas. Sed & fœdera Latinorum in columnam æneam inciſa eſt pro Roſtra, Cicero author eſt in Orat. pro Corn. Balbo. Spicg. eboreæ menſæ, tabulæ, Briſſ. ex ff.

Ebrivs, qualibet re expletus. Nonio. Ebriis quandoque venia dari ſolet delinquentibus, tanquam ſepulris & neſcientibus ſcil. in delictis, non ita magnis. l. reſpiciendum. §. delinquitur ff. de pœn. Prat.

Ebrii vel ipſis Ethnicis adeo exoſi fuere, vt cenſores, tanquam indignos, qui honores & publica munera gerent, ſenatu mouerent, notaque & ignominia perſtringerent. Et Pittacus temulentos, ſi quid deliquiſſent, duplici pœna puniri curauit: vt formidine ſupplicij à vino promptius abſtinerent. Quanquã iure noſtro pœna minuitur: quod in ebrio dolus abeſſe putetur, l. omne delictum. ff. de re militari. & l. reſpiciẽdum. de pœnis. Spieg. adde Goth. not. ad Nou. 77 c. 1 § 2. & ad l. 11. verb. Vinum. in pr. de cuſtod. reor. & ad l. 1. ſi quis imperat. maled. l. 11 §. 3. de pœn & plur à Goth. citat.

Ebvr, in l. 16 §. 7. de Publicanis. vide ſupr. Ebor.

Ebvrneæ, tabulæ. vid ſup. Eburneum & Ebor.

Ebvrnvs, (alias Aburnus) Valens ICtus, in l. 2. omnino in fine orig. iur. l. 78 § pen. de lega.

E C.

Ἐμβιβασμὸς, ſolutio obligationis, Goth ad l. 85 in prin. de verb. obl. cauſæ examinatio & exactio vide Cuiac. l. 9. obſ 23. fin.

Ἐβιβασταὶ, ὑπομνησταί, executor, tit. de præfer. quinquenn. Prat.

Ἐκβιβαστικὸν, Goth. ad l. 6. ibi: Chartiaticũ, lit. l. ff. de bon. damn.

Ἐκβολὴ, eiectam denotat. Quod verbum deponendum eſt in l. 2. de incend. ruin. naufr Inde etiam eiectitiam ſuem Græci Ἐκβολάδα appellant. Athenæo authore. Alc. in l. iubemus, C. de Naui non excuſ. lib. 1. 11. Spieg.

Ἐκβόλια, medicamenta quibus medici vtuntur abigendis infantibus in vtero enectis: quæ & Phthoria dicuntur. Vlp. Si mulierem, inquit, viſceribus ſuis vim intuliſſe (per eiuſmodi intelligendum medicamenta; quo partum abigeret, conſtiterit: eam in exilium Præſes prouinciæ exiget. ad l. Corn. de ſicar. Quod tamen apud nos hodie capitale eſt. Vim inferre, hoc eſt vulgo dicimus, *Zu vang vnd drang thun*. Spieg.

Ecce, Huic voci interdum præponuntur hæ particulæ, vt & nam. Briſſ.

Ecce, pro vides, etiam de re non repentina, neque noua dicitur. Exemplum habes apud Caium in l. 1. Quod cuius vniuerſ. nomi. Spieg. non raro tamen aliquod ſingulare momentum habet, excitat enim attentionem, & rem eximiam monſtrat. Crebro igitur rem vel nouam, & mirabilem, vel etiam deſiderabilem ac expectatam ſignificat, maxime in ſacris. Iſaiæ. 12. & Iſaiæ 7. Matth. 22. Ecce Hebræis crebro indicat promptitudinem alicuius parati ad obediendum, & veluti ſeipſum in alterius obſequium offerentis ac dedentis. Luc. 1. Heb. 10. Iſai. 7. 2. Sam. 15. aliquando affirmationem & certitudinem ſignificat. Gen 1. ibid. 16.

Ecclesia confugium haud dubie deductum eſt à primis parentibus. Nam & Moyſes poſt reditum in tribus ciuitatibus ab eo conditis ædes conſtituit, ad quas quis hominem non ex propoſito occidiſſent, confugientes tuti eſſent, vt eſt apud Ioſephum lib 4 Nepotes etiam Herculis timentes, quos auus viuens vexauerat, miſericordiæ templum Athenis conſtituerunt vt Plutarchus in vita Theſei teſtatur, & Statius lib. 2. Thebaidos. Quod & Romulum feciſſe Romæ Liuius lib. 1. & Dionyſius lib. 2. tradiderunt. Dictæ etiam ſunt ſacræ ædes illæ, ad quas confugientes tuti erant, aſyla, de quibus ſupra. Cæterum Carolus Magnus (vt teſtatur Molinæus) decreto à ſe edito menſe Martio, Anno 11. regni ſui duobus & viginti annis, ante adeptum Imperium. C. VIII. ſtatuit homicidas, aut cæteros reos qui legibus mori debent, etiamſi ad eccleſiam confugerint, non habere immunitatem, quod

trecentis annis ante eum ſtatuerat Iuſtinianus Magnus in Nouella. De honore autem Eccleſiæ habendo, & quomodo ſe quis in ea gerere debeat. vid. omnino tex. in c. docet & in c. cum Eccleſia, de immunit. Eccleſ. lib. 6..

Ecclesia collegiata dicitur eſſe, quæ multis continetur ſodalibus ſeu Canonicis in vnum collectis, tectorem & ſuperiorem vnum habentibus, qui eorum omnium ſit caput, ipſi vero membra. Glo. in c. ſtatutum. In verb. Collegiatas, de elect. & elect. pot. Brechæus l. Neratius. Digeſt. de verborum & rerum ſignificat.

Ecclesiam ſupra in voce ciuitatis diximus appellari poſſe ciuitatem hoc eſt, cœtum vel congregationem, non qual[e]m cunque, ſed conciliatam in vnam ſocietatem communionẽque fidei & ſacramentorum, fuit autem id nomen celebre etiam Ethnicis. Siquidem Eccleſia, vt ait Eraſmus, Græcis eſt, quod Latinis concio, hoc eſt, populus euocatus ad audiendum de Reip. negotiis. Nam qui multitudinem ad nugas cõuocant, ἀγύρται, circulatores, & circumforanei vocantur, qui aduerſus Rempub ſeditioſi nominantur. Vtitur hac voce Æſchines contra Cteſiphõtem inquiens, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ κόττυφος ὁ τὰς γνώμας ἐπιψηφίζων ἐκκλησίαν ἐποίει ἀμφικτυόνων: Ἐκκλησίαν γὰρ ὀνομάζουσιν, ὅταν μὴ μόνον τοὺς πυλαγόρας καὶ τοὺς ἱερομνήμονας συγκαλῇ τις, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνθύοντας καὶ χρωμένους τῷ θεῷ. Et Athenis olim duplices habuerunt conuentus: Eccleſias & Agoras; ac plerunque nomen Eccleſiæ ſignificauit conuentum totius populi ordinatum ac per ſuos ordines euocatum. Contra autem, ἀγορὰ confuſam, promiſcuamque congregationem. Hinc Apoſtolus Eccleſiam 1. Timoth. 3. vocat domum Dei viuentis, columnam & baſim veritatis. & 2. Theſſalon. 2. Templum Dei, & Epheſ. 5. ſponſam Chriſti. Neque vero ſolum huiuſmodi conuentus fidelium atque piorum, ſed & locus in quem conueniebatur, Græcis dicitur ἐκκλησία. Atque pro vtroque ſignificatu paſſim ſumitur in decretis Canonicis. Notabiliter pro loco ipſo. Codic. in titulo de iis qui ad Eccleſias confugiunt. Vt autem Alciatus ſcribit in rubric. Codic. de ſacroſ. Eccleſ. locus ipſe appellatur βασιλικὴ, ſiue quod loca publica Græci βασιλικὰ vocant, ſiue quod domus principis baſilica, id eſt, regia dicitur, quæ ſignificationes etiam diuinis templis conueniunt. Vide Baſilicæ nomen pro templo ipſo, in quo confluunt Chriſtiani Hinc

Ἐκκλητοὶ quidam dicebantur ad certas conſultationes deſtinati. Xenophon Hellen. εἶπε. δὴ προσελθὼν ἐπὶ τοὺς ἐκκλήτους τῶν λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν συμμάχων, id eſt, ad conſilium Lacedæmoniorum & ſociorum.

Ecclesiaterium Vitruu. libro ſeptimo, capitulo ſexto tradit eſſe valde paruum theatrum, in quo ſcena apud Alabandanos ab Apaturio concinnata fuit, vt refert Brechæus, legat. inde tabernacula, Digeſt. de verborum, & rerum ſignific.

Ecclesiasticum miniſterium, Ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία Nouel 131. capit. octauo princ. vbi Gothofred. not. adde Nouel. 8.

Ecclesiasticus Eccleſiæ defenſor, in l. omnem. 42. §. 9. C. de epiſcop. & cler.

Ecclesiastici, defenſores Epiſcoporum. l. certiſſime. 34. §. 5. lin. 8. de Epiſcop. aud.

Ecdicus (Ἔκδικος) ciuitatis, monaſterij aut Eccleſiæ alicuius defenſor, in l. ſancimus. 30. lin. 7. Codic. de epiſcop. audiend. & in dict. leg. omnem 42. paragraph. 10. circa med. item curator Reipublic, aut Syndicus, vide Gothofred. ad Rubric. Nouel 15. Alciat. in l. præſes. Cod. de tranſact & 1 parerg 5. Ecdicus Amiſenorum ciuitatis. Plin. Epiſt. 111. libro decimo, Briſſonius.

Ἐκδικεῖσθαι, vindicari. Nou. 117. cap. 15. § primo. vbi Gothofred litera S.

Ἔκδικος & ἐκδικταί ſunt perſecutores, quorum munus eſt iudicio experiri contra eos qui aurum vel argentum vel pecuniam Reipublic. debent. Vocantur & defenſores ciuitatum in leg. vt perfectius. ff de excep. 2n. Eſt etiam Ἔκδικος vindex & aſſertor. Ecdici tamen apud Cicer. lib. 1. Epiſt. famil. 13. Epiſt. 56. videntur dici ij, quibus à ciuitatibus cura mandata erat, de his quæ deberent, cum priuatis tranſigendi. Milaſij & Alabandenſes pecuniam Cluuio debent; dixerat mihi Euthydemus, cum Epheſi eſſem, ſe curaturum, vt ecdici Milaſij Romam mitterentur, id factum non eſt: legatos audio miſſos eſſe: ſed male ecdicos vt aliquid confici poſſit: quare peto à te, vt eos & Alabadenſes iubeas ecdicos Romam mittere. Prateius.

Echinus. id eſt piſcis nomen, in l. 1. pr. Vbi Gothof. notat. C. de monopol.

Ἐκλήτ[…] vindices, Gothof. ad cap. 2 in med. verb. iudices. Nouel 134.

Eclogurii homines dicuntur eruditi, qui olim quicquid fere legebant librorum, ex iis excerpebant breuiarium quoddam. Sic Eclogæ reperiuntur è Diodoro, & Polybio, è Cteſia, & Theophraſto, è Strabone, vnde & Pœmata imitata, eclogæ vocantur; vt Bucolica Maronis è Theocrito, ac proinde etiam, ſine emendatione poematica, quod imitatoriu[m] breuitatem & ſimilitudinem habeant: ſed & loci inſigne ἐκλογαί dicuntur, quod excerpi notarique potiſſimum ſoleant. vt in vita Æſchyli: διὸ ἐκλογαὶ μὲν παρ' αὐτῷ κατασκευῇ [...] πάμπολλαι ἂν εὑρεθεῖεν, vt annotauit Turnebus aduerſariorum lib. 9. c. 55.

Ἐκλογή, vide Gothofr. ad Epigraph. Nou. Leon.

Ἔκθεμα protecta; id eſt, proiecta tecta Goth. ad rubr. ff. de damn inf. verb. protectionibus & ad l. ſi vero 5. § ſi ſexto. de his qu[i] effud.

Econverso. Eſt in vſib. feud. tit. Quæ fuit cauſ. bon. amitt in princ. Melius cenſent mutua vice, viciſſim, vice verſa, ſeparatim iis duobus verbis poſitis. Spieg,

Ἐκποχή, delegatio, ſiue diſpoſitio. Præfecti Prætorio in leg. vl tim, & antepenultim. Codic. de exact. tribus lib. 2. Prateiu leg. 13. Codic. de anno. vide Gothofred. ad cap. 1. med. Nouell. 147.

Ἐκτίνειν τὰ τῆς κηδεμονίας curationis nomine ſatisfacere, rationes referre, reliqua ſoluere. Modeſt. l. 49. ff. loc οἱ ἐπίτροποι [...] ἐκτίσαι τὰ τῆς κηδεμονίας [...] κωλύονται. Tutores facti priuſquam procurationis ſuæ nomine ſatis fecerint, prohibentur aliquid à Cæſare conductum habere Hotomannus.

Eculeus eſt genus tormenti ad modum crucis diſpoſitum. Co de malef. & math. l. Etſi excepta. 7. in fin. de hoc l. 23. quæſt ptima, capit. primo, per Arch. Quidam ardentem laminam eſſe tradunt. qua homines cruciabiliter torquentur. Alij a equo diminuto vocabulo, materiam quandam in equi formam aiunt: in quam coniiciebantur rei. de quo in dict. leg etſi excepta. Cod. de maleſic. & mathem. Ioann. Bello. Etymolog.

Ἑκυρὸς ſocer, ſicut ſocrus ἑκυρά, vt Modeſtinus ſcribit in leg 4 paragraph. 6. de Grad quo exemplo & aliqui ex antiquis, ar notante Alc. ſocerum pronunciauerunt, non ſocrum. Spiegelius.

Ἐχυρὸν munitum & ſecurum ſignificat, Connanus lib. 4. cap 1 numero 1.

E D.

Edacitas vermium remiſſionem penſionis inducit. Gothof ad l. excepto, 18. C. de locat.

Edax locuſtarum pernicies, in d l. 18.

Edbatræ, qui præſunt regiis epulis, forte *Truckſeſſen* à nob appellati. Spieg.

Edera pro hedera, in leg. 3 ff. arbor. furtim. cæſ Briſſon. lib p[a]rergω[n].

Edere, exhibere, enunciare, expromere aut proferre eſt, qu[a]ſi ex vel extra dare. Non autem abs re miratur Fr. Syluius, qu[æ] ſit opinio huius ætatis hominum vel doctiſſimorum, vt ædere, cum æ diphthongo prima ſyllaba ſcribant, cum præpoſitio E, vnde id verbum compoſitum eſt, neque in compoſitione, neque extra hanc diphthongum recipiat. Spieg.

Edere, in actione ex Edicto de edendo, eſt copiam deſcribendi facere, vel exemplar complecti & dare, vel dictitare, h[oc] eſt ſic dicere vt alter ſcribendo excipiat, vel proferre ſcrip[tum] vt legatur, aut denique quouis alio modo inſinuare ſententiam ſcripturæ cuius tenor deſideratur. l. 1. §. 1. & l. ſi quis argentariis, § ſi initium, vel aduerſarium ad album prætoris producere, ac demonſtrare quid dicturi ſimus, vel dicendo quo vti velimus ff. de edend. Budæus, edere, inquit, apud I[urisconsul]tos eſt, quod nunc per ſcriptum dare, vel per declarationem dicunt. Sp. & Gœddæ. in l. 8. num. 1. de verborum & rerum [ſi]gnification.

Edere actionem ſeu iudicium, eſt profiteri, & enunciare, q[ua a]ctione vſuri ſimus, Iulia. leg 21. § 4 ff rẽ rat. hab. Si procurator iudicium, de hæreditate ediderit, deinde Dominus fu[n]dum petierit. Sic l 2. ff. pro dona. l. 4. §. mandari. ff. de doli e[x]cept. l. accipientis. 15 ff. de auct. tut. Idque non ſolum ſimpliciter: ſed ita vt, aduerſarius ante litis conteſtationem & iud[icium] poſt litem conteſtatam intelligant, quonam iure perſequi actor intendat ſibi aliquid deberi, l. edita. C. de ed. l. Pomponius in fi. ff. de neg. geſt. l. vt fundus. ff. comm. diuid. Edita actio. l. 3 C. de edend. l. 1. C. de lit. conteſt. vide Goth. ad l. 1. 2 C. de eden. plur. citant. Antequam autem in ius ventum eſſ[et] reo actionem edere actorem olim cogi non ſolitum, ex Plauti verſibus in Perſa probari poteſt.

Age ambula in ius leno. D. quid me in ius vocas. Sa.
Illic dicam apud Prætorem, ſed ego in ius voco.

Quamuis alioquin copiam actionis deſcribendæ, reo ante quam in ius veniret, actor nonnunquam faceret, vt proin[de] reus deliberaret vtrum cedere an contendere vltra debe[ret] & ſi contendendum putaret, veniret inſtructus, cognita act[io]ne q[…]

ne qua conueniretur,l.1.de edend. Quam quidem editionis rationem Terent.eleganter his expreſſit verſib.in Adelphis:

Quid? ſi ego illam tibi nolo vendere,
Coges me? Æſ. Minime. S. Namque id metui.
Æſ. Neque vendendam cenſeo.
Quæ libera eſt:nam ego liberali illam aſſero cauſa manu.
Nūc vide vtrum vis argentum accipere an cauſam meditari tuā,
Delibera hoc,dum ego redeo Leno.

Fuerunt autem edendarum actionum quinque rationes diuerſæ. Prima fuit,ſi quis diceret, qua actione agere vellet. ſecunda, ſi eius quam allegabat, actionis deſcribendæ actor reo faceret copiam: tertia ſi actor ſuam intentionē in libello eſſet complexus, & eam ſic efferret aduerſario: Quarta,ſi ex libello eam aduerſario dictaret: quinta, ſi aduerſarium ſuum actor ad album produceret,demonſtraretque,quid dictaturus eſſet,vel id dicendo quo vti vellet,d.l.1.Briſſ. Quod autem ad quintam hanc editionis ſpeciem attinet, ea profecto non talem habet ſententiam,qualem habere pleriique putant. Ræuard.Pro trib.lib.ſing.c.4.Adde Forcat.in ſuo cupid Iuriſperito cap.17.

EDI etiam interdictum dicitur l. 8. §. ex hoc interdicto. ff. de precar.l.3.ff.de interdict. l.1 § annus ff de vi & vi arm l.vlt. in fi.ff quor.legator.Editam quoque formulam dixit Plin.lib. 9 c.59 & Quint.Declamatio.13 Briſ.

EDERE diem, eſt vel dictare, vel tradere libellum, vel codicem proferre,l 6.§.6 de edend Hotom.Edere ſcripta litigatoribus l.32.§.4.C.de appell & conſul

EDERE operas dicitur libertus, pro dare præſtare, præbere operas.Vlp l 9.ff.de oper lib.Proprietas earum,& in edentis perſona, & in eius cui eduntur conſiſtit Iauolen.l 21. ff.eodem. Operæ loco eo edi debent, vbi patronus moratur, ſumptu & vectura patroni.Hot Briſſ vide Senec Epiſt.29.lib 4

EDERE iudicium & accipere,opponuntur.l.1 .ff.de authorit. & conſenſ.

EDERE iuſiurandum,pro in medium adferre Spieg.

EDERE nomen eſt proferre vel efferre nomen ſuum, vt deſeribatur, aut in numerum referatur,nomen ſuum in actis profiteri,Vlpian.l 1 de offic conſul l.3 qui per tut.l 2. C.eo.l.2. §.ſi mater;ad Sen.Tertyl. Prær.ex Hotom.

EDERE munus,ludos,ſpectacula Briſ.Hinc

EDITORES muneium ſeu ludorum.Briſſ.ex ff & C Th.

EDERE nomina hodie dicimus eos,qui prouocatores apud Acta Curiæ præſentari dicuntur. Quod & nomen date vocatur, vt date nomen militiæ.l.3.de re milit.

EDERE patrimonium l.1 § ſi quis ſeruus. ff. de offic. præf.vrb.l. 9.ff.de tutel. vt edere cenſum apud Plinium.lib.10. Epiſtol.2. Edere nomē l 1.de offic.conſ.l 3.ff.qui per tut.l.2.Co.eod.tit. l.2.§ ſi mater ff ad SC Tertyll.Exemplum literarum l.pen ff. de appel.recip.l.vlt ff quando appell.ſit.Librum,l 46 § tutor. ff.de adm tut.mandatorum.l 2 §.diuus.ff de iure fiſ.Crimina: apud Paul lib.5.ſent.tit.18 Briſſ. Item edere Labeo ait,qui aduerſaria ſua ad album producens demonſtret,quod dictaturus eſt,vel id dicendo quo vti velit d.l.1 §.1.de edend.Hoc exponit Alciat.lib 2.Diſpunct c.vlt.& Parerg.l.8.ca.7.& bene,de eo qui aduerſarium ſuum, hoc eſt tabulas tumultuarias rationum ſuarum profert & edit, vt ex eis oſtendat,quam actionem dictare velit, aut qua ſumma cum reo iure conſiſtere. Notū eſt enim ex Cicerone & aliis aduerſaria ſumi pro tabulis tumultuariis: quod verbum etiam recte opinor ſingulari numero dici.quanquam Duareno non placeat,lib.1. diſp.anniuer.c.13.qui exiſtimat producere aduerſarium ſuum,hoc eſt reum, cui formulam actor velit intendere, rectius intelligi: quæ opinio noua eſt,& non eſt contemnenda. Tractatur autem in dict.tit.de edend. triplex editio,ſcilicet inſtrumentorum,rationum & actionis Sed ratio editur, in principio,cætera in proceſſu cauſæ, vt dicit gloſſa illic ſuper Rubricam. Anchoran.

EDI ratio ita intelligitur ſi à capite edatur. Nā ratio (teſte Caio in l.argentariis d.tit.) niſi à capite inſpiciatur, intelligi non poteſt, ſcil. vt non totum cuique codicem rationum totaſque membranas inſpiciendi deſcribendique poteſtas fiat: ſed vt ea ſola pars rationum, quæ ad inſtruendum aliquem pertineat,inſpiciatur & deſcribatur.Spieg.Briſ.

EDI interdum dicitur etiam l.8.ff.de precat.Briſ.

EDERE progeniem, procreare,l 10. C.de nat.libe. edere liberos ibi edere partum l.12.pr.C de leg.hæred.vid.mox inf.Edi.

EDERE rationes,l.31.fin. ff. de conditio. & dem. longe aliud ſignificat quam reddere rationes. Nec enim is qui edere iuſſus eſt, reliquum reddere debet,l.89. ſi de verbor ſignificatione. Reddere autem rationes eſt computare,ac reliquum reſtituere.Briſſ.Hoto Spieg.

EDERE exemplum in aliquem, & ſupplicio afficere, & in eum animaduertere Gellius lib 6 c.14 docet,cur exempla pro grauiſſimis ſuppliciis,ab antiquis dicta ſint.Spieg.

EDERE leges,hoc eſt,conſcribere & ſtatuere,vel imponere.

EDERE acta,inſtrumenta Briſ.ex ff.

EDERE reo,pro contra reum,vt Cicer.in Orat.pro Planco.Spieg.

EDI pro naſci apud Triphonium. in l. Atteſcuſa Incipiente igitur partu, exiſtens conditio efficit,vt ex liberta edatur,qui poſtea naſcitur. Vulgati codices pro edatur, habent Naſeatur. Sed Holoandri textus dubio procul archetypo magis reſpōdet.Spieg.l 9. C.de ingenuis, matre libertina editam.l 10.eo. ingenuos edi.l.10. C.de naturalibus lib. liberi poſt dotem editi,item ante dotalia inſtrumenta editi.l.12. Cod.de liberal. cauſa,ex ancilla editus. Edere partum,ſobolem,filium,geminos,Briſſ ex ff Editus partus,Editi infantes. Briſ. ex ff Editis ex matre matrimonio. Mortuus editus ex ff. Editis teſtibus. Cic.Verri.3. Liu.lib.3.

EDITIO infra ſuo loco.

EDITVS, VS, in 4. declinatio. Editus bubum. Briſſ.ex ff vid.infr. ſuo loco.

EDICERE, proprie denunciare eſt,vt quidquid fiat, aut non fiat: τά γὰρ ἐπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων ἐδίκτα οἱ ῥωμαῖοι καλοῦσιν: inquit lib 5 Dionyſ. hoc eſt: præcepta enim ac præſcripta rerum iuſtarum atque iniuſtarum, Edicta Romani appellant. Quanquam EDICENDI verbo in Prætoriis quidem legibus ſubeſſe videatur vis prædicendi, & in poſterum denunciandi,vnde illud Cic.in lib.de finibus 2. Eſt enim tibi Prætori deſignato edicendum, quæ ſis obſeruaturus in iure dicendo.

EDICERE,eſt decernere aliquid iure magiſtratus, ſiue id iubendo fiat,ſiue vetando, quid refert? Quare Bartolus non rectè poteſt reprehendi, quod dixit, edictum eſſe genus, interdictum vero ſpeciem deſeruiens materiæ, in l.1 ff.de nou oper. nunc.ex Old. Spieg

EDICERE, vel indicere Senatum. eſt extra conſtitutum tempus ob negotia incidentia repente Senatores conuocare Hinc edictus,indictuſve Senatus.Bud in annot prior.Spieg.

EDICI concilium, vt refert Gellius ex ſententia, Lælij Pelicis, dicitur,cum non vniuerſus populus, ſed aliqua pars iubetur adeſſe.Connanus lib.1 c.13.num.6.

EDICIT præto.proconſul olim ita edicebatur.Briſſ ex ff.

EDICERE pro dicere,aſſeuerare,teſtari,profiteri,l 7. fin.C de curato furioſi:nominatim dicere,nominare, l.ſi quis argen.35 §. 1.pr.C.de donat.

EDICO, Donatus in Hecyra Terent. Inter Edico & Interdico hoc intereſt,quod edicimus quod fieri iubemus:interdicimus quod fieri vetamus. Edicimus vni generi hominum, Interdicimus diuerſis. Itaque Prætoris Edicta, & interdicta dicuntur. Quæ diſtinctio, vt Alciat. ait, non ſat vera eſt, cum ſub rubr.de interdictis quædam ſint, quæ fieri non prohibent, vt Reſtitutoria,Exhibitoria.Spieg.

EDICTVM, ab edicendo, ſi rei ſignificationem ſpectemus, ideo dictum eſt, vt ſcirent ciues, quod iūs de qua re quiſque Magiſtratus dicturus eſſet, l.2.§.eod. tempore ff.de orig. iur. Pro Edicto, caput: quippe pro edicto ſucceſſorio,caput ſucceſſorium,ponitur in l.2.C.de ſucceſſorio Edicto.

EDICTVM eſt conſtitutio circa determinationem perſonæ, cauſæ aliuſve circumſtantiæ facta, definitio Vult. in comment. Inſtit.de I.N.G.& C §.7.num.10.

EDICTALE programma apud Caſſiod.lib.1.Varia.epiſt.ad pop. Rom.& lib.Epiſt.ad Senat.Vrbis Rom.

EDICTALIS lex in C.ſæpius:de quo mox.

EDICTVM etiam dicitur, quo præſes aduentum ſuum prouincialibus ſignificat,l 4.§.antequam,de off.procon Briſſ.

EDICTA Ciceroni ſunt iura, quæ prætores vrbani vel peregrini, aut Ædiles Ciuiles dixere. Qui vetante prætore fecit, hic aduerſus edictum feciſſe proprie dicitur, ait l. 102. de reg. iur. vbi Gothofr. not.Dionyſius, iuſſa & vetita magiſtratuum (quæ Græci διατάγματα vocant) proponebantur publice in alba tabula,quod idcirco Albū dicitur,apud Græcos λεύκωμα, Connan.lib.1.c.15.num.1. ex Dionyſ.lib.5. Nam vt ſcirent ciues,quod ius de quaque re Magiſtratus dicturi eſſent, ſeque præmunirent, edicta proponebant. l.2.§. eod. tempore.ff.de orig. iur. Proconſules etiam, præſides in prouinciis edicta eiuſmodi præſcribebant, quæ Prouincialia appellabantur ad differentiam vrbanorum. Patet hoc ex Cicer. libro 6. epiſt. Ad Atticum. Epiſt.1. & ex Verrinis. Ad edictum autem tam prouinciale quam vrbicum, Gaius commentarios ſcripſit, Eaque cauſa eſt, cur in edictorum interpretatione, proconſulis ſæpe mentionem faciat, vt in l.1. Digeſt.de alien.iudic. mut.l.27 ff.de dolo, l.27.§ 1 ff. de minoribus l.1.ff quod cum eo leg.1 § pen. ff. quod cuiuſque vniuerſitat l. 68.ff pro ſoc. cum aliis, quæ ad Anton. Auguſt.libro 1 Emendat. capit.5. notantur.

EDICVNT autem non prætores tantum aut proconſules, ſed & omnes magiſtratus. Edicit enim conſul Gabianus in Sextiana orat. vt L.Lamia eques R. ab vrbe abſit millia paſſuum ducenta. Edicunt Piſo & Gabinius Coſſ vt ſenatus, qui veſtem propter Ciceron. mutarat,ad veſtitum rediret. Edicunt Cenſ. apud Gell. lib. 15. cap.2. ſibi Latinorum Rhetorum ſcholas non placere. Edicunt Tribuni plebis apud Cic. Verrin. 4. ne quis Romæ eſſet, qui rei capitalis damnatus eſſet. Prat. Briſſon.

Sunt & Edicta principum, l. 8. ff. de quæſtionib. l. 13. ff de iur. fiſc. l. 15. ad l. Cornel. de falſ. l. 1. de conſtit. princ. Rubr. de Edicto Diui Hadr. toll. §. ſed & quod principi. Inſtitut. de iure natur. Briſſ.

Edicta vero Principum ſunt generales leges, quæ omnes populos & prouincias tenent. l. 3. C. de legibus. Theoph. ad d. §. ſed & quod ſic definit: πᾶν ὅπερ ἐξ οἰκείας φύσεως κινηθεὶς ὁρίζει ἐξ ἀρχικῆς πρὸς τὴν ὑπηκόων ὠφέλειαν ἢ λυσιτέλειαν. Atque iis non ad certam aliquam controuerſiam, de qua conſulti ſunt, reſpondent, ſed generaliter quaſi nouam aliquam legem conſtituunt, vt l. hoc edictali. 6. C. de inceſt. nupt. Pratei.

Itaque variæ Edictorum ſpecies ac differentiæ ſunt.

Edictvm prætorium vel honorarium appellatur, quod ab iis qui ſunt in aliquo honore poſiti, inſtitutum eſt, non à populo aut plebe, vt leges & plebiſcita. Papinianus de iuſt. & iure. capitulo 6. Ius prætorium eſt, quod prætores introduxerunt, adiuuandi vel ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia propter vtilitatem publicam, quod & honorarium dicitur, ab honore prætorum ſic nominatum. Nam & ipſum ius honorarium quaſi viua vox eſt iuris ciuilis. Prætorium vocatur eadem ratione, quia prætor dicebatur quicunque Magiſtratus, quod iure & exercitu præiret, inquit Varro. vnde illud Lucretij: Ergo Prætorum eſt antepræire. Vide latius Connan. l. 1. c. 15 num. 1.

Edicta proconſulis prouincialia dicebantur, vt ſupr. vide Gothofr. not. ad l. quod autem. 19. ff. quod metus cauſa: adde l. 1. de alienat. iudicij.

Edicta quædam erant perpetua, id eſt, annua, quia vt prætor magiſtratus annuus erat, ita & edicta erant annua, atque ita perpetua, non quidem reſpectu temporis, ſed reſpectu officij magiſtratus, quod illo anno perpetuum erat: quamprimum enim prætor magiſtratum iniret, illa proponebat, illaque tam diu durabant, donec magiſtratui cederet: quædam vero paucorum dierum propoſita, prout res incidit eiuſmodi ſunt citatoria, mandatoria, peremptoria & id genus alia quæ priuatorum cauſas concernunt. Vult. in Comment. Inſt. de act. §. 11. num. 4.

Edictorvm ergo aliud monitorium, aliud conuentionale, aliud citatorium, aliud peremptorium De quibus vide l. ad peremptoriam, cum ſeq. iunct. glo.

Edictvm citatorium. edictis tribus (Græci προγράμματα nuncupant) aduerſarius abſens in iudicium vocabatur, l. ad peremptorium 68. & 69. de iudic. l. eum v. 26. § euocari, de fideicom. libert. l. 8. cum auth. & ſeq. 9. C. quomodo, & quando iudex, l. 13 §. de re iudic.

Edictvm peremptorium, trium inſtar aliorum eſt, d. l. 8. & l. 9. C. quomodo & quando l. 72 §. 1. de iudic. Paul ſ. ſent. 5 §. 6. Adde l. 68. 69 70. de iudic. l 3 C. quomodo & quan l. 53. §. 1. de re iud. vid. perimere legatum Quo autem ordine ad hoc edictum perueniatur, docent I Cti l. ad peremptorium & ll. ſeqq. ff. de re iudic.

Edictvm deinde aliud eſt perpetuum, (cuius magna fuit authoritas, l. 1. C. de eden) aliud temporale. Perpetuum eſt, quod Iuriſdictionis perpetuæ cauſa proponi dicitur in l. 7. ff. de iuriſdict. nimirum edictum illud quod Prætores magiſtratu initio proponebant, quo ciuibus denunciabant, quemadmodum anno ſuo ius dicturi eſſent. Temporale vero, quod etiam peculiare dicere poſſumus, eſt quod certi negotij oborti cauſa proponitur, vt illud Verris. Vt Cal. Decemb. abſir Sthenius Syracuſis. item, Ne quis frumentum ex area tolleret, &c. Exoritur, inquit Cic. peculiare edictum repentinum. &c. item illud quod citatorium ac peremptorium appellamus in legat. 68. & aliquot ſequentibus. ff. de iudic. de ſuperiore ſic loquitur Aſconius in Cornelianæ argumento. Aliam, inquit, legem Cornelius, etſi nemo repugnare auſus eſt, multis tamen inuitis tulit, vt Prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent, quæ res tum gratiam ambitioſis Prætoribus qui varie ius dicere aſſueuerant, ſuſtulit. Sic enim locum interpretor, non quod in horas (vt quidam ſcribit, quem alij ſecuti ſunt viri doctiſſimi) edicta ſua prætores mutarent: ſed quod ex edictis ſuis ius non dicerent. Cuius rei Verres à Cice. quoque lib. Act. primo accuſatur. Tum vero, inquit, in magiſtratum contra illud edictum ſuum, ſine vlla regione decernebat. Neque enim id factum vſquam reperietur, vt quis plura edicta perpetua propoſuerit. Hotom. vide & Coraſ. lib. 4. Miſc. c. 6. n. 4. & 6.

Edictvm perpetuum etiam alia ſignificatione dicitur, quod vnum ac ſimplex in omnes atque in perpetuum compoſitum eſt. Nam prætores olim arbitratu ſuo edicta, quæ leges erant annuæ, ſcribebant. Id eorum h. nori tribuebatur, vt in annum ſuum ius conſtituerent. Itaque quo edicto ſuperioris anni prætor vſus erat, in ſequens fere non vtebatur, alioquin [illegible] edictum tranſlatitium dicebatur. Sed poſtea diminuta cum illa populi Rom. magiſtratum quoque poteſtate, conſtitutum eſt, vt edictum vnum componeretur, ex quo omnes in poſterum tempus prætores perpetuo ius dicerent; quod idcirco perpetuum eſt appellatuum Huius rei actorem fuiſſe Diuum Adrianum Iuſtinian. in l. 2. C. de vet. iure enucl. teſtatur edicti vero ſcriptorem C Saluianum Iulianum Q ū & ipſe Iulianus, air, legum & edicti perpetui ſubtiliſſimus conditor, &c. item, et hoc non ipſe ſolus, ſed & Diuus Adrianus in compoſitione edicti, &c. idem tradit præterea in lib. 10. C. de condic indeb. Eutropius lib. 9. Poſt eum Saluius Iulianus Rempubl. inuaſit, vir nobilis & peririſſimus, nepos Saluij Iuliani, qui ſub Diuo Adriano perpetuum compoſuit edictum, quod perpetuo eſſet duraturum, Imperatoria munitum autoritate, diuiſum in vrbicum ſiue vrbanum & prouinciale: illud per excellentiam edictum prætoris, & ſimpliciter edictum vel perpetuum edictum vocatur: hoc ad eius differentiam ſemper prouinciale. Gœddæ. ad l. 1 num. 5. de verb & rer. ſignif. Ex his igitur, quæ inter illud ſuperius edictum perpetuum, & hoc poſterius differentia ſit, facile intellectu eſt, quum illud ob eam cauſam ſic dicatur, quod in vniuerſum Præturæ vnius tempus valeat: quum temporalia in partem duntaxat, veluti menſem vnum aut alterum, vim habeant: hoc vero, ad omnes omnium Prætorum iuriſdictiones pertineat: cum antea quotannis noua fere edicta proponerentur. Ac de hoc ipſo intelligendum eſt quod Hermogen. ſcribit l. 2. ff. de ſtatu hom. De cæteris poſt, edicti perpetui ordinem ſecuti, & his proximos atque coniunctos applicantes titulos, vt res patitur, dicemus. Item in l. vlt in fin ff. de appell. recip. l. 5 ff. de extraord. crim. l. 11. ff de li. con. Hot. de his vide Conna l. 1. c. 15 u 2. & Forcat Necyomant dial 10. n. 5.

Edicta vero perpetua quidam Monitoria dicta eſſe putant, quod his ciues admonerentur, qualiter ius dicturi eſſent Magiſtratus Briſſ. Prat.

Alia erant edicta, quæ prout res inciderat, proponebantur, & ad ſingulas cauſas è re nata accommodabantur, qualia erant ea, quibus aliquem euocabat, & adeſſe iubebat prætor. l. 68. l 71. l. 72 l 73 l. 75 ff. de iud. l. vult. ff vbi pupill educ. deb. l. 2. § Senatus l. 5. § ſenatus l. 42. in fin. ff de iure fiſc. l. 10. §. præter hæc, in fin. ff. de petir. hæred. l. 1. §. 1 ff. de requir reis. l. 7. §. vult. ff. de ſuſpect tut. l. 3. C. qui accuſar. non poſ. l. 16. euocari. ff de fideic. li. l 53 ff de re iudic. l. 2 § quid ergo. ff. ad SC. Tertyl. l. 1. C. vbi in rem act. l 5. ff de pœn. l. 51. de decurio. l 10. C & apud Paul. lib. 5. Sent tit. 5. Iuſtinia. Nouell. conſtitut. 112. Καὶ εἰ τοῦτο μηδαμῶς ποιήσοι, προτεθέντων τριῶν ἐδίκτων αὐτὸν καλεῖσθαι, μιᾶς ἐκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήμασι διαιρουμένης, κελεύομεν γὰρ τὰς ὀρδιναρίας [illegible] μὴ μόνον ταῖς τῶν κηρύκων φωναῖς, ἀλλ᾽ ὑπὸ μὲν καὶ ἐδίκτων προτεθέντων καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον Briſſ.

Edicta Iulia ab Auguſto necem Auunculi vindicaturo contra eius percuſſores propoſita fuere, vt hiſtorici tradiderunt. Coraſ. lib 2. c. 1. Miſcell.

De Edicto Diu. Claudij vide l. 1. §. 3. C. de latin. libert. toll. l. 2. C. communia de lega. Diui Traiani. d. l. 1. prin §. 4 Inſt. de ſucceſſ. liberr. Diui Marci, l. 3. C. ſi aduerſ. fiſc. § vlt. Inſt. de vſucap.

Edictvm Diui Hadriani, de quo vlr. C. de edict Diui. Adria. tollen. vt intra annum hæredi ſcripto daretur aditus adipiſcendæ bonorum poſſeſſionis: quo elapſo amplius non admittebatur: & hoc cum diminutione viceſimæ partis applicandæ fiſco, quo pertinuit & lex Iulia de viceſim. hæreditatum, de qua in indice legum, & Alciat. lib. diſput. 3 cap. 6. Prateius.

Edictvm Domitiani, quo cautum eſt abolitiones ex Senatuſconſulto factas ad huiuſmodi ſeruos non pertinere, Pap. l. ſi ſeruus ff. de cuſt. & exhib. reo. Prat.

Edictvm de alterutro, cuius fit mentio in l. 1. §. ſciendum. C. de rei vxor. act. & l. vnic. C. Th de teſtam. eſt, quo cauetur, vt ſi quid maritus vxori aut hæreditaris, aut legati, aut fideicommiſſi titulo reliquerit, alterutro contenta ſit mulier, relicto vel dote: actione ex teſtamento, vel actione rei vxoriæ: nec pertinet hoc edictum, niſi ad actionem rei vxoriæ: ideoque penitus hodie ſublatum eſt, cum ſit hodie actio rei vxoriæ ſublata. De quo vide Cuiac. obſ. lib. 3. c. 16. Prat.

Edictvm Carbonianum pene ſolum authoris ſui nomen retinuit in ſuo genere. Eiuſdem generis eſt edictum nouum, cuius meminit lex 1. §. ſi pater vnum. ff. de ventr. in poſſeſſ. mit. Briſſ.

Edictvm fraudatorium actio eſt reuocatoria. Zaſ. §. item §. quis, Inſtit. de actio. Spieg.

Edictvm ſucceſſorium ex communi Doctorum ſententia ſic definiri ſolet: vt ſit edictum quo excluſo vno res ad alium tranſit, qui priore non excluſo hæres non fuiſſet, gloſſ. vlt. in leg. prima. C. de ſucceſſ. ed Differt autem à iure accreſcendi, quia hoc omnino neceſſarium eſt, l. prima & ſecunda. ff de acquir. hæred. Illud vero voluntarium, l. prima, poſt princ. ff. de ſucceſſ. edict. Item in iure accreſcendi pars cohæredis deficientis tranſmittitur ad cohæredem: in edicto vero ſucceſſorio tranſmittitur ad eum qui nullomodo eſt cohæres. Brondæus.

Edictvm tranſlatitium dicebatur, quod prætores, qui præturam inibant, ex edictis prætorum, qui iam magiſtratu ſuo functi

functi erant, optime conſtitutis, in ſua edicta transferebant. Cicero in Verrem actione 3. Sed in re(inquit) tam vſitata ſatis eſt oſtendere omnes ante me ita ius dixiſſe. & hoc vetus edictum tranſlatitiumque eſſe. Aldob. §. Prætorum quoque. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuili. Adde Fran. Balduin. Catecheſin. iur ciuil. 7. c. 1.

Edictvm vnum pro omnibus. Vide Iuriſconſult. in not. l. nonnunquam. 72. ff. de iudic. vide & l. 53. C. de re iudic. l. 8. C. quomod. & quand. iudex. Spieg.

Edictvm quomodo differat à Reſcripto. Bart. diligens interpres innuit in l. poſtquam. § imperator. ff. quor. legat. Spieg.

Edictvm ab interdicto quid differat, tradit Bartolus in leg. 1. Digeſt. de nou. oper. nunc. eo nimirum edictum ab interdicto differre, quo genus à ſpecie: quippe edictum generis nomen eſſe arg. § conſtat. de iur. nat. gent. & ciuil. Inſtit. Interdictum vero ſpeciei; quaſi edictum in id diuidatur, quod ſpeciali vocabulo edictum dicitur, & interdictum; (non ſecus quam adoptio in adoptionem ſpecialiter dictam & arrogationem. leg. 2. Dig. de adoptio. & cognatio in cognationem alteram, & agnationē leg. Iuriſconſultus Dig. de gradib. cogn.) Interdictum autem ab illa edicti altera ſpecie eo differat quod hoc inter duos dicitur: quod vero ex ſuo officio Prætor facit, edictum ſit. Hanc autem Bartoli ſententiam reiicit Alciatus lib. 3. parerg. ca. 15. ea ratione, quod, quidquid edicat, ad duos pertineat, actorem nempe & reum: Interdictum autem proprie ſit, quo prætor aliquid iubet vel vetat, non perpetuo, ſed ad tempus, donec pleniore iudicio de iure petitoris quæratur, quaſi id interim dictum, interdictum nuncupatum ſit, & interdicere nihil aliud ſit, quam interim dicere, quod ab eodem alibi quoque aſſertum in l. pecuniæ verbum. §. vltim. Digeſt. de verbor. ſignific. & aliis quoque comprobatum Ioann. Cor. in l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acquir. poſſ. confirmat Ciceronis authoritate lib 2. Rhet. ad Herenn. Sed quo loco interdicere apud Ciceronem legit Alciatus, comperi legi, interim dicere. Aliis viſum eſt, hoc edicta ab interdictis differre, quod edicta generalia ſint, interdicta vero perſonalia.

Quibus omnibus probabiliorem verioremque Bartoli ſententiam illam iudico, non quidem vſquequaque, verum in eo ſaltem, quod hæc non ſecus, quam genus à ſpecie differre dixit. Sic enim altius id omne exquirens conſtitutio, edicere id omne ſignificare, quod iubendo, vetando aliterve decernēdo & pronunciando publica authoritate effertur: quaſi edicere id generaliter ſignificet, publice pronunciare, & particula, e, verbo dicendi, quod generale eſt, adiecta, generalem quoque ſimplicis ſui ſignificationem aliquatenus retinens id tantum operetur, quo non quod vbique & quomodocunque dicitur id edicendi verbo proprie ſignificetur, ſed id tantum, quod aliter quam priuato ſermone proferre cupientes, publice efferre, aut quaſi publice effari volumus, vt apud Ciceronem in lib. de legibus. Suade igitur, inquit, iſtam ipſam legē, vt ego poſſim edicere, hoc eſt, publice eam proponere & efferre. Idem in alio loco lib. offic. Edictum quod communiter compoſitum fuerat, ſolus edixit, & Plinius in Panegyrico: Adſueſcat, inquit, imperator cum imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus, edicat quid abſumpſerit: ita fiet, vt non abſumat, quod pudeat, dicere. Quod & aliis infinitis locis paſſim occurrentibus patebit, vt in conſimilibus verborum aliorum compoſitis particulam illam eandem vim operari comperiemus, vt quod emittitur, deſignet, non quod priuato loco continetur: qua ratione non inſcite, licet conciſe à Laurentio Vallenſi li. 5. Elegantiarum, dictum videtur.

Edicere eſſe magiſtratuum, Regúmve. Nam quod etiam de iis quæ priuati decernunt, & priuatim dicunt, id quoque verbum dici ſolet: ſic metaphoricōs tum ad id transferri agnoſcemus, quod quaſi auctoritate publica ſaciciatur, in primis ratum eſſe volunt. Sic Callicles apud Plautum in Truculento, verum ab ancillis extorquere volens:

Edico prius, inquit, ne duplices habeatis
Linguas, ne ego bilingues vos necem.

Et apud Terentium in Heautontimo. Soſtrata Chremetem alloquens: primum hoc te oro, inquit, ne quid credas me aduerſus tuum edictum facere eſſe auſam. Idem Terent. in Hecyra. Ibo intro atque edicam ſeruis, nequaquam afferri ſinant. Inde adeo incertum edicti vocabulum vocat Theodoſius. l. 3. C de legibus illicque legem ſic latam, vt generaliter ad omnes pertineat, vim edicti obtinere conſtituit: quo effectum exiſtimem, vt cum non in priuati tantum cuiuſquam negotio aliquid princeps definit, ſed eo conſilio aliquid ſtatuit, vt generalis ea lex ad omnes pertineat, edictali lege ſe id ſancire profiteatur, quo illud ab eo fieri intelligamus, l. hac edictali C. de ſecund. nupt l. 1. C. vbi quis decur. vel cohor. l 2. & 3. cap de ſenten. ex breui recit. Quod à Prætoris edicti perpetui forma manaſſe iudico, cum alioquin & quę inter priuatos quiuis magiſtratus antea pronuntiare, edicta vocata fuiſſe innumeri apud probatos auctores, imprimiſque Cicer. in orat. pro Quint. & act. in 2. Verr. loci teſtentur. Hinc edictum aduerſus abſentem impetrari, edictum circumduci paſſim in iure dicitur, l. edictum. & l. poſt edictum cum l. ſequent. de iudic. ſic & interdicta edicta quoque nonnunquam vocantur, ſpecie tum generis nomine deſignata, l. 1. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ. Interdicere autem non aliud proprie ſignificat, quam prohibere text. in l 1. circa fin. & l. 2. de cloac. l. 1. ff. de migr. l. 1. in princ. ff. de fontibus. Hinc aquæ & ignis, atque etiam cuiuſcunque alterius certæ rei interdictio vocata l. poſthumus. ff. de inoffic. l. vltim. ff. de iniur. Et quod bonis interdici prodigo dicimus, qui ne bona adminiſtret prohibetur, l. is cui ff de verb obli. l. is cui de teſtamen. l. 1. l. Iulianus, l. & mulier. l vlt. ff. de cur fur. Sic effectum, vt cum Prætorum omnia pene decretaque edictaque, quæ ad poſſeſſionis ſeparatum à proprietate iudicium pertinerent, prohibitionis formula concipi, re ita expoſcente, vſitatius eſſe cœpiſſet, ea ſpeciali vocabulo interdicta vocata, ſpecialem illam appelationem retinuerint. Vnde nonnullos exiſtimaſſe refert Iuſtianus, in §. ſumma de interdict. in Inſtitut. Illa tantum interdicta propriè vocari, quæ prohibitoria ſint, quaſi id quod alia verbis aliis concepta, interdicta vocata fuerunt, per extenſionem tantum poſterioribus temporibus, propter alias id ſuadentes communiones & ſimilitudines inualuerit, vt idem indicat. Quod ab eo inprimis profluxerit, quod illa quæ prius prohibendo edixiſſet Prætor, poſſeſſionis tantum iudicia contingerent: alia vero quæ rerum vſu exigente adiicerentur, licet directo non prohiberet, quia iuberet Prætor, attamen conſimiliter ad poſſeſſorij tamen iudicij diſceptationem pertinerent, ac illis iubentibus eorum formulis ineſſet & prohibitio quædam. Sic enim, cum iubet aliquid fieri prætor, ex conſequentia vetat quoque, ne contra, quam iuſſerit, fiat: Veluti cum interdicto de liberis exhibendis, liberos exhiberi iubet, vetat quoque in conſequentiam vim fieri liberos ſuos exhibitos deducere volenti. l. 1. iunct. l. 3. ff. de liber exhib.

Quod in aliis conſimilibus obſeruare poſſumus in leg. 1. princip. ff. de clo. Vt è contrario interdicto prohibitorio, ne quid in loco publico, ex conſequentia quoque factum immiſſum reſtitui iubet. l. 2. §. prætor. ff ne quid in loc. public Ac vt in nonnullis prohibitoriis haud adeo perſpicue accommodare poſſimus illud certe conſtat obtinuiſſe, ea prætorum decreta, in quibus de ſola poſſeſſione ageretur, interdicta fuiſſe vocata, verum originem vocabuli à prohibendi formula, verbíque illius ſignificatione cœpiſſe. Itaque interdicta ſic recte cum Iuſtiniano finiemus: Eſſe formulas atque conceptiones verborum, quibus prætor aut iubebat aliquid fieri, aut prohibebat, cum inter duos de ſola poſſeſſione, aut quaſi poſſeſſione ageretur. §. 1. de interdictis in Inſtit. Et quia illæ verborum conceptiones, quibus prohibet prætor, ad duos regulariter referrentur, eum nempe, cui prohibet ne aduerſus illum alterum quid agat, quæ, vt dixi, primum interdicta eo proprio nomine conſtituta ſint, quod in aliis quoque reſtitutoriis & exhibitoriis conſimiliter obtinere obſeruatum eſſet, eoque hæc inſuper cum illis conuenite, præter id quod in omnibus, vt dixi, de poſſeſſionis tantum contentione ageretur, ad duos nempe interdictum omnium formulam quamcunque referri, non abſonam illam alluſionem accommodari poſſe exiſtimatum eſt, quia interdictum quoduis inter duos quid in eo dictum ſit, id eâ voce, nec aliud quam quod iſtiuſmodi eſſet, ſignificari intelligeremus, vt & hac quoque parte interdicti omnibus inter ſe conueniret, cui quadraret interdicti non quidem Etymologia, ſed quaſi alluſio quædam, ac veluti παρονομασία ſiue agnominatio, haud illis abſimilis, quibus teſtamentum mentis teſtationem, donationem, doni dationem, nouationem, nouam obligationem dicimus eſſe, cū magis à teſtando, donando, nouando deducta ſint, § 1. de teſta. in Inſti. illicque Viglius l. Senatus. §. donatio ff. de don. cauſ. mort. leg. 1. ff. de nouat. Illas autem in interdictis formulas & verborum conceptiones, ad iudices pedaneos relatas non fuiſſe, ex multis, quam nunc extantibus, ſi quis eas accuratius expendat, manifeſtè patebit, leg. prima & tertia, ff. de lib. exhib. l. 1 ff. de lib. hom. exhib. l. 2. ff. de precar. & leg. 1. in princ. ff. de vi & vi arm. l. 2. in prin. ff. ne quid in loco public. l. 1. ff. de tab exhib. l. prima, ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſ. ac cæteris quoque omnibus quorum licet formulæ minimè iuri noſtro ſint inſertæ, ex interpretatione tamen prudentum, ac earum formularum interciſis nonnullis clauſulis exiſtimare poſſumus, ad eum eoſve dirigi ſermonem, quos vel vim, vel quid aliud facere vetet, aut vt quis ab his agatur, iubeat, non autem ad pedaneum iudicem; illud quidem agnoſco interdictum iudici pedaneo, veluti regulæ loco fuiſſe, à qua in controuerſia diiudicanda recedere ei minimè liceret, ſed tamen præter generaliter concepta interdicta hæc, in ſingulis poſſeſſorij iudiciis mandatæ cuiuſque cauſæ cognitionis formulam interuenire oportuit. Nam eas quæ extant interdictorum conceptiones ex quibus quales reliquæ omnes fuerint, coniicere poſſis, quis perſo-

ſonales aſſerere auſit : cum clarius ſignificari non potuerit, hoc earum concipiendarum & ſanciendarum fuiſſe propoſitum, vt in omnibus illiusmodi controuerſiis obtinerent, & quid ſequi nos oporteat, præſcriberent : Tametſi id ſimul & nos agnoſcamus, ius experiundi in poſſeſſorio iudicio, quod nobis à prætore conceditur, interdictum fuiſſe vocatum, cuius conceſſionis cauſa illius cognitionis, mandatum addi à Prætore ſolitum eſſet. Quo etiam diuerſa ſunt ab edictis generalia illa interdicta, cum ius experiundi edicto delatum actio vocetur, ſed tamen nonnunquam, & quod ex interdicto competit indirectum, actio etiam dici conſueuit l.1. §.hæc actio ff.ne vis fiat ei, qui in poſſ.l.5.§.hæc actio.ff.de vi & vi arm.

Cur autem rarius actio vocetur, ſubobſcurius expreſſit Vlp. in leg.1.verſic. interdictum autem, ff vti poſſideatis, nempe quod actio nonnunquam vltro poſſeſſori detur, hoc eſt, nulla in id actio prodita ſit, vt tueatur quis ſe, ſed tantum vt quid quiſque perſequatur, eſt enim ius perſequendi, §.1. de action. in Inſtitut. Itaque poſſeſſori qui tuitione tantum & defenſione egeret, nulla actione opus eſſe poteſt, ſed tantum auxilio aliquo ab illo tamen diuerſo, in poſſeſſione tuendus eſt, quod ex interdicto competens merito inde aliud, quam actionis nomen aſſumpſit, nempe interdicti, quod tamen in multis ad perſecutionem competat, in eoque actionis tum nomen recte adſciſcat, vt ſupra dictum eſt Quod ſi quis perſonalia inde interdicta aſſerere mauult, hic confuſe nimis loquetur, in ea diſtinxerit. Quo magis toto, quod aiunt, cœlo aberrabit, ſi ea tantum ratione, qua perſonalia ſint, ab edictis illa ſecernere volet. Nam ad eũdem quoque modum, quæ in ſingulis cõtrouerſiis Prætor iudici mandaſſet, edicta quoque veteres vocaſſe conſtat, quo conſimili ratione perſonalia quoque erant. At quem non puderet, inde edicta perſonalia eſſe generaliter, aut indefinite loquendo colligere, aut eo, quaſi nõ alia quam perſonalia ſint à cæteris non perſonalibus diuerſa conſtituere? Superioribus autem & id corollarij loco addi poteſt, quo illud in primis cõprobatur, æque generalia interdicta, vt edicta, fuiſſe, quod conſimiliter vtraque à prætore in albo iuriſdictionis perpetuæ cauſa conſcripta publice generaliterque propoſita fuerunt. leg 1., C. de interdictis, l. ſi quis id quod, & l. ſi familia. ff. de iuriſdict. omn iud. Ioan. Rub. li. ſentent 3. capite 19.

Edicto admonere, citare, l 3. C. de his qui accuſare non poſſ. l. 1. §.2. C. de aſſert. toll.

Edicto præcepit, vetuit, Briſſ. ex ff.

Edicto contineri; expreſſum; fieri; præcipiuntur, ſignificatur. Briſſ ex ff.

Edictum circumducere eſt delere & obrogare, in leg. & poſt edictum, de iudic. vide Gothofr. not. ad l.6. Cod. quomodo & quando iudex.

Edictalis: Edictalis lex: vide l.6. in princ. C. de ſecund. nupt. l.31. de petitio, & vlt. dat. in C. Theo. i. vlt. C. quod cum eo qui in alienat. poteſt. l. iubemus, 19. ante med. Co. de teſtamentis. Briſſ.

Edictale programma, apud Caſſiodorum: de quo paulo ante, Briſſ.

Edictales dicebantur, qui annum vnum in iuris ſtudio verſati alterum etiam adiungebant, ducta ſcilicet appellatione ab Edicto: cui tunc operam nauant. Hotom.

Edictales bonorum poſſeſſiones dicebantur, quæ ex edicto deferebantur: vel quæ ex Prætoris edicto ſine cauſæ cognitione de plano dabantur: cum aliæ quæ Decretales vocabantur, cauſa cum conſilio cognita pro tribunali decernerentur. l.1. §.1. ff. ſi tab teſtam. l. cum quidam, 30 §. ff. de acquir. hæred. Hotom. Prat.

Editio, actionis. Edimus actionem, vt reus delibetet, an iudicium accipere velit, l.1. princ. de edend. cum eatenus, impune pœnitere queat. l. ſi reus paratus, de procur.

Editio etiam, id eſt, emiſſio, editio librorum. Alias eſt creatio magiſtratuum, & illa promulgatio dignitatis, quæ communibus omnium votis ac ſuffragiis decernitur.

Editionem exigere officio iudicis, iudicem inuocare, vt decernat, & mandet exhibitionem ſcripti, cauſa ſummatim cognita, & delato iuramento exigendi, quod non calumniæ cauſa poſtulet, iuxta leg. ſi quis ex argentariis, §. exigitur, de edend. Sch.

Editio, pro natiuitate, ortu. l.2. §.6. de decurio. Si à plebeio conceptus, mox ante editionem pater eius decurionatum adeptus, &c. Hotom.

Editio pro partu, vel natiuitate, l.11. fin C. de natur. lib.

Editio actorum, precum, ſpectaculorum, certaminis muneris rationum, operarum. Briſ.

Editio fœtus, filij, partus Briſ. ex ff. & C.

Editis teſtibus apud Cic.3. in Verr. Teſtibus datis. Briſ.

Edititius iudex, quem vna pars eligit. Seruius in Bucolica Virgil. Briſ.

Editus pro eo quod ab armentis editur, id eſt, egeritur, non ab edendo, id eſt, veſcendo, vt Accurſius opinatur, ſed ab edendo prima longa deducitur, quod ſignificat ἐκδιδωμι, vt ſic editu ſignificentur reliquiæ cibi, quas natura deiicit ac reſpuit. Hotom. Editus bouis, pro ſtercore, ait Nebriſ.

Ἑδνα in libris βασιλικῶν alij dotem, alij donationem propter nuptius interpretantur. Prat.

Edocere, pro diligenter docere, *eigentlich darthun*, l. hac conſultiſſima 8. C. de teſtamentis.

Edocere literas, edocere teſtator Briſ. ex C. & ff.

Edoctus literas pro eo qui legere, ac ſcribere nouit author. quod ſine. C de teſtam. Edoctus ſui iuris, l.11. ff. de interrog.

Educare, eſt alimenta & ad victum neceſſaria præſtare. l. fi. & ibi Gothofred. de alim & ciba. leg. interdum alere ſimul & informare ſignificat. vbi pupillus educari debeat, pulchre IC. in ff. toto hoc tit. oſtendunt, & Imp. C. eod. & tit. ſeq. Plautus diſtinguit inter alere & educare in Menech. hic homo conuiuas non alit, ſed eucat. Prat.

Educare, alere eſt. Sane rogatus vt quendam educet, ad victum neceſſaria, item veſtiarium, & habitationem ei præſtare cogendus eſt. l. vlt. ff. de alim. vel cibar.

Educari, id eſt, nutriri, l.1. C. de diuor. fac.

Educationi exequatur victus (ait Gothofr. ad leg.43 44. de verb. ſign.) per d. l. fin. de alim. & ciba. leg. At victus vocabulo continentur, quibuſcunque vitam tuemur, corpuſque curamus, dict. l.43 44 Vitam autem corporis tuemur eſu ac potu, d. l.43. l. vlt ff. de alim. l.234. ff. de verb. ſig. l.5. § 12. ff. de agnoſ. liber. Veſte, d. l 43. & l.45 ff. de verb. ſignific. d. l.23. Adde l.21. ff de aliment. tecto, quod hæc lex innuit: & aperte probatur in d. l.21. at non continentur ea, quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud probetur, d. l.21. An & pharmaca continentur? in d. l.44. innuitur, & probatur à Rebuffo in tractatu de ſententiis prouiſionalibus, artic.1. gloſ 5 in verbis Et medicament. & gloſ.2. & articulo ſecundo, vbi de priuilegiis alimentorum & medicamẽtorum differit. hæc omnia non diarij aut cibarij. dict. l.21 de alimen ſed victus & educationis vocabulo continentur: niſi quis forte de victu tranſigat, tunc enim fauoris cauſa, nec de habitatione, nec de veſtiario tranſegiſſe legatarius intelligitur, l.8. §.12 ff. de tranſact. Gothofr. ad d. l. 44 ff. de verb. ſign

Educationis exhibitio ac ſumptus æſtimantur arbitrio boni viri, l 2. de alimen. pupill. præſtand.

Educatio, & alimenta legata, nomina ſunt exæquata, l fi. de alim. leg. Spieg.

Educatio liberorũ παιδοτροφία vocatur, l.3. ff. de iure immun.

Educere aquam, de domo teſtes. Briſ.

Educator, patris ac matris nomine comprehenditur. Alciat. per l.1. de obſeq Spieg.

Educator eſſe non debet, qui pupilli inhiat ſucceſſioni, l.1. vbi pupill. educar.

Educatus, ſeu educati corpus, retineri poteſt ob expenſas alimentorum, l.1. C. de infantibus expoſit. l.1. C. alim pupil. præſtand. l.16. C. de nup. l.4. § 9. de dol. mal. Ea enim conditio eſt bene depenſi. vide Forner.2. ſelect.14. Gothofr. ad d. l.1.

Edulium, inquit Valla, eſt, quicquid edimus, aut quicquid ad prandium cœnamque edendi gratia nobis apponitur, & ſumimus. Interpretantur hanc vocem Vallæ ſuo more, pro comeſtione apud Iuriſconſult. in l. ſoler. in fin. de offic. proconſ. quamuis eam paterno caſu protulerit, ab antiquo nominatiuo plurali Edulia: quo vocabulo continebantur omnia, quæ ad eſum pertinebant. poſterior ætas n in i mutauit. Spieg. Ad ea pertinent (ait d. l. ſolent. § fi. de off proeon.) quæ edulium excedunt vſum, vbi Edulium pro Eduliorum, inquit Briſ. in lib. parerg.

Edulitas: rerum edulium largitio, & donatio, quæ à principe in populum, cum magna eſſet annonæ caritas, fieri ſolebat. Quo vocabulo vſus eſt Papin. l 17. de compenſ. Ideo inquit condemnatus, quod arctiorem annonam edulitatis tempore præbuit, frumentariæ pecuniæ debitor non videtur, & ideo compenſationem habebit. Prat Eduli.

Edulitatis enim iſto in loco Duare. 1. Diſput.16. item Bud. Alciat. & Holoand. legunt: eadémque voce Lampridium in Alexand. vſum dicunt. Prat. Alij vero ædilitas, atem, apud Pap. & Lamprid. legere malunt Ædilitatis tempore, id eſt, cum in ædilitate eſſent. Cuiac 2. obſ.13. ex Baſilicis: vbi Duarenum carpit, monétque apud Lampridium legendum eſſe vtilitatem, veteréſque ædulitatem & ædilitatem promiſcue ſcripſiſſe. Gothofr. ad l. ideo, 17. de compenſationibus.

E F.

Efesus pro Epheſius, aliquoties in §.2 l.137. de verb. obligat. vt & Briſſ. in lib. paretg notat

Effectus Sunt qui putant effectum & officium in animi habitibus eſſe propriiſſimam differentiam, vt quemadmodum differentia hominis eſt, rationale, ita ſit differentia ipſius iuſtitiæ, ſuum cuique tribuere: ipſius temperantiæ, frugaliter viuere; Legis virtus, ſiue officium, eſt imperare, vetare, punire, permittere, l. leges virtus, de legib. Spieg.

Effectus vim & poteſtatem ſignificat. Sic effectus beneficij l.6. ff. de ſeru. export. Briſ.

ffectvs eſt;quod ex re ſequitur,l.3.ex quib.cauſ.maior Prat.

ffectvs, participium, in l.nullo. C.de procur. Effectus Dominus litis Inſt.de act. §.namque, Et necdum eius rei dominus effectus eſt.

ffectvs legis naturæ.Vide lex naturæ in fin.

ffectvs, in libris noſtris ſignificat facto ipſo,re ipſa,vi ipſa. Paulus l is qui.13.ff.de legat.præſtand. quia effectu, fratris aufert partem dimidiam.& l.5 in fin.ff.commod. Verum in vehiculo commodato pro parte quidem effectu me vſum habere,item l.5.§.1.ff quod cum eod.l.1.§.qui minorem.ff.vt leg. nom. cau. leg. ſi habitatio, 10 ff.de vſu & habit l.14 in fin.ff. commun.diuiſ.Briſſ.

Cum Effectv quid petere: eſt ita petere,vt certo id conſequi debeas,l.5.C de donationib.ante nupt.vbi dicitur: cum effectu ea petere non potes: id eſt, petitio tua effectum ſortiri non debet aut poteſt.

Sine Effectv iſtud eſt: i.fruſtrancum,irritum,effectum ſortiri non debet aut poteſt.l 4.C.de donationib.ante nupt.

fferre,verbum eſt funeribus accommodatum, quæ proprie efferri dicuntur. Feretrum vero deferre, propinquioribus virilis ſexus olim munus dabatur Itaque filij,parentes,fratres, ſorores, elatos funere deferebant:nonnunquam ſerui libertate donati.Vide Riuallium lib.hiſt.iur.ciuil.2. & Alexandrum Neapolitanum.Spieg.

fferveſcere, ſignificat ardore animi excitari, vt cum homo ita excandeſcit:contrarium eſt, Deferueſcere. Vlpianus in l quis ſit fugitiuus, §. idem ait,de ædil.edict. Si autem in hoc tantum latuiſſet, quoad iracundia Dominorum efferueſceret. Hoc ideo adſcripſi, quod Accurſius Efferueſceret,id eſt humiliaret,interpretatus eſt.Spieg Prat.

fficacia.Efficaciam parem conſequi,l.vlt.C.qui admitt.ad bon.poſſ.poſ.

fficaciter agere.experiri, inſtituere actionem. Briſ.ex ff.

fficax. Efficaci inſtantia compellet eam præſes prouinciæ obtemperare legib.l.C.de poſtlim reuerſ.

fficax dicitur vna quæque res,cum nihil illi deeſt,quod natura eius ferat, veluti conditio hoc habet natura, vt ſuſpenſam obligationem teneat,neque antequam exiſtat, naſci patiatur actionē. Ea ergo ſi ſit gatur munere hoc ſuo naturali, efficax erit. Quod ſi nō impediat,ortum actionis,verū repellat eam per exceptionem,inefficax erit Ferret.tit.de act.

fficax conditio, denunciatio, inſtantia.interdictum.obligatio,traditio.Briſſ.ex ff.& C.

fficere,denotat perfectionem,in l Barbarius ff de off.pręt. Effeciſſet,pro,efficere potuiſſet,accipiunt. Et ea ſuppletio in iure noſtro non eſt noua: Zaſius ait, interpretatus verbum Peterentur,in § poſtea,l 2 de orig.iur.id eſt,peritæ & allatę ſcriberentur Sic & Accurſ.in l.eum qui.2.§.ſi à re,de verb. oblig. vbi text.dicit,recte fundi vſumfructum petam,exponit gloſ. petendo fundum, conſequar vſumfructum. Sed & Iuriſconſ. in l.Labeo de ſtatulib.r. verbum Videbitur exponit,id eſt,videri potuerit,decens in lege 12. Tab.verbum Nocet, ſic accipi. Et alibi gloſ.in l.ſi rem æſtimatam.ff.de iur.dot.exponit verbum Dederit,i.dare conuenerit.Et in gl. l.C de fide inſtr. verbum Retractas, id eſt,retractare intendis:multaque id genus ſimilia inuenies.Sp.Schard.

fficere vicem,pro æque prodeſſe & loco alicuius eſſe.

fficere voluntatem, pro communire. Teſtator teſtibus ad efficiendam (id eſt, communiendam) voluntatem adhibitis teſtari poteſt,&c l.dictantib 21 C.de teſtam.

ffici quis dicitur Dominus rei lib.2.ff de requit rer.dom. Sic ſi poſſeſſionem tenes dominus effectus es,l.4 C.ſi quis alteri. Sed & res alicuius effici dicitur, eum eius dominium ei quæſitum eſt: Sic effici res mariti: meam effici arborem,l.7.§.vlt. ff.de acquir.rer.dom Briſſ.

ffici ſui iuris,filiifam.dicuntur patria poteſtate liberati,l.11. §.ſi filio.ff.de leg.3.

ffigiare verbo nunc crebrius vtitur Cæſarea Cancellaria in Diplomatis,quæ à principe ſuper Natalium reſtitutione, hoc eſt,Nobilitatione, vt ait Budæus in prior.annot.impetrantur. Tametſi apud idoneos Latinitatis authores, vix putem reperiri Effigiare:pro quo malim,delineare,exprimere,characteribus depingere, aut effingere, idque pro rei ipſius natura, de qua loqui volueris. Prudentius qui inter Chriſtianos vetuſtus videri poteſt, grauiſſimus author certe, hoc verbum non reſpuit. Et Gellium dixiſſe, fœtum ineffigiatum Inſulanus obſeruauit.Spieg.Prat.

ffigies antiquitatis in 12.Tabul. extat. Huius cognitio non modo ſuauis eſt,atque delectat,ſed etiam iuris ciuilis ſtudioſo mire prodeſt,Budæo monitore.Spieg.

ffingere.Vide extergere.

fflagitare interdictum,l 4 C de interd. Tantum efflagitare,quanti vendi militia poſſit.l.ſuper 17.med.C.de pign.

ffluere aqua,lacus,vinum ex doliis.Briſſon.ex ff.

ffluere etiam tempus dicitur. Effluxerit triennium, quinquennium,l 7.C.ne de ſtatu defunct. Briſſ.

ffodere oſſa, vel eruere,l.8.ff. de re lib.vlt.ff.de ſepult.viol.

Effodere terminos, eſt lapides finium cauſa poſitos auellere & eiicere,l.1.C.de accuſ.& Paul.§ 2.l 5 Sent.tit 22. Briſ.

Efformare in tit. ff.de leg.Corn.de falſis Gothof.Efformare monetam.Briſ.

Effractores plerunq; dicuntur, qui fores parieteſque diripiendi expilandique cauſa perfringunt. Interdum etiam qui vt è carcere effugiant,parietes eius perfodiunt, vt ſub tit. de effract.& expil Item l.3 §.1. ff de offic. præf.vigil.l.aut facta, 16 §.tempus, ff.de pœn. Cic.in Vatin. Licet impune per me parietes in adoleſcentia perfoderis,vicinos compilaris.Hoto. Briſ.dicit Effractarium pro Effractore,Seneca epiſt.69.

Effractores autem quidam nocturni, & hi atrociores,quidam diurni,l.vlt.ff.eo.

Effractvra, pro violenta diſruptione, & in quibus hoc crimen admittitur plerunque.in l 3.de offic præf.vigil.Paul §.2. memorat.Spieg vide l.1.C locat. l 48 de bon. l.b. adde tit.ff. de effractoribus 18.lib.47.& omnino Gothof.not ad rub.iſtius tit.totumque tit.

Effringere ædes,armarium.conclaue,fores,ianuam,oſtium, ſepulchrum,villas.Briſ.ex ff.

Effrenata licentia,l 21 fin.C.ad l.Iul de adult.

Effrenati ſunt, qui nullis legibus,nulla vi honeſtatis cohiberi poſſunt.Spieg.

Effvsores qui patrimonium,peculiumve temere & large expendunt, diſſipantque. Verbum fuit admodum familiare Diuo Cæſ.Imp. Aud.Frid.3.Spieg.

Effvgere depottatus,l 4 § 1.ff.de re milit.

Effvgere periculum,periculum maris,infamiæ notam.Briſ. ex ff.

Effvsvm,vide viciare vinum.

Effvndo.Effundi oculus dicitur pro erui,l 1.§ item Iulianus 4.ff.locat.Briſ. in parerg Edicti,qui effuderint,formula,lib.9. ff.t.3 & l.1.& §.1.de oblig.ex qu.delict.

Effvndere in edicto prætoris de his qui effuder. eſt aliquid liquidæ materiæ ex cœnaculo.ædibúſve, in eum locum quo vulgo iter fit,immittere,ſpargere.

Effvsa interpretatio anni eſt: cum is ita ampliatur, vt ad decennium vſque poſſit extendi. Gothof ad l 1.in pr.Co.de annal.except.

Effvse interpretari ſpatium annale, text. in d.l.1.pr.in. Cod.de an n.except.

Effvse trahendus aut producendus non eſt legis vel quæſtionis intellectus,l 3.med.C.vbi & apud quem cognit.

Effvsio falſa.Si quis nummos falſa effuſione(alij fuſione)formauerit,l.2.pr.vbi Gothofr.C.de falſa moneta.

Effvsvs (prolixus,confuſus) veterum & inextricabilis tractatus,l.5.in fin.pr.C.de neceſſar.ſeruis hæred. inſtit.

E G.

Egeo. Egere dicitur, ſecundum Bart.qui non habet,vnde ſe alat:Feſto eſt velut exgens,cui ne gens quidem ſit reliqua.

Ne Egeatis qui conuenitur, in quantum facere poteſt, ratio habenda eſt,l.19 fin.& l.30 de re iud. (ieſt.

Egentes,perpetuo egentes & pauperes,l.5 §.1. C.ad l.Iul.maEgenvs facile pœnam committit Goth ad l 35.de iniur.

Egenorvm cura habenda l.35.C.de epiſc & cler.

Egeni propter egeſtatem non ſunt ſuſpecti, niſi aliud accedat, l.6 & ibi Goth.C.de ſuſpect.tutor.

Egens & locuples opponuntur l.3 ff.de teſtib.

Egentem reum accipere;egenti patti emolumentum præſtare, egentem virum ſuſtinere,alere.Briſſ.ex ff.

Egestas fere in mala re dicitur, quæ ſcilicet ad maleficium hominem impellit. Proprie tamen eſt,aliqua re opus habere. Tryphoni.in l. bona fides. Depoſiti: cenſuit,nec inique,male meritum, publice vt aliis exemplo ad deterrentia maleficia ſit,etiam egeſtate laborare debere Spieg.Prat.

In Egestatem ſummam ductus eſſe(veniſſe)dicitur, reſpectu hæredis extranei,qui nullum alium habet, à quo ali poſſit,l.ſi quis 5.§.17 & ibi Goth.not.de agn.& alen.lib.

Egerere,pro eiicere ex aliquo loco,l.25.l.53.§ ſi ſulphurariæ. ff. de furt. Sic egerere terram ex ſulphurariis, res meretricis, rudaer.Briſ.

Ἐγγαία Rhodiis dicebatur & ἀκίνδυνα credita nautica quæ non ſunt periculo creditoris,Gothofr.ad §.1.ibi: pecuniam nauticam,l.122.de verb.oblig.

Ἐγγεῖον,vſura terreſtris menſtrua in legibus Naualibus Prat.

Ἐγγραφοι νόμοι,§ 3 Inſt.de iur.natural id eſt,ſcriptæ leges

Egis: e quandoque videtur quis,etiamſi non egerit,l.3 § 2 Co. vbi Senatores vel clariſ.

Ἔγκλημα.Inſt.de iniur.in pr.Ariſt.lib 5 E. hic.ἀδίκημα,ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως,crimen maieſtatis læſæ:Goth.ad rub. t.ff.ad l. Iul.maieſt.

Ἐγκολπισμοί, medicamenta, quæ firmandis fœtibus apponuntur,Gothofr.ad l.9.lin.1 pr.ff.ad l.Aquil.

Ἐγκύκλια,id eſt,Circularia Græcis, quorum ſedulus eſt plerūque imitator Horatius, appellare ſolent ea quæ vulgaria ſunt & obuia,quæque omnib.patent.Turneb.adue l 19 c 9.

Egnativs Mecennius,teſte Plinio 14 cap.13.vxorem,eo quod

vinum bibiſſet, impune interfecit: qua de re plura Gothofr. not. ad N.22.c.16.circ.fin.

Egredi fines,regionem aliquam,vrbem.Briſſ.ex ff.

Egredi mandatum id eſt,fines mandati. Sic egredi officium mandati Briſſ.ex ff.& C.

Non Egredi perſonam dicitur,quod perſonale eſt, perſonæque cohæret.l.1.ff.de conſtit.

Egredi 20.annos.Paul.in l.vlt.de condit.& Vlpian.in fin.l 1.de conſt.princ. perſonam non egreditur, tranſlatiue vſurparunt. Hanc ætatem egreſſus,l.4.C.qui teſta.

Egregiæ perſonæ,vide text.& Dd.l.15. ad egregias,ff.de iureiur.vide Gothofr.ad d l.15.

Egregiarum autem perſonarum exempla ſunt:maiores Magiſtratus: Doctores, & alij, quibus iuris authoritate dignitas ineſt Bart.l.1.C.de aduoc diuerſ.iud Quinimo Iaſ.dict.l. ad egregias,ſecutus Dominicum in prooemio ſexti,idem reſpondit de eo, qui ad profeſſionem maioris diſciplinæ deſignatus ſit, quem vulgo Licentiatum dicunt. Oldr. de iure ſingul.vid. Goth.iam.d.loc.

Egregiatus dignitas,l 1 C.Th.de murileg.

E I.

Ei & aduerſus eum,l.14.ff.de iuriſdict.

Ei & in eum competere actiones,l.2 ff.de curat.bon.dan.

Ei ius dicitur,cui quid per ſententiam adiudicatur:aduerſus autem eum dicitur , cui quid abiudicatur : quod vulgo dicunt, Cauſam obtinere,& ſuccumbere in cauſa.Vlp.Eſt,inquit,receptum,vt poſſit ei & aduerſus eum ius dici. de iuriſdict. omn. iud.Spieg.

Eiecta vocantur,quæ vel leuandæ nauis gratia mari committuntur,donec fors ea ſaluata reſtituat: vel quæ incendij cauſa ſub dium emittuntur,priori domino qui ea abiecit,reſtituenda,vt qui ea animo poſſidere interim non deſtit: vt vulgatis legib.ſub tit.ad leg. Rhod. de iact.& de acquir.rer.dom.conſtat.Sp. Adde Peckium comm.l.3 §.non ſolum,ff.de incend. ruin.naufrag.

Eiectus pro naufragium paſſo vt apud Terentium in Andria.

Eiecta nauis eſt, quæ, vt Græci aiunt, ἐξεβράσθη, id eſt,in vadum eiecta illiſaq;,l.quo naufragium,3 § 6. ff de incen.ruin. naufrag.quæ & Deiecta,l.7.ff.de leg.Rhod Briſſ.

Eiicere, verbum eſt ad immaturum partum accommodatum, Hotomanno abortire, vel immaturum partum abigere.Briſſonio effundere partum fœtumve:vnde eiecti partus, pro abacti. Eiecti item,& eiectitij pro abortiui,dicuntur. Vlp.in l. 27.ſi ſeruus ſeruum,§ ſi quis de manu.22. ad l. Aquil. Si mulier,inquit, vel equa ictu à te percuſſa eiecerit, i. abortum fecerit,vt l.39.eo Goth.ib.& l.53.eo.Spieg. Adde Peck.com.l.3. §.non ſolum,ff.de incend.ruin.naufr.

Eiicimus quempiam,antequam ſit ingreſſus. Deiicimus vero iam ingreſſum,hoc eſt,deturbamus.Spieg.

Eiicere ſaxum ex fundo in l.35. de dolo, vel eximere vel euehere ſignificat,vt in l.6.de donatio.Briſſ.

Eiicere terminos,l.vlt.de termi.mor. & in l.Mamilia, Quiq; termini hac lege ſtatuti erunt, ne quis quem eiicito, néve commoueto,Paulus deiicere dixit li.1.ſent.tit.16.Briſſ.

Eieratio.Sine eieratione aut fideiuſſoribus,l.12.ſi. C.de iudi.

Εἰνατέρες,vel ἰαματέρες, (ait Modeſtin.) apud Græcos dicuntur duorum fratrum vxores, quod vno verſu, ait Modeſtin.idem Homerus ſignificat,

Ἤ τις ἐς γαλόων ἢ εἰνατέρων εὐπέπλων.

Siue alicubi inglorium, aut inaterum ſpecioſis peplis, l.4.§. 6 fin.ff de grad.& adfin.Hot.

Εἰρήνη.Venerabilis domus ſanctæ Εἰρήνης (alij, ſanctæ Helenæ) N.3.c.1.circ med ibique Gotho.not.

Εἰρηνοδίκης.Vide Fœcialis.

Εἱρκτή, vel εἰρκτή (V.Connan.lib.2.ca.6.nu.4.) carcerem ſimul ac vincula ſignificat.

Εἰσαγωγαὶ τῶν νόμων(compendia legum) Theophilo ſunt inſtitutiones iuris, Goth. not ad prooem.Inſt.

Εἰσδοτικά hominij ſeu homagij ſymbola,Cuia.8.obſ.14. Goth. c 7 Edict.Iuſtinian.

Εἰσδοτικόν renouationis precium,vt puta in locatione,emphyteuſi N.Leon.13.lin.9.Goth.not.ad d.lin.9.& ad ca.7.med.Edict.13.Iuſtinian.

Εἰσελαστικά,quæ dabantur athletis pro coronis.Vid.l.5. C.quę res pignori.Gothof.ad d.ca.7.Edict.13.

Εἰσιέναι δίκην,cauſam agere. Paul.l.4.de iudic.τοὺς ἄρχοντας ἐν ᾧ ἄρχουσιν ἐνιαυτῷ μήτε εἰσιέναι δίκην ἰδίαν , μήτε δικάζοντων,μήτε ἐγγράφεσθαι.Magiſtratus quo anno cum imperio ſunt,neq; proprium agere cauſam ſiue agendo,ſiue defendendo, &c. Demoſt. Περὶ στεφάνου, καὶ γράφεις τὸν ἀγῶνα ὅτι τῶν νόμων εἰς ὑμᾶς εἰσήχθη,καὶ ἀπελύθη : id eſt, & Reus factus, cauſam hanc violatarum legum apud vos Dixi,& ſum abſolutus. Hot.Tract.

Eiurare bonam copiam , eſt iurare ſibi copiam non eſſe æris alieni diſſoluendi.Cic lib 9.Epiſt ad Pœtum. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil eſt. Tum enim cum rem habebas, quæſticulus te faciebat attentiorem. Quo ego loco adductus teſtituendum hoc in Varrone verbum credo, quod vnius literæ ademptione omnem ſenſus gratiam perdidit: Ait ille li.6.de ling.Lat. Liber qui operas ſuas in ſerui tute pro pecunia , quam debeat,dat, dum ſolueret, nexus vocatur. Hoc C. Popilio rogante, Sylla Dictatore ſublatum,ne fieret , & omnes qui bonam copiam iurarent, ne eſſent nex diſſoluti. Quod multo planius erit, ſi eiurarent, legas : vt ſi ſenſus,ſi iureiurando negarent ſibi facultatem dari , eo ſe ær libertandi. Adiuuat nos Feſtus lib 5 qui

Eiurare magiſtratum apud Tacit. lib.11.& Plin.Epiſt.23.lib.1 eſt magiſtratu ſe abdicare.Briſſ.

Eiurationem ſignificare ait, non poſſe id quod deſideretu præſtari.Briſſ.

Eiurat, qui iurat, quod deſideratur,à ſe præſtari non poſſe , ai Sex.Pomp Ex quo Eiurandi verbum apud Varronem & Cic à doctiſſimis hominib.iure repoſitum eſt.Puto & apud Hieronymum reponendum in lib. de Monogamia ad Gerontiam vnde eum viri ſummi , neſcio quo iure exturbant, contra veterum librorum quam ipſius proferunt, fidem : Hierophanti (inquit) apud Athenas eiurat virum , & æterna debilitate ſi caſtus. Hoc quid clarius quid rectius? ſed illi non ſatis oculare,eiurat, legunt: Sic & Tertul.è quo Hieronym.multa ſæp mutuatur , & commercium,& patrem matremque eiurare dixit.Apud eundem Tertull in exhortatione ad caſtitatem, veterem ſcripturam retineo, atque ita lego. Cũ autẽ Deus ſummus tantum,Satanas, ad perficiendum,prouocatio eſt noſtr imo ſubfuſio pigriſſimorum ad continentiam Deo exhibendam quam Diabolo qui antiſtant , nunc virginitate, vnde viduitate periurant , &c. Periurare dicit , qua Diabolo iurant non Deo.Apud eundem auctorem in Apologet.vbi de Socra te loquitur,deierãdi verbum ſimpliciter accipio : vt apud Terentium Donatus Dæmonas(inquit paulo poſt Tertul.)i.Genios adiurare conſueuimus , vt illos de hominib exigamus Non deierare,vt illis honorem diuinitatis conferamus. Ad iurare eſt exorciſare, vt & exorciſtas Latine adiurantes vert Iſid.ſcribit.Poſteriores coniurare dixerunt non tam ap e.Sex Pompon. Obiurare eſt iureiurando obſtringere. Præiurare e præire verbis conceptis iurantibus.Itaq; præiurationes facer dicuntur ij , qui ante alios conceptis verbis iurant, poſt quo in eadem verba iurantes tantummodo dicunt , idem in mo Pitheus lib.aduerſ.2.c.8.

Eiulatus,rationis ploratus expers.

Eiusque mancipiis,quæ ſupra legaui, cibarij nomine ab hære dibus meis præſtari volo,quæ me viuo accipiebant. Explica hoc thema Scæuol.in l.à filio § teſtator.ff de alim.leg.Spieg

Eius vitæ adoleſcens , vt merito bonis ei interdici debeat.iu patri,ff.de minor Spie.

Eius pro Ei ius.in l.6 fin.ff.arb furt.cæſ.Briſſ.pareig. Sicut cu ius pro cui ius,in l.163 de reg.iur.

Eiusmodi homo,id eſt, talis generis,vel eiuſdem modi, l.fin.ſ de offic.præſid Spieg.

E L.

Elæmphoria, Cotræ in voce Hoſpitatura. ſunt hoſpitia,a quæ Alexandrini euntes oliuam in ſignum pacis fereban Quod ridet Goth not.ad §.19.l.munerum 18.ff.de munerib.

Elaemporia (aliis Eleemporia,Elempoiia,Elemphoria.Gothof.iam d loc.) id eſt,olei publice coemendi cura.Iuriſcon in l.fin.§.19. de mun. & hon.Elæmporia & oſptionia, (hoc eſt leguminum comparandorum cura) apud Alexandrin patrimonij munus exiſtimatur.Spieg Ἐλαιῶναι appellaban curatores olei emendi gratia creatos.Briſſ.

Electio,ſecundum Ion.eſt alicuius perſonę idoneæ ad digni tatem, vel ſi fraternitatem,vel ſocietatem,ſeruata forma cano nice facta,vocatio.Et hoc modo electio ſumitur ſtrictè, qu uis eligere ad multa ſe habeat, vt etiam not. Rofred. in ſun eod tit. §. 1.in pr. Vnde ad electionem tria requiruntur,ſcil cet autoritas,numerus,& zelus. Autoritas conſideratur in d gnitatibus & meritis vitæ. Zelus conſiſtit in animo , vt ſi carnali animo fiat,ſed ſecundum meritum perſonæ eligend. 8.qu.1 c. ſi ergo.licet contra iſtam conditionem, ſæpius co mittatur electio de facto,non de iure.De numero patet. D bet ergo electio fieri, ſecundum iſta tria,habito reſpectu m riti ad meritum,zeli ad zelum,numeri ad numerum.Si tam ex vna parte ſit dignitas, & zelus melior tam reſpectu elige tium,quam electi.& ex alia parte numerus maior, certe pr ualebit dignitas cum zelo ipſi numero, c.eccleſia veſtra,ext de elect. Item differunt electio,collatio,& præſentatio.Na electio fit per collegium ad dignitates , & pontifex cõfirm & quodlibet collegium debet eligere prælatum ſuum , niſi liud ſit de conſuetudine vel priuilegio, c.1. extr.de elect. Cc latio fit ad beneficium ſimplex, & pertinet de iure commu ad Epiſcopum per totam diœceſim,cũ conſenſu capituli,n aliud habeat conſuetudo vel priuilegium , & dat plenum iu nec indiget confirmatione. Sed præſentatio pertinet ad p tronum,nec dat plenum ius præſentato,ſed requiritur inſtit tio & inueſtitura Epiſcopi:vt per tot.tit.de iur.patr. Prac.

Electio canonica quæ dicatur exponit Io.Andr.in c.non p teſt.de præbend.& dignit.in 6.

Electi

Electio libera, liberum eligendi arbitrium, l.19.fin.C.de fideiuſſor.

Electio improuida, minus honeſta, l.13.pr.li.5 C.tit.4.

Electio & optio differunt: Electio enim non eſt actus legitimus, ſicut optio, Goth.not.ad l.15.prin. de liberali cauſa, ex Cuiac.

Electores, quorum iam non ſolum vſus, ſed & authoritas ac dignitas in imperio ampliſſima eſt, ab eligendo Imperatore dictos eſſe conſtat. de quorum tamen inſtitutione, variant docti: vt videre eſt ex Onuphrij Pannunij, & Sim. Schardij contrariis ſcriptis.

Electrvm, eſt aurum, in quo eſt quinta argenti portio, Goth. ad §.27.Inſt de rer.diuiſ.ex 33.Plin.4.

Electrvm. Vlp. auctor eſt, Electrum auri appellatione non contineri, l.4. de leg t. Id quo ſenſu accipiendum ſit optime, aduerſus Hermogenem docet Tertull. Nam & teſtam, inquit, licet ex argilla confectam, iam nō argillam vocas, ſed teſtam. & electrum, licet ex auro & argento fœderatum, nec argentum tamē, nec aurum appellabo, ſed electum, à cuius habitu ſiquid diuerrit, pariter & à vocatu eius recedit appellatione, ſicut & conditionis proprietate. Huic addendum eſt illud eiuſdem Tertuliani contra Praxeam. Si enim ſermo ex transfiguratione, & demutatione ſubſtantiæ, caro factus eſt, vna iam erat ſubſtantia Ieſus ex duabus, & carne & ſpiritu mixtura quædam, vt Electrum ex auro & argento, & incipit nec aurum eſſe, i. Spiritus, nec argentum, i. caro, dum alterum altero mutatur & tertium quid efficitur. Electrum igitur quia ab auri & argenti receſſit habitu, idoneo nec auri poteſt nec argenti nomine comprehendi, & hoc nimirū illud eſt: quod dixit Vlp. rerū vocabula immutabilia eſſe, d.l.4. Quod enim ex auro & argento fœderatum eſt, proprium habet vocabulū, & Electrū, non aurum, non argentum. Eoq. ſenſu Electreos nummos appellaſſe videri poteſt Lamp. in Alex. Alexandri habitu, inquit, nummos plurimos figurauit, & quidem Electreos aliquantos, ſed plurimos tamen aureos. Eſt & aliud genus Electri, de quo ſcribit ad hūc modū D. Ambroſ Hexaemeron li.1.c.15. Quid tibi referam, quod Electrum lachryma virgulti ſit, & in tantæ materiæ ſoliditatē lachryma dureſcat? Nec leuibus ad aſſeritur teſtimoniis, quando folia & minutiſſimæ ſurculorū portiones, aut exigua quædam animantiū genera, in Electro ſæpe reperiantur, quæ videtur, cum adhuc gutta eſſet mollior receptiſſe, & ſolidata tenuiſſe. Hæc Ambroſius. Et de hoc quidem Electri genere accuratiſſime diſputaturus eſt doctiſſ. Medicus, Guilielmus Pantinus, in iis commentariis quos in C. Plinij naturalem hiſtoriam meditatur. Ræuard. Varro lib.1. c.19. Apparet itaque ex hiſce Electrum bifariam intelligi. Nam & ſuccinum eſt, & aurum quinta parte ſui argentum.

Electri Sardenſis tanquam memorabilis meminit Sopho. in Antigon. ſed in qua ſignificatione quæſtūt ibidē interpretes.

Electri nomē duob. modis accipi Pauſan. lib.1 Eliac. docet. Τὸ δὲ ἤλεκτρον, ait, ὃ τῷ Αὐγούστῳ πεποίηνται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τῷ ἠριδανοῦ ψάμμοις εὑρίσκεται, σπανίζεται μάλιστα, καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστιν ἕνεκα. τὸ δὲ ἄλλο ἤλεκτρον, ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. In hanc poſteriorem ſententiam Electrū vſurparur in l.7.§.voluntas, ff.de acquir. rer.dom.§.ſi duorum. Inſtit. de rer.diuiſ.l.4.ff.de leg.lib.1.Pl. lib.33.c.4. Vbicunque quinta argenti portio eſt, Electrum vocatur; Scrobes eæ reperiuntur in Caria. Fit & cura Electrum argento addito. Seruius in 8. Æneid. Secundum Plinium ait tria ſunt Electri genera, vnum ex arboribus quod ſuccinum dicitur: & eſt lacryma defluens ex arbore Gleſſaria in Inſulis Germaniæ Septentrionalibus, quas Gleſſarias, ſiue Electrides dicunt, quæ deinde congelaſcens, in lapidis duriciem vertitur. Virg. in Bucol Pinguia corticibus ſudent Electra myricæ, Nebriſſ. aliud, quod naturaliter inuenitur: Tertium, quod fit de tribus partibus auri & vna argenti. Quas partes etiam, ſi naturam reſoluas, inuenies. Adde l.7.§ 8.de acquir.rer.dom. Quæ poſtrema verba ab eo mutuatus eſt Iſidor. li.15. Etym.c. 23. Idemq; Pl lib 9.c.40 Sicut teſtitudines tingere, argentum auro confundere, vt Electra fiant, addere æra, vt Corinthia. Hinc Electrei nummi apud Lamprid. in Alex Plane Electrum etiam ſuccinum ſignificat, Vt in illo Martialis verſu:

Corticibus duris ſudare Electra feruntur.

Eoque ſenſu Electrina vaſa accipi poſſunt in l.32.§.5. Neratius, ff.de aut.arg Briſſ. Adde Forcat. Necyom. Dial.38.nu.3.

Electri appellatione quid Vlpia. intellexerit l.4 ff.de leg.1. quæri conſueuit: & eo aurum intelligi, cui quinta argenti pars admixta eſt, tradit Io. Rob li 1.ſent.c.16. Nam quod Alc li.7. parerg.c.4. id refert ad aliā ſignificationem, qua Electrum ſuccinum quoq; ſignificat, probabile non eſt: tum quod in hac ſignificatione nuſquam comperiam id ſumptum iureconſ. E-contrario vero in illa ſignificatione ſæpius vſurpatum, in l.alio, §.voluntas, ff.de acq.rer.dom. & l. Pediculis, §. Neratius. & § ſi duorum, de rer.diuiſ.in Inſtit. Tum etiam quod nullum pene ſtlius exemplum ab Vlp. propoſitū alioqui dici poſſit in d.l.4. Itaque id addere nōn debuiſſet; In hac itaque ſpecie non valet legatum, licet Electrum proximum ſit auro, aliud tamen, ſi forte eſt, quæ diximus, accederent, nēpe conſueuiſſe teſtatorem auri appellatione Electrum quoq; ſuum cōplecti. Archidiac. l. ſi quis vinum, ff. de tritic. vino. & d.§. quid tamen.

Electrina vaſa, electrini nummi. Briſſ.

Ελαιώνης, curator oleo coemendo Arcard. l. vlt. § 5 ff. de mun. & hon. Cura quoque emendi frumenti, olei. nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creati moris eſt. Hot.

Elati ſui ſecuritate, apud Impp. in l. nullus. C. de Iudæis, vt apud idoneos autores, elatus arrogantia, ſuperbia, inſolentia: & efferri iracundia, odio, dolore, lætitia. Spieg.

Electio. Nihil eſt aliud electio quam idoneæ perſonæ ad dignitatem Eccleſiæ vacantem, ſolennis euocatio. cap. cum in cunctis in pr. de elect. c.1. & 2. de conceſſ. præb. c. Hoſius, §. ſi. 61. diſt. Aliter autem Electio accipitur apud Ariſtot. lib.3. de moribus, c.2. ſolenniter autem in Epiſcopatibus, Abbatiis, & aliis Prælatutis (quæ mortuo paſtore viduatæ dicuntur) triplici via fieri poteſt electio, per Scrutinium videlicet, compromiſſum & inſpirationem, c. quia propter. de elect. Rurſus inſpirationis via fit dupliciter: per inſpirationem veram, quæ fit Deo Opt. Max. miraculoſe reuelante, c. ſtatuimus, § ſi 61. diſt. & per quaſi inſpirationem, eum electores nullo tractatu præcedente, omnes vno ore in vnum conſentiunt, d. c quia propter, [ſed vt ſcribit D. Corraſius, in paraphraſi Sacerdotiorum, c.3. In Electionibus vero inferiorum dignitatum hoc tantum eſt ſolenne, vt ſingulorum conſenſus, in communi, i. collegialiter præſtetur. c. in genel. §. 1. de elect. c. ſicut. eod. tit. in 6. Nam & in quibuſcunque actibus collegij & vniuerſitatis perpetuum eſt, vt ſingulos ſeparatim conſentire non ſatis ſit, ſed conuocari communiter conſenſum præſtare debent, l.2. de decur. lib.10. C. gl. c. cum omnes, de conſtitut. Quæ maiore ex parte ſumpta ſunt ex Ioh. Corraſ. ne quem gloria fraudem. Anchor.

Eleemosynae tria genera, cap. tria. & cap. ſeq. 45. diſtinct.

Eleemosynaria, hoſpitalia, Clement. de præben. c.7. & Clem. 2 pr. de religioſ. domib.

Eefas pro elephas, l.2. fin. ff. ad l. Aquil. in Pand. Flor. Briſſ. parerg.

Eleganter quærit, ſcribit, tractatur, adiicit, ait, definit, excipit prætor. Briſſ ex ff & C

Interdum Elecanter, Iuriſconſulti, non ineleganter dicunt. Sic non ineleganter defendi poterit. l.24. ff. de hæred. inſtit. Briſſ.

Elementorvm vſu penitus carere debet parricida, l. vnic. C. de his qui parent. occid.

Elementa legalis ſcientiæ Accurſius in proœmio Inſtit. male exponit, quod quemadmodū ſingula ex vi quatuor elementorum gubernantur, ita ille inquit, ita hic liber omnia iura complectatur, nam Iuſtin. illic prima elementa appellauit, i. principia totius legitimæ ſcientiæ, prout fuſius explicat hanc ſententiam idem Iuſtin. in l.2. C. de vetere iure enucl. in verſ. Mandauimus. Plinio authore elementa dicta ſunt quaſi eleuamenta, eo quod ex ipſis cætera originem ſumant: initia videlicet & fundamenta creaturarum. Hac tranſlatione vſus eſt Cic. in Topicis. His igitur locis (inquit) qui ſunt expoſiti ad omne argumentum repetiendum, tanquam elemētis quibuſdam ſignificatio & demonſtratio datur. dictæ ſunt etiam literæ elementa, quod ſint Orationis principia quædam, ex quibus primum ſyllabæ, ex ſyllabis dictiones, & dictionibus orationes conficantur. Sic & Paulus ad Galatas 4. elementa vocat prima rudimenta religionis & præſertim illa externarum Ceremoniarum, quibus Iudæi veluti pueri quidā in prima legis padagogia imbuebantur: vt ſunt obſeruationes temporum, locorum, Veſtium, Ciborum, Sacrificiorum, rituum, & ceremoniarū. Vocat autē ea egena elementa, quod non afferrent gratiā, Sp. Sanctū, cōſolationem, pacem cordis, aut vlla vera bona, quæ per ſolum Euangelium & Chriſtū contingūt.

Elenchvs, lapillus eſt ex genere margaritarum. Paul. de aur. & arg. leg. l. pediculis, 32. §. 8. Item cum inaures, in quibus duæ margaritæ elenchi, & ſmaragdi duo, legaſſet, & poſtea elenchos detraxiſſe. Nebriſſ. In lib. quem de Vaſculis Bayfius edidit, collegit è Plinij verbis, cylindros & elenchos in eo differre: quod elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis, cylindri vero proceritatis, æqualiter orbiculatæ. Spieg.

Elenchos non eſſe gemmas, ſed margaritas docet etiam Pl. qui li.9. c.35. de Margaritis loquens, ſic inquit, Summa laus coloris eſt exaluminatos vocari, & proceribus ſua gratia eſt, elenchos appellant faſtigiata longitudine alabaſtrorum, figura in pleniorem orbem deſinentes, hos digitis ſuſpendere, ac binos & ternos auribus fœminarum gloria eſt. Briſſ. Hotom. Oſtendit quoq; Iuuenalis Satyr. 16. elenchos non eſſe gemmas, qui prius gemmarum, poſtea elenchorū mentionē facit:

Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit & quum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Ferr. explic. li.1. in l. pediculis, §.8. ff. de aur. & arg. leg.

Elephantiasi ſeu lepra laborans teſtamenti factionē habet,

Gothofr. ad l.Senium, 3.C. qui teſtam.fac.Papo.20. Arreſt.1. nu.16.

Elephas, maximum animalium terreſtrium, iumenti operam præſtat, continetur que primo capite l. Aquiliæ. Caius autor. l.2 ad l. Aquil.Spieg.

Eleptis vulgo Halo. aliis Leptis, in l.vlt.§.vlt.de cenſib. hodie, Lebida, Ant.Mercator, aeuratiſſ.Gothof.ad d.§.vlt.

Elevare fidem teſtium, & refutare teſtes, quid ſit, in annot. Bud docet. Quam vero eleganter hoc verbo veteres vſi ſint, pluribus oſtendit Beroaldus apud Propertium Spieg.

Ἐλευθεριότητας, ἐλευθέρια μαθήματα, liberales & ingenuæ artes, ἐλευθέρια ἐπιστήμη. vid.l.1.pr.& ibi Goth.nor.de extraor.cogn.

Elicatores ὑδροσκόποι, Gothofr.not. ad §.9.l 1.ff.de aq.& aq.pluu.conf.ſequente n vocem.

Elices, i. ſulci aquarij.2. Columel. 8.l.1. § 9. de aqua & aqu. græce ὑδραύλακες, Haloan.Florentinam lectionem(ait Goth. ad d § 9.) vix probare hic poſſim, quatenus vox ἕλικες Græce ſcribitur: ſiquidem ea ſignificatione id verbum non reperio à Græcis vſurpari.

Elices Feſto, & aliis, ſulci ſunt aquarij, qui in ſegetibus fiunt, per quos aqua collecta educitur è liris. Vlp.l.1. § Labeo, ff. de aq. & aq. plu. arcen. ſulcos aquarios, qui hinc Elices appellantur; ſi quis faciat, aquæ pluuiæ arcendæ eum teneri. Haloander ſic habet, qui Græcis ὑδραύλακες appellantur: quemadmodum & Alciatus quandoq; legendum exiſtimauit: Nunc in Parergis indicans nihil immutandum, idq; auctoritate L. Columellæ, cuius verba adducit li.2. de re ruſtica.c 8.& lib. 11.c.2 Hot.Prat. Arbitramur tamen Elices proprie dici capita fontium & ſcaturigines. Vnde Aquilices Calliſtrato, qui hanc artem exercent, ſciuntq; quomodo aquæ elici poſſint. Alciatus recte ſententiam mutauit. Nam Pandect Flor. habet ἕλικεν, quæ lectio retinenda eſt vel peritorum conſenſu. Prat. à quo diſſentit Goth. vt in §. præced. Dicitur autem & Helix quoddam Machinamenti genus, quod primus inueniens Archimedes præclarus eſt habitus: Elix autem dicta eſt à circumuolutione, vel à verbo ἕλκω, id eſt, traho: de quo latius Maioragius lib 2 Miſcell.c 10.

Elicere pecuniis ſuffragia aulica, aut conſenſum, vide Goth. not.ad.rubr.C.de ſuffragio. & l.1.eod.

Elicere reſcriptum, elicitum reſcriptum, elicitæ epiſtolæ.B.

Elicitum, impetratum, Bud.de.Lexic.

Elidere eſt perimere tollere, ſummouere, repellere agentem, excipientémve, l 27.§.pactus, ff.de pact.l 2 §.generaliter, ff. de doli except l 4 C.de ord.cogn.l.21 §.1.ff.de pignorib.l..7. ff.de euict Briſſ.

Elidere, Elidi in ſpecie Pauli l.ſi vnus.§ pactus ne peteret, ff. de pact. non omnino tolli, ſed & inutile, & inefficax effici accipi debere docui li.4 mediæ Iuriſpr.Sect c.3. quod eiuſdem Pauli verba oſtendunt ibidem, non quidem ipſo iure & replicatione (ait) exceptio elidetur, quod & Iuſtinianus probat, §.præterea. Inſtit. de actio. pacto conuento obligationes non omnino diſſoluuntur. Zaſius vero li.1 Reſponſ.num.5.& Forcatulus Garſias in repet. d.§ pactus ne peteret, omnino tolli falſo contra ſenſerunt, cum ex verbis l.Pauli contrarium ſit verius. Docuit id ante Prat. Corraſius Miſcell.lib 2.c.16. ſed elidere eſſe idem quod perimere, & enecare, teſtatur authoritas Virgilij, cum inquit, Geminoſq; premens eliſerit angues: & Suetonius in Cæſare, ſæpe præ turba eliſi & exanimati ſunt: ſic in iure Canonico probationes elidi, i.e. tolli dicuntur, c quoniam, § ſi vero vt lit. non conteſt.

Eligens inter contraria variare non poteſt.l.7.l.4.§.1.fin. de lege commiſſor.

Elegit, qui non reiecit, l.vlt.§.vlt ff.furti aduerſus nautas, l. 16.de SC. Macedon. Si mulier alterius mariti coniugium elegerit, l.5.C.ad SC.Tertyll.

Eligere litigatores: compromiſſarium iudicem: eligi arbiter, eligitur vir bonus: eligere ſibi hæredem: tutores liberis: ſponſum filiæ. Briſſ ex ff & C.

Eligimus re ipſa, quod prius mente optauimus: quapropter promiſcue optio electioque aſſumitur: author Alcia. à quo diſſent.Cuia.vid. ſupra Electio. Omnis autem electio actus eſt voluntarius, vt Ariſt. docuit 3.Ethic. colligiturq; ex l.Gallus, § & quid ſi tantum. Eſt autem electio de multis, l. quod in hæredem §.eligere, de tribut.l.plerumque,§ fin.de iur.dot.Vide Salom.in d l.Gallus, ff de liber & poſthum.Prat.

Elimatum, expolitū, l.2 §. ſed cū perſpexi.C.de vet.iur.enuc.

Elimata glorialis: limata deſideria Briſſ.

Elocanda ſunt vectigalia.l.9.§ 1.ff.de publican & vectig.

Elocutio pluralis, l 12 ff de teſtib.elocutione exprimi, ex locutione exprimi Briſſ.

Elogium, aliis Eulogium, ἐκλογεῖον (diſſ.Prat.) commendatio, teſtimonium honeſtum: aliq uando & contrarium ſignificat, nempe vituperationem, teſtimonium de crimine, &c.

Elogium, teſtificatio de certo homine (ait Hot.) et de inquiſitione criminum alicuius rei, quæ ad magiſtratum, cuius ea de re notio eſt, mitti ſolet. Modeſtin.l.tertia, ff de re milit. Deſertorē auditum ad ſuum ducē cū elogio præſes mittit. Marcianus l 6 ff.de cuſt reo. Non omnes ex fide bona elogia ſcribere compertum eſt. item Irenarchæ quum apprehenderint latrones, interrogent eos de ſociis & receptatoribus, & interrogationes literis incluſas atq; obſignatas ad cognitionem magiſtratus mittant. Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt.Hotom.

Paulo ſecus Briſſ. Elogia (inquit) pro notoriis ſeu indiciis criminum, quę vulgo onera & informationes dicimus, l.6.& l.11 ff.de cuſtod.reor.l.3.ff.de re milit. Tertull.in Apolog. c.44 veſtros enim iam conteſtamur actus, qui quotidie iudicandis cuſtodiis præſidetis, qui ſententiis elogia diſpungitis tot à vobis nocentes variis criminum elogiis recenſentur. Idem in lib.ad Scapulam. Prudens etiam miſſum ad ſe Chriſtianum in elogio concuſſione eius intellecta dimiſit, ſciſſo eodem elogio, negans ſine accuſatore ſe auditurum ſecundum mandatū. Tranquillus in Caligula c.27. Cuſtodiarum ſeriem recognoſcens nullius inſpecto elogio, ſtans tantummodo intra porticum mediam à caluo ad caluum duci imperauit. Briſſ.

Elogia, i. informationes proceſſus, interrogationes, &c.d.l.6. de cuſtod.reor.Gothofr.ad l.7.in fin.C de accuſat.

Elogium etiam edicto ſubiectam clauſulam appellat Vlp. in l.38 §. inuentorium, ff de ædil edict Briſſ.

Elogium ſententia vel oratio de re quapiam data opera, id eſt, ob nullam aliam rem perſcripta Vlp.l.38.§.2 ff.de ædil.edict. Idcirco elogium huic edicto ſubiectum eſt, cuius verba hæc ſunt, &c. id eſt, de induſtria, vt de pecore nominatim caueretur, hæc clauſula ſubiecta eſt. Vlpian. proprie vſurpauit. nam Elogium cum in bonam partem accipitur, eſt teſtificatio de homine certo, ei vni propria, neque alteri conueniens, vt illud de Attilio Calatino, vno ore cui plurimæ conſentiunt gentes, populi primarium fuiſſe virum. Hotom.

Elogium pro Epitaphio quod ſepulchro inciſum erat, dixit Cic.in Piſon.& lib 1.Tuſc.quæſt.

Elogium etiam pro cauſa tituloque exhæredationis ponitur, Briſſ vel pro cauſæ adiectione. Hoto.

Elogium in malam partem notatio quædam eſt (ſic enim notationes Cenſoriæ dicebantur) exhæredationis cauſam continens. Africanus l.14 §.2.ff.de lib & poſt.h.

Elogium propoſuiſſet, i exhæredationis cauſam. Sic in l.1 §. idem ait 9 ff.de Carbo. edi.l 9. C.de ſuis & legi Auguſti. in ſermo.de vit.& mot.cler. Ambos exhæredauit, illam cum laude, iſtū cum elogio(vituperatione) Cic in Cluentiana: Vnum eſt etiā quod maxime me conturbat: quod elogiū recitaſti de teſtamēto Cn Egnatij patris, hominis honeſtiſſ. idcirco ſe exhæredaſſe filiū quod is ob Oppianici damnationē pecuniam accepiſſet. Quint.li.7.c.4.ſed nonnunquā etiam reius hic totius ſumma conſtituit, ſi exhæredaūt à ſe filium pater teſtatus fuerit elogio, propterea quod is meretricē amauerit. Hot.Br.

Eodem modo & in legatis & in hæreditatibus dandis elogium adiicitur, vt in l.37.§ Seiam, ff de legat.l.3. Legatum reliquiſſe teſtatorem, Scæuola ait, cū hoc elogio, Mæuio de me nihil merito dari volo. Seneca li.2 Controu Teſtamento omnium bonorum ſororem reliquit Formoſam hæredem, & adiecit elogium: Quia pudicam comperi. Quintilianus etiam declamatione 325. Elogium vocat ve bap [illegible] de hæred.rate teſtituenda in hæredem collata.Briſſ.

Elogia pro teſtamentis morientium, l 20.in pr. C. de iure deliber.Cic 1 Tuſculanarum, l 31.in fi.pr.& l 35.C. de inoff teſt. l.vlt C. comm. vtr iud.l 3 med.C. de poſthu. hæred.l.23.C.de teſta.l 8.ante fin.C.qui teſt.fac l 10 pr.C.de ſecun.nupt.

Vltimum Elogium conficere, l vlt.C.de teſta.mil vel conderc.l 9 pr.C.qui teſt.fac.l.3 C quando & quib quarta pars deb.

Vltima mortuorum, defunctorum Elogia, l 28. in fin pr.l.30. pr C de teſtam.l.1.C.communia de manumiſſ l.7.§.5.C.de curato.furio.l.35 fin.C.de inoff teſt Diligent. in ſuperiorib. Turneb.18.aduerſ.c 5.Prat.

Elogij munus eſt, eius, qui annonæ rationem procurat. εὔλογος enim rationalis, ratiocinatórve à Græcis dicitur: Hinc Alogiſtes & Analogos, qui rationes reddere non tenetur. Modeſt. in l quidam.de adminiſt.tut. Vide Alciatum in tit.de Frumen. Alex.lib.11 C.Old.in Actio.2.claſſ 4.Spieg.

Eloquentia, eſt bene & recte loquendi ſcientia. Vnde Eloquens, qui in dicendi ratione perfectus eſt. Pompo.l.ſecunda, de orig.iuris.§.ab iis profecti. Sed plus, inquit, eloquentiæ quam ſtudio iuris operam dedit, & in §.ab hoc plurimi, ad fin. Ex his ait Trebatius, peritior Caſſelio, Caſſellius Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur, Offilius vtroq; doctior. Iuris ciuilis ſcientiam, decere cultum ſermonis, modo illi non præiudicet, oſtendimus in compendio Tyrocinij.Spieg.

Eloquentiſſimus iudex, auth.apud C.de fide inſtrum.

Eloquia ſacra oracula Bibl.l.34.§ 3 fi.C.de Epiſc.audien.

Elpis, idis, nomen fœminæ, in l 57.§.1 de legat.3.

Ad eludendam inofficioſi querelam, id eſt, remouendam, excludendam.

Eludere vim executionis, l.18. C.de appellat. Eludere actionem, compromiſſum, pœnam pecuniariam, inofficioſi querelam Briſſ.

Elvdere

Elvdere, eſt finem ludo imponere. Ex Donato, interprete Terentij. Spieg.

Elvere proprie eſt lauare, & ita lauando purgare, vt ſordes omnino tollantur & deleantur. Vnde Terrarum eluuiones Ciceroni dicuntur, cum aquarum inundationibus, terræ immerguntur, & tanquam obſorbentur. Itaque eluuio curſim & vno fere cõtinuoque impetu fit: alluuio ſenſim & conatu nec certo perpetuoque accedit aut decedit, cuius incrementum latens & obſcurum non facile animaduerti poteſt nisi poſtquam eſt magna aliqua ex parte factum, Connan. li 3. c. 5. n. 1.

Elvgere, luctũ deponere, vel finem lugendi facere. *Die Klegkleider hinvveg legen.* l. 1. 11. & 10 ff de his qui not infam. Solet autem vir elugeri propter turbationem ſanguinis. Vnde Pomponius eam quæ intra legitimum tempus partum edidit, putat vel ſtatim poſſe nuptum ſe collocare, l. liberorum, d. tit.

Elvscare alterum oculum effodere ſignificat. in l. 12. tab. in l. 21. de pign. l. ſed. & ſi. 5. §. 3 ff. ad l. Aquil. l. 3. fin de cond. tritic. Goth. not ad l. 101. § 2. fin. de verb. ſig. eſt luſcum facere, id eſt, altero oculo orbare: luſcus enim proprie eſt, qui altero oculo caret. Vlpian. d. l. ſed & ſi ſcribit l Aquilia teneri eum, qui diſcipulum eluſcauerit in diſciplina (alij aliter legunt textum deprauantes) Cotta. Hinc

Elvscatio, actio ipſa priuandi alter oculo, Vlpianus de ædil. edict. l. item Ofilius. Eluſcationem eam quidam putant, vbi homo lumine adhibito nihil videt. Quod dixerint, non ſunt audiendi, quia nulla freti authoritate id dicant. In dict. l. item Ofilius in Pand. Flo. legunt quidam luſcitationem, falſo: Haloander Nuſcitationem. Prat. & Spieg.

Elvscatvs ſeruus in l. 17. ad exhibendum, l. in hac actione 3. fin. de condic. tritic.

Elvcificare eſt luce priuare quod nõ eſt aſſecutus Nonius Marcellus, qui exponit elucificare, id eſt, lucidare, auctore Laberio; qui ita intellexit, ſecundum eum, dum inquit, Volo elucificare exitum ætatis meæ. & ita etiam Laberium intelligit Sipontinus in ſuis in Latinam linguam commentariis, ſuper 2 ✱ P. p gr. Si quis ades longis rem, &c. tamen tacito (vt motis ſui e t) Nonio, à quo dicerat. Sed (quod eorum pace dixerim) E ucificare apud Laberiũ accipitur alio intellectu, neque ſignificat lucidare, aut clarificare, prout putant ipſi: ſed quod eſt totum contrarium, luce priuare Quidam enim dicues auarus apud Laberium deplorat aſotiam, & popinationem ſi j, aitq; velle Democriti exemplo ſe luminibus oculorum priuare, ne videat filium nequitia & luxu patrimoniũ diſſipantem. Laberij carmina ſi quis deſiderat, citat Aul Gellius: pud quem tamen luciferare inuenies, pro eluciferare, & male. Atque ita etiam verbum eluciferare, quod ſignificat luce priuare. exponit Ambroſius Calepinus in ſuo Dictionario: & Phil ppus Beroaldus, vir ſeculi noſtri diligentiſſimus, in ſuis in ... Comment.

Elvsorivm prætoris imperium eſſe nõ debet, l. ſi prætor ff. de iudic. l. vlt. quid in loc. publ. hoc eſt, Vanum eſſe non debet.

Elvvio: v. de ſupra Eluere.

E M.

Emanatio, proceſſio Sp ſancti à Patre, & filio, Goth. not. ad l. 2 §. 1. ibi ex ſummo rerum parente. C. de ſumma Trinit.

Emancipare proprie dicebãtur liberi: ſerui autem manumitti: quod tamen diſcrimen non vbiquequaque ſeruatur. Prat.

Emancipare liberos: alias ſacris dimittere, l. 3 ante fin. C. de bonis matern. à ſacris paternis remittere l. 31. pr. Co. de fideic. Ex emancipatione manumittere, l. 5. Cod. de emancipat. liber. manumittere: manumittit filium qui emancipat, l. 2. ad SC. Tertull. & ibi Goth l 10 de ſuis & leg adde d. l 3. circ med.

Emancipare vero generatim eſt è manu, id eſt, poteſtate ac dominio transferre, alienare, vendere: Vnde emancipati Feſto lib. 5. dicebantur tam liberi, qui ex iure patris exibant, quam ea quæ alieni dominij fiebant, quorum virumque mancipatione fiebat.

Vnde mancipare & emancipare prædia fundoſque apud Plin lib. 7. Epiſt. ad Caninium, & lib 10. Epiſt. ad Traian. & Tranquill. in Otho. ca. 4. vide infra mancipare, & adde Connan lib. 2. c. 14 n. 4.

Emancipare agrum, eſt, alienare è mancipio, id eſt, dominio ac poſſeſſione ſua emittere, & alteri poſſidendum tradere.

Emancipo me tibi, apud Plautum, id eſt, tuæ me poteſtati trado. Prat.

Emancipatio generaliter definita, eſt actus hominis, quo filiusfam. vel filiafam. ſui iuris efficitur. Vulte. in Comment. Inſtit. Quib. mod. patr. pot. ſolu § 5. n. 1.

Emancipatio duplex eſt, legitima & Imperatoria Legitima ita dicitur per eminentiam: quoniam eſt, ex leg. 12 tab. ex qua quod profiſcitur, per eminentiam legitimum dici ſolet: & eſt actio legitima, qua filiusfamilias ſecundum præſcriptum legis duodecim tabularum ſolenniter ſui iuris conſtituitur. Huius actionis ex eadem lege ſunt partes duæ, mancipatio & manumiſſio. Mancipatio in genere eſt eius quod venditum eſt, in manus traditio: atque ita hic in ſpecie eſt traditio eius, qui eſt in poteſtate patria. Imperatoria emancipatio eſt emãcipatio, ſecundum reſcriptum Anaſtaſij, vel Iuſtiniani Imperatorum facienda: vnde vna Anaſtaſiana, altera Iuſtinianea, Anaſtaſiana Emancipatio eſt, qua tantum per impetratum Principis reſcriptum Iudex competens in iudicio docetur, de emancipatione tam abſentis, quam præſentis, l. pen. C. de emancip. liber. Iuſtinianea emancipatio vero eſt, qua iudex competens, vel magiſtratus, cui hæc facere cum legibus, tum conſuetudine conceſſum eſt, docetur de emancipatione, etiam ſine vllo Principis reſcripto l. fin. C. eod Vulte. in Comment. Inſtit. Quib. mod. ius patr. pot. ſolu. § 1. n 3 4. 5 6

Emancipatorvm appellatione continentur liberi, quoquo modo poteſtate patria liberati; quibus opponuntur filiifam. qui & ipſi ſunt fil j, ſed poteſtati patriæ adhuc ſubiecti. Vterque quidem eſt filius, ſed non vtrque eodem iure cenſetur. Emancipatus ſui Iuris eſt, filiusfam. alieni iuris ille habet familiam; hic nullam adeoque ille paterfam eſt, hic non: item ille Teſtamentum facit, hic nõ facit, niſi in bonis iſtis in quibus pro patrefam. habetur: ille inſtitutus eſt hæres extraneus, hic ſuus & neceſſarius. Vulte. in Comment Inſtit. de exhæ ed. liber. § 2. n. 1.

Emancipatio ad liberos relata, eſt patriæ poteſtatis relaxatio, interueniente vtriuſque & patris & filij conſenſu coram iudice. Axo. in ſumm. C. eod. in pr. & §. præterea. Inſtit. quibus mod. ius patr. poteſt

Emancipatio, ait Theophilus, tres emancipationes ac tres manumiſſiones, vel vnam emancipationem & vnam manumiſſionem complectens §. 5 quib mod ius pat. poteſt. Hoto.

Emancipationem veteres omnibus omnino contractibus, qualeſcunque illi tandem eſſent, adhibebant: idque eam ob cauſam, quia nulla res tantam facit controuerſia quantam alienationes iſtæ. Vt igitur conſtaret de alienatione, ſolennitatem illam introduxerunt. Nos hodie negocium iſtud per arrham conficimus Old.

Emancipatio ergo liberorum quoque imaginaria quædam eorundem alienatio ac venditio eſt, ad ſimilitudinem eius excogitata, quam olim Romulus inſtituerat: nam is cauerat, vt ſi pater filium ter mancipaſſet, id eſt vendidiſſet, filiam autem ſemel, ij ſui iuris efficerentur poſtea vero ad ſpeciem atq; vſurpationem vetuſtatis inſtitutum eſt, vt pater apud Prætorem alicui, cuius fidem ſequebatur, & qui ob eam cauſam fiduciarius pater dicebatur, filium ſuum dicis cauſa ter acceptis ab eo vno aut duobus nummis ſiaam ſemel venderet, eos hac ratione de manu ac poteſtate ſua dimitteret: quos tamen nummis redditis, iterum pater recipiebat. Prat.

Emancipatio ſimilitudinẽ venditionis habebat, hoc modo: Naturalis pater filium ſuum alij fiduciario patri mancipabat, hoc eſt, in manum tradebat: à quo vice mutua duos nummos, quaſi in ſimilitudinem precij, accipiebat; & iterum eos fiduciario patri tradebat. Quod ſecundo & tertio fiebat coram ſeptem teſtibus Et tali ſuperſtitioſo circuitu ac formula filius exibat patriam poteſtatem, vt in l. b Inſt. 1 Gaius tradit. Old.

Emancipatio etiam pro abdicatione iuſta ſumitur a qua alias differt, vt ait Bald. tit. de adopt. v. ſup. Abdicatio.

Emancipatio olim triplex. l. vlt C. de emancipat.

Emancipati Feſto duobus modis dicuntur; aut ij, qui ex patris iure exierunt, aut ij, qui aliorum dominij fiunt.

Emancipatvs Ciceroni eſt deditius.

Emanere id eſt diu abeſſe, ac tandem reuerti. Briſſ.

Emansio appellatur delictum emanſoris, l 4. §. edicta. ff. de re milit. Leuius autem eſt emanſionis delictum, quam deſertionis: ſicut leuius eſt Erronis, quam Fugitiui Briſſ.

Emanere eſt diutius eſſe extra caſtra vagari, l. 3. §. 2. de re mil. l. 17. § cæterum. de ædil edict. Item extra domum manere. Prat.

Emansor, qui diu extra caſtra vagatus, tandem regreditur, d. §. 2. Alias remanſor. l. 4 § 13. l. 5. §. 6 de re milit. differt à deſertore: Ille ſponte, hic inuitus redit l. 4. 13. eod. Ille erroni; hic fugitiuo ſeruo comparatur, cui ſcilicet non eſt animus redire. Nebr. Cuia 6. obſ. 16. Goth. ad d. § 2. l 3. vide inf. Erro.

Emascvlare, eſt caſtrare, hoc eſt maſcula virilitate viduare: in qua ſignificatione eſt & Euirare, apud bonos autores. Sane ne id fieret, edicto veritum eſt l. 1. C. de Eunuch. & publicum iudicium ex lege Cornelia conſtitutum. Spieg Schar.

Embamma, intinctus, l 9 fin. de contrah. empt. condimentũ ad obſonia paranda, vt docet Columella, dum inquit: Hoc ſinapi ad embammata non ſolum idoneo, ſed etiam ſpecioſo vteris, & ideo quæſiuit Vlp in l. ſi quis vinum, 9. §. 1. vbi omnino v. Goth. & ab eo citatos, ff. de vino, trit. oleoque leg. ſi acetum quis legaſſet, an embamma contineatur? & putat contineri: quia aceti numero fuit, apud quem tamen emblema mẽdoſe legitur. Sunt etiam qui embammata accipiant immerſiones, quando intingimus vel panem, vel obſonium in vaſculis repletis re liquida; & à Græco verbo ἐμβάπτειν deduci videtur, quod eſt immergere & intingere, & hæc opinio viſa eſt poſtea placere Alex. Genial. dierum li 5. c. 11 Sunt etiam qui embamma putent dici acetum ad intingenda obſonia cõditum: cui ſinapi immiſceri ſolitum, Briſſ. per dd. ll. & Coſ. li. 12. c. 55

aliis acetum coagulatum, quod vino diffuſum,aut aqua,aceti ſaporem facit, & propterea in legato aceti continebitur embamma,quoniam eiuſdem ſaporis eſt. Cotta. **Adde** Forcatulum in penu iuris ciu.c.20.

Embateutici iuris appellatione,ceu generali,cuius meminit Vlp.in l.3.§ fi. de reb.eor qui ſub tut. Alciato tradente,id ius intelligi poteſt,quod & quandam detentionem reſpicit,& rei poſſidendæ facultatem, tametſi proprietas vera ad alium pertineat Quale eſt ius ſuperficiarij vel eius qui fundũ vectigalẽ poſſideat,vel perpetuarij,l.bonorum,de verb.ſign l fin de ſuas perſic. l.ſi aget vectigalis. Erunt forte,quib. magis arridebit, Ius Embateuticon intelligere,quod vulgo Pedagiũ, *Vvegzoll* quodalioqui ad Regalia ſolet pertinere. Sed Alciatus eam interpretationem magis probat, quę in Etymologico magno eſt,vbi ille Grammaticus ἐμβαθεία,inquit,quæ nunc & ἐμβαδεία dicitur , id ius quod creditor in bonis debitoris ſibi pignoratis retinuit , propria autoritate ingrediendi : ab ἐμβατεύειν,ingredi.Prat adde Goth.not.ad § 4.l.3 de reb.eor. qui ſub tut.Alciat.1.parerg 36.Cui.not.Inſt.de locat.

Embateuticon ius quidam interpretantur, ius quod Creditor in bonis, ſibi pignori obligatis conceſſum habet, propria autoritate ea ingrediendi.Briſſ.

Embatæ. v. Emphractæ.

Ἐμβαθμοὶ Ordinarij & publici iudices.V.No 20.& 112.Cuia.& Goth.ad rubr.C.de off. Recto.prou item iudices ſeu præſides ἐμπεραντοὶ,& infimi quaſi ordinis, N.20 31.103 112. Ordinarij milites , gregales ac manipularij ἐμβαθμοὶ etiam dicuntur Cuiac.d.loc.& ad l.4. C.de annon.Goth.ad l.6 pr.C.de mod. multar.

Emblemata generatim ſunt ea , quæ rei ornatus alicuius gratia adiiciuntur , l.17. vbi Goth. not.de auro arg.l.19.§.5.6.l. 32.§.1.eod.l 7 §.2. ad exhib.Paul.3.ſent.6.§ 89.l.3.§.1.de tritico.Hoc vocabulum,cum in Senatuſconſultum aliquando incidiſſet , Tiberius græci ſermonis impatiens, circumduci, & aliud latinum requiri , aut rem potius longiore ambitu verborum demonſtrari iuſſit auct. Suet.in Tib.ca.71. Nimirum è Græcia in Latium cum luxu ipſa quoq; luxus vocabula irrepſerunt. Nec tamẽ, vſq; adeo eſt verborum inops Latinitas,vt peregrinã vocẽ iure ciuitatis donare neceſſe habeat. Emblematibus.n nuncium remittens, poteſt ea cum Vlp.in l. 19. §. petueniamus. ff. de aur.& arg. acceſſiones ornandæ rei cauſa adhibitas, nuncupare. Ad ea reſpexiſſe videri poteſt Paulus, cum in l.23 ff.de rei vind.quæcunque ait, aliis iuncta,ſiue adiecta,Acceſſionis loco cedunt Briſſ. Alias Emblemata ſunt opera , quæ ex teſſerulis ſtructa ſunt, quale eſt muſceatum in parietib ſeu pauimentis,& tarſeatũ in lignis : ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλω, quod eſt interſero, vocitata,ſic ſcyphis,ſpeculis, abſidibus,vaſis, emblemata ornatus cauſa adiiciãtur. Briſſ.ruſus exemptilia,cum lubet. Iiis vaſa pura,i. non cælata opponuntur , in l.ſi in rem de rei vind.vide Cruſtæ. Prat Hot. Accipiuntur etiam pro ſigillis ex auro vel argento , vaſis impreſſis, illigatiſque. Cic.in actio 5.de ſignis taxat Verrem , quod emblematũ vim coaceruauerit , quæ omnia vaſis Siculorum cælatis impudenter abſtulerat, Pl.lib 34. Vlyſſes,inquit,& Diomedes erant in phialæ emblemate,Palladium ſurripientes.Lucil.

Arte pauimento atque emblemate vermiculato.

Quem citat Cicero , dum inquit. Nullum[nisi loco poſitum,& tanquam in vermiculato emblemate (vt ait Lucilius) ſtructus verbum videres , & de his apud nos intellexit Paul. Iureconſultus in l.pediculis,§.1. ff.de aur.& arg.leg.Meminit Vlp.in l.Quintus Mutius, §.cui autum.eod.tit.Cotta.

Embola in l 10.C de Sacroſ. Eccl. l.vlt. de nauibus non excuſ. l.10.C.publicarum ſpecierũ copiarumq; ſeu annonarũ tranſuectionem ſignificat,quæ quotannis in Ægypto nauib. illatæ Cõſtãtinopolim deferebãtur. ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι τῆς ναυσὶ τὸν σῖτον,vt Iuſtin. in edicto 13.his indicat, πᾶσαν γίνεσθαι φρόντιδα τῆς τῆς αἰτίας ἐμβολῆς σῖτον καὶ ἀπαιτεῖσθαι, καὶ κατὰ τοὺς νενομισμένους χρόνους ἐκπέμπεσθαι, ἀλλὰ τὸν μὲν εἰσπρᾶττειν ὅσις ἐξ ἑκατέρας ἐστὶν αἰγύπτου, τὸν δὲ ἄλλον αὐτὸν παραδέχεσθαι ᾗ καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις, παρασκευάζειν τε εἰς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὅσος ὁ κανὼν τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐμβολῆς ἐστὶ τῆς ἐν ταύτῃ πολιζόμενης. Idem in eodem loco ἐμβολὴν σιτοπομπείαν vocat. Briſſ. Goth.ad d.l.10.ad l.5. pr.C.de epiſc.audi. ad Edict. Iuſtin.13.ca.4.§.1. pr.& N 163.c 2.med. Embola eſt publica & annua ſpecierum tranſmiſſio: alias ſacra Embola. vnde Embolicæ ſpecies, apud Vopiſcum. Goth.ad d.c.4. & c.22 §.1.de Edict Diſſen.Hot cui Embola eſt incurſio,eruptio,& expeditio in d l.10 quod probat ex l.11.ibi.ſeq.

Embola, roſtra ſunt nauium. Significat & alia præter hoc, de quibus Hermol.in Corollario Pliniano.Alciat.

Ἐμβόλιμος ,dies intercalaris,Gothofr ad l 98.pr.de verb.ſign.

Ἐμβολισμὸς Græce,nobis intercalatio.Siquidem Macrobio tradente, Intercalare, intercerere eſt:quod verbum in § minorem,l.3. de minoribus Accurſ. vt Budæus ait, inſcite, de medio tollere,interpretatus eſt cum ſit non eximere, ſed interſerere,interponereq; e.Nebriſſ.

Ἐμβολὶς nauis velociſſima Æſchil. vide Adnotationes in leges Rhodias.Prat.

Ἐμβρυὸν in legibus Solonis apud Galenũ,εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρὸς in lib.περὶ φιλοσόφου ἱστορίας ſignificat infantem in vtero. vide quæ ad leges Solonis ſcripſi in lib.Veteris Iuriſp.ſecũdo.Pra

Emenda verbum Gallicum, Latinis multa,vel mulcta,Græce ζημία, dicitur de verbo Gallico text. in ca. quamuis, de offi. ord.li.6.de Latino tot.tit.C.de mult.l.ſi qua,ff de verb,ſig De Græco in legibus Solonis, quæ extant apud Demoſth.orat.c. Plut.& Laert.in eo,& veterem noſtram Iuriſpr.lib.2 Prat.

Emendare nihil aliud eſt quam mendũ,i.errorem litura tollere.Alc.in l.edita C.de edend.ſalua remanente ſubſtantia , actorum , ff. de re iud. ſignificat alias corrigere & caſtigare Briſſ de quo plura d tit.de edend.Emendare ſententiam , l.1 med.C.de ſent.ex breui. v.Goth.not.ad l.12 fin.Cod.de teſt: Emendare etiam , virgis affligere,caſtigare Breder. per l.1 C.de emend. propinq.

Emendare errorem,cenſum,ius,moram,verba actorũ (ex f Briſ.

Emendatores apud Athenieſes erant χρεῶσται, id eſt,debitorum exactores : & rationum magiſtri : apud quos quod cauſ obitę perperam legationis dici ſolebat,quam Gręci παραπρεσβείας vocant, inde διορθωταὶ ſunt nominati.

Emendatio,modo pro prauorum morum,& vitioſa admiſſorum caſtigatione vſurpatur. vt T T.Co.ſatis notis, de emend prop. de emend ſeruor. modo pro mutatione , ſeu libelli variatione:de qua Interpretes differunt in l.edita. Co.de edend Alciat.hic omnino videndum eſt iis, qui ad forũ animum appulere.Emendatio etiam eſt,qua ſingula,prout ipſa res poſtulat,dirigimus, æſtimantes vniuerſorum ſcriptorum ſentẽtiam diuerſam : vel correctio eorum, quæ per ſcripturam , dictionem fiunt : autore Diomede. Tradunt optimum eſſe emendandi genus,ſi ſcripta in aliquod tempus reponantur,vt ad ei poſt interdum,velut noua atque aliena,redeamus.Spieg.

Emendatio domeſtica fit virgis,loris,verbis,Breder.per d.l 1 C.de edend.propin.vbi & Gothofr.

Emendicare,more mendicantium aliquid petere , l. 14. C.de accuſ.Impp. Singuli aiunt , vniuerſique iudices cognoſcant in publicis criminib. non oportere emendicatis vti ſuffragiũ Decretorum.Spieg.

Emendicata gratia l.129.de decurionib.

Emendicata ſuffragia appellantur,quæ leuiter cauſam adiuuant,vt potentium commendationes,& ciuitatem in alicuius honorem decreta,vt ait Alciat. vbi mendicata ſuffragia refert inter prouerbia Iureconſult.Spieg.

Emendicatus honor,l.1.C.vbi quis decuriali.

Ementita profeſſio,l.14 C.de probat.

Emere,quod nunc eſt mercari,antiquis erat ſumere, accipere: item conducere. Feſtus lib 15.& 16. Briſſ.Hoto.Vnde redemptores, qui tametſi conductores ſint alicuius operis faciendi, quia tamen cõfecto opere pecunias accipiebãt, redemptores vocati ſunt,& emptorum nomine deſignati Emo igitur quotieſcunque aliquid ἐμὸν,id eſt meum facio,ſiue rei dominium acquiram,ſiue vſum, aut aliam quamcunq; eius commoditatem:V. de forraſſis origo verbi.Connan.lib.7.c 6.nu.1. Idem Con.lib 7 ca 5 nu 1. Sic inquit:Origo emendi vendendiqueà permutationibus cœpit , vt ſcribit Paul.de contrah empt.l.1. Olim enim(inquit) non ita erat nummus,neque aliud merx, aliud precium vocabatur : ſed vnuſquiſque ſecundum neceſſitatem temporum ac rerum vtilibus inutilia permutabat: quoniam plerunque euenit,vt quod alteri ſupereſt, alteri deſit,&c.vide eundem Conn.latius de orig.emen.lib.7. c.5. n.6. & infra quære Emptio.

Bene Emere eſt non tam à bono auctore , quam æquo & iuſto pretio.Briſſ.

Pro Emere ab aliquo, Comparare ab aliquo,dicitur in l.3.C.de autorita.præſtan. Et in l 5. C.qui manumit.non poſſ.ab eo redemptus,pro Emptus.

Emere nomen.l.1 C.de contrario iudic.tut.

Emere in nomen ſuum prædia,l.2.quand.ex fac.tuto.

Emere rem neceſſariam, licet mortalem,§.ſciendum.in fi.l.verum,ff.de minor.Spieg.

Emeretenses Lyſitaniæ populi,qui Iuris Italici erant.Briſſ.

Emergens quæſtio,& incidẽs differunt. Emergens eſt,quæ extrinſecus accedit , & nihil habet cõmune cum negocio principali,& tantum proceſſum reſpicit,& tendit ad ipſum impediendum:vt teſtem admittendum,vel non. Incidens eſt,quæ reſpicit merita cauſæ,& habuit ortum ante litem cõteſtatam, vt exceptio tranſactionis ,pacti & compenſationis Differentia euidens inter quæſtionem emergentem & incidẽtem poteſt haberi per hunc verſum. Incidẽs perimit,emergens quæſtio differt,gl.in c.1.de ord.cogn. Et vide gl. in l.quod iuſſit, ff.de re iud.Ioh.Bello.Etymol Licet illa ætate, vigoris,nondum emerſiſſent veſtigia,ait lex 3.ſi C.qui teſtam.fac.

Emergere dicuntur quæ in occulto cum eſſent, & laterent, ex poſtfacto apparent. Sic emergere inopinata ſeruitus l.1. §. de act.empt.Briſſ

Emerita, & emeriteſis colonia, ciuitas eſt Luſitaniæ nominatiſſima, Auguſta cognominata. Nã vt ſcribit Diõ deuictis Cãtabris & Aſturibus:eam vrbẽ illis qui ſupra ætatẽ,eſſent, emeritis,Auguſtus habitãdã cõceſſit.Vnde vrbs appellata Emerita

Auguſta

Auguſta, ex nomine conditorum & Auguſti. Paul.lib.50.Digeſt.tit.de cenſib. In Luſitania, inquit Pacenſes & Emeritenſes. Nebr.aliis Emericenſes vel Emeretenſes,in l.8.princi.vbi Gothof.d.t.de cenſ.

Emeriti dicuntur milites, qui ſunt exautorati,hoc eſt, militiæ ſacramento ſoluti,quibuſq; iam donatiuum eſt ſolutum. Modeſtin. Si explero,inquit,tempore militiæ redeat veteranus, reſtituatur,& emerita accipiat,l.deſertorem, de re milit. Nebr.Briſſonio Emeriti ſunt,qui impletis ſtipendiis labore militiæ ſoluuntur. l.1.D.de excuſ.tut.l.vltim. Cod.de his qui non implet.ſtip.lib.10.l.2. § 2. de his qui not. infam. Hi ætatem militarem impleuerunt ab anno 17. ad 46. ex lege Ser.Tulli. & Gracchana.

Emeritum, præmium & commodum finitæ militiæ, veteranis dari ſolitum,l.3 §.8.qui militiæ tempus in deſertione impleuit,emerito priuatur, ff. de re milit. & §.12. eodem ſi expleto tempore militiæ redeat, vt Veteranus reſtituetur, & emerita accipiet.l 5 §.7.eod.is & præmia & emeritum capit,Briſ.Hoto. Prat.

Emerita ſtipendia, quæ dantur,cum iam milites miſſionem, vt Veterani,impetrarunt,v.leg 8 in princip.C.de quæſtion.

Emicare,pro excellere,apud Iuſtinianum in § hæc omnia,l.2. de vet iur.enucl.vbi de Triboniano ſuo loquitur Spieg.

Emigrare dicuntur ; qui ante finitum conductionis tẽpus habitationẽ dereliuquunt,l.28.§ 1 ff.loc & alibi ſæpiſſime.Prat.

Emigratio inquilinorum leg.28.de damno infecto.

Eminet, qui cæteris præſtat. Vnde eminentiſſimus Tribonianus Inſt. Quibus alien.licet, §.ſed hoc etiam tribuitur præfectis prætorio,magiſtris militum,ac patriciis.Briſſ.

Eminentem locum ſupra alienum facere l.3. §.tribus ff.de acquit.rer.dom.Eminentes habere oculos.Briſſ.

Per **Eminentiam** apud Vlp.id eſt κατ᾽ ἐξοχὴν.

Eminentia tua, in §.fin.Aut.de alien.& emphyt. Eminentia formæ,in Auth.de rapt.mulier.in princip.& poteſtatum eminentiæ. Co.de apparit. præf vrb leg.prima lib.12.Spieg eminentiſſimæ præfecturæ,leg.ſexta.C.de exact.tribut.

Emisseni, populi in Emiſſena regione Syriæ: Emiſa,al.Emiſſa; Emiſſenorum vrbs, al. Emiſeenorum, & Amiſenorum, lege prima,§.4 leg.8.§.6. de cenſi. vbi Gothofr.not. Paul. de cenſ. Imperator noſter Antoninus ciuitatem Emiſenorum coloniam iuris Italici fecit Nebr.

Emissam manum, Modeſt. vſurpat. in l. quidam de prob. pro cautione manufacta,Alc.obſeruauit.Spieg.

Emissarii vocantur conciliatores, atque internuncij furtorum eorum, quæ à magiſtratibus committuntur, autor eſt Aſconius. Ponitur & pro calumniatore & vexatore ſummiſſo & ſubornato ab inimicis.Spieg.

Emittere epiſtolam,literas,ſpiritum,Briſſ.

Emitti dicitur cautio,ſatiſdatio,inſtrumentum. Briſſ.Bredero. Lexic.

Emologare verbum, nec Latinitas nec Græciſmus agnoſcit. Interpretes pro confirmare, vel laudare vſurpant. Homologare,propius ad ſuam, quæ Græca eſt,originem accedit. Vide Bart.in l.cum antea.C.de arbit.lege,Homologare. Spieg.

Emolumentum vtilitas eſt (opponiturque Detrimento) ſed quam,vt nonnullis, nec abſurde viſum eſt,ex opera & labore, & quaſi molimine noſtro aſſequimur : vel fructus, fruges,alimenta quæque. Prat. Interpretes Emolumenta etiam pro bonis abſolute,interdum pro ſalariis accipiunt, §.quod ſi delinquentes. Authent. de Mandatis Principum.Cod.de præfect. præt. Aphricanus,leg prima §. quæ vero emolumenta.l.iudices,de annuis & tributis.Spieg.

Emolumentum actionis bonorum poſſeſſionis, donationis, Briſſ.ex ff.

Emphractæ naues appellantur, quæ vndiq; tectæ ſeu clauſæ ſunt: aliis Emphracta:à verbo Græco ἐμφράττω quod ſignificat obtundo,occludoque. Plin.tradit haſce naues à Taſiis inuentas eſſe. De his ſępe Liu.Cęſar,& cæteri,& apud nos Vlp. in leg.prima,§.ſed ſi vt certis, titul.de exercitoria actio.licet apud eum emphatæ mendoſæ adſcriptum ſit. Sunt tamen qui putent legendum embatæ, à verbo ἐμβαίνω deductum, quod ſignificat nauem conſcendo. Alij embolatæ, id eſt,roſtratæ, quod non placet, niſi apud Imperatorem in l.iubemus nullã. C.de ſacroſ.eccleſ. quo in loco ingreſſio itineris interpretari debet.Quidam etiam epibatæ:vt intelligamus de his quæ vectoribus traiiciendis aptę ſunt. Hæ apud nos Actuariæ appellantur, quia remis tantummodo compelluntur : vulgus ſcyphum,vel gundulam appellat, & de his ſenſit gloſſator noſter in loco illo Vlpiani. Ex diuerſo quædã etiam naues ſunt quæ aphracta dicuntur, & iſta aperta quidem & intecta ſunt : de quibus Cic.ad Attic.inquit. Nos Rhodiorum aphractis tranquillitates occupati eramus. Ex his palam fit, mendoſa eſſe verba apud M.Tullium in eo volumine, quod ſupra citauimus.Nam vbi legitur acta Rhodiorum,tu lege aphracta,& de hoc nauagij genere intelligas,prout etiam alias meminit Beroald.ſi recte memini, Corta. Embatas vulgare verbum,aut nauticum eſſe, putat Bud. Epibatas autem & milites claſſiarios dicit,h e.milites in nauibus merentes, & pro vectoribus apud Græcos accipi tradit. Reiicienda autem eſt & Nebriſſ. & Bud.diuinatoria lectio, retinendaq; eſt Florentina, in qua eſt ἐπιβάτηγοι.Sunt autem ἐπιβατηγοὶ naues vectorum ductrices,ἀπὸ τοῦ ἄγειν τοὺς ἐπιβάτας.Hæc ex Ant.Aug lib.4.c.16 Pr.

Ἐμφανιστικά, Nou. 56. quæ noui clerici pro introitu dant veteribus: aliis inſinuatiua,inſinuationes: vide omnino Gothofr.ad rub Nou.56. & ad c.7. edict.13 Iuſtinian.

Ἐμφανίζειν διατάξεων.promulgationem conſtitutionum vertunt in rubr.Nou.66.Prat.

Emphyteuma,l.32.in pr.C.de epiſc.aud Emphyteumata, l.3.in fi C.de iur.emph id eſt,ἐμπονήματα,meliorationes Goth.

Emphyteusis contrahitur,cũm ſterilia prędia perpetuo fruẽda ita dantur, vt quandiu penſio reditus pro his domino præſtatur,neque ipſi conductori,neque heredi eius, neq; aliis qui ab his acceperint, auferre liceat,§.adeo. Inſtitut.de locat Briſſ.

Emphyteusis cõtractus eſt à Zenone Imp. primum nominatus, cum ager ea lege fruendus datur, vt quandiu merces ſoluatur, nunquam ad dominum redeat,l.1.Cod.de iur.emphyt. vbi Zeno ait ius emphyteuticarium neque conductionis, neque alienationis eſſe titulis adiiciendum : ſed hoc ius tertium eſſe ab vtriuſque memoratorum contractuum ſocietate ſeparatũ,conceptionemque ac definitionem habere propriam. Huius autem originem contractus(de origine Gothofr.ad §.3.princ.Inſtitu.de locat.) vocabulum ipſum demonſtrat. nam ἐμφυτεύειν conſerere eſt,vt facile appareat,tũ illum vſurpari cœptum, cum agri deſerti atque inculti non facile colonum reperiebant : qui cum impendium magnum illorum culturam & conſitionem, atque (vt nunc loquimur) meliorationẽ feciſſent,ab iis diſcedere cogerentur.Inſtitutum igitur,vt non ad tempus, ſed in perpetuum, vel certe ad tempus longiſſimum(Gothofr iam d loc.) illi agri locarentur:ea lege vt quãdiu merces ſolueretur,tandiu,vel certe vſque ad longiſſimum illud tempus,retinerentur. Ex quo facile intellectu eſt,quid ab Emptione, quid item à Conductione contractus hic differat. nam cum omnium iſtorum ſex ſint partes, in duarum quidem perſonarum, & rei tradendæ ratione nihil à ſuperioribus differt. in mercede autem,locationi quidem ſimilis eſt, emptioni vero diſſimilis,in qua non pluribus & incertis ſummis,ſed vna & certa precium perſoluitur. In cõſenſu autem à locatione hoc differt,quod illic res ad tẽpus, hic fere in perpetuum traditur, à venditione vero, quod per eam res ſemel tradita pure alienatur: hic vero ſub conditione ſi merces perpetuo ſoluatur. In iure rurſus ab vtraque ita diſcrepat, quod in locatione rei periculum ad ſolum locatorem pertinet : in venditione,ad ſolum emptorem.hic vero permiſte ad vtrunque pertinet,nam ſi res tota intereat,periculum ad dominum ſpectat:ſin ex parte tantum,ad colonum.Hoto.

Emphyteusis, παρὰ τὸ ἐμφυτεύειν,ἐμφυτεύειν, quod inſerere eſt: genus eſt locutionis, quo inculti ac deſerti agri colono alicui ea lege in perpetuum locantur, vt quandiu præſtituta merces ſoluatur, nunquam ad dominum reuertantur, & niſi quid aliud conuenerit, totius rei interitus ad dominum pertineat, partis vero ad ipſum colonum,l.1.Co.de iure emphyt. Impp. autem hoc ius modo Emphyteuticarium, modo Perpetuarium appellant:vt §.2.de loc. & cond & l.1.pr. C.de iure emphyt.l.1.C.de offic.conſ.ſacr.palat.Hot.

Emphyteusis ab ἐμφυτεύσεως,h.e.ab inſerendo,quemadmodũ ſurculus inſeritur arbori,ſynecdochice denominatione nimirum facta à ſpecie, forte quod in hac duntaxat culturæ ſpecie hoc negotium olim contineretur, quod tamen ſucceſſu temporis accommodatum ſit ad res quaſuis immobiles, adeo vt etiã ædificia hodie recte in emphyteuſin dari poſſint. Hic contractus definitur, quod ſit contractus ex conſenſu, quo dominus fundi vſum & fructum pleniſſimum & quaſi dominium alteri concedit, ea lege, vt inſerendo, plantando,arando,colẽdo meliorem & fructuoſiorem eum faciat, & pro illo in recognitionem dominij proprietatis,pendat annuum cenſum.Vult.in comment.Inſt.de locat.& conduct.§.3,n.2.3.

Emphyteusis ac Locatio Conductio differunt; quod emphyteuſis præſtat quaſi dominium ei qui accipit ; locatio non item. Nam in locatione transfertur aut verum dominium,aut omnino nullum. Conductor,rei locatæ ſeruitutem, aut aliud aliquod ius,imponere non poteſt : emphyteuta ſeruitutem,id eſt, ius ſeruituti in effectus ſimile imponere poteſt. Conductor ſoluit mercedem in compenſationem vſus. & eſt merces illa, quæ à conductore præſtatur, vſus illius quaſi quędam æſtimatio : at emphyteuta ſoluit canonem annuum,non reſpectu fructuum acquiſitorum,ſed in recognitionem dominij Id quod conductor ſoluit.dicitur merces ſiue penſio : quod Emphyteuticarius ſoluit, dicitur canon, interdum etiam dicitur penſio,item vectigal, item emphyteuma; ſicuti id quod ſoluit ſuperficiarius,dicitur ſalarium. Vult.in comment.Inſtitut.de loc.& conduct.§.3.nu.8.

Emphyteuta à ſuperficiario differt, quod ſuperficiarius ius tantum habeat in ſuperficie: emphyteuticarius non in ſuperficie tantum, ſed in prędio vniuerſo: ille hoc ius ſibi acquirit reſpectu ſuperficiei poſito in ſolo alieno ſuis ſumptibus, hic acquirit ſibi ius Emphyteuſeos reſpectu meliorationum, quæ græcis dicuntur ἐμπονήματα: reſpectu, inquam, meliorationũ, quas vel iam fecit, vel adhuc facturus eſt. Idem Vult. n. 9. d. tit.

Emphyteusis differt à contractu libellario. Emphyteuſis non ſolet renouari non mutato poſſeſſore: libellaria renouatur ſtatis certiſque temporib. etiam non mutato poſſeſſore, data certa pecunia, vel quam vir bonus arbitratus fuerit. Et emphyteuſis contrahitur ſub lege rei meliorandæ, puta ædificij in area tollendi vel reficiendi, vel agri excolendi; libellaria hanc non habet legem. Et libellaria ſemper fit in perpetuum emphyteuſis nonnunquam ad tempus. Et, ſi credamus antiquis Feudorum conditoribus, in libellaria eſt commiſſo locus poſt biennium, ſicuti in locatione: cum in Emphyteuſi triennij ceſſatio requiratur. Et is qui per libellum à domino poſſidet, vendere poteſt ſine conſenſu domini, emphyteuticarius non item. Vult. d. tit. n. 10.

Emphyteuticum ius. Quod ad l. 2. C. de iur. emphyt. attinet, ius ἐμφυτευτικὸν, vel ἐμβατευτικὸν, vt Vlp. vocat, & antiquiſſimũ, & veterib. ICONſ. notũ fuit, l. 3. de reb. eor. & in tit. ſi ager vectig. Ac primum quidem pop. Ro. agros ab hoſte captos, ea conditione colendos dedit: poſtea & in vrbe Rom. priuatus quiſque hoc exemplum eſt ſequutus. Quia vero dubitabatur, an locationi, an vero venditioni annumeraretur talis ἐμφύτευσις, tandem Zeno Imp. ſtatuit propriam eſſe ſpeciem contractus, cuius ea lex eſſet, vt fatale damnum totius rei Dominus ſuſtineret; emphyteuta vero damnum partis Balduin.

Emphyteuticarius alias adiectiue accipitur, vt in tit. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. alias ſubſtantiue, pro eo, qui habet ius emphyteuticum: vt in l. 1. C. de iur. emphyt. Old.

Emphyteuticarius ſubſtantiue alio nomine dicitur Emphyteuta, vel emphyteutes, l. 3. Cod. de iur. emphyt. aliquoties emphyteuticarius adiectiue idem quod emphyteuticus: Sic. emphyteuticarij fundi poſſeſſores, lib. 11. C. tit. 61. l. 12. & titul. 62. in rubr. & l. 1 tit. 64. in rubr. & l. 1.

Emphyteuticarius contractus, l. 2. in prin. C. de iur. emphyt. eſt quo dominus fundi ſui deſerti (deſerti, forte & ſqualidi) vſum ac fructum pleniſſimum, & quaſi dominium, alteri concedit, ea lege, vt inſerendo, plantando, arando, poliendo, colendo, &c. meliorem faciat, proq; eo pendat pretiũ aut vectigal annuum, Got. ad rub. C. de iur. emph. ex Cuia. Etſi autẽ initio ſteriles tantum; denique tamen & fertiles, agri perpetuo colendi, & plantationibus in meliorem ſtatum reddendi concedebantur: & ſic emphyteuticus ampliabatur contractus

Contractus iſte quomodo differat à Libellaria, & iure colonario vide Goth. not. ad rubr. C. de iur. emph. & ad §. 1. l. 24. C. de ſacr. eccl. ex Cuiac.

Species Emphyteuſeos variæ ſunt. Noua, Antiqua, Hæreditaria, non hæreditaria: Iul. Clar. lib 4. §. emphyteuſis, qu. 16. Goth. ad rubr. C. de iur. emph & ad l. 3. eod. Emphyteuſis ſuper propriam vitam, in l. 17. §. 5. C. de ſacr. eccl.

Emphyteutica actio vide actio emphyteutica, adde omnino Goth. ad l. 1. in pr. C. de iur. emph & Clar d. l. loc. qu. 47.

Emphyteuticus canon, d. t. C & in tit. C. de ſacr. eccl.

Emphyteuticum ius, quod emphyteutes acquirit, Melioratio nuncupatur, Græcis ἐμπόνημα, l. 3. C. de iur. emph.

Emphyteuticarii dominici, i. rei priuatæ, l. 2. in princi. vbi Goth. C. ne rei dominic. vel templor.

Emphyteusis conceſſa duob. vel patri & filiis, poteſt mutuo inter eos alienari, etiam domino non conſentiente. Bart. in l. 1. C. de impoſ. lucra. deſcrip. & in l. ſi domus, §. fin. de leg. 1. Aliter in hereditate prohibita alienari, l. voluntas. Co. de fideic. l. pater filium. §. 13. de leg. 3. l. cum ſi. §. inter, de tranſact.

Emphyteusis meliorata trãſit ad hęredes extraneos, nec finitur tertia generatione. Bat. in l. quicũque. C. de omni agr. deſert. quanquam non adfirmat, ſummæ tamen æquitatis eſt. Pr.

Emphyteusis pro ſe & Titio, adquiritur Titio ſine ceſſione vel traditione, Bart. in l. ſi quis vſumfructum, de vſu & vſufru. legat. per l. fundum cum mihi, de act. empt. Prat.

Emphyteusis Eccleſiaſtica poteſt de conſuetudine per ſtipulationem acquiri etiam heredib. extraneis, Bald. in l. 1. Cod. de iur. emph. & in l. etiam, ſolut. matri. Emphyteuſis eccleſiaſtica tranſit ad vxorem, ſi hoc actum eſt nominatim, Nou. de non alienand. §. emphyteuſim & de aliena. emph §. 1. gl. in l, etiam ſolut. matrim. Prat.

Emphyteusis perpetua non poteſt auferri. Bald. in c. cum fundus, C. de ſolut. Emphyteuſis natura eſt, vt transferatur ad heredes, gl. in l. indebiti, §. fi. de condict. indeb. Emphyteuſis vẽdi aut alienari iure proprietatis non poteſt, ſed donari permittitur. Bart. in l. 1. C. ne rei dominic. vel templor. & in l. fin. C. de iur. emph. Emphyteuſis in bonis cenſetur emphyteutæ. Paul. de Caſtr. in l. ſciendum, qui ſatiſd. cogant. & in l. 2. quod quiſque iur. & propterea addit, Teſtem dicere falſum, qui adſerit aliquẽ nihil habere in bonis, cũ habeat emphyteuſim. I

Emphyteuta ſeu emphyteutes is dicitur, qui fundum ea l ge, qua ſuperius dictum eſt, agrumve à domino accipit: vt conſerat melioremq; efficiat. Atq; hic tenetur ad modicas, n autem ad ingentes expenſas, vt in l. Senatus, §. Marcel. de le 1. C. de iur. emph. & in l. hoc iure, § ſi aquam, de aq. quot. & æ At vero emphyteuta poteſt legare ac vendere melioramẽ ſua. Bart. in l. quicunque. C. de omn. agr. deſert. gl. in Auth. q rem, Co. de ſacroſ. eccleſ. Bart. in l. 1. ff. de ſuperficieb & in l. i conuentionalib ff. de verb. obli. Quinimo non poteſt fundu melioratus ei auferri, vel canon augeri, Bart. in l. 1. C de iu emph. Probatur in l. qui fundus, Co. de omn, agr. deſert. Pote autẽ locare emphyteuticã rem, Bal. in l. vſufr. ſol. matr. Tũ ius ſuum poteſt in dotem dare, Io. And. in c. potuit, de loc. Pr

Emphyteutæ poſſunt mutuo ſibi alienare, etiam emphyteu ſim eccleſiaſticam, conſtit. Imperial §. præterea, de prohib feud. alien. per Frid. Bar. in l. cum hi, §. ſi vnic. de tranſact. & i l. ſi domus §. fin. de leg. 1. Prat.

Emplastrum nunc vulgo vnguentum dicitur, *Ein ſalb.* Ne quod doctis eſt Cataplaſma, *Ein pflaſter*, ſignificat: tameſ communem ſequutus errorem, qui Germanice vertit Inſtit. Iuſt. ſic reddidit hoc vocubulum. in §. cum ex aliena, de rerum diuiſ. Spie. Adde Gellium l. 36. c. 7. & l. 18. §. 10. de inſtr. vel inſt. ab ἐμπλάττειν:

Εμπονημα Græcis ſignificat, quicquid laboris, induſtriæ, operæ & ſtudij poſitum eſt in curatione agri, Conn. lib. 7. c, 12. n 8. v. l. 3. pr. C. de iur. emph. vulgo meliorationes dicuntur. Br.

Emponema Græcis, quæ melioratio noſtris dicitur. Et eſt ius quod emphyteuta agrum colendo adquirit, Primum enim ſic cœpit contractus emphyteuticus, vt ſterilia tantum concederentur, in meliorem ſtatum plantationibus reddenda. Extat vox apud Iuſtin. in l. vlt. Co. de iur. emphyt. Spieg. Prat. etiam ſignificat expenſas vtiles ac neceſſarias bona fide factas.

Emponemata. Huius verbi Græci vim expendere, operæ pretium eſt. Proprie autem ſignificat ea quæ elaborata ſunt ad fundum vel excolendum, vel conſerendũ: quæ quidem etiam requirebat ipſa conditio appellatioq; emphyteuſeos. Ea itaq; cum neceſſario fiant, & impendantur ex lege & natura ipſius contractus facile amittuntur cum re & iure principali. Sed ſi emphyteuta vltro feciſſet & impendiſſet, quod nullo modo debebat, veluti ſi ſumptuoſum aliquod ædificium in fundo extruxiſſet, id ego temere non adſcripſerim ἐμπονήμασι: quaſi emphyteuta ne eo quidẽ nomine quicquam petere, ſi expellatur, & penſionum quoque debitarum ratione conueniatur, poſſit. Quod noſtri interpretes vulgo non ſatis diſcernere videntur: quanquam & veteres Iuriſconſulti, nobis cur ita ſentiamus, argumentum præbeant, l. penult. locat. Balduin.

Ἐμπρακτοὶ, iudices, practici: qui ſunt in actu, Goth. ad l. 6. prin. C. de mod. mulctar.

Emptio. Emptio contractus eſt notiſſimus, tritiſſimuſque. Origo autem emendi, vendendique à permutatione cœpit. olim autem non erat numus, neque aliud merx, aliud precium vocabatur, ſed vnuſquiſq; ſecundum neceſſitatem temporum & rerum, vtilibus inutila permutabat, quando plerunq; euenit, vt quod alteri ſupereſt, alteri deſit. Sed quia non ſemper, nec facile concurrebat, vt cum haberes, quod ego deſiderarem, inuicẽ ego haberem, quod tu accipere velles, electa materia eſt, cuius publica perpetua æſtimatio difficultatib. permutationũ æqualitate penſionis ſubueniret: ea materia forma publica percuſſa, vſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præbet, quam ex quantitate nec vltra merx vtrumque eſt, ſed alterũ precium vocatur, l. 1. de contr. empt. ff. Eſt ergo emptio contractus iuriſgentium nominatus, quiq; conſenſu perficitur, quo res aliena nobis de eo pretio datur. Definitioni huius verba ſi explicauerimus, liquido apparebit, quæ ſit emptionis natura. Emptionem contractum iuriſgentium eſſe diximus ex mente Pauli in d. l. 1. §. fi. ff. de contrah. empt. ex hoc enim iure omnes pene contractus introducti ſunt, §. ius autẽ gent. de iur. nat. gent. & ciuil. Inſt. Diximus & ex Vlp. in l. 1. §. fi. & in l. iuriſgen. ff. de pact. emptionẽ cõtractum nominatum eſſe: tranſit enim in proprium contractus nomẽ. Addidimus ex Paulo in l. 1. §. fi. de contr. empt. ff. (qui cõſenſu perficitur) in vẽditionib. enim & emptionibus conſenſum debere intercedere, palam eſt. Cæterum, ſiue in ipſa emptione diſſentiãt, ſiue in pretio, ſiue in aliquo alio, emptio imperfecta eſt, in vẽditionibus de contr. empt. ff. Addidimus & (quo res aliena) quod enim meum eſt, amplius meum fieri non poteſt, §. ſi cui fundus, de leg. Anſt. 2. & regulariter ſuæ rei emptio non valet, ſiue ſciens, ſiue ignorans emit. l. ſuæ rei, de contr. empt. ff. Adiunximus & (certo precio) precium enim conſtitui oportet, nam nulla emptio ſine precio eſſe poteſt: ſed & certũ precium eſſe debet, §. precium de empt. & vendit. Inſtitut. 3. Item precium (omiſſis antiquis quæſtionibus) in numerata pecunia conſiſtere debet, §. item precium, de empt. & vendit. Inſtitut. 3. Adhibuimus poſtremo (nobis datur) cum enim in emptione dominium transferatur, merito hoc verbo vtimur.

quod dominij tranſlationem importat. §. ſic itaque diſcretis de actio. Inſtitut.4. Il ud non omittendum, quod diximus. emptionem conſenſu perfici, verum eſſe in emptionibus & venditionibus,quæ ſine ſcriptura conſiſtunt.In iis autem quæ ſcriptura conficiuntur,non aliter perfectam eſſe venditionem & emptionem conſtitutum eſt,niſi & inſtrumenta emptionis fuerint conſcripta, vel manu propria contrahentium, vel ab alio quidem ſcripta, à contrahentibus autem ſubſcripta, etſi per tabellionem fiunt, niſi & complexiones acceperint, & fuerint partibus abſoluta. Donec enim aliquid deeſt ex iis,& pœnitentiæ locus eſt, & poteſt emptor & venditor ſine pœna recedere ab emptione & venditione, §. 1. de empt. & vend. Inſt.3.Anch.Adde Forcat.Necyomantiæ,dial.48.n.1.& ſeq.

Emptio & venditio eſt contractus iuris gentium de quantitate cum corpore commutanda:ſola inter ſe pactione contrahentes obligans, l.2.de oblig. & act. vel eſt contractus bonæ fidei, inter quos iure ciuili contractus, de re certa certo pretio, in perpetuum dominij iure obtinendo. Ita ratio hæc rerum acquirendarum à Mancipatione diſcernitur: quæ non contractus eſt,ſed actus, vt vulgo loquimur,id eſt,legis actio. Rurſus à locatione diſtinguitur, quia res conducta neque iure dominij,neque in perpetuum obtinetur. Hoto.adde Goth.ad l.10.de act.empt ex Cuiac.

Emptio à conductione differt. Conductio eſt quoties materia in qua aliquid præſtatur, in eodem ſtatu eadem manet: Quoties vero & mutatur & alienatur,emptio magis quam locatio intelligi debet. Si res pereat, perit emptori at non æque conductori. Denique emptioni fit ſatis, ſi res ſemel tradatur, nec amplius ex empto agi poteſt eo nomine.At ex conducto ſæpius agi poteſt, vt res tradatur, nempe quoties ea frui non licet: neque enim vnico ſtatim actu impleri poteſt totum negotium Balduin.tit.de locat.& conduct.

Emptio & permutatio ſic differunt, in emptione res pro nummis datur, in permutatione, res pro re, vel nummus pro nummo, vel, vt certius loquamur, precium pro precio: vt equus cum boue vel nummus Gallicus cum Italico.II In emptione ex ſola conuentione naſcitur obligatio in permutatione ex rei traditione tantũ. III. In illa venditor tenetur tantum ad poſſeſſionem præſtandam: in hac rei dominium transfertur. IV. Illa rei alienatæ traditione poteſt conſiſtere: hæc vero nequaquã. V. Ex illa venditor vna tenetur actione, nimirum eius quod intereſt: in hac qui rem accepit, duabus tenetur actionibus, aut condictione, aut petitione eius quod intereſt, l.1 ff.de rerum permut. Hoto adde omnino Goth.ad l 2.3.C.de rer.permut.l.1.C.de contr empt.tot.tit ff de rer.permut.

Emptio à ſocietate & mandato differt in hoc, quod hæc conſenſu de pretio ac re non contrahantur, ſed illa de rebus quęſtus cauſa communicandis: hoc de negotio gerendo. Gœdd. ad l.67.num.3.de verb.ſign.

Emptionis verbo lex 12. tabul. alienationem omnem complexa eſt,ait Pomp.l.ſtatuliberi,29.in fi ff de ſtatulib.Ego vero animaduerti Varronem in lib. de re ruſtic. plerunq. hac in re verbum illud vſurpaſſe,vt lib.2.c.10.In emptionibus dominum legitimum ſex fere res perficiunt,prout in acquiſitionibus. Item cap.8.Sequitur quartum de emptione.Fit alterius, cum à priore domino ſecundo traditum eſt.Hot.

Emptionis & venditionis verbis veteres promiſcue vtebantur,ait Caius in l.19.ff.de act.empt.& vend. Quod ego interpretor in locationibus & conductionibus, quia hæc Caius ſcribit ad titulum de publicanis: quod magnopere attendendum puto,nunquam enim reperietur, opinor,eum qui pecuniam pro re ſibi vendita numerat,venditorem ab antiquis eſſe dictum. Conductores autem operum aut vectigalium, Redemptores ab antiquis appellatos eſſe, nemo eſt qui neſciat. Itaque eundem Caium ibique ſcripſiſſe in lege inſequenti facile mihi perſuadeo: vbi non idem eſt: ſed id eſt, legendum puto: vt quod in commentario ſuo ſcripſerat, planius interpretaretur, id eſt, in locatione & conductione. Venditionis autem & emptionis exemplum ex Verrin.III.proferemus.Vbi illa conſuetudo in bonis(prædibus,prædiiſque) vendendis, omnium Conſulum, Cenſorum, Quæſtorum denique, vt optima conditione ſit is, cuia res ſit:cuium periculum? id eſt. Vbi eſt conſuetudo illa vetus in operibus locandis, vt is qui conduxit, aliis omnibus anteponatur? Sic enim locum illum in commentariis explicauimus, aliter atque Aſconius, aut Bud.aut alij: fateor,ſed lector locum animaduertat,& in hac controuerſia ſuum iudicium interponat, nam adhuc qui meã cauſam improbaret,reperi neminem.Hoto. Huic adde Franc. Balduin. comm.in l.12.tab.c.34.

Emptio imaginaria dicitur, quæ ſimulatur, cum in veritate non ſit emptio.Zaſ.§.item ſi quis.Inſtit.de action.

Emptio gratioſa,ex gratia, id eſt, iniqua l.16 vbi Goth.not.C. reſcin.vend.l.3.C.de iur.fiſc.l.2.C.de iur.haſtæ.

Emptio ſpei eſt veluti cum alea luditur, quod fit cum captus piſcium vel auium vel miſſilium emitur. emptio enim contrahitur etiam ſi nihil inciderit. Emitur enim euentus rei,qui in captu piſcium aut auium, aut miſſilium fortuitus eſt. Connan.lib 7.c.6 n.7.

Emptiones prædiorum & ſeruorum, pro inſtrumentis emptionum,l.102.ff.de leg.3.

Emptio vxoris,quibus olim ſolennitatibus peragebatur, refert Alciatus enarrans l.pronunciatum.de verb.ſign.Spieg.

Emptor,non ſolum qui precio emit,ſed etiam ſi quis vel permutauit, vel compenſauit, accipiendus eſt, l. ſciendum, §. pen.ff.de ædil.edict.l.fin. Ex quib.cauſ. in poſſ. Cætera apud Alberic.Spieg.

Emptor bonorum l. 19. ff. de verb. auct. appellabatur is, qui bona quæ à Creditoribus diſtrahebantur, emebat.Hinc apud Valer.Prob. hæ notæ B. E. quæ bonorum emptorem ſignificant,inter Iuris notas ponuntur.Briſſ.

Emptor imaginarius, v.l.30.C.de diſtract. pig. l.2.C. qui manumit. & vtrobique Goth.not.

Emptorem in edicto ædilium curulium accipere debemus eum qui pretio emit. ſed ſi qui permutauerit, dicendum eſt, vtrumque emptoris & venditoris loco haberi.Briſſ.

Emptor familiæ, ſicut alia vetuſta, in vſu eſſe deſiit. meminit eius Iuſtin.in §.acceſſit.Inſt.de teſt.ord.Spieg.

Emptorem pro venditore. locatorem pro conductore,creditorum pro debito quandoque poni, & quandoque vice verſa poni,obſeruatum eſt ab Accurſio l.2.ad leg.Rhod.Laur.Valla li.1. Eleg. & nuper ab Alciato lib.5.parerg.Spieg.

Emptori quid redhibitorio iudicio præſtare venditor debeat, docte diffuſiuſq; aliquanto explicat Alex Neap.c.1.lib.6.spi.

Emptrix l.1.C.de pact.int.empt.l.63.§.1.de euict.

Emptum & paratum hoc differunt,quod in empto paratum ineſt;in parato non continuo emptum continetur,l 47.§.1 ff de leg.& fid..ib 31. Paratum ergo generis nomen eſt: emptum ſpeciei,l 45.46.49.§ 3.46.78.cod Hotom.v.Briſſ.

Emptum habere,emptam rem habere,Ex empto vendito agere,ex empto vendito actiones, ex empto committi,præſtare, teneri.Briſſ. ex ff.

Emptum rogare,pro emere.Id admonuit Alc in parer.Spieg.

Empti,pro actione empti, l.8.fin.C de ſenten.& interloc.

Emptionale inſtrumentum, alia inſtrumenta, l.2.med.C.de aſſert.toll.l.3.poſt pr.C.de quadrien.præſcrip.l.17. ante fin.C. de fide inſtrum.

E N

Ἐναγχος, nuper,Nou.39.c.2.in l.5.

Ἐναλλάττω, mutuo,Goth.ex Baſilic.

Enargia,pera,euidentiam & rerum repræſentationem, & vt Cicer.inquit, luſtrationem: Energia autem,pere ſcriptum in ſecunda ſyllaba efficaciam,aut efficacem efficientiam ſignificat.Bud.in annot.prior.Spieg.

Enata inſula vel in mari,vel in fluminibus l.7.ff.de leg 3.Quę nimirum repente in aliquo Mari vel flumine emergit, vt loquitur Plin lib.2.cap.86.Briſſon.

Enauigare de ciuitate,l.122.§.1.de verb.oblig.

Encænia Eraſmus apud Euangeliſtam verbum verbo reddens interpretatur initialia, Græcis autem dicitur ab innouendo ſiue initiando.Albet. vocis Enceniorum etymologiam adfert plane Hugonicam, quam animi cauſa retuli Eraſmus in annot.c.10.Ioan.

Encænia, quaſi renouationes dicas, aut inſtaurationes. Fuit ſolennis quædam feſtiuitas, quam Iudæi die 25. Nouem. obſeruarunt. Significat autem vocabulum renouationem, ſeu dedicationem. Alij putant hoc feſtum initium ſumpſiſſe à tempore Iudæ Machabæi, qui templo inſigni virtute recuperato, dedicationem eo die maxima lætitia fecit:ac deinceps communib. ſuffragiis ſtatuit; vt eo die quotannis ἐγκαίνια, ſeu recordatio iſtius dedicationis,ac mirandæ recuperationis templi peragererur, 1.Machabæ..4.Alij feſtum eſſe antiquius aſſerunt, nempe quod a reditu ex Babylone, templi fundamentis iactis,celebratum ſit,die 24.Nouemb.Zach 2. Tempus enim perpulchre coincidit. Sed vtut ſeſe res habeat,planum eſt,lætiſſimum fuiſſe feſtum,in quo beneficia Dei de inſtaurato templo & conſeruato miniſterio, denique etiam de patefacta & defenſa doctrina cœleſti,prædicata ſunt. Obſeruat hoc feſtum vna cum Iudæis Chriſtus, vt Ioh.10 ſcriptum eſt.Hinc tranſlata eſt vox ad conſecrationem templorum quę cultui diuino dedicantur,vide Turneb.aduerſ.li.12.c.11.in fin.

Encænia Prateio ferias ſignificabant, quæ nouo operi facto dicandoque conſecratæ ſunt: ſic publicæ bibliothecæ dedicabantur,ædes ſacræ,opera publica,etiam ſtatuæ.Vnde feſtus dies dedicationis templi,Ioh.5.Luc.4 c.&c. ſolemnitates, de conſecr.diſt.5.vbi Archidiaconus.

Encarpa. Turnebus encarpa apud Vitruuium,lib.4.exiſtimat eſſe ornamenta capituli columnarũ, palmites aut ramos cum ſuo fructu habentia:aut etiam arbuſculas fructuoſas, quæ vocantur δένδρα ἔγκαρπα à Græcis, aut frondibus & ramis implexos innexoſque fructus.Sunt & ἔγκαρπα Heſychio ſegetes triticeæ ſectæ meſſæque, Turnebus aduerſ.libr.11.c.4.

Encauſtum cui dicatur librarium atramentum.Rhodigin.in

dicat cap.31.lib 7. vide C.de reſcr.& pragm ſanct.Spieg.Encauſtum in l.6.C.de diuerſ.reſcript.l.4.de extraord.mun in C. Theod.in quo verbo error eſt in l.1.§ 1. C.de collegiat. Nam ibi vulgo in cautis breuibus legitur: ſcripti codices Encauſtis breuibus dilucide habent. Sed & in l.9.C.de agric. & cenſit.l. 11. vbi Encauteriis quidam codices, alij Eucteriis, ſcriptum habet,crediderim Encauſtis potius legendũ eſſe. Encauſtum autem ſacrum ex muricis ſeu conchylij cruore compoſitum d.l.6 Cod.diuerſ.reſcript.docet vel reſcriptum Principis cocti muricis ac triti conchylij cruore , & ſic purpurea inſcriptione inſignitum. Prate. Et inde memini me in Epitome quadam Chronicorum VVeruetonis Leodienſis monachi legere , Palæologum Conſtantinopolitan. Imperatorem Romæ in æde S.Spiritus in Eccleſiæ Romanæ obedientiam, ſubiectionemq; iureiurando pollicitum. Idq; ſyngraha conchylij ſanguine à ſe ſubſcripta teſtatũ reliquiſſe,quæ in archiuis adſeruatur.Bri.

Encavstrvm alij pro Encauſtum : alij vero Encautum , ἐγκεκαυμένον.vt Cuiac.vide omnino Goth.ad d l.6.C.de diu.reſcrip.

Encavte , ſcripturæ genus,vel picturæ à quo monumenta ciuitatum encauta & encauteria, l immunitates, S.C.de agr.& cenſit.lib.11 vbi ita legit Cuiac.Plinius lib 35. cap.11.Lyſippus quoque Æginæ picturæ inſcripſit encautem : quod profecto non feciſſet,niſi encauſtica inuenta Alia exemplaria habent Encauſen.Prat.

Encavterivm in l.9.C.de agric.l.11.vbi Briſſ.mauult Encauſtis pro encauteriis,vt ſupra.

Encavstvm vide ſupra encauſtrum.

Enchiridia Græcis, qui nobis à pugno Pugillares dicuntur, ex lib.4. Alciat.de verb.ſign Spieg.

Encomivm carmen in victoris laudem editum ad immortalitatẽ,quod ipſius res geſtæ magnificæ, illuſtri præconio canebantur:quod & Epinicion vocant, id eſt , præmium & celebritas,pro habita victoria,Alex.de Alex Gen.dier.lib.1. c.22.

Ἐνδιαίτημα,cœnaculum,Gothofr.not.ad l.3.§.7. prin. vti poſſid.

Endiadis.v.mox infra Endyadis.

Ἐνδομενικὸν,l 9.§.1.C.de exact.trib.& ed ct Iuſtinian.13.c.7 vbi Goth.not.ea quæ collector exactori dat,vt aliquid de exigendi ſeueritate remittat.

Endromis,v.mox inf.

Endoiacere,in leg.11.tab.Feſto lib.18.amputare eſt.Prat.

Endoplorato , Feſto lib.5 implorato eſt,ſeu cum quæſtion. inclamato.Prat.

Endo procinctu,in procinctu.ſignificat autem quum ex caſtris in prælium exitum eſt:procinctos quaſi præcinctos,atque expeditos nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicuntur. Feſtus.Hor.

Ἐν ἔργῳ,id eſt,in re ipſa,in ipſo opere, vel actu Vlp.l quod ait, Ad leg.Iul. de adult. Et hoc eſt quod Solon & Draco dicunt, ἐν ἔργῳ. Hanc lectionem vt veram probat Alc. nec ab ea recedendum admonet: tametſi altera è Luciano ſit magis elegans & erudita.Spieg.

Ἐν ἔργοις,id eſt,in rebus ipſis venereis,l.23.ff.ad leg.Iul. de adult.

Ἐνέργεια,.v. Energia.

Ἐνεργολαβεῖν,mercede accepta defendere,N 17.ca.14.conſſ.Tib. 1.c.4.princ.Gothofr.

Ἐνεργούμενοι,c.omni die,de conſecr.diſt.5. à dæmonibus obſeſſi.

En πλάτει,locutio eſt Iuriſconſultis familiaris,idem ſignificans quod laxe, non anguſte, neque preſſe. nam vt ait Heſychius, πλατέα τὰ ἐν πλάτει νεμόμενα μεγάλα,id eſt, πλατέα dicuntur paſcua longè lateq; patentia.Ex quib. patet deductam locutionẽ ex eis qui non in aliquo angulo & anguſto loco.ſed in cãpis late patentibus verſantur.Labeo l.29.ff.de probat Num aliquis meminerit quo die aut quo Conſule factum ſit,ſed nũ hoc aliquo modo probari poſſit,quando id opus factum ſit,& hoc ita quod Græci dicere ſolent,ἐν πλάτει, poteſt enim hoc memoria non retineri intra annum puta 50.aut 60.factũ Sic enim eum legendum eſſe locum in obſeruationibus demonſtraui.Iulianus l.13.ff.de ſolu. Ratum autem habere dominus debet,quum primum certior factus eſt,ſed hoc ἐν πλάτει , & cum quodam ſpatio temporis accipi debet. Vlp.l 12.§ 2.ff.ratam rem hab Hoc autem ἐν πλάτει accipiendum, & cũ quodam ſpatio temporis nec minimo nec maximo Et rurſus,l.5. ff.de cond tritic.Vt ſi quis diceret. Hoc tempus accipiendum eſt in campo,non in angulo:id eſt,longum,nõ breue.Eſt enim à tempore ad locum tranſlatio. Et ſimilima locutio eſt apud eoſdem ICtos Παραπηκῶς,de qua ſuo loco dicturi ſumus.

Ἐν πλάτει ſignificat cum quodam ſpatio, laxamento,& temperamento temporis,l.105.ff de ſolut.&,vt alias dicitur plenius, & latius, non momentis omnibus temporum ad viuum reſecatis.Briſſ.

Ἐνεχυρασμὸς pignoratio:repreſaliæ,c.vni de iniuriis in 6.Goth. ad rubr.N.15.

Eniti,id eſt parere,ſeu edere partum.l.44 ff.de vſurpat. Enixa eſt ancilla filia Briſſ.ex ff.

Eniti.v.l.4 C.de hæredit.actio laborate,conari.

Enixæ dicuntur mulieres, nitendi,h.e. conandi & dolendi labore perfunctæ.Gœdd.ad l.138.n.1.de verb. & rer.ſig.

Enode,quod ſine difficultate eſt.

Ἑνόω vnio,ex quo ἡνωμένον vocat Pŏponius omne corpus quod perpetuo opere vnum & continuatũ eſt.Conn.lib.3.c 14. n.6.

Enorme damnum, pro immodico prægrandique vſurpatur:id cenſuræ iudicis relinquitur,Interpretum calculo.Enorme delictum,l.1.C.de emendati.propinq.

Enormitatem ſtipendiorum , dixit Spartianus , pro nimia largitate.Spieg.Enormitas donationis,l.4 C.de inoffi.donation.Briſſ.

Enopkoi ἀναβολαὶ & ὑπωμοσίαι dicuntur Budæo teſte illæ dilationes , quæ propter ſonticum morbum aliamve iuſtam & legitimam cauſam iureiurando poſtulabantur , & impetrabantur,&c. Brechæus,l.Morbus ſonticus,de verb. & rer.ſig.

Ἐνόρκῳ,l.1.poſt pr. C. commun.de legat.l.cum pater, §.filius,de legat.2.id eſt,cum iuriſiurandi religione Goth.& Cuiac.in d.l. 2.legunt ἐνορκῶ,adiuro,iureiurando conuenio.

Entheca, vocabulum in Decretis Canonicis eadem pene ſignificatione ponitur, qua apotheca,& horreum,videlicet pro loco,gazęque repoſitorio,annotauit Beroaldus.Extat & apud Iureconſ.nempe Vlp.in §.fin.l.Iuliano.al.Iulianus , & Papin. in l.2.de fund.inſtru.Dotes prædiorum, inquiens,quæ Græco vocabulo Enthecæ appellantur. Alciat. aliter legit.Haloander noſter Græce doctiſſimus nihil mutauit. Spieg.

Enthecæ vocantur à Græcis prædiorum dotes,l.2. §.vlt ff.de inſtr.vel inſt.Sane Iſidor.l.Etymol.enthecam græco ſermone repoſitam rei copioſæ ſubſtantiam appellari tradit.Briſſ.

Ἐνθῆκαι appellantur,cum non inſtructa legantur,à legatario nõ præſtentur. Conn.lib.4. c 1.n.4. Enthecæ inſtrumenta & ferramenta rei,agri,quę tanquam eius dos ſunt inſtructum.l.14. §.1 de leg.1.l.2.de inſtr.Nou.128 ca 8.vbi Gothofr. v.l.92.fin. de leg.3.& 1.colum.8.l.68.fin.vbi Gothof.de legat 3 alias entheca eſt pecunia à menſatiis ſepoſita.Libonio: item onus naui impoſitum,Gothofr. ad d.l.2. de inſtruct.Cuiac.ad Nouel. 128.Turnebus 8.aduerſarior.9. vide & Prateium.

Endromis.Hyemalis & villoſa veſtis eſt. Libro quarto decimo Epigram. Martialis. Pauperis eſt munus,ſed non eſt pauperis vſus,hanc tibi pro togula mittimus Endromia. Ioan.Baptiſt. comment.in Epiſtol.Sidon.Apollin.ad Domitium.l.2.

Endyadis , cum diuerſa in vnam rediguntur conuenientiam: vt ſemiſſem patrimonij ac portionis eius, l.Lucius Titius,§. Caio Seio,ad SC.Trebell.id eſt, ſemiſſem patrimonij in portiones diuiſi.Olden. Huius figuræ obiter meminit gl.in verb. placitum & conſenſus,§.1.l.1.de pact.

Ἔνθεοι,θεοφορούμενοι , fatidici,fanatici , circa fana quondam bacchari ſoliti, tanquam oracula & reſponſa redditurі, Gothofr. not.ad §.9.princ.l.1.d ædil edict.

Enthovsiastæ , in l Arriani 5 poſt pr. C.de hæretic. vbi alij Enthuſiaſtæ, in Cod Theodoſ. Enthyſiaſtæ,& male : numine ſe correptos fingebant,Theodoſ.4.hiſtoriar 11.Goth d.l 5.

Ἐνθρονιαστικὰ, Scrimg.c.3 Nou.125.vbi ſæpius Latine inthroniſtica,id eſt, cathedratica , quæ ab Epiſcopis dantur pro introitu, vel quæ Papæ dant Epiſcopis,à quibus eliguntur.

Enthronistica,pro Inthroniſticis ſupponendum, apud Iuſtinian. in Conſtit. de ſanctiſ.epiſcop. §.ſi quis autem epiſcoporum: Sunt autem Cathedralia , vt nunc vulgo dicuntur, à Græca voce ἐνθρονίζειν, quod eſt in ſedem ponere.Barbari dicunt inſtallare,quod & Coclæus indicat. Spieg. vide omnino Goth.not.ad ca.3. N.123,ad epigr.N.56.vbi Enthroniſtica vocat Latine,alius vero ἐνθρονιαστικὰ,& ad edict.51. Iuſtin.c.7.

Enthymema eſt ratio, in qua nõ omnibus premiſſis ante poſitis feſtinata infertur concluſio , & ex vniuerſali concluditur particulariter , ſeu minus vniuerſaliter & dicitur ſyllogyſmus imperfectus Sebaſtian.Med.in tract.de definition.parte 2.

Envbere nihil aliud erat, quam è patris domo tranſire, patriaque ſacra relinquere.

Envcleo. Enucleate per tranſlationem, pro declarare, & explanare, vti in tit.C.de vet.iure enucleando : enucleando,i.e. exponendo, & in certum librorum ordinem redigendo. Anchor.

Envcleatvm ius.l.4.circa med.C.de lib.præter.

Envmerare ſpecies. perſonas.Briſſ.

Envmerari,pro recenſeri,in l.fi.C.de præſcript.30.annor. Terentius aliter vſus eſt.

Envntiare conſilia Lege Conſilia enuntiare.Spieg.

Envntiatio , pro oratione & clauſula, l.hæc enunciatio de verb.ſign. Interdum enim quod Enuntiatum , ſeu enuntiatio eius,quod eſt vel non eſt,l.& licet.de conſtit.pec.

Envntiative , vel narratiue deduci dicitur, cum ſimpliciter aliqua res , ſine myſterio , ſine pondere,ſine momento deducitur, vt cum dico,Peto à Titio,qui eſt heres Seij : iſta verba, Qui eſt heres , enuntiua ſunt. Vnde etiam ſi non eſt heres Seij,tamen procedit libellus. Caſus eſt,vt aiunt, in minis,in l.qui familiæ,quem text.vt ſingularem, ſecundum præceptorem meum Zaſium omnes Doctores exclamant, ff.famil. erciſcund.Diſpoſitiue autem narrata,vim habent & obligandi & diſponendi cauſam:adeo,vt ea,quæ medullas reſpiciunt, mutati

mutati,emendariue nequeant,maxime ſi pro reo faciant. Per textum elegantem in leg.cum pretium.C.de lib.cauſ.Spieg.

Enuntiatum Ciceroni eſt, quod Dialectici propoſitionem vocant.Spieg.v.l.& licet.de conſtit.pecu.

Enixa rer videtur, quæ trigeminos peperit l.137.de verb.ſignif. Enixa vnum vel plures,l.16.pr.C.de fideic.libert.

Enixæ praeces, hoc eſt, diligentiores, quæ cum maiori ſtudio fieri ſolent. Papin.in l.cum pater filios.ff.de legat.in fin.§.filius matrem. Nam, ait, enixæ voluntaris preces ad omnem ſucceſſionis ſpeciem porrectæ videbantur.Spieg.

E O.

Eo,pro in tantum,etiam reperire eſt apud Canoniſtas.

Eo,pro propterea. Paulus de conſtit pec. Non minuetur peculium, eo quod ea ex cauſa obſtrictus eſſe cœperit, l.id quod ſub conditione.Spieg.

Eo amplius Hæc verba & addunt & repetunt, vt Interpretes demonſtrant,l.ſi ſeruus.§.ſi quis ita,de legat.1.& l.ſi ſit.eod.cum ſimilibus.Spieg.

Eodem tempore facta intelliguntur,quæ diſtāt modice. Spieg.

Eo ipſo.Verbo hoc Barbatius tradit denotari Canonem latę ſententiæ: citátque l.fin.§ ſi poſtquam, verſ eo ipſo quod inuentarium fecit.C.de iur.delib.Spieg.

Eo,pro ibi.Eo morari,vbi,&c.l.7.circa fi.ff.de annu.legat.ſic illo.vbi &c.l.23.§.1.ad l.Iul de adult pro illic vbi Briſſ.parerg.

Eo loci,pro in eo ſtatu. Vlpian. de iud.l. ſed & ſi. Si ea res,quæ per fideicommiſſum relicta eſt, eo loci ſit,dicendum eſt,non debere præſcribi.Spieg.

Eo loci, pro eo loco, vel in loco,apud eundem,de nou.ope.nunciat.l.de pupillo. Qui eo loci operantur, l.cum aliter,ad SC. Sylu. Quicunque eo loci faciunt, vnde vocem exaudire potuerant. Idem pro tunc,eo loci vſurpat, in l.hæredes, de iud. fendere ſe eo loci debebit.Spieg.

Eo minus,l.1.Qui teſtam.fac.poſſ.cum aliis locis.

Eo nomine, quo contrahitur, actionem eſſe dandam, Iuriſc.exponunt tit.de inſtit.act.

Eo potius,pro eo amplius,vel ea maxime ratione. Sic colligitur (Alb.ait) ex l. item ait prætor, §. hoc autem, ff.ex quib. cauſ. maior.Spieg.

Eousque, pro intantum,§.illud quæſitum.Inſtit.de rer.diuiſ.

E P.

Επ. VOCES GRÆCÆ.

Επαθλον τῆς μηνύσεως, præmium indicij,Gothof.ad l.1.Cod.pro quib.cauſ.ſeru.

Επαιωρούμενον, vide ἐπαωρούμενον.

Επαγγελία, cum quis accuſatur,quod præter leges concionetur, aut Rempub.capeſſat,ex Cœlio. Spieg.

Επαμφοτερισμὸς,alteratio,Goth.ad l 4.circ.med. C.de verb.ſig.

Επαφρόδιτος,Epaphroditus,l.ſi cui,50.de cond & demonſtr.

Επαρχία,prouincia,l.6 de excuſ.Gothofr. præſidatum ſignificat in not.ad §.12.d.l.6.

Επαρχικὰ, Eparchica ſunt libri qui continent generales formas, ſiue edicta præfectorum prætorio, quæ legis vim habere conſtat,l.2. C de offic præfect prætor l.apertiſſimi.16.Cod.de iudic.l.pen.Co.de fideiuſſ. Ex libris ἐπαρχικῶν multa deſumpſit Harmenopulus: vide Cuiac 6.obſ.10. Goth.ad l.2.C.de offic. præfect.præt.

Επαρχιῶται,prouinciales.Goth.ad l.190 de verb.ſign.

Επαρχικὸς ἄνθρωπος,prouincialis,i.e is,qui cum ex prouincia eſſet,Romā legatus venit. De his prouincialibus legatis vide l.2.§.3. l.8.l.16.§.de iuriſd. l 25.in fi.de iureiur. Goth.ad l.ſcire, 21.§.4.in princ.de tutor.& curat. dat.ab his.

Επαύλια,prædia prætoria,Goth.in no.ad Nouell 7 c.3.§.1 in fi.

Επ' αὐτοφώρῳ, in ipſo furto deprehenſus,&c.Inſtit. de oblig.ex delict.§.3.l.3 in pr.de furt.

Επαφλώματα,ſunt pallia,περιστρώματα.Goth.ad l.45.de verb.ſig. ex Cuiac.10.obſ.18.

Επείσακτος, ſuperindicta ſcil.mulier,vnde Goth.ad l.19.poſt pr. C.de epiſc.& cler.Cuiac.2,obſer.29 & ad No.6.in fin.

Επείσακτοι, milites euocati, l.2. C.vt nemi.lice.à coempt. forte rectius adentitij dicerentur,& externi: quos & extraordinarios & ἐπιλέκτους vocant.Dionyſ. 55. ξένοι δ' ἱππεῖς ἐπίλεκτοι. nam eodem ſenſu leges externas Dionyſius ſeruos barbaros. Plutarch.in Græc.ἐπεισάκτους vocat.Prat.

Επελεύσεις μεγάλου πράγματος, impetus maioris rei, Gothof.ad l.2 ff.quod met.cauſ.

Επηωρημένον,i.e.imminens,deſuper impendens l 1 §.6.in prin.& ibi Goth.ff.quar.rer.actio non datur.Alij legunt ἐπαιωρούμενον. vel ἐπανορθούμενον, vide Cuiac.16.obſeru.8.

Επιβάθρας,legit Haloand.in §.12.ante fin.l.1.de exercitor.act.Budæus vero Επιβάτας quaſi ſcanciles & vectoribus traiiciendis aptæ naues.vide Goth ad §.12.

Επιβάται, l.fin. ff. naut. caup.ſtab. vectores ſunt,ſeu vehant,ſeu vehantur.Prat.Schardio ſunt milites nauibus impoſiti,non vt remos ducant, ſed vt ſtent ad pugnam parati:Latine claſſiarij: ex Budæo in l.1.de recept.arbitr.

Επιβάται,naues indictione Meſonautæ explicantur.

Επιβατηγοὶ,naues eædem,quæ vectoriæ,i.e. vectorum ductrices: ab ἐπιβάτης,i.e vector,& ἄγω,duco. Vlp.in l 1.§.5.de exercitor. action.Quædam naues onerariæ:Quædam,vt ipſi dicunt, ἐπιβατηγοὶ ſunt,vide ſupr.Emphractæ,Briſſ.

Επιβολὴ,ſuperindictio,vel ſuperindictum.cap 7 vbi Gothofred. Nouell.128. Fieri intelligitur,quoties onus agri defecti imponitur fertili.

Επιβολὴ,ait Conſtantin.Harmenopol.eſt,cum prædium aliquod ſterile ac defectum transfertur ad conſortes:h.e. eos qui eiuſdem ſubſtantiæ poſſident bona: ad eos, qui ſub eodem titulo vectigalia pendunt, & eiuſdem territorij poſſeſſores, ad eos, denique, qui ex eis bonis, quæ in cenſum ſimul relata inueniuntur,prædia poſſident: ne ſcilicet à ſterili poſſeſſione, & à domino deſerta ac deſtituta aliquid publico depereat. De his vide tot.tit.C.de omn.agr.deſert.Prat.

Επιβολαὶ,in epigraph.Nou.166.non ſunt adiectiones, quæ fiunt in auctionibus licitandis,ſicut in l Lucius vigeſima prima, in fin.ad municip.vbi Gothofr.vide Cuiacium 6.obſeruat.10. & 4.obſeru.30. & 2.obſeru.24.& Gothofr.ad d.epigraphen,Nouell.166.

Επίγονοι.vide infr.Epigoni.

Επίδειξος περὶ ἐπιδείξεως πραγμάτων,de rebus exhibendis,tit.in ff.& C.ad exhibendum.Goth.ad rubr.C.ad exhibendum.

Επιδημίαι, vitæ tritæ ac peruulgatæ, per quas plerumque ad vrbem itur:à δῆμος,i.e.populus. Vlpian.in l.4 §.4.de offic. procon.Ingreſſum etiam hoc eum obſeruare oportet,vt per eam prouinciæ partem ingrediatur,per quam ingredi moris eſt: & quas Græci ἐπιδημίας, id eſt, acceſſus ad vrbem appellat, ſiue καταπλοῦν,obſeruare,Prat.

Επιδημητικὰ,Latine epidemiticia,in c.1.ante fin. Nouell.134.ſunt pretia, quibus prouinciales ſe redimunt ab onere hoſpitum ſuſcipiendorum,l.vlt. C.de metall.& epidemitic. adde Nou. 129.Goth.not.ad d c.1.

Επιδημητικὰ,(ait Prateius ex C.de metat.& epidemet.) ſunt pretia, quibus prouinciales ſe à mercatoribus redimunt onere hoſpitum ſuſcipiendorum. Solebant enim prouinciales præbere ſuperuenientibus militibus vel aliis perſonis hoſpitia, quæ & metata dicebantur. Alciatus vult eam eſſe collationem pecuniæ, quam à ciuibus extorquebant milites, ne in horum domus diuerterentur: vt & Iuſtin.videtur vſurpaſſe in Aut.vt nulli iudicum.Anchor.& Alciat.

Επιδημητικὸς,Epidemetici,ait Accurſius ad tit.de metat. & epidemetic.libro duodecimo C.dicuntur, qui ſupra milites ſunt conſtituti metientes ſeu dimetientes militibus hoſpitia: vbi tamen abſurdam Accurſ.etymologiam profert. Rectius alij ab ἐπιδημία, quod aduentum ſeu acceſſum in vrbem deſignat. Solent enim epidemetici prius,quam milites,petere ciuitatē, ad hoſpitia ſingulis adſignanda. Merito itaque Cœlius Rhodiginus libro ſeptimo capitulo decimoquarto: Epidemetici ſunt(ait)qui *forriarij* modo à Gallis videntur dici. Sch.

Επιεικὸς,æquum & bonum eſt:interdum ipſa æquitas.Hinc verbum ἐπιεικίζειν, ex fide bona,ex æquo & bono ſtatuere,ex bono & æquo arbitrari, cenſere,æſtimare,conſtituere: quod fit in contractibus bonæ fidei,hoc eſt,æquitatis, non ſtricti iuris. Spieg.

Επιεικὸς,ęquum & bonum eſt Ariſtot.5.Ethicor Nicephor.capitulo decimo: non quidem ſimplex æquitas, ſed ea,quæ à legumlatoribus omiſſa eſt. Hi namque generatim loquentes interdum particulare quid omittunt:quod tamen ſi illis legē ferentibus contigiſſet,vel de eo interrogati fuiſſent, æquitate ſuadente, idem conſtituiſſent voce viua aut lege lata, quod poſtea: illo prætermiſſo, ipſa naturalis æquitas tacite dictat, vbi caſus talis acciderit. Sic videtur Iureconſultus bonum & æquum accepiſſe in l.ſeruum,de verb.obl.Budæus.

Επιείκεια,eſt conuenientia,Latinis æquitas. Ariſtoteles etiam æqualitatem vocat.Nomen enim factum ab ἐπὶ, id eſt, iuxta & εἰκὸν conueniens,adſimilatum.Æquitas ſeu æqualitas retinet in ſocietate humana proportionem rerum omnium iuſtam, hoc eſt,ſtatum aptum locis,temporibus,perſonis,&c.Prat.

Επικίνδυνον, nauticum creditum, quod eſt periculo creditoris: (ſicut ἀκίνδυνον, terreſtre creditum quod eſt periculo debitoris)de quo in l.122.§.1.in pr.vbi Goth not. ff. de verb.oblig.

Επιληψία,morbus comitialis:de quo vide Gothofr.ad l.qui tertiana.53 ff.de ædil.edict.

Επιμεληταὶ, curatores in genere: qua voce Paul.in l.Lucius Titius.46.§.1. in princip. ff.de adminiſtr tur. Apud Athenienſes decem erant hoc nomine qui emporiis præſiderēt, Curarentque in vſum ciuitatis triticum deferri, eodem munere fungentes, quo apud Romanos Ædiles Cereales: vide Alciat. 2. parerg.29.Gothofred.ad dict.§.1. l.in princ.Hi autē dicebantur ἐπιμεληταὶ τοῦ ἐμπορίου. Nec vero frumentum duntaxat curabant deferri, ſed & de rerum pretio ſtatuebant, vt non vendentium arbitrio,ſed iuſto tantum pretio diſtraherentur: ſed hæc ne vitioſas loco legitimarum merces exponerent.Briſſ.

Επίμετρον,l.15.C.Theod. de ſuſcept.præpoſ.id quod ſuſceptorib debebatur: frumenti ſcilicet quinquageſima:hordei quadra

geſima: vini & lardi viceſima, &c. Id & Mantiſam veteres vocitaſſe videntur. Prateius. vide Cuiacium ſeptimo obſeruat. 10.

Ἐπιμηνίσι, vide Gothofred. not. ad l. qui fundum, 205. de verb. ſignific.

Ἐπιπλέοις ἐξουσίας, apud Paul. in l. 29. ff. qui teſtament. fac. pro Quacunque ratione ac modo fieri poterit: ſcribit enim illic Paulus, ſcripturam ad teſtamentum paratam vim teſtamenti non habere: niſi ei hæc verba defunctus ſubſcripſerit: Hoc teſtamentum, quacunque ratione poterit, ratum eſſe volo. Hot.

Ἐπίσημα τῆς ἀρχῆς, inſignia magiſtratus, Gothofred. ad l. 1. de offic. proconſul.

Ἐπίσημα πρόσωπα, ſpecioſæ perſonæ, Gothofred. ad l 100. de verbor. ſignific.

Ἐπισταθμοί, profectus, τῶν σταθμῶν, manſionum, Ἐπισταθμοί quandoque dicuntur ij, qui ſignant hoſpitia in comitatu principis aut legati, aut ducis exercitus. Gothofr. prolixe ad § 10 in fin. l. munerum, 18 ff. de munerib.

Ἐπιστάθμεια (al. Ἐπιστάθμια) munus negotij iam dict. munus recipiendi (vel locandi) hoſpitis. Budæus l fi. ff de muner. Anto. Auguſt. lib. ſingul. ad Modeſtin. Gothofr. iam d. loco. Heſych. vocat ὑποδοχὴν ξένων. Prat.

Ἐπισταθμιῶν, appellatione intelligimus præfecturas manſionum ſiue ſtatiuorum. Rectius tamen cum diphthongo legi opinor Ἐπισταθμειῶν, vt ſignificetur neceſſitas illa militis hoſpitio recipiendi, à qua liberantur artium profeſſores: Quod Impp. Conſtantinus ſtatuit ac Theodoſius & ante vtrumque Veſpaſianus Adrianuſque ſuis reſcriptis ſignificarunt. Balduin. in tit. de excuſ. tut.

Ἐπίσταλμα vide infr. Epiſtalma.

Ἐπιστόμιον. vide Epiſtomium.

Ἐπιτιμία. vide Epitimia.

Ἐπιθυμία. vide Epithymia.

Ἐπιτόνια. vide infr. Epitonia.

Ἐπίτροποι, curatores apud Dionem. Tutorem quoque paſſim in lib. excuſat. Modeſtin. ſignificat. Prat Vetuſtas & Nou. Leonis. 68 in medio, executores teſtamentarios Ἐπιτρόπους quandoque nuncupauit. vide Gothofr. not ad l. 107. in princ de legat. 1 & ad d. Nou. Leon. 68. & Cuiac. tract. 2 ad Africa. adde Nou. 131. c. 12.

Ἐποχή, vide Cuiac. 14 obſ. 1.

Ἐποχαὶ in Nou Leon. 57 ſunt retia in mare extenſa confixis palis: maxime vbi mare anguſtum, & in prothyris eius: vnde Leo Nou 104 ἐποχὰς τὴν πῆξιν duxit, ἐφάπλωμα interpres Nouellæ 101. vide Cuiac. iam dict. loco, & Gothofred. ad Nouell. Leonis 57.

Ἐπομφαλία, medicamenta, quæ firmandis fœtibus apponuntur: vide Gothofr ad l 9. in pr. ff. ad leg. Aquil.

Ἐπταετὴς infans, nempe vſque ad annum ſeptimum. Gothof. ad l mulier. 70. in fin. de verb. oblig.

Ἐπώνυμος, cognomen, in Nouell 78 quo verbo vtitur & Plutarchus. vide Anto. Auguſt. lib. 3 ca. 8 adde Gothofr. not. ad l. ſi in nomine, 4. in prin. C. de teſtam. vbi oſtendit, quid ſi proprie ſit ἐπώνυμος.

Ἐφέτης iudex appellationis. Gothof. ad § 4. l. properandum, 13. C. de iudic.

Ἔφηβος, Ephebus, ἔφηβος παρθένος, vide Goth. ad l. mulieris, 13. in pr de verb. ſign.

Ἐφηβεία, Ephebia: Si ab infantia & nondum quidem ephebiam excedente ætate, ei contigit, &c. l. 53. in prin C. de epiſcop. & cleric.

Ἐφήμερον, animal, quod eodem die, quo naſcitur interit. Ariſt. 5. de natur. animal. Item herba cuius flos ſtatim decidit, nec longius quam vno aut altero die commoratur: cui decerptæ non longior vita quàm dies, Goth. ad §. 2. in fi. l. ſi Stichum, 8 ff. de nouat

Ἐφημερίδες. vide infra Ephemeridæ.

E P.

LATINÆ VOCES.

EPANGELIA, vide ſupra ἐπαγγελία.

EPAPHRODITVS, vide ſupra.

EPARCHICA, ſunt libri continentes formas ſeu edicta præfectorum prætorio: vide ſupra ἐπαρχικά.

EPHEBIA, vide ſupra ἐφηβεία.

EPHESVS, Metropolis Aſiæ illius, quæ propriè minor dicitur, ad quam proconſuli neceſſitas impoſita erat per mare appellere, teſte Vlpian. in l. 4. 5. in fin. de offic. proconſul. Spiegel. Prat.

EPHESINVM concilium. §. 4 l 7. C. de ſumm. Trinit. coactum aduerſus Neſtorium anno Chriſti 430. vide acta concilij Epheſini rom. 1 conciliorum, & Socratem 7. hiſt. 33. Gothof. in l. 3. 3. C. de ſum. Trin.

EPHESIVS, ex Epheſo oriundus, l. 2. §. 4. in fin. de origin iuris.

EPHEMERIDAS (vel potius Ephemerides ſunt tabulæ, in quibus ſingulorum dierum accepta & erogata perſcribebantur. Propertius: Forte iacent duras inter ephemeridas. De his & Naſo in amoribus: Fuerunt qui libros ſuos inſignirent hoc titulo Ephemeris, ἐφήμερις, Latine quotidianus. vide Ioan. Baptiſt comment. in Epiſt. Sidon. Apollin. ad Burgundionem lib. 9 Neque ſolum iſte mos Romanis fuit, vt ſinguli rerum ſuarum tabulas, quas Ephemerides & rationes appellabant, conficientes, ſaltem inſcriberent pecuniam creditam, verum etiam omnia quotidiana acta, diuina & humana, & quicquid rerum cuique priuato quotidie cum publice cum priuatim accidiſſet. Gœdd ad l. 6. num. 3. de verborum & rerum ſignificat.

EPHIPPIVM, vide Parephippius.

EPIBATÆ, vide ſupra Ἐπιβάται.

EPIBATES, vide Meſonaautæ.

EPICAIA, indeque verbum Epicaizare, vocabula ſunt inſulſa quamuis trita. Nam vt docet Budæus, potius Epiicia, & Epiiciziare dicendum eſt. Spiegelius. Coraſius 2. Miſcellanear. cap. 8.

EPICOPI dicuntur remis appoſiti & gubernaculis: velut Epibatæ Atticis ſunt, nauibus depugnantes. Quanquam & qui aliena iter naui faciunt, ſic dicantur: quos Homerus item Emporos vocat Spieg.

EPICTETVS & Calliſtus, l. alimenta. 16. §. 2. in principio. de aliment. legat.

EPICVRVS, l. 3 § 13. de ſuſpect. tutor.

EPIDAPHNE Plinio, Theopolis Iuſtiniano, hodie Antiochia, Syriæ, Metropolis, ad Orontem fluuium ſita: aliis Alepo.

EPIDEMETICVS, alij Epidimiticus, vide ſupra Ἐπιδημητικός.

EPIGONI vocantur ex ſecundis concepti nuptiis: ſicut Progoni intelliguntur, qui ex primis: quanquam eo item vocabulo maiores accipi videntur, velut minores vocantur Apogoni, ex Rhod. Spieg.

EPIGRANVS, al. Druncianus. Gothof. ad l 7. C. ad leg. Iul. Maieſt. Cuiac 9. obſ. 11. in f.

EPILEPSIA, morbus eſt temporalis, & natura ſua curabilis Gœd. ad l. 102 §. 2 nu 2. de verb ſign.

EPINICIA, à nobis cantica ſolennia, obſecrationeſque ob partam victoriam dici poſſunt. Ex Bud. Spieg.

EPIPHANIA Dies Epiphaniarum Chriſti, leg. omnes 7. circa medium. C. de feriis qui & dies τῶν φώτων dicitur, vide Cuiac. cap. 3 de præſcript. Gothofr. ad dict. l. 7. Dies Epiphaniæ. l. 2. C. eod.

EPIPHANIVS Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus in epigraph. l. 7 C. de ſum. Trin vniuerſalis patriarcha in epigraphe, l. cert. ſſime. 34 C. de epiſc audiend.

EPIRHEDIVM currum ſignificat, quod vocabulum Romani, Fabio authore, ex duobus peregrinis ſuum fecerunt Ἐπὶ prepoſitione Græca, & rheda dictione Gallica. Vſus eſt Iuuenal. Satyr. 8 Coraſ. 3 Miſcell. c. 20.

EPISCOPVS Latine ſpeculator. Sæpius eos denotat, qui rebus quibuſdam obſeruandis & cuſtodiendis præſunt, & ad quos ſumma negotij pertinet, vt patet ex Cic. li. 10. ad Attic. epiſt. 7. qui Latine Inſpectores fuerint, l. vltima. de muner. Hotomannus.

EPISCOPI etiam dicebantur, qui præerant pani rebuſque venalibus, ad victum quotidianum ſpectantibus: quales apud nos magiſtri opificiorum dicuntur. Prat. Spieg.

EPISCOPORVM voce etiam Patriarchæ, Primates, & Archiepiſcopi continentur, ca 11. 21. diſtinct. Quin & Presbyteri, c. legimus. c. 1. 93. diſtinct. Specul. titul. de inſtrum. edi. § 14 verſic. de epiſcopo. De officio epiſcopi vide cap. ſi quis vult 36. diſtinct.

EPISCOPI & Ephori Græcis ſunt, quibus non ſolum oculis luſtrandi poteſtas, ſed etiam prouidentia & cognitio mandata eſt: à qua ſignificatione Epiſcopi Antiſtites dicuntur: quod vocabulum ſi Latine transferre quis velit. non verius Speculatorem, vt Budæus cenſet quam inſpectatorem vocarit Fit mentio Corepiſcoporum in Decretis Canonicis, diſtinct. 68. cap. quamuis. & ſeq quas opinatur Eraſmus vicorum ac pagorum ſacerdotes appellatos, ſcribendumque Chorepiſcopos, quod χώρα Græcis interdum rus aut agrum declaret. In Epitoma autem Canonum Conſtantini Harmenopuli ex octauo decreto Synodi Antiochenæ χωρεπίσκοποι interpretantur ἔξαρχοι εἴτε πατριαρχαι, εἴτε μητροπολίτας. Dicitur autem epiſcopus ἀπὸ τοῦ ἐπὶ, quod eſt ſupra, καὶ σκοπεῖν, quod eſt intédere. Inde Epiſcopus, qui ſuperintendit. Droſæus in methodo iuris. Apud Athenienſes olim epiſcopi erant, ad quos delectus prouinciarumque negotia, vt Ciceronis verbis vtar, referebantur. In ſingulis enim prouinciis hi velut rerum arbitri conſtituti, perquirebant de his. quæ ad iuriſdictionem, publicas iniurias liteſque ſperabant, ſi quis illos adire vellet: ac ſen

ac ſententiam ferebant; cui non ſecus ac ſi à principe magiſtratu lata fuiſſet, parebatur: vocabantur vero etiam ἁρμοσταὶ aptatores, & φύλακες, id eſt, cuſtodes, atque ἔφοροι, præfecti, ἐφορᾶν enim & ἐπισκοπεῖν eſt ſpeculari, diſponere. Nomine ephori vſus eſt Cicero Quæſt. Tuſcul.1. ICtus in l.munerum. §.Irenarchæ voce Epiſcopi. ff de muner.& honor. vbi epiſcopi intelliguntur Ædiles Cereales, qui, vt ait Arcadius ibid. præerant pani, & cæteris venalibus rebus, qui ciuitatum populis quotidianum victum ſuggerant.

Περίπολοι τ̃ χώρας dicebantur apud Athenienſes adoleſcentes, qui ex ephebis exceſſerant. Nam priuſquã ipſi τῶν λήξεων ἔχον id eſt, rei hereditariæ & bonorum ſuorum poſſeſſionem haberent, biennio cogebantur circuire vicinas regiones, hoc eſt, à decimo octauo anno, vſque ad vigeſimum. Ideoque appellabantur περίπολοι, id eſt, circumitores, ἔφηβοι, ob virum & peregrinationem, in qua verſabantur: ἐπίσκοποι τ̃ χώρας, regionis inſpectores, non veluti magiſtratus, ſed vt cum ingrueret neceſſitas, eſſent regionum, viarum & locorum periti. Poſtellus de magiſtrat. Athenico. cap.18.

EPISCOPI, qui in municipiis præerant pani, & cæteris rebus venalibus, quæ ciuitatum populis ad quotidianum victum vſui erant. l. vlt ff. de muneribus & honoribus. Briſſ.

EPISTALMA, id eſt, iuſſus l.3 circa med. C. de quadrienn. præſcr. Commiſſio principis per mandati ſubſcriptionem facta. Alc. in l. pactum, C. de pactis.

Ἐπιστάθμια. V. ſupr. inter voces Græcas.

ἐπιστέλλειν & ἀποστέλλειν differunt inter ſe. Nam ἐπιστέλλειν eſt literas mittere, ἀποστέλλειν, emittere cum mandatis aliquem ſignificat, vt notauit Eraſm. Roterod. in Ioan. c.1. & in Matt. c.2.

Ἐπιστολὴ δημοσία, publicæ literæ Gothof. ad cap.5. Nouell. 134.

EPISTOLA, vocabulum origine Græcum nemini quod Latinorum notum: vt Latini ab elementorum multitudine literas, ita Græci emittendo epiſtolas nominauere: ἐπιστέλλω enim mitto ſignificat: ſic ἀποστέλλω, nuntio: vnde apoſtolus, nuntius, Ab epiſtola diminutiuum epiſtolium. Catullus: Conſcriptum hoc lachrymis mittit epiſtolium. Et quia στέλλω non modo mitto ſignificat, ſed etiam orno, inde ſtola corporis ornamentum, teſte Ioan. Petr. Valla interprete Plautino. Exeant de ratione eas conſcribendi libelli vulgati, elegantes. At non æque nota, quæ vis epiſtolæ, quæ fides ei adhibenda, requiratne etiam ſignum mittentis, diem & conſulem, tum pleraque alia, quæ in cõſiderationem epiſtolaris rei veniunt, nec inutiliter à noſtris interpretibus diſſerendo deducta ſunt in l. nuda. ff. de donationibus, in l. Lucius. de fideiuſſoribus. vbi inueſtigatur, quam vim obligandi habeant, quæ vulgo vocantur literæ credentiales, in lege cum tabernam §. idem quæſiit. de pignoribus. l. Publian. ff. Depoſiti. C. de probationib. l. non epiſtolis Authent. ſi contractus. C. de fidei inſtrum. d.l. cum tabernam. §.1. An literæ commendatitiæ obligent, in l fin. C. de pignor. actio. Magiſter practicæ tit. de Actore. verſic item repellitur credere. Eſt vero epiſtola abſentibus id, quod ſermo præſentibus: imo qui mittit alteri literas, intelligitur præſens præſenti loqui Bartold. in l nuda. de donationib. Aſtipulatur l. ſi per procuratorem ibi velut præſentis. de procur Spieg. Omnẽ ſcripturam, qua abſentem alloquimur, & alicuius rei certiorem facimus. Epiſtolam recte vocari, cuique notiſſimum eſt: quaſi voluntatis noſtræ ſignificatio ſcripto emiſſa, ab ἐπιστέλλω, hoc eſt, ſignifico, & emitto, ſic dicta ſit. Et cum id omne ad eum modum epiſtola ſignificare ſolemus, quod abſentem ſcire, aut teſtatum illi eſſe volumus: tum ea in primis, quæ fieri mandamus & præcipimus, & quæ nos facturos recipimur, ac veluti ſcripto noſtro cauemus. Hinc effectum, vt quemadmodum in cæteris pleriſque per enallagen id, quod aliquid continet, pro contento ſumitur, & contentum ſignificat: puta Calendarium, nomina debitorum in Calendario conſcripta: & menſa nummularia, ea, quæ menſæ rationum occaſione debentur: & Chirographum non tabulas, ſed debitum eo teſtatum. l. ſeruum filij. paragraph. eum qui chirographum. ff de legat. primo leg. qui chirographum. & leg. qui filium. ff. de legat.2. Et è conuerſo, contentum nonnunquam pro continente ſumitur, vt pacti & ſtipulationis appellatione ipſum pactionis & ſtipulationis inſtrumentum ſignificamus, l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pactis. l 1. circa finem, ff. de edend. Sicque Cicero vſus videtur, cum dixit in part. Oratoriis; Scriptorum aliud publicum, aliud priuatum: Publicum, lex. Senatuſconſultum, fœdus. Priuatum, tabulæ, pactum conuentum, ſtipulatio. Similiter, Epiſtolæ, vel literarum etiam appellatione. Promiſſionem vel cautionem, epiſtola literiſve contentam intelligimus, & è conuerſo cautionis ſiue ſtipulationis, aut etiam mandati appellatione, ipſam, quæ ea continet, epiſtolam: ſed ita tamen, vt non quæuis cautio epiſtola dici poſſit ſed ea tantum, quæ in epiſtolæ modum ſit concepta. Ex qua frequentiore cautionum epiſtolæ modo conſcribendarum formula, quibus antiqui abſentes cautiores, & certiores conſenſus ſui facere volebant, illud profluxit, vt & inter præſentes quoque nonnunquam in modum epiſtolæ conciperetur cautio, neq; præter rem id, cum ea mente ita conſcriberetur, vt illi poſtea abfuturo id perpetuo epiſtola ſignificatura, eiuſque rei fidem factura eſſet. Ita ne tum quidem hæc aliter epiſtola diceretur, quam ſi epiſtolæ formam ſeruaret, hoc eſt, ſi cum non re ipſa ad eum, qui tum abeſſet, quaſi ad abſentem tamen conſcripta, dirigeretur ſermo. Neque quicquam interfuiſſe exiſtimo, an ſalutatio illi ſcripto præponeretur, vt in l. vlt. in fin. ff. mandat. l. Lucius. & l. Publian. §. vlt ff depoſiti le. Lucius ff. de ſeruit. ruſt. leg. Lucius. & l. ad eum, ff. de donat. l.1. C de contrahend. & committend. ſtipul. vlt. ff. de conſtitut. pecun. l. Titius. ff. de pign. act. in vero minimè, vt frequentius eam omitti comperiemus. Eſt enim leuicula ſane hæc epiſtolæ dignoſcendæ ratio à ſalutatione præmiſſa, cum ipſum Ariſtotelem legamus ad Philippum ſcribentem, in fine tantum adiecisse, τὰ δ' ἄλλα εὐπράττε: & in Euripidis Epiſtolis nullam aut in fronte, aut in calce extare teſtatur Bud. in Comment. Græcæ linguæ. Illud porro alienius, quod nonnulli colligunt, quaſcunque cautionum ſcripturas inde Epiſtolas dictas fuiſſe, quia cautionib. huiuſmodi ſalutationes præmitti ſolerent, aut etiam quia alia inſuper ratione ad inſtar literarum, quæ abſentib. mittuntur, eas concipi inualuiſſet. Sic enim & quaſcunq; mandatorum & donationum ſcripturas licebit epiſtolas & literas vocare, quia ſæpiſſime literis mandatum donatioque concluderetur l. ſi procurator. Dig. de procurator. l. ſi mandato, §. penultim. l. ſi creditor. §.1. & §. penult. l ſi vero non remunerandi. §. cum quidam ex l. pen. ff. mand. l. Lucius. ff. de fidei. l. Lucius. l. ad eum ff de don l. ea quæ. ff. de don. int. vir. & vxor. Quin & quaſcunque cõſtitutiones Imperatorum, & quaſcunque iuriſconſultorum reſponſa, epiſtolæ vocabulo donabimus, quando ad inſtar epiſtolæ frequentiſſime conſcribi ſolerent, l. interdum, in prin. & § 1. & pen ff. de public. l. Sulpit. ff de don. inter vir. & vxor. l. Attiliciu. ff. de pact. dot. l. Domit. ff de teſt. l. procur. ff de iur. do. Imo vero magis exiſtimandum, cum aliter quam in epiſtolæ modum, cautiones conſcribi poſſint, ſic nempe, vt qui conſcribit, nõ quaſi ad abſentem ſermonem dirigat, ſed abſolute, & imperſonaliter loquatur (cuius rei exempla ex infinitis locis proferri poſſunt.) l. lecta. ff. ſi cert. pet. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſog. & l. plurib. ff. de verb. obl. d §. quod fere. l. tut. in fi. ff. de viur. eo caſu cautionem non recte epiſtolam poſſe vocari, nec illis cautionib. ſolitas præmitti ſalutationes. Nam alioqui id à verbis ſubiectis alieniſſimum eſſet. Quod ſi ad abſentem aut quaſi abſentem referatur ſermo, epiſtolam id tum recte vocari agnoſcam. Io. Rob. lib ſent. 4. c. 20. Duar. diſput. anniuerſ lib. 1 c 45.

EPISTVLAM, pro epiſtolam, Florentini Codices ſemper habent ſicut & alij vetuſtorum auctorum libri Briſſ. Parerg.

EPISTOLA, teſtimoniale dimiſſionis veteranorum. l.2. C. de deſert. l.1. C. de veteran. Prat.

EPISTOLÆ in iure ſæpius chirographorum & cautionum vicem obtinent. Eius enim rei gratia olim frequentiſſime emittebãtur, multaq; adeo per epiſtolas nomina fiebant. vid. l.2. l.47. §.1. de pact. l.24 fin. l.26. l.31. C. de conſtit. pecu. l.34. l.59. §. ille. l vlt fi. ff mand Dicunt autem ICti emittere epiſtolam & exponere, l. vlt. ff. de conſt. pec. Bri adde alimenta. ff. de ali. lega.

EPISTOLA, pro cautione. Scæu. l. vlt ff. de pecun conſt. l. Titius Seiorum debitor deceſſit: hi perſuaſerunt P. Mæuio, quod hæreditas ad eum pertineret: fecerunt, vt epiſtolam in eos exponat debitorem ſe eſſe quaſi hæredem parui ſui confitentem: qui & addidit epiſtolæ, quod in rationes ſuas, & cætera. Marcellus l.34 ff. de pignor. act. Petiit à creditore, vt fundum certo pretio emptum haberet: & quum impetraſſet epiſtolam, qua ſe vendidiſſe fundum creditori ſignificaret, emiſit. Sic l. emptor. 47 ff. de pactis l. vlt ff. de inſtitor. l.24. l.26. l.28. ff. de poſiti. l.34. fi. de pign act. Hotom.

EPISTOLÆ Principum, quæ & Reſcripta Principum appellantur, dicebantur, quibus illi vel ad poſtulata præſentium, vel ad magiſtratuum abſentium relationes aut conſultationes reſpondebant, l 1 ff. de conſtit prin. Exemplum extat in l. ſed addes. 19. §.8. ff. locati. l. Diui fratres 17. ff. de iur. patron. l.3. ff. de teſtib. l. debitorib. 17. ff de re iudic. Hotom.

EPISTOLA diui Adriani fideiuſſorib. amica, non extat ſentẽtia tamen eius habetur in l. fi. C. de conſt. pec. §. ſi plures. Inſt. de fideiuſſ. Erat de periculo diuidendo inter mandatores ac fideiuſſores. Leg. Beneficium epiſtolæ D. Adriani. Spieg.

EPISTOLA falſa vel inanis reperta, l. quidam ff. de dolo.

EPISTOLA Ioan. Roman Pontificis eius nominis II. quæ ſub titulo, de Summa Trinitate, in Iuſtiniani Codice ſita eſt, ſuſpecta multis doctiſſimis viris habetur: contra Alciatus de ea non vult hæſitandum eſſe. cap.31. lib 4. Parerg. Spieg.

EPISTOLA ſibi aliquem cohæredẽ cauere, apud Vlp. ff. de pact.

EPISTELARES, viri deuoti, apud Iuſtin. in l. fin. § in his autem, C. de temp. appellat. Opinor horum referre ſpeciem eos, qui nunc apud conſilia (vt vulgò vocant) Iuſtitiæ, in ſacro auditorio, & in ſummorum aula Principum actis ſcribendis præpoſiti ſunt, *Deſs hofraths Secretarien*. Spieg Oldend. autem per eos Cancellarios intelligi exiſtimat, l.1. D. de offic. aſſeſſor,

Impp.ſane ſcrinium ſacratum epiſtolarum olim habebant.

EPISTOMION;foramen eſt,per quod aqua defluit ex concha,labro,vel cratere.Vlp.l.fundi. de act.empr.Caſtella plumbea,opercula puteorum,epiſtomata. Nebriſſ Hic.non tantum, ſed & alibi deprehenditur Nebriſſ. vulgatos ſequutus eſſe Codices. Noric.text. Putealia habet : & hæc verba , Opercula, puteorum , Budæus exiſtimat in textum addita : epiſtomia Alciatus,vt eſt in Nor.quoque textu,citat in Parergis , quam ait vulgo vocari ſpinas.Budæus vero in Anno.ad d.l.ἐπιστόμιον inquit,Græcum eſt,quaſi oris obturaculum dicas. Hoc ad hauriendum ad quotidianum vſum vinum in hypogeis vtimur, Fontem appellantes.Spieg.Contra quem ſic Hotom.

EPISTOMIA ἐπιστόμια,non ſunt foramina,per quę aqua effluit, vt Alexandrinus putauit : nam ab ἐπιστομίζειν confictum vocabulum apparet, quod ſignificat os claudere , ſiue obturare: vnde ἐπιστόμια , clauſtra ſiue obturamenta canalium. Paulus lib.ſentent 3.c.9. Inſtrumento balneatorio legato,balneator ipſe & ſcamna,& podia,fiſtulæ,miliaria,epiſtomia,rotę ęquariæ continentur. Vbi tamen AQVIMINALIA legendum putatem:aut FAMILIARIA ELISTOMIA,id eſt,fiſtulis applumbata,vt de Epiſtomiis in l.17.§.5. de act.empt.Hotom. Cuiac. Epitonia legit ex authoritate librorum ſcriptorum D.Ranconeti,& ex P.Victor.

EPISTOMION Græca dictio eſt,à verb. ἐπιστομίζω, quod ſuffreno & cōtineo interpretantur.De epiſtomiis meminit Vlpian. in l.fundi.§. vlt. ff de act. emp. apud quem in codicibus impreſſis ita ſcriptum legitur:Et caſtella plumbea,putea,opercula puteorum,ephitonea,fiſtula applumbata,aut quæ terra continentur,quamuis non ſint affixa,ædium eſſe conſtat. Sed in hoc loco mendam eſſe , nullus recti conſilij inficiabitur : quis enim adeo fatuus dubitaſſet puteos ædiū eſſe ? Præterea ICtus puteos,non putea debuiſſet dicere. Iuuenal.Satyr.3. Hortulus hic puteuſq; breuis. Item male adiecisset illud; Quamuis non ſint affixa:quæ verba,ſi recte componantur,generaliter ad ſupradicta poterant referri. Et ideo ſunt qui putēt ita legendum eſſe;Caſtella plumbea,pute alia,id eſt, opercula puteorum , epiſtomia,ita vt fortaſſe verba illa expoſitiua (id eſt , opercula puteorum)ſint ex margine in textum inſerta:vel etiam fuerit Iureconſulti expoſitio,prout & de eadem re videmus in l.Iul. in fine.iuncta l.ſequenti,eod.tit.Epiſtominum ergo in hoc loco Iureconſ. ſignificat ferreum inſtrumentum,quo aquæ murmurantes emittuntur, talia videmus in fontibus manu fabrefactis,in quibus ſunt huiuſcemodi lingulæ plures prominentes , quibus ora ſalientium & fiſtularum clauduntur aperiunturque , prout vſus poſcit : nam pertuſa ſunt , & vertuntur in vtranque partem, vulgus Gallerum vocat,& etiam hodie vtimur, cum manus illotas mundamus : vt docet Varro de re ruſtic.lib.3. Epiſtomiis(inquit)ad vnumquemque actum, ſic vt influat in conuiuium. Seneca ad Lucilium : Niſi aquam argentea epiſtomia effuderint,& adhuc plebeias fiſtulas loquor de his etiam Vitruu. lib.10. Singulis canalibus ſingula epiſtomia incluſa ſunt , manubriis ferreis collocata , quæ manibus cum torquentur,ex arca patefaciunt nares in Canales. Cotta.

EPITHESIS. Vlpian.l.Lex Cornelia in fi.de iniur. Eadem pœna ex SC. tenetur is,qui epitheſim, aliudve quid,ſiue ſcripturam in notam aliquorum produxerit. Eſt epitheſis inſcriptio quædam appoſititia , in contumeliam fraudemve alicuius facta. Spieg.Prat.

EPITHECA Græcis eſt , quod dos Romanis. Vnde prædiorum epithecæ apud Iuriſprudentes , quas Papinianus impoſitiones interpretatur:quamuis pro epithecis vitioſe legitur, eotici,& apud Vlpianum Lege c,13.lib.22.Lectio.antiq.Rhodig. Spie.

EPITIMIA,apud Modeſti. in l. ſcite oportet.21.§.2.detut. & cur. Sic enim legendum : Nam interpres,vt Scholium Haloandri indicat.Græcam vocem reliquit : quam Alc.exponit pro illabefacta nominis honoriſque ſui fama , *Niemands nachtheylig an ſeinem glimpff vnd ehren* Accurſius Etymio legit,& voluntatem teſtatoris interpretatur. Sed mentem Iuriſconſulti non ſatis percepit , quam idem Alc.cap.29 eleganter explicat lib. parerg 2.Spieg.

EPITHYMIA interpretatur conſcientia , vel deſiderium :& in hoc ſignificatu legitur apud Modeſtin. in l. ſcite oportet.§.2. ff.de tut.& cur.dat.ab his.Cotta.Sed rectius alij. Epitimia : in d §.2.manere epit.mia,i.e. ſalua exiſtimatione & fama;noluit enim parens filium,licet à tutela remotū,infamia notari.Pr.

EPITIMIVM eſt ſuſpenſio vnius ſeptimanæ ; vel eſt quædam increpatio , vel genus pœnæ , ſecundum Ioannem Andream in gl.21.qu.4.omnis iactura. vide Cœl. Rhodig.lib.30.c.18. Epitimia quoque de quo ſupra , aliquibus eſt mulcta , pœna , reprehenſio mordax & iurgatoria,in d.l ſcire Prat.

EPITOGIVM , veſtis ſuperior clerici.gl Clem.2. de vita & hone. cler.Pra Sipontino genus pallij, quod ſuper togam ferebatur.

EPITOME. es. vel Epitoma, atis breuiarium interpretatur , vbi ſcilicet res in compendium rediguntur. Vlp.l.an inutilis, de acceptil. Epitoma inquit,liber Labeonis. Nebriſſ. At Bud.in l.qui leuandæ ff.ad leg.Rhod.de iact.annotat,inualuiſſe peruerſa conſuetudine,vt Epitoma neutro genere dicatur. Id autem nec analogia,nec vſu,nec authoritate Doctorem defend poſſe:errore vero eorum inductum eſſe, qui epithoma vel r plthema,& anathema,& ſimilia dici putauerunt.Spieg.

EPITOME,epitomes,ſecundum aliquos fœminini generis, vlt. ma producta,opus conciſum dicitur,vel compendium, quo breuiarium à noſtris interpretatur , vt apud Suetonium quer retuli inferius in dictione Penoris. Conſuetudo vero hodi Epitoma,ſicut & gloſſema, & thema, & diploma & chriſma in neutro profert. & ideo dicunt, L.Florum Romanatum re tum epitoma ſcripſiſſe , & Iuſtinum Trogi , & Auſonium Homeri Periocha. Qualia etiam apud nos compoſuit Caius e: Hermogeniano,& Voluſius Metianus, vt refert Iulianus in l qui leuandæ.ff ad l. Rhodig. de iact.licet Metiani nomen in Martianum deprauetur à ſcriptoribus:in aliquibus tamen codicibus impreſſis verba illa apud Iulianum deſiderantur , ſcilicet libro epitomatum, ſeu epitomarum, vt protulit Politianus,& aliqui contendunt.Cotta.

EPITONIA , ἐπιτόνια, ab ἐπιτείνεσθαι,id eſt , intendi, ſunt inſtrumenta,quibus funes intenduntur : qualia pleriſque in Germaniæ locis cernuntur , rota iuſtructa , & puteis applumbata ec ordine,vt terni & quaterni ſimul aquam eodem ex puteo haurire poſſint, funiculo per rotam demiſſo. Vlp.l.17.§.5.ff.de action. empt.Caſtella plumbea, putea, opericula puteorum,epitonia (al. corrupte epiſtomia.Briſ.) fiſtulis applumbata,aut quæ terra continentur , quamuis non ſint affixa , ædium eſſe (conſtat.Hot.

EPOCHE Vide Cuiac.obſeru.14.c.1.

EPVLONES Lege. Septemuiri.

EPVLVM , conuiuium eſt numeroſis ciuibus exhibitum , vel in honorem deorum , vel oſtentationem magnificentiæ , aut in funere parentali. Gell.lib.11.Solenni die epulum Ioui libatet atque ob id ſacrificium Senatus in capitolio epularetur. Hot. 2 Serm Gladiatorum dare centum Damnati populo paria,atque epulum arbitrio. Artius Iuriſconſ.de leg.lib.30.l.122. an munus : Vel ſi epulum inquit relictum fuerit.Nebriſſ.vid.l.17. §.5.de action.empt.

E Q.

EQVA quam pullus comitabatur,i.5 § vſque adeo.ff commodati.cuiuſmodi pullus equinus, ECVLEVS,appellatur,l.16.§.item ſi iumenta,ff.de furtis. vbi Eculeus iumentorum ſequela dicitur.

EQVESTRIS dignitas vide l.1.C.de equeſt.dig.lib.12. Ea inter patres & plebem fuit.Seuerus Imperator conſueuit equeſtrem ordinem appellare , Senatorum ſeminarium. iudicandi ius aliquando habuit, vnde Equites iudices appellati. Deinde authoritas nominis vario ſeditionum euentu ſubſtitit circa publicanos. lege Roſcia ius ſedendi in quarto decimo gradu theatri habebant. Et quia gerendorum annulorum authoritatem tenuerunt , illuſtres ab hiſtoricis appellati ; olim ſexcenti numero fuere. lege Catanæum in princ. Comment. v. Spieg. viu. & obſeruat.P.Manutij.

EQVESTRIS facultas , cenſus equitum Romanorum , qui quadringentis millibus nummum (nam idem id eſt) conſtabat. lege Catan. Comment. Bud.in l.vlt.ff de Senat.

EQVOS publicos appellaban (vt eſt apud Ammianum Marcell. & Procopium lib.2 belli Perſici)Veredos:alias æris,non multi : Quales ſunt,quos noſtri hoc tempore poſtas,& equos poſtæ vocant. Vnde & Curſus publicus aut fiſcalis dictus , cum ab Imperatoribus certis locis & manſionibus equi præceleres deſtinabantur : quibus non vtebantur , niſi facultate impetrata,quam vocant tractatoriam , &c. Brech.l. bona ciuitatis ff.de verb.& rer ſignif.

EQVI appellatione non continetur pullus. l. ſed addes. ſi quis mulierem ff.locati.

EQVIS legatis , equæ etiam continentur , vt Martian. l. legatis ſeruis. § pen.de legat.3.Maffeus.

EQVI agminales, qui agmen exercitus ſequuntur,ad conuehenda impedimenta.Gallici *les bagages.* l.fin.§.patrimoniorum. 2.ff de muner. & honor. Rebuff.

EQVICOLI Vmbriæ populus, in quarta regione Italiæ, quæ hodie ducatus Spoletanus appellatur , & Marſis finitimus inter Samnites & Pelignos.&c.

EQVILE,ſtabulum vbi equi concludūtur.Varr.li 1.de re ruſt.c.2.

EQVIENS mula,quæ equum appetit,vt creditur.

EQVIMENTVM,merces,quæ datur admiſſura equi.Spieg.

EQVIMVLGVS, victitans mulctu & equi ſanguine, pulteque miliacea hiſce condita, Maro : Et lac concretum,cum ſanguine potat equino. Ioannes Bapt.comment.epiſt. Sidon. Apollin. ad Probum.lib 4.

EQVISO , domitor equorum,vulgo Paraſrenarius, tametſi priſci equiſiones vocabant omnes , quibus alicuius rei regimen committebant.Spieg. (Rob.

EQVITABILIS locus,in quo facile equi inambulare poſſint.Ste.

EQVITARII,qui equitiis præſunt vel curant, quibus affines vel Mulomedici habentur , dicit Cælius Equitatius. vide infra Equitium.

EQVITES cur dicti, quæque ad eos pertinent. late, docteque explicat Alex. Neap. lib. 2. c. 29. Attigit etiam Alciat. enarrans l. plebs eſt. de verb ſign. Bud. item in d. l. vlt. de Senat. Spieg.

EQVITEM etiam appellamus eum, qui vel aſino, vel mulo, vel camelo inſidet, nedum equo: monuit & ante Apel. Beat. Auguſt. c. 3. lib. de ciuit. Dei. Eques ait, non homo & equus, ſed ſolus homo eſt. At Gellius, Marcellus, Macrobius & Seruius, docent equitem pro equo accipi, teſtimonio tum Ennij, tum Virgilij. Macrobius, omnes, ait, antiqui ſcriptores, vt hominem equo inſidentem: ita & equum, quum portaret hominem, equitem vocarunt: & equitare non hominem tantum, ſed & equum quoque dixerunt. Spieg.

EQVITES medij inter patres & plebem interiecti cum eſſent, tamen in plebe cenſebantur: donec Cicero, vt ſcribit Plin. eum ordinem, à quo prouectus erat, cum eſſet Conſul, Senatui conciliauit, & vſque eo vires eius & dignitatem auxit, vt tertium quiddam factum ſit corpus ciuitatis, cœptumque eſt ſeparatim Senatui populoq; Romano adiici, dixeruntque S. P. Q. R. E. E. Senatus populuſq; Rom. & equites: vt non pro dignitate ſecundi, ſed poſt populum vltimi, quia nouiſſime adiecti eſſent Conuan. lib. 1. c. 13. n. 5.

EQVITES aurati, quos nos *Ritter* appellamus, & per errorem vulgo Milites vocant: in Equitum Romanorum ſucceſſere locum. de quib. lib. 12. C de Equ. dignit. Nam vt olim Romani Eq. aureis annulis à plebe, ſic noſtri iam aureis, à reliqua nobilitate, calcaribus diſtinguuntur. Vulgaris nobilitas aurum nunc vſurpat, poſtquam virtus in pretio deſiit eſſe, qua vna præſtare oportuit. Adde quæ de his pulchre ſcripſit Viglius in Rubr. Inſtit. de teſtam. milit. Spieg.

EQVITIVM, equorum armentum. Vlpianus: Equitij vſu legato, videndum, an & domare poſſit, & ad vehendum ſub iugo vti. Equitiarij, equorum moderatores. Differunt autem Equitij legatum à legato equorum, l. equis. ff de viur §. ſi grex Inſtit. de legat. l. plenum. § equitij. ff. de vſu & habit. Spieg. Hot.

EQVITIVM, equorum mandra eſt, ſeu armentum equinum. Inde Equitiarius dictus armenti cuſtos, quaſi præfectus equitij. Firmicus Maternus refert, equitiarium futurum, qui natus fuit oriente Centauro. Equitij meminit Vlpianus in l plenus. §. equitij vſu. ff. de vſu & habit. & in l. ad fin. ff de rei. vend. alio vocabulo Polia (πωλεία Goth. ad l. 38. ſi. de ædil. edict) appellatur Vlp. in l. ædiles aiunt §. vlt. ff de ædil. edict. Cotta.

EQVVLI, id eſt, parui equi, in pecudum fructu. Inſt. de rer. diuiſ. § 37 l. 14. §. 15. verſ. item ſi iumenta. ibi, quorum ſequela erat equulus. ff de furtis Sic equula apud Varr. Nemo eſt tam negligens, qui iumina diligētia eligat aſinū, qui faciat equulam.

EQVVLEVS Haloand in d. §. 15. vbi vid. & Gothof.

EQVO publico trāſuehi quid ſit, vide infra in verbo, Tranſuehi.

EQVVS publicus autem erat, quo equites Romani merebant, eis a Cenſore aſſignari ſolitus. Quid autem fuerit equus publicus, parum compertum eſt. Varro in libris de lingua Latina: Equum publicum mille aſſarium vocat, quibus verbis, vt Sigon. lib. 2. de antiquo iure Quiritum, putat, ſtipendium fortaſſe aliquod, vel alendi, vel emendi equi cauſa de publico conſtitutum ſignificat. Plin. lib. 33 equum publicum, equum militarem vocauit, cum de ordine equeſtri verba faceret: Annuli, inquit, plane medium ordinem, tertiumq; plebi & patribus inſeruere, & quod ante militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Item equitum nomen ſubſtitit in turmis equorum publicorum. Intelligit enim equites primum, ab equis publicis, poſt à cenſu iudices dictos.

EQVVS pro animali ſatis cognito, leg. Idem Pomponius. §. idem ſcribit, ſi equus tuus equam meam prægnantem fecerit, non eſſe tuum, ſed meum quod natum eſt. ff. de rei vendic.

EQVVS militaris, l. officium. ff. de re milit.

EQVVS caſtratus, l. 38. Cœlius ff. de ædil. edict.

E R.

ERADERE titulos inſcriptos monumento. Paulus l. 1. ſent. t. 27.

ERE, id eſt, ex vtilitate, vel ex præſenti materia, vt Alciat. exponit. Apud Haloan. ſic incipit, l. 1. ff. ſi certum pet. cum receptior lectio habeat, Bene eſt, quam & ipſe Alc. probat. Spieg.

E republica, id eſt, pro Reipublicæ vtilitate, vel in commodum Reipublicæ.

ERANIA pecunia quid ſit, & corrupte hactenus heroſa apud Iuriſconſultum in l. credit de ſolut. lectum eſſe, Alc. oſtendit eleganti c. 25. lib. Diſpunct 2. Catanæus apud Plinium ſecundum, vocem Eranos. interpretatur Exactores collationum: dicens, ſic Pollucem, Athenæum, & eos ſecutum Hammonium interpretari. Spieg.

ERASI, quos vulgo extra ſtatum poſitos dicimus, *Die ihrer ehren oder empter entſezt ſeynd* ex Bud & Catanæo. Plin. in Panegyr. Datum eſt iis, inquit, qui poſt edictum tuum in locum eraſorum ſubditi fuerant, æquatiq; ſunt cæteris, illi etiam, quibus non erat promiſſum: id eſt, Budæo exponente, Delectorum è numero eorum, qui accipiebant congiarium Spieg.

ERCISCERE, pro diuidere, ex Feſto notum eſt, Iudicium de hæreditate inter cohæredes diuidenda, cur id nominis obtinuerit, pluribus docet Riual. in 12. Tabul. interpretatione. Spieg. Erciſceri, pro erciſci, Cic 1. de Orat.

ERCISCI, verbum antiquum eſt, & ſignificat Sext. Pomp. diuidere: forte ab arceo, es, deriuatum: al. ab erceo, pro arceo, quod in diuiſione hæreditatis altera, vel vtraque pars ab altera arceatur, id eſt, ſeparatur. Hinc dicunt Iouem Ercium, quod arceat à nobis mala. Zaſ. §. quædam. Inſtit. de actionib. Accedit Pontan. lib. 1. de Aſpirat. quum ait; At Erciſcundus, quam vocem apud Iuriſconſ. ſæpius reperies, quem alio nomine penetralem Romani vocabant, aſpiratione caret. Ercium enim antiqua dictio, vnde Erciſcundum dici volunt, à coercendo tracta eſt. Vnde Iouem Ercium puto dici, quod mala crederetur arcere. Alij ab ἑρκίζειν, quod interſepire & diuidere ſignificat, deduci contendunt: ideoq; aſpirandum dicunt His Old. ſubſcribit. Accurſius vocis huius vim ignorauit. Spieg.

ERCISCVNDÆ familiæ, verbum antiquum, & Decemuirale: quod ex duodecim tabulis in vſum venit, Hereditatis diuidendæ ſignificat. Nam, vt Gaius ſcribit, familiæ erciſcundæ, actio proficiſcitur à lege 12. Tab l 1. ff famil. erciſc. Cic. 1. de orat. Nec ſi parui nauigij & magni eſt in gubernando eadem ſcientia, idcirco, qui quibus verbis erciſceri oportet neſciat, idem erciſcundæ familiæ cauſam agere non poſſit.

ERCTVM, vide Erectum.

Ερέται, ſunt remiges. Thucyd. Ερέτας μισθῷ πείθοντες.

ERECTVM patrimonium, nondum diuiſum, Feſt. lib. 5. Erectum quod ſit inter conſortes, vt in libris legum Romanarum legitur Erectum à coercendo dictum: vnde & erciſcundæ, & erciſci. Citum autem vocatum eſt à ciendo. Ad hunc locum illud Seruij pertinet libro Æneid. 8. Donatus, inquit, hoc loco contra metrum ſentit, dicens, Citæ, diuiſæ: vt eſt in iure, Erecto, non cito: id eſt patrimonio vel hereditate non diuiſa. Hæc illi. Mirum autem videtur mihi, niſi apud vtrunque ERCTVM, non ERECTVM legendum ſit, vt Erctum dicatur, quia cum hereditas diuiſa eſt, alter ab alterius parte arcetur. Hot.

EREMA territoria, id eſt, inculta, ieiuna, in l. 4. vbi Gothof. C. de cenſib. lib. 11.

EREMODICIVM, ἐρημοδίκιον, deſertum iudicium: vt origo vocabuli demonſtrat. Itaque ἐρήμην Heſychius μονομερῆ ἀγωγὴν interpretatur, id eſt, iudicium ex vno litigatore conſtans: ſed quod idem addit, cum reus abſens damnatur, ad noſtrum eremodicium non pertinet: quod nō modo ad rei, ſed & ad actoris abſentiam Iuriſconſulti referunt: nam de actoris abſentia locus eſt apertiſſimus in l. 7. in fin. ff. de minorib. Itē & in eremodiciis minori ſubuenitur, inquit Vlpianus: conſtat autem omnis ætatis hominibus reſtaurationem eremodicij præſtari, ſi ſe doceant ex iuſta cauſa abfuiſſe. De rei vero abſentia idē ſic loquitur in l. 13. ff. iudic. ſol. Quum quærebatur, ſi interpoſita iudicatum ſolui ſtipulatione. quum quis rem non defenderet, poſtea ex eremodicio ſententiam eſſet paſſus, an ob rē iudicatam clauſula committatur. Et Imper in l. 11. ff. de iudic. Sin autem reus adfuerit, & ſimilis eius proceſſerit requiſitio, quemadmodum pro perſona actoris diximus, etiam abſente eo eremodicium contrahatur. Item aliquanto poſt, Quum autem eremodicium ventilatur, ſiue pro actore, ſiue pro reo, examinatio cauſæ ſine vllo obſtaculo celebratur. Hot.

EREMODICIVM (nam & Romani Iuriſconſulti hac græca voce vtuntur) proprie appellatur, cum poſt obitum vadimonium iudicium iam cœptum deſeritur. Sic Papinianus meminit deſertæ litis, quæ in iudicium deducta erat, l. 31 §. litem. de nego. geſt. & Paulus litis deſertæ, quæ conteſtata erat. l. 2. iudicat. ſolui. ſicuti & Vlpian. vocat deſertā promiſſionem iudicij ſiſtendi cauſa, cum de vadimonio deſerto loquitur, l. 4. §. quæſitum. Si quis cautionibus. Siue autem actor, ſiue reus deſereret iudicium iam cœptum, dicebatur eremodicium, (Cuiac. ad l. 13 §. 3. 4. C. de iudiciis) ſicuti Iuſtinianus in propoſita conſtitutione ſignificat, & Iuriſconſultis antea notauerant, l 7. §. vlt. de minor. l. 13. iudic. ſolu. Peragebatur autem eremodicium, ſed μονομερῶς, hoc eſt, altera tantum parte. Sic enim & Græci & Latini Iuriſconſulti etiam locuti ſunt, & fieri ſolebat, vt eremodicij pœna eſſet damnum litis, h. e. qui iudicium deſeruiſſet, cauſa caderet: & deſertor damnaretur, niſi ſi ex cauſa daretur reſtitutio, & deſertæ litis inſtauratio, l. 7. §. vlt. de minor l 1. C. ex quib. cauſ. maior l. 13 iudic. ſol. l. vlt. ad SC. Trebell Balduin.

EREMODICIVM, litis non vadimonij deſertio, Gouean. 4. Var. 39 & Briſſ. in Lexic. ἀπὸ τῆς ἐρήμης δίκης, quod deſertam litem ſonat: cum cauſa μονομερῶς agitur. vide infr. Vadimonium.

EREMODICII exemplum, Paul in l. vlt. ff. ad SC. Trebell. proponit, vbi Polycrates, quum eius aduerſarius Phœb μονομερῶς egiſſet. victus eſt. Nam vt ſcribit Heſych Ἐρήμη μονομερὴς δίκη ὅταν μὴ ἀπαντήσας ὁ διωκόμενος ἐπὶ τὴν κρίσιν διασωθῇ. Ereme, inquit, eſt iudicium vna ex parte conſtans, quum reus. qui ſe nō ſtetit in iudicio, cōdemnatur. Hot. Huius nominis meminit Iureconſultus in l. & ſi ſine, vlt. ſeu in leg. ait prætor. ad fin. ff. de minorib. apud quem mendoſe Hermoditium legitur de Eremodicio Imperator in l properandum. §. ſin autē reus. vbi

Accurſius, C. de iudiciis. Dica tamen recipitur etiam apud Latinos. Terent. in Phormione: Si tu illam attigeris ſecus quam dignum eſt liberam, dicam tibi impingam grandem. Tullius: Scribitur Heraclio dica. Euclio apud Plautum in Aulular. Ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicam. Et propter ea eremodicium dicitur iudicium illud, quum aliquid reo abſente cognoſcitur, & ſolo actore præſente causa ventilatur, & idem poſtea nobiſcum ſentire viſus eſt Alexander Genial. lib. 4 cap. 15. Cotta.

Erga, vide Ergo, mox infra.

Ergasiotani, in l. 5. princ. C. de epiſc. audien. vbi alij Ergaſioctani, Ergaſiotæ: Go. hoſt. Ergoſitoni: Hot. Ergaſtici, id eſt, operæ, quæ in operibus publicis conductis ab aliquo q. principe & magiſtro gubernantur Gothf. in d. l. 5.

Ergasteria, ἐργαστήρια. Officinæ fabrorum atque opificum: itemque tabernę, in quibus merces venduntur. Imp. l. ſi cohortalis. 12. C. de cohort. Qui diuerſarum rerum negotiationibus detinentur, trapezitas ſcilicet, vel gemmarum, argentique & veſtium venditores, apothecarios etiam; cæteroſq; inſtitores aliarum mercium, quibuſcunque ergaſteriis adhærentes. Sic l. 2. C. de epiſc & cleric. l. 2. C. de met. & epidim. l. 9. C. de operibus publicis. l 26. §. illos. C. de vſur. Hot.

Eragasterium eſt locus, vbi aliqui operatur, vt docet Suidas: (vel taberna mercimoniis deputata. Prat.) officina opificum mechanicorum: cuius ſæpe facit mentionem Iuſtini. in Conſtit. περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, non vnde ait Accurſ. dictum, ſed ἀπὸ ἐργάζεσθαι, id eſt, alicui operi incumbere, quod vocabulum eſt Terentianum, ſicut affirmat Heſych. & apud Demoſth. in Orat. κατὰ νεαίρας ἐπ' ἐργαστηρίου καθῆσθαι, mulier dicitur, quæ publice toto corpore ſe proſtituit: quod notauit quoque Bud. in linguæ Græcæ comment. Ferran. lib. 2. explicat in l. rem non nouam. C. de iudic. c. 7

Ergasterium, Gothofr. ad l. 32. pr C. locat. & ad l. 2 pr. C. de epiſc. & cler. ſimpliciter eſt officina vel taberna. ad l. 185. de verbor. ſignif.

Ergasterio præeſſe & adhærere mercatores dicuntur. Briſſ.

Ergastulus, qui & Ergaſtularius, cuſtos carceris. Quamuis & ergaſtulum pro eo eſt reperire, qui damnatus fodit. Plin. Coli vero ergaſtulis, peſſimum eſt, vt quicquid agitur à deſperantibus. Ergaſtulum, inquit Bud. locus, in quo mancipia deteriora in vinculis opus facere cogebantur, vt metallarij ſerui ſolent. Pomp IC. Quive domi erant vincti, quive in ergaſtulo cuſtodiebantur. Spieg

Ergastula ſunt carceres, preſſiones. Prat.

Ergastularii, ergaſtulorũ cuſtodes, & ergaſtulo præfecti. Pr.

Ἐργοδιδάσκαλοι, diuerſorum operum profeſſores. Goth. not. ad l. 1. C lib. 4. tit 59.

Ἐργόχειρα opera manuũ. v. Gothofr. not. ad c. 6. poſt prin. N. 133.

Ergolabi ij dicuntur, qui opus aliquod faciendum cõducunt, vt Suidas ait. Quos Teleclides Comicus ἐργολήπτας vocauit, teſte Polluce, qui ἐργολάβους ſiue ἐργολαβοῦντας eas omnes dici putat, quorum cantrarios Xenophon ἐκδιδόντας nominauit: Eſt enim ἐργολαβεῖν, rem perficiendam ſuſcipere, vt inde lucrum quis faciat: hos conductores, Latini redemptores vocant, & Cicero nonunquam ſequeſtres appellat. Xenophon; εἴ τις ἀνδριάντα ἐργολαβοίη μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριάντα ποιεῖν. Huius verbi vim pulchre expreſſit Æſopius ἐν τῷ ἐπιμυθίῳ τῆς πλευτῆς, loquens de mulierib. ad funera conductis: ait enim, οὐκ ὀκνοῦσιν ἀλλοτρίας συμφορὰς ἐργολαβεῖν, quod interpres male explicat. Quare male videntur notaſſe San. Pagninus & nõnulli alij, ἐργολαβεῖν eſſe operam elocare, cum quis pollit operã locare, nec opus aliquod perficiẽdũ cõducere, nec omnes redemptores operã ſuã elocent, quando quidem non omnes redemptores ſunt artifices. Plato lib. 2. πολιτειῶν, ἐργολάβους inter artifices minime neceſſarios enumerat. Hoc nomẽ apud Oratores in malã partem capitur. Demoſthenes κατὰ Θεοκρίνου. ἵνα μήτε συκοφαντῇ μηδεὶς μηδὲ ἄδειαν ἔχων ἐργολαβῇ καὶ καθυφιῇ τὰ τῆς πόλεως. Ita etiã ſequeſter à Cicerone nonnunquam in malã partem accipi ſolet, vt pro Cluentio; Cuius tu tribus venditorem & corruptorem & ſequeſtriũ Plancium fuiſſe clamitas. Verum dupliciter contingere poteſt, vt aliqui opus faciendũ redimant. Nam aliquando non ſunt ipſi artifices, ſed alij qui poſtea artificibus id opus minori pretio perficiendum locant, de quibus Imperator hic intelligere videtur, cum ipſos ab artificibus diſtinguat. Quamuis etiã de vtraque ſpecie poſſit intellig ſi nomen artificis referas tantum ad eos, qui operas ſuas ex die in diem aliquo pretio pacto locant. Quod ego verius arbitror. Etenim licet artifex aliquod opus faciendum conducat, non tanquam artifex, ſed tanquam redemptor id efficiet Ferr li 2. explicat. in l. de Monopol. & conuent. c. 9.

Ergolabi qui ſint, ita Cuiacius explicat: Sæpe potentiores alienas actiones ſuſcipiunt, & intendunt quaſi ſuas, præſtantq; hoc modo cauſis alienis patrocinium, ſuum nomen accommodantes, vel gratia, vel mercede: rurſus mercede modo data, moda accepta. Mercede data, vt ſi quis actionem alienam, pecunia redimat, eius qui actione tenetur laceſſendi, vexandi, vlciſcendi gratia: quod eſt odioſum & inuidioſum, ideoque ſolet emptio nominum ſtrictius accipi, l. penult. C. mandat. eſt enim plerunq; tam calumniæ & vexationis emptio, quam iuris. & ἐργολαβία mera. Harmenopolus: ἐργολάβος ἐστὶν ὁ χρήματα δεδωκὼς ὑπὲρ τοῦ ἐκχωρηθῆναι αὐτῷ ἀγωγήν. Mercede accepta, vt ſi quis alienam litem agendam ſuſcipiat quaſi ſuam, ſub pactione tertiæ, vel quartæ, vel dimidiæ partis: quod leges vetant, l. 20. C. mandat. l. item. C. de procur. l. 5. C. de poſt. l. ſumptas, ff. de pactis. l. 1. §. ſi cui cautũ ff. de extraord. cogn. Idemque eſt ἐργολαβεῖν, Zonaras Chalced. Synod. c. 2. ἐργολαβεῖν καὶ παρὰ τοῖς νόμοις διαβεβλημένον ἐστίν: ἐργολαβεῖν δέ ἐστι τὸ ἀλλοτρίας ὑπὲρ θέσεις πράγματα ὑπεισέρχεσθαι τινὰς ἢ διὰ κέρδος. vel ſi bona aliena, aut agricolas alienos defendendos ſuſcipiat mercede certa: quod etiam leges vetant, l. 1. & 2. C. vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcip. vi & eſt ἐργολαβεῖν, vt nou. Tiberij de diuin domib γεωργοὺς ἀλλοτρίους ἐνεργολαβεῖν, καὶ προστασίαν αὐτοῖς ἐπινέμειν: Nouel. Iuſtin 17. τοὺς ἑτέρων ἐνεργολαβεῖν, id eſt, aliorum bona patrocinio ſuo defendenda redimere. Cuiac. obſ. 8. c. 31.

Ergolabus, operatius, manceps, operarum redemptor: & apud oratores, ſycophanta, quadruplator, quæſtu delationes habẽs. compendia ſua quærens ex alienis diſpendiis: item interpres ac ſequeſter: (Cic. v. ſupra) qui iudiciis corrumpendis, aut ſimilibus maleficiis ſuſcipiendis operam ſuam locant. Prat.

Ἐργολαβία, merces ex labore, redemptio operis.

Ἐργόξυλον, in l. 70 §. 9. de legat. 3. q. dicas, lana ligno decerpta: eſt lanugo, quę ex pomo fruticis cuiuſdã apud Arabes depectitur: veteribus goſſipiũ. Prat. & Gothofr. ad §. 9 ex Alc. 6. Paterg. 25

Erga. Erga parietem affixæ tabulæ, l. 145. de verb. ſign.

Ergo Quid ergo? id eſt, quid dicemus l. 17. ff. de vſur. l 1. §. meminiſſe. Briſſ

Ergo correptum ſignificat idem, quod Græcis οὖν: productum idem quod χάριν, gratia: cum ſcilicet gratia intelligitur pro cauſa, vt virtutis ergo, Hinc Virg. lib. 6. Æneid.

——*illius ergo*
Venimus, & magnos Erebi tranauimus amnes.

Ergo verbo in eum ſignificatum vſa eſt lex XII. Tabularum verba legis hæc ſunt; Qui coronam parit, pecunia vi eius virtutis ergo ipsi mortvo parentibus qui eius, dum intus positus esset, forisve ferretur sine fraude imposita esto Hanc ex XII. eſſe Tab. ll ait Pli. li. 21. c. 3. eandẽ explicat lib. 4. veteris. Iuriſpr. l. 45. Prat

Eripere, eſt de manibus auferre per raptum E ximere, quoque modo auferre Pompon. author. l. ſed eximendi. Ne quis eum qui in ius voc. Spieg ex Old.

Eripi vlrio iniuriatum patrifamilias, l. 17. §. vlt. ff dè iniuriis.

Eripi etiam dicitur, quod aufertur, quaſi ab indigno, aut alias fiſco vindicatur. Sic eripi hereditas paterna heredi filij, qui patris ſui Teſtamentum aboleuerit, dicitur l. 26. ff. de leg. Cornel. de falſ.

Erit, interdum præteritum tempus demonſtrat, l. verbum eri de verb. ſign vt ſi in teſtamento dictum ſit; Quod in codicillis ſcriptum erit, vel quod quibuſque tabulis reliquero, valere volo. intelligentur hęc verba; Cum moriar, quodcunque codicillis vel tabulis repertetur ſcriptum, ſiue ante teſtamentum ſcriptæ tabulæ, ſiue poſt. Spieg. vide Gell. lib. 17. c. 7.

Ἑρμηνευτικόν, interpretium ac paratium æs: præmium ſc. quod nuptiarum, amicitiæ, aſſeſſuræ, vel ſimilium, proxeneticis datur l. vlt. de proxenet. Prat.

Ero, eronis, vide erno mox inf.

Erogare, impendere, diſtribuere. Paul. in l ciuitatibus de leg. 1. Nihil ex teſtamento videtur capere, qui tantum erogat, quantum accipit

Erogare interdum ſignific. præſtare. vt l. 32. §. Lucius. ff. de adminiſtr. & peric.

Erogare per partes, in l. quædam ff. de edend. apud Apuleium, pro valde rogare, piis, inquit, precibus erogatus, *Erbetten*. Sed Exrogare, eſt ex lege vetere aliquid eximere per nouam legem, tradente Feſto. Spieg. Hot.

Erogari per codicillos, id eſt, dari, ſeu relinqui, l. 4. ſi. de L. Cornel. de falſ.

Erogationem in honorem filij facere, apud Scæuolam l. fin. de pet. hered. Spieg.

Erogatorii, qui vltimam voluntatem exequi debent, non poſſunt aliis vices ſuas mandare: ſecundum Baldum notabil. in l. nulli. in ſecunda col. de epiſcopis & clericis. vbi dicit in practica ſeruari. ſequitur Alex. in l. ſi ſtipulatas. in princ. in vlt. col. de verb. oblig. & Felin. in c. vlt. col. penult. de offic. deleg. vbi Baldus & alij per Felinum relati limitant. procedit in executore dato ab homine: ſecus ſi a lege vel canone daretur, vt in epiſcopo: iuxta ea, quæ late refert Bald. in l. repet. l. in pen. col. de leg. 2. Cotta.

Erogata, l. 5 tit. 34 lib 7. C.

Erogationes. diſtributiones, largitiones. Prat.

Erogator, l. 16. pr. tit. 38. lib. 12. C. [naturæ fragilitatem. Old.

Errandi facilitas, cognata eſt hominibus propter corruptæ

ERRANS circa cauſam facti in ipſo quoque facto erraſſe videtur.l.ſi poſthumus,in fin.ff de lib.& poſth Spieg.

ERRANS,dubitans, ignorans, titubans, quibus modis diſtent, tradit Bart.in l.qui teſtamento,ff.de teſtam.

ERRARE eſt aliud pro alio putare. Azo in Summa,C.de iuris & fact.ignor.vnde Errantis nullus eſt conſenſus.Spieg.

ERRARE etiam eum exiſtimat P. Faber in l. id quod noſtrum. 11. ff.de diuerſ.reg.iur.qui metuit : Quoniam, ait, in metu ineſt ignorantia,l.item ſi cum exceptione.§.in hac actione ff quod met.cauſa quod recipi poteſt propter ceſſantem voluntatem, quoniam metuentis nulla eſt voluntas. Sed mouet quod ſcribit Paulus l.ſi mulier.21 §.ſi metu.ff quod met.cauſa. nempe coactum velle. Voluntas coacta,voluntas ſit necne, docent Dd.in d.§.ſi metu.Prat.

ERRATVM eſt,quod conſulto admiſſum non eſt,minuſque quã vitium ſignificat.Idem etiam quod mendum,error,denotat.

ERRO,Eronis. Tabulis aut Eronibus,in leg.31.in med. locat.vbi Græci Cophinis pro Eronibus,Cuiac.7.obſer.39.qui ibi legit Heronibus.Alij Beronibus vel Peronibus,id eſt,ſaccis, vt Budæus & Cotta. Turnebo 24.aduerſ.2.Erones ſunt texta quædam ſtorearum & tegetum more,in quibus pauperes dormiebant ac fruges reponebantur. Item Vaſa viminea tegetibus & Cophinis ſimilia,Græcis φορμοί. Donatus in Phorm.Terent. Phormio non à formula, ſed phormione dicitur Spatteo, quem nos Eronem dicimus triuialiter, & pro conſuetudine. Prat.& Gothofr.ad d.l.31.vide infr.Pero.

EROS,erotis nomen ſerui, l.3.C.ſolut.matr. Erotes,ſerui,l.5.§.5. de rei vind l.14.de fideicõlib.

ERRONES,vagabundi ſerui & fugitiui;nobis *Stertzer* : ſic enim interpretatur. Vlp tit.de ſeruis fugitiu. Quanquam Atrianus de re milit.l.qui cum velit erronis crimen in ſeruo leuius eſſe, quam fugitiuo. Inde Labeo puſillum fugitium erronem appellat : vt ex diuerſo, magnum erronem. In ſumma, Erro eſt,Catanæo etiam diligentiſſimo & doctiſſimo Grammatico iudicante , qui non equidem fugit , ſed frequenter ſine cauſa vagatur : & temporibus in res nugatorias conſumptis, ſerius ad dominum redit.§.erronem.l.quis ſit fugitiuus.ff.de ædil.edi. Erronem autem non ſecundum propoſitionem mentis ſolam,ſed cum aliquo facto intelligi decet.l.225.de verb.ſignif. Briſſ.Hinc.Columella erronem apud ducem,cenſet,detractis alis,velut quadam compede,domi retinendum.Spieg.ex Oldend. Porro P. Nigidius Errones etiam ſtellas, quas alij erraticas,appellat,vt teſtis eſt Gellius lib 3.noct.Attic.c 10.

ERROR eſt exiſtimatio , qua approbatur verum eſſe, quod falſum eſt,vel falſum eſſe,quod verum eſt : vel certum eſſe,quod incertum eſt : aut contra.

ERROR,pro vagatione apud Vlpianum , cum de ſeruo corrupto loquens,Aut amator exiſteret,ait,vel errori,vel malis artibus eſſet deditus,in ſi l.1.de ſeru.corrupt.Interpres Accurſius non intellexit hunc locum,vt expoſitio eius declarat.Spieg.

ERROR & dubitatio paria ſunt.Did.in l fin.C.de condict indeb. l.fin.§.ſi autem neſcius & dubitans C.de furt.A.Celſo tamen in l.quod non ratione ff de ll.error accipitur pro vago alicuius vſus incepto,quod certam æqui & boni rationem non habet. Nam errare inter alia ſignificata ponitur pro vagari & diſcurrere : ſicut & Coerrare apud Iuriſcoſſ. de offic. præfect. vigil.Spieg.

ERROR licet conſenſui maximè ſit contrarius.l.ſi per errorem. 5.ff.de iuriſd.non tamen protinus, ſi quis errat,diſſentire intelligitur.Vult.l.1.Comment.Inſt.tit.10.in pr.n.25.

ERROR & ignorantia promiſcue accipiuntur in iure , & idem vitium in ſpecie ſignificant,l.Iuris ignorantia non prodeſt, & l.ſeq.ff.de iur.& fact.ignor.l.error facti.C eod.tit. Differunt: error nunquam admittit veritatem , ſemper id ſequitur,quod falſum eſt,ignorantia veri & falſi eſſe poteſt.Error ſine ignorantia eſſe nequit : ignorantia ſæpe eſt ſine errore : non enim qui ignorat , continuo errat, ſed qui ſe putat ſcire , quod neſcit.Prat.

ERROR procedit ad actionem dicti vel facti falſam.Ignorantia poteſt etiam intra annum latere , nec progredi ad actionem externam. Et ex his collige , quomodo intelligendus ſit titulus ff.de iur.& fact.ignor, hoc eſt , politicôs, vt ignorantia ſemper habeat comitem errorem.Old.

ERROR computationis circa prouocationem corrigitur. Verbum eſt Macri,in l.1.Quæ ſent.ſine appellatio.reſcind.Spieg.

ERROR eſt facti aut iuris.In iure errat, qui falſo putat ſibi quid per leges licere,quod non licet,vel non licere, quod licet.Bri.

ERROR iuris à iudice contingit vel per theſim , id eſt generali deciſione,generalib.verbis:vel per hypotheſim, id eſt,per indiuiduum:cum perſonæ & cauſæ nominantur. Theticus ipſo iure nullus eſt:Hypotheticus , ſiue ſuppoſititius, licet ſit iniuſtus,tamen non eſt nullus. Iſta tractantur in lege ſecunda C. quand.prouoc. non eſt neceſſ. & in l.poſt princ.ff. Quæ ſent. ſine appell.reſcind. Obſerua, quod & error iuris facti nomen capit. Quatenus enim error,ius eſt : factum autem,quod in eo quam veritate ipſa conſiſtit.Spieg.

ERROR iuris bifariam conſiderari poteſt. Autem enim erratur iure conſtituto ac certo : aut in aliquatenus dubito , vt cum erratur in iure quod quis in ſuo habet negotio,l 15.§.1.ff. Quæ ſent.ſi.ne appell.reſcind.Spieg.

ERROR facti , cum aut quod factum eſt , factum neſcitur , aut quod factum non eſt , factum putatur. Et eſt vel proprij , vel alieni. Vtriuſque permittitur excuſatio, ſed diſpar, quia facilius in alieno facto errans auditur , quam in proprio,l. plurimum.de iur.& fact.ignor.

ERROR facti,ſeu proprij,ſeu alieni,quandoque cenſetur iuſtus, quandoque culpabilis : Iuſtus , cui nulla obiici poteſt culpa, quod errans non habuerit rem notam , ſed quia ignorauit poſtmodum emergentia : Culpabilis, qui reprehendi poteſt propter culpam ſeu negligentiam inquirendæ veritatis.Prat.

Non ſolum ERROR facti, verum etiam iuris, fraude,calliditate, machinatione, ſimulatione, carens, malam fidem non inducit. Gœdd.de verb ſign.ad l. 109.num 4.

ERROR item aliquando eſt in corpore, aliquando in ſubſtantia,quantitate,qualitate,cauſa, nomine. Error in corpore : vt ſi fundus , alius pro alio : ſi hæres alius pro filio ſcribatur : qui error perſonæ eſt.

Ab ERRORE corporis ſeparat Vlp. errorem in ſubſtantia : veluti ſi acetum pro vino væneat , in corpus quidem conſenſum, ſed in materia erratum accipit.l.9. & l.11.ff. de contrah.empt. in materia autem & qualitate errorem coniungit in l.14 cod. tit in qua docet in materia errari,ſi æs pro auro væneat Briſſ.

ERROR tripartito in iure ſolet conſiderari. Aretinus inſtitut.de vſucapionib § Error. Et imprimis vt ſit tenor iniuſtus, quando quis nulla aduerſarij calliditate inductus in facto proprio errat,cuius exemplum eſt in dicto §.error.Huic contrarius eſt error iuſtus, cum quis in facto quidem proprio errat, ſed aduerſarij technis circumſcriptus, quia videlicet rem notam nõ habuerit,vt ſi fortè procurator meus,cui emendam rem mandaueram,perſuaſerit,ſe mihi emiſſe,egoque illius fidem ſecutus rem ipſam reſcribere velim. Eius templum eſt in l. de ætate.§.interdum & § qui iuſto.ff.de interrog.in iur.Eſt & tertius error,quem ipſi iuſtiſſimum vocauerunt , vt eſt error facti alieni,hiſque omnibus iuſtiſſimam patrocinij cauſam præbere ſolet. Decius in l.qui in alterius.ff.de reg.iur.

ERROR calculi , cum in ratione ſubducenda per imprudentiam erratum eſt,ſic vt tranſactio falſa ſuper eo errore facta ſit.l.1. ibi v.Barr.& repet.C.de error.calc.Prat.

ERRORIS fideiuſſio nulla eſt,l.37.ff de fideiuſſ.

ERVBESCIMVS , id eſt,pudore afficimur, cum quid ſine lege dicimus. in Authent.de trient.& ſemiſſ § conſideramus.Spieg.

ERVDERARE, eſt repurgare, ruduſque,hoc eſt,comminuta fragmenta dirutorum ædificiorum auferre.Spieg.

ERVDIRE puerum,l.27.ff.de rei vind.

ERVERE , pro detegere apud Vlp. in §.ſed ſi ſeruus.l. inde Nerat.ad l.Aquil.Eruere veritatem.l.7.ff.de teſt.

ERVMPERE aqua in meo,l.11.ff.de acqu.& aqu.plu.

Ερύτηρες appellantur quidam manumiſſi vel liberti apud Lacedæmonios : de quibus vide Athenæum lib. 6. vt refert Bald. tit. de libertinis.

E S.

ESCALE,Eſcarium,Eſcale argentum,pro eſcario,l.8.de ſuppell. leg. Hotom.

ESCVLENTVM,quod edi poteſt.Modeſtin.de offic. præſid. Niſi eſculentum,poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur.Spieg.

ESCVLENTORVM legato continenturnon ea tantum, quæ eſſe,ſed & ea,per quæ eſſe ſolemus,l 3.ff.de penu.leg.

ESQVILIÆ. Alquilias duos vrbis montes eſſe, ex Varrone docemur. Celebrior tamen pars Eſquilinus mons dictus eſt, vel ab auium excubiis, vt apud Ouid.1.Faſtor.legimus : vel ab aucupibus , quod eo loco quiſquiliis proiectis auibus illuderent, hic ex vrbis collibus ſolus duplici iugo & aggere munitur, cum reliqui ſingulis contenti ſint. Ex quib.alter Ceſpius nuncupatur,alter Oppius. Qua de re vide Marlianum lib.1.& lib. 5.c.9.Alex ab Alex.li.6.c.11. Noſtra autem tempeſtate Eſquiliæ incipiunt à templo S. Petri ad Vincula, & protenduntur vſque ad Eccleſiam S.crucis,inde ad Thermas Diocletianas, includitque eccleſiam S Mariæ Maioris,& S.Praxedis.

ESSE,cum genitiuo poſitum,aliquando, nec ineleganter, ſignificat pertinere,vel officium, & partes eſſe alicuius. Pedianus, de alien.iud cauſ.l.non ſolum. Hæc, inquit,actio in id quod intereſt,competit. Proinde ſi res non fuit petitoris, id eſt, vt recte gloſſ. exponit , ad eum non pertinuit , ceſſat iudicium. Alia vulgata ſunt. Sed & eſſe pro venire , vel vendi , apud Iuriſcoſſ. opinor me legiſſe.Spieg.

ESSE,ad veritatem referri Paul. demonſtrat,l.hæc verba de verb. ſign.Spieg. Et præſentis temporis demonſtrationem continet, l.ſcribit.§.idem ſcribit.ff.de aut.& arg.leg.

ESSE alicuius rei , pro ad rem valere. Hoc libertatis eſſet. Nil æque diſſoluendæ religionis eſſet. Hot. & Sigon. ex Liuio.

ESSE,pro eſſe fingi, intelligendum , vbi ſubſtantiæ veritas de-

monſtrari nequit, Baldi doctrina eſt, Interpretum calculo probata, in l. quæ fortuitis C. de pignor. act. Spieg.

Esse cum aliquo teſtamenti factionem, i. e. talem eſſe, qui poteſt inſtitui. Inſt. quib. non eſt permiſſ fact. teſta. §. teſtamenti autem. & Inſt. de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis, Spieg.

Esse in re facienda. Cum in eo eſſet totus, vt, &c. Briſſ. in Parer. lib. ſing.

Esse, pro manere, in l. ſi patronus. ff. de concub. & aliis locis. Sic Cic. ad Atticum: Tu quidem & amice & prudenter ſuades, vt in iis locis ſim potiſſimum, quoad audiamus hæc quæ commota ſunt, quorſum euadant. Spieg.

Esse in controuerſiam Petronio, pro controuerſum eſſe. Prat.

Esse in poſſeſſione, & poſſidere, diuerſa ſunt, l. ſi quis autem. §. 1. de acqu. poſſ. l. prætor ait. §. cum de dam. infect.

Esse talem, & haberi pro tali, diuerſa ſunt. l. mercis. & ibi gl. de verb. ſign. Bartol. in l. maritus. 2. §. legis Iuliæ, ff. de adult. Spie.

Esse in vita, eſt inter ſuperſtites adnumerari Nam eſſe quoque pro viuere eleganter vſurpatur. Cicero: Nec enim dum ero, angar vlla re.

Essedarivs, qui eſſedam regit, vehiculi id genus eſt, apud Belgas repertum: alias Baſterna: vide Goth. ad §. 4. med. ibi, baſterniis. l. 12. C. de ædif. priu.

Essedvm, i. Budæ. Prat.

Essedarii. Horum meminit Cæſar lib. 4. de bell. Gal. quod genus equitum ſit, & quomodo pugnent, ita deſcribit. Genus hoc ex eſſedis Pugnæ, primo per omnes partes obequitant, & tela coniiciunt, atque ipſo terrore equorum, & ſtrepitu rotarum ordines plerunque perturbant, & cum ſe inter equitum turmas inſinuare volunt, & ex eſſedis diſſiliunt, & pedites prœliantur &c. vide apud Cæſarem.

Essentialia rei dicuntur, quæ ab ea, cuius ſunt ſeparari nequeunt. Salom. in l. Gallus, 11. de liber. & poſt. Prat.

Essentiæ nomen à pleriſque deuitatur, quamlibet ſit frequens in ore Theologorum, ac Philoſophorum, pro eoque habent οὐσίαν, qua voce alicubi Vlpianus eſt vſus. Sed enim ſi Macrobius bonus auctor dicendi haberi poteſt, hic etiam in Somnio Scipionis, eſſentiæ nomine eſt vſu. Donatus Grammaticus deriuat à verbo Sum, hæc Gerundia, eſſendi, eſſendo, eſſendum. Verum doctiſſimi quique hanc deriuationem non probant. Vide Obſeruat. Inſulanicas. Spieg.

Essentitas, vid. Gotho. not. ad l. 3. prin. ibi, Sceleritatem. C. de bon. eor qui ant ſen.

Est, non ſolum præſens tempus, ſed etiam præteritum complectitur, l. verbum erit. de verb. ſign. quamuis proprie præſens notat, demonſtrationemque continet. l. inter veſtem. §. item ſcribit. ff. de aur & arg. leg. Vide Gellium lib. 17. cap 7 & Alc. in d. l. verb. erit. Spieg Eſt, pro eſſe præſumitur, l. ſi debitori. de iudic. Prat.

Esto aduocatus iuuenis, & medicus ſenex: prouerbiale, eſt, cuius rationem ſingulatiter explicat Al. c. 21. lib. 10. Parerg. Sp.

Est rationis. Hic modus dicendi apud Iuriſcoll. frequens reperitur. Martian de hered. inſtit. Quæ rea fuerat eiuſdem criminis poſtulata, rationis eſt: pariter de bonis eorum, qui ante ſententiam mortem ſibi conſciuerint: Vlp. Quando dies Legatorum, quæſtionis eſt, & idem de fideic. libert. Papinian. de colla. dot. Paulus de aqua plu. arcend. dixit. Conſuetudine eſt. & de verb. oblig. Dubitationis eſt. Modeſt. de donat. Summæ æquitatis eſt. Spieg.

E T.

Et Coniunctio aliquando implicat, vt etiam annotauit Zaſius in l. 1 ff de iuriſdictione omnium iud. ex Doctoribus in eandem l. ibi, & poſſeſſionem dare, & in bonorum poſſeſſionem mittere. Sed tamen Et nunquam diuerſa copulat, vt not. Aecurſius in tubr. de iur. & fact. ignor. Et, Fel. San in c. Gregor. in procem. Decr Brech. l. Alienationis verbum § Oratio.

Et pro id eſt, in §. ſed iſtæ ibi, cum dicitur, & ſi quæ ſunt ſimiles. Inſt. de act. Huius particulæ vis propria eſt, vt coniungat. l ea tamen adiectio. de lega. 3. tametſi hoc non ſit perpetuum. Eſt enim, vbi Et pro Vel, disiungit: & aliis modis accepta, cum diſpoſitionem, tum ſententiam variat, vt latiſſime proſequitur Alber. attigit Bart. l. 1. de pactis. l non ſolum. ff. ſolut. matr. Aliquando ſumitur pro Vel, l. ſæpe, ff. de verb ſign. Aliquando ordinis nota eſt, l. Gallus, §. 1. vbi Doctor. ff. de lib & poſth. Aliquando pro etiam, vt l. 1. C. de no. C. comp. Quandoque ponitur pro quia. l. fin. C. de cur. fur. Interdum ſubauditur, l. ſi abrogator. §. 1 ff. de adopt. Prat ex Spieg.

Sev aliquando pro &, vel pro id eſt, Goth. ad rubr. C. de except.

Et à te Seia pero, vt quidquid ad te ex hereditate mea peruenerit, exceptis his, quæ tibi ſupra legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſſimæ, à qua Seia ſatis exigi veto: cum ſciam eam potius rem aucturam, quam detrimento futuram. Vide Scæuolam in l. vxorem. § fin. de legat. 3. Spieg.

Et domus eam patrem, in qua morari conſueuimus, Scæuola declarat, de legat. 3 l. vxori ſuæ in princ. Spieg.

Et peracto quinquennio, cum eius vſusfructus eſſe deſierit, tunc cum fundum illi & illi libertis dari volo. l. vxori vſumfructum. ff. de vſu & vſufruct. Spieg.

Et cætera. vide Gothofr. ad §. 3. l. 13. de iureiur. Sunt qui plurimum referre putent, extenſim hæc clauſula ſcripta ſit, an præſcriptis notis, &c. Quod Alc. ridiculum arbitratur, refertq dictionem Cætera, deductam à Græco ἕτερα, id eſt, & alia Et ideo cum abbreuiationis cauſa apponitur, eius virtute cenſeri alia repetita, quæ ex natura & conſuetudine actus, contractus, vel diſpoſitionis requirebantur. Spieg. De voc. vide latius Tiraquellum in tractat. de iure conſtit. poſſeſſorij, parte 3. 31 nu. 2. 3. & 10. &c.

Etsi, pro Si, l. 2. C. de reb. cred.

Ἑταίρας Græci amicas vocant, quæcunque ſcilicet ſcortilla, etiignobilia. Concubinæ nomen paulo honeſtius olim Amicæ vtquæ extra Legis pœnam, & ſine metu criminis habebantur. Meretrices vero, quæ palam & pluribus ſe accepta pecuni miſcent. Alc. de verb. ſignif. vid ſupra Concubinę appellatic

Ἑταιρία, ſodalitium eiuſdem collegij, l. 4. pr. C de colleg.

Etesiæ venti appellantur, qui certo tempore anni, cum Can. oritur, ex alia atque alia parte cœli ſpirant, vt annotauit Gel lib. 2 cap. 21.

Ethologi, morum ſunt effictores, affectuumque cuiuſcunqu perſonæ. Bud. in Annot. pri. Alias Ethopœi. Hinc. Ethopœi. morum alienorum imitatio.

Etiam, particula conſentientis eſt. IC. de verb. oblig. l. 1. Eti ſponderit: Quid ni? Etiam. Nebriſſ. Eſt etiam particula an pliatiua l extraneum. C de vulgat.

Etiam atque etiã, pro diligenter, l 19. pr. C. ad leg Cor. de falſ.

Etiamnvm, pro adhuc. Vlp. tit Arb. furt. cæſ. l. vitem § 6. ibi, E iam nunc, habent, ſuffragante textu Nor. quod ſignificat, v que nunc, etiam adhuc, etiam nunc, vſque ad iſtud tempus. I tiamnum, ponitur pro vſq; tunc, vel vſque ad id tempus. Spi

Etymologia, verborũ eſt explicatio, id eſt, qua de cauſa qu quę eſſent ita nominata, vt ait Cic. 1 Acad. Si proprie vocei hanc, ait, Olden. Latinitate volueris donare, veriloquium a pellabis. Cicero in Topicis, à notatione nuncupat. Ariſtoi les Symbolum dicit. Etymologia non verbi ſolum, ſed etiar rei, de qua quæritur, verã interpretationẽ ſequitur. Quamol rem ſpecies finitionis cenſenda eſt merito. Cæterum cu naturam ſuam ſeruat Etymologia, argumentũ ab ea affirmat ue ſumptum, valere negant. Negatiue vero efficax eſſe, qu à quo remouetur genus, ab eo & quælibet ſpecies remouet Exempli cauſa: Fur à ferendo, id eſt, contractando, dicit verum erit, ſi dicamus; Res non fuit contracta, igitur in furtum factum non eſt, & id pro regula proditum eſt: quæ t men non procedit, cũ ratio vocabuli aliud inducit, vt exer plis demonſtrat Alc. in l. taberna de verb. ſign. Spieg Confu dunt Iuris interpretes Etymologiam & Alluſionem, & p eodem fere omnes ponunt, cũ tamen inter ſe longe lateq diſtent. Nã Etymologia, vt dictũ eſt, proprie eſt, cum explic tur, qua de cauſa quæque ita ſint nominata. Alluſio vero ſubſtantiam rei nullo modo reſpicit, ſed ad vocis ſimilitu nem tantũ refertur. Imo ſi preſſius linguæ Latinæ proprie tem inſpicere velimus, neutrum ſignificat alluſio. Nam p prie & ſignificanter alludere dicimur, cũ vnum proloquim alio latenter ſententiam referentes, &c. Quando autem arg mentum ab alluſione ducere liceat inextricabiliter interp tes diſputãt in l. 1. ff. de acquit. poſſeſſ. Cotraſ. lib 3. cap. 22. M cell. Etymologia, quæ a Cic. in Topic. modo Notatio, mo Veriloquium, ab Ariſtotele appellatur σύμβολον, quod Lati eodem Cicerone teſte, eſt nota, vel, vt quibuſdam aliis plac ſignum, indicium, quando ad veram verbi interpretation vocem traducimus &c Brech. l Tugurij ff. de verb. & rei. ſ Adde Forcatulum Necyomantiæ dial. 73 in pr.

E V.

Evacvata obligatio, ſublata l. 4 fin. C. de ſolut.

Evacvatoria in formulis Marculphi, pro quo apocha; l. pl res C. de fid. inſtr. & rub. lib. 10 C. de apoch. & ſecuritas, l. 1. eo. in Nou. 130 Recauta. Auguſt. lib. de cura. pro mor. vbi cũ recautum, quo illa cautio vacuata fuerit, indicauit. Prat. Ad Cuiac ad lib. 10. C. tit. 22. de apochis publ & deſcript. curial.

Evadere. verbum Vado, cum compoſitis dici ſolet in re ini ſta, aut difficili: vt, Vadimus immixti Danais haud numi noſtro. Inde Donat. Euadere dicit eſſe, per obſtantiam difficultatem venire. Spieg.

Evagari, non eſt idem quod vagari. Contractius enim eſt, d vagari in Emanſore, quã per prolixum tempus euagari: qu eſt deſertoris. Vide Modeſt. in l. deſertorem. de re mil. Spie

Evalvit Setuij ſententia, l. 6. §. etiam. Si ſeruit. vind. Briſſ. P rerg. lib. ſing.

Evanescit actio, id eſt, intercidit. in §. 1. l. cum fundus. Si ce pet. Item Euaneſcere actionẽ auctoritate Iuris, temitti acti nem voluntate domini. l. qui iniuriç. §. ſi ſeruus. ff. de furt. Sp

Evangelivm, pro præmio accipi, pro dari ſolet lætum adſe ti nuptium, & noſter Zalc. alicubi indicauit. Proprie aute Græce ſonat bonum nuntium. At non pro quocunque bon nuntio ipſum accepit Chriſtus, ſed pro nuntio redemption & ſ

ſalutis noſtræ æternæ,quo per Apoſtolos exhilarauit,& im-leuit orbem terrarum.Quidam citāt è l.falſus creditor. ff.de [f]urtis,hæc verba : Quid ergo,ſi quæ Græci Euangelia dicunt, [pr]ætant? Sunt tamen,qui hoc loco μιλῶντα legendum exiſti-[m]ant,hoc eſt,indicium, vel præmium. Haloander neutrum [ag]noſcens,legit ἴνιτρα, interpretaturque inuentionis prœmia. [Si]c Vide Bud.in annotat.priorib.in ff.de offic.præfect.præ-[to]r.& in poſterior.h.t. Al.lib.2. prætermiſſ.hoc ipſo tit.Euan-[ge]liis ſacroſanctis tactis iurare, edicere.&c. l.7.§.5.C.de cur. [fur]ioſ.& alibi. (Iuſiurand quod præſt.ab his.

[E]VANGELISTARVM,Euāgeliorumq; meminit in Imp.in Auth.

[E]VHARISTIA.Polydor.Virg de inuentorib.rer.lib.5.c.12 Eu-chariſtia(inquit) Græcis gratiarum actionem ſignificat,ſicuti [Eu]angelium bonum nuntium , Latini miſſam vocant vulgari [a]ppellatione.Verum,dominica ſolennia veteres vocaſſe,Ter-[tu]llian.teſtis eſſe poteſt.

[E]VHARISTICON , liber, vbi gratiæ redduntur, ſiue pro amici [in]columitate Deo reduci, & ſoſpitatori, ſeu pro quo ſuſcepto [be]neficio gratę gratiæ referuntur, qualis eſt apud Papin.h.tit. [Ei]u. εὐχαρισεῖν eſt verbum Græcum , quod denotat gratias a-[g]ere,εὐχαρισία, gratitudo, & gratiarum actio, ſtrue ſacrificali [pa]rata,&c.Io.Bapt.comment.panegyr.ad Fauſtum.

[Ε]ὐγὲνης ἀμφ ὁ τῷ πχθλῶαι ἐλεύθερος ἐςίν.The.Inſt.1.de ingenuis, [&] Harmenop.lib.1.tit.vlt.Prat.

[E]VCHITÆ, al. EVCHETÆ. l.5. C.de hęr.Hęretici fuere,de quo-[ru]m prauo dogmate videndus eſt Niceph lib.11.c.14. hiſt. ec-[cl]eſ.Briſſ.vide Gothof.ad l.5.pt.

[E]VCTERIA , loci in quibus orationes,actaq; prouinciarum cō-[ſ]cr[i]bentur.Alc.in l.immunitatis. C.de agric.& cenſ.li.11.Spieg.

[E]VECTIO, literas, diplomata & exhibitionem curſus publici ſi-[gni]ficat,l.1.C.de numerariis.l.3 l.4.l.6 l 9.l.pē.l.vlt.C.de curſ. [pu]bl.l.2.C.de commeatu. Itaque mendoſa eſt ſcriptura, l.2.C. [de] curioſ.lib.12. in qua Euictionibus,pro Euectionibus, legi-[tur.] B.Auguſti. epiſt. lib. 55. Zenobius magiſter memorię fa-[ctu]s eſt,& miſit nobis euectionē cum annonis. Sulpit. Seuer. [li]b. hiſt.ſacr. Hilarius quartum iam exilij annum in Phrygia [ag]ens,inter reliquos Epiſcopos per vicarium ac præſidem da-[ta] euectionis copia adeſſe compellitur.Symmach.lib.2. epiſt. 2.Tibi igitur hoc munus iniungo, vt de impetratis euectio-[ni]bus in adminiculum prætorię functionis habitum mentis [tu]æ apud eum plenius exequaris.Briſſ.

[E]VECTIONES alias Synthemata,& combinę,& tractoriæ.Prat. [&] Goth.not.ad §.2. ibi,diplomate, de verb.oblig.ex Cuiac.li. 17.& d.l.3.C.de curſ.publ.

[E]VEHERE,pro ſubuectere,l.4.fin.C.qui teſtam.fac.

[E]VELPISTA,ancillę nomen,l.10.ff.de manumiſſ.

[E]VENIT,impetſonale,pro ita cecidit.

[E]VENIET , pro continget. Vlpian.§.1. l.1.de ſeru.corrupt. Eue-[ni]et,vt duobus actio ſerui corrupti competat: quod eſt abſur-[du]m.Sic etiam accipitur in §.eſt & aliud genus. verſic.ſed pri-[o]ris.Inſtit.de donat.Spieg.

[E]VENTVM, Cic.in Rhetor.cuiuſcunque negotij finem diffinit, [q]uo ſæpenumero res iudicantur : quo nihil iniquius eſt: ſi-[qui]dem euentum in manu ſtultorum verſari, magni auctores [tra]diderunt; tamen ſpectandus ille eſt,vt Imper cenſuit,in l. [au]th. facta.§ euentus. de pœnis.l rem non nouam.C.de iud. [E]uentus declarat, l.ordinata. ff de lib.cau. Si euentū fraus [ſ]ecuta fuerit,in l.ait prętor.ff.quę in fraud.credit pro eo quod eſt, [f]raude actum fuerit. Nam vt Lucretij teſtatur carmen , E-[ue]ntum dici poterit , quodcunque erit actum. Spieg. EVEN-[TV]M expectare, l.pen.in fin.C.de procur.

[E]VENTVS autem in iure noſtro multa complectitur , metum ſi-[ue] vim,errorem,dolum,culpam,& caſum fortuitum. Vide A-[lciat]um c.7. de Circunſtantiis.Spieg.

EVENTVS mortalitatis,pro caſu mortis,apud Vlp.de offi.pręſid. l.licitas.§ penult. Catanæus ante nos, in Comment.in Pli-[nia]nas Epiſtolas , admonuit Iuriſcoſſ. frequenter vſurpare [mo]rtalitatem pro morte.Vide & Mortalitate.Spieg.

EVERRIATOR dicitur,qui accepta hereditate, iure iuſta facere [fu]ncto debet,quę ſi non fecerit , ſeu quid in ea re turbaue-[ri]t,ſuo capite luat.Vid.Feſtum.Spieg.

EVERRÆ ſunt purgationes quędam domus , ex qua mortuus [ad] ſepulturam ferendus eſt , quæ fit per euerriatorem , certo [ge]nere ſcoparum adhibito.Prat.ex Feſt.lib.5.

EVERRICVLVM,& Verriculum,rete eſt piſcatorium,à verrenda [aq]ua ſic appellatum.Vlpianus in l.iniuriar.de iniuriis. Si quis [me] prohibeat in mari piſcari, vel euerriculum (quod Græce [σα]γήνη dicitur)ducere.Spieg.Ad alia etiam transfertur.Hinc [ele]ganter ludens Cic.1.de Nat. deor. Actionem de dolo malo [eu]erriculum malorum dixit:& 6. Verrin. Quod vnquam tale [eu]erriculum vlla in prouincia fuit? Briſſ.

EVERRERE,verrendo nitidum facere.Prat.Euerrere ciſium,l.15. [H]inc Legat.Euerrere onus,l.1.§ ſi quadrup.paup.

EVERTERE ciſium, legunt alij iam d.loco & euertere,onus,pro [ſu]ccere,ſubuertere. Briſſ.

EVERSIO,totius domus.Paul.in leg.vlt.de offic.præſid.

EVERSOR , pro prodigo, nepote, diſſoluto , qui patrimonium ſuum profundit ac diſſipat.Caius lib.Inſtit.1 tit.8.ſub curatore ſunt minores ætate , maiores euerſores , inſani : qui euerſo-res aut inſani ſunt,omni tempore vitæ ſuæ ſub curatore eſſe iubenrur. Hot.

EVERTERE patrimonium dominij,eleganter dictum ab Vlp. in l.ſi famil. fur. fer. dic. pro diſperdere, exhaurire, ſpoliare do-minum patrimonio. Idem venuſte quoque,euertere vſurpat pro deſtruere,in fin.§.penult.l.30.ſi quis caut. Spieg. Funditus enim euertit bonis ac fortunis omnib.Cic. pro Roſc.& 3. Ver.

EVESTIGIO, pro continuo,ſiue ſtatim. Scæu. in l.diuortio fact. de neg.geſt.Non,inquit,eueſtigio in officio deliquit.Nebriſſ. indicat eſſe præpoſitionem cum caſu, reclamante veterum ſcriptura.Spieg.

Εὐγενής,qui liber & ingenuus natu eſt.Prat.ex Theoph.

EVICTA res cenſetur,cum res reſtituta eſt petitori : vel emptor damnatus eſt litis æſtimatione, vel poſſeſſor ab emptore con-uentus,abſolutus eſt,l.16 §.1.ff.de euict.

EVICTA hæreditate legata reddi. Vide Caium l.quod ſi poſſeſ-ſor.ff.de pet.hered.Spieg. (26.§.16.n.110.

EVICTIO eſt, quæ fit iudicio & iure. Vult.l.4.in comment.Inſtit.

EVICTIO eſt rei emptæ, aliave cauſa acceptæ, per iudicis decre-tum ablatio. Prat.vel eſt eius rei,quam aduerſarius legitimo iure acquiſierat,per iudicem recuperatio.l.non tamen, 24. ff. de euict quod vt intelligamus illud ſcire oportet,olim moris fuiſſe,vt ſi res non Quiritium ſed gentium iure abalienaretur, is , qui eam acquirebat, duplam aut ſimplam ſtipularetur ſibi ab authore dari,ſi ea ſibi iudicio adimeretur: quemadmodum Varro lib.de re ruſt.2.c 10.ſignificat : cum autem mācipio res venierat,tum iudicij periculum præſtabat is , qui eam vendi-derat:vti poſterius in voce,Mancipium, ex Cicerone & Plau-to docebimus. Itaque Varronis locus intelligendus eſt, cum ait: Si mancipio non datur,id eſt,ſi res non acquiratur per ius Quiritium , hoc eſt , per mancipationem & nexum : nam ſi mancipio res erat data,aut vſucapta,aut in iure ceſſa,nunquā euinci poterat,id eſt,iudicio à poſſeſſore auferri.Hotom.

EVICTIONEM debere vel præſtare dicuntur, ad quos re euicta & ablata eſt regreſſus.Briſſ.

EVICTIONIS autem nomine vel ex conſuetudine regionis ca-ueri oportebat,l.ſi fundus.6.eod.vel ſecundum id, quod inter partes conuenerat,l 4.& l emptori.37. Plerunque autem per ſtipulationem ſimplæ cauetur,hoc eſt , vt euicta re ſimplum venditor emptori reſtituat.l.euicta.6. & l.euicto.70 eod. vbi Paulus ait,euicta re,ex empto actio nō ad pretium duntaxat recipiendū , ſed ad id,quod intereſt,competit : aut vero caue-tur per ſtipulationem duplæ,h.e.vt euicta re venditor ad du-plam præſtandum obligetur,l.vindicantem.17.quæ ſtipulatio duplæ non de quauis re,ſed de ea,quę alicuius pretij ſit,inter-ponitur : ſi margarita forte,aut ornamenta pretioſa, vel veſtis ſerica,vel quid aliud non cōtemptibile veniat,l.emptori. 37. eod.quin etiam & triplum,& quadruplū ſtipulari poſſumus,l. ſi dictū,56 eo.at in dubio ſemper ſimplæ ſtipulatio interpoſi-ta iudicatur. l 60.eod.vbi Iauol ait,ſi in venditione dictū non ſit,quantū venditorem pro euictione præſtare oporteat, nihil venditor pręſtabit præter ſimplam euictionis nomine : & ex natura ex empto actionis hoc quod intereſt. Commiſſa autē ſtipulatio dicitur,cum, aut res petitori reſtituta eſt, aut dāna-tus eſt litis æſtimatione,aut poſſeſſor ab emptore conuentus abſolutus eſt , l. euicta 16.§.1. l. ſi ſeruus.21. cod. ſed perpetuo neceſſe eſt, vt mature vēditori denūtietur dictatum eſſe iudi-cium,cui cuimodi illud ſit.l.ſi mancipiū.34.§.1. & l.ſi tē quam 29.§.2.l.emptori 57. Iam vero aduerſus venditorem triplex datur actio:ex empto, ex duplæ ſtipulatu,& ſimplæ.l.hoc iure 27.neq; intereſt,vtrum emptor ex ſtipulatione,aut empto ad-uerſus auctorem primum agat.l.ſed etſi.18 vbicumque autem ex ſtipulatione agi poteſt, ibi tum empti,tum etiam præſcri-ptis verbis recte agitur:at non ex contrario. Illud inſuper ad-dendum eſt,Duplam hoc in loco non bonitatis rei, ſed pretij conuenti accipiendam eſſe,l.cum fundus.48. l. ſi fundo.55.ff. eodem. ad eademque non ſatiſdationem exigi,ſed ſimplicem repromiſſionem ſufficere leg.ſi dictum.§.eod.Hot.

EVICTVS à creditore ſeruus tunc videtur , cum fere ſpes haben-di abſciſſa eſt.Briſſ.Ita euictum dicitur prædium quod à credi-tore ex antecedente cauſa pignoris ablatum eſt. l.49. §.vlt.ff. ſol.matr.

EVIDENS proprie quod apertum eſt,& ſemper apparet.l.ea quę. ff.de contrah empt. Vnde vulgatum illud; Quod in euiden-ti eſt, nulla poteſt tergiuerſatione celari : nec indiget , quod manifeſtum eſt,probatione. Siquidem plus eſſe euidens quam manifeſtum,traditum eſt ab Imp.in l.quoniam ſororem. Co. de iur.delib. Manifeſtum atq; euidens eſt,inquiunt,antequam pro herede gereret , vel bonorum poſſeſſionem admitteret: De euidenti vide ff.ad exhibend. l.3. & de ædil. edict.l.queri-tur.§.vlt.Spieg.

EVIDENS vtilitas apud Vlpian. l 2. de conſtit. princ ſic intelli-genda eſt , meliore interprete Oldendorp. vt retineatur ius

ff

naturæ, quod lex aut conſuetudo, niſi corrigeretur, paulatim eſſet corruptura. Spieg.

Evidentia, Cic. in Acad. Propterea quod nihil carius ἐνάργεια, vt Græci perſpicuitatem, aut euidentiam nos, ſi placet, nominemus, fabricemuſque, ſi opus erit, verba. Spieg.

Evidentia facti inter ſpecies probandi verſatur, *Die that bevveiſen.* vt cum qui ſenſu corporeo coram percipitur. Si quis enim aſſerat, vulnus atrox eſſe, & mox indicet locum, certe hæc probatio non poteſt reuocari in dubium. Paul. in l. vulneris. de iniur. & in l. ſi corruptione. fin. reg. Spieg.

Evidentiam facti & Notorium exæquant Canoniſtæ, ca. vlt. extr. de teſtit. ſpol. c. euidentia de accuſ.

Evidentem voluntatem teſtatoris vocat Vlp. in l. licet. Imperat. de leg. 1. quæ ex argumentis & interpretationibus verborum colligitur. Spieg.

Evidenter probatur, hoc eſt, aperte, perſpicue. C. de teſtam. l. non codicillum.

Evidentius, l. in ſuis. ff. de lib. & poſthum.

Evidentissima probatio, iuſſio. Euidentiſſima ratione conſtitutum, in §. ſed hoc Inſti. quib. alien. lic. apud Plin. reperies: & ratio euidens, & argumentum euidens. Spieg.

Evidens calumnia. c. 9. r. l. 2.

Evincere, vt verbi vis & ratio facile indicat, eſt aliquid vincendo ab aliquo auferre & conſequi, vnde in diſputādo, atq; omni orationis contentione, quod vi argumentorum ac dicendo ab aduerſario extorquemus, vt concedat, euincere ab illo dicimur. Eoque modo ſub tit. de euict. accipitur. Sed quoniam id verbum iuridicum eſt, & in contentionibus ciuium inter ipſos de rebus negotiiſque omnibus, quæ iure ſuſcipiūtur, hæc vnica vincendi ratio eſt, ſi iure iudicioque agamus: eo fit, vt euincere in iure ſit, rem non quouis modo, ſed per iudicem auferre & auocare ab emptore: Vincere denique iudicio, rem illius non eſſe, de qua quæritur. l. non tamen. 24. l. ſi mancipium. §. 1. ff. hoc tit. Donell. de euiction.

Evincere eſt rem iure dominij per ſententiam iudicis ab aliquo auferre. Briſſ.

Evincere rem non dominus modo, ſed & creditor dicitur. l. 65. ff. de euict. l. 2. C. ſi antiquior. nec iure dominij tantum, ſed & hypothecæ, vel ſeruituris iure res euinci dicitur. Briſſ.

Evinci hæreditas dicitur per inofficioſi querelam, cum ab herede ſcripto auocatur, l. 21 § fin. de inoffic. teſtam Briſſ. Sic

Evinci per bonor. poſſeſſ. l. 6. in fin. ff. ſi pars her. pet. Briſſ.

Evinci, in l. quod euincitur. 150. ff. de reg. iur. id eſt, euinci poteſt aliqua ratione. Prat.

Evincere, ait Prateius, eſt rem ſuam iure domini ab eo, cuius non erat, alteri datam aut venditam repetere in iudicio, & ab emptore per iudicis ſententiam ad illam mihi reſtituendam condemnato, extorquere: ſeu tota res euincatur, ſeu pars, l. 2. de euict. vide Gothof. not. ad rubr. de euict. (eſt.

Evincere, pro vēdicare, Celſus; Quod euincitur, in bonis non

Evisceratæ opes exhauſtæ, l. 7. in prin. C. de inoff. donat.

Evitare Creditorem. Heredes, Perſonam, Interdictum, Crimen, Onus. Briſſ.

Evitari nō poſſunt exceptiones peremptoriç, l 3. ff. de except.

Eulabes, negotiorum ſuſceptorem ſignificat, vt eſt apud Suid. monuit Alciat. in tit. C de præpoſ labor. lib. 12.

Εὐλογίαι collectiones pro eleemoſynis ſeu collationibus. vid. diſt. 18 c. de eulog. Paul. 2. Cor. 6 & 9.

Evm, qui prouinciæ præeſt, adire poteſ. Is exiſtimabit, quid ſit partium ſuarum. Harum clauſularum ſenſum explicant Iulianus & Calliſtratus, de offic. præſid Spieg.

Evnomiani hæretici. l. 5. prin. vbi Gothofr. C. de hæret.

Evnomia, recta iuris legumque conſtitutio. εὔνομοι populi dicuntur, qui recta legum inſtitutorumque ratione vtuntur, Bud. in annot. prior.

Evnomia duplex eſt. Vna quidem recta iuris conſtitutio. Altera vero, recte iuri conſtituto, obtemperatio. Neque enim ſatis eſt, bene inſtitutam poſitamque eſſe rationem Reipub. niſi & hoc omnibus perſuaſum ſit, inſtitutioni tali omnino parendum eſſe, Bud. in eiſd. annot. Spieg.

Evnvchi propriè dicuntur lectorum cuſtodes, & cubicularij, (ab εὐνή, cubile, ἔχω, cuſtodio. Gothofr. ad ca. princ. Nou. 133.) non ſpadones: quamuis barbari Reges id muneris hiſce molliculis fere iniungere ſoliti ſunt: vnde Eunuchi Spadones dici cœpere. Quære Spado propriè. Item Spadonum genera. Spie. vide Cuiac. ad l. 4. Cod. de præpoſ. ſacr. cubic. & 17. obſ. 24. Gothofr. not. ad l. 5. pr. C. qui teſtam.

Evnvchvm aliquando putant per catachreſin ſignificare potentem aulicum, etiam non exectum, ſicut Ionathas verſor Chaldæus intelligit fuiſſe. Ebed-metech Æthiopem, Ierem. 38. qui Ieremiam ex puteo aut carcere extrahi curauit. Talis forte fuit enim Candaces Reginæ Æthiopum Eunuchus, Actor. 8. Non igitur ſemper caſtratum, ſed ſæpe officium rātum ſignificat. Chriſtus Matth. 19. triplices eunuchos facit, natos, ab hominibus caſtratos, & qui ſemetipſos caſtrauerunt propter regnum Dei eſt, quos eo dono Deus ornauit, illique coli-benter vtuntur, vt tanto liberius & expeditius verat[illegible] nem promouere poſſint, ſicut Paulus tandem fecit. De Eunuchorum vſu Maioragius ex Grego. Nazian[illegible] nodia, in Baſilij vitam, lib. c. 3. Eunuchi in C. ferme caſtratis ſumuntur, alias ſunt cuſtodes lecti. No. 11[illegible] 98. Epiphanio lib. 2. contr. hæreſ. ab εὐνεῖν beneuo[illegible] dum eſſe, maritis ſc. Phauori. ab εὔνην ἔχειν bonæ m[illegible] potem eſſe, Venereis (quæ veteribus αἰδοῖα) abſtinet[illegible]

Evnvchas etiam Andramites Lydorum rex mulie[illegible] hiſque loco virorum eunuchorum vſus eſt, vt refert 12. dipnoſophiſt. c. 4 Maiorag. lib. 2. Niſcell. c. 6.

Evnvchorvm alij ſunt ſpadones, alij caſtrati, alij thlib[illegible] dones quidem ſunt, qui propter morbum aliquem, [illegible] ditatem teſticulorum liberis operam dare non poſſu[illegible] ſublato, liberos ſuſcipere poſſunt. Thlibiæ vero ſu[illegible] vel à nutrice, vel à matre fortuito teſticuli contriti [illegible] ſtrati autem, quib. exſecta ſunt membra virilia. Qua[illegible] uiſione vſus eſt Conſtant. Harmenop. lib. 2. c. [illegible] detur quoque eam tradere Suid. in verbo σπάδων. Hi[illegible] ret, inepte Accurſium & Ang. Aret. putaſſe caſtratos[illegible] natos: & male Accurſius ſub tit. de ædil. edict. tradid[illegible] donem eſſe vnius teſticuli virum. Patet etiam falſ[illegible] ſtinctionē factam ab Ant. But. in c. ex parte. de corp[illegible] retulit, ſpadonem ita eſſe factum, caſtratum autem ſ[illegible] Atque Alciat. perperam notaſſe in l. ſpadonem. de ve[illegible] mnes eunuchos appellari poſſe caſtratos: verum hæ[illegible] ctio videtur eſſe contra d. l. ſpadonem. & l. ſi ſerua. de & l. 4. ad leg. Corn. de ſicar. in quibus ſub nomine Sp[illegible] thlibiæ & thlaſiæ comprehenduntur. Sed reſponde[illegible] hoc nomen dupliciter accipi, vt adoptio & cognatio lent. Nam aliquando capitur pro ſpecie, vt hic, aliqu[illegible] quam genus, vt ibi. Sed in illo genere non continentu[illegible] ti, vt inſulſe tradidit Sypontinus. Quum ergo ait Imp. nerare non poſſunt, intelligendum eſt hoc tempore, aliquem morbum. Sed fieri poteſt, vt aliquando gig[illegible] ceſſante. Spadones autem nequaquam videntur poſſe[illegible] euulſis teſticulis, vt exiſtimarunt Baptiſta, Pius, & alij propriè ſpadones vocantur, teſticulis nō carent, licet aliquod impedimentum generare nequeant. Sic etiam los, qui nihil attulerint, ſpadones appellari ſcribit Co[illegible] Scio Quintil. lib. 5 & Galen. in interpretatione ſenten[illegible] Hippocrates eos quoque vocaſſe ſpadones, quibus ex teſticuli. Sed id minus propriè. Tales enim ſunt caſtrat[illegible] etiam confirmatur auctoritate Iuuenalis Satyr. 10.

—nullus ephebum

Deformem ſæua caſtrauit in arte Tyrannu[illegible]

Ferrand. lib. 2. explic. in §. ſed & illud. de adoptionib. e[illegible]

Evocare ſacra, eſt Deum, vel religionem ex loco aliq[illegible] mere. Prat. expugnatores ſacrilegij nomine exoluere. l. ſacra loca. 9. §. 2. de rer. diuiſ. Et ſolent, inquit, qui libe[illegible] locum religione volunt, ſacra inde euocare. Quæ res[illegible] ſic fieri ſolita, Macrob. Saturnal. 3. c 9. (vbi vere quibus ſacra ex hoſtium vrbibus euocarentur) & Liu. lib. 5. exp[illegible] Spieg. Hotom.

Evocationes quomodo fieri ſolitæ. Si reus ſic latitare[illegible] nullam actori ſecum agendi faceret poteſtatem, ſolebat die poſtulationum prætoris auxilium implorare, qui[illegible] audita & cognita cauſa reum euocari ad ſui defenſionē[illegible] bat. l. 28. de fideic. lib Fiebant autē euocationes nonnun[illegible] ſolis denuntiationibus, interdum literis, interdum etia[illegible] ctis, l. 26. circa fin. de fideicom. libert. Sic, ni fallor, vt ſi denūtiationib. euocari poſſet, nec literis, nec edictis o[illegible] ſet: ſin minus interdum literis, interdum edictis euocar[illegible] 2 de pœn. Literis quidem ſi Roma abeſſet; edictis vero, ſi in vrbe latitaret, vt aditum ad ſe nullum præſtaret. Iubeb[illegible] tur prætor reum euocari poſtulationum die, iubebat eti[illegible] latitantis bona poſſideri, proſcribi, & proſcripta tandē[illegible] hi dic cognitionum, l. 73. § 1. de iudic. Poſſidebantur q[illegible] dies triginta, proſcribebantur vero ac diſtrahebantur p[illegible] geſimum diem. Sic enim ſcripſit pro P. Quintio M. Cic. P. Quintium ſponſionem cum Sexto Næuio facere: Si ſua ex edicto P. Burrieni prætoris dies triginta poſſeſſ[illegible] eſſent. Proſcriptiones autē ſic ſolidas olim fieri, vt ad [illegible] demnati debitoris tabulæ figerentur, cunctiſq; eius bon[illegible] penderentur libelli: docet eleganter Seneca de benefic Spondeo, inquit, pro iudicato, & ſuſpenſum amici bo[illegible] bellum deiicio, creditoribus eius me obligaturus: vt p[illegible] ſeruare proſcriptum, ipſe proſcriptionis periculum ſube[illegible] Cic. pro P. Quintio, & Ræuard. Pro trib. ſing. c. 3.

Evocare, eſt in ius vocare: idque & in ciuili & in capitali l. 26. §. 9. de fideicomm. lib. Cic. 1. Verrin. euocandis co[illegible] populum. Prat.

Evocari, pro vocati apud Vlpian. de fideicomm. lib. in vero is. §. 9. euocati autem à prætore oportet eos, qui commiſſariam libertatem debent: cæterum niſi fuerint cati, ceſſat Rubianum Senatuſconſultum, proinde cito-

tiationibus & edictis, literiſque euocandi ſunt. Sic l.5.§.2 fin. C.de appell. Sic ad ciuilia munera euocari, l.7.prin.eod. ad tutelam & curam euocari, l.1.C.qui ætate. Et Cicero vſurpauit: alicubi euocare, pro vocare. Vnde haud ſcio, quam recte monuerint quidam ex adductis Vlpiani verbis colligi diſcrimen inter euocari atque vocari. Apud geſtarum rerum ſcriptores Euocati accipiendi ſunt, non qui iuſti milites ſunt, ſed qui repentina aliqua neceſſitate ex agris in bellum tumultuarie & vocantur, & coguntur. Vnde & auxiliares dicti quod ſubito conuocarentur ad opem Reipublicæ ferendam. Ea militia, Catanæo teſte, dicitur Euocatio. Spie. Dicti euocati quaſi extraordinarij & tumultuarij in neceſſitate adiutores. Old.

Evocatoria, l 3 med. de profeſſ. qui in vbe Conſtant.

Evocati milites, ſiue ἀνάκλητοι, appellati ſunt apud Cæſar. & alios, homines militia perfuncti, & emeritis ſtipendiis, qui tamen rurſus militatum euocabantur. Eorum honeſtus erat ordo in re militari. Hinc in inſcriptionibus glorioſum illud: Euocatis Cæſaris, vel Auguſt. Turneb.1.aduerſ.9. Euocati ergo ſunt veterani, quos poſt patris cædem exciuit Auguſtus ex Calicia & Caſilino, quorum fuit certum corpus, ferentium vites Centurionũ more, vt Dio ſcribit. 55. Vites ῥαβδοὺς vocat, vt & auctore Baſilicorũ ad l.milites § irreuerẽs, ff. de re mili. Euſeb. 7. τιμητὴς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις πληθύματα τοῖς τυχοῦσι κατὰ ἑκατοντάρχας & ita Triminum, quem Velleius Paterculus G. Caſſij euocatum, Dio 47 & Valerius 11. Centurionem, vocant in l.vlt. C. qui mil poſſ. Cuiac. obſeruat. lib.7. cap. 10. idc l 2. final. C. vt nemini liceat in emption. ſpecie.

Εὐθυδικία dicebatur apud Græcos, qui nulla exceptione vtebatur, ſed recta via pedem cum actore conferebat, actionemq; ipſam plena recuſatione propulſabat, teſte Bald. ad tit. de exceptionibus.

Εὐθύς, ſignificat confeſtim, illico, ſtatim, lib.60. βασιλικ tit.17.c. [illegible], Theod. Hermop. l. 12. ff. quod met cauſ. Prat.

Εὐπατρίδαι, Apud Athenienſes non diſſimiles erãt iis, quos Romani Patricios vocabant, nobiliores ſcilicet & à primis illis Patribus & Senatoribus, quos inſtituerat Romulus oriundos. Balduin. tit. de iur. nat gentium & ciuil. & cætera.

Eurematica Modeſtini, id eſt, conſilia, cautelæ. Gothof. not. ad rubr. l.58. ſoluto matrim. Cuiac 11. obſeruat 12

Εὕρετρα, præmia ob indicium furis Gothofr. ad l.43.§ 9. de furt. vide Heuretra.

Eutyches, C.1 tit.1. paſſim. & tit.5 l 8.

Eutychia, ancillę nomen, l.44 & l 59. ff. de manum. teſt. Libertæ quoque mulieris nomen eſt, in l.2. C. de don. ante nupt.

Εὐτελὴς ζωή, apud Theophilum in §. item tria Inſt. de excuſat. ut alij tenuiſſimam, alij opulentam interpretantur. Tu expende rem ipſam. Prat.

Evulsæ arbores à iuris auctorib. appellantur, vi & tempeſtate ventorum deiectæ atque euerſæ: de quibus in l. arboribus. & l Proculus ff de vſufruct.

Evulgare, eſt palam vulgo aliquid facere. Liuius ad finem lib. 9. decad.1. de C. Flauio, Cn F. ſcriba loquens: Ciuile, inquit, ius repoſitum in penetralibus pontificum euulgauit: Spieg.

E X.

E, particula; vt variis verbis iungitur, ita & variæ eſt ſignificationis. Proprie autem innuit cauſam proximam, & immediatam, l.1.§.ex incendiis. de incend. ruin. naufrag. Significat itẽ ex præpoſitio cauſam per ſe, & non per accidens, l. eo tempore.§. fi. ff de procurat. Ad Bartolum in l. prætor § 1. ff. de bon. auth. iud poſſid. ac pleriſque aliis locis. Alber. collegit non inutiliter aliquot alias huius particulæ ſignificationes. Spieg.

E, pro propter, l.2. § 2. de incend ruin. naufrag. pro ab, vel à, l.2. in fi. C. ſi in cauſ. iud. pign. cap. ſit, pro &; & tunc excludit, l. 2. ff. de inter. actuque priuat. Sic Cicero in epiſt. Vererem ex literis tuis amplexus ſum, id eſt, propter literas tuas: & ex tua voluntate, reiq; publicæ commodo cuncta fient. id eſt, ſecundum id, quod Reipublicæ videbitur expedire. Connan. li 5.c. 2.n.7. aliquando ſignificat inter, c. dudum. c.3.4 q.6 aliquando contra, c. ex his.33 qu.1. Aliquando incluſionis nota eſt, l. quod dicitur. ff. de impenſ in reb. dot fact. quandoque excluſionis. l. quæſitum.§. idem Celſ. ff. de fund. inſtructo. Ex quandoque ſignificat ortum, l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. Prat.

E: vicini, pro ex fundo vicini, l.1.§.10. de aqu. & aqu. plu. Hot.

E: quoque dictio dignitatum magiſtratuumque nominibus adiecta functionem finitam, & præteritam ſignificat. Pro qua Græci ἀπὸ habent. Ant. Auguſt. lib.1. emend. cap 3.

E: abvndanti ſtipulationem interponere, apud Vlp. l.5. eod. Spieg. l.20. pr. de manumiſſ.

E: abvndanti, pro abundanter, apud Papin. in l. cauſam de manumiſſ. Vide gloſ. in l. ſi pupilli. §. item ſi procuratori. ff. de neg. geſt. Spieg.

E duo milleſimis partibus. l.80 ff. pro ſocio. al. tamen ex duob.

Exacta dicuntur, quæ perfecta ſunt, & quibus vltima manus adpoſita eſt: & quaſi omnibus numeris abſoluta. Exacto officio aliena gerere negotia, in l.21. C. mandat, id eſt, cum omni diligentia, Gothofr. in not. Martial. lib 4 vt docto placeas Apollinari: Nihil exactius eruditiuſque, &c. alias ſunt Exacta, quæ iam præterierunt. Paul in priori ſignificato de act & oblig. l.1. Exactiſſima ingenit diligentia. Nebr ſſ.

Exacta pecunia intelligitur, quæ perſoluta eſt: ſiue enim volens, ſiue inuitus debitor dederit, non eſt dubium, dici eum ſoluiſſe. ex Alc. Spieg. vide l.186 & ibi Goth de verb. ſig.

Exacta pecunia accipitur non tantum de reali numeratione, ſed qualibet liberatione, quæ cauſam iudicati eo capite perimit. Goedd. ad l.187.n 1 de verb ſig.

Exactionem, quæ paſſim imponitur barbari nominãt talias, collectas, procurationes, præſtantias, *auffleg, beut ſteuvr ſ. batzung*. Tributum autem vno nomine debet appellari, vt exẽplis Inſulan in obſeruat. oſtendit. Quod vero à IC Exactio etiam nominatur Angaria. Græca vox eſt, ſignificans exactionem ſiue coactionem: quod à Nebr. indicatum eſt ſupra. Sed tamen Parangariæ nomen repudiatur: quod Iuriſconſulti quodam ſuo more dicunt, pro derelicto habere, cauſam videlicet, ius, aut litem intelligentes. Spieg. Hinc exactor ab exigendo, h e petendo dicitur. Vnde exactiones tributorũ nominantur, petendis tributis, deſtinati, vt in rubr. C. de exact. trib. lib 10. ac exactio idem eſt, quod petitio. Ioan Bel. etym.

Ἐξάδελφοι cõſobrini. Gotho. ad §.17. med. ff de gradib. ex Cuia.

Ex aduerſo, pro è diuerſo, & contra: frequentius tamen apud Canoniſtas.

Exædificare, pro abſoluere ædificationem.

Exæstvare eſt feruere, gloſſ in clem. dudum, in verbo Exæſtuanti de ſepul. Ioan. Bel etym.

Exagogica vectigalia. Ex Cicerone liquet pro lege Manilia, vectigalium tria fuiſſe genera; ex agricolatione: mercibus exportatis vel importatis, vnde exagogica dicebantur & iſagogica: denique ex agris paſcuis. Plinium decimas complectitur, ſequens portorium, poſtremo nomen fit ſcriptura. Ex Cœlij lib.10. c.8. Spieg.

Exagoniæ dicũtur quæ ad cauſam non pertinent, velut extra (certamen.

Exaggerare, eſt accumulare: Agger enim, terra eſt accumulata. Eius contrarium deprimere. Vlp. de itin. act. priu. l. vnde Aut. deprimat, aut exaggeret iter. Nebr.

Exagivm trutinam ſignificat, & certæ ponderationis genus eſt Cuiacio in fin. C. l. de ſuariis, & ſuſcept. vin Prat.

Ἐξαίρετα τῆς πόλεως præcipua vrbis; templa, forum, ſpectacula, balnea l. εἴδιναι, ad municip. Prat.

Examen, noua apũ ſoboles, quam parentes ex ſuis aluearibus ad nouas quærendas ſedes exire cogunt. §. examen. Inſtit. de, rer. diuiſ. naturalem. § examen. ff. de acquir. rer. dom. Tranſlata pro quacunque nouæ prolis multitudine inſtar apum accipitur. Metaphorice autem à noſtris interpretibus modo, nec abſurde pro iudicij inueſtigatione: modo pro ſcrutinio, & vt barbare dicunt, depoſitione teſtium. Spieg. (de abigeis.

Examinatio ciuilis, pro iudicio priuato & pecuniario, l.1 § 3.

Ex animi ſententia iurare veteres dicebant pro ſincere, liquido & ex animo, ac ſine dolo malo. Liu. lib.22. Ex animi mei ſententia iuro, vt ego Rempub. non deſeram, neque alium ciuem deſerere patiar. Cicer. Acad. 11. Quam rationem etiam maiorum comprobat diligentia, qui primum iurare ex animi ſui ſententia quemque voluerunt, deinde teneri ſi ſciens falleret. Hotom.

Exangelvs. Cœlio citante Angelum eſſe ſcribit Ammonius eum, qui extrinſecus quippiam nunciat. Spieg.

Exangelvs, qui quæ intus fiunt ex rimis promit, quem Dyangelum vocat Thucydides: Autangelus, qui ex ſe nunciat, non ab alio miſſus. Spieg.

Exangves vocitantur mortui, hoc eſt, ſine ſanguine: vti & exanimes, id eſt, ſine anima. Virg. lib.2. Æneid.

—Corpuſque exangue ſepulchro
Reddidit Hector eum—
Nec minor in caſtris luctus, Rhamnete reperto
Exangui.— Et lib.11.
Labitur exanguis.—

Nam ſcribit Lactantius, aut (vt alij vocant) Lactatius, Statij interpres in lib.6. Thebaidos, ſanguis propria videtur eſſe animi poſſeſſio, vnde exangues mortuos dicimus, vt annotauit Tiraq. l.15. connub. gloſſa 1. parte 15.n.18.

Ex antegeſto, l.40. ff. de oper. libert.

Exarare eſt delere, deductum ex more aratri ducendi, dirutis vrbibus l.4 §.4 ff. finium regundorum Cic. lib. de ll.2. Quum multa in eo loco ſepulchra fuiſſent, exarata ſunt, quale eueniſſe Lugduni vidimus anno 1562. Prat.

Exarchi monaſteriorum. Nouell.33. ca 4 Exarchos, chorepiſcopus Gothofr. ad § 9. prin. l.41 C. de epiſc.

Exarchiatri, qui archiatri dignitate functi ſunt: in l.6. C. de profeſſ. & med. lib.10. Hor. Excomites, exconſules.

Exargentare, in pecuniam redigere ſignificat. Ex Alc. Spic.

Exarmare (quod verbum Accurſius inſcite interpretatur in l. 2. ad legem Rhodiam de iact. §.1 ſi nauis quid exarmauerit, ea forma dicitur, qua excalceare, hoc eſt, armis vel armamen-

tis deſpoliare, vt malo, roſtro, antempa, catecheſio, clauo, pede, anchora, & reliquis. Hac voce etiam vſus eſt Cæſar in comment. & metaphorice Plinius ſecundus exarmare dixit, pro debilitare & infirmare. Ex Bud. Spieg.

Exarsæ res incendio aliquo, l. 11. C. de his qui accuſ.

Exarvit flumen id eſt, exſiccatum eſt. l. 1. ff. de flum. Sic Cic. Exaruerunt amnes. in Piſ. Spieg.

Exarvit patrimonium donationibus, pro exhauſtum eſt, in Auth. de inoffic. don. & C. eod. l. ſi mater, & l. fin.

Ἐξαρτείας appellatione. nihil aliud contineri putat C. Harmen. lib. 2. tit. 10. quam ἐξάρτισιν, quæ eſt σκεύη, & κατασκευή, inſtrumenta ad tutelam & conſeruationem nauis neceſſaria. Latinis armamenta. l. 3 § armamenta. ff. ad leg Rhod. Prat.

Exasperare, aſperius facere. Iuriſcon. in tit. ff. de pœn. in l. interpretatione. Exaſperandæ non ſunt pœnæ. Spieg.

Ex aſſe hæres. Vide As.

Exavdire, pro perfecte audire. Vlp. de ſurdo loquens in l. 1. de poſtul. Nec enim erat, ait, permittendum ei poſtulare, qui decretum prætoris exaudire non poterat. Spieg.

Exaudire auctoritatem, l. 8 §. etiamſi, ff de auct. & conſ. tuto.

Exavctorantvr, qui ſoluuntur ſtipendio, nec tamē dimittuntur, ſed habentur ſub vexillo, non ſub aquila, aut ſignis legionis, neque iam legionarij ſunt, retinentur tamen, donec emerita ſoluantur, aut agri aſſignentur. Miſſio vero iis datur, qui penitus dimittuntur. Turneb. lib 3. aduerſar. c. 3.

Exavctorari, eſt militia remoueri. Nam qui militiæ ſe dant ſacramento quodammodo auctorati militiæ videntur, quo eum ſoluuntur, exauctorantur. Briſſ.

Exavctorare, inſignia militaria detrahere, l 4 § non omnis ff. de re milit. l. 29. ff. de lib. cauſ. Vlp. l. 2. §. 2. ff. de his qui not. infam. Sed etſi eum exauctorauerit, id eſt, inſignia militaria extraxerit, inter infames efficit, licet non addidiſſet ignominiæ cauſa ſe eum exauctoraſſe. hæc ille. Auctorare milites, eſt ſacramento ac ſtipendio adſtringere: opinor, quod quas res quis actionem emiſſet (qui auctor, vt alibi diximus appellabatur) eæ Auctoratæ dicerentur, quaſi auctori addictæ atque obligatæ. Liuius eleganter tranſtulit lib. 37. Nec fides ante Piſiſtrato facta eſt, quam corā nuncio eius Polyxenidas ſua manu ſcripſit, ſe ea quæ pollicitus erat facturum ſignoq; ſuo impreſſas tabulas miſit. Eo vero pignore velut auctoratum ſibi proditorem ratum eſt. neque enim eum qui ſub Rege viueret, commiſſurū fuiſſe, vt aduerſus ſemetipſum indicia manu ſua teſtata daret. Auctoratum puto dictum, quaſi addictū & plane obligatum, hinc Auctoramentum, non ipſa auctoratio, ſed finis auctorationis: id eſt, obligatio. Cic. lib. de offic 1. Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omniū, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces auctoramentum ſeruitutis, id eſt, vt nummus in auctione datus rem auctoris facit: ſi merces operatio promiſſa: ipſum conductoris quodammodo ſeruum ac mancipium efficit. Sic Auctorari gladiatores dicuntur, cum mercede conducti ſunt. Aſinius lib. epiſt. 10. Ob Fadium quendam militem Pompeianum, quia cum depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet auctorari ſeſe nolebat, & ad populum confugerat, &c. Hotoman.

Exavgvrare eſt templa profana facere: quemadmodum Inaugurare eſt ea auguriis ſanctiora reddere, vt Liu. lib. 1. hiſt. oſtendit, & annotat Gyraldus hiſtoriæ Deorum ſyntagmate 17. cap. 1.

Ex bono & æquo facere, elegantius quam quod vulgo dicitur, In bona fide & æquitate, Iul. de contract. bonæ fidei loquens, in iis ait, alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet: id eſt, Budæo expoſitore, non de eo ſolum quod cautum eſt: quod etiam ex bona fide dicitur alibi ab eodem, quod & ille annotauit.

Ex bonis peruenire, apud Papinianum, de vſur. in l. 3 §. cum Pollidius. Ex bonis meis, hoc eſt, ex ſubſtantia mea. Sic exponit Vlp. in l. 2. §. 2. in hac actione. vi bon. rapt. Spieg.

Ex bonis, & in bonis differunt, nam in bonis eſſe proprie dicūtur ea, quæ ſitu & poſitione intra rem aliquam noſtrā continentur; ex bonis vero, quæ ὄντως, id eſt, naturaliter ſunt extra rem: ſed tamen ad eam pertinent, vt aliud eſt, annulum eſſe in dactyliotheca, aliud ex dactyliotheca. Itaque decem quæ in area mea ſunt, in bonis meis eſſe dicuntur: at quæ Titio dedi mutuo, ex bonis: item vſusfructus quem alieno iū prædio habeo, in bonis meis non eſt: ſed ex bonis. Paulus l. 1. ff. de vſufr. leg. Nec vſus, nec vſusfructus itineris, actus, viæ, aquæ ductus, legari poteſt, quia ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt, nec erit vtile ex Senatuſconſulto, quo cauetur, vt omnium quę in bonis ſint, vſusfructus legari poſſit: quia id neque ex bonis, neq; extra bona ſit. Iuſtinianus, §. 2. de vi bono rapt. Sane in hac actione non vtique expectatur, rem in bonis actoris eſſe, nam ſiue in bonis ſit, ſiue non, ſi tamen ex bonis ſit, locum hæc actio habebit. Quę igitur quaſi manu non tenentur, ſed conſequi per actionem poſſumus, ea ex bonis noſtris dicuntur: at quæ iam intra ditionem ac fines noſtros ſunt, in bonis, vnde ſeruus iuſſu Prętoris abductus in bonis noſtris eſſe dicitur l. 2. in fine. ff. ſi ex noxal. cauſ. & l. 26. in fin. de noxal. act. At hęc quidem, vti ſuperius dicebamus, propria cuius vocis r[...] eſt. Improprie autem in bonis noſtris omnia dicuntur quę in patrimonio noſtro ſunt l. 1. ff. de rer. diuiſ. l. vlt. §. 1 [...] ſolum. ff. quæ in fraud. cred. & generaliter rem in bonis [...] ſtris habere intelligimur, quoties poſſidentes, exception[...] aut amittentes, ad recuperandam eam actionem habemu[...] 52. ff. de acquir. rer. dom. & res per vim alienata in bonis [...] eſt qui vim paſſus eſt. l. 9. §. 6. ff. quod metus cauſ. & ven[...] tes, in bonis venditoris eſſe dicitur, vſque dum emptori [...] dita ſit. l. ſicut, 8. §. ſi debitor. ff. quibus modis pign. vel hy[...] thec. Denique quicquid in actionibus, petitionibus perſe[...] tionibuſque eſt, bonis adnumeratur, l. bonorum, 49. ff. de [...] bor. ſignific. Hotom.

Excandescere, non eſt fortiter acclamare, vt iudicat Sc[...] lium, in l. obſeruandū. de offi præf. ſed vehementius commo[...] ueri & iraſci, quod ita veluti ignis animum incendat. C[...] ſtratus loco iam citato, de ius reddente loquens. Sed & [...] quit, in cognoſcendo neque excandeſcere aduerſus eos, q[...] malos putat, neque precibus calamitoſorum illachrymar[...] (porter. S[...]

Excavavit locum aquarum curſus. l. 2 ff.

Ex cauſa hæreditaria diuerſum eſſe, id eſt, propter hæreditat[...] not. in l. 1. qui abſenti. §. fin. ff. de acqu. poſſ.

Excedere, proprie exire eſt. Sed à Paulo, in l. 3. de offic. præ[...] gloſſ. accipit pro decedere, hoc eſt, ſe abdicare administra[...] ne. Spieg.

Exceptio eſt iudicialis quædam allegatio reo competens [...] uerſus actionem. Hot.

Exceptio eſt quædam actionis limitatio, qua oſtenditur [...] caſu actionem alioquin iuſtam locum non habere. Gœd[...] verb. ſign. ac l. 8. §. 1. n. 4.

Exceptiones verbum interdum generaliter accipitur, vt c[...] nem omnino defenſionem contineat. Faber ad rubr. de [...] cept. ſiue ea replicatio, ſiue duplicatio, ſiue triplicatio, [...] quadruplicatio, interdum vero proprie: & tunc Exceptio[...] ctorem excludit, replicatio reum. Prat.

Exceptio (ait Vlpian.) dicta eſt quaſi quędam excluſio, q[...] interponi actioni cuiuſque rei ſolet ad excludendū id q[...] in intentionem condemnationemve deductum eſt. l. 2. ff[...] except. Excludendum autem dixit, pro eiiciendum, & am[...] tā luminam Excipere proprie detrahere eſt: indeq; dicta [...] exceptio eſt, quod partem aliquam de vniuerſo actoris inte[...] trahat. Quapropter eius formula vſitata hęc erat, Extra qu[...] vel Niſi ſi, vel Si non, ſi nihil, ſi tantum, quandoque præp[...] tur vox At, nonnunquam Aut ſi, vel ſi, Aut niſi, quaſi defe[...] aliqua ex parte, veram eſſe actoris intentionem fateretur, [...] tamen cum exceptione. Qua de cauſa Paul. in l. except. 22 [...] eod. formulam hanc Si non, quæ tota cond tionalis eſt, ſig[...] ficans, ita ſcribit. Hæc Idem tamen in §. præiudiciales. Inſ[...] act. exceptionem dictā putat quod excipiat, id eſt ampu[...] exſcindatq; ab eo quod in intentionem deductum eſt l. [...] excep. Exceptio genere propoſita nil prodeſt: perinde e[...] ſi nulla propoſita fuiſſet: quia poſtea declarari non poteſt. [...]

Exceptio pro actione. Exceptiones non ſolum appellari [...] lent defenſiones quibus actorum excluduntur intentio[...] ſed interdum pactiones etiam exceptiones ſignificant. O[...] ſenſu excipiendi verbo vſus eſt Horat. ſerm. lib. 2 Sat. 3.

——Mentem niſi litigioſus

Exciperet Dominus.

De eo enim loquitur Horatius, qui cum emptore pactus [...] rat, mentem mancipij ſanam non præſtare. Sic excipere [...] uum ſine peculio, viſus eſt eo plane ſenſu Vlpianus acce[...] quo diceremus, paciſci cum emptore de quodam hæred[...] ſeruo ſine peculio, vniuerſa hæreditate vendita retinendo. [...] §. 10. de hæred. vel act. vend Idem Vlp. d. l. 2 §. 11. Et hæc [...] dem ſi vera ſunt, nūc opinor intelligimus, & recte & vere [...] ctiones illas, quib. imminuitur legitima conuentio, excep[...] nes his verbis Vlpianum appellaſſe: Adeo autem bonę fi[...] iudiciis exceptiones poſtea factę inſunt l. 7. §. adeo, de Pa[...] Eoq; ſenſu exceptionis vocabulo vſus eſt etiam Modeſt. i[...] 39. de act. empt. & præter Modeſtinum Pompon in l. 32 d[...] uſufruct. Proinde videndum eſt, an recte vir quidam acut[...] mus pro exceptiones reponendum eſſe Depactiones a[...] Vlp. arbitratus ſit in d. §. adeo. Rœuar. Varior. l. b. 2. c. 15.

Exceptio definitur defenſio Rei, actio contraria. Vultei. l. 4[...] monument. Iuſt. t. 13. n. 4.

Exceptio eſt conditio, quę modo eximit reum damnatio[...] modo minuit damnationem. Hoto. Conditio autem dicit[...] quia ſub conditione concipiebatur. Qua ratione & Fideico[...] miſſum conditionale, & addictionem in diem Cęſares eti[...] appellant conditionem. Balduin. tit. de except.

Exceptio bonę fidei iudicio ineſt ipſo iure, iudicio ſtricti [...] r. s. niſi poſtulata & impetrata ſit. Vult. d. t. n. 5.

Exceptionem non probans, in litis ſumptus damnatur. c. [...] finem. Extr. de dolo & contu. Prat.

Except

XCEPTIONES ac præſcriptionis vis & ſignificatio eademeſt: niſi quod exceptio generalior eſt,latiuſque patet.Præſcriptio proprie ea eſt,quæ curſu temporis à lege definiti autoritatem habet contra verum dominum, aut fructuarium,vel creditorem pignoratitium, & quemcunque aliquid eſt iuris in fundo.Veteri 12.tab.lege mobilium rerum proprietas annua immobilium biennij poſſeſſionem acquiſita videtur:cætera vero iura & actiones, decem annorum poſſeſſione præſcripta,poſtea tanti temporis exceptione refellebantur.Qua ſimilitudine inductum eſt, vt res ſoli extra Italiam ſiue tanto tempore præſcriberentur: non vt earum proprietas vere acquireretur poſſeſſori, ſed ipſi daretur exceptio temporis, etiam contra vindicantem dominum, vt olim contra quemcunque alium agentem.Hot.ex Conna.v.Præſcriptio.

XCEPTIONES annales ac miſtas, quos iuris Pontificij commentatores induxere, nos modo perpetuis,modo temporalib.adcommodamus, vt Farrarius noſter atteſtatur, enarrans tit.de except.in Inſt.Vbi etiam perſpicua (vt aſſolet) breuitate, quod tamen paucis conceſſum eſt, indicat vſum, ſiue, vt vulgo dicunt,praxim exceptionum.Spieg.

XCEPTIO Anomala,commentitia.Vide Anomala.Spieg.

XCEPTIO anomala eſt, quæ non ſequitur normam aliarum, quia poteſt opponi ante litis conteſtationem, & poſt & in litis conteſtatione,vt exceptio excommunicationis, & aliæ,ſc. de quibus dubitatur,an ſint perpetuę,an temporales,vt exceptio matrimonij & exceptio non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis,vt not Inſtit,de except §.appellantur.& plures aliæ ſecundum Hoſtien.& Specul.eod.tit.vt exceptio quę competit fideiuſſoribus ex epiſt. diui Adriani contra creditores.vt not.Inſtit.de fideiuſſ.§.ſi plures.Old.

XCEPTIONES dilatoriæ ſunt, quæ differunt duntaxat perſecutionem actoris,nec ſemper locum habēt,ideoq; poſſunt ab eo euitari.Vt,pacti conuēti temporalis: i.ne forte intra quinquennium agatur. Nam eo tempore finito,non obſtat agenti. Huc pertinent exceptiones procuratoriæ l.3.C.ad SC.Vellei. Dilatorias exceptiones rurſus non inutiliter diuidens gloſſ. c.exceptionē de exceptionibus. Alia (inquit) eſt declinatoria iudicij, alia eſt declinatoria ſolutionis. Declinatoria iudicij triplex eſt:Aut enim proponitur contra iudicem: & illa proprie dicitur recuſatoria iudicis, aut cōtra reſcriptum, aut contra impetrantem. Inter quas primo loco proponēda eſt recuſatio iudicis:arg.c.quoniam contra falſam.de probatio. Quia ad eam reuerti non poteſt,qui alias exceptiones proponit.l.ſi arbit.ff.qui ſatiſd.cog.Dilatoria ſolutionis,h.e.quæ differt id, quod actor ſibi petit à reo conuento ſolui: ante litem quidem conteſtatam,proponi debet:Verum probari poſt fundatam actoris intētionem,l.excep.C.de probat.l.ſi quidem. C.de exceptionib.c.cum Ioannes.de fide inſtr. Vtilis hæc eſt diuiſio, propter ordinem proponendarum exceptionum.Oldend.

XCEPTIO doli mali conceditur ei, qui cum dolo malo inductus ſtipulanti promiſiſſet,iure ciuili obligatus erat. Eius formula hæc erat, Niſi dolo malo inductum eum ſtipulanti promiſiſſe appareat,l 1.& paſſ.ff.de doli & met.except.Hot.

XCEPTIONIS doli duæ videntur eſſe ſpecies. Prior eſt, quæ principaliter ex ipſo contractu datur, veluti quia dolo me induxeris vt promitterem.Hæcq; condemnatio inurit infamiā, & quia odioſior eſt: ſi quis debitor ea tutus exceptione, vltro ſoluat non repetit.Altera eſt quæ non ab initio naſcitur, ex ipſo contractu ſed magis ex quodam facto poſtea ſubſecuto: veluti ſi pactus non petere ante Calendas, nihilominus ante eum diem petas. Et hæc quidem exceptio conuenit cum exceptionibus in factum: nec vllam iuris continet infamiam,eſtque fauorabilior; vt ſi quis cum ea tutus eſſet,per errorem vltro ſoluerit,poſſit concidere.Balduin.tit.de exceptionibus.

XCEPTIO excuſſionis. Vide infr.Excuſſionis beneficium.

XCEPTIO in factum plerumque eſt loco Exceptionis doli.l. 34.§.cum qui, Quod met.cauſ.Inſt.de Except.Briſſ.plur.all. Conceditur ei qui errore inductus ſtipulanti promiſerat, & iure ciuili contra æquum & bonum obligatus fuerat. Extra quam eum iuſto errore inductum ſtipulanti ſpopondiſſe appareat,vt l.Iulianus, 7.de doli except.Hot.

XCEPTIO Iuriſiurandi permittitur ei qui actore Iuſiurandum deferente iurauit ei ſe nihil debere. Niſi appareat eum deferente actore iuraſſe,ſe nihil debere,l.3.& 4 ff.de iureiur Item ei datur, qui petitore deferente, ſuam eſſe rem qua de in iure agebatur iurauit.l.ſed & ſi poſſeſſori,ff.eo. Niſi appareat eum petitore deferente,rem ſuam eſſe iuraſſe.Hot.

XCEPTIONES intētionis vocant actionis excluſiones:quando actor plane nullum ius perſequendi habet, de facto tantum mouens litem. Tunc enim exceptio actionem vel ius non ventens:factum duntaxat intentionis excludit leg.nec intentio. C.de tranſact.gl.l.2. de exceptionib.Exempla ſunt in tit. ff.quor.rer.actio.non dat.Old.

XCEPTIO litis pendentis tum competit,cum actor mutat plane iudicium contra iuris ordinationem:prohibitum enim eſt. ne reus in vno iudicio conuentus trahatur ad aliud tribunal ob eandem cauſam antea, quam dicta ſit à priore iudice ſententia.leg.vbi cœptum.l.ſi poſtea.ff.de iudiciis.

EXCEPTIO autem continentiæ non diuidendæ locum habet, quando actor non prorſus vult mutare, ſed diuidere iudicium duntaxat calliditate quadam.Old.

EXCEPTIO non numeratæ pecuniæ,conceditur ei qui quaſi ſtatum credituro ſtipulanti ſpopondit, iureque ciuili obligatus eſt.Niſi non numeratam fuiſſe pecuniam appareat.Eſt autem inſtituto Iuſtiniani biennis facta. l.in contractibus, C.de non numerat.pecun. Hor.

EXCEPTIO Nouationis competit debitori liberato; ſi creditor vel hæres eius aduerſus eum agat diſſimulata nouatione: de hac t.t.de nouat.& de leg.

EXCEPTIONE omni maiores teſtes, quorum fides nulla ex cauſa legitima poteſt eleuari, & qui communi hominum opinione reputantur boni viri. Quibus vero ſuſpicionis exceptio recte opponatur tradunt Iuriſconſulti,in l.2.& 3. de teſt.Vide & inf.Teſtes omni exceptione maiores Spieg.

EXCEPTIO obſcura nullius eſt momenti. l.1. § Labeo ſcribit. ff. de fluminib.l.Titiæ textores,in pr.ff.de legat Bart.in l.1.ff.de exceptionib Obſcure excipere,eſt nihil excipere,argum.l.de ætate.§.nihil intereſt, ff.de interrog. Exceptum non cenſetur in contractu, id, quod non apparet, l.in lege fundi. ff.de contra.empt Conuētio,ne vlla exceptio obiiciatur,nihil prodeſt n ſi ſpecialiter exprimantur omnia: l.ſed & ſi quis.§ quæſitū. ff ſi quis cautionib. l.ſi quis mihi bona fide. §.iuſſus eius.ff de acq.her.Sub obtentu exceptionis non debet mora fieri in detrimentū alterius,l ſi qui libertatē.§.cū quidam ff de pet.hæred Sicut intendēs incompetentem actionem ſuccumbit,l.1. §.ideo autē. ff ſi menſ.fal.mod dix.Ita etiam qui ineptā exceptionem opponit l 2 § 1 ff.de dol.mal.& met.exceptio.l.1. § Labeo ſcribit. ff. de fluminib. Bart.in l.1.de except.Olden.

EXCEPTIO pacto conuenti, eſt quæ aduerſus actionem opponitur, per quam aliquid à nobis petitur, quod nos quidem præſtaturos promiſimus:ſed poſtea inter nos ne id peteretur conueniſſe affirmamus,vti docet Imper. §.2.de except.Hot.

EXCEPTIO pacti conuenti conceditur ei debitori, quo cum creditor de non petendo pactus erat, & qui tamen nihilominus iure ciuili obligatus manebat. l.iuriſgentium, ff.de pact. Niſi creditorem de non petēdo pactum fuiſſe appareat. Hor.

EXCEPTIO pronunciationis affinis eſt exceptioni rei iudicatæ de qua in l.pen.C.de arbit.

EXCEPTIONES perpetuæ dictæ: quod vt ſemper locum habēt ita in nulla litis parte euitari poterunt: quæque rem de qua agitur.hoc eſt,cauſam principalem perimunt: vnde etiam peremptoriæ appellantur. Qualis eſt exceptio doli mali,rei iudicatæ,iuriſiurandi,pacti conuenti de non petendo perpetui, & id genus exceptiones agentibus nunquam non obſtantes, Oldend Vide inf exceptio peremptor.

EXCEPTIO præfeſtinationis dicitur, cum quis ante tempus petit.Inter dilatorias connumeratur,vnde mox à primo limitē, i.e.ante litem conteſtatam,eſt obiicienda.Spieg.ex Old.

EXCEPTIO præiudicij competit pro incommodo, quo grauaretur reus conuentus, ſi iudicium aduerſus eum dictarum procederet l.per minorem.ff.de iud.l.cum ſtatus, C.de ord.cog. l.fundum.& l.fundi ff.de except.l.vt debitum.Co.de act. hęr. Alias autem iſta exceptio nominatur. Ordinis peruerſi, hoc eſt,quando ordo cauſarum interuertitur, primum inducendo eam,quæ poſtremo loco diſceptari deberet.Oldend.

EXCEPTIO prępoſterationis, genus eſt præiudicialium actionum earum quæ ita ſe cōtingunt, quod ſequēs iudicium premitur per ſententiam prioris iudicij, hoc eſt iudicium, quod ſequitur, eſt acceſſorium ad cauſam, quæ primo eſt mota,ita quod vtræque cauſæ contingunt. Exempli gratiā. Ego peto à te, quod diuidas hæreditatem: tu contra contendis, quod non ſim hæres:quomodo ergo meam diuidas hæreditatē?Ecce hic ſunt duo iudicia,ſcil.diuiſorium hæreditatis, & an ſim hæres. Iſta duo iudicia ſe contingunt,quia non poteſt diuidi hæreditas, niſi cum hærede. Ergo prius eſt quod declaretur hoc iudicium,an ſim hæres,vel non: qua ſententia lata, tunc præiudicatur alteri petitioni; quia ſi ſum iudicatus hęres,merito mecum diuides:ſi iudicatus ſum non eſſe hęres,recte nihil diuides mecum.Extat hic caſus in l 2.fam erciſc.& dicitur exceptio vel iudicium præpoſterationis: & primum eſt Genus præiudicialium ratione contingentiæ. Vide Bart. in l. fundum.ff.de except.& præſcr.Spieg.

ECEPTIONVM quædam ſunt nominatæ, quædam innominatæ ſeu in factum.Nominatę ſunt,quæ proprio aliquo nomine in iure noſtro memorantur.Innominatę ſunt illæ, quæ certo nomine ſunt deſignatę, ideoque generali appellatione dicuntur exceptiones in factū,vel in factum comparatæ,vel in factum datæ,vel in factū compoſitæ.Vult.in comm. Inſt.l.4.t.13.n.15.

EXCEPTIONES peremptoriæ intentionem perſequentis ſemper perimunt,adeoq; ſemper obſtāt,nec poſſūt euitari ab aduerſario,quales cenſentur, Doli mali,Rei iudicatæ pacti conuenti perpetui;id eſt,ne omnino pecunia petatur. Si quid ſit

contra leges factum eſſe dicetur. Vtpote,ſi res dotalis inuita muliere ſit alienata.Inſtit. quibus alienar.licet,vel non,in pr. vel ſi mulier pro alio fideiuſſerit,l.3.C.ad SC.Velleia.Old.

Exceptio procuratoria,inquit Vlp.eſt exceptio qua reus dicit non licere procuratorio nomine agi: nec prorſus litem inficiatur,ſed perſonam citat.l.2.§.3.ff.de except.Hot.

Exceptio quod metus cauſa datur ei, qui cum metu adductus ſtipulanti promiſiſſet, iure quidem ciuili obligatus erat, prætori tamen propter iniquitatem & aſperitatem iuris ciuilis, dignus hoc præſidio videtur l.1.& paſſ.ff.de dolo mal.& met. Si non metu inductum ſtipulanti promiſiſſe appareat,Hoto.

Exceptio reuocandi domum conceditur legatis, hoc eſt, qui in cauſis publicis aliquo miſſi ſunt, poſſunt enim ſi conueniantur,reuocare domum,hoc eſt, petere vt cauſa remittatur ad iudicem loci in quo domicilium habent, ne interim à publicis expeditionibus diſtrahantur,l.2.§ legatis,ff.de iud.cap. vlt.de for.compet.

Exceptio rei iudicatæ conceditur ei, qui cum in iudicio eiuſdem rei quæ nunc ab ſe iterum petitur, cauſam obtinuerit, denuo tamen in ius vocatus eſt.Niſi rem illam,qua de agitur, iudicatam eſſe appareat.l.1.& paſſ.ff.de except.rei iud.

Exceptio ſpolij competit ſpoliato, ſi deiectot ipſe vel mandans aut ratam habens deiectionem, vel horum vniuerſalis ſucceſſor agat ex qualibet cauſa ciuili vel criminali aduerſus deiectum vel eius hæredem, c.fin.de ord.cognit.l.1.§.hoc interdictum & hæredi,ff.de vi & vi arm. Id vero tantum hæc exceptio præſtat reo conuento,vt reſpondere non teneatur actori, antequam reſtituerit ereptam rem, idque pronunciabit iudex,c.2.de ordine cognit.Old.

Exceptio ſimulationis,de qua infra in verbo Simulatio.

Exceptio rei venditæ, & traditæ ei obiicitur,qui rem à ſe vēditam & traditam vindicat, atque petit.toto tit.ff.de except. rei vendit.l.50 ff.de act.empt Briſſ.Porro apud Iuriſconſultos frequens eſt hæc locutio:Exceptione poſita Briſſ.

Exceptiones temporales ſunt,quæ ad tempus ſolum nocent quare cum actionem tempus differre ſoleant,etiam dilatoriæ vocantur: apud Innocentium,tractatu de Except. Vt eſt pacti conuenti temporalis. Item iudicis incompetentis; vt ea quæ aduerſus procuratorem competit.ſicuti Iuriſconſult.in l. exceptiones,de except.& poſt eum Iuſtin.exponit.Spieg.

Exceptionvm formvlæ.

Extra quam ſi quid ita factum ſit, vti lege fieri licuit,l.1.§.Labeo ff.de fluminib.

Extra,quā in reum capitis præiudiciū fiat,Cic.li.2.de Inuent.

Si nō vi, non clā,non precario feceris,l.ſi vitē,ff.quod vi aut clā.

Si in ea re nihil dolo malo actoris factum ſit,l.1.ff.de dol.mal.& met.except.

Si in ea re,qua de agitur,præiudicium hæreditati non fiat,l.1.ff. famil.erciſc.

Si in ea re nihil metus cauſa factum erit,l.4.vlt ff.de dol.excep.

Si non voluntate creditoris fundus venerat, l.ſicut ff.quib.mod. pignus.Prat.

Exceptæ perſonæ l 5.§ fin & l.15. & l.20.ff.de leg.præſtand.intelliguntur parentes, liberi, vxor, nurus, cui dotis nomine legatur.l.1.ff.eod.l 1.C.de contr tab.apud Vlp.in epit.tit 1 Prat.

Exceptas perſonas accipere debemus cognatos, quib. per legē Furiā plus mille aſſes capere licebat.Vlp.in eo.li.tit.pen.Pr.

Exceptos in l.1 ff.ad legē Iuliani repet. accipi oportet conſobrinos,propioriſve gradus cognatos,vxoremque. Prat.ex Br.

Excepto eo apud Paul.in l.cui recte,ff.de nou.

Excepto quod,pro,prætetquam quod.

Exceptor, pro librario, hoc eſt,qui aliquid deſcribit, apud Vlpian §.fin.l.ſed addes, Locati.Vulgus perperam ſcriptores dicit, quos librarios dicere deberet: cū ſcriptores ſint ipſi autores conditoreſque librorum.Quod Beroald in Suet.Domitian.adnotauit. Deſcribere & exſcribere proprie eſt exempla transferre,quod pertinet ad librarios.Sed & hos pro cuſtodib. librorum, ac etiam pro iis,qui libros rationum curant, accipi Catan.indicat comment.4.in Plin.epiſt.Proinde ab aſcitis ad penetralia rationum,*auff die Rathkammer*, nuncupantur hodie *Buchhalter*,haud abſurde librarij poſſe videtur vocati.Sp.

Exceptor Prateio Notarius,vel qui dictata excipit.Briſſ.

Exceptores in ſcriniorum officiis ponuntur l 5. l.12. Cod. de proximis ſactor.ſcrin.lib 12.l.5.l 7.& l.vlt. C.de palat. ſacrar. largitionum, l.vlt.§.hoc quoque. C.de re milit.l.vlt. C.de caſtrenſi peculio, l.5 C.de numerariis. Briſ.

Exceſſus, pro errato, noxa, maleficio, facinore admiſſo,apud Canoniſtas & barbaros ponitur. Prateio etiam pro iuriſdictione,in c.quoniam.§.ſunt & alij vt lit.non conteſt.

Exceſſvs vocabulum apud Marcellum in l. iam dubitati non poteſt,de hæred inſtit.non ſatis intellectum à noſtris Doctoribus,Alciatus in Parergis monuit: quod videntur veteres pro digreſſione quadam accipere, vel cum quis altius rem petit, vel cum capta occaſione obiter extra argumentum aliquid dicitur.Spieg.

Exceſſvs,id eſt,mors obitus,l.23.C.de procurat.

Excetra. Singularis in hac voce Emphaſis ineſt. Signi[...] namque eum ita illecebris meretriciis irretitum, vt etſi [...]tius abſit, amor tamen minime extinguatur, ſed ſemper [...] Hiſpala,magis magiſque inflammetur,& adaugeatur. E[...]tra enim dicta eſt hydra lernæa,quod vno cæſo capite ex[...]cebant,Plaut.in Perſa.

Nam cū leone & excetra & cum apro Ætolico, cum aui[...] Stymphalicis,cum Anteo deluctari malim,quam amore,[...]

Excidere interdum ſignificat cadere: interdum ſuccider[...] quaſi excindere.Briſſ.

Interdum Excidere,caſtrare,genitalia amputare,& ſpado[...] facere,ſignificat,l.4.§.vlt ff.ad l.Corn.de ſicar.

Excindere vterum prægnantis mulieris, eſt partus educ[...] ſeu extrahendi cauſā exſecare.Briſſ.

Excidere aliquem numero ciuium Plin.18 epiſt.18.id eſt,[...]mere:Excidere partum mulieri,l.2 de morte inferenda.

Excipere interdum eſt in vēditionē, locatione aut traditi[...] aliquid recipere ſeu retineri, & vt vulgo loquimur, ſibi [...]nere,ac reſeruare,cauere,ne id vē litione cōprehendatur[...]

Excipere, pro ſuſcipere,in §.hoc amplius.Inſtit.de rer. d[...] Cum miſſilia iactāt in vulgus ignorant quod eorum qui[...] ſit excepturus. Huius verbi & varius & elegans eſt vſus [...] noſtris & pro nominatim cauere,*eigentlich auſsdruken, a[...]dingen*, vſurpatur. In emptionibus eo iure vtimur, quod [...] præſcripſit: alij enim plura,alij pauciora excipiunt. De[...] Alber.Spieg.

Excepta Budæo quæ in fœderibus ac legib.nominatim ca[...] vnde exceptio,cautio illa ſeu pactio,l.3.de reſc.vend. l.72 [...] contr.empt.l.7.§.adeo,de pact.

Excipere actionem. Oppoſitum,Seruum eſſe. Gaius in l. [...] ſolum, ff.de noxal.act. Nam abſurdum,inquit videretur [...] quidem,qui bona ſi ſe poſſiderent, accipere actionem: pra[...]nes vero ſecuros eſſe.Spieg.

Excipere pro accipere l.2.C.de prædiis & om.reb.nauic l[...] Prat Exceptum pro acceptum in proœm ff.

Excipere,excepta exponere l.& eleganter.ff.de dol mal. [...] quando ſignificat deducere, l.furioſi ff.de per.hær. Quan[...]que recipere.l.3.ff.de ſeru.vrb.præd. Pleruinque,conuenit [...] locar.l.ſed addes Prat.

Excipi nominatim,id eſt,poni ſeparatim,l.ob quæ vitia,§.[...]mi,ff.de ædil edict Prat.

Excipit manus iniectionem venditor, qui retinet ius re[...]prehendendæ rei alienatæ Prat.ex Bud

Excitare diſcordias,l.77 §.dulciſſimis,ff.de legat.2.

Excitari accuſatio,l 26 ff.ad l Iul.de adult.

Excludere gallinæ vel aues dicuntur,cum incubando pul[...] emittunt ac procreant:quod & excudere dicitur.

Excludere,id eſt repellere,& ſubmouere,exceptio,Acto[...] excludit:Replicatio Reum.l.2 § illud,ff.de except.

Excludi tempore, eſt impediri, nē quis quid poſſit agere [...]pter tempus. Papin.ad Senatuſconſultum Turpill.l.quære[...]rur,an hi,qui ab accuſatione tempore excluſi,eſſent, in S[...] Turpillij inciderēt & ſubdit: Qui præſcriptione temporis [...]cluſi,cauſam adulterij proferre non potuerunt.Idem de d[...] l.ſpurij. Si præſcriptione temporis excluſus fuerit, non te[...]bitur.Sic apud Paul.in l.ſi proponas.de inoff teſtam. Iul.[...] ſi libertus,de bon.libert.& Pomp.l ſi tamen.de ædil.edi. S[...]

Excluſio, eſt exceptio.l.2.de except.

Excoctio.l 1.2.de excoction.al.exactio.

Excogitare fraudem.l 4 .ff.de iur.fiſc.

Quod pro pullis Excogitatvm eſt, id eſt introductum,l.[...] Dieus ff.de Carbon edict.

Ex cohorte prætoris,dicuntur prouerbiali ſermone, qui ad c[...]nē nutum delegantur, ad hoc,aut ad illud exequendū, F[...] *hand anſchlagen*. Miniſtri prætoriū non egent alia excuſa[...]ne, quam vt dicant,ſe quod fecerunt,illorum iuſſu feciſſe [...]iam in prætorē ſit actio,nō in miniſtros. Ex Chil.Eraſ.Sp[...]

Excolere ædificium,l 44. ff.de vſufruct. Excolere poteſt [...]ctuarius quod inuenit, qualitate Ædium non immutata, l[...] §.ſed ſi ædium,ff de vſufr.

Excolidvs ager,ſqualidus,qui iam à cultura exiit Prat.

Excommvnicatio, eſt extra communionem eccleſiæ ſe[...]ratio,vel cenſura eccleſiaſtica excludens aliquem à comm[...]nione fidelium,11.quæſt 3.c.nihil.Prat.

Excommvnicationvm genera duo ſunt: Maior & mi[...] cap.pen.de ſent.excom Prat.

Excommvnicationis verbo vtraque cōtinetur, d.c.pen.[...] quando minor tantum,c.cum non ab homine,extra de[...]

Excommvnicatio minor quî à maiore differat: docet Fe[...] Sand in cap.2.de except.

Excommvnicatio eccleſiaſtica contumaciæ pœna eſt [...]xima, Matth.18.Apoſt.1. Theſſ.3 & 1 Corinth. 5. cum hu[...]modi,inquit,ne cibum quidem capiatis: apud Hebræos o[...] apoſynagogi dicebantur, quaſi ſynagoga exacti, & extro[...] propter contumaciam ſuam,vitandi ab omnibus, donec [...]piſcerent.Old.

EXCOMMVNICATOS nunc vocamus, quibus humanitatis ius viciſſitudoque officiorum interdicitur. Et ſicut, quos maiore execratione mulctandos eſſe eccleſiaſtica auctoritas cenſuit, anathema adpellant ex eo quod in cippis expoſita eſt eorum deteſtatio, & proſcripta: ſic rebelles imperatoriæ cenſuræ denuo excommunicari ſolent Banno, vt vtar verbo vulgari, duplicato. Quam pœnam Romani olim interdictionem ignis & aquæ nuncupabant: mutuatam à Græcis, apud quos Draco Legiſlator, cum de cædibus ferret legem Athenienſibus, ſtatuit hominem homicidam, aqua ablutoria, libationibus, crateribus ſacris, & foro arceri. Draconis lex extat apud Demoſthenem [illegible] quam ideo tulit, quo magis terribile peſtilenſque ſcelus videretur, hominem alterum alterius interemptorem eſſe. Hæc pœna erat proxima capitis ſupplicio, cum vſus ignis & aquæ interdicerentur, ſine quibus nec ortus hominis, nec vitæ progreſſus conſtare poſſit: quare & in nuptiis vtebantur, & Scæuola aquæ & ignis ſolemnitatem pro nuptiis dixit in l pen. D. de donat. inter vir. & vxor. Draconis legem explicaui lib 1. veter. Iuriſprud. Old. Prateius.

Ex Compoſito idem, ſignificat quod compoſito, quaſi dicis, dedita opera, & vt conuenerat inter eos: vt ſubaudiri videatur ablatiuus (negotio) nempe, ex compoſito negotio, *dem anſchlagnacchandlen.* Ex diſpoſito in ſimilem vſum dixiſſe Macrobium, Inſulanus obſeruauit. Spieg.

EXCONSVL (vel Exconſule, vt Exquæſtore) dicitur, qui perfunctus eſt Conſulatu, non qui Conſulatum dimiſerit. Sicut Exquæſtor, qui perfunctus eſt Quæſtura, Imp. in proœm. de nouo C. Faciend. Thomam, inquit, Quæſtorem ſacri palatij & Exconſulem. Nebr. Vide infra in voce Exquæſtor, & ibi notatos autores.

Ex continenti in l. 7 § 1. de pact. hoc eſt, ſiue interuallo ac mora interpoſita, coniuncte ac continue. Nam continere ſignificat intra ſe tenere. Id autem fit cum paciſcentes in eadem adhuc tractatione contrahendi perſiſtunt, nec ad aliud negotium proceſſerunt, l. ſi ex duob in pr. ff. de duob. reis conſtit. l. continuus in princ. ff. de verb. oblig. Et opponitur Ex interuallo. Aliquando his verbis Ex continenti triduum ſignificatur, vel, vt ait Albericus, pro intra triduum accipitur l. 2. Cod. de erro. calculi. Prat. Hotom.

Ex contrario, Paul. in emptionibus, Scimus, ait, quid præſtare venditor debeat, quidque ex contrario emptor.

Ex compromiſſo ſumptus, l. pen. ff de iudiciis. Spieg.

EXCRESCERE & decreſcere opponuntur.

EXCRESCERE, & decreſcere aqua dicitur, l. 1. in prin. de aqu. pluu. arc. Alber.

EXCVBARE, qui pro pace excubant, l 13 ff. de accuſat.

EXCVBATIO in §. 6 l. 3. de re milit. munus eſt præſidi ſuo ac præpoſito adſiſtendi. Goth ad d §. 6.

EXCVBIÆ, pro vigiliis recte intelliguntur in l. 1. de offic. præfect. vigil. Sunt enim & diurnæ. Vnde opinor hanc vocem apud Paulum abſolute poni, in l. qui excubias, de re milit. Vigiliæ enim tantum modo ſunt nocturnæ ſi Vallæ credimus.

EXCVBICVLARII, qui cubicularij munere functi ſunt Impp l. 3. de excuſ. lib. C 10. Maximarum culmina dignitatum conſiſtoriani quoque comites, notarij etiam noſtri, & cubicularij omnes atque excubicularij ab omnibus ſordidis muneribus vindicentur. Hot.

EXCVLCATORES dicuntur ij, qui ſcilicet miſſilia, & lapides, & glandes exculcant & eiiciunt. In Romani Imperij comment. exculcatores ſeniores appellantur, vt refert Turneb. aduerſar. lib. 24 cap. 12.

EXCVRATOR, apud B. Auguſt. ex reſcripto Impp. Conſtan. & Maxim. epiſt. 68. Briſſ.

EXCVRIARE, priſcum, pro curia excludere. Nonius. Prat.

EXCVRIATI, exterminatique apud Varronem & Tullium leguntur vocabulis ſane probis pro iis, qui curia & terminis exacti ſunt. Spieg.

Ex quod EXCVRRIT in l. 26. §. fin. ff. depoſ. ſignificat & aliquot prætere ſummulas, vel denarios quæ formula B. Auguſt. frequens eſt, hanc formulam recte expoſuit G. Bud. in d. §. fi. his verbis: Prat. vide Cuiac. 1. obſ. vlt.

EXCVRRERE id dicitur, quod ordinem, modumve, id eſt, menſuram & numerum egreditur. Prat.

EXCVSARE, proprie eſt obiectum crimen diluere. Tranſlate tamen, in iure noſtro, eſt cauſam afferre, per quam ſtetit quo minus factum eſt, quod fieri vel agi, præſtariue debuit. Veluti, ſi latrones, aut flumina impedimento fuerunt, ne ad diem à iudice dictum adeſſe poſſem. Excuſare item proprie dicitur, qui excuſat eum, qui ipſe nec in ius venire, nec alium mittere poteſt, in c. dilecti, de dolo, & contum. Id quod ferme contingit in iudiciis criminalibus, vbi procurator nonnunquam admittitur, non vt vere interueniat, l penult ff de publi. iud. ſed magis, vt reum pro innocentia atque abſentia ſua excuſet. l. ſeruum, §. publice, ff. de procur. & Bart. in conſtit ad reprimendum, quom. in cri. læſ. maieſt. Spieg.

EXCVSATIONEM arbitri recipere debet pretor, l. 15. ff. de recept. quia arbitr. excuſationem meretur ætas impuberis, ſerui & ancillæ nondum viripotentis, l. 1. § impubes. ff. de S.C. Silania.

EXCVSAT à legionibus numerus trium liberorum, l. 1 C de legat. à cæteris muneribus perſonalibus numerus quinque, ab omnibus muneribus numerus 16. liberorum, l. ſemper de iur. immun. Sic legendum in l. ſi quis decurio. C. de decur. Prat.

EXCVSATIO eſt allegatio immunitatis à tutela, vel cura, quàm immunitatem quis habet ex iuſta cauſa. Vult. in comm. Inſti. l. 1. c. 25. in princ.

EXCVSATIO apud iudicem pro tribunali ſedentem eſt proponenda. Vult. d. loc.

EXCVSSATVS pro excuſſus. Paul. l 46. §. 6. ff. de admin. tut. Non prius ad eos reuerti pupillus poteſt, quam omnes tutores excuſſati fuerint. Hot.

EXCVSSIO, diligens inquiſitio eſt, ac detentio rerum, bonorumque principalis debitoris, per iudicem vſque ad peram (vt vocant) & ſacculum, id eſt, nouiſſimum quadrantem, effecta; Bart. in tract. de excuſſione pign. col. 1.

EXCVSSIONIS beneficium, quod eſt Nouę Conſtitutionis Imp. Iuſtiniani, dicitur ideo, & quidem merito, quod bona debitoris, ad quem ea res principaliter pertinet, principio ſint excutienda: experiundumque, an ſpes ſit conſequendi ab eo debiti, priuſquam fideiuſſores conueniantur à creditoribus, atque compertum ſit principalem debitorem non poſſe ſoluere in ſolidum: Nouella, vt creditor primum aggred. princip. debit. Oldendorp.

EXCVSSIS propriis facultatibus l. plures, §. 1. de admin. tut.

EXCVTERE diligenter rationem, l. Titia §. ſi. de manum. teſtam.

EXCVTERE alicui ſummam, 24 § ſi cum debitor, ff. mandat. id eſt, fraudulenter, ſeu per obreptionem & circumuentionem ab aliqua auferre. Briſſ.

EXCVTERE aliquem, eſt facultates eius diſcutere, & inquirere, vt ſciatur, an ſit ſoluendo l. 2. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſta. l. 1. § ſi inter, ff. de magiſt. conue l. 1. C. de reuoc. iis, quæ in frau. cred. At in l. 46. §. cum teſtamento, ff de admin. tut. vbi vulgo, excuſſi, qui Pand. Flor. deſcripſerunt, excuſſati ſcripſerunt: ducti vocum ſimilitudine, quod in archetypo excuſati ſcriptũ eſſet.

EXCVTERE crimen violentiæ, l. 1 C. de appell.

EXCVTERE vires alicuius, l. 24 ff mand. pro inquirere in fortunas eius, vt Ann. Seneca. lib. 1 de benefic. loquitur. Briſſ.

EXCVTERE impenſum, id eſt, ſupputare, quanti ſint impenſæ. l. 60 §. mandaui. ff loca. Briſſ.

EXCVTERE, id eſt, exigere, l. cum plures, §. mandaui. ff. loc. Alber. Tu rem expende Prat.

ΕΞΕΡΑΣΘΗ, Vlp. l. 3. §. 5. ff. de incend. ruin. naufrag. dici ſcribit de naue eiecta à verbo ἐξεράζειν, quod eiicere, & expellere ſignificat. Hinc Heſychius ἐξεράσθη, ait, ἐκβληθείη, ἀποῤῥείη. Hotomann.

EXECRABILE, h. e. deteſtandum & abominandum delictum, ſi ſeruus ſuum dominum vendat l. moueor. C ſi ſeru. export.

EXECRANDA præda. l. ne piſcatores, ff. de incend. ruin. naufrag.

EXECRARI lites, pro adhorrere à iudiciali ſtrepitu. in l. item ſi res, ff de alien. iud mut. cauſ. Hæc enim, inquit Vlp. verecundia & cogitatio eius, qui lite execratur, non eſt vituperanda, Spiegel.

EXECTO matris ventre natus Goth. ad l. 129. de verb. ſign.

EXECVTIO, id eſt, actio iudicati, quam tertius, quod mirari poſſis, impedire poteſt, ratione intereſſe quod prætendit. Et dicitur vulgo iſte caſus contractionis: qui & cauſa emergens appellatur, vt Zaſ. indicauit. Spieg.

EXECVTIO, i.e. criminalis accuſatio, ita enim vtimur executionis verbo, nec raro executio apud Latinos ſignificat vltionem. Certe in publicis iudiciis accuſator non modo vltionem perſequitur, ſed tantum non exequitur. Nam is eſt, qui litem peragit, & cui acceptam ferre debeamus delicti vindictam. Nam & ſine accuſatore periculum eſt, ne multa lateant impunita ſcelera. Cæterum ſi quis tantum indicarit delictum commiſſum: cum iudex ipſe tum litem peragat, rectius ei potius quam iudici tribuetur executionis gratia, &c. Balduin. tit. de publ. iudiciis.

EXECVTIONEM publicam habere dicuntur crimina, quæ publice coerceri ſolent. & quorum nomine publica iudicia conſtituta ſunt. Prat.

EXECVTIO, id eſt, nuntiatio poteſtas, l. de pupillo in princ. ff. de oper. nou. nunt.

EXECVTIO defenſio, c. defenſionis, 87. diſtinct.

EXECVTIO ſententiæ eſt mixti imperij, l. iubere caueri, ff. de iuriſdict. Prat. vide §. ſeq 2. & 6 plura.

EXECVTIO quandoque ponitur pro ſolutione l. centum Capuæ, ff. de eo, quod cert. loc. Prat.

EXECVTIO de re iudicata dicitur, l. qui pro tribunali, ff. de re iud. de ſententiæ executione fuſiſſime Bartolus l. ſi miles, ff. eodem tit. Prateius.

EXECVTIO plus eſt quam cognitio, Alberico l. à D. pio. ff. de re iud. Prat.

EXECVTIO obligationis eſt actio, quæ ex ea conſequitur, & ex-

actio. Hoto à Iureconſultis plerunque accipitur pro petitione exactione & ſolutione. l. ſi minor. 66.ff de verb obligat.l. quidam,132. eod l.centum, de eo quod certo loco. Duarenus l.in executione.85.ff.de verb.oblig.

EXECVTIONIS vocabulum etiam hoc modo definiri poteſt, quod videlicet Executio ſit ſatisfactio quædam, quę fiat per condemnatum, opera & miniſterio publici executoris pro ſententię iam latæ obſeruatione. Et probari poteſt hęc definitio ex l.4.§.ait prętor.ff. de re iud. & l. 2. & fin.C.de euſtre. Bald.auth.ſed nouo.C.de ſeruis fugit.

EXECVTIO ſententię nunc officio iudicis, nunc actione in factum fieri dicitur, l.intra de re iud. vbi Bart. quandoque & vtili actione,l.fin.ff.eod.Spieg.

EXECVTOR, qui poſt ſententiam, audita inter partes omni ac diſcuſſa lite, prolatum rei iudicatę rigorem ad effectum perducit.Prat. (Briſſ.

EXECVTORES, qui à prętore iudicati exequendi cauſa dantur.

EXECVTORES vltimarum voluntatum legitimi ſunt, quibus à lege tribuitur poteſtas vltimæ voluntatis defendendę, quo minus interuertatur, aut procraſtinetur, Hos & recte dici Publicos conſeruatores vltimarum voluntatum: quales ſunt omnes boni magiſtratus,pręſertim in cauſis piis Epiſcopi,Old. indicat in ſingulari ea de re quàm exacte ſcripto tractu.Spieg.

EXECVTORES teſtamentarij ſunt, quos teſtatores ipſi deputarunt, ad exequendam voluntatis ſuę poſtremam ordinationem. Et horum alij vniuerſales, alij vero particulares vulgo dicuntur. Vniuerſales quidem executores ſunt,quando teſtator nullos ſcripſit hęredes in ſpeciem,ſed pauperes Chriſti inſtituit hæredes generaliter: vel aliquem locum pium: vel ſi vniuerſa bona ſua iuſſit per tales teſtamentarios diſtribui pauperibus, non inſtituendo hæredes Et huiuſmodi executores habent nomen hęredis & cenſentur omnibus modis hæredes, l.id quod pauperibus,& l. ſi quis ad declinandam.C.de epiſc. & cleric.Particulares vero executores ſunt, qui ſimul cum aliis hęredibus in teſtamento ſcribuntur.Frequenter enim fieri ſolet,vt teſtatores inſtitutis hæredibus deputent nihilominus aliquos ad executionem rerum ſuarũ quas in varias cauſas relinquunt:forte dubitantes de fide hęredis,vt in alio hęrede,de alim.& cibar.leg.Quære Teſtamentarius.Spi.ex Old.

EXECVTORES vltimarum voluntatum eadem ratione qua publici iudicum miniſtri dicti ſunt(de quo mox infra)quoniam iuſſa teſtatorum ad amuſſim exequuntur. Sæpe appellantur fideicommiſſari apud Bartolum. Item diſtributores,diſpenſatores,apud Speculatorem.Quæ omnia tendunt eodem.Modo tamen memineris longam eſſe differentiam inter fideicommiſſarios, de quibus tractatur in tit.ff.& C.de fideicommiſſ. ac illos quorũ munus nunc frequentatur in noſtra Germania. Vſus autem introduxit, vt compendio quodam loquendi dicamus iſtos executores vltimarum voluntatum vno verbo Teſtamentarios. Quæ phraſis perperam recepta eſt. Quamuis enim & leges 12.tab. dicebantur olim duodecim, vt quæ omnibus notæ eſſent:& in nouo quoque Chriſti Teſtamento, duodecim intelliguntur Apoſtoli, qui tot erant: longe tamen alia illius appellationis eſt ratio.Spieg. ex Old.

EXECVTORES negotiorum dicuntur, vt opinor, viatores, apparitores, qui iuſſu magiſtratus reos in ius vocabant & reliqua, quæ ad iudicium conſtituendum, exercendum & exequendum pertinebant, agebant, l.vlt ff.de teſtib. l.1. & l.vlt.ff de iud.l.15.C de teſtib.l. cum clericis, 25.C.de epiſ. & cler.§.tripli.de actionib. Hotom.

EXECVTORES publici, iudicum miniſtri,quorum officium eſt, vt mandata & ſententias ad effectum perducant, l.executorem.C.de execut.Prat.

EXECVTOR dicitur & is qui de certo articulo cognoſcit.cap.ſuper quæſtionem.Extra de offic.delegati.Prateius.

EXECVTORIS adpellatione continetur delegatus, c.ſi quis contra,de for.compet.Prat.

EXEDRA Græcum vocabulum eſt:à ſedium frequentia, & ſedendi commoditate nomen accepit, quibus etiam hodie vtuntur Eccleſię & canonici in clauſtris: vulgo capitulum ſeu chorus dicitur. Apud antiquos exedræ in vſu erant,eorumq; ſtudiis delectabantur, collocabantur enim in tribus porticibus (vt in quinto ſcribit Vitruu.) exedræ ſpacioſæ habentes ſedes, in quibus philoſophi rhetoréſq; ſedentes diſputabant. De his Cicero in 3.de Orat. Tunc dedita opera quieſcentibus aliis, in eam iam exedram veniſſe, in qua Craſſus poſito lectulo requieuiſſet,idem in 1.l.de natu.Deor.Offendi (inquit) eum ſedentem in exeda, & cum C. Velleio ſenatore diſputantem. diuus Hieronym. ad Euſtoch. Si quis cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem & tanto ſenum miniſterio confoueatur, vt nec delicias vrbium, nec matris quærat affectum. Vitruu.in 7.Periſtyliis (inquit) aut exedris, aut cęteris huiuſmodi locis quo Sol & luna poſſit radios ſuos immittere. Et ſecundum iſta intellige ICtum in l.ſi vero plures, poſt principium, ff. de his qui deie. vel effud. licet gloſſator noſter ibi exedram pro feneſtra intellexerit.Neque audiendi ſunt quidam alij, qui mutata antiqua lectione vocabulu barbarum repoſuerunt. Neque etiam prętereo,quod Alexa der genial. 5. c. 11. hoc in loco exedram putat non ſedem: Vlpiano,ſed cubiculum deſignari,columnis fultum,& epiſt liis, pluribus exciſis ſpatiis, quibus proſpectus in viam era Cotta,vide Exhedra.

EITA,inquit Iul Pollux lib.1.cap.9. ἐξέδρα, ἵνα συγκάθηνται. B deus vbi ſupra de exhedræ vſu ſatis ſuperque edifferit, reiec explicatione Accurſij.Prat.

EXEGISSE dicitur, cui per delegationem ſatisfactum eſt: cu delegationem vice ſolutionis habere,receptum ſit,l.quamu § interdum ad Velleian Spieg.

EXEMPLAR principalem ſcripturam eſſe,exemplum vero, qu inde deſcriptum ſit,recte Bart.in leg. Sempronius Proculo, de leg 2. dicit. Paul. in l. 2. ff. de fide inſtrum. Authentici vocat,quod vulgo dicunt Originale. Et exemplum pro in ce accipit. Nuſquam autem reperias eo modo Copiam di Plinius alicubi exemplum appellat exemplarium. Sem enim memento, bonos autores non obſeruare differenti inter exemplar & exemplum.

EXEMPLAR ſignificat idem quod exemplum, id eſt, quod a quo ſcripto tranſcribitur. Cic ad Atticum l.4. Vrgebat ab cui miſi, & non habebam exemplar. Et Plancus Cic. l.10. xemplar eius chirographi Titio miſi. & C. Aſinius Pollio li.Ex literis,quas Panſæ miſi cognoſces omnia:nam tibi e exemplar miſi Horatius quoq; de arte poet. Vos exempla Græca Nocturna verſate manu,verſate diuina.Pariter Suet nius de claris Grammaticis, multaq; exemplaria contra emendare ac diſtinguere & adnotare curauit.Non me præ rit Sext.Pompeiũ Feſt.ſcribere exemplar eſſe id,ex quo ſu tur exemplum,quod etiam tradit Laur.Valla elegant.li.6. rum non intelligũt de ſcriptura,ſed de exemplo propoſito imitandũ,ſicut vſus eſt Cic pro Cecin. Falcula exemplar tiquæ religionis,quanquam Cic.etiam in eadem ſignificat ne exemplum accipiat, vt patet ex oratione pro L. Muræ. ſicuti Valla notauit At in hac lege legitur exemplarij non xemplaris: Quamobrem hæc quæſtio ſuperuacanea vid poteſt, quanquam fortaſſis exemplaris legendum, cum n quam apud bonos ſcriptores Exemplarium legatur Licet V la & Nic. Perottus apud Plin.l.6.c.28.ita legant.Iuba, qui detur diligentiſſime proſecutus hæc, omittit in hoc tracta. niſi exemplarium vitioſum eſt,Berenicem alteram, quæ P chryſos cognominata eſt. Vbi nunc legitur, niſi ii exemp rium vitium eſt. Vſurpauit etiam hanc dictionem loco exe pli ſeu exemplaris,qui Iuſtiniani conſtitutiones Latinas r didit,ſub tit vt nul.mut.agri.Ex quibus manifeſte appare tiam in hac lege Exemplarij legendum ſit vt Pand quo Flor.habent,nõ recte accipi pro prima ſcriptura ad differ tiam exempli. Quare interpretandum duxerim exempl cauſa,i.e. vt teſtator ſecum exempla habere poſſit. Et qua uis hæ binæ tabulæ forent ambæ originales, vt eas Bart. pellat, non tamen dicuntur exemplaria ad exempli differ tiam vt Doct notant. Nam Scæuola dixit exemplari ca quoniam vtræque tabulæ ſunt alterarum tabularum exe plar. Eſt enim plerumque neceſſarium, vt plura ſunt exe plaria propter innumerabiles cauſas,vt ait Imp. Inſt.de te. ord §.ſed & vnum. Ferram explic lib.1.in l.Sempronius,c.

EXEMPLVM Cic. vocat, quod ad ſimilitudinem alterius ver tenus deſcriptum eſt: Ex literis,inquiens, quarum ad me emplum miſiſti,epiſt.lib.3 Vlp in l.cæteræ,ff fam.erciſc. redem enim,inquit,exemplum debere dare: tabulas vero rhenticas ipſum tenere, aut in ædem deponere, l. 2.& l.1 de edend.Barbari copiam appellant.Old.

EXEMPLA literarum,teſtamenti,&c. pro copiis literarum,q vocant.Briſſ.plur.alleg.

EXEMPLVM item ſolet,dici,quod ſequamur aut vitemus.Ex plar,ex quo ſimile faciamus,auctore Feſto lib 5.Sed ſæpè funduntur: vt pertineat vtrumque ad factum,quo doceat. Cic.pro Muræn.Domeſticum te habere dixiſti exemplum imitandum.Et rurſus:Ad imitandum vero tam mihi prop rum exemplar illud eſt,quam tibi. Bart. etiam in l. Semp nius,ff.de leg.2.aliam differentiam conſtituebat,quod exe plar ſit ſcriptura principalis, exemplum ſcriptura inde ſc pta. Quod autem ad exemplar attinet, probatur ex Feſto xemplum vero pro vulgato. Copia,ſumitur l.1.ff de eden fin ff.quando adepell. & alibi ſæpiſſime. In eundem ſenſ vtuntur Iuriconſult. Old.

EXEMPLARIVM pro exemplo:Exemplarij verbo l.47.ff.de l. 2.l.10.princ.quemadum teſtam.aper. vtitur Briſſ.in lib.par.

EXEMPLVM etiam interdum appellatur id,quod ex Authent deſcriptum eſt: quod & Indicem Paulus, vulgus noſtrum piam ac duplicatum vocat. Proinde Authentico ita exe plum opponitur, quemadmodum in vſu noſtro copia,Or nali. Briſſ.

EXEMPLVM præterea accipitur pro pœna grauiore,quæ cæte ſit documento ad emendationem. Claudius Saturninus u

…it facta.ff.de.pœnis. Nonnunquam,ait,euenit,vt aliquorum …maleficiorum ſupplicia exacerbentur: quoties nimium mul… …s perſonis graſſantibus, exemplo opus ſit. Hinc,exemplum …i aliquem fieri.Old.

…MPLVM quoque appellat Cicero id, quod rem venditurus …ſtendit emptori, vt ex particula, totius qualitatem æſtimet. …in *Prob,oder Muſter*.Spieg.

EEMPLVM denique accipitur,non autem exemplar,pro ſpecie …gumentationis: cum probatur aliquid ex ſimili facto, cum …tatione auctoris, ſicut tractat l. non poſſunt, ff.de legibus. …nde prohibita ſunt exempla iudiciorum priuatorum l nemo …dex. C. de ſentent. & interlocut. omnium iudic. Cum non …exemplis,inquit Iuſtinianus, ſed legibus iudicandum. Hanc …men reſtringit Bart.Socin.in tract.fallentiarum tribus limi… …tionibus,quas tibi perluſtrandas relinquo.Prat.

A…EXEMPLVM trahere,id eſt, vt Paulus interpretatur,ad con… …quentias producere. Balduin tit. de iure natur gent.& ciuil.

E…MPLVM pro conſequentiis ponitur in l.1 ff.de conſt.princi… …um,l.14 ff.de legib.Briſſon ad exemplum conſtitutiones alt… …ias trahi: id eſt,ad conſequentias produci.Briſſon.

E…MPLO perniciosiſſimum,peſſimumve: Br

E…MPLI iniqui res l.14 ff.de leg 2 47.ff.iudic.Sic.

E…MPLO malo, & peſſimo l.1.ad SC. Macedon.l.33.ff de re iu… …c Briſſ.

…reibis: EXEMPLO,ad exemplum.vtilis actio ſignificatur,l. …§.ſi procurator, ff.de act. empt l 16. & l.pen.ff.de inſtitor. …ias eadam ſimilitudinem ſignificant illa verba, l.27. in fin. …de donat.l 7.ff.de inſtit.l.6 C.de inoffic.donat.Briſſ.

E…MPLARIS ſubſtitutio,vide infra Subſtitutio.

E…MPTA actio dicitur,quæ intendi poſſe deſiit,l.ſed & ſi.§. a… …o 5 ff.ex quib.cauſ.maior.Exempta,pro perempta. Breder.

EXEMPTILE dicitur, quod eximi poteſt l. arg. 25. §. pen.ff.de …r. & argent.leg.

E…MPTIO eſt quædam libertas,qua exemptus eripitur vel li… …ratur ab ordinarij iuriſdict.gloſſ.e. cum olim,de priuil. De… …s conſ.113.& conſ.152.Dominicus,c.ſi papa.de priuileg 6.

…MPTIO apud Pontificios eſt,vbi aliqua conuentualis eccle… …canonicorum ſecularium, vel regularium, monachorum, …l monialium,immediate ſubeſt Papæ Prat.

E…MPTIONVM genera duo ſunt: vniuerſalis quæ cum vniuer… …are iuris ad Papam ſpectat,ita, vt Metropolitano,vel Diœ… …ſano nihil iuris maneat in eadem.Particularis,quæ pro par… …certis caſibus ab eorum iuriſdictione eximit. vide ea,cum …ſonæ,vbi interpretes de priuil lib.6.Prat.

E…MPTVS dies,pro adempto,& denegato.

E…MPTO verba aliquando pro contractu emptionis accipiun… …r,l.ædiles aiunt, ff.de ædil.edict. Quandoque pro actione …a ciuili,l.iuſtiſſime § proponitur,ff.illo tit Prat.

EX… viuo,quod in illo fundo naſcetur, hæres meus amphoras …cem quotannis in annos ſingulos dato, Iuriſconſ.elucidat, …de trit. & vin.Spieg.

EXEQVI delicta, modo eſt crimen perſequi ac deferre: modo …dicare,magiſtratus officio & iure.Briſſ.

EXEQVI ſuam ſuorumque iniuriam.l.8.C.de his qui accuſ.

…XEQVI, pro vlciſci Inſtit.in fin.de his qui ſui vel alien.iur.ſunt …& à Plinio iuniore vſurpatum eſt. Catanæus enim inter… …es.executos,id eſt, vltos exponit epiſt 4 lib 3.Spieg. Alias …nificat declarare. Cicero Varroni: Occultiora habeo,quæ …x verbis exequi poſſum Alias accipitur pro agere iudicati …rmula in factum, vel officio iudicis,l.intra & l. fin. ff. de re …l. Vnde Zaſ.teſte Oldend.executionem recte accipit pro a… …one iudicati, quam tertius poſſit impedire pro ſuo intereſ… …idque mirabile reputat, vt paulo ante diximus, alias deni… …e exequi denotat perficere, ad finem perducere, *vollziehen, …llenden.* Hinc ſunt executores publici, iudicum miniſtri, …orum officium eſt, vt mandata & ſententias ad effectum …rducant, l.executorem.C. de execut.rei iud. Vbi Accurſius …ctat quaſdam more ſuo, hoc eſt, admodum frigide, huius …rbi ſignificationes Spieg.

EXEQVI paſſiue ſumitur, in l. 2. de re iud. ſententiæ raro exe… …untur,& l 18.de iuriſd Prat.Briſſon.

EXEQVI tranſitiue,eſt transferre pœnam in leuiorem commu… …mque modum,qui ad illud delicti genus non multum per… …neat.Vlp.in l.1.ff.de iur.patron.Spieg.

EXEQVI mortem. Lege,Mortem exequi.Hinc.

EXEQVIÆ ſunt funeris celebratio, dum corpus effertur, ſicuti …nus pompa exequiarum eſt,Buſtum poſtquam cadauer cre… …atum eſt,quaſi bene vſtum.Corraſius lib.1.Miſcel.cap 13.

EXEQVI,pro punire. Exequi ſub titulo eſt,pertractare.Vlp.in l. …, hoc edicto ff.de poſtuland.Old.

EXEQVI dotē,in l.2.C.fam.erciſcun.pro repetere,cōſequi Breder.

EXERCERE,eſt lucrum facere, vt in tit.ff de exercit. action. Et …fecto in omni re,etiam literaria,nulla eſt,ad lucrum com… …dior via,quam exercendi,& frequenter tractandi Prat.

EXERCERE conſiliū *das Gericht oder Hoffgericht beſetzen, beruf… …, verſamlen,* quod quia poteſtatis eſt, *der vberhand gebürt.*

mandata iuriſdictione non tranſit: ideirco Vlpianus de iuriſdictione ſcribit eum qui iudicare iubet, magiſtratum eſſe oportere. Vide Conſilium exercere.Spieg.

EXERCERE iudicia: exercere actiones more ſolito. l. 1. C. de ſerui.& aq.legem conuentionis,venditionis,l.8.C.de diſtract. pign.l.3.C.de pignor.

EXERCERE feras,Triphonius l. vſufructuarium, ff.de vſufruct. Si viuariis, ait, incluſæ feræ in ea poſſeſſione cuſtodiebantur; quando vſusfructus cœpit: non exercere eas fructuarius poteſt,non occidere.Spieg.

EXERCERE interdum ſignificat intendere,& inſtituere; veluti, cum diximus exercere Actionem,l.31.ff.de adminiſtr.& peric.

EXERCERE actiones,& excipere,correlatiua ſunt,l.3.§. quod in tutoribus,ff.de adminiſtr.& peric.

EXERCERE, varias pro adiuncto verbo recipit ſignificationes, Diximus enim

EXERCERE argentariam Inde

EXERCITORES argentariæ menſæ.l.4.ff.de edend.Briſſon.

EXERCERE nauem,l 1.§ fin.& l.4.ff.de exercit.

EXERCERE pecunias,l.35.in § ff.de hæred.inſtit.Er

EXERCERE fœnus, l.49 ff.de admin.tut.Prat.ex Briſſ.

EXERCERE vectigalia,l.6.§.decur.ff.de decur.l.fi.ff.de vi public. Cicero pro l. ge Manil. Quo, ait,tandem animo exiſtimatis, aut eos,qui vobis vectigalia penſitant, aut,eos, qui exercent, atque exigunt?Exercere piraticam prauitatem.Authent.nauigia.C.de furt. Exercere crimen, l.7.C.ad leg.Iul.de adult. Cauponam,ſtabulum,l.5.in fin. ff.de oblig.& act.l.1.§.caupones,ff.naut.caup.ſtab. Feras,id eſt,agitare,l.62.§.1.ff.de vſufr. Poſſeſſiones l.12.ff.de inſtru. inſtrum. leg. & Varro lib.1.de re ruſt.c.2.Prat.ex Briſſ.

EXERCERI etiam dicitur poſſeſſio,id eſt,coli fundus: quo ſenſu ſumitur apud Vergil.lib.Geor.

EXERCERE monetam adulterinam clandeſtinis ſceleribus, l.1. princ.C.de falſ.monet.l 2.C.pro quib.cauſ.ſerui.

EXERCERE figlinas, harenarias, & argentifodinas, l.15.§.inde quæſitum,ff.de vſufruct.ff.de excuſat. ff.de excuſat.tutor. Litem, id eſt, perſequi, l 32 §.item ſi, ff.de arbitr.l.4.C.de reb. cred. Inde

EXERCERE litem, i.e.perſequi, l.32.§.item ſi quis Romæ, ff.de recept.qui arbitr Fideiuſſor de exercenda lite,l.8.§ poſt litem ff de fideiuſſ.Sic.

EXERCERE prouocationem,l.2.§.ei quoque,ff.de iudiciis.Cauſas appellationis,l.4.C.mand.Excuſationis,l.pen.ff.de excuſ. tut Prat.ex Briſſ. (Briſſ.

EXERCET cognitionē,qui eam perſequitur,l.1.ff.ſi liber.ingen.

EXERCERE,punire,c.non omnis,5.quæſt.5.

EXERCERE, petere, l. vt verborum. C. qui admit. vel aperire viam petenti.

EXERCERE quæſtionem,pro torquere,& tortura afficere. Quæſtionem de ſicariis,& inter ſicarios,exercere.Briſſ.

EXERCITOREM nauis dicimus eum, ad quem obuentiones & reditus nauis omnes perueniunt,ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauem per auerſionem,recepto in ſe omni lucro & damno,conduxerit, vel ad tempus,vel in perpetuum,l.1.§. exercitorem, ff.de exercit. ad quem quotidianus nauis quæſtus pertinet, §.1.Inſtit. quod cum eo. Theophi. Hoto. Nec refert, qui exercet, maſculus ſit, an mulier,paterfamilias, an filiusfamilias,an ſeruus.Sed ſi pupillus nauem exercet,exigitur tutoris auctoritas.Prat.Vide ſupra actio exercitoria.

EXERCITOR ab inſtitore in hoc tantum differt, quod hic terreſtri negotiationi, ille maritimæ præpoſitus ſit, l.1.& l. inſtitor.ff.de inſtitoria.

EXERCITOR, qui nauim,cauponam,aut ſtabulum exercet.Prat,

EXERCITALIS,miles,vaſallus,feudatarius.Prat.ex Lombard.

EXERCITORIA actio tunc habet locum,cum quis ſeruum ſuum magiſtrum naui præpoſuerit, & quid cum eo eius rei gratia, cui præpoſitus erat,contractum fuerit,§. eadem ratione, Inſt. quod cum eo contract.

EXERCITVS, Vlpianus: Exercitum dicimus, non vnam cohortem,neque vnam alam, ſed numeros multos militum,&c.l 2. de his, qui not. infam. exercitus autem nomen ab exercitatione traxit,l.1.ff de militari teſtamento.Spieg.

EXERCITVI præeſt, qui legionem vel legiones cum ſuis auxiliis ab Imperatore commiſſas adminiſtrat.l.2.§. 2. de his qui not.infam.Hotom.

EXERCITIO quæſtionum publicarum, l. 1. ff de offic.eius, cui mand.l.200 ff.de verb.ſign.Sueton.in Iulio.c.11 Et.

EXERCITIO iudicij, l. 15.ff. vt legati ſeu fideicommiſſi nomine caueatur.Prat.

EXERO, id eſt, emitto, ita accipitur in l.fi. C. qui admit. Ioan. Belion. etym.

Ex facili, pro facile.

Ex facto conſultus,apud Vlp.in l 3.§.1.ff de minor.

EXFESTVCARE,i.e.deueſtire,honorem alteri abrogare,aut eum abdicare. Prat. ex Otton. Friſing. Inueſtitura fiebat Feſtuca, vel ſcipione Hinc infeſtucare,inueſtire.Prat.

EXHAVSTA pars in l.6.§. ſi patronus, §. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti,& in tit.ad leg.Falcid.ff.dicitur, quæ legatis abſumpta eſt. Briſſon.

EXHEDRA, ἐξέδρα, proprie conclaue, in quo ſellæ poſitæ ſunt complures colloquendi cauſa. Vlp.l.5.§ 2.ff. de his qui deiec. vel effud. Oportebit prætorem æquitate motum in eum potius dare actionem, ex cuius cubiculo vel exhedia deiectum eſt:licet plures in eodem cœnaculo habitent.Cic.lic.5.de Fin. & in Orat de prouinc. Conſ.pro conclaui vbi philoſophi ſedentes diſputarent, vſurpat.in lib.de Orat.3. Craſſum lectulo in exhedra poſitum dormientem facit.Hor.vide Exedra.

EXHÆREDARE proprie eſt,eum qui ipſo iure hæres deſignatus erat, ab hæreditate remouere. Itaque verbum hoc in ſuis tantum hęredibus vſurpatur:in extraneis,res inepta eſt:inquit Paulus in l.quidam, 132.ff. de verb. oblig. ad eos enim hæreditas ipſo iure non pertinet. Extranei ergo tum demum exhæredantur, cum prius hæredes ſcripti in certum caſum hæreditate priuantur, vt l. 27. ad leg. Falcid l.18.§. ſi eodem.de milit teſtam.l 41.§ eius, de leg.l.44 de hæred.inſtit. & Inſtit. Vlp.tit. 22. Briſſ. Animaduerti improprie & abuſiue verbum hoc etiam ad eos transferri qui præteriti ſint : non tantum filios,verum etiam agnatos:in eo loco lib.1.de Orat.quem olim aliorum quorundam auctoritate adductus,corruptum arbitrabar. Res delata eſt an Centumuiros, cum miles domum reueniſſet, egiſſetque lege in hæreditatem paternam teſtamento exhæres filius : id eſt præteritus. Sic in Philip.Orat.2.fratrem ad quem, vtpote proximum adnatum, hæreditas pertinebat, exhæredatum legimus, pro ſilentio prætermiſſum, & eo ſilentio quaſi excluſum ac deiectum de ſpe certa & explorata quam habebat. Igitur,inquit,fratrem exhæredans te faciebat hæredem.Sic Cornific lib.ad Her.4. Hæreditas aliqua obuenit? non poteſt dici : ſed etiam à neceſſariis omnibus exhæredatus eſt. Sic in Cluent. P. Ælij teſtamento propinquus exhæredatus cum eſſet, hæres hic alienior inſtitutus eſt. Hotom.

EXHÆREDARI ergo proprie eſt iudicio parentis, meriti de cauſſis, à ſucceſſione quæ velut debita eſt, ſummoueri, vt loquitur Paul.in l.vlt.ff.de bon.damnat. Ac plane exhæredari, ſummoueri,remoueri,pro eodem vſurpat Vlp.l.3.§.filius, & §. ante,& §.in eo,ff.de liber.& poſthum.

EXHÆREDATIO. Qui filium in poteſtate habet,curare debet,vt eum hæredem inſtituat vel exhæredem eum nominatim faciat,alioquin ſi eum ſilentio præterierit, inutiliter teſtabitur, adeo quidem, vt ſi viuo patre filius mortuus ſit,nemo hæres ex eo teſtamento exiſtere poſſit : quia ſcilicet ab initio non conſtituerit teſtamentum §.1. de exhær lib.Inſt.2.l. tutor cætera,de lib. & poſthum.ff.Exhæredatio omnis in teſtamento fit:vim que ſuam duntaxat poſt mortem teſtatoris habet.Pra. Filij autem exhæredatio vt valeat,multa requiruntur. Primo enim nominatim fieri exhæredatio debet d.§.1. quid autem ſit exhæredare nominatim, ex Vlp.in l 1.& in l.2. & in l.3. de lib.& poſth ff. videri licebit. Secundo,pure exhæredatio fieri debet,d.l.3 §. pure. Tertio, à toto gradu,nō à certa hæredum perſona exhæredatio fieri debet,d.l.3.§.filius. Quarto, exhæredatio ab vniuerſa hæreditate,non à certa parte hæreditatis, vel à fundo hæreditario,vel alia re ſingulari fieri debet.l.cum quidam de liber.& poſthum.ff.Ex eo,quod in principio diximus, apparet, matri neceſſe non eſſe, vt filios, quos non vult ſibi hæredes eſſe exhæredet, ea enim filios in poteſtate non habet:itaq; regulariter,matris præteritio pro exhæredatione §.fin.de exhær.lib.Inſt.2.apparet, & patrē poſſe filium emancipatum,cum è manu eius exierit prætereundo,vel inter cęteros exhęredare,§.emancipatos.Inſt.eod.Cæterum, & quod diximus,patrem debere filium,quem in poteſtate habet, aut hæredem inſtituere, aut nominatim exhęredare, verum eſt in maſculis; filias enim, etiam quas in poteſtate habeat exhæredare nominatim non tenebatur pater, §.1.Inſt.eo l. maximum vitium, de liber. præter.C. Et hæc quidem olim Hodie vero, parentes tenentur liberos, ſiue maſculos ſiue fœminas.ſiue eos in poteſtate habeant,ſiue emancipati ſint,aut hęredes inſtituere, aut nominatim exhæredare, §.ſed hęc quidem de exhęr.lib. Inſtit.2.d.l. maximum vitium, de lib. pręter. C Sed & parentibus non alias licet liberos in teſtamento ſuo ſilentio pręterire, aut exhęredes facere, niſi fore ingrati comprobentur,& eas ingratitudinis cauſas parentes nominatim in ſuo deſcripſerint teſtamento, quas pleniſſime ex Imperatore,in § aliud quoque capitulum, vt cum de appell.cognoſc.in Auth.col.9.videre licebit. Illud autem non omittendum,exhæredationem, non adita hæreditate ex teſtamento, nullius eſſe momenti, l pen.§.ſed cum, de bonor poſſ.contr. tab ff.Anchora.

EXHÆREDATIO legis implet voluntatem: Pręteritio ſecus.Illa ſolidat teſtamentum. iſta infirmat : Illa lege permittitur : iſta prohibetur.Salom.in l Gallus,ff.de lib & poſth Spieg.

EXHÆREDATVS, hæreditate rite priuatus. Non enim quęuis exhęredatio ſummouet filium à contra tabulas poſſeſſione, ſed quæ rite facta,vt apud Vlpian.de bon.poſſeſſ. Vnde l querela ſæpe eſt de inoffic.teſtam.Prat.

EXHÆREDATIONIS formula duplex eſt,aut nominatim, inter cęteros,Inſtit.de exhęr.lib.& ff.de lib.& poſth.

EXHÆREDARE inter cęteros.i,e.generaliter, & vt ait Theo. ἀορίστως. Balduin.tit de exhęred.

EXHÆREDATIO autem quędam notę & iniurię cauſa fit, quędam non notę cauſa,ſed bono conſilio, l.18.ff.de lib.& po l.12.§. ſi quis, & l.47. ff. de bon.lib. Sępe tamen ignom quędam eſt l.26. fin.C.de liber.pręter. & iniuria l.24 de

EXHÆREDATIONIS nota l.penul.ff.de bo. poſſ.cont.tab.l ex Briſſ l.10.vbi Goth.C.de teſt.

EXHÆREDEM teſtamēto ſcribere, & exhæredatum facere vnde liberi,l.1.de Carbo.edict.Cic.1.de Orat.l.24.C.de le l.22.& 24.C.de inoffic.teſtam.

EXHÆREDATVS filius videtur,non tantum ſi ita dixerit pa Filius exhæres eſto,ſed & ſi ita. Ille filius meus alienus à ſubſtantiæ eſto.l.3.C.de lib.præter. Quinetiam à matre, teve præteriti,pro exhæredatis habentur l.47.§.fin.ff.de l lib.Prat.Briſſ.

EXHAVRIRE facultates,l.30.ff.de re iud.id eſt exinanire. Bi.

EXHAVRIRE patrimonium ob munificentiam in patriam, ff de decurionib.

EXHAVSTIS apothecis,l.40.ff.de ſtatuliber.

EXHIBERE eſt eius rei,quæ tangi viderique poteſt, præſent præbere.Gœdd.ad l.22.de verb.ſign n.4.

EXHIBERE quaſi ex (hoc eſt in publico, ſeu palam : non e ſemper particula Ex materiam ſignificat, maxime in ve rum compoſitione)& habere (h.e. oſtendere,& demonſt & præbere) dicitur : ſiquidem qui exhibet è penu rerum rum, quod habet, depromit & profert, vt & videri & ta ſumi vel tolli poſſit,l.1 §.1.ff de muner.& honor.Ideoque eſt,vt exhibere de rebus immobilib.dicatur.Gœdd.d.loc

EXHIBERE, eſt facere in publico apud magiſtratum poteſta videndæ & apprehendendæ rei,vt actor copiam eius hab poſſit experiri iure & exequi actione, quod deſtinauit l. ad exhib. & Caius in l.plus eſt,ff.de verb.ſign Exhibere quit,eſt præſentiam corporis præbere. Vſus autem exhibi nis latiſſime patet. Et proprie ad res mobiles pertinet *Zu gen fahrende Hab.* Transfertur tamen & ad res incorpor vt,exhibere negotium,h.e.moleſtiam. Exhibere amiciti Exhibere doctrinam. Adde Brechæum l.plus eſt, in tit verborum & rerum ſign.Old.

EXHIBERE eſt in publico copiam facere, l.3 de liber. hom. hib. Exhibere autem minus eſt quam Reſtituere, inquit ius, Nam Exhibere eſt præſentiam corporis,præbere : R tuere,eſt etiam poſſeſſorem facere, fructuſque reddere. p que prærerea reſtitutionis verbo continentur,l.22 ff.de v ſign Hot.Alciat.de verb.ſign.

EXHIBERE ait Vlp l 9 §.5. ad exhib eſt in eadem cauſa pr re, in qua fuit cum iudicium acciperetur, vt quis copia habens,poſſit actione exequi quam deſtinauit:in nulla ca quam intendit, læſa, quamuis non de reſtituendo,ſed ad hibendum agatur. Proinde ſi poſt litem conteſtatam v ptum exhibeat,non videtur exhibuiſſe cum petitor inter nem ſuam perdiderit,&c.Bald.tit de offic.iud.Hotom.

EXHIBET,inquit Labeo,qui præſtat eius de quo agitur præ tiam,nam etiam qui ſiſtit,præſtat eius,de quo agitur,præ tiam, nec tamen eum exhibet, & qui mutum, aut furio aut infantem exhibet,non poteſt videri eius præſtare præ tiam : nemo enim ex eo genere præſens ſatis apte appe poteſt,l.246.ff de verb.ſign.Hotom.

EXHIBERE in interdicto de liber. homin. exhib. eſt,vt ait in publicum producere,& videndi tangendique hominis bere facultatem. proprie autem exhibere eſt extra ſecre habere,l.3.§ 7.ff de homin.liber.exhib.Hot.Briſſ.

EXHIBERE in tractatu de tabulis exhibendis eſt,inquit Vl materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere, l.3. §. 8. tab.exhib.Hot.

EXHIBERE actionem,mandare actionem,cedere actionem cui, l. qui iniuriæ, §. qui alienis,ff.de furt. Dicimus etiam dere actioni,transferre actionem ad aliquem.Caius in l. ſæpe arra § ſi res vendita, ff.de contrahend. emp.Spieg Cuiac.obſ 10.c.14

EXHIBERE rem dicitur,qui in præſentiam affert. Alciat.de ſign. Reſtituere vero generalius verbum eſt, quod etia fructus refertur.Ibid.

EXHIBERE diligentiam,l.2.de peric.rei ven.Negligentiam de compenſ.Fidem.l.13.C.fam.erciſc.l 6.C commu. vtr

EXHIBERE culpam,i e.præſtare,l 3 § nunc videndum.Co

EXHIBERE & reſtituere differunt : plus enim eſt in reſtitu quam in exhibitione: nam in illa non tantum corporis ſtas dabitur, ſed etiam poſſeſſio ipſa cum omnibus ac nibus reddetur:hac vero tantum corporis præſentia, vi tangendi,abducendive facultas præbetur, Gœdd.ad l.2 4.de verb.ſign.

Ex

Exhibere, pro probare, l.1.C.de ædil.act.

Exhibens, tardius non exhibere cenſetur, l. Iulianus ſcribit, ..vlt. ad exhib.

Exhibendus, id eſt, procurandus, c. cũ amplius. extr. de teſtib.

Exhibere partes ſuas, officium facere, l.4 fin. Cod. de in litem ...ur. Meretrix paſſim venalem formam exhibet. l.22.C. ad leg. ...ul. de adult.

Exhibitus, id eſt, ductus ad iudicium, l.1. princ. C. de ſportul. ...bi Gothofr. not.

Exhiberi, pro per gratiam relaxari, in l. ad beſtias, ff. de pœnis, ...ec recte interpretari, nec inde colligi poſſe alleuationem ...pœnæ, Alciat. 28. Secundi Parereg. Spieg. Prat.

Exhibere, alias eſt educare, alere, nutrire. Exhibere familiam, ...orem, vide l.34. de neg geſt. l.1. §.1. ff. de offic. præfect vrb. l. ...u princ. & §. ſi quis à liberto. ff. de li. adgn. l 5. ff. de naut. fœn. ... ff. de exhib. l.1 §. ſi pupillis, ff. de tutel. & rat. l 10 §. ſi do...um, l. pen. & l. vlt. ff. de in rem verſo. l 42. §. vſura, ff. ſolut. ...atrim. l. 10 in fin. ff. de alim. leg. l.17. ff. de doli except Briſſ. ...torem. Inde exhibitio pro alimentis in l.26. §. vlt. ff. quando ...es leg. ced. l.1. §. non autem ff. de exercit. l. vlt §. ſi inter, ff. ...andat. l penult. ff de acquirend. hæred. l.18. §. item cum fun...is. ff. de inſtruct. vel inſtr. l. 69. §. in domum. ff. de iure dot. ...n.us exhibere cibum & potum in l. 1. §. r. ff. de muneribus. ...itur & hoc verbo in hanc ſententiam Tertull. in lib. de i...lo lat. Briſſ. Vide & Duarenum, l. in inſulam, §. vſuras. ff. ſol. ...atrim. & vide plura de huius verbi ſignificatione, & exem...s apud P. Rebuffum in l.22. ff. de verb. & rer. ſign.

...beri tam perſonæ, quam res, & inſtrumenta dicuntur. ...Nonius.

...ibitio teſtium, l.20. C de his qui accuſ. exhibitio accuſati ...l. Cod. de calumniat. exhib. educationis. l. 2. fin. C. de alim. ...pil. præſt.

...bitio, pro deguſtatione, apud Vlp. in l.3. de opt. vel elect. ...tat pro alimentis, vide §. præced.

...bitionis neceſſitate teneri, apud Impp. in l. exhibitio...n. C. ad exhib.

...bitionis, & deductionis opus, l. 3. & l.5. C. de aduoc. di...c. iud. Forte exhibendarum angariarum munus ſignificatur ...lic. C. ſumptus iniunct. muneris ad omn. colleg. pertinere.

...bitoria interdicta, quibus liber homo, qui ab alio inui...tu detinetur exhibere cogitur. l.1. de lib. ho. exhib. Exhibere ...em ibi eſt in publico copiam facere. l.3. ff. de lib. hom. exh.

...rtans ſeruum ſuum, vt vim faciat, infamis fit, l.8. princ. ...ad leg. Iul de vi publ.

...re cum effectu accipimus. Exigere enim eſt, quod ſibi ...etur, per iudicem aut ſine iudice repoſcere, & auferre: ad ...ei ſolutionem præſtationemve debitorem vrgere: denique ...n ad inuito vel ceſſante debitore conſequi. Igitur qui in...ellato cum inſtantia debitore, ad ſuam peruenitur, Exe... dicuntur: Exactumque accipimus, quod non vltro, ſed ...imminente iudice, aut alias vrgente creditore, ſolutum ...e præſtitum. Briſſ.

...re poſſe dicitur qui actionem habet. l. 64. §. perueniſſe, ...l mat. Exigi non poſſe dicitur, cuius nulla actio petitio... eſt l.5. ff. eod tit.

... dicuntur debitores, cum ab his pecunia petitur l.15. l.25. ...liber. leg. l 16. C. ad leg. Falcid. tit. quando fiſcus debit. l. ...n fi. ff. ſol. matr. Briſſ. Verbum porro Exactæ pecuniæ non ...n ad ſolutionem referendum, verum etiam ad delegatio... Vlp lib.32. ad edict ſcripſit, l.187. ff. de verb. ſign. Briſſ.

... etiam mancipia quis dicitur in l.5. C. de ſeruo fugitiu. ea... forma, qua exigi portorium apud Gell. lib.15. c.14. Briſſ.

...tores in l.2. & 3. de conuenien. fiſc. debit. lib.10. & l. r. de ...ui ex publ. rat. eo. lib. & C. de exactor. tribut. dicebantur, ...us exigenda fiſcalia nomina mandata erant, qui ad tri...ium, & fiſcalium debitorum exactionem deſtinati erant. ... in ſignificato ſæpius hoc verbum reperitur apud Saluia... l. in lib. de vero Dei iudicio. Δημοσίους πρακτῆρας ἤτοι ...τῆσας, Iuſtinian. appellat. in Nou. ιξ. Briſſ.

...tores plane ſerui in l. 41. §. vlt. de fideicommiſſ libert. ...ebitores & nomina exigunt, creditaſque pecunias repo...u, Plauto Flagitatores. Briſſ.

...o, deſidero vt des; fideicommiſſum valet: ſed & ita, volo ...ditatem meam Titij eſſe: ſcio hæreditatem meam reſti...at um te Titio. Neratius autor. Spieg.

...re, varie accipi, mouuit Alciat. proprie tamen exegiſſe ...ir, qui id recepit, quod inſtituta actione petebat: vnde ...te ab inuito accipitur. Spieg. Vide Rebuff. ad l. verbum ...æ, ff. de verb. & rer. ſign.

...re, ab ex & ago, pro eiicere, expellere. *außtreiben* l.2. §. ... ad magiſtratus, ff. de orig. iur. Alias debitum petere, vt, ...re pecuniam. Et exactores, qui exigunt. C. de exactor. ...t. Old.

...re viam, Cic.3. in Verr. ad quem locum Aſcon. Pædian. ...ere, ait, viam dicuntur Magiſtratus, cum viciniam co...u munire, ſumptu quam diligentiſſime facto.

Exigere, id eſt, condicere. l 5. in fi. princ. C. de ſecund. nupt.

Exigua res. Vide res exigua.

Exigua ſumma pro modica l final. ff de prætor. ſtipul.

Exiguiores nummi apud Vlpian. in l. nummis, de leg. 3. & exiguius legatum in fin. l. ſi ita adſcriptum de leg. 1. ſicut exiguiſſima legata, dixit Plinius ſecundus Spieg.

Exilium, ab ex ſolum factum eſſe verbum. Feſtus, Nonius & Seruius ſignificant his verbis: Solum ſignificat locum, hinc exules, dicuntur, ſolo patriæ ſuæ pulſi. Item exules dicuntur extra ſolum. Item, Exul. quaſi trans ſolum miſſus aut extra ſolum vagus. Item. Exulat, id eſt, extra ſolum ſuum habitat. Quicunque ergo ſiue ſua ſponte, ſiue pœnæ, ignominiæve cauſa extra ſolum ſuum habitant, Exules dicuntur, quorum tamen tria genera reperio. nam alij Interdicti, alij Relegati, alij Deportati nominantur: quod illa inſcriptio declarat in lib. Pandect. 48. de interdictis, relegatis & deportatis. Interdicti dicuntur, quibus interdictum eſt certi loci aditu commercioque: veluti ſi qui Roma abeſſe iubetur à conſule: vt Lamia eques Romanus, quem (vt ſcribit Cic. in Orat. pro Sextio) P. Gabinius conſul iuſſerat ab vrbe abeſſe millia paſſuum ducẽta. Item, ſicui à præſide prouinciæ, veluti Siciliæ, aditu ſuæ prouinciæ interdicatur. Cuius rei exempla ſuppeditant in l. 7. §. 4 5 & 6. ff. eod. Relegatorum autem duo genera ſunt, alij namque proprie Relegati dicuntur, cum in locum aliquem ab hominibus amicis, & notis remotum amandantur: vt Ouid. qui in Pontum abire iuſſus eſt: qua de cauſa ita ſcribit.

Arua relegatum iuſſiſti viſere Ponti.

Cic. lib. de offic. 3. Criminabatur etiam, quod Titium filium, qui poſtea eſt Torquatus appellatus, ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſſiſſet. Alij vero impropriè relegati dicuntur, qui non modo non amandantur alio, ſed certum in locum quodammodo includuntur: & quaſi circumſcribuntur, vt cum præſes damnat aliquem ne domo ſua prodeat: in l. vlt. eod. quod feciſſe Verres dicitur à Cicerone. Verrina 4 qui indicem illum qui ſecundum Heraclium iudicarat, in ſenatu eſſe, locisq; & commodis publicis vti vetuit. Item cum quis patria excedere vetatur, iubeturve certis in vicis morari: qua de re loquitur Vlp. in l. 7. §. ſolet eod. eaq; eſt, meo iudicio, quã Martianus latam fugam appellat in l 5 eod. Vbi ait, latam fugam eſſe cum omnib. locis interdicitur, præter certum locum. Nam latam fugam Græcus homo dixit, non facultatẽ libere vbique vagandi, vno loco excepto ſignificans: ſed φυγὴν potius demonſtrans, i. e. exilium ab omnibus locis præterquam ab vno: quaſi dicas, hominem ab omnibus locis præterquam ab vno aliquo fugatum, ſic enim Græce nonnunquam noſtri loquuntur, vt notauimus in l. 1 ff. de ſponſal. Sponſalia eſſe mentionem, pro μνηστείαν. Apparet igitur neque corruptum illum eſſe locum, vt Budæus & alij exiſtimant, & hanc latam fugam ex aduerſo reſpondere Interdictioni, ſiquidem Interdictio dicitur, quum quis certi loci aditu, lata fuga vero cum certi loci exitu prohibitus eſt, quod paucis hiſce annis apud Allobroges vſurpari vidi, cum decreto Senatus piſtor quidã vrbe ſua exire per vniuerſum vitæ ſuæ tempus eſt prohibitus, quam multam Exilij nomine recte à ICtis appellari, locus quem ex Orat. Cic. pro Sextio ſubjiciam, oſtendit: Idemque tu, cũ hic atque huiuſmodi conſiliis, ac facinoribus nomine C. Cæſaris clementiſſimi, atque optimi viri, ſcelere vero atque audacia tua M. Bibulum foro, curia, templis, locis publicis omnibus, expuliſſes, incluſum domi contineres: cumque non maieſtate imperij, non iure legum, ſed ianuæ præſidio, & parietum cuſtodiis conſulis vita regeretur, miſeriſne viatorem: qui M. Bibulum domo vi extraheret, vt id quod in priuatis ſemper eſt ſeruatum, id te Tribuno pleb. Conſuli domus exilium eſſe non poſſet. Deportati porro dicebantur, qui ciuitate ſua mulctari, vincti (vt veriſimile eſt) neruo aut compedibus, in nauim aliquam imponebantur, ſeruiſque publicis vt cum in inſulam transferrent, tradebantur: idque atrociſſimum exilij genus erat, quod (vt modo dixi) ius omne ciuitatis & agnationis adimebat. l.6 ff eo l 4. ff. de gradib. l. ſunt quidam, 17. ff. de pœn. & l.1. ff de hæred. inſtit. Itaque neque capere quicquam ex teſtamento ciuis Roman deportati poterant, neque ius vllũ in ſua priſtina ciuitate retinebant, l. eius qui, 8. ff. de teſtam. l. ſi pater. 9. C. de ſent. paſſ Deniq; mortuorum loco habebantur. §. cum autem, quib. mod. ius patr. l Gallus ff. de li. & poſth. Hinc illud Iulij Cæſaris edictum apud Suetonium: Deſinant, inquit, vltra quærere, mihique qui compertum habeo, credant: aut quidem vetuſtiſſima naui impoſitos quocunque vento in quaſcunque terras iubeo auehi. Sic Terent. in Phormione. Tantane affectum hominem quenquam eſſe audacia? Nonne, hoc publicitus ſcelus hinc deportarier in ſolas terras? id eſt, in ſolitudinem, vt ait Donatus. Triplex igitur inter Deportationem & Relegationem differentia. Deportati ciuitatem amittunt, dicta lege 6. de interdict. Relegati vero retinent, l. ſeptima, §. primo, eodem. vbi Vlpianus ait, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum quis fuerit relegatus, & ciuitatem Romanam retinet, & teſtamẽti factionem non amittit:

quod idem traditur in d.l.8. de teſt.& l.4 de interd. vbi Vlp. ait, relegatum in poteſtate ſua liberos retinere: quia & alia iura ſua omnia retinet. Altera differentia eſt quod Deportati perpetuo exilio damnantur: Relegati verò ſæpe ad tempus, d. l.7.§.1.de interdi. Tertia, quod Deportati, vt ve ibi vis declarat, ſeruis publicis traduntur vincti, vt eos in nauim impoſitos in ſolas terras transferant: vt loquitur Ter. Relegati vero exire iubentur his verbis: Illum prouincia illa, inſuliſque eis relego, excedereque debebit intra illum diem, dict.l.7.§.his qui,eod. Atque hæc quidem ita proprie ac ſubtiliter diſputantur. Verum intelligendum eſt, pinguis plerumque nos iſtis vti verbis, vt qui interdicti proprie ſunt, relegati dicantur. Itaque Gallus Ælius Relegatos apud Feſt. ita definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma, aliove quo loco abeſſe, lege, ſenatuſve conſulto, aut edicto magiſtratuum. Sic Vlp. in d.l.7 §. his qui ſcribit eis qui relegantur, ita magiſtratus fari ſolitos. Te illa prouincia exire iubeo. Sic de L.Lamia Cicero loquens in ea pro Sext. Eum, inquit, in concione relegauit, edixitque vt ab vrbe abeſſet millia paſſuum ducenta. Maxime vero verbum exilij confunditur atque permiſcetur. Cum enim generale ſit (vt ſupra diximus) tamen ad deportationis ſpeciem plerunque & quaſi proprie reuocatur, & à Relegatione remouetur. vt in l.2. digeſt. de pœn. Capitalia, inquit, iudicia ſunt, in quibus pœna mors, aut exilium eſt: hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cætera non exilia, ſed relegationes proprie dicuntur: tunc enim ciuitas retinetur. In eandem ſententiam Ouid. lib. Triſt.2.

Adde quod edictum quamuis emite minaxque,
Attamen in pœna nomine lene fuit
Quippe relegatus, non exul, dicor in illo:
Parcaque fortuna ſunt tibi verba mea.

Item:

Nec mea conceſſa eſt aliis fortuna, nec exul
Edicti verbis nominor ipſe tui,
Arua relegatum iuſſiſti viſere Ponti.
Et Scythicum profuga findere puppe fretum.

Item. Triſt.5.

Ipſe relegati non exulis vtitur in me
Nomine, tuta ſuo iudice cauſa mea eſt.

Nomen igitur Exilij, quod generale eſt, plerumque ad ſpeciem Deportationis ita contrahitur, vt de ea ſola intelligatur. Marc. autem in d. l.5. de interd. ad ſolam interdictionem & relegationem contraxit. Vbi cũ dixiſſet, exilium eſſe triplex, tamen duplex duntaxat ponit: ſpeciemq; pro genere conſtituit. quemadmodum ex iis quæ ſuperius dicta ſunt, facile intellectu eſt. Atque hæc quidem de Exilio: cuius in Pandectis mentio fit, ſatis multa. nunc illud ſcire oportet, ſtante Repub. diſſimilimam fuiſſe rationem exilij, quam poſtremis temporibus fuerit. Nam (vt Cic. ſcribit in Orat. pro Cecin.) exilium non ſupplicium erat, ſed perfugium, portuſque ſupplicij: nam qui volebant pœnam aliquam ſubterfugere, aut calamitatem, ſolum vertebant, hoc eſt ſedem ac locum mutabant. Itaq; nulla, inquit, in lege noſtra reperietur, vt apud cæteras ciuitates, maleficium vllum exilio eſſe mulctatũ, ſed cũ homines vincula ignominiaſque vitant, quæ ſunt legib. conſtitutæ, confugiunt quaſi ad aram, & in exilium: qui ſi in ciuitate legis vim ſubire vellent, non prius ciuitatem quam vitam amitterent, quia nolunt, non adimitur his ciuitas, ſed ab his delinquitur atque deponitur. Sic Cæſar in oratione de coniuratis apud Salluſtium. Eodem illo tempore maiores noſtri Græciæ morem imitati, verberibus animaduertebant in ciues, de condemnatis ſummum ſupplicium ſumebant. Poſt autem lex Portia, aliæque leges paratæ ſunt, quibus legibus exiliũ damnatis permiſſum eſt. Et paulo ſuperius, An quia lex Porcia ac aliæ item leges condemnatis ciuibus non animam eripi, ſed exilium permitti iubent? Et Polyb in eãdem ſententiam, lib. 6. itemque Cic. in Orat pro domo ſua. Scire autem illud oportet, moris tum fuiſſe, vt quibus ciuitas lege adimeretur, iis non exilium nominatim irrogaretur, ſed aqua & igni interdiceretur: quod in Commentariis orationis pro Cecin. iampridem docuimus: & ſuperius ſub verbo, Aqua & igni; vt dubitare nemo poſſit, quin, cum exilio damnatum aliquem per id tempus legimus, de aquæ & ignis interdictione intelligendum id ſit. Sed quæri video de C. Verre, de Fabricio & aliis qui eum rei lege aliqua publicorum iudiciorum facti eſſent, ſeſeque damnatum iri viderent, ſua ſponte ciuitatem relinquebant, vtrumne exilium illud appellandum ſit: & ſi exilium eſſet, vtrum legitimum, an voluntarium? Reſpondemus autem noſtra quidem ſentẽtia, veriſſimum iſtud exilium fuiſſe, nec voluntarium appellandum, ſed & legitimum, & coactum, & neceſſarium, legitimum, quia leges, quibus erant rei facti ciuitatem iis adimebant. itaque abſentes condemnabantur: vt in Verr.2. iampridem docuimus. Coactum autem ac neceſſarium, quia non ſponte ac libenter diſcedebant, ſed quoniã fore videbant, vt paucis poſt diebus damnati ciuitatẽ relinquere cogerentur. Malebant igitur abſentes, quam præſentes, eam infamiam ſubire: Hoto. Vide Franc. Duaren animaduerſ. diſput. c.37. Ioan. Robert. Aurel. ſenten. lib.. Adde Peckium l.4.§ diuus.n.7.ff. de incend ruin. nauf.

Exilium id eſt deportatio in inſulam Nou.12.c.1. Gothof.

Exilium quoddam reuocabile eſt, Gothofr. ad §.3.l.14.C. de ſacroſ. eccleſ.

Exilium, id eſt, relegatio. Gothofr. ad l 2.C. vt intra certum tempus crim.

Exilium & latam fugam, & relegationem in inſulam ſignificat, l.5. de interd. item aquæ & ignis interdictionem, l 2. de publ. iud. Cic.2. ad Herenn. Hinc ad obſcuritatem vitandam Vlpian. l.148. is demum. de bonis libert. aut exilium, ait, quod ſit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur. Inde exilium deportationis, l.5 C. de ſacroſ. eccleſ. & alibi. & exilium relegationis, l.4. de pœn. Briſſ.

Exilium triplex Martiano, aut certi loci, vel locorum interdictio: aut lata fuga, ſeu omnium locorum, præter certum aliquem, interdictio: aut inſulare vinculum, ſeu relegatio in inſulam. l. 5. de interd. Exilium etiam triplex Archidiaconum beatus. 45. diſt. Hot. Prat.

Exilium aut temporarium, aut perpetuum eſt, l. vlt. de i... 13. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eat. l.4. de interdict Briſſ. P...

Exilium voluntarium, l. aut facta 16. vbi Budæus de pœ...

Ex illo dolio amphoras decem, & ſi non decem, ſed pa... inueniri poſſunt: non extinguitur, ait Paul. in l ſi quis ... modo accipit quod inuenitur, ait Paul. in l. ſi quis ſeru... leg. 2. Spieg.

Ex iure manu conſertum vocati priſci ICti dicebant al... cui lis intendebatur. Metaphora ſumpta à bellis, in ... manus conſerere dicuntur, qui comminus confligunt: Varro lib. de ling. Lat. 2. Spieg. Vel. vt Prat. lib.5.

Eximere diem, eſt, prolongare, vt Cato diem dicendo e... bat, id eſt, prælonga oratione, cenſendi tempus conſu... de induſtria. Sic eximere actionem dixit Vlpian. cum ... lationem effectum eſt, vt iam agi lege non poſſit. Vide Actio exempta. Prat.

Eximere & Eripere in tractatu, Ne quis in ius vocatum eximat, hoc differunt, quod Eripere eſt de manibus aufe... raptum: Eximere quoquo modo auferre, vel remorari impedire, quo minus in ius vocatus ſe ſiſtat. l.4. ff. ne qu... qui in ius. Hotom. Prat.

Eximere noxæ, eſt criminis admiſſi gratiam facere, ... vt ſcribit Budæus, remiſſionem dare. Brechæus l. a... fraus. §. inter mulctam. ff. de verb. & rer. ſign.

Eximendæ cretæ, vel lapid ius, l.5. & 6. de ſeruit. ruſt. p...

Eximere ancillam, l.7. ff. qui ſine manumiſſio, id eſt, m... iecta abducere.

Eximere ſaxum, l.6. C donat.

Eximi de reis dicitur, cuius nomen eum ipſe in reos eſſet, deletum eſt, l. hi tamen, 11. in fin. ff. de accuſ. l. ſi i... niente, 12. ff. ad Senatuſconſult. Turpilian. vbi Vlp. abo... interueniente de reis eximi aliquem ſcribit. Cicer... Verr. 4. ſignificat accuſatore abſente id fieri: Quo te... inquit, omnis illa mea feſtinatio fuit cum periculo ... ob eam cauſam, ne tu ex reis eximere, ſi ego ad diem ... fuiſſem. Et Pedian. in Corneliam. Poſtero die cum P... aſſediſſet, & citari accuſatores non adeſſent, exempt... men eſt de reis Cornelij. Hotoman. Prat.

Eximius Imperator Mart. in Authentica de Conſul. §.1.

Exinanire, ab ex & inanire, eleganter accipitur, pro a... re, ſeu minoris efficere. Prat.

Exinanitur fundum. 1. feud. 35. §. 2. id eſt, deſeritur, cu... conſtitutio eius inanis & irrita fit.

Exinanire legatis donationibus, hoc eſt, euacuare, a... re, & ad nihilum patrimonium redigere. l.1 & 3. C. de donat. Spieg. l.87. de legat. 2.

Exinanitio, euacuatio. ca. ad apoſtolicam. de re iud. ... Archid. Prat.

Exinde, ex eo ipſo die, l.1. C. de præſcript. long. temp. l. ... ad l. Iuli. maieſt.

Exinde præſtantur fructus, id eſt, à lite conteſtata, l.4 ... litem, ff. fin. regund.

Ex integro agere, idem quod de integro ſignificat.

Exire interdum ſignificat dimitti & liberari. Sic

Exire de poteſtate parentum, à Iureconſultis dicitur e... pari: à qua ſermonis formula exiſſe è poteſtate dicun... effrenati feruntur aut libidine, aut iracundia. Lege ... libro Tuſculan. quæ. 3 Spieg.

Exiſſe è poteſtate dicebantur inſani, furioſi, iracund... mente excidiſſent, & qui ſpreta ratione, cupiditatu... trio, præcipites ferebantur. Formula ſermonis detor... tur, vt ait Eraſmus, à Iureconſultis: apud quos filij ... nuptiis procreati, dicuntur eſſe in poteſtate parentum... mancipentur, aut niſi pater moriatur. Ruſus emanci... cuntur exiſſe de poteſtate, parentum. Spieg.

E RE quandoque ſignificat ſub luci, eximi, abſcedere. Sic
E RE de hereditate, & communione res alienata l. 54. ff famil. erciſc.
[E]RE interdum eſt abire, ſeu præterire, ſic exire dies actionis, l. 10. ff. quod falſo tut.
[Ex]i: EXITV res erit, id eſt, ſine fine, l. 17. §. principaliter, de ar-itr. Briſſ parerg.
[Ex]ITVS in vulgari ſignificatione ponitur, in l 1. §. deinde, ff. de cloacis, in qua exitum habere Cloaca dicitur, vt in l. vlt ff. de locis & itiner. in qua eſt, Exitum habent viæ militares ad mare, aut in vrbes, aut in flumina, aut in aliam viam militarem. At vicinalium viarum pars in militares vias exitum habent, pars ſine exitu inueniuntur. Briſſ.
[Ex]ITVS in maleficiis non ſpectantur, ſed voluntas. l. 84 ff. ad l. Corn. de ſicar.
[Ex]ITVM habere, id eſt, ad eff ctum perduci, l. 5. ff. de teſtamen. quemadmodum aper.
[Ex]ITVS mariti pro morte, l. 1. §. ſ. de his, qui not inf.
[Ex]ISSE dies actionis dicuntur, l. 1. ex quib. cauſ. maior. cum agendi poteſtas eximitur. Prat.
[Ex]ISTERE, proprie ab exiſtendo dicitur: Siſtitur autem quod firmum & immutabile. Cic. de offic. lib. 2. Vt tyranni exiſterent, & optima tes opprimerentur. Hinc
[Ex]ISTERE conditio proprie dicitur, quando mora amplius dici non poteſt. Ex cap. 9. lib 3 parerg. Alciat.
[Ex]ISTERE, operari eſt, & efficere: qui eſt ſignatus modus loquendi elegantiæ Iuriſconſultorum dignus; monuit Zaſius in l. nouis. ad l. in oratione. ff. ad l. Falcid. Spieg.
[Ex]ISTENTIA ſui hæredes operatur tranſmiſſionem paternæ hereditatis, etiam non agnitæ, ad quoſcunque etiam extraneos: Gothofr. ex Bar. & Bald. ad l. 3 pr. C. de iur. delib.
[Ex]ISTERE, interdum ſignificat. Euenire. Briſſ.
[Ex]ISTERE, in natura rerum eſſe. Bred. vid. l. 6. fin. Cod. ſol. matr.
[Ex]ISTENTIALITAS, Breder. ex lib. ff. 46.
[Ex]ISTERE dies, conditio dicuntur noto ſenſu. Exiſtere etiam hæredes, id eſt, apparere. Quod verbum de ſuis proprie vſurpatur, qui emergunt apparentque ſui & naſcuntur, non fiunt hæredes. l. 14. ff. de ſuis & legit. l. 11. ff. de liber & poſth. Adde l. pater filium, ff. de vulg. & pupill. vbi Goueanus annotauit exiſtere proprium verbum eorum eſſe, qui ſine vllo facto mortuis parentibus, ſtatim hæredes fiunt. Extranei vero, exiſtere dicuntur, cum hæreditatem adiere: Cuius rei crebriora in libris noſtris ſunt, quam vt adſcribi debeant, exempla. Briſſ.
[Ex]ISTERE & deficere aduerſantur, l 88 ff. ad l. Falcid.
[Ex]ISTIMATIO eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus: quę ex delicto noſtro autoritate legum, aut minuitur aut conſumitur. Autor Calliſtr. l. cognitionum. de extraord. cog. Spieg Hot.
[Ex]ISTIMATIO alias pro fama accipitur: quia ſcilicet fama ex vulgi iudicio & exiſtimatione naſcitur, l. teſtium. ff de teſtib. 104 princ. de reg. iur.
[Ex]ISTIMATIONEM defuncti purgare. l. 3. § quoties, de iniur.
[Ex]ISTIMATIO, eſt alias arbitratus & iudicium. Nam exiſtimatio ab æſtimatione proficiſcitur. Cum rebus æſtimatis, hoc eſt perpenſis, & excuſſis, poſtea iudicamus & arbitramur.
[Ex]ISTIMATIONEM conſeruare, Vlp. in l. quid ergo ff. de his qui not. infam. Pœna grauior vltra legem impoſita, exiſtimationem conſeruat, &c. Spieg.
[Ex]ISTIMATIONIS cauſa, (ſic enim legi debet in l. ſi in duabus 104. ff. de diuerſ. reg. iur. non, vt in vulgaribus, æſtimationis) quæ ad famam pertinet, quæve infamiæ notam inurit. P. Decio, & Pet. Fabro interpretibus.
[Ex]ISTIMATIONEM pœnæ contingunt, quæ infamiam irrogant, l. 1t. de pen. Briſſ.
[Ex]ISTIMATIONEM lædere, & notare l. 2 ff. de iis, qui not. infam. & alibi conſeruare l. 1. §. prætor. ff. de iis, qui not. infam. purgare, l. 1. ff. de iniur. Prat.
[Ex]ISTIMATIONE integra, & illæſa. l. 25. de procu. ff. Quod Herennio Modeſtino dicitur μὴ ἔντος τ̃ ἐπιμείας. l. 21. ff. de tutor. dat. Prat. ex Briſſ.
[Ex]ISTIMO, id eſt, puto, opinor, Briſſ.
[Ex]ISTIABILES viuentium fortunæ. Apuleius 2.
[Ex]ITIVM, vt Feſtus, peſſimum exitum dicimus. In exitium recip. contenditur, l. 1. ff. de captiuis & poſtl.
[Ex]ITVS, vide Exire.
[Ex]Legibus verbum, quomodo intelligendum. Alciatus explicat in l. nominis rei. de verb. ſig. Et re vera ſi vnquam peccatum eſt in hoc, nunc peccatur maxime, non à Iuriſperitis tantum, ſed à principibus, magiſtratibus, regibus, pontificibus, ſacrificiis, theologis quoque. Proinde nulli non, vt vulgo dicitur, facultati, crebrius inculcanda eſt ea ſententia; quæ habetur C. de ll. Nulli dubium, in legem committere cum qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem. Spieg. Adde Forcat. Neciom. dial. 64. n 2.
[Ex]LEX, ait, Non. Marcell. qui ſine lege viuit: citatq; hos Varronis σκιαμαχία, Verſus, poſtremò, quæſo patebis legibus, an non? anne Exlex ſolus viues?
Ex magiſtro equitum, officiorum: ex præfecto, ex duce, ex vicario, ex agente in rebus, ex cura palatij, excomite domeſticorum. Briſſ. ex Marcellin. & Georg. Turonenſi.
EXMAGISTER, in tit. C. de nouo C. faciend. ſicut Exconſul. Prat.
Ex more, pro ſecundum conſuetudinem.
Ex natis gregem ſupplere, id eſt, in locum capitum defunctorum vel inutilium alia ſubmittere, vt dicunt Vlpianus & Pomponius. l. vetus. & ſeq ff de vſufruct. Spieg.
Ex nobis Deſcendentes dicuntur: vt Nos, ex Aſcendentibus. Auth. de hær. & Falc. § primum vtique Alber.
Ex nunc verbum & includit, & excludit, cap. frequens. de reſtit. ſpol. in 6. Si hæc verba adponantur in ſententia excommunicationis, non eſt neceſſe adiicere, prout ex tunc Clem. 1. de ſepult. nam trahitur ad diem conditionis. Innoc. c. præterea. de appellat. Prat.
Ex nũc prout Ex tunc, & Ex tunc prout Ex nunc frequẽs. Pragmaticis formula, qua ſignificatur extremitatem temporis trahi ad initium, & finem trahi ad extremitatem. Accurſio, l. 1. C. de edendo. Bart. l. ita ſtipulatus. *La grande*, de verb. oblig. Bart. l. de pupillo. § ſi plurium. ff. de nou. op. nunt. Spieg.
Ex non ſcripto, ſine libello interpretatur Albericus in §. ſi tibi ſtudium. de mandat. pr. in auth. Aliter ſumitur in §. ex non ſcripto Inſt. de iure nat. gent. & ciuil. Prat.
Ex officio ad artificium tranſire, declaratur à Martian. de leg. 3. l. legatis ſeruis Spieg.
EXOLERE pro deficere, ac vetuſtate quadam euaneſcere, familiare verbum Iureconſul. l. 2 § Exactis. ff. de orig. iuris. vbi Oldendorp.
EXOLVERE debitum. l. 1. C. comminationes, epiſtolas.
EXONERARE debitum, l. 3. C. de pignor actio. exonerare ſortis. debitum l. 11. C. de vſur.
Ἐξώπροικα, paraphernalia. Goth. ad l 9 §. 3. pr. de iure dotali.
EXORATVS, l. 3. ff. de obſeq. parentib.
EXORBITANTIA, Zaſ. interpretatur, quę ſunt extralimitanea, quæ ſunt irregularia, quæ ſunt enormata, & propemodum abſurda. De his valde notabilis doctrina per Ang. iactatur in l. quique parentes. ff. de in ius voc. Quod quantumcunque ſint exorbitantia aliqua, tamen propter honeſtatis rationem fit extenſio etiam ad caſum improprium. Sane egregia limitatio ad id, quod per manus traditur, in exorbitantibus non fieri extenſionem. Spieg.
EXORCIZARE verbum eſſe vulgi Vlp. in l. 1. ff. de var. & extraord. ſcribit. A quo Exorciſtæ. Iul. Firmic. li. 3 Matheſ. cap. 9. Faciet EXORCISTAS, & qui laborantes dæmonum incurſione homines aptis remediis liberent. Auguſt. in lib. de Beata vita de ſpiritu immundo agens, vel ille ait, qui extrinſecus inuadit acumen ſenſuſque conturbat, & quendam hominibus infert futurum: Cui excludendo qui prę ſunt, manum imponere vel EXORCIZARE dicuntur, hoc eſt per diuina eum adiurando expellere. Cui moueri in Eccleſia qui præerant. EXORCISTÆ vocabantur. l. 1. Co. de epiſc & cleric. l. 121. de decurionib. in C. Th. Iſidorus lib. 8. Etym. ca. 52. EXORCISTÆ ex Græco in Latinum adiurantes vocantur. Inuocant enim ſuper catechumenos vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen domini Ieſu adiurantes per eum vt egrediatur ab eis. Briſſ.
EXORCISARE. Vlp. l. 1 ff. de extraord. cognit. Non tamen ſi incantauit, ſi imprecatus eſt, ſi, vt vulgari verbo impoſtorum vtar, exorciſauit, non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prędicatione affirment. hęc ille. ἐξορκίζειν eſt abiurare, & execrari. Talium imprecationũ quibus morbi expelli credebantur, meminit Plin. li. 28 c. 2. Lucas etiam in actionibus Apoſtol. c. 19. de præſtigiatoribus quibuſdam commemorat, qui ſe dæmonas poſſe pronunciato Chriſti nomine profligare profitebantur: quos ἐξορκίστας appellat. Mentio fit in l. 6. C. de epiſc. & cler. Hot. c. 1. diſt. 25. & c. exorciſta. 25. diſt.
Ex ordine, vice, aduerbij fungitur.
EXORDIVM, pro initio, & primordio Briſſ.
EXORNANT ſibi mulieres puellas comatas. l. 49 D. de leg. 3.
EXORTIS incendiis plurib. eodem die, l. 2. D. de offic pręf. vigil.
Ἐξωσμοί, v. Gothof. ad l 11. pr. C. de ædific. priua. & Cuia. 1. obſeru. 30 & 4. Inſt. tit. de act.
Ex parte, idem quod partim ſignificat, & vice aduerbij ponitur. Canoniſtę aliter, &, vt pleraque alia, barbarè vſurpant.
EXPATRITIVS, qui patritiatum depoſuit Zeno l. 3 C. de ſenat. vel patrit. Quoties viro forte patritio, vel expatritio, vel ei quem pictoriatię, &c. Hotom.
EXPAVESCENDVM, l. 29 § forſitan, D. de liber & poſth.
EXPECTARE mortẽ patris ſignificat etiã valde auidè expectare vt eſt apud Fabiũ li 8. c. 3. & notũ eſt illud è poeta. Filius ante diem patrios inquirit in annos, Baldui. de her quali. & diff.
EXPEDIRE, intereſſe, conducere, vtile & è re eſſe, ſignificat. l. 5 §. ſi æs alienum, D. de reb. cor.
EXPEDIRE nonnunquam ſignificat explicare. Briſſ.
EXPEDIRE, pro abſoluere. Caius de iureiur. Maximum remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi reli-

gio,in tettiis perſonis, h.e. imperſonáliter,pro vtile eſt, vſurpatur,Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. §. ſed & maior, Expedit reip.ne quis re ſua male vtatur. Expediat,id eſt,conueniat,vel opoitear.c.eum expediat,de elect.in 6.

EXPEDIRE propric eſt pedem retentum libetare, quod impeditur is dicarur,qui pedes habet ita alligatos, vt progredi nequeat;hinc ad multa alia transſertur, vt expedire negotia: & expeditum,quicquid promptum eſt & paratum. Connan.lib. 9.cap.5.

EXPEDIRI, in §.item pretium, Inſt. de empt.eſt explicari, exerceri,celebrari.

EXPEDIENDA de plano ſunt quæ proconſul habet, l.nec quicquam de offic.proconſ. Quam expeditionem, qui eandem cum ſummaria cognitione faciunt, res diuerſas confundunt, nec acute ſatis diſtinguunt quæ ſecerni debent. Id enim pro conſtanti & certo habeo. Eſſe, vbi & ſummatim de cauſa cognoſci poſſit, cum tamen de plano res expedire nequeat. Et quid eſt ergo,de plano expedire? Nempe iudice pro tribunali more maiorum ad ius dicendum non ſedente: Ex eo ſignificatione ſumpta, quod Planum pro terra, ſeu ſolo nonnunquam dici ſoleat, vt apud Ouidium Naſonem: Qui cadit in plano, ſic cadit,vt tacta ſurgere poſſit humo? Apud Domitium Vlpian.l.ſed etſi.§.1.de inſtit. Proſcribere palam ſic accipimus claris litteris, vt de plano recte legi poſſit, & apud Cornelium Frontonem. Cadimus in plano. decidit aliquid ex alto. Hinc Sueto. Tranquill. in Tiberio Cæſare: Si quem reorum (inquit) elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat, Iudiceſque aut plano, aut è quæſitoris tribunali, legum & religionis, & noxię de qua cognoſcerent, admonebat. T. Liuius lib.10. Quia ægre ſucceſſerant ex plano in muros;& L.Florus lib.4. Qui fiduciam timens, in quos ſe recipiebant. Caſtra ſua, ſed quæ in plano erant habitare & incolere iuſſit. Curt. lib.3 εἰκοστῶν.c.4.

EXPEDIRE nomina,Cic.l.16. Epiſt. ad Att. Quo in genere loquendi poſitus eſt elegans ille locus in Valerium Catonem, ſummum Grammaticum, qui creditori ſatisfacere non poterat ęriſque alieni diſſoluendi copiam non habebat, in quem Bibaculus, vt Suet. l.de illuſtrib. Gram.refert,luſit his verſibus.

Mirati ſumus, vnum Magiſtrum.
Summum Grammaticum,optimum Poetam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones:
Vnum difficile expedire nomen.

EXPEDIRE per libellum. Moris fuiſſe,vt quid à principe deſideraturi, principem etiam præſentem ſcripto adirent,auctor eſt Tacit. Annalium lib.4. ciuſque moris meminit Calliſtratus. Ait enim Diuum Hadrianum aditum fuiſſe per libellum à Iulio Terentio, l. Diuus. De re iud. Vlp. etiam de quodam ſcribit, qui ſe feciſſe procuratorem libello principi dato profeſſus eſt,l.ne ſatiſdatio.zr. Rem rat. hab. Hunc morem ab iis quoque obſeruatum fuiſſe, qui quid à prætore aut præſide, aduerſario nullo in ius vocato, poſtulabant, expreſſe teſtatus eſt Iulius Paul.l.15. de in ius voc. Et tunc ſi talis res per libellum peteretur, quæ prolixiorem nullam requireret cauſæ cognitionem, ſtatim per libellum, etiam de plano expediebatur. Itaque illud eſſe omnino videtur quod Suet. ſic de Nerone ſcribit:In iuriſdictione poſtulationibus niſi ſequenti die ac per libellos non temere reſpondit. Eos haud dubie libellos intelligens, quibus aditi Principes moris erat. Igitur ad illud quod à principe, vel à præſide libello petebatur per libellum reſpondebatur: & ſic per conſequens expeditio poſtulationis fieri etiam per libellum ſubſcriptione,ſolebat. l.29.de l.Corn. de falſis. Si aut res quæ per libellum petebatur, talis eſſet, vt opus haberet decreto, tunc ea neque de plano, neque per libellum poterat expediri,ſed in diem cognitionum differebatur: qui dies cognitionum, decreti dies appellabatur.l.28.in pr.de Excuſ. Ræuard. pro trib.lib.Sing. cap.8.

EXPEDIRE alimenta pupillo, i. erogare,& adminiſtrare,l.vlt. vbi pupill.educ.

EXPEDITIO, proprie profectio cum expeditis militibus. Salluſt.Iugurth.Marius interea exercitu in hybernaculis compoſito, cum expeditis cohortibus & parte equitatus proficiſcitur in loca ſola. Et paulo poſt, de eodem loquens, Pauidi ſine decore ad Syllam profugiunt, quem Conſul in expeditionem proficiſcens Proprætorem reliquerat. Imp tamen pro caſtris poſuit in pr. tit. De milit. teſt. vel teſtamentorum leges non exiit ab iis, qui in expeditionibus occupati ſunt nam in §.4. Quatenus, inquit, militant, & in caſtris degunt.. Hotom.

EXPEDITIO itineris faciendi, id eſt, confectio,abſolutio,l.6.§. 2.C.de appellat.

EXPEDITUM, Vlpianus in l.contra. §.ſi filius, de pactis venuſte accipit, pro certo, explanato, declarato, deciſo, Quod & ipſum non eſt expeditum. Idem in l.2.rem pup.ſal.fore,non expeditam emptionem, pro difficili, & ea quæ cito fieri non poteſt, Sic expeditiſſimū,pro certiſſimo & indubitato,Gaius dixit in l venditione.§.fin.de hon.aut.iud.poſt. Deniqu[e] expeditum dicitur, quicquid promptum ac paratum, vt Hoto.Prat.

EXPEDITI milites, vel in expeditionibus exiſtentes dicu[ntur] quicunque ſunt in ipſo exercitu aut caſtris, id eſt, eo loc[o] Reipub.cauſſa eſt belli apparatus, ſeu in ſtatione illi ſin[t] in hybernis ſeu aliubi pro finibus Imperij tuendis: imo cunque in loco ſint militiæ cauſa, vt ſi Romæ ſint ad d[efen]ſionem vrbis collocati ac diſpoſiti. Falſum ergo, ſtation[arios] ac limenarchas non recte teſtaturos iure militari, qui ſint in expeditionibus. Nam Vlp.l.1.§. vlt.de bono. poſſ[.] teſt. Miles eſt,etiamſi in noſtro non eſt: & Nauarchi ac [Trie]rarchi claſſium, iure militari teſtari poſſunt: & in claſſib[us o]mnes remiges ac nautę milites ſunt: item & Vigiles.Ho[tom.] ex Connano.

EXPELLERE & Repellere,non debet intelligi de armis pri[uatis] & de facto, ſed de publica executione,& de iure, teſte [Iuſti]niano in proœmio Inſtit.qui ait,Sed etiam per legitimo[s tra]mites calumnientium iniquitates expellat: Vnde qu[idam] Doct.falſo tradunt in certis ſpeciebus permitti priuatim [ex]pellendi facultatem. Prat.

EXPELLEUTA.Compulſor.Goth.ad c.6 Nou.128. ex Sctin & Iulia.

EXPELLERE patronam, id eſt,repellere,ſummouere,exclu[dere]. Briſſ.

EXPELLERE,pro repudiare,l.8 §.3.pr.C.de repud.

EXPELLERE è patrimonio,Ciceroni eſt paterna hæreditate eludere.Idem dixit,Expulſam à matrimonio filiam. Spie[g.]

EXPENDENDUM reditum patrimonij viriliter monuit Vlp. l. Ius alimentorum. Vbi pup.educ.deb.ſic ſcilicet, vt ſemp[er a]liquid ex reditu ſuperſit.Spieg.

EXPENSA in rationibus ab antiquo appendendatum pecun[iæ] more dicta,Plin.lib 33.c.3.ſcribit Idem expenſare in l 41. [li]bertatem.ff.de fideicomm.lib.quod alias Expenſum ferr[e d]icitur. Plin.lib.2.c.7.Huic omnia expenſa, huic omnia fe[run]tur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramque p[agi]nam facit, ferre pro imputare & attribuere. l.22. §.pen. [ad] Treb.l.10 ff.de ſup.l.24 ff.quæ in fraud.credit.l.13.ff.qui[bus mo]tio in pig.Briſſ.adde Conn.lib.8.c.1.n.5.

EXPENSÆ Nemo qui vltra ſubſtantiæ ſuæ modum ſumptu[s fa]cit,æquo animo ferendus. Nouell. Vt determi. ſit num.[cle]r. §.ex omni igitur. Conſt.3. non oportet vndique ad ſum[ptus] poſſeſſiones conquirere, (Nam id inſatiabili cuidam auari[tiæ] ſimul,& impietati proximum eſt)ſed ex moderatis facul[tati]bus ſumptum temperare. ibid.Prat.

EXPENSÆ ſumptus ſunt voluntarij: & non neceſſarij Imp[enſæ] vero ſunt vtiles,& neceſſariæ.Prat.

EXPENSÆ debentur variis ex cauſis: alias ex victoria cau[ſæ], cauſę,de quibus tractatur in l.properandum.§.ſin autem [al]terutra.C.de iud.& in ea.calumniam de pœnis.Alias ex co[ntu]macia aduerſarij. Quarum ſit mentio in l.ſancimus.C.d[e iu]dic.& in c.cum dilecti. de dolo & contumac. Alias ex c[ul]pa Aduerſarij, qui proceſſum cauſæ differt,vt eſt conſtitutu[m in] l.non ignoretis, C.de fructi. & liti.expenſ.& in c.finem [li]b. de dol.& contum. Alias ex temeritate eius,qui alium ſi[ne a]ctione eius traxerit,vt in l.eum quem temere. in pr. de i[udic.] l.de dol.& contum.lib.6.Prat.

EXPENSUM ferre,eſt ſcribere ſe pecuniam dediſſe. Vlpian[us] [a]d Senatuſconſul. Trebell.l.mulier.Dicendum eſt potius,fr[atri]bus hoc expenſum ferendum, quam fideicommiſſo. O[bſer]uandum autem, quod non ſolum de pecunia,ſed etiam [a]liis operibus dicitur. Marcel.ad l.Iul.repetund.l.lex Iuli[a] illud quoque cauetur, ne expenſum ferat opus publicum [fa]ciendum, frumentum publice dandum, præbendum,ad[pre]hendendum,ſarta tecta tuenda, antequam perfecta, pro[bata] præſtita lege erunt. Iauol.de ſupelleg. l.qui veſtem om[] nem omnem, & res plurium generum ſupellectili ferre [ſol]itus erat. Scæuola,quæ in fraud.l.pupillus. Creditores [] gentiæ expenſum ferre debent. Spieg. Adde Forcat.in [] rio Iuris Ciui.c.2.n.5.

EXPENSUM ferre dixit Plin.lib.2.c.7.Ferre,pro imputare [at]tribuere.l.22.§.pen.ff.ad SC.Trebell.Prat.

EXPERIRI & periculum facere etiamnum Latinis pro [] dicitur, & periculum pro experientia, experientia pro [peri]culo lib.7.c.11.n.7.Connan.

EXPERIRI, vel Experiri ius (vtrumque enim dicitur) lege [age]re eſt, vel actionem in iudicio intendere, inde deducto [ver]bo,quod qui rem aliquam iudicio petunt, ij quod iuris [ha]bere ad eam rem petendam arbitrantur,id ad iudices te[nen]di & experiundi cauſa exponunt. Liuius lib.50. Pretor i[n] L.Petilio dixit, ſeſe eos libros in ignem coniecturum, prius quam id faceret, ſe ei permittere, vt ſi quod ſeu i[us] auxilium ſe habere ad eos libros repetendos exiſtimare[t, ex]periretur: id integra ſua gratia facturum.Paul.l.3.ff.de i[n ius] voc. In ius vocare,eſt iuris experiundi cauſa vocare. Vl[p. ex] Prætoris edicto in l.4. ff vi bonor.rapt.In eum anno.qu[o pri]mum de ea re experiundi poteſtas fuerit, in duplum,

ſc l.3. §. hæc pœna,ff. quod quiſque iur.l.t. de diuerſ.temp. ct.Hor.

E·BRIRI, & ad iudicium vocari,ſicut agere,& conueniri opponuntur.l,15 ff.de adminiſtr.& peric.

EPERIRI iudicium.l.22.de quæſt.

EPERIRI iudicio,actione,interdicto,paſſim legitur.Experiri, abſolute,eodem ſenſu,l.3.hæc pœna, quod quiſque iuris l 23. e poſ Briſſ.

EPERIENS pro experto l.ex aula. Co.de priuil.eo.qui in ſac. palat.milit.Prat.

EPERIENTIA eſt cognitio quædam nullo docente,per vſum contingens. Et in hoc diſtat ab arte,quæ certis traditur præceptis Old.

E ERIMENTVM equorum vel mulatum,l.20. ff.de præſcript. verb.

EXPERIRI intra parietes , Ciceroni eſt , permittere rem diſceptandam inter amicos citra iudicium , & extra cancellos forenſes. Vulgo Amicabilem ingredi compoſitionem appellat. Spieg.

EXPERIVNDI poteſtatem habere quid ſit,exponitur io leg.1.ff. de diuerſ.temp.& l 55.ff.de ædil.edict. Quod pertinet ad interpretationem l 6 ff.de calumniato. l.1 ff.quando.act.de pecul. l,1 & l.10 ff. quæ in fraud. credit. l. 1.ff. vti poſſid. Iuris experiendi gratia dixit Paul.in l.1.ff.de in ius voc.vi & Cic. pro Cecinna.Homines inermes,qui ad conſtitutum iuris experiundi gratia veniſſent , id eſt , vt de iure ſuo experirentur, diſceptarent.Briſſ.

EXPERIRI,pro defendere in c.t.de iudic.Prat.

EXPERSONA mora fieri dicitur in l.Mora.ff.de vſur. cum per debitorem fit,quo minus ſoluat. Quod tunc accidit,cum interpellatus non ſoluit , quibus in cauſis moneri illum oportet. Nam qui paratus fuit ſoluere,ſi à ſe peteretur,nihil facere videtur , quo minus eo tempore,quo creditor poſtulet,ſoluat.Donellus de mora.

EXPERS immunis l.1.C.de ſecund nupt.

EXPERTES,qui nullam rerum experientiam habent.C.de tuto. r · ill·ſtr.peri.l.1.

EXPERTVS hoc eſt,experientia doctus & pendens factus. Huic dere oporteret c.vt conſtitueretur 50.diſtinct.

EXPETERE ius alicuius,pro curare , vt alicui fiat ius & ius ſuum ·tin·at

EXPIGMARE & Expigmatio,pro fucare & fucatio capitur apud Cyprianum in lib.de habitu virginum.Licet vulgo ibi legatur Expugnare & Expugnatio , quæ verba non quadrant ſententiæ.Tiraq.in 3 l.connub.gloſ.1.part.t.

EXPILARE,furtiue fraudare.Inde apud Iuriſconſ titulus eſt, De ·i nunc expilatæ hæreditatis. Et qui alienam hæreditatem expilauerit,extraordinariè ſolet coerceri.Prat.

EXPILATÆ hæreditatis crimen proprio nomine noratum eſt, ·im in furti appellationem nō caderet, quòd in hereditaria ·ommitti non intelligitur l.2 § r. D.expil.hæred.l.17. Co. de ·rt.l.3.C.famil.erciſc.l.3.§.nunc videamus ff.de ſuſpect. tut. Quamobrem in l.21.D.de acquit.hered. ita ſcriptum eſt, rem ·æreditariam quaſi ſubripiens , vel expilans. Expilare verò ·æreditatem, i.ſpoliare dixit Sceuola in l.40.ff.de ſtatu liber. ·t ita expilatam hereditatem accipimus ro l.21 ff de fidei·ommiſſa libert. Et expilatæ hæreditatis poſtulare in l.13 D. · negotiis geſt.toto tit.de crimine expilatæ hered l.7. in fin. ·ad Turpil.l.3 § nunc videamus. D.de ſuſpect.tutorib .Ex·latio hereditatis furtum improbius appellatur.l.12. Cod.de ·s qui notant infamia.Briſſ.

EXPILATIONES à furtis diſcernuntur qualitate & atrocitate ·riminis.l.16.§ qualitate.de pœn.Briſſ.

EXPILATORES ſunt Aſconio atrociores fures , qui ne pilum ·uidem relinquunt in corpore ſpoliatorum. Vide ſuprà, Cō·latores. In iure noſtro propriè hoc vocabulo notantur, qui · teb.vacantis hæreditatis aliquid ſurripiunt,vt D & C.eo. ·lpian.de Effrac.l.1. Expilatores,inquit , qui ſunt atrociores ·res,hoc eſt,λωποδύται,id eſt,qui veſtibus homines exuunt, · Haloander interpretatus eſt. Budæus legit συλαγωγοὶ vel ·λεπταὶ, indicans hoc furtum vocari improbius, in l.ſi te ex·laſſe.C.ex quibus cauſ.infam.irrog.Cicero in pretuta vrba·a improbiſſimum appellauit. Alciatus, apparet eos expi·atores,qui viatoribus noctu pallia & veſtes diripiunt. Spiegel.

EXPIRARE , id eſt , ſpiritum emittere,ſiue mori,l.22 D.de.SC. ·ilan.

EXPIRAT,Mart.§.fin.l.1.de requir.reis Nam & ſi intra annum ·oituus ſit,criminis cauſa expirat & perit. Tranſlate,pro de·idit & transflait. Sic & libertas expirare dicitur, quæ in de·linatione eſt.Spieg.Subſtitutiones expirare ſolent,l.5.Co.de ·mpuberum ſubſtitutio.

EXPLANARVNT,id eſt,interpretati ſunt,& expoſuerunt, apud ·uſtini.in Aut. Quem oporteat epiſc.§.1 Hoc autem tutum ·ſſe credimus , ſi ſacrarum regularum obſeruatio cuſtodia·ur, quam noſi , & laudandi & adorandi inſpectores & mini·ri Dei verbi tradiderunt Apoſtoli & ſancti patres cuſtodierunt & explanauerunt. Hinc explanator,qui interpretatur & exponit.Cic.1. de Diuio. Sunt enim explanatores , vt grammatici poetarum.Spieg.Explanare voluntatem ſuam adhibitis teſtib .l.1.§ 2.C.de Lat.libet.toll.

EXPLERE,complere & implere ſignificat.Briſſ.

EXPLERE conditionem,id eſt implere,l 4 § ſerui, ff.de ſtatulibet. Expleri conditio dicitur, quæ in pietur, & exiſtit,l.18.de cond & demonſt.

EXPLICARE,expedire,conficere,peragere,plerunque ſignificat. Briſſ.

EXPLICARI, id eſt,decidi, res non poteſt citra adiudicationes & condemnationes,autor Paulus de procur.l.licet.§.ſi plures. Spieg.

EXPLICARE pecuniam , quod Græci πορίζειν. Latini Curare. Calliſtratus,l.31 ff.de re iudi. Si qui tamen per contumaciam magis,quàm quia non poſſint explicare pecuniam , differant ſolutionem,i.In promptu non habeant.Hot.

EXPLICARE ſe,id eſt euitare periculum, l.29. §.item Labeo, D. ad L.Aquil.

EXPLICATIO ,eſt allegatio infirmans ſupplicationem. Et eſt pro actore contra reum.Replicatio,allegatio eſt contra exceptionem. Supplicatio verò,allegatio eſt,quæ replicationem infirmat,& reum adiuuat.Spieg.

EXPLICITE,non eſt diſtinctè & apertè,vt Canoniſtæ vſurpant: hoc enim explicare ſignificat,ſed expeditius & celerius denotat.Prat.

EXPLICITO,hoc eſt, abſoluto,apud Vlp.ad SC.Trebell. Explicito tractatu , qui ad fideicommiſſa ſingularum rerum pertinet, tranſeamus nunc ad interpretationem SC. Trebelliani. Hoc SC.factum eſt , eodem referente, temporib. Neronis,octauo Calen.Septemb.Annæo Seneca, & Trebellio Maionio, Coſſ.Spieg.

EXPLORARE , eſt inquirere, inueſtigare, excutere,examinare, Briſſ.

EXPLORATA fides , pro perſpecta & certo cognita apud Aurelium,in l.vnica.de Offic.præf.præt.Spieg.

EXPLORATI iuris eſt,id eſt certi.Briſſ.

EXPLORATORES ,qui ſecreta nunciant hoſtibus , proditores ſunt,& capitis pœnas luunt. Arrianus in l.omne delictum,de re milit.l.38 de pœn.Briſſ.

EXPLOSA priſtina fictione.Inſt.de fideicom hæred. §.ſed quia Alber.

EXPLOSIS ridiculis ambagib.l.vlt.C.de Legib & Conſt. Alber.

EXPLOSIS atque reiectis præſcriptionib.l.1. Cod.de Conſort.eiuſd.lit.Alberic.

EXPOLIATI Zaſius inquit,eleganti figura dicuntur qui ſunt priuati , qui iacturam in bonis paſſi ſunt. Ita Iuriſc.in l.t.D.de Don.inter vir.& vxor.dicit, donationem eſſe prohibitam inter coniuges,ne ſe mutuo amore ſpoliarent. Sic in l 2.de Bon. dam. Is qui detruditur in carcerem propter crimen, non debet ſpoliari bonis antequam feratur ſententia.Spoliari,id eſt, priuari. Et quod Iuſtin.in §.compenſationes.Inſtitut.de Act. dicit, Expoliatum bonis, Iuriſconſ.in l.fin. ad fin.de his quæ in fraud.dicit,Exutum bonis : vt paria ſint, Exui bonis,& Expoliati bonis, i iacturam bonorum pati.Vnde interpretes dicti §. compenſationes, verbi Expoliatus elegantiam non intelligentes,alienum,ridiculum,& planè impium, vt Zaſij,vtar verbo,ſenſum inuexerunt.Spieg.

EXPOLIATORES. Lege,Atrociores fures.

EXPONERE,interdum ſignificat emittere.

EXPONERE cautionem,epiſtolamque,dicimus pro cauere & emittere epiſtolam. l.25. ad fin.D.de probatio.l.vlt.D de conſtit.pec.l.81.§.procuratorem. ff de procuratoribus. l.43.in fin. ff.de adm.tut.l.7 §.& illud.C.de præſcript.10. anno.§ ſin autem per procuratorem. Inſtitut de ſatiſd. Exponere filium l. 29.ff.de manumiſſ teſtamento,l.16.C.de nuptiis. Et expoſitus filius in l.1.§ ſi quis neſciat ff.de iur.& fact ignor.Briſſ.

EXPONERE merces,pro exonerare,l.vlt §.1.ff.de lege Rhod.

EXPONI dicuntur infantes , ſerui,liberti, & languidi,ſi ſine cura dimittuntur, vel eis alimenta negantur à parentibus,à dominis,vel à patronis. Vt in cap.vnico, de infant. & languid. Exponere enim aliqui ſolent delegati pietatis officio infantes vel languidos ante Eccleſias , vt eos alij miſeratione moti colligant 87.diſtin.ſi expoſitus.Spieg.

EXPORTARE *Verſchiken*,Martian. Exportandus ab Italia, ſi venerit,in prouincia morari poteſt.l.2.de export.

EXPOSCERE , & Depoſcere,eſt dedendam aliquem ad pœnam petere.

EXPOSTVLARE Donato eſt conqueri, obiurgare , querelam apud eum ipſum deponere.qui fecit iniuriam.Prat.

EXPOSTVLARE ſummiſſim , ſeruorum eſt erga dominos, qui apertè conqueri non audent propter reuerentiam Nec ſemper eſt ſubaccuſare ſeu appellare aliquem de accepta iniuria , verum etiam vehementer poſtulare.Inſul.ex Sueton. in Aug. exemplum adfert Spieg.

EXPOSTVLATIO, eſt aduerſus eum quem accuſamus. Quod F. Syl adnotauit. Expoſtulationem facere, eſt cū querela,apud

amicos requirere, & quaſi officium amicitiæ in alio deſiderare: quia ab eo violatum ſit. Spieg.

EXPRÆFECTI l. 2. C. de præf. prær. qui præfectura abierunt: vt exconſules, exvicarij, excubicularij Prat.

Ex præparato, vice aduerbij ponitur. id eſt, dedita opera.

Ex præſcripto agere, imperite aulici dicunt, iuxta Inſtructionem.

EXPRESBYTER, preſbyteratu depoſitus, c. accedens 50 diſtinct.

EXPRESSA nocent, non expreſſa non nocent. Sententia hæc eſt apophthegmatica, plus in receſſu habens, quam verba ipſa in fronte præ ſe ferant, vt oſtendit eleganter Ferrarius in huius Regulæ explicatione. Obſeruandum tamen, quod & ea quæ ad aliud expreſſum referuntur, aut ex neceſſaria conſequentia veniunt, tanquam expreſſe iudicantur. l. ait Præt. §. r. l. in ſumma in prin. de Re iud. l. aſſe toto. ff. de Hæred. inſtit. cum ſimilibus. Hanc elegantem Iuris doctrinam accuratè lateque proſequitur Iaſ. in l. Prætor ait, ff. de Oper. nou. nunc. & Abbas in cap. olim. extr. de Cenſib. Alioqui expreſſum facit ceſſare tacitum, l. cùm ex filio. §. filio. ff. de Vulgar. & pupil. ſubſtitut. Et plerunque fit latior interpretatio in caſu expreſſo quàm tacito.

EXPRESSA quandoque proſunt & non expreſſa non proſunt, vt rectè colligit P. Faber. in d. l. 185. per l. ſi mater. 11. §. denique, & §. ſi quis autem perit. De except rei iud. Expreſſo vitiato non vitiatur tacitum, V. Dd. in Rubr. ff. de vulg. & pup. & ibi limitationes. An expreſſum dicatur, quod ex mente ac ſententia legis eſt, rectéque deduciter, V. Bart. in d. l. prætor ait, in prin. de oper. nou. nun.

EXPRESSE pro manifeſtè & apertè.

EXPRESSIM, diſertè, nominatim. Paulus l. 98. § 3. ff. de ſolut. Quod ita poteſt admitti, ſi hoc ipſum expreſſim agebatur, Hotomannus.

EXPRESSVM, tribus modis. Primum quod verbis generalibus exprimitur: Secundo, quod verbis ſpecialibus. Tertio, quod ſingulariter, & proprio nomine exprimitur, ſecundùm doctrinam Bartol. in l. 1 ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit. Ioh. Bello. Etymol.

EXPRIMERE eſt palam & apertè ſignificare, declarare, demonſtrare, l. 13. §. vtrum, ff. de reb. dub. Expreſſiſſe, & voluiſſe, ſeparantur, l. 16 §. vlt. ff. de legat. 1. quemadm. Exprimi & regi verbis, opponuntur, l. 68. ff. de hæred. inſtituend.

EXPRIMERE, inter alia etiam hoc ſignificat, vi & neceſſitate imperrare & auferre, vt enim extorquere, ſic exprimere dicitur, quaſi manibus preſſis auferre, & extundere, Spieg.

EXPROBRARE, pro pudore afficere. Sic Plin. Iunior. Etiam malaemptio ſemper ingrata, eo quod exprobrare domino ſtultitiam videtur, Spieg.

EXPROMISSOR Hotomanno idem quod adpromiſſor, qui pro alio promittit: idem qui fideiuſſor ſeu ſponſor.

EXPROMSSORIS nomen pro eo ponitur, ait idem Hotom. qui non accedit obligationi, ſed eam totam in ſe ſuſcipit, quaſi alienæ obligationis Vicarius. Seruus domino obligari non poteſt: ergo nec fideiuſſorem dare: at expromiſſorem rectè dat, qui ſuo loco promittat, l. 7. §. 8. de dolo malo. Et ibidem Expromiſſor loco promiſſoris eſt apud creditorem: nec accedit obligationi, ſed ſolus obligatur liberato debitore. Ergo differunt expromiſſor & fideiuſſor, &c.

EXPROMITTERE eſt nouandi animo pro alio vel pro ſeipſo promittere, Briſſ. Expromiſſor, qui alienam in ſe obligationem vel fideiuſſione, vel nouatione, aut delegatione ſuſcipit: is quandoque reus dicitur, Briſſ.

EXPROMITTERE quoque dicitur filiusf. ſeruúſve qui creditam ſibi, dum in aliena eſſet poteſtate, pecuniam, patrifam. vel liber factus, ſoluturum ſe promittit. Briſſ.

EXPPOMISSOR plane alius eſt à fideiuſſore: & illius nomen generalius, quam huius Briſſ. Expromiſſione fit nouatio non fideiuſſione, Prat. v. Cuiac. 13. obſeru. 35.

EXPROMISSOR dicitur, qui pro alio nouandi animo promittit. l. vlt. ff. ad Macedon. l. ſi mulier. 22. ff. ad Velleian. l. ſeptima, §. 4 ff. de dol. mal. l 4. §. 1. ff. de re iudic. leg. 4. ff. de condictio. cauſſ. dat. l. qui libertinis, 37. ff de oper. libert. Itaque omnino differt Expromiſſor à fideiuſſore, ſiue Adpromiſſore. nam ille ſolus obligatur: hic cum alio. ille reus principalis eſt: hic acceſſorius. Illum qui dat, liberatur: hunc verò qui dat, obligatus manet. l. vt res, quinquageſima tertia, ff. de contrahend. empt. l quod ſi. 10. ff de pign. act. l quod ſeruus, 56. ff. de pecul. l 5. § ſi pater, ff de iur. dot. Hot. Adde Cuiac. ad l. eleganter. §. ſeruus pactionis. ff. de dolo malo. Conna. lib. 6. c 6. nume. 2. & num 91.

EXPROMITTENDI autem verbum proprium eſt Iureconſultorum, ab ipſis docendi gratia factum & inuentum, cui nullum magis reſpondet, quàm quod illi dicunt recipere, quod plus aliquando ſignificat, quam polliceri vel promittere, cum in alieni facti obligationem veniunt: Connan præallegato loco.

XPROXIMI, & proximi, ſcriniorum. l. 1. C. de magiſtris ſacrorum ſcrinio. lib 12. Exproximus, qui proximi dignitate functus eſt, Hot. Exproximo libellorum. Marcell.

EXPVGNATVR nauis, cùm ſpoliatur, aut mergitur, aut diſſ aut pertunditur, aut vela conciduntur, aut anchoræ inu tur de mari. Calliſtratus autor, de incen. ruin. nauf Spi ro & tunc nauis expugnari dicitur, cùm prælium ac nauem ſuſceptum eſt, de quo latius Peckius l. 3. §. Dein prætor. D. eod.

EXPVNGERE, Bud. ait, eſt punctis circunducere & tollere, rem iam confectam eximere è codice Hermogen. de l temp. præſcrip. Reipublicæ rationes ſubſcriptæ & exp aduerſus eum quidem qui adminiſtrauerit, vltra vigin uerſus vero hæredem vltra decem annos retractari no ſunt. Spieg. v. l. pen. de re mil. Sic Plaut. Nunc (inquit reliquum eſtat volo perſoluere, vt expungatur nomen ne quid debeam. Et in l. pen. ff. de re milit. militem ob tionem expungi dicitur.

EXPVNCTI. Vide Punctum. ad fin. Spieg.

EXPVNCTVS miles dicitur, qui è numeris exemptus eſt, dirutus. Bud.

EXPVNCTÆ rationes, diſpunctæ. l. 13 ſi. de diuerſ. temp. Br

EXPVRGARE, idem quod ſe vitio aliquo purgare. Et ex rionem habere, pro ſe purgare, accipitur. Spiegel. Expu prioris vitæ. §. 5. pr. l. 23 C. de nupt.

EXQVAESTOR, Quæſtorius, qui Quæſtura eſt functus. vt ſul, id eſt, conſularis, qui conſulatu abiit. Iſid. 15. Etyr Hoc ex Iuſtiniani Præfatione Græca cum Latina coll telligitur, quarum in hac ſic legitur. Quæ omnia co ſunt per virum excelſum nec non prudentiſſimum ma Exquæſtorem & exconſulē Tribonianum: in altera ve modo: ἅπερ ἅπαντα συντέθειται, καὶ ἐκπεπόνηθαι καλῶς π παρ ἡμῶν κελεύσεως ἀξίω: παρὰ τοῦ Τριβωνιανοῦ τοῦ ἐνδόξου σοφωτάτου μαγίστρου, καὶ ἀπὸ κυαιστόρων τῶν ἡμετέρων βασιλ ὑπάτων. Hot. & ita quidem ante alios id interpretat Crinitus de honeſta diſciplina lib. 10. c. 12. Eúmque ſe Ferretus in procemio Inſtitu. Exquæſtores & exconſul terpretans, qui olim quæſtores conſuléſve fuerint. Aldo dinus autem in d procœmio. Quæſtorem & Exquæſt eundem eſſe putat. Nam quem exquæſtorem in d. proœ vocat, & in inſcriptione epiſtolæ ſub tit. 6. Cod. de ve. enucleando in eiſdem duabus epiſtolis modo Quæſt. modo exquæſtorem appellat eodem tempore. Item titul de quæſtorib. lib. 12. ſubſequitur autem ſtatim conſtitu his qui exquæſturæ honore viguerint. vbi exquæſturæ h quæſtoria appellatur. Adde quod Exquæſturæ munus ſe tum non legitur. vide & Alciatum lib. 4. diſp. c. 3. vbi Ex ſtorem Tribonianum dictum putat, quaſi qui ante o quæſtores, & alios omnes magiſtratus aulæ Iuſtiniani fi ex, enim particula eſt non priuantis tantum, ſed & auge Dicitur & Exquæſtore. Olim etiam proconſule, & pron Saluſt. Proquæſtore Cic. idque vna voce per omnes caſ numeros. Prateius vid. ex magiſtro.

EXQVIRERE, id eſt, inter ſe conſultando inueſtigare: quo vniuerſalis Concilij proprium. Spieg.

EXQVISITÆ pœnæ, l. 31. C. ad l. Iul. de adulter.

EXQVISITIO, l. 9. §. 1. C. de ſecund. nupt. l. 1. fin. pt. C. de a tio. toll.

Ex quo, Exinde, l. vlt. C. ad l. Iul. maieſtat.

EXROGARE. Vide Erogare.

EXSCRIBERE, eſt & exemplum ſumere, & ſcriptum perfic

Exſecto ventre extractus. Vlpian. l. poſthumus de inoff. teſt. Spieg.

Ex ſeminario, id eſt, ſtirpitus. Sic Vlp. interpretatur in l. vi §. quod ſi quis arb. furt. cæſ. Spieg.

EXSEQVI, vide ſupra Exequi.

EXSICCATVS alueus, l. 30 §. 1 ff. de adquir. rer. dom.

Ex ſuperiore in inferiora non aquam, non quid aliu dimit ti licet. in ſuo enim alicui hactenus facere licet, quate nihil in alienum immittat.

Ex ſyngrapha agere, obſignatis tabellis agere, pro eo quod rigidè, parúmq; ciuiliter, ſed velut ex obligatione. Sunt foi vt ait Eraſ. à iuriſconſ. ductæ, verſæ in prouerbium. Spieg.

Ex tempore, id eſt, cauſa temporis, ſeruiendo tempori, vt vt dicunt, ſecundùm exigentiam temporis.

Ex tempore dicere, id eſt, citra præmeditationem: & apud ſium, ex tempore viuere, id eſt, citra ſolicitudinem futuro Hanc vitam ceu feliciſſimam probauit Chriſtus: vt qua ipſe ſemper ſecutus ſit, & Apoſtolis ſequendam propoſu Ex Eraſ. Spieg.

EXTA. Extorum vſus olim in ſacrificiis frequens erat apud G cos. Nam in ſacrificiis primum hoſtiæ partem adoleban exta coquebant, eiſque veſcebantur, deinde ex aliis viſce poſtea epulabantur, id quod ex Homero facile perſpici teſt, ita ſcribente:

Νέοι παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσί

nam quincuplex illud veru craticulæ ſimile tenebant torrentes. ſequitur enim mox:

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο.

quo quidem ſignificat exta tum cocta fuiſſe, & comeſa

m coxæ in deorum aris vrebantur. Reliqua poſtea viſcera abantur ad reliquam dapem: Homer.

Μίςυλλόν τ' ἄρα τ' ἄλλα κ' ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

Herculis ſacro idem Liuius declarat à Romanis fieri ſolim, cui græco ritu res diuina fiebat, his verbis, Forte ita enit, vt Potitij ad tempus præſto eſſent, iiſque exta adponentur, Pinarij extis adeſis, ad cæteram venirent dapem, hæc nen Maro de eodem Herculis ſacro loquens confudit, non m vt ſuo voluntate quam Carminis lege, qua coacti interim poetæ res & tempora non ſatis diſtinguunt: ſed adſcriimus eius verſus:

Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bonis & luſtralibus extis.

im autem ex toto mentionem fecit Maro, hoc ipſo paripes ſacrificij intellexit & ſignificauit: nam qui à ſacris arbantur, iis de extis guſtare nefas erat, vt homicidis: Ariſtoanes οὐκ ἔστιν ἐπ... πεθνήσει χἀν χορῇ σπλάγχνον μ' ἀπέχετ. Et Turnebus exta à Marone ideo appellata eſſe luſtralia tat, vel quod primus Hercules poſt Caci cædem ad aram aximam, facto ſacro ſe purgauerat & luſtrauerat: vel potius od eum omnia nos ſacra luſtrent & purgent, extorum eſu maxime couſequimur & ſacrificiorum participes ſumus à ibus impij arcentur. Turnebus aduerſ. lib. 7. c. 15.

[E]xatvrvs, paſſim, pro exturus in ff. Florent. Briſſ.

[E]xantes fructus: in l. certum, C. de rei vend. intelliguntur on tum ... niumpti. Eaque ſententia recepta eſt: Donellus fructibus extantes interpretatur pendentes adhuc & qui à lo nondum ſint ſeparati, quam recte, viderit ille.

[E]xentatvm debitum, l. 3. C. de commodat. id eſt, ſolutum. d t.

[E]xtendere, eſt porrigere, & longius producere. vlteriuſque ... here Briſſ.

[E]xtendere legem, eſt eam ampliare ad non expreſſa. Vnde lgata doctrina eſt, in fauorabilib extenſionem fieri oporte, ſi ſit idoneitas rationis. l. illud. C. de Sacroſ. eccleſ. Bart. l. ſi conſtante in prima parte, in noua quæſt. ſol. mat. Sed interdum verba in extentam, & de ſtricta ſignificatione in tam laxari poſſe, Gloſſ. monuit, in Auth. Vt hi qui obligat. poſt princ. verb. ad curationem, & ibi Ang. Sic. & noſtra appelmus in quibus ius aliquod habemus. Gloſſ. & Bald. in l 2. ad in decrig. iur. Gloſſ. in l. ſi me & Titium. ſi cert. pet. in l 1. l fin. & ibi Alberic. de eo quod cert. loco. Vide ſupra, Exortantia.

[E]xtenſio quando fieri poſſit docet Alciat. lib. 3 de verb ſignif.

[E]xtenvare rem iudicatam, l. 7. ff. de tranſact.

[E]xtenvari facultates, l. 5. § conductores, ff. de iure immunit.

[E]xtergere ſpongia. l. quæſitum, §. item perticæ. de inſtruc.

[E]xter hæres. l. 69. §. 1 de leg 2. id eſt, extraneus, qui non eſt ex milia & nomine teſtatoris. Prat vid. l. 15 §. 3. de caſtr. pecu.

[E]xteri, id eſt, non coniunges, l. 52 §. vlt. ff de don. int. vir.

[E]xteri homines, id eſt, qui non ſunt eiuſdem corporis vel Colgij, l. 17. §. eos ff de excuſat.

[E]xterior ſcriptura & interior, aduerſantur apud Paul. l. 5. nt tit. 25.

[E]xtergvntvr, columnæ, pauimenta, podia, Briſſ.

[E]xterminare, eſt quod nos vocamus, *Verbannen*, id eſt, extra annum eiicere. Quam vocem, vt Rheuanus noſter atteſta t in annot. ad Tertullianum, Anſegiſus Abbas, Francicaım Legum, quas de Germanico ſermone in Latinum vertit, orbannire reddidit. Vnde Forbanniti legibus Longobardoım & Alemannorum & reliquarum gentium nominis Germanici. Vſus eſt eadem voce Imp. Fridericus II. in Conſtit. egni Neapol. l. 2. tit. 2. vbi interpres minime contemnenus, quo Foroiudicati, à Forobannitis diſtent, haud inſcite emonſtrauit, Spieg.

[E]xternæ dicuntur non tantum bona fortunæ, ſed etiam quæ omeſticæ non ſunt: quas Forenſes appellat Cic. Spieg.

[E]xtervs religionis, pro alieno à religione. Impp. vſurpatur in nemo. C. de Iudæis. Spieg.

[E]xtimere, timere, l. non ſolum, §. dominus de vſucap.

[E]xtingvitvr quod penitus deficit: ceſſat, quod quieſcit, ac edire & reſuſcitari ſolet. v. Gothofr. ad l. 98 §. 8, med. de ſoutio.

[E]xtirpare arbores, l. 7. §. non ſolum, ff. de dolo.

[E]xtollere ædes altius, l. 15 ff ſi ſeruitus vindicet.

[E]xtorqvere eſt inuito auferre, Briſſ.

[E]xtorres, exules ſunt: quaſi extra terram eiecti, Alc. in l. nemo clericus. C. de ſum. trin. & fid. cath.

[E]xtorris etiam transferri ad alia: vt extorrem fieri ſacri miniſterij dicitur, i. à ſacro miniſterio priuatum & eiectum, c. ita dominus 29. diſt. Io. Bel. Etymol.

[E]xtra. Vox hæc interdum perſonas, interdum loca, ſed & res excludit. Vbi perſonis aptatur, ſignificat Præter; Veluti, ſi locis vox hæc vſurpatur, ei aduerſaria conſtituitur vocula, intra. Et ita extra vrbem, & intra vrbem opponuntur, l. 1 § idem Labeo, ff. de aqua cotid. Res quoque excludit, ſic ex tra bona & bonis, & opponuntur, l. 1 ff. de vſu & vſufr. leg. Briſſ.

Extra, pater. l. diximus, ff de excuſ. tut. Alber. Sic apud Ciceronem in prima inuect. in Catilin. cum aliis locis per Syluium adductis. Spieg aliquando pro poſt, l. 3. §. ſed ſi extra, ff. ad exhib. Prat.

Extrahere iudicium, eſt prorogare, proferre, producere. l 10. ad exhib. Hot. Prat.

Extrahere de reb. humanis, mortem ſibi conſciſcere, l. cum autem, §. capitalem de edil. edict.

Extrahi, ad iudicium trahi, l. 22. fin. de furt. Bredero.

Extranevs non vno reſpectu, nec vna relatione dicitur. Interdum enim extraneus accipitur relatione facta ad Dominum, vt l. 31. § t. ff. de ædil. edict. Itaque Extraneus & Dominus vel patens, opponuntur, l. 16. §. perſona, ff de pœnis, vt & extraneus & Dominus proprietatis, l. 3. §. idem Iulianus. ff de itinere actuque; Extraneus creditor ſeruit, id eſt, non dominus, l. 1. ff. de tributor Similiterque Extranei, reſpectu dominorum, accipiendi ſunt, l. 27. §. iubet. ff. ad l. Iul. de adult. Briſſ.

Extranevs, in materia dotis, dicitur omnis ille, qui non eſt paterfamil. virilis ſexus, & qui non habet filium in poteſtate: ſolo eius parente excepto, omnes alij dicuntur extranei. Vide Zaſium in §. fuerat. Inſt. de action. Spieg. & Briſſ. vid. l. 31 §. 1. C. de iure dot.

Extranei etiam ſui dici poſſunt ratione delicti, Gloſſ. eſt probata. in l. 3. ff. de offi. Præſid. vbi dicitur, Præſidem etiam, aduerſus extraneos imperium habere, ſi malefecerint, licet alias in ſuæ tantum prouinciæ homines habeat. Spieg.

Extraneos hæredes, Viglio teſte, melius definiuit Tribon. in §. cæteri. Inſt. de hæred. qualit. quam poſteriore Inſtitutionum libro Caius. Varie autem extraneus dicitur: interdum reſpectu eius qui in poteſtate eſt, interdum filij, interdum vel agnati, vel propinqui. Vide Bald. in l. ſi emancipati. C. de collationibus. Spieg

Extranei hæredes intelliguntur, quicunque teſtatoribus iuri ſubiecti non ſunt, §. cæteri, Inſt. de hæred qual. Gaius certe imperfectius li. 2. Inſtit. tit. 3. extraneos hæredes definit, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori iunguntur, ſed eos pro extraneis habent, licet naturali vinculo contineantur. Appellantur & extrarij hæredes, l. 36 ff. de bon. libert. l. 78 §. pen. ff. de leg. li. 2. Extraneus etiam hæres exter vocatur l. 84 ff. de adq. hær. Plane exter hæres in l. 69. §. vlt. ff. de leg. lib. 2. & l. 114. §. cum pater. de leg lib. 1. intelligitur, qui ex nomine defuncti non eſt. Briſſ.

Extranei à ſuis hæredibus aliquot notis diffident. Illi enim adeunt, hi ſeſe immiſcent: illi repudiant, hi abſtinent, charactéremque ſuitatis impreſſum vix à ſe abdicare poſſunt. gloſſ. in §. extraneis. Inſtit. de legat. iſti contra repudiatione ſic hæredis nomen exuunt, vt hæredes nunquam fuiſſe videantur. Hoc tamen vtriſque commune eſt, quod ſi ſemel hæreditatem adierint, nunquam aditæ hæreditatis pœnitere illis liceat, niſi vel militiæ fauor. l. ſcimus, C. de iure delibet. aut minoris ætatis priuilegium id ſuaſerit, l. 1. ff de min. aut grande æs alienum quod hæredem latere poterat, poſt aditam hæreditatem emerſerit. d §. extraneis, verſic. Sciendum eſt tamen.

Extranei & Domeſtici opponuntur. Briſſ.

Extranevs affectus, l. 7. pr. C. de curator. furioſ. id eſt, extraneæ & non cognatæ perſonæ. extraneus a bonis l. 3. C. quor bon. id eſt, alienus quo ad ſucceſſionem. extraneus rei detentator. l. 7. pr. C. præſcrip. 30. anno. cuius res propria non eſt, qui eam detinere non debet.

Extranevs poſthumus apud Iuſtin. tit. de leg. & alienus, idem valent. extraneuſque accipitur, qui ſuus teſtatori hæres non eſt vel inter ſuos non eſt naſciturus. Et ita Theoph in tit. de bonor. poſſ. ἀλλότριος, προσώπος, τουτέστι ὁ μὴ ... Ἀt in leg. 6. Digeſt. de vent. in poſſeſſ. mitt. extraneus paulo generalius accipitur, qui nullo cognationis vinculo teſtatori iunctus eſt. Briſſ. vid. Gothofredum not. ad dict. leg. ſextam Pret.

Extrarivs Feſto, qui extra focum, ſacramentum & ius eſt. extraria vis, l. 31. § fin. Locat. defenſio extraria, 2. ad Heren. v. l 55 pr. ad Trebell 17. pr. de quæſtio. Prat. Briſſ. v. Extrani hæredes, ſupr.

Extra ordinem fieri dicuntur, quæ legitimo & vſitato ordine non obſeruato fiunt. Sic diuus Claudius conſulibus eam authoritatem dedit, vt pupillis extra ordinem, hoc eſt, non ſeruato ordine agnatorum legitimo, de quo l 3. § 1. de legit. tutel. ex agoatis tutores eligere poſſent, ad functionem huiuſmodi maxime idoneos. Sic tamen, vt proximiores, ſi quidem ſatis eſſent idonei, ſeruato iuris antiqui ordine tutores eſſent, ſin vero inter agnatos magis inuenirentur proximioribus idonei, illi tutelam adminiſtrarent: Simili ratione IC. in l. ſed etſi, §. ſi feriæ, ff. Ex quibus cauſis maior. ferias extra ordinem indictas vocauit, hoc eſt, non conſuetas, ſed repente

præter morem & ordinem indictas, Briſſ. non obſeruato aliquo ſtatatum ſolemniumque feriatum ordine. Ræuardus lib. 1.variorum c.10. Et rurſus lib.5.cap.19. vnde & infra in verbo feriæ:

Extra ordinem ius dicentes, l.7. fin. de offic. proconſ. accipe eos, qui magiſtratus non erant, ſed vtilitatis cauſa extra ordinem conſtituebantur. l.2.§ & hæc omnia, de orig. iur. Briſſ.

Deinde Extra ordinem ius dicitur prætore, præſide ve cognoſcente l.1.§. medicorum, de Vatiis & extra, l.fin. C. de ſent. quę ſine cert. quant. Briſſ. Prat.

Extraordinariæ cognitiones dicebantur, quas Prætores Præſideſque præter vſitatam officij ſub conſuetudinem ſuſcipiebant, l.1.& paſſ. ff. de extraord. cog. l.2. ff. ex quib. cauſ. maior. l.1.§. eſt autem, ff. de exerc. act. Hinc

Extraordinariæ perſecutiones: apud Vlpia. in l. pecunia. 178. ff. de verb. ſig. veluti fideicommiſſorũ, & ſi quæ aliæ ſunt quæ non habent iuris ordinarij executionem, id eſt, in quibus formularum conceptio non vſurpatur, l. actio. ff de neg. geſt. & apud Vlp. Inſt. c.25. de quibus infr. iterum, Hinc

Extraordinarium auxilium reſtitutio in integrum appellatur, l. in cauſſæ, 16. ff. de minor. propterea quod tota ex Prætoris cognitione pendebat, neque vlla certa actione poſtulari poterat. l. quod ſi, 24. in fi. ff. eod. Hinc

Extraordinaria actio quæ de militia datur l.52. §. inter. de act. empt. aut de ſalario l.56. §. fin. mandat. item & ea actio vtilis, quæ ex cauſa interdicti hodie redditur. §. fina. Inſtit. de terdict. Briſſ. Extraor. actio, ait. Hot. ea dicitur, quæ loco interdicti datur, propterea quod interdictis agendi ritus ſublatus eſt, tot. tit. de interdict. ſiue extraord. act. quę pro his competit. Hinc

Extraordinaria pœna in §. in ſumma. 9. de iniur. cuius arbitrium officio iudicis permittitur. l. vlt. C. eod. l. qui iniuriarum, 43. l. vlt. ff. eod. Hotom.

Extraordinaria pœna Corporis, aut ſaltem æſtimationis Iure ciuili intelligitur. Et cum de maleficiis criminaliter agitur, extra ordinem agi dicitur, quod videlicet tum negligatur ſolennis ille iudiciorum ordo. Poteſt autem & extraordinari pœna certa eſſe, & legatima ordinariaque. Sic enim ſacrilegij pœna certa eſt, videlicet capitis, & tamen appellatur extraordinaria, quæ criminalis eſt. Rurſus termini moti certa, iuréque ſtatuta pœna eſt: & tamen extra ordinem hoc maleficium puniri dicitur. Balduin. tit de Iniuriis.

Extra ordinem de criminibus cognoſci dicitur, cum extra antiquum ordinem & formam moribus legibuſque publicorum iudiciorum præſcriptum cognoſcitur, l.15 de pœn.

Extra ordinem damnari eos traditur, qui per calumniam actionem iniuriarum inſtituerint. l.43. ff. de iniur. Nam iure lelegitimo calumnia in publicis duntaxat iudiciis vindicatur, l.1.§. calumniatores, ad Turpill.

Extra ordinem de priuatis iudiciis agitur, cum accuſatio criminaliter contra quam iure ordinario fiat, intenditur, l. vlt. ff. de priuat. del. Extra ordinem in l. vlt. §. vlt. ff. quod met. cauſ. fieri dicitur, quod per apparitoris iuſſionem, cognitione non habita, extorquetur. Nam recte atque ordine per iudicem id fit, Extra ordinem etiam exequi decreta ſua ſententiaſve Prętores dicuntur, cum apparitorum miniſtrorumque ſuorum, vel ſi res poſtulet, militum manu exequitur, l.1. ff. ſi vent. nom. mul. l.3. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ. l 50. ff. de euict. quod ciuiliter & ordine per arbitros iudiceſq; expeditur, l.15. cum ſuis §. de re iud. l. vlt. ff. de iud. Briſſ.

Extraordinaria crimina dicuntur, quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum; ſed extra ordinem, magiſtratus imperio ac poteſtate coercentur. Vnde legitima crimina extraordinariis opponuntur ab Vlp. in l.3. de crim. ſtell. Idem in l. vlt. ff. de priuat. delict. Si quis actionem, quæ ex maleficiis oritur, velit exequi: ſiquidem pecuniariter agere velit, ad ius ordinarium remittendus erit, nec cogendus erit in crimen ſubſcribere. enimvero ſi extra ordinem eius rei pœnam exerceri velit, tunc ſubſcribere eum in crimen oportebit. Idem in vltim. ff. de furt. Meminiſſe oportebit, nunc furti plerunque criminaliter agi, & eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicum ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſatione coercendam. Et in eandem ſententiam Paul. l 9 §.3. ff. de publi. vectig. Vlpianus l.1. in prin. ff. de incend. nauf. & ruin. leg. 3.§.1. de crimin. ſtell. & alibi perſæpe. Hinc titulus lib. Pand. XLVII. De extraord. criminibus. Hinc illa extraordinaria quæſtio nobilis in Milonem conſtituta: cuius rei quæ ratio fuerit, explicandum hoc loco videtur. Nam quum eſſent leges, eſſent quæſtiones ordinariæ de cæde, vel de vi, quibus ſui Prętores, ſiue Quæſitores præerant, quibuſque reus poſtulari Milo poterat: Pompeius tamen Conſul creatus legem de vi promulgauit, qua nominatim cædem in Appia via factam comprehendit: in qua id quoque ſcriptum erat, vt Quæſitor ſuffragio Populi crearetur: creatuſque eſt Cn. Domitius Ahenobardus, apud quem Milonis cauſa extra ordinem acta dicitur, quod non veteribus legibu[s ...] ſuum Prætorem, ſed noua lege data opera perlata, ap[...] tum prętorem, id eſt, de induſtria creatum, acta ſit, q[ui] dem lex pœnam grauiorem, & formam iudiciorum [...] rem damnato conſtituebat, quam, illa vetus & vſitat[a ...] docet Aſconius. quin etiam quas tabellas aliis legibus [...] ſitores ipſi ſuis iudicibus dabant, eas non Domitius [...] tor, ſed Pompeius Conſul diſtribuit. Itaque nouum iud[icium] Cicero illud appellat: & obſcure Pompeij factum ac[...] Quantum, inquit, luctum in hac vrbe fuiſſe à noſtris pa[tribus] accepimus, quum P. Africano domi ſuę quieſcenti illa n[octur]na vis eſſet allata? quis tum non gemuit? quis non arſi[t dolo]rę? Eum igitur vlla quæſtio de Africani morte lata eſt[? ...] nulla. quid ita? quia non alio facinore clari homines, al[ii ob]ſcuri necantur, id eſt, Qua lege pœna conſtituta eſt in e[os qui] cædem fecerint, ea lege quicunque ſiue clarum, ſiue ob[ſcurum] hominem interfecerit, tenetur: neque noua lex, nouum [iudi]cium, noua pœna extra ordinem ſtatuenda eſt. Sua enim [...]que crimini ordinaria perpetuaque quęſtio lege conſtit[uta e]rat, vt ait idem in Bruto: perpetuęque ob eam cauſam [quæ]ſtiones dicebantur, quia forma iis per leges publicorum [iu]diciorum pręſcripta atque conſtituta perpetuo ſeruabatur [...] quemadmodum antea fiebat, vt quodque crimen admi[ttere]tur, Quęſitor nouus nouaque iudicij forma conſtitue[retur]. Quod ſi quando tamen contingeret, tum vero extra ord[inem] dicebantur agi iudicia, quia ſcilicet contra vſitatum iu[dicio]rum ordinem ac rationem exercebantur: vt tum in Mi[lonis] cauſſa factum eſſe conſtat. Nam ſi Milo apud eum pręt[ore]m, qui de vi iudicium eo anno exercebat, accuſatus fuiſſet [ne]que nouus Quęſitor conſtitutus: vtrum tandem ordina[rium] an extraordinarium illud iudicium fuiſſet? Quare aſſ[entiri] doctiſſimo viro non poſſum, qui Milonis iudicium, i[d]co quod erat de vi, extra ordinem factam fuiſſe tradit: & [...] Tuccij, de quo ſcribit ad Ciceronem Cælius li.8. epiſt 8 [...] pterea extra ordinem habitum fuiſſe, quia de vi reus eſſe[t fa]ctus. Ordinariam enim fuiſſe de vi quęſtionem, ſuumqu[e], vt alias, Prętorem certum habuiſſe conſtat ex locis innu[me]ris. Cauſſam tamen, cur hoc Tuccij iudicium extra ordi[ne]m exerceretur, aliam à Milonis iudicio fuiſſe, locus epiſtolę [per]ſpicue demonſtrat: quum id iudicium prętermiſſis aliis cri[mi]nibus reis omnibus, quamuis prius factis, primo quoque temp[or]e factum eſſe teſtatur: neque de Quęſtore nouo creato men[tio]nem vllam faciat. Cuius rei quę ratio fuerit, vt vere dic[am], coniectura aſſequi non poſſum, neque enim Lutatia lege, [...] quotidie, feſtis etiam (vt ait Cicero pro Cœlio) ludorum [...] diebus de vi iudicium exerceri iubebat, ſed & Plautia, & [...] ludorum dies acta cauſſa eſt, niſi forte dicamus, quemad[mo]dum in quæſtione inter ſicarios parricidij crimen extra or[di]nem ac primo quoque tempore in iudicium vocabatur, [vt] conſtat ex lib. de Iuuen.2. (parricidij enim crimen iudicij [inter] ſicariis partem fuiſſe, Roſciana oratio declarat) eodem mo[do] in quęſtione de vi Plautia lege conſtituta, crimina quæd[am] fuiſſe, de quibus propter atrocitatem ordine reorum neg[le]cto ſtatim iudicandum eſſet. In quibus, ſi ſuſpicioni locus [...] vis ingenuis allata non poſtrema fuit. Quare quum Se[m]pronium hominem & cognomento & colore Rufum, εἰρωνικῶς Cælius mel ac delicias Ciceronis appellet (quo verb[o] vt ſatis conſtat, obſcœnitas plerunque continetur) ſi Veſ[to]rio Tuccium vim attuliſſe diceremus, ob eamque cauſſ[am] lege Plautia extra ordinem à Sempronio eſſe accuſatum, [...] tum illum locum hoc modo interpretari non incommo[de] poſſemus: vt Cælius Tucci patronus, verbum de crimi[ne] Tuccij, quod inficiari fortaſſe non poterat, nullum facer[et] ſed ipſius Semptonij notam infamiam in iudicio comm[e]moraret, exponeretque eum ipſum aliquando id pro bene[fi]cio dediſſe, quod in maximi flagitij loco Tuccio poner[et] quodque Veſtorius in maximis iniuriis numeraret. Et qu[o]niam rumor quoque aliquis, falſus fortaſſe, in ore tamen h[o]minum verſatus erat (qua de cauſſa veterem fabulam app[el]lat) Rufum hunc Ciceroni aliquando in deliciis fuiſſe, ioca[ns] Cælius ſubiungit, ſe quoque Ciceronis & illius fabulæ vete[ris] apud iudices mentionem feciſſe: vt iſto modo eluſus Se[m]pronius, calumniam magno plauſu tulerit, qui non anim[o] flagitij vindicandi, ſed vt præſentis anni Prætorem effug[e]ret, auſus eſſet accuſatorem ſuum eius criminis reum facer[e] cuius ipſe iampridem omnium hominum ſermone dama[na]tus eſſet. Hotom.

Extraordinariæ perſecutiones appellantur, quarum co[gnitio] ad ipſum prætorem pertinebat, veluti de fideicõmiſſi[s] l.178 § actionis ff de verbor. ſign. Non enim per formulam [fi]deicommiſſa iure ordinario, ſed apud proprium prætore[m] petebantur, vt Vlp. in Inſtit. ſcribit & indicat l 83 in fin. ff [de] hæred. inſtit. l.4 ad fin. ff. de quibus ad libert. procl. l 78.§ p[...] ff. de legat. li.3. l.29. ff. de vſufr. leg. l.41 ff. de bon. libert l.41 [...] de act. empt. & l.2.§. capta deinde. ff. de orig. iur. lib 2 Co. q[...] potio. in pig. l.1. C. ſi aduer. libert. Briſſ.

Extra[...]

EXTRAORDINARIVM remediũ, Alc. officium iudicis interpretatur, in d.l. cum filiusfam. Si cert. pet. & c. 10. lib 1. Paradox. contendit, eadem eſſe remedia, officium iudicis, vtilem actionem, atque actionem in factum. Spieg. Briſſ. extraord. remedium eſt, quod non ex edicto prætoris, ſed proprio ac ſpeciali eius decreto proficiſcitur, l. 12. ff. vt leg. nom. cau.

EXTRA ordinem cogi quis dicitur, pignoribus captis, vel multę dictione, l 1 ff de adm. tut.

EXTRA ordinem præſes vel iudex cognoſcere dicitur, cum via ordinaria actio non intenditur, ſed per viam ſupplicationis, quod Galli dicunt venire per requeſtam. Nam cum aliquid tanquam ex tranſuerſo ſuperuenit, ad quod actionis legitimæ poteſtas dirigi non poteſt, libellum ſupplicem offerunt iudici, vt de eo ex æquitate ſtatuat, vt annotauit Franc. Connan. lib 7. comment. ca. 24. Hinc extraordinarium iudicium dicitur, in quo conceptiones formularum non obſeruantur, l. 47. de neg geſt. Briſſ. Prat. Vel quod officio iudicis implorato conſtituitur, quoties ex æquitate alicui ſuccurrendum eſt, quia remedium ordinarium deſit: Petr. Beckius l. vtilitatem. §. eſt autem. ff de exercit. act.

EXTRAORDINARIVM commodum l. 139. §. munus. ff. de verb. ſig Prat.

EXTRAORDINARIA munera l. vnica. de vaca. publicorum mun lib 10 C. & l 5. C. de ſacr. eccleſ. extraordinaria, quæ nec certam, nec ordinatam formam præſtationis habent. l. 10. §. 1. de annuis. Gothof. ad d l. 5.

EXTRAORDINARIÆ indictiones l fin. C. de mu. patri. lib. 10. quę extra ordinē imperantur, l 6. ff de vac. mu quæ non à lege, Senatuſc. vel conſtitutione principũ, ſed ex improuiſo per magiſtratus iniũgũtur. l 8 §. qui muneris. ff. de vac. mu. Briſſ.

EXTRAARDINARIVM dici non debet, quod ſolenne eſt, l. omnes C de anno. & tribu

EXTRA ordinem, id eſt, extra aliquam ſolennitatem. §. fi. Inſtit. de interd Prat.

EXTRA ordinem id eſt officio iudicis. l 1. de ſeparat. bon. Prat.

EXTRAVAGANTES aliquot ſanctiones Principum ſunt: dictæ, quod ſint extra librorum iuris ciuilis contextum frequentatæ, qualis eſt conſtitutio Lotharij Saxonis, de feud. non alie. & diui Friderici, de pace tenenda. & de Sacrament. puber. ſponte factis non retract. Item de priuilegiis Eccleſiæ, Friderici Imp. eius nominis ſecundi. Item de Maieſtate læſa: deq; Rebellibus edictum Henrici VII. & rurſus de pace Conſtantiæ, duorum Friderici Impp & Henrici Romanorum regis vi cum nonnullis aliis Principum ſanctionibus publicis, iuris libris needum adiunctis, ſed quæ in Archiuis Imperij in reipub. vſum conſeruantur, vt monuit Pettar. Spieg.

EXTREMA pueritia, pro extrema parte pueritiæ.

EXTREMA diſpoſitio, voluntas, id eſt, vltima

EXTREMITAS Aggeno Vrbico eſt finitima linea, quæ interuenit, aut per iter publicum quod tranſcendi non poteſt, ſecundum legem colonicam (quia omnis limes itineri publico ſeruire debet) aut per limites ſeu terminos, aliaque ſigna, quibus territoria finiuntur: aut vbi inſoluta loca remanſerunt. Prat.

EXTREMO mortis tempore dicitur conſtitutus, & ſic in extremis laborare, omnis ille qui ex illa infirmitate in qua conſtitutus eſt, moritur, abſq; ſanis interuallis: licet multis diebus ſuperuixerit. ita ſingulariter Bal. in ca. 1. col vltim. verſ. pone ſtatuto, extra de pactis, vbi infert, ad ſtatutum requirens præſentiam duorum conſangnineorum, in contractu illius qui in extremis laborat, & ad hoc citat textum ſing. in l alumnę. §. vlt. ff. de annuis legat. Sed debuit allegare de alimentis legat. quem textum etiam pro ſingulari ad hoc allegat De. Iaſo. in l. 1. § 1. n. 10. ff. ſi quis ius dic. non obtemper. & in l. ſi quis poſthumos. §. ſi filium. col. pen. poſt princ. ff. de liber. & poſthumis. & vtrobique etiam ſequitur hanc deciſionem Baldus, quam pro ſingulari ad hoc commendat in l. 1. col. 5. verſi. adde in quantum C. de ſacroſanct. eccleſiis. in lectura Patauina. & approbat etiam D Felin in c. paſtoralis. § præterea. in vlt. col. verſ. ſigna. gl. ext. de offi. ordi. vbi multa de conſtituto in extremis, poſt Barbat. in ca. Rainutius in prima charta, de ſtament. Cotta in memoral.

EXTREMVM in iuriſdictione, eſt decernere aliquid, iubere, vel addicere, quippe ſicut citatio ad præparationem pertinet, ita decretum ad extremam executionem Proinde puniri poteſt is, qui præcepto iudicis in quacunque parte iudicij non obtemperauerit. Dd. quia non perceperunt vim vocabuli extremi in edicto, Si quis ius dicen. non obtemp. eorum ingenia, vt ait Zaſius, egregia defecerunt: quem vide hic, & c. 2. li. 1. Singular. intellect. Item Hegendorph. ead. l. vnica & Old. Claſſ. 1. Action. 2. Spieg. v. Duar. 1. diſp. 50. Robert. 4. ſent. 21.

EXTRICARE, eſt quod intricatum eſt expedire atque reſoluere, ſiue enodare: proprie ex tricis eximere. Extricatæ margaritæ, perpurgatæ, mundatæ, expolitæ. Hot. Vlp. ad leg. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. Si cum margaritas, inquit, maritus dediſſet in vſum extricatas, eaſque inuito, vel inſcio viro perforaſſet. Extricatas dixit, pro ſolutas, & non perforatas, neque in lineam redactas, Nebr. Aliter: Extricare, eſt dempto cortice expolire. Sic Vl. Sunt extricati vniones, qui ex rudi & natiuo habitu arte gemmarij politi ſunt. Sic item margaritæ extricatæ, ab eo appellatæ: quas Accurſius margaritarum naturam ignorans, ab inuicem ſeparatas, interpretatus eſt, teſte Budæo. Spieg.

EXTRINSECVS, id eſt, extra naturam rei l. fluminum. § vitium. ff. de dam. infect. aliter ſumitur C. de bon. quæ libert. l. cum oportet. in princ. & §. ſub hac. Alberic. extrinſecus, id eſt, præterea l. 1 C. ſi rector prouin. Breder.

EXTRVDITVR, ab hereditate. Vlp. t. 23. Regul.

EXTRVITVR, inſtruitur, fabricatur, armatur nauis Paul. l. qui nauem. Marcel. l. quod quis nauem de priuil. cred. Spieg.

EXTVNC, ex illa hora, & temporis momento: ſicut Exnunc dicitur, pro, ex hoc tempore & hora. De clauſa hac Exnunc, prout extrunc, ſupra dictum eſt.

EXTVNDERE. Videre, Exprimere.

EXTVRBARE, id eſt, vi eiicere. Eſt Ciceroni exturbare à ciuitate, quod vulgo dicunt, facere ciuem multari exilio, *Verbannen*. Spieg

EXVBER, delactatus, mamma depulſus. Gothoft. ad l. 10. C. de patr. pot.

EXVBERAT, prædominatur, l. 3. pr C. pro ſocio.

EXVEHERE. Celſus ſcribit: Si quis merces, quas exuehendas conducit, in horreo poſuit, cum conductore ad exhibendum agi poſſe, teſte Vlpiano. l. 5. ff ad exhiben. Spieg.

EXVICARII, vt excubicularij Prat.

Ex Vicini, pro ex fundo Vicini: Græciſmus. Vlp. l. 1. §. 10. de aquæ & aq.

Ex virili ſexu ſeu per virilem ſexum, & per lineam virilem deſcendentes differunt. Nam primo caſu etiam fœmina ex filio, vel nepote nata continebitur, ſecundo non continebitur. Non enim per lineam deſcendit, niſi qui in linea eſt. Recentiores interpretes, in l. Gallus. ff. de liber. & poſthum, Spieg.

EXVL, qui à ſolo eiectus eſt. Tranſlate, nec omnino inepte dicicitur, in l. iubemus. C. de Teſtam. Exul fiat à Republica falſitas. v. ſup. Exilium Lege, Profugus. Spieg.

EXVERE. Hoc debitorem ære alieno nonexuit, id eſt, eximit, liberat. l. 11. C. ſi cert. pet. Exuere ſe crimine, liberare, purgare. l. 19. C. de his qui accuſ.

EXVSTIS ædibus, nec areæ nec cæmentorum vſumfructum deberi, Iulianus tradit, teſte Vlp. in l. reperi. §. rei mutatione. ff. Quib. mod. vſusfruct. amittat. Spieg.

EXVSTICI. l 4. pr de his qui not. infa.

EYDO ſeruus, l. 60. ff. de maoum. teſtam.

F.

F LITERA ſola adiecto punctulo, non ſolum filium, ſed & fratrem ſignificat Ciceroni in Bruto. Feſtiuitate, ait igitur & facetiis, inquam, C. Iulius L. F. vbi F. litera fratrem denotat. Nam, teſte Pediano in Orat. pro Scauro, Is C. Iulius habuit fratrem L. Iulium. Alio Ciceronis loco F filium ſignificare obſeruauit P. Victorius. Q. F. tibi Sal. dic. Hac litera nonnunquam vtebantur veteres pro aſpirationis nota, Forreum dicentes, trafo, Vefo, fircus, & alia id genus pro horreum, traho, veho, hircus: Ea inuerſa etiam reperitur filium denotare. Pra.

F. c. fideicommiſſum denotat, vel Fiduciæ cauſa, vel Fraude creditoris, vel Faciendum curauit F. D. Fides data, vel fide data. F E. Fides eius. F. F. Filiusfamilias, vel fidem fecit. F. F. F. Ferro, flamma, fame, vel Flauius filius fecit, vel fortior fortuna fato, vel Fortius fortuna fatum. F. I. Fieri iuſſit. F. M. I. Fratri munus impleuit F. N. C. Fidei noſtræ commiſit. Prat.

FABER tignarius intelligitur omnis qui ædificat, quia in Lege 12. Tab. Tigni appellatione omnis materia vnde domus confici poteſt, continetur. l. tigni de verb ſign § cum in ſuo Inſtit. de rer. diuiſ. In ſpecie tamen accipi videtur pro lignario, materiario, Parietario, vel cæmantario tantum, qualem græci τέκτονα vocant: cuius vocis meminit Papin. l. penult. de via publ. dum licitum eſſe tectioni tradit, trochos, id eſt, rotas extra ergaſterium proponere. Spieg. Adde Brechæum l. fert. §. Fabros. in tit. de verb & rer. ſignif.

FABIANA formula, à Fabio dicta: ad eorum reuerentiam pertinens, quæ in fraudem patroni alienata ſunt: tot. tit ff. ſi quid in fraud. patro. Prat.

FABIANA actio ea dicitur, qua quæ in fraudem patroni à liberto alienata ſunt, à patrono liberiſve eius reuocantur, l. 38. § in Fabiana ff. de vſur. l. 16 de iur. patr l 2. ff. ſi quis apar. manc. & in tit. ſi quid in fraud. patron paſſim.

FABRE, pro artificiole: vt à fabris eſſe videatur. Sic apud Plautum, Hoc factum eſt fabre. Sed iam ab vſu receſſit: magis enim vtimur alio aduerbio, Adfabre. Spieg.

FABRI dicuntur, manu artificium aliquod facientes: eſtque generale nomen: vnde ex adiectione ſolet diſtingui, vt cum dicimus, faber lignarius, apud Paulum lib. 3. ſent. tit. 6. Faber argentarius, l. 39. ff. de aur. & arg. leg. Faber. vaſcularius l. 31 ff. locat. Ferrarius, apud Plautum in Rudem. Pli. lib. 14. c. 4. Ærarius apud eundem Plin. lib 34. c. 8 Prat. ex Briſſ.

FABRICARE Latinis idem quod facere ſignificat.

FABRICA, generale nomen eſt in Aut. de Armis. Sed in Con-

ſtitutionibus ſpecialiter accipitur pro armorum factione. Sic Gothoſr. ad l.6. in med.ibi : optio fabricæ.ff. de iur. immun. fabricam definit locum in quo arma conficiuntur. Vnde & Fabricenſes dicti: in quem ſenſum & fabricæ Cremonenſis, teſte Alciato, meminit Marcellinus lib.15. Nec eſt fabrica, pro quod à Canoniſtis ponitur, licet error hic apud vulgus peruicerit : ſed proprie latinis denotat quorumcunque fabrorum officium. Spieg. Fabricæ horreorum & ſtabulorum vide in l.13.C.de oper.publ.Fabricæ publicorum ſeruorum vide l. 8.C de ſeru.fugitiu.

FABRICA item, pars eſt architecturæ, quæ à Vitruuio ſic definitur : Fabrica eſt continuata ac trita vſus meditatio, quę manibus perficitur.Prat.

FABRICA apud pontificios pro ſtructura, ſic ſumitur 12.q.1.c. futuram. quem citat Albericus in Lexico apud quem falſo legitur ſtatuta pro ſtructura. Fribricæ autem in imperio Romano præcipuæ 19. erant, videlicet in Illyrico 6. in Italia 5. in Galliis 8. Erantque ſub diſpoſitione magiſtri Officiorum, quemadmodum Notitia Imperij teſtatur. Prat. Adde hic Cuiac.in l.4.C.de agentibus in rebus lib.12.

FABRICAM docere,id eſt fabricam artem,in l.26.§.vlt ff.mandat.Briſſ in paterg.

FABRICENSES in Impp. Conſtitutionibus appellantur, qui in ſacris fabricis arma cudebant.Iuſtin. Nou.85. *συνείδομεν τὸ τῆς ὁπλοποιΐας ἔργον μηδένα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις καταλεγομένους, ὁπλοποιΐαις ἢ ταῖς λεγομέναις φάβρικαις*. Briſſ.Porro Fabricenſes, qui & deputati dicebantur l.vlt.C. de ſer.fug. ſunt, qui arma fabricant in publicis officinis. In eorum corpus curiales aſſumi non poſſunt. l. 4. C.de fabric.l.11. aſſumpti retrahuntur in curiam. At fabricenſes,qui curiæ obnoxij non ſunt, ne ad leue quidem munus publicum vocati poſſunt. Cuiac.in l fabricenſes.C.de decurion.& filiis eorum &c.lib.10.& l.1.de fabricenſib.C.li.11.

FABRILES operæ ſunt,quæ in faciendo conſiſtunt, & in quibus factum ipſum attenditur, non edentis aut eius cui eduntur perſona, nec cauſa cur eduntur inquiritur, Connanus lib.2.c. 8. Suntque operoſæ, ac libertorum proprie dicuntur, & ſub artificialium verbo continentur : Prat.Vid.infr. Operæ fabriles & l.pen.de præſc. verb.l.fabriles,de Oper.liber.l.ſi ſortem. C.de condit.in deb.Albericus.

FABRORVM collegia ea de cauſa inſtituta, vt quoties in vrbe aliquod incendium excitaretur, ad illud compeſcendum accurrerent. Eorum inſtrumenta Vlpia. connumerat in l.quæſitum de Fund.inſtru.Spiegelius.

FABRORVM præfectos,quorum multa eſt mentio apud autores in l.diuus.ff.de bonis damnat.eos eſſe cenſet Bud.quos Commentarienſis, qui dicitur, adiutores ſibi ſumpſit ad cuſtodias obſeruandas regendaſque.Spieg.

FABVLA,res paſſim vulgata,etiamſi vera ſit,à fando dicta. Cantiuncula non abſurde apud Iuſtinianum explicat pro cōmentriciis traditionibus, ſeu doctrina : quemadmodum & Paulus in l.antiqui. Si pars heredit. pet. accepiſſe videtur. vbi dicit: Ideo multa de huiuſmodi re, tam varia & incredibilia tradiderunt, vt fabulis annumerarentur,hoc eſt fabulari narrationi, in qua multa falſa & minime vera, referuntur. At qui vox hęc latina reſpōdet duabus Græcis vocib.alteri quæ eſt *μῦθος*, alteri quæ eſt *δρᾶμα*. Iam vt *μῦθος*,Græcis anceps eſt ad confictam fabulam, quales ſunt apologi,& ad ſerium verumque ſermonem,itidem apud latinos eſt fabula.Vnde & à fabulandi verbo non adhorret Euangelium. & Hieronymus exponens epiſtolā ad Philemonem.c.1.hiſtor. Dalilæ Sampſonis. fabulam appellat.Vide Eraſ.ſupputat.Err.Beddaicor.Spieg.

FAC ita eſſe, Item, finge, vel da, latine dicitur pro eo quo Sophiſtæ,& vulgus Interpretum frequenter vſurpant, pone caſum:quod plane barbarum eſt,teſte Tiſſino.Spieg.

FACERE verbum, vt & factum,duplici modo accipitur;aut pro nudo facto, aut eo quod effectum Iuris poſt ſe relinquit. Si nudum eſt factum nihil aliud ſignificat quam corporalem effectionem veluti foſſam fodere, Romam ire &c. Quando autem effectum Iuris poſt ſe relinquit, omnem omnino faciendi cauſam complectitur : dandi,ſoluendi, numerandi,iudicandi,l. verbum, 218.ff de verb. ſigo. Item reddendi.l.175. cod. tit. & reſtituendi : quo intellectu pro gerere & reddere accipitur, & pro eo quod eſt tradere, l.verbum.94.ff.de verb. oblig.l.extat.ff.quod met.cauſ.Gœd.ad l. Faciendi verbo. de verb. ſig. Hinc facere poſſe vel non poſſe, paſſim in iure ciuili, pro ſoluendo eſſe vel non eſſe §.pen.de act.l.3. de conſtit. pec.l.24.§.1. & paſſ. ff. de re iud.l.21.§ 1.ff.rer.amot.Hotom.

FACERE videtur, qui iubet & mandat. l. in condemnatione ff. de reg.iur.Alber.

FACERE, quandoque pro dare interpretamur, l.ſi hæres.de leg. 1.ſic facere procuratorem pro dare, in l.8.§. ſi mandauerit.ff. mandat.l.4 §.vlt ff.de appell.in pareig Briſſ.

FACERE,plus eſt quam pronunciare.l.ſi tamen.§.ei qui ſeruum. ff de ædil. edict. Alber. Prat.

FACERE pro laudare,Plin.Iunior poſuit : tam late patet id verbum,multorum locum explens. Sed nos quæ ad noſtrum inſtitutum propius accedunt, duntaxat adnotanda duximus.

FACERE item eſt numerare. Vnde paria feciſſe dicitur, qui pecuniam quam accepit, numerauit, & id quod debet redd[it] ex Alciato Spieg.

FACERE denique pro ſoluere accipitur. l. ſunt qui. de re iud. l.vlt. C.de rebus credit Spieg.

FACERE,id eſt, ſolicitare intelligimus, vt cum paciſcimur : N[e] ſeruum facias furem, aut fugitiuum : id eſt, ne ad furtum f[u]gamve ſollicites.Spieg.

FACERE etiam accipitur, per quem non ſtat, quo minus fiat vter ex fratribus.ff.de condit.inſtit.

FACERE, procreare etiam ſignificat, in l. cum ſatis. de Agric. 11.Spieg.

FACERE, Bart. interpretans l. naturalis.§.1.ff.de præſcr.verb.a non facere,ſit facere,pulchre diſſerit.

FACERE ad rem,vide l.cum qui bonis 4.C.arbitr.tutel.

FACERE,aliud eſt quam reficere.l.3 § pen.ff.de itin. actúq; priuil. l.1.§.1. de Via publ. refic. Interpretes tamen apud Iuri[s] hoc verbum pro reficere accipiunt,vt in l.ſi ſeruus ſeruuū. §. calicē,ad leg Aqu.l.Murius de rei vēd.l.1. de mor.infert.Pr[at.]

FACERE æqui boni, apud Cicer. Terentium & Liuium fere eſ[t] quod Iuriſconſ. dixit, Boni conſulere,in l. generaliter, ff.de Decurionibus,quod quid ſit,docet ibi Budæus.Spieg.

FACERE annum in fuga pro conſumere,in l.14.§.vlt.ff. de ſtat[u] li.Briſſ.in parerg.Gœdd tamen in comm.ad l 218.de verb ſig facere in d.l.14.interpretarur viuere:vt & l.miles 11 §.quida[m] ad l.Iul.de adult.vbi ait IC.dies quos in cuſtodia feciſſet,ho[c] eſt,vixiſſet.

FACERE certiorem.Vide Certifico.

FACERE cœnaculariam. Lege,Cœnaculum.ibidem,Cœnaculariam exercens.

FACERE contumeliam. Apud veteres & Ciceronis ætate ſuperiores pro eo, quod præſens ætas efficere contumelia dicit receptum fuit : ab vſu tamen cotidiani ſermonis remotum iam Ciceronis ætate.Spieg.

FACERE damnum, pro periclitari,& damnum & incommodum ex re aliqua accipere.l.Proculus.ff.de damn.infect.Prat.

FACERE exemplum in Dauum, pro eo quod eſt, ita punire Dauum,vt ſit aliis exemplo,d.l.Proculus,de dam inf.Spieg.

[FA]CERE exheredatum,in l 24.C.de lega.l.31.C.de fideic.

FACERE fraudē creditoribus,ex interpretatione legis,vltra vim verbi intelliguntur, qui ſeruitutes per negligentiam amittit, vel rem pro derelicto habet.l.4.ff quæ in frau.cred.Spieg.

FACERE fraudem legi,& contra legem facere differunt.Contra legem facit qui id facit,quod lex prohibet. In fraudem legis facit qui ſaluis verbis legis, ſententiam eius circumuenit.l. 29. & 30.ff.de legibus. Fraus enim legi fit vbi id fit quod fieri noluit, fieri autem non vetuit. Et quod diſtat verbum ab intellectu,hoc diſtat fraus ab eo quod contra legem fit. Connanus li.5.c.5.n.2.

FACERE heredem dicitur is, qui moritur : cum teſtamento facto, eius res in alienam poteſtatem redeunt.Attamen, Facere heredem, pro relinquere heredem,vſitatius eſt : vide l.1.C.de teſtam.milit & l.3.& 6.C.de hered.inſtit.

FACERE impreſſionem,idem quod facere impetum, nempe inſultare.de quo apud Feudiſtas.

FACERE inducias,quod vulgo,vt omnia barbare dicunt, facere treugas. Metaphorice pro ſpacij aliquid dare, donec quidpiam fiat.

FACERE ad inuidiam alicuius, eſt aliquid facere, quod pudorem ei incutit, & ob quod factum contemnatur. l. nec quicquam. §. ſed etſi quis.ff.de offic. procon. vbi Accurſ. non intellexit. Deinde in §. hæc autem.l.item apud.ff.de iniur.ſubdit Vlp.ob carmen famoſum aliquem teneri iniuriarum, vt l.vnic. C.de famoſ. libel. Cato in Originibus teſtatur morem apud maiores hunc epulatum fuiſſe, vt qui accumberent, ad tibias ſummorum virorum laudes canerent. Citat locum Cicero,lib.4. Tuſcul.quæſt.ſed res in vitium verſa eſt : cœperunt poetæ carminibus onerare pudorem alienum, & ll. 12 tab. ſanxerunt, ne in alicuius inuidiam carmen fieret,aut fuſtigaretur. Horatius :

——Quinetiam lex
Panaq; lata.malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi,vertere modum formidine fuſtis,
Ad bene dicendum delectandumq; poetæ.

Proinde deceptus eſt Corn. Tacitus l. 1. qui ſcripſit primum omnium Auguſtum de famoſis libellis cognitionem tractaſſe, commotum Caſſij Seueri libidine,qui viros & fœminas illuſtres procacib. ſcriptis diffamauerunt,cum lex 12.tab.longe ante Auguſtum,de ea re cauiſſet,teſte M.Tullio,poſt vtrumq; Senatus conſulta & leges idem cauerunt, & vt refert Paul.li. 5.Receptarum ſententiarū prohibitæ ſatyræ ſunt,& epigrammata contumelioſa,vel *ἐπίθεσις*,id eſt impoſitio,l.lex Cornelia.§.ſi ff.de iniuriis.Forcat.Necyomantiæ,dial 58.n.4.

FACERE iter,vide l.6 § ſi quis autem.C.de appellat.

FACERE iudicem, i. iudicium, alicuius rei, ad aliquem deferre

ACRE iudicatum,iudicis ſenteētiæ parare. Verbum ex 12.tab. udicatum faxit.ſecum duciro. Celſus l 41.ff.ſi cert.per. At ſi dicatum fecerit Titius,nihil vltra Seius tenebitur.Cicero p Flacco. Itaque recuperatores contra iſtum rem minime ebiam prima actione iudicauerunt. quum iudicatum non ferct, addictus Hermippo,& ab hoc dictum eſt. Scæuola l. 4 ff de fideiuſſ. An eum hærede venditoris ante diem quo icatum facere compelleretur,agere Hotom.

ACRE iuſſus, vt centum habeam, centum dare cogendus eſt: hc enim illis verbis ſignificari creditur,l.75.ff.de leg 1.Prat.

ACRE iuſtitiam,pro ſiſtere ſe in iudicio, li feud.c.11.21 Si donus ei iuſtitiam facere noluerit,poterit eum deprædare:Et l.2 .tit.24 § 4. Si ſuo domino iuſtitiam facere noluerit, f do ſpoliandus eſt. Sic enim locum intelligi vult Hotom. vn legib.Baioar cap.16.tit.2. Si quis liber alteri libero, qui en mallat,(in ius vocat)dedignabitur iuſtitiam facere. Interdum tamen facere iuſtitiam, eſt legibus vindicare, vt lib. fd.2.tit.27 §.7. Dominus,cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur afaciendam iuſtitiam illud producat. Interdum ius reddere,vel iuriſdictionem exercere. Ado in Chron. Legatos regs, qui tunc ad iuſtitias faciendas cum eis verſabantur, cnprehendunt:& alibi. Prat.

CRE litem ſuam apud Vlp.tit.de iudiciis dicitur iudex,cum do malo in fraudem legis ſententiam dixerit: atque tunc, vdem inquit, veram litis æſtimationem præſtare cogitur, vetur tamen etiam litem ſuam feciſſe, qui ad conſtitutum tpus in comitium non venerat,cum iudex eſſet datus,aut, ſuptus. Id ex oratione C.Cintij cognoſcitur:Inde,inquit,ad cnitium vadunt, ne litem ſuam faciant: dum eunt nulla eſt iungiporto amphora,quam non impleant.Prat.

ACRE mecum,pro mecum ſentire,& meæ eſſe opinionis,aut mi fauere: Hinc doctores dicunt.Illa lex, vel textus facit a hoc.Prat.

ACRE medicinam, exercere, l.26.ff.de oper.li.& factitare apl F.Quintilianum lib 5 c.2.Prat.

ACRE nauim, pro ædificare.

ACRE negotium,præter notam ſignificationem,eſt etiam accate,deferre.Spieg.

ACRE nomen cum vineis, h.e. facere ſupputationem reditus v earum. Facere nomen,eſt in tabulas referre aliquid alicui dieri,vel æs alienum contrahere, & ſe debitorem conſtitire. Vlpian.l.2.ff.de proxen. Si proxeneta interuenerit facndi nominis, quaſi mandator non tenetur, quia hic monſtt magis nomen quam mandat,tametſi laudet nomen. Sen. in princ.lib.1. Non eligimus dignos quibus tribuamus: ſi nomina facturi, diligenter in patrimonium & vasa debitis inquirimus. Idem lib.2. Quidam volunt nomina ſecum fii, nec interponi patarios, nec ſignatores aduocari, nec cirographum dari. Item lib.3. Vtinam nulla ſtipulatio emptrem venditorem obligaret: nec pacta conuentaque impſſis ſignis cuſtodirentur, fides potius illa ſeruaret,& æquum cens animus. Adhibentur ab vtraque parte teſtes. Ille per ſtulas plurium nomina interpoſitis parariis facit. Ille non e interrogatione contentus,niſi rem manu ſua tenuit.O turpn humani generis fraudis ac nequitiæ publicæ confeſſion,annulis noſtris pluſquam animis creditur,in quid iſti vitornati adhibiti ſunt:in quid imprimunt ſigna?vide Nomen Nomina facere. Hot.

ACRE nolle videtur is,qui non facit quod facere poteſt. Gotofr.ad l.quid ſit fugitiuus 17.§ idem ait 7. ff. de ædil. edict. l 19. in fi.ff.de ritu. Facere oportere ſignificat,vt quis abſtineat ab eo facto,quid contra conuentionem fieret,& curane fiat,Paulus,in l.facere oportere 189 de verb.ſign.

ACERE nō oportere,quam ea verba habeant ſignificationem, ſeiat.lucidius exponit poſt Vl.de verb.ſign. Spieg.

ACERE oportere, dare oportere, contractum & iudiciorum cmmunes formulæ ſunt,l.9.licet.l.faciendi.ff.de verb.ſign. ed.ad l.189.n.1.ff.eod.

FACERE occaſionem,pro dare.Spieg.

FACERE palam,quod barbari notificari dicunt. Spieg.

FACERE paria non eſt verbum Hiſpanicum, vt Accurſius dixit, il vſitatum latinis autorib. quos citat Budæus. Scæuola de tu lib.l fi §.argentarius. Paria facere interpretatur, reddere itas rationes, & totum debitum ſoluere, vt expenſa paria nt exceptis, Ant.Auguſt lib.4 c.12. Calliſtratus in l.ſemper. conductores de iur.immun. accipit paria fiſco feciſſe, pro is feciſſe,& ſatis dediſſe. Alc.in lib.rationum ait,ab vna pana acceptum deſcribitur,ab alia expenſum: vnde Paria facere dicitur, qui tantum accepit, quantum expendit. Bud.l. de iur.immun.Prat.

FACERE partem coniuncto,id eſt,efficere, vt partiarius remaret, nec totum accipiat E diuerſo,collega tunc alteri conncto partem non facit, quando eo à parte ſua excluſo collega,legatum ex vtriſque partibus recipit. Et hoc eſt, quod ulgo ex regula affirmatiua dicitur, Qui ad partem admittitr, partem coniuncto facit: i.e.id efficit, vt coniunctus non us parte ſua recipiat.Sic ex regula negatiua.Qui ad partem non admittitur partem alteri non fecit, i.e. nō impedit eum, quin totum accipiat. Quando vero coniuncti partem collegæ faciant, & quando non faciant, leges mirifice variant: quas tamen docte Zaſ.in intellectibus ſuis explicat.Prat.

FACERE poſſe vel non poſſe intelligitur, qui ſolidum ſoluere poteſt,vel non,l 21 § vlt.rer. amot l.13 pro ſoc.l.1.de conſtit. pec.l.8.l.9. de condict.indeb.l.24.§.1.& poſſunt ſub eod.titul. ff.de re iud l 35 de neg.geſt.vnde Iuſtinia.in §.pen. Inſtit. de actio. verba hæc, QVATENVS FACERE POTEST, interpretatur. Quatenus facultates eius patiuntur:idipſum Pau.in l.11. ff.de re iud.dicit, Non vltra facultates: & Conſtat μέχρι εὐπορίας. Nec vero totum quod habent extorquendum eſt, ſed & ipſorum habenda ratio eſt, ne egeant,l.19. in fin. ff. de re iud.Facere autem poſſe omnes. qui in id quod facere poſſunt continentur,ſolo donatore excepto, etiam non deducto ære alieno intelliguntur,l.16.& 28 §.vltim.de re iud.l.54 ff ſolut. matr. Facere poſſe maritus etiam id creditur,quòd à muliere conſequi poteſt,ſi iam ei aliquid abſit:videlicet quia pro muliere vel expendit, vel mandato eius præſtitit. Cæterum ſi nihil dum ei abeſt, puta ſi ſub conditione obligatus eſt, nondum videtur facere poſſe eius debiti nomine,l.28 ff.ſol.mat. Facere poſſe videtur & qui dolo fecit, quominus poſſet, l 63. §.tempus,pro ſoc. l.18 §.1.ſolut.matrim.l.vlt.C.de reuoc.his quæ in fraud.alien.Facere vero quominus facere poſſit,is demum exiſtimatur,qui erogat bona ſua, non etiam qui occaſione acquirendi non vtitur,l.68.pro ſoc.Briſſ.

FACERE poſſe dicimur illud, quod honeſtè commode facere poſſumus,atque ita L.Romulus reſpondit conſil.364. num.6. per l.Nepos,ff.de verb.ſign. Contra facere non poſſe dicimur ea,quę negat natura, vel lex, vel pietas, vel exiſtimatio, vel verecundia,vel honeſtas publica,l.filius qui, & l.ſi quis inſtitutus,de cond.inſt.Prat.

FACERE poteſtatem iudicandi,vetus mos loquendi: ex quo,vt tradit Alciat. ſatis apparet verum eſſe,quod iudicium ſcilicet à litis conteſtatione incipiat? Qua de re latius diſſerit in rub. C.de in ius voc.Spieg.

FACERE promiſſa pro ſtare conuentis.Simile fere eſt illud verba ad rem conferre.

FACERE rapinam,apud Scæuol.in l.pen §.marte,de leg.2. Prat.

FACERE remiſſionem Vlp.in l.1.quand.appell ſit. An vero inquit,à remiſſione quam præſes fecerit, appellatio ſit interponenda.

FACERE reum, idem eſt quod accuſare,& indicare. l.ſi veris.C. de fid.inſtrum *Dargeben,angeben*. Spieg.

FACERE ſecuritatem.quod barbari aſſecurare dicunt.

FACERE ſic eſſe, eſt fingere factum,&,vt vulgo dicunt, ponere caſum Prat.

FACERE ſponſionem dicimus, cum alius alium fore victorem affirmat.Martia.l.3.de aleat.Quibus,ait,ſponſionem facere licet.Prat.

FACERE ſtipendia,idem quod militare, & ſtipendiarios,hoc eſt, milites ſtipendiis præpoſitis colligere.Prat.

FACERE ſumptum, quod alias facere expenſas, vel expendere dicitur. Facere ſuſpectum tutorem, eſt detegere, & iudici approbare ſuſpicionis cauſas, l 2.C.de vſufruct pupil.

FACERE ſyngraphas, eſt vulgo obligationes, ſchedulas,& ſigna dare, *B kantnuſs vnd ſchalzedel geben.*

FACERE totum,pro vim poteſtatemque omnem habere:omnia in poteſtate ſua poſita habere. Vlpia.l.35.§.3 ff.de hered.inſtit. Rerum autem Italicarum vel prouincialium ſignificatione quæ res accipiendæ ſint, videndum eſt, & facit quidem totum voluntas defuncti. nam quid ſenſerit ſpectandum eſt. Hotom.Prat.

FACERE teſtamentum l.4 5 &t.t.C.qui teſtam.fac.poſſ. Facere teſtamentum ruptum. l 3. C.de poſthum.hered.inſtit.Facere teſtamentum ſine ſcriptis.vide l.26.C.de teſtam. Facere tyrocinium,& ponere rudimentum,latine dicitur id,quod vernacula lingua,caput operis facere dicunt, *Die erſt prob thun*, id eſt,initium opificij: cum opifices ſpeciem artis edentes, magiſterio decorantur.Bud Spieg,

FACESSERE negotium,impedire,cogere:quod proprie barbare dicitur dare ad faciendum. *In ein handel führen.*

FACIES μετωφοραστῶν, & operis, & ædificij & locorum & patrimonij l.32 § item reſpondit.l.35.§.quod autem ff.de adm.tut. l.1 §.opus ff.de no op.nun l.9.§.ſi inquilinus. ff.loca.l.fin.ff. de termi.mo.Briſſ.

FACIES eadem,id eſt,forma,in l.3 .C.de ædific.prin.

FACIFERI δᾳδοφόροι: eorum meminit Gothof.in expoſitione rub.C.de ſponſal.& arrh.ſponſalit.

FACILITAS. Τὸν εὐήθη Ammianus Marcellin.lib 22 ἐξ ἀντιφράσεως ſtultum vult dictum videri, vt Pontum εὔξεινον, vt noctem εὐφρόνην, & quædam alia Sed aliter res habet,nam quia grauitas conſtantiaque vitæ, prudentem virum maxime decet, ideirco eum, qui leuis & inconſtans (quod ſtulti proprium eſt) eſſet, εὐήθη à facilitate morum vocauerũt.vnde & imprudentiam, vulgo εὐηθεύοντες, titulo facilitatis notauimus. l ſi is à quo. vt in poſſeſſ. leg. ear.Facilitati (inquimus

ſuæ expenſum ferat. Curt.lib.1 εἰκαστῶν c. 40. Facilitas conueniendi. Vlp. in l.2.ff qui ſatiſdat. cog. Fideiuſſor locuples iubetur dari non tantum in facultatibus, ſed etiam ex conueniendi facilitate. Spieg.Facilitas pro facultas in l.3.in fi.ff. de appel.Briſſ.in parerg.

FACTA tranſacta omnia: prouerbiale eſt, teſte Donato apud Terent. in id negotij de quo nihil ſuperſit ad agendum. Indicauit & Eraſmus hæc verba ſolennia eſſe apud Iuriſprudentes, tum alios complures melioris notæ ſcriptores. Spieg. Hæres in factum ſuccedit. Verbi gr. Scripſi & confeſſus ſum centum aureos me Titio Nigro debere: quos illi aut Mæuio Pulchro ad Non.decemb. ſoluam. Mortuus eſt Pulcher, an recte hæredi ſoluam? Nequaquam,l. cum quis,de verb.oblig. Nec enim aliud Pulcher, quam ſolutioni adiectus eſt:ſoluere autem plus facti continet quàm iuris. Item teſtator ſic cauit. Fabio Iuſto executionem omnium rerum committo. Diem obiit Iuſtus. Quid hæres? num eas res exequi tanquam & ſibi commiſſas, poteſt? Non opinor. Nam & in executione plus facti verſatur quam iuris. Quid ergo eſt? dicet aliquis: hæ obligationes, Ædes fulcire, fabulam pingere, viam munire,aut ſi qua ſimilis eſt,hæredem non ſequuntur? Neque quin ſequantur, dubium eſt. Atque in facto conſiſtunt. Sed ſciendum eſt, non ſimplici modo intelligendum eſſe quod dicimus, Facti rem aliquam eſſe. Etenim,vt aliud in præſens non conſectet, Facta alias à Dando diſtingui ſolent, quo intellectu,huius obligationis poteſtas,ædes fulcire in facto conſiſtit: alias à iure. Quod ergo dicimus, Facta ad hæredem non tranſire, id illam ſignificationem habet, vt ea duntaxat,quæ iuris habentur, in hæredem intelligantur transfundi. Quod genus ſunt illa, in quibus affectus ab vtraque parte contrahentium concurrunt, vt Priſcus voluit, l. in omnibus de act. & obl. & vltro citroque, vt Labeo dixit, in obligationem conſenſum eſt,l.Labeo 19. de verb. ſing. Igitur hæ obligationes, Agrum polire, villam regere, & quæ his ſimiles, quamuis in factum qua dandi poteſtas abeſt, deſinant, cum tamen in eas ab vtraque parte conſenſum ſit, merito & hæredem tenent,& hæredi proſunt. Quoniam & parti iam ante exceſſum, ius quæſitum fuit. At ſoluendi exequendique facultas, in eo genere rerum, quas ſupra poſui, ἀσυναλλάκτως contingit: & ideo, donec aliqua συναλλάγματος (vt Ariſto.ait.l.iuriſgentium.§ 2.de pact.) ſpecies vel imago, qua vltro citroq; tanquam obligationem conſenſum eſſe intelligatur, accedat: tota res intra terminos facti ſe continet, nec quicquam ad hæredem iuris tranſmitti. Idque ex regula Q.Mutij l.1.§. pen.ſi quis teſt.lib. qua traditum eſt, nihil aliud poſſe in hæredem transfundi,quam id quod hæreditas ſit.Porro quę facti aut animi ſunt,hæreditatis non eſſe. Cur.lib.2.εἰκαστῶν c.3.

FACTI eſſe cenſentur, quæ alterius tantum partis voluntati innituntur.Gl.§. ex conditionali. de verb. obli. Hinc eſt, quod animi declaratio, ex regula ad hæredes non pertinet.l.inter. §.Stichum,ff.de verb.obl. Prat. Facti in iure ciuile multiplex & varius eſt ſenſus. Alias factum à dando diſtinguunt.Velut in eo quod Celſus & Tubero putant,ſi factum promittas, nec facias iuſta æſtimatione facti ad id quod mea interſit te teneri.l. ſtipulationes non diuiduntur de verb. ob. In dandi obligatione.n.non idem placuit. Eſt vbi & alia ſit facti cauſa,quã omiſſi, ſiue non facti, & leuior quidem eſt eius, qui omiſit culpa,quam eius, qui facto peccauit. Facere quoque & pati non eodem loco habentur, magiſq; facto aliquo, quæ cuiuſq; ſit mens, qui animus ac voluntas, quam patientia probatur, Vt Dec.ait l.non vult. de reg. iur. Et cuius prædium vel fundus vicino ſeruit,patientiam quidem præſtare debet, & quidquid ſtipulationi illi, per te non fieri, ineſt. Cæterum vt opus muniat, vel aliud quid faciat, cogi non poteſt,l.quoties 1.de ſeruit. Quid? quod & facta à dictis plurimum diſtant,vt vetere verbo teſtatum eſt? Ita & eius qui contra, quam conteſtatione ſua cauiſſe ſe putabat, quid egit: non conteſtationem, ſed facta ſpectanda eſſe, non abſurde placet. Etenim quid verba (vt inquit Cicero) curem,cum facta videam? Hinc Scæuola in l.non tantum, alias Paulus reſpondit. ff. rem rat.hab. Non verbis duntaxat rem ratam haberi poſſe reſpondit, ſed etiam actu. Quin etiam, ſunt quædam animi magis quam facti vel actus. Tametſi quodam genere, & animus ad factum pertinet. Interdum & contra Ius ponitur factum: nec ignorantia iuris & facti eodem loco ponuntur: & grauior eſt facti quæſtio,quam iuris. Eſt tandem, & vbi cum natura pugnet. Exemplum dat illa quæſtio. Bonæ fidei emptor, an & quos fructus ex ea re ſuos faciat, quam à non domino emit: nam aliud in iis qui cura,opera & facto hominum nati ſint: aliud in iis qui natura,nullo cogente,& ſponte naſcuntur,viſum eſt. de quo latius Curt. li.2.εἰκαστῶν c.3. & li.2.c.42

FACTI eſſe dicuntur, quæ non in iure aliquo ciuili, i. e. aliquo ex iuris Quiritium inuentis atque inſtitutis,ſed in facto duntaxat poſita ſunt. Iuris ciuilis inſtituta dico, veluti, Capitis diminutionem,poſtliminium,tutorum curatorumve auctoritatem, & quæ ſunt in eodem genere. exempli cauſa,poſſeſſio dicitur eſſe facti, non iuris: ac propterea poſſeſſio interrupta negatur poſtliminio reſtitui poſſe: quippe cum poſſ[...] facto conſiſta, l.denique,19.ff.ex quibus cauſ.maior. [...] iam de c[a]uſſa hæreditas negatur poſſeſſionem habere [...] Scæuola, ff.ſi quis teſt. lib. quia ſcilicet Hæreditas ius [...] que facere quicquam intelligitur. Item poſſeſſio dicitu[r] à pupillo intelligente etiam ſine tutoris autoritate a[...] atque adeo amitti,l.1.§.1. & poſſeſſionem, 29.ff.de acq[...] Similiter Habitatio dicitur eſſe facti, in l. penult. ff. d[...] min.atque ob eam cauſam Habitationis legatum per [...] diminutionem non perimi, ac nimirum hoc illud eſt, [...] ait Paul.in d.l 1.§.2.de acqu.poſſeſſ.res facti infirmari i[...] uili non poſſe,quemadmodum enim ex eo iure non co[...] ſic nec ab eo euerti, neque reſtitui poſſunt. Similiter ſo[...] venditio,traditio,facti magis eſſe dicuntur, quam iuris, [...] de curat.fur.Hot.

FACTI ignorantia. Ignorantia facti eſt, vt ſi me fugiat eu[...] iiſſe mortem, qui cognatione mihi iunctus fuit: aut n[...] git me,eum mortem obiiſſe,cæterum, vel inteſtatum e[...] vel me hæredem inſtitutum latet,l.1 ff.de iur.& fac.ig[...] hic error facti, ſiue huiuſmodi ignorantia, neque ma[...] neque fœminis in damnis, vel compendiis obeſt, l. er[...] cti.ff.d.tit.Quinimo,facti ignorantia nulli nocet l regu[...] ff.eo. etiam qui ſuum perſequitur, (niſi fuerit nimis craſ[...] ſupina,quæ ferenda non eſt,lib.6.ff d.tit.) Sed potius ex [...] (quod explicat ſecundum ea, quæ clare hic oſtenduntur [...] præſumitur,l.ſi pro ſuo,& l.verius de proba.ff.niſi quotie[s] [...] quiſitio diligens initio actus eſſet neceſſaria: vt cum al[...] defert, aut denuntiat alium de crimine,vel in dignitatis [...] du locat. Bald. in l.1.ad Macedo. gl. in c. innotuit. de [...] Plane ignorantia probatur per Iuramentum, cap. paſto[...] de except. gl. in ver. ignorantiam. in d. c. innotuit de [...] text.in c.ſi vero ij,de ſent. excom. Panor in c.quia diue[...] tem. de conceſſ.præb gl.in ver.doceatque.in l.ſi cui.§.1.d[...] cuſat. cum ſi ſita in animo & hominis conſcientia. glo. [...] aliæ de act.Inſt.

FACTI euidentiam. lege. Euidentia facti.

FACTIONIS ſignificatio aliàs honeſta eſt, vt factio teſtam[enti,] id eſt ius faciendi teſtamenti. Papin. l.3.ff. de teſtam. T[eſta]menti factio non priuati ſed publici iuris eſt. Cic. in To[pic. Si] ſtatuiſſemus ex edicto Prætoris ſecundum ea tabulas po[ſſeſ]ſionem dari quas is inſtituiſſet, cui teſtamenti factio n[ulla] eſſet, id eſt teſtandi facultas. Poſt autem loquendi con[ſue]tudo inualuit, vt factio teſtamenti diceretur vltro citro[que,] hoc eſt,& à teſtatore, & ab eo cui quid relinquitur,leg ſi[...] fam.ff de teſtam.§.7.Inſti.de teſtam.ordin. Teſtes autem [ad]hiberi poſſunt ij, cum quib. teſtamenti factio eſt. Vlp.c.[...] 31. Hæredes inſtitui poſſunt, qui teſtamenti factionem [cu]m teſtatore habent: Alias inhoneſta,vt l.2.§. Et eum placui[...] ff.de origine iuris. Accipitur enim pro diuiſione ſeu con[ſpi]ratione in diuerſa ſtudia, cum aliqui ſe principes in ciui[...] faciunt,quos aliqui ſequantur. Factiones, inquit Liuius, fu[...] eruntque populis pluribus maiori exitio, quam bella, q[uam] fames,quam morbi.Hinc factioſi ſunt dicti qui amant fac[tio]nem,hoc eſt,diſcordiam & ſeditionem.Old..Prat.

FACTIONES faciendi Cicero in Topic. cui teſtamenti fa[ctio] nulla eſſet, id eſt facultas. Factio non modo faciendi, ſe[d] capiendi facultatem ex teſtamento ſignificat. l.filiusfa.te[...] teſta.§. in extraneis, verſ. teſtamenti autem. Inſt.de he[...] qual.& differ. Prat. Factiones publicanorum. l.12.ff de p[...] Factio latronum.l.11 §.pen.de pœn.Prat.

FACTIONES agitatorum in contrarias partes diuiſos greges [...] cipe in l.1.de equis curulib. in C. Theod. Feſtus lib.6 Er[...] autem hæ pannorum coloribus, Praſino ſcil. Veneto & [pur]pureo diſtinctæ factiones. Suet. in Domitiano c. 7. Duas [...] cenſibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni [...] quatuor priſtinas addidit. Vnde colligitur non duas ſol[...] ſed quatuor & eo plures factiones aurigarum Romæ fui[ſſe,] contra quam plerique ſentiant. Quod & Xiphilin.in Ner[...] notat. Idem Suet.in Vitellio: Quoſdam & de plebe ob i[...] pſum,quod Venetæ factioni clare male dixerant, interer[...] Sic & Venetanam factionem interpretabimur in inſcrip[tio]ne, quæ Danij eſt in Hiſpania. Et Praſinam factionem a[...] eundem Suet.in Caligula c 55. Capitolinus in lib. de teb[...] ſtis Gordianor. Equos ſingulos Cappadoces 100.permitt[...] tib.Imperatoribus factionibus diuiſit Briſſ.

Hinc FACTIONARII in l.vlt.de equis curulibus.in C.Theo[d.] factionum domini. Suet. in Nerone c.5. Quærentib.domi[nis] factionum repræſentanda præmia in poſterum ſanxit. Et [...] 22.Ne dominis quidem factionum dignantibus niſi ad to[...] dies curtum greges ducere Lamprid in Commodo: Circe[nſes] multos addidit ex libidine potius quam religione, vt fact[io]num dominos ditaret. Huius autem pannorum & colori[s] diuerſitatis, qua aurigæ diſcernebantur, rationem expli[...] Iſid. lib 18. Etymo. c.35. Briſſ. Vide Turneb. lib. aduerſar. 11.c.11.

FACTITARE, eſt frequenter facere. l. Falcinius.§.latitare 8. quib.ex cauſ.in poſſeſſ.eatur.

[F]ACTO conſiſtunt, de quibus ex facto iudicium eſt. poteſt [et]iam ex eodem facto pro ratione perſonarum, locorum, tem[p]orum, l.15. de neg. l.71. de iudic. l.16. de pœn alias pluris, a[li]as minoris intereſſe, interdum ne intereſſe quidem: ideo [nu]lla iuris definitione id comprehendi poteſt, Doneil. in lib. [...] eo quod intereſt c. 2. in fi. Goth. ad l. 24. de reg. iur.

F[AC]TOR non ſignificat eum, qui gerendis negotiis præeſt, ſed [q]ui vel vinum, vel oleum facit, aut aliud ſimile. Spieg.

F[AC]TORES, verbo nondum recepto à latinitatis profeſſoribus, [vo]camus eos, qui rem alienius priuatam adminiſtrant. Hos [v]eluti indecores à perfectiſſimatus dignitate repellit lex, & [ve]lut tanquam immemores libertatis & generis notat. l. 1. C. [de] præfect. dign. li. 12. l. ſi quis procurat. C. de decur. Ex Alcia[t]o. Spieg.

F[AC]TORES pro criminum auctores, qui ſcelus ipſi admittunt, [l.] 5. §. qui præpoſitum ff. de re mil. & l. ſolent ff. de cuſt. & ex[hi]b. Solent præſides prouinciarum in quibus delictum eſt, [ſc]ribere ad collegas ſuos, vbi factores agere dicuntur. Hot.

FACTVM, idem noſtris, quod caſus ſpecies, ſiue cuius recta no[ti]tia impoſſibile fuerit certam iuris & actionis rationem col[li]gere: quippe quod in cauſa & facto ius eſſe poſitum Iulia[nu]s reſpondit, & exemplo declarat in l. ſi ex plagis. §. in cliuo [ff. ad] leg. Aquil. & Vlp. in l. cum duobus in pr. pro ſocio. Quo[m]odo autem factum recte diſcernas, inuenies apud Old. in [ſu]a formula inueſtig. action. vbi prudenter illud admonet, cognita facti ſpecie quid ius de eo ſtatuat, conſulamus IC. imperatores, non repertoria. Prat.

F[AC]TVM ſubſtantiue, res geſta, *ein that, handlung*. Paul. in l. ſi fa[m]ilia. ie iuriſd. Quemadmodum, inquit, & cum plures ſer[u]i iniuriam fecerunt: vel damna dederunt, plura facta ſunt [n]on (vt in furto) vnum. Alciat. oſtendit hoc loco Iuriſconſ. [v]erba Doctores non recte percepiſſe, c. 16. Paradox. 2. Spieg.

F[AC]TVM, vel ſimplex vel multiplex eſt: veniuntq; in eius conſi[de]ratione circumſtantiæ rerum, perſonarum, temporis: vnde [n]on vnam, aut alteram eius partem, ſed totum expendere o[p]ortet, l. bona fides ff. Depoſiti. Item dicitur, quod eſt reddi[tu]m. Pomp. Faciendi verbo, reddendi cauſa etiam continetur, [&] quod non factum comprehendit: l. 2 § item ſi in facto. & l. [v]bi autem § qui id quod in faciendo. de verb. obli. Prat.

F[AC]TVM verbum & facere duplici modo accipitur: aut pro nu[d]o facto, aut eo quod effectum iuris poſt ſe relinquit. Si nudū [e]ſt factum, nihil aliud ſignificat, quam corporalem effectio[n]em: veluti foſſam fodere, Capuam ire &c. Quando autem [ef]fectum iuris poſt ſe relinquit, ſignificat id, quod eſt dare, [re]ddere, reſtituere. Quo intellectu pro gerere & reddere ac[ci]pitur, & pro eo, quod eſt tradere, l. verbum 94. de verb. obli. [e]xtat. ff. quod met. cauſ. Ad mera facta nemo liber homo in[ui]tus cogitur, ſed ſi promiſit veluti inſulam fabricare, foſſam [f]odere, liberatur præſtatione intereſſe, l. ſi inſulam. de verb. o[b]ligat. Et in hac ſignificatione factum & ſtipulatio faciendi [in]diuiduum continere cenſetur, l. ſtipulationes eod. Quando [a]utem factum non eſt merum, ſed ius etiam continet, puta [re]ſtitutionem & redditionem: & indiuiduum eſt factum, & is [q]ui ad hoc factum obligatus eſt, indiſtincte tenetur, & qui[d]em præciſe cogitur ad præſtandum id quod promiſſum eſt, [v]ide D. Gœdd. ad l. 25. 58. & 175. nu. 2. ff. de verb. ſig. plur. alleg.

F[AC]TVM in pactis verſatur, in ſtipulationibus ius continetur, [a]tor Paulus in l. ſi vnus ex argentariis. §. pactus. ff. de pactis. [S]pieg. Prat.

F[A]CTVM quod non durat, factum non intelligitur. l. ſi pro pa[t]re. § verſum. & ibi Gloſſ. cum multis concord. ff. de in rem [v]erſ. Spieg. Prat.

F[A]CTVM iuri opponi ſolet. l. 38 §. hi qui ſunt. ff. de verb. obli. l. [...] 1. ff. de pecul. l. 27. § pactus. ff. de pact. l. 5. ff. de ſeruitutib. [v]rb. Facti itaque quæſtio iuris quæſtioni aduerſatur. Et facti [q]uæſtio ea eſt, quæ in facto verſatur & conſiſtit l. 25. ff. de ne[g]ot. geſt. l. 16. ff. de ſtatu hom. l. vlt. ff. de iureiur. l. 12. §. vlt. ff. [q]ui potior. in pign. l. 47. ff. de donat. int. vir. leg. 1. ff. quæ res [p]ig. l. 2. §. vlt. de donatio. Cum autem ea quæ facti ſunt, certis [r]egulis Iuris nequeant comprehendi: ideo arbitri boni viri, [i]. e. iudicis, relinquuntur, vt exemplo vnius atque alterius [r]eliqua eadem æquitate diſcernat, per text. l. 2. ff. ad SCtum [T]urpill. l. 3. in fi. ff. de teſtibus. Duare. in l. In actionibus verſ. [d]icuit. ff. de in litem iurando. vid. Gœd. ad l. 99 §. 1. nu. 3. ff. de [v]er. ſignif. Voluntatis quæſtio, facti eſt. l. 3. ff. de auro, arg leg. [l.] 3. §. ſi debitori. ff. quibus mod. pig. l. 41. l. 94. ff. de verb obl. l. 121. ff. de verb. ſign. Briſſ.

[F]ACTVM in §. ſi res legata. Inſt. de lega. interpretatur ibid. Ac[c]urſius, moram. Id quod Vulteio placet. Inſtit. ad §. hunc n. [1]3. Theophilus dolum. Crederem etiam de culpa accipi poſſe. Tu textum illum lege, & perlege. Prat.

[I]n FACTVM actiones dicuntur ideo, quia quod nomine non poſſunt exprimere negotium, id rei geſtæ enarratione decla[r]ant, circa formulam ac ſolennitatem vllam, l. 6. in fin. C. de tranſact. Cuiac. & Gothofre. ad rub. ff. de præſcr. verb. In fa[c]tum actiones dicuntur decerni, vt l. 15. §. eleganter. l. 28 ff. de damn. inf. impetrari, permitti, accommodari, conſtitui: quia ex æquitate cauſa cognita dantur, Goth. ad d. § 18.

In FACTVM actiones ex edictis Prætorum oriuntur l. 3. §. ex hoc edicto ff. nautæ, caupo. l. pen. §. 1 ff ne quis eum, qui in ius. le. 2. ff. de eo per quem factum erit. l. 12. ff. de in ius vocand. §. pœnales. Inſt. de actionibus. l. 13 l. 14. ff de liber. cau. Dantur etiam ſupplendarum actionum cauſa, quæ legib. proditæ ſunt. l. 1. l. 11. & paſſim ſub tit. de præſcri. verb. l. 3 §. interdum. l. 9. § ſi tibi decem ff. ad exhib. l. 6. §. ſi quis in communem ff. com. diuid. l. 10. ff. de noxa l. 5; §. ſi quis aſinum. l. 68 § ſi tu Titium. ff. de furt. l. 7. § idem Labeo l. 6. ff. de reſcinden. vend. l. 7; §. item quæcunque l. 44 l. 52. ff. de rei vindicatio. Interdum autem loco actionis de dolo in factum actio redditur. l. 12. ff. de dolo. l. 11. ff. de minorib. l. 1. C. de iut. dot. l. 3. C. an ſeruus ex ſuo facto. l. 5. C. de dolo. l. 50. in fin. ff. de furt. Quemadmodum in factum exceptio nonunquam doli exceptionis vicem ſuſtinet. l. 2. §. & generaliter. l. 4. §. aduerſus. ff. de doli except. Et replicatio in factum l. 28. C. de tranſ. l. 14. ff de fideiuſſor. l 15 ff. ad l. Falc. Briſſ.

FACTVM vmbraticum dicitur, quod in nihilum recidit: vt ſi iudex acta deneget appellationem proſecuturo. Spieg.

FACTVM à pœna quid differat, vide Gothofred. ad l. 1. §. 4. ff. ad SCtum Turpill.

FACTVM à datione nil diſcrepat, Goth. ad l. vlt. C. de contrah. & committ. ſtip.

FACTVM, & geſtum, κατάχρηστικῶς, nihil diſtant. Caius l. licet int. de verb. ſig. Vide Gerere. Prat

FACTVS ex fraude & mendacio, id eſt fraudulentus omnino & mendax, qui nihil in ſe habet præter fraudem & mandacium tanquam ex his corpore & animo conſtet. Ex Syluio. Spieg.

FACTVS in poſſeſſionem pro actus & miſſus, l. 11. ff. vt in poſſeſ. leg. vel fideicomm. Briſſ. in Parerg.

FACTVM notare pro pœna infamiæ notare, teſte Bald in l. quid ergo. § quum autem factum. ff. de Infamibus. Spieg. Prat.

FACVL, vt annotant Grammatici pro facile antique ponitur, vt videre eſt ex Lucilio, cū inquit: Heu facul eſt homini inuentu bona fœmina nuſquam. Cui & proximum eſt illud Pacuuij: Haud facul fæmina inuentu bona. Tiraq. in 9. l. connub.

FACVLTAS eſt libera quædam & plena poteſtas rerumque pro arbitrio gerendarum facilitas, nullis aliunde impedimentis interturbata. Nam & Feſtus facultatem interpretatur quaſi facilitatem, & à Græcis Iuris interpretibus dicitur εὐχέρεια &c. Bald. tit. de iure perſonarum.

FACVLTAS eſt perſonæ commodum incommodumque, non rerum, quæ permittuntur. Venuleius in l. Continuus. ff. de verborum obligatione Old.

FACVLTAS, pro facili poteſtate. l. ſi quis poſthumus. ff. de liber. & poſth. cum ſimilibus.

FACVLTATEM dare, hoc eſt autoritatem & licentiam quā vo(cant.

FACVLTATEM reſtituendi rem habere, fere idem eſt quod poſſidere l. 1. § quod ait prætor. ff. Quor. legat.

FACVLTATIVM ponitur in l. 78. §. 1. ff. de lega. lib. 3. ponitur pro facultatum. Briſſ. in parerg.

FACVLTAS accuſandi, l. 17. C. de his qui accuſ. poſ. l. 1. C. ad leg. Iul. de adult. l 19. C. ad leg. Cornel. de fal. Facultas appellandi, l. 20. C. de appell Prouocandi l. 2. C. eod. Iuris reddendi, l. 3. C. de ſent. ex peric. recit. Supplicandi, l. 18. C. de pœn.

FACVLTAS teſtandi, i. e. teſtamēti factio. l. 19. in fi. C de teſtam.

FACVLTATES in plurali tantum, ſunt diuitiæ, opes: Vlp. ſed facilem, inquit, iudici voluntatis coniecturam fore, cæteris patris facultatibus examinatis. l. quæſitum. §. ſed & ipſe Papin. ff. de fund. inſtr. Idem Vlp. in l. 1. §. ſi inter magiſtratus ff. de magiſt. conu. exeuſſis facultatibus: & apud eundem ibid. §. ſi magiſtratus ab initio. Ubi facultatibus Paulo in l. cum pluris §. vlt. de admin. tut. in ſingulari vſurpauit, pro facultate, inquit, patrimonij. Prat.

FACVNDIA, facultas diſſerendi cum gratia. Gel. Hanc lex exigit in Doctorib. & Magiſtris. l. magiſtros de profeſſ. & mag. lib. 10. & de profeſſ. qui in vrbe Conſtant. l. vnic lib. 1 C.

FACVNDIA canina veterib. dicebatur quæ forenſi oblatratione aduocatorum omnia fora perſtrepebat. Quam Plato rapinæ accipitrum aſſimilabat. Hi enim philodoci non tantum tondere clientes, ſed deglubere & totos vorare cupiunt. refert, Zaſ. in l. 2. ff. de origine iuris. Spieg.

FACEM ciuitatis eleganter appellat Cicero, aduentitiam illam otioſorum hominum multitudinem, vt quæ nulli proſit, multos autem oneret. Prat.

FÆNVS in P. Floren. ſemper ſcribitur, etſi à fœtu pecuniæ, id verbum Varro, & alij deriuent. Videtur enim à ſorte vſura gigni, vnde & à Græcis τόκος, & renouatio vſurarum ἀνατοκισμός. Gell. li. 16. c. 12. fœneratores qui fœnus exercent, fœnebris pecunia, quæ ſub vſuris creditur. l. 34. ff. ſi cert. pet. l. 16. C eo. tit. l. 9 ff de vſur. l. 3. C. eo. tit. l. 1. de his qui cum diſpenſ. contrax. in C. Th. l. 13. C. ad Vell. Briſſ.

FAIDAM, vocem origine Teutonicam, Alberic. indicat in iure Longobardorum, modo pro iniuria: vel, ſi caballus, titul. de paupere. Modo pro hoſtilitate, ipſe inimicitiam vocat, vol. in omnib. tit. de Plag. liber. nom. vſurpat. Accedit Couſtum

Germaniæ vndequaque doctiſſ. Hermannus Nuenarius, qui obſeruauit ex Conſti. Caroli Magni ad leg. Salicam adiectis, c. 4. appellari Faidoſum, qui hoſtis eſt publicus. *Fæd.* enim bellum ſignificat. Spieg. A qua voce non abſurde feudum deriuari poteſt, quod nimirum feuda occaſionem à bello, & militiis acceperit. Vult. lib. I. Feud. c. 2. num. 2.

FAIDOSVS, qui alibi diffidatus eſt, cui inimicitiæ denunciatæ ſunt: vt in leg. Friſ. Homo faidoſus pacem habeat in Eccleſia, in domo ſua, ad Eccleſiam eundo, &c. Et in legib. Baior. Si quis hominem per iuſſionem Regis occiderit, non requiretur ei, nec faidoſus ſit. vide Diffidare. Prat.

FALCARII ſunt qui falce metunt, à qua & dicti: quo nomine apud Ciceronem in Catilin. 5. coniurati intelliguntur: propterea quod ciuitatem omnem, adeoque ipſa vrbis ædificia tanquam falce metere, id eſt, ferro, ignique omnia vaſtaturi eſſent, vt exponit Syl. eius orat. interpres.

FALCARII Prateo ſunt, qui falcatis enſibus vtuntur, apud Cic. I. Catil. Falcati autē ſunt enſes curui, quos Græci Harpas vocāt, qualē tribuunt Perſeo Poetæ, qui etiam Falces vocantur.

FALCES ſunt meſſoriæ, putatoriæ, & fœnariæ: quæ Dumariæ alias vocantur. Meſſoriæ frumentorum ſunt: putatoriæ, vitium: fœnariæ, qua fœnum ſecatur. Dumariis ſpinæ, vepreſque cæcantur, Vlp. de fund. inſtr. l. inſtrumenta Falces, inquit, meſſoriæ, fœnariæ, putatoriæ. Nebriſſ. Eſt & falx vinitoria, quam eleganter deſcribit Palladius li. 4. Falces item armorum genera, murorum oppugnationi apta, referuntur. Spieg. Vide Turneb. aduerſ. lib. 7. c 22 & 25.

FALCIDIA. Duplex eſt Falcidia, vna hereditatis, altera bonorum reſtitutioni ſubiectorum. In illam ea tantum imputantur, quæ ſunt ex hæreditario iure. In hanc imputantur omnia, quæ ſunt ex bonis reſtitutioni ſubiectis, quoquo titulo capiantur. Neutram in Falcidiam imputantur, quæ à cohærede iure prælegati accipiuntur, l. in quartam, ad l. Falcid. compenſantur tamen, quotiens vice mutua præſtare cohæres cohæredi tenetur. Cuia. ad l. 78. ff. de hæred. b. inſtit.

FALCIDIA lex, plebis ſcitum eſt, cum eam P. Falc. Trib. pleb. Auguſti temporibus, ſcilicet ab vrbe condita 714. tulerit. Hæc modum legatorum conſtituit: hac enim ſancitum, vt ſcribit Dio lib. 48. vt heres quartam partem bonorum ſibi relictorum ſi grauiter oneratus ſit legatis, accipiat, cætera legatariis relinquat. Itaque Falcid. ſæpe pro quadrante hæreditario paſſim ponitur, quia ab hærede, à quo ſupra dodrantem legatum fuit, retinetur. vide indicem legum Roman. Paul. l. 1. ff. ad leg. Falcid. & Euſebium in Chronicis. Eſtque hæc propria verbi ſignificatio. Sed & pro ea portione verbum hoc vſurpatur, quam, hereditatem reſtituere rogatus, hæres ex Senatuſconſ. Treb. retinet, l. 1. §. inde Neratius, l. 58. §. omnes. ad SCtum Trebell. Ideoque & Falcidiæ commodum ea portio appellatur, l. 2. in fin. ff. ſi quis aliq. teſtat. prohib. Quarta, quæ per leg. Falcid. retinetur, l. 55 §. 1. ff. ad SCtum Trebell. Quinetiam portio liberis debita in bonis patris appellatur, l. 1. §. vnde. ff. de inoff. teſtam. l. 12. C. eod. Prat. ex Briſſ.

FALCIDIAM pacto remitti poſſe affirmat Cuiac. in l. pactum. ff. de pact. ducto argumento à teſtamento ad pactum.

FALCIDIÆ ratio quibus deductis ineatur. Deductor ære alieno, & ſi quid eſt aliud æris alieni loco, deducta funeris aut monumenti neceſſarij impenſa, deductis libertatibus, deductis Deorum donis, & generaliter deductis his omnibus quæ Falcidiam non patiuntur, & quæ extra bona defuncti eſſe cenſentur, id quod ſupereſt pro dodrante & quadrante, diuiditur inter hæredem & legatarios. §. cum autem. 4. Inſtit. de lege Falcidia. Quod diximus de deorum donis, Paulus ſcribit lib. 4. ſent. de SC. Pegaſ. vt idem videatur non improbabiliter in l. 1. §. ad municipum. ff. ad l. Falc. ſcripſiſſe. Cuiac. Not. ad li. 2. Inſtit. de lege Falcidia, in fine.

FALLA, veteres dixerunt pro fallacia: Noni. Me non vocauit, ob eam re hanc fecit fallam. Falla autem proprie turris eſt lignea: atque ea ratione in ſuperiore ſignificatu ſumitur, qua machina, & fabrica, & ſutella. Vnde fortaſſis barbari Fallo niam, quaſi Falloniam appellant. Prat.

FALLACIA ſimulationi annexa eſt: calliditas ad ingenium refertur: machinatio, ex præcogitata aliqua inuentione, manuque & arte conficitur: impoſtura ab impoſtoribus, id eſt, deceptoribus, quos & Planos vocant. Alciat. de verb. ſig. Prat.

FALLACIA à fando dicta, vt & fallo, vt vult Varro lib. 5. de ling. lat. quod proprie fit, cum quis fando alium decipit, ac contra quam dixit, facit. Itaque ſi quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia dicitur, ſed tranſlatione. Prat.

FALLACIAM item accipi pro, cauillatione, ſiue ſophiſtico argumento, Dialecticis eſt notiſſimum: eiſq; vulgo Amphibologia dicitur. Nam apud Ariſtot. Græce legitur ἀμφιβολίαι; Exēplū habes in §. pen. l. libror. de. leg. 3. de qua noſtri Iuriſconſulti, ſub rubric. de reb dub. pleraq; attigere. Alb. latus, & in §. librorum. & in leg. 5. C. de iud. & in l. quoties. ff. de verb. oblig. De ea quæ ab Accidente dicitur. in §. fin. l. debitor. de leg. 2. & in l. vindicat. & l. quæ de tota. §. incerte. ff. de rei vendic. fit mentio, & ab Alberico eius etiam cui à figura di... nomen eſt Bart. leuiter attigit priorem, in l. 3 §. & incert... acquir. poſſeſſ. Caſtrenſis aliquanto diffuſius & elatius. & de cauillationibus, quæ per locos à compoſitione & ...ſitione fiunt, tractatur in d. l. quoties. & per Albericum i... bi fideiuſſor. ff. de ſolut. Nec non de ea, quæ ab eo, quod ſecundum quid, ad id quod ſimpliciter dicitur, in l. d... in ſtipulatione ff. de euict. Spieg.

FALLACITER incuſare, vide l. 3. C. de abol. & l. 9. c. de ca...niator. Sic Cicer. li. offic. 3. Ratio hæc poſtulat, ne quid in... ſe, ne quid ſimulare, ne quid fallaciter. Spieg.

FALLERE fidem, eſt contra quam dictum, conuentumve e... cere. Vlp. de conſt. pec. l. 1. Hoc edicto Prætor fauet na... æquitati, qui conſtituta & conſenſu facta cuſtodit: quo... graue eſt, fidem fallere: tametſi ſiquis re fallit, improprie ... (lere dic...

FALLERE promiſſum, pro non implere. Spieg.

FALLONIA, alias Felonia. cuius vocis originem pleriqué à ...terito perfecto verbi fallo repetunt; generali ſignification... omnem fraudem, culpam, improbitatem, & quoduis cap... facinus, quomodocunq; etiam commiſſum ſit, complect... Hoto. in Lexico ſuo feudali in verbo Felonia. Vult. Li. r f... ca. xi nu. 17 Specialiter ſumpta, prout in libris feudalib. a... pitur, eſt culpa, iniuria, propter quam Vaſallus amitti... dum. Et eſt quæ reſpicit dominum, ſcilicet, quando ... vicibus citatus legitime, fidelitatem præſtare noluerit, ... vſibus feudorum, quæ ſit prima cauſa beneficij amitte... cap. r. Eſt & alia cauſa, quando infeudauit alia lege quam ... habet, vel talem vaſallum, qui feudum deſeruire non po... Quædam vero eſt culpa vel fallonia, quæ non reſpicit do... num ſcilicet, quando Vaſallus interfecit fratrem, vel f... ſuum, vel filium fratris, vel aliud crimen commiſit quod ... ricid.j appellatione continetur. Et plures alias fallonia... reſpicientes dominos, quam alios, propter quos feudum a... titur, not. Hoſtienſ. in ſumma de feud. C. quibus mod. f... amittat. Spieg.

FALSA adſeueratio, l. 9. C. de aeq & retin. poſ. Falſa allegatio ... C. de præd. & al. reb. minor. Falſa captiuitas. l. 1. C. de collu... teg Falſa cauſa, l. 3. C. de vſucap. pro don.

FALSA ſententia, non eſt ſententia, nec indiget beneficio re...tutionis: quia nihil magis contrarium eſt veritati, quam f... tas. l. ignitis. ff. de except. Ac cenſenda eſt falſa ſenten. ia... falſis vel teſtibus, vel inſtrumentis lata. Quia nunquam ... teſt dici res iudicata, quæ ex falſis iudicata eſt. Spieg.

FALSARE pōdera ac menſuras, vide l. pen. ff. ad leg. Cor. de f...

FALSARIVS, qui decipiendi gratia ſcripta publica falſificat... Spec. tit. de crim. faſ. per tot. Obſeruandum autem quod ... uius delinquit is, qui literas falſificat, quam is quis falſis ... ris vtitur. Spieg.

FALSARII & aliorum quorundam pœna. Falſario inciſos d... torum neruos Alexandri decreto Lampridius, Claudij pra... ſas manus Suet. ſcribit. Idem Galbam nummulario, non ... fide verſanti pecunias, manus amputaſſe, menſæque eius ... xiſſe. & Iuſtin. No 17. exactori, non ex legis præſcripto a... cham conficienti, manus abſcindendæ ius dari præſidib. p... uinciarum. & Nou. 42. eandem pœnam indicit ſcriptori ... brorum hæreticorum, Conſtantinus lenoni & perſuaſori ... bet liquido plumbo meatus oris claudi. l. 1. C. Th. de rapt. vi... quæ pœna etiam olim in vſu fuit. Horat. Nec ſeuerus vn... abeſt liquidúmve plumbum. Et ex Nou. quadam Leonis Conſtantini periuro lingua præciditur. Sed de omni hoc ... nere pœnarum eleganter Galen 7. de Hippocratis & Plato placitis, iis verbis: [illegible] Cuia. li. obſ. 7. c. 13.

FALSI crimen dicitur propriè, quod vtilitatis priuatæ cauſa ... ctum eſt, de quo ciuiliter & criminaliter agi poteſt. Conna... lib. 5. c. 7. nu. 4.

FALSI, vel quaſi falſi pœna, deportatio eſt, & omnium bonoru... publicatio. Prat. In homine libero: Seruus autem vltimo ſu... plicio afficitur. l. 1. 5. fin. ff. ad leg. Corn. de falſis.

FALSI proprie ad delictum pertinentis exempla ſunt apud I... lianum in l. 2. ff. ad leg. Corn. de falſ.

FALSI machinatores, vide l. 8. C. ad leg. Corn. de falſ.

FALSI ſpecies ſunt, delere, mutare, ſubiicere, ſubſcribere, Pau lib. 5. ſentent. 25. §. 4. Gothofr. ad l. 1. §. qui in rationibus 4... ad leg. Corn. de falſ.

FALSITAS nihil aliud eſt, quam verborum imitatio, iuxta g... ruinam lectionem in Auth de inſtrum. caut. in prin. collat. reſpondet Noric. edic. Conſtit. 73 Spieg

FALSITAS verbis, an facto committatur nihil refert: vtrobiq; n. dolus eſt proximū lædens contra veritatē. Quod diligent... nota. l. ſi ſeruus non ſit vnius. ff. de interro. in iur. faciend. Pr.

FALSITATIS ad eſſe tria requiruntur, ſcilicet mutatio veritati... dolus, & quod alteri ſit nocitum. Quorum ſi alterum defici... falſit...

falſitas non eſt punibilis; iuxta not.per Hoſt.Azo.& Tancre. in ſuis ſummis & per text.in l. quid ſit falſum. ff.ad l.Corn.de falſ.& l.nec exemplum.eod.titul.C.& l.damus.C.eod.Pet. de Anchar.com.25.& Paulus de Caſt conſilio 49.Prateius.

Falso pareutes inſtimulare apud Marcellum. l.3 ff.de inoffic. teſtam Spieg.

Falso aduerbium, quod vero contrarium eſt. Imp. Philippus lumiuib. captum curatorem haberi debere, falſo tibi perſuaſum eſt.l.3. C qui dati tutor. poſſ. & Imp. Claudius de diuer. reſcrip Falſo aſſeueratur,autoritatem reſcriptorum, reuoluto ſpatio anni,obtinere firmitatem ſuam non oportere.Spieg.

Falso negationem additam in l.legatus.de off. procoaſ. atque ob id Accurſum ſe miſerabiliter torquere. Politianus iudicat in Miſcel.Spieg.

Falsvm, eſt immutatio veritatis cum dolo. auth de inſtr. ex cau.in prin. Vt hac vox varie accipitur,ita & varie committitur falſum.Quod pulchre declarat Bart.in l.quid ſit falſum.ff. ad l.Corn.de falſ.& in l.nec exemplum.l.damus.C.eod.

Falsvm vocatur etiam id quod ſuſpectum eſt.in l.iubemus. C. de falſis,l.Paulus reſpondit.ff.de verb.ſignif.Prat.

Falsvm committit, qui rem duobus vendit.l.qui duobus. ff.de leg Corn.de falſ.

Falsvm committitur,quod ad leg.Iuliam attinet,ſi quis chirographum alienum imitetur,aut libellum, vel rationes intercidat vel deſcribat, non etiam ſi alias in computatione, vel ratione mentiatur.l.23.ff.de falſ.Falſum autem ea lege id coercetur, quod in teſtamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cætera falſa ex Senatuſconſultis, principũque conſtitutionibus. Nam & qui in rationibus, tabulis cenſue inſtrumentis vel alia qua re, ſine conſignatione falſum fecerint,perinde atque falſarij puniuntur,& hoc quaſi falſum dicitur.l.fin.§.ſi.de falſ.Prat. ex Briſſon.

Falsvm teſtamentum, quod vere non eſt factum: illegitimum teſtamentum, quod non iure factum eſt Spieg. Falſum teſtamentum eſt, quod teſtamentum non eſt, l.221.de verb.ſignif. Falſum ait Africanus, teſtamentum id demum recte dicitur, quod ſi adulterium non eſſet,verum teſtamentum recte diceretur,l.6.ff.de Falſ.Prat.ex Briſſ.

Falsvm,non eſt iniuriæ verbum, ſi ad ius refertur,non ad factũ Sic Iauolenus ſententiam Labeonis quaſi iniuſtam reiiciens Quod falſum (inquit)puto.in l.pen.ff.de iniur.Old.Prat.

Falsvm teſtimonium, in diuinis Tabulis non tantum accipiẽdum eſt,vt vulgo ſolet,quod in iudicio ſolum feratur:verum etiam omnis vox lædens proximum omniſque prædura, & ſummi iuris interpretatio, refragante æquitate, intelligenda eſt, falſum teſtimonium eſſe in natura: quæ & ſic præcipit, Eſtote miſericordes,vt pulchre declarat cap.t. de verb.ſig reſte Oldend.Spieg.

Falsvm accipitur tribus modis. I. Quicquid non eſt verum, poteſt dici falſum, etiamſi non procedat ex mẽdacio alicuius, vel fraude. l.ſi is, qui ducenta.§. vtrum.ff.de rebus dubiis,l. ſi quid perfectum.ff.de ſolut.II. Falſum accipitur pro immutatione veri fraudulenta. Quo modo omnia mendacia recte vocantur falſa vt Nou.de inſtr.caut. & fid.in prin.III. Eſt crimen graue, quod appellatur falſum: quoties animi dolum ſequitur facti executio ad peruertendam veritatem,& ſimulandum id quod non eſt, vt deſcribit l.quid ſit falſum. ff. ad leg. Corn.de falſis Prat.

Falsvs procurator dicitur, qui procurator non eſt,ſed vltro negotiis alienis ſine mandato ſe offert: opponiturque vero procuratori, qui mandatum habet,12.ff.de ſolut.l.1.§.quoties de vi & vi arm.Briſſ.

Falsvm procuratorem, pro non vero procuratore accipimus l. 3 §.fin.ff.rem rat. hab. Interdum & pro eo, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, accipimus. Quemadmodum & falſum creditorem dicimus eum, qui ſe dolo ſimulat creditorem l 43 in princ.& l.75 ff.de furtis. l.18. ff.de ſolut. Briſſ. Contra falſum procuratorem autem datur ſententia iudicati,id eſt,ſententia contra eum exequitur paſſiue.Textus memori mente tenendus in l.Plautius.1.reſponſ. ff.de procur.Spieg.

Falsvs titulus eſt, quoties qui ſibi donatum putat, quod donatum non eſt,vel legatum,quod legatum non eſt: Quod caſu nihil operatur poſſidens vel vſucapiens, l.2.ff pro legato l. 6.ff.pro derelicto.l.1.ff.pro donat.§. error autem 7. Inſtit. de vſucap.Gothofr.in not.ad l.3 C.de vſucap.pro donat.

Falsvs tutor à Paulo interpretatur, qui vere tutor non eſt: vel datus eſt,ſed perperam & inutiliter, vt qui habenti alium tutorem datus eſt,§ interdum.Inſt.de curat.Spieg.

Falx meſſoria,eſt qua frumentum metitur. Falx putatoria, qua vites aliæque arbores putantur. Falx fœnaria,quæ fœnum ſecatur,quæ dumaria quoque dicitur,qua etiam ſpinæ vepreſq; cæduntur.Vlp.de fundo inſtructo.l.inſtrumenta &c.Nebr.

Fama, ſiue exiſtimatio hominis eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus: quæ vt ex delicto noſtro,autoritate legum vel minuatur, vel conſumatur docet Calliſtratus in l.pen.de var.& extraord.cog,Spieg.

Fama item,inquit Bart. eſt communis opinio, voce manifeſtata,ex ſuſpicione proueniens. Rumorem vero communem nõ eſſe opinionem,ſed variam quandam ſuſurrationem minus ipſa fama efficacem,fere apud noſtrates receptius eſt. Sed veteres non adeo multum differre famam à rumore exiſtimauerunt. Archid.35.q 6.ſi duo. Sunt autem idem, præterquam quod alterum Latinum eſt, alterum è Græco teſte Valla.Calliſtratus in l.3.de Teſtibus: Alias,inquit,numerus teſtium, alias dignitates & autoritas, alias veluti conſentiens fama confirmat rei de qua quæritur fidem. Itaque inconſtans fama,improbiſque, vel etiam ignotis autoribus exorta, nullam adiicit fidem, quantumuis inuulgata: quamuis coniecturam fecit, quia fallax eſt rumor Paul.in l.ſi.de hæred.inſtit. Quia falſus rumor non ſolet obeſſe. Noſtri famam inter ſpecies non plenæ probationis retulerunt.Plura de ea commentatus eſt Bart. in l.de minore §.& plurimum.ff.de quæſt. Sed & fama pro exiſtimatione vſurpatur,& nomine,in l.4.de ſuſp.tutor.l.28. in fi.ff.de pœn.l 15.§.ſi quis libello.de iniur. Inde famæ cauſa,in l.39 §.vlt.de procur.id eſt,exiſtimationis,vt alias loquimur, l. 103.de verb.ſign. Cuius ſcilicet euentus famam notare, & lædere exiſtimationem poteſt.Briſſ. Sic incolumi eum fama dicimus,cui integrum eſt nomen,& illæſæ exiſtimatio: quam qui negligit, Decreta Pontificia crudelem pronunciant 12.q. 1.c.nolo it q 3.c.non ſunt audiendi. Fama enim & vita à pari procedunt,Prat.

Fama conſtans ea accipienda eſt, quæ nec improbis autoribus; nec etiam ignotis exoritur. Hæc teſtimonio fidem adiicit.l. 3. ff.de teſtib. Alioqui fama quantumuis inuulgata non probat ſatis,ſed coniecturam facit, quia ſæpe fallax eſt rumor.l.vlt. ff.de hæred.inſt.Spieg.

Fama differt à rumore.quia rumor eſt ab incerto,fama autem à certo procedit auctore.Item fama procedit à maiori parte viciniæ, rumor à minori not.Io. And.c.noſtra. verſ.ad gradum. de coha.cler.& plus eſt fama quam clamor.quia plurimorum eſt fama,clamor paucorum.no.Fel.in c.qualiter & quando,2. in princ.de accu.Old.Prat.

Famæ probandæ modum docet Bart l.de minore.§. plurimum ff.de quæſt.Prat.

Fames omnium ſuppliciorum vltimum. Et ſententia cautionibus apud veteres celebrata,teſte Platone: Miſerrimum mortis genus fame mori. Sumpta autem eſt ex Homero Odyſſ.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν. Id eſt:
Dura quidem miſeris mors eſt mortalibus omnis,
At periiſſe fame,res vna miſerrima longe eſt.

Familia Ariſtoteli lib.1.de Rebubl. dicebatur prima hominũ ſocietas,quaſi in diem,& quotidiani vſus cauſa conſtituta: in qua qui degebant non ciues,ſed conuictores & contubernales dici poterant,vt Charondas & Epimenides ſcribunt. Atque in hac Familia nulli alij erant,quam vir & vxor,atq; ex his procreati liberi. Seruorum enim nulla ipſis adiumenta poſtea ſocium laboris bouem aſciuerunt,cuius opera ad arandos agros vterentur. Quod hoc verſu notauit Heſiodus,cum ait:

Sit domus imprimis,vxórque,& taurus arator

Connanus lib.1.cap.4.num.4.

Familia,inquit Feſtus,in liberis hominibus dicebatur, quorum Dux & Princeps generis vocabatur pater & materfamiliæ Vnde familiæ nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum & familiares ex eadem familia. At familiæ appellatio cum rebus ipſis & perſonarum circumſtantia tandem variata eſt.Primum enim ſerui tantum ſignificabantur per familiam,nempe à famulando,i,cum u,litera mutata. Quo reſpexiſſe nonnihil videtur Vlpia in l.1.ff.de vi & vi armat.Deinde liberi quoque,vxor, & omnes, qui ſub vnius poteſtate in eadem domo natura vel iure viuunt, comprehendi cœperunt. Vnde paterfamilias dictus eſt, l. deſtellatio §. familiæ. ff.de verb.ſign.Tandem tranſlata eſt familiæ ſignificatio, vel porrecta ad totam cognitionem ſanguis.Prat.

Familia à gente differt ſignificatione: quoniam Gens latius accipitur, vt comprehendat omnes eiuſdem ſtirpitis & nominis,etiam milleſimo gradu disiunctos:familia magis ad agnationem diducitur,refertùrque ad res & perſonas. Ad res relata pro hereditate & ſubſtantia bonorum ponitur, l.vlt.in fi.C.de verb.ſign.vt in illis 12.tabul verbis,Proximus adgnatus familiam habeto,id eſt, hereditatem, quod notat Vlp.l.193.§. 1.de verb.ſign.Connan.lib.9.c.1.n.4. Hoc ſenſu familiæ erciſcundæ accipienda eſt, quæ hæredibus de diuidenda hæreditate competit.§.quædam actiones. Inſt.de act. Eademque eſt huius verbi vis in illo Terentij verſu Heautontimor.

Decem dierum vix mihi erit familia.

Hinc familiæ emptor, qui imaginaria venditione à teſtatore hæreditatem emebat, vt eſt ab Vlp.in Inſt.tit.de teſt. & à Iuſtin. quoque in ſuis Inſt.ſub eo. tit traditum. Quintil.Declamatione 308. Non dixerim ego teſtamentum cui libripens & emptor familiæ,& cætera iuri neceſſaria deerunt.Sic enim lo-

cus ille corrigédus eſt. Suet. in Nerone c. 4. Ex hoc Domitius naſcitur, quem emptorem familiæ pecuniæque in teſtamento Auguſti fuiſſe mox vulgo notatum eſt. Ita familiæ mancipationem apud eundem Vlp. intellige tit. 28. Br ff. & Cotraſ. li. 5. c. 12. n. 6. Et in hoc ſignificandi genere animalia quæque quæ habemus ac poſſidemus, familiæ appellatione continẽtur. Vnde Heſiod. rectè docuiſſe colligimus, familiam conſtare non ſolum viro & coniuge, verum etiam boue & aratore ſeruo. Atque hæc de prima vocis ſignificatione qua pro re accipitur.

Ad perſonas vero cum refertur, interdum corpus ſignificat, quod aut iure proprio ipſorum, aut communi cognationis nomine continetur. Iure proprio familiam dicimus plures perſonas, quæ ſunt ſub vnius poteſtate, aut natura, aut iure ſubiectæ. Hac enim appellatione non ſerui modo, ſed & liberi, qui in poteſtate noſtra ſunt, continẽtur. l. 40. §. familiæ. l. 195. §. 1. ff. de verb. ſig. l. 23 ff. de adopt. Briſſ.

Hinc Patresfam. matresfa. filijfam. dicuntur ff. de his qui ſunt ſui vel al. l. 11. ff. de lib. & poſthu. Sic in ædilitio edicto familiæ appellatione & filijfa. & omnes, qui in ſeruitio ſunt, liberi quoque homines bona fide ſeruientes, demonſtrãtur. l. 25 § 1 l. 31. § idem Pædius. ff. de ædili. edi Eodemque modo in edicto Vi bonorum raptorum, familiæ nomen eos, qui in miniſterio ſunt, continere dicitur; etiamſi liberi eſſe proponantur, vel alieni bona fide nobis ſeruientes, l. 2. §. familiæ. ff. vi bon. rapto. Eadem fit & in interdicto Vnde vi, familiæ interpretatio. d. l. 195. §. pen. de verb. ſign. l. 1. § familiæ. ff. di vi arm. Vbi etiam familiæ appellatione duos ſeruos contineri, Paul. lib 5 ſent. ti. 7. ſcribit De hoc vide etiam Cuiac. lib. 5. recept. ſen Iul. Pauli tit. 6. de interdictis. §. non tantum. Hoc amplius, Vlp. in d. l 1. & ſi vnus ſeruus deiecerit, familiam videri deieciſſe ait. Quãquam alias vnicum ſeruum familiæ appellatione contineri negetur, ac ne duo quidem familiam facere dicantur. l. 40 §. vlt. ff. de ver. ſign. Quæ legum noſtrarum diſcordia ita optimè Ciceronis interuentu ſedabitur, ſi quemadmodum ille in orat. pro Cæcin. ſcribit, dixerimus ex vi quidem Latini ſermonis in vno ſeruulo familiæ nomen non contineri, familiam ex ſeruis pluribus conſtare. Cæterum rationem iuris interdictique vim & Prætorum voluntatem facere, vt & ſi vnus ſeruus deiecerit, familia intelligatur deieciſſe. Non. n. alia cauſa eſt æquitatis in vno ſeruo & in plurib. Briſſ.

Plane in edicto de publicanis familia corpus quoddam ſignificat paratum vectigalis cauſa, d. l. 195. de ver. ſig. nec ad ſeruos modo publicanorum pertinet, verum etiam ad quoſcunque, qui publicanis in eo vectigali miniſtrant, ſiue ſerui, ſiue liberi ſint ſiue bona fide, ſiue mala fide poſſideantur. l. 1. §. familiæ. & l. 12. ff. de publica. Briſſ. Ita cum militi princeps cõcedit, vt ſuam familiam ducat, familiæ appellatione continentur coniunx, liberi, ſerui caſtrenſis pecu'ij, non adſcriptitij. Cuiac. in l quicunque militum, de re milita. C. li. 12.

Familiam ducere, pro præcipuum eſſe aliquid, & principem in re aliqua obtinere locum: Cicero ad Trebatium: Accedit etiã quod familiam ducit, in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia quibus ſignificat hanc primam eſſe Trebatij laudem, & veluti propriam. Item l. 3. de fiuib. ſententia quæ familiam ducit Prat.

Familiam ſeruilem accipimus & in tit. Si famil. furtum feciſſe. l. 9. ff. de iuriſdi. l. 32. ff. ad l. Aquil. l. 32. ff. de dolo. l. 5. ff. de pet. hær. Briſſ.

Familiam publicam in l. 1. ff. de offic. præf vig. interpretamur ſeruos publicos qui præſto ædilibus aderant: quales etiam curatoribus aquarum adfuiſſe Frontin. li. 2. de Aquæduct. oſtendit. Ita familiam in vrbanam & ruſticam diuidimus. l. 3. de penu. leg. l. 67 ff. de leg. lib. 3 l 166. ff. de verb. ſign. Quamobrem in hoc veterum clementiam & humanitatem laudandam Seneca li. 6. Epiſt. ſcribit, quod omnem inuidiam dominis, omnem contumeliam ſeruis detrahentes, patres potius, quã dominos familias, appellarint, & ſeruos familiares. Quod in Mimis ad ſua vſque tempora manſiſſe ſcribit. Familiarem planè filium dicit & Plaut. in Aſinar. qui ex familia ſit: Et familiares in conſtitutionibus recentiorum Impp. ſeruilia miniſteria præſtantes intelliguntur l. vlt. circa fin. C. de his. qui ad eccle. conf. l. pen. C qui accuſ. poſ. Briſſ.

Eſt igitur vna Familia, ad quam omnes ſtirpes referuntur, & illa gentis nomine appellari conſueuit. ſunt etiam aliæ, quæ ex ſtirpibus conſtant. Quot enim vnius gentis diuerſæ ſtirpes ſunt, totidem diuerſæ eiuſdẽ gentis familiæ ſunt. Idque liquido demonſtrat in Nerone Suetonius. Ex gẽte Domitia, inquit, duæ familiæ claruerunt, Caluinorum, & Ænobarborum. Et hinc quidem intelligimus, quid ſibi voluerit Vlpianus, cum ita ſcriberet: Nam etſi patrefamilias mortuo, ſinguli ſingulas familias habent: tamen omnes qui ſub vnius poteſtate fuerunt rectè eiuſdem familiæ appellabuntur, qui ex eadem domo & gente proditi ſunt, dict l 195. Senſus enim eſt, quamuis duce & principe generis mortuo, ſinguli qui in eius poteſtate fuerunt, ſeparatas & proprias domos, ſtirpes ſiue familias habeant quia tamen ex eadem domo & gente proditi ſunt, rectè eiuſdẽm familiæ appellabuntur. Ex quo loco manifeſto conſtat, non ad cognomen ſolum, vt exiſtimauit doctiſſimus Sigonius, ſed ad nomen etiam, hoc eſt, tam ad gentem quam ad ſtirpem referri familiam poſſe. Oẽs igitur qui eiuſdem nominis ſunt, eiuſdem quoq; familiæ ſunt, non ſtirpium, ſed gẽtis ſiue generis reſpectu; reſpectu vero ſtirpium, quot diuerſæ ſtirpes ſunt, tot diuerſæ familiæ ſunt, non quidem nomine, ſed cognomine. Idque mihi voluiſſe viſus eſt Suetonius, cum ſic de Galba ſcriberet: Imagines & elogia vniuerſi generis exequi lõgum eſt, familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpitiorum cognomen Galbæ tulit, cur aut vnde traxerit ambigitur. Huic etiam conſentaneum eſt, quod idem Suetonius ſic in Tyberio de Claudio Druſo ſcribit: Druſus hoſtium duce cominus trucidato, ſibi poſteriſque ſuis cognomen inuenit. Diſcedit autem omnis familia patrefamilias mortuo in liberos, conſanguineos & agnatos. Ræuard. Variorum lib. 5. cap. 1. Alciat. in l. Pronunciatio ſermonis. §. familiæ appellatio & in l. ſeq. tit. de verb. & rer. ſignific. atque etiam in tractione de eo, quod intereſt, familiam à famulando dictam exiſtimat, & à famulitio Feſtus Pompon. à voce Oſca famul, tradit deriuatum verbum familiæ, quæ apud illos ſeruum ſignificat. Brechæus vero à fama dictum putat, cum nomen alicuius gentis & generis, diuturna fama late in ſtirpes peruulgatum eſt. Brechæus. dicta l. pronunciatio ſermonis. §. familiæ appellatio. tit. de verb. & rer. ſignif.

Familiæ erciſcundæ iudicium eſt, quod inter cohæredes ideo redditur, vt & hæreditas diuidatur, & quod eo nomine alterum alteri dare facere oportebit, præſtetur. Hereditatem hic accipe pro rebus corporalib. quæ in hæreditate continentur. Hæreditas enim per ſe diuidi non poteſt. l. Põponius 8 ff. de rei vindi. qua igitur ex parte diuiſio poſtulatur, ex ea parte in rem actio eſt: alia verò ex parte perſonalis actio eſt aduerſus eum, qui nobis ad dandum faciendum perinde obligatus eſt, ac ſi conuentum pactúmque inter nos fuiſſet, nobis obligatus eſſet. Hotom.

Familiæ erciſcundæ Iudicij requiſita ſunt. 1. cum qui agit, & contra quem agitur, eſſe cohæredes. 2. Hæreditatem eſſe aditam. l. qui erat 49. ff. fam. erciſc. 3 eſſe res hæreditarias, & quidem eiuſmodi, vt diuidi poſſint. 4. vt res hæreditariæ iam ante non ſint diuiſæ, 5. eum, a quo ſus quem agitur, diuiſionem detrectare. Vult. Inſt. de actio. §. quædam ait n. 12 13 14. & ſeqq.

Familiæ appellatione & ipſe princeps familiæ continetur. fœminarum vero liberi in familia earum non ſunt, quoniam qui naſcuntur, patris non matris familiam ſequuntur. l. 195. ff. de verb. ſign. Et hoc eſt, quod in d. l. 195. in fin. dicitur, Mulierem familiæ ſuæ & caput & finem eſſe. Secundum hanc, quam ſupra expoſuimus, ſignificationem, familiare funus interpretabimur domeſticum funus. l. 2. in fi. ff. de in ius vocand. l. 4. §. præterea. ff. ſi quis caut. Briſſ Communi iure familiam dicimus omnium adgnatorum, qui ex eadem domo & gente proditi ſunt. d. l. 195. vt eiuſdem familiæ rectè dicantur, qui eiuſdem nominis ſunt. Ac proinde patroni & liberti, & omnes propinqui ad fideicommiſſum, quod familiæ relinquitur, inuitati intelliguntur. l. vlt. C. de verb. ſignific. Etenim cum fideicommiſſum familiæ relinquitur, ad eius petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore, quo moreretur, quo in numero & liberti & filij quoque poſtea emancipati habentur. l. 32. in fi l 69 §. vlt. l. 77 §. cum inter. ff. de legat. lib. 2. l. 114 §. cum pater. ff. de leg lib. 1. Briſſ.

Familiares olim dicebantur, qui ſerui erant. Macrob. 1. Sat. c. 2. Nam & noſtri maiores omnem domini inuidiam, omnem ſeruis contumeliam detrahentes, dominum Patremfamilias: Seruos familiares vocauerunt. Hot.

Familiaria ſepulchra dicimus, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit. l. 5 ff de relig. in quæ tamen hæredes, etiamſi extranei ſint, inferri poſſunt. l. 6. l. 4. & l. 13. C. de relig. adfines & cognati non item, niſi hæredes ſcripti ſint. l. 8. & l. 14. C. eo tit. Br.

Familiaris res publicæ opponitur. l. 7 §. ſi paciſcar. ff. de pact. l. 4. ff. de pub. iud. priuatam enim & familiarem pro eodem dici liquet ex d. §. ſi paciſcat cum l. 77 §. pacta. ff. eod. Briſſ.

Familia legata, ſinguli homines continentur. autor Iuriſconſ. in l. ſi chorus ff de legat. 3. Item familiæ appellatione continentur etiam, qui à teſtatore non ſunt nominati. iuxta Bart. Extat elegãs thema apud eundem Iuriſconſ. in l. is qui. ff. de legat. 3. Prat

Familia vrbana & ruſtica non loco, ſed genere diſtinguuntur. poteſt enim aliquis diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero, veluti is qui ruſticarum rerum rationes diſpenſet, ibique habitet, & tamen multum abeſt à villico. Connan. l. 4. c. 10. num. 7.

Familiarica veſtimenta ſunt, quæ ad familiam veſtiendam parata ſunt. l. 23. in fi. ff. de aur. arg. Sic familiaricas ſellas dixit Varro lib. 1. de re ruſt. c. 13. Briſſ.

Familiaritas, amicitia vel domeſticitas, l. qui iure familiaritatis, de acquir. poſſ. quandoque accipitur pro ſimilitudine. §. adeo, Inſt. de locat. & l 2. ff. eod. Prat.

FAMOSÆ actiones dicuntur, quæ iuſtam ignominiam irrogant iuſte condemnatis, ſunt hæ, Furti, Bonorum raptorum, Iniuriarum, de dolo malo. Item tutelæ. Mandati. Depoſiti, ſcilicet directa, non contraria. Item pro Socio, quæ cum vtrinque directa ſit, vltro citroque damnatum infamia notat. §. ex quibuſdam Inſt. de pœna tem. litigant. Et generaliter omnium publicorum iudiciorum accuſationes, §. publicorum Iudiciorum, Inſt. de publ. Iud. l. 1. de his qui not. infam. Prat.

FAMOSA iudicia, quæ infamiam irrogant damnatis, l. 7. ff. de iur. l. 1. & 11. ff. de dolo, l. 1 ff. de poſtu.

FAMOSA cauſa l. 7 ff. de ſolut.

FAMOSI homines infamia notati, l. 2. §. vlt. ff. de his qui not. infam. l. 13. ff. de accuſ. l 7. ff. ad l. Iul. maieſt. quales ſunt, qui artē ludicram lenociniumve faciunt, vel propter præmium in ſcenam deſcendunt, aut calumniæ cauſa publico iudicio ſunt dānati, l. 4 ff. de accuſ. Sic famoſa mulier in l. 2. §. ſi mulier, ff. ad Tertyllia. Briſſ.

FAMOSI libelli, qui alicuius famam ſuggillant, honoremque vellicant maledictis, libri ad infamiam pertinentes 16. ff. de pœn. §. 1 Inſt. de iniur. Paul. lib. 5. ſent. tit. 4. Prat. vide paulo poſt famoſus libellus.

FAMOSI latrones, id eſt, nobiles & inſignes, in leg. 28. §. pen. ff. pœn. cum l. 16. ff. de appell. recip. Briſſ.

FAMOSO iudicio condemnatus, per in integrum reſtitutionem infamia eximitur. Lege §. pen. l. 1 ff. de poſtul. Spieg.

FAMOSVM carmen quod in alterius iniuriam conſcribitur, proponitur, cantatur, quod pudorem eius lædat, l. 21. ff. de teſtib. l. 18. in fi. de teſt. l. 5. § pen. l. 15 generaliter, ff. de iniur. Briſſ.

FAMOSVM non tam eſſe malæ, quam multæ famæ. Vide infra, Famoſum. Spieg.

FAMOSVM, vocabulum medium, in malam tamen partem frequentius. Imp. cum laude vtitur in §. iura quoque, Auth. iuſiur. quod præſt. ab his qui admin. ſuſc. Secus Iureconſ. Nam apud eos legimus, famoſos, fures, latrones, mulieres, pro infamibus improbioribus, impudicis, l. 3. §. 1. de offic. præf. vig. l. neque famoſi ad l. Iul. maieſt. l. capitalium, §. famoſis. & l. fin. de pœnis. Vide Alb. leg. ſacrilegi pœnam, § fin. Peculatus item, famoſum crimen dicitur. Prat.

FAMOSVS libellus, Famoſus libellus quid ſit, oſtendit Imperator, l. vnica C. de fam. libel. Eſt autem famoſus libellus, charta proiecta, habens in ſe contra quempiam criminationes. Et ſi quis hunc ſiue obſignatum, ſiue non obſignatum reperit, & protinus non rumpit, aut igne conſumit, ſubiicitur pœnæ qua teneretur libelli autor; hoc eſt, in eum capitaliter animaduertitur. d. l. vnica, C. eod. Et qui eum dictauerit ſi non probauerit de calumnia, capitaliter punietur, ſecundum Azo. C. eod. tit. hæc & plura ibi vide. Et hoc eſt verum, ſi reo conuicto capitalis pœna eſſet impoſita, aliter non, vt not. in l. vnic. C. eod. tit. Prat. Etiam vt ad ſanctionem huiuſmodi hiſtoriam non ineptam ſubnectamus, prætereundum minus eſt Auguſtum principem omnium de famoſis libellis cognitionem legis ſpecie maieſtatis tractauiſſe, commotum Caſſij Seueri libidine, qua viros fœmináſque illuſtres procacib. factis diffamauerat, vt author eſt Cælius Rhodig. lib. 15. cap. 25. Adde Franc. Bald. commeur. in l. 12 Tab. c. 9.

AMVLITIVM aulicum Spartianus appellat famulos omnes Imperatorios, quos Iuſtin. Miniſteriales domus, & hoſpitij & palatij vocat. Pyrrhus de Rom. magiſtrat. Spieg.

AMVLVS à ſeruo hoc diſtat, quod hic in dominio noſtro, ille vero minime, vide. Archidiac. c. patrem 22. qu. 3. Famulus aliquando pro ſeruo accipitur, l. 1. C com. ſer. man. de hoc verbo vide Bart. l. iubemus, C. de præpoſ. ſacr. cub. Prat.

ANATICI. proprie ſacerdotes, qui furore correpti in fanis oracula fundebant, vt apud Verg. l. Æn. 6 & Luc. lib. 5. Iuu. Sat. 2.

—— Et crine ſenex fanaticus albo,
Sacrorum antiſtes. ——

Ii porro furore illo affecti caput iactare, & comas excutientes rotare ſolebant, vt ait Fabius Quint. lib. 2. c. 3. Frequens quoq; capitis nutus non caret vitio: adeo caput iactare & comas excutientem rotare fanaticum eſt: Ex quo qui atræ bilis abundantia caput iactant. Fanatici quoque appellantur ab Vlpiano, in l. 1. §. 5. ff. de ædil. edict. Si ſeruus, inquit, inter fanaticos non ſemper caput iactaret, & aliqua profatus eſſet, an nihilominus ſanus videretur. Quod paulo poſt appellat, Circa fana bacchari, Lampr. in Heliogab. Iactauit autem caput inter præciſos fanaticos, & genitalia ſibi deuinxit. Liu. lib. 39. de Bacchanalib. loquens, viros velut mente captos cum iactatione fanatica corporis vaticinari. Prat. ex Hotom.

ANVM alij dictum putant à Faunis diis, qui diuina oracula, vt Martianus Capella ait, edere ſolebant. Vel à Fauno, qui auctore Probo, primus horum locorum conditor fuit, teſte quoque Martiano lib 7. c. 6. Typograph.

AR apud Vlp. in inſt. tit. 9. ſignificat frumenti genus, vt admonuit Seru. apud Virg. lib. 1. Georg. Prat.

ARI, nihil aliud eſt, quam ferre, i. e. loqui, Vlp. l. 2. ff de rem. pup. ſal. for. Et Paulo l. 5 ff. de diuer. reg. iuris. Tametſi Varroni fatur is, qui primis ſignificabilem vocem ore emittit, nullo ordine verborum ſeruato. Vnde pueri antequam id faciant infantes dicuntur. Loquitur autem is, qui ſuo loco vnum quodque verbum ſciens ponit, Vlp. in l. 2. Remp. ſalu. fore. ſi pupillus abſens ſit, inquit, vel fari non poſſit. Spieg.

FARRAGO, inquit Feſtus proprie eſt id, quod ex multis ſatis, vt hordeo, vicia & leguminib. fit pabuli cauſa: ſed per metaphoram accipitur pro quacūq; commiſtione. Iuuen. in 20 Sat.

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus noſtri eſt farrago libell. Prat.

FAS ad Deum, Iuſtum ad hominem referri voluit Maro, lib. 1. Georgic. Fas & iura ſinunt: id eſt, diuina & humana iura permittunt. Spieg.

FAS proprie eſt, vt Iſidoro placet, Lex diuina, à fato, & fatum à fando dictum, quaſi dictum & iuſſum Dei. Conn. l. 1. c. 2. n. 4.

FAS ac nefas omne miſcere, apud Pomponium in § & cum placuiſſet, l. 2. ff. de orig. iur. Illic enim fas iudicis officio fungi, audire controuertentes. Nefas erat ſupponere actorem calumnioſum: iudicare item contra poſſeſſorem nondum conuictum, contra l. ordinata, §. ſed ſi quis actiones, ff. de liberal. cauſ. Spieg.

FASCIVM nomine, dignitas magiſtratus & honos ſignificatur. Nam lictores cum faſcibus, h. e. congerie virgarum, cui ſecuris erat adligata, præcedere ſolebant Conſules, ac alios magiſtratus, ad terrorem malorum. Sicut nunc, Imperatori gladius præfertur, ſupremæ poteſtatis ſymbolum. Bud. in l. proconſules, ff. de off. proconſ. Vlp. autor eſt. Proconſules non amplius quam ſex faſcibus vti: quod inſcite Accurſius pro ſex menſibus exponit: quum Proconſulare imperium fuerit annuum, in ſecundumque interdum & tertium prorogaretur. Proconſul autem ſex tantum lictores, i. e. viatores, qui faſces præferebant, non 12. habet: vt meminerit, iuſtum Conſulem ſe non eſſe. Obſeruandum, quod faſces ſubmittere dicuntur, qui de iure ſuo concedunt, ac legitimam poteſtatem vltro ad priuatam mediocritatem dimittunt. Vide Bud. in d. l. proconſules. Alciat. in reb. de conſul. & non ſparg. pec. lib. 12. & Eraſm. in Chil. Spieg. Hi quidem faſces virgarum ex betula arbore fiebant teſte Plin. Candida eſt materia, leui virgarum atque eximia tenuitate, in Gallia paſſim naſcitur. Sed Plautus in Aſinaria, faſces vlmeos etiam fuiſſe dicit, quibus rei vapularent. Vbi, inquit, ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo validos lictores, vlmeis affectos lentis virgis. Faſces pro dignitate accipimus Tullius in Bruto: Et cum tibi ætas noſtra iam cederet, faceſque ſubmitteret, dixit ſubmittere faſces, vt ſubmittere principatum, l. digna C. de ll. Forcat. Necyo. dial. 34 n 4.

FASCIÆ crurales pedulesque in l. 17. in fin. ff. de auro argento inter ornamenta muliebria ponuntur. Quæ verba recte in Pandectis Florentinis ita ſcripta ſunt, cum male quidam crurales in crinales transformare ſtuduerint. Sed Florentina lectio probanda & retinenda eſt. Nam veteres crure atque pedes faſciis, vincire & obuoluere ſolebant: maximéque mulieres. Quod M Tullius his verbis, quæ & à Nouio Marc. relata ſunt quibus Clodium vt mulieratium inſectatur, docet. Tu ait, cum vincirentur pedes faſciis, cum calanticam capiti accommodatas Et hæ erant pedules faſciæ. Nam pedule interprete Cornelio Frōtone in libello de Nominum & verborum differentiis dicitur, quod ſub pedibus præſtat vtilitatem. Hoc amplius & crura faſciis veſtiri olim ſolita. Quintil. lib 2. c. 3. non obſcure ſignificat. & Valer. Maxim. lib. 7. c. 2 qui Pompeium candida faſcia crus obligatum habuiſſe refert. Quin etiam faſciis puellarum ac matronarum pectus tegi papillaſque comprimi, conſueuiſſe Iſidor lib 20 c. 32. ſcribit, & innumeri poetarum loci comprobant, Alc. lib. 1. præt. Briſſ. & Maiorag. lib. 3 Miſcel. c. 3.

FASCIIS in calciatu vſos eſſe priſcos, indicat Plin. lib. 6. hiſt. nat. c. 2. ſcribens mures arroſiſſe Carboni Imperatori faſcias quibus in calciatu vtebatur: quod dirum fuit oſtenſum. Has eleganti vocabulo Vlp. appellat crurales, & pedules, in l. argumento, in pr. ff. de aur. & arg. leg. ſecundum lectionem antiquam à cruribus ſcilicet, & pedibus veſtiendis. Sed ſi mauis faſcias crinales, vt plerique codices habent, referendæ ſunt ad vittas & criniū tegumenta. Hinc nota ſunt illa verba: Faſciam ſolue, quantū mali ſub illa latet. Ponitur etiam quandoque Faſcia pro nube, in modum faſciæ cœlum percurrente, de qua Iuue. Nil faſcia nigra minatur. Faſciæ etiam dicuntur zonæ, ſiue plagæ Marc. Capell. in lib. de Geomet. Orbis terræ in quinque zonas, ſiue melius faſcias dico, pro rerum diuerſitate diſcernitur. Cotta.

FASCINVM, deflectunt à fando, quod profatis verbulis quibuſdam, magico ſuſurramine in hominis caput exlocuto, ſtrigoſum, macerrimum & exuccum, qua viribus qua pinguitie reddebant, in quem linguam parricidalem intorquebant. Amuletum faſcini crediderunt ex baccare coronam, quod vel Maro in Bucolico ludicro ſignificat; Baccare frontem cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. Seruius interpretatus eſt, malam dici faſcinatoriam, nocendi, ſcilicet ſtudio. Oculus quoque faſcinabat. Verg.

Neſcio quis teneros oculo mihi faſcinat agnos.

In Africa familias quaſdam effaſcinare tùm Iſigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriuntur infantes eſſe & eiuſdem generis in Triballis & Illyriis adiecit Iſigonus, qui viſu quoque effaſcinent interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis, quod eorum malũ facilius ſentire puberes, notabilius eſſe, quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant, huius generis fœminas in Scythia quæ vocantur Bythiæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus multoſque alios eiuſdem naturæ, quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem. Faſcinum, quod faſcinationem ab ortu auerruncet, & amoliatur priapus, genitale mutinum vocitamus. Poeta in oſcheno carmine: Soles facium reuinctis pampino caput ruber ſede cum rubente faſcino Idem prædicabere faſcino pedali: Hor. in Epodo. Illiteraſcinum minusne iuuenes tegentem minuſue languet faſcinum? Porphirio ſic interpretatur: Æque pro virili parte poſuit, quoniã præfaſcinandis rebus hæc, membri defomitas apponi ſolet. Scribit Auguſtinus in lib. de ciu. Dei in liberalibus ſuper ſcapum faſcini ploſtello deuecti ſolitam ſedere matronam optimarem eundemq; coli, vt facinationem auerruncet. Io. Bapt. comment. in ep. Sid. Appollin. ad Dominium lib. 2. Adde Turnebum aduerſar. lib. 9. c. 28.

FASTI dies dicuntur, quibus diuina humanáque agere licebat nam & in eis feriæ inerant: Nefaſti, quos ominoſos antiquitas putabat: quidam ex noſtris Ægyptios, vel Reiectitios nominant. Faſti etiam libri dicuntur: quibus totius anni fit deſcriptio, & cauſæ feſtiuitatem explicantur. Vulgus Calendaria vocat: quo tamen vocabulo libros Debitorum appellant Iuriſcon. Zaſius in l. 2. ff. de orig. iur. Vide profeſti dies. Spieg.

FASTIGIVM attolere, eſt augere nomen exiſtimationémque gentis ſuæ. vulgus Statum appellat. *Namen und ſtammen erheben* §. vnic. C. de nou. Cod. componend. Pret.

FATALE apud Papin. in l. 3. de fund. inſtru. accipiendum pro eo quod per fatum, h. e. mortem eſſe deſiit. Vnde impertinenter annotatiuncula glo. adiecta eſt. de fatalibus appellationibus ſentiens. Propriè verò, quicquid nobis debetur ex fato, ſiue bonum ſiue malum Spieg.

FATALE damnum, Vlp. in l. 3. §. ff. naut. caup. appella, quod hominis prudentia præcaueri ac prouideri nõ poterat: quale eſt naufragij. latrocinij aut piratarum. Idem l. . § 2. ff. pro ſocio, Damna quæ imprudentibus accidunt, hoc eſt, damna fatalia, ſocij non cogentur præſtare. Sic l. 2. Cod. de condict. furt. l. 5. §. quod vero ff. commod. Hot. Fatum quoque Iuriſconſulti appellant inopinatos caſus, qui præuideri humano conſilio non poſſunt, quaſi rerum ſerie, & ordine inuiolabili contingentes: Itaque mortes ſeruorum ſua natura pereuntium, chaſmata item agrorum fato tribuuntur, l. 11. §. ſciendum. ff. de minorib. Briſſ.

FATALIS dies ſecundum Az. in ſum. Co de temp. appel. dicitur ſpacium temporis, infra quod appellans debet appellationem perſequi, l. 31 C. de appellat. l. 2. C. de temp. appellat. & quidem olim quatuor dies fatales concedebantur, quarum primus erat ſpaciũ ſex menſium, & hoc ſic appellatum fuit à ſententia clariſſimi viri vel ſpectabilis viri, vel delegati à Principe. Secundi autem dies fatales ſunt ſpacium triginta & vnius dierũ. Tertij & quarti ſunt ſimiliter totidem, ſi ſaltem facta fuerit appellatio a delegato, vel ſpectabili, vel clariſſimo viro, prout habetur in l. . C. de tempo. appell. Hodie autem ex ordine vnus tantùm Fatalis dies eſt, i. annus vnicus. Sed ſi iuſta cauſa interceſſerit, alius annus indulgetur, & ita erit. II. dies Fatalis, quo tranſacto, lite non conteſtata, rata manet ſententia, vt in Authentica. Et qui appel in. d. tit. de temp. appel. Dicebantur autem Fatales dies, quia in eis fatum, id eſt, terminus cauſæ imponitur. vel mors accidit cauſæ, & vide leg. 2. C. vbi Senat. vel clariſſ. Old.

In FATA ſua decedere, In fata collabi, munus implere, id eſt, mori. l. 7. §. 2. C. de præſcrip. 30. vel 40. ann. l. 9 C. de pact. conuent. l 6. C. de collar. Sic fatalis ſors interceſſit, i. mortuus eſt in l. 18. in fin. C: de nupt.

FATALITAS in l. 1 C. de iur. emphy. pro fortuito caſu. Prat.

FATALITER quid fieri, pro diuinæ voluntatis præſtituta ſerie accidere, pulchrè interpretatus eſt Alciatus ſuper his Vlpani verbis: Denique id quod fataliter acceſſit, matri damnum iungere debet. in l. quæreret aliquis, de verb. ſign. & apud Paul. li. 3. ſent. tit. 7 Piane in Pandectis Piſanis, contra quam in cæteris factum ſcribitur, in l 21. ff de euict. & quod haud ſcio an æquè rectum. ſi. in l. 16 de rei vind. Briſſ.

FATIDICI à fato & dico, vt dicuntur: ita à fando quoque Vates appellati ſunt, quaſi Fates. Nam vtrique decreta Deorum exponebant, quæ rurſus ſacerdotes enarrare conſueuerũt craſſius, vt rectè intelligerentur, pro ſenata, cùm Senatus faciendum aliquid aut intermittendum decreuiſſet. Oldend. Prat.

FATO facere. Vlp. in l. 2. de condit & demonſt. in fi. Nam ſi fato fecerit non videtur obtemperaſſe voluntati. Nimirum pro eo quod caſu, ſiue ſuo quis motu facit, inſciens alienæ vel voluntatis, vel conditionis, quæ illi alioqui vtiliter ſi ſciuiſſet, implenda erat. Sic Cic. 2. in Verrem: Nam hoc Ve . em dicere aiebant, te non fato, vt cæteros ex veſtra familia, ſed opera tua Conſulem factum. Spieg.

FATVM diuinationis genus eſt, c. non obſerueris. 27. quæſt. 5. Pr.

FATVM Græcis εἱμαρμένη à fando dictum vult Varro lib. 5. de ling. Latin ab eo ſcilicet tempore, quod Parcæ pueris conſtituant fando Prat.

FATVM, pro caſu calamitatis. Modeſtin. Alterum fati infelicitas excuſ. l. infans. ad leg. Corn. de ſicariis.

FATVITAS, pro ſimplicitate, ac animi puritate vſurpatur à Canoniſtis. c. penult. extr. quod metus cauſ. à Iuriſconſ. vero pro imprudentia. Cic. lib. 11. ad Atticum: Ego huius miſerrima fatuitate conflictor. Prat.

FATVOS inſulſos interpretatur Donat. in Eunuch. Terentiana, Ser. in 7. Æneid. inconſiderate loquentes, à Fatua Fauni vxore, quæ hoc nomen a fando, i. e. vaticinando ſortita eſt, quemadmodum & Iſidorus lib. 10. Etym. probat. quod & Iuſtinus lib. 43. tradidit. Fanno, ait, fuit vxor nomine Fatua, quæ aſſidue diuino ſpiritu impleta velut per furorem futura præmonebat: vnde adhuc qui inſpirati ſolent, fatuari dicuntur. Fatuos igitur commotioris animi homines in libris noſtris interpretabimur, qui tales ſint, vt merito eis curator conſtituatur. l. 2. ff de poſtu 21. de reb. auctoritate iudicis Briſſ.

FATVVM, Caius l. 2. de poſtul. non pro mente capto, vt ſentit Interpretes, ſed pro ſimplici, h. e. inepto & parum idoneo ad res adminiſtrandas vſurpat. Tractum autem eſt nomen à ſapore ciborum, qui cum non ſapiunt, fatui dicuntur. Quidam ab inſulſo diſtinguunt, vt illud ſit verbis & dictis, hoc corde & animo inſipientem eſſe. Prat. Sic Impp. Carol. Ludouici Germanici regis F. Simplex dictus, & quod rebus ſuis, publicíſque ſuperesse non poſſet, abrogato Imperio, ei iuxta Caij ſententiã, datus eſt curator, Carolomanni Baioariæ & Italiæ Regis F. nomine Arnolphus, nobili exemplo fratris filius patruo Spieg.

FAVERE, eſt bene precari alicui, ſiue alicuius commodum & laudem tueri. Vlpianus: Quod enim bonum eſt eis fauere, vt partem faciant, nihil habituri. l. ſi poſt mortem. §. liberi. de bon. poſſ. cont. tab. Sic Terent. Eunuch. 5. 3. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini. Prat. Parcui in eo fauetur. Fauendum eſt libertati, rationibus pupilli. Briſſ. ex ll. ff.

FAVERE linguis Hoc verbum (inquit Eraſmus) non vt plerique exiſtimant, à fauore trahitur: ſed imperatur ſilentium, vt rite peragi ſacrum poſſit, nulla voce mala obſtrepente.

FAVERE autem linguis non tantum eſt tacere, quod & olim pacere linguam dicebatur, verum etiam fauſta loqui, id eſt, εὐφημεῖν. vt annotauit Turneb. lib aduerſ. 5. c. 9.

FAVERE naturali æquitati l. 1. in princ. ff. de conſtit. pecu.

FAVIA lex, Fabia dicenda eſt, vbicunque in ff. C. & inſtit. reperies. Hinc Fabiana actio, Fabiana formula: vide ſup Fabiana. Pr.

FAVI quos apes faciunt, §. apium quoque 16. Inſtit. de rer. diuiſ. Briſſ. ex ff.

FAVORABILE nõ eſt, vt vulgo putant, fauore dignum, ſed quod plenum fauoris apud omnes eſt. Interdum etiam, à quo fauorem accipimus, ſignificat. Sic Interpretibus priori ratione dictæ fauorabiles cauſæ, quæ propemodum hæ ſunt: Cauſa teſtamenti, matrimonij, dotis, legitimationis, liberatatis. l. 122. ff. de diuerſ. reg. iur. reorum, l. 125. ſi. eod. ſi. ci. pupilli, eccleſiæ, item viduarum, & aliarum miſerabilium perſonarum, quæ numerantur inf. Spieg.

FAVORABILIS. Oppon. infauorabilis. l. dotẽ dedit. ff. de collat. bonor Old.

FAVORABILIS iudex. Irroborauit, ait Beroaldus, conſuetudo corrupta, vt fauorabilem eum vulgo appellitent, qui fauorem præbet & opitulatur cum e contrario ab his qui pure & Latine locuti, fauorabilis dicatur is, qui gratioſus eſt, & impetrabilis, ac fauoris plenus apud cunctos mortales. Spieg.

FAVORABILIORES rei potius, quã actores habentur l. 125. ff. de diuerſ. reg. iur quod in dubio Accurſius accipit. & hoc probare mihi viſus eſt Accurſius & in pari cauſa turpitudinis, & in dilationibus Petrus Faber. V. C. in d. l 125. hoc accipit non ex mero ſtrictoque iure, ſed ex bono, & æquo, humanitate quadam miſericordia, fauore, benignitate, & vt Ariſtides loquitur in Panathenaico διὰ τὴν ἐκείνων πρᾳότητα καὶ φιλανθρωπίαν. Prat.

FAVORABILITER reſcribere, apud Martianum in l. diuus Pius. de manum. teſtam. Paul. in fin. l pupillus. de adquir. vel amitt. hæred. Hoc enim, inquit, fauorabiliter ei præſtatur. Spieg.

FAVORE conſtitutionis, populi, religionis, vectigalis, nuptiarum, dotium, populi, publicæ vtilitatis, id contingit, conſtitutum, introductum. receptum eſt Briſſ. ex ff. & C.

FAVORIS quoties mentionem facit lex, non oportet accipere vagum aliquem atque procliuem hominis affectum, qui ſæpe ſolet errare in delectu honeſti: ſed intelligenda eſt vtilitas quædam adeo coniuncta iuſtitiæ, vt fauor nihil aliud cenſeri poſſit, quam ipſum ius. Siquidem ius à cauſa finali inſpectum nihil aliud eſt, niſi honeſtæ vtilitatis diſpẽſatio, ad tranſigendam hanc vitam ciuiliter ſecundum voluntatem Dei. Vtilitas rurſu-

tas rurſus fauorem in ſe complectitur. Nam fauere, eſt commodum, ſeu vtilitatem alicuius tueri ex animo. Idque grauiſſime tradit Vlp. in l.1.§.1 ff. de iuſtit. & iur. Sunt enim, inquit, quædam publice vtilia, quædam priuatim: ac ſi diceret, Cum duplex ſit honeſta vtilitas in hominum ſocietate, conſequitur duplex eſſe ius eam diſpenſans. Old Prat.

FAVORI quiſque ſuo renunciare poteſt. l. ſi quis in conſcribẽdo. C. de Epiſc. & Cleric. leg. pen. C. de pactis. l. poteſt. ff. ad l. Falcid. c.1 ex de iudic.

FAVSTINÆ Auguſtæ Papi. meminit in l. quod principi de leg. 2.

FAVSTINVS: vide l. Statius Florus. 48. in pr. ff. de iur. fiſc. l. ſciendum 4. in pr. ff. de legat.

FAVTOR appellationis, tardus, vide l.3. in fin. C. de tempor. & repar. appellat Fautores æquitatis l.8. C. de pact.

FAX accuſationis, i.e. autor & incitamentum, & vt Nonius loquitur, ſuſcitabulum. Catanæus comment. 4 Epiſt. cui initium eſt, Cauſam per hos dies: exponit, facem, pro vehementi cauſa Spieg.

F E

FEBRICVLAM leuem, quam medici Ephemeram, id eſt, Diariam nominant, iuſtum impedimentum præbere, noſtri negant: tametſi Cicero cenſuit, aſſiduam febriculam, quæ & nimio labore euenit, eſſe ſatis moleſtam. Spieg.

FEBRICVLA leuis, quantulalibet. Briſſ. ex tit. de ædilit. edict.

FEBRIS. Seruius Febrem à feruore dici ait: Iulia. in l. quæſitum. de re iud. definit, febrem eſſe motum corporis contra naturam. Sed eam definitionem Medici non probant, quod omni morbo conueniat. At IC. per antonomaſiam definiſſe videtur: quod maior, impetuoſior, & feruentior ſit motus febrium, quam in aliis morbis. Itaque eius definitio eſt legalis, id eſt, vt Zaſius docuit, theorica. Vide eum d.l. enarrantem. Spieg.

FEBRIS tertiana, ſontici morbi nomine contineri, hoc eſt, an numerari poteſt inter eos morbos, qui cadunt ſub iuſti impedimenti rationem. l. qui tertiana. de ædil. edict. vbi IC. dicit, non inter ſanos cenſeri, qui tertiana laborant. Hoc quartanæ non tribuitur, quæ excuſatorem requirit. vt in d.l. quæſitum. Bart. tradit Spieg.

FEBRIVM differentiæ & genera tria præcipua ſunt: Aut enim accidit nimius calor in ſpiritibus, aut in humorib. putreſcentibus: aut in ſolidis humani corporis partib. Prior febris ἐφημέρα: Secunda putrida: Tertia hectica, vide Fuchſ. 3 Inſt. 10. Goth. ad l. quæſitum. 60. ibi: & febrium differentiam. ff. de re iud. Leuiſſima FEBRE corruptus. d.l. 60.

FEBRVARIÆ Calendæ. Briſſ. ex ff.

FECEM ciuitatis eleganter adpellat Cicero, aduentiam illam otioſorum hominum multitudinem, vt quæ nulli proſit, multos autem oneret. Old.

FECI, quia prætor vel iudex iuſſit: hæc excuſatio quamuis generalis, modo probata ſit, adeo ſufficit, vt ſi fuerit replicatum, Iniuſte iuſſit, recte duplicabitur, Non fuit meum velut priuati hominis hoc diſputare, ſufficit mihi eſſe iuſſum. l. mulier. ff. de lege commiſſor. Obſeruandum tamen hic ſufficere iuſſum iudicis ad excuſationem doli, & ad euitandum damnum etiamſi iniuſtus ſit, non autem ad lucrum, ne in hoc fallaris, Spieg.

FECIACES Græcis φρητιάρχεις, & εἰρηνοποιοί, vel σπονδοφόροι appellati ſunt, vt vult Feſtus ſacri ſacerdotes, pacis vel belli autores: a feriendo dicti, quod belli, pacisque faciendæ apud eos ius erat. Nonius: Feciales apud veteres Romanos erant, qui ſancta legatorum officia, ab his qui aduerſus Pop. Rom. aut rapinis, aut iniuriis hoſtili mente commouerant pignora facto fœdere iure repetebant: nec bella indicebantur, quæ tamẽ pia vocabant, priuſquam fuiſſet quid fecialibus denunciatum. Hi à Numa primum inſtituti ſunt, è nobiliſſimis familiis delecti, qui eo numere per omne vitæ tempus fungerentur. Dion. lib.2. eorum procurationem ſeptem in partes deſcribit. I. Vt viderent ne popul. Rom. vlli fœderatæ ciuitati bellum inferret. II. Vt ab exteris nationibus res iniuria ademptas, repeterent. III. Vt poſtulata facere recuſantib. bellum indicerent. IV. De iniuria contra fœdus illata cognoſcerent, & qui noxam nocuiſſet, dederent. V. De legatorum iniuriis cognoſcerent. & vt fœderum conditiones ſeruarentur, viderent. VI. Pacem facerent: eam quæ minus recte facta eſſet, reſcinderent. VII De eo quod Imperator contra iuſiurandum feciſſet, cognoſcerẽt. Varro de vita pop. Rom. Itaque bella & tarde & nulla licentia ſuſcipiebant: quod bellum, nullum niſi pium, putabant geri oportere: & prius quam indicerent bellum iis, à quibus iniurias factas ſciebant, Feciales legatos repetitum mittebant quatuor, quos Oratores vocabant. Si cuius legati violati eſſent, qui id feciſſent, quamuis nobiles eſſent, vt dederentur ciuitati ſtatuerunt: Fecialeſque 20 qui de his rebus cognoſcerent, iudicarent & ſtatuerent, conſtituerunt. Hoto. Prat. Dionyſius eos dici Græce putat εἰρηνοδίκας, ſumpto ab Equicolis exemplo, apud quos, vt Valerius ſcribit, primus Sertor Reſius ius Feciale inſtituit. Meminit eorundem Varro lib.3. Sextus Pompeius, Feciales, inquit, à faciendo ſunt dicti, apud hos enim belli pacisque faciendæ ius eſt. Munera eorum præcipua deſcribit Cic. lib. 2. de ll. Quod eorum fuerint, ambigit Turn. in annotationibus ſuis ad dictum Ciceronis locum. Fuiſſe autem eorum collegium, ex Liuio cognoſci poteſt qui li 36. ſcribit: Conſul inde M. Acilius ex SC ad collegium Fecialium retulit, ipſi ne vtique regi Antiocho bellum indiceretur. Porro vnus horum Fecialium pater patratus dicebatur, cuius munus erat, cùm pax aut fœdus facienda eſſent, verba facere.

FECISSE dolo malo, qualiter, quis dicatur, exponit IC. in l.2. §. 1. de eo per quem fact. fuer. l. rectiſſime, de l. br. cauſ. l.1. §. feciſſe, de hær. vel act. vend.

FECISSE fideliter. Calliſtrato videtur, qui cum portionem retinere potuiſſet, totum reſtituit, leg. libertatem. Quæ in fraud. credit. Spieg.

FELICES arbores, Cato dixit, quæ fructum fuerunt, infelices, quæ non ferunt, Plin. auctor eſt, infelices exiſtimati, damnatáſque religione, quæ neque feruntur vnquam, neq; fructum ferunt, At Veranius de verbis Pontificalibus. Felices (inquit) arbores putantur, quercus, æſculus, ilex, ſapinus, fagus, corylus, ſorbus, ficus alba, pyrus, malus, vitis, prunus. De quo latius Cælius lib. 10. c.7. lectio. antiq. Brod. lib.4. Miſcel. c.6. Sic Turneb. li.4. c.5. Infelicem arborem intelligit ſtipitem & furcam, de qua ſontes ſuſpenduntur. Neque enim vlla arbor, aut vllum lignum infelicius eſt. Et ita iſtud Liuianum intelligendum: I. lictor, colliga manus, infelici arbori ſuſpendito.

FELICES dici diuites, Alcia. autor eſt, non abſimili ratione, quà Beati dicuntur diuites. Sunt tamen qui felicem minus eſſe velint, quàm beatum, Spieg.

FELINVS, Iuriſconſultus nobilis, Ferrariæ natus, ius ciuili tum in patria, tum etiam Piſis complures annos magna auditorum celebritate docuit: monumentiſque ingenij ſui compluribus relictis, circiter annum 1506. vita exceſſit. Hotom. Prat.

FELONIA vox feudiſtarum: Hæc nec expreſſo pacto remitti poteſt: quod Vaſallus eo ad delinquendum inuitaretur, contra l. conuenire, ff. de pact. dot. cum vulg. Vide Bald. in l 1. de rerum diuiſ. & Zaſium de feudi priuatione, parte 10. Spieg. Vide ſupr. FALLONIA.

FELONIAM contra dominum exercere, feudum amittere, idem quod Latini dicunt, prædium committere, vt in tit. de publ. & vectigal.

FELONIA, non præciſè contumaciã vaſalli in dominum, huiuſve in vaſallum perfidiam ſignificat: verum quoduis capitale facinus, lib. feud. 2. tit. 26. §. domino 23. Domino committente feloniam (vt ita dicam) proprietas feudi ad vaſallum pertinet, ſiue peccauerit in vaſallum, ſiue in alium. Et rurſus tit. 37. & tit 47. Si fratrem interfecerit, vel aliam feloniam commiſerit. Denique Felonia Gotthis & Longobardis dicitur, quod Germanis hodie *ein Schelmerey oder ſchelmenſtuck*. Latinis ſcelus. Contumaciam & rebellionem inferioris erga ſuperiorem non ſignificat. Domino enim æquè in vaſallum, vt hinc in illum, tribuitur, d. lib.2. tit 26. §. domino. Feloniam autem quidam deriuant à Græco φήλωμα, vel φήλωσις, id eſt, fraus, deceptio, impoſtura. Prat. Vide ſupr. Fallonia.

FENEBRIS pecunia, §. cæterum, Inſtit. quod cum eo, eſt ex qua quis fenus exigit: vel quæ in nominibus conſiſtit, & quam quis quibuſdam mutuam dedit. Prat.

FENEBRIS pecunia quæ ſit, vide C de naut. fenor. Intelligitur autem ea, quæ eſt ſub vſuris credita, vt ICtus loquitur l.48. §. Quint. Muc. Scæuol ff. mandat. Fenus dictum eſt, inquit Varro li.3. de lin. Lat. à fetu & quaſi fetura quadam pecuniæ parientis atq; increſcentis: & idcirco M. Cato & cæteri ætatis eius ſcriptores ſine o litera pronunciarunt, ſicuti fetus ipſe & fecunditas appellata. Græci eadem ratione Τόκον appellant. ἀπὸ τοῦ τίκτειν, quod eſt parere. Alij malunt (vt ſcribit Valla li.4) à fundo deduci, hac maxime ratione nitentes, prouentum eſſe à naturali terræ fructu, poſtea verò ad vſuram tranſlatum, non aliter, ac ſi pecunia ex ſe fructum, ſicut terra, producat. Eraſmus in prouerbio, A mortuo tributum petere. Fenus deductum exiſtimat ἀπὸ τοῦ φέρειν, quod eſt ferre: ſcil. quod veteres non vterentur hac voce niſi in terræ prouentu. Eſt igitur propriè fenus lucrum quod ex conuentione accedit ad ſortem mutuo acceptam. Atq; differt ab vſura, quæ propriè eſt, cùm ad alium contractum accedit præter ſortem aliquid officio iudicis, non lucri cauſa, ſed ne in damno verſetur creditor propter moram debitoris. Prat. Fenebris, à fetu dicta, quod crediti nummi alios pariant, vt apud Græcos eadem res τόκος dicitur. Feſtus. Hot.

FENERARE pecuniam dicimur, quum eam ita collocamus, vt quaſi à re fecunda, ita ab ea aliquam inſuper pecuniam quaſi fetum eius exigamus. Hoto. Hinc intelligi initio poteſt, fœnoris nomine nos intelligere, propriè ac ſpeciatim nomine accepto, lucrum illud, quod quis captat ex nuda pecunia, veluti cum Menſarij pecuniam mutuo dant, non vt accipienti commodent, ſed vt inde lucrum aucupentur, ex quo etiam illorum quæſtus Latinè fœnus dicitur. Deinde quæ inter fœnus & vſuram differentia ſit: Nam primo vſuram pro vſus precio & æſtimatione vulgo accipimus, Quia qui vſuram petit, ipſum quodammodo vſum petere videtur, quippe qui eius

remanſit, cum autem vſum eius repetere non poſſit, vtpote conſumptum, eius petit æſtimationem ac pretium, vt exemplum extat in l.vlt.ff.de peric.& com.rei vend.l.Iulianus. §.ex vendito, ff.de act.empt. At in fœnore contrarium eſt: quia is qui fœnerat, vſum dat neceſſario, ideoq; eum petere non poteſt, ſed ex ipſis nummum corporib. lucrum captat. II. Fœnus non niſi in mutuo intelligitur, vſum vero pro qualibet acceſſione, ex quacunque cauſa etiam legitima, vtputa venditionis traditionis.& ſimilibus, vt d.l.Iulianus §.ex vendito.l.curabit. l.fructus C.eod l.ſecunda, C.de vſuris. vel etiam dotis. l.cum poſt. §.vſuras ff.de iure dot. vel propter moram in bonæ fidei iudiciis, legatis & fideicommiſſis.l qui ſolidum de legat. 2.l. mora.de vſuris. III. Eáque ſumma differentia eſt, quod Vſura de damno vitando tantum, fœnus verò de lucro captando cōtendit:& eo quæſtu, quem quis curat & occupatur ex ſola pecunia: veluti cū quis ob ſuam cauſam & lucrum quod ex pecunia captat, mutuum dat. Hoc enim non officium eſt mutuationis, ſed mera fœneratio, vt Cic.2 de finib. docet: atque conſentit cum his quæ tradidit Paulus d.l.cùm quidam,&c. Sed vſura etiam plerunque pro fœnore vſurpatur, ac nomen generis obtinet. Cuius quidem generis, quoniam certa aliqua ſpecies eſt, quæ nunquam cum ſuo genere confunditur,& fœnus appellatur: aliqua quoque eius à generis nomine exprimitur, quam videlicet vſuram nominamus.

Fenaratio eſt occupatio pecuniæ, ad quæſtum aliquem ex nummis creditis, ſine vllo creditoris vel impendio, vel labore, vel periculo exigendum inſtituta: quæ ob eam cauſam à Platone, Ariſtotele, cæteriſq; magnis viris damnata eſt, quia fructus quæritur ex re quæ natura ſua ſterilis eſt. neque. n. nummi ſua ſponte & ſine hominis induſtria fructum ferunt. Præterea Iuris ciuilis axioma eſt, non alteri cuiquam rem quæſtui eſſe debere, quam cuius periculo eſt.l.ſi is qui,13 § 1.ff. commod. Credita autem pecunia non feneratoris, ſed ſolius debitoris periculo eſt. Inter vſuram autem propriè & ſpeciatim ſumptā & fœnerationem hoc intereſt, quod illa non ad quæſtum faciendum, ſed ad id quod intereſt compenſandum inſtituta eſt quoniam vt Paulus ſcribit, vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram, non ſoluentium infliguntur.l. cum quidam.§.ſi pupillo, ff.de vſur. At fœneratio ad lucrum ex nudis nummorum corporibus ſine vllo labore & periculo faciendum excogitata eſt. Hot. Prat.

Feneratitia res quæ data eſt fenori, aut accepta, aut ad fenus pertineat. Spieg.

Fenerator, ſicut M.Varro in li.3.de Sermon.Latino ſcripſit, à fenore eſt nominatus. v.Gellium li 16 c.12.Hoto.

Feneſtrae luciferæ & proſpectiuæ, quæ ſint, vide l.13.§.2. & ib Goth.C.de ædific.priuat.

Feneſtram facere in pariete, in ædificia aliena imponere, perfixam habere vel obſtruere.Briſſ.ex ff.

Feneſtras immittere in parietem rectè dicimus & vſitate, vt tignum immittere: neque nouus eſt hic loquendi modus. At lumen imitti cur dicatur non tam facile eſt diuinare, cum feneſtris lumē accipiamus potius quàm immittamus, imo verò nullo modo immittimus. Paulus autem lumen pro feneſtra ipſa quæ lumen immittit, accipit. Vt ſeruitus luminis immittendi ſit ius immitendæ feneſtræ qua lumen accipiatur &c. Connan.li 4.c.10 num.13.

Per **Feneſtram** monſtrare, vide l.9 ff.in quib.cauſ.pign.

Fenus appellatur naturalis terræ fœtus, ob quam cauſam & nummorum fœtus, fenus eſt vocatum, & de ea re leges fenebres. Feſtus. Hotom.

Fenus nauticum eſt, quod pro pecunia traiectitia i.quæ trans mare creditoris periculo deportatur, ſoluitur, vt patet ex tit. de naut.fen.lib.Pandect.2. Vnde etiam maritima vſura nominatur in l.6.eo. t.r. vide Nautica pecunia. Hot. Prat.

Fera natura. pro ferina, hoc eſt, quæ ferarum ritu vel fit, vel ſe habet.l.naturalē.§ apium.ff.de acquir.rei.do §. Apium quoque 16 & ſeq. Inſtit.de Rerum diuiſ.Spieg.

Feræ beſtiæ dictæ, quo pro naturali deſiderio ferantur. Inſt.§. feræ igitur beſtiæ.de rer. diuiſ.Spieg.

Feræ dicuntur in iure noſtro, non præcipuè, quæ natura feroces ſunt: quales ſunt vrſi, leones, pantheræ quæ proprie Beſtiæ appellantur.l 1.§.beſtias ff.de poſtul.& l.2.ff.ad l.Aquil. ſed generaliter omnes quibus immenſa atque infinita liberè vagandi vis à natura inſita eſt, quæque in ſua libertate & natura agreſtis manent nondum vlli s dominio aſſuetæ, vt piſces & volucres pene omnes, apri, lepores damæ, cerui: quorum feram eſſe naturam nemo negat: inquit Caius in leg 5.ff. de acquiren.rer.domi.l.3.§. item feras, de acquirend.poſſ. Itaque apes, pauones, columbæque agreſtes Feræ appellantur, d.l 5. de acquiren. rer dom Generaliter autem Feris manſuetæ opponuntur, quibus ſcilicet illa liberè & infinitè vagandi vis inſita non eſt: quales ſunt quæ gregatim paſcuntur: vt oues, capræ boues, equi, muli, aſini, dict l.ſecunda ad leg Aquil. item gallinæ, anſereſve cohortales, leg.5. de acquirend.rer.domin. Hotom. Vide latius Connan.libr.3. cap 3. num.2. Camelorum quoque fera natura eſt licet iumentorum vicem præſtent, l.2 ff.ad leg.Aquil Briſ Elephantorum etiam fera natura eſt. Briſſ.

Feras exercere. Venari. Briſſ.ex ff.

Ferales anguſtiæ, in C.Th. Briſſ.

Feralis peſtis quæ dicatur Conſtantin.l.6. C.de malefic. non conſtat, Feſtus auctor eſt, feralia diis manibus ſacrata feſta, à ferendis epulis, vel à feriendis pecudibus eſſe appellata. Scribit etiam Varro Feralia ab inferis & ferendo eſſe appellata quod ferant tunc epulas ad ſepulchrum, quibus ius eſt ibi parentare. Indeque officium quod mortuis impenditur, ferale dici, teſtis eſt Apuleius, de aſino libr.1. Vos, inquit, perſoluti feralibus officiis luctu & mœrore deformata. Hinc etiam cineres exuſti cadaueris,& vrnas, in quib. cineres recondebantur, ferales appellatas eſſe, Tacitus tradidit: Sic enim Annalium lib 2 ſcribit. Tunc ferales reliquias ſinu ferret, incerta vltionis, auxia ſui. Et li.3 Poſtquam duobus liberis feralem vrnam tenens egreſſa naui defixit oculos. Habitum illum, quo deos deaſve manes apparere perſuaſum erat, etiam feralem veſtem veteres appellaſſe, ex eodem Tacito conſtat, qui ſic lib.13 ſcribit. In modum furiarum, veſte ferali, crinibus deiectis faces præferebant. Eoque ſenſu feralem peſtem hoc in loco accepiſſe Conſtantinum eſt veriſimile. Voluit enim maleficos diis manibus conſecrari. Sed quomodo? Sic nimirum vt eiuſmodi peſtis, ſiue interitus eos abſumat, cuiuſmodi feraliorum tempore pecudes & in officiis feralibus, cadauera mortuorum, cum in ignem poſita ſunt, abſumuntur. Indeque pœna maleficorum dicta feralis peſtis, eo modo videri poteſt, quo feralem vrnam reliquas, veſteſque ferales, & ferale denique officium eſſe appellarum docuimus. Et ſic quidem nihil aliud voluiſſe viſus eſt Conſtantinus, quam maleficos igne conſumendos eſſe. Et quia de iis manibus, quibus feralia ſacrabantur accitis arte magica locutus fuerat; Conſtantinus, idcirco ferali peſte potius quam igne dixit huiuſmodi homines abſumendos eſſe. Nimirum vt his verbis malefici iiſdem diis conſecrari intelligerentur, quos artibus ſuis euocantes ſæpius, vt erat opinio inquietauerant. Peſtis igitur feralis, ille dici hoc loco interitus debet, quo quis diis manibus conſecratur; ſicut officium ferale dicitur, quod iiſdem diis exibetur, cum homini mortuo iuſta ſiunt. Quamuis interim non ignorem, de ſupremo quouis ſupplicio interdum etiam peſtem feralem accipi poſſe. Certe quia ſic Octauio ſcribit M.Minutius Felix: Et hominem ſummo ſupplicio pro facinore punitum,& crucis ligna ferialia, eorum cæremonias fabulatur. Pro morte autem ſiue interitu peſtem veteres poſuiſſe non ignorat, qui peſtiferum fulgur Feſtum obſeruauit definiuiſſe, quo mors exiliúmve ſignificari ſolent. Cic.quoque perniciem, ſiue interitum reipub. frequenter peſtem appellat. Reuat. Variorum lib.5.c.3.

Ferum eſt (inquit Varro) quod à cicure diſcretum eſt. quodque naturali ſuo impetu fertur & ruit, nullo hominum commercio manſuefactum, vel imperio domitum &c. Balduin. tit.de rer.diuiſ.& acquir.

Ferculum, vas ad ferendum obſonium, vel pulmentarium ex Plin.lib.22. Baifius in l.vxori.ff.de aur.& arg. F.Marius lib.2. c.3. ſcribit ferculorū nomine ſimpliciter dapes ſignificari. Pra.

Fere nota eſt modeſte loquendi, qua IC. frequenter vtuntur. quia omnis definitio in iure periculoſa eſt, l.1.de reg iur.Prat.

Fere idem quod plerunque, & pene ſemper, l.ſeruitutum de reg iur.l ſi cum fundum §.fere. de contrah. empt.l.via, & ibi Coraſ.ff.de ſeruit.

Fere, id eſt, propemodum, parum abeſt.§. mortis cauſa.1.Ibi per omnia fere.Inſtit.de Donat.Briſſ.

Fere. Theophilus putat hanc voculam ocioſam eſſe & ſuperfluam. inquit enim fere, δὲ ἤτοι τὸ σχέδον, παρέλκεται, &c. Baldui. eod.tit.

Feria. Apud antiquos multa erant feriarum genera, vt videre eſt apud Macrob.lib.Saturn.1.cap 16. Bud.in annot.ad Pand. & ad ſocietatem apud Riuallium.li 2.de hiſt.iur.Ciuil. Generaliter autē feria eſt dies ceſſationis, & ab operis & a forenſibus negotiis, excepta neceſſitate. Vnde & feria dicitur feſtiuus dies, quo nihil eſſe quicquam agendum, curandumque; ſed diuinis tantum rebus vacandum, etiam Plut. in Problem. ſcribit. Dicta feria à feriendis victimis, non vero, neque à fando neque à foro, quod voluerunt, neſcio qui noſtri iuris interpretes ne dicam corruptores. Neque tamen me latet, ferias forenſibus negotiis immunitatem præſtare. l.diuos, ff.de feriis. Secundum igitur primam deductionis opinionem propriè ipſi ſoli feſtini dies feriæ dicuntur, in quibus nimirum ſacrificia fieri ſolent. Verū, quia qualibet die ceſſare debemus à vitiis, inde eſt, vt arbitror, quod quælibet dies appellata eſt antiquis feria, vt dies Solis prima feria, dies Lunæ ſecunda, Martis tertia, Mercurij quarta, & ſic deinceps. De feriarum autem atque feſtorum obſeruatione extat præclara (ſi ſeruaretur) Imp. Leonis & Anthemij conſtitutio in l. vlt.C. eod. tit. Itaque extra controuerſiam eſt partium conſenſum nihil poſſe in dies, ſiue ferias, D.opt.Max.dicatas. Qua de re latius diſſerit

differit Bat.in l.1 §.1.ff.eod Veruntamen cum facillime & in hoc ſummi numinis ſperetur venia, per quod multorū ſalus, & incolumitas ſperatur .l.prouinc. C.d.tit.eadem conſtitutione ſancitum eſt, latrones, raptores, homicidas ſauros, & quos choſiarios vocant, & in quadrageſima, & qual cūque tempore Paſchalium dierum examinari, & quæſtionib. ſubiici. Quæ lex Prouinciarum derogat l. Quadraginta.eod.tit. Vbi Impp. Valent. Valens & Gratianus inhibet tempore quadrageſimæ, omnem cognitionem criminalium quæſtionum. Ita communis ſalus, & incolumnitas procuranda eſt, vt quanquam primo dierum Paſchalium omnes captiui è cuſtodia dimittuntur, etiam ſi principalis iuſſio non præceſſerit, nullus tamen horum, quos annumerauimus, liber fit eo die, atque immunitate gaudet, vt nec ſacrilegus, nec adulter, raptor virginum, ſepulchrorum effoſſor, maleficus, veneficus, parricida, violator monetæ & qui ex lege Iulia maieſtatis contra principem, vel rempublicam, tenetur l.nemo deinceps. C.de epiſ aud.c.Ratio autē eſt illic, quod ab huiuſmodi ſceleratis hominibus, ſi dimittantur, contaminari potius, quam obſeruari gaudia, lætitiamque communem animaduertimus. Nec obſtat iis quæ diximus, l.omnes iudices.C.eod.eximens omnes agricolas ab obſeruatione feriarum, dierum dominicorum, reliquorumq; feſtorum. Nam neceſſitatis duntaxat tempore, huiuſmodi exceptionem indultam eſſe ipſis agricolis, intelligendum eſt. Quod declarat ratio ibidem ab Imperatore adiecta. Ruri tamen poſiti (ait) agrorum culturæ libere licenterq; inſeruiant, quoniam frequenter euenit, vt non aptius alio die frumenta ſulcis, aut vineæ ſcrobib. mandentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cœleſti prouiſione conceſſa. Præterea tali legi derogat Nouella Cæſaris Leonis, quæ etiam agricolas à laboribus ruſticis ceſſare debere præcipit. Quod quam recte præceptum ſit, non modo ex lege diuina apparet, ſed & lege 12.Tab cuius ea ſunt verba, Feriis iurgia amouento. Eaſque in famulis (operib patratis) habento. Etiam ne feſtis diebus opus fieri debeat, ſic Tibull.poſt hanc legem admonet:

Luco ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue, ſuſpenſo vomere, ceſſet opus.
Soluite vincla iugis, nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſunt temerata Deo, non audeat vlla
Lanificum penſis imvoſuiſſe manum.

Si quis autem aliquid actitaſſet, ad vrgentem vitæ neceſſitatem reſpiciens, veluti ſi paterfamilias bouem, qui in ſpecus decidiſſet, adhibitis operis liberaſſet, aut tecti fractam trabem ab imminenti ruina fulciendo vindicaſſet, ferias nod videtur polluiſſe Nam & Vlp.in l.1.§ſed excipiuntur.& duab.ll.ſequ. ff.eod.tit.tractat multas id genus ſpecies, quarum quidem vrgens neceſſitas non habet ferias (vt dici ſolet) ſicut nec pietatis exercitium feriis impeditur. Scire ergo Scæuola interrogatus, quidnam feriis agi liceret, quod noceret (inquit) prætermiſſum. Sic Romanus Pontifex non vult in c.2.& vlt.eod. tit. legati neceſſitatem, & pietatem. Qua in re Iudæi, quum plane cæci eſſent, à Chriſto reprehunduntur Luc.13.& 14 c. Pudet autem me referre (dum noſtros Chriſtianos cōfero Romanis olim religioſis) quibus delitiis, & voluptatum ineptiis, dies hodie feſtos tranſigamus. Magna proculdubio fuit Romanorum religio, vt feriis iurgia amouerent, & diuinis operis darent. Nunc vero ſtudium eſt, eaq; religio, vt dies feſtos altiſſ. maieſtati dedicatos fœdis voluptatibus tradant, omnibus exactionum vexationibus prophanent, tragœdias & iurgia his addant, litigent, pacta illicita contrahant, negotiationes exerceant maximopere turpes, & breuiter omne ſcelus eo potiſſimū die patretur. Sed quid inter ſurdos fruſtra canimus. Anc.

Feriæ ſunt quædam in honorem Dei conſtitutæ: quędam vero hominum vtilitati tribuuntur. Diuinæ maieſtati dedicatæ erant, dies Dominica, dies Paſchalis, dies natalis Domini, & Epiphaniæ: præterea ſeptem dies qui præcedunt, & ſeptem qui ſequuntur: item dies ſanctorum Apoſtolorum. Et hiſce diebus, quicquid nolentibus aut inuitis litigatoribus factum eſſet apud iudices, vel arbitros, id omnibus modis irritum erat, & infirmum.l.1.l.omnes dies 7.& l.vl.C.de fer. Hominū vero cauſa conſtitutum eſt: Ne quis meſſium vindemiarumq; tempore aduerſarium cogat ad iudicium venire. Quia occupati circa rem ruſticam in forum venire cōpellendi non ſunt, l.1.in princ.ff.de fer.poſſunt tamen litigantes his feriis renunciare, ſi velint, per ea quæ tradit Gail.1.obſeru 53.n 16.& ſeqq. Menoc. 1.arbit.iud cent.1.caſ.30.n.11.Et hæ feriæ pro conſuetudine cuiuſque loci moderandæ ſunt, cum non vbique vna ſit meſſis, vindemiarumque ratio.l præſides.eod.tit. Prat.

Feriarum Latinarum à Latinis populis dictarum, quæ nundidinis expediri ſolebant, celebritatibuſque maximis, tanta erat cura, vt præfectus crearetur perpetuus. Idque in memoriam eius temporis, quo Latini in ſocietatem Romanorum perſuaſi eſſent, Tarquinio Superbo regnante. Hac de re vide Halicarnaſſ.l.lib.4.l.2 §.deinde cum Cornelius. ff. de origin.iur. Pratei.

Feria quarta quæ ſit, vide l.12. & ibi Gothofr. in not. C. de epiſc audient.

Feriæ: tempus illud quod forenſibus negociis ac iuri dicundo vacabant Briſſ.

Feriæ aliæ ſunt repentinæ, aliæ ſolennes.l.3. C. de dilationib. Repentinæ ſunt, quas re feliciter geſta Principes indicunt.l.1. C.de feriis.ideoque imperiales dicuntur, in l.4 C.eod.vt not. Goth.ad d l 3.C.de dilat. Solēnes verò quæ ſunt anniuerſariæ ac legitimæ. Itaque feriæ ſolennes feriis extra ordinem indictis opponūtur.in l 26.§ 5 ff.ex quib.cauſ.maior. veluti ob res proſpere geſtas, & in honorem principis.l.1.C de feriis.Hot.

Feriæ nouem dierum erant, quibus in ius vocare non licebat Funus ducentem familiare, iuſtáue mortuo facientem, quod olim fiebat per nouem dies, quibus videtur duraſſe hæc prohibitio in ius vocandi. Idque etiam ſcribit Iuſtin.in Nou. Conſtit.115. Pœnicales olim appellabantur Funerales hæ nouem dierum feriæ. Septem dies cadauer domi deploratum, octauo efferebatur, nono tumulabatur Bald.tit.de pœn.rem.litigant.

Feriarum publicarum genera ſunt quatuor. aut enim ſtatiuæ ſunt, aut cō ceptiuæ, aut imperatiuæ, aut nundinæ. Et ſunt ſtatiuæ vniuerſi populi communes, certis & conſtitutis dieb.ac menſibus: & in faſtis, ſtatis obſeruationibus adnotatæ. Conceptiuæ ſunt, quæ quotannis à magiſtratibus vel ſacerdotibus concipiuntur, in dies vel certos, vel etiam incertos: vt ſunt Latinæ, Paganalia, Sementinæ, Compitalia Imperatiuæ ſunt, quas Conſules vel Prætores arbitrio poteſtatis indicunt, l.26. §.7.ff.ex quib cauſ.mai.Gothof.in not.ad l.4.C.de fer. Nundinæ ſunt paganorum, i.ruſticorum, quib. conueniunt negotiis propriis, vel mercibus prouiſuri. Sunt præterea propriæ. feriæ familiarum, vt Claudiæ, vel Æmiliæ: ſeu Iuliæ, ſiue Corneliæ: & ſi quas ferias proprias quæque familia ex vſu domeſticæ celebritatis obſeruat Ex Macr.li.1.c 16. Hot. & Ræuard. li.5. Varior.c.19 vbi interpretatur l.26.§.5.ex quib.cauſ.maiores in integr.

Feriæ Camerales quæ ſint vide part 3.tit 32.Ord Cam.Vult. 2. Iuriſp.Rom.c.30 nu.92.& adde ad earundem declarationem Gail.1.obſeru.53.num 4 & 5.Specul.de feriis. § ſequitur.nu.1. V Veſ.par de feriis.num.5.

Feriæ de Iure Saxon. quæ ſint vide *Landtrecht* lib.artic.66. Zol.ell.part 1.diff.4 n 1.

Feriatici dies, pro Feriati, vel feſti. Vlp l.2.ff de feriis D. Marcus effecit.de a iis ſpeciebus Prætorem adiri etiam diebus feriatici. Appellantur autem ſub eo.tit. Feriæ, dies omnes quibus magiſtratus propter vacationem publicam ius non dicit: veluti propter meſſem aut vindemias, aut depoſitum magiſtratuum: vt cum in l 5.Vlp.ſcribit. Pridie Kalen.Ian. magiſtratus neque ius dicere, nec ſui poteſtatem facere conſueuerunt. Hot.

Ferire fœdus, quod & percutere dicitur, & inire, hoc eſt, pacem componere. Barbaris Ligam eſt facere Spieg.

Ferire mulcta, gladio, ſupplicio capit. Feriri à Boue. Br ex.ff.C.

Ferramenta, dicuntur inſtrumenta ferrea, quibus fabri vtuntur: deinde gladios, ſicas, lanceas, haſtas, pila, aliáque huius generis tela, vel ferro præfixa ſignificant. Spieg. adde Torneb. aduerſar.lib.7.c.22.

Ferrarii in l.vl ff de iur.imm.l 1. de excuſ. artif.li 10.C.apud Veget. lib.2 c.11. qui in legionibus habebantur fabricæ ferrariæ cauſa. Briſſ.

Ferraria, abſolutè, fodina ex qua ferrum extrahitur.

Ferre, pro accipere. Inde ferre puncta & tribum, pro eo quod eſt, accipere ſuffragia, & ferre fructum, id eſt, accipere, vel percipere, apud Cic. vt Græcis φέρειν. Pro auferre vſurpatur in l.1. ff.de furt.Prat.

Ferre ad populum, Ferre in concionem, quaſi in medium adferre. Vnde ferre legem, vel rogare, Legiſlator dicitur, & populus dicitur iubere: Plebs autem ſciſcere legem, h.e. ſtatuere, decernere, verbo, ſc. ſubmiſſiore, quàm ſit iuſſio, denotans imperium. Vnde lex aliquo pluris æſtimabatur, quam plebiſcitum. Prat. Factum eſt tamen, vt, Lege Hortenſia lata inter plebiſcita & legem ſpecies conſtituendi intereſſent, poteſtas autem eadem eſſet §.8 ff.de origine iuris.

Ferre conditionem, quod & offerre dicitur, victoris eſt & ſuperioris.

Ferre ſuffragium, vide l.1.in prin.C.de ſuffrag.

Ferre teſtimonium, vide l.20.in fid.C.de teſtam.

Ferre ſæpius, id eſt, auferre & conſequi. Ferre aliquid ex bonis ex hereditate, portionem ab hæredibus, dotem, legatum.

Ferre, crebro eſt pati. Quis id ferat? Morbus ferendus eſt. Id non eſt ferendum. Non eſt ferenda mulier actor.

Ferre ſententiam, dicere, recitare.

Ferre conditionem, i e.deferre. Plaut. & Cic. Briſſ.ex ff.C.

Ferre ac duci ſeparantur.l.1.ſi quis ius dic.

Ferre iudicem, inquit Budæus, eſt cuiuſcunque iudicio acquieſcere. Spieg.

Ferre iudicem, antiqua iudicaria locutio, Cic.lib.2.de orat. & in oratione pro Q. Roſc.ſignificat iudicio aliquem laceſſere.

& iudicem offerre. Quem ego ſi ferrem iudicem, ait Cicero refugere non deberet: cum teſtem producam, reprehendere audebit. Liu lib 3. Proinde vt ille iterum ac ſæpius prouocet ſic ſe iterum ac ſæpius iudicem illi ferre, ni vindicias in ſeruitutem dederit. H r.

FERRE legem, ſuis imponere, & quaſi imperare.

FERRE primas, eſt primum locum habere.

FERRE quæſtionem, eſt vindicandum facinus iudicibus prædere, & mandare, vel potius ad ſenatum referre, vt de vindicando ſcelere extra ordinem S.C. fiat, & in iudicium res deducatur. Ex Bud Spieg.

FERRE ſententiam, iudicis eſt: Senatorum dicere. vide l.§.C. de inſtit. iurand.

FERRE ſigna milites dicuntur, cum caſtra mouent.

FERRE ventrem, pro prægnantem eſſe.

FERRI, Gaius in l.235. de verb. ſign. inquit, proprie dicimus, quæ quis ſuo corpore baiulat: Portari ea quæ quis iumento ſecum ducit: Agi ea quæ animantia ſunt. Sed Alciato teſte, nimis propria & ſubtilis eſt hæc Iuriſconſ. interpretatio: quandoquidem & portari dicitur, quod quis ſuis humeris fert, vt recte Valla annotauit. Spieg.

FERRICVLVM legit. Holoand. in l.29 §.2 ff. ad leg. Aquil. vbi alii ferraculum, alii ſeruaculum, alii gubernaculum.

FERRO damnati, vel ad ferrum damnati dicũtur apud Vlp. c. Inſtit 1. & l.8. ff. de teſtam. non qui ad beſtias damnantur. nam in l.8 perſpicue hæc ſeparantur. ſed qui, vt ferro cũ gladiatoribus pugnẽt, damnantur. Itaque Suetonius de munere gladiatorum loquens in Nerone Exhibuit, inquit, ad ferrum etiam quadringentos Senatores. Dicitur hæc pœna, & ad gladium, l. ſi quis filio. § irritum. ff. de iniuſt. rupt. l. ſi quis mihi. §. ſi quis plane. ff. de acquir. hered. Hoc ſupplicii genus à Conſtantino abrogatum eſt. Hot. Prat.

FERRVM Indicum in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican. Plin. 34. c. 14. ex omnibus ferri generibus palmã Serico ferro tribui. Sereſque Indiæ populos id cum veſtib. & pellibus ſuis mittere ſcribit. Briſſ. in prætermiſſ.

FERREA manus De manibus ferreis coruiſque nihil dicere neceſſe eſt. Vide Bayfium de re nauali de hiſce.

FERREAE manicæ: vide l.1. poſt. pr. C. de cuſtod. reor.

FERREVS annulus olim dabatur ſponſę à ſponſo, Gothof. ad rub. C. de ſponſal & arrh.

FERRVMINARI, eſt per eãdem materiam conglutinare, quemadmodum ferrum ferro adglutinatur, non interueniente alia materia Pompon. l. quicquid. de acqu. rer. domin. Quicquid, inquit, alieno argento ferruminaueris. Nebriſſ.

FERRVMINATIO eſt eiuſdem generis materiarum ſolidatio & coniunctio, vt ſi ſcypho argenteo fundus ferreus apponatur. In hoc autem differt à Plumbatura: quod hac, plumbo maſſa maſſæ iungitur, ita vt iunctura plumbea cohæreat: illa vero per eandem materiam maſſa maſſę confunditur. vide l. in rem actio. §. item quæcunque. ff. de rei vindic. & Bayf. in l. vxori quis legauit. ff. de aur. & arg leg. Prat.

FERRVMEN in d.l. quicquid. 27 §.2. ff. de acqu. rer. domin. pro ferruminatione. Proprie autẽ ferrumen eſt iunctura ſeu ligatura, quæ ex ferri excrementis vel ramentis vel quauis alia materia fieri ſolet. Plin. lib. 36. cap. 23. Ruinarũ vrbis ea maxima cauſſa, quod furto calcis ſine ferrumine ſuo cæmenta cõponuntur. Ferrumen in auro, Chriſocolla vocatur, agglutinando auro. inquit Plin. lib 33. Prat.

FERTON vel Verton, habetur in Decr. pont. cauſ. 12. qu. 2. p lurib. capitibus, quod quatuor in partes res Eccleſiaſticæ diuidũdæ ſint, cap. mos eſt. & ca. ſancimus. 12. q. 2. Prat. vide inf Verton.

FESTA conuiuia, id eſt, ſolenniter læta. Impp. ciuib. exhibenda conſuerunt, l. 4. C. de ſacrif. pagan. Prat.

FESTINANT properare, videl. his tantũmodo, 16. C. de cur. pub.

FESTINARE & properare idem ſignificare atque in eãdem rem dici videntur. Verrius Flaccus rationem volens dicere differentiæ horum verborum: Feſtinat, inquit, à fando dicitur: quoniam iſti ignauiores, qui nihil efficere poſſunt, plus verborum quam operæ habent. Sed id nimis coactum atque abſurdum videtur. Neque tanti momenti eſſe poteſt prima in vtroque verbo litera, vt propter eam vnam tam diuerſa verba Feſtinare & Fari, eadem videri debeant. Commodius autem propriuſque viſum eſt: Feſtinare quaſi feſſum eſſe. Nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam non properat ſed feſtinat. Gell. li. 16. noct. Att cap. 10.

FESTINATIONEM præcipitem & ſubitam. §.1. Inſtit. de oblig. ex quaſ. contract. opponit I.C. moratoriæ cunctationi, in l. tutor qui repertorium §.1. in fin. de admin. tut. Secundum Catonem in oratione quam de ſuis virtutibus habuit. Aliud, inquit, eſt properare, aliud feſtinare. Qui vnum quid mature tranſigit, is feſtinat. Verum vtrorumque verborum ratio ſub hac ſignificantia proxima eſt veritati: Vt ſit ſæpe animi properare, ſt dipſe ad res aliquas contendentis: Feſtinare, corpore neceſſi t bus obſequendi. P rat.

FESTI dies, qui & nefaſti, diis dicati: quibus opponuntur profeſti. Briſſ. ex Macrob, 1. Satur. 16.

FESTOS dies, hoc eſt, & feriatos lætos, cur legum conditores inſtituerint, Senec. refert. de Tranquillitate vitæ cap. fin. Numa ſtatuit, vt quidam eſſent dies feſti, quidam interciſi, reliqui omnes profeſti. Vide ſupr. Dies feſti. & infr. Interciſi dies Spiegel.

FESTVCA, virga Prætoria, qua quis fiebat liber. Alias vindicta dicebatur. Vide Plutar. in lib. de iis qui ſero puniuntur à Deo. Prateius.

FESTVCARIAM & ciuilem vim dicebant tunc, cum quis iuriſdictioni præerãt, vna cum litigatoribus ex iure in fundum controuerſum, dicendarum vindiciarum cauſſa, proficiſcebantur, ibique manuum facta conſertione, quem ſuum eſſe fundum actor contendebat, eundem contra vindicabat reus, Ræuar. in ll. XII. Tabul. lib. ſingul. de priſco iure vindic. cap. 6.

FESTVS vocabulum nunc vocali pura, nunc diphthongo ſcribi ſolet, teſte Briſſ. in lib. pareg. Fetus mulieris, equarum, ouium, pecorum. Briſſ. ex ff. Fetus pecorum ſiue pecudum in fructu ſunt. Fetus mulieris qui plerunq; partus dicitur, in fructu non eſt. §. in pecudum. 39. Inſtit. de rer diuiſ.

Φεύγων in l. properandum. C. de iud. & aliis plurimis conſtitutionibus ſignificat eum, à quo petitur, G. Budæo interprete apud Anton. Auguſt. lib. 2. Emend. c. 1. S. c pars fugiens pro reo. Prat.

FEVDVM vocabulum eſt Gothicum & Langobardicum: deductum fortaſſe ab illa notatione Germanicæ vocis FEEC, quo bellum ſignificant: Prędia enim bello occupata, quæ victor ea lege colenda & fruẽda militibus ſuis tradebat, vt eum perpetuo dominium agnoſcerent, ſeq; illius homines, hoc eſt, quaſi clientes profiterentur, Feuda dicebantur. Prat, Connan. feudum à fide ſeu fidelitate (quæ Longobardis & Italis fede dicitur) deductũ putat. Licet alij à fœdere: & alii à faida, ſeu pheden. alii Germanico *Vogthey*, præfectura. Vige. cap. 2. qu. 2. alii aliunde deducant. Eſt autem genus clientelæ quo vel dignitas, vel vectigal, vel prædium aliquod cũ l. alicui datur, vt & ipſe, iſtius poſteri atque hæredes, beneficii auctorem perpetuo agnoſcant, & quaſi pro patrono colant: eiuſque caput exiſtimationem, & fortunas tueantur. Illius enim cauſa & origo hæc fuit, vt victores cum gratiam ſuis ducibus, præfectis, ac militibus pro opera in bellis ac prœliis egregie nauata referrent, honoribus & fortunis Italorum in illos transferendis: tum etiam certos ſibi deuinctos, & tanquam deuinctos clientes haberent, quorum opera, bello partam regionem, in poſterum, ſi opus eſſet, tueri poſſent: quos ſua lingua modo Valuaſores modo Vaſallos appellarũt. Vnde tres Feudorum gradus facti ſunt. ſummus, medius, infimus. Summus ordo eſt principum ac procerum, qui lingua illorum Capitanei, regni Duces, Marchiones, & Comites appellati ſunt, & a Rege tum illis honoribus afficiebantur, tum etiam Italiæ oppidis ac vicis, locupletum etiam victorum arcib. ac villis donabantur. Quæ Feuda quia partem aliquam Regiæ dignitatis obtinebant (qui enim Duces & Marchiones nunc appellantur, Reguli olim fuerunt) iccirco Regalia dicta ſunt. Itaque poteſtas eis data eſt cudendæ pecuniæ, creandorum magiſtratuum, ſalinarum & fodinarum exercẽdarum, caducorum, confiſcationum, earumque functionum quę Angariæ & Parangariæ appellantur: quæ iura vulgo iura Regaliæ (corrupte, vt opinor, pro Regalia) nominantur. Medius ordo eorum fuit feudorum, quæ principis illius ordinis proceres, regis conceſſu, ea lege aliis inferioris dignitatis hominibus dabat, vt Vaſalli ipſos ſecundum regem eius beneficii auctores ac patronos agnoſcerent, & pro capite ac fortunis ipſorum, ſi vſus ferret, pugnarent. Quo in numero ij qui vulgo illorum lingua Barones, ac Maiores Valuaſores, ſiue Vaſalli appellantur, fuerunt: qui patronos quidem illos agnoſcebant, ſed tamen, vt iam dixi, ſecundum regem. Infimus ordo eorum fuit, quæ à ſecundi ordinis Vaſalis in priuatos conferebantur: ſiue illi nobiles eſſent, quam nobilitatem armis pepererãt: ſiue ignobiles: nam vtrique eadem qua ſuperiores iuriſiurandi formula obligabãtur: quæ ab Oberto neſcio quo in eo libro, qui vulgo vſus Feudorum inſcribitur, barbare & fœde perſcripta, ſolam hanc habet, quam antea dixi, ſententiam: vt cliens patroni ſui caput, exiſtimationem, ac fortunas, quoquo modo poterit, contra quẽcunque aduerſarium, ſolius Regis maieſtate excepta, tueatur. Hot lib. 2 obſer. Plura de origine & conditionibus feudorum vide apud Cuiac. lib. 8. obſeruat. 2. 14 & Conn. l. 2. c. 9. n. 6.

FEVDVM quotuplex ſit, Iuriſperiti feudiſtę inconſtanter tractãt. Nam ex ſingulis qualitatibus ſicubi paulo maiores aut minores videantur, proprias ſtatim diuiſiones conſtituunt: quaſi vero circũſtantiæ faciant nouam ſpeciem, contra leg. fin. ff. de fund. inſtruct. & ſic pergunt, adeo vt arborem faciant, non minus ridicule. quam ſic ex ſingulis pactionibus nouas contractuum ſpecies reducas in arborem. Nos aliquot ad vſum fori delineabimus feudarum diuiſiones. Oleudrop. Prat.

FEVDVM, aut proprie, aut improprie cenſetur.

FEVDVM proprie eſt quod ſimpliciter, pure, directo conceditur, nulla temporis aut ſeruitiorum determinatione. §. pen. & vlt.

Quis

Quid ſit inueſtitura.F: de conceſſ.recti feud. Item c.1. quibus mod.feud.conſtit.poteſt.

Fevdvm impropriè cenſetur,quod conditionibus,vel obſequiis nominatim definitis eſt alligatum, cap.1.de not. feud.& §.fin. de capita.qui cur.veudi Old. Prat.

Fevdvm improprium & feudum temporale vocant noſtri, quod ad annum vel quinquennium conceditur. Romani precarium clientelare dixerunt. Prat.

Fevdvm aliud eſt regale,aliud non regale.

Fevdvm regale eſt, quod ab Imperatore, vel à Rege conceditur,habens præter ſimplicem iuriſdictionem, dignitatis titulum, vt Ducatus,Marchionatus, Comitatus, & cætera id genus honoris beneficia,cap.1.quis dicat dux.

Fevdvm non regale, quod nihil dignitatis vel eminentiæ affert,ſiue à principe ipſo,ſiue ab inferioribus vt communiter) concedatur.capit.vnic qui feud.dar.poſſunt.Old.Prat.l

Fevdvm,aut nobile eſt aut ignobile.

Fevdvm nobile cenſetur, quod accipientis perſonam nobilitat, vel ſi prius fuit,nobilem oſtendit.Vt cum ab Imperatore, vel rege conceditur c.1.quis dicat dux.

Fevdvm ignobile eſt,quod à plebe vel priuatis perſonis dari ſolet: nonnulli Bargenſe vocant.Item,conceſſum à minoribus & minimis valuaſoribus, hoc eſt,plebeis,quaſi ad valuas ſtantibus: vt interim cognoſcas vmbram iſtius vocis,cap.1.de his qui feud.dare poſſunt.Old Prat.

Fevdvm aliud eſt ligium,aliud vero non ligium.

Fevdvm ligium eſt pro quo Vaſallus fidelitatem debet contra omnes,Deo & Imperatore exceptis.

Fevdvm non ligium, in quo etiam alij, puta antiquior dominus,cognati,amici,excipiuntur.

Fevdvm aut Eccleſiaſticum eſt,aut ſeculare.

Fevdvm Eccleſiaſticum dicitur, quod vel Eccleſia dat alij, vel ipſa accipit ab alio:vel quod clerico conceditur.c 1.de cle. qui inueſt.accep.c.1 de his qui feud dar.poſſ.& §.fi.de e Conradi.

Fevdvm ſeculare,quod à principe,vel ab alio quouis ciuili homine accipitur.c.1.§.Marchio.de his qui feud.dar. poſſ.Old. Pratei.

Fevdvm,vel reale eſt ve perſonale.

Fevdvm Reale,ad heredes regulariter eſt tranſitoriũ, tam reſpectu domini,quam beneficiarij vt in c.1 §.cum vero Conradus de iis qui feud. dar.poſſ.c 1 de duob. fratrib. à capita.inueſt.& c.1.§ fin.quib.mod feud.amit. Nam quilibet cenſetur ſuis hæredibus proſpicere.l.pactum ff de probationibus.

Fevdvm perſonale æſtimatur bifariam. vno modo, quia non porrigitur ad hæredes accipientis,quanquam dantis ſucceſſores teneantur: vt eſt feudum Guardiæ,quod arcis tuendæ,aut territorij cuſtodiendi gratia cõceſſum fuerit,ſicut initio haud dubie feuda concedi ſolebant.Eſt enim Italica vox, *Guarda la gamba*.Item tale eſt feudum habitationis ca.feud.habit de cap.Conrad.cap.vnic.de feud.guard. Altero modo cenſetur feudum perſonale,quod neque ad dantis,neq; ad accipientis hæredes porrigitur,vt ſoldata.c.1.quis dicat.dux Old.Prat.

Fevdvm plerunque eſt maſculinum,quod ad maſculos tantum pertinet. Quãdoque tamen fœmininum eſt ex pacto.§.filia. de ſucceſſio.feud.& §.hoc quoque de iis,qui feu.dar. poſſ.c.1. de feud.fœm.§.quin etiam epiſc.vel Abbat.Oldar.Prat.

Fevdvm aliud eſt temporale,aliud perpetuum. Perpetuum eſt, quod manet apud eos,qui ex primo acquirente deſcenderunt, quamdiu vnus ex iis ſupereſt. Temporale quod à domino quandocunque voluerit,anno elapſo auferri poteſt.1. feud 2.

Fevdvm,aut eſt antiquum,aut paternum,aut nouum.

Fevdvm antiquum eſt,quod maiores agnationis alicuius ſupra quartum gradum habuerunt.Paternum. quod parentes vſque ad quartum gradum tenuerunt:veluti,auus,proauus,abauus, atauus.Nouum vero,quod cœpit in perſona beneficiarii, nec peruenit ad eum ex ſucceſſione,c.1.de ſucceſſio.feud.cap.1.de ſucceſſ.frat.& grad.ſucced.in feud.cap.1.de natu ſucceſſ.feud. cap.1.§.nouam.Quot teſtes ſint neceſſar.& c.1.de frat de nou. benefic.inueſt.Eſt præterea feudum maternum,quod à fœmina cognationis capite deſcendit,vt in tit.de benefic.fœm. Oldend.Prat.

Fevdvm paternum, Feudum antiquum, Noſtri, Romani, ius gentilitium, quaſi ad gentiles agnatoſque tranſiens. Cic 5 in Ver.Itaq;nunc,ait,Siculorum Marcelli non ſunt patroni.Verres in eorum locum ſubſtitutus eſt.Quam in te tantam virtutem aut dignitatem arbitratus es, vt conatere clientelam tam illuſtrem abducere,& auferre ab antiquiſſimis patronis? Prat.

Fevdi noui & fraterni natura eſt, vt viro decedente ſine filiis maſculis,feudum reuertatur ad concedentem.text.eſt in ca.1. in prin.de fratrib.de no ben.inueſt.cum ſimil.fallit,ſi ſit feudum conceſſum ab imperatore,& nõ ab inferiore: quia in tali feudo habet locum ius accreſ.ita ſing.nor.Bald in l.1.§.in r. coll.pen.verſ.vnum ſcias.C.de cadud.tollend. cuius verba pro ſolennibus citat Do.Alex.cõſ.30.quoniam omne datum. in 3. col.verſ.2 dato.lib.1. & in conſ.2.lib.5.vbi idem conſilium repetitũ inuenies & latiſſ.de veritate diſput.Iaſ. in l.re coniuncti.colum.48 verſic.3 ſimil.& col. ſeq. de legat.3. & ſequitur D.Alex.in l ſi mihi & Titio.in 3 colu.de verb. An autem filij fratrũm in feudis ſuccedant in ſtirpes vel capita, Bald ponit in Auth ceſſante.col.1.C.de leg.hæred.& conſulit Alex.conſil. 55 proſpectis h.s.in 4.li. & Barb.in conſ.immediate ſequenti. & eleganter per Zaſium in tract feud. tit.de feud ſucceſſione, verſic.ſexta concluſio.vbi etiam refert deciſionem diui Caroli Imperatoris.circa hoc quod in capita ſuccedat ſecundum opinionem Azo contra gloſſam: Vide receſſus Imperij an.29 Spiræ Nemeium Corta.

Fevdvm alias diuidi poteſt, vt regulariter: alias diuidi non poteſt.Feudi,quod diuiſionẽ nõ admittit (nam ſic ſimul etiã intelligemus exempla reliquorum beneficiorum, quæ diuidi poſſunt)exempla ſunt: Regnum,Marchia,Ducatus,Comitatus.&c.quæ dignitatem habent.c.1 §.omnes.ſi de feud.defun. contro.u. fuer. inter dom. & adgnat. Vaſall. Conſt.Imperia.§. præterea ducatus.de prohib. feud. alien.per Frid. Bar.in l.inter tutores, ff.de adminiſt. tutor.l. & ideo. ff de condict.furt. Panorm.in cap.prudentiam de offic.deleg.Old Prat.

Fevdvm dare, concedere feudum vaſallo, noſtri nunc dicunt Romani, dare mancipio fundum, in fidem ſuam accipere clientem.Prat.

Fevdvm auferre,aperiri feudum, Noſtri. Romani, Iniicere manus prædio clientelario.Prat.

Fevdvm accipere,inueſtiri de feudo.Noſtri Romani, mancipio accipere,fidem patroni ſequi,in fidem ſe conferre Prat.

Fevdvm vendere, Noſtri. Romani obſequium vel clientelam exuere alienato prædio.Prat.

Fevda nomino aperta, item bona mobilia in feudis apertis quæ non debebantur hæredibus, quoniam dominus olim ſemper recipiebat. Cuius iuris ſunt iam nunc veſtigia in pleriſque locis.Oldend.Prat.

Fevdvm quod domino aperietur, & ſic in diem mortis eius qui nunc habet, fuerit alij conceſſum, vt poſt mortem poſſeſſoris habeat.Prat.

Fevdvm Epiſcopale,quod Cæſar concedit eccleſiaſticis principibus.Prat.

Fevdvm emptum.In feudo empto filiæ non ſuccedũt præſertim exantibus adgnatis, ſecundum communem doctorum ſententiam,vt probat Andreas de Iſernia c.vni §.hoc autem. qui feud.dare poſſunt.Niſi ſit nominatim actum c.1. de gradibus ſucceſſio.feud.& c 1.de gradibus ſucceſ.in feud.Franciſ C ... rius conſi.49 incipient.Recolendæ memoriæ. Quod ſequitur Albert.Brun.conſil.16.incip.Omnipotentis Dei,&c. Et quanquam in hoc ſunt opiniones variæ:tamẽ nemo diſſentit, quin feudum emptum,vt omnia præſtentur quæ præſtari ſolebant, pro eodem feudo nondem empto,non tranſeat in fœmineam ſucceſſionem.Quia ibi inueſtitura præponderat emptioni, & ſemper eſt attendenda,vt tractat Bald.in præfat. feud. Vbicũque enim ſit mentio feudorum ſimpliciter, vel hæredis:ibi intelligitur feudum rectum & verum, h e.maſculinum, cuius fœminæ non ſint capaces.Quinimo,in feudis hereditariis, h. e.conceſſis alicui, & hæredibus ſuis, non ſuccedunt fœminæ, vt Baldus & alij notant in ca. vnic in prin. An adgnat. vel fil. defunct.Bar. in l.vt iuriſiurandi.§ ſi liberi. §.de oper. liberto, Sicut enim nulla ordinatio teſtamenti valet in beneficiis militaribus, ſeu feudis,vt eſt textus in cap.vnic. in prin. de ſucceſſio.feud. & in cap.1. in prin.de prohib feud.alien.per Fride. c.1 §.donare. Qualit olim feud. potuer.alienar.Et vtrobique Bald.etiam conſenſu domini Alexan.conſil.15.lib.5 incip.Viſis narratis in themate. Ita dominus feudi non poteſt confirmare feudum in filiam, præiudicio adgnatorum non conſentientium,iuxta textum in ca 1 de alien.feud patern.c.1 §. hoc quoque de ſucceſſio.feud.& Bal ſecundum Aluarottum vtrobique notat, quod dominus nullam gratiam poſſit facere fœminis de ſucceſſione,per quam adgnati excludantur, Adeo,vt Imper.nolit habere poteſtatem infringendi iuris beneficiarij. Adducunt interpretes ſecundum Baldum duas potiſſimum rationes.Altera, Quoniam bonæ & naturales conſuetudines, quales ſunt beneficiariæ,ſignant Principem,ca.vnic.in fin.qui feud.dar.poſſ.& ibi gl.l.fiu C.ſi cont.ius vel vtil pub. Altera, quia feudum eſt contractus nominatus, auctore Bartol.in l. iuriſgentium. §.quinimo.ff. de pact Aug. Nouel vt ſponſali. largit. in prin. Sed contractus non vlt Princips in ſua poteſtate eſſe.l.fin.ff.de conſt.prin.l.fin. C.ſi contra ius vel vtil publ.cap.quæ in Eccleſiarum.de conſtitutio. Ergo Princeps nec feudi conſuetudines vult poſſe infringere.Prat.

Fevdvm Aduocatæ eſt feudum mercedis, datum ob quodcunque munus,ſiue officium.1.feud.2.prine.

Fevdvm Caſtaldiæ,vt interpretantur noſtri, concedebatur ratione adminiſtrationis bonorum & poſſeſſionum dominicarum.Annotauit Baro Schenck,tit.2.lib.2.feud.

Fevdvm conditionatum,id eſt,ad certum ſeruitium adſtrictum vulgo *Seſslehen* nominatur. Autor Zaſ.de Feudis degenerantibus.Spieg.

Fevdvm de Camera eſt,cum ex arca domini certum ſtipendium ſoluitur: Feudum de cauena,cum ex cellario domini præſtan-

tur, annonæ, vide Cuiac. l. feud. in pr. Gothoſ. ad l. 14. in princ. ibi aut annouas ciuiles C. de ſacroſ. eccl. Caneua enim locus eſt, in quo frumentum, vinum, oleum, & ſimilia ſeruantur. Hor. in l.exico, verbo Canena.

Fevdvm degenerans, quod & non rectum dicitur, intelligitur quod à natura proprij rectique feudi receſſit. Rectr autem feudi compendioſa natura hæc eſt, quod ad hæredes tranſitorium ſit in infinitum. Porro quod ex gratia & gratuito domini beneficio originem ſumpſit; Item quod Vaſallus fidelitatis ſacramento ad incerta ſeruitia obſtringatur.

Fevdvm francum, id eſt, liberum, ita vt nihil pro eo ſeruitij præſtetur. Et quod Francum liberum dicatur, allegatur tex. in cap. ex literis 1. de ſponſalib. Quippe, quod ad communem verbi intelligentium recurrant. Spieg.

Fevdvm ligium dicitur, ſi conceditur ab Imperatore vel rege, præſtita fidelitate abſolute & nullius alterius domini fide cõſeruata, ita declarat gl ſingularis in Clem paſtoralis § rurſus. in verbo. Homoque ligius de ſententia & te iudi. quod alibi in iure ſcriptum ſe non repeteriſſe dicit Bald in l. 1 §. r. col. pen. verſic. ſi quis iueſtitus, C de caduc tollen. & pro ſing. citat Alex. conſ 30. quoniam omne datum, in prima col. verſ. 4. li. 1. Quod etiam repetitum eſt in conſ. 2. in vlt. libro, tamen habet concordantem in aliquib. extrauagantibus, cuius verba reaſſumit Bald. in conſ. 291 ad euidentiam præmittendum eſt, l. in primis verbis in 2. lib. Et rationes huius dicti videlicet quare feudum ligium non poſſi, niſi vni patere domino, ponit Bald. in authen. hoc amplius, col 1 ad fi C. de fideic. Et tale feudum ab aliis differt in multis, inter alia vnam ſing. fall. tradit. Bal. in c. cæterum, in 3. colum. ver. quæro an ſupraſcripta, de iudiciis, quod licet in feudis nulli iudices eſſe poſſint, & ordinarij ſint pares curiæ, tamen in feudo ligio ſolus princeps poteſt cognoſcere, quia ſolus poteſt inſtituere. & inſtitutum deſtituere & eſt ſingula. dictum ſecundum Iaſ. in præſud. feud. in 32. colum. ver. quartus effectus, vbi multa de iſta materia ponit in 7. diuiſione feudorum & bit eſſen aliud ſingul. dictum Bald. in d. c. cæterum, in penult. col. verſ. ſed ſtatim, vbi tenuit, quod in talifeudo, ſicut et in feudo franco, non eſt licita pœnitentia, prout in aliis & hoc dictum Bald. pro ſing. citat etiam Iaſ. in 8. diuiſ. ad fin & Mart. Land. in c. 1. in 8 col qui feud. dar. poſſunt, licet in lectura Bal. Sigillum pro ſigilium mendoſe legatur, & idem conſiderat Bald conſ. 324. quæritur vtrum Papa in 1 lib. Et propter alibi Bald. ſing. dicebat in c. inter dilectos, in 3. col. verſ. item ſcias quod non eſt feudum, extra de fide inſtrum. quod non dicitur feudum ſignum, ſeu francum, niſi hoc nominatim & expreſſe in eius conceſſione dicatur: quia excedit naturam recti feudi. etiam nobilis, & idem concludit D. Alex. in dicto conſ. 30. col. vlt. circa fin. vbi de hoc Bal. dicto non fuit memor, quod pro ſingul. commendat Iaſon. in prælu. feud. in 34 col. verſ. illud diligenter nota & has differentias, & plures alias late & ſing. ex facto cum incidiſſet, reaſſumit Bald. conſ. 291. ad euidentiam præmittendum eſt per totum, in 2. lib. vbi eleganter declarat totam materiam feudi ligij: & tria requiſita ad hoc vt feudum dici poſſit ligium, refert Cur. in tractat. feudo in prima parte, in octaua quæſtione, in quibus tamen prædicta comprehenduntur. Cotta.

Fevdvm Soldatæ, vt per ſe ignobile eſt ita nec propriam habet feudi naturam: quum vel dantis, vel accipientis morti finiatur. Et eſt quædam annua gratuita præſtatio, vt definitur tit. 10 lib 2 Feudorum. Videtur autem Barni à Tautenberg. Soldatæ vocabulum, etſi iam in aliam ſignificationem degenerarit, ex antiquitatis vſu profluxiſſe. Nam, vt idem annotauit, ſecundum Caſſiodorum, Vegetium, & Frontinum Solidatum in militia appellabant eum, cui ſtipendia ab Imperatore promiſſa erant. Cum enim populus Romanus ſupra ducentos annos (vt Liuius teſtatur) propriis impendiis militaſſet Auxuro capto, decreuerunt patres, vt ſtipendium miles acciperet: cui & veſtem, & frumentum vltra pecunias, equiti etiam equum dare ſolebant. Qui Delecti auctorati dicebantur: temporis vero ſucceſſu, Matriculati & Solidati Spieg.

Fevdvm habitationis eſt ius domum aliquam iure feudi inhabitandi, qua de re vid. cap. extraord. 2. feud. 75. & 105. Roſenth. c 2 §. 19. lit. a, in margi.

Fevdatarivs, qui feudum à patrono ſibi commiſſum accepit Latina conſuetudine, vt Beneficiarius, lib feud. 3. tit. 2. § 3. Feudatarius Parium laudatione damnum reſarciat. Alias Feudalis dicitur, & vaſallus, Prat.

Fevdista dicitur interpres iuris feudalis, & qui commentaria ſcripſit in ius feudale.

F I

Fibvlæ dicuntur propriè ornamenta cinguli ad veſtem ſubligandam: & tam viriles quàm vxoriæ habentur. Earum mentio eſt in l. 1. C. d. nulli licet. infren lib. 1 & apud Plin. & Bayſium. Fibulam imponere dixit Seneca in moralibus, vt citat Lactantius lib 1. cap. 16 de ſalaciſſimo Ioue loquens, pro eo quod eſt coercere & reprimere: atque id ex lege Pappia Poppæa, qua ſcilicet minor annis ſexaginta ſexagenario nubere non poterat, vt hoc pacto Senatores docerentur continenter viuere. Huius contrarium eſt laxare fibulam, id eſt, animam miniſtrare aut feneſtram aperire. Tertull. de Coron. militis: Vt etiam voluntarij delictis fibulam laxet. Natum autem videtur vtrumq; à fibula cinguli, qua veſtis adſtringitur, ſi flexior ſit, aut remittitur, ſi fuerit adſtrictior. Niſi etiam ad fibulæ adſtrigmentum mauis referre, qua adoleſcentulorum pruriendum genitalia traiic ebant, tum valetudinis, rum conſeruandæ vocis gratia: quod infibulare vocabant: cuius rationem deſcribit Corn. Celſ. lib. 7. de ~~qua~~ Martial. lib. 7. Prat.

Fictæ adulationes, leg. 2. C. de donat. in vir & vxor.

Fictilia vaſa ex terra facta, l. 3. § vit. de ſuppell. legat. Et fictilis ſuppellex l. 7 ff. eod. Prat Briſſ.

Fictio, eſt legis aduerſus veritatem in re poſſibile ex iuſta cauſa diſpoſitio. etenim conſtat, nunquam extendi fictionem ad ea, quæ impoſſibilia ſint, gloſſ. l. talis, de legat. 1. § minorem. Inſtitut. de adopt. ſiue de iure, ſiue de facto ea fieri nequeant, imitatur enim fictio naturam, nec facile lex fictionem aduerſus fictionem induerit, l. 3. §. è contrario. ff. de acquir poſſeſſ. Hæc ex 1. cap. lib. 6. Parerg Alciat. Bart. vero in l. ſi is qui pro emptore, verſ. quæro ego, ff. de vſucap. ſic fictionem definit: Eſt in re certa eius, quod eſt poſſibile contra veritatem pro veritate à iure facta aſſumptio. Eſt autem magna differentia inter fictionem & præſumptionem. Quia fictio iuris tantum operatur, quantum veritas, vnde nunquam ei dicitur eſſe contraria. Siquidem ius faciens de non ente. Præſumptio autem in dubio ſtat, tametſi eatenus veritatis habetur comes, quatenus in contrarium nulla apparet probatio. Vide gloſſ. & Bart. in l. ſi is qui pro emptore, ff quod met cauſa. Itaque fictio ad ſolam legem pertinet. Nec enim contrahentes fingere poſſunt, niſi lege permittente, vt in Aquiliana ſtipulatione, & quibuſdam aliis item caſibus, in quibus lex ſtipulationem fingit, vel hypothecam. Eſtque iure ciuili inuenta Sic Iuriſconſultus in l. 2. pro ſocio, dominium ſocietate omnium bonorum acquiri, ſine traditione per quandam fictionem affirmat, cum textus dicat, creditur. Non autem ob aliud inducitur niſi vt ſuppleat id, in quo deſideratur facti veritas, ad hoc vt ex ea veri producantur iuris effectus, vt declarat Bart. in l. ſi is qui pro emptore, de vſucap. Imitatur autem fictio legis naturam ipſam, l. adoptio. ff. de adopt. Vnde ſicut naturaliter quis filium ad tempus habere non poteſt, nec ſub conditione: ita nec emancipare eum, nec adoptare in diem vel ſub conditione licet. Item, vt per naturam fieri non poteſt, vt minor maioris pater ſit: Ita nec minor natu maiorem adoptare poteſt d. l. adoptio. ff. de adoptionibus, § minorem natu, Inſtit. eod. Prat.

Fictio à præſumptione differt, quia fictio aduerſatur veritati præſumptio fundatur in veritate: ideoque contra fictionem non admittitur probatio: quid enim efficeret probatio veritatis, vbi fictio aduerſus veritatem fingit. Ideoque ſuper falſo & incerto fingitur, ſuper certo & vero præſumitur, Goth. ad rub ff de probat. & præſcr.

Fictio priuata in perniciem alterius, teſt. Olden. nihil diſtat à fraudulenta ſimulatione. Vlpian. in leg. cum hi, §. ſi cum lis, ff de tranſact. fingi enim, inquit, lites poterunt, vt tranſactio etiam citra prætoris fiat authoritatem, Spieg. Prat.

Fictio. Licet lex nonnulla interdum fingat, veluti enim, qui in vtero eſt, perinde ac ſi in rebus humanis, rerumque natura eſſet, cuſtodiri, intelligique quoties de commodis partus quæritur, l. qui in vtero eſt l. qui in vtero ſunt, de ſtat. ho. ff. § penult. Inſtitut. de tutelis. Nihilominus in eam ſum opinionem atque hæreſi, licet doctorum communis reclamet calculus vt exiſtimem, duas duntaxat in iure fictiones eſſe: lege Corneliæ ſcilicet, & iuris poſtliminij. Legis Corneliæ fictioni locus eſt, cum captiuus apud hoſtes moritur, vt in ciuitate deceſſiſſe fingatur, vide l lege Cornelia de teſtam. l lex Cornelia de vulg. ſubſtitut. §. fin. Inſtitut. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum. Poſtliminij autem fictioni locus eſt, cum captus ab hoſtibus in ciuitatem reuertitur: tum enim nunquam à ciuitate abfuiſſe fingitur, l. retro. l. in bello, §. 1. & l. bona, ff. de captiu. §. 4. Inſtitut. quibus modis ius patr. Prat. Vt autem intelligamus, quæ legis Corneliæ fictio inducat ſciendum eſt, iure naturali omnes homines liberos naſci ſeruitutesque iuri naturali eſſe contrarias, atque de iure gentium introductas, § autem gentium, de iur. nat gent & ci. Inſtitut. et captiuitate ſcilicet §. fin. de iur. perſon. Inſtitut. Serui enim ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolẽt, qui etiam mancipia dicti ſunt, eo quod ab hoſtibus manu capiantur, §. ſerui autem. de iur. perſon. Inſtitut. Ex quibus conſtat eum, qui ab hoſtibus captus ſit, ſeruum hoſtium fieri, §. ſi ab hoſtibus quibus mod. ius patr. pot. ſol. Inſtitut. Sciendum eſt ſecundo, ſeruos teſtamentum facere non poſſe, cum alieno iuri ſubiecti ſint, §. 1. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam. Inſtitut. cumque (quod ad ius ciuile attinet) ſerui pro nullis habeantur, l. quod attinet, de re iud. ff. Et

ff.Ex quibus apparet eum,qui ab hoſtibus captus ſit, cum ſeruus hoſtium fiat, teſtamentum facere non poſſe. Sciendum eſt tertiò,poſteriore teſtamento,quod iure perfectum ſit, ſuperius rumpi.§.poſteriore,quibus mod.teſtamen.infirm. Inſtitut. Nouiſſima enim teſtatoris voluntas ſeruatur,leg. tranſlatio.de adi lega.ff.expectandaque eſt mors teſtatoris, vt effectum habeat teſtamentum.§ in extraneis,de hæredit. qual. & differ.Inſtitut.ambulatoria eſt enim voluntas defuncti, vſque ad vitæ ſupremum exitum.leg.quod ſi iterum.de adimen. legat.ff.Denique teſtatoris morte confirmatur teſtamentum. capit.cum morte.de celebra.miſſa.antiqu. His ita præmiſſis ſi quis,poſt factum legitime in ciuitate teſtamentum, captus ab hoſtibus fuerit, atque apud eos deceſſerit, proculdubio eius in ciuitate factum infirmatur(ſummo iure)teſtamentum, cum ab hoſtibus captus,ſeruus eorum factus fuerit,cum ſerui teſtamentum facere non poſſint,cumque,vt effectum habeat teſtamentum mors teſtatoris expectetur. Cæterum, ex æquitate, lex Cornelia fingit eum, qui poſt factum legitime in ciuitate teſtamentum ab hoſtibus captus eſt, atque apud eos deceſſit, eo ipſo momento deceſſiſſe, quo captus ab hoſtibus fuit, atque ita morte eius confirmatum teſtamentum, perinde ac ſi nunquam ab hoſtibus captus fuiſſet, nunquam in hoſtium poteſtatem ſeruitutemque redactus fuiſſet, nunquam ius teſtamenti faciendi amiſiſſet.l.lege Cornelia.de teſtam. ff.lex Cornelia. de vulga. & pupilla. ff. Rurſus, vt intelligamus, quæ fictio iuris poſt liminij inducat, ſciendum eſt, dictum eſſe poſt liminium à limine & poſt.vnde eum, qui ab hoſtibus captus eſt, & in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reuerſum recte dicimus. nam limina ſicut in domo finem quendam faciunt, ſic imperij finem eſſe limen, veteres voluerunt. Hinc & limen dictum eſt, quaſi finis quidam & terminus: ab eo poſtliminium dictum eſt, quia ad idem limen reuertebatur,quod amiſerat.§.ſi ab hoſtibus quibus mod.ius pa.pot.ſolui.Inſtitut. Eſt autem poſtliminium ius amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ, inter nos ac liberos populos,regeſque moribus, legibus conſtitutum. nam quod bello amiſimus, aut etiam citra bellum, hoc ſi rurſus recipiamus, dicimur poſtliminio recipere:idque naturali æquitate introductum eſt, vt qui per iniuriam ab extraneis detinebatur, is, vbi in fines ſuos rediiſſet, priſtinum ius ſuum reciperet.leg. poſtliminium eſt. de cap.& poſtliminio reuerſ.ff. His ita expoſitis, ſi quis ab hoſtibus captus fuerit, cum ſeruus hoſtium fiat, cumque, quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullis habeantur, is proculdubio(ſummo iure)omnia iura, quæ in ciuitate habebat, amittit. Cæterum,ſi is ab hoſtibus redierit,ius poſtliminij ex æquitate fingit eum, qui ab hoſtibus captus fuerat, rediitque, ſemper in ciuitate manſiſſe, eique omnia priſtina iura, quæ ante captiuitatem habebat, reſtituit, perinde ac ſi nunquam captus fuiſſet, ſemperque in ciuitate manſiſſet.dict.§ fin.ab hoſt.Itaque teſtamentum,quod ante captiuitatem fecerat,eo reuerſo perinde valet,ac ſi nunquam captus fuiſſet.Adde Fortatulnm Necyom.dial.76.n.7.

ICTITIVM tabulatum quid ſit, vide leg.11 §.3.Cod. de ædific. priuat.

CTVM diuortium.vid.d.l.30.in fin.C de iur.dot.

CTVM abſolute præſupponitur falſum: alias non fingeretur. Præſumptum habetur loco veritatis Spieg.

CTVS Barbaro vocabulo pro emphyteutica penſione mercedeque meliorationis accipitur, videturque Alciato latine dici poſſe Coloniatium.Spieg.

CTVS cœlibatus,vide l.5.C.de donat.ante nupt.l.38. C.ad leg. Iul.de adult.

CVS,ſeu ficos,dulcium legato, item pomi appellatione contineri ait l.vltim. fin. de tritic. leg.205. de verbor. ſignificat riſſon.

ICVS ruminalis, ideo ſic dicta vel quod æſtate ſub ea pecora frigora captantia,herbaſque vellentia ruminabant, vel à rumine, id eſt,mamma, quam antiqui rumen dixere, quod ſub a pueri. Romulus & Remus,Lupæ rumina ſuxerint: vnde Ouid.2.Faſtorum:

Arbor erat.remanent veſtigia,quæque vocatur
Romula nunc ficus,rumina ficus erat.

De hac Plinius lib.5.cap 18. Plutarchus in Romulo. Tacitus in annalib. Publius Victor de regionibus vrbis reg.8. Marlianus lib.2. cap.13. Annotatum autem eſt hanc arborem ruminalem,quæ in Comitio annis octingentis ac quadraginta, & amplius virens perſeuerarat, Nerone imperante, ramalibus mortuis viſam exaruiſſe. Quod & in prodigium abiit, donec in nouos reuireſceret fœtus. Cælius lib 21.cap.12.lectionum. antiquarum.

F...VVM varias ſpecies, vide apud Gothofr. in not.ad l.205. de verb.ſignif.

F...ELITAS eſt iuſiurandum,quod à vaſallo domino præſtatur. cap.Vnic.quid præc.deb.in vſibus feud. vide infr.poſt verbum deiuſſor conditionalis.

FIDES olim à Romanis pro Dea culta eſt, habuitque propria templa inde à Numa conſecrata, teſte Auguſt.vnde id ortum ſit,dubitari queat: ſiue quia maximus vſus ac neceſſitas fidei in contractibus communique vita eſt: Siue etiam, quia inde à primis parentibus valde prædicari fidem Theologicam intellexerint, vt quæ nihil non à Deo impetret, noſque in ſummam dignitatem ac felicitatem euehat. Omnino Numæ patrium doctrinam non ignoram fuiſſe etiam ex eo apparet,quia templa ſine idolis habuit: & libri eius poſtea reperti, vt ab Ethnica Idolatria plane alieni, teſte Liuio, exuſti ſunt. Fides ergo vox Latinis vſitata, aliquando aliter in ſacris literis, quam plerunque in prophanis accipitur. Nam fides Latinis in dicente & agente plerunque eſt fidelitas,aut veracitas in præſtandis promiſſis: cuius Etymologiam Cicero lib.1 offic. inde deducit, quod id fiat,quod promiſſum eſt dictumve ab alio, quaſi ſi iſta duo verba,Fiat dictum, inter ſeſe commixta ſint. Et in lib.de repub1 vt citat Nonius. Fides nomen ipſum mihi videtur habere, cum fit quod dicitur. Hinc Vlpian.in l.ex exemplo.11. ff. de act empti. Nihil magis, inquit,bonæ fidei congruit, quam id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt. At in ſacris literis plerunque eſt in audiente aut patiente illi correſpondens affectus, quo credimus dicentis veracitati aut fidelitati,quod ea quæ promiſit præſtiturus ſit. Recte ergo dicere poſſemus,quod fides Latinis actiue accipiatur:quia eſt veritas in agente, dicente ac præſtante nobis aliqua promiſſa bona. Contra autem Hebræis paſſiue.quia alterius veracitatem,promiſſionem, ac præſtationem bonorum ſuo aſſenſu,& re etiam ipſa accepit. Nec tamen poteſt negari vocem fides πίστις,apud Latinos & Græcos veteres eodem plane modo aliquando vſurpatam,vt in ſacris literis & Eccleſia: Nempe (vt iam diximus)paſſiue, vt aliquid eſſe magis fide, id eſt, quam vt credi poſſit. Ouid.4. Met.& Virg.4 credo equidem, nec vana fides,genus eſſe Deorum: id eſt,mea hæc fides aut perſuaſio ſeu aſſenſus non eſt vana aut temeraria. Et Liuius. Hæc Romulo regnante ſunt domi militiæque geſta, quorum nihil abſonum fidei diuinæ originis, diuinitatiſque poſt mortem creditæ fuit,id eſt, quæ,creditus eſt natus fuiſſe ex Marte. Et hinc doctiſſ.viri Laurent.Valla & Budæus, eam quæ in ſacris literis more Græcorum fides dicitur perſuaſionem potius appellandam eſſe cenſuerunt. Laurentius (inquit Budæus) perſuaſionem proprie vocari poſſe contendit, quam Latini Chriſtiani fidem,Græci πίστιν appellant:hoc eſt, certam quandam opinionem & ſententiam, quam nobis perſuaſimus: id quod mihi Laurentius recte cenſuiſſe videtur, cum à verbo Græco,πέπεισμαι,id eſt,perſuaſi mihi, πίστις apud nos dicatur, quam nos fidem dicimus. Hoc autem ex Quintiliano liquet, qui lib.5.ſic inquit.Pro certis autem habemus, quæ legib.cauta ſunt,quæ perſuaſione,ſi non omnium hominum, eius tamẽ ciuitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta ſunt. Latine autem fides in hoc ſignificatu certam deriuationem non habet,ſed Græcorum imitatione vſurpatum eſt ab anteſignanis fidei Chriſtianæ,qui aliud verbum ſignificantius eſſe nullum exiſtimabant. Hæc illi.

FIDES Catholica. Hæc eſt pietas ſiue religio noſtra, quæ ideo Catholica nominatur, quod non certo alicui populo tradita eſt, vt Iudaico,ſed toti generi humano: nec vllum excludit, omnibus per hanc ſaluis eſſe licet, & ſine hac nulli: nec religiones in hac ſunt ſuæ cuique genti,ſicut apud gentiles. Alij enim dij & alio modo apud Romanos celebrantur quam Græcos: alij apud hos, quam apud Gallos,Hiſpanos Scythas, Indos,Perſas.Omnes gentes quæ Chriſtum profeſſæ,ſunt, eundem colunt Deum, & eodem ſacrificij genere. Vide l.2.C.de ſum. Trin & fid.Cath.Spieg. Quid vero Catholicum ſit habendum,& quis Catholicus cenſendus, vide ſupra in dictione Catholica Eccleſia:Quibus adde & ſententiam Lactantij lib. 4.de vera ſapientia c 30. circa finem, vbi inquit, Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc templum Dei: Quod ſi quis non intrauerit,vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ,ac ſalutis æternæ alienus eſt. Neminem ſibi oportet pertinaci concertatione blandiri.Agitur enim de vita & ſalute, cui niſi caute ac diligenter conſulatur,amiſſa & extincta erit.

FIDES,pro cautione in leg.ſacris,C.de prox.ſacr.ſcrin.lib.12.Sic dicimus,fide alicuius ſumere,id eſt, non ſua, ſed aliena cautione.Spieg.

FIDES bona eſt,eum id quod dictum ac promiſſum eſt, bene ac recte fit, l.cum venderem.ff.locat. Vnde illud Auguſti apud Sueton.qui populo promiſſum cõgiarium reſpoſcenti, Bonæ fidei ſe eſſe reſpondit. Prat.

FIDES quandoque ſumitur pro promiſſione.

FIDES ſincera quid,vide gloſſam capit.ſecundi de electio.Prat

FIDES teſtium ex quibus colligatur,docet IC. in l.2.ff. de teſtibus.Prat.

FIDES mera,in l 19 in princ.C.de teſtam.id eſt bona & integra. l.1.C.de ſuffrag.ſincera,l.2.C.ſi propt.publ.penſit.vid.Gothof. ad d.l.19.in princ.

…contractus:id eſt,lex contractus.in l.19.vbi Goth. Co.de …t.per l.25.§ 3. eod.

…s,in l.1.C fin.regun.id eſt,pactum.

…ES iudici facta eſſe dicitur, quando probatum ei eſt,vera eſſe quæ affirmata ſunt.Hinc Rubr.de fide inſtrum Spieg.

FIDES labefactata,dicitur creditum perditum. Tueri fidem ſuã, eſt ſeruare illæſam familiam locupletis debitoris.Et fidẽ ſuam liberare,pro ea antiqui dicebant, quod nunc negociatores & coactores,tenere promiſſum dicunt,& non deeſſe promiſſo.

FIDES publica eſt, quod imperiti Saluum conductum vocant: quem Accurſius, malus latinitatis autor, ſecuritatis nomine intellexit.Spieg.

FIDES publica in l.24. §.in bonis. ff.de reb. auct.iud. poſſid.pro eo quod vulgò creditum dicimus. Cic. in Orat.pro l.Manil. Hæc fides atque hæc ratio pecuniarum,quæ Romæ, &c.& alibi, Simus Romæ, ſolutione impedita, fidem concidiſſe.Prat. ex Briſſ.

FIDES tacita,clam & tacitè in fraudem legis,fiſcive accommodata,l.13.§ cum ante.ff.de iur. fiſci l.15 § penu. ff ad munic.l. 11 ff.de his quæ vt indig Et apud Vlp.Epit.tit.25.Et dicitur.

FIDES accommodari,& interponi.l.43.§.vlt.ff.de vulg.l.10.ff.de iis,quæ vt indig & commodari l.pen.ff.ſi quid in fraud. patr. Prat.ex Briſſ.

FIDES emptori haberi dicitur etiam ſine ſatisfactione.§.vendita Inſt.de rer.diuiſ.l.19.ff de contrah.empt.Prat.ex Briſſ.

FIDES tuitionem,auxilium,tutelam ſignificabat,vnde in fide alicuius eſſe dicebant olim,quod nunc vocant, feudum ab aliquo tenere,& haud dubiè à fide nuncupant, atque ſalutant fidelem vel vaſallum,quem clientem olim dicebant. Vnde ſic ſcribunt.Dilecto noſtro fideli:*Vnſern lieben getrevven.*

FIDES ſeruanda eſt l 7.C de pactis l 12 C de action.empti.

FIDE dominica agros colunt,qui non penſiones certa quantitate, neque mercede,ſed arbitrio domini rationes redditurii colunt.l.18 § cum de villico.l.20.§.1.ff.de inſtr. inſtrumentoque leg.Prat.ex Briſſ.

FIDE alterius pecuniam mutuam ſumere, eſt, dato fideiuſſore ſumere. Cicer.pro Flacco. Hic hercule cornici oculum,vt dicitur: nam hunc Hermippum,hominem eruditum,percuſſit: eius enim fide ſumſit à Fufiis. Securus Hermippus Temnum proficiſcitur,cum ille ſeſe pecuniam, quam huius fide ſumpſerat, à diſcipulis ſuis diceret Fufiis perſolututum.Item in ead. Pecuniam ſumpſit mutuam à Sex.Schola, qui tamen reddidit P. Varatii lectiſſimi hominis fide. Vulgo tamen mendoſe ſcriptum eſt FIDEI Hot.

FIDE ſua iubere,id eſt,ſponſorem ſe conſtituere,& periculum in ſe recipere. Paul.Si filius famil.ita ſtipulatus fuerit: Quantam pecuniam Titio credidero,fide tua eſſe iubes? Vlp.in l.vbi autem,de verb oblig.Prat.

FIDE ſua promittere,ambigua locutio eſt,ſicut & in verbo veritatis ſpondere. de quorum captu diſſerit pulchre Alciat.in l. ſi quis maior.C.de tranſact.Spieg.

FIDEM alicuius ſecuti tum vere dicimur, cum ab eo perſuaſi tãtam fidem eius promiſſis habuimus, vt perniciosum id nobis futurum ſit,niſi ea faciat.Connan.lib.5.c.1.n.6.

FIDEM ſuam adſtringere,locutio elegans, eſt vinculum obligationis ſuſpicere.Papin.in l.procurator,qui pro euictione. ff.de procur.l.vlt.ff. quando de peculio. l.27.ff.de vſuris. l.7 §. non ſolum.ff.ſoluto matrim.

FIDEM fallere.Lege, Fallere fidem l.5.ff.de l.commiſſ.l.1.ff. de pecun.conſtit.

FIDEM frangere. Vlp.in l.ſed ſi lege. ff.de in ius vocan. Sed ſi ſuis,ait,nũmis emi, & fidem fregi, pro patrono non habebor. Spieg. Fidem frangere perfidioſum & nefarium eſſe, Cic.ait pro Roſc.Comœd.

FIDEM ſuam liberare fideiuſſor dicitur,cum creditoribus ſatiſfacit: vel cautione ſcilicet,vel fideiuſſoribus datis. Cicer.pro Flacco,Hermippus tamen Fufiis abſentibus ſatisfacit,& fidem ſuam liberat.Hotom.

FIDEM ſuam obligare,id eſt,fideiubere,l.7.C.de locat.

FIDEM rumpere debitor,dicitur,qui cum ſimpliciter pro eo fideiuſſerit,pignus eius emendo viuras pignoris, non vſuras ſibi retinet.Goth.ad l.1.C de dol.mal.

FIDEM mutare,pactum reſcindere,& violare promiſſum.

FIDEM bonam præſtare, nihil aliud quam ſine dolo & fraude verſari.Bona fides enim vt ſuo relatum eſt loco, contraria dolo & fraudi eſt l.3. in fin.pro ſocio. Inde dicitur homo bonæ fidei,qui nihil dolo facit.l.3.iuncta gloſſ.C.de peric. & com. rei vendit.Spieg.

FIDEM licitæ tranſactionis rumpere apud Hermogenianum in l de tranſact.l.10.C.eod.Briſſ.

FIDEM ſequi alicuius,eligere aliquem cum quo rem habere, aut negotium nobis eſſe velimus, vſus eſt Vlp. in l 1.de reb.cred. Sic qui fidem heredis ſequitur,cum herede contrahit.ideoque creditor eſt heredis,Goth.ad l 2. C.de bon.aut.iud.poſſidend.

FIDEICOMMISSA dicũtur,quæ fidei hæredis alteri reſtituenda demandantur:quæ à fide heredum licet pendeant,vnde & nomen accepere,D.tamen Auguſtus,ne perfidiæ humanæ loco eſſet, ad neceſſitatem iuris ea retraxit. Vide §.in primis.Inſt. de fideic. hæred. & Theoph.in pr.tit.de codic.ibi.vbi ex Luc Lent.perſona fideicommiſſa cœpiſſe refertur:vide & C.com de legat.Nec ignorandum, fideicommiſſa non eſſe, vt vulgo putant,legatis exæquata ſimpliciter & in omnibus.Nam licet Vlp.l.1.de leg.1.ſcribat, quod per omnia exæquata ſint legata fideicommiſſis non tamen è conuerſo dicit, fideicommiſſa legatis exæquari. Vnde *Z*aſius colligebat, quod & ab Alciato poſt legimus probatam, minime ſequi neceſſario, vtraque eodem iure petantur. Fiunt autem fideicommiſſa verbis precariis erga grauatum: qualia ſunt,rogo,peto,volo,mando, fideicommitto,§.vlt.Inſtit.de ſign. reb.l.1.C. commu.de lega. deprecor,cupio iniungo,deſidero. l.115. & 118.de leg.1. Iubeo l 28.§.pen.de liber.legat.relinquo,l.78.§.8.ad Treb.vide Gotho.ad leg.16.ff.de fideic.libert.Vnde & nomen illud ſumpſerunt,quod in ſola fide pudoreq; heredis conſiſterent.§.fin.Inſtit de ſingulis rebus per fideic.relict. Accedit Vlp. inquiens Etiam hoc modo cupio vt des: credo te daturum: fideicommiſſum eſt.de leg 1.l.etiam. Legata autem verbis directis, imperatiuis.arg.tit de legat & fideicom.Vlp. frag.tit.14.prin Treut.vol.2 diſput.13.Theſ.1.Lit.I.*Spieg*.Prat.

FIDEICOMNISSARIÆ & directæ libertates differunt.1. Directas enim libertates per legem Æliam Sẽtiam in fraudem creditorũ datas reuocari,reſcripſit Imperator Alexander, ſi conſilium fraudis euentus damni ſequatur.Sed ad impediendam fideicommiſſariam libertatem, ſolum fraudis euentum inſpici obtinuit. Quod hæc,quæ ab hærede præſtatur, veluti inter viuos detur,hæres autem nihil facere tenetur, ſupra vires hæreditarias,quantumuis ſincerũ & ſimplex fuerit teſtatoris conſiliũ,quia nec is temere intelligitur mandaſſe,quicquã fieri in fraudem ſuorum creditorũ Baldui.tit.quib.ex cauſ.manumi &c.2.Qui ex fideicommiſſi cauſa manumittitur,non teſtatoris fit libertus,etiam ſi teſtatoris ſeruus ſit,ſed eius qui manumittit. At is qui directo ex teſtamento liber eſſe iubetur,ipſius teſtatoris libertus fit §.pen.Inſt.de ſingulis reb. per fideicom…

FIDEICOMMISSI appellatione venit confeſſio teſtatoris, de donatione inter viuos facta, ſi non conſtet de inſtrumentis. 5.C.de donat.

FIDEICOMMISSI appellatione venit ſubſtitutio in donatione cauſa mortis facta,l.1 C de don.cauſ mort.Brederod.

FIDEICOMMISSARIA libertas eſt illa, quam teſtator non directe impertit,ſed per manumiſſionem alterius, vel hæredis vel legatarij vel donatarij mortis ergo, cuius fidei hoc commiſit & credidit.

FIDEICOMMISSARIVS non eſt hæres defuncti, ſed is, de cuius manu hæreditatem accipit: nec defuncto continuatione ſucceſſionis iungitur. Eſt enim interpoſitus hæres: nec ab eo, ſed ab hærede directo aut legitimo, relictum ſibi fideicommiſſum capit.Connan.lib.9.c.6,nu.8.

FIDEICOMMISSARIA ſubſtitutio.Vide inferius Subſtitutio.

FIDEICOMMISSVM eſt liberalitas,qua quid verbis precariis,vel alio quocunque indicio precariæ voluntatis, teſtamento vel codicillis,vel epiſtola, vel quo alio genere vltimi iudicii confertur in aliquem. Ideo autem ſic appellatur, quia nullo vinculo, ſed tantum pudore eorum,qui rogabantur, continebatur, vt inſt.de fideic. hered.in prin. Vlpian. autem ſic definit Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precatiue relinquitur, nec ex rigore iuris ciuilis proficiſcitur, ſed ex voluntate datur relinquentis Epit.tit.25.Prat.Briſſ.

FIDEICOMMISSORVM alia ſunt vniuerſalia, hoc eſt, ad hereditatem ſpectantia,quibus totum patrimonium heres alij reſtituere rogatur: veluti, Peto à te, vt illi hereditatem meam reſtituas. Alia ſingularia quæ rerum ſingularum ſunt: veluti Rogo te,heres,vt Sempronio fundum illum reddas, reſtituas Prat.ex Hotom.

FIDEICOMMISSI appellatione & vniuerſale & ſingulare continetur l 1.ff.ad Senatuſconſ.Trebell.Prat.

FIDEICOMMISSVM generale, vniuerſale, & particulare qui diſtent.docet Alex l.grege.ff.de leg.1.

FIDEICOMMISSORVM in codicillis relictorum fauor magnus eſt,vt omnimodo præſtentur ab hærede, qui fateatur ſe rogatum,etiamſi nullus fuerit adhibitus teſtis,vt inficiator iurare compellatur,& recuſans iurare,pro confeſſo habeatur. Cuia Not.ad lib.2.Inſtit.de fideicommiſſ.hæreditatib.in fin.

FIDEICOMMISSARIVS vniuerſalis,nõ eſt proprie hæres,vt probant ll.de ea re loquentes, videlicet l.ſi filiusfam.§.1.ff. quo cum eo,cum dicitur,effectu enim quodammodo hæres eſt.… l.poſtulante,§.ſed & in huiuſmodi,ff.ad Senatuſconſ. Trebell. cum dicitur,nam & quodammodo in partem hæreditatis Senatus recipi voluit fideicõmiſſarium & haberi hæredis loco pro qua parte reſtituta eſſet ei hereditas. & iterum.l ſi hæres ab eo,in fin.prin.eod.tit.ibi,hæredis vice fungi eum,cui fidei commiſſum relictum eſt. Nam hæ dictiones quodammodo & haberi loco & vice, ſunt improprietatis & fictionis ſignificatiuæ.l.ſi me in vacuam,& ibi gloſ.in verbo nec amittat ff.de

acqui

acquirend.poſſeſſ.& l.in ſuis. ff.de liber.& poſthum.& §. ſed ſui quidem hæredes & ibi gloſ.in verbo, exiſtimantur, Inſtit. de hæred.qualit.& diffe.Bart.id l.ſi is qui pro emptore col.4. verſ.ad hoc reſpondeo, & ibi recentiores, ff. de vſuc.& in l.2. ff.ad Senatuſconſult.Maced. & in l.ſi maritus. §.legis Iuliæ, qui eſt primus, poſt princ.ff.de adulter.Bald.Angel.Imol. & recentiores in l.patris & filij, ff.de vulgar. & pupillar.cum ſi milib. Et ita ſcilicet, quod fideicommiſſarius non dicatur proprie hæres, tenuit expreſſe Bald.in l.1.colum 3 in 8.oppo. C.qui admit.dum dicit quod fideicommiſſarius vniuerſalis ſit ſimilis hæredi, per d.l.ſi filiusfamil.§.9.ſed id quidem ſecundum quid, & non ſimpliciter, vt ibi bene declarat & planius conſ.70.conceſſio fuit facta col.5.verſ.propterea iſtud nomen hæredis. lib.2. vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu. & Aug. conſ.115.& Ant.conſ.76.viſo puncto & q in fi. Imol.in l. qui liberis §.hæc verba ff.de vulg.& pup.Raph.Fulg in l.qui cum tutorib.col.1.ff.de tranſact. Paul.Caſtr.conſ.12. præſens conſultatio,col.2.verſ.præterea item lib.2.Alex.qui alios multos citat,in l.1.§.de illo, & ibi quoque Socin.poſt prin.ff. ad Senatuſc.Trebell. ipſe item Alex.in l.in ratione.§. id vulgo col. pen.verb. & appel. hæredis eod.tit. idem Alex. & Iacob.à S. Georg.in rub C.de impub. & aliis ſuſtitutio. Balb. in repe.l. cum acutiſſimi col 56.verſ.ſed an appellatione hæredis, C. de fideicomm.Soc.in rub.ff.de vulg.& pup.ſubſtit. colum 2 verſ. cõcluſio ſit,& conſ.17.poſt conſilium ſupra ſcriptũ,col.2. verſ. reſtat nunc reſpondere.lib.3 Iaſ.in rub.ff.de leg.1.col.vlt.verſ. extra gloſ.poſſet,& ibi Aymo Crauett.n.37.Philip.Dec. conſ. 55.cuius ſuperſcriptio incipit, legitimatio infantis, col. vlt.& Chaſ.conſ.67.nobilis & potens,col.18.n.60.& 63.& ſeq.vt ann. Tiraq. in tract *le mort ſaiſit le vif.*declar.11.n.10.& 11. part.

FIDEICOMMISSARIVS hæres proprie hereditatis dominus non eſt nec pro poſſeſſore eſt, vide Goth.ad l.1.C.de inoff.teſta.

FIDEICOMMISSARIVS hæres appellatur fiduciarius à Iaboleno, ſicut fiduciaria hæreditas ab Vlp.Balduin. tit. de fiduciaria tutela,&c.

FIDEICOMMISSARIVS Prætor l.4.ff Quib. ad libert.l.90.ff.de cond.& demon.l.78.§. cum vir.ff.de leg.3.& apud Vlp. tit.25. regu.Is eſt qui de fideicomm. cognoſcit & ius dicit. Nam, vt Iuſtin Inſtit.de fideic.hæred.refert,Tantus fideicommiſſorum fauor factus eſt, vt paulatim etiam prætor proprius crearetur,qui de fideicommiſſis ius diceret.& vt Pompon,in l.2.§. Deinde ff.de orig iur. ſcribit, ſedecim Prætorib. ab Auguſto conſtitutis, duos Diuus Claudius adiecit,qui de fideicõmiſſis ius dicerent: ex quib. vnum Diuus Titus detraxit. Briſſ.

FIDEICOMMISSARIA hæreditas, quam alij reſtituere hæres rogatus eſt,& Fideicommiſſarius is cui ea hæreditas reſtituitur, qui Trebellianus fideicommiſs. appellatur.l.15.§.1.ff.vt leg.ſeu fideicom.nomi. cau. Quo nomine interdum heres quoque fideicommiſſo oneratus adpellatur.l.51.ff.de iudic.Et qui de fideicommiſſis Romæ ius diceret, conſtitutus prætor, Fideicommiſſarius dicebatur.l.4.ad ſi.ff. qui & à quib.l.78.§. pen.ff.de leg.3 l.92.ff.de cond.& demonſt.l 43. ff.de act.empt. l. 2 C.qui potior.in pignor.Prat ex Briſſ.

FIDEICOMMISSARIA verba.l.29 ff.ad SC.Trebel.quæ & fideicommiſſi verba dicuntur. l.69 §.fin.ff. de leg 2 l.1. l.fin.ff.de iniuſt.rupt.l 11.§.vlt.ff. de leg.3.& precaria, vide inf. Precaria. Prat.ex Briſſ.

FIDEICOMMITTERE eſt fideicommiſſum dare,relinquere,ſeu rogare,mandare,petere, vt aliquid detur,præſtetur,fiat. Tertull.lib.de præſcript.aduerſ.hæret. Sicut Apoſtoli cauerunt, ſicut fideicommiſerunt,ſicut abiurauerunt,ita teneo. Briſſ.

FIDEIVBERE eſt ſuo periculo fore id, de quo agitur, recipere, quod per ſtipulationem fit. Cuiac.not. ad lib.3. Inſtit.tit.de fideiuſſorib.Vel fidem ſuam pro alio obligare, in fidem ſuam recipere,quod idem valet, l.27.in fin.ad Senatuſconſ. Velleia. l.29.§.legatum. de lib.leg.quod & fide promittere, dixit Paul.1.ſenten.tit.9. Fideiubere pro condemnato,nihil aliud eſt, quam promittere iudicatum condemnationis ſolui, l.ſi vero in princ.ff.qui ſatiſdar.cog. Nam ſi non condemnatus, ſed abſolutus fuerit, & victor litis, non eſt opus aliquid ſoluere ex cautione iudicatum ſolui. Fideiubens ob euictionem rei alienatæ, Auctor ſecundus tempore Iuſtiniani appellabatur.Nou.vt credito.primum aggredian.§. neque hoc tantum. Conſtitutio.4.Prat,

FIDEIVSSIO ſola verborum ſtipulatione nititur, re aut facto non perficitur.Connanus lib.2.c.3.n.5.

FIDEIVSSIO non fit niſi per ſtipulationem his verbis: Fideiubes? Fideiubeo.Qui dicit fideiubeo,fideiuſſor eſt. Qui dicit fide promitto,fidepromiſſor.Qui ſpondeo,ſponſor Inde tit.1.ſent. Paul.de fid.& ſponſ.& in tit.8. Minor in his quæ fideiuſſit vel fidepromiſit vel ſpopondit.Sed & fideiuſſor dicitur quocunque verbo interceſſerit.ſicut & ſpõſor, licet non dixerit ſpondeo vel fideiubeo, vel fidepromitto.l.7.de verb.ſigni. cum igitur ſcriptum eſt fideiuſſiſſe aliquem,ſolennis ſtipulatio interueniſſe intelligitur, & quod ſcriptum eſt quaſi actum, videtur etiam actum,§.vlt.de fideiuſ.ſicut ſi ſcriptũ ſit promiſiſſe aliquem videtur ſolennis ſtipulatio interueniſſe,vt Paul ſcribit.5.ſent.tit 7.& ſi ſcriptum,de inutil.ſtipul.leg. Titia §. pen. ff.de verb.oblig l.1.Co.de contr.ſt.rp.& tanti momenti eſt ea ſcriptura, vt aduerſus eam teſtes non admittantur,ſi de fide eius nihil dicatur ſecundùm Pauli ſententiam l.5 tit.de teſtib. & Græcorum 21.βασιλικῶν tit.1.ἄγραφος μαρτυρία κατὰ ἐγγράφου μαρτυρίας ἰσχύειν οὐ δύναται.

FIDEIVSSOR dicitur,qui pro alio fidem ſuam obligat & fide ſua, id eſt periculo ſuo eſſe iubet,quod alius debet l.1.§. verbis ff. de oblig & act.Connan.6.Comment.ca.6.num.1. Pro fideiuſſoris & fideiubendi vocabulis Cicero Sponſoris, Conſponſoris, Spondendi & Adpromittendi verbis vtitur, Connan. ibi, num 4.

FIDEIVSSOR indemnitatis non poteſt conueniri ante principalem:dato quod expreſſè renunciauerit beneficio excuſſionis. ita ſing.Bart.in l.1.per illum textum C.de conuen. fiſci debit. l 10.& in hoc differt à fideiuſſore ſimplici : qui poteſt renunciando ſibi præiudicare, vt concludunt omnes vbique, & maximè Bald.in auth.præſente.in vlt.verbis, Cod.de fideiuſſ.vbi citat hoc dictum Bartol.quod pro ſingul commendant Aret. & Iaſ. in l.ita ſtipulatus fuero te ſiſti.§.poſſum, ad fin. ff.de verb.oblig.poſt Lud.conſ.241. ſpectabiles domini c.2. & Bald. in l.reſcripto.col.1.extra de iureiur.& late inſiſtit Alex. conſ. 29 clariſſimè.col.8.lib.7.Sed quid ſi talis fideiuſſor iurauit ſuper renunciatione? videretur quod idem eſſe deberet:cum iuramentum debeat regulari ſecundum naturam contractus,ſuper quo interponitur.l.vlt.C.de non nu.pecu. quæ ad hoc cõmuniter allegatur Sed ad hoc habes meliorem text. de iure in l.ſed etſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.& ibi Iaſ.in 9. not.ff.de iureiur.& bene facit. eum qui §. vlt.eod.tit.&c. quemadmodum extra de iureiurand.per quem text.not.ibi Abb.in 2.col. in 7.not.quod iuramentum appoſitum in aliquo contractu, recipit omnes conditiones, & ſubauditiones ſeu limitationes,quas habet ille contractus. Imo fortius voluit ſingul.Innoc.in.c.per tuas. col.2. de arbitris quod iuramentum ſimpliciter præſtitum in materia ſui natura alternatiua.debet intelligi alteratiue : quod dictum pro ſingul.& pulchro commendat abb. in c.ex parte.el.2.in col.de cler.non reſid.ſequitur etiam Card. Alex.in c. ſicut ex literis. in 2.col verſ.not. ibi.niſi forte.extra de ſponſalibus.Tamen illis non obſtantibus, contrarium decidit ſingul. Bald.in c ex reſcripto. in 1.col. ad fin. verſ.item quare iurauerunt extra de iureiur. hocque operatur iuramenti religio quod quidem iuramentum ſeruari debet: modo non vergat interitum ſalutis æternæ,vt dixit text.in c. ſi vero.& in c.etſi Chriſtus. & in ca.cauſa contingat.cum aliis ſimilibus, de iureiur. & in pulchra quæſt. conſuluit Dom. Alex.in conſ.50.viſo inſtrumento & titu.quæſtionis & conſ.115. viſis & conſideratis.col.4.verſ. ſed præmiſſis.lib.1. & alibi ſæpè.& andr.Sicul.in conſil.53.præclare ſcripſit Pſalmiſta in 8. col.in 2.lib. & hoc dictum Bald.pro ſing. refert & ſequitur Dom.Alex.conſ.32.in cauſa executionis in pen. colum ad fin. li.4.in l.Marcell.D.de fideiuſſ.& pro ſingul. etiam citat D.Iaſ. in l.vltim.in princip.in 2.colum circa med. ff. ſi cert. per. vbi tamen videtur vna cum Dom.Alex.tenere contrarium.Cotta,

FIDEIVSSOR propriè dicitur debitor l.4.ff. de ſol. Bar. & alij in l.1.ff.ſi cert.pet.Et hoc procedit etiam in materia correctoria. & pœnali: putat quod debitor pupilli non poſſit eſſe eius tutor, ſecundùm quod diſponitur in authent.minoris debitor, C.qui dari tutores poſſunt, nam qui fideiuſſit pro aliquo aduerſus pupillum,non poterit eius tutelam ſuſcipere,ita ſignanter determinat Angel in Auth.vt hi qui obligat. perh. ſe habres min.ad finem princip.& ibi refert. ita ex facto cùm incidiſſet,iudicatum,quæ deciſio eſt magna,& bene notab. ſi vera,ſecundùm Iaſon in l. ſi fideiuſſor, in prin.in 2. notab.leg.1. vbi Aret.in 1.ſimpliciter approbat.ſequitur etiam D.Iaſ.in l.1. in vlt.verbis.ſi certum petatur. Et propterea ſolemus dicere, quod fideiubens pro alio dicitur malè vti ſubſtantia ſua: & præſumitur pauper.ita ſing.Ang.in l.in perſonam.§.1.ff.de pactis vbi per hoc dicit, cauendum à fideiuſſoribus. Multos enim fideiubendo ad inopiam perueniſſe, non eſt in obſcuro. & eſt ſing. modus & memoria dignus, ad probandum paupertatem alicuius: teſte Alexan.in l.ſi conſtante,in princ.col.11.in fi ff.ſolut.matr.Sed hoc vltimum limitarem, procedere in eo qui ſolitus eſt intercedere pro magna ſumma: ſecus,ſi pro parua : quia paruum æs alienum debitoris ſuſpicionem non generat.ita ſingul.Bald.in auth.ſed iam neceſſe in l.quæſt.C. de donat.ante nupt.quod pro ſingulari notat Ludouicus ſingul.96.dic mihi,Cotta.

FIDEIVSSOR exercitationis litis à fideiuſſore iudicati actionis ſeparatur.l.8.§.& poſt litem.ff.de fideiuſ.Illi ſunt qui fideiuſſores ad litem & pro lite dari appellantur, l.41.ff. de pet.hære. l.10.ff.iudicat.ſolui.qui ſcilicet vel iudicio ſiſti, vel rem defendi,& iudicatum ſolui promittunt.Prat Briſſ.

FIDEIVSSOR ſine ceſſione propriam actionem habet aduerſus debitorem mandati vel neg.geſt.nec vſquam legitur cogi creditorem fideiuſſori cedere actionibus ſortis, licet ſi hypo-

thecarias,cedat,id fideiuſſori inutile futurum non ſit. Itaque recte petet creditor à fideiuſſore, quamuis à reo petere non poſſit. Prat.

FIDEIVSSOR minime idoneus dicitur is, qui alienum ſortitur forum Bald.in l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſaria. tit.qui ſatiſ.cog. Alex.poſt.Bart.in l.1.ff.ſi quis in ius vocat.non ie.& in d.leg. ſi fideiuſſor.ſed & tradidi Paulus Caſtr. in l.ſciendum. ff.qui ſatiſd.cog. & in l. filius, eo.tit. Eum qui res ſoli non poſſidet, ſatiſdando nequaquam eſſe idoneum. Brechæus l. habere duob.modis dicitur §.cautum.tit. de verb & rerum ſignific.

FIDEIVSSOR in omnem cauſam accipi dicitur, qui in id omne quod ex ea obligatione, cui accedit, non ſolui poteſt, ſe obligat, l. 56.ff.de ædil.ed..l.54.ff.locat l. 6.§.per .ff de fideiuſſ.Prat.ex Briſſ.

FIDEIVSSOR & MANDATOR quid ſit & quid inter ſe differát, vide l.t.t. de obl. & act.vbi Fideiuſſor dicitur is, qui alieno nomine obligatur, hoc eſt, qui ſua fide eſſe iubet quod alter debet. Is dicitur etiam adpromiſſor in l.1 §.latis acceptio tit. de verbor.oblig quaſi accedens promiſſioni. Eſt enim acceſſoria hæc obligatio, non principalis, vt principali obligatione non conſiſtente, nec hæc conſiſtat l.cum principali de reg. iur.Hinc conſequens eſt,neminem pro ſe fideiubere poſſe l. h es à debitore.§ ſeruo 8 MANDATOR parum diſtat. à fideiuſſore, quantum ad effectum& vim obligandi attinet, ſed aliter contrahitur fideiuſſio, aliter mandatum. Mandatum ſemper præcedit obligationem, nunquam ſequitur.leg.ſi vero.§.ſi poſt.tit mandati.

FIDEIVSSOR & præcedere & ſequi obligationem poteſt.§ fideiuſſor. Inſtit. de fideiuſſ.l.6.7. & 8.de fideiuſſ Mandatum autem non item. Affinis eſt vtrique fideiuſſori ſcilicet & Mandatori, is qui ſe ſoluturum conſtituit: Saltem quod ad effectum attinet, ſi quis conſtituit pro alio ſe ſoluturum, ſed conſtitutum ſemper ſequitur obligationem, quod ex edicto prætoris ſatis conſtat tit.de conſtit. pecun. ſicut mandatum ſemper præcedit. Scilicet ex lectutis Duareni ſuper tit de fideiuſſ & Mandator.nondum impreſſis. De differentia fideiuſſoris,mandatoris& conſtituentis, vide & Gothof. ad leg.3 C.de conſtit.pecun.

FIDEIVSSOR dicitur, qui fide ac periculo ſuo ſuadet, vt id de quo agitur, fiat: quoniam eius euentum præſtat, vt l.Lucius 24.ff de fideiuſſ. Peto des ei nummos fide ac periculo meo Itaque cum has paſſim formulas legibus,Stichum,aut decem fide tua iubes? Quantam pecuniam credidero, fide tua eſſe iubes? Mille modios tritici fide tua eſſe iubes? Si reus quadraginta non ſoluerit fide tua eſſe iubes? cum,inquam, has formulas legimus, ſubauditur perpetuo, iſti credita. nam iubere, pro velle, ſuadere,cupere, hic vſurpatur: vt veteres in his locutionibus annotarunt, iubeo te ſaluere, iubeo te bono animo eſſe. Aliud autem eſt fide tua iubere, aliud fide ſua promittere.Fide ſua reus principalis promittit, cum ipſe ſua ſponte ſpondet: vt medicus apud Plautum in Menæchmis,Sanum futurum mea ego id promitto fide. Fide aliena promittit,cum fideiuſſorem, aut vadem, aut prædem præbet. At fide ſua iubet,qui actor ac ſuaſor eſt,vt alteri quid credatur. Vnde fideiuſſorem Donatus definit, actorem credendi. In Eunucho Terent. Act.1.Scena 2.ad hæc verba,ſi fidem habeat. Ergo fideiuſſor & fide ſua iubet,& fide ſua,non autem aliena, promittit: at reus & ſua & aliena promittit. Hot. Cuiac.ad l.in perſona. ff.de pactis. dicit fideiuſſorem iſta lege ſumi pro expromiſſore,quod fortaſſe alibi nuſquam.

FIDEIVSSOR ſiue interceſſor non eſt conueniendus, niſi prius debitore principali conuento. Nou.vt creditor. prin.aggrediant § 1.conſt t4. Abſente tamen debitore poteſt primum fideiuſſor conueniri,ibid.§.cæterum ſi fideiuſſ. Et quamuis hanc Nou.ad tempora vſque Iuſtiniani vſus aboleuerit eam tamen reduxit, adauxitque Iuſtinian.l.non recte, C de fideiuſſ.& mandat.Prat.

FIDEIVSSORES à ceteris ita differunt, quod hi ſuo & proprio morbo laborant, illi vero alieno tenentur. Quare fideiuſſori magis ſuccurrendum cenſent venia namque digni ſunt qui aliena tenentur culpa, cuiuſmodi ſunt fideiuſſores pro alieno debito obligati. Argum.l. legem.C.de natural. liberis glo in c.in noſtra ſuper verbo inutilem.ad fin.extra de procur.totib. &c.Brechæus l ſocer.1.de verb.&rer ſignif.

FIDEIVSSOREM autem veteres Sponſorem appellabant. vti nominauit etiam in l.fideiuſſores,68 ff.eod. Varro,Spondet, qui dicit ſua ſponte, Spondeo. Spondet etiam ſponſor, qui idem, vt faciat, obligatur.Itaque à Cicerone perpetuo appellatur.Scæuola l.creditor 60.§.1.Mandati Quamuis idoneè repromiſſuram tibi Titiam matrem puellæ dotem ſciam, tamen & ipſe quo magis conciliem animum tuum domui meæ, fidem meam interponere non dubito. Quare ſcias quodcunque ab ea ex hac cauſſa ſtipulatus fueris, id me mea fide eſſe iuſſiſſe ſaluum te habiturum.Hot.

FIDEIVSSORIA cauſa.l.38 vlt.ff.de ſol.l.11.& l.47.ff.mandati l.8 ff.de vſufruct.earum rer. l.9.ſi pater. ff.de adm.& periculo.

FIDEIVSSOR in rem dicitur, qui in eo negotio quod ipſi proprium eſt,interpoſuit ſuam fidem. Conna.lib 6 c 5 nu.14.

FIDEIVSSOR conditionalis,qui ſub conditione promittit, nomine debitoris continetur,vt docet Bartol.in l.1.num. penult.ſi certum petat. Et fideiuſſorem proprie eſſe debitorem, fere omnes tradunt: quia iura eum plerumque appellant debitorem Ex Alcia.in l.1 ff.ſi cert.Spieg.

FIDEIVSSORIA obligatio. leg.14.l 21.§. Si via.l.79.§. vlt.ff. de ſolut.l.49 § & l.50.ff.de Fideiuſſoribus.

FIDELES interdum generaliter dicuntur, qui in principis alicuius poteſtate ac ditione ſunt, qui vulgo ſubiecti appellantur, Greg.Turon.lib 10.cap.3.Nos,piiſſime Rex ſubiecti atque fideles vobis gentique veſtræ eſſe deſideramus. Interdum vero ſpecialiter dicuntur iidē qui vaſalli, qui feudo accepto,in patroni fide & clientela ſunt: viciſſimque ſuam ei certi obſequij nomine fidem adſtrinxerunt.Cicer.in orat.pro Sexto Roſcio. Quare in cuius fide ſint & clientela, lib.feud.1 tit.14. § 3. Si ergo Domino & fideli placuit, vt paciſcantur de filia &c. Et lib 1.tit.4.6.Tunc oportebit fidelem incrementi inueſtituram probare.Praieius

FIDELES liberti l.5 §.inprimis ff.de bonis eorum.

FIDELIS tutor.l 8 ff.de ſuſpectis tutorib.§ ſuſpectus Inſt. eod.

FIDELISSIMVS amicus l.10.ff.de ann.legat.

FIDELITAS generaliter interdum pro fide & obedientia omniū ſubiectorum. Duplex.n.fidelitas eſt:vna quæ à vaſallis & quaſi vaſallis:altera quæ à ciuibus præſtatur. vt in l. Frideric.de pace Conſtant.lib feud.2 tit.62 Vaſalli noſtri à nobis inueſtituram recipiant,& fidelitatem faciant,ſicuti vaſalli: cæteri omnes ſicut ciues à 16 annis vſque ad 70. Item apud Radeul.li.2. c.30.Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine dominio facere debere domino Imperatori Hinc iuſiurandum fidelitatis Vaſallitiæ,quod ab Imperatore Papa Clemens contendit in c.1 de iureiur.in Clem.Fidelitatem dicimus (inquit Obertus) iuſiurandum quod Vaſallus præſtat domino,li.1.tit. 3.§.4.& tit.26.§.9.vbi,quot hæredes ſunt, tot fidelitatem debent: hoc eſt tot debent ſe domino exhibere,vt ei ſuam fidem & obſequium interpoſito iureiurando adſtringant.Iuſiurandū fidelitatis videtur Latinè non incommodè dici Execratio poſſe Cicer.Verr.7.vbi fides vbi execrationes,vbi dextræ complexúſque; Vide vaſallitium.Prat.

FIDICVLÆ in l.1.& 2.C.Theod. de quæſt. tormenti genus ab eo dictum,quemadmodū Iud.li.5.Etym.c.27. tradit, quod eo rei in eculeo ad fidem inueniendam, & eruendam torquentur. Pr.ex Briſſ.Gothof.ad l 4.C.ad l.Iul maieſt.Fidicularum quoque meminerunt Imp.in l.16.C.de quæſt.& in d.l.4. C.ad leg. Iul maieſt.& Prudentius in hymno στεφάνων.

FIDVCIA doctrinæ pietatis,magiſtratus, ingenuitatis, libertatis, innocentiæ &c.id fecit.Briſſ.& ff.

FIDVCIA,eſt contractus quo fidem alterius ſecuti rem ei aliquā ſimulandi tantum cauſa mancipamus:unde ducta appellatione quod nulla alia re, quàm fide ac probitate emptoris freti eam venditionem interponimus. vnde Fiduciarius emptor ille rectè appellabatur: quemadmodum hæres fiduciarius dicitur cuius fidei ſuam hæreditatem teſtator ad tempus tantùm credit Hoc cùm ita ſit,illud iam ſcire oportet,olim formulam emancipationis hanc fuiſſe,vt pater filium ſuū alicui dicis cauſa venderet abeóque nummos aliquot acciperet:ac tum emptor hominē illum ſibi venditum manumitteret.quod cúm iterū ac tertio factum eſſet,eueniebat vt ex lege Romuli filius è poteſtate patris exiret: is autem qui eum manumiſerat, patronus eius efficeretur.ac proinde patronatus iure,ipſius inteſtato mortui,quaſi liberti hæres eſſet. Cautio igitur à ICtis inuenta eſt hæc vt poſt duas venditiones, totidémque manumiſſiones,pater ita iam tertio filium venderet, vt ſibi viciſſim ab emptore reuēderetur:ac tum eum ipſe manumitteret,vt eius inteſtato morientis hæres eſſet.quo demum caſu cōtract. fiducia dicebatur, quia, viciſſim à patre accepta fuerat, quaſi vltrò citróque facta. Contrahendi n.verbum reciprocationem in ſe quandam habere teſtis eſt Labeo l.19 ff.de verb.ſig. Differunt igitur Fiduciam contrahere, & Fiduciā interponere.nā fiducia interponitur,cùm ſemel tantùm atque ab vno accipitur.veluti(inquit Boetius)ſi quis tempus dubium timens amico potentiori fundum mancipet. vt ei cum tempus ſuſpectum præterierit,reddat.vel cum pater ille filium ſuum emptori adumbrato vendit,confiſus ab eo continuo filium ſuum manumiſſum iri:vel cum teſtator ſuam hereditatem alicui ad tēpus credit, confiſus illam ab eo alteri nominato reſtitutum iri.At contrahi fiducia dicitur,cùm viciſſim ac mutuò interponitur veluti cùm poſt tertiam venditionem adumbratus emptor iterum patri ſuū filiū reuendit,vt eum pater continuo manumittat.vt l.2.§.obiicitur, ff. ad Tertul.nam ſi contrahere fiduciam nihil aliud eſſet,quàm interponere : ſemper contrahenda fiducia emancipatio celebrata fuiſſet. nunc Iuſtinia. apertè teſtatur in Inſtitutionibus, emancipationes non contracta fiducia fieri poſſe: & ſi factæ olim fuiſſent,patrem filio ſuo inteſtato ſucceſſurum non fuiſſe,§.vlt.de legitim.agnat.ſucceſſ. Nonnulli

autem fiduciam interpretantur legem reuendendi venditioni adhibitam, à quibus iccirco diſſentio, primum quia fiducia non pactum,ſed verus principaliſq;contractus eſt: deinde quia iſta ratione nunquam emancipatio non contracta fiducia fuiſſet.Hot. Cuiacius eſt in ea opinione,quod fiducia ſit redhibendi aut reuendendi lex venditioni appoſita, vt ibi per eum not.ad 3.lib.Inſtit.ſub tit.de legit.agnatorum ſucceſſione circa finem.

Fiducia præter vulgatam ſignificationem pro pignore accipitur proprie. quod creditori mancipatur, aut in iure ceditur, ea lege,vt ſoluta ad diem pecunia,remancipetur, non ſoluta creditori pleno iure committatur, id eſt, lege commiſſoria: alias vero pignoris dominium in creditorem non transfertur, cum fortis.§.vlt.ff.de pignor. act.§. Contra autem 2. Inſtit. Quibus alien. licet vel non §.7.& §.14. Inſt.de furtis. ſicque ſumitur apud Iul.Paulum lib.1. ſent.tit 9 & lib.2.tit,13.& lib. tit.8 Prat.

Fiduciam accipere apud Cice.in Topic.Si tutor fidem præſtare debet,ſi ſocius ſi cui mandaris, ſi qui fiduciam acceperit, debet etiam procurator,Boet.in comm Topic: Fiduciam, inquit, accepiſſe dicitur, cuicunque res aliqua ea lege mancipatur,vt mancipanti aliquando remancipet. veluti ſi quis dubium tempus timens,amico potentiori fundū mancipet, ſed redituro cum tempus illud dubium præterierit,Prat.ex Briſſ.

Fiduciam Cicer.lib.3.Offic.in oratione pro Sext. Roſc. & pro Milo Cecin.pro depoſito:vt in orat.pro L.Flacco pro pigno.

Fiduciæ datio,id eſt,pignoris.Briſſ.ex Paul.

Inter **Fiduciam** & pignus hoc interfuiſſe Iſidorus lib.5. Etymol.ca.21.ſignificat, quod pignus manente apud debitorem dominio nudam poſſeſſionem transferret: per fiduciam vero res aliqua mutuæ pecuniæ gratia vel mancipabatur, vel in iure cedebatur. Quum tamen, vt verbum conueniat,ſub ea lege factam fuiſſe mancipationem neceſſe ſit,vt ſoluta pecunia redderetur,& reſtitueretur: eaq; ratione pignus à fiducia ſeparatur apud Cicer.lib.1.Offic.& alias Tertullianus in lib. de Idololat. pignoribus fiduciari dixit. Prat ex Briſſo.Adde Cuiac.lib.2.recept.ſent.Iul.Paul.lib.13.

Fiduciæ famoſæ meminit Cicero pro Flacco & Goth.ad rub. C.de pact pignor.& leg.commiſſor.

Fiduciaria hæreditas,id eſt,fidei eius, cui relicta eſt cōmiſſa,vt eam alteri reſtituat. Vlp.l 9.de reb.cred.Sed etſi ex Senatuſconſulto agetur, competit hæc actio, veluti ſi is cui fiduciaria hæreditas reſtituta eſt,agere volet.Hot.

Fiduciaria res eſt,quæ loco pignoris apud creditorem,vt poſſe redimendi,depoſita ſit.Prat.

Fiduciaria tutela. Fiduciarij tutores appellabantur fratres, quibus poſt mortem paternis ſingulati fide defertur authoritate iuris, fratrum & ſororum in pupillari ætate adminiſtratio atque tuitio. Inſtit.de fiduciaria tutela in princ. & vide l.4.ff. de legi.tuto. & Vlp.tit.11 in Epit.Prat. Olim fiduciarius pater appellabatur, cui naturalis parens imaginaria venditione filiū mancipabat,vt ipſe deinde eum manumitteret. Fiebatq; ſic tutor fiduciarius manumiſſi. Atque hinc videtur profecta appellatio fiduciariæ tutelæ, quæ tribuitur fratri, vel patruo impuberis,poſt mortem parentis,qui eum emancipauit. Sane olim fiduciam accepiſſe is dicebatur, cuius fidei res aliqua tradebatur,ea lege,vt aliquādo redderet mancipanti. Baldui.

Fiducias diſtrahere.Paul.ſent.13.

Fiduciæ iudicium inter bonos bene agier, ſummæ exiſtimationis fuit,turpéq; ac famoſum. Briſſ.ex Cicer 3.Offic.Epiſt. 2.lib.7.pro Roſcio pro Cæcin.

Fiduciarium alteri reſtituere regnum.Hirtius li.de bello Alex.Curt.lib.5. compoſitis rebus, iuſto regi tibi fiduciarium eſt tuo imperium. Liu.lib.32. Optimum ratus Nabidi eam Lacedæmoniorum tyranno velut fiduciam dare:vt victori ſibi reſtitueret:ſi quid aduerſi accidiſſet,ipſe haberet.Briſſ.

Fiduciarius contractus.Require contractus fiduciarius.

Fiduciarius hæres proprie dicitur, qui inſtitutus eſt contemplatione non vere præteriti, ſed quodammodo inſtituti.l.Seius Saturni.Ad Treb.l.dedit dotem.de col.bo.Spieg.adde Tiraq *de retraict conuentionel* §.gl.2.

Fiduciarius dicitur is, in quem ſimulate aliquid ad tempus ea lege alienatur,vt vel nobis ipſis,vel ei quē nominauimus, reſtituat. Hinc fiduciarius hæres apud Iauol.l.Seius,46.& l. 67.ff.de Senatuſc.Trebelli qui hæres ſimulate & ad tempus ſcriptus eſt, dum eam hæreditatem alteri vero ac perpetuo hæredi reſtituat Hinc fiduciaria hæreditas eodem loco, quæ fidei illius credita & cōmiſſa eſt,ſeu per fideicommiſſum relicta. Hinc fiduciariam operam legatus Imperatori ſuo præſtare dicitur à C.Cæſare, cui Imperium ad tempus commiſſum eſt,vt eo exacto Imperatori ſuo illud reſtituat.Hinc fiduciarius pater dicitur is à Caio in Inſtit.cui pater verus filium ſuum ſimulato mancipat, de quo late Connan.lib.2.c.14. n.4. Quæ cum ita ſe habeant,dubium nemini eſt, quin fiduciaria tutela dici deberet ea, quæ alicui ad tempus commiſſa eſſet, atque concredita: & Fiduciarius tutor is, cuius fidem in ea tutela ipſi ad tempus credenda ſecuti eſſemus. Verum conſuetudine ſermonis à recta via nominis paulisper deflexum eſt: vt in com.Inſt.expoſuit.Hotom.

Fiduciarius ſeruus,pro Oppigneratus.Paul.lib.ſent.2. ca.12. Quicquid creditor per fiduciatum ſeruum quæſiuit, ſibi rem debiti minuit. Hot.

Fiduciarius pater antiquo iure nominabatur, qui præter naturalem patrem alius adhibebatur, qui ſcilicet emptorum filium, patri naturali reuendebat emancipandum. Quibus id fiebat ſolennitatibus,antiquitatis ſtudioſus (nam illæ ſublatæ nunc ſunt) detere poteſt ex primo Gaij Inſtit.lib.Spieg. Coraſius lib 6.Miſcel.c.9. Adde Tiraq.*de retraict. conuentionel.§.* 1.gl.2.Prat.

Fieri: vide paulò poſt.

Figere proprie eſt legum.Nam figi leges dicuntur, cum in æs inciduntur: & tunc fixæ tolli non poterant, cum promulgatæ poſſent. Refigere autem,eſt leges iam æri inciſas abolere & remouere.Quidnam Triboniano iniquiores,aiunt illum ſolium figere leges precio, atque refigere. Vide Bern.Rutilium in vita Tribon.Spieg.

Figere tabulam,& refigere. Quære Tabulam figere. Tabulæ figuntur ad ianuam,Briſſo.c.ff.& Cod.

Figulinæ pro figlinis,in l.6.ff.de ſeruit.ruſtic.Briſſ.

Figuli qui in figlinis opus faciunt,à fingendo Briſſ.

Figlina, officina figuli Iauolen l.25 ff.r.de inſtrum.& inſtru. Quidnam cum in fundo figlinas haberet, figulorum opera maiore parte anni ad opus ruſticum vtebatur.Hot.

Figlinum opus, arte figuli perfectum. Paulus l. 19 §. 1.ff.de ſeruit.vrb.præd.Iuxta communem parietem cameram ex figlino opere factam iure haberi licet.Hot.

Figmentum falſi tituli.l.ſi ancillam.C.de contrah.empt.

Figura pro ſpecie & forma accipitur,l.1.ff.de oblig.& act l.69. de hæred.Inſt.l.31.de mort.cauſ.don.l.30 §. tametſi.ff ad leg. Falc. & Inſt. de leg.in prin.Sic figura humana in l.135.ff. de verb.ſig.Cic.lib.1.De nat.Deor.Alter plane figura verborum, l.16.de verb.ſig & figura literarum.l. 38. de obl.& act.& figuratio,l.124.de verb.ſignific, quæ verba per ſe parent. Prat. ex Briſſ.

Figura iudicij,hoc eſt,proceſſus Iudicarius.

Figurate loqui.Vide infr.Iuriſconſulti nonnunquam.

Figuratum contra quam vulgo putant,dicitur, quod non ſimpliciter iudicatur,ſed ſubobſcure intelligitur,Spieg.

Figurata donatio,vide l.23 §.ſi quis autem.C.mandatoribus Cuiuſlibet materiæ figura quandoque dicitur. Figura literarum,verborum,conditionis,Briſſ.

Figuræ etiam,i e.ſpecies rerum & cauſarum. Variæ cauſarum figuræ.l.1.ff.de obli.& act.De iis iuris figuris quib. per vniuerſitatem res nobis acquiruntur.§.1.in pr.Iuſt.de lega Briſſ.

Figuratio monetæ l.7.de indulg.crim.C.Theod.l.8. de falſa moneta eod. Cod. pecuniæ l.vlt.ſi quis pecun.conflauerit, C. eod Briſſ

Figuratus ſolidus, Figuratio monetæ,Briſſ.ex C.Theod.

Fieri,id eſt,eſſe & manere l ſi rem.ff.de ac quir.poſſ.& alibi ſæpiſſime quandoque ſignificat eligi,de adopt.in princ. Interdum morari § ſancimus.in auth.de lenonib. aliquando colligi l.patris.ff.de præſcript.verb.ſignificat.

Fieri dicitur extra iudicium, agere in iudicio l.1.§.quibus ff. quod cuiuſque vniuerſ.Prat.

Fieri quid per aliquem qui dicatur.l. quod re,ff.ſi cert. pet.l.ſi cum dies ff.de arbitr.Prat.

Fieri in continenti dicitur,quando quid fit vno contextu nondiuertendo ad extraneos actus, contrariumve actum interponendo.Vide cap.quia propter.extra de elect. & hoc iudicis arbitrio committi poteſt,gl.in ea.an ſit de appellatio.& l.continuus.ff. de verb.oblig.Spieg.Prat.

Fieri non videtur,quod iure non fit.l.3.§. ſi liber homo. ff.de condi cauſ.data.Spieg.Prat.

Fieri iniuriam contra bonos mores,quid ſit,Paulus exponit.l. 1.de extraord.crimin.

Fieri bona fide, hoc eſt, citra figmentum facere.Spieg.Vide Bona fide.

Fieri patremfa.*der eygen Fevvr vnd Rauch vberkommet*, Spie.

Filia maior & minor.l.21.§.pater.ff.de ann.legat.l.12.ff.de cōd. & demonſtr.l.14.ff.de dote præleg.

Filiabus in teſtamentis ob diſcrimen ſexus, ait Plinius,dici conſueuiſſe:cum his tantum nominibus adiici ſoleat Bus, quæ numero plurali es literis terminatur: vt cupiditates, dignitates vel quæ vs,vt anus,manus, ſenatus, fluctus.Hæc Chariſius lib.1.Hotom.

Filiaster Filiaſtra, & filius vel filia, ex alio coniuge genitis vel genita,non ex eo,quem modo habet mulier,can. Si quis filiaſtrum.cauſ.30.qu.3.Prat.

Filiaster,quo quidam vtuntur pro priuigno, non patuus filius eſt, ſed imitrans filium. Autor Valla lib.1.

Filiatio vt per doctores in l.1.de cond & demonſtr.per communem nominationem parentum,& quod natus eſt in domo mariti commorantis vxori, l.filium,ff. de iis qui ſunt ſui cap. Michael.de fil.presbyt.Prat.

Filii appellatione omnes liberos intelligimus, ait Paul. in leg. 84. de verbor. ſignific. Ex proprietate ſermonis nepos filij appellatione non continetur, l. 6. ff. de teſtament. tutel. §. fin. Inſtit. qui teſtament. tutor. dar. Sed ex interpretatione: qua de re Bartol. & Bald. in l. Gallus, §. inſtituens, ff. de libetis & poſthumis, præconio Salomonij vtiliter differunt. Attingit item aliquod locis Alciatus in comment. ſuis, de verborum ſignificat. & Zaſius in tractatu Subſtitutionum, indicat, conſueſſe ætatem noſtram, cum nominat filios vel liberos, addere nepotes, *Kindt vnd Kindskinder*, ad tollendas cauillationes. Filiorum autem nomine, etiam filiæ continentur, l. 16. ff. de teſtament. tutor. l. 122. de verborum ſignific. ſed non e contrario, veniuntque propriè primi gradus, textus eſt in l. quod ſi nepotes, in fin. ff. de teſtament. tut. Diſcrimen inter filios & liberos ſecundum communem vſum & intellectum, in idiotam & laicum illiteratum & indoctum venire & cadere non poteſt. Quod gloſſæ dictum & in dict. l. quod ſi nepotes, Bartol. ibidem agnoſcit, & in l. liberorum, circa fin. ff. de verborum ſignificat. Tametſi in ordinationibus, in quibus mens & voluntas ordinatoris euidenter & manifeſte deprehendi aut declarari non poteſt, filiorum appellatione veniant etiam nepotes, vt ſentit Bartol. in dict. l. liberorum, & expreſſius Alexander in Addit. ad Bartol. in l. Lucius Titius, qui fratrem habebat teſtamento, de hæred. inſtitut. Spieg. ex Oldendorp. Prat. Etſi autem interpretatione quadam filiorum nomine nepotes & filiæ veniant per iura hic allegata: tamen iure veteri inter filium & filiam, differentiam fuiſſe conſtat. Filius enim trina mancipatione de poteſtate exibat, vti ſcribit Caius lib. 2. Inſtitutionum. Filia autem & nepos, & qui deinceps ſequuntur, vnica mancipatione, l. certum, §. vlt. de iniuſt. teſtam. Sic enim locus is reſtituendus eſt. In illo autem filius à filia, & nepote differebat, quod præteritio filij iniuſtum faciebat teſtamentum: filiæ vero & nepotis non item: vti ſcribit Vlpianus in Inſtitutionibus ſub titul. qui hæred. inſtit. poſſ. Scribi & Imperatori lib. 2. Inſt. de exhær. lib. Hodie quoque à nepote in illo differt filius, quod filius ſub omni conditione non rectè inſtituitur, nepos autem recte, l. ſuus de hæred. inſtitut. in illo item, quod filio in quartam fructus non imputat, l. iubemus, Cod. ad Trebell. de quo Goueanus ad l. Cohæredi, §. 2. ff. de vulg. & pup.

Filii dicti ſunt ab amore quaſi φίλος, liberi, quod à Seruis diſtinguerentur, quos in familia ſimiliter vt filios habemus Connan. lib. 10. cap. 2. n. 2.

Filii ideo liberi dicti ſunt, vt parentes meminerint, ſe illis non perpetuo imperaturos. Itaque cum pater filiam natam 25. ann. negligit date nuptui, abſque graui cauſa, poteſt ipſa libere, hoc eſt, ſine conſenſu paterno, matrimonium contrahere: & oportet nihilominus patrem ſuppeditare pro facultatibus dotem, Authent. ſed ſi poſt. Cod. de inoffic. teſtament. Spieg. ex Oldend. Prat.

Filium plerique ἀπὸ τοῦ φίλου dictum exiſtimant, quod nullus æque cenſeatur amor, ac inter patrem & filium, nullus item eſſe debeat: vnde Cic. ad Attic. στοργὴν φυσικὴν εἶναι πρὸς τὰ τέκνα dixit: id eſt, erga filios genuinam & naturalem beneuolentiam eſſe: quod Alciato non placet, putatque potius filium eſſe ab υἱός, addito ex more Æolico digamma, vt ſit Fυιός, vnde forſan Picardi ſuum verbum *Fieux*, deſumpſeru nt. Ego verò filium à filo deductum magis arbitror, quod ſæpiùs filij faciem formamque patris aut matris referre ſoleant, vt Virgil. de Aſcanio puero, Aſtyanactis imaginem referente,

Sic oculos ſic ille manus ſic ora ferebat.

Nam & filium id aliquando ſignificat, & lineamenta faciei, Aulus Gellius lib. 14. noctium Att. Condigne (inquit) mehercule, & condecore Chryſippus in librorum qui inſcribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, primo. Os & oculos Iuſtitiæ vultumque eius ſeueris atque venerandis verborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iuſtitiæ, fierique ſolitam eſſe dicit à pictoribus Rhetoribuſque antiquioribus ad hunc ferme modum, forma, atque filo virginali, aſpectu vehementi & formidabili, luminibus, oculorum acribus, neque humilis neque atrocis: ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate, &c. Vel dicitur à filo filius, quod ipſe ex patre progenitore veluti filum quoddam ducitur, Theodor. lib. 1. Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, καὶ κατὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀεὶ εἶναι τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς πιστεύομεν. Απαύγασμα γάρ ἐστι καὶ χαρακτὴρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως. id eſt, Et ſecundum hoc ipſum atque etiam ſemper, filium ex patre credimus. Quandoquidem forma eſt & ſplendor paternæ ſubſtantiæ. Sed de filio Dei, intelligit, &c. Brechæus l. filij appellatione, tit. de verb. & rer. ſignif. &c.

Filius differt a ſeruo. Nam inuito filio libertas non datur, Nouell. 89. Paul. ſentent. 25. ſeruo autem, licet inuito datur Goth. ad l. vltim. § 1. de teſtam. milit. & ad l. 5. in fin. Cod. de emanpat. libert.

Filii naturales ſecundum Azonem in ſum. Cod. eod. titul ſunt multiplices. Aliqui ſunt naturales ſimul & legitimi, vt qui naſcuntur per legitimum torum. Alij ſunt legitimi tantum, vt adoptiui. Alij naturales tantum, vt nati ex concubina, & in domo indubitato affectu marito coniuncta. Alij que naturales, neque legitimi, vt qui ex illicito, & damnato coitu nati ſunt. De his omnibus eſt gloſſ. Inſtit. de adopt. princ. & gloſſ. in cap. per venerabilem, qui fil. ſint legitimi. quot modis naturales de ſoluto cum ſoluta efficiantur legitimi, pater in c. tanta, qui filij ſint legitimi. Vbi etiam dic qui filij vulgo nati vel concepti ſunt, qui non habent patrem determinatum. Sed (vt Azo dicit) hæc diſtinctio ſecundum iura ciuilia Imperatorum datur: & non ſecundum iura moralia: quia forte ſecundum Theologos non eſt vſquequaque verum, ſecundum quos matrimonia, ſeu indiuidua maris & fœminæ coniunctio eſt de lege naturæ, quia ſecundum A... & Philoſophos, 1. Politicorum, Naturalis videtur coniunctio vnius ad vnam, & vagus concubitus contra naturam, Old... Prat.

Filiorum appellatione in feudis, veniunt omnes deſcendentes vſque in infinitum, ita ſingul. Bald. in c. quæ in Eccleſiarum penult. col. verſ. ſed pone conceſſum, extra de conſtitut. qui pro ſing. multum commendat Dom. Iaſ. in l. 2 col. 65. in 6 q. C. de iure emph. & tradit Alex. conſ 17. ponderatis, in 1. du... in 5. lib. vbi ponit quid in emphyt. Cott.

Filiorum prætetea nomen in poſthumos poſthumaſque ... dit 16. ff. de teſt. tut. §. vlt. Inſt. qui teſt. tut. l. 15. in fin. l. 17. ff. leg. lib. 1. l. 16. ff. de verb. ſignif. quæ ad d. l. 17. vel ipſa inſcripti... ne teſte referenda eſt, Briſſ. Qui inſuper filiorum appellatio... contineantur, vide Cuiac. comment. ad titul. pandectarum exeuſatio. fol. 11.

Filii familiarum dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt, de his, qui ſunt ſui vel alieni, qui quaſi domini viuis etiamnum patribus exiſtimantur, §. 3. ibi & viuo quoque patre Inſtit. hæred. qualit. & differentia. Vnde vt illi patresfamil. ita & filijfam. appellantur, ſola ea nota adiecta, qua genitor ab eo qui genitus eſt, diſtinguatur l. 11. ff de liber & poſth. Briſſ.

Filius eſt, qui ex viro & vxore naſcitur, l. filium, de his qui ſui vel alien. iur. Quam definitionem Alciat. lib. 6. parad... non admodum probat. Noſter Appellus putat Vlp. filium natura eius, non etiam ciuilem, definire voluiſſe. Cum regula tet, Lex ſit naturaliter potius intelligenda, quam ciuiliter l. ſi C. de his qui ven. ætat. impet. Porro filius eſſe negatur vulgatiſſimo tropo, qui degenerat à paternis moribus, quem ruit abdicari, & tamen monet naturæ vinculum. Sic epiſcopum eſſe negamus qui indignus eſt hoc nomine, & tamen manet conſecratio. Sic Chriſtianum eſſe negamus, qui moribus eſt impius, & tamen non tollitur baptiſmus, Spieg.

Filius regis poteſt dici rex vinente parte, arg. § cum quidam Cœlius l. cum vero is, ff. de fideicommiſſ libert. adiuncto textu in l. in ſuis, & ibi Bald ff. de libert. & poſth, Spieg Prat.

Filius emancipatus eſt, qui è manu, i. e. poteſtate patris dimiſſus eſt. Quæ emancipatio & manumiſſio quomodo antiquæ legis obſeruatione procedebat: & quomodo de iure Iuſtiniano contingat, vide §. præterea. Inſt. quibus modis ius patriæ poteſtatis ſolu...

Filium cum dicimus, non conditionem eius oſtendimus, qui in alterius ſit poteſtate, vt cum filium familias dicimus, ſed alicuius filium eſſe ſignificamus, An. Auguſt. ad l. 1. ff. de excuſ. tut. ad fin. Prat.

Filium ſpurium, reſcripto Principis legitimum effectum, veteres legitimum cenſuerunt. Socinus, Decius, Cur-iuſque vt atteſtatur Alciat. Nam & aliquem mihi (ait) iuſtum filium cenſeri, agnatis vero meis non cenſeri, haudquaquam naturæ repugnat: cum ſatis ſit mihi, integre cenſeri filium: nihilque obſtat reſpectu aliorum qui non conſenſerunt, fictionem. Legi nihil operari: huiuſmodi enim varietas magis aliorum perſonas, quam ipſius filij reſpicit, l. in ſtipulationibus. §. 1. de verborum oblig. Filij ſpurij ex ingenua muliere nati, vtique ſunt ingenui, l. 3 in fin. C. ſoluto matrim. Filij ſpurij, vel ſacerdotum poſſunt tantum de bonis parentum accipere, quantum eis ſufficit ad alimenta iure naturali debita, etiam iure canonico, c. cum haberet, de eo qui duxit in vxor. quam poll. per adult. & ibi tractatur, Angel. in l. fi. §. ſi a ſocero, ff. quæ in fraud cred. & l. ignori. C. eod. tit. Bald. in aur. ex complexu, C. de inceſt. nupt. vide Bartol. conſ. 119. incip. Dominus Dominicus, & conſ. 194 incipient. Cechus de Spoleto, Prat.

Filium ſenatoris accipere debemus non tantum eum, qui naturalis eſt, verum adoptiuum quoque, neque intereſt à quo vel qualiter adoptatus fuerit: l. per adoptionem, 35. ff. de Adoptionibus, nec intereſt an in ſenatoria dignitate conſtitutus eum ſuſceperit, an ante dignitatem ſenatoriam. Senatoris filius eſt is, quem in adoptionem accepit: quamdiu tamen in familia eius manet, l. 5 & 6. ff. de ſenator Soluta enim adoptione ſoluuntur etiam omnia iura promanantia ex ea, l. 13. ff. de adopt. Hot. Prat.

Filippi nummi genus, l. 17. §. cui legatum, ff. de auro & argento leg. ab Horatio lib. Epiſt. regale numiſma adpellantur. Fit & apud Trebellium Pollio. in Claudio, & Vopiſcum in Bonoſo, & in Au-

Aureliano & in Probo Philippeorum aureorum mentio, qui et imagine vultus recentiorum principum ſignari, priſcum men nomen retinuere, vt & apud Gallos nummi aurei ge- is eſt, quod vulgo vocant *Philippus*, quod æſtimatur aſſibus allicis 32. Briſſ. ex Prat.

F[INALIS] quæſtio, quæſtio de finibus, finium regundrum iudi- cium, Papin. l. 11. ff. fin. reg. finalibus quæſtionibus, veterũ monu- menta, cenſus auctoritas ſequenda eſt. Hotom. Alia autem eſt quæſtio de fine, alia de loco. Prior eſt de fine intra quinque pedes. Poſterior vltra, cum de loco in confinio, vel in medio a- gri, quam ad partem pertineat, quæritur. Finis vſucapi non poteſt, locus poteſt. Vtraque controuerſia eſt de latitudine, l. ff. de pign. Gothf. ad l. 5. C. fi. regundor.

F[IN]GE, id eſt, pone, vel facito. l. 3. § duæ, ff. Carb. edicto, l. 4 §. ſi quis. ff. quando dies lega. l. vlt ff. de coniug. cum emancip.

F[INI]RI lites poſſe, extat nobile exemplum apud Vlp. in l. cum hi, tranſact. ff. de tranſact.

F[IN]ITVR receptum, quod vere receptum non eſt, Gloſſ. in l. voluntati. §. creditor. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluit. Al- l. Spieg.

F[INE]M ſæpe Iuriſconſulti pro modo accipiunt, vt eſt à Franc. Duaren. lib. tt. Anniuerſ. diſputat. notatum. Itaque Fini, pro eo quod ad Finem: Ad finem vero, pro ad modum & quantita- tem ſignificat in l. 19. ff. de compenſa. l. 1. §. pacto, ff. de vſur. ff. de coll. dot. l. 15. ff. ad leg. Falc. l. 25 ff de adim. lega. l. 4. §. ff. de naut. fœn. l. 42. § 1. ſolut. matrim. l. 17 in fi. ff. de caſtr. pecul. l. 16 ff quando dies lega. cedit. Sic & in l. 66. in fin. ff. de ædict. & l. 33. § ii iut. ff. de donat. inter vir. Briſſ. Prat.

F[IN]EM rei quærere, nihil aliud eſt quam quid ſit illud, quod in controuerſiam venit, quærere, D. Gæd. in commen. ad l. 223. ... m. 2. de verb. ſignif.

F[IN]ES, agrorum termini & limites appellantur, l. 16. § 1. ff. de vſu habit. l. 18. §. pen. & vlt. de adquir. poſſeſſ. l. 2 §. cum Stichum pro emptor. l. 21. ff. quæ in fraud. cred. Sic apud Teren. Heau- ton. Vicini noſtri hic ambigunt de finib. & Cic. 1 Off. Arbitrum Neapolitanis & Nolanis de finib. datum, Briſſ.

F[IN]ES, vt Agennius Vrbicus notauit, multis documentis ſerua- ntur, terminis, & arboribus notatis, & foſſis, & viis & riuis, & ... ibus, & ſæpe normalibus: &, vt comperi aliquibus locis, inter arua marginibus quibuſdam tanquam puluinis, ſæpe et- iam limitibus. Item petras notatas, quæ in finibus ſunt pro terminis habebitis. Si arboribus notatis fines obſeruabuntur, videndum quæ partes arborum notatæ ſint. Notæ enim in propriis arboribus à foras ponuntur, vt arbores liberas in par- te à nota derelinquant. Si communes ſunt arbores mediæ no- tentur, & ad vtrunque pertinent.

F[IN]IS pro definitione quandoque accipitur, eoque redditur ver- bum Græcum ὅρος. Si in l. 213. ff. de verb. ſignif. Præterea fines appellant Iureconſulti, quos Dialectici terminos, l. 124 ff. de verb. ſign. Briſſ Prat.

F[IN]IS pro exitu. Finis nullus inuenitur, l. 5. §. Illud quæritur ff. de ... imp. infect. Ne finis non ſit l. 32 §. quæſitum. ff. de receptis ar- bitr. Vt aliquis litium finis eſſet, l. vlt. ff pro ſuo. Ita Cicer. pro Cæcinna vſucapionem finem periculi ac litium vocat. Vſque ad finem lit's l. 1. C. de donat. int. vir. Briſſ.

F[IN]IS vitæ longæui hominis. Quære, Centum anni.

F[IN]ITA, tranſacta vè intelligere debemus, non ſolùm de quibus controuerſia fuit, ſed etiam ſine controuerſia ſint poſſeſſa, ... in l. 229. vbi vide D Gœdd. ff de verb. ſign.

F[IN]ITOR, agrorum menſor dicitur.

F[IN]ITVM intelligitur, quod finiri potuit l. t. Cod. de pœnis. Sunt quippe pleraque verba, quæ quum effectum ſignificant, ad poteſtatem tamen ſolum referantur, vt cum Lex dicit, ſi aqua pluuia noceat, id eſt, nocere poſſit, Spieg.

F[IN]ITVM iuſeſſe poteſt & debet, l. 2. ff. de iuris & facti ignoran- tia, Briſſ.

F[IN]ITVM dicitur, quoties definitiua ſententia lata eſt: quamuis appellatio aut retractio in eam ſperetur. Iulian. & Gothofr. ad Nouel. Iuſtin. 113. c. 1. ibi, cauſam vero fini ſtudioſè, &c.

F[IN]IVM regundorum Fines regere eſt diſtinguere, & (vt Cicero ... Top. is inquit,) fines agrorum magis iunt, quam vibis. In- de eſt actio finium regundorum, quæ producitur gratia ſepa- randi fines in ruſticis prædiis. Et hæc non inconcinne dicitur finalis quæſtio, l. in final. quæſt. ff. finium regun. quod & Old. ... ſtetit in l. ſi conſtiterit, C. finium regund. Cuiuſmodi quæ- ſtioni, ſiue actioni finium regund. conſtitutio vult, neque trien- nij, neque decennij præſcriptionem opponi, ſed triginta anno- rum duntaxat, l. vlt. C. fin regund. quia mixta eſt, in rem. & in perſonam §. præterea Inſt. de actio. Cæterum, Numa Pompi- lius rex Romanorum ſecundus, fundorum finibus, vt ſuo quiſ- que contentus eſſet, ſacros Ioui lapides apponi iuſſit, eoſque occultantes aut transferentes occidi impune, ſacrilegorum ... voluit, Anch.

F[IN]IVM regundorum actio datur ei qui vſumfructum habet: ... tra fructuario & domino proprietatis vicini fundi: & ei qui iure pignoris poſſidet, l. 4 § fi. ff. fi regund. Datur contra vici- num habentem confinia prædia ruſtica, d. l. 4. §. fin. Datur ad diuiſionem fundorum confinium, vt termini noui ponantur, vel antiqui reparentur, vide Freig. in parat. ff. tit. fin. regund.

FIRMAMENTVM & continens cauſæ. Latine punctum litis deci- ſorium. Græce συνέχον: atque i. e. poſt quod nihil quæritur, & quod ad iudicationem firmiſſimum adfertur, Bud. in Ann. Pr.

FIRMARE Dominium, l. 4. C. de don. int. vir. & vxor.

FIRMARI cauſa l. 5. C. qui potiores.

FIRMATVR legatum Vlp. tit. 25. reg. Briſſ.

FIRME reſpondere, h. e. abſque vllo timore aut pauore.

FIRMVM & ratum differunt: Firmum eſt facti: Ratum iuris. Vi- de Bart. in l. id quod pauperi. C. de epiſc. & cleric. Spieg.

FISCVS eſt inſtrumentum ad quaſſi iortaſſis ſimilitudinem, in quo ponuntur oliuæ, cum prælo ſubiiciuntur, Colum. lib. 12. ca. 48. & 49. Deinde intrita oliua noua fiſco includitur, & præ- lo ſubiicitur. Fiſci etiam dicuntur vaſa quæ continent maio- rem pecuniæ ſummam quam marſupia: vnde quia maior ſum- ma eſt pecuniæ publicæ quam priuatæ, fiſcum nummos publi- cos appellamus: quãuis magis Latine, fiſcus Imperatoris, & du- cis ſit: Ærarium verò publicum. Plinius ad Traianum ſcribens: Et fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum quam ærarium cohi- bes? Imo tanto maiore quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis. Inde confiſcari ſolet dici, in publicum ius æra- rij redigere. Suet. in vita Augu§t. Deuictiſque his & confiſcatis, promiſſa veteranis præmia ſoluerentur, & ſecundum hanc ſi- gnificationem accipitur in titulo de iure fiſci, apud Iurecon- ſultum & Imperatores. Alibi etiam fiſcus dicitur, quod fixus ſit, i. e. ſoluendo: ſi Baldi auctoritas in hoc tuta eſt, in conſilio 363. infra proxime citato Corta. Cuiacius affirmat fiſcum inter- pretari cophinum ſiue ſportam, & inde ſuffiſcum Feſto, eo- que dictare principem à fiſco, quo ſui cuiuſque loculi diſtent à ſeipſo: recte. Et conſequenter Græci interpretes ita: φίσκος, κόφινος, ἐν ᾧ τὰ τῶν δημοσιωνῶν ἐτίθετο χρήματα μεθ᾽ ταῦτα δὲ τα- μεῖον γέγονε καὶ σπυρὸς, ἐν ᾧ παρεφυλάττετο τὰ φισκάλια χρήματα, καὶ ἐγένοντο ταμιακὰ ἀνὰ τὸ πλεῖον ὄντα τῶν δήμων μετῳκίσθη- σαν ἐν τῷ τῶν βασιλέως οἴκῳ. Quapropter exiſtimat fiſci appella- tione non tantum ſacrum ærarium contineri, id eſt, ſacras lar- gitiones ſiue theſauros, de quibus tamen propriè fiſcus dici- tur, l. 3. C. de quadrien. præſcript. l. 6. C. Th. quot. ap. non re- cip. ſed & priuatum, id eſt res ſiue largitiones priuatas Augu- ſti vel Auguſtæ, l. 1. de loc. præd. ciuil. C. lib. 11 l. 1. de collat. fun. fiſc. Continetur etiam fiſci appellatione arca præfectoria, l. 6. de exactor. trib. C. lib. 10. Eodem modo & pleraq; alia ſignifi- cantur. veluti princeps, procurator fiſcalis, officium fiſcale, ſtatio fiſcalis. Habes & plura ſynonyma, ærarium, ταμεῖον δη- μόσιον, publicæ rationes, publicum; quanquã initio publicum, ſiue ærarium aliquid ſeparatum fuerit à fiſco, vt ſupra dictis patet. Cuiac. in proœmio tit. de iure fiſci, C. lib. 10.

FISCVS ab Ærario quid differat, P. R. ſuum habuit ærarium, ha- buit & princeps ærarium ſuum. Ærarium populi ærarium Sa- turni dicitur: principis ærarium fiſcus vocatur. Patrimonium P. R. in ærarium Saturni, principis in fiſcum deferebatur. Et hac ratione res quæ in vſu publico ſunt, ab iis quæ ſunt in pa- trimonio fiſci, viſus eſt Papinianus diſtinxiſſe, l. 72. in contrah. emp. Rurſus damnatorum bona aut publicari, aut confiſcari ſolent. Publicabantur, quæ venalia publice proſcripta in P. R. ærarium ſectione redigebantur: confiſcabantur, quæ ad priuatam principis vtilitatem referebantur. Hanc ærarij & fiſci differentiam obſeruaſſe viſus eſt. Plin. ſup. d. loco. Eoque ſpectat Suetonij illud in Auguſto: Quantam multum ſub ſignis vbique eſſet, quantum pecuniæ in ærario, & fiſcis, & ve- ctigaliorum reſiduis. Et Tacit. Annal. lib. 5. Bona, inquit, Se- iani ablata ærario vt in fiſcum cogerentur. Scribit ſic etiam in Hadriano Ælius Spartianus: Damnatorum bona in fiſcum priuatum redigi vetuit, omni ſumma in ærario publico rece- pta. Auctor eſt etiam Vlpianus res fiſcales, quaſi proprias & priuatas principis fuiſſe, l. 2. § 2. ne quid in loco publico. Id- ipſum confirmat Senec. de benef lib. 7. Cæſar, inquit, omnia habet fiſcus eius priuata tantum, ac ſua & vniuerſa in Impe- rio eius ſunt, in patrimonio propria. Et hinc quidem obſcu- rum eſſe non videtur, qua ratione locum fiſcalem à publico loco ſeparet Vlp. l. 3. §. 8. de iure fiſci. Dubium enim non eſt, quin per fiſcalem proprium ratione imperij, & priuatum principis: per publicum autem populi Romani alicuius ciui- tatis locum intellexerit. Hinc etiam intelligimus rectam eſſe legis 1. ff. de bon. dam. hanc in Florentinis pandectis epigra- phen, Calliſtratus lib 1. de iure fiſci & populi: & ius quidem fiſci, ad imperium Principis: ius verò populi ad ærarium Sa- turni referendum eſſe. Ræuarr. Varior. lib. 4. c. 4.

FISCVS à Repub differt. Fiſcus enim eſt burſa ſolum de commo- do pecuniario: ſed Reſpub. pecunias, honores, præmia & alia conſiderat not. in l mancipia, C. de ſeru. fug. & colligitur ex rubr. C. ne fiſcus vel Reſpubl. patroci. Alber. in l. Reſpublica, C. ex quib cauſ maior. Prat.

FISCI, fiſcellæ iunceæ, in quibus incluſæ oleæ torcularis prælo ſubiiciuntur, Vlpian. l. 19. §. 1. ff. locati Fiſcos aut, quibus ad præ- munctã oleã vtimur, colonũ ſibi parere debere. Neratius, ſcri- bit Hot. Adde Brec. in l inter publica in tit. de ver. & rer. ſign.

Fisci etiam nomine Eccleſiam intelligi, notat. Innoc in c cum pro cauſa. de ſent. excomm. vnde & ipſa fiſcum habet, c. quia diuerſitatem de conceſſ. præb. & ibi gloſ. Prat.

Fiscales res, quæ fiſci patrimonio ſunt quaſi propriæ, & priuatæ principis eſſe dicuntur, l. 2 § ihoc interdictum, ff. ne quid in loc. publ. His autem conſtituebantur procuratores, qui & fiſci procuratores & aduocati fiſci dicebantur in variis iuris Ciuilis articulis. De procuratore fiſci accipienda eſt Anton. Imp. Conſtitutio. l. 1. C. de fiſc. vſur.

Fiscales pœnæ Rub. de pœnis fiſcalib. C. l. 17. ff. de iure fiſci.

Fiscalia, abſolute, id eſt tributa, l. 3. C. de epiſc. Briſſ.

Fiscalis debitor. l. 19. ff. de manumiſſ.

Fiscalis Ancilla l. 2 C. commun. de vſucap.

Fiscarii à Firmico dicuntur, qui fiſcum redimunt, & fiſci redemptores, ſicut & Vectigaliarij qui Vectigalia, apud eundem Firmicum. Erunt (inquit) aut Publicani, aut vectigaliarij curioſi, &c. Et curſus fiſcalis dicebatur publicus. Similiter & vſuræ, fiſcales quæ fiſco, id eſt, Imperatori debentur, vt eſt in l. 1 de vſur. fiſc. li. 10. C. Sic hodie procuratorem fiſcalem dicimus eum cui cura eorum quæ ad Regis & Principis iura pertinent demandata eſt, &c. Brechæus l. iubet publica iit. de verb. & rer. ſign. Adde Fotcat. in ſuo penult. Iuris ciuilis cap. 21.

Fiscus eſt ſaccus regius, in quẽ reducuntur, vel cui applicantur bona bannitorum, vel proſcriptorum, taliter accipitur ff. loc. ti, l. ſed addes, §. fiſcus. Vel eſt regij vel imperialis theſauri congregatio: vel imperialium bonorum collectio: vel priuilegiũ: quia fiſcus multa habet priuilegia, vt not. Azo in ſumma. C. de priuileg fiſc ad quod vide not. C. de iur. fiſc. in rubr.

Fiscus ex ſuis cauſis & contractibus vſuras non dat, ſed ipſe accipit, l. 17. ff. de vſuris, Briſſ.

Fistuca, inſtrumenti nomen eſt, quo figuntur, panguntur que in terram ſublicæ, aliſque, ex Hermolao Barbaro. Spieg.

Fistulæ tubi ſunt vel canales, per quos aqua ducitur l. 47. & l. 49 ff. de contrah. empt. l. 38 § vlt ff. de acti. empt. l. 17. ff. de ſeruitut. vrban. l. 41. §. item hoc prohibetur, ff. de leg. lib. 1. l. 13. ff. ſi ſeruitut. vindict. Dictas autem inde ſcribit Iſidor. lib. 15. cap. 10. quod aquas emitterent, ἀπὸ τοῦ στέλλειν, quod mittere eſt. Olden. à fundendo dictas ex. ſt. mat, quod aqua protinus effuſa per eum educitur. Addit ille (Iſidorus) formas earum pro magnitudine aquæ & capacitate fieri, per quas aquæ modulis certis diuiduntur. Plin. vero lib. 31. cap. 6. fiſtulas demum pedum longitudinis eſſe legitimæ menſuræ ait. Et ſi quinariæ ſint, ſexagena pondo pendere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ autem dicuntur quarum lamina antequam curuetur, digitorum eſt decem. Sed de tota fiſtularum differentia, videndus eſt Frontin. lib. 1. de aquæ duct b. Briſſ.

Fistulæ & canales: item fiſtula & tubus in ff. ſeparantur, ait Briſſ. vit. ed. t.

Fistulæ porro interdictum fictiles, vt plurimum vero plumbeæ fiebant, l. 15. ff. de ſeruit. ruſt. l. 6. de Aquæduct lib. 11. Cod. Vitru. lib. 8. cap. 7. & Pallad. lib. 9. cap. 11. Collocabantur autem in riuis, l. 3. §. vlt. ff de aqu. cotid. l. 3. §. ſi quis nouum ff. de riu. & ſalientibus aquis vel caſtellis iungebantur, l. 15. ff. de actio emp. vel caſtellis, l. 78. ff. de contrah. empt. leg 17 § epitouia de act. empt. Briſſ Prat.

Fistula etiam genus morbi eſt, in l. 1. §. medicos, ff. de var. & extraord. Briſſ.

F L

Flagellare annonam in l. 6 ff. de extraord. crim. horreis fruges clauſas tenere: atque hoc in annona qui faciunt eam duriorem reddunt, & onerant, vndique coemptis frugibus, & in horreis reconditis: atque hi Dardanarij vocantur, Cic. libr. 5. Epiſt. ad Attic. 21. Comprimere frumentum dixit. Eadem forma flagellare diuitias dicuntur, qui magnas arcis clauſas opes tenent. Papinius ſtrangulare dixit, nempe quod, occluſæ cum reſpirare nequeant ſtrangulentur:

Non tibi ſuppoſitus, inquit, infelix, ſtrangulat arca Diuitias. — Prat.

Alias flagellare eſt flagellis cædere Briſſ.

Flagris rumpere ſeruum, ex ff Briſſ.

Flagriones ſerui, quia flagris ſubiecti ex Non. Marcell. Briſſ.

Flagella prothedis, Briſſ. ex C. Theod.

Flagitare proprie eſt, vehementer & veluti quadam inflammatione animi petere. Significat etiam, de ſtupro vehementius inſtantiuſque appellare, Vlp. in l. nunquam, de priu. del. Si quis, inquit, alienam ancillam ſuſripuerit & flagitauerit, vtraque actione tenebitur. Sic apud Ciceronem reperitur, annotante hic Bud. Prat.

Flagitare auxilium prouocationis, vide l. 15. C. de excuſ. tut.

Flagitans ancillam, ipſa flagitatione eam corrupit. Nam, vt Feſtus definit, flagitare nihil aliud eſt quam ſtuprare. Inter cutem flagitios, inquit Feſtus, dicebant antiqui mares, qui ſtuprum paſſi aliquando eſſent. Ræuard. ad legem, Nunquam actiones, ff. de reg. iur.

Flagitium, more militari, dicitur res flagitatione, hoc eſt, increpatione digna. Nam flagitatio ad ſtrepitum refertur, Donato. Spieg.

Flagitii vocem Cuiac ſumi poſſe ait pro ſtupro, Gothofr. l. 123 de verb. oblig. Flagitium in l. 3. C. de iuceſt. nupt. id eſt, nicatio.

Flagitium facere, pro peccare, & crimen ac facinus committere. Diſcriminat tamen à facinore Archid. 32. qu 7. c. fl Certum eſt, non tantum pro turpibus peccatis flagitium: ſi, verum his etiam quæ per negligentiam, imprudentiam, libidinemque committuntur, Spieg.

Flagitioſæ res. Flagitioſe inuadere alium, ex ff. Briſſ.

Flagitioſæ rei ſocietas coitæ nullam vim habet, l. 70 § vl de fideiuſſ.

Flagrans crimen dicitur veterum Iuriſconſult. verbo, in q is deprehenditur, *auf friſcher That ergreiffen*: annotauit gendorp in l. ictus fuſtium ff. de his, qui not. infra quo ve & vſus eſt Iuſtinian. l. vnic. C. de rapt. virgin. Prat.

Flagrum, idem quod flagellum eius diminutiuum: virga cædi conſueuerunt ſerui: ſicut liberi fuſtib. l. Pedius, ff. de cend. ruin. nauf. Spieg.

Flamines ex eo dicti ſunt, quod filo laneo caput cinctum habrent, quaſi Filamines. Hinc à Dionyſio στεφανοφόροι vocan Flaminéſque dictos vult, ἀπὸ τῶν φορήματος τῶν πιλῶν τῶν ... μάτων, i. e. quod geſtarent galeros & infulas, στέμματα enim cir filum, quod apici circumdabatur. Hinc Lanigeros ap Vergil. ſcripſit. Seruius dicit eos habuiſſe pileum, quem c per æſtum ferre non poſſent, nec capite intecto eos eſſe lice, capita filo religare ſoliti ſint. Nec vero tantum apex dice tur flaminis pileus, verum etiam oleagina in eo virgula. gnominabantur autem à Diis, quibus ſacra faciebant, vt men Martialis, id eſt, Martis: Flamen Dialis, hoc eſt, Io qualis Iulius Cæſar adoleſcens adhuc fuit. Eſt & Flamen D rum omnium, vt in hac antiqua inſcriptione, Patr Col. Flam diuor. omnium: & in iſta II. Vir. Quinque Flam. diuor. or Erant Flamines in magna veneratione, primumque loc poſt Regem ſacrificulum in conuiuiis tenebant. Prat.

Flaminis olim non niſi ex confarreato matrimonio nati gebantur, & per confarreationem ducebant vxores, vi. ſup. c confarreatio: item Conn. lib. 8. c 3 n. 4.

Flaminis matrimonium ſola morte ſoluebatur, non alio uortij genere. De Flaminibus vide c cleros 21. diſt. Prat.

Flamma conſumptus l. 45. ad l. Aquil. §. cum ſtramenta. Fla ma torretur paries l. 13. ff. de ſeruit. præd. vrbanorum. Flami conſumi, l. 1. C. de Nili aggeribus non rumpend. Briſſ.

Flammeum, veſtis vel tegmen, quo matronæ caput tegunt: ſcribit Non. Marcel. Hoc autem amiciebantur nubentes on nis boni cauſa, propterea quod eo aſſidue vtebatur flamini id eſt, Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium De h Lucanus lib. 2. de Martial. nubente Catoni, Iuuenalis Satyr. 2. Plin. lib. 21. c. 8. Et Martial. lib 21. Epigr. 79. ad Victorem.

Flammea texuntur ſponſæ, iam virgo parata eſt.

Et iterum lib. 12. Epigram. 42.

Prælaxere faces, velarunt flammea vultus.

Et in c. fœminæ 30 quæſt. 5. vbi ſcribitur, fœminas, cum m tantur, ideo flammeo velari, vt ſe nouerint ſemper maritis ſi ſubditas eſſe. Sed in noſtris codicibus detracta eſt dictio fla meo. Vulgus autem Italicum etiamnum. Fazollum vocat. V de Eraſmum tom. 1. pag. 944. in impreſſione Frobeniana. Hi autem ſunt Flammearij dicti opifices huiuſmodi veſtium ap Plautum in Aulularia.

Flammeolum diminutium apud Iuuenal. Sat. 10.

—— Sedet illa parato Flammeolo. ——

Hæc annotauit Tiraq in 3. l. connub. gl 1. part. 3.

Flammulæ ruſæ, quibus in bello vtuntur, quid ſint, vide Go in not. ad rub. ff. de verb. ſign.

Flare numos, Flatæ maſſæ, l. 9 §. ff. de lege Cornelia de fal l. 81. ff. pro Socio. Briſſ.

Flatularii. ex ff. & C. Theod. Briſſ.

Flatores antr apud Pomponium in l. 2 §. deinde cum eſſ ff. de orig. iur. vocantur ſignatores auri. Flare enim iuter a ſignare dicitur, quoniam æs, argentum, aurum flando, id calefaciendo ſignari ſolet. Hinc flatum æs, & flata pecu p o ſignata, Oldend.

Flauiana actio ad ea reuocanda pertinet, quæ libertus de b nis diminut. Vlp. l. 1. ſi quid in fraudem patroni factum ſit.

Flauianum ius ciuile, liber eſt qui actiones continet. Nam r Cneus Flauius de ſuo quidquam adiecit illi libro: ſed c Appius Claudius propoſuiſſet, & ad formam redegiſſet, has ctiones, Cneus Flauius eius ſcriba, Libertini filius, ſubrept librum, populo tradidit. Pomponius l. neceſſarium, §. 3. de rig iur. Prat.

Flauianus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, de quo vide uagrium 2. hiſtor. 4. De eiuſdem reſcripto ad Leonem v tom. 1. concilior. vide in Epiſtol. Leonis fol. 639 Eiuſdem ſcriptum de fide ad Theod. vide acta Concili Chalcedonen fol. 716. Gothofr. ad l. 2. de epiſc. & cler.

FLAVII. Vide Imperatores, quo à Cæſaribus & Auguſtis diſtent. Apud Sigebertum legimus, Auctarium Regem, à Longobardis, Flauium appellatum: & ab eo quoque omnes Longobardorum Reges Flauios appellatos, Spieg.

FLAVIVS cognominatus eſt Iuſtinianus Imperator, non quod Flauios deuicerit vt Accurſius interpretatur, neque quod capillos habuerit Flauos, quod nuſquam legitur, ſed quod fuit ex gente Flauia, quæ familia aliquando apud Romanos clara fuit ex qua fuerunt Veſpaſianus, Titus & Domitianus, de quo Iuuenalis: Dum iam ſemianimem laceraret Flauius orbem vltimus. Nebtiſſenſ. Fuerat & longe antea quidem Cn. Flauius App. j. Cæci ſcriba, qui Faſtos euulgauit. Fuit & Flauius Priſcus Iuriſconſultus, diſcipulus & auditor Seruij. Sed nihil video, quod Iuſtiniano conueniat. Memini certè me legiſſe in veteri quodam legum Gothicarum exemplari, Flauij prænomen fuiſſe commune regibus Gothorum, ſicut Romanis erat Cæſaris, Flauiumque lingua Gothica ſignificare ſplendidum & excellentem. Quidnam hic putant non Flauius legendum eſſe, ſed Slauius: vt ſit cognomen à deuictis Slauis. Balduinus in proœmio ſuper Inſtitutiones, &c. & Alciat. Hobtandinus non admodum ab eo diſſentiens, verius exiſtimat, poſtremos Imperatores, nomina antiquorum ſibi vſurpaſſe, vt vna cum nomine & fœlicitatem & bonitatem eorum viderentur conſecuti.

FAVISSÆ ab antiquis Latinis dicebantur, quos theſauros Græco nomine appellamus, quod in eos non rude æs, argentumque, ſed flata ſignataque pecunia conderetur, Gellio l. 2. cap. 10 Hot. Prat.

FIBILÆ ceſſionis adiutorium, l. 7. C. qui bon. cedere poſſ. Et flebiles adſertiones in l. 22. §. & hæc quidem de his, Cod. de iur. delib.

FLECTERE. Si offenſam iſtam clementia flexit, l 5. C. fam. erciſc. ſi non flectitur maritus ad infelicitatem vxoris, l. 22. §. ſin autem, ff. ſolut. matr.

FLOCCI nomine intelligitur habitus habens manicas longas & amplas: Cucullæ vero nomine habitus longus & amplus ſine manicis, vt Clement. Ne in agro §. verum de ſtatu monach. Pr.

FLORET reſpubl. ca, per metaphoram, pro augetur. ſiue creſcit in ſou. de Natur. libert. & in Nouell. de donat. à Curial. fact. Spieg.

FLORENTII qui Conſulatum & præfecturam Prætorianam geſſit fit mentio in Nouell. Theodoſij & Valent. de releuat. idæ. ſt. vel donat. & Nouel. de Lenonimus.

FLORENTINVS IC. Inſtitutionum libros ſcripſerat: ex quibus complura in Pandectas capita deſcripta ſunt, Briſſ.

FLORENTISSIMA ciuitas, & Florentiſſimus Senatus in l. 7. §. 5. & l. C. de curat. furioſ. Et

FLORENTISSIMVS ordo. in l 5. § 3. C. de temp. appellat.

FLVCTVS, eſt maris in vnam partem agitatio, Senec. lib. 4. Natur. quæſt. Spieg.

FLVCTVARE, id eſt, dubitare, 12. diſt. c. Illa autem nauicula, 1. q. 4. his ita Prat.

FLVERE dicitur tempus in l 5 C. de vſur. rei iudicat & Fluere iur, l. de orig iur. Fuit aqua nouo riuo, ex ff. Briſſ.

FLVMEN Varroni lib. 4. ling. Lat. quod fluat, à quo lege prædiorum, ita ſcribitur. STILLICIDIA FLVMINAQVE, VT ITA FLVANT CADANTQVE Inter hæc autem hoc intereſt, quod ſtillicidium dicitur eo, quod ſtillatim cadat; flumen quod fluat continue, Prat.

FLVMINA à ciuis magnitudine diſcernenda ſunt, aut æſtimatione circumcolentium, l. 1 § 1. ff. de flumin. Hot. & Prat.

FLVMINA quædam ſunt perrennia, quædam torrentia. Perenne eſt, quod ſemper fluit, ὁ ἀέναος. Torrens eſt quod tantū hyeme fluit. χειμάῤῥους. Si tamen aliquo tempore ex ſpeciali cauſa peruenientre exaruit, quod alioqui perenne fluebat, non ideo minus perenne eſt. Et contra, ſi vna forte, aut altera æſtate fluit, quod alioqui non niſi hyeme fluere ſolebat, vtique torrens cenſebitur, l. prima ff. de fluminibus, Prat.

FLVMINVM quoque quædam ſunt publica, quædam priuata, publicum flumen ſecundum Caſſium & Celſum eſt quod perenne eſt: l. 1. §. 3. ff. de tit. Priuata flumina eorum ſunt in quorum prædiis fluunt, & in quibus nemo quid facit inuito domino: idcirco recte dictum eſt, in priuato flumine non eſſe alluuioni locum, quia per alluuionem, i. per incrementum, latens & ſenſim factum, ager alterius alteri accreſcit, §. præterea. Inſtit. de rer. diuiſ. Foreat. Necyomantiæ, dial. 84. n 1.

FLVMEN priuatum, cui oppouitur ſtillicidium, accipiendum eſt pro curſu vel fluxu aquæ, quicquid Accurſius comminiſcatur. Nam vtrumque tam ſtillicidium, quam flumen, pro re priuata accipitur, vt in l. vlt. ff. de ſeruitutib. Spieg. & Prat.

Φλυαρίας nomine, quidam tumultuoſam petulantiam, alij ſeditionem, & turbulentas ineptias ſignificari aiunt, Iacobus Cuiacius lib 6. cap. 6. Obſeruatio. carmen famoſum interpretatur, Prat.

FLVXA fides, inſtabilis, & cito perituta.

FLVXA veſtimenta ampliſſima & minime aſtricta, quaſi libere fluentia, Spieg.

F O.

FOCARIA, quæ focum colit, & culinaria eſt, l. 112. § Trebatius cum §. ſeq. & l. 15 de inſtruct. & inſtrum. legat. & l. 2. C. de cond. inſert certe μαγειρίσσας Diuus Hieronym. Latine Focarias reddidit, Plat Focariæ etiam, id eſt, concubinæ, l. 3. C. de donationibus, Briſſ.

FOCARIÆ vocat Anton. Amicas militum, quod earum præcipua cura ſit foci, & nullius præterea rei ſolicitudinem habeant. Tota enim militum domus & rei familiaris adminiſtratio in ipſo foco eſt, ex quo cibaria conquocuntur & parantur. Corn. lib. 5. c. 11. n. 2. De hoc vide etiam Tiraq. in 10. l. connub. gl. 1. part. 10.

FOCARII, qui & mediaſtini dicti ſunt à IC. inter ſpecies ſeruorum numerantur, Vide l. 1 §. caupones, ff. naut. caup. ſtabular. Alex. Neapol. lib. 3. Spieg.

FODINÆ dicuntur loca, quibus quid effoditur cap. cletes, 21 diſt. Argentifodinæ, auriſodinæ, cretifodinæ, paſſim in libris iuris Ciuilis, Prat.

FODRVM, Germanica vox eſt, quæ paſſim hodieque in cauponis Germaniæ pro pabulo equorum vſurpatur. In legibus Francor. Tempore hyemis, quando mareſchallos illarum ad fodrum dirigunt. Paſſim vero vſurpatur pro annona militari, vt lib. feud. 3. tit. 1. Fodrum autem de caſtellis, quod noſtri Anteceſſores habuerunt, habere voluimus. Item libr 2. tit. 56. Extraordinaria collatio ad feliciſſimam regalis numinis expeditionem. Et tit. 62. Nobis intrantibus Lombardiam. Fodrum conſuetum & regale præſtabunt. Otto Fiſing, lib. Frid 2. c 13. Mos enim antiquus, ex quo Imperium Romanum ad Francos deriuatum eſt, id noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotiſcunque Reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoſlibet de familiaribus ſuis præmittant, qui ſingulas ciuitates ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum regalem ſpectant quæ ab accolis fodrum dicuntur, exquirant. Huius collationis, quæ ob tranſitum exercitus imponitur, mentio fit in l. ſi pendentes, 12. §. ſi quid, ff. de vſufruct. & apud Petrum de vineis epiſt. lib 2 c. 29. vbi fodrum interpretatur frumentum, hordeum & res alias victui neceſſarias ad exercitum Imperatorium, Sicul Flaccus de condition. agror. Nam & quoties militi prætereunti, aliive, cui comitatui annona publica præſtanda eſt, ſi ligna aut ſtramenta deportanda; quærendum, quæ ciuitates quibus pagis huiuſmodi munera præbere ſoliti ſint. Appendix Aymonij libr. 5. c. 3. Inhibent à plebeis vlterius annonas militares quas vulgo fodrum vocant dari. Fuit autem hoc antiquioris quoque conſuetudinis. Ammian. Marcel. in fin. lib. 21. Eiſdem vehiculo inſidenti (de Ioviano Imp. loquitur) vt Principibus ſolet annonæ militaris offerebantur indicia, vt ipſi nominant fodra. Quod ſane cuiuſmodi ſit, non intelligo. Illud conſtat, annonas illas militares plerunque æſtimari, & pecuniam pro iis pendi ſolere, quod inſtitutum ex antiquis magiſtratuum Romanorum moribus fluxit, qui cum frumentum in cellam ab aratoribus exigendi ius haberent, ſæpe pro frumento pecuniam, quantum frumentum erat, accipiebant. Qua de cauſa genus illud frumenti Æſtimatum appellabant, vt in Verrinas Ciceronis orationes multis locis docet. Hotom. Seruius. Honoratus in 1. Æneid. Cellarium, inquit, dicitur paucorum dierum. Vnde & in cellam dicitur imperatum frumentum. Penus verò dicitur longi temporis. Otto Friſing. lib. Frideric. 11. c. 23. Peractis ibi aliquot diebus, cum Fodrum à vicinis ciuitatibus & caſtellis & oppidis exquireretur, Spoletani indignationem Principis incurrunt. Dupliciter enim peccauerant, cum octingentarum librarum facti eſſent obnoxij, partim defraudando partim falſam monetam dando. Præclarum eſt autem quod Cicero de ſuo Fodro & annonis ſcribit in Epiſtol. ad Attic. Nos Aſia excepit mirabiliter. Aduentus noſter ne minimo quidem ſumptui fuit. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere: ſed ne lingua quidem: nec præter quatuor lectos & tectum quicquam: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. Sic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, vt nullus terror inſumatur in quenquam. Id fit etiam & legatorum & tribunorum & præfectorum diligentia, Prat.

FOEDERATI, liberi erant, ſuis tantum legibus relicti, qui tamen populi Romani maieſtatem comiter obſeruare tenebantur: ex fœderatiſque ciuitatibus, in delinquentes Romæ animaduerti fas erat, l. non dubito, de cap. Alciat. in parerg. Spieg.

FOEDERATI militium ex fœderatis populis conſcriptorum genus in l. fin. C. de locat. Iuſt. Nou. 117. τῶν ἐν στρατείαις: καταλεγομένων εἴτε στρατιώταις, εἴτε φοιδεράτοις. εἴτε σχολάριοι, εἴτε ἄλλοι τινὲς ὑφ' ἑτέραν οἱανοῦν στρατείαν ἐνοπλὸν καταλεγόμενοι. Suidas φοιδεράτοι, ait, οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τοὺς ὑποσπόνδους τῶν σκυθῶν. Briſſ.

FOEDVM vt ait Non. Marcel. eſt deforme & maiorem vim habet quam turpe.

FOEDVS (vt Grammatici putant) ex eo dictum eſt, quod in pa-

ciſcendo victimæ fœde & crudeliter necabantur: eiuſque mors aptabatur ei, qui à pace teſiliſſet, vnde Virg. Æneid. 9.

Et caſa iungebant fœdera porca. Eſt autem

FOEDVS pactio quædam ſocietas populi Rom. iuſſu rite per fecialem certis legibus facta & iniureiurando firmata, Hot.

FOEDERIS autem duo tantum facio genera. Proculum ſecutus in l. 7. ff. de capt. & poſtlim. qui alterum appellat æquum amicitiæ cauſa factum: alterum iniquum, ſiue impar, cum pactio ſit: vt is populus alterius populi maieſtatem comiter tueatur: quod adiicitur (inquit) vt intelligatur, non pari iure vtrumque populum eſſe, ſed hunc altero ſuperiorem, quod etiam Cic. pluribus verbis in orat. pro Balbo confirmat. Liu. autem lib. 34. eadem ponit genera: & illud prius ſcribit eſſe cum pares bello æquo fœdere, in pacem atque amicitiam venirent, tunc enim repeti reddíque per conuentionem res, alterum verò genus eſſe ait, cum qui hoſtes nunquam fuerint ad amicitiam ſociali fœdere iungendam coeunt: eos neque dicere, neque accipere leges: id enim victoris & victi eſſe. Hæc Liuius: qui tamen præter illa duo genera tertium etiam addit, quo bello victis leges dicuntur, vbi enim omnia ei qui armis plus poſſet, dedita eſſent, quæ ex iis habere victos, quibus multari eos velit ipſius ius atque arbitrium eſſe. Sed videamus, ne pinguior Liuij partitio ſit, illa Proculi limatior atque ſubtilior: quippe cum Dedititij non proprie in fœdere, ſed in ditione eſſe dicantur, vnde illud Latinorum de Campanis apud Liuium: Campanorum aliam conditionem eſſe, qui non fœdere, ſed per deditionem in fidem veniſſent. Item de Apulis: ita in ſocietatem eos eſſe acceptos vt non æquo fœdere, ſed vt in ditione populi Romani eſſent, Hot.

FOEDVS pro fœditas. Paulus l. 47. ff. de rit. nupt. Nec enim honos ei ſeruatur, quæ ſe in tantum fœdus deduxit. Vulgati codices Scelus, ſed hoc modo ſcripſiſſe Paulum, facile crederem. Hotoman.

FOEDVS, à fide deriuant nonnulli: quod in fœderibus fides interponeretur. Hinc fœderati: quam vocem apud probatos autores, atque ipſum Ciceronem non rarò inuenias, non autem Confœderati, vt quæ Latina non ſit: quod alij admonuere. Sunt autem Fœderati, non, vt Accurſius cenſuit, quibuſcum induciæ factæ ſunt, *ein Anſtandt*: ſed ij cum quibus amicitiam vulgus nunc intelligentiam appellat, ſocietatemque coimus, *Bundtgenoſſen*, Spieg.

FOEMINA, fœminas plerique dictas à femore aut femine exiſtimant, quoniam in Venerem ſint magis pronæ, cuius ſedes in femoribus ponitur. Hinc illud Iuuen. Satyr. 6.

Callida, & criſtæ digitis impreſſit aliptes,
At ſummum dominæ femur exclamare coëgit,

Eſt enim vuluæ tum fœmoribus, coxis, & inguinibus quædam cognatio, ſcribente Celſo li. Medicinæ 5. c. 26. Cum vulua percuſſa eſt, dolor inguinibus, coxis & femoribus eſt. At huic etymologiæ fœminarum à femine ſiue femore (ne id ſubticeamus) reclamat, quod Fœmina, cum diphthongo ſcribitur, ideoque prima eius producitur, at Femora & Femina ſiue diphthongo debent ſcribi, cum vtriuſque prima corripiatur, vt de Femore probat ille verſus Iuuenal. loco ſupra citato. Et quoque Virgil. lib. 10. Æneid.

—— *Magnique femur perſtrinxit Achatæ,*

Et rurſus eodem libro:

—— *Attollit integrum*
Se femur & quanquam, &c.

De femine autem eſt illud Virg. lib. 10. Æneid.

Eripit à femine & trepidanti feruidus inſtat.

Ita enim legunt ibi Seruius, Soſipater, & Pierius, qui ita dicit legi in Codice Mediceo & antiquis aliis exemplaribus. Quanquam ſunt qui ibi legant Femore: Item illud Lucretij libro quarto.

—— *Ideo faſtigia poſſe*
Surarum ac feminum pedibus fundata plicari.

Illud autem inter femora & femina intereſſe conſtat, vt id in tranſcurſu dicam, quod femora exteriorem ſiue poſteriorem coxarum partem ſignificant, femina interiorem ſiue anteriorem, ſi Vallæ credimus, lib. Elegantiar. 4. c. 57. Hæc annotauit Tiraq. in 9. l. connub. gloſſ. 1 parte 9.

FOEMININO vocabulo maſculos contineri, exemplo turpiſſimum eſt, inquit Iuriſc. in l ſi ita ſcriptum de leg. 2. Veteres enim, cùm aliquem tanquam mollem & effœminatum carpere vellent: fœminino cum vocabulo, irriſionis cauſa appellabant. Quod iam nunc quoque fieri videmus, Old. Prat.

FOEMINÆ ab omnibus officiis ciuilibus vel publicis remotæ ſunt. Et ideò nec iudices eſſe poſſunt, nec magiſtratum gerere nec poſtulare, nec pro alio interuenire, nec curatores exiſtere l. fœminæ, ff. de reg. iur. Iudices eſſe nequeunt, non quia iudicio carent, ſed quia receptum eſt, vt ciuilibus officiis non fungantur, l. cum prætor. §. non autem, ff. de iudic. Adeo autem fœminæ non admittuntur in Republica ad functionem virilium officiorum: vt Deus in pœnam reputet, ſi quando det effœminatos dominatores, Eſa. 3. Et Vlp. l. obſeruare, ff. de off. proconſ. Proficiſci autem: inquit procon ſ[illegible] melius quidem eſt ſine vxore. Plerunque etiam ipſis fœminæ aduerſis commoda propria inueniatur laborate conſilium, leg. ſi pater, C. ſponſal. Old.

FOENICES pro Phœnices legitur in leg. 1. & vlt. ff. de cenſib. Briſſ. in lib. parerg.

FOENVM herbæ appellatione non continetur, Prat.

FOENISECÆ qui fœnariis falcibus fœnum in pratis ſecant. Fœnum autem à fœtu dictum ſcribit Feſtus, Prat.

FOENVS quod vocabulum vulgò per OE, at in Pandectis Florentin perpetuo per Æ, ſed male ſcribitur, vt oſtendit Agellius 6 c. 12. Latinis idem eſt quod vſura, & à fœtu dicitur, imitatione Græci ſermonis τόκος, à partu pecuniæ: cum pecunia pecuniam, veluti fœtum quendam pariat, τὸ ἀργύριον [illegible] ἔδοξεν ἐπὶ τόκῳ. Qui argentum ſuum non dedit ad vſuram apud Pſalmographum regium, id eſt, fœnerarius non eſt: quem etiam Græci τοκοφορεῖν καὶ δανείζειν dicunt. Brech. in l. vſura tit. de verb. rer. ſignif. Adde Curtium [illegible], lib. 3. c 29. tom. Reliqua repete ex verba Fenus, ſupra.

FOENERARI pecuniam ab aliquo, pro mutuam accipere Paulus dixit in l 3 ff. de ſolut. Briſſ. in lib. parerg.

FOETÆ, abſoluto vocabulo dicuntur puerperæ, quæ iam partu abſolutæ ſunt. Spieg.

FOLLIS in l. 82. ff. de cond. & demonſt. & l. 1. ſi quis pecun. conuer. in C. Th. Crumenam & ſacculum pecuniæ ſignificat, vt Vegetius lib. 2. c. 20. probat, Denique, ait, decem folles, hoc eſt decem ſacci per cohortes ſingulas ponebantur, in quibus [illegible] ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcil. cauſa. Hinc in folle reliqua offerre; d. l 82. id eſt, vt exponit [illegible] taſmus Chil. 4. cent. 9. prouerb. 37. inexplorate, inexplicate, confusè: ſicut qui ſyngraphis & pecuniam ſacculo inclusam offert. Opponit enim Calliſtratus. In folle reliqua offerre, quod eſt, Rationes reddere, id eſt, legendas offerre rationes primum, deinde computandas, vt explorari poſſit, indutæ [illegible] nes probè an improbè referantur, accepta rectè relata, an non rectè: ita, vt a facto res incipiat, perueniet autem ad pecuniam, Prat. Briſſ.

FOLLIS nummi aurei genus eſt, l. 1. & 3. C. Theod. quor. app. non recip. & l. 2 C. de prætor. lib. 12 ſic accipitur apud C. Harmenopulum vel potius Iuſtinian. in lib. περὶ νόμων γεωργ[illegible] 2. ἀφ' ἧς τὸ κλέμμα [illegible] ιβ φόλλεις, vbi [illegible] gendum φόλλεις: vbi etiam, ait, ſingulos facere ſiliquæ pa[illegible] 12. Sicq; folles accipiendos cenſet, in l. 3. C. Theod ſu. 1. B[illegible] φόλλεις verbo vſus eſt Euſeb. lib 10. Eccleſ. hiſtor. φόλλεις [illegible] ue ὀβολὸν interpretatur Suidas & Moſchopulus. Inter glebam autem ſenatoriam & folliem nihil intereſſe putat Cuiac. [illegible] 2. C de præt. lib. 12. vide Gleba, Prat.

FOLLERALES dicti ſunt Græcis, qui Romanis Terentiani, [illegible] ſunt autore Marcellino in Chronico, quibus ſuo nomine [illegible] gutatis placabilem plebi con mutationem Anaſtaſius dixit. Cuiac. ad l. 2. C. de prætor. & hono. præt. lib. 12. Prat.

FOLIVM pentaſphærum, Folium Barbaricum & Malabathri, l. fin. §. ſpecies, ff. de publ. pro eodem ſumi debere videntur [illegible] ſtinguiq; hac ratione, cognomine à regionibus, in quibus [illegible] ueniſſ folium, aut à foliorum latitudine, anguſtiáve ſibi comparato. Barbaricum enim à folio Indico exiſtimo cognomine tantùm differre: vt & Pentaſphærum (pro quo tamen Hadroſphærum malum) à Meſophæro & Microſphæro, quod [illegible] iam dictum eſt) à foliorum latitudine hoc ſibi nomen conſtituit. Atrianus enim in Periplo ſic inquit, de Malabathri differentiis loquens: Hinc tria genera efficiuntur, è maiore [illegible] folio, quod Hadroſphærum Malabathrum dicitur: è mi[illegible] Meſoſphærum, ex minimo verò Microſphærum. Horum [illegible] Plin. meminit lib. & c. 12. vbi de Nardi foliis loquitur, am[illegible] tudine tantùm & anguſtia foliorum, quæ in vna & eadem planta, alia maiora, alia minora, alia minima habeantur, [illegible] ferre ſcribens: ſed videtur perperam in eo loco, vt & a[illegible] confudiſſe Malabathrum cum Nardi folio, falſis odoris cog[illegible] tione, quod & quibuſdam ſuo tempore contigiſſe annotat Dioſcord. Nec tamen caret mendo dictus Pand. locus, Pra[illegible]

FOLLIS in l. plenum D. de vſu & habitat. videtur pro oleis ſcriptum, vt ſcribit Cuiac. 10. obſeruat. 37. cùm ait Vlpian. V[illegible] tiùm neque foliis, neque oleo, neque frumentum, &c. vſu[illegible] Prat.

FOMENTA, ſunt medicamenta, dicta à fouendo, hoc eſt calefaciendo & recreando, Ouid. Fomenti que iuuas vulnera [illegible] tuis. Inde eſt fomenta & fomentatio, vt apud conſultos [illegible] de leg. 3 l. ſi cui, &c. Nebr.

FOMENTA calumniarum, l. celebrandis, 19. C. de nupt.

FOMITEM frumentarij tituli dicitur Impp. l. fin. C. de frum[illegible] vrb. Conſtantinop. tametſi in corruptis exemplaribus pa[illegible] legatur, firmiter, pro fomitem, ex C. Th. Briſſ. Prat.

FOMES carnis eſt languor naturæ qui appellatur concupiſcentia carnis 15 quæſt. 1 §. itaque, Prat.

FONS à fundendo dicitur, quod inde aquæ fundatur, quam [illegible]

.1.de fonte,vi‹um vocat, ex perpetua quadam cauſa. Quare ‹p›rimum à ciſterna in hoc differt, quæ aquam imbribus colle‹ct›am continet. Deinde à puteo diſtat,quod cum aqua de terra ‹m›anat & ſui ſeſe haurientibus præbet, fons dicitur: Vbi vero ‹i›n alto & profundo eſt,ibi puteus appellatur. Vt tamen fontis ‹n›omen non amittat. Nam omnis puteus fons eſt, non autem ‹o›mnis fons puteus.Vnde Columella, fontem putealem dixit ‹l›ib.de re ruſt.11.c.3. Spieg.Prat.

F‹o›NT‹E›M memoriæ Vlp. l.familiæ, de verb.ſign.vocat propaga‹t›ionem nominis,Connanus lib.8.c.5.n.1.

F‹o›RAMEN in imo pariete conclauis, vel tricliniij,proluendi pa‹ui›menti cauſa,l.28.de ſeruit. prædior.vrb.

F‹o›RAMINA, quaſi diminutiua à foribus dicta Non. Marc.ſcri‹ps›it, Briſſ.

F‹o›RANEOS, forenſes ſubſtantiue pro extraneis & peregrinis, ‹C›ommentatores, vt pleraque alia more ſuo, hoc eſt, ſine e‹x›emplo probati autoris vſurpant.

F‹o›RANEVS, vide Officialis foraneus.

F‹o›RBANNVM pro relegatione,vel certarum regionum interdi‹c›tione: & Forbanniti interdicti. Legis Franc.c.50. Vt Comes, ‹q›ui latronem in forbannum miſerit,vicinis ſuis & alis comi‹ti›bus notum faciat, eundem latronem à ſe forbannitum,vt illi ‹e›um non recipiant, Prat.

F‹o›RCVLA quid ſit vide Goth.ad l.8.ff.de leg.Corn.de falſ.

F‹o›RENSIS homo, cauſidicus,vel qui ſe in foro exercet.

F‹o›RENSES actiones, quæ alibi ciuiles, ſiue rei familiaris,priua‹t›æ,aut pecuniariæ dicuntur. Vlp.l.1.ff.de incen.nauf.Et quan‹q›uam ſint de his ſæ‹u›ioribus etiam criminum executiones,at‹ta›men recte prætor fecit,qui forenſes quoque actiones crimi‹nali›bus iſtis præpoſuit,Hotom.

F‹o›RENSIA inſtrumenta, quæ dicantur. & quanta eis fides ad‹hi›benda,not.l.pen.C.de fide inſtrum.& per Azon.in Summa; ‹e›od.A'γοραῖα,Iuſtin. in Nouell.de Tabell.dicuntur,Prat.

F‹o›RENSIA pretia dicuntur ea quæ ſunt vſitata eo in loco in ‹q›uo diſtrahuntur, Gothofr. ad l.vlt. §. hiſque adiicimus,&C. ‹d›e adminiſtr. tut.

F‹o›RENSIS iudex, ſecularis, caſi clericus laicum de for. compet. ‹c›.6.inde forum fori, pro foro ſeculari paſſim apud interpre‹tes› iuris ciuilis,& pontificij reperias, Prat.

Fo‹r›i præſcriptiones,quibus iudicis tribunal declinatur.Hæ prin‹ci›pio litis opponi debent, l.fin.C.de except Prat.

Fo‹r›i exceptioni annunciari videtur, cum quis ſoluere incipit, ‹ve›l paciſcitur, vel iudicium ſuſcipit, Bartol.& Goth.ad l.52.in ‹pr›inc. ff.de iudic.

F‹or›ESTA eſt locus vbi feræ inhabitant vel includuntur, gloſſ c. ‹cu›m dilecti.De donat.alias dicitur larum nemus, de his ponit ‹g›lin.in c.Rudolph in 16.col.alias 13.verſic. quid autem ſit Fo‹re›ſta de reſcript. Et vbi quis habet vſum venandi ſecundum ‹e›r.de donat.c.cum dilectus,in gl r.Prat.

‹F›ORII Lege, Mercatores.

‹F›ORICARII, l.17. §.fiſcus, ff.de vſuris, quadtum conijcio,ſunt ‹fo›ricorum conductores.Iuuen.Sat.3.Inde reuerſi conducunt ‹fo›ricas.

‹F›ORINSECVS,idem eſt quod foris,in Auth.de Eccl. rer.im. alie. ‹Qu›in.Vtitur & hoc vocabulo Plin.maior. Prat.

‹F›oris facta, c. ad audientiam extr. de reſcript. ſunt pecuniariæ ‹pœ›næ delinquentiom,vt exponit gloſſ.vide c.presbyteri, extr. ‹de› pœn.Prat.

‹F›ORMA ſignificat modo faciem cuiuſque rei, modo calidam,vt ‹qu›æ extra quæ dantur,de forma appellantur. Forma autem ‹vt› Seruius tradit in 8. Æneidos in eo loco, verſantque tenaci ‹for›cipe maſſam.Dicitur à foruo, quod calidum ſignificat, vt ‹N›am Nouius Marcellus autumat.Quanquam Chriſtophorus ‹La›ndinus lib.1. eiuſdem operis aliunde deducit. Idcirco Ho‹ra›tius lib.3. carminium Ode 13. non ineleganter formam ſeu ‹pu›lchritudinem faciem appellat, ſicque amoris atque libidi‹ni›s voluptificum ſuauiſſimumque incitamentum,illectamen‹tu›m,irritamentum, vt vocat Valer.Maximus lib.3. rerum me‹mo›rabilium,tit.de Verecundia, vt annotauit Tiraq. in 2. leg. ‹co›nnub.gl.1. part.1.

‹F›ORMA eſt, quæ eſſentiam rei præſtat,l.Iulianus, §.ſi quis rem. ‹ad› exhibend. & quod de ſubſtantia dicimus, vt ſi in teſtamen‹to› deſit voluntas, vt quia furioſus aut impubes teſtatus eſt ‹g›enerali,C.de ſacroſ.eccleſ.aut in contractibus deficiat con‹ſen›ſus l. cum Aquiliana, de Tranſact. Quod & ad materiam ‹co›ntrahendum eſt. Nam & ea contractui perficiendo neceſ‹ſa›ria eſt, vt res ex venditoris, precium ex emptoris parte l. ‹in› venditionibus de contrah. empt. §. precium, Inſt.de empt. ‹Q›io qui actus ipſi, ſi horum aliquid deſiniat,omnino pereunt, ‹ir›rit.

‹F›ORMA,facies cuiuſque rei. Fere enim idem ſunt Vlp.de Seruit. ‹ur›b.præd. l. qui luminibus. Sciat ſe formam ac ſtatum anti‹qu›orum ædificiorum cuſtodire debere. Eſt & in iure, vbi & ‹re›gulam & modum ſignificat.

‹F›ORMA,modus,lex,conditio,l.10. ff.de pollicit. Quo caſu certa ‹fi›nis editio licita eſt, forma pollicitationi data ſeruanda eſt, Sic Vlp.l.2 § 2.ff.ad munic. Prat.

FORMA in pleriſque rebus materiæ præſtat. Hinc Labeo & Sabinus dicunt,abeſſe rem,cum abeſt forma.l.13. ff.de verbor ſignif.Ouid.lib Transform.2. Materiam ſuperabat opus. Alti puiatur Caius in l.mulieris de verb.ſignif. Plerumque plus eſt in manus precio: quam in re.Spieg.

FORMA quoque,lignum illud eſt, quo calcei informantur, Vlp. ad l.Aquil.ſed & ſi. Si forma inquit, calcei ceruicem percuſſit. Item tit. Locati, Item quæritur. Si forma calcei tam vehementer ceruicem percuſſerit, Nebriſſ.

FORMA cauſæ, ordinata ſeries eſt, rem ad ſubſtantiam deducens. Subſtantia vero, quæ primam rei eſſentiam præſtat. Solennitas, modus eſt,ſeu qualitas quædam rei accidens,qua actus fit ſolennis,Alciat.c.15.lib.5. Paradox.

FORMA mutui,vide Mutui forma.

FORMA priſtina,l.ſi quid C.de ſeruit.

FORMÆ pro ordinibus & decuriis quibuſdam intelliguntur, ſcrinis,C.de palat.12.ex Pyrrho, Prat.

FORMA iuris l.5. C. de ap.l.1. C.quando prouoc.l.15. C.de vſuf. Briſſ.

FORMA iuris fiſcalis pactis priuatorum conuellenda non eſt, iuxta Papinianum,in l inter debitorem,ff.de pact Spieg.

FORMAM Senatuſconſulti, quo tempore principes rerum potiebantur, vide in l. item veniunt, §. præter hæc multa ff.de pet; hæred.Spieg.

FORMA iuriſdictionis,pro modo, ſiue poteſtate qua ius alicui dicere permittitur.Calliſtr.l.31 ff. de falſ. Aut ſi plus meruiſſe videatur,quam ex forma iuriſdictionis pati poſſint,vt Imperatori deſcribatur, æſtimaturo quatenus coerceri debeat.Hot.

FORMÆ nomen latiſſime patet. Dicimus formam iuris,legis,edicti,Senatuſconſulti,l.7.§.ſi paciſcar l 42 ff.de pact l.22.ff.de minorib. l.1. C. de vendit. rer. ſi c.l.1.in fin.l. 5 C.ſi cert.per.l. 14. ff. qui ſatiſd.cogn. l.1.C.de vſufruct. l.1 C de rei vin. Et forma abſolute in l.31. ff de admin. tuto.l. 5 C de ſacroſ.Eccleſiis. Dicimus & formam contractus.l.7 §. ex contractu,ff. ſolut.matr.l.52. ff.de verb. oblig. Forma prouinciæ. l.7. §. ff. de interd.& relig.Briſſ.

FORMÆ actionum & effectus eis à lege attributi, ſunt ipſarum (actionum) naturalia priuilegia. Goth.ad l.2.in princ.ibi,ſuis tamen naturalibus priuilegiis C.de conſtit.pecun.

FORMA cenſualis id eſt,regula,qua cauebatur,vt agri in cenſum referrentur l.4 ff.de cenſibus,Prat

FORMA agrorum l.8. ff.ad l.Iul.pecul. & Sicul. Flacc.& Hygen. ſæpe.Quod expoſui lib.4.antiquitatum,Briſſ.

FORMÆ aquæ ductus, id eſt conceptacula quælibet, quibus diſtinguitur aquæ ductus,quæ Græci δοχεῖα l.27.§ ſi quid cloacarij,ff.de vſufr.& aquæ forma in l.39. §.hæres ff.de leg.libr. 1.& in l.3.& l 6. de aquæduct. l.11. C. & apud Frontin.in lib.de aquæduct.non ſemel.Sed & in Itinerario Anton. Nunc nomina aquarum,quæ vſibus æternæ vrbis formarum conſtructionibus aduectæ ſunt, indicemus. Sic aquam formarum apud Caſſiod.lib.3. Variar. epiſt. ad ſenat. vrb.Roman.& formarum curam apud eundem authorem lib.5. Variar epiſt.ad vniuerſ. poſſeſſ. Harum formarum comes Romæ poſteriotibus temporibus conſtitutus fuit, vt ex notitia, quo loco de præfecto vrbis Romæ agit,& ex eodem Caſſiodor. lib.7. Variar. intelligimus,vb. formula comitiuæ huius traditur. Ex his efficitur, l.1. ff.de aquæduct.l 11. C. formarum meatus legendum eſſe: vt alij emendant, forinarum. Nam formas etiam per agros tranſeuntes eodem modo Vlp. dixit d. §. ſi quid cloacarij: Et tam ſulcum publicarum aquarum per agros meantium maceriis quibuſdam incluſum quam ipſam fabricam aquæductus,formam veteres appellant.

FORMA Edicti l.8.ff.de calumniatoribus,l.14 ff.qui ſatiſd.cogn. l.vlt.ff.de inſpiciendo ventre,l.4.C de his quæ vi.

FORMA perpetui Edicti l.1. C.vti poſſid.l.17. C.de furtis l.9.C.de collat.l.2.C.de condit.Briſſ.

FORMAS in quibus æra fundantur, dixit Plin.lib.36 c.22.Briſſ.

FORMALE precium in l.63.in fin.ad l. Falcid. alij formarum & præſcriptum, à contrahentibus interpretantur. Alij forma cenſuali definitum, in qua exactiſſima rerum inibatur æſtimatio, Briſſ.Prat.

FORMALIA iuſtificari dicuntur, quando examinatur an ſit rite appellatum,de quo ff.de appell.recip. & C.eod tit. Hodie,Zaſius ait,in bonis conſiſtoriis primo iuſtificantur formalia, antequam audiatur cauſa appellationis, in l.præſes prouinciæ,ff. de re iud.Spieg.Prat.

FORMARE actionem, l.7.§.quinimo, ff.de pact.l.15 ff.de negot. geſt. Formari etiam contractus dicitur pacto quod ineſt,formamque, ac legem & modum dat l.10. C.de iure dotium Formare inſtrumentum, concipere eſt, l.9. §.ſolent, ff.de pœn. Briſſ.

FORMARE nummos,falſa fuſione.vide l 2.de falſ.monet.

FORMARE punctum vocat Bartolus cum in concluſione ſcopum iuris in vnam aut paucas theſes reducerent,vel conſenſu partium, vel authoritate iudicis, vt ad principem referretur,ſi

magna & dubia admodum eſſet cauſa. Si leuior, ad aliquem iuriſperitum. Inde eſt titulus C. de relationibus. Ex quo multa præclara vetuſtatis veſtigia relucent, ad colligendam æquitatem. Prat.

FORMICAPES, vide Goth. in not. ad l. in pr. ff. de tigno iuncto.

FORMIDOLOSVS, qui formidat, & qui formidatur. §. ſi quis. Inſtit. de pupill. ſubſtit. l. ſi. C de iur. delib.

FORMITER iuratur, quando cum cauſa adiecta, vel cum expreſſione contractus iuratur. Informiter vero, cum cauſa iuramenti non exprimitur, Zaſio de act. paragraph. item, ſi quis poſtulante, Inſtitut. de act. Quod vt recte intelligatur, quia doctores vulgo, tum in explicationem dict §. item ſi quis poſtulante, tum in l. ſi quo patroni § ſi quis iurauerit ff. de iure iuran. errant hac in re, aduertendum eſt iuſiurandum quod iudiciale dicitur, duplici differentia præſtari, formiter & informiter. Formiter iuratur, quando ex cauſa, quæ nominatam formam contractus, aut delicti habet, iuratur, & hoc caſu pro iuriſiurandi conſeruatione, competunt duo remedia. Primum eſt, quod actio quæ alias dicta naſcitur ex tali contractu, poſt iuramentum redditur vtilis: quod quidem iuramentum plenam facit fidem, vtcunque contractus aut delictum non appareat. Exemplum, peto fundum à Titio quem ab eo emi, ſicut delata mihi ab ipſo iuriſiurandi conditione hoc iuraui: &c. iſta dicitur vtilis ex contractu: ante iuramentum potuiſſem agere aduerſus Titium directo ſed quia ego, ipſo deferente, iuraui, ideo conceditur iam mihi vtiliter propter ſacramentum, & hoc caſu dicor iuraſſe formiter: quia expreſſi cauſam quæ habet nominatam formam contractus, nempe emptionis. Et ſic de reliquis. Alterum remedium eſt actio in factum ex iureiurando: licitum eſt intendere quam malueris, idque vulgo receptum eſt. d. §. ſi quis iurauerit. Informiter vero iuratur, quando ex aliquo facto ſiue negotio informi ſeu innominato, iuratur, quod etſi non habeat propriam actionem, aptum tamen eſt ſecundum æquitatem parere obligationem: tunc cum nulla ſit nominata actio quæ vtilis dari poſſit, locum habet duntaxat hæc actio in factum iuratoria, item ex omnibus actionibus realibus, ſi iuratum fuerit, nulla præter hanc exerceri poteſt actio quemadmodum Oldendorpius tradidit nouiter in ſuis claſſibus. claſſ 1. act 9. & habemus in l. ſed etſi poſſeſſ. & in l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiur. Male ergo interpretes iuris vulgo autumant, informe iuramentum eſſe, cũ cauſa iuramenti nulla exprimitur, vt ſi iurem ſimpliciter, Titium mihi debere decem: nam tale iuramentum à probo iudice non debet admitti, niſi iurans referat ſe ad acta iudiciaria. Fefellit autem eos, vt ibidem Oldendorpius ait, phraſis horum verborum: ſi iurauero te Stichum mihi dare oportere: non bene ab ipſis intellecta. Nam iuriſconſulti non hoc volunt, quaſi tam nuda iurandi formula ſufficiat, ſed quod totam actionem in perſonam cum ſua cauſa tali compendio loquendi ſignificare ſolent. Informe ergo iuramentum intellige, non quod nullam, ſed quod innominatam cauſam complectatur, facit l. iuriſgentium. ff. de pactis quia in iudiciis nihil debet admitti, ſine cauſa generali ſiue ſpeciali. Ita Oldendorpius claſſe 1. act. 9. Mynſingerus in §. item ſi quis poſtulante, à num. 16. vſque ad num. 30.

FORMVLA à forma diminutiuum eſt, prorſus tamen à corpore abhorret, & accipitur pro præſcripto, norma vel nota: Item pro actione apud Paulum l. ſi ſeruus, ff. de furt. Si ſeruus nauem exerceat, non voluntate domini de eo quod ibi periit, vulgaris formula in dominum danda eſt, hoc eſt, actio in factum, ex edicto naut. caup. ſtabul quæ oritur ex recepto. Prat.

FORMVLAS latini auctores pro actionibus accipiunt: quas ne populus vt vellet, inſtitueret, certas ſolenneſque eſſe Romani prudentes voluerunt, l. 2. §. his legibus, ff. de original. iur. Cic. pro Roſc. Comœd. Sunt iura, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ, aut in genere actionis erraret. Expreſſæ ſunt enim de vniuſcuiuſque damno, dolore, incommodo, calamitate, pubice à prætore formulæ, ad quas priuata lis adcommodatur. Quintil. declamatio. 260. Si tolerabile formula erraret in petitione pecuniæ. Sic formulæ familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum ab Vlpian. dicuntur in Inſtitut. tit. 19. & vulgaris formula pro actione de peculio in l. 42. ff. de furt. Et damni dati formula apud Plinium libr. 9 cap. 59. pro actione damni iniuriæ: de qua & Quintil. declamatio. decimatertia ſentiens, & tamen, ait, quis indignetur apes formula vindicari? Et formula Fabiana apud Paulum lib. 3. ſentent. tit. 3. Et formula iniuriarum apud Sueton. in Vitell. cap. 7. & Senecam lib. 6. controuerſ. Formula item ad exhibendum apud Plin. libr. 5. epiſtol. ad Tranquill. & formula Hypothecaria, ad quam Marcian. librum ſingularem ſcripſit, vt inſcriptiones multarum legum teſtantur, & formula de dolo malo apud Cicer. libr. 3. offic. Sic formulas accipio apud Quintilian. libr. 7. cap. 4. Sed etiam in formulis, ait, cum pœnariæ ſunt actiones, nos ita cauſam partimur, an commiſſa ſit pœna, an exigi debeat. Sic & à Tacito in libr. de oratoribus vſurpatur. ... demque ſenſu accipio quod ab Alpian. in Inſtitut. titu ſcribitur, fideicommiſſa non per formulam peto, id eſt, o nario iure per actionem à prætore datam extra ordinem gnitione prætoria. In ordinariis enim tantum iudiciis, mularum conceptio ſpectabatur: in extraordinariis non i l. 47. ff. de neg geſt. Hinc & ſub formula iudicare dicebat iudices à prætore dari, qui formulæ cancellis adſtringe tur. Sic enim ille in lib. 2. de Clemen. Clementia, ait, libe arbitrium habet, non ſub formula iudicat. Quintil. lib. 1. priuata quoque iudicia ſæpe vnum iudicem habere mul diuerſis formulis ſolent, ita atrocitatem formularum eundem auctorem accipe lib. 7. c. 1. & formulam fiduciæ Cicer lib. 7. epiſt. ad Trebat. Formularum autem nomen e ad alia pertinebat. Nam & ſtipulationum & teſtamento formulæ vocabantur. Cæterum qui formulas concipie formularij vocabantur à Quintil. lib. 11. cap 3. ad fin. Ci formularum cautorem vocat lib. 1. de oratore. Formula c re, vide ſupra in verbo cadere, Briſſ.

FORMVLAM intendere, pro dictare actionem, ſeu dictare i cium: & formula excidere, pro cadere cauſa, apud Se nium, Prat.

FORMVLÆ iuris, id eſt, ſolennitates tantum antiquæ circa a nes, ſublatæ ſunt tandem ab Impp. Conſtantino, Theod & Valentiniano, non ipſa actionis formula, vt quidam e marunt, & quidem magno ſuo errore, & litigantium inc modo: Nam ſi ex facti ſerie, quantumuis bene narrata nullam aut ineptam colligas concluſionem, quæ haud quam à ſpeciali actionis inueſtigatione oritur, totus lib corruit, vt probat Iaſon multorum teſtimoniis in l. 1. ff. dend. Prat.

FORMVLÆ, quæ & actiones dicebantur, erant ſolemnium borum conceptiones, quibus eadem in re populus Rom vti conſueuerat. Vulgus hodie ſtylum formulariúmve a lat. Earum autem Iuriſconſultos principes & tanquam a tectos fuiſſe, nemo neſcit. Tales formulas ex diutina vet ſcriptorum obſeruatione plurimas, deque variis materiis ceptas, collegit Hot. Confer lexicon verborum Brederod verbo formula. Vide & infra in adiectis Lexico.

FORMVLA familiæ erciſcundæ communi diuidundo, finium gundorum apud Vlp. tit. 20. reg. Briſſ.

FORMVLA de dolo malo apud Cic. lib. 3 offic.

FORMVLA Fabiana apud Paul. lib. 3 ſent. tit. 3.

FORMVLA ad exhibendum apud Plin. epiſt. 11. lib. 5. Briſſ.

FORNACARIVS ſeruus, & fornacator: qui ignis in forn fornace accendendi curam habet. Fornacarius ſeruus, vt tat Budæ. in l. 27. §. 5. ad l. Aquil. Idem erat qui piſtrinati piſtor. Nonio fornum & fornaces dicuntur à forno, qu calido, vnde forcipes, quod candens teneant ferrum. de vita populi Rom. Cocula, quæ coquebat panem, ſub cinere, poſtea in forno: cuius vtriuſque vocabul forno ductum, id eſt, à calore. Vlpian. l 27. §. 5. ff. ad l. A ſi fornacarius ſeruus coloni ad fornacem obdormiſſet, la fuerit exuſta, Paul. lib. 13. & 14. ff. de inſtr. vel inſtr. In mento balneario legato continetur & fornacator. Vtro tamen fornicarius & fornicator legitur, non recte, quum nice fornicator, à fornace fornacator declinetur. Hot. Turneb. aduerſ. lib. 8. c. 9.

FORNACATOR, l. 14. ff. de inſtructo vel inſtr. qui vt quida terpretantur in balneo ſuccedendæ fornacis & camini c gerit, Briſſ.

FORNICARI, non eſt proprie ſtuprum inferre, ſed op quod ad ſpeciem fornicis fabrefacere: quod vocabulum nice deriuat Calepinus: ſed reclamante Inſulano, quod bis nomina deriuare ſoleant. Vnde à fornicari venit f Spieg.

FORNICARI in l 17 §. fiſcus, ff. de vſur. opifices ſunt & pro ſiue inſtitores qui tabernas à fiſco conducunt ſub fornic id eſt arcubus, vt ibi merces ſuas venales habeant. Flor libri habent Foricarij: quod ſi rectum eſt, Briſſonius eos ſignificari, qui foricarium vectigal à fiſco conduce de quibus Iuuenalis Satyra tertia commeminit.

—— Et verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reuerſi
Conducunt foricas. ——

Conſtat autem vrinæ vectigal à Veſpaſiano Romæ impoſ fuiſſe, Prat.

FORNICATIO cum meretrice vel concubina eſt mortale catum, & à iure diuino prohibitum: licet quidam vulga ignorantes credant oppoſitum: quod eſt falſum: vt not. norm. in cap. inter opera ad fi. de ſponſ. Old. & Prat.

FORNICATIO eſt cuiuſlibet illiciti coitus genus, qui fit ext xorem legitimam, ſpecialiter in vſu viduarum, meretric vel concubinarum, Prat.

FORNICATVM opus dicimus, quod ſit concameratum, ſe forn

formam teſtudinis factum id ſi anguloſos receſſus habeat, Anagliphum appellari ſoler: quam Græci, Budæo teſte, in lege. ſi inquilinus. ff. locati. Cameram vocant Fornix, arcus, teſtudo. cognata ſunt vocabula, ſed tamen nonnihil inter ſe differentia, vt ibi indicat. Spieg.

ORO cedere, Argentarij, Meſulariique dicebantur, qui actum ſuum deſerebant, &, vulgo loquimur, Bancham ruptam aut fallitam faciebant, ab eo quod circa forum, eorum tabernæ poſitæ eſſent. l. 7. §. quoties ff. depoſiti, & l. vltim. ff. de curat. bon. dan. Seneca lib. 4 de benef. c. 25.

ORO Interdicere plus eſt quam aduocationibus, l. mortis cſt. § 1 ff. de pœnis.

ORO te para hoc eſt ad forenſes actiones ne imparatus accedas. Spieg.

ORPICEM cuius meminit cap. vnic. §. Si quis quinque de pac. ten. & eius violat. in viſib. feud. qui accipias docet Archidiaconus cap. in ſcripris octauo, quæſtione prima. Prat.

ORTE. id eſt, verbi gratia ſeu, vt puta. l. 15. § vlt. ff. de pignoribus l. 16. ff. de iure dotium. l. 7. §. ſicut autem ff. de interd. & relegat. Briſſ.

ORTE non eſt nota dubitationis, ſed aſſertionis c. 2. ibi gloſſa extr. de teſtam. Io. Bello. Etym.

ORTIDIANVS fundus vide l. 7. C de legat.

ORTIVS, pro multo magis, in l. 2. in fi ff. ne quis eum, qui in ius l. pen. ff. ſi quis cautio. l. 2 § item ſi filij fam. ff. famil. erciſc. l. 3. §. vlt. de vſu & habit. l. 5 § ſi pupillus. ff. de reb. eor. l 15. ſi negauerint, ff. de adult. l. 3. § vlt. ff. vſusfruct. quemadmodum cau. Briſſ.

ORTVITO, item fortuitu, hoc eſt caſu: vulgo dicunt ex caſu fortunæ.

ORTVITVS caſus, intelligitur id quod ita accidit, vt hominis conſilio, cura, ac diligentia prouideri aut præcaueri non potuerit vt ſatis Vlp. iudicat in l. 2 § ſi eo tempore. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuit. pertinent. Obſeruandum autem quod caſus fortuiti vel natura accidunt, vt maris tempeſtas, congelatio, grandinatio, fluminis impetus, aduerſa veletudo: ad hæc mors: quæ ob id fatum dicitur, vt ait Pyrrhus. vide gloſſ. ſingularem Aret. in §. 1. de capitis diminutione Iuſtitut. vel hominis facto contingunt vt latronum inſidiæ, hoſtium incurſus, vis etiam priuata improuiſa, iudicis iniuria, vel iniqua ſententia, falſa teſtium depoſitio atque teſtamenti falſificatio, & his ſimilia quæ interpretes ſparſim indicant. Spieg.

ORTVNA vocabulum medium eſt: ſed cum fortunam ſolam dicimus, intelligendus eſt inopinatus proſperæ cuiuſdam rei euenius. Sic theſaurum fortunæ donum appellamus. l. ſi is, qui in aliena. §. communis ff. de acquir rer. dom. & §. quod ſi ſeruus, ibid. Sic fortunam vniuerſorum debitorum ſuſcipere l. 11. de vſuris. Fortuna aliud dedit, quam cui operam dabat. Prat.

FORTVNA ſingulari numero pro facultatibus & opibus. l. 40 §. 1 de ſtatu lib. Argentarius coactor cum pene totam fortunam in omnibus haberet, ſeruis actoribus libertatem ita dedit Si ad meliorem fortunam peruenerit l. vn. §. cum autem. C. de rei vxor. act Prat Briſſ.

FORTVNÆ regnum. Seneca: in regnum fortunæ & quidem durum peruenimus, Gothofred. ad leg 1. Cod. de emendand. ſeruorum.

FORTVNAM curiæ ſubire. l. 9 §. 1. C. de natural liber. & matribus fortunam iurgandi experiri. l. vnic. C. quand. Imperat. inter pupil. vel viduas.

FORVM. Seneca autor eſt, triplex forum Romæ olim fuiſſe. Sic enim libro ſecundo de ira, adiice, inquit, publica periuria gentium, circum ſcriptiones, fraudes, inficiationes, quibus, tria non ſufficiunt fora. Sex vero modis intelligitur forum vt tradit Feſtus. Primo negotiationis locus, vt forum Flaminium, forum Iulium, ab eorum nominibus, qui ea fora conſtituenda curarunt, quod etiam locis priuatis, puta in agris & viis, fieri ſolet. Secundo in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi debent. Tertio cum is qui prouinciæ præeſt, forum agere dicitur, cum ciuitates vocat, & de controuerſiis, earum cognoſcit. Quarto cum id forum antiqui appellabant, quod nunc veſtibulum ſepulchri dici ſolet. Quinto locus in naui, ſed tunc maſculini generis eſt, & plurale. Sexto fori ſignificant circenſia ſpectacula, ex quibus etiam minores forules dicimus. Inde & forare, foras dare, & fores, ac foras & forecula, id eſt, oſtiola dicuntur. Hæc Feſtus. Prateius. Forum autem ponitur pro territorio cuiuſque iudicis, intra quod poteſt, in facinoroſos animaduertere, l. ſi pupillus. §. territorium. ff. de verbor. ſignificat. Item eſt locus, vbi ius redditur, ſeu eſt exercendarum litium locus. cap. forus. extr. de verbor. ſignificat. Forum etiam eſt, vbi domicilium reus habet, vel vbi habeat tempore contractus initi: vnde illud eſt, actorem forum rei ſequi. l. 2. Cod. de iuriſdict. omn. iudic. l. actor. C. ob in rem act. facit pro hoc lex 1. 2. & 3. ff. de bonor. authorit. iud. poſſid. Per forum etiam interdum ſubſellia intelliguntur, hoc eſt iudicia publica, quæ exercebantur ſubſidio, aut certe ex eo loco, vnde cœlum facile perſpici poſſit: quod vel Cicero ſatis indicat pro Rege Deiotaro. Dictum autem eſt forum (vt M. varro grauiſſimus author ſcribit) libro primo de ling. Latin à ferendo, quod in eum locum litigantes controuerſias deferant, ſicuti negotiatores res quas vendere cupiunt. Baſilica olim dictum Græca imitatione: ſic enim Baſilica ſolebat ædificari, vt in ſuperiore parte iudicia, in inferiore negotia exercerentur. teſte Vitruuio. Et hodie quoque hæc forma fori ſeruatur multis in locis.

FORVM autem non dictum eſt à fando, neque à Phoroneo rege, vt hanc Iſidori ſententiam docte refellit Alciat. in c. 24. ſecundi diſpunction. Anchot. Prat.

FORVM appellat Quintilianus, in quo iudicia publica exercebantur. Idque Iſidorus probat in lib. Etymol, cuius tranſeripſere verba pontifices in d. c. forus. vnde Fori ius l. 8. qui ſatiſd cognant. Et.

FORVM Boarium, Piſcarium, in quo boues vel piſces væneunt, Quæ omnia, inquit Varro in vnum locum contracta, poſtquam ædificatus eſt locus, appellantur macellum. Prat.

FORVM, conciliabulum. Liuius per fora & conciliabula, omnia quæ extra vrbem erant, maiora & minora oppida, caſtella & loca intellexiſſe videtur, in quibus eſſent conuentus aliqui iuridici, prout annotat Turnebus libro primo aduerſarior. capit. vndecimo. Alias forum erat locus nundinationis & negotiationis: vbi etiam ius dicebatur, vt forum Flaminij, forum Iulij, forum Licinij, ab eorum nominibus qui ea conſtituenda curarunt. Conciliabula vero cum loca eſſent, in quibus ius diceretur & in concilium veniretur, tamen foris inferiora erant, interdum tamen in municipij ius aſcendebant.

FORVM ſuarium in l. 1. de offic. præf. vrb. §. cura carnis omnis. vide hic Budæum. Spieg.

FORVM competens, *handmahl, ein bequemliche, ordentliche gerichßtat.* Quaſi quis eo loco ſe iuri obtemperaturum manu propria iurauerit. vnde dicitur: *handmahlbevveiſen*, pro eo quod eſt, *ſein Herkommen bevveiſen.* Verba ſunt ſignificantiſſima, venerandæ antiquitatis, nec ſplendorem verborum, ſed rem curamus.

FORVM competens, id eſt, proprium, congruens: forum incompetens, incongruum, alienum. Gothofr. ad rubr. de iuriſdict. omn. iudic.

FORVM competens, cui parere neceſſe habemus, eoque cogi poſſumus, tot. tit. ext. de foro competente. vbi vide Felin. & Panorm.

FORVM diadematicum apud Varronum videtur eſſe appellatum illud Piſæum iudicium, quo victoribus diademata & coronæ tribuebantur. Piſis inquit. diadematico foro præſtatur virtuti laus. Prat.

FORVM neutri generis eſt, & dictum ab eo, quod controuerſiæ & res venales illuc ferantur. Iſidorus tamen forus dixit, dict. capit. forus. ſicut & Lucillius, Pomponius, Attellanarius & Marcus Victorinus, vt refert Gothof. ad dict. rub C. de iuriſdict. omn. iudic. ſed eruditiores forum: vt forum Iulium. forum Cornelium, de quo Prudentius Poeta illo verſu:

Sylla forum ſtatuit Cornelius.

Hoc Itali vrbem vocitant. hodie tamen Immola vocatur, vrbs notiſſima: licet quidam refragentur, inter quos Blondus, & cum aliis Felyn. in cap. ſignificante. in vlt. verbis de reſcript. & in hanc ſententiam noſtram contra Iſidorum. venit Alciat, in lib. 2. Diſpunct. capite vigeſimo quarto Cotta & Old.

FORVM agere ſeu conuentum, quæ locutio in Cicerone lib. 3. epiſtolar. familiar. & ſeptimo Act. in Verr. frequens eſt, dicebatur, qui prouinciæ præerat cum ciuitates vocabat, & de controuerſiis eorum cognoſcebat auctore Feſto libro ſexto, vide paulo ante. Seneca autor eſt Seruius ad illa Virgil. 5. Æneid. verba. indicitque forum, id eſt, tempus & locum agendorum negotiorum deſignat, qui conuentus vocatur. Quod verbum apud Cæſarem & Plin. ſæpenumero reperies. Briſſ.

FORI diſputationem Pomponius in nobili illa l. 2. origin. iur. Old. exponente, accipit, pro applicatione legum ad commoditatem Reipublic. cuius negotia in foro tractati ſolent. Dicimus enim in foro diſputare, ſicut vti foro, diſeruire foro, Spieg.

FOSSA eſt receptaculum aquæ manu factum, l. vnic. ff. vt in flum. publ. l. vn. in fi. ff. de ripa manu. l. 1. §. c. ff. de aqua cottid. l. 26. ff. de dam. infect. Foſſæ agrorum ſiccandorum cauſa factæ. l. 1. §. ſed & foſſas & §. vlt. & l. 2. §. 1. & l. 24. ff. de aq. & aq. plu Briſſ.

FOSSARII qui ſunt, vide Gothofr. ad l. 4. Cod. de ſacroſanctis eccleſiis.

FOSSATVM pro foſſa & vallo, quo caſtra cingebantur, vel (vt alij volunt) pro ipſis caſtris: quia foſſa cingi ſolebant, in l. 3. §. is qui in exploratione. ff. de re milit. Veget. libr. 4. cap. 116. Muſculos dicunt maiores machinas quibus protecti bellatores ſi lutum obſuerit, aut ciuitatis foſſatum, apportatis lapi-

dibus,lignis, ac terra non ſolum compleant, ſed etiam ſolidant.Suidas.πλήττοντο φωσάτον, Conſtantin. lib.6.epit.iit.5. τὰς ἐν φοσάτῳ κλίπτοντες εἰ μὴ ὅπλα σφοδρῶς περισπεῖρομεν τὸ πτεῖσαι.In libello etiam Variorum auctorum de limitibus ita ſcriptum eſt: Foſſatum deciſum, paruum in fine pro termino poſuimus.Briſſ.Prat..Vide & Goth.in noth.ad l.18. C.de epiſc. audient.

Fossatvm recentiores ſcriptores vocauerunt caſtra, Capitolinus in Gordianis, caſtra omnia foſſato circuibat. Quia & apud Suidam hoc vocabulum reperitur. & Apud leonem Imperatorem,vt annotauit Turnebus aduerſarior.lib 2.c.13.

Fotiniani l. 5 C. de hæret.à Fotino Gallogræciæ Smirnæ epiſcopo, de quibus iu catalogo Hæreſ.& Iſidor.lib.8. Etym.c. 5.Briſſ.Prat.

Fovea pro ſcrobe ferarum venandarum cauſa facta.Paul.ad l. Aquil. Qui foueas vrſorum, ceruorumque capiendorum cauſa faciunt,ſi in itineribus fecerint,eoque aliquid deciderit, factumque ſit deterius,lege Aquilia obligati ſunt,Spieg.

F R.

Fraces,lege Amurca.

Fractvm,interdum diſſolutum ſignificat. contineturque ſub verbo Rupiſſe,l. Marcel. de verb.ſig.l.ſi ſeruus ſeruum. §.inquit lex ad l. Aquil.Spieg Prat.

Fraganæ,plagiarij, qui ingenuorum liberos aut ſeruos alienos vendunt,vel ſupprimunt, Gothof.ad rub.C.ad l.Fab de Plagiar.

Fragile conſilium.l.1 ff.de minoribus.

Fragilitas humana l.6.§ ſicubi,ff.de offic.præſidis.

Fragilitas mulicbris l.12.C qui potior.in pignore.

Fragilitas ſexus l.18.C.de donat.ante nupt.

Fragmentvm, pars fractæ .e. Vlp.Alphenum denique ſcribere ait, poſſe ita agi, ius ibi non eſſe,in ſuo lapidem cædere, vt in meum fundum fragmenta cadant.l.ſi autem.§.Ariſt.ff.ſi ſeruit.vindicet.Spieg.

Fragor, ſonum rei duntaxat fractæ proprie ſignificat, eſtque fictium verborum à ſono.Spieg.

Framéa penultim. correpta accipitur pro lancea ſeu haſta,de qua meminit Iuuenal.Satyra decima tertia,dum dicit:

Et Martis frameam & Dyrtes ſpicula vatis.

Atque in lectione Zachariæ Prophetæ capite decimotertio: Framea,inquit, ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi. Et ita debet intelligi locus Vlpiani in l.3.§.armis ff.de vi & vi armata, licet aliqui aliter intelligant.Goth.in iam dict §.armis.2. frameam interpretatur haſtam anguſto breui ferro. Iſidior 18.orig.6 Spatam interpretatur & gladium ex vna parte acutum:Framæ meminit & Tacit.lib. de moribus German. Eques.inquit,ſcuto & framea contentus erat.

Franci.Alberic.in hac dictione auſpiciatur regnum Francicũ à Carolo Magno : quod de Romano imperio intelligi non poteſt. Nam priſci Francorum Reges,puri puti Germani poſt præſtantiſſimos quoſque Imperatores armis eorum exerciti, etiam toties ab eis repreſſi, nec virtuti illorum cedentes, tandem potiti Galliis, Belgica & Celtica regnare ibi cœperunt.Spieg.

Franciscvs Accurſius,nobilis Iuriſconſultus, Florentiæ natus ius ciuile Bononiæ,anno à Chriſto nato 1225 magna cum ingenij atque induſtriæ laude profeſſus eſt Gloſſas in omnes iuris ciuilis libros ſcripſit, magnopere adiutus iis, quas ſuperiores iuriſperiti, Irnerius, Bulgarus, Martinus,Placentinus, Ioannes,Azo multifariam adſcripſerant. Præceptoribus vſus eſt Ioanne, qui Gloſſator vulgo nominatur, & Azone. Filium reliquit Franc. Accurſium,qui eodem in loco Ius ciuile interpretatus eſt,patriſque Gloſſas locupletauit. Prat.ex Hotomann.

Frangere fidem,l.10.ff.de in ius vocando fidem contractus l. 6.C.de hæred. vel act. liberalitatem captioſam interpretatio prudentium fregit l.5.ff.de Tranſact.

Frater & ſoror, in tranſuerſali linea ſunt in ſecundo gradu, iuxta leges Cæſareas: ſecundum Pontificias conſtitutiones in primo. Quæ ſit huius differentiæ cauſa, exponunt interpretes.Iuris Cæſarij ſupputatio valet adhuc in hæreditatibus ac tutelis:Pontificij iuris,in matrimonio,Spieg.Prat.

Frater per vtrumque parentem accipitur, id eſt, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per vtrumque,id eſt, ex vtroque eodem parente. Sed hic numerum non auget.Paul.in l.Iuriſconſ.ff de gradibus & ad finibus.Oid.Prat.

Fraterne,id eſt,ex officio fratrum, vt fratres facere decet. Fraterne amare, pro eo quod eſt, tanquam fratrem amare. Extat apud Ciceronem in libr.1. epiſtolarum ad Atticum. Hinc fraternitas in lege 13 §.2.C.de legit.hæred.l.13 cap.pro bat:Et fraternum conſortium, in l.11.C commun.de ſucceſſ.

Fratres vocamus, qui eodem patre,vel matre cadẽ nati ſunt, & tamen Fratrum filij, qui proprie patrueles vocantur,etiam fratres dicuntur. Velleius Paterculus libro ſecundo. C ..a eadem tempora,inquit duo (ſic enim legendum eſt) M ... ll fratres vno die triumphauerunt. Non minus clarum exemplum,& adhuc vnicum Fuluij Flacci eius qui Capuam ceperat,filiorum : Sed alterius, in adoptionem dati. Nam conſus Metellorum, patruelium, non Germanorum fratrum fuit. Hinc factum, vt apud Accium Plautum in Pœnulo: alterius patruelium filius, alterum patruelem, quem Iuriſconſulti propriorem ſobrino dicunt: velut patris fratrem,patruum vocet.Cutr.lib.2.ἀνεχρῶν tom.2 c.41.

Fratres etiam eodem patre geniti conſanguinei dicuntur, tum noſtris legibus,vt probatur ex l.1 § conſanguineos. ff. de ſuis & legit.cum ſimil.tum aliis ſcriptoribus,vt probauit Tiraquel.in tractatu retractuum,tit.1 §.7.gloſſ.9 in verbo *ou li gnagier*,num 4.incip.his igitur. Ex quo etiam Sophocles huiuſmodi fratres ſæpe vocat ὁμαίμους, veluti e uſdem ſanguinis: αἷμα enim ſanguis eſt,idem Tiraquel. in 15 l.connub.gloſſ 1. part. 15.

Fratres.Hebræi ſuo quodam more quoſlibet conſanguineos & cognationis propinquos appellant.& extra vſum noſtrum. Nam quis dicat fratres auunculum, & filium ſororis? Scriptura tamen etiam huiuſmodi cognationes fratres appellat: Nam Abraham & Loth: Laban & Iacob fratres ſunt dicti. cum eſſet Laban auunculus Iacobi. Ex D. Auguſtino in capite ſeptimo Euangelij Ioannis- Sed de ea re doctiſſime ſimul & copioſiſſime diſſeruit D. Hieronymus aduerſus Heluidium.Spieg.

Fratrem.dici, quaſi ferre alterum,ſcilicet patrem, notum eſt, aut eum qui familiam ſuſtinet: quare & Græcis φράτωρ h.e. contribulis eſſe videtur. Cicero fratrem pro ſororis marito vſurpauit. Pro domo ſua,& de reſponſ. Aruſp. Et hodie fratres dici vidimus eos, quorum alter alterius ſororem habuit in matrimonio: Siegel

Fratres aruales dicebantur, qui de finibus & terminis motis cognoſcebant. Sic enim vetus Gloſſa Aruale, Sod... ὅρων διαγινώσκοντες ἀγρῶν. Varro lib.4.de ling.lat Fratres aruales dictos ait, qui ſacra publica facerent,propterea, v. fruges ferrent arua: à ferendo & arueis.Prat.

Fratres germani dicuntur,ex vtroque parente,conſanguinei, ex eodem tantum patre, non etiam eadem matre : vterini cõtra, ex eadem matre & duobus patribus

Fratres gemini,non gemini fratres dicendum : tametſi non minus latine dicitur frater germanus,& germanus frater.Spie.

Fratres Imperatores l.33.ff.de pœnis.l.38.ff. ad l.Iul.pe adulteriis,§.qui alias.Briſſ.

Frater patruelis,filius patrui. Fratres patrueles, ſororeſque patrueles,dicuntur, qui quæue duobus ex fratribus progenerantur,vt apud Paulum traditum eſt in l.iuriſconſultis. §. eodem gradu,ff.de grad.Spieg.

Fratriæ,duorum fratrum vxores dicuntur.Græce εἰνατέρες,l. non facile.ff.de grad. Alciat.in l.ſuper.C.de tranſact.Prat.

Fatrimonivm, id eſt fraterna bona, Senec. in lib. notar.& Goth.ad rub.C.de bon.matern.

Fratris appellatione iuriſconſult. complectitur ſororem l. Lucius Titius §.quæſitum.de legat.3.Sed obſeruatu dignum, quod Iac.Butrigarius monuit, communem loquendi vſum aduerſari: quanquam fratrum nomen interpretatione extenſiua nepotes complectitur: vt annotatum eſt à Ioan. Adr.ad Speculat.de ſucceſſ.ab inteſt.refragatur tamen communis vſus Laicorum.ſecundum quem diſponentes regulantur.l.omnibus de verb.ſign.ex l.fund.eod.tit.l.Labeo. de ſupel.leg. cum concord.legibus: quinimo & ſoror fratris nomine quãdoque accipitur, vt apud Modeſtinum de pact.Tres, inquit, fratres Titius Mæuius,& Seia communem hæreditatem inter ſe diuiſerunt. Et paulo poſt, ſed Poſtea duo de fratribus, id eſt,Mœuius & Seia.Spieg.Prat.

Fratrvm alium conſanguinei ſunt, qui ſcilicet eodem patre nati ſunt, licet diuerſas matres habeant. Alij vterini, qui ex eadem matre tantum nati ſunt l.17.C.de inoffic.l. penult.ad ff.& l.vlt. C de legit.hæred 21. C.de exceſ.tut. Briſſ vberiorem de variis fratrum generibus explicationem, vide apud Cuiac.lib.6.obſeru c 17.

Fratrvelis, materteræ filius,Iſidor.

Fratrveles etiam conſobrini Iacob. Cuiac.d.lib.6.obſeru.c. 17.Spieg.Prat.

Fravdari hæreditate, pro priuare, excludere ab hæreditate ſemel ſcriptum.l.2.ff.de his quæ in teſtam.delent.Prat.

Fravdare nemo videtur eos qui ſciunt & conſentiunt.l.188. de reg.iur.Nec fraudantur creditores,cum quid non acquiritur à debitoribus. Sed cum deminuitur de bonis, l.177.de diuerſ.reg.iur.l.6 quæ in fraud.cred.Briſſ Prat.

Fravdat vectigal,qui merces non profitetur: vnde fraudati vectigalis crimen.l.8.ff.de public.Et fraudare annonam in l.1. ff.de leg Iul.de annon. & fraudati cenſus crimen.lib.1. C.de quæ Briſſ

Fravdatio,& fides contraria.Cic.in Caſtil.Ex hac enim parte pudor pugnat, illinc petulentia: hinc pudicitia, illinc ſtuprum hinc fides,illinc fraudatio: vide & ſ. Fraudi opponitur fides.

Fravda

FRAVDATIONIS cauſa latitat, qui hoc animo latitat, vt fraudet creditores, l.7.§.1. & §. ſed is qui ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.l.50. de peeul.Briſſ.

FRAVDATOR tam qui fraude alienat. quàm qui fraude accipit, l.ait prætor,§ pen.l.vlt.§.fi.ff. quæ in frau.cred. variè hanc vocem accipi Gloſſematarius declarat in l.Imperatores, de cura tor.bon.dand. Prat.

FRAVDATOR in l.vlt.C.de reuoc.his quæ in fraudis eſt, qui fraudandorum ſuorum creditorum cauſa debitorem ſuum acceptilatione liberauit donandi animo, non debitor qui liberatus eſt, qui etiam ſiue fraudem ſciſſet, tenetur creditorib.in ſolidũ, ſiue neſciſſet, non in quantum facere poſſet, ſed in quantum locupletior factus eſſet, l 6.§.in hoc, ff.quæ in fraud.cred.Prat.

FRAVDATORIVM interdictum, quo in fraudem creditorum geſta reuocantur, l.67. in princ. ff. ad Treb. l.69. de ſolut. cuius verba quædam referri videntur in l.68.ff. pro ſocio. Briſſ.

FRAVS multa ſignificat. Eſt enim aliquando deceptio, cùm quis videlicet perſuaſione falſa in errorem adducitur, à recta veluti via deductus τοῦτ' ἔστιν ἀπάτη, παρὰ τὸ ἀπάτην ἀπατῆσαι. ἀπάτη, ἡ ἐπάτη, ἀλλὰ πλεονασμῷ τοῦ π, ἀπάτη. Inde dictus ab ipſis Græcis ἀπατηλὸς deceptor, blandus, pellax, ἀπατηλὸς πιθανός, θελκτήριος, qui multum ad perſuadendum eſt potens. Significat item Fraus, τὸ κατασκεύασμα καὶ σόφισμα; Vt cùm aliud agimus, aliud ſimulamus & comminiſcimur, quod etiam dolum appellant. Vt apud ipſum Ciceronem de Pythio, qui cùm hortos ſuos Caio Cannio equiti Romano vellet vendere, vtque eundem Cannium emendi cupiditate magis incenderet, piſcatores ad ſe conuocauit, & ab his petiuit, vt ante ſuos hortulos poſtera die piſcarentur, vnde hortos ipſos longè pluris faceret: cùm tamen nulla his piſcatio, nulla aquatio eſſet. Celare itaque emptorem, quod venditorem dicere oportuit, fraus & dolus eſt. & contra bonam fidem, vt traditum aſt ab Vlp. l 1 § venit. ff. de actionib.empti Quare rectè mihi videntur Grammatici fraudem, ſicut furtum, ἀπὸ τοῦ φέρειν dixiſſe, quod qui dolo, fraudéque agunt, alienum auferunt. Detrahunt enim ius alterius & ſuum commodum augent alterius incommodo & damno, te.Brech.l.aliud eſt Fraus, ff.de verb.& rer.ſign.

FRAVS à pœna quomodo differat, vide infra Pœna & fraus.

FRAVS damnum eſt, quod vel mala fides aduerſarij vel ipſe euentus rerum adfert. Cuiac.ad l.iuriſgentium,§ ſed ſi fraudandi ff. de pact.

FRAVDIS interpretatio, vt Papinianus ait, ſemper in iure Ciuili, non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque conſideratur, l fraudis, ff.de reg.iur. Obſerua autem, quod Old.monuit, Papinian.eodem reſpexiſſe, quo reſpexit naturalis lex dum dicit, non concupiſces. Non deſiderabis aliena.Spieg.Prat.

FRAVDIS ſolius ſi mentio fiat, intelligendum de ea eſt, cui dolus ineſt.Connan. lib.5.c.5.n.2.

FRAVDIS ſignificatio latior eſt quam doli, cùm omne factum culpabile deſignet, ſiue calliditatem habeat cum machinatione decipiendi circumſcribendique cauſa coniunctam, & ita dolus ſit.iuxta l.1.dolo malo, & l.7.§ dolo malo, ff.de pactis: ſiue ſine machinatione, & ſtudio decipiendi vel circumueniendi ſit, vt in l.1.§.1.ff.ad l.Falc.Gœdd.ad l 181.n.6.ff.de verb.ſig.

FRAVS, à ferendo, deceptio, quæ alicui infertur. Apud veteres pro pœna ſumebatur, vt ſcribit Seruius in 11. Æneid & Vlp.in l.22. 2. de ædil.edil. At in l.aliud 131. de verb ſign. differre à pœna ait. Fraus enim ſine pœna eſſe poteſt. Pœna ſine fraude eſſe non poteſt: Pœna eſt noxæ vindicta: Fraus & ipſa noxa dicitur, & quaſi pœnæ quædam præparatio. Vlp.hic in d.l.131. fraudem ſine pœna eſſe poſſe dicit, quia omnis fraus damnum affert, & quicquid damno afficit, fraus appellatur. At non omne damnum pœna dicitur, cùm hæc ad vindictam criminis ſolum imponatur. Damnum autem eſt quicquid detrimentum aut moleſtiam exhibet alicui, etiam ſi non vlciſcendi ſceleris cauſa. Pœna verò ſine fraude nequit eſſe quoniam nulla pœna non damnum dat. Altera differentia eſt, quod pœna tantummodo eſt commiſſi criminis vindicta: aut fraus & crimen ipſum & criminis pœnam ſignificat. Vnde fraudem capitalem admittere, id eſt crimen capitale. Hæc ex Conn.lib.5.c.5.Hot.

FRAVS quando & per quæ fieri dicatur, differit fuſius Zaſius in §.item ſi quis Inſt. de act.

FRAVS dolum ſignificat, l.23.ff.de inoffi.teſt.l.63.ff. de rei vind. eóque hæc duo coniungi ſolent, l.3 in fi.ff. pro ſocio, l.10.C. de procurat. Fraus enim ſine dolo admitti non poteſt, Gœdd. ad l.181.n.6.ff de verb.ſign.

FRAVDIS (vt ait Tertull.in lib.1. de idololatr.) conditio ea eſt. ſi alienum rapiat, aut debitum deneget.Prat.

FRAVDEM pro damno accipi quidam putant, in l.33 ff.ex quibus cauſis maior.l.1.ff.de alien.iud. mut.l.18 in fi.de iud.Fraus pro incommodo & periculo, in fœdere antiquo apud Liuium libr. ... facisne metu Regium nuncium popul. Roman. Quiritium? Quod ſine fraude mea, Populique Romani Qu.fiat, facio. Sic paſſim, Ne ea res fraudi ſit. Hinc ſine fraude, in leg.1. ... ff.ad l Falcid. leg.26 §. hæc clauſula, ff.ex quib. cauſis maior.Prat.

FRAVS fit legi, ſenatuſconſulto, edicto, conſtitutioni. Fraudem legi facit, qui ſaluis legis verbis ſententiam eius circumuenit, id eſt, vbi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit, & quod diſtat ῥητὸν ἀπὸ διανοίας, hoc diſtat fraus ab eo, quod contra legem fit, l.29.& l. 30. ff.de ll. Exempla ſunt in l.7.in fin.ff.qui & a quibus l.63.ff.de condit & dem.leg.16. ff. de iur.patr.l.2 ff. de his qui ſunt ſui vel alien.l.7.§ prætor ait, ff de pact.l.3.§ pen. & l.7.in prin. & § mutui dationem, ff.de SC.Maced.l 8 § plane, & l 29.ff.ad Vell.l.vltim.ff.ſi famul.furt.fec.l.27. in fin.ff.de prob. Briſſ.

FRAVS fit legibus, quoties ab vno contractu vetito, ad alium peruenitur.Gothofr.ad Nou.Iuſt.123.cap.2.in fin. ibi: ſed etiam omnem cautionem pro hoc quoſlibet modo expoſitam, & idem gothof.ad l.5. C.de legib.

In fraudem legis iuriſque fidem accommodaſſe dicitur, qui vel id quod relinquitur, vel aliud tacite promittit ſe reſtituturũ ei perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere non poteſt, ſiue Chirographum eo nomine dederit, ſiue nuda pollicitatione repromiſerit, l.10.ff de his quæ vt indig. Et alias in tacitis fideicommiſſis fraudem legi fieri videri traditur, quotiens quis neque teſtamento, neque codicillis rogaretur, ſed domeſtica cautione vel chirographo ſe obligaret ad præſtandum fideicommiſſum ei, qui capere non poteſt, l.103 ff.de leg libr.1.l.3 ff.de iur.fiſc. Briſſ.

FRAVS capitalis pro crimine ſumitur à Iuriſconſultis in l.23 §.excipitur, ff.de ædil.edict. propter quam quis puniendus ſit. Sicque vſurpatur à M.Cic.lib.1.de orat.& in Rabir. Prat.

FRAVDI opponitur fides apud Cic.in Catil.& in l.aliud eſt fraus in princ.ff.de verb.ſignif. Fraus pro fruſtratione malitioſa, leg. fraudi de orig.iur. Prat.

FRAVDIS cauſa adſcripta conditio in l.37.ff.ad leg.Falc. dicitur, quæ fraudandæ l. Falcidiæ gratia adſcripta eſt. Similiter & in fraudem legis Iuliæ miſcellæ fit in l.64. ff. de cond. & demon. Briſſ. In fraudem fiſci alienat qui iam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum ſequitur, vel futurum proſpiciens vt damnetur, alienat.45. ff. de iur.fiſc. Cæterum ſi capitis reus filium emancipet, vt is hæreditatem adeat, non videbitur in fraudem fiſci factum quod adquiſitum non eſt, l.26. ff.de iur. fiſc.in fraudem fiſci adoptio facta videtur, etiam ſi non in reatu, ſed deſperatione rerum per conſcientiam metu imminentis accuſationis quis adoptet in hoc, vt ex bonis quæ ſe amiſſurum cogitat, portio detrahatur, l.vlt.ff.de bon.dam. Briſſon. In fraudem fiſci datæ libertates, l.45.§.à debitore, ff.de iure fiſci, l.11.qui & à quib.

In fraudem alterius facit, qui id non facit, quod in eius vtilitatem facere debet, Gothof. ad l.121.de reg.iur.per l.4.ff. quæ in fraud.cred.

Fit & fraus conuentioni, l.vlt.C. ſi manc.ita venier.

FRAVS etiam creditoribus & patronis fit. In fraudem creditorum manumittit, qui vel eo tempore, quo manumittit, ſoluendo non eſt, vel datis libertatis deſiturus eſt ſoluendo eſſe, l.10.ff. qui & à quibus, §.in fraudem, Inſtitut.quibus manumittere liceat. Briſſ.

FRAVDEM in alienationibus manumiſſionibúſve, quæ in creditorum patroni've fraudem fiunt, in damno pecuniario accipimus, l.1.§.& alias, ff.ſi quid in fraudem pat. Eámque quod ad libertatum præſtitarum cauſam attinet, & ex conſilio & euentu ſimul æſtimamus, l.80.ff.de diuerſ. reg.iur.l.4. §.ſi quis autem, ff.de fideicomm.lib. Inſt.quib. manumitter.non lic.l.5.ff. quæ in fraud.cred. Vtrobique verò in fraudem eſt, vt Theoph. Inſtitut.quibus manumitt. lic.& in §.item ſi quis in fraud.Inſt. de act.interpretatur. πρὸς βλάβην, καὶ ἀπάτην, καὶ περιγραφὴν τῶν χρεωστῶν Briſſ.

FRAVDEM facit, ſi quis quod facere debet non facit, leg.in fraudem facere, & l.ſeq.ff. quæ in fraud.cred.Prat.

FRAVDVLENTA venditio eſt, quoties venditor cum emptore colludit, l.9.ff.de reb.alie.l.46. ff.de fideiuſſ. Goth.in not.ad l.2.C. de præd.& al.reb.minor.

FRAVDVLENTER & ſegniter ſeparantur l.5. C. de ſuſpe. tutorib. Alterum enim ad dolum: Alterum ad culpam pertinet.Briſſ.

FRAVDVLENTER donare intelligitur, qui rem propriam ab eo cui donare ſtudet, ſibi donatam confitetur, Goth. ad l.7.C.de contrah.emp.

FRAVDVLENTVS vſurpator, idem qui malæ fidei poſſeſſor nihil repetit impenſarum, nihil retinet, imputaturus ſibi quare non abſtinuerit ab alieno, l.adeo quidem, §.ex diuerſo, l.qua ratione § ſed non vt literæ, ff.de acq.rer.dom.Prat.

FRENARE, tranſlatè pro cohibere & continere.

FREQVENS, eſt Paul. Parere, inquit, exceptioni rei iudicatæ, frequens eſt: hoc eſt, non inſuetum l. ſingulis, de except.rei iud.

FREQVENTARI dicitur quod frequens eſt atque vſitatum l.2.ex quibus cauſis maiores Briſſ.

FREQVENTARI Rempublicam, vide l.3.ante fi.C.de bon.liber.

FREQVENTEM populum & Senatum dicimus, non cum duo aut tres congregati ſunt, ſed cum bene multi, Connan.lib.1. cap.10. num.6.

FREQVENTER fieri dicitur, quod aſſidue fit, ff. de inoffic. teſtam. l. nam & his, de minor. l. & ſi ſine. Quandoque dicitur fieri frequenter, quod bis fit. in authentic. de defenſ. ciuit. ad fin. & ibi not. quandoque multories, exponitur, in prœm. decretalium §, ſane. Quandoque voluntarie, C. de vſur. pupill. l. 1. quandoque ſæpius, 18. quæſt. 2. non ſemel habetur hæc dictio extr. vt lit non conteſt quoniam frequenter, Prat.

FREQVENTES ire in alia omnia, pro frequentes diſſentire, *vngleich einziehen*. Neque ſolum ire in alia omnia, ſed & diſcedere & tranſire, eodem ſenſu veteres dicebant, Spieg.

FREQVENTIA, aſſidua frequentia, quaſi nonnullam præbet infamiam, l. item apud §. de iniur. Spieg.

FREQVENTER fieri dicitur, quod bis etiam terve factum eſt, Alb

FREQVENTISSIMA eſt hæc cauſa poſſeſſionis, in l. Fulcin. §. cum hoc edictum ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.

FRIBOLA quidam legunt in leg. ſolutum, 11. §. ſolutum, 5. ff. de pign. act. vbi alij Friuola, vide paulo poſt in voce friuola.

FRIBVSCVLVM in leg 32. §. ſi diuortium, ff. de don. inter vir. à diuortio ſeparatur, & leue iurgium ſignificat, vt oſtendit lex 31. ff. de iure dot. l. 27. ff. de pact. dotalib. Iſidorus friuolum videtur legiſſe. Sic enim lib. 9. Etymol. c. vlt. Friuolum eſt, ait, cum eo animo ſeparantur coniuges, vt ad ſe inuicem reuertantur. Nam friuolum eſt velut quaſſæ mentis & fluxæ nec ſtabilis. Fieri autem poteſt, vt ait Prat. Vt à friuolulculum, deducto à friuolum per contractionem factum ſit friuuſculum, inde V in B mutatione, fribuſculum, Briſſ. vlt. edit. friuuſculum legendum omnino cenſet.

FRICTRICES mulieres quænam ſint, vide Iuuen. Satyr. 6. Martial. 1. epigr. 58. Papon. 22. arreſt. 7. num. 2. Clar. 5. ſent. §. fornicatio, verſ. inter mulieres, Pet. Greg. 6. Syntag. 14. Gothofr. ad l. 20. C. ad leg. Iul. de adult.

FRIGIDVS. Frigidi dicuntur, qui ex naturalis caloris defectu coire non poſſunt. Quomodo accipitur in titulo, De frigidis & malefic. lib. 4. Decretalium. Aliæ ſunt etiam ſignificationes frigidi, quas relinquimus, quod ad præſens inſtitutum minus pertinere videantur, Auch.

FRITILLVS. Intereſſe nonnulli putant nihil inter turriculam & fritillum, quibus veteres vtebantur in teſſeris luſoriiſque tabulis: nec noſtri Grammatici inter iſta diſtinguunt, neque internoſcendi vllam afferunt notam. Turnebo autem videtur fritillus vaſculum buxeum longum & teres fuiſſe, è quo mitterentur teſſeræ, vel tali in tabulam. Idque ex eo apparere dicit, quod apud Senecam condemnatur Claudius alea ludere pertuſo fritillo, ſic enim fruſtra talos collegiſſe, cum ſemper caderent nullo retenti fundo, verba eſſe Senecæ, Tum Æacus iubet illum alea ludere pertuſo fritillo: & iam cœperat fugientes teſſeras quærere & nihil proficere:

Nam quoties miſſurus eras reſonante fritillo.
Vtraque ſubducto fugiebat teſſera fundo.

Idem & Pyrgum ſiue turriculam eſſe, è Martiale conſtare.

Quærit compoſitos manus improba mittere talos.
Si per me miſit, nil niſi vota facit.

Hæc annotauit Turneb. aduerſ. lib. 6. c. 3. vide & Gothf. ad rub. C. de aleator.

FRIVICVLVM videtur dictum à frio, vt friuolum, quod facile conteritur & comminuitur. Alij friguſculum legunt, quaſi a motis remiſſionem quandam. Quo fere in ſignificatu frigus quandoque dicitur à Cic & Fab. li. 6. Imperitia, ruſticitas & rigor & deformitas afferunt interim frigus, qua ſignificatione ψυχρότης dicitur quandoque à græcis, Connan. lib. 8. c. 11. n. 9.

FRIVOLA vaſa ſunt proprie fictilia quaſſa. Vnde verba friuola dicta, quæ minus ſunt fide ſubnixa. Iuriſconſ. in l. ſolutum, 11. §. pen ff. de pign. act. hanc vocem pro ſupellectili tenui & vili accipit, qualis eorum eſſe ſolet, qui in cœnaculis habitant, & in celebribus vrbibus in foro friuolaria eam venditant: quod noſtrate vulgus, *Gympelmarckt* appellat, Spieg. Sic vlus eſt Satyricus Satyra 5. Et ne te teneant Romanarum nomine rerum friuola. Senec. lib. 3 controu. Ego illos in friuola inuitaui noſtra, quæ illis meam promiſi domum, ſuam eripiant? Hinc friuolarij vocantur qui huiuſmodi ſupellectilem vendunt.

FRONDATOR, & qui arbores amputat, & qui è frondibus manipulos facit, hyemis tempore, ad paſtum animalibus offerendos, & qui manibus vitium folia euellit, quo ardor ſolis vuam maturiorem reddat. Ex Seruio. Spieg.

FRONS fundi, in l. 30. in pr. vt & frons agri in l. 56. in pr. ff. de adquir. rer dom. μετωποεχῶς dicitur. Quod vero antiquitus monumentis inſcribi ſolebat. In frontem pedes tot. In longitudinem tot pedes, ſepulchrum patere ſignificabat, interprete Acro. ad Horat. lib. Hor. Prat. Briſſ. prima fronte, id eſt, prima facie. Briſſ.

FRONS integra metaphorice per tranſlationem ſumitur pro integra perſona, id eſt, non infami, l. 4. ff. de pop. act. Cuiac. ad l. ſi cui lex ff. cui teſtam. fac. poſſ.

FRVCTVARIVS ager idem qui vectigalis intelligi poteſt, Inſulano teſte, Barbari vna cum Italis vulgo vocant cenſalem agrum, veluti ſi diceres, cenſualem. Niſi forte quis velit fructuarium habeti pro agro culto & fertili. Videtur tamen priori interpretationi citius accedendum. Spieg. Prat.

FRVCTVARIA ſtipulatio eſt, quæ vſuſfructus nomine interpo[...] tur, l 4. §. vlt ff. de verb. oblig. Briſſ.

FRVCTVARIA villa dicta, quod in eam fructus deuehantur, S[...]

FRVCTVARIVS, cuius eſt fructus. Vide Florentinum in l. ſi a[...] ſus ff. de vſufruct. Spieg.

FRVCTVARII iuris eſſe apud Scæuolam, l. vſufructuarium, [...] viuaniis, ff. de vſuſfruct. Spieg.

FRVCTVARIVS ſeruus, Iulianus intelligit eum, in quo quis vſ[...] fructum habet, ſed alterius eſt proprietas, Spieg.

FRVCTVARIVS & bonæ fidei poſſeſſor quomodo differant, v[...] l. qui ſcit, 25. §. t. ff. de vſur. & fruct.

FRVCTVARIVM, & Vſufructuarium aiunt quidam eoſdem e[...] Nam vtroque ſignificatur is, qui ius vtendi fruendi habet, v[...] l. vti frui & l. fructuario, ff. ſi vſufr. pet. Differunt tamen, q[...] fructuarius, fructus collectos nondum abſumptos aut diſſi[...] tos tranſmittit ad hæredes: vſuſfructuarius vero non, Conn[...] lib 4. c. 4. Fructuarius fundus, ſeruuſve in quo vſumfruct[...] habemus. Prat.

FRVCTVS generis nomen eſt, quo ea omnia, quæ terra gign[...] tur, proprie comprehendimus: atque eius duæ ſunt ſpec[...] quarum altera Frugum nomine appellatur: nimirum quæ [...] natæ fruges dicuntur, h. e. quæ ariſta & ſiliqua continent[...] 77. de verb. ſign. Altera vero generis ſui nomen obtinet: quicquid præterea ex terra natum ad hominum alimen[...] pertinet, complectitur, vt vinum, oleum, & arborum bacc[...] tem fœnum, arundo, cædua ſylua, l. 48. de vſuf. l. 40. de contr. emp. Poſtea vero fructuum appellatio generaliter ad omn[...] rei corporalis & incorporalis, prouentum relata eſt. Vnde m[...] cedes rerum, quæ locari ſolent, & omnes res ex quibus co[...] modum aut emolumentum aliquod percipitur, fructuum [...] cem obtinent, l. videamus de vſur. Iauol. in l ſi ff eod t. t. [...] ctus rei eſt, inquit, vel pignori dare licere. Et amicitiæ fruct[...] dicimus. Cicero eleganter, & amicos, ait, tanquam pecu[...] eos potiſſimum diligunt, ex quibus ſperant, ſe maximum [...] ctum eſſe capturos. Prat.

FRVCTVS a fruendo, vt Varro & Donatus ſcribunt; dicitur, qu[...] res hæ, quas fundus ferit, & quæ in fundo leruntur, fruant[...] Connan lib. 4. c. 1 n. 2.

FRVCTVS proprie eſt, quod ex ipſo rei corpore eiuſque vſu[...] fruitionem vtilitatemque poſſidentis fertur, renaſcitur[...] gœdd. ad leg. vſura 121. de verb. ſign. per ibi alleg. leg.

FRVCTVS, quantum ex Celſo & aliis colligi poteſt, eſt emo[...] mentum ex fundo, leg. item, §. 1. ff. de vſuf. & ipſo corpore [...] tum l. vſura de verb. ſign. quod inde percipi, & ibi renaſci po[...] l. diuortio §. ſi vir. ſolut. matr. Differt ab vſura & pœna. V[...] ab vſu dicitur, vt Varroni viſum eſt. Ea eſt lucrum ex conu[...] tione vſus nomine, vel propter admiſſam in ſoluendo mor[...] curo tempore ad ſortem accedens. Hoſtien. in ſumma. Pœn[...] græcis deſcendit: Nam illic ποινὴ ἐφικε [...] ἀπὸ τοῦ πονεῖν [...]. Eſt autem, ſicut ex iis, quæ Cato & veteres ſcribunt, docem[...] Certa vel quantitas, vel ſpecies, ſi contra quam cautum eſt [...] ctum ſit, promiſſa l. 4 §. Cato. de verb. oblig. Quid intereſſ[...] eo, quod in rem noſtram ſit, dictum eſt: ſicut Donatus tra[...] Id ego ex Iulio Paulo, & iis quæ Celſus & Tubero eam t[...] ſcripſere, nihil aliud eſſe opinor, quam iuſtam æſtimation[...] eius (l. ſtip. non diuid. de verb. obl.) quod mihi aduerſarij [...] cto aut culpa, vel damnum in rebus allatum, vel lucrum q[...] facturus eram, ademptum eſt. l. ſi commiſſa rem rat. hab. Q[...] interſit inter vſuram & fructus, paucis ex Domitio Vlpi[...] docemur. Nam Rei, fructus: Precij eſſe vſuram, l item, §. p[...] de petit. hæred. Curt. lib. 1. εἰκαστῶν, c. 22.

FRVCTVS in rubr. ff. de vſur. & fructibus intellige, qui terra, v[...] arbore procreantur: item prædiorum, pecorum, mancip[...] rum, iumentorum, vehiculorum, Gothofr. in d. rub. & vide [...] 10. 14. 15. 25. 18 leg. 38 §. 12. 13. 14. l. 46. 48. eod. tit.

FRVCTVS appellatione intereſſe quoque continetur, ff. ſi ſer[...] vend l. loci corpus, § ſi confeſſoria, & l. ſi forte, §. fi. Alber. C[...] ſeruandum etiam, cum agitur in rem, fructuum nomine c[...] tineri vtilitatem, tam ex fructu, quam vſu prouenientem. cum iu rem, ff. de rei vend. Spieg. Prat. Sæpe fructus pro vſu[...] ctu ponitur, Cuiac. ad l. 38 §. ſi quis ita ff. de verb. oblig.

FRVCTVS dupli. de quib. Paulus ſcribit l. 5. Sent. tit. 9. ij ſunt, [...] ab Vlpiano maiores fructus dicuntur in l. 6 §. vlt. ff. mand. id [...] ex 12. Tab. originem duxiſſe putat Cuiac. li 5. obſeru. & em[...] dat. cap. 21.

FRVCTVS aridi ſunt, qui ad inuicem commixti non confund[...] tur, vt meſſes, l. vlt §. vlt. ff. de iur. fiſc. l. 15. C. Theo. de ſuſce[...] 1. C. Theod. de vſur. Liquidi vero qui confunduntur, vt vin[...] mel & ſimilia, §. ſi duorum, & §. quod ſi frumentum, Inſtit[...] rer. diuiſ. vide in aut. nullum credend. agric. tenere illius [...] ram. Prat.

In FRVCTV, Partuum ancillæ non eſſe, exploſa veterum quor[...] dam ſententia obtinuit l. 63. de vſuf. §. partus. Inſt. de rer. [...] uiſ. l. 27. de petit. hæred. l. 22. §. ſed enim, ff. ad Trebell. Itaq[...] fruc[...]

ructibus partus & partuum partus ſeparantur, l.4.ff.de vſur.l. ..ff.quod met. cauſ. Abſurdum enim videbatur hominem in uctu eſſe, cum omnes fructus rerum natura, gratia hominis omparauerit d.§.partus, Inſtit. de rer.diuiſ.

..CTVS omnis in omni actione definiendus eſt, deducta impenſa: quoniam nulli fructus contingunt ſine aliqua hominis cura, & aliquibus impenſis l.fiuctibus. Digeſt. Solut. pieg.

FICTVS annui fundi Corneliani, quid hæc verba velint, not.in leg.quis ita, ff.de Vſufr.& per Azonium in ſumma, eod.tit.§. onltit.Alber.Spieg.

FRCTVS paternus in l generaliter,6.in pr.C.de inſtit. & ſubſtit. eſt, hæreditas patris.

FRCTVS ciuiles ſunt, qui iure percipiuntur. Vt ſunt ſalaria, penoues, eiuſmodique obuentiones, quarum ſolet eſſe eadem uſa quæ & naturalium eſt. Diſcrimen tamen eſt in perceptone & acquiſitione. Nam in naturalibus inſpicimus tempus ollectionis. In ciuilibus tempus ceſſionis, quo deberi incipunt: niſi forte debeantur ratione fructuum naturalium, &c. ild.tit.de vſufruct.

FRCTVS commnniter in naturales, & induſtriales ſiue elaboros diſtinguuntur. Naturales fructus ſunt, qui vi & beneficio rturæ principaliter, non diligentia & opera hominis prouenunt: vt arbores, poma, lac, pilus, lana, agni, hædi, equuli, ſucli.l.fructus de vſut. §. is vero ad quem.Iuſt.de rer.diuiſ. Fruus induſtiales ſiue artificiales ſunt, qui principaliter requiont diligentiam, culturamque hominis, quæ niſi continuo inueniat, natura nihil operatur, l.bonæ fidei.in princ.de acqu. r.dom. Quando igitur nulli fructus contingunt, ſiue aliqua hominis cura, & ſine aliquibus impenſis, iuxta illud: Labores nnum tuarum manducabis: ſemper meminiſſe oportet, ones fructus in hæreditatis petitione definiendos eſſe, deductis impenſis quæ quærendorum, & cogendorum, conſeruodorumque eorum gratia fiunt, l.ſi à patre, §.fin.de petit. ered.l.fructus ſolut.matr.Prat.

FRCTVS fructuum qui ſint, vide l.cum autem redhibitio §.cum dhibetur mancipium, de ædil. edict. Prat.

FRCTVS hominis in operis eſt, & operæ in fructu ſunt l. fruct. l.præcedente, ff.de oper.ſer.Spieg.Prat.

FRCTVS fundi venatio non eſt, niſi fructus fundi ex venatione onſtet, l.26 ff.de vſur.Prat.

FRCTVVM vicem vſuras obtinere ſcribit Vlp.in l.vſuræ, ff.de v. t.id eſt, loco fructuum vſuras ſuccedere: quoniam vnius rei as acceſſiones petere iniuria eſt, ſimiliter etiam de fructibus bi reſpondit l is cui, §.quæri poterit, ff.vt in poſſeſſ.l.catur, quod ſcilicet in vicem vſurarum fructus cedant, quin etiam l.minor.25.annis cui, &c. §.1.ff.de minor.ſpeciem refert, in a & vſuras vicem fructuum, & contra fructus vicem vſuram obtinere reſpondit.Hot.de vſuris, c.3.lib.1.

FRCTVS artificiales ſunt, quos culura & cura, §.35. Inſtitut.de r.diuiſ.diligentia, opera l 48.ff. de acquir. rer. factoque ſuo cis percipit, l 45.in fin.ff.de vſur. Opponuntur autem artificialibus naturales, vide Gothof.ad l.21.C.de rei vindic.& paulo te, fructus communiter.

RCTVS verbum interdum ius, interdum corpus ſignificat l 43. de euict. Ad ius cum refertur, ius vtendi fruendi ſignificat. Vſufructus itaque, an fructus legetur, nihil intereſt. Nam & frui vſus ineſt, l.14.§.1.ff. de vſu & habit.l.41.de vſu legat. Fructus quandoque ſine vſu conſtituitur, l.5.§. ſed & ſi vſus. ff.vſ fr.quemadm.cauſ. Cum autem ad corpus refertur, eos proe qui ex re ipſa naturaliter enaſcuntur, fructus complecti t: & ab vſuris, penſionibus cæteriſque obuentionibus ſeparatur, l.19.ff.de hæred.petit.l.34.ff.de vſur.l.39.§.fructus, ff.de legat.3.l.11.ff.de donation. Hæc enim omnia non fructus eſſe, ſi fructuum vicem obtinere dicuntur, d.l.34.& l.83.ff.de leg. 3.um non natura proueniant, neque ex ipſo corpore, ſed iure percipiantur & ex obligatione, l 62.ff.de rei vind.in fructu pla r fundi arundo cædua, & ſilua eſt, l.40.§. penult.ff.de contr. empt.Briſſ. Prat.

FRCTVS percipere id eſt à ſolo ſeparare: perceptique dicuntur, qui terra teneri deſierunt l. vſufructuarius meſſem quibus mod.vſusfr.amit. Donel.de vſufr.

FRCTVM percipi, ſpica aut fœno cæſo, aut vua adempta, aut excuſſa olea, quamuis nondum tritum frumentum, aut oleum factum, vel vindemia coacta ſit. Labeo ait, teſte Paul.in l.ſi vſufructuarius ff.quib.mod.vſusfr. amit.Spieg.Prat.

FRCTVS percipiendi ſunt, quos tam petitor percipere potuiſſet, quam poſſeſſor, l.ſi nauis §.fin.de rei vend. Duobus autem modis dicuntur fructus tam percepti, quam percipiendi. De quibus late Spieg. tit. de fruct. & intereſſe, §.2. per tot. adde Iſt.in d.l.ex diuerſo, §.ſi petitor, ff.de rei vend.Spieg.Prat.

FRCTVVM alij pendentes, alij percepti dicuntur. Pendentes ſunt qui terra adhuc continentur, qui terræ & fundo cohærent, l.44. ff.de rei vindic. l.22 §.Iulianus l.27.ff. de vſufr.l.25. in ſolum, ff.quæ in fraud.cred.qui & pars fundi cenſentur, l. fructus de rei vindicat. & res mobiles, propter futuram mox perceptionem, de quo Bar.in l.vlt.de requir.reis. Appellantur & ſtantes fructus in l.7.§. interdum, ff.ſol.matr.& l.26. ff.de furt. His opponuntur percepti, qui ſcilicet iam à ſolo ſeparati ſunt, § is vero, Inſt de rer. diuiſ. Prat.& Briſſ.

FRVCTVS portionis inſtar obtinet. l. cum filius, §. dominus, de (leg 2.

FRVCTVS quæruntur, colliguntur, conſeruantur, l.ſi à patre, §. finct.de petit. hæred,

FRVCTVVM euſque habenda ratio, quouſque haberetur, ſi res petita non periiſſet: id eſt, ad rei iudicandæ tempus. Vide l. fructus ff.de rei vend. Spieg.

FRVCTVVM autem fundo cohærentium alij maturi, alij immaturi dicuntur: tametſi vni ſint, non diuerſi, hoc eſt, eadem res, l.fin.§ pen.ff.quæ in fraud.cred. Adde gloſ.in l.fructus, ff.de rei vend. Spieg.Prat.

FRVCTVS & vſus hoc differunt, quod fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt, & fructus quidem ſine vſu eſſe non poteſt: vſus ſine fructu poteſt, vt ſi tibi fructus deducto vſu legatus ſit, inutile ſit legatum: & ſi vſufructu legato fructus adimatur, totum ademptum ſit: vſus eſt neceſſitatis tantum: Fructus & neceſſitatis & voluptatis, vide Vſus, à fructu. Hot.Prat.

FRVGALIS, Maxilla, Vexillum: hæc tria ſcribit Quintil.euulſa: Latino ſermone. Inſulan. credit illum ad priſca & abolita tempora reſpexiſſe: cùm alioquin in receptis habeantur. Quamuis autem Frugalem Grammatici dici negent, frugalitas tamen, frugaliter, & frugaliſſimus dicitur, Cic.lib.Tuſc.quæſt.3. Frugalitas vt opinor, inquit, à fruge, qua nihil melius è terra oritur, lib.de Finibus 2. Quod bene, id eſt rectè, frugaliter, honeſtè, in Verr.3. Homo autem ordinis ſui frugiliſſimus, Spieg.

FRVGALITATIS nomen tanquam ad caput referre volumus: quod niſi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tam peruulgatum eſſet, vt iam prouerbij locum obtineret, Homines frugi omnia bene facere, Cic.auth.lib.Tuſc.quæſt.4. Itaque complexa eſt fortitudinem, iuſtitiam, temperantiam. Subindicat idem ex Hugone neſcio quo Alber. Spieg. Adde Brechæum l.frugem, ff.de verb.ſign.

FRVGALITATEM Cicero pro Deiotato modeſtiam & temperantiam interpretatur: quod ex eo vna virtute maximos bonorum noſtrorum omnium fructus accidimus. Hot.

FRVGES, Vattone, Donato, & Seruio authoribus, inde dictæ, quod his fruamur.

FRVGES ſunt quæ culturam & induſtriam humanam requirunt, & redeunt vel ſine ſemine, vel ex ſemine. Illæ quæ ſine ſemine redeunt generis nomen retinent: hæ ſegetes à ſemine ſpecialius vocari ſolent: & diuiduntur in frumentum & legumen Pli.lib.18.cap.7. Frumenti nomine, id quod Ariſta ſe tenet, ſignificatur, l.77.ff.de verb.ſign. Leguminis verò, quod ſiliqua continetur Briſſ. Generis nomen retinent vina, olea, fruges ſeu fructus lapidicinarum, cretifodinarum, argenti aurique fodinarum, ſyluarum cæduarum, l.ſylua 30.ff.de verb.ſign.l.fructus 7. (alias l.diuortio) §.ſi vir.ſol.matr.l.ſi. ff.de fund.dot.l.ſi ex lapidicinis, ff de iur.dot. Falſum igitur eſt, quod olim quidam, quos Iulianus in l frugem 77 refutauit, exiſtimabant, omne id, quo homo veſcitur, fruges appellari: ſic enim eueniret, vt fruges etiam eſſent agni, hædi, volucres, lac, butyrum, poma, oua, & ſi quæ eius generis alia, quia his homines veſcuntur: quod abſurdum eſt, & vſus formaque loquendi repugnat. Nam quæ ex animantibus naſcuntur, quæque ex aliis arboribus, quam vite & oliua, coguntur, neque fruges ſunt, neque fruges vocari debent, cùm non tam frugalitati humanæ, quam plerunque voluptati inſeruiant: Ideò autem cædua ſylua, oua & vitis frugem proferre dicuntur: quia non ſolum neceſſitati & vtilitati, atque ita alimoniæ inſeruiunt, verùm etiam peculiarem requirunt culturam, induſtriam, & quaſi arationem: nec ita quicquam à cæteris fructibus differunt. In percipiendis quoque iis fructibus opus eſt falce & ſectione, quod ſyluis etiam cæduis accidit, d.l.ſylua.de verb.ſig. Hæc Gœdd. In comment. ad d.l.frugem, 77.n.3.4 5.ff.eod.

FRVGES, à fruendo dictæ ſunt: vel à frumine, quod ſumma pars gulæ eſt, per quam cibus in ventrem dimittitur. Ad bonam frugem ſeſe recipere, & euadere, & ad bonam frugem redire: quod Budæus diligenter adnotauit. Ideo autem homo frugi dicitur, id eſt, Frugalis, quod ex ea virtute Modeſtiæ & temperantiæ quod frugalitas dicta eſt, maximos omnium bonorum noſtrorum fructus percipimus: Brech. l. frugem pro reditu.ff. de verb. & rer.ſign.&c.

FRVGI bonæ ſeruus, id eſt, fructuoſus, vtilis, neceſſarius, per quem fit aliquid quo fruamur Contrarium eſt nequam. Quintil.lib.2. Quum M.Cælius ſe eſſe hominem frugi vult probare, non quia abſtinens ſit, nam id ne mentiri quidem poterat: ſed quia vtilis multis, i.fructuoſus ſit, dicit, vnde dicta eſt frugalitas. Frugi pleriſque videtur eſſe dictio indeclinabilis: quidam figuratè datiuum eſſe putant, vt ſit homo frugi, id eſt, ad frugem, vt ait Priſcian. lib.4. Qui idem in lib. 5. inclinari dicit, huic frugi, hanc frugem, ab hac fruge. Nam vetuſtiſſimi, inquit, Frux, & fruges nominatiuum protulerant. Igitur frugi homines ignauis opponuntur, h.e. quibus ſua res curæ non eſt:

quemadmodum frugi ſeruus dicitur, qui domini commodum cordi habet, Alph. l. ſi vendita inſula de peric. rei vend. Quamobrem ſi diligentiam venditor eam adhibuiſſet in inſula cuſtodienda, quam debent homines frugi & diligentes præſtare, ſi quid accidiſſet, nihil ad eum pertinebit. Spieg.

FRVI idem eſt quod veſci, à frumine, vt annotauit Donatus ad Terent. Conn. lib 4. c.1. n.1.

FRVIMVR noſtris rebus, vtimur alienis. Itaque inquit Cic. lib. 1. epiſt. famil. Sic omnibus tuis rebus fruor, vt meis. Et eod. libr. 1. Aulo Trebonio qui in tua prouincia magna negotia & ampla & expedita habet, multos annos vtor valde familiariter, &c. Brech. l. recte dicimus, n.32. tit de verb. & rer. ſign.

FRVI plus eſt, quam Vti. Nam Vti eſt ad vſum & neceſſitatem vti, frui eſt omnem rei fructum commoditatemque & vtilitatem percipere. Itaque qui fruitur, non ad vſum modo cottidianum, ſed & ad abuſum & ad compendium & quæſtum vti poteſt. Dicimus autem locum fruendum locari & conduci, l. 1. ff. de loco publ. fruend. l. 1. in fi. ff. ſi ag. vect. l. 7. §. Papin. ff. ſol. matr. Vitru. lib. 7. c. 8. Non minus etiam Lemno, cuius inſulæ vectigalia Athenienſib. Senatus P. Q. R. conceſſit fruenda. Feſtus lib. 10. Lacus Lucrinus in vectigalib. primus locatur fruendus omnis gratia. Sic enim illic legendum eſt. Briſſ.

FRVMENTA aut cibariis villicorum aut ſeminando fundo legato deſtinata inſtrumenti vicem habent, Conn. lib. 4. c. 1. n. 9.

FRVMENTA, in herbis eſſe cenſentur, cum ſpicis adhuc carent, quæ niuis poſſint corrumpere. Labeo in l. fiſtulas. §. fin. ff. de contrah. em pt.

FRVMENTARIA machina. Lege, Machina frumentaria.

FRVMENTARIA teſſera. Non eſt quædam menſura frumenti, quæ non alibi quam Romæ extet, vt falſo traditum eſt, in leg. mortuo, ff. de leg. 2. ſed ſignum erat frumentarium, quo exhibito, frumentum à Principe dabatur pop. Roman. vt hodie quibuſdam in locis nummi plumbei, vel ærei, vel quid ſimile, quod pro ſymbolo ſit *Vvarzeichen*. Ex quo factum eſt, vt Teſſera pro iure percipiendi frumentum, accipiatur autor Bud. in annot. ad leg. ſed & ſi ſuſceperit. de iud. Quia autem Romæ tantum teſſeræ frumentariæ dari ſolebant, ideo earum legatum Vlpian. hoc cenſet Romæ tantum, non etiam in prouincia deberi, Spieg.

FRVMENTARII apud Spartianum ij ſunt, qui frumentum portabant in horrea publica, & qui inde etiam, cum viritim dabatur, in ædes ciuium portabant. Scribit enim Spartianus explorasſe Adrianum Imp. omnia domorum arcana per frumentarios: idque eo exiſtimo, quod in eas domos, crebro ventitare ſolebant, in quas frumentum portabant. Prat.

FRVMENTATIO, labor militum in frumento intra caſtra præſidiáve congerendo, Macer. l. 12 §. 2 ff. de re milit. Officium Tribunorum eſt, vel eorum qui exercitui præſunt, frumentationibus commilitonum intereſſe, Hor. Prat.

FRVMENTATORES Latini dicuntur, quos Græci σιτώνας hoc eſt, coemendo frumento curatores præpoſitos. Hæc enim munera erant apud Athenienſes, aliáſque ciuitates, quæ frumento importato vtebantur, l. munerum ciuilium, §. 1. ff de munerib. & hon. Hinc Sitonia, munus dicitur publicæ frumentationis, l. 2. in princ. ff. de vacatio & excuſat. muner. Si Sitonæ adminiſtratores ipſis frumentarij, in l. fin. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertinent. Debitorum ex huiuſmodi publicis contractibus, fit mentio in l 3. C. de compenſat. Old. Prat.

FRVMENTI appellatione Triticum & hordeum contineri docet Plin. lib 8 c 7. Idemque eiuſdem lib. c. 8 frumenti genera enumerat, Briſſ.

FRVMENTVM, à frumine dictum, quod ex eo panis confiſci & per frumen in ventrem dimitti ſolet, eſt fruges, quæ emiſſis ariſtis, quibus quaſi aculeis à morſu minorum auium defenditur, creſcendo perficitur & ſecatur: Cicero de ſenect. Plin. lib. 18. cap. 7. eiuſmodi eſt triticum, hordeum, olyra, ſpelta, oriza, far, ador, vicia, auena Plin. d. c. 7. Neque milium & panicum excludimus, etiamſi neque ſiliquam neque ariſtam habere videantur, & ICtus in l. ſi ſeruus ſeruum, §. ſed etſi quis milium, ff. ad leg. Aquil. milium vel frumentum dicat, reſiſtit enim Dioſcord & Plinij lib. 22. autoritas: ICti vox in d. §. ſed etſi quis milium, exaudiri poteſt milium vel aliud frumentum. Cum igitur frumentum ariſtis conſtet, lupinum, & faba, quamuis fruges ſint, frumentum tamen non ſunt, ſed legumen autore Plinio. Franciſc. Mario Graphal. lib. 2. de partib. ædium, cap. 11. & Paulo in l. 77. de verb. ſign. Nec reſiſtit quod Seruius apud Alphen. dixit in frumento hæc contineri. Aliud enim eſt frumentum eſſe, aliud inter frumenta haberi vel referri, ſicuti etiam multum differunt publicum eſſe, & inter publica cenſeri, l. 15. cum duab. ſeq ff. eod. Similitudinem frumenti habent, & aliquando neceſſitati & pani & conficiendo adhibentur: propriè tamen hic leguminum vſus & natura non eſt. Franciſc. Marius Graphal. d. loc. Gœdd. ad d. l. 77. n. 3. & 6. de verbo. ſignific.

FRVMENTO arenam vel aliud miſcere, vt difficilis ſeparatio ſit, vide Vlp. ad l. Aquil.

FRVSTRA eſſe, quod exitum ſperatum non habet, quoque ex ſententia euenit, dicitur. Igitur pro nequaquam, incaſſum, inutiliter, ac ſine vllo rei effectu, ſæpe accipitur. Exempla indicat, Alber. Spieg.

FRVSTRANDÆ dilationis cauſa, latitare non dicitur, qui prius iudicium ſubire non compellitur, l. 3. ff. de iud. Alber.

FRVSTRARI eſt trahere moram, Cuiac. l. 4. de conueniendis fiſc. debit. C. lib. 10. Et mora ipſa, ipſa illa debitoris dilatio fruſtratorio dicitur, l. hominem, ff. mandati, l. pen. vnde vi. Id enim eſt fruſtrari aliquem, cum in eo, quod à te expectet, quodque cum opus eſt, præſtare debes, illum fallas ac deſtituas, ſicque vt fruſtra ſit quod expectat. Donellus de Mora.

FRVSTRARI ſignificat morari, tergiuerſari, cunctari, l. 24. ff ex quib. cauſ. maior. l. 2. § quod ſi pater. ff. ad Tertyll. Fruſtrari ergo dicantur, qui qualibet tergiuerſatione & ſolertia efficiunt, ne ſecum agi, vel ad exitum controuerſia deduci poſſit, l. fin. ff. de procur. l. 3 ff. de iud. Prat. ex Briſſ.

FRVSTRARI tempus, *verſpetigen* poſt tempus, h. e fruſtra pretio, apud Vlp, in l. ſed & ſi per pret. § act. ex empt. quib. cauſ. maior.

FRVSTRATIM, per fruſtra & minutatim. 13. q. 1. his ita, not. de præſumpt. cap. auditis.

FRVSTRATIONEM, pro fallacia, quæ vulgo *fallieren*, meritum dicitur, vſurpat Papin. in l. de vſur. ſed & apud alios res deceptionem ſignificat, Spieg.

FRVSTRATOR, qui in iudicio deeſt, l. 31. §. litem, ff. de neg. rem qui tergiuerſationibus executionem rei iudicatæ retardatur, l 7. C. de execut. rei iud. Prat. ex Briſſ.

FRVSTRATOR etiam pro moroſo debitore ſumitur, in l. vlt. de vi & vi armata.

FRVSTRATOR quis dicatur, indicat gloſ. vt volunt, ſingul. l. merito, ff de vi & vi arm. Papinian. de negot geſt. l. liberum tem. Fruſtratoris amicus vltro egit, cauſas abſentiæ eius allegans, & paulo poſt: Et hoc verum eſt, cum fruſtratore condemnatus eſt, Spieg.

F V.

FVCARE eſt tingere & colorare, vt fucare purpuram, l 1. C. quæ res vend. non poſſ l. vlt. C. Theod. de murileg. Cuiac. in l. ra, de veſtibus holoue, & aur. & de tinc. ſacr. muri. C. lib. 11.

FVCATVM, pro falſo, diſſimulato, tecto.

FVCVS herbæ genus, quam Græci φῦκος vocant, tingendis vtile. Vnde ſimpliciter, Eraſmo referente, fucum pro colore reperire licet: & fucare pro colorare, maxime ſi colorem natiuum, aut genuinum, ſed artificioſum ac velut adulterinum ſignificemus, l. 1. C. quæ res vend. non poſſ. Colorem quoque pro fuco vſurpauit Iulianus, citante Vlp. in l. ſi fil. uſf. in pr. ad SCtum Maced.

FVCI appellatione in l. vlt §. ſpecies, ff de publ. haud ſatis ſcitur frutex in Creta naſcens ſignificetur quem Græci φῦκος θαλάσσιον, Latini fucum marinum vocant: cuius meminere Dioſc. lib. 4. & Plin. lib. 11. c. 23. & lib. 26. c. 10. Briſſ. Prat.

FVCVM facere, pro eo quod eſt, impoſturam facere & artificioſa diſſimulatione deludere, & ſine fuco pro ſimpliciter & aperte, frequens eſt apud bonos autores; qui etiam medicamentum illud, quo cuti ſuperinducto, muliercula vitia formæ diſſimulant, quaſique perſonam aſſumunt, fucum vocant. Vt autem fucus eſt color arte additus: ita perſona, facies eſt non vera, ſed appoſititia. Vnde eleganter dictum à Seneca: Vt perſonam malit quam faciem: id eſt, Roter. interprete, videri mauult quam eſſe, Spieg.

FVCVS, color eſt arte additus. Hinc fucus muliebris, c. fucare de conſuet. diſt. 5.

FVERIT. Hoc verbum ſcriptum in teſtamentis (quum & præteritum & futurum tempus reſpiciat l. ſi fuerit, ff. de reb. dub. non fuerint ff. pro ſocio) quomodo accipiendum ſit, declarat Bart. in l. hoc articulo, ff. de hæred. inſt. Prat.

FVFIDIVS fuit Iuriſconſultus, cuius autoritate Paulus vtitur in l. Fufid. ff de bon. aucto. iud. poſſid. & African. ex eius quæſtionum lib. 2 ad legatum ornamentorum pertinentem quandam ſententiam refert in l. 5 ff. de aur. & arg leg. vbi tamen ſcriptum eſt Phuphidius pro Fufidius. Forſitan hic ille eſt Fufidius, quem M. Tulius in Bruto in aliquo patronorum numero fuiſſe ſcribit: ad quem etiam M. Scaurus tres libros de vita ſua ſcripſit, vt & Plinius teſtatur lib. 13. c. 2. Cuiac. lib. 2. obſeru. c. 9.

FVGA, eſt abſceſſus cum celeritate. Eam Baldus vt noſtri doctores interpretes, magiſtraliter diuidit in voluntariam, cauſatam & ignominioſam. Prior grauat fugientem ſuſpicione mali, non tamen quæ iuſtam fidem mereatur, nondum cognita ipſa Auth. ſi vero C. vt omn. iud. tam ciuil. quam milit. At cauſata excuſationem habet. Non enim omnis qui de loco recedit pro fugiente habetur. Siquidem cauſa faciendi, non factum inſpicitur, l. verum in princ. ff. de Furt. Huic contraria, quæ cauſam non habeat quæ excuſet. Ignominioſa dicitur. Spieg. Prat.

FVGA lata Quære. Lata fuga.

FVGAM facere videtur liber homo, pro ſeruo ſe gerens, leg. autem diximus, §. variis, ff. de liber. cauſ. Spieg.

GAM facete pro fugere,& in fugam ſe date,l.4.ff.de re mil.Sa. uſt.in bello Iugurth. Poſtquam eos impeditos ramis arborum tque ita diſiectos circumueniri videut, fugam faciunt,Prat.

GA quandoque pro exilio,l.4.§.ad tempus,ff.de re n.ilit.l.5.ff. f.de interd & relig. Quam ſignificationem & in aliis aucto- ibus cum Græcis tum Latinis frequemtiſſimam eſſe, ait Cu- acius in l.vlt.de iis qui iu exil.dat.vel ord.not.ſunt, C.lib.10. tribit autem Seruius veteres properantium iter,fugam adpel- aſſe. Inde fugitiuus,Briſſ.

GA quomodo puniatur, vide Cuiac. obſeru.lib.7.c.12.

GAM veteres properantiam iter appellaruut, vt Donat. in 2. Eneid.tradit.Briſſ.

GAM vendere dicebatur,qui ſeruos iu fuga conſtitutos vende- ebant, Quod Senatuſconſulto prohibitum erat,ne ſerui ad fu- am inuitarentur. Qui vero abſentes ſeruos vendebaut, aut e- am fugitiuos quærere & diſtrahi mandabant, in Senatuſcon- ſultum quaſi fugæ venditores non committebant, l.1. ff. ad l. ab.l.6.C.eod.l.35.§.ſi quis amico,ff.de coutr.empt.Briſſ.

FARE armentum, boues, oues, apes, pecus,&c. §.interdum, ſt.de oblig.quæ ex delicto naſcuntur l.4. ff. ad l.Aquil., 50.ff. fur.

FVAX.qui propter timiditatem facile fugit.

FVERE,pro non intelligere. Quicquid enim non intellexeris, igit me,dicis,ait Auguſt.tractat.25.in Ioh.Spieg.

FVIENS quomodo non morari dicitur,pulchre oſtendit Iuriſ- onſ.in l.Tit.de Ser.export. Interdum,ſed adiectiue,pro dubio in vitium inclinante ponitur,Cice. Qui vinum fugiens ven- at ſciens, debeátne dicere,non neceſſe putat Diogenes: An- patet,boni viri exiſtimat. Itaque fugere in vino, Latine dici- ir,quod vulgo non ſeruari dicimus, Spieg.

FVIENTES ad Græcorum exemplum,qui eos φεύγοντας vocãt, iure noſtro dicuntur rei, tametſi non ſemper fugiant,l pro- erandum, C.de iud.l.fin.C.de bon.mat.l.2.C.de iur.calumn. uemadmodum litigantes,ſcilicet habitu & qualitate,Prat.

FVITARE quæſtionem, pro formidare, & fugere tormentum, pud Cic.pro Roſc. Amer.

FVITIVI appellatione Labeoni ex fugitiua natus non contine- it,teſte Vlp.in l.1.in fin.de fug.Spieg.Prat.

FVITIVARII apud antiquos fugitiuorum deprehenſores erant: hi eam operam profitebantur,vt fugitiuos inueſtigatos redu- cerent, Iuriſconſ.in l.ſi apud te Locati Non enim ambo,inquit, ecuniam ego & fugitiuarius depoſuimus. Adde Cuiac.ob- ru.lib.5.c.8. qui poſt l. ſi apud te ff.de præſcript. verb & l.1. Theodoſ.ſi vag.pet.manc.adducit locum ex Floro,lib.3 dum llo ſeruili vti capta fuerunt prætorum caſtra, fugatique ci- s,narrat,ita inquit: Qui per fugitiuarios detrahi debuiſſent, rætorios duces profugos prælio ipſi ſequebantur.Sic in anti- uis exemplaribus legitur & ſic ex ſuis legit. Elias Vinetus vir bonis literis optime meritus.Cuiac.ſupr.alleg.loco. Locus oque Varroni fugitiuarius dicitur, id eſt, qui fugæ pateat. icitur autem Fugitiuarius ea forma,qua thunnarius,de quo d.in l.venditor ff.comm prædior.& Anataria quædam aqui- apud Plinium,id eſt,anatum inſectator,Spieg.

FVITIVVM iumentum, aut erronem etiamſi fugiat, aut erret, n dicitur,autor Pampon.in fi.l.Labeo.eod.tit.Spieg.

FVITIVVS non eſt, qui ad amicum domini confugit, l.bouem, qui ad amicum.§.qui perſuadet, § ſi ſeruus, ff.de ædil. edict.

FVITIVVS quid ſit,definit Ofilius: Fugitiuus eſt, qui extra do- ini domum fugæ cauſa.quo ſe à domino celaret,manſit. Caſ- ius ſcribit,fugitiuum eſſe,qui certo propoſito dominum relin- uat.Item apud Viuianum relatum eſt,fugitiuum fere ab affe- u animi intelligendum eſſe, non vtique à fuga. Vlp. in l.quis .de ædil edict.Quod ſic accipiendum eſt, vt tamen ſolo pro- oſito & conſilio fugiendi à Domino, ſeruus fugitiuus non it,niſi in ipſum factum fugæ vitium mentis deduxerit, l.225. de verb.ſign Briſſ.vide Gœdd.ad iam d.l.2.25.n.2. Nam eum i hoſtem, aut latronem, incendium,ruinamve fugeret,quã- is fugiſſe verum ſit, non tamen fugitiuum eſſe.Item nec eum idem qui à præceptore, cui in diſciplinam traditus erat, au- fugiſſet,fugitiuum fuiſſe; ſi forte ideo fugerit, quia immode- te eo vtebatur.Apud Labeonem & Cælium quæritur: ſi quis Aſylum confugerit, aut eo ſe conferat, quo ſolent venire, ui ſe venales poſtulant,an fugitiuus ſit.Ego puto non eſſe fu- itiuum eum, qui fecit id, quod publice facere licere arbitra- tur: Nec eum, qui ad ſtatuam Cæſaris confugit, fugitiuum bitror: Non enim fugiendi animo hac facit. Idem puto & in um, qui in Aſylum vel quo alio confugit; quia non fugiendi nimo hoc facit: Si tamen ante fugit, & poſtea ſe contulit, on ideo magis fugitiuus eſſe deſinit.Item Cælius ſcribit,pla- re eum quoque fugitiuum eſſe,qui eo ſe conferat,vnde eum ominus recuperare non poſſit: multo magis illum fugitiuum ſe,qui eo ſe conferat,vnde abduci non poſſit: Maffeus.

FVITIVVS, ſecundum Cælium in l.17. de ædil. edict. eſt is qui mente à domino diſcedit, ne ad dominum redeat, tametſi utato conſilio ad eum reuertatur.

FVITIVORVM notæ & ſupplicia Fugitiui compungi ſolent no- tis vel literis,quibus perſæpe dignoſcuntur & deprehenduntur, l.2.ff. de fugit.Petronius Arbiter. Notum fugitiuorum epigrã- ma. Quintil. ſi quis fugitiuo ſtigmata ſcripſit. Clemens Alex. 3.παιδ'ίας. τὼ δραπέτων σ'ίγματα δ'είκνυσι. Solebant & ita ple- rique reorum frontibus notari, veluti lege Remmia calumnia- tores, quod tollitur, l.ſi quis C.de pœn. Boetius de conſola- tione. Et dixit, vt notas inſigniti frontibus pellerentur Seneca de ira,varia vinculorum genera, varia pœnarum,lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, & beſtiarum immanium cauernæ. Solebant & fugitiui pedum amputatione coerceri, atque adeo qua parte peccaſſent, eadem multari,l.3. C.de ſer. fug.Cuiac. obſeru.lib.7.c.13.

FVLCIRE, eſt veteri operi inſtituendo remedium adhibere, Vlp. in l 1 §.ſi quis ædificium,de oper.nou.nunc. Spieg. Hinc dici- mus fulcire ædes,l 20.ff.de acqu.vel omitt.fulcire inſulam, l.3. § ſed & ſi.ff.de in rem verſo, fulcire prædia,l.7.§.hic,ff.de re- bus auth iud.&c.Briſſ.

FVLCIMENTVM, fultura, & fuſtentaculum: à fulciendo dicta. Vlp.de fund.inſtr.l. quæſitum. Proinde, inquit,fulcimenta ſi qua habeat,item in l.ſicut autem 8.in pr.ff.ſi ſeruit.vend.Sicu- ti autem refectio, ait, parietis ad vicinum pertinet, ita & ful- tura ædificiorum vicini.

FVLCRA ſunt, vt docet Seruius, lectorum ſpondæ, quæ legato lecto contineri ait Vlp.in fi.l.librorum de Legat.3.Prat.

FVLLO qui veſtimenta polienda,curanda, lauanda,mercede ac- cipit,l.2.ff.de cond.ſine cauſ.l 13.§.ſi fullo,ff.locat.l.12.& l.82. ff.de furt.vni.ff.de via publ.Publ.Theo dicitur κναφεὺς, κνα- φευτὴς ſiue πλύτης,in §. vlt.Inſt. mandat. & §. item ſi fullo, Inſt.de oblig.quæ ex delict.naſc.Prat.

FVLLONICA,dicitur ars & exercitium fullonum,ſubſtantiue no- men ipſum accipiendo.Si artem adiicias,adiectiuum erit,Vlp. pro officina fullonum poſuit in l.3 de Aqua plu.arc.Spieg.

FVLLONICA meritoria,l.13.§.fin.ff.de vſufr.

FVLLONICAS inſtituere,Briſſ.ex ff.

FVLMINIS ictu deuſta armamenta, in l.nauis aduerſa, ff.ad leg. Rho l.de iact. Hinc fulminare ſententias, id eſt,ferre,cap.1.de ſent.excomm.lib.6 Ioan Bello.Etymol. Alber.

FVLTVRA quoque, idem eſt, quod fulcimentum, &c. Horat.2. ſerm.Vlp.in tit. ſi ſeruitus vendicetur,l.ſicuti autem, vide ſu- pra,Fulcimentum, Nebriſſ.

FVMVS à fumo,notæ ſignificationis. Vide l. ſi quis fumo,ff ad leg. Aquil.Item dicuntur promiſſa magnifica quidem,ſed inania. Vnde fumos vendere,pro eo quod eſt, principum beneuolen- tiam ſimulato commendationis officio, per occaſionem fami- liaritatis,precio vendere, Adi.Chil.Eraſm.Spieg.

FVMI, ſicut aquæ immiſſio eſt. Vide Vlp. in l.ſicuti.§.Ariſto.ff. Si ſeruit.vindic Spieg.

FVNAMBVLI ſeu Funerepi dicuntur ij homines, qui per funes ambulare ſoliti ſunt, Græcè σχοινοβάται: qua voce apud Lati- nos Terentius Poëta & Meſſala vſi traduntur: vt Apuleiũ mit- tamus, qui funerepos homines appellat in oratione ad Seue- rianum proconſulem Carthaginis, vt annotauit Crinitus lib. 5 c.13.de honeſt.diſcip.

FVNCTIO noſtris eſt vſus,vtilitatiſve ipſius effectus & æſtimatio, quæ pro alia re fit,vt creditori ſatisfiat,Paul.in l.2.§ mutui da- tio,ff.de reb.cred. Quia,inquit, in genere ſuo functionem re- cipiunt. Idem in l.precia.ad l Falc. Precia rerum non ex effe- ctu,nec vtilitate ſingulorum, ſed communiter funguntur, id eſt,mutua vtilitate penſantur. Sic idem in l.ſi ſeruum meum, ad l.Aquil.& in l.certum.Si cer.pet.Qua tenus mutua vice res fungantur,quæ tantundem præſtent, Prat.

FVNCTIONEM res in ſuo genere recipere dicuntur,ſecundùm Paul.in l.mutuum, 2.§.mutui datio,1.ff. de reb.cred.& ſi cert. pet.quæ,vt idem Paul.in 6.eod.dicit,mutua vice funguntur & tantundem præſtant.

FVNCTIO publica,i.tributum quod quilibet de populo debet, in in l.omnes,C.de anno.& tribut.Io. Bello.Etymol. Sumitur & pro eo quod ratione ſoli præſtatur, l.1.§.hic titul.ff.de publ.& vectig.

FVNCTIO annonaria,l 7.circ.fi.C.de fer. Functio tributaria,l.4. C.quor. appell.non recip.

FVNCTIO perſonalis,quæ ob munus ſoluitur, l.1.C.de excuſat. mur.Prat.

FVNCTVS vita,l.1. C. Si reus vel acc.mort. fuer. & l.1.de. Poſth hæred.inſtit Alber.

FVNDA, Fundam pro retis genere dici non eſt ita infrequens: ſed eo nomine crumenam vocari, id vero non paſſim occurrit. Macrobius cúmque acceſſiſſet ad ſellam, demiſſa in fundam pauperem manu paucos denarios protulit quos principi da- ret,adiecitque: μὴ κατὰ τὴν τύχην σέ, σέβαστε, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἂν ἐδίδουν,ſed vt rete à ſimilitudine fundæ,qua lapides iactantur, nomen habet,ita quoque loculi pecuniarum,quod ſpecie for- máque fundum referrent,Turneb aduerſar.lib.18.c.2.

FVNDAMENTVM propriè in ædificiis dicitur.

FVNDARE eſt fundamentum ponere, & iacere, l.2.§.poſt hos ff. de orig.iuris,l.11.§.interdictum,ff. Quod vi aut clam.

FVNDVS integrum aliquid eſt, agrum cum villa & ædificatio ſignificans. Sed in vſu, vrbana ædificia, ædes: ruſtica villæ dicuntur. Locus vero ſine ædificio in vrbe, area: iure autem ager appellatur, l.60.l.3.de verb.ſign. Fundus autem dictus eſt ager, vt ſcribit Varro l.4. de ling.Lat. quod pecudum & pecuniæ videbatur fundamentum: aut quod quotannis fundat multa. At, vt vult Feſtus lib.6. quod planus ſit ad ſimilitudinem fundi vaſorum. Villa ergo fundi eſt pars, atque acceſſio, l.6. ff.quib. mod.vſusfr.amitt. Porro vel modicus locus fundus appellari poteſt. Conſtitutione enim & deſtinatione noſtra fundi efficiuntur, l.60.ff.de verb.ſignific.l.24. §. fin.de legat 1. Fundi etiam pars fundus appellari poteſt, l.34.ff.de legat.1. Ac fundi diuiduntur regionibus ac locis, l.23.§.fi.de ſeruit.ruſt. Latifundia & poſſeſſiones Græci appellant συγκτήσεις, l.34.§.1.de legat.2. Prat.ex Briſſ.

FVNDVS, eſt definita pars agri, ſiue culta ſit, ſiue inculta. Prædium latius patet, & tam de vrbano quam ruſtico: nec de ſolo tantum, ſed etiam de ædificio dicitur. Ager autem eſt qui colitur, & qui fructuum cauſa habetur ad vſum hominis ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ, id eſt, a rure. Poſſeſſio, vſus & præſcriptio eſt agri, cuius proprietas ad nos non pertinet. Prædium tam ad poſſeſſionem, quam ad agrum refertur. Dicitur igitur fundus, & omnis ager, & omne ædificium, villæ domusve, in quas fructus deuehuntur. Ædes, vrbana ſunt prædia, quæ ſolo ſuperficieque conſtant. Superficies, omne quod ſupra faciem terræ eſt. Area, locus ſine ædificio ab ariditate dictus, vt in ea dictione latius dictum eſt. Fundi eſſe cenſentur ea, quæ intra ſe tenet, l.Iulian. §.vlt & l.fundi, ff de actio.empt. Paulus hanc vocem in leg.ſed ſi ff.de acquir.rer dom. vſurpauit pro vaſis potorij fundamento. Et quamuis fundus eſt quiddam minus quam ager, Iuriſc. tamen promiſcue vſurpant. Exemplum habes in l. quædam mulier, de Rei vind. Spieg.

FVNDVS generis nomen eſt, & ſpecies ſub ſe habet Arbuſtum vineam, hortum, pratum, aruum, villam. Sic omnis vinea fundus eſt, non contra, & fundo ſublato, nec vinea poteſt ſubeſſe, Connan.lib.4 c.3 n.7.

FVNDVS, inquit Iauolenus in l.quæſtio eſt, 115. ff de verb.ſign. eſt omne quicquid ſolo continetur, id eſt, fundamentum eius rei quæ ſolo fundatur, Bæch in d.l.q.eſt.115.de verb.ſign.

FVNDVS varias recipit qualitates: Alius enim ſeruus dicitur, alius liber. Fundus ſeruus eſt qui aliqua ſeruitute premitur: liber qui nulli eſt obnoxius, qui etiam optimus maximus dicitur Paulo de verb.& rer. ſignif. Connan.lib 4.c.1.n.1. Deinde alius dicitur fertilis, alius ſterilis, ſaxoſus, peſtileus, infructuoſus, deſertus, &c. l.13.ff.de reb.eorum.

FVNDVS à poſſeſſione, vel agro, vel prædio ſic diſtat, inquit, Iauolenus in d.l.quæ eſt 115. Fundus eſt omne, quicquid ſolo tenetur: Ager eſt, ſi ſpecies fundi ad vſum hominis comparatur: Poſſeſſio ab agro iuris proprietate diſtat, quidquid enim apprehendimus, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere, hoc poſſeſſionem appellamus, poſſeſſio ergo vſus, ager proprietas loci eſt. Prædium vtriuſque ſupra ſcriptæ generale nomen eſt, nam & ager, & Poſſeſſio huius appellationis ſpecies ſunt, Hor.

FVNDI appellatione plena proprietas, id eſt cum vſufructu, ſignificatur, l.eum qui, 26 § ſi à te, ff.de verb.ſign. eſt enim fundus nomen iuris, l.cogi, 16.§.inde quæritur, ff.ad Trebell. Hot. Adde Cuiac.l.58.de verb oblig.

FVNDVS dicitur populus eſſe rei quam alienat: hoc eſt auctor, inquit Feſtus, quib ex verbis intelligitur, fundum fieri populum aliquem tum dici, cũ in re quapiam ſua ab alienanda eſt auctor, i. approbator quod genus dicendi crebro C.c. vſurpat. in ora. pro B.lbo. Neque vero ad populos duntaxat, verumetiam ad quemuis auctorem referri ſolitum, argumento eſt illud Lyſitelis adoleſcentis apud Plautum, qui cum Charmidis abſentis filiam à Leſbonico virginis fratre in vxorem ſibi pactus eſſet, [illegible] ſuum patrem audiuit, ita loquitur: Nunc mihi is propere conueniendus eſt, vt quæ cum eius filio egi, ei rei fundus pater ſit potior eo. Vide Hot.2.obſ.5.Turn.aduerſ 4.c.12.

FVNDVS inſtructus. Inſtructus dicitur fundus, qui ea habet inſtrumenta, ſine quib. fundi exercitium inutile eſſet. Et ſunt inſtrumenta fundi ea, quæ fructus quærendi, colligendi, conſeruandive gratia parata ſunt, l inſtrum de fun.inſtr. ff.Theophi. 10 §.ſi quis ancillis, Inſt de legat. Et ſine iis ipſis exerceri nequit poſſeſſio. Quam ob rem qui fundum inſtructum legat. [illegible] fundum cum ſuis inſtrumentis legaſſe, adeo, vt ſi tibi fundum cum inſtr. legaro, & poſt fundum vendidero, inſtrumentum vendicare non poſſis, l.ſi cui.de fun.inſtru.leg.ff. In[illegible] autem non indigna quæſtio, quam in cæterarum exempl[illegible] referam. Habebat quis duos fundos, & boues duos in altero fundo manentes; in altero opus facientes, tandem dominus hos fundos cum inſtrumento legauit duab.diuerſis perſonis boues autem neutri reliquit: boues ei cedent, qui fundũ [illegible] opus faciebant, conſequitur, quando huic ſoli commodaret [illegible] & non alteri, non enim ſecundum legem acceſſio ſunt fundi, in quo degebant, ſed alterius, in quo opus faciebant, l.cum quidem, ff.de fund.inſtr.& inſtru.& leg. Hinc ita in Pandectis titulus, de fundo inſtructo, & inſtrumento l[illegible] Anch. Adde Porcat Necyomantiæ dial.40.n.3.

FVNDI inſtructi appellatione veniunt iam villicus homi[illegible] quam omnia quæ vel ipſe paterfamilias cum ibi ageret fundus eſſet inſtructus nõ temporis cauſa, in eo habuit [illegible] inſtrumenta fructuũ colligendorũ & conſeruand[illegible] pecora ſtercorandi vel paſcendi cauſa ibi conſtituta, vt fructus capiatur, vel vt fundus ſit inſtructus, l.2.C.de ve[illegible]

FVNDVS limitrophus. Alciatus illud cũ aliis ſentit, limit[illegible] fundos dictos non à limenarchis, ſed à limitandis limitib[illegible] tenerentur eorũ poſſeſſores annonam inde prouenient[illegible] caſtra militum ducere, qui in imperij limitib. excubaba[illegible] uerſus barbaros Hinc limes Orientalis Vopiſco in Satur[illegible] limes Rhetius (eod.auth) in Bonoſ. Anch. Cuiac. fundo[illegible] trophos in rubr. C.de fund.limitroph. & ter.& in leg ni de fund patri.dici putat, quod inde milites militanei ala 8.d.tit.de fun. limitrop. non quod ad milites limitaneos [illegible]neant. At fundi limitanei qui dicuntur, ad milites mili[illegible] pertinent, itemq; paludes & paſc.3. ſæpe iam all.t.de fun[illegible] Fundi autem caſtellorum ad milites caſtellanos pertine[illegible] C.eod.tit.Cuiac.in ſupt.alleg.Rubr.de fundis limitroph.

FVNDI confines. Terent. Clemens in l.ſi cui centum, de leg[illegible] pe enim inquit, confines fundos etiam ſupra iuſtam æ[illegible] tionẽ (*haber denn es vverth iſt*) intereſt noſtra acquire[illegible]

FVNDVM cum inſtrumento, an fundum & inſtrumentum, a[illegible] dum inſtructum, Vide l.5. de Inſt.& inſtrum.

FVNDVS Puteolanus quære, Puteolanus.

FVNDORVM Principis, de quibus tractatur ſub rubr. C.de patrim.l.11 alij dicuntur patrimoniales, alij diuinæ dom. [illegible] moniales ſunt qui locati tantum & in principis patri[illegible] conſeruari ſolent, vnde & rei priuatæ appellantur. Diuin[illegible] mus ſunt, qui ſacrarum largitionum ſunt, hoc eſt, in q[illegible] Princeps ſuas largitiones exercet, Prat.

FVNDVS ſeruiens, & dominans. Lege prædium ſeruiens.

FVNDI ſaltuenſes ſunt paſtioni deputata nemora, qui & [illegible] moniales ſunt, l. vlt. de fund. patrim.C.lib.11. Cuiac. in R[illegible] iam tit.C.de fund.patr.

FVNDITVS. de hoc aduerbio vide Bart. in Auth. decernimus [illegible] Sacroſanct.

FVNDI vectigales ſunt, qui ciuitatum ſunt, & municipibu[illegible] locantur, vt certum vectigal.reipub. pendant. Alc.de ve[illegible] & in Diſpunct.li.1.c.3. Spieg. Prat.

FVNDI emphyteuticarij ſunt, qui emphyteutico iure dantu[illegible] & patrimoniales dicuntur, l.12. de fund.patrim. Go.h.ac[illegible] C.de præd & al.reb. minor. (de l[illegible]

FVNDVM in Appia cum villico ſuo, &c. l.vxorem, §.concub[illegible]

FVNDVM Cornelianum de nomine meo exire veto, leg pat[illegible] [illegible] §.duob.de legat.3 Spieg.

FVNDVS Sacer, quem domino ſacramenti religione deuin[illegible] vaſalli habent, Connan.lib.2.c.9.n.6.

FVNDVM Trebatianum, &c. fundum Satrianum, &c. dari [illegible] Scæuola in l.patronus, §.libertis, de leg. Spieg.

FVNDVS peſtilis, vel peſtibilis in l. pen.vbi Goth. C. de ædil[illegible] ction. id eſt peſtibulas vel herbas lethiferas habens, vide [illegible] iac.6. obſeru.24.

FVNDI Trebatiani reditus vxori, &c. dari volo, Vide Scæuo[illegible] ff.de vſu & vſufruct.

FVNDVS, *Grund vnd Boden.*

FVNDI agonothici, vocantur in l.penult.de diuerſis præd.C[illegible] 11.qui deputati erant ſumptibus certaminum ſacrorum, l.i[illegible] mus, C.de fund.patrimon Prat. Adde Cuia.l.vlt.de fundo p[illegible] mon.& ſaltuenſ.C.lib.11. qui dicit eos etiam agonophoro[illegible] minari, l.filia, 1 ff.de leg 2.

FVNDORVM genera vide tu rubr.C.de fun. patrimon.lib.11.[illegible] Cuiac. ibid.

FVNERARE, pro ſepelire frequens apud Vlp. (vt.

FVNEBRIS veſtis. Vide Vlp, l. ſed etſi quid, §.& generaliter, [illegible]

FVNERARI. Satius eſt de ſuo teſtatorem funerari, quam ali[illegible] gata conſequi, teſte Vlp.l at ſi quis, ff.de Religioſ.

FVNERARIA ſiue Funeratitia actio ideò dicitur, quia tota[illegible] pulturæ rationem complectitur, non exequiarum duntax[illegible] definitur, quæ ob impenſas funeris cauſa factas concedit[illegible] 14 §.hæc actio l.16.l.20.& 21.ff.de relig.& ſumpt.fun.l.[illegible]7 rebus auth. Iudic.s poſſ. Briſſ. Hot.

FVNERO, pro funeror, funeri operam do, iuſta perſoluo, Vlp [illegible] §.12.de relig. Si prohibente hærede funeraueris teſtator[illegible] tem. Ergo pietatis gratia funeraſti. Item: Ego tamen nihil[illegible] nus funeraui. Et §.14. Qui mandatu alterius funerauit. H[illegible]

FVNERARI paſſiuè accipitur & ſepeliri ſignific.in l.17. ff. de [illegible] auct. iud.poſſid.& in l.8. de ſepul. viol. & apud Paulum l [illegible] ſent.26 iuncta l.5.ff.ad l.Iul.de vi.publ. Briſſ.in parerg.

FVNESTARE ſe ſecundis nuptiis, vide apud Impp.in l.3.§ 1.C[illegible] cund.nupt.

FVNESTARE ſeſe nuptiis inceſti vetitíque coniugij vide l[illegible] princ. C.de inceſt.nupt.

Fvneſta familia in leg.vlt. ff. de ſtip. ſer.cuius dominus mortuus eſt. Scribit autem Varro lib.4. de lingua Lat.quamdiu in ſepulchrum defuncti gleba adiecta non eſſet aut os mortui ad familiam expurgandam,exceptum eſſet, tamdiu funeſtam eam manſiſſe. Hinc Cicero lib.2. de legibus. Neque neceſſe eſt edisſeri à nobis quis finis ſit funeſtæ familiæ.Septem autem diebus deplorari domi cadauer ſolebat, octauo die efferebatur, tumulabatur. Eæque erant denicales feriæ. quarum Cicero in libris de legib.& Feſtus lib.4.meminere,Briſſ.

Fvneſta itaque familia dicebatur,quæ non erat pura: h.e.quæ funere veluti polluta,nondum erat expiata atque purgata. Purgabatur autem, ſiue pura fiebat iuſtis factis,& condito humatoque cadauere.Varro: Si eum Romanus combuſtus eſt,os exceptum ad mortui familiam purgandam humo non eſt opertum, vt Pontifices dicunt, quoad inhumatus ſit,familia honeſta manet. Iam vero, quod humatus non ſit, hæredi porcam præcidaneam ſuſcipiendam Telluri & Cereri eſſe: aliter familiam puram non eſſe Varro ſcribit. Et Feſtus ait,præcidaneam porcam vocari, quæ Cæreri mactabatur ab eo,qui mortuo iuſta non feciſſet,h.e.glebam, ſiue humum inieciſſet. Et funeſta familia non ante deſinebat eſſe, quam iuſta defuncto feciſſet hæres. Ræuardus l.omnis hæred. ff. de reg. iur. Goth.ad l. 18.§. ſtipul. ſeruor.

Fvngi Vallæ dicitur officium & munus aliquod obire,vnde fungi honoribus, & fungi vita, id eſt, gerere honores, viuere,non vt quidam volunt, mori: nam eum qui mortuus eſt. functum vita cum dicimus hoc ſignificamus, vixiſſe illum, & iam non amplius viuere,Connan.lib.7.c.1.n.3.

Fvngi eſt id, quod debetur dare, nam propriè fungi ſtipendiarij vectigales dicuntur qui quod debebant pendebant, vide Cic. Verrin 5. Hinc fungi officio ſuo eſt, vt vulgus loquitur,tacere ſuum debitum,l.iudex de re iud. Sic & fungi res dicuntur,quæ officium ſuum præſtant,Vlpian. inſtit.tit.6. Dotem fungi dicit,in matrimon. datur. Et fungi momentum in l.43 ff.de rei vindic.in quod corpus infertur. Et functionem res in ſuo genere recipere Paulus in l.2.§.mutui,ff.ſi cert. pet.ſcribit,quæ vt alias idem ipſe auctor loquitur, mutua vice funguntur,& tantundem præſtant,l.6.ff.ſi cert.pet. Nam his rebus, quæ vſu conſumuntur ac pereunt, quo inter homines communicari poſſent,ea eſt tributa natura, vt communi quaſi ſpecie contineantur permutationemque in ſuo genere recipiant, & alterius vicem ac poteſtatem altera omnimodo expleat,Briſſ.

Franciſcvs autem Duarenus libr. diſputationum anniuerſ.1. cap.14.Res conſiſtentes in pondere,numero, aut menſura fungi vel functionem recipere interpretatur, cum dantur ad vſum cum ſoluuntur, &c. ſicut fungi diſpoſitione auri, qui aurum deponit,ad l.prætoriæ,fungi collatione dotis,qui dotem confert, l. 3. de collat.dotis, fungi tributione qui tributum ſoluit penſitatque reipub. At Franciſcus Hottomannus lib.1.de vſuris,cap.2.res eiuſmodi functionem in genere ſuo potius quam ſpecie recipere,d.l.2.interpretatur, quaſi penſionem ſiue ſatisfactionem,quæ fit,harum rerum debitarum,non ipſius ſpeciei fieri,ſed generis: propterea quod non eadem corpora redduntur, quippe quæ conſumpta ſunt, ſed tantum eiuſdem generis. Quod vero dictum hoc arbitrantur alij ea re, quia in harum rerum ſolutione altera res alterius vice fungeretur,eidem Hottomanno non eſt probabile. Conſtat enim eo loco Paulum alias res, id eſt,quæ in ſpecie ſua functionem ac ſolutionem accipiunt, his rebus tanquam contrarias opponere. Nam & commodatum functionem recipit eadem ipſa ſpecie, quæ commodata eſt reddita, ipſumque etiam depoſitum & pignus & quædam præterea eiuſmodi. Atqui ſi quis ita Pauli verba interpretatur,vt illæ res in ſuo genere alterius vice fungerentur: non poterit ea fieri aliarum rerum comparatio, quam hic Paulum explicare perſpicuum eſt. Alioqui dicendum eſſet alias res, veluti commodatas & depoſitas in ſpecie ſua fungi vice alterius. Quo nihil dici poteſt obtuſius. Nam quæ res commodata, aut depoſita redditur, nullomodo fungitur vice, aut ſua aut alterius, neque in ſpecie,neque in genere, Cicero libr. Accuſationis 3. Quis non maximo ſe affectum beneficio putauit,cum tribus decumis pro vna defungeretur? Omnino autem certum eſt comparationem vtrarumque rerum hic fieri quemadmodum his verbis Paulus indicat quum ait.In aliis rebus aliud pro alio ſolui non poteſt. Quoniam in cæteris ſolui poterat,modo eiuſdem generis, vt clare ſignificat, cum ait,eas in genere ſuo functionem recipere per ſolutionem,id eſt,aliud pro alio ſolui poſſe: non autem in ſpecie, quam ne habere quidem dici poſſunt,ſicut Vlp.aperte docet,in l.quum Stichus ff.ſolut. quum ait, res eiuſmodi in communi ſpecie contineri quaſi dicat,eas non habere ſpeciem quandam ſibi propriam ac peculiarem, & ab aliis eiuſdem generis diſtinctam,ſed cum aliis communem. Atqui ſi ſit comparatio,& aliæ res in ſuo genere functionem,i.e. præſtationem recipiunt,alias res oppoſitas,in ſua ſpecie recipere conſentaneum eſt. Aque hoc ſcilicet ipſum eſt, quod vulgo dici ſolet, in hiſce rebus magis quantitatem,id eſt, vim ac momentum cogitari, quam corpora leg. Titia. ff.de leg.2.l.ſi is cui. ſolut. Sunt ergo quædam res quæ functionem recipiunt per ſolutionem, id eſt, vſum ſolutionis ſuæ præſtant,in genere magis quam in ſpecie. Quippe quod hæ res propter naturæ ſimilitudinem vna quadam & communi ſpecie contineri videantur, vt Vlp. ait de l. cum Stichus nec alia quam ponderis, numeri, menſuræve nota in promiſcui vſus vtilitate ab inuicem diſcernantur, vnde etiam pondere numero & menſura conſtare dicuntur. Sunt vero & aliæ quædam res, quæ functionem per ſolutionem recipiunt in ſpecie, h.e.quæ cum ſoluuntur,hunc ſolutionis ſuæ vſum præſtant, & hanc recipiunt factionem, vt eandem, quæ accepta eſt,ſpeciem reddi neceſſe ſit, ne alias ſolutione in eodem genere admiſſa cum iniuria creditoris aliud pro alio ſoluatur.Siquidem harum rerum non vna & communis ſit ſpecies, nec eadem in eodem pondere, numero & menſura vtilitas. Atque ex hoc rerum diſcrimine, quo in diuerſa ſolutionis functione; ſeu vſu inter ſe opponuntur,intellectu non difficile eſt, quæ ſit ſententia verborum Pauli, & quibus in rebus, propter quam cauſam mutuum conſiſtat. Nam rerum quæ pondere,numero & menſura conſtant, datione recte in creditum ire poſſumus, quoniam ſolutionis vſus, quem in genere ſuo præſtant, cum mutui fine conuenit, vt videlicet non ea quæ data eſt ſpecies, nec omnino alia, ſed eiuſdem generis & qualitatis reddatur, l.1.§.mutui,ff.de oblig.& act.Quacunque enim ſpecie eiuſdem generis ſoluta creditori ſatisfit. Et hoc ipſum eſt quod in genere ſuo functionem per ſolutionem recipere dicuntur, i.e. in genere ſuo ſolutionis vſum præſtare.Reliquæ vero res ideo in creditum dari non poſſunt, quod earum ſolutionis vſus in ſpecie verſetur, nec aliter creditori ſine ſua iniuria ſatisfieri poſſit,quam eiuſdem ſpeciei quæ data eſt ſolutione. Siue igitur eadem, ſiue omnino alia reddatur, vtrinque mutui naturæ contrarium eſt,in quo tranſlato & conceſſo rei ad vſum dominio,idem in genere & tantundem reddi debet. Hic quibuſdam rem diligentius conſiderantibus ſenſus & hæc ratio verborum Pauli eſſe videtur, in hac de rebus, quæ mutuo dari poſſunt, quæſtione. Difficultas autem quæ hactenus omnes ferme exercuit,inde procul dubio nata eſt,quod de functione rerum, quã in genere recipiunt,Paulum diſſerere exiſtimarunt. Cum tamẽ Paulus de functione rerum agat, quam per ſolutionem recipiunt, vt enim oſtenderet, quibus in rebus mutui datio conſiſtat,de natura & conditione rerum,earumque in ſolutione vſu diſſerendum ſibi putauit, quomodo videlicet res functionẽ per ſolutionem recipiant, & quem in ſoluendo vſum præſtẽt, in generene, vel in ſpecie hæ, an generis ſolutione creditori ſatisfieri poſſit,vel eandem reddi ſpeciẽ oporteat. Minus forte obſcuritatis,ſed eandem ſententiam habitura eſſet oratio hæc: Quia functionem recipiunt in genere ſuo magis quam ſpecie, verba namque (Quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem) ſimpliciter hoc ſenſu intelligenda puto, quem vſitata earum proprietas & ſignificatio gignit, vt functionem recipere ſolutionem, idem ſit, quod in ſolutione fungi, & vſum præſtare. Funguntur autem, vt dixi,in ſolutione res,vel in genere, quoties eodem genere ſoluto, non omnino aliud pro alio ſolutum videtur, vel in ſpecie,cum eadem ſpecie non reddita, omnino nihil aliud pro alio ſolui certum eſt. Atque in hanc ſententiam genus ſpeciei, quoad ſolutionis vſum opponitur,vt ex eo conſtare poſſit,rerum quæ pondere, numero & menſura conſtant,donatione tantum in creditum iri,quia functionem recipiant in genere per ſolutionem, adeo, vt quacunque ſpecie eiuſdẽ generis ſoluta propter promiſcuam,quæ in iis verſatur vtilitatem creditori ſine ſua iniuria ſatisfactum videatur. In cæteris vero rebus ideo mutuum non eſſe,quod eadem omnino ſpecies, quæ accepta eſt, reddi debeat. Quippe quod functio earum in ſolutione non eiuſdem generis ſit ſpeciei,ne cum iniuria creditoris aliud pro alio ſoluatur.

Fvngi magiſtratui, pro magiſtratu, inuenies in l.vlt. in fin.ff.ad municip. Et defungi munere,pro munere in l.1.§. præuaricatorem,ff.ad Turpil. Briſſ. in parerg.

Fvngi diem ſuum, l.9.ff.de caſt.pec.crim.l.vlt,C.de bon.eorum, l.1.C.de filiofam.miu.l.10.C.ad l.Falc.Briſſ.

Defvngi pretio æſtimationéque, pro æſtimationem præſtare & exoluere Iureconſulti dicunt, l.21.§. idem, lib.2. ff. de act. empt.l.1.ff.ſi famil.furt. fec.l.37.in fi. ff.ad l. Aquil.& noxæ deditione litis æſtimatione,pro eo quod eſt noxæ dedere & litis æſtimationem ſoluere, l.22 §.vlt.ff.ad municip.ff.ad l. Aquil. Inſtit.de noxalib.in princ.Ex quo fit,vt intributiones collationéſque & penſitationes publicæ functiones vocentur,l.4. C.de notario.l.3.de apoch. publ.lib.10. C. l.vlt.de exactorib. tribut. eod l.9,& l.13. C.de actio. empt.l.2.C.de iur.emphyt.l.vnic.C. in quib.cauſ.milit. Briſſ.

Fvngi pignoribus in vicem ſatiſdationis, i. e. loco fideiuſſorum pignora præſtare,l.7 ff.de præſt.ſtip.Briſſ. Adde Fr. Baldu. de pig.& hypo.c.1. Muneribus legatorum fungi,i.e.legata præſtare,l.33.in fi.ff.de legat.lib.2.l.2.ff.ad Trebell. Fide com miſſum munere Falcidiæ fungi dicitur, quod Falcidiam patitur,l. 77 § 1.ff.de legat.lib.2. Pœna quoque functi in l.22.ff. de pœ-

iuis,dicuntur,qui pœnam ſuſtinuerunt. Pretia rerum communia inter funguntur leg.63. ff.ad l. Falcid.l.33. ad leg.Aquil.id eſt,tanti res æſtimantur, quanti ſunt apud omnes defunctores, l.5.non ſolum,ff.ad SC. Tertyllian.l.21.§. vltim.ff.de SC. Silania. Briſſ.

FVNGIBILES res diximus, quæ cônſiſtunt in numero, pondere & menſura: vt pecunia,frumentum,vinum,oleum. Cæterum corpora in vniuerſum omnia, omnes aliæ ſpecies,dicuntur res non fungibiles, Zaſ.in §.perſonam.Inſtit.de actio.Prat.

FVNVS generalius eſt,quam Exequiæ: eſt enim tota pompa,tam domeſtica,quam extrinſeca: exequiæ vero tantum in via,dum funus procedit.Funus quoque proprie dicitur cadauer iam ardens, vel incenſum: Exequiæ, dum portatur: Reliquiæ iam crematū & buſtū: Conditum v.iam ſepulrum, Spieg.ex Old.

FVNVS ducere,Vide Vlp.in l.at ſi quis,ff.de Relig.

FVNVS facere, iuſta facere, & exequi funus, differunt. Nam qui funus indictum pompa funebri præcedente ducit,facit funus: Qui Sacrificio, quod humanum Feſtus appellat, rite peracto glebam obiicit,iuſta facit: & qui denique cadauer proſequuntur,eos exequi funus,exequiaſque frequentare dixerunt veteres. Ræuardus, quem vide de hoc latius ad l.omnis hæreditas,ff.de reg.iur.

FVNVS familiare Vlp.in l.2.de in ius voc. in fin.Neque funus,inquit,familiare ducentem,iuſtáve mortuo facientem; ſubaudi, in ius vocare oportet. Dixit autem funus ducentem pro eo. quod eſt funus facientem, vt Virg.lib.Æneid.4. dixit, ducere ſomnos,pro eo quod eſt dormire,& tanquam ſomnum facere, teſte Fr.Syluio in comment.in Orat.pro P.Quintio.Idem,Funeris cauſa,ait,ſumptus factus videtur is demum,qui ideo fuerit,vt funus ducatur, & ſine quo funus duci non poſſit.

FVNVS imaginarium, Græci Cenotaphion vocant, cum mortuo iuſta abſente cadauere perſoluuntur.Legitimum vero dicitur, cum defuncti corpus adeſt.Spieg.

FVNVS publicum erat, cum quis propter ſua in rem publicam beneficia,publicis ſumptibus ſepeliebatur. Ceremonias illius Plutarc.oſtendit in Publicola, Spieg.Prat.

FVNERIS ſumptus pro facultatibus vel dignitate defuncti arbitrantur.Vlp.ait in l. ſi quis ſepulchrum, de relig.& ſumpt.fun. Funeris impenſam accipimus,quicquid corporis cauſa erogatum eſt: veluti vnguentorum, & pretium loci in quo defunctus humatus eſt, & ſi qua veſtiaria ſunt, vel ſarcophagi,& vectura, & quicquid corporis cauſa antequam ſepeliatur, conſumptum eſt,l.funeris.ff de ſumpt.fun. Spieg.Prat.

FVRCA,patibulum ex eo dictum putat, Iſid.lib.5.c.28. quod ferat caput, ſuſpenſúmque & ſtrangulatum ſtatim exanimet,Prat.

FVRCAM illam quam circumferre ſerui pro pœna cogebantur, belle depingunt Plutarchus in Coriol.& Halicarn.lib.7 Prat.

FVRCA. Calliſtratus de Pœnis, in l.capitalium,recitat inter gradus pœnarum capitalium furcam, famoſoſque latrones figendos furca in iis locis, vbi graſſati ſunt: pluribus complacuiſſe ſcribit,nec abſque ſumma ratione, quam ibidem refert:Spieg. vide Turnebum aduerſariorum lib.4. c 3.

FVRCÆ ſupplicij quoque fit mentio in l.38.§.auctores.ff.de pœn l.6.ad l.Iul. pecu.l.3. de re milit.

FVRCIFER, qui ſeruus in furto aut eiuſmodi aliquo flagitio deprehenſus fuerit, aut improbitatis ſcelere conuictus,duplex lignum,quod currui ſubiicitur, & cui temo affigitur attollere videbatur, & inuenire vicinia circumferre, vt fidem ei in poſterum non haberent, & ab eo tanquam infido cauerent.Ideo furcifer appeliabatur à Latinis: quod etiam Græci σταυρὸν, hoc Romani furcam nominant, vide Plutarchum in Quæſtio. & Coriolani vita, Spieg.

FVRENTI gladium porrigere apud Vlp.in l.qua actione,§.penul. ad leg.Aquil.

FVRERE,i.e. furore vexari vel torqueri l.3. ff. de Ritu nupt. vbi furere & ſapere opponuntur.Ideoque furere deſierit,& ſapere cœperit,idem Valent. l.10.§.1 ff.de teſtam.tut.Briſſ.

FVRIOSVM Iuriſconſulti appellant, qui mentis ad omnia lumine, id eſt, ſenſu communi caret: quales non modo Athamantem,Alcmeonem, Aiacem,Oreſtem fabulæ memorant: verum etiam Margitem, Melitidem, Corœbum, Beccefelenum, Morychum. Dementem verò, qui non vſquequaque, ſed ex parte tantum mentis errore ducitur,velut is de quo D.Pius loquitur in l.his qui, 12.ff.de tut. & curat.dat. Itaque Furioſus à Demente paſſim diſtinguitur: vt l.2.ff. de inoff.teſtam.l.6.de curat.furioſ.l.8.§.1.ff.de tut.dat.ab his l.vlt.C.de admin.tut.l. 27.§.coram,ff.de arbitr. Gothof. ad l.6. in pr.C.de curat.furioſ. Dementia enim licet ſanitate & integritate mentis careat, mediocritatem tamen officiorum, & vitæ cultûm communem tuetur.Briſſ. Sed Cic.Tuſcul.diſp.III. Dementes,amentes,& furioſos eoſdem nominat: Stultos vero, quos Iuriſconſulti dementes aut mente captos appellant: In ſanos verò tanquam vtrorumque genus conſtituit. Sanitatem, inquit, animorum poſitam in tranquillitate quadam, conſtantiáque cenſebant: his rebus mentem vacuam appellarunt inſaniam: nec minus illud acute, quod animi affectionem lumine mentis carentem nominarunt amentiam, eandemque dementiam. Ex quibus apparet eandem eſſe furoris quæ dementiæ definitionem ac propterea eandem vtramque rem eſſe. At de ſtultitia ſi n- quitur. Stultitiam enim cenſuerunt,id eſt,inconſtantiam ſi- tate vacantem, poſſe tamen tueri mediocritatem officio n, & vitæ communem cultum atque vſitatum.Hot.Adde Fo it. Necyom.dial.33.n.5.

FVRIOSVS dicitur,qui eſt cum rabie & furore euidenti. Mente captus verò dicitur, cui mens deficit, & qui conſilium animi non habet tamen nullum furorem extrinſecus oſtendit, i e- leganter declarat Bald. in l.ſi furioſi.circa med. C. de nup s, & in l.humanitatis, in 3 col.verſ. venio ad quartum nota e, C.de impub.& al.ſubſt.& ponit Iaſ.in l.furioſum, in 1.& 2 l, C.qui teſtam.fac.poſſ. & vlterius dicit Gemin.in c. filij in n. not.per illum text.de hæreticis lib.6.quod ille dicitur non e ſanæ mentis qui non habet memoriam ordinatam & hoc i- tat notab.pro teſtibus, qui volunt probare quem eſſe vel n eſſe ſanæ mentis, quod vltimum non eſt auſus firmare; Ar, quia forte non videbatur ſibi tunc neceſſarium, in conſ.54 d primum breuiter concludo,&c.in vlt verbis, in 1 lib.vbi pe it plures alios modos,per quos furor probari poteſt, quos Ia s reaſſumpſit, idem Alex.in l ſi cum dotem,§.maritus in vlt. l ff.ſol.matr.vbi firmauit illud notab. dictum Gemin.Cotta.

FVRIOSVS in conſpectu inumbratæ quietis conſtitutus, lib 1., de acqu.poſſ.

FVRIOSI cum mentis compotes non ſint, nihil velle, ſcireve; telliguntur: ac neque conſentire videntur: idenque abſe- bus ignorantibuſque comparantur, l.17.§ filio, ff.de iniur. § fi.ff.de iur.codicil. Prat.ex Briſſ.

FVRIOSORVM duo genera in libris noſtris leguntur: vnum - rum qui in perpetuo furore ſunt, qui (vt ait Macer.in l.14 ſ e off.præſid.) continua mentis alienatione omni intellectu - rent,l.22.ſi maritus, ff.ſolut.matr.l.12 §.natura, ff.de iud a:- tum eorum quorum furor intermiſſus eſt.& (vt noſtri loqu- tur) dilucida habent interualla, ſiue inducias,d §.ſi maritu c l.20.§.nec furioſus,ff.de teſt.l.6.C.de curat.furioſ.l.9. C.qui - ſtam.fac.poſſ.

FVRNARIVS,qui furno exercendo, & coquendo quæſtum fa-. Vlpian.leg.24.§.6.ff.de damn.infr. Si furni nomine damni - fecti fuerit cautum, deinde furnarij culpa damnum dat i fuerit. Hot.

FVROR,impetus animi ſiue ratione,dementia,Vlpi. Si quis c:. in l.2.§. ſi non propter valetudinem: nam qui furore, inc t impeditus eſt, valetudine impeditur.Spieg.

FVROR alius perpetuus eſt, l.6.in pr.& l.7 in pr. & §.2. C.de c- rat.furioſ.l.14.de offic.præſidis,12.§.2.de iud.l.22. §. ſolu.m., Alter habet interualla,l.9. C. qui teſt. fac.ſeu intermiſſione, l,20.§.4.ff.qui teſt.fac. Gothfr.ad d.l.7.in pr.C.de cur.furi

FVROR eſt morbus ſeu aduerſa valetudo, l.2.§. idem eſt, ſi q: cautioni.

FVROREM.Cic.3. Tuſcul.definit mentis ad omnia cœcitatem maius aliquid eſſe quam inſaniam. Ideoque non eſſe in 12.t. ſcriptum,ſi inſanus,ſed,ſi furioſus. Briſſ.

FVROR dupliciter contingit: quandoque ex cerebri intempe læſa rationis parte præcipua, citra febrim,& mania eſt vel d mentia. Quod ſi mancipium dementia laborans pro ſano v. niſſet,actione exempto agetur,l.1.§.interdum,ff.de ædil.edi Aliquando fit furor ex morbo corporis penetrante ad an mam,vt contingit φρενιτικῷ in febri d.§.interdum. Nam ſi f bris furorem concitauerit phrenitis nominatur. Forcat, N cyom.dial.34 n.7.

FVR ex eo dictus, quod furtum atrum veteres Romani appell runt, & fures per atras & obſcuras noctes facilius furentu Homerus. ——Κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνω.

Hæc Nonius Marcellus ex Varrone libr. rer. diuinar.14. H tamen Gellius reprehendit, lib.1.c.18. Nam quod à Græcis,i quit, nude κλέπτης dicitur, antiquiora Græca lingua φὼρ c dictum.Hinc per affinitatem literarum,qui φὼρ Græcè eſt L tine Fur, Furem autem ſic definit Sabinus apud Gellium lib 11.c.18. Qui alienam rem attrectauit,cum id ſe inuito domi facere iudicare deberet,furti tenetur: Et paulò poſt.Qui ali num tacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur: ue ſciat cuius ſit,ſiue neſciat,Prat.

FVREM ab abigeo quantitas diſcernit: Nam qui vnum ſue ſubripuerit,vt fur coercebitur: qui gregem, vt abigeus, l.a facta,de pœn.Prat.

FVR quandoque dicitur, qui hoc crimen affectat, quamuis no perfecerit, Spieg.

FVR improbus,raptor dicitur: quia eſt fure improbior. Inſtit. bonorum rap.in princ, Fur manifeſtus,quem Græci ἐπαυτοφώρῳ appellant,eſt,qui cum re furtiua comprehenditur,priuſqu eo loci rem pertulerit, quo deſtinauerat manere eo die cum furto. Nec refert à quo deprehendatur, vtrum ab eo cuius re fuit, an ab alio, l.2.& 3. & l. ſi quis in ſeruitute,ff.de furt. Sed qui pertulerit quo deſtinauit, tametſi deprehendatur cum re furtiua,non eſt manifeſtus fur, Ex l.3.&.l.5.ff. de furt. Spie.Prat

FVR-

]r nocturnus, hoc eſt noctu deprehenſus, ſeuerius quam inde-,prehenſus punitur, l.3. ad leg. Aquiliam, Spieg. Cuiac. in com-ment. ad l.7.& 8. ff. quód metus cauſa.

]rem non eſſe, qui dicit, quod in venditionibus ſeruorum ſæpe dicitur de animo hominis, propoſitoque loquitur. Furem ait Tryphonius quis poſſit dicere etiam eum, qui nunquam rem, alienam, inuito domino, ſubtraxerit, ſi modo eius mentis ſit, vt, occaſione data, id commiſſurus ſit, leg. 225. ff. de verb, ſign. Prat. ex Briſſ.

]rta domeſtica vocantur, quæ liberi parentibus, ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij iis apud quos degunt, ſurripiunt, author Marcellus in l. reſpiciendum, in §. de pœnis Prat. ex Hotoman. Sed ex tali furto non naſcitur actio furti, licet tenera furtum commiſſum eſſe dicatur: Quia nec ex alia cauſa poteſt inter tales perſonas actio naſci §. Hi qui inſtitu. tus de priuat. delictis.

]rta apud veteres Ægyptios omnia fuiſſe licita & impunita: apud Lacedæmonios laudata refert Gell. lib. 11. c. 18. Prat.

]rta per lancem & licium perquirere, ſi Maſurij Sabini liber, quem de furtis ſcripſit, extaret, nulla opus eſſet dubio procul coniectura. Nunc igitur quid ſuper hac re ſentiat doctiſſ. Alciatus, cuius ſententia mihi magis quam Rhodigini placet. Arbitratur is, conſueſſe lictores in alienas domos perquiſitum ingredi, in primis licio cinctos, vt ſe iure publico, & tanquam magiſtratibus obſequentes, non autem propria authoritate alienas domos ingredi oſtenderent: licium accingere, & lancem ſecum ferre, quam oculis obiicerent, ne qua ex parte matremfamilias, mulieresve conſpicari poſſent, hincque tracta videtur appellatio, per lancem & licium rem perquirendi. Ex ca. .libr.5. Prat. Spieg.

F]rtim arbores cædit, qui clam cædit, licet earum arborum furtum non fecerit, l. furtim, ff. Arbor. furtim. cæſar. Prat. Hotom. in comment. ad 12. tab. differentiam ait eſſe inter furtim, & furti cauſa cædere: In illo damnum iniuria, in hoc furtum eſſe. Goth. ad rubr. ff. arbor. furtim cæſar.

F]rtivæ operæ, quæ & ſucceſſiuæ. Quere Succiſiuis operis.

F]rtiva res, quæ furto ſurrepta eſt. Sed & furtum tropo Metonymiæ, pro re furtiua dicitur vt in l. ſeru. ff. de condict. indeb. Spieg.

F]rtiva coniunctio in l.7. C. de repud. id eſt furtiuæ nuptiæ.

F]rtivum eſt non ſolum quod noctu, aut interdiu clam auferatur, ſed quicquid alienum mobile, malo animo, inuito domino contrectatur, § furtum autem fit. Inſtit. de obligat. quæ ex delict. naſc. Hot.

F]rto abeſſe rem dicunt Iuriſconſult. quæ ſubrepta eſt. Et furto periſſe, l.35. ff. de contrah. empt. l.14. ff. de peric. & comm. rei vend. Prat. ex Briſſ.

F]rto ſubtrahere, id eſt, furari in l.8. C. de furt.

F]rto noxaque ſolutus dicitur, qui nemini furti obligatus eſt, vt Vlpia. l. 174. de verb. ſig.

F]rtum eſt contrectatio rei alienæ fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei vel vſus eius, poſſeſſionisve, quod lege naturali prohibitum eſt admittere, ait Paulus in leg. 1. ff. de furtis, §.1. Inſtit. de priuat. delict. Dicitur contrectatio quia nec cogitatione, nec verbo, nec ſcriptura, ſed contrectando furtum fit, l.1. ff. eod. & l. ſi quis vxori, §. neque, l. inficiando. Id ſuadet verbi, eum tam apud Græcos quam Latinos à ferendo dicatur, vt Paulus ait. Hinc fit, vt ſi is qui ſimulabat ſe procuratorem eſſe, effecerit, vt vel ſibi vel cui me delegauit promitterem, furti cum eo agere non poſſum: quoniam nullum corpus interuenerit quod furando animo contrectaretur l. ſi is cui 77. ff. eo. Nihil autem refert, an vnus tantum aut plures aliquid abſtulerint, quod ab vno ſolo fortaſſis auferri non poterat, l. vulgar. §. vlt. Notandum tamen eſt amotionem rei non ſemper hic requiri quoniam ex contrectatione rei quæ non aufertur plerumque furtum naſcitur l. vulg. §. vlt. & l. qui ea mente, ff. eod. Præterea in furti definitione dicitur Rei, quod verbum de re mobili tantum accipiendum eſt l. verum 25. ff. eod. & l. quare, de vſucap. Tametſi autem rei propriæ aliquando furtum fiat. l. is qui rem 61. & l. is qui rem 68 ff. eod. tamen vt plurimum rei alienæ furtum eſt l falſus §. qui alienum, & l. ea mente, ff. eod. Nam qui contrectat rem cuius dominus eſt, in qua nihil iuris alius quiſquam habet, fur dici non poteſt. l falſus, §.1. ff. eod Sed & rei communis furtum quoque fieri poteſt, quia pro parte aliena eſt, l. ſi ſocius. Item filiorum noſtrorum quos in poteſtate noſtra habemus furtum nobis fit, l. ſi filius, & l. matre ff. eod. De re hæreditaria an furtum fiat olim variatum fuit. Sed tandem obtinuit eius rei furtum non fieri, quia in nullius dominio eſt, cui furtum fieri poſſit. Quod tamen accipiendum eſt, niſi ea res ad ius alicuius quoquo modo pertineat, l. hæreditaria, & l. ſequenti. Deinde dicitur in definitione Fraudulosa, quia is qui volente domino rem contrectat, vel cum dominum velle exiſtimat, furtum facere non dicitur l. qui re, 78. l. inter omnes, §. recte, ff. eod. Conſentire autem is dicitur qui ſciens non contradicit, niſi pudore vel alia huiuſmodi re prohibeatur l. pen. Sane hypotheſim refert conſtitutio Iuſtiniani in qua furtum fit volente domino l. ſi quis ſeruo C de furtis, ſed ſi iam hypotheſim rectè expendamus conſentit quidem vt res amoueatur, ſed non eo conſilio vt ea careat, ſed potius vt à fure iam repetat. Deinde dicitur lucri faciendi gratia: quoniam animus interuenire debet lucri faciendi, nec alio mundo res contrectans furtum facit l. verum, 40. ff eo. & l. qui iniuria Lucrari autem is dicitur qui rem amouet, vt alteri donec vel commodet, quia ſpecies lucri eſt ex alieno largiri & beneficij debitorem ſibi conſtituere, l. ſi pignore §.1. ſed notandum eſt furem pecuniæ etiam ſacci nomine teneri, quamuis animum ſacci ſurripiendi non habuerit, l. qui ſaccum, ff. eo. Saccum, enim pecuniæ cauſa habere vult, rametſi alias eum habere non curaret. Præterea dicitur in definitione vſus poſſeſſioniſve: quia furtum facit non tantùm is qui lucrari vult proprietatem alicuius rei, ſed etiam vſum eius aut poſſeſſionem, l. qui iumenta. l. ſi pignora. & l. fullo. Deinde additur ad finem: quod lege naturali prohibitum eſt admittere, quæ verba quamuis in hac definitione parum videantur eſſe neceſſaria, tamen huius iuris fontem oſtendunt. Nam iuris naturalis ac diuini præceptum eſt: Non furtum facies, vnde diſtinctio dominiorum dicitur Iuriſgentium eſſe, l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur. Et inter iur. præcepta refertur SVVM CVIQVE TRIBVERE, NEMINEM LÆDERE, hinc etiam alibi dicitur: FVRTVM NATVRA TVRPE AC INHONESTVM ESSE, l. probrum ff. de verb. ſignif. & iure naturali prohibitum eſt. Atque vt acquiſitio Dominij à naturali poſſeſſione cœpit, ita furtum quod contra dominiorum diuiſionem admittitur, iure naturali contrarium eſt, & multo magis iuri gentium. Varia olim fuerunt furtorum genera, Concepti furti & oblati mentio eſt in inſtit. tit. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur, & apud Caium lib 2. Inſt. Itemque apud Paul. lib. 2 ſent. tit. 51. Conceptum furtum dicebatur, cum apud aliquem teſtib. præſentibus res furtiua inuenta erat, §. conceptum furtum 5 Inſt de priuat. delic. Oblatum verò cùm res furtiua ab aliquo tibi oblata erat, eáque apud te concepta, Paulus, Concepti, inquit, actione is tenetur, apud quem furtum quæſitum & inuentum eſt. Oblati, qui rem furtiuam alij obtulit, ne apud ſe inueniretur. Conceptum autem furtum dicit Gelius per Lancen. & Licium lib 11. c. 8. quia vt Feſtus ait lib. 10. qui furtum quærebat in domo aliena licio cinctus intrabat, lancémque ante oculos tenebat, propter matrisfamilias & virginum præſentiam, ſed hæc in deſuetudinem abierunt. d. §. concept. Inſtit. de priuat. delict. vt ſic hodie ſuperſint duo tantum genera furtorum, manifeſtum & non manifeſtum, de quibus ſatis prolixa diſputatio eſt in l 2 3 4. 5. 6. 7 8. 34. & 35. ff. eod. Vide paulò poſt furtum manifeſtum. Hæc Duaren. ad tit. de furtis, c.1. & 2.

Fvrtvm à furuo, i. nigro dictum, Labeo ait, quod clam & obſcurè fiat, & plerunque nocte: vel à fraude, vt Sabinus ait, & à ferendo, i. auferendo, Cuiac. lib. 6. obſer. c. 2. vel à Græco ſermone, quod φῶρας appellant fures. Imò & Græci à ferendo φῶρας dixerunt. Quæ interpretationes vocabuli quum ſuam habeant vim & vtilitatem, ad percipiendam rem ipſam, Paulus eas non fruſtra recenſet, poſſúntque omnes videri probabiles: nempe quod nomina ſæpe non vnam duntaxat rationem ſignificandi habeant, l. 1. ff. de furt.

Fvrtvm facit, qui iumenta ſibi commodata longius duxerit, alióve modo inuito domino vſus ſit. Iureconſ. in l. qui iumenta, ff. de furtis, §. furtum autem fit 7. Inſtit. de priuat. delict. Vide Gell. Noctium Atticarum lib. 7. Labeo (inquit) in lib de 12. tab. 2. acria & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit. Idque Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe qui iumentum aliorſum duxerit, quàm quo vtendum acceperat. Item qui longius produxerat, quam quem in locum petierat, itaque Qu. Scæuola in librorum quos de iure ciuili compoſuit 26. verba hæc poſuit: Quod cui ſeruandum datum eſt, ſi id vſus eſt, ſiue quod vtendum acceperit ad aliam rem quam acceperat vſus eſt, furti ſe obligauit, quod etiam nouiſſimè conſtituit Iuſtinian. in §. furtum autem Inſtit. de obligat. quæ ex del. naſc. & cautum etiam in l. ſi vt certo, §. idem denique ff. commod. & conſuluit Bald. conſ 355. quidam A depoſuit, in 3. libr. & habetur mentio per Ang. Aret. in tract. maleficiorum, §. & vellem cileſtrem abſtulit in antepen. col. in verſi. quid ſi commodo tibi librum, licet debeat mitius puniri, ex quo videtur furtum minus inhoneſtum, vt concludit Cornel. conſ. 274. inſurgit. in vlt. col. in 3 lib. Præterea de furto hoc etiam adſcribendum duxi, de quo alia contentio fuit inter Ciceronem Oratorem maximum, & Trebatium Teſtam Iureconſultorum principem: qui (vt refert ipſe Tullius epiſtolarum lib. 7. ad Trebatium ſcribens) dubitarunt, poſſétne hæres quod furtum antea factum eſſet, recti furti agere: ſcribitque ſe id caput adnotaſſe, vbi hæc controuerſia erat: vt Trebatius ſciret, id quod neminem ſentire dicebat. Sextum Ælium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe: ipſe tamen Cicero ſententiæ Scæuolæ & Teſtæ aſſentitur. Sed quia hæc Iureconſult. monumenta non extant, lege Paul. in l. ſi dominium. ff. de furt. qui refert, actionem furti non ſolùm ad hæredem tranſire: ſed

etiam ad bon. poſſeſſorem & patrem adoptiuam, & legatarium,& ibi Bart.& ſcrib.tract.etiam gloſ.Bart. & Doct.in l.ſed nec legatarius, ff de cond.furt.pulchre Bald. in l.h abducta,in in § oppoſit.C.de furtis.Cotta.

Fvrtvm manifeſtum,inquit Maſſurius, apud Gell.lib.13.c.18.eſt, quod deprehenditur dum fit,faciendi autem finis eſt,cum perlatum eſt,quo fieri cœperat. Prat.

Fvrtvm nec manifeſtum eſt, quod poſtea quandocunque deprehenditur, id eſt, cum fur in faciendo quidem deprehenſus non eſt,ſed eum furtum feciſſe negari non poteſt. Nam quod manifeſtum non eſt,hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt, authore Caio in l.nec manifeſtum,ff.eod.tit. Dicitur autem nec manifeſtum ad imitationem legis 12.tab. Olim enim nec pro non dicebant,vide §.furtorum,Inſt.de oblig. quæ ex delict.naſc.Sic alias ſæpe veterem loquendi modum retinet poſteritas, vt regundorum,diuidundo,erciſcundæ. Prat.

Fvria Caninia lex,quæ vulgo dicitur Fuſia Caninia, appellanda videtur,idque ex inſcriptionibus l.37.C. de condit.& demonſt. & l.215.de verb.ſign.Furiam tamen vocat Vlp.lib.1.Inſtit. Eſt autem R.& S. mutua enallage. Hæc lex ſublata fuit.C.& Inſtit.de lege Fuſ.Can.toll.Conſtitutus vero erat ea Lege modus ſeruorum,qui teſtamento manumitti poſſent. Quæ res plane explicatur à Gaio lib.1. Inſtit. tit.2. breuius ab Vlpiano tit.1. Regul. Alia etiam huius legis capita Paulus perſtringit lib.4. Sent tit.vlt.Prat. Briſſ.

Fvsiones eodem ſenſu accipit Ræuard lib 3.cap.13 Variorum, quo apud Ambroſium in Apologia Dauidis cap.8. Eaſque arbitratur alio nomine intributiones nominari,l.22 § 1. Ad municipal,Et pro indictionibus interdum fuſiones poſuiſſe veteres,primus omnium animaduertit Iacob.Cuiacius ex l.6.Cod. Th.de indulgent. deb.

Fvsiones in l.27.§. ſi quid cloacarij,ff. de vſufr. pro functionibus & illationibus publicis. Hæc huius verbi ſignificatio mihi ex Lexico Latinogræco ædis B. Germani Pariſ. innotuit, in quo ita eſt Fuſio, χλισμός, εἰσφορὰ δημοσίων. Fuſiones συντέλειαι,εἰσφοραί.Briſſ.

Fvsores quinam ſint,videl. C.de excuſ.artif.

Fvste percuti, occidi,animaduerti,l.7.§.1.ff.ad leg.Aquil.l.1.§. occiſiorum,ff.ad SC. Silania,l.8.§.1 ff. de pœn.Briſſ.

Fvstes bacillos interpretatur Briſſ quibus latera tundi ſolebant. Quo pertinet Plautinus ille locus in Aulul.actu 3 ſce 1.

Neque igna ego vſque gentium præbere vidi pulchrius.
Itaque omnes exegit foras,me,atque hos onuſtos fuſtibus.

Fvstibvs item caſtigari, cædi, admoneri Iureconſulti dicunt,l. 1.§.cum patronus,ff.de offi.præf.vrb.l.3.§.1. & l.vlt ff. de offic. præf.vigi.l.5 C.ex quib.cauſ.infam.l.vlt. ff. de iniur.l.7.l.10.ff. de pœn.Briſſ.

Fvstis aliud eſt,& aliud virga,l.2.C.Theod.de curſ.publ.Gothf ad l.vnic.C.de emendat.ſeruor.

Fvstivm autem ictus à flagellorum, quæ atrociora ſunt verbera,caſtigatione ſeparatur, d.l.7.pleniorque multo eſt fuſtium, quam flagellorum pœna l.vlt.ff.de iniur.l.10.ff.de pœn. Ac fuſtibus quidem liberi duntaxat & hi quidem tenuiores ſubiiciebantur, honeſtiores non: ſerui vero flagellis coercebantur, l. 28 §.omnes, ff.de pœn.vt plenius lib.3.Select. Antiquit. Briſſ. Fuſtes vero Iſid.lib.5.Etymol.c.27.ſic interpretatur,quibus iuuenes pro criminibus feriuntur, dictos ab eo quod præfixi in foſſis ſtent,quos palos ruſtici vocant. Et conſtant plane fuſtes ligneos baculos fuiſſe: cum inter arma & tela enumerentur, l.54.§.furem,ff.de furt.Vlp.in l 3 §.armis, ff de vi & vi arm. Arma,inquit,ſunt omnia tela, h. e. & fuſtes & lapides. Ex mox: Plane ſi & vnus vel alter fuſtem,vel gladium tenuit,Sic fuſtib. repellere,& fuſtib.de fundo præcipitem agere. Cicero pro Cæcin.& in 7.id Verr.dixit.Sic fuſte ambulare.Plaut.in Aſin Actu 2.ſcen.4.Tanquam ſi claudus ſim,cum fuſte eſt ambulandum. Denique quod Eutropius lib.1.de geſt.Rom.c.11. Tarquinium Superbum fuſtes excogitaſſe ſcribit, hoc ita Suidas in verbo, σύντροφος effert κάσιγας ξυλίνας κλοίους. Fuſtibus autem & lignis equos publico curſui deputatos agitari vetant Impp.in l.1.de curſu publ.lib.11 C.Briſſ.

Fvstibvs cædebantur liberti contumelioſi in patronum, l.1.§. 10.de off.præf vrb. Item ij,qui negligenter ignem cuſtodiunt, l.3.§.1.de off.præf.vigil.calumniatores,l.16. Cod. ex quib.cauſ. infam periur.l.13.in fin.de iureiur.qui agmen excedebant milites,l.3 §.16 de re milit.miles ex acie fugiens, Velleius 10.vol. Et decimus quiſque in decimatione. Tacitus 14.vide Gothofr. ad l.7.ff.de pœn.

Fvstvarivm mereri ſic dicebant, vt nunc vulgus, Meritus eſt baſtonaras.Et eſt teſte Marcello,in l.ſeruorum §.fin.de pœnis, quæ fuſte infligitur maior pœna pecuniaria. Meminit eius vocabuli Seruius Æneid.6. T item Liuius ab vrbe condita. lib.5. Fuſtuarium, inquit, meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit. Modeſtinus quoque ICtus inter pœnas militares fuſtium [illegible] ignominiam recenſet. Id ſupplicium eiuſmodi eſt: accepto fuſte, tribunus vir tantum attingit damnatum: quod vbi eſt factum,omnes qui in caſtris ſunt,cædentes fuſtibus lapidibuſque pleroſque in ipſis caſtris conficiunt. Vide Rhodi lib.10.Hoc ſupplicium, vt refert Goth. ad l. veluti fuſtiu ff.de pœn. Turcis hodie vſitatiſſimum eſt.

Fvtilis cauſa,pro vana & leui,etiam à Plinio dicitur.

Fvtvrvm indicatiui quo differt à futuro ſubiunctiui, docet l.1.§.ſi in emancipato,& § ſeq.ff.de coll.bon. Alber.Spieg

Fvtvrvm opus & quod nondum factum eſt, & quod forte fie ,l.circa princ.ff.de oper.nou.nunc. Spieg.

Fvtvrvm tempus id regulariter accipimus,quod nec ad præ neque ad præteritum refertur. Quanquam materia ita ſua te præſens pro futuro,& futurum pro præſenti ſumitur 32 ſi Paulus.Ex Alc.Spieg.

Fvtvrvm pro præterito & præſenti ſimul ponitur, vt l ſi vxo cum ita legatum,ff.de aur.& arg.leg.Sic etiam futurum i finite poſitum, pro præſenti accipitur apud Latinos auth Idem A. Gell. noctium Atticarum,lib.1. c.7. ex tertio A &c.Quadrigarij.Dum hi (inquit) conciderentur hoſtium pias ibi occupatas futurum, id eſt,eſſe.Ibi verbum eſt inde rum quod Græci ἀπαρέμφατον vocant,&c.Vide hæc late Btechæum l,verbum erit, ff.de verb.& rer.ſign.

G A.

GAAs,prædium,eius fit mentio in l.patronus,35.§.1 ff.de le

Gabella ,Dacia,Talia ,Paſſagium, Pontiuegium, dagium & ſimiles voces, quæ apud Italos ſunt, ſpecies tributi & exactionis, nemo ignorat eſſe ab interpretibus uio ſermonis Italici collectas. Spieg.

Gad Palæſtinorum prouincia, vide Gothofr.in not.ad l.8.§.7 cenſib.

Gadicvs habere.Apud Pomponium in l.ſi mihi & tibi,de le ad occaſum extra Herculis columnas, in ipſo Bæticæ prou ciæ capite, vt ait Plinius, Gades inſula ſeptuaginta quin millium paſſuum longa, & anguſto mari a continente diu, cum vetere oppido, eodem quo inſula nomine, vbi templ ditiſſimum olim ſacratum Herculi: eoque ſanctius habitu quod oſſa eius ibi ſita magno accurſu pagani colebant,Spie

Gaivs Caſſius.Longinus, natus ex filia Tuberonis,quæ fuit ptis Seruij Sulpitij: & ideo Seruium Sulpicium proauum appellat.Hic conſul fuit cum Quattino, temporibus Tyber ſed plurimum in ciuitate authoritatis habuit: eo vſque do eum Cæſar ciuitate pellere. Expulſus ab eo in Sardiniam, reuocatus à Veſpaſiano; diem ſuum obiit: l.2.ff.de orig.iur.

Gaii nomine hunc ipſum Gaium Caſſium longinum accip debemus in l.72.ff.de ſolut.l.54.ff.de cond.& demo. Briſſ.C ictum fuit & alius Iuriſconſ. Gaius quem Hadriani tempor vixiſſe oſtendit l.7.ff. de reb.dub. Perueniſſe vero ad Anto Pij tempora,liquido colligitur ex l.42. ff. de don.inter vir.& xor.Ex huius Gaij commentariis tam Inſtitutionum quam rum Cottidianarum Inſtitutiones compoſitas profitetur Iuſtin.in præf.Inſtit.vide late Briſſ.

Γαλακτοφάγοι qui ſint,vide Goth.in Nou.37.ibi Catechumenu

Galatia, hanc regionem, Vadiano teſte,poſt ingentes illas lexandri victorias,& auctas per Aſiam Macedonum vires, ci inſederunt,quia poſtea Galli ſe & ipſi magno hominum mero Aſiam ingreſſi coniunxerunt. Gallogræci dicti, ge mixta: & regio quæ mox creſcentibus Gallorum rebus Gala vocata fuit,ante Gallogræcia dicebatur. Sed vtriuſque vo vſus apud ſcriptores manet: quin & apud Iuriſconſ. l. pat nus,§.Semptonio de leg 3. Hæc eſt Galatia,quam Petrus pr cipuus Apoſtolorum epiſtola plena (vt Eraſmus inquit) ap ſtolicæ maieſtatis erudiit; quam Paulus peragrauit & Eua gelio ſuo Chriſtum pure docuit. Diuus Hieronymus prolog ſecundi commentariorum ad Galatas ex Lactantij authorita tradit. Gallos antiquitus à candore corporis Galatas vocato & inde Galatiam prouinciam dictam, in quam Galli venient Græcis ſe miſcuerint: & prius quidem Gallogræciam, poſt au tem Galatiam dictam. Nec mirandum arbitratur, inter Gra cam Aſiæ gentem Gallos conſediſſe, cum contra Aſiani Græ in Gallia conſederint. Spieg.

Galatiæ meminit Imp.Iuſtinian.in Nou.8.c.3. & Scæuola d l.patronus,35.§. 1. de leg.3.

Galbanvm, vel Chalbane naſcitur in Amomo vel Amar monte Syriæ,17.Iſidoro 9.Gothofr.ad l.16.§.7. in verbo,coſt momum ff. de publican.

Galbinæ genus eſt veſtimentorum, vt refert Cuiac. obſ.11. princ.& Gothf.in not.ad l.25.§. Ariſt.1.ff.de aur.& arg.mund.

Galeati galeis tecti milites ſunt. Eſt autem galea, teſte Di doro criſta capitis de corio: quum ſit caſſis de lamina. D que galea Varroni, à galero, quo multi antiquorum vſi ſu Conum, curuaturam galeæ,quæ in ea præeminet, dicimus, pet quam criſtæ ſunt. Lego apud Alexan. Neapolitanum lib quo loco refert inſignia galearum apud diuerſas gentes. Cu bris noſtriſque Teutonib. in vſu fuiſſe, vt galeas conteg rent horrentium hiatibus animalium: quo in aciem delati, ſu eſſent truculentiores.Spieg.

(LEATVM principium, quomodo accipiendum expoſuit A- ...lria. Turneb. adverſ. li.3.c.18. vbi inquit: Hieronymum libris ...acris prologum antepoſuiſſe, cognomento galeatum: Cum autem Turneb. ex viro clariſſimo Æmario Ranconneto quæreret id quid eſſet: reſpondiſſe, explicari, à Sulpitio Victore, cuius hæc verba ſubſcribit, vulgare (de exordiis loquitur) ſi tale it, quale eſſe poſſit in omnib. cauſis, nihil proprium perſonarum aut rerum, de quib. agitur. Quod idem & gleatum à quibuſdam vocatur, quoniam ita commune eſſe poſſit, vt in omnib. cauſis, quemadmodum galea ſeu geleatum omnib. indigis poſſit eſſe commune. Sed & ipſum Hieron. id ſatis explicare ...ita ſcribit. hic prologus ſcripturarum quaſi galeatum principium omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum conuenire poteſt. Intelligere enim hoc principium tanquam omnium librorum communem eſſe galeam communeque proœmium, vt galeatum præſidium omnium commune ſit, & galeati omnes tueantur. Hæc Turneb. loco ſupra allegato.

(LEOſÆ, in Sicilia dicebantur portentorum interpretes, teſte Cicerone lib.1. de Diuin. Rub. C de Mendic. valid ... indicat ...es Spanaldos golatas vulgo ab Italis appellari. Spieg. Prat.

CLLICANA lingua, Vlp. in l. fideicommiſ.11 in pr. ff de leg.3. Fideicommiſſa quocunque ſermone relinqui poſſunt, non ſolum ...ina, vel Græca, ſed etiam Punica, vel Gallicana, vel alterius uiuſcunque gentis lingua. Loquitur autem de vera & antiqua Gallorum lingua: quam doctiſſ. Glareanus multis de cauſis ...ſtimat eam eſſe, qua hodie Rhenanus vtitur: qua hodie ...ncigenæ vtuntur. Romanam eſſe quanquam corruptam, emini eſt dubium. Punicæ linguæ verba aliquot extant in ...en. Plauti, quæ ipſe mox interpretatur verbis latinis: ſi Ioan. ...etio Vallæ interpreti credimus. Sunt qui putant. Gallicanos ...os appellari, qui ſint extra Galliam. Vide Suetonium in vita ...ietonis, Spieg.

(LLVS gallinaceus, ſeminas, qui eſt caſtratus: diciturq; fortius ...gnare cum ſerpente. Vide Schelium in l.1. C. de iis qui pa...ent. vel lib. occidet. Spieg. Cum tali gallo gallinaceo, parricida culeo inſui more maiorum ſolebat leg.9. ff. de leg. Pomp. de ...rric dus, l.1 C. de iis qui parent. occid. § Alia deinde. Inſtit. de ...ublic Iudic. Briſſ.

GLLICINIVM ſecundum diei ciuilis diuiſionem poſt mediam ...ctem a galli cantu dictum eſt: quam tamen interpres in l. ...on minorem C. de tranſaction. ſecundum noctis horam intel...git Spieg. Prat.

GLLINARIVM, locus in quo gallinæ nutriuntur. Qui curat ...iuas, gallinarius. Quod ex gallis eſt, gallinaceum dicitur. ...bſtantiue item pro gallo vſurpari conſtat.

CLLINA domeſtica exiguum rei cenſetur. Aut. Vt om. obed. ...cu. §. hoc conſiderantes Alber. Spieg.

CLLINARVM Iuſtin. duo facit genera: vt aliæ manſuetæ ſint ...liæ autem natura feræ, § gallinarum, 12 de rer diuiſ. & l.5. in ...ff. de acquir. dom. rer Varro lib.3 de re ruſtica, c.9. & Columella lib.8.c.2. tradunt tria eſſe genera gallinarum. Villaticas ...mirum, ſeu cohortales, ruſticas, & Africanas: Villaticas vtrumque & cohortales appellat, quas ali rum vbique, tum in illa vi...cinus: Ruſticas autem eas vocant, quæ non ita manſuetæ ...unt, nec ſine cauea Romæ videntur, nec capiuntur niſi dece...tæ ab aucupe, & in ſeruitute non fœtant. Cuiuſmodi feris gal...nis dicitur abundaſſe illa maris Liguſtici inſula, quæ dicta in ...e Gallinaria. Tertium eſt genus Africanarum, ſiue Numidiarum, quas Græci μελεαγρίδας appellant. Bald. tit. de rer. diuiſ. & adquit.

(LLOGRÆCOS apud Suidam Buccellarios eſſe: & Gallogræciam Buccellariorum regionem dici, ait Alciat 3. diſpunct.20 ...oth. ad l.10. in princ. C. ad leg. Iul. de vi pub. & priuat.

C LOS græce, Latine glos, ſeu viri ſoror. Modeſt. in l.4. § & quidem viri, 6 ff. de gradib. & adfin. vide infr. Inateres.

C MOS, Latine nuptiæ, Inde Monogamus, vnius vxoris vir, Polygamus plurium vxorum maritus, & polygamia, quæ iure ciuili prohibita eſt, §. adfinitatis quoque in fin. Inſtit. de nupt. de...tendunt.

(NEA, amica non eſt, vt ſentit gl. in l. non aliter. ff de vſu & ...abi. Donatus enim appellat Ganeam meretricum tabernam, ...uia ſit in terra, & non vt cœnacula ſuperius. Feſtus ſimiliter ...ocum abditum velut ſub terra, dicit antiquos appellaſſe Ganeam; nimirum, quod apud Græcos, γῆ & γαῖα, terram ſignificat, à quibus Ganeam deduci, iidem autores intellexerunt. Vnde loca ſignificat vinolentiæ, gulæ libidinique apta: quæ & Ganeonibus nomen indiderunt. Sed & pro gula, & re lauta à bonis autoribus vſurpatur, vt & genialis dies, pro læto: & genialiter viuere, pro molliter & laute, Spieg.

(NGRANA morbus eſt, in iecoris, lienis, aliarumque partium corruptela poſitus, Fernel.2. de abdit. & Gothofr. ad l.1. §.7. de ...ædil. edict.

(RENTIGIA dicitur præceptum factum à notario partib. cõ...itentibus, & conſentientibus, vt obſeruent cõtenta in inſtrumento: vt dicit Bald. in l. vir. col.2. verſ. & ideo conſuetudo C. ...e ſponſalib. cum multis aliis concord. Tiraquello pleniſſime collectis in commentariis conſuetudinum d. tit. *de notaires.* §. 1. gloſ.2. in verb. *car il ſont iuges quant à ce.* Hæc annotauit idem Tiraquell. in tract. de iure conſtituti poſſeſſorij, 3 part 50. limit. num.48.

Γαργαρεών id eſt, gurguli, vide Goth. ad l.14. § 5. ff. de ædilit. edict.

GARIOPHYLLVM. Haud ſcio, an IC. in l. fin. de Publican. numeret inter ſpecies ad vectigal pertinentes: vt quidam putant. Nam Volaterran. ſcribit, quem nunc Gariophyllon vocant, poſt Plinij tempora à Damaſco in Italiam veniſſe: cum nec alij mẽtionẽ eius faciant. Vnde apparet Holoandri lectionem eſſe veriorẽ, qui pro Gariophyllo, Folium barbaricum habet, Spie. Pr.

GARRITVM aulum percipere, vide gloſſ. in l.3. C. de malefic. & mathem. & 26.q.3.c.1. Albert.

GARVM ſalſugo erat ex certis quibuſdam piſcibus puta ſcombro, halece, lacerto, & huiuſmodi: vtebantur autem eo pro ſalſamento, ſiue conditura aliorum ciborũ. Gari meminerunt Poetæ multis in locis, Plinius, Apicius Galenus cæteri, Vlp. de pen. legat. l. qui penum, &c. Accurſius ſalſamenti genus eſſe dicit, ipſa veritate coactus, ſed quod ſcit, non dicit, Nebr. Vide autem Plin. lib.31. nat. hiſt. c 7. & poſt eum Maioragium lib. Miſcell.2. c.9. vbi copioſe Iſidor. lib.20 c.3 Goth. ad l.1. C. quæ res export non deb. & ad l 3. §.1 ff. de pen. leg. adde Cuiac 9. obſ.9.

GAVLVS inter onerarias magis, quam paruas naues referendus, vt Bayfius ex Herodoto demonſtrat. Accipitur item, eodem tradente, pro vaſe, quo paſtores vtuntur ad lac excipiendum, Spieg. Vide Goth, ad l. vinaria vaſa, 206 ff. de verb. ſign.

GAVSAPINAM penulam, non inter theriſtra, id eſt, æſtiua, ſed hyberna veſtimenta annumerandam, tradit doctiſſimus Bayfius ad fin. c.15. de re veſt. Spieg.

GASTALDIA, in tit. de feud. guard. & guaſtald. in vſib. feud eſt cuſtodia, vt colligitur ex l.1. de furt. in leg. Longobard. & non multum diſtat Gaſtaldus ab actore Prat.

GAZAM, in num. tantum ſingulari Perſicam vocem eſſe, eaque ſignificari diuitias, id eſt, omne id, quod poſſidemus, Seruius dicit Hinc

GAZOPHYLACIVM, gazæ repoſitorium, cuius vocabuli frequẽs eſt mentio apud Eccleſiaſticos ſcriptores. Budæus alicubi pro officinis chalcotyporum vſurpauit, Spieg. Apud Athenienſes autem gazophylacium erat locus, vbi ſeruabatur annona & frumentum, vt annotauit Poſtell. c.17. de mag. Athen.

G E.

GEBETHOS, Gebethatat, prouincia. Vide Goth. ad l.2. §.1. C. de offic. præfect. vrb.

Geldt vor, Recht nach, noſtrates vulgo ſolent dicere ſignificantes accipiendam eſſe oblatam pecuniam, vel quam reus confitetur: & deinde cognoſcendum de iure creditoris, vtrum plus ei debeatur, authore Oldendorpio ICto, Spieg.

GELV, glaciei nomine continetur. Eſt enim aqua conſerta à ſerenitate cœli concreta, author Ariſtot. Spieg.

GEMINA, id eſt, duo quæ ſimilia ſunt, quod magna ſit ſimilitudo geminorum, id eſt, eodem partu editorum. Maro: Geminique minantur In cœlum ſcopuli.

GEMINA ſoror, pro vterina.

GEMINA ſuſcipio, vide l.9. C. de malef. & mathem.

GEMINA Arbor, l.10. ff arb. furt. cæſ. Et apud Virg. Æne. l.6. Briſſ.

GEMINATA, hoc eſt, repetita verba, voluntatem conſtantem indicant l. baliſta ff. ad Trebell. Bald in l. precibus, C. de impub & al. ſubſtit & in proœm. Pand. Spieg.

GEMINI. Varie hæc vox ponitur: nam modo pro duobus vt apud Poëtam; Sunt geminæ ſomni portæ. Modo pro ſimilibus, vt apud Plaut. in Menæch. Et gemini ſignificant natos vno partu, & eodem die. Cicer. pro Cluent. Gaius & Lucius Fabricij, fratres gemini fuerunt, Briſſ. Quos alio nomine Gemellos vocant, Virg. Modo namque gemellos, Spem gregis. Nec de duobus tantum dicimus geminos, ſed etiam de pluribus: vt Paulus ICtus in l. antiqui. Si pars hæred. pet. dixit. Sed & Tergeminos ſenatores cunctos vidimus Oratios. Vide infr. Ter enixa mulier. Et Budæ. annot. ad d. l. antiqui. Spieg.

GEMINI tramites, l.22. §.14. C. de iur. deliber.

GEMINVM facimus, l.4. C. de ſepulch. viol.

GEMMA, vocabulum generale comprehendit proprie quæcunque nec oblonga, nec perforata ſunt, Spieg. Prat.

GEMMAS Pompon. in l. ſi non de aur. & argent leg à margaritis diſtinguit: pariter Curtius: ſic vterque Plinius: Apud Seniorem multa de gemmis differuntur. Spieg. Prat.

GEMMAS incluſas argento auroque, ait Sab. auro argentove cedere ei concedit, cuius maior ſpecies: quod recte expreſſit. Semper enim cum quærimus, quid cui cedat, illud ſpectatur, quod cui rei ornandi cauſa adhibetur, vt acceſſio cedat principali, cedent igitur gemmæ phialis, vel lancibus incluſæ auro argentove. Sed in coronis menſarum gemmæ coronis cedent: quod idem in Margaritis. Nam ſi Margaritæ auri ornandi gratia adhibitæ ſunt, auro cedunt: ſi contra aurum margaritis cedit. Pompon. de auro argent. leg. Maſſ.

GEMMÆ, ſecundum Pomp.in l.fi. non ſunt, §.vlt.de auro & arg. leg.ſunt perlucidæ materiæ,quas (vt refert Sabin.in lib.ad Vitellium) Seruius lapillis eo diſtinguebat, quod gemmæ eſſent ſent perlucidæ materiæ,velut ſmaragdi,chryſolithi,amethyſti: Lapilli autem contrariæ ſuperiorib.naturæ,vt Obſidiani, Vientani. Margaritas autem nec gemmis, nec lapillis contineri ſatis conſtitiſſe,idem Sabinus ait,quia concha apud rubrum mare & creſcit,& coaleſcit. Marrhina autem vaſa in gemmis non eſſe, Caſſius ſcribit, Laurentius Valla in ſuis in Latinam linguam Elegantiis, dicit (pace horum quatuor Iuriſconſultorum) hoc falſum eſſe: & in primis ex Plinij monumentis,qui titulum de gemmis non tranſlucentibus fecit, & marrhina in gemmis enumerat, & omnes lapides pretioſos nomine vno (quod tantum Latina lingua habet) gemmas appellat,præter margaritam. Præterea quis non videt,lapillum quod generale nomen omnium paruorum lapidum, ſed intellectu pretioſorum, idem eſſe quod gemmulam? Nam gemmas etiam accepimus multorum cubitorum inueniri, quas vt lapides, non lapillos appellare poſſumus: ita cum minutæ fuerint, lapillos appellare debemus. Quod ſi hi lapides tam grandes,tranſlucidi ſiue perlucidi non fuerint, quales ſunt imperfecti, nunquid vocabimus eos lapillos? Quid hoc ridiculum magis? quod ſi etiam omnis lapis lucidus gemma eſt, & Parium marmor, quod tranſlucidum eſt,gemma erit Poſtremo reperimus (inquit Valla) eiuſdem coloris lapides quoſdam permixtim conſtare ex perlucidis, & non perlucidis: & ita permixtos natura, vt non poſſis partim appellare gemmam,partim lapillum.Curtius lib 8. cum dixiſſet,gemmas margaritáſque mare littoribus infundi: paulò poſt de eiuſdem Indis ait, Lapilli ex auribus pendent:profecto perlucidi intelligendi ſunt,& iterum lib.10. de rege Indo: Pendebant (inquit) ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli,& Propert.

Littora natiui pellucent picta lapillu.

Margaritam vero, ſiue margaritum,quis negare lapillum poſſit? quæ ſemper eſt puſillus lapis.Equidem candidos illos lapillos ex Indi regis auribus,pendentes, margaritas interpretor. Idem Horat. dum inquit:

Nec magis huic inter nitueos viridéſque lapillos.

De margaritis & ſmaragdis intellexit. Et ex his reprobantur opiniones Iureconſultorum ſuperius relatæ: Cotta.Adde Forcat.in ſuo Cupidine Iuriſperito c.11.n.17. & ſeq.

GEMMIS porro legatis, vaſa gemmea debentur,l.& ſi non ſunt, §.fin.ff.de aur.& arg. ſicut & auro legato, aurea: ſed in aureis illa ratio eſt, quod rurſus igni domita ad priſtinam & rudem auri maſſam facile redeunt: ſecus in marmore, §. illud,ff.de legat.3. quæ ratio ſuadet, ne vaſa gemma cedere relictis gemmis oporteat. Cæterum varietatis rationem illam ponendam arbitror inter gemmas,lapidéſve pretioſos,& alios,quale marmor eſt: quoniam appellationes rerum ex communi vſu exaudiri conuenit maxime in nomine ſuppellectilis, l. Labeo. ff. de ſuppellect.l,legat. ſed conſenſus veterum, & quidem probatiſſimorum, gemmam pro vaſe gemmeo vſurpauit, ſicut & aurum pro vaſe aureo, igitur verborum proprietati ſeruiendum,cui comes eſt teſtantis ſententia, l.non aliter,ff.de leg.3. Martial. lib.14. de ampulla potoria loquens:

Hac licet in gemma, quæ ſeruat nomina Coſmi.
Luxurioſe, bibas,ſi foliata ſites,

Nec eſt alius autor, qui in hoc locutionis genere ſit frequentior, nec tantum in generali gemmæ nomine hoc locum habet,ſed & in ſpeciali cuiuſque. Forcat.in Cupid.Iuriſper.c.8.

GEMMATOS lectos,i.e. gemmis diſtinctos & ornatos,dixit Paul. in l.3.de ſupell.leg. Spieg.Prat.

GEMONIÆ ſcalæ,quæ erant in Auentino,in decima tertia regione Vrbis,dicebantur ad quas corpora damnatorum tracta præcipitabantur.Quod ſupplicij genus,ſublatis Chriſtianorum perſecutionibus,in deſuetudinem abiiſſe videtur, Spieg.

GENEALOGIA. ſermo de origine generationis.

GENEARCHICA prædia dicuntur in Nouel.21. quæ princeps & generis author familiæ ſuæ reliquerat,ex lege, vt in ea perpetuo manerent, neque ad alios transferri poſſent: vſque eo, vt etiam fœminæ ab iis excluderentur,quod Armeniorum inſtitutum à feudorum ratione non omnino alienum Iuſtinian. ea Nouella ſuſtulit. Eiuſmodi prædia Allodiala vacantur in vſibus feudor.cap.vnic.de allod. Prat. Vide & Cuiac.8. obſe.14 prope fin.& Gothofr.in edict.Iuſtin.Imp.3.c.t.§ 2.

GENER,maritus eſt filiæ meæ,l.non facile,ff de grad.affin contineturque eius appellatione ſponſus, l,in legibus,ff.de Teſtib. & l.ſeruus, de gradibus. Porrigiturque Generi appellatio ad Progenerum, l.Gallus, § forſitan.de lib. & poſthum.Præterea habetur filij loco,l.3.fin. C. de nat.liber. Apud Alciat. legi obſeruatum à Iuſtino lib.18. generum pro ſororis marito poni. Sicut & Vitichindus in hiſtoria temporum ſuorum vſurpauit, Spieg. & Prat.

GENER,inquit Seruius ad illa 2.Æneid.verba,& gener auxilium Priamo, dicitur & qui eſt,& qui eſſe vult: ſicut etiam maritus: vnde eſt, Quos ego ſim toties iam dedignata maritos. Item,

Et gener auxilium Priamo, Phrygibuſque ferebat Infe non ſponſæ præcepta furentis Audierat. Et hoc eſt, qu tur in l 8.ff.de gradibus. Generi appellationem etiam e ſalibus contrahi,rametſi cum ad ius diſputatio reuocat obſeruatur,l.1.& l.8 ff.de his qui not.infam.Hotom.

GENERI quoque nomine & neptis, & proneptis tamen quam filia editarum, cæterarumque mariti continen ff.de verb.ſign. & hanc in edicto de poſtulando interp nem faciendam admonuit Vlp l 3 de poſtul. In edicto infamia notatis verba hæc, genero mortuo, de ſolo fi accipi debent,l.1.& 8.ff.de iis qui not.infam.Prat.ex B

GENERI libertorum loco ſunt, Gothofr.in not. ad l.3.circa C. de natur.liber.

GENERI & nurus appellatione ſponſus & ſponſa quoque nentur. Item ſoceri & ſocrus appellatione ſponſorum p contineri videntur, vt Vlp.de grad.Maff.

GENERA,pro frugibus ſumi vult Hotom.apud Vlp.l 8 § 1 ff.de tranſactio. Sic cui non nummus ad alimenta,ſed frum atque oleum,& cætera quæ ad victum neceſſaria ſunt, rint relicta,& paulò poſt; Et neque diem neque modu permutauit,ſed tantum genus: vel ex contrario,ſi pactus ſ in generibus alimenta reciperet,quæ in nummis ei relic ſent,Prat.

GENERA corporum tria ſunt: Vnum quod continetur ritu,& Græce ἡνωμένον vocatur, vt homo tignum,lapis lia. Alterum,quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex p inter ſe cohærentibus conſtat, quod συνημμένον vocatu dificium,nauis, armarium. Tertium,quod ex diſtantib ſtat: vt corpora plura non ſoluta,ſed vni nomini ſubiec luti populus,legio, grex,author Pompon. in l. rerum m de vſucap.Spieg.

GENERALE omne obſcurum eſt: vt omne multiplex d Bald in l.1.C.de ſeru.fugit. Spieg. Prat.

GENERALE delictum, quod Dd. nominatim appellant,in Iuriſconſultus illud, in l. aliud eſt fraus, §. inter mulcta, verb.ſig. quod certa appellatione plurima eiuſdem natu mina complecti poteſt: vt furtum,homicidium. falſum,

GENERALIA verba.Si hæc adeo generalia ſint, vt citra m ſtam calumniam reſtringi non poſſunt,verbis ipſis ſtandu l.plurib.de Acceptil. Spieg.

GENERALIS allegatio quando, vel quando non ſufficiat. c.veſtra de cohab.cler. Prat.

GENERALIS conuentio eſt, cum ſine vlla rerum notatio generaliter res omnes obligantur, quas quis habet aut hab eſt,l.1.& l.& quæ, §.1.de pign.l.2. C.eod.tit Donell.de ribus.

GENERALIS confirmatio nôn confirmat, niſi iuſta, Bald C.de precib. Imp.offer. Idem cap.2. Per quos fiat inueſt ſib feud. Spieg.Prat.

GENERALIS lex dicitur, quæ omnes eiuſdem qualitatis ſp facti ſeu caſus comprehendit, exceptis illicitis & iniuſtis. nim nihil abſurdius eſſe poteſt, quam legem iuſtam ad pretationem iniuſtam trahere, arg.l.pen.ff.ad exhib.l.ſi p ſor ex hæreditate,ff.de petit.hered.vel talem caſum,per fieret fraus legi, l.cum hi & ibi Bart. ff.de tranſact.Spieg.

GENERALES actiones dicuntur, quæ competunt ad hoc, generale eſt,diuerſas rerum ſpecies,adeoque totas negot nes complectens: vti tutela,ſocietas & alia negotia. Qua Vlpia. generalem vocet actionem, quæ de pluribus com ſpecialem vero,quæ ad vnam duntaxat cauſam pertinet, item ſciendum,de aqua plu.arcend. Spieg.

GENERALITER dicta generaliter intelligi debent, l.1.§.ge liter,de bon.poſſ.contra tabulas, l.3. iuncta gloſſ.de offic ſid.cum vulgar.comprehenduntque ſingulas ſpecies, b. ſingulis ſpeciebus verificantur, & per ſingulas ſpecies bnuntur, l.ſi chorus, in princip.de legat.3. vbi dicit text chorus vel familia legetur, perinde eſſe,ac ſi ſinguli hon eſſent legati,Sic in l. Mæuius, §.duorum, de legat.2. qui homines, ſub compendio verborum cenſetur ſingulos le Spieg.

GENERALITER dicitur, quod etiam indefinite intelligen eſt,gloſſ.in verb.generali, c.quoniam de coniug.lepro Romanor.19.diſt.l.pretio,ff.de publ.in rem actio. Prat.

GENERALIA iudicia,veluti tutelæ, negotiorum geſtorum ſocio,l.38,ff pro ſocio, Prat.

GENERALI locutione loquentis perſonam exceptam int regulare eſt, c.petitio.extr.de iureiurand. Hæc tamen re reſtringitur varie. Vide in c.de forma,22.quæſt.5. Quand loquentis familia continetur. Prat.

GENERALEM locutionem generaliter accipi,regulariter de tur,l.præſidiis, 1.ff. de offic. præſid. Diuerſum tamen eſt riis ſpeciebus, de quibus per And. Alciat.in tract.de verb. vide c.ad noſtram,& ibi gl.de iureiur. Prat.

GENERARE, i.e. ſuſcipere liberos, Spadones generare non ſunt,l.2 ff.de adopt. Qui vnum reſticulum non habet g rare poteſt,l.6 § vlt. ff.de ædil.edict. Natura magis in ho gene

enerandi, & conſuetudo ſpectanda eſt, quam temporale vi- ium aut valetudo, propter quam abducatur homo à generan- i facultate, l.9. ff. de lib. & poſth. Briſſ.

G**ENERE** quodam. pro ratione & ſpecie. vel quodammodo: vt quod ſeruus 36. ff. de ſtipu. ſeru. Nam & hæc genere quodam onatio eſt. item in l. Pompo. 44. ff. de aeq. rer. dom. Nam ge- ere quodam venandi id erant nacti. Item in l. quorundam ff. de acqu. poſſ. Vtrobique animi quodam genere poſſeſſio it æſtimanda. Sic in l. 10. ff. pro empt. l. 29. qui quæſtum. ff. : adult. Sic eo genere, pro eo modo, ea ratione, in le. 23. de v- cap. Et quaſi genus locati, l. 1. § ſi quis ſeruum depoſit. Hot. at. Briſſ.

G**ENERIS** voce abutitur Tribon. in §. plebs. Inſtitut. de iur. nat. nt appellans illud totum, & ſpeciem partem: id quod teſte ello primus deprehendit Alciatus. Idem accidit paſſim Ci- roni præſertim vero lib. 1. de Orat. Spieg. Prat.

G**ENEROSI** dicuntur, teſte Raph. Regio, qui à nobilibus genus cunt. Senecæ eſt generoſus, ad virtutē bene à natura com- ſitus. Hoc vnum, inquit, eſt intuēdum. Alioqui ſi ad vetera reuocat, nemo non inde eſt, ante quod nihil eſt. A primo ndi ortu vſque in hoc tempus perduxit non ex ſplendidis, ſidiſq; alternata ſeries. Non facit nobilem, atrium, plenū moſis imaginibus: Nemo in noſtrā gloriam vixit, nec quod e nos fuit, noſtrum eſt. Animus facit nobilem, cui ex qua- que conditione ſupra fortunam licet ſurgere. Spieg.

RIS eſt, quam alij genituram, Cic. ſidus natalitiū appellat.

ETHLIACI; dicti Mathematici, qui à natiuitatis die & ho- uos illi Horoſcopos vocant, futura prædicunt. Auguſtini m temporibus Chaldæi ſic nuncupabantur, ſicuti ſcribit lib. de doctrina Chriſt. 1. & Confeſſionum 4. & in libel. de t Dæmonum. Traditum autē eſt, Genethliacos ex libris, leſtium rerum ſciētia præcinere debeant futura, tria im- ſſimè obſeruari oportere. Primū, horam illam initialem ſe in lucem vitalem è bulga matris prompſit infans: vel luis aliud, ſuper quo vaticinium concinnandum, fieri ſit tum: mox cœli ſtatum, ſyderumq; poſitum, ad illā ipſam m ſubtiliter applicitum. Poſtremo, quid eiuſmodi ratio ſtis ſyderεaque meditetur, agátve, argumentis inerranti- vt tradit Cœl. Rhod. lect. antiq lib 12. c. 10. At eodem au- e li. 14 c. nūc paſſim Aſtrologi, vel Planetarij, vel Mathe- ici nominantur. Eſt enim Matheſeos duplex ſpecies: Alia em quatuor ſub ſe liberales artes complectens: alia verò s conſtitutionibus tanquam quæ cantamina doceat, pro- ta, l. ſi excepta. C. de malefic. Hanc Alciat. pulchrè decla- annot. in tres poſteriores lib. Cod. Spieg.

ALIS, i. Coniugalis. Genialis thori vindicem maritum eſ- portet, l. 30. C. ad l. Iul. de adult. Et ita genialis lectus pro ialis ponitur apud Cicer pro Cluent. Et Horat. epiſt. lib. 1.

VLVS in quibuſdam feudor. libris dicitur pro generatio- e gradu generatiónis, vt lib 1 tit. 1 § 5 Licet moderno pore vſque ad ſeptimum geniculum ſit vſurpatum. Idem mbard. lib. 2 tit. 1. Omnis parentela in ſeptimum vſque culum numeretur. Prat.

dicti, quia nobiſcum gignantur, vel quod genitos tuean- Hos Marcianus Felix præſtites vocat, quod actionibus anis præſint, omnis verò antiquitas cum Heſiodo ho- m cuſtodes credidit ita dictos, quoniam à genitura cui- ſociëntur, quos à Virg etiam manes appellari autumat us. De iis ſic Ammianus hiſt li 21. Ferunt enim (inquit) ologi, in lucem editis hominibus cunctis, ſalua firmitate i, huiuſmodi quædam velut actus rectura numina ſocia- modum tamen paucis viſa, quos multiplices auxere vir- : idque & oracula & authores docuerunt præclari, inter eſt etiam Menander Comicus: Cuius iambos, qui deſi- atur apud Ammianum, ex Euſebio duo præparatione E- elica reſtituit Adrianus Iunius lib. animaduerſionum 6.

Α'παντὶ δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίςαται.
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τ̃ βίȣ, hoc eſt:
Mortalium cuilibet nato ſuus
Vitæ cuſtos rectorque genius iungitur.

Cōſtat autem apud omnes fermè duos vnumquemque ge- ii, vt vulgò aiunt, angelos habere, vitæ ſuæ cuſtodes, alte- bonum, alterum malum. Vide ca. 2. quod eſt de Templ. & s. in Tabul. 12 Vlp. de iureiur. in l. ſi duo patroni. §. vbi ſi s, ait, in re pecuniaria per genium principis peierauerit. ertullianus item in Apolo. c 28. Citius denique inquit, apud er omnes deos, quàm per vnum genium peierant. Et in m loco, c. 35. Atque adeo omnes illi ſub ipſa vſq; impie- eruptione, & ſacra faciebant pro ſalute Imperatoris, & m eius deierabant, alij foris, alij intus. Ita denique idē ullia. in lib. ad Scapulam. Sed iiſdem ipſi qui per genios n in pridie vſque iurauerant. Teſtis eſt Alex. Neapol. ca. 5. Per ſalutem & genium principis dierare, longè præ iſſimum iuſiurandum haberi cœptum, cui nulla vi, nul- imperio contraire fas erat. Quod Tiberius Cæſar de ſe præſtari vetuit. Quod etiam de Nerone proditur. B. Rhenanus ab hac per genios Cæſarum deierandi cōſuetud hc exiſtimat natum, poſtea apud Chriſtianos Principes, vt per ſalutē Re- gis aut liberorum eius iuraretur, quod tamen in l. g b Fran- corum ſeuerè prohibitum conſtat. Cæterum Budæus lib. 1. de contemptu rerum fortuitarum ſcribit, genium pro vi naturæ atque pro ingenio vſurpari ab Antiſtitibus eruditionis noſtræ ætatis, licet non diſſimulet è vetuſtis quoque Theologis ex- titiſſe, qui binos ſingulis quibuſque, iam inde à natali die, ad- eſſe angelos affirmarent, bonum alterum, alterum malum: il- lum tuendæ vitæ propugnandæque ſalutis, hunc deexcidi cauſa additum. Qua de re Origenes aliquoties, & in l. Lucā, & in tertio περὶ ἀρχῶν, neſcio quem de paſtoribus librum aut quē Barnabam citat. Sed hæc fortaſſis tan ille veteres Philoſophos ſe- cutus, qui ſimilia quædam de geniis, quos Dæmones vocita- bant, memoriæ ac literis prodidere: vnde de genio malo Bru- ti in eiuſdem vita Plutarchus: de bono Socratis Plato. Vt au- tem bonus genius rectè ἀγαθοδαίμων Græcis dicitur; ſic iidem malum A'λάστορα vocant: quo nomine vocamus eos, Eraſmo teſte, quibus incommodorum noſtrorum maximam partem acceptam ferimus Spieg.

G**ENITALIS** feritas, i. genuina, natiua. Iuſtin in Inſtit. ſi quadr. paup. fec. Cæterum, inquit, ſi genitalis ſit feritas; ceſſat actio. Prat. Sic genitalis patria, in l. 13. Co. de oper. publ. & genitalis ſtatus, in l. 5 C. de præſcriptionib. 30. annorum.

G**ENITALE** ſolum, pro natali, l. 1 ff de inquilin. & colon. l. 1. de falſ. mon. l. 7 de metal. & metallar Briſſ.

G**ENITIVOS** pro ablatiuis non rarò ICti ponunt, l. 4. §. 1. ff. de a- dopt. plenæ pubertatis pro plena, l 11. fin. ff. de euict noxæ ſo- lutum, pro noxa pœnæ adficere, pro pœnæ l. 3. ff. de ſicariis. contentus partis, pro parte, l. 37. §. nuptura. de leg 3. Tutelæ li- berati. l. 50. ff eod Plus quartæ, l. 11. §. quod vulgo in fi. ff ad l. Falcid. Mortis cauſæ tacitam, l. 15. ff de manumiſſ. Bonæ fi- dei, pro bona, l 95. § quod vulgo ff de ſolur. Super pecuniæ, l. 53. ff. de verb. ſign. Prat. ex Briſſ.

G**ENITIVO** dominium & proprietatem ſignificari liquet ex l. locum ff. de religioſ. c. quia Ga. ext. de iud. vide Bar & alios in rub. ff. de oper. no. nunt. Aliquando tamen nudam detentatio- nem ſonat, gl. in l. 2. de orig. iur. Prat.

G**ENITOR**, i. pater l. 7. de donat. in C. Theod.

G**ENITVR**, pro gignitur, l. 17. § 1. ff. de legat. 1 l. 13. §. vlt. ff. de reb. dub.

G**ENO**, pro gigno Vlp. l. 17 § 1. ff. de legat. & fid. primo: Si qua fi- lia mihi genitur, ei hæres meus centum dato. Idem l. 13 §. vlt. ff. de reb. dub. Si quis mihi filius aut filia genitur, hæres mihi eſto. Priſcian. lib 10. Gigno genui pro quo Geno vetuſtiſſimi protulerunt. Varro in Andabara. Sed quod hæc loca aliquid genunt. Idem li. de re ruſti. l. 1. c. 40. Quædam. n. ad genendum. Hot. Prat.

G**ENTES** ſunt, quæ à ſatrapis reguntur, nec prouinciæ formam habent, de quib. in l. vlt. Co de temp. appell. ſiquidem vt eſt in libris ſcriptis, ita in ea legatur: Armenus vel gentibus: & l. vlt. Cod. de offic. mag. mil. quæ eis reſtituenda eſt etiam in hunc modum: & gentes Anxitenam videlicet, Ingilenam, Aſtiane- nam, Sophenam, Sophanenam, in qua eſt Martyropolis. & quæ ſequuntur. Cuiac ad conſtitut. ff. Iuſtiniani de confirmat. Inſtit.

G**ENS** & genus ſi vim ac naturam verborum ſpectemus, idē va- lent, neque quicquam differunt: vtrumque ab antiquo verbo Geno ductum videtur. Quod autem in l. 1 ff. de probat. ita legitur: Cùm quæritur, gentem vel genus quis haberet, nec ne? in eo particulam VEL pro SIVE poſitam arbitror: nam Vl- piani tempore differentiam obſeruatam aliquam fuiſſe, mihi non fit veriſimile. Itaque qua ſententia ſcripſit Liuius lib. 8. P. Scipio Naſica orationē habuit plenam veris decoribus, nō communiter Corneliæ gentis, ſed propriæ familiæ ſuæ: eadem ſententia Cicer. in Bruto ita loquutus eſt, Funebres orationes ipſæ familiæ quaſi ornamenta ſeruabant ad vſum ſi quis eiuſ- dem generis occidiſſet Et Suet. in Galba: Imagines vniuerſi generis exequi longum eſt: familiæ breuiter attingam. Quib. ex locis intelligi poteſt, Gentis & Generis nomina promiſcuè vſurpari. Quod ſi non verborum naturam, ſed antiquiſſimum priſcorum Romanorum vſum, cuius his in reb ſumma pote- ſtas eſt, conſideremus: differentiā fortaſſe aliquā reperiemus: vt Gens ad patritios proprie: Genus autem generaliter quidē & ad illos, & ad plebeios, ſpeciatim verò ad hos duntaxat pertineat: vnde illud P. Dec. j apud Liuiū. Semper iſta audita ſunt, eadem, vos ſolos gentē habere. Et illud Cic. in 1 de Orat. Cum Marcelli à liberti filio, ſtirpe, Claudij patritij eiuſdem hominis hæreditatem gente ad ſe rediſſe dicerent. Indidem quoque patres maiorum, &c. minorum gentiū appellati ſunt, qui à Romulo, & Tarquinio Priſco è patriciorum numero le- cti in ſenatum fuerant: quemadmodum Liu. lib. 1. teſtatur.

G**ENS** dicitur quaſi genus, à quo & nomen ſibi fecit abſtractio- ne u literæ. Differunt tamen inter ſe, quòd ſtirpem & origi- nem genus ſignificat, Gens quaſi genetum & originum quan- dam multitudinem.

Gens & familia differunt, quod gens ad nomen, familia ad cognomen refertur: itaque illa tanquam totum continere videtur, hæc quodammodo partem: & quod intereſt inter gentem & familiã, idem intereſt inter genus & ſtirpem Prat. ex Hot.

Gens & Natio, inquit Cornel. Fronto, ſic differunt: Natio ſolum patrium quærit: Gens ſeriem maiorum. Hinc Cicer. in Orat. pro Sexto: Vſus me abſente defluxit, qui cognomen ſibi ex Æliorum imaginibus arripuit, quo magis nationis eius eſſe, quàm iuris videretur. Prat.

Gentiles dicti, vt opinor, propriè patritij inter ſe, qui eodem ex genere prognati eſſent: vnde etiam Gentilitia ſacra, & Gentilitia ſepulchra. Hotom.

Gentiles Accurſius pro cognatis accipi exiſtimauit, nullo authore: Sunt autem, ex definitione Qu. Mutij, in Topicis Cic. Gentiles, qui eodem inter ſe nomine ſunt, & qui ab ingenuis oriundi ſunt, & quorũ maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, & qui capite minuti non ſunt. Sed huic ſententię repugnat, quod etiam in ſeruis iura gentilitatis fuiſſe ſentit Pli. c. 1. li. 33. Niſi olim hæc fuiſſe arbitremur, & ante XII. Tab. Leg. Itaq; Gentiles propriè dictos Roman. patritios inter ſe, ex gentilitio iure, quod eis tantùm competebat: nempe, vt excluſo fiſco, cuiuſlibet cognominis ſui hæreditatem gentilitio iure ad ſe traherent, annotauit Alciatus, vt & illud loco iam citato. Gẽtem ſc. nihil ad ſanguinis vinculum pertinuiſſe: genus verò, vel ſtirpem pertinuiſſe. Sed & Gentilium aliam in iure interpretationem fuiſſe, indicat: nempe vt quemlibet ſignificet Romano imperio non ſubiectum: quia non Lege ciuili, ſed iure Gentium viuit: quo fit, vt perinde ſit, cùm Gentilem dicamus, ac ſi Barbarum. Spieg.

Gentiles etiam dicuntur, qui ſine lege viuunt, & needũ crediderunt: dicti, quia ſunt vt geniti fuerunt i. ſub peccato, idolis ſeruientes: qui Grecè Ethnici dicuntur. Briſſ.

Gentilis à Grecis ὁ ἐθνικὸς dicitur, καὶ ἐθνιστής, qui eiuſdẽ gentis eſſe aſſeritur. Sed & τὸ ἔθνος. Ariſtoteles in primo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ poſuit pro ordine & ſocietate, & genere hominũ ſeu natione, ſicut etiam annotauit Budæus in Commentariis linguę Grecæ. Vnde fit, vt Græcorum imitatione gentem pro eodem ſignificato vſurpemus. Sed propriè Gentiles (vt diximus) ſunt, quorũ nunquam maiores ſeruitutem ſeruierunt. Qua ratione noſtrates lingua vernacula non temerè (inquit Budæus in annot.) Gentiles homines vocant eos, qui ab ortu nobiles ſunt: & ex natiuitate, quaſi ingenuos (ait) ab origine gentis, &c. Brechæus l. ſæpè ita compertum eſt. ff. de verb & rer. ſig.

Gentilitium dicitur, quod ex genere ſiue familia eſt, vt Gẽtilitia nomina, quæ originem gentis vel familiæ declarant. Spieg Maius: & Gentilitia inſignia; quæ Arma vulgo vocãtur, quaſi armis militiáque quæſita. ſucceſſere in locum: vt Bud. rectè exiſtimare videtur, maiorum imaginum, vnde pręcipuè generis nobilitas accipiebatur.

Gentilitium ius erat, quod Patriciis competebat, vt liceret eis vindicare hęreditatem cuiuſlibet, qui habuiſſet idem cognomen, quocunque gradu conſanguinitatis, excluſo fiſco. Quemadmodum nunc dicimus habere aliquos idem ius nobilitatis & ſuccedendi in beneficiariis militaribus, quia habent idem nomen, eademque inſignia. Prat.

Gentilitas eſt iuris ciuilis, refertúrque ad agnationis vetuſtatem, ab ipſa agnatione differens ſola generis antiquitate: nam agnationem longius quàm à patre ſumere non neceſſe eſt, cùm gentilitas ab auo petenda ſit. Connan. commen. lib. 2. c. 11. n. 1. Balduin. comment. in l. 12. tab. c. 30.

Gentilitas nobilium fuit, ſcil. eorum, qui ſui generis imagines proferre poterant. Imaginibus enim ob inſignem virtutem & rerum præclarè geſtarum decora donari ſolebãt. Qua ratione antiquiſſimum generis ſtemma, fumoſas imagines, Cicer. vocat in Piſo. Contra qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate commendabantur, hi Terræ filij, à ſeſe orti, & noui homines nuncupabantur: quemadmodum Cic. de le. Agraria loquens ſeipſum appellat nouum hominem. Id quod magna laude contingebat, ſi quis virtute faceret ſe nobilem, ac imaginib. donandis dignum. Quare Tranquil. in Veſp. Flauia gens, inquit, obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorum imaginib. ſed tamen Reip. nequaquam pœnitẽda. Accedebat & hoc cũ primis ad nobilitatis commendationem, quod gentiles ab ingenuis (vt ait Cic. in Topic.) oriundi erant quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, qui capite non fuerunt deminuti, vt à libertis, vel adſcriptitiis, vel alia cõditione obnoxiis diſtinguerentur. Hæc non ſunt contemnenda, quoniã & noſtri temporis gentiles ſeu nobiles (vt vulgo dicimus) cũ agnationis iure controuertunt de feudis inter ſe vel cum domino, *den Lehenherren*, non habent ferè digniora probandi argumenta, ad oſtendendam gẽtẽ ſuam, quã ea, quæ ex imaginibus, ac cognomine mutuantur, vt cùm dicũt; *Vvir haben ein Schildt vnd Helm.* Nunc. n. pro imaginibus inſignia gẽtilia habemus, eadem tamen ſignificatione, qua olim. Verum nonnulli famoſis imaginibus maiorũ ſuorũ diſſimiles plane ſunt. Gentilitas autem non pertinebat ad vinculum ſanguinis, ſed ad ius quoddam patritiis proprium. Reliqua prominſcuè de patritiis & plebeis dicebantur. Cic. erat enim, i duplex Claudiorum familia: altera patritia, altera pl nec potentia minor, nec dignitate. Prat.

Gentilitas, dictum ius, quod inter ſe patritij habebãt: ab agnationum iure diuerſum fuiſſe, & à Centumuiris ſeparari ſolitum. Cicer. in 1. de Orat. & Topic. teſtatur. Hoc Agnati à Gentilibus differebant; primum, quod agnat de patritiis, & de plebeiis, & vero etiam de libertorum p dicebantur: Gentiles vero de patritiis tantum, aut certe quam de libertorum poſteris. Quod tamen impugnans eiſcus Connanus: Falſum eſt, inquit, quod quidã tradid gentilitatem patritiorum tantum fuiſſe propriam: imò plebeiis fuit, ſicut & ipſa ingenuitas communis, quod e vno Suetonij loco facile apparet: Patritia gens Claudi enim & alia plebeia, nec potentia minor, nec dignitat eſt in Regillis. Decepti videntur ex eo fuiſſe, quod Liuius Romulum centum Senatores creaſſe, quos mai Brutum: alios item centum conſcripſiſſe, quos minorur tium appellatur. Sed hoc nihil vrget, vt concedendi ſolos patritios gentem habuiſſe: Nec enim iſta eos app ſecernebat à plebeiis, ſed ipſos inter ſe: quod cum om ingenuis, & qui gentem haberent, ciuibus electi eſſent quos Romulus crearat, patritium honorem prius in ſuã transtulerant, quam ij, quos Brutus poſtea cooptarat tiorum ergo nomen diſtinxit eos à plebe Maiorũ vel m gentium adiectio, ipſos à ſeipſis: hoc eſt priores patr poſterioribus. Gens igitur nõ patritiorum tantum, ſed c fuit modo ingenuorum, & gentiles dicti inter ſe eſſe, iuſdem gentis erant, qui, quoniam eodẽ nomine appell tur, vt memoria generis maneret, idcirco gentiles dic qui ſimilitudine nominis conueniunt. Vt Cicero, Se Tullium Regem gentilem ſuum vocat, à quo tamen n oriundus Hæc latius Connanus lib. 2. ca. tt. num. 1 & 2 de Agnati dicuntur, qui eiuſdẽ ſunt ſtirpis. Gentiles ve neraliter, qui eodem ex fonte & capite primum man quamuis ſtirpem, & (vt vulgo loquimur) ramum di habeant: vnde illa inter Claudios patritios, & Claudio cellos plebeios controuerſia, cum Marcelli (inquit Ci liberti filio ſtirpe, Claudij patritij eiuſdem hominis he tem gente ad ſe rediiſſe dicerent: nonne in ea cauſa f ratoribus de toto ſtirpis & gentilitatis iure dicendum? bus ex verbis patet, idem omnino Stirpem & Agnati eſſe: quippe cum paulo ante, quam nunc ſtirpem app eam agnationem nominarit: item vt lib. 1 de legib. Q ciuitatibus, agnationibus familiarum diſtinguuntur id in rerum natura tanto eſt magnificentius, vt homine tum agnatione & gente teneantur. Illam autem Claud controuerſiam ſic interpretor: quia cum eius qui Mar lieuius libertus erat, filius inteſtato deceſſiſſet, neque lios aut agnatos vllos haberet, agnati patroni demort uerſorum bonorum poſſeſſionem ad ſe pertinere dic Claudij vero patritij in capita eam hæreditatem in nes, qui eiuſdem gentis eſſent, diuidendã eſſe contend vt ipſi quoque in partem venirent: propterea quod M nihilo magis quam ipſi, eius qui mortuus erat, agnati Scriptum autem in XII. Tabul fuiſſe; Si paterfamilias tur, familia pecuniaque eius agnatorum gentiliumq Gentiles enim eos ex illa Scæuolæ definitione inte bantur, qui eodem nomine eſſent. Hoto.

Gentium Ius eſt, quo gentes humanæ vtuntur: quod à n li recedere facile intelligere licet: Quia illud omnibu malibus: hoc ſolis hominibus inter ſe commune eſt, l. 1. tim. ff. de iuſtit. & iur. Quod naturalis ratio inter omn mines conſtituit, l. 9. ff. eod. Quod commune eſt omnib minibus: Quod ratione naturali inter omnes homines que ſeruatur: Quod cum ipſo genere humano proditum t ff. de acq. rer dom. Briſſ.

Genvs appellatum eſſe vniuſcuiuſque generationis prin conſtat, vt ſi dicamus, Titium à Sempronio: genus habe huius itaque ſimilitudinem dictum eſt genus, quod de bus ſpecie differentibus in eo: quod quid eſt, prædicat animal, corpus, actio poſſeſſio. Sicut enim auus eſt princi multis procreatis, qui continentur vno nomine: Ita eſt principium ſuis ſpeciebus, quas vno verbo compre dit, & addita differentia, ſic conſtituit, quomodo æs ac forma tranſit in ſtatuam, vel in aliam rem. Vt ecce: ſi animal eſt, non intelligitur, an hominem vel equum a volueris. Genus enim eſt, & vtrumque eum pluribu ſpeciebus complectitur. Verum ſi differẽtiam addas, pu tionẽ, facies ſpeciem: veluti animal rationale. Ad digno dum autẽ, vtrum id, quod proponitur, genus, an vero ſp ſit, ſemper reſpice, an de pluribus dici poſſit. Deinde, eorum plurium ſingula rurſus de multis aliis rectè prædicet vel non: tunc enim, ſi plures ſunt gradus, genus eſt: ſi d xat vnus ſpecies, quę de multis indiuiduis & numero di tis prædicatur. Porro indiuidua vnã tantum, neq; vlterio ſui partitionem admittunt. Sic actio perſonalis habet ſuſ actionem

actionem ex contractu. Et quoniam hæc actio ex contractu rurſus de multis aliis dici poteſt: agnoſcis etiam perſonalem eſſe genus. Verum actio ex contractu indiuidua ſub ſe continet, quæ amplius de nullo prædicari poſſunt: vt eſt actio ex contractu Caij, actio ex contractu Titij, &c. Quam naturam generis & ſpeciei oſtendit Iuriſconſ. in l. 2. in pr. ff. ſi cer. per. Hotom. Prat. De hoc vide etiam Taboëtium in Topico militiæ for. & legal. diſcipl.

GENERA dicimus, quæ communi quadam ratione comprehenduntur, veluti, homo eſt genus ſingulorum hominum: ſinguli autem homines ſunt ſpecies, quæ ſub eo genere continentur, veluti Stichus & Pamphilus. Has ipſe etiam Ariſtoteles vocat ἔσχατα εἴδη: illa autem πλεῖσταις μὲν ἐπὶ τοῖς ἀτόμοις. Genus non diuiditur, niſi numero, veluti cùm generaliter dicimus decem homines, centum homines: ſpecies veluti Stichus, diuiditur in partes pro indiuiſo non pro diuiſo: nam ſi Stichum ſi diuidas in partes pro diuiſo, perdas. Partes illæ pro indiuiſo intellectu iuris conſtituuntur, partes pro diuiſo corpore & facto ipſo, l. 5 ff. de ſtip. ſer. Species etiam diuidi poteſt numero, veluti Stichus in duos Stichos, vel Pamphilus in duos Pamphilos, cùm ſunt plures Stichi vel Pamphili: ſed & tum Stichus pro genere habetur. Cuiac. ad l 54. ff. de verb. oblig.

GENVS id ICti appellant, quod Dialectici ſecundam ſubſtantiam, i. (vt ait Ariſtoteles) id quod de ſubiecto dicitur, nec tamen in eo ineſt: veluti equus, homo: hinc ſtipulatio, vel legatum generis. Singulas verò res intelligimus, quas Dialectici indiuiduas, Iuriſconſulti ſpecies vocant, l. cum res. de leg. 1. Species enim ſenſu, genus notione percipitur: ſpecies cerni tangíque poteſt, genus non poteſt. Species ſunt, de quibus res contrahi dicuntur, quæ abalienantur, quæ præſtantur: genera autem ſolui & præſtari non poſſunt. Inutiliter itaque fundus generaliter legatur, l. cùm poſt, § gener. ff de iur. dot. l. ita ſtipulatus, 115. de verb obligat. Quod cùm ita ſit, videri poſſit Paulus in l. 2. ff. ſi cert. per. improprie & audaci locutione dixiſſe, eas res quibus mutuum conſtat, functionem, id eſt, ſolutionem recipere in genere potius, quàm in ſpecie: genus enim, quod ſola intelligentia conſtat, ſolui non poteſt, vt diximus Prat.

GENERIS propinquitas duplex eſt, quædam naturalis, altera ciuilis, & vtraque adhuc tripartita eſt. Naturalis hæ ſunt ſpecies, cognatio, agnatio, affinitas. Ciuilis autem iſtæ, adoptio, arrogatio, pontificia cognatio, quam ſpiritualem vocant. De vnaquaque ſpecie, vide in propria eius claſſe, & Connanum lib 8. c. 5 n 1.

GENVINA pietas: quam corruptè legatur in vulgatis codicibus gemina, pro inſita, ſiue ingenita patris in filium affectione, viquè amoris vſurpatur ab Vlpiano in l 3. de lib. hom. exhib. Vnde ſcholium interpreti, alioqui ineptum huc minimè pertinet. Nam ex eo liquet, ipſum non intellexiſſe, quid verè pietas, quid item officium ſignificent. Certè affectum nullum paternum vincere, iure noſtro euidentiſſimum eſt. Hanc lectionem etiam probat Alciatus in parergis, vt & Norica, & Pandect. Flor. indicátque Alciatus hanc vocem genuinam apud Ciceronem duobus locis hoc ſenſu legi: in oratione in L. Piſon & in partitionibus Orat. Spieg. Prat.

GEOMETRÆ, l. 22. ff. de excuſat. Sen. epiſt. 88 metiri me Geometrès docet latifundia. Briſſ.

GEOMETRIA dicitur eſſe triplex. Pars enim quædam Geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quę ad oculos pertinet. Pars altera, quę ad aures κανονικὴ vocatur, qua Muſici in fundamento artis ſuę vtuntur. Vtraque harum ſpatiis & interuallis linearum & ratione numerorum conſtat: ὀπτικὴ facit multa demiranda id genus, vt in ſpeculo vno imagines vnius rei plures appareant. Item vt ſpeculum in loco certo poſitum nihil imaginet, aliorſum tranſlatum faciat imagines. Item ſi rectius ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiuſmodi, vt caput deorſum videatur, pedes ſurſum. Reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoq; viſiones fallant, vt quę in aqua conſpiciuntur, maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis ſunt minora. Κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior menſura vocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Eſt & alia ſpecies κανονικῆς, quæ appellatur μετρικὴ, per quam ſyllabarum longarum & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principiis Geometriæ, aurium menſura examinatur. Sed hæc inquit M. Varro, aut omnino non diſcimus, aut prius deſiſtimus quam nos intelligamus, cur diſcenda ſint. Voluptas autem, inquit, vel vtilitas talium diſciplinarum in poſt principiis exiſtit, cum perfectæ abſolutæque ſunt in principijs verò ipſis ineptæ & inſuaues videntur. Gel li. 16. c. 18.

ΓΕΩΡΓΟΙ, coloni, ſiue capite cenſiti, adſcriptij, Iulian. ad Nou. 17. n 82. Gothof ead. Nou. c. 14.

GERARIA. Geraniæ appellatione venit nauis oneraria: item, infantium gerula, vt annotauit Turneb aduerſar. li. 7. c. 6.

GERERE verbum polyſemum eſt, & primum facere ſignificat. Inter geſtum tamen & factum ſubtilis quædam differentia ſtatuitur, l. decimanona, in fin. ff. de verborum ſignificationibus, l. 2. ff. de curat. bon. dan. qua tamen neglecta geſtum & factū pro eodem ponimus, l. 58. ff. de verb. ſign. Et ita Geſtum latiſſimè accipitur in l. 2. §. geſtum, ff. ad municipal. In edicto autem de minorib. verba hæc: QVOD CVM MINORE QVAM XXV. ANNORVM NATVS GESTVM ERIT. Vlpianus in l. 7. vbi & Cuia. ff. de minoribus, ſic interpretatur, vt GESTVM accipiatur qualiter qualiter, ſiue contractus ſit, ſiue quid aliud contigit: proinde ſiue emit, ſiue vendidit, ſiue ſocietatẽ coiit, ſiue ſoluta ei pecunia, & eam perdidit. Inde ei ſuccurretur: ad cuius legis quæſtionem d. l. 19. pertinuiſſe inſcriptionum ſimilitudo docet. Sed & his edicti. Quæ fraudationis cauſa geſta erunt, verbis, quæcunque in fraudem creditorum fecerit quis, continentur, ſiue alienauerit de ſuo ſiue liberationem debitoribus præſtiterit, l. 1. ff. quæ in fraud cred. Geſta ꝑ accipimus non ſolum ea, quæ contrahens geſſerit, verum etiam ſi fortè data opera ad iudicium non adfuit, vel litem mori paſſus eſt, vel à debitore, vt tempore liberaretur, petere deſiit, vel vſum fructum, aut ſeruitutem amiſit, & omnino qui aliquid fecit, vt deſinat habere quod habet, edicto continetur, l 3. § 1. ff. quę in fraud. cred. Atque ex his planum fit, verbum Geſſerunt ad teſtandi ius non pertinere, l. 20 ff. de verb. ſig. Dicitur autem Negotium geri actu quodam ad comparandam obligationem interpoſito, l. 33. ff. de cond indeb. l. 1. §. qui mortis, ff. de donat. l. 17. §. ſicut ff commod Itaque ex negotio geſto, hoc eſt, ex contractu vel quaſi, l. 1. §. cum ſeruus, ff. de his qui deiecer. l vlt. ff. de aleæ luſu. Nam negotium geri & contrahi pro eodem noſtri auctores vſurpant. Briſſ.

GERERE etiam adminiſtrare ſignificat. Ita Gerere Remp. in l. 11. ff de vſur. l 5 ff. de leg lib. 3. Gerere ciuiles honores, in l. 11. C. de liber. cauſ. Gerere bona, in l. 23. ff de pecul. lega. Gerere patrimonium, l. 6. C. ad Velleia Gerere rationem, l. 13. §. hæc quæſtio, ff. de manumiſ. teſtam. Gerere negotia, tot. ti de neg. geſt. id eſt, res abſentis curare Itaque negotia geſſiſſe, pro codicem accepti & expenſi conſcripſiſſe dixit Paul. in l. quædam ff. de eden. Geſſiſſe tutelam videtur tutor omnino, ſi quid pupillare attigit, etiamſi modicum. l. 5. §. geſſiſſe ff. de adm. tut. Geſſiſſe quoque intelligitur & qui per alium tutelam geſſit, quíq; alij gerendam tutelam mandauit. ſed & qui ſatis à contutore accepit rem ſaluā pupillo futuram, eíque permiſit adminiſtrationẽ totius tutelæ, d. l. 5. § quòd ſi quis, & l. 56. ff. de adm. tut. Sic gerere res pupillares, in l. 4. C. de confir. tut. Briſſ.

GERERE Inde ſella geſtoria, *Ein Tragſeſſel*. Cuius in iure fit mẽtio: Geſtamẽ militare: Geſtamen prætorium, quod milites, vel prætores gererent. Réſq; tam forenſes, quàm extrajudiciales complectitur: vt patet tot. tit. de neg. geſt. & l. Velleia, §. geſtis, ff. quæ in fraud. cred. & l. geſta. de re iudic. Old.

GERERE, pro adſerere, exiſtimare, *Erzeigen*. Gerit ſe pro ciue, h. e. iure ciuitatis vtitur, & talem ſe exhibet. Gerit ſe pro herede, adſerit ſe heredem, etiamſi non ſit, l pro herede, ff. de acquir. her. §. pro herede autem. *Inſtit.* de heredum qual. & differ. Eleganter ſcribit Iuſtinianus, Pro herede gerere, non tam facti quàm animi eſſe Old. Prat.

GERERE pro herede videtur, qui bonorum poſſeſſionem agnoſcit. Goth. ad l. 12. C. de iur. delib. item pro herede gerere dicitur, qui animo agnoſcit ſucceſſionem, licet nihil attingat hereditarium, l. gerit, ff de acqui. hered. Exempla ſubiiciam: veluti, ſi quis res hereditarias vendiderit, creditoribus pecuniam diſſoluerit, prædia coluerit, vel inhabitarit, vel locarit, & dubium ſit vtrum fecerit tanquam heres, an vt extraneus, vel inquilinus, vel animo gerendi negotium alterius heredis: nam hæc omnia argumenta ſunt gerere ſe aliquem pro herede, niſi contrarium probetur, l. Iulianus, §. ſi ſeruum, ff. de acquir hered. l. 2 Cod. de poſthum. hered. inſtit. item ſi quis vna cum filio heres erat inſtitutus, & filium adire iuſſit: at ſi pater prius adiiſſet, neceſſe eſt vt poſtea filium adire iubeat, l. ſi ergo, l. ſeruus, l. ſi ex ſua, ff. eod. præterea ſi qui bonis ſe patris abſtinuit, per interpoſitam perſonam patris bona mercatus ſit: videtur enim per ſimulationem repudiaſſe, ob eámque cauſam à creditoribus conuenitur, non minus, quàm ſi bonis ſe paternis immiſcuiſſet, l. ſi is qui bonis, eod. Hotom. Prat.

GERERE pro herede non videtur, qui heres inſtitutus prohibetur ab eo, qui vna inſtitutus, iam hereditatem adiit: quíve tabulas, rationes, vel literas mortui, vnde ſcire poſſet, an ſibi adeunda eſſet hereditas, inſpicere prohibetur, l. qui heres 29. ff de acq. her.

GERERE non pro herede dicitur, qui ea geſſit, quæ propria heredis non ſunt: veluti ſi egit ſepulchri violati, vel pecuniam à ſtatulibero implendæ conditionis cauſa accepit, cum haberet coheredem: etenim ſi heredẽ haberet, pro herede geſſiſſe videretur: quoniam aliter hereditas valere nõ poſſet pro cuius implenda conditione pecuniam accepit. Cùm enim pecuniā acceperit, videtur heres eſſe voluiſſe, l. pro herede, §. Papin. & §. vl. ff. de acqu. hered. Eadem ratio eſt ſi quis è liberis mortuum intulit in ſepulchrum hereditarium, d. leg. pro herede, & l. ſi quis non quaſi. item ſi a parentis liberto vel alimenta, vel operas petierit, quæ ad heredem extraneum non pertinẽt: vt quia defunctus operas liberis ſuis ſtipulatus erat: nam

eas operas, non tanquam extranei, ſed tanquam ſui hæredes poſtulant. Hotom.

GERERE pro tutore negotia videtur, qui munere tutoris fungitur in re impuberis: ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſcit non eſſe, fingit tamen eſſe, l 1. §. 1. ff. de eo qui pro tutor.

GERITIO, pro Gæſtio. Vlpian. l. 14 ff de relig. Licet ex hoc ipſo neque pro hærede geritio, neque aditio præſumitur. Hot.

GERMANIA, dum Romani rerum potirentur, conſtituta erat ſub duobus Præſidibus, authot. Macer. l. 3. ff. de off. præſid. Eius quidem Iuriſconſ. meminerunt, Allemanniæ nuſquam: quod hoc nouum, & forte poſt eos natum, vel potius ignotius, illud vero vſitatius erat. De vtroque vocabulo eleganter diſſerit Rhenanus noſter. A quo tamen in diſputatione de nomine Germaniæ diſſentit Ægidius Tſchudius Glaronenſis, cui verior Strabonis ſententia viſa eſt: Germanos ſic dictos exiſtimantis, quod fratres fuerint Gallorum, ob morum conformitatem. At Hubertus Thomas Leodius in Commentario ſuo mauult cum Cornelio Tacito ex veteribus & recentioribus cum Beato Rhenano, & aliis eruditis noſtratis linguæ peritis ſentire, quam cum Strabone, alioqui grauiſſimo autore: vt videlicet Germaniæ vocabulum ſit mere Teutonicum, ab inſigni fortitudine deductum. Nam *GerMan*, prorſus virilem ſtrenuumque ſignificat, Nec quenquam, inquit Hubertus moueat hic Ægidius Tſchudius, aliam ex Strabone afferens Germaniæ nominis originem, niſi idem præſtet in Alemannis, Normannis, Marcomannis, & huiuſmodi aliis in *Man* exeuntibus: quæ, quamplurima ſunt, ita vt non poſſit ſingulari tas in Germaniæ vocabulo allegari, aut ſuſpicari, etſi ſit non patua, aut indiligens Strabonis authoritas. Quis enim audiuit Romanos gentibus nomina impoſuiſſe, & non proprio & communi appellaſſe? Hactenus Huberti verba retulimus. Rhenani opinio placet Alciato, apud quem extat de Germania perquam elegans cap lib. Patergon. 10. Albericus ſuos ille ſecutus authores, à germine deducit Germaniam, candide ei generis nobilitatem adſerens præ cæteris nationibus. Porro ſi quis hodie voluerit totius Germaniæ ſtatum diuidere, commode id fecerit, authore Oldendorphio, Romanorum exemplo, qui tres gradus faciebant in Vrbe, ſcilicet, Senatorium, Equeſtrem, & Plebeium. Sic nos dicemus eſſe tres ordines per totã Germaniam, videlicet Senatorium, h. e. Principum, Magiſtratuum, Equeſtrem, id eſt, vaſallorum, nobilium, ſiue ruri, ſiue in ciuitatibus: Plebeium hoc eſt, reliquorum ciuium, negotiatorum, opificum, & ruſticorum. Spieg.

GERMANICVS, Druſi Neronis filius ex iuniore Anton. Matr. Antonij Triumuiri filia à Tiberio Cæſare patruo adoptatus fuit quod ab Auguſto non alia ratione fuerit adoptatus quam ſi ab eo Germanicus adoptaretur, ex Tranquillo. Et Iuſtinianus Imperator libro Inſtit. 1. ſic inquit: D. Auguſt. non antea Tiberium adoptauit, quam is Germanicum, adoptauerit, vt protinus adoptione facta incipiat Germanicus Auguſti nepos eſſe. Accurſius tanquam de perſonis ignotis & obſcuris loquens, quendam nomine Tiberium, & quẽdam nomine Germanicum appellat: qui quaſi non ſit Tiberius, qui ſucceſſit Auguſto in principatu, & Germanicus ille, qui præterquam ingenij monumenta, quæ adhuc extant, & præterquam quod Gaium Caligulam genuit, & quod quæſturam per quinquennium adminiſtrauit, & quod bis conſul fuit, quique mortuo Auguſto ab omni exercitu Cæſar ſalutaretur, imperium recuſauit, atque de Germania triumphauit, vnde illi cognomentum: quique ad Orientem profectus, Armeniæ regem ſuperauit, Cappadociam in prouinciæ formam redegit, atque Antiochiæ obiit, agens ætatis annum quartum & trigeſimum. Nebriſſ.

GERMANI fratres dicuntur ex vtroque parente: Conſanguinei, ex eodem tantum patre, non etiam matre, §. 2. Inſtit. de ſucceſſ. agnatorum. Vterini contra, ex eadem matre, & duobus parentibus. Spieg.

GERMINA dicuntur virgulta, quæ de radicibus naſcuntur: hinc & germinales arbores apud Paulum in l. diuortio, §. puto, ff. ſolut. matr. Modo proba ſit lectio, quam Alciat. ſequi videtur. Norembergenſis editio Creminales habet: quæ mihi magis arridet: & vt apparet, nec ipſum Accurſium latuit, ſi orthographiæ peccatum condones Spieg.

Γέροντες à Græcis dicuntur ſenes, quod honore & præmiis adfici debeant, διὰ τὸ γεραίρειν. Hotum tripartitam facit ætatem Galen. lib. 5. de tuenda ſanitate. Primam autem dicit eſſe eorum qui ὁμογέροντες dicuntur, viridi ſenectute præditi: ob idque ciuilia negotia obire potentes, quique conſilio valent. Hæc ſenectutis prima pars ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum perducitur. Secunda exordium facit à ſexageſimo, & in ſeptuageſimum extenditur. Tertia, quod reliquum ætatis cõficit, atque eorum eſt, qui πέμπελοι dicuntur, διὰ τὸ ἐκπέμπεσθαι εἰς τῆς ἄδου ἤκοντα πομπὴν, quaſi eorum funebris pompa iam Orco dimittenda ſit. Bræchæus l. pueri appellatio. de verb. & rer. ſig.

GERONTONCOION, γεροντοκομεῖον, locus curandis ſenibus paratus: γέρων enim ſenex Latine dicitur, & κομέω curo. Locũ oportet fuiſſe, quo tenues homines, qui affecta ætate victum ſibi ſuis operis parare amplius nõ poterant, recipiebantur, ad reliquum ætatis tempus alebantur. Vtitur Iuſtinian. l. illud 16. & l. ſancimus, 18. C. de ſacroſ. eccl. Hotom.

GERVNDIA, à gerenda duplici ſignificatione actiua & paſſiua quidam dicta eſſe exiſtimant, quarum vt participiorum ſignificatio tota fere ex adiunctorum vi pendet: nam ſi dixero liberos hæredes inſtituendos, vel exheredandos eſſe, moriendum eſſe omnibus: hic quædam colligitur neceſſitas: at cum dicimus, Inter nauigandum multa animo obuerſari pericula animo occidendi Titium inuaſit, in allegandis legibus iudicium & modum adhibendum, in diuidenda hæreditate iudicis maxime valere officium: hic nemo dixerit aliquam eſſe neceſſitatem. Proinde recte ſentiunt, qui nihil differre arbitrantur, ſiue titulus inſcribatur, de hæredib. inſtituendis, ſiue de hæredum inſtitutione. Vide Alciat. in rubr. C. de edend. Iaſ. & Dd. Inſtitut. de act. item Viglium in rubr. c. Inſt. de hæred. Inſtit. Spieg.

GERVSIA. Quod Senatus Romæ, hoc ferme fuit γερουσία Spartæ, id eſt, Lacedæmone. Ipſa quoque à ſenibus dicta, qui Græce γέροντες dicuntur, quæ vox in nonnullis exemplaribus corrupte legitur in l. archigerontes. C. de epiſc. audient. Spi. Nomine γερουσίας pręterea decem κόσμους apud Cretenſes etiam notauit Ariſt. Illam vocem ex Græco in Cicerone Senatum vertit Gaza: Poſtel. l. c 30. de magiſt. Athen.

GESA, Gallorum proprie tela, ſicut Sariſſæ Macedonum: Germanorum frameæ: ſed & fortes viros dici à Gallis Geſos, Seruio annotatum eſt. Geſatas etiam eb iſdem appellari mercenarios milites Plutarchus auctor eſt, vt annotat Cælius l. 21. C. 18. lect. antiq.

GESSA Gloſ. in l. 2. ff. de cur bon. dand ſentit; Acta eſſe iudicia hoc eſt, quæ quoquo modo in iudicio fiunt: Facta, verba respicere contractus factos extra iudicium: Geſta vero, quæ ſine verbis fiunt eſſe cenſenda. Sed hæc merito, Alciatus inquit, non recipiuntur: cum ex ſubiecto argumento geſtum etiam accipiatur, ſiue ex contractu, ſiue aliter quid factum ſit. ff de min. vide Cuia ad l ait prætor. ff. de minor 25. anno. Nec dubium eſt, ex communi loquendi vſu, nihil hæc differre quod Bart annotauit, l. 1. de offic. proconſ. Cęſar. Spieg.

GESTA fraudationis cauſa quę dicuntur, indicat Vlpian. l. 1. ſeq. ſ. quæ in fraud. cred.

GESTAM rem, pro actam, Pomponius contra Vallam dixit in fin. de his quæ in teſtam del. Spieg.

GESTANDI ius habere vide Vlp in l. plenum, in pr. ff. de v. & habit Spieg.

GESTARE dicebantur veteres, cum ſuccollantibus ſeruis valetudinis voluptatiſve cauſa ferebantur, l 12. ff de vſu & habitat. l. 7. ff. de manu. vindict. Inde geſtatio, l. 16 §. 1. ff quod aut clam. Plin. lib. 16. ca. 3. Quinque res maxime communium auxiliorum, profeſſus: abſtinentiam cibi, fricátionem corporis, ambulationem, geſtationem. Geſtationis commoda Seneca epiſt. 15. recenſet his verbis; Geſtatio & corpus concutit, ſtudio non officit poſſis legere, poſſis dictare, poſſis loqui, poſſis audire, &c. Pratei. ex Brui.

GESTATIONES appellantur loci, arboribus denſis opaci, per quos veteres valetudinis cauſa geſtabantur. Vlp l. 13 § 4. ff. de vſufru. Et ſi forte voluptatis fuit prædium, viridaria, vel geſtationes, vel deambulationes arboribus infructuoſis opacas atque amœnas habens. Vbi tamen Voluptati, aut, vt aliis in libris, Voluptarium legendum puto. Vlpia. l. 12 § 2. ff. de vſu & habit Præter habitationem, quam habet, cui vſus datus eſt deambulandi quoque & geſtandi ius habebit. Et de hac geſtatione locus hic intelligendus eſt apud Imp. § 5. de oblig. quæ ex delict. Aut ſi quis equum geſtandi cauſa commodatum, ſibi longius aliquo duxerit: quod veteres ſcripſerunt de eo, qui in aciem equum perduxiſſet. Hot. vide Plin. lib. 1. epiſt. ad Caninium Ruf. & lib 2. ad Gallum.

GESTATORIVM, appellamus lecticam ſellam ve, ſiue carrucam denique quodcunque in quo geſtamur. vide Beroald. in comment. ad C. I Cæſ. vitam apud Tranq. l. Spieg. Adde paulo ante Gerere: inde Sella.

GESTIRE, pro cupere, in l. 1. Cod. de inoff. donat. Eſt tamen proprie, lætitiam animi promere cum quodam corporis motu Spieg. Prat.

GESTOR negotiorum ſimilis eſt procuratori: niſi quod mandatam à domino procurationem non habet: ſed amicitia fretus rem adminiſtrat, bonamque fidem agnoſcere debet. Vlp. de neg. geſt. l. 3. ait, prætor ſi quis abſentis negotia geſſerit, iudicium eo nomine dabo. Spieg.

GESTORES negotiorum triplicis ſunt differentiæ, videlicet voluntarij, qui vltro abſenti res gerunt. Neceſſarij, qui obligatione officij adminiſtrant, ſicut Curatores. Et quaſi neceſſarij (vt ſic dicam) qui ſuſpicione obligationis inani ad gerendum accedunt. Quales ſunt liberi homines bona fide ſeruientes, quibus aliquid agendum mandatur, l. atqui natura, §. ſi libero. Co. de neg. geſt. Inter tutores à patre in teſtamento dati poſthumo, qui interim adminiſtrant, & tandem naſcitur poſthu-

poſthumus, l. cum pater, ff. eod. tit. Item hi, qui ſe procuratores opinantur falſo, aut curatores, quum non ſint, eorumque ſucceſſores, l. 3. §. & ſi furioſi, ff. de negot. geſt. l. curatoris. C. eod. tit. l. quicquid, C. arbitr. tut. Spieg. Prat.

GESTVM in Rep. municipium, l. 2. ff. ad municip. accipit Hoto. pro pecuniam publicam tractare, ſiue erogandam decernere. Prat.

GESTVS, huius geſtus, pro negotio geſto, acto, adminiſtrato, apud Vlp. in l. item ſi cui putaui. ff. neg. geſt. cum ait: Nec poſſit, quod alij adquiſitum eſt ipſo geſtu, hoc tuum negotium. videri. Spieg.

G I.

GIBBOSI, qui gibbos habent. Paulus horum meminit in l. 3. de ædilit. edict. In vulgaris codicibus Gibberoſi ſcriptum eſt. Quanquam grammaticos ſcio annotaſſe, & gibber, gibbera, gibberum, & gibber, gibberis, & hoc gibbere dici: nos tamen Haloandri editionem referimus. Spieg.

GIBELLINI, vide Guelphorum.

GIEZI lepra, cuius eſt mentio ceu ſpeciei diræ imprecationis in Nouel. iuſiurand. quod præſtat. ſol. Denotat auaritiam parentum inficere prolem: & male adquiſita à maioribus non ſine culpa poſſideri à ſucceſſoribus: vide D. Ambroſium in c. 4. Euang. ſecundum Lucam. Fuit autem ſeruus Eliſæi prophetæ, de quo lege c. 5. Reg. 4. Prat.

IGNENDI caſus proprie denotat, proprietatem, l. locum in pr. ff. de relig. & ſumpt. fun. & not. in l Q. Mutius. de aur. & arg. legat. Tametſi communi loquendi vſu porrigatur etiam ad facultatem, ſeu ius adminiſtrandi, ſeu poſſidendi: ex Alber.

IGNERE & Parere, factum & operationem quandam important. Hinc diſpoſitio loquens de filiis ex viro & vxore natis, niſi in veris filiis locum habere poteſt, maxime illis ſuperſtitibus. Qua de re pulchre Bartol. diſſerit in l. liberorum. de verb. ſign.

ILDONIS meminit l 9. C. Theod. de pœnis, & Claudianus in lib. de bello Gildonico. Oroſius lib. vlt. l. 16 & 19 C. de bon. proſcript. C. Theo. & vide in Notit. ſub diſpoſitione Comit. Rer. priu. per Occidentem. Prat. ex Briſſ.

G L.

LABRIO. Iſidorus nomen viri, vide l. mulier quæ dotem. ff. de verb. oblig.

LADIATOR. Originem & cauſam gladiatorum Capitolinus, genera vero Budæus refert in annot. ad l. athletas, de iis qui notant. infam. Gladiatores autem dicuntur generaliter omnes, qui gladiis pugnant, etiam diſcendi gratia, antequam in lucem producantur. Etiam ſunt, qui hoc literis tradunt, ituros ad bellum Romanos debuiſſe pugnas videre, & vulnera, & ferrum, & nudos inter ſe coëuntes, ne in bello armatos hoſtes timerent, aut vulnera & ſanguinem perhorreſcerent. Hinc mos tractus videtur, vt Imperatores ad bellum proficiſcentes, munus darent gladiatorium. Aſt omnino proh. bentur in Conſtitut. princ l. b. 11 C. de gladiator. tollend. Idque merito. Cyprianus enim ad Donatum: Paratur, ait, gladiatorius ludus, vt libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet. Anchor.

.ADIATOR, vt Quintilian. declam 302. definit, eſt, qui in arena, populo ſpectante, pugnat. Cuiuſmodi ſpectacula ſublata ſunt, l. vnic. C. de gladiat. lib. 10. Nicephor. lib. 7. c. 46. Prat. ex Briſſ.

ADIATORES, in l. 6. circa medium, ff de iur. immunit. non ſunt μονομάχοι, qui à laniſtis inſtruebantur, ſed μαχαιροποιοί, id eſt, gladiatorum artifices, Budæus ad dictam l. 6. Lipſius 1. Saturnal. 7. in fin. fatetur in dicta l. 6. gladiatoris vocabulum proprie vſurpari, ſed parum vſitate, Gothofr. in d. l. 6. circa med.

ADII inter arma referuntur, l. 41. de verb. ſign. l. 3. §. armis. ff. de vi & vi armat.

ADII pœna, l. 1. §. quanquam, ff. de abig. cum gladio & enſe in aliquem animaduertitur: quanquam alij Gladij pœnam ponunt pro damnatione ludi, vt Cuiac. obſeruat. lib. 13. c. 10. Aliud autem eſt gladio, aliud ſecuri animaduerti, vel telo, vel fuſte, l 7. §. 1. ff. de pœn. Vnde apud Spartia. Antonius ei, qui ſecuri percuſſerat Papinianum; Gladio, ait, te meum iuſſum exequi oportuit. Briſſ.

Itaque gladij poteſtas ab aliis coërcitionibus ſeparatur, l. 6. ff. de off. proconſ. ex qua tracta eſt l. 70. ff. de diuerſ. reg. Eſt enim gladij poteſtas ius animaduertendi gladio in facinoroſos homines, l 3. ff. de iuriſdict. Et ita gladij ius accipio in l. 6 §. qui vniuerſas, ff. de off. præſid. in qua gladij ius omnes prouinciarum rectores habere ſcribitur, quos deportandi ius non habuiſſe conſtat, l. 6 ff. de interdict. & releg. Sic & in l. 1. ne ſine iuſſu princ. in C. Theod. l. 74. de decurionib. in eod. C. Iul. Firmic. lib. 3. Matheſ. c. 5. Facit præpotentes, horribiles duces & quibus maximi committantur exercitus, qui habeant etiam vitæ neciſque auctoritatem, & in magnis adminiſtrationibus iuris gladij decernit poteſtatem. Auguſtin. Epiſt. 61. ad Dulcitium Tribunum: Nec enim gladij ius in eos accepiſti. Briſſ.

Ad gladium damnari, in l. 1. in princ. ff. de abigeis, l 25 § ſi quis plane 3. ff. de acquir. hæredit. l 6. §. irritum, ff de iniuſt. rupto, & apud Paulum 5. ſent. tit. 17. dicuntur, qui ad ludum gladiatorium damnantur Capitol. in Macrino: Seruos, qui à dominis fugiſſent, repertos ad gladium ludi deputabant. Bri. vide Cuiac. 13. obſer. 10. & Goth. ad l 1 in princ.

GLADIVS, non ſimpliciter pro telo vſurpatur ab Vlpiano, finiente in l. 3. de iuriſdict. omn. iud. merum imperium eſſe, habere gladij poteſtatem, ſed per Rhetoricam denominationem, pro quauis pœna, quæ de reo ex delicto aliquo experitur. Spieg.

GLADIO puniri, l 30. in fin. C. ad l. Iul. de adult.

GLADIO vlteriore feriri, vide l. 20. C. de his qui accuſ. non poſſunt.

GLADIO repellere, l. 3. C. ad l. Corn. de ſicar.

GLANDARIA ſylua, quæ ſeruatur glandis ferendæ cauſa. Cato author. Spieg.

GLANDEM caducam, quæ ex arbore cecidit, in l. ſyluæ, de verb. ſign. Caius finit: ſed non, vt annotauit Alc. ex ſermonis proprietate: quoniam caducus, non qui cecidit, ſed qui facile caſurus eſt, ruinamque minatur, ſignificat. Vnde & Paries caducus. Spieg. Prat.

GLANDIS autem nomen non tantum ex quercu, ilice, phagove intelligimus, ſed ex omnibus arboribus fructum, l. 1. ff. de gland. leg. l. qui venenum, §. fin. ff. de verb. ſign. exemplo Græci ſermonis, apud quos omnes arborum fructus ἀκρόδρυα appellantur, nempe à nomine δρῦς, quod quercum ſignificat. Plane ideo glans inter omnes fructus tam diffuſe vſurpata à maioribus eſt, quod ante Cereris immortale beneficium cibus communis fuit. Auſonius.

Olim communis pecori cibus atque homini glans:
Ante quidem campis quam ſpicea ſuppeteret frux:

Tibullus.

O valeant fruges, ne ſint modo rure puellæ:
Glans alat & priſco more bibuntur aquæ.
Glans aluit veteres——

Ouidius in Faſtis:

Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,
Mutauit glandes vtiliore cibo.

Lucretius lib. V.

Glandiferas inter curabant corpora quercus.

Heſiod. ἐν ἔργοις καὶ ἡμέραις, de hominibus iuſtis loquens:

Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρῦς,
Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.

Hic in victum hominum glandes annumerare videtur Claudianus in raptu Proſerpinæ:

Vnde data populis fruges, & glande relicta
Ceſſerit inuentis Dodonia quercus ariſtis.

Virg. 1. Georg.

Liber & alma Ceres, veſtro ſi numine tellus
Chaonian pingui glandem mutauit ariſta.

Et de Athenienſibus ita ſcribit Iuſtin. lib. 2. Hiſtoriam: Arare quoque & ſerere frumenta glande veſcentibus primi monſtrauere.

Priſci igitur legum latores glandium hoc potiſſimum honore donarunt, vt in memoriam illius priſci & parci victus, omnium arborum fructus eo nomine cenſerentur, quos prætor l. 1. ff. de gland. leg. inſecutus eſt, Forcatulus in penu iuris ciuilis, c. 15 Adde Fr. Balduin. in l. 12. Tabul. c. 16 Hanc autem leg 12. Tabular. Glandem in alienum fundum procidentem colligere fas eſto Plinius nobis tradidit lib. 16. cap 13 cautum fuiſſe, vt colligere glandem in alienum fundum procidentem liceret. Prætor deinde ſuo edicto præcepit, vt tertio quoque die aliquis glandem, quæ ex fundo ſuo in agrum alterius caderet, legere & auferre poſſet. Tit. eſt lib. Pandect. 43. de gland. legend. Riuallius lib. 2. hæc fere omnia. Anch.

GLANDATIO, eſt glandium collectio, & paſtio ſuum ex glandibus, *panage ou glandee.*

GLAREA, terra eſt lapillis permixta. Paul. de aqu. plu. arcen. l. ſuper iter glarea iniecta. Item de via publ. 1. in viam terrenam glaream immittere. Prat.

GLAVCINAM Pomponius in l. 21. §. 1. ff de aur. arg numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Confectum oportet ex Glaucio herba, quam Plin. lib. 20. c. 19. ſylueſtrem & erraticam appellat: & in afflatu maris naſci ſolitā tradit. Niſi forte Gleucina potius legendum: nam Gleucini olei factitij Plin. lib. 15. c. 7. & lib. 23. c. 4. Dioſcorides lib meminere, eiuſque conficiendi rationem Columella lib. 12. c. 51. demonſtrat. Eſt autem oleum muſtum, vt Græci vocabuli origo declarat, quod prius quam oliuæ premantur, exprimitur, & ſimul odoramenta miſcentur. Hotom.

GLEVA. Alciatus ad titulum De Prætoribus, lib. 12. C. non facile reperiri, ait, quid hic ſignificet Gleba, clauis, follis, & ſeptem ſolidorum functio. Verum Glebam accipimus ceſpitem terræ dictam, quod ſit quaſi globus, l. certo generi. §. ſi toties ff. de ſeruit. ruſticor. prædior. Quoties aliquid præturam (intellige militarem) inibat, prouinciales ferebāt glebam, vel

propter auertendam caritatem penuriamque, vt memor eſſet prætor ita res curare, vt annonæ ratio ſalua eſſet, vel etiam, vt ipſe in adminiſtratione ita gereret, vt omnes accepiſſe viderentur aurum pro gleba. Anchoran. ex Alciat.

Glebæ profeſſio, in l 12. de annonis & tributis. in C. Theodoſiano Glebalis penſio, in l. 4. de indulgentiis debitorum, in eodem C.

Gleba, & Gleba ſenatoria, & Glebale aurum, in Codice Iuſtiniani, appellatur genus penſitationis, quod Senatores poſſeſſionum ſuarum cauſa principi præſtabant, l. 1. C. de prætor. & honoribus prælat. Dicitur & aurum oblatitium, quod non canonis vel indictionis, ſed oblationis genere quodam à Senatoribus exigatur: ſicut aurum coronarium à decurionibus, aut argentum à negotiatoribus. Follis ſenatorius etiam appellatur. Martia. in no. de indul. reliq. Quicquid ex titulo ſenatorij follis debetur. Sed tamen etiam illi ſenatores, quibus nulla erat poſſeſſio, duos folles in ærarium inferebant, vt conſtat ex conſtit. quadam Gratiani ad Hypatium in C. Th. lib 6. Inter ſenatores autem, qui illuſtres recenſentur, onus glebale non agnoſcunt, cum proprium ſit ſenatorum tantum, Prat. vide & Cuiac. ad d. l. 2. C. de prætor. & hon. prætor, & ad l. ius ſenatorium C. de dignitat.

Gleba etiam quoſlibet priuatos fundos ſignificat, l. 72. de decur. in C Th. l. 17. de prætor. eod. C. Cuiuſmodi priuatorum poſſeſſionibus ſua quoque glebalis indicta erat collatio.

Glebam v ique mu .us fuiſſe patrimoniorum, non perſonarum. deſi. l. 10 tit. 2. lib 6. C. Th Briſſ.

Glebæ adſcriptitij dicuntur à Iureconſultis ij, qui cum agro vna ſeruiebant domino, & cum fundis mancipabantur, alienabanturque: eorum conditio facilè ex autore Græco, Sozomeno, intelligi poteſt, ſcribente: ἐπιτρέπεσθαι ἢ ζώντων κεκλήμενος τῆς ἰμάδελφος τῷ ἀγρῷ: illius, inquit, curam gerebat Calemerus quidam vna cum agro ſeruus. Prat.

Glebae canon apud Sidon. Apollinarem lib. 6. epiſt. ad Cenſorium. Pap. Gleba. id eſt, glebalis functio. Prat.

Glicia lex ex vna inſcriptione, l. 4. ff. de inoffic. teſtam. nota eſt: vide legum indicem. Prat.

Gloria appellatur conſentiens laus bonorum. Quintilian. Gloria cupiditas haud improbata ab Imp. Alexandro, in l. 1. C. de his qui ſpon. mun. lib. 10. Melius ſentit Eraſmus alicubi: Quanquam ô ſuperi inquiens, quod eſt hoc totum, quod vulgo gloriam vocant, niſi nomen inaniſſimum ex paganiſmo relictum? Quod genus non pauca reſederunt apud Chriſtianos, dum immortalitatem appellant, famam poſteris relictam.

Gloria viuere dicitur, qui pro Rep. cecidit, Inſt. de excuſ. tut. §. ſi in bello, ff. eod. l bello omiſſi. & ad l. Aquil. l. qua actione, § ſi quis. Spieg Prat.

Gloriari vbere vrbis ſacratiſſimæ dicitur, in l. 3. poſt pr. C. de natur. lib. & matrib.

Gloriosissimi viri titulus tribuitur Triboniano l. vlt. Co. de lib. præt. vt & Thomæ Quæſtori in epiſt. de nou. C. fac.

Gloriosi titulus tribuitur Magiſtris militum, apud D. Gregorium epiſt. 31. lib. 4. Patricio epiſt. 1. lib. 7. Item Præfecto vrbi, epiſt. 7. & 8. lib. 8. Briſſ.

Gloriosus & celebris dicitur, quem Græci vocant ἔνδοξον: & iactabundus, quem illi vocant ἀλαζόνα: Id ante me Liſtrius monuit. Spieg.

Glos viri ſoror dicitur à Græco γάλως l. 4. §. gradus, ff. de gradibus & adfin. Feſtus Pompeius lib. 6. Non. Marcel. li. de propriet. ſerm. cap. vlt. Sed & in Lexico B. Germani ad Lutetiam, ita eſt, referente Briſſonio, Glos ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ γάλως παρὰ Παύλῳ. Vnde ab Auſonio in Monoſyll Polyxeda quæ ad Achillis tumulum mactata eſt, Andromachæ glos ἀδελφικῶς appellatur, quod ſoror eſſet Hectoris, cui Andromacha nupſerat. Prat. ex Briſſ.

Γλῶσσα, Latine lingua dicitur, Gloſſema, expoſitio, ſiue interpretatio. Quintil. Circa gloſſemata etiam, id eſt, voces minus vſitatas, non vltima eius profeſſionis diligentia eſt. His verbis Fabius innuit, Gloſſemata voces eſſe, quæ expoſitione indigent: non, vt vulgo accipitur, ipſas expoſitiones. Iac. Butr. in l. 1. C. qui pro ſua iuriſd. ranti fecit Gloſſæ autoritatem, quod eam communi opinioni anteponendam ſtatuerit: quod & Baldo viſum eſt, in l. hæreditas. C. de poſſ. tum pleriſque aliis clari nominis interpretibus. In contrarium tamen eſt, quod quotidie & in ſcholis & iudiciis Gloſſas impugnari refelliq; videmus. Niſi enim vel iure vel rationibus funditus nitatur, & à textu non diſſideat, minime ſequenda. Nam vbi Textus expreſſi ſunt, ibi nulla eſt dubitatio nec ad gloſſam reſpiciendum: quod & Bald. recte docuit in l. ancillæ. C. de furt. Nam doctrina gloſſæ nullam nobis neceſſitatem imponit: cum ſit tantummodo probabilis, vt dicit Bart. l. 1. ff. ſi cert. pet. Quod autem vulgo iactitatur, quod in iudicando à gloſſa recedi non debeat: id non eſſe verum, poſt Abbatem, Zaſ. inculcat. Cæterum, vbi textibus deſtituimur, tum gloſſæ autoritas minime contemnenda eſt. Qua de re late diſſerit Neuizanus in Sylua nuptiali. Spieg.

G N.

Gnavvs, melius Nauus ſcribitur. Nauo enim opponitur ignauum: ſtrenuum id ſignificat Rhena. in annot. ad Liuium Velleium ſuum citat. Spieg. Hinc gnauiter obſeruari dicitur i l. 3. in pr. C. de quadrien. præſcript.

Gnostici, qui & αἰχέται vocantur quo pacto, quibuſque ſacr dæmonem ſe olim concipere dicerent: docet Petrus Crin tus de honeſt. diſcip. lib. 7. cap. 4. vide & Goth. ad l. 5. in pr. i verb. Valentiniani. C. de hæret. & Manich.

G O.

Gonatici ſaltus fit mentio in l. 2. C. de præd. tamiacis, qu verba Cuiac. ibi interpretatur cuiuſdam domici ſaltus pro prium nomen. Alij legunt Gomaticij: alij Gunathetici v Agonathetici, quod ſacrorum certaminum ſumptibus dep rati erant: vide Alciat. Græci tamen, vt ibidem refert Cuia habent γονατικοῦ δρυμῶνος. Prat. & Goth. in d. l. 2.

Τῆς γονῆς χάριν, id eſt, geniture, ſuſcipiendique fœtus gratia. Vl in l 51. §. ſi quis aſinum, 20. ff. de furt.

Gortheni hæretici. vide Epiphan. 1. tom. 1. hæreſ. 12.

Gossipivm frutex, de quo Plin. lib 19. c. 1. ſuperior pars Ægy pti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui Goſſ cion vocant, plures Xylon, & ideo ligna inde facta Xylin. Paruulus eſt, ſimilemque barbatæ nucis defert fructum cuiu ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt eis in can dore mollitiave præferenda.

G R.

Gracvlorvm edacitas an faciat remitti penſionem in con tractu locationis, Vide Goth. ad l. 18. C de locat.

Gradvs, inquit Paul. in l. Iuriſc. de gradib. dicti ſunt ad ſimil tudinem ſcalarum locorumve procliuium: per quos ita in gredimur vt à proximo in proximum, id eſt, in eum, qui qua ex eo naſcitur, tranſeamus, idque noſtris generationem ſi gnificat. Ferret. tit. de gradib. Prat. Briſſ.

Gradvs, vt ait Hoſtienſ. in ſumma, eſt vnius perſonæ diſtanti ad aliam, in linea conſanguinitatis, vel affinitatis, facta colla rio ad communem parentem. l. 1 cum ſeq. §. vſque ad §. affi tatis, ff. de grad. Conciſius ſic: Gradus eſt interuallum, qu cognoſcitur, quæ perſona ſtipiti propior: vel breuius: ſun ordines cognationum. Prat.

Gradvm pro exiſtimatione, & honoris loco vſurpati, notum eſt. Hinc in gradum reponere, eſt deiectum reſtituere. Spieg Prat.

Gradvs arctiſſimi dicuntur eſſe, primus, & ſecundus, & tertiu Namque in primo ſunt ſupra, pater & mater: infra, filius & filia. Secundo ſunt gradu ſupra, auus, auia: infra, nepos, & ne ptis: ex tranſuerſo, frater & ſoror. Tertio gradu ſunt ſupra proauus, proauia: infra, pronepos proneptis: ex tranſuerſ fratris, ſororiſque filius & filia, conuenienter patruus & ami ta, auunculus & matertera Spieg. Prat.

Gradvs etiam ordinem ſucceſſionis ſignificat, l. 5 ff. vnde cog l. 1. ff. ſi tabul. teſt. l. 15. ff. de SC. Silen. Briſſ.

Eſt & Gradus menſuræ genus, pedes duos & ſemis conti nens, vt & Iſidorus ſcribit, & in fragmentis, quæ libris vario rum Auctorum de limitibus ſubiecta ſunt, traditur. At apu Conſtant. lib 2. Epit. βῆμα traditur habere πήχεις β. ἢ πιπόδα γ, ππαλαιστὰς ϛ, Prat. ex Briſſ. Hinc Cuiac. ad l. 4. §. libertatem ff. de vſurp. & vſucap. duplicem facit gradum, ſimplicem vi delicet, & Geometricum; Simplex, inquit, gradus pedes habe duos ſemis, vel vt ex Iuliano Aſcalonita architecto Conſtan tin. ſcribit. lib. 2. Epitom. τὸ βῆμα ἔχει πόδας πέντε. Geometri cus vero gradus, id eſt, paſſus, ſiue ὀργυιά, pedes habet quinque vel vt alis placet, pedes ſex.

Extra ſuum gradum moti fines dicuntur, qui loco ſuo mo ti ſunt, l. vlt. ff. de termino moto. Prat. ex Briſſ.

Gradvs etiam in hæredum inſtitutionibus & ſubſtitutionibu vocatur locus ex ordine, quo neque hæreditas defertur: velu ti cum primo, ſecundo, tertio ve gradu ſcripſit hæredes dicun tur, l. 3. §. filius, ff. de liber. & poſthum. l. 3. §. vlt. & l. 5. ff de in iuſt. rupt. l. 2. §. defertur, ff. de bon. poſſeſſ. ſecund. tab. l. 37. ff. de hæred. inſtit. Modeſtin. in l. 1. ff. de vulg. & pupill. Hæredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti. Inſtituti, primo gradu ſubſtituti, ſecundo, vel tertio. Gradus autem aliud eſt, aliud locus: nam inſtituti omnes primo gradu ſunt, locum autem ſinguli obtinent pro ordine ſcripturæ primum, ſecundum, tertium. Gradus igitur ex ordine ſucceſſionis: locus ex ordi ne ſcripturæ numeratur, l. ſi is qui, 55. de hæred. inſtit. Hot. Ad de Cuiac. ad l. 55. ff. de hæred. inſtit. Forcatulus vero in Necyom. dialog. 23. affirmat, nullam differentiam inter locum & gradum ſeruari, allegando, quod Modeſtinus in l. 1. ff. de vulg. Gradum dixerit, Scæuola locum, l Lucius. §. Sempronia, ff. de legat. 2. l. 1. C. de edict. diui Hadrian.

De gradu in gradum eſt ſucceſſio, cum proximo agnato non adeunte hæreditatem, ſequens admittitur, qui eſt ſecundo gradu. Interdum vtrumque coniungimus, vt ſi quia agnatus primi gradus hæres non eſt, admittimus cognatum ſecundi gradus. Balduin. tit. de legit. agnat. ſucceſſ.

Gradvs ætatum iuxta ſententiam Iuriſconſ. late explicat. Alciat.

ciat.interpretans l pueri appellatio,de verb.ſig.Prat.

Gradvs etiam eſt gradientium pedum ſpatium, ſeu alternatio. Gradum vnum alterũ mre promouere, l.17.§. idem ait, ff.de ædil. edict. Plaut. in Amphit. Non potuimus noſtros citius gradire gradus.

Gradvs in agone literatio tres ſunt, vide ſup.Dd.legum.

Gradvvm alij ſunt ſuperiores, alij inferiores,alij collaterales. Prat.

Gradvvm conſanguinitatis computatio diſſimiliter numeratur ciuili & canonico Inſtit. de gradib.cogn. Et 35.q.5.c.ad apoſtoli,c.quod dilectio. Et c.vlt.de conſang. & adfin.in eam rem libellum edidit.F.Bernardus Prat.

Graeca mercari fide,id eſt,numerata pecunia,vbi non verbis neq; ſtipulationibus, ſed præſente pecunia res agitur.Sic lena conqueritur apud Plaut.in Aſin.Solem,noctem,diem,aquam, lunam,gratis emimus,cætera queis vtimur,Græca mercantur fide:quod quidam ad leuitatem Græcorum referri exiſtimant quibus nullo pacto eſſet fidendum. Hinc.Græciola cautio in. epiſt quadam Cic.ad Cæſ.Prat.

Graeca religio,pro Paganiſmo: & Græci pro Paganis quando dici cœperint, oſtendit Alc in Parerg declarans quædam loca in Nouel.Conſtit.131 de eccleſ.tit.Prat.

Graeciam exoticam Plautus in Manæchmis Græciam peregrinam dixit, intelligens extra Italiam ſitam, ad diſcrimen alterius Italiæ, quæ magna Græcia vocabatur. Sic autem ſcribitur,Mare ſuperũ omne Græciámque exoticam: oráſque Italicas omnes. Turneb. aduerſ. lib.19 c.13.

Græcitas, in l.vnic. C.de ſtud lib.vrb.Ro.& Conſtan.lib.11. pro Græcatum literarum & facundiæ ſtudio, vbi falſo antea legebatur Grauitas.Briſſ.

Græcismos in ff. varios vide apud Ant. Auguſt. li. 2. emend.

Græcvm vinum inter dulcia numerat Iuriſconſul. l. vlt. ff.de tritic. & vin.legat.de iis vide poſt Plin.l.13. Stephan. Nigrum multa & varia vini genera refert em in opere,quod de nimio vitæ luxu inſcripſit Alex. Neapol c. 21.li.5 annotauit, quod veteres vinum Græcum ſemel tantùm etiam in lautiſſimis conuiuiis apponere ſolebant: primúſque diuus Cæſar triumphalibus cœnis quatuor vini genera præter inſtituta maiorum dicitur appoſuiſſe,Falernum,Chium,Leſbium,& Mametinum. Prat. Philelph. lib. Conuiu. 1. oſtendit, vinum omni ætate pernicioſum, eiúſque incommoda refert. Quomodo facias vinum Græcum,docet M.Cato.Spieg.

Grammata,lege Budæ.in comment.linguæ Græcæ.

Γραμματεῖον legit Scrim. in Nou. 72.c.1. Gothof. legit Cautionem. Hal Calendarium.

Grammatici, h.e. qui Grammaticam docent, an à muneribus excuſentur,vide l.ſi duas,§.Grammatici,ff.de excuſ.tut.& l.16.§ ſi de vac.mun. Spieg. Prat.Suid.ait, Τὸν γραμματέα καὶ ἀντιγραφέα eadem ſignificatione eſſe,fortaſſe iam degenerem linguam ſuo ſeculo ſecutus: vocant enim vulgari voce τὸν γραμματικὸν ſcribam, & antigraphea Græci omnes.Vide Poſtellum in lib.de Magiſt.Athen.c.15.

Grammatophylacivm, vbi tabulæ & inſtrumenta publica,monumentáque rerum geſtarum,actarúmque aſſeruantur: quod Tabularium Latinè appellatur. Vlp. in l. moris,8.§.ſolent.6.de pœnis.Archio fortè vel Grammatophylacio.Spieg. Prat.

Granaria.l.93.§.pen ff.de leg.3.quæ ex tabulis fieri oſtendit, l.18.ff.de act.empt.ſtipitibus vel in terra defixis,vel ſupra terram poſitis & collocatis. Hoc eſt, quod horreum frumentarium mobile ex tabulis ligneis factum dicit,l.60.ff.de acquir. rer.dom.Prat. ex Briſſ. Sunt etiam interdum granaria loca in horreis tabulis ſepta ad fruges ſeruandas, ſuo cuique generi diſcluſa, atque ita à Iaboleno in d. l. 18. ſicut & ab Vlp. in l. quæſitum.12.§.1. ff. de inſtruct. vel inſtru. legat. vſurpantur. Eodem etiam modo ab Horatio poſitum in illo verſu Turneb. recondatur.

Cur tua plus laudas cumeris granaria noſtris.

Turneb.aduerſ.lib.5.c.13.

Grandævvm accipit.Albericus, qui annum 29. vel 30. attigit, not. c. quicunque,77.diſtin. per c. Epiſcopos. eadem diſtinct Spieg.Prat.

Grande beneficium, pro incomparabili, apud Vlpian. in l.1. de bon.libert. Scilicet ad remunerandum tam grande beneficium, quòd in libertos confertur, cùm ex ſeruitute ad ciuitatem Romanam perducuntur.Indicat vulgatus verſic.

Non bene pro magno libertas venditur auro.

Libertatem pretio numario non æſtimandam. Eſt enim res inæſtimabilis,§.fi. Inſt quib. ex cauſ. manum. Ac propterea commodo pecuniario præferendam eſſe libertatis cauſam, iſtin.monet,§ 2.Inſt.de eo cui libert.cauſ.bon.addic.

Grandis commodi,l.4.ff.ex quib.cauſ.maior.

Grandis natu, quinquagenario paulo minor eſt.Pomp.in l.2. de orig. iur. ergo Sabino conceſſum eſt à Tiberio Cæſare, vt populo reſponderet,qui in equeſtri ordine iam grandis natu, fere 50 annorum receptus eſt.Spieg.Prat.

Grandicvli pueri,Canoniſtis ſunt doli capaces.cap.1 extr.de delict,puer.Plaut.Grandiculi voce in Pœnulo vſus eſt:Infundas infundebam grandiculos globos.Prat.

Grando conſueta an inter caſus fortuitos computetur, vide Gothofr.ad l.8 C.de locat.

Grapharii ſunt tabelliones,de quibus prolixè Connan.lib.2. c.2.n.2.

Grassari dicuntur,qui ex inſidiis viatores impetu gradiendi adoriuntur. Item qui gerendo negotia ſenſim ſub aliquo prætextu contrectant res alienas,vt in l.3. de ſuſpect.tut. & Inſt. eod.tit.§.nouiſſimè autem. Sed diutius graſſandi in re familiari facultatem præſtat.Spieg.Prat.

Grassatores, vt ait Calliſtra. de pœn.in l. capitalium,§. omnia admiſſa ſunt,qui prædæ cauſa id faciunt,proximi latronibus habentur,& ſi cum ferro aggredi & ſpoliare inſtituerunt, capite puniuntur,vtique ſi ſæpius atque in itineribus hoc admiſerunt:ceteri in metallũ damnantur,vel in inſulas relegantur.Porro graſſaturam Iuuenal.Sat.3.deſcribit dilucide.Claudianus in l. aut facta de pœnis, in §. qualitate, inquit, rixę à graſſaturis diſcerni ſolent. Vide adnot. in hunc §. per Bud. Spieg.Prat. Refert A Gellius lib.11.c.2. M. Catonem dixiſſe, Romanos olim eos graſſatores ſolitos fuiſſe appellare, qui conuiuiis poëticę ſe darent. Aldob. ad tit. Inſtit. de ſuſpect. tut.§.vlt.

Grata breuitas, prouerbiale verbum perquam elegans,pro eo quod barbari dicunt, Gaudent breuitate moderni,gloſſ.l.1.ff. quod met.cauſ. At eadem monuit in l.1 ff ſi cert.per. Quod nimis obſcurus fio.dum breuis eſſe laboro.Spieg.

Gratia pro fauore accipitur, in l.7.§.quęſitum, ff.de minor.l. 3.Co.de iur.fiſ.& alibi ſæpius Gratia,r. ius patronatus,c. quia, de iure patron.Gratia pro cauſa,vt gratia decipiend.l.quod ſi, ff.quod met.cauſ.Prat.

Gratia,beneficium, quod gratis datur nobis:Gratiam autem facere, eſt ex iure diligentiore aliquid imminuere.Eſſe verò in gratia, pro eſſe in aliquo munere & reputatione quam vocant.Spieg.

Gratia bona,& mala dicitur Vide Gell c 9,lib.12.

Gratiam canonis legíſque facere, pro diſpenſare dici poſſe, Budęus ante monuit in annot, prior. quod & ſoluere legibus dicitur.Vlp. tamen ſolutum eſſe legibus, accepit pro eo quod eſt,non teneri,l princeps.de legib.& Iulian. ſeq. Quomodò & antiqui ſępe vſi ſunt. vt idem Bud. ibid. citatis oſtendit exemplis.Spieg.Prat.

Gratiam iuriſiurandi facere,l 6 & 31.& 41 ff. de iureiuran. eſt ſoluere iuriſiurandi neceſſitate. &, vt Paulus lib.2.ſenten.tit. 1.loquitur, remittere neceſſitatem iuriſiurandi.At in l.fi.ff ad munic. ſignificat ſoluere religione iuriſiurandi, &, vt vulgò loquimur,diſpenſare. Briſſ.Vide infr.Iuriſiurandi gratiam facere.

Gratiam facere edicti,apud Suet. in Domitia. c.14. Gratiam coniurandi. in Auguſt.c 16.& gratiam facere decreti. in l.1.§. ſi quis vltro,ff.de queſt.Briſſ.

Gratificatvs tutor ſoluetis, l. ſi non expedierit,§. ſi pupillus,ff.de bon.auth iud poſſ.Alber.

Gratior proſpectus & liber. Vide l. inter ſeruitutes, ff. de ſeru.vrb.præd.

Gratiosa ſententia Vlp. in l. in hæredem, de calum. Nam conſtitutum eſt, ait, turpia lucra ab hęredibus quoque extorqueri,licet crimina extinguantur: vtputa ob falſum teſtimonium vel iudici ob gratioſam ſententiam datum.Spieg.

Gratiosa emptio, l. 2. C. de fid. inſtrum.& iur. haſt. lib.10. Gratioſa actio,l.16.C.de reſcin. vend.Prat.

Gratiose,per gratiam & fauorem, l.7.§.competit, ff de adminiſt. & peric. tut. Hinc gratioſe expunctæ rationes dicuntur in l.9 ff.de admin.rer.ad ciuit. quæ bona vtriuſque partis gratia,& ſine vlla contentione expuncta ſunt. Prat.

Gratiosi dicuntur Latinis: quibus fauetur propenſo quodam animi ſtudio. Vlpia.in l.1.de cenſibus. Sed & Berytienſis,inquit, colonia eſt in eadem prouincia, Auguſti beneficiis gratioſa. Hebræis Iochanan,vel vt nos loquimur,Iohannes gratioſum ſignificat, quem Germanice *Huldreich* vocamus, vt ante monuit Aretius. Gratioſus item, qui apud multos valet gratia. Cui tenues opes ſunt, gratioſus non eſt.Nam amor & gratia mouetur opinione & fama liberalitatis. author. Cic. lib.de offic.2.Vide ſupr Fauorabilis.Spieg.Prat.

Gratiosissimvs aduerſarius apud Cic. pro P. Quintio. in princ.

Gratitvdo naturalis,eadem quæ & obligatio,Græce ἀντίδωρον. Quo verbo Vlp. vtitur in l. ſed etſi. §. conſuluit. de pet. hered.Vide Alex.Neapol. à principio lib.3. pulchre differentem,de naturaliter inſita homini gratitudine:pro quo faciunt hæc verba Iuriſconſ. in d.§. Quamuis ad remuerandum ſibi aliquem naturaliter obligarunt.Spieg Prat.

Gratis, & pretio contraria Cic.indicat pro Roſ.Comœdo.Pr.

Gratvita libertas, quæ datur gratis,& ſine præmio,in l.ff.de libert & eor.lib Spieg Prat.

Gratvitvm,id eſt, ſine mercede; ſic commodatum debet eſſe gratuitum,§.3.Inſt.quib.mod.re.contr.oblig.

GRATVITVM officium, non germanum legendum, in authent. iuſiur. quod præſt. ab his Spieg.

GRATVLARI. Qui miſſi ſunt ad gratulandum principi, l.35.ff. ex quib cauſ.maio Briſſ.

GRATVM cum eſſe Cicero de Orato. docet, ſi omnia, quæ faciat, grata ſint, ipſe tamen nihil gratiæ cauſa faciat: quod de Cn. Flauio Scriba (cuius Pompon. in l.2 § poſtea cum Appius, de orig.iur.meminit) recipiendum eſſe non videtur. Spieg.

GRATVS, qui gratiam pro beneficio refert, vel ſaltem memor eſt accepti beneficij. Quamuis, vt Donatus atteſtatur, non continuo, qui memor eſt etiam gratus eſt. Memor enim eſt, qui apud ſe meminit: Gratus qui meruit hoc nomine vocari, dum vicem reddit: Nam multi ſunt memores, ingrati tamen. Noſtro iure gratus cenſetur, niſi probetur ingratus, l. ſeruus, l. centurio, ff. de manumiſſ. teſtam cum ſimil. Spieg.

GRAVES controuerſiæ cenſentur præiudiciales reſpectu minorum. Paul in l. per minorem, ff. de iudic. Per minorem cauſam (ait) maiori cognitioni præiudiciū fieri non oportet, &c. Sic vniuerſalis actio præcedit particularē, criminalis ciuilem, l.vlt.C.de pet.hæred.& in l.vlt.C.de ord.cogn.Spieg.Prat.

GRAVES perſonæ ſunt noſtris, quibus adeſt firmitas ac conſtātia animi, & in vultu, moribus, verbis, rebus agendis, quædam ſeueritas. Hoſtienſ. generaliter finit, quæ non ſunt infames, l.cum pater §. rogo, & l. cum quidam, ff.de legat.1.c.vnico extr de ſcrutin. Vide Panorm in c.licet, de teſt.Spieg.Prat.

GRAVE eſt fidem fallere, l 1 ff.de pecun.conſtit.

GRAVISCANORVM meminit Celſ. inl. quædam in teſtamento, de leg.2. Seruius enarrans illud Poëtæ lib.10. Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Grauiſcæ Grauiſcanum oppidum, inquit, alij Tempeſtum dicunt, ventis & tempeſtatibus carens, quod nulla poteſt ratione contingere. Intempeſtas ergo Grauiſcas accipiamus peſtilentes. Et ſecundum Plinium in Natur. hiſt. & Catonem in Originibus, vt intempeſtas intelligas ſine temperie, i. tranquillitate. Nam, vt ait Cato, ideo Grauiſcæ dictæ ſunt, quod grauem aërem ſuſtinet. Spieg.

GRAVIA delicta quæ ſint, Alb. attigit in l. ſi quis non dicam. C.de epiſc.& cler.l.leuia ff de accuſat. Vt diſtent ab enormibus & grauiſſimis, vide C. de cuſtod.reor.auth. ſed nouo iure Spieg.

GRAVIOR ſeruitus. i.durior & onerosior, ſi ob ſeruitutem grauiorem diſceſſerint, l.1; §.vlt.ff.de alim. vel cib l.24 ff.de ſeruit.præd vrb l.20.§.ſtillicidium, ff.eod Briſſ.

GRAVIDA eſt quæ iam grauatur conceptu.Spieg.

GRAVIO vel Graphio apud authores Barbaricos iudicem ſignificat: Et inde Lantgrauij, i.prouinciæ comites, ſiue iudices, & Marchgrauij, limitis comites, & Pfaltzgrauij, palatij comites: qui & maiores domus & præfecti rectoreſque palatij, dicuntur: Burggrauij, arcis præſidiue comites. Centgrauij, qui in antiquis Germanorum legib. centenarij dicuntur, & Goggrauij, & Dinggrauij, iudices pedanei. Prat.

GREGARII milites dicuntur ij, qui humiles ſunt, & non delecti, quales eſſe ſolent qui tumultuarie colliguntur. Dicuntur & gregales & minores, & extraordinarij. Vide Valtur. lib. de re m lit.8 & l.vltim.in fin C.de milit.veſte lib.12.Spieg.

GREGATIM haberi oues, capras, boues, equos, mulos, aſinos, dicun ICti iu l.2 §.1.ff ad leg.Aquil.

GREMIA, virgulæ tenues, ſiccæ, aridæque, & ad comburendum aptæ, l.55.§ lignis.ff de leg.1.Briſſ.

GREMIALES arbores, quæ ſurculos illos ſuppeditant, & vnde faſciculi componuntur, l.7.§ 9.ſol. matrim. Puto autem, ſi arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales, dici oportet in fructu cedere. Columel.lib 12.c.19. Muſtum in vaſa defrutaria defecimus, leuique primum igne ex tenuibus admodum lignis, quos Gremia ruſtici appellant, fornacem incendemus. Hermolaus legendum putat Cremia, quaſi à Cremando. Hotom. ex Connan.lib.4.c.1.n.7.Vide ſupra Cremiales.

GRESSVS duos pedes & ſemiſſem continet.

GREX vnum corpus eſt, ex diſtantibus capitibus, ſicut ædium vnum corpus eſt ex cohærentibus lapidibus, §. ſi grex. Inſtit de legatis.

GREX, inquit Feſtus lib 7. ex Græco dicitur, quem illi, ἀγέλαν vocant, & latius patet, quam armentum. Siquidem grex tam maiorum quàm minorum eſt animalium. Armentum autem maiorum tantùm. Proprie tamen grex eſt minorum pecudum vt ouium, caprarum, ſuum. Liu.lib.31. Briſſ. Sed nota, ſi grege legato aliqua pecora viuo teſtatore mortua eſſent, in eorumque locum alia eſſent ſubſtituta, eundem gregem videri, vt tradit Pompon. in l ſi grege. de lega. 1. Accipitur item pro multitudine hominum, ſiue parum honeſta, ſiue honeſta, vt apud Ciceronem, Grex Philoſophorum, Grex latronum, Grex fœneratorum. Verum quando Grex non intelligatur, vide l. vt.iuncta gl.quib.mod.vſuſtruct amitt Spieg.

GREGEM minor quam decem ouium numerus non facit. Connan lib.4 c 6.n.10.

GREX metaphoricôs pro populo Chriſtiano, c quamuis, 7 qu.1.

GREX cohortalium, l 1.§. ſi quis ex grege.C. de cohort. lib.12. idque propter vtilitatem, vt Alber.ſcribit.

GROMA, eſt ratio metandi caſtra, & loca in bello capiendi: c po... una. Higinus, R. Volaterrano indicante, de caſtris metadis libell. ... edidit, quem Gromaticon appellauit. Spieg.

GROMATICA diſciplina, vt ad caſtrorum metationem pertinita non dubito, quin ad agrorum menſuram pertineat. Sex. Pomp. Groma appellatur genus machinulę cuiuſdam quo giones agri cuiuſque cognoſci poſſunt, quod genus Græci ... cunt γνώμονα. Apud Nonium Gruma ſcriptum eſt. quo loc Gruma (inquit) menſura eſt quędam, qua fixę vię ad linea diriguntur, vt eſt agrimenſorum. Apud Caſſiodor.li.3. Varia vbi de agrorum menſura loquitur, ſic lego. Hoc.n.per Geometrias figuras, & Gromaticam diſciplinam ita diligenter gnoſcitur. Vulgo Grammaticam Gromatis quoque & Gnomonis nomina in libris de limitibus leguntur. Pitheus li.adu. 2.c.14.

GRVARII apud Gallos dicuntur à iure gruarię. Id autem eſt i quoddam iuriſdictionis, per quod delictorum & malefici rum, quę in ſyluis committuntur, ad eum iuriſdictio ſpect. Legum municipalium interpretes Gruarios dictos aiunt gruibus, quia id animal excubias agit nocturnis temporibu lapillum pede ſuſtinens, qui laſſatis ſomno decidens indi gentiam coarguit, vt author eſt Plin.li 10 c.23. vide Mallet lęum in regias ſyluarum conſtit. artic.21.

GRVNDÆ & ſubgrundę partes ſunt tecti eminentes longius, ſtillicidiorum imuetus parietem domus perhibeant, Conna lib.4.c.9.n 4.

G V

GVADIA eſt pignus: vnde Inguadiare verbum de quo ſuo l co. In Lombard.li.1.tit 15. Si non habuit, vnde ſummam pe ſoluat ſemetipſum per guadiam in ſeruitio principis trada Item li.2 tit.2. Si quis alij guadiam & fideiuſſorem dederi omne, quod per guadiam & fideiuſſorem obligauit, adin pleat. Item: ſi quis alij guadiam dederit, & eam recipe neglexerit &c Prat.

GVARDIÆ feudum eſt, quod conſtituitur alicui propter cuſto diam rei domini conſtituentis: vnde & dicitur cuſtodia, Guardianus ſeu guardio dicitur ille, cui talis cuſtodia eſt com miſſa: vt quibus caſtra, & territoria cuſtodienda traduntur: Ga li quoque hac voce vtuntur: vnde feudum Guardię. cùm qu prędio cuſtos imponitur. Hinc tenere pro feudo, & tene per guardiam opponuntur, lib.feud.1.tit.2.& tit.11.Prat.

GVARDIA apud Cœlium Rhodig.lection.antiqu lib.5 c 1 de h ſto. belli in Venetos geſti ponitur pro quodam vico, qui fl mini adiacens diſtat Rhodigio ſeptem millibus paſſuum. A choran.

GVARENDA, eſt terminus iuris Saxonici. *Der kleger mit han gegebener trevv ... ge ... vehr der klag ... angeloben muſſ. Land* li 2.art.15.& li 3.art.14 *VVeichbild*.art.400.& 115.

GVARENTARE vel (vt eſt in aliis libris) Guarentiſare, pro cau ſam alterius ſuſcipere, defenſorem ſe profiteri. Poſitum ... corum verbum, quod in Francogalliam inuectum eſt *Guarē* quo ſignificatur is, qui Latinis auctor dicitur & euictione pręſtat, lib.feud.2 tit.34.§ 2. In Lombard.tamen li 2.tit.36 c euict. appellatur auctor. At in Speculo Saxon. dicitur W. randator, art 9... rat

GVASTALDVS, præfectus ſiue cuſtos curtis, qui & actor dicitu Lombard.lib 2 tit 17. Gaſtaldus aut quilibet actor regis, po ſuſceptas & commiſſas ſibi ad gubernandum curtes, aut caſ regis, aliquid per donationem conquiſierit. Et mox. concedi mus etiam guaſtaldis noſtris curtes noſtras prouidentibus. I tem Lombard.li.1.ti 12 & Longobard 1 tit.39 § 3.Si quis gua ſtaldus vel actor regis, curtem regiam habens ad gubernan dum, ex ipſa curte alicui ſine iuſſione caſam tributariam, ve terram, ſyluam, vites, vel prata auſus fuerit donare.Sic.li.feu dor.1.rit.10. Niſi vaſallus ſit guaſtaldus vel actor domini, & De Guaſtaldo Vitus Amerbachius in c. Caroli Magn. ſic ſcri bit: Gaſtaldus ſignificat œconomum, i. procuratorem domu & rei familiaris. Puto factum nomen à Gaſt, i hoſpitium, ve teri Germanica & Gallica lingua, & *halten*. i eſt tenere. Sic e nim à quibuſdam Germanię locis adhuc verbum pronuncia tur Feud. guaſtaldię exemplum extat apud Petrum de Vin li Epiſt.6 c.15.Prat.

GVBERNACVLA nauis l.44.ff.de euictio quibus nauis contor quetur quo gubernatori liber, vt loquitur Lucre.lib 4 Briſſ.

GVBERNATOR nauis, l 13 §. ſi magiſter. ff locat. is eſt, qui ſe dens in puppi clauum tenet, ac gubernacula tractat, & à quo nauis regitur. Varro lib.8 de ling.lat Briſſ.

GVERRA ſiue Verra, non tantùm dicitur bellum, quod Imperatoris nomine publice geritur: verum etiam quod priuatus aliquis ſuſcepit, cùm ſuas inimicitias perſequitur, vt lib.feud 2.tit.28 §.1.& §.2. Et apud Viſpergenſ. Abbatem in l.Friderici Imperat. Si liber homo, ingenuus, miniſterialis, incendium commiſerit, pro Werra propria, pro amico, pro parentel Prat.

GVIDACIA, quaſi pedagia, c.ſuper quibuſdam de verbor.ſignifi Ioan.And.c.quanquam. de cenſib.lib.6.Prat.

GVIDACIVM

GVIDAGIVM eſt, quod datur alicui pro ſecuro conductu tranſeundi per terram alicuius, c. de tapto ribus. 16. q. 3. Prat.

GVNDVLÆ, nauigij genus, vide C. Harmenop. lib. 2. Epitom. c. 10. & libel. legum Naualium, l. 14. in annotation. Prat.

GVLA eſt meatus à faucibus in ventriculum, duabus tunicis conſtans, per quem cibus & potus deuorantur, & in ventriculum deſcendunt. Gula ſerui, quam tonſor radebat, præciſa. l. 11. ff. ad l. Aquil. Briſſ.

GVLOSI, id eſt, gulæ dediti, l. 4. § 2. ff. de ædil. edict.

GVMMI, vocabuli exotici fit mentio in l. fin. de publican. vnde Plin lib 13. c. 11. Prat.

GVNETHETICI ſaltus ij ſunt, quos homines quodammodo adſcriptitij incolunt, nullam vlterius expectantes mercedem, quam quæ ex ipſo ſaltu colligitur. γυνὸς is locus dicitur, in quo feliciter pullulant proueniuntque arbores. Θητικὸς autem, mercenarium, ſeruitutique addictum hominem ſignificat. Alciat. in l. meminimus C. de prædiis Tama. lib. 11.

GVRGES, omnis aquarum congeries dicitur. Poëta pro periculo maris vſurpauit, 1. Æn. Apparent rari nantes in gurgite vaſto. Hoc etiam meu prouerbij vice protulit Iaſ. in l. re coniuncti de lega 3. de occupato in materia difficili & latiſſima, ad quam tamen extricandam pauci Interpretes acceſſerint, indicauit Alc. lib 3 de verb fig. Spieg.

GVRGVLIO quid ſit, vide Gotho. ad l. 14 § 5. ff de ædil. edict.

GVSTARE, eſt breuiter quippiam attingere. Ductum ab iis, qui cibum aut potum tenuiter deguſtant, nihil inde in ſtomachum tranſmittentes. Canoniſtæ aiunt, Guſtare eſt aliud quam comedere, vel bibere. Spieg.

GVTTVR, ſpiritus cauſa eſt, hoc ſiquidem halitum animantia trahunt, reddúntque. Proinde quæ pulmone carent, neq; item collum habent. Hinc Gutturoſus dicitur Iureconſ. & Celſo, cuius guttur tanquam ſpongia quædam intumeſcit, ita vt hoc malum non moribus, ſed vitium ſit. Vlpian. de ædil edict. qui clauum. Si quis, inquit, natura gutturoſus ſit. Spieg.

GVTTVRINVM Feſto lib. 7. vas ex quo aqua in manus datur: ab eo, quod propter oris anguſtiam guttatim fluat. Prat.

G Y.

GYMNASIA Anton. Auguſt. ad l. ... ff. de excuſ. ſpatia quædam ampla, quibus Græci aut palæſtra aut exteris corporis exercitationibus exercebant. Prat.

γυμνασιαρχίας, in d. ὁμοίως. Gymnaſiorum præfecturas recte vertit Ant. Aug Prat.

GYMNASIARCHÆ ſunt, qui præſunt exercitio palæſtrico cum ſumptu aliquo. Heſychius: γυμνασιάρχης ἄρχων τῶν ξυςῶν. Idem ergo eſt gymnaſiarches, & zyſtarches. Vlpianus in orationem contra Leptinem: γυμνασίαρχός ἐστιν ὁ παρέχων τέλειον τοῖς γυμναζομένοις γυμνάσιον γὰρ τὴν παλαίστραν ἐκάλουν. Philo in Flaccum: ... φάσκων ... γυμνασιαρχεῖν. Cuiac. & Gothofr. ad l. 6. §. eſt autem. 8. ff. de excuſat.

GYMNICI agones, quorum meminere Imp. in l. 1. C. de ſpectacul. dicuntur, quia nudi athletæ is ludis exercebantur. Inde Gymnaſia, exercitij loca: quæ tria Athenis fuerunt. Lyceon, Academia, & Cynoſarges: in Lyceo diſputabant inambulantes Peripatetici, qui erant à partibus Ariſtotelis. In Academia, Platonici: ἀκαδημία, lauacrum dicitur, quod prope erat altero huic gymnaſio. Apud Cynoſarges pueri nothi exercebantur, qui nec à patre, nec à matre ciuitatis ius habebant. κυνόσαργες gymnaſiũ Bud. in l. athletas, de his qui no. infa. Sp.

GYNÆCONOMI, aut Gynæcocoſmi vocabantur, qui de matronarum primum, poſtea de omnium mulierum ornatu ſtatuebant, ne vlla ipſarum ſe quicquam indignum ferret, vtque ſingulæ pro ratione cenſus & facultatum indicerentur, indicta mulcta ei, qui ſecus feciſſet. Poſtellus de magiſt. Athenienſ. cap 37.

GYNÆCIARIVS gynæciatij (opinor) erant, qui muliebres veſtes tingebant, curabantque, dicti ἀπὸ τῆς γυναικὸς id eſt, à fœmina, quemadmodum exponit C. Hegendorphinus in Exegeſi ſua. Vel gynæciatij erant, qui pannos curabant, & vel peniculo adhuc rudes tergebant, vel forte lanæ nodos incidebant, extrahebantque: opus, quod à mulieribus fieri ſolet. Quod ſi qui viri fœminis mixti id agebant, à loco dicebantur gynæceatij. Alciat. in l. ballueа. C. de metall lib. 11. Cuiac. in l. 1. de murileg & gynæceat. C. lib. 11. dicit, Gynæciatios eſſe, qui addicti ſunt contexendis conficiendiſque veſtibus imperialibus, & miniſteriorum imperialium, eorumque nulla eſt adminiſtratio, ſed ſeruitus publica, vel conditio.

GYNÆCIVM ſiue Gynæceum dicitur locus ædium ſecretior, in quo ſolæ mulieres habitabant: dictus & ab ipſis mulieribus, quas Græci γυναῖκας appellant. Vnde Panthædas Spartanus, cum in Aſia obiret legationem, oſtentantibus, quibuſdam murum valde munitum, latum ac ſublimem, fertur dixiſſe, Νὴ τοὺς θεοὺς ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις: id eſt, per deos ô hoſpites, pulchra gynæconitis, id eſt, domus mulierum. Author Plutarch. in Apophthegm. Lacon. Qui & ipſe idem prope dixiſſe Agidem Archidami filium refert, item Ageſilaum illum magnum Lacedæmoniorum regem. De Gynæceo autem Plaut. in Moſtellar.

Dare vult vxorem filio, quantum poteſt:
Ad eam rem facere vult nouum Gynæceum.

Sed & Terentius in Phorm.

Vbi in gynæceum ire occipio, &c.

De huiuſmodi autem Gynæceis atq; Gynæciatiis fit mentio in l. vnuſquiſque. in prin. C. ad l. Iul repet. & in rubr. & iterum in l. 2. 3. 5. & l. ſi quis ex corpore. C. de murileg. & gynæc. li. 11. & l. 1 C. de veſti. holo & in l. vlt. Co. de milit. veſti. libr 12. In quibus locis Gynæcium etiam capitur pro loco ſecretiore, in quo opera textoria, & iſta muliebria conficiuntur: & Gynæciarij pro iis, qui ea muliebria opera conficiunt. Sed & Gynæconitidis mentionem fecit Procopius in Bello Vandalico li. 3. vbi ſatis declarat locum eſſe ſecretiorem. Vitruuius autem lib. Architecturæ 6. c. 10. deſcribit Gynæconitidem, atque etiam Andronitidem quæ eſt ea domus pars, in qua viri ſine interpellationib. mulierum verſantur. Vnde & ea faceta reſponſio Diogenis Cynici apud Laert. qui cùm ex Lacedæmone Athenas reuerteretur, interrogatus vnde & quo veniret, ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος (inquit) εἰς τὴν γυναικωνῖτιν, i. ex domo ſiue habitatione virorum in domum mulierum. Aut vt per μετωνυμίαν Ambroſius vertit, à viris ad fœminas. Tiraq. in 10. l. connub. gloſſ 1 part. 2.

GYNÆCIORVM procuratores, in d. l 2. & in Notitia Imperij: Iidem procuratores textrinorum vocantur l. pen. de murileg. li 11. C. & Gynæciariorum procuratores, in l. 3. C. de indulgen. debitor. Briſſ. Prat.

Γυναικοκρατία, dominium vxorium, vt ſunt Gynæcocratumeni, qui ſub vxoris imperio viuunt. Sunt & populi Plinio, Amazonib. vicini, à quibus cùm victi eſſent, in id obſequij adſtringebantur, vt procreandæ ſoboli inſeruirent: refert Budæ. in l. ius ciuile. de iuſt & iur Spieg.

GYPSVS, in Nouel 141. § ... Ægypti inſula de qua vide phanum. Prat Et addit Cuiac. ob ... lib. 8. c. 27. quod ſit metallorum ferax, ideóque damnati in metallum mitti in eam ſolebant Iuſtiniani tempore, & in Proconneſum vnam Sporadum in Propontide, vel etiam deportari. vt conſtat ex Nou. 22 c. 8. vbi notat. Gothof. & Nou. 142. c. 1. in fi. & l 16. §. 2. C. de pœnis.

H.

HABE, & Haue, ſine h. aſpiratione pro Aue frequentiſſimum verbum in inſcriptionib. Conſtitutionum Cod. Theod. & Iuſtinianei ſalutandi verbum. Habe Marcelline K N B. Huiuſmodi ſalutationis generis meminere Euſebius, & Niceph. Χαῖρε. ... Veteres Habe, aut Haue pro Aue dicebant. Seneca li. 6. de beneficiis c. 34. Huic peruenire vſque ad diſtringendam libertatem licet, cuius vulgare, & publicum verbum promiſcuum ignotis, Habe non niſi ſuo ordine emittitur. Hanc ſcribendi rationem probat M Fabius li 1. c. 10. Multum eſt, ait literarus, qui ſine haſpiratione, & producta ſyllaba ſalutauit. Auete Recta eſt hæc via: quis negat? ſed alia eſt melior, & magis trita in ἐπιγραφῇ. l. dominus. C. de appellat. Habe Heraclida chariſſima nobis: & in inſcriptione l. ſi quis. 11. C. de accuſa. Habe Criſpine chariſſime nobis: vbi pro Habe, falſo legitur: liberis. & l. fin. Co. Th ne quid publ. lætit. vbi pro Habetatiano legendum, Habe Tatiane Prat. ex Cuiac. 1. obſ. 15.

HABEAT, i. habere poſſit, in l. ſi quis ſub cõditione. ff. de teſtam. tut. & l. 1. §. ait prætor. de poſtul. Quandoque, i. habere poterat. C. de in off. teſta l. ſi quis filium. Notauit. Alber.

HABENAM pro loco accipi ſcitum eſt. Ea ſeruos impuberes cædi ſolitos, liquet ex l. 1. §. impuberi. ff. de SCto Sillan. Horat. li. 2. epiſt. in ſchalis, inquit, latuit, metuens pendentis habenæ. Et Ouid. in epiſt. Deianiræ ad Herculem; Diceris, infelix; ſcutieæ tremefactus habenis. Prat. Briſſ.

HABERE verbum eſt generale, & ad dominij ius & poſſeſſionis, atque etiam ad eum, qui detentor eſt, Habere (inquit Vlp. in l. ſtipulatio iſta habere licere. § habere. ff. de verbo. obl.) dupliciter accipitur? Primo iure dominij: Deinde obtinere ſine interpellatione id, quod quis emerit, l. 188. ff. de verb. ſignific. nam & eum habere dicimus, qui rei dominus eſt, & eum, qui dominus quidem non eſt, ſed tenet. Denique habere rem apud nos depoſitam ſolemus dicere. Hoc autem verbum Habere eum effectu accipiendum eſt, ſicut peruenire. Vlp. in leg. nomen filiarum. §. fin. de verb. ſign. Quod quidem an ſignificet dominium, vide Bart. in l. 1. §. poteſtatis. ff de pecu. Brechæus in l. habere, in tit. de verbor. & rer. ſignific. Connan. lib. 6. c. 3.

HABERE. In interdict. vnde vi, verba hæc QVÆQVE IBI HABVIT, ſic accipiuntur, vt omnes res, non ſolum eius, qui deiectus eſt, fuerint, verum etiam quæ apud eum depoſitæ, vel commodatæ, vel locatæ, vel pignoratæ fuerunt, vel quarum vſum, vel vſumfructum, vel cuſtodiam habuerit, contineantur, l. 1. § quod autem. ff de vi arm Briſſ.

HABERE contractum, conuentionem, & obligationem frequentiſſime pro contrahere. l. 1. Co. ne vxor pro marit. l. 10. C. ſi certum petat. l. 21. C. de donat. inter virum & vxorem. le 4. C. de rerum permut. l. 2. Cod. ſine cenſu, vel reliq. l. 6. & 7. Co

ſi quis alteri vel ſibi l. ſi.C.de. inſt.l.8.C. de pact. inter empt. Prat.Eodem ſenſu.

HABERE tractatum, in l. 32. ff. pro ſocio: Et habita ſententia pro lata & dicta,l.21.ff.de iis qui not.infa.Prat.ex Briſſ.

HABERE concilium, quod vulgo dicitur, Facere congregationem: Sed & conſultare ſignat.

HABERE delectum militum,eſt, quod dicimus Teuton. *Muſteren*, quod bonorum & malorum delectus ſit,vt mali remittantur,bonorum nomina accipiantur.Spieg.

HABERE, pro detinere,notum eſt, vt ff. de re vend.l.officium.& de vi & vi arm.l.1.§ quod autem.Spieg.

HABERE excuſatum, pro accipere excuſationem meam: vt Latina locutio defendi poteſt Mart.autoritate in ſecundo.

HABERE factum videtur is,qui vſum eius operis habet, licet alius fecerit,l.2 §.habere. & §. Idem Labeo,ne quid in loc.publico.Briſſ.

HABERE febrem tertianam,vel quartanam, Labeo. adeo inſani eſſe hominis cenſet, vt ne iis quidem diebus, quibus morbo vacat,recte ſanus dicatur,l qui tertiana.de ædil edi.Spie.

HABERE filium mortis tempore creditur, quæ exciſo vtero edere poſſit,l.141.de verb.ſignif.Prat.

HABERE fugitiuum non licet, l. 13. §. 1. de act.empt. nec eum, cuius ſi pretium emptor non dediſſet, ei auferretur, l.1 ff.de euict. Briſſ.

HABERE, pro habere debet, interpretantur in l.ſi vxori.§.cum ita.ff de aur & arg.leg.

HABERE eum dicimus, qui vtitur, & iure poſſeſſionis fruitur, ſiue ipſe opus fecit, ſiue ex cauſa conductionis, vel emptionis, vel legato, vel hæreditate, vel quo alio modo adquiſiuit. Vlp in l.prætor ait.ff.ne quid in loco.Prat.Adde Brechæum l. nomen filiarum §.habere.de verb.ſig.

HABERE licere, ſtipulatio eſt, qua ſignificatur facultatem ſemper fore poſſidendi rem quiete, neminemq; ſuperuenturum, qui impediat poſſidentem,vel moleſtia adficiat. Quorſum enim pertinerent inter mortales vniuerſæ omnium contractuum tranſlationes in rebus ipſis, niſi accipiens poſſet eas retinere, atque ſine moleſtia in commodum ſuum conuertere? Cum igitur quis futuram ſibi moleſtiam timet de re promiſſa: conſultum atque frequens eſt in vſu forenſi, vt caueat ſibi per hanc ſtipulationem, l 11.§ fin.ff.de act. empt. Prat. Sciendum autem eſt, eum, qui promittit, generaliter habere licere,non ſimplex abnutiuum ſpondere,ſed curaturum ſe, vt habere liceat, l. inter ſtipulantem. in prin. ff. de verb. oblig. Itaque curare & operam dare debet, ne quis etiam extraneus ſtipulatorem interpellet, ab eoque rem auferat. Qua in re ſi fruſtra diligentiam adhibuerit, euicta re ab extraneo, non tenebitur, quia curare tantum, non etiam facere, vt rem obtineat ſtipulator,obſtringitur:de quo latiſſime Dd. in l.ſtipulatio iſta,habere licere.ff.de verb oblig.

HABERE,pro contineri,in l.ait lex.ff.ad l.Aquil. & l. ex duobus de neg.geſt.Prat.

HABERE pro derelicto, eſt ea mente abiicere, quæ in numero quis rerum ſuarum eſſe nolit. §. qua ratione. Inſt. de rer. diuiſ.Spieg.Prat.

HABERE intentionem dicitur in præiudiciis,qui ius habet preferendum in iudicando, modo probauerit,id, quod intendit & allegat, ſiue ſit actor, ſiue reus conuentus. Vnde Vlp.in l. ſed & hæ.§. non ſolum autem. de procur. videtur diſtinguere in præiudicium ab actione.Spieg.Prat.

HABERE rem aliquis,eleganti figura loquendi dicitur, ad quam habet actionem, vt cum dicimus, iſte habet centum ex hereditate, & adhuc ne obolum quidem accepit, vt tradit Zaſius in l ait prætor § ſi iudex.ff de re iud. vide item l.15 de regul. iur. Et contra habere actionem non videtur, cui propter debitoris inopiam inanis eſt, l.1 ö is, ff de dolo malo.Prat Briſſ.

HABERE in ſinu meo. IC. in l. qui teſtamentum de probat. dixit, pro in occulto, & penitus apud me, & in poteſtate mea. Spieg.Prat.

HABERE poſitum,Lege,Poſitum habeat.

HABERE relatum in rationibus, apud Paul. in l.Publia Mæuia. §.accepi.ff.depoſit.

HABERE quæſtionem,pro torquere Vide tit in ff.de qu.Spieg.

HABERE in concubinatum mulierem,aliud eſt: aliud item habere in concubinatu. In concubinatum Martiano ea dicitur haberi mulier,quæ ad concumbendum loco iuſtæ vxoris ducitur: In concubinatu vero,cum qua quotidiana conſuetudo cuique eſt ſine vxoris titulo, ſine matrimonio. Ræuard.ad l. nuptias non concubitus.ff.de reg.iur.

HABERE in matrimonio,eſt habere vxorem.Hoc dicendi genere vſus eſt Cic. & iuris pontificij interpretes: prolem in matrimonio habere,pro ea,quæ ex iuſta vxore ſuſcepta eſt, vſurpant.

HVBERE in procinctu,pro habere in promptu Connan.lib.9.c. 5.num.8.

HABERE, tenere, poſſidere:diſtinguuntur in Aquiliana formula, l. 18. ff. de acceptilat. Habere igitur proprie ad ius pertinet, Tenere ad factum, Poſſidere ad vtrumque: argument.l. poſſeſſio. 49.§ 1.ff.de acquirend. poſſeſſion. Nam habere eſt, iure dominij poſſidere, leg. ſtipulatio.38.§. habere. ff. de verborum obligat.l.188.de verbor.ſignific.qua de cauſa ſeruus ſibi tenere poſſe dicitur: habere & poſſidere non poſſe. Hinc SIBI HABETO, ſolenne verbũ fuit in legatis per vindicationem.Itaque ſi ſeruus ſtipuletur, ſibi habere licere,quia ius his verbis ſignificatur, ſtipulatio in ſerui perſona non conſiſtet: ſed domino ſtipulatus videbitur, l.quod dicitur.130.ff.de verbor.oblig.§.ſed cum factum. Inſtit.de ſtipul.ſeru.Item.

HABERE & poſſidere differunt: Habere enim poteſt Fur nequam:Poſſidet nemo,niſi qui aut relictæ,aut donatæ,aut emptæ rei dominus eſt.Conna.lib.3.ca 10.num.6.Ita in habente onus,in poſſidente vſus eſt. Habere autem & poſſidere ciuilis poſſeſſionis ſunt:tenere naturalis. vnde, ſibi habere poſſidere ſæpe coniuncte legimus, vt leg. patet. 38. §. quindecim.ff.de legat.3. Hinc habere ad res incorporales refertur: Tenere ad corporales:poſſidere ad vtraque.Prat.

HABERE tot annos.l.3.C.ſi mancip. ita fuer.alien.vt manumitt

HABERE tres libetos.proprie aliud eſt: aliud item ius trium liberorum. Hoc enim datur & impetrandum eſt priuilegio principis, iis qui carent liberis. Verum tamen & ea quæ tres libetos habet, ius habet liberorum. Iulius Paulus. Ius liberorum mater habet, quæ tres, aut habet, aut habuit,aut neque habet,neque habuit. Habet cui ſuperſunt, habuit quæ amiſit Neque habet, neque habuit, quæ beneficio principis ius liberorum conſecuta eſt.Ferret.ad Senatuſconſ.Tertyl.

HABERE vadimonium cum aliquo dicitur tam qui vadatus eſt quam qui eſt obligatus.Spieg.

HABERE venale,ſignificat vendere.

HABERE in votis,eſt rem aliquam totis armis concupiſcere optareque. Habere autem votum,idem quod votum facere, votum nuncupare,votum vouere,ac votum ſuſcipere.

HABET, prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui,quod expetiuit,aut quo dignus eſt.Ex Eraſ.Spieg.

HABET quis per alium, quod per ſe habere non poteſt. gl. l. imperator ff de ſtat.hom & gl.fin.l petendæ.C.de tempor. integ.reſtit.Spieg.Prat.

HABETO res tuas Verba hæc diuortium ac repudium notar Vide tit ff de diuort.& repud.

HABETVR, & intelligitur, verba fictionem ſignificant.l.vni. prin.C de rei vxor.act.l. prætor. §. ſiue autem. de oper. nou nun.Spieg.

HABETVR & id quod peti poteſt,l.143 de verb.ſign.Prat.

HABEO te pro legitima vxore,an his verbis ſit contractum matrimonium not.in ca.ex literis de matri.contra interd.eccl ca. neque illud.§.ſed obiicitur.in glo 30.q.5 Prat.

HABILES ad militiam l.6.ff.de Caſtr.peculio. Negotio habi non ſit.l 9 ff.de curat. furioſ. minus habiles ad tutelam.l.2 non ſolum ff.ad Senatuſconſ.Tertyll.

HABILITER,i.e.apte, commode l.20.ff.de aur.& arg.leg.Pr.

HABITANDI cauſa in caupona eſſe l.pen §.in factum action ff.naut.caup.ſtab.

HABITARE, perpetuum, commorari, ad tempus eſſe, quidam volunt. Habitare autem dicimus,vel in ſuo,vel in cõducto,v gratuito. Vnde habitaſſe non dicitur,qui obiter manſit. H ſpes vero pauliſper hoſpitari dicitur. Dubium tamen non e eum quoque habitare dici, qui ad tempus habitat l.1.ff. his qui deiecet. & l. lex Cornelia. §. domum. de iniur. Vi Bar. in d.l.1.& in l cum de lanionis.§.Sabin.ff de fund. inſ Spieg Prat.

HABITARE Inquilinus dicitur, vt colonus frui.l.25.§.1.ff l cat.Briſſ.

HABITATIO,eſt ius in domo aliena commorandi, cum perſ nis & rebus quoque modo ad ſe pertinentibus, ſalua ædiu ſubſtantia, probatur hæc definitio in l.2 §.domus cum ſeq ff.de vſu & habi.Prat.vide & glo.in l.1.ff.de vſu & habita. i Bell.Etymolog.Adde Cuiac.not.ad 2.lib.Inſtit.de vſu.& h bitatione.

HABITATIO. Licet effectu idem pene ſit legatum vſus & h bitationis.l.ſi habitatio de vſu & habitat.ff.ſi cui. tamen h bitatio legata, ſiue aliquo modo conſtituta ſit,neque vſus v detur,neq; vſusfructus, ſed quaſi proprium aliquod ius.§.ſed cui. de vſu & habit.Inſtit. Nam in facto potius,quam in iu habitationis legatum conſiſtit, l.penul.ff.de cap.minut. D fert ergo ab vſu habitatio, qua ſpecies à genere: ſiquidem habitatione vſus eſt, at non econtra in vſu ſemper habitati vſus enim etiam in fundo eſſe poteſt, §. 1. ff. de vſu & hab Inſt.eod. habitatio non niſi in ædibus, habitationem aute habentibus, propter rerum vtilitatem permiſſum eſt, non ſ lum in ea degere, ſed etiam aliis locare, d.§. ſed ſi cui. Illi ſciendum habitationem, cum ſeruitus etiam perſonalis ſ glo.& Dd.in l.1.de ſeruit.ff.iiſdem modis conſtitui. iiſdem illis modis finiri, quibus vſusfructus argento. l. ſicut.13. C. ſeruitut. & aqua.Anchora.

HABITATIO, ait Theoph.de rebus corpor. & incorpor eſt i quoddam

quoddam certis modis conſtitutum, ſed intellectu comprehenſum, quod efficit vt libere in aliena domo habitem, ab vſu & vſufructu ſeparatum. Hotom.

HABITATIO, pro ædificio leg. 10. §. Gaio. ff. de inſtru. inſt. leg. Prat.

HABITATIO ab vſu & vſufructu in his quoque differt, quod hic commodari non poteſt, illa poteſt. l. 1. ff. commod. Item vſus non vtendo & capitis minutione extinguitur: habitatio nequaquam, d l. ſi habitatio 10. de vſu & habit. quæ tamen lex correcta videtur per l. ſicut 13. C. de ſeruit. & aqua.

HABITATIONE ſimpliciter legata vxori in domo cum filiis, veniunt etiam alimenta, ex tacita mente teſtatoris, cum id obſequio filiorum debeat eſſe iuxta l. ſed ſi hoc, in fin. ff. de condi. & demonſtr. ita ſing Bal in l. vltim. penul. col. verſ. ſed quid ſi teſtator. C. de indic. vid. tol. vbi idem putat ſi eſſe alia perſona quam mater, puta amita: quia venit in compenſatione laboris, iuxta leg. Scio amico in princip. ff. de annu. legat. cum ſimilib. quod dictũ pro ſing. refert & ſequitur Crem. not. 65. teſtor iuſſit, vbi ita dicit ſe in facto allegaſſe. Addo quod contrarium in hoc concludit Alex. conſ. 72. viſo proceſſu. in ult. col verſ. poſtremo. in 5. lib. vbi conſuluit, quod cum teſtator diſpoſuiſſet, quod quædam forores ſuæ in omnem caſum viduitatis & neceſſitatis poſſent redire, ſtare, & habitare in domo teſtatoris, ſine conditione hæredum, vel alterius perſonæ: & nihil dixiſſet de alimentis, quod non debeatur niſi ſola habitatio: quia ex prædictis videtur male conſultum, & maxime quia teſtator videtur male conſideraſſe neceſſitatem: item reditum ad domum primæuam, & ſic in priſtinum ſtatum eas reponere voluiſſe. Cotta.

HABITATIONIS exceptione, ſiue temporalis, ſiue vſque ad mortem, vſum videri exceptum Pomponius ſcribit. l. 3 ff. de vſufru. Prat. ex Briſſ.

HABITATIONIS & aliorum fructuum diſſimilis eſt ratio: fructus enim colliguntur, & iis collectis poſtea vtimur. Ideo ius percipiendi vſus vendi non poteſt, aut donari, percepti autem fructus poſſunt Habitatio vero in ipſa perceptione conſumitur, & dum conſumitur percipitur, id eſt, cum iure ſuo vtitur cui legata eſt, eodem temporis momento conficitur: alienatur, & c. Conna. lib. 4. c 5 n. 5.

HABITATIONIS Feudum degener dicitur, quia perſonale eſt, & ad hæredes non tranſit regulariter. Nec mirum, quum & habitationis legatum ad hæredes non tranſeat, l. ſi habitatio. §. ad hæredem. de vſu & habit. Spieg. Prat.

HABITATOR & Hoſpes tantum, inter ſe differunt, quantum intereſt inter domicilium habentem & peregrinantem, l. 1 §. 7. ff. de his qui effud. vel deiec. Ergo habitator eſt, qui reſidendi animo, ſiue in ſuo, ſiue in conducto, ſiue in gratuito conſiſtit: hoſpes vero qui temporis cauſa rantiſper dum in viam redeat, aut quieſcendi aut negotij expediendi gratia diuertit & commoratur. Cic de Senectut. Commorandi enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit. Hor.

HABITVS eſt corporis qualitas non natura, ſed induſtria comparata, maxime pertinens ad geſtum ſiue triſtem ſiue hilarem. Eius rationem præſertim in quæſtionibus habendam, interpretes iuris noſtris ſubinde admonent Habitudo membrorum compactionem ſignificat, quæ & in iure noſtro conſideratur Spieg Habitum Diocletianus videtur appellare vigoris veſtigium l. 4. C. qui teſtam. Gothofr. ad l 3. C. quan. tutor. vel curat. eſſe deſin.

HABITVS cuiuſque corporis pro valetudine l. 1. §. ſed ſciendum ff. de ædil. edicto. Briſſ.

HABITVS non facit monachum Huius prouerbij originem ex Græcis corriuatam fontibus, Rhodig. docet ca. 11. lib. 5. lect. antiq. edit. poſter. Huius prouerbij meminit & Goth. in not. ad Nou. 5 c. 1. § 1. ibi pro veritate ſanctimoniæ habitum concupiſcens. Quadrat quod refertur in Canonicis decretis diſtinct. 41. Non cathedra ſacerdotem facit, ſed cathedram ſacerdos: nec locus hominem ſanctificat, ſed locum homo. Sp.

HABVISSE dicitur quis ea quæ amiſit. Paul. lib. 4. ſent. tit. 5. Plautus in Rudent lib. Miſerum, inquit, iſtuc verbum, & peſſimum eſt, habuiſſe. Pertinet autem & hoc ad figuram prouerbialem, vt Eraſmus monuit. Spieg.

HABVIT, quandoq; pro habiturus erat. Inſtit. de actio. §. ſi quis agens. Quomodo hoc verbum ad futurum referatur, differit Bart in l. exteratum C. de teſtam. tut. Spieg Prat.

HACTENVS, (vel in Pand. Floren. actenus, ſine aſpiratione) antecedens relatiui quatenus. Vlp. in l. ſi quis. ff. de pact. Nec enim improbum ait, & ſi quis hactenus deſideret conueniri, quatenus facultates patiuntur, & de in rem verſ. l. ſi pro patre. Si domini debitor ſit ſeruus, & ab alio mutuatus ei ſoluerit, hactenus non verterit, quatenus domino debet, cum ſimi. Prat.

HÆRIDITAS, Hæres, Hæreſis, vide paulo poſt.

HÆRETICVS eſt (deſinitore B. Aug. lib. de vtilitate cred. c. hæreticus 24 q. 3.) qui alicuius temporalis commodi & maximæ vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia falſas vel nouas opiniones, vel gignit vel ſequitur. Ille autem qui huiuſmodi hominibus credit, imagine quadam veritatis illuſus eſt. Hæreticorum ſectas varias recenſet Iſidorus lib. 8. Etym. c. 5 cap. quidam autem 24 q 3. Prat.

HÆRETICOS libros ſcribentis pœna eſt amputatio manus. Iuſti. Nou. 42. ſicut & exactoris non ex legis præſcripto apocham conficientis, vt idem Iuſtinian Nou. 17. Cuiacius obſer. lib. 7. c. 13.

HALTICI. Lege, Athletharum nomine.

HAMA, inſtrumentum quod ignium extinguendorum cauſa habetur: de quo loquitur Paulus in l. nam ſalutem §. ſciendum eſt de off. præf. vigil. In vulgatis codicibus pro hamis, corrupte armis legitur. Turneb. aduerſ. lib. 19. cap 23. hamam hoc loco, vt & in l. 12. de fund. inſtr ſumi. vult pro vaſis aquariis rotundioris formæ, & ventris globoſioris, quib. ad extinguenda incendia vti ſolerent. Prat. vide paulo poſt in vocabulo Harpago.

HAMI apud Vlpian. de fund. inſtr. l. inſtrumenta: annulli quidam ferrei, ad multos vſus domeſticos vtiles intelliguntur: puta è quibus equi, muli & aſini deligentur: Canales inquit, & harpagones, & hamos inſtrumento contineri conſtat. Nebr. Qui non animaduerrit. & hoc loco hamas legendum, vt apud Paul. l. iam citata, adſtipulantur Alc. lib. prætermiſſ. r. & Haloandri editio, abſque tamen ſpiritu, vt & ibidem, ille formiones pro phormionibus. Satis conſtat ex Plinij epiſt. ad Traianum hamam numeratam inter inſtrumenta ad incendia extinguenda. Interpres vir doctiſſ. Catanæus annotat hamam inter inſtrumenta ruſtica connumeratam à Iul. Polluce, item Suidam fabrile credidiſſe inſtrumentum, Spieg

HAMVS autem hami, cum aſpiratione, inſtrumentum vnicum eſt, notæ ſignificationis, ad piſces capiendos: de quo meminit Iureconſ. ſuperius ead. leg. in §. acetum & Apuleius lib. 11. aſini aurei: Aliter aucupem cum viſco, aliter piſcatorem cum hamo. Ad hoc alluſit etiam Carmelitanus poëta, ſecundæ Partheniees lib. 1. illo carmine, Verſoſq; per amnem Lucifieum trahit hamato per ſaxa tridente. Hunc antiqui, piſcatores hamiotas dixere. Varro: Cohortes, inquit, coquorum atque hamiotarum, aucupumque. Vnde hamata munera captatoris decenter dicta, quæ inſidioſa ſunt, & hamos imitantur. Plautus tamen in Rud Hamotas, non Hamiotas dixit. Saluete (inquiens) fures maritimi, conchitæ, atque hamotæ famelica hominum natio. Cotta.

HARENA ea pars theatri eſt, in qua beſtiatum gladiatorumque pugnæ exhibebantur, edebanturque, l. 36. §. fin ff. de rei vin. l. 1. §. ad beſtias. ff. de poſtul. l. 1. ff. de ædil. edict. l. 4 ff. de leg. Sic apud Triphonium l. fi. de fugit. quoniam interdum, inquit aut pecunia interuerſa; aut commiſſo aliquo maiore maleficio, ad fugiendam inquiſitionem, vel iuſtitiam animaduerſionis, in harenam ſe dare mallent. Prat.

HARENA vulgari ſignificatione pro ſabulo in lege 6 §. 1. ff. de ſeruit. præd. ruſtic. vbi ius Harenæ fodiundæ inter ſeruitutes ruſticas memoratur. Harena vt Agell. lib. 19. c. 8. loquitur, licet ſingulari numero dicta, multitudinem tamen & copiam ſignificat, minimarum ex quibus conſtat partium. Briſſ.

HARENOSVS locus l. 24. §. adiicitur. ff. de dam. infect.

HARENIFODINÆ, l. 13. §. inde eſt quæſitum de vſufruct. ſunt loca, ex quibus harena effoditur l. 7. §. ſi vir. ff. ſol. matr. Harenarias vocant. Varro lib. 1. de re ruſtic. c. 2. Gaius l. 3. ff de public. Marc. Cicero in orat. pro Cluent. Harenæ fodiendæ ius. l. 6. §. 1 ff. de ſeruit. ruſt Prat. ex Briſſ.

HARENARII, in harenam deſcendentes, vt cum beſtiis gladiatoribuſve pugnent. Calliſtratus in l. hæ demum. ff. de oper. libert. & l. 21 § ſi ea. ff. de teſtibus. l. 5 ff. ad Treb. Firmic. lib. 8. Matheſ. c. 10. vocantur etiam beſtiarij, & à Græcis θηρομάχοι, Sic harena miſſum accipe, l. 4 de lega Prat. ex Briſſ.

HARENA aliquando Metaphorice forum dicitur: quoniam illic hodie nihilo modeſtius depugnant auctores cauſarum, quam in harena olim ſolebant ſeſe dilaniare. Seneca: Hoc ita, inquit, habitum eſt, ſcholam quaſi ludum eſſe: forum harenam, Et Plinius harenam ſuam adpellat, centumuirale iudicium, & profecto, rectiſſime. Spieg.

HARIOLVS l. nemo, C. de malef & mathema. in C. Theo. ita appellatum eum qui diuina mente vaticinatur, ait Donatus in Phorm. Terent actu. 4. ſcen 5.

HARMOSTÆ, magiſtratus apud Lacedæmenios, qui efficiendis arcibus & reficiendis ciuitatibus præerant, ἁρμοσταί, quaſi prouinciarum conſtitutores. Budæus annotauit. Vide Nou. 28. c. 2. & Pauſan. 2. Bœoticor. & Appia. vide & de his in voce Epiſcopi ſupra.

HARPAGO telum eſt in ſummitate aduncum, quo naues capiũtur. Cæſar commentario Belli ciuilis primo: Anteſignanos (inquit) centuriones Cæſar ei claſſi attribuerat, qui ſibi id muneris depopoſcerant: hi manus ferreas atque harpagos parauerant. nomen ſumpſit ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν quod eſt rapere. Hunc Anacharſis Scytha Philoſoph. inuenit, vt refert Plin. alio nomine Narpax appellatur. Proinde triuiales ab eo quod rapax ſit, lupum nuncupant: huius inſtrumenti meminit etiam apud nos Vlp. in l. quæſitum eſt §. ſi dominus. ff. de

fund:inſtruct.quo in loco verba Iureconſult.paſſim mendoſa circumferuntur. Alij inſtrumentum putant plurib. vncis munitum, quo vaſa & alia complura, quæ in flumine vel in puteis ceciderint, extrahimus. Eſt & Harpago ferreum inſtrumentum, eo etiam hodie vtimur ad circos vaſis vinariis aptandos, vulgus Canem appellat. Puto tamen in loco hoc Vlp. harpagonas, & harpagones legi poſſe, cum Græca dictio ſit. Sed dum ſubdit, Hamos etiam inſtrumento contineri: caſtiga, Amas. Sunt autem Amæ, ſine aſpiratione, ſarcula, ſeu falces meſſoriæ, quæ à Græco nomen ſumpſerunt. Id enim ſignificat ἄμη. Harum in collectaneis rei ruſticæ plurima eſt mentio, item & apud Heſiodi interpretes. quantum igitur conueniat Harpagoni ἄμη, nemo eſt qui neſciat. Ama etiã vas eſt vnde diminutiuum fit Amula, ἀμὶς quoque vas eſt in quo ſolemus meiere, noſtris matula dici poteſt, ἄμης etiam placentæ eſt ſpecies: ſed hæc nihil ad rem. Corta.

HARPAGONES. Hotomanno, ſunt adunca ferramenta, quibus quid extrahitur: vt ſi quid in puteum deciderit.

HARVNDO cædua l.59.§.fi.ff.de vſufr.l. 7. quod vi aut clam.l.3. ff.arb.fur ceſ.ſcribitur ſine h.l.40.ff.de cont. empt. Prat.Briſſ.

HARVNDINE autem Ægyptios pro ligno vti, & Arundines comburi traditur l.55 §.lignorum.ff.de leg.3.Prat.Briſſ.

HARVNDINETVM, vnde harundo vitibus fulciendis ſumitur l. 9.§.6.ff.de vſuf.uſ. Prat.

HARVSPEX. Haruſpices à victimis in ara aſpiciendis dicti ſunt. Is enim eſt haruſpex, qui poſtquam hoſtia immolata eſt, inſpectis extis futura prædicit, qui & extiſpex dicitur. Cæterum Hetruſcorum peritiam in aruſpicina præcipue celebrem extitiſſe, indicio eſt, quod Cicero lib.1.de Diuinatione ſcribit: Hetruria autem de cœlo tacta ſcientiſſime animaduertit eadémque interpretatur, quid quibuſque oſtendatur monſtris atque portentis, &c.

HARVSPEX. Pontanus inde aſpirat. lib 1. Aſpiramus, inquit, A in nomine Hara: cum caulam ſignificat, differtque ab ara, in qua rem diuinam faciebant, non ſolum tempore, ſed etiam aſpiratione. deducitur autem ab eo, quod eſt Hara, id eſt, auis, Hariolus. Hariolor. Haruſpex, Haruſpicium, Haruſpicina, quæ voces omnes aſpirationem habent. Atqui non aſpirant, ab ara victimarum dictum putant. Spieg.

HARVSPICINA l 9.C.de malef.& mathem.in Cod.Theod.

Ab HASTA tabulæ. Ciceroni Philippica 2. dicuntur, tabulæ addictionis, quæ haſtam ſubſequuntur: communiter alij decreti interpoſitionem vocant. Rab.dicto loco.

HASTÆ ſubiicere, quod vulgo *Vergandten* vocant, eſt vendere in auctione, quæ fiebat appoſita haſta. De qua lege Beroaldum quarto in Propertium Comment. Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus Haſtarium nominauit. Cæterum ius Haſtæ pulchre tractat Zaſius in Scholiis in l.1. de Orig.iur. Spieg.

HASTÆ ſignum præcipuum eſt, nam & Carthaginenſes, cum bellum Romanis indicerent, haſtam mittebant: Cœlius lib. 21.c.16. lect.antiq. & Romani viros ſtrenuos ſæpe haſta donabant. Notandum etiam ab origine rerum pro Diis immortalibus veteres haſtam coluiſſe. Prat.

HASTA autem non ſolum de actionib. venditionibuſque, ſed & de locationibus quæ publice fiunt, dici conſueuit. vnde aſſueti haſtæ appellati eleganter, qui etiam conducere conſueuerunt, vt annotauit Cœlius lib.12.c.17.

HASTAM abiicere, tranſlate eſt cauſæ diffidere, & contentionem relinquere, *vom handel abſtehen*, Spieg.

HASTA ab Aſto dicitur, quod aſtans ferri ſolet, autore Var. aſpirationem ad differentiam ſecundæ perſonæ Imperatiui aſta, recipit. Vtuntur iam nunc pleræque ciuitates haſta, ad ſignificandum tempus liberæ emptionis & venditionis. Et quod alicubi iudices baculos deferunt, reliquiæ ſunt haſtarij iuris. Olden. Eadem autem haſta poſita, præcone quidem publico teſte, qui Reipub. præerant, vt refert Cic. de lege Agr. & de Oratore. vectigalia populi Romani imperiique opes ita aliquando proſcripſerunt auctionatique ſunt, vt non obſcure viderentur prope haſta præconis inſectari Cnei Pompei exercitum, quod venire iuberent eos ipſos agros, in quibus ille bellum gereret atque verſaretur. Ipſam vero haſtam non modo in auctionibus venditionibuſque, ſed & in locationibus poni ſolitam admonet Ouidij locus:

Aut populi reditus oppoſitam componit ad haſtam.
Et minuit magnæ non ſinit vrbis opes Rabirius d. loc.

Sub haſta autem res vendendi origo inde cepiſſe videtur, Quia haſta ſymbolum fortitudinis erat, eaque principes rerum ſuarum autoritatem tuebantur ac conſeruabant: vt Homerus teſtatur in Iliade, cum canit,

Κούρην ἣν ἄρα μοι γέρας ἔξελον υἷες Ἀχαιῶν
Δουρὶ δ' ἐμῷ κτεάτισσα, πόλιν εὐτείχεα πέρσας.

Quia haſta armis, bello denique quæſita tanti fecerunt veteres, vt quæ ex hoſtibus caperemus iure gentium ſtatim noſtra fierent, liberiq; homines bello capti, in ſeruitutem noſtram deducerentur. Hoc igitur inſigni haſtarum titulo, rutiliſſimiſque ſtrigentium inſignibus, pelliciendo emptores, quo plures licitarentur, ab emptione nullo periculo deterritos, bello quæſitas, haſta poſita, omniumque conſenſu confirm autoritate vendere cœperunt. Sic, vt ſcribit Val. lib.5 ca Africani poſterioris quæſtor haſtæ ſubiectos, captiuos ve dit: & Publius Claudius Camerinos ductu auſpiciiſque captos ſub haſta vendidit eodem Valerio atteſtante lib.6.c 5. Cumque principes, ciuium opes commiſſas, proſcriptori que bona vendentes, prædam ſuam dicere auderent, inu rauit conſuetudo, proſcriptorum bona, haſta poſita vend haſtæque & voci ſubiicere præconis, vt teſtatur Cicer. li offi. Rabirius loco allegato.

HASTA fiſcalis l.8.C.de remiſ pig. & rub.C.de fide & iur. h fiſc.lib.10.de hac Tertul.in Apolog.

HASTAM Imperij & armorum inſigne fuiſſe Feſtus author & ideirco obſeruari in prouinciis ſolet, vt proconſules de uilibus prouincialium cauſis cognoſcentes pro tribunali ſtam, & in facinoroſos homines animaduertentes non ſtam, ſed gladium exigerent. Id quod ex Cypriano prim animaduerti licet, qui ſic Epiſtolarum lib.2. ſcribit: Sæuit uicem diſcordantium rabies, & inter togas pace rupta fo litibus mugit inſanum, haſta illic & gladius & carnifex p ſto eſt. Ræuardus ad l.nemo eſt.ff. de reg.iur. Sic reges mani pro diademate haſtas habuere, quas Græci σκῆπτρα xere, vt teſtatur Iuſtinus lib 43. Prat.

HASTAM mittere. Multis gentibus id ſolenne fuiſſe legitu bellum indicturæ haſtam mitterent. Sic de Rhodiis id rat Polybius lib.4.

HASTAM pro auctione poſuiſſe videntur Impp.l. ſi tempora de fid.& iur.haſt.

HASTARVM ſolennitate à fiſco res diſtrahebantur l. 1. & 2. Th. de admin rer. pupil. & ſubhaſtatæ res dicuntur quæ haſta venales propoſitæ ſunt.l. 3. C. de execu.rei iudi. & haſtatio.l.16.C.de reſcind.vend. Quæ autem ſub haſta va bant res, præconibus proclamantibus vænibant, quos ad ſtam væniſſe, & oblata pretia nunciaſſe. Acron. in Satyr.6. 1.Serm.Horat. ſcribit. & Haſta etiamnum in quibuſdam liæ partibus vti ſolent præcones & oblata pretia nunti Prat.ex Briſſ.

HASTÆ præeſſe, hoc eſt, forenſibus ac priuatis expeditioni quod eſt centumuirali iudicio, apud Pompo. in l.2.§ dei cum placuiſſet.de orig. iuris. Romani etiam in honorem muli, qui ab haſta Quirinus dicebatur, omnia fere ſoler per haſtam ſignificabant. Vnde etiam rebus, quæ per auc nem publicè vendebantur, haſta adhiberi conſueuerat. Id ſub haſta vænire, & Subhaſtatio dictum eſt.

HASTA centumuiralis idcirco dicta, quod centumuiri haſt foro poſita, iudicabant. Prat.

HASTAM ponere dixit Cicer.lib.2.offic. pro eo quod eſt, pu cata ciuium bona auctione vendere, cuius venditionis h inſigne erat, quam haſtam ſceleratam & cruentam à Cicer ctam obſeruamus: quod ſceleratorum opes commiſſas & blicatas, vel bello, vel ſanguine denique quæſitas, ſub h vænire moris fuerit. Rabirius de haſtarum origine.

HASTAM refrixiſſe Cicero in epiſtola ad Cælium dixit, ciuium bona non publicarentur, nec haſta poſita voci ſubi rentur præconis Rabirius dicto loco.

HASTÆ velitares erant iaculatoriæ, i.e. quibus eminus iac bantur, proinde aliis leuiores: De his Ouid ita ſcribit:

Vtque petit primo plenum flauentis arenæ
Nondum calfacti velitis haſta ſolum.

HASTAM velitarem Polybius videtur γρόσφον appellare, de plura Turneb.lib.14 aduerſar.c.11.

HAVBERTICVM feudum Gallica lingua vulgo dicitur Lor tum: i.datum vaſallo ea conditione, vt ad edictum lorica, ſiue cataphractus præſto ſit. Nam vt Lorica Latinis propri minus vſitate eſt tegmen de loro factum, quo maiores in l lis vtebantur, quemadmodum Seruius ſcribit 12 Æneid. quentiſſime autem pro ærea armatura integra vſurpatur apud Gallos *Haubert* proprie loricam anulis contextan gnificat, quam vulgus *Cotte de maille* appellat, vnde v prouerbium Gallicum, *De maille à maille on fait le haubgion.* Poſt vero integra equitis armatura eo nomine appell eſt: videturq; Normannicum verbum fuiſſe, cum in ea Ga parte frequentius illud verbum vſurpetur: vnde *Fiefs de hbert* Feuda loricæ. Prat.

HAVSTVM, eſſe ius hauriendi aquam è puteo vicin, Iuriſc. i cat in l.1.de ſeru.ruſt.præd. Porro hauriendi ius, non homi ſed prædij eſt, autore Pomponio in l. ſi mihi. in fin. ſeruit. ruſtic. præd. Adſtipulatur Paulus in l. cum fundus commun.prædior. Prat.

HÆMVS mons.l.cum appellatio C de appell. ſent. Hæminor ſecundum Marcellinum lib.6. Et ſecundum Hilarium in de Synodo aduerſus Arrianos, Eminontus, vel, vt alij adſ pſerunt, Eminuntus, ſed perperam pro Æminontus; prou eſt Europæ ac Thraciæ Cuiac.obſer.lib.1.c.26.

H Æ

HÆREDES ſunt, qui in ius & locum defuncti ſuccedunt.l.1.

1.de eden.l.34.ff. de iudi.l.43.ff de diuerſ. reg.l.37.ff.de acq. l ted. Ab eo quod quaſi her. ſint, domini.§.vlt.Inſti.de hæ r. quâlit. l.1.ff.de ſucced. licet ab ære id nomen Iſidorus li. 9 Etym. c.5 alij etiam ab hærendo contra veterem ſcripturæ r ionem deducant. Briſſ.

HAEREDEM ſuum naſci dicimus, qui poſt mortem naſcitur, c ntiam ſicut viuentis nemo eſt hæres, ita nemo teſtatori v o ſuus hæres naſcitur. Futurum autem hæredem naſci qui v o teſtatori ſuus naſcitur: quod futurus pro parentum voto ſ ratur. arg.l.ſcripto.ff. vnde liberi. Igitur dicitur naſci non ſ s futurus, quem alius præcedit. Ex Salomon. in l.vulgati ff. l .Gallus. Spieg.

HAEREDVM tria ſunt genera: neceſſarij, ſui, qui & neceſſarij ſit, extranei ſiue voluntarij. Cuiac. ad l.2.ff.de excuſ.

HAEREDES ſui & neceſſarij dicuntur liberi, qui in familia pro x ium à patrefa. gradum obtinent: ſui, quia hereditatem tan q m ſuam: neceſſarij, quia iure antiquo retinere cogeban t l.11.ff de lib.& poſth.l.57.ff.de acq. hæred. vide ſui & ne ſarij. & adde Connan.li.10.c.5.n.2.7.& 9.Hoto.Vel

HAEREDES ſui & neceſſarij, qui in poteſtate teſtatoris morien t nodo fuerint: veluti filius, filia, nepos, neptíſve ex filio, & d ceps cæteri liberi. Sed ſui quidem dicuntur, quia domeſti c ætedes ſunt, & viuo quoque patre quodammodo domini e timantur: neceſſarij verò, quia omnino ſiue velint, ſiue n int, tam ab inteſtato, quàm ex teſtamento ex l.12.tab. hæ r es fiunt.§.ſui autem,3.in fin.Inſtit. de hæred.qual & diffe r t.Prat.

HAEREDES extranei dicuntur, quicunq; teſtatoris iuri ſubiecti n ſunt. Itaque liberi quoque noſtri, qui in poteſtate noſtra n ſunt, hæredes à nobis inſtituti, extranei hæredes nobis v ntur. ait.Imp.§.3.de hæred.qual.t.Hoto.Vel.ſic.

HAEREDES extranei dicuntur, qui in poteſtate teſtatoris non ſ: quo in numero patribus quidem emancipati liberi: n rib. verò, quilibet: patronis autem, ſerui poſt inſtitutio n manumiſſi.l.cæteri, de hæred. qualit. & diff. Dicuntur a tem hi etiam hæredes voluntarij: nam cùm teſtatoris iuri ſ ecti non ſint, arbitrio eorum adeundi repudiandíve pote ſt permittitur. Hot.

HAEREDES quidam ſunt teſtamentarij & legitimi. Sed hi de n heredum nomen obtinent, qui iure ciuili ſuccedunt, P torij ſucceſſores, heredes non appellantur. Heredes enim li tantùm facit 12. tab. lex item Cornelia captiuos; aut Se n iſconſultum, vt Orphitianum & Tertyllianvm, vel prin c s conſtitutio, vt in filiorumfam. militúmve hæreditate a dit. Prætor vero heredes non facit, §.quos autem. Inſtit. d on.poſ.l.2 §.vlt.ff. vnde legitim. Vnde quod in l.6 ff quæ i au.creditor. ante hac legebatur hereditatem vel honora ri, à Pand Floren. rectè abeſt. Et in l.1.C.ſi quis ignor rem n or. hereditario & honorario titulo ſuccedere diuerſa fiunt. I que & fideicommiſſarij, & bonorum poſſeſſores ab hæredi b vete ſemper ſeparantur, nec hæredes, ſed velut heredes, a hæredibus ſimile perſonæ perpetuo dicuntur, l.1.ff.de poſ ſe r hered.pet.l.20.§.licet.ff.de petit.hered.l 1 § ſi apud.ff. d oſ.l.58.ff de oblig. & act l.28.ff.de re iud.l.5.§.& ſi heres. ff in poſſeſ.lég.l.9.in fi.ff.de reb.aut.iudic.l.118.ff.de diuerſ. r iur.l.3 in fi ff.de tabul.exhiben.l.2.§ ſi quis nemine ff.ne q l in loc. publi.l.25 ff.famil.erciſ.l.1.§.l.47. in fi. ff. ad leg. F id.§.reſtituta.Inſt. de fideicomm.hæred.l.30 in fi.ff. quæ i au.cred. l. 1.§. vlt. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſio. Vlp. in I . tit. 28. Theoph. in tit. de perpet. & temp. act. ad fi. pr. B ſ. Heredum neceſſariorum & extraneorum differentia hęc e Neceſſarii heredes nõ adeunt, nec adire dicuntur vſquam, ſi exiſtunt ſtatim.l.1.§. qui ſunt. ff. ſi quis omiſ. cauſ. & ha b tius κὰαφάντως. Extranei heredes fiunt aditione ſcilicet. l. iusſa.ff. ad l. Falc. Neceſſarij exiſtunt etiam ignorantes & i iti. Verum vt extraneo hærede ſcripto, tutelæ & cætera, q in teſtamento ſcripta ſunt, ſtatim atque hæres adierit, va l, ita neceſſario hærede ſcripto fateor, tutelas, ſtatim atque i æres extiterit, quod contingit continuo à morte defuncti v te: nam & libertates ſtatim valent, l.ſciendum, de manum. t am. & ſubſtitutio pupillaris l. ſi filius, qui patri, de vulg. ſi tit. leg. filius, de acquir. Ergo & omnia, quæ teſtamento ſ pta ſunt, mortuo teſtatore, ſtatim valere incipiunt, l.ſi poſt r rem, de leg.1. Cæterum aditionis verbum etiam ad ne c atium hæredem pertinere, & aditionis verbo miſtim. ne g & pernego. Cuiac. excuſat.

HAEREDES feudales, *Lehenerben*, vt filij: *Landterben*, vt filiæ. I fecto eleganter hæc verba differentiam indicant inter r ſculos & fœminas.

HAEREDES lineæ deſcendentis dicuntur *Ganerben*, *Die da in r ten blut ſtamm nider vverts gehen* Hi enim præ cæteris o r ibus aſcendentis lineæ, vel ex tranſuerſo hæreditatem ac c iunt. *Ganorben* igitur, *daſs an ſiedat erbnider vverts gehet*: a iquo Saxonum verbo. Spieg.

HAEREDES nuncupati à ſcripto diſtinguuntur, & dicentur ali q ndo, qui quidem in teſtamento ſcripti ſunt, ſed ab alio quodam ſcripti, dictante teſtatore. Idq; etiam ſignificat Suetonius loquens de liberis Cleopatræ, qui Antonio nuncupante ſiue dictante ſcripti hæredes in eius teſtamento erant ab amanuenſi vel ſcriba. Balduin. tit. de militari teſtam. Porro his verbis ſtipulationis, TE HAEREDEMQ; TVVM DARE SPONDES? & ſi plures ſint hæredes, continentur, l.158 ff de verb. ſignif. Plane ſi quis ita dixerit: HAERES MEVS DAMNAS ESTO DARE AVREOS QVINQVE, non quilibet hæres, ſed omnes videntur damnati, vt vna quinque dent. Ad omnes vtique hæredes etiamſi plures gradus teſtamento facti ſint, ea verba pertinebunt. l.44.ff.de lega.li.2.l.98.ff.de legat.lib 3 Itaque & qui ita dixit, QVANTVM HÆRES MEVS HABEBIT, TANTVM DATO, pro eo eſt ac ſi ita dixiſſet, Quantum omnes hęredes mei habebunt, l.43. Digeſt. de legat.lib.2. Quanquam autem hæredis verbo iuris tantùm ſucceſſor demonſtratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, vt & ad hæredes pertineat, etiam ad legatarium voluntatis potius, quàm Verborum ratione transferri poterit, l.219.ff. de verborum ſignifica. Briſſ.

HAEREDES accelerantes, *Gabnerben* in Spec. Saxon.art.17. appellari videntur, quos Francogallica lingua nominat *Habiles à ſucceder*. Quando, inquit hæreditatem neque ſoror neque frater adeat, omnes qui ſe in pari gradu exiſtere probauerint, æquam hæreditatis percipiant portionem. Et cùm in his ſexum non diſcernamus, hæredes accelerantes eos appellamus Prat.

Pro HAEREDE gerere, quemadmodum Paul.li.4.ſentent. tit.8. ſcribit eſt deſtinatione futuri domini aliquid ex hæreditariis rebus vſurpare. Et ideo pro hærede gerere videtur, qui fundorum hæreditariorum culturas rationéſque diſponit, & qui ſeruis hæreditariis, iumentis, aliíſve rebus pro domino vtitur Vlpian. quoque Inſtit.tit.22. Pro hærede, ait, gerit qui rebus hæreditariis tanquam dominus vtitur, veluti qui actionem rerum hæreditariarum facit, aut ſeruis hæreditariis cibaria mandat. Idem lib.61.ad edict. Pro hærede gerere eum videri ſcribit, qui aliquid facit, quaſi hæres: nec hoc tam facti eſſe, quàm animi. Nec enim aliquid hæreditarium attingere ſatis eſt, ſed hoc amplius eo animo eſſe debet, qui attingit, vt hæres eſſe velit, l.20.ff.de hæred.inſtit. Itaque gerit pro hærede, qui animo ſucceſſionem agnoſcit, licet nihil hæreditarium attingat: veluti qui re non hæreditaria tanquam hæreditaria vtitur. l.21.§.1.l.86.in fin.l.88.ff.de adqu.hæred. Denique qui pro domino aliquid facit, quod citra ius & nomen hæredis facere non poſſit. Quod ſi ſepulchri violati egerit, vel operas à liberto paterno petierit filius, nihilo magis pro hærede gerere intelligitur: quoniam illa etiam in nõ hæredem cadunt, l.20.§.pen.& l.vltim.de adquir. hæred l pen.ff.de ſepul.viol. Ita pro hærede gerere accipimus in l 59.§.Titius.ff.de hęred. inſtit.l.5.ff de caſtr.pec.l.4.& l.5 C.de iure delib.l.b 4.Co.ad Trebellian. & pro hærede geritionem in l.14.§.plerique.ff.de religioſ. Et pro hærede geſtio.l.19.C.de iure delib. Iuſtinian. Nouel.1. δέδοται ἄπασι τοῖς τοιούτοις πρότερον γίνεσθαι κληρονόμους καὶ ἀδιάπτωτος ἢ τοι πρὸ αὐτῆς χρόνος ἔχειν δίκαιον. Briſſon. Cuiac. in παρατιτλοις ſua, de diuerſ. tempor.præſcript. & term. cap.15. dicit, multo melius ex conſtitutione Iuſtiniani hodie eſſe, ex inuentario ſe pro herede gerere, quàm ex deliberatione. Nam ex deliberatione hæres tenetur in ſolidum creditoribus hęreditariis, nec Falcidiæ beneficium habet. Ex inuentario hæres tenetur pro viribus hæreditatis, & Falcidiæ beneficium habet. Verum contractiora ſunt inuentarij, quam deliberationis tempora. Inuentarij ſunt trium menſium, Deliberationis anni vel nouem menſium, l.vltim §.ſed quia.Cod. de iure delib. vbi à principe annus datur, à cæteris vero nouem menſes.

Pro HAEREDE vſucapere, & pro herede poſſidere quis dicatur, annotauit Scilerus ex Duareno. D. pro hærede vel poſſeſſore. Cuius formalia verba ad explicandam hanc φράσιν ordine hic recenſenda eſſe putaui. Is (inquit) vſucapit pro hærede, qui cùm hæres ſit, reuera rem alienam vt hæreditariam poſſidet. Hic nota neceſſarium eſſe, vt hæres ſit quis reuera, & non putet ſe hæredem eſſe. Error enim falſæ cauſæ vſucapionem non parit.§.error autem. Inſtitut.de vſucap.l.27.l.29.ff.eod. Hinc dicitur in leg.vltim.hoc tit.eum qui teſtamenti factionem non habeat paſſiuè ſcilicet, eum non poſſe vſucapere pro hærede. Aliud infertur ex l.1.quod ex viui bonis pro hærede nihil vſucapi poſſit, &c. Viui enim hæreditas nulla eſt, vt dicitur in le.1.tit.de hæred.vel act.vend. Aliter tamen accipitur hoc verbum in petitione hæreditatis. Pro hærede poſſidere is dicitur, qui putat ſe hæredem eſſe, quamuis non ſit, l. pro hærede, l.licet.l.regulariter, de petit.hæred. Notandum tamen eſt, iuſtam cauſam erroris prodeſſe ad vſucapionem, l. non ſolùm.§.quod vulgo. tit. de vſucap. In ſuis autem hæredibus hæc vſucapio locum non habet, l.2.Co.de vſucap pro hęred. Ratio ſatis obſcura eſt. Ego puto ideo hoc conſtitutum eſſe, quia non eſt veriſimile ſuum hæredem, qui dominus eſt rerum hæreditariarum etiam viuo teſtatore, vt dicitur in le. in

in m

ſuis de lib.& poſthu.eum ignorare, an res hæreditaria ſit necne.In extraneo ſecus accidit,qui multo iuſtiorem cauſam habet ignorantiæ quàm ſuus, & propterea aditio non eſt neceſſaria in ſuis hæredibus, quia iam domini ſunt: vide Duaren.ad d.ti.ff.pro hęrede.

Hæredis porro appellatio per multas ſucceſſiones accipitur, nec tantum ad proximum hæredem, ſed & ad vlteriores refertur, ita vt hæredis hæres, & deinceps ea appellatione contineatur.l.65.l.170.ff.de verb.ſig.l.1.ff.de liber.l.exceptis paucis ſpeciebus, in quib. hæredis appellatio proximũ tantũ cõtinet: vt in ſubſtitutione impuberis his verbis facta, Qvisqvis mevs hæres erit, & in l.Ælia Sentia, & in Edicti Prætorij his verbis,Tvm qvem ei heredem esse oportet.l.70.& l.227.ff.de verb.ſig.l.1.ff. vnde legit. Quinimo & ita in ſecundis tabulis facta ſubſtitutione, Qvisqvis mihi hæres erit, idem filio meo heres esto: ſcriptos tantùm hæredes, & qui ex teſtamẽto hæredes exiſterẽt,cõtineri placuit.Et ideo non tantùm heredem,ſed & patrem, qui per filium:dominum, qui per ſeruum hæres extiterit, ab hac ſubſtitutione repelli, quia hi omnes nõ ex iudicio veniunt.l.3 & l.8.ff.de vulg.& pup.l.27 §.qui ſuſpectum.& l.55 § qui fideicom.in fi.ad Trebell. Cæterum,qui ſemel hęres extiterit, etiamſi viuo pupillo heres eſſe deſierit, hæreditate forte vel ex cauſa inofficioſi teſtamenti,vel vt indigno ablata, ad hæreditatem nihilominus admitretur.l.31.l.43 §.vlt.ff.de vulg.Eſt & alius caſus, in quo heredis appellatio proximum tantùm complectitur,qui traditur in l.14.C.de vſufr.Briſſ.

Hæredis appellatione,omnes ſignificari ſucceſſores, credendum eſt.l.hæred.de verb ſig.Spieg.

Hæredis nomen latiore ſignificatione poſſeſſorem & fideicommiſſarium,& legatarium comprehendit.Spieg.

Hæredi adiectus non poteſt efficere. vt qui ſemel hæres extirit,deſinat eſſe heres,l.& qui ſoluendo.ff.de hæred. inſtit. Oldend.Prat.

Hæredis nomen ſi quis non dixerit quidem, ſed indubitabili ſigno eum demonſtrauerit, quod penè nihil à nomine diſtat (non tamen eo,quod contumeliæ cauſa addi ſolet) valet inſtitutio,l.quoties volens.§.ſi quis.ff.de hæred.inſtit.Prat.

Hæredvm multi gradus in teſtamento fieri poſſunt,inſtituendo & ſubſtituendo,l.ſi poſthumus,de lib.& poſthu.pr.Inſt de vulg.ſubſtit. Hæredes enim primi dicuntur, pro hæredibus primùm nuncupatis, heredes ſecundi, pro ſecundo pronunciatis, l. ſi quis cum teſtamentum, ff. qui teſtam.facere poſſunt.Prat.Sic.

Hæredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti.Inſtituti primo gradu: ſubſtituti ſecundo vel tertio.l.1.de vulg.& pup.ſubſtit, Old.Prat.

Haeredis Inſtitutio aut duplex eſt, aut ſimplex. Simplex, veluti:Lucius Titius hæres eſto. Si mihi Lucius Tit. hæres non erit,tunc Caius Seius hęres eſto. Duplex, veluti: Filius mihi hæres eſto.Si hæres non erit,ſiue erit,& intra pubertatem deceſſerit,tunc Caius Seius hęres eſto.ibid.Old.Prat.

Hæreditare, vulgare ſordidumque verbum eſſe monuit Alc.legitque haud dubiè corruptè in antiquis C.Cic. lib.2.ad At.epiſt.1. Cùm in Sicilia hereditatem ſæpe hereditaſſet. Vnde aliqui emendarunt, legentes,ædilitatem ſæpe dictitaſſet: verum cùm, quid ſit dictitare ædilitatem, non ſatis conſtet, meritò ille putat, quod minus receditur ab exemplari, ſi legatur:Cùm in Sicilia hæreditate ſeſe ditaſſet.Spieg.

Hæreditaria bona à patre,auo,& proauo,*Standtgut.* Eo vero bona immobilia,quæ eminus,dicuntur, *Eigenligende grunde* Oldend.

Hæreditaria onera ſunt funeris, æris alieni, & legatorum ſumptus l.20.§.1.ff de acq.hered.l.2.§.illud tenendum.& §.ſi quid public.ff.de hęred.vendit.Briſſ.Prat.

Hæreditaria ſepulchra dicuntur, quæ quis ſibi hęredibuſq; ſuis conſtituit:vel quod paterfam.iure hæreditario acquiſiuit. l.5.& 6.de relig.& ſumpt.Hot.Prat.Briſſ.

Hæreditariæ actiones, in tit. de hæreditat. actio. C. accipiendæ ſunt,quæ ex negotiis cum defuncto geſtis,vel ex delictis in hæredes dantur.Quo in numero & legatorum actiones haberi placet,quamuis ab hęrede cœperint.l.39 ff.de obl. & act.Eodemque modo & hęreditarium æs alienum id etiam intelligitur,de quo cum defuncto agi non potuit:veluti ſi debiti conditio poſt mortem extitit,vel is ſe daturum cum moreretur promiſerit,vel ſi fideiuſſor pro eo poſt mortem ſoluit. l.7.ff de rebus auct.iudic poſſ.Briſſ.

Hæreditariæ & illæ actiones appellantur, quę in hæreditaris defuncti bonis ſunt.l.1 § hæc act.ff.ſi quid in fraud.patr.l.59 ff.ad Trebel. l.20.§.cùm prædiximus. ff. de petit hered. Quæ verò ex defuncti perſona hęredi dantur, etiamſi defuncto nunquam competierunt, hereditariæ tamen dicentur,l.vt in ſpecie. l.84 ff.ad l.Falcid. Planè quæ patrono ad reuocanda ea, quæ in fraudem eius alienata ſunt,datur actio, hæreditaria non eſt,l.ex bonis liberti, ſed propria patroni,l.1.§.hæc act.ff.ſi quid in fraud.pat. Briſſ.

Hæreditarias res pro ipſa hæreditate poſuit Tullius, Galli ſimiliter faciunt, qui res ſuas immobiles, i. fun[...] prædia *hæreditagium* vocant, At Iuriſconſulti, qui ſul[...] iſta quæſiuerunt, hæreditatem ſeparant à rebus hæredi[...] eamque volunt iuris nomen eſſe, vt eius qui nihil hab[...] bonis,hæres eſſe poſſit.Conn.lib 10.c.quinto,num.1.H[...]

Hæreditario iure capi dicuntur, in l.91.ff,ad leg.Falc[...] quis eo ipſo,quod eſt hæres,capit.Prat.ex Briſſ.

Hæreditarivs cenſus.*Erbzins*: eſt emphyteuſis,quę p[...] canonem datur ad colendum iure hæreditario,donec n[...] trectet colonus ſolutionem Oldendorp.

Hæreditarivs creditor aut debitor dicitur, cui hæ[...] obſtricta eſt, & qui hæreditati,non defuncto obſtringi[...] 14 cum ſequentibus.ff.de hæredit.pet.Prat.

Hæreditarivs debitor intelligitur is, qui ſeruo hære[...] promiſit, vel qui ante aditam hæreditatem damnum [...] Paulus, lege ſed verum.de petit,hæred.Old.

Haereditarivs ſeruus vere dicitur, cum hæreditas iacet,aut à nemine poſſidetur.Hæreditas enim nondun[...] vicem perſonæ ſuſtinet.§.ſeruus etiam.Inſtit.de hęred[...] l.15.ff.de vſucap.Vide Zaſ.in l.poſſeſſ.§.veteres.ff.de ac[...] amit.poſſ. Oldend.

Hæreditarivm feudum,quod à patre & auo procedit, [...]*hen.*Prat.

Hæreditarivm officium in aulis principum, vt *Erbtr[...]* *Erbmarſchalck,Erbſchenk*.Old.

Haereditas,ait Theoph.eſt ius quoddam certis modi[...] ſtitutum,ſed intellectu comprehenſum,quod alieni pa[...] nij vniuerſalem dominum me efficit, tit.de reb.corpor[...] corp.Hot.

Haereditas. Nihil aliud eſt hęreditas, quam ſucceſſio [...] uerſum ius, quod defunctus habuit tempore mortis. [...] aliud, ff.de verborum ſignificationib.l hæreditas.ff.de [...] iur.Similis definitio apud Ciceronem in Topic. in loc[...] finitione. Quo loco ne fallaris,Iuriſconſultus ad vul[...] loquendi vſum reſpiciens, vt foro deſeruiret,aditionẽ [...] hæreditatis, quam ipſam hæreditatem, definit. Na[...] hæreditas (vt Oldendorpius in duodecim tabulis) fit [...] iuxta æqualitatem & inæqualitatem, ipſe definire [...] iuxta actionem & paſſionem,vt eſt aditio. Quamobr[...] pianus in leg.pecuniç.§.hæreditas. ff.dicto titu de verb[...] & in l.hæred.ff.per hęreditat. Hæreditas,inquit,nome[...] eſt, quod & acceſſionem & deceſſionem in ſe recipit. [...] vllo tempore,iuris intellectum habet.Ex qua definitio[...] reditatis eliciuntur ſequentes concluſiones, ſcilicet, h[...] tatem non niſi ſucceſſione deferri: rei particularis n[...] hęreditatem: ius illud in definitione poſitum,antequa[...] redi quæratur, & quandiu iacet hæreditas dici: viuen[...] eſſe hæreditatem: ibi in definitione.l.hęreditatas,& l[...] hęred.vendit.hæreditatem non tantùm proximum, ſe[...] motum reſpicere hęredem: hęreditatem iacentem rep[...] tare defunctum,Adch.

Haereditas, vt rectè Caſſiodorus ſcribit in Pſalm 2. [...] 77. ab hero dicta eſt, id eſt, domino, quod eam iure le[...] dominus poſſideat.Cuiac.lib.2.Inſtit.titul.de hæredit.[...] diff. ſi quis vero miretur,quod quę in hęrede ſyllaba p[...] tur,ea in hero corripiatur,legat Gellium lib.12.c.3. Cui[...] ſeru.& emendat.lib.5.c.10.in fin.

Haereditas quamuis pro domino habeatur, perſon[...] men domini veram non repręſentat,Ræuard.ad l.omn[...] iura.ff.de reg.iur.

Haereditas vniuerſitatem quandam ad ius ſucceſſio[...] monſtrat.l.208.de verb.ſign.Iuris quoque nomen eſt.l[...] bon poſſ.l.17.§ 1.de verb ſign.& in iure conſiſtere dicit[...] ff.de rer.diuiſ. Proinde abſque vllo tempore iuris intell[...] habet.l.30. ff.de hęred.per. Hęreditatis itaque appell[...] etiam damnoſa continetur. Hęreditatis verbum int[...] pro rebus ipſis & corporibus hęreditaris vſurpatur.Prat.

Haereditatis appellatione neque legata neque fid[...] miſſa continentur l.ſi Titius de leg.3,Prat.

Haereditas obligat nos æri alieno, etiamſi non ſit [...] do. De ea autem hęreditate loquimur, in qua non ſuc[...] huiuſmodi perſonę quaſi neceſſarię. Vlpian. in l. ex m[...] acq.hęred.Prat.

Haereditatem paternam filius poteſt recuſare, frat[...] autem retinere,l.ſi filius qui patri,ff.de vulg.& pupill.

Haereditas eſt pecunia, quę morte alicuius ad que[...] peruenit. Nam (vt ait Iuſtin.ſub tit.de reb.corporal) [...] hęreditas, aliud res, quę per eam acquiruntur. Hæ[...] ſunt,illa vero ius:hæ certa ſunt,illa incerta eſt: hę per[...] per vtiles ſunt,illa nonnunquam damnoſa. Quod Sen[...] animaduertens lib. de benef.6. Iuriſconſultorum, inq[...] argutæ ineptiæ ſunt, qui hereditatem negant vſuca[...] ſed ea quę in hæreditate ſunt, tanquam quidquam [...] hæreditas,quam ea quæ in hęreditate ſunt. Hot.Prat.

Haereditatis acquirendę cauſa duplex eſt.Teſtame[...]

gis cauſa turſus duplex, Agnatio & patronatus. Scire igi- uis debet, teſtamento an lege ſibi deferatur hæreditas: ſ ge, agnationis au patronatus iure, l. ſi is ad quem. ff. de hær. l. pupillus. ff. eod. & ſi teſtamento, iure inſtitutionis, e ſubſtitutionis. Cuiac. tract. r. ad Afric. n. 5.

ITAS alia Teſtamentaria, eſt alia Legitima: i. quæ ſine iento l. XII. tab. alicui defertur. l. quod autem 6 ff. quæ ad. cred. Interdum tamen etiam teſtamentaria hæredi- ze deferri dicitur: vt l. 1. ff. de hæred. peti leg. lege, 130. ff. b. ſign. Hoto.

ITAS defuncti non adita, caduca fit, Nou. de hæred. & l § ſi vero inſtitutio.

ITAS defuncti non adita, caduca ſit, Nou. de hæred. & § ſi vero inſtitutio.

ITAS plerunque allodia ſignificat, vt in Spec. Sax. ar. 5.

ITAS quandiu ex teſtamento poteſt adiri, ab inteſtato efertur, ff. de acq. hered. paſſim. Prat.

ITAS iacens dicitur, quæ nondum adita eſt, l. 1. ff. de edict l. denique, 33. §. quæſitum, ff. quod vi aut clam. l. 5. poſſ. legat. Hot.

ITAS defertur, quæ teſtamento alicui relicta eſt, l. le- . de verb. ſig. Hotom.

DITAS auocatur, ſi teſtator vt inteſtatus moreretur, in- abulas, & hoc approbauerint ij, qui ab inteſtato venire tant. Conc. lib. 9. c. 7. n. 3.

DITAS aditur, cùm hæres eam accipere vel dicto, vel eſtatur. § 6. Inſt. de hær. qual. Hoto. Eſt autem adeunda itas intra dies centum. Cuiac. obſer. li. 3. ca. 6.

DITAS omittitur, cùm hæres excludi ſe ab eo tempore eſt. Hotom.

DITAS repudiatur, cùm is ad quem delata eſt, adire re- Repudiantur enim ea tantum, quæ iam delata ſunt, l. 1. etalis. ff. de ſucceſ. edict. Hoto.

DITAS vſucapi non poteſt Eſt. n. ius incorporale, atque etiam fuiſſe ICtorum ſententiam ſcribit Seneca li. 6. de iciis. Cuiac. in comment. ſuis ad l. pen. ff. pro emptore. ereditariæ autem rectè vſucapiuntur.

DITAS codicillis neque dari neque adimi poteſt, l. pen. n l. inſtit. §. pen. Inſtit de codicillis.

DITATEM ad nos pertinere; hæredem effici, l. 1. & 2. ff. hæred. Ad hereditatem vocari: heredem fieri, l. 3. in fin. Prat.

DITAS plerunque diuiditur in duodecim vncias, quæ ppellatione continetur, l. ſeruum meum, §. fi. ff. de hæ- iſtit. Old. Prat.

DITAS defuncti locum obtinet, l. non minus in fi. ff. de l. inſti Quia creditum eſt, inquit, hereditatem dominam defuncti locum obtinere. Old Prat.

DITAS ex die, vel ad diem non recte datur, ſed vitio otis ſublato manet inſtitutio, ff. de hered. inſtit. Old. Sic Cuiac. dicit: Ex die expreſſim non rectè dari heredita- veluti poſt quinquennium quam moriar. Tacitè verò re- im dari, l. quotiens, §. pen. ff. de hered. inſti. l. ſi mater. ff. ct. Cuiac. ad l. 35 D. de hæred. inſtit.

DITAS fideicommiſſaria, à fide heredis, cui committi- omen accepit. quæ & fiduciaria appellatur. Spieg.

DITAS iuſta dicitur, quæ iure legitimo obuenit, i. co- onis nomine. Hic enim titulus heredis pleniſſimus eſt, nibus partibus iuris nixus. Ex Bud annot pr. Spieg.

DITAS iuſta (vt ait Bud. in annot.) dicitur verè & planè ditas, quæ iure legitimo obuenit, i. cognationis nomine ἀγχιστείαν κληρονομία: Græci enim ius legitimæ ſucceſ- στείαν vocant, quod ſignificat etiam ius proximè ad ali- n accedendi, vt ex Plutarcho docet ipſe Budæus in com- linguæ Græcæ. Et Ἀγχιστεύειν iure propinquitatis here- em cernere petereque. Sic igitur iuſta hereditas & legiti- dem ſunt: Τοῦτ' ἐστὶ κατ' ἀγχιστείαν κληρονομία, Brechæus obuenire. tit. de verb. & rer. ſign. &c.

EDITAS lucroſa. Caius ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. Nam um, inquit, cuiq; eſſe debet, etiam lucroſam hereditatem tere: quod pulchrè declarat Vlpian. in l. quia autem is, §. ſimpliciter. eod. tit. Spieg.

EDITAS delata. Vide, Delata hereditas, & l. is poteſt. ff. de acq. hæred. Item ordo deferendæ hereditaris ab inteſtato vllo dolo repudiatæ, cuius cognitio ad alia quoque pro , tractatur Nouel. de heredib. & Fale. §. cth nemo alius. & onſtit. 1 Spieg.

EDITAS ſine ſacris. Quære, Sine ſacris hereditas.

EDITATE indignus habetur, qui non habet in eo con- entem defuncti voluntatem. Connan. li. 9 c. 7. n. 2.

EDITATE venire bona dicuntur, quæ iure hereditario a- obueniunt. Cic. de Inuent.

EDITATEM adire dicitur is, qui hæres factus, vel auto- e prætoris, vel qua voluntate in hereditatem ſe intromit- pieg.

EDITATEM in capita diuidi, nihil aliud eſt, quàm eam in tot partes eaſque æquales diſpeſci, quot ſunt capita, quibus ſolet deferri. In Stirpes verò ſucceſſio diuiditur, quando li- beri parentis ſui locum adſumentes, in eam hereditatis par- tem duntaxat ſuccedunt, quàm parens vbi ſuperſtes fuiſſet. Sic dicta, quod ſecundum ſtirpes atque ad- eius domus confertur, & poſtea in ſucceſſores ex ſingulis ſtir- pibus pro cuiuſque portione diſiicitur. Vide infra. In capita ſuccedere Spieg.

HAEREDITATEM cerni. pro acquiſiui: quæ locutio & apud Ciceronem non eſt infrequens: qua quidem vulgus iam vti cœpit. Neque tamen, Vigl. inquit, ſcio an quiſquam recte intelligat. Arbitratur is, non à decernendi ſignificatione dictam Cretionem, ſed à cernendo, i. videndo: quod Varronem quoque velle putat lib 5. de verb. orig. Spieg.

HAEREDITATEM ſibi, ſeque ei obligare, l. nam & Sei. §. qui negotia. ff. neg. geſt.

HAEREDITATIS procurationem ſuſcipere in princ. l. debitor meus ff de neg geſt. Spieg.

HAEREDITATIS aditio, eſt modus adquirendi dominium iure ciuili introductus, §. ſi. Inſtit. de donationib. atque adeo quædam actio: hæreditas verò bonorum vniuerſitas, quam reliquit poſt ſe defunctus. Caius ICtus in l. nihil aliud, de verb. ſign. aditionem hæreditatis potius, quàm ipſam hereditatem definire voluit. Nam cùm hęreditatis ſit relatio iuxta æqualitatem & inæqualitatem, ipſe definiuit iuxta actionem & paſſionem. Quod ſi conſideraſſet Bart in rubr. ff. de acq hęredit. in ea definitione explicanda tantopere non fuiſſet anxius. Spieg.

HAEREDITATI nemo alligatur, neque exhęredari poteſt ex alterius facto. l. paterfam. ff. de hęred inſtit. Prat.

HAEREDITATEM repudiando nihil agit, qui dubitat, viuat teſtator, nec ne, l. is qui heres, ff. de acq. here. is autem qui putat ſe neceſſarium, cùm ſit voluntarius, non poterit repudiare. Nam plus eſt in opinione, quàm in veritate, ff. eo. tit. §. ſi quis 12. Inſt. de legatis. Et qui ſe nõ immiſcuit hęreditati paternę, ſiue maior ſit, ſiue minor, non eſt neceſſe prętorem adire, ſed ſufficit ſe non immiſcuiſſe hereditati, ibi, Qui hereditatem adire vel bonorum poſſeſſionem petere volet, certus eſſe debet defunctum eſſe teſtatorem, ff. de acq hęred. Prat.

HAEREDIVM, vt Feſt. lib. 8. ſcribit, prædium paruulum eſt. In 12. tab. ortum ſignificare ſcribit Plin lib. 19 c. 4. Vnde Hęrediolum ὑποκοριστικῶς à Latinis quoque autoribus dicitur. Varro r. de re ruſtica ſcribit, Romulum bina iugera viritim diuiſiſſe, quę quod hęredem ſequerentur, Hęredium appellarunt. Prat.

HAEREDVM etiam loco habentur adrogator, ad quem per vniuerſitatem bona tranſeunt, & pater filij inteſtati caſtrenſia bona veluti peculij iure occupans: Item fiſcus ex delicto vel, bona vacantia capiens: Item pater dominúſve, quibus hereditatis emolumentum & commodum adquiritur. l. 2. §. ſi defunctus. ff. pro empt l 6. ff. de in integ. reſt. l. 1. §. ſed & ſi morte ff. quando act. de pecul. l. 40. ff. ad Trebellianum. l. 14 ff. de diuerſ. & temp. Erat olim etiam honorarius ſucceſſor, Bonorũ emptor, qui creditorib. debitoris bona diſtrahẽtibus emerat, vt Theophilus in titu. de ſucceſ bono. exponit. Atque hi omnes non directas ſed vtiles actiones exercebant. Eademque ratione & qui poſt abſtentionem repudiationémve à prętore in integrum reſtituebantur, vt adirent, hęredes non fiebant, ſed vtiles tantum actiones habebant, l. 7. § ſed quod Papinia. ff. de minorib. l. 21. §. vlt. ff. quod met cauſ Briſſ.

HAEREM Marteam Feſt. autor eſt antiquos accepta hereditate coluiſſe, quę putabatur fuiſſe vna ex Martis comitib. Quod, vt exiſtimo, de hęreditatum bonorumque poſſeſſione multa bella innaſcuntur, & multæ bello ſimillimæ lites & controuerſiæ Connan. li. 10 c. 5 n. 1. Adde Brechæum l. hæreditatis in tit. de verb. & rer. ſign.

HAERES maſculini & fœminini generis, contra quam Soſipater credat, eſt nam in genere fœminino vſurpauit. Tryph. in l. vlt. de collat. bon Prat.

HAERES, inquit Feſt. apud antiquos pro domino ponebatur. Sic Inſt. §. vlt. de hęred. qual & diſt. Pro hęrede, inquit, gerere, eſt pro domino gerere. Veteres enim hæredes pro dominis appellabant: Vtriuſque Plaut. auctoritatem comprobat In Menæch. eum Menæchmum peregrinum de palla loquentem facit, Prandi, potaui: atque abſtuli hanc, cuius hęres nunquam erit poſt hunc diem. Sic hęredem inſtituere nihil aliud eſt, quàm deſignare aliquem bonorum ſuorum poſt mortem futurum dominum, §. item extraneus. de hæred. qual. & differ. Vnde autem hoc verbum manarit, non facilè dixerim, nam eos qui ab Herus ductum putant, ſyllabæ prioris ratio fefellit. Et potius ab Era, quod terram ſignificat, dictum putarem: vnde Heredium apud Varronem, agellus qui hæredem ſequebatur, vel cum diphthongo ab Hæreo: quia proprium hoc nomen eſt, non extraneorum, ſed ſuorum, quod vel hinc licet intelligatur, quia hi ſoli exhæredantur optima ratione: cum filiusfam. eadem in familia & domo hæreat, itaq;

non hæredate dicimus, quia ſuo iuri filius adhæreſcit:ſed exhæredare,quaſi conuellere,& dimouere, hęres autem ipſo iure filius eſt, & plurimum relinqui ſolet, vnde ſuus hęres in iure appellatur, quia non alienam,ſed iam quodammodo ſuam rem accipit.l.in ſuis,31 ff.de lib.& poſt.vbi Paul.multis hanc ſententiā præclare:item vt in l.vlt. ff.de bon.damnat quibus ex locis perſpicuum eſt, legem 12.tab.filiisfam etiam viuis patribus paternam hæreditatem addixiſſe,ſic vt hęredes deſignati merito nominari poſſint. ac proinde mortuis parentibus non alienam,ſed propriam ſuámque hæreditatem adipiſcātur.nam Vlp.quoque in l.1.§.largius. ff. de ſucceſ.ed. vbi ait, & liberos parentibus, & parentes liberis ſuccedentes pene ad propria bona venire. Itaque Iuſtin. domeſticos eos quem ante diximus tit.appellar,quaſi vernas hęredes,qui nō aliunde acciti,ſed domi ſint nati.Et Plin.in Panegy.domeſticos hæredes extraneis opponit:illoſque, ait,bona, non vt aliena & ſpetanda, ſed vt ſua ſemperque poſſeſſa capere. quapropter non adire , ſed retinere hæreditatem dicuntur, vt l.ſi patronus,12.in fi.ff.de bon. liber. quippe qui ſine aditione vlla ipſo iure hæredes ſint. verumetiam eos quorum in poteſtate ſunt,ſine aditione hæredes faciant: vt l.qui aliena 6. §.3 ff. de acqu.hær.Hot. Cuia. ad lib.2. Inſt.tit. de hæredum qual & differ.putat,heres dici quaſi herus,ideoque in Pan.Flor. recte here§ & hereditas ſine diphthongo ſcribi affirmat: quod & in M.Tullij li.P.Victorius adnotauit. Inde in l.ſi is ad quem D. de acqu hered pro domino facere,pro domino adminiſtrare. Sunt & qui ab ære hæredem dictum putent, hoc eſt, pecunia noſtra.Goueanus.l.1.ff.de vulg & pupil.

Hæres proprie eſt ſucceſſor in vniuerſum ius, quod defunctus habuit,l.hæreditas.ff.de reg.iur. Idq; ſiue ex teſtamento,ſiue ab inteſtaeo veniat ſucceſſor, eſt proeul dubio accipiendum, vt annotauit Brechæus in l.nihil in tit.de verb.& ret.ſign.

Hæres igitur in omne ius mortui, non tantùm ſingularum rerum dominium ſuccedit, cum & ea quæ in nominibus ſunt, ad heredem tranſeant,paſſim.ff.de acq.hered.Prat.

Hæres in iure feud proprie filius intelligitur. Itaque ſine herede deceſſiſſe dicitur,qui ſine filio deceſſit,li.1.tit.13.& lib. 2. tit 34.Prat.

Hæres omnino ab adita hereditate intra annum & legata ſoluere,& à teſtatore relicta pro cuiuſque rei natura præſtare debet. Alioquin ſi poſt admonitionem iudiciario decreto factam culpa heredis annus prætereat, relictis excidet, N.de hær.& Falc.Prat.

Hæres ſingulariter nominatus extenditur etiam ad poſtea natos,l.tale.§.vlt.de pact Prat.

Hæres anomalus, ſiue ſucceſſor, is dicitur qui inuenitur ſine certa qualitate. Zaſ.in intellect.citat gl.in verbo, ſucceſſor.§. pen.Inſt.de eo,cui libert.cauſ.Spieg Prat.

Hæres ab inteſtato eſt, qui ſuccedit in ius defuncti ſine omni teſtamento.Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.defer.

Hæres ex aſſe. Vide As.

Hæres certus.Lege certus heres.

Hæres damnas eſto.Lege Damnas.

Hæres Legatarius.Lege Legatarius.

Hæres præcipiens, *dem etwas vor andern verſchafft iſt.* dicitur apud Papin.in l.pecuniæ ſortem, & l.cùm vnus,ſequ.ff.de alimen.legat.Spieg.

Hæres ſubſtitutus vocatur ſecundus vel tertius, & ita deinceps totus vocatur,quoto eſt adiectus gradu,&c.Connan.lib. 10.c.7.n.1.

Hæres teſtamentarius, ex ſe notus.Spieg.

Hæres ſi quis ex parte dimidia inſtitutus ſit, nec prætęrea quiſquam alius, ipſe ex aſſe heres inſtitutus eſſe videtur,leg, ſi quis ita,ff.de hæred.inſtit.Prat.

Hæres laudandus eſt magis, quàm accuſandus, qui reliquias teſtatoris non in mare ſecundum ipſius voluntatem abiecit, ſed memor humanæ conditionis,ſepulturæ tradidit,l.penult. Di.de condit.inſtit.Prat.

Hæres eius, qui Titio heres fuit, Titio quoque heres videtur eſſe, nec poteſt Titij omittere hereditatem, l.ſi quis filiusf.in fin.de acq.here.Prat.

Hæres volens vti beneficio legis Fal. debet inuentarium conficere in præſentia tabellionis,teſtium,creditorum(ſi æs alienum metuit)& legatariorum, Nou.de hæred.& Falci.§.ſancimus igitur,& §.ſeq.Prat.

Hæresis nomen Græcum,venit ab eligendo. Vocarunt autem ſic illi philoſophorum ſectas, quod vnuſquiſque ſibi aliquod genus diſciplinæ ac ſectæ proprium elegit, cui ſeſe addixit, tanquam ſuo iudicio maximè probabili commodóque. Vſitatiſſime ſanè tunc variæ factiones philoſophorum, hæreſes à Græcis & Latinis ſectæ,citraque omnem contumeliam nominabantur.Vtitur hac voce Græca etiam Cic.in Parad.Non enim fuit veteribus hoc nomen odioſum,ſicut nec ſecta Latinum. Quinetiam in ſacris literis pro indifferenti accipitur. Actor.15.Surrexerunt quidam ex hæreſi Phariſæorum.Et Act. 6.Colui Deum ſecundùm exactiſſimam hæreſin, aut ſectam noſtræ religionis. Actor.24. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta viam quam vocāt hæreſin,colo patrium Deum.Act. 8. Iſti ſectę ſcimus omnes reſiſtere. Reperitur tamen,vbi et in peſſimam partem accipiatur.Tit.3. Hæreticum hominē poſt vnam & alteram admonitionem deuita.1 Cor.11. Oportet etiam hæreſes inter vos eſſe.Gal.5.opera carnis ſunt hęreſes inuidiæ,cædes.2.Pet.2.Inducent exitiales hæreſes. Tra[…] tem ideo vox iſta in odioſam ſignificationem, quia hæreſes ſunt reuera humano arbitrio electæ opiniones, ac viæ ſal[…] non Dei voluntate,auctoritate,ac verbo conſtitutæ,& humano generi propoſitæ, quales ſunt etiamnum omnes ἐθελο-σκειαι;aut electitij cultus Turcarum & olim Ethnicorum

Hæresis autem ducta ἀπὸ τοῦ αἱρέομαι, i. eligo. Inde Hæretici cenſentur ij, qui à fide Chriſti catholica diſcrepant,& aliam ſectam eligunt. Ac horum hæreticorum quidam maiores[…] cuntur,qui nominatam hæreſim prædicant,vt Manichæi[…] riani, Eutychiani,Samaritani,Ophitæ,Donatiſtæ, Priſcillianiſtæ:quorum omnium in decretis ſectæ atque origines re[…]runtur: Alij vero minores appellantur,qui hęreſin innominatam defendunt.Droſæus in methodo Iuris.

Hæreticos libros ſcribentis pœna eſt amputatio manus.Iuſtin.Nou.42 Sicut & exactoris non ex legis præſcripto […]cham conficientis,vt idem Iuſt.Nou.17.Cuiac.obſ.li 7 c.

Hæreticvs eſt(definitore B.Aug.l.b.de vtilitate cred.c.[…] ticus 24 qu.3.) qui alicuius temporalis commodi & maxime vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia, falſas vel nouas opiniones gignit vel ſequitur. Ille autem qui huiuſmodi hominibus credit,imagine quadam veritatis illuſus eſt. Hæreticorum ſectas varias renenſet Iſid.li.8.Etym.c.5.c.quidam autem 24 q.3.Prat.

H E.

Hebdomas,Gręcis ſpatium dierum ſeptem,vocitatur ſeptenarium,Latini ſeptimanam vt vulgus appellāt. Hebdomas e[…]admodum enneas dicitur, quæ ſpatium 9. dierum conti[…] Cenſor.in lib.de die natali clare demonſtrat, quæ ſit hebdomas & enneas pariter: eius verba ſunt hæc: Medium vero ex vtroque permixtum ann.3.& 60. quem hebdomades 8.vel 7. enneades conficiunt.Decem hebdomades ſunt,quibus vitam humanam conſtare dicant. In 1.hebdomade dentes homi[…] cadere,in 2.pubem apparere,in 3.barbam naſci, in 4 vire[…] 5.maturitatem ad ſtirpem relinquendam, in 6. cupiditatis tentari, in 7. prudentiam linguamque conſummari, in 8 i[…]dem manere,in 10.hominem fieri morti maturum. Io. B[…] in comment in epiſt.Sidon.Apollin.ad Vincent.lib.2.

Hepaticvs, qui hepatis morbo laborat, is inter morbo[…] cenſetur,l,qui clauum,ff.de ædil ed.&.Spieg.Prat.

Herbarivs,peritus herbarum,radiſcea.

Herbvlæ, quæ ligni appellatione continentur apud Vlp.in l. ligni,§ lignorum de legat.3. Extat & apud Cic.lib.de natura Deor 2.Spieg.

Heraclianvs hoſtis publicus iudicatur ab Imp. Hon. Theo. in l.21. de pœnis, in C. Theod. quod illi, Honorati[…] prouincialibus Africæ, in qua Heraclianus agebat, reſcrip[…] ſuo denuntiant.Briſſ.

Hercisco,is,eſt diuido:nam hercium eſt diuiſio. Cic.1.de or. Qui quibus verbis hercium fieri oporteat, neſcit. Idem h[…]ciſcundæ fam. cauſam agere non poſſit. Apul.lib.9.de aſin: Neque herciſcundæ famil &c. lib.10. ff. tit.de famil.herc[…] Nebriſſ.

Hercvlis nomen cur nothis conueniat,oſtendit Alciat.c[…] lib.4.parerg.

Here, Accurſ.in l.1.ſi cert pet. pro herile aduerbialiter expri[…] poſſe tradit nimis barbarè inepteque. Nam, quod Alci[…] quoque in eadem l.annotatum, bene,eſt, inſtar nominis l[…]bet,vt apud Terent.ponitur.Eamque receptionem probat [...]ctionem, tametſi ff.Floren. E re,id eſt,ex vtilitate, vel ex p[…] ſenti materia legitur.Spieg.

Heremitæ, ἀπὸ τοῦ ἐρήμου, qui deſertis locis ſeruiendi D[…] cauſa inhabitant,diciturque religioſa perſona:gloſſa & D[…] in l.2.ff.de in ius voc.gloſ.& D.in c.qui vere,16.q.1.Prat.

Heremodicivm eſt,ſiue quis apud priorem iudicē, ſiue apud iudicem appellationis inchoatam cauſam deſerat. Cuiac.i[…] expoſit.Iuſtinianeæ Nouel.49 de appel.&c.poſt prin.

Herennivs Modeſtinus, nō contemnendę auctoritatis ICt[…] vt appellatur à Gordiano in l 5.C.ad exhibendum. Eius ſ[…]tentia reprobatur à Iuſtinian.in l.36.§.illud,C.de inoff.teſt[…] De huius libris,quos ſcripſerit, vide Briſſ.

Heri ſeruus, hodie liber,vicē habere prouerbij volūt interpretes in eo liberto, qui aduerſus patronū arrogātius & inſolentius ſe gerit Vlpia.in l.7.§ 2.ff.de iniur. Nec.n.ferre prętor debet fieri ſeruū,hodie l berū conquerentē.Sic Cedrenus, χθὲς […] λος,σήμερον[…],σήμερον τύραννος.Eadem loquendi figura vſus A[…]ſtophanes,cùm ait:Ο νῦν μὲν οὐδεὶς αὔριον δὲ […] μέγας. Et […] uel.137.χθὲς ἱερόσυλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς χθὲς […] ἅγιοι […] μυσταγωγοὶ σήμερον. Itaque Hieronymus ad Oceanum: Heri inquit, catechumenus, hodie Pontifex: heri in amphith[…]

tro, hodie in eccleſia: veſpere in circo: mane in altari: dudum fautor hiſtrionum, nunc virgiuum conſecrator. Prat.

Eribannum eſt citatio ad delictum: eo nomine ſignificatur pœna non obtemperantis edicto Prat. Vide ſupra Bannum.

Erilis, domini filius à ſeruis in Comœdiis frequenter appellatur. Spieg.

Erislitium, pœna deſertæ ſiue dettectatæ militiæ, leg. Franc. lib. 4. c. 72. Quicunque abſque licentia vel permiſſione principis de hoſte reuerſus fuerit (quod factum Franci & Alemanni Heriſlitz dicunt) volumus, vt antiqua conſtitutio, i. capitalis ſententia erga illum cuſtodiatur. Item in c. Caroli & in Lombardia l. 1. tit. 15. Si quis dimiſſo exercitu abſque licentia Regis domum reuertatur, & quod nos Theudiſca lingua dicimus, Heriſlitz fecerit. Item ex ea die ſit bannum reſciſſum, quod Theudiſca lingua Heriſlitz. i. armorum depoſitio vocatur: vbi depoſitio pro deſertio poſitum videtur. B. tamen Rhenanus German. lib 3. Deſeruiſſe, inquit, exercitum inter capitalia numerabatur. Id flagitiū Franci vocant Heriſchlitz, quaſi dicant exercitus ſciſſionem. Alias Hoſtenditiæ vocantur. Prat.

Ermaa ſiue adeſpota Græc. ſunt res, quas vulgariter eſpauas nominamus, quæ dominum & aſſertorem nullum habent. Connan. lib 3. c. 4 n. 6.

Erma, ſumitur pro lapide, marmore, ſtatua inſenſili. Et Hermes nuncupatæ ſunt ſtatuæ, quæ dimidiatim ad vſq; oſphyn effigiabantur, cæterùm fuſior & inuulgatior vox effecta eſt, vt pro integris etiam ab fidei receptæ ſcriptoribus ponatur. Luciano Hermoglyphos pro marmorio dicitur & ſtatuario. Suidas autumat, quod plurimum Mercurij ſtatuæ delineaſētur inde nomen adeptas. Hermei quadtimarmorei & ſtatuis accommodi Ciceroni vocati in epiſtolis ad Atticum. Appianus in Libyco ſimiliter Hermes intellexit. Satyrus poëta: Truncóque ſimillimus hermæ. Inde trahitur Hermopolium officina, vbi officinatores ſtatuarum habitant. Galeotus Cic. adfert in medium hæc prodentem de ſepulchris Nec hermaſos, quos vocant, licebat imponi. Inſolens vox, & adulterina tollenda, ſcribendúmque hermas eos pro vitilib. ſtatuis quæ ad propagandam defuncti memoriam ſepulchris erigebātur. De quibus hæc quoque M. Tullius lib. ad Attic. 6. Hermæ tui pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc admodum delectant. Solitas Mineruę Mercurijq; coniunctas ſtatuas gymnaſiis dicari, quas hermathenas Tullius indicat his: quod ad me de hermathena ſcribis, mihi gratum eſt, ornamentum Academiæ proprium meæ, quod & hermes commune omnium & Minerua ſingulare inſigne eius gymnaſij. Alibi: Et poſita ita belle eſt, vt totum gymnaſium ἑρμαθῶν eſſe videatur. Io. Bapt. in comment. epiſt. Sid. Apollinar ad Apollinar filium ſuum lib 4.

Hermaphroditus, Gręcis Androgynus vtriuſq; ſexus homo. vide Paul. in l. repetundar. 15 ff de reſt. b. Vlp. in l. quæritur, 10. ff. de ſtat. hom. & in l. 6 ff. de lib. & poſth. Plin. li. 11. c. 49. Tertul. lib. aduerſ. Valent. I. Firmic. li. 3. Matheſ. c. 6. Eo habitu natum Fauorinus Philoſophus fertur fuiſſe. Philoſt. lib 1 de vita Sophiſtarum Proprie autem Mercurij & Veneris filius fuit: de quo ſic Auſon.

Mercurio genitore ſatus, genitore Cythera.

Nominis vt mixti ſic corporis Hermaphroditus

Concretus ſexu, ſed non perfectus vtroque. Prat. ex Briſſ.

Hermogeniani equi in l. vnic. C. de grege dom. ab agitatore ſic dicti, vt vult Alc. ex Græco interprete, vel quaſi Hermogeni, i. ſub Mercurio geniti. Prat.

Hermogenianus. Qui à nobis Hermogenianus, à Lampridio in Alexandro appellatur Hermogenes, & in Papiniani diſcipulorum numerum refertur: is epitomatum iuris ſex libros ſcripſit, quos ſine vllo auctore quidā Saluij Iuliani librorum epitomas eſſe comminiſcuntur. Verum enim licet Hermogenianus, profeſſus fuerit ſecutum ordinem edicti perpetui, ordinati ſcilicet à Saluio Iuliano l. 2. ff. de ſtatu homin. quod Iuſtinianus etiam noſter profitetur, non tamē recte inde colligas, cum Iuliani Digeſtorum epitomas confeciſſe. Scripſit etiam Hermogenianus fideicommiſſorum libros, niſi mendoſa eſt inſcriptio l. quam quod, ff. ad Trebel. quod facile adducor vt credam: Nam poſſint quidem hæc legis verba Hermogeniani eſſe aliquo ex ἐπιτομῶν libro. At quæ ſequuntur, Vlpiani ſunt ex lib. 4 fideicommiſſorum, ex quo & præcedentes & ſequentes leges complures deſumptæ ſunt, atque ita eam legem in duas eſſe diuidendam & ſcimus & affirmamus, Cuiac. obſeru lib. 11. c 27.

Herones, in l. 31. med. locat. id eſt, centones: alij tamen aliter legunt, v. Cuiac. 7. obſ. 39. Gothef. not. ad d. l. 31. in verb. heronibus.

Herus familiare Comicis vocabulum, ab Vlpian. expoſitum, cum inquit: Legis autem Aquiliæ actio hero competit, hoc eſt, domino, l. item Mela ſcribit, §. pen. Spieg.

Hesychastæ qui ſint, vide Nou. 5. c. 3. ante fin.

Heteroplon, lege Amphoteroplon.

Hetruria Italiæ prouincia eſt, ad alteram ripam Tiberis, cū Roma in altera ſit, Plinio teſte. Huius populi cęteri omnibus obſeruantiores erant ſyderum, & quid quæque prodigia vel portenta ſignificarent, interpretari diligenter ſolebāt. Proinde Aruſpices ex illis peritiſſimi reputabantur, h. e. qui aues ſeu victimas in ara diligenter inſpicientes, vaticinari ſolebant, & futura prædicere, à quibus Romani fatidiſci diſcere ſolebant.

Hetrusa, prodigia, portenta ad Hetruſcos & aruſpices, ſi Senatus iuſſerit, deferunto, ait lex 12. tab. vide in hunc locum, quę docte annotauit Oldend. c. 6. tit. 1.

Heuretra, εὕρετρα: præmia data iis, qui alienum quid iacens inuenerunt fortuito & domino reſtituere cupiunt. vide Cuia. 11. obſer. 18. item præmia ob indicium furis, Goth. ad l. 43. § 9. de furt.

Hexeris, Hexerim Liu. lib. 29. intelligit ſex ordinum nauem: eſtque eius crebra mentio apud eundem, vt & lib. 37. Vide Bayſium de re nauali.

H I.

Hiacinthus, & flos eſt & gemma. Huius ſit mentio in l. vnic. C. Non lic. in fren. eq. lib. 11. in ea fulgor violaceus dilutus eſt, auctor Plinius. Prat.

Hiberno aduerbialiter ponitur in l. vlt. §. pen. ff. quæ in fraud. cred. pro hyberno tempore. In hybernis eſſe pecora, l. 67. ff. de legat. 3.

Hic, hæc, hoc, & quando demonſtrent, & quem alium ſenſum pariant. Bart. explicat in l. 1. de oper nou. nunc. & in l. conſt. C. & in l. Mæuius, § duobus. de leg 2. & in l. huiuſmodi de verb. oblig. & copioſius in l. 1. §. huius ſtudij, ff de iuſt & iur. Spieg.

Hierapolis nomen eſt complurium ciuitatum: alia namque eſt in Aſia proprie dicta, alia in Creta, alia in Thentiania, alia in Syria. Vnde Hierapolitani ſunt appellati, de quibus Iuriſconſ. in l. 1. §. idem Labeo, ff. de aqua cotid. vbi legitur, apud Hierapolitanos fieri aquis calidis irrigationem. Item de pœnis, l. crimen, &c Nebriſſ.

Hierarchiam orthodoxi Doctores interpretantur, ſacrum illum Principatum, quem Chriſtus inſtituit. Hunc ſchiſmatici & hæretici ab initio ſemper ſibi vendicarunt: vnde toties legimus Chriſti Eccleſiam per ſchiſmata & hæreſe, eſſe exagitatam. Spieg.

Hieroglyphicæ literæ factæ Quo nomine dictæ ſunt Ægyptiæ, quę notis volucrum, ferarum, aliarumq; rerum prænotatæ erant: de quibus extat elegans opuſculum Ori Apollinis Niliaci. Modeſtino in l. inter eos. Ex quib. cauſ maior. Notis ſcribere, eſt compendioſo ſcribendi genere excipiendo vti. Eos qui notis ſcribunt acta Præſidum Reipub. cauſa non abeſſe, certum eſt. Spieg. Vide Petrum Crinitum de honeſta diſciplin. li 7. c. 2.

Hieronicæ dicebantur, qui in ſacris certaminibus viciſſent Donel. de pignor.

Hierophantæ ſunt, qui in ſecretiora cuiuſcunque religionis myſteria tractant, colenda exhibent, cæteroſque myſteriis initiant. de quib. vberius Poſtellus de magiſt. Ath. c. 20. Pet. Crinit. lib. 9. de honeſta diſc. c. 10.

Hierophylax, ſacrorum cuſtos. ἱερὸς enim eſt ſacer, & φύλαξ, cuſtos: Latinè Æditũus vel Æditimus: Scæuol. in l annua, 20. §. 1. de ann. legat. quamuis ibid. quidam pro hierophylaci, legant hyerophylaco.

Hierosiarchus is dicitur, qui præpoſitus rebus ſacris fuiſſet quaſi Princeps ſacrorum, ἀπὸ τῶ ἱερῶ, quod eſt ſacrum: ἐ ἀρχῶ, princeps: quaſi rerum & ſacerdotij caput. Pontificis Maximi proprium eſſe conuenit. Alexander pro Hierophylace, in iam citata l. Hieroſiarcham legit, Gen. Dier. li. 5. c. 17. Spieg.

Hilaria. Turnebus hilaria putat fuiſſe matris Deûm ferias, quæ principio veris celebrabantur maxima populi lætitia, & nobiliſſima pompa, quo vis è populo inſignia cuiuſq; dignitatis mentiente atque ſimulante liberè & impunè, vt internoſci magiſtratus à ſimulatore plerunque non poſſet, vt ab Herodiano in Commodo deſcribitur, ſed quia in eo tamen Hilariorum nomen deſideratur, quod ille non appellauit, ſuo ex alio ſcriptore titulo reddendum eſt. Maximus igitur D. Dionyſij interpres de Hilaribus ita ſcribit: ἑορτή τινες ἡμέραι τῆς εἰδωλολατρείας, ἃς ἱλαρίας ἐκάλουν, ἢ αἱ μὲν ἦσαν ἴδιαι καὶ ἱλάριοι, ὡς ὅταν τις γήμῃ ἢ υἱὸν σχῇ. αἱ δὲ κοιναὶ καὶ δημόσιαι ἱλαρίας ἐκαλοῦντο, ὡς ὅταν βασιλεὺς ἀναγορευόμενος τὰς δημοσίας ἱλαρίας παρέχῃ, ὥστε πάντα ἐν ταύταις φορεῖν ἐξῆν, ἀλλὰ καὶ θέας καὶ θυσίας καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν διετέλουν δημόσιαν. καὶ οἱ ποιητῶντες ἐπαινοῦντες ἐθέλοντες, καὶ ἐν εὐωχίαις ἀπαύστοις διῆγον τὰς εὐφροσύνας ἡμέρας τὰς τοιαύτας ἱλαρίας. ἦν δὲ ἱλάρια ἑορτὴ ἐπιχώριος Ῥωμαίων εἰς τιμὴν τῆς μητρὸς τῶν θεῶν αὐτῶν μᾶλλον δὲ δαιμόνων. ὡς φησι δημόφιλος ἐν τῷ περὶ τῶν παρ᾽ ἀρχαίοις θυσιῶν. Turn. adu li. 24. c. 25.

Hilarii Arelatenſis Epiſcopi fit mentio in Nou. Theodoſ. & Valentin. de Epiſcop. ordinand.

Hinc haud rectè ad tempus refertur ab interpretibus, cum aduerbium de loco ſit. Eleganter tamē ponitur pro Ex hac cauſa, iuxta vulgatum illud, Hinc illæ lachrymæ: Sumitur pro Ex hac parte, vt in l. Fulcinius, ff. ex quibus cauſis in poſſ. Spieg.

Hinc inde pro vndecunque circumquaque, vox Canoniſtis familiarior,e.cum tempore,de arbit.e.cum dilecta de reſcrip.& alibi ſæpè.Prat.

Hippagivs.Alciato idem eſt qui armiger:vel potius qui equos agit & educit, ab ἵππος & ἄγω Prat.

Hippagogæ naues: hæ al ter Hippagines vocantur, Polybius ἱππηγὰς vocat. De quo genere nauigij vide Bayſium lib.de re nau & Franc Robortell.lib.1 emend c.2.

Hippocentavrvs eſt equi ſtimulator,de quo Inſtit.de inutil. ſtipul.in princ. Adducitur pro exemplo rei,quæ in rerum natura non eſt,nec eſſe poteſt,l.97.ff.de verb.oblig.Briſſ.Ioann. Bellon.in Etymol.

Hippocomi, ſtabularij ſunt, qui equos curant, ἵππος enim equum ſignificat κομεῖν,autrio,curo. Alciat.in l.quoniam,C.de curſ.publ.li.12.Prat.

Hippodromvs,vbi equi ad curſum incitantur.Vide Poſtellum de magiſt. Athen. lib.12.

Hipponis Iulianus meminit in l. nauis aduerſa tempeſtate,ad legem Rhod. de iactu. nimirum eius quod Hipponium Straboni eſt,locorum colonia : quam,vt & Plin.dicit,à Romanis Vibonem,deinde Valentiam appellatam. Vrbs adhuc extat, ſinúmque efficit Hipponiatem. Sunt item duo Hippones in Aphrica,Straboni,Melæ,Plinio,Ptolomæo ab equitibus Græcis dicti:vt Solinus inquit,ἵππος enim equus eſt Græce. Alter enim eſt in ſinu Hipponenſi citra Carthaginem, Diarrhyton dicitur: quod paluſtri agro ſitus,à fluore:Plinius. Huius Epiſcopus fuit diuus Auguſtinus.Et aliter Hippo regius,vlterius, vlterius à regibus inhabitatus. Albericus Hippones, ait,nomen eſt loci.Spieg.

Hircis,& Coloritis,vocabulis nihilo ſublatis è præfatione Iuſtiniani, ad Pandectas,rametſi ea interpres pro maximè idoneis enarrauit:germana nobis teſtituit Politianus.Spieg.

Hircvs,fœtor eſt alarum,quem Plinius alarum grauεolentiam appellat,& aliquando virus eſt alarum.

Hircosvs is eſt, cuius os ex fœda & deteſtabili libidine olet, Martialis lib 12

Hi coſo premit oſculo.

Et Plautus in Mercatore:

Iam plenus ætatu animáque fœtida ſenex hircoſus.

Vlpian.in l.qui clauum ff de ædil.edict. Is cui os oleat an ſanus ſit,quæſitum eſt.Trebatius ait,non eſſe morboſum os ali cui olere, veluti hircoſum,ſtrabonem. Hoc.n.ex illuuie oris accidere. Sunt qui eo in loco pro hircoſum, lucroſum legi velint, ſed ex ſola voracitate oris grauis odor non gignitur: quam etiam in leone Ariſtoteles non ex voracitate manare, ſed ἐκ τῶν ἰῶν Budæus hunc locum aliter explicare conatur, ſed perperam.Prat.

Hircosi dicuntur, qui oculos tranſuerſos habent, hoc ex viſu in naturam propenſo.Vnde eſt illud Virgilij Ecloga 3.

Nouimus & qui te tranſuerſa tuentibus hircis.

Alij,inquit Seruius,legunt hirquis, hi ſunt oculorum anguli, vt ait Suet. in vitiis corporalibus, ſed Forcatulus vulgari litteræ applaudendum cenſet.nam & tragicè aſpicere virium eſt, τραγικῶς βλέπειν, meminit Eraſm.Chilia.11. refértque ad factum tragœdiæ : alij non malè ad hircinum aſpectum etiam, quia τράγος,hircus eſt.Forc.Necyom.dial.88 n.5.

Hirenarcha,non habet Grecè adſpiratione Vide Irenarcha.

Hirrire idem eſt quod ringere teſte Pompeio , quod genus vocis eſt canis rabioſæ. Ab hirrite hirritus, hoc eſt,ſtomacho canino rabieque vehementi ſuccenſus. Si enim ſcribere malim eo Plautino verſu : Ego iſthæc feci verba vi tua hirrita. Io.Bapt.in comment. epiſt.Sidon. Apollin.ad Papam.Migecium li 7.

Hirqvitallire & Hirquitallos veteres dixiſſe Pompeius teſte ..., & appellantur hirquitalli ab hircino odore fœculento & aliis ..., quippe qui ſub axillarum lacunoſo ſpecu & flexili ciuitate fœculentia illibetali proueniat, vnde Catullus, Valle ſub alarum trux habitare caper. Ouidius. Nec tenet nares vir que paterque gregis. Vt Theodorus commodius verterit in Latinum τραγίζειν.Ariſtotelicam vocem hirquitallire, quam capite Ioann.Bapt.in comment.epiſt. Sidon Apollin.ad Vincentium lib.(

Hispania alia eſt Transfretana, alia Tingitana,Gothof.ad l. 12.§ 1 C.de offic.præfect.prætor.Afric.

Hispaniæ fit mentio in l.6; § vlt.ff ad l.Falc. & in l.34 §.1.ff. de ſtatulib. Hiſpani ſanguinis equi,l.1.de equis curulib. in C. Theod.

Hysterologia,h.e conuerſo ordine quandoque Iuriſconſ.vtitur,vt cùm prius determinat ſecundam quæſtionem, quam primam,l.3.§ Labeo.de incend.Dicitur etiam. Hyſteron proteron ex Alc.& Sieg

Historia,propriè eſt earum rerum, quib.gerendis interfuerit is qui eas narrat.Vnde nomen habet ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν,quod eſt videre. Tradunt noſtri libros & ſcripturas in publicam cuſtodiam,rerum geſtarum gratia , repoſitos integram fidè habere l.cenſus,ff. de probat. In hoc autem non autem redigi ad ſemiplenam probationem. Videndi doctores, qui in l.1 ... bus creditis ſcribunt,quid ſentiendum ſit de vetuſtis C... eis,& libris.Spieg. Ideo autem hiſtorias rerum geſta... initio mundi Deus Optim.Max.deſcribi voluit, vt ex ... tandem omnium ſæculorum ob oculos nobis formam ... neret,ſecundùm quam delabeſcente Reipu. ſtatu felic... parando deliberatemus Prat.

Histriones ſunt, qui perſonā agunt in fabulis. Dicti, ... dam volunt,ab Hiſtro flumine:quemadmodum & Dac... Dacij, à Daco fluuio quia vere ſerui erant, qui hiſtrio... faciebant. Quidam autem ab Hetruria Hiſtriones dict... lunt:vbi cum Ludiones, primùm vocarentur,quia Thu... cabulo Hiſter Ludio vocatur , ideò hiſtriones appellari ſunt. Neceſſe autem erat, hiſtriones perditiſſimis fuiſſe ... bus,& deploratæ nequitiæ : cùm in ea ciuitate,puta Ro... pro ciuibus non haberentur : cuius erant tam multa ... hominum flagitioſorum & facinoroſorum ciues. Itaqu... mirum eſt illos fuiſſe notatos infamia,l.1.& 2. ff. de hi... notantur infam. Spieg.

Histrionvm meminère Impp.in l.4 & 5. C.de ſpecta.& ...

Histrionem balneatorem facere, abuſionis exemplum ... tum ab Vlpiano in l.ſed etſi quid,§.1.ff.de vſufruct.Spie...

H O

Hoc anno. Quid hæc ſibi velit vide l.qui hoc anno,ff.de oblig.& l.1.quod autem,& § item quæſitum.ff de aqua ... Alber.

Hoc eſt,pro id eſt,in l cùm hi,§.ſi prætor ff.de tranſact.

Hoc mihi probatur.Ciceronianum eſſe Budæus obſeruaui...

Hoc ſimilitudinis nota,l qui legatorum. §.ſi filium. ff.pro ...

Hoc,hoc modo,l qui ſe unum,ff de interrog.act.

Hoc amplius,locutio eſt,ea etiam quæ ſuperius dicta ſunt, ... plectens,vt docet ex Pompo in l.54 ff.de leg 3 Si pure ... tibi legauero , deinde ſcripſero ita , Hoc amplius ſi na... Aſia venerit,hæres meus ei fundum dato : verius eſt,eo ... Amplius ſuperiora repeti Quod quidem ita eſt:ſed con... onem ad ſuperiora referri exempla ſubiecta non probant ... tom.

Hoc pro Huc (quod veteribus in vſu fuiſſe Seruius in 8. Æ... notat)legimus in l 6.ff.de vſu & habitat.Briſſ.in pareg.

Hoc prætextu , in l.apud eum , ff.ſi tut.vel cur. pro obtentu ... colore,Spieg.

Hodie,pro quouis tempore huius diei : nec differt , nec ... tionem inducit, ſed præſens tempus reſpicit. l.l.ber ... 1.de verb.obl.l.prætor, §.præterea, de iniur. Sic hodie & ... opponuntur in l.7 §.prætor, ff.de muneribus. Nec.n differ... actionis cauſa dies incerta: adiectus eſſe videtur, ſed ... gnificat , quod hoc tempore, hac tempeſtate, & nunc, ... præſens tempus nullā capiens dilationem,l hodie,ff de p... Sed quoduis potius huius diei tempus notans,l præter... terea,ff.de iureiurand. Cicero pro hodie,ſi ... diem hodiern... dixit,vt Græci dicunt,τὴν σήμερον ἡμέραν Canonica dec... hodiernum diem,donec ſæculum durat,intelligunt, 11. q... 2 nolite Spieg.

Hodie non tetro.Vlp in l.furti ff de his qui not.infam.Quis ſi iniuſta appellatio eius viſa ſit.hodie notari puto non ... tro Spieg.

Hodie, i.poſt eam legem Siue Conſ l.ſi hæres, ff ad SC.Trebell. l.1.§ hodie,ff ſi cu... plus,quàm per l Falc ... igitur ... gnificatiua eſt,vi ... Brillon.l.1.ſelect.antiq Prat. Adde ... iac.obſer.l 8.c.5.

Hodiernvs.Vide Modernus.

Holoberæ,ſeu holouere veſtes in l.4.C.de veſtib.holobe... 11. Sic.n.legendum Tur aduerſ.li.1.c.17. Cuia.ad illum C... cum , & Zonaras & Balſamon docuerunt in 12. can. C... Gang ſunt veſtes totæ ſericeæ Serica.n.veteres dixère ... Hinc Zonaras & Balſamon βλαττία interpretantur ... ... Prat.Quidam legunt

Holobrizæ veſtes, quæ totæ ſunt ex obrizo : quod aurum ... riſſimum , & quantumuis coctum non deminuitur, Alc.act. de veſtib. holober. Adde Turneb.aduerſ.4.c.18 & Tiraq... connub.gl.1.part.1.

Holographvm , apud Feſtum appellatur teſtamentum ... tum manu teſtatoris ſcriptam,Corraſ.1.Miſcel.18 n.5 Prat

Holophanta, eadem forma dictum qua ſycophanta: nam ... hic propriè is dicebatur , qui ob ficus calumniam faceret ... ille,qui ob omnia homines deferret. Poſtea holophanta ... omni in re impoſtore,vel(vt Feſt ...)pro eo,qui omnia ... titur Alij Halaphanta legunt , alij Halopanta leui coni... moti,cùm ea etiam in Holophanta ſit.Prat.

Holoserica veſtis l. 1. de expenſ. ludor. in C.Theod. ... ſerica Vopiſcus in Tacito Holoſericam veſtem viris omn... interdixit Eódémque ſenſu accipe Holoſerica veſtimenta ... Cod.de veſtib.l.11. Βλαττὰς enim & ſerica idem valere con... B.iſſ

Holvs pro olus contra receptam ſcribendi conſuetudine ... ſpiratur in l.1. de vſu & hab.

Hol-

…AGIVM ab ὁμόω Græco verbo deſcendit, id eſt, iuro, quia cliſres, ſiue vt dicam, vaſalli iurant præſtare domino ſiue patreoſex, tutum, honeſtum, vtile, incolume, facile, poſſibile, c. …ic. de form. fidel Forcat, Necyomantiæ dial. 8 n. 5.

…GII ſiue hominij nexus (vocabula ſunt feudiſtarum) quo di…t à iuramento, vt iidem vocant, fidelitatis, not. in c. ex diligenti. De Simonia. &c. Nimis de iureiur. Spec. de feud. §. Nic de Homag. Spieg. & Old.

…GIVM eſt idem quod fidelitas, tamen Spec. eod. tit. in li. de feud ponit illam differentiam, quod Homagium eſt de his, q… ad temporalia pertinent: & ideo pro ſpiritualibus indigum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, vt qu… Homagium facere compellatur. Lucius Pontifex de reg. iu… Fidelitas tamen pro ſpiritualibus præſtatur, quia prælati b… præſtant fidelitatem, vt in c. antiqua de priuilegiis, vel ſi… poteſt deſcribi: Homagium eſt quædam aſtrictio ſeruituti… liberi hominis facta domino per pactionem, vel petitione, ſiue ſtipulationme, promittente libero homine, domino ſu… fidelitatem, & conſtituente ſe hominem vel vaſallum lu…n. Et ſic aliquib. partib. hoc modo ille, qui facit homagium coram domino ſuo flectit genua ſua tenendo manus ſu… coniunctas ſimpliciter inter manus domini, iuſiurandum d… fidelitate præſtans, & mutuo ſe in ſignum fidelitatis oſculatur. Cuius forma ponitur in lib. feud. de nou. ſi for. c. Eſt & al… poſt rubr. illam, de for. fidelitatis. Ad idem facit de iureiu. c. go enim, & 63. diſtin. Cum duo. Et Hoſtien. ponit eam in ſi… de feu. §. Quid ſit fidelitas, & qualiter ſit facienda. Ex di… Homagium deſcribi poteſt ſecundum formam. Eſt quando aliquis flexis genibus, iunctis manib. in manus domini p…tis aliquid promittit; quod pro ſpiritualibus fieri non deb… de quo vide cap. veniens, de ſimon. ca ex diligenti de exc… prælat. c. graue, de re iud. c. fin. ex Spieg & Old.

…AGIVM ſeu Hominium (vox. n. communior eſt) veneratio e… ſi vim verbi proprie ſtricteque conſiderabimus) quam vaſ…us patrono propter beneficium acceptum tribuit, cum ſe e… homine hominem, id eſt clientem ipſius, fore profitetur: q… veneratio plane ſeruilis fuit: Itaque quod in lib. feud. 2. t. 5. ſic concipitur Ego iuro quod ero fidelis ei, vt vaſallus d…nino. Apud Aimonium lib. 5. c 24. ita concipitur: Ego Hir…nous à modo & deinceps domino ſeniori meo Carolo Regi fidelis & obediens ero, ſicut homo ſuo ſeniori. Admo…idi autem ſumus hominium plerunque generaliter accipi … fœdere: treſq; ipſius ſpecies conſtitui: Obſequiale, Feudal… & Sociale. Obſequiale eſt veneratio cum promiſſione ob… uij & operæ militaris: Feudale eſt veneratio cum promiſſione fidelis & grati animi ob beneficium acceptum, ſine vl…s operæ obligatione: cuiuſmodi pleraq; ſunt quæ Franco… liæ morib. præſtantur. Sociale vero non veneratio eſt, ſed …dus, quo quis ſe alterius beneuolentiam comiter obſeruan…um promittit. Itaque improprie & abuſiue hominium appellatur: cum is qui neceſſitudinem illam contrahit, non ſe… minem clientem, ſed amicum ſimpliciter fore profiteatur. … quibus intelligi poteſt, primùm duas illa ſuperiores ſpe…s commodius ita nominari poſſe, vt aliud dicatur militare, …oniam operæ militaris obligationem continet: Aliud pri…tum, quoniam à cuiuſuis ordinis & conditionis hominibus …æſtatur. tertiam autem illam hominij ſpeciem: iuſiurandum …cemus eſſe fidelitatis, quod ſine hominio ſit. Horum hæc …nt exempla: Radeuicus lib. 2. in cap. Adriani Papæ, de con…ordia inter ipſum & Imp. Frider. primum. Epiſcopus Italiæ …iquit, ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere …ebere domino Imp. id eſt, ſine perſonarũ ſubiectione. Sigeb. … Chron. ann. 176. Rex Scotiæ pacificatus eſt cum rege An…liæ, hoc modo: Facit homagiũ ei de omni terra ſua. Et mox; … conceſſit ei, vt omnes Epiſcopi & Abbates hoc idem face…nt. Epiſcopi vero & Abbates homagium non fecerunt, ſed …ramento ſe conſtrinxerunt hoc obſeruaturos &c. Hominij …utem vel iuſiurandi fidelitatis formulam habes quidem lib. …eud. 2. tit. 5. ſed ita ſtolide atq; barbarice à feudiſtis concepta …ſt, vt eius lectores pudeat. Iurat e. vaſallus ſe domino ita fi…elẽ fore, vt vaſalli ſuis dominis eſſe ſolent. Quid igitur ſi iu…a clientelæ vaſallus ignoret? quæ tam multa ſunt, vt amplius …o. admittendi feudi cauſæ numerentur. Itaq. quam Carolus Magnus imperio ſuo ſubiectis formulam impoſuit, vide li. …Fran. legis 4 tit. 46. Item aliam Imp. Frid. I. quam Italiæ ciuitatibus, cũ Romam infeſtis ſignis proficiſceretur, præſcripſit. Nota autem hæc erat hominij, vt dextras tantum in fœderib. …ungerent: plerumque etiam vt dextris auerſis oſculum præ…berent: interdum vt ambas manus vinctas patrono cõtrectã…as præberent, ſupplicium & dedititiorum more, qui velatas manus porrigebant, ex Hot c. 24. diſp. feud. Sunt qui triplici illi diuiſioni quartum aliquod hominium vadicum addant: cum quis patrono, ab hoſtib. capto tenetur ſe vadem & obſidem ipſius præſtare: velut (inquit Buteletius) cum rege Iohanne ab Anglis capto, Barones Franciæ complures coacti ſunt vades ſe pro eo præbere, Cic. tamen Phi. 12. Quod ſi in bello (inquit) dari vicarij ſolerent, libenter me, vt Dominus Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. Verum autem propriumque feudum eſt, cuius cauſa fidelitas iuratur, & militaris opera obligatur, vt idem Hot obſeruauit in tract. de verb. feu. Addam autem ex Spec. de homagio quædam, etſi ad feudum referri poſſint. Ex Prat.

HOMAGIVM eſt multiplex ſecundum Spec. vbi ſupra quoddam eſt ligium, quoddam eſt non ligium, quoddam edictale, quoddam decretale, &c. Spieg. Old Prat.

HOMAGIVM Decretale eſt, cum hæres hominis mei, qui illo feudo ex conſuetudine poſſet infeudari, & per conſequens in Homagium ſuccedere: debet infrà certum tempus me in dominum agnoſcere, & fidelitatem mihi præſtare, & ego teneor cum ratione talis feudi in hominem recipere: & in recipiendo videor ipſius feudi decernere, propter quod dici poteſt Homagium decretale: ſicut etiam bonorum poſſeſſio decretalis: & quod ius mihi tribuit, ſicut & talis bonorum poſſeſſio l. Si nullus ſit proximior. Et ideo in curia Franciæ ſemper recipiuntur fidelitates & homagia alterius ſaluo iure. Quod autem in Italia & alibi vocatur Vaſallitium, in Francia vocatur Homagium, &c. etiam dicitur homagium, c. Veritatis, de iurei. Differunt tamen, quia homagium eſt, quando iuratur alicui fidelitas, nemine excepto. Sed Vaſallitium ſuperiore excepto, ſcilicet Imperatore. De hoc opt. gl. in verbo, homóque ligius. clem. Paſtoralis de re iud. Vbi etiam dicitur, quod quis non poteſt eſſe ligius duorum, ſed bene ligius vnius, vt Vaſallus alterius, vel vaſallus plurium & ſic homagium dici poteſt hominis ligium; Spieg. Old. Prat.

HOMAGIVM edictale eſt ſicut poſſeſſio bonorum edictalis. Vnde ſecundum Specul. ibid. homagium edictale ſiue hæreditarium eſt, quod quis habet eo ipſo, quod adit hæreditatem hominis mei, perſonam eius repræſentat, & videtur hominis homagium ſubiiſſe, & tale homagium poteſt finiri tempore ſi domino placebit: quia ſi domino non placeret, non finiretur etiamſi vaſallus vellet bonis feudalibus cedere, imo ageret contra ipſum, vt eum in dominum agnoſceret: & hoc ex contumelia ſua, vnde puniri debet, ne inuitus conſequatur immunitatem, quod eſſe non debet. pro quo ff. de neg geſt. l. Sine hæreditaria. Et ideo poſſum eum cogere, vt ſubeat Homagium decretale, & etiam quod plus tribuat ei in effectu, quam edictale. Spieg. Old. Prat.

HOMAGIVM Ligium eſt ſecundum Spec. ibid. quod fit Imp. vel regi nullius alterius fidelitate ſalua. Illud autem, quod fit aliis non dicitur ligium, quia fit vel iteratur ſalua imperatoria vel regia fidelitate. Multi enim putant homagium ligium eſſe, quando vaſallus mittit manus ſuas inter manus domini & ſibi homagium facit, & fidelitatem promittit, & ab eo ad oſculum recipitur, quod non eſt verum: vt etiam ibid. dicit. Spec. Sed vt ipſe dicit: tunc alij ponunt, quod duplex eſt homagiũ. Homagium ligium, in quo nullus recipitur, quantum ad verba, ſed quantum ad mentem. Et aliqui, qui ſupremam & generalem habent authoritatem & iuriſdictionem, puta Imperator vel rex, intelliguntur excepti, &c. Item vbi ponitur ligium ſupra & infra, habent aliqui laginam. Spieg. & Old.

HOMAGIVM non ligium eſt, quando aliquid excipitur, puta; facio tibi homagium excepta fidelitate, ad quam domino meo tali ligio teneor, vel ſaluo quod poſſum cum voluero dominum ligium mihi conſtituere: vel ſaluo quod nolo tibi talem iurare. Sed dictum primum eſt verius ſecundum Sp. licet hoc vltimo deſignatum communis vſus approbet. Et ſecundum vltimum modum ſequitur per totum, & illo vtitur Specul. de homagio ligio. Spieg. & Old.

HOMERVS omnis doctrinæ parens appellatur. Iuſt. in § fin. in procem. ff. Vnde non immerito ſententias ſuas confirmant Iureconſulti eius autoritate in variis ff. locis, l 1 ff. de contrah. empt. l. 65. §. pecoribus, ff. de legat. 3. l 4. §. gradus, ff. de grad. & affin. l 16. § vlt. ff. de pœn. l. 236. ff. de verb. ſign. l. 9. §. 1. ff. de ſupel. legat. Hinc cum poetam dicimus nec addimus nomen, ſubauditur apud Græcos egregius Homerus, §. ſed ius quidem Inſtit. de iure nat. Gent. & Ciu.

HOMICIDA quis, vide in lege Dei tit. r. Qui hominem non occidit ſed vulnerauit vt occidat, pro homicida damnandum. l. 1. §. Diuus ff. ad leg. Corn. de Sicariis. Briſſ.

HOMICIDIVM proprie eſt, cum homo cæditur, hoc eſt, occiditur, à cæde enim deriuatur, vt Albericus voluit, citans leg ita vulneratus in prin. ibi, adhibita manu. ff. ad legem Aquil. At DOMINVS in Euangelio, omnem iniquum modum ad nocendum fratri, homicidium appellat, eodem teſte. Cæterum homicidij reus olim adeo erat abominandus, vt arceretur ſacris & foro, quoad iudiciũ peractũ eſſet. Hodie patent iis, quos conſtat eſſe in reatu cædis, vel tẽpla, vel loca, quæ ius vt aiunt, aſyli à principib. ſed neſcio quam iuſte ad hanc criminis ſpeciẽ impetrarũt. Equidem puto, nec ſanctiores aras tueri debere, qui prudentes necẽ humanã admiſcerat: cũ hominẽ homini inſidiari, nefas eſſe cenſuerit Flor. in l. vt vim ff de iuſt. & iur. Spr. eſt autem homicidiũ duplex: voluntariũ & caſuale, vt pa-

ret ex rub.de homic.caſuat. & volunt. extra. Io. Bello. etym.

Hominem pignerari quid ſit, docte explicat Budæus in poſter. annot. improbatq; quod iuris interpretes maluerint Repreſſalias dicere, quum Latine Pignerationes vocentur. c. vnic. de iniur. lib. 6. Spieg.

Homines ſacros vocarunt antiqui morti deſtinatos, vt refert Connan. lib. 3. c 1. n. 5.

Homines ſub fideiuſſore facti dicuntur Græco modo, qui ſatiſdare iudicio ſiſti promiſerunt, vt reus ſub cuſtodia officij factus, vide l. 1. ff. ad Turpil. Gothof. ad l 2 §. 2. ff. de cuſtod. exhib. reor. ex Cuiac. obſeru. lib. 8. cap 30.

Homines manus mortuæ plurimi in nonnullis Galliæ prouinciis, vt in Auernia, Burgundia, Campania, & in agro Rebæſio Meldenſis diœceſis habentur, tanta ſimilitudine iuris, adſcriptitiis colonis coniuncti, vt prope iidem eſſe videantur. Non enim ſerui ſunt omnino, ſed in territorio domini ſunt tanquam alligati, non habentes demigrandi poteſtatem. Itaque ſerui corporis & proſecutionis vulgo dicuntur; quod ſi fugerint, poteſt eos perſequi dominus & capere. Tributum autem iſti & nonnullas alias commoditates domino præſtant, in quibus hæc maxima, quod ipſis vita functis ſine ſobole ſuccedit dominus, vel ex toto vel ex parte. vide de his late Connan. lib. 2. c. 10 num. 3

Hominis appellatione quando contineatur infans, & quando non, vide Gothofr. ad l. 8. C. ad l. Cornel. de ſicar.

Hominis nomen vnũ nobis natura dedit. Omnes n. homines appellamur. Iure gentiũ tria eſſe hominum genera cœperũt. Sunt enim liberi: & qui iis opponuntur ſerui. Eſt & tertium genus libertinorum, id eſt, eorum qui ſerui eſſe deſierunt, author Theophil. Hominis appellatione, tam fœminam, quam maſculum contineri ait Gaius in l. 152. de verb ſign. Quod dictum ad naturam humani generis referendum eſt. Nam illud conſtat, vt atteſtatur Alciatus, cum hominem dicimus, quemcunque contineri, non ſolum ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit, ſed ſiue liber, ſiue ſeruus, ſiue pubes, ſiue impubes, l. 3. §. 1. de lib. hom. exhibend. Tameſi regulæ triuiales affirment eſſe communis generis; nuſquam tamen legitur iunctum cum adiectiuo: neque de muliere ſeparatim quiſquam dixerit, Homo pulchra, teſte Glareano. Quod Sulpitius ad Ciceronem ſcribens, ait: Quoniam homo nata erat: eadem ratione dici poterat. Ea nata erat animal, hoc eſt, cõditione mortali. Sed Alciatus allata Caij verba, in ſuis comment. ad tit. de verb ſign. explicans: Non ait generis communis ſed commune nomen eſt: & tam maſculum, quam fœminam continet: idque exemplo Græci ſermonis, ἄνθρωπος. Nam & Hebræi Adam, quo nomine terra natum hominem ſignificant, ad vtrumque ſexum referunt, vt habetur, apud Moſen: Creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam. Dicitur autem homo ſiue ab humo, ſiue à concordia, ἀπὸ τῆς ὁμονοίας, quod nullum animal ſit ſocialius. Itaque vbi non eſt mutua charitas, ac ſocietas amica, ibi non ſunt homines. Et hinc apparet, Legem quæ de hominib. loquitur, etiam de fœminis accipiendam eſſe, & quidem proprie, l. 1. de verb. ſign. Quod arbitratur Bart. etiam, ſi articulus Quis, præponatur. Verum Alciatus dubitat, motus exemplo Græcorũ, qui per articulos, ὁ καὶ ἡ, ſexum diſtinguunt. Attamen hominem dici eum, qui in vtero eſt, Lex vetat, l. 9. ff. ad leg. Aqu. l. eum inter. de fid. lib. iubens expectari, poſtquam natus eſt, & in terram ceciderit. Quæ verba venuſte interpretatur Alciatus, in l. hominis, de verb. ſign. Spieg.

Hominis legatum, orationis compendio ſingulos homines complectitur, l. Mæuius, §. duorum, de leg. 2. Spieg.

Hominum appellatione continentur in libris noſtris procuratores prædiorum, actores, clientes, cuſtodes, conductores, Emphyteuticarij, chartularij, à Græcis προσήκοντες & ἐμφέροντες dicti, l. 4. C. dignit. l. 1. C. de cond. & proc. præd. fiſc. l. 2. C. de epiſc. & cler. l. 1. C. de commer. Continentur & vaſalli. Cuiac. obſeruat. lib. 8. c. 14. Prat.

Hominum cauſa omne ius conſtitutum eſt l. 2. ff. de ſtatu hominum.

Hominum gratia, omnes fructus rerum natura comparauit, l. 28 ff. de vſuris.

Hominium dixit Helmodius, quod certe venuſtius eſt, quam Homagium. Cuiac. obſeru. lib. 8. cap. 14. & in l. Senatorum, de dign. C lib. 12.

Homo à Philoſophis dialectice definitur, quod ſit ſubſtantia viuens, ſentiens, animata, rationalis, corporea, mortalis, capax riſus, & artium, vt annotauit Teboëtius in topico militiæ for. & leg diſcip.

Homo homini Deus. Homo enim conditus eſt, vt cæteros homines pro virili tueatur, ac iuuet. Hinc & illa lex naturæ extitit: Quæ vultis, vt vobis faciant homines, vos quoque facite illis. Hominem ergo homini inſidiari nefas eſt, l. 3. ff. de iuſtit. & iure. Antiquitas nihil aliud exiſtimabat eſſe Deum, quam prodeſſe mortalibus. Vnde frugum, vini, legum autores, & quicunque ad vitæ commoditatem aliquid attuliſſent, eos pro diis habebat. Itaque naturali obligatione, tametſi ciuili non debent, potentium eſſe tueri tenuiores aduerſus iniurias diuitum, largiri egentibus. Vide Eraſmum in C dibus.

Homo in ſacra Scriptura apud Hebræos aliter Enos, alit Adam appellatur. Sed proprie Enos eum eſſe volunt, q cta ratione præditus, veri Dei cognitionem habeat, Latini verum hominem interpretantur, & pium ac relig amantem. At vero nomine Adam, vniuerſam hominur netarionem comprehendunt: & tam viro quam fœminæ uenit ac commune eſt: quod terra natum ſignificat. Que modum igitur homo apud Latinos propria verbi ſignific ne maſculum ſimul & fœminam complectitur, ſic etia dam apud Hebræos ad vtrumque ſexum commune e men, vt videre eſt ex cap 5. Geneſeos. Maſculum & fœmi creauit eos, & benedixit illis: & vocauit nomen eorum A Cum Plin. lib. 6. natural. hiſt. & Cic. in Tuſc. quæſt. ac re philoſophi ſcripſerunt omnia hominis cauſa naturam nuiſſe, intellexerunt tam marem, quàm fœminam: quo bitari non ſolet. Cic. lib. 1. de legib. animal hoc prouidur gax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & co quem vocamus hominem, præclara quædam condition neratũ eſſe aſſumo, &c. Hanc vocem Homo ſub vtroque enunciauit Cicer. Tam eſt enim capax rationis & co mulier quam vir. Brech. in l. hominis, in tit de verb. & rer

Homo cenſetur, ſi non integrum animal editum ſit, cum ſ tamen l. quod dicitur, ff. de liber. & poſth. Prat.

Homo debilitatus, vel vulneratus, l. non ſolum, ff de rei vi Homo verberatus, eod. l. item ſi homines tenuis vitæ Iur l. illicitas, de offi præſid eleganter vocat quibus tenuis e familiaris, anguſta. Spieg

Homo honeſtioris loci apud Vlpian. in l. cum hi, §. ſane ſi i

Homo vitæ emendatioris l. 11 ff. de dolo malo. (tran

Homo in fructu hominis eſſe non poteſt, Adi Vlp. l. vetus. vſufruct § in peculum. Inſtit. de rer. diuiſ. Spieg. (ager

Homo prouincialis, vide §. apud Labeonem, l. hæres. §. vbi

Homo nimium ſecurus & deperditus l 3. ff de iur. & facti ig

Homo Rvsticanvs, l vlt. ff. de doli except Briſſ.

Homo legius vel ligius ſecundum Speculatorem dicitur, domino ſuo ligatus, vel quaſi legalitatem cõtinens. Vnde Siciliæ eſt homo ligius Romani iudicis, vt in Clementin ſtoralis, de rei iud. præalleg. poſt medium, in §. rurſus, Vl not. & omnis homo ligius eſt vaſallus, & non contra. Pr

Homologare, hoc eſt, confiteri, adſentire. Homologia, feſſio, adſenſus, l. ne in arbitris. ff de arb. corrupte enim e logare legitur pro eo, quod eſt ſubſcribere arbitri ſenten ſcilicet eam placere ſubſcribenti. Prat.

Homologare dictio Græca eſt: apud nos confirmare vel dare, interpretari poteſt. Quo verbo vtebantur antiqui, populo aliquid interrogante ſenatus auctoritas requireb Senatores enim homologare, id eſt, confirmare dicebar Hodie vero cum arbitri ſententia à partibus acceptatur, mologatum dicimus. De hoc verbo mentio habetur poſt thent. decernimus, C. de arbitris: vbi emologare ſcriptum uenies nullo ſenſu. Et ita etiam mendoſe protulit Albe in dictionario ſuo in verbo Emologo, & Bald. in titul. de Conſtan. §. ſententiæ quoque, et in conſil. 343. Fuit factum fin. in 3. lib. & vbique hodie paſſim omnes pronunciant. betque homologatio effectum, vt laudum vim tranſacti per omnia obtineat: vt per Dec. conſ. 198. & pro tenui in 3. vbi citat Anch. & Io. Bapt. Cacialup. idem tenentes. Cotta

Homologvs colonus, l. fin. C. The. de patroc. vic. id eſt, dedi tius Hinc homologum quidam eundem eſſe volunt, que vaſallum ligium. Inepte autem, qui à dictione homo com ſitum volunt. Alij volunt homologos pro dedititiis poni, apud Romanos non modo in fide, ſed & in ditione ac p ſtate populi Romani eſſent Prat.

Homovsion, vocabulum apud Iuſtin. in l 4. Cod. de Sum. tri. conſubſtantiale Latinis eſt: quod in filio Arrius, in Spu ſancto Macedonius negabat. At Neſtorius, Christvm filium Mariæ hominem tantum credidit, ſuperueniſſeque d de in eum diuinitatem: quibus non minus deteriora prod Eutyches, qui Chriſto diuinam ſolum naturam aſſeruit. C propter Arrius Nicena, Macedonius Conſtantinopolit. ſtorius Epheſia, Eutyche Chalcedonica ſynodo condem ſunt, c. ſunt igitur 15. diſtin. & 35. quæſt. 3. c. quidem. Spieg nomen autem ὁμοούσιον quod attinet, Athanaſio teſte, nõ dem id in noui ac veteris Teſtamenti voluminib. inuen Sed res antiqua nouum nomen accepit: non autem vocal nouo, nouæ rei virtus acceſſit. Diſciplinæ enim Eccleſia moris eſt, propter hæreticos ſignificantius rerum naturas pacto exprimere, quæ tamen exiſtentium cauſarum verit bus congruant: & quæ magis eadem antiquitus fuiſſe dem ſtrent, non ortus inſinuent nouitatem. Quod probat ab ex plo nominis (Chriſtianus) cum antea diſcipuli vocaren credentes poſtea ad plenitudinem nominis exprimendam propter differentiam alterius cuiuſquam ſectarij diſcip Chriſtianos dictos eſſe; de qua re latius Vigilius Marty

diſp

ſua intet Sabellium, Photinum, Arrium, & Athana- de Chriſto,&c.

TA ea interpretatur Bart. in l. 1. C.de dignit.lib.12.quæ neſtis perſonis geruntur. Prat.

TÆ matresfam. matronæve intelliguntur,quę nullo vn- probro ſe commacularunt, l. 42 ff.de rit. nupr.l.1.§. & ridum, ff.de vent. inſpic. Honeſtæ perſonæ, item quæ vi- ibendæ ſint,tradit Alc.in l.mercis,de verb.ſign.

TAS iuſtitiæ publicæ, id eſt, conſtitutiones Eccleſiæ fa- ropter honeſtatem publicam,cap.ad audientiam,& cap. am,de ſponſal.& matrim. Prat.

TATIS ratio non patitur fiſcum retractare, quod ſemel idit.l.vlt.C.ne fiſcus rem quam vendidit euin.lib.10.

TATIS rationem ſemper habere oportet: Nam ſecun- vitæ honeſtatem creſcit aut minuitur æſtimatio iniuriæ, pœna,Iuſtit.de iniuriis.

TE,id eſt,ſine turpitudine l.16.coniuncta l.38.ff.de ope- bertorum.Briſſ.

TVM à licito ſeparatur, l. 1. de iuſt. & iur.l.42.ff.de ritu non enim omne quod licet, honeſtum eſt,l.144.ff.de re- iur.Prat.

TVS,qui nihil turpitudinis habet.Iſidor. Honeſtus quan- e locupletem, & in aliqua dignitate poſitum ſignificat, humili & egeno opponitur, vt teſtatur Aſcon.in Verr. in l.52.§.15.ff.de furt. Cum Titio honeſto viro pecu- credere vellem,ſubieciſti alium Titium egenum. Sic l. hi,§.ſi in annos, ff.de tranſact. & l.38.§.qui nondum,de is. His inferiores vocantur humiliores, d.l.38.& l.1.C.de t.mediocris loci Prat.

TVS, & plebeius: Honeſtiores & humiliores: Honeſtio- tenuiores, Honeſtiore & humiliore loco poſiti, oppo- ur in iure noſtro, l 1.§.vlt.ff.de effract.l.36.§. nondum,ff. xen.l.28 § non omnes. ff.eod.l.3.§.nondũ,ff.de pœn.l.28. n omnes,& ff.eod.l.3.§ legis.ff ad leg.Cor.de ſicar. Briſſ.

R ſeu honos, inquit Varro lib.4.ling. Lat. ab honeſto o- . Itaq; honeſtus dicitur,quod oneratus eſt,dictũ onus eſt nos,qui ſuſtinet Remp. Sunt tamen qui deducunt à pri- unde ὀνινημι, vt ab ὠνῶ factũ ὠνεῖσθαι, & veteres Onor ſſe teſtantur.Onus autem ab ὄνος Græcorum tractũ,qui iqua ratione ærumnoſum illud animal ita vocarunt.Prat.

R pro dignitate apud Caium, in l.nuper.de donat. inter & vxor. Proprie reuerentia eſt, quam alicui exhibemus tutis teſtimonium.

R eſt prærogatiua quædam ex vitæ morumque probita- quandoque ex fortuna cauſata:qua quis à vilibus perſo- implicibuſque plebeis diſtinguitur. Sebaſtian. Med. in ct.de definit.part.2.

OR aliquando ſumitur pro honorario dono & remunera- e,l.ſi remunerandi,6.in pr.ff.mand. Si remunerandi gra- honor interuenerit, id eſt, ſi honorarium aliquod datum it. Hinc apud Cicer. Honos alit artes: & Virg.lib.5.Ipſis cipue ductoribus addit honores.Prat.

OR pro magiſtratu ponitur nonnunquam,vt apud Iuuen. ne cum ſummus honos finito computet anno; Sportula d referat,&c.Connan.lib.1.c 15.n.1.

OR pro præmio,& vt vulgo appellant.arra. in l.1.§.proin- ff.de var.cognit.

OR ciuitatis, quo in ornatu ſitus ſit, ICtus oſtendit in l.ci- atibus,in fin.de leg.1.Spieg.

OR municipalis,eſt adminiſtratio Reipub. cum dignitatis idu ſiue cum ſumptu, ſiue ſine ſumptu contingens,l. honor de mun.& hon. Erant in hoc genere decurionatus, duumui- us,ædilitas, & ceteræ dignitates, l.17.§.is qui ff.de decu.l. .ff.de mun.& honor.l.5.de vacat.muner.l.12.Cod de iis,qui onte mun.publ.lib.10.Prat.

OR prætoris,pro magiſtratu,apud Pompon.de orig iur.l.2. eodem tempore, §. prætorum quoque, Inſtit de iur natur. n. Quia magiſtratui ineſt dignitas:rurſus dignitatem ſequi- honor.teſte Calliſtrato.ff.de muner.& hono.Spieg.

H ORARI eſt præmio aliquo adfici: honos enim plerumq; æmium eſt, apud Vlp.in l.1.§.5.ff. de poſtul. Niſi in arena iſſi ſunt honorari:licet Accurſ.male hic legat onerari.Prat.

H ORARIA pœna,id eſt,quam prætor introduxit atq;conſti- it.Inſt.§.6.de iniur.Sed pœna quidem iniuriæ,quæ à leg.12. b. introducta eſt,in deſuetudinem abiit: quam autem præ- tes introduxerunt, quæ etiam Honoraria appellatur, in iu- ciis frequentatur. Hot.ex Connan.lib.7.c 14.n.5.

H NORARIA arbitria,apud Cic.in orat.pro.Q.Roſc.Com.Briſſ.

H NORARIA præfectura dicitur, quoties aliquis codicillos ac- pit ab Imp. quibus ei dignitas præſtatur,quaſi prætorij præ- ctus fuiſſet,ſiue magiſter militum.Got.ad Nou.70.in præf.

H ORARIA actio à prætore introducta eſt,& ab honore præ- ori delato nomen accepit. Nam cum (vt Pompon.auctor eſt, 2.de orig.iur.) Conſules bellis finitimis à iure dicendo, cui ærant, auocarentur, ita vt in ciuitate inde aliquo opus eſ- et,qui populi controuerſias dirimeret: pactũ eſt, vt prætores duo crearentur. Vrbanus primum,qui in vrbe tantum & inter ciues Romanos ius dicebat;peregrinus deinde alius,qui inter extraneos iura reddebat. Et his ſane data eſt poteſtas adiuuandi, ſupplendi atque corrigendi Ius ciuile,prout publice intereſſe videbant,l.ius autem ciuile, ff.de iuſt.& iure. Et hic honos prætori ſemper habitus eſt,vt eius edictis pro publico iure vteretur. Quapropter etiam veluti per ἀντονομασίαν ab honore,quo regiis pene inſignibus & apparatu ferme conſulari, Lictoribus ſex, ſella curruli & trabea, prætores ſupra cæteros iudices fungebantur, ea auctoritas eorum edictis attributa, eſt, vt ius honorarium dici cœperit, Zaſius in d.l 2.atque de hinc in factum actio honoraria dicta eſt, quam à prætore introductam eſſe conſtat, l.39.ff.de nox. act. l. 11.ff.de fideiuſſ. Peckius Comm.l.2.§.honoraria,nu.1.ff.nautæ caup.ſtab.

HONORARIÆ obligationes, quas prætor edicto ſuo inſtituit, l. obligamur,52.ff.de obligat. vbi Modeſtin. ait,iure honorario nos obligari, ex his quæ edicto perpetuo vel magiſtratu fieri præcipiuntur,vel vetantur,à ciuilibus & naturalibus ſeparantur l 5.ff de pignor.l.1.§.vlt.ff.de Nou.§.1.Inſt. de oblig.Hot. Prat.Briſſ.

HONORARIÆ hæreditates,vid.l.1.in fine,C.de ſecundis nuptiis.

HONORARII ſucceſſores dicuntur, qui & bonorum poſſeſſores Iuſtin §.1. de bon.poſſ. Quos autem ſolus vocat prætor ad hęreditatem, hęredes quidem iure non fiunt:nam prætor hęredem facere non poteſt: per legem enim tantum, vel ſimilem iuris conſtitutionem hęredes fiunt,veluti per Senatuſconſ. & conſtitutiones principales,ſed quum eis prętor dat bonorum poſſeſſionem, loco hęredum conſtituuntur, & vocantur bonorum poſſeſſores. Vlp.l 9.§.5.ff.de inter.act. Quæ obtinere debent non ſolum in hæredibus, ſed etiam in honorariis ſucceſſoribus. Sic in l.1.§. non ſolum,ff.vt legat.nom.l.10.ff. ad Velleian.l 7.ff.de publ. Hot.Prat.

HONORARII. Nouella Valentiniani,quæ fuit inſcripta, De honoraris,& quis præferatur in gradu,quinque facit virorum illuſtrium gradus. Primus eſt eorum, qui vere illuſtrem dignitatem geſſerunt, Secundus eſt vacantium præſentium in comitatu Principis. Tertius vacantium abſentium. Quartus honorariorum pręſentium. Quintus honorariorum abſentiũ. Differentiam facit inter vacantes & honorarios,ſicut & l.9 de metat.C.l.2.inter eos, quib. illuſtratus ſub cingulo, & quibus citra cingulum delatus eſt,& in integra Nou.The. de metatis, quam habemus: licet,inquit, vacantis militiæ cingulæ vtantur, vel honorariæ prærogatiuæ potiantur inſignibus,& paulo poſt. Illuſtrem dignitatẽ inter vacantes vel honorarios conſecutus. Vacantes ζωστοὶ ſunt. Honorarij ἄζωστοι cum cingulo defertur plerunque iis, quibus merito antegeſtæ adminiſtrationis defertur: vt primicerius notariorum peracta adminiſtratione fit magiſter officiorũ vacans, primicerius domeſticorum tribunus vacans, & ita apud Vegetium vicarios comites tribunos vacantes accipere oportet, & in C. Theod.tit.de comit vacant,& apud Ammian. ſæpe li.16.18 31.Iidem adſcriptitij dicuntur, Trebell.in Baliſta: Gaudens quod eius conſilio nullum adſcriptitium,i. vacantem haberet Lampridius in Alexand.Ne quem adſcriptitium,id eſt,vacantiũ haberet,vbi vulgò malè vagantium. Dicuntur & allecti, & inter agentes in prima & ſecunda conſtitutione de faciendo & confirmando Codice,& in l.vlt. C. Theod. de honor. in qua ita eſt: Ne quis ſibi expetat ſiue imaginarios,ſiue inter agentes codicillos acceperit,vt ei,qui egerit ratione temporis præferatur. Et in l.5.C.de metat.vbi pro iter agens legendũ inter agens,vel inter agentes, & in l 1.C.de ſilent. Ab his honorarij ſiue imaginarij,vt dixit,longè ſunt diuerſi. Hi nullum cingulũ geſtant, nullo merito antegeſtæ adminiſtrationis hunc honorem cõſequuntur, ſed ſolo codicillorum principalium beneficio, l.3. C.vbi Senat.vel clar.l.1.C.Theo.qui à præb.tyr. vbi quod ait, vel qui honorariorum eſt definitio, Nou.70. cuius generis etiam Pontifices & Augures, & quindecim viros ſacris faciendis Seuerum feciſſe memoriæ proditum eſt. Præterea vacantibus datas annonas Lampridius ſignificat, quas nullum honorarium conſtat habuiſſe. Itaque vacantes honorariis optimo iure præferuntur. Non tamen omnibus. His namque qui ſimili dignitate ornati ſunt, procul dubio præferuntur, veluti præfectorius vacans præfectorio honorario,quæſtorius vacãs quæſtorio honorario. His autem qui ampliori dignitate præditi ſunt,non præferuntur, veluti quæſtorius vacans non præfertur præfectorio honorario, comes vacans non præfertur quæſtorio vel exmagiſtro honorario, denique vacantes omnib. honorariis non præferuntur. At adminiſtratores omnib. vacantibus, omnibus honorariis præferuntur. Et illuſtribus adminiſtratoribus adnumerantur vacantes, qui non ſunt otioſi,ſed ordinariam dignitatem aliquam gerunt, veluti Germanus magiſter militũ vacans contra Wandalos dux magna claſſe miſſus à Theodoſio, iam non pro vacante illuſtri, ſed pro adminiſtratore habetur. Ducatus ipſe eſt ordinarius,id eſt, clariſſimus vel perfectiſſimus. Cuiac.l.1. de primicerio & ſecundicerio,& notariis,C.lib.10.

HONORARII tutores. Qui ſint honorarij tutores ex Vlp.in l.5. §.1.de adminiſt. tutor. ff. iis verbis intelligere licet; Si parens vel pater, qui in poteſtate habet, deſtinauit teſtamento, quis tutorum tutelam generar, illum debere gerere prætor putauit, meritoque patris ſtator voluntati: qui vtique filio recte proſpexit, tantundem prętor facit, & de iis, quos parens deſtinauit teſtamento, aut confirmauit, vt ſi parens quem velit tutelam adminiſtrare, declarauerit, ille ſolus adminiſtret. Cæteri igitur tutores non adminiſtrabunt, ſed erunt ij, quos vulgo honoratios appellamus. Nec quiſquam putet, ad hos periculum nullum redundare. Conſtat enim hos quoque, excuſſis prius facultatibus eius, qui geſſit, conueniri oportere. Dati ſunt enim quaſi obſeruatores actus eius & cuſtodes: imputabiturq; eis quandoque, cur ſi male eum conuerſari videbant, ſuſpectum non fecerint. Aſſidue igitur, & rationem ab eo exigere eos oportet, & ſolicite curare, qualiter conuerſetur: & ſi pecunia ſit, quæ deponi poſſit, curare vt deponat ad prædiorum comparationem. Blandiuntur enim ſibi, qui putant honorarios tutores omnino non teneri.

HONORARIVM eſt, quod magiſtratib. aut eorum miniſtris ſoluitur honoris potius quam neceſſitatis cauſa, vnde etiam nomen habet, nec exigi debet aut peti, ſed accipi ſi offeratur. Connan.lib.4.c.15 num.7.dicitur enim proprie honorarium, quod ad honorem pertinet.

HONORARIOS ludos appellamus liberalia. Aldobrand.

HONORARIVM ius antiqui appellarunt, quod ex edicti prætorum deſcendit: ſicque, vt Papin.ſcribit.ad honorem prætorum nominatum: Pomponius, quod ab honore prætoris venerat, l. 7.in fin.ff.de iuſt.& iur.l.2.§.eod.temp. de orig.iur. vel vt inquit Iuſtin. §.prætoriu Inſtit.de iure nat. quod honores generum, id eſt, magiſtratus honorem huic iuri dederunt. Prat.

HONORARIVM eſt merces, quæ Aduocatis, Iuriſconſ. Medicis, liberaliũ artium profeſſoribus, menſoribus & cæteris, qui operam beneficij loco præſtabant, dabatur: dictum ab eo, quod pro mercede, ad honorē eis tribueretur, laboris remunerandi gratia. Mercedes enim eas dicere diſplicuit, cum nō crederēt inter huiuſmodi perſonas locationem & conductionem cōtrahi. Sed in his opera beneficij loco, præberi: & cũ quid datur ad remunerãdũ dati, l.1 ff ſi menſ.falſ. mod.l.1.de extraor.cog l.38.ff.loc.l.3.C.de poſt.l.2. de legat.l.13.C de iud.Pra.ex Briſſ.

HONORARIVM autem quod patrocinij nomine datur. συνηγορικὸν ab Ariſtophane in Veſpis dicitur. Prat.ex Briſſ.

HONORARIVM etiam dicitur id, quod olim conſulibus in prouincias aduenientibus, honoris loco dabatur, non tanquam debitum, Cicero in Piſonem: Qui modus tibi fuit frumenti æſtimandi? qui honorarij? ſiquidem poteſt vi & metu extortum honorarium nominari. inde

HONORARIVM dictum id, quod à decurionibus pro curiæ introitu dari ſolet, Plin.lib.10.epiſt 116. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ leguntur, debeant pro introitu date: Ad quam epiſtolam reſcribens Traianus: Honorarium, inquit, decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate decuriones fiunt, inferre debeant necne, in vniuerſum à me non poteſt ſtatui. Huius etiam fit mentio in l.æſtimationem, ff.de mun.& honor. Prat.

HONORARIVM tumulum Latini idem quod κενοτάφιον Græci appellant, id eſt, inane ſepulchrum memoriæ cauſa factum, Connan.Commen.iur.ciuil lib.3.c.1.n.4.Hot.

HONORARIVS arbiter Ciceroni is dicitur, quem pars vtraque ſummum ſuæ controuerſiæ honoris cauſa facit iudicem.Cic. 5 quæſt.Tuſc.

HONORARIVS arbiter dicitur, qui à prætore datur: quod ab eo qui honorem, i.e. magiſtratum gerit detur. nam vt Proc. ſcribit l.76.ff pro ſoc. Arbitrorũ genera duo ſunt, vnum eiuſmodi vt ſiue æquũ ſit, ſiue iniquum, parere debeamus, quod obſeruatur, quum ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt, &c.Ho.

HONORARIVS curator apud Vlp.tit. 12. Inſtit. ſumitur pro eo, qui à prætore conſtituitur libertinis, prodigis, itemque ingenuis, qui ex teſtamento patris hæredes facti, male diſſipant bona.Prat.

HONORATI in l.1.C. de off. ciuil.iud.l.18.C.de epiſc.& cler.l.3. C.de off.diuerſ.iud.l.6.C.de poſtul. tubr.de honorator.vehic. lib.1.C.l.1.quib.equor.vſus, in C.Th.l pen.ad leg.Iul.repet.in eod. C. Puto autem eos ſignificari, qui ſine adminiſtratione honorariis decorabantur codicillis, vt in l. vlt. C. vbi ſenat. Iuſti.Nou.70. ἰσμὲν γὰρ, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἦν τινὸς ὑπαρχόντως σχῆμα, ἣν ὀνοραρίαν σκάνην, καὶ ἑτέραν ἄλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῇ παρεχομένων. Ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς ταύτης ἠξιωμένοις παρεχομένης. Sic in l.41.de decu. in C.Theod. Cæterique, aiunt Impp. qui ſine adminiſtratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint: & l.74 eod.tit. Inanes vero ambras & capſas imagines dignitatum codicillis honorariis ſectantes nihil adiuuari præcipimus & in l.vnic. qui à præbitio, tiron. eod. C. Honorarios vocatos ab iniquitate ſcribunt, qui ſine adminiſtratione titulos dignitatum ſunt conſequuti. Vide paulo ſup. Honoratij. Briſſ.

HONORE pleniore pro ampliore, apud Vlpianum legimus l. 5 §.ſi legata, de legat. præſt. Sic idem honeſtiorem titulum eod.§.dixit, pro eo qui magis decet. Spieg.

HONOREM perdere dicuntur filij, cum eorum parentes nubunt, in auth de nupt. Alb.

HONOREM capere l.1 ff.ad leg Iul. de vi priu. ſuſtinere, de minoribus vſurpare, l.7.ff eod.

HONORES gerere, l.14.§.vlt §.vit.ff.de munerib. Petere, l. l.11.ff.de decur. Suſcipere, l.14.§.plebeij.ff.de munerib.

HONORIBVS, arceri, l.11.ff.de decur. Prohiberi, l.6.§ Qui ſtatus, ff.de muner. Vti prohibitus, l.7.ff.eod.

HONORIS cauſa donatio. Si vxor viro laticlauij petendi donet, vel vt equeſtris ordinis fiat, l.31.ff.de donat. inter & vxor.

HONORIS cauſa nomine. Id perſæpe dicit Cicero, quum aliquem nominat, in quo aliqua ſuſpicio contumeliæ poſſit. Id etiam de honeſtiſſimis hominibus, aut amicis dici conſueuit: atque hoc etiam ipſius Ciceronis exemplo. Spiegel.

HONORIS cauſa tutor datus non videtur, quem pater à ceteris tutoribus, quibus negotia gerenda mandauit, rationes pere voluit, Papin in l.26.§ 1.de teſta.tut. Vlp.14 §.1.ff. lut. Sunt quidam tutores qui honorarij appellantur: ſunt qui rei notitiæ gratia dantur: ſunt qui ad hoc dantur, vt gerant, & hoc vel pater adiicit, vt vnus, puta, getat: vel voluntate torum vni committitur geſtus: vel prætor ita decernit. Ho

HONORIFICVM]. quod honore dignum eſt, agtum. l.Iul. omiſ.cauſ.reſtam. Sic apud Cicer. Plinium Iun.& Marti. Si quid honorificum pagina noſtra ſonat. Spieg.

HOPIA in l.fin.§.ſpecies, ff.de publ. quid hoc verbo ſignif. plane ignoro. Veneni genus hoc nomine vocari legi, quod ex inciſis papauerum capitibus, ſucco expreſſo conficitur, de quo Dioſcorides lib.4. Plin.lib.22 c.18.& lib.25.c.10. Briſſ.

HORÆ vocantur partes, in quas diſtinguitur dies. Hæ principio duodecim inſtitutæ ſunt, qui numerus longo tempore cu... ditus eſt, donec in viginti quatuor horas dies apud Romanos diuideretur. Prat.

HORÆ aliæ diei ſunt; Aliæ noctis. l. 7. ff. de vſurp. l.5.ff. qui teſt fac. poſſ. Illæ diuinę Hæ nocturnæ vocantur, l.2 ff.de aq. cotid. l.25.ff.ad leg. Iul.de adult. Briſſ.

HORA, tempus hoc eſt, quamcunque æternitatis partem annuum, ſiue diurnum, ſiue nocturnũ ſpatium complexus, ſignificat Obſeruandum autem, quod Paulus Iuriſc. ponit horas diei, non numerat: atque vult priores quinque posterioribus ſeptem præualere: propterea quod ad quoddam negotium conficiendum, à prandio ſimus ineptiores. Vide Al. l.2.de verb.ſign & Apellum c.1.in meth. Spieg.

HORARVM aquæductũ habere in l 1 ff.de aqua cotid.& æſt.

HORAS pro diebus dilatoriis, ſeu vt hodie vocant pro dilationibus ordinariis, à Cicerone accipi, Aſconius admonuit: & à Bud.in l.ſi neceſſarius, de pign. act. annotatum eſt C. Verr.3. vt cum horis noſtris nos eſſemus vſi, tu binis ludis interpoſitis, quadrageſimo poſt die reſponderes. Horas ſua... cat (inquit Aſconius) 10 dies, qui accuſatori dabantur accuſandum legitimi, totidemque defenſori. C. Scipio N... cuius meminit Pomp. l. 2. de orig iur. dies certas diſcreuit in horas, Siquidem ante illum vix veſper erat diſiunctus a... tu: vt Sabell.

HORÆ ab antiquis fuere pro deabus cultæ, templaq; teste ...ſania in earum honorem à Gentilibus conſtructa. Qua ... ne Heſiodi Scholiaſtes dixit horas ἀπὸ τοῦ ὁρεύειν dictas, & Iouis cuſtodes ſint, & hominũ obſeruare acta ſolebant. ὤρης cuſtodem ſignificat. Et (ait Etymologicus auctor) λέγεται παρὰ τὸ ὠρῶ τὸ φυλάττω. Κατὰ γὰρ ὥραν ἐφύλαττον οἱ ἀρ... ἐν ταῖς νυξίν. ἢ ἀπὸ τοῦ διορίζειν τὰ διαστήματα τῆς ἡμέρας. Pla... Cratylo teſtatur horas Attica priſcaq; voce appellandas... τοῦ ὁρίζειν, quia finiunt hyemis & æſtatis tempora, & flatus, & eos fructus, qui ex terra obueniunt. Nã etiã hora hoc temporis punctũ ſignificat, quo omnia conſiſtunt & ſunt ἐν τῇ ... i.e. in ſummo & vigore proprio, Suida auctore. Vnde Galenus li 2.de alimentorũ facultatibus ſcribit, ὥραν Græcos appellare eã anni partem, & tempus, in cuius medio caniculam oriri contingit. Hinc ὡραίως fructus dicunt tempeſtiue collectos. Galenus igitur fructũ ὡραῖον dixit, quod nos fructũ maturũ & ſua tempeſtate collectum, τοῦτ' ἐστὶ ἀκμαιότερον. Adhæc videtur ὥρα dici à pulchritudine & elegantia. Nam ὡραῖος formoſum pulchrumque ſignificat, & ὡραιότης formæ elegantia, ὥρα (inquit Etym.) σημαίνει τὴν μορφὴν καὶ τὸ κάλλος. Qua ratione cōiicio horam apud Latinos Iuuentutis Deã dictã, & Quirini vxorē. Quod reliquũ eſt, recte quidē arbitremur horas à Sole dici, hac de cauſa, quod Sol ab Ægyptiis dictus ſit ... τῶν ὡρῶν κρατεῖν; cuius motu horariũ tēporumque diſtinguntur interualla. Vt qui non temporũ modo, ſed & terrarum etiam, ac ſyderum cœlique totius rector ſit & moderator: ideo adorabant Ægyptij: Brechæus l. vrbis appellatio, §. ... que diei, ff.de verbor, & rer. ſignificationib. de ho ... au...

qui annotauit Turneb. aduerſatiorum lib. 2. c. 23. vbi horęum genus ſalſamenti appellari reſte Athenæo affirmat: & addit hora vocari non à tempeſtiuitate (quemadmodum quibuſdam primariæ eruditionis hominib. placere videat) ſed à ve... tempore, quod tum ſalſamentum iſtud fierer, cuius & ...atio eſt apud Plautum in captiuis, horæum, ſcumbrum, ...ona. Turneb. loco præalleg.

...O...VM annuum prouentum annique fruges ſignificat. Columella. Euentus, inquit, rebus omnibus, velut horno meſſis ...na fuit. Turneb. aduerſ. lib 29 c. 13.

...OLOGIVM, Vlp. in l. quæſitum, §. Papin. excepro, inquit, horologio æreo, quod nō eſt affixum. Nā & hoc inſtrumento ... putat contineri. Vid. Bero. comm. 3. & 5. in aſinū Apul. Spi.

...OLOGIORVM duo antiquitus genera fuiſſe conſtat: Vnum ...d Gnomone vmbras in ſole faciente, horas indicabat. Al...m, quo horas æque noctium ac dierum aqua diuidebant. ...d Solarium appellatur à Plauto in Bœotia, in qua eſuriens ...ſitus ei imprecatur, qui primus Horologium ſtatuiſſet. V...ba eius hæc ſunt:

Vt illum Dij perdant, primus qui horas reperit.
Quique adeo primus ſtatuit hic ſolarium.

...OSCOPVS eſt inſpectio horæ: eſtq; ea pars ſigniferi, quę ſu... noſtrum hem iſphærium aſcendit cum quid contingit. Spi.

...REVM, repoſitorium non ſolum frugum, frumenti & vini, ...aliarum quoq. rerum, quæ adſeruari conſueuerunt. Iuriſc... ſ. de fund. inſtruct. l. tabernam. Legauerat, inquit, horreum ...itium cum vino & vaſis & inſtrumēto. Et de empt. & ven... Clauibus, ait, traditis, ita mercium in horreis conditarum ...eſſio tradita videtur, ſi claues apud horrea traditæ ſunt. It... Locati: Dominus horreorum effractis & cōpilatis hor... non tenetur. Sic horreum frumentorium, l. 60. ff. de acq. ...domin. Horreum vinarium. l. 7. ff. de ſuo. inſtruct. Horreum ...uatium, l. 3. ff. de pen. leg. Hinc horrearius qui præpoſitus ...orrei cuſtodiæ, vt eod. tit. l. cum in plures. Rerum, inquit, ...odiam, quam horrearius habet. Item l. Cælius: Cum hor...io agendum & merces horreaticæ, quæ in horreis adſer...tui, &c. Nebr. Item horreum, quicunq; locus eſt, ad repo...das merces idoneus. Alc. in l. pacta nouiſſima, C. de pact. ...e & horrearij dicti, qui ad cuſtodiam in horreis eiuſmodi ...ces recipiunt. Horræum autem, qui per ſimplex r, mel...uum ab hora. Nam Græci omnes fructus æſtiuos nomi...t ὡραίους, quoniam id tempus per excellentiam horam ſi...ficat. Spieg. Ande Forcat. in penu. iur. ciu c. 15.

...EVM Varro li. 4. lin. Lat. non improbabiliter exiſtimat ab ...deo tractum, quod hordeum & frumenta in eo ſeruari ſo...: quanquam in aliis exemplaribus ab horrendo legatur, ...d ſcilicet priſci fruges in ſuis ſpicis cum ariſtis in granaria ...cederent: Galenus mauult à dictione ὡραία deduci, quo ...oes fructus, atque adeo prouentus omnes denotabāt Græ... Prat. ad d. Goth. ad d. l. 21. §. certe ſi proponas, 6 ff. de furtis.

...ORSARIVS, horrei conductor dicitur, l. 5. ſi horrearius, ff. de ... qui deiec. vel effud. l. 5. ff. ad exhib. l. 60. § vlt. ff locat. Briſ.

...ARI magis eſt, quam monere. Id enim quoddam quaſi ...erium habet, l. iubemus, C. ad leg Iul. repetun.

...OTI amœni, vrbani prædij appallatione continentur aucto... Vlp. l. vrbana prædia, de verb. ſign. niſi plurimum in reditu ...:, id eſt, principaliter propter ruſticos reditus conſtituti. ...eg. Adde Brech. in d. l. vrbana. Prat.

...OTI olitorij, ab olere, non ab oliuis dicti, vt Accur. exiſtima... l. 13. ff. de vſuf & vide l. 198. ff. de verb. ſign. Alciat. in l. vr...na prædia de verb. ſign. Vlp. in l. ſi cuius, §. fructu. ff. de vſuf. ... forte, ait hortos olitorios faciat, vt aliud quid, quod ad re...um ſpectat.

...TI Saluſtiani Romæ Auguſti erant l. 39. §. fi. ff. de leg. 1. Nam ...Saluſtianos hortos ire, peregrinatio & expeditio putabatur. ...piſcus in Aureliano: Diſplicebat ei cum eſſet Romæ ha...are in Palatio, ac magis placebat in hortis Saluſtij, vel Do...tiæ viuere. Briſſ. Prat.

...TI publici. Reipublicæ conducti. l. 30. §. 1. ff. de legat. 3. Briſſ.

...TENSIA Lex à Q. Hortenſio dictatore lata, qua plebiſci... legum vis & auctoritas tributa eſt, l. 2 §. deinde cum eſſet, ... orig. iuris, § plebiſcita, Inſtit. de iure nat. Briſſ.

...TVS riguus vel irriguus, qui iuxta aquam eſt, vel per quem ...um diffluunt riui. Spieg.

...TVS in 12. tab. idem valebat, quod villa, vt Plin. lib. 19. c. 4. ... auctor, Vide Feſtum lib. 8. Prat.

...PES, tam qui recipit, quam qui recipitur. Gloſſ. in verb. vel ...ctoribus. l. 1. §. magiſtri, ff. de exer. act. vſurpatur item pro ...mine ignato eorum quæ aguntur. Spieg.

...PITALE, quod eſt hoſpitis, ſiue quod ad hoſpitē pertinet, ...tinis ſignificat. Eccleſiaſtici ſuo more vtuntur hoc verbo.

...PITARI. l. 1 §. vlt. ff. de his qui hoſpitarentur. Briſſ.

H...PITATVRA & elemporia apud Alexandrinos, patrimonij ...nus exiſtimantur: apud Archadium in l. vlt. §. elemporia 19. de muner. & honor. Aliqui codices fide digni, habent emporia. Et ita videtur ſentire gloſſator noſter, dum exponit patrimoniorum ſuſceptores, qui præbent vaſa vel domum vbi vinum publicum ponatur: ἐμπόριον enim Græci oppidum appellant, vel alium quemuis locum in quo fiat mercatus publicus, ſeu nundinæ, & in quem vendendi & emendi cauſa conueniunt mercatores. Quidam tamen diſcripſerunt, emporium ab emo dictum, quaſi emptorium: quod falſum eſt, quia Græca vox eſt, qui ἔμπορον mercatorem dicunt, ἐμπορίαν mercatū, ἐμπόριον oppidum ſiue alium quemuis locum, [vt dixi] in quo fiat mercatus. Hinc emptorica charta dicta eſt, qua merces inuoluuntur à mercatoribus, cum ſcribendi nullum vſum prębeat. Equidem puto Eleamphoria legendum vt iureconſ. ſic appellauerit ea hoſpitia, ad quæ Alexandrini tendebant, cum peregre eos ire oportebat: quæ idcirco patrimonij loco habebant, quoniam ita inter ſuos maiores veteri quodā more erat inductum, vt quoties à patria recedebant ad amicos hoſpitaturi tenderent, redditurí vicem, ſi forte illi quoq; amici ad ſe Alexandriam venirēt. Nam hunc morē fuiſſe apud antiquos, oſtendit Homer. Ili. lib. 6. apud quem Diomedes Glauco refert, ſuis maiorib. cum illius progenitorib. vetus hoſpitiū atq; neceſſitudinē interceſſiſſe, muneraq; hoſpitalia inter ipſos vltro citroq; data. Dicta ſunt autem eleāphoria, quaſi oliuam ferentia. Solebant enim hoſpitaturi, oliuam in pacis ſignum ferre: vt eſt apud Vergil. quando Æneas hoſpitaturus Euandrum adiuit. Oliua enim arbor eſt antiquis multum celebrata. Inde Ariſtoteles inter naturæ miracula, & Pauſan. in Atticis, referūt eam Athenis eodē die, quo à Medis combuſta eſt, pullulaſſe. In Geneſi quoq; traditur, oliuam à columba ad Noe in arca morantē, latam fuiſſe, in ſignū lætitiæ. In Pythiis etiam olea pręmium dabatur vt Plin. & ante eum Archias ſcribunt. Et dum Iurec. ſubdit hoſpitatura, aliqui Codices Oſpratura, factū verbum ex ὄσπρια quod Heſychio ſignificat varias fruges, & legumina. Oſpratura igitur eſt minutarum frugū emendarum cura, Hoto. Sed vulgata & Haloandri editio habet hoſpitatura. Hoſprionia, editio Hugonis à Porta: Oſprione Bud. qui cōparā ijs leguminib. creati ſunt Oſprionia munus ipſum: verū vulgata & Haloandri lectio verior eſt Hoſpitatura, hoſpitis recipiendi munus, l. 3 § 13. ff. de muner. & honor. l. 10. §. 2. de vac. l. 10. C. de ſacroſ. Eccl. vide Goth. ad d. l. vlt §. Elemporia 19 de muner. Aliqui Codices habēt hoſpita. Nā hoſpita dicūtur, quę facile ſuſcipiūt: vnde hoſpitiā terrā dicimus. Virg.

Et pater Anchiſes, Bellum ô terra hoſpita portas. Idem:
Puppibus illa prius patulis hunc hoſpita plauſtris.

Stat. Achil. 1. Atq; hoſpita Delos Gentibus. Idem Syluar. 4. ad Marcel. Vbi Aulonio ſe condidit hoſpita portu Parthenope. Eodē modo hoſpita flumina dicuntur, quæ facile tranſmeari poſſunt: vt apud Virg Æn. 2. & Papin. Theb. 3. Sicut etiam apud Terent. & Apul. Hoſpita dicitur mulier, quæ amicos ſuſcipiat. Poſſet etiā legi hoſpitiam: nam domus eorum, quæ gratis liberaliterq; venienti hoſpiti parēt, hoſpitia dicuntur: vt apud Pompon. in l poſtliminij ius, ff. de cap. & poſtlim. reuer. Hinc hoſpitalem humanitatem dixit Valer. Max in 1. lib. de Ceretinis loquens, & Paulus, Hoſpitalitatem, inquit, inuicē præuenientes, vt refert gloſſator noſter in l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Liu. per initia 1. lib. de Ænea & Antenore: Et vetuſti, inquit iure hoſpitij. Et hoc eſt, quod innuit Iurec. idem in loco præallegato dū refert, quod cui conceſſa eſt immunitas perſonalium ſiue ciuilium munerū, non tamen poterit ſe excuſare ab hoſpite recipiendo. Proinde ædes, quæ publice parātur ad recipiendos milites, hoſpitia poſſunt dici, ſicut etiā quæ ad egenos & pauperes, hoſpitia & hoſpitalia nūcupātur, quo verbo vſus eſt Vlp. in l. ſi vero plures, ff. de his qui deiec. vel ff. Cot.

HOSPITIA priſcis temporibus publice dari ſolebant, erantque quibus hoc munus hoſpitum recipiendorum, à Rep. imponebatur. Eſtque patrimonij onus non perſonæ. l. 3 §. eos milites, l. fin. §. pen. & vlt. ff. de muner. l 16. §. angariarū, de vac. mun. l. 1. C. de epiſ. & cler. Modeſt in l. 6. de excuſ. hoc munus ἐπισταθμίαν vocat, deducto vocabulo ἀπὸ τοῦ ἐπισταθμεύειν, id eſt, diuerſari: vt & Cic. lib. 13. epiſt. vlt. ad Att. Habes hoſpitium ſiue ἐπισταθμίαν. Cogebantur quoque prouinciales hoſpitio milites officialeſque præſidum per municipia iter facientes excipere, vt colligere eſt ex d. l. 3. §. eos milites, l. 1. §. ne renues, ff. de offic. præſ. Hot. Briſſ. Prat.

HOSPITII neceſſitudo olim non ſolum inter priuatos, ſed etiā iam inter ſingulos priuatoſq; homines & ciuitates: quod genus amicitię Græci προξενίαν, Latini hoſpitium publicum vocarunt: nam quod hoſpitium inter priuatos contrahebatur Græce ἰδιοξενία, Latine priuatum hoſpitium dicebatur cuius erat nota pignuſq; teſſera hoſpitalis, vt ille apud Plaut. in Pœn. ait: Deum hoſpitalem & teſſerā mecū fero. Cic. in Verr. act. vl. de ſenatu Syracuſano loquens: Decernūt ſtatim vt fratri meo hoſpitiū publice fieret. Sic Demoſt. pro Creſ. obiicit Æſchini quod legatos quoſdam Philippi hoſpitio exceperit, & quod hoſpitij ius cū eis contraxerit καὶ συμπροξενεῖ αὐτῶν. Itaq; ſumitur hoc verbum l. poſtlimij de capt. & poſtl. & apud autores

claſſicos ſæpiſſime. Actum autem fuit neceſſitudinis huius vinculum atque etiam diuini numinis reuerentia ſanctum; quod iuris huius diſceptationi præfecit antiquitas Iouem hoſpitalem appellans & inuocans, quaſi hoſpitij præſidem & vindicem, Prat.

HOSPITIOLA, l.5.§.ff de iis qui deie. ſunt loca ea, quibus excipiebantur hoſpites. Habebant autem veteres (vt Vitruu.lib.6. c.10.indicat) proptia quædam triclinia, & cubicula, quibus aduenientes hoſpites recipiebant: quæ & hoſpitalia dicebantur, d.l.5. Erant & olim in bene moratis ciuitatibus, publica hoſpitibus deſtinata loca, quæ Xenodochia & Xenones appellabantur, quorum meminit l.16.& 18.C de ſacroſ.eccl l. 3.§.pen.l.37. de Epiſcop. & cle. Eorum locorum qui adminiſtrationem habebant Xenodochij dicebantur l. 31. §. priuilegium d l.37.C.de Epiſc.& clericis.Prat.ex Briſſ.

HOSPITIO repertino recipi, l.pen.ff.naut.caup.

HOSPITIVM, antiquis domus, quæ gratis liberaliterque venienti hoſpiti patebat: vnde & pro amicitia frequenter ponitur, vide Bud.in l.ſolent.ff.de offic. proconſ.Spieg.

HOSTIA, ab hoſtis fit: ſignificatque ſacrificium, quod ab iis fit, qui in hoſtem pergunt ob victoriam, id eſt, pro victis hoſtibus.

HOSTIA in l.nauis, 2.ad l.Rhod.de iact. Vrbs eſt Latij, ab Anco Martio extructa, teſte Liuio. Militiæ, omniumque munerum vacationem habuit, præter dies 20. in aduentu Hannibalis, quo Reip.ſubueniretur.Spieg.

HOSTIARII ſerui in l.12.§. idem reſpondit, ff.de fun.inſtru.inſtrumentoque legato, quos more vetere in catena fuiſſe, Suet. in lib.de claris Grammat.ſcribit.Prat.ex Briſſ.

HOSTIARII eccleſiaſticum officium l.6.C.de epiſ & cler.quod & B.Ignatius in epiſt. ad Antiochenſes oſtendit ſic ſcribens: ἀσπάζομαι ἀποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, &c. Dicti ab eo, vt Iſodo. lib. 8. c. 12. ſcribit, quod hoſtiis templi præeſſent. Tenent claues templi, omnia intus extraque cuſtodiunt, fideles recipiunt, infideles reſpuunt.Prat.

HOSTIANAS actiones dixit, M.Cic.lib.1.Orat.

HOSTIA vel alij Oſtia, vrbs eſt in Ore Tiberis, vt ait Liuius l. 1.vnde & nomen ei inditũ Dionyſ.Hallicarn.l.3.cenſet.Hinc.

HOSTIAM Nauigauit, lege ſexta, Digeſt.de lege Rhodia Briſſonius.

HOSTIARII ſerui, l.duodecima, §. Idem reſpondit, ff.de inſtructo vel inſtrum. leg. quos more vetere in catena fuiſſe Suet. in lib.de Illuſtrib.Grammat.ſcribit.

In HOSTICO abſolute pro hoſtico loco dixit.Vlp.l.fi.ff.de mil. teſt.ſic in l.vni.ff.de bon.poſſ.ex teſt.mil.quæ phraſis iuuatur Liuij teſtimonio lib.6. Romano contra etiam in hoſtico morandi, &c. id eſt in barbarico, & paganico. Sic Latini auctores loquuntur Græcorum exemplo, qui πολεμίαν ſimpliciter γῆν ſupplentes dicunt, Herodot. ἀπαλλαγεῖν μὲν τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατριβῆς.Prat.ex Briſſ.

HOSTENDITIÆ dicuntur (vt Feudiſta ſcribit lib.2.tit.40.§.2.) adiutorium, quod faciunt dominis Vaſalli Romani cum rege in hoſtem pergentibus: fictum verbum ab hoſte quod exercitum & caſtra ſignificat, vt mox in § Hoſtis in libris, dicturi ſumus. Prat.

HOSTES ſunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decreuimus, cæteri latrunculi vel prædones ſunt l. 118. ff. de verb. ſign.l.24.ff.de capt. Itaque non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronib. detinentur, ſtatum mutant.l.13 ff. qui teſta.fac.leg. 19.§. à piratis ff. de cap. & poſtlim. Quos autem nunc hoſtes, eos Antiqui. perduelles vocabant, hoſtium appellatione peregrinos ſignificantes, vt Gaius in l.234.ff.de verb.ſig.Varro. Cic. Feſtus, & alij ſcribunt hoſtem dictum ab hoſtiendo, id eſt, æquando, quod pari cum ciuibus iure cenſerentur. A quo verbo Hoſtilinę deę nomen impoſitum, quod ei ſacra fierent, cum ſegetes nouis ariſtis aquabantur Auguſt.lib.3. ciuit. Dei c.8.tradit Briſſ. Adde Brechæum, l.quos nos in tit. de verb. & rer.ſign. & Fran.Balduin.comment.in leg.12.tab.c.3.Connan. lib 2.c.4.n.1.

HOSTICOLO in libris Florentinis reperio pro Hoſtico, id eſt, (vt Varro ait) hoſtili agro. Vlpian.l.vn. ff.de bon. poſſ. ex teſt. milit. non dubium eſt, quin debeant ratæ voluntates eſſe eorum, qui in hoſticulo, ſuprema iudicia ſua quoquo modo ordinaſſent.Hotom.

HOSTICVM, pro hoſtili terra, *des Feinds Landt.* Hoſticus enim ca, cum, dicimus, ſicut hoſtilis: Lege Vlp.in l.1.in princ.ff.de bon. poſſeſſ. ex teſtam. mili. Omnes igitur omnino, inquit, qui eius ſunt conditionis, vt iure militari teſtari non poſſint, ſi in hoſtico deprehendantur, & illic decedant: quomodo velint, & quomodo poſſint, teſtabuntur.Old.

HOSTIENSIS Iureconſultus nobilis, nomen habuit Henrici Seguſiani (ſed cum iuris ſcientia floreret, & Bononiæ circiter annum 1255. profeſſus complures ea de re libros ſcripſiſſet, tandem Cardinalis Hoſtienſis factus nomen hoc retinuit. Hotom.

HOSTILIA lex, qua permiſſum fuit furti agere eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut reip.cauſa abeſſent. Inſt.de l quos ag.poſſ.Briſſ.

HOSTILIANAS actiones Cicero libro primo de Orat. Briſſonius.

HOSTILIS locus dicitur vbicunque, etiam ſi in agro R hoſtis adeſt præſentia, vt neceſſe ſit ſemper eſſe in proc neque tuto iam iſti queant è caſtris egredi, ſed irruptic pentina hoſtium aut inopinato eorum aduentu depr coguntur vna cum militibus remanere, & idem adir periculum.Connan.lib.9.c.5.num.10.

HOSTILI more matrimon.coniũgere, vid.l.1.§.1.C.de rap

HOSTIRE, eſt, vt ait Nonius, comprimere & recedere. Hoſtis. Eſt & ferire, autore Feſto. Eſt quoque æquare, æ reddere, *vergleichen*: tum compenſare, & æquum benef rependere. Vnde Redhoſtire, & Hoſtimentum, æqu tum *ein Vergleichung.*

HOSTIMENTVM, autore Feſto Pompeio, beneficij penſat à priſco verbo hoſtire & redhoſtire, quod eſt, paria r Hinc prouerbialis ſententia. Plauto valde familiaris, mentum eſt, opera pro pecunia. Quæ admonet nihil g tum eſſe debere, ſed officium beneficio penſandum. Et rium pro rutro illo ac bacillo rotundo accipiendum pu Crinitus lib. 23. de honeſta diſcip. quo in menſuris fru cumuli exæquantur, &c. Brech.l. hoſtes hi ſunt, ff de v rer.ſign. Deinde tamen hæc vox Hoſtis, vt teſtatur. Alc. eſt in alium ſenſum accipi, vt videlicet perduellem ſig ret. Nam & perduelles, iure gentium æquali cauſa ad b procedere exiſtimabantur. Sic à veterib. dicti, quia cu duellum, id eſt, bellum eſſet, l. quos nos, de verb. ſign. N igitur hoſtes, publicos inimicos ſignificant.

HOSTIS in libris feudorum pro exercitu, caſtris & militia tur. Vnde vox Francogallica *L'hiſtoſt.* lib. feud.1.tit 7 mul ſteterint, vel in hoſtem Regis acquiſierint. Item lib 7. Tunc enim poſſunt deueſtiri, niſi fecerint hoſtem R id eſt, in exercitu & comitatu Imper. Romam profecti Prætei.

HOSTIS pro aduerſario in 12. tab.accipitur. Si ſtatus dies ſi hoſte venito.Cic.lib.offic.1.Equidem illud etiam, i qui maduerto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is vocaretur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigante. Hoſtis apud maiores noſtros is dicebatur, quem nunc peregi dicimus. Appellatus eſt autem hoſtis ab hoſtio, quod quo, quoniam peregrinis ſuis, vt nos noſtris, vtentes le pares nobis videntur. Et quia in conflictu, ex æqua cau gnam adire ſolent: Ideo concinna eſt tranſlatio ad liti res, qui pari iure de eadem contendunt cauſa, vt vict conſequantur: ideoque victos & victores nuncupamu dendorpius.Prat.

HOSTIS non hoſtis, dicitur, teſte Rot. qui nulla laceſſitus ria, tamen quæ ſunt hoſtium facit: aut qui pacis obten cit hoſtilia.Spieg.

HOSTIVM potitus, in hoſtium poteſtatem redactus. Vlp ex quib. cauſ.maior. Ego autem etiam nomine eius q ſtium potitus eſt, ſi curator bonis fuerit conſtitutus, &c. l.10.de teſt.mil. Tryphon.l.12.de capt & Iul.l 2 ff.eod. in Amphi. Id quod nunquam opinatus fui: neque alius quam ciuium ſibi euenturum, id contingit, vt ſalui p mur hoſtium.

H V.

HVCVSQVE, apud Venuleium, pro vſque huc, l.ſi fructuari, vſufru quemadm.caueat.

HVGOLINVS ICtus nobilis, homo Italus, inter antiqui iuris interpretes, floruit circiter annum 1190. gloſſulas librorum iuris marginem adiecit, quibus magnopere ſius, qui plerunque eius honorificam facit mentionem, tus fuiſſe creditur.Prat. ex Hot.

HVIVSMODI, vocabulo, quaſi ſimile, & eo modo fieri, v aliquid ſignificamus. Vlp. Et ſi qua alia ſunt huiuſmo niſterio, leg.denique de pign. Huiuſcemodi, idem, ſed nullum idoneum exemplum reperitur. Quod ab Albe dicatur, in Vtrubi, vanum eſt, vt pleraque alia Spieg.

HVIVS non facio. Vox eſt prorſus contemnentis vnam al rem.Vide Eraſ.in Chiliad.

HVIVS eſſe inſtituti, & vitæ apud Vlp. in l.plenum, §.equit vſu & hab.Spieg.

HVMANA fragilitas, vita hominum fragilis. Vlp. in l. il de offic.præſid. Sicuti medico, inquit, imputari euentu talitatis non debet, ita quod per imperitiam commiſit tari ei debet, prætextu enim humanæ fragilitatis de decipientis in periculo hominis innoxium eſſe non Spieg.

HVMANI caſus, id eſt, mors, in lege 5.Cod.de commer. eator.

HVMANITAS Dei, id eſt, benignitas, in l.31.in princip. testam.

[H]VMANITAS eſt epitheton Æquitatis egregium. Æquitas enim nuncupatur humanum ius: quia nihil eſt, quod in humanam ſocietatem plus vtilitatis conferat, quam vſus boni & æqui. Et contra iniquitas dicitur ius inhumanum autore Y. in l ſurti.§.pactuſne,ff de his qui not. inf. Nou. Nullam erient. agric. in princip inde ſunt iſtæ appellationes paſſim inire: Humanius eſt: Benignius eſt,& cæteræ id genus. Iul. No.de releuatio.tributur conſtit.161. Præſtantiſſima,inque, inter homines bona ſunt iuſtitia & benignitas: quarum altera æquabiliter ſuum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad miſericordiam decurrit, in l.3.§. qui operas. ff. ad Sctum Tertul.Sed humana ait,interpretatione placuit eum acitti. Alias humanum ius adpellant,ad differentiam naturalis iuris.Illi valdè aberrant,qui humanas leges opponunt omnibus Pontificiis, quaſi hi nihil habeant humanitatis. Ho. Prat.

[HV]MANITAS, propriè humanam naturam ſignificat Sic accepit videtur Vlpian.in l.non tantùm,ff.de appella. vbi dixit: C do enim humanitatis ratione, omnem prouocantem audi debere.Quod & Paratitlon Bartoli indicat.Ponitur & pro eruditione, vt pluribus Gellius tradit, & pro manſuetudine, ſummaque virtus habetur,qua quo doctior quis eſt,eo & polle magis debet.Vnde & prouerbialis extat ſenarius.

ἄπαντ᾽ ὁ ἡ παιδεία ἡμέρους ποιεῖ

h eſt Humaniores reddit eruditio. Citatur ab Alc. in l.vt reſponſum.C.de tranſact. Vbi admonet exemplo principum Dioclet.& Maximiani,qui perquam humaniter Pontio,tamen et is eis nimis conciſè & imperfectè ſupplicaſſet, reſpondenti ,Semper modeſtè à quolibet reſpondendum.Spieg.

[HV]MANITATIS ſtudia,artes ipſæ liberales dicuntur. De quib Cic.in Orat.pro Muræna.Spieg.

[HV]MANITAS etiam vt Agel lib.13.c.15. ſcribit,ſignificat φιλανθρωπίαν & dexteritatem quandā Beneuolentiamq; erga omnes homines promiſcuam: Sed & verbo hoc facilitas, manſuetudo,lenitas,comitaſque ſignificatur. Sene. Epiſt.88.Briſſ.

[HV]MANITAS pro humana infirmitate,ſorte,ac conditione:Sic habebitur ratio humanitatis,dicitur in l.38.§. vlt.ff. ex quibus c.ſ.maior.l.6.& l.14. ff.de Relig. Sic communem humanitatem.Cic.pro Flac & pro Syl. dixit.Briſſ.

[HVM]ANITATIS ratio habenda in infirmitate. Vide Vlp.§.fi.l.ſi c,ff ex quib.cauſ maior.Spieg.

[HVM]ANITATIS tantùm gratia ſepeliri, in l.vel quæ ff. de relig. & ſumpt.fun.

[HVM]ANITVS, i.humanæ mortalitatis caſu. ita in l.30 §.ab hæ.ff.de adim leg. Si aliquid mihi in vita humanitus accideret. Et § vlt.ead.l. Si quid ei humanitus contigerit, i. ſi quid humanum contigerit,vt l 26.ff.depoſiti.

[HVM]ANVM, hoc eſt benignum, ſecundùm æquitatem deſeruiens humanæ ſocietati,l.humanum.C.de legib.Prat.

[HVM]ANVS,na,num, quod eſt hominis, vel quod ad hominem ſpectat,vt lex humana,c.2 diſt.1 Io.Bello.Etymol.

[HVM]ANVS ſenſus legis is dictus eſt qui æquo bono nititur. [C]onnan.lib.1.c.11.n.11.

[HVM]ANVS regreſſus in l 3.§.3. C de iut.dom.impetr.i.regreſſus humanitate conceſſus.

[HVM]ILIS & deploratus Vlp.in l. ſi quis ex argentatiis, ff. de ed. Quid enim,ait,ſi humilis & deploratus vnus edidit, vt dubitare meritò quis de fide editionis poſſit? Spieg.

[HVM]ILES abiectæque perſonæ eæ mulieres cenſentur: ancilla ancillæ filia,liberta,libertæ,filia,ſcenica, ſcenicæ filia, taberna ria,tabernarij,vel lenonis,aut arenarij,filia,aut ea quę mercimoniis publicè præfuit, l.7.C.de inceſt.nupt.l.1.C.de natur.l.liber.

[HVM]ILLA negocium,id eſt 300.aureorum,l.5.vbi Gothof.in not. C.de pedan.iudic.

[HVM]ILIS ſortis homines ,veluti pauperes, ignobiles, indocti, plebeij,vt Eraſmus teſtatur. Spieg.

[HVM]ARE Plin.ait:Sepelire,eſt quoquo modo condere:Humare vero humo contegere, lib.7. c.53. l.3 bole.ff. com.præd.l.caue. Sicut ne illa quidem ſeruitus,ait,conſiſtere poteſt, vt certus numerus hominum in vno loco humetur.Spieg.

[HVM]ATVM corpus l 2.§.Celſus,ff.de Religioſ.Briſſ.

[HVM]ERALS ornamenti genus, quod circa humeros ponitur. [...]cio & eo nomine ſignificati arma, quibus humeri teguntur, [i]uriſconſulto noſtro in l.qui commeatus: §.1.ff.de re militari. [v]t teſtatur Tiraq.in l 3.leg.connub.glo.1.parte 3.

[HV]MILIS perſona,pro vili,abiecta, plebeia, paupere,ignobili ac [co]mmiſſ. intelligitur, vt exemplis probat Albericus.Tu Bart. di in l.2.§.tutor qui repertorium,ff.de ſuſpect.tut.Spieg.

[HV]MOREM aſſiduum habere,apud Paulum in l.fiſtulam,de ſeru. [v]rban.præd.Spieg.

H Y.

[HY]ACINTHVS gemma,l.6.ff.de aur.& arg lega. l.finali, §.ſpecies ff.de publ.c.l.vnica. Co.nulli licet.infren.Prat.mittuntur autem Hyacinthi ex Æthiopia, teſte Plin.lib.37. cap.9 Briſſonius.

HYBERNACVLVM, locus hyberno tēpore idoneus,ſicut hybernacula militū,Statiua per hyemem ſolemus appellare.Spieg.

HYBRIDAE. Quos adulteria gignunt, & inceſtus, hos quidam hybridas vocant: haud dubium quin ἀπὸ τῆς ὕβρεως. tanquam ex contumelia iuris aut naturę natos. Propriè enim hybridas dicunt animalia ex cicuri & feri miſtura, vt ait Plin li.8. aut ex diuerſo,vel impari genere nata:ad homines quoque tranſlata appellatione. Velut, ſi quis ex ciue & peregrina,ex patritio & plebeia,ex libero & ſerua,aut, quæ res propria inſpectionis noſtræ eſt, ex cœlibe & virum habente, vel vxorem: ex profana & initiatio ſacris naſcatur. Sed & ex ſorore, vel fratria, nuru,amita,vel priuigna natis,non quamlibet ea conceptionis labes, ignominiæ notam inuſſit. Quare & ipſi non iniuria ad hybridarum claſſem referri poſſunt: Niſi quod verius eſt, nullum hoc nomen Iure ciuili eſſet: vt proprius ſit. Quicunque eo ſunt ordine, & ea coniunctione nati,vt honeſte patrem ciere non poſſint, & ipſos ſpurios eſſe vocandos, non minus,quam, qui vulgo concepti, patrem monſtrare non poſſunt, vt ait Herennius Modeſt.l.vulgo. de ſtat,hom. Curt. lib.3. εἰκαστῶν,cap.8.

HYDROMANTICI dicuntur qui aquarum inſpectione diuinant & Hydromantia eſt diuinatio per aquam, imbris euocatis & dæmonum præſtigiis, nec mirum, 26.quæſt.5. Forc. in penu iur.ciu.c.14.

HYDRAVLÆ non habet immunitatem,l. hydraulæ. de excuſatio, muner.li.10. C. id eſt, qui aquam deferunt in palatium principis,vel cuſtodiunt aquæductum aulæ Imperialis,ſi Accurſ credimus.Verius eſt hydraulam(qui & hydraules dicitur) fuiſſe præfectum machinæ hydraulicæ, vbi organa aquæ adiumento,ſonitum dulcem reddebant. Hydraulicas deſcribit Vitruu.li 10. quarum ratiocinatio perdifficilis eſt,niſi experto,& qui in rem præſentem venerit, vt ipſe ait. Hydraulæ etiam ſunt aquarij ſulci & ſcaturigines, l. 1. §. item Sabinus, ff. de aqu.plu.arcenda Forcat.penu.iur.ciu.

HYDRAVLOS nomen eſt nobiliſſimi inſtrumenti Muſici, cuius Creſibius Alexandrinus repertor fuiſſe traditur: ita appellati, quod eius fiſtulæ ab aqua flatum acciperent. Nam in aquam ima parte verſæ erant: qua commota & perturbata ab adoleſcentulo quopiam in illa ſpiritus effundebatur, qui ſuauiſſimum ſonum reddebat. Deſcribitur hoc accuratiſſimè à Vitruuio, & omnino ſimile fuiſſe perſpicitur ei quod nūc communi omnium Muſicorum inſtrumentorum genere organum appellamus:niſi quod in noſtro nullus aquæ eſt vſus.Huius etiam meminit Athenæus lib.4.δειπνοσοφιστῶν.Plin.lib.7.c.37. & Hero quidam.Prat.

HYDROMELI in l 9.ff.de tritic.vin.aqua eſt mellita,id eſt, potio ex aqua & melle confecta,Plin.lib.14.c.17.Dioſc.li.5.c.13. Prat.

HYDROPARASTATÆ, quorum fit mentio in l.5. poſt prin.C. de hæret.& manich. ſunt qui aquam pro vino ad communionem exhibebant,iidem aquatij,Gothofr.ad d.l.5.

HYDROPHYLACES, curatores aquarum ſunt. Nam ὕδωρ aquam φύλαξ cuſtodem ſignificat: horum fit mentio in l.10. ante fi.C.de aquæductu. Quamobrem Plautus Phylacam pro carcere,cuſtodiáve poſuit. Et Vlpia. Grammatophylacium in lege moris,de pœn. Alciat.in l.decernimus, C.de aquæduct. lib.10.Spieg.

HYPASPISTÆ. Cornicularij ſunt officiales, qui præſunt cornibus ſecretarij,vt Caſſiod.ſcribit li.11.Variarum à Græcis appellantur Hypaſpiſtæ. Cuiac. ad l.2.de prox.ſac.ſcrin.C.li.12. Et Gothof.ad l.1.C.de offic. diuerſor.iudicum.

HYPÆTHRA, ſunt media ſpacia, quæ inter porticus adornabantur, ambulationes pulcherrimis pauimentis ſtratæ: quaſi ſub aperto ſint æthere, Latinis Subdiuales dictæ ambulationes,Plinio Subdialia. Vide Alciat.in l.malum nauis,de verb. ſig.& Bud.in l.ex ſylua,ff.de vſuf. Vlp.De velis,inquit,quæ in hypæthris extenduntur: item de his, quæ ſunt circa colomnas,Celſus ſcribit,magis ſuppellectili adnumeranda,l. quæſitum,§.de velis,ff.de fund.inſtr. Alij legunt Hypæthria:Eſt autem Hypæthrum (ſecundùm D. Gœd. ad l. 242. §.2. n.1. de verb.ſig.)locus ſubdio & cœlo patenti expoſitus ſine tecto,vt vel ipſum nomen arguit. Hunc locum ſolebant Romani æſtate velis tegere & exornare, vt calor ambulantes in eo non premeret: hyeme contegebatur plumbo, vel ſimili tegumenti genere, ne frigore ac gelu pauimentum obduceretur:d l.quæſitum,§ de velis.

HYPERBERICI menſis in decretis Pontificiis mentio fit. 18. diſt.c.propter. Opinatur tamen Alciat. Hyperberetei legendum:quod ſic is menſis, auctore Suida, apud Macedones vocetur,ſitque vltimus anni apud eos menſis.Vnde.

HYPERBERETÆA ab eis dicuntur ſerotina, tarda & poſt collectos demum fructus accidentia. Vide Bapt.Pium,c.65 in annot.poſter.& Alciat.c.pen.li.1. Paterg.Spieg.

HYPERBOLE, vt in diuinis ſcripturis, ita occurrit etiam in iure noſtro: vt cùm lex probationes luce clariores requirit: vel momento fieri iubet,quod ſatis eſt,ſi nullo extraneo actu interueniente fiat. Iſte autem tropus,id eſt,vt ait D. Auguſt.ca-

18.lib.16. de ciuit. Dei, modus locutionis ſit, quando id quod dicitur, longè eſt amplius, quàm quod ex dicto ſignificatur. Sicut Hierem. 20. locus multorum verſuum, quem D. Hieronymus dictum accipit per hyperbolen, & Daniel 4. *&* Eccleſiaſtes 10 Volucres cœli auferent vocem tuam. Origenes in 1. c. Epiſtol. ad Rom. hyperbolen eſſe oſtendit illo verbo, Quod fides veſtra enunciatur in vniuerſo mundo. Tum in Euangelio & aliis ſacræ Scripturæ libris, eſt hunc tropum inuenire: quem fieri Auguſtinus in libro contra Iulianum 5. docet, ad animos audientium permouendos. Cætera quæ ad noſtrum pertinent magis inſtitutum, vide apud Alciat. li. de verb. ſign. 4. Spieg. Adde Corraſ. li. 4. Miſcell. c. 11. n. 5. & ſeq.

HYPEROCHA, ὑπεροχὴ in l. querebatur, ff. qui pot. in pig. i. quod plus eſt in precio fundi, quàm in prioris credito. Hoc enim eſt, quod ibidem ſignificatur, quendam duobus creditoribus, non quidem eundem fundum, ſed priori fundum, ſed poſteriori ὑπεροχὴν eiuſdem fundi pignori obligaſſe. Non malè fortaſſe quis exuperantiam, vel ſuperfluum vocâit, vt in l. fœnerator, ff. de nautic. fœnor. Hunc locum ita reſtituit ex Pandect. Flor. Iacobus Cuiac. quarto, obſer. 25. cum perperam antea hypotheca legeretur. Idem tamen notauit Alciat. li 11. Parerg. c. 1. Prat.

HYPOBOLON, dotis eſt incrementum, vel quod mortuo marito vxori ſuperſtiti redditur ſupra dotem, quod eſt inſtar donationis propter nuptias: ſic dictum ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod eſt maiori rei vel ſummæ minorem adiicere. Græci alias reddidere dimidiam alias tertiam, niſi aliud conuentũ eſſet. Longobard. autem iure quartam partem redditam videre eſt, l. 1. Longobard. de iis quæ à viro in mul dan. quam & *Morgengabe* vocabant: Latinorum verò tertiam, lib. 2. feud. tit. 19. §. quamuis, Conſtant. Harmenop. li. 4. ti. 10. ὑπόβολον ſcribit eſſe τὸ ἐπὶ τῇ ποσότητι τῆς προικὸς, ὅταν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ προὶξ ἀπαιτεῖται τῆς γυναικὸς, ταύτῃ ὑποβαλλόμενον ἤγουν ὑποτιθέμενον: Sic enim legendum eſt, non vt in vulg corruptè legitur: ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἡ προὶξ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς. Non enim mortua vxore, ſed mortuo marito hypobolo locus eſt. Dotalitium dicitur ca. plerunque, de don. int. vir. & vxor. Nec vero datur ὑπόβολον vxori, niſi in cubiculum mariti venerit. Virgini autem θεώρετρον dabatur, quod erat pars duodecima: de quo ſuo loco Prat. Hinc

HYPOBOLICA inſtrumenta apud Sid. Apoll. lib. 7. Epiſt. quanquam ſunt, qui legant Hyperbolica: alij quidam parapherni-ca omnino malè. Cuiac. ad tit. Vlp. de dotibus.

HYPOCAVSTVM, Nebriſſenſi fornax eſt in balneo, ſubdita caldariis calfaciendis. Ab ὑπὸ ſub, & καῦμα calor, Alias cubiculũ dicitur vndique occluſum, in quod aer non admittitur, ſed igne accenſo, feruore atque æſtu vaporat intus, nec foras diffunditur calor, Alexander Genial. dier. lib. 3. c. 14 Spieg.

HYPOCAVSTVM locum eſt ad ſudandũ, habens ſub pauimẽto locum cauum, in quo ſuccenſus ignis calidos vapores emittit: vnde ἀπὸ τοῦ ὑποκαίειν. i. ſubtercalefacere ac ſuccendere, eſt nominatus: excitat mirum in modũ ſudorem: habetq; etiam ab vno latere præfurnium, h. e. paruam fornacem, in qua incluſus ignis partim hypocauſtũ calefacit, partim aquas temperat ad lauandum auctor Plin. Eius meminit Iureconſult. in l. ligni. appel. §. 1. de legat. 3. vbi mendoſa dictio hypothauſtarum repoſita eſt: à Latinis verò vaporarium appellatur: quia vaporandis cubiculis balneiſque præparatur, Cicero ad Qu. Fratrem: Propterea quod ita erat poſita, vt eorum vaporibus, ex quo ignis erumpit, eſſet ſubtectum cubili. Idem, In balneis hypocauſta in alterum hypodyterij angulum promoui. Erit ergo mens Iureconſulti legatis lignis, contineri illud, quod paratum eſt ad balneas calefaciẽdas, & ad hypocauſtum dicatum, h. e. ad vaporarium cubiculorum, vt planius explicem, quod paratur ad calefacienda vaporandaque cubilia: qualia apud Germanos hodie frequentantur, ſtuffas materna lingua vocitantes, & ex his apparet, an Accurſius rectè loquutus ſit in expoſitione huius vocabuli, in l. ſi quis mihi, ff. mandati. vbi hypocauſtum pro ſubterranea ſtatione accepit, quæ æſtate bona ſit: quæ autem ſunt diatæ, diximus ſuperius opportune, non repeto.

HYPOCRISIS, propriè ſimulatio, aut ſimulata pronunciatio, & actio alienæ perſonæ dici ſolet. Nam Hypocritæ erant olim hiſtriones, qui recitantes comœdias, aut tragœdias, alienas perſonas, plurimumq; à ſua conditione diuerſas, regum, bellatorum, aut amatorum vel quorumcunque aliorum exprimebant. Per metaphoram porrò hæc vox transfertur ad inſinceros Chriſtianos, ſiue ſint Doctores, ſiue auditores. Dupliciter igitur diuidi hypocriſis & hypocritæ poſſunt: quod alij ſint craſſi quidam ſimulatores, qui lucri tantùm, aut honoris gratia pietatem ac ſtudium veræ religionis, externo ſermone, actionibus, veſtitu, & variis geſtib. ſimulant: cùm intus in corde reuera ſint Epicuræi, ſciantque ſe nulla cura pietatis affici. Tales erant Phariſæi illi, qui in triuiis & compitis orabant buccina, ſonabant diſtributum eleemoſynam, deformabant faciem, vt viderentur ieiunare, dilatabant phylacteria, & aliis veſtimentis pietatem ſimulabant, prolixas preces de murmurabant, vt ſic domus viduarum exederent, & in hono[…] vulgus eſſent. Alij verò erant, & ſemper ſunt occult[…] ſubtiliores hypocritæ, quos tantum Deus, & etiam ali[…] ſpirituales homines diiudicare poſſunt: qui nec ipſi[…] hypocriſin animaduertere poſſunt. Nec. n. lucrũ inde[…] tiam quærunt, ſed ipſam æternam felicitatem. Talis [e]rat Phariſæus, qui cum Publicano in templo orabat grat[ias agẽs] Deo pro ſuis donis: & ille Diues, qui ſe putabat legem [a] iuuentute ſeruaſſe. Item Paulus ipſe ante conuerſionem [H]uiuſmodi ſunt multi etiam in vera Eccleſia, qui non [ſe] metipſos cognoſcentes, aut ſui veteris Adami maliti[am] nentes, nec etiam verum ſenſum, aut intellectum piet[atis ha]bentes, putant ſe vere ac ex animo agnoſcere, & ſince[re co]lere Deum. Altera diuiſio hypocriſis & hypocritarum eſt[, quod] alij etiam docent, amplectuntur ac promouent hypoc[riſin,] ſimulatam pietatem, quales ſunt ſemper conductores [ſeu] auditores. De tali doctrinę, religioniſq; hypocriſi, dicit [...] ſtus Lucæ 12. Cauete vobis à fermento Phariſæorum, [quæ eſt] hypocriſis. Tali ſenſu omnis falſa doctrina eſt hypocri[ſis, ſpe]ciem, non autem veritatem pietatis obtinens, ſicut & [Pa]ul. 1. Timot. 4. oſtendit. Hac ratione Paulus etiam claudicat[ionem] illam Petri. Galat. 2. vocat hypocriſin, ac dicit etiam B[arnabam] in eam eſſe inductum. Alia porrò, hypocriſis, eſt tan[tum i]n vita, non etiam in doctrina, ſeu eorum, qui externa p[…] ne veram doctrinam religionemque ſequuntur.

HYPOPODIA apud Paul 3. ſent. 6. ſunt, quæ ſub pedem [...]bus ponuntur, quæ interdum etiam ſcamma vocantu[r …] de ſupel. leg. ab ὑπὸ, id eſt, ſub, & πoῦς, ποδὸς. Prat.

HYPODIACONI, l. 7. de epiſc & cler. in C. Theod. idem e[ſt q]uod Subdiaconi, vt l. 6. C. eod. tit. Briſſ.

HYPOSTASIS nomen Græcum crebrum in Eccleſia pro p[erſon]a accipitur, vt videlicet ſignificet indiuiduum, intellig[en]s, incommunicabile, ac per ſeſe ſubſiſtens, ſeu ab alio nõ [...] tatum, aut quaſi geſtatum. In ſacris literis aliquoties [...] ſed plerunq; in aliis, iiſque diuerſis ſignificationibus. V[…] autem ferme ſemper ſubſtãtiam. Tantum Heb. 1. ſemel [...] tur in illa ſua vel natiua, vel etiam principali ſignifi[cati]one vſurpari Dicit. n. ibi ſcriptura, quod Chriſtus ſit ſplend[or glo]riæ, & character, ſeu expreſſa imago hypoſtaſeos, i. ſub[…] aut potius ſubſiſtentiæ eius. Vbi neceſſariò prorſus de[…] telligi, referre aut repræſentare ipſam perſonam patris[, non] autem eius eſſentiam, quæ res & vox eſt communis o[mn]ibus trib. perſonis, vtpote coeſſentialibus, aut conſubſtanti[ali]bus, ſeu eiuſdem prorſus ſubſtantiæ, aut eſſentiæ, vel hom[…] Ineptè. n. diceretur repræſentare filius eſſentiam patris [cum] ea ſit illi perinde propria aut communis, vt & patri ipſi[…] que perinde Spiritus S. poſſet dici imago eſſentiæ pa[tris] […] filij, & viciſſim cùm ſit eis homouſios aut conſubſta[ntia]lis. Alioqui rectiſſimè ac veriſſimè dicitur, quod ſolus fi[liu]s repræſentet, aut referat patrem, ac præcipuè tanquã viu[…] ſimaq; imago perſonam patris: Deinde quia illum vid[…], co-gnoſcatque. Sic & inter homines, filij videntur eſſe im[…] patris, & repræſentare patrem, quod ſæpe accidit, expr[…] tantum corporis lineamentis ac conditionibus, ſed et[…] nimę proprietatibus: vt in voce filij etiam imago aliq[…] modo contineatur. Eſt ergo digniſſimum obſeruatu, qu[…] bris iſta ſignificatio, aut vſurpatio, hypoſtaſeos perſon[am de]notans, in eodem prorſus vſu ac materia etiam in ſac[ris lite]ris à Spiritu S. vſurpata reperiatur, vt tanto minus me[…] eſſe humanum quodpiam figmentum Hoc facit aliquo[…] quod etiam Hilarius voce ſubſtantię, non rarò pro p[erſona] vtatur expoſita. Cæterùm in definitione fidei, quę ex[…] Hebræorum vndecimo, non tam ſubſtantiam, quàm fiduc[…] natura ſermonis ſignificat. Sic. n. Polybius vocem ha[…] pro confidentia accipit, cùm ſcribit Hetruſcos confidenti[a …] audacia Coclitis perculſos. Et verbum ὑφίστημι propriè & [pri]mariè ſignificat audere, ſub aliquo graui pondere ſtare, au[…] tem in ſe molem audere humeris excipere, & expecta[re.] Vt Plutar. in Demetrio inquit, nemine hoſtium ὑφισταμένου expectante, ſed fugientibus & deſerentibus ciuitates: & [...] Græci ὑποστατικὸν, eum militem nominant, qui audet [...] nientem hoſtem expectare. Sic & Pſal. 39. ὑπόστασις & [...] ſimul tanquam eadem coniunguntur. Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου, οὐχὶ ὁ κύριος; ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστιν.

HYPOMNIMATA Briſſ. vlt. edit. Lexi. & Anto. Aug. li. Si[…] ad Modeſtinum l. 13. §. atque hoc inquit. acta interpr[…] quę barbarus interpres ſubcommemorationes aut dep[…] nes reddidit, ſed illud Theophilus ſub titulo tutorum. […] Fil. Multum mihi operæ eripitur in ſcribendis hypom[nema]tis. Hinc

HYPOMNEMATOGRAPHI, actorum ſcribæ (Comment[arien]ſes) quorum manu acta ſubnotantur, ait Briſſo. in The[odoſij] conſtitutione, l. ſi quos. Cod. de decur. lib. 10. vbi Alci[at …] & apud Strabonem lib. 17. & Budæum l. moris, §. ſolet, Dig[. de] pœnis.

HYPOTHECAM ſatis conſtat vocem eſſe Græcam. ὑποθήκας vocant etiam Græci præceptiones quaſdam. Nam &[…]

…inianus Nouell. conſtitut.26 ὑποϑήκας appellat mandata ...ſidij. Et Cic.ad Atti.li 2. ὑποϑήκας (inquit) adfer, quemad... dum me geram. Se l ſæpius ad ius pignoris vox iſta refer... Nam & Cic.li.11 Epiſt.Philotes (inquit) ὑποϑήκας Cluuio ...li, velim cures, vt de Hypothecis decedat, &c. Origo verbi ... ὑποτίϑεσϑαι, quod ſimpliciter eſt ſupponere. Apud Demoſt. ...plicius etiā dic tur τίϑεσϑαι. Noſtri id videntur imitati. La... ...i etiam ſæpe rem pignori oppoſitam dicunt. Briſſ. Scæuola ...nori ponere, l.38.de leg 3. Cæſares in Codice conſtitutio...n, ſupponere pignori Iuſtinian. etiā ſupponere ſimpliciter ...tit.l.vlt.C.quæ res pigno.obl.poſ. Supponere, pro oppigne...re, ſuppoſitas res pro pignori obligatis, ſæpius in Cod. Sic in ... de rebus eorum qui ſub tut. Supponendis, i. pignori obli...gidis. Briſſ. Sed & apud Demoſthenem bona pignori obli...ga dicūtur ὑποκείμενα, interdū etiam ἀποτιμήματα, quod res ...matæ darētur pignori, ὑπόϑεμα quoque dicit non ſolū ...moſthenes, ſed & Iuſtin.Nouel conſtitu.72. Et res credi...tori obnoxias eſſe, quæ obligata pignori ſunt, ſæpe legimus. ...ad Demoſt. ἔγγυος εἶναι dicitur: vt & Martialis, ait agrum ...ratum ſpondere pro debitore. Obſcurius eſt, cur appel...lit ὅπλα ἀφορισμένα. Sed aiūt, apud Græcos olim moris fuiſ... ...t in prædiis oppigneratis erigerētur ὅροι, iudices ipſius o...bligationis. Certè & in libris Iuris ciuilis, res ſubſignatæ dicū... ...quæ obligatæ ſunt: l.5 §.conductores De iure immun.l. ... C.de adm.tut Denique ἐνεχυρασμῶν frequens eſt mentio ...d Iuſtinian. in Nouel.conſtit.52. vbi agitur de quadam ve...li prætoria oppignoratione perſonarum vel rerum. qui... ...i manus iniicitur alieni debiti cauſa. Græci appellabant ...ἐνεχυρίαν vt oſtēdit lex Draconis apud Demoſth. in orat. ...tra Ariſtocrat. Dionyſ. Halicar.lib.7.dicit, ῥυσία κατασχεῖν. ... igitur pignus ſiue hypotheca, res omnis creditori pro de...bito obligata. Quem nexū, & obligationem, ſi ſpectemus in ...gnore (quod cū de re obliganda quæritur, facere debemus) ...er ſe iſta nihil differunt. Quod Iuſtinia. intelligi voluit in ...item Seruiana. Inſtitut. de actio. Sed vt idem eodem loco ſi...gnificat, in ratione & vi nominis, eſt aliquid, quod interſit. ...m pignus proprie dicimus, cūm ita res pignori obligatur, ...imul etiam poſſeſſio tradatur creditori: Hypothecam, cum ...n tranſit poſſeſſio ad creditorem, §.item Seruiana. Inſtit. de ...tio.l.ſi tem.§ propric. de pignot.act. Idque nomen ipſum ...s indicat. Nam pignus ſic à pugno dictum eſt, vt reuera nō ...ſit eſſe pignus, niſi etiam manu capiatur. Vnde pignus rei ...tūm mobilis propriè diceretur, ſi ad proprietatem nomini... ...n extendere volemus, l. plebs, §. pignus de verb.ſig Hypo...theca autem vi ipſa ſuppoſitionem ſignificat: vt ſit res obliga... ...ni ſuppoſita, nihilque in eo verbo, niſi ſuppoſitio & nexus ...obligatur. Sed hæc, inquam, ita dicuntur, cūm ad ſubtilita... ...n verbi, & originem ius exigitur. Ad iuris rationem & obli...gationem nihil intereſt: quia nihilo minus iuris habet is, cui ...n eſt tradita poſſeſſio, quàm cui eſt tradita, ſed tantun...dem vterque ex æquo. Nam & quam rem non accepit, vindi...care poteſt, vt habeat, eandemque necdum acceptam diſtra... ...re, ſi modo conuenerit, vt pignori eſſet: & quam accepit, a... ...ittere poteſt: vt illi eadem vendicatio ad eam perſequen... ...m neceſſaria ſit. Eo factum eſt vſu loquēdi iure recepto, vt ...uoque pro eodem accipiatur, dicaturque hypotheca etiā, ...æ ab initio tradita eſt. quia non traditio, ſed conuentio o...bligationem fecit: & contra, quæ non eſt tradita, rectè dicatur ...ignus, quia iure nihilo minus ſit obligata, teneaturq; credi...tori, quàm ſi tradita non eſſet. Qua ex ratione iuris, atque vſu ...lud à Martiano dictum eſt. Inter pignus & hypothecam tā... ...ūm nominis ſonum differre. l. res hypothecæ de pignor. Al...terum enim Latinum, alterum Græcum eſt verbum a ſuppoſi...tione deductum. Eſt autem obſeruandum, pignoris verbum, ...emque hypothecę interdum pro ipſo rei nexu, & obligatio...ne ſumi: vt cum quærimus, quibus modis pignus vel hypo...theca contrahatur: item quibus modis ſoluatur Neque enim ...ut illic rem contractam, aut hic rem diſſolutā intelligimus ...ed vtrobique obligationem pignoris aut contractam, aut diſ...ſolutam. Frequentius tamen rem ipſam ſignificat quæ nexa ...ſt. Cuius generis illa ſunt, cum pignus traditum creditori pi...nus idoneum, pignus venditum aut diſtractum eſſe dicimus. ...ua etiam ſignificatione à nobis definitur: & rectè cum obli...gationem rei ſine re, quę obligetur, fruſtra requiramus.

H...POTHECA diuiditur in tacitam & expreſſam. Tacita con...ſtituitur à lege, l 1 §.& vt plenius, C.de rei vxo.act. Expreſſa ...b homine, t.tit.C.& D.de pign.& hypo. li Prat.

H...POTHECARIA actio, quę & quaſi Seruiana dicitur, in rem ...ctio eſt, quę creditori pignus perſequendi cauſa datur. Vn...de & pignoris vindicatio, petitio, perſecutioque appellatur, l. ... in fi.C.de pign.act.l.2. C.ſi vnus ex plurib. l 19 ff ad SCtum ...rebel. Prat. ex Briſſ.

H...POTHECARIA formula, formula eius pacti quo de pignore ...uda conuentione obligando agebatur, l.3 4 11 & alibi per...ſæpe ff de pign. Prat.

H...POTHECARII creditores, qui ſub hypotheca pecuniam cre...diderunt, l.t.§. ſciendum, ff.de ſepar.bon l.2 Co. de iis qui in prior.cred Prat. quibus ſub hypotheca debetur. Briſſ.

HYPOTHESIS eſt, quod priſci Iureconſ. Speciem appellant, recentiores Legis Caſum. Vlp. in l.ſed interim, de donat.inter vir & vxo. Quando igitur retro non agitur, emergunt vitia, vt Marcel animaduertit, in ſpecie huiuſmodi Paul. in l. Latinus Largus, de leg.1. Proxime ex facto incidit ſpecies talis. Alc.in l.edita C de eden. Hypotheſis, ait, determinata facti aſſertio eſt quæſtionis ſeu cauſæ modum complectens. Vide eundem c 8 lib 1. Pareṙg & inferius, Theſis. Prat.

HYPOTHESIM ad Theſim transferre, i. cauſam ad communem locum, ſiue ſpeciem ad genus transferre. Huius extat inſigne exemplum apud Vlp. in l.pen.de iuriſd.om.iud. Spieg.

HYPOTHETICA propoſitio. Vide κατηγορία.

HYSGINVM color, vt volunt quidam, ſimilis eſt coccineo: vnde Græci veſtes ὑσγινοβαφεῖς appellant, h.e. hyſgino tinctas. Hermolaus Barbarus exiſtimat, idem eſſe quod Vacinium, id eſt, rubi humilis morum: vide Ruellium, Maſurium, & Bayfium. Turneb.adu.19 c.15 hoc nomine & rincturam & herbam notari putat, cum ex ea herba color purpureus fucetur, atque tingatur. Heſychius ſcribit, ὕσγινον βάμματι, neque aliud quicquam Interp. Nicand, τὸ ὕσγινον, inquit, φυτόν ἐστι ξανθὸν τῷ χρώματι, ὅθεν ὑσγινοβαφῆ τὰ ἀπ' αὐτοῦ βεβαμμένα. Nec etenim quid vetat eſſe plātam & tincturam cognomines. Suidas hyſgon herbam eſſe dicit, vnde & hyſginum tingatur. Fiunt, inquit Vitruuius, etiam purpurei colores, infecta creta rubræ radicis & hyſginis, non minus vt ex floribus alij colores. Apud Pauſaniam in Phocicis videtur eſſe coccus: vt apud Plin.lib. 21.c.26. hyacinthus, vnde factitius color fucabatur, hyſginū dict. hyacinthus inquit, in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi hyſginum tingunt: Vtitur hoc verbo Paulus l.e. 78. §.5. ff.de leg.3. (quanquam in Pand.Flor. Liginum legitur) à cocco illud ſeparās: Quin minus porro coracinum, aut hyſginum, aut melinum ſuo nomine, quàm coccum purpurāve deſignatur. Prat.

I.

I & V literæ medium quendam eſſe ſonum, M. Fabius libro 1. Inſt.orat.ca 4 admonuit, vt non immeritò, nec fortè ineptè in Pand.Flor. V. pro I. ſcriptum reperias: Vt duploma pro diploma maritumo pro maritimo: decumo pro decimo: adſimulatur pro adſimilatur: Et planè adſimulare antiquos dixiſſe ex Diomede admonet Briſſ. E diuerſo I pro V poſitum, reciperare pro recuperare paſſim in illis libris & antiquorum monumentis. Sic I pro E, vt petitioni pro petitione. l.8. ff.de rei vindicat. & ferruminationi pro ferruminatione, l 13 §.item quęcunque. ff.eod & Affinitati pro affinitate, l.39.ff.de iniur. E contrario E pro I, defenſione pro defenſioni, l.59.§.3. ff.de noxal. & Exceptione pro exceptioni, d.l.39.§.pen. Literarum enim affinitas huic commutationi locum dedit: vide Fabium li 1.c.4. Prat.

I A.

IACERE propriè dicitur quod humi ſitum eſt: vt res quæ in litore poſt naufragium iacent. l.1.§.vlt.de incend.ruin. Sic iacet in ſtabulo ſtercus. l 7 ff.de act.empt Briſſ.

IACERE dicitur hæreditas quę nondum à quoquam adita eſt, & quam diu ſine domino eſt, l.5. § ſatisfactionis. ff.vt in poſ.leg. l.13.§.quæſitum. ff.quod vi aut clam. Eodem ſenſu iacere bona hęreditaria, & iacere vacua ſine domino dixere Vlp.& Papin. l.3.de bon.poſſeſ. l.1.de ſuccеſ.edict. Sic iacens ea res dicitur, cuius dominus ignoratur, Vlp.l.43 § 4.de furt. Qui alienum quid iacens, lucri faciendi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur. Prat. Briſſ.

IACERE Pretia prædiorum, dicuntur Ciceroni in orat pro Roſc. Comœdo, quæ vili væneunt: Accepit.n.agrum temporib iis, inquit, cum iacerent pretia prædiorum. Prat.

IACERE proſtratus dicitur, qui ad dignitatem eligi iure non poteſt, veluti infamis, clem.in pleriſque, §.quod ſi licentiatus. de elect. in Clem. Prat.

IACERE teſtes dicimus, qui vim teſtimonij habere non poſſunt. Leguleis, vt barbari omnia ſolent, eſt, non ſtare dicto. Spieg. Iacer propriè, quod humi ſitum eſt. Briſſ.

IACERE aleam eſt rem periclitari, fortunæque arbitrio committere, vide Eraſ in Chil. Spieg.

IACERE pilas in mare. Iaciendo pilo certare. Briſſ. ex ff. Iacere fundamenta. l.1 § 1. ff de Pollicitationibus. Iacere etiam eſt iactare onus ſeu merces in mare, Briſſ. ex l.43. §.ſi quis ſponte, de furt. vide mox infra. Iactus res.

IACHINVM, verbum adulterinum in antiquis exemplaribus apud Vlp. in l.ſi cui l.na. de leg 3. expungendum admonuit nobilis Grammaticus Pap. Flautius, genuinumque ſubſtituit Ianthinum. Quod tamen non admodum placet. Haloand. vt Neb. ex Bayfio Iaothinum legit. Vide veſtimenta ianthina. Spieg.

IACTANTER, Iactuoſe, Iactuoſus, ques Barbari vſurpant, nuſquam leguntur Quod verò quidam probant ea ex Cicerone,

non Iactuoſe, neque Iactuoſus in iis locis,quos adducunt legi debet,ſed actuoſe & actuoſus.Spieg.

IACTARE, pro eo quod eſt arroganter,vel gloriando commemorare,notum eſt.Triphon videtur vſurpare pro inaniter loqui, in l.fugitiuus, de verb.ſign.Licet id facturum iactauerit, quod Briſſ. exponit. Ambroſius gloriari. Hinc noſtris in ore eſt,Iactatoria verba non obligare, l.ſi.de hæredib.inſt.Spieg. Ea dicuntur,vt præſtentur, non vt iactentur.Briſſ.ex ff.

IACTARE quo concurrere,fungare,vexare.Vlp.l.1.de ædil.edict §.apud Viuianum.9. Si ſeruus inter fanaticos non ſemper caput iactaret.Spieg.Prat.

IACTARE iugum ,eſt incommode ferre ſeruitutis neceſſitatē.

IACTARE ſuam pecuniam in l.cum indebito.ff.de probat.

IACTARE lapides.Merces è naui.Iactat rete piſcator,iactare infauſtas voces aduerſus teſtatorem.Briſſ.ex ff.

IACTARE caput.l 1.§.apud.ff.de ædil.edict.

IACTAS res accipimus nonnunquam quę tempeſtate maris, nauis leuandæ cauſa eiiciuntur.l.21.§ 1. ff. de acquiren. poſſeſſ.l. pen.ff.pro derelict l.9.§.ſi ff.de acqu.rer.dom. & ita Iactus in tit. ad l.Rhod. de iactu. l.4.§.ſi iactu.ff.de furt. Seneca lib.4. Declama. Neceſſitas eſt, quæ nauigia iactu exonerat. dicitur iactura eodem ſenſu l.2.& 4.ff.de leg.Rhod. de iactu.& apud Cic.lib.3.Offic.Vnde metaphoricos,pro damno.c.locupletari de reg.iur.lib.6. Hinc & pro amiſſione accipitur, vt cap.ex parte. de alien. mutand. iud. cauſ. fact. ibi, pro amiſſione cauſæ.

IACTATIO,idem quod iactantia,vt in l.metum.C.quod metus cauſ. Iactationib. tantum non fit metus. Spieg.Iactatio.Briſſ. eſt ambitioſa gloria.

IACTATIONEM,notat Hurtenus in Q.Curtio, vt nouum & inſolens verbum pro Iactantia. Ego animaduerti & Vlpianum eo ex Epiſtola Cæſaris Hadriani ad Pōponium Falcionē vt l.ſi quis filio.§.eius. de iniuſt.rupt.teſt.Idq; nō ſine exemplo. Nam & Seneca , aut potius apud Senecam Gallio , Non rogaui;inquit,te:dediſti iſtud iactationi tuæ.Et L.Florus li.4. Voces quoque obæquitantis exceptæ,altera cruera,ſed docta & ad victoriam efficax:Miles faciem feri: altera ad iactationem compoſita.Parte ciuibus quum ipſe ſequeretur.Videtur mihi & apud alios legiſſe. Quanquam quis dubitet Hadriani reſcriptum ſequi, quem conſtat Suetonio Tranquillo viſum eſſe epiſtolarum magiſtro.Curt.lib.1.εἰκασῶν.c.9.

IACTVS,& Iactura, pro iactu: qui fit ex naui in mare,leuandæ ſeu exonerandæ nauis gratia. Briſſ.ex ff.Cice.& alii ,vid.ſupra Iactas res.Iactu teli,iactu lapilli.Briſſ.ex ff.

IACTVM retis dicimus,l.12.ff.de act.empt.Et iactum ſimpliciter,Valer.li.4.c.1.A piſcatorib in 4. Mileſia verriculum trahētibus quidam iactum emerat Apul. Apolog.1. Eum memoria prodiderunt, cum animaduertiſſet à quibuſdam piſcatoribus euerriculum trahi,fortunam eius iactus emiſſe. Suet.in lib.de Clar.Rhetor. βόλον appellauit. Litus,ait, ingreſſi piſcatores trahentes rete adiere,& petiere bolon quanti emerent. Sic enim legendum cenſeo,non vt vulgo ſcribitur bolum.Briſſ.vide iaculum, rete.

IACTVRA compendioſa,vide l.1.eit.ſi.C.de vſucap.transfor.

IACTVRA,damnum eſt,ſed voluntarium:vt quæ fit in tempeſtatibus maris,vbi bona proiiciuntur,vt in tit.ad l.Rhod. Spieg. iacturam conſequi,i.damni æſtimationem.Briſ.ex ff.

IACTVRA infamię l 1.C.de ſecundis nupt.

IACTVRA ſubſtantię.C.de epiſc.aud.l.tam clementis Spieg.

IACTVRAM debiti pro amiſſione dixēre Impp.l.2.C. ne liceat, potentior. Prat.iactura debiti mulctari. iactura cauſæ affici. Briſſ.ex ff.

Ex aliena IACTVRA lucrum acquirere, facere,quęrere, Briſſon. ex ff.

IACTVS aleæ, fortunę ludus eſt magis,quàm artis. Et Eraſm. Chiliad.Spieg.

IACTVRÆ moles.vide l.10.C.de reuocand.donat.

IACTVRAM facere , loquendi eſt modus maxime iacturę proprius. Spieg.

IACVLA,Maura dicuntur ea,quibus Mauri qui optimi iaculatores erant, vtebantur. Herodian. Συνῆσαν δὲ πηδῶντες αὐτῶν παρ' ἐθνῶν οἱ τοξικῶν ἀκριβῶντες, κὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι Mauris autem etiam domo proficiſcentib. iaculis opus erat , ob leones & feras quas Mauritania fert. Hinc etiam Flaccus dixit , tantum eſſe innocentiæ vim, vt ad tutelam ſui non egeat, nec Mauri iaculis , nec arcu quacunque iter fecerit.Turneb.aduerſ.lib.15.c.5.

IACVLA porro radiantia dicuntur radij ſolis,vt à Lucretio,lucida tela dici,peplum noctis,vmbra terrę.Turn.ibid.

IACVLANS. Vlp. ad le.Aquil. Sed etſi,ait,à iaculantibus per luſum ſeruus fuerit occiſus, Aquiliæ locus eſt l.item ſi obſtetur. § fin.Spieg.

IACVLATORIVS campus.ibid.Sed ſi cum alij in campo iacularentur , ſeruus per eum locum tranſierit, Aquilia ceſſat : quia non debuit per campum ioculatorium iter intempeſtiuè facere:qui tamen data opera in eum iaculatus eſt, vtique Aquilia tenebitur.

IACVLVM, rete quoddam piſcatorium eſt appellatum. teſte lib 16.Etymol.c. 21.Prat.Briſſ.

IAM,pro præterea,& pro poſthac etiam, perſæpe reperitur ſitum.Spieg.

IAM nunc,quod & nunc iā dicitur,certi temporis,quod eſt indicationem facit.l.ſi mortis.ff.de don.cauſ.mort.

IAM quandoq; ſignificat perfectionem actus , & continu Bart.in l.Celſus de vſucap. & in r. C. conſtit. aliquand tempus & continuum ſonat, l.nunquam de acq.rer do mittit interdum pro futuro & præterito , pro re, i.ſecu materiam ſubiectam,l quomuis.de furt.Prat.

IAMTVM, vna dictio , qua vſus eſt Papinianus in l. patri de ca.& poſtlim reuerſ.temperamentum tractus facit. apud Cic.pro A.Licinio ,item pro Cluentio , Gloſſa. Zaſ.in eandem l.Spieg.

IAMTVM,ex quo,l.10.ff.de cap.& poſtli.Briſſ.

IANTHINA in l.1. Co.quæ res vendi non poſſ.Sic enim il ſcriptis Codicibus legendum eſt , non, vt vulgo legitur cynthina. Ianthinum enim purpuræ genus fuit violac lore infectum.Vlp.in l.68 §.vlt.ff.de lega.3.Purpurę ap tione omnis generis purpuram contineri puto. Sed c non continebitur : fucinum & ianthinum continebitur lib.20.c.6. violas purpureas à Gręcis ἴα appellari tradit his ianthinam veſtem.Idémque eiuſdem libri c.8.in ve florem commendari tradit purpureum qui in ameth viola eſt.Ant.Thileſ.in li.da colorib.violaceus qui & I nus.Ex quo Tyrianthinus è purpura,vt nomen indicat, & è viola.Briſſ.

IANITRICES Latinis duorum fratium vxores appellantur Græci εἰνατέρας vocant,l 4 §.adfines in ſi.ff.de grad.& In.lexico B.Germani ſic ſcriptum eſt , αἱ τῶν ἀδελφῶν γ αἱ συνώνυμφοι Quæ etiam εἰνατέρων interpretatio apud chium Briſſ.Prat.

IANVAM in publico aperire in l.vlt.§.vlt.ff.de ſeru. vrb. qu dici volunt , pro ianuam in publicum reiicere, ita vt fo viam publicam aperiantur,vt mos erat Græciæ:vnde il pud Comicos,crepuere fores. Sed hic mos nunquam inualuit ,& præter Plinium , Plutarchum, Aſconium, Dionyſius è publicis vel priuatis ędibus ſolas M. Valer blicolę fratris ædes Romæ ſcribit habuiſſe ianuam reic in publicum,his verbis : ταύτης τῆς οἰκίας αἱ κλησιάδες θύρ ναι τῶν ἐν τῇ ῥώμῃ δημοσίων τε κὶ ἰδιωτικῶν οἴκων εἰς τὸ ἔξω ανοίγονται Igitur hæc eſt huius loci ſententia & ſpecies tius apertio pariete domus ſuæ , ianuam in publico ap quatenus ſtillicidij rigor & tignorum proiectus compet quatenus ambitum ædium Scæuola definiebat , autore rone,non eſt igitur egreſſus ambitum ædium in aperiu nua: neque verò potuit,& aduerſum ſe tamen aperiri ian quæ non fuit ante, vicinus æquo animo non fert motus dentia quadam , qua etiam moti quidam ſæpe non è regione ædium ſuarum conſtrui ædes nouas , è quib conſpectus in ſuas:vide Cuiacium lib.13.obſ.17.Prat.

IANVARIVS,primus menſium , quem Numa Pompilius à cipe Deo,h.e.Iano appellauit: quam primum eſſe voluit quam bicipitis Dei menſem , reſpicientem & proſpicie tranſacti anni finem, futurique pincipia.Iudæis erat dec 76.diſtinct.ieiunum.Libellus circumfertur nomine Bero bylonici, qui Ianum dicit fuiſſe Noam:eum libellum mera omnia narrare putant , digna profecto commen nianis.Spieg.

IASON Maynus,iureconſultus nobilis,Mediolani natus,Ca Saccipapienſis auditor fuit. Papiæ ius ciuile annos am viginti interpretatus eſt,magnoſque in eo iure ſcriptis il luſtrando labores ſuſtulit. Obiit, ibidem anno Chriſti menſe April.Prat.ex Hotom.

Ἰατρεῖαι. Obſtetrices,vide Gothof.in not.ad l.3.C.de poſtl hæred.inſt.

IATRIA,dicuntur prēmia,quæ medico pręſtantur. Alciat. Spieg.

I B.

IBI,aduerbium in loco.interdum ad perſonam refertur, vbi cœptum.ff.de iud.Pro tunc,vel ium poſitum,Accurſ xiſtimat,in l ſi quis in legatione:eod.tit.Spieg.

IBI,vbi Vlp.in l.item Mela. ff.ad l.Aquil. Et ſane ait, ſi ibi debat,vbi ex conſuetudine ludebatur.Spieg.

IBI,in interdicto de vi:quemadmodum accipiendum ſit, nitur in l.1.§.ibi autem.ff.de vi & vi arm.Appellatione quæ ibi ſunt neq; ea,quę ad tempus vel caſu in eo loco neque nummi & nomina continentur, ſed ea demum perpetuo ibi ſint , poſita ſunt:quæ quanquam ad tempu caſu abſint,non eo minus tamen continentur. l.44.l 67. 1.l.89.§.r. de legat.lib 3. Preinde ſi debitor pactus ſit, cunque in prædia pignori data , inducta, inuecta,impo ibi nata,paratáve eſſent , pignori eſſent:ij duntaxat ſer hoc animo inducti erunt, vt ibi perpetuo eſſent, non te ris cauſa accommodarentur,obligati cenſebuntur, l.32. pig.Briſſ.Prat.

I... ſto lib.9. dicitur cum locus ſemel demonſtratur. ibidem ...m ſæpius Prat.

Ib... in ea re l.18.ff rem rat.hab.l 41.ff.de dam.Infect.Briſſ.

Ib pro in leges,l.9 § pen.ff.de ter.diuiſ.Briſſ.

Ib pro in ea cauſa & ſpecie,l.1.ff.in ius voc.vt eant.l.35. in fi.ff. ... neg.geſt.Briſſ.

Ib pro illic, & opponitur particulæ. Hic. l.4.§.ſi quis aduentu... vbi bon rapt.Briſſ.

I C.

Ic... Sic ſcribendum Latine effigies imago, & ſtatua membro...m hominis,à pictorib.ſeu ſtatuariis ad viuum expreſſ.Icoſmos, Senec.li 15.Epiſt.ad fin. appellat deſcriptiones,atque ...rbum eſſe publicanorum.Spieg.

Icsaproti, viginti primi, & Icoſaprotia vigintiprimatus l ſi verſ.miſta ff.de mune.& honor.Ioan.Bell.Etym.

Icricvs, qui regio morbo laborat, à colore galguli, quam ...ræci autem icteron dicunt.Idem & Aurigo dicitur,à colore, ...iam bilis per omne corpus diffuſa gignit. Spieg.

Icvs,permiſſio ipſa Vlp.in d,l.item Mela. ff.ad l.Aquiliam.Et ...uidem apparet, cuius ictu perierit. item.ictu vno occidit ...unque l.quod ait §. ſi. de adult. Adde l.1.de his qui deiec. ...at. Obſerua autē, quod ſolus ictus fuſtium eſt grauior qua...s pœna pecuniaria l.ſeruorū in fi.ff.de pœn.l.3. C de Sport. ...ide & Marcianum ff.de his qui not.infam.Spieg.

Icvs legitimi in l.33.circ.med.C.de inoff.teſta. l.pœnæ.Ictus ...agellorum,calcis, rami,lapilli,fulminis.Briſſ ex ff.

Icvs,us, percuſſio, qua Vulnus infligitur, ait Briſſ.ictus,a,um, ...rcuſſus vulneratus. icta fulmine domus.ex Suet.Briſſ.

I D.

Idæ Platonicæ, à ſpectando ſunt dictæ, quoniam qui aliquid ...t acturus,ideam inſpicit,ad quam ſuam actionem aptet. vt ...ctori,qui de exemplari aliquid pingit, hoc exemplar eſt I...a.Vide poſt Senec.Epiſt 59.Hoſt ext.de ſum.trin. ca. dam...mus,ſub finem.Spieg.

...em nō eſt quod ab alio ſeparari poteſt. l.ſi dominus. ff.de ſer. ...ban.præd. Adde gl.in l.hæred.ff.de dolo. Pro ſimili ponitur ſi non ſortem §.libertus.ff.de cond.indeb. Et Celſus putat ...m eſſe cauſam operarum,vt non ſint eædem neque eiuſdem ...ominis.Spieg.

Idem, etiam dicitur, priſtina qualitate,vel quantitate non ſer...ta.l.& an eadem. §.1.ff.de execut.rei iudi. l.ſi ſeruitutes.de ...ru.vrba.præd.l.proponebatur de iud.Spieg.Prat.

Idem dicere,pro in ead.eſſe ſententia,frequēs eſt locutio. Spie.

Idem eſſe, quid fieri tempore licito, vel tempore illicito, ſi cō...tatur ad tempus licitum, Bald. tradit, in l. in tempus. ff.de ...et.inſtit.Spieg.

Idem & vnum ſunt pene genuina. Sic Tullius: Eſt mos homi...um, vt nolint eundem plurib. rebus excellere, id eſt,vnum. ...onn.li.3.c.1.nu 2.

Idem, & vnum contra l.eum qui.ff.de vſucap.poteſt cenſeri di...erſi iuris, ob diuerſam ſcilicet rationem:quod Legis diſpoſi...tione vnum ſit in obligatione, alterum non ſit.per text.in le. ...iles.§ decem ibi.quæ à lege tribuitur. ff. de re iud.vide Za...um in eandem.Spieg.

Verbum Id est.plerunq; nō definiendi gratia, ſed exempli lo...o & ἀδιαδειγματικῶς ponitur, i.pro veluti,vel ſcilicet vt eſt Duareno notatum. Patet ex l.7.§.pactorum.ff.de pact.l.8.ff. ...e vul.& pup. l.pen.ff de annu.leg.l.2. ff.de ſupel.leg.l.3.in fi. ...de except.l.3.C.ad l.Iul.de adul.Sic apud Gaium lib.2.Inſt. ...it.8.Adgnati ſunt per virilem ſexum propinquitate coniun...ti,i.conſanguinei fratres. Alias hoc verbum διασαφητικῶν ...ſt & explicatiuum,vt & in l.9.ff.de minorib l.3. § ſaltus ff.de ...dq.poſſeſſ.l.9. ff.ſi ſeruit.vindi.l.13. §.etiam ff.de pignorib.l. ...3.ff.de iniur. interdum etiam idem valet, quod ſcilicet. Cu...ac.in l.4.§ ſi viam. ff. de vſucap. l.16.ff.de re iud.l.1. ff.de le...git.tutorib.l.28.in fi ff.de vſufr. Briſſ.

...c verba, id est, non ſemper deſcriptionem aut ὅρον demō...ſtrant, ſed ſæpe exemplum & ſpeciem,pro eo, quod dicimus Quale eſt,veluti,Tanquam,vt Seneca vtitur:& ſi quid ſimile. ...lp.Et interdum hoc permitti poteſt. Id eſt,ſi grāde ſit dam...um minoris.l. ſi ex cauſa.de minor.& rurſus.Pactum in per...ſonam eſt,quoties ne à perſona petam paciſcor, id eſt,ne à L. ...itio petam.l.iuriſgentium. §.pactorum,de pact.& idem ali...bi l.qui liberis.de vulg. idem eſt in illis. Hoc eſt l. ſi conſtan...te,§.4.ſolut,mat. Curt.li.1.εἰκαστῶν.c.23.

...eo,ſicut idcirco,eſt particula collectiua ſiue rationalis. Vide ...Bar.in l.demonſtratio §.quod autem.ff.de cond.& dem.Spie.

...I genus,hoc genus,pro eius generis,& huius generis, elocutio ...elegans,à Beroaldo obſeruata,quod ea Plaut.Terent. Ciceró...que ſint vſi.

Ἰδιόχειρα Græcè appellātur(inquit imp.Leo)ſcripturæ, quę ſolēt ...à quibuſdam ſecreto fieri, interuenientib. amicis, rerum con...trahendarum cauſa, l.ſcripturas, 11.qui potior.in pign.hab.Et ...vt opinor ἰδιόχειρα & ἀγοραῖα opponuntur, quæ tabellionum ...publica inſtrumenta ſunt.Nouell.49.73.& 14 ...quę etiam Fo...renſia appellantur,l.comparationes 19. C.de fid.inſtrum. qua de cauſa in d.l.ſcripturas ἰδιόχειρα iis quæ publicè à tabulariis ſcripta ſunt,opponuntur. Prat. ἰδιόχειρα ſcripturæ & chirographa priuata.Briſſ. Idiographum, idem quod Autographum. Spieg.

Idioma,i.proprietas.Nam vnaquæque lingua ſua quædam habet peculiaria.

Ἰδιοκτήτορες vt aiunt Græci interpretes in l 4.de agric.& cenſi. li.11.i.propriorum bonorum poſſeſſores,ab ἴδιος,i.proprius,& κτάω poſſideo: vide in Baſilicis eod.tit. Prat.

Idiota,non tantùm indoctus & illiteratus, ſed etiam priuatus, & plebeius dicitur. Auth. quomodo oport. Epiſc. §. quandoque.Spieg.Prat.vide & Gothof.ad Nou.8.c.6.

Idipsvm.pro hoc,Pompon.in l.2.de naut.fœn.Spieg.

Idonee,aptè,commodè.In iure idoneè cauere dicitur, ſi quis pignoratitia,vel fideiuſſoria cautione,aut(ſi illas præſtare nequeat)ſaltem iuratoria cauet,c.1 de dolo & contum. li. 1. iuncta gloſ.ſuper verbo Sufficienter. Idoneus largè,dicitur aptus ad omnia bona & mala. Donato autore. Cui adſtipulatur Vlp in l.2.§.idoneus autem.Ad SC.Tert. Quilibet autē præſumitur idoneus, ſicut & quælibet res bona niſi diuerſum doceatur. Idem in l.cùm quidam ita fideicommiſſum. Papin.in l cum pater.§.rogo.de leg 2 l.vlt de liber.agnoſc.l.ſi creditores in fi.de priuil.credit.Spieg.Prat.

Idoneè defendere, i. rectè. Idoneè tueri cauſam ad ſe pertinentem, ſatis idoneè proſpicere, minus idoneè rem adminiſtrare,idoneè veniſſe Briſſ.ex ff.

Idoneior. Paul.l.2.ff de pupul.actio.l.ſi plures,ait,ſimul agāt populari actione, prætor eliget idoneiorem:& Calliſtrat.l.18. ff.de teſtam tut. Quod ſi plures ſatiſdare parati ſint,tunc idoneior præferendus erit,Item ſi plures ſint qui experiri volent, eligendus eſt à prætore is qui idoneior eſt,l.1 § ſi tamen, ff.de hom.li.exhi & ſi plures agant,prætor eligat idoneiorem l. 1. ff de popul.act Prat.Briſſ.

Idonevs, aptus, habilis, ſufficiens, idoneus militiæ, idonea quantitas,i.ſufficiens,idoneus paterfam.Briſſ.ex ff.

Idonei promiſſores plerunque non tam ex patrimonio & facultatibus,quam ex fide accipiuntur,l.112. in fi.de verb.oblig. Idoneos ſadè tutores mater petiiſſe intelligitur, ſi locupletes & facultatibus,licet non moribus,idoneos petierit.l.2.§.idoneos.ff.ad SC.Tertyll.Briſſ.

Idonevs homo alias integræ exiſtimationis hominem & minime probroſum ſignificat, l.42. ff.de verb.ſig.l.vlt.ff.de tab. exhib.Briſſ.

Idonevs paries,oneri ferundo aptus.l.7.ff.ſi ſer.vind.l.37.ff.de dam. infect. item integer. & minime vitiatus paries.l.45. in fin.ff.ad l. Aquil.Ita autem idoneus iudicatur paries communis, ſi vtrarumque ædium onera iure impoſita ſuſtinere poſſit l.36.ff.de dam.infect idoneè pro rectè, in l.13.de act.empt.l. 41.ff de dam.infect.Briſſ.

Idonevs accipitur locuples: & qui ſoluendo eſt. Ita idoneum debitorem, tutorem, hæredem,fideiuſſorem interpretamur,l. 14.leg.27 § pen.ff.de minorib.l.42.ff.mandati.l.2 ff.de fundo dot.l.9.ff.de tutel.l.9.§ quod ſi dies,l.14.l.31.§.tutor.l.45.ff.de admin.tut.l.46.in fin.l.47.ff.de iure fiſc. leg.5.ff. de ſeparatio. l antepen.ff. de condit. & dem.l.14 ff.de in diem add.l.19.ff. qui potio. in pig l.3. ff. de fideiuſſorib. l.6 §. plane D.de munerib.& hon.l.7.D.qui ſatiſd.cog.l.9.D.de publ. Itaque apud Cic.3. offic. Idoneus pro diuite & locuplete.Et ſæpe idoneis, inquit,hominibus indigentib. de re familiari impertiendum ſed diligenter & moderate.Quod & in eo obſeruauit Lactantius. Eodem ſenſu idonea hæreditas, l.51.§.1.D.de ac.hæred. Et idonea nomina, l.13.§ 1. & l.35.& 45 D. de adminiſt.tutor. Non diſſimiliter idoneum vel non idoneum pignus dicimus l.28.D.ſi cert.pet. Et idonea cautio & ſatiſdatio l.4.§.1.de adminiſt.rer.l.1.§.ſi pecunia, D.depoſ.Prat.& Briſſ.Add. Cuiac. obſeru.li.8.c.30 & Turneb.li.aduerſ.3.c.16.

Idonevs alienæ litis defenſor alienæve rei expromiſſor nemo ſine ſatiſdatione habetur, l.3.§.1.de diuerſ.reg.leg.46.§. qualium ff de procurator §.ſi vero in 2.inſtitut.de ſatiſdati. Porro neque fæmina,neque miles,neque qui Reip.cauſa abfuturus eſt,aut morbo perpetuo tenetur,aut magiſtratum initurus eſt, aut inuitus iudicium pati non poteſt, idoneus defenſor intelligitur,l.54.ff.de procur Et ſic idoneè defendere in l.1.ff. de diuerſ.temp.Et idoneum defenſorem in l.5.ff.de reb.auct. iud. Et idoneum patremfa.accipiemus in l.10.ff.de adm.tut. Briſſ.

Idvare,antiquum verbum,ſeparare ſignificat.vnde & Diuidere verbum,& Idus dicti Macrobio. Vide Alc. in lege malum mauis.§.viduam.de verb.ſig.Spieg.

Idvs,dicuntur diuiſiones: vnde propriè exiſtimantur dies, qui diuidunt menſem. Diuidunt enim menſes præcipuè Nonas à Calendis.Vide gloſſ.ſuper verb.poſt Idus Martias.in l.Cæſar. ff.de publ.& vectig. Pridie Idus Mart.in l.item veniunt, ff.de petit.hæred.leg.Titius Seio & ibi in gloſſ.de conſtit. pecu.Idus Septembres in l. 112 §.1.ff. de verbor. obliga. Idibus Septembribus l.80 ff.de ſolut.Spieg.

I E.

Iecvr, dicitur Græcè τὸ ἧπαρ: vnde Hepatici homines, qui iecinoris morbo laborant, appellantur. Vlp. de ædil. edict. l. qui clauam. §. Trebatius ait, Si tamen ex corporis vitio id accidit veluti quod Iecur dolet, morboſus eſt. Spieg.

Ieivnivm, tempus quo à cibis abſtinemus, quod & Ethnici interdum inſtituerunt, Quadrageſimam impropriè ſignificat.

Ieivnivm eſt ſubtractio prandij, & poſt cœnam cuiuſlibet cibi priuatio vſque ad diem ſequentem, & abſtinentia à carnibus, & trahentibus ſementinam originem à carnibus, vt ab ouis, lacte, caſeo, ea denique 4 diſtin. Goffred. in ſumma de obſer. ieiun. & Innoc. in rubr. eod.

Iesvs, eſt nomen redemptoris ac Saluatoris noſtri Chriſti, qui Hebraicè Iehosva dicitur, Latinè Saluator: vel vt alij volunt Seruator. Cuius ſignificationis ratio eſt apud Matthæum: hic enim, inquit, ſaluum faciet populum ſuum à peccatis ſuis. Vide in Nouel. Conſti. §. in cuiu. princ. & fine ſanctiſſimi huius nominis fit mentio.

I G.

Igitvr particula colligit interdum ſupradicta illatione. h. e. ratione confirmat. Vlp. in l. ſi procuratorem, §. ſi ignorantes. ff. mandati l. Diuus. ff. de cuſt. reor. & ſim. Interdum pro deinde ponitur. Inſtitutio de tutel. in princ. ideoque continuationis norma eſſe recte cenſet Alb. Prat.

Ignarvs, vocatur rudis & imperitus, vel indoctus, vel inſcius: Ignarum conditionis ſuæ Imper. Conſtantinus in l. 2. C ſi ſer. aut libert. l. 9. 50. non ineleganter vſurpauit, pro neſciente ſtatum natalium. Spieg.

Ignarvs edicti, ignorans, Briſſ. Ignarus de ſtatu, ignarus, vxorem eſſe prægnantem, Ignarus legati, ſui iuris, ſtatus ſui, ac conditionis. Briſſ. ex ff.

Ignavia, i. itineris, deſidia Briſſ.

Ignaviam prætendentes auditi non oportet, l. 78. §. etiam, ff. de leg. 2. Briſſ.

Ignaviam Iuriſc. quæ non eſt ſtultitia, vt interpretes putarunt diligentiæ opponunt. Siquidem graui homines. impigri & diligentes appellantur. Scio tamen ignauiam vulgò pro puſillanimitate accipi. Porro. Ignauiæ culpam contrahunt, qui ex qualibet leui, vana, iniuſtáve cauſa ad res improuidas, temerariáſve aut noxias mouentur, dum dolus abſit. exempla ſunt in l. 2. §. ſi publicanus ff. vi bon rapt l 1. in fi. iunct. glo. ff de a big. & forte in l. qui rei §. t §. ſi quis. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſcii cum ſint ex Zaſio. Spieg Prat.

Ignaviter gloſ. in l. fin. C. de epiſc & cler. ſtultè exponit, nimirum ſatis ſtultè. Nam lentè & leniter ſignificat, vt apud Cic. ſecunda Tuſc. Spieg.

Ignem ne habeto & ignem innocẽtem, hoc eſt, innoxium, habeto, differunt, l. videamus. §. ſi hoc in locatio ff. loca. & conduct. Ignem inferre. Ignem iniicere, ibi, in fi & l. ſeq. Spieg.

Ignem inferre. *Ienner henein tragen.* Ignem iniicere. *Fevver ein vverffen.* d. l. videamus. in fi & l. ſequenti.

Ignem immittere in aliquid. Ignem ſubiicere fornaci. Ignẽ facere in ſuo, habere negligentius. Ignis vlterius euagatus & progreſſus vineã læſit: ad alterius inſulam peruenit. Bri. ex ff.

Igniarivm eſt, inquit Bud. quo ignis elicitur: conſtat ſilice, è quo ignis atterendo elicitur: & ferro, quo ſilex atteritur percuſſu: vnde ſcintillæ decuſſæ, & in fomite, linteoque cõcepto, exceptæ flammam excitat. Igniarium date quid ſit apud Senecam lib. de benef. 4. c. 36. d. clarat in Chili. Eraſ. Spieg.

Igni Cremati l. 28 § igni, ff. de pœn. Necari. l 9 de inc. rui. nau.

Ignis & aqua. Veteres cum veram Dei creationem non ſatis perciperent, arbitrabantur his duobus elementis igni & aqua produci omnium animantium vitam. Ideo nuptiarum fœdera interuentu ignis & aquæ celebrabantur, vt teſtatur Scæuola in l. penult. de Donat. int. vir & vx. quem locum Accurſius male de tæda nuptiali intellexit, quæ alia quadam honoris ſolennitate ſolebat nouæ nuptiæ præferri, & ſeruus qui præferebat, dicebatur Prælucens. Vide Bud. in fi. prior. annot. eandem pulchre explicantem. Spieg.

Aqua & **Igni** accipi. interdici. Aquæ & ignis interdictio. Briſſ. ex ff.

Ignis & aqua, vide Aqua & ignis: itẽ interdicere aqua & igni. Et hac ipſa de re Lactant. li. de orig. errorum, 2. ca 10. Subſtantia ignis, calor eſt, inquit: aquæ, humor. Recte igitur Ouid. Quippe, vbi temperiem ſumpsère humorque calorque Concipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus: Cumque ſit ignis aquę pugnax, vapor humidus omnes Res creat: & diſcors concordia fœtibus apta eſt. Alterum enim quaſi maſculinum elementũ eſt, alterum quaſi fœmininum: alterum actiuum, alterum patibile. Ideoque à veteribus inſtitutum eſt, vt ſacramẽto ignis & aquæ nuptiarum fœdera ſanciuntur: quod fœtus animantium calore & humore corporentur, atque animentur ad vitam. Cum enim conſtet omne animal ex anima & corpore; materia corporis in humore eſt, animæ in calore, quod ex auium fœtibus datur ſcire: quos craſſi humoris plenos, niſi opifex calor fouerit, nec humor poteſt corporare, nec corpus animare. Exulibus quoque ignis & aqua interdici ſolebat. Adhuc. n. videbatur nefas, quãuis malos, tamẽ homines, ...plicio capitis afficere. Interdicto igitur vſu earum rei... quib. vita conſtat hominum, perinde habebitur, ac ſi eſſet... eam ſententiam exceperat, morte multatus: adeò iſta du... lementa prima ſunt habita. vt nec ortus hominis. nec ſin... vitam crediderint poſſe conſtare. Hæc Lactant. Hot.

Ignobilitas, h. e. obſcuritas, humilitas generis, viris fort... non eſt obiicienda.

Ignobilis patrona. l. 23. ff. de ritu nupt.

Ignominia, nominis, nota eſt Ciceronis lib 4. de republ. a... Nonium. Cenſoris iudicium, inquit, nihil fere damnato ... fert, niſi ruborem. Itaque quod omnis ea iudicatio verſ... tantummodo in nomine, animaduerſio illa, Ignominia d... eſt. Iſidor. li. 5 c 21. Ignominiam etiam dictam vult, quaſi ... nomine, eo quod deſinat habere honeſtatis nomen is, qu... aliquo crimine deprehenditur: vide Infamia. Feſtus igno... niam inter militares animaduerſiones recenſet, lib. 4. Pra... Briſſ.

Ignominia exhæredationum vel præteritionum. vide ... thoſt. ad l. 3 C quemadm. teſt. aperian.

Ignominia mitti, miſſi, & cum ignominia mittere, dimitt... miſſum facere. Ignominiæ cauſa mitti: ex ff. Briſſ.

Ignominia etiam pro infamia, vt ceſſat ignominia in co... ctionibus l 36. ff. de oblig. & act. l. condictiones nullam i... miam irrogant. Sic crimen ignominiam importat. Igno... nia notatus, ponitur & pro dedecore. Ignominia filij, qu... rentem ſeruum habet, ex ff. Briſſ.

Ignominia ſoluti milites dicti qui felici prælio, priori ci... correcta, & obliterata memoria dedecoris, in eum, quo p... erant, gradum reſtituti, priſtinam dignitatem recipiebat.

Ignominiatvs, apud Gellium, pro ignominia affectus. A... quum & obſoletum.

Ignominiosa miſſio, ſeu ignominiæ cauſa miſſio eſt, quo... is, qui militem è caſtris mittit, addit nominatim ignomi... cauſa ſe mittere, l. 2. ff. qui not. infam. Hot. & Ant. Aug. li. ... gulari ad Modeſt. l 8 § pænę ignomia ff. de excuſ.

Ignominiosvs, & integræ famæ, opponuntur. Ignominioſi... lia, liberta, milites ex C & ff Briſſ.

Ignorans Ius naturæ ignorabitur à Deo, lege & miniſtr... ius magiſtratu, l. 37. diſt. c. pen. in fi. 1. Cor. 14. Ignorans ig... rabitur. Prat.

Ignorans & ſciens opponuntur l. 11 §. Caſſius, & l 21. 5. ... act empt. l 13 ff. de contr. empt. Briſſ.

Ignorantia eſt, cum de facto vel de iure nihil ſcio, nec i... aliquid ſuſpicor. Lege Azonem in Summa. Spieg.

Ignorantia duplex, alia iuris, alia facti, vt patet ex Rub. ... iur & fact ignor l. 11 § pen. ff. de his qui not. infa. l. 20. §. ... male. ff. mand. Ignorantia iuris alia naturalis, alia ciuilis... cti, alia eſt eius facti, quod oportuit aliquem ſcire: alia e... quod non oportuit eum ſcire: ſicut Apoſtolus ait. 1. Cori... 10 Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam, quidquid ... bis appoſitum fuerit, comedite nihil interrogantes Si... vobis dixerit, hoc idolis immolatum eſt, nolite comed... Ecce quod vocatum ad cœnam, nõ oportuit ſcire carnes i... appoſitas, idolis fuiſſe immolatas. Hæc ſubdiſtinctio pro... tur in c. rub. tur, §. notandum, t. quæſt. 4. Io. Bello. Etym.

Ignorantia facti eſt, verbi gratia, ſi quis cognatum ſuum ... ceſſiſſe ignoret: iuris vero, ſi cognatis bonorum poſſeſſion... deferri neſciat, Briſſ.

Ignorantia, Paulus, inquit, vel iuris vel facti eſt, l. t. Item ... l. regula eſt de iur. & facti ignor. Idem tradidit, Iuris quid... ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non ... cere. Exemplum pete ex iam citata l. 1. & l. 55. ff. de ædil. ed... Vide Error.

Ignorantia iuris naturalis, quod ad prima religionis ... Deum, & charitatis erga proximum, principia pertinet: ne... nem prorſus excuſat, ætatis & mentis compotem, qualia ... in l. 1. l. 2 & l. iuſtitia eſt, § t. ff. de iuſt. & iur. l. 1. in prin. ff. q... quiſque iur. l. iure naturæ, ff. de reg. iur. Prat.

Ignorantia ſui pernicioſa eſt, vt oſtendit Plato in Leg... Vereor, ne & nunc ſint quàm pauci, qui ſeipſos cognoſc... Plautus tempora ſua taxans: Vix, inquit, in foro decimus e... que eſt qui ipſus ſe nouerit. Ad humani, inquit Cice. ing... vitium pertinere poteſt, quando quis per ignorantiam ... ſatis intelligit quid faciat, vel dicat: aut contra, vt ſi quis ... ſciat ea, quæ ad ſe attinent. Vulgo nominatur affectata ig... rantia, quæ in facto proprio non excuſat. Iuxta Ariſtotel... differunt, Quod peccat ignarus, & quod peccatur prop... ignorantiam. Excuſabile eſt, vbi ſola ignorantia errati ... eſt: at vbi non ignorantia, ſed noſtra ignauia, aut cupid... errati cauſa eſt, ibi ignorantia non excuſat. Spieg.

Ignorantia etiam quædam diſſoluta, craſſa & ſupina di... tur, quæ in ſupinum hominem cadit, leg. 6. Digeſt. de i... & facti ignor l. 55. ff. de ædil. edict. l. 15. § 1. ff de contrah. e... Briſſ.

Ignorantia ſupina, quam Vlpianus cenſuit minime f... dam, eſt factum ignorantis, quod Accurſius ad alienum ...

tat;

ta.: reſert: non ſatis aſſecutus vim eleganter vſurpati à Iu- re-nſ. vocabuli, Supini. Plauſtra extant eiuſmodi vocem, q. ad eum modum ſe nudis bonarum literarum Interpres il rectè aperuiſſe putauit. Tolerabilis eſt autem ignorantia fa i alieni. l. fi. ff. Pro ſocio. Spieg.

..NORATIO, pro ignorantia vſurpatur, l. 11. ff. de diuerſ. temp. D olutam ignorationem emptoris excuſari non oportebit, l. ff. de ædil. edict. Briſſ.

..NORANTIS & inuiti conditionem meliorem nos facere ..re, non deteriorem, l. ſoluendo, ff. de neg. geſt. Spieg.

..NORANTIS domini conditio deterior per procuratorem fi non debet, auctor Paulus tit. de Procur. Spieg.

..RARE dicimur, quod ſcire debemus, l. 2. C. per quas perſ. no. acq. item l. t, §. 1. C de rei vxor. act. Tranſlatum ad perſo- na eſt non cognoſcere, ac parum exploratum habere. Spieg.

..NORARE literas, ignorare de iure ſuo, ex ff. Briſſ.

..RARE, & quæ non ſunt, eodem modo iudicantur. Tam e ni abſunt à cogitatione noſtra, quæ non apparent, & ne- ſciuntur, quam quæ omnino in rerum natura non ſubſiſtunt, C.nan lib. 7. c. 7. n. 8.

..NOSCERE, eſt, quæ iudicas punienda non punire: autor Se- nec. l. 10. de Clementia ſecundo. Pro noxam remittere. Vlp. ..par in l. 2. §. vtriuſque legis reddit rationem, ff. de Noxal. ..noſcere tamen eleganter à Varrone, pro valde noſcere ac- ..tur. Ignoſcere omnibus & nulli, æque crudele cenſet Se- ..c. 2. lib. 1. de Clementia Spieg.

..ri iuris non eſſe, C. de Reuoc. iis quæ in fraud. cred. leg. ..gni.

..CITVR Ætati, l. 5 §. ætati, ff. de his quæ vt indign. Igno ..dum eſt ei, qui ſe vlciſci voluit prouocatus, l. 14 §. ſi li- ..beus, ff de bonis libert. Ignoſcendum eſt fideiuſſori, ſi non d.narit debitorem ſoluiſſe. l. 29. §. ſi cum debitor, ff. mandati. Æ.uiſſimum erit ignoſci marito, l. 1. § ſi omnes, ff de inſpic. ve.re. Briſſ.

..TVS, hoc eſt, incognitus, non viſus. Iuſtinian. Non eſſe au- t.admittendam excuſationem eius, qui hoc ſolo vtitur qu.d ignotus patri pupillorum ſit, diui fratres reſcripſerunt, §. em propter inimicitias. Inſtitut. de excuſatione tutorum, Si ignoti domini, in l 1. C. de Theſaur. lib. 10. Spieg. Prat.

..NOTVS iuris ſui, id eſt, ignarus: ſeu qui ius ſuum ignorum h..t, l. 2. fin. de iure fiſci Briſſ.

..NOTA facies, id eſt, quæ non ſit viſa: non autem ignotus pa- ..d eſt, qui patrem non cognoſcit, vt Angel. Ioan. de Platea C.iſtophorus & Nauſea, illic interpretati ſunt. Aldob.

I L.

..T, per συγκοπὴν dicitur. Sic iudices de conſilio dimitte- b.tur, ſuprema dicta quum præco pronunciaſſet Ilicet: quod ſi.nificat Ite licet. Hæc Donatus in Adelphis Terentij Dice- b.ar etiam in funeribus conſumpto cadauere, & collectis c.eribus. Vnde Vergilius lib. 6.

Dixitque nouiſſima verba.

I.ſt, Ilicet: inquit Seruius. nam Vale dicebatur poſt tumuli ..que peracta ſolennia. Idem Varro dicit pyras ideo cu p.ſſo circundari propter grauem victimæ odorem, ne offen- ..ut populi circumſtantis corona quæ tamdiu ſtabat, reſpon- ..is fletibus præficæ, id eſt, principi planctuum, quamdiu cõ- ..pto cadauere, & collectis cineribus diceretur nouiſſimum ..bum Ilicet, quod Ite licet ſignificat. Hot. Prat.

..λικία, id eſt, corporis magnitudo in Euangelio Matthæi. Euſe- ..ius li. 4. de vita Conſtantini, & Dion. lib. 54. τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, ..rat puberes, minores tamen viginti quinque annis. Prat. ..lde Cuiacium Obſeruationum lib 6 c. 3.

..o in l. 1. C. de relat. interpretatur ibidem Goth. intra decem ..es: Ilico in l. 11. C. depoſ. vel contra exponit idem Gothof. ..am celerrime prima fronte, quam ocyſſime.

..o fit, ait text. in l 18 vbi & Gothof. C. de iudic. quod intra ..duum fit. Ilico, id eſt, ex continenti. Illico, & poſtea ſti- lati, opponuntur. Briſſ. ex ff.

..o, vel (vt quidam ſcribunt) illico fieri dicitur, quod fit ante- ..am diuertatur ad alia facienda, l. litigatoribus, C. de appel. ..c in l. 1. 5. cum adiicitur, ff. de verb. obl. Prat. Ilico, quaſi in ..co, priuſquam quis abeat illo loco.

..IENSIS Minerua in fragmentis Vlpiani (pro quo perperam ..c. 5. Melienſis legitur) ab Ilio Phrygiæ minoris ciuitate ſic ..cta, cuius meminit Plin lib 5. c. 30. immunem eam fuiſſe di- ..ns, & ab ea omnium rerum effulſiſſe claritatem Cum enim ..omani originem ſuam Troianam eſſe cenſerent, & ab illis ..oriundos agnoſcerent, maximam illi ciuitati immunita- ..m conceſſerunt, vt videre eſt l. non ſolum, ff. de excuſat. ..inc & Ilienſi Mineruæ hoc ius tribuerunt, vt ei legari poſſet ..tat. Vide omnino de Ilienſium priuilegiis antiquis Cuiac. ..b. 10. obſer. 5. per tot.

..LABORATVM, quod ſine labore & diligentia factum eſt.

..ILLACRYMARI. Calliſtratus l. obſeruandum, de offi præſid. ..eque precibus calamitoſorum illacrymari oportet: id enim ..on eſt conſtantis & recti iudicis. Spieg. Prat.

ILLATA ab inuectis quo diſtent, vide legem & ſi non inducta. C. in quib. cauſ pig. tacit. contrah. Alber. Varij ſunt illationum tituli, veluti annonarum, tributorum, veſtium, quibus omnibus exigendis præſides prouinciarum vim & auctoritatem ſuam interponere debent, l. iudices. C. de annonis & tributis libr. 10. l. miſſi opinatores, C. de exact. tribut. lib. eodem.

ILLAVDATVS inculpato opponitur. Gell. lib. 2. de illo loco Virgiliano loquens. Aut illaudati neſcit Buſiridis aras. Sed enim, inquit, qui in omni re, atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt, iſque omnium peſſimus, deterrimuſque eſt. Sicuti omnis priuatio inculpatum facit. Hinc Calliſtrato in l. teſtium, de teſtibus: Inculpatus teſtis dictus, qui eſt exploratæ fidei, ac nulli vnquam inconſtantia teſtimonij labefactatæ, & moribus probatiſſimus, & integræ famæ. Ex Budæo. Sieg.

ILLAEDERE legem, pro infringere & violare.

ILLECEBRA, omne blanditiarum genus, quibus allicimur, l. quidam ignauiæ, C. de Decur. lib. 10. Spieg.

ILLECTA ſtipula, quę meſſe facta remanet ad ſpicilegium, nondum lecta, ſeu collecta, l. 30. §. 1. de verb. ſign Briſſ.

ILLEGITIMORVM (vt vtamur verbo, apud noſtros Doctores recepto) alij Inceſtuoſi vocantur: puta ex cognatis procreati: Alij Nefarij: ex deſcendentibus ſuſcepti: alij Spurii, qui & Adulterini: ex adulterio nati. Hi niſi à principe, aut huius auctoritate, Legitimationis, vt vulgo dicitur: beneficium impetrauerint, à ſucceſſione parentum non tantum excluduntur, l. ſi adulterium. in princip. ff ad l. Iuliam, de adulteriis, l. quinetiem, ff. de ritu nupt. & § ergo omnes, Inſtit. eo. tit. ſed alimentis eam non cenſentur digni iure ciuil. Authent. Quibus modis natur. effic. ſui §. vlt. At hæc, Roman. Pontif. iniquum cenſentes, infantem à Deo creatum fame necari, præſtanda conſtituerunt alimenta cap. cum haberet, de eo qui duxit in vxorem, quam per adulter. poll. Spieg Prat.

ILLE in Pandectis idem valet quod Græcis ὁ δεῖνα. Eoque articulo quælibet perſona, vel res cuius propriam appellationem commemorare nihil attinet, exempli gratia demonſtratur. Briſſ.

ILLEXERAT, pro perſuaſerat, in ſententiamve attraxerat. Vlp. in l. 1. § ſi omnes, de ventre inſpic. Vel ipſa eum illexerat, vt crederet. Sic illices, veluti ſuaſores, in Plauti Pœnulo, Valla interprete, ſunt accipiendi. Proprie tamen ineſcare eſt: quod & pellicere etiam dicitur. Spieg.

ILLIBATVS quadrans, id eſt integer, nec deminutus Briſſ. apud Vlp. in l. ſi filia nupta, § Papinia. ait, ff famil ercii. Interpres, illibata ab intactis, in l. ſi qua per calumniam, C. de epiſc. & cler. hoc putat diſtare vt illibata partem, intacta totam reſpiciant. Apparet tamen pro eodem poni, l fin. C. in quibus cauſ. reſtit. in integ non eſt neceſſ. quod & Albericus teſte Old. admonuit Spieg. Prat.

ILLIBATA exiſtimatio, poteſtas perſecutio, ex ff. Briſſ.

ILLIBERALES & ſordidos quæſtus, lib. 1. offic. cenſuit Tullius, eorum eſſe, qui in hominum odia incurrunt, vt portitorum, & fœneratorum: itemque eorum, quorum opera, non quorum artes emuntur. Alciat. in l. mercis de verb. ſign. Spieg.

ILLICENCIATVS, improbum vocabulum, extat in c. conſtitutus, ext. de Procurat.

ILLICITA Adoptio, illicita auaritia exactorum, Diuinatio, Computatio, matrimonij coniunctio, mutui datio, venditio, &c. Ex ff. & C. Briſſ.

ILLICITE ædificare, id eſt, hoc quod diui conſtitutiones iubent, auctore Vlp. Prat.

ILLICITVM dicitur, quod per Leges, Senatuſconſulta, Edicta, Conſtitutiones principum facere non licet: Quodve vetitum & prohibitum eſt. Hinc illicite aduerbium familiare Iuriſcoſſ. ac Impp. in Conſt. Vide §. ſancimus, in Auth. de inceſt. nupt. Spieg.

ILLO deprehenſam filiam, in 23. §. ſed ſi pater, 3 ff. ad l. Iul. de adult pro illic deprehenſam. Briſſ. in Parerg.

ILLIGARE ſe periculo Cymbia argentea cruſtis aureis illigata. Dolia ædibus illigata, ex ff. Briſſ.

ILLOTIS manibus negocium aggredi, eſt imparatum ac non ſatis inſtructum accedere, deducta locutione ex Deorum ſacris, ad quæ ſine præparatione (cuius pars erat manuum ablutio) nefas fuiſſet accedere. Heſiod. in lib. cui tit. eſt ἔργα καὶ ἡμέραι, Μηδέποτ᾽ ἐξ ἠοῦς Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ᾽ ἄλλοις ἀθανάτοισιν. Cuius l. 1 ff. de orig. iur. Deinde ſi in foro cauſas dicentibus nefas, vt ita dixerim, videtur eſſe, nulla præfatione facta iudici rem exponere: quanto magis interpretationem promittentibus inconueniens erit omiſſis initiis atque origine non repetita, atque illotis vt ita dixerim, manibus protinus materiam interpretationis tractare, id eſt, ſine præparatione, & præmunitione, atque anticipata quadam earum rerum cognitione, quæ aditum ad iuris cognitionem patefaciunt, viamque muniunt Hotom.

ILLVM illius liberum eſſe volo. His verbis ſeruo libertas adſeritur, l. ſi quis ita ſcripſerit, ff. de manumiſſ teſtam. Spieg.

ILLVMINARE, pro illuſtrem & inſignem facere, poſitum in l.3. C. de nat. lib.

ILLVSIO, id eſt, deriſio. Clem. vnic. cum illuſio. de renunciat. Ioh. Bello. Etymol.

ILLVSTRARE, quod eſt, lucem & ſplendorem afferre, magis probatur eruditis, quam Clarificare: quod hoc non inuentu facile ſit apud vetuſtos auctores, præterquam apud Virgil. de Fortuna, Nec quos clarificat: perpetuo fouet. Spieg.

ILLVSTRE & obſcurum, contraria. Nec ad perſonam tantum, ſed & ad rem refertur, vt apud Ciceronem, Illuſtre domicilium.

ILLVSTRIS vir, pro magni nominis, vt Eraſ. Budæus, nec enim imagines tantum reſpicit. Noſtris placuit illuſtrem dici, vt quis mox ad principis latus admotus eſt. De hac dictione vide Angel. in l 1. C. de præpoſ. lib. 12.

ILLVSTRIVM ſunt gradus quidam, alij maiores, alij minores. Præfectus prætorio maior eſt magiſtro officiorum, vterque tamen illuſtris. Cuiac. l. vlt. de dignitatibus, C. lib. 12. Sunt autem quinque gradus illuſtrium, de quibus vide ſup. in dictione Honorarij.

ILLVSTRIS, titulus eſt dignitatis l. 6. l 11. de decurionibus lib. 10. C. l. vlt. C. de iniur. Tribuitur hic titulus Præfectis prætorio, Præfectis vrbi, Quæſtoribus, Magiſtris militum, Magiſtris officiorum, Comitibus rerum priuatarum, Comitibus domeſticorum, Principibus agentium in rebus, l. 12. C. de appel. l. 2. §. ſin autem, C. de temporibus appell. l. 6. C. vbi cauſæ fiſcal. l. vnic. C de rei milit. Comitibus l. 11. C. de acceſſor. l. 8. C. de defenſor. ciuit l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. vlt. de decurionibus lib 10. C. vlt. de ſuſceptoribus eodem. Ita illuſtrem dignitatem & illuſtrem adminiſtrationem in Conſtitutionibus interpretabimur, l. 32. & l 36. C. de appell. l. 63. & 65. de decur. lib 10. C. Et illuſtratus dignitatem apud Caſſiod. epiſt. 11. lib. 6. & illuſtratus gradum in l. 11 § ſin autem vtraque, C. de iud. Et illuſtres perſonas in l. 26. §. 1. C. de vſur. Et illuſtrem mulierem, l. 5. C. ad Orphitia. Erat autem illuſtrium dignitas omnibus aliis ſuperior & omnes alias antecedebat, vt apparet ex Nouell. de appellat intra quę temp. ad fin. & ex l. vnic. C. de ratiocin oper. pub. & ex l. vlt. C. de ſportul. l. 1. C. de vbi ſenator. Briſſ.

ILLVERE, Id quod amnis fundo illuit l. 16. § vſusfructus, ff fam. ercifc. Briſſ.

ILLVVIES proprie ſordium eſt, à lauando ducto vocabulo. Itaque illuuie legendum apud Vlpian. in l. 12. §. vlt. ff. de ædil. edict. non ingluuie, vt volunt quidam: hoc enim ventris eſt, dictum, vt vult Agrætius, ab ingluuiendo, Cuiac. 11. obſeru. 10. Prat.

ILLVVIES oris, id eſt, immunditi es, ex qua fœtor naſcitur. Briſſ. ex ff. illuere. Id quod amnis fundo illuit. ex ff. Briſſ.

ILLYRICVM, pro Illyria regione, Epiri contermina, Italiæ propinqua: cuius deſcriptionem pete ex Vadiano, Coſmographorum noſtræ ætatis principe. Apud alios reperies frequenter poſitum adiectiue: pro quo noſtri impp. Illyricianum vſurparunt. Spieg.

ILLYRICANVS, id eſt, de Illyrico, not. in rub. C. de colon. Illyrican. lib. 11. C. Io. Bell. Etymol.

ILLYRICA expeditio, vide l. 12. med C. de excuſat muner.

ILLYRICIANA aduocatio, l 5. in pr. C. de verb. ſign. & l. 11. C. vnde vi.

ILLYRICVM fuit duplex, orientale & occidentale quod Beatus Rhenanus obſeruauit ad librum de Notitia Romani Imperij. Illyrici orientalis duæ ſunt diœceſes, Dacia & Macedonia. Cuiac. ad l. id ab vnaquaque, C de anno. & tribu. lib. 10.

I M.

IMAGO, eſt collatio formæ cum forma, cum quadam ſimilitudine. Refertur non tantum ad picturam, & ceram, ſtatuas, & ad ea, quæ fiunt ex marmore, ære, argento, & ſimilibus: ſed etiam ad notas, quibus ea quæ ediſcenda ſunt, notamus. Aſinius Pollio traditur fuiſſe auctor imaginum ſcriptorum, in bibliothecis locandorum. Sæpius etiam imago pro nobilitate generis accipi ſolet Hinc fumoſæ imagines, quæ à maioribus degenerant, & ferme nihil imaginis eorum habent. Atque imagines hæ Stemmata vocabantur. Iuxta illud Sat. Stemmata quid faciunt? Spieg Vide Budæum in Annot. 2. de Orig. Iuris.

IMAGO Imperatoris l. 38. ff. de iniur.

IMAGO iuris Liuio lib. 50. Emancipatio, quæ venditionis inſtar obtinet. Prat.

IMAGINARIA dicuntur iure, quæ non vere, ſed ſimulato & dicis cauſa fiunt. Hinc Vlp. in l. 16. De reg. iur. Imaginaria, inquit, venditio, non eſt, precio accedente. idem l. 4 § 1. ff. de manumiſſ. Si ſeruus ab ignoto emptus ſit, poſtea autem precium ſuum obtulerit, dicendum erit non eſſe audiendum, ab initio enim hoc agi debet, vt imaginaria fieret venditio, & per fidem contractus inter emptores & ſeruum agatur. Hinc Modeſtinus l. contractus, 54. ff. de obligat. & act. Contractus imaginarij etiam in emptionibus iuris vinculum non obtinent, cum fides facti ſimulatur, non intercedente veritate. Ho.

IMAGINARIA venditio, quæ paruo tempore apud empt. duratura eſt, l. 4. §. Si ab ignoto, ff. de Manum. vnde aut la irrepſerit, Ferrarius pulchre oſtendit in Comment. gul. iur.

IMAGINARIA venditio eſt, in qua nummorum aliquid, precij numeratur, cum reuera aliud agatur, quam vt ei contrahatur, l. 55. ff. de contrahend. empt. l. 1. § diui frat de quæſtio. l. 20. C. de donat. int. vir. Et apud Paul. lib. 2 tit. 13. Conſtantin. li. 3. Epit. εἰκονική ἐστι πρᾶσις, ait, ἡ ἰσχυρὰ μὴ καὶ οὐ καλῶς γινομένη, & vt mox ſubdit, εἴ τις ἄλλα περὶ συναλλάγματος καὶ τὸ σεσημασμένον παραλαμβάνεται, καὶ τὸ φαινόμενον ὡς πράξαντός τινος καὶ προσχήματος, ἡ πρᾶσις. Quarum definiti exempla profert, quæ illic vide. Eadem ratione & im rias eas locationes vocabimus, de quib. in l. 46. ff. loca l fin. ff. de acq poſſ. Imaginarius & ille emptor dicitur, q men duntaxat alienæ emptioni accommodat, nihil impendens. l. 4. §. ſi ab ignoto, & §. ſiue autem, ff. de ma ſionibus, l. 10. C. de diſtract pign. Imaginarium quoque num, ſubiectum quendam coloni loco, qui reuera no duxerat. Hermogenia. dixit in l. 49. ff. de actio empt. I narios nuncios dicunt & Impp. repudia non vere & e mo, ſed ſpecie tantum & ſimulatione miſſa, l. 3. C. de r Et Imaginarias apochas in l. 2. de annon. & tribut. in quæ ſpeciem veri habent. Briſſ.

IMAGINARIA venditio. Qualiſnam eſſet hæc imaginaria venditio quæ in emancipatione requirebatur, nullus hic Docet autem Caius lib. priore Inſtitutionum his verbis per emancipationem filij ſui iuris efficiuntur: ſed filiu ſculus tribus emancipationibus de poteſtate patris ſui iuris efficitur. Emancipatio autem, hoc eſt, manus rio quædam ſimilitudo venditionis eſt, quia & in ema tionibus præter illum, hoc eſt, certum patrem, alius adhibetur, qui fiduciarius nominatur, ergo iſte natura ter filium ſuum fiduciario patri mancipat, hoc eſt, ma dit, à quo fiduciario patre naturalis pater vnum au nummos, quaſi in ſimilitudinem precij accipit: & iterum acceptis nummis, fiduciario patri tradit: hoc ſecundo tio fit, quum fiduciario patri mancipat, ac tradit: & patris poteſtate exit. Quæ tamen emancipatio ſoleba præſidem fieri: modo ante curiam facienda eſt, vbi qu teſtes ciues Romani in præſenti erunt, & pro illo qu pens appellatur, id eſt, ſtateram tenens, & qui Anteſta pellatur, alij duo, vt ſeptem teſtium numerus impleatur men cum tertio mancipatus fuerit filius à patre natural ciario patri, hoc agere debet naturalis pater, vt ei à fidu patre mancipetur, & à naturali patre manumittatur: v lius ille mortuus fuerit, ei in hæreditate naturalis pate fiduciarius ſuccedat. Fœminæ, vel nepotes maſculi e vna emancipatione de patris vel aui exeunt poteſtate, iuris efficiuntur. Libuit autem hæc omnia referre, vt lius intelligeretur modus emancipationis. Nam alij, qu cionibus verbis Caij ſententiam tradere conantur, no illam docere videntur, neque differentiam ſcribunt in mancipationem maſculorum & fœminarum nepotu Theophilus & ipſe ſub hoc titulo pluribus verbis hæc repetit, illud etiam addens, hanc manumiſſionem fier ram Vindicta. Quod pariter tradere videtur Iuſtinia l. vlt. C. de emanc. lib. & in conſtitutione, quæ digni. & cop. fil. lib. à par. pot. quum ait illam imaginariam ven nem cum iniurioſis rhapiſmatis fieri conſueuiſſe. nam i vindicta manumittebatur, virga quadam, vindicta appe percutiebatur, vt docet Acron. in Horat. Serm. lib. 2. S. 7. quam percuſſionem Iuſtinianus rhapiſma dixit à verbo ῥαπίσαι, quod eſt virga cædere, vt ſcribit Heſychius, & ῥάβδος dicitur virga. Quamobrem iure videri poteſt deceptus illius Conſtitut. interpres, qui colaphis hanc manumiſſio fieri putauit in quam etiam opinionem induxit Accurſ. Alciat. Haloandrum, & alios omnes, cum tamen nuſ eiuſmodi emancipationis mentio fiat, quam etiam Acc non legiſſe teſtatur. Ferrand. li. 2. Explicat. in §. præterea mod. ius par. pat. pot. ſol. c. 20.

IMAGINARIA coemptio apud Nonium dicebatur, quæ fi cum mulier ad maritum veniens aſſes tres & vnum, manu tenebat ei dabat, veluti emendi cauſa: & imagi ſolutio, id eſt, acceptilatio. § 1. Inſtit. quib. mod. toll. Prat.

IMAGINARIVM contractum dicimus, non in hoc conſta vt legitimus ſit, ſed quod ſub eo quaſi prætextu aliud ha tur actum: vulgo contractus ſimulatus vocatur, nullu obtinet iuris vinculum, auctor Modeſtin. l. contractus inginarij, de actio. & oblig. Spiegel. vide paulo ante Imagin dicuntur.

IMAGINARIA ſolutio §. Item per acceptilationem, Inſt. C mod. tollitur obligat.

IMAGINARIA donatio in elligitur, quæ fit accedente pr quod hæc ex mera liberalitate proficiſci debeat, l. 1 cu mil. ff. de Donat. Spieg.

M..INARIA ordinatio. in authen Quomodo opor.epiſc.§.ſ. ſeg.

M..INARIVM diuortium eſt, quod interueniebat olim, quando mulier marito ad inopiam redacto, ſuis rebus proſpiciebat, apochaſque exercebat ſuas, quod conſtante matrimonio fieri non licebat l.in rebus in fin C de iure dot.Prat.

M..INARIVS emptor eſt, Qui nomen duntaxat alienæ emptioni accommodat, nihil de ſuo impendens l.4.§.ſi ab ignoto §.ſiue autem, ff.de manumiſſ.l.10.C.de diſtract. pignor. Briſſ.

M..INATIONEM, phantaſiam, & viceuerſa hanc imaginationem nominari, & eandem eſſe functionem, quidam arbitran..., tametſi phantaſia expeditior & liberior imaginatione ſit, ..declarat Viues lib.1.de anima.Spieg.

M..INEM remanere, origine rei ſublata abſurdum eſt, l.1.in ..C.de Latin.libert.toll.Monuit & Albericus.Spieg.

M..INES Fumoſæ. Fuit etiam ius imaginum apud antiquos, ..quo multa Budæus in Pand. quod aliquo præclare geſto ..giſtratu & honoribus egregie functis donabatur à Sena... Cic. in Piſonem. Obrepſiſti ad honores errore hominum, ..mendatione fumoſarum imaginum. Fumoſas appellat ..e antiquas: Quibus opponuntur ſubitæ imagines apud ..ium in epiſt. pro recenti & nuper exorta nobilitate. Ne... ardentius, inquit, tu pronepotes, quam ego liberos cu..., quibus video à meo tuoque latere pronum ad honores .. & audita latius nomina, & non ſubitas imagines relin..us Ni magis placet, ſubitas interpretari, non diu dura..s Conoan lib.2.c.12.n.8. De iure imaginum. vide infra ..lus imaginum,&c.

..AGINES principum confugere, l.28.§. ad ſtatuas, ff de ..

..NES Deo noluit fieri Numa. Primum enim principium ..tem inuiſibilem, & increatam eſſe cenſuit. Proinde in ..um & ſexaginta annis, in templis Romæ ſimulachrum ..poreum nullum extitiſſe traditur. Quod & Euſebius in ..is de Euangelica præparatione, ex ſententia Clementis ..atur, opinatus, eam legem ex Moſis præceptis emanaſſe. ..commentariis Zaſiianis ad l. poſteriorem, de Orig. Iur. Spieg.

..INES maiorum, id eſt, expreſſos cera vultus in Atrio expo... & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemma... illigata flexuris, in parte prima ædium collocare, priſci ..m. ſolebant, vt Senec. lib 3.de benef.c.28 Plin.lib.35.c.2. ..cent. Eiuſmodi imagines feſtis diebus apertas, profeſtis ..tas fuiſſe, indicat Seneca controuerſ.6.lib 7.

..INIS, hoc eſt ſimulachri picti legatum, de tabula accipien..m non eſt, auctor. Papinia. in l.ſi imaginem, de aur.& arg. ..Spieg.

IMA ceram appellat Suetonius vltimam partem teſtamenti, ..oniam tabulis ceratis ſcribebant. Primum autem ſcribeba.. nomen teſtatoris, deinde hæredum: vnde Horatius:

Sic tamen vt limis rapias, quid prima ſecundo
Cera velit verſu, ſolus multiſne cohæres.

IMI aurem vellere, veteres dicebant admonere: à priſco ritu ..pta figura, quo in ius ducturi quempiam, aurem vellicabant: atteſtantes eum, quem quaſi teſtem meminiſſe volebant. Vide Eraſmum in Chiliad. & Alcia. in l. ſubſignatum, ..rb.ſign.Spieg.

IMBECILLITAS, id eſt, infirmitas & fragilitas, ſiue ætatis, ſiue ..rporis, ſiue ſexus, ſiue iudicij.

IMBECILLITAS infantiæ, apud Impp.in l vn.C ſi ſec.nup.mul. ..apud Cic. ætatis imbecillitas. Refertur & ad ſpiritum & ..corpus, ſicut Imbecillus, Spieg.

IMBVERE, interprete Non. Marcel. initiare ſignificat. Hinc

IMBVTI ſerui artificiis, apud Vlp.in l.ſi ſeruos pignoratos, de ..guor.act. Notum eſt imbuere, etiam inſtituere, docere, & ..rmare ſignificare. Inde Imbutum literis & moribus dici..us, pro inſtituto. Cicero pro Milon. inſtitutis imbutos op..nit, hoc, ad naturalem propenſionem, illud ad doctrinam ..ferens. In mala quoque re id verbum vſurpamus Nam imbutere ſcelere, odio, veneno, ſanguine, crudelitate, dicimus. ..pieg.

IMBRICES ſunt quadræ fornaceæ coctiles, ex acerato, creta..oque confecti ad rectum ſcandulare ſeriatim tegendum, ..unimentoque quam accommodo imbribus arcendis, à qui..us amoliendis dicti, vt reor, imbrices. Plinius vndecimo lib. ..at Hiſt. Follis vtique linguam eſſe ſcribit imbricatæ aſperi..dinis. Imbricatum Vitruuius intelligere videtur morſiun..ulis denticulatis pectinatim deiunctum, ſic ſcribens lib 2. ..acerta vero cementa alia ſuper alia ſedentia inter ſe imbri..ata non ſpecioſam, ſed firmiorem, quam reticulata præſtant ..ructuram. Io. Bapt. in commenr. Epiſt Sidoni Apollin ad ..omitium lib.2.

IMITARI chirographum, hoc eſt, effingere, adulterare: Cicero ..diſſimilare vocat, vid l. quid ſit falſum, ff ad l.Corn. de fa ſ. ..ſtque capitale crimen. Titus Cæſar profitebatur ſe maxime ..alſarii eſſe potuiſſe: quod imitatio huiuſmodi erat ei facillima. Cæſ. Maximilianus ſymboli ſui imitatorem. Eraidum ſylua, poſt amputaram dextram, vltore gladio puniuit, frequenti enria apud Laureacum.Spieg.

IMITATVR ars naturam, §.minorem natu, Inſtit.de adop. Per humanitatem ſolam Dei ſeruatur imitatio. l. vir §. vlt.ff de donat.int.vir.& vxor.

IMMANES barbari.l.1.C.de emendat.ſeruor.

IMMANITAS criminum.l.addictos 29.C.de appell.

IMMANIA lucra, vt Cic. immanes pecunias, Mart. dixit in l per Illyricum. Sic autem legendum apud Alberic. C. de Cohor. lib.12.Spieg.

IMMANITAS eſt, quum iudicio atque ingenio humano abiecto ferinum ſumitur. Extat elegans Iouiani Pontani libellus de Immunitate.Spieg.

IMMATVRVM, olim proprie de fructibus aut frugibus dicitur, cum ante tempus decerpuntur colliguntúrve. Eodem modo dicitur immaturum matrimonium, in l 1.C.de ſecund.nupt.

IMMATVRA mors eſt, quæ ante extremam ſenectutem accidit. auctore.Cic.in lib.de Senectute.Spieg.

IMMATVRA virgo in l.25. de iniur l.32. § quis ſponſam, ff.de donat.int.vir. Et apud Paulum lib.1.Sentent.tit 13.id eſt, nondum viripotens, l.1.§.impubes, ff.de Senatuſcon.Syllan.l.38 §. qui nondum, ff.de pœn.l.65.ff.de donat.int.vir.Suet.in Tiber. cap.61 Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet virgines ſtrangulari, vitiatæ prius à carnifice, dein ſtrangulatæ. Quod & Tacit.lib.5.Narr. Tertull.etiam in lib.de virg.velandis, immature compreſſam dixit, quæ antequam viripotens eſſet, corrupta eſt. Dicitur autem immatura virgo ante 12.annum, metaphora ducta à fructibus, à quibus & acerbam virginem eodem ſenſu dixit Varro Agathone, vt eſt apud Nonium. Maiores, ait ille, noſtri aures virginis acerbæ venereis vocabulis imbui noluerunt. Huic contraria eſt matura virgo & viripotens ac nubilis. Et, vt Virgilius ait,

Iam matura viro: iam plenis nubilis annis,

Oratius in 3.Odar.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo.

Hanc ὡραίαν Græci vocant, Gellius vertit tempeſtiuam. Immaturam quoque ſyluam, & oliuam dicimus, quæ intempeſtiue cæditur, l.18.ff.quod vi aut clam.l 17.§ ſi oliuam, ff.ad l. Aquil.l.48.in fin ff.de vſufr.Briſſ.

IMMATVRA olea, oliua, Immatura ſylua cædua, Immaturum fœnum, ex ff.Briſſ.

IMMENSVM, quod præ magnitudine menſurari non poteſt. Immenſo mercari, immenſum pretium, immenſo plus. Immenſa liberalitas, immenſæ donationes, immenſæ contentiones, in immenſum iurari, obſeruatæ ab eruditis locutiones.Briſſ.

IMMERITA gratia, quæ non debetur illi, cui refertur.

IMMINERE litibus l.12.C.de prox.ſacr.ſcrin.dicuntur viatores, quibus iniungebatur à magiſtratibus ſolicitudo in ius vocandi, & iudicata exigendi: vel executores, quibus imminendi litibus ſolicitudo iniuncta eſt. Male autem quidam minuendi legunt Prat.

IMMINENTE iudice, pro interueniente, & partes ſuas interponente, in l.85.§.vlt.ff de leg.1.Briſſ.in parerg.

IMMINVERE maieſtatem. Cicero: Si Maieſtas eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis, is eam minuit, qui exercitum hoſtibus Populi Romani tradidit. Inde læſæ maieſtatis, & imminutæ auctoritatis crimina. De quibus Bud. in prioribus Annotat. Spieg.

IMMINVERE virginitatem, pro eo quod eſt, vitiare virginem. Spieg...os.

IMMISCERE, vulgari ſignificatione eſt alicui rei aliam admiſcere, l 27.§. item ſi quis, ff.ad leg.Aquil l.1.ff.ad leg.Iul. pecul. Briſſon.

IMMISCERE, verbum eſt proprium eorum hæredum, qui ſui ſunt: cum hæreditatem ſuam amplectuntur. Cum enim non aliunde accedant, ſed in familia ſint, Adire non dicuntur, ſed immiſcere, l.impuberibus, 11.& l.cum bonis, & 87.ff.de acquir. hæred l.3.§.ſuo, l.7.§. non ſolum, ff.de minorib.l.8 & l.10.de iur.delib.l.14 §.plerique de religioſ.l 1 §. qui ſunt in poteſtate, ff.ſi quis omn. cauſ teſt l.5.in fin.ff. quod cum eo, l.6.§.ſed ad filium, ff.ad Trebel.l.pen.ff.de ſepul.viol.l 1 C.ſi minor ſe ab hæred.abſt Hot.& Briſſ.

IMMISCERE igitur ſuorum hæredum eſt. Adire extraneorum: eaque ſententia diſtinguuntur in l 6 § ſi filius, ff.de bon.lib. l.7.§.reſtitutus, ff.de minorib Hot.

IMMITTI dicitur, quod ita prouehitur, vt aliquo loco requieſcat, veluti tigna, trabes, quæ immittuntur, l.242.§.2 ff.de verb.ſign.l.3 ff.de precar Hinc tigni immittendi ſeruitus, vel immittendi ſimpliciter, l.1. & 2.de ſeru.t.vrb.l.8.§.1.ſi ſeruit. vind.l.pen.ff.ſi menſor.falſ mod. Et tigni immiſſi ſeruitus in l 6 ff de ſer. vrban. Ita immiſſa & immittere accipimus in l. 5 §.meminiſſe de oper.no. nun. & l 15.§.precario.ff.de preca. Immitti in meum dupliciter poteſt. Aut enim directo, aut ex obliquo immittitur. Prior immiſſio fit vel connexim: vt cum trabes, tignaque in parietem, in murum meum immit-

runtur:aut appenſim, ſeu proiectitie, dum protecta ſuggrunda in ædes vicini immittimus, atq.l malum. §.inter.de verb. ſig. Ex obliquo immittitur, vtpote ſi ex ædificio meo fornax iuxta parietem tuum poſita, fumum emittat, vel fiſtulę aquam, aut balnea humorem, de qua immiſſione Iuriſcoſ. diſſeruit in l.ſicuti, §. Ariſto. de oper. nou nun. & in l.quadam Hyberus, l.fiſtulam, ff.de ſeru.vrb.præd. Cætera pete ex Zaſianis intellectibus. Spieg.

IMMITTERE quoque dicimus cloacam, ſtillicidium, flumen, proiectum, lumina, fumum & aquam, l.1.§. item ſciendum, ff. de aq.& aqu.pluu.l.16.l.8.§. Ariſtot.ff ſi ſeruitus vindic.l.8.ff. quemadm.ſeru amit l.13.§ ſed ſi ædium, ff.de vſur.l.1.§.idem Labeo. ff. de cloac. Itaque in interdicto, quo Prætor in via publica immittere aliquid vetat, etiam qui cloacam immittit, & qui foſſam in ſuo facit, vt ibi aqua collecta in viam decurrat tenetur l 2 §.ait prætor, & §.ſi quis cloacam, ff.ne quid in loc publ.Briſſ.

IMMITTERE feneſtras, vide Feneſtras immittere.

IMMITTERE pro eo, quod vulgo ſobornare aliquem dicimus. Spieg.

IMMITTERE & proiicere ſeparantur, l.5.§.meminiſſe ff.de operis noui nunc. Plane inter Proiectum & immiſſum id intereſſe aiebat Labeo, quod proiectum eſſet, id quod ita proueheretur, vt nuſquam requieſceret. Immiſſum autem quod ita fieret, vt aliquo loco requieſceret, veluti tigna, trabea, &c l. 242.§.1.ff.de verb ſign.

IMMO, coniunctio quæ apud veteres ſignificabat protſus, quaſi ex infimo. Nunc vero ſignificat, quinpotius, l.Lucius, immo Pamphilus. Vim eius in 1 Conſtit.C. Bartol. indicat. Modo corrigit, modo addit, modo copulat, modo continuat, l. immo de Leg.1.l.Stichus, ff de manum.teſt.l.Immo, ff.de Libe.cauſ. Vide Albericum.Spieg.

IMMO etiam pro ademptione vel emendatione ponitur in teſtamentis, vt in l 47 ff de hær.inſt. Si ita ſcriptum fuerit, inquit Africanus, Titius, immo Seius, hæres eſto, Seium ſolum hæredem fore reſpondit. Item dici poteſt in tutelis, in legatis & in fideic.Cuiac.ad Africanum tractat 4 n 51.

IMMOBILIA dicuntur inuadi, mobilia vero rapi, §. pen Inſt.vibon.rapt.& gl.in l.1.de cond.triticaria.

IMMOBILIVM appellatione, veniunt annonæ ciuiles, & reditus annui, Goth.ad l.6.§.1.in pt.C.de ſecund.nup. Item immobilium appellatione veniunt, quæcunque rebus immobilibus adhærent, Gothofr.ad l.2.C. in quibus cauſ ceſſ. long. temp. præſcriptio.

IMMODICA, ſeu (vt vocant) immenſa donatio viſa eſt, olim vltra ducentos aureos, deinde vſque ad trecentos permiſſa: tandem ad quingentorum aureorum quantitatem extenditur, l.ſancimus, in pr.l data, l.ſecundum, & l.ſi quis, in fin.C. de donat.Spieg Prat.

IMMODICO pretio vendere, & non vendere, eadem ſunt, l.non dubium, in fin.de l.3.Spieg.

IMMOLITVS, inædificatus, Verbum hoc vſurpatur in l.Peducea de Limitibus, Ne quis eos limites decumanos obſepito neue quid in eis immolitum, neue quid ibi poſitum habeto: Item apud Liuium lib.39 Aquam publicam omnem in priuatum ædificium aut agrum fluentem ademerunt, & quæ in loca publica inædificata, immolitáve priuati habebant, intra d.es 30. demoliti ſunt.Hor.Prat. vide Inædificata.

IMMORARI, eſt multum temporis inſumere.

IMMORTALITER, pro perpetuo.

IMMORTALIS lis, vide l.13.in pr.C.de iud. Immortalis memoria, l.1.in prin.C.de ædific.priuat. Immortalis timor, l.7.in pr. C.de præſcript.30.vel 40.annor.

IMMVNDITIÆ cloacarum & cœlum peſtilens, & ruinas minantur.l.1.§.8 ff.de Cloacis.

IMMVNES & liberæ ciuitates, quæ nullum vectigal pendunt. Vide l.vlt.ff.de Cenſib.

IMMVNIS, qui nullo fungitur officio, liber ab onere publico, qui vel ætate, vel alio priuilegio præſtare munia non tenetur. Auctor Feſtus. Immunem item vocant Latini, quem ἀσύμβολον Græci, nempe eum qui nihil confert ad conuiuium.Spieg.

IMMVNIS res. Dubium non eſt, quin res immunes, liberas, & ab omni onere obligationeq; vacuas appellauerint veteres. Idque ex Saluiano ſatis poteſt intelligi, qui ſic de prouidentia Dei lib.4 ſcribit. Ecce n.remedia pridem nonnullis vrbib.data quid aliud egerunt, quam vt cunctos diuites immunes redderent, miſerorum tributa cumularent: vt illis demerentur vectigalia, iſtis vt adderentur noua? Immunibus rebus, res munes contrariæ ſunt. Nam cum ſic in Mercatore Plautus ſcriberet: Dico eius pro meritis gratum me ac munem fore: nonne idem eſt, ac ſi dixiſſet, pro eius meritis illi me obligatum agnoſco? Quamobrem, quod de re cauſa vectigalis muni ſcrib t Papinianus, hoc rectiſſime interpretabimur: Si vnus ex pluribus hæred bus rem cauſa victigalis munem, hoc eſt, rem vectigalis cauſa fiſco obligatam ſurripiat, ideo portiones cæteris non auferri: quod dolum, fraudem & furtum vnius ex cohæredibus redundare in aliorum cohæredum perniciem ac detrimentum non ſit æquum. Verum ſurr[...] portio non dubium eſt, quin fiſco applicetur. Atque [...]dem mihi videtur. Rævard.variorum lib.3.c.2.

IMMVNITAS eſt exemptio & vacatio munerum & one[...] blico:ū.Senatuſconſultis, Conſtitutionibus Principu[...] ceſſa. Nam munus etiam onus ſignificat, vt notat IC[...] lus in l.18 ff.de verb.ſign. quod cum remittitur, vacat[...] militiæque muneriſque præſtat. Connan. lib 5 c.9. n.[...] elegantes Tractat.de vac.& excuſ.mun.& de iure imm[...] quis olim apud Hebræos duxiſſet vxorem, donabatur [...] munitas vnius anni ab omnibus munerib Sicut hodie [...] pleræque ciuitates hunc honorē recte præſtant matri[...] vt primo anno exemptionem habeat onerum publico[...]

IMMVTABILIA ſunt rerum vocabula, l.4 ff.de legat.1.

IMMVTATA voluntas in l 18 C.de fideic. Cuiac.18 obſ.9 [...] immutilata.

IMMVTILATA voluntas in l.4 circa fin.C.de poſthum. [...] inſtit id eſt, integra.

IMPAR matrimonium Vlpiano Epit. tit. 16. quum maio[...] quagenario minori quinquagenario nubit. Eo alluden[...] leius lib 6. Aſini Aur. Iam faxo, ait, nuptias non impa[...] legi ſimul, & Iuri ciuili congruas At Boethius in Topi[...] par matrimonium vocat, cum ciuis Romana peregrit[...] ſeruo nubit. Prat.ex Briſſ.

IMPAR matrimonium etiam illud dicitur, cum is qui ad [...] ad generandum habilis, nubit ei, quæ pariendi tempus [...] ſit, aut contra. Namque eiuſmodi nuptiæ non valeban[...] quidem impares dicebantur, & ſi qui inde naſcebantur [...] matris non patris conditionem ſequebantur. Iccit[...] excuſabant a pœna legis Papiæ, neque tribuebant ca[...] gia, quæ maritis concedebantur. At Iuſtinianus inſti[...] etiam iſtæ nuptiæ legitimæ eſſent, & ius mariti præſtar[...] quo iuſtum fuit, vt ſi qui prouenirent liberi quamuis i[...] ætate raro accidant, legitimi eſſent, l 27.C.de nupt.l.[...] legi:.hæred.&c.Connan.li.8.c 1.n.6.

IMPARIA quidam legunt in l.3.in pr ff.de ſup.lega vbi a [...] peria. Sunt autem imparia Vaſa, in ſuppellectile famili[...] quæ paterfam.ſibi ſeruat præter ea, quæ ſunt vſus quo[...] A Catone præcipitur, trapetes impares eſſe oportere[...] res, i. præter illos quotidianos in ſingulis roteculatibu[...] aliquid fractum ſit in quotidianis, imparia in illorum [...] ſufficiantur. vide Gothof.ad d.l.3.in princ.

IMPATIBILE, quod ferri non poteſt, ſiue tolerari. Inco[...] bile, vox à barbaris ficta.

IMPEDIMENTA, dicuntur ſarcinæ, quæ neceſſariæ ad vſu[...] feruntur: veluti quæ atcis(*in Reiſstrube*) muli, aut hipp[...] equi vehunt. Hippoperas Seneca appellat culeum ſco[...] quo veſtes, aliaque eiuſdem generis in equo vehuntu[...] vulgo, quos nos ſequimur, Valliſiam appellant.Spieg.

IMPEDITVS is dicitur qui pedes habet intricatos & ita [...] tos, vt progredi non poſſit. Vide ſupra expedire. Con[...] 9 c.9.n.8.

IMPENDERE, eſt imminere l.1 § ſi arbor.ff.de arbor.cæd l.[...] §.ſi fundus, ff.ſi ſeruit vind Briſſ.

IMPENDERE, erogare & expendere, & ſumptum aliquem [...] te ſignificat, l.11 §.prætor, ff de relig.l.55 § r ff.locati.E[...]

IMPENDIA litis, ſunt in litem facti ſumptus, l.46 §.lit[...] procuratoribus l.8 § vlt ff rem rat. Impendia valetudi[...] pendia cibariorum, in curationem ægri exhibitionem [...] ui factæ expenſæ, l 45 ff.de vſufr.l.18 § poſſunt, ff. co[...] Briſſ.

IMPENDIOSVS qui plus æquo impendit & cōſumit quā[...]

IMPENDIVM, Varro de lingua 4.ſic exponit: Compendiū [...] non compenditur, vna ſit, à quo vſura quod in ſortem [...] debat impendium appellatum: quæ cum accederet ad ſ[...] ex vſu vſura dicta, vt ſors quod ſuum ſit ſorte. Et li.5.A[...] pecunia, quæ in fœnore, ſors eſt, impendium quod i[...] iungat. Apparet ex his, impendium eſſe pecuniam, q[...] penditur alicui, vt fructum afferat. Cicero ad Attic.6. [...] vt rutela cogito me abdicare, aut, pro Glabrione Sc[...] fœnus & impendium recuſare. Sic impendiū dicitur, q[...] agio ſeritur. Idem in Bruto. Seremus igitur aliquid, ta[...] in inculto & derelicto ſolo: quod ita diligenter colem[...] impendiis etiam augere poſſimus largitatem tui mune[...] vt munus tuum vſura maius efficere, & ita tibi redder[...] ſimus. Quæ cum ita ſint, videndum in illo loco libri [...] nectute, ecquid aptius legeretur INPENDIVM, quam I[...] RIVM. Habent.n. rationem cum terra, quæ nunquam [...] imperium: nec vnquam ſine vſura reddit quod accepit, [...] pendium autem Zenop.Imp.Græcus Εμφύτευτον in Iute[...] appellauit Hoto. Impendium præter vulgatem ſignifi[...] nem vſuram (vt iam dictum) ſignificat Varroni & Cic[...] vt non male ad l.Titium. §. altero, ff.de admin.tut. c[...] ta non compendium dicitur pupillo præſtandum, d[...] quis, Impendium præſtandum non compendium. Sig[...] tur etiam eo nomine munus, licet perſonale ſit, non [...] moniale, id eſt, ſine vlla gerentis i penſa l.6.ff.de leg[...]

...pendiis legationum, quæ ſolo miniſterio obeuntur. Marlis impendiis vitam principis adnumeres. Cuiac.obſer.lib. c.36.prope fin Prat.

I..ENSÆ funebres, omnes æs alienum excedunt, l pen.ff.de lig cum ſimil.quæ ab Alberico citantur.Spieg.

I..ENSÆ non improbabiles ſunt, quæ fiunt ex conſuetudine, ..othofr.ad Nou.6 c 8.ibi: aut antiquam conſeruare conſuedinem.

I..ENSARVM quædam ſunt neceſſariæ, quædam vtiles, quæ..m vero voluptuariæ: Neceſſariæ hæ dicuntur, quæ habent ..ſe neceſſitatem impendendi, l.1.ff.de impenſ in res dot. Et, Paul.ait, quæ ſi factæ non ſint, res aut peritura, aut deterior ..tura ſit, l.79 ff.de verb ſig. Quibus fere verbis & Vlp. eaſ..m impenſas definiuit Inſtit.tit.6 Idem etiam li.5. Regular. ..i penſas neceſſarias eſſe ait, quibus non factis dos imminui..t: veluti aggeres facere, flumina auertere, ædificia vetera ..fcire, itemque reficere, arbores in locum mortuarum repo..re, l.14.ff de impenſ. in res dot Cibaria ergo mancipiis do..tibus data, item modica ædificiorum refectio & agrorum ..tura, in ſpecie neceſſarium impenſarum ſunt, quanquam ..l. dos vt aliis impenſis, quæ extra tutelam neceſſariam fiũt, ..n minuatur, cum res dotales vir ſuo ſumptu tueri debeat, ..len & vlt.ff.de impenſ. Alias exempla colligi poſſunt ex l.1. ..l.& l.3.& l 4 ff.de impenſ. in res dot.l.7.5.vlt.ff.ſolut.matr. ..b.ff. de hæred.pet.l.8.ff de pig actio. Vtiles impenſæ ſunt, ..æ meliorem dotem faciant, deteriorem eſſe non ſinant, ex ..ibus reditus mulieri adquiratur, ſicuti arbuſti paſtinatio..m vltra quam neceſſe fuerat, item doctrinam puerorum: ..orum nomine onerari mulierem ignorantem vel inuitam ..n oportet: ne cogatur fundo, aut mancipiis carere. In his ..i penſis & piſtrinum & horreum inſulæ dotali adiectum ple..rnque dicimus, d.l.79.ff.de verb.ſign.vel, vt Vlp. in inſtit. ..., quibus non factis quidem deterior dos non fuerit, factis ..em fructuoſior effecta eſt: veluti ſi oliueta, vineta, arbuſta, ..tida, ſtercorationes fiant, l 14.ff.de impenſ.in res dot.l.39. ..ſ.e pet.hæred l.vlt.ff.de pact.dot. Voluptariæ ſiue voluptuo..ſunt, quæ ſpeciem duntaxat ornant, non fructum augent. ..ibus omiſſis neque deterior res fieret, neque factis fru..oſior fit: vt ſunt viridaria, picturæ, tectoria, balnea, ima..ges, marmora, & cæteræ res, quæ voluptati magis, quam ne..ceſſitati inſeruiunt l.39 ff.de hæred.pet.d.l.79.& l 14. in fine, ..e impenſ.in res dot. Et Vlp. in inſtit. Et Gaius in l 39.ff de ..hæred. Impenſum precium pro magno Liuius dixit, vnde ..mpenſe aduerbium. Briſſ.

I..RANTES, quos Alphenus in l.26.ff.de oper.libert.ægrotos ..cat: non immerito videtur nouum: ſed eam rationem ha..it, quod ægri medicis quodammodo imperant, quos accer..ſi iubent: quibus omnia verbis quidem & ſpecie condonant ..dici, iratos placant, vitæ deſperantes conſolantur, recu..ntibus non inſtant, ſed cedunt ad tempus, poſt blanditiis ..s alliciunt, & nihil non ad eorum gratiam loquuntur aut ..iunt. Quod ſi etiam iſta dirigemus ad veritatem, certe non ..j ſunt medici, quam miniſtri quidam atque adiutores na..æ cui omnibus in rebus parere & obedire debent. Deinde ..nſideratione hoc quoque dignum eſt, quod apud Roma..s, medicinæ qui dabant operam, aut ſerui erant aut liberti, ..ertinæque conditionis homines, ea ars neque liberalis ..e ingenuo homine digna habebatur. At Mercenariorum ..nium hodie apud nos is eſt loquendi modus, dum ſignifi..te volunt, à nemine ſe vocatos fuiſſe ad operas, vt dicant: ..mo mihi quicquam hodie imperauit. Nonnulli tradunt, ..perantes dictos eſſe Alpheno d l.26 ægros, quaſi paren..s, quod medicis parere debeant, & eo ſenſu dictum illud ..iceronis ad Pætum interpretantur. Nempe ades ad impe..ndum vel ad parendum potius: Sic.n.antiqui loquebantur. ..mihi videtur notare Tullius morem veterum, qui quem ..i regem creaſſent, his illum verbis admonebant officij & ..ligentiæ ſuæ, vt meminiſſet, Se non tam ad imperandum ..cari, quam ad parendum. Paret.n.& ſeruit ſuis, quiſquis ..vere rex & regio dignus nomine. Affertur in eandem ſen..ntiam Salluſtij locus: Iugurtha, inquit, vbi armis viriſque pecunia ſpoliatus eſt, dum ipſe ad imperandum Tiſdium ..caretur, rurſus cœpit flectere animum ſuum. Sed ego men..m eſſe ſuſpicor, legendumque ita: ad imperatorem Tiſdium ..caretur. At ſi nihil de antiqua lectione mutare permitti..r, ita locum hunc explanandum eſſe arbitror, vt vocatus Tiſdium ad imperandum, id eſt, vt imperaret, & Tiſdium ..ceret, vt eo nomine perſuaderetur ad veniendum, quaſi ..n ſeruiturus, ſed ibi regnaturus: aut vero ad audiendum & ..i elligendum, quod ſibi erat imperandum; &c Connan.lib. ..8 num.2. vide Alciat. lib.7. parerg.c.13. & Duaren. lib.1. ..p.c.54.

I..RARE, eſt iubere, præcipere. Senec.lib.1.de clement.c 6. ..neſt vnum imperandi genus. Imperat princeps ciuibus ..i, pater liberis, præceptor diſcentibus, tribunus vel centu.. militibus.

IMPERARE ſibi quiſquam non poteſt l. 51. ff. de recept. arbitr. Briſſ.

IMPERATOR olim dicebatur etiam poſt bellum, dux exercitus re feliciter geſta: ſcil. referens hoc honoris nomen, quoniam optimum militiæ ſuæ exemplum dediſſet. Idem obſeruabatur iis, qui fœderis feriendi prouinciam vtiliter expediuiſſent, De hoc.n.Plinius accipi vult. lib.7.c.26.dum laudes Pompeij recenſens: Toties, ait, Imperator, ante quam miles. Cic. Phil. 4 Faciam igitur, inquit, vt Imperatores, inſtructa acie, ſolent, quanquam paratiſſimos milites ad præliandum videant, vt eos tamen adhortentur. Nunc vero nomen Imperatoris tranſlatum eſt ad ſignificandam ſacroſanctam Romani Principis dignitatem, vt in Titulis Iuſtiniani Cæſaris & noſtrorum Principum maximorum. Prat.

IMPERATOR. Pater patriæ, Auguſtus, Pontifex Max. à Senatu Populoq; Rom.appellabatur. Hic delectum faciebat, milites conſcribebat, pecunias colligebat, hoſtib. bellum indicebat, &c. Alciatus de Magiſt. Ro. Veteres ſcriptores honorificentiſſime locutos eſſe de Imperatorib. ſatis indicat Tertullian. in de Corona Militis, & ad Scapulam. Quin & ætate D.Hieronymi obſeruatam eſt, tantam etiamnum Imperatorum auctoritatem fuiſſe Romæ, vt illorum literis, Orientis atque Occidentis Epiſcopi Romam contraherentur, At poſt, iam prouectioribus rebus Chriſtianis, parcius loquuntur poſteriores Scriptores. Pighius mirus adſertor poteſtatis Papalis contendit Imperium noſtrum, quod autoritate Eccleſiaſtica cœpit in Carolo magno, magis legitimum eſſe, quam illud vetus, quod cœpit in Iulio: atque perinde pendere ex Roman. Pontificis iudicio: non contra. At morib. noſtris receptum eſt, iam olim Imperatorem verum fieri, qui Septem virorum Germaniæ, quos electores vocamus ſuffragiis Cæſar, hoc eſt, Romanorum rex deſignatus eſt, vt latius apud Ligurinum indicauimus, lib.2. Huic communi calculo doctores vniuerſum orbem de iure ſubiiciunt, l. deprecatio, ad Legem Rhod. de Iactu. Ab eis tamen Alciatus diſcedit in l. cunctos populos, C. de Sum. trinit. indicans, ſi quandoque Imperatores orbis dominos ſe appellent, id vel per hyperbolem accipiendum eſſe, vel eorum dictis minime credendum, quia in cauſa propria olim nomen Imperatoris, qui cauſa gerendi belli eligebantur, re bene geſta conſequebantur, adnotauit C.L.Caotiunc. in proœmium Inſt. Ciceronis Philip.vlt & Valtur. aliquanto copioſius. Eratque etiam olim Cæſaris nomen atque dignitas ſublimior, quam Imperatoris, vt Leon Aretinus oſtendit. Porro, de Electorum inſtitut. lege, ſi vacat, quæ annotauimus ad diction. Librum. Appellantur autem Imperatores Auguſti, quaſi religioſa, veneratione ac obſeruatione digni; & bonis auguriis admodum profuturi Romanæ ditioni gubernandæ: ſicut vbique in Titulis Iuſtiniani, & apud Iuriſconſultos intelligendum eſt: non ab augendo, vt Accurſius, totius antiquitatis ignarus, comminiſcitur. teſte Old. Quo vero Imperatores a Cæſaribus & Auguſtis diſtent, annotauit in Tacitum Alciatus, & Rhenanus. Sed obſeruandum: eum, quem vetuſtiores Cæſarem dixere, nos Regem: & rurſus, quem illi Imperatorem, nos Cæſarem compellare. Videtur autem mihi Iuſtinian. id prænominis retinuiſſe: quod hoc quinque Principes Conſtantipolitani, continua ſerie eum præcedentes, vſurpaſſent: quod vel priuatis licet, vt docet Gloſſ. in l. Facta, §. ſi in danda. ff. ad Trebel. & conſtat per eos, quos citat non paucos autores Neuizanus: Fl. Val. Martianus. Fl. Val. Leon. Fl. Val. Zenon. Fl. Val. Anaſtaſius. Fl. Val. Iuſtinian. cui nepos ex ſorore Iuſtinianus ſucceſſit. Opinatur Alciatus Imperatores Orientis Flauij pronomen ſolitos ſibi addere ob Conſtantini Magni memoriam, qui huiuſmodi fuit prænomine: verum id, vt moris eſt, ante nomen abſcribebant: vt cum dicitur, Flauius Iuſtinianus Cæſar. Vnde quod ſequitur in Iuſtiniani titulo (quem nobis reſtituit primus idem Alciatus) non Flauius, ſed Slauius eſt à Slauis barbaris deuictis: quos veriſimile eſt veterib. fuiſſe Baſternas. De his populis vide Ioachimum Vadianum in Epitome trium terræ partium. Satis autem conſtat, parentes Iuſtiniani obſcuro loco ortos. Nec ignorandũ, quod Impp. Ludouicus eius nominis I. cognomento Pius, Henricus I. Otho item primus, ſi Alberico credimus, ſedulo venerandæ antiquitatis ſcrutatori, ceſſerunt priuilegio Rom. Pontificis eligendi: quod illi propter Schiſmaticos, Imperio contulerãt: Nec hic tantum vir ille de Imperatoris autoritate ſentit egregie. Obiter admonẽdum hic putaui, Ludouicum Regem Germaniæ, Imperatoris Arnulfi filium, cui in Imperio ſucceſſit, nonnullis alioqui eruditiſſimis viris, contra fidem hiſtoriæ accipi, qui Veronæ captus à Berengario, cæcatuſque fuerit: Siquidem hic Ludouicus Italis ſolo nomine Auguſtus, obiit anno Salutis 912. Hoc autẽ Ludouico cognomini, vnde error irrepſit (iuſta ſumma Dei vindicta) accidit, filio Boſonis: qui Caroli Calui neceſſarius fuit. Nam is poſt defunctam Cæſ. Ludouicum, quod ille maternus eius auus fuiſſet, adductus ſpe Italici regni, Auguſtique nominis, ſub annis Imperij Cæſ

Chontadi primi Oſtrofraci ex genere maſculino Caroli magni, apud Germanos poſtremi, in Italiam cõtra Berengarium tranſcendit: à quo prælio victus, vita tamen donatur, ea lege, iureiurando firmata, vt Italicis reb. deinceps temperaret. Sed quum vix ille annum conquieſcens, contra iuriſiurandi religionem hoſtis repeteret Italiam, à Berengario iterum captus, luminibus priuatur, anno 4. ab exceſſu dicti Regis Ludouici. Auguſti: cui Italici Annales Imperatoris nomen detrahunt, quod à Romano Pontifice non eſt diademate cinctus. Spegelius.

Imperator, apud Iuſtinianum in Nouellis Gręcis eſt αὐτοκράτωρ. Ita autem poſterioribus temporibus Imperator dictus eſt Princeps Romanus. Olim verbum erat caſtrenſe & militare quo dux exercitus poſt aliquam inſignem victoriam donabatur à militibus, vt cum Pompeius in Africa ſuperaſſet Domitium. Scipio in Hiſpania reiiciens oblatum Regis nomen teſtatus eſt, id quod alibi magnum erat, Romæ exoſum & intolerabile eſſe, ſibique maximum videri nomen Imperatoris. Dion. lib. 31. pluribus verbis explicat, quomodo Iulio tributa ſit appellatio αὐτοκράτορος, quæ & ad ſucceſſores pertineret, ſicut & Cæſaris nomen. Bald. in proœmio Inſtit. Adde Brechæum l. Princeps, de verborum & rerum ſign. fic. num. 3.

Imperator patrum loco eſt his, qui ſibi ipſis opem ferre nequeunt. Nouell. Vt qui ſe res minor obl. §. fin. Conſt. 72. Old. Prat.

Imperatorem Deus propterea inſtituit: vt difficilib ſe rebus interponeret, omnia quæ nouiter contingunt, emendaret, ac componeret, & modis ac regulis competentibus leges ad naturæ varietatem attemperaret. Nouell. Quomodo iuſtrum §. Quoniam vero. Conſt. 73. Old. Prat.

Imperatorem litis cauſa hæredem inſtitui, inuidioſum eſt, Nec enim calumniæ facultatem ex principali maieſtate capi oportet, ff. de hæred. inſtit. l. pen. §. fin. Inſt. Quib. mod. teſtam. infirmentur.

Imperatorem noſtrum cum dicit Vlpian. Antonium Caracallam intellige, vt ex collatione l. 1. & vlt ff. de cenſib. & l 1. §. 1. ff. de ſuis & legit l. 2. §. vlt. ff. ad Tert. l. & l. 3. ff. de do. int. vir. liquet. Sic & in l. 43. ff. de iure fiſc. l. 1. & l. 2 ff. de pollic l. 5. §. 1. ff. de public. iudic. l r. §. penult. ff. de calum. l. 1. §. iu honorariis. ff. de var. & extr. l. 1. § hi quibus ff. de l lib. 3. & alias ſemper, vbi Vlpianus, Imper. noſter cum patre ſuo, ait, Seuerum & Caracallam accipe. Eoſdem Impp. Papinia. optimos maximoſque principes ſuos vocat in l. 16. §. 1. ff. de his quæ vt indig. l. 30. ff. de excuſ. tut. l. vlt. ff de accuſat. coniuncta cum l. 3. ff. de re milit. Idemque Seuerum ſolum, optimum maximumque principem appellat. l. 7. & l. 8. ff. de vacat. mun. l. 17. de quæſt. Briſſ.

Imperatorem, nemo tantæ eſt auctoritatis, vt nolentem poſſit ad conuocandos Patres, cæteroſque proceres coarctare. N. de app. §. ad hæc ſancimus. Conſtitut 23. moueri tamen poteſt. ibid. Old. Prat.

Imperatorem non pudet ſuam ipſius legem corrigere nec expectare, dum ab aliis corrigatur. Nou. de iis qui nup. iter. §. vetuſtas plane Conſtitut. 22. & Nouell. vt frat. fil. ſuccedant. in prin. Conſtit. 127. Old Prat.

Imperatoris non eſt, liberorum conditionem in ſeruilem commutare ſtatum. ibi. § illud etiam quod. Prat.

Imperatoris nomen ſtante Repub. iis ſolis tribuebatur, qui cum ſuis auſpiciis exercitum ducerent, aliquot hoſtium millia in acie ceciderant, tum enim repente acclamatione militum eo nomine decorabantur, laureamque tum in faſcibus, tum in literis, quas Romam mittebant, vſurpabant. Vt autem perpetuum Imperatoris nomen alicui tribueretur, primum Iulij Cæſaris exemplo factum eſt, quem Suetonius ſcribit Imperatoris prænomen perpetuum, & cognomen Patris patriæ à Senatu accepiſſe. Ex quo intelligi poteſt, veterum conſuetudinem eo immutatam fuiſſe, quod, cum illi cognominis loco Imperatoris titulum adſcriberent, veluti Cneius Pompeius Imperator, C. Cæſar primo loco, tanquam prænomen illud ſic vſurpauit. Imp. Ivlivs Cæsar. Qua de re vide Hot. in initio Inſtit. & Alciat, in li. de magiſtr. Rom, Prat.

Imperatoris nomen præponitur inſtrumento iure Ciuili. Nou. vt præpo. non Imp. Conſt. diui Cæſ. Maxim. quæ anno à nato Seruatore 1510. promulgata eſt apud Agrip. Coloniam, & meo iudicio politiore ſtylo digna fuiſſet, proximúmque locum in Nouella Conſt. de Tabellionib. mereretur, diſerte præcipit: ne, vt hactenus neglectum eſt, in locis ſacri Imperij nomen & annum Auguſti, aut Cæſaris in conſcribendis inſtrumentis omittat. Spieg.

Imperandi verbis quomodo prætetea vtamur, vide infra Iubere, &c.

Imperiale beneficiũ, l. 2. ff. de rebus eorũ, id eſt, principale, vt loquitur lex decima tertia, §. tempeſtiuum ff. ad SC. Trebel.

Imperialis Beneuolentia l. 23 Codic. de nuptiis. Briſſo.

Imperialia ſtatua l. 3. §. Diuus, ff. de ſepulch. viol.

Imperfecta donatio, emptio, libertatio, Res, ſcriptura teſtamenti, ſtipulatio, tranſactio, venditio, &c. Briſſ. ex ff. & C.

Imperfecta Ætas, id eſt, minor ætas l. vlt. C. in quib. ca integr, reſtit. cui perfecta, iuſta, & legitima aduerſatur.

Imperfectum, nondum abſolutum & perfectum. Hinc perfectum teſtamentum, pro non iure factum. Paul. de l. 3 imperfecto teſtamento, ait, legata vel fideicommiſſa imp torem vindicare, inuerecundum eſt: decet. n. tantæ maie eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus, eſſe videtur: Spieg.

Imperfectum pro nullo, inutili & inualido, l. 9 l 35. §. 1. de empt. l. 56. de cond. indeb. l. 7. ff. de mort. cauſ. donat. l 11 verb. obl. l. 14. de accept. l. 30. de l. 3. l. 23 de teſtam. Plane im fecta res dicitur in l. 9. § ſed quod Prætor. ff. quod met. ca ſtipulationem numeratio non ſit ſecuta. Briſſ.

Imperia iuſta vetus lex ſtatuit, hoc eſt, ſecundum natur rationem vera, & in omnibus Rei partibus abſoluta, rec quæ à ſapientiſſimis hominibus communi conſenſu, q proinde velut bonorum morum ac inſtituendæ vitæ par bus, ciues libenter pareant, non tam metu pœnarum, e honeſtatis amore. Hæc omnia. n. ſub appellatione huius bi, Iuſta comprehendit Lex. Interim reiiciens plane Ty nidem, quæ neque diuturna eſt, neque felicem habet exi Veteris illius legis verba hæc ſunt apud Ciceronem, Im ria ivsta svnto. Hæc lex ad varios articulos porrig reſt, Old. & Prat.

Imperia totalia, l. 3. ff. de ſuppell. l. vide Totalia Imperia.

Imperia in Baſilicis προσκεφάλαια ſunt, Cuiac. to. obſ poſt princip.

Imperio fines nullo modo commodius poſſunt prop quam ſi defendantur ſubditi in libertate iuris ſui, ſi noc uentur contra moderatam politię ordinationem. Contra que, nulla eſt amittendi imperij pernicioſior occaſio, qui mere ſubditos, eripere fortunas eorum commentitio pr tu, miſcere fas & nefas. Exemplum nobis ob oculos p Deus Romanam remp. Illa enim principatum orbis, li litate magis, quam armorum vi partum tantiſper obti donec à ſubditis amari, quam metui maluit, cum aute bertatem eorum nouis expilationibus grauare cœpiſſet, filiis Senatus extra iuris formam ad priuatas ambition ſtractis, ſublata eſt maieſtas, decuſque eius imperij. Prat.

Imperio magiſtratus adoptari dicuntur, quid apud præt vel præſidem, adoptantur l 2 ff. de adopt.

Imperiti. Cicero appellare ſolet eos hac voce, quos v Simplices vocat: noſtri tales doli expertes cenſent. l quis id quod. §. & alij ff de iuriſd. om. iud. Spieg.

Imperitia, ruſticitas, caſus inopinatus, fere ſolent æquip Vlp. in l. ſi quis id. §. doli mali. de iuriſdict. Prat.

Imperitia, Caius ait, culpæ annumeratur. Vnde colligu terpretes, quod perinde ſit, quiſpiam per imperitam pe aut dedita opera: vtrolibet enim pacto culpam contrah & pœna ſit dignus: vt ſic diſcat quiſque prius officium, a quam exerceat; ne hoc ſuo intelligere atque exerce ciat, vt nihil tandem intelligat, & temeritatis ſuæ po rependere lege cogatur. Exemplum habes ad hanc aptiſſimum in l. qua actione ad fin. l. Idem iuris. ff. ad l. & §. imperitia. Inſtit. de leg. Aqui. l. illicitas. §. ſicuti me ff. de offic. præſid. vbi Rhetorico epiphonemate, Iuri Quid enim, inquit, tam contrarium eſt conſenſui, qu ror, qui imperitiam detegit: hoc eſt, inſcitiam, ignoran Spieg.

Imperitia pro ignorantia iuris, Inſtitutione de milit teſtament. Qua in ſignificatione Imperitiæ venia datur. l dragefima, ff. de adminiſtratio. & peric. l. 8. §. ſi ſeruus ſatiſd. cog. Briſſ.

Imperitia priuatorum, Iuriſdictionis formam immutar poteſt. Vlp. in l. ſi filia nupta in prin. ff. famil. erciſc. Spieg

Imperium generaliter pro magiſtratu accipitur, vt am imperium dixit Papin. & deponere imperium, Vlpian. Pomponius dixit abdicare ſeſe magiſtratu. Bald. tit. de & temp. action.

Imperium eſt poteſtas à populo ſtante Rep. poſt vero peratore nominatim alicui ſic data, vt ipſi pro ſuo iu commiſſum quid ſit, animaduertat. Itaque Imperium ſtratus habere dicuntur, qui & coercere aliquem poſſu iubere in carcerem duci, quales ſunt Conſules, Præfect tores, Proconſules, l. ſecunda, ff. de in ius voc. Minores Magiſtratus dicuntur, qui nec imperium nec poteſtate bent, l. nec magiſtratibus 32 ff. de iniur. vide priuatus. reius.

Imperium, poteſtas. Hinc cum imperio eſſe dicebatu antiquos, qui nominatim à Pop Rom. dabatur imperiu poteſtate eſſe, dicebatur de eo, qui à populo alicui ne præficiebatur, teſte Feſto. Quod autem Iuriſc. de iuriſd iud. Imperiũ. ait, eſt gladii poteſtas: hoc non eſt de fabri dio, ſeu vt Logici loquuntur materialiter accipiendun ἀλληγορικῶς, de iure puniendi facinoroſos homines. Sp

Imperium aut merum eſt, aut mixtum. Merum imperi habere gladij poteſtatem ad animaduertendũ in facinoſos

mines: quod etiam Poteſtas appellatur. Mixtum eſt, cui e-
m iuriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione con-
ſiſtit, l.3 ff. de iuriſd. quem locum hic interpretatur. Hor. Impe-
rium, inquit, alium merum dicitur, alud mixtum. Merum Vlp.
appellat, quod ad publica iudicia pertinet, & proinde propriũ
eorum eſt, qui ea iudicia exercere poſſunt, ſiue in vrbe, ſiue in
prouincia: vt Quæſitorum in vrbe, & Præfecti vrbi, ac Præfe-
cti prætorio: in prouinciis Præſidum, Proconſulum, Propræ-
torum. Merum autem iccirco nominatur, quod é iuriſdictione
ſecretum, purum, & vacuum ſit:) non quod nemo qui merum
imperium habeat iuris etiam dicendi poteſtatem habere poſ-
ſit: nam in prouinciis merum Imperium cum Iuriſd. coniun-
ctum eſt in eadem perſona: in vrbe vero (niſi forſan præfe-
ctum vrbi excipias) non coniunctum: hinc in prouinciis qui-
cunque merum habet imperium, is etiam iuriſdictionem ha-
bet: in vrbe vero Quæſitores rerum capitalium merum ha-
bent duntaxat, omniſque iuriſdictionis expers:) Sed cum de im-
perio diſputatur, ſiue de vno aliquo magiſtratu agatur, ſiue
de diuerſis, id quod ad capitalium rerum adminiſtrationem
pertinet, ab eo quod rerum priuatarum proprium eſt, ſecernen-
dum eſt. Mixtum autem dicitur, quod ad vtraſq; res, & capita-
les ſcilicet, & priuatas pertinet. Hinc Vlp. Mixtum eſt, inquit,
cui etiam Iuriſdictio ineſt: quæ, vt in l.1. dixerat, ad bonorum
poſſeſſiones dandas, tutores pupillis, iudices litigatoribus con-
ſtituendos pertinet. Quapropter intelligitur, vſque adeo aliud
eſſe imperium, aliud Iuriſdictionem, vt neque quicunque im-
perium habet, Iuriſdictionem habeat, neque rurſus quicunque
iuriſdictionem habet, imperium habeat, nam quæſitores, qui
merum in vrbe imperium habent, i.e. rerum capitalium quæ-
ſtiones exercent, ius de priuatis rebus non dicunt. Quæſtores
item, Magiſtratuum in prouinciis comites (de quorum offi-
cio Vlp. in l. imperium diſputat, vt ex inſcriptione licet intelli-
gere) item legati Proconſulum, iuriſdictionem rerum priuata-
rum habent, imperium, autem proprie non habent, cum enim
quid imperant, veluti cum poſſideri iubent, aut pignora capi,
alieni potius, quam ſui imperij vi ac poteſtate hoc faciunt: ni-
mirum eius cui ſummum imperium in prouincia tributum eſt.
Atque hæc quidem ita ſe habent. Verum illud ſimul intelli-
gendum eſt, iuriſdictionis verbum ab Vlp. in d.l. imperium, ſtri-
cte & anguſte vſurpari, pro ea quæ ad priuatas res duntaxat
pertinet: cum ſatis conſtet, etiam ad rerum capitalium iudi-
cia & omnia denique Magiſtratuum acta decreta pertinere,
quod ex vno Aſconij loco licebit intelligi, nam vbi de Scauri
iudicio repetundarum loquitur, ita ſcribit: Cato prætor iudi-
cium, quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuit, campeſtri ſub
toga cinctus, in forum quoque ſic deſcendebat, iuſque dice-
bat. Item Colum. lib.22. Quod nunc ſcilicet faciunt Magiſtra-
tus aſſidua iuriſdictione vim legum cuſtodientes. Hot. Prat.

IMPERIVM ab aliis diuiditur in merum, & in id quod merum non eſt, ſed iuriſdictioni cohæret, & in modica coertione non in animaduerſione conſiſtit, l.1. §. vlt. l. vlt. ff. de off. eius cui mandata. Imperium etiam Prætoris pro autoritate & iuſſu accipitur in l.2. ff. de adopt. l.7. §. ſi paciſcar, ff. de pact. Briſſ.

IMPERIVM. Sciendum eſt duo Imperij verbo apud Liuium aliōſ. que contineri: poteſtatem videlicet exercitum habendi & belli gerendi, quod Plutarchus in Cicero, vbi hac de re loquitur, dixit: στρατιώτας τρέφειν, καὶ πολεμεῖν ἐπὰν δέοιτο. &c.

IMPERIVM minus Prætor, Conſul maius habebat, vt Gellius ex Tuditani ſententia ſcribit. Et verum eſt, Prætores iuriſdictionem, id eſt, imperium non merum, iure magiſtratus exercuiſſe: et SC. Turpil. animaduertendi poteſtatem de nece domini ſpecialiter tributam, egiſſent. Ex Salomon. Spieg.

IMPERIVM per ſatyram date quid ſit, vide Gothofr. ad l.1. in pr. C. de Latin. Libert. tollend.

IMPERIVM populare eſt, cum ſumma poteſtas pene populum & plebem cenſetur, nihilque niſi eorum ſcitu & nomine fieri poteſt: qualis ſæpe fuit Romæ, abdicata prorſus omni patrum autoritate. Et eo tempore facta fuerunt plebiſcita. Hæc ſpecies iuſtitiæ fere ſemper denegare ſolet, vt vulgus autoritatem ſuã afferat ad augendam potentiam tenuiorum ciuium contra maiores, ſub prætextu defendendi: vnde tandem ſeditiones oriuntur, & multa mala, Ariſtoteles appellat talem ambitionem imperandi, & corruptum ſtatum δημοκρατίαν. Prat.

IMPERIVM pro iuſſu, ſic velle non creditur qui obſequitur imperio patris vel domini, l.4. ff. de reg. iur. Briſſ.

IMPERIVM Ammiano Marcel. eſt cura ſalutis alienæ. Huius finis eſt ſalus, & vtilitas, obedientia. Vide Plat. in Polit. Prat.

IMPERIA in Baſilicis πραγματεῖαι ſunt. Cuiac. obſeru. lib.20.c. 3, poſt princ.

IMPERTINENTES poſitiones, (alias Articuli, alias Aſſertiones alias Capitula, alias denique poſitionales articulis, ſic enim id eius ſcriptum dicitur) in c.v.t. in pr. c. præſentium, §. teſtes de teſt. lib.6. c. cauſam qu 2. & c. ex parte de teſtib. dicuntur, quorum probatio nihil adiutura ſit intentionem actoris. Dominicus ad c. vlt. Impertinentes articulos diffinit eos eſſe, qui ad cauſam prorſus nihil faciunt: aut ſi prima fronte vtcunque aliquid facere videatur ad ius tamen relati, nullum habent probationis effectum, l. ampliorem, C. de appel. Spieg. Prat.

IMPETIGINIS, puſtulæ pruritu corpus infeſtantes: quarum genera 4. Corn. Celſ. lib 5 deſcribit. Hinc impetiginoſus, impetigine affectus, Vlpia l.6 §.1. ff. de ædil. edi. Trebat. ait impetiginoſum morbum non eſſe, ſi eo membro, vbi impetigo eſſet, æque recte vtatur, Hor. Prat. Aliquib. impetigo eſt λειχὴν, id eſt, ſummæ cutis aſperitas cum leni prurito. Briſſ.

IMPETIGINVM autem remedia prodit Plin. lib.20. cap.9 libr. 22. cap. vlt. & lib 25 c.7. Briſſ.

IMPETRABILES dies, in quo quis quid facile impetrat & obtinet

IMPETRATA venia fieri. Lege, Venia ætatis.

IMPETRARE actionem, quoniam partes eam certis verbis à prætore petebant, dicebantur. interrogabat enim, An ſibi ea de re iudicandi poteſtatem facerent? ipſique facere reſpondebant: ſicq; iudicium accipiebatur. i.e. lis conteſtabatur: deponebãtque in æde ſacra ſportulam, in qua pecunia erat, quam qui viciſſet lucrabatur: ea pecunia Sacramentum dicebatur. inde eſt apud M. Varro. & Ciceron. ſacramento vincere. Ex Alc. Spieg.

IMPETRARE, reſtitutionem in integrum, ſeparationem bonorum, tempus ad deliberationem, ſeu ad deliberandum, bonorum latitantis poſſeſſionem, bonorum reſtitutionem, ius aureorum annulorum, veniam ætatis: &c. Briſſ. ex ff. & C.

IMPETVS ſæpe efferueſcentem animi motum & calorem denotat. Briſſ. ex ff.

IMPETVS aquæ, fluminis, id eſt, vis. Briſſ.

IMPETVS, inuaſio cum tumultu. Hinc impetum facere in aliquem, & in bona & fortunas alicuius, pro inuadere, & adoriri.

IMPETVM ſuſtinere. Caius in l.8. ff. ad l. Aqu. idem dicetur, ait, etſi propter infirmitatem ſuſtinere mularum impetum non potuerit, Spieg. impetus prædonum, id eſt, incurſus, Briſſ.

IMPILIA veſtis loco eſſe, ſcribit Vlp. l. argumento, ff. de aut. & argen. l. in Baſilicis, vt refert Cuiac. Obſeru. lib.10. c.13.

IMPILIA, προσκεφαλαῖα, i.e. puluini ſunt, adeoq; etiam impelia legi poſſe cēſet. Non tantum igitur impilia πόδια ſunt, i.e. ſocculi pedib. calceandis inuoluendiſq; apti, ſic dicti, quia ſine pilis ex lana coacta fierent: ſed & προσκεφαλαῖα, Pli. li.19. c.2. ſcribit eſſe laneam naturã, ex qua impilia, veſteſq; quædam conficiuntur, ſed perperam, in impreſſis mapalia. impilia, n. vocat quæ Theoph. 8. ἐμφυτά. vnde illa ſumpſit, πόδια, vel ποδεῖα potius Heſych. ναχτά eſſe refert ζῶς πίλους, οἱ δὲ ἐμπίλια, vide Podia. Hot. impilia in d.l. argum. §.1. ponit pro faſciolis, quib. mulierum crines alligantur, quaſi ad pilos pertinentes.

IMPIVS eſt qui nullos omnino deos eſſe credit, aut de eorum ipſorum quos credit deorum legitimo cultu ſciens prudenſque detrahit quæſtus ſui cauſa: vt quod ſuperſtitioſus timore impius plerunque pro lucro ſuo faciat, &c. Connan. lib 3. c.1. n.3.

IMPLERE intentionem, petitionem, exceptionem Iuriſconſ. eſt probare quod intendimus, petimus, excipimus, l.71. C de rei vind. l. pen. §.1. ff. de except. rei iud. l.19. in prin. ff. de except. l.9. C de præſcr. lon. temp. l.14. de inoff. teſtam. implere probationes, d.l.19. Quin etiam, præciſe plerunque & imminute implere Impp dicunt, pro implere intentionem, vel probationem, l. 1. & 23. C. de probat. l.5 C. de non nu. pecun implere cautionem, l.24. ff. de vſufr. l. impleri quoque vſucapio dicitur. quæ perficitur, l.12. § factæ, ff. de captiuis, l.7. ff. de vſucap. Prat. ex Briſſ.

IMPLERE interdum ſignificat adimplere & exſequi. Sic

IMPLERE annum ætatis ſuæ 25. vide l.5. C. de legitim. tut.

IMPLERE fati munus, id eſt, mori, in l.1. C. de oblig. & act.

IMPLERE promiſſum, quod Barbari dicunt, tenere ſuam promiſſionem, Plin iunior: impleri promiſſum, prioriſque epiſtolæ fidem exſolui.

IMPLERE fidem, placitum, conuentionem, conditionem, ſatiſdationem, cautionem, quantitatem, ſtipulationem, contractum, &c. ex ff. & C. Briſſ.

IMPLICARI metallo, vide C. de inceſt. & inutil. nupt.

IMPLICITVM libertatis caſum in l. ſed ſi ſtatu liberum, ff ſi ex noxal. cauſ interpretatur ibidem Accurſ. adnexum, Briſſ.

IMPLORARI edictum, id eſt, beneficium edicti, l.1. §. fin. ff. vt in poſſ. legat. implorari iudicium & cognitio dicitur, id eſt, deſiderari, l.7. verſ. plane de hæred. pet. l.3. §.1. ff. vt in poſſeſſ. legar. Briſſ. Sic implorare æquitatem præſidiis in l.3. C. qui bonis ce. poſſ. Et implorare auxilium ſpectabilis iudicis, l.4. C. de iuriſd. omn. iud.

IMPLVVIATVS color pullo ſimilimus: dictus quaſi fumato ſtillicidio impluſus: eundem & eſſe, qui ſuaſus inſuaſusve vocatus eſt: Thyleſ. tradit, Spieg.

IMPLVVIVM, cohortem, plateam, hypæthriumque quæ veteres diſtincte dixerunt, vnico nomine per tranſlationem Aream appellari poſſe doctiſſimo Alciato videtur in explicatione l fundi, de verb. ſign.

IMPONERE certum finem. l.7. §.4. C. de curator furioſ.

IMPONERE iniurias, pro facere dicit Cicero Actione in Verrem. ſexta Spieg.

IMPONERE ſeruitutem fundo, ædificiis, ex ff. Briſſ.

IMPONERE magiſtratum naui locandæ, ex ff. Briſſ.

IMPONERE pecora prædiis, i.e. ſtercorare, l.14. ff. de impenſis in re dota.

IMPONITVR neceſſitas, pœna delicto, Briſſ. ex C. & ff.

IMPONERE leges, id eſt, conditiones, vt apud Ciceronem, Spie.

IMPONERE onus probationis, l. 15. C. de prob. (dixit.

IMPONERE plagam, pro eo quod eſt facere, idem pro P. Seſtio

IMPONERE rationem legis Falcidiæ. l. 6. in pr. C. ad leg. Falc.

IMPONERE ſacramentum, l. 12. in pr. C. de reb. cred.

IMPONERE tributum dicitur Princeps, quando ſubditos imperio cogit ad dandas pecunias, tributum, milites, & id genus.

IMPONERE vectigal. Syluius in orationem Cic. pro M. Fonteio ſcribit ita viſitatum vulgo eſſe, vt vectigalia noua appellent impoſitiones, Spieg.

IMPONERE eſt decipere: vnde & deceptores, impoſtores, & impoſtura, deceptio. Vlpianus digeſtis de Crimine Stellionatus: Si quis impoſturam fecerit aut colluſionem in necem alterius ſtellionatus appellari. Mendum eſt apud Vlp. iureconſ. ff. de var. & extraord. cognit. Non tamen ſi incantauit, vel imprecatus eſt, vt vulgari verbo impoſtorum vtar, exorcizauit. Tu ſcribas velim impoſtorum, Martialis.

Hoc fortuna placet, Poſthumus impoſuit.

Io. Bapt. in comm. Epiſt. Sid. Apollina. ad Papam Græcum, li. 7.

IMPORTARE, i. e. inferre, intendere, importare actionem, crimen importare ignominiam, infamiam, id eſt, irrogare. importari merces, id eſt, inferri, ex ſi. Briſſ.

IMPORTAT, pro irrogat, infligit, apud Martianum, in l. ictus fuſtiū ff. de his qui not. infam. Spieg. (migr. Spieg.

IMPORTATA proprie pro infecta, illata, vſurpat. iuriſcol. in l. de

IMPORTVNE, id eſt, intempeſtiue, ſic importune repetere, l. 18. §. ſicut, ff. commodati.

IMPOSSIBILE accipiendum eſt, quod vel iure vel facto fieri non poteſt, Bald. Quære, Difficile eſt illud: Cuius contrarium eſt Neceſſarium, in l. Non quidquid 40. ff. de iud. Hinc argumentatio per locum ab impoſſibili. De quo vide elegantiſſima Topica Cl. Cantiunc. Obſeruatum ſcio, Poſſibile, & impoſſibile, Ciceroni in vſu non fuiſſe: quæ tamen verba poſtmodum finxit, aut certe admiſit neceſſitas. Rhodigin. ait, impoſſibile non latinum verbum male feriatis videtur, quo tamen vtitur Poe. non reformidat cum iureconſultis Quintilianus lib. 5. Spieg.

IMPOSSIBILE eſt, cui natura vel lex impedimento eſt, quo minus exiſtat. Atque ita impoſſibilem conditionem definimus, quæ per rerum naturam exiſtere non poſſit, Paul. lib. 3. Sentent. tit. 4. §. ſi impoſſibilis, inſt. de inut. ſtip l. 15. ff. de conditio. inſt. quæ interdum Græco verbo *ἀνύδατος* appellatur, l. 20. ff. de cond. inſt. l. 104 §. de leg. lib. 1. Cui contraria eſt Poſſibilis conditio, l. 3. ff. de ſtatu lib. 16 ff. de iniuſt rup. Sed & quæ factu difficilia ſunt, pro impoſſibilibus plerumque haberi, Cic. in Patritio. ſcribit, & probatur ex l. 4 § puto, ff. de hæred. inſt. Briſſ.

IMPOSSIBILE præceptum iudicis habetur, cui pareri per rerum naturam non poſſit, l. vlt. ff. quæ ſentent. ſine appellatio. Briſſ.

IMPOSSIBILITAS duplex eſt, altera naturæ, altera vero legis, l. ſi ſtipuler, & l. vlt. ff. eod.

IMPOSSIBILIS conditio habetur, cui natura impedimento eſt quo minus exiſtat, imp. in §. 14. inſt. de inut. ſtipu. Hot.

IMPOSSIBILIS conditio tribus modis poteſt dici: primo natura, vt ſi cœlum digito tetigeris, §. ſi impoſſibilis, inſt de inut. ſtipul. item de iure, vt ſi patrem ab hoſtibus non redemeris, vel parentem non alueris: quia ea quæ ſunt contra bonos mores nec facere nos poſſe ius præſumit. l. fil. ff de cond. inſt. item de facto, vt ſi montem aureum dederis gloſſ. in §. impoſſibilis inſt. de hæred. inſt. Eſt & quædam quarta impoſſibilitas propter perplexitatem. vt in l. ſi Titius, & ibi Bart. in ſummario, ff. de condit. inſt. Io. Bello. Etym.

IMPOSSIBILIS dicitur, ait Goth. ad l 31 ff. de obl. & act. vel natura vel bonis motibus, vel ratione perplexitatis; l. 16. de cond. inſt. vel facti, quod eſt admodum difficile, l 4 § 1. de ſtatu lib.

IMPOSSIBILE, & difficile propemodum non diſtent, Vlp. ff. fam. erciſc. Si familiæ erciſc. inquit, vel communi diuidundo iudicium agatur, & diuiſio tam difficilis ſit, vt pene impoſſibilis eſſe videatur, Old.

IMPOSSIBILE dicitur illud, quod per ſolum principem explicari poteſt, vt not. gl. in continuus §. cum quis, ff. de verb. obl. Panorm. in repet. l. in l. cum eſſes; verſi. ita quia rerum, de reſt. Ol

IMPOSSIBILIS ſtipulatio dicitur ſiue ipſa per ſe ſit huiuſmodi ſiue conditio ei adiecta, Connan. lib. 6. c. 4. n. 7.

IMPOSSIBILIVM nulla eſt obligat. l. 245, ff. de diuerſis reg. iur.

IMPOSTORES, dicuntur deceptores & qui falliunt præſtigiis quibuſdam ab imponendo, id eſt, decipiendo, dicti Vlpia. de Ædil edict. leg. Ob quæ vitia non guloſos, inquit, nec impoſtores Hinc impoſtura, deceptio: & imponere, pro decipere, Nebriſſ. impoſtores in antiquo lexico *ἐπιθέται* dicuntur, Prat.

IMPOSTVRA, ab eo dicta, quod adulterinas merces pro veris ſupponat, Vlp. de Crim. ſtell. Si quis impoſturam fecerit, aut colluſionem in necem alterius, Stellionatus poteſt appellari, Vide ſup. Fallacia. Spieg.

IMPOTENS dicitur plerunque in malam partem, vt non ſit idem quod debilis, & imbecillis: ſed qui non potens ſui, nec ſuæ poteſtatis eſt, impos apud priſcos dicebatur, Spieg.

IMPOTENS poſtulatum, pro improbo, & violento acci proprie tyrannorum eſt, Spieg.

IMPOTENTEM, nimis potentem interpretatur Donatus, in Terent. 5. Act. 5. Scen. 3. Briſſ.

IMPOTENTIA coeundi eſt vitium vel defectus naturalis, accidentalis, quo quis impeditur alteri carnaliter commiſc accipitur in tit. de frig. & malefic. & imp. coeundi, & in occaſionem, Nou. conſt. 22. Io. Bello. Etym. Prat.

IMPOTENTIÆ vocabulum, licet ad eos plerunque referat ſibi nequeunt temperare ab impetu violentiaque anim etiam nihilominus pro imbecillitate volunt quidem a tio vſurpatum in Adelphis. Iuſtinianus non permitiit, ſtatim diuertat à marito propter impotentiam: ſed elap ennio, ſi nihil emendatum fuerit hoc malum, quonia reuera non fuit, quæ non conſentit in virum impoten per occaſionem quoq; neceſſaria, in Aut. de nupt Dici immodica, intolerandaque potentia: ſicut & impotens nus, & impotens Fortuna, pro nimium potens, Spieg Br

IMPRECARI proprie mala dicimur.

IMPRÆSENTIARVM, ſic legi debere coniunctim, Catanæ tendit: alij tamen interdum in præſens, & ad præſens, ſemper impræſentiarum. Nam in l. 1. ff. de Tab. exhib. nim, inquit, ſi occultatæ tabulæ poſtea prolatæ ſunt, ceat ei qui reſponderit, quod impræſentiarum ei vide idem, Tempus enim ei dandum eſt, ſi non poteſt impræ rum exhibere. Hic autem de tempore alio, quam præſe lius intelligitur: Tuſano teſte, in annot. ad Budaiac. Ep

IMPRESSIONEM facere, hoc eſt, impetum & incurſionem l. ſi per impreſſionem, C de iis quæ vi vel metu, Prat.

IMPRÆSTATIONES, vide l 22. §. vlt. ff. fam. herciſc.

IMPROBABILIS in l. 10. ff. de iudic. l. 8. §. meminiſſe ff. d reſt. & improbus litigator, l 2 § quod ſi actor. C. de iureiu cal. §. hæc autem inſtit. de pœna tem. litig. Briſſ.

IMPROBARE, idem quod reprobare, vt loquitur l. 9. ff. de ſtis, ſic

IMPROBARE teſtamentum, ratum & firmum non tene rrarium, Approbare, Spieg.

IMPROBA merx, vel iniuſta, in qua non eſt lucrum. Sic in accuſatio, l. 19. C. ad l Corn. de falſ. improba alienatio l. diſt. act. pign. improba petitio, l. 16. C. de vſur. improba ſio, l. 7. C. de acqu. & retin. poſſ.

IMPROBE dicere teſtamentum inofficioſum, vide Vlp. in §. meminiſſe autem, ff. de inoffi. teſt. Spieg.

IMPROBE eſt contra bonam fidem, l. 12. ff. de tranſact. l. euict. l. 12. §. ex cauſa, ff. de interrogat. in iur. fac. leg. 13. vind. l 41. ff. de pign. act. Briſſ.

IMPROBE, mala mente, l. 6. §. ſed ſi quis, ff. de neg geſt. Br.

IMPROBE adſpirare vel honores l. 11. C. de libera cauſ. recuſare, l. 7. C. de poſ. vel vt contr. l. 14. C. de donat. ant improbe retinere, l. 9. C. de acq. poſſ.

IMPROBVM teſtamentum, Ciceroni falſum, & calumn num, Spieg.

IMPROBVS appellari ſolet, qui fidem violat, non ignoran tum deberet ſoluere, l 51. de re iud. l. 13. de rei vind. Cer in litibus moretur aſſiduo dolo malo. Feſtus enim autor dinarium hominem dici ſolitum ſcurram & improbu aſſidue in litibus moraretur. Sique improbitatis hui nomine, aut á cenſore notatus, aut expreſſa lege iud pronunciatione damnatus eſſet, non improbus ſolum iam inteſtabilis erat, vt eſt apud Gellium lib. 15. cap. 13. c. 18. Eoque ſenſu bellum enarrans Iugurthinum ſic de lo ſcripſit Salluſtius: improbus inteſtabiliſque videtur lus, poſtquam de rebus. Vaceæ actis competit. Et nunc nec eius recipi, nec ei dici teſtimonium poterat l. 26. d mentis l. 21. de teſtibus. Porro quem iuriconſulti im vocant & inteſtabilem: eum inteſtabilem & ſacrum Horat. Serm. lib. 2. Sat. 3. his verbis, inteſtabilis & ſac non ignorans hominem malum & improbum vete crum dici, quem admodum à Feſta traditum eſt de v lib. 16. Ræuard. l. Non poteſt improbus videri, ff. de reg

IMPROBVS eſt, qui bonam fidem non agnoſcit, veluti dem petit, l. 51. ff. de re iud. Briſſ.

IMPROBVS non eſt, qui ignorat quantum ſoluere debeat de diuerſ. reg. Briſſ.

IMPROBVS eſt, qui de vini hæreditate ſollicitus eſt, l. 2 dum ff de vulg. & pup. l. 26. §. à patre, ff. ad Trebell. Br

IMPROBVS litigator, l. 2 §. Quod ſi actor, C. de iureiur calum. §. hæc autem, inſt. de pœna tem. litigant.

IMPROLIS dicitur eſſe *ἀφήλιξ μήπω πολιτευόμενος*: He gruenter Feſtus: improles, qui nondum eſt adſcriptus ratem, & Victorinus Afer, improles, qui nondum vir eſ in expoſitio. Nou. iuſt. quint. de Monachis circa med.

IMPROPERARE, eſt crimen, vel aliquid aliud obiicere,

IMPROVISVM debitum, l. vlt §. 1. C. de iure delib. Alber.

IMPROVISVS caſus, l. 1. C. ad l. legem Corneliam de ſic

IMPRVDENS emere dicitur, qui bona fide rem à non d

nit.l.24 §.1.ff.de act. empt l.10. ſi cum me abſente, ff.de neg. eit.l.38.ff.de rei vind l 31 §. 1. ff ſi cert.pet.Briſſ.

I**PRVDENS** pro ignorante ponitur.in leg.penult.§.mulier ff.ad Velleian Et imprudentibus i.e.nihil tale opinantibus & præter ſpem ac cogitationem, l 51 §.damn.ff.pro ſoc.Briſſ.

I**PRVDENTER**.minus conſiderate,l.11 in fi ff de neg.geſt.Pra.

I**PRVDENTIA**,i.ignorantia & imperitia, l.31 ff.de eui Pr.

I**PRVDENTIA** eſt quum ſcire aliquid is qui arguitur,negat. Innato credimus enarranti illud Terentt.ex Eunucho, Dono mihi dedit imprudens harum rerum omnium. imprudens per ſe eſt,ignarus per alios. imprudentia eligere, eſt quod vulgo dicitur per inaduertentiam & inſcitiam,quæ non excuſat pſ. io,teſte Paulo,qui in l.nam & Seruius,§.fi.ff,neg geſt ait:Qui nprudenter aliquem elegerit ad aliena negotia, is quidquid etrimenti ex eo ſecutus negligentia ſua fecit,præſtat, Spieg.

I**PRVDENTIA** peccare,Iuſtinian in princ inſtit.de obl.quæ ex uaſi delict.de iudice qui litem ſuam fecerit, loquens. Et vtique, inquit, peccaſſe aliquid intelligitur, licet per imprudentiam,ideo videtur quaſi ex maleficio teneri.

I**PVBES** dicitur mas minor annis 14. fœmina vero minor 12. l. t.C.quand.tut eſſe deſin §.1.quib.mod.tut.fi.Macr.lib.Satu. cap.16.Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit. nc enim muneri incipit vis generationis in maſculis,& pur itio fœminarum,Tert.li.de Virg.veland. Tempus etiam Ethci obſeruant, vt ex lege naturæ iura ſua ætatibus reddant: im fœminas quidem à duodecim annis: Maſculum verò à nnbus amplius ad negotia mittunt: pubertatem in annis, onſponſalibus aut nuptiis decernentes, Prat.

I**M'BES**,vel impuber,Senatuſconſ. Syllaniano torqueri non debet,ſed terreri tantum.Veruntamen impuberes ab anno ſeptimo vſque ad annum vndecimum,proximi cenſentur infantiæ: niles plane furioſo & infanti, quantum ad delinquendi ad ctum attinet. Quia huius ætatis pueri bonum & malum ad. c diſcernere haud poſſunt,adeoque intellectu carent, §.pullus,inſt. de inut.ſtipul. Ab anno 11.vſque ad annum 14.impuberes cenſentur proximi pubertati & doli capaces: ideoque furtum & iniuriam admittere poſſunt, l pup.llum,in prin.ff. reg.iur.l.impuberem.ff.de furt.cum ſimil.Et hæc ita ſe habent in maſculis.Nam fœminæ minores annis duodecim cenſentur impuberes,nec matrimonium recte contrahere,inſt.de upt.in princ.neque teſtamentum recte facere poſſunt, §.præterea inſt.quib.non eſt permiſſ. fac.teſtam. Attamen impubes eſt miniſterium, ſi forte vel librarius, vel nomenclator, vel lculator ſit,vel hiſtrio, vel alterius voluptatis artifex, l.vt iul randi,§ dabitur, ff.de oper.libert.Prat.

I**MPVDENTIA** eius,qui diuerſa duobus teſtimonia præbuit l.27. ff.ad l.Corn. de falſis, Briſſ.

I**MPVDICÆ** mulieres ſunt ſiue in lupanari, ſiue in taberna,cauponas,aut ſena pudori ſuo non parcant, Cuiac.in expoſit.Nou. ſt 51.de mulierib.ſcenicis,in princ.impudicæ autem mulieres artis ſuis exoſæ eſſe debent. l.8.§.ſi qua igitur,2.C de rep.

I**MPVLSOR**: iqui incitat & impellit ad aliquid faciendum.

I**MPVNE**,ſine pœna,ſine damno vel periculo, l.qui ſeruum mihi ſtipulatu,ff.de verb.obligat.Bald. tex.huius l.in ſingulariſſi um eſſe dicit,Spieg.

I**MPVNITA** iniuria,ob quam nullum ſumptum eſt ſupplicium.

I**MPVNITAS**,licentia, venia, libertas, Plin.c.3.lib.29 Medicoque otum hominem occidiſſe,impunitas ſumma eſt, Spieg.

I**MPVNITVS** eſſe dicitur qui impune quid facit, l.11.ff.ad l.Corn. falſis.

I**MPVTANDI** verbum duobus modis accipitur in titul. ad leg. alcid. imputati enim primum eſt in quadrantis computatione m venire.Er ita in Falcidiam imputari id dicimus,quod hædi ad quartam explendam computatur, leg.19. l.91.cum aliis aliis ff.ad leg. Falc.l.26.ff.de bon. libert.l.44.ff.de ſolut. indum in Falcidiam imputari dicitur,quod Falcidiam patitur .§.item ſi ita legatum,ff.ad leg.Falcid.Briſſ.

I**MPVTARE**, pro ſupputate, numerare, & ſubducere rationem, lpian in l.§.de ſeruis quoque, de tut & rat.diſtrah.& vtil cur. uſ.act. Præterea, ſi matrem aluit pupilli tutor,putat Labeo, mputate non poſſe: ſed eſt verius, non niſi per quam egenii edit, imputare eum oportere, de largis facultatibus pupilli. oc eſt,quod vulgo dicitur, deducere in ſuis rationibus. Sic ic vſurpauit Seneca epiſt.18. Hoc non imputo in ſolutum de n tibi. Alias imputare, attribuere eſt, tribuere & aſſ gnare, lp.in l.1.§ item quæritur.de ſepar. Sibi imputent cur minus doneum fideiuſſorem acceperint, Prat.

I**MPVTARE** interdum etiam ſignificat acceptum ſeu expenſum ferre,vt imputare ſibi debet qui credulus fuit, l.1.§.dolum ff.de per quem fact. Briſſ.

I**MPVTARI** culpa,id eſt aſſcribi,l.14 §. vlt.ff de re mil.Briſſ.

I**MVS** pes,extrema pars pedis.

I N.

I**N** præpoſitio locum, ſitum,& ſedem ſignificat: ſicut Ex, ortum initium cauſamque rei ſignificat, vt Romanus cum eſt apud e.ſas, non in ciuibus, ſed ex ciuibus eſt Romanis: Et res noſtra quam nos poſſidemus non in bonis, ſed ex bonis eſſe dicitur.Sic cognoui ex literis, aut in literis tuis.dici poteſt vtrumque recte,ſed non eodem ſenſu. in literis cognoſcitur quod in eis eſt ſcriptum: ex ipſis cognoſcitur,quod ex ſcripto intelligitur, vel coniectura quadam ex ſcripto ducitur, vt id neque in literis habeatur,neque ſit extra literas.Et Cic.ad Attic.veterem ex literis tuis complexus ſum, id eſt, propter literas tuas & ea, quæ de illo ad me ſcripſiſti. Si dixiſſet in literis,hoc voluiſſet ſignificare,cum legerem literas tuas complexus ſum animo veterem,Conn.lib 3.c 2.& 10.

I**N** articulum ſine vlla motus ſignificatione ſæpenumero accuſatiuo iurgunt. in prætoris edicto ita ſcriptum erat; ventrem cum libris in poſſeſſionem eſſe iubebo, l 21.ff.de legat.lib.1. l.13 in fi ff.manumiſſ.teſt. Quo loquendi genere ipſi quoque iureconſulti Prætoriorum verba ſubſequentes vtuntur in l.1.§.1. ff.de Carb.ed.l.3 §.pen.ff.de iur i.l.7.cum Rubric: ff.vt in poſſ. legat.l.14 ff. de probationib.l.2 §.1.ff. de action. empt. Eadem figura & in poſſeſſionem remanere dicunt in l 32. §. ſi maritus ff de donationib. int.vir.& vx. & in l.13 §.facti.ff.de capti. item, in ſeruitutem remanere, l 14.ff.de fideic.liber.in fugam eſſe in l.14.§.pro eo autem, ff quod met.cau.in moram eſſe, in l.8 ff. de nouationib.in relegationem eſſe in l.13 ff de bonor.poſſ. in fructum eſſe,l.40 § cum fundum ff. de contrah.empt. in poteſtatem eſſe, l.1 § quis ordo in bon.poſſeſſ. & apud Vlp.in inſtr. tit.28.Cuius locutionis exempla ex antiquis autoribus promptra Gellius ſuppeditabit.Sic & in ſeruitutem factum delictum in l.11.ff.de minorib. in hæreditatem deprehendi in l.18.§ ſeruus,de ſtipul.ſeruor. Et vt breuiter abſoluam, eiuſmodi alia exempla occurrunt in l.35.in fin ff de ædil. edict.l.40.ff.de adoptionib.l 55.ff.ad l. Aquil.l.6 ff de ſeruo corrupt. l. pen ff de fugit.l.29 ff.ad Treb l.41.ff.pro ſoc.l.2.ff de l Rod.l.32 § ſi maritus,ff.de don.int.vir.l.11.§. pen.l.27. l.31. ff.locat.l.78 § cum vir ff.de legatis,lib.3.l.34.ff.de neg. Nonnunquam etiam cum motu.Sexto caſui vox in,ab iiſdem iungitur: veluti in poſſeſſione mitti: in hoſtium poteſtate peruenire, in carcere recipi, committere in actione, & his ſimilia, l.13 ff.vt in poſſ.leg.l 12. ff.qui teſtam.fac.l.6.§.eius qui ff de iniuſto rupto, l.6 § Lab. ff pro ſoc.l.34 §.Caius, ff de leg.lib.2.l.58. de leg lib.32.ff.de liber. cauſ.l.8.ff.de pollicitationib Briſſ. in lib. Parerg.

I**N** præpoſitionis elegans vſus apud Latinatis autores de quo Gel. Non ſemper obſeruatur in diſpoſitionibus Legalibus. De ea pluribus nec omnino otioſe Alber. Vide infr.Licentia,Spieg.

I**N** dictione, vti ſolent iuriſconſulti, cum nihil in ſpeciem determinant, vt, iurare in litem: agere in factum: Vertere in rem. Sicut ex diuerſo,cum determinatam ſignificare volunt formã, vti ſolent dictione Ex, vt ex eo facto actionem naſci, l.1.ff.de act.& obligat.Et lite aliquid probare vel iuramento adſerere, Hæc omnia euidenter adparent,ſi bene perpendas,ex l.videamus,in fi & l.ſeq.item ex l.tut.rem, ff.de in lit.iurand.Prat.

I**N**, pro vſque in ſæpius,ponitur. in aduentum ſucceſſoris,id eſt, vſque in aduentum,l.10.ff.de offic. Proconſulis. in diem finitæ tutelæ,l.13.de adminiſt. & peric.Briſſ.

I**N** acceptum ferre opus publicum faciendum, apud Macrum in l.7.ff.de l.Iul.repe. eſt præſcribere in codice operum locatorũ, opus illud eſſe ex lege, id eſt, ex pactione redemptionis locationiſque perfectum. id quod lex Iulia fieri prius vetabat, etiam opus perfectum ac probatum eſſe,Hot.Prat.

I**N** annos ſingulos,hoc eſt,pro ſingulis quibuſque annis ſtare vſumfructum, quomodo ſit accipiendum; Iuſtinianus explicat in l. ambiguitatem,C.de vſufr.Differt autem: in annos decem liber eſſe iubeatur, & intra annos decem: hoc enim ſignificatur, vt liber eſſe ſtatim iubeatur: ſuperiore vero nouiſſimus decennij dies ſpectatur, Prat.Spieg.

I**N** annos ſingulos, quibus in Italia erit,exponit iuriſc. in l.Iulian. §.cum quoque ff. ex quib.cauſis maior.Spieg.

I**N** annum, in ſpatium vnius anni.

I**N** antea pro deinceps, poſthac, in poſterum: quaſi futurum tempus,non à tergo ſequatur, ſed ante nos cedat, lib.feud.2.tit.5. iuro quod à modo in antea ero fidelis ei,& titul.7. Honorem quem nunc habes,vel in antea habebis,id eſt deinceps,Prat.

I**N** aſſem vendere,apud Modeſt.in l 9 ff.quib.mod pig.ſol.Conn. ſic interpretatur,vt ſit pro quota cuiuſque debiti.Titius (inquit)Sempronio fundum pignori dedit,& eundem fundũ poſtea Caio Seio pignori dedit: atq; ita idem Tit. Sempr. & Caio Seio fundum eundem in aſſem vendidit, id eſt, pro quota cuiuſque debiti; ſed ita vt non ſolidum cuique,ſed pars tantum aliqua ſolueretur; vt Sempronio ſi ducenta debebantur,Caio 100. & fundus valuit 90. eumq; ipſis vendidit in aſſem,h.e.reducto ad æſtimationem aſſis fundo, Sempro.beſſem in eo,Caius trientem habebit,pro quota ſcil.cuiuſq; debiti portione, i. e Sempron 60.habebit.Caius autem 30. Hæc Conn.li.4.c.vlt.

I**N** authoritate eſſe alicuius,eſt ei obtemperare. Dicitur & in poteſtate eſſe.Conſules fuerunt olim in patrum poteſtate,Spieg.

I**N** bello admiſſum dicimus,quod propter belli cauſam admittitur,l.1.§ ex incend.ruin.naufr. Prat.

I**N** bonis eſt quod ſuper eſt,deducto ære alieno.l.1.ff de ceſſ.bon,

In Peculio eſt, quod ſupereſt deducto eo, quicquid ſeruus domino, eive qui in poteſtate eius ſit, debet, § 5.inſt. Quod cum eo qui in al poteſt. eſt.

Item In bonis, pro in dominio eſſe iuriſconſ. vſurpat. in leg. ſi idem ff. prodere l. Spieg.

In bonis meis eſſe dicuntur, & iam iam raptæ res, tex. in l. 2 §. ſecundo, l. in hac actione, verſ. ſi fugitiuus, ff. vi bonorum raptor. & ex hac l. colligitur diſcrimen inter ex bonis & in bonis iuncta l. rem in bonis, de acquirer. domin Spieg.

In bonis eſſe dicebantur ea proprie quæ Quiritium iure quæſita aliquo non erant. itaque inter ſe illa duo opponebantur, vti docet inſt. in l. vnic. C. de nudo iur. Quir. tollend. & Vlp. cap. inſtit. 1. his verbis: in bonis tantum alicuius ſeruus eſt, velut hoc modo: ſi ciuis Romanus à ciue Romano ſeruum emerit, iſque traditus ei ſit, neque tamen mancipatus ei, neque in iure ceſſus, neque ab ipſo anno poſſeſſus ſit. Nam quamdiu horum quid fiat, is ſeruus in bonis quidem emptoris eſt, ex iure Quiritium autem venditoris eſt.

In capillo puella dicitur, quæ nupta non eſt: quia comatæ ſine vllo capitis tegmine incedebant: nuptæ capite velato erant, l. Feud 2. tit. 24. §. 3. Rurſus ſi dominæ vel filiæ, aut ſorori adhuc in domo manenti, quæ in capillo dicitur, ſeſe immiſcuerit, &c. in Lomb. lib. 2. c. 29. Qui filiam in caſa habuerit in capillo, & filium non reliquerit, &c. Et Neap. Conſtit. lib. 3 tit. 27. Et ſorores in capillo ſuccedunt. Coniugatæ autem & dotatæ à fratrum ſucceſſionibus excluduntur. Obiter etiam notandum, apud antiquos fuiſſe hanc conſuetudinem, vt nouæ nuptæ crines ſoluerent: quod in ſecundis nuptiis non fiebat. Optatus Afer contra Donatiſtas ſcribens: inueniſtis (ait) huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundo coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent imperaſtis Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt: ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non reperitur illa temporalis feſtiuitas. Hæc ille. Fuit hoc quoque luctus & mœroris argumentum, vt multis ex locis conſtat: Ouid. Triſt. 1.

Illa etiam ante lares ſparſis proſtrata capillis
Contigit extinctos ore tremente focos.

Liu. lib. 1. Soluit crines & flebiliter nomine ſponſum mortuum appellat. Notatu etiam dignum eſt moris fuiſſe Francorum Regibus, vt filios exephebos principi alicui vicino condendos mitterent, qui eorum poſtea quaſi patronos eſſet. Seruos enim, Romano more cum libertatem acciperent, tonderi ſolitos, vel ex vno illo Plauti dicto in Amphit. act. 1. ſcen. 1. ſi manifeſtum eſt. Quod ille faciat Iupiter, vt ego hic hodie raſo capite caluus capiam pileum, i. e. liber fiam, Paul. Diac. de geſt. Lang. lib. 6. c. 37. Circa hæc tempora Carolus Francorum princeps, filium ſuum ad Luitprandum miſit, vt eius (iuxta morem) capillum ſuſciperet: qui eius cæſariem incidens, ei pater effectus eſt, multiſque regis muneribus donatum genitori remiſit, Prat.

In caducum parietem inclinare, quid ſit, exponit pulchre Roterodam in Chiliadibus.

In Calendas poſſidere, l. 12. ff. de precario, id eſt, vſque in calendas, vt l. 56. §. Qui ita ff. de verb. obl. Briſſ.

In capita, in ſingulos, ſingulatim, Liu. lib. 2. ab vrbe: Extulit eum plebs ſextantibus collatis in capita. id eſt, quiſque collocauit ſextantem, & contulit. Sic apud Iuſtin. tit. 1. lib. 3. inſt. Conueniens eſſe viſum eſt non in capita, ſed in ſtirpes hæreditatem diuidi. itaque ſuccedere in capita eſt, pluribus qui ſunt eiuſdem gradus, hæreditatem in æquales partes diſpeſcendam, id eſt, diuidendam competere, *zu gleichen theil erben*, l. poſt conſanguineos, §. hæreditas, ff. de ſuis, & legit. hæred. Imper. in Aut. de hæred. ab inteſt. ven. §. ſi vero neque fratres, verſ. ſi autem plurimi. Si fratrum filij inter ſe non aliter, quam in capita ſuccedere debent. Et hoc ſuadet æquitas naturalis, ne, qui ſunt conditione & gradu pares, ad lucra poſſeſſoria impariter nulla iuſta ratione vocentur. Qua de re effuſe tractat Zaſius in intellectibus & reſponſis ſuis, abſurdam indicans hanc collectionem: Fratrum filij patruo extante, inter ſe in ſtirpes ſuccedunt, ergo ſimpliciter in ſtirpes ſuccedunt. Nam qualitas ſuccedendi, in antecedente & conſequente varias. Stirpalis enim ſucceſſio filiorum fratrum cum patruo ex qualitate priuilegij nititur, quæ in ſolis fratrum filiis non eſt recepta. Sic Azo præceptor Accurſij, bene & recte docuit: cuius ſententiam diſcipulus, vt Gloſſis probauit, ita in reſponſis, ſeu conſiliis, ab eo diſceſſit. Sed palam eſt, & quæſtum & lucra iudicium ſæpe fallere. Imperator noſter Carolus V. diuæ memoriæ anno 21. & anno 29. ſtatuit pro opinione Azonis, Nerelio Procancellario, Chuonrado Peutingero, Matthia Heldo, Hieronym. Veho, VVolffgango Brantnero, Nicolao Ribezeno, tum multis aliis doctis viris, eiuſmodi conſtit. reuocandam magis, quam ſanciendam, nobiſcum ſentientibus: Suam interim Accurſiani, vt communem, mordicus tenebant. id æquitatis cum amantiori, tum patrono ſtrenuo Zaſio, quod & res ipſa erat, ab vno ſcilicet Accurſio, qui ſæpenumero labitur, pendere: Conſtitutionibus interim æquitate, litera, naturaque poſthabitis videbatur eſſe grauiſſimum. In ſtirpes vero ſuccedere, eſt liberos parentum ſuorum partem hæreditatis adiſci, quam ſuperſtites adſecuti fuiſſent. Hæc ſucceſſio ſtirpalis, quæ parentalis vocatur, rectè à melioribus interpretibus iuris priuati dicitur. Siquidem Imper. in dict. Authent. §. ſed & ij, manifeſte voluit, quod fratrum filij nullo alio caſu in loc parentum ſuccederent, quam vbi cum eorum propriis pat vocarentur. Imper. verba ſic habent: Quandoquidem inq fratris & ſororis filiis tale priuilegium dedetimus, vt in pi rum parentum ſuccedente, locum ſoli (in tertio conſtituti du) cum his, qui in ſecundo gradu ſunt, ad hæreditatem voc tur. Nam alias iure communi à ſucceſſione excludebantur. tur qui vel conſulunt vel iudicant, pari inter ſe exiſtentes gr eiuſm. etiam ſunt relicti duntaxat nepotes, §. ſi quis igitur, in hoc n. ordine. iure proprio tutos, in qua cunq; ſucceſſio in ſtirpes ſuccedere debere, non modo contradicunt veritat Zaſius ait, inuictæ apertiſſimiſq; textib. fulcitæ ſed etiam n ralem æquitatem tollunt. Dent ergo manus hac in parte ſiani, & cum Sulpitio Iuriſc. in gratiam redeant, h. e. vt illi æquitatem omnia perpendunt, vide infr. Legitima. Spieg.

In capita diuidi dicitur hæreditas, quæ tot in partes quot ſuc dentium capita ſunt (id eſt, perſonæ) diuiditur: vt ſing perſonis ſingulæ partes attribuantur. in ſtirpes vero, cum to partes diuiditur, quot ſuorum naturalium, ex quibus ſucce nei extant, capita fuere, id eſt, in cognationis latera & par Prat. ex Hot.

In Capitolium aſcendere, formula eſt conditionis apud iuris ſtri conſultos peruulgata, quam ex triumphantium more ductam arbitror; quaſi quis dicat, Si triumphans in Capitoli aſcenderit. Cic. Verrin. 7. At etiam qui triumphant, eoque tius viuos hoſtium duces ſeruant, vt his per triumphum du pulcherrimum ſpectaculum fructumque victoriæ populu percipere poſſit: tamen, quum de foro in Capitolum cur flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemque & victoribus imperij, & victis vitæ finem facit. Atque hæc i dem olim ſic ſcripſeram. Nunc audio me à quibuſdam b viris hac de re accuſari, quaſi conditionem illam quæ liber poteſtiua eſt, fortuitam faciam. Lepidos homines: quaſi v qua quicque ſententia primum dictum ſit, eadem ſemper v petur, neque alias ad res transferri poſſit: vt quod de Capi lio, triumphi reſpectu quondam dictum ſit, id poſtea ad qu dianam Capitolij aſcenſionem traduci nequeat, Hot.

In caput alterius torqueri, eſt in alterius diſcrimen, vel alte periculo torqueri, Vlp. in l. 1. ff. de quæſtionibus. Neque ſer dominorum, neque liberti in patronorum caput torqueri bent, quod idem ſcribit in l. 2. 3. & 10. §. poteſt. Cicero au plane in dominum dixit, & in Miloniana, & Cæliana, & in l tit. De noſtrorum, inquit, maiorum inſtitutis, qui cum de uis in dominos quæri noluiſſent, &c. Hot.

In caput præcipitari, pro exturbare ædibus (noſtri dicunt, *Sage zeigen*) vel potius quem funditus perdere eſt: *Gahr v urtzen* vt de præcbætatis dicitur, Spieg.

In cauſam deſcendere. Lege ſubſcribere.

Incerti appellatio duplex. Eſt enim quoddam, quod etſi n certum eſt, in rei tamen veritate certum eſt. Aliud autem, q non nobis tantum, ſed per ſe quoque ſimiliter eſt incert. Prioris exemplum eſt in l. hæc venditio, §, huiuſmodi, ff. de c trah. empt. Alterius incerti ſpecies eſt, in l. quod tamen, §. Pi pon. ff. de arbitris. Vide ſupr. in voce Certum.

In commiſſum cadere, eſt alicubi aliquid vehendo, vectigal ſoluere de quo tractat tit. C. de vectig. & commiſſis, Prat.

In commune redimere, vide Iulianum in l. ſi communi, ff. de uitute præd. ruſt. Spieg.

Inconciliari eſt idem quod accuſari, inſimulari, in concili vocari. Plautina dictio: quemadmodum inforari, apud i dem in forum vocari: cui tamen ſubeſt inuerecundi, nol & in prætextati verbi ſignificatio. Io. Bap. in comment. Epiſ don Apoll. ad Rioch. lib. 3.

In conſilium ire dicuntur iudices, cum aut capita conferunt interiore conſilio inſtrumenta litis percenſere aggrediun Spieg.

In continenti, locutio eſt iuriſconſultis familiaris: idem ſi ficans, quod ſine vlla temporis intermiſſione, è veſtigio, templo, continuo, Vlpian, l. 23 §. 1. ff. ad leg. Iuliam de adu Quod ait lex. in continenti filiam occidat, ſic erit accip dum, &c. Scæu. l. 135. §. 2. ff. de verbor. obligat. Deinde in co nenti inter vtrunque conuenit, vt intra Cal. &c. Aliqua tamen in continenti, cum aliquo moderato ſpatio interpt mur, l. 1 §. in rem ſi ita legatum. ff. ad legem Aquiliam. At l Iulia de adulteriis. incontinenti filiam dicitur occidiſſe p dum eam τῷ ἔργῳ deprehenſam, vna cum Adultero, vno atque impetu occidit: & ſi profugerit filia dum adulterum c cidit, interpoſitis tum horis apprehenſam, incontinenti o diſſe etiam dicetur, l. 23. §. fin. ff. eod. incontinenti, quod ad cta quæ inſunt, exponunt iureconſulti. & Impp. in ingr contractus, vel ante contractum, aut ſtatim poſt. l. 7. §. q imo, D. de pactis, l. 3. Cod. de ædil. act, l. 21. Cod. de vſurp. l 7.

C

Clepaſt. Cui opponitur poſtea, & ex interuallo, l.72. ff.de c.tr.empt.Prat.

N ceditum ire dicitur, non qui rem ſuam, ſeu certam ſpeciem v.licat,ſed qui in perſonam agit,vt ſibi ſatis fiat l.procurato-ri§. penult. de tribut.tametſi per Prolepſim ſimpliciter pro cilete accipiatur plerunque, vt in l.1.§. mutui.ff.ſi cert.pet.l. ſcio inuito §.fin ad Trebell. Lege, Credere, Adi Old.expli-citem l.2 ff.de reb.credit. Actio.17.Claſſ.4. Spieg.Alphenus l. naue.ff.locati duo, hæc, in creditum ire, & dominium re-tinere,tanquam contraria inter ſe opponit.

N editum poſſidere dicitur, qui in poſſeſſionem pignorum d ittoris, ex decreto prætoris miſſus eſt, l à diuo §.ſi pignor. d e iud.Spieg.

N cuno non verſari, apud Vlp.in fin. l quæ vtiliter, de negot. g ,Spieg.

N bus illud facito,ita in conditione data, ſi nihil prætetea ſit a ſtum, in biduo conditionem impleri oportet, l.21c.§.1.de v oblig.Prat.

N dm, & longam dilationem, & ſpatium vnius diei tantum n it: quod Accurſius non animaduertit, clara Vlp.verba,in l e procur. futili interpretatione obſcurans,Spieg.

N d n & ex die: vtriuſque enim idem conceptionis ius eſt,vt vt Ferretus tit.de verb.oblig.viuere, idem quod, ex tempo-re iuere,neque habita dierum aut horarum actione. Eraſmus in chiliad,ſignificantius interpretatur: vt diem viuere,ſit præ-ſe ibus rebus contentum viuere,atque ex parato,minime ſol-licitum de futuris: additque eiuſmodi vitam ſeu feliciſſimam o nium probaſſe Chriſtum, Spieg.

N c m deberi dicitur,quod die certa dari debet. Sic in diem d tor,in diem debitum, in diem obligatio, in diem ſtipula-ri t ff. Briſſ.

N d m pro ex die,l.9 D.de hæred.inſt. l.teſtamento, §.vlt.ff.de m teſtam.Alias pro ad diem, Prat.

N c plum ire, Cicero in ea pro Flacco dixit, opinor,pro ſpon-ſi em facere alterius tanti ,quanti lis eſſet: Frater meus, in-q , decreuit,vt,ſi iudicatum negaret, in duplum iret, Horo. N uo eſt,dolor amiſſæ rei,& timor amittendæ, autor Sen.Sp.

N c cauſa eſt,hoc eſt,ſic cum eo habet,l.3.ff.de in iur.

N c cauſa eſt,id eſt, in ea ratione iuris verſatur, l.1.§. ſi quis ita, ff e verb.oblig. Oldend.

N c cauſa eſt, hoc eſt, in ea conditione negotium verſatur,l.de æ e,§.qui tacuit, ff.de interrog.Oldend.Prat.

N e em cauſa eſſe,verbum eſt Iuriſcoſ.Vlp. Si quis quempiam iudicio ſiſti promiſerit,in eadem cauſa debet ſiſtere, id eſt, i odem ſtatu,& eadem conditione. Caput eſt leg.11 ſi quis e r.Sic Paul.l.ſeq.Non videtur in eadem cauſa ſiſti: Quære, S ete in eadem cauſa, Spieg.

N ili, & in difficili eſſe,pro facile vel difficile cognitu atque e licatu,Triphon.l.in confirmando, 8.ff.de conf.tut. Quod i acili eſt, ſi pater proximo mortis tempore non iure tutores ſ ſcripſerit,Scæu.l.Gallus, 29.§. vlt. ff. de lib.& poſth. ille caſus i difficili eſt,ſi filium habeat & nepotem, &c.Hot.Prat.

N ſto poſitam eſſe quæſtionem iuris,id eſt, ius definiendum e: ſecundum circumſtantias facti,l.ex plagis, § in cliuo.ff.ad a egem Aquiliam,Old,Prat.

N ſtum agere fere dicimus eum, qui in totam facti ſeriem ex i itur, nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi for-r la,Old,Prat.

N ſtum actiones dicuntur generales perſequendi formulæ c ſi conceptæ in totam ſeriem facti, quod ſpecialem non ha-t nuncupationem, Old.Prat.

N ilia retentus, qui in poteſtate manſit, l.ventre,ff.de adqu. v amit.hæred Old.

N miliam nubere dicebatur mulier, vt ſcribit Hot.cum id ge-r matrimonij contrahebat. quo materfamilias fiebat, hoc e , quo in viri manum conueniebat, leg.cui fuerit, 15.D.de e id.& demon.& l.ſi dies 12.ff.quando dies legat.l.qui filium, 4 .vbi pupil.educ.deb.l.vxorem, 41.§.teſt. D.de legat,3 Cic. i a pro Cœlio. Cui,cum ex ampliſſimo genere in familiam c riſſimam nupſiſſes,cur tibi Cœlius tam coniunctus fuit ?Pr.

N ealicuius eſſe,idem eſt quod feudum tenere ab aliquo, fi-c enim auxilium & tuitionem ſignificat,Bud.in l.Herenn.de c ſt.Prat.

N lle offerri pecunia dicitur,quæ ſine numeratione & vlla ra-t cinatione, tanquam in marſupio incluſa offertur,Calliſtr.l. S D.de condit.& demonſt. qui ſi reliqua reddiderit, liber eſſe i us eſt,non vtique ſi in folle reliqua obtulerit,liber erit non e m teſtator hoc ſenſit: ſed illud vt rationes reddat, quomo-d ſeruus reddere ſolet, Eraſm.in Adag.Cent.9.chil.4.in folle e onit,implorare ,inexplicate, & confuſe: ſicut qui ſyngra-p s, & pecunias ſacculo incluſas offert,Prat.

N rmula cretionis hæc verba erant, in centum diebus quæ ſic a ipienda ſunt, vt centeſimus dies contineatur, l.1.§.inter.de ceſſ.edict Prat.

N audem fieri dicitur, quod vere inter partes agitur, ſed alte-r. fraudandi cauſa ,vt cum pater alienat bona, filios in legiti-ma portione defraudandi: vel reus,vt lucrum fiſco diminuat Huiuſmodique contractus ipſo iure valent, licet ab eo, in cu-ius fraudem facti ſunt,poſſint reſcindi.

In fraudem autem legis quid fieri dicatur, docent Paul.& Vlp. de legibus,Spieg.

In fraudem legis facere, adfine eſt eius, quod eſt,contra Legem facere,l.contra legem de legibus Spieg

In fraudem legis Æliæ Sentiæ, in fraudem creditorum, l.ſcien-dum,D.de manumiſſ.teſtam.O.d.

In fructibus quod dicitur, hoc & in penſionibus vrbanorum ædi-ficiorum intelligendum erit,l.cum ſeruus, de legat.3.Old.

In fructu id eſſe intelligitur, quod ad vſum hominis inductum eſt, neque enim maturitas naturalis hic ſpectanda eſt: ſed id tempus.quo magis colono dominove eum fructum tollere ex-pedit: autor Iabol.l.pen.D. de vſu & vſufr.Spieg.

In fructu eſſe hominem,Caius inquit, abſurdum videbatur: cum omnes fructus rerum natura hominum gratia comparauerit,l. pecudum de vſur. §. in pecudum 39.inſtit de rer.diuiſ.Spieg.

In gleba vindicare quid ſit,Gell.l.9 docet & Bud in prior.Anno. Spieg.

In gradu eſſe,vox eſt ad dignitatem pertinens, l.ſacroſ.C de e-piſc.& cler.Spieg. Prat.

In hæreditatem legitimam non concurrere , l.filio, ff. de inoffic. teſtament.

In hypothecis vindicare,eſt per hypothecariam actionem pete-re,l.fideiuſſor.§.Lucius Titius, ff de reb.dub.ex copia Du.Ol-deodorpij,Spieg Prat.

In imaginariam ſeruilem cauſam deduci, vide l 3.ff.de ca.min.

In integrum reſtituo,Boni Prætoris eſt potius reſtituere litem,vt ratio & æquitas poſtulabit,quam actionem famoſam conſtitu-ere: ad quam tunc deſcendendum eſt,cum remedio locus eſſe non poteſt.Marcell.in Diu.Anton. ff. de integ.reſtit.Spieg.

In Iulij ,pro in ædibus Iulij ; figura è Græci ſermonis conſuetu-dine deriuata,Vlpia l 8 in ſi.ff.ſi ſeruit.vind. Quum Quintilla cuiculum pergentem in Vrſi Iulij inſtruxiſſet, id eſt, in hor-tos Iulij vt alis in libris legitur, Hot Prat.

In iudicium quinque gentibus ſitum, id eſt, in alieno arbitrio res eſt poſita. Alludit fere noſtratis ſermonis parœmia,qua ſigni-ficamus,vt quid decidamus,non eſſe noſtræ facultatis. *Es ſte-het bey den Heuptern.* Spi g

In iure credi dicuntur, cum trinæ venditionis ſolenne apud Ma-giſtratum peragitur, qui venditioni quia numinus interueniе-bat,iſque appenſus veterum more,idcirco genus hoc adoptio-nis dicitur fieri per æſſem & libram, Conn.lib 2.c.15.n.3.

In iure,cum dicunt oratores,ait Budæus, apud Prætorem intelli-gere debemus. Lege cum in poſter.aunot. Sp.eg.

In iure noſtro ſunt nonnullæ declarationes,hoc eſt,vocuminter-pretationes potius,quam definitiones: quas diligenter indica-uit doctiſſ.vir Apellus,in methodo. Hiſce autem declarationi-bus non longe abludunt, Etymologia,Notatio & Alluſio. Sunt tamen qui inter hæc omnia magnum faciant diſcrimen: qua de re pleni ſunt interpretum libri. Quanquam paruo fructu tam anxios eſſe libeat: quando tantopere cæcutimus, vt præ-ter vnicam hominis definitionem vix aliam vllam reperiamus, quæ veram ſuam diffe:entiam contineat,vide Cantunc.in To-picis, vbi tractat locum ab Etymol. Spieg.

In ius vocare,eſt,iuris experiundi cauſa vocare,l.1.ff.de in ius vo-cand.§.vlt.inſtit.de pœna tem.litig. Vtique enim,inquit Imp. in primis aduerſarius in ius vocandus eſt, id eſt,ad eum vocan-dus,qui ius dicturus ſit,Gaius in l.in tribus, ff.de iudic.nuncu-pat prouocare in iudicium,Oldendorpio teſte,Spieg. Sed no-tandum eſt ius ad prætorem & magiſtratum duntaxat,illic,non ad datum iudicem qui Pedaneus dicitur, referri, de qua re la-tius Duarenus lib.1.diſput anniuerſ.c.1. Hinc Cuiac obſeruat. lib.10.cap.10.dicit: In ius vocare proprie eſt ad prætorem vel alium vocare,qui iuriſdictioni præſit,l.2.ff.ſi quis in ius vocar. non ier.Eodem ſenſu dicimus,in iudicium vocare,l.1.tutor pro pupillo, ff.de adminiſtr.tut.l.3. ff.de eo per quem fac.erit,&c. l 4.§.prætor.ff.qui ſatiſd.cog. & cautio iudicio ſiſti, eſt ad præ-toris ſellam ſiſti,l.1.ff.quis in ius vocat.non ier. Nam & Prætor ipſe iudex eſt veteri appellatione,vt Liu.ſcribit 3. & apud Præ-torem priuſquam iudex detur ſpecialis quodammodo agendi poteſtas datur,vt M.Tull.ait de inuent. vt plane iudicio res ea-dem diſceptari videatur, vno apud Prætorem, altero apud iu-dicem datum,Cuiac.in dicto ſupra loco.

In ius vocati,vt eant,vel ſatis dent.tit.5.eſt 2 Pandect. qui hacte-nus ſic legebatur: in ius vocati vt eant, aut ſatis, vel cautum dent.ſed male. Nam ſolum de ſatiſdatione tractat. Differen-tiam vero eorum, qui ſimpliciter, aut datis fideiuſſoribus aut iurato cauere poſſunt,declarat.tit.9 eiuſdem lib.Spieg

In l.1.ff de edend.Politian.verſ.eum quoque edere Labeo ait,ex Pan.Florentinis repoſuit, vt habent recentiores C. Alc. tamen multo aliter legit.& interpretatur etiam, quem Vlpiani men-tem expreſſiſſe puto.Vide eum in ſi.lib.2.diſpunct.Spieg.

In libertate fuiſſe,ſic eſt accipiendum, vt non ſe liberum doceat is qui liberale iudicium patitur, ſed in poſſeſſione libertatis ſine

dolo malo fuiſſe, l. quod autem ff. de liberali cauſa. Porro in libertate eſſe, & liberum eſſe diuerſa ſunt. in libertate enim ſunt, qui ſe liberos eſſe putant, ſeque pro liberis gerunt: cum tamen ſerui ſint, l. 7. 10. 11. 12. ff. de libert. cauſ. quod explicat, Quint. Declam 340. & 342. Sicut diuerſa ſunt in poſſeſſione eſſe, & poſſidere. in poſſeſſione enim ſunt vſufructuarius, colonus: & tamen non poſſident, Briſſ. Prat.

In litem iurare, ad litigatores refertur, & reſpondet æſtimationi litis: Nam iurat actor in litem, quare per iuramentum declarat & adſerit, quanta pecunia non tantum ſumptus litis, ſed etiam totam cauſam æſtimet, cum omnibus damnis, leg. videamus, §. iurare autem, & l. ſeq. ff. de in lit. iuran. Spieg. Prat.

In Locum ſucceſſiſſe accipiunt, ſiue per vniuerſitatem, ſiue in rem ſit ſucceſſum, l. 1 ff quor. bonor. Old. Prat.

In longinquo habere, veluti trans mare, in fin. l. ſi quis ex argentariis, ff. de edend. Spieg.

In metallum, & in miniſterium metallorum damnati, ſerui efficiuntur, ſcilicet pœnæ, l. metallum. ff. de pœnis, Prat.

In morbo conſumere, verbum eſt creditorum, ſentientium debitorem creditam pecuniolam non redditurum, nec exiſtimantiũ operæ precium ob tantillum legibus agere, Sen. lib. de benef. 4. Quingenti, inquit, denarij ſunt, illud, quod dici ſolet, in morbo conſumat. Spieg.

In mortem differri l. 22 ff. ad SC. Treb. id eſt, in caſum mortis, l. 31 §. ſi ne donatione ff. de cauſa mortis donat, Briſſ.

In neruum dare, id eſt, in nexum, de quo Liu. lib. 2. & lib. 7. Vnde Plautus in Pœnulo: Vtinam mihi argentum reddas, priuſquam in neruum abducare. in neruum itaque dare, eſt obligationis iure ac conditione capi, atque in ergaſtulum abduci.

In neutri eſſe apud Paul. in l. ſeruis vrbanis, de leg. 3.

In obligatione eſſe aliquid dicitur, cum vinculo obligationis innectitur: in ſolutione eſſe dicitur, quod poteſt pro re obligata ſolui, licet iudicialiter non poſſit peti, ex Zaſ. Spieg. Prat.

In omnibus talibus ff de rei vendic. leg. in rem, §. ſed & id Alb.

In ordinem redigere, propriè ſignificat inter viles numerare, vt docet Priſcianus, quaſique intra claſſem ſuam continere, non eximium ducere, honore non eximio dignari, id quod & Liu. tractare videtur lib. 27. & lib. 43. Tribuni plebis, inquiens, in ordinem redacti pro contemptiſſimis ſunt habiti. Hos Græci Encyclios appellare videntur, vt annotat Cœlius lib 25. cap. 18. Huic affine, in ordinem legere, apud Paul. in l. vlt. de veter. Sed veterani, qui paſſi ſunt ſe in ordinem legi, muneribus fungi coguntur, Spieg.

In pecuniam ludere, Paul. in l 2. ff de Alcatoribus, Senatuſconſultum vetuit in pecuniam ludere, præterquam ſi quis certet diſco vel pilo iaciendo, currendo, ſaliendo, luctando, pugnando, quod virtutis cauſa fiat, Spieg.

In perpetuum, contrarium habet, in tempus.

In poteſtate conſiſtere exiſtimatur, quod in actu non eſt, ſed poteſt l. aduerſus ſententiam, ff. de arb. quam Alc. nobis reſtituit. Vide enim in diſpunct, Spieg.

In poteſtate alicuius quis eſſe Latine dicitur, qui paret, & obſequitur voluntati eius, in cuius poteſtate eſt, Conn. li. 2. c. 8 n 4.

In poteſtate habere, id eſt, in cura, & adminiſtratione. Sic dicitur Epiſcopus Eccleſiæ fundos habere in poteſtate, c 1. de rebus Eccleſ. non alien. Tutor quoque in pupilli caput poteſtatem habet, id eſt, authoritatem. inſt de tut. in prin. Vnde & alibi ſua poteſtate quid feciſſe dicitur, quod propria authoritate fecit, ex Alciat.

In poteſtate habere & alienare tanquam aduerſa opponuntur, Liu. lib 8. Minutia Veſtalis cum decreto Pontificum iuſſa eſſet ſacris abſtinere, familiamque in poteſtate habere: facto iudicio viua defoſſa eſt, Prat.

In poteſtate, manu, mancipiove, Vlpian. tit. 24. Ei qui in poteſtate, manu, mancipiove eſt ſcripti hæredis, ſub conditione legari poteſt: item, Ei cuius in poteſtate, manu, mancipiove eſt hæres ſcriptus, legari non poteſt. Poteſtatem de filiofam. Manum de matrefam. quæ in manum conuenit, Mancipium de ſeruo intelligit Hot.

In præſens exponit Valla, id eſt, in præſentiarum: quod aduerbium, teſte Glareano, nuſquam apud veteres reperias: quamuis etiam, eodem indicante, Perottus, atque adeo noſtra ætas ſæpe eo vtatur, Vlp. Cur noceat ei, inquit, qui reſpondit quod in præſentiarum videbatur, leg. de ætate, §. ex cauſa ff. de interrog. act. Spieg.

In præſentiam, id eſt, donec ſit præſens. Hæc enim eſt natura præpoſitionis iunctæ accuſatiuo caſui, vt cum Virg. dixit,

—— *In lucémque tuliſſet.*

id eſt, vſque ad lucem. Hoc à Seruio animaduerſum, Alciat. etiam indicauit, Spieg.

In primis, modo ante omnia, modo pro præcipue, excellenter, vtriuſque ſignificati exemplum apud Pompon extat in l. 2. de orig. iur. alterum mox à princ. alterum in § fuit autem, Spieg.

In procinctu eſſe, ſignificat id, quod Barbaris in fieri, hoc eſt in potentia propinqua.

In procinctu factum teſtamentum dicitur, quod miles pugnaturus nuncupat præſentibus commilitonibus Feſtus, vide l. in procinctu, Hotom.

In pubertatem pro intra pubertatem, in le. 2. ad fin. ff de vulg. & pupil. in annos, pro poſt annos in l. 41. §. pro hærede, ff. de l. com. hæred Briſſ. in pareig.

In publicum deduci intelliguntur, & qui magiſtratibus municipalibus traditi ſunt, vel publicis miniſteriis, l. 1. ff. de fug. P.

In re diſceptare, pro iuſte iudicare, cap. fraus, § iudex extra de verb. ſign.

In re permittere, pro in poſſeſſionem ingredi, l. cum vnus, de bon. aut. iud. poſſ. Alb. Spieg.

In præſenti, in ipſo opere, h. e. in re ipſa, l. de pupil. ff. de nou. op. nun. Alias pro in præſentia vſurpatur ab Vlp l. 1. ff de ſol. ... conſtituere in re præſenti, h. e. ſtatim atque ſolutum eſt, P.

In rem præſentem venire, *auff den augenſchein geben.*

In rem ſuam fideiuſſor. pro reo principali habendus eſt l. ſec. ſi fideiuſſor. ff de pact. Alb. Spieg.

In rem & in perſonam, locutiones ſunt Iuriſconſultis familiares, quarum illa tum vtuntur, quum indefinite ac ſine perſonæ alicuius notatione aliquid factum eſſe ſignificant: hanc vero, quum certa perſona definita, veluti in l. 5. §. 2 ff. de conſt. pec. Quum exigimus vt ſi debitum quod conſtituitur, in rem exactum ſit: non vtique vt is cui conſtituitur, creditor ſit, item quum ait actionem metus cauſa in rem eſſe ſcriptam, nec perſonam vim facientis coercere, ſed aduerſus omnes reſtitui, l. 9 in ff quod met. cauſ. & alibi, h. e. in l. 7 §. 3 ff. de pact. Pacta quædam in rem eſſe, quædam in perſonam: illa quoties generaliter paciſcitur ne petat: hæc quoties ne à perſona petat. item in l. 10. ff de oper. nou. nun. Operis noui nunciationem in rem fieri, non in perſonam, Cic. lib. de inuent. 2 S... rem non in hominem certum, ſed in rem aliquam cauſa deuebitur, vt in hac eadem re, &c. item apud Vlp. in l. 4. §. ... de dolo excepr. l. 1 §. vlt. ff. de interd. Senec. in ludo. Neuius in perſonam, non in rem dicere ſententiam, Hot. & Prat.

In rem verſum videtur, ſiue ipſum, quod ſeruus accepit, in rem domini conuerterit: veluti ſi triticum acceperit, & id ipſum in familiam domini cibariorum nomine conſumpſit: aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit, quod ſeruus, ff. de in rem verſ. Oldend.

In rem verſum intelligitur, quicquid neceſſario vel vtiliter in negotia patris aut domini verſum eſt, à filiofamilias, vel ſeruo, aut etiam quolibet alio, l. ſi pro patre, §. verſum autem, ... ſeruus ſi in rem in princ. ff. de in rem verſ. Oldend. & vide verſum in rem.

In rerum natura dicitur infans eſſe: conceptus. in rebus vero humanis, ſi non editus, ſaltem viuens in vtero matris, l. 1. §. 6 ff. & l. 8. de ſuis & leg. Quod in reb. humanis eſt, in rerum quoque natura eſt: Non autem quod in rerum natura eſt, id etiam in rebus humanis eſt, l. 1. de hær. vel act. vend. Mortui in rebus humanis non ſunt. ita enim ſcripſit Epiſt lib. 10. Senec. Quamuis fructus operis peracti nullus ad defunctum, exemptumque rebus humanis pertineat, ipſa tamen contemplatio futuri operis iuuat. Deſinunt etiam mortui eſſe in rerum natura, l. 5. §. 6. de hær. inſt. Quid igitur mirum, eos qui mortui naſcuntur appellari nunquam liberos potuiſſe? l. 129. de verb. ſign. Quod igitur Celſus ait, eum qui prægnantem reliquit vxorem non videri ſine liberis deceſſiſſe, id ad eos liberos referendum eſt, qui ſi non in rebus humanis, ſaltem in rerum natura ſunt. quand. dies leg. d. c. 7. Ræu. l. ſi quis prægnantem, ff. de te... In rerum natura quædam ſunt, quædam non ſunt. Hæc autem quæ non ſunt, rerum natura complectitur, quæ animo ſunt, tunt tanquam Centauri, Gigantes, & quicquid aliud falſa cogitatione formatum habere aliquam imaginationem cœpit, quamuis non habeat ſubſtantiam, Ræu. l. bon. fid. ff. de te...

In ſacris manere. l. filiæ, Cod. de collat. in ſacris retineri, l. 3 de bon. matern. in ſacris eſſe, l. 2. C. de bon. quæ lib. in pare... ſacris conſt. l. vlt. C. de inoffic. teſtam. l. vlt. C. ad Tertyll. ... autores de filiis qui in familia & poteſtate patris adhuc ... vſurpant. Sicuti eos qui per emancipationem aut alias exierunt è familia & poteſtate patris, dicunt ſacris vinculis eſſe ... l. 1. C. de offic. præt. E ſacris paternis dimitti, l. quidam, C. ... deic. A ſacris paternis abſol. l. de emancipatis, C. de leg. ... Duar. ad tit. ſolut. matrim. ſub cap. Quæ ſint nuptiæ.

In ſeruitutem petere, leg. in ſeruitut. ff. de bon. lib. Alber.

In ſinu meo habui, pro in poteſtate ac fide mea, apud Scæuolam in l. teſt. faciebat. de prob. Quod enim alterius fidei committimus, in ſinum deponere dicimur. Vide Eraſmum explicans prouerbium, in ſinu gaudere, Spieg.

In ſolutum dare, pro ſoluere, apud Paul. in l. 60. ff. de ſol. ...

In ſortito eſſe, id eſt. in incerto & ambiguo, vt inueniri non poſſit. iure noſtro ratum eſt, vt iudicium per ſortes admittatur, in l. cum res adeo perplexa incertaque eſt, vt alium exitum non habeat, l ſi. duobus, C. communia de legat. Vide Al... 5 Parerg c. 22. Spieg. Prat.

In Stirpes ſucceditur, quum hæreditas non in ſuccedentium ſingula capita & perſonas, ſed in cognationis latera & partes diuiditur

...iditur. in capita vero, quum in tot partes ſecatur, quot ſucceſſorium capita & perſonæ reperiuntur: qua de re vide Imper. l.6. de hær. quæ ab inteſt. Vide in capite, Hor.

...is hæredibus habere, hoc eſt ſuorum numero, l.78.1. ff. de leg. ...is, Briſſ.

...ſcribere, id eſt, ſcribere in tabulis, & vt dicur r, in Regi...o, Sylu. Spieg.

...ectum pro omnino in l.1 § 1. ff de ſuis & legit. l 77. de diuerſ. reg. iur. l.60. §. pen. ff de ritu nupt. Briſſ. in Pareig.

...utelam ſuam venire mas dicitur, qui ephebus, i. eſt, pubes, eſſe incipit, anno ſcilicet ætatis decimo quarto: fœmina vero impotens appellatur, hoc enim in fœmina, illud in mare ponitur ab Vlp. in l 5 §.2. quibus ex cauſis in poſſ. Ait Prætor. ſi pupillus in ſuam tutelam venire, cáve pupilla viripotens venit, & recte defendetur, &c. idem l.50. ff de leg.3. Quum filiam ita legatur, Quum is in tutelam ſuam peruenerit. pubertatis tempus ſignificatur, Cic. lib de Orat.1. Negaretque ni poſthumus & natus, & antequam in ſuam tutelam veniſſet, mortuuſ eſſet, hæredem eum eſſe poſſe, idem in Bruto, Quum hoc probare vellet, M. Curium, quum ita hæres inſtitutus eſſet ſi pupillus ante mortuus eſſet, quam in ſuam tutelam veniſſet pupillo non nato hæredem eſſe non poſſe, Hor.

...vtero qui eſt, non eſt pupillus, l non eſt, ff de verbor. ſignificat. ...me ſi animal eſſe vi...eatur, l.1 §. prox ...us, ff vnde cognati, ...ege... de mort. inſer. Nam qui in vtero eſt, pro iam nato habetur quoties de eius commodo tractetur, l. qui in vtero, ff de ... hom. Alber Spieg.

...e, vel pro in. invè eum locum l.1. ff ne quid in loco ſacro, l.2 ...e q... in loco pub Invè litore, invè ripa, invè ſtipulatum ... invè vinculis, ff. ex Briſſ.

... in ſe, l.9 § ſi quis iudex, ff. de recept. qui arb. Briſſ.

IÆDIFICATA Liuius dixit auctore Turneb. lib.1 aduerſ c.29. ...ux in loco ædificata ſunt, ſed cum in loco dixit, ſigni... cauit ædificia e priuato in publicum procurrentia, & aliquid ...i publici occupantia: Plutarcho teſte, cuius verba ſunt. ... ἐς τὸ δημόσιον ... immolita autem ſunt, quæ quis vſpiam molitus eſt, Si ...s igitur priuatus ante ædes ſuas in publico podium ſo... ...aut mœnianum proieciſſet, eum id demoliri & diruere, tol... ereque ... ato iubebat, vide Immolitus.

IÆDIFICARE elegans verbum apud Vlp. l.1. ſed et ſi de vſufr. ...ed ... ...it, qui inædificauerit, poſtea eum neque tollere, ...que refigere, Spieg.

INANE proprie vacuum ſignificat, ... verò quod eſt ſi...e vi, ſine affectu. l.19. ff. de contr. tab. inanis reus qui ſolueno non eſt, Paul lib.2 Sent tit.15. inanis ſtipulatio, i. inutilis & ...efficax propter exceptionem l. penult. D de condict. ob turp. ...auſ. inanis etiam ſtipulatio nullius momenti. ex qua actio ...on datur, l 29. D. donat. inter vir. l.42 §. pen. D. ſolut. matrim. ... apud Valer. Max. lib 8. cap.2. Eodem modo in... obligatio ...l.8. Marcellus, D ad Velleian. l.95 §. aliquando, D. de ſolut. ...riſſ.

INANE nomen hæredis habetur, cùm hæreditas relinquitur im...enſis donationibus exhauſta, Goth. ad l 3 C. de inoffic. don.

INANIS tabulæ & inane Chirographum poſt ſolutam pecuniam ...27. D. de furt. l. vlt. D. ad exhib. l. vlt. ſi debitò perſoluto, in C. ...heod. Sic & inanis ſcriptura & inanis epiſtola in l 39 D. de ...olo, l.12. D. de prob. Et inanis cautio, nulla ſecuta numeratio... ...el vlt. C. ſi pignor. conuentio. Briſſ.

INANE nomen hæredis, nudum & ſine re, l.3. C de inof. don. Briſſ.

INANIS & nulla conſtituitur actio propter inopiam aduerſarij, l. ...D. de dolo malo, item propter exceptionem, l lecta, § pen. D. ... cert pet l. Stichum. § aditio, ff. de ſolut. l. ſi dari ſtipulet, ff. de ...verb. oblig. l. quamuis, §. Marcellus ff. ad Velleia. Cuiac. ad leg. ...legauerat, §. quaſi nulla actio, ff. de dolo malo, vide & l.6. ff de ...olo l.14 ff. de li. cau. l.24 ff. mand. Paul. lib.2. ſent. tit.15. Briſſ.

INARGENTATI lecti, ex ff. Briſſ.

INARGENTATVM, ſicut inauratum, hoc eſt, argento & auro illi...um iectum.

INARGVTA ſententia, Vlp. in l. hoc SCtum, § ſi pecunia, quam ...ententiam & Celſus ſcripſit, quæ mihi non inarguta videtur, ...oc eſt, vulgo dicunt, ratione fundata, Spieg. Briſſ. ex l.5. de v...uſfr. earum rerum.

INATERES, duorum fratrum vxores Græcis inter ſe vocantur: Sicuti Ælij, vel etiam Acelij dicuntur, quibus duæ nupſerint ſorores. Sororis autem meæ maritus, non habet ſpeciale nomen, quo illum appellem: nec vxoris frater. Dær mariti dicitur frater. At Soror vocatur γάλως, à nobis dici poteſt Glos, Frater meus, Leuir eſt vxori meæ, Vide Rhodig c.24. lib 18 & Oldend. in Copia, quo loco nomina Adfinium indicans, pro inateres, voce Græca, vitioſè legitur inatrices, Spieg.

INAVDITVS, ἀκρίτος, non auditus, qui cauſam non dixit: cuius audita defenſio non eſt, Vlp. l.2 ff ad leg. Corn. de ſicar. inauditum filium pater occidere non poteſt. Suet. in Galba: Quoſdam claros ex vtroque ordine viros ſuſpicione criminis inauditos condemnauit: inaudita cauſa quenquam damnari, æquitatis ratio non patitur, l.1. ff. de requir. reis, Prat. ex Hot. Baillon.

INAVGERI cauſam in l. diui fratres 27 § quod ſi is, 1. ff. de liber. cauſ. qui accipiendam, Accurſ. intactum reliquit: Alij lectionem immutarunt, & agi cauſam repo uerunt, la. Cuiac. lib. obſer.6. c.7. inaudite. dicinar legendum. Equidem Florentinam lectionem, quæ temere immutanda non eſt, retinendam cenſeo, vt ſit ſenſus, differendam cauſam & ſententiam ob abſentiam eius, qui de libertate ſua litigabat, & vox, Enim, aduerſatiua non erit, vt & alibi paſſim, Prat.

INAVRIS quod à Græcis dicitur enotion, ornamentum eſt ex auribus fœminarum dependens, Plaut. in Menæch. inaures da mihi faciendas, Iſidor. lib.9. Etymol. c.30. apud Vlp. in l.27 D. de aur. arg. leg. inaures putat ab aurium foraminibus ita nuncupatas, ex quibus pretioſi lapilli pendebant. Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inſerere, Tertul. in libr. de habitu mulieb. Graciles, ait, aurium cutes Kalendarium expendunt. idémque auctor eodem libro anxiè forari margaritas conſueuiſſe, vt penderent, ſcribit. Sed & in lib. de Pallio, aurem foratu effeminari quæritur, Plin. quoque lib.9. c 35. de elenchis loquens, Hos, ait, digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt. Briſſ. idem docet apertè D. Hiero. ſic enim in Epiſt. quadam Demetriadi ſcrib t: Vt taceam de inaurium pretiis, candore margaritarum, rubri maris profunda teſtantium, ſmaragdorum virore, ceraunorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & inſaniunt ſtudia matronarum. ideo Hieronymus eleganter de Romanis matronis, in vita B. Marcellæ viduæ Romanæ diſſerens, ſic ad virginem principium ſcribit: illæ ſolent purpuriſſo & ceruſſa ora depingere, ſericis nitere veſtibus, ſplendere gemmis, aurum portare ceruicibus, & auribus perforatis rubri maris precioſiſſima grana ſuſpendere, fragrare muſco mute, maritos ita plangere, vt tandem dominatu eorum ſe caruiſſe lætentur. Eoque etiam ſpectat, quod ſic in libro de habitu virginum Cyprianus ſcribit Ræuard. Varior. lib.1. c.4.

INCÆDVVM, quod non cæditur, Sch.

INCALESCENS in eo ſexus, id eſt, qui in eo præualet, ex Briſſ.

INCANTARE, vel verbis vel rebus adiunctis, aliquid ſupra naturam moliri. Priſcis perſuaſum erat, prodigioſam ineſſe viam vocibus incantatorum: adeo, vt myſticus quoque Pſalmus mentionem faciat venefici incantantis ſapienter. A noſtris incantatio, hoc eſt, actus ipſe incantandi. inter infames numeratur. Adi Bartol. in l.1. C. de malefic. & Mathem. Spieg.

INCANTATIONES au ſint prohibitæ & punibiles, Bart. in l.1. C. de mal. & math, Prat.

INCAPAX ab indigno ita à quibuſdam diſtinguitur, vt incapax is ſit, cui capiendi ius non ſit, ideoque ei relicta ab initio inutilia ſint, & apud hæredem remaneant ſine onere. veluti Spurius. indignus autem, cui quæ relinquitur ipſo iure valent, ſed ad fiſcum plerunque transferuntur, vel ad hæredem, vel ad aliam perſonam cum onere, tot. tit. ff. de his qui, vt in ...ign. vide Barr. ad l fin. ff. eod. Prat.

INCASSVM, id eſt, ſine cauſſa, quaſi ſine caſſibus ſine quibus venatio eſt inanis, Spieg.

INCAVSTO, hoc eſt, atramento, falſum deprehenditur, Auth. de fid. inſtr §.1. Alber.

INCAVTE factum, pro infecto habetur, l.1. §.1. ff. de his quæ in teſtam del.

INCAVTA negligentia, ex ff B iſſ.

INCENDIA vel fortuito fiunt: vel culpa inhabitantium: vel conſulto ac malitioſè, vt ſunt quæ fiunt ſeu inferuntur ab incendiariis, ex ff. Briſſ.

INCENSVS, qui cenſum profeſſus non eſt: qui bona in cenſum non detulit, Briſſ.

INCENSVS, qui dolo non eſt profeſſus bona ſua. is olim ex lege Seruij regis publicè venibat, & virgis cæſus ſeruus fiebat, vt teſtis eſt Dionyſ. lib.4. & Cicer. pro Cecina. Sed & ſi quis apud cenſorem non fuiſſet profeſſus omnia bona ſua, contrahere dicebatur grauiſſimum crimen cenſus fraudati, l.53 de iudic. l.1. C. de quæſt. quanquam errori ignoſceretur, & venia daretur ad cenſum emendaudum, vt indicat Vlp. l 4 § 1. ff. de cenſib.

INCENDIARIVS. incendiarij dicuntur, qui ob inimicitias, vel prædæ cauſa, incenderint. De his, eorúmque pœnis, in 17. tit. lib.5. Decret. & in l. capitalium, §. incendiarij, ff. de pœnis tractatur, Anch.

INCENDIO conſumptæ, abſumptæ, exarſæ, exuſtæ, ædes, villæ, domus, res inſulæ, ex ff. Briſſ.

INCENSITI qui ſint, vide l. vnicam, C de claſſicis, lib.11.

INCENSORES ... ex ff. Briſſ.

INCENSVS apud Vlp. tit.12. Regul. qui cenſum profeſſus non eſt, ſeu qui bona in cenſum non detulit, Cicer pro Cæcina & pro Flacco, Briſſ.

INCENTIVVM ſignificat appetitum, cap. vt clericorum de vita & hon. cler. Io. Bell. Etymol.

INCERTA dicuntur, quæ non in ſpecie, ſed in genere proferuntur: veluti, Fundus, homo, Triticum l hæredes 25. §. ſi incer-

10.ff famil.erciſc.l.num incertus,11.de legat.1.l.in ratione,30. § incertæ,ff.ad leg.Falcid.Hot Prat.Hinc

INCERTA Nomina dicuntur eſſe obligationes ſcriptæ, quarum ſolutio certum tempus non continebat.Hoc enim agebat fœnerator,ne tempus ſolutionis inſereretur inſtrumento; vt tandem poſſet,quoties vellet, petere & ſemper immineret debitori, qui, vt ſe poſſet à tali onere leuaret (nam æris alieni comes eſt miſeria, vt dixit Chilon) cogebatur optare mortem patris. Verum poſt Senatuſconſ. Macedon. ſciant tales creditores nullum bonum nomen expectata patris morte fieri,quia filiusfamil. non obligatur efficaci er, ſed habet exceptionem Macedoniani. Forcat. in Necyomantiæ dialog. 98 n.2.

INCERTA actio,ſiue(quod vſitatius eſt) incerti actio dicitur per quam nulla certa ſumma petitur, veluti ex ſtipulatione incerta: Quod mihi ex ſtipulatu dari fieri oportet, l.4 ff.de vſur.l.3.C.de inutil.ſtip.l.diem proferre.27. in fi. ff.de arbitr.Ex omnibus bonæ fidei actionibus. Quod te mihi ex bona fide dare facere oportet. Sic l.1 ff de vſufr.leg. l.3.ff.de cond.ſin.cauſ. l.2 §.aliud,ff.de donat.l vlt.ff. ſi quis in ius vocat.Prat.

INCERTA ſtipulatio eſt, vbi non apparet, quid,quale,quantumque eſt in ſtipulatione.Quod fuſiſſime exponitur in leg.75.ff. de verb.obl.Adde & l 68 ff eo.tit. Atq; hinc incerti actio ex ſtipulatu datur,l.4.ff.de vſur.inſt.de verb. obli.in princ. incerti actiones etiam condictioneſque illæ omnes appellantur,ex quibus aliquid incertum,& quod neque demonſtrari, neque tanto poſſit,petitur, l.1.ff.de vſuf.le.l.46 §.1.& l.59. §. ex aſſe.ff.de iure dot.l 5.in fi.& l 8.ff de actio.empt l.pen. ff.depoſ. l.2 §.aliud,ff de don.l 3.ff.de condit. ſine cauſ.l.12. ff de nouat.l.22.in fin. l.40.§ pen.ff.de cond.indeb.l.16 §. Pomp. ff de min.l.5.§. 1 & l.8.ff de vſufruct.ear.rer.l.35 ff.de ſeru. vrb.l.12.in fin.ff.de cond fur.l.75 §.vlt.ff.de leg.lib.1.l 27.in fin.de recep.qui arb. l.vlt ff.ſi quis in ius voc.non ier l 8 § pen.ff de liber.le. Nonnunquam incerti actio, pro præſcrip.verb. actione ſumitur,vt in l.6.& l.16.ff.de præſcr. verb.l.19. in fin. ff. de precar.l.23.in fi ff.commun.diuid l.7.ff. de pact.l 6.C.de rer.permut.Briſſ.

INCERTA pars,quæ quota ſit non apparet: veluti quidquid mei iuris in eo fundo eſt,quidquid Titius poſſidet, l.3.§.incertam. l.26.ff.de adquir.poſſ.l.32 § vlt.ff.de vſuc.Sic & in l.76.§.1.ff.de rei vind.l.11 §.ſi cum eſſet,ff.de interrog. in iur.fac.l.1.§.vlt.ſi pars hæred.petatur.l.8.§.1 ff.commun. diuid.Briſſ.

INCERTA perſona videtur,quam incerta opinione animo ſuo teſtator ſubiicit: veluti ſi quis ita dicit.Quicunque filio meo filiam ſuam in matrimonium dederit, ei hæres meus illum fundum dato,ait Imp.in §.incertis,25.inſtit. de legat.Hor.

INCERTI quando agi dicatur: vide ſupra in voce Certi contractus.

INCERTI condictio,ibidem

INCERTI contractus qui dicantur, ibid.

INCERTITVDO eſt ſubſtantiua tranſactionis: vide poſt rem iudicatam ea nullius momenti eſt,l.res iudicata de reg iur.Spie.

INCERTITVDO reprobatur primum in contractibus,l.1.inter ſtipulantem,§.inter Stichum,ff.de verb.obl.l.cum duob. ff.de in diem addict. Deinde in vltimis voluntatibus, l. duo ſunt Titij ff.de teſt.tut.l.quæ ſitum, §.ſi quis eo.ff.de fund.inſtr. l.ſi quis de pluribus,& l ſi fuerit,ff.de reb.dub.Denique in iudiciis nullo modo admittenda eſt,l.3.C.de Sentent.quæ ſin.cert.quant. proferun.l. quid tamen, §. Pompon. ait ff de recept.arb.l.idem Pomponius ſcribit, ff de rei vind.Spieg.Prat.

INCERTVM confitetur,qui ſe illud aut illud debere confitetur, 6.§.1.ff. de confeſſ.Briſſ.

INCERTVM eſt quod neſcitur, quid, quale, quantumque ſit aut fuit,l.74 & l.75.ff.de verb.obl.Goth.ad l.3 §.2.ff.de acquir.poſſ.

INCERTVM abſolute plerunque iuriſconſultis vſurpatur pro ipſa incertitudine.Sic conditionis incertum,l.11.ff.de ſecun.tab.l.1. C.de pact.incertum cautionis, l.16.§.idem quærit.ff.ad Treb. pro incerto euentu,vt in l.6 ff.quod falſo tut.auctor. incertum rei.l.11.ff.de hæred. vend.l.12.ff.de act.emp. incertum ſucceſſionis,l.14 ff.de tranſact. incertum litis,l.20.C.mandati. incertum ætatis,l 49.ff.de fideiuſſorib.Antiquitatis incertum l.1.de reſponſ.pruden.in C.Th. incertum contentionis, l 1.de equis curulib.in C.Th.Et incertum maris apud Tacit.l.3.Belli incertum apud eundem lib.4. Quo ex genere loquendi ſunt & illa, Lubricum tutelæ, l.4 §.cum Pollidius, ff. de vſur. Lubricum ætatis,l.11.§.ſi locupleti,ff.de minor.Lubricum linguæ in leg.7. in fi.ff.ad leg.Iul.maieſt. Lubricum conſilij, l.3 §.lege Iulia. ff.de teſtib. Briſſ.Adde Forcat. Necyom.dial.51.n 2.

INCERTVS homo legari promittive dicitur, qui generaliter & indiſtincte legatur,promittive, l.13.ff.de l.lib.1.l.25.§.ſi incerto, to,ff.fam. erciſc.l.3.ff. qui ſine manumiſſ. incertas res eodem modo dixit Metianus in genere relictas, l.30.§ incertæ,ff.ad l. Falcid.Et incertum corpus Pomp.in l.85. ff.de leg.li.3.Briſſ.

INCERTVS poſſeſſor eſt,quem ignoramus,l.39.§.vlt.de verb.ſig. incerta ſententia,l.21.§. Pompo,ff.de recept.qui arbit.leg.59.ff. de re iud. Briſſ.

INCERTVS contractus in l.1. §.debitum, ff.de conſtit. pec.l.ff.de reb.credit.leg.18.de acceptilatio, qui proprium & ſpeciale nomen non habet, Briſſ.

INCERTVS contractus vocatur ἀνώνυμος, quia nomine vacat Cuiac.l.74.de verb obl.

INCESTA,eſt etiam ſine ſtupro, quæ cupit ſtuprum,auth. Seneca lib.Declam.6.Spieg.

INCERTARVM nuptiarum appellatio eſt vel generalior vel ſpecialior. in genere, inceſtæ nuptiæ dicuntur,quæ factæ ſunt inter neceſſarios,iure prohibente: in ſpecie ſunt nuptiæ inceſtæ iure ciuili,veluti cum filia vel nepte ſororis ſuæ,Vulr.in comment.inſt. de nupt § 2.n.2.& 4.

INCESTAS nuptias Iuſtinian. vocat, quas ſanguinis coniunctio prohibet. inutiles vero quæ cum iis ſunt contractæ, cum quibus iure ciuili non licet,Conn.lib.8.c.6.n.1.

INCESTI filij dicuntur nati ex eo concubitu, quem vel conſanguinitatis vel religionis lex prohibet, vt ex ſorore conſobrina, nouerca,ſacra virgine,&c. Conn.lib.2. c.6.n 2.

INCESTVS, vel inceſtum, dicitur id crimen, quod committitur cum ea,cum qua illicitum alioqui matrimonium fuiſſet. Notum eſt, Ciceronem adulterium & inceſtum, ſtuprum ſæpe appellare.Crimen inceſti grauius eſt adulterio,l. ſi adulterium, § 1.verſ.duplex,de adulr. Vnde qui inceſtuoſus à noſtris dicitur nec hæres inſtitui poteſt, nec ei legari poteſt: quinetiam ab accuſatione,& ferendo teſtimonio repellitur. Vide Abbat. in c.tranſmiſſæ,de eo qui cog conſang vx.ſuæ Spieg. Olim inceſti pœna erat deportatio,l. ſi quis viduam,ff.de quæſt.Cuiac. in expo.Nou.Iuſtin.12. de inceſt.nup.

INCESTVS idem eſt quod pollutus & non caſtus, Vnde Plin.inceſtas noctes appellat.Dicitur & inceſtus ſubſtantiue,vel inceſtum,pro ipſo fœdo impudicitiæ crimine,vbi cum iis rem habemus,quas aut legibus,aut moribus prohibemur habere vxores.Extat in Codice tit.de inceſt.nupt.Et Nouell Iuſtin.conſt. 12.περὶ ἀθεμίτων γάμων Sunt qui inceſtam coniunctionem dici putant, quæ contracta eſt ritibus & ceremoniis nuptialibus non adhibitis: quod Κεστὸς ſignificet Zonam ſponſæ nuptialem, Bald.tit. nupt.

INCESTI crimen vel ſolum eſt,vel a adulterio coniungitur,Briſſ.

INCESTVM vt Paul.in l.39. ff.de ritu nupt.tradit. committere intelligitur,qui ex his,quas legibus aut moribus prohibetur vxores ducere,aliquam duxerit,Connan.lib.8.c.6 n.1.Vlp.quoque in inſtit tit.5. Si quis eam,ait,quam non licet, vxorem duxerit, inceſtum matrimonium contrahit. idem & Gaius inſtit. lib.2. tit 5.Sed & Papinian.in l.38 §.1.ff.de adult. per illicitam matrimonij coniunctionem inceſtum admitti docet. Quod & verbi notatio oſtendit. Nam vt Iſid.lib.5. c.26. & lib 10.tradit,inceſtum propter illicitam coniunctionem vocatur, quaſi incaſtum. inceſtum autem committit, qui cognatam violat contra fas, leg 5.ff. de quæſtionibus. Cæterùm inceſtum vel iure gentium, vel ciuili committitur, iure gentium quidem, quoties ex gradu aſcendentium vel deſcendentium vxor ducitur. iure verò ciuili, quoties ſola iuris ciuilis obſeruatio interuenit, veluti cùm ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honeſtatem impedimur l.vltim.ff.de ritu nupt.l.38 §.1.de adult. inceſtum ergo & cum priuigna,nuru,nouerca, ſocero committitur. Et quidem iure gentium, vt Papin.in l.vlt.ad fin.ff.de condict.ſine cau.ſcribit, ea quemadmodum exiſtimo ratione, quod hæ perſonæ inter ſe parentum liberorumque loco ſint l.16 ff.ſolut.matrim.§.ſororum,inſt.de nupt. Sed etſi concubinam quis habuerit ſororis filiam,licet libertinam, inceſtum committit,l.56.ff.de rit.nupt Briſſ.

INCESTVOSI & adulterini, ab omni ſucceſſione & paterna & materna ſunt excluſi, adeò vt ne alimentis quidem iure ciuili digni eſſe cenſeantur, Vult.in comment. inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.in pr.n.27.

INCHOARE incipere eſt,ſeu noui aliquid aggredi,Rem cœptam perficere & nouam inchoare aduerſantur, l.42,ff.de adq.vel omit.Noua negotia inchoare,& vetera explicare,opponuntur l.21.ff.de neg.geſt Kriſſ.

INCHOATA lis,l.12.C. qui dar.tut.vel cur.poſſ.& l.1.C.de hered. tut.inchoatum crimen,l.11. C.ad l.Iul.de adult.

INCIDENTIS, hoc eſt, intercidentis quæſtionis, & emergentis materia, tractatur vtiliter S. Bait.in l.1. C. de ordin.iud.& in l. viro atque vxore,ff.ſolut. matr. & Felin.in c.ſuborta,de re iud. Spieg.

INCIDERE pro contingere. accidere, euenire.Quicunque caſus, inciderit,l 30.ff.de fideicomm. libert.

INCIDERE dicimur in ea quæ caſu & euentu, magis quàm voluntate,aut iudicio deuenimus, incidere in latrones, leg.51.ff. pro ſocio,Briſſ.

INCIDERE pro cadere,decidere.Si bos meus in foueā inciderit.

INCIDERE in Edictum,legem, SCtum, dicitur, qui in ea committit peccatum,Briſſ.

INCEDO penultima producta,ſignificat excido, exſeco, incidere, tabulas,leg.vlt. D.de iniuſt.rupt. non eſt ipſas ce ratas tabulas ipſumve lignum concidere, & in partes ſecare, ſed linum quo ligatæ erant tabulæ, ſeu quod tabulis ter quaterve erat circumductum,incidere & rumpere, Briſſ.

INCIDERE, i. ſculpere ſignificat in l.2.§. ſed nec diutius, ff. de orig. iur. l.2. Alb.

INCIDERE in criminis ſuſpicionem, l.2. C. de furt.

INCIDERE in eam valetudinem, propter quam operæ inutiles fiunt, vide Labeonem, l. pen. de rei vindic. Spieg.

INCIDERE in captionem, l.1. ff. de in integr. reſtitut.

INCIDIT ſæpe, pro euenit, vel fere fit. Non quod prout res incidit. Hæc Vlpiani verba in l. ſi quis id de iuriſd. omn. iud. Accurſius non percepit, Senſus eſt, exponente Hegendorph. Non ſi res quæpiam non ita magni momenti eſt.

INCIENTES Varr. lib. 2. de re ruſt. cap. 2. de ouibus loquens, pro ouibus partui propinquis, vt exponit Feſtus Prat.

INCILE, inquit Vlpianus l.1. de riuis. locus eſt depreſſus ad latus fluminis Ex eo dictus, quod incidatur. inciditur enim lapis, vel terra, vnde primum aqua ex flumine agi poſſit. Foſſæ ſunt, per quas aquæ pluuiales deducuntur ex ſatis. Dioryges à Græcis dictæ. *Ein kleines Vvaſſergräblein, dadurch man das Vvaſſer auſz einem Fluſz leytet auff eine vvieſe oder Acker.* Nebr.

INCILE incilia, inquit Feſtus, ſunt foſſæ, quæ fiunt in viis ad deducendam aquam: ſiue deriuationes de riuo communi factæ, vtitur hoc verbo & Cato de re ruſtic. cap. 155. Apulæ. lib. 9. de Aſino aureo. Rurſum ad viam prodeunt lacunoſis incilibus voraginoſum, Briſſ.

INCIPERE & finiri aduerſantur, l.1. §. æſtatem, ff. de aqua cottid.

INCISA ſpes lucri, quæ decidit, & qua fruſtramur, Spieg.

INCISVM dicitur, quod ſcalpro ſcriptum aut ſcalptum eſt Spieg.

INCITARE eſt adhortari, inſtigare, extimulare. Hinc incitationes, & incitamentum, quod commouet, incitat, & accendit ad aliquid faciendum. Notum eſt incitare currentem, pro vltro promptum adhortari. Spieg.

INCIVILE dicitur, quod iniquum, inuſitatum, inconueniens eſt, & contra ius mores, inſtitutaque ciuitatis, l. vlt. §. pen. ff. quod met. ciu. l. 11. ff. de procu. l.3. ff. de extr. cog. l.24. ff. de legib. inciuiles pœnæ in leg. 9. ſunt autem, ff. de pœn. Briſſon. inciuilem rem deſiderare, l.2. C. de furt. inciuilis audacia, l.3. Cod. de nauf. fœ.

INCIVILITER & ciuiliter opponuntur, l. vlt. §. vlt. ff. quod met. cauſ. vbi inciuiliter extorta dicuntur, quæ quis ab aduerſario per vim, apparitione. Præſidis interueniente, coactus eſt dare, Briſſon.

INCLINATIONES rerum & temporum dicuntur, quando reip. conſtitutio tenorem ſuum iam non amplius ſeruat, ſed ad mutationem ſpectare videtur, Spieg.

INCLINAT in hanc ſententiam iudex, in contrarium pater, Briſ.

INCLITA vrbs, Conſtantinopolis. Seruius in 6. Æneid Græcum eſſe vocabulum notat. Nam κλυτὸν glorioſum dicunt, Briſſ.

INCLVSA auro gemma, l. gemma, ff. ad exhib.

INCOGNITA cauſa condemnare: incognitum legibus l.21. in fin. C. de legib.

INCOLA eſt, quem alioqui peregrinum dicimus, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, l. pupill. §. incola. de ver. ſign. qui in alienam ciuitatem venit diu habitaturus: nec tamen ius ciuitatis habet, nec ciuiles capit honores, tributis pendendis obnoxius, quod tributum μετοίκιον dicitur: nam illi incolæ dicuntur à Græcis μέτοικοι frequentius, quam πάροικοι. Recte tamen incolam πάροικον vocari Pompon. tradidit: vnde in ſacro Euang. Lucæ, σὺ μόνος πάροικεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ? Tu ſolus peregrinus es, aut peregrinaris? id eſt aduena es, vt Eraſmus Roterod. in eundem locum interpretatur. Nam & incola & aduena eiuſdem ſunt ſignificationis. D. Luc. in act Apo. ζένους προσηλύτους καὶ ἐπιδημοῦντας aduenas dixiſſe videtur, c.2. qui etiam προσοίκους, Bud. teſte. Aduena etiam ἔπηλυς apud Iſocratem dicitur, vt ipſe Budæus adnotauit, quem tamen ἐνοίκον Pomponius dici cenſet. Budæus legit ἔποικον, de qua re permulta in hunc locum eleganter ſcripſit, In Græca verſione Pſalm. 119. παροικία pro incolatu ponitur: Οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων κηδάρ, πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου: hic παρῴκησεν vertunt Latini interpretes peregrinata eſt, vel incola fuit, &c. Brechæus l. pupillus, §. incola, ff. de verb. terum ſignificat. Nec tantum qui in oppido morantur, incolæ ſunt, ſed etiam, qui in alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt intra eum ſe, quaſi in aliquam ſedem recipiant, l. pup. ff. de verb. ſign. Nulli autem, vel ſcholares ſint & ſtudiorum gratia aliquo in loco morentur, conſtituere domicilium dicuntur, vt incolæ ſint, niſi decem annis tranſactis ſteterint, l.2. C. de incol. Quam ob cauſam D. Alciatus de verb. ſig. incola, ait, proprie eſt, qui cum aduena eſſet in aliquam ciuitatem ea mente habitatum venit, vt ibi perpetuo ſit, ſummumque rerum ſuarum ibi habeat. idem, in parerg. Sciendum (inquit in iure noſtro incolas eſſe, non ſimpliciter alienigenas habitatores, ſed eos. qui domicilium, ſedemque rerum ſuarum, animo permanendi fixerint.

INCOLA eſt, qui aliqua regione domicilium ſuum contulit, qui Græci πάροικοι appellant. Nec tantum hi qui in oppido morantur, incolæ ſunt, ſed etiam qui alicuius Oppidi finibus ita agrum habent. vt in eum ſe, quaſi in aliquam ſedem, recipiant. l.239. ff. de verb. ſignif.

INCOLAM non domus aut poſſeſſio facit, ſed domicilium, l.7. & paſſ. de incol. lib. 10. C. Cicero. in offi. Peregrini autem, inquit, & incolæ officium eſt, nihil præter ſuum negotium agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena Repub. curioſum eſſe: vide l.25. ff. ad mun cip. Prat.

INCOLA à ciue & municipe ſeparatur, l.29. ff. ad municip. l.6. in fin. & l. vlt. §. patrim. ff. de muner. & honor. Nam Ciues, origo, vel manumiſſio, vel adoptio, incolas vero domicilium facit, l.7. C. de incol. incola potio habetur ὁ ἐν ἀγρῷ κατημένων, ὁ γὰρ ἐκείνης τῆς πόλεως ἐξωρμηθεὶς μὴ χρήματα οὗτος οὐ νομίζεται εἶναι incola, l.35. ff. ad municipal. Mulier quamdiu nupta eſt, incola eiuſdem ciuitatis videtur, cuius maritus eius eſt, l. vlt. §. item reſcripſerunt ff. ad municip. Et ita incolam accipe in l.2. ff. de veter. & l.34 ff. ad municip. Briſſ.

INCOLATVS, vrbs cuius quis non ciuis, ſed incola eſt, Modeſt. l. 34. ff. de mu hon. incola iam muneribus publicis deſtinatus, niſi perfecto munere, incolatui renunciare non poteſt, Hot.

INCOLATVS ius eſt arbitrij cuiuſque: eo quis ſe nuda voluntate obligat vel liberat, domicilio mutato, Cuiac. in leg. ſi in patria tit. de incolis, & vbi quis domicilium hab. vide C. lib. 10.

INCOLORATE, id eſt ſine cauſa, ſine iuſta occaſione, aut prætextu, ſine colore, l. minor. 18. ff. de minor. Glabrionem Acilium, diuus Seuerus & Imp. Ant. non audierunt, incolorate reſtitui deſiderantem, aduerſus fratrem, Prat.

INCOLVMES id eſt ſani, & ſalui, incolumes filij, l.1. C. de ſumpt. recuper.

INCOLVMIA manere, id eſt ſalua integra, Briſſ.

INCOLVMES ædes, i.e. integræ, non vitioſæ, l.13. ff. de damn infe.

INCOMMODARE nauigationem, l.1. ff. de fluminib. id eſt difficiliorem facere vel prorſus impedire.

INCOMMODVM commodumque perſonæ opponuntur, l.137. ff. de verb. oblig.

INCOLVMIS pars, i. integra, l.2. C. de inoffic. donat.

INCONCILIARI eſt accuſari, inſimulari, in concilium vocari, vide ſupra poſt inceri appellatio.

INCLVDERE hominem, feras viuariis, rem ædificio, Briſſ. ex ff.

INCLYTVS à vocabulo κλυτὸς deducitur, κλυτὸς autem famam laudemque ſignificat, & eam dictionem auget addita præpoſitio, ita vt ad magnos vſque perueniat, qui in terra ſunt: ac etiam interdum maius quid laude hac & fama conſequatur. Dioſæus in Methodo iuris.

INCOMPERTVM, de quo nullam certitudinem habemus.

INCONCVSSA inuiolata Sic inconcuſſa firmitas, l.30. in fin. C. de donat. & inconcuſſa poſſeſſio, l.4. C. quib. non obi. c. long. tem. præſer. inconcuſſe, quiete, & ſine interpellatione c. illud & c. auditis, de præſcript. & pacifice ca. cum veniſſent, extra de in integr. reſtit. Prat.

INCONDITVM, abſurdum, abſonum, Papin. l.95. §.1. de ſolut. Etenim inconditum eſt, ſubuenire ſexui mulieris, quæ ſuo nomine periclitetur Hot.

INCONGRVENS eſt, vxorem marito annuum præſtare, l.33. ff. de donat. inter. vir.

INCONSEQVENS, cum ſequens non reſpondet ſuperiori. Græci ἀνακόλουθον vocant, Spieg.

INCONSTANTIAM reculare, l. pen. ff. de procur. Spieg.

INCONSVLTA facultas damni reſtitutionem indulget, non euentus damni, autore Vlp. l. verum. §. ſciendum, de minor. Spi. Pra.

INCONSVLTE, id eſt, inconſulta facilitate, vel leuitate, Briſſ.

INCONSVLTE iurare l.2. C. ad leg. Iul. maieſt. id eſt προπετῶς ſeu calore quodam, Briſſ.

INCONSVLTO, id eſt, imprudenter, inconſiderate, per imprudentiam. Vnde

INCONSVLTO hæredis nomen deletum, l.1. ff. ſi tab. teſt. ext. l. r. de his quæ in teſt. del. l. ſi vnus, §.1. Cod. de teſt. Alb. exponit inconſulto, id eſt, non ſtudio. Spieg. Prat.

INCONSVLTO aliquo fieri dicitur, quod eo prius non conſulto neque eius explorata voluntate factum eſt, Briſſ.

INCONVENIENS, id eſt, incongruens & indecorum, l.34. ff. de oper. libert. inconueniens bellico operi, id eſt, inhabilis, Briſſ.

INCONSVLTVS, & eum à quo conſilium non eſt petitum, & eum, qui cum quæreret conſilium, non accepit tamen, ſed quaſi pro indigno habitus eſt, ſignificat. Prat.

INCONSVLTVS calor, id eſt temeratius, & præceps veniam continet, & non calumniam, ff. ad Turpil. l. in fin. Alber.

INCONSVLTVS dolor, l. Gracchus, C. de adult.

INCONSVLTVS fecit, oppo. Optimo conſilio vſus eſt. l. pen. §. fi. ff. de rit. nupt. Prat.

INCONTINENTI, id eſt, ſtatim. Iuſt. Ex continenti dicere ſolet. Non autem intelligendum ad punctum, ad momentum, ſed ciuiliter, moraliter. Ea enim incontinenti fieri dicuntur, quæ vt ſupra attigimus, explicantur, antequam partes ad extraneos actus veniant: ita eſt text. in l. reos, § cum duo rei, ff. de duobus reis ſtipul Spieg.

INCONTINENTI, variam ſecundum rem propoſitam interpretationem recipit. incontinenti. cum aliquo moderato ſpatio in-

terpretamur in l. 1. §. item ſi ita legatum ff. ad l.Falc. At in leg. Iulia de adulteriis qualiter hoc verbum accipiendum ſit expo-nitur in l. 15 § vlt. ff. de adult. incontinenti quod ad pacta quæ in ſuut, interpretantur ICti & Impp. in ingreſſu contractus, vel ante contractum, aut ſtatim poſt l. 7. §. quinimo, ff. de pact. l. 3. Cod. de ædil. act. l. 21. C. de vſur. l. 17. C. de pact. Cui opponitur. Poſtea, &, Ex interuallo, d. §. quinimo, & l. 27. ff. de contr. emp, Briſſ.

INCONTINENTI reſiſtere dicitur, qui etiam interuallo trium dierum reſiſtit: & homo vulneratus, ſi intra tres dies moriatur dicitur incontinenti mortuus, vt colligitur ex l. ſciendum, ff. de ædil. ed. ct. & eſt gl. ſingularis in l. 1 C. de emend. ſeru. Spieg.

INCORPORALES res ſunt, quæ tangi demonſtrative non poſſunt, cerni tamen animo, atque intelligi poſſunt: quarum rerum nullum ſubeſt quaſi corpus, eſt quædam tamen conformatio inſignita & impreſſa in intelligentia, quam notionem voco, inquit Cic. in Top & in eandem ſententiam Cuiacius lib. 1. ff. de rer. diuiſ. Eiuſmodi ſunt hæreditas, vſusfructus, vſus, obligationes. &c. Prat.

INCORPORATIO in rub. C. de bon. vac. & incorporat. vſurpatur pro confiſcatione, ſiue in fiſcum relatione: cùm damnati alicuius bona in fiſcum rediguntur: quod quemadmodum fiat, declarat l. 7 C. de bon. damn. Prat.

INCORRIGIBILES dicuntur, qui non poſſunt corrigi, c. vt famæ. de ſententr. excomm. extr. Ioan. Bello. Etymol.

INCREMENTVM generaliter pro quolibet augmento ſumitur. Et ita alluuio definitur, eſſe incrementum latens, ſpecialiter pro acceſſionibus, veluti fructibus vel vſuris, vſurpatur, Briſſ.

INCRVSTARE, eſt cruſtam parieti, vel alicui alteri rei inducere: ſiue id fiat ex calce, gypſo, argilla, lapide, vel alia materia. Proculus de ſeruit. vrb. præd. l. quidam, Parietem, inquit, communem incruſtare licet. Et paulo poſt: Quod obſeruari in incruſtatione oportet. item de verb. ſign l. impenſæ. Paulus ait, incruſtationes, loricationes, & picturæ, Nebt. Corraſ. Miſcellan. libr. 4. c. 16.

INCRVSTATIONES, tectoria ſunt parietum, ex cruſtis marmoreis facta. Proculus in ſi. leg. quidam Iberius, quod obſeruari, ait, & in incruſtatione oportet. Vide Alciatum in l. impenſæ, ad fin. ff. de verb. ſign. Spieg.

INCRVSTATIONES à tectoriis eo differunt, quod illæ ſolido de marmore ſubductis & detractis cruſtis parietes operirent: his verò è marmore contuſo crebriſque exterere, & harenato cum calce mixto, parietes inducebantur, diligentiique f..catione leuigabantur, Briſſ.

INCVBARE poſſeſſionis eſt tam naturalis, quam ciuilis, vt & habere: ſed in malam partem incubare ſumitur pro mala fide poſſidere, Prat.

INCVBARE. Seruius lib. aduerſ. 11. c. 7. incubare proprie eos putat, qui dormiunt ad accipienda reſponſa: vnde eſt, ille incubat Ioui, i. dormit in Capitolio, vt reſponſa poſſit accipere, Turneb. aduerſ. lib. 11. c. 8.

INCVBATIO, in l. vlt. C. ne rei dom. vel templ. pro poſſeſſione malæ fidei. incubator imperij, Seruio, pro tyranno, qui alias ſubſeſſor dicitur. Hinc illud Acroteleution Vergilij: deuicta Aſia ſubſedit adulter. Prat.

INCVBVS, ægritudo quæ ſit, docet medicorum princeps Auicenna tertio primæ, & Rhodig. lib. 14. item Dæmones ab incubando, qui mulieribus commiſcentur, à ſuperuentu incubi dicuntur: qui viris, & patiuntur muliebria, Succubi. Quanquam Ægyptij, dæmonicum ſpiritum miſceri viro poſſe, negant. Anna libus proditum eſt, Hunnicam gentem, ſuam referre originem à Dæmonibus. Quod certè turpius videtur, quam referre nobilitatis ſuæ initia, in piratas, aut latrones, aut ſicarios inſignes: quod, Viue teſte, multi faciunt, Spieg.

INCVLPATVS qui culpa caret, l. 34. ff. de leg. 34. ff. de leg. 2.

INCVLPATIM, l. 20. ff. de palatin. ſacr. largit.

INCVLPATVS, pro culpatus, accuſatus, lib. feud. 1. tit. 19. §. 1. Si v. inculpatus fuerit, vna de his nominatis culpis. Sic leg Sali. tit. 43. Si cuius ſeruus in futurum fuerit inculpatis, &c. item leg. Burg. tit. 8. de ingenuis inculpatis, Prat.

INCVLTI agri, l. 7. de iur. deliber.

INCVMBERE pro incubare, i. obtinere, poſſidere, conſeruare, ſolidè (vt ij, qui rei alicui incubant) tenere. Hinc creditor dicitur incumbere ſuo pignori, qui acriter illud conſeruat: vt apud Vlp. l. 55. ff. de furt. Hinc incumbere poſſeſſioni apud Impp. l. 8. C. quomodo & quand. iud. Prat. ex Hor.

INCVMBERE alicui dicitur, id cuius onus ei iniunctum, neceſſitáſve impoſita eſt, vt hæredi defenſio mortis incumbebat, l. 5. §. vlt. ff. de SC. Silan. Briſſ.

INCVNABVLA, ſeu cunabula, initia, primordia diſciplinæ tradendæ: quo verbo vſus eſt Tert. lib. de patientia, his verbis: Per hæc impatientiæ tunc infantis quodam modo incunabula. Cunabula legitur in proœmio. inſt. § cumque hoc, quod exponit Theoph. τὰ πρῶτα τῶν νόμων στοιχεῖα. Hoc verbo vſus etiam eſt Cic. lib. 1. de diuin. Qui cum eſſet in cunabulis, inquit, de Roſcio loquens, educareturque in Selonio, &c. Prat.

INCVNCTABILE eſt l. 11. ff. de teſtib. i. nullam habet dubitationem, Briſſ.

INCVNCTANTER, lib 20 ff. de manu. vindic.

INCVRIA idem quod negligentia, c. quæſitum de pœn. & remiſſ. Ioh. Bell. Etym. incuria necatus l. 5 § v 1. ff. de Senat. Silan. i. per ſeruorum negligentiam, Briſſ.

INCVRRERE, i. incidere. Sic incurrere aculeos legis. Maieſtatis crimen. Briſſ. ex C.

INCVRRIT, i. emergit, incidit, interuenit. Sic incurrit tractatus hæſitatio, vitium, Briſſ. ex ff.

INDAGARE, eſt ἐξιχνιάζειν. Hinc μεταφορικῶς indagare crimen, eſt patefacere: cuiuſmodi eſt illud Ciceronis pro Milone: Cum illa indicia communis exitij indagaui & pateſeci, protuli, extinxi, &c.

INDAGABILIS ex ambitu, apud Varro. li. 4. ling. Lat. ἐξεταστός, ὑπεύθυνος, ἔνοχος. Qui aliter faxit, iudagabilis ex ambitu cauſam dicit, huiuſmodi illud eſt in legibus ſcribendis familiare: Qui aliter faxit, capitale eſto: item illud in Numæ regis legibus. Si qui aliud faxit, ipſius Ioui ſacer eſto. Niſi mendum ſit, in verbo indagabili, quod eſt apud Varronem, Prat.

INDAGATIO, i. inueſtigatio & inquiſitio.

INDAGO, venatio, quæ fit plagis circum ſaltum extenſis, Vlp. in l. 11 § 11. de act. empt. Veluti cum futurum iactum retis à piſcatore emimus: aut indaginem plagis poſitis à venatore, vel pantheram ab aucupe, Prat. ex Hero.

INDAGO eſt retium, ſeu plagarum ambitus, quo ſiluæ colléſque à venatoribus ferarum includendarum cauſa cinguntur, Briſſ.

INDEBITVM, aliud eſt natura, aliud iure gentium, aliud iure ciuili, aliud iure honorario, l. 1 & 3. ff. de conſtit. pecun. l. 47. de condict. indeb.

INDEBITVM accipimus, non ſolum ſi omnino non debeatur, ſed etſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat, l 26. §. 3. D. de cond. indeb. Prat ex Hor.

INDEBITVM eſt, non tantum quod omnino non debetur, ſed & quod alij debetur ſi alij ſoluatur: aut ſi id quod alius ſoluebat, alius quaſi ipſe debeat, ſoluat, l. in ſumma, 65. ff. de cond. indeb. Prat. ex Briſſ.

INDEBITVM trifariam accipimus I. Quod neque naturali neque ciuili iure debetur, h. e. quod planè non eſt debitum: aut fuit quandoque vtroque iure debitum, ſed nunc ſolutione vel acceptilatione ſublata eſt omnis obligatio, vt tractatur in titul. inſtit. quib. mod. toll. obligat. Ad hoc genus indebiti pertinet id quod pendet ſub conditione, quæ an impleatur, incertum eſt: vt, ſi nauis ex Aſia venerit. Secus eſt, ſi talis fuerit conditio, quæ omni modo extatura ſit. Vt in l. ſub conditione, & l. ſeq. ff. de cond. indeb. Ratio eſt, quia priore caſu, propter incertitudinem, ante conditionis euentum nullo modo debetur, l. Græce, §. vlt. ff. de pignor. l. ſi quis reum, §. hinc, ff. de liber. legat. Accedit lex, Sufficit, ff de cond. indeb. in poſteriore vero ſpecie, certitudo euentus efficit obligationem puram cenſeri, l. ſi pupillus §. qui ſub conditione, ff. de nouat. Sic & in diem debitor ſi ante diem ſoluat, non poteſt repetere, quia certum eſt diem futurum, quo debebitur, l. in diem, ff. de cond. indeb. Huc item pertinet indebitum, quod pupillus, furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt, ſine tutoris vel curatoris autoritate ſoluerit, cùm non ſit factus locupletior euidenter. Nam his perſonis iudicio plane carentibus, regulariter locus eſt repetitioni, cum nec natura debeant, l. interdum, l. quod pupillus, ff eod. tit. l. pupillus, ff. de oblig. & actio. l. more noſtro, ff. de acqu. hæred. § nunc admonendi, inſtit. quib. alien. lic. vel non. Verum ſi locupletiores facti ſint, & in pubertate ſoluant, non repetunt, quoniam tunc naturaliter obligantur, leg. naturaliter, §. vlt. & l. ſeq. ff. de cond. indeb. Secundum iſtam diſtinctionem, vt non obſtet, quod Vlpianus dicit, Pupillum ſine tutoris autoritate promittentem, naturaliter obligari, in l. 1. in fi. ff. de nouat. II. Indebitum eſt, quod ciuiliter quidem debetur, ſed non naturaliter, veluti, cùm quis ſcribit ſe debere, ſcilicet ſpe futuræ numerationis, quæ ſecuta non eſt, aut ſi quis pacto vel iureiurando ſe liberet, iuxta tit. de liter. obligat. & l. vlt. in prin. ff. de iureiur. l. Stichum, §. naturalis, ff. de ſolution. Et huc referendæ ſunt omnes ſpecies exceptionum, quæ ad elidendas ſummi iuris actiones perpetuo obſtant ex naturali æquitate, Vlp. in l. ſi non ſortem, ff. de condict. indeb. Indebitum autem, inquit, ſolutum accipitur, non ſolum ſi omnino non debetur, ſed & ſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat. III. Indebitum accipitur, quod naturaliter quidem, ſed iure ciuili non debetur, vt inter patrem & filium, ac inter fratres ſub eadem paterna poteſtate, in l. frater à fratre, ff. de cond. indeb. item inter dominum & ſeruum l. naturaliter, & l. ſi id, quod. ff. eod. tit. Eodem modo verus debitor in iudicio abſolutus, obligatur adhuc, l. Iulianus ff. eod. tit. Licet enim abſolutus ſit, inquit Paulus, natura tamen debitor permanet. item legatum minus ſolenne, aut ſolenne quidem, ſed quod per legem Falcidiam minuendum eſt, naturaliter debetur, Martianus in l. fideicommiſſum, ff. de cond. indebit. Fideicommiſſum, inquit, in ſtipulatione deductum,

tamet ſi

tametſi non debitum fuiſſet, quia tamen à ſciente fidei ex pleudæ cauſa promiſſum eſſet, debetur Old.

Indebiti ſolutio promutuum eſt, ſi ea ſoluantur, quorum datione in creditum irur. Cuiac. obſeru. lib. 8. c. 14 cuiuſmodi ſunt ea, quæ numero, pondere & menſura conſtant. Vulte. in comm. inſtit. de oblig. quaſ. ex contr. §. final. n. 5.

Indebitum ſolutum accipimus, non ſolum ſi omnino non debeatur, ſed & ſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poſſit, l. 26 § vlt. ff. de condit. indeb. Briſſ.

Indecore. Briſſ. ex ff.

Indecorum eſt patrem à filio regi, l. 12. de tuto. & cur. dat.

Indefensus, qui non defenditur. indefenſus ſeruus: quem dominus, vel quis alius noxali iudicio non defendit, Briſſ.

Indefensa Reſp. perſonæ minores, ius, Briſſ. ex ff. & C.

Indefensus dici non poteſt, qui dominum præſentem non habuit, l. 2. C de cuſtod.

Indefinita capitur pro oratione, cui non præponitur ſignum vniuerſale, vel particulare: & æquipollet vniuerſali, not. Bart. in l ſi pluribus ff. de leg 3. Ioa. Bell. Etymolog.

Indemnati dicuntur ij, qui cauſam non dixerunt, id eſt, qui in iudicium vocati non ſunt, etiamſi partes iniuſte dederunt: vt apud Ciceronem in oratione pro domo ſua, Spieg. Indemnatus eſt defunctus, id eſt, antequam de eo iudicium redditum ac pronunciatum eſſet, Br ff.

Indemnes fieri & damnum ſentire opponuntur, l. 5. §. pluris ff. de tributor.

Indemnitatem alicui repromittere, & de indemnitate cauere dicunt Iuteconſulti, pro eo quod eſt ſatiſdaro, vel ſimplici & nuda promiſſione cauere alicui, indemnem eum ſeruatum iri ex eo negotio, quo de agatur, l. 16. §. idem quærit. ff. ad Trebell. l. 8. §. 1. ff. ad Velleia Et ſic indemnitatis cautio in l. 14. in fin. ff. ad Treb. Indemnitatem præſtare, l. pen. ff. de magiſtrat. conuen. Briſſ. Prat.

Indemnis, qui damnũ non ſentit, qui nullo dãno adficitur, Briſſ.

Indemnitati conſulere, proſpici, ſatiſfieri, conſuli poſſe, apud Papinianum in l. fideiuſſor. de neg. geſt. Briſſ.

Indere dotali inſtrumento, l. 6. C. ſolut. matr. & indere precibus, l. 18. C. de teſtib. indere quid in æs, in aurum. Ea quæ precibus indidiſti. id inſtrumento inditum fuit, ex ff. Briſſ.

Indevotio, apud Iuſtinianum in l. ſi quis argentum, §. vlt. C. de don. Spieg. Eſt reus indeuotionis. Diu. Ambroſ. & ſignif. receptum bibendi pro ſalute principis morem, Briſſ.

Index pro tabula quæ præponitur libris, vt & numerum, & ordinem, tam librorum, quam rerum, per capita indicet. Martialis pro inſcriptione, qua vnuſquiſque ſummatim liber demonſtratur, vſus eſt: Et cocco iubeat ſuperbus index, Spieg.

Index eſt breuis quædam ſubnotatio ex latiori ſcriptura, nec idem quod exemplum. exemplum enim ex integro deſcribitur totum. Hinc l. 2. ff. de fide inſtrum. Quicunque à fiſco conuenitur, non ex indice & exemplo alicnius ſcripturæ: ſed ex Auth. conueniendus eſt. Cicer. Philip. 1 de lege loquens, quam tulit Ant. de tertia decuria iudicum. Hic enim eſt legis index, vt ij res in tertia decuria iudicent, qui libere iudicare non audeant. Hinc per indicem exponere, prouerbiali ſermone vſurpatur, pro ſummatim, & παχυμερῶς Aſconius in 3. Verr. Antequam, inquit, cauſa ageretur, quaſi per indicem rem exponebant. Et Iuſtin. in l. 1 §. noſtram, C. de vet. iur. enucl. & § vlt. de publ. iud. Vt vobis inquit, poſſibile ſit, quaſi per indicem ea tetigiſſe, quod ita Græce Theoph. interpretatus eſt, διὰ συν... μον παραδόσεως. Dicitur etiam periculum, vt Græcis στήλη. ita enim Plut. in Apophtheg. ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν κατάδικην. de indicibus loquens: quod Æmilius Probus in Epaminonda periculum vocat, Prat.

Index legis, i. ſummarium. Leges non per commentarios, ſed per indices ac παράτιτλα exponere, ex ff. Briſſ.

Index ab indicio olim dicebatur, qui crimen aliquod cuius ipſe eſt conſcius indicat, impunitate propoſita. Græci μηνυτὴν ab eadem origine dicunt, vt Pedianus ait: & ita ſæpiſſime à Tito Liuio, Salluſtio, Cicerone, Tranquillo & aliis claſſicis accipitur. indicaſſe enim, interprete Vlpian. detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe & conuiciſſe eſt, l. 187. ff. de verb. ſign. quæ referenda eſt ad l. 3. §. ſi ex ſtipulatu, & §. vtrum id. ff. ad Senatuſconſ. Sillan. Græci in eundem ſenſum ἐνδείκνυσθαι, vt patet ex l. 3. ff. de via public. Eſt & index digitus poſt pollicem primus. Vide l. 2. ff. de de fide inſtr. & §. fi. inſt. de publ. Spieg. Briſſ.

Indicare idem eſt quod deferre, id eſt accuſare. Vide Goedd. ad l. iudicaſſe 197 per tot ff. de verb. ſign. Cicer. in Orat. pro Q. Ligario. Nouum crimen C. Cæſar, & ante hunc diem inauditum, propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Aphrica fuiſſe, &c. Quintilianus: in tormentis pauper diuitem detuli reum. id Græci dicunt ἐκφέρειν, δίκην ἐπάγειν, κρίνειν, quibus noſtrum deferre (ait Budæus in comment. linguæ Græce) videtur reſpondere. Eſt igitur indicare, accuſare, ἐκφέρειν, κατηγορεῖν. Vlp. in l. Lex Cornelia, ſub fi. ff. de iniur. & famoſ. libellis. Et ei (inquit) qui indicaſſet, ſiue liber, ſiue ſeruus ſit, pro modo ſubſtantiæ & accuſatæ perſonæ, æſtimatione iudicis præmium conſtituitur. & c. indicaſſet, i. detuliſſet ſeu accuſaſſet. Quanquam & inter pleraſque alias ſignificationes, indicare, ſit æſtimare & precium rei venalis ſtatuere: quod Græci ἀξιοῦν, quod inſtitoris eſt, & venditantis merces, vt Budæus eleganter adnotauit in comment. linguæ Græcæ, & in adnotationibus in Pand. Quo loco ſcribit, indicare eſſe verbum vendentis ſicut mercari & liceri emptoris. indicat igitur venditor, i. τιμᾶται. quod vulgo dicunt. Qui bouem venalem habet, is precium imponit, Cic. lib. 3. offic. Scæuola Publij filius, cum poſtulaſſet, vt ſibi fundus, cuius emptor erat, indicaretur, idque ita venditor feciſſet, dixit ſe pluris æſtimare, Vlp. in l. Iulianus §. quod autem diximus, ff. de act. empt. inter hunc igitur & eum qui ſcit, intereſt: quoniam qui ſcit, præmonere debuit furem eſſe: hic non debuit facilis eſſe temerariam iudicationem. iudicationem autem dixit Vlp. pro æſtimatione & probatione, vt nos admonuit ipſe Budæus ex Plinij autoritate lib. 12 c. 14. in quam etiam ſignificationem, idem ipſe Plin. indicaturam dixit. Hæc eſt (inquit) fiducia operis, hæc indicatura, id eſt precium & æſtimatio operis, & quo maxime opus probatur & cenſetur. idem Bud. alio loco in l. teſtium, ff. de teſtibus, cenſuit indicare, eſſe rem ſimpliciter enunciare: non ſigurate aut ornate dicere: & ita interpretatur locum quendam Quintiliani lib. 2. in hæc verba ſcribentis. Nam mihi aliam quandam videtur habere naturam ſermo vulgaris, aliam viri eloquentis oratio. Cui ſi res indicare modo ſatis eſſet, nihil vltra verborum proprietatem laboraret. Brechæus l. indicaſſe, in tit. de verb. & rer. ſign. Hinc indicatio & iudicatura, i. precium & æſtimatio operis, Budæ. in l. Iulianus, quod autem diximus, de act. empt.

Indicare, eſt precium rei vendendæ ſtatuere. Mercari vero & liceri eſt aliquid minus offerre, quam indicatum ſit, donec in precium conſentiant emptor & venditor. itaque indicare, venditoris eſt: Liceri & mercari, emptoris. Aliter, enim iudicare ſumitur. De quo vide, Confiteri, Spieg.

Indicasse interprete Vlpiano, eſt detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe & conuiciſſe, l. 197. ff. de verb. ſignif. Græci in eundem ſenſum vtuntur verbo ἐνδείκνυσθαι. Sic ac indicare fugitiuum, vel furem conſcios, Briſſ. ex ff.

Indicationem, apud Vlp. in d l. Iulianus, §. quod autem, Prat. interpretatur verboſam illam ac ſcurrilem propemodum Venalium rerum commendationem, qua venditores vti ſolent ad emptores eliciendos.

Indici res dicuntur, à quibus crimina nunciantur, & ad Magiſtratus deferuntur, l. 1. & 3. item qui, ff. de ſicar. & l. 3. §. nunciatores, ff. ad Turpil. Atque vt de iudicum officio aliquid dicamus, Charondas ille Catanæus, cuius Ariſtoteles & Cicero pluribus locis mentionem fecerunt, ſtatuit ne indicare homines etiam ſanguine maximè coniunctos affines alicui culpæ haberet in ſe, dedecus ac turpitudinem vllam. Eius hæc ſunt verba apud Stobæum. καλὸν δ' ἔστω καὶ μηνύειν συνειδότα ... ἵνα ἡ πολιτεία σώζηται, πολλοὺς ἔχουσα τῆς δικαιοσύνης φύλακας ὁ δὲ μηνύων ... καὶ ... τῶν οἰκειοτάτων ἐξ ἀξίων, ... οἰκειότερον πατρίδος. Sic Cicer. in eos, qui cùm accuſarentur, quod peſſimum ciuem & inutilem Reipub. defenderent, ita ſe purgabant: Meus cognatus eſt. An poteſt, inquit Cicero, cognatio propior vlla eſſe, quàm patriæ, Prat.

Indicere operas l 13. §. indicium, l. 13 §. 1. & l. 14. ff. de oper. lib. eod. ſenſu. indicere munus, l 5. ff. de iur. immu. Et indictæ collationes, l. 8. cui muneris, ff. de va. muner. Prat.

Indicere operas liberto patronus dicitur, dum illi operas quas edat ac præſtat imponit, diemque illarum præſtationi ſtatuit, l 23. ff. de oper. libert. Briſſ.

Indicere viduitatem, l. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. & l. 2. in pr. C. de indict. viduit. tollend.

Indicere, i. iniungere, imponere. Briſſ. diem & locum ſtatuere libertis ad operas, &c.

Indictum bellum, i. enunciatum, Briſſ.

Indictum eis nomen eſt, i. inditum, ex ff Briſſ.

Indicere forum dicitur Magiſtratus in prouinciis, cum & locum & tempus deſignat, quo cauſæ in conuentu agantur, Virg. Æneid. 5.

Indicitq; forum, & patribus dat iura vocatis.

vbi Seruius, i. tempus & locum deſignat agendorum negotiorum, qui Conuentus vocatur. indicit autem verbum iuris eſt, & hoc potentem vult ſignificare ciuitatem. Vide ſupr. Forum agere: item ſupra Conuentus, Hotom. Prat.

Indicium eſt ſignum, ſiue demonſtratiuum domicilium delicti, vel alterius rei, de quo, vel de qua quæritur, & adminiculum probationis. Gandinus in tit. de præſumpt. & indiciis. col. 4. Brunus in tract. malef. col. 1. in ſua materia, Clem. c. quanto, col. 1. de præſumpt. quos refert Ægidius Boſſius in tract. crim. in tit. de iudiciis, n 2.

Indicium criminis nunciatio magiſtratui facta, Briſſ.

Indicium tam mercedem præmiumque quod ad indicandum furem fugitiuumve datur, quàm ipſum indicationis & delationis factum ſignificat. Prioris ſignificati exemplum eſt in

l.4.§.vlt. ff.de cond.ct. ob turp.cauſ & in l.15.ff.de præſcr.verb. vbi, Si merces,ait iuriſconſ. interceſſit ob iudicium, hoc eſt, vt ſi indicaſſet adprehenſuſque eſſet fugitiuus,certum aliquid daretur.Apul.lib.6. de Aſino aur. Mercurium præmium inueſtigationis Pſyches publice præconio ſuo edicentem facit in hæc verba. Si quis à fuga retrahere vel occultam demonſtrare poterit fugitiuam regis filiam,conueniat Mercurium prædicatorem accepturus indicij nomine ab ipſa Venere ſeptem ſuauia Sic Paul.lib.2. Sent.tit.pen. Ob indicium comprehendendi furis præmium promiſſum dixit. Idem Apul. libr.7. de Aſino aur. indicinæ præmium vocat. Poſteriore ſenſu Vindicem Vitelliorum ſeruorum coniurationem indicio ſuo detexiſſe,ait Pomp in l.2.§.initium,ff.de orig.iur.Sic indicium profiteri in l. 24.ff.de falſ.l.1.ff.de ad leg. Corn.de ſica.& aliis locis. Et indicia ſeruorum in l.1.§ item Seuerus,& l.9.§.pen. ff.de quæſtio. indicia pro argumentis in l.6 C.de dolo,l.C.de teſtibus, l.19.C. de rei vind.Briſſ.

INDICTA cauſa damnati dicuntur, qui ad iudicium vocati non affuerunt,abſentéſq; ſententiã paſſi ſunt. Bud.in poſter.annot.

INDICTIO,eſt denunciatio,Vlp.de oper.lib.l.libertus, Cui poſt indictionem,inquit,operarum. Atque alicubi: Si indictiones temporariæ indictæ ſunt, Nebr.apud Paul.in l.quarto,ff.de vſufr.Spieg.

INDICTIO pro munere ſeu onere, quod patrimoniis indicitur, annuaque penſitatione quæ pro poſſeſſionib.præſtantur,Briſ.

INDICTIONES nihil aliud ſunt, quam annonæ ſeu tributa: i.e. annonaria, & tributaria functio,rebus non perſonis indictæ, id eſt,impoſitæ,l.3. C. de annon.& tribut. qui titulus à tit. de indict. hoc tantum differt, quod ille eſt.de iis quæ indicuntur, hic vero de indictionum ratione & forma. Plinius ad Traianum de nouis indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt. indictiones extraordinariæ, l.10.C.de mun patrim.ſunt, quæ ad tempus præter morem indicuntur: veluti angariæ belli tempore,aut equi, muli veredi. Porro indictiones cum eſſent aniuerſariæ, inde cœperunt anni per indictiones numerari, quas vocant ἐπινεμήσεις, ita vt earum numerus non excederet 15. ſed idem ſemper reuoluerunt. Cœpit hic mos Theodoſij magni temporibus, vt Cedren. ſcribit, vel Conſtantin. potius, vt ex Faſtis quibuſdam Græcis Onuphrius, vir doctus & diligens prodidit,in quibus Conſtantiui 2. & Licinij 2. ita eſt: Ἐνδικτιόνων Κωνσταντινιακῶν ἐντεῦθεν ἀρχή. Eas vero incipere menſe Septembri indicat l.vlt.Cod. de ann.& tribut.& lex 1.t.de mil.Veſt. & Nou.128. & ſpecies quãm Græci ponunt ad l.13.ff. du iuriſd. omn, iud. de Gaio magno Drungario, cui princeps Titium ſucceſſorem dedit,vt ab initio menſis Septembr.ſexta indictione magiſtratum inchoaret: Non poſſe Gaium Sempronium iubere iudicare poſt menſem Auguſtum quintæ indictionis.Sed tamen iuſſus iudicare menſe Aprili quintæ indictionis cœperit, necdum veniente Septembri pronunciauerit, iudicium non ſolum. Hæc tria ſunt paria, anno quinto,indictione quinta,fuſione quinta,l.6.C. Th eod.de indul. debita ex quo apparet ratio nominis. Onuphrij etyn ologia, non mihi probatur, vt nec ea,quam adfert Cedrenus in Theodoſio cuius verba hæc ſunt: ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτίωνες ἀρξάμεναι ἀπὸ Αὐγούστου καὶ σεπτεμβρίου ἐν ἔτει ἔτει ιε,τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καλεῖται δὲ ἐνδικτίων τουτέστιν ἐναντίων ἡ περὶ τῶν ἀκτίων νίκη. Sciendum potius ab eo die, quo victus eſt Maxentius, ſcilicet anno Chriſti 313. ante 8. Calend. Octobr. quod tunc demum religio Chriſtiana, in libertatem vindicata ſit,quaſi ab ipſius primordiis libertatis, Nicæni conuentus auctoritate inſtitutum eſſe, vt ſublatis Olympiadibus annorum ratio ab eo tempore iniretur,Prat.

INDICTIONES,anniuerſariæ tributorum & annonarum præſtationes, quarum onus quiſque pro modo poſſeſſionum agroſcebat. Hæc munera & onera non erant perſonarum, ſed rerum,patrimoniorum,& omnino fructuum,Briſſ. Quod præter morem augmenti nomine indicebatur, ſuperindictum dicebatur,Briſſ.

INDICTIO etiam ſpacium eſt 15.annorum in ſeſe & in orbem reuolutorum, qua partitione tempora computari Conſtantinus inſtituit,ait Briſſ.vlt.editio. Lexici.

INDICTIONVM collationes ac penſitationes quæ ex lege fiebant, quædam per magiſtratus ex improuiſo indicebantur. Et quædam erant Canonicæ, quædam extraordinariæ,Briſſ.ibid.

INDICTIONES extraordinariæ ſunt, quæ ad tempus ex improuiſo præter morem indicuntur, veluti angariæ belli tempore, aut equi,muli,verhedi. Hi parere omnes poſſeſſores debent, etiam eccleſiæ, l.neminem, C. de ſacroſanct. eccleſ. & cæteri municipes vel incolæ,l.vlt §.patrimoniorum,ff.de mun.& honor,Cuiac.l. vlt. de mun.patrim. C lib. 10.

INDICTVM,& quod non dictum eſt,& quod ſolenniter promulgatum eſt,ſignificat.

INDIFFERENS. Quære,Medium.

INDIFFERENTER,pro indiſcriminatim,promiſcue,ſine vlla differentia apud Vlp.de offi. Quæſtor.vſurpauit Suetonius prorſuſque deque annotante Eraſmo, Spieg.Briſſ.

INDIGET venia,fortuito factum incendium: auxilio, refectione, Briſſ. ex ff.

INDIGITARE deos pro eo accipere debemus, quod eſt indigetem & diuinum comprecando reddere. Nam eos fere dicimus indigetes, vt à multis traditur, qui nullius rei egeant, de qua re latius Petr.Crinit.de honeſta diſcipl.lib.1.c.vi. Qui comminationi ſuæ non indignatur,ex Briſſ.

INDIGNATIO,eſt oratio per quam conficitur,vt in aliquem hominem magnum odium, aut in rem grauis offenſio concitetur,autor Cicer.lib 1. de inuent.Bart. in commeor. ad conſtit. Qui ſint rebelles,circa fin.ſuper his verbis: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtram,&c. Huius, inquit, verbi nullum effectum inuenio, niſi quatenus verbum ſonat.Quia Imperator indignatus ex hoc facto, non exhibebit ſe gratioſum,Spieg.

INDIGNVS,non ſemper eſt reprobus,ſed proprie immeritus,qui dignus non eſt ſeu qui non meretur id quo de agitur, Briſſon. Hinc venit nomen Indignitatis,affine admodũ contumeliæ. Notus eſt tit.in Pand.de his quibus vt indign.l auferuntur,vide Bart.in l.hæreditas, C.de his quibus vt indign. Spieg.

INDIGNOS tutores,i.minus habiles,l.1.ad SC.Tertyl.Briſſ.

INDIGNI hæredes,non digni iudicio teſtatoris, Briſſ.

INDIGNI hæredes ſunt qui cum Hæreditatem acquirere & poſſent & vellent, ad eam tamen non admittuntur, aut vt illam acquiſiuerint, tamen eiſdem aufertur. Vulte.in Comment.Inſtit.quibus modis Teſt.infir.§.4. num 8. & ex his cauſis habetur,ſi defuncti mortem vlti non ſunt, vel iudicium eius oppugnauerunt,vel id egerunt,vt per negligentiam & culpam ſuam defunctus moreretur,vel in fraudem fiſci fidem accommodauerunt, vel bona viuentis adhuc alienarunt: vel contra mandata Senatuſconſultave nuptias contraxerunt,l.8 § meminiſſe, ff.de inoffic.l.33 ff.de relig. l.17. §. in tacito, ff.de vſur. l.13 §. eos quaſi, & l.46.ff.de iure fiſc.l.29.§.vlt. cum l.ſeq.ff.de donat.l.pen.ff.de iure patro l.pen. ff. de SC. Silania. tot.tit.de his quæ vt indig.aufer.& apud Paul lib.3 ſent. tit.13.l.12.C.de appellar.l.32.§.vlt.ff.de donat int.vir.Briſſ

INDIGNE præteritum,id eſt,immerentem: nullo merito ſuo,ex Briſſ.

INDILIGENTIA publicani ex ff. Briſſ.

INDIPISCI pro adipiſci,vel gerere,l.vlt.C.de profeſſ.& med.indepta adminiſtratione,i.e. geſta adminiſtratione. Perperam enim quidem in eo loco indempta legunt,ſeu ademptæ.ſic l.vlt. C.de fund.patr.indepto pro canone.i.e.adepto Prat.

INDISCRETA cautio,quæ abſque cauſa eſt,l.cum de indebito.§. fin.ff.de probat.Alb.

INDISCRETE,inordinate, confuſe, l.ſi quis ad declinandum, §. vbi autem C.de epiſc.& cler.

INDISCRETIM, ex Briſſ.

INDISCRETVM,h e.maxime coniunctum: contrarium diſcreto.

INDISCRETVM, pro nondum decreto, deciſo: in Authen. de nupt.§ quia vero hactenus.

INDISTINCTE ſcribit, Paul.l.non diſtinguemus §. Iulianus,ff. de recepr.indiſtincte alias,i.e.generaliter: alias,i.e.abſolute,omnino,ſine vlla diſtinctione,alias,id eſt,indefinite, vel ſimpliciter,non ſpecialiter. Indiſtincte ſoluitur, l.5.de ſolut. cum debitor ex pluribus cauſis vnum debitum ſoluit, nec dicit quodnam potius debitum voluerit ſolutum l.ff.eod.Briſſ.

INDIVIDVVM appellatur quod diuiſionem non recipit: interdum ſignificat non quod diuidi non poteſt,ſed quod indiuiſum eſt. Plane matrimonium definitur eſſe indiuidua vitæ conſuetudo, l. 1. ff. de rit. Nupt. non quod diſſolui aut ſeparari non poſſit; dirimi enim diuortio poteſt vel morte: verum ob eam quæ inter coniuges,quam diu matrimonium manet,intercedit vitæ iuriſque diuini & humani ſocietas, Briſſ.

INDIVIDVVM, quod diuidi non poteſt: indiuiſum, quod non eſt diuiſum. Sed hæc indiſcriminatim poni Alberic.indicat,& ſimul omnes ſeruitutes eſſe indiuiduas,excepto vſufruct.l.1 ff. ad leg Falc.cum ſimil.Spieg. Item Ræuard.l.ea quæ in partes, ff.de regulis iuris.

INDIVIDVVM quinque vocibus à Dialecticis addi ſolet:non quia ſit communis vox (prædicatur etenim de vna re tantum) ſed quia in definitione ſpeciei eius fit mentio,vt,Tutela teſtamẽtaria Seij, Dominum directum Caij, obligatio naturalis Pamphili,vide,Genus pro ſpeciei, Spieg.

INDIVIDVVM,quod Dialectici appellant,id eſt,quod nec de ſubiecto vllo dicitur, nec in ſubiecto vllo ineſt, veluti Stichus,aut Pamphilus: id Iuriſconſulti vitandæ ambiguitatis cauſa ſpeciem appellant: quo nomine fere ſpeciem infimam intelligunt, nam inuiduum nomen in iis rebus ponunt, quæ neque naturales neque intellectas partes recipiunt: veluti ſeruitutes, vti conſtat ex l 4. & 72.ff de verb.obligat. Stichum igitur indiuidui nomine non intelligemus: quia diuidi in partes intellectas poteſt: at viam,iter,aquæductum, nauem equum indiuidua dicimus,ex quo illud Caſcellianum. Nauem ſi diuidis,nec tu,nec ſocius habetis,apud Macrob.lib.Satur 2.Hotomannus, Prat.

Indivisi appellatione interdum ſignificatur quod diuiſum non eſt. indiuiſam ſucceſſionem habuiſſe, l 1.C.qui teſtament.fac. interdum indiuiſum appellatur quod diuiſionem non recipit Viæ,itineris,actus, aquæ ductus, vſus indiuiſus eſt leg.17.ff.de ſeruitutib. Briſſ.

Indocti, hoc eſt, imperiti, qui, quicquid ſemel inſedit animo, nunquam patiuntur reuelli: ſtupidiores.quam vt ipſi recte iudicare queant: & iidem præfractiores,quam vt alienæ ſententiæ velint accedere: quod quidem hominum genus omnium extremum,ac prorſus inutile,merito iudicauit Heſiodus.Spiegel.

Indoles,& ſpecimen virtutis,hoc eſt,initia,& plenam interdum virtutem ſignificat.

Indotata quæ dote caret, indotata conſtitui filia, l.77 §.pater,ff.de leg 1.

Indotatvs,contrarium dotato. Non cogitur quis indotatam vxorem, h.e. quæ non adfert dotem,ducere,l.ſi donaturus,ff. de condict.cauſ.dat. & l.iubemus,11.§.1. C.de repud.

Indvbtæ probationes l 11.C.de fide inſtrum.

Indvbitatior fluxus,indubitabile ſignum,indubitatus ſtatus Briſſ.ex ff.&|C.

Indvbitate id eſt ſine dubio,l.7. ff.fam.erciſc,

Indvbitanter id eſt indubitate, Briſſ.

Indvbitatæ obligationes,l 22.C.mandat. indebitatæ probationes l 10.in ſi C.de ſecund.nupt.indubitatum matrimonium, l.2.C.de Carbon. edict.

Indvcere præter alia ſignificata, eſt etiam expungere, & cancellare calamo tranſuerſo, Vlp.de his quæ delentur,l.cancellauerat autem quis teſtamentum, vel induxerat. item,Si nomina omnia induxerat, vt proponitur. item, Quæ in teſtamento legi poſſunt, ea inconſulto deleta, vel inducta, nihilominus valent; conſulto inducta non valent. Hinc inductio pro abolitione & litura ponitur, Nebriſſ.Prat.

Indvcere ſententiam,aut decretum, vulgo eſt,ad nihilum ponere.Eſt enim inducere proprie, ducto per ceras ſtylo tegere, interlinere, & memoriam ſcriptorum obliterare, *außziehen*, Bud.in l.vlt.de Senatoribus.Vide gl. ſingularem in l.ſi quis libertatem,ff.de petit. hæred. & gloſ.in l.inductum, C.de ſolut. Spieg.

Indvcere ſignificat noui aliquid introducere, ſeu inſtituere, vt Conſtitutio D.Pij hoc induxit l.37 § pater.ff.de leg.3.

Indvcere interdum ſignificat intromittere, vt inducere fabrum ad refectionem domus, l.67.ff.de rei vindic.Briſſ.

Indvcere vitricum filiis, mater dicitur quæ ad ſecundas nuptias conuolat extantibus ex priore matrimonio liberis, l.1.C. vbi paup.educ.deb.

Indvcere etiam eſt illicere & impellere. Si generum ſocer, ſpecie futuræ dotis induxerit,l.64. § pen.ff.de iur.dot.

Indvcere in poſſeſſionem,vide l.52.§.2.ff.de acquir.poſſ.l.2.C. pro ſocio.l.3. C.de contrah.empt.l 3.C.vt in poſſeſſ.legat.l.2.C. qui potior.in pign.hab.

Indvci,id eſt,impelli,illici.Briſſ.

Indvci in mores aut in ciuitatem & Rempubl. dicitur Cicero. quod ſemel atque iterum factum relinquit omnibus imitandi exemplum: At legem inducere nemo dixit, qui Latine locutus eſt, Conn.lib.10 c.4.n.1.

Indvci cognitio dicitur, quæ ex actis tollitur & aboletur,l.9.ff. de iure fiſc. Dicitur & circumduci eodem ſenſu, l.27.§.1.de libet.cauſ.l.73.§.1 ff de iud.l.45. ff.de re iud. Briſſ.Prat. Vtuntur & iureconſulti perducendi verbo in hoc ſignificato,l. 1.ff. de his quæ in teſt. delent.l.8. §. ſed & cum voluntate ff.de ſecund.tab.l.10.§.de teſt.milit. Briſſ.Prat.

Indvciæ ſunt, inquit Varro, pax caſtrenſis paucorum dierum. item,induciæ ſunt belli feriæ. Hæc Gell.lib.1.cap.25. Vbi has Varronis definitiones tanquam haud plenas & probas reprehendit, nec enim paucorum dierum ſunt induciæ, & teſtatur C.Pontium Samnitem à dictatore Ro. ſex horarum inducias poſtulaſſe.Græci,vt idem inquit, ceſſationem iſtam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, quaſi dicant, manus cohibitionem. inibi hoc quoque adſcribit, inducias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas, inde vti iam.Pactum induciarum eiuſmodi eſt, vt in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: ſed ex eo die poſtea vti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur, dies certus, præfinitus, pactumque ſit vt ante eum diem ne pugnetur, atque is dies vbi venit, inde vti iam pugnetur: iidcirco ex iis quibus dixi vocibus quaſi per quendam coitum & copulam, nomen induciarum counexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit, induciæ,inquit,dicuntur, quom hoſtes inter ſeſe vtrinque alteri ad alteros impune,& ſine pugna ineunt. inde ab eo,inquit,nomen eſſe factum videtur,quaſi initus atque introitus,Hor. Prat.

Indvcias pro interuallis ſeu intermiſſione furoris Imp.dicunt, in l.furioſum 9 C. qui teſtam. fac poſſ. interpretatur Gothofr. ibid.dilucida interualla.

Indvciæ breues & maiores morborum, vide l.6 in princ.C.de præd.& al.reb. minor,

Indvciæ ſunt quintiplices: Reſtitutoriæ,præparatoriæ,citatoriæ,deliberatoriæ,& iudicatoriæ,ſiue executoriæ. Reſtitutoriæ ſunt arbitratoriæ, citatoriæ ſunt vnius, vel duorum vel triũ menſium: præparatoriæ erunt anni, & dimidij,vel vnius anni & ſex menſium deliberatoriæ ſunt 20. dierum: citatoriæ 30. dierum: iudicatoriæ quatuor menſium, notat. glo. in ſumma 3 n 2.Io. Bell Etym

Indvciæ,inquit Paul.de capt.l poſtliminium ſunt cum in breue, & in præſenti tempore conueniuntur, ne inuicem ſe laceſſerent hoſtes.Nebr.

Indvciæ nomen ab eo ſumpſerunt, quod in diem ducantur,id eſt, differantur: quo tempore à bello & vindicta ſuperſedere æquum eſt. Alias barbare Treuga. Alciat.in l.cum proponas.1.C.de pact. Præterea quid ſint, & vnde dicantur induciæ. Aul.Gell.lib. 1.c.25. tradit. Has quidem Treugas vocant,quid & cur ita vocent, ignorantes. Eſt autem Germanorum militum, qui vel ante Chriſti natalem in omnibus prælijs primi nominis fuere.vocabulum: quo fidem illi,ſeu fiduciam ſignificant,cuius ob ſeruandæ tenaciſſimi fuerunt. Hodieque vocantur, *Trevv*,vel *Travv*. Fides induciarum autem nomen Germanis nunc frequens eſt, *ein Anſtandt*. Autor Paulus Volzius,Spieg.

Indvciæ etiam pro qualibet dilatione vſurpantur, & ita induciæ quadrimeſtres, vide l 3.C. de vſu.rei iud Briſſ.

Indvciæ quinquennales, quæ debitoribus à Principibus largiri ſolent,vulgo, *Quinquernel* appellantur. Sunt qui putant, quod & verius eſt,Principem non poſſe eas abſolute concedere,id eſt,ſine conſenſu maioris partis creditorum,Spieg. De iſtis inducijs, debitoribus datis, vide etiam Cuiacium obſeruat.libr.2.cap.10. qui exiſtimat, illam conſuetudinem originem contraxiſſe ex l.vniuerſa,C.de precibus Imp.offer & l.vltim. C. de ceſſ. bon.allegans autoritatem Caſſiodor. lib.2 Variar.qui affirmat, Theodoricum Italicæ, Gotthiæ regem obſeruaſſe.

Indvcta, inuecta, illata in vrbanum prædium, tacite obligantur,domino etiam ignotanti, l.5.C. de loc.l.4.ff.de pact.l.4 ff. in quib.cauſ.pign.in ruſticum ſcienti tantum §.7.inſtit.de act. Cuius rei differentiam Cuiacius refert ad ſolos mores populi Romani.vide Forcat.dial.23. Necyomant. in Gothof. ad d.l 5. C.de locat.

Indvere imaginem nauicularij, nomen ſucceſſionis, veſtem Briſſ.ex ff.

Indvlgentia. Paul. is cui alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus,indulgentia principis reſtitutus eſt,Spieg.

Indvlgentia, Latinis eſt, permiſſio, obſequium, & lenitas quædam propenſior,ſiue patrum in filios, ſiue quorumvis in alios Sic reperitur in Conſtit.& multis legibus. Canoniſtæ pro venia vſurpant, tum alijs modis: ſed barbare, vt Dd.vide Archidiac.ext.de pœn.c. vlt. lib 6.Spieg.

Indvlgentia dignitatis,bonorum & omnium amiſſorum (vt vno nomine dicam) recuperatio eſt,l.in quæſtion.13.§.6.C.de ſent.paſſ.& reſtit.

Indvlgentia dicitur eam relaxatio pœnæ, quam quis iuſte pro culpis propriis facere debuiſſet de theſauro Eccleſiæ ad diuinam iuſtitiam perſoluendam ſumpta gl.in extr.de pœnit. & remiſſ.

Indvlgentia Principis.id eſt, benigna conceſſio per quam pœnæ liberatio contingat. ita enim deportati, in metallum damnati aut alias Serui pœnæ effecti, reſtitui dicuntur, l.2.l.3. l 11.C.de ſent.paſſ.Briſſ.

Indvlgentia pœnæ gratiam facit, non infamiam criminis tollit,Briſſ.

Indvlgere, id eſt, clementer & facile concedere,tribuere,dare,l.2 ignominiæ cauſa.ff de his qui not. infam.Spieg.

Indvlgere humanitatis intuitu, l.9 in princ.C.de impub.& al. ſubſtit.

Indvsivm quaſi intuſium ſuper quo mox ſubucula ſumitur Nam Varro lib.2.de ling.Latin. intuſium vocat,ita ſcribens,vnum quod foris à palam palla: alterum quod intus, à quo intuſium.Plaut. in Epidico,induſiatum vocat ſubſtantiue: vbi tamen Varro intuſiatum legit: Nonius Marcellus ſcribit induſium eſſe veſtimentum, quod corpori intra plurimas veſtes adhæret, quaſi intuſium. inde autem induſiarius dictus Plauto, qui huiuſmodi induſia conficit, & pueri induſiati,Apuleio lib.2 Metam. vbi plerique legunt incluſiati: vt teſtatur Tiraq. in 3 connub.gl.1.1. part.3

Indvstria ſingularis,l.nulli, §.fin. C de epiſc.& cleric Donatus ſcientiam & prouidentiam interpretatur. Etiam pro ingenij ſine artis exercitatione accipitur, Spieg.

De Indvstria id eſt data opera, l.61.§.1.ff.de inuict Donat.in Andr.Terent.A 5.Sc.6. de induſtria ait, id eſt, ſcientia & prouidentia. Ea enim quæ diſcimus,& ſcimus,operatione genita, induſtria quadam ſcimus,Briſſ.

Indvstrivs. Briſſ.

Indvstriales fructus ſunt, qui principaliter requirunt diligentiam, culturamque hominis, quæ niſi continuo interueniat,natura nihil operatur, l.bonæ fidei, ff.de acqu.rer domin.

INEFFICACITER condemnatus, ex ff. Briſſ.

INEFFICAX actio, ſententia, decretum, traditio, pactum ex ff. Briſſ non ineleganter dicitur, probatur, videtur, ex ff. Briſſ.

INEMPTVS, a, um, fundus, res, villa, prædium, cuius venditio ex lege dicta reſoluitur, ſeu conditione aliqua exiſtente pro infecta habetur: & ita ad venditorem priſtinum eius dominium redit. Briſſ.

INDVSTRIOSVS. Vipe Victoriosus.

INEPTAS voluntates defunctorum circa ſepulturam: veluti vt veſtes, aut quæ alia ſuperuacua ei in funus impendantur, non valere, Papinianus autor eſt, reſte Martiano in fin. l. ſeruo alieno. de legat. 1. Spieg.

INEPTIÆ ſunt fatuitas, ca. qua traditione 22. diſtinct. Ioan. Bello. Etymol.

INESSE dicuntur pacta, quæ continentur contractu, quæ legem dant, veluti quę in ingreſſu contractus fiunt, l. 7. §. quinimo. ff. de pact. l. 72 ff. de contrah. empt. Briſſ.

Sic pacti & doli exceptiones bon. fid. iudiciis ineſſe dicuntur, l. 3. ff. de reſcind. vend. l. 21. ff ſoluto matrim. quod contineri dicit, l. 48. § qui ſeruum ff. de leg. lib. 1. Sic doli præſtatio & bona fides ineſſe contractibus, l. 152. in fin. ff. de diuerſ. reg. iur. Sic Arbitrium boni viri ineſſe ſtipulationi, l. 3. §. ſi legatarius, ff. ſi cui pluſquam per l. Falc. Briſſ.

INEXCVSABILIS neceſſitas: inexcuſabilia onera, Briſſ. ex ff.

INEXORABILIS cauſa l. 5. §. illud etiam merito 4. Cod. de temp. appell.

INFAMARE eſt alicuius famam & exiſtimationem dicto vel ſcripto, factove laceſſere, lædere, pudorem eius ſuggillare, Briſſ.

INFAMIA non niſi ex delicto irrogatur, leg 1. vbi Bart. de his qui notantur infamia, Spieg.

INFAMIA notari, Nota laborare, Notari, Exiſtimationem lædere, Famoſum eſſe, Vlp. in l. 2. ff. de his qui not. infam. Prat.

INFAMIA à nota diſtinguitur in l. 3. § lege. ff. de teſtib. infames hi ſunt quibus lex infamiam irrogauit. Notati vero non ſunt ipſo iure infames, hæret tamen in iis macula quædam, vt qui iudicio publico rei in vinculis ſunt, vel qui ob teſtimonium dicendum pecuniam accepiſſe conuicti, nec damnati ſunt, vel qui inter requirendos adnotati ſunt, Cuiac. in l. 2. C. de dignitatibus, lib. 12. in princ.

INFAMIA, famæ exiſtimationiſque & pudoris labem ac maculam ſignificat. Proinde, ad infamiam alicuius fieri (quod generaliter Edicto Prætor vetuit) intelliguntur hæc ſi ad inuidiam alicuius veſte lugubri vtatur, aut ſqualida, aut ſi barbam demittat, vel capillos ſubmittat, vel ſi carmen conſcribat, aut proponat, vel cantet aliquid, quod pudorem alicuius lædat. Briſſ.

INFAMIA etiam ignominiam & famæ inflictam notam demonſtrat. tot. tit. de his qui notant. infam. Briſſ.

INFAMIA & ignominia, inquit Corn. Front. ſic differunt ignominia imponitur ab eo, qui poteſt animaduerſione notare: Infamia ex multorum ſermone naſcitur. Prat.

INFAMIA duplex eſt: iuris & facti. Infamia iuris ſola auctoritate legis nominatim infligitur. Vnde ex famoſis actionibus condemnatus iuſtam contrahit nominis maculam. infamia facti, ex ipſa rei indignitate ſecundum cenſuram bonorum virorum eſt, l. 2. ff. de obſeq. à libert. & libert. parent. & patr. præſtand. Licet enim, inquit Paulus, verbis edicti non habeantur infames ita condemnati, re tamen ipſa, & opinione hominum, non effugiunt infamiæ notam, Prat.

INFAMIS generaliter is dicitur, quem lex, vel SC. vel decretum principis, vel edictum prætoris, ex cauſa aliqua turpi notauit, vt ignominioſum: quam pœnam Varro ita deſcribit eleganter. Tertia pœnarum infamia, ſtans nexa in Vulgi pectore fluctuanti intonſa coma, ſordido veſtitu, ore ſeuero. Vide Iulian. l. 1. ff. de iis qui not. infam. Iuriſc. tot. tit. ff. eod. Prat.

INFAMIS, id eſt, famoſus, & ignominioſus, qui integræ famæ non eſt, ſed notatus. Proinde infames perſonæ, & integræ dignitatis homines opponuntur, l. C. de infam. Briſſ.

INFAMIA variis modis quis notari poteſt: Nam is qui apud bonos & graues viros male audit, infamis dicitur, licet ei iure & legibus nulla irrogetur infamia, leg. ob hæc verba, ff. de his qui not. infam. l. ea, l. verbum, l. interlocutio, C. ex quibus cauſ. irrog. infam. l. honori, ff. de obſeq à lib. itaque eum, qui teſtiturus eſt famæ, hac nota adhuc laborare exiſtimo: verumque eſſe, quod ait Plautus in Perſa.

Hominum immortalis eſt infamia.
Etiam tum viuit, cum eſſe credas mortuam.

Hinc Claudius Cæſar, cum cuidam notam appoſitam deprecantibus familiaribus ademiſſet: Litura tamen (inquit) extat: ſentiens, remiſſa culpa infamiæ prioris veſtigium manere. Hæc infamia tametſi neminem à poſtulando repellat, nec tam efficax ſit, quam ea quæ iure irrogatur: effectu tamen non caret. Alterum eſt genus infamiæ, quæ irrogatur alicui iure ciuili, & forte apud bonos viros non ſit grauata eius exiſtimatio, eaque iuris infamia vulgo appellatur, ſuperior vero facti. Dupliciter autem id contingit vno: modo cum Lex factum ipſum notat, non ſententia, l. palam, §. quæ in adulterio ff. de ritu nupt. l. Imperator. ff. de his qui not. infam. vt ſi quis ab exercitu ignominiæ cauſa dimiſſus ſit: Si artis ludicræ cauſa in ſcenam prodierit: Si lenocinium fecerit. idque prætoris edicto expreſſum eſt, l. 1. ff. de his qui not. infam. Aliquando factum, & perſonam notat non lex, ſed ſententia, d. §. quæ in adulterio. Vt is demum hanc notam ſubeat, qui feciſſe iudicatus eſt, cum in exemplis ſupra ſcriptis factum ipſum ſufficiat, nec ſit neceſſaria ſententia. Cuius rei exempla in Prætoris edicto extant, d. l. 1. ff de his qui not. infam. Quibus addendum eſt, eum qui iudicio publico damnatur, infamia quoque notari, l. infamem, ff. de public. iudic. Nam damnatus ex crimine quod publici iudicij non eſt, ita demum notatur: ſi ex eodem maleficio ciuiliter, & priuato iudicio damnatus, infamis eſſet, d. l. infam. Itaque Stellionatus crimine regulariter dicitur famoſum eſſe, quia publicis iudiciis non annumeratur, Duaenus lib. 1. diſp. anniuerſ. c. 42.

INFAMIA hominis caput non minuit. Vult. in comment. inſt. de cap. dim. §. 5. n. 3.

INFAMIA, bonæ famæ contraria eſt: ponitúrque pro omni turpitudinis, dedecoriſque genere.

INFAMARI eſt detrimentum exiſtimationis pati, in l. 3. C. de calum. Labem pudoris contrahere, l. 17. C. de excuſ. tut. Maculam ſubire infamiæ, l. 1. Co. de natur. libet. & matr. inuri perennibus notis, l. 15. de appell.

INFAMATVS à litigatoribus, l. licet, ff. de recept.

INFANS in iure noſtro dicitur minor annis ſeptem. Vult. in Comment. inſt. de nupt. in pr. n. 61

INFANS, præter communem ſignificationem, etiam eum ſignificat, qui cum ſit filius, frater, hæres, tamen adminiſtrationem haud conſequitur, dum aut pater, aut frater natu maior viuit: quaſi pupillus adhuc ſub cura tutoris. Dicitur autem infans, quod fandi non habet copiam in cura adminiſtranda, hoc eſt, ſua non referr. Ideo nominatur à nobis proprie *Vnmundig*: ſicut is qui curat res, vocatur *Vormunder*, vel potius *Mundbar*, mos fuit apud Germanos vſque ad noſtram ætatem, vt regente ac viuente patre vel fratre natu maiore, reliqui fratres omnes, ſeu filij, Infantes eſſent. Vnde ſolus pater, vel frater regens Dominus, vel Herus, cæteri Heruli, vel Domicelli vocabantur, Vulgo qui regebat, *ein Herr*, cæteri *Iung Herren* vocitabantur. Idque non ſolum in præclaris familiis, ſed vel in vrbibus accidit, vbi Prætor aut Conſul, Dominus, *ein Herr*: filij eorum *IungHerren* vocati fuere. Conſtat item, quod de pleriſque domini familiarum, Comitum, & Baronum, ſcriptum legitur hoc vocabulum *IungHerr*, inde eſt etiam, quod tot hodie Iungheri vocantur, & vocari contendunt. qui tamen nobilitatis à genere nihil habent. Sed & in hoc abuſus eſt, quod omnes à genere nobiles Iungheri vocantur, & vocari contendunt, cum tamen res adminiſtrent ipſi; & ſint præ ſenio cani. Hoc autem Iungherorum nomen celebrius effectum eſt. Ex reliquiis Volcianarum Obſeruationum. Apud Iuriſc. infans, & qui infantiæ proximus eſt, non multum à furioſo diſtant: quia huiuſmodi ætatis pupilli, nullum habent intellectum, ait Iuſtinianus in § pupillus. inſtitut. de inut. ſtipul. Spiegelius.

INFANS ſeruus, nondum anniculus. Vide Paul. ad fin. l. ſi ego emi. ff. de publ actio. Spieg.

INFANS, quaſi fandi impos intelligitur, qui ſeptem annis minor eſt l. 18. C. de iure de lib. l. 1. §. ſufficit, ff. de adminiſt. tut. infantes Theoph. in §. Pupillus, inſtit. de inutilibus ſtipulat. ait, dici τοὺς ἔτι θηλάζοντας καὶ μικρῷ μείζονας Infantem ἑπταετῆ interpretatur Conſtantin. lib. 6. Epit. tit. 6. Eoque modo infantis ætas exaudienda eſt in l. 55. ff. de vſuſ. Proximos vero infantiæ Theoph. in ſupra dicto loco accipit, τοὺς ἀρξαμένους λαβεῖν καλῶς, ὁποῖοι εἰσιν οἱ ἕβδομον ἢ ὄγδοον ἄγοντες ἐνιαυτόν. infantilis veſtis in l. 25. §. muliebri, ff. de aur. arg. Briſſ. Adde Cuiacium in πραγματείᾳ ſua de diuerſ. tempor. præſcr. & termin. qui ad hoc allegat l. 14. ff. de ſponſ. & addit Anagnoſten non fieri ante annos octo Nou. 123

INFANS expoſitus à Græcis appellatur, ἀπεγνωσμένος ad l. 2. ff. qui ſine man. ad lib. per ideoque apud Harmenopolum lib. 1. tit. vlt. perperam ἀπεγνωσμένος definitur eſſe furioſus & demens: nam certe furor non liberat à ſeruitute. Non poſſunt etiam expoſitorum educatores, eorum dominium ſibi vindicare, l. vlt. C. de infa. exp. & de iis qui ſang. nut. accept. vbi infantes recens nati, ſanguinolenti vocantur, vt l. 2. C. de pat. qui fil. diſt. Donatus in Andriam, à matre ſanguinolentum non pulchrum, ſed ſcitum pronunciat. Iuuenalis, A matre rubentem. Prudentius contra Symmachum, Quos ſanguinolentos edendi mos iuuat Cuiac. in expoſitio. Nouell. Iuſtin. 153. de infantibus expoſitis, in fin.

INFANTIA, id eſt. prima ætas, l 8. §. vbi autem in vtrum, Cod. de bon. quæ liber.

INFANTIA, primus ætatis gradus, eſt intra annum ſeptimum. Recte autem infans dicitur, quaſi nullis idoneus officiis: quia conſilio prorſus caret, ac primææ innocentiæ, qua Deus ab initio

initio creauit hominem; exemplum nobis refert. Quamobrem etiam nullius delicti culpam admittit, l. infans, ff. ad leg. Corn. de ſicar. Spieg.
INFAVSTAS voces iactare, l 1. ff. de his quibus, vt indig.
INFECTA, corrupta, l. 1. C. de cond. in publ. horreis lib. 10. Prat.
INFECTA emptio, l. 2. ff. de reſc. vend.
INFECTA materia dicitur rudis, & in opera nulla coniecta, vt Arnob. loquitur, quæque adhuc in maſſa habetur. Briſſ.
INFECTOR, qui lanas inficit & imbuit aliquo colore.
INFECTVM, id eſt, non factum, Hinc
INFECTI argenti appellatio rudem materiam continet, i. non factam, l. cum autem, de auro argento mundo, l. 6. ff. de rei vindi, Græcis ἄσημον dicitur eodem ſenſu infectum æs, quod ſignato opponit Feſtus in voce Raudus. Sic infecta lana, infectumque linum dicitur, l. 10. ff. de legat. 3. & infecta purpura l. 1 § quis argentum, ff. depoſiti, Prat. Briſſ.
INFECTVM damnum, nondum factum ſed quod futurum, veremur, l. 2 ff. de damn. infect. l. 3. §. pen. ff. de riuis. Alias infectum apud Saluſtium in Iugurtha, quod fieri non poteſt. Sed rex nihil iam infectum Metello credens, i. e. nihil eſſe putans, quod non efficere Metellus poſſet.
INFERIOR pro vltimo, l. ſi neutri, ff. de priuil. cred. Alber.
INFERIOR & ſuperior opponuntur, l. 4. ff. de Senatorib.
INFERIORA prædia, quæ ſui natura profluentem aquam excipiunt, l. 1. §. ſed ſi vicinus, ff. de aqua pluu. arcen. Spieg.
INFERIORES magiſtratus, id eſt inferiore dignitatis gradu poſiti, Briſſ.
INFERIORES creditores, id eſt poſteriores, Briſſ.
INFERIVS Teſtamentum pro poſteriori. Eoque modo ſuperius id eſt priori, aduerſatur, l. 3. ff. de iniuſt. rupt.
INFERRE id eſt importare, ſic inferre merces in tabernam, Briſſ.
INFERRE mortuum, pro ſepelire vulgo notum eſt. Quod fit cum terra conditur corpus, l. diui fratres, ff. de relig. & ſumptibus funer. Spieg. Prat.
INFERRE pœnam, l. 12. ff. de manumiſſ. leg 29 in fin. ad l. Corn. de falſ. 3. §. non perpetuæ, ff. de ſepul. violat. Briſſ.
INFERRE reliqua, l. 40. §. ſeruus teſtamento, ff. de ſtatulib. 4. C. de reſtam. manum.
INFERRE penſiones, l. 58. ff. de vſufruct. Briſſ.
INFERRE pecuniam rationibus, l. 58 ff. de neg. geſt l. 32. §. idem quæ liſt, ff. de vſufr. leg.
INFERRE portionem virilem, l 101. ff. de ſolut.
INFERRE vſuras, l. 11. ff. de vſur.
INFERRE vectigal. 7. in fin. ff. de publ.
INFERRE in ſepulchrum, l. 3. §. ſi quis in hæreditatium, ff. de ſepul. viol. l. 6. §. ſi quis in communem, ff. com. diuid. l. 4. l. 6. & alijs paſſim, ff. de relig. Briſſ.
INFICERE proprie eſt tingere & colorare, per metaphoram vero polluere, maculare & corrumpere. Vnde oleum infici dicitur, quando per alterius rei admixtionem natura eius corrumpitur, & admixtæ rei naturam accipit, Spieg.
INFICIARI, l. 2. in fin. ff. de exceptio. l. 14. ff. depoſ. l. 67. ff. de furt. Creditum depoſitumve abnegare ſignificat. Hinc inficatio, l. 26. ff. iud. ſol. & d. l. 67. & §. quædam. inſtit. de actio. verba autem hæc in malam partem capiuntur. itaque Feſt. lib. 9. inficiari, ait, eſſe creditum fraudare: Et Iſidor. l. 15. Etymol. c 26. inficiationem eſſe rei debitæ negationem, cum ea à creditore repoſcitur, Martial.

In ius fallax atque inficiator eamus

Quintilian. lib. 7. cap. 2. A perſonis, an illum depoſuiſſe apud hunc, vel hunc crediſiſſe credibile ſit, an petitorē calumniari, an rerum inficiatorem eſſe, vel furem, Cicer. 1. de Orat. Vt ſi ille inficiator probaſſet iudici ante petitam pecuniam, quam eſſet cœpta deberi: Vbi inficiatorem pro eo vnde petebatur accipit. inficiatione creſcentem cauſam, l. 7 ff. de ſolutio. accipe ex ea actione, quæ aduerſus fatentem in ſimplum, aduerſus negantem in duplum competit; qualis eſt Aquiliæ actio. leg. 23. §. vlt. ff. ad l. Aquil. Briſſ.
INFICIATIO, eſt negatio Neratius l. iudicatum, ff. iud. ſolui. Ad inficiationem, inquit, compelli eum, qui ſine iudicio partem dare paratus eſt, Neb.
De INFICIATORIBVS literatum, aut numerationum, atq; rerum ex quibus detinent, extat peculiaris conſtitutio, Nou. 18.
INFICIATOR eſt, qui negat ſe vel debere quod actor petit, vel commiſiſſe quod accuſator obiicit. Non. Marcellus locum Ciceronis ex ſecunda in Catil. inuect. citat, vt doceat inficiatores eſſe falſi criminis obiectores, ſed apparet erudito viro F. Syluio, Marcellum non eſſe Ciceronis mentem aſſecutum, Spiegel.
INFIGERE vulnera, lge. 32. ff. ad l. Iul. de adult. infixa, inædificatis coniunguntur: inficta nauis, Briſſ.
INFINDERE, qui ſyluam infindunt, l. vlt ff. de iure immunit.
INFINITIVI ea eſt natura, vt omnes ipſe ſequatur modos, atque cum ipſis coaleſcat ad ſignificandum. itaque Græci ἀπαρέμφατον appellarunt, quippe quod nihil indicet aut finiat, ſuus non eſt, ſed aliorum, vide Scaliger, cap. 14. de cauſis linguæ Latin. Gothofr. ad l. 4 §. 6 ibi etſi non adiecerit, Cod. de recept. arbitr.
INFINITVM, quod finem aut modum certum non habet, Briſſ.
INFINITVM, pro indefinitum, nullo certo termino circumſcriptum, Cic. in partit. Quid, quæſtio quaſnam habet partes? infinitam, quam Conſultationem appello: & definitam, quam Controuerſiam nomino. item alibi locis innumeris. Celſus leg 9. de ſeruit. Si cui ſimplicius via per fundum cuiuſpiam cedatur, vel relinquatur, in infinito, videlicet per quamlibet eius partem ire agere licebit. Vlp. l. 13. in fin. ff. de damn. infect. Neque enim infinitum obligatus eſſe debet ſtipulatione. Marcianus l. 91. ff. de cond. & dem. Tempus autem vel certum vel infinitum comprehendatur. Sic accipitur in leg. hæc adiectio. ff. de verb. ſign. l. qui reſtituere, ff de rei vind. poterit aduerſarius in litem ſine vlla taxatione infinitum iurare, id eſt, quod Græci dicunt ἀπερίγραφον. minime circumſcriptum, minime tamen intemperatum, Hot.
INFINITVM in §. & vnum hominem 1. inſtit. de hæred. inſtit. accipiendum eſt, non pro multitudine, quæ extremis caret, vt recte interpretatur Eguinarius Baro, ſed pro numero incerto, vt qui lege definitus non eſt, definiatur voluntate teſtatoris. Sic etiam alibi infinitum accipitur, vt in l. qui reſtituere, 68 ff. de rei vindic. l. videamus 4 §. deferre, ff. de lit. iur. vide Vulte. in comment. inſtit. ad d. §. vnum hominem, n. 1.
INFINITVM pro immenſo & immodico, l. 61. ff. ad l. Falcid. l. 40. ff. de dam. infect. l. 192. ff. de verb. ſign. infinita vel immoderata æſtimatio in l. 40. ff. de dam. infect. infinito, in l. 9. ff. de ſeruitut. l. 1. §. apud Viuianum, ff. de ædilit. edicto l. 24. ff. de ſeruitut. vrban. l. 1 §. ſi cui ita ſit legatum, ff. vt leg. ſeu fideicom. in infinitum l. 11. §. ſi quis decem, ff. de leg. lib. 3 l 4. §. parentem, ff. de in ius vocan. & apud Vlp. inſtit. tit. 6. Quod & infinite ab eodem Vlp. inſt tit. 5. Briſſ.
In INFINITVM iurare, pro in immenſum, Briſſ.
INFIRMA, i. imbecilla. Sic infirma ætas, autore Paulo, in l. ciuitatibus, de leg. primo, ſeniores, pueri, & puellæ ſunt accipiendi. Spieg. Briſſ.
INFIRMÆ ſententiæ, vide leg. 7. Cod. quand. prouoc. non eſt neceſſe.
INFIRMARE teſtamentum, vide auth. hoc inter, & l. 21. §. 3. C. de teſt. confeſſionem, factum, fideicommiſſa, Briſſ. ex ff.
INFIRMITAS, mala valetudo, propter quam, vt ait Paulus, curator dari ſolet, l. item, ff de poſtul. item imbecillitas, debilitas, de qua Caius in l. idem iuris, ff. ad l. Aquil. ita ſcribit: Nec videtur iniquum, ſi infirmitas culpæ adnumeraretur: cum affectare quis non debeat, in quo vel intelligit, vel intelligere debet infirmitatem ſuam alij periculoſam futuram, Spieg.
INFIRMITAS nec de perſonis tantum, ſed & de his quæ anima carent infirmitatis nomen vſurpatur. Nam & ædificij infirmitas dicitur, l. 42. ff. de dam. infect. Briſſ.
INFITIARI interdum eſt ſimpliciter negare: interdum vero eſt creditum vel depoſitum abnegare, Briſſ.
INFITIATOR qui debitum infitiatur, qui debere ſe negat, nec bonam fidem agnoſcit, ſed fruſtratur, & tergiuerſatur, Briſſ.
INFIXA, leg. cum fundus, de inſtrum. leg. ſunt ea, quæ adfixa, inædificata, & alligata ſunt ædibus, quæ & alias fixa iunctaque dicuntur, l. 38. §. vlt. ff de actio. empt. Notandum tamen, pro infixa poſſe etiam inficta legi, quum & tertio, de re ruſtica Varro dixerit ficta, affixa, deficta: & Diomedes, Scauruſque probarunt: & in leg. ne quid, ff. de incend. ruin. naufr. Flor. ſit eodem ſenſu ſcriptum, Nauis inficta Caper Grammaticus, Fictum, inquit, rationis, fixum voluntatis, Gifac. Obſeru. lib. 9. c. 9. circa finem, Prat.
INFLIGERE alicui pretium rei, hoc eſt inferre, Iulianus l. 30 de negotiis geſtis. Pretium, inquit, ſiliginis, quæ in publicum empta erat, curatori inflictum eſt. Prat.
INFORMARE, eſt Latinis in animo inſtituere, aut concipere contractum, eſt facere eum pinguiorem, auctiorem, & magis extentum: atque informatus contractus, i. valde formatus, ſcilicet auctiore forma efficax factus. Hoc fieri dupliciter, pulchre Zaſius docet in longe difficilima leg. lecta, ff. ſi cert. per. Reformare autem contractum, eſt cum circa qualitates modificare, perputare, moderari formam contractus aliquantiſper alterare, retento tamen contractu. item informare actiones, eſt in formam eas extenſam deducere. Siquidem, vt Alciatus refert, enarrans l in bonæ fidei. actiones ex contractibus certis formulis continebantur, quas à M. Manilio compoſitas, Varro autor eſt. item in Rubrica de pactis: informatur, ait, id eſt, ampliore forma inſtituitur, Spieg Adde Forcat. dial. 99. Necyomant. n. 1.
INFORMARE nouum opus, vide l. 5. C. de oper. publ.
INFORTIATVM, Haloander indicauit, vna eademq; opera Bulgari & Azonis, ſeculo natas voluminum appellationes, ff. Vetus, infortiatum & Nouum, præter barbariem nihil olentes: & quidem recte cenſet, in partiendo Digeſtorū opere, plus apud nos valere debere, Imperatoris autoritatem, quam imperitiam vulgi, adeoque ſine ratione, receptam conſuetudinem, Spieg.

INFORTVNII nomen pleriſque diſplicet: cum tamen illo vſi ſint Terentius, Liuius, Imperator: qui in authentica de nupt. cenſuit ingratos filios, patri eſſe infortunium, Spieg.

INFRA, id eſt, alio poſteriori capite legis, l. 2. ff. ad l. Aquil.

INFREQVENS exponit Accurſ. in l. 1. ff. de migrando, pro valde frequens, contra vim vocabuli, ac apertam alioqui Vlpiani mentem, cur ſit, parum frequentatum id interdictum, indicantis, Spieg.

INFRINGERE actionem, æquitate defenſionis, officium tutoris, teſtamentum teſtimonio ſuo, Briſſ. ex ff.

INFRVCTVOSVS fundus, l. 13. ff. de reb. cor.

INFVLÆ ſunt faſciæ in modum diadematum, l. fin. Cod. de quad. præſcript. Io. Bell. Etym. Hinc infulæ conſulatus, l. 66. C. de decurion. infulæ honorum, l. 1. C. de remp. appell. infulæ imperiales, l. 3. in fin. C. de quadr. præſ. infulæ maioris adminiſtrationis, l. 1. in pr. C. vt omn. iud. tam ciuil.

INFVNDIBVLVM, inſtrumentum ad liquores infundendos. Catoni, ab infundendo, vt Egnatius arbitratur, dictum, Spieg.

INFVNDERE quid in ædes inferiores, l. 44. ff. de iniuriis, id eſt, effundere, Briſſ.

INGENIVM proprie natura dicitur cuique ingenita. Terent. rurſus ad ingenium redit, id eſt, ad naturam. Conna. l. 2. c. 11. nu. 1. Vel, eſt vis quædam naturalis nobis inſita, ſuis viribus præualens, ad inueniendum, quod ratione iudicari poſſit. Cato contulit ingenium hominis cum ferro: quod ſi exerceas, vſu quidem nonnihil atteritur: ſi non exerceas, magis conſumitur rubigine. ingenium vbi intenderis, valet. not. in Ruth. de exhib. reis, §. illud. Spieg.

INGENIVM etiam ingenitam cuique animali vim denotat, vt in l. 34. §. quæſitum, ff. de ædil. edic. Si nata ſit mula eo ingenio, vt alterum iugum non patiatur. Quinetiam nomen hoc ad ea quoque, quæ anima & ſenſu carent, transfertur, vt leg. 6. Cod. de bonor. proſcript. ingenium aruorum apud Vergil. 2. Georg. Nunc locus aruorum ingeniis. Sic Plin. lib. 14. c. 1. ingenium ſoli ſiue terræ. Tacit. lib. 5. Locorúmque ingenio ſeſe contra imbelles regias copias tutabantur. Saluſt. lib. 3. Hiſt. Caſtriſque collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebantur, Prat. Briſſ.

INGENIO magno, l. à teſtatore ff. de condit. & demonſt. Spieg.

INGENIO ſubtili extorquendum eſt aurum à Barbaris. l. 2. C. de Commerc & mercat. Vide Zaſium in Apologia ad Eckium, & infra, Subtile ingenium.

INGENS, plus eſt magno, & quaſi diceres, ſupra vel vltra gentes. Hinc, ingens contentio, in § retinendæ, inſtitut. de interdict Spieg.

INGENVI dicebantur antiquitus, qui patrem ciere poſſent, hoc eſt ex legitimo matrimonio ſuſcepti, qui iidem & patritij dicebantur, Hot.

INGENVI ab ingenio dicuntur, quod Latinis naturam ſignificat. ita ingenuus eſt, qui ſuo arbitratu, & ingenio poteſt viuere: aut qui naturæ bono fruitur, nulla vi afflictæ & mutatæ, vt Lucretius:

Vnde mare ingenui fontes, extremaque longe
Flumina ſuppeditant.

INGENVOS Fontes vocat nullo opere atque artificio coactos & anguſtatos, & tanquam in ſeruitutem redactos, ſed ſua ſponte naturalique alueo fluentes, quomodo Iuuenalis ait: Nec ingenuum violarent marmore tophum. Qua ſignificatione ingenui dicebantur olim, qui ipſi maioreſve ipſorum ſeruitutem nunquam ſeruierant, maiores autem vſque ab auo repetebant. Liu. lib. 10. An vnquam fando audiſtis patritios primum eſſe factos, non de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere auumque poſſent: hoc eſt nihil vltra quam ingenuos, &c. Connan. lib. 2. c. 12. n. 1.

INGENVI & gentiles iidem non ſunt, quia capite diminutus manet ingenuus, quanquam gentem ſuam amittat, & nouam aſſumat. Sed ingenuitas ornamenta ſua habet à natura, ſolamque libertatem reſpicit, quam ab auis ducit. Idem eodem loco: & num. 6. vſus inquit tandem obtinuit, vt is ingenuus dicatur, qui ſtatim vt natus eſt, liber eſt, ſiue ex duobus ingenuis editus eſt, ſiue ex libertinis duobus, ſiue ex altero libertino, & altero ingenuo. Et Martian. de ſtatu. hom. leg. 5. ingenui ſunt, qui ex matre libera nati ſunt. Sufficit enim liberam fuiſſe matrem, eo tempore quo naſcitur, licet ancilla conceperit, & econtrario ſi libera conceperit, & ancilla facta pariat, placuit eum qui naſcitur liberum naſci: nec intereſt, ex iuſtis nuptiis conceperit, an vulgo: quia non debet calamitas matris nocere ei qui in vtero eſt. Conn. lib. 2. c. 11. n. 5.

INGENVVM etiam eum accipi ait Vlpianus ad leg. Iuliam & Papiam, lib. 1. de quo ſententia lata eſt, quamuis fuerit libertinus, quia res iudicata pro veritate accipitur leg. 25. de ſtatu. hom. icid. idque eo pertinet, quod Senatores lege Iulia prohiberentur libertinas vxores ducere, leg. 44. de ritu nupt. Eaque de re differens ad leg. Iuliam & Papiam libr. 1. Vlpianus, ſcripſiſſe videtur, mulierem, de qua ſententia lata eſt, pro ingenua haberi, ſi modo in ea re per colluſionem nihil factum fuerit, l. 4. de colluſ. de reg. Nam vt ait eleganter Donatus, quod in iure ſemel iudicatum eſt, reſcindi, & iterum agi non poteſt. Indeque Prouerbium, Actum agere apud Terent. natum putat. pro eo quod eſt nihil agere. Eaque etiam ratio eſt, cur de re iudicata paciſci nemo poſſit. ita enim Alexandrum Imperatorem reſcripſiſſe, ex iis incertis titulis conſtat, qui Gregoriano Codici à Cuiacio tribuuntur, &c. Ræuard. l. Non poteſt videri, ff. de reg. iur.

INGENVVS, ingenuus eſt, qui ex matre libera natus eſt. Aliter ingenuus eſt, cui ex natiuitate competit libertas, qui non eſt factus liber, ſed natus, l. & ſeruorum, 5. §. 2. ff. de ſtat. hom. inſt. de ingenuis, in princip. Erat igitur ingenuus, quem nos hodie gentilem vocamus. Ab ingenuorum enim antiquitate (vt Boetius ſcribit in Topic. gentilitas dicitur. Videamus autem, quid apud antiquos iuriſconſultos gentilitatis ipſa fuerit. Cicero in Top. & poſt eum Budæus, in Annot. ad Pandect. ex l. 1. de iuſtit. & iur. Gentiles ſunt (inquiunt) qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, qui capite non ſunt diminuti. Nihil enim video ad hanc definitionem Scæuolam pontificem addidiſſe. Gentiles ſunt (inquit etiam Boetius) qui eodem nomine inter ſe ſunt vt Bruti, vt Scipiones. Quod ſi ſerui ſint, nulla gentilitas eſſe poteſt. Quod ſi libertinorum nepotes eodem nomine nuncupentur, gentilitas nulla eſt, quoniam ab antiquitate ingenuorum gentilitas ducitur. Quod ſi rurſus in familia gentis ſuæ non manſerint, gentiles iam eſſe non poſſunt. Non temerè igitur (ait idem Budæus in d. Annot. paulo poſt d. l. 1. de iuſtit. & iu.) lingua vernacula Gentiles homines pro nobilibus appellat, quaſi ingenuos, ab origine gentis, & quorum maiores ſeruitutem nullam protſus ſeruierunt, videlicet ab aſſcriptitiis, & conditione quadam obnoxiis diſtinguere eos volens, qui ob id eadem lingua villani dicuntur, quod villæ (vnde villici dicti) aſſcripti, & colonariæ conditionis addicti aut ipſi ſint, aut eorum maiores fuerint. Quod tamen nomen loquentium inſcitia in contumeliam iam vertit. Villanum enim & vilem vernacula ſimplicitas confundit. Fuit autem ius gentilitatis, vt ius ſtirpis apud antiquos. Vnde Cicer. lib. 1 de Orator. Nonne in ea cauſa fuit Oratoribus de toto ſtirpis, ac gentilitatis iure dicendum? Verum, tria hæc erant iura apud antiquos: agnationis, ſtirpis, & gentilitatis. Hinc Papinianus l. 1. de probat. Quoties (ait) quæritur, genus, vel gentem, quis haberet, nécne, eum probare oportet. Sed nobiliorum videtur fuiſſe gentilitas (vt ex illa definitione Ciceronis apparet) eorum ſcilicet qui imagines generis ſui proferre poterant. Inde Tranquillus in Veſpaſian. Flauia gens (inquit) obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorum imaginibus, ſed tamen reipubl. nequaquam pœnitenda. Itaque, imagines pro nobilitate accipi ſolent & fumoſas imagines appellat Cicero ipſe antiquiſſimi generis ſtemma, vt legi omnino debeat apud Iuuenal.

Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros.

Plin. 9. libr. Epiſt. ſubitaneas imagines appellat, nobilitatem parum antiquam, ſed repente fortunæq; beneficio quæſitam. Ex vltima autem in Verrem actione apparet ex honoribus geſtis imagines familiarum comparari, aut etiam retineri ſolitas eſſe. Quod & ſcribit idemmet Budæus in loco ſupradicto. Hinc erat, quod qui ius gentilitatis, & maiorum imagines nullas habebant, terræ filij, & à ſeſe orti, & homines noui vocitarentur. Quibus locutionibus Cicer. non ſemel vſus eſt, vt lib. 7. Epiſtolar. Cornelius quidem tuus familiaris ſummo genere natus, terræ filius. Ab eo autem dictum eſt per ironiam, ſummo genere natus. Hæ autem imagines ſtemmata vocabantur, vt in illo Satyrici loco.

Stemmata quid faciunt?

Tranquillus quoque in Galba. Neroni (inquit) Galba ſucceſſit nullo gradu contingens Cæſarum domum, ſed haud dubiè nobiliſſimus, magnáque & veteri proſapia, vt qui Imperator in atrio ſtemma propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaën Minois vxorem, referret. Mos autem fuit olim Romæ, vt imagines maiorum in funeribus ducerentur ad gentilitatem oſtendendam. Id quod Cicero indicat in 2 de Oratore, & in oratione pro Mil. item Plin. lib. 35. Pro iis imaginibus (vt opinor) poſteriora tempora inſignia gentilitia habuerunt, quæ arma vulgo vocantur, quæ ipſa quoque primum (vt veriſimile eſt) virtutis præmia fuerant, ac rerum præclare geſtarum decora. Hæc verò (vt Cicero docet in pro. legis Agrariæ) geſtantium nonnulli, atque etiam plerique moribus, ac vitæ inſtituto hoc certè proficiunt, vt tantum maioribus eorum honoris debitum eſſe videatur, vnde etiam quod poſteris ſolueretur, redundaret. Huiuſmodi imaginum iura, ac nobilitatis inſignia, damnatione reorum amittebantur. idque Cicero multis in locis docet, & maximè in oratione pro Sylla, iis verbis. Omnia (iudices) hæc amiſſa ſunt: omnia generis, honoris, nominis inſignia, atque ornamenta vnius iudicij calamitate occiderunt. Etiam nobilitas tranſit in filios, niſi propter eorum delictum eam amittant. Nam ob delictum quis infamis efficitur, & propter infamiam perditur

perditur nobilitas,& dignitas,l.1. & l.quoties, & ibi Bartol.Co. de dignitatibus. Itaque nobilitas non generis eſt tantùm, ſed etiam alterius rei excellentia, dignitas, item fama nominiſque celebritas. Et eſt nobilitas ipſa triplex: vna generis, virtutis altera, tertia ex vtraque hac mista conſtans. Primam ſine altera parui facio, vel eam nullam proſus eſſe verius eſſe dixero. Qui enim duntaxat genus iactat ſuum, aliena laudat. Hinc eſt quod in hanc ipſam ſcribit Liuius lib.10. in perſona P.Decij his verbis: An vnquam fando audiſtis Patricios primo eſſe factos, non de cœlo demiſſos? Sed qui patrem ciere, auúmque poſſent, id eſt nihil aliud, quàm ingenuos. Conſulem iam patrem ciere poſſum auúmque iam poterit filius meus. Hæc ille.Iuſtar ergo eſt huius hodie (vt ſcribit Budæus in Annotat.ad Pand.ex l.vltim.de ſenator.) quod locorum quorundam moribus receptum eſt, vt ne iuſta nobilitas eſſe cenſeatur, niſi in pronepote & deinceps eo,qui natalibus reſtitutus eſt. Quod ſi vera eſt huiuſmodi ſententia, & admittendum hoc iudicium, certe nondum ſunt ij veri nobiles, qui noſtris exiſtentes temporibus, & ignotis natalibus orti, ne auum quidem aut etiam patrem ciere, aut poſſunt, aut audent: ſed qui (vt cum ipſo Budæo in dictis ſuis Annotat.loquar) principum beneficiis, & aulicorum ſuffragationibus ſupra ciuile faſtigium euecti, ingentium, ſplendidiſſimque gentiliarum fundamenta iecerunt: partim eorum tantis ornamentis digni, partim indigniſſimi, quæ magna eſt multitudo. E contrario, ſi, qui patrem, auum, proauum, abauum,aut etiam atauum, ciere poſſunt, nobiles ſint,& in nobilium numero computandi, certè non pauci hodierno die villici dicentur iure optimo nobiles, egóque ex ipſorum nobilium calculo minime expungendus: tametſi à neſcio quo malo diuite, paupertas generis ingenui in nobis accuſari poteſt: & hæc aſperior multóque durior fuerit, quam quod nunc ſit, ſuperis gratia. Eſt tamen aliquid laude & virtute dignum, fuiſſe nullum fatinus, probri loco, maioribus meis obiectum. Nec profecto Ariſtoteleus ſum,vt difficile putem eſſe res præclaras agere,cui magnæ opes deſunt: ſed Chriſtianus,vt qui nunquam paupertatem malum putauerim, Anchoran.

INGENVVS & libertinus opponuntur, leg 7. ff. de recept.qui arbitr.

INGENVITAS ingenuorum ſtatum & conditionem ſignificat, l. 2.§.vlt.ff.ſi ingen.eſſe dic. Briſſ.

INGERENS operam ſuam inuito, ſuſpectus eſt Vlp.in l.quæ omnia, §.nec ferendus, de Procurat. Ingerere plerunque in iure noſtro vitium ſonat, Spieg.

INGERERE libellos appellatorios, vide l.28.C.de appel.l.26.D.de admin. tut.

INGRATA plane non eſt liberta,eo quòd arte ſua contra patronæ voluntatem vtatur, l.vltim.ff.de obſequ.lib. Hinc ingrati actio vel accuſatio contra libertos patronis competens leg.1.& 2.Cod.de libert. & eorum lib. & Nouell. Valentinian. titul.6. Briſſ.

INGRATA teſtamenta ſunt ea, in quibus de nobis bene meritis nihil relinquimus, ſiue liberi ſint, ſiue extranei,Suet.in Caligula: Teſtamenta primipilarium vt ingrata reſcidit, Prat. v. Cuiac.lib.3.obſeru.Briſſ.

INGRATI loco habetur,qui mortem fratri procurauit,qui ſe aduerſus eum criminaliter inſcripſit, qui omnium bonorum litem ei dictauit, Gothof.ad Nou.22.c.7.in pr.

INGRATITVDO propriè eſt acceptis beneficiis non reſpondere: Eſtque lata huius verbi ſignificatio, vt non ſolum illiberalis, ſed quicunque nobis moleſtus eſt, ingratus dicatur, Terent.in Eunucho, Opus faciam, vt defatiger, vſque ingratus vt dormiam, i. inuitus & velim nolim. Quare cum his moribus filij non placeant patri, quo nolente tam ignominioſum vitæ genus agunt: merito cenſentur ingrati præſertim cum ex eorum turpitudine, nonnulla pater infamia aſpergatur, cuius negligentiæ peccatum filij imputatur,&c. Connan.lib.10.c.10. num. 6.

INGRATITVDO eſt Acerbitas conuitij in parentes: contumacia liberorum,l.1.Cod.de ingrat.lib. Item ceruicem erigere iactantia & contumacia quadam aduerſus patronum.l.2.C.de libert.& eor.lib.vide Bred. in lexic.

INGRATITVDINEM vitium cenſeri longe peſſimum vulgo quidem ſed veriſſimè dici ſolet. Nam cætera delicta aduerſus proximum quidem malè committuntur, ſed fortaſſis nec bene nec malè meritum. Ingratus autem contemnit eum,à quo beneficiis adfectus eſt. Quid hoc facto committi poteſt fœdius? Si quæ igitur actio iure propoſita eſt vnquam certe actionem ingrati iuſtiſſima ratione introductam eſſe, fateri oportet,Prat.

INGRATITVDINIS inſigne exemplum eſt apud Val.Maximum lib.5.c.3.Cn.Popilij Lenatis: quem M.Cicero rogatu M.Cœlij non minore cura, quàm eloquentia defendit, ac cauſa admodum dubia fluctuantem, ſaluum ad penates ſuos remiſit. At hic Popilius poſtea nec re, nec verbo à Cicerone læſus, vltro illum perſequi & iugulare ſtuduit, Prat.

INGRATITVDO tam pernicioſum eſt crimen, vt nulli ſit ſecundum. Quare non exceptionem ſolum, ſed etiam actionem producit, de qua tractatur in l.1. Cod. de libert. & eor. libert. Spieg.

INGRATI liberti qui ſint, Iuſtinianus docet ſingul. tit.Cod.de ingrat.lib.

INGRATIS aduerbialiter, præter gratiam & meritum, i.quæſt.1. gratiæ.D.Hieronymus alicubi pro eo quod eſt nolenti, vſurpauit.

INGRATVS in l.36.§.vlt.ff. mandat.pro inuitus & nolens, Briſſ.

INGRATVS eſt, & qui non meminit accepti beneficij & gratiam vllam non habet, *ein vndanckbarer, ein vnholdſeliger*. Seneca. ingratus, inquit,eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus eſt qui diſſimulat: ingratus, qui non reddit: ingratiſſimus omnium,qui oblitus eſt. Beneficium enim cui collatum eſt,ad promerendum,naturæ lex obligat. & deuincit. De quo pluribus Alex.Neapol.c.1. lib.5. Certe vulgatam moralium ingratitudinem, perſtringit exemplum Euangelicum,quo è decem lepra Chriſti beneficio liberatis vnus duntaxat reuerſus eſt,qui egerit gratias. Porro ſunt qui negant in eum actionem proditam, qui non meminit accepti beneficij: at in eum qui illum lædit à quo beneficiis affectus eſt,competere actionem ingrati,& condictionem. Ad priorem puto Alexandrum reſpexiſſet: cuius verba, in dictione, Actio pro ſocio,adduximus, Spieg.

INGRATVS libertus eſt,qui patrono obſequium non præſtat,vel res eius, filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat, leg.19.ff. de iure patron.l.6.§.vitim.ff.de lbert.agnoſc. Sic in l.4.de obſeq.l.1.& 2.C.de libert & eor.lib.l 21.ff quod met.cauſ. Moris autem erat, vt domini ſeruos manumittentes iis gratiæ alicuius referendæ cauſæ imponerent donum, munus operas, leg. penult.ff.de obſeru.par præſtan.& alibi perſæpe,Hotom.Prat. Briſſ.

INGRATVS erga parentes quis dicatur,vide Nou.22.c.26.in fin. ingratus in parentem cenſetur, qui pro eo carcere incluſo fideiubere noluit, Goth.ad Nou.115.c.3 §.8.

INGRATI in iure duæ ſunt tantum actiones, aduerſus donatarium & aduerſus manumiſſum. Nam aduerſus alios actionibus ingrati, vt quodam loco Seneca ait fora non ſufficerent. Cuiac.in expoſit.Nouell.inſtit.78.de dotal. inſtrum.& manumiſſ.

INGREDI Conſulatum,pro inire, Marcellus,in l.36.ff.de condi. & demonſt. Hot.

INGRESSVS non ſolum introitum, & gradiendi initium ſignificat, ſed ipſum quandoque ingreſſum, Cicero officio.3. Quod omnibus eſt ſciendum, qui vitam honeſtam ingredi cogitant, id eſt vita honeſta viuere. Et de Oratore. Tantus enim curſus verborum fuit, & ſic euolauit oratio, vt eius vim & incitationem aſpexerim, veſtigia ingreſſumque non viderim. Ingreſſum orationis dixit, vt Vlpian. in leg. iuris gentium de pactis, ingreſſum contractus. Male ergo qui ingreſſum initium contractus interpretantur. Nam & ſi in fine tantundem valet. Male, & qui ingreſſum accipiunt pro eo quod ſecundum naturam contractus eſt: & vt dicitur, ad propoſitum eius rei, qua de contrahebatur, vt digreſſioni opponatur. At illa ſignificatione nemo Latinorum ingreſſum dixit: neque tamen conſentanea aut vera eſſet huiuſmodi expoſitio, &c. Connanus libr.5. cap.2. num.8. Vide & Alciat.libr.1. parerg. cap.24.

INHABILIS tueri,in l.11 ff.de decur.pro inhabilis ad tuendum, Briſſ in parerg.

INHABITARE domum inhabitator ædium, Briſſ.ex ff.

INHABITATORES perpetui, qui habitandi cauſa in caupona ſunt,l.1.§.vlt.ff.furti aduerſ.naut.

INHIATIO eſt vehemens cupiditas, vt in l.1.Cod.de petit.bonorum ſublat.lib.10.Io.Beil.Etym.&c.

INHONESTVM h.e.quod honeſtè fieri non poteſt,& iure noſtro quia penitus fieri non poteſt, inhoneſtum impoſſibile dicitur, l filius qui,ff.de cond.inſtit.

INHONESTVS locus veluti Popina, vel Lupanar, Briſſ.

INHONORATÆ perſonæ quæ ſint,Alciatus indicat in comment. in tit.de verb. ſign. Spieg.

IN horas, pro ſæpiſſime. Eſt adverbium temporis, ſicut in dies quaſi tu dicas, in horis ſingulis, Spieg.

INIECTA, illata pignori eſſe locatori, l.item quia, ff. de pact. Spieg.

INIECTIO manus,ius prehendendi, adducendique,verbum,ex 12. tabul. Æris confeſſis, rebuſque iudicatis 30.dies iuſti ſunto: poſt deinde manus iniectio,Prat.

INIECTIONEM manus excepiſſe venditor dicitur apud Vlp.in l.ſed ſi hac lege,ff.de in ius voc. qui legem, in vendendo mancipio dixit,vt ſi mancipium proſtitueretur, manus in id inijcere ſibi liceret & id abducere,Briſſ.

INIICERE manum propriè ſit verbo antiqui iuris, quoties nulla iudicis expectata authoritate,rem nobis debitam,aut etiam noſtram vendicamus l.ſed ſi hac ff de in ius voc.leg.penultim. de ſeru. export. inijcitur etiam manus in aliquem, vel in eius

bona vel merces aliquas, quando ille inde abire, vel res inde moueri, authoritate aliqua vetantur: quod nos Arreſtare dicimus. Seruius in illud Æneid.3 iniecere manum Parcæ: Traxerunt inquit, debitum ſibi, Budæ. in l.vlt. ff. de Senat. Vide, Pudor. Spieg Prat.

INIMICITIÆ capitales Solent Veteres, ſi quæ graues inter eos inciderint ſimultates, amicitiam, ſolenni quadam ratione res nunciare, & inimicitias præ eentibus ſuperſt.r.bus profiteri. Quem morem euidenter viſus eſt Suetonius expreſſiſſe in vita Claudij, cum ſcriberet Germanicum Piſoni amicitiam renunciaſſe. Verba Suetonij hæc ſunt: Ac ne tunc quidem vlterta progreſſus, quam vt & amicitiam ei renunciaret mandaretque domeſticis vltionem, ſi quid ſibi accideret. Ad hunc morem videtur etiam Valerius Maximus reſpexiſſe, lib.4. Air enim Tiberium Gracchum Tribunum plebis inimicitias ex profeſſo, cum Africano & Aſiatico Scipionibus geſſiſſe. idem Valerius in eodem libr. ſic de Metello Macedonico ſcribit: Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat, eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues teſtatáſque inimicitias progreſſa fuerat. Nec id quoque viſus eſt Sidonius Apollinaris ignoraſſe, qui ſic Epiſtolarum libro 7. ſcribit inimicitias indictas honeſte exercet, tardè credit, celeriter deponit. Cicero etiam auctor eſt, inimicitias olim denunciari ſolitas: Sic enim pro Lucio Flacco ſcribit: Etenim cùm à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpe cum bene meritis ciuib is depoſitas eſſe vidiſſem, non ſum arbitratus quemquam amicum reipublicæ, poſteaquam L. Flacci amor in patriam perſpectus eſt, nouas hinc inimicitias nulla accepta iniuria denuntiaturum: His addatur ſic etiam libr. 10. Epiſtol. Senecam ſcripſiſſe: inimicitias mihi denuntias, ſi quicquam ex his quæ quotidie facio, ignoraueris Et de ira lib. 3. Hortenſius inquit, ſimultates tibi indiceret, & Cicero, ſi derideres carmina eius, inimicus eſſet. Et hæc quidem cum ita ſint, nunc mihi videor intelligere, quales inimicitias appellauerint ICti capitales l.18. in fi. de procur. l.15. de recept. arbitr. l.6. de excuſ. l.3 § 9. de adim. vel transf leg. 9. de his quæ vt indign. §. item ſi propter inſtit. de excuſa. Eas nimirum, quas alter alteri teſtato denuntiauerat Certè quia ſanguinem & vindictam ſpirabant ex profeſſo, indéque capitales appellatæ omnino videri poſſunt. Nec aliud mihi voluiſſe viſus eſt Seneca cum ſic de ira lib.3. ſcriberet. Quid iuuat tanquam in æternum genitos iras indicere, & breuiſſimam ætatem diſſipare? Ræuat. varior. lib.5. c.15.

INIMICVS & amicus opponuntur, l.3. ff. de teſtib.

INIQVITAS pro prauitate illa naturæ, qua ſibi tantum homines ſtudent, ab omni beneficentia erga alios alieni: qua abundante, neceſſe eſt vtique charitatem refrigeſcere, apud Matthæum 24. Latinis proprie ſignificat læſionem, iniuriam, minus aut plus, ſicut in negotiis fieri ſolet: Ariſtoteles autor eſt: iniquitatis eſſe mores iuriſque patrios præuaricari, legibus & authoritati publicæ ſubeſſe non velle, mentiri etiam ac peierare, pactaque transgredi, & fidem fallere. Hanc calumnia, iactantiáque ac humanitatis ſimulatio, peruerſitas, dolúſque malus ſequuntur, Spieg.

INIQVITAS loci, & aſperitas idem ſunt, ff. ſi quadrup. pauper. fec. dicat, l.1. §.1. Alber.

INIQVVM petendum, vt æquum feras, Prouerbium, quod Eraſmus explanans ductum videri poteſt à negotiatoribus, qui callide merces longe minoris licentur, & multo pluris indicant, quàm pro dignitate, quo pretium ſaltem æquum accipiant, Spieg.

INIQVVS eſt, qui lucrum captat de ſuo ſcelere, & ſibi plus quam par eſt aſſumit, Conn. lib.1. c.2. n.9. Sic iniquus auctor in l.20. C. de furtis: Et iniquus comparator, i. emptor. in l.2. C. ne rei dominic. vel templor.

INIQVVS modius: iniquæ menſuræ, non iuſtæ nec æquæ, Briſſ.

INIQVVM pretium, id eſt, immodicum cui iuſtum opponitur, Briſſon.

INIRE verbum non iungitur fere niſi rebus aliquid momenti habentibus, grauibus & non minutis: vt ineo rationem, fœdus, pacem, ſocietatem, bellum, conſilium, vt apud iuriſconſul. inire conſilium diuortij l ſi concubina, §.1. ff. rer. amor. inire furti conſilium, l. merito, ff. pro ſocio, inire cubile alicuius, pro cum eius vxore dormire, apud Ciceronem legitur. Eraſmus monet. inire prandium, cœnam, dormitationem, non ita rite dici, Spieg. Prat.

INIRE ingredi & capeſſere ſignificat. Sic inite conſulatum, magiſtratum, officium, Briſſ.

INIRE alias contrahere ſignificat, vt inire matrimonium, i. nuptias contrahere, l.22. C. de nupt. Briſſ.

INITIARI. hoc eſt, ſacris imbui, Lex 12. tabul. Néve initiantur, ait. Sic & nunc dicimus initiare, vel initiari ſacris ordinibus eum qui ſacris imbutus ad ordines deputatur. Vide Olden. c.7. tit.1. Spieg.

INITIARE litem, l.11. C. qui dare tut. vel curat. poſſ.

INITIATVM iurgium, l.3. C. qui legit. perſon. ſtandi.

INITIVM pro principio & origine alicuius negotij, Briſſ.

AB INITIO & poſtea aduerſantur, l.3 ff de pign. actio.

INIVDICATVS, adiectiuè, pro non iudicato, indemnato, apud Gellium, Spieg.

INIVNGERE, id eſt, mandare, vt iniungit Prætor ſatiſdationem, Briſſ.

INIVRIA ex eo dicta eſt, quod non iure fiat. Nam generaliter iniuria dicitur omne, quod non iure fit, l.1. ff de iniur. Specialiter autem iniuria, alias contumelia, à contemnendo dicta eſt, Græcis ὕβρις, alias damnum culpa datum, vt in leg Aquilia dicimus damnum iniuria datum. Græco verbo ἀδίκημα, l.1. & l 5. ff ad l. Aquil. vt ſi quis iniuria, i. culpa occiderit, alias iniquitatem iniuriam vocamus & iniuſtitiam. Nam cùm iudex inique vel iniuſte dixerit ſententiam: ex eo dicimus iniuriam, quod iure & iuſtitia caret, quaſi non iuriam, l.1. in pr. ff. de iniur. & famil. libel. l.45. §. procurator. ff. de procur. & alibi ſæpe, Briſſ. Hot. & Prat.

INIVRIA & ius, aduerſa ſunt Vnde & iniuriam facere bruta negantur, quia nec iure quicquam facere poſſunt, leg.1 § 1. ff. ſi quadr. paup. fec. dic. Prat. ex Briſſ.

INIVRIA diuiditur in furtum, rapinam, damnum, adulterium, homicidium. & quidquid tandem non iure fit atque in iniuriam, h.e. contumeliam, l.1. in pr. ne. de iniur. Sic enim, vt idem admonuit, præualuit hodie, vt hæc ſpecies priuati delicti, iniuria potius quàm contumelia appelletur, Spieg.

INIVRIA, ablatiuus, qui aduerbialiter ponitur pro eo quod eſt, ſine cauſa, & immerito. Sed & authore Donato.

INIVRIA ex affectu fit, damnum ex culpa, l. qui ſeruum, ff. de actio. & oblig Prat.

INIVRIA afficj, i. damno, l.11. §. ſi cred. ff. de pign act.

INIVRIA ſecundum Labeonem, aut re fit aut verbis. Re, quoties manus inferuntur. Verbis verò, quoties non inferuntur manus, vt cum conuicium fit, d. le. 1. §. t. Ad infamiam fit iniuria, cum pudicitia attentatur, Prat.

INIVRIA ſecundum Vulteium committitur verbis, literis, atque iterum committitur iniuria in corpus, aut extra corpus. Re committitur vel corpore in corpus, vt ſi quis pugno pulſatus aut fuſtibus cæſus ſit vel verberatus, vel ſi cuius honeſtæ matronæ aut virginis pudicitia attentata ſit. Corpore committitur ſed non in corpus, ſed in dignitatem alicuius, vt ſi comes matronæ abductus ſit vel abductæ. Verbis fit iniuria conuicio vel maledicto vel turpi appellatione virginis habitu matris familias indutæ. Literis, id eſt, vel famoſis libellis, vel famoſo carmine, ſiue componendo, ſiue edendo, ſiue ſcribendo, ſiue procurando. Vulte in comment. inſtitut. de iniuriis §.1. num.2.

INIVRIA grauis videtur Imperatoris, quæ inaoi honeſtatis colore velatur, l. pen C. de contrahend empt. Putat tamen Old. hanc l. ſi ad naturam exigatur, aliàs de feudi iure non poſſe Spieg.

INIVRIA minus eſt quàm contumelia, inquit Nonius Pacuuius Peribœa, Patior facile iniuriam, ſi eſt vacua à contumelia, Hotom. Prat.

INIVRIÆ ſcriptæ vel pictæ, dicuntur perpetuæ: quia in eis annus non tranſit, Zaſ. in l cum lex. ff. de legib. Spieg. Prat.

INIVRIÆ ſunt, quæ aut pulſatione corpus, aut conuitio aures, aut aliqua turpitudine vitam cuiuſpiam violant, ait auctor Rhet. ad Her. lib 4 Hor. Prat.

INIVRIAM in l. Aquil. damnum accipimus culpa datum, etiam ab eo qui nocere noluit, l.5 § 1. ff. ad l. Aquil. Hot.

INIVRIAM atrocem, quaſi contumelioſiorem & maiorem accipiemus, aut perſona, aut tempore, vel reipſa fieri Labeo ait: perſona atrocior fit iniuria cum Magiſtratui, cum parenti patronóve fiat, tempore, cum in ludis et am in conſpectu fiat. Nam prætoris in conſpectu, an in, ſolitudinem iniuria facta ſit, multum intereſſe ait: atrociorem, quæ in conſpectu fiat: Rem atrocem iniuriam haberi, Labeo ait vtputa ſi vulnus in latum os alicui percuſſum ſit: vulneris magnitudo atrocitatem facit: & nonnunquam locus vulneris, veluti oculo percuſſo: ſed eſt quæſtionis, quod dicimus, re atrocem iniuriam fieri, vtrum ſi corpori inferatur, atrox ſit, an: & ſi non corpori, vt puta veſtimentis ſciſſis, comite abducto, vel conuitio dicto, & ait Pomponius, etiam ſine pulſatione poſſe dici atrocem iniuriam perſona atrocitatem faciente. Sed etſi in theatro, vel in foro, cædit & vulnerat, quanquam non atrociter, atrocem iniuriam, vt Vlpianus de iniuriis ait, Maffeus. Hanc eandem Imper. § vltim. inſtitut. de iis qui ſunt ſui vel alieni iuris. Infamem quoque vocat, id eſt intolerabilem, Aldobrand. ibidem.

INIVRIAS actione exequi, hoc eſt, vt notauit Old. actionem iniuriarum dictare, vt ſequatur executio. l. non ſolum, §. ego autem, ff. de iniur. Spieg. Prat.

INIVRIA tollitur ipſo iure ex l. duodecim tabularum: per pactum leg. ſi tibi decem, i. §.1 l. ſi vnius, §. pactus, §. de pact Deinde per ſatisfactionem, l. ſed ſi vnius, 17. §. ſi ante iud cium, ff. eodem. Tertio remiſſione tam tacita, quam expreſſa, adeo vt ſemel remiſſa, ex pœnitentia reuocari non poſſit. Quarto præſcriptione de qua Vulteius in comment. inſtit. ad § [illegible]

autem,

autem, num.8.inſtit.de iniur. Quinto diſſimulatione, l.non ſolum, 11.§.1.ff.eod.qui colligitur ex familiari ſalutatione, conuiuatione, & ſimilibus actibus, quos hunc effectum operari arbitror, antequam in iudicium cauſa ſit deducta: ſi deducta ſit iſta, diſſimulationem non amplius inducunt. Denique morte alterius tollitur iniuria ante litem conteſtatam, l. iniuriarum, 13.d. l.item apud Labeonem, 15 §.iniuriarum, ff eod.l.ſi eum §.qui iniuriarum, ff.ſi caution. imo ante in ius vocationem, qua facta continuatur actio, tametſi lite non conteſtata, per ea quæ tradit Gail.2.obſeruat.pract.64. num.4 & ſeq. Vide Vulcei.ad §.fin.inſt. de iniur.

Inivrivm id eſt, iniquum, vim aduerbij habet, Spieg.

Inivriosvs, qui infert iniuriam apud iuriſconſ.in l. vlt.ff.de off. procur Cæſ ſi tamen, inquit, quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum, aduerſus Colonos Cæſaris prohibuerunt, Spieg.

Inivriosvs l.vltim ff.de off.procur.i.e facilis ad contumeliam faciendam, conuitiumque dicendum. Impune tibi cum iniurioſum eſſe non patietur, l.8.Cod.de ſent.paſſ. id eſt, non feret eum iniuriam tibi inferentem, Briſſ.

Inivriose, id eſt per iniuriam ſeu iniuriæ cauſa.

Inivriosa vita, pro plena ſceleribus & iniquitatibus nempe aliis noxia. Vide Ciceronem lib.1.de finib.Spieg.

In ius vocare eſt ad prætorem, vel eum qui iuriſdictioni præeſt, vocare, iuris ſui experiundi cauſa, l.1.ff.de in ius voc.nimirum ad facultatem agendi impetrandam, & iudicium accipiendum: à quo iure diuerſum erat iudicium, quod agitabatur apud iudicem, in iure à prætore da um Vulcej. ad §. pœnales quoque 11.n.2 ff.inſt.de act.& ad princip.n.54.inſt.eod.

In ius vocatio an editionis actione prior ſit, vide eundem Vulcei. in comm.ad pr.inſt. de act n.44.

In ius vocatio & citatio differre videtur: in ius vocatio fit ad prætorem ſeu magiſtratum, à quo actio erat impetranda: citatio fiebat ad iudicem à prætore ſeu magiſtratu datum, qui de cauſa, propter quam actio impetrata erat, cognoſceret. In ius vocatio poterat fieri ab ipſo actore: ita vt aduerſarium, ſi ſponte ad Magiſtratum ſequi nollet, obtorto collo & vt ad eum raptaret. Vul,d,n.54.

In ius vocare licet actori quemuis, niſi vocare prohibitum, vt colligi poteſt ex tit. ff.& Cod.de in ius voc. Excipiebantur tamen nonnullæ perſonæ, quæ ob reuerentiam ſeu honorem ipſis debitum ſine venia ſeu permiſſu prætoris in ius vocari non poterant, idque propter morem in ius vocandi olim vſitatum, quem non ſine vi auctoritate priuata nullo magiſtratus auxilio imploraro fieri ſolitum, maxima interpretum pars exiſtimet, contra diſputante Rob.3.ſent.1. inter perſonas exceptas potiſſimum locum habebant parentes vtriuſque ſexus, tam legitimi quam naturales & patroni: illi quidem ob naturale ſanguinis vel ciuile agnationis, quod in adoptiuis eſt, vinculum, hi vero propter libertatis datæ incredibile beneficium. in ius quidem vocari illi poterant à liberis & libertis, ſed non niſi venia à prætore petita: nec petita tantum ſed etiam impetrata, Vulce.ad d § pœn.n.21.22.23.inſt.de act.

Inivssvs, prætoris principis, Briſſ.ex ff.

Inivsta appellatio, non iure neque recte, nec iuſta ex cauſa interpoſita, l.6.ff.de his qui not.infam.

Inivsta libidinum deſideraria, id eſt, concubidatus, l.7.circa fin.C. de natur.lib.

Inivstitia, iuſtitiæ contraria, de qua Dd. vt fere omnia, confuſe. in ſumma tria iniuſtitiæ genera reperiuntur ſecundum Ariſtotel. impietas, arrogantia, contumelia. impietas quidem erga deos, diuoſque, aut etiam erga mortuos rum ergo parentes & patriam, rectum non ſeruans. Arrogantia vero circa contractus commerciumque vitæ, ſupra quam merita eſt, præpollere volens. Contumelia verò voluptatem ſibi ſtruens, in probrum ac dedecus alios vt ducat, recteque de ea ſic Euenus. Tametſi nil ſibi commoderet, inquit, iniuria gaudet tamen. itaque iniuſtitia vitium animi eſt, quo amplius, quam par ſit, quælibet in re habere polleteque volunt, eo.teſte Ariſtot.in de virtutib.Spieg

Inivstvm teſtamentum non iure factum, puta in qua ſolemnia defuerunt, l 1.ff.de iniuſt.rupt.l.6.ff.de falſ. Appellatur & non iuſtum, l.1 ff.de excep.rei iud.l.3.de confirm.tut.l.22.de acqu. hæred. iniuſtum teſtamentum dicitur & illud, quod inutile & nullius momenti eſt, puta ob præteritionē eius, qui in poteſtate eſt, l.3.§.ex his, l.6.§.ſi pater, ff.de iniuſt.rup.Prat. Tria ſunt vitia, quibus Teſtamenta omnino infirmantur, vitium, ſcilicet iniuſti, rupti, & irriti: quamuis autem poſſimus, & quod irritum eſt, ruptum vocare: & quod ruptum eſt, irritum: & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum: atque iis nominibus plerunque ſine differentia vtamur: commodius tamen vitum eſt, ſingulis cauſas ſingulis appellationibus diſtinguit: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri, §.alio autem mod.quib. mod.teſtament.infirm. inſtit. Quid ruptum, quidve irritum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterum, ſi quid eorum, qui ad ſolennitatem obſeruationemque iuris ſpectant, omiſſum fuerit, dicitur teſt. mentum non iure factum, aut, verbi compendio, iniuſtum, ita Theoph in §.1.inſtit.eod. V.g. ſi teſtator filium, quam in poteſtate habebat, hæredem non inſtituerit, aut nominatim non exhæredarit, l. inter cætera, de lib.& poſthum.ff. Qua in lege aduerte, rumpi verbum pro iniuſtum eſſe accipi, conf. iudique, vel ſi legitimus teſtium numerus teſtamento defuerit, § ſed cum paulatim de teſtam.inſt. vide Antonium Auguſtinum, ad l Gallus, § idem credendum eſt, ff.de lib.& poſth.

Inivstvm matrimonium contra leges contractum, l.1.ff.vnde vir. & vxor Prat.

Inivstvs filius eſt, qui ex aliis quam viro & vxore naſcitur. Si tamen patrem ciere poteſt, naturalis: ſi non poteſt, vulgo conceptus & ſpurius nominatur, Conn.lib.2.c.16.n.1.

Inivsta vxor. Budæus iniuſtam vxorem interpretatur pro pallaca ſeu concubina, vxoris loco habita, idq; eſt dicit ſermo ille quem Achilles in præſentia Legatorum Græcorum ad ſe miſſorum habuit, inquiens ſe dolere Briſeida captiuam ſibi ab Agamemnone ademptam eſſe. Sed hanc Budæi interpretationem, neque iuriſconſultus, l.ſi vxor. ff.de adulter. voluit, neque ante ipſum Achilles: ſed dicit ſolum captiuam Briſeida nō minus amari à ſe, quam vxorem à Menelao. Addit idem Budæus hodie iuſtæ vxoris aut nullam appellationem eſſe, aut eam eſſe, quæ iuſtis ſponſalibus, & palam in viri manum coit, non occulto conſenſu Accurſius iniuſtam accipit eam, quæ facto ſit vxor iure prohibita: quod ineptum eſſe videtur, nam ſi quis inceſtas nuptias contraxerit, iure prohibitam vxorem retinet, nec vt maritus accuſationem de adulterio inſtituere poteſt, d. l.ſi vxor. §.ſed ſi ea, quod vtique faceret, ſi duntaxat iniuſta fuiſſet, nimirum vbi inceſtum interuenit, ibi pluſquam iniuſtæ nuptiæ ſunt. Itaque iniuſta vxor cenſetur, quæ ſecundum præcepta legis data non eſt, quamuis iuſtam & legitimam fieri poſſe certum ſit, vt eam quæ ſine patris conſenſu nupſit, vel ætatis illegitimæ, quantumuis hæc palam ducta ſit, l.quod Seruius ff. de condict.cauſ.dat.§.1.de nuptiis, l.minorem, de rit.nupt.hoc ſatis indicat, iuriſconſultus d.l. ſi vxor. §.diuus. Cum ait nec matrimonium violari oportere, nec ſpem matrimonij; nam qui impuberem duxit, ætate iuſta ipſius puellæ, tandem perficiet matrimonium: & forſitan Achilles futurum ſperabat vt captiuam ſuam nobilem fœminam aliquando pro iuſta vxore duceret: argum.l.ſi quis in & l.ſi ſenatori, ff de ritu nupt. Forcatul.in ſuo cupidine Iuriſperito, c.5.n.9.

Inlacrymari præcib. calamitoſorum, l 10 ff.de off. præſid.

Inlæsa exiſtimatione. l 27 ff de procur id eſt integr Briſſ.

Inlæsæ res in lege Dei tit.10. id eſt ſaluæ, Briſſ.

Inlex in lexico antiquo, ἀφῆλιξ παρανομος, νέος.

Inlicere apud Varro lib.5.de, ling.lat.prouocare, Quare non dubium eſt, inquit, cum hoc inlicitum ſit, cum circum muros itur, vt populus inliciatur ad magiſtratus conſpectum, Prat.

Inlicivm, cum populus per accenſos vocabitur, apud eundem ab alliciendo dictum. Dicitur & illicium: hinc Pompei, illicium dicitur: cum populus ad concionem elicitur, i.vocatur. Et alio loco: illicium vocare, antiqui dicebant, ad concionem vocare. Huius autem hæc erat formula: Quod bonum fortunatum, felixque ſit populo Rom. Quiritium, reique publ. popul.Rom. Quiritium mih que col'egæque meo, fidei, magiſtratuique noſtro: Omnes Quirites, pedites armatos, priuatoſque curatores omnium tribuum, ſi quis pro ſe, ſiue pro altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me. Ex Varrone libro de ling lat.5. & Liu.lib 40. Prat.

Inlidere. Si quis puerum ſaxo inliſiſſet, l.7.§.ſed ſi quis, ff.ad leg.Aquil.

Innatvm in publico, l.65.§.vlt.ff.de acqu.rer.dom.

Innocens, expers criminis, ſcelerisque vt Horat. loquitur purus, l.5 ff.de pœnis.

Innoxii id eſt innocentes. Vnde innoxij, & Nocentes opponuntur, l.12.§.11.ff.de publ.iud. Innoxium eſſe delictum non debet, id eſt vacuum à crimine & pœna, Briſſ.

Innotescere, notum fieri, *an tag kommen*, l.1 in prin § 2.ff. de qu.reis. Et intelligitur quoquo modo, vt ait Alber.citans l. quidam decedens ſub fin ff.de admin.tut. Spieg.

Innvbere, eſt in mariti domum tranſire. Enubere, è patris domo exire. Liuius lib.1. Ea cum innupſit: & lib.10. Virginem quod è patribus enupſiſſet, ſacris arcuerant Hor.

Innvptæ nuptiæ, id eſt, falſæ Cic.lib 3 de Orat.Spieg.

Inofficiosa donatio, ad exemplum inofficioſi teſtamenti dicta eſt, quæ contra rationem officij facta eſt: Cum ſcilicet liberi debito bonorum ſubſidio, i. legitima ſua excluduntur, leg.1.& paſſ.C.de inoff.donat. Itaque actio aduerſus eam inſtituta eſt, quæ querela inofficioſæ donationis appellatur: quæ à querela teſtamenti inofficioſi hoc differt, quod hæc non niſi aduerſus teſtamentum factum & iure factum conceditur, illa vero & ex teſtati & ex inteſtati cauſa permittitur, l.precibus C.eod.Prat.

Inofficiosa dos dicitur, cum mater in fraudem liberorum: id eſt, vt eos debitis emolumentis ſpoliet, omnia ſua bona, vel magnam eorum, partem, ſecundo marito dono dat, pactum cum eo de dote lucranda faciens, l.1. C de inoffic.dotib.Prat.

Inofficiosvm teſtamentum eſſe illud oportet in quo teſtator

contra officium ſuum, quod alteri debebat, fecit. Sed quanquam hoc modo multa inofficioſa teſtamenta futura ſunt, veluti quibus amicis & bene merentibus nihil relinquitur, quod olim inhoneſtum probatur (vt ex Philippicis & Suetonio conſtat) tamen per excellentiam ea demum inofficioſa dicta ſunt, quibus officium in liberos, parentes, & fratres neglectum eſt: nam qui erga eos inofficioſus eſt, in ſemetipſum quodammodo inofficioſus & inhumanus videtur, quapropter iis ſolis poteſtas permiſſa eſt, petendi à Centumuiris, vt ſi officium violatum cognoſcant, illud reſciſſum & irritum factum velint, quod cum impetrant, tum illud ſimul impetrant, vt ſibi hæreditas adiudicetur, cum huius iudicij exitus hic ſit, vt ab inſtituto in exhæredatum hæreditas transferatur: qua de cauſa hæreditatis petitio appellatur in l. ſi quis 34. C. de inoffic. teſtam. l. qui repudiantis, 17. l. mater, 19. ff. eod. l. pen. § ſed quemadmodum, ff. de bon. poſſ. contr. tab. Prat. ex Hotomanno.

Inofficiosvm teſtamentum appellatur, quod recte quidem factum eſt, ſed non ex officio pietatis, vt loquitur Mart. l. 2. de inoffic. teſtam. vel, vt Paul. lib. 4 ſentent. tit. 5. defin. quod fruſtra liberis exhæredatis, non ex officio pietatis videtur eſſe conſcriptum. Briſſ.

Inofficiosvm teſtamentum. Poſſunt parentes in condendis teſtamentis liberos ſuos hæredes non ſcribere, ſed vel exhæredare, vel præteritionis ignominia afficere, in quibus ſcilicet, præteritio pro exhæreditatione accipitur, vt puta in matre, auóque materno, §. fin. de exhær. liber. inſtit. Sed quoniam parentes, hinc arrepta poteſtate, filios ſuos grauiter lædebant, relinquentes eos in inopia. Nam ſi quis ex aſcendentibus per maſculos, aliquem ex liberis exhæredaſſet, neque ipſo iure inualidum erat teſtamentum, neque ab inteſtato filius venire poterat, nam quomodo, cum teſtamentum extaret? neque Prætor bonorum poſſeſſionem contra tabulas dabat: præteritis enim, non exhæredatis, ea dabatur. Quod ſi mater erat teſtatrix, ne cogitare quidem poterant ij, qui per matrem deſcendebant, de bonorum poſſeſſione contra tabulas, aduerſus enim teſtamentum fœminæ liberis bonorum poſſeſſio contra tabulas non datur. In extremum igitur ſubſidium inductum eſt, vt liberi de inofficioſo teſtamento agere poſſint, qui queruntur, aut inique ſe exhæredatos, aut inique præteritos: hoc colore, quaſi non ſanæ mentis fuerint cum teſtamentum ordinarent, vt qui naturam ſine cauſa odiſſent, § 1 & ibi maxime Theophilus de inoffic. teſtament. Cæterum, vt liberis inofficioſi teſtamenti quærela competat, duo maxime requiruntur. Primum enim, ita demum de inofficioſo teſtamento agere poſſunt liberi, ſi nullo alio iure ad defuncti bona venire poſſint, nam qui ad hæreditatem totam vel partem eius alio iure veniunt, de inofficioſo agere non poſſunt, §. tam autem eod. tit. inſtit. Secundo, ſi nihil eis penitus à teſtatoribus teſtamento relictum eſt, ſi enim quantacunque pars hæreditatis, vel res fuerit eis relicta, de inofficioſa querela quieſcente, id, quod eis deeſt, vſque ad quartam legitimæ partis repletur, licet non fuerit adiectum boni viri arbitratu debere eam compleri, §. ſed hæc eod. titul. inſtit. igitur quartam quis debet habere, vt de inofficioſo agere non poſſit, ſiue iure hæreditario ſiue iure legati, vel fideicommiſſi, vel ſi mortis cauſa quarta ei donata fuerit, vel inter viuos, §. igitur, eod. tit. inſtit. quod tamen verum intellige, ſecundum diſpoſitionem Auth. nouiſſima, eod. tit. C. illud ſciendum tam adoptiones, quam naturales liberos querela inofficioſi teſtamenti agere poſſe, d. §. tam autem. Poſthumi quoque, qui nullo alio iure venire poſſunt, de inofficioſo agere poſſunt, §. poſthumi quoque eod. tit. inſtitut. Sed & non liberis tantum permiſſum eſt, teſtamentum parentum inofficioſum accuſare; verum etiam liberorum parentibus, dict. §. 1. Nam licet non ſic parentibus liberorum, vt liberis parentum, debeatur hæreditas, parentes tamen ad bona liberorum ratio miſerationis admittit, ſicuti liberos naturæ ſimul & parentum commune votum, l. ſcripto hærede, ſi tab. teſtament. nullæ extab. ff. ſed & ſoror & frater, turpibus perſonis ſcriptis hæredibus ex ſacris conſtitutionibus prælati ſunt, d. §. 1. quæſtionemque de inofficioſo mouere poſſunt, l. fratres, eod. tit. C. Non ergo liberi inofficioſi querela contra omnes hæredes agere poſſunt. Vltra fratres igitur & ſorores cognati nullo modo, aut agere poſſunt, aut agentes vincere, d. § 1. in fin. Ex iis itaque apparet dici inofficioſum teſtamentum, quod non ex officio pietatis parentum factum ſit, filiis ſine legitima cauſa exhæredatis, eſſeque querelam inofficioſi teſtamenti, qua liberi contra parentes agunt, vt qui eos vel ſine iuſta cauſa, vel iniuſta, ſed non probata, exhæredauerint, vel indigne præterierint, § 1. inſtit. l. nam & iis, §. huius verbi, l. ſi mater, cum aliis iuribus, C. de inoff. teſtam. Anchor. inofficioſum teſtamentum, ſecundum Iſido. lib. 5. c. 24. eſt, quod fruſtra liberis exhæredatis ſine officio naturalis pietatis in extraneas perſonas redactum eſt, vel ſic: inofficioſum teſtamentum dicitur, in quo officij religio violata eſt: veluti pietas erga parentes: aut charitas erga liberos. Prat.

Inofficiosvm teſtamentum dicere, hoc eſt, allegare quare exhæredari vel præteriri non debuerit, l. 3. ff. de inoff. teſtam. item docere immerentem ſe, & ideo indigne præteritum vel etiam exhæredatione ſummotum, l. 5. cod. tit. Hot.

Inofficiosvs, qui officio debito peccat, Briſſ.

ΗΝΩΜΕΝΟΝ vocat Pomponius omne corpus quod perpetuo opere vnum & continuatum eſt, ab ἑνόω, quod ad verbum dicitur vnio: vt male huius loco quidam φυσικὸν reponant, quia non tantum naturalia, ſed manu etiam facta opera ἡνωμένα tamen ſunt, vt columna tota ex gypſo, aut cera aut ære & ſimili re continuo opere ducta, aut conflata. Quare Plutarchus hæc corpora duplici nomine appellat, τὰ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ: id eſt, vnita & congenita vt oſtendat, non modo iſta naturæ eſſe poſſe, ſed etiam artis: Connan. lib. c 14 n. 6.

Inopia, egeſtas, paupertas, penuria, l. 28 §. ſi quis, ff. de donat. int. vir. Briſſ.

Inopia laborare. Modeſt l. vlt. de in ius voc. vel à præfecto vrbi quaſi inofficioſus caſtigator, ſi inopia dignoſcitur laborare: Et Imp. in l. 22. in princ. C. de furt. Niſi inopia dignoſcatur laborare: Sic inopia fatigari, in l. 23. § 2. C. ad SCtum Velleian. & ad inopiam peruenire in d. l. 22. in pr. C de furt.

Inopinabile, quod quis nunquam exiſtimaſſet futurum, Imp. indicat in Authen. Vt hi qui obl. ſe hab. perh. §. & pro hoc dicimus. Adſtipulatur lex 2. §. ſed quia diuinæ, C. de vet. iur. enucl. naturam producere inopinabilia, Alber.

Inopinata & incerta turbant Prouinciales, l. vltim. D. de offic. præf. vig. & l. obſeruare, § recta, de offic. Proconſ. Alber.

Inopinatvm, idem eſt quod præter ſpem accidit, & non de nouo, vt interpres putat in l. oratione, ff. de feriis. Siquidem haud raro noua cum ſpe etiam contingere ſolent, Spieg.

Inopinata verba, quæ impræmeditate & improuiſe effluunt.

Inops dicitur is, qui ſolus eſt, qui nec amicos, nec propinquos, habet, quorum ope, id eſt, auxilio tutari ſe poſſit, Cicero inopiam & ſolitudinem fere in eadem redicit. Rupeus inopia, hoc eſt, egeſtate, laborans in corpore puniendus eſt. l. ſi quis, id quod §. in ſeruos, ff. de iuriſdict. Porro quo diſſet à penuria, docet Gloſ. in auth. vt iud. ſine quoque ſuffrag. Prat.

Inops, pauper, egenus, non idoneus nec ſoluendo, l. 26. ff. de neg. geſt.

Importare actionem, item Importare crimen, pro inferre, l. fi. § fi. ff. de diuortiis, l. 14 § 1. ff. de bon. lib. 9. §. 1. ff. de ſtatu lib. Crimina ignominiam importare dicuntur, quæ infamant l. 5. ff. de Decurio. Prat.

In procinctv, eſt, in ipſo militum adparatu, ſeu expeditione, cum vel ſeſe accingerent, vel accincti hoſtem expectantes ſtarent, prælium iamiam ingreſſuri. Vultei. in commen. inſt. de teſt. ord.

In procinctv teſtamentum appellabatur à veteribus, quod à cinctis iam militibus, & è caſtris in prælium iamiam exituris fiebat, Vult. in commen. inſt. de teſtam. ord. §. 1. n. 5.

Inordinatvm, eſt omne confuſum: ſed non conuertitur, §. inordinatum auth. de hæred. & Falcid.

Inqvantvm, id eſt, tantum quantum, Spieg.

Inqvietare turbare, vexare eſt, Briſſ.

Inqvietari id eſt interpellari, vexari, infeſtari, Briſſ.

Inqvietari dicitur is cui controuerſia fit & quæſtio infertur. Nec perſonæ modo ſed & bona inquietari dicuntur ob debita, l 5 C. an ſeruus ex ſuo fac. Briſſ.

Inqvieto, pro, moleſtus ſum, plerique ſubdubitarunt: ſed Eraſmus ſic accipi apud Suetonium annotauit: & Inſulanus indicat ſic apud Liuium & Plinium paſſim inueniri. Imperator dicit, inquietati ſumus aſſiduis adulationibus mulierum, in l. aſſiduis, C. Qui potior. in pig. hab. Spieg.

Inqvietvdo apud eundem in l. 2. C. de Carbon. edict.

Inqvilinvs, ab in & colo, hoc eſt habito, is dicitur, qui in alieno habitat, ſiue ruri, ſiue in ciuitate, quanquam frequentius ad ciuitatem referatur. *Ein Hauſzmann, der vmb ein Zinſe in eins andern Hauſe ſitzet.* Olim ex inquilinatu etiam addicebantur agricolationi, nec diſcernebant ab Adſcriptitiis, vel Originariis, leg. diffinimus, C. de agric. & Cenſit. Nec nunc eſt, quod prohibeat aliquem in ciuitate habitantem, aſtrictum eſſe perſona ſua ad colendum agrum, vt atteſtatur Oldend. Spieg.

Inqvilinvs dicitur, qui in vrbe domum alienam mercede incolit. Et ideo quoque vrbani prædij conductor hoc verbo ſignificatur, vide l. vltim. ff. de migran. l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infect. l. 37. ff. de acq poſſ. Appian. lib. ἐμφυλ. β. ἐγκαλῶν, ῥήματι χαλεπῷ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις. Colonus autem is eſt qui ruri prædium alienum incolit, Hot.

Inqvilinvs eſt, qui gratis vel precio habitat in alieno priuato, proprie tamen qui ſolus habitat, & totam domum occupat. Nam ſi cum domino aut eo, qui domus vſum habet, non tam inquilinus, quam hoſpes dicendus eſt, etiamſi mercede habitet, &c. Connan. lib 4. c. 5. n. 4. itaque cum Labeo dixiſſet, vſuarium ædium, qui modo ipſe habitaret, poſſe inquilinum quoque recipere, Proculus eum notauit, quod non belle inquilinus dicatur, qui cum eo habitat: ait Vlp. l. 2. & 4. ff. de vſu & habit. Hot.

Inqvi-

INQVILINVS eſt, qui conductis ædibus habitat: & proprie vrbani prædij conductorem ſignificat. Nec vero totius inſulæ, ſed & Cœnaculi conductor inquilinus appellatur, leg.3.vlt.ff. de offic.præf.vig. Briſſ.

INQVILINI etiam pro his qui prædiis adſcribuntur, iiſque adhærent, in leg.112 ff. de leg 1. Sane eleganter Seneca Epiſtola 108. eos qui multis annis apud Philoſophos perſederint, pertinaciſſimos quidem & aſſiduos, ſed, qui ne colorem quidem duxerint, non diſcipulos Philoſophorum ſed inquilinos vocat Briſſ.

INQVINO, Iouian. Pontanus libr. de Aſpiratione 2. Inquino, in quit, aut ſimplex verbum eſt, aut ſi eſt compoſitum minus apparet, eius compoſitio. Verbum enim illud, ex quo Grammatici quidam trahi voluerunt hoc verbum Inquino, ne temporibus quidam Cicer. erat in vſu. Illautem fuitcanio Dicebant canire, ſtercus facere. Caius in l C. de colluſ. deteg. inquinare ampliſſimum ordinem dixit, quare Coinquino, Spieg.

INQVIRERE, inueſtigare, excutere, ſcrutari, Briſſ.

INQVISITIO, eſt criminis alicuius per torturam inueſtigatio, ſed aliter Canoniſt. Spieg.

INQVISITIO eſt merum officium iudicis, quod exercere debet ad inueſtiganda delicta, vt boni mores conſeruentur. Putant autem nonnulli, regulariter inquiſitionem prohiberi, per leg. vlt. C. de accuſat. Ego nihil dubito, eam regulariter permitti, iuxta leg. Congruit, ff. de offic. præſid. Nam quod ipſi diſtinguunt inter generalem inquiſitionem, ſomnium eſt. Quomodo enim in genere aliquid perueſtigabit magiſtratus, quod fructum adferat Reipublicæ, niſi perueniat tandem ad ſpecialem inquiſitionem aduerſus hunc vel illum: Quod item dicunt, ſine legitimis iudiciis ſpecialem inquiſitionem non procedere: id obſeruandum eſt etiam in illa, quam ipſi vocant generalem. Nam nullus omnino poteſt in ſuſpicionem adduci, niſi ex cauſa ſecundum iuris definitionem veriſimili: quæ cum adeſt, quilibet iudex poteſt, ſiue dicas generaliter, ſiue ſpecialiter inquirere veritatem. Solum id obſerua, quod requiratur ad legitimam inquirendi cauſam, ne credas aniles rumores ſufficere ad lædendam hominis famam, conditionem, vel vitam. Multò minus ſatis eſt illa, quam nunc videmus frequentari, malorum hominum diffamatio, qui vel inuidia, vel quauis fraude proximum necare conantur falſis delationibus, Old. Prat.

INQVISITIONE dari confirmatiue tutor curatórve dicitur, qui cauſa cognita & moribus, fide, facultatibus eius æſtimatis magiſtratus decreto datur & confirmatur, l 2. l. 7. fin. ff. de confir. tut. Prat. ex Briſſ.

INSANIAM antiqui, mentis quamcunque vocarunt ægrotationem & morbum, quaſi dicas inſanitatem: quoniam omnes animi perturbationes, vt ſunt formidines & libidines, Græcis πάθη appellantur, id eſt, verbum è verbo, morbi, Sed in conſuetudinem latinæ ſermonis non cadit, quo omnes huiuſmodi præter rationem concitati motus, perturbationes nominantur, quibus nullus ſtultus caret. Ex quo Græcæ linguæ ſimilitudine ducti Latini, omnes inſipientes, ſtultos & inſanos vocauerunt, propterea quod in perturbato animo, ſicut in corpore male conſtituto, ſanitas non ſit. Et fere ſemper ſanitas dicitur animorum apud Ciceron. nec vnquam niſi ſemel aut iterum pro corporis valetudine vſurpauit. Itaque furoris nomine comprehenditur quæcunque amentia, cum ſcilicet mens fertur extra ſe: vnde mentis emotæ eſſe dicuntur, qui furore agitantur. In ſtultis autem & inſanis eos poſuerunt, quorum mens aliquo cupiditatis motu conturbata, in tranquillitate animi conſtantiaque non permanet, qui tametſi nec ſani ſunt, nec ſapientes, tamen ad res ſuas adminiſtrandas ſatis habent prudentiæ. iſto modo inſanus appellatus eſt olim Domitius, inſignis Grammaticus, quoniam natura erat intractabilior, & moroſior, vt ſcribit Gell. lib. 8. Quare mihi non probatur, quod quidam in hoc Ciceronis loco ſtultum dici tradunt, qui vulgo ſimplex græce ἀνόητος, Latine Fatuus, ſtupidus, imperitus, & deceptu facilis nominatur. Imo vero ex Philoſophorum doctrina ſtultum appellat Tullius, cuius quidem animus eſt aliqua libidine male concitatus, communis tamen vitæ hominum particeps & idoneus, & Conn. lib.9 c.4.n.10.

INSANVS, qui non eſt ſani conſilij & qui non habet mentem integram. Vide l ob quæ vitia, ff de ædil. edict.

INSCIENS pro ſciente, l ſi ſeruus 34. ff de vſucap. Si ſeruus inſciente domino rem peculiarem vendidiſſet, emptorem vſucapere poſſe. Eſt enim hic in articulus προσθετικός, quam ignorante domino ſi vendiderit ſeruus, vſucapioni obſtat lex 12. Tab. & lex Atinia. Sic & in capitulo legis Manliæ condition. agr. Qui termini hac lege ſtatuti erunt, ne quis quem eorum eiicito, neve hoc moueto inſciens dolo malo: Si quis aduerſus ea fecerit, is in terminos quos eiecerit, loco ve mouerit inſciens dolo malo. Sic enim Heruetij liber habet.

INSCIENS, id eſt ignarus, vt Donatus interpretatur in Phormionem Ter. Act.1. Sc 2.

INSCIENTIA in l.28. in fin. ff. de iud. Hoc verbum in Cicer. Rhetoricis frequens librariorum ignorantia deprauauit, vt & Georg. Fab. admonuit, Briſſ.

INSCITIA, i.e. ignorantia, c. ſi in laicis, 38. diſt. to. Bell. Etym.

INSCRIBERE, ſubſcribere accuſ. tioni, i e. ſuum nomen accuſationis libello adſcribere, quæ res ſimilitudine ſupplicij accuſatores obligit, l. vlt. C de iniur vade libelli inſcriptionum, l.3.§. 1 ff. de accuſ. 2 §. vlt. ff. eod. l 3. C. qui accuſ. poſſ. Prat. ex Briſſ.

INSCRIBERE eſt obligare ſe, ſi non probauerit ad eam pœnam quam reus debet pati, vel quam accuſando inferre intendit, ſi probauerit accuſator, vt in c. ſuper his, de accuſ. in gloſſ. & 2. q. 8. quiſquis. Nam calumniantes ad vindictam poſcit ſimilitudo ſupplicij, vt ibi dicitur.

INSCRIPTIO, libellus eſt accuſatorius, ſuper crimine ab aliquo commiſſo: quod vbi accuſans non probauerit, ad talionem tenebitur, l. pen. C. de accuſ. l 2. §. fi. ff. de adult. inſcriptionum pagina, l.3. qui accuſ. poſſ. Prat.

INSCRIPTIO etiam titulum operi præfixum ſignificat. Briſſ.

INSCRIPTI maleficij actio, apud declamatores vſitata, vt apud Senecam libr.3. Declamat inſcripti maleficij ſit actio. Ea autem (vt opinatur Turneb. aduerb. lib.10. c 6. & iam ſupra annotauimus) maleficij erat legibus nominatim, diſertéque non comprehenſi, neque cauti, cuius tamen actio dabatur. Quæ quidem moribus Græcorum comparata videtur fuiſſe, non Romanorum: apud quos ſcholaſticum hoc & declamatorium erat, non in republ. vſitatum: Huius rei mentio eſt apud Heſychium & Suidam. Sic enim ſcribitur: ἀγράφου ἀδικήματος δίκη ὧν νόμος οὐ γέγραπται. Hinc ille Senecæ locus, Ceſtium declamatorem irriderit: Deinde libnit, inquit, Ciceroni de Ceſtio in foro ſatisfacere: ſubinde nactus eum, in ius ad prætorem voco, & cum quantum volebam iocorum conuitiorumque effudiſſem, poſtulaui, vt prætor nomen eius reciperet lege inſcripti malefici. Tāta illi perturbatio fuit, vt aduocationem peteret. Deinde adductum prætori dixit, & ingrati poſtulaui. Sed ecce apud Ciceronem in orat. pro domo, vbi inſcriptum contrariam habere ſententiam videtur. L. Cotta dixit, nihil de meo capite potuiſſe ferri, nihil eſſe inſcriptum, aut poſſe valere omnia contra leges, moremque maiorum temere, turbulente. per vim, per furorem eſſe geſta, locus difficilis videtur & fortaſſe mendoſus eſt: vt inſte ſcriptum potius legendum ſit, inquit Hotomannus, de quo tamen nihil affirmat, Prat.

INSEQVI qui tacitus frequenter inſequitur, l.15.§. aliud eſt, ff. de iniuriis.

INSEQVI dicitur quod poſtea contingit & euenit: vt antequam mors inſequatur: morte inſecuta, Briſſ.

INSEQVENS gradus id eſt ſequens apud Vlp. tit. 27. Regul.

INSERERE conditionem teſtator, l.29 § 1. ff. de oblig. & act. i.e. addere, Briſſ.

INSIDIARI: ex ff. eſt inſidias ſtruere, ſeu ex animo nocere, *einem nach ſeinem leben ſtellen*, ex interpretatione Salomonis ſuper illud vulgatum in l.3 ff. de Iuſtin. & iur. Hominem homini inſidiari nefas eſſe. Calliſtratus in l.28. §.9. de pœn. inſidiare pro inſidiari vſurpar. igni cremantur plerunque ſerui qui ſaluti dominorum ſuorum inſidiauerint. Prat. ex Hot. Briſſ.

INSIDIATOR proprie dicitur qui vias inſidet, vt ex improuiſo ſecurum opprimat viatorem. Generaliter tamen accipimus eum, qui vitæ noſtræ periculum intentat, Bald. ad l. Aquil.

INSIGNIA gentilitatis, arma ſunt militiæ: quæ ipſa primam, vt ſimile eſt veri, virtutis præmia fuerunt, ac rerum præclare geſtarum decora, vt ſentit Bald. in l. poſteriore de orig. iur. Aſtipulatur Alciatus, apud quem exſtat lib.5. Parerg. elegans c. de inſignibus & armis. Spieg.

INSIGNIA magiſtratuum, l.1.§. caſum, ff. de poſtul. inſignia proconſularia, l.1. ff. de offic. Proconſ. Prat. ex Briſſ.

INSIGNIA militaria detrahere, apud Vlp. in l 2. §. ſed & ſi ita, de his qui not. infam Spieg.

INSIGNIS calamitas, l.10. ff. qui ſatiſd cog. id eſt notabilis, Briſſ.

INSIMVLARE, eſt crimen ingerere, Donatus.

INSINVARE, lege Profiteri, Spieg.

INSINVARE proprie ſignificat publicare, & apud acta coram iudice teſtari Goth. ad l.13. C. de teſt. Ariſt. ἀπογράφεσθαι Iuſtin. in Nou. ὁμολογῆσαι ἐν ὑπομνήμασι; dixit, fuitque inſinuationis vſus introductus, ne quis facile circumueniretur, in prodigia maiori alienius rei donatione, cuius temere profuſæ ſtatim comites eſſe ſolent μετάνοια καὶ πενία. Bald. in tit. de donat.

INSINVARE pro notum facere in l.11. §. ſi quis ita, ff. de leg.3. Quod alias notificare in l 5 § demonſtratur, ff. de iur. immun. Briſſ. in parerg.

INSINVARE voluntatem ſuam teſtator, l.11. §. ſi quis ita, ff. de le. 3. id eſt hæredibus notam facere, Briſſ.

INSINVARI donationes, id eſt interueniente actorum ſeu geſtorum teſtificatione confici, Briſſ.

INSINVATIO eſt eius quod traditur ſiue agitur, coram quocunque iudice in ſcripturam redactio, Vulte. in Comment. inſtit. de donat § 3. n 9.

INSINVATIVA Quæ dicantur inſinuatiua, ex coniectura mente Imperatoris Iuſtiniani ex titul. 9. Authenticorum col. 5

conſtate poteſt. Ex quo loco, nec non ex titulo, De ſanct. Epiſcopis auth. col. 9. item ex c. ſicut epiſcopatum, 1. quæſt 2 & ſimilibus aliis colligere poſſumus, inſinuatiua dici dona & munera, ad aliquem dignitatis gradum (maxime in ſpiritualibus) conſequendum, largita, & quidem non recta, ſed per quoſdam ſinus, & quaſi diuerticula. Et hæc non poſſunt exigi à clericis ordinatis, exceptis iis, qui ordinari ſunt in maiori Eccleſia, à quibus ſecundum conſuetudinem accipere licet, l. vnic. Auth. vt ea, quæ vocan. inſinuatiua, col. 5. quod ſcilicet & voluntarie eſt oblatum, c. ſicut epiſcopatum, 1. q. 1. à iure ſtatutum eſt: prout textus eſt apertus in dicta Authent. De ſanctiſſimis epiſcopis, colum. 9. Vbi ſcribitur Epiſcopum ipſum non per pecuniã, ſed meritis eligi debere, & notatur qualis ille debeat eſſe, & quantæ ſanctitatis. Quod vtinam hodierno die ſeruaretur, & quæ illic præcipiuntur ſedulo executioni mandanda apud ſeſe (vt par eſt) conſtituerent epiſcopi noſtri. Anchor.

Insistere rei. Secundum naturam, quæ ſemper eſt ſimpliciſſima, non eſt niſi vnus poſſidendi modus, puta inſiſtere rei: ſicut ſedibus ad hoc vtimur, vt nos in aliquo loco ponamus. Quemadmodum ſolent multis in locis hæredes, quo magis ius ſuum ſuccedendi declarent, ſedem ponere in domum hæreditariam, Old. Prat.

Insita conditio legato, l. 82. ff. de cond. & dem. id eſt iniecta, ſeu inſerta, Briſſ.

Insitæ picturæ, quas Vlpian. in l. 23 §. 1. ff. de aur. & argent. veſtis legato contineri ait, effigies eſſe videntur certarum rerum, vt florum veſtibus intertextæ, vnde pictæ togæ, quibus triumphantes amicti vrbem inibant. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoque Phrygiones appellati ſunt, ait Plin. lib. 8. cap. 48. Cuiac. inſtitæ legit, pro inſitæ. Vide inſtitæ Prate. ex Hotom.

Insolare verbum, à ſole dictum, pro eo quod eſt ad ſolem explicare & ſolem recipere. Vnde inſolatio, qua voce Plin. maior vſus eſt. Spieg.

Insolita dicuntur, quæ fieri non conſueuerunt, quæ & inſrequentia. Hæc non eſſe veriſimilia, ſed potius habere imaginem falſitatis Bald. docuit in l. 1. C. de furt. Vnde prudentium eſt Magiſtrorum Sacr. Scrinior. fugere inſuetas clauſulas, niſi oraculo principis promanent: quod per eiuſmodi inſolitas clauſulas præſumatur fraus, per Gloſ. ab omnibus commendatam, in l. quæ ſub conditione, in fin. ff. de condit. inſtit. Cenſuit Bald. ſperni poſſe literas etiam Roma. Pontif. ſi habeant pœnam inſuetam, Spieg.

Insolutum inconſulte dare, apud Vlp. in l. minor. 5. de minoribus, Spieg.

Insolidum: Quod vulgo dicimus, ex pleriſque cauſis, hæredes in ſolidum teneri, non ſimplicem ſignificationem habet. Alias enim, hæc verba, in ſolidum, hanc contradictionem habent, in partem: veluti in executione harum obligationum. Ædes fulciri, aut per te non fieri, quo minus eam agam. Ex quibus hæc, omnes vel vnius facto obligat: illa, & ſingulos ad totam rem præſtandam tenet, l. in exec. de verb. oblig. Alias, illam, quatenus ad eos peruenit. Eſt enim ſciendum, cum quæritur de dolo defuncti ea diſtinctione nos vti ſolere: vt ſi quidem ex mero delicto, id eſt, cui nulla ſpecies contractus ineſt, res deſcendit. Hæredes non amplius teneantur, quam pro eo, quod ad eos peruenit. Sin vero ex contractu reique perſecutione, in ſolidum: pro ea parte, qua quiſque hæres eſt, l. ſi hominem. depoſ. l. ad ea de reg. iur. etiam ſi tantum ad eos ex dolo defuncti non peruenit. Curt. lib. 2. εἰκασῶν cap. 5.

Inspectari conditio, i, e. inſpici, & ſpectari, l. 12. ff. de vſur.

Inspectio, cognitionem & iudicium ſignificat, vt ait Bud. Eſt enim diligens rei alicuius conſideratio. Inſpector autem nomen eſt artificij, atque etiam muneris & officij, vide Albert.

Inspectio apud Ciceron. Philip. 2. Nos enim augures ob nunciationem ſolum habemus: conſules & reliqui magiſtratus etiam inſpectionem: id eſt ἐπισκοπὴν. Eſt etiam inſpectio, diſputatio, diſquiſitio, conſideratio, viſio, vt alibi appellatur. Paulus l. 91. §. 3. ff. de verb. oblig. Nunc videamus, in quibus perſonis hæc conſtitutio locum habeat, quæ inſpectio duplex eſt. idem l. 44 ff. de oblig. & act. circa diem duplex inſpectio eſt. Sic in l. 63. §. quod fin. ff. de acquit. rer. domin. l. 3 §. 1. ff. depoſ. Prat. ex Hotom.

Inspectio in quæſtione tituli quemadmo. teſt. aper. etiam lectionem tabularum indicat, Briſſ.

Inspector, cui res inſpicienda datur, l. 17. §. Papin. de præſ. verb. inſpectores alio ſenſu in rubr. de cenſibus & peræqu. & inſpect. lib. 15. C. qui ad inſpicienda prouincialium prædia reuelanda. que mittebantur. Sic inſpectio l. 6. C. de aduoc. diuer. iudicio. inſpectio in l. 2. §. ſi dubitetur, ff. quemadm. teſtam. ap. etiam lectionem indicat, Prat. ex Briſſ.

Inspicere, i. e. ſpectare, inſpici, i. e. ſpectari. Sic conditionem teſtium tunc inſpicere debemus, l. 22. §. 1 ff. Qui teſt. fac.

Inspicere, eſt rem diligenter conſiderare & æſtimare, vt faciunt emptores. Caius de peric. & com. rei. vend. l. ſi poſt inſpectum prædium, antequam emptio contraheretur, arbores ventorum vi deiectæ ſunt. Sic inſpicere hominem penitus, Pli. lib. 10. epiſt. 99. id eſt pernoſcere. Et inſpicere agrum, quem velis mercari. Cic ad Varr. Illud enim adhuc prædium ſuum non inſpexit, Prat.

Inspicere, id eſt deſpicere, excutere, examinare, Briſſ.

Inspicitur, pro inſpici debet, l. con queritur, C. de inoff. teſta.

Inspoliatus, ſpoliato contrarium.

Instans annus, apud Vlp. in l fructus eſſe, Papin. ſolut. matr.

Instans periculum, id eſt imminens & impendens, Briſſ.

Instant creditores id eſt vrgent, l. 1 §. hoc autem, ff. de ventr. in poſſeſſ.

Instantaneum, & moraliter, & naturaliter accipiendum eſt. Moraliter quidem non ad punctum, non ad vnguem, vt ea quæ ſunt modicæ, & modiciſſimæ durationis. In naturalibus non ita: quia in eis præciditur ad punctum, ad momentum. Ita eleganter dicit Balduin. in cap. 1. de nou. form. fidel. in Placit. Feud. Ex Zaſ. Spieg.

Instantia dicitur tempus exercendi iudicij, videlicet à litis conteſtatione ad ſententiam vſque. In cauſis criminum intra biennium diffinienda eſt, leg. vlt. C. vt intr. cert. temp. crimin. quæſt. termin. in ſimilibus cauſis vetat Imper. vltra biennium cauſam prorogari, leg. properandum, in fin. C. de iudic. Quamuis neutram præſcriptionem in exercendis iudiciis corruptum hoc ſeculum ſeruat, vt vere dixit Oldend. quem vide in de Formula. action. Leges quæ inſtantiam iudicialem triennio finiri ſanxerunt, melius quam Canones diſpoſuerunt, qui perpetuam eam eſſe voluerunt. Vlpian. in l. & poſt edictum, §. pen. ff. de iudic. Circumducto, inquit, edicto, videamus an amplius reus conueniri poſſit: an vero ſalua quidem lis ſit, verum inſtantia tantum edicti perierit, hoc eſt, tempus illud circumducti, ſeu deleti edicti, quo iudex peremptorie citauit reum, Prat.

Instantiam, aſſiduam debiti flagitationem exactionemque ſignificare liquet. l. 32. & 33. ff. de vſur. Quandoque litem pendentem ſignificat, l. 73. ff. de iud. inſt. inter & ſæpius, leg. vnic. ff. lib. dimiſſ. Prat.

Instar, ſimilitudinem, ſeu magnitudinem, vel menſuram reſpicit, Vlp. l. ſtipulatio de oper. nou nunc. Si proponatur inſtar quoddam operis quaſi facies quædam facti operis. Idem in le. aut facta de pœnis in princ. Quoſque alios ſuadendo iuuiſſe, ſceleris eſt inſtar. Admittit interdum præpoſitionem Ad, apud doctiſſimos: quorum aliquot exempla proferre licet è Theſauro Stephani Roberti. Sic ad inſtar edicti ſeu actionis permiſſæ, in l. 17. C. de action. empt. & vend. & l. 1. C de liber. exhib. Sic ad inſtar præſidialis decreti conceſſio Principalis accedit, in l. 2 C. quand. decret. opus.

Instare, ſignificat etiam moleſtius & vrgentius, & quod dicitur, inſtanter aliquem ſolicitare, Spieg.

Instaurare eſt redintegrare, ſeu ex integro quid facere. Sic inſtaurato matrimonio, l. 26. ff. de don. inter vir. i. redintegrato, Briſſ.

Instauratio cauſæ, litis, militiæ, negotij, Briſſ. ex ff. & C.

Instaurare, propriè, i. quod rem, quæ prius erat, in priſtinum ſtatum reducere, Alc. 6. ad fi. lib. 5. Paradox. Spieg.

Instaurare accuſationem, vide l. 3. Cod. ad SCtum Turpil. inſtaurare ædificia, l. 29. C. de locat. inſtaurare veterem domum, l. 12. §. 2. C. de ædif. priuat.

Instigator, ſuaſor, impulſor, incitator, Papin. in titul. de his qui not. infam. Ob hæc, ait, verba ſententiæ præſidis prouinciæ callido commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe: pudor potius oneratur, quam videtur irrogari ignominia, Spiegel.

Instigatus pro inſtigatione, l. 1. §. ſed etſi, ff. ſi quadrup.

Instigatus, Vlp. in l. 1. ſi quadrup. paup. fec. dicat. Sed &, ait, ſi inſtigata alterius fera damnum dedit.

Instipulari, per interrogationem ſtipulari. Fiebat enim ſtipulatio per interrogationem, vide infr. Stipulatio.

Instipulari Iulianus dixit in leg. additio, §. vlt. ff. de acquir. hæred. ſicut, inquit ſtipulando & per traditionem accipiendo, ſtipulari autem, inſtipulari, & reſtipulari idem eſt, quod promittere & repromittere. Cuiac. ad l. ſi vnus, §. pactus ne peteret, ff de pact.

Institor qui eſt Tabernæ, locóve, ad emendum, vendendumve præponitur: quique ſine loco, ad eundem actum præponitur l. 18. ff. de inſtitoria, appellatus ex eo, quod negotio gerendo inſtet: nec multum facit Tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alij negotiationi, Briſſ.

Institor & Procurator hoc differunt, quod is qui quæſtuariæ negotiationi præfectus eſt, inſtitor dicitur: qui vero negotio cuipiam non quæſtuario præficitur, Procurator potius appellatur, lib. 5. §. 3. ff. de inſtit. act. Hot.

Institor ait Vlpia. in l. 5. §. 1. 6 & ſeqq ff. de inſtit. actio recte appellatur quicunque negotio præpoſitus ſit. Nam & Seruius, l. 1. 2 ad Brutum, ait: Si quid cum inſulario geſtum ſit, vel cum eo, quem quis ædificio præpoſuit, vel frumento coemendo. Inſolidum eum teneri, Labeo quoque ſcribit: ſi quis pecuniis fœnerandis, agris colendis mercaturus redempturiſque faciendis præpoſuerit, inſolidum eum teneri. Sed & ſi in menſa

quis

quis habeat ſeruum præpoſitum, nomine eius tenebitur. Sed etiam eos inſtitores dicendos placuit, quibus veſtiarij, vel lintearij dant veſtem circumferendam, & diſtrahendam quos vulgo circitores appellamus: ſed & muliones quis proprie inſtitores appellat. Item & fullonum & ſarcinatorum præpoſitus. Stabularij quoque loco inſtitorum habendi ſunt: ſed & ſi tabernarius ſeruum ſuum peregre mitteret ad merces comparandas & ſibi mittendas, loco inſtitoris habendum Labeo ſcribit. idem ait, ſi libitinarius quos Græci νεκροθάπτας, id eſt, mortuorum ſepultores vocant, ſeruum pollinctorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit, dandam in eum inſtitoriam actionem: quamuis & furti: & iniuriarum actio competeret. Hæc Vlp.d.loc.quem vide.

INSTITORIA actio tunc locum habet, vt Iuſtinian. in §.1. inſtit. quod cum eodem ſcribit, cum quis tabernæ forte vel cuilibet alij negotiationi ſeruum ſuum præpoſuerit, & quid cum eo eius rei cauſa cui præpoſitus erit, contractum fuerit, tit. de inſtitot. leg. 3. § .contractum, ff. quibus ex cauſ. in poſſ. l. 4. ff. de minorib. Briſſ.

INSTITÆ. Segmenta ſunt & limbi, id eſt oræ vel ornaturæ, vt Iſidorus ait, ſiue ſint veſtibus aſſutæ, vt forte in lege veſtis, §.1. ff. de aur. & arg. leg. ſcribendum: Quæ veſtibus acceſſionis vice cedunt, inſtitæ, picturæ, clauique qui veſtibus inſuuntur: Vt Paulus Diaconus, veſtimenta ornata inſtitis latioribus) ſiue non ſint aſſutæ veſtibus, vt Scribonius Largus dixit ad ventrem conſtringendum inſtita longa. Et Petronius Arbiter: Duas inſtitas ancilla protulit de ſinu, alteraq; pedes noſtros alligauit, altera manus Acro inſtitam ὑποπόδιον interpretatur, quod extrema ea parte veſtis inſuatur, quæ pertingit pedes, Pr.

INSTITRIX ancilla, quæ pro domina negotiatur, Spieg.

INSTITOR mercis, id leg. 37. ff. de adm. tut. mercibus emendis, vendendiſque præpoſitus, Cauponæ quoque & ſtabuli inſtitor dicitur, l. 1. §. emptores, ff. nautæ, caupo. l. 13 & l. 15. ff. de inſtrum. vel inſtr. Briſſ.

INSTITOR eſt ille, qui tabernis, vinis vendendis, vel alicui alteri negotio eſt præpoſitus, l. inſtitor. 1. ff. de inſtit. act. vbi dicitur, inſtitor appellatus eſt ex eo, quod negotio gerendo inſtat, ſiue tabernæ, ſiue alij negotiationi ſit præpoſitus. idem in eo. tit. in l. inſtitor. 3. dicitur is, qui tabernæ locove ad emendum, vendendumve præponitur, quique ſine loco ad eundem actum præponitur, vide toto tit. ff. & C eod. ex Prat.

INSTITVERE proprie non eſt ponere & collocare, vt quidam tradunt: ſed parare, vnde inſtituere adoleſcentem, eſt fingere & parare ad eruditionem & virtutem. Hinc inſtituere filium, pro adoptare in Orat. pro domo ſua, & inſtituere tutorem liberis, in libro de Orat. 1. Cicero dixit, & Verrinis inſtituere amicos, pro conciliare & comparare, vt facile appareat, inſtituere hoc differre à Ponere & collocare, quod in illo iter eſt, in his meta. nam cum teſtamento nobis hæredem inſtituimus, non tamen eum continuo in ſede noſtra collocamus non enim ſemper, olim certe perrato, teſtamenta à moribundis fiebant, paramus ergo & reſeruamus, vt cum vſus venerit, nobis ſucceſſor ne deſit, quocirca qui ſubſtituti à nobis dicuntur, verius inſtituti, h.e. ad omnes caſus parati & deſignati dicerentur, his enim ſubſtitutionibus nobis in longinquum proſpicimus, accedit eo quod ſubſtituere proprie eſt, in eius qui iam certum locum obtinet, alterum ſupponere, vt cum Verrem Cicero ſcribit in Marcellorum locum patronum Siculis ſubſtitutum eſſe: & in piratarum locum ciues R. ad ſupplicium ſubſtituiſſe: & ciuitati Verrem alterum ſubſtituiſſe: cum de filio loqueretur: de iis loquitur, qui eorum in locum ſufficiuntur qui prius erant. Veluti ſi in filij mei, ſi hæres erit, & hæres exiſtens impubes moriatur, alterum inſtituam: ſubſtituere proprie dici poſſum: quia non in meum, ſed filii locum ſuccedit. At cum, ſi Titius hæres non erit, hæredem inſtituo, mihi eum non Titio inſtituo: &, ſi ſubſtitutus dicendus eſt, meum in locum ſubſtitutus dicendus eſt, non autem in illum Titij Vnde intelligi poteſt, hoc inter inſtitutum & ſubſtitutum intereſſe, non quod ille primo, hic ſecundo gradu ſcriptus ſit: ſed quod inſtitutus paratus & deſignatus eſt ad locum obtinendum ſubſtitutus autem iam eum occupauit, vt omnis inſtitutus cum hæreditatem adit, ſubſtitutus proprie dicendus ſit: & inſtitutus, qui teſtamento nuncupatus aut ſcriptus eſt: ſubſtitutus, qui ſucceſſit, ita inſtitutus, in ſpe: ſubſtitutus, in re ac poſſeſſione eſt. Hæc cum ita ſe habeant: Subſtituti tamen vocabulo ſic abutimur, vt eum qui ſecundo tertiove gradu in aliorum defectum deſignatus & inſtitutus eſt, ſubſtitutus dicatur. Hot. Adde Forc. Necyoman. dial. 23. n. 2.

INSTITVERE generaliter eſt in locum vel rem aliquam introducere: ſed in doctrina ſucceſſionis ex Teſtamento, ſicut etiam ſucceſſio ipſa reſtringitur, vt ſit hæredem in iure quod quis habet eodem ſtatuere, Vult. inſtit. de Exhæred. n. 4.

INSTITVERE, eſt quaſi hæredes domini iure ſuo ſtatuere, ac defuncti locum ſubintrare, ſuccedereque. Vigl. in tit. inſtitut. de hæred. inſtit. Eſt etiam Budæo inſtituere aliquid, autorem, quaſiq; conditorem alicuius rei fieri, exemplumque poſteritati relinquere. Porro inſtituere, & inveſtire iuxta traditionem Feudiſtarum, idem ſonant, niſi quod quis inſtitui dicitur præſentialiter, inueſtiri autem etiam abſens: hoc eſt, in poſſeſſionem ſtatui, vel poni. Vnde inſtitui dicuntur hæredes ab aliquo in hæreditatem ducti, & hoc in primo gradu, ff de Vulg ſubſtit. l. 1. in princ. Subſtitui vero, qui in locum inſtitutorum deficientium, id eſt, morientium, ab hæreditatem inſtituuntur, vt in ſubſtitutione pupillari inſtit. de pupil. ſubſtitut. in princ. Obſeruandum, quod non tantum inſtituere hæredem, ſed etiam creare & facere dicimus. Nihil enim refert quibus verbis deſignetur inſtitutio, vtrum dicatur, Hæredem facio, vel volo, vel mando, vel cupio: an Hæres eſto, vel erit, l. quoniam indignum C. de teſtam. Quinimo & parentes ſi dicant, Relinquo liberis meis omnia bona mea: ſatis eſſe videtur ad inſtitutionem, qui niſi hoc titulo relinquant liberis legitimam, adeo corruit teſtamentum, vt non ſit opus expugnare per querelam inofficioſi. §. ad hæc aliud capitulum. Nou. Vt cum de appellat. cog. nam hoc titulo & honeſtius & commodius tribui ſolent hæreditates: quippe quod magis honorati cenſentur inſtituti, quam legatarij l. filium, §. ſed & ſi portio. ff. de lega. præſt. Spieg. Prat.

INSTITVERE etiam ſignificat nouum aliquid inducere & inchoare, ordinare, diſponere, Briſſ.

INSTITVERE in l. 21. §. 3. C. de teſt. id eſt proponere. Teſtator ſecundo teſtamentum facere inſtituit.

INSTITVERE etiam accipitur pro inſiſtere ſiue inſtare, ſicut conſtituere pro conſiſtere ſiue conſtare, Cuiac. ad leg. 13 ff. de excuſat.

INSTITVERE interdum ſignificat intendere, inferre, mouere & ita inſtituere actionem, l. 2. ff. de action. rer. amot. Briſſ.

INSTITVERE accuſationem, eſt iudicium dictare, actionem vel crimen intendere, Vlp. Si maritus præuenerit, accuſareque inſtituerit, tempora non cedunt patri: quia accuſationem inſtituere non poteſt. Bud. Qui & annotauit, inſtituere accuſationem vſurpari pro incœptare, occupare, priorem incipere. Vlpi. Si extraneus inſtituerit accuſationem, an ſuperuenienti marito, accuſatio permittatur, vtuntur & his verbis Imperatores, in l. 15 C. de his qui accuſ. poſſ. l. 4 C. ſi reus vel accuſ. mortuus, l. 18. ad leg. Cornel. de falſis in C.

INSTITVERE hæredem, id eſt ſcribere, facere, & quaſi ſuo loco ponere & collocare, Briſſ.

INSTITVERE litem, Papin. Non enim ſufficit, inquit, litem inſtituere, ſi non in ea perſeueres, l. nam & fin. ff. de inoff. teſtam. Spieg.

INSTITVERE alias eſt incipere, Cicero pro Cluentio: Quæſo, inquit, vt me, iudices, ſicut facere inſtituiſtis, benigne, attentéque audiatis. Alias & proprie, inſtituere, eſt aliquid grauiter decernere: vt inſtituta maiorum. Alias denique accipitur pro docere: vnde inſtitutiones iuris appellantur, Old. Prat.

INSTITVERE procuratorem, i. facere ſeu dare, Paul. lib. 1. ſenten. tit. 12.

INSTITVERE vineas, in fundo ponere & plantare ſignificat, leg. pen. ff. loca l. 1. de rei vind. in Co. Greg. Cic. in Rullum, vtrum hæc lex eſt, an tabula Neratianæ auctionis? in qua ſcriptum fuiſſe aiunt: Iugera 150. in quibus oliuetum fieri poteſt. Iugera 300. vbi inſtitui vineæ poſſunt. Sic inſtituere ſalictum, l 3. ff. de arb. furt. cæſ. inſtituere æris, auri, argenti fodinas, l. 15. § inde quæſitum, cum ſeq ff. de vſufruct. inſtituere fullonicas. l. 3. ff. de aq & aq. pluu. Et ita inſtituere abſolute poſitum accipe in l. 97. § 1 ff loca. Briſſ.

INSTITVI filius poteſt etiam cum conuitio, l. his verbis, §. 1. ff de hæred. inſtit. patri enim impune licet in filium maledicta obijcere. Non ſic extraneus, l. quotiens, § ſi quis, ff. de lib. & poſthum. quod odio teſtatoris introductum eſt, l turpia. ff. de leg. 1. valde enim odioſum hoc eſt, vt per cauſam inſtitutione delati honoris teſtator hæredem ſcriptum contumelia afficiāt. Itaque ea inſtitutio pro non ſcripta habetur, Cuiac. ad leg. 3. ff. de lib. & poſth.

INSTITVTA morum l 2 in pr. C. de his qui ven. ætat. impetr.

INSTITVTIO. Duabus accipitur modis inſtitutio. Primus eſt vt inſtitutio ſit principalis hæredis poſitio, hoc eſt natura primus gradus hæredis. l. 1. ff. de vulg. & pupil. Et vt huiuſmodi inſtitutio valida ſit, neceſſum eſt, vt inter cætera quæ agat teſtator ab eo nomen hæredis exprimatur in teſtamento condendo, vel ſaltem indubitabili ſigno hæredem ipſum, ſiquidem eius nomen non dixerit, demonſtret. Quo caſu valebit inſtitutio, ſecus autem minus, l. quoties, § ſi quis de hæred. inſtit. ff. Hinc igitur ea ſunt verba, quibus vtuntur notarij, in ipſis teſtamentis teſtantium: *Au reſidu de tous ſes biens, noms, droits & actiōs, ledit teſtateur a fait, nommé & inſtitué de ſa propre bouche, ſon vray & loyal heritier, ſeul & pour le tout, Aſſauoir, &c.* Secundus modus eſt vt inſtitutio ſit alicuius beneficij verbalis collatio. Quomodo accipitur in titulo, De inſtitutionibus, lib. 4. Decretal. & Sext. Et ſumitur inſtitutio, pro inueſtitura: c. ad hæc, de offic. archid. c. cum venissent, d. titul. de inſtitutionibus, ſiquidem verbali collatione inueſtitur clericus de beneficio per anuli, pilei, calami, aut alterius cuiuſvis rei traditionem, c. cum olim, de re iudic. cap. ex ore, de iis quæ fiūt à prælat. ab archidiacono, qui iure communi hanc facultatem habet, d. c. ad

hæc. & c. vt noſtrum, de off. Archid. Anchora. Captatoria inſtitutio ea eſt, quæ non ex animi ſententia procedit, ſed veluti vitiata eſt, vt quæ ex hac cauſa fit à teſtante, vt ſuo prouocatus exemplo, inſtituus, aut alius, in quem captatio directa eſt, idem faciat, ſic dicta quod ea teſtator captet, hoc eſt venetur hæreditatem aut aliud quodcunque lucrum. Coraſ. lib. 5 Miſc. c. 23 n. 3. vide & ſupra in verbo Captatoria.

Institvtio eſt datio hæreditatis nulli alij ante delatæ: ſubſtitutio datio hæreditatis delatæ vel acquiſitæ alteri. vulgaris delatæ non acquiſitæ, pupillaris delatæ & adquiſitæ, Cuiac. ad African. tract. 3. n. 16.

Institvtiones in rubr. C. de inſtit. & ſubſtit. intellige conditiones inſtitutioni & ſubſtitutioni adiectas. Gothof. in d. rubr.

Institvtiones Imperiales ſunt diuerſæ ſanctiones, decreta, præceptiones, diſciplinæ, traditiones & axiomata publicis inſerta monumentis. Quæ græcis, ὑποθῆκαι, προστάγματα, διατάξεις, ſunt ordinationes, placita, conſtitutiones, quas ad cupidam legum iuuentutem, velut quoddam enchiridion legale, & epitomen Iuſtinianus miſit, & xeniorum vide, & ampliſſimi loco muneris. Taboet. in topico militiæ & leg diſc.

Institvtiones in omnibus ſtudiis primum ſibi vendicare locum dubio procul neceſſe eſt, vtpote prima veſtigia cuiuſque ſcientiæ mediocriter tradentes, conſtit. ff. 2. §. itaque cum dubio. Loquitur autem de inſtitutionibus non tantum iuris, verum etiam aliarum diſciplinarum. Old. Prat. Eas autem ab inſtituendo dictas apparet ex l. Medicos. C. de profeſſ. & Medic. li. 10. & clarius in §. itaq; in procem ff. Differunt a. inſtitutiones ab inſtitutis: quod inſtituta, mores ſunt conſilio & ratione inſtituti: inſtitutiones vero præceptiones, quibus inſtituuntur & & docentur homines, quomodo hic accipies: quamuis Cœlius Rhodig. l. 18. c. 19. ea etiam voluit inſtituta dici, quæ ſunt principum inſtitutiones, quæ ad optimum illum legis ſcopum certa ratione nos non dirigant, quæ quaſi legis nomine indigna ſint, ſacro illo legis nomine priuata, potius, quam decreta & edicta nuncupentur, quod non probat Aldob.

Institvtvm, eſt ius non ſcriptum, quod certum autorem habet, id eſt, magnum aliquem autorem, quem reliqui imitari non erubeſcant. Budæus in l. ius ciuile, in lib. de iuſtitia & iure, Spiegel.

Institvtvm hæredem eum quoque dicimus, qui ſcriptus non eſt, ſed ſolummodo nuncupatus, l 1. ff. de hæred. inſtit Prat. ex Briſſ.

Institvtvs dicitur, qui in ipſo ſuccedendi gradu & capite conſtitutus eſt. Subſtitutus verò, qui ſubiungitur, & ſubtus, hoc eſt, in ima cera ſcribitur. Vigl. in inſtit. de Vulg. ſubſtit. Hinc ab inſtitutis exhæredatus, à ſubſtitutis præteritus. Item per contrarium, ab inſtitutis præteritus, à ſubſtitutis exhæredatus, legimus. Vt ſi teſtator ſcripſit, Titius & Seius hæredes ſunto, Sempronius autem filius meus exhæres eſto, h. e. exhæredatus ab inſtitutis, i. e. à patre, quatenus ad inſtitutos attinet. Si vero dixerit: Titius & Seius ſi hæredes non fuerint, Caius hæres eſto, vel Caium ſubſtituo: hic nulla fit mentio Sempronij filij. Ergo à ſubſtitutis, hoc e. quantum pertinet ad ſecundum gradum ſubſtitutionis, præteritus eſt à patre, l. 1. Si venter, ff. de ventr. in poſſ. mitten. Old. Prat.

Institvti item dicuntur primo gradu. Subſtituti ſecundo. Et inſtituti vocantur primi hæredes. Subſtituti ſecundi aut tertij, & ita deinceps toti dicuntur, quoto ſunt adiecti gradu, Conna. lib. 10. c. 7. n. 2.

Instratvm ait Vlp. in l. inſtratum 45. ff. de verb. ſig. omne veſtimentum continere, quod iniicitur.

Instrvctam tabernam Vlp. in l. 145. de verb. ſig. appell. quæ & reb. & hominib. ad negotiationem parata conſtat. Quod vt accipi debeat, inibi declarat Alc. vid. & l. 13. ff. de inſt. vel inſtr. Pr.

Instrvcta prædia quæ ſint, vide l. 1. C. de verb. ſign. inſtructis prædiis legatis, ait ibid. Gotho. ea tantum cedunt, quæ ibi fuerunt perpetui vſus cauſa ad tempus repoſita, venalia non cedũt.

Instrvcta domo ita, vt eſt cum omni iure ſuo legata, Papin, reſpondit vrbanam familiam, item artifices quorum operæ cæteris quoque prædiis exhibebuntur, legato non contineri. Oſtiarij autem, inquit, vel popiarij, hædriarij, dietarij, aquarij domui tantum deſeruientes continebuntur. Sed quod de artificibus ait, falſum eſt: ſi eius domus cauſa parati ſunt, licet aliis quoque prædiis commodabantur. Idem reſpondit domo inſtructa legata, menſas eboreas, & libros non contineri: ſed & hoc falſum eſt. Nam omne quidquid in domo fuit, quo inſtructior eſſet Paterfam. continebitur. Suppellectilem autem patrisfam. inſtrumentum eſſe, nemo dubitat. Denique lib. 4. epiſtolarum Neratius Marcello fratri ſuo reſpondit, & veſtem domus inſtructæ legato contineri. Vlp. hoc eo. tit. l. quæſitum. Item Pomponius eod. tit. l 15. inſtructa, inquit, domo legata, reſponſum eſt. ſuppellectilem legatam, non etiam vina, quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt. Maffeus.

Instrvctio alias pro inſtitutione. Briſſ.

Instrvctvm ab inſtrumento ſic differre arbitror, vt totumà parte, nam inſtructi nomine, non modo, quæ fundo neceſſaria ſunt, continentur: verùmetiam quæ præterea teſtator habuit, quibus ſuum fundum inſtruxit. inſtrumenti vero ea duntaxat ſine quibus fundus dici inſtructus non poteſt, Vlpia. l. 12 §. 15. ff. de inſt vel inſt. Sed ſi fundus non ſit eum inſtrumento legatus, ſed ita vt inſtructus ſit: quæſitum eſt an plus contineatur, quã ſi cum inſtrumento legatus eſſet, & Sabinus ſcribit fatendum eſſe plus eſſe quum inſtructus fundus legetur, quam ſi cum inſtrumento. Hoc ergo legato non agri inſtrumentum, ſed proprium ſuum inſtrumentum reliquiſſe videtur. Vide cætera, & ſimul coniunge l. 1. & 2. C. de verb. ſig. Her. Prat. Adde Cuiac. in l. 2. de bon. vac. C. lib. 10. qui dicit inſtructum latius patere quam inſtrumentum. Idem affirmat in expoſitio. Nou. Iuſtin. 128. de exactione publicorum tributorum, circa medium, vbi ponit hoc exemplum: pecora inquit, paſcendi cauſa parata vt ex iis fructus capiantur, inſtructo continentur non inſtrumento: ſic ſupellex inſtructo non inſtrumento.

Instrvctvs fundus dicitur, cum ſupellex ibi continetur, quæ illic fuit vſus gratia ipſius patrisfam. & veſtes, menſæ quoque, item vitrea & aurum & argentum, vina quoque ſi qua fuerint vſus ipſius patri fam. gratia, & ſi quid aliud vtenſilium. Omnia igitur quæ in eo loci collecta, vt inſtructior eſſet paterfamil. inſtructo continebuntur, i. quæ ibi habuit, vt inſtructior eſſet. Hoc ergo nomine fundi inſtructi, non tantum agri inſtrumentum, ſed & proprium ipſius patrisfamil. continebitur, l. quæſitum, §: ſed ſi fundus, ff. de fund. inſtruct. Io. Bello Etym.

Instrvctvm fundum legare eſt cum omni inſtrumento, & vti inſtructus eſt, legare, Briſſ.

Instrvcto fundo (ait Vlp in ead. l. quæſitum, §. contubernales 35. & ſeqq. ff. de inſtruct. vel inſtrum. leg.) contubernales quoque ſeruorum, i. vxores & natos contineri, verum eſt. Inſtructo autem fundo & bibliothecam, & libros qui illic extant, vt quotiens veniſſet vteretur, contineri conſtat: ſed ſi quaſi apotheca librorum vtebatur, contra erit dicendum Neratius quoque lib 4. epiſtolarum Rufino reſpondit: Inſtructo fundo & ſupellecti eum, & vina, & mancipia non ſolum ad cultum cuſtodiamve villæ, ſed etiam quæ vt ipſi patrifamil. in miniſterio ibi eſſent, legato cedere. Imagines quoque hæ ſolæ legatæ videntur, quæ in aliquo ornatu villæ fuerunt. Sed ſi qua eo congeſſerat non vſus ſui cauſa, ſed cuſtodiæ gratia, non continetinebuntur, vina etiam quæ in Apothecis ſunt, non cedent, & hoc iure vtimur, vt ea quæ ibi paterfam. quaſi in horreo habuit, non contineantur. Celſus quoque lib 19. ſcribit fructus ibi repoſitos, vt venirent, vel in alium vſum quam fundi conuerterentur, inſtructo fundo non contineri.

Instrvere eſt certiorem facere. Sic inſtruere emptorem, religionem, Briſſ. ex ff.

Instrvere accuſationem, vel actionem, vel litem, eſt literis, ac teſtibus, cæteriſque ad probandum neceſſariis eam adornare. Sic inſtruere litem præparatam ſecundum leges ait Imp. Iuſt. in l. 28. in prin. C. de admin. tut. vel cur. Vnde inſtrumentum litis vocat Quintilia. quicquid ad inſtruendam litem, id eſt cauſam pertinet: ſtuod nos Productionem dicimus, Old. Prat.

Instrvmenta, ſpecialiter pro ſcripturis accipienda ſunt, quibus legitima ratione fides eſt adhibenda. Veluti quæ per tabelliones publicos, ſeu notarios, vt nunc vocamus, ſcribi ſolent, de quibus in Authent. de inſtrum. caut. Vel quæ ſigillo ſeu annulo ſignatorio confirmantur ab Epiſcopo, Magiſtratu, aut etiam ab iis qui publici alicuius officij autoritatem habent indubitatam, Old.

Instrvmentvm domus id eſt, quod tempeſtatis arcendæ, aut incendij cauſa paratur, non quod voluptatis gratia. Inſtrumenti enim ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinent: ornamenti quæ ad voluptatem l. 12 §. ſi domus, ff. de inſtruct. vel inſtrum. Et ita, inſtrumentum & ornamenta villæ ſeparat Cicero pro domo ſua, Briſſ.

Instrvmenta domus quæ ſint, quæ relicta domo inſtructa ad nouum dominum tranſeant, adnotauit Iuriſconſ. in l. quæſitum eſt, §. ſi domus inſtrumentum ſit legatum, ff. de fund. inſtitut. Breuiter & præter imagines, & affixa ſpolia, iſta etiam Paul. de inſtruct. fund. annotauit: Specularia, Pegmata, Canales, Harpagones, Hamas, Centones, Siphones, Scalas, Perticas, Spongiaſque, quibus inſtrumentis domus contra vim ignis ad incertos caſus defenditur, ſqualor abluitur, & immunditiæ purgantur, Spieg.

Instrvmenta forenſia & publica ἀγοραῖα dicuntur, Nou. 49. 53. 73. 117. 142. diuerſa ab ἰδιωτικοῖς, quorum fit mentio in l. 11. C. qui potior in pig. Gothof. ad l. 20. ibi ex forenſibus vel publicis inſtrumentis, C. de fide inſtr.

Instrvmenta Iuſtinianus à literis ſeparat in l. 1. C. de iuram. propt. cal. In omnibus cauſis, ſiue propter literas fuerit certatum, ſiue propter inſtrumenta, ſiue propter quicquam aliud, &c. Inſtrumenta ergo ſunt, quas Cicero literas publicas appellat: hoc eſt, quæ vel à perſona publica, veluti ſcriba magiſtratus, vel tabellione ſcripta ſunt. Literæ vero hic appellantur priuatæ: veluti rationes, breuiaria, codex accepti & expen. ſi, ſyngraphæ, & cautiones à patref. m. conſcriptæ, Prat ex Hot

Instrv-

INSTRVMENTA noua intelliguntur nuper reperta, tametſi antiqua ſint. Gloſſ.in l. Imperatores. ff.de re iudic.& Gloſſ.in l. admonendi in fine ff.de iureiur.Spieg.

INSTRVMENTI cauponij nomine ſerui, & ancillæ cōtinentur. Vlp.l.43 §.3.ff.de ritu nupt. Multæ adſolent ſub prætextu inſtrumenti cauponij proſtitutas mulieres habere. Hot Prat.

INSTRVMENTI nomine aliquando intelligitur monumentum ſcripturarum ad res geſtas pertinentium. Vnde inſtrumentum vetus& nouum. Suetonius in Veſpaſiano. Vndique inueſtigatis exemplaribus inſtrumentorum imperij, pulcherrimum ac vetuſtiſſimum confecit.Spieg.

INSTRVMENTO lanionis, teſte Paulo in leg.cum de lanionis, relinquimus menſas, pondera ferramenta,& alia, quæ laniandæ carnis cauſa parata ſunt: Item trutinas, cultros, dolabras, ff.de fun.inſtruct.in princ.citatæ.l.Spieg.

INSTRVMENTO piſcatorio legato contineri Ariſt. ait nauicellas, quæ piſcium capiendorum cauſa paratæ ſunt: ſed & piſcatores contineri, verius eſt teſte Martiano. l.item pictoris.ff.de fun.inſtr.Spieg.

INSTRVMENTO legato aliquando & perſonas legatarium neceſſe eſt inſpici, vt docet Paul.in l cum de lanion. ff de inſtr.Sp.

INSTRVMENTO fundi quid comprehendatur, exponitur pleniſſime in l.8.l.9 l.10.l 11.l 12 l.25.ff de inſtruct.vel inſtrum.l.33. circa fin.ff.de ædil.edict.l.17.ff.de act.empt Briſſ.

INSTRVMENTA fundi cōſeruādi fructus cauſa veluti granaria (quia in his fructus cuſtodiuntur) viceos, capſella, in quibus fructus componuntur, ſed & ea, quæ exportandorū fructuum cauſa parantur, Inſtrumenti eſſe conſtat, veluti iumenta, & vehicula,& naues,& cuppæ,& culei. Alphenus autem ſi quoſdam ex hominibus aliis legauerit, cæteros qui in fundo fuerunt, nō contineri inſtrumēto ait, quia nihil animalis inſtrumenti eſſe opinabatur, quod non eſt verum. Conſtat enim eos, qui agri gratia ibi ſunt, inſtrumento cōtineri. Saltuarium autem, Labeo putat eum demum contineri, qui fructuum conſeruandorum gratia paratus ſit, non eum, qui finium cuſtodiendorum cauſa: ſed Bratius etiam hunc:& hoc iure vtimur, vt omnes ſaltuarij contineantur. Trebatius amplius etiam piſtorem & tonſorem, qui familiæ ruſticæ cauſa parati ſunt, putat contineri. Item fabrum, qui villæ reficiendæ cauſa paratus ſit, & mulieres, quæ panem coquant, quæque villam ſeruent. Item molitores, ſi ad vſum ruſticum parati ſunt Item focariam & villicam, ſi modo aliquo officio virum adiuuent. Item lanificas, quæ familiam ruſticam veſtiunt, & quæ pulmentaria ruſticis coquant. Cellarium quoque (id eſt, qui ideo præpoſitus eſt, vt rationes ſaluæ ſint.) Item oſtiarium mulionemque inſtrumenti eſſe conſtat: & molas,& machinas, fœnum, ſtipulas, aſinum machinarium, machinam frumentariam, vas æneum, in quo ſapa coqueretur & defrutum fiat, & aqua, quæ ad bibendum, lauandamque familiam paratur, inſtrumenti eſſe: & cribra,& plauſtra, quibus ſtercus euehatur. Ea vero quæ ſolo continentur, inſtrumenta fundi non eſſe Caſſius ſcribit: Veluti harundineta & ſalicta, antequam cæſa ſint, quia fundus fundi inſtrumentum eſſe non poteſt, ſed ſi cæſa ſunt, puto contineri, quia quærendo fructui deſeruiunt Idem & in pallis erit dicendum. Si in agro venationes ſunt, puto venatores quoque & veſtigatores, & canes, & cætera, quæ ad venationem ſunt neceſſaria, inſtrumento contineri, maximè ſi ager ex hoc reditum habet: ſed ſi ab aucupio reditus fuit auceps, & plagæ, & huius rei inſtrumentum agri inſtrumento continebitur, nec mirum, cum & aues inſtrumento exemplo apum contineri, Sabinus & Caſſius putauerunt Hęc Vlpian.in l.quæſitum.12. §.1.2. 4.5.9.10. 11.12.13. ff.de inſtru. vel inſtrum leg.

INSTRVMENTO tabernæ vel inſtructæ tabernæ appellatione quid contineatur, vide l.13.de inſtruct. vel inſtrum.l 185.ff.de verb.ſign. Sunt & cuiuſque profeſſionis,& artificij inſtrumenta, veluti medicorum, pictorum, balneatorum, piſcatorum, lanionum, de quibus tractatur in l.17. & l.18.de inſtr.vel inſtr.l. & apud Paul.lib.3.ſent.tit.6.Briſſ.

INSTRVMENTA in re iudiciaria ea omnia accipiuntur, quę ad inſtruendam cauſam pertinent Et ideo tam teſtimonia, quam perſonæ inſtrumentorum loco habentur, l.1.ff.de fide inſtru. Vt cum dilatio inſtrumentorum cauſa petitur, etiam in præſentiam ius perſonæ, quæ inſtruere poſſit, puta qui actum geſſit, vel qui actor fuit conſtitutus, dilatio quaſi inſtrumentorum cauſa datur.l.99.§ vlt.ff.de verb ſign. l.1.C.de dilatio.l. 18 quot.appellat.non recip.in C.Th.Briſſ.

INSTRVMENTVM eſt commentarius, ſiue deſcriptio eorū, quæ inter paciſcentes: vel contrahentes placita ſunt, ac conuenta Græci συμβόλαιον, vocant. Nam illa deliberationum & perſonarum contractus ineuntium commiſſio συμβολὴ dicitur: & qui ſuper ea commentarius cōponitur συμβόλαιον appellatur. Id vero oportet ternario teſtium numero niti, vt fidē faciat, & ſit omni exceptione, ac calumnia maius. Etenim in cōtractibus, & inſtrumentis, rerum veritas conſideratur potius, quam ſcriptura.l.in contractibus. C.plus valere quod agitur, & facit.l.ſi.C ſi certum petat l.ſcripturas §.vl.C.qui potio.in pign.habeantur. Præterea nemo ex inſtrumentis domeſticis; vel ſua annotatione idoneam debiti facit probationem. l.inſtrumenta § exemplo.Cod.de probat. Hinc eſt, quod in omni inſtrumento, prius ab eo, qui id produxit probationes exigimus, deinde ab eo qui falſum illud arguit, l.vlt.C.de crimin. falſi. Anchora.

INSTRVMENTVM aliàs eſt apparatus rerū diutius māſurarū, ſine quib.exerceri nequiret poſſeſſio, l.12.ff.de inſtruct.vel inſtr.

INSTRVMENTVM vnum dicitur in l cum plures fundi. 72. ff. de euict quod ſimul abſoluitur, licet obligationes plures complectatur.Goth.in iam d.l.22.

INSTRVMENTVM culturæ, eſt finiente Vlpian. apparatus rerū diutius manſurarum, ſine quibus exerceri poſſeſſio nequiret, l. quæſitū eſt, de fund.inſtr Idem oſtēdit in §.ſi domus d l.inter fundi inſtrumentum & ornamentum multum intereſſe. Spie.

INSTRVMENTI ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinerent, dicit Caſſius l quæſitum. ff.de inſtruct.vel inſtrum.leg.Spieg.

INSTRVMENTVM nuptiale, i.dotale, in l.t. C.de dot.promiſ.

INSTRVMENTVM & Inſtructum ſeparantur in tit. de inſtruc.vel inſtrum.l.Plenius. n.eſt,& vberius inſtructi quàm inſtrumenti legatum, cum illo non loci tātum, ſed & patrisf. ipſius inſtrumentum, quod vt inſtructior eſſet, habuit, continentur l.12 §. ſed ſi fundus ff.de inſtr.vel inſtrum. Vide etiam l.1.& 2 C.de verb.ſignif. & l.1.l.15 §.1.l.20 l.pen.ff de inſtruct.vel inſtrum. Briſſ. Vide ſupr. Inſtructum ab inſtrumento.

INSTRVMENTA ſtatus vocat Paulus in l.ſi quidem, 8.§ 1.D. quod met.cauſ.quib.continetur aliquem liberum eſſe. Aldob. tit.de excuſa tut.§ item ſi propter. Vide & Goth.ad l.ſicut inſtrumenta 25.C.de liberal cauſ.

INSTRVMENTA cognoſcere, eſt relegere & recognoſcere ſe, quod vulgo dicitur collationare l.cognoſcere, ff. de verb.ſig.

INSVBTILITER apud Vlp. quum ait in l. iuriſgentium, §.adeò autem, ff.de pact.quod non inſubtiliter dici poteſt.Spieg.

INSVETA, vide Inſolita.

INSVLA vulgari ſignificato locum ſignificat, qui vndique aquis ambitur.Briſſ.

INSVLÆ quemadmodum ſcribit Feſt. appellatæ ſunt, quæ communibus parietibus non iunguntur cum vicinis, circuituque publico aut priuato cinguntur: à ſimilitudine earum terrarum quę vndique aquis circumdantur. Cui adde quod Tacit.li.15. refert, Neronem conſtituiſſe, vt ne communione parietum, ſed propriis quæque domus muris ambirentur. Briſſ.

INSVLA, olim non erat niſi maris, quod ſit in ſalo poſita, mutata a litera in u. Hodie appellatur inſula cuiuſuis etiam fluminis. Domus item principum, potentiorum, diuitumque inſulæ vocantur, quod ſint à priuatorum domibus diſiunctę. Ex Budęo. Alciat.in comment.de verb.ſig.

INSVLARVM magna fuit Romę multitudo, vt tutiores eſſent ab incendiis: atq; ita à ſimilitudine Inſularum, quę circumquaq; aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum vero etiam reliquæ omnes domus, quamuis inter ſe coniunctæ eſſent: Connan.li.2 c.2.n 5.& li 4 c.10.n.10.

INSVLARVM in mari, vel flumine enatatum meminere l.17. de leg 3.l.26.ff.de excep rei iud. Plin.li.2.c.86. Inſulas in l.31.Co. de appellat.in mari Ægeo & Ionio, & circa Aſianum tractum intelligi oportet, veluti Cycladas, Rhodum, Cyprum. Eodem modo præſidem inſularum intellige, l.pen.C.vbi de cauſ.ſtat. & nouel 8.& l.4 ff de nauicul.lib 11.C.Prat.

INSVLA inquit Goedd.l 166. de verb.& rer.ſig n.8.eſt ædificium quod proprio ambitu conſtat.Inde

INSVLARIVS eſt, qui buſtos inſulæ præpoſitus eſt. Ibidem.

INSVLARIVS, ſeruus inſulæ, i.ſeparatæ dom.cuſtos. Pomp.l.16.§. 1. de vſu & hab. dominus proprietatis etiam inuito vſufructuario vel vſuario, fundum vel ædes per ſaltuarium vel inſularium cuſtodire poteſt. Vlp.l.vlt. ff.de off. præf.vigil. Inſularios,& eos qui negligenter ignem habuerunt apud ſe, potes fuſtib & flagellis cædi iubere. Hot. Vide & l.5.ff.de inſtitor. l.166.& l.203.ff.de verb.ſig.& Petron. Arbiter. Interim coctores inſulariique multant excluſum,& alius vera teſtis ſtridentibus plenum in oculos eius intentat.Briſſ.

INSVLARIIS ij ſimiles ſunt, qui noſtra lingua Conciergerij nominantur, nec ij ſunt, qui, vt Cœlius putat, deportati aut relegati in Inſulam eſſent, quod ij iam inſulares facti eſſent, & ſerui pœnæ. Sed inſularios Accurſius intelligit eos, qui domini ſunt inſulæ, i domus. Conna.l.2.c.2.n.5. Adde Fr.Balduin. comment in l.12.tab.c.7.

INSVLÆ Italiæ, pars Italiæ ſunt, & cuiuſque prouinciæ, inquit Vlp.in l inſulæ 9 ff de iudic.

INSVLA iuncta domui. quandoque appellatione domus legata eſſe videatur, Paul tradit in fi.l.prædiis de legat.3.Spieg.

INSVLAM ſolent cōmentatores diuidere in Naturalem, Caſualē, Accidentalem. Per naturalem intelligunt perpetuam: Caſualem vero appellant, quam alij dicunt natiuam: Rectius aliis

INSVLA eſt duplex: Perpetua & Natiua. Inſula perpetua pars eſt cuiuſlibet prouinciæ l.inſulæ. D g.de iudic. Natiua vero

quam naſci raro contingit.Inſt.de rer. diuiſ. §.inſula, l.adeo §.inſula,& l.inſula,ff.de adq.rer.dom.

INSVLA in flumine,vt Pompo.in l.ergo.20.§.1. ff.de acquir. rer, dom.ait,fit tribus modis:vno modo, quando agrum qui aluei non fuit,amnis circumfluit: altero modo,quando locum qui aluei eſſet ſiccum reliquit,& circumfluere cœpit. Tertio cum paulatim coalluendo locum eminentem, ſupra alueum fecit, & eum alluendo auxit Duobus poſterioribus modis priuata inſula fit eius, cui ager propior fuerit, cum primum extitit. Nam & natura fluminis hæc eſt, vt curſu ſuo mutato aluei cauſam mutet, nec quidquam interſit, vtrum de aluei duntaxat ſolo mutato, an de eo, quod ſuperfuſum ſolo veteri ſit, quæratur. vtrumque.n.eiuſdem generis eſt. Primo autem illo modo cauſa proprietatis non mutatur.

INSVPER, i. præterea & hoc amplius, l.3.§. qui pecuniam. ff. de ſuſpect.tutor.

INSVPER habere, eſt omittere, aut ſúſque déque habere. Pap.in l.ſunt perſonæ.ff.de relig & ſumpt.fun. Nam propter publicā vtilitatem, ne inſepulta cadauera iacerent, ſtrictam rationem inſuper habemus, quæ nonnunquam in ambiguis religionum quæſtionibus omitti ſolet. Idem Papin.in leg.hæredem.ff.de his quæ vt indign. Hæredem, inquit, qui ſciens defuncti vindictam inſuper habuit functus omnes reſtituere cogendum exiſtimaui. Sicque l.2.C.ſi omiſ.cauſ.teſt.legendum. Quod ſi cum neque adiri ex teſtamento hæreditas, neque bonorum poſſeſſio peti poſſet, iudicium defuncti non inſuper habitum ſed ad initium iuris ratione vocatum eſt, Apuleius lib.4. de aſino aur. Quod ſi pergas vlterius, iam faxo lacrymis iſtis, quas paruipendere latrones conſueuêre, inſuper habitis viua exurere. Symmac.in epiſt. ad patrem. Hæc me & alia huiuſmodi perpulerunt ſcribendi munus inſuper non habere: Hotoman. Briſſ.& Cuiac.3.obſeru.22. Vide & Goth.ad l 43. ff.de relig. & ſumpt.

INTEGER, i.ſaluus, inlæſus, inoffenſus, nulla infamia notatus.

INTEGER homo, pro firmo, non ſaucio.in § his autem verbis. Inſtit.de leg.Aqui.pro non infamiæ nota maculato Spieg.

INTEGER quadrans, id eſt, illibatus. Vlp.

INTEGER riuus, i. qui nulla refectione indiget.Briſſ.

INTEGRA cauſa, pro bona, & quæ nondum decidit. & integra fama pro exiſtimatione. l.1. de excuſa.veter.C.lib.10.Spieg.

INTEGRA exiſtimatio l.15. Co.de his qui accuſ.non poſſ.id eſt, inuiolata.Briſſ.

INTEGRA perſona, id eſt, cui per edictum poſtulare licet.l.4.ff. de popularibus actionibus.

INTEGRI reſtitutio, vt Paul.li.1.Senten.tit.7.tradit, eſt redintegrandæ rei, vel cauſæ actio: vel ſic: Integri reſtitutio eſt actio prætoria, qua rem certam aut ius, aliamve quamlibet cauſam redintegrari poſtulamus: cum quæ per metum, dolum, ſtatus permutationē, iuſtum errorem, abſentiam neceſſariam & infirmitatem ætatis geſta eſſe dicuntur l.1. & 2. ff. de in integr. reſt. Eſt autem in integrū reſtituere nihil aliud, quàm in priſtinam cauſam priſtinumq; ius reſtituere In integrum pro in ſolidum in l.25.ff.de re iud.l.121.ff.de verb.obl.Briſſ.Prat.

Ex INTEGRO pro rurſus & denuo, & vt vulgo loquimur de nouo. Sic ex integro agere, experiri, petere. Briſſ.ex ff.

INTEGRVM variis modis accipitur, vt not.Inſtit.de rer.diuiſ.§. Apium.C de rei vend.l.iudicia.Alber.

INTEGRARI in l.8.ff.de tut.& rat. diſtrah. l 2t. §.pen. ff.de SC. Syllan.& apud Paul.li.2.ſentent.tit.15.Briſſ.in parerg.

INTEGVMENTVM. Integumenta vocabantur etiam tegmenta, operimenta ſcutorum, & ſagmata. Cæſar li.2. Temporis tanta fuit exiguitas, hoſtiumque tam paratus ad dimicandum animus, vt non modo ad inſignia accommodanda, ſed etiam ad galeas induendas, ſcutiſq; tegmenta detrahenda tempus defuerit. Turneb.li.24.c.11.

INTELLIGENTIA cōmunis, vulgi & populi intellectus habetur, quę præfertur proprio ſignificato vocabuli, ſecundū Panor. in c.quamuis de verbo.ſign Quod tamen intelligendum eſt, quando receptus vſus loquendi & intelligendi, contrarius & repugnans proprię ſignificationi vocabuli tam viget in ſenſu peritorum, quàm imperitorum, ſecundum Bald.in c.1.de ſucceſſ.feud.in vlib.feud. Vide, Vſus vulgatus loquendi. Spieg.

INTELLIGERE eſt animo conſequi & mente percipere quod agitur. l.208. ff.de verb.ſign.

INTELLIGITVR, i. videtur, cenſetur, creditur. Briſſ.

INTELLECTVM habere in l.124.ff.de diuer.reg.eſt intellectum & cognitione præditum eſſe.Briſſ.

INTEMPERANS. Si quis (inquit Conn.li.1 c.2.n.9.) lucri ſui cauſa ſtuprum inferat: Alter cupiditate incenſus: hic intemperans, ille auarus potius nominabitur: Sic intemperans fœmina, in l.22.cir ſi.C.de adm.tut.vel cur.

INTEMPESTIVA cultura l.25. §. conductor. ff. locati, i. non ſui tempore facta, ſeu ſera. Briſſ.

INTEMPESTIVE, i. non opportuno nec congruo tempore, Briſſ.

INTENDERE hi dicuntur, qui rei diligenter incumbunt. Vnde cùm actor multa opera intendere & incumbere ſeu petitioni debeat. Intentio pro Actione vſurpata eſt.l.ſi quis intentione ambigua ff.de iud.item l.2.in pr.vbi eſt lex.elegans.l. generaliter.ff. de excep. cum ſimil.per Zaſ.citatis in l.qui ſe debere.de conſ.cauſ.data, cauſ.non ſecuta. Sic Cicero docet, ſtatum cauſæ & controuerſiam conſiſtere in intentione & reſponſione, i.in actione, & defenſione.Spieg.Prat.

INTENDERE crimen, i.obiicere.l.34.§.vlt ff.de bon.liber.

INTENDERE præciſè pro actionē intendere, i.agere, & vt vulgo loquimur, concludere, l 8.ff.ſi ſeruit.vindic.l.5.ff.ſi vſusfru. pet.l.139. ff.de verb.oblig.Sic Cicero in Quintiana.Sibi eum nuper edidit ſocium, quem, quomodo nunc intendit ne in viuorum quidem numero tum demonſtrat fuiſſe.Prat.

INTENTARE actionem, pro inſtituere, vt vulgo dicitur, reſpuunt eruditi.Suetonius, Intendere formulam, dixit Spieg.

INTENTIO, eſt prima pars cum ſcilicet actor proponit, & facit litem: formaturque hæc actio ex αἰτία. i. ex cauſa. Depulſio reſpōſio rei, quæ ex continenti ad refutandam cauſam accipitur, iuxta rhetorum doctrinam, à quibus, Alciato iudicāte, accepta videri poteſt continentia cauſæ. Nulli, inquit lex, audientia præbeatur, qui cauſæ continentiam diuidit, l.nulli. C. de iudic. Doctores Intentionem quandoque pro Exceptione aduerſus ſermonis proprietatem accipiunt, quamuis etiam alia ſignificet. Sciendum etiam, quod intentio vel actio edita potius eſt ICtis veteribus (qui non ſecundum Pontificum, aut Iuſtiniani in Authenticis idioma, ſed ex ea lingua intelligēdi ſunt, quæ apud doctos tempore ſuo in vſu erat) qui libellus Conuentionalis vulgo dicitur. Rubr. ext. de Libell. oblat. Auth offeratur. C.de lit.conteſt.Spieg.Prat.

INTENTIO, pro actione, quę in iudicio inſtituitur, aut certe pro libello actionis l.68 ff.de iud.l.9.§ proinde.ff ad exhib. l.18. ff.comm. præd.l.6.§.hæc actio.ff.ſi ſeruit vind.l.37.ff.de euictio.§.ſi quis agens.Inſtitutio.de act.Briſſ.

INTENTIO appellatur, quod actor vel accuſator iudicio intēdit. In vſu noſtro forenſi, fines & concluſiones vocamus.Briſſ.

INTENTIO pro volūtate & mente, l.10.ff.de alim.leg.l 14.§.ſed interdum.ff.de religioſ.& ſumptib.Briſſ. (de teſtam.

INTENTIO voluntatis, l.77.§.donationis.ff.de leg.l.3.& l.15.C.

INTER, particula, non ſignificat æqualitatem: & per hoc natus inter ſeruos non intelligitur ſeruus.

INTER bonos bene agier. Hoc exēplo Manutius demonſtrat à Cicerone priſcorum ICtorum formulas ſine verbo citari. Proindeque voces illas, vt & oportet, ab imperitis, qui locutionē parum integram crederent, additas. Eſt autem egregium præceptum, ad omnem vitam pertinens. & vox plena humanitatis: vt inter bonos bene agatur, h.e. vt Philippus ait, bonos ex fide debere præſtare etiam quæ non apertè lingua nuncupata ſint, *Daſs keinerſden andern geſahren ſoll*.Spieg.

INTER cæteros exhæredare, & nominatim exhæredare, de quo ſuo loco dicemus. Contraria ſunt. Cæterorū appellatio in hac formula inde fluxit, quod iure antiquo ſi :j præteritio teſtamentum faciebat nullum: filia autem cæteriſque liberis, i.nepotibus, neptibus &c.pręteritis teſtamentum valebat: item, filij ſi non inſtituebantur, nominatim exhæredandi erant, filiæ cæterique liberi etiam inter cæteros exhæredari poterāt, his verbis: CÆTERI Exhæredes ſunto: qua vulgari formula non tantum liberi, ſed & parentes, conſanguinei, agnati, cognati, affines, amici exhæredari poterant. l.Luc.53.de hęred.inſt hęc ex Vlp.inſtit.c.22.& l.vlt.C.de lib præt.§.nominatim, §.poſthum.Inſtit.de exhæred.lib.4. Prat.

INTER ſicarios, pro, de ſicariis, Latini autores dicunt. Cic.lib.2. de inuentio. Non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij, de quo inter ſicarios quæritur præiudicium fieri. Idem in orat. pro Cluentio in Q. Sergij Senatoris eius qui inter ſicarios damnatus eſt, manus incidit. Et li.1.de finib. inter ſicarios quæſtionem exercere.Briſſ.

INTERCALARE, interſerere eſt. Et mēſis Februarius intercalaris ob hoc dicitur, quod ei dies vnus interſeritur: Dieſq; ipſe inſititius Intercalaris Latine dicitur, & Gręce ἐμβόλιμος, & intercalatio ipſa ἐμβολισμός. Quæ in re militari fit, cum inſerimus per dilectum interuallis præpoſitorum militum aliquos ex iis, quos poſtponi placuerat. Sed & ἐξαιρέσιμοι, dies exceptiles propterea dicti ſunt, quod ex menſe eximi ſolebāt, vt annus cum ſolis lunæque ratione congrueret Bud. in l.3. §. minorem. de minor. Cæterum menſis intercalaris ſublatus eſt à Iulio Cæſare, vt Suet. Tranquill. ſcribit, qui non ex 29. vel vt alij ſcribunt ex 22 aut 23. ſed 28. diebus conſtabat: ideoque cū ante Iulium Cæſarem non conſtaret annus niſi 355. diebus, incidente intercalari menſe, annus dies habebat 383. Eius vero menſis initium erat pridie Kal.Mart. vt ex Qu.Mutio Celſus refert. Nunc ex inſtituto Iulij Cæſaris annus dies habet 365. l. cum hæres §. Stichus.ff.de ſtatulib l.ita vulneratus.§.æſtimatio.ff.ad l.Aquil. l.anniculus. ff.de verb.ſign. & quarto quoq; anno ad 6.Kal.Mart. dies vnus intercalatur. Cuiac.ad l.ideoque ff.de vſurp & vſucap.

INTERCALATIONIS origo hæc fuit Omnium primū (inquit) Liuius (Numa in 12. menſes deſcribit annum Romulus annū inſti-

inſtituerat decem menſium, hoc eſt, trecentorum & quatuor dierum. Numam his adieciſſe dies 50. quib. duodecim curſus Lunæ cõficit credidit: ait Macrobius. Quid igitur? Si anno tribuantur dies 354. qui ſunt in duodecim menſes diſpertiendi, oportet ſingulis mẽſibus tribuere 29 dies & ſemiſſem: vel ſenis menſibus dies 30. & ſenis viginti nouem. Macrobius adiicit: Numam poſtea adieciſſe vnum diem Ianuario, in honorem imparis numeri, ita vt 355. dies in anno computarentur. Hæc adiectio plane fuit inepta, & rem totam conturbat. Neque ſane eius meminit Plut. Itaque & ego eam nunc omitto, & annum à Numa conſtitutum ſimpliciter eſſe dierum 354. quibus Luna duodecies conficit ſuum curſum, exiſtimo. Sed cum vellet Numa annum etiam congruere cum ſolis curſu, neceſſe fuit ſubinde aliquot dies adiicere. Solis periodus cõtinet 365. dies & quadrantem. Quid igitur? Liuius ait, Numam intercalares menſes interponendo annum ita diſpenſaſſe, vt vigeſimo quoque anno (ſic enim legitur in melioribus libris) ad metam eandem ſolis, vnde orſi eſſent, plenis annorum omnium ſpaciis dies congruerent. Quæ tandem hæc intercalatio eſt? Plutarch. ait Numam, cum exiſtimaret anno ſuo deeſſe dies vndecim, confeciſſe menſem intercalarem 22 dierum, quem ἐμβόλιμον appellat. Obſcure id quoque dicitur & mutilate. Deerant dies vndecim, & vnius diei quadrans. Macrob. ait placuiſſe Romanis, alternis annis binos & vicenos, alternis ternos vicenoſque dies intercalares adiici: ſicuti & Cenſorinus ſcribit, placuiſſe intercalatio menſi 22 dies vel 23. alternis annis addi, vt ciuilis annus ad naturalem exæquaretur. Hoc eſt, placuit, ſecundo quoque anno adiici menſem vnum intercalarem, qui modo eſſet dierum 22. modo 23. Sic enim ſingulis quadrienniis, ſupererant dies 45. cum ſingulis annis ſupereſſent vndecim & vnius diei quadrans: Fiebatque etiam hac ratione quod Liuius ſcribit, vt vigeſimo quoque anno lunaris annus cum ſolari congrueret: hoc eſt, dies illi 225. qui viginti annis deerant, quinque menſium illorum intercalarium adiectione ſupplerentur. Alij legunt apud Liuium, viceſimo quarto quoq; anno. Quod ſi recipiamus, audiendus eſſet Macrobius, qui ait, annum à Numa inſtitutum eſſe dierum 355. & ea intercalatio fingenda, qua annis 16. ſicuti dixi, adiicerentur dies 170. hoc eſt, ſingulis bienniis modo dies 22. modo 23. Sed octo deinde annis nonniſi dies 60 hoc eſt, ſingulis bienniis dies 15. Sic enim, ſi annus alioqui erat dierum 355. dies 244. qui deſunt annis viginti quatuor, anno vigeſimo quarto reperientur non deeſſe. Sed tam inæqualis intercalatio poſſet abſurda videri. Prior certe eſt ſimplicior, videturque magis recepta fuiſſe vſque ad Iulium Cæſarem qui tandem rem hanc totam facilius etiam compoſuit: & vt dies tantum, non etiam vt menſes intercalares eſſent, effecit. Iuſſit annum eſſe dierum 365. vt ad ſolis periodum referretur. & quia deerat adhuc quadrans, voluit ſingulis quadrienniis adiici diem vnum. Sic intercalarium menſem ſuſtulit, vt Suetonius ait. Sed quo tempore anni erat intercalatio? Cenſorinus ait, etiam olim menſe Februario inter Terminalia & Regifugium intercalatum fuiſſe. Macrob. ſcribit Romanos non confecto Februario, ſed poſt 23 diem intercalaſſe, Terminalibus iam peractis: deinde reliquos Februarij menſis dies, qui erant quinque, poſt intercalationem ſubiunxiſſe vetere religionis ſuæ more, vt Februarium omnino Martius ſequeretur. Ergo cum inſerebantur intercalares dies 22. Februarius erat dierum 50 cum adiiciebantur dies 23. erat dierum quinquaginta & vnius, qui tantum alioqui eſſe ſolebat dierum 28. Apud Ciceronem pro Quintio legimus, ante 5. Calend. intercalares, & pridie Calend. intercalares. Videtur Calendas intercalares appellare primum diem intercalarem, qui erat vigeſimus quartus Februarij. Cum poſtea Iulius Cæſar ita annum produxiſſet, vt nonniſi diem vnum ſingulis quadrienniis addi eſſet neceſſe: retinuit eundem intercalationis diem, vt Macrobius ait, eumque Biſſextum cenſuit nominandum: quia tunc bis dicebatur, 6 Calend. Mart. Nunc videamus ecquid hæc conueniant cum noſtris Pandectis, hoc eſt, libris iuris Ciuilis. Non poſſunt hæc conferre cum 12. Tabulis, quæ quid de iis ſtatuerint, neſcio. Sed quia intercalationis tamen eas aliquam mentionẽ feciſſe audio, rem hanc quæ tam neceſſaria eſt, nec ea tamen vulgo ſatis nota, prætermittere nõ poſſum. Celſus noſter in l. cum biſſextũ 98 de verb. ſignif. ita ſcribit: Cato putat menſem intercalarem additiciũ eſſe: omneſque eius dies pro momento temporis obſeruat, extremoque diei menſis Februarij attribuit Qu. Mutius. Menſis autem intercalaris conſtat ex diebus 28 Hæc ille. Primum hic obſeruemus Catonem & Mutium diu ante Cæſarem vixiſſe. Si loquuntur de menſe intercalari, qui eorum tempore adiiciebatur, non video quomodo poſſimus dicere, eum fuiſſe dierum viginti octo. Repugnant enim & reclamant, quæ dicta ſuperius ſunt. Sed ſi Februarium ipſum in quo intercalatur; & cui quid adiicitur, appellemus menſem intercalarẽ, recte diceremus alioqui eſſe dierum viginti octo Certe & Macrobius videtur menſem intercalarem appellare Februarium, cui intercalatio aliquid addere ſolet. Frequentius tamen ipſe menſis, qui inſerebatur, appellatus olim fuit intercalaris. Quod Mutius menſem intercalarem additicium extremo diei Februarij attribuit, parum etiam conuenit cum iis quæ ſupra dicta ſunt. Non enim pridie Calendas Martias. ſed ſexto Calendas Mart. intercalabatur & interſerebatur aliquid. Sed videtur Mutius maluiſſe in fine anni intercalari. Quod omnes addititij mẽſis intercalaris dies pro momento temporis obſeruat, conuenit cum eo, quod etiam diem intercalarem non ſolent Iuriſconſulti numerare. Nam id biduum quod eſt in Biſſexto pro vno die haberi Celſus ait, in d. l. 98. de verb. ſign. & l. 5. §. 4 de minorib. Cumque id dicit, adiicit, propterea nihil intereſſe, vtrum priore an poſteriore die Biſſexti quis natus ſit: poſteriorem tamen diem intercalari. ideoque (inquit) natus ſexto Calend. Mart. quo anno non fuit intercalatum, cum erit Biſſextus, priorem diem natalem habet. Sed cum hoc biduum pro vno die habeatur, nihil intereſſe dicimus: neque qui priore die natus eſt, citius complebit annos 25. quam qui poſteriore: & qui natus eſt poſteriore, tam cito complebit, quam qui priore. Sed quæritur an dies intercalaris nunquam numeretur, & pro nullo ſemper habeatur. Certe ſi poſtremus dies temporibus de quo quæritur, ſit Biſſextus: ſemper hoc biduum pro vno die habetur, & inter priorem ac poſteriorem Biſſexti diem nihil intereſt, ſed ſi dies intercalaris incidat in medium tempus aliquod, de quo agitur: alia eſt adhibenda diſtinctio. Marcellus l. 2. de diuerſ. temp. præſcript. quinque huius generis quæſtiones & exempla proponit. In primo & poſtremo exemplo videtur diem intercalarem numerare: hoc eſt, ſignificat in tempore conſtituto iudicatis, quod erat 30. dierum, & in lege commiſſoria, veluti ſi quis fundum ea lege vẽdat, vt niſi in diebus triginta precium ſoluatur, fundus ſit inemptus: diem intercalarem non proficere iudicato vel emptori, h. e. in diebus illis 30. numerari. Sed ſi agatur de tempore ſtatuto, quo lis perit: vel de vſucapione quæ tempore conſtituto expletur vel de actionibus, quæ certo tempore finiuntur vt ædilitiæ: diem intercalarem non numerari aut imputari, ſed eo tale tempus augeri, & eum prodeſſe actori vel domino ſignificat: nempe ſi incidat in medium illud tempus. Nam alioquin vbi ſatis eſt attingere diẽ poſtremum, & poſtremus dies eſt Biſſextus, non refert prior an poſterior biſſextus ſit. Et vbi poſtremum diem omnino impleuiſſe oportet, cum quæritur, an quis ſit minor 25. annis, oportet totum Biſſextum implere, ſic vt tunc dies intercalaris non ſolum in medio ſed in fine augeat tempus. Quod dicendum eſſe videtur & in omnibus temporalibus actionibus. Nam in iis niſi nouiſſimus totus dies compleatur, non finiri obligationem, ait Paul. in l. 6. de oblig. & action. Porro quod dicitur de vno die intercalari, olim dici quoque poterat & de pluribus tum erant plures, vt diximus fuiſſe modo 22. modo 23. Quod attinet ad Cæſaris conſtitutionem dies 365. anno ordinario tribuentis: conſtat à Iuriſconſultis poſterioribus eam eſſe receptam, & tribus locis in Pandectis comprobari poſſe. l. 51 ad leg. Aquil. 4 §. 5. de ſtatulib. l. 54. de verb. ſigif. Sacerdotes Romæ quibus Cæſar procurationem intercalationis reliquerat, initio quid agerent, nihil intellexerant, Nam cum deberẽt ad finem anni quarti intercalare, ad principium intercalabant. Sed Auguſtus tandem eos caſtigauit: & aperte edixit, vt incipiente anno quinto primum intercalarent: & hanc legem in æs incidit, ad memoriam ſempiternam, vt Macrobius ſcribit. Mitto, quod ſubtiliores mathematici deinde obſeruarunt illum quadrantem diei cum diebus 365. in ſolidum vno anno non occupari aut conſumi à ſole, ſed ſupereſſe quaſdam (vt appellant) minutias, quæ iam pepererint & confecerint dies tredecim: qui, quia redundant, detrahendi nunc eſſent. Intercalationis verbum ex eo deſcendere, quod calatis comitiis, vel populo conuocato, adiiceretur, quod anno adiiciendum erat, dubium non eſt. Franciſc. Bald. in ſuo comment. l. 12 tabul. c 48.

Intercapedo pro interuallo. Intercapedo temporis. l. 3. §. quotiens, ff. ſi cui plus.

Intercedere eſt interponi & interſeri. l. 3. § minorem. ff. de min. Alias pro interuenire, l. fructus eſſe, §. diuortio ff. ſolut. matr. Sumitur & pro contradicere, impedire Papinian. in l. ſi ff. fam. erciſc. Si non intercedat inquit ætatis auxilium. Prat.

Intercedere eſt alienam obligationem recipere, i. e. ſe vel res ſuas obligare pro alio. Hinc interceſſor eſt inter duos veluti medius quidã & ſequeſter. Cu. ad African. tract. 4. n. 40.

Intercedere eſt quaſi medium ſe interiicere, ſiue vt noceas, ſiue vt proſis: vnde cõtrariæ ſignificationis eſſe reperitur. Intercedere legi aut ſententiæ alicuius: idem eſt, ac quod vulgo dicitur ſe opponere. Et apud Terent. Si nulla ægritudo huic malo interceſſerit, i. e. nocuerit & interuenerit. Aſt & fauoris eſt & beneuolentiæ. Intercedere enim pro reo fideiuſſor apud creditorem dicitur, quia pro eo rogat, vt detur ei mutuo pecunia, vel illud quicquid eſt, quo opus habet, quare quod iuſſu & rogatu ipſius factum datumve eſt, fide ſua, præſtare

cogitur. Sic Tullius ad Attic. Adſcribit etiam, & quaſi calcar admouet, intereeſſiſſe ſe pro eis, &c. Connan li.6.c.8 n 2.

INTERCEDERE proprie fuerat Tribunorum plebis, quibus ius intercedendi côcedebatur. Nam in hoc creatus dicit Gellius non vt ius dicerent, ſed vt intercederent opponerentque ſeſe iniuriis ac violentiis. Intercedere enim poſt alia ſignificata, accipitur pro inhibere, coercere, vetare. Vnde interceſſionem vulgo oppoſitionem dicimus. Cæſar Bel. ciui. primo. Refertur ſtatim (ait) interceſſione Tribunorum. Old. Prat.

INTERCEDERE pro alio, h.e. fidem ſuam interponere, ſpondere, obligari, vt apud Iuriſcoſſ. per totum tractatur ad SC. Vellei. & Bar. in l 2. omnis. ibid. Spieg Briſſ.

INTERCESSIO pro interuentu, vt præſes interceſſione autoritatis ſuæ proſpiciet. C. de abolitio.

INTERCESSORES pro interuentorib. fideiuſſorib. & expromiſſorib. l 2. ff. de hæred. vend. l.1 S ſi filiusf ff. de pecul. Et interceſſio pro fideiuſſione, l.3 §.1 ff. de recept. qui arbitr Briſſ.

INTERCIDERE legatum, pro deficere. Vlp de cond. & demôſtr. Intercidit legatum, ſi ea perſona deceſſerit, cui legatum eſt ſub conditione. Spieg.

INTERCIDERE ædes, aquæductum, l.7.§ eſt & alia, ff. quod vi aut clam. l.29.§ 1. l 49.§ vlt ad l. Aquil. Briſſ.

INTERCIDERE rationes, codicillos, l.1. §.vlt. ff. de ſeruo corrupt. l 4. l.23 ff ad l. Corn. de falſ. Briſſ.

INTERCIPERE dicitur qui lucrifaciendi gratia, i e. ea mente vt lucretur, interuertit & contrectat. l 1 § 1 l.44. §.1. ff. de furt. l. pen ff. de liber. cau. l.38 §. ſi debitorem ff. de ſolut. l 44 §. vlt. ff. de adquir rer. dom. Hinc interceptarum pecuniarum reus apud Suet. in Domitia. Vtuntur & in eadem ſignificatione ICti verbo interuertendi. l.20. l 69. ff. de furt. l 8. ff. de ſolut. Briſſ.

INTERDIARIVS eſt ἡμερογραφητής, cui côtrarius eſt ἡμερόκοιτος dormitator, fur nocturnus. Cuiac. obſ. li.11 c.27. circa med.

INTERDICERE antiquè dicitur, pro vehementius & imperioſius decernere. nam vox inter, nônunquam vim augendi obtinet, vt in verbis interficere, interimere, interturbare, & aliis huiuſmodi. Prætor enim his in rebus, vel maximè ac diligêtiſſime decernebat. Cic. in orat. pro Cæcinna: Prætor interdixit, vt vnde deiectus eſſet, reſtitueretur: id eſt, edixit. Alias prohibere ſonat. Prat.

INTERDICERE præciſa locutione dicimus, pro per prætoiê interdicere, vel interdicto agere. Iulia. l.6 ff. ne quid in loc pub. Et qui hoc interdicto experitur, ne quid in loc. publ interdicat, nihilominus procuratoris dandi facultas eſt. Vlp. l.3 §.5. ff. vti poſſidetis. Labeo quoque ſcribit, ex ædibus meis in ædes tuas proiectum habeo interdicis mecum, ſi eum locum poſſideamus, qui proiecto tegetur, aut quo facilius poſſim retinere poſſeſſionem, eius poſſeſſionis interdico tecum, ſicut nunc poſſidetis ædes eas, &c. Item in l.1.§ 22. ff. de aq. quot. & æſti. Item l.3 §.4 ff. quod vi aut clam, & aliis locis innumeris. Fab. li.3.c.6. Non debuiſti interdicere, ſed petere, an recte interdictum ſit, ambigitur, i. non debuiſti interdicto vti, ſed actione: an recte actum ſit interdicto, ambigitur Prat.

INTERDICERE aqua & igni, formula legitimi exilij, priſcis têporib. vſitata. Quoties. n. quis exilij pœna dignus videbatur, ei, nulla facta exilij mentione, tecto, aqua, igni interdicebatur. ita earum rerum, quæ maxime ſunt ad vitam ſuſtentandâ neceſſariæ, vſu priuatus, cum vno aeris alimento contentus eſſe non poſſet, abire cogebatur. Ex quo exulare ciues Romani dicebantur. Patet hoc in orat. Cicer. pro domo ſua, vbi ita ſcriptum eſt. Qui erant rerum capitalium condemnati, non prius hanc ciuitatem amittebant, quam erant in eam recepti, quo vertendi, h.e. mutandi ſoli cauſa venerant. Id autem vt eſſet faciundum, non ademptione ciuitatis, ſed tecti, & aquæ, & ignis interdictione faciebât. Ac ne ciues quidem omnium improbiſſimi atq; audaciſſimi, cùm in ſuos inimicos acerrimo incitati odio, non leges ſed priuilegia ferrent, exilium nominabant, ſed iis aqua & igni interdicebant. Huc adiunge quod ſcribit Lactant. li.2. inſtit. diuinarum, c.10. & illud Seruij lib.12. Æneid. ad facienda fœdera, inquit, aqua, & ignis adhibentur. Vnde contra, quos arcere volumus à noſtro conſortio eis aqua & igni interdicimus, i. rebus, quibus conſortia copulantur. Sic de ipſo Ciceron. quod in iam citata orat. legimus: P. Clodius trib. pleb. cui nihil in tota vita modeſtiæ fuit, qui in tribunatu pro ſua libidine, neglecto more maiorum, abiectis legibus, eunêta geſſit, ita populum rogauit: velitis, iubeatis, vt M. Tullio aqua & igni interdicatur. Neque ſolum Clodius, ſed antea quotquot homines maxime ſeditioſi, C. Gracchus, & L. Apuleius, Saturnius, de ſuis inimicis eodem modo tulerunt, vt ex eadem orat. colligi poteſt: & minorem ſiue mediam capitis deminutionem, cum ciuitas etſi non verbo, re tamen adimebatur, ita fieri ſolitam, tradit Iuſtin. Inſtit. de cap. demin § 1. Minor ſiue media capitis deminutio eſt, cum ciuitas quidem amittitur, libertas vero retinetur: quod accidit ei, cui aqua & igni interdictum fuerit, vel ei qui in inſulam deportatus eſt. Erat autem, vt neque flagitia ſunt paria, ſic hoc pœnæ genus, neque loci ſpatio, neque temporis æquale, quibuſdam enim tantum intra vrbem, h.e intra pomœrij fines: aliis longius, aqua & igni interdicebatur: quod vt exemplis non indiget, ita per ſe ſatis notum eſt. Vide Manut. lib. de legib. Rom. Prat.

INTERDICERE natiua ſignificatione eſt prohibere, ne aliquid fiat, vetare. Vnde interdicta proficiſcuntur, quorum natura eſt prohibitoria. Quapropter ſunt, vt refert Iuſtin. qui putant interdicta tantum ea vocari, quæ prohibent, reliqua, vt ſunt reſtitutoria, & exhibitoria propriè decreta eſſe. Sed vſu frequêtatum eſt, omnia vno vocabulo interdicta appellari. Abuſio huius verbi, ſc. pro edicere, notatur Inſtit. de interd. Old. gradus generaque pœnarum tractans: Interdicere, inquit, eſt maxime prohibere: & conſtruitur cum ablatiuo, vt interdicere loco, perſonis vel rebus. Vnde interdicti paſſiue dicuntur illi, quibus fit prohibitio l. relegatorum § interdicere. ff. de interd. & releg. Spieg. Briſſ.

INTERDICERE aduocationib. l.9 ff. de pœnis, id eſt, prohibere adiudicationem, ſeu patrocinium præbere, & vetare ne quis cuiquam adſit Briſſ.

INTERDICERE foro, i. prohibere forenſibus negotiis ſeſe accommodare. ibid. (ibid.

INTERDICERE prouincia eſt vetare in ea prouincia cômorari.

INTERDICERE Prætorem de vi, i. interdicto de vi conceſſo iubere eum, qui vim fecerat, reſtituere, teſte Budæo. Spieg.

INTERDICERE, pro interdicto vti, & eſt Prætoris. Vlp. in l. locû §. ſi quis dolo. de tab. exhi. Si neque amouerit, inquit, tabulas, neque celauerit, ſed idcirco alij tradiderit, ne eas interdicenti exhiberet. Pompon. in l 1. de loc. & itin. publ. interdicitur pro eo quod eſt, interdictum redditur. dixit. vt Accurſ. ſentit. Indicat & alia exempla Budæus, quibus accipitur pro eo quod eſt, interdicto agi. Spieg.

INTERDICERE alicui arte ſua, Paul. dixit in l ſi. de pœn Spieg.

INTERDICERE foro. Lege. Aduocatione.

INTERDICERE patria quid ſit, not. in l. nulli Cod. de ſent & interloc. omn. iud Spieg.

INTERDICI honore. Vnde interdicti in rubr. de interdictis & releg. accipiendi ſunt, quib. vrbe, patria, regionéve aliqua interdictum eſt, aut qui certæ rei interdictione puniti ſunt Briſ.

INTERDICI quoque bonis dicebantur, qui adminiſtratione bonorum ſuorum, ob id interdicebantur, quod neque modum neque finem expenſarum facerent: Cuius interdictionis ſolennia verba à Paulo li.3. Sêtent. relata, ſunt hæc: Quando tua bona paterna: auitaq; nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi, ea re, commercioque interdico. Exempla huius locutionis ſunt in l 16 ff. de contr. emp. l.18 ff. de teſtam. l.6. de verb. oblig. l.9 § ſed & ſi ei, ff. de reb cred. Briſſ. Adde Cuiac. ad l.6. ff. de verb. oblig. qui recitat ibi effectum interdictionis.

INTERDICI igni & aqua. Old. de priſcis temporibus alicubi loquens: Nefas videbatur, ait, quamuis malos, tamen homines ſupplicio capitis afficere. Itaque maximam pœnam exiſtimabât interdictionem ignis & aquæ. Quum enim earum rerum vſu in hac vita nemo carere poſſit, perinde habebant, ac ſi eſſet is, qui eam ſententiam excepiſſet, morte multatus. Proinde Vlp. in l.1. de leg.3. Hi, inquit, quibus aqua & igni interdictum eſt fideicommiſſum relinquere non poſſunt, quia neque teſtamenti faciendi ius habent, cùm ſint ἄπολιδες. Quòd igitur ſupra in dict. Aqua & igni interdici legis, ac demum vltimo ſupplicio ſecundum Iuriſcoſſ. adfici, de poſterioribus temporib. quib. pœnæ capitales introductæ ſunt, accipiendum eſt. Vide Lactan. c 10. li.2. Diuin. Inſtit. Bud. item ad ſi. annot. prior. Spieg.

INTERDICTA ſub edictis contineri. Batt. docuit: cuius tamê de interdictis diffinitio Alciato diſplicet. Spieg. Differût. Edicta ab Interdictis Nam edicta generalia erant, non ſicut Interdicta perſonalia, l.1. ff. de interdic. Quæ proponebant Prætores & magiſtratus, vt intelligerent ciues, quod ius de quaque re quiſq; dicturus eſſet, i. de quibus rebus actiones & interdicta daturi eſſent, aut denegaturi, l.2.§. eo tempore. ff. de orig. iur. Interdicta vero proprie erant formulæ à prætore iudici Pedaneo inter duos de poſſeſſione contendentes datæ, quibus cognoſcendi pronunciandique ratione ei præſcribebat: vt ex Theophilo docet Duaren. lib. diſp. anniuerſ. 1. c. 19. vide & ſuprà in voce edictum ab interdicto.

INTERDICTA ab edictis differunt in hoc quo diſtat ipſa actio ab edicto quo actio promittitur, & rurſus, quo caſu diſtat ab affectu. Vult. in comment. Inſtit. de interdict. nu.41. in prin.

INTERDICTA formulæ ſunt, quibus Prætor iubet aut vetat aliquid fieri, quæ dantur illi ad quem ea res pertinet, aduerſus eû eum quo ille de poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione, vel iure aliquo ſuo aut publico contendit. Eadem dicta recte dixeris vt l.81. ff. de verb. ſignif. Cum prætor dicat, vt opus factû reſtituatur, id eſt, interdicat, interdicto puta, de operis noui nunciatione: vel quod vi aut clam, & quod in loco ſacro ſancto, religioſove, & quod in flumine publico, ripave publica, &c.

& in

& in l. videmus. ff. de vſur. verbum reſtituas, quod in hac re prætor dixit, i. interdixit, interdicto fraudatorio ſc. & l. vlt. ff. de precario, recteq; dici, Quod precario habes. Iuſtin. § ſunt tamen. de interdic. Interdictum dici vult, quod inter duos dicatur. At illud ſcire magis quam vere: verius enim vt interlocutiones quod interim rogentur, vt loquitur l. 3. §. vlt. ff. de hom. lib. exhib. Vt Græci etiam ipſi verbo ἐξαυτῆς, vtuntur, quodque dicantur interim à prætore, quaſi momento valitura niſi ſecundum eum iudicetur, qui vtitur interdicto. qui ordo in actionibus non obſeruatur. Nihil ante actionem interim quod obtineat, dicitur, decerniturve. Idem videtur Iſidor. ſenſiſſe li. 5. c. 24. Alij interdictum à prohibitione deduci volunt, quæ prætorum edictis plerunque inerat. Porro interdicta dicuntur fere omnia à primis verbis vnde incipiunt: vt, vti poſſidetis. de quo l. 1 ff. eod. & Feſtus Pompeius li. 10. Vnde vi, de quo idem l. 1. ff. eod., & Cic. in orat. pro Cecinna. Sic Quorum bonorum, Quod legatorum, vtrubi, Quod vi aut clam, Quod precario, &c. Sunt & interdicta quæ ab inuentoribus nomen ſortiantur, vt Saluianum: Alia etiam, quæ à materia de qua in iis tractatur. Vt Ne quid in loco publico fiat, De locis & itineribus publicis, &c. Prat. Briſſ.

Interdictum eſt cenſura eccleſiaſtica in pœnam contumaciæ vel offenſæ lata, arcens præcipue populum non communicati ſacramentis. Io. Andr. in tract. de interd. in pr.

Interdicta reddi olim ideo dicebantur, vt momentanea quadam cognitione dirimerentur controuerſię, præſertim poſſeſſionum. Item dicebantur pronunciari, in l. 1 § nunciatio. ff. de oper. nou. nun. Item dicebantur edi l. 2. in fi. ff. quod legat. Spieg.

Interdicti adpellatio obſcura eſt iis, qui rem ex antiquitate non ſatis fideliter perpendunt. Ecce autem: ſicut duplex cenſetur bonorum poſſeſſio: videlicet, Edictalis & Decretalis: ita docendi gratia ſtatuamus duplex hac cōſideratione interdictum, ſc. Edictale, quod prætoriis edictis præponitur. vt ſciāt omnes ea forma poſſe implorari: & Decretale, quid Prætor pro re nata implorantib. decreuit: ſicut noſtrorum magiſtratuum interdicta ſunt decretalia, exemplo edictorum prætoriorum, quoties hodie ad vſum rei incidentis adcommodantur. Et iſta obſeruatio magnam tibi lucem adfert, quoties legis iſtas voces, Prætor interdictum proponit. Item, Cum quo interdicit: ſcil. aduerſario. Item, Sed ſimul veniant ad interdictum mouendum. Item, Vim fieri interdicam: Cum tamen iam ſit propoſitum interdictum. Item quodlibet poſtulante, interdicitur l. prima ff. de loc. & itineribus publicis. l. 2. §. reſtituas ff. ne quid in locis vel itinerib. publicis fiat l. 1. ff. vt in flum. publ. & alibi ſæpe. Oldend.

Interdicti in tit ff. de interd. & releg. ſunt, quibus vrbis patriæ, religioniſve alicuius interdictum eſt aditu: veluti ſi quis Roma abeſſe iubeatur à Conſule: vt L. Lamia eques Romanus, quem P. Gabinius conſul iuſſerat ab vrbe abeſſe, millia paſſuum ducenta. Item ſi cui à præſide Prouinciæ, veluti Siciliæ, aditu ſuæ prouinciæ interdicatur: cuius rei exempla ſuppeditant. l. 6. §. 4 l. 5. & 6 ff. eod. l. 8. ff. de teſtament. Prat.

Interdictorum perſecutiones non ſolum ſecundum formā actionis, verum etiam ad imitationē antiquitatis inhibēdo cum clauſula citatoria expediri & poſſunt, & ſolent. Ergo ſicut olim erat ingens vtilitas vti interdictis: quoniam tangebatur læſa aduerſarij conſcientia per mandatum Prætoris, & ſæpiſſimè à moleſtationibus deſiſtebat, vt nullo alio ſumptu, & iudicio eſſet opus: ita & hoc ſæculo eadem vis eſt mandatorum iudicialium, quibus frequenter ſolent iniqui homines terreri: Quia ordinatio Dei eſt, & tacitā in ſe vim habet. Old.

Interdictum pro prohibitione dixit Paul. lib. 2. ſent. tit. 20. Qui filiofamil. contra interdictum ampliſſimi ordinis pecuniam mutuam crediderit. Sic apud Horat. in ſermonibus interdicto huic adimat ius Prætor, id eſt, interdictione bonorum. Prat.

Interdictum eſt modo edictum, modo decretum, modo actio, atque ita non vno & eodem modo definitur. Quatenus enim edictum eſt definitur interdictū, eſſe edictum, quo Prætor ſe de poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione controuerſa cogniturum pro re nata in albo pollicitus eſt. Quatenus decretum eſt definitur decretum, quod Prætor facit de poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione in certa ſpecie, cum ſtatuit, apud quem poſſeſſio rei controuerſæ inter duos eſſe oporteat, interim dum litigabitur de proprietate apud iudicium pedaneum ad id cognoſcēdum datum: & ad hanc ſignificationem interdicti definitiones Theophili Iuſtiniani: aliorumque Interpretū collimant omnes. Quatenus denique actio eſt, nihil eſt aliud, niſi actio de poſſeſſione, vel quaſi rei controuerſæ litigantibus à prętore accommodata. Vult. in comment Inſtit. de Interdictis. n. 38. & ſeq.

Interdictum eſt decretum Prætoris, ad tempus. h. e. interea dum principalis cauſa diſceptetur, interpoſitum, ex quo intelligi debet inter Decretum & Interdictū tantundem intereſſe, quantum inter genus & ſpeciem, nam decreta alia perpetuæ, alia temporalis iuriſdictionis cauſa interponuntur, illa ſuum nomen retinent, hæc interdicta nominātur, qui inter illa duo tempora interiiciuntur. neque diſplicet, vt quomodo alluſionis cauſa Veteres in Teſtamento mentis teſtationem, in Sacello ſacram cellam notabant: ſic in interdicto, interim & dictum (verbi vim potius, quam etymologiam attendentes) notemus. Simul & illud conſtat, quemadmodum Interdicere eſt plerūque prohibere, vt interdicere bonis, interdicere aqua & igni: ſic illa decreta eo magis interdicta nominata eſſe, quia magna ex parte prohibitoria ſunt: ſi minus, verbis & formula, vi quidem ipſa & effectu ac facultate. Tribus autem de cauſis inſtituta reperio, Prima eſt, ad vim vlciſcendā & coercendā nam qui vi quid fecit, vſq; eo coercetur, vt quamuis id iure fecerit, tamē interdictū aduerſus eum detur: vt l. 1. §. 2. ff. de itin. actuq; pri. l. 1. ff. de fonte. l. 1. de cloac & alibi perſæpe. item qui vi de ſuo deiectus eſt, vel prohibitus ad ſuū accedere ſi in rē actionē inſtituerit, tametſi ea ratione aduerſariū poſſeſſorē conſtituat, tamen interdicto vti, & per illud poſſeſſionē perſequi non prohibetur. quod ſane ius quoddā ſingulare eſſe cōſtat in odiū vis illatæ cōparatum, l. cum fundū 18. vlt. ff. de vi, & vi ar & l. naturaliter §. 1. ff. de acq. poſ. vbi is qui egit in rem, poteſt tamen interdicto Vti poſſidetis vti: quia nō videtur Vti possid. renūtiaſſe, qui in rē egit. quemodo exiſtimaui aliquādo illo in loco legendum eſſe. Altera cauſa eſt, propter commodum poſſeſſionis. veluti vt is cui colonus res ſuas obligauit, poſſeſſionem adipiſcatur: quamuis Seruiana vel certi condictione agere poſſet, ſic ſuperficiarius ciuiles habet actiones, ſed quia melius eſt poſſidere potius, quam in perſonam experiri, propterea interdictum proponitur l. 1. §. 1. ff de ſuperfic. Tertia cauſa eſt, propter proprietatem vtti docet Paulus in l. 2. §. quædam ff. de interdict. vbi ait, ea interdicta quæ rei perſecutionem continent, proprietatis cauſam continere, & ea quæ ad rem familiarem pertinent, proprietatis, non poſſeſſionis cauſam habere Hotom.

Interdictum eſt, ὁμιλία, id eſt effatum Prætoris iudicātis, de ſola poſſeſſione vel quaſi. Huiuſmodi ὁμιλία οὐ τέμνει τὴν ὑπόθεσιν id eſt, non decidit cauſam proprietatis, ſed ῥυθμίζει τὸν δικαστὴν, i. informat iudicem. ad quem litigatores remittūtur, quis litigantium futurus ſit actor, quis reus, non eſt effatum Prætoris iudicem inſtruentis, quemadmodum in cauſa poſſeſſionis ſit iudicandum, quod male exiſtimat Duaren. 1. diſp. 10. Et ita intellige Theoph. Inſt. de interdict. Ideoque interdictum eſt ordinatio ſiue rhythmus futuri de proprietate iudicij Cuiac. Cod. eod. Hinc conſtat Interdicta non ideo dici, quod inter duos dicantur, ſed quod interim, dum de proprietate litigatur, rogentur. l 3 ff. de lib. exhib. vt interdicta ſint interlocutiones & ſententiæ Prætoris latæ in cauſa poſſeſſionis. Notandū eſt interim nulla interdicta de proprietate ſola plura de poſſeſſione ſola, quædam partim de poſſeſſione & proprietate reddi: vide Cuiac. eod. Formula interdicti eo erat: vnde tu vi illum deiecisti, eo reſtituas: actionis hæc ſi patet illum dare oportere vide Cuiac. 5. obſeru. 7. Goth. ad rubr. ff. de interdict ſiue extraord. act.

Interdicta vnde vocata ſint, vel nomen acceperint, autores variant. Inſtitutionum architectus arbitratur ſic appellati, quod inter duos dicantur. Sed hoc, vt Ferrar. Inſtit. de interd. admonet, eſſet nimis remote atque improprie verbū aliorſum detorquere Quaſi ipſe, vt & alij quamplurimi, puta dicta ab interdicendo, h. e. prohibendo & vetando, ſicuti vulgo dicere ſolemus interdicere aqua & igni, & interdicere bonis, loco, ciuitate ac patria: Idq; ea de cauſa, quod interdictorum prima prohibitoria fuēre, aut omnibus tacita quædam prohibitio inſit. Nam prætor ſi quando ei quæ vi de poſſeſſione fundi deiectus ſit, reſtitui poſſeſſionem iubet, tamen prohibet ne poſſeſſionem vi occupatam diutius detineat, vimq; faciat l pen. §. cum prætor ff. ne quis &c. Item ei qui liberos exhibere iubetur, ne exhibendos detineat & ſic vim faciat, prohibetur. Et hoc eſſe videtur, quod Vlp. nonnulla interdicta miſta eſſe ſcribit, prohibitoria ſcilicet & exhibitoria, l 1. & 3. ff. de lib. exhib. Eaque ſententia eo veroſimilior videtur: quod ipſemet imp. in §. ſumma, Inſt. de interdictis refert, fuiſſe qui putarent proprie interdicta ea vocari, quæ prohitoria ſint, quia interdicere ſit denuntiare & prohibere, reſtitutoria autem & exhibitoria, proprie decreta vocari. Andreas Alciat. in l. 178. pecuniæ verbum §. actionis. ff de verborum ſignificat. interdicta dici tradit quaſi interim dicta, cum enim poſſeſſionem reſpiciant, totam litem non perimunt, quin de dominio quæri poſſit. Quapropter & præiudicia quandoque appellantur. Interdicere autem apud veteres id ſignificaſſe, quod interim dicere Ciceronis ad Herennium lib 2. cap. 11. autoritate comprobat. Franciſcus autem Hotomannus dict. tit. de interd. § ſequitur. exiſtimat. decreta prætoris certa, & vt ita dicam imperioſa ab antiquis interdicta nominata eſſe: ſiquidem particula, Inter, nonnunquam ab antiquis augendi & amplificandi cauſa vſurpata fuit, veluti cum dicimus: Interficere, interimere, internecio. Sic Donat in illud Terent.

C. Quis iſthic? P.Dauus? C.Dauus? P.Interturbat: inter,inquit,modo ſignificat nō mediocriter eſt enim adauctiua particula. Sic ergo & interdicta à ICtis vocata,ea eſſe,quæ iis de rebus interponi ſolerent,quæ cum priuatæ non eſſent,iudicis priuati hominis arbitrio diſceptādæ non eſſent, ſed magiſtratus imperio & cognitioni relinquendę. Nam rebus paulo attentius conſideraris, earum tria videntur genera. Sunt enim aliæ ſacræ & religioſæ,aliæ publicæ,alię de vi,quæ quidem in poſſeſſionum controuerſiis vel facta eſſet,vel ne fieret,cauēdum videretur.Nam priuatas ad res,& rei familiaris controuerſias,actiones accommodatæ ſunt.At ſi quis loco vel ſacro, vel religioſo, vel publico, veluti flumine,aut ripa,quid feciſſet,quod eius loci ius imminueret:item ſi qua vis in pacata & libera ciuitate committerentur,æquum fuit,Prętorem ipſum, imperium ſuum interponere. Qua de cauſa cum alia decreta prętoris iudicio & prudentię pro re nata concipienda relicta eſſent: tamen hæc digna viſa ſunt,quæ non modo certis verborum formulis conciperentur, & vti concepta erant à Prætore pro tribunali pronunciarentur, verum etiam totidem verbis in edictum referentur, edictique Prætorij pars quædam eſſent, vti patet ex l.1. C de interd.& omnib.inſcriptionib libri Pandectarum 43. vt iam quę inter actiones & interdicta,tum ſimilitudo tum differentia ſit, exiſtimare aliqua ex parte poſſimus. Nam ex vtriſque formulæ certæ conceptæq; in edictum Prętoris relatę fuerunt: ex vtriſque iudicia recuperatoria naſcebantur:interdum etiam conſtituebantur. Vnde illa in edicto, vnde vi,& de vi arm.VNDE TV ILLVM DEIECISTI, DE EO QVOD IBI TVM HABVIT, &c. IVDICIVM DABO.& l.1.ff.ne vis fiat ei: Si quis dolo malo fecerit, &c.in eum in factum iudicium dabo. Quin etiam videmus frequenter,id quod paulo ante Interdictum appellatum eſt,continuo poſt modo Actionem,modo Iudicium appellari: vt l.is qui 2. §.ſi fundus,ff.quod vi aut clam. Ipſe vtile interdictum habebit,ſed eam actionem præſtare cogetur. Verum hoc ita ſæpe occurrit, vt plura hoc loco exempla commemorare nihil neceſſe ſit:præſertim cum Vlpia.in l actionis.ff de oblig. & act. ſcribat.Interdicta etiam actionis verbo contineri. Hoc Diſferebat autem,Interdictum ab Actione, quia ſolēnitas actionum erat inducta de iure ciuili. Interdictum autem à iure prætorio. Vel ſecundum Azonem quia in actione verborum ſolennitas non formabatur in ſingulorum perſonis,ſed erant generaliter in omnium perſonis formata ſolenniter verba. In interdictis autem,quot erant homines,qui volebant eam proponere,tot iis deſiderantibus & petentibus formabant ſolennitates, vel conceptiones, quibus contra ſuos aduerſarios in cauſis ſuis vtebantur, quas interdicta vocabant. de hoc not. Inſt.eod.tit.in princ. & ff.eod.ſuper rubr. Hodie autem inter Actiones & interdicta,nullo eſt differentia, vt Inſt.eod tit.§. fin. Interdictum igitur eſt actio in factum prætoria, id eſt à prætore inuenta. Vide Vult.in comment.Iuſtit.de iterdictis, in prine.nu.42.

INTERDICTORVM & actionum hæc differentia eſt, ait Goth. ad l.1. §.ſi ſeru.vind. In actionibus de iure quæritur principaliter,in interdictis de facto ſeu poſſeſſione.

INTERDICTORVM autem variæ ſunt ſpecies.1. Quædam enim ſunt, in quibus de dominio, & proprietate,ſeu iure quęritur: vt de itinere actuque priuato, de arboribus cædendis. l.2 §. quædam. ff. de interdi. l.3. §.hoc autem. ff.de itinere actuque priuat.l,1.ff.de arbor.cæd. Quædam in quibus de proprietate & poſſeſſione,vt ff.de aq.quot.& æſt.l.1.§ fi. Quædam in quibus de poſſeſſione ſaltem.Inſt.de interd.§.ſequens diuiſio. Et huius interdicti poſſeſſorij tria ſunt membra: quia aliud eſt, Adipiſcendæ, aliud Recuperandæ, tertium Retinendæ. Primum competit ei qui non fuit ante nactus poſſeſſionem, & illud eſt triplex. Quorum bonorum. Quorum legatorum,& Saluianum:de quibus infra ſuo loco. Secundum Recuperandæ ſcilicet poſſeſſionis, & hoc triplex eſt: nimirum Vnde vi de poſſeſſione immobili, vt bonorum raptorum ſpoliatore mobili,&,Quod vi aut clam,contra eum qui in ſolo alicuius ædificauit.Tertium ſcilicet pro retinenda poſſeſſione,duplex eſt:ſcilicet vti poſſidetis, & vtrubi;de his vide gloſſam quartam & ſeptimam in cap.paſtoralis.de cauſa poſſ. & propr. vbi plene,& nota gloſſam optimam & magiſtralem in l.ſi quis in tantam.C.vnde vi.

INTERDICTORVM quædam reſpiciunt religionem, quædā vero ius humanum. Religionem reſpicientia ſunt, de mortuo inferendo, de ſepulchro ædificando, ne quid in loco ſacro fiat vel immitatur,l.2.§.1.ff.de interdict. Quæ humanum ius reſpiciunt:rurſus aliam diuiſionem faciunt.

INTERDICTA enim humanum ius reſpicientia, aut ſunt publicæ, aut priuatæ vtilitatis. Publica interdicta nouem ſunt in vniuerſum aut ſecundum Spec. tract. libel.tit,de cauſa poſſ.& proprietatis, §.quia vero Alia omnia ſunt interdicta priuata, quia propter priuatam vtilitatem inducta, & ſunt in toto 28. ſecundum Spec. ibi.§.priuata.

INTERDICTA omnia aut ſimplicia ſunt,aut duplicia: Simplicia, ea ſunt,in quibus actor à reo facile diſtinguitur, vt in reſtitutoriis & exhibitoriis interdictis, & etiam in aliquot prohibitoriis.§.Summa.Inſtit.de interdict. Duplicia vero ſunt ea, in quibus vterque actoris & rei partibus fungitur:quo in numero ſunt vti poſſidetis,& vtrubi interdicta. §.retinendæ. Inſtitutio.de interdictis. In illis etenim vterque actor eſt & reus. Quod ſic eſt accipiendum, vt ſi is qui ad iudicium prouocauit, de ſua poſſeſſione non docuerit,à reo tamen poſſeſſionis probationem exigimus, alioqui res apud iudicem tanquam vacans remanebit.Faber hic notatur in l in tribus.ff.de iudic.

INTERDICTA aut ſunt prohibitoria, aut reſtiturotia: aut exhibitoria. Prohibitoria ſunt ea, quibus prætor aliquid fieri prohibet, cuiuſmodi eſt retinendæ poſſeſſionis interdictum. Ei etenim qui poſſidet, prætor vim fieri prohibet. §. retinendæ Inſt.de interd.vbi notatur Theophilus hic circa mediū. Eiuſmodi eſt interdictum de mortuo inferendo, deque ſepulchro ædificando,toto tit.de mortuo inferendo. ff. Etenim ſi is, cui ius erat mortuum inferendi, ſuo iure vti prohibeatur: hic interdicto huiuſcemodi adiuuari poterit. l.1. § prætor ait, ff.de mortuo inferendo. Eiuſmodi eſt & interdictum,quo aliquid in loco ſacro, toto tit. ne quid in loco ſacro fiat, aut itinere publico, tot,tit. ne quid in loco publico:aut flumine publico: tot.tit. ne quid in flumine publico fieri prohibetur. Eiuſdem notæ eſt interdictum illud, quo creditores miſſi in poſſeſſionem debitoris, à prætore in ſua poſſeſſione ſeruantur, tot.tit. ne vis fiat ei,qui in poſſeſſionem miſſus eſt. Sunt & reſtitutoria quædam interdicta, quibus nobis poſſeſſio reſtitui iubetur.hoc textu in verbo,Reſtitutoria:cuiuſmodi eſt,vnde vi interd.ctum l.1.C.vnde vi.l.1. ff.de vi & vi arm. & interdictum quorum bonorum: quod qua ratione reſtitutorium ſit,Accurſius ſatis recte hoc loco proſecutus eſt. gloſſ. in verbo bonorum,circa fin quam ſequitur Faber. & Aretin. Sunt & alia interdicta exhibitoria, quibus liber homo, qui ab alio inuitus detinetur, exhiberi cogitur. l.1.ff.de libero homin. exhib.Eiuſdem notæ eſt interdictum de liberis exhibendis, quo pater filium,qui ab alio detinetur, exhiberi poſtulat, petitque,vt filij deducendi libera facultas concedatur. Parum etenim fuerit filium exhibitum eſſe, niſi & cum nobis deducere concedatur.toto tit.de liber.deducen.& exhibend.Bart.& ibi gloſſ. in l.1.per hanc, ff de rei vindic. communiter interpretes in §. præiudiciales, Inſtit.de act.& l.3.de liber.exhiben.Briſſ.Vult. in comment.Inſtit.de interdict §.1.num.1.

INTERDICTORVM quædam annalia ſunt, quædam perpetua,l. 1.ff.de interd.ſeu extraord.action.

INTERDICTORVM quædā concepta ſunt in præſens,quædam in præteritum.Vult.in comment. Inſt.de interd.in pr.nu.48.

INTERDICTVM de aqua quotidiana & æſtiua ei datur, qui aquam, quam anno proximo duxit, ducere prohibetur:dummodo iure vti ſe putet,aut ſine vitio eodē anno duxerit. Eſt prohibitorium, & reſtitutorium, pertinetque ad aquam non modo quo agris, verum etiam quæ nobis vrbaniſque prædiis vſui ſit.l.2.& paſſ.ff.de aqua quot.& æſtiu. Sed adiungitur his aliud hoc titulo interdictum prohibitorium,de aqua publica, quę ex caſtello, id eſt, diuidiculo aquarum publico ducitur permiſſu principis: quod tamen non ad poſſeſſionem, ſed ad tuendum ius aquæ pertinet magis,quam princeps adſignauit atque de iure,non de facto eſt, Prat.

INTERDICTVM de aqua caſtello ducenda,datur habenti ius autoritate publica ducendi aquam de canali vel caſtello, quod eſt diminutiuum à canna, ad irrigandum. Vide Specul.ff.de aqua quot. & æſtiu. l.1.§ ait prætor 2.§.3. & ſeq.vſque ad fin.l. vbi dicitur. Hoc interdictum neceſſario propoſitum eſt.Nam quia ſuperiora interdicta ad eos pertinent, qui à capite ducunt, &c. æquiſſimum viſum eſt ei quoque qui ex caſtello ducit (id eſt,ex eo receptaculo,quod aquam publicam ſuſcipit) interdictum dari,idque à principe conceditur, alij nulli competit ius aquæ dandæ. Vide ibi pulchrum textum.Caput autem aquæ illud eſt, vnde aqua naſcitur. Si enim ex fonte naſcatur, vt duci poſſit,ipſe fons dicitur caput: Si ex flumine vel lacu: prima incilia vel principia foſſarum,quibus aqua ex flumine, vel ex lacu in primum riuum compelli ſolet,capitis appellatione continentur. Caſtellum vero eſt receptaculum eſt. quod aquam publicam ſuſcipit arte quadam in hoc conſtructum. Interdicta priora de aqua cotidiana & æſtiua,loquuntur de aqua ducta à capite ſeruitute priuatim conſtituta: hoc vero ad illos pertinet, qui ex caſtello ducunt autoritate publica Oldend.

INTERDICTVM de aqua pluuiali arcenda, de aqua pluuia:imo non eſt interdictum, ſed actio ciuilis deſcendens ex l.12 tab. vt ff.de aqu.plū. arcend.l.ſi vſusfructus, & ibi not.ſuper verbo legitima, vbi allegatur l.Labeo. ff.de ſtat. liber. Et dicit ibi text.Sed etſi fructuarius opus fecerit, per quod aqua pluuia alicui noceat, erit quidem actio legitima cū domino proprietatis, an vero etiā vtilis in fructuarium actio aquæ pluuiæ arcendæ ſit danda,quęſitum eſt:& magis eſt vt detur. ſupple dicendū.Si ergo facis aliquod opus in fundo tuo, propter quod

aqua pluuialis nocere poteſt fundo vicini tui, datur contra te actio aquæ pluuiæ arcendæ, per quam tuis expenſis opus teneris deſtruere,& damnum cōtingens emendare.Si vero poſſideas opus ab alio factum,teneris patientiam præſtare, vt deſtruatur.arg.l.1.& 1.§.3.in fin.& l.ſi tertius colonus.alias, vicinus §.Celſus ſcribit.ver. ſi quis alius.ff eo.tit. & Spe. Et dicit Vlp.in l.1.in prin.ff eod.Aquam pluuiam dicimus,quę de cœlo cadit & quæ imbre excreſcit ſiue per ſe hæc aqua cœleſtis noceat,ſiue cum alia mixta ſit.Et ſequitur ibi ſtatim:Hæc autem actio locum habet in damno nondū facto , opere tamen iam facto,ex quo damnū timetur.l.1.§.1 ff.de aq.pl.arc.Atei. §.in hoc iudicium.ff.eod.tit. totieſque locum habet , quoties manufacto opere,agro aqua nocitura eſt,i.e.cum quis manufecerit,quo aliter flueret quam natura ſoleret, ſi forte mutando (alias immittendo) eam aut maiorem fecerit, aut citatiorem vel rapidiorem aut vehementiorem , aut ſi comprimendo redundare fecerit eam. Nam ſi natura aqua noceat , ea actione non continetur. & in ea l.dicitur : De eo opere,quod agri colendi cauſa aratro fit, Qu. Mutius ait non competere hanc actionem. Sciendum autem actionem aquæ pluuiæ arcendæ non in rem,ſed perſonalem eſſe , l. ſi tertius.ff.de aqu. & aq.plu arc.Old. Recte quidē:Veruntamen cum ante ſuſceptum iudicium poſſeſſorem ſequatur , oporter eam in rem ſcriptam cenſeri,l.emptor.l.poſt vendit.ff.eod.tit.

INTERDICTVM de arboribus cædendis duo capita habet : primū vt arbores ædibus alienis impendentes adimantur:ſecundum vt agro vel ruri alterius impendentes ſuccidantur:quorū duorum capitum,vt Vlp.inquit,differentia hæc eſt.Siquidem arbor ædib.impendeat : ſuccidi eam præcipitur. Si vero agro impendeat:tantum vſq; ad quindecim pedes à terra coërceri. Et hoc interdictum prohibitorium eſt. Si autem arbores ædibus alienis impendeant , vtrum totas iubeat Prætor adimi, an vero id ſolum, quod ſupra extiterit ? Rutilius ait à ſtipite excidendas:idque pleriſque videtur verius. Et niſi adimeret dominus arborē:Labeo ait,permitti ei, cui arbor officit, ſi velit,ſuccidere eam, lignaq;auferre,vt eſt textus in l.1 §.hoc interdictum,ff.eod.tit. Non ſolum autem domino ædium : ſed etiam ei,qui vſumfructum habet, competit hoc interdictum, vt ibi.Old.illud tamen obſeruandum eſt,nō antea recte conueniri dominū hoc iudicio , quam vbi admonitus vt adimat, recuſauit adimere. Quamobrē Bart.huius admonitionis probandæ gratia conſulit inſtrumentum eſſe ſcribendum. l.1.§. ait Prætor.ff.de arb cæd.Huic autem conforme eſt.

INTERDICTVM de arboribus collucandis & ſublucādis.Sublucare autem eſt compeſcere luxuriem ramorum , quod vſq; ad 15.pedes vt fiat definitum eſt,à terra videlicet.Sublucare enim eſt veluti ſubtus lucem mittere. Collucare vero eſt vel ſuperiores ramos lumini officientes ſuccidere,vel ipſam arborem ex ſtirpe penitus excindere. Cuiac.recept.ſent.li 5.c.§.arbor.

INTERDICTVM DE CLOACIS ad vrbanas referri debet, nec ad retinendam poſſeſſionem datur,qua de re prætori interdicere dedignatur.l.1.ff.vti poſſ.Sed quod maxime pertinet ad publicā ſalutem ſecuritatémque , ad reficiendas & purgādas Cloacas : in quo hoc proprium eſt,vt detur etiam ei qui ab aduerſario vitioſe poſſidet.Eſt autem prohibitoriū & de cloaca priuata.Sed eſt & aliud prohibitorium & reſtitutoriū de publica. Ne quid fiat in cloac.publ.& ſi quid in ea re factum erit , quo vſus eius deterior ſit,fiat,vt reſtituatur. Vide l.1.de Cloac.Pr.

INTERDICTVM de fluminib.prohibitorium & reſtitutoriū eſt, & aduerſus eum competit , qui quid in flumine publico ripáve eius facit aut immittit , quo ſtatio itérve nauigio deterior ſit.l.1 ff. de fluminibus. Quod & de mari intelligendum eſt,ſi quid in eo fiat,vt litore quo portus, ſtatio, nauigatióq; deterior ſit,fiat,& in flumine non nauigabili,ſi quid fiat, quod exareſcat,vel aquæ curſus impediatur : non ſi in torrente,id eſt, quod flumen hybernum dixit Horatius,Prat.

INTERDICTVM de fonte eſt,quo is qui fonte alióve loco,vnde aqua viua naſcitur , quo anno proximo ſine vitio vſus eſt,vti prohibetur,adiuuatur l.1 ff. de font. Prat.Hoc interdictū proponitur ei,qui fontana aqua vti prohibetur , ſiue haurire, ſiue pecus ad eam appellere.l.vnica præallegat.in princ.Et de iſtis omnibus ſeruiturib.datur hoc interdictum,ſi tamen perpetua ſit cauſa,vt colligitur ex §.1.d l.vnic & §.hoc interdictum de ciſterna.in ver.deniq;à cōtrario ſenſu.Nō autem datur reſciſſoria actio.vt d §.hoc interdictū.vbi dicunt,quod de ciſterna non competit.Nam ciſterna nō habet perpetuam cauſam,nec viuam habet aquam,ſed locus eſt ad colligēdam aquam pluuiam aptus.l.1.§. hoc interdictum.ff.de fonte. inde ſic dictus quod ſit cis,h.e.infra terram.Ex quo apparet in his exigendū vt viua aqua ſit. Ciſternæ autem imbribus concipiuntur. Cætera vide in d.l.vnic.ff.de fonte.vbi dicitur in fi.l.de lacu,puteo,& piſcina reficiendis,purgandis,interdictum competit,& omnibus perſonis datur,quibus illud de aqua æſtiua.Old.

INTERDICTVM fraudatoriū dicitur,quo Prætor ea quę in fraudem cuiuſpiam geſta erant reſcindit,veluti pupilli,aut creditorum.Papi.l.96.ff.de ſol. Sed & interdicto fraudatorio tutoris creditor pupillo tenebitur.Valēs l.67.ff ad SC.Trebel.Etiā eo tempore , quo creditorum fraudandorum cōſilium inibis, citra periculū interdicti fraudatorij, hæreditatē ſuſpectā adibis.hē , Vix fraudatario interdicto locus erit.Hot.Prat.Huic

INTERDICTO etiam locus eſt,vbi debitor rem alienam alienauerit l.pupilli debitor. ff de ſol. Et in debitore fiſci & ciuitatis.l.ſatis notum.C.in quib.cauſ.pig.tex.l.Moſis,in prin.ff de iure fiſci.l.2. vbi Bart.not.C.de debit.ciuit.lib.11. Idem & in eo , qui cum hæreditatem reſtituere , ſi ſine liberis deceſſerit, rogatus erat,bona aliquot alienauit,in Auth. Contra rogatus in verbo,aut deficiente.C.ad Trebell.

INTERDICTVM de GLANDE LEGENDA prohibitorium eſt, & competit ei,cuius ex agro glans,i. e. fructus cuiuſuis arboris,in alienum decidit,vt ei tertio quoq; die legere auferreve glandem ſuam liceat , l.1.ff. de gland leg. Frontinus maluit fructum quam glandem dicere.Prat.

INTERDICTVM DE IN POSSESSIONEM MISSO , datur ei, qui dolo malo fecerit, quo minus quis permiſſu Prætoris, eiúſve cuius ea iuriſdictio fuit , in poſſeſſionem bonorum ſit miſſus l.1 ff.ne vis fiat ei.Prat.ex Hot.

INTERDICTVM de itinere actúq; priuato reſtituendo prohibitorium , ad tuendas tantummodo ruſticas ſeruitutes , datur cōtra prohibentes aliquem vti ſeruitute ſua.vt ff.eo.tit.l.1 §.1. & datur confeſſoria contra negantem ſeruitutem,vt l.ſi forte. §.ſciendum ff ſi ſer.vend. Et etiam aduerſus eum,qui aliquem iniuſte prohibet ſua vti ſeruitute. imo etiam tunc datur confeſſoria.vt d.§.ſciendum.l.præalleg. Vnde datur mihi,quia in itinere, actu vel via priuata vſus ſum hoc anno triginta dieb. non vi.non clam.non precario. Idque in quacunq; anni parte,præſente aut præterita,vt ff.eod.tit.l 1 § hoc interdicto, & hoc ſi fuerit iure ſeruitutis, alias ſecus.vt ff.de aqu.plu.arcen. l.1.in fin. & ideo à te non debeo prohiberi, quo minus vtar itinere,vel tanto tempore,quoad vſque de ſeruitute conſtet. Ait enim Prætor.Quo itinere,actuque priuato de quo agitur, hoc anno nec vi , nec clam , nec precario ab aduerſario vſus es, quo minus ita vtaris, vim fieri veto,vt ff.eod.tit.l.1. in pr. Old. Datur autem non ſolum ei , qui ſuo nomine & per ſe ipſum vſus eſt itinere,vel actu:Verum etiam qui per colonum, aut hoſpitem aut alium amicum id non ignorantem vtitur, l.1 § Is cui colonus,& l.3 §. vti videmur.ff.eod.tit.

INTERDICTVM de libero homine exhibēdo competit vnicuique de populo ad petēdum in publicum hominem liberum, contra & aduerſus eum , qui liberum hominem inuitum captum dolo malo detinet in ſeruitute. Et proponitur hoc interdictum tuēdæ libertatis cauſa, videlicet ne homines liberi retineantur à quoquam , pro exhibitione facienda , vt homo producatur in publicum , & tangendi videndiq; hominis facultas præbeatur. Et exhibere eſt extra ſecretū habere.ff.eo. tit.l.1.§. Ait prætor. hoc etiam interdictum competit aduerſus abſentem,vt in l.præalleg.§.1. & à quocunque hoc interdictum proponi poteſt, quia cuilibet de populo competit , & cuiuſlibet intereſt ne hoc fiat. Nemo enim prohibendus eſt libertati fauere , vt ea l.§. Hoc interdictum 1.& nihilominus lex facit accuſari.vt eo.tit.l.2. in pr.vbi textus inquit.Quem liberum dolo malo retines , exhibeas. & ff. Ad l. Fauiam de plag l.Non ſtatim.§.fin.& C.eo.tit.l.ſi fratrem.Oldend.

INTERDICTVM de liberis exhibendis eſt quo is qui filiumfa. apud ſe quauis ex cauſa retinet , cum patris vnius poſtulatu exhibere cogitur : niſi ſi honeſti matrimonij dirimendi cauſa pater filiam nuptam deſideret,l.1 ff.de lib.exhib Hot.

INTERDICTVM de liberis exhibēdis ſeu deducendis datur patribus vel parentib.cōtra eos,qui liberos vel nepotes in poteſtate eorum exiſtentes,ſine eorum voluntate detinent. Vnde l.1.ff.eod.tit.ſic ait : Ait Prætor , qui quæve in poteſtate Lucij Titij eſt,ſi is eáve apud te eſt , dolóve malo tuo factū eſt, quo minus apud te eſſet,ita eum eáve exhibeas.Hoc interdictum, & illud de vxore deducenda non ſolum ſunt exhibitoria, ſed etiam deductoria ſeu deductiua,quia per ea vxor & liberi nō tantum exhibentur, ſed etiam deducuntur. vt ff.eod.tit.l.3.§. 1.Et de interdicto de vxore poſtea dicetur.Old.De hoc etiam interdicto, quibus perſonis illud competat, quibus non, vide Cuiac.Iul.Paul.recept.ſent.lib.5.tit.6.§.Bene concordans.

INTERDICTVM de dolo publico fruendo eſt publicæ vtilitatis cauſa propoſitum , quia tuetur vectigalia publica, quo prohibetur quis vim facere ei , ſocióve eius , qui conduxit locum publicum fruendum,ab eo, qui locandi ius habuit,quo minus loco publico ſibi frui liceat ex lege locationis vel conductionis,vt hæc habentur in l.1.§.1.& in prin.ff.de loc.pub.fru.aduerſus eum qui vim facit ſeu prohibet conductorem frui loco publico , ſiue ipſe procurator rerum publicarum id faciat, ſiue alius.

INTERDICTVM de dolo ſacro aduerſum eum datur, qui in ſacro loco aliquid fecit,i.immiſit, vt id reſtituat, l.1 ff.ne quid in loc.ſacr.Prat ex Hot.

INTERDICTVM de migrando datur aduerſus locatorem eiúſve hæredes inquilino, vt ipſe liberè cum rebus ſuis poſſit de ha-

bitatione migrare, ſi tamen locatori ſatisfaciat, & de pẽſione totius temporis. vt ff.eo.tit.l.1.§.ſi penſio.& de damno ſi quod in domo conducta dederit. Sed etiam gratuito inquilino datur, colono autem non datur. vt ff.eod.tit.l.1.§ 1. Sed alias ei iuxta ordinem iudicis ſubuenitur, ſi velit non dico migrare, ſed colonariam poſt tempus exactum derelinquere. Dicitur enim in textu: Hoc interdictum proponitur inquilino, qui ſoluta penſione vult migrare. Nam colono non competit, cui etiam extra ordinem ſubueniri poteſt officio iudicis, vt tanto celerius expediatur cauſa migraturi. l.1 §.1.ff.de migr. Ergo infrequens eſt hoc interdictum. Si tamen gratuitam quis habitationem habet: hoc interdictum vtile ei competit. Old.

INTERDICTVM de mortuo inferendo habet locum, vt quis non prohibeatur mortuum inferre & ſepelire, quo licet ei inferre & ſepelire, vt ff.de mortuo infer.l.1 in prin. vt ſi in via prohibeatur vel ſepulchrum ædificare, vel lapides ad ædificandum per fundum ducere, vt ff.eod tit.l.1.§.Prætor ait, & §. Si iter mihi §.Vim habere.& §.fin.&c Olim enim quo quiſque vellet, poterat inferre mortuum & ædificare ſepulchrum, modo id in ſuo faceret, ſine alterius detrimento & extra ciuitatem. l 2.in princ.& §.1 ff.de relig &c.Old & Prat.

INTERDICTVM momentaneæ poſſeſſionis eſt, quo agitur de poſſeſſione retinenda, ſicut Vti poſſidetis, vt ff.Vti poſſ.l.1.§.1.& Vtrubi.de quib.infra dicetur, vel quo agitur de poſſeſſione adipiſcẽda, vt ff.Quorum bonorum.l 1.§ 1.vt eſt Quorum bonorum, Quorum legatorum, vel quo agitur de poſſeſſione recuperanda, vt Vnde vi.ff eod.tit.l.1.§ 1. Et dicũtur momentaneæ poſſeſſiones: quia licet obtineat aliquis in poſſeſſione, tamen continuo elapſo momento, ſuccumbere poterit in iudicio proprietatis, vt C.Si de momen.poſſeſſ.fuerit appell. l.1. Et quod hæc ſint interdicta momentaneæ poſſeſſionis, dic vt not.C.qui legit.perſo.habent in iudicio ſtandi.l.Momentaneæ. Et naturam illorum prædictorum proſequere. vt not. in c.Paſtoralis de cauſ.poſſ. & prop.inſt.de inter.per.tot. pro vt etiam ſupra dictum eſt, in prin.de interdictis. Hoc autem interdicto poteſt quilibet minor etſi impubes ſit, etiam ſine tutore vti.ff.Vnde vi.l.1 §.ſi filius.Old.

INTERDICTVM autem momentaneæ poſſeſſionis, aut ſceleris reformatio, vt annotat Cuiac.in l.ſi coloni.C.de agric.& cenſ. lib.11. omnem rationem ſignificat repetendæ poſſeſſionis vi vel alio modo perturbatæ, & ideo non tantum interdictum vnde vi, ſed & interdictum de tabulis exhibendis: itidem interdicta vti poſſidetis, Vtrubi, Saluianum, quorum bonorum ex ſententia Pauli comprehendit.

INTERDICTA noxalia ſunt ea quæ ob delictum eorum, quos in poteſtate habemus, dantur, veluti cum deiecerunt, aut vi aut clam opus fecerunt, l.interdicta ff.eod tit.

INTERDICTVM ne quid in loco ſacro fiat, & ſequentia, omnia huiuſmodi dantur cuilibet ex populo ad prohibendum ne fiat. Contra quam prohibitionem ſi quid factum fuerit, interdicto Quod vi aut clam, ſuis ſumptibus vel deſtruere cogetur omne quod factum fuerit, aut in priſtinum ſtatum reducere, vel reddere tenetur, vt ff.ne quid in loco public l.2 §. Ait Prætor quod in via. Hoc autem verum eſt de hoc quod ipſe fecit vel mandauit, alias ſecus eſſet: vt ff. Quod vi aut clam.l.Alios. Vbi hæc interdicta locum habeant, ſignificatio ipſorum nominum denotat, vt pupillaris actio eſt, quæ ius pupilli tuetur, vt ff. de pupill act.l.1. Et dic ibi in rubr.ff.de iuriſd.omn.iud.l.ſi quis illud. Et dantur etiam ad intereſſe, vt ff.Ne quid in loco publ l.1.§.Old.

INTERDICTVM ne quid fiat in loco ſacro, de loco ſolum ſacro non ſacratio cõpetit.l 1.Et quod ait Prætor. Ne quid in loco ſacro fiat: non ad hoc pertinet, quod ornamenti cauſa fit, ſed deformitatis cauſa vel incommodi eſt, vt l.1.§ quod ait ff.eo. tit. vbi etiam l.ſecunda dicit: In muris itemque portis, & aliis ſacris locis aliquid facere, ex quo damnum aut incommodum irrogetur, non permittitur.l.2 Ne quid in loco ſacr.fi.Old.

INTERDICTVM ne quid fiat in loco religioſo, pater ſimiliter.

INTERDICTVM ne quid fiat in loco publico vel itinere, interdictum prohibitoriũ eſt, & tam publicis vtilitatib. quam priuatorum per hoc proſpicitur: loca enim publica vtiq; priuatorum vſib. deſeruiunt iure ſcripto ciuitatis: vt l.1.§.1.ff.eod. tit. vbi ſequitur: Publicum locum Labeo diffinit, vt ad areas, ad inſulas, ad agros, & ad vias publicas, itineraq; publica pertineat. Hoc autem interdictum ad ea loca, quæ ſunt in fiſci patrimonio, non pertinet. In his enim neq; facere quicquam, nec prohibere priuatus poteſt. Res enim fiſcales quaſi propriæ & priuatæ principis ſunt. Si quis ergo in his aliquid faciat, nequaquam hoc interdictũ locum habet, ſed in hac controuerſia præfecti eorum iudices ſunt, quia hoc interdictum ad ea loca pertinet, quæ publico vſu deſtinata ſunt, vt l.1 præalleg §.2.& 3. De hoc vid. ibidem plura ea l.eod.tit Old.

INTERDICTVM ne quid in loco publico vel itinere fiat, aduerſus eum redditur, qui quid in loco publico fecit, in ve eum locum immiſit, qua ex re quid illi damni datur, præterquam quod lege, SCto, edicto, decretóve Principum ei conceſſum erit, l.1.ff.ne quid in loc.publ.Prat.ex Hotomann.

INTERDICTVM ne quid fiat in mari vel flumine publico, ripave eius, quo peius nauigetur, aut in via publica, quo peius eatur. Hoc interdictũ datur perpetuo omnib.& in omnes habet cõdemnationem in id, quod actoris intererat: vt l.1. in fi. ff de via publica & itinere publico reficiendo, & ſi quid in ea factũ eſſe dicatur, vbi lex ſecũda ponit, quod viã publicã populus nõ vtendo amittere nõ poteſt.& l fin.dicitur, Qui viam publicam exarauerit, ad munitionem eius ſolus compellitur.

INTERDICTVM ne quid fiat in flumine publico, vt aliter fluat quam priori æſtate fluxit, (id eſt, vt aqua fiat altior, depreſſior, aut rapidior cum incõmodo accolentium.vt ff.ne quid in flumine publico.l.1.in pr.§.quod autem ait) aduerſus eum datur, qui in flumine publico, ripave eius facere, aut in flumen ripámve eius immittere, quo aliter fluat, quam priore æſtate fluxerit, inſtituit. Publicum flumen hic intelligendum eſt perenne. Et quanquam prætor de flumine nauigabili ſtricta interpretatione loqui videatur, vtiliter tamen hoc interdictum porrigitur ad flumen quod nauigabile non ſit.Old.

INTERDICTVM ne quis via. Et qui via publica vti prohibetur, interdictum & ex cauſa interdicti actio datur.l.1.ff.§.1. vt in fl.publ.nauig.lic.l.2.§.vlt.ff. ne quid in loc.pub.ſed & huius rei cura mãdata eſt viocuris ſiue curatorib.viarum, à quarum munitione nemo excuſatur, niſi qui muneris publici vacationẽ impetrauit.l.cui muneris.ff.de mun.& hon. Qui autem in via publ opus fecit, quo via deterior fiat, id per interdictũ reſtituere & demoliri cogitur .l.2.§.præt.ff. ne quid in loc public.Cuiac.lib.5.Recept.Sent Iul.Paul.tit.6.§.vt interdictum.

INTERDICTVM de noui operis nuntiatione datur ei qui prohibetur ædificare poſtquam ſatiſdederit. vt ff.de ope.nou. nunciat.l.Prætor ait.§ hoc autem interdictum. Nam hoc interdictum competit, ſi in ſolo ſuo ædificat, aut locum habet remiſſio, vt ff.eo.tit.l.non ſolum.§.ſciendum. Et tunc non poteſt vltra ædificarẽ, niſi conſtet eum habere ius ædificandi, vt in §.præall. Hoc interdictum etiam datur in eum, qui non ſatiſdedit vt ædificet, vt ff.eod.ti.l. de pupillo.§ ſi plurium & §.meminiſſe.& tenetur denunciare, etiã ſi ius ædificandi habet vt ea l § 1.& ſi is, cui. Et ſi poſt ædificauit, totum ſuis ſumptibus tenetur demoliri, vt ff.eo.tit.l. ſtipulatio.§ ſine autem. Et interdictum de nou. oper nuncia. imperator nominat edictum. l.1 ff. eod.tit. vbi dicit, Hoc edictum, remediumque operis noui nuntiationis aduerſus futura opera inductum eſt, non aduerſus præterita, hoc eſt, aduerſus ea, quæ nondum ſunt facta. Nam ſi quid operis factum fuerit, quod fieri non debuit, ceſſat edictum de noui oper.nũt. & erit tranſeundum ad interdictum, Quod vi aut clam factum erit, vt reſtituatur. Et hæc nunciatio non habet neceſſariam aditionem prætoris poteſt enim quis nunciare nouum opus, etſi prætorem non adierit. Item poteſt fieri proprio & alieno nomine, & omnib. dieb. etiam aduerſus abſentes, inuitos & ignorantes, vt hæc clare ponit textus l.1. poſt pr. ff. eod. tit. vbi ſubditur: Opus nouum facere videtur, propter quod locum habet nuntiatio, qui aut ædificando de nouo, aut detrahendo aliquid, priſtinã faciem operis mutat: ſiue intra oppida, ſiue extra oppida in villis, vel in agris.l.1.§.opus nouum.& §.ſiue autem, ff.de nou. oper.nun. Et hoc interdictum non omnia opera complectitur, ſed ea ſola, quæ ſolo coniuncta ſunt, quorum ædificatio vel demolitio videtur opus nouum continere. Ergo non pertinet ad hoc edictum, ſi quis in fundo alterius meteret, vel arborẽ ſuccideret, vel vineam putaret. licet opus faceret, quia ſolum ad ea opera, quæ in ſolo fiunt, pertinet: nec locum habet, ſi quis vetus ædificium fulciat, quia non opus nouum facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet. vt l.1.præalleg. §. opus nouum cum ſequentib. Subdit. Nunc videamus quibus ex cauſis fiat hæc nunciatio, & quæ perſonæ nuncient, & quibus nuncietur, & ſic quibus locis nunciatio fiat, & quis ſit effectus nunciationis. quæ per ordinem vide ibidem in d.l. Old.Prat. Vide infra Nunciatio noui operis.

INTERDICTVM de precario (quod reſtitutoriũ eſt, vt ff. eod.tit. l.2.§.1.) datur ei qui precario dedit roganti vſum vel poſſeſſionem rei etiam alienæ.l.quæſitum eſt, in pr.ff de prec. vel creditori, qui rem quam pignori accepit, precario cõceſſit.l.certe ſi interim.§.quæſitum eſt.ff.eod. Precarium autem videtur rogare & habere, ſi rogauit pro ſe, & habet pro ſuo, vel rogauerit procurator ſuus, negotiorũ geſtor, & ipſe ratum habet, vt ff.eod.tit.l.recte.§ 1.dum tamẽ accipiat in perſonam ſuam contractum: aliter non. vt ff.de acq poſſ.l.poſſeſſio, §.fi. Datur etiam cõtra eum qui dolo fecit, vt ff.de acq.poſſ.l.ſi in infinitum § 1. Et illud eſt regulare, quod dolo deſinens poſſidere, pro poſſeſſore habeatur, vt ff.de pet.hær.l.etiam.§.item ſi quis dolo.ff de rei vend.l.qui reſtituere & ſic pro poſſeſſore habetur de reg.iur.in rubr lib.6. Si nõ ſit proximus pubertati, quia tunc ſicut quilibet maior tenetur de dolo & lata culpa, vt ff. cõmoda, l.3.in pr.alias ſecus, vt ff.de rei vẽdic.l.quod infans & in pupillum, qui rogauit precarium ſine tutoris auctoritate. Et quid ſit precariũ, require loco ſuo.imo dic. vt legitur.ff.de preca-

preca.l.1.vbi ſtricte accipitur, ſecundum Accurſ.& C.de præſcript.10.annor.l.2.vbi large accipitur.Old.

INTERDICTVM quod vi aut clam,datur domino prædij, vel ei qui deſiit dominus eſſe, forte ſi propter opus nouum minoris vendidit prædium.l.is qui in puteum §.ſi poſteaquam, ff.h.t. aduerſus eum, qui in loco alterius aliquod opus cōſtruxit vel deſtruxit, dum tamen ſit factum in ſolo. ff. eod.tit.l.1.§. hoc interdictum Et etiam ſi vi,id eſt.per violētiam,aut clam,i.e. occulte ſine notificatione alteri facta fecit, cum timeret ne ſi ſciret, ſibi prohiberetur, vt ff.eod.tit.l.1. Compellitur autem per hoc interdictum,quod deſtruxit,ſuis ſumptibus reponere in priſtinum ſtatum, vel quod conſtruxit,deponere. Idem ſi alteri mādaſſem opus fieri:quia ego teneor ad opus deſtruendum,& ad impenſas ff.eod.tit.l. aut qui aliter. Hæc verba. Si tamen alius fecit, & ego poſſideo, tunc teneor ad patientiam præſtandam,vt opus tollat ff.eod.tit.l.fin.§. alius in prin. Et eſt hoc interdictum reſtitutoriū, per quod occurſum eſt calliditati eorū,qui vi aut clam quędam moliuntur & deſtruunt, iubentur enim reſtituere ea,& parum refert vtrum ius faciendi habuerit quis, an non.Siue enim ius habuerit, ſiue non,tamen tenetur interdicto hoc,qui vi aut clam fecit.Tueri enim ius ſuum debuit, non iniuriam committere. vt l.1.§.1.ff quod vi aut clam & ſeq §. Quare vi faciens, vel clam, opus perfectum in priſtinam formam reſtituere cogitur.Cæterum ſi quis nec fecit, nec conſenſit facienti opus, quod tamen poſſidet, petendum eſt vt patientiam præſtet reſtituendi alienis impenſis. Quod ſi non reſtituat, aut patientiam præſtet tum agi poteſt vt ſoluat id quod actoris intereſt, opus factum non eſſe.l.ſemper aduerſus.§.hoc interdicto.ff.h.t. Hoc interdictum ad ea ſola opera pertinet,quæcunque in ſolo vi aut clam fiūt. Et infra: Vi factum Qu. Mutius ſcripſit, ſi contra quam quis prohibetur,fecerit.Et placet hæc diffinitio Vlpiano,Pedio,& Pomponio. vt ibidem dicitur. Sed Ariſto ait eum vim facere, qui ſciens ſe prohibitum, per vim molitus eſt, ne prohiberi poſſit.Et idem ſentit Labeo ibidem.Sed l.3.§.fi.eod.ait.etiam facere videtur,ſi quis contra denuntiationem teſtationémq; fecerit, ſiue iactu lapilli, ſiue alio quolibet actu declaretur voluntas prohibendi.Clam facere Caſſius ſcripſit eum,qui celauit aduerſarium,nec ei denuntiauit,ſi modo timuit eius controuerſiam,aut debuit timere.Ariſt. putat eum quoq;clam facere, qui celandi animum habet eum,quem prohibiturum ſe intellexit,& exiſtimat,aut exiſtimare debet, ſe prohibitū iri. Olden. Concurrit autem hoc interdictum cū interdicto De noui oper.nunc. inter quæ tamen hæc intercedit differentia, quod hoc latius pateat quam illud de oper.nou.nunc. Nam & poſſeſſori hoc datur,& nō poſſeſſori,illud non poſſeſſori, & de arbore ſucciſa,vel de fracto ſurculo, non etiam illud. Prat.

INTERDICTVM quorum bonorum à Prætore inuentum eſt, & datur ei, qui bonorum poſſeſſionem agnouit apud iudicem, hoc eſt,qui declarauit apud magiſtratū ſe talem eſſe, qui poſſet ac vellet iure prætorio amplecti hæreditatem defuncti, nondum tamen conſecutus eſt corporalem rerum hæreditariarum poſſeſſionem aduerſus hæredem vel poſſeſſorem, vel contra illum, qui pro hærede vel poſſeſſore poſſidet, ad vniuerſa bona adipiſcenda, non ad ſingulas res niſi forte eueniat vnius tantum rei controuerſia cuius poſſeſſionem nondum adeptus ſit,l.hoc amplius,cum leg.ſeq ff.de furt.Bart.in l.1.§. hoc interdicto.ff.quor.bonor. Et cum ſit quoddam directum, & quoddam vtile: directum datur ei, qui eſt bonorum poſſeſſor. Vtile datur ei, qui ſuccedit iure ciuili ex teſtamento, vel ab inteſtato, & hoc eſt interdictum reſtitutorium, & adipiſcendæ poſſeſſionis.ff.quo.bon.l.1 §.hoc interdictum. Sunt ergo interdictorum quædam recuperādæ poſſeſſionis, quædam retinendæ,& quædam adipiſcendæ,vt ſupra in principio pręmiſſum eſt, Old. Differt autem hoc interdictum à petitione hæreditatis in pluribus,vt notat Bart.gloſſ.& Dd.in l.1.C.eo. & in l.3.& ibi Bart.ff eod. idem Bartol.in l.fin.C. de edi. diu. Hadrian. toll. & potiſſimum in modo proponendi libellum, & per conſequens in modo ſententiæ ferendæ. Nam in petitione hæreditatis peto me declarari hæredem, & per officium iudicis fit reſtitutio rerum, vt l. licet. C.de pet.hær. ſed in hoc interdicto, peto me reſtitui in poſſeſſionem, vel poſſeſſionem mihi tradi.vt l.1.C.eod. Et ſic etiam declaratur diuerſitas in modo ſententiæ.Quia in petitione hæreditatis declaratur quis ſit hæres: ſed in interdicto condēnatur ad reſtitutionem rerum:Ang.§ quadrupl.n.57.inſt.de actionib.

INTERDICTVM quorum legatorum competit hæredi ad repetēdum legata, quæ ſine voluntate eius legatarius propria autoritate occupauit.Repetet itaq;hæres, vt deducat Falcid. Alioquin ſi repeteret ſtatim repetiturus, exceptione doli poterit remoueri.Et hoc interdictum vulgo ſic appellatur à primis verbis edicti prætorij, & eſt etiam adipiſcendæ poſſeſſionis, i.e.mandabatur olim legatario vt reſtitueret poſſeſſionem hęredi, vel bonorum poſſeſſori: qui cum nunquam habuiſſet, adipiſcebatur eam,l.1.in prin.ff.quo.legat. & qui non reſtituit, in id quod intereſt debet condemnari. vt l. fin. § ex hoc interdicto.ff eodem titulo.

INTERDICTVM de remiſſionibus tunc valet, cum operis noui nuntiandi ius nullū fuit:nam operis nunciatio eatenus duntaxat,valet, quatenus nuntiandi ius fuit. Prætor enim vbi ius non fuit,nunciationem ipſo iure miſſam facit l.1.ff.de remiſ. Remiſſio itaq; eſt nunciationis relaxatio quæ ſcilicet in hoc ſit magiſtratus autoritate, vt vicinus cui nunciatum eſt opus nouum, nunciationem negligat,& opus inſtitutum exequatur. Eſt & de opere reſtituendo ſatiſdatio remiſſionis loco. Igitur qui ædificare vult contra quam ei denunciatum ſit,vel remiſſionem impetrare debet, vel ſatiſdare de opere demoliendo, ſi iudicatum fuerit iuſtam eſſe nunciationem. l. 1.§.1. ff.de remiſſ.De quo latius Cuiac.lib.1 Obſeru.c.16.

INTERDICTVM de ripa munienda datur ei, qui in flumine publico, ripave eius opus facere vult,ripæ agriue, qui circa ripā eſt,tuendi cauſa. Hoc autem interdictum merito propoſitum fuit nam ripas fluminum publicorum reficere & munire,vtiliſſimum eſt, ne ob id omiſſum nauigatio deterior fiat, vt l. vnic.§.1.de ripa muniēd. & ſequitur in §.2. De interdicto expreſſum eſt, vt damni infecti in annos decem viri boni arbitratu vel caueatur, vel ſatiſdetur. Dabitur autem ſatis vicinis. Et in fine dicit text. Illud notandū eſt, quod ripæ, lacus,foſſæ,ſtagni muniendi cauſſa nihil prætor cauit, ſed idē erit obſeruandum quod in ripa fluminis muniēda.Old. Ripa autem definitur,id quod flumen continet,naturalem rigorem curſus ſui tenens.l.1.§. ripa autem.ff. de flum. Et hoc eſt quod Paulus dicit:ripas eas eſſe, quæ pleniſſimum flumen contineent.

INTERDICTVM de,riuis eis conceditur,qui ea,quibus aquarum ductiones cō:inentur,reficere purgaréve prohibentur, ſi modo eo anno ſine vitio aquā etiam ſine ſeruitute duxerit. Hot. Eſt autem vtiliſſimum hoc interdictum: quia riuos,ſpecus,& ſepta reficere & purgare prætor aquæ ducendę cauſſa permittit, dum tamen non aliter aquam ducat, quam priore æſtate fluxit.vt l.1.in prin.ff.de riuis. Et ſequitur in §.2.Conceditur autem aduerſus quemcunque,l.1.hoc interdictum.& l.3.§.iiſdem ff.de riuis.

INTERDICTVM de ſuperficieb. quod etiam actio nuncupatur, proponitur duplex,exemplo interdicti Vti poſſidetis. Tuetur itaq;prætor eum qui ſuperficiem petit & defendit, veluti Vti poſſidetis interdicto,& omnia, quæ in Vti poſſideris interdicto ſeruātur hic quoq; ſeruabūtur, vt in l.1.§ proponitur.ff.de ſuperficie, vbi etiam in l.2.dicitur:Superficiarias ædes appellamus quæ in conducto loco poſitæ ſunt, quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum.Et cōpetit ei, qui ſuperficiem alieni ſoli conductam vel emptam, aut à ſe extructam habet, & turbatur à domino ſoli,vel ab alio poſſidente,aduerſus eum qui turbat eum in poſſeſſione,ne amplius in ea turbetur,quam retinere commiſſimum eſt.Old.

INTERDICTVM Saluianum ſuſpicatur Cuia.à Iuliano inuētum conditore edicti perpetui: Eſtq;quod competit dominó fundi aduerſus colonum in ſua domo habitantem, & eius hæredes, de rebus coloni tacite pignoratis pro mercib.quas colonus in fundū intulit,vt ff.eo.ti. vbi text.inquit:Si colonus ancillā in fundū pignoris nomine induxerit & eam vendiderit, quod apud emptorem ex ea natum eſt, eius apprehendendi gratia vtile interdictum reddi oportet.Nam vtile datur ei cōtra extraneum poſſeſſorem pro adipiſcenda poſſeſſione eorū, quæ tacitè locatori ſunt obligata. Differunt autem interdictum Saluianum, & actio Seruiana, quia intentans actionem Seruianam,ad rem ſibi obligatam reſtituendam,debet probare huiuſmodi rem in bonis coloni fuiſſe eo tempore quo res fuit illata. Sed hoc non eſt neceſſarium in interdicto Saluiano,imo ſufficit probare talem rem fuiſſe illatā ita dicit gl. in §.item Seruiana. Inſt. de act. quod in Seruiana oportet quod creditor probet de reb. domini fuiſſe tempore obligationis: ſed in Saluiano ſufficit, quod probet eum poſſediſſe. Nam omnia poſita ab ipſo colono,tacite ſunt domino fundi obligata.Huius interdicti iudicium poſſeſſorium eſt, Seruianæ vero petitorium quod notandum propter appellationes. Quia in iudicio Seruiano poſſet appellari,ſecus in interdicto. Bar.l.1. ff.de Sal.interdict.Actio Seruiana eſt in rem, hoc verò remedium in perſonam, vt omnia interdicta. Differt autem hoc interdictum quoque ab interdicto de migrando, quod hoc (de migrando) debitori detur ad retinendam poſſeſſionem, Saluianum verò creditori, ad adipiſcendam: Illud exhibitorium & prohibitorium,hoc reſtitutorium: Illud de reb.inquilini pignoris nomine illatis in habitationem: hoc de rebus coloni natis in agro conducto, vel nominatim pignori obligatis imò vtiliter, & de rebus cuiuſcunque debitoris pignori obligatis,l.1.ff.de Saluian.l.1.C.de precar.Prat.

INTERDICTVM de ſepulchro ædificando locum habet,vt quis non prohibeatur ædificare ſepulchrum, quo liceat mortuum inferre, vt ff ſepulc.ædific.& mor. inf. per totum. Eſt enim mortuum inferre idem quod ſepelire. Quod fit cum terra cōditur corpus leg.diu.fratres.ff.de relig.& ſumpt.fun. Differt. autem hoc interdictum à ſuperiore de mortuo inferēdo,quia

hoc ſaltem exigit vt eo mortuum inferre, illud de ſepulchro ædificando vt eo loci monumentum ædificare liceat. quia religionis intereſt (vt IC. inquit) monumenta & extrui & exornari, l.1. atque alijs. ff. de mort. infer. Ferrarius. §. prohibitoria, inſtit. de Interdictis. Olden.

INTERDICTVM de tabulis exhibendis datur omnibus, quib. aliquid eſt ſcriptum in tabulis vel purè, vel in diē, vel ſub conditione, ſiue ſint hæredes, ſiue legatarij, ſiue fideicōmiſſarij. Et pertinet hoc interdictum non tantùm ad teſtamenti tabulas, verum etiam ad omnia quæ ad cauſam teſtamenti pertinent, ſic Codicillos, vt l.2. §. hoc interdictū ff. de tab. exh. Old. Adde Cuiac. li 4 recep. ſen. Iul. Paul. tit. 7 qui dicit interdicto de tabulis proferendis teneri eum, qui tabulas ſupprimit. Exhibere autem eſt materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere apud prætorem, vt ex eius autoritate ſignatores admoniti, veniant ad recognoſcenda ſigna. l.3. ff. de tab. exhib.

INTERDICTVM de via publica & itinere publico, prohibitorium & populare eſt, ne vis fiat ei, qui viam publicam iterve publicum aperire & reficere velit, dum tamen ne ea via, idve iter deterius fiat, l.1 ff. de via publ. Prat. ex Hotom.

INTERDICTVM vt in flumine publico nauigare liceat, eſt quo proſpicitur, ne quis in flumine publico nauigare, nauim ratémve agere, vel in ripa onerare prohibeatur, ſed vt per lacum, foſſam, ſtagnum publicum nauigare liceat, vt l. vnic. § 1. in prin. ff. eod. tit.

INTERDICTVM Vnde vi, locum habet, cū quis poſſeſſionem ſoli per vim amiſit: & datur directè contra deiectorē, vel eum qui mandauit, ratum habuit, aut perſuaſit fraudulenter deiectionem illi, qui vi de poſſeſſione ciuili, vel naturali. l.1 §. hoc interdictum. ff. h. tit. alicuius rei immobilis deiectus eſt ſine omni cauſſa, vt reſtituatur ei poſſeſſio de qua deiectus eſt, & omnia ablata imo dato quod ibidem eſſent aliqua quæ penes violētum fuerint mortua, vel aliqua res, quæ caſu fortuito perierūt, non propter hoc liberabitur, ſed in totum condemnabitur ad earum æſtimationem, quia nec mortalis, nec fortuitus caſus liberat deiectorem. Dicit enim l.1. C. vnde vi. Rectè poſſidēti ad defendendam poſſeſſionem, quam ſine vitio (ſcil. maximo) tenebat, inculpatæ tutelæ moderatione illatam vim propulſare licet, & ibi not. & ff. de vi & vi at. na. l 1 § Vim vi. Quid ſit vim vi repellere eod. tit l 3. §. armis deiectum. dicit, quod arma ſunt omnia tela, fuſtes, lapides, gladij. haſtæ, frameæ, & rhomphææ. Et eſt hoc interdictum annale quia poſt annum non tenetur, niſi quantum peruenit ad eum, l.3 §. ff. de vi & vi arm. Ex conſtitutione autem grauius tenetur, qui mihi feciſſe deprehenditur, vbi dolus prohibetur perenniter, & ignorātia excuſatur. Old. Vis autem hoc loco atrox intelligēda eſt authore Vlp. quæ inde æſtimatur, quod armis interuenientibus poſſeſſor expellitur, ſiue ad vſum armorū proceſſum fuerit ſiue terrore eorum fugatus. Nā etſi inermes venerunt animo deiiciendi, & in ipſa concertatione tandē eo peruētum eſt, vt fuſtes, aut lapides in manus ſumerent, vis erit armata.

INTERDICTVM de vi & vi armata, cū interdicto Vnde vi, datur & proponitur ei, qui vi deiectus eſt. Fuit enim æquiſſimū, vi deiecto ſubueniri. Ergo ad recuperādam poſſeſſionem hoc interdictum inuentum eſt. Ne quid n. per vim admittatur, in legib. proſpicitur publicorum & priuatorum, nec non conſtitutionib. principum, vt l.1. ff. eod. tit. §. hoc interdictum. & §. ſeq vbi dicitur: Hoc interdictū non ad omnem vim pertinet, verum ad eos tantum, qui vi de poſſeſſionib. deiiciuntur, & ad ſolam atrocem vim, & ad eos qui de ſolo deiiciuntur, vel de re ſolo cohærēti, vel de ædificio, etiamſi à ſuperficiaria inſula quis deiectus fuerit, apparet hoc interdictum locum habere. Sed ad res mobiles non pertinet, vbi furti vel vi bonorum raptorum actio competit. Cætera vide in leg. præall. Old. Adde Cuiac. Iul. Paul. recept. ſent. d. lib. 5 tit. 6. § de naui vi deiectus.

INTERDICTVM vti poſſidetis, locum habet in reb. immobilibus, ſcil. ſi de fundi vel ædium poſſeſſione cōtenditur, inſt. eo. tit. §. ſed interdicto. Nam ibidem in §. retinendæ dicitur. Et quia longe cōmodius eſt, potius poſſidere quam petere, ideo plerunq; & fere ſemper ingens exiſtit contentio de ipſa poſſeſſione. Habet etiam locū in incorporalibus: vt in quaſi poſſeſſione, & datur poſſidenti ciuiliter, & naturaliter, vel etiam quaſi poſſidenti gratia retinendæ poſſeſſionis. Et proponitur quoties inter litigatores cōtentio eſt vtrum poſſideant, quia alteruter magis ſe poſſidere affirmat. Eſt autem hoc nomen Vti poſſidetis, propriè ad immobilia accommodatum, quia ſolum illa dicuntur propriè poſſideri, eo quod eis quis pedib. inſiſtat Inde. n. appellata eſt poſſeſſio, vt in l.1. ff. de acq. poſſ. Old. Eſt ergo hoc interdictum prohibitorium retinendæ poſſeſſionis. Tametſi per conſequentiam quandam cenſeri poſſet etiam habere vim recuperandæ poſſeſſionis teſte Vlp. l.1 §. eſt igitur hoc interdictum: ff. vt poſſid. Declaratur in l.3 in prin. ff. eod. tit. Datur autem hoc interdictum & alijs caſib. quamplurimis quos accurate enumerat Old. Claſſe. 2. actio. 4.

INTERDICTVM vtrubi, idem eſt cum interdicto vti poſſideris, niſi quod in hoc differunt, quia illud locū habet, cum quæſtio eſt de retinenda poſſeſſione rerum immobilium, vt ſupra dictum eſt: Et componitur ſecundum Azon. & Accurſ. in gl. 1. l. præall ex Vtrum, & bi, & penitur. Vbi pro Apud, & Vtrū pro Quem, quaſi dicat Prætor: apud quem eſt res mobilis, nec vi, nec clam, nec precario: ab aduerſario tempore litis motæ ei vim fieri veto, quominus eum inducatis. Recte enim hoc nomen Vtrobi eſt ad mobilia introductum vel attributum Nam mobilia propriè dicuntur apud vel penes nos eſſe. Vnde Acc. in gl. Vbi ſupra quærit, quare diuerſa nomina dantur his interdictis? Et reſpondet: quia immobilia impropriè dicuntur poſſideri. Nam poſſeſſio dicitur quaſi pedū poſitio: Ergo merito datur eis Vti poſſidetis, quod ad mobilia aptari non poteſt, niſi hodie, quando abuſiue mobilia dicuntur poſſideri. Vel ſecundum alios dicitur interdictum Vtrobi, propter verba ſolemnia olim in hoc iudicio vel edicto reddita, ſcilicet Vtrobi, i.e. vtrum ibi vel ibi fuerit poſſeſſio, vel alibi: & plures ſolennitates circa hoc, quæ hodie non ſunt in vſu, fuere: Et hoc interdicto Prætor iubet induci eum in poſſeſſionem, qui ex duobus potior fuerit, & per maiorem partem anni poſſederit, ſecundū Accurſ in gl. 1. l. præalleg. ff eod tit. Old. Hoc interdictum Vtrubi Imp. in l. ſi coloni. de agric. cenſi. & colo. C. lib. 11, celerem reformationem vocat, id eſt, momētariæ actionem, quam nec appellatio remorari poteſt. l. C. de mo. poſſ. nec compenſatio l. vlt. C. de compenſ. Cuiac. ad ſupra alleg. l. ſi coloni, de agric. cenſ. & colo. C. lib. 11.

INTERDICTVM de vxore ducenda à marito, datur marito aduerſus eum, qui dolo eam obtinet, ſine voluntate mariti, licet ipſa volente. Datur autem præcipue marito aduerſus ſocerum, ne contra quam D. Pius conſtituit, bene concordantia matrimonia iure patriæ poteſtatis diſſoluantur. l. 1. §. vlt. ff. de lib. exhib l. ſi inuita C. de nupt. l 2. ff. de lib. exhib & l. vlt. C. eo. Cuiac In Paul recept. ſent tit. 6. §. bene concordans.

INTERDICTVM & Ceſſatio quomodo differant patet: quia per interdicta prohibetur adminiſtratio ſacramentorum, paucis exceptis: quod tamen non fit per ceſſationem, in qua ſolum ceſſatur à diuinorum ſolennitate Old Item interdictum generale dicitur, quando regnum, terra aut villa interdicitur: Particulare vero quando vna Eccleſia interdicitur, & hoc modo ſumendum Interdictum pro cenſura Eccleſiaſtica

Ad INTERDICTVM venire, eſt venire in ius ad Prætorem, Petronius: vt ſi nollet rem alienam domino reddere, ad interdictum veniret. Prat.

INTERDICTVM Eccleſiaſticum quid ſit, & quid ab excommunicatione differt, vide cap. ex parte de verb. ſign. & extra de ſent excommunicatio. in antiq & 6. Prat.

INTERDIV, in die, l. ſi cōmunem §. ſi is qui noct. ff. quemad ſer. amit quandoquidem in diem, l ſi interdiu. ff. de fur. baln. Prat.

ID quod intereſt, nihil aliud eſt quam vtilitas, quæ mihi abeſt, quamq; adipiſci potui, quæ vel iureiurando actoris, vel officio iudicis æſtimatur. l. 15. §. 7 ff. quod vi aut clam. Et modo tanti, quanti res eſt, vt ita plane tunc idem ſit rei precium, & id quod intereſt, modo minoris eſt quam res, l. 9. in fin. ad exhib. modo pluris, vt l 1. de act empt. Et hoc poſtremo genere pluris æſtimata vtilitate quā ſit res, ſane quod excedit verum precium, pœna eſt Goth. ad d. l. 1 in prin ff de act. empt.

INTERESSE tam publice quam priuatim dicitur. Publice intereſt, quod in commune expedit, & ad totius Reipub. vtilitatem pertinet: veluti rerum iudicatarum auctoritatē ſeruari, partus non ſubiici, dotes mulieribus ſaluas eſſe, & alia id genus, quæ publice vtilia ſunt l 65 § cum prætor ff. ad Treb. l. 1 § ſed etſi ſeruus. ff. de vent. inſpic. l. 1. ff. ſol. matr. l. 18. ff de reb. auct iud. l 16. ff. de appel l. 44 ff. de vſuc. l. 1. ff. de incen. ruin. Priuatim vero intereſt, quod ad ſingulorum vtilitatem ſpectat. l. 71. ff. de euictionib. l. 3 § mandati. l. pen. ff ad exhib. l. pen §. vlt. ff. ne quis eum, qui in ius vocand. l. 2. in fin. ff. ſi quis in ius voc. In his autē omnib locis pecuniariter intereſſe accipimus. Et ita in eo iure quo dicitur in rem pacta omnibus prodeſſe, quorum obligationem diſſolutam eſſe eius qui paciſcebatur, intereſſit, l. 21. §. vlt. ff. de pact. non quoquo modo cuiuſq; intereſt, ſed ita, ſi alioquin pecuniarium damnum immineat. l. 23. ff. de pact. Sed nec quod dicitur furti actionem dari ei, cuius intereſt, ita accipiendum eſt, vt cuiuſcunq; intereſt rem non perire ei ea actio detur, ſed qui ob eam rē teneatur quod eius culpa ea perierit. l. 14. §. an pater. ff de furt. niſi ſi mala fide eam rem poſſideat. l. 12 ff. de furt. Briſſ. & Prat. Eius autem quod intereſt triplicem facimus ſpeciem. Primam eius quod neque à lege neq; ex partium conuentione definitum eſt, ideoq; probandum, & quantumcunq; erit (ex regula tamen l. vnic. C. de ſent. quæ pro eo quod inter.) adiudicādum. Quæ quidē prima ſpecies in generis ſui nomine ſtat, & appellatur id quod intereſt. Alia autem ſpecies eius eſt, de cuius ſumma integra & quantacunque futura eſt, inter partes conuenit: quæ in iure appellatur pœna. l. vlt. de præt. ſtip. l. procurator ad exhib. §. 2. ff. rem rat. hab. quæ quanquam id quod intereſt terminet, tamen quia in fauorē ſtipulantis admittitur, nunquam aduerſus eum retorquetur adeo vt ſi paratus ſit probare quanti ſua in-

tereſt;

terſit, admitti debeat. l. prædia. ff. de act. empt. l. ſi quis à ſocio, & ſeq. ff. pro ſocio. contra, in hoc ſtipulanti prodeſt, quod quamuis minus interſit: debitor tamen tergiuerſari nõ poſſit, & ad ſolutionem pœnæ condemnetur. Atque hoc ipſum eſt, quod Vlp. ait, In pœna nõ amplius quid interſit quæritur (hoc enim in conuentione definitum eſt) ſed quantum cõuentum ſit. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. oblig. Tertia ſpecies eius eſt, de cuius ſumma non integra, nec quantacunque ad extremum eſſe poteſt: ſed quanta ſit per ſingulos menſes, ipſo iure definitum eſt, ita vt quamuis vel plus, vel minus interſit, ſola tamen ſumma præſtetur, ſicuti apparet ex l. vlt. de commod. & per rei vend. & hæc à nobis, quoniam ex vſus diuturnitate pendet, vſura ſiue interuſurium appellatur. Hoc ita verum eſſe apparet ex eo, quod quibuſdam caſibus id quod intereſt peti permittitur vel tanquam id quod intereſt. Quod ſi tanquam vſura, quamuis plus interſit quam vſurarum modo exigi poſſit: tamen vſque ad modum illum legitimum dumtaxat exigitur. Si vero quaſi quod intereſt, quantumcunq; intereſſe probabitur: exempli cauſa, Papinianus ait in l. 1 §. 1. ff. de vſur. ſocium qui pecuniam communem in vſus ſuos conuerterit, vſuras debere: Pomponius vero in l. ſociũ. ff. pro ſoc. quum idem dixiſſet, adiecit, Sed non tanquam vſuras, ſed quod ſocij interſit, moram eum nõ adhibuiſſe. Quid eſt hoc? Nimirum idipſum, quod diximus: ſi tanquam vſuras petat, quamuis plus interſit, nihil tamen amplius exacturum. Si vero tanquam, id quod intereſt, quantumcunque. Id quod perſpicue Papin. docet in leg. ſi fratres. §. idem reſpondit huius nominis ſecundus. ff. pro ſoc. Hoto. lib. 1. de vſur. cap. 5.

Intereſſe verbũ nouo conſtructionis genere à Paulo in l. 21. in fin. ff. quando dies legat. ced. vſurpatum obſeruaui. Nec multum, ait, intereſſe tale legatum ab hoc, Si hæres erit dato. Idem verbũ ſcire diſiunxit & diſparauit Modeſtinus in l. 6. ff. de publican. Inter criminis ait, reos & fraudis participes multum ſtatuerunt, id eſt multum intereſſe. Briſſo. in lib. Parerg.

Id quod intereſt, à re reique æſtimatione ſeparatur. l. 1. §. conſiderandum. ff. de tutor. & rat diſtr. l. 1. ff. de actio. empt. Et proinde id quod intereſt, & quãti ea res eſt, diuerſa noſtri auctores faciũt. l. vn. in fi. ff. ſi quis ius dic. l. 4. §. in eum. ff. de damn. infect l. 56. ff. ad leg. Aquil. His enim verbis verũ rei pretium, illis omnis vtilitas, quæ modo circa rem cõſiſtat, continetur. l. 193. ff. de verborum ſignific. leg. 21 §. cum peremptorem. ff. de actio empt. Exempla eius quod intereſt peti poſſunt ex l. 21. §. vlt. cum l. ſeq. ff ad leg. Aquil. l. 3. ff. de condict. furt. l 8. ff. de euiction. l 10. §. cum autem. ff. de eden. leg. vltim. ff. de eo, per quem fact. erit. l. 33 ff. loca. Briſſ. Prat.

Quorum intereſt, pro, Ad quorum officium ſpectat, & pertinet, dixit Paul. in l. 56. ff. loca & Impp. in l. 3. C. de confir. tut. l. 6. & l. 7. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. 2. ad leg. Iul. de amb. in C. Theod. & l 4. de fabricenſib. lib 11. C. hoc modo & Iuſtinian. Græce loqui ſolet in Nouel. ἐξῆςαι τῇ σῇ ὑπεροχῇ, pro eo quod eſt, ſpectabat celſitudinis tuæ officium Prat. ex Briſſon.

Intereſſe, ſiue id quod intereſt, genere ſummo ſic definiri poteſt. Æſtimatio eius damni, quod in re alicuius familiari per alterius culpam contigit. Eius duæ ſunt ſpecies, quarum vna in generis ſui nomine conſiſtit, quæ ſcilicet omnibus in rebus præterquam ſpeciebus ſiue frugibus verſatur: altera vero in pecunia numerata, quæ proprie vſura dicitur. Intereſſe igitur ſpecialiter ſumptum, eſt diſcrimen, quod inter eam conditionem, quæ in re familiari alicuius, vel antea fuit, vel omnino futura erat, & eam quæ nunc eſt, per alterius culpam contigit. Huius autem intereſſe duæ ſunt partes: nam interdum in ſola re principali conſiſtit: interdum, & multo frequentius, in eius acceſſione. l. 1. ff. de act. empt. Prat.

Intereſſe diffiniri poteſt id, quod alicui debetur, vel quia damno affectus eſt, vel quia lucrum aliquod impeditum eſt, l. ſi commiſſa. ff. ratam rem habet. In tantum (inquit Paulus) cõpetit, in quantum mea interfuit, id eſt, quantũ mihi abeſt, quantumque lucrari potui. Obſeruabis igitur diligẽter, quod cum quæritur, quid interſit actoris, duplex eſt conſideratio: Altera de damnis & diſpendiis rerum, quas amiſit: Altera de lucris, & vtilitatibus non adquiſitis. Qua ratione interdum vtilitas amiſſa, maioris erit, quam res ipſa. l. Iulian. ſcribit. §. vlt. ff. ad exhib. Sabinus autem; l. ſi is. ff. de furtis Intereſſe, inquit, eius videtur, qui damnum paſſurus eſt: non eius, qui lucrum facturus eſt. Oldendorp. Prat. Adde Forcat. Necyom. dial. 41. numero primo, & ſeq. Huius vt inſolentis voculæ, Alciatus veniam petiit, quia non putauit Latine dici poſſe. Sed doctiſſimus Iuriſconſultus Antonius Fumeus, eam à Iuriſconſultis vſurpatam oſtendit, in l. quod ſæpe. in fin. Digeſt. de contrah. empt. in l. debitor decem ff. de leg. 2. Is eius quod intereſt, quam nemo ex interpretibus adhuc attigit, talem affert definitionem. Id quod intereſt, eſt damni dati, vel lucri ceſſantis æſtimatio. Sed illam nobis tradidit Paulus in dict. leg. ſi commiſſa, Spieg. Oſtendit etiam idem Corraſius lib. 1. Miſcel. cap. 20. Intereſſe in ſubſtantiuo, Latine dici poſſe: vide & Gœddæum in comment. ad l. cum prætor. 81, num 4. Digeſt. de verborum ſignificationibus.

Intereunt homines vel morte, vel maxima & media capitis minutione: Res vero cum nullæ relinquuntur, aut conditionem mutant. l. 6. §. vlt. ff. pro ſoc. Itaq; fundum inundatione aquarum vel chaſmate aliove quo caſu interire dixit Vlp. in l. 10. in fin. ff. de peric. & commo. & l. 1. C. de iur. emphyt. vt perire, in l. 47. §. vlt. ff. de legat. 1. Interiiſſe & tabulæ dicuntur, quæ interciderunt & perierunt l. 1. ff. ſi tab. teſt. null. ext. Briſſ.

Intergerinus paries idem qui Papin. in §. item ſi cõmunem, in l. ſi fratres. pro ſocio Concratitius eſt. De quo latius in poſteriorib. annot. Bapt. Pius c. 83. Alciat. item qui ſit oſtendit, interpretans l. maiore parte. de verb. ſig. vbi varia exponit parietum genera. Vulgus medianum appellat: cũ medianus Latine aliter accipiatur, quod & Budæus monuit. Intergeries vocatur in antiq. lexic. & exponitur τεῖχος ὁ δύο κτήσεις διορίζων, Prateius. Quare parietum varia ſunt genera. Spieg.

Interim in l. 37. ff. de noxal. act. ſignificat quandiu res apud eos manet. Similiter in l. 12. in fin ff. de diſt. pign. Interim eſt donec res euincatur. Alias interim eſt pendente die vel conditione. l. 46. ff. famil. erciſc. l. 22. ff. manda. l. 13. §. ſi ſub condit. ff. de pign. l. 10. ff. de aſſignan. libert. l 36. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. l. 96. §. pen. de leg. lib. 1. Interim eſt pendente iudicio. lege 91. §. vlt. ff. de leg. lib. 1. Interim, dum apud hoſtes eſt. l. 6. in fin. ff. quib. ex cauſ. in poſſ Interim in l. 8 ff. ad l Pompon. de parricid. eſt in reatu, & pendente criminis quæſtione. Interim, id eſt, quamdiu nolit in l. 41. §. pen. ff. de legat. 3. Briſſ.

Interinimentum à verbo Interinite deriuatur, quod partium coram iudice mutuum certamen ſignificare videtur. l. 4. tit. de reſcript. Droſæus in Methodo Iuris.

Interleverit, Deleuerit l. 11. §. 1. ff. de ſeruo corrupt. l. 2. ff. ad leg. Cornel. de falſ. Rationes interleuiſſe, l. ſeruus vni ex hæredib. 67. ff. de leg. lib. 1. Briſſ.

Interlinere, eſt atramento, aut aliqua re alia ſuperinducta, picturam vel ſcripturam deſtruere. Iulianus in l. qui tabulas ad leg. Aquil. Corrupiſſe enim tabulas, inquit, recte dicetur, & qui eas interleuerit.

Interlinere eſt variis locis delere, ait Got. ad l. 12. C. de teſt. per iam. d. l. qui tabulas, l. 11. §. 1. de ſeru. corrup. l. 67. de l. 1. &c.

Interlocutio eſt pronũciatio iudicis præſidisve, in exordio mediove litis interueniens: quæ principale negotiũ plerumque non omnino finit, vel perimit, l. 9. C. de ſent. & interlocut.

Interloqui Latini dixerunt pro eo quod eſt loquentem interpellare & alterius ſermonem interrumpere. Terent. Siccine me interloquere? Connanus lib. 1 cap. 16 num. 5.

Interloqui Prætor, iudexque dicitur, cum quid interea, dum principalis cauſſa plene diſceptetur, pronũciat: vel cum quid inter cognoſcendum pronuntiat. l. 1. §. quæro. ff. ad Turpil. l. 32. ff. de pœn. l. 15 §. in venditione ff. de re iud. l. 9. §. ſed ex facto. ff. quod metus cauſa. l 6. §. eius qui ff. de iniuſto rupt. leg. t. §. hunc conſequenter ff de appellat. Briſſ.

De plano, interloqui, l. 1. ff. de conſtit. prin.

Interlocutoria ſentẽtia eſt præceptũ iudicis in principio aut medio litis interpoſitũ, quod ad finiẽdæ litis præparationem ſpectat: non etiam dirimit aut finit. Id & præiudiciũ dicitur, & articulus & impropriè ſentẽtia & ſuaſio, l. 7. C. de ſent. & interloc omn. iud. Cuiacius & Gothof. ad l. 9. C. eod.

Interlocutoria ſententia, quæ non totũ negotium definit & perimit, ſed aliquid obiter ad cauſſam pertinens decernit, & ita definitur interlocutoria (per gl. in clem. vic. de ſequeſt. poſſ. & fruct.) quæ inter principium & finem cauſæ fertur, ſuper iis quæ incidunt, vel emergunt. Ioan. Bello. Etymolog.

Interlocutorias varias recenſet Bart. in l. quod iuſſit. ff. de re iud. Prat.

Intermiſcere actum alienum teſtamento, leg. 21. §. 1. ff. qui teſtam. fac.

Intermiſſio, vacatio ab aliquo munere ad tempus. *Ein ſtillſtandt.*

Intermittere pro non continuare, in l. nam & ſeruus, §. ſuo. ff. de neg. geſt.

Internecinum teſtamentum, eſt falſum teſtamentũ, propter quod, vt ſcilicet ex eo acquiri hæreditas poſſit, dominus occiditur. Hinc eſt accuſatio internecini, de qua in leg. qui vel internecini. C. Theod. de accuſ. cuius præmium eſt bonorum poſſeſſio: vt Iſidorus lib. 5. Etym c. 26. ſignificat his verbis: Internecini (ſic legit Cuiacius, non Internecici,) iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat. Accuſatorem eius bonorum poſſeſſio ſequebatur. Idem lib. 10. Internecida eſt, qui falſum teſtamentum fecit, & ob id hominem occidit. Briſſ.

Internecidii autem ſignificatio eſt quaſi hominis quædam enecatio. Nam præpoſitionem inter veteres præponebant. In decima quarta autem in Antonium bellum internecinum dicitur non teſtamentum: ſic enim ſcribitur, quæ ſunt vrbanorum maledicta litium: non iuſtæ.

Internecina certamina apud Ammian. lib. 23. in princip. in quibus multi homines occiſi ſunt; Sextus Pompeius. lib 9.

INTERNECINVM, inquit taſtamentum, propter quod dominus interemptus eſt. Prat.

INTERNOSCI, l.31. ff. locati.

INTERNVNCIVS, qui inter alios medius eſt, ad aliquid tranſigendum, & modo huic, modo illi per vices nunciat. Quam hoc vocabulo vtitur P. Bembus Latine, tam barbare nunc receptum eſt in aulis principum nomen oratoris.

Per INTERNVNCIVM iuſſum fieri poteſt, l.21. §. iuſſum, ff. de adquir. vel omitt. Sponſalia conſtitui, l. vlt. ff. de ſponſalib. vbi coram & per internuncium opponuntur.

INTERNVNDINVM ſpatium quod inter nundinas eſt veteres Latini vocauerunt: vt intermenſtruum quod intermenſes. Varro: quoties priſcus homo ac ruſticus Romanus internundinum barbam radebat. Lucilius, paucorum, atque hoc pacto, ſi nihil guſtat internundinum, quod Nonius duobus verbis diuiſum internundinum, legit. Turneb. aduerſ. lib.15. c.5.

INTERNVNDINIVM, inquit Victorinus Afer, ſcribendum, vt Interlunium, & Trinoctium. Ita Internundinium, quod nouem dies inter ſe continuos habeat, non quod nono die fit. Hæc ille in lib. de Ortograph. Prat.

INTERPELLARE, ad tribunal ire. Oppo. Interpellare ad tribunal per iniuriam mei vexandi cauſſa. l. non ſolum §. ſi quis per iniuriam. ff. de iniur.

INTERPELLARE, ponitur pro poſtulare iuſtitiam, & inuocare officium iudicis, in l diffamari. C. de ingen. manum. Vide Old. in eandem. Spieg.

INTERPELLARE eſt extra iudicium petere. Briſſ.

INTERPELLARE alias interrumpere ſignificat. Ita interpellari poſſeſſio vſucapione dicitur. l. 14 ff de ſeruitutib l.31 §. vlt. ff. de ſeruit. vrb. l.33. §. qui pign. ff. de vſucapio. l.2. § vlt. leg.7. § procurator l. pen. ff. pro empto. leg 2. ff. pro hæred Briſſ.

INTERPELLARE alias ſignificat rogare quadã inſtantia. Valer. lib.3. Cato rogatus, vt ſocios apud auunculum iuuaret: conſtanti vultu, non facturum ſe reſpondit. Iterum deinde ac ſæpius interpellatus, in propoſito perſtitit. Interpellare alias eſt loquentem, vel aliquid agentem interrumpere. vide c. potuit de locat. leg.14. de ſeruitut. leg.31. ff. de ſeruitutib. vrban. Prat.

INTERPELLARE debitorem, Budæus inquit, eſt in iudicium vocare. Id autem proprium eſt creditoris, qui ſua nomina exigit, præſertim cum in mora ſunt debitores. Sunt enim quædam nomina quæ non ante diſſolui debent, quam debitor interpellarit. Rurſus quædam ſunt, in quibus dies ipſa, hoc eſt, temporis lapſus, pro homine interpellat: adeo vt in mora eſſe videatur, ſi vltro debitum non obtulerit. Spieg.

INTERPELLARE, id eſt appellare de ſtupro. Briſſ.

INTERPELLATIO eſt iudicialis conuentio vel admonitio, quæ fit teſtato, ſoluendi vel accipiendi eius quod debetur. Mora autem contemptio huius admonitionis, l.23. de iudic. Prat.

INTERPELLATORES. Paulus in l.1. ff. de extraord. crim. Sollicitatores, inquit, alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores. Prat.

INTERPOLARE, eſt in aliam formã mutare. Vlp de ædil. edict. l. præcipiunt. Interpolant, inquit, veteratores, & pro nouitiis vendunt, id eſt in habitum nouitiorum mutant. Nebr. Prat.

INTERPOLATORES etiam Latine vocari poſſunt quos vulgus noſtrum regraterios nominat. Brechæus l. mercis appellatione. ff. de verb. & rer. ſignif.

INTERPOLVM, poliendo prodemodũ renouatum, in alterã formam è vetere mutatum. Marcia. l.45. ff. de contrah. emp. Si veſtimenta interpola quis pro nouis emerit. Trebatio placere, ita emptori præſtandum quod intereſt, ſi ignorans interpola emerit. Sic interpola veſtis. Iſidor. lib.9 c.17. Hot. & Prat.

INTERPONERE, h. e. accommodare debet prætor partes ſuas. § ſin autẽ. Inſtit. de ſatiſd. tut. Sic Interponere appellationem. l.3. C. de appellatio. Interponere pactum, l.2. C. de iur. dot. & Interponere prouocationem, l.1. C. ſent. reſcind. non poſſ.

INTERPOSITA dicitur perſona, quæ nomen ſuum alteri accommodat per interpoſitam perſonam, l.87 ff ad L. Falcid.

INTERPRETANDO neque lex torquenda eſt, vt facto deſeruiat, neque factum variare oportet, vt legi reſpondeat. Nam in torquendo iure, committes fraudem: in variando facto mendacium. Vtrobique ergo ſeruanda eſt ſimplex veritas. Reſponſa enim & traditiones Iuriſconſultorum ſic oportet interpretari: vt potius conueniant, quam diſcrepent. l. ſi quis cum teſtam ff. qui teſtam fac. poſſ. Old. Prat.

INTERPRETARI, eſt rẽ obſcuram vel ambiguã explanare. Prat.

INTERPRETARI verbum ſæpius ponitur paſſiue. Iulian. in l.15. in fin ff de reb. dub. Sed procliuior eſt ſententia teſtatoris ſic eſſe interpretanda Paulus in l.12. de reg. iur. In teſtamẽtis plenius voluntates teſtantium interpretantur Sic & apud Suet. in Neron. cap.13. Dein precanti tiara deducta diedema impoſuit: verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronunciante Briſſ. in lib. Parerg.

INTERPRETATIO benigna l.2. ff. de lib & poſthum. Humanitas. Opp. Subtilis iuris regula l. ſi ita ſcriptum, ff. de lib. & poſt. Oldend. Prat.

INTERPRETATIO benigna nominatur, quod non interclũſa ſit verborũ anguſtiis & angulis literarũ, nec ſtricte ducta, ſed vt noſtri dicũt largo modo. Cicero laxamentum legis vocat pro Cluent. Non modo cauſſæ, ſed ne legi quidem quicquam per tribunos plebis laxamenti datum eſt, id eſt ſummo iure egerunt. Sic æquitas dicitur benigna & liberalis, quod plus præſtet ipſa, quam verba legis concedant. Veteres enim vt teſtatur Aſcon. bonos pro magnis, & honeſtos pro diuinb. dixerunt: Vnde benignitas pro liberalitate, beneficentia. Itaque bonus & benignus vocatur, qui facilis eſt, & de ſuo multa remittit: cõtra malignus qui ſui iuris paulo retinẽtior eſt. Atque hæc benignitas proprie eſt legum, & earum ſi nõ verbis continetur, attamen ſententia & mente intelligitur. Quod ipſum illud eſt, vt arbitror, quod reſpondet Modeſtinus. Nulla iuris ratio aut æquitatis benignitas patitur, vt quæ ſalubriter pro vtiliate hominũ introducũtur, ea nos duriore interpretatione producamus ad ſeueritatem, &c. Connan. lib.1. c.11. n.3.

INTERPRETATIO eſt, quæ exponit id quod dictum vel ſcriptũ eſt aliis verbis, quæ idem valeant. Salomonius inquit: Vbi verba ſunt aperta, interpretatio contra manifeſtam vim vocabulorum nihil valet. Neque communis opinio efficere poteſt, quod verba dicant, id quod non ſignificant. Haloander in celebranda illa Nuncupatoria præmiſſ. Nou. Conſtit. commemorat, quatuor genera interpretandi apud veteres fuiſſe. Officium veri interpretis explicat Diuus Hieron. in epiſtola inſcripta De optimo genere interpretandi. Spieg.

INTERPRETATIONEM extenſiuam recentiores appellant, quã Cicero Ratiocinationem nominat, quod ratione diſſeritur. Fortunatianus collectiuam, quod ex eo quod ſcriptum eſt, colligimus id quod ſcriptum non eſt, vt perinde eſſe dicamus, ac ſi ſcriptum eſſet. Ab interpretibus modi petendi ſunt, quibus collectio fieri poteſt. Contraxit illos Salomonius lib. 5. Commen. in l. omnes populi. Spieg.

INTERPRETATIONEM iuſtam Iulianus intelligit pro vera & idonea, ac etiam plena & propria. Iuſtum enim ſignificat id, quod eſt numeris omnibus plenum abſolutumque & perfectum, quod Græci Ακεραῖς dicunt Budæo teſte in annotationibus ad l. 3 ff. pro ſocio. quo loco plurima de vocis huius interpretatione, ff. de verb & rer. ſignif. &c.

INTERPRETATIONEM meram in leg. ſi imperialis 12. §.1. circ. fin. interpretatur ibid. Goth. in ius interpretandi.

INTERPRETATIO ſingulorum verborum gloſſa eſt, ſeu gloſſema, nomẽ à lingua tractum, quaſi lingua obſcurior dilucidiore declaretur, vt homo ferreus & præfractus, hoc eſt durus & inflexibilis. Aliquanto fuſius eſt Scholium, ab exercitatione ſcholarum deductũ, quod conſtat oratione facili, ac demiſſa omni prorſum cultu atque apparatu nuda. Commentarij à commentando nuncupantur, quod eſt diſſerere. Hi ſunt duorum generum, vel ſimplices, vel in aliud ſimplices. in quibus breuiter adnotantur admonẽdæ memoriæ nonnulla. quomodo id fiat, Viues docet lib.3. de Ratione dicẽdi. In aliud verò ſunt, quam ſenſus autoris cuiuſpiam inquiritur, atque explicatur, qui ſunt breues & contracti. Diffunduntur vero, ſi de propoſita materia diſputatur, & quid adferre queat commentator, experitur: quales fere ſunt in Ariſtotelem, in Hippocratem, in Galenum, in Magiſtrum ſententiarum. In iure etiam Ciuili, ad 12. tabul. & ad edicta Magiſtratuum omnium. Huius notæ ſcriptores, idem Viues ait, non alieni operis expoſitio dici debeant, quam autores proprij. Ideoque ad 12. Tabu. l & ad Edictum Prætoris ædilitium commentarios ſuos inſcribunt. Spieg.

INTERPRETATIO legum ab initiis repetenda eſt. Quia cuiuſque rei potiſſima pars principium eſt. Caius in l.1 ff de orig. iur. Reperit autem ille ius ab incunabulis Romanæ vrbis: Sed nos, qui verum iuris fontem Deum ipſum cognoſcimus: Exordium iuris longe altius oportet repetere, h. e. à prima inſtitutione Old. Prat.

Ius INTERPRETANDI leges, eſt penes eundem, qui habet ius ferendi leges. Vult. comm. Inſt. l 1. tit.2 §.9. n.1.

INTERPRETATIO deſiderat prudentiam & autoritatem. Prudentiam, h. e. multarum rerum memoriam, & vſum plurium negotiorum teſte. Cic. Autoritatem, venerationẽ, per quam à maioribus declaretur in aliquo prudentia, ne ambitione quadam & philauria vindicetur priuatum. Old. Prat.

INTERPRETATIO omnis in iure, niſi deſeruiat foro, hoc eſt vſui rerũ quotidianarũ, inutilis eſt & pernicioſa. Vnde Pomp. interpretationem decemuirorum eleganter vocat diſputationem fori, in l 2 §. his ll. latis. ff. de orig. iur. Old Prat.

INTERPRETATIO nimium ſubtilis, & à facti conſideratione recedens fugienda eſt. Sic Nerua ICtus olim deriſus eſt, qui per feneſtram monſtrauerat ſeruos detentos ob penſionem liberari poſſe, quaſi tunc ſcilicet non viderentur alienari ex ædibus, quia non eſſent egreſſi ianuam. Vlp. in lege. Eſt differentia. ff. in quib. cauſ. pignus vel hypoth. tac. contrahat. Old. Prat

INTERPRETATIONEM benigniorẽ in re dubia ſequi, non mi-

nus

nus iuſtum eſt, quam tutum. l.Proxime.ff.de his,quæ in teſta. delen.Old.Prat.

INTERPRETATIO ſemper ex lege & æquitate producenda eſt.Quocirca quod dicũt, commu.iem opinionem in iudicio ſemper eſſe præferendam,id ego ſimpliciter intellectum, (ſicut ipſi certe non diſtinguunt) non modo falſum, verum etiam perniciofum in Republica iudico. Nam ſi conſentanea fuerit legibus aut rationi naturali, iam non quia communis eſt, ſed magis quia iuris eſt, obtinebit: quanquam certè aliquid ſit.cum multis ſentire. Sin autem repugnet iuri & æquitati,omnibus modis repudianda eſt: vt rectiſſime ſentit Zaſius in l.2. ff.de orig.iur. Probatur pulchre in l.1. §.quumque hæc materia.Co.de vet.iur.enuc. Sed neque (inquit Imp.)ex multitudine autorum, quod melius & æquius eſt,iudicatote: quum poſſit vnius forſan & deterioris ſententiam, & multas & maiores in aliqua parte ſuperare. Accedit l. ob carmen,in fin.ff.de teſtib. Vnde ſcriptum eſt turbam ne ſequaris.Falſum igitur & hoc eſt quod iudex recedens à communi opinione, facit litem ſuam, niſi prædicto condimento accipias, vt in l. vlt.C.de pœn.iud.qui mal.iudica.Old.Prat.

INTERPRETIVM vox legitur apud Caſſiod. lib.2. Variarum. Græcis ἑρμήνευμα,gloſſis interpondium, Goth.ad l.64.in prin. ff.de euict.

INTERPRES appellatur is, cuius miniſterio ad alienam & extraneam linguam intelligendam vtimur l.1 §.vlt. ff. de verb. obligat.l.5.in fin.ff.de captiu.& poſt Liu.lib.7.Gallus proceſſit magnitudine atque armis inſignis, quatienſque ſcutum haſta cum ſilentium feciſſet,prouocat per interpretem vnum ex Romanis. Firmicus lib.3.Matheſ c.8. Reddit etiam ſic per noctem collocatus Imperatorum aut potentiſſimorum iudicum interpretes. Plin.lib.25 c.2.de Mithridate. Illum ſolum mortalium viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellaſſe.Briſſ.

INTERPRES etiam is eſt, qui inter aliquos vel conditionis vel amicitiæ, vel adſeſſuræ, vel cuius alterius huiuſmodi proxeneta eſt, cuius præmium ἑρμηνευτικὸν Græci appellant, quaſi æs interpretitium & paratium dicas, leg.3.ff de proxenet. Prateius.

INTERREGES initio dicebantur centum Patres, qui mortuo Romulo donec alius rex crearetur, Rempublicam gubernabant,quiſque duntaxat quinque diebus per ordinem. Verum poſtea interregis creandi hæc fuit ratio: Cum Reipublicæ cauſa abeſſent conſules,nec habendis comitiis intereſſe poſſent: ſiue ſi quando COSS. vitio creati eſſent, nec placuiſſet, aut non expediuiſſet comitiorum, duntaxat gratia Dictatorum dici: Item, ſi graues diſcordiæ incidiſſent, tunc res ad interregem deducebatur, qui conſularia comitia haberet,teſte Feneſtella. Oldend. vide & Petronium lib.3.de magiſtr. Roman.

INTERREGNVM, appellatur id tempus, quo regnum vacat.hoc eſt,antequã in demortui locum nouus rex præficiatur. Hinc inire interregnum,regis demortui vice fungi:& interrex, qui regis demortui locum tenet, donec alius ſubſtituatur, cuiuſmodi vacante imperio apud nos, ſunt è Septemuiris, [illegible] Comes Palatinus ad Rhenum,ac Saxoniæ Dux, Conſtitutione diui Caroli IV.Spieg.

INTERREGNVM primum inſtitutum eſt mortuo Romulo [illegible] Liu.Dionyſ.& Plutarch.ſcribunt. Patres rem inter ſe dec[illegible] decuriis factis ſinguliſq; in ſingulas decurias creatis,qui ſumma rerũ præeſſent,conſociarunt:decem imperitabant vnus cũ inſignibus Imperij, & lictoribus erat: quinque dierum ſpatio finiebatur imperium,ac per omnes in orbem ibat,annuumq; interuallum regni fuit. Id ab re quod nunc quoque tenet nomen,Interregnum appellatum.Hæc ille.Prat.

INTERROGARE ex Inter & Rogo, eſt petere aliquid ab aliquo noſcendæ veritatis gratia.Prat.Hinc

INTERROGARE legibus, eſt legis alicuius auctoritate aliquem interrogare, nunquid facinus aliquod admiſerit. Aſconius: Quid eſt, inquit,reum fieri, niſi apud Prætorem legibus interrogati? Quum enim in ius ventum eſſet,dicebat accuſator apud Prætorem reo, Aio te Siculos ſpoliaſſe:ſi tacuiſſes,lis ei æſtimabatur vt victo: ſi negaſſet,petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum,& inſtituebatur accuſatio.Cicero pro domo ſua,Eſto: non fuit in me pœna vlla peccari,at fuit iudicij, cuius? quis me vnquam vlla lege interrogauit? quis poſtulauit? quis diem dixit? Liuius lib.8. belli Macedon. Neminem vnum tantum eminere ciuem debere, vt legibus interrogari non poſſit.Hot.Prat.

INTERROGARE etiam dicitur,qui quæſtionem habet.Briſſ.

INTERROGARE quoque dicitur, qui ſtipulatur: & Interrogari, qui ſpondet.Briſſ.

INTERROGATIONES in iure (de quibus tractatus eſt libro Pandectarum 12.)ad rei pecuniariæ cauſas pertinebant:erantque olim inſtitutæ,vt ne male agendo cauſa perderetur, liceret apud eum qui ius dicebat, aduerſarium certis de rebus, antequam actio inſtitueretur,interrogare. Sed hoc tempore (inquit lex) interrogatoriis actionibus non vtimur: quia nemo cogitur ante iudicium de ſuo iure aliquid reſpondere. l.1. ff.de interrog.& interrog.action.Prat.

INTERROGATIO eſt remedium quoddam tollendæ dubitationis gratia in iudiciis neceſſario introductum,ne litigantes ob defectum probationis iniquum patiantur damnum.Old.

INTERROGATIONES, cum explorandæ veritatis gratia fiant, duplicem habent effectum. Alterum.quia ſuccedũt loco probationum ipſis litigatoribus deſeruientes: Alterum, quia inſtruunt animum iudicis de qualitate rerum,perſonarum, vel temporis, ſæpe dubitantem,vt non poſſit dicere ſententiam antea quam certior reddatur. Old Prat.

INTERROGATIO iudicis vna plus confert ad cognoſcendam in iudicio cauſam, quam viginti poſitiones (vt vocant) & articuli litigatorum Nam iudex interrogando, ſcopum intentionis, vel defenſionis ſtatim poteſt attingere. At partes euitant rerum cauſæ ſcopum,& ſolum id nituntur, quomodo digreſſionibus mendaciis, & multitudine articulorum imponant iudici. Quocirca errant tota via noſtri iudices, qui putant loco interrogationum ſucceſſiſſe poſitiones & articulos partium: ipſi interim ſedentariam exercentes functionem, prorſus obmuteſcunt, tantum recipientes ſcripta, & decernentes (ſicut formularij dicunt) copias productorum,Olden. Prateius.

INTERROGATORIAS olim fuiſſe actiones,apparet in tit. ff.de interrogat.in iur.faciend.& de interrogat. acti ſubla. hoc eſt, eſt,ius perſequendi,vt aduerſarius interrogaretur de eo, quod actor fortè proponeret, ad aliquam futuram actionem pertinens.Sed has actiones tanquam ſuperuacaneas ad deſuetudinem abiiſſe probat Calliſtratus in l.1.ff.eod.tit.Cum enim ad effectum & tollendæ dubitationis & probationis, ſufficiat declaratio ſimplex ipſius partis in iudicio: quid opus eſt ſolenni actionis formula exigere reſponſionem admodum breuem, quæ vel officiò iudicis poteſt obiter expediri, magno tempori & ſumptuum compendio: Old.

INTERROGATORIA, *Fragſtuck*,dantur ab eo,contra quem teſtes producuntur, quibus ius aduerſarij ſui in articulis deductum infringi poſſe ſperat.Vulc.in comm.Inſtitut.l.4.de act. ad prin.num.83.

INTERROGATORIA ſunt, quæ facit pars teſtibus productis contra ſe:& dantur ſuper articulis, de quibus permiſſum eſt,& formantur per circumſtantias cauſæ & perſonarum, gl.in cap. præſentium,de teſtib.lib 6.Spieg.Prag.

INTERROGATVR, intelligendum, à iudice,vel à parte.gloſſ.in pr.l ſiue.ff.de interrog.act.Spieg.

INTERRVMPERE,id eſt,interpellare.Briſſ.

INTERRVMPITVR aduerſus omnes. h.e. exponente Old. Omnes vti poſſunt beneficio interruptionis Hæc Iuriſconſulti verba,in l.naturaliter ff de vſucap. Accurſius voluit emendare,hanc phraſim non percipiens Spieg.

INTERRVPTIO vſucapionis,eſt vſurpatio.l.2.ff.de vſurp. Vide Bart.in l.vt perfectius C.de ann.excep. Eſt autem duplex interruptio,naturalis & ciuilis. Naturalis contingit, extinctis his,quæ ad ſubſtantiam vſucapionis naturalem requiruntur: vt ſunt, poſſeſſio, titulus, bona fides, & res ipſa non vitioſa. Hæc tam late patet,vt exinde nulla præſcriptio,ſiue aduerſus interrumpentem,ſiue aduerſus quemcunque alium procedat, [illegible] denuo cœpta & continuata l. naturaliter. ff. de vſucapio, Naturaliter interrumpitur poſſeſſio, inquit Caius, cum quis poſſeſſione vt deiicitur vel alicui res mobilis eripitur, vel naturalis interruptio dicitur, cum de facto, vt loquitur poſſeſſio alicuius interpellatur & interuertitur. Paulus vſurpationem nominat, id eſt, adeptionem & occupationem poſſeſſionis, quæ plus facti habet quam iuris, cum à domino capiatur. Connan.lib.3 c.14.num.1. Ciuilis interruptio eſt, quæ per autoritatem iuris impedit vſucapionem, etiamſi prędicta ad naturam eius requiſita non deficiunt: Veluti per vocationem in ius per litis conteſtationem: vel ſi facto aliquo interpellietur præſcriptio,vt ſi debitor præſcripturus iamiam actioni tradat pignus, vel aliam cautionem, vel ſoluat vſuras creditori. Ipſe enim aduerſus ſe vſurpat præſcriptionem ciuiliter,l.cum notiſſimi.§.imo & illud.C.de præſcript.30.annor. Hæc autem ſoli interpellanti prodeſt, aduerſus alios interim nihilominus procedente præſcriptione l. intra quatuor.ff.de diuerſ.& temp.præſcript.Spieg.

INTERSCALINIVM,inter remiges ſpatium,qua figura dicuntur intercilia,ac interfinia,Quære,Remiges.

INTERCISI dies erant, quaſi diis & hominibus communes. Nam quibuſdam horis fas erat ius dicere, quibuſdam vero nefas erat Spieg.

INTERTRIMENTVM, vet gloſſ.ἀποτριβή. Varro ſic explicat:Detrimentum,inquit à detritu,quod ea quæ trita, minoris ſunt precij: ab eadem mente intertrimentum, ab eo, quod duo quæ inter ſe trita etiam deminuta ſunt.Aſconius autem ſic:Detrimentum,inquit, vel vnius partis eſſe poteſt:Intertrimentum,

rr

.vero dantis & accipiẽtis. Dicitur etiam Intertritura. Eſt itaq; intertrimentum, diminutio ſiue detrimentum, quæ ex duorũ corporum vſu & attritu accidit Scæuola l. vlt. §. 11. ff. de pign. act. Quæſio intertrituram, quę ex operis culleorum facta eſt vtrum Titius debitor, an Seius creditor agnoſcere debeat. reſpondit ſecundum ea quæ proponerentur, ob id, quod eo nomine intertrimenti accidiſſet, non teneri. Intertrimentum alias ſumitur pro euanida argenti parte, quæ in excoctione deperit. Liuius lib 42. Carthaginenſes eo anno argentum in ſtipendium primum impoſitum aduexerunt. Id, quia probum non eſſe Quæſtores renunciauerunt, experientibuſque pars quarta decocta erat, pecunia Romæ mutua ſumpta intertrimentum argenti ſuppleuerunt. Sic lib. 44. In auro vero, in quo præter manus pretium nihil intertrimenti ſit, quæ malignitas eſt. Prat.

INTERVALLA honorum in l. 6. ff. de legatio. & l. 4 ff. de muneribus & honoribus non cont. int. par. & fil. & de interuallis li. 10. Cod. ſunt vacationum conceſſa tempora his qui ad eoſdem vel alios honores eademque vel alia munera denuo vocantur, vt traditur in l. 1. C. de munneribus, lib. 10. Et ſignificatur in l. 12. ff. de vacat. mun. Eaque eſt temporum præſcriptio, quam in honoribus repetendis vel aliis ſuſcipiendis dari Papinianus ſcribit in l. 17. §. præſcriptio. ff ad municip Briſſonius.

INTERVALLVM ita & temporum tractum ad ſpacium ſignificat. Briſſ.

INTERVALLVM, ſpacium, quod eſt inter palos, vallum Caſtrenſe conſtituentes: à quo omne ſpatium, interuallum eſt appellatum. Vide l. per interualla ff. de iudic. l 1. Cod. de honor. non cont. int. patr. & l. fil. 1. ſi tot. Reipul. cauſ. abſue. Albericus, Spieg.

INTERVALLVM modicum dicitur, quod non tantum eſt, vt ſtipulanti cogitationem adimere potuerit. vide infra modicum tempus. Connanus lib. 6. c. 1. n. 4.

INTERVALLA velorum ſepimeta, eaque ſi patia & ſuppara tenuiora, quæ in medio velorum collocantur. Ioann. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollina. ad Domitium lib 2.

INTERVENIRE, eſt interponi, intercedere. Et tam de perſonis. quam de locis, temporibus, vſurpatur. Ac de perſonis quidem non vno modo. Nam & hi, qui in iudicio, ſiue intercedentem adirent, conſiſtunt, quique alienæ litis exſecutionem vel defenſionem ſuſcipiunt.

INTERVENIRE autoritatem perperam, vel non interuenire, patia ſunt l. 2. ff. de Authorit. tutor. Prateius.

INTERVENIRE, id eſt ſupplicare, in l. 5. § 2. Cod. ad legem Iul. maieſt.

INTERVENIRE pro intercedere & acceſſionis nomine promittere, vel etiam nouandi animo alienam obligationem ſuſcipere in l. vlt. ff. de minorib l. 3. §. filiusfam. ff. de pecul. l. 6 §. ſi paſſus. ff. de manda. l. 1. C. de reputatio. vnde

INTERVENTORES, qui alieno nomine obligantur, l. 3. §. ſed ſi filiusfam. de pecul, l. 7. in fin. ff. de obſeq. à lib. par. l. vlt. §. vlt. Cod. de vſur. rei iudic. Et interuentiones in leg. 7. § non ſolum ff. de minoribus. Interuenire etiam dicuntur qui pro alio in iudicio conſiſtunt. l. 11. §. agere ff. de iniur. l. 5. §. nunc videamus § iudic. ſol. l. 10 in fi. ff. de in ius vocand. Interuenire & ij dicuntur, qui litibus cauſiſve ſeſe immiſcent, eum ſua intereſſe putant. Briſſ. & Prat. Non ſolum qui fideiubet, intercedere ſiue interuenire dicitur, ſed & qui pro alio res ſuas obligat, etiam interuenit. l. 7. §. 2. de minor. multoque magis qui pro alio ſoluit. Quod ab iis plerunque fieri ſolet, qui donationis cauſa interueniebant l. 6. §. 2 ff Mandati. Si debitor pro ſuo creditore interueniens ſoluerit, vti aduerſus creditorem compenſatione poterit, ſi modo creditum tale ſit, quod admittit compenſationem: ſin aliter, ſui crediti habebit creditor petitionem, & creditum conſecutus debitori negotiorum geſtorum ex cauſa interuentionis agenti tenebitur ſatisfacere. l. 2. de neg. geſt. Nec ad eam rem pertinebit, ſi dixerit creditor pro ſe ſine mandato ſuo interuentum eſſe. l. 5 dicto titulo. Semper enim qui non prohibet pro ſe interuenire, mandare creditur. Atque ita quidem ſcripſit Vlpianus libro decimo, Ræuard. leg. ſemper qui non prohibet. Digeſt. de regul. iur.

INTERVENTOR proprie, qui interuenit & impedit agentem aliquid. Vlpianus pro fideiuſſore, id eſt, eo, qui alieno nomine obligatur, in l. licet & obſeq. à liber & libert. pręſtand. vtitur, vt Lampridius in Commodo Budæo annotante. Spieg.

INTERVERSA pecunia domini l. fi. ff. de fugitiuis.

INTERVERSORES in l. 8. Cod de iur. fiſci. ſunt adminiſtratores. qui dolo malo dilapidant rem pecuniamve fiſcalem. Euerſores in l. 2. Cod. de palat. ſacr. larg. lib 12. l 1. C. Theodoſ. de ſuſcept. eadem ratione, qua & in ſchola Rhetorum quidam olim euerſores dicebantur, auctore Auguſtino tertio Confeſſionum cap. 3. & lib. 5. cap. 12. Decoctores in l quilibet, de decur. lib. 10 leg. ſi aliquid. de ſuſcept. Cod eodem lib. Pratei, Hi in quadruplum tenentur. l. 1. de his, qui ex public rat. Cod. libro decimo, leg. 1. de fiſc. credit. præf. Codic. eodem. l. in fraudem. §. penultim ff. de iure fiſci. Imo in duplum. l. defenſionis facultas. C de iur. fiſc. lib. 10. l. aufertur § 1 ff eod. in iis ſcilicet, quæ fiſco nondum acquiſita ſunt. In acquiſitis locus eſt actioni in quadruplum. Cuiac. in l. qui in contractibus Cod. de iur fiſc. lib 10.

INTERVERTERE, modo callide eſt ſurripere: quod plerunque fit, eum rem commodatam aut creditam, dolo, ne teſtituatur domino, efficimus. Vide Vallam libro quinto, Triphon. l. fin. de ſeru. fugit. Quoniam interdum aut pecunia interuerſa eſt. Modo ſubuertere, & euertere. Paul de cap. demin. Quæ ſalua ciuitate accidit, per Quam publica iura non interuerti conſtat. Idem: Legitimæ tutelæ interuertuntur eadem ratione, qua & hæreditates. Scæuola: Cui per fundum aquæductus debetur, quacunque vult, in eo vinum facere licet, dum ne aquæductum interuerterit, l ſi ff. de aqua quot. vtitur & Imper. C. de Iuſtinia. Cod. confit. & in l 2. de iud. Hinc colonus poſſeſſionem interuertere dicitur, vt refert Cyn. ad l. 1. C com. de ſucceſſionib. qui dominum ad fundum reuertentem non admittat, vt & cenſuarius, ex quo domino petenti ſolutionem denegat, Prat.

INTERVSVRIVM, vſus medij temporis. Vlp. l 9 §. 7. ff. de pecul. Vt medij temporis interuſurium magis creditor conſequatur. Frequens eſt apud pleroſque Interuſurij mentio: qui tamen quid Interuſurium ſit. Curtij ſententia neſciunt. Et eſt huic ſimile vocabulum, Interlunium: quo coitus Lunæ, vt ait C. Plinius, & tempus quod inter vtramque lunam eſt, veterem ac nouam ſignificatur. Interſcalpium apud Hyginum, pro Valle quæ inter ſcapulas iacet. Interordinium Iunio Columellæ, vacuus locus, qui inter ordines. Intercolumnium, Valerio Maximo, ſpacium quod inter columnas; & interuenium, Rutilio Tauro, venarum inter ſe interualla: Prouidendum (inquit) ne inuentæ aquæ, per rimas refugiant, & per interuenia dilabantur. Eſt ergo

INTERVSVRIVM, tempus & interuallum quo vſuræ non currunt. Veluti ſi dicas, Dominum quidem & agrorum, ac quidquid eſt aliud id genus poſſeſſionum reditus, naturalem ac perpetuam cauſam habet. Nummorum vero fœnori, vel (ſicut vtimur fere) ad vectigal collocatorum fructus, ſæpius vt fieri poteſt remunerata forte, per interuſuria dilabi ſolet. Domitius Vlpianus. l circa legem Falcid ſi decem ſub conditione fuerint relicta, eaque conditio poſt decennium forte extiterit. Non videtur decem huic legata, ſed minus decem. Nam interuallum temporis & Interuſurium huius ſpacij minorem facit quantitatem: Iulius Paulus diſſentit ab eis, qui putant, cum quod poſt annum debetur, præſentidie legatur. Interuſurium tantum in legato eſſe. leg debitor 10. de lega. 2. Quo loco. Interuſurium videtur pro eo commodo repræſentatæ ſummæ, in diem debitæ, vſurpauiſſe, quod medium tempus & anni ſpacium interceptum erat. Ea figura, ni fallor, qua paſſim nunc diligentiam, nunc negligentiam præſtare, pro eodem Iuriſconſulti dicunt. Curtius lib. 2. εἰκαστῶν cap. 10. Vide & Corraſium Miſcellan. l. 1. c. 20.

INTESTABILES, apud Latinos priſcos, Bud. teſte, fuerunt iis ſi miles, quos Græci ἀτίμους vocarunt, hoc eſt, præſidij legum exortes.

INTESTABILIS eſt, qui teſtimonij dicendi ius non habet, &, vt Lexicon Latino græcum Germanienſe, μὴ ἀξιόπιστος εἰς μαρτυρίαν. Plane cũ lege quis inteſtabilis eſſe iubetur, (veluti lege 12. Tabul. Cuius verba à Gellio lib. 15. cap. 13 referuntur) eo pertinet, vt ne teſtimonium eius recipiatur, neve ipſi, vt quidam exiſtimant, dicatur teſtimonium, l. 26 ff. de teſtament §. teſtes autem Inſtit. eodem. proinde eum Senatuſconſulto expreſſum ſit, vt ob carmen famoſum damnatus inteſtabilis ſit, ex eo infert Vlpianus, nec teſtamentum eum facere poſſe, nec ad teſtamentum adhiberi. l. 18 in fin. ff. de teſtament. Sic & in leg 5. §. penult. ff. de iniur. l. 21. ff. de teſtibus. Eoque alludens Plaut. Curculio, Semper curato, ait, ne ſis inteſtabilis. Quod amas ama teſtibus præſentibus. Briſſonius.

INTESTABILEM Theophilus eum vocat, qui cum ſuo teſtimonio, ſigno & ſubſcriptione teſtamentum comprobarit, poſtea mortuo teſtatore idipſum abnegat, quo teſtamenti ſolenne infirmet. Hunc inquit lex improbum inteſtabilemque eſſe iubet, nec teſtari, aut teſtamento quicquam capere, aut teſtis adhiberi poteſt. &c. Quoniam aut inuiſi erant, qui inteſtabiles eſſe iubebantur, ideo factum eſt, vt pro execrando, & abominando ac deteſtabili verbum hoc accipiatur, vt apud Hora. in ſermonib. Sacer, inteſtabilis eſto Tacit. li. 15. Incuſar, vltro inteſtabilem & conſceleratum. Plin. li. 30. c. 15. de Magia. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam vtilitatis vmbras. Gell. lib. 7. ca. 18. Eos tamen qui ad Hannibalem non rediſſent, vſque adeo inteſtabiles inuiſoſque fuiſſe, vt tædium vitæ caperint. Connanus lib 9. c 3 n. 1. Briſſ.

INTESTATO, aduerbium, ſine teſtamento, Scæuola. Luc. Titius inteſtato moriturus. Sic Paulus. Vt legata, quæ ei dederat, inteſtato moriturus reſtitueret. Spieg.

Intestatvs vt quis dici poſſit. neceſſe eſt, vt reliquerit hæreditatem, & vt de hæreditate teſtari potuerit iure. Si enim iure teſtari non potuit, hæreditatem tamen relinquat, is quidem eſt inteſtatus, ſed minus proprie, vt intelligitur ex l. 1 ff. de ſuis & legit. quia inteſtatum eſſe eſt priuatio, quæ præſupponit habitum, nimirū teſtari potuiſſe. Impuberes igitur, furioſi & eiuſmodi perſonæ aliæ, quas recenſet Iuſtin. inſt. quibus non eſt permiſſ. facere teſtament. proprie loquendo inteſtati non decedunt: Sed tamen hos quoque pro inteſtatis accipere debemus, ait Vlpian. idque propter effectū, cum non minus hæreditas ipſorum accipiatur, atq; eorum qui proprie teſtati deceſſiſſe dicūtur. Proprie autē inteſtatus is dicitur vel qui cum poſſet iure teſtari, tamen teſtatus non eſt, forte noluit, aut quia impeditus, puta morte, non potuit, quid ſi codicillos fecerit, an dicendum eſt illum deceſſiſſe teſtatum? non ita: quia teſtatum aut inteſtatum eſſe adiunctum eſt hæreditatis, hæreditas codicillis autem non datur §. codicillis. Inſtit. de codicill. & faciendo codicillos creditur quis ſponte ſua relinquere hæreditatem legitimam ſucceſſuris ab inteſtato, vt ait Paulus Iuriſconſ. in l. conficiuntur 8. ff de iur. codicill. vel qui teſtamentum quidem fecit, ſed non iure, puta, ſi ſeptem teſtes non adhibuerit: ſi filium, quem in poteſtate habet præterierit, & in ſumma ſi quas alias ſolēnitates in teſtamentis conficiendis à iure requiſitas, non obſeruauerit. l. ſi vnus. C. de teſtam vel qui teſtamentum quidem iure fecit, ſed quod ex poſtfacto infirmetur, quod fit, ſi rūpatur vel irritum fiat, vt expoſuit Iuſtinia. Inſtit. quib. mod teſtam. infirm. Irritum fit teſtamentum capitis deminutione, & ſi hæreditas ex teſtamento adita non ſit, quorum alterutrum ſi fiat, teſtator inteſtatus redditur iure ciuili. Dico iure ciuili: quia fieri poteſt vt aliquis iure ciuili ſit inteſtatus: qui tamen iure prætorio ſit teſtatus Interpp. ad princ. Inſtit. de hæred quæ ab inteſt defer. ſecuti. gloſſ in verb. extitit. addunt etiam eum, cuius teſtamentum per inofficioſi querelam, vel per bonorum poſſeſſionem contra tabulas, euerſum eſt inteſtatum deceſſiſſe. Non placet de eo enim nihil omnino Iuſtinian. in dict. princ. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. qui tamen omnes caſus, quibus quis decedat inteſtatus exprimere voluiſſe videtur Sed nec ratio iuris hoc patiebatur vt id exprimeretur: querela enim inofficioſi teſtamenti non datur, niſi hæreditas fuerit adita l. Papinia. 8. §. ſi condit ff de inoffic. teſtament. vt autem hæreditas adiri potuerit, neceſſe eſt, vt teſtamentum eo tempore, quo teſtator moriebatur, valuerit. At cuius teſtamentum ipſo moriuo valuit, is non poteſt dici deceſſiſſe inteſtatus. Teſtatus igitur deceſſerat, & teſtatus manſiſſet niſi poſt hæreditatem demum aditam per inofficioſi quærelam inteſtatus factus fuiſſet. Bonorum autem poſſeſſio dependet ex iuriſdictione prætoris, qui à iure ciuili conſtituta, qualis eſt hæreditas teſtamentaria iure ciuili delata, euertere non poteſt: at teſtamento non euerſo, is qui teſtamentum fecit, manet teſtatus: vide Vulteium in comment ad d. princ. n. 7. 8. 9. Inſtitut. de hæreditat. quæ ab inteſtat. defer. Rumpitur teſtamentum agnatione, vel mutatione teſtamenti prius conditi. Vult. ibidem, quem conſule.

Sunt porro, qui differentiam faciunt inter inteſtatus, & ſine teſtamento, & inter hos Imol. in l. Centurio ff. de vulg. & pup. & Raph. Fulg. in l. generaliter in princ. col. 1. verſi. noto primo quod non eſt, Cod. de inſtitut & ſubſtit. & Rom. in l in teſtamento. l. 1. col. 3. verſic. aduertendum tamen C. de teſtam. milit. Sed contra hos eſt text. in ea ipſa l. generaliter, & ibi gl. in verbo. ſine teſtamento: quæ eſt t. Quinetiam qui teſtamentum facere non potuere, pro inteſtatis accipiuntur. d. l. 1. de ſuis & legit. Inteſtatus quoque, quantum ad tutelam attinet, deceſſiſſe dicitur, qui teſtamento liberis ſuis tutores non dedit. l. 6. ff. de legit. tutoribus. Briſſ.

Intestatvs in doctrina tutelarum is deceſſiſſe dicitur, non tantum qui teſtamentum omnino non fecit, ſed etiam qui teſtamentum fecit, ſed in eo liberis tutores non dedit, Vult. ad §. primum. n. 1. Inſtit. de legit. agnat. tutel.

Intestatvs quatuor modis dicitur. Primo qui omnino teſtamentum non fecit, ſecundo, qui non iure fecit, tertio cum id quod fecerat, ruptum irritúmve factum eſt, quarto, ſi ex eo teſtamento nemo hæres extitit. vt in Inſtit. de hæred. ab inteſtato. in princip. l. inteſtatus. ff. de verb. ſign. l. 1. ff. de ſuis & legit. hæred. Ioh. Bellon. Etymol.

Intestatvs is quoque dicitur cuius verbis non adhibetur fides, quive teſtis eſſe non poteſt: Pompo. Pictoribus: Ipſus cum vno ſeruo ſenex inteſtato proficiſcitur. Nonius. Eſt & inteſtatus, teſtato non conuentus, cui opponitur Anteſtatus. Plautus in Curcul.

Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me arripi.

Alij aliter exponunt, ſed perperam. Prat.

Intestatvm oppono anteſtato, vt Plautus, quod anteſtati definitionem meam plane cōfirmat. Anteſtatum enim dicimus eum qui teſtato conuenitur, qua ratione & pater fiduciarius anteſtatus dictus eſt olim, auctore Gaio in Inſtitutionibus: ſuperſtites autem ſiue teſtes non dicuntur anteſtati, & anteſtatorum non attrectatur, auris, ſed teſtium. Cuiac. obſeru. lib. 7. cap. 16.

Ab **Intestato** dari dicimus, ſi teſtamento clauſula codicillaris ſit iniecta, vide l. 13. C. de teſtam. manumit. l. 41. § 3 ff. de vulg. Papon 20. Arreſt. 5. num 5. Goth l. ad 29. C de fideicommiſſ.

Intestinvm, pro maximo, & periculoſiſſimo, & pro occulto accipitur. Sic inteſtinum vulnus. inteſtina prælia. apud Imper. Cod. de legit. hæred. l. leg. 12. Tabul l 2 in princ. de Ver. Iur. enucl. Spieg.

Intexere purpuram veſtimento l. 7 ff. ad exhibend.

Intima, pro arcanis apud Vlpia. in l. 3. de recept. qui arbitr. recep. Finge enim, inquit, poſt cauſam iam ſemel atque iterum tractatam, poſt nudata vtriuſque intima & ſecreta negocij aperta &c.

Intimare, denuntiare, in l. 2. C. de iudic. Inſulanus obſeruauit, hoc verbo vſum eſſe Plinium, ante Apuleium & Gellium, vide Clem. cauſam de elect. Pract.

Intimare actis, id eſt inſinuare in l. 25. C. de donat. inter vir. & vx. Intimatæ donationes, i. inſinuatæ in l. 19 in pr. C. de ſacroſ. eccleſ. Et intimatio. i inſinuatio, l. 23. C. de teſtam.

Intolerabilia ſeruitia, in §. ſed & maior. Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur Spieg. Prat.

Intra, Apud veteres tres erant propoſitiunculæ diuerſo ſenſu, Ins, Vls, Cis: quæ quoniam obſcuro ſonitu promebantur, euphoniæ cauſa additionem eandem receperunt, dicique intra vltra citra, cœptum eſt. ſicque intra idem ſignificat quod in. vnde recte dicemus, Brigantium intra Alpes eſt, i. in Alpib. ipſis: ſicut Seguſium citra Alpes. Vocentij vltra. Sic & qui dicit ſe intra calendas facturum, in ipſis calendis dicere videtur. Ex Alciato. Spieg De hac dictione **Intra**, vide etiam l. ex facto §. item quæro de vulgari & pupill ſubſtit. & l. ſi ſtipulatus fuero decem. ff. de verb. oblig.

Intra ſine caſu, contrarium eſt, Extrinſecus.

Intra diem mortis vt aliquid fiat, ſi quis dixerit, ipſe quoque dies, inquit Vlp quo quis mortuus fuerit, numeratur. Spieg.

Intra fidem, ſignificat credibile eſſe.

Intra, incluſionis nota l. ſi quis ſic ff. de verb ſig. Vnde tamen pro re propoſita accipitur. Quandoq; ſignificat citra l fin. vbi Accuſ C de poſtu. hæred. Aliquando per, vt in legib. Longobard. l ſi quis caballum. de furt. Quandoq; ſonat iuxta, l. vxorem § legauerat. ff de legat. 3. Prat.

Intra excludere videtur in caſu l. qui Romæ § Callimachus ff. de verb. oblig Quandoque accipitur pro coram §. ex his. in authent. de hæredib. ab inteſt. venient. Prat.

Intra Kalendas facere quid iuſſus, an etiam Kalendis ipſis recte faciat, dubitat Gell. lib. 12 c. 13. Sed hoc duobus Iuriſconſultorum locis aperiſſime determinatur. Vnus eſt in l. 135. ff. de verb. ſignif. alter in l. 1 § ſi intra. ff. de ſucceſſio. edict. cuius verba ſubieci. Quod dicimus intra dies centum bonorum poſſeſſionem peti poſſe, ita intelligendum eſt, vt & ipſo die centeſimo peti poſſit, quemadmodum intra Kalendas etiam ipſæ Kalendæ ſunt. Briſſ. Prat.

Intra modicum tempus, i. e. Iuriſconſult. exponente, dum hoſpitium quis condicit, ſarcinulas cōponit, quærit aduocatum. l. ab hoſtibus, § ſed quod in ſi ff. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

Intra quam modicū pro eo quod eo, minus quam modicum.

Intra parietes agere, vel experiri, id eſt, inter amicos diſceptandam rem permittere citra iudicium & extra cancellos forenſes: ſicut prudentes viri, vt vere dicit Olden. ſolent optare: contra ſtolidi ad iudiciariam properant moleſtiam. Spieg.

Intra quatuor annos & A quatuor annis hoc differunt: quod intra quatuor annos, idem eſt quod triennio nondum finito, A quatuor annis, i. e. iam elapſo tempore quadriennij. Spieg.

Intra verba, id eſt, non vltra verba.

Intribvere pro contribuere in l 9. §. vlt. ff. de tribut. Traia. Plinio: Ne quid ideo, inquit, intribuant. Briſſ. Prat.

Intribvtio, collatio, contributio, l. 6 §. fi. ff. de mun. & hon. & Vlp. in l. ager §. ſtipendium. de verb. ſign. Tributum ſane appellatur ab intributione & in l 4 de veter. Nam nec ab intributionibus quæ in poſſeſſionibus fiunt, veteranos eſſe excuſatos, palam eſt: vide & l 11. §. vlt. ff. ad municip. Briſſ & Prat.

Intricare peculium dicitur ſeruus qui in ære alieno eſt, & res quaſdam pignori oppoſuit. Vlp. l. 1 ff. de ſeru. corrup. Is quoq; deteriorem fecit, qui perſuadet, vt peculium intricaret. Idem l. 21. ff de pecul. Sed & ſi eum intricare peculium in necem creditorum paſſus eſt, &c. Intricationem hanc Cicero pro Seſtio implicationem appellat Magna inquit, multitudo eſt eorum, qui aut propter metum pœnæ, &c. aut qui propter implicationem rei familiaris communi incendio malint, quam ſuo deflagrare. Hot. Marcellus **Tricas** impedimenta & implicationes interpretatur: vnde dictum putat extricare & intricare. Lucilius apud eundem Tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricinus quæſtus pro tardo ſeu ſicco. Vide Eraſm. explicantem adagium Tricæ apinæ, & infra Peculium intricare Spieg.

Intrinsecvs, quod barbari ab intra dicunt: qui contrarium

eſt,extrinſecus. vide l.denique.§.fin.de pecul.legat.Spieg.

INTRODUCERE, ponere,inſtituere,conſtituere:quod & in medium afferre,aliquando ſignificat, teſte Bud.

INTRODUCERE. alias eſt intromittere.Briſſ.

INTROIRE,id eſt,intrare,ingredi.

INTROITUS militiæ,apud Scæuolam.in l.pen.de legat.tertio.

INTRUSI dicuntur,qui non per electionem canonicam,ſed per violentiam occupant honores, officia,vel Eccleſiaſtica beneficia.Prat.

INTRUSUS eſt qui obtinuit dignitatem à non habente poteſtatem conferendi.c.cum veniſſent de in integ.reſt.Prat.

INTUERI,pro attendere.Paul.in l.promittendo,in princip ff.de iur.dot.Magis enim,inquit,res quam verba intuenda ſunt.

INTUITU,id eſt,contemplatione,ratione,gratia.Briſſ.

INVADIARE pecuniam,eſt vel ex commiſſo,vel ex condemnatione debere,lib.Feud.2.tit.27.§.4.Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit,prædium ſuum pro pignore illi tradat : & intra 14. ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat. Sumitur etiam pro oppignerare. Sigeb. in Chro. ann.110. Wihelmus Comes Pictauienſis inuadiauit eandem ciuitatem Raymundo Comiti , propter pecuniam , quam idem Wilhelmus in expeditione exponit. Hinc

INVADIARE hominem, pro obſidem dare.In Lombard.li.1.tit. 15.l.ſi quis liber. Semetipſum inuadiare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem adimpleat.Prat.

INVALETUDINIS nomen nec Cicero abhorruit. Inſulanus citat verba ex Epiſt.ad Attic.lib 7.

INVALIDITAS inter remedia iuris numeratur, quæ aduerſus iniquitatem iudicum introducta ſunt, de quo late Bart.in l.ſi expreſſim.ff.de appell.& in l.cum quærebatur ff.de re iudic. l.t.C.quand.prouoc.non eſt neceſſ.Spieg.Prat.

INVECTA, illata à Iuriſconſultis appellantur quæ ab inquilinis in ædes conductas inducũtur importanturque. l.4.ff.de pact. l.11.§.ſolutam.ff.de pignor.act.l.1.& l.3.& l.4 & l.7. in fi.ff.in quib.cauſ.pign.l 32 ff.de pign.l.pen.quib.mod. pign.l.1.ff.de migran.l.14.§.1.de relig Briſſ.

INVENDITA prædia,l.vlt.ff.de reſcind.vend.

INVENIRE Sypontinus opinatur,eſſe artis & induſtriæ, reperire autem caſus & fortunæ. Sicque interpretatur illud Ouid. Metamorph.1.

Tu non inuenta,reperta es

Quem tamen opinione falli,vel ex illo ipſo Ouidij loco planum eſt: vbi,cum Inachus filiam à Ioue raptam,diu multumque à ſe quæſitam,inueniſſet quidem,ſed mutatam in vaccam & ea ſpecie atque forma , vt filia inuenta carendum illi eſſet, ſic erumpit.

——Tunc es quæſita per omnes
Nata mihi terras? Tu non inuenta reperta es.
Luctus erat leuior.——

Vt ſit reperire amiſſam rem quoquo modo recuperare. Dicitur enim Feſto repertum quaſi repartum: & reparatum:Inuenire autem eſt in rem venire, eiuſque quaſi poſſeſſionem adipiſci.Itaque Inachus repererat filiam,ſed non inuenerat,quia non poterat frui reperta.Cic 2.Academic. Nemo inuenit falſa,nec ea,quæ incerta permanent,inuenta eſſe poſſunt:ſed ea, quæ quaſi inuoluta fuerunt,cum aperta ſunt,tum inuenta dicuntur.Hinc Latinis inuenire plerumq; ſignificat idem quod nanciſci. Cic.de finib.Propter hæſitantiam linguæ ſtuporemque cordis cognomen ex contumelia inuenit.Et in Epiſt.Scis meam fortunam neſcio quomodo facile obtrectatores inuenire.Eadem ſignificatione dicitur Græcia εὑρίσκειν, vt multis exemplis docet Bud.in ſuis comment.D.Lucas : Εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Inueniſti gratiã apud Deum,id eſt,adepta es. Et Demoſt.πρὸς Λεπτίνην εὐεργέταις ἀτέλειαν vocat περὶ ποιήσαντας ἑαυτοῖς: καὶ λαβόντας ἀφ' ὧν ἐποίησαν, quibus pro beneficiis in Remp.collatis munerum vacatio data eſt. Et contr. Dimocratem,eos appellat ſimpliciter εὐεργέταις, ὧν ἑκατέρων ἐστὶ τοῖς εὐεργέταις ἡ ἀτέλεια. Vbi Vlpianus interpres εὕρεσίς ἐστι τὸ λαβεῖν ἀνθ' ὧν τις ἔδωκεν.Inuenire eſt pręmium ab aliquo accipere, pro beneficiis in eum collatis, quaſi quod des perdas, niſi tibi eius aliqua referatur gratia,quæ cum rependitur, tum inuenire dicatis quod donaueras,&c. Connan.lib.3.c.3.n.4.

INVENTARIUM eſt legitima bonorum in hæreditate repertorum annotatio & in ſcripturam redactio.Hoc inchoari debet intra triginta dies ab adita hæreditate citatis ad hoc iis, quorum intereſt, vt ei interſint adhibito Notario & teſtibus ac intra dies 60.aut ſi bona in eodem loco ſita non ſint,intra annum abſolui,& ſubſcriptione confirmari quemadmodum illa plenius deſcribuntur in l.ſi C.de iur.delibe.Nouell.3.c.2.Vult. in comment. ad §. extraneis autem,1.n.6. Inſtit. de hæredit. qualit & differentia.

INVENTARII beneficium hæredibus à Iuſtiniano datum eſt in locum ſpatij ad deliberandum petendi l.vlt. C.de iur.deliber. Eſt autem huiuſmodi : vt hæres inſtitutus intra 90.dies, quibus ſe inſtitutum ſcierit ſi res propinquæ ſint, vel intra annũ, ſi longè abſint,inuentarium omnium hæreditariarum rerum, tabellatiis teſtibuſque præſentibus conficiat : ipſe manu ſua id ſubſcribat: vel à certo tabellatio adhibitis teſtibus ſubſcribendum curet, atque hoc modo pro earum rerum ratione, tantum creditoribus teneatur: quartamque Falcidiam retinere poſſit Hot.adde Cuiac.in πραγματείᾳ de diuerſ.temp.præſcript.& term. cap.15. qui dicit, inuentarij tempus eſſe trium menſium.Vt ibi per eum in ſupra allegat.loco.

INVENTARIUM inſtrumentorum debitoris faciunt creditores in poſſeſſionem miſſi l. cum plures. 15 ff.de reb.auct.iud.poſſid. Ne corrumpantur,inquit,rationes,vni hoc negotium à creditoribus dandum eſt, quem maior pars creditorum elegerit: vt inſtrumentorum ἀναγραφὴν faciat. Prat.

INVENTARIUM rerum pupilli,quod tutor:rerum adulti:quod curator facit: vt adminiſtrationis ratio conſtet. l. tutor qui repertorium.ff.de adm.tut.l.tutores.C.eo.Prat.

INVENTARIUM confiſcationis, quod in bonis proſcriptorum fieri ſolet,vt fiſco ſua ratio conſtet l.ſi quis poſthac, l. ſi quis intra.C.de bon.vacan. Prat.

INVENTARIUM rerum quarum in poſſeſſionem venter miſſus eſt quod à ventris curatore fieri ſolet,l.1. §.penult.ff.de vent. in poſſ.mitt.l.1.de cur.bon.dand Prat.

INVENTARIUM pro repertorio & deſcriptione bonorum. l. 7. ff.de admin. tuto. vbi de pœna eius,qui inuentarium non fecit agitur. Sic l.1.§.officio.ff.de tut.& rat.diſt. Alias ſynopſi vocatur. l.magis puro,§.in inprimis,ff.de rer.eor.alias etiam ἀναγραφή.Prat.

INVENTARIUM, vt definitur pro glo.in §.ſi vero abſunt.in auth. de hæred.& Falc.colla.1.eſt ſola ſcriptura, in qua rei inuentæ in hæreditate conſcribuntur.hoc idẽ appellatur repertorium, l.tutor, qui repertorium ff.de adm.tut.Ioan.Bellon.Etym.

INVENTA ſunt reddenda,alioqui rapina eſt. Quæ inueniſti,inquit D.Auguſt.reddenda ſunt:quod ſi non feceris, ea rapuiſti: cum feceris, quantum potueris, vt ſi plus inueniſſes, plus rapuiſſes,c.ſi quid inueniſti.14.q.1.

INVENTIO theſauri ea eſt accipienda, quæ fortuito contingat, non data opera, de quo tractatur in l.3.§ vlt.ff.de iur. fiſc.l.1. C.de theſaur.lib.10.Spieg Prat.

INVENTIO eſt occupatio rerum aliarũ quam animatarum Hac res fiunt occupantis quæ vel aliquando alicuius fuerunt, eius autem eſſe deſierunt : ita vt cum occupantur,nullius ſint,vel nullius vnquam fuerunt, alicuius tamen eſſe poſſunt. Vult.ad §.feræ 10.n.5.& ad §.12 n 1.Inſtit.de rer.diuiſ.

INVENTOR idem quod auctor. hoc eſt, qui primus aliquid , & præcipuus inſtituit,&c.

INVERECUNDE poſtulare,l.1.ff.de poſtul.

INVERECUNDUM deſiderium.vide Paul.in l.ſi & tem. ff.de pet. hæred. Spieg.

INVESTIGARE rationem non ſolum dicimus : verum etiam inueſtigare eum,qui ſeſe celare tentauerit, l.non diſtinguemus, §.ſi arbiter.ff.de recept.Spieg Prat.

INVESTIMENTUM principalis domini in feudo requiritur. Plerumque pro inueſtimento traditur ſcipio aut fuſtis,quo genere & traditio olim ex cauſa emptionis fiebat, vt eſt in antiquo contractu emptionis: Tu Paſcuti fuſte illum inueſtito. Tu Segniti illum manu capito. Helmoldus in hiſtoria Sclauorum,vt dominus meus accipiat virgulam,& det in manum veſtram,pro ſigno inueſtituræ.Cuiac.obſerua.lib 8.c.14.

INVESTITA res dicitur, de qua inueſtitura facta eſt, ſiue in feudationis titulo ſiue alio quouis.lib.Feudorum 2.tit.8.& tit.35. Sic inueſtitus dicitur , cui quid ſolenniter traditum , & quaſi mancipatum eſt, quamuis id feudum non ſit. Sic reueſtitus. cui res aliqua reddita cuiuſcunque generis illa ſit. Prat.

INVESTITURA cæremonialis (quam vulgo abuſiuam vocant) qua dominus vti ſolet in conceſſione feudi, ſignificat totam hominis conditionem, transformari in fidem, & obſequium erga dominum. Siquidem inueſtire,à Veſtio eſt,eleganti tropo ſeu figura denotans maximi fœderis vltro citroque contrahi negotium, in quo non ſufficiat vulgare hominis officium exhibere,ſed exigatur optima & animi & corporis virtus. Quemadmodum fere veſtis habitu diſcernere ſolemus, qualis quiſque ſit,eximiæve dignitatis, an plebeius. Quamobrem & Chriſtus ſeruator noſter, Amice, inquit, quomodo hoc intraſti non habens veſtem nuptialem? hoc eſt animum vera fide adornatum.Old.

INVESTITURA,ſeu forma concedendi feudi eſt duplex:Impropria vel cæremonialis:& propria ſeu naturalis. Old.

INVESTITURA impropria, ad præparationẽ ſolet his verbis fieri interueniente aliquo externæ cæremoniæ argumento: Inueſtio te hoc annulo,enſe vel haſta, aut alia re pro cõſuetudine loci porrecta. Idque præſentibus ſaltem duobus curialibus, quos Pares curiæ vocant.Aut ſi pares non habeat,coram duobus bonis viris,vt breue teſtatum ſcribatur.c.1. in princ. quid ſit inueſt.Principib. conceduntur regalia beneficia, vel renouatur inueſtitura per Imperatorem porrecto vexillo. Vnde dicuntur *fahnenlehen* , antiquo Saxonum vocabulo. Neque vero in re tanti momenti otioſæ ſunt huiuſmodi externæ ceremoniæ, quarum fit mentio in c.ex orc. de his,quæ fiunt à maio.part.capit.Et in cap.ex literis. de conſuetud.Hac autem

tem Cæremoniali inueſtitura non traditur vera beneficij poſſeſſio ſicut nec per præparatoria cuiuſlibet rei ſit res ipſa, ſed præparatur. Verumtamen hunc habet effectum: ne dominus pœnitentia forte ductus poſſit mutare voluntatem: ſed omnibus multis teneatur poſſeſſionem vel corporalem & vacuam tradere: non audiendus etiamſi velit ſoluere beneficiario id, quod eius intereſt, ca.1.§.ſi facta, ſi de feud.defunct.controſit inter do.& agnat. vaſall. Siquidem impropria inueſtitura, aliquo modo, inſtat bonorum poſſeſſionis per iudicem decretæ (ſi perpendas) obtinet, quæ & ipſa non dat poſſeſſionem corporalem. Old. Prat.

INVESTITVRA, vt quidam volunt, à teſtamento & veſtitura dicitur, vel inueſtimento, qua dictione vſus eſt Liuius lib.4 Legem promulgat, inquit, ne cui album inſtrumentum addere. petitionis liceret cauſa. Alij barbaricum nomen eſſe voluunt, tum barbaricam quoque notationem habere. Itaque in legibus barbaricis veſtitura & veſtitu ſæpe legitur, pro poſſeſſione & poſſeſſus. Dicitur autem inueſtitura proprie, (inquit Feudiſta lib.2.tit.2) poſſeſſio: abuſiuo autem modo dicitur, quando haſta vel aliud corporeum traditur à domino: i. ceſſio feudi, quæ fit à domino porrecta haſta, aut vexillo, vel qua alia re coram paribus curiæ, vel aliis teſtibus. Prat.

INVESTITVRA vera eſt, rem traditur poſſeſſio rei beneficiariæ, idque multis modis. I Si præcedens cæremonialis inueſtitura fiat in ipſo feudo, vel oculis ſubiecto. Argu.l.clauibus ff.de contrahen.empt. & l quod meo.§.ſi per venditorem.ff.de acquiren. poſſeſſ. II. Si dominus proprie inueſtiendo, vtatur verbo tradendi, poteſt Vaſallus propria autoritate ingredi poſſeſſionem vacuam, vt tradit Aluarottus in ca.1. quid ſit inueſtit.arg l.prædia.ff.de acquir.poſſ. III Si dominus coram paribus curiæ aut aliis honeſtis viris iuberet beneficiarium ingredi poſſeſſionem feudi: alioquin non ſolennis iuſſus nihil efficeret. Sic conciliabis c.1 in prin.de conſuetud.rect.feud.& c 1.quib mod feud.conſtit. Accedit c.t.§.1.de natu.feud. c.1.§. fin.quid ſit inueſtit. IV. Si beneficiarius per dominum ipſum, aut iuſſu eius per alium introducatur in poſſeſſionem feudi. Old.& Prat.

INVETERARE, e.ad vetuſtatem ſeruare.inquit.Bud.Prat.

INVETERATVM malum, pro antiquo.

INVETERATVM, & recens, contraria.

INVETERATA conſuetudo cur pro lege merito cuſtodiatur, Iulianus eleganter declarat l de quib cauſis ff.de legib.Spieg.

INVETERAVIT opinio, conſuetudo: pro inoleuit, inualuit.

INVICEM cauere, i.inter ſe cauere, vt loquitur l.73 ff.ad l.Fal.

INVICEM ſe impedire, apud Iulian.l quoties.ff.de vſufru.

INVICEM periculum ſuſtinere, i inter ſe.l.2.C.de diuid.tutel.

INVICTVS pro valde vincto in l.pen ff de leg.Feb.Briſſ.in pat.

INVIOLABILITER, apud Haloan.in §.inſtituto, l.pen.de legat. 2 quem vertit Latine. Quære non autem volo.

IN VIRILES, id eſt, pro numero perſonarum, l. virilis.ff de leg. præſt. Alber.

INVITARE, prouocare ad bonorum poſſeſſionem apud Vlp.in l. 1.vnde cognati-Prat.

INVITATORES erant in officio ſacri palatij, qui eos, qui vocari iubebantur, vocabant, l ſi C.de diuerſ.offic.lib.12. Prat.

INVITVS, qui per vim aliquid facit, non libenter, tergiuerſans, contra voluntatem, repugnans, coactus. Vide l.filiusfam.ff.de procur.l.inuitus, vbi Bart.C.eod.

INVITVS, non tantum qui contradicit, ſed & qui conſenſiſſe non probatur, l.8. ff de proc. Inuitus & qui ignorat, l.40.ff.de rit. nupt. Inuitus l.6.§.ſi paſſus, ff.mandat, qui vetat & prohibet Prat.ex Briſſ.

INVITVM duobus modis accipimus, eum qui omnino nõ vult, & eum, qui coactus vult.l.ſi metus.ff.de acqu. hæred. adeo vt diuerſa ratione dici poſſit quis idem voluiſſe & noluiſſe. In edicto de furtis & vi bonorum raptorum, inuitus eſt is, qui omnino non vult. In edicto vero quod metus cauſa, is qui coactus vult. neque enim vis hic pro rapina accipitur, ait Vlp. in l.1.ff.quod metus cauſa. Cuiac.in rubr.tit.ff.quod met.cauſ. geſtum erit. Hinc inuita vxor, in l.dotalem. ff.ſol.matr.teſte Seneca in lib.6.de benef.c.7.dicitur non quæ non conſentit. Sed quæ contradicit. Cuiac.obſeru.l.2.c.34.

INVITVM in ſeruitutib. accipere debemus non ſolum eum. qui contradicit, ſed & eum qui non conſentit, l.5. ff.de ſeru.præd. vrb. Ideo Pomp.lib.10.& infantem & furioſum inuitos recte dici ait, non enim ad factum, ſed ad ius ſeruitutis hæc verba referuntur, quod id quod factum eſt, non contradicit, niſi qui id expreſſe facit, non autem is qui nihil dicit, & qui neque ait, neque negat aliud eſt enim non conſentire: aliud contradicere. At ſi ius ſeruitutum ſpectes, habetur non conſentiens pro inuito.& contradicente, quia ſeruitus imponi non poteſt ſine conſenſu. Nam ſeruitus, aut ſeruitutis libertas prædio ipſi hæret, vt neutrum tolli poſſit, ſi non adſit manifeſta dominorum voluntas, &c. Conna.lib.4.c.9.n.14.&c.

INVITVS nemo in cõmunione perſiſtere cogitur, l.ſi. C.de act.

INVITVS ſolutionis, vide l.2 ff.de poſ.

INVLTVM crimen, de quo nõ eſt ſumptũ ſupplicium, l.quod cuitãdi C.de cond.ob turp.cau.l.1.C.de his quib. vt indig. Spie.

INVMBRATA quies falſa, opinata tantum, falſo credita, Celſus l.18.§ 1 ff.de acq.poſſ. Si furioſo quem ſuæ mentis eſſe exiſtimas, eo quod forte in conſpectu inumbratæ quietis fuit conſtitutus, rem tradideris, l.qu a tum erat co ſtatu & figura, vt mente conſtare videretur. Prat.ex Hot.

INVNDARE flumen aliquam terram dicitur, cum abundans, ſeu incremento ſuo, eam aqua operit, l.1 § ſi foſſa, ff.de fluminib.

INVNDARI dicitur prædiũ, cum vno, eodemq; impetu aqua cooperitur, li.7. §.aliud l.30.§.alluuio.ff de acq.rer.dom.Prat.

INVNDARE, proprie fluminum eſt, quæ dum vndas ſuas latius emittunt, omnia deuaſtant, vt, inundatus ager. Inſtit.de rer.diuiſ.§.alia ſane cauſa eſt Spieg.

INVNDANS aqua, Iuriſconſ.in l.ſi quando, §.ſecundum. ff. ſi ſeruit. vendic. Quoniam inquit, damna inundantis aquæ latenter euenire ſolent: & malle debemus inundationem arceri, quam poſtmodum de damni æſtimatione litigare. Spieg.

INVNDATIO fundi ſpeciem non commutat. ibid. ea tamẽ poſſeſſio amittitur. Nam vt Paulus ait ad ſi.l.cum vnus.de bon. aut.iud.poſſid. Si propter naturam rei, veluti ſi prædium inundatum ſit, aut propter latronum potentiam, non poteſt poſſideri, recte dicitur, non eſſe quod poſſideatur. Spieg.

IN VNIVERSVM, pro eo, quod eſt generaliter. Spieg.

INVOCARE audientiam, vide l.vnic.C.ne liceat in vna eademq; (cauſ.

INVOCATIO brachij ſecularis dicitur, cum Iudex Eccleſiaſticus inuocat gladium ciuilis magiſtratus, vt ſententiam eius exequatur l.Epiſcopale. C.de Epiſc.audien.c.1. de offic.ordin. Vide Bar in l.vnic.ff.ſi quis ius dicen non obtemp. Spieg. Prat.

INVOLARE, eripere, & ſecum auferre. l.6. ff.de incend. ruin.& nauf & vide C.de iis qui pueros inuolant. Prat.

INVOLVNTARIVM eſt, quod per vim, vel per ignorantiam fit. Quod ergo, neque vi, neque ignoranter fit, voluntarium, neceſſario dicitur. Salomon.de voluntario & inuoluntario.

INVRERE, etiam eſt ita imprimere, vt deleri nequeat vt ſtigma in armo equi inuſtum, aut in femore. Itaque inuſtum, quod ignito ferro impreſſum eſt, vt ſtigma fronti. Spieg.

INVRI probroſis notis. vide l.2 C.de ſecun.nupt. Et Inuri perennibus notis in l.15.C.de appell.

INVSITATO recedere veſtigio, l.2.in pr.C.de conſt.pec.

INVTILIS contractus à ſimulato differt: In illo enim nõ deficit conſenſus: in hoc deficit: vide Goth.ad l.55 ff.de contr.emp.

INVTILE non accreſcit vtili. Vult. in comment. Inſtit.l 3.tit.de inutil.ſtip.§ 3 n.8

INVTILE, pro pernicioſum, & ab vtilitate communi alienum. Vlp.l.1 §.3 ff.depoſ. Eſt enim inutile in cauſis huiuſmodi fidem frãgere. Loquitur de iis quæ incendij & ruinæ cauſa deponuntur. Paulus l 12.§ 1 ff.de admin.tut. nam & inutile eſt pupillis ſi adminiſtratio eorum non ſeruatur: nemine ſcil. e mente. Hoto. Vide Duaren.lib.diſput. anniuerſ.1.c.11. Sic leges inutiles dicuntur Ciceroni, non quæ non proſunt, & nullius ſunt vſus, ſed quæ nocent patriæ: Cicer. in patri. orator. Quærenda etiam ratio, ſi qua poterit inueniri. quare non ſit exceptum: aut iniqua lex aut inutilis futura dicetur. Et lib.2. offic Publ.Sulpitij eloquentiam accuſatio illuſtrauit, cum ſeditioſum & inutilem ciuem C. Norbanum in iudicium vocauit. Inutilem pro pernicioſo dixit Connan.lib.7. c.4.nu.15. &c. Inutiles nuptiæ. vide inceſtæ nuptiæ.

I O.

IOANNES Andreas Iureconſultus nobilis. Bononiæ natus, ibidem ius ciuile publice docuit, gloſſaſq; ad iuris pontificij libros, multoſq; præterea de iure cõmentarios conſcripſit, tandem peſte oppreſſus anno 1348 vita exceſſit. Prat.ex Hot.

IOANNES Blenaſcus Iuriſc.nobilis, Burgũdus, Bononiæ circiter annum 150. ius ciuile profeſſus eſt, ſcripſitq; de actionib & alia nonulla quæ ad ius ciuile omnia pertinent. Prat.ex Hot.

IOANNES Imolenſis Iuriſconſultus nobilis Patauij iura publice interpretatus eſt: compluribuſq; de ea diſciplina editis commentariis, anno 1435. vita eſt functus. Prat.ex Hot.

IOANNES Odofred. Iuriſc.nobilis, Azonis & Accurſij præceptor circiter ann.1109. in Italia docuit, ſummaq; Pandect.ſcripſit. Eius Perſæpe Accurſ.in gloſ.mentionem facit. Prat.ex Hot.

IOCA, ſeriaq; conferre dicimur, quoties omnia noſtra cum aliquo communicamus.

IOCOSVS; Latinum eſt. Hora. Oderunt hilarem triſtes, triſtemque (iocoſi. Iocundus non item.

IOCVM vocamus, quod eſt contrarium ſerio. Hinc ioci gratia facta obligatio non valet. l.obligationum ſubſtantia. ff.de act. & obligat. Differt autem iocus à ludo, quod ludus factis, iocus præcipue verbis fieri dicatur. Spieg Prat.

IOCVLATOR, vox non admodum proba, vt volunt, locum apud Canoniſtas ſortitum eſt.c cum decorem ext de vit & honeſt. cler.& eo tit.c.1 lib.6 Cicero tamen alicubi ioculatoriam diſputationem dixit, pro nec grauis nec ſeria. Spieg.

IOTA, & Apex quid ſit, in Ann Noui Teſtam. Eraſmus indicauit. ſuper quibus, vt & Theologi nonnulli, lapſus eſt Archi.Spi.

I P.

ΙΠΠΑΓΩΓΕΥΕΙΝ, vide inf. Nuncupare.

ΙΠΠΑΡΧΟΣ magiſter equitum, & ἱππαρχία præfectura, & quaſi

magiſtetium equitum. Quidam pro ala LXII. equitum accipiunt.

IPSA re, in l.fi.ff.de edend.Inſtit.quib.ex cauſ.maior §.in fraud.

IPSE dixit, vſurpari ſolitum, quoties ſententiæ rationem ignoramus, vel defenſionem à nobis ad ipſum autorem reiicimus. Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. Spieg.

IPSI curandum, apte tum conuenire videtur, cum coniecturas ſequi fas eſt, vbi nihil adfertur, quod ſequaris.

IPSI, pro integri, antiqua conſuetudine. Paul.l.66.ff.de verb.oblig. Sed ſi ipſorum viginti ann. erit, non impedietur manumiſſio. Cicero ad Attic.lib.5 Epiſt.21. Triginta dies erant ipſi, cum has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Hot.Prat.

IPSIS rerum experimentis cognoſcere, vide l.2. C.vt in poſſeſſ. legator. Ex ipſis rerum documentis inuenire, in l.& ab antiquis 31.C.de teſtam.

IPSIS placet. His verbis prouerbialiter ſignificamus, cauſam nihil ad nos pertinere. Cætera Eraſmus in Chiliadibus. Spieg.

IPSO die & ſumere lugubria & deponere, apud Vlp.in l genero. de his qui not.infa Spieg.

IPSO facto, id eſt, abſque ſententia l.vlt. C.loca, Vide Batt.in l. 1.ff.de his qui not.infa. Prat.

IPSO iure conſiſtere dicitur id, quod ex ſola legum poteſtate & autoritate ſine magiſtratus opera conſiſtit. Prat.

IPSO iure aliquid fieri, vel ope exceptionis, nihil intereſt, l.nihil intereſt.de regul.iur nempe quo ad effectum, conſequendámque ipſam rē. Sed quo ad alia, multum per omnem modū intereſt inter hæc duo. Vide poſt Bart. in l.ſi mater. C.de ſuis & legit.hæred.Zaſ.in §.bonæ fidei de act.& Ferr d.l.nihil intereſt, interpretantem Bellonium ca.10.lib.1.ſupputat. Verba ipſo iure intelliguntur, ait, ſæpe, id eſt, ſine facto hominis, Spieg In primis animaduertendum eſt ius Ciuile vetuſtius veteres Iuriſconſultos ad differentiam iuris Prætorij ἐμφατικῶς ipſum ius vocare ſolitos fuiſſe, quod à pauciſſimis animaduerſum eſſe ſcio. Prætor.n. qui iuris Ciuilis cuſtos dicebatur, tollendi quidem aut abrogandi ius Ciuile & P. R. Leges ius non habebat l.1.de fer.l.1.ex quib.cauſ. ma l.cū ſponſus de pub ſed interpretatio emendatioq; illa, quæ ex Bono & Æquo fit, quam Ariſtotel. ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου δικαίου vocat, ipſi permittebatur. l.ius autē.de iuſt.& iur. Quod igitur emendando illo veteri Iure hoc modo ſtatuerat, licet ius diceretur, tamen quia legib. & iure ciuili erat inferius, & quaſi vox quędam viua, interpretatioq; iuris Ciuilis, Ius illud primarium, ex quo Prætorium originem ducit, exprimere volentes Iureconſulti, ipſum Ius appellarunt: Quod & Græcus auctor Harmenopulus aperte oſtendit lib.1.tit.9. Sed & merum Ius, l.in cauſa, de minor.aut ſtrictum, l.pen. de conſt.pec. vel Solenne, l.nec ex prætorio.de reg iur.nonnunquā etiam Ius ſimpliciter, & ſine adiunctione ab eiſdem dici ſolet, l.vbicunque de fideiuſſ. vnde Vlp. interpretans Edictum de ſuperficiebus, Seruitutes, inquit, l.1.§.fi.de ſuperf.prætorio, quoque Iure conſtituuntur, & ipſæ ad exemplum earum, quæ ipſo iure conſtitutæ ſunt, vtilib. actionibus petuntur. Idem l.1 ff. quod fal.tut. Si prætor decreuerit ratū ſe habiturum, id quod his auctoribus geſtum eſt, tunc valebit per Prætoris tuitionem, non ipſo iure. Idem l.1. quib.mod.vſusfruct.amit. Parui refert, vtrum Iure ſit cōſtitutus vſusfructus, an tuitione Prætoris l.ſi vſusfruct. vſufru.quemad.ca. Idem, Illud ſciendum, ſiue ipſo Iure quis vſumfructum habeat, ſiue per tuitionem Prætoris, nihilominus cogendum eſſe fructuarium cauere, aut actiones ſuſcipere. Eodem pertinet quod Paul.lib.3.ad edictum ſcribit, l.ſi vnus, §. pactus de pact.prius pactum per poſterius ipſo iure non elidi, ſicut ſtipulatio tollitur per ſtipulationem. Non enim vt de ſtipulationibus, ita etiam de pact.conuen.quicquam Legib. Romanis vnquam cautum fuiſſe legitur. Nam quæ lex (inquit Anneus Seneca) ad id præſtandum nos, quod promiſimus, alligat? Sed Prætor æquitate motus, & Iuris Ciuilis aſperitatem in ea parte corrigens, pacta tuetur. Valent ergo non ipſo Iure, ſed per tuitionē Prætoris. Quare Langebeeus non male interpretari videtur ipſo iure fieri, quod iuris ac legis poteſtate & vi ita eſſe intelligitur.cap.17.Variar.annot. Sic Paulus in l.9.§ de diſtract.pign. Quod in pignoribus dandis adiici ſolet, vt quo minus pignus veniſſet, reliquum debitor redderet, ſuperuacuum eſt: quia ipſo iure ita ſe res habet, etiam non adiecto eo. Caius l.29.ff. de vſu & vſufru. Licet iure ciuili morte, & capitis diminutione ex perſona legatarij pereat vſusfructus, quod huic ipſo iure acquiſitus eſt: tamen Prætor iuriſdictione ſua id agere debet, &c. Vlp.in l.1.in fin. ff. de exercit.act. & l.17.in fi.ff.pro ſocio.Hot.

IPSO iure dotem minui Imperator ſcribit in §. præterea. Inſtit. de act. quaſi dicat per ſe, & ſine repetitionis auxilio. id quod intelligitur ex leg. voluptariæ. ff. de impenſ. in reb.dot.fact. Hotoman.

IPSO iure in l.2. Cod. per quas perſo nob. acquir. interpretatur ibid.Gothof directo, ſine ceſſione.

IPSO iure non ſimpliciter ſignificat iure ciuili: ſed definite iure duodecim tabular. nam ius ciuile non modo pro eo iure ponitur, ſed & pro Iuriſprudentium inuentis, Papinianus l. 49. §.1. ff. de fideiuſſ. Habeat quidem decem, quo ipſo iure non debuit, condictionem Hotom.

IPSO iure actionem nō habemus, quam Ius nominatim negat. Habet enim emphaſin IPSO, h.e expreſſionem alicuius latētis rei: ſcilicet, quando ſumma iuris authoritas ſola ſic obſtat poſtulanti, vt nullo ſit opus adminiculo defendēdo reo conuento. Actionem itaque (vt craſſius dicam) ipſo iure non habet, qui negotiū in iudicio proponit, cuius nomine ius nunquam introduxit actionem, neque æquitas. Idque vel ratione perſonarum l.lis nulla ff.de iudic.Vel rerum l.1 § idem Pompon.ait.ff.de dol.mal.l non idcirco.C de reſcin.vend.Old.

IPSO iure, & iure Prætorio, vel per tuitionem Prætoris, opponuntur, l 1. ff.quib.mod.vſusfr.amit l.1.in fin ff de ſuperfic.& alibi: Item hæc ipſo iure & per exceptionem, l.4 ff.de ſeruit. l.34 §.is cui ff.de oblig & act.l.18. §.1.ff.de ſolut. Sed & ipſo iure & per fideicōmiſſum oppoſuit Vlp.in l.19 ff de teſtam. milit. Ipſo iure directo & imperatiuè valent inſtitutiones & legata, quæ lege 12. tabul. confirmantur: cum fideicommiſſa ſola Prætoris fideicommiſſarij tuitione conſiſtant. Itaque in eo quod ipſo iure fit, partes Prætoris ceſſant l.4.& l.vlt.Co.in quib.cauſ. in integr.reſtit.l.3.C.ſi aduerſ.libert.Prat.

IPSO iure nullum dicitur id, quod nulla iuris ratione ſubſiſtit. Vt ſententia contra ius expreſſim dicta, quæ ſine appellatione reſcinditur. Huc pertinet phraſis, Nihil agitur, Nullius momenti eſt, & ſimiles. l.penult. & l.vlt. ff quæ ſentent.ſine appel.reſcin.l.ſi expreſſum.ff.de appell.Oldend.

IPSVM pro res ipſa de qua agimus apud Ciceronem. Interdum emphaſim habet demonſtratiuam, vt apud Pomponium in §. deinde: quia neceſſitas ipſa, inquit, curam reipub.ad ſenatum deduxit.l.poſter.de orig.iur. Quippe nullus hominum, ſed duntaxat neceſſitas, quæ contradictionem non admittit, anſam dedit Senatuſconſultis paulatim inſtituendis. Solet etenim, vt egregiè dicit Oldend. multa nos vel inuitos docere neceſſitas, ſicut & exitus ſtultorum magiſter. Spieg.

I R.

IRA, de cauſa eſt: Iracundia, de vitio multum iraſcentis ſiue de moribus. autor Donatus. Iram flecti clementia, dixit Alexander in l.in ipſius.Co.famil.ercisc.De iracundis not.ff.de ædil. edict.l.1.§.fin. Et iratum, hoc eſt, ira commorum iudicem, non eſſe timendum pro debitis publicis, Conſtantinus ſanciuit.l.2.C.de exact.trib.lib.10.

IRE agere, coniunctim in libris noſtris crebro legimus, pro disiunctim, aliud enim eſt Ire, aliud Agere. Ire hominis eſt: Agere iumenti. Qui actum habet, iter habeat non econtra. Ergo Ire, Agere paſſim coniunguntur, vt tres ſeruitutes compendio ſermonis comprehendantur, Iter, via, & actus.nam ſub verbo AGERE, tacitè quoque VEHERE comprehenditur. cuius rei ratio hæc eſt; quia qui vehiculum ducit, iumentum, id eſt, vel equum, vel bouem: qui vehem trahit, agit, vnde lex in XII. Si via ſit immunita, qua volet iumentum agito. quare cui agendi ius abſolutè conceſſum eſt, ei non modo armentum aut gregem, verum etiam vehiculum agendi facultas permiſſa intelligitur. vide Iter. Hot.& Prat.

IRE etiam & ambulare ſeiunguntur in l.3. ff.de ſerui.ruſtic. Hac nimirum differentia, quod qui it, porro pergit, & vlterius progreditur: Qui vero ambulat, ſpatiis factis in ſua veſtigia ſæpius recurrit & regreditur. Cæterum qui ſella vel lectica veniunt, ire non agere dicuntur. l.9. ff.de ſeruit.ruſtic. Inde iter ſeruitus ruſticorū prædiorū quam noſtri definiunt ius eundi, ambulandi hominis l.1. ff. de ſeruit.ruſtic. Iter.n.eſt, quo quis pedes vel eques commeare poteſt l.1 ff.eod. Cuius latitudo certa & determinata non eſt, ſed prout demonſtrata eſt, vel ab arbitrio definita, ita ſeruatur l 13 §.latitudo.eo.Briſſ.

IRE in duplum, ſponſionem dupli facere. Cicero pro Flacco, Frater meus pro ſua æquitate prudentiaque decreuit, vt ſi iudicatum negaret, in duplum iret Hot.

IRE ad iudicem, ob reuerentiam dicitur is, qui adminiſtrationem iuſtitiæ deſiderat humiliter à iudice, tanquam à vera lege de ſacroſancta iuſtitia. Sic accipe tit. de quibus rebus ad eund.iud.eatur. Prat.

IRE in creditum Vide, Credere.

IRE in ius: quære, Venire ad iudicium. Spieg.

IRE in bona alicuius dicuntur, qui in eorum poſſeſſionem à magiſtratu mittūtur.l 3.§.vlt.& l.vlt.in fin.ff.de lib.hom.exhib. Et ire in poſſeſſionem. l.30 §.item cum prætor.ff.de adquir.poſſeſſ.l.3.§.pen ff.de iureiuran.Briſſ.Differunt vero manifeſtè ire in poſſeſſionem, vel eſſe in poſſeſſione, & poſſidere: vt aperte Prætor notat hoc diſcrimen in edicto: quibus ex cauſis in poſſeſſ.eatur.& repetit Vlpia.l.15.§.10. ff.de damno infecto. Non ſtatim (inquiens) vbi miſit Prætor in poſſeſſionem etiam poſſidere iubet: ſed tunc demum cum iuſta cauſa videbitur. Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto ædes longo ſilentio dominus videatur habuiſſe, aut miſſo in poſſeſſionem, & aliquandiu immutato, nemo caueat, &c.

Irenarcha. Duplex in iuris libris inuenitur ſignificatio irenarchi: Vna eſt, vt irenarcha dicatur, qui diſciplinæ publicæ, & corrigendis moribus præficitur, & præſertim, vt itinerantibus pax, & ſecuritas conſeruetur, inuigilat, l. munerum ciuilium. § irenarchæ. ff. de muner & honorib. l. D. Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. reorum. Et hic mihi eſſe videtur, quem vulgo dicimus præpoſitum Mareſcalorum. Hæc enim ſunt verba Martiani Iureconſulti in d. l. D. Adrianus. Eirenarchæ cum apprehenderint latrones, interrogent eos de ſociis, & de receptatoribus, & interrogationes literis incluſas atque obſignatas ad magiſtratum mittant. Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt, & ſi per literas miſſi fuerint, vel etiam per irenarchas perducti. Hæc ille. Altera eſt ſignificatio eirenarchæ, vt dicatur is, qui ad tollendas diſcordias, & pacandos ciuium animos, in ciuitate præficitur. Græci enim εἰρήνην pacem, ἀρχὸν præfectum aut principem vocant. Et hoc modo accipitur C. in tit. de irenarchis. Et hic olim præfectus vrbis dicebatur, quantum aſſequor ex l. 1. ff. de offic. præf. vrb. Non malè omnino huiuſmodi eirenarcha diceretur pro eo, quem capitaneum vrbis etiam hodie vocamus. Nam & huius officium eſt, ciues alioquin digladiaturos ad concordiam reducere, de eorum querelis cognoſcere, vrbem aduerſus hoſtiles incurſus tueri, excubias ciuibus imperare, & alia huiuſmodi ſimilia, aut non longè diſtantia ab irenarchæ cura, officio & dignitate. Anchora.

Irenarchæ olim creabantur periculo decurionum & ex diſpoſitione præſidum, l. 1. de Irenarchis. C. lib. 10. & in l. diuus. ff. de cuſtod. reor. ita definiuntur: εἰρηνάρχαι οἱ τ῀ ἐπὶ τῆς δήμου εὐταξίας ἐπιστατοῦντες. Cuiac. l. ſuper creandis. C. de iur. fiſc. lib. 10. Sunt autem, vt opinor, Irenarchæ dicti ἀπὸ τοῦ ἄρχειν τῆς εἰρήνης, Idem Cuiac. obſ. lib. 1. c. 33. Irenarcham ἱερῶν 4. vocat φύλακα τῆς εἰρήνης, leges Gottorum, pacis adſertorem, de quo eſt titulus lib. 10 C. l. vlt. § irenarchæ. ff. de mun. & honor. Idem Cuiac. obſeru. lib 9. c. 35. in fin.

Irinum, à Pompon. tit. de aur. & arg. leg. l. in argento inter vnguentorum ſpecies refertur. §. vnguentis legatis de cuius confectione vide apud Dioſcoridem. Hunc §. quia mendis ſcatet, Bayſius in de Vaſculis emendauit. Spieg.

Irnerius Iuriſconſultus nobilis Bononiæ anno à Chriſto nato 1080. floruit. Cum ibi bonas artes publicè profiteretur, & eo tempore Pandectarum libri ex Malfitanæ vrbis direptione à Piſanis Victoribus Piſas deportati eſſent: captus eorum lectione, iuris ſtudio nauare operam, tandémque illos libros publicè interpretari cœpit. Gloſſas etiam multis in locis eorum librorum adſcripſit: & ex Nouellis Iuſtiniani, quæ ad Codicis Conſtitutionum quarundam argumentum pertinerent, decerpſit, ſuóque loco appendiculam quandam attexuit. Prat. ex Hoto.

Ironiam, quam Latini diſſimulationem nominãt, eſt & quandoque reperire, cum verba oppoſitum eius indicant, quod nos reuera ſentimus. Vt cum lex: Pater, inquit, filium exhæredauit l. cum quidam. C. de legat. maximam ſcilicet ad illum affectionem oſtentans. Ex Alciato lib 4. de verb. ſign. Indicat & Albericus exempla ſimilia. Extat & nobile quidem teſte Haloandro in l. Ouidius. de leg. 3. vbi Imperator obliquè perſtringit actoris illius impudicam auaritiam Spieg.

Ironica locutio non habet conſenſum: vt ſi offerenti ridiculum emptori precium, aut ſi id voluerit expectari, dicat venditor: Age, cras redi *morgen gibe man zu borgen.* quaſi dicatur, nunquam. Sic & quæ ioci cauſa, vel docendi gratia proferuntur, extra obligatorium ſunt conſenſum, l. obligationum ſubſtantia. § vlt. ff. de actionib. & oblig. Spieg.

Irrecuſabilis occaſio, l. 13. §. 8 C. de iud.

Irrepere per ſactas literas, l. 1. C. ad l. Iul. de ambitu.

Irreptor agrorum, l. 4. C. fin. regund.

Irreprehenſa voluntas, id eſt, integra, l. fœdiſſimam 20. C. ad l. Iul. de adult.

Irreuerens miles punitur. l. milites agrum. §. irreuerens. ff. de re militari. Spieg.

Irrigare, id eſt, adaquare, & quaſi riuos in agrum aut hortum, per rigationem vel rigando deducere. l. 1. §. idem Labeo. ff. de aqu. quot. & æſtiu. Spieg.

Irriguæ fontium aquæ l. 1. C. de municip. colon. patrim. lib. 11. Alberic.

Irrigua loca, per quæ aqua riuos producit ad irrigandum. Papin. in l. diuortio. ſol. matr. Si bis in anno fructus capiantur, vt eſt in locis irriguis. Spieg.

Irrita ſententia, l. 6. C. de ſent. & interloc. omn. iud.

Irritæ venditiones, l. 1. C. de contrah. empt.

Irritare, non ratum eſſe velle, vel oſtendere, vel facere, l. 1. ff. de feriis. Ab irruo frequentatiuum, incitare, prouocaréque ſignificat, vt irritare canem in l. item Mela. §. item cum eo. ff. ad l. Aquil. Prat.

Irritæ pœnæ, in caſſum rogatæ, ad nihilum redactæ.

Irritæ preces, vanæ, & quæ principis aures ſurdas offendunt.

Irriti appellatio aliquando eſt generalior, vt ea non tantum illa teſtamenta, quæ propriè dicuntur irrita fieri, contineantur, ſed etiam quæ ſunt iniuſta, ait Vulte. in comment. ad §. alio autem modo 4. n. 1. Inſt. quib mod. teſt. infir.

Irritum dicitur, quod effectum firmum non eſt 11. quæſt. 4. c. irritam.

Irritum teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus teſtamenta omnino infirmantur, vitium ſcilicet iniuſti, rupti, & irriti. Quamuis autem poſſimus & quod irritum eſt, ruptum vocare: & quod ruptum eſt, irritum, & quod iniuſtum eſt, aut ruptum aut irritum: atque iis nominibus plerumque ſine differentia vta vtamur, commodius tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri. §. alio autem modo. quib. mod. teſt. infi. Inſt. Quid iniuſtum, quidve ruptum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus.

Irritum fieri teſtamentum dicitur, quoties ſtatu teſtatoris mutato, ipſo iure teſtamentum concidit. l. ſi quis 6 ff. de iniuſt. rupt. veluti ſi capite deminutus fuerit. Iſidorus lib. 5. Etymolog. cap. 24. Irritum fit teſtamentum, quoties teſtatori quid teſtamento facto accidit, vel quando ex eo adita non eſt hæreditas. l. 1. ff. eod. Ved eorum qui ſibi mortem conſciuerunt. dict. l. 6. §. eius qui. Itaque rumpi & irritum fieri ſic differunt, quod irritum ſtatus teſtatoris immutatus facit: rumpit autem caſus extrinſecus contingens, vt agnationis, adoptionis, teſtamenti noui. Rurſus inter irritum eſſe & irritum fieri hoc intereſt, quod ita fieri ea demum dicuntur, quæ cum antea iure conſtarent, euerſa ſunt. Irrita vero vel iniuſta eſſe dicuntur, quæ nunquam conſtiterunt, ſed infirma ſemper ſua ſponte fuerunt, l. 1. ff. eod. Prat.

Irritum fieri teſtamentum dicitur, cum id quod iure factum erat, infirmatur, ait Imperator §. 3. quib. mod. teſt. infirm. Prat.

Irrogare pro infligere. Vlpian. in fin. l. pen. de calum. Pro modo, ait, delicti pœnam irroget. Sic dicitur irrogata deportatio, in l. ſi debitori. ff. de fideiuſſ. Prat.

Irrogare leges, pro conſtituere.

Irrogare mulctam, idem quod dicere mulctam, autore Budæo. C. de vſur. fiſcal. lib. 10. Inſt. de publ. iud §. pen. Quære, Mulctam irrogare. Spieg Prat.

Irrogare præiudicium, l. 2. C. quib. res iudicat. non noceat.

Irrogare priuilegia, eſt quod vulgus priuilegiare vocat.

Irrogare, id eſt, inferre, vt in tit. C. ex quib. cauſ. infa. irroget. Io. Bello. Etym.

Irrogaſſit, antiquum verbum, pro quo apud Ciceronem in Legib corruptè legitur interrogaſſit.

Irruere in res iuris alterius, vide l. cum per abſentiam 2. C. quib. non obiic. long. temp. præſcr.

Irruptio hoſtilis, vide l. ſi quos. 19. C. de poſtli. reuerſ.

Irruptio, impetus, incurſio. Vnde irruptionem facere, *ein Angriff thun.*

I S.

Is qui per partem itineris it, totum ius vſurpare videtur. Paul ait l. ſi ſtillicidij. quemadm ſeruit. amit. Spieg.

Iſaurorum fit mentio in l. vlt. C. de feriis. l. vlt. C. ad l. Iul. de vi publ. l. vlt. de quæſt. Hi infami latrocinio iam inde à priſcis temporibus nobilitati ſunt, vt Dio lib 55. oſtẽdit, ἰσαυρεῖς γδ, inquit, ἐκ λῃστείας ἀρξάμενοι, καὶ ἐς πολέμου δεινότητα προήχθησαν μέχρι τοῦ καταδαμασθῆναι. Confirmat & Amm. Marcell. lib. 14. Namque & Iſauri, ait. quibus vſitatum eſt ſæpe pacari, ſæpéq; inopinis excurſibus cuncta miſcere, ex latrociniis occultis alente impunitate adoleſcentem in peius audaciam ad bella grauia proruperunt. Eorum furta & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, idem auctor lib. 19. memorat. Quamobrem à Zonara, ἔθνος κάκιστον merito appellantur. Briſſ.

Iſauros ad l prouinciarum. C. de feriis. Græci interpretantur ἅρπαγας, φονεῖς καὶ τοὺς κουρσαρίους φασίν. Apud Nicetam κουρσαρίοι ſunt piratę, & ita vulgo hodie appellantur. Cuiac. in παρατιτλ ... de diuerſ. temp. præſcript. & term. c. 11. de dieb. 40. Probus Imperator, vt de illo Flauius Vopiſcus refert, dixit, faciliius eſſe ex Iſauria latrones arceri, quam tolli, voluítque, vt Iſaurorum filij ab anno decimo octauo in militiam mitterentur, ne ante latrocinari diſcerent, quam militare. Eius etiam prouinciæ fit mentio in l. 2. de mil. veſt. lib. 12. C. Alc. lib. 3. diſpunctionum, c. 20. Forcat. Necyomantiæ dial 97. n. 12.

Iſάζον. paritas, par vtriuſque ratio. Vlpian. l. 13 ff. de ſtip. ſer. At hic τὸ ἰσάζον corrumpit ſtipulationem. Loquitur de duobus dominis, quorum ſeruus ſub diſiunctione iis ſtipulatus erat: quos pares eſſe ait inter ſe, quia vterque capax erat obligationis: quum vnus dominus & extraneus adiectus pares non ſint. Hotom. Prat.

τὸ Ἰσάζον, in pleriſque cauſis rem totam vitiat & corrumpit. l. 3. de ſtip. ſer. iis præſertim, quæ niſi vel vni acquiri vel geri per vnum non poſſunt. Eſt autem τὸ ἰσάζον par cauſa & æquale ius eorum, quos caſus aut ratio iuris ad eandem rem concurſum iungit. Nimirum ἀπὸ τοῦ ἰσάζειν, id valet æquare, ſicut & ἰσοῦν. nam ἀπὸ τοῦ ἴσου vtrumque venit. Hinc tractari poteſt, ſi ſocios aut hæredes, quibus operam meam & ſtudium, certa annui honorarij lege addixi, iis aliqua, vt ſolet, vel ſimultas

inter ſe committat:quid mihi in tali re agendum ſit.Pleriquе noſtrum gratificationi,vt apud Scæuolam eſt, locum faciunt. l.fin. de religio. Nam illud durius ac parum humanum eſſe, vt qui, cum duobus non poſſet adeſſe,vnum elegit, cui adeſſet :crimen ab ea electione contractum eſſe credamus. Et merito, ſi circa communem rem ea quæſtio nõ vertatur : nec enim vt ſocio vel hæredis, ſed tanquam τῷ τυχόντι, & quaſi cuilibet, intelligendus ſum adeſſe, quod ſine dubio ad honorarij legem non pertinet. Sed & in lite,quæ communem rem tangit, ideo in honorarij legem videri poſſum non peccare, quod inter alia, quæ tacita quadam exceptione (vt Celſus tradidit, l. ſi cui. ff. de ſeruit (in omni ſermone intelliguntur eſſe exempta, & perſona eius cum quo res geritur, pro excepta eſſe ſoleat, gloſ.l. plane quod cuiuſ.vni. no. Eo accedit, quod ratio iuris, (vt Priſco videtur. l.cum qui de vſucap.) non admittit, vt ſinguli, quos omnes vniuerſitatis nomen continet. niſi per artes ſolutæ vniuerſitatis, ac ſublata pro tempore τῇ συςάσει eius, intelligantur. Quid ergo,ſi ſingulis quoque non tantum vtrique ea conuentione operam meam promiſi? Sed & hic(dicet aliquis) τὸ ἰσάζον omnem obligationem diſcutit, vt quia vtrique non poſſum adeſſe, cum tamen vterque & obligationis ſit capax,& agere ex conuentione velit, ne alteri quidem obligatione vlla teneat.l.1.in fin.& l.2.de ſtip.ſeru.Niſi ſi tutius eſt,vt in ea vel ſimili re, neutrum vel vtgeam, vel leuem ·ſed velut n edium me feram,& vtriq; æquus ex pari, quieſcam. Nam propius eſt,vt in ſpecie eius exempli, quod tetuli, duo ſint præcepta, vnum vt operam illis : alterum,ne aduerſus eos dem. Quapropter, vt me τὸ ἰσάζον illud ab eo liberet, vt ipſis dem operam : non tamen ab eo me liberat, ne aduerſus eos dem. Præſertim cum admodum diſpar ſit, omiſſo & facto peccantis cauſa. Cutt. lib.1. εἰκαςῶν, cap.10.

Isitivm farciminis genus eſt, quod vulgus ſalſitiam vocat, vt docet Iul.Scal.in comm in Hipp.lib.de inſomn.Hanc vocem quidam latinam eſſe volunt, putantque dici Iſitium,quaſi Inſititium, quod fiat inſitis in inteſtinum minutis ſuillæ fruſtulis. Sed minus hoc mihi probabile videtur,quod id Alexand. in probl. ἴσικον, Atheuæus ἰσίκιον nominat, vt vel Iſicum vel Iſicium ſcribi debeat. Idem tamen Scal. fieri poſſe dixit, vt hyſicium ſcribatur,vt à ſuilla nomen ductum putetur. Prat.

Isonomia,id eſt,æquabilis bonorum honorúmque diſtributio, in qua omnia omnibus paria, ac demenſa reſpondent. Bud. in l.ius ciuile.de iuſt.& iur.Spieg.

Iσοτελής dicitur, qui iiſdem legibus cum ciuibus viuit, ἰσοτελεῖς erant Athenis, nec ciues, nec μέτοικοι, ſed ciuili iure inhabitantes.Spieg.

Isostates, æqualitatis recognitor. nam ἴσος, æqualis. C.de pond. & aut.illat.l.quoties. Quoties,inquit,de qualitate ſolidorum orta fuerit diſputatio, placet,quem ſermo Græcus appellat Iſoſtaten, pro ſua fide & induſtria, vt neque fallat, neque fallatur,contentionem dirimere.Nebriſſ.

Isthmvs, propriè, vt Bud ſcribit, collum ſignificat:à cuius ſimilitudine terra oblonga & anguſta inter duo maria, Iſthmos etiam dicitur. Cui Porthmos,id eſt,fretum opponitur.maris ſcilicet inter duos continentes anguſtiæ. Sic autem Iſthmus à latiore terra protinus gracileſcit, vt ceruix à corporis compage deductior eminet. Paul. in l. pen.de ſeruitut.ruſt.præd. Iuxta Haloandri (quæ vbique lucidior eſt) verſionem. l. Titius ait, C. Seio fratri S. P. De aqua fluente in fontem, quem pater meus in Iſthmo inſtruxit, do,iconcedóque tibi gratuito digitum,ſiue ad domum,quam in iſthmo tenes,ſiue quocunque tandem volueris.Spieg.

Istivsmodi,id eſt,iſtius formæ & ſpeciei,vel talis.Spieg.

I T.

Ita,regulariter ponitur,pro ſic,modúmque denotat. Exempla indicat Alberic Eſt tamen reperire,vbi conditionem facit, vt docet gloſſ.in l.Iulianus.ff.de cond.& demonſt.Spieg.

Iter fieri, non eſt reficere, vel conſtituere viam, ſed exhiberi ſeruitutem itineris. quo nomine iſta ſunt paria : Iter fieri, vel non fieri. Quo minus ire,agere liceat : niſi quod primum eſt conciſius,alterum vero explicatius. Zaſius in §. Cato. quod Doctor. non intellexerint hunc ornatum loquendi modum, oſtendit eos in magnum errorem incidiſſe.Spieg.

Ita atque,l.1.§ ſi vir,ff de SC.Silania.

Italica terra,vide Briſſ.

Ita nati,pro ad hoc:quod barbari ad eum finem dicunt.

Ita vt eſt, in l. quæſitum, §.peto.& l.qui habebat.ff.de legat 3. Barbarè vulgo dicitur,Vt de facto eſt.Spieg.

Ita vti, ita demum, ita tamen, regulariter verba præcedentia coarctant.l.Lucius,§.qui habebat.ff.ad Trebell.l.libertas.§.1. ff.de manum.teſt.cum ſimilibus.

Item, hæc dictio indicit repetitionem præcedentis qualitatis. not.Bart.in l.repetendis,ff de leg.3.Io.Bell.Etym.

Item,nota adiectionis, coniunctionis, ſeu repetitionis, Bart.in l. ff. de public. Repetitionis l. cum de lanionis. §. aſinam. verſ.item ff.de inſtr. quæ leg. Iaſon in §. item ſi quis in fraudem Inſt.de [illegible].Prat.

Iter,ab eundo dictum eſt & eſt ius eundi hominis. Actus, ab agendo : vnde ius iumentum agendi actus eſt. Via,à vehendo: & ideo ius in ſe continet etiam vehiculum ducendi. Semita ſemis via,per quam ſcilicet incedunt homines ſtrictiori itinere,Alciat.de verb.ſig.

Iter intempeſtiuè facere. Vide Iaculantes.

Iter agentes pro viatoribus. l. vnic. in fin.ff.furti aduerſ. naut. Prat.

Iter aquæ in l.pen.ff.ſi ſeruit.vind.l.16. in fin. & l.16.ff.quemadm.ſeru.amitt.l.vlt.ff.de aqua cottid.l.19.§.vlt.ff.com.diuid. l.40.§.1.ff.de contr empt.Briſſ.

Iter præterea eſt ſeruitus ruſticorum prædiorum, quam noſtri auctores definiunt,ius eundi,ambulandi,hominis,non etiam iumentum agendi.l.1.ff.de ſerui.præd.ruſt.

Iter enim eſt,qua quis pedes,vel eques commeare poteſt.

Itineris latitudo certa & determinata non eſt, ſed prout demonſtrata eſt,vel ab Arbitro definita, ita ſeruatur, l.13 §.latitudo,ff.de ſeru.præd.ruſt.

Iter dari, & iter fieri: De iſtis duabus ſtipulationibus: vide Cuiac.ad l.2.ff.de verb.obl.§.item ſi in facto.

Iteratione inquit Vlp. inſt. tit. 3. fiebat ciuis Rom. qui poſt Latinitatem,quam acceperat maior 30. annorum, iterum iuſtè manumittebatur ab eo, cuius ex iure Quiritium ſeruus fuerat. Sed huic conceſſum eſt ex SC. etiam liberis ius Quiritium conſequi. Ex quo interpretationem recipiunt hæc Iuſtiniani Nouell.78. verba : καὶ τοὺς λατινικοὺς εἰς ἀτελεῖς ἐξεβαλόμεθα, καὶ τοὺς ἰτερατίονας περιττοὺς ἀπεφήναμεν.Briſſ.

Iterato,id eſt,iterum,& vt vulgo loquimur,pro ſecũda vice.

Itervm duas res ſignificat : alteram,qua demonſtratur tempus ſecundum,quod Græci δεύτερος dicunt : alteram,quæ ad ſequentia quoque tempora pertinet,quæ Græcè dicitur πάλιν: quod ita accipitur quoties opus erit. Itaque iterum pro ſæpius accipitur l 7. ff. de edend. Iterum conſul pro ſecundo conſul,ſæpe apud optimos autores.Prat.ex Hotom.

Itineri vnius diei 20. millia paſſuum computantur, ita tamen,vt ſi poſt hanc dinumerationem minus quam 20. millia ſuperſint, integram nihilominus diem occupent.l.1.ff.ſi quis caution.l.1.§ præſens.ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ.l.13 ff.de verb.ſign.§.qui excuſare.Inſt.de excuſ.tutor.Briſſ

I V.

Ivbar propriè ſtella quæ ante ſolis ortum lucifer, poſt ſolis occaſum veſper appellatur, vel quod iubata appareat, vel vt Feſtus ait, ſplendor eius diffundat, in modum iubæ Leonis, radios. Iuba vero crines ſunt animalium à collo pendentes. At per metonymiam pro ſplendore lucis accipitur. Droſæus in methodo iuris.

Ivbentivs Celſus,l.7.ff.de oper.libert.

Ivbere,nonnunquam decernere,inquit Feſtus,hinc illud apud Imp §.2.de teſtam.Inſt. Neque ij, quos leges iubent improbos inteſtabileſque eſſe, poſſunt in numerum teſtium adhiberi, id eſt, quos ſtatuunt ac decernunt. Caius in l. 26. ff de teſtam. Cum lege quis inteſtabilis iubetur eſſe, eo pertinet, &c.Prat.ex Hot.

Ivbere Latinis non tam mandantis eſt & imperantis plerumque,quam promittentis & reddentis ſecurum, vt apud Ciceronem : Iubeo te ſine cura eſſe, valde iubeo gaudere te vel bene ſperare, id eſt,in me recipio cauſam non eſſe cur ſis ſollicitus, cur non gaudere & ſperare debeas. Quod vero idem ſæpe dicit,illum ſalutaui, & iuſſi valere, hunc iube valere,aliunde natum eſt,& aliam habet ſignificationem,quandoquidem nec imperantis eſt,nec promittentis:cum nemo ſalutem alicui aut valetudinem poſſit promittere, ſed potius optantis. Quia vero ſolemus imperandi verbis ea in re vti (ſic enim loquimur,vale,ſalue) ideo vſurpatum eſt hoc loquendi genus.Connan.lib.6.c.6 n.1.

Ivbere & vetare opponuntur l.14.ff.de re iudic.

Ivbet lex, vtpote quæ imperatiuè loquitur. Legis enim virtus eſt imperare,l.7.ff.de leg.

Ivbere iudicare, dicitur qui iudicem dat.l.vlt.ff.de offic. præfect.vrb.

Ivdæi à Iuda filio Iacob dicti ſunt, qui fuit vnus ex duodecim patriarchis: quia de ſtirpe eius regnum eius veniebat Iudæis, de quibus in Rubr.C. de Iud. & extra eodem tit.Ioan.Bellõ. Etymol.

Ivdex dicitur,quaſi ius dicens populo,ſiue quod iure diſceptet. Iure autem diſceptare,eſt iudicare. Et iudex eſt, qui iuriſdictione propria, aut ſibi delegata & commiſſa, ius habet ſuper cauſas litigiorum cognoſcendi. Et qui ex propria iuriſdictione illud habet, dicitur iudex ordinarius : qui vero ex delegata, dicitur delegatus, extraordinarius, Interdum impropriè ponitur l. pen. ff. de arbitr. Dicitur & iudex animarum ius,Μεσόδικος Græcè.quaſi Mediiurios Latinè quis dicat, à Medio & iure compoſito vocabulo : quoniam inter vtramque partem medius, iuſtitiæ miniſter erit. Cuius etiam utiles ſolet dici. Ideo etiam (inquit id. ..) δίκαιον dicitur, quaſi δίχαιον,hoc eſt,bipertitum,& iudex [illegible] quaſi [illegible],hoc eſt, bipertiens. Iudices autem non temere olim legebantur.

Primum

Primum enim in iis cenſus ſpectabatur. Hinc Cicer.in Anton. In iudice ſpectari debet & fortuna & dignitas. Item l. Pompeia, vt ampliſſimo ex cenſu legerentur iudices, ſancitum, vt teſtatur Aſconius. Hinc illud Plin.lib.14.in procem. Poſteris, inquit, laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam ſenator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu. Seneca. Cenſu ex foro iudex legitur. Deinde vero ætas: nam viginti quinque annos natum iudicem oportuit. Auguſtus tamen teſte Suetonio, à triceſimo ætatis anno iudices allegit. Prat.

IVDEX appellatur, qui de re aliqua vel iure ſuo vel magiſtratus, qui iubendi poteſtatem habet, auctoritate cognoſcit, & iudicat. Prætor ipſe iudex olim appellabatur Auctore Liuio. & ita magiſtratus qui tribunali & iuriſdictioni præſunt, iudices appellantur, in Rubr. de iuriſdict. omn. iudic. & de rebus auct. iudic.poſſid l.1.ff.de iudic.l.22. §. eo autem tempore.ff ſolut. matr.l.3.ff.ad l.Iul.repet. Plerumque vero magiſtratus & iudices ſeparantur.l.2 ff.de diuerſ.reg.iur. Iudicúmque nomine accipiuntur, & qui iudices dati & ſpeciales iudices, & pedanei, & delegati appellantur,l.46.ff.de iudic.l.pen. ff.iud.ſol.l.vlt.ff. de offic.præf l.4.ff.de tut. dat.l.3.ff. ne quis eum qui in ius voc.l.5. ff de offic. præf. Et ita iudiciales ſtipulationes à prætoriis ſeparari videmus.l.5.ff.de verb obligat. Inſtit. diuiſio. ſtip. Iudicialéſque eas accipimus quæ ex mero iudicis, qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur. Quanquam & prætoriarum ſtipulationum, quædam iudiciales eſſe dicantur, quæ ſcilicet propter iudicium interponuntur. Velut de rato, item iudicatum ſolui l. 1. §. 1. ff. de prætor. ſtipul. Varro lib. 4. de lingua latin. iudicem à dico ducit, quod ius dicat accepta poteſtate, id eſt, quibuſdam verbis dicendo finiat. itaque definitur l.1.in princip. ff. de iuriſdict. Prat. & Briſſon. vide paulo poſt: Iudicium nomen generale eſt.

IVDEX, Iudicis nomen in titulo, vt omnes iudices, &c.lib.1.C. omnes comprehendit dignitates: itaque iudices illic, hoc eſt, præſides, proconſules, rectores prouinciarum, & cæteri id genus. Et hic (maxime iudex & arbiter) qui ob rem dicendam accepiſſe pecuniam conuictus eſt, lege 12.Tab.punitur. Peſſimum enim delictum eſt, venalem habere iuſtitiam; fónſque omnium malorum recte vocatur à Iuſtiniano Nou. & iud. ſine quo ſuffr. Igitur lex tam ſeueram cõſtituit pœnam, nempe capitis. Vult enim iudicem & arbitrum puras habere manus, ne quid ob rem dicẽdam, hoc eſt, ob adminiſtrandã iuſtitiam & veritatem tuẽdam pecuniæ accipiat. Nam qui ius dicit nihil magis curare debet, quam vt rem ipſam dicat ſine vllo fuco iniquitatis aut calumniæ. Inſtit.de offic.iudic.in princ. Quamuis autem lex 12.Tab.capite puniret iudicem ob pecuniam male iudicantem: tamen alias pœnas poſteri legumlatores iudicibus iniquis impoſuere. Nam iudex qui in cauſa pecuniaria numos vel promiſſionem ſuſcipit, ex Iuſtin.conſtitutione dati triplo, & promiſſi ſimplo, amiſſa dignitate, mulctatur. In cauſa vero criminali, perditis omnibus bonis, in exilium mittitur. Aſt iudex pretio, aut ſorde aliqua perperam iudicans, Conſtantini ſanctione veram litis æſtimationem præſtat, & ſecundum Martianum, Marcellúmque, & alios lege Iulia repetundarum extra ordinem, & ex l. Cornelia de falſis, deportatione, & omnium bonorum publicatione, aliíſque modis punitur. Quodſi iudex per imprudentiam peccaret, in quantum de ea re æquum religioni iudicantis viſum fuerit, Caij reſponſo & authoritate Iuſtin. pœnam per actionem in factum ſuſtinet. Ancho. Hinc iudex litem ſuam facere intelligitur, cum dolo malo in fraudem legis ſententiam dixerit. Dolo autem malo hoc facere videtur, ſi euidens eius arguatur ſententia, vel gratia, vel inimicitia, vel etiam ſordes, vt veram æſtimationem litis præſtare cogatur. l.ſi filius.ff.de iudiciis

IVDEX ORDINARIVS ſi inutiliter iudicauit, poteſt iterum iudicare vtiliter, nõ etiam iudex delegatus, vt, no.in l.poſteaquam iudex.& ibi gl.& Dd. ff.de re iud.& in l.ſi vt proponis, la t.& ibi Bald.col.3.ver.2.op. & verſ. item Iuriſdict.C. quomodo & quando iud.& in l.qualem.in fin.ff.de arbit & in l.abſentem, ff.de pœnis & in c.cum terra, de electio. & in c.ſignificaſti, de offic.iud.deleg.& per Innoc. in c. in literis.col.1. & ibi quoq; Io.Andr. in verbo fructus, eo.tit.Io. Monac. in c. cum expediat, col.1.ver.item qui facit, de electio lib.6. & in c.ſi tibi, ad fin.de præbend.lib.6.& Dd.vbique: vt annotauit Tiraq. in l. Boues.§.hoc ſermone.ff de verb.ſig limit.1.n.40.

IVDEX in priuatis cauſis dicitur, ciuis aliquis priuatus, cui Prætor ex reorum conſenſu de lite cognoſcendi, ſententiámque ex formulæ præſcripto pronũciandi poteſtatem dedit. Cic.in Cluentiana, Neminem voluerunt maiores noſtri non modo de exiſtimatione cuiuſquam, ſed ne pecunia quidem de re minima eſſe iudicem, niſi qui inter aduerſarios conueniſſet. vbi fortaſſe. QVEM pro QVI ſcribendum fuit. Priuatus autem dixi, quia dari, qui cum imperio vel poteſtate erant, iudices non poterant: vt ex Verrina 2 conſtat. Quod autem de conſenſu diximus, non eſt contrarium ei quod ſcribit Pomponius id l.ſi iudicis, 80 ff. de iudic. ibi enim conuentio intelligitur quum ipſi rei antequam in ius ventum eſſet, certum iudicem legiſſent. Vtriuſq; autem conſenſum requiri dixi propter l. obſeruandum, 47 ff de iudic. Vbi Calliſtratus ſcribit, obſeruandum eſſe, ne is iudex detur, quem altera pars nominatim petat. Dixi de lite cognoſcendi: quoniam iudex alia de re, quam quæ nominatim in iudicium à Prætore deducta eſt, cognoſcere nõ poteſt. l. vt fundus, 18.ff.comm.diuid. vbi Iauol. ait, vltra id quod in iudicium deductum eſt, excedere poteſtatem iudicis non poſſe. Itaque neque ea quæ ante, neque ea quæ poſt acceptum iudicium euenerunt, ad eius officium pertinent. l. ædiles, 25.§.ſciendum, 4 ff.de ędil.edict.l.non poteſt. 23.de iudic. Poſtquam autem ſemel ſententiam dixit, iudex eſſe deſinit. nam ſeu bene, ſeu male dixerit, officio ſuo functus eſt. l.iudex, 55. de re iudic. Quid enim pertinet ad officium iudicis futuri temporis tractatus? ait Paulus, in l.1.ff.de vſur. Eius porro ſententiam exequebatur is magiſtratus, qui eum dederat. l.à Diuo Pio, 15.ff.de re iudic. Hot.

IVDEX à Græco verbo δικάζω, & poſtea hinc etiam illa antiqua, dicitur in imo, & dicis cauſa, & addictus. δίκη etiam hinc dicitur, id eſt, iuſtitia, aut iudicium, vel iudicialis actio; & δίκαιον ius vel iuſtum: quod nomen Latinis pro eo quandoque ponitur, & quod perfectum eſt, & omnibus ſuis numeris abſolutum: velut cum Vlpianus ſcribit Teſtamentum eſſe iuſtam defuncti ſententiam, id eſt, legum regulis congruentem, ſic vt nullum ſolenne iuris omiſſum ſit aut neglectum. Connan. lib 7.c.3 n.1.

IVDEX in facto tria animaduertet, Vult. in comm. Inſt.l.4. tit. 17 n.12. Primo, An narrata facti vera ſint vel falſa. d.lo.n.13. Secundo, Quod ſit facti meritum, num.14. Tertio, Quomodo pronunciandum ſit, n.18.

IVDEX & arbiter inter ſe multis in rebus & ſimiles, & diſſimiles ſunt. nam vt ex vtriuſque conſenſu iudex dandus eſt, ſic etiam arbiter l.litigatores, 11.§ 3.ff.de arbit. Vterque minor annis 20.eſſe non poteſt.l.cum l.4.eod. Vterque præterea de re ſola, de qua lis conteſtata erat, cognoſcebat, l.vt fundus, 18. ff.comm.diuid.l.non diſtinguemus, 32. in fine l.de his rebus, 46. de arbitr. vterque ſententia dicta vel iudex vel arbiter eſſe deſinebat, l. qualem, 19. ff.de arbitr. vtriuſque ſententiam Prætores exequebantur, l. à diuo Pio, 15. de re iudic. ſi tres dati ſint, duorum conſenſus abſente tertio non valet. l. item ſi.17.in fin & l ſeq.de arbitr. Vterque incertam ſententiam inutiliter pronunciat. l. quid tamen, 21. eod. vtriuſque ſententiæ quamuis iniuſtæ parendum eſt l.diem, 27 eod. Cuiac.nota.ad 4 lib.Inſtit.tit. de act.in pr. duplicem facit inter Iudices & arbitros differentiam. Iudices, inquit, adduntur actionibus ſtrictis, Arbitri actionibus bonæ fidei & arbitrariis: Illis ex formula, hi ex bono & æquo iudicant, ſic in l.à Diuo Pio. ff de re iudic.l.7.ff.ad l. Iul. repetund. Differunt autem in eo, quod is qui propriè iudex appellatur, ad certam Prætoris formulam aſtrictus eſt: in eáque ipſa verba quib. Prætor vſus eſt, proferre ſententiam debet. Arbiter autem eſt, qui totius rei habet arbitrium & facultatem: vt Feſtus & Donatus ſcribunt. Itaq; qualem ſententiam ferat, Prætoris nihil intereſt. d.l.qualem, de arbitr. Iudex, ſi conuenerit inter litigatores quid pronuncietur, eiuſmodi ſententiam proferre poteſt. l.ſi conuenerit, 26.de re iud. at ſi ſic fuit in arbitrum compromiſſum, vt certam ſententiam dicat, nullum eſt arbitrium. d.l.qualem, de arbitr. Iudex, vt antea dicebamus, priuatus eſſe debet: arbiter autem etiam qui cum imperio eſt, dari poteſt. l.2. & 3. de arbitr. Ignominioſus iudex eſſe non poteſt. l. cum Prætor, 12.de iudic. arbiter poteſt. l.Pedius, 7.ff.de arbitr. Iudicis ſententiæ propter Prætoris imperium parendum eſt: arbitri vero propter compromiſſum. l.1 & paſſ. eod. Atq; hæc quidem hactenus de iis arbitris, qui Compromiſſarij appellantur, de quibus pleni ſunt Pandectar.& Codicis libri. Intelligendũ eſt autem aliud præterea Arbitrorum genus eſſe qui vſque eo iudicũ ſimiles ſunt, vt internoſci vix, ac ne vix quidem poſſint. Hinc in formulis illud vſitatum, Iudicem ſiue arbitrum dicere oportet. Cicero in Muræn. Tot homines per tot ætates conſtituere nondum potuiſſe, vtrum iudicem an arbitrum dici oporteret. Ij vero erant qui bonæ fidei & arbitrariis iudicis adhibebantur. nam qui ſtricti iuris iudicium exercebant, quoniam ad certam formulam adſtringebantur, arbitri dici non poterant. Quibus vero liberam atque infinitam poteſtatem Prætor permittebat de re controuerſa ex æquo & bono arbitratu ſuo diſceptandi, ij Arbitrorum erant ſimillimi, eóque nomine appellabantur: quemadmodum in Quintianæ comm. expoſuimus Hot.

IVDEX in accõmodanda ęquitate ad factũ duo obſeruare debet, Tempus & formam. Tempus, quãdo ęquitas adhiberi debeat: & aut lex eſt obſcura & ambigua, aut plana, vt ex ipſis verbis legis, quid iubeat, vetétve, certum ſit. Cum lex eſt obſcura & ambigua, iudex adire debet legiſlatorem ipſum, vt is legẽ interpreretur; cùm eſt plana, iudex cõſilium legis pro ſua æquitate ſequi debet, nõ vt eã verbis & ſyllabis includat, ſed relaxet, quantũ queat, quantum ratio legis permittat: alioqui tut-

piter ſub ſpecie iuris peccabitur. Formam obſeruabit iudex ſecundum præceptum Modeſtini in l.nulla 25.ff.de ll.vbi dicit,nullam iuris rationem aut æquitatis benignitatem pati,vt quæ ſalubriter pro vtilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione producamus ad ſeueritatem. Vult.in comm.Inſt.l.4.tit.17 n.17.

Ivdex appellationis.Papinianus:Qui prouocauit,ait,pactus eſt intra diem certum pecuniam,qua tranſegerat, non ſoluta,iudicatis ſe ſatisfacturum.Iudex appellationis nullo alio de principali cauſa diſcuſſo, iuſtam conuentionem, veluti confeſſi, ſequetur.l.tale pactum.§.1.ff.de pactis.Spieg.

Ivdex quæſtionis is erat, qui quæſtionibus præerat, i. publicis iudiciis,iudicúmq;decurias cogebat. Præcone namq; iudices teſtes citante,ipſe reſpondentes obſeruabat, eorúmque quaſi cuſtos erat.Iuratus ſententiam vna cum aliis ferebat:&,vt ex eo conjicere libet, quod iudicum Princeps ab Aſconio vocatur, primus omnium ferebat. vide Cic.in prætura vrbana, & in orat. pro Cluentio. Quintil. eum à prætore diſtinguit, húncq; dicit impeditum fuiſſe in iis rebus,quæ Imperij erant: illum in iis,quæ ad cauſæ cognitionem pertinebant. Prat.vide paulo poſt Iudicem quæſtionis.

Ivdex boni & innocentis viri officio fungi debet,cuius primæ partes ſunt curare,vt lites ſine calumnia procedant.Vlpianus in l.cæteræ ff.fam erciſc. Et in l.ſi extraneus. ff de iure dotali Old.Prat.

Ivdex compromiſſarius,i.arbiter,l.41.de recept.arbit.Prat.

Ivdex conſcientiam ſuam ex manifeſta rei veritate natam ſequi debet, imo non habet quod tutius ſequatur in omni re. Et medius fidius qui tradunt duplicem in iudice conſcientiam, nihil aliud docent, quàm ipſam fallendi artem, & æquitatis euerſionem. Oldend. vide infra Iudicis conſcientia duplex.

Ivdex non competens, idem qui non ſuus. Notus eſt apud Iuſtinianum titulus,Si à non comp.iudic.eſſe dicatur.Spieg.

Ivdex,iuſtitiæ antiſtes. Hunc veiò ſeu iuſtitiæ antiſtitem,oportet eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum,inadulabilem,contráque improbos nocentéſque immiſericordem,atq; inexorabilem, erectúmque,& arduum,& potentem vi & maieſtate æquitas veritatíſque terrificum, vt ait idem Budæus in l.iuſtitia.de iuſt.& iur.

Ivdex limitaneus,qui habet limitatam iuriſdictionem vſque ad certam pecuniarum ſummam: vt Argentorati ſenatus minor, qui iudicat vſque ad ſummam 600. florenorum,& intra eam ſummam, non vltra. Vide Zaſium in l. quidam exiſtimarunt ff.ſi cert.pet.Spieg.

Ivdex ordinarius,qui à Romano pontifice, vel Imperatore legitimam poteſtatē accepit Quære,Ordinarij iudices.Spieg.

Ivdex etiam Ordinarius,aliquando incompetens cenſetur,cum alibi ſit competens rei conuenti,vt in tit.Co.ſi à non compet. iud iudic.eſſe dicat.Old.Prat.

Ivdex pedaneus. Cur ita fuerit appellatus, ſua cuique eſt ſententia. Cantiunculæ viro doctiſſimo non admodum arridet, ad exemplum pedariorum ſenatorum dictos fuiſſe,quum pedarij ſenatores non minores reliquis ſenatoribus extiterint, ſed ex facto, imitatione ſucceſſiua nullo non die mutabili nominarentur: nempe quod qui hodie Catonis ſententiam ſecuti,ad eum pedibus tranſierant, die inſequente in Cæſaris: & contra qui hodie Cæſaris orationem amplexi, cras in Ciceronis ſententiam pedibus ire poterant. Spieg. Cuiac. verò oſtendit, Anianum in lib 5.Iul.Paul. recep.ſent. tit.28. rectè pedaneos interpretari Iudices delegatos, qui ideo pedanei dicuntur, quod non ſint à tribunalibus, vel ſellis curulibus vel ab inferioribus ſubſelliis, Cuiac. d.lib.5.recept.Iul. Paul. titul.28.

Ivdex interdum etiam dicebatur recuperator, à recuperando, quod per eum ſuum quiſque recuperare poſſet ſecundnm Hot. vel, vt ſcribit Corraſius l.3. miſc. c. 8. n. 6. quod de bonorum iniquè ablatorum recuperatione, æſtimandíſque iniuriis cognoſcerent, vnde iudicium recuperatorium dicebatur, quia exercebatur per iudices datos. Vult. in comm. Inſtit.l.4.tit.6.§ 1.nu.45.

Ivdicare à verbo Dico, Dicas ductum putat Varro lib.5.ling. Lat.quod tunc iis dicatur. Iudicare apud veteres accipiebatur pro conſulere. Vnde conſultum dicebant iudicium,quod ex animi conſilio prodiiſſet. Eámque ob rem SCta, verbo ſcilicet maieſtatis pleno, adpellata ſunt, quaſi iudicia ſeu ſtatuta. Quid enim inter iudicium conſilij & animi refert? Prat.

Ivdicare,pro condemnare, vt apud Ciceronem reperitur:ita Iudicatus,pro condemnatus. apud Iuriſconſ.in l.ſi pro aliquo ff.ad SC.Vellei.& l.grege.de pign.

Ivdicare,pro æſtimare,in l.hac edictali.§ his illud.Co.de ſecund.nup. Sic apud Horatium ſat.7.lib.2. Iudex rerum, pro æſtimatore.

Ivdicare capitis,vel pecuniæ, eſt diem rei capitalis, & multam dicere,vel capitis, vel pecuniæ anquirere. Liuius li.26. Quoad vel capitis vel pecuniæ iudicaſſet priuato.Hot.

Ivdicare quo diſtet à ius dicere,eleganter oſtēdit Franciſcus Duarenus Diſpur. lib.1.c 53. Ius magiſtratus dicere dicitur, pura prætor, vel alius ſimilis, cum in cauſis priuatis & pecuniariis,Iudici à ſe dato Ius quoddam quaſi conſtituit, & formulam iuris & æquitatis ei præſcribit, quam ſequatur, & à qua iudicando cognoſcendóq; recedere nō poſſit. Nam Prætor cauſas priuatas iudicare non ſolebat, ſed Iudicem dare, qui accepta formula & præſcripto quodam iuris, de facto tantum cognoſceret. Hinc dicitur, in Iure fieri, quod apud prætorem fit. Nec verum eſt, quod pleriq; opinantur rebus iudicandis eum præpoſitum fuiſſe legibus Romanis. Iudex enim datus qui & Pedaneus dicitur,nec ius dicit, nec iuriſdictionem habet, ſed notionem tantum, & cognoſcendi iudicandiq; facultatem.l ait Prætor.ff de re iudic.quam à iuriſdictione differre, arguit etiam titulus: Ne qui in ſua cauſa iudicet,vel ius ſibi dicat.lib C.Iuſti.3 Huius rei quoq; argumentū eſt,quod licet ſuis nemo poſſit Ius dicere,in eorum tamen cauſa Iudex eſſe poteſt.l.qui iuriſd.ff de iuriſd.l.in priuatis.ff. de iud. Proinde ſententiam ſuam non exequitur,ſed magiſtratus qui eum dedit.l à diuo Pio.ff.de re iudic. Nam quod Vlp.ait, Qui reſtituere iuſſus,iudici non paret:manu militari officio Iudicis ab eo poſſeſſionem transferri, &c. l. qui reſtituere.ff de rei vind.id de pronuntiatione & ſententia iudicis, non de ipſius executione accipiendum eſt.Hoc amplius,Magiſtratus ſi quando cognoſcat,& iudicet(quod olim certatum perſonarum fauore, aut cauſatum faciebat.l.1.ff de extraord. cog.) ne tum quidem Ius dicere propriè intelligendus eſt, tametſi latius eo verbo vſus ſit.Vlpian.Spieg.

Ivdicare in libris feudorum pro teſtamento legare: in l. Aſtulphi regis Longob.tit.4. Si quis Longobardus decedens, voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare non amplius iudicare poſſit. Iudicare feudum pro anima, id eſt, Eccleſiæ addicere, vel legare ſub conditione precationum, quæ pro domini conſtituentis anima fieri debeant.lib Feu 2. tit 9 §.2.& tit.55 § Longobard.Prat.

Ivdicare, munus publicum eſt, ait Paul.l.quippe.ff.vbi quis ager.Spieg. (Budæus.

Ivdicare de te aliqua grauius,ſic dictum, vt grauius ſtatuere.

Ivdicare de turri,ſiue de muro dicuntur, qui ſpectant in tuto pericula aliorum.Adi Chil.Eraſ Spieg.

Ivdicassit,pro iudicauerit, antiquum verbum in l.xii. Tab. Quum magiſtratus iudicaſſit, irrogaſſitve per populum, mulctæ pœnæ certatio eſto.

Ivdicata res accipitur, quæ finem controuerſiarum iudicis pronuntiatione accipit,quod contingit abſolutione vel condemnatione,l 1.ff.de re iud.Briſſ.

Ivdicati actio,& actio facti, diuerſa ſunt nomina,ſed eadem res: niſi in iuramenti delatione,ibi propriè venit actio in factum: Zaſius in l. intra.ff.de re iud.Old.rectè notat,iudicati, ſeu rei iudicatæ actionem non in factum nuncupandam, vt Accurſ. putat. Non enim,ait, quia factum eſt,agitur,ſed quia iudicatum eſt.Spieg.

Ivdicati actio appellatur, quæ ex ſententia datur,l.18.§. igitur.ff.de iureiur.l.34 ff.de donat.l.4.& 6.§.vlt.ff.de re iud.l.31. ff.de procur. l.8.C.de reb.cred.l.86 ff. de ſolut. l.14. § quid ſi homo.ff.quod met.cauſ. Et iudicati agere l.28 ff.de procur. l.69.ff.de ſolut Briſſ.

Ivdicatio,cognitio.l.epiſc C de epiſc aud.

Ivdicatio,pro propria iuriſdictione Vlp.l.aliud fraus eſt, 131 ff.de verb.ſig. Multam is dicere poteſt, cui iudicatio data eſt. Magiſtratus ſolos & præſides prouinciarum poſſe multam dicere, mandatis permiſſum eſt. Similiter in l.2 in fin.ff.de iud. His datur multæ dicendæ ius,quib.publicè iudicium eſt, i.e.qui iure magiſtratus ſui, quem à principe vel populo acceperunt, iudicium exercent: non autem qui ab ipſo magiſtratu iudicandi poteſtatem acceperunt.Hot.

Ivdicatvm, inquit Cic.lib 1.de Inuent.eſt res,aſſenſione,authoritate,aut iudicio alicuius aut aliquorum comprobata. Id tribus in generibus ſpectatur,religioſo,communi,approbato. Religioſum eſt,quod iurati legibus iudicauerunt. Commune eſt,quod omnes vulgo probarunt, & ſequuti ſunt, huiuſmodi; vt maioribus natu aſſurgatur, vt ſupplicum miſereatur. Approbatum eſt,quod homines,cum dubium eſſet, quale haberi oporteret, ſua conſtituerunt autoritate. Veluti, Gracchi primum factum: quem populus ob id factum, quod inſciente collega in cenſura nihil egiſſet, poſt cenſuram conſulem fecit. Res iudicatas nomine religioſi comprehēdit, quod ab iis manarunt,qui religione iudicandi tenentur. Commune quod vocat,conſuetudinis proprium eſt.Approbatū autem conſuetudini ſimile:ſed in eo diſpar,quod certū habet autorem, cuius exemplo ſtatim cōſtituitur. Reſponſa ergo prudentū quæ omniū aſſenſu fuerūt pro certo iure approbata, & religioſi & approbati nomine continebantur.& hæc omnia ſub iudicato tanquam ſub ſuo genere ſubiiciuntur,quod nō certa lege,ſed communi omnium iudicio conſtituta ſunt Nam iudicatū vocat Tullius,quicquid alicuius,vel aliquorū authoritate facto, & exemplo inductum,à populo Romano receptum eſt & appro-

probatum: quod item ipſum ius conſtitutum appellatur:quia non certa lege, non plebiſcito aliquo vel SC. aut edicto iuſſum, aut vetitum, ſed vltro & magna voluntate ab omnibus receptum,& penè appetitum,&c.Corn.lib.1.c.15.n 6.

IVDICATVM item eſt, iuxta Ciceronem de Inuent.de quo iam ante ſententia alicuius, aut aliquorum conſtituta eſt.ibidem. Iudicatum eſt res aſſenſione, aut autoritate, aut iudicio alicuius, aut aliquorum comprobata. Vide gl.in l. ſi & iure.ff. qui pot.in pign. hab & Bart. in l. ſtipulationes non diuidun tur.ff.de verb obl.Spieg.

IVDICATVM,ſeu res iudicata dicitur, quæ finem controuerſiarum pronũtiatione iudicis accepit.Quod vel cõdemnatione, vel abſolutione contingit,videlicet iuſta ac valida. Alioqui ſi nullius momẽti ſit, non poteſt temerè cõdemnatio, vel abſolutio dici.l.1.& l. 3.§.condemnatum ff.de re.iud.Spieg.Prat.

IVDICATVM facere,pro parere iudicato, ſiue perſoluere, quod iudex dependendum eſſe pronuntiauit. Inter alia.n.facere,vt ſupra indicauimus,ſignificat ſoluere,vt in l.vlt.C.de reb.cred. & in l. ſunt qui. ff. de re iud. vide Gell.l.19. Formula autem iudicatum facere ex 12. Tab. dimanauit:in quib.ita ſcriptum erat: Ni iudicatum faxit,ſecum ducito. Qua vſus eſt M.Cicero in orat. pro Flacco. Differt autem iudicatum facere, à iudicium facere: Nam iudicium facere idem eſt quod iudicate,in tit.de fer.& ſi cert. pet. Iudicatis ſatisfacere dixit Papin.pro iudicatum facere in l.tale pactum.§.1.ff.de pact.Prat.

IVDICATVM ſolui dicebant veteres eam ſatiſdationem, quæ de ſoluendo per reum fiebat l.iudicatum. ff. iudicatum ſolui. Quære.Stipulatio iudicatum ſolui.Spieg.

IVDICATVM ſolui. Quod in hac ſatiſdatione Latini dixerunt iudicatum, Græci propriè appellarunt τὸ γνωσθέν. Et ſignificatur non id modo, quod verborum proprietas complecti poteſt: ſed & hæc cautio quippiam aliud continebat, quod ſcilicet impedit ne iudicetur:nempe clauſulam de reo defendendo,& de dolo malo. Adeo vt exiſtimatum ſit, hic contineri ſatiſdationem iudicio ſiſti, quia non videatur quis rectè defendi,qui abſens eſt, ſaltem vbi eius præſentia opus eſt. Alioqui fatendum eſt aliquem defendi, & ab alio quocunque: Porro hic notandum, hanc ſtipulationem, ſi ex vna cauſa ſit commiſſa,amplius ex alia non committi:vt ſemel tantum ex ea aduerſus eundem agi poſſit.Balduinus tit de ſatiſd.

IVDICATVM ſolui ſtipulatio tres clauſulas in vnum collatas habet.l 6 ff. iud. ſolui, puta de re iudicata, de re defendenda, de dolo malo.Prat.

IVDICATVS,addictus.Plautus Menæch.Nam ego ad Menæchmum non eo,quo iam diu ſum iudicatus: vltro ea vt me vinciat Prat.ex Hot.

IVDICANDI munus graue olim detrectandúmq; fuiſſe probat Cic. in prætura vrbana Hoc ſi vobis (inquit ad iudices) leuius videtur, quod putatis onus eſſe graue & incõmodarum, iudicare,intelligere debetis,primum intereſſe,vtrum id onus voſmetipſi reiecentis, An quod probare populo Rom.fidem veſtram, & religionem non potueritis, ideo vobis iudicandi poteſtas erepta ſit. Auguſtus decurias iudicum nonnihil immutatas,reducta Tribunitia poteſtate, diſtinxit,vt ſinguli Senatores, Tribuni, & equites,ex ſingulis Decuriis iudicarent, rurſúſq; immunitate potirentur, ſuccedentib. ordinibus ſeu decuriis in orbem.Neque.n. vniuerſæ Decuriæ ſigillatim ad iudicandum ſedebãt,ſed ex ea decuria,cuius vices tum erant, iudicandi certus ac conſtitutus numerus aſſumebatur, ſortibus ex vrna ductis,ſcilicet cum res aliqua nata iudiciũ poſcebat.Idq;officio Prætoris expediebatur.Prætor enim ſummam poteſtatem habebat iudiciorum, præerátq;ſortitioni,& reiectioni,ſeu,vt nunc dicimus, recuſationi ſuſpectorũ iudicum, rurſúſq; ſubſortitioni in locũ reiectorũ per actorem ſcilicet, vel reum. Proinde ipſe Prætor pro tribunali ſedebat, cum interim Iudices in ſubſelliis eſſent. Ab hac conſuetudine retinemus vocabulum iudiciale, Sortiri forum,ſortiri iuriſdictionem,adeóq; rem quamlibet ſortiri effectum. Cum vero ante Auguſti tempora equeſtres propriè dicerentur, qui equo publico merebant,poſtea dici cœperũt omnes quibus vti annulo aureo liceret:vt Senatores dicebantur, qui lato clauo vterentur.Hinc apparet,quid ſit quod Arcad.in l.vlt § iudicandi. ff.de muner ib.& honorib. dicit, iudicandi neceſſitatem publicum munus eſſe,non quaſi iudex cogi poſſit iudicare, Vnde ducunt Iuriſperiti multa argumenta, ſed quod Senatores, Equites ac alij in quatuor decurias diſtributi,quorum in albo Decuriarum ſcripta, & ad ærarium delata erant, parere prætori conſilium agenti ad iudicium publicum exercendum, adſtringerentur,ſicut ad alia munera publica.Prat.

IVDICEM quæſtionis alium fuiſſe à Quæſitore, qui capitali iudicio præerat, locus in extrema Verr.3.perſpicuè declarat. Eũ autem Aſconius eodem loco principem iudicum appellat. nunc quærendũ eſt,quæ inter vtrumq;differentia fuerit.Quæſitor igitur magiſtratus erat, &, vt ait Cornificius, accuſatorẽ, defenſorem, reſtẽ in officio cõtinebat, vim ac poteſtatem iudicum coercendorum,h.e. ſub pignoribus cogendorum, habebat. in ſella curuli eburnea, pro tribunali ſedabat. ipſe nec iuratus erat,nec ſentẽtiam ferebat,ſed vrnæ in quam & cauſarũ ſortes cõiiciebantur,& iudices ſententiam ferebant,præerat. iudices in conſilium vocabat, videri feciſſe reum,vel nõ feciſſe pronuntiabat.Hinc Verg Quæſitor Minos vrnã mouet: ille ſilentum Conſiliúmq; vocat quod Seruius eodem modo explanat.Atq;hæc quidẽ Prætor Iudex autem quæſtionis priuatus erat,vt patet ex l.1.ff. de ſicariis vt ex Bruto coniecturã capio,poſt Ædilitatẽ interea dum Præturam petiturus erat, ſeſe in iudiciis tractãſſe exercebat.ea namq;quę Prætoris pręſentiam atq; imperium non requirebant,ipſe quaſi eius vicarius,in tribunali, nõ tamen in ſella curuli ſedens, adminiſtrabat. quod ex Vatiniana interrogatione cognoſcitur.Præcone namque Iudices tẽſteſve citante, ipſe reſpondentes obſeruabat,eorũ.nq;quaſi cuſtos erat.iuratus ſentẽtiam vna cum aliis ferebat,&, vt ex eo coniicere libet, quod iudicium princeps vocabatur primus omnium ferebat. Quæri autem poteſt,cum Prætor vrbanus iudices rerum capitalium ſortiretur ac ſubſortiretur, quemadmodum Cic. in Cluent. & Pedian.Verr.3. teſtantur,quid ſit,quod idem Aſcon.ſcribit, iudicem quæſtionis Iunium ſubſortitũ fuiſſe in locũ non reiectorum.ſic enim apud Aſconium legendum Cluẽtiana oratio demonſtrat.ſed, vt opinor,ita non incommodè reſpondebitur,Aſconium ſubſortiti dixiſſe pro ſubſortitorum citationi & reſponſioni præeſſe.nam paulo ſuperius ſic loquitur,Princeps illorum iudicũ damnatus eſt Iunius,quod diceretur alios ſuppoſuiſſe qui reũ damnarent, nõ eos quos Prætor fuerat ſubſortitus. Hæc cum ita ſe habeant, video tamen & Quæſitorem ipſum Iudicem quæſtionis dici,& viciſſim iudicẽ quæſtionis,Quæſitorẽ.nam Cic.in Cluent,de Prætore,Q. Voconio Naſone loquẽs,Iubet, inquit,ea lex, qua lege hæc quæſtio conſtituta eſt, Iudicem quæſtionis,h.e.Q. Voconium, cum iis iudicibus qui ei obuenerãt quærere de veneno. Pedianus autem Verrin 2.Iunius, inquit,Quæſitor fuit in Cluentij cauſa Verre Prætore. Quod autem Aſconius his verbis ſcribit,Q.Curtius iudex quæſtionis ſubſortiebatur,impropriè locutus eſt,pro ſedere,quaſi ſubſortito ductum, patiebatur. Atque hæc quidem mea de iudice quæſtionis ſententia eſt: quam ſine aliorum reprehenſione, quemadmodũ & natura & conſuetudo mea fert, breuiter expoſui,Marcian.l.1.§.1.ff.ad l.Cornel de Sicar. Quiſve magiſtratus iudexve quæſtionis ob capitalẽ cauſam pecuniam acceperit,vt publica lege reus fieret.Nã paulo ante dixerat,Quiſve quum magiſtratus eſſet.publicove iudicio præeſſet,Hoto.

IVDICEM collocare apud Feſtum eſt inter iudices ponere. Sic apud D.Viglium, Arbitrum collocare.Prat.

IVDICEM religioſum ſortiri, apud Vlp.in l. diẽ l.denunciaſſe de adult.

IVDICEM autem accipere & ſumere dicuntur, qui litigant. l.1. C.de in lit. iur. l. 1 ff de quibus reb. ad eum iud.l.pen.l.ff.de iud.l.2. C.eod.l.6. ff de fidciuſſ. tutor.l.1.§.1.ff de vſur. l 11.§. officium.ff de aq & aq.plu.l.38.ff mand.l.9.§.ſi teſtamento.ff. de rutel. & rat.diſtr. Buff.

IVDICES locorum, l 2.C.de exhib.reis hos Iuſtin. conſtit.134. τοποτηρητὰς appellauit Prat.

IVDICIA ex forma aut ordinaria ſunt,aut extraordinaria. Ordinaria aut publica,aut priuata,aut centumuiralia.Publicorũ cognitio,eſt Principis,vel Senatus, vel prætoris,aut præſidis, qui legib quærit: Priuatorum cognitio, eſt iudicum datorum Centumuiralium,Centumuirorum & prætoris,qui his iudiciis ex more præſidet. Separat priuatum iudicium à Centumuirali Plin. his verbis: In priuati iudicij formam Centumuirale vertitur.6. Epiſt. Atque etiam in primo, quum in aliis iudiciis die actioni dicto petentibus demõſtrat indulgeri adhuc dilationem poſſe, Centumuiralia nullo modo poſſe differri: quemadmodũ illud etiam præcipuè ineſt,vt alio iudicio non poſſit eis præiudicium adferri, ſed integra debeãt omnia ſeruari, quod Centumuiri de hæreditate iudicauerint. l.5.ff. de pet.hær.l.vlt C.eod.Porro cognoſcebant Centumuiri de hæreditatib. quacunq; ex cauſa peterentur, ſiue inofficio, ſiue iuſti,aut iniuſti aut falſi teſtamenti,ſiue ab inteſtato Paulus in ſententiis, Centumuiri,inquit, ſi de hæreditariis rebus vel fidei generis inſtrui nõ poſſunt.Et in Quæſtionibus,ſi(inquit) obtinuerit in querela inofficioſi teſtamẽti, vtetur rei iudicatæ auctoritate, quaſi centumuiri hũc ſolum filium in reb humanis eſſe,tunc quum faceret teſtatũ, crediderint. Et hac ratione querela inofficioſi teſtamẽti, ſiue (quod idẽ eſt) petitio hæreditatis de inofficioſo, Centumirale iudicium dicitur in libris noſtris,& haſtæ iudiciũ Val.Maxim.duob locis,& quadruplex vel duplex iudicium Plin.& Quintile.Nam(vt iidem declarant) diuidebantur centumuiri in conſilia & tribunalia modo duo, modo quatuor. Et hoc eſt quod proponitur in l. quum filius ff.de leg.2.diuiſis tribunalib.actũ querela inofficioſi teſtamẽti. Quo genere interdũ eueniebat,vt duob.cõſiliis(conſtabat vnumquodq; pari iudicũ numero) vinceret actor,& totidẽ vinceretur,& vero ita ſentẽtiis,parib.eius partis ſi duplex iudicium centumuirale fuerit, vel earum partium ſi quadruplex, ſententia præualet, quæ tuetur defuncti voluntatem. Hoc enim humanius eſſe ait, l.ſi pars.ff de inoff.teſta.

quæ partem iudicantium dicit, vt partes centumuiralium, Quintil.lib.5.Cuiac.obſeru.lib.10 c.10.in princ.

IVDICIA Fiduciæ eſſe dicuntur ea,quæ de mandato fiunt & depoſito:& damnato infamiæ notam irrogant:vt & ea quæ ſunt ſocietatis & tutelæ.Cicero pro Roſcio Comœdo:ſi qua enim ſunt priuata iudicia maximæ æſtimationis,& penè dicam capitis: Tria hæc ſunt,Fiduciæ,tutelæ,ſocietatis. Æquè enim perfidioſum & nefarium eſt fidem frangere, quæ continet vitam humanam:& pupillum fraudare,qui in tutelam peruenit, & ſocium fallere, qui ſe in negotio coniunxit. Vide copioſus ſupra in verbo deponere. Connan.lib.7.c.4.n.1.

IVDICIA omnia ſunt abſolutoria: id eſt, iudici à Prætore dato tacitè permittitur, reum, qui ante ſententiam actori ſatisfacere paratus eſt, liberatum ab actione dimittere: ne in infamiam, quæ ex quibuſdam iudiciis contrahitur, incurrat. vti docet Imper. §. vlt. de perpet. & temp. & patet ex l.73.ff.de procur.Hotom.Prat.Et Duaren.de in litem iurando.n.41.

IVDICIA principum nominantur cognitiones, quod iure ordinatio iuriſdictionem nullam habebant, vt nec populus, in cuius locum venerant: ſed de quibuſdam extra ordinem cognoſcebant, quæ ſcilicet ſuæ cognitioni reſeruauerant, aut quæ noua erant, nullis dum iudiciis definita, &c. Brechæus l. notionem accipere poſſumus.ff.de verb.& rer.ſign.

IVDICIA priuata & publica differunt.Priuata ſunt,in quib.iniuria quæ homini priuato illata eſt,vindicatur: Publica,in quibus quæ Reipub Plato lib. de ll.6. Cæterarum rerum duo iudicia ſunto. alterum quum quis priuatus à priuato quopiam iniuria ſe affectum queritur,cúmque in ius educens,de ea diſceptari poſtulat. alterum quum Rempub.à quopiam ciuium læſam eſſe aliquis exiſtimat, & vult Reipub perſequi iniuriã. Itaque illa Rei priuatæ à Cicerone nominantur: hæc autem, Reipubl. Quæ vero ſiunt iniuriæ, quibus Reſpublica, ſiue populus vniuerſus læditur in ipſius arbitrio ac voluntate poſitum eſt. Itaque non modo peculatus, aut repetundarum,aut ſimilia crimina,ſi populus volet, publica nominabuntur, eorúmq; quæſtiones cauſæ publicæ: verum etiam furti, rapinæ, damni iniuria dati, iniuriæ: & omnia denique quæ non ſua ſponte,ſed prudentiũ interpretatione maleficia nominantur, quod ex l.Lectoria. planiſſime intelligitur, quæ aduerſus eos lata eſt, qui minorem circumueniſſent. ſi quidem lege lata ea cauſa,quæ priuata ſemper antea fuerat,publica facta eſt.Cic. de nat.deor.3. Inde, inquit, iudicium publicum rei priuatæ,l. lectoria. Rei priuatæ,id eſt, quæ ſemper antea priuata fuerat. Quæ quum ita ſint, falſam certè eſſe apparet Iuſtin. ſententiam, qui Iudicia publica ex eo dicta putauit, quod cuiuis de populo agere liceat. non enim publica ſunt,aut dicũtur,quod cuiuis de populo liceat agere: ſed contra,quia cauſæ publicæ ſunt, id eſt, quia quiuis de populo læſus eſt, quia cuilibet de populo iniuria facta eſt, quia denique cuncta Reſpub. læſa eſt: propterea licet cuiuis de populo, quaſi pro ſua virili parte, ſuam Reíque publicæ perſequi iniuriam. etenim ob eam cauſam vnicuique accuſandi poteſtas permiſſa eſt, quod ad vniuſcuiuſque ſingulatim, & publicè ad vniuerſum populum ea pertinet iniuria.Hotom.

IVDICIA populi,& iudicia publica differunt.nam illa dicuntur, quæ populus in foro per tribus, in campo per centurias diſtributus exercebat:hæc vero, quibus Prætores qui & Quæſitores dicuntur ſella in foro poſita cum conſilio iudicum præerant de quibus ſuo loco explicauimus. Illiuſmodi fuerunt illa,quibus quis ius ciuitatis ac libertatis imminuiſſe dicebatur,vt ex Verrina 3.cognoſcitur. Erant autem hæc vehementiſſima grauiſſimáque iudicia. Solus.n.populus in ciuem Ro. verberib. & ſecuri animaduertendi poteſtatem habebat. Repetundarum vero & aliorum criminum quæſtionem ad populum non pertinuiſſe, item Verrina 5. his demonſtrat verbis: Quo confugient ſocij?quem implorabunt? ad Senatum deuenient,qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt vſitatum, non Senatorium ad populum Rom. confugient? facilis eſt cauſa populi. Legem enim ſociorum cauſa iuſſiſſe,& ei legi cuſtodes ac vindices præpoſuiſſe dicet. hæc ille.Præter hæc autem populi iudicia lege lata conſtituta, illud ſcire oportet, licuiſſe Tribunis plebis, Ædilibus, Quæſtoribus iudicium populi omnibus de rebus conſtituere, & cuiuis ciui diem ad populum dicere, vt de eo quæſtio exerceretur. cuius rei cum alibi pleraque exempla ſuppeditant, tum vero apud Val.Maxim. lib.4.c. de pudicit. & apud Cic. in Verrinis, vbi ſæpe populi iudicium Verri minitatur. Quæ ſanè populi iudicia, ſi quis publica quoque nominanda contendat, dunraxat ob eam cauſam,quia non intra domeſticos parietes,ſed palam ac ſub dio (item vt alia) exercentur,non magnopere luctabor: præſertim quum ita Liuius quoque lib. 2. ea nominet. Nam de Caſſio damnato & necato commemorans,quem nonnullus à patre domi cauſa cognita verberatum necatúmq; dixerat,Inuenio,inquit, apud quoſdam à Quæſtorib. Cæſone Fabio, & L.Valerio diem dictam perduellionis: damnatúmq; populi iudicio, dirutas publicè ædes.. Cæterum ſiue illud domeſticum,ſiue publicum fuit iudiciũ damnatur S.Cornelio,Q_Fabio Coſſ.Hot. Horum autem populi iudiciorum quadripertitam rationem fuiſſe Cic.pro domo demonſtrat: primum vt ne pœna capitis cum pecunia coniungatur: Deinde ne niſi producta die quis accuſetur: tertio vt ter ante magiſtratus accuſet: intermiſſa die,quam mulctam irroget;quarto, vt ſit accuſatio trinum nundinum, producta die, qua die iudicium ſit futurum: hoc eſt, vt ea iudicia tribus actionibus conſtent, & per trinundini ſpacium producantur.Prat.

IVDICIALE pignus Dd. noſtri. appellant, cum iudicati cauſa, bona alicuius,quod licet,capiuntur. Nam ſi poſt ſententiam, qua ſum tibi pecuniæ condemnatus, alicui bona mea obligem, is erit præferendus; Si tu poſtea captione bonorum me velis ad iudicatum faciendum cogere. Iſtud enim pignus,in contumaciam eorũ,qui iudiciis parere nolunt, eſt inductum: Quæ contumacia, antequam ventum ſit ad poſſeſſionem aut captionem bonorum,non planè redargui poteſt.Imp.Anton. l.1.C.ſi in cauſ iudicat.pignus capt.ſit: Si in cauſa iudicati pignus captum ſit: res ob cauſam iudicati datas eius iuſſu, cui ius iubendi fuit, pignoris iure teneri, ac diſtrahi poſſe ſæpe reſcriptum eſt,&c Connan.lib.4.c.17.n.10.

IVDICIALE forum,locus in quo iudicatur, l.vlt.ff.de iuſt.& iur. eleganter appellatur ius,quod in eo redditur.Prat.

IVDICIALES ſtipulationes à Prætoriis ſeparantur, l. 5. ff. de verb.ob Inſt de diuiſ.ſtip. Iudicialeſq; eas accipimus, quæ ex mero iudicis, qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur. Quanquam & Prætoriarum ſtipulationum quædam iudiciales eſſe dicantur, quæ ſcilicet propter iudicium interponuntur, vt Ratam rem haberi & iudicatum ſolui l.1.§.1.ff.de ſtipulat.prætor.Briſſ.

IVDICII perſonæ quædam principales ſunt,quædam acceſſoriæ. Principales ſunt litigantes, i. Actor. & Reus & deinde iudex. Acceſſoriæ ſeu minus principales ſunt Adſeſſores, Aduocati, procuratores qui ſunt ab actis, denique viatores & pedelli. Vult.in comment Inſt.l.4.tit.6.ad pr.n 24. & ſeq.

IVDICIORVM alia criminalia dicuntur, alia ciuilia. Criminalia ſunt,quibus iniuriam Reip. facta vlciſcimur. Ciuilia, quibus ſuam quiſque ciuis priuatam ac propriam iniuriam perſequitur:nam ex eo Ciuilia dicuntur quod ciuibus priuatiſque hominib.vlciſcendis dantur.l.9.ff de pub. & vect. Itaque quum hæc De re familiari appellentur à Paulo l.4. ff. de public.iud. illa fortaſſe non malè De re publica nominarentur. Vnde criminaliter & peculiariter agere opponuntur.l.vlt.ff. de priuat. delict. & l.1 ff.de teſtib. quod ciuiliter alibi dicitur in l. vn.C. quan.ciuil.act.crim.præ. & l.vlt.ff. de furt. Nihilne igitur inter publica & criminalia iudicia intereſt? imo vero intereſt. criminalia namque iudicia generaliter dicuntur,tum quæ lege lata exercentur(quæ publica Macer nominat, l.1.ff.de public.iudic.) tum quæ nulla lege,ſed extra ordinem dicuntur: qualia ſunt furti, rapinæ & ſimilia. Vlp.vlt.ff.de furt.Meminiſſe oportebit,nunc furti plerunque criminaliter agi, & eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicum ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſione coercendam.Paul.l.9.§ 5,ff.de public. & vect.Per vim vero extorium cum pœna tripli reſtituitur,amplius extra ordinem plectuntur. alterum enim vtilitas priuatorum,alterum vigor publicæ diſciplinæ poſtulat. Imp. autem in l.vn.C.quando ciuil.act. iudicia publica legib. conſtituta manifeſta criminalium appellationem complectuntur. Ex quibus omnibus illud conſtat, Criminalia ſpecialiter ac propriè ea dici,quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum, ſed extra ordinem magiſtratus imperio ac poteſtate exercentur Macer in l.1.ff.de pub.iud. Non omnia iudicia,in quibus crimen vertitur, publica ſunt: ſed ea tantum quæ ex legibus publicorum iudiciorum veniunt.Hot.Prat.

IVDICIORVM quædam ſunt præparatoria quę alias Antecedentia iudiciorum appellantur,quædam iudiciũ finitum ſequuntur,quæ conſequentia vocantur. Præparatoria ſunt illa, quæ aguntur antequam litis fiat conteſtatio: conſequentia ſunt quæ aguntur, poſteaquam ſententia de re controuerſa lata eſt.Vult.in comm.Inſt.l 4 tit.6.ad pr.n.40.

IVDICII initium eſt à litis conteſtatione,finis eſt ſententia ſiue ius,ex quo etiam nomen habet.Vult.d.l.n.41.

IVDICIA ſacra appellationũ ſunt,quę in cõſiſtorio ab ipſo principe per conſultationem diſceptantur adhibis proceribus palatij & ſenatorib.l.2 C.de leg.Nou.62. & huius generis erant appellationes nõ tantũ ab ſpectabilibus, ſed etiam à clariſſimis iudicib. nam & à præf. annonæ appellabatur princeps.l. vlt.ff.quod cũ eo qui in alien.poteſt.Sed cũ nõ poſſet audiẽdis omnib.appellationũ cauſis ſufficere princeps,placuit conſultationũ & ſacrorũ iudiciorum loco haberi, ſi appellaretur ab ſpectabilib.iudicibus,iudicũ præf.præt.& quæſtoris l.præcipimus.C.de appell.& in hac ſignificatione ſacra iudicia dicuntur in Nou 10. quę & ſpecie principalis iudicij retinuiſſe dicitur ſæpius, propterea quod perinde ac ſi præſente principe eiſdẽ verbis,eodem ordine,forma & obſeruatione peragebãtur eadem,& idẽ erat in iis exercẽdis indumentorũ & calciamentorũ vſus,quod tamẽ ſuſtulit Nou.116.Cuia.in expoſi

d. Nou

d.Non.Iuſtin.20.de his qui in cauſis appellat.appar.oſſi ſung.

IVDICIS quale arbitrium ſit, hoc eſt quid oporteat iudicem ex iure arbitrari ac pronunciare, videamus Vlp.in l.1 §. ſi qui iu fraudem,ff.ſi quid in fraud.patr.Prat.

IVDICIS arbitrium,boni viri arbitrium cenſetur. Vnde Religionem iudicantis Papin.dixit in l. quæſitum. ff.de teſtib.Ol.Pr.

IVDICIS arbitrio reſtituere(vnde actiones arbitrariæ vocantur) eſt tantum reſtituere, quanti iudex ſecundum conſcientiam boni viri, quicquid partes allegauerint ſua intereſſe, duxerit condemnandum.Paul.in l.arbitr.§.dolo cuius ff.de dol.malo. Trebatius ait: De dolo dandum iudicium: non vt arbitrio iudicis res reſtituatur, ſed vt tantum actor conſequatur, quanti eius intereſſuit,id non eſſe factum.Old.Prat.

IVDICIS conſcientia duplex quam Accurſius cum ſuis diſtinguit: alteram, quam velut iudex habet,h.e.eorum quæ videt aut intelligit tempore iudicij: Alteram,quã habet de iis,quæ priuatim ſcit. Sed hoc eſt contra naturam,ius, & æquitatem. Nam conſcientia eſt tacitum animi iudicium, per quod aut accuſatur falſitas,turpitudo: aut defenditur veritas,honeſtáſque ſecundum infallibilem iuſtitiæ à Deo nobis inſculptæ formulam. Vnde dici recte ſolet: Conſcientia mille teſtes. Si quidẽ res eſt ſimpliciſſima, nec diuidi poteſt in vno eodemq; homine. Quicquid enim fit contra conſcientiam contra veritatem fit,& ædificat ad gehennam,vt rectiſſime dicit Innocẽt. poſt Apoſtolũ,in c.literas,de reſt.ſpol. Veriſſimum igitur eſt, ſecundum ſententiam Martini gloſſatoris, quod iudex velut vnus homo non habet, niſi vnam conſcientiã, quam ſemper debet ſequi adhibitis legum formulis. Nam primarium officium iudicis eſt, in iudiciis amplecti veritatem facti, eamque ad æquitatem exigere. Non poteſt autem id fieri niſi conſciẽtiæ iudicio. Hæc eleganter & late probantur in libello. De iure & æquitate, & de formula inueſtigandæ actionis.Old. Huc adde illud Cic.l.b 3.Offic. Cum iudici dicenda eſt ſentẽtia,meminerit ſe Deũ habere teſtem Itemq; illud Agapeti ad Iuſt.Im. νοεῖ ἐχθρὸς ἀκροᾶσθαι δεῖ τοὺς τῶν πραγμάτων κριτάς.Pr.

IVDICIS officium varij varie definierunt. F. Martinus Accurſij Coætaneus ita definiebat, vt ſit poteſtas iudicis adſumpta. Bart.ſic: eſt, inquit, ius faciendi quæ iudici facienda incumbunt. Alcia.in c.quod ſedem,de offic.ord.n.3. hoc modo: Eſt, inquit,quid extraordinarium, & non datur, niſi vbi non eſt aliquod nomen ſpeciale petitionis. Bartoli definitio cæteris verior, perfecta tamen non eſt. Tentabam igitur ſic definire: Vt ſit id quod iudex cognoſcens, definiens & exequens facere debet. Prat.Oldend.hoc modo definit; iudicis officium eſt ius, quod ad dirimendas lites tollendaque grauamina, quomodolibet ſecundum æquitatem exercetur, vt per hoc omnium tranquillitati priuatim & publice conſulatur.

IVDICIS officium Prateius diſtinguendum putat in duo ſumma genera. Vnum eſt generale & late patens,quod Vlpian.latiſſimum appellauit.l.1.ff.de iuriſd. Alterum ſpeciale, cum nulla obligatio,actione data eſt, nec oritur ex negotio,quod tamen dari fieri æquum eſt:quo de accipiendus eſt Pompon.l. Quintus ff.de ann.legat.idque Bernard.gloſſematarius recte ſenſit in c.2.de offic ord. Quod ad primum articulum diuiſionis attinet Vlp.l.1.ff.de iuriſd.ita ſcribit:iudicis officium latiſſimum eſt Nam & bonorum poſſeſſionem dare poteſt,& in poſſeſſionem mittere, pupillis non habentibus tutores conſtituere, & iudices litigantibus dare. Quod ait, bonorum poſſeſſionem dare,hoc iuriſdictionis eſſe,Caius Harmenop.lib.1.tit.4. credidit. Sic enim apud eum ſcriptum eſt, τὸ δὲ διδόναι διακατοχὴν δικαιοδοσίας ἐστίν. quod ex nouiſſimis quidam probauerunt,cum tamen miſti imperij eſſe Vlpianus dixerit l.3.& l.4. ff.de iuriſd.om.iud.Prat. alias.

IVDICIS officium doctores varie diuidunt. Bartol.putat triplex eſſe officium iudicis: videlicet, nobile, mercenarium, & aduerſarium. Alij communiter ſtatuunt duplex genus officij iudicialis:ſcilicet. Nobile & Mercenarium. Et quoniam hæ voces ſunt vulgo notæ,docendi gratia ſequemur eas. Old.Prat.

IVDICIS officium nobile (quod tamen rectius dixeris merum officiũ) dicit Bartol.id eſſe,quod per ſe ſtat.Explica ſic apertius: officium nobile eſt quod iudex ſua, h. e. iuriſdictionis autoritate exercet, etiamſi nulla proponatur actio, & interdum motu proprio nemine petente. Siquidem iudex ſeu magiſtratus eſt animata lex. Ius n.cum mortua litera deſcriptum ſit,producitur in forum viua quadam iudicis exercitatione, cum iuſtitiam adminiſtrat, cum diſtribuit vnicuique ſuum. Quare Iuſtinianus exemplo Iuriſconſultorum, tractans de offi.iudicis lib.4.Iuſt.tit.pen. rectiſſime ſic incipit: Et quidem in primis illud obſeruare debet iudex, ne aliter iudicet, quam quod legibus, aut conſtitutionibus, aut moribus proditum eſt. Quæ verba Accurſius frigidiſſime diſputat: quaſi iudex non etiam cognoſcendo cauſam, adhibere debeat iuris ſanctiones eo pertinentes.Old. Prat.

IVDICIS officium Mercenarium eſt quod actioni deſeruit. Metaphora ab obſequio famulitio ducta. Quemadmodum enim is,qui operam ſuam locat,bona fide,& libens eam præſtat,nec alio modo quam dominus præſcribit:ita iudex actionib.in iudicium perductis aut perducendis impertit officiũ ſuum vltro quidem,ſed non niſi ad normã actionis:eaq;ceſſante ceſſat.l. ædil.§.item ſciendum.ff de ædil.edict.in quib.autem verſetur officium iudicis vtrumq; doctiſſime & latiſſime tractat Old. in præfationibus Claſſium ſuarum, de officio iudicis. Prat.

IVDICIS officium apud Romanos tribus verbis,in tria iuris capita digeſtum fuit eleganter: ſcilicet,Do,dico,addico. Alias enim iudex dat actionem, dat alium iudicem l.3.§.mixtum.ff. de iuriſd. Alias cognoſcit de controuerſiis, & dicit ius. Alias denique addicit & transfert poſſeſſiones rerum ab vno ad alium.Old. & Prat.vide infra iudicium dici.

IVDICIS præſentis iuſta cognitio,cũ primis eſt de ſubſtantia iudicij: quam tamen formularij non dignantur inter partes iudicij adnumerare. Siquidẽ meminiſſe oportet,omnẽ iudiciorum vim & poteſtatẽ ſtatim atq; lis eſt conteſtata, iudicũ humeris incumbere coram Deo & hominibus. Iuſtæ autem cognitionis duæ ſunt partes. Altera,vt perſpectam habeat iudex cauſam circumſtantiis. Altera vt celeriter eam diffiniat: quia ad officium eius pertinet lites dirimere, vt dicit Iul.in l.quidã exiſtimauerunt.ff.ſi cert. pet.cond. Priorem autem cognitionis partem feliciter abſoluet, ſi vtatur ſæpe interrogationibus de iis quæ neſcit. Cognoſcere.n.id dicimur, quod antea non ſciuimus. Proinde alieni facti circumſtantias neq; citiùs, neque commodius inueſtigare licet,quam interrogando.Quamobrem ſapientiſſimi legiſlatores interrogationes adeo frequentes eſſe voluerunt, vt apud omnes æque magiſtratus fierent l. veluti Prætor.l.vbicunque.ff.de interrog. Poſteriorem vero partem officij ſui iudex recte expediet tribus modis: videlicet,iureiurando,tranſactione,ſententia.Old.Prat.

IVDICIS religio & diligentia, cuius fit mentio in d.l.eum quem temere. & in l.3.§. idem diuus ff.de teſtibus, eſt ſolicita & anxia conſcientiæ cura, quæ propter iuſtam muneris functionẽ ſuſcipitur, quam grauiter depingit Papin. in l. quæſitum eſt. ff de teſtib. Vt vel hinc appareat ſole clarius quam longe cõmẽtatores abſint à veritate, & quantã attulerint humanæ ſocietati peſtem:tradẽtes Iudicẽ debere ſemper ſecundũ acta & probata,non autẽ ſecundum conſcientiam pronunciare. Nam ſi actionũ ſeries aduerſus cognitã veritatem eſt obſeruanda. quid aliũde poteſt iudex [illegible]are,aut quid interrogare? Ol.Pr.

IVDICVM nomen generale eſt,quo continẽtur tam magiſtratus, quam iudices pedanei:hi ſunt iudices dati,qui quaſi plano pede iudicant,non pro tribunali, & à Græcis χαμαιδικασταὶ dicũtur,& διαιτηταὶ κληρωτοὶ Continentur etiam eo nomine iudices compromiſſarij,qui διαιτηταὶ αἱρετοὶ dicuntur.Pedaneis dantur δικαστικὰ ſiue ſportulæ: magiſtratib.non dantur, quia ampla ſalaria habent,pedanei permodica, & ſimiliter ſportulas permodicas: pedanei non habent adſeſſores, magiſtratus habent adſeſſores:magiſtratus plerumq;erãt viri militares,legũ ignari:pedanei periti νόμων καὶ πείρας,vt ait Iuſtin.in Nouel. 82. de iudicibus, ſicut adſeſſores, qui nihil à pedaneis diſtant Nou.60.Nam ex eodẽ corpore ſtudioſorum iuris adſumuntur & pedanei iudices & adſeſſores. Et hi debent præſtare ſcientiã legum & morum,non magiſtratus,l.2 ff.quod quiſque Iur. Magiſtratus habent tribunal, pedanei non habent tribunal, ſedere tamen eos Iuſtinianus vult à matutino ad occaſum ſolis:& locum notat, In porticu regia, qua etiam Agathias ſcribit ſe libellis litigatorũ dediſſe operam ab ortu ſolis ad occaſum. Hiſtoriæ 3 Significat igitur ſe ex pedaneis, vel ex pedaneorũ notariis fuiſſe. Iulianus ait,In baſilica, quod fermè idẽ eſt.nã baſilicæ adiacebat porticus. Sedere autem vel litigatorib.conducentib.ſubſellia,vt olim fieri ſolebat,auctore Suet.in Nerone, vel ærario probente gratuita. Cuiac. in expoſitio. ſupra de Iuſtin.Nouell.82 de iudicibus in princ.

IVDICIVM dici putat Marcus Varro, quaſi ius dicendi, hoc eſt poteſtatem audiendæ cauſæ, & ſententiam iuſtam proferẽdi, quam denique & exequi poteſt,& quod ſuum eſt cuique addicere. Quo pertinent tria verba Prætoris, Do,dico,addico. Do iudicium poſtulantibus. Dico ſententiam poſt litem cõteſtatam & cognitam. Addico rem victori,& exequor ſententiam,transferendo rerum dominia. Quod poſtremum, dicitur legis actio: quaſi iuſſu plane legis id fieri neceſſarium ſit, incumbatque iudici, veluti miniſtro & antiſtiti iuſtitiæ, ſed non niſi ordinario iure. Old.

IVDICIVM frigide diffiniunt Doctores, dum dicunt eſſe actum trium perſonarum:Videlicet,Iudicis, Actoris, & Rei. Quare ſic rectius dixerimus: iudicium eſt actus legitimus, quo mediante iudex de cauſa propoſita cognoſcit,& ſecundum æquitatem pronuntiate.In iis enim verſatur omnium iudiciorum, inquiſitionum, adeoque conſiliorum vis atque poteſtas. Et ceſſabunt omnes diſputationes, ſi recte intelligas. Siquidem in nullo controuerſiarum genere prodeſt cauſam deferri ad iudicem niſi cognoſcatur de ea.Sic nihil proficerit eſſe cognitum,niſi pronuncietur. Denique pronuntiatum quoque inutile erit,niſi ex bono & æquo procedat.Old.Prat.

IVDICIVM eſt legitimus actus, in quo tres perſonæ primariæ

intercedunt, iudex, actor, reus. Et non niſi poſt litis conteſtationem propriè dici, omnes fatentur. Alc. in commen. ad ti. C. de in ius voc. & c. 2. lib. 3. P. rerg. Spieg.

IVDICIVM vocatur quaſi iuriſdictio. Iudiciū autem prius inquiſitio appellabatur, vnde & auctores iudiciorum quaſi præpoſitos quæſtores vel quæſitores vocamus. Definitur autē per glo. in c. forus, in verbo, iudicium, de verb. ſig. eſſe actus legitimus duarum perſonarum actoris & rei ſuper ead. quæſt. contracta ſub eodem iudice. Sed gl. in extra de iud. definit ſic: Iudicium eſt actus legitimus trium perſonarum, iudicis, actoris & rei: quæ definitio vulgo recipitur. Iudicium habet 15. ſignificationes. Primo modo eſt actio, vt judicium famil. erciſcundæ, i. actio. l. in trib. ff. fam. erciſc. Secundo modo, eſt lis ſiue controuerſia, vt judicium pendet de hæreditate, l. 1. in fin. ff. ad Treb. SC. Tertio modo eſt auctoritas, vt negotia Eccleſiaſtica non ſunt judicio laicorum diſponenda, c. decernimus. extr. de iud. Quarto modo eſt forus: vt cauſa iuris patronatus debet definiri judicio Eccleſiaſtico, ſc. in foro Eccleſiæ, c. quanto. extr. de judiciis. Quinto modo eſt arbitrium. Si. n. arbiter eſt iudex ergo arbitrium eſt judicium. Sexto modo eſt vltima voluntas: vt judicium teſtatoris non debet eſſe quaſſum l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Septimo eſt quæſtio: vt judicium ambiguum eſt ad Papam referendum. Octauo modo Iudicium dicitur eſſe diſcretio, vt furioſus & impubes non poſſunt eſſe judices, quia carent judicio, i. diſcretione, l. cum prætor, ff. de jud. Nono eſt ſententia: vt judex punire poteſt eos, qui ſuo parere neglexerint judicio, i. ſententiæ. Decimo eſt inſtantia: vt judiciū perit triennio, i. inſtantia. Vndecimo eſt diſcuſſio d. c. forus & ita accipitur in rubr. de judic. extr. Duodecimo eſt poteſtas judicandi: vt judicium ſoluitur vetante eo, qui judicare iuſſerat, l. Judiciū ſoluitur ff. de judic. Terdecimo eſt pernicies: vt qui manducat & bibit corpus & ſanguinem domini indigne, judicium, i. perniciem ſibi manducat & bibit, primæ Cor. 11. c. Quartodecimo eſt pœna: vt qui occiderit, reus erit judicio, i. pœnæ Mat. 5. c. Vltimo judicium dicitur eſſe proceſſus judicialis. Has ſignificationes not. gl. in extraua. de iud. in rubri. & ibi vide locos allegat. & vide etiam gl. & not. per Doct. in §. præterea. inſt quib. non eſt permiſſum facere teſta. vide Matanr. in ſuo Speculo aureo abſolutiſſime. Iudicia publica dicta ſunt, quia cuiuis ex populo executio eorum plerunque datur Publicorū judiciorū quædam ſunt capitalia, & quædam non capitalia. Capitalia dicimus, quæ vltimo ſupplicio afficiūt homines, vel aquæ & ignis interdictione, deportatione, vel metallo. cætera, ſi quā infamiam irrogent, cum damno pecuniario, hæc publica quidem ſunt, nō tamē capitalia: h. e. capitalia ſunt, in quibus pœna, mors, aut exilium eſt, h. e. aquæ & ignis interdictio: per has n. pœnas eximitur caput de ciuitate. Non capitalia ſunt, in quib. pecuniaria, aut in corpus aliqua coërcitio pœna eſt. De quib. agitur in l. publicorū. ff. de publ. iud. & §. 1. Inſt. eod. Publica autem iudicia hæc ſunt. Lex. Iulia Majeſtatis, quæ in eos, qui contra Imperatorem, vel rēpublicā aliquid moliti ſunt, ſuum vigorē extendit. Itē Iulia de adul. quæ temeratores alienarum nuptiarum pun t. Itē Lex. Cor. de ſic. quæ homicidas perſequitur. Item lex Pompeia, de Parricid. Item lex Corn. de falſis. Item lex Iulia, de vi publica ſeu priuata, aduerſus eos exoritur qui vim vel armatam, vel ſine armis cōmiſerint. Itē lex peculatus quæ eos punit, qui publicam pecuniam, vel rem ſacram, vel religioſam furati fuerint. Eſt & inter publica judicia lex Flauia de plagiariis. Sunt præterea publica judicia, lex Iulia de ambitu, lex Iulia repetundarū, & lex Iulia de annona. & lex Iul. de reſiduis, quæ de certis capitib. loquūtur & animæ quidem amiſſionem non irrogant, aliis autem pœnis afficiunt eos, qui præcepta earum neglexerint, de quib. vide per tot. tit. de publ. jud. in Iuſt. Joh. Bello. Etymol.

IVDICIVM & conſilium haud ita multum differunt. Siquidem priſcis conſulere fuit judicare. Inde SCta, & forte etiam conſultum nomen. Nunc ſi quid intereſt, h. e. quod iudicium adhibemus obuiis & expoſitis, conſilio vtimur in retruſioribus ac dubiis. Ex Eraſm. Spieg.

IVDICIVM agnoſcere dicebantur judices à prætore dati, ſi cognoſcendi prouinciam ſuſcipiebant, l. pen. ff. de vac. & excuſ. Hot in pr tit. de act. Inſt.

IVDICIVM & actio differunt, vt pars & totum. Vt. n. pars in toto continetur, ita actio in judicio, ac proinde vox iudicij patet latius, vox actionis anguſtior eſt. Vult. in Comm. Inſt. l. 4. ad prin. tit. 6. n. 16.

IVDICIVM centumuirale, quod Romanæ ciuitatis abſolutiſſimū erat. *Der Statgericht zu Rom.* Old. vide ſupra Centumuiralis haſta. Item ſupra judicia aut ordinaria.

IVDICIVM commiſſum. Cic. in orat. pro Sexto Roſc. dixit: quod litem iam conteſtatam dicimus: ſumpta à re militari tranſlatione, in qua bellum commiſſum pro eo quod vulgo apertum, atque inceptum vocant, eleganter ponimus. Hot.

IVDICIVM contradictum, in quo aduerſarius eſt ad differentiam voluntarij l. cum de conſuetudine, ff. de legib. Olden.

IVDICIVM æquum, conuenientiſſime interpretatur à nonnullis Germanis, *Ein bider oder ehrbar Vrtheil*, vt æquus vir, *ein Biderman*, e in i longa die commutata. Nam *Biderman* dicendum erat, quod inter duos ſeum cuilibet conſeruat. Spieg.

IVDICIVM humanum, quo quis ab hominibus bene vel male audit, cui contrarium eſt judicium Domini, qui intima cordis ſcrutatur & judicat. Vide quæ not. in §. ſi miles ruſticum in vſibus feud. tit. de pace & violat. Spieg.

IVDICIVM, legitimā contentionem ſignificat, & diſceptationem, quæſtionem, ſiue litem: Cognitionem item, notionem & exiſtimationem, ſiue opinionem. Itaq; primo ſumptum modo, judicia publica dicta, quia publicam quæſtionem vindictam. Spieg.

IVDICIVM ordinarium, hodie nuncupamus ab ordine procedendi. Extraordinarium vero, quod non ita juſtam omnibuſque numeris abſolutam ordinis rationem exigit. Alioqui antiquitate reſpecta poſſemus omnia nunc judicia vocare extraordinaria propter remiſſam ſolennitatem nimis curioſam §. fin. Inſt de interdict. Old.

IVDICIVM priuatum, pro judicio ex contractu & obligatione nato, apud Vlp. in l. 3. ff de crim. ſtellion. Quod. n. ait, in priuatis iudiciis eſt de dolo actio, hoc in criminibus ſtellionatus perſecutio. Crimen à priuato iudicio ſeparat, cum tamen hoc publicum non ſit judicium. Prat. ex Hot.

IVDICIVM proluſorium, dictum eſt προαγωνιστικόν: eſt. n. præiudicialis cauſa, quæ hoc verbo ſignificatur. Budæ. in poſter. annot. Spieg.

IVDICIVM reſcindens, eſt in judice, in prætore viuo: qui imploratus per eū qui læſus eſt, propter abſentiam alterius reſtituit in integrum eum qui læſus fuit: & reſcindit, annullat, caſſat, ſuſtollit, quicquid illud eſt, in quo alius ſe conqueritur læſum, tollitq; ei omne obſtaculum. Zaſ. io r. Inſt de act. §. rurſus. Sp.

IVDICIVM de morib. Olim, vt Gel. li. 4. c. 20. teſtatur: Cenſor ſolenne juramentum agebat à maritatis ciuibus Romanis ſingulis de vxorib. earūmq; maribus. Cum autem ſolenne iuramentum illud exigebatur, tunc ſi ex animi ſententia vxorem ſe non habere, aut vxori iuſſiſſe propter eius mores prauos res ſuas ſibi habere, cenſorib. reſponderet maritus, videtur ad iudicium cenſorium etiam pertinuiſſe, de morib. vxoris inquirere, cognoſcere, & ſi res ita poſtulare videretur, pronuntiare, imo etiam vxores coërcere. Eoque viſus eſt reſpexiſſe Paulus qui e pacto dotali differens, ait conueniri non poſſe, ne de morib. agatur, ne publica coercitio priuata pactione tollatur. c. 5 de pact. dot. Haud dubiè per publicam coercitionem, cenſorium judicium intelligens. De quo judicio accipiendum etiam videtur quod ſic Papinianus ſcribit: viro & vxore mores inuicem accuſantibus, cauſam repudij dediſſe virumque pronuntiatum eſt, l. 39. ſol. mat. Et ſic quidem ſatis eſſe perſpicuū puto, de vxorum maritorūmq; morib. olim apud cenſores litigari conſueuiſſe. An autem ſtatuto, an vero ſolenni tempore judicium iſtud conſueuerit exerceri, antiquiores literæ nō declarant etiamſi de juramento ſolenni ſcripſerit expreſsè Gellius. Cæterum quis fuerit judicij de morib. effectus, optime explicat in fragmentis Vlp. tit. 6 Morum, inquit, nomine grauiorum quidem ſextæ retinentur, leuiorum autē octauæ: grauiores mores ſunt adulteria: leniores omnes reliqui. Eóq; referri po eſt lex 47. de ſoluto matr. & l. 11. §. fin. ad l. Iul. de adult. Igitur ſi moribus vxoris diuortium factum eſſe à cenſorib. pronuntiaretur, tunc maritus ſextam aut octauam dotis partem, tanquam diſſidij pœnam retinebat, l. 8. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. Sin contra mariti morib. accidiſſe, vt à marito diuerteret, ad amicos vxor, quo minus pari ratione reiū propter nuptias donatarum, certam aliquam partem vxor conſequeretur, nihil mihi videtur obſtitiſſe. Si autem viro & vxore mores inuicem accuſantibus, vtrumque cauſam dediſſe repudij, pronunciarent cenſores, nec ex mariti bonis vxor, nec ex bonis vxoris maritus quidquam conſequebatur. d. l. 39. Eſſe autem judicium de moribus perſonale, nec hæredi, nec in hæredem tribui, auctor eſt Conſtantinus, qui ſic ſcripſit: De moribus actio vltra perſonam extendi non poteſt, nec in hæredem habetur, nec tribuitur hæredi, l. 4. C. Th. de inceſt. nup. Et ex his quidem omnib. ſatis eſſe perſpicuum puto, quo ſenſu accipiendus ſit hic titulus: De repudiis & judicio de moribus ſublato qui extat in Codicis Iuſtiniani Cæſaris li. 5. Rauard. Variorum li. 4. c. 13.

Erat ergo hæc quæſtio, ſiue IVDICIVM de malis moribus coniugum: ſicuti & in Scholis erant quæſtiones malæ tractationis, vt Quintilianus ſcribit. Tam autem fuit hoc judicium olim in vſu, vt in Pandectis etiam Paulus ſcribat, conuenire non poſſe, ne de moribus agatur, vel plus vel minus exigatur, ne publica coërcitio priuata pactione tollatur. le. 5. de pact. dot. Mirum verò Tribonianum id Pandectis aſſuiſſe, cum Iuſtin. non modo teſtatus eſſet, hoc judicium plane abolitum eſſe: ſed etiam eſſet profeſſus, illud poſitum eſſe quidem in antiquis legibus, ſed (vt loquitur) non frequētari iam pridem. Sed & ex eiuſdem Pauli eodem libro relatum eſt in l. 15. §. 1. ſolu. matrim. hæredem mariti non habere coercitionem morum Atqui nec maritus ipſe hanc habebat tempore Iuſtiniani.

Extat

Extat & Conſtantij Imper. Conſtitut. quæ ait, de moribus actionem vltra perſonam extendi non poſſe, nec in hæredem haberi, nec tribui hæredi. Balduin.

IVDICIVM reſciſſoriũ, i.e. cum via agendi aperta eſt, ſublatũ eſt obſtaculum: quod is qui læſus eſt, poteſt rẽ ſuam petere, ac ſi nunquã fuiſſet vſucapta: & damnum reponere, ac ſi nunquam fuiſſet læſus. Hinc ita dictum, quod reſcindit obſtaculum, & caſſat quod obſtabat læſo, Zaſ. in tit. Inſt. de act. d. §. atq; id duplex: ſcilicet Inſtitutorium & reſtitutorium. Vide ibid. Spieg.

IVDICIVM ſuum vocant vltimam voluntatem, l.3. ff. de teſtam. mil. vnde & pro noſtræ voluntatis ſententia ponitur in l.22. in fin. ff de adopt. l.8. in fin. ff. de vulgar. Prat.

IVDICIVM turpe, quo damnatus infamia & turpitudine afficitur. Cicero pro Flacco, Iratus Flacco dixit Marcus Lurco, quod (vt ipſe aiebat) libertus erat eius turpi iudicio condemnatus, &c. Pro Sexto Roſcio, Itaque mandati conſtitutum eſt iudicium non minus turpe, quam furti. Item. In minimis reb. qui mandatum neglexerit, turpiſſimo iudicio condemnetur neceſſe eſt. Pro Cæcinn. Eſt enim turpe iudicium, & facto quidem turpe. Prat. ex Hot.

IVDICIO ſiſti, in iudicium exhibere, idem ſignificant. l. ſi cum iudicio ff. ſi quis cautioni. Aliud autem eſt Stare in iudicio, aliud ſiſtere. Vlp. in l. ſi quis. in fine. ff. ſi quis cautioni. Old. Pr.

IVDICIVM facere, eſt iudicare, vt facere pugnam, prælium, coniecturam, finem, conuitium, furtum, pactionem, aliaque eiuſdem generis. Spieg.

IVDICIVM dare dicitur prætor, cum agendi poteſtatem facit, in eamq; rem iudices dat, l.26 ff de dolo. l.1. ff. nautæ, caupon. & alias paſſim. Dicitur & iudicium reddere prætor. l.21. ff. de negot. geſt. l.2. ff. de bonis eorum qui ſibi ante ſentent. Vt autem prætor dat, & reddit, ita litigatores accipiunt & ſuſcipiunt iudicium. l.9 §. Labeo. ff de dolo. l.36. ff. famil. erciſc. l.7. ff. de aqua & aqua pluu. l.2. §. idem Pompon. ff. de ædil. edict. l.24. ff. de liber. cauſ. l.7 §. ita demum ff. de pet. hæred. l.3. ff. de iudic. l 4. §. non ſolum. ff. finium regundorum. Briſſ.

IVDICIVM profiteri, eſt vltro ſeſe conſorteſque criminis deferre. Bud. ad leg. Cornel. de ſicar. l.1. Old. Prat.

In IVDICIVM actionem producere: & rem in iudicium deducere idem valent. l.31. ff. de Iud. l.66. & l.vl. ff. de procuratoribus. l.13. ff. de pact l 17. §. penul. ff. de iureiuran. Res autem in iudicium deducta non videtur, ſi tantum poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. l.1. C. de lit. conteſt. Briſſ.

IVDICIVM manet & pendet: quam diu ſententia dicta non eſt. l.60. ff. de cond. indeb. l.45. ff. mand. l.14. ff. de interro. in iur. fac. l 18. in fin. ff. de vi & vi arm. finitur vero ſentẽtia lata. Briſ.

IVDICII ſubſtantialia (vt appellant) tractant Doctores argute quidem ac ſummo iure, ſed inutiliter: quia non ſecundum æquitatem, nempe quod optimam iuris partem prætermittant circa perſonam iudicis, vnde tamen tota vis dependet. Pomp. in l.2. §. poſt originem. ff de orig. iur. Per eos, inquit, qui iuri dicundo præſunt, effectus rei accipitur. Parum eſt n. ius in ciuitate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſſint. Itaq; exiſtimo, ad iudicij formam ſubſtantialem pertinere perpetuo & immutabiliter hæc quaſi principia naturæ, i. e. vt in ius vocetur ille qui iudicari debet. In ius n. vocare eſt, iuris experiundi cauſa vocare. l.1. ff. de in ius vocand. II. Editio actionis, hoc eſt, talis intentio actoris ad iudicium exigitur, quæ ſi vera ſit, conſequatur iure, condemnatum eſſe reum, ſiue ex ſcripto, ſiue ex non ſcripto tractetur cauſa. III. Litis conteſtatio neceſſaria eſt in iudicio. Nam ratio naturalis dictat, vt nemo violenter aut tumultuarie obruatur iuriſdictione, quæ ordinatio Dei eſt, Romanor. 13. IV. Iuſta præſentis iudicis cognitio, cum primis eſt de ſubſtantia iudicij: Siquidem meminiſſe oportet, omnem iudiciorum vim & poteſtatem, ſtatim atque lis eſt cõteſtata, iudicum humeris incumbere coram Deo & hominib, V. Concluſio in cauſa pertinet ſemper ad formam iudicij, nec poteſt omitti: non ea ratione, quam formularij comminiſcuntur: ſed ideo, quia humanus adfectus ex natura corrupta proclinus eſt ad controuertendũ l. item ſi vnus. §. vlt. ff. de recept. arbitr. VI. Sententia ad iudicij conſtitutionem haud dubie pertinet neceſſario, vbi cauſa non poteſt aliter tranſigi: Quandoquidem tota iudicis cognitio mãca eſt, niſi ſequatur res iudicata, quæ finem controuerſiis imponat. Pulchre itatq; cohærent iſtæ partes. Citatio enim vocat iudicãdum. Æditio actionis inſtuit. Litis conteſtatio confirmat iudicium. Cognitio aperit negorium. Concluſio interrumpit diſceptationem. Sententia diffinit totam litem. Hæc omnia latius tractantur in libello de iure & æquitate, Oldendorpij, qua ratione iudicium in ſex partes diuidit. Bartol. in tractat. iudiciorum in decem tempora diſtribuit: Equidem iudicij tres partes verius putat Prat. quas exponit in libell. qui forenſis diſpoſitio inſcribitur, c.1. per Nouel. illud quod probat. Alex conſil. 128. nempe has, litis conteſtatio, cognitio cauſæ, ſententia.

IVGARIVS, i.e. bubulcus, & auriga boum, qui iuga ducit & regit.

IVGATIO, vectigal quod iugeratim, hoc eſt, de ſinguli iugeris præſtabatur. Eiuſque immunitas niſi à principe ſpecialiter conceſſa ſit, nullius momenti habebatur. l. immunitates C. de agric. & cenſit. lib. 11. Spieg.

IVGATIO agrorũ poſſeſſionumq; menſuram ſignificat, pro cuius modo certa Cæſaribus penſitatio præſtabatur, l.1 de quib. munerib. vel præſtat. li. 10. C. l.10. de ſuſceptorib. eod. li. l.4 de indulg. debit. in C. Th. à iugis animaliũ, quib. poſſeſſiones exercebãtur, quæ & capita vocabantur, pro quorũ numero ea præſtatio inferebatur, l.6. de extraord. munerib. in C. Theo. l 1. de imponen. lucrat. deſcr. in eod. C. ita iuga & iugationẽ & iugorum captationẽ accipe in l.3. Co de epiſc. & cler. in l.1. & 2. de immunit. conceſſa. C. Theod. leg 2. l.2. l.3. ne conlatio, tranſl. poſtul. l.1. de proteſt. l.1. de priuil. dom. Auguſt. C. Theod. l. vnic. ne conlat. per logograph. celeb. in eod. C. l.6. de cõlat. donat. l.11. de exactionib. & l. vnic. ſi per obreptio. in eod Cod. Theod. & l.1. de imponenda fuerat. deſcr. li. 10. C. l.9 de agric. cenſi lib. 11. Iuſtin. Nou. 17. *Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας, ἢ τοὺς ἀπαιτητὰς ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα, ἐφ' οἷς αὐτὰς διδόασιν τοῦτ' ἐστὶ τό τε πόσον τῶν βουκεφαλῶν ἢ ἰουγαλίων, ἢ ὅπως δήποτε αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν, καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χρεῶν ἀπαιτοῦσι.* Iugatio autem eadem ratione dicitur qua veteres id agri ſpaciũ, quod iuncti boues vno die exarare poterãt, Iugum appellaſſe accepimus. Quemadmodũ Varr. lib. 1. de re ruſtic. cap. 10. in Hiſpania vlteriore ſeruatum tradit. Cic. 5. in Verr. Quid? qui in ſingulis iugis arant, qui ab opere ipſi non recedunt Caſſiod. lib. 4. variar. epiſt ad Geberichum. Conſtantij ſupplicatione comperimus ſacroſanctæ Eccleſiæ ipſius vnum iugum veterum principum pietate collatum, nunc quorundam violenta vſurpatione detineri. Briſſ. vide & Gothofr. ad Nou. 118. c.1. ibi, pro vnoquoque iugo.

IVGATORIVS hoc qui iugo ſubditur.

IVGERA vineæ vel oliueti, l.4 §. vlt. ff. de act. empt iugerib. enim & arua, & prata, & paſcua metiebantur. Vnde Vlp. id aruum, quod in decem annos proximos ſatum erit, quot iugerum ſit: Vinea, quot vites habeat: Oliuæ, quot iugerum, & quot arbores habeat. Pratum, quod intra decem annos proximos ſectum erit, quot iugerum: paſcua quot iugerum eſſe videantur. l 4 ff de cenſib.

IVGERVN dictum, quod vno boum iugo per diem exarari poteſt. Vide Alc. interpretantem l. mille paſſus. de verbor. ſignif. Alexan. Neapol c.20. lib. 2. Spieg.

IVGERVM, menſura agreſtis, quæ eſt in longitudinem pedum 240. in latitudinem 120. Gloſſæ vocant Aruipendium, & πλέθρον interpretantur Prat.

IVGIS aqua, profunda.

IVGIS puteus, altus. (de verb. ſign.

IVGLANS nucis genus eſt, vide Goth. ad d.l.105. verb. nuces. ff.

IVGVLVM petere, in agendis cauſis tunc dicitur cauſidicus, quum, id, quod eſt potiſſimum, validiſſime inuadit. Non abludit, quod vulgo dicitur: *ich vvil ihm das Leben treffen.* Ita ſuis verbis hominem iugulare, pro conuincere notum eſt.

IVGVM, pro pari duorum animalium plerunque accipitur, vt ſæpe apud Vlp. Eſt tamen iugum non modo ſeruitutis, verum etiam beneuolentiæ. Sic enim Horat.

Diffugiunt cadis
Cum fece ſiccatis amici
Ferre iugum pariter doloſe. Ac rurſus.
Diductoſque iugo cogit aheno.

IVGVM idem trahere, pro eo, quod eſt, negotij vices pariter ſuſtinere. *Zu gleichem gevvin vnd verluſt.*

IVLIÆ leges referuntur à Iuliis, id eſt, C. Iul. Cæſare, & Octau. Auguſto, quas recenſent Zaſ. in catalog. legum antiquarum, & Hot. in tr. de leg. Prat.

IVLIÆ Kalendæ. vide Kalendæ Iuliæ.

IVLIVS Paulus, æqualis Vlpiani temporum: quem iuriſperitiſſimum Lampr. in Alexand. vocat Imperatorique Alexandro in conſilio fuiſſe refert. Briſſ.

IVMENTA à iungendo appellari Nonius putat, quod currui iungerentur: Brech. autem in l. boues. de verb. ſig à iurando. Boues vero armenta potius dicebantur arando, quod is ſit principalis eorum vſus: Vnde iumentis legatis non debentur boues, l. legatis ſeruis. §. iumentis. ff. de leg. 3 Prat.

IVMENTORVM appellatione equus, equa, mulus, mula, &c. νωτοφόρα & dorſuaria animalia cõtinentur. Boues vero licet collo domantur, quia tamen collo nõ ferunt, eadẽ appellatione nõ continentur. l.38. §. iumentorum. ff. de ædil. edict. l.89. de verb. ſig. l.65. §. iumentis. ff. de leg. lib. 3. Elephanti & Cameli iumentorum operam præſtant. l.2. in fin. ff. ad leg. Aquil. Briſſ.

IVNCIANVM Senatuſconſ. l 51. §. ſed ſi ff. de fideic. libert.

IVNGERE litem inter ſe l.1. ff. de litig.

IVNCTA fixaque. l 38 §. vlt. ff. de act. empt. vide Ruta cæſ. Prat.

IVNCTVM, ſine interuallo.

IVNCTVS mulus à clitellario differt: h.e. mulus, qui iugo aſſueuit.

IVNIORES, quos Seruius Tullius Reip. idoneos eſſe arbitratur, ab anno 17. vſque ad annum 46. ſupra eum annum maiores appellat Gellius lib. 16. c.28.

IVNCTORES, in l.in lege Cenſoria.de verb.ſig.ij erant,qui iungebant mulas ad rhedam vel carrucam,qua vehebatur paterfa.quos eſſe de vrbano miniſterio conſtat ex l.ſeruis §.muliones ff.de leg.3.veteres gl.iunctorem ζεύκτην exponunt. Alij in d.l. in l.Vnctores legunt,alij Actores, Alciatus Vectores.vide Vnctores.Prat.ex Cuiac.14.obſer.3.

IVNIVS Mauticianus IC. Imperatoris Antonini temporibus, vt apparet ex l.23.ff.de vſu & vſufr.Briſſ.

IVRA prædiotum, ſunt ſeruitutes propriè, l.1.de ſeruit.ruſt.præd. vt air Conna.li.4.c.7.n.7. Dominium vero, ius prædij non eſt ſed ius ipſius domini.Spieg.

IVRAMENTI adiectio,quod ſanctum eſt,ſacrum reddit: vnde & iuſiurandum appellatur ſacramentum,&c.Conn.li.3.c.1.n.5.

IVRAMENTVM affirmatio eſt, vel negatio ſacræ rei aſſertione, vel atteſtatione firmata. Dicitur autē, vt & iuſiurandū à iuro quod proprie ſignificat (teſte Old.) promitto me adhibitis etiam teſtibus ita ſeruaturum, ac ſi ius eſſet: cúmque nullū ſit præſentius teſtimonium, quā diuini nominis ſit, vt tum iurare dicamur,cum DEVM inuocamus teſtem. Et eſt multiplex Voluntariū, quod & cōuentionale dicitur,eſt,quādo extra iudiciū abſente iudice pars parti defert iuramentum. ad confirmandum contractus,& quæcunque negotia,videl.vt promiſſa ſeruentur.Et hoc iuſiurandum dicitur extraiudiciale & volūtarium, de quo tamen non loquitur Paul. in l. iuſiur. quod ex conuentione,in pr.ff.de iureiur. vt quidam.Olden.teſte,falſo putant:ſed l.1.& conſt.Friderici Imp.C.ſi aduer.vend.Ex hoc autem iuramento non naſcitur actio , vt dilucide tractat idē Old.act.9.claſſ.1. Iudiciale iuramentum aliud ſit, quando in iudicio coram iudice,& eo approbante pars parti iuramētum defert. Tertium iuramentum eſt neceſſariū & hoc in triplici differentia.Aut n.ſuppletiuum eſt, vel in ſupplemetum,quod à iudice defertur in defectum probationum.Aut iuramentum neceſſarium,quando æſtimatur lis ex affectione iurantis. Zaſ. inſt.de act.§.item ſi quis poſtulante.Sed melius puto,vt eandem Old.loco iam indicato,adeas,vt cognoſcas,iuramentorū genera per interpretes obſcure magis,quàm vtiliter tractata. Porro iuramenti voce vſi ſunt & Seneca de clementia,& Vlp. in l.iuſiurand.3.§.ſi de qualitate iuram.de iureiurand. Sicque in Florentinis libris legi teſtatur.Bud Spieg.

IVRAMENTVM affectionis,Quære paulo ſupra.In litem iurare.

IVRAMENTVM calumniæ eſt quod præſtatur de bona conſcientia;ſuæq; cauſæ bonitate , quam quis opinatur.Nou.50. l.2.C. de iureiur.propter cal.dand & tātum eſt de credulitate, d.l.2. § quod obſeruari,non de veritate,c.dudū de electione.Quod cur ita dictum ſit , ex ipſa appellatione ſatis eſt manifeſtum nempe quod iuramētum illud eo ſpectat , ne per calumniam quis litem moueat,aut eandem excipiat. Quoniam vero litigantes nō ſemper per ſe,ſed plerunq; per procuratores & aduocatos cauſas ſuas agūt,ſalubriter iura conſtituerunt,vt hoc iuramentum nō tantum ab ipſis perſonis litigantibus,h. e. ab actore & reo(quæ comparatæ cum aduocatis & procuratorib. dicū-ur principales quia principaliter earum cauſa in iudicio agitur)præſtetur,verūetiam ab ipſorum aduocatis & procuratoribus:idq; iure ciuili indiſtincte, ſiue iuramētum illud expreſsè petitum fuerit, ſiue non petitum: quo caſu poſteriore iudex ex officio litigantib.id iniūgere debet,d.l.2.§.ſed quia veremur.Quod iure canonico ſecus eſt.Eo.n.iure niſi petatur ab alterutra partium,iudex id exigere non cogitur, c.1. de iuramento calumniæ in 6.Petitum autem omnino præſtandum eſt,neq; ſi petitū ſit,vel à iudice,vel à parte deferēte,remitti poteſt,quo iure hodie in foro vtimur, per ea,quæ docet Andr. Gail li.1.obſeru. pract obſer.84 Formam ſeu potius materiam iurandi præſcripſit Iuſtinian.in l.2. Actori quidem eiuſmodi, vt iuret, quod non animo calumniandi litem mouiſſet, ſed exiſtimando ſe bonam cauſam habere. Reo autem vt iuret, quod putet ſe bona conſcientia actori contradicere. Interpretes eam formam ad quinque capita reuocarunt, quorum vnū eſt,quod iurans credat ſe bonam habere cauſam : Secundum, quod reſponſurus ſit veritatem de omnibus de quibus interrogabitur : Tertium,quod non ſit vſurus falſa probatione: Quartum , quod non ſit corrupturus iudicem nec tabellionē: & Quintum , quod calumnioſam dilationem non ſit petiturus , prout hæc refert Maranta in praxi ſua aurea de iuramen. cal.n.20. Speculator de iur.calum.§.nunc dicamus.in pr.atq; ita quidem ab ipſo actore & reo iuramentum calumniæ præſtatur in perſona propria. Non eſt neceſſarium,vt ipſæ perſonæ principales in perſona propria illud præſtent (niſi cauſa ſit quæ iudicē moueat vt id per ſe ipſas præſtent) ſed præſtare etiam illud poſſunt per procuratorem,ſpeciale ad id præſtandum mandatum habentem, qui ita iurat in animam ſui principalis,ex c.fi.de iuram.calum.in 6.Gail. d.lib.1.obſer.83.Sane ſi is , qui calumniæ iuramētum defert, offerat ſe id in propria perſona eſſe præſtiturum,iam non per procuratores,ſed per ipſas perſonas principales id præſtandum eſſe verius eſt. Alia eſt huius iuramenti forma in perſonis aduocatorum & procuratorum:Nam hi iurant,quod ſint omne id,quod exiſtimauerint æquum eſſe,ſuis clientib. ſuggeſturi, nec aliquid iniqui illaturi, & vbi cognituri ſint, cauſam, cui patrocinantur iniuſtam eſſe,ſe illi non patrocinaturos,ſecundùm ea,quæ conſtituuntur à Iuſtin. in l.rem non nouam. §.patroni.c.de iudiciis. Pręſtatur vero hoc iuramentum non tantum in exordio litis. l.3.§.vl.eo.ſed etiam poſt lit.conteſt d.l.rem non nouam.imo in qualibet parte litis,d.l.2.§.1.& vlt.c.1.in prin.de iuram.cal. in 6.adeo vt etiamſi petitum ſit,& per incuriam partium non pręſtitum,atque ita in cauſa concluſum,iudex ex officio conclusionem factam reſcindat , & per ſententiam interlocutoriam iuramentum calumniæ partib iniungat. Quid autem,ſi hoc iuramentum alterutra partium præſtare recuſet? & conſtituerunt iura , vt ſi quidem actor recuſet, cauſa cadat,ſi verò reus recuſet, tum non aliter, ac ſi confeſſus eſſet, condemnationem ſuſtineat.Auth.principales.C.de iurei.propter calum. dand.Vult.in commen.ad prin.iuncto.§.1.n.8.cum ſeqq.Inſti. de pœna temere litigant.

IVRAMENTVM calumniæ ita dicitur eſſe pœna , non vt aliqua corpori infligatur , ſed vt litigans coerceatur metu religionis, ob quam religionem violatam ſit ſequuta pœna.Vult.ibidem num.7.

IVRAMENTVM de calūnia datur variis ex cauſis: nam & is, qui iuſiurandum aduerſario defert, iurat ſe id non deferre calumniandi animo, l.11. §.pen.ff.rer.amot.l.34.§.qui iuſiurandum. l.37.de iureiur. l vlt.Co.de fideic.delata.C.de reb.cred.& qui poſtulat,vt ſibi theſaurum ſuum,qui eſt in alieno fundo,effodere liceat. ſe id non poſtulare calumniandi animo. l.15. ff.ad exhib.& ſimiliter qui poſtulat ſibi copiam fieri inſpiciendarū & deſcribendarū tabularum teſtamenti. l.pen. C.quemadm. teſta.apet.& qui probationes petit,velut teſtes & inſtrumēta, vel qui ſeruos in quæſtionem petit.l.1. Cod.de iureiu. propter cal,l.vlt Co.de quæſt. vel qui petit comparationem literarum fieri.Nou.73.& qui ſatiſdandi cauſa in municipium euoc.l.de die §.iubetur. ff qui ſatiſdat.cog. & qui nouum opus nuntiat l.de pupillo. §. qui opus. ff.de nou.oper.nunt. & qui petit inſtrumentū exhiberi, quod falſum dicat,& ſi fides eius approbatam iam ſemel iudici fuerit, l.vlt.C.de fide inſtr.& qui poſtulat edi ſibi rationes argentarias. l.6.§.exigitur l.quædam §. vlt.ff.de edendo.vel caueri ſibi damn.infecti,l.qui bona §.qui damni.ff.de dam.infec. Item initio litis cuiaſq; vtraſque pars iurat,ſe nō calūniandi animo litem conteſtati: quod iuris etſi videtur ſibi Iuſtin.vindicare l.2.C.de iureiu. propter calum. tamen & in Pandectas relatum eſt , l. inter cohæredes. §. qui familiæ.ff.fam.erciſc.Hoc tamen nouè adiecit Iuſtin.in Nou. 49.vt & initio litis iuret vtraq; pars,ſe differendi negotij cauſa probationes ab aduerſario minimè petiturū, quod ſingula quæque momenta, quib. probationes ab aduerſario deſiderabuntur. Petita tamen comparatione literarum iurabitur iterum, quia & de dolo iuram. Nouel.73.Petito item iureiurando,vt Leonis Nouel.99. Aliæ probationes vel productiones ſi petantur, ſufficiet iuſiurandum datum litis initio.Iuſiurādum igitur calumniæ,quod dicitur vulgo,non eſt generale de quacunque re,ſed de litis conteſtatione tantum:& datur in cauſis ciuilibus tantum , non in criminalibus, vt conſtat ex Leonis Nou.107.& 97. nam in criminalib.ſufficit inſcriptio Fridericus tamen Conſtit. de pace tenenda,& de incendiariis , id etiam exigit in cauſis criminalibus,non (vt plerique opinantur)etiam Henricus li.2. legum Longobardorum, cuius Conſtitutionem retulit Honorius cap.1.de iur.calum.Cuiac.in expoſit. Nouel,Iuſtin.49. de appell.& de priuat.ſcript.& iureiurand.dilat.

IVRAMENTVM calumniæ dicebatur olim, quod litigatorib. ita deferebatur, vt actores quidem iurarent, ſe nō calumnię cauſa litem intendere: Rei vero non calumniæ cauſa ad inficias ire l.44.§.4.ff.fam.erciſc. Idque.Cicero iurare in litem dixit in ea pro Q.Roſcio. Proh,Dij immortales, eſséne quenquam tanta audacia præditum , qui quod nomen referre in tabulas timeat, id petere audeat? quod in codicem iniuratus referre noluit,id iurare in litem non dubitet? Iuſtiniani autem conſtitutione & rei , & actores.& aduocati iurare cogūtur,ſe non calumniandi animo, ſed bona fide & ex animi ſententia litigare.l.2.C.de iuram. propter calum.dand.§.2.de pœn.temer. litig l.rem non nouam.12.§.patroni.C.de iud.Prat.

IVRARE ex animi ſui ſententia (ſic.n.nuper ſententia pro ſcientia reſtitutum fuit) fuiſſe ex antiqua Romanorum formula, teſtis eſt Cic in Acad.quæſt.Bald.

IVRAMENTVM ſolenne vocatur , quod barbari iuramentum corporale dicunt.Old.vid.Iurare corporaliter.

IVRAMENTVM ſemper habet hanc in ſe clauſulam iuris:Salua ſuperioris magiſtratus iuriſdictione.Ideo qui iurarunt ſeruare ſtatuta & conſuetudines:hi poſſunt nihilominus & debēt admittere cognitionē ſuperioris iudicis. Itē qui iuramento promiſit ſtare iuri apud aliquē,is vtiq; nō renuntiat iudicio maioris magiſtratus, c.veniens.de iureiu.l. is cui bonis ff.de ver. obl. Et de pact.iuramenr.firm.§.ſacramenta,cap.conſtitutus, de reſcript.l.Imperatores.ff ad municipal.Et Fridericus in ſua

Conſt

Conſtit.de feud.§.vlt.Adde c.cum te de inteint.lib.6 Old.

IVRAMENTVM infotme. Quære Iuſiurandum ſimplex.

IVRAMENTVM litis deciſionum nihil aliud eſt, quàm iudiciale, per quod lis deciditur. Zaſ. Inſt. de act. §. item ſi quis poſtul.

IVRAMENTVM veritatis appellatur, quod iudex cognita cauſa defert actori ad ſupplendam probationem eius.

IVRAMENTVM referre, vide referre iuſiurandum.

IVRAMENTA remittere, lege Iuſiurandum remittere.

IVRAMENTVM habet vim iudicati l.2.ff.de iureiur.

IVRANDI formulæ apud Ethnicos erant variæ: Nam quibus dij erāt plures, iurabāt vel per vnū ex illis, vel per plures, vel per omnes: vt videre eſt apud Alex. ab Ale.li.5.dier.genial.c. 10. & apud Plaut.in Bacchi.act.9.ſcen 8. vetuſtiſſimus autem & maxime ſolēnis iurandi ritus, erat per Iouē lapidem, vt teſtatur Gel.lib.1.Noct.Att.c.21.Cic.lib.7.epiſt fam epiſt.12. Apul de Deo Socratis. Feſtus lib 11. Plutar.in Sylla. Polyb.lib.3. Plaut.in Amphyt.act.3.ſcen.2. Cuia.1.obſ.21. At Iouis nomen vt Ethnicum Chriſtianæq; religioni aduerſarium Tribonianus ſuſtuliſſe, & in eius locum verbum DEI poſuiſſe. in l.ait Prætor.3.§.vlt.l.qui per ſalutem 33.ff.de iureiur.putat Ræuar. lib.5. vatior. ſiue ambiguitatum iuris; & eſt probabile: vide Vult.ad §.item ſi quis poſtulante,10.n.7 Inſt.de action.

IVRARE corporaliter Impp. in Codicis pleriſq; conſtitutionib. dicunt opinor. Ethnici quidem de iis, qui aras in iurando tenebant: Chriſtiani verò de iis, qui Euangelij codicem attingebant. Veluti Diocl.l.3. C. ſi minor.ſe maio.dix. Huiuſmodi autē ſacramēto corporaliter præſtito, nullū tibiupereſſe auxiliū perſpicui iuris eſt. Iuſtin.l.1.C.de iureiur. propter calum. Non aliter concedimus, qui quæſtiones ſeruorum expoſcunt, ad hoc venire, niſi prius tactis ſacroſan. ſcripturis deponant, &c. Item in l.1.C ſi aduerſ ven.& l.propterandum.2.C.de iud. Cic.pro Flac. Ergo is, qui ſi arā tenens iuraret, crederet nemo, per epiſtolam, quod volet, iniuratus probabit? Liu. lib 21 Fama etiam eſt, Annibalem annorum fermè nouem pueriliter blandientem patri Amilcari, vt duceret in Hiſpaniam, cùm ſacrificaret, altarib. admotum tactis ſacris, iureiurando adactū ſe, cum primum poſſet, hoſtem fore populo Rom. Hot. Iurare porro corporaliter plus eſt, quam inſtrumento, aut nuda voce ait Gothof.ad l.3.C.ſi minor ſe maior.dix.

IVRAT corporaliter, qui iurat tactis ſacroſanctis Euangeliis, vel manu ſublata, quos Balſamo vocat σωματικοὺς ὅρκους. Cuiac.ad Nouel.Iuſtinian.51.de mulieribus ſcenicis.

IVRARE quoties iubetur heres, daturum ſe aliquid: vel facturum, quod non improbum eſt: actiones hæreditarias non alias habebit, quam ſi dederit, vel fecerit id, quod erat iuſſus iurare, l. quæ ſub conditione. §.quoties.ff de cond.inſt.Prat.

IVRARE per ſalutem ſuam, l.qui per ſalutem.33.de iureiur. Et Iurare per ſalutem principis.

IVRARE in litē, eſt per religionem iuriſiurandi declarare, quanti æſtimetur tota res controuerſa ab actore. Cum enim iudex in hoc iuramento adfectum actoris & fidem ſequatur in litis æſtimatione propter contumaciam non obtemperantis, merito dicitur iuſiurandum in litem, quaſi in vniuerſam æſtimationem litis, nulla certa conſideratione in vnam aut alteram rem facta. Quemadmodum fere in factum agere dicimus eum, qui in totam facti ſeriem expetitur, nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi formula. Quare aliàs in litem, aliàs adfectionis iuramentum dicitur. Vlp. in l.ſi per alium, §. 1. ff. ne quis eum qui in ius vocat.l.1 & l.2. ff de in litem iur. Olden. Vide & l.videamus eodem. vbi Bartolus, Bal.& Duare. Prat.

IVRARE per genium principis, in l.13.in fi. ff.de iureiur. Accurſ. interpretatur Deum principis, Bartolus genium, principem ipſum exponit. Accurſius forte ineptè interpretatus non eſt. Nam & ridicula antiquitas Deos ſibi, quos volebat, fingebat eoſque geniales, idque ex Alexand.ab Alex.lib.6.c.4.liquet. Huiuſmodi iuſiurandum commemorat Tertul.lib ad Scapulam: Sed ait, iidem ipſi, qui per genios eorum in pridie vſque iurauerant. Alij eum genium volunt intelligi, qui eius ſaluti præeſſe credebatur: vide Vult.ad §.item ſi quis poſtulante.10. n.7. Inſtit.de actionib.Prat.

IVRARI cōceptis verbis ita ſolet, vt is, qui iuſiurandū deferebat, verbis, quib. iurari vellet, præiret. Eiuſque iuriſiurandi extat apud Plaut.in Ruden elegās formula. Cæterum ſi nec verbis conceptis, nec aliud aliquod ſpecialiter aduerſario delatum eſſet iuſiurandū, ſed dictum ſimpliciter. Iura per Iouem, tunc vſitata & ſolenni quadam Iouem lapidem iurandi formula vtebantur Romani. Auctor eſt enim li.10. Feſtus iuraturos per Iouē, lapidem ſilicem tenuiſſe, hęc ſolennia verba dicētes: Si ſciens fallo, tū me Dieſpiter, ſalua vrbe arcéque, bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem. De quo iureiurando viſus eſt ſentire Plin. ſic in Paneg. ſcribens: Quin etiam ſedens præbuit iuſiurandum, & ille iurauit & expreſſit, explanauitq; verba, quibus caput ſuum, domū ſuam, ſi ſcienter feſelliſſet, Deorū iræ conſecraret. Qui autem ſic iurabant, eos dici Iouem lapidem iurare, teſtatur Cicer. ſic.n. Trebat. ſcribit epiſtolarum li.7. Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum ſcias, Iouem iratū eſſe nemini poſſe? Probari id etiam ex Gellio poteſt, qui de Phauorino Noct. Atticarum li.1.c 21. ſcribit. Et ita per Iouem iurare, nihil aliud fuiſſe videtur veteribus, quàm Iouem lapidem iurare. Intelligi id etiam ex Plauto poteſt in Aulularia. Cū n. Strophilus Lyconidi adoleſcenti iuſiurandum ad hunc modū detuliſſet, Iura per Iouem, & inter cætera reſpondiſſet Lyconides, Sed me cito expedi ſis, ſubiecit Strophilus: Hem ſilicē tibi. Tunc accepto ſilice iurans per Iouem, hac formula vſus eſt Lycon. Si te ego ſciens fallo, ita me eiiciat Dieſpiter bonis, ſalua vrbe & arce, vt ego hunc lapidem. Hæc cum ita ſint, nunc videor mihi intelligere, quidnam Vlp ſibi voluerit, quum ita ſcriberet: Qui per ſalutem ſuam iurat, licet per Deū iurare videatur (reſpectu.n. diuini numinis ita iurat) attamen ſi non ita ſpecialiter iuſiurandum ei delatum eſt, iuraſſe non videtur, & ideo ex integro ſolenniter iurandum erit l.33.de iureiur. Senſus.n.eſt: Si ſic delatum tibi fuerit iuſiurandum, Iura per Iouem, & tu per ſalutem tuam ita iuraueris. Ita mihi Iouem velim propitium: Iupiter mihi iratus ſit: quamuis per Iouem iurare videaris: attamen eius, qui iuſiurandum tibi detulit, intentioni non ſatisfacis. His.n verbis. Iura per Iouem, ea eſt (quemadmodum ex ſuperiorib. cōſtat) deferētis intētio, vt Iouem velis lapidem iurari. Nec aliter per ſalutem ſuam reo iurare permittitur, quam ſi ab actore ſpecialiter, i. nominatim his verbis: Iura per ſalutem tuam, ei delatum eſſet iuſiurandum.d.l.5. Qua de cauſa, ſi iuſſus per Iouem iurare per ſalutem ſuam iurauerit, iuraſſe non videtur, & ideo ex integro iurandū erit, inquit Vlp.h.e ad ſolennem vſitatamque Iouem lapidem iurandi formulam confugiendum. De qua formula etiam Paulus ſcriptum à Cuiacio & Raffardo Ictis doctiſſimis eſt obſeruatum in l.26.ff.de iureiur. Auſim dicere in ſi.l.3 de iureiuran. ſic apud Vlp. etiam ſcriptum fuiſſe: Cæterū ſi ego detuli, vt per Iouem iurares, eaque verba ad hanc formulā omnino referenda videri. Et certe Iouis nomē, vt Ethnicum, Chriſtianæque religioni aduerſarium, ex prudentum reſponſis ſuſtuliſſe Tribonianum, & eius loco Dei verbū poſuiſſe, ex eo poteſt euidēter intelligi, quod in iiſdem reſponſis, crucis nomen in furcā idem Tribonianus omnino mutauerit. Quæ res efficit, vt quoties in prudentum reſponſis Dei occurrit mentio, verbum illud ex prudentum intentione ad Iouem ſemper referendum videatur. Igitur per Deum iurare nihil eſſe aliud in illis reſponſis ex intentione prudentum poteſt, quam iurare per Iouem, h.e. Iouem lapidem iurare. Et ita mihi videtur Ræuard.li.5 c 5. Vide iuſiurandum.

IVRATI teſtes, Vide infra teſtes iurati.

IVRATISSIMI vocem qui vſurpant ex veterib. idoneos profe-rant authores. Certè apud Plin.in præfatione locus corruptus eſt, quem Rhenanus reſtituit. Spieg.

IVRATORES propriè cenſores erant, qui eum, quem cenſebant, iureiurando adigebant: vt ex ea intelligi poteſt formula: Et tu ex animi tui ſententia vxorem habes? Eam qui iurauit iuratus dicitur: qui ad iurandum adigit, iurator dici videtur. Hinc per tranſlationem iuratores dicti veluti arbitri & cenſores fabulæ Plaut.in prolog.Pœnul & in Trinummo.Prat.

IVRATO promittere Paul.l.vl.qui ſatiſd.cog. Qui iurato promiſit iudicio ſiſti, non videtur peieraſſe, ſi ex conceſſa cauſa hoc deſeruerit. Spieg.

IVRE belli trāsfugam recipi, quid ſit, vide l.transfugam.ff.de aq. rer.dom.

IVRE communi qui tutus eſt, priuilegiis non indiget. Id autem intelligitur, quum aliud ius non exprimitur. Inſtit.de iur.nat. §.quoties, l.fin.C.de his qui ven.ætat.impetr.Spieg.

IVRE pro iure ipſo. Papin.l 95.§.1.ff.de ſolut. Aditio hæreditatis nonnunquam iure confundit obligationem.Prat.

IVRE legitimo l ſi naturalis. ff.de adopt.

IVRE publico, i. ciuili.l.placet.C.de epiſc.& cleric.Alber.

IVRE reuocandi domum, eſt poſſe petere, vt cauſa, ob quam alibi conueniuntur, remittatur domum, & ad locum, in quo domicilium h.bent, l.2.§ legatis.ff.de iudiciis.Spieg.

IVREIVRANDO decidere, l.21.§.vlt.ff.de noxalib.

IVREIVRANDO firmare. Cic.lib de ll. Plurima firmantur iureiurando inter ipſos homines. Diis immortalibus interpoſitis, dum dixit Liuius reddere & exigere.Spieg.

IVRE ipſo: vel iure, in lib.noſtris fieri dicitur, quod ipſo iure ciuili, i.lege, ſine auxilio tuitioneque magiſtratus, & ipſa legis poteſtate ac authoritate ſit. Nā ipſo iure ciuili accipimus, non prætorio. Deniq; aduerſa hæc facimus, Ipſo iure, &, Iure prætorio. Deniq; aduerſa hæc facimus, Ipſo iure, &, Iure prætorio, vel per tuitionem prætori, l.1. ff.quib. mod.vſufr.amit.l 1. in fi.de ſuperf.l.1. §. pen ff. quod falſ.tut.l.9. §.illud.ff vſufru. quemadm.caueat.inſtit.de perpet.& temp.act.in pr.Briſſ.

Opponuntur item hæc, IVRE ipſo, & per exceptionem. l.4.ff.de ſeruit.l.34.§.ſi is cui. ff.de obl. & act. l.60.ff.de fideiuſſorib l. vlt.§ cum mihi ff.de verbor oblig.l.38.§.1.ff.de ſolut.l 2 §.penult.ff.ratam rem hab.l 3 § quæ onerandæ. ff.quarum rerum act.non det §.in bonæ inſt.de act. Sed & ipſo iure, & per fideicommiſſum, oppoſuit Vlp.in l.19.ff.de milit teſtam. Nam

ipſo iure & directò & imperatiuè valet inſtitutiones & lega a quæ l.12. tab. confirmantur, cũ fideicommiſſa ſolum prætoris fideicommiſſarij tuitione conſiſtant. Qua ratione etiã leg time.& ex cauſa fideicommiſſi opponũtur in l.3. §. ſi vſuſr.pet. Reliquum eſt igitur ipſo iure fieri, quod legib fit, velut ll.12. tab.l.1.cũ l.25.§.idem iuris.ff fam.erciſc.l.6.C eod tit. l.49 §. 1 ff.de fideiuſſorib. l.62. Co.de pactis.l 1. §.qui minorem.ff.vt leg.nom.cau.item lege Ælia ſentia.l.3.C.ſi aduerſ.libert Ipſo iure etiam fit, quod lege Falc.fit. l.73.§.1.ff ad l.Falcid.l.1.§.ſi quis ex mortis.ff.quod legator. Poſtremo in eo, quod ipſo iure fit, partes prætoris ceſſant, nec ſe interponit prætor.l.4. & l. 1.C.in quib.cauſ.in integ.reſt.l.3.C.ſi aduerſ.libert. Briſſ.

IVRGARE, quaſi de iure agere, & contendere. Iurgare enim, inquit Varro lib.6. de ling.lat.ab iure dictum eſt, cum quis iure litigaret, à quo obiurgat, qui id facit iniuſtè. Prat. Hinc

IVRGIVM, quaſi iuris agium.e.fortis § iurgium.de verb.ſig.quo pertinet, quod ait Feſt.li.9 iurgium, iuris actio. Cic. de republ. 4. Admiror nec rerum ſolum, ſed verborũ elegantiam. Si iurgant, inquit, Beneuolorum concertatio non lis, ſed iurgium: Inimicorum lis dicitur: & in ſequenti: iurgare igitur lex putat inter ſe vicinos, non litigare. Prat.

IVRGIVM quoque iram & animorum contentionem inter coniuges ſignificat, l 27.ff.de pact.dot. Iuuenal. ſatyr.3.

Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet.

IVRGIVM à diuortio ſeparat ICtus, l.quod ſi non diuortium. ff. de iure dotium, pro iracundia non durante. Prat.

IVRI operam daturum prius noſſe oportet, vnde nomen iuris deſcendat: videlicet reſpecta ciuiliter rei ſignificatione, non autem Grammatica verborum ſtructura. Vlp.l.1.in prin.ff de iuſt.& iur.l.3.in fi. ff. de iur dot. Ius autem à iuſtitia appellatum d.l.1 ſicut effectus à cauſa efficiente dicitur. Nam (vt eleganter Celſ.definit) ius eſt ars boni & æqui. Prat.

IVRIDICI, à dicundo iure præfecti Italiæ, ab Adriano principe inſtituti apud Capitolinum, annotante Egnatio, intelligendi. Notus tit. Iuridicus dies, quo ritè ius dici poteſt, & iuridica actio, quæ ſecundum ius eſt, & iuridicus conuentus, in quo redduntur, veluti noſtrate lingua, *Rhat, Gericht, Hoffgericht haben* vbi plures de cauſa deliberantes, tandem eam per ſententiam decidentes conueniunt. ff.de offi.iuridic. quem vide & l.Thais.de fideic.liber.Spieg.

IVRIDICINÆ verbo vſus eſt Tertull.lib.de.Pall.Prat.

IVRIDICVS Alexandriæ eſt, qui demandatam iuriſdictionem à principe in ciuitate Alexandrin. Ægypti habet. Et hic ex equeſtris ordinis viris creabatur, quod Tacitus ſignificat lib.12. Eſt autem Alexandria vrbs Ægypti, non longe à Nili oſtio, ab Alexandro Macedone (vnde illi nomen) condita, ante Seruatoris aduentum anno 20. ſupra 300. Habuit olim ſcholas omnium diſciplinarum liberalium: fuitque ob commoditatem maximum totius orbis emporium, quemadmodum & præclara alia ſcribunt Hiſtorici & Coſmographi, maxime verò ij, quos ſupra nominauimus in dictione Alexandria: quib. addo hic Solinum. Anchor.

IVRIS alia quæſtio eſt alia facti. vide Quæſtio. Hotom.

IVRIS quæſtio eſt, cùm conſtat factum eſſe id, de quo lis eſt, nec vlla eſt inter litigantes controuerſia, an factum ſit, ſed cauſæ ſtatus finitiuus eſt, aut iuridicialis, vt eſt Rhetorum loquendi conſuetudo. Facti quæſtio dicitur, cùm non conſtat, an id factum ſit, ſuper quo lis orta eſt, quodq; inficiatur reus. Et hanc cauſæ conſtitutionẽ Rhetores vocant Coniecturalem, quod coniectura tunc verũ quæratur. Qua in re nullus ſanè eſt iuris ſcientiæ locus, vt permultis in locis teſtatur Cic in Topic. Nihil hoc ad ius. Ad Ciceronem (inquiebat Gallus noſter) ſi quis ad eum tale quid retulerat, vt de facto quæreretur. Qua de re latius Franc. Duaren.lib.1.anniuerſ.diſpu.c.41.

IVRIS ſpecies hæ ſunt; Diuinum, Humanũ, Legitimum, Conſtitutum, Licitum, Antiquum, Vetus, Nouum, Receptum, Commentitium, Commune, Singulare, Proprium Ordinarium, Publicum, Priuatũ, Summũ, Strictum, Merum, Subtile, Solenne.

IVRIS ciuilis nomine, ius ciuitatis Romanæ intelligitur, §.2.inſtit.de iur.natur. Sed quoties non addimus nomen, cuius ſit ciuitatis, noſtrum ius ſignificamus. Hot.

IVRIS ciuilis intellectus ex Rhetoricis præceptis magna ex parte petendus. Vide infra Negatio pura.

IVRIS nomine continentur ſeruitus, hæreditas, dos, peculium, poſſeſſio, obligatio. Hæc.n.omnia iuris nomina ſunt. Cuiac. Not.ad lib.2.Inſt.tit.de reb.corporalib.& incorporalib.

IVRIS profeſſores. Quære, Profeſſores iuris.

IVRIS quæſtiones ſunt duæ, vt eleganter Fabius tradit lib.2.c.2. quarum vna verborum proprietate continetur, finitione explicatur: altera æqui diſputatione continetur, qualitate explicatur. Addi poterit & tertia, quæ, facti ſiue voluntatis, atq; adeo in æſtimatione iudicis quæſtio eſt, l.voluntatis. C.de fideicomm.& coniecturis explicabitur. Omnis itaque quæſtio iuris in hæc tria genera deduci poteſt. Cuia. Iulius Paulus recept.ſenten.lib.3.tit.6.§.dulcibus legatis.

IVRIS origo duplex eſt, naturalis & ciuilis: ergo cauſa efficiens iuris natura & magiſtratus: Iuris cauſa materialis verſatur in trib.in perſonis, rebus & actionib. l.1.ff de ſtat.hom § omne autem. Inſtit.de iure natur.gent & ciuil. Iuris cauſa formalis, per quam cognoſcimus, quid vnaquæque lex in vnoquoque negotio, de quo loquimur, ordinet. Iuris finis eſt, vt pacificè tranſigamus hanc vitam vmbratilem, & perducamur ad Chriſtum & æternam vitam. Prat.

IVRIS ſtricti vocabulum peculiare eſt ICtis. Reliqui ſcriptores, Budæ. ait, ſummum ius appellant. Inde ſummo iure agere, pro eo quod eſt, non ex æquo & bono, ſed iniquiore quodam iure & præfracto. Ius ſtrictum, in l placuit 8.Co.de iud. non eſt ius ſcriptum, ſed iuris ſcripti prædura & ab humanitatis regula aliena interpretatio: ſtricta ratio, l 43.in fi.ff.de relig. Ius ſummum. Cic. Apices iuris. l 29 §.4. ff. mã l.mera cognitio. l.14.§. 33.ff de relig. ſubtilitas verborum. l 20. in fi de reb.cred. Opponitur æquitati, vt homini politico & humano barbarus, vt ſpiritui litera. Gothoſ.ad d.l.placuit.8 C.de iudic.

IVRIS ſtudioſi appellatione, Iuris interpretes conſultique ſignificantur. Cuiac.in expoſ. Nouel.Iuſtin. de inſtrumentis, & vt protocollo, inſtrum.relinq.&c.

IVRISCONSVLTI iuſtitiæ ſunt ſacerdotes. Vult.in comm.Inſtit. l.c.4.in pr n.3.

IVRISCONSVLTVS (ſic enim ſcribi debere cõtendit Prat nõ Iureconſultus licet Cicero pro Muræna ita dixerit, & Lucilius ſecundo, & iure peritus. vt not. Chariſius li.3) eſt (inquit Antonius apud Ciceronem li. de orat.1.) qui legum & cõſuetudinis eius qua priuati in ciuitate vtuntur, & ad reſpondendum & ad agendum, & ad cauendum peritus eſt. Sed videamus, ne quid huic abſit definitioni: quum Pragmaticis hæc eadem quadret definitio. Iuriſconſulti.n.ius in ciuitate conſtituunt, de negociis, de quibus ius certum eſt nullum, conſulti. Itaque eorum reſponſa iuris ciuilis in parte numerantur. Conſulebantur autem (vt Fabius ait) aut de verborum proprietate, veluti ſi de teſtamenti ſtipulationiſve verbis eſſet controuerſia, vel de æqui diſputatione, vt in Sergij & Oratæ cauſa illa nobili: aut de voluntatis coniectura, vt cum teſtatorem aliquid amplius voluiſſe, quam dixiſſe contenditur. Cic. pro Planc Quæris num ICtus? quaſi quiſquam ſit, qui ſibi hũc falſum de iure reſpondiſſe dicat. Omnes.n. iſtiuſmodi artes in iis reprehenduntur, qui cum profeſſi fuerint, ſatisfacere non poſſunt: non in iis, qui abſuiſſe ab iſtis ſtudiis cõfitentur. Verior itaque hæc fuerit Hotomanni definitio: ICtus eſt, qui cum iuris ciuilis, tum æqui bonique peritus, populo ſe ad agendum, cauendum, interpretandum, reſpondendumque dedit: nam his omnibus in rebus ICti officium verſari, in ICto ſuo copioſè oſtendit Hot. & Prat.

IVRISCONSVLTI etiam Conſulti iuris appellãtur, & iuris periti l.17 § 1. ff.ſi ſeru.vind. Periti iuris à Plin. Epiſt.l.4. iuris item auctores, & ſtudioſi, & iuriſprudentes vocantur. Horũ partes memorantur hæ, Cauere de iure, Reſpondere, Scribere, Cõſilium dare, in Conſilium adhiberi à Magiſtratibus, iiſque adſidere, Reſcribere, Libellos agere, Vadimonia concipere. Briſſ.

IVRISCONSVLTI nonnunquã ſignatè loquuntur: Alciat. exempla proponit lib 4. de verb.ſig. latè oſtendens, quib. figuris vſi ſint. Sed & ipſe legiſlator ironicè loquitur, quod & ab Apello animaduerſum eſt; in l.antepen. Co.de leg. Idem ait in l.1.§. beſtias.verſic.denique.ibi, niſi in arena paſſi ſint ſe honorari. de poſtul. in l ſicut autem, in princ.ſi ſeruit.vend. in l.Offilius verſi.pone, inquit. de leg 3. Cæterum qua lingua intelligendi ſint veteres ICti, ſuperius in voce Intentio indicauimus. Spieg.

IVRISCONSVLTORVM vel prudentium triplex eſt differentia, quam obſcurè confundit Tribon. Inſt.de iur.nat.gent.& ciu. I. Fuerunt prudentes, qui leges 12. Tab. interpretabatur, quorũ diſputationes fori dicuntur ius ciuile, l.2. §.his legib.latis.ff. de orig.iur. II. Fuerunt prudentes, qui priuati reſpondebant conſulentibus authoritate probabili, non autem neceſſaria, III. Cœperunt publicè Imperatoris authoritate ſignatis ſcriptæ reſpondere ſub Auguſto, à quorum reſponſis non licebat recedere, d l.2.§.1.D. Auguſtus. Prat.

IVRISCONSVLTI ſæpe à Iuſtiniano legumlatores appellantur. Cuiac.ad l.2. ff.de excuſ.prope fin.

IVRISCONSVLTORVM ſucceſſio quare demonſtranda ſit, optimæ ſunt rationes: Primum, quia dignatio perſonarum, fides item & eruditio authorum, non mediocriter commendat leges ab eis latas. Deinde, qua forma, quo ſtudio & deliberatione traditæ ſint ab eis: nemo ſatis admirari poteſt, qui non totam profeſſorum iuris ſeriem perſpexerit, quomodo alius alia in re plus præſtiterit. Old.

IVRISCONSVLTORVM ſucceſſiones, vide in l.2. per tot.ff.de orig.iur confer. Hot. & Prat.in Lexic.hic.

IVRISCONSVLTORVM & Imperatorum Roma. lectioni aſſueſci quantum profuerit, incredibile dictu eſt, imo nec dici quidẽ ſatis poteſt. Primũ quod autoritas eorũ certa eſt & neceſſaria: cũ interim Doctorũ præceptiones non niſi probabiles ac incertæ,

ceitæ. Deinde, quod ingenia ſtudioſorum transformari ſolent in mores & phraſin loquendi præceptorum. Atque illa eſt cauſa quod Romani iuris proceres tanta Latini ſermonis puritate, ac phraſis ſimilitudine, eadémq; grauitate ſcripſerunt, & velut vno ore interpretati ſunt leges. Nam magna pars eorum ab vno Papin præceptore imbuti, non niſi doctiſſima iuris monumenta in manibus verſabant: Contra vero, quòd recentiores iuriſperiti, neglecto paulatim Romanorū exemplo, longéque ab eorum imitatione diſcedentes, degenerarint, non dico, quo tandem, ſed res ipſa nos ſatis admonet, niſi planè in vtramque autem dormiamus Oldendorp.

IVRISCONSVLTORVM proprium munus eſt reſpondere, cauere, & ex iure formulas componere, quod eſt ſcribere. Cicero pro Muræn. vrbanam militiam reſpondendi, cauendi, ſcribendi. Idem in Topic. cum tu mihi meiſque multa ſæpè ſcripſiſſes: ſic legendum ex veteribus libris. Quod & iura condere Iuſtinian. dixit in §. reſponſa. Inſtit de iur. nat. & inde ab Eutropio lib 8. Vlpian. iuris conditor appellatur. Cuiac. ad l. Gallus. ff de lib. & poſth.

IVRISCONSVLTI profeſſio & officium poſtulat (ait Gœd. com. ad l. 177. n. 7. ff. de verb ſign.) vt ab omni cauillatione. præcipuè vero à fallaci ſorte, quo ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, diſputatio perduci poſſit, prorſus abſtineat, per text. in d. l. 177. & l. 65. de reg. iur. l. pen verſ. non oportet ff. ad exhiben. l. ſi ſeruum. 91. verſ eſſe enim hanc quæſtionē de verb. obl. l. 5. ff. de tranſact.

IVRISCONSLTOS maximi nominis reddidit ſcientia iuris, quæ ſemper ſummo honore eſt habita. Et profecto, ſicut corpus noſtrum ſine mente cadauer eſt: ita ciuitas ſine legib. certis pernicioſa cenſetur hominum colluuies, hoc eſt, multitudo ex diuerſis locis velut ſordes coacta. Cic. pro Cæcinna: Nihil enim, inquit, tam diligenter retinendum, quam ius ciuile: quo ſublato, nihil cuiquam exploratum eſſe poteſt, quid ſuum, quid alienum ſit. Old.

IVRISDICTIO & Notio ſeparantur, l 5. ff. de re iud. Iuriſdictionē enim habēt, qui iuri dicundo præſunt, qui vel ipſi extra ordinem cognoſcere, vel iudices dare, iuberéq; iudicare poſſunt.

IVRISDICTIO. Iuriſdictio poteſtas eſt de publico introducta, cum iuris dicendi (vnde vocata eſt, non autem à ditione, vt annotat Alc. ad fin. c. 24. lib diſpunct 1.) & æquitatis ſtatuendæ neceſſitate, gl. & ibi Bart. in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. gloſ. in auth. de defenſor. ciuit. §. iuriſiurand. in gl. mag. circ med. col. 3. Quare allucinatur Accurſ. dum iuriſdictionem à iuris ditione dictam putat, ex quo infert abſurdum. h. e. merum imperium ſub iuriſdictione contineri, cum potius ipſa iuriſdictio ſub imperio comprehendatur, vt patet in l. 3. ff de iuriſdict. ibi, mixtum imperium, cui etiam iuriſdictio ineſt. Accurſ. ſententiam etiam ipſe Bart. multíque alij ſequuntur, cum tamen, ſi quis diligenter aduertat, non dicatur iuriſdictio à ditione, ſed à dictione: nam per c. ſcribi ſolet, nec conſiderant, ditionem ſiue poteſtatem iuris non eſſe apud iudicem, qui tamen dicitur habere iuriſdictionem, ſed apud ſolum principem. Iudex vero habet iuriſdictionem, quia ius dicit. Quare etiam ius dicens appellatur in l. 1. ff de iuriſd. & in l. ſi conuenerit. eod. tit. & in tit. ſi quis ius dic. non obtemp. Ad hoc facit Columell. lib. 12 c 2. Quod nō ſcilicet faciunt magiſtratus aſſidua iuriſdictione vim legū cuſtodientes, Quamobrem cū Suetonius in Caligula ait: Magiſtratibus liberā iuriſdictionem conceſſit ſine ſui appellatione, non intelligit poteſtatem iuris condendi, ſed iuris dicendi. Nam quum iudex iuriſdictionem exercet, dicitur ius dicere. Plautus in Bacchid. Itur illinc iure dicto Cicero ad Q. Fratrem: *Sic ſumma in iure dicendo ſeueritas.* Liuius lib. 2. Ius de creditis pecuniis dicere. Quod Herodotus dixit: δίκας δικάζειν Sic enim in Thalia loquens de ſupremis iudicibus apud Perſas, ait: ἐπὶ δὲ πᾶσι δίκας δικάζουσι ἐξηγηταί τῶν πατρίων θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέαται. Ferrand. li. explication. 1. in l 3. de iuriſdict.

IVRISDICTIO eſt poteſtas: ſed huiuſmodi quæ aut imperando expeditur, aut ab imperio eſt nuda poteſtas; vti in iudice dato accidit, qui plus imperij non habet, quam quatenus ei ſatis eſt ad cauſæ datæ examen, executio vero eſt & manet dantis. Gœdd. de verb. ſign. ad l. 215. num 9.

IVRISDICTIO nomen generis eſt ac ſpeciei, ſicut adoptio, l. 1. ff. de adopt. Generaliter accipitur pro omni notione, quæ magiſtratus iure competit, vel cognitione, pronuntiatione, decreto, in quacunque cauſa, ſiue ea ſit ciuilis, ſiue criminalis: quo ſenſu non diſtinguitur ab imperio: quinimo imperio vtens magiſtratus iuriſdictionē exercere dicitur l. ff. de offic. eius. Nec item à cognitione: nam cognoſcens etiam prætor dicitur ius dicere, aut iuriſdictionem exercere. Pompon. l. 2. de orig. iur. Decem, inquit, & octo prætores in ciuitate ius dicunt. Sic Vlp. l. 1. de extraor. cogn. Sed & Suetonius in Claudio, cognitionem extraordinariam de fideicommiſſis iuriſdictionem vocat, quum tamen prætor fideicommiſſarius iudices non daret. Quoties igitur quis autoritate publica aliquid ſtatuit, quod ad ius & iuſtitiam pertineat, ius dicit: nec refert, iuſtè an ſecus: quandoquidem hæc cōſuetudo loquendi ad id refertur, quod magiſtratum facere conuenit. l. pen ff. de iuſt. & iur. Hinc actus legitimi, manumiſſio, emancipatio, adoptio ad iuriſdictionem pertinere dicuntur. l. 2. ff. de offic. proc & leg. Altera ſignificatio huius vocabuli ſpecialis eſt, ſecundum quam iuriſdictio diſtinguitur ab imperio. l. imperium. l. iubere. ff de iuriſdictione. nam poteſtas animaduertendi in facinoroſos homines imperium dicitur, non iuriſdictio. l. imperium. Ex quo apparet, iuriſdictionem tantum in cauſis priuatis & pecuniariis verſari. Prat.

IVRISDICTIONIS præcipuus ſcopus eſt, vt eius magiſtratū'que autoritas pœnali aliquo ſemper defendatur iudicio. l. ſi. ff. de offi. eius cui mand. eſt. Pro tuenda autem iuriſdictione eiúſq; maieſtate potiſſimum hæc faciunt edicta, vt iudex datus iudicet, vt in ius vocatus veniat, aut ſatiſdet, vt quiſque iuriſdictionis extremum faciat, vt fugitiuum apud ſe quæri non prohibeat, ſed in publicum ducat, vt iuſſus cauere caueat, vt in poſſeſſionem contra ſe miſſum admittat, vt album prætoris non corrumpat, vt munera ſibi iniuncta ſuſcipiat & adminiſtret, vt pareat magiſtratui. &c. Gœd. de verb. ſign. ad l. 1. n. 9.

IVRISDICTIO pro iuris ratio, æquitas, recta ſententiæ ferendæ ratio. Vlp. l. 20. ff. famil. ercisc. nam imperitia, inquit, cohærendum iuriſdictionis formam mutare non potuit. Alias iuriſdictionis forma pro iudiciorum ordine apud Imper. l 1. C vbi in rem actio ex. Nec enim iuriſdictionis forma in eadem prouincia conſtitutis, tam petitore, quam poſſeſſore, ob auctoris perſonam, quem in alia prouincia dicis conſiſtere, debet commutari. Prat. ex Hot.

IVRISDICTIO pro iudiciali cognitione, ſed quam exercet magiſtratus. Scæuol l. 88 ff. de ſolut. Claudius. ſubeſt enim illa ex iuriſdictione pendens quæſtio, an pretia rerum, quæ ſciebant eſſe pupillę, bona fide matri ſoluerint Sumitur & pro ſimplici notione, l. 5 ff. de re iud. l 8 §. ſed nec. ff de tranſact. Prat. ex Ho.

IVRISDICTIO pro vniuerſo prætoris officio & munere. Gel. verba prætoris ex edicto perpetuo adſcripſi. Sacerdotem Veſtalem, & Flaminem Dialem in omni mea iuriſdictione iurare non cogam. Hæc lib 10 c 15 Prat. ex Hotom.

IVRISDICTIO quædam eſt contentioſa, quædā voluntaria, hæc inter volentes locum habet, eáq; explicantur emācipationes, adoptiones, manumiſſiones. Illa vel in nolentes imperij vi exercetur. vide l 2. ff de offic. proconſ. & ibi Doctores. Prat.

IVRISDICTIONEM Accurſ. definit, l. 1 ff. de iuriſd. omn. iud. poteſtatem de publico introductam, cū neceſſitate iuris dicendi & æquitatis ſtatuēdę; Quę definitio ſatis eſt bona, ſi quis eam rectè intelligat. Diuiditur autē iuriſdictio à Zaſio in tres ſpecies: imperium merum, mixtū, & ſimplicem iuriſdictionem, quæ eſt iuris dicēdi poteſtas ad vtilitatem priuatā, officio ſuo actioni deſeruiens. Hanc in ſex gradus ſecat Bar. quos Zaſius doctè cōtrahit in tres, in l. cui iuriſdictio data ſit. eod. tit Prat.

IVRISDICTIO Anomala, quæ & Extraordinaria dici poteſt, quę conſuetudine, non iure ſubſiſtit: cuiuſmodi eſt iudicium curiarum dominicalium, qui circa feuda tantum, emphyteuſes, & pacta curialia cognoſcunt. Prat.

IVRISDICTIO libera dicitur, cum is, qui eam habet, non impeditur maiori aliqua poteſtate, quo minus agat pro imperio, & legi agi iubeat. Ex Buder. in poſter. annot. Spieg.

IVRISDICTIO reſtitui, vel abrogari vt dicatur, vnde loquendi modus ille inoleuerit, oſtendit Alciat c. 2. lib. 3. parerg. Spieg.

IVRISDICTIO, facultas atque poteſtas eſt iuris dicendi. Nam ius dicere, eſt præeſſe iuri dicendo, & legibus gubernare, ac iuſtitiam miniſtrare. Spieg.

IVRISDICTIONEM ſolorum magiſtratuum, non iudicū datorum conſtat. l. 1 l. 57 ff. de re iud. & alibi Iuriſdictionem definit Vlp. l 3. in fin. ff. de iuriſd. omn. iud. quam ſequitur C. Harmenopulus lib. 1. tit. 4. τὸ γὰρ, ait, δίδοσθαι διὰ κατοχὴν δικαιοδοσίας ἐστιν. Prat. ex Briſſ.

IVRISDICTIO pacto priuatorum dari non poteſt, l. priuatorum. C. de iuriſd. omn. iud. licet in illum, qui iuriſdictionem habet, pacto conſentire permittatur. l. 1. C. eod.

IVRISIVRANDI illiciti abſolutionem petere vanum eſt. Vlpian. De hoc inreiurando, ait, remittendo, nec eſt neceſſe adire prætorem. Semel enim in perpetuum à prætore remiſſum eſt, nec per ſingulos remittendum. Oldend. Iuſiurandum autem illicitum Iuriſconſultus interpretatur improbatæ publicè religionis. l. ſi duo patroni. §. vlt. ff. de iureiurando.

IVRISIVRANDI religione, non vt cibo, verum ſicut cōdimentis vti oportet ad neceſſitatem: iuxta præceptum Dei Et rectè Iuriſconſulti tradunt grauiſſima præcepta de euitando, vt (quoad fieri poſſit) parciſſimè eo vtamur, velut condimento.

IVRISIVRANDI religio expediendarum litium maximū remedium in vſum venit, qua vel ex pactione ipſorū litigatorum, vel ex autoritate iudicis, deciduntur controuerſiæ, vt dicit Gaius in l 1. ff. de iureiur. Et profecto his verbis magnam vtilitatem iuramentorum explicat: nam ad dirimēdas lites, quarum alioquin nullus inueniri poſſet finis, deſeruiunt. Et latè prodeſt Reipubl. ſi controuerſiæ hominum celeriter expe-

diantur, ad retinendam ſalutarem concordiam. Quamobrem non ſolum vtilis, verum etiam neceſſarius eſt iuriſiurandi vſus, velut vltimum inter mortales præſidium tuendæ veritatis, quoties omnia probationum genera deficiunt. Credendum enim eſt homines, qui aliquid frontis habent, diuini nominis teſtimonium non falſo inuocaturos. Old. Prat.

IVRISIVRANDI vſus triplex eſt, ex quo tria iuramentorum genera. Alias enim iuratur extra iudicium ad confirmandum contractus & quæcunque negotia: videlicet, vt promiſſa ſeruentur. Et hoc iuſiurandum dicitur Extraiudiciale & Voluntarium: quia dependet planè ex arbitrio inuicem negotiantium, quatenus ſit dandum & concipiendum. De quo tamen non loquitur Paulus in l. iuſiurandum quod ex conuentione. in princ. ff. de iureiurand. vt quidam falſo putant: ſed l. 1. & Conſtitut. Frideric. Imperatoris. Alias exiguntur iuramenta ad præparationem, vel etiam cognitionem iudiciorum rectè exercendam, ne quid per fraudem eorum, qui in iudicio verſantur, incidat, quod euertat veritatem; Vt ſunt ea, quæ dantur, vel calumniæ, vel teſtimonij dicendi, vel cautionis, vel æſtimandæ rei gratia, iuxta l. ſi tutor. ff. de in lit. iurand. item iuſiurandum iudicis vel aduocati. l. rem non nouam. C. de iudic. Et ſi quæ ſunt his ſimilia. Hoc autem iuramentorum genus iudiciale & neceſſarium rectè poteſt appellari: quoniam non vt præcedens relinquitur prorſus priuatorum arbitrio, quatenus dandum ſit, vel non ſit, cum ex iure certam formam habeat, ac plerunque neceſſario ſuſcipiatur in iudiciis. Alias denique iuramentis vtimur deferente iudice: vel etiam litigatoribus ipſis conſentientibus, in iurandi conditionem (ſemper tamen adprobante iudice) ad explicandam ſemel totam litem. Vnde nuncupantur deciſoria, quod finem imponunt controuerſiæ, vt auctori decernatur, quod intendit, aut reo, quod excipit. Paulus eleganter dicit, eo modo propter rem iurari, in l. quoties. ff. de iureiuran. Propter rem autem (inquiens) iuſiurandum exigitur (veluti de pecunia credita) cum iurat actor, ſibi dari oportere, vel reus ſe dare non oportere. Idem eſt, cum de pecunia conſtituta iuſiurandum exigitur. Old. & Prat. vide & Forcat. in Necyom. dial. 54

IVRISIVRANDI gratiam facere. Gratia iuriſiurandi ſolet aut ad delatum & ſuſceptum, aut ad præſtitum iuſiurandum referri. Qui iuſiurandum remittit, gratiam iuriſiurandi facere dicitur. Qui præſtiti iuriſiurandi religione aliquem liberat, is etiam iuriſiurandi gratiam facit l. 38. in princip. ad municip. Remittens iuſiurandum, non aliter gratiam facere intelligitur, quam ſi deferente ſe aduerſarius iurare paratus, ſuſcipiat iuſiurandum, l. 6. ff. de iureiur. Eáque res efficit, vt huiuſmodi gratia iuriſiurandi, nec abſenti, multóque minus ignoranti fieri poſſit. Nam quomodo ab ignorante ſuſcipi iuſiurandum, aut quomodo ignorans eſſe paratus actore deferente ad iurandum poteſt? Et idcirco nequaquam ambiguum videri debet, quin peſſimè de iuriſiurandi delati remiſſione Pomponium acceperint interpretes, Labeonis ſententiam ad hunc modum referentem: Labeo etiam abſenti & ignoranti iuriſiurandi gratiam fieri poſſe reſpondit: ſed & per epiſtolam iuriſiurandi gratia fieri poteſt. l. 41. de iureiur. Proinde non delati ſuſceptique, ſed præſtiti iuriſiurandi abſenti & ignoranti gratiam fieri potuiſſe, eſt veriſimilius, idque ſibi Pomponium & Labeonem voluiſſe, dici non poteſt, quum idipſum Plauti auctoritate confirmetur. Poſtquam enim apud Plaut. in Rudente, iureiurando per Veneris aram conceptis verbis præſtito talentum argenti magnum Gripo promiſiſſet Labrax leno, hanc ſummam Dæmones lenoni à ſeruo ſuo piſcatore Gripo remitti volens his verbis vſus eſt:

Res ſoluta eſt Gripe, ego habeo Gr At ego me mauolo.
Da. Nihil hercle hic tibi eſt, ne tu ſperes, iuriſiurandi volo Gratiam facias.--—

Ex quo loco euidenter apparet, cum id quod iuramento promiſſum eſt, vltro, ſiue (vt hic apud Plaut.) pactione aliqua remittitur, tunc etiam iuriſiurandi gratiam fieri. Sic iuriſiurandi gratiam viſus eſt etiam accepiſſe Sueton. ad hunc modum Tiberio ſcribens: Equiti Romano iuriſiurandi gratiam fecit vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nunquam repudiaturum ante iurauerat. Quod igitur Pomponius & Labeo de iuriſiurandi gratia ſcribunt in d. l. 41. hoc ſic videtur accipiendum quaſi dixerint, id quod iureiurando promiſſum eſt, abſenti ignorantique, & per epiſtolam remitti poſſe Ræuard. var. lib. 1. c. 2.

IVRISIVRANDI formulas, vide ſupra Iurandi formulæ.

IVRISPERITI, apud Alfenum, ff. ſi ſeruit. vendic. Annio, inquit, conſilium omnes iuriſperiti dederunt, vt eum eo ageret, ius ei non eſſe, in eo loco ea poſita habere, inuito ſe. Spieg.

IVRIS præcepta tria ſunt: honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum cuique tribuere. Iuris autem, intelligo naturalis. Et quam huc omnes referantur humanæ leges, Old. demonſtrat breuiter. Honeſtè viuendo, caſtratur libido: ſi neminem lædimus, coercetur iraſci cuique ſuum ſinitur, reprimitur cupiditas. Quæ fiunt iniuſtè, ferè ab his vitiis oriuntur, quæ his præceptis Vlp. prorſus explodit. Spieg.

IVRISPRVDENTIA, eſt diuinarum & humanarum rerum notitia, iuſti atque iniuſti ſcientia, h. e. ipſa ἐγκυκλοπαιδεία, diſciplina rotunda, integra, & ſine offenſione. Bud. in l. 1. de iuſt. & iur. Vel eſt ars boni & æqui. Neque enim voluit Iuriſconſultus hac poſteriore definitione ius definire, ſed ipſam iuriſprudentiam, quæ eſt habitus animi, ipſius videlicet intellectus. Ius vero nihil aliud eſt, quam relatio. Nam & obligatio eſt ius, & actio eſt ius. & dominium, & vſusfructus, & pleraque in legibus infinita, nimirum ſpecies ipſius iuris. Ex Apello Spieg. Vide omnino Iuriſprud. definit. Vult. in comment. ad §. 1. inſtit. de iuſtit. & iure.

IVRISPRVDENTIA cur præ cæteris artibus tam ſit obſcura, cauſa eſt: Primum, quia Iuriſperiti non rectè docuerunt ab aliquot annis, partim vana ambitione gloriæ, partim ignorantia ſeducti: Tum id quod in vna ac ſimplici cognitione erat, in infinita torſerunt, vt nulla hominis ætas ſufficiat nunc lectioni, vel ſolius Baldi aut Iaſonis. Deinde quoniam non obſeruarunt forum, h. e. traditiones ſuas non exegerunt ad vſum forenſem, nec perpenderunt, quid huic ſeculo conueniret; quid obſeruatum eſſet: quid mutatum aut abolitum videretur, idq; breuiter. Denique, quod non adhibuerunt methodum, ſed omnia confuſè tractauerunt. Imo in quib. maxima vis erat gubernandæ Reipublicæ, & legum interpretandarum, de his aut nihil aut erronea tradiderunt. Contra, quæ obliteranda potius erant, ſcripſerunt ſæpius, ordinē planè inuertentes. Vt igitur emendemus hunc errorem, ante omnia fugere oportet vanā rixandi libidinem, ſcilicet res ciuiles, tū publicæ, tum priuatæ magna grauitate atque ad captum iuuentutis ſimpliciter & craſſe tractetur. Deinde methodus ſeruāda fuerit, vt prius fontes, quā riuuli perſpiciantur: & prius diuini, quā humani iuris formulæ concinna quadā breuitate ſtudioſis proponantur Old.

IVRIS ignorantia eſt, veluti ſi compertum habeam Titium inteſtatum vita functum eſſe, ſed iure cognationis ſuccedendi mihi copiam eſſe ignoro: aut ſi alium, qui non proponi queat, iri propoſitū mihi exiſtimo. l. 1. ff. de iur. & facti ignoran. Ancher.

IVRIS ſcientiam appellat Paulus de verb. obligat. exactam illam verborum omnium atque adeo literarum obſeruationem, &c. Connan. lib. 1. cap. 11. n 4.

IVRIS ſcrupuloſitatem vulgo appellant id, quod iuris regulæ non admittunt, vt ad æquitatem prætoriam ſit recurrendum. Connan. lib. 10 cap 4 n 3 &c.

IVRVLENTA, Iuſculenta. iure & brodio præparato carnulentóque condimenta: Sic poſitum reperio apud Apuleium lib. 2. de aſino aureo: Pulpam fruſtratim confectam, abacum paſcuæ iurulentiæ. Iurulenta pro iuſculentis Varr. in 1. de ling. Lat Vaſa in menſa eſcaria, vbi pultem, aut iurulenti quid ponebant. Diminutio iuris eſt iuſcum Apuleio, etiam ſi non deſint, qui ibidem viſcus interpretentur. Etiam guſtum legere nil obſtat pro condimento, de quo Apitius lib. 3 Ioan. Baptiſt. in comment epiſtol. Sidon. Apollin. ad Domicium lib. 2.

IVS idem eſt quod lex, à iuſſu per apocopen dictum, quoniam propriè nihil aliud eſt quam quod natura iubet ſequi aut vitari. Quanquam vulgo, ſicut & lex, ius etiam appelletur, quicquid vel gens vel populus vel conſuetudo iubet: tametſi non ſit negandum iuris nomen generale, legis ſpeciale: tum etiam ius ad non ſcripta pertinere, legem ad ius ſcriptum. Alij ius a iubendo dici volunt, quia iubet in foro, exequitur id, quod iuſtitia dictat in animo ſeu voluntate. Prat.

IVS generaliter appellatur, quicquid lege præcipitur, habita ratione eius, quod fieri debuit, non eius quod factum eſt: quo pacto iudex ius reddidiſſe dicitur, etiam cùm inique decreuit vt ſcribit Paul. Neque tamen, quod iniquè iudicatum eſt & conſtitutum ius eſt, ſed ita appellatur, quia putatur ius eſſe, & tanquam ſit eiuſmodi parendum ei eſt, & obtemperandum Connan. lib. 1. c. 1. n. 5.

IVS eſt ars boni & æqui: Vlp. in l. 1. de iuſtit. & iure. Si ars: ergo conſtat ex præceptis. Sed præcepta oportet eſſe certa: igitur non ex opinione hominum vaga, quæ neque bonum neque malum facere poteſt eum, qui non eſt: ſed ex præſcripta diuinitus ratione naturali colligenda ſunt. Nam vbi id factum fuerit, tum per ſe conſequitur bonum & æquum. Natura enim non poteſt eſſe non bona lex, quæ ad honeſtatem accedit, nec poteſt non eſſe iniqua, quæ cùm honeſtate pugnet. Prat.

IVS Vlpianus à iuſtitia appellatū ait, id vero nonnullis dignum conſideratione viſum eſt. Cùm enim ius iuſtitia prius ſit, & antiquius, quomodo illud à iuſtitia deſcendere potuit? Reuardus varior. libr c. 2. exiſtimat per hoc, quod à juſtitia jus deſcendere contenderit Vlp. eum non negaſſe, ius eſſe prius juſtitia, ſed nomen illius iuris, quod juſtitia prius eſt, & antiquius à juſtitia exiſtimaſſe deſcendere Ius. n. in imaginatione poſitum eſt, nec certo nomine alio, quam juris aut æquitatis deſignari poteſt. Iuſtitia eſt quædam virtus qua in reddendo jure conſtituendoq; fungimur. Hæc juſtitia dat nomen juri, non vt ius duntaxat appelletur, quod per eam exercetur: verum ita, vt jus per juſtitiam ſpectet inſuper adſciſcat expreſſam

ſam deſignationem. Nam cum ius ad actionem & exercitium trahimus, tunc iuſtitia, ſiue virtus illa, qua id fit, imponit nomen iuri, & ſiquidem inter ciues illud fiat, non ius ſolum, ſed ius ciuile, ſin inter gentes, ius gentiũ vocabitur. Quum enim ius nihil aliud ſit, quam iuſſus, iuſtitia vero virtus, qua qui ſic iubet, præditus eſt: ſequitur, vt qui iuſtitia fungitur, nomen imponat iuri. Et Vlpiani quidẽ deriuatio autoritate Cic. defendi poterit. Nã apud eum lib.3. de Rep. Scipio dicit ius ex iuſtitiæ fontibus emanare: quem locũ citat Auguſtinus lib.15. de ciuit. Dei. Et faciunt huc, quæ Iſidorus lib.10. etymolog. ſic ex boni alicuius & Latini autoris lib. diſſeruit: annotata ab Ant. Contio lib.2. lectionũ ſubſec.c.16. Licet origo nominum (inquit) vnde veniat à Philoſophis eam teneat rationẽ, vt per denominationũ deminutionem, homo ab humanitate, ſapiens à ſapientia nominetur, quia prius ſapientia, deinde ſapiens: tamen claret alia ſpecialis in origine quorundam nominum cauſa, ſicut homo ab humo, vnde propriè eſt appellatus. Ex quibus verbis intelligimus, duplicem etymologiam reperiri: Philoſophorum vnam, eámque maximè Stoicorum, vt Cic 1. de Offic. ait, ſecundum quam ius à iuſtitia, pactum à pactione Vlpiano, Venus à venuſtate Ciceroni, itẽ homo ab humanitate, ſapiens à ſapientia, ſedere à ſeſſione Ariſtoteli nominatur. Alteram Grammaticorum, quæ nõ tam originem ſectatur rerum, quam vocabulorum, ſecundum quam iuſtitia à iure, vel quaſi iuris ſtatio, vt Iſidor. vel quod vim ſiſtat, vt Alciatus noſter, melius putat dici: item humanitas ab homine, venuſtas à Venere, ſeſſio à ſedere, ius à iuſſu dici videntur. Nam iura, vt ait Feſtus, dicta ſunt quaſi iuſſa. Quare Vlpianus, qui rei naturalem ordinem demonſtrare volebat, nomen iuris à iuſtitia quaſi diminutum rectè deſcendiſſe ſcripſit. Prior ſiquidem ipſa iuſtitia in illis, vt cum Poetis loquar, aurei & argenti ſeculi heroibus fit. Priores ipſæ iuſtæ actiones in adminiſtranda Rep. & priuato negotio componendo editæ fuerunt. Eæ deinde tum, cum illa ſcribi poterant:

— Extrema per agros
Iuſtitia excedens terris veſtigia fecit. Et
—Nec ferrea iura
Inſanúmque forum, aut populi tabularia vidit.

Virgil. lib 2. Georg. à callidis viris notatæ artem non minus re, quam ſyllabis ab archetypa iuſtitia diminutam comprehenderunt, quæ eſt ius. Hoc ipſum de Medicina Plin. lib.39. c.1. refert. Idem de omnibus artibus ac ſcientiis Ariſt. lib.1. in prin. τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Licet autem ius à iuſtitia Vlp. deriuarit, complures tamen id potius à iubendo dictũ volunt. Ius enim ſiue pro iure naturæ, à quo tanquam fonte iura alia promanarunt, accipiamus, ſiue pro Iuriſprudentia & arte, iubet ac præcipit. l. leg. ff. de leg. vel quia ſecundum ea, quæ iuris ſunt, ciues inter ſe iubentur viuere. l.2. ff. de leg. Et hanc ſententiam ſequitur Iacobus Curtius li.1. εἰκαστῶν, c.1. Hieronymus Maioragius lib.4. Miſcellaneor. c.1. Galeotus Martius in libro de doctrina promiſcua, cap.28. à iuuando dictũ contendit. Quod ſicut corpus noſtrum iure iuuetur & nutriatur, ita & ciuitates, quæ vt corpus coaluerunt, legibus tanquam iure quodam alantur & iuuentur: ita vt ius corporis, cum de pulmentariis, & ciuitatum legibus dicitur, nutrimentum iuramentúmque eſſe noſcatur. Vide de Etymologia iuris plura apud Alciat. lib.1. parerg c.29. Antonium Vacc. in commẽt. ad l.1. ff. de iuſt. & iur. Conn. lib.1. c.2. Agricola quoq; lib.1. de Inuent. Dialect. Ius vim quandam cogendi in ſe habere dicit, vnde & nomen traxerit, vt à iuſſu ablatione poſterioris ſyllabæ ius factum ſit: cui reſpondet, quod idem Feſt. ait, antiquos iura nuncupaſſe iuſſa. Hæc tamen origo vocabuli non conuenit iuri, ſed legi potius, quæ Lex definitur eſſe generale iuſſum ſuperioris. In quo & ipſe Agricola videtur falſus fuiſſe, qui quum ius diffiniendum ſuſcepiſſet, non iuris ſed legis definitionem tradidit. Dicit enim, ius eſſe decretum maioris poteſtatis: niſi fortè populariter eum fuiſſe locutum exiſtimemus: quod non eſt alienum ab oratore. Vulgus enim hominum id ſolum ius vocat, quod poſitum eſt in conſtitutione. Ius naturæ quod penè cum lacte nutricis ſuxerunt ſine doctrina naturam vel rationem naturalem appellant. Et de eo ſi quando incidit quæſtio, ſe quanquam iuris ignaros, tamen ſolo naturali iudicio facilè dicunt perſpicere, quid in ea re iuris ſit, &c. Cõnano autem & alia videtur tradi poſſe ratio huius vocabuli, vt ius nominetur, quod iuxta ſit. Latinis enim iuxta idem eſt quod æquè & pariter. Vnde illud Saluſtij: Ciues hoſtes iuxta metuere, & Omnes mecum iuxta intelligitis, i.e. æquè & pariter. Quod autem par eſt & æquabile, ius eſt, id enim iuxta eſſe dicitur, quod bene propè eſt: Quoniam quæ propè ſunt, quod ad loci diſtantiam attinet, æqualia ſunt. Si ius neque ſuperat, neque deficit, ſed eſt propè & iuxta rem, cui accommodatur, vſq; eo vt æquale ſit omnino: quod tum fit, cũ in eo nihil minus eſt aut maius. Quæ enim excedit res alia aliam magnitudine, ab ea videtur recedere tanto interuallo, quãto eam ſuperat. Ideo & Columellæ iuſtæ dicuntur operæ, quæ diei ſunt æquales. Quia ſimilitudine putat Ariſtoteles appellatum δίκαιον, quaſi δίχαιον, id eſt, diuiſum: quia nihil aliud ſit quàm mediũ quoddam damni & lucri: quod vt obtineant ij qui cõtrouerſia implicantur, ad iudicem, inquit, tanquam ad legem loquentem cõfugiunt, qui medius ſit, & ad æqualitatem reuocet, perinde ac ſi lineæ inæqualiter ſectæ eam detrahat particulã, qua præſtat maior dimidiatam, & ad eam quæ minor eſt addat, tum n. medium eſt & æquabile conſecuti, ius ſuum ſe obtinuiſſe dicunt. Hinc δικαστής, iudex, quaſi διχαστής, quod duobus inter ſe diſſidentibus & diuiſis medius eſt, quaſi honorarius quidam arbiter conſtitutus, vt ei, qui plus iuſto conſecutus eſt, auferat, quod addẽdum ſit ei, qui minus. At Plato vt diuinus ſemper, à cælo iuris originem repetit, vt δίκαιον, id eſt, diicurrens: & inde venuſtioris ſcilicet appellationis cauſa, κ addito, δίκαιον, factum. Ius. n. eſſe mẽtem diuinam, mundi animam, naturam artificiosè ambulãtem, & omnia cientem agitantémq; motibus ſuis, nihil habentem admixtũ, aut concretum, ſed incorruptum & ſimplicem, &c. Connanus lib.1. c.2. num.4 & 5. &c. Sunt etiam, qui Ius tranſpoſitione literarum interpretentur pro vis: vt econtra vis pro IVS. de tutelis, Inſtit in pr. Tutela eſt vis. vbi vertit ideo Theophil. δικαιόν τι. Initio namque homines manu ſuum, vt Cicero de Finib. loquitur, vel, vt apud Simonid. eſt, τὸ ὀφειλόμενον aut, vt apud Platonem, τὸ πρέπον, conſequebantur, poſtea autem id, quod Vis dicebatur, voluntati contrarium ius appellatum eſt. Terent. in Adelphis:

Hem illæc fidem nunc veſtram implorat Demea.
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.

Hotom. in princ. tit. de action.

IVS modo eſt æquum ac bonum, vt ius naturale: Modo quod omnibus aut pluribus in quaque ciuitate vtile eſt: vt ius ciuile: Modo quod prætor edicit aut decernit, etiamſi iniquè decernat: vt ius honorarium. Hotom.

IVS nonnunquam ipſam iuriſprudentiam ſignificat. l.1. ff. de iuſtit. & iur. vnde iuris ſtudioſi, pro iuriſperitis. in l.1. ff. de offic. adſeſſor. l.9. ff. de pœnis l.4. ff. de variar. extr. cog. Et apud Suetonium in Neron. & Gell. lib.12 c.13. Sic alia ſignificatione ius dicitur locus, in quo ius redditur appellatione collata ab eo, quod fit in eo, vbi fit: quem locum ita determinare poſſumus, vbicunque prætor, ſalua maieſtate imperij ſui, ſaluóque more maiorũ, ius dicere conſtituit, is locus rectè ius appellatur. l. pen. ff. de iuſtit. & iur. Itaque quod ait prætor; qui in iure interrogatus reſponderit, ſic accipiendum eſſe Vlpian. ait, apud magiſtratus populi Rom. vel præſides prouinciarũ, vel alios iudices. Ius enim eum ſolũ locum eſſe, vbi iuris dicundi vel iudicandi gratia conſiſtat. l. 4. §. vlt. ff. de interrog. in iur. fac. Sed & Victorin. in lib.1. Rhetor. Cicero in iure interpretatur apud prætorem. Quæ etiam interpretatio facienda eſt in l. vlt. de ceſſ. bon. l.56. § 1. ff. mandat. l.2. ff. ad Velleian. l.1. §. ſanè. ff. de ſuc. ed. l.6. ff. de feriis. l.1 §. quod ſi in lite. ff. ſi quid in fraud. patr. l.29. §.1 ff. de donat. l.56. ff. de re iud. l.12. §. poteſt. ff de liber. cauſ. & in illa vetere formula: Quando ego te in iure conſpicio: Cuius Cicero in Muren. meminit. Et apud Plautum Rudente: qui falſas lites falſis teſtimoniis petunt, quique in iure abiurant pecuniam. Notandum autem eſt, In iure, & in iudicio ſeparari in l.12. ff. de interrog. in iur. fac. Et apud Cic. lib.1. de Orat. Quandoquidem in iure fit apud magiſtratum, in iudicio, etiam apud iudicem datum, vt ex l.1 §.1. ff. de poſtul. & ex l.3. ff. ne quis in eum qui in ius voca. colligi poteſt. Magiſtratum autem accipe vrbis prætorem, qui ius dicebat, actionémque dabat: ſic enim Fabius Victorinus in Ciceronis de Inuent. lib.1. Prætores, ait, qui ius dicebant, iudices etiam cauſæ dabant, & controuerſiæ, vel agendi genus inſtituta actione formabant. Itaque Iuriſconſ. cum in l.1. §.1. ff. de vent. inſpic. ad prætorem mulierem euocari poſſe dixiſſet: paulo poſt ait, eandem cogendam eſſe in ius venire. Ius igitur, vt apparet, dicebat vrbis prætor, actionémque dabat, & vt ait Pomp. in l. veluti. ff. de verb. oblig. officio prætoris continetur actionem dare, vel denegare. Hoc amplius, Ius poteſtatem ſignificat. Ex eo perſonæ quædam ſus iuris eſſe, quædam alieni dicuntur. tit. de his qui ſunt ſui iuris: id eſt, ſuæ poteſtatis eſſe, vel alienæ poteſtati ſubeſſe, l.4. ff. eod. tit. l.21. ff. ad leg. Iul. de adulter. l.5. ff. de adopt. Briſſ.

IVS quoque idem eſt quod iuſtum, vt in tit. Inſt. de iur. natur. & in l. fin. ff. de iuſtit. & iure. Eodémq; pertinet phraſis illa, qua vtimur in magiſtratibus ius dicentibus, quod ab ipſis dictum ſemper ius eſſe intelligitur, ſiue re ipſa tale ſit, ſiue non: quia ſi dictum ſit iniuſtum, relatio fit non ad id, quod factum eſt, ſed quod fieri debuit, l.65. §. cum prætor. ff. ad Trebell. Ius in l. fin. ff. de inſtit. & iur. accipitur pro neceſſitudine, nimirum, quæ eſt cognationis vel affinitatis. Ius quoque ſignificat facultatem, vt in definitione vſusfructus, & ſimilium, vt & nonnulli in definitione actionis, in prin. Inſt de act. ius interpretantur facultatem. Item ius accipitur pro rei alicuius qualitate, quomodo ſeruitutes appellantur iura prædiorum, l.86. de verbor. ſign. l.1. in fin. de rer. diuiſ. &c. Vide Vult. in comment. ad §. iuris præcep. 3 num.2. Inſt. de iuſt. & iur.

IVS eſt, quod vel natura, vel ciuitas, aut populus, vel gens, vel

conſuetudo iubet. Sic autem exactè definieris ſecundum Apellum: Ius eſt facultas & autoritas agendi ſecundum legem. Vlpian. autem: Ius ait, eſt ars boni & æqui, h.e. collectio omnium præceptorum boni & æqui. In hac autem Celſi definitione multi ſe miſere torquent, dum, quomodo illa intelligenda ſit, laborant. Quippe nec Brutus, cum prætor ius diceret, artem tradebat: & Scæuola de iure conſultus, forſan ex arte, ſed nihil de arte reſpondit. Quid ergo? Et Curt. lib. I. εἰκαστῶν, c. I. Celſum ius definiiſſe exiſtimat ea acceptione, qua dicimur iuri operam dari, &c. Hinc colligit Alciat. quo loco in Parerg. hanc defendit Vlpian. diffinitionem iuris, id feciſſe Iurecoſſ. quod tantopere exceptauit videre Cic. lib. de Orat. I. Salamonius exiſtimat, Vlpianum ſiue Celſum loqui de officio boni & æqui viri, quod in actione verſatur: & ideo ius eſt ars; intelligit exercitium boni & æqui viri, velut virtus dicitur ars boni hominis: philoſophia ars ſapientiæ ſtudioſi: & iniqui ars, nequitia. Nec enim hic agitur de Iuriſconſultorum ſcientia, quæ eſt, non ignorare, quicquid legibus ſcriptum, moribus receptum, prudentúmve autoritate digeſtum eſt: in qua cognitione nullum artificium requiritur, præter aſſiduam lectionem. Ariſt. 5 Ethic. dignoſcere iuſta & iniuſta, nullam ſapientiam putat: quoniam de quibus rebus leges loquuntur, non difficile eſt intelligere: ſed iuſta facere, maius negotium eſt. Spieg.

Ivs per ſe dictum, genus eſt: Ius ciuile, ſpecies: ius ciuile Roman. indiuiduum, quod non niſi vt totum in partes ſecatur, in leges, Senatuſc. edicta magiſtratuum, & cæteras partes diuiſum eſt. Spieg.

Ivs per ſe quæſtionem nullam habet, ſed id ſemper eſt certum, & generaliter ſine vlla circumſtantiarum determinatione conſtitutum. At eo demum caſu ius quæſtionem habet, quando de applicando iure quæritur ad factum. Vult. in com. Inſt. l. 4. tit. 6. in pr. n. 23.

Ivs omne (quantum ad mores hominum formandos attinet) diuiditur in ius naturale ſeu diuinum, & ius poſitiuum ſeu humanum. Ius naturæ, quod alias ius gentium vocant, conſiſtit in notitiis illis à natura, hoc eſt, à Deo mentibus hominum inditis §. ſed naturalia, Inſt. de iure natur. gentium & ciuil. Eſt enim proditum cum ipſo humano genere. L. 1. ff. de acquir. rer. dom & §. ſingulorum. Inſtit. eod. tit. Hoc autem ius naturale, cum eſſet ſimplex, & paucis præceptionibus contentum (quas tamen vt rectè perciperemus, Deus ipſe viua voce renouauit in Decalogo) certè non videbatur omnibus humanis negotiis, propter corruptos adfectus, quos ex Adæ lapſu cōtraximus, ſufficere, niſi latius determinaretur, & per ſingulorum circumſtantias diſtribueretur. Ius itaq; poſitiuum huiuſmodi naturales notitias latius extendit, format, diſtribuit, applicat ad humanas functiones, obſeruans ſemper eas veluti Theſei filum in maximo Labyrintho. Poſitiuum quippe ius dicitur, quaſi ab hominibus poſitum ciuili quadam & politica argumentatione ad extendendum ius naturæ, vt eſt pulcherrimum exemplum in l. bona fides. ff. depoſit. & in omnibus humanorum negotiorum aut formis, aut pœnis obſeruare licet. Quid igitur dicimus de iure gentium? Eſtne tertia ſpecies? Reſpondeo: ſi propriè loquamur, alias refertur ad ius naturale, alias ad ius humanum: per ſe autem ſpeciem non facit. Verum craſſius & populariter loquendo nihil obſtat, quo minus docendi gratia, quaſi tertiam ſpeciem eam proponamus ſtudioſis, ſicut Iuriſconſulti faciunt. Prat.

Ivs à iudicio diſtinguitur à Paulo manifeſtiſſimè in l. amplius. 15. ff rat. rem haber. illud enim ad prætorem, hoc ad iudicem ab ipſo datum pertinet. Amplius, inquit, non peti, verbum Labeo ita accipiebat, ſi iudicio petitum eſſet, ſi autem in ius eum vocarit, & ſatis iudicio ſiſtendi cauſa acceperit, iudicium tamen cœptum non fuerit, ergo puto non committi ſtipulationem amplius nō peti: hic enim non petit, ſed petere vult. Cic. lib. I. de Inuent. 2. Tranſlationes, inquit, in iure plerumq; verſantur, ibi enim exceptiones poſtulantur, & quodāmodo agēdi poteſtas datur. In ipſis autē iudiciis rarius incidunt. Pra.

Ivs nihil reſpicit, niſi vtilitatem hominum honeſtam: in primis publicè, deinde priuatim. Hinc duæ ſunt iuris poſitiones, h.e. duæ ſunt ponendæ partes, circa quas totius ſtudij ſeu diſciplinæ ciuilis tractatio verſatur: videlicet Publicum & Priuatum, l. 1. ff. de iuſt & iur. Prat.

Ivs accreſcendi, eſt ius, quo portio deficiens, vel quæ repudiata eſt, alij, qui partem agnouit, acquiritur; de quo apud Iuriſconſultos frequens eſt mentio: vel eſt augmentum partis vacantis, per repudiationem, vel mortem vnius coniuncti, quod alteri coniuncto aduoluitur: quod locum habet, quando pars vacat antequam alteri ſit quæſita: vtpote cum coniunctus ſuam partem repudiat, vel illa deficit: tunc enim alteri coniuncto accreſcit: de quo §. his ita definitis. l. vnic C. de caduc. tollend. Hoc ius Theophilus in Inſtit. tit. de exhered. liber. προσαύξησιν vocat, ait eſſe μέρος ἀφαιρεσιν. Hoc autem ius inter coniunctos verbis, & re & verbis locum habet: in quibus præfertur, qui re & verbis coniunctus eſt. l. re coniuncti, 89. ff. de legat. 3. l. triplici, 142. ff. de verb. ſign. niſi ſine parte ſit inſtitutus, alij vero partes habeant ex verbis teſtatoris. l. item quod Sabinus, §. 1. ff. de exhæred. inſtit. Prat.

Ivs accreſcendi exercetur, quia pars parti accreſcit: at vbi pars eſt, ibi etiam totum eſt, vbi totum, ibi etiam partes. Sic enim rectè Ramus docet, partem contineri à toto, & totum continere partes, Vult. Inſtit. l. 2. tit. 7 §. fin. num. 2.

Ivs accreſcendi in qua coniunctione locum habea, vide Vult. d. loc. num 9.

Ivs accreſcendi cohæredis hæredem ſequitur, ad quem portio hæreditatis peruenit: ius ſubſtitutionis cohæredis hæredem non ſequitur, licet portio hæreditatis, ex qua ſubſtitutus cohæres adiectus eſt, ad eum peruenerit. Ius accreſcendi reale eſt, ius ſubſtitutionis perſonale. Cuiac. ad lib. 4. Iul. Paul recept. ſent. tit. 8 §. fin.

Ivs Ælianum, liber erat, in quo Sext. Ælius noua quędam actionum genera præter legis actiones perſcripſerat: quem librum populo tradidit, l. 2. §. 3. ff. de orig. iur. Prat. ex Hor.

Ivs augurale, ab auguribus, qui futura quomodocunque, maximè tamen ex garritu auium prædicebant, nominatum, diuerſum à pontificio fuit: de hoc varij complura ſcripſerunt. Ciceronis libros augurales laudant Seruius & Chariſius. Ad Ciceronem collegam Appius pulcher augur etiam ſcripſit librum auguralem, vt Cicero in epiſtolis fatetur. Scripſit & eodem tempore Marcellus.

Ivs agnationis pacto repudiari non poteſt, ait Modeſtinus.

Ivs Albanati à Romanis (credo) acceptum obſeruamus, vocamúſque jus Albanati, quaſi jus alibi nati, & extranei, quod in eius ſucceſſione locus eſt Fiſco, niſi beneficio principali fuerit regni iure donatus: vnde reſcripta principis, quæ in eam rem conceduntur, literæ naturalitatis appellantur, quod in eadem cum iis, qui nati ſunt in regno, iura & priuilegia cooptantur, &c. Connan. lib 9. c. 4. num. 7.

Ivs Analogū diſtributiuum eſt, proportione cōſtitutum. Quod ſi præter analogiam diſtributum fuerit, non ius, ſed iniuria eſt: vt cum poſterioribus honorum partes feruntur, quibus priores iure debentur: contráque malorum priores, quibus conueniunt poſteriores. Vide Budæum in vulg. l. ius ciuile. Spieg.

Ivs Antiquum, in tit. de diuerſ. regul. iur. antiq. vocatur ius, quo iam diu populus eſt vſus, minimè abrogatum conſtitutionib. Iuſtiniani. Item illud, quod nec leges, nec conſtitutiones induxerunt: ſed antiqua prudentia iuris authorum, vt eſt in l. 21. C. de furtis & conſona ICtorum definitio, in l. vlt. C. Theod. de diu. reg. qualis eſt regula Catoniana, & quæ certiſſima iuris regul. §. non autem. Inſtit. de perpet. & tem. act. Ex delicto pœnalibus actionibus hæredes non teneri, & aliæ, quæ à Cuiac. in paratit. ff. d. tit. de diuerſ. reg. iur. recitantur. Prat.

Ivs Apertum. l. Apertum ius.

Ivs applicationis. Meminit huius iuris Connan. lib. 2. c. 7. nu. 2. in hunc modum. Familiarium adiectionibus ſimile quidem, ſed tamen aliud eſt, Ius applicationis, de quo Cic. lib. 1. de Orat. Quid, quod ita centumuirali iudicio certatum eſſe accepimus? qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatóque eſſet mortuus, nónne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſanè & ignotum, patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono? Quod ius ſi temporibus Ciceronis obſcurum vel ipſi Ciceroni tanto viro fuit, par eſt vt nobis ignoſcatur, ſi id ſine vlla explanatione relinquamus, &c. Connan. loc. cit. Vide ſupra in voce Applicationis.

Ivs aquæ, pro violentia, ſiue controuerſia aquæ poni, in l. 2. §. item Varus ait. ff. de aqua plu. arcend. ſub hac litera monuit Albericus, quum verior lectio habeat, Vis aquæ deiecit. Ius autem aquæ habere, pro ſeruitutem, in l. in concedendo. eod. tit. rectè iudicauit. Spieg.

Ivs aureorum annulorum erat, quod liberis hominib. concedebatur à principe, vt ſcilicet eodem iure eſſent, quo equites ij, quibus aureum annulum geſtare licebat. Nam etſi aureus annulus inſigne ordinis equeſtris erat (vt teſtatur Plin. lib. 33. c. 1. vbi de annulorum origine fuſiſſimè ſcribit) non omnibus tamen equitibus, ſed iis tantum, qui quingenta ſeſtertium in cenſu habebant, eum licuiſſe geſtare, vel ex eo intelligi poteſt, quod Sueton. in Cæſar. c. 39 & Macrob. lib. 11. Sat. c. 7. de Laberio ſcripſerunt: qui quum Cæſaris poſtulatu mimum egiſſet, ab eo aureo annulo, & H. S. quingentis donatus ſeſſum in 14. ex ſcena in orcheſtram tranſiit. Sed aliud eſt ius annulorū, aliud annulos habere: item vt ius liberorum & liberos. Non enim quibus ius annulorū dabatur, ij cōtinuo equites erant. Nam, vt ait Vlpian. in l. 4. ff. de iur aur. annul. etiam fœminæ ius illud impetrare poterant. At quibus annulus dabatur, ij continuo equites fiebant, & in 14. conſidebant, vt de Q. Roſcio Comœdo memoriæ proditum eſt, qui annulo aureo, & quingētis H. S. à victore Sylla donatus eques factus eſt. In eo igitur poſitum hoc ius eſt: vt idem liceat ei, qui hoc impetrauit, quod ei licet, qui reuera aureo annulo donatus eſt, i.e. vt pro ingenuo habeatur, neq; patrono vllum officium (excepta reueren-

reuerentia) obſequium, operámve debeat, duntaxat quandiu in vita manebit. Nam (vt ait Vlpianus) quaſi ingenuus viuit, tanquam libertus moritur. l 3. ff de hon. lib. l 4. de iur. aur. annul. i. e. aduerſus eius tabulas patronus præteritus bonorum poſſeſſionem obtinet. Item Vlp. l 10 §. 2 ff. de in ius voc. Sed ſi ius annulorum accepit, puto eum reuerentiam patrono exhibere debere, quamuis omnia ingenuitatis munia habeat. Similiter Tranquillus Menam Sex. Pompeij libertum, quem poſt claſſem patroni ſui proditam aureorum annulorum iure ab Auguſto donatum, Dio ſcribit: in ingenuitatem ab eodem aſſertum teſtatur. Sed de Mena Dio apertius elocutus eſſet: ſi aureo eum annulo non iure aureorum, ab Auguſto donatum dixiſſet: cum Horat. id perſpicuè oſtendat Zonaras autē lib. 2. ſic ſcribit: Ἀντώνιος δέ τις μούσας οὕτω κακῶς αὐτὸν διακείμενον ψυχρολουσίαις καὶ ψυχροποσίαις ἀνέρρωσε· διὸ καὶ χρήματα παρ᾽ αὐτοῦ τε, παρά τε βουλῆς ἔλαβε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς ἀπελεύθερος ὢν ἐπετράπη κεχρῆσθαι, ἀτέλειάν τε αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις τοῖς τότε καὶ τοῖς ἐσομένοις παρέσχοντο, id eſt: Sed quidā Antonius Muſa Auguſtū ita malè affectū frigidis lotionibus & potionibus curauit, qua de cauſa pecuniā tū ab ipſo tū à ſenatu accepit: iúſq; illi quamuis libertino homini aureorū annulorū datū eſt: vacationē prętereà tū ipſi tū aliis medicis nō modo, qui tū erant, ſed & poſt futuri eſſēt, cōceſſerūt. Hot. vide ſupr. Aurei annuli.

Ivs aureorum annulorum honorem & iura ingenuitatis tribuit: manumiſſio libertinos facit: reſtitutio natalium ingenuos facit. Hodie ex Nouell. 78. etiam manumiſſio ſola ingenuos facit, & ſuperuacaneum eſt petere ius aureorum annulorum reſtitutionémve natalium. Manumiſſio igitur matris ſola, & contractus dotis cum ea habitus filios naturales ingenuos & ſuos facit. Cuia. in expoſ Nouell. 12 de inceſt. nupt. prope fin.

Ivs Canonicum diuiditur in decretum, & decretales: quarum volumen dicitur extrauagans, in 5. libris, maximè reſpectu iuris ciuilis. Quilibet autem liber habet plures rubricas ſiue titulos. Sub qualibet autem rubrica ſunt vnum aut plura capitula, quæ dicuntur decretales, vel conſtitutiones: & aliquando in capitulis ſunt duo paragraphi. Quando igitur ex decretalibus aliquid allegabis, non librum, ſed titulū & capitulum allegabis: & ſi caput ſit longum, dices, c. tali, circa principium, medium, vel finem: vel ſi ſint paragraphi. § 1 vel 2. Hi quinq; libri cōpoſiti ſunt à Raymundo Capellano Gregorij IX. Papæ, circa annum Domini 1231. ipſius Papæ iuſſu, idq; ex quinque compilationibus priorib. Bernardi ſcilicet, Ioannis Galenſis, Petri Beneuentani Subdiaconi, & Notarij, Innocentij III. Tancredi & Honorij. His poſtea anno 1298. Pontificatus Bonifacij VIII. anno 4 acceſſit liber 6 continens etiam quinque partes, ſupplens defectus caſuum emergentium in libris Decretalium non comprehenſorum. Clementis Conſtitutiones à Clemente V. Papa anno 1311. in concilio Viennenſi conceptæ ſunt, & à Iohanne Papa XXII. promulgatæ anno 1329. Vide gloſſ. in procemio Clementin. ſuper verbo Nouembris, & verbo Pontificatus. Hic liber non dicitur ſeptimus, ſed Clemētinæ Conſtitutiones vocantur. Decretum autem a Gratiano circa annum 1109. cōpilatum diuiditur in tres partes: prima dicitur diſtinctiones: diſtincta enim eſt per 101. partes, quæ in Canones, qui in paragraphos & verſiculos ſubdiuiduntur. Secunda pars vocatur Cauſæ, quia continet 36 cauſas, eæ in quæſtiones, hæ in canones, qui in paragraphos & verſiculos ſubdiuiduntur. Tractatus autem de pœnitentia inſeritur cauſæ 33. q. 3. Et habet 7 diſtinctiones quæ item in canones cum paragraphis, & verſiculis diuiduntur. Tertia pars decreti, de conſecratione, habet ſub ſe 5. diſtinctiones cum canonibus vel capitulis, cum paragraphis vel verſiculis. Old.

Ivs ciuile varias habet ſignificationes. Interdum enim opponitur naturali ſeu gentium: & tum ius ciuile accipimus in ſpecie, pro eo, quod à Romanis primum & inuentum & conſtitutum eſt. Deinde ius ciuile accipimus interdum generaliſſime, vt vtrunque illud, & ius naturale ſiue gentium approbatum, & ius ciuile ſpeciale contineat. Quandoque etiam ius ciuile opponitur prætorio iuri, atque tum eius ſignificatio eſt ſpecialiſſima. Vult. in comm. Inſt. l. 1. t. 2. §. t. num. 1.

Ivs ciuile quid ſit, & quatenus valeat, nemo grauius deſcripſit, quam Vlpianus de iuſtitia & iure. Ius ciuile, inquiens, eſt, quod neque in totum à naturali iure, vel gentium recedit, neque per omnia ei ſeruit. Itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi: ius proprium, i. e. ciuile, efficimus

Ivs ciuile nil aliud eſt, quam determinatio iuris naturalis. Si igitur in totum recedit à naturali ratione, non determinat, ſed magis affingit aliquid incognitum natura, h. e. quod nullam cauſam in natura habet. Ergo non lex, ſed tyrannis eſt cenſenda. Ex diuerſo, ſi per omnia deſeruiat naturæ, ſi idem dictet, quod communis ſenſus & formula, iam non ciuilis, ſed naturalis lex eſt. Prat.

Ivs Ciuile Romanorum eſt, quo Romana ciuitas ſeparatim vtitur, quod partitione ſic definitur à Papiniano. Ius autem ciuile eſt, quod ex legibus, plebiſcitis, SCtis, decretis Principum, authoritate prudentū venit. Quæ tamen definitio imperfecta in eo eſt, quòd comprehendit ſolummodo ius ſcriptum. Melius Cicero in Topicis, hoc ipſum ius definit eſſe, quod ex legibus, Senatuſconſultis, rebus iudicatis, Iuriſperitorum autoritate, edictis magiſtratuum, more, æquitate conſiſtat. Legum appellatione plebiſcita etiam complectitur, quia reuera leges ſunt. De principum decretis ſilet, quod nondum Romani ſubiecti erant principibus. Sit igitur ea definitio partitionis, qua res, quæ proponitur, quaſi in membra diſcerpitur. Propria & definitio ea eſt, quæ formas rei omnes amplectitur: vt ſi dicamus. Ius ciuile Romanorum eſſe, quod ipſa ſibi ciuitas conſtituit ad publicum Reipubl. ſtatum pertinens: Conſtituiſſe autem dicetur, quod vel ipſa communi conſenſu, vel ij, quibus eam poteſtatem dedit, conſtituerunt, &c. Connan. lib. 1. cap. 13. num 1. &c. Idem Connanus lib. 1 capit 15. num. 3 de eodem iure ciuili ita ſcribit. Eſt & non minima pars iuris prudentum authoritas: & ob id maximè neceſſaria, quod non potuerunt tam planè legibus aut edictis, & explicate tradi omnia quin multa fuerint, quæ prudentum Conſultorúmq; hominum interpretationem deſiderarent. Quod Pompon. dicit 12. tabularum legibus latis, tum qui eas interpretarentur, neceſſariam fuiſſe prudentum authoritatem & diſputationem fori. Hæc autem, inquit, diſputatio, & hoc ius, quod ſine ſcripto venit, compoſitum à prudentibus, propria parte aliqua non appellatur, vt cæteræ iuris ciuilis ſuis nominibus deſignantur, ſed communi nomine appellatur ius ciuile. Quod ius ciuile quale fuerit, ex Pandectis cognoſci poteſt, in quibus multa eorum conſulta ponuntur, multa reſponſa, & ad veterum edicta explanationes, &c.

Ivs ciuile dicitur Iuſtiniano, quicquid legibus aut moribus Romanis inductum eſt, non à prætore. Conn. lib 9. c. 1. n 6. &c.

Ivs ciuile, in l. ſi de bonis. 10. C de iure deliberan. interpretatur ibidem Gothof. leges 12. tabul.

Ivs ciuile pro iuriſdictione prætoris. Cic. Verr. 3 Petere auxilium à Chelidone, quæ iſto prætore non modo in iure ciuili priuatorúmque omnium controuerſiis populo Romano præfuit, &c. Prat. ex Hot.

Ivs ciuile tres habet communiſſimos locos. Omne enim ius, ſcriptum & non ſcriptum quo vtimur, vel ad perſonas pertinet, vel ad res, vel ad actiones §. vlt. inſtr. de iur. nat. gent. & ciu. l. t. ff. de ſtat. hom. In perſonis conſiderantur, Status, Ordines, Officia. Inſt. de iure perſo & ff. de ſtat. hom. & toto lib. 1. Hic locus oritur ex quarto præcepto diuinarum tabularum. In rebus verſantur, Acquiſitio, Conſeruatio. Alienatio. l. vlt. ff. de legib. Colligitur hic locus ſecundus ex ſeptimo pręcepto, & ſequentibus. In actionibus perpenduntur, authoritas materia, forma, exitus. Harum fons eſt octauum præceptuum. Vt interim intelligas ius Naturale eodem pertinere, quo pertinet ius ciuile: ſcil. aut ad perſonas, aut ad res, aut ad actiones. Pauci autem id animaduerterunt: quia relegatæ prorſus erant à ſcholis Iuriſperitorum tabulæ diuinæ decem pręceptorum, admiſſis potius immenſis Baldi & aliorum commentariis. Videbatur enim ad Theologos pertinere, nec quicquam conferre ad Iuriſprudentiam Decalogus. Verum ſi præcepta Decalogi diligenter excutias, ex his ius noſtrum ciuile dimanaſſe perpendes. Qui igitur libros iuris ciuilis tollere volunt, iura quoq; diuina eos tollere voluiſſe neceſſario fatendum eſt. Oldend. & Prat.

Ivs ciuile diuiditur in quatuor libr. principales, ſcil. Digeſtum, Codicem, Inſtitutiones, Authenticas, Quibus additur collatio decima, ſeu liber Feudorum. Digeſtum continet leges & ſtatuta Romanorum, & diuiditur in tres libros principales ſcilicet Digeſtum vetus, quod habet libros partiales 24 Infortiatum, quod habet libros partiales 14. Et Digeſtū nouum, quod habet libros duodecim: ita vt in vniuerſum Digeſtorum ſeu Pandectarum ſint libri 50. Codex continet ſtatuta, ſanctiones & præcepta Imperatoris. Fuerunt autem tempore Iuſtiniani tres codices: Gregorianus, Hermogenianus & Theodoſianus: ex quibus diuus Iuſtinianus vnum fecit, vt in rubric. procemij Codicis. Hic in 12. libros diuiditur. Tertius liber principalis dicitur Authenticorum, qui diuiditur in 9. collationes, quarum quælibet ſubdiuiditur in titulos, & tituli non in leges, ſed in paragraphos. Et differunt Authenticum & Authentica, quia Authenticum volumen eſt per ſe, ſed Authentica eſt lex vna vel paragraphus incorporatus libro Codicis, & antiquo iuri ſuperadditus, & allegatur ſic: C. de epiſc. & cler. Authen. generaliter. C. de ſacroſ. eccl. Auth. multo magis. Sed in authentico ſimpliciter allegatur titulus & paragraphus, vt in Auth. Vt iud. ſine quoque ſuffi. § tali vel tali, & ſufficit. Item decima collatio intitulatur liber feudorum, & habet duos libros partiales, quorū quilibet ſubdiuiditur in titulos & illi in capitula & paragraphos. Quartus liber principalis legum dicitur Inſtitutiones, vel Inſtituta. Et iſte diuiditur in 4 libros partiales, & eſt introductorius in ius ciuile: maximè quo ad declarationē terminorū in vtroq; iure vſitatorū, qui tanquam oſtium in domum præbet introitum in ſapientiam iuris. Old.

Ivs ciuile nomen generale eſt, & commune legibus, plebiſcitis, &c. eo tamen nomine indefinitè vſurpato intelligitur diſpu-

tatio fori,& ius,quod ſine ſcripto à prudentibus & compoſitum.l.2.§.2.& §.6 de orig.iur.Hot.

Ivs ciuile, pro Iuriſconſultorum reſponſis vel conſuetudine, Paul.lib.ſent.4.cap.8.Fœminæ ad hæreditates legitimas vltra conſanguineas ſucceſſiones non admittuntur: idque iure ciuili vel Voconia rogatione videtur effectum.Hot.

Ivs ciuile, cum aliquid cõmuni iuri vel additur vel detrahitur, h.e.cum populus ſibi conſtituit, quaſi proprium ius ciuitatis. Hoc autem ius ciuile anonymum dicitur, quod in genere ſine aliquo ſpeciali nomine comperitur: ſcilicet, quod nec ſit lex, nec edictũ prætorium,nec plebiſcitũ,nec cõſtitutio,nec conſuetudo. Vide Zaſ.in l.2.§.hæc diſput.ff.de orig.iur.Spieg.

Ivs ciuile Flauianum, liber erat, in quo Appius Claudius legis actiones compoſuerat, & ad formam redegerat, inde dictum, quod Cneus Flauius eius ſcriba ſurreptum librum populo tradidit,leg.ſecunda,§.tertio.ff.de orig.iur.Prat.ex Hot.

Ivs ciuile Papyrianum (inquit Pomponius) dicitur, non quia Papyrius de ſuo quicquam ibi adiecit, ſed quod leges ſine ordine latas in vnum compoſuit.Prat.ex Hotom.

Ivs ciuitatis tradere, idem quod ciuitate donare, id eſt, planè ciuem facere.Vide Rhenanum in ludum Senecæ.Erat autem id propriè in peregrinis,ſicut Ius Quiritum in libertis.Spieg.

Ivs commentitium dicitur id, quod noue & recens excogitatum eſt,quaſi fictitium,vtpote non aliunde tranſlatum,ſed ſine vllo prorſus exemplo introductum. Paul. l.ſi pœna alicui. ff.de pœn. Si pœna alicui irrogatur, receptum eſt commentitio iure,ne ad hæredes tranſeat.Prat.

Ivs commune eſt genus ſeu materia, ex qua ius ciuile conficitur: & per hoc potiſſimè iuris ciuilis pars eſt ius commune, quo ſeiungi non poteſt, veluti reliquæ ſpecies à ſua materia ſunt inſeparabiles Ex Solom. Vide infr.Ius Quiritium. Spieg.

Ivs commune vocat Paulus ad differentiam Senatuſconſulti, quod in ſpeciem factum eſt de ſcripturis famoſis, ſcil. editis nullo nomine adiecto. Cæterum,inquit, ſi nomen adiectum: & iure communi iniuriarum agi poteſt, l. quod Senatuſconſultum.ff de iniur.Prat.

Ivs compaſcendi habere,Scæuola in l.pen.ff.ſi ſeruit.vend.Plures,ait,ex municipibus, qui diuerſa prædia poſſidebat, ſaltum communem,vt ius compaſcendi haberent,mercati ſunt.Spie.

Ivs compaſcuum apud eundem Scæuol. in d. l. pen. vbi inquit, aliquid ſecum compaſcui iuris traxit.Spieg.

Ivs conſtitutum pro ſingulari accipit ICtus in l.ſi peculium. de ſtatu liber. Ius enim conſtitutum eſt quod placito quodam & conſenſu recipitur communiter,Paul.l.1.in fin.rer.amot.l.1.§. item cum contra.ff.quæ ſent ſine appell.reci.Prat.

Ivs conſuetudinis eſſe putatur id quod voluntate omnium ſine lege vetuſtas comprobauit: quo in genere & alia ſunt multa, & eorum multo maxima pars, quæ prætores edicere conſueuerunt, ait Cic.lib. de Inuent. 2. quibus verbis edicta tranſlatitia ſignificat.Prat.ex Hot.

Ivs conſideratum vt animal,Naturale vocatur: item vt homo, Humanum, ſiue Ius gentium:tertio vt ciuis, Ius ciuile appellatur.Salom.in Pand.de iur.ciuil.

Ivs crediti amittere,in fi.l.ſed & partus,ff.quod met.cauſ.Spieg.

Ivs controuerſum.Iura controuerſa & dubia dicuntur ICtis,de quibus inter eos eſt diſſenſio: vt cum aliud videtur Mutio, aliud Bruto,aliud Manilio. Cic.pro Muræna:ſi id quod oportet reſpouderis, idem videare reſpondiſſe quod Seruius: ſin aliter, etiam controuerſum ius noſſe & tractare videare. Ius autem controuerſum iuri certo opponitur. Turn.lib.20.c.13.

Ivs dicere tranſlatè, pro prætoris imperium ſibi vſurpare. Vlp. l.1,ff.quod legato.Æquiſſimum prætori viſum eſt,vnumquenque non ſibi ipſum ius dicere occupatis legatis,ſed ab hærede petere. Calliſt.l.pen.ff.de vi priu. Quiſquis probatus fuerit, rem vllam debitoris temerè poſſidere, ſibique ius in eam rem dixiſſe, ius crediti non habebit. Alias propriè ius cuipiam dicitur,cum ei per ſententiam quid adiudicatur,aduerſum eum, cui quid abiudicatur, quod vulgo dicunt, Cauſam obtinere, & ſuccumbere in cauſa. Vlp.Eſt,inquit,receptum, vt poſſit ei & aduerſus eum ius dici de iur.om.iud Prat.ex Hot.

Ivs dicere quiſque debet loco conſueto intra fines ſuæ iuriſdictionis: Extra terminos.n. ac fines iuriſdictionis, ſicut illi impunè non paretur,l.fin.ff.de iuriſdict. Ita quoque irritum eſt, quod ab eo non fit in loco ſolito, puta in foro pro tribunali, in curia.vide Gœdd.in comm.ad l.2.n 1.2.3.ff.de verb.ſign.

Ivs dicere, & reddere, & tribuere magiſtratus dicuntur, & repræſentare, in l.1.C. vbi de cauſa ſtat. Atq; ius dicebant hi ſolum, qui tribunali & iuriſdictioni præerant. l. 5. ff de feriis.l. pen.ff.de iuſt.& iur.l.2.§ poſt originem.ff.de orig.iur.l.3.ff de offi.eius cui mandat l.10 l.18 ff.de iuriſdict. l 7. in fi.de offic. proconſ.l.1. in pr.& l.2 ff.quod quiſq; iur.l.1 §.an autem.ff.de poſtul. Itaque ius dicere & iudicare ſententiámque proferre diuerſa faciunt, l 4. in fi ff. de interrog.iniur.fac.l.57.ff.de re iud.Rub.ne quis in ſua cauſa iudic. vel ius ſibi dic. Ius dicere enim eſt actiones & iudicia dare, eáque omnia facere, quæ ad officium ius dicentis pertinere ſcribit Vlp.in l.1 ff. de iuriſdict. Vbi ius dicens pro Prætore accipi poteſt,vt in l.1.ff.de iur.&c. liber & l.12.ff de vulgar.& pupill.Briſſ.

Ivs διορθωτικὸν vide Diorthoticum ius,&c.

Ivs docendi leuis, & ſimplex via, cuius meminit Iuſtinian. Inſtit. de iuſt. & iur. hæc eſt: Primum incipere à naturalibus & diuinis præceptis: deinde progredi ad capita humanarum legum, & demum ad propagatas gentium & magiſtratuum conſtitutiones. Oldend.Prat.

Ivs à dilitium honorarium quidẽ dicitur.§.prætoriũ.de iur. nat. gent.& ciuil.prætorium nunquam.Cuiac.l.5.de verb.oblig.

Ivs æquabile.vide Æquabile ius.

Ivs eſto,i e.vim atque autoritatem legis habeat.Cicer.in legib. lib.2 Quod is qui bellum gerit,imperaſſit,ius,ratúmque eſto. Verba ſunt 12.tab.Bud Spieg.

Ivs ἐμφυτευτικὸν ius prædij eſt,nõ ſeruitus,quod & ἐμφατευτικὸν dicitur in l.ſed ſi pecunia.§.ſi res ff de rebus eor Eſt autem, vt vulgo dicitur,ius ἐμφυτευτικὸν,vel ἐμφατευτικὸν ius perpetuarium,quinimo temporariũ eſſe poteſt,l.vlt,ff ſi ager vect. id eſt,emphyt. pet. videlicet ſi non ad modicum tempus prædia fruenda tradantur Sic.n.hæc verba,ad tẽpus,in ea lege Interpretes accipiunt,argumẽto ſuperficiarij, l.1.§.quod autem, de ſuperfic.& rectè: nam idem ferè ius eſt ſuperficiarij & emphyteuticarij.Vterq; in rem actionem habet & Publicianã, & Vti poſſidetis,vterq; ſeruitutẽ imponere poteſt,vterq; poſſidet, vterque nouum opus nuntiare poteſt, vterque ius alienandi, vterque ſeruitutum vindicationem habet: Ille tamen in ſola ſuperficie, hic in vniuerſo ſolo ius habet. Locationes ferè vt à cenſoribus, ita & à priuatis in luſtrum fiebant,vt non fruſtra Iuſtinian.in Nouell.120.nominatim Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ permiſerit locationes vltra luſtrum Atq; eo fit, vt putem,eas locationes,quæ luſtrum egrediuntur,ius ſuperficiariũ vel emphyteuticarium conſtituere. Cuiac.not.ad lib.3. Inſtit. tit de locat & conduct.ſuper verb.de prædiis quæ perpetuo.

Ivs & FAS quo ad originem ſignificationis, non paruo diſtant interuallo. Nam fas,ſicut fatum,nomen mutuatur à fando, & vtrumque in mente diuina cenſetur æternum. Fas appellatur ſacrum æternæ iuſſionis oraculum, quaſi præfatione, notitia, & publica lectione digniſſimum. Vnde manauit ad homines ratio & æquitas, mater iuris: cuius idea, typus, & exemplar nunquam incepit eſſe,nec patietur interitum. Ius autem quaſi per apocopen à iubeo ſuam capit originem; ex tempore & poſt peccatum emerſit, quia omne delictum à iure patitur emendationem. Nullum quippe malum remanet impunitum iuris interuentu. Ius igitur dicitur ſanctio iuſta,quæ nemini parcit Taboet.in topic.milit.for.& leg.diſcip.

Ivs facere dicitur, quod iuris atque legis vim habet. Vlp. l. non ambigitur,Ius ſenatum facere poſſe,h.e.Senatuſcoſ. pro lege haberi;Verbum eſt,inquit Budæus,Iuriſperitis notum. Spieg.

Ivs feciale,quo tempore, vel à quo inuentum ſit,inter auctores non conſtat. Fecialis.n.ſacerdotij vſum omniũ vetuſtiſſimum apud Romanos fuiſſe, Feneſtella docet, cum Tulli hoſtilij tempore fuerit, cui tamen nequaquam aſcribit Alex. ab Alex. Sed à Tullo Hoſtilio ſeu Anco Martio, vt vero alij à Numa Pompilio Feciales inſtituros putauit, qui ab Equicolis iura & verba ſolennia quibus res repetuntur, & bella indicuntur, accepere, Heſo auctore. De hac re copioſè Plut.in vita Camilli.Dion.lib 2 Gell lib. 6.c.4.Seruius lib.9 Æneid. Principium pugnæ.Blond lib.4.Rom.triumph.Cæl.Rhodig.lib.21.c.5.

Ivs fiſcale non commune eſt, ſed proprium principis: vt autem alienum ius, ita fiſcale pactionibus noſtris lædi non poteſt. Cuiac.ad l.inter debitorem.ff.de pact.

Ivs fundi,in l 5.C.quorum appell.non recip.id eſt,poſſeſſ.

Ivs gentium (inquit Vlpian.in l.1.§.vlt.ff.de iuſt.& iur.) eſt,quo gẽtes humanæ vtuntur quod à naturali recedere facilè intelligere licet: quia omnib. illud animalibus, hoc ſolis hominibus inter ſe commune ſit Pompo.in l.2.adiicit exempla: veluti,erga Deum religio:vt parentibus & patriæ pareamus.Iuſtin. Inſt.eod.tit.rectiſſimè ſenſit, Ius gentium eadem ratione generaliter dici,qua ius ciuile in ſpeciem nuncupatur. Nam ſicut à populo alicuius ciuitatis tractum eſt nomen iuris ciuilis:ita ius gentium ab omnib.populis vocatur. Quod vero naturalis ratio,ait,inter omnes gentes cõſtituit, id apud omnes populos peræquè cuſtoditur: vocatúrque ius gentium,quaſi quo iure omnes gentes vtuntur. Illud diligentiſſimè obſeruandum eſt, quod multis errandi cauſam dedit ius gentium alias accipi apud ICtos pro vero naturæ iure:alias pro eo iure,quod plurima hominum pars vbique recepit. Quod niſi rectè diſcernas nunquã peruenies ad veram iuris cognitionem. Veteres enim rati ſunt, quicquid ab omnibus gentibus pro iure ſeruaretur: id quoque ex naturali ratione productum fuiſſe:cum nõ crederent,omnes homines in deligendo iure prorſus erraſſe. Hoc modo loquitur de iure gentium Vlpianus in loco citato, iuxta exempla Pomponij, & quidem rectè, in l.veluti.l. vt vim. & l. ex hoc iure ff.de iuſt. & iure. Iuſtinianus in §. venditæ. Inſtit.de rer.diuiſ. Religio enim erga Deum, pietas in parentes, cognatio inter omnes homines, verè ſunt iuris naturalis:

quod

quod,quia ſolis hominibus commune,eſt,ius gentium vocat. Cæterum in l.manumiſſiones, ff.de tit. quatenus loquitur de e[illegible]ectibus,& prædura ſeruitutis forma:ſi accipias ius gentium naturali ratione conſtituiũ eſſe,errabis tota via. Nam ea ſeruitus pugnat cum iure naturali,recteque fuit emẽdata Quanquam tolerabilis ſeruitus , quali nunc vtimur, ſecundum naturam eſt , vt grauitet probat Ariſtoteles in Politicis : nec id negat Vlpiauus in eadem l. manumiſſiones ſi ex æquo & bono intelligatur,collatis aliunde ſententiis ſuis. Neque enim ex vno ſtatim dicto torus Vlpianus iudicari poteſt , quid ſentiat de iure naturali. Videndum enim etiam eſt,'quid alio in loco dicat. Accipitur ibi ius gentium,pro iure,quod omnium gentium autoritate paſſim receptum fuit vbique.¡ Quare cum audis hanc vocem , Ius gentium , non ſemper exaudiendum eſt Ius naturale, ſed plerunq; Ius humanum , vt Liuius recte appellat. Neq; enim ſequitur: Gentes id conſtituerunt aut in vſum admiſerunt: Ergo eſt ius naturale aut æquum:imò ſæpe iniquiſſimum eſt. Ego ſane multum tribuo humanæ authoritati,ſed non præfero eam naturæ. Olden.& Prat. Etſi vero magna ſit cognatio Iuris gẽtium & iuris naturalis, vt dictum eſt, tamen illud ab hoc diuerſum eſt in eo, quod naturale eſt hominis,qua animal eſt,prouidum quidem & ſagax,cæterum incluſum domi,paulum admodum differens à brutis: Ius hoc gentium hominis eſt, qua homo , plenus rationis & conſilij, & iam hominum ſocietate implicatus,vt ex Vlpiano explicat Connanus lib.1.c.5 n.2. Hinc non inſcite adnotauit Salomonius in l. ius naturale. ff. de iuſtit. & iure inſtar triplicis , quæ in homine eſt conſiderationis, triplex quoq; ius conſtitutum eſſe:aut enim hominem,ſicut animal diſpicimus & fit ius naturale,quod in appetitu & ſenſu tantum conſiſtit. Si vero vt hominem conſpiciamus , fit ius gentium , quod naturalis ratio tantum inter homines conſtituit Quod ſi, vt ciuis,in conſideratione habeatur,ius ciuile conficiemus , quod citra ciues eſſe non poteſt. Sunt ex iuris interpretibus,qui hoc ius gentium duplex fecerunt: primæuum, quod ab initio creationis hominum animis diuina quadam vi inſitum inſculptumque fuerit,quod naturale etiam vocari oſtenſum eſt : Secundariũ, quod malitia hominum ingruente, cõtra naturam plerunque inductum , & in iuris conſtitutiones redactum , ita enim humanis neceſſitatibus, vſu exigente,ſeruiendum fuit. §.ius gẽtium,de iure naturali:inde coorta bella,captiuitates ſequutæ, ſeruitutes vitio ductæ , res maxime iuri naturali contrariæ,l. manumiſſione .ff.de iuſtit,& iure. Cæterum hanc diſtinctionum præter alios reiicit Coraſius Miſcellaneorum lib. 6. cap. 25.ac Connanus lib.1.c.5.n.2. Interpretes videntur non tam ipſum ius gentium diuiſiſſe, quam ætatem rerum ab eo inuẽtarum,progreſſumque notare voluiſſe. Cum enim omne procedat à fonte naturæ, ſitque nihil aliud, quam quod ſua cuiq; ratio præſcribit faciendum , aut non faciendum , nihil in eo prius eſſe poteſt, nihil poſterius. Sed hoc voluerunt ſcilicet, quæ ab iſto iure manarunt in communem vtilitatem, non ſimul ea atque eodem inuenta eſſe tempore,&c.

Ivs gladij eſt poteſtas animaduertendi in facinoroſos, quę meri imperij eſt,l.3.ff.de iuriſd. Tractum autẽ illud videatur ex ea conſuetudine , quod principes Romani præſidib. & pręfectis prętorio,iiſque quibus hoc imperium eſſe volebant, gladium dabant. Id facile eſt coniicere è verbis Papinij,ſic ſcribentis:

Felix qui magno iam nunc ſub præſide iuras.
Cuique ſacer primum tradit Germanicus enſem.

Sed & Imperatoris gladius vnius erat curæ commiſſus , præfecti ſcilicet prætorio , cum Imperator etiam multo magis merum imperium teneret , quam quibus eam poteſtatem in prouinciam euntibus mandabat. Prat. Philoſtratus ; βάσανοῦ δὲ τῶ πεπιστευμένου τὸ ξίφος θανάτου αὐτῶ φήσαντος, ὁ ἡρώδης ὦ λῷστε ἔφη γέρων ὀλίγα φορεῖται. Vt autem maioribus illis poteſtatibus gladius eiuſq; poteſtas dabatur:ſic tribunis pugio , quod παραζώνιον dicitur. Martial.

Militiæ decus hoc & grati nomen honoris
Arma tribunitium cingere digna latus.

Dio Traianum ſcribit dixiſſe , cum parazonium Suræ cingeret hoc pro me, ſi recte imperaro,vtaris:ſin ſecus,in me. Ita in his meritum bonorum diſtinguebat magnitudo ferri , ac gladio accingebantur imperatores , duces,præſides: pugione tribuni. Vt autem in honoribus mandandis his armis accingebantur : ita cum ignominioſe mittebantur , & honoribus priuabantur,diſcingebantur,cuius rei multa paſſim in iure aliiſque ſcriptoribus extant exempla : vt annotauit Turneb. aduerſ.lib.12.c.6.

Ivs haſtæ fiſcalis. De iure haſtæ fiſcalis , id eſt,de iure venditionis rerum fiſcalium, quæ haſta in foro poſita, fiebat,meminit etiam Cicero libro Officiorum ſecundo , Vbi eſt auſus (inquit) dicere haſta poſita,cum bona in foro venderet,& bonorum virorum , & locupletum, & certe ciuium , prædam ſuam ſe vendere? Anchoran.

Ivs honorarium, id eſt prætorium , ait Iuſtinian. idcirco quod qui honores gerunt , i.e.magiſtratus, autoritatẽ huic iuri dederunt,§.6. de iur.nat.Ius honorariũ idẽ quod prætorium, ab honore prætorũ ſic nominatum,l.7.de iuſt & iur.vel quod ab honore prætoris venerat,l.2.§.5 ff.de orig.iur.Prat.ex Hot.

Ivs honorarium viua vox eſt iuris ciuilis. l.nam & ipſum ff.eod tit.Old.vide Honorarium.

Ivs Italicum quidam nihil aliud eſſe volunt , quam à tributis immunitatem : tributorum duo genera conſtituentes , vnum agris impoſitum , alterum capitib. Cuiac 11.obſ35. id falſiſſimum opinatur. Nam,inquit,& quæ ius Italicum non habẽt, quædam coloniæ prouinciales immunes ſunt, vt Cæſarienſis colonia prima Flauia, quã Veſpaſianus deduxit, auctore Plinio 5.c.13. & Nou.103.immunis eſt,l.vlt. ff de cenſibus remiſit n ei Veſpaſianus tributum capitis primum ; & quia non ideo etiam remiſſum videbatur tributum ſoli , poſtea Titus etiam ſolum Cæſarienſis coloniæ immune factum interpretatus eſt. Non ideo tamen Cæſarienſis colonia ius Italicum habet , l. 1. ff.eo. Et ita recte Plin.3.c.21. ciuitates aut colonias immunes ſeparat ab iis , qui ius Italicum habent. Poſſet quidem vna eademque ius Italicum habere, & eſſe immunis, ſed nõ quod immunis, veluti Barcino, d.l.vlt.aut Iliũ: ideo & Iuris Italici:idemque ex diuerſo dicendum eſt,plus eſt, eſſe immunem ciuitatem vel coloniam,quam habere ius Italicum. Nam ius Italicum leuatio tantum cenſitionis eſt,puta vt idem in cenſitione ius experiantur, quod coloniæ Italicæ:nec id tantum, ſi colonia ſit immunis,ſed etſi ſit immunis,facit vt in reliquis eodem iure ſit eius coloniæ Reſp. quo ipſa Italia.puta in traditionib nexi,in vſucapionib.in annali exceptione, itemque in iure capiendi.Nam hac de cauſa cũ tractaret Celſus de fideicomm.relicto colonię Philippenſium,l. Balliſta.ff.ad Trebell. adieciſſe eum opinor coloniam Philippenſem eſſe iuris Italici. Atque ita multo plura conferebat ius Italicum, quam immunitas : ſed in cauſa tributorum (vt diximus) plus certe erat immunem eſſe,quam habere ius Italiæ. Prat.

Ivsivrandvm offerre & deferre. Quintilian.in l.5.iuſiurandum litigatori aut offerunt ſuum: aut non reſpuunt oblatum: aut ab aduerſario exigunt : aut recuſant , cum ab ipſis exigatur.Seniores præcipere ſolebant, ne vnquam iuſiurandum deferremus.Spieg.

Ivsivrandvm diuidit Abbas Panor.in c. fin. de iureiurand.in iudiciale,& extraiudiciale. Iudiciale rurſus in neceſſarium,& iudiciale:quod dicit vindicare nomen ſui generis.

Ivsivrandvm adactum. Quære, Adactum iuſiurandum.

Ivsivrandvm ſimplex, Doctor informe vocant,non eſt,vt ipſi tradidere , quod prorſus adiecta cauſa detur : ſed quod innominatam cauſam complectatur. Quia in iudiciis nihil debet admitti ſine generali vel ſpeciali,vt ait Oldend.indicans erroris occaſionem , quod Doctores phraſin horum verborum: Si iurauero te Stichum mihi dare oportere: non perceperunt. Spieg.

Ivsivrandvm vnde dicatur vide ſup. Iuramentum affirmatio (eſt.

Ivsivrandvm vt definit. Ariſtot. μετὰ θείας παραλήψεως, φάσις ἀναπόδεικτος. Vt Clemens Alex. ὁμολογία καθοριστικὴ μετὰ προσπαραλήψεως θείας. Vel vt Cic.lib.3.Offic adfirmatio religioſa,quoties quid quaſi Deo teſte adſeritur. Vnde & ſacramentum dici ſolet,quaſi ſacræ rei arctiſſium vinculum,quod nullo modo ſit ludendum,teſte Cicerone ibidem ſic diẽte : Nullum etiam vinculum ad adſtringendam fidem iureiurando maiores arctius eſſe voluerunt : id indicant leges in XII. Tabul. indicant ſacra , indicant fœdera, quibus etiam cum hoſte deuincitur fides , indicant notationes,animaduerſioneſq; Cenſorum , qui nulla de re diligentius quam de iureiurando iudicabant. Ideoque etiam tanta erat apud priſcos iuriſiurandi religio, vt ſi quis quem re aut verbo læſiſſet, interpoſitione iuriſiurandi, quo eum,qui læſus erat , adiurabat indignum ea iniuria eſſe,& ei nolle factam , ſatisfaciebat atque purgabat. Plautus in Amphitryone:

An ſatisfaciat mihi atque adiuret inſuper
Nolle eſſe dicta,quæ in me inſontem protulit.

Itaque apud Terentium in Adelph.

Ego veſtra hæc noui,nollem factum:
Iuſiurandum dabitur,eſſe te indignum iniuria hac.

Ivsivrandvm turpe vel illicitum non eſſe ſeruandum. Nou ne à mulieribus,quæ ſe proſtitu.§.1. conſtit.51. Euidentiſſimum peccatum eſt, id iuſiurandum inferre, quod ſtatim atq; præſtitum eſt, violandum ſit. Nouell. Vt ſine vllo impedimento.§.quia vero magna verſamur.conſt.94.Prat.

Ivsivrandvm calumniæ. Vide, Iuramentum calumniæ.

Ivsivrandvm in litem eſt , quod à iudice defertur actori eius rei,quæ in iudicium deducta eſt æſtimandę cauſa.Et defertur plerumq; ob dolũ & contumaciam aduerſarij , ne in poteſtate eius ſit , per fraudem ab inuito domino rem iuſto pretio comparare , l.2. & 7.ff.de in litem iur. Actori licet pretium facere iniuſtum , nec in omnibus iudiciis paſſim , ſed vt lex, prætorve,aut princeps permiſerit , leg.videamus. §.iurare.ff. eod.& in actionib.eod.Prat. Vide & ſup.iurare in litem.

Ivsivrandvm defert,qui aduerſario ſuo iurandi conditionem fert. Delatum vero iuſiurandum dari , præſtari, ſuſcipit , remitti, recuſari , referri dicitur : iuſiurandum autem remitti

qui cum paratus eſſet aduerſarius iurare,gratiam ei facit,contentus voluntate ſuſcepti iuſiurandi,l.6.ff.de iureiur. l.1. Co, 60. Refert,qui delatam ſibi iuriſiurandi conditionem in aduerſarium transfert,Prat.

Iusiurandum eſt iudiciale,vel extraiudiciale. Vult.in comm. Inſt.l.4.§.item ſi quis.10.n 8.

Iusiurandum extraiudiciale eſt , quod extra iudicium è voluntate partium dependet,idque tantum eſt voluntarium,vtpote quod ex conſenſu vtriuſque præſtatur: vnde etiam aliquando dicitur conuentionale.Vult.dicto loco.

Iusiurandum iudiciale eſt, quod in iure ſeu iudicio coram magiſtratu ſeu iudice interponitur.Vult.d loco.

Iusiurandum in libris Feudiſticis aliud eſt ſimplex ſiue ſolitarium, quod ſolus litigator,ſiue dominus,ſiue vaſallus præſtat: Aliud coniunctum ſiue commune,quod quidam ſacramentalitium diſtinguendi cauſa nominant, propterea quod coniuratores certo numero id præſtant, qui ſacramentales(vt ſuo loco dicemus) appellantur.lib.feud.1.tit.4.§.1.& tit.26 & lib.2. tit.33 §.2. Rurſus aliud eſt liquidum, quod feudalitij ſcriptores appellant, ſine mentione conſcientiæ: cum quis liquido factum,aut nõ factum iurat, de ſuo videlicet facto affirmans. Aliud forraſſis arbitrarium dici poteſt, quia per verbum antiquæ Romanorum formulæ Arbitror, concipitur: cum quis iurat ſe arbitrari non factum:quod iidem ſcriptores, iuramento conſcientiam ſolam apponere. lib.feud.2.tit.33.§.1. & tit.58 § 6.Prat.ex Hot.

Iusiurandum & ſacramentum differunt. Differentiam inter ſacramentum militare, & iuſiurandum eſſe non obſcure Liu. lib.22. innuit. Quæ vero ea fuerit, inter doctos diſceptatur. Quidam enim exiſtimant, cum ante certa formula iuriſiurãdi comprehenſa fuiſſet,de qua Gellius lib.16.ex lib.5.Cuiacij de re militari, hoc tempore, quod nunquã antea factum fuerat,nam adauctam, acceſſione harum clauſularum fuiſſe: de quo Sigonius non ſolum in annotationibus Liuianis, ſed & de antiquo iure Ciuium Rom.lib.1.c.15. Verum non obſcure Liuius dicto libro oſtendit, ſacramentum voluntarium,iuſiurandum neceſſarium fuiſſe. Dionyſ.ait,ſacramentum Romanis gentilitium fuiſſe,iurare per bonam ſuam fidem.

Ius iniquum ideo dicitur, quia iuſſum eſt,& non quia iuſtum:vt, Zaſio teſte,homines Larini probant.Spieg.

Ius Latinitatis.Vide Latini, & Latinitatis ius.

Ius in manibus habere dicuntur,qui vi rem gerunt,& quibus,vt Ennius ait, ferro geritur res,quibus ius eſt in armis,& quibus leges inter arma ſilent. Ex Chiliad.Eraſm.Spieg.

Ius liberorum, vt Iſidorus li.5. inquit,eſt coniugum ſine liberis inuicem pro loco pignorum hæreditatis alterna conſcriptio. Quam definitionem confirmat Nou Valent. de reſt. & l. valeat.C.Theod.de his qui ſub tyran.inſtr.Et hoc quidem ius liberorum Impp.omnibus dant,in l 1.C.de iur.lib.

Ius merum pro communi & vſitato, ſiue quod nulli ſingulari ac præcipuo iure mixtum eſt.Vlp.l.16 ff.de minor.Nam ſi minor communi auxilio, & mero iure munitus ſit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium.Prat.Hor.

Ius meum , dicitur non ſolum, quod mihi competit iure communi, ſed etiam quod ex pacto vel conſuetudine debetur, c. conſtitutus.extr.de relig.dom.

Ius militare, quo ſoli milites ſunt adſtricti. Old.in Reſtauratione Politiæ indicat quondam appellatum eſſe ius militare, rem militarem:quod & ipſum quanquam in armis verſaretur, & vi exercendum eſſet, nihilo tamen minus haberet rationem iuſtitiæ, ſecundum quam ſuſciperetur, & ſuſceptum procederet. Quo ſecundum eum reſpexit Iuſtinian. in proœmio Inſtit.quum dicit: Imperatoriam maieſtatem non ſolum armis decoratam, ſed etiam legibus oportere eſſe armatam.Spieg.

Ius militare.Fuit.n.& inter cæteras hæc lex militaris,ne dolo malo, neve aliena iniquitate , ſed iure,& propria virtute bellum gereretur, quam diligenter à Romanis obſeruatam, Liuius lib 6 teſtimonio eſt Manutius de legibus Romanis.

Ius moribus introductum , item ius moribus receptum , & ius morib.conſtitutum,in iure noſtro legimus:quod pleraq; non cauta legibus in mores recepta ſunt,hoc eſt.hominum obſeruationem.Spieg. Sic ius ex more maiorum fuiſſe notat Papi. vt licet iuriſdictio mandari poſſet,non poſſet tamen animadſio lege vel Senatuſconſ. mandari.l.1. ff.de offi.eius cui man. eſt iuriſd.

Ius mulctæ dicendę datur,quibus publicum iudicium eſt,& non aliis: niſi hoc eis ſpecialiter permiſſum eſt , in fin. l 2. ff.vbi quis ager.Spieg.

Ius naturale.Vlpia.in l.1. ff.de iuſtitia & iur. eumq; ſequutus Iuſtin.Inſtitut de iure natur.definiunt,quod natura omnia animalia docuit:late quidem, impropriè,& abuſiue,ne dicam licenter: ſed ita tamen,vt eis condonandum ſit, quod forte teneris ſtudioſorum ingeniis inſeruire , & populariter rem explicare voluerint,vt Old.exiſtimat. Neque etenim ratum eſt, vt aliquando maioris cuiuſdam & clarioris demonſtrationis cauſa, & vt amplior, certior,& dilucidior doctrina ſit, qui eã tractant,aliqua vel abuſiue ſumpta, vel populariter, & tranſlatiue ponant.Cum.n (Cicerone authore) homo ſolus ex tot animantium generibus atque naturis particeps ſit rationis & cogitationis, ſequitur quod in quib. ratio non ſit, nec ius eſſe proprie poſſit ; ſed cum ad bruta referimus , rationis & iuris nominib.abutimur,vt alibi de virtute: ſimili fere modo dixit Cic. Cum ergo legis ius naturale commune brutis , tum affectũ, inſtum inſtinctum naturalem inclinationem vel propenſionem & motum quendam neceſſarium (quo omnia paſſim animantia aliquid faciunt , vel non faciunt naturali quadam propenſione , non quidem ad beluinos affectus rapiente, ſed cum ratione conueniente,& ad conuerſationem vniuerſitatis tendente intelligas,non ius & rationem. Sunt enim quædam affectiones, & inſtinctus naturæ,quib impellimur ad agendũ aliquid ſecundum ipſam naturã, qui motus nobis cum cæteris animantib.cõmunes ſunt:Talis eſt:vt quęlibet natura velit eſſe conſeruatrix ſui,vt ſalua ſit , & in ſuo genere conſeruetur.Non.n. vt ait Tullius pro Milone , lex ſcripta , ſed nata eſt,quam non didicimus,accepimus,legimus,verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus,expreſſimus : ad quam non docti,ſed facti,non inſtituti,ſed imbuti ſumus, &c. Talis eſt cupiditas liberorũ procreationis:Vnde Ariſt.etiam dixit. In animalib.eſſe opus φυσικώτατον generare ſimile:& Iuſtin.Nou. ſua conſtitutione 89 ἡ φύσις (inquit) ἐξ ἀρχῆς τῷ περὶ τὴν παιδοποιίας ἐνομοθέτησε.De qua re Tullius latius li.1.de nat.Deor. Eiuſdẽ etiã eſt generis naturalis quędã propẽſio ad educandũ fœtũ:quare etiam Iuſt.l.vn §.taceat.C.de rei vxor.actio.præclare ait , naturalem ſtimulum hortari ad liberorum educationẽ : de quo affectu plura Plut.in libello περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.At vbi motus huiuſmodi naturæ ad homines redigis,pariũt illi quidẽ ius quoddã naturale, ſed nõ commune cæteris animantib quia tunc eſt ratio quædam inſita homini à natura.quæ non poteſt eſſe in brutis, & hoc ius gentium eſt, quod ius naturale pariter appellatur. Ergo meminerimus,cũ agitur de motib. nobis cum animantib.communib. non proponi prorſus beluinos affectus , & qui nihil penitus habeant rationis aut iuris,ſed adfectus illos, inſtinctus , & propenſiones,ſiue,vt Philoſophi appellant,στοργαὶ φυσικαί.quæ omnib. animantib. inditæ ſunt ad conſeruationẽ huius vniuerſitatis, cumque ratione conueniunt, etantq; futuræ in natura hominis, etiamſi in illa innocentia, in qua creata fuerat , manſiſſet.Sed poſtquam illam diuinam innocentiam exuit, ac propter vitium morbi originalis contaminata eſt : neceſſe eſt, vt mens & ratio humana affectiones has & inſtinctus naturę regat & moderetur.ſuaq; vi in officio retineat, præſtetque quodammodo,quod ipſa innocentia præſtitura fuiſſet, quod quia ratione in hominib. fit,ius naturale dicitur,& pariter ius gẽtium, quod nihil aliud eſt, niſi iudicium illud rationis, quod nobiſcũ naſcitur,non aliqua arte,aut ſtudio addiſcitur. Quo fit vt inepta nimis videatur diſtinctio doctorum de iure naturali primario, & ſecundario:primæuum intelligẽtium,quo pecudum affectus continentur.Cum vere ius non ſit,vbi bruta ſint. Eſſet enim , vt vere in hoc propoſito accuratiſſimus Oldendorpius dixit,ex brutis homines facere , ex hominibus bruta.Quãuis.n in brutis appareant igniculi quidam, & imagines ingenij & rationis, vt quãdoq; videantur hominis prudentiam, ſi non aſſequi, ſaltem imitari, tamen nihil neq; intellectu, nihil cogitatione perficiũt, nec vlla ratione, vel honeſtatis formula prædita ſunt , vel quidquam iuris habent. Quare Cicer.eleganter, Quibus.n.(inquit) ratio à natura data eſt,iiſdẽ etiam recta ratio data eſt. Ergo & lex; quæ eſt recta ratio in iubendo & vetando.Si lex,ius quoque. At omnibus ratio : ius igitur datum eſt omnib. Quare ſecundum eundem,ius vel lex naturæ proprie ſic diffinitur.Eſt ratio ſumma inſitã in natura,quæ iubet ea quæ facienda ſunt,prohibetque contraria Huc accedit id quod Iuſtinia.dicit in §.pen. Inſtit. de iure nat.gẽtium & ciuili,Sed naturalia quidem(inquiens) quæ apud omnes peræque obſeruantur, diuina quadam prouidentia conſtituta , ſemper firma atque immutabilia permanent. Ea vero nullibi, quam in corde & mente hominis,velut in quibuſdam viuis tabulis ad imaginem Dei creatis, impreſſa extant.Prouidebat enim clemẽtiſſimus pater, nihil in hoc mundo æque homini opus eſſe,quam regulis atque principiis quibuſdam recte viuendi, quæ præter eum nemo dare poſſet. Atq; hæ ſunt leges,de quib. ſenſit Apoſtolus ad Rom. ſecũdo,cum de gentibus loquens dixit:Quod cum legem nõ haberent,ipſæ ſibi lex fuerant,atteſtante ipſorum conſciẽtia & cogitationibus inter ſe accuſantib. & excuſantibus, vt tradidere Oldendorpius & poſt eum Aldobrandinus. Quare ius naturale nihil aliud eſt quam ratio & æquitas , quam nobis innata quædam vis affert, & qua beſtiis maxime præſtamus. Idem & Ius gentium dicitur in l.iuriſgentium , ff de pact.s. quo in loco non tantum contractus , ſed & pacta iuri gẽtium adſcribuntur. Vt autem ius naturale æquitas naturalis appellatur, ita non inficior,quin etiam poſſit Ius ciuile æquitas ciuilis appellari. Nam & M.Tullius ius ciuile ita definit.æquitatem conſtitutam his , qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinen-

obtinendas. Plerunque tamen æquitatem cum diximus, naturalem intelligimus, & id quod Ariſtoteles vocat ἐπιεικές. Cicero ad vnguem conueniens in Topicis, dum iuris tres eſſe partes ait: legitimam, conuenientem, moris vetuſtate confirmatam. Nec enim pars conueniens pertinet ad pacta conuenta, ſed ad æquitatem, vt reperita ab eodem in eod. lib. diuiſio in legem, morem, æquitatem, manifeſto declarat, Cuiac. ad l. 1. poſt prio. ff. de pact.

IVS autem NATVRALE Heliodorus (vt de eo teſtatur Forcatulus dial 37. Necyomantiæ) triplex eſſe diſſeruit; primum commune homini cum DEO: alterum, commune homini cũ brutis: tertium commune homini cum homine, quod ideo ius gentium appellatur. Et ducamus primum ius naturale, quod quidem à Doctoribus prætermiſſum eſt, à parte nobiliore ipſius hominis, quæ cum DEO communis eſt, & appellemus id ipſum æquum & bonum cum Paulo, in l. pen. de iuſtit. & iur. id eſt, meram æquitatem l. 1. ff. eod. quæ etiam ratio vocabitur l. cum ratio ff. de bon. damnat. quæ non differt à lege Euangelica, ſi excipias Sacramenta, capitulo non eſt. § 1. 6. diſtin. gl. ibi & 7. diſtinct. canon. qui iure. Hinc eſt illud: NON FACIAS ALIIS, QVOD TIBI FIERI NON VIS, canon. 1. prima diſtinctio, quam ſententiam adeo dilexit Alex. Seuerus imperator, vt de illo ſcribit Lampridius, vt & in palatio & in publicis operibus præſcribi iuberet. Hoc ius quam rationem ſeu æquitatem vocamus, leges omnes temperat, & modificatur l. 2. § item Varus. ff. de aqu. pluu. arc. Ex eo ſunt: nihil magis eſſe conueniens naturæ, quam pacta ſeruare l. 1. ff. de pact. & minorum defenſio. l. 1. ff. de minor. & bene mereri de parentibus. l. venia. C. de in ius vocand. & non locupletari cum aliena iactura l. iure naturæ. ff. de regul. iur. Secundum ius naturale, quod Heliodorus dixit, homini commune cũ brutis eſſe, eiuſmodi eſt, vt neque per ſe æquum, neque iniquum ſit, ſed inſtinctus quidam naturæ, qui nos ad aliquid præcipue procliues facit: ex eo deſcendit maris & fœminæ coniugatio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. l. 1. §. Ius naturale. ff. de iuſtit. & iur. Cic. 1. Officiorum, Commune omnium animantium eſt coniunctionis appetitus procreandi cauſa, & cura quædam eorum quæ procreata ſunt. Grammaricus ille Valla lib. 4. ca. 48. negat appetitum coeundi, eſſe ius naturale: ſicuti nocendi imbecilliori animali, & ridiculum arbitratur, dicere ius naturale eſſe, quod omnia animalia in natura docuit, vt in §. 1. Inſt. de iur. nat. & d. l. 1. §. ius naturale, ff. de iuſtit & iur. Cæterum Iuriſconſulti ius accipiunt pro quodam impulſu, & immutabili prouocatione naturæ, quo ſignificatu vſus eſt C. Cotta in quadam oratione, quæ nunc inter opera Saluſtiana legitur: nam vita & mors iura naturæ ſunt, inquit: vt ſine dedecore cũ ciuibus, ex fama & fortunis integer viuas, id dono datur, & accipitur. Videto, quomodò Cottæ vita & mors à iure naturali ſunt: non quia æqua aut iniqua, ſed quia omnibus præfinita naturaliter, & qui mortem vult conſciſcere, ius naturæ violat. Auguſtinus libro de Ciuitate Dei, cap. 18. licet Iuriſprudentes admiſerint, vt quis ſibi manus inferret ſi non criminis conſcientia, ſed tædio vitæ, aut vt fortis videatur & mortem contemnens, vt Empedocles, Proteus & plerique alij Philoſophiæque iactabundi, l. ſi quis filio, §. eius qui, ff. de iniuſt. teſtam. qui omnes ius naturale violant, tum ius naturale, quod nuncupatur æquum & bonum, quia non patitur ratio iniuſſu principis vel ducis à ſtatione diſcedere, & manes anticipare, & qui ſibi iniquus eſt, quanto nequior aliis eſſet futurus? l. fin. §. pen. ff. de bonor. eor. qui mort. ſibi conſc. Tum ius naturale commune cum feris violat, quæ omnes mortem exhorrent, vitam & dulce ſolis lumen complectuntur l. hac conſultiſſ. C qui teſt. fac. poſt Virg lib. 6.

Proxima deinde tenent mœſti loca qua ſibi lethum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi,
Proiicere animas quam vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores!
Fata obſtant.

id eſt, inquit Seruius, iura naturæ, quia mors tali præmatura præter naturam eſt. Cum alias ſit ſecundum naturam, vt oſtendit Galenus exemplo pomi maturi, cum legitur ſuo tempore: ſi ante, pomum carpſeris, acerbum inuenies, vnde idem Poeta lib. 4. Æneidos de Didone ſeipſam occidente, amoris impatientia.

Nam quia nec fato merita nec morte peribat.

Emerſit tertium ius naturale, quod cum ipſo genere humano proditum eſt, §. ſingulorum. Inſtit. de rer. diuiſ. naturale dictũ eſt, quoniam ratione naturali ignota feris, ſeruatur inter homines l. 1. ff. de acqu. rer. dom. non enim feræ norunt contractus, ſeruitutes & bella inuenta à iure gentium l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. §. ius autem gentium. Inſtit. de iure natur. neque talia iuri diuino, aut naturali, quod æquum & bonum vocauimus, ſine delectu grata & accepta ſunt: ſed aut indifferentia aut ingrata prorſus, Horat.

Nam proprie telluris eam natura, nec illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit, nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris,

Seneca in Octauia.

Deterior ætas eruit ferrum graue,
Aurumque, ſæuas mox & armauit manus;
Partita fines regna conſtituit, nouas.
Extruxit vrbes.

Atqui iure naturali, id eſt, æquitate, ſiue naturæ ductu, omnia erant cõmunia. Can. ius naturale, prima diſtinct. nec licebat ſe inuicem decipere contrahentibus l. iure naturæ, ff. de reg. iur. iure gentium, quod eſt ius naturale tertium, licet l. in cauſæ. §. ſi. ff. de minoribus. inde fit vt propter æquitatem ſeruandam, ad ius illud communionis ſanctum & præcipuum regrediamur. Canon. dilectiſſimis 12. qu. 1. denique, inquit ibi Clemens: quidam ſapientiſſimus Græcorum ait, AMICORVM ESSE COMMVNIA OMNIA. Platonem intelligit, qui libro quinto de leg. probat illud ſummopere in repub. ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. Idem Plato felicem putauit Reip. ſtatum in qua nõ audirentur hæc verba: MEVM, TVVM, SVVM, quæ dominium inferunt. l. ſolum. ff. de rei vend. & quæ iure gentium comparata ſunt, de quo Cic. 1. Tuſcula. quæſt. ius gentium ſiue hominum eſt in humani generis ſocietate: & mox, omni in re conſenſio hominum lex naturæ putanda eſt. Sed & hoc ius gentium, & ſecundum ius naturale, cuius feræ ſunt participes iuri potiſſime naturali ancillantur, & ei obſequuntur per omnia, neque enim dare operam liberis debemus, ſi æquitas reſiſtat, puta cum Veſtali, cum cognata, ſed vaga libido rationis freno regitur. Forcat in loco ſup citato.

IVS NIGRVM, quod Philoſtratus ait in Lacedæmoniorum phiditiis, cœnæ caput fuiſſe, à Græcis dicitur eſſe quod in conſuetudine ἁμαρτία vocabatur. Ex quo ſuſpicamur ſanguine vel mixto vel incocto atrum, colorem iuris illius redditum fuiſſe: cuiuſmodi ius botulorum videmus. Hoc autem ius in menſa Lacedæmoniorum erat præcipuum, vt ſenes eo cibo acquieſcerent plerumque, vt ait Plutarchus, nec obſonium aliud deſiderarent, Turnebus aduerſariorum lib. 7. c. 16.

IVS NON DECRESCENDI eſt ius quo duobus re aliqua legata, non repente vno, ſolida res apud alterum remanet, non quaſi accreſcens ei, vt legatum augeri videatur, ſed quaſi nullius concurſus diminuta. d. l. vnic. §. vbi autem legatarij, verſ. ſin vero nemo. C. de caduc. tollend Quod quidem ius inter coniunctos re locum tantum habet ex diſtinctione Iuſtiniani, d. verſ. ſin vero nemo. Quanquam & veteres hic etiam dicunt partem deficientem accreſcere, magis quam non decreſcere, nec tam ſubtiliter hæc diſtinguunt, quam à Iuſtiniano factum, l. 1 §. interdum. ff. de vſufr. accreſ. l. hæc ſcriptura, l. ſi ſeparatim. ff. de conſt. & demonſt. Prat.

IVS NOVVM in l. 1. ff. quod quiſque iur. appellatur, quod nec in ſcripta redactum, nec conſuetudine corroboratum eſt. Videtur tamen in d. l. 1. ius nouum accipi pro iure iniquo, & ab vſu forenſi abhorrente. Old. Ius nouum, ait Gothof. ad l. 11. C. de legib. eſt contra rationem iuris communis introductum, per l. 14. 15. ff. de leg.

IVS παροικικὸν id eſt, Colonarium vide ſuprà Colonarium ius & adde Goth. ad Nou. 1. o c. 1. & ad l. 14. §. 1. C de ſacr. eccl.

IVS patronatus in l. Adoptiuum. §. patronum. ff. De in ius vocando. Vlpian. Patroni (inquit) hic accipiendi ſunt, qui ex ſeruitute manumiſerunt, vel qui colluſiones detexerunt; vel ſi quis iudicio pronunciatur libertus eſſe, cum alioqui non fuerit, aut ſi iurauit libertum eſſe meum. Alias; patronus non tantum dicitur, cui libertus ſubiicitur, ſed etiam dicitur defenſor eorum, quos in clientela habet, primumq; locum poſt patrem in officio apud clientem, obtinere patronus debet. Hinc dicitur ius patronatus, quod vel in libertos, vel in clientes habemus. Et de huiuſmodi iure in libertos (de quo etiam ipſi iureconſulti, lib. 37. Pand. & Imperatores lib 6. Co. tit. 4.) videre eſt, quæ de antiquis & variis legibus refert Alexander ab Alexandro lib. Genialium dierum. 3. cap. 30. Ius verò patronatus (quantum ad ius Pontificium ſpectat) Ius eſt præſentandi clericum ad Eccleſiam vacantem, ex gratia ei conceſſum, qui conſentiente epiſcopo, vel fundauit, vel. conſtruxit, vel dotauit Eccleſiam. c. piæ mentis, & C. filiis. 16. quæſt. 7. Acquirunt enim hoc ius, qui de Epiſcopi conſenſu vel fundant Eccleſiam (hoc eſt, locum, in quo templum extruatur, aſſignant ca. 3. ca nobis, de iure patronat.) vel eccleſiam ædificant, cap. monaſterium. 16. q. 7. d. c. nobis, vel etiam conſtructas eccleſias ante conſecrationem dotant, ca cum abbatem 18. q. 2. dicto c. piæ mentis & cap filiis. 16 q. 7. Itaque non mirum, cum à laicis poſſideatur, cap. querelam, de elect. atque in hæredes tranſeat, cap. 1. de iur. patronat. d. ca. filiis. 16. q. 7. ſi qui dicant ius ipſum patronatus non eſſe ſpirituale, ſed temporale, vt etiam fatentur eximij Doctores, Panormitanus, Philippus Decius & communiter Canoniſtæ, in c. quanto. de iudiciis. Rochus Curt. in tractat. de iure patron. ver. ius. Porro, cum ſpiritualia nec à laicis tractentur, nec in eas ſucceſſionis, conſanguinitatiſve iure deſcendant, c. 1. de præbendis: nequaquam mirum eſt, ſi tamen ſecundũ eos ſpirituali ſit annexum, vtq; proprius loquuntur Thomas Aquinas in 4. Senten-

& reliqui Theologi, ad ſpiritualia ordinatum: non ergo Spirituale eſt, vt dixi. Anchora.

Ivs patronatus conſiſtit in duobus, nimirum in operis, & in bonis libertorum. Vult. in comment. Inſt. l. 3. t. 9. ad pr. n r.

Ivs patriciorum, vt Cic. commonſtrat. lib. 1 de oratore. in gente poſitum fuit. Plebeiorum autem in ſtirpe, vt citat Brechæus l. Sæpe ita compertum eſt. ff. de verb. & rer. ſig. &c.

Ivs piſcandi in portu fluminibuſque omnibus commune eſt. Ius piſcandi in diuerticulo fluminis proprium vnius eſſe poteſt, & hoc quidem fit aut permiſſu principis, aut longa conſuetudine l. ſi quiſquam. ff. de diuerſ. temp. præſcr. Cuiac. ad l. præſcriptio. verſ. vel ſi quis quod in flumine. ff. de vſurpat. & vſucap.

Ivs poſitum, vide ſuperius: Ius omne quantum ad mores.

Ivs poſtlimij vnde dicatur, vide inf. in voce poſtlimium. Id quidem vetuſtiſſimum eſſe videtur, ſed quis eius fuerit autor, incertum eſt. Quod ad verbi vim & notationem attinet. Cic. in Topicis ait, Seruium in eo nihil putaſſe notandum niſi Poſt. Nam Liminium tantum eſſe productionem verbi: Scæuolam autem Publij filium putaſſe iunctum eſſe verbum, vt ſit in eo & poſt & limen, vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint, dein cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur rediiſſe. Scæuolæ Etymologiam Iuſtin. lib. 1. Iuſt. probaſſe videtur, Alij Seruium magis ſequuntur. Sunt & qui poſtliminium dici exiſtiment ab eo, qui pos, hoc eſt, compos liminis eſt factus. Bald in Scæuola.

Ivs poſtulare, eſt requeſtam rationabilem facere, Budæus in lib. poſt. de Orig. iur.

Ivs prædij, eſt poteſtas in alieno prædio aliquid agendi quod alteri agere non licet, ab ipſius domino data & permiſſa. Prat. ex Hotom.

Ivs prædiorum, quod ſub rit. de iure dotium memoratur, fuiſſe videtur de conditionibus & ſeruitutibus prædiorum de aquæ ductibus, & limitibus, & eius generis alijs quæſtionibus de quibus etiamnum extant libelli Siculi Flacci, Iulij Frontini, Aggeni Vrbici, Hygeni ſimilium. Bald in Scæuola.

Ius Prætorium. nominantur edicta magiſtratuum, prætorum, præſidum ædilium. Zaſius Inſtit. de act. §. ſed iſtæ. Spieg.

Ivs Prætorivm dicitur ius ſcriptum verus, quod prætores introduxerunt ſupplendi, adiuuandi vel corrigendi Iuris Ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam quod & honorarium dicitur ad honorem Prætorum ſic nominatum, l. 7. de Iuſt. & iur. Ius prætorium adiuuat Ius Ciuile, dando remedium aliud: veluti à iure Ciuili datur petitio hæreditatis, & à iure prætorio vltra illam petitionem, tribuitur poſſeſſio bonorum. Cuius beneficio tantum conſequuntur hæredes, quantum hæreditatiæ petitionis interuẽ u. Ius prętorium ſupplet omiſſiones iuris Ciuilis veluti in furto, pro quo ius Ciuile miniſtrat actionem in duplum, nec diſtinguit vtrum ſit furtum manifeſtum, an non manifeſtum. Atqui ius prætoriũ diſtinguit, vt pro furto non manifeſto detur actio dupli: pro furto vero manifeſto detur actio quadrupli, quod ſuppletur à iure prætorio. Ius prætorium corrigit ius Ciuile, tam in ſucceſſionibus ex teſtamento, quam ab inteſtato: quippe de Iure Ciuili liberi emancipari nihil capiunt in bonis paternis §. emancipati. de exhæred liber. quod ius, vt iniquum, patitur emendationem à Iure prætorio, à quo duo remedia prodeunt bonorum poſſeſſio contra tabulas patris, qui deceſſit facto teſtamento, & bonorum poſſeſſio vnde liberi. § emancipatos. de exhere. liber. & §. emancipati de hæreditatib. quæ ab inteſtato deferuntur apud Iuſtin.

Ivs primæ ætatis, i. primogenituræ dicitur Connaturale, adeoque inſeparabile, vt in nullo alio ſubiecto verificari poſſit. l. nam quod. de penu. leg l. 3. in pr. de iur. Vide Pennatem in l. 1. de priuil. eor. qui in ſacr. pal. milit l b. 12. C. Spieg.

Ivs Primogenitvræ, eſt ius ſingulare, & leg. 12. tabul. incognitum, quin etiam iuri Iuſtinianeo incognitum, quod ius eiuſmodi eſt, vt filius primogenitus omnibus ſuis fratribus & ſororibus in ſucceſſione præferatur, aut certe patrem aliquam de hæreditate præcipiat, antequam ad eius diuiſionem deueniatur: quod Ius etiam in Republic. Moſaica receptum erat vt videre eſt Deuter. cap. 21. Atque hoc ius ita proprium eſt primogenitorum, vt pater illud nec dare nec adimere poſſit. vt dicitur in cap. 21. & Exemplum eſt Eſau, qui ſine impedimento patris ſuum ius ſuum primogenituræ vendebat Iacobo fratri ſuo. Nec obſtat, quod Iacob moriturus partem iſtam transfert in Ioſephum, quam Ruben habere debuerit, quia hoc non pertinebat ad ius primogenituræ: dicit enim Iacob ſe hanc partem bonis ſuis ex præda adieciſſe, & in Meſopotamia acquiſiuiſſe. Hoc ius primogenituræ nobis Germanis non vſurpatur: vſurpatur Gallis & Hiſpanis. Eſt tamen eiuſmodi aliquid in Germaniæ Principibus qua de re dicere non eſt huius loci. Vult ad §. cum filius 7. n. 3. Inſtit. de hær. quę ab inteſtat.

Ivs ex adiunctis diuiditur in publicum & priuatum. Ius priuatum eſt, quod pertinet ad ſingulorum vtilitatem: quod & ipſum eſt publicum, ſi autoritatem ſpectes, qua conſtitutum eſt, & præterea, quod omnes Reipublicæ Romanæ ciues eo vti teneantur, ſed priuatum dicitur ratione habita cuiuſque priuatim vtilitatis, cum in hominum ſingulorum rebus atque bonis parte ſui maxima occupatum ſit, Vult. In comm. Inſt. l. 1. §. huius ſtudij. n. 1. t. 1.

Ivs privatvm diuiditur in ſcriptum & non ſcriptum, vel ſine ſcripto, vt Haloandri, ſeu Notic. habet text Ius autem priuatum eſt, quod peculiariter, & cum analogia quadam, ad ſingulorum priuatam vtilitatem pertinet: vel vt Vlp inquit, ſingulorum vtilitatem ſpectat. Vide Cl. Cantiun. in §. huius ſtudij, Inſt. de iuſtit. & iur. Huius vero tres ſunt ſpecies. Nam illud aut ex naturalibus, aut gentium, aut ciuilibus præceptis collectum eſt. Spieg.

Ivs pro hærede poſſidere. l regulariter. ff. de pet. hæred.

Ivs proprium. Nam quod quiſque populus ipſe ſibi ius conſtituit, id ipſius ciuitatis proprium eſt vocaturque ius ciuile, quaſi ius proprium ipſius ciuitatis. Caius l. Omnes populi. ff. de Iuſt. & iur. Hoc igitur ius noſtrum conſtat, aut ex ſcripto, aut ſine ſcripto, vt apud Græcos τῶν νόμων οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι. l. ius ciuile. ff cod. tit. Old.

Ivs προτιμήσεως, id eſt ius prælationis, quod etiam vocant ius enngrui, comperit vel iure propinquitatis, vel ſocietatis, vel viciniratis: Puta, Vẽdidi agrum meum alicui extraneo: frater meus idem pretium vult dare, quod extraneus: quæritur an contracta inter me & extraneum emptio à fratre meo retrahi poſſit? Quod iure antiquo fieri poterat, ſed conſtitutionibus Imperatorum eſt ſublatum text. eſt in l. dudũ C. de cond. ſtip. hac ratione, quia contractus conſtare debent conſenſu: At ſi ego rem meam velim transferre in alium, non in propinquum: Et hic meus conſenſus inhiberi poſſit ab alio, iam hoc videtur repugnare naturæ communi huius contractus. Eſt autem hoc ius προτιμήσεως tacitã conſuetudine confirmata conſtitutione Friderici imperatoris iterum introductum: Sed remoueri poteſt tum, cum res publice fuit proclamatio de re vendenda facta præſentib. propinquis, ſociis, & vicinis. Vult. in comm. ad pr. nu. 70. Inſt. de vendit. vide & Cuiac. ad l. 122. §. cohæredes. ff. de verb oblig.

Ivs publicum eſt, quod eſt ad ſtatum rei Romanæ ſpectat: cuius ſpecies ſunt, Sacrorum conſtitutio, legum deſcriptio, magiſtratuum creatio, deliberatio de rebus ad Rempub. pertinentibus, ius belli inferendi & finiendi, præmiorum & pœnarum irrogationes, denique legis actionum executio, Vult. in §. huius ſtud j. d. r. n. 1.

Ivs publicum conſiſtit in Sacerdotibus, Magiſtratibus, in ſacris, & toto Reipub. ſtatu l. 1. §. ius publicum ff. de iuſtit. & iur. Publicum: quia ad ſalutem non vnius vel alterius, ſed totius populi omniumque gentium pertinet. Quanto igitur maior eſt omnium hominum æſtimatio aliis rebus, diligentius publici iuris habenda eſt ratio cum in ſcholis tum in foro. Hoc tempore rem plane inuertimus De iure priuato, de ſtillicidiis (vt Cicer lib 1. de leg bus, ſeos illos deriſit) & cæteris popularibus commodis curio è diſputamus. De iure publico, hoc eſt, de magiſtratibus, nemo curat, quales ſint Old. Prat.

Ivs Quintæ relationis Romanis Imperatoribus initio principatus quintæ relationis contribui Senatus decreto ius ſolitum: ceu honor for eſt is exquiſitus. Propterea in Pertinace Capitolinus, quartæ relationis ius illi fuiſſe omne ſcribit: quoniam, vti eruditis placet, in numero diminuto fuerit imperij breuis, ac Thebani plane præſagium. Nam & Probo Imp. cui tertium ius relationis fuiſſe additum prodit Flauius Vopiſcus id ipſum fere vſuuenit Ius autem quintæ relationis, teſte Cælio Rhodigino, intelligunt vti quinquies ſuper re iudicata iam, referre ad Senatum poſſent præiudiciis nil efficientibus. Quam tamen ſententiam non ſatis probat Alciatus, qui maximum ius Cæſareum in eo eſſe ſentit, quod reſcindere rem iudicatam ſemel valeant. l. fin. C. vt lite pend. l. cauſas Cod de tranſact. nec opus eſſe quinquies variare prob. biliuſque interpretatur. Si id ius eſſe exiſtimemus, vt ab eorum ſententia nulla ſit prouocatio. Cum enim nemini liceat tertio prouocare, ſi aduerſarius meus bis obtinuerit, & ego tantundem: cõſequens eſt, vt vltima ſententia, quæ in hac cauſa quinta erit, executionem habeat. Erit ergo ius quintæ relationis, perinde ac res iudicata, de quo adhuc ſemel cognoſci poteſt, & alius ſuperior magiſtratus adiri. Spieg.

Ivs Quiritium Obſeruandum, ius commune ex quo quiſque populus ius ſibi conſtituit, duplex eſſe. Vnum latiſſimum, quod gentium dicitur. Alterum Rom. quod commune eſt inter omnes Rom. Imperij populos: Quo vero iure ſoli Quirites tenentur, i qui domicilium Romæ obtinent. Ius Quiritum vocatur Cæterarum vero ciuitatum, appellantur iura municipalia. Noſtra, ait Salomon, Quiritia longe ab his abſunt, & imperite à quibuſdam municipia nominantur, cum Roma non ſit municipiũ, reliqua quippe oppida à muuerib. in vrbe Roma capiundis dicta ſunt municipia. Paul. in l. ad mun Gell.

Ivs autem Quiritium olim pro beneficio dari ſolebat, vt teſtatur Cuia.

Cuiac. in expoſit.Nou.Iuſt.78.de dotal.inſtrum.& manumiſſ. in fin.Spieg.

Ius Reale,i.ius ratione rei competens.Conna.lib.3.c.11.n.4.

Inter Ius in re & ius ad rem, hoc intereſt : Ius in re non poteſt quæri conceſſione beneficij, vt res collatario quæſita dici queat, c.ſi tibi abſenti de præb.in 6.fallit ſi collatarius ratam conceſſionem habuerit.Ius in Re,is habere intelligendus,qui ius proprietatis habet. Ius ad rem habet is, cui pignori oppoſita eſt,vſufructuarius,colonus,& cæteri huiuſmodi,Prat.

Ius in re : diuiditur in dominium, Quaſi dominium,& in ius in re ſpecificum : id videlicet, quod habet creditor pignoris,vel hypothecæ, is cui, vel cuius prædio debetur ſeruitus, is qui tantum habet retentionem,non etiam actionem. Huc accedunt, quæ indicante Apello Batt. Iaſonque in rubr. ff.ſolut. matr ſuper Gl.fin.ſcripta reliquere. Spieg.

Ius in re fortius dicitur eo, quod ad rem competit. Vide ca pen. de præb.lib.6.

Ius reuocandi domum habere. Exceptionis eſt fori. Vide §. ſi cum ad fin.l.ſed & ſi ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

Ius ſacratum apud Vergil. & alios eſt ſacramentum militare, cuius religione olim tenebantur : Nam ſacrabatur iureiurando.id eſt,fide.Prat.

Ius repræſentationis an ſicut locum habet in nepotibus & neptibus ſucceſſurus cum ſuis patruis,ita idem etiam locum ob tineat in pronepotibus, & his qui gradu ſunt vlterioris? vide Vult,in comm.Inſt.l.3.c.1.in pr.nu.33.

Ius Saxonicum non agnoſcit repræſentationem : quod ex ipſorum iure addiſcendum eſt.

Ius ſingulare eſt,quod contra tenorem rationis,ptopter aliquam vtilitatem, autoritate conſtituentium, introductum eſt. Ius ſingulare.ff.de legib.Old.

Ius ſingulare appoſitiſſimæ dicitur, quod conſtitutũ eſt ſeorſum & ſigillatim Et contradicit quidem in ſpeciem rationi com munis iuris : cæterum generaliter conſideratum,vniuerſo iuri non contradicit,ſed conuenientiſſimum eſt. Alio autem & antiquiore verbo priuilegium dicitur, quaſi priuata lex, quæ cum diuerſos habeat effectus benefaciendi,eximendi, iuuandi,relaxandi: diuerſis quidem appellationibus eam nuncupare potes,res tamen eadem eſt, nec aliter differt priuilegium à priuilegio,quam lex generalior à lege ſpecialiore.Old.Prat.

Ius ſingulare eſt, quod ad ſingulos in ſpeciem refertur : puta ad vnum corpus, vel genus hominum,aut etiam ad vnum duntaxat hominem,vel ad vnam cauſam.Old.

Ius ſpecificum in re.Vide paulo ante Ius in re.

Ius ſcriptum, à partibus definiendo,eſt lex, plebiſcita,ſenatuſconſulta, Principum placita, magiſtratuum edicta,& reſponſa prudentum.§.ſcriptum autem.Inſt.de iur.nat genr.& ciuil.

Ius non ſcriptum, ſiue ſine ſcripto, quod exempli & actuum vniformium frequentia comprobatur.Quod &dicitur,Ius moribus conſtitutum, vt eleganter explicat Cl. Cantiuncula in §.ex non ſcripto.Inſt.de iure nat.gent & ciuil. Spieg.

Ius ſolenne,ius XII.Tab. & aliarum legum populi Rom. Pomp. l.27. ff.de reg.iur. Nec ex prætorio nec ex ſolenni iure priuatorum conuentione quicquam immutandum eſt.Hot.Prat..

Ius ſtrictum,id eſt,ius ſummum.Paul.l.30.ff.de pecun.conſt. Si quis duobus pecuniam conſtituerit, Tibi aut Titio, & ſi ſtricto iure propria actione pecuniæ conſtitutæ manet obligatus, etiam ſi Titio ſoluerit, tamen per exceptionem adiuuabitur.Hot Prat.

Ius ſummum bifariam accipitur, alias proprie alias improprie. Oldend.

Ius ſummum vocatur id, quod ſupra ſe nullũ habet : quia in ſuo genere conſideratum abſolute, non eſt vllis cauſarum circũſtantiis attemperatum, deflexumque vt foro deſeruiat.Prat.

Ius ſummum proprie dicitur, certa honeſtatis ſententia, quæ ſuo generaliter officio in republica fungi poteſt, ſiue à naturali,ſiue à ciuili ratione petatur. Exempla eſſe poſſunt omnes regulæ & theſes iuris Nam hæ in ſuo genere rem, de qua tractant, ſuprema atque ſtrictiſſima ratione diffiniunt quidem, ſed ſimpliciter ac ſine vlla circumſtantiarum conſideratione futuri facti. Vt ecce, Serua pactũ: Neminem læde:theſes ſunt ſummi iuris, in genere ſuo iuſtiſſimæ,adeo, vt ſecundum naturam æquiores dari non poſſint,l.1.ff.de pact.Cæterum nulla hic perpenditur circumſtantia pacti vel læſionis. Nam iſtud pertinet ad æquitatis officium,cum caſus incidit. In hac itaque propria iuris ſignificatione falſiſſimum eſt, quod vulgo dici ſolet : Summum ius, ſumma iniuria; quoniam in genere loquendo,eſt iuſtiſſima ratio,vel naturalis,vel ciuilis: tantum abeſt quod cenſeri poſſit iniuria, donec non torqueatur ſpecialiter ad aliquam facti inconuenientem circumſtantiam: veluti,cum turpis res, vel Reipub. pernicioſa, continetur pacto: tunc ſi ad hanc ſpeciem torquere volueris prædictam regulam, Serua pactum: efficies ex ſummo iure ſummam iniuriam, non quod in ſeſe vitium habeat ſummum ius,ſed quia tu errando vel calumniando adfers perniciem, & non bene diiudicas circumſtantias facti,in quibus ius eſt poſitum. l.ſi vnus,§.pacta.ff.de pact. Old.

Ius ſummum improprie appellatur, quod prædura interpretatione trahitur ad ſpecies factorum inconuenientes,vel quod ſimulatis quibuſdam argumentis colligitur ſophiſticẽ in fraudem legis.l.Inciuile.& l.ſeq.ff.de legibus Exempla ſunt paſſim in iure multa. Lex enim eſt C.vt nemo inuitus agere vel accuſare cogatur.Iam pone,Sempronium innocentem in ius vocatum à Titio, qui formulam actionis adfingit ſpecioſam. Sempronius negat. Titius videns tandem mendacij ſui nullam eſſe probationem,deſerit litem. Reus inuocat officiũ iudicis,vt contumaciam actoris coerceat. Actor calumniam ſuam nititur defendere hoc iure, quod nemo cogendus ſit ad agendum. Audieturne? Reſpondet Iuſtinianus: inſulſam eſſe, minimeque admittendam actoris interpretationem. Nou.de litig.Conſtitu.112. Secundum hanc ſignificationem recte dici poteſt,Summum ius,ſumma iniuria. Quanto enim ſubtilius argumenteris,quanto plura congeras ad fulciendum tale ius, tanto maiorem effeceris iniuriam. Cic.lib. Offic.1. Exiſtunt etiam ſæpe, inquit, iniuriæ calumnia quadam,& nimis callida iuris interpretatione. Ex quo illud ſummum ius, ſumma iniuria,factum eſt iam trito ſermone prouerbium. Menander admodum ſcite : Leges ait, optimæ ſunt,ſed qui nimis acute eas inſpiciunt, fiunt ſycophantæ, hoc eſt, calumniatores,qui lites leuiſſimas obſeruant. σῦκος enim ficus eſt, res nihili,vt vulgo quoque dicimus, *Er iſt nicht einer Feigen vverch.* Huius farinæ ſunt cautelæ, ſingularia & reliquæ commentariorum præſtigiæ,quibus nihil fit aliud,quã quod vſus æquitatis ſaluberrimus intercipitur. Tametſi enim numeroſa Doctorum ſcripta habeant multas theſes,excurrátque in omnes angulos humanorum negotiorum : tamen quia non ſunt certa, nec retinent modum : ideo tenebras offundunt, dant anſam calumniandi,& nocent Reipubl. Hæc hactenus Oldend. Ac paulo ſecius Budæus in l.1. ff. de iuſtit.& iur. ſtrictum ius accipit,peculiare(inquiens)eſt vocabulum Iuriſconſult.ſignificans ius prædurum,exactum, rigoris plenum, & propemodũ iniquum. Oppoſuerunt quippe iuris autores ſtrictum ius æquitati.l.2 § item Vertus.ff de acqu. pluu.arc. l.placuit. C.de iudiciis,& bono & æquo l.in iis. ff.de cond.& demonſt. Illud quandoq; Iuriſconſulti dixerunt, ius ſubtile: l.ſi ita ſcriptum. ff.de libe.& poſth. l. generaliter. §.ſi quis ſeruo. ff.eod. Reliqui vero boni autores Summum ius appellant. Summum autem ius appellant, cum de verbis tantum contenditur,neque ſpectatur quid ſenſerit qui ſcripſit, aut qui locutus eſt, in quo genere plerunque ſub autoritate iuris ſcientiæ pernicioſe erratur, vt Celſus adoleſcens dicebat. l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff. de verb.oblig Cotraſ.Miſcellaneor.lib.1.c.8 n.11.

Ius ſummum Ariſtoteles vocat ἀκριβοδίκαιον,ius acerbum,nullius temperamenti particeps, repugnans æquitati.l.1.C.de legibus.

Ius ſummum & æquitas in hoc differre inter ſe videntur: Quod Ius ſummum in vniuerſum ſtatuit, veluti cenſor tetricus & inflexibilis, futuris ſemel negotiis conſulit, honeſtatis elementa producit vniuerſalia, & theſes catholicas ſeueritatis & acrimoniæ plenas, à quibus ne latum vnguem deflectere aut declinare ſinit. Æquitas autem appoſite comparatur eleganti ſutoris officinæ, in qua multiplices calceorum, & pedum formulæ, reperiuntur, quæ tametſi non congruunt omni pedi ſingulæ: viſo tamen & cominus inſpecto pede gigantis,aut pueri, & illius circumſtantia diligenter ſpectata, conformis aliquis calceus inuenietur & giganti, vt Herculi, Goliæ, Theſeo,& contra nano, & cuilibet homuncioni conſentaneus. Confertur etiam non inepte Pharmacopolio,in quo multæ medicamentorum ſpecies adſcriptæ viſuntur ad futuras hominum neceſſitates paratæ : quæ tamen ſi generaliter miſceantur ordine confuſaneo, vice ſanitatis immedicabilẽ morbum eueſtigio producent. Nam in illis apte miſcendis atque congrue temperandis,opus eſt induſtria & diligẽti medicantis arte,quæ dicitur æquitas diſcernens, atque temperãs venenũ bonum à malo.Sic in negotiis publicis & priuatis æquitas ſingulatim & accuratè perpẽdit cauſas,momẽta circũſtantias,ſpecies, & differẽtias perſonarũ & teiũ & ex iam natis aut præiudicatis controuerſiis deciſionẽ rei dubiæ & quæſtionis cõtrouerſę luculentam conciliat atq; colligit. Taboetius in Topico militiæ forenſis & legalis diſciplinæ,&c.

Ius ſui pro quod vulgus Suitatem appellat. Vlp.in l 1.§.vlt.ff.de lib.agnoſc.Nihil præiudicaret filio,non tãtum in iure ſui, verum ne in alimentis quidem. Idem in l.9.§ ſi filium.ff.de lib. & poſth. Rumpit enim his caſibus nepos teſtamentum,quod moriente auo ſui ius perpenderit: vbi tamen Filij ius,legitur, ſed mendoſe,vt in comm.docet.Hot.Prat.

Ius ſuum, id eſt,meritum. Quemadmodum dicebat Ariſtoteles, Iuſtitiam eſſe virtutem animi cuique ſecũdum merita diſtribuẽtem.Diuus Auguſt.lib.19. de Ciuitate,hoc verbum exponens,Ius ſuum vnicuique tribuere : Iuſtitiæ,inquit,munus eſt, ius ſuum vnicuiq; tribuere. Vnde fit in homine iuſtus quidam ordo naturæ, vt anima ſubdatur Deo, animæ caro,ac per hoc Deo anima ipſa & caro:proinde vna omnium virtutum iuſtitia,alienum bonum eſſe videtur,quoniam ad alium pertinet

Quippe multi in propriis virtute vti potuerunt, nihil quod vitio verti poſſit admittentes: at vero in iis, quæ cum aliis tranſigenda ſunt, non item. Quapropter nemo iuſtus erit, niſi in alterum tribuendo ei quod ſuum eſt: in quo omnis legum ratio conſiſtit. Spieg.

Ivs ſuum obtinere non poſſe dicebant, quem nunc iuſtitiam habere, vel conſequi non poſſe dicimus. Budæ. in annot. prior. Spieg.

Ivs tibi non eſſe parietem illum ita habere, apud Papian. l. ſi cum mens. ff. ſi ſeruit. vend.

Ivs togæ dicebatur, quod Principes peregrinis dabant, vt iis veſtitu ciuium Rom. proprio vti liceret. Hoc ius peregrini non habent. Plin. 4. epiſt. Carent, inquit, togæ iure, quibus aqua & igni interdictum eſt. Et generaliter quicunque ciues Rom. non ſunt, licet ſocij ſint & amici populi Rom. togæ ius non habent. Cic. 4. Verr. Cum vtriſq; ſatisfacere non poſſent & togatis & Siculis. & in eod. Quem voles eorum teſtium quos produxero, qui ex Sicilia teſtes ſunt, ſiue togatum, ſiue Siculum, ſic legendum eſt ex vet. libris. Togatos cum dicit, ciues Rom. dicit. Cuia. ad l. obſides. ff. qui teſta. facere poſſunt.

Ivs trium liberorum lege Papia Poppæa inſtitutum eſt, vt qui quæve tres liberos ex iuſto matrimonio ſuſcepiſſent, iis plurima præcipuo quodam & ſingulari iure præter cæteros concederentur, veluti vt mulieres viuo patre teſtamentum cōdere, & rē ſuam ſine tutorum auctoritate adminiſtrare poſſent: quod Plutarch. in vita Numæ teſtatur. Vt viri excuſarentur ab omnibus ciuilibus muneribus, quæ patrimonij non eſſent, l. 1 ff. de vacat. mun. Vt qui Romæ tres liberos ſuperſtites haberet, à tutelis & curationibus excuſaretur. § 1. de excuſ. tut. Id autem ius etiam iis qui tres liberos non habebant, conceditur. aliud enim eſt tres liberos habere: aliud Ius trium liberorum. Extatque Plinij Iun. ad Traianum epiſtola, qua Suetonio ſuo ius illud petens: Hinc, inquit, ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſæ: nam & iudicia amicorū promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt, impetrādumque à bonitate tua per nos habet quod illi fortunæ malignitas denegauit. De hoc iure Imp. tit. de S. Tertyll. in prin. & l. 1. C. de legat. Hot. Prat. Suſtulerat autem ius trium liberorū Theod. Imp. l. 1. C. de iur. liber. non ſimpliciter, ſed ob illam auaritiā, qua per legem Iuliam Papiam olim difficillimis tēporibus, cum Reſp. Rom. laboraret inopia, conſtitutum erat, vt maritus & vxor non poſſent ſe inuicem hęredes inſtituere, niſi haberent liberos, alioqui decima pars bonorum cedebat fiſco, quo caſu voluit Theod. vt ſine deminutione illius decimæ partis vxor & maritus inter ſe ſolidum capere poſſent, etiamſi liberos non haberent, Vult. in comm. ad §. 2 nu. 1. Inſt. de SC. Tertyll.

Ivs autem trium liberorum admodum vetus eſt, nempe à tempore illorum Tergeminorum, in quorum gratiam fuit ſtatutum, vt quibus trini eſſent liberi, cum ex publico illi alerentur, vſque ad pubertatis annos, tribueretur poteſtas patria ſine onere & ſumptu educationis. Dionyſius Halycarn. lib 3. ait, hanc legem ſuo quoque tempore obſeruatam fuiſſe. Loquens enim de Horatiis Tergeminis ἐστὶν (inquit) δὲ νόμος δι' ἐκεῖνο κυρωθεὶς τὸ πάθος, ᾧ καὶ εἰς ἐμὲ χρῶνται, τιμὴν καὶ δόξαν ἀθάνατον τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις προστεθεὶς ὁ κελεύων οἷς γίνονται τρίδυμοι παῖδες ἐκ τοῦ δημοσίου τὰς τροφὰς τῶν παίδων χορηγεῖσθαι μέχρις ἥβης. Sed & Q Numidius Cenſor, & poſtea Iulius Cæſar, itemque Auguſtus, voluerunt ancillæ, quæ tres peperiſſet, vacationem, quæ quatuor, libertatem dari. Et olim mulieribus, quæ trium liberorū matres eſſent, ex SC. Tertul. concedebatur inteſtatorum filiorum ſucceſſio: ſi modo eſſent ingenuæ. Sane & qui trium liberorum incolumium pater, legationibus publicis liberabatur. Atque hoc quidem ius trium liberorum latiſſimè patuiſſe indicat etiam Plinius Secundus, qui lib. 2. Epiſtolarum de quodam Voconio loquens: ait, ſe ius trium liberorum ei impetraſſe ab optimo principe, quanquam id alioqui parce & cum delectu daret. Idem ad Traianum li. 10. verbis exprimere ſe non poſſe ait, quantum ſibi gaudium attulerit quod dignus viſus eſſet iure trium liberorum. Sed & olim apud Lacedæmonios trium liberorum parens immunis erat ab vrbis cuſtodia & excubiis, & qui quatuor haberet liberos, ab omni prorſus onere. Sic enim Ariſtoteles lib. 2. Polit ſcribit. ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς, ἄφρουρον εἶναι: τὸν δὲ τέτταρας, ἀτελῆ πάντων Balduin. de excuſat. tut. vel cur. Vide & Duarenum anniuerſariarum diſp. lib. 1. c. 40.

Ivs rerum quid ſit, vide Cod. ad exhib. l. inſtrumenta. & Inſtit. vi bon. rap § fin. Aliquando pro ipſo iudice, hoc eſt, ius dicturo, quod & Albericus indicat, accipitur, vt in §. fin. Inſt. de pœn. temp. litig & l 4 de intentione act. Spieg.

Ivs vetus appellatur, quod ab vrbe Roma condita, & à Romuli tempore, ad ſeculum vſque Iuſtiniani ferme per M.CCCC. annos confuſiſſime ſparſum erat. Vide Hegend. in tit. Cod. de vet. iur. enucl. ius vetus in l 4. §. 8. C. de bon. libert. interpretatur ibid. Gothofr. 12. Tab.

Ivs vlciſcendi naturale non eſt. Ius tuendi ſe ſuaque & contra vim vi experiundi & naturale eſt & gentium & ciuile: ideoque ei qui vim fecit, & mox paſſus eſt, ex edicto reſtitutio non competit, nam vim illicitam exigimus. Cuia. ad l. ſed & partus. ff. quod metus cauſa.

Ivs vſusfructus, quo diſtet à perceptione fructuum, colligitur ex verbis Iuriſconſ. in l. vſufr. de iure dot.

Ivs vxoris eſt viuere ſub eodem tecto, ibi eſſe Caiam, vbi maritus eſt Caius. pro ſua proportione adminiſtrare rem domeſticam, occupare partem lecti, poſcere debitum, frui ſocietate fortunatum omnium. Spieg.

Ivsvm, pro nomine accipimus. l. ſed & ſi quis. §. ſi duos fructuarios, ff. de vſufr. Spieg.

Ivssvs pro permiſſu & voluntate accipitur in l. ſi ſuſpecta, §. quoniam. ff. de inoff. teſt. & Inſt. de nupt. in pr. Prat.

Ivssvs actum præcedit: Ratihabitio ſequitur, Autoritas in ipſo actu interuenire debet. Mandatum ad futura: Autoritas ad præſentia. Ratihabitio ad præterita refertur: Conſenſus autem fere ad hæc omnia. Vigl. in tit. Inſtit. de hæred. inſtit. & Vult. in comm. Inſt. de nupt. in pr. n. 12.

Ivssvs, pro imperio, apud Idoneos ſcriptores raro reperitur præterquam in ablatiuo iuſſu. Noſtri iuſſus, cum obliquis, vt iuſſum, & iuſſionem vſurpant. Vt iuſſus Prætoris excuſatio. l. ſi quis eum. ff. ſi cert. per Spieg.

Ivssvs vel iuſſum multum ab auctoritate diſtat. Auctoritas enim perfecto negotio interponi poteſt; cum iuſſus præcedere debeat. l 25. §. iuſſum. ff. de acquir. hær. §. tutor. Inſtit. de auct. tut. l. 25 ff. de legat. lib 1. Iuſſus neq; verba, neque ſcripturam deſiderat, quia & nutu fieri poteſt, 92. § 1. ff de acq. hæred. In actione. Quod iuſſu, Iuſſum accipimus ſiue teſtato quis, ſiue per epiſtolam, ſiue verbis, aut per nuntium, ſiue ſpecialiter in vno contractu, iuſſerit, ſiue generaliter. Sed & ſi mandauerit pater dominuſve; Item ſi dominus ſerui chirographo ſubſcripſerit, vel rerum habuerit quod ſeruus eius geſſit, vel alias voluntate eius contractum ſit, Quod iuſſu actio datur l. 1 in princ. cum §§. ſeq. ff. quod iuſſu. l. 5. §. quod ſeruus. ff. de in rem. verſ. Buſſ.

Ivssvs in effectu idem eſt quod mandatum, & vtrumque præcedit contractum, qui futurus eſt: Verum iuſſus vt amplior eſt, ita etiam latius aliquanto patet, cum omnis qui iubet, etiam mandet, non rurſus omnis qui mandat, iubere etiam videatur: quandoquidem iubemus his tantum qui in poteſtate noſtra ſunt, mandamus etiam illis qui liberi ſunt ſui iuris, Vult. in comm. Inſt. l. 4. t. 7. in pr. n. 8.

Ivssio. A verbo iubeo fit iuſſio, id eſt, priuilegium, in quo princeps aliquid iubet, vel concedit in fauorem. Ita interpretatur Azo in Auth vt diuinę iuſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſis q. col. 8 Quæ autem dicitur diuina iuſſio, Auth. in titul. vt diuinæ iuſſiones, &c. col 8. item ſacra forma Auth. in tit. in med. litis, &c. col. 8. mihi dici videtur reſcriptum & quas nunc dicimus literas regias. Itaq; id reſcriptionē habet quæſtoris, hoc eſt conſulis. Denotatur eo inter quos agatur, per quam perſonam, & ad quam iudicem dirigatur. Cæteras verbi Iubeo ſignificationes hic adferre (quod Grammaticis relinquendæ videantur) non admodum licet ex vtilitate Auth.

Ivsta ſunt, quæ neque legibus, boniſve moribus repugnant, ab æquitate abhorrent, vt l. 95 §. naturalis. ff. de ſolut. l. 7. §. ait. ff. de pact. Eodem ſenſu iuſtæ exceptiones, l. 67. de reg. iur. Iuſta cauſa conuentionis, l 56. ff de pact. Iuſta obligatio. l. 1. C. ſi in cauſ. iud. pign. Prat.

Ivsta, operæ debitæ. Cic. offic. 1. Eſt autem infima conditio & fortuna ſeruorum. quibus non male præcipiunt, qui ita iubent vti, vt mercenariis ad operam exigendam & iuſta præbenda. Hot. Prat.

Ivsta, ſacra & ceremoniæ quæ placandis manibus fiebant. Vlp. l 2. ff. de in ius voc. Iuſtave mortuo facientem ſubaudi, in ius vocare non oportet vbi Accurſ. intelligit obſequia, vt lauare corpus quod pollinctoris eſt officium, ignorans quid ſint iuſta funebria, hoc eſt, exequiarum ritu: Oldend. iuſta mortuo facit, hoc eſt, exequias apparat, vt nunc dicimus. Sic item Vlpian. in l. pro hærede. ff de acquirend. vel amit. hæred. Iuſta peragere dixit pro parentare, id eſt, funerandi officium implere. Spieg. ex prior annot. Budæi. Iuſta autem parentalia dicebantur, quia pietate vti erga defunctos, etiam Ethnicis erat vnum. iuſtitiæ genus, vt Ariſtoteles teſtatur ſectione 30. problem 9. & in libr. de virtutibus. Similiter & Cicero in Topic. æquitatem, id eſt, pietatem tripartitam eſſe dicit. Vnam ad ſuperos Deos, alteram ad manes, tertiam ad homines pertinentem: de qua re latius Maiorag lib. Miſcel. 2 cap. 19. Hot. exiſtimat fictum inde vocabulum quaſi manibus debeantur, itaque τὰ νομιζόμενα Græci appellant. Demoſth. περὶ στεφάνου Ἐπειδὴ τελευτήσειέ τις αὐτῶν, καὶ τὰ νομιζόμενα αὐτοῦ ἐφέρετο, ἀκολουθῶν ἐπὶ τὸ μνῆμα. Poſt vero, quam eorum aliquis eſt mortuus, iuſtaque ei fiunt, ipſe medius ad ſepulchrum ſequens, &c. Cic. pro Sex. Roſc. Hunc miſerum luctu perditum, qui nondum etiam paterno funeri iuſta ſoluiſſet, nudum eiicit domo. Feſtus lib. 11. Membrum abſcindi mortuo dicebatur, cum digitus eius decidebatur, ad quod ſeruatum iuſta fierent, reliquo corpore combuſto. Idem lib. 14. Præcidanea agua-

agna vocabatur, quæ ante alia cædebatur. Item porca quæ Cereri mactabatur, ab eo qui mortuo iuſta non feciſſet, id eſt glebam non obieciſſet, quia mos erat eis id facere prius quam nouas fruges guſtarent. Hot.

IVSTA cauſa dicitur, quæ legitima eſt, & iuris authoritate comprobatur, etiamſi minus vera ſit. Vt cum putans me tibi debere ſoluero tibi, datur mihi cōdictio indebiti, ex quo ſatis apparet, tranſlatum fuiſſe in te rei dominium, quam tibi dedi, quia nemo condicit rem ſuam, præterquam à fure: tamen fuit falſa cauſa neq; iuſta, ſi veritatē ſpectes, nihil enim debuit: Sin legis authoritatem attendas, iuſtiſſima, quia ſoluendi debiti cauſa dedi, quia nulla eſſe iuſtior poteſt, &c. Con. li. 13. c. 7. n. t.

IVSTA cauſa traditionis, nempe cōtractus, Delictum, vel quaſi, vt emptio, donatio, dotis conſtitutio, permutatio, tranſlatio, negotiorum geſtio, iuſiurandum, ſententia, contumelia, damnum, imperitia iudicis, deiectio cœnacularij. Ex Apel Spieg.

IVSTA diſſidia, pro æquis, & iure factis, apud Cicer. intelligenda, de Amicitia. Spieg.

IVSTA exigere, inquit Budæus, eſt ſummo iure agere cū aliquo

IVSTA ætas, dicitur, pro cuiuſque quæſtionis ratione, ea quam leges in ea cauſa exquirunt: veluti in nuptiis 12. & 14. annor. vt eſt apud Neratium in l. quod Seruius 8. ff. de cond. cauſ. dat. Sic iuſta ætas cui pupillaris opponitur: pro pubertate apud Vlp. l. 16. ff. de iur. fiſc. Nec non illud æquè non intererit, cuius ætatis ſit is qui ſe defert, vtrum iuſtæ an pupillaris: nam pupillis etiam permittitur deferre. Hot & Prat.

IVSTA ætas plerumque 25. annor. accipitur lege Lætoria adoleſcentibus ad rerum ſuarum adminiſtrationem conſequendam præſtituta. l. 16 ff. de iur. fiſc. l. 2. §. 1. ff. de vacat. muner. Ex mente tamen teſtatoris ad pubertatem ſolam refertur. l. 50. fin. ff. de leg. lib. 5.

IVSTA conuentio in l. tale pactum. §. qui prouocauit ff. de pact. dicitur conuentio vera, non iniqua, non iniuſta: non improbata, & in ſumma iuridica. Corraſ Miſcell. lib. 1. cap. 1.

IVSTA defenſio in l. miles. §. defuncto. ff. ad l. Iud. de adult. id eſt, non improbata ſed conceſſa legibus. Corraſ. ibid.

IVSTA hæreditas, quæ iure legitimo, id eſt, agnato proximo obuenit l. 3 §. de illo. ff. pro ſoc. Atque ita iuſtum ſucceſſorem pro legitimo, & qui ab inteſtato rem habiturus erat, dixit Anton. in l. 1. C. de his qui ſibi adſcrib. Et iuſtum hæredem Iuſtin. lib. 15. Epit. Trog. Generalius à Varro. lib. 2. de re ruſt. c. 10. Iuſta hæreditas dicitur, quæ iure defertur vel ex teſtamento vel ab inteſtato. Briſſ.

IVSTA ignorantia. l 76. in fin. ff de rei vind. l. 43. ff. de diuerſ. reg. Iuſtum pretium, id eſt, æquum & verum l. 3. §. diui fratres. ff. de iure fiſc. l. 66. ff. de legat. lib. 2. Contrarium huic eſt iniuſtum pretium. Briſſ.

IVSTAM interpretationem Iul. de verb. ſig. appellat legitimam, quæ in legum expoſitione locum habere debeat. Sunt enim leges breues per ſe, & quæ verborum compendio multa comprehendant, iccirco eis vim naturámque ſermonis potius, quam vſum & conſuetudinem vulgi obſeruamus. Conn. lib. 10. c. 1. n. 3

IVSTA libertas plena, abſoluta & perfecta libertas eſt, ex qua nimium ciuitas Roma contingebat, vt eueniebat, cum teſtamento, vindicta. cenſu, ab eo, qui & dominus ex iure Quiritium, & maior 20. an. erat, libertas ſeruis 30. annor. maiorib. & quorum extrinſecus ſtatus nō erat ſuſpenſus, dabatur: Quemadmodum Cic. in Topic. & Vlp. in Inſtit. tit. 1. & Theoph. in §. vlt. Inſt. de libertin. ſignificant. Atq; ita verbum iuſtæ libertatis accipimus in l. 29. ff. qui & à quib. l 1 ff ſi quis teſt. li. l. 11. ff. vt in poſſ. leg. l. 16. in fi. ff. ad Treb. l 2. C. de fideic. lib. & inſtit. de ingenu. & apud Senec. in lib. de beata vita, cum ait, Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberíve ſint hi, ingenui an libertini, iuſtæ libertatis, an inter amicos datę. Nam qui inter amicos manumittebantur, ij Latini tantum, non etiam ciues Rom. fiebant Vlp. teſte in Inſt. Sic & apud Sueton. in Auguſto verbū hoc interpretandū eſt, cum ait ſeruos non contentos multis difficultatibus à libertate iuſta remouiſſe, &c. Sic & iuſta manumiſſū accipe apud Vlp. in Inſtit. tit. 3. eū, qui vindicta, vel teſtamento, vel cenſu manumiſſus eſt. Briſſ.

IVSTA pacta vulgari ſignificatione accipimus, quæ neq; legibus neque bonis moribus repugnant, nec ab æquitate naturali abhorrent. Qualia ſunt ea, quæ Prætor ſe ſeruaturum edixit, l. 95. §. naturalis. ff. de ſolut. l. 39. ff. de iureiur. l. 7. §. ait Prætor. l. 40. §. 1. l. 52. §. pen ff. de pact. l. 5. in fin. de reſcin. vend. Briſſ.

IVSTA perſona in litibus dicitur idonea & legitima ad agendum. l. vniuerſis. C. qui dare tutores poſſunt. Aldobran.

IVSTA poſſeſſio dicitur, quæcunque ex cauſa & ſine vitio apprehenditur, l. 15. § 1 ff. de public. l. 24. ff. de acq. poſſ. Briſſ.

IVSTA poſſeſſio, poſſeſſio bonæ fidei. Iauolen. l. quod ſeruus. 24. ff. de acquir. poſſ. Is qui in tua poteſtate eſt, ignoranti tibi nō corporalem poſſeſſionem, ſed iuſtam poteſt acquirere. Iuſtin. §. penult. per quas perſon. cuique acq. Item per alienos ſeruos in quibus neque per vſumfructum habetis, neque poſſeſſionem iuſtam. Hot. Prat.

IVSTA præbere dicuntur mercenarij, qui quod pacti ſunt ſe facturos, præſtant fidémque ſeruant. Hot.

IVSTÆ ſepulturæ traditum, id eſt, exponente Martiano, terra conditum corpus, inquietandum non eſt, videtur autem, idem ait, terra conditum, etſi in arcula conditum hoc animo ſit, vt non alibi transferatur. l. diui fratres. ff. de relig. Spieg.

IVSTA ſententia. l. 1 ff. de teſtam. appellatur teſtamentū, i. plena & omnib. iuris regulis innixa & ſolēnis. Aldo. Inſt. de liberr.

IVSTA ſeruitus pro ſeruitus bona fide vſurpata, i. e quæ conſiſtit gentium vel ciuili iure l. 6. ff. de ſtatu hom. l. 28 l. 34. ff de noxalib. l 34. ff. de ſtip. ſeru. Inſt. de libertin. in prin. Et apud Cicer. pro Cæcin. Cum hi, ait, qui in ſeruitute iuſta fuerint, cenſu liberentur. Planè apud Terent. Andr. Scen. Iuſta ſeruitus pro facili, humana, & clementi vſurpatur. Briſſ.

IVSTAM, iniuſtámque vxorem, in l vxor ad l. Iul. de adult. Acc. tripliciter enarrauit, & in omnib. adſtipulatorem habet Bartol. Budæum vero in nulla aſſenſorem. Nam iuſta mulier ſic, vt filius, iuſtus, dicitur, de quo vocabulo ipſe ſatis multa in priorib. annot. dixit Vlp. in l. ſi ſenatori. 31. de rit nupt. Si ſenatori indulgentia principis fuerit permiſſum, libertinam iuſtam vxorem habere, poteſt iuſta vxor eſſe. Sueto. in Calig. Mox Lucio Caſſio Longino Conſulari collocatam abduxit, & in modum iuſtæ vxoris propalam habuit. Hodie iuſtæ vxoris appellatio aut nulla eſt: aut eius eſt vxoris, quæ iuſtis ſponſalibus, & palam in viri manum coiit, non occulto conſenſu. Breuiter iuſta vxor appellatur ea, quæ omni legum perfecta ſolennitate ducta eſt: Aldob. d. loco. Iniuſtam vxorem in iam citata l. Vlpia. pallacem, vxoris numero locóque habitam intellexit. Spieg.

IVSTE poſſident, qui ex cauſa titulóve poſſident l. 3. & ll. ſeqq. ff. de public. & vide l. 11. ff. de acq. hæred & l. 12. §. 1. ff de noxal. Iniuſtè poſſidet, qui vi aut clam. l. 3. ff. vti poſſid. Prat.

IVSTE appellare. id eſt, rectè. Iuſtè petere, exigere, dubitare, ex ff. Briſſ. Iuſtè procreari, id eſt, ex iuſtis nuptiis, ex ff. Briſſ.

IVSTI dies dicebantur, qui iudicatis ad ſoluendum ex leg. 12. tab. dabantur, vt eſt apud Agell. lib. 20. c. 1. iuſti quoque dies appellabantur & illi quibus, exercitu imperato, vexillum in arce ponebatur, vt Feſt. Pomp. l. 9. & Macro. l. 1. c. 16. docent. Iuſtos autem dies pro ſtatis ac ſolemnibus, dixit Cicer. lib. 2. de legib. his verbis, Præter Ideæ matris famulos, eóſque iuſtis diebus, ne quis ſtipem cogito. Briſſ.

IVSTIVS faciet prætor. iuſtiſſimè noluerunt, allegauerunt, ex ff. Briſſonius.

IVSTITIAM Iſidorus dictam putat, quod in ea ius ſtet: quaſi iuris ſtatum. Quam notationem vt inſulſam irridet Maiorag. Miſcel. lib. 4. c. 1. circa finem. Fuere item qui iuſtitiam dictam putarent, à vi per ἀντίστοιχον, id eſt, literarum tranſpoſitionem: vt ſit iuſtitia quaſi Viſtitia, quod vim ſiſtat, quas literarum inuerſiones Latini habuere in multo vſu, cum ex Græcis Latina facerent, vt author eſt Feſtus Pompeius: & annotauit Connanus lib. 1. c. 2 n. 4. Etſi autem hæc Etymologia non diſplicet Alciato, quod iuſti dies dicti ſint illi 30. dies, qui iudicatis dabantur, quia interim omnis executio ſuſpenderetur, fierétque ceſſatio iuris: Aldobrandinus tamen ad Inſtitu. tit. de iuſtitia & iure eius ſententia reprobata non malè exiſtimat iuſtitiam, ſicut lætitiam, triſtitiam, amicitiam deductam eſſe à genitiuo ſui adiectiui iuſtus iuſti, additis his literis (Tia) quemadmodum etiam in auaritia & mœſtitia factum videmus. Nec enim verbum ſiſtendi in iuſtitia reperitur. Iuſtitiam itaque cenſet vel primitiuum nomen, vel à iuſto dictam. Eſt enim iuſtitia legis & iuris finis quidam. Iuſtum autem à iure, quaſi quod ſecundum ius ſit: id quod voluit Auguſt. in Pſal. 145. dum interpretatur verba illa: Facit iudicium iniuriam patientibus. Cæterum deriuationem ſuam pulchrè & ingenioſè (vt ſemper) defendit Alciat. lib. 1. Parerg. c. 29. Alij iuſtitiam ex eo dictam exiſtimant: quod cuique ius ſiſtat: Vnde Cotta lib. de nat. deorum primo, negat ibi iuſtitiam eſſe, vbi ius eſt nullum. Eſt enim, inquit pietas iuſtitia aduerſus Deos, cum quibus quid poteſt nobis eſſe iuris, cum homini nulla cum Deo ſit communitas.

IVSTITIA, vt Tullius lib. de Inuention. 2. ait, eſt habitus animi communi vtilitate conſeruata, ſuam cuique tribuens dignitatem. Et ad Herennium dicitur eſſe æquitas vnicuique tribuens pro dignitate vniuſcuiuſque. Quo ſanè pertinet illa Triphonini diſputatio nobilis, in l. 31. ff. depoſ. Et probo, inquit, hanc eſſe iuſtitiam, quæ ſuum cuique ita tribuit vt non diſtrahatur ab vllius perſonæ iuſtior repetitione. Quibus definitionibus congruit ea, quam Vlpianus tradidit. Iuſtitia, inquit, eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuum vnicuique tribuens. Sed hoc non placet Agricolæ, tamen ignoſcit Vlpiano, cæteríſque Iuriſconſultis, qui in definitionibus errarunt, quod vt doctiſſimus eorum quiſque eſt habitus, ita maximis ſemper Reipub. occupationibus diſtentus fuit, nec ocium habuit perpoliendis inuentis ſuis. Quod vt ei concedat. Connanus, in reprehenſione tamen huius definitionis non concedit, quæ & non differt ab ea, quam Tullius poſuit, & ea quæ ab Ariſtotele tradita eſt omnino videtur congruere: præter quam quod Iuſtitia dicitur eſſe habitus animi, vt eſt pro-

fecto. At Vlp. appellat eam, conſtantem voluntatem. Atqui vix diſcerni poterit, quid aliud ſit habitus animi quam conſtans & perpetua voluntas. Is enim qui virtutis habitu eſt ornatus, non alia re diſtinguitur ab eo, qui continens ab eodem Ariſtotele dicitur, quam perpetua quadam ſuæ egregiæ voluntatis conſtantia. Quod enim hic vult aliquando, & ſæpè quidem, ille ſemper & continenter vult in rebus iuſtis & honeſtis, tum operibus, tum animi cogitatione ſibi conſtans. Connan. lib. 1. c. 3. n. 7. &c. Ad extremum iuſtitiæ proprium officio circumſcribitur. Cum enim vel Cicerone interprete in lib. 5. de finibus nulla ſit virtus, quæ non aliqua nota ſecernatur, nonnihilque præ cæteris habeat, ſicut prudentia in delectu bonorum & malorum, fortitudo in rebus aduerſis, forti infractóque animo perferendis, temperantia in coercendis illis plus quam beluinis voluptatibus: ſic proprium iuſtitiæ munus eſt ſuum cuique tribuere. l. bona fides, verſ. Et hanc probo eſſe iuſtitiam. ff. mandati. Tribuitur autem vnicuique ſuum, cum diis religionem & fiduciam, parentib. honorem, & reliqua vitæ adminicula, Magiſtratibus vero reuerentiam & obedientiam præbemus. Item & cum beneficium acceptum penſamus, Cic. 1. offic. idque maiore menſura, quam acceptum. Poſtremo ſi omnes etiam eos, qui de nobis nihil benè meriti ſunt, opera ac ſtudio noſtro adiuuare contendamus: quod & homini Chriſtiano conuenientiſſimum eſt. Matth. 5. c. ſub fin.

IVSTITIA ſicuti & ius duplex eſt: Vniuerſalis, quam τελείαν vocat Ariſtoteles, & particularis, ἡ κατὰ μέρος δικαιοσύνη eidem appellata. Vniuerſalis quidem illa virtus eſt abſoluta & perfecta domina & regina virtutum, qua neque Heſperus, neque Lucifer maiorem excitat admirationem, & quæ omnes virtutes omniúmque legum obedientiam complectitur; hæcq; vna eſt ex qua viri boni appellamur, de qua dicitur teſte Ariſtot. Ethic. 5.

Iuſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.

Omnes, inquit rectiſſimè Connan. lib. 1. c. 2. nu. 7. quæ moris ſunt. Nam quæ ſunt in ratione & intelligentia poſitæ, ſicuti prudentia & ſapientia, nihil autore Ariſtotele habent cum iuſtitia commercij. Quia tamen ab iſtis quoque nonnulla benè agendi præcepta ſumimus, valéntq; plurimum, tum in iubédo quod iuſtum eſt, tum in vetando contrarium, iſtis quoq; nonnullam iuſtitiæ communionem fuere qui dederunt, non tam verè quam ſimilitudine quadam. Idcirco autem hæc ſpecies iuſtitiæ perfecta eſt, quod in ea inſit vſus virtutis vndiq; perfectæ, & qui ea præditus eſt, nõ in ſe ſolum virtutem exerceat, ſed in alios etiam. Curat enim hæc aliorum res: aliorum commodis vel principis vel Reipubl. ſeruit, & ob id optimus exiſtimatur iuſtus, quod virtutem non modo ad ſuam, ſed ſuorum & aliorum etiam vtilitatem referat. Vnde rectiſſimè Iuſtinianus ſcribit Conſtit. 68. Quod vna omnium perfectiſſima cenſenda eſt quæ ius ſuum cuique tribuens, & ex re ipſa nomen ipſum trahit, appellatúrque iuſtitia. Niſi enim cæteræ virtutes hanc habeant comitem, amittunt vim ſuam. Inde fortitudo iuſtitiæ coniuncta, virtus eſt militaris, cui ſi iuſtitiam detrahas, improbitatis anſa cenſetur.

IVSTITIA particularis, quam præcipuè Iureconſulti conſiderant: eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuum cuique tribuens, vt Vlp. & Iuſti. Simonidem & Platonem imitati eam definierunt, l. iuſtitia, ff. de iuſt. & iur. Inſt. de iuſt. & iur. §. 1. Hæc ab vniuerſali in hoc differt, quia finis huius eſt ſeruare æquitatem erga omnes priuatim, quod etiam non bonus vir facere poſſet, qui iuris peritus eſſet. Vniuerſalis autem illa iuſtitia bonum virum exigit, quinimo & illum qui in ſe omnes virtutes complectatur. Et hæc quidem ſpecies iuſtitiæ ab Ariſto. rurſus diuiditur in diſtributiuam, quam appellat διανεμητικὴν & commutatiuam, hoc eſt, ἀλλακτικήν: Prior pertinet ad præmia & pœnas diſtribuendas pro ratione & varietate meritorum: altera verſatur circa contractus & æquabilium rerum permutationes, paréſque compenſationes: Vtramque autem & magiſtratus, & priuatus colere debet; Nam & commutatiua vtitur magiſtratus, cum ius dicit de farciendo damno dato. Et diſtributiua vtitur priuatus, cum gradus officiorum obſeruat erga parentes, liberos, amicos, hoſpites. Vtriuſque mediũ eſt idem, nempe æqualitas. Sed iubet Ariſtoteles hanc æqualitatem in diſtributiua iuſtitia ſumi proportione Geometrica: in cõmutatiua vero proportione Arithmetica. Nam ſi vel munera decernantur, vel pœnæ infligantur: alia munera ſenibus: alia iunioribus competunt, l. ſemper, ff. de iur. immunit. Et in pœnis non omnes iiſdem coercentur, l. non omnes ff. de re milit. At in contractibus & commerciis omnia ad proportionem Arithmeticam exiguntur: vt in homicidio nihil intereſt, ſeruus an liber occiſus. Nam quantum ad l. Corn. de ſicar. omnes æqualiter ſunt homines, l. 1. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Porro quæ dicatur proportio Geometrica & Arithm. vide infra in verbo Proportio.

IVSTITIA particularis eſt duplex. Diſtributiua, quæ vnicuique ſuum tribuit meritum, & pœnam, habita perſonarum ratione. Commutatiua, quæ rerum communicationem per formas conſtituit, æqualiter ab omnibus ſeruanda, non diſtinguens perſonas. Quod tyro iuris diligenter obſeruabit. Prat.

IVSTITIAM edicere, & intermittere iuriſdictionem, apud Cic. de Aruſp. reſp. iuſtitiam remittere apud Liu. ſicut iuſtitiam indicere, teſte Bud. Spieg.

IVSTITIARII hodie ſunt vmbra quædam illorum, qui olim νομοφύλακες apud Græcos dicebantur, deſignati ad cuſtodiam iuris & æquitatis, c. ex literis, de pignorib. Prat.

IVSTISSIMA abſentiæ cauſa ſtudiorum, l. nec non, ff. ex quibus cauſſ. maior. Spieg.

IVSTITIVM, diem adicen Lucianus appellat, de Iuſtitio, Liuius, Lucanus & cæteri quoque meminerunt. Clauſáque iuſtitio triſti fora: Lucanus. Sinceriora exemplaria ſeruant adhuc nõ iuſtitio, ſed iuſtis, hoc eſt feralibus parentationibus, cadauerinis ſupplicamentis. Apollin. Iniuſtè tibi iuſta perſoluta. Ioh. Bapt. in comment. epiſt. Sid. Apoll. ad Deſideratum lib. 2.

IVSTITIVM iuris ſtatio eſt, quaſi inhibitio. Quod verbum olim licet publicam iuris ceſſationem ſignificaret, quo tempore lege agi non poterat, nec tria verba Prætori dicere licebat: Do, dico, addico. Poteſt tamen & priuatam iuris ceſſationem moribus noſtris ſignificare, vt exiſtimat Bud. in prioribus annot. &c.

IVSTITIVM indicere. Suet. in Galba quando ius ſtat. Briſſon.

IVSTITIVM, iuriſdictionis intermiſſio, quas vulgus Vacationes vocat, Cicero ad Attic. lib. 4. epiſt. 86. Faucte iuſtitio, & omnium rerum licentiæ. Gellius lib. 20. c. 1. velut quoddam iuſtitium, id eſt, iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam & ceſſationem. Tertul. lib. de reſurrect. carn. vbique ait, iuſtitium eſt, quies rerum. Prat.

IVSTINIANA Carthaginen fuit in Africa. No. 131. ex eo nomen adepta Iuſtiniani, quod is eam Romano Imperio vindicarit & reſtituerit, vt Phocius ſcribit. Alia Iuſtiniana ſecunda in Cypro inſula patria Theodoræ vxoris, vt Nicephorus Calliſtus ſcribit. Omnes donatæ archiepiſcopo primæ Iuſtinianæ, de quo in d. N. 131. in qua pro τερσοκάλλεως legendum περισσοκάλλεως, id eſt, prænalitanæ. Alia Iuſtiniana noua in notitia Nouel. 8 & alia Nouel. 28. Cuiac. in expoſitio. Nou. Iuſtin. 11. decrima Iuſtiniana.

IVSTOS dies, in ll. 12. Tab. dictos ait Gell. lib. 20. c. 1. qui iudicatis dantur: quia interim ſuſpenditur omnis executio, fitque quædam interſtitio ſeu ceſſatio iuris, vnde & iuſtitium dictum. Quo fit, vt ſicut à dictione mœſtus, ſtultus, lætus, deducitur mœſtitia, ſtultitia, lætitia: eodem modo à Iuſto deduci iuſtitium dicendum ſit, quod quidem iuſtum dicatur, & quo vis omnis ſubmota eſt. Feſtus Pomp. lib. 9. Macrob. lib. 1. c. 16. iuſti, inquit, dies dicebantur 30. cum exercitus eſſet imperatus, & vexillum in acie poſitum. Opinatur Alciat. quod interim vis omnis ſiſteretur. Vnde conſequens eſt, à iuſtitia ius ipſum dictum: non econuerſo, vt Grammatici exiſtimant, à iure iuſtitiam. Lege cap. 19 lib. 1. Parerg. Spieg. Briſſ.

IVSTVM, iniuſtúmque, duo in Iure ſignificant. Interdũ id quod rationi atq; æquitati innixum eſt: ita iuſtum & iniuſtum poſſeſſorem vocamus, & iuſtam ac iniuſtam petitionem & cauſam. Interdum vero, quod ſecundum Legis ſolennem ritum ordinatum eſt, ſic iuſtæ nuptiæ, & vxores: item iuſti filij, iuſta ſententia, & iuſtum quoq; ac iniuſtum teſtamentum. Spieg.

IVSTVM appellatur, quod ſecundum iuris ciuilis regulas contractum eſt: veluti iuſtæ nuptiæ, id eſt, legitimæ, quæ ſecundum iura ciuitatis Rom. inter puberes ciues contrahuntur, Inſt. de nupt. in prin. l. 5. l. 12. 18 ff. de ſtat. hom. l. 18, 54. ff. de rit. nupt. l. vlt. C qui per tut. l. 38. de legat. 3. l. 6. C. de nupt. Eodémque ſenſu iuſtum matrimonium, l. 13. ff de his quæ vt indig. l. 1 ff. vnde vir & vxor & apud Quint. lib. 5. c. 10. & apud Suet. in Neron. c. 28. Briſſ.

IVSTVM generaliter dicimus, quod eſt numeris omnibus abſolutum, ait Balduin. tit. de nupt.

IVSTVM & honeſtum ſicut non ſeparantur, ita nec vtile & honeſtum, aut vtile & iuſtum, l. quamuis mulier, ff. ſolut. matr. ſemper in coniunctionibus, ff. de ritu nupt. Prat.

IVSTVM matrimonium eſt, ſi inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium ſit, & tam maſculus pubes quam fœmina potens ſit: & vtique conſentiant, ſi ſui iuris ſunt: aut etiam parentes eorum, ſi in poteſtate ſunt. Vlpian. cap. Inſtit. 5. Hot. Prat.

IVSTVM pactum IC. in l. Stichum, ff. de ſolut. vocat non ſolum legitimum, ſed & plenum: ac non nudum, vt annotat Aldobrand. Inſtitut. de libert. §. libertinorum autem.

IVSTVM prælium, Iuſtum exercitum hiſtorici dicunt, id eſt magnum. Aſconius, iuſtas inimicitias, pro magnis apud Cic. expoſuit. Spieg.

IVSTVM precium, id eſt, currens in eo loco, vbi diſtrahitur l. ſancimus. 28. §. hiſque adiicimus, 5. C. de adminiſt. tut.

IVSTVM precium rei non eſt eius dimidium, ſed integrum & verum Goth. ad l. 50. de furtis, & ad l. 2. C. de reſcind. vend.

IVSTVM autem bellum (quod & pium dicebatur) quod indicebatur rebus repetitis, non ex libidine ſumptum. Cum autem iuſta bella ſuſcepta ſunt, ſunt etiam iuſtè gerenda, non perfidioſè, non fœdifragè, non acerbè, non ad internecionem.

Iustum dominium pro legitimo in l. pen. ff. de publican. l. 57. ff. mandat.

Iustum ſepulchrum, quod religione tenetur, l. 43. ff. de relig. Lucan. lib. 9. Iuſto dare thura ſepulchr. Iuſta functum ſolennia Latini vocant, ab eo forte quod l. 12. tab. præſcripta eſſent, vt apud Athenienſes Solonis legib. Sic iuſta facere l. 2. in fin. ff. de in ius voc. l. 20. ff. de acq. hære. quod & Cic. pro Sext. Roſc. Iuſta ſoluere dixit.

Iustum teſtamentum, iure factum, & in quo ſollennia interuenerunt, l. 22. de acq. hæred. Briſſ. Prat. vide Iniuſtum teſtamentum.

Iustum vadem, idoneum ſponſorem interpretatur Feſt. lib. 9.

Iustus quæ præcepta iuris ſeruat. Nam à Iure dicitur. Ponitur & pro mediocri, h. e. quod nec debito minus eſt, nec modico excedit. Sic iuſta menſura dicitur, h. e. æqua, & quæ neque maior, neque etiam minor eſt, quam debeat. Spieg.

Iustus, pro vero. Vnde apud Iuriſconſ. qui filium adoptat, interrogatur: an velit eum, quem adoptat, iuſtum ſibi filium eſſe, id eſt, verum filium. Bud. contra. Iuſtus apud Iuriſconſ. frequens, non ſatis (vt arbitror) intelligitur. Caius de arrogatione loquens: Is qui adoptat, inquit, rogatur, an velit eum, quem adoptaturus ſit, iuſtum ſibi filium eſſe. Iuſtum intelligo, non verum, vt aliqui cenſent, ſed omnibus partibus (vt ita dicam) filiationis, vt filij vicem obtinentem, naturalis & legitimi filij loco ſedentem. Spieg.

Iustus dolor, qui ex magna cauſa ortus eſt, & excuſationem meretur, l. ſi adulterium, §. Imperatores, ff. ad leg. Iul. de adult. Prat.

Iustus error, probabilis & excuſabilis, l. 2. ff. de minor. l. 4. ff. de vſuc.

Iustus hæres differt à legitimo, vt iuſtus filius differt à legitimo. Natus enim ex concubina ſecuto poſtea matrimonio, legitimus eſt filius, §. vlt. de nupt. non tamen dicitur iuſtus. Iuſti enim filij dicuntur, qui poſtea nati ſunt. Quam diuerſitatem ſentire viſus eſt Iuſtinianus in l. Cum quis, §. 1. C. de natural. lib. Sed clarius Apuleius 2. apolog. dum loquitur de patruo, qui fratris filio parabat inſidias, vt ei hæres eſſet. Sciebat (inquit) inteſtati pueri legitimum magis quam iuſtum hæredem ſe futurum. Aldobran.

Iustus hæres dicitur, qui pleniſſimo titulo & legitimo, hoc eſt, cognationis nomine accepit hæreditatem inteſtato, quaſi omnib. iuris partib. pene hæres, l. 3. §. de illo ff. pro ſoc. Prat.

Iustus pater, & iuſtus filius dicitur, qui ex legitimis nuptiis pater filiúſve eſt, l. 25 ff. de capt. l. 44 ff. de rit. nupt. l. 11. & 12. ff. de ſtatu hom. Hot. Prat.

Iustus poſſeſſor & petitor eſt etiam, qui ex liberalitate accepit, vt ait Vlp. l. ſed etſi, §. 1. ff. de Publicia actio. Spieg.

Iustus tutor iure datus, l. 27. ff. de teſtam. tutel.

Iuvencus, quem bos peperit. l. 10 §. fin. ff. de vſurpat Briſſ.

Iuvenili leuitate ductus, §. Scæuola, l. quod ſi minor ff. de minor. Spieg.

Iuvenis talis ſi interueniat, cui præſtanda ſit reſtitutio: ipſo poſtulante præſtare debet: auctor Caius, l. illud nullam, ff. de minor Spieg.

Iuvenis plerunque eſt adoleſcens, qui nondum eam attigit ætatem, qua virilis vigor completur. Sic curator iuuenis, l. 14 §. vlt. de appellat. Briſſ.

Iuvenes Iuriſconſ. dicuntur, qui adoleſcentium exceſſerunt ætatem, quod incipiant inter ſeniores numerari, ff. de leg 3. l non aliter, §. 1. cum ibi, §. modus, ff. de tranſact. Quamuis Vlpian. pro adoleſcente vſurpat, in l. ſi pecuniam, ff. ſi cert. per. Bald. in l. cum antiquiorib. C. de iure delib. dicit, vmbram ſenis doctoris eſſe potiorem, quam doctrinam alicuius iuuenis: tametſi Gloſſ. in Aut. de Monach. §. ordinationem: col. 1. velit, quod excellentis doct. inæ iuuenis, & nobilitate conſpicuus, præferendus eſt ſeni. Fr. Sylvius annotauit, Adoleſcentes & iuuenes eoſdem eſſe, hos ſcilicet, qui annum 17. exceſſerunt, nec dum 47. attigerunt. Spieg.

Iuvenes ait Calliſtratus in l 28. §. 3 ff. de pœnis, qui ſe vulgo quidem appellant, ſolent in quibuſdam ciuitatib. turbulentis ſe acclamationib. populatium accommodare: quod ſi amplius nihil admiſerunt, nec ante ſint à præſide admoniti, fuſtibus cæſi dimittuntur, aut etiam ſpectaculis eis interdicitur: quod ſi ita correcti in eiſdem deprehendantur, exilio puniendi ſunt: nonnunquam capite plectendi, ſcilicet, cum ſæpius ſeditosè & turbulentè ſe geſſerunt: & aliquoties deprehenſi tractati clementius in eadem temeritate propoſiti perſeuerauerunt. Dicuntur autem in d. § 3. iuuenes, ad circũ ac Theatra pertinebant vnde & ſpectaculis eis interdicitur. Suet. in Neron. Iidem Auguſtani apud Tacitum & in quodam lapide Capuano vocantur. Iuuenes quorum hic fit mentio apud Harmenop. 6. tit. 7. νεωτερικοὶ dicuntur Gothofr. ad d. §. 3.

Iusta, quot modis accipiatur, Bar. exponit in l 1. ff de Teſt. & in Extrauag. Ad reprimendum. Quo vero modo, Iuxta, Penes, & Apud, differant, declarat Iuriſconſ. in l. penes, de verb. ſig. vide infra Penes te. Albericus indicat, quibus locis, iuxta, pro ſecundum ponitur. Spieg. Iuxta ędificium, monumentum, ex ff. Briſſ. Iuxta conſtituta, id eſt, ſecundum. Sic iuxta iuris publici auctoritatem, ex ff. Briſſ.

K.

K Litera, Latinis in vſu non eſt: niſi in dictionibus Græcis, quibus tanquam Latinis vtimur. Græci Cappa vocant: apud quos iactatum olim ænigmatis vice, τρία κάππα κάκιστα, i. e. tria peſſima Cappa, Eraſm. in Chiliad. indicat & explicat. Sp.

K, Quorundam nominum notam eſſe M. Fabius ſcribit lib. 1. c. 4. inter redundantes collocans. Eod. lib. c. 7. idem in hæc verba; K quidem, ait, in nullis verbis vtendum puto, niſi quæ ſignificat, etiam vt ſola ponatur. Hoc eo non omiſi, quod quidam eam, quoties A. ſequatur, neceſſariam credunt, cum ſit C. litera, quæ ad omnes vocales vim ſuam perferat. Verum Orthographia quoque conſuetudini ſeruit: ideóque ſæpe mutata eſt. Hactenus ille. Priſcianus lib 1 K. inquit & Q. Quamuis figura & nomine aliquam videantur habere differentiam, cum C. tamen eandem tam in ſono vocum, quam in metro continent poteſtatem: & K quidem ſuperuacua eſſet. Prat.

K ſola litera, in ſubſcriptionibus Conſtitutionum C. Theod. & Inſt. ſignificat Kalendas, vt refert Magno in Noris iuris. Significat etiam chariſſimè; in earundem inſcriptionibus geminata KK chariſſimi, eodem interprete. Prat.

K A.

Κακοτεχνία, ars ad perniciem hominum inuenta, κακοτεχνοῦντες & κακομήχανοι, ſunt qui noxiis artibus vtuntur: qui coerceri iubentur, ff. de extraord. crim. Spieg.

Κακοξενίας: apud Lucanos tenebatur, qui, occaſo ſole, diuertẽtes homines notos, ignotóſq; domo non exciperet (ſic enim apud Alex. Neapolitanum lib 4. c. 11. legendum putem; non exigeret) mulctamque eo nomine pendere cogebatur. Prat.

Κάδισκος, vrna ſuffragiorum. Iulius Pollux lib. 8. c. 1. περὶ σκευῶν δικαστικῶν: καδίσκος μὲν οὖν, ait, ἐστὶν ἀγγεῖον ᾧ τὰς ψήφους ἐγκαθιᾶσιν. Duo fuerunt cadiſci apud veteres, in quos calculos mittebant iudices. Alterum κύριον vocabant, alterum ἄκυρον. Sunt & pocula ex hoc nomine Bud. Spieg. Prat.

Καιρὸς, tempus, id eſt, occaſio & opportunitas. Quamuis omnino plus quiddam eſt quam tempus: nempe articulus, ipſúmque momentum, ac punctum (quod aiunt) in quo res ſit agenda. Spiegel.

Kalendæ, inquit Varro lib. 5. de ling. Lat. primi dies menſium nominati, ab eo, quod his diebus kalentur dies menſis Nonæ à Pontificibus quintanæ, an ſeptimanæ ſint futuræ, Quinque Kalo Iuno Nouella. Septem Kalo Iuno Nouella. Macrob. autem in 1. Saturn. ſic priſcis temporibus, antequam faſti à C. Flauio ſcriba inuitis patribus in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc prouincia delegabatur, vt nouæ lunæ primum obſeruaret aſpectum, viſúmque Regi ſacrificulo nunciaret. Itaque ſacrificio à Rege & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex, Kalata id eſt, vocata in Capitolium plebe, quot numero dies à Kalendis ad Nonas ſupereſſent pronunciabat: & quintanas quidem, quinquies dicto verbo Kalo ſeptimanas, repetitio ſepties prædicebat. Et hunc diem, qui ex his diebus, qui Kalarentur primus eſſet, placuit Kalendas vocari. Hot. Calendis ſi quis ſtipuletur ſibi dari, nec aliud adiiciat, quid actum eſſe, intelligit, vt quæritur: Et ait Vlp. ſi non poſſit apparere quid actum ſit, de primis Calend. verba accipienda eſſe. Nihil enim occurrit veriſimilius: quia ſi ex mente promiſſoris interpretemur, facilè fiet, vt inutilis eluſoriáque reddatur ſtipulatio, contra præſumptam contrahentium voluntatem, l. Quoties, ff de verb. obl. Si vero nulla veriſimilitudo ſtipulatorem iuuaret: contra ipſum potius, quam contra promiſſorem interpretatemur, l. ſtipulatio iſta §. in ſtipul. ff. de verb. obl.

Kalendæ primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ, dici putantur à Iuriſconſultis pro vno, duobus, tribus & quinque menſibus, Celſus l. liber, 59. §. ſi ita, de hæred. inſtit. Titius ſi intra tertias Kalen. nauis ex Aſia venerit, hæres eſto. Vlp. l 1. §. ſi quis, de verb. obl. Si intra interrogatus, intra Kal quintas, reſpondederit, Dabo idibus: non obligatur. Martial. lib. 1.

Atque intra, puto, ſeptimas calendas
Mortes hæc tibi quatuor dederunt.

Francіſ. Duaren. d. l. 1. §. ſi quis. Alij autem Calendas quintas interpretatur menſis Quintilis ſeu Iulij: ſed Duareni interpretatio iuuatur conſuetudine loquendi veterum, apud quos primarum, ſecundarum & tertiarum Cal. frequens eſt mentio. Vidi tamen Catonem in re ruſtica primas Kalen. dicere, pro Primo die cuiuſque menſis Hot.

Kalendarii nomine, accurſ. intelligit generatim debitorum nomina: Cum Iureconſultis, apud quos vocabulum hoc in vſu eſt, tantùm, & propriè, funebre debitum nocet Spieg.

Kalendario præpoſitus ſeruus, in l. pen. ff. de reb. cred. pro fœnerandis exigendiſque pecuniis. Et

Kalendarium exercere, l. vxorem, 41. §. legauerat, ff. de leg. 3. Hinc

Kalendario deſtinatę pecuniæ, id eſt, fœnerationi, l. 61. ff de lega, 3. In Kalendarium conuerſa pecunia, id eſt, fœnerationi,

l.39.§.negligentiæ, ff.de admin.tut. Sic accipitur Kalendarij nomen in l.vlt.ff.de pecul.l.6.ff.de inſt.vel inſt.l.3.C.de compenſa.l.vlt.ff.de munerib.& honorib.& alibi perſæpe.Hot.

Kalendarium, dictus codex pecuniarum occupatarum,i.e. fœnori collocatarum: quia Kalendis fœnori dabantur: & patresfam Kalendarum nomine præſcripto,debitorum nomina præſcribebant Senec.lib.13.Epiſt. Diuitem illum putas,quia in omnibus prouinciis erat, quia magnus ei Kalendarij liber voluitur.Prat.

Kalend.Ianuar.primum anni diem factum Plutarchus ſcribit in Problem.quod eo die primi Conſules Regib.exactis creati ſunt. Vnde etiam inſtitutum conſtat,vt conſules deinceps omnes eo die magiſtratum inirent. Eundem Kalen.diem feſtum ac religioſum fuiſſe, ſolennémque ſtrenis dandis, Sueton.in Auguſto his verbis ſignificat:Item Kalen Ianuar.ſtrenam in Capitolio etiã abſenti mittebant. Et in Tiberio:Item ſtrenarum commercium prohibuit edicto, ne vltra Kalend. Ianuar. exerceretur. Conſueuerat quadruplam ſtrenam,& de manu reddere. ſed offenſus interpellari ſe toto menſe ab iis, qui poteſtatem ſui die feſto non habuiſſent, vltra non reddidit. Item: Nullus à pœna hominum ceſſauit dies,ne religioſus quidem ac ſacer:animaduerſum in quoſdam ineunte anno nouo.Zonaras li.2.καὶ ἐν αὐτῇ πρώτῃ τῇ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες,οἱ μὲν πλείω,οἱ δ' ἧττον ἐδίδοσαν,καὶ ὁ προσεθεὶς ἕτερον τοσοῦτον καὶ πλέον ἀντεδίδου,οὐ μόνοις τοῖς βελεύταις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, id eſt,Primo anni die accedentes ad Auguſtũ munera illi afferebant,alij maiora, alij minora, ipſe autẽ viciſſim illis aut tantundẽ, aut etiam amplius dabat, neque ſolũ Senatoribus,ſed etiã aliis.Scribit etiã Dion.lib.57.moris fuiſſe inde ab Auguſti temporibus:vt Kal.Ian.in acta Imperatoris iuraretur. Poſt Kal. autẽ Ian.die tertio, pro ſalute Principis vota ſuſcipi ſolita,ſcribit Caius in l.ſi caluitur,233.ff.de verb.ſig.& Plutar. qui Ciceronem ſcribit natũ eſſe ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων καλενδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος: id eſt, tertio die nouarum Kalendarum, qua die nunc magiſtratus vota faciunt,& ſacrificant pro ſalute Principis ex Prat.

Kalend. Martij primus olim dies fuit. Itaque ignem nouum Veſtæ aris incendebant, vt incipiente anno cura denuo ſeruandi nouati ignis acciperet. Eodem menſe mercedes exoluebant magiſtris,quas completus annus deberi fecit. Comitia auſpicabantur,vectigalia locabant. Hæc Macro.1.Satur.c. 12. Conſtat etiam munera, quę ſtrenæ dicebantur,olim eo die mitti ſolita. Vnde illud apud Pomp. l. ſed ſi,31. §. ſi vir. ff de donat.inter vir.& vxor. Si vir vxori munus immodicum Kal. Mart.aut natali die dediſſet,donatio eſt,Titull.lib.3.

Martis Romani feſta venere Kalendæ,
Exorient noſtris hic fuit annus auis,
Et vaſa tunc certa diſcurrunt vndique pompa
Pérque vias vrbu munera,pérque domos.

Plaut. in Milit. glorioſ. Da mihi vir Kalendis quæ mittam cum Martiæ venerint. Martias Kal. inquit Feſtus, celebrabãt, quod eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta eſt.Vnde Ti.

Sulpitia eſt tibi culta tuis Mars magne Kalendis,(bul.lib.4.
Spectatum è cœlo,ſi ſapit,ipſe veni.

Seruius autem in 8. Æneid.Martiæ,inquit,Kalendæ,fœminis dicatæ ſunt.Horat.

*Martiis cœleos quid agam Kalendis?*Iuuenal.
Munera fœmineis tractat ſecreta Kalendis.

Hæc Seruius iiſdem etiam Kalendis penſiones agrorum pręſtari ſolitas, patet ex l. defuncta, 58.ff.de vſufruct & l.tertiam 19.C.Theo. de exactionibus, quippe cum anni initium apud antiquos fuiſſet.Hot.Prat.

Kalend. Quintiles, ſiue Iuliæ olim dies erant ſolennes migrandi,id eſt,ex habitatione cum ſuis rebus diſcedendi, tum etiam conductionib. prædiorum,l.qui balneum,9.ff.qui pot. in pign.hab. Qui balneum ex Kal. proximis conduxerat, pactus erat, vt homo Eros pignori locatori eſſet, donec mercedes ſoluerentur. Idem ante Kal. Iulias eundem Erotem alij ob pecuniam creditam pignori dedit,& paulo poſt: Licet eo tempore homo pignori datus eſſet,quo nondum quicquam pro conductione deberetur,id eſt, ante proximas Kalend. Iulias. Item in l.cum in plures, 60.ff.locati, & l.cum ab eo 41. ff.de contrah.empt. l. cum precario, 12.ff.de precar. Martial. 12.Epigram.

O Iuliarum dedecus Kalendarum
Vidi Vacerra ſarcinas tuas vidi,
Quas non retentas penſione pro bina
Portabat vxor.

Cic.2 epiſtol.ad Q. Frat. Domus tibi ad lucum Piſonis Liciniana conducta eſt:ſed vt ſpero paucis menſibus poſt Kalen. Quintiles in tuam commigrabis Sueton.in Tiber. Senatori latum clauum ademit, quem cognouiſſet ſub Kal.Iulij demigraſſe in hortos, quos vilius poſt diem ædes in vrbe conduceret.Hot.ex Prat.

Καλλιγράφοι,librarij Iac.Cuiacio l.6.§.Grammatici,ff.de excuſat. tut.

Κασίγνητοι.Conſobrini eidem lib.6.Obſer. c.7.Prat.

Κατάδικοι Græcis ſunt,qui nobis damnati dicuntur. Spieg.

Καταγλώττισμα, genus ſuauij, quo iuſta zelotypis repudij cauſa datur. Vide c.10.lib.4.Parerg Alciat.Oſculum inter adulterij procœmia habetur, quæ gradatim commemorat Accurſ.gl.l. quod ait lex,ff de adult,Spieg.

Κατάλογος, deſcriptio, quæ & alibi ἀπογραφή ac notitia, ſed & λόγος dicitur,Goth.ad N.28.c.7.

Κατὰ πόδα fieri dixit Iuſt. quod alienis veſtigiis inſiſtere veteres dicere conſueuerunt: cum quis de ſuo nihil addit,ſed aliena ſolum recitat.Ex Alc.Spieg.

Καταχρηστικῶς,id eſt,abuſiuè. Caius Iureconſ.hoc vocabulo vtitur in l.licet, 2. de verb.ſign. Summè autem annotandum,vt monuit Alciat ſic,hoc eſt,abuſiuè,vocem plerunque, propria & ſubtili interpretatione reiecta, accipi. nimia enim Iuris ſubtilitas,crux eſt,vt antiqui dicebant.

Κατάχρησιν figuram eſſe. Quintilia.autor eſt,vbi proprio nomine omiſſo,aliud vicinum aſſumimus.Vide Metaphora.Spieg.

Καταρράκτης,genus auis maritimæ. Item Cataracta quo nomine & Liuius vtitur,locus eſt abruptus,& præceps,in flumine, vnde aqua ruit potius,quam fluit:vt cataractes Nihil apud Strab. lib. vlt.Ex Bud.Spieg.

Kathari qui. Vide Schiſmaticus.

Καθαρματα,homines dicebantur,qui graui quopiam morbo expiando,immolabantur diis Bud.in annotationib.

Καθάρματα Grçcis ſacrorum hominum,id eſt,deteſtandorum & execrabilium ſpecies: ab eis enim multis illi nominibus appellantur,quæ refert Bud.in annot.ad l.2 ff.de pœn.

Κατηγορία,nomen à foro ſumptũ eſt, & ſignificat accuſationem & crimen. Vt enim in accuſatione neceſſe eſt aliquid certi dici, vt Verres eſt fur: ita in omni propoſitione aliquid de aliquo dicitur. Et quia conſtat, magnam requiri in foro & iudiciis diligentiam, vt propriè & aptè aliquid de alio dicatur, fortaſſe planius Categorias Boetius accuſationes, pro prædicationib. vertiſſet: vt quidam non vulgariter eruditus monuit.Categoricæ propoſitionis,quæ ex vno nomine, & vnico verbo cõflata eſt: nec non Hypotheticæ quæ nihil aliud eſt, quàm duæ Categoricæ copulatæ. meminit Scholiaſtes in fin.l.quæſitum,ff.de acq.rer.dom. Vide Bart.in l.ſi is,qui ducenta,§.vtrum,ff.de reb.dub.Spieg.

Κηδεμὼν & tutorem & curatorem ſignificat, quo verbo vſus eſt IC.in l.2 ff qui pet.tut.Prat.

K I.

Kindt vnd Keinder propriè dicitur de liberis: *Sohne*, de filiis Gœdde.ad l.84.num.4.de verb.& rer.ſign.

K L.

Κλέμμα,obreptionem etiam ſignificat. Obrepere verbum,apud Iuriſconſ.frequens eſt, vt & preces obreptitiæ & ſubreptitiæ, vulgo iam notæ.Spieg.

Κεροτροφεῖον. Vide,Plus minus.

K Y.

Κύκλος annorum 15. reuolutio, N 142. Euagrius li.4. τῶν κύκλων τῶν ἐπινεμήσεων. Prat.

Κύριος, Vide Dominus.

Κυφώνα Græci vocant, quæ Numella Latinis eſt, vinculum ad infamiam magis & pœnam,quam cuſtodiam pertinens Similiter infame eſt vinculum. Collaria (vulgo *Halſſeiſen*) quibus in publico blaſphemi, & lenæ, & minores fures alligantur, vt deriſui viatoribus ſint,vt Alciat.ait.Spieg.

K Ω.

Κωμητικοὶ in Nou. 38.cap 6. non ſunt comitiani,id eſt,officiales comitum priuatorum, vel largitionum, vel domorum, vt vult Haloand. ſed κωμηταί, vicani, vt Nou 52. & capitationi ſubiecti,Gothofr.d.c.6.

Κωμικὸς μάρτυρ. Videtur de his proferri ſolitum, qui aliquod mendacium, ficto aliquo teſte confirmare volebant,annotat in Cicerone P. Victorius. Spiegelius.

L A.

Labare ſermone dicitur per tranſlationem,qui inconſtanter & timidè loquitur. Vulgarius vacillare appellatur. Spiegelius.

Labarum,vide infra Laborum ſeu Labarum.

Labefactare vitam inſontium. Labefactatio libertatis, ex ff.& C.Briſſ.

Labes,id eſt,hiatus terræ. Item macula veſtis, & nota pudori famæque inuſta,detrimentum exiſtimationis. Sine vlla opinionis labe, l 9.C de aduoc diu iudicior. Corporis labem, id eſt, imbecillitatem,dixit Sueton.in Auguſt.c.38. Labes non tantum eſt ruina terræ deſidentis, ſed & abſque ſoli ruina fructu lædit. Vlpia.l 15.§.1.locat. Si labes fructum tulerit,ex ff. Briſſ. Vide infra Labes

Labefactare fidem, opponitur tueri fidem ſuam, hoc eſt, perdere famam locupletis debitoris.Spieg.

Labio,nomen Iureconſulti,à labiorum magnitudine ſic dicti. Hic Latinorum verborum origines, rationéſque percalluit, éaque præcipuè ſcientia ad enodandos (vt Gellius ſcribit) iuris laqueos vtebatur.Vide cap.1.Epitom.Spieg.

Labes in agris hiatũ & diſceſſionem terræ ac χάσμα ſignificat, à la-

à labendo dicta: Vlpian.l.15.§.Setuius,& l.vlt. ff. locati. Notantur in Theſauro Ciceronis duo ex lib. 1. de diuin.loci. Tantos terræ motus in Liguribus, Gallia, compluribúſque inſulis, totáque in Italia factos eſſe, vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta ſit, terræque deſederint. Et alio eiuſdem libri loco. Delata etiam ad Senatum labes Priuernatis, cum ad infinitam altitudinem terra deſediſſet. Sic etiam apud Liuium lib 42. Dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat. Et in libro Varior. auct. de limitibus. Tum etiam terra à tempeſtatibus vel turbinibus plerunque labe mouebitur. Maximè autem ad d §.Setuius, faciunt hæc Quintil. Declamat. verba. Non enim vulgaris illa labes fluminis fuit, nec qualis alias accuſari ab agricolis ſolet perfidia terrarum. Briſſon.

LABES pudoris, in l.17.C.de excuſat.tut.id eſt, infamia: Labes maleficiorum,l 9.C.de maleſic.& mathem.

LABES item eſt, vt ait Feſtus, macula in veſtimento, & deinde metaphoricè transfertur in homines vituperatione dignos. Vnde Labes hæretica dicta Canoniſtis, c. vt officium, §.1.ext. de hæret.lib.6.Spieg.

LABI dicuntur facultatibus, qui ad inopiam rediguntur, ſiue caſu id acciderit, ſiue bona prodegerint, ſic, vt non ſoluendo fiant, l.2.§. ſi eo tempore, ff.de admin.rer.ciuit.l.9.§.1.ff.de admin tut. Etiam labi ſimpliciter in eundem ſenſum noſtri dicunt,l.14 ff.de admin.tutor. Ineſt autem hoc in verbo repentini caſus ſubitæque mutationis ſignificatio. Itaque labi facultatibus belliſſimè cum Papiniano interpretabimur rem familiarem inopinato fortunæ impetu amittere, l. 4. ff. vt in poſſeſſ.legat.Briſſ.

LABI, cadere, corruere. Labitur ædificium, id eſt, ſubito ruit, 3. Labi, id eſt, errare. Labitur in perſona, id eſt, errat 4. Errore, vel iuris imperitia, alióve quo caſu imprudenter peccare.Br.

LABI in hæreſim, pro deficere ab Orthodoxis, in Decretis Pontificum. Labi in imprudentiam, apud Varronem legimus. Dicuntur Labi & ij, qui ad egeſtatem vergunt iactura, & infortunio. Vlp.in l.2.§.ſi magiſtratus, de magiſtr.conuen. Quod ſi, inquit, idoneum exegerit, quamuis poſtea facultatibus lapſi ſunt tutores, nihil eſt quod ei qui dedit, imputetur. Non enim debet magiſtratus furioſos caſus & fortunam pupillo præſtare.Spieg.

LABI mente, pro, delirare.Spieg.

LABI vetuſtate dicuntur oppida, in l.11.C.de oper.publ.

LABIA doloſa. Vide Dolus. Diuus Auguſt.

LABOR, eſt functio quædam vel animi, vel corporis, grauioris operis & muneris, auctor Cic.2.Tuſc.Briſſon.

LABOR corporis quamuis exiguus, maior cenſetur quolibet precio. De qua re latius Bart.diſſerit in l.1.C.de ſent.quæ pro eo quod inter.profert. Obſeruandum quod tam labor, quam pecunia diuiſionem recipiat, eius exemplum habes apud Papinianum, de ann.legat.l.Seio amico.Spieg.

LABORARE aduerſo caſu, egeſtate infamia, nota, morbo. ex ff. Briſſ.

LABORARE, pro angi, ſolicitum eſſe Vlp.in l 1.§ idem Pompon. ff.de dol. mal. Veluti (inquit) ſi ſtipulatio tam turpis de dolo malo facta ſit, vt nemo daturus ſit ex ea actionem: non debere laborari, vt habeam de dolo malo actionem. Old.Prat.

LABORANTE naue, pro periclitante, Paulus dixit in l.2.ff. ad leg.Rhod.de iact.Spieg.

LABORATI libri, id eſt, elucubrati, multóque labore ac induſtria facti.

LABOREM ferere dicuntur, qui fruſtra laborant: quaſi nihil fructus è labore reportantes, præter laborem ipſum.

LABORIOSO deſidioſus opponitur.Briſſ.

LABORVM ſeu Labarum magnum erat vexillum, vulgo etiam laborũ ſolutio, ſiue καμάτων λυτήριον dictum, vt Nazianzenus ſcribit in 1.Stelitcutica:& Sozomenus lib.1.c.4.λάβωρον vocat. Vnde in actis Nicenæ II. vt teſtatur Iacobus Cuiac. ſignum quod Sozomenus hiſtoriographus Conſtantinum in crucis vſum conuertiſſe memorat, dicens: iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillum Crucis transformare, quod laborum vocatur. Hermias huius verbi meminit his verbis: θάτερον δὲ τῶν σκήπτρων, οἱ Ῥωμαῖοι λάβωρον καλοῦσι. Quidam volunt, laborum fuiſſe exercitus ſummum vexillum, quod imperatori præferri, & à militibus adorari ſolebat, & circiter Adriani tempora vſurpari cœptum. Labara in plurali nominat Tertul. in Apologet. Sipara illa vexillorum, & candes labarorum Stolæ crucium ſunt: ita enim legendum vult Ioſ.Scal. in Feſt. in voce ſtipatores. Vet.cot. labarorum cantabrorum, quod & extulit Arnobius his verbis: Nam & ſigna ipſa & cantabra & vexilla caſtrorum quid aliud quam inauratæ cruces ſunt & ornatæ? Prudentius in carmine de Conſtantino, qui Crucis ſigno laborum ornauit:

Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.—

Hinc tamen Græcorum illorum opinio refutari videtur, qui laborum præciſè dici putant, pro ſolutio laborum, καμάτων λυτήριον, vt ſupra oſtendimus. Formam eius copioſè deſcribit Euſebius lib.1.de vita Conſtant. vim autem & effectum, eiuſque cuſtodes lib.11.Prat. Hinc

LABORVM præpoſiti, rub.C.de præpoſ.labor.li.12. qui laborum, vt quæque pars in acie laborabat, huic ſe quaſi auxilij & liberationis vice inferebant: huícq; rei, Euſebio teſte, iam olim à Conſtantino præpoſiti erant milites 50. qui vt ex C. Theo. liquet, ex protectoribus & domeſticis erant:& ob id poſt tit. de domeſt.& protect datur titul.de præpoſ.labor Prat.

LABORVM præpoſiti.l.1.C.de præpoſ. labor. lib. 12. Signiferi in exercitu Romano, qui ex bellicis ſignis præcipuum & ſummæ dignationis habitum geſtabant Briſſ.

LABRA apud antiquos in balneis foſſæ lapideæ dicebantur, vt ſcribit Vitruu.Cotta.

LABRATVM oſculum appellatur principis ab antiquo Gloſſematum ſcriptore his verbis:labiatũ, φίλημα βασιλικὸν ἀσπαστικὸν βασιλέως, ſed patiendi ſenſu accipiendum eſt, vt id accipiat princeps, non det. Dicitur autem à labris, vt oſculum ab ore. Id in Conſtitutionibus Codicis appellatur adoratio & veneratio principis purpuræ & imperij, l 3.C de conſulib.l. 1 C.de appel. præf præt.l 1.C. de app. præf. vrb l.1.de præp. ſacr. cub. & aliis pleriſque locis Prat.

LABRVM, idem quod Labium. Vnde primoribus labris, ſiue labiis deguſtare, pro eo quod eſt, breuiter ob quippiam attingere, dicimus. Reperitur tamen Labrum, pro marginibus & extremis oris fluminis, lacus, fontis, & huiuſmodi, quæ leni aquæ motu perluuntur Bald.admonuit, Labra ſignificare apud Vlp.in l.funes, alias l. limes, de act. empt. crateres lapideos, quibus aqua ſaliens ex ſiphunculis concipitur. Alphenus in l. ſi quando, §.1.ff. ſi ſeru. vend Labra, pro vaſis vinitoribus accommodatis, vſurpaſſe videtur. Accurſ. bifariam interpretatur: poſtremum quidem more ſuo ſcilicet genus herbæ: quod Labium aſininum vocetur, Plin. meminit Labri venerij herbæ in flumine naſcentis. Nebr.ait, Labrum vas eſt patulum grandioris aquæ capax Spieg.

LABRVSCA ficus connumeratur inter genera ficorum à Gothofred. in not.ad l.205.ibi duracinas, ff.de verb.ſignific.

LABYRINTHVM & hodie vocant Cauſidici patroni rem quampiam vehementer & impeditam, & inextricabilem. Canoniſtæ habent ſuum erroris Labyrinthum.Spieg.

LAC, ſuccus maternus, quo animalia nutriuntur: Lac in pecoris fructu eſt, §. in pecudum, Inſt de rer. diuiſ.l. in pecudum, ff. de vſur. Bartolo Lac inter fructus induſtriales numeratur, in repetit.l.ex diuerſo, ff.de rei vend. Modicum lac intelligitur, quod non ad compendium, ſed ad vſum præſtatur, l.plenum, ff.de vſu & habit.Spieg.

LACCARII in l.1.C. de excuſ.artif.qui lacus, foſſas, vel puteos effodiunt, οἱ τὰ λάκκια ποιοῦντες, vt interpretantur Baſilici interpretes.Prat.Briſſ.

LACCVS: vide infra ante verbum Lædere ad omne.

LACERATVM, pro diſciſſo, vulneratóve, apud Vlp.de ædil.edict in l. item Offilius ait Spieg.

LACERTVS, piſcis qui à Græcis colias dicitur. Dictus Lacertus, quod ad ſimilitudinem lacertorum picturas habet. Commendabatur autẽ lacerti Sexitani ex Hiſpaniæ vrbe Sexi. Martial.

Et Sexitani ponatur cauda lacerti.

Ex lacertis autem fieri ſolita eſſe ſalſaméta, oſtendit Cornel. Celſus dicens: Piſcium qui ex media materia ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, quales eſt lacertus. Sexitanorum ſalſamentorum meminit Strabo. Huius piſcis meminit Iuriſconſul.in l. qui penum, de penu leg.lacertos, inquit, cum muria ſua contineri.Nebr.& Maioreg. Miſcell.lib.2.c.9. Adde Foreat.in ſuo penu iur.ciu.c.20.

LACERTAE. Lacertas cum muria. Ita legit Briſſ. & alij in d.l. qui penum.

LACESSERE famam patroni, Papin. ait, in l.ſi adulterium, de adul. non facilè liberto conceditur, quod nobis eſt, *Antaſten, antaſſen, anfechten, verunglimpffen*, inſectari, ſuggillare. Briſſ. Laceſſimus autem, hoc eſt, prouocamus, ſiue impellimus, ſcripto, voce, verbo, facto, & tam in bonum quam in malum accipitur.Spieg.

LACETANI, populi: Sic enim legit Hugo à Porta l. 8. in princ. ff.de cenſib. vbi Cuiac.10. obſ.35. Iaccetani legendum putat. Vide Gothof.in d.l.8.in prin.

LACHANIZARE, vulgo dicebant Languere, teſte Sueton. in vita Octauij Cæſaris: pro quo Auguſtus nouauit Betizare: adnotauit Eraſ. in Naralem Bedam.Spieg.

LACHRYMÆ fœminarum ſunt arma, l. 1. §. ſerui quoties, ff.de SC.Silan. His hodie negligentiam iudicum vehementer impugnant tenuiores.Old.

LACONISSARE, non eſt paucas ſyllabas ſcribere, ſed de rebus plurimis paucas, auctor Gregorius Theologus indicante Eraſm.Spieg.

LACTANS dicitur, quod lac reddit & præbet. Lactens vero cui præbetur, & quod lac ſugit.

LACTANTIA Celſus vocat omnia, quæ lac emittũt, vel pro iis, quæ vulgo Lacticinia dicuntur, accipit, vel pro cibis lactariis, Dicitur vero Lactariũ, & quod ex lacte confectum eſt, & quod

ex ſe ac producit. Hermol. Barbarus non probat eos qui ex lacte quoquo modo cibum vocant Lacticinia Spieg.

LACVNA vbi aqua contineri poteſt, Varro 4. de ling.Latin. & Goth.ab l.1.§.lacus eſt,3 ff.vt in flum.publ.

LACVNAM explere, pro ſarcire damnum, etiamnum in aulis vſurpatur. Gell.lib.1.cap.3. famæ lacunam dixit,pro macula. Quin & in libris, teſte Eraſm. mendum dicitur, quod deprauatum eſt: lacuna,vbi deeſt aliquid: illud eluitur,hæc expletur.Spieg.

LACVNAR,Laquear,ſiue Lacus,eſt tecti elegantior fabrica,Vlp. de fund.inſtruct. l. quæſitum. Scalæ,inquit, quæ lacunaribus admouentur.Nebr.

LACVS,ait Varro lib 4 de ling.lat.lacuna magna, vbi aqua contineri poteſt. Seruius in lib 8. Æneid. Lacus eſt quidam adhuc latentis aquæ receptaculum: & dictus,quaſi lacuna quædam, ex qua erumpens aqua efficit fontem: qui cum fluere cœpit,alueum facit.Briſſ.

LACVS eſt,in quem quidem aquæ & flumina labuntur, ſed nullibi refluunt, ita vt ſemper ſtare videatur:aut,ſi aqua tranſeat per medium lacum, eius tamen aqua hinc neque augeatur, neque minuatur,neque etiam palam refluere videatur. Vnde auctore Eraſmo in Chiliadibus vinarium vas, quod vuarum liquorem è torculari profluentem recipit, per metaphoram lacum dici,in l.ſi ſeruus,§.fin.ad leg Aquil.D.Gœdd.in comment.ad l lites publicum,112 n.2.ff.de verb ſign.

LACVS duplici in ſignificatione apud Iuriſconſultos repetitur: interdum enim lacus vaſis genus eſt. Vnde apud Vlp. in l.ſi ſeruus ſeruum, §.fin.ad leg.Aquil.ff. legitur. (licet alij pro laeu laccum hic legant: vide paulo poſt Laccus) Si victori locaueris laeum vino plenum curandum, & ille eum pertuderit,vt vinum ſit effuſum, Labeo ſcribit in factum, agendum, Eraſmus indicat, vinarium lacum dici, in quem exprimitur vuarum liquor. Interdum vero lacus eſt quod perpetuam habet aquam l.1.§. lacus vt in flum publ ff.facit.l.lacus,de acq. rer. dom ff. Et tunc ſeparatur à ſtagno, quod temporalem aquam tenet, d.§.lacus. Planè lacus dicitur, etſi aquam perpetuam non habeat, ſed quæ aliquando areſcat, l.12 ff.de acquir. rer. dom.l.24.de aqua & aqua plu.l.28 ff.de ſeru. vrban. præd.Pr.Lacum autem in ſuo facturus, cum interualla à fundamento vicini cubitorum ſex & beſſis extruito. id enim ſpacium ſatis idoneum eſt, ad impediendam aquam à vicini pariete.Conſtantin Harmenop.in ſua Epitom.iuris,tit.4.lib. 2.de nouis operib.Anchoran.

LACVS perpetuus dicitur, qui ſua natura talis eſt, & qui raro, nec niſi magnis caloribus exarſcat.Con.lib.4.c 9.n.1.

LOCVS piſcatorij l.4 § lacus, ff de cenſib.Huiuſmodi olim erat lacus Lucrinus, qui publicè fruendus dabatur, auctore Feſto lib 10. ad fiu.Prat

LACVS publicus, à priuato differt: quod publicus eatenus publicum litus habet, quatenus hybernus fluctus maximus exæſtuat. At in priuato idtantum littoris conſtituitur,quatenus actum eſt, & in eius venditione tempus contractus obſeruamus,l.Rutilia,ff.de contrah.empt.Spieg.

LACCVS. Iſidor. lib.15. Etymol. c.16. Laccum dictum ſcribit, quod ibi decurrat frugum liquor.

LACCVS pro vaſe torculario, vt exiſtimat Bud. ad l.27.§.vlt ff. ad leg.Aquil. Item ſi tectoti,inquit Vlpian. locaueris laccum vino plenum curandum, & ille eum pertudit, vt vinum ſit effuſum. Iacob. Cuiac.obſer lib.10.c.9.labitur eo, vt exiſtimet Laccum eo in loco aliud nihil eſſe, quam quæ vini Ciſterna dicitur,l. vulgaris,§. ſed ſi de naui, ff.de furtis: quam in terra defoſſam tectorio inducere & incruſtare intus foriſque ſolebant, quod his Suidæ verbis confirmat: Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι τῶν ἑλλήνων ὀρύγματα ὑπὸ τὴν γῆν ποιοῦντες, εὐρύχωρα, καὶ στρογγύλα, καὶ τετράγωνα, καὶ ταῦτα κονιῶντες οἷον ὑπεδέχοντο καὶ ἔλαιον εἰς αὐτά. καὶ ταῦτα λάκκους ἐκάλουν. V.paulo ante Lacus duplici.

LAEDERE ad omne genus offenſionis transfertur. Qui dolo lædit aduerſarium,infamis eſt:adi Spec.

Alterum non LAEDERE l.10 §.1 ff.de Iuſt. & Iur.id eſt,alterum damno vel iniuria non afficere.

LÆDERE famam, pro detrahere famam,quam quis iam omniū conſenſu obtinuerit: Quod & de poſſeſſione deiicere dicitur,ex ſermone Iuriſconſultorum,vt oſtendit Eraſm.Spieg.

LÆDERE fidem. *Trevvloſs vverden.*

LÆDI propriè corpus dicitur,vulnere illato Briſſ.

LÆRTES Nannius lib 5. Miſcellan. addit Lucumones dici ſolitos Reges Hetruſcorum, qui 12. erant, ſecundum 12. populos, qui autem iſtis omnibus imperitabat, Laertem appellabant,vnde adhuc Angli ſatrapas ſuos Lordas vocant.

LÆSIO pro damno & iniuria:vt inferre læſionem.Briſſ.

LÆSVS qui damnum paſſus eſt. læſus minor dicitur, qui captus fraudatúſque eſt Briſſ.

LÆSVS enormiter dicitur, quando fit exceſſus vltra dimidiam partem,l.27 § 2.ff.de arb.Gothof ad l.80.ff.pro ſocio.

LÆSOS ex delicto, vel quaſi ex delicto, venire etiam nomine creditorum, omnium Doctorum conſenſus eſt, Rofredi ſententia exploſa: qui ſolus diuertebat, quod iſta res habere damnum pecuniarium. Vide Enarrat.Zaſij in §.item ſi quis. Inſtit.de act. Spieg.

LÆTHO dare,id eſt,interficere,in l.1.C.de cuſtod.reor.

LÆTORIAE legis capita quædam exponit Briſſ.lib. 3. ſelect. Antiquit.

LAGENA,genus vaſis teſtacei,non tam ad aquam, quam ad vinum,& alios humores continendos accommodatum. Menſuræ etiam nomen eſſe, Budæus in de Aſſe,oſtendit ex Athenæo.Sic Scæuolam accepiſſe,rectè monuit Interpres,in l.cum quis decedens,§.Seiam,de legat.3. Et Mæuio,inquit,liberto meo,nihil de meo merito, dari volo lagenas vini vetuſti 150. Alias Lagena vas eſt vinarium.Vide Bayfium.Spieg.

LAGIVM. Vide Cambio.

LAICI, opponuntur iis, qui ſacris initiati ſunt. His prohibuit Martian. Imp. de fide. Catholica diſſerere. Verum hoc non contentus Romanus Pont. Alexander eo nomine IV.prohibuit illis omnino, hoc eſt publicè, vel priuatim, ea de re diſputando verba facere,c.2.de hæret.in 6.Certè, quod eleganter ab Alciato dictum eſt, Chriſtiana pietas fide, non ſyllogiſmis conſiſtit. Budæus inquit,Laicum vulgo attrectabile ſignificat, ſicut Sacrum dicitur & Sanctum, cuius tactu populo interdictum eſt.Spieg.

LAMELLAE argenti paucæ, i.e. paruæ laminæ, ex Seneca Briſſon.

LAMNA,pro lamina,ex ff.& Vitruu. Briſſon. Argentum factum quod neque in maſſa, neque in Lamna inſit, l.27 §.vlt.ff.de auro, arg.

LAMINA,an lamna,legendum ſit apud Vlp.in l.Qu.Mutius ad fin.ff.de aur. & arg. leg. quæri ſolet, dum inquit: Argentum factum rectè qui ita definierit, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo,neque in ornamentis ſit.Ego antiquæ lectioni inhæreo,& puto laminam poſſe appellari auream, argenteam, electream,aurichalceam,æream,ferream, plumbeam,ſtanneam, ligneam & corneam, ſiue ex quauis alia materia.Plin.lib.16. de cornea: Vrorum cornibus barbari ſeptentrionales potant. & mox:apud nos in laminas ſecta tranſlucet.Idem de ferrea: Decuſſi, inquit, fragmenti paululum, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſſimum experimentum excuſant mangones gemmarum Ouid.Metamorph.lib.9.

Ipſe cruor gelido ceu quondam lamina candens.

Q.Curt.lib.8.de geſtis Alexandri: Itaque necubi vinceretur, cum cæteris præſtaret,ſcutis argenteas laminas addidit. Differt autem à bractea(vt etiam docet Laurent. Valla) quia lamina craſſior eſt: bractea vero tenuis,& ſua ſponte plicabilis, propriéque ex auro,argento, & electro conficitur:cum lamina ex quacunque materia conſtet.Ex lamina armatura conficitur, hac incenſa olim homines torquebantur, vt teſtatur Leonida ſeruus apud Plaut.in Aſinaria.quod etiam tempeſtate noſtra factitatum eſſe à barbaris, non eſt in obſcuro. Hæc non crepitat,vt in bractea, præ tenuitate apud Verg.Æneid.6. legimus,dum inquit.

Talis erat ſpecies aurifrondentis opaca
Ilice,ſic leni crepitabat bractea vento.

Veruntamen ita tenuis nonnunquam bractea eſt,vt crepitare non poſſit, vt illa; ex qua fit aureatura,& argentura. Bracteis enim antiqui inaurare ſimulacra ſolebant, vt ſcribit Valer. Maxim. ſed vnguibus plerunque auferebantur, & ideo dixit Martial.

An magis aſtuti deraſa eſt vngue magiſtri
Bractea. Et ob id (vt refert Suet. Tranq.) damnatus eſt quidam ſeruus, quia bracteam deraſerat. Diuus tamen Hieron.ad Fabiolum,innuit bracteam & laminam idem eſſe, cùm inquit: Auri laminæ,i. bracteæ, mira tenuitate tunduntur. Cotta.

LAMINÆ etiam, quarum mentio fit apud M. Tullium, ferreæ velut cruſtæ erant, quæ candefactæ admouebantur noxiorum corpori. Prudentius:

Nec ſic muſta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle Venus exedit.

De hoc Turneb. aduerſ.lib.4.c.3.

LAMPADARII in l.ſi.C.de diuer. offic.li.12. qui curabant,lampadas accendi in ſcriniis. Alij fuerunt Lampadarij in officio præfecti prætorio, vt refert Iulian. Patritius in Epit. Nou.38. & vide Iuſtin. in edictis.Prat.

LAMPADARII qui lampadibus ſeu facibus accendendis deſeruiunt. Briſſ.

LATA à Græco λῶος deducitur, vt vult Ioſ. Scal. in Var. ſeu λᾶνος Doribus, quod & lanam ſignificat, vt ex Polybio & Callimacho probat Varr.ling lat.li.4. Addā & ex Æſchylo in Eumendibus, his verbis: λήνει μεγίστῳ σωφρόνως ἐστεμμένον, Ἀργῆτι μαλλῷ τῇ γὰρ δὲ γ᾽ τρανῶς ἐρῶ. Hinc & λανισταὶ εἰκτινισταί apud veteres dicebantur,qui carrebant,id eſt,carminabant lanam.Lanę autē appellatione(inquit Vlpian.l.70.ff.de legat.)id cōtinetur quod tinctū non eſt, ſed αὐτοφυὲς, ſiue ea facta ſit, ſiue infecta:ſed & ea,quę neta eſt,hoc nomine comprehenditur.Itaque lanę appellationē eatenus extendi idē Vlpia.vult,

quo

quo ad tutelam perueniſſet, ſiue ſuccida ſit, ſiue lota, modo tincta non ſit. Vide etiam Paul. lib. 3 ſent. tit. 6. Briſſ.

Lana de ligno, Græci ἐριόξυλον, vt ſcribit Vlp. l. 70. §. 2. de leg. 3. alias βαμβάκιον, & βάμβαξ ſiue πάμπαξ. Eſt autẽ lanugo, quæ ex fructus interiore bombyce goſſipij ſeu xyli fruticis cuiuſdam apud Arabas, & eos qui ſub cynoſura ſunt, nectur, qui inſtar barbatæ nucis aut cotonei mali eſt: vnde & nonnulli cotoneum vocant. Huius meminit Plin. lib. 19. c. 1. & Pollux lib. 7. c. 17. Theophraſtus quoque apud Indos & in Arabia arbores ἐριοφόρους, i. e. laniferas eſſe ſcribit, lib. 4. c. 9. hiſtoriæ Prat.

Lana tingendæ purpuræ deſtinata, purpuræ appellatione non continetur, auctor Vlp. in fin. d. l. ſi cui lana, de leg. 3.

Lana leporina, anſerina caprina, d. l. ſi cui lana. Hinc prouerbium, De lana caprina diſceptare, id eſt, de re inutili ac minimi momenti.

Lanæ appellatione, an veniat lana, quæ neta eſt, vt puta ſtamen & ſubſtamen, quæſiuit Vlp. in l. ſi cui lana, de leg. 3. apud quem verba hæc variè reperiuntur in vetuſtis codicib. Quidam habent ſubſtamen. vt dixi, quaſi non omnino ſtamen, & ita facit natura huius dictionis ſub, vt ſubdubito, ſubrideo, Verg. Æn. 1 ex Iouis perſona ad Venerem,

Olli ſubridens, hominum ſator atque deorum. Cott.

Lanarius, qui lanam curat. Lanatus, qui lanam gerit.

Lanatæ pelles. Et hæ lanæ appellatione continentur: Qui lanatæ legunt apud Iuriſconſ. contaminant veram lectionem inſulsè Spieg.

Lanatus, à cana lanugine creſcente. Vnde etiam Capitolin. Lanaticus eſt dictus. Sic quoque Columella de re ruſtica, vuas amineas lanatas, à naſcente lanugine vocat, &c.

Lance & licio dicebatur apud antiquos: quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemq; ante oculos tenebat propter matrũfamiliæ aut virgi ũ præſentiã. Feſtus. Suſpicor tamen id fuiſſe, quod per ſimulationẽ religionis amicti licio ſacerdotes deprehendere ſolebãt: quum panẽ aetite lapide conditum, & in lance ceremoniæ cauſa delatũ, eũ qui furti ſuſpectus erat, deuorare iubebãt. Qua de re Dioſcoridis verba ſubſcribemus, ἐστὶ δὲ κλεπτέλεγχος, εἰ ἐπιθείη τις εἰς τὸν προσφερόμενον ἄρτον, ὁ γὰρ κλέψας οὐκ ἂν δυνηθείη καταπιεῖν τὸ μασηθέν. φασὶ δὲ ὅτι συνεψόμενον ὁ ἀετίτης τοῖς ἐδέσμασι, κλεπτέλεγχος γίνεται, οὐ γὰρ δύναται ὁ κλέψας καταπιεῖν τὸ συνεψόμενα αὐτῷ. id eſt, Furem quoque Aetites deprehendit, ſi quis in pane conditum offerat: fur enim manſum deuorare nõ poterit: quin etiam concoctus fuiẽ coarguit, quippe decocta cum eo deuorare non poterit. Eius autẽ rei rationem opinor eſſe, quod cum metu affectis fauces anguſtarentur, tum etiam puluis aetitis deuorandi difficultatem affert. Iam vero quo maior adhiberetur terror, religionem quoque interpoſitam eſt veriſimile: vt ſacerdos licio amictus panem aetite lapide conditum in lance ceremoniæ cauſa deferens, ei qui furti ſuſpectus erat, deuorandam offerret. Similiter autem licio trãſuerſo cinctos fuiſſe, qui magiſtratibus miniſtrabant, Gell. auctor eſt lib. 12. c 3 Hot. vide ſupra Furta per lancem.

Laneum, quod ex lana eſt Vlp. Veſtimentorum ſunt omnia lanea l veſtis, de aur & arg leg. Genera lanarum doctè exponit Bayfius c. 2. de re veſti. Spieg.

Languor, torpor, & deſidia, item defectus virium, & ſucci naturalis: transfertur autem ad animum, vt in l. iuſto. §. cum qui. ff. de vſucap. Spieg.

Lanicium ipſa lana. Dicitur autem lanicium ſicut à fuga effugium, teſte Seruio 3. Georg. comment.

Lanificæ mulieres, quæ lanæ artem exercent. Alphenus de fund. inſtr. l. villæ inſtr. Conſultus, ait, de mulieribus lanificis, an inſtrumento continerentur. Spieg Prat.

Lani victimarij l. vlt. ff de iur. immun. Varro lib. 2. de re ruſtic. cap. 5. Lanij qui ad cultum bouem emunt, & qui ad Altaria, hoſtiæ ſanitatem non ſolent ſtipulari. Feſtus, lacerare, diuidere, comminuere eſt: Ex quo dictus eſt Lanius, qui diſcindendo lacerat pecora Donatus in Eunuch. Terent. Act. 2. Scen 11. Lanij, qui laniant pecora. Vnde & Laniſtæ dicti, qui laniandis præſunt gladiatoribus. Briſſon.

Lanionem à laniandis pecoribus dictum tradunt Latini auctores & Zaſ. in l 2. idem aſſerit, eumque eſſe Lanionem, quem vulgo Macellarium vocant. Brechæus l. inde tabernacula, ff. de verb. & rer. ſign.

Lanipendia mulier, Paulo in l. ſed ſi vir ex lana; de don. inter vir. & vxor. non eſt, quæ lanam pectit, aut carpit, ſed, quæ lanificis lanam præbet, totiuſque lanificij curam gerit. Prat.

Lanipendia quę operas ad laneum veſtimentum conficiendum prędat, aut, vt alij ſentiunt, quæ lanam carminandam, pectendam, nendam, texendam ve lanificiis præbet Briſſ.

Laniſci faſceolæ coloriſiæ dependẽtes ex coronis, propterea, quod antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearum. Sic ex Feſto & Plin. lib. 21 c. 3 Malorag Miſcell. lib. c. 17.

Laniſtæ, magiſtri atque inſtitores gladiatorum dicebantur, teſte Bud. Horum genera, cum in iure ciuili fiat eorum mentio haud infrequens, idẽ diligentiſſime explicauit in priorib.

annotat ad leg athletas, de his qui not. infam Spieg. Prat.

Lanius, vel Lanio, qui carnes in carnario vendit, à laniandis pecoribus, quod eas, concidat, lanietque. Paulus de fund. inſt. l. cum de lanionis inſtrumẽto quæritur. Laniona vero, menſa eſt carnificis, qui mutilandis damnatorum membris præficitur. Vide Zaſ. in l. 2. ff de orig. iur. & Beroal. in Suet. Spieg.

Lanx, quæ & Langula, à latitudine dicitur Iuuenalis.

Aſpice quam magno diſtendat pectore lancem.

Eſt denique vas diuinis aptum lanx Auſonius.

Thuribula & pateræ, quæ tertia vaſa Deum lanx.

Erant autem Lances maximæ, mediæ, & minimæ, vt ait IC. in l. qui lancem, de aur. & arg leg Earum quadratæ aliæ, quarum Vlp. meminit in d l. veſtis, & aliæ rotundæ: vt hæc ICti verba indicant in l. ſi rem, de rei vend. Quamuis & in vaſis occurrat difficultas, verum lancem duntaxat dici oporteat, an etiam quadratam vel rotundam. Nos cum Gallis, teſte Bayfio, rotundis vtimur, appellamuſq; *Platten*: illi vero Platum, à latitudine, vt idem opinatur Lances libræ partes, quibus pondus & res ponderandæ imponuntur, etiam dici, apud antiquos notum eſt: quod ad lancium formam factæ eſſent. Sic ea voce Iuſtinianus vtitur in fi l. cũ quis, C. de not. lib. Spieg.

Lapicida qui lapides cædit ex Varro Briſſ.

Lapidare. Multiplex ac diuerſa ſignificatio eſt in iis verbis quæ lapidare & lapidationes dicimus. Nam de cœlo lapidatũ inter prodigia legimus, pro eo quod eſt lapides pluiſſe, vt apud auctores frequenter comperies. Hinc illud apud C. Suetonium de Germanici Cæſ. obitu. Quo defunctus eſt die lapidata ſunt tẽpla, ſubuerſa Deorum ara, lares à quibuſdam familiares in publicum abiecti. Lapidationem vero factam in aliquem intelligere debemus, cùm in eum lapides coniecti ſunt: quod ipſis Principibus Romanis alicubi accidit, vt conſpiratione facta, imperum atque lapidationes contra eos populus faceret. Marcus Tull. hoc verbo vtitur multis locis, & in geſtis Clodij Marcellinus, inquit, cum grauiter queſtus eſſet de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus, ſententiam dixit. Macrobius autem, vt interdum audacior, nimiuſque nouitatis affectator, paulo durius, Lapidare pro inceſſere & notare vſus eſt. Nam cum de Liberij poetæ mordacitate diſſerit, eiuſque verſiculis in C. Cæſarem: vniuerſus, inquit, Rom. populus ad vnum Cæſarem oculos, & ora conuertit, notantes eius impotentiam hac dicacitate lapidatam Crinitus lib. 15 c 6. de honeſt diſciplina. Lapideſcere vero apud Sext. Pomp. nihil eſt aliud quam obdureſcere, & in lapidem conuerti, quod Græci λιθοῦσθαι dicunt. In flumine, inquit, Silere vltra Surrentum, non virgulta modo immerſa, verum & folia lapideſcunt, Crinitus ibid.

Lapidarii in l 5 §. ſed interdum, ff. commod. l. fin ff. de iure immun. l. 2. C. de excuſat. artif. C. Theod. qui lapidibus excidendis operam ſuam locant Prat.

Lapide empti, pro viliſſimis homunculis accipiuntur. Adi Chiliad Eraſm.

Lapides interdum, id eſt, lapideæ columnæ. 2. id eſt, marmora. 3. id eſt, termini finium cauſa poſiti, id eſt, lapilli precioſi, Briſſ.

Lapides inædificati. Paul. de rei vindic. Quæ religioſis adhærent, inquit, religioſa ſunt, & idcirco nec lapides inædificati, poſtquam remoti ſunt, vindicari poſſunt. Spieg.

Lapidicinæ, aut lapicædinę, loca cæſis lapidib. exeſta. Græci λατομίας, & λιθοτομίας appellant: vnde vocabulum fictum apparet, vt corruptè legi vulgò videatur Lapidicinæ: cùm apud alios auctores, tum apud ICtos in l. nona § 2. & l. 13 §. 5. ff de vſufruct. l. 32. ff. de iure dot. Hot Prat. adde Brechæum l. inter publica in tit. de verb. & rerum oblig.

Lapidis appellatione generaliter ſaxum quodlibet ſiue ad ædificandum aptum ſiue non, continetur. Briſſ.

Lapidibus ſolebant veteres Latini itinera diſtinguere, vt cuilibet milliari, ſiue ad ſingula paſſuum millia, lapis eſſet poſitus Goedd. in Comm l. 5 n. 7. de verb & rer ſign. vide lapis.

Lapidicinæ marmoreæ in l. vlt. ff de pactis dotal. l 7. §. ſi vir in fundo. ff. ſolut. mat. Nam & marmorum lapides dicuntur. l. vlt. § vlt. ff. qui potior. in pign. Briſſ Prat.

Lapilli iactus prohibendi gratia, operiſque inhibendi cauſa fiebat. l. 5 § meminiſſe. ff. de operis nou. nunc. l 1. §. ſed ſi quis, l 20. ff. quod vi aut clam. l 6 § 1 ff. ſi ſeruit. vind. Briſſ.

Lapilli, quo diſtent à gemmis, & quo ab his margaritæ, Paulus oſtendit in l. & ſi non ſunt, §. perueniamus, verſ gemmæ autem de aur. & argen leg. Adi Vallam ad fi lib. Elegant. ſexti. Bart. annotauit in l. fi. §. ſpecies, ff. de publ. lapillos non venire lapidum appellatione. Prat.

Lapis pręter vulgatam ſignificationem ſumitur etiam pro loco eminenti & tanquam ſuggeſto, vnde præco prædicabat atque vendebat. Pollux, ὁ δὲ τόπος πρατὴρ λίθος, καὶ πωλητήριον. Inde emptos de lapide Tribunos, vt ſeruos venales dixit contumelioſiſſime Cicero & Plaut. In eo ipſo aſtas lapide, vbi præco prædicabat. Sic Columella li. 3. ſeruum de lapide noxium appellat, i. e. non frugi bonæ, ſed qui noxiæ deditus ſit. Vel de

lapide noxium,inquit, poſſe compatari putat Athenienſes ſic interdum ſuggeſtum vocabant,vt apud Ariſtophanem: τῷ λίθῳ πάρεστι δῆ.Prat. Interdum etiam ſumitur pro lapillo,& vt vulgo loquimur,lapide precioſo.Briſſ.

Lapis pro milliario,h.e. millibus paſſibus aliquando accipitur, quoniam antiquiores ſoliti erant millia quæque paſſuum lapidibus ſignare: Id quod videmus in via, quæ ducit Salamāticam ex Emerita Auguſta, argenteam vulgus appellat.Martia.

Rura nemuſque ſacrum,dilectaque iugera muſis
Signat vicina quartus ab vrbe lapis. Idem alibi:
Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

Martian.de excuſ.l.propter litem.Ne vltra centeſimum lapidem tutelam gerat Nebr.Sic §.qui excuſare. Inſt.eod. Huius cauſam explicat Briſſ.lib.5.Antiq D Gœd.in com ad l.3.nu.7. ff.de verb.ſign.

Lapis molaris, qui Græcis μυλίτης dicitur,ob duritiem ad turres mœniaque conſtruenda vtiliſſimus cenſetur. Brodæus lib. Miſcel.6.c.11.

Lapis ſtratus,quadratus,ſtructilis l 6.§.modus,ff.ſi ſeruit.vin.l. 17 §.1.ff.de aq. & aqu.plu.Prat.& Briſſ.

Lapsa hæreditas quæ ſit, interpretatur Vlp.in §. ſi locupleti,& in l verum,de minorib Spieg.

Lapsus ſui facilitate ff. de minorib.l.1. Circum ſcriptus vero, dicitur dolo deceptus.l.1.ff.de in integ.reſtit. Alber.

Laqueis iuris liberari,l.1.C Si rector prouinciæ.

Laqueo vitam finire. Id genus mortis apud Romanos veteres turpe habitum eſt, quod animam, i. ſpiritum occluſa via in pectore interire putabant. Itaque in lib.Pontificalibus,vt ait Seruius,cautum erat,vt qui laqueo vitam finiuiſſet,inſepultus abiiceretur. Vnde nec apud illos intelligendum ita ſuſpendi, vt fune fauces conſtringantur,ſiatque ſuffocatio. Sed intelligendum eſt eorum,qui cruci ſuſpenderentur, brachia & crura funibus cruci alligari ſolita.Spieg.

Laqueos iudicij declinare,i.periculum vel pœnam.Vide Syl. ſ. uium in orat.pro Milone.

Laqueum appellamus,quo damnatorum gula ſuſtringitur. Eſt & decipulam auium, & ferarum Vnde metaphoricè pro inſidiis ponitur.De laqueo pulchrè Auſonius ſic.

Qui laqueum collo nectebat,repperit aurum,
Theſaurique loco depoſuit laqueum.
At qui condiderat poſtquam non repperit aurum,
Aptauit collo quem reperit laqueum.

Lardum appellatione carnis an veniat,docet Bar.l 1.C.de erogat.milit anno per illum text.Prat.vide paulo poſt Laridum.

Laridum,l 1.C.de erogat.milit.anno.li 12. Macrob.li.7. c.12. Salitam carnem quam laridum vocamus, vt opinor,quaſi large aridum.Briſſon.

Larem prò ſede & domicilio, tam Iuriſconſulti, quàm Impp. vſurpant Larem matrimonio collocare, l.1.§.domum,ff.de agnoſc.liber.

Larem fouere,in l.ciues,C.de incolis,li.10. Impp. Diocl.& Maxim. non pro domicilio, ſed magis. vt erant paganiſmi propugnatores pertinaciſſimi, vel pro domeſtico deo, cui focus ſacer erat,vel pro igne poſuiſſe videntur. Lares.n.priuatorum domibus etiam præeſſe credebantur. Hinc à Lare ordiri, vt dicitur vulgo, pro à domeſticis ac familiaribus initium ſumere, quod Cæſar Sigiſmundus fruſtra expectabat apud Synodū Conſtantienſem.Nimirum fouere larem,i.quod etiamnum appellant Germani, *Rauch vnd Liecht haltem.* Lares à Late nympha: reputabantur apud cæcas gentes gemini dij familiares, alter bonus, alter malus, vnicuique homini deſignati,vt curam eius peculiarem haberēt: ideo Genij,& Penates appellati. Hos.n.domi colebant, quaſi peculiares Deos in larario, h.e.loco & ſacrario domeſtico. His ara & focus conſecratus erat,ex quo illud,pro aris & phocis pugnare Itē,illud Celſi l.38.ff.de rei vind. Finge pauperem qui ſi reddere id cogatur,laribus,ſepulchris auitis carendum habeat. Refert Lāpridius,Alexandrum Seuerum Imperatorem,primum in larario ſuo coluiſſe Abrahamū, & Chriſtum: ſed Philippus deinde Imperator religionem Chriſtianam ſecutus eſt. Ex his, Old.inquit,facile accipitur id quod Vlp.in l.ſi duo patroni,§. vlt.de iureiuran.Si quis,ait,iurauerit in re pecuniaria per Genium Principis,ſe dare non oportere, & periurauerit.Spieg

Lares marini ſunt, vt vetus lexicon interpretatur, θεοὶ θαλάττιοι, vt annotat Turneb.lib.20. aduerſ. c.35. Gyraldus hiſtor. deorum ſyntagmate 15.putat,quod vt antiqui domib.publicis priuatiſque,ac compitis lares, ita etiam nauibus attribuiſſent, vnde ſint permarini lares.

Largianvm SCtum de libertorum ſucceſſione ſcriptum, quo cauebatur,vt liberi manumiſſoris non nominatim exhæredati in Latinorum libertorum bonis extraneis eorum hæredibus præferrentur, §.vlt Inſt.de ſuccel.libert. l.vnica,in princ. C.de Latin.liber.tollen.N Iuſtin.78.Briſſ.

Largiri alias ſignificat pati, ferre,admittere. Si auus largitetur l.14.§.in cauſæ,ff.quod met.cauſ.

Lagiri pro ſufficere nonnullis Iuriſconſultorum locis vſurpatum obſeruaui.l 11.§ ſi filio,ff.ad leg.Falcid.l.14.§.poſt annum,ff.quod met.cauſ.l.30. ff.de minoribus.l 35.ff.ad leg.Iul. de adult.l 7 ff de fideicom.liber.l.1.§ 1.ff.ſi tabul teſtam.null. ext.l 1 C.de in integ.reſt l 1.C.ſi aduerſus rem iud.Briſſ.

Largiri annuam præſtationem dicitur redditus in l. 25. in fin. ff.ad leg.Falcid.& l 21. §.1. ff.de annu. lex quo annua præſtatio redigi poteſt.Briſſ Prat.

Largitas,id eſt,liberalitas,ſeu indulgentia.Briſſ.

Largitas dotalis donatio in dotem eſt. Hoc fere ſemper ſub prohibita per legem alienatione non comprehenditur, l.fin. C.de litig. & Nouell.de non alienand. §.alienationis.Spieg.

Largiter eſſe,pro intereſſe,in l.81. pro ſocio. Largiter refert id eſt, multum intereſt. Large autem & largiter hoc differre Iulius Modeſtus exiſtimabat, quod,large ſit Qualitatis largiter Quantitatis Briſſ.

Largitio,id eſt,donatio l.24.C.de don int.vir.& vxor.

Largitio, quod vix vnquam gratuita eſt, propior corruptelæ eſt. Quin & iure Pontanus inquit,corruptela dicta eſt à maioribus, quæ vt malos ad ſe trahit,ſic bonos detorquere à recto quærit.Si quidem largitioſi liberalitatis prætextu, fauorem popularem aucupantur, vt appareat, non dare eos, ſed vendere: vnde factioſi plerunq; euadunt ad occupandam publicam libertatem.Obſeruandum,nullam vnquam in ciuitatibus, aduerſus liberalitatem ſcriptā legem eſſe. At ambitus, ac repetundarum leges, largitioſos præcipue coercent.Spieg.

Largitio proprie eſt expenſa, quæ fit ad aucupandum fauorem in petitione magiſtratuum. Cic.in de legib,lib.3. Itaque vt omittam largitiones corrupta ſuffragia,non vides, ſi quādo ambitus ſileat, quæri in ſuffragiis, quid optimi viri ſentiant? Notum Prouerbium. Largitionem fundū non habere. Impera.hanc vocem pro donatione vſurpant interdū. Spieg.

Largitiones principis,l.21 Co.de appell.l.11.§.fin autem vtraque,C.de iud.Briſſ.

Largitiones, ſacræ pro theſauris munerationum principis, &,vt vulgo loquimur finantiis, vlt de his qui ex public. ratione lib 10.C.de ducendo,largit tit.lib 11.& aliiſque infinitis illorum librorum,& C.Theod.à locis. Interpretatio autem noſtra probatur ex l 10.C.de palat.ſacr.largit.lib.12. Nam qui in ea rubr.palatini ſacrarum largitionum vocantur, hi in d.l.10. palatini ſacrarum munitionum rationem tractantes appellantur, quemadmodum eo loci ſcripti libri impreſſis emendatiores ſcriptum habent. Symmach.lib.1. Epiſt.29.Palatini munerationum ſacrarum Amicus & Caſtor queſtus publicos ementes &c.Sed & munerationum ſacrarum Comites in l.1. C.de commeatu.lib.12.appellantur, qui alias Comites largitionum vocantur.Briſſ Prat. Hinc

Largitionales tituli l.12. C. de vectig. Et largitionale aurum,l.3.C.de ſuſceptorib lib.10.C.Briſſ.

Largitionales, Comitum apparitores, Cuiacio in rubric. de palat.ſacr.largit.lib 10.C. Hi etiam Priuatiani dicuntur, vt idem refert.Prat.

Laribvs, auitiſque ſepulchris carere.Celſus in l.in fundo alieno,de rei vind. prouerbiali ſchemate, pro re chara protulit teſte Eraſm.Spieg.

Laridvm, vt Macrobius ait, eſt, caro ſalita: ſic dictum,quaſi large aridum. Dicimus etiam Lardum abſque i.Martialis. Et pallens faba cum rubente lardo. Quo verſu clare patet, Lardum eſſe ſalitam carnem: non autem pingue illud ſuillum, quod vulgo Lardum dicunt.Hanc ſalitam carnem Succidiam quoque nominant,item & neutro genere Succidium. Succidia autem continet pernam petaſonem & lardum Spieg.

Lascivia, incontinentia, petulantia quædam hominis alacritate nimia intemperantis.Vlpia.l.4.§.1. ff.ad l.Corn.de ſicar. Quum quidam per laſciuiam cauſam mortis præbuiſſet,quod Cuiac. tractat.8. de Africa cap.& hæc diſtinctio. refert ad id, quod de Othone ſcribit Sueto.c.2. cum vagari ſolitum noctibus, atque inualidum quenque obuiorum, vel potulentum corripere, atque diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare: Alij ita exponunt, veluti ſi quis cantharidas alicui Veneris excitandæ cauſa dederit. Idem l.15.§.1.ff.locati.Idemque dicendū, ſi exercitus præteriens per laſciuiam aliquid abſtulit. Hoto.poſt Aut.Aug lib.4.emendat.c.11. Sic plebem laſciuire apud Liuium li.4.i.e. plebē nimio ocio ſe petulantē præbere magis, quam veram ſeditionem meditari, nulla ſatis digna iniuria nobilitatis concitatam.De plebe enim tanquam de equis,qui ab aurigante reguntur,locutus eſt.Bud.ibid.Briſſ.

Lasciviæ nomen non in homines modo, ſed in cætera quoque animalia cadit: Animalium nomine,quæ ratione carent, ſi qua Laſciuia, pauperiem fecerint.Inſtit.ſi quadr paup.Briſſ.

Laser in l.5.ff.de penu. leg l.vlt. §. ſpecies, ff. de public. ſuccus eſt herbæ,vel radicum virgulti eius, quaſi Latini Laſerpitiū. Græci σίλφιον vocant, Plinio lib.19. cap. 3. adſtipulante Col. lib.6.cap.17. Vide & Iſidor.lib 17.c.9. Hoc verbum è Latino in Græcum vertens Trallian.lib.11. λάσαρον vocat. Meminit huius ſucci B.Auguſtin.in lib. de Morib. Manichæor. Carnes

quoque

quoque laſere infectas dixit Apul lib.10.de Aſino aur.Briſſ.

LASERPITIVM quod Græci σίλφιον vocant,in Cyrenaica prouincia repertum, cuius ſuccus vocatur Laſer Magnificum in vſu, medicamentiſque,& ad pondus argenti denarij penſum, multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani qui paſcua conducunt,maius ita lucrum ſentientes,depopulantur pecorum pabulo. De naturæ & genere laſerpitij lege Plin.lib.19.ca.3.quæ omnia de verbo ad verbum ſibi aſcribit Sipontinus Pontif.in ſuis in Martial.Commentariis ad fi. 26. Epigrammatis. Laſer itaque, vt dicit à Græcis Silphion dicitur,hæc inter herbas primam obtinet gloriam, vnde Ampeliotæ, quæ Aphicæ genus eſt, Delphis ſilphij caulem ſacratum ſuſpenderunt,auctor Alexandrides. Huius herbæ meminit pluribus verbis Ariſtophanis interpres in Pluto,vbi Poeta ſic:τὸν πλοῦτον τὸν αὐτὸν καὶ τὸ βάττου σίλφιον. ipſumque Plutum ipſumque Batti ſilphion. Negat ſycophanta ſe quieturum, etiamſi Plutus ipſe, quidem uitiatum Deus eſt, vel laſerpitium, quod pretioſiſſimum eſt,ſibi detur. Hinc nata parœmia apud Græcos, βάττου σίλφιον,vt per Roterodamum Chiliad. 2. adagio 94.Huius etiam vocabuli Laſeri meminit Catul. Laſerpiciferis iacet Cyrenis Briſſ.

LATA vel latior culpa in l 31.ff.de poſ l.3 § culpam, ff de ædil. ed.ſt.l 8 §.ſi ſeruitute,ff de precar.l pen.ff de incend.tui.l.1. § hæc actio ff ſi menſor falſ.mod l 7 ff.ad leg Corn. de ſicar. l.2.C.arbitr.tut l.2 C.de in lit iur l.1.C.de hæred.tut.l.2.C.de magiſt conuen quæ & lata negligentia in l.8. §.competit.ff. de ad m.tut.l 7 §.1.ff.de ſuſpect tut. Et magna culpa in l.226. ff de verb ſign Craſſa eſt, & ſupina & diſſoluta negligentia & proxime ad dolum accedens, veluti ſi quis minorem rebus depoſitis quam ſuis diligentiam præſtet d l.32. depoſ. Vnde dolo proxima culpa appellatur,l.22.§.ſed enim ff.ad Trebel. l.4.ff.de magiſt.conuen.Briſſ Vide ſupr.Culp.

LATA culpa eſt,quæ minime diligentie eſt(vt Latini Dialectici loquuntur) repugnās:vt Græci ἀκριβείᾳ:quippe quæ ſummæ diligentiæ, cui minima diligentia opponitur, ſit conſequens. Itaque qui minimam diligentiam debebat, eam ſi non adhibuit,non culpa lata eſſe dicitur:quæ dolo finitima eſt:quod & Celſus in l quod Nerua ff depoſ.demonſtrat: vbi ait eum qui minimam diligentiam non adhibet,fraude non carere. Atq; hoc nimirum illud eſt.quod ait Paul.in l.226.ff de verb ſign. Magna negligentia culpa eſt: magna culpa dolus eſt. Quod ſic accipiendum, vt minima diligentia pro nulla numeretur: ſed magis negligentia duntaxat, quæ, ſiue ſumma, ſiue mediocris, ſiue minima diligentia prætermiſſa ſit culpa eſt; magna autem culpa doli ſpeciem habeat:vt l. ff ſi menſ falſ.& l.ſi fideiuſſor 29 §.mandati:vbi Vlp ait,diſſolutam negligētiam prope dolum eſſe.Itemque l 1 §.is quoque 3.de oblig & act & l.quæſitum 8 §.3 ff.de precar.vbi idem ſcribit, eum qui precario rogauit, nullius culpæ nomine teneri,niſi eius, quæ dolo proxima eſt, quod nemo non videt ad latiſſimam culpam & minimam diligentiam pertinere,& item in l 213.& l. 223.ff.de verb.ſig.Lata culpa eſt,non intelligere id quod omnes intelligunt, veluti meum frumentum aut vinum apud te depoſitum corrumpi: niſi illud interdum moueatur, hoc repleatur. Si tamen hanc quidem diligentiam in tuo adhiberes,extra culpam eſſes:Quoniam(vt Iuſtin.ait) qui negligenti amico rem cuſtodiendam tradit,non ei,ſed ſuæ facilitati id imputare debet,§ pen.eod. Item ſi cum tibi mandaſſem, vt mihi certum hominem emeres, & tu gratia ductus, paſſus ſis alium emere. Vlp.in l ſi procurator.8. in fin. ff.mand.ſcribit hanc latam eſſe culpam, aut cum fideiuſſor pro debitore ſoluiſſet,neque eum cum poſſet, certiorem redderet, l.ſi fideiuſſor,29.ff.eod.Prat.

LATA fuga, ſpecies eſt exilij, cuius meminit Martian. in l.exilium,ff.de interdict.& relig.Qui autem exilio damnabantur, aut certus eis locus à iudicibus deſtinabatur, quo exularent, quod eſt relegatio:In eum locum cum veniebāt, fiebant eius ciuitatis ciues,& tum demum Romanā ciuitatem amittebāt. Aut locorum omnium,præter certum quendā,additus permittebatur,quod erat aquæ & ignis interdictio: Ammia.Marcell. In corpore,inquit,immaculato lata fuga damnatus eſt.Quod relegationi diuerſum videtur, quod intelligunt IC. cum in inſulam aliquis vel locum alium mittitur ad tempus: ſicut in quinquennium.Vide Vlp.in l relegatorum,eod.tit. Spie.Prat.

LATA negligentia l.7.§.competet. ff.de admin.& peric.id eſt, magna culpa.Manifeſta negligentia; ſeu craſſa, ſupina,& diſſoluta negligentia & proxime ad dolum accedens, quæ & latior culpa.

LATERALIA viatoria (alij lateralia) capſulæ videntur eſſe in quibus ad ephippium vtrinque loro ſuſpenſis ea, quæ nobis in itinere neceſſaria ſunt,recondimus Scæuola l his verbis legauit 101.in pr.& ibi Goth ff. de leg.at & fid.3 Vxori meæ lateralia mea viatoria,& quicquid in his conditū erit,quæ mē branulis mea manu ſcriptis continebantur Item. Hic chirographa debitorum & pecuniam, quum eſſet profecturus in vrbe, in lateralibus condidit. Item,Alia chirographa prædiorum & pecuniam in lateralia condidit Prat ex Hoto Briſſ.

LATERANI,dicūtur ſatellites, qui Principis alicuius latus tuentur,*Trabanten*,qui etiam Laterones dicuntur.

LATERANVS, nomen proprium Conſulis Romani, vnde Lateranenſe Palatium.Item Lateranenſis baſilica S.Ioannis vocata eſt. Quia Lateranenſium familia adeo inſignis Romæ fuit. vt magnæ vrbis parti nomen dederit.Certe Rom.Pontif Lateranenſis quandoque dictus Epiſcopus, Egnatius in D.Ant. Philoſopho Spieg

LATERCVLVS eſt camera deputata ad theſaurum principis accipiendum & not.gl.in l.1 C.de offic.quæſtor.Io.Bell.Etym.

LATERCVLVM,& Laterculenſis:vide paulo poſt.

LATERE hoc, & latere contratio, pro hac vel contraria parte ICti vſurpant,quum duæ contrariæ ſunt certi generis ſpecies, quarum contraria ratio eſt,veluti in l 118 ff de verb.oblig.vbi de cōtractu ſtipulationis agitur, cuius duæ eſſe poſſunt in eodem homine ſpecies: ſi promittat ſcilicet,& ſi ſtipuletur,Papinianus autem hoc ſignificans, quod ad ſtipulationem hominis liberi pertinet,ſic loquitur: Hoc itaque latere.fructuario ſermo comparabitur. Nam vterque à poſſeſſore ſtipulans, non obligat: ex contrario vero latere,id eſt,ſi promittat,non comparabitur, hic enim obligatur:ille non obligat. Similiter Vlp.in l.11. ff de damn infect. vbi de pigneratitio creditore diſputat.vtrum ipſe cauere,an ei caueri debeat.nam quum de illo dixiſſet, Quæ ſpecies,inquit, eſt in contrario latere apud Marcellum agitata, an creditori pignoratitio caueri debeat. Ergo duo contraria accidentia, actionis ſcilicet & perpeſſionis,vt obligare aut obligari,cautionem dare aut accipere,duo latera contraria ICti appellant. Eandem vſurpat locutionem Papin.l.49.§.2 ff de fideiuſſ.& mand. Ex vtroque latere, id eſt.ex vtraque parte & vtrinque in l.39.§.ſi ſtatus,ff.de procu. l.3.§.ſi quis ita ff.de neg.geſt Briſſ.ex Hoto.

LATERCVLVM, codex in quo ciuiliū & militarium dignitatū adminiſtrationumque ratio ita mandatorum principalium & promotionū,& conſuetudinū notitia perſcripta eſt:Sic dictū, quod in eo laterent arcana, vt volunt quidam. Hinc etiam Græci ad l.5.C.qui milit.poſſ.l.vlt.C.de off.mag.off. οἰκειακὸν videntur interpretari. Alij tamen dictum volunt,quaſi πλίνθιον, i. quadrum, quod ſacri laterculi fuerint ſcrinia quatuor, vt conſtat ex Nou 8.Huc adde hæc Cedreni verba,ἡ παρὰ ἕλλησιν ὀπτὴ πλίνθος,laterculum παρὰ ῥωμαίοις λέγεται ὥσπερ ἡ πλίνθος δημοσίᾳ ἐφ᾽ ᾗ τίθεται τῶν βελλῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο.Duplex autē memoratur laterculū: Maius, quod apud principē ſeruabatur ſub cura primicerij notariorū, l.1.C.de offic præf.præt. Afric.Minus,quod ſub cura & ſollicitudine quæſtoris erat l.1.& l.2. C.de off.quæſt. vbi Theodoſius: Totius minoris laterculi dignitates,hoc eſt,inquit,præfecturæ tribunatus omnes, & præpoſituræ caſtrorū Laterculi ſcrinium ſacrū memoratur in l.vlt.C.de offic.magiſt.offic. Et hoc ſenſu Tertul.aduerſus Valent.Ex eorum laterculo,id eſt, ex eorū albo, & in reges & in ſacerdotes allegare conſueuerūt.Teſtatur etiam Cuiacius habere ſe librum Victurij de ratione Paſchali,in cuius extremo per iudicem conſulum dies Paſchalis ſubnotatur, iiſque index Laterculus Paſchalis inſcribitur, quem Sigebertus Theophilo Alexandrino tribuit, Laterculum autem ver.gloſ.eſt βιβλίον στρατιωτικόν. Prat.Briſſ.

LATERCVLENSIS appellabatur cui Laterculi cura & cuſtodia mandata erat,vt colligitur ex l.13 & l.vlt.C.de prox.ſacr.ſcri. lib 12.& l.5 in fi.C qui mil.poſſ Briſſ.vel,vt aliis videtur.

LATERCVLENSES qui præerant codicibus edendis,l.13.Cod.de Præp.ſacr.ſcrin.lib.12 Prat.

LATERE.id eſt,deliteſcere.Briſſ.

EX LATERE ſiue ex trāſuerſo venire coniungive nobis dicūtur fratres,ſorores, liberiq; eorū, & cōuenienter patrui,amitæ,auunculi & materteræ,quiq; ex his procreātur,l.1.ff.de gradib. Inſt.de gradib.cognatio.l 1.ff.de rit.nupt.§.inter eas. Inſt.de nupt.quos ex laterib.cognatos vocat Paulus in l.vlt.§.ſunt & ex laterib.ff de gradib.& ex trāſuerſa linea venientes Imp.in l.11.C.de inoff. Vnde tranſuerſos gradus idē Paulus in d.l.vlt. §.idē in trāſuerſis, Conſtan.lib.4. Epit.ſecutus Iuſtin.in Nou. 89.& Nou.108. τοὺς ἐκ πλαγίου vocat, & ita definit, οἱ μήτε ἡμᾶς γεννήσαντες,μήτε ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι τῆς δὲ αὐτῆς ῥίζης καὶ ἐξ ἧς ἡμῶν κεκοινωνηκότες οἷον ἀδελφὸς ἀδελφή,θεῖος θεία,ἀνεψιὸς ἀνεψιά,ἐξάδελφος ἐξαδέλφη,καὶ οἱ ἐκ τούτων καταγόμενοι. Theophilus vero τοὺς ἀπὸ λοξότητος ἐρχομένους οἵτινες λέγονται ἐκ πλαγίου.Briſſ & Prat.

LATERES, ſimpliciter non ſignificant lapides,vt Interpres exponit in l ſi venditor hominis,§ firmius,de act.empt.Nam hi ex terra albida, & cretoſa fiebant, ſiue etiam rubrica,aut maſculo ſabulone.Vide poſt Vitruu.lib.2.c.3. quod eſt de lateribus,Budæum in l ſi fratres,pro ſocio.Spieg & Prat.

LATERES Iſidor.lib.15.orig c 8.& l.19 c.10. cr dos eſſe ait,inde nominatos quod lati ligni formis efficiuntur, formenturque circumactis vndique quatuor tabulis. Briſſ.

LATI claui meminit l.43.ff.de donat. inter vir. & l 9.C.de reſt. milit. Fuit hoc ſenatorum ornamentum.de quo lib.3. Select. Antiq.dixit Briſſ.

LATIA duo in Iure legi ſcribit Seruius in illud Virgilij: Quis Latio antiquo fuerit ſtatus. Vetus & nouum: ſic ſane vt duo ciuium genera, veteres & noui. Et noui ſunt qui per Latium aut beneficio Principis in ciuitatem venerunt, vt Plinius deſinit in Panegyr. Hi cognationum iura non habebant, illi habebant. Et hac ratione illis quidam hæreditatum viceſima remittebatur, his irrogabatur quaſi extraneis hæredibus, ante conſtitutionem Traiani, quæ onere viceſimæ etiam nouos ciues liberari voluit, quibus beneficio Principis aut per Latium ciuitas obueniſſet. Latium antiquum definit. Plin. li.3.c.5. Latinum antiquum à Tiberi Circeios ſeruatum eſt mille paſſuum quinquaginta longitudine. Prat.

LATINA pro lingua latina l 11.ff.de leg.3. Briſſ.

LATINA libertas dicta eſt, qua quis viuens liber erat, ſed moriens rurſus in ſeruitutem reiiciebatur. Et hanc merito tollendam eſſe ſtatuit Imperator Cod. de Latina libertate tollenda. Memini ſupra in dictione Deditiia libertas.

LATINÆ feriæ. Pompon. l.2.§.17 ff.de orig.iur. Quoties autem (magiſtratus extra vrbem) proficiſcuntur, vnus relinquitur, qui ius dicat, is vocatur Præfectus vrbi, qui Præfectus olim conſtituebatur: poſtea fere Latinarum feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſeruatur. Hæc ille. Celebrabantur hæ feriæ à Latinis ciuitatibus ſeptem & quadraginta, quæ cum populo Roma. in Albanum montem quotannis conueniebant ad taurum Ioui Latiali ſacrificandum: ex Tarquinij Superbi inſtituto, vt Dionyſ.Hal. tradit. lib.4. Prat. Hot.

LATINÆ feriæ ea de cauſa à Superbo rege inſtitutæ fuerunt, vt quemadmodum Latini rerum publicarum cauſa ad lucum Ferentinæ conuenirent, ſic ſacrorum gratia in montem Albanum cogerentur. Hoc ſolenne etiam Latiar appellatum, ad extrema vſque Reipub. tempora eſt conſeruatum. Neq; enim ante Conſules exire paludat, in prouincias conſueuerunt, quam ferias Latinas indixiſſent, atque iis in monte Albano cum Latinarum ciuitatum Magiſtratibus operam dediſſent. Hinc eſt, quod Liuius lib.21. ſcripſit Latinas ferias inſtauratas, quod Legati ab Ardea quæſti in ſenatu eſſent, ſibi in mõte Albano Latinis, carnem, vt aſſolet, datam non eſſe. Et li.37. Latinas inſtauratas, quod Laurentibus carnis, quę dari debet data non erat. His vero feriis vnũ diẽ dicauit Superbus, exactis autem regibus alter additus eſt, Poſt fœdus cum Latinis à Sp. Caſſio conſule actum tertius, anno demum vrbis 396. cõpoſita, quæ diu ciuitatem turbauerat, de plebeio conſulatu ſeditione quartus. Id quod apud Dionyſ. & Plut inuenitur.

LATINÆ loqui, nihil aliud eſt, quam vti lingua Latia & Romana. Nam Cicero inquit, non tam præclarum eſt ſcire latine, quam turpe neſcire: neque tam id mihi Oratoris boni, quam ciuis Romani proprium videtur. Interdum tamen latine loqui ſumitur pro eleganti ſermone vti. Olim Latina ſuis finibus exiguis ſane continebantur, Græca autem in omnibus fere gẽtibus legebantur. vt teſtatur Cic. pro Archia. Vt autẽ linguæ Latinæ honos per omnes gentes diffunderetur, Romani magiſtratus Græcis nunquam, niſi latine reſponſa dabant, eoſque per interpretem loqui cogebant, non Romæ tantum, ſed etiam in Græcia, & in Aſia, vt eſt apud Valer. Max. lib.2. de Inſt. antiq Vide poſt Alcia. in dictione, Sermo Latinus, lib. 1. prætermiſſ. Catanæum Comment. primo in Plinian. Epiſt. vt cognoſcas (ſi forte requiris) an aliud ſit latine loqui, alio Grammatice. Spiegelius. Sed tamen interdum latine loqui eſt vere & ſimpliciter loqui, nihilque mẽtiri, nec ſupra verũ rem efferre Cicero in Verrem: Non enim in verbi neque criminis cauſa augendi complector omnia, cum dico nihil iſtum eiuſmodi rerum in tota prouincia reliquiſſe: Latine me ſcitote, non accuſatorie loqui. Bene ſcilicet Latini de Latinis exiſtimabant, eos ſimplices & ingenuos, minimeque ſimulatos, & fallaces mendaceſque exiſtimabant, vnde illa loquendi ratio manaſſe videtur. Sed Martialis latine loqui dixit, pro ſimpliciter & aperte & ingenue & diſſimulatione & integumento verborum loqui. Nam ſe latine dicit loqui, cum obſcæna & laſciuia obſcænis & laſciuiis petulantibuſque verbis aperte proloquitur. Eius verba ſunt in epiſtola. Si quis tamen tum ambitioſe triſtis eſt vt apud illum in nulla pagina Latine loqui fas ſit, poteſt epiſtola, vel potius titulo contentus eſſe. Nam epigrammata ſine circuitu vllo aperte laſciuiunt, & petulanter loquuntur.

Cæſaris Auguſti laſciuos liuide verſus
Sex lege, qui triſtis verba latina legis.

Vbi verba Latina appellat, quæ aperte & ingenue laſciuiam & flagitia enunciant, qualis eſt epigrammatum lingua Turnebus lib.24 c.5.

LATINE ſcire l.vlt.§.vlt.ff.de ædil. edict id eſt, latinum ſermonem tenere: & contra, latine neſcire. Briſſ.

LATINI, dicti ſunt quidam populi, qui à Romanis ſuis legibus relicti, liberique erant: ſed iura ciuitatis Romanæ non habebant: adeo, vt ſi qui Romani in colonias Latinas mitterentur, ius ciuitatis Romanæ amitterent, & Latinam ciuitatem adipiſcerentur. Quod Cicero in orat. pro Domo ſua ad Pontif. oſtẽdit, quod latinitatis ius, inferius quidem ciuitate Romana, ſed tamen ignominioſum nõ erat, ex Parerg. Alciat. Spieg.

LATINITATIS ius, erat ius petẽdi magiſtratus, & eadẽ quę Itali ante habuerant. Auctor eſt Aſconius Pedianus. Spieg.

LATINI Iuliani liberti dicebantur olim, qui medium libertatis gradum erant adepti: vt ait Iuſtinian. ſub tit. de liber. quod vt intelligamus, illud ſcite oportet, olim in Latinum deduci ſolitas colonias, partim eorum qui nomina dabãt, partim eorum quibus aqua & igni interdicebatur: auctore Cicerone in ea pro Cecinna, & pro domo ſua; vbi hoc adſcribit, eos qui deducebatur, cum eſſent in eas ciuitates recepti, Romanam ciuitatem amiſiſſe. Et hoc eſt quod ait Boetius in Topica Ciceronis, iſta in Latinas colonias profectione mediã capitis diminutionem contingere. Quæ cum ita ſint, apparet eos, neque connubij, neque teſtamenti, aut mãcipij, aut nexus, aut patriæ poteſtatis ius, quod proprium erat ciuium R habuiſſe. Cum enim Romana ciuitas eis adimeretur, ea quæ ciuitatis illius erant propria (vt hæc quæ diximus) amittebãt. Hi dicebantur Latini colonarij, itaque ab Vlpiano c.19 appellabantur. Auguſtus autem cum ciuitatem Romanam ſeruis contaminari videret (quod etiam Dionyſ. Halycarn. lib.4. conqueritur) eos multis difficultatibus à libertate iuſta remouit. nam & de numero, & de conditione, & differentia eorum, qui manumitterentur, curioſe cauit: vt Suetonius in eius vita teſtatur. Hinc nata lex Ælia Sentia, hinc Furia Caninia, de quibus ſuo loco diximus. Hinc Iunia Norbana quatuor poſt eius mortem annis imperante Tiberio à M. Iunio Silano, L. Norbano Balbo Coſſ. lata: quos æuo ſuo Conſules fuiſſe Plin. lib. 2 c.87. teſtatur, qua lege conſtitutum eſt, vt ij ſerui, qui neque cenſu, neque vindicta, neque teſtamento, ſed aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione liberi fierent, non ciues Romani, ſed eodem iure, quo Latini coloni, eſſent. Vlpianus autem in Inſtitutionibus diſperſe variis in locis declarat eos neque teſtamenti faciendi, neque connubij, neque patriæ poteſtatis, neque tutelæ recipiendæ ius habuiſſe, eoſq; latinos Iunianos ad colonorum ſimilitudinem appellat. nam & Iuſtin. in l.1 C.de Latin. lib. Latinos libertos ad ſimilitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonias miſſa eſt, inductos ſcribit. Hot. Vide & Iſidor. lib.9 c 5. Prat.

LATINI & Dedititij libertini, de quibus Politianus in Miſcellaneis, à Iuſtiniano ſublati ſunt reducente omnia ad priſtinã eandemque ſimplicem vrbis Romæ libertatem, vt patet in §. Libertinorum autem ſtatus, Inſtit. de Libertinis. Spieg.

LATINITAS, pro latino ſermone: cuius contemptores arguit Budæus in priorib. Annot. Sed & noſter Zaſius locis non paucis, euidenter planum fecit, quando exponatur periculo, quiſquis iura ciuilia, nudus rei Latinæ, profiteri peragat. Spieg.

LATINORVM duo erant genere, vnum eorum qui in Colonias Latinas deducebantur, quos Latinos Colonarios vocat Vlp. tit 22. Regular. Alterum eorum, qui, quod iuſtis legitimiſque modis manumiſſi non eſſent, ad iuſtam, plenam, perpetuam, perfectam & omnibus numeris abſolutam libertatem, ex qua & ciuitas Romana contingebat, non perducebantur: ſed minorem, inferiorem, & imperfectam, hoc eſt ciuitatis Roman. expertem, atque adeo vt Plautino verbo vtar, vſuariam tantum libertatem conſequebantur, quos Latinos Iunianos appellat idem Vlp. tit.2.12.21. Regul. Nimirum quod eorum origo ex leg. Iunia deſcenderet Briſſ.

LATINITAS §.vlt. Inſtit. de ſucceſſ. libert. Latinorum libertorum ſtatum, ſeu latinam condirionem ſignificat. Briſſ.

LATINITATE donati. in l.3. de raptu virg. in C.Th. eſt iure ſeu beneficio latinæ libertatis donari. Briſſ.

LATINORVM libertorum origo quæ fuerit Iuſtinian. ſignificat ſub titul. de Lat. libert. tol. Cum, inquit Latini liberti ad ſimilitudinem antiquę Latinitatis, quæ in colonias miſſa eſt, videantur eſſe introducti, ex qua nihil aliud reipub. niſi bellum acceſſit ciuile: ſatis abſurdum eſt, ipſa origine rei ſublata, eius imaginem derelinqui. Sciendum eſt igitur, cum Romani vicinos ſibi populos, quicunque in Latio erãt, bello perdomuiſſent, eos omnes ciuitate Romana donare noluiſſe, quod periculoſum videretur, tot extraneis populis, quanquam vicinis, ius honorum & ſuffragij communicare, præſertim de repub. nihil meritis, nec ſatis cognitis, quo animo futuri erga eam eſſent, vt tamen eos aliquo ſibi amicitiæ vinculo adiungerẽtur, ſocietatem cum iis fecerunt permiſeruntque vt in legione Romana militare, in eaque honores gerere poſſent. Quod ius vocabatur primum ius Latij, vel ſimpliciter ius Latinitatis: in quo præter militiæ dignitatem, nihil fuit eximiũ. Poſt multis bellis ciuilibus, aut potius ſocialibus (ſic enim appellatur) obtinuerunt Latini locum ciuium, vt ſuffragij honorumque vrbanorum omnium, iuxta ac ciues, eſſent participes: quod appellatur ius Latij ſecundum, vel ius ciuitatis: vt Vitellius annotauit in Merulam. Hinc Plin. commemorat quędam oppida antiqui, quædam Veteris Latij. Itaque Latina libertas ſeruorum ſimilis erat antiquiæ Latinitatis, à qua etiam videtur principium habuiſſe, cum ciuitate donabantur

Latini

Latini, populi Romani ſocij, & coloniæ quædam ex iis populis deductæ, vt dicit Iuſtinianus. Nam coloniarum eadem & ſociorum diſtinctio fitit, vt quædam iuris veteris Latij tantum, quædam ciuitatis eſſent participes. Hotom. ex Connani Comment. lib. 1. c. 6. n. 10.

LATIVS viuere dixit Vlp. l. 28. ff. de pet. hæred. pro eo quod eſt lau ius & laxius, prout oſtendit Duar. li. 1. Anniuerſ. diſp. c. 5.

LATITARE dicuntur, ait Bud. qui ad iudicem vocati fruſtrantur & ludificant. Vide l. 3. de iudic & l. fulcimus, ff. ex quib. cauſis maior. & inf. Tyranni vocabulum. Spieg.

LATITARE eſt, ait Vlp. non, vt Cicero definit, turpis occultatio ſui. Poteſt enim quis latitare non turpi de cauſa: veluti qui tyranni crudelitatē timet, aut vim hoſtium, aut domeſticas ſeditiones, l. 7. §. 1. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. §. 4. Latitare autē eſt, cum tractu aliquo latere: quemadmodum factitare ſæpe quē facere. Pro latitante etiam habitus eſt, qui ſe in Romano foro circa columnas occultaſſet, euitandi creditoris cauſa, l. eū qui, ff. de reb. auct. iud. poſſ. quod & notauit D. Ambroſius in lib. de Tobia cap. 7. his verbis: Ille, inquit, greſſus debitoris ſingulos enumerat, aucupat deflexus. Iſte cōtinuo poſt columnas caput obumbrat. Sicque Baſil. in Pſal 14. ὁ δανειζόμενος τῷ χρηστῷ τὰς συντυχίας ὑποφεύγει, πρὸς κίονας καὶ τοίχους ἀποσκιάζων τὴν κεφαλὴν. Et Lucianus Lapithis: Πρὸς κίονά τινα, ἢ ἄλλο ἐν δέχεται, ὅπως ἂν περιελθεῖν. Sic d. l. 7. § illud ſciendum, dicitur is latitare, qui in eodem foro agit, ſi circa ſtationes ſe occultet. Vbi tamen ſtatuas legerim, ex ſuperioribus. Nec tandum etiam ex d. l. eum qui eum latitare dicit, qui vrbe profugit fraudandi cauſa, qui honeſtus eſt receſſus & honeſta latitatio. Hinc Afranius Diuortio: Qui conetis noctu clanculum rus ire: dotem ne repromittas vafer honeſte vt latites, & nos eludas diutius. Plures ſunt ſpecies latitationis. Vna fraudationis cauſa, quæ edicto. Quibus ex cauſ. in poſſ. eat. continetur, quæ fit eo animo, vt fraudentur creditores l. 7. § quid ſi autem latitare, cum § ſequ. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. l. 50. ff. de pecul. Fraudationis plane cauſa latitare non videtur minor, qui ſit idoneus defenſor non eſt. l. 5. ff. de reb. auct. iud. Briſſ.

· Alia eſt fruſtrandæ actionis cauſa latitatio, l. 3. ff. de iudic. cū quis ne ſecum aliqua actio moueatur, vel vt actio eximatur, latet. Sed & fideicommiſſi fraudandi gratia latitat qui, vt libertatum prædationem differat, ſui poteſtatem non facit, l. 1. l. 26. § pen. & l. vlt. l. 27. 28. & paſſim, ff. de fideicom. lib. l. 11. C. eod. tit. Vide & Ant. Auguſt. lib. Emendat. 4. c. 9.

LATITARE plane dicitur qui ſe occultat, qui non cōparet, qui ſui copiam poteſtatemque, vt ſecum agi, vel lis ad exitum deduci poſſit, non facit: qui, ne actio aliqua ſecum moueatur, vel vt actio eximatur, eiuſque dies exeat, vrbe profugit, vel ſe occultat Briſſ. (cauſ. in poſſ.

LATITATIO, id eſt, occultatio ſui, l. 7. §. ſed is qui ff. quibus ex

LATOMIA apud antiquos locus dicebatur, vbi lapides cædebantur. Liu. in 8. lib. belli Punici: Comprehenſa poſtea priuata ædificia, comprehenſæ latomiæ, forumque piſcatium. Meminit & apud nos Calliſtratus in l. ſuccurritur, ex quib. cauſ. maior. licet in vulgatis codicibus Latumiis mendoſe ſcriptū ſit. Ad has Latomias damnari ſolebant hi, qui in opus metalli condemnabantur. Plautus: Tindarus in latomias ab Egione damnatur. Idem in Pœnulo. ita me dij, inquit, ament, in latomiis vel in piſtrino malim agere ætatem. Erat etiam locus in vrbe prope Tullianum, qui latomia dicebatur. T. Liuius lib. 2. belli Macedonici: Triumuiri, inquit, carceris latomiarum intentionē cuſtodiam habere iuſſi. & in 7. lib. Macedonici belli, de princip. Ætolorum loquens: Romam, inquit, deducti & in latomias coniecti ſunt. Latomiæ præter hæc etiam dicebatur carcer quidam Syracuſis, lingua Siculorum. in quas (teſte Tullio) ſi qui publice cuſtodiendi erant, ex omnib. oppidis Siciliæ detrudebantur. Hoc exemplum ætate noſtra renouatum eſſe dicitur à Florentinis, qui captiuos Piſanos in latomias, ad opus vbi lapides cædebantur, condemnarunt. Et de his clare ſenſit Iureconſult. vt etiam apparet ex illis verbis: quia nihil intereſt, parietibus an compedibus teneatur. Et eodem modo caſtiganda ſunt verba Vlp. in l. 1. ad fin. ff. de aleæ luſu, & aleatoribus Cotta.

LATOR, pro tabellorio reperitur apud Sueton. in Caligula. Budæo indicante. Dicuntur & Latores, quos vulgus minores procuratores appellat in iudiciis Prouincialibus & Conſiſtoriis Epiſcoporum. Horum officium Zaſius indicat in §. quadrupli. Inſt. de act. Spieg.

LATOR legis, qui & legiſlator vno verbo dicitur: qui legem tulit, hoc eſt, promulgauit vel inſtituit. Spieg.

LATRO, obſeſſor viarum, h. e qui per vim furatur (*Straſſenrauber*) impune occidi poteſt. Sic Iſaurus: latrociniis infames, Arcad. & Hono. Impp. nulla feriarum ratione habita, permiſerunt duci ad ſupplicium, etiam venerandis Paſchatis feſtis, l. prouinciarum. C. de feriis. Spieg.

LATROCINIVM à furto ſeparatur, l. 52. §. damna. ff. pro ſocio.

LATRONES quaſi Laterones, vel quod latentes itineribus publicis inſidientur viatoribus. Dicuntur etiam latrones ſtipatores, οἱ σωματοφύλακες, qui tutelæ gratia dominorum ſuorū laterib. aſſident: ſeu mercede conducti milites, vt ait Seruius, παρὰ τὸ λατρεύειν, quod ſeruire ſpe mercedis, & obſequi ſignificat. Nam moris erat, vt hos Imperator & circa ſe haberet, & primos mitteret ad omne diſcrimen. Latrones, ait Varro in lib. de ling. latin. dicti ab latere, qui circum latera erant Regi, atque ad latera habebant ferrum: quos poſtea à ſtipatione ſtipatores appellarunt, & qui conducebantur. Ea enim merces dicitur Græce λάτρον, καὶ ἄτρον. Ab eo veteres poetæ nonnunquam milites appellant latrones: quod item vti milites cum ferro, aut quod latent ad inſidias faciendas. Virgil. 12. Æneid. Latronem pro venatore vſurpauit his verbis:

——— *Pœnorum qualis in aruis*
Saucius ille graui venantum vulnere pectus
Tum demum mouet arma Leo gaudetque comantes
Excutiens ceruice toros fixumque Latronis
Impauidus frangit telum.

Brechæus & Goeddæus l. hoſtes, ff. de verb & rer. ſign.

Feſtus Pomponius: Latrones eos antiqui dicebant, qui cōducti militabant ἀπὸ τῆς λατρείας. At nunc viarum obſeſſores dicuntur, quod à latere adoriantur, vel quod latenter inſidientur. Atque hoc vocabulum ex eorum numero eſt, quæ ab honeſta origine in inuidiam poſtea abierunt: quo ex genere ſunt & Tyrannus & Sophiſta. Briſſ.

LATRONES ſiue Latrunculi appellantur, quibus bellū publicè pop. Rom. decreuit, vel ipſi pop. Romano, quique non iuſto indicto bello prædantur, l. 6. & l. 24. ff. de capti l. 118. ff. de verbor ſign. l. 1. ff. de legat. l. b 3. l. 15 § pen in fin. ff. de donat. l. 3. §. Labeo, ff. de incend. ruin l. 9. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 3. §. aduerſus ff. de ſepul. viol. Itaque ab hoſtibus perpetuo ſeparantur, l. 18. ff. commodati. l. 9. §. ſed licet, ff. quod met. cauſ. l. 13. ff. de teſtam. l. 3. ff. de iure dot. l. 10. & l. 21. ff. ſol. matr. l. 30. ff. ad l. Falc. l. 12. in fi. ff. de reb. auctor iud Et apud Paulum li. 1. ſent. tit. 7. & lib. 5. tit 11. Quamobrem non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronibus detinentur, libertatem amittunt, l. 13. ff. qui teſta. fac. l. 19 §. à piratis ff de capti. & poſtlim. reuerſ. Briſſon. Cic. l. b. de offic. 3. Si prædonibus pactum pro capite precium non attuleris, nulla fraus eſt: ne ſi iuratus quidem id non feceris. Nam pirata non eſt ex perduellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium, cum hoc non fides eſſe debet nec iuſiurandum commune. Prat.

LATRONVM leges Cicero appellauit, quib. patent, quaſq; obſeruauit Aldob. de iure nat gent & ciuil § lex eſt quæ. Vnde

LATRVNCVLATOR in l. 61 §. vlt. ff. de iudic. qui ad conquirendos & perſequendos latrones à Principe mittitur, quem Iuſtian. λῃστοδιώκτην vocat. Non 8 Eſt autem

LATRVNCVLATOR in iure iudex, qui de criminibus tantū, non verò de pecuniaria, iudicare poteſt, l. ſolemus, § ſi ff. de iudic. Igitur rerum capitalium iudex, ſiue quæſtor accipitur. Interpretes iudicem maleficiorum vocant. Imaginem hodie eius referre videtur qui à militibus Germanis *Prouojs*, voce Gallica parum deflexa, *Preuoſt*, appellatur. Quamuis magis placet Alciat. dici præfectum apparitorum & militum. qui latrones conquirunt, quod & annotat Spieg. in Lexico ciu. Corraſ. Miſcellan. l. b. 3. c. 17. n. 9.

LATVRVM nomen meum. Vlpia. in fi. l hoc iure vtimur, de donat. Denique Pegaſus putabat, inquit, ſi tibi centum ſpopondero hac conditione, ſi iuraſſes, te nomen meum laturum, non eſſe donationem. Spieg.

LATVS, ait Iſidor. lib. 11. orig. c. 1. læua pars corporis: quia tacentibus nob. s latet. Briſſ.

Hoc LATERE pro hac parte, l. 118. ff. de verb. ſign.

A LATERE ſeu ex latere, i. tranſuerſo. Briſſ.

LATVS CLAVVS, Senatorij ordinis inſigne erat: & calceus lunatus, qui tum communis etiam nobilitati fuiſſe putatur. Alias Laticlauium dictum. Bud. in l. vlt. de Sen. vocatur & alio nomine Clauius. Vide Clauus.

LATVS clauus, quemadmodum diximus in verbo Clauus, nodus erat ex purpura, ſiue ex auro veſti intertextus, & qui poterant vti huiuſmodi veſtibus, tum Laticlauij, tum Auguſticlauij dicebantur. Erat autem veſtis ſenatoria vt exponit Acro. in illud Horatij primo Serm. Quo tibi Tulli, &c. l. lin. li. 8.

Tunicam laticlaui in modum gauſapi texti.

Ouid 4. de triſtibus:

Induciturque humeros cum lato purpura clauo.

ICtus in quadam lege, cuius initium eſt: Imperator. Vt ecce, inquit, ſi vxor viro laticlaui, petenti pro laticlauio. Nebriſſ. Græci tunicam hanc palmatam, ſiue latum clauum Platyſemon appellabant, qua latis ſignis aut clauis ſignatam. Atque hæc laticlaui perpetuo geſtandi auctoritas inter primas dignitates habebatur, vt Herodia. li. 1 autor eſt. Quinetiam ſæpenumero latus clauus pro ſenatoria dignitate ponitur, ſic vt litus annuli aurei, pro equeſtri ordine Plin. in epiſt. Ego ſexto atum clauum à Cæſare noſtro impetraui. Hæc vero tunica, in luctu publico deponebatur, vt Liu. li. 9. &c. vide Goth. ad l. 4. C. de teſtam. milit.

LATVS digitus eſt, & minima menſuratum : à qua natum prouerbium, latum vnguem diſcedere. Vide Eraſm. hoc ipſum Adagium explicantem cent. 5. decad 1. Spieg.

LAVARE veteribus ſignificat corpus aqua in balneo abluere. in publico balneo lauare l. 2. §. ſi quis, ff. ne quid in loc publ. Briſ.

LAVATINOEM Vlpia. in l. 25. §. 4. ff. de aur. arg. recenſet inter ea, quæ mundi ſunt muliebris, quibuſque mulieres mundiores fiunt: veluti, inquit, Lauatio, riſcus. Arculam fuiſſe ſuſpicor lauandæ faciei, aut alteri corporis parti paratã: in qua ſpongia, aut tale quippiam immergeretur, quam λουτρίδα non diſſimili ratione Græci nonnunquam appellant. Alciatus autem, Baifius & alij aut Alabaſter, aut Alabaſtriſcus, aut Alabaſtrites reponunt, à quibus diſſentio: tum quod vaſa vnguentaria Vlpianus proxime nominarat; tum quod Alabaſtriſcus ὑποκοριστικῶς non diceretur, ſed Alabaſtellus potius. Hotom.

LAVACRVM, ſtubam, ſiue ſtupham interpretantur, in l iudices. C. de epiſc. aud. Siquidem à nobis alienis ita locus appellatur, in quo quis lauari commode poteſt. Spieg.

LAVACRVM pro balneo, l. 8. Co de oper. public. & pro ſacro Baptiſmate, quod Cœleſte appellatur, l. 3. de ſpectacul. in Cod. Theod. Briſſ.

LAVERNA eadem quæ Diana, deaque furum: Eo nomine erat portus, & circa eum arx fortiſſima Athenis, quę ciuib tumultuantibus, & externis hoſtibus timorem incutere poſſet.

LAVDARE, antiquo verbo iuris, citare ſignificat, & nominatim appellare & nominare, hoc eſt, iudicio dictato interpellare, Gell. lib. 2. cap 6. Feſt. libro 10. Pomponius in l. tenetur. de act. empt. Si tibi, inquit, iter vendidero, ita demum auctorem me laudare poteris; ſi tuus fuerit fundus, cui acquirere ſeruitutem volueris, ſic l. Herennius, § 1 Et quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudauerat, & euictione ſecuta fundus ablatus. Vide Budæum in Annot. prior. Alciat. quoque in parergis ſcribit, quod nominatim approbare, in iure ſignificat: & ſimul adnotat, ab hoc verbo Commentatores dixiſſe Laudum, pro arbitri ſententia: cuius ſubſtantiuæ vocis exemplum apud Latinos nullum eſt, de quo vide Bart. in l. quod ſi Epheſi, ff. de eo quod cert. loc. & an veniat ſententiæ appellatione, Bart. in auth. ſi vero, C. de iud. Prat. Vide Gell. lib. 2. noct. Att. c 6 Macrob. lib. 6. c. 7.

LAVDARE auctoritatem, eſt iudicio dicere titulum ſuæ poſſeſſionis: & eſt antiquus ſermo Iuriſcoſ.

LAVDARE cum exceptione, id eſt, non integre.

LAVDARE leges pro eo, quod vulgo dicimus citare, apud Quintil. declamat. 308.

LAVDARE teſtem, in Nouellis Martiani, prouocare teſtem, vt rei veritatem dicat: Quod inde ductum credit Turneb. aduer. 2. c. 11. quod quem quis teſtem nominabat, vna & laudẽ quoque eius commemorabat, ne indignus cuius audiretur teſtimonium videretur. Hinc Fabius declamat. Si ab vniuerſis ad ſingulos vocamur, & tyrannum teſtem dabo: Illum quidem neque ego laudo, ſed ipſa vitia, ipſa ſcelera facient heic rei auctoritatem. Prat.

LAVDATIONIS vocabulo, Cicero pro oratione funebri vſus eſt. Itali, qui & barbare norunt loqui, vulgo dicunt, orare pro funere. Cætera apud Rhenanum in Annot. ad Liuium libro 11. decad. 1. Spieg.

LAVDATOR huius propoſiti, Non oportet laudando augere malitiam, apud Vlp. in l. 1. § ſed vtrum. ff. de ſer. corr. Spieg.

LAVDE dignum dicere, eſt non verba illi benigna hominũ, ſed iudicia hominum promittere. Vide Senecam Epiſt. 103. Spieg.

LAVDIMIVM, quidam accipiunt præmium illud, nempe quinquageſimam, quod præſtatur iuxta ſanctionem Iuſtinia. in l. 3. C. de iure emph. pro renouatione emphyteutica. A verbo Laudo deducentes: cum Latinius eſſet Laudatiuum, ſicut Donatiuum. Prat. Spieg. Vide late Conuan lib. 7. c. 5. n. 4.

LAVDOMINIVM. De hoc fieri mentionẽ in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſol. matr. Zaſius monuit. qui neſcire ſe ingenue fatetur, an habeatur alibi text. Nominatur autẽ Laudominium id quod datur ſupra penſionem certo annorum curriculo: prærogatiua, quæ fit à colono & certo tẽpore domino, vulgo *Ehrſchatz*. Et tale Laudominium computatur etiam in fructu, vt pulchre declarat ipſe Zaſius iam citato loco. Spieg.

LAVDVM eſt ſententiam arbitrorum ſuper eo: ad quod de cõſenſu partium pronunciandum fuerunt electi, §. reſponſa, vbi gl. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuili. Hæc vero lex barbara eſt & inepta, vt paulo ſupra admonuimus, qui cum ius cognoſcendi habeant, propriè dici poteſt eos pronunciaſſe, vel ſtatuiſſe: quod & in arbitratoribus Alciatus admittendum putat. Tametſi negent Doctores, in l. 1. de re ind. ſententiam proprie dici, quod ab arbitro pronunciatum eſt: quo tamen ipſi Alciato non ſit veriſimile, cum id quod vnuſquiſque etiam priuatus ſentit, Latine & eleganter, Sententia dicatur: nec aliter ſoleant Iuriſcoſ. arbitrorum definitiones, quam ſententias appellare, l. litigatores, l. qualem, de arbitr. Adde quæ idem adnotauit c 45. lib 1 parerg Spieg. Prat. Vide & Corraſ. lib. 4. Miſcell. c. 38. vbi ſententiam Alciati refutat.

LAVERNÆ, plagiarij ſunt, qui ingenuorum liberos aut ſeruos alienos vendunt vel ſupprimunt. not. Coth. ad rub. C. ad leg. Fab. de plagiar.

LAVREATÆ tabellę idem ſunt, quod litteræ Laureatæ Vide Literæ laureatæ.

LAVTIA, lautiorum: lautia etiam fœminine, munera dicebantur, quæ Romani per quæſtores legatis exterarum [illegible] mittebant. Itaque Lautiæ appellatione, teſte Budæo [illegible] netur ea pecunia, quæ in legationes ſuſcipiendas quo [illegible] modo conſumitur. Sicque vſurpauit Liuius lib. 35. Et ædes inquit, libera Attalo ac lautia decreta.

LAVTICA dicuntur, quæcunque ad lautitiam atque elegantiam cultus & menſæ pertinent. Iureconſ. de aur. & arg. leg. l. argumento, Mundo, inquit, muliebri continentur lautica, acus, reticula, & huiuſmodi. Nebriſſ Lautica vocem, ni fallor, nihili Nebriſſ interpretatur: pro eo exponendum eſt vocabulum calantica, vt habet editio Norimberg. cuius non tantum hic, ſed & alibi meminit Vlp. Erat autem tegmen muliebre capitis, vt Bayſius ex Cicer. docet. Spieg.

LAVTIORES ſerui, id eſt elegantiores. Lautus proprie dicitur diues & nitidus, nõ in veſte modo, ſed in victu quoq; delicato,

LAVTIVS. In eo quod ab Vlpia. directum eſt, quem re ſua lautius vſum, l. ſed etſi lege, § ſi quis. re ſua ff. de pet. hæred. recte nobis interpretatus videtur illic Accurſius. Lautius idem ſignificare quod ſplendidius, nec aberraſſe aut eũ, aut Haloandrum, ſeu quemlibet alium vulgatam hanc eius vocis lectionem tribus illis apud Vlpia. locis ſecutum d. l. ſed etſi §. ſi quid & § quod autem quis. cum iis vocibus in eodem ſenſu paſſim reliqui auctores vtantur. Lautius re ſua vti, lautius impendere, laute erogare. Sic Cic. lib. 2. de legib. Hanc, inquit, vides villam, vt nunc quidem eſt, lautius ædificatam patris ſtudio. Et lib. 2. off 1. Liberalitatis duplicem eſſe rationem ait: nã aut opera benigna fit indigentibus aut pecunia: faciliorem eſſe hanc poſteriorem locupleti præſertim: ſed illam lautiorem ac ſplendidiorem, de viro forti claroque digniorem. Idem, in eam ſententiam lauta patrimonia copioſa ſiue ſplendida ſe vocare interpretatus eſt in orat. pro C. Rabir. Poſthu. in oratione pro L Flacco. Briſſonius. Et lautum quoque negotium dixit, pro digno, in quo quis induſtriam ſuam collocet, lib. 6. Epiſtol. ad Atticum. Et Terentianus ille Syrus Chremetem alloquens Heautontimor. act. 4. ſcena. 5. Omnes, inquit, te in lauta, ac bene aucta parte putant. Eſt autem huic & voce & ſignificatione affinis dictio Late: Similiter enim late & latius nonnunquam re vti dicimur, pro eo quod eſt ſplendide, & ſplendidius, ſiue copioſius, aut laxius. Cum autem ea dictio frequentior ſit, & vim omnem dictionis illius Lauti, minime referat, nulla ratione à recepta & vetuſtiorum Codicum teſtimonio, iuxta Haloandri emendationem comprobata lectione diſcedunt, qui aliter legere malunt.

LAVTVMIÆ (ſic Pand. Flor. ſcriptum habent) Aſconio in 3. cõtr Verr. Ora. interprete, lapidibus cæſis execta loca appellantur, in quæ noxij damnari ſolebant, l. 9. ff. ex quibus cauſis maior. leg. r. in fine ff. de aleæ luſu. Vide Paulo ante Latomiæ.

LAXAMENTVM, ſiue laxitas, quies dicitur ſiue ceſſatio à labore. Neratius, de vacat. & excuſat. mun. l. tempus. Cum laxamẽto quodam, inquit. itineris. Nebriſſ. Laxamentum etiam vocat Lex inducias duum menſium, qui dantur tutoribus ad pecuniam collocandam, Auth. vt ij, qui oblig. hab. perhib. res min. §. quoniam autem videmus. Spieg.

LAXAMENTVM legis Cicero pro Cluentio vocat, quod noſtri dicunt largo modo, quod non interclusum eſt verborum anguſtiis & angulis literatum, nec ſtricte ductum. Connanus li. 1. c. 11. n 3.

LAXAMENTVM temporis, ſpatium & temperamentum ſignificat, l. 7. §. vſuræ, ff. de admin. & peric.

LAXARE & Adſtringere. contraria.

LAXITAS, eſt naturalis libertas animantum. Inſtit. de rer. diuiſ. §. plane. Alberic.

LAXIVS tempus pro longius, apud Proculum in l. cum ſtipulatus ſim, de verb. obli. Cum ipſe arbitro meo alium diem operi faciundo laxiorem dederim: i. cum diem protulerim. Spieg.

LAZICVS. Iuſtinianus in Nouel. Conſtit. 43. ſuis titulis adiicit prænomen Lazici quia domuerat Lazos gentem Scythicam, vt teſtatur Agathias lib. 3. & Procopius lib. 1. & 2. de bello Perſico. Apud quos etiam ſcriptores legere eſt bella & victorias, ex quibus tot ſibi titulos congeſſit Iuſtin. & Balduin. in prooem. Inſtit.

L E.

LEBIDA, vrbis nomen, alias Leptis magna. l. 8 §. 11. ff. de cenſib. l. 2. § 1. C. de offic. præf vrb & vt, obique Goth.

LECTICA, cathedra & ſedes, quæ ferebantur diuites & potentes, in qua puluinar & Lectulus ſtratus erat. Grçce ἑξαφόρον quod à ſex ſeruis portaretur: Hodie nobis dicitur. *ein Senfft*, qua valetudinarij non quidem ab hominibus, ſed binis equis commo-

commodius vehuntur. Paul. de ſeruit. ruſt. præd.l. qui ſella, inquit,aut lectica vehitur,ite,non agere dicitur.Accurſ.Sella, id eſt,equo:lectica,id eſt,curru,interpretatur. Quod vtcunq; vt oſtendit N-briſſ. falſum eſt. Spieg.

LECTICARIA.Vide,Muliercularius.

LECTICA conſularis Corn.Tacito Græcis δίφρον κατάστεγον,ſella opertū,vt eruditè obſeruat P. Faber ad l.2.ff.de orig.iur.Prat.

LECTICARII ſerui, qui lecticam geſtabant & portabant, eam humeris ſubeuntes,l.8.§.vlt.ff. de leg.lib.1.l.65.ff.de leg.lib.2. l.49 ff.de leg.lib.3.l 14.ff. de aur. & arg.Lecticis enim delicatas matronas vehi, ſuccollantibus ſeruis, conſueuiſſe,indicat Tertull.lib.ad vxor. Et diuites Rom. vehi ſolebant. Seneca Epiſt.29 lib 4 Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium, & lib.19. Epiſt. Cohors culta ſeruorum,lectica formoſis impoſita calonibus. Quod ex Tertulliano quoque in lib ad vxor.Briſſon.

LECTICARII etiam,qui lecticas faciunt,l.1.ff.de leg.lib.3 Etiam lecticarij ſeu Decani olim eccleſiaſticum munus fuit, qui efferendis cadaueribus deſeruiebant.Nouell.Conſtit.43. qui & κοπιᾶται vocantur τὰς τῶν νεκρῶν κλίνας ἄγοντες. Briſſ.

LECTISTERNIVM ritu ſupplicandi diis Romæ frequentiſſimus,cum videlicet ſtratis in tēplo lectis numina ſibi propitia rebus gerēdis expoſcerēt,vel auerruncandæ peſtilentiæ opera quærerent.Lectiſternia,inquit Seruius in 12. Æneid. dicuntur, vbi in templo homines ſedere conſueuerunt. Legimus Lectiſternium in Capitolio ſic celebrati ſolitum. Stratis tribus lectis,conuiuium Deis apponebatur, Ioui, Iunoni & Mineruæ, Iouis ſimulachrum in lectulo reponebatur, Iuno vero & Minerua in ſellis ſic appoſitis epulis, nō Dei,ſed 7. ipſi epulones celebrabant. Vide de hiſce Gyrald. hiſtoriæ Deorum Synt.17.

LECTISSIMI,pro egregiis & eximiis vſurpantur à Cicer. Quod nomen dicitur ſæpius, quam Electiſſimum. Vide orationes pro Cœlio,& pro M Fonteio.Spieg.

LECTVS Iudex à Cicer.dici ſolet,qui Græcis ἐκκλητος ἢ ἀπόλεκτος dicitur.

LECTO teneri pro morbo vexari.

LECTORIS officium,vt innuit Iuſtin.in l.34 §.3.C.de epiſc.aud. in eccleſiis fuit,vtpote ex Bibliis ſcripturas legere & hymnos & odas canere. Eo munere Iulianus cognomento Apoſtata, quondam functus eſt,Theod.3 c.2 & lectoris quidem videtur genialis appellatio,propriè ſumpta, pronuntiatorem ſignificat:alias modulatorem, qui cantor, Goth.ad d.l.34.§ 3 in fin.

LECTORES in Clericis numerantur l.6.C.de Epiſc.& Cler. Et quidem inter ordines Eccleſiaſticos tertio gradu conſtituuntur,apud Iſid lib.7.Orig c.12.

LECTVLVS. Cic. inuectiua quarta diſtinguere videtur lectulum & cubile:vt lectulus ſit interior,& charior quam cubile.Virg. Georg.primo. Cubilia talpæ, & certui cubilia dicit, vt ne putes,monēte Franc Syluio hominū tantum dici Cubilia. Spie.

LECTVM,neutro genere protulit Vlp.in §.fin.l.librorum,de leg. 3.Vt:Lectum,inquit,legatum cōtinet & fulcra Bartolo autem Lectus, ſuper quo quieſcimus (quem cubicularem vocat Cicero,ad differentiam triclinaris lecti, ſuper quo ſedebant antiqui ad menſam) continetur appellatione alimentorum in l.legatis,ff.de alim.& cib.leg.Nec venit in hypotheca,bonorum generali l.1.C quæ res pign.oblig.poſſunt.Spieg.

LEGALIS ſcientia,eſt res ſanctiſſima. Vide Vlp.l.1.§.proinde,de extraod.cognit.

LEGANDI verbum,licet olim latæ ſignificationis fuerit,tamen hodie ad ſolas donationes poſt mortem ab hærede præſtandas refertur.Vigl.in tit. Inſt.de teſtam.ord. Vide infra, Verba quibus Subſtitutiones.Spieg.

LEGARE eſt teſtamento aliquid relinquere.Briſſ.

LEGARE,idem eſt quod decernere,& mandare:vnde & delegare dicimus. In teſtamentis tamen, in quibus verba ſecundum teſtatorum conſuetudinem accipiuntur, verbum legandi obliquum eſt. Vide Alc.in l.verbis legis,de verb.ſign.Spieg.

LEGARE à filio. Lege, A filio legare.

LEGASSET vti quis ſuæ rei,ita ius eſto: de hac leg.12.tab. paulo poſt Legatum dicitur à lege.

LEGATA electione ſerui,ſemel duntaxat optare poſſumus,Paules ait l.5 ff. de leg.1.Spieg.

LEGATARII à parte. Quære,Suggeſtum eſt.

LEGATARIVS,cui legatum datum eſt.Briſſ.

LEGATI, inquit Varro lib.4. de ling. Lat. dicebantur, qui lecti publicè, quorum opera conſilióque vteretur peregrè magiſtratus, quíve nuncij ſenatus aut populi eſſent,& lib.5. Legati,quod vt publicè mittantur,leguntur.De his ſit Cic.in Vatin. Adeóne tibi ſordidum conſilium in publicum viſum eſt,adeo afflictus Senatus,vt non nuncios pacis ac belli,non curatores, non interpretes, non bellici conſilij auctores, non miniſtros conſilij prouincialis ſenatus more maiorum deligere poſſet? Quis legatos vnquam audiuit ſine Senatuſconſulto? Prat.Sic Legatio legatorum munus. Eáq; aut publica erat, aut votiua, aut libera. Publica mandabatur publico nomine: votiua,& libera priuatim impetrabatur, aut voti ſoluendi cauſa,aut alio priuato nomine. Legationem veteres,vt rem ſacram habuerunt,cui deum Mercurium præfecerunt: ideóq; Legatos violare,impium habebant. Verum legationes liberæ olim dicebantur, quæ ornamenti tantum cauſa ab ſenatu impetrabantur: quemadmodum honorarij magiſtratus à principibus honeſtamenti cauſa conceduntur, rituloque tenus obeuntur & geruntur. Hæ autem ab iis ſenatoribus impetrabantur,quib. negotia futura erant in prouinciis, vt qui hæreditates perſequi, aut legata, aut qui nomina exigere volebant in prouinciis, legatorum perſonis acceptis commendabiliores controuerſias haberent,atque fauorabiliores. Legati autem in libris noſtris appellantur,qui à Municipio,Ciuitate, Republica,Patria ſua, vel Prouincia cum mandatis ad Principem mittuntur,l 2.§.1.l.8. & l.24.ff.de iudic. Et ita Legatum ad principem ſalutandum, omnibus annis à Byzantiis mitti ſolitum, oſtendit Plin. Epiſt.51.lib 10. Quinetiam ad eum, qui Myſiæ præerat, publicè ſalutandum, legatum ab iiſdem miſſum, ibidem teſtatur.Briſſ.

LEGATI Cæſaris præſidum nomen ſibi vendicant.l.1.ff.de offic. præſidis. Ac planè qui Cæſarum Prouincias, cum Imperio obtinebant. Cæſaribúſve attributas Prouincias regebant, Legati Cæſaris dicebantur,l 4.ff.de offic.adſeſſ.Briſſ.

LEGATIO libera,ait Goth.ad l.14.de legat.dicitur,quæ à ſenatu vel Imperatore donabatur clariſſimis viris titulo tenus ad res proprias ac priuatas gerendas, veluti ad adeundas hæreditates, Cic.3. de legib Libera dicitur, quod nullo ſit finita tempore. Interdum etiam legatis libera mandata de ſumma rerum ſenatus conſtituebat.Liu.lib.7. de bello Maced. Spieg.

LEGATIO,ipſum munus & officium,quo legati funguntur.

LEGATI ſacroſancti. Erat enim veteribus ius Legatorum ſanctum & inuiolabile, cum hominum præſidio munitum, tum diuino iure defenſum, quod etiam in medio belli furore, & inter hoſtium tela incolume ſeruabatur, teſtis Alex. ab Alexand.li.5.c.3 Verum vt Romani hic pro modeſtia ſua ſtatuerunt: Sic alia exempla in contrarium ſunt.Nam & Athenienſes interceperunt Legatos Lacedæmoniorum, euntes ad Regem Perſicum, vt eum ſibi adiungerent contra ciuitatem Atticam, vt recitat Thucydid.lib.2. Et Romani ceperunt Legatos Hannibalis,euntes ad regem Macedonicū, vt narrat Liu. lib.3.Decad.3 Quæ exempla oſtendunt,fuiſſe vſitatum,Legatos hoſtium perferētes mandata nocitura patriæ intercipere.

LEGATIONES liberæ dicebantur,quas Senatores priuati negotij cauſa à Senatu ad aliquod tempus impetrabant.Cicero eas annuas lege ſua fecerat:ſed poſtea (vt ſcribit lib.ad Attic.15.) lege Iulia quinquennium iis præfinitum fuit. Vlp.l.14. ff.de legat. Qui libera legatione abeſt,non videtur Reipublicę cauſa abeſſe.hic enim non publici cauſa,ſed ſui abeſt.Tribus autem ferè de cauſis poſtulari liberas legationes reperio. Voti ſoluendi, vnde etiam Votiuæ plerunque appellantur periculi vitandi, & hæreditatis nominúmve perſequendorum. Voti ſoluendi exemplum Cic lib. ad Attic.2. ſuppeditat, vbi cum Clodiani periculi tempeſtatem vitare cuperet, votiuæ legationis ſpecie ac nomine vti voluit. A Cæſare valde liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi vt ſim legatus:atq; etiam libera legatio voti cauſa datur.Item lib.3.Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus,vt nulla re impediret,quin ſi vellem,voti cauſa legationem ſuſcipere poſſem. Periculi vitandi exemplum Plutarchus in Gracchis prodit,vbi ait Senatum Scipioni Naſicæ liberam legationem in Aſia decreuiſſe, cum ob mortem Tyberij Gracchi, cuius auctor Naſica fuerat, videlicet plebem malè in illum animatam,& publicum ei iudicium molientem. Cicero etiam in prima Philippica propter Antonium ſcribit ſe ius liberæ legationis habuiſſe. Et lib. Epiſt. fam.14. Meum fuit officium vel legatione vitare periculum, vel diligentia & copiis reſiſtere,vel cadere fortiter. Hæreditatum & ſyngrapharum idem meminit in Rullum, vbi ſic loquitur. Hæreditatum obeundarum cauſa,quibus vos legationes dediſtis,qui & priuati & priuatum ad negotium exierunt, non maximis opibus,neq; ſumma auctoritate præditi,tamen auditis profecto, quam graues eorum aduentus ſociis veſtris eſſe ſoleant. Idem in tertio de Legibus. Iam illud apertum profecto eſt: nihil eſſe turpius, quam quenquam legari, niſi Reipub. cauſa. Omitto quemadmodum iſti ſe gerant atque geſſerint,qui legatione hæreditates aut ſyngraphas ſuas perſequuntur. Memorabile eſt autem,quod ex ipſius ad Cornificium Epiſt.21.lib.12 obſeruauimus: eos qui cum libera legatione mittebantur, lictores à prouincialibus magiſtratibus & inſignia cæterorum legatorum accepiſſe.Hot.

LEGATIS ſeruis exceptis negociatoribus Labeo ſcripſit,eos legato exceptos videri, qui præpoſiti eſſent negotij exercendi cauſa: veluti qui ad emendum, locandum, conducendum præpoſiti eſſent: cubicularios autem, vel obſonatores, vel eos qui piſcationibus præpoſiti eſſent, non videri negociationis appellatione contineri. & puto, Marcianus ait,veram eſſe Labeonis ſententiam.Spieg.

LEGATIVVM eſt Viaticum, quod legati interdū ſolent accipe-

te, qui ad ſacrarium principis mittuntur, Arcad. in l. munerum, §. ſ. legati.12.ff. de muner. & honor. Legati quoque, inquit, qui ad ſacrarium principis mittuntur, quia viaticum, quod legariuum dicitur, interdum ſolent accipere. Vlp.l.2.ff. de legat. His qui non gratuitam legationem ſuſceperunt, legatiuum ex forma teſtituatur. De hoc ipſo viatico Modeſtin. loquitur in l 36.ff. ad municip.

Legator eſt qui aliquid legat. Legatarius cui ex teſtamento aliquid legatur. Spieg.

Legatorum genera tria in libris noſtris reperiuntur. Legati enim plerunque dicuntur ij, qui à Senatu lecti in prouinciam vna cum proconſule negotiorum publicorum miniſtri mittuntur, qui tamen iuriſdictionem niſi à proconſule mandatam non habent. Iis autem proconſul criminum cognitionē, non tamen gladii poteſtatem mandare poteſt. Denique legati, qui mandatam iuriſdictionem ſuſceperunt, proprium nihil habēt, ſed eius qui mandauit iuriſdictione vtuntur, l. 4. & l. 6 ff de offic. proconſul.l.1.ff de offic. eius cui. Legati vero etiam alij dicuntur, qui à municipio vel prouincia ad principem cum mandatis publicè mittuntur, l.2.§ 1.l 8.& l.14.ff de iudic l 8. ex quib. cauſis maior. Poſtremo legati Cæſaris dicuntur ipſi præſides, vel correctores prouinciæ qui à Cæſare cum imperio & poteſtate miſſi ſunt, l pen.ff. de offic. præſid.l.4 ff de offi. aſſeſ.l.12.ff. de accuſ Sicque Aquitaniæ legatum accipio.l 12. ff. de cuſt reor. & apud Plin. lib.26.c.1. Et legatum Numidiæ ac Ciliciæ, l.7.ff de legat. præſt.l 3.ff. de teſtib l 2 in fin ff de iur. immun. Et Galliæ Lyciæq; legatum apud Plin. lib.9 c.5.& 12.c 1. Et legatū Lygdonenſe in l 15 §. vlt.ff de excuſ tut Prat.

Legatum dicitur à lege, vt Eutyc. lib 2. de diſcern. coniug. ſcribit. Porro & fideicommiſſum, & mortis cauſa donatio, legati appellatione continentur, leg 87.ff. de lega. lib 3. In generali quoque repetitione legatorum etiam libertates data, contineri ex mente leg.12. Tab. traditur, quæ his verbis, vti quiſq; legaſſet ſuæ rei, ita ius eſto, lar̃iſſimam tribuit poteſtatem & hæredes inſtituendi, & legata & libertates dandi, tutelas quoque conſtituendi, l.80. & l.120. ff. de verb. ſign. l.63 ff. de leg. lib.3. Briſſ. In qua leg.12 Tab. vox ipſa Legaſſe accipiebatur non ſolum pro eo, quod ſpecialiter in vltima voluntate donabatur, relinquebatur, diſponebatur: verumetiam pro eo, quod eſt tutorem dare hæredem inſtituere, exhæredare, præterire, ſubſtituere, §.1 Inſt de leg Falc. tex. in d.l.180. Vigl. de teſt. ord. in prin n.33 Hinc. Liu lib.1. de Proca Albanorum rege diſſerens, Numitori, inquit, qui ſtirpis maximus erat, regnum vetuſtum Syluiæ gentis legat: vide omnino Goedd. in comment ad d.l 120. n 1 & ſeqq. ff. de verb. ſign.

Legatum, vt vult Florentinus, in l legatum eſt 16. de legat.1.ff. eſt delibatio hæreditatis, qua teſtator ex eo, quod vniuerſum foret alicui quid collatum velit Vel, vt vult Modeſt. in l. legatum, de lega.2.ff. legatum eſt donatio teſtamento relicta Vel, vt latius explicat Imperator, in § legatum itaque, de legat. Inſt. legatum eſt donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præſtanda. Et olim quidem erant legatorum genera quatuor, per vindicationē ſcilicet, per damnationem, per ſinendi modum, & per præceptionem, §. ſed olim, eod. tit. Inſt. Paul.l. 3. ſent. tit.6.& Vlp. in Epit. tit.25. Et certa quæda n verbo cuiq; generi legatorum ſignificabantur, quæ doctiſſimè explicat Theophil. in d.§. ſed olim. Cæterum, hodie omnibus legatis vna atq; eadem eſt natura, quibuſcunq; verbis relicta ſint. ibi.

Legatum eſt quod legis modo, id eſt, imperatiuè, teſtamento relinquitur. Nam ea quæ precatiuo modo relinquuntur, fideicommiſſa vocantur, Vlp. tit.24. Hor.

Legatum annuum, quod in ſingulos annos, hoc eſt, omni anno debetur, l. legatum, § vnic. ff de ann. leg. Paulo recte, Sabinus eiuſmodi legatum, plura legata eſſe ait:& primi anni purum, ſequentium conditionale. Videri enim hanc ineſſe conditionem, ſi viuat, & ideo mortuo eo, ad hæredem legatum non tranſire l.4 de ann. leg Spieg.

Legatum annuum relictum ſine adiectione ſumma. Vide Vlp. de ann legar. l. ſi cui.

Legatum ademptum eſt illud, quod Teſtator adimit legatario, voluntate mutata: Tranſlatum eſt, quod teſtator legata rio ademptum transfert in alium. Briſſ.

Legatum caducum variè dicitur. Primo ſi defuncto ſit relictum, quem tamen teſtator in viuis eſſe credebat: aut ei, qui prius quam teſtator deceſſerit. Secūdo, quando res, quæ relicta eſt atque legata, nō inuenitur. Tertio, ſi graues inimicitiæ inter vtrumq; oboriantur. Quarto, ſi legatarius legatum reſpuat. Quinto, ſi conditio, ſub qua ſit relictū, defit. Vide l. vnic. Code caduc. tol. cu.& Vlpiani Epit. tit de caduc vide caducū.

Legatum & donatio cauſa mortis quomodo differant. vide ſupra in verbo Donatio, &c.

Legatum factam Titio de poſſeſſionibus in gaudimentum, an comprehendat proprietatem, & an maneat ad eius hæredes, Bald. ſingul in l.ſi habitatio.§.1 ff. de viu & habit. tenet quod ſic, & pro ſing. commendat. Crem. not.33. lego vxori. & Iaſon in l. cum hi, §. ſi vni verſ. circa primum nū quid, ff. de tranſact. & latius in l. vl. in 2. not. C de leg vbi ponit de veritate. Corr.

Legatum in aliena voluntate poni poteſt, in hæredis non poteſt, Paul in l Senatum, de leg.1. Spieg.

Legatum inutile in ſex caſibus locum obtinet, Primo, cum de ficit legatum ex perſona legantis: puta ſi eſt ſeruus. Secundo propter rem quæ legatur, qualis eſt ſacra, vel ædibus iuncta. Tertio, ob perſonam cui legatur, præſertim ſi proprius eſt ſeruus. Quarto quando vterque & qui legat, & cui legatur, inhabilis cognoſcitur. Quinto, inutile eſt legatum in re propria eius cui relinquitur, cum æſtimatio rei potuiſſet legati. Sexto. ſi cui legatur, qui eius minus eſt capax. Cuiuſmodi eſt deportatis, pœnæ ſeruus, & id genus homines, quibus neque teſtamenti actio relicta eſt Spieg Prat.

Legatum operarum & vſuſfructus differunt. Nam illud facti eſt, & ad rem potius refertur, vt quamdiu ipſa durat, tamdiu debeatur. At vſuſfructus ius eſt perſonæ fructuarij tam coniunctum, vt cum eo extinguatur, & multis item aliis caſibus intereat: vt capitis deminutione, & non vtendo Conna. lib. 4. cap.1. num.9.&c.

Legatum pium, quod religioni, bonis literis, & paupertati relinquitur.

Legatorum olim genera quatuor erant: per Damnationem, Vindicationem, Sinendi modo, & per Præceptionem. Et certa quædam verba cuique generi adſignata erant, vt Iuſtinian. ait.§.1 Inſtit. de legat. Briſſ.

Legatorum ſtipulatio. l.19 ff 1.ff. de verbor. oblig. appellatur, quæ legatorum in diem, vel ſub conditione relictorum, vel etiam præſentium nomine interponitur. Briſſ.

Legatum per damnationem, huiuſmodi fiebat verbis: Hæres meus illi dato: aut, Illi ab hærede dari iubeo: aut, Hæres damnas eſto dare. Huiuſmodi autem legatum veteres Iuriſconſ. indebitè ſolutum, repeti nolebant, quod Iuſtinian. ſuſtulit. Id duntaxat legatum, non debitum ſolutum repeti verans, quod religionis & pietatis intuitu ſacroſanctis Eccleſiis, venerabilibus ve locis ſit expenſum: quod tamen ſummo iure magis quam iure conſtituiſſe videtur. Spieg.

Legatum per ſinendi modum, ſic legabatur: Hæres meus, rem illam Titio permitte ſumere. In quo legato hæres rem tradere non tenetur, ſed vendicanti legatario non permittitur prohibere. Spieg.

Legatum per vendicationem dicebatur, quod legatarius poſt mortem teſtatoris, non etiam ſpectato hærede, ſtatim ſibi aut præſumebat, aut defunctus ad hæredem eius tranſmittebat: & his fiebat verbis: Stichum ſeruum tibi do, lego, vel illam rem tibi præſume, habe, vindica. Nec in eo traditio hæredis expectanda erat, ſed ipſe legatarius poſſeſſionem accipit: quam in rem miſſionem (vt ait Alciatus) videtur Iuſtinian. appellaſſe, l 1. in prin. C commun. de legat. Spieg.

Legatum perceptionis, non niſi vni ex hæredibus dari poteſt, vt aliqui l ex hæreditate præcipuum habeat: quod ſi coniunctim multis, aut disiunctim ſingulis relinquatur, omnib. vna tantum res, quæ nominata eſt, ſicut & in legato vendicationis, debetur, leg. ſi pluribus, de legat.1. non vni res, & alij æſtimatio. Lege cap 1 lib.3. Paretg. Alciat Spieg. Prat.

Legatum præſens, id eſt, purum, Conditionali opponitur, l.1. ff. de cond & demonſtr. Spieg.

Legatum relictum in ſingulos annos, ſimile eſt vſufructui, cum morte finiatur, Caius auctor eſt ff. de ann. legat. Spieg.

EXEMPLA ALIQVOT LEGATORVM IVXTA Alphabeti ſeriem collecta. Lector prudens rem ipſam expendat.

Ad quemcunq; ex teſtamento meo, vel ab inteſtato, vel ita, Ad quemcunq; quoquo iure bona mea peruenīūt. Hæc verba quid velint, Martianus de legatis 3 leg. ſi ita fuerit, oſtendit.

Æliæ Dorcadi matri meæ dari volo, quoad viuet, vſumfructum bonorum meorum, ita vt poſt obitum eius ad liberos meos aut ad eum, qui ex his viuet, pertineat. Vide l. generali. ff. de vſu & vſufruct. Spieg.

Agri plagam, quæ eſt in regione illa, Mæuiis, Publio & Caio tranſſcribi volo, precio facto viri boni arbitratu & hæreditati illaro, duplæ euictione expromiſſa à reliquis hæredibus, ita vt ſub pœna centū promittant eam agri plagam, partémve eius ad Seiam poſteróſve eius non peruenturam quaquā ratione. Vide Scæuolam in l. vxorem, de legatis 3. Spieg.

Amplius, quam Titio legaui, hæres meus Seio decem dato. African. in leg ſi ſeruus legatus, §. ſi ita ſcriptum, de legat.1.

A quibus (ſcilicet libertis) præſtari volo hæredi ex reditu eius fundi decem per annos ſingulos vſque ad annos triginta quinque à die mortis meæ, Scæuola reſpondet in l. codicillis, de ann. legat.

A te autem filij chariſſime quæcunque legaui, præſtari volo. Et ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam, & debuero, à te ſolui volo: vt quod ſorori tuæ reliqui, integrum ad eam pertineat. Ad hoc thematium reſpondet Scæuola in fin.§. leg nomen. de legatis 3. Spieg.

A te peto Sei, vt ab annis duodecim ætatis ad ſtudia liberalia

lia fratris tui inferas matri eius tot annuos,vſq;ad annos quatuordecim, ea amplius tributa fratris tui pro cẽſu eius dependas,donec bona reſtituas,& ad te reditus prædiorum illorum pertineant, quoad perueniat frater tuus ad annos quatuordecim.Scæuola explicat ad fin.l.liberto ſuo,ff.de ann.leg.Spieg.

A te peto, tuæque fidei committo, vt quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, reſtituas filio tuo, retentis tibi hortis meis. Declaratur per Scæuolam de leg.3.poſt emancipationem.Spieg.

At te Petioni peto, vti ea duo millia ſolidorum reddas collegio cuiuſdam templi. Vide Scæuolam in l.pater filium, §.Tuſculanus,de leg.3.

A te hæres peto, quicquid à te peruenit, vt tantum ei des. Idem exponit,eod tit.ad fin.l.Mæuio fundi.Spieg.

A te peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prædia relinquas, vel ſi non habueris,tuis, ſiue meis propinquis, aut etiam noſtris libertis. Hiſce verbis non eſſe datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem, Papinianus reſpondit in fine leg.cum pater filios,ff.de legat.2.Spieg.

A te Mæui ex reditu fundi, Speratiani præſtari volo Arrio Pamphilo, & Arrio Sticho, die mortis meæ annuos ſexcentos quotannis, quoad viuent. Adi Scæuolam de ann.lega.l. Titia hærede.Spieg.

A te autem Mæuia filia chariſſima peto, vt Stichum ſeruum tuum manumittas, cum in miniſterium tuum tota capita ſeruorum tibi his codicillis legauero. Vide Modeſtin. in l.Titia cum teſtamento,de leg.2.Spieg.

A te Seia peto,vt quicquid ad te ex hæreditate mea peruenerit: exceptis his, quæ tibi ſupra legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſſimæ. A qua Seia ſatis exigi veto, cum ſciam, etiam potius rem aucturam, quam detrimento futuram. Vide Scæuolam in l.vxorem,§.fin.de legat.3.Spiegel.

A te autem Sei peto,vt cum ad annum viceſimum quintum perueneris, militiam ei compares: ſi tamen te ante non reliquerit l.libertis ff.de alim.legat.

A te peto Cai Sei,quidquid ex hęreditate mea redegeris,illis meis alumnis des,& cætera quæ ſequuntur verba Papinianus exponit in l. alio hærede ff.de aliment.legat.Spieg.

A te peto vxor, vti ex vſufructu, quem tibi præſtari volo in annum viceſimum quintum, contenta ſis annuis quadringentis. Quod amplius fuerit,rationibus hæredis,hæredúmve meorum inferatur. Vide Scæuolam in l.generali.ff.de Vſu & vſufruct. Spieg.

A te vxor chariſſima peto, ne quid poſt mortem tuam, fratribus tuis relinquas. Habes filios ſororum tuarum,quibus relinquas. Scis vnum fratrem tuum, filium veſtrum occidiſſe, dum ei rapinam fecit:ſed & alius deteriora mihi fecit. Exponitur à Scæuola de legatis 2.in fine,l.penult.§. matre.Spieg.

A vobis quoque cæteri hęredes peto,vt vxori meæ pręſtetis,quoad viuet, annuos decẽ aureos: vxor ſuperuixit marito quinquennio,& quatuor menſibus, &c. Modeſtinus reſpondit,integri ſexti anni legatum deberi, l.5. de ann. lega.Spieg.

A vobis peto,vt quicquid vobis legaui,eo contenti ſitis viuentes: vt poſt vos filiis meis reſtituatis. Scæuola mentem aperit huius fideicommiſſi in fin.l.vlt.§ pen de leg.2.

Attiæ,donec nubat,hæres meus quinquaginta dare damnas eſto:neque adſcriptum eſt.In annos ſingulos,nihilominus ad legatum in annos ſingulos deberi,Iabolenus auctor eſt.Spieg.

Auibus legatis, anſeres, phaſiani, & gallinæ,& auiaria debentur:phaſianarij autem,& paſtores anſerum non continentur,niſi id teſtator expreſſerit. Vt Paulus de leg.3.tradit.Spie.

Balneas legatæ domus eſſe portionem ſi per domũ intrinſecus adibantur.Vide Paulum in l. prædiis,de legat.3.Spieg.

Caius Seius pronepos meus hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorum meorum,excepta domo mea & paterna,in quibus habito,cum omnibus,quæ ibi ſunt. Quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis,quam tibi dedi,non pertinere.Vide Paul.de legat.2.l.Caius.Seius. Spieg.

Caio Seio illud & illud hæres meus dato: & te Sei rogo,fideíque tuæ mando,vti ea omnia,quæ ſcripta ſunt,reddas ſine vlla mora, & reddas ipſe. Habes ſententiam Marcellini in l. Lucius Titius cum duos,de leg.1.Spieg.

Centum, quæ in arca habeo, aut, Quæ ille apud me depoſuit, Vlpr. ait, ſi nulla ſint, nihil deberi conſtat, l. r. ff.de dot. releg. Spieg.

Ciuibus meis do lego chirographum Caij Seij.

Cor ſitiui, daríque volo Callimacho mercedis loco decem millia denarium. Vide Scæuolam in § pen.l. cum quis decedens,deleg.3.Spieg.

Corpus meum vxori meæ volo tradi ſepeliendum in fundo illo;& monumentum exſtrui vſque ad quadringentes aureos, Scæuola ad propoſitionem reſpondet in l.Titius hæredis, de legat.3.Spieg.

Cui bis legauero ſemel deberi volo.Quomodo intellig endum ſit Hermogenianus docet.l.ſi quis in principio, de leg.3.

Cum his, quæ ibi erunt Pompon. hæc verba in legatorum exemplis declarat l.fundus,de leg.2.Spieg.

Cum is in tutelam ſuam peruenerit. Item in ſuam tutelam & in ſuam poteſtatem. Item,cum ſui iuris fuerit factus.Item, cum ad pubertatem peruenerit. Item & ſi cum ſuæ ætatis fuerit factus, vel legitimæ ætatis.Cum iuſtæ ætatis factus,vel cum maturæ ætatis ſit, vel cum adoleuerit. Vide Vlp. in l. cum filiofamil.de legat.3.Spieg.

Cum morietur ipſe ſeruus. Vide Africanum de leg.1. l. ſi à pluribus hæredibus.

Cum omnibus quæ domi ſunt. Quo ſenſu hæc verba, veniant accipienda, declarant Iuriſconſ. in l. Seius. in princ. cum ibi not.C.de leg.2.

Cum pater moreretur. vide Vlpianum hæc exponentem verba in l.fideicommiſſa §.ſi filio de leg 3.

Cum volet.l.vxorem,§ Scæuola.de leg.3.

Cum voluerit,ad tempus vitæ extenditur,teſte Vlpiano in l. fideicommiſſa,§.ſic fideicommiſſum,de leg 3.Spieg.

Dactyliothecam meam & ſi quos præterea annulos habeo. Vide Vlpianum in l.librorum,§.fin.de leg 3.Spieg.

Item dare damnas eſto. Iul.de leg 3.hæc verba, quæ adiici ſolẽt in repetendis legatis exponit iuxta Sabini mẽtem Spie.

Damnas eſto hæres, Titium ſinere in illa domo habitare quoad viuet, Marcello vnum videtur eſſe legatum, l.damnas, ff de vſufruct.per leg dat.Spieg.

Decem quæ in arca habeo,ita legaui,vel ſtipulanti promiſi,ſecundum Africanum,& legatum & ſtipulatio valebit. Vide §.qui quinque,l.ſi ſeruus legatus,de leg.1.

Decem aut quindecim hæres dato,ſecundum Pomponium pro eo eſt,ac ſi decem ſola legata ſunt,in l.ſi ita relictum,§.ſi. ff de leg 2.Spieg.

Domina ſanctiſſima,ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit,veruntamen & Marco dari octingenta.Scæuola reſpondet in l.Titia hærede,ff.de ann.leg.Spieg.

Domo inſtructa,ſupellectilem legatam,non etiam vina accipimus: quia domus vinis inſtructa,intelligi non poteſt,auctor Pomponius,l.ſi ita teſtamento,ff. de fund.inſtruct.Spieg.

Domum meam cum horto applicito libertis meis concedi volo,& alio cap. Fortunio liberto meo ex domo mea,quam libertis meis dedi,diætam, in qua habitabam,item cellarium iunctum eidem diatæ ab hærede meo concedi volo, l. vxorum, de leg.3.

Domum,quæque mea ibi erunt,cum moriar.Proculus exponit. in l. ſi ita de leg.3.Spieg.

Et domus eam partem, in qua morari conſueuimus. Scæuola declarat de legat.3.l.vxori ſuæ,in princ.Spieg.

Dulciſſimis fratribus meis, auunculis autem tuis quæcunque mihi ſuperſunt in Pamphylia,Lycia,vel vbicunq;de maternis bonis, concedi volo, ne quam cum his controuerſiam habeas. Senſum indicat horum verborum Iuriſconſ.in l.cum pater filios,§.dulciſſimis,de leg.2.Spieg.

Eiſque mancipiis,quæ ſupra legaui,cibarij nomine ab hæredib.meis pręſtari volo,quæ me viuo accipiebant. Explicat hoc thema Scæuola in l.à filio,§ teſtator,ff.de alim.leg.Spieg.

Equis legatis,& equæ continentur. Martianus de legatis 3.

Ex illo dolio amphoras decem,etſi non decem,ſed pauciores inueniri poſſunt: non extinguit legatum, ſed hoc tantummodo accipit,quod inuenitur,ait Paul.in l.ſi quis ſeruum de leg.3.Spieg.

Et peracto quinquennio,cum eius vſusfructus eſſe deſierit, tunc eum fundum illi & illi libertis dari volo, l.vxori vſumfructum,ff.de vſu & vſufructu.Spieg.

Felici,quẽ liberum eſſe iuſſi,vſumfructum fundi Veſtigiani lego, cuius proprietatem puto te Felicem conſecuturum, ſi non contenderis cum hærede meo,ſed potius concordaueris. Sed & tu hæres omnia fac,vt amici ſitis. Hoc enim vobis expediet. Vide l.generali.ff.de vſu & vſufruct.Spieg.

Fidei hæredum meorum committo,vti ſinant eum habere domus meas, in quibus habito, nullo omnino excepto,cum omni inſtrumento,& repoſitis omnibus.Paulo his verbis non videtur teſtatorem de pecunia numerata, aut inſtrumentis debitorum ſenſiſſe,l.ſi mihi Mæuia,ff.de leg.3.Spieg.

Fidei hæredum meorum committo, ne fundum Tuſculanum alienent,& ne de familia nominis mei exeat. Vide Papinianum in l. cum pater filio, de legat.2. ibidem & quæ ſequuntur verba per eundẽ exponuntur, nempe Fidei tuę committo vxor,vt des,reſtituas filiæ meæ,cum morieris,quicquid ad te quoquo nomine de bonis meis peruenerit.Spieg.

Fidei tuæ committo filia, vt cui in familia nubes, & quotieſcunque nubes, patiaris de dote tua, quã dabis, partem dimidiam ſtipulari fratrem tuum; & Seiam matrem tuam, pro partibus dimidiis dari ſibi, ſi in matrimonio eius, cui nubes, ſiue diuortio facto, priuſque dos tua reddatur, cóve nomine ſatisfactum erit,morieris nullo filio filiaue ex eo relicto.Vide Scæuolam in l.vxorem,§.teſtamento 2.de legat.3.Spieg.

Fidei tuę committo Semptonia ſoror,vti legata,quę alum-

nis meis reliqui, ex medio recipias, & apud te habeas, quoad eos commendatos habes. l. codicillis ff. de ann. leg. Spieg. Fidei autem veſtræ Verè Sapidè committo, ne eum fundum vendatis: eúmque, qui ex vobis vltimus deceſſerit, cum morietur, reſtituat Symphono liberto meo & ſucceſſori & Perыllo & Sapido, quos infra manumiſi, quive ex his tunc ſuperuiuent. Explicantur hæc à Paulo de legat. 2. in l. Tiria Seio, § Seia Spieg.

Fili contentus eris pro tuo ſemiſſe ducentis aureis, & vos filiæ pro veſtris quadrantibus centenis aureis. Quid hæc ſibi velint, declarat Papinianus paulo ſupra finem benè longe l. cum pater filios. ff. de leg. 2. Spieg.

Filij filiæque meæ ibi ſunto, vbi eos mater ſua eſſe volet: eiſq; hæres meus in annos ſingulos, inq; pueros puelláſque ſingulas, damnas eſto dare cibarij nomine aureos decē. Vide Pomponium in l. Quintus Mutius, ff. de Annuis leg. Spieg.

Filiis maribus domum meam inſtructam do, lego, darique iubeo. Vide §. ſed & ipſe Papin. l. quæſitum, ff. de fun. inſtruct.

Filia mea Criſpina, quam cupiebā collocare nuptum, cuicunq; amici cognatique mei adprobaſſent, vt rectè collocetur, prouidebit Pollian. cum is mentem meam cognitam habeat de æqualibus portionibus in dotem dandis, quibus & ſororem eius collocauit. Speciem horum verborum, quæ Græcè referuntur in l. Theopompus. ff. de dot. releg. Scæuola explanat. ibidem Latinè vertit, vt citata ſunt per Haloand Spieg.

Filia mea præcipiat, ſibique habeat volo rem matris ſuæ. Papinianus explicat in l. cum pater filio § filia, de legat. 2.

Filiæ, Pomponius de Legat. 2. l. ſi ita ſcriptum ſit, filiabus meis centum aureos do. An, inquit, maſculini generis & fœminini liberis legatum videatur? nam ſi ita ſcriptum eſſet, filiis meis hoſce tutores do: reſponſum eſſet, etiam filiabus tutores datos eſſe: quod non eſt ex contrario accipiendum, vt filiarum nomine etiam maſculi contineantur. Exemplo enim peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos contineri.

Fornacator: Paul. de fun. inſtruct. Inſtrumento, inquit, balneario legato, etiam balneatorem contineri, Neratius reſpondit: contineri autem & fornacatorem. Eſt autem idem qui fornacarius. Spieg.

Fundum in Appia cum villico ſuo & contubernali eius & filiis dari volo. l. vxorem § concubinæ de leg. 3.

Fundum meum illi do. Iabolenus, qui fundum ait, mandato meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat: deinde eum finib. diuiſerat, & prius quam mihi traderet, ita eum tibi legauerat. Fundum meum illi do, negaui amplius parte illi deberi. Rationem apud eum leges, l. qui concubinam, de leg. 3. Spieg.

Fundum Cornelianum de nomine meo exire vero, l. pater filium. § duobus, de leg. 3.

Fundum Trebatianum, qui eſt in regione Arelatia: fundum Satrianum, qui eſt in regione Nyphena, cum taberna dari volo. Scæuola in l patronus. §. libertis, de lega. 3 Spieg.

Fundi Trebatiani reditus vxori meæ quoad viuet, dari volo. Vide Scæuolam, ff. de vſu & vſufruct.

Is enim fundus propter illam ad me peruenit. Vide Vlpianum in l. 1 §. ſi quis vxori. ff. de dot. releg. Spieg.

Hæres cum morietur, Lucio Titio dato decem. Paulus explicat l. ſi pecunia de leg. 2. Spieg

Hæres meus aureos centum Licinio damnas eſto, neque adſcripſiſſet Dare: deberi ei legatum conſtat. Alfenus.

Hæres dare damnas eſto, ſi in Capitolium non aſcenderit, vtile legatum eſt, quamuis in poteſtate eius ſit, aſcendere vel non aſcendere, vt Paul. dicit in l. 3 de leg. 3. Spieg.

Hæres meus damnas eſto Lucio Titio, Stichum ſeruum meum reddere. vel ita, Illum ſeruum meum illi reddito. Caſcellius, Iaboleno teſte, ait deberi, neque id Labeo improbat: quia qui reddere iubetur, ſimul & dare iubetur, l. hæres meus, in princ. de leg. 3. Spieg.

Hæres meus damnas eſto dare aureos quinque: non quilibet hæres, ſed omnes videbuntur damnari, vt vna quinque dent, auctor eſt Pompon. in l. ſi pluribus hæredibus. ff. de leg. 2. Spiegel.

Hæres meus dato. Paulus de legat. 3. l. ſi plures ait, gradus ſint hæredum, ad omnes gradus hic ſermo pertinet ſicut hæc verba, Quiſquis mihi hæres erit. Quære, Præſtatio. Spieg.

Hæres meus illi fundum dato, Seio hoc amplius decem non erit dubitandum, quin Seius & fundi partem, & decem ex teſtamento percipere debeat, teſte Martiano, l. ſi ſic loquutus de leg. 3. Spieg.

Hæres meus Titio decem trima die dato. Vlp. exponit, l. 3. de ann. legat.

Hæres meus Titio dato, quod mihi ex teſtamēto Sempronij debetur. Vide Papin. in l. cū filius, §. hæres meus, de leg. 2. Vbi notandum egregiè dictum Papiniani, nempe nec in totum falſum videri, quod veri a is primordio adiuuatur. Spie.

Hoc amplius filio meo. Vide Papinianum de leg. 1. l. quid ergo, & Africanum, l. ſi ſeruus legatus. § ſed ſi ei.

Hoc amplius Publ æ Clementianæ percipiet ſibi vſumfructum quartæ partis hæreditatis meæ, ex qua Iulium Iuſtum, filium meum hæredem inſtitui: petóque à te Publi Clementiana, vti fratrem tuum Iulium Iuſtum alas, tuearis, deperdas pro eo (pro quo tibi vſumfructum eius portionis reliqui) donec mentis compos fiat & conualeſcat.

Hoc amplius, ſi nauis ex Aſia venerit hæres meus ei fundum dato. Vide Pomp. de leg. 3 l. ſi ſibi purè. Et ibidem Luc. Titius plebi quina dedit, hoc amplius Seius, & inde Titius, accepit quinque, Seius hoc amplius fundum. Spieg.

Hortus qua do domus legato continebitur, docet Paul. in l. prædiis ad fin ff de leg. 3.

Ille, aut ille hæres, Seio centum dato. Poteſt Seius, Paulo tradente, ab vtro velit petere. Cū in verbis nulla eſt ambiguitas, non debet admitti voluntatis quæſtio l. ille, ff de leg. 3. Spieg.

Illi, aut illi, vter eorum Capitolium prior aſcenderit, vtile legatum adſerit. Africanus in l. ſi ſeruus legatus viuo teſtatore, ff. de leg. 1. Spieg.

Illi cum illo habitationem lego, perinde eſt, ac ſi ita, Illi & illi legaſſet: auctor Iulianus.

Cum ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia quoque contineri, Modeſt. reſpondit, l. omnia, de leg 2 Spieg.

Illi, quantum plurimum per legem accipere poteſt, dari volo: vtique tunc cum quandoque capere poterit, videtur ei relictum: ſed & ſi dixerit, Quam maximam partem dare poſſum, damnas eſto dare ei hæres meus, idem erit dicendum, teſte Vlp. de leg. 2. l. ſi ita quis Spieg.

Illi ſi demeruerit, omnimodo Vlp. ait, fideicommiſſum debebitur: ſi modo meritum, quaſi apud virum bonum, collocare fideicommiſſarius potuit, & ſi ita ſit: Si te non offenderit, æquè debebitur. nec poterit hæres cauſari, non eſſe eum meritum, ſi alius vir bonus, & non infeſtus, meritum potuit admittere. Spieg.

Illum tibi commendo. Teſte Vlp. in l. fideicommiſſa. de leg. 3. Diuus Pius reſcripſit, fideicommiſſum non deberi. Aliud eſt enim perſonam commendare, aliud voluntatem ſuam fideicommittentis hæredibus inſinuare. Spieg.

Illud, aut illud vtrum elegerit legatarius, nullo à legatario electo legatum ad hæredem tranſmittitur: auctor Paul. in l. illud ff. de opt. leg. Spieg.

Infans dulciſſima. Scæuol. de leg 3. reliquum omne, inquit, reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſſimæ. Spieg.

In primis ſciant hæredes mei nullam pecuniam eſſe penes vxorem meam, ſed nec aliud quicquam, ideóq; eam hoc nomine inquietari nolo. Hæc verba quem ſenſum habeant, Modeſtinus indicat, de leg. 2. l. Titia, §. cum Seius. Spieg.

Lances numero duas leues, quas de ſigillatibus emi, dari volo. At inde natum thema Scæuola reſpondet in l. penult. de leg. 3. Accurſ. Iuriſconſul reſponſum non intellexit, vt nec vir quidam doctus, multíque nominis inter cauſidicos, de quo latius Alex. l. b. 3. c. 4 Spieg.

Lecticarias octo, aut pro his in homines ſingulos certam pecuniam, vtrum legatarius volet. Vide Pomponium in l. ſi ex toto, §. ſi ita legatum ſit, de leg. 1. Spieg.

Libertis dari volo quæ viua præſtabam. Vide Papinianum in fin. l. Seio amico ff de ann leg. Spieg.

Libertus medicus, medicamentorum ſumptum quando non rectè petit, Papin. indicat in præallegata leg. Seio. Spieg.

Libertis meis omnibus alimentorum nomine ſingulis annuos denarios duodecim ab hærede dari volo, ſi ab vxore mea non receſſerint. Hanc ſpeciem Scæuola expedit in l. Mæuia, de ann. leg. Spieg.

Libertis meis, quibus nominatim nihil reliqui, quæ viuus præſtabam, dari volo, l. Sempronio, ff. de vſu & vſufruct.

Libertis libertabúſque meis, & quos in codicillis manumiſi, fundum vbi me humari volui, dari volo, vt qui ab his deceſſerit, portio eius reliquis adcreſcat, ita vt ad nouiſſimum pertineat, poſt cuius nouiſſimum deceſſum ad Rempublicam Arelatenſium pertinere volo. Hoc amplius libertis libertabúſque meis habitationes in domo, quandiu viuent. Sed Pactæ & Trophimæ diætas omnes, quibus vti conſueuit. Quam domum poſt mortem eorum ad eandem Rempublicam pertinere volo. Scæuola explanat in l codicillis, ff. de vſu & vſufruc. Spiegel.

Lucio Titio prędia mea illa cum prætorio, ſicut à me ita diem mortis poſſeſſa ſunt. do. Paulus protulit, inſtrumentum ruſticum, & omnia quę ibi fuerunt, quo domus fuiſſet inſtructior, deberi conuenit: colonorum reliqua non debentur, l. prędiis, de leg. 3 Lege, Reliqua actorū & colonorum. Spieg.

Lucio Sempronio lego omnem hæreditatem Publij Mæuij. Papinianus elucidat, in l. cum filius de leg 2.

Lucio Titio, ſi is hæredi meo tabellas, quibus ei pecuniam expromiſeram, dederit, centum dato. Hoc legatum explicat Iuriſconſultus in l. ab omnibus. § primo, de leg 1. Spieg.

Lucio Titio fundum Seianum, vel vſumfructum fundi Seiani lego, Marcello reſpōdente de legatis 2. poteſt legatarius, vel

vel fundum vindicare vel fructum: quod facere non poteſt is,qui tantum fundus legatus eſt Spieg.

Lucio Titio marito meo, cui maximas gratias ago, dari volo ſupra dotem, quam ei dedi, tot aureos. Vide Paul.in l. Seia cum nuberet,ff de dot.relig.

Lucio & Titio eorúmve cui fundum do, lego,Iuliano teſte, vtiliter legatur his verbis, Et ſi vterque vixerit, vtrique: ſi alter,alteri totum dabitur,l. ſi quis teſtamento, §. his verbis, de leg.1.Spieg.

Lucio Titio tot, & hoc amplius, vxori & liberis eius tot. African. dubitandum non eſſe ait, quin legatum maneat, quem vide de leg.1 §.ſi ita ſcriptum.

Lucio Titio tritici modios centum, qui ſinguli pondo centum pendant, hæres dato. Vide Iabol. in l.quidem, ff.de tritic. legat. Spieg.

Lucio Titio auri pondo tria,quæ viua præſtabam.Scæuola enarrat thema §.fin.l.Titia hærede,ff.de ann.legat.Spieg.

Lucius Titius hæres meus quinque aureos Thitaſo dare damnas eſto: deinde alio loco ita legatum fuerit, Publius Mæuius hæres meus Thitaſo quinque aureos dare damnas eſto,Pompon,interpretatur,de leg 2.Spieg.

Lucius Titius & Caius Seius Publio Mæuio decem dare damnas ſunto.Paulus oſtendit ex Sabini mente,l.ciuitatibus de legat 1.

Lucio Titio bono viro, cuius obſequio gratias ago, dari volo annuos(quamdiu viuet) aureos decem, ſi rebus nepotis mei interuenerit, omnémq; adminiſtrationem rerũ nepotis mei ad ſolicitudinem ſuam reuocauerit. Scæuola caſum elegantem extricat eleganter in l.Mæuia,ff.de ann.legat.Spieg.

Lucius Titius Seiæ hæredi ſuæ, quam pro parte dimidia inſtitui, ſalutem. Mæuium libertum meum, quem in teſtamento pro parte dimidia hæredem inſtitui, eam partem hæreditatis vero accipere: cuius in locum partémve eius Publium Sempronium dominum meum hæredem eſſe volo. Vide Scæuolam in l.cum quis decedens,§.Seiam & Mæuium, de legatis.3.Spieg.

Lucius Titius hæres meus, aut Mænius hæres meus, decem Seio dato. Legatum hoc interpretatur Pompon. in l.ſi ex toto,de legat.1.Spieg.

Lucius Titius hoc meum teſtamentum ſcripſi ſine vllo Iuriſperito,rationem animi mei potius ſecutus, quam miſeram & nimiam diligentiam. Et ſi minus aliquid legitimè minúſve peritè fecero, pro iure legitimo haberi debet hominis ſani voluntas.l.pen.§.fin.de leg.2.

Mando filiæ meæ, pro ſalute ipſius ſollicitus, vt quoad liberos tollat, teſtamentum non faciat. Item enim poterit ſine periculo viuere. Senſum pete à Papiniano,de leg.2.l.cum pater filios,§.mando.Spieg.

Medico Sempronio quæ viua præſtabam, dari volo, iuxta Papinianum in l.Seio amico. ff. de ann.leg. ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.Spieg.

Mæui fili, quod iam tibi maximam partem facultatum dederim,contentus eſſe debes fundo Semproniano cum ſuis inhabitantibus, id eſt, familia, & quæ ibi erunt, & inf. Argentum omne & ſupellectilem (quodcunque habeo) tibi do, & quidquid in prædio Semproniano habeo. Vide Paulum in l. quæſitum eſt,de leg.3.Spieg.

Mæui & Semproni dulciſſimi filij præcipitote omne,quidquid ex hæreditate boniſve Titij domini mei patris veſtri ad me peruenit mortis eius tempore: ita tamen vt omne onus eiuſdem hæreditatis, tam in præteritum, quam in futurum, necnon etiam ſi quid poſt mortem Titij domini mei ſolui, agnoſcatis. Extant hæc verba apud Scæuol. quorum & ſenſum ille aperit in l.pen.de leg.2.Spieg.

Mæuio infanti alumno meo,quadringenta dari volo, quæ ad te Seia ſuſcipias,& vſuras eius quincunces in annum vſque viceſimum ætatis præſtes, eúmque ſuſcipias,& tuearis. Vide Scæuolam in l.à filio.ff.de alim.leg.Spieg.

Mæuio liberto meo nihil de me merito dari volo lagenas vini vetuſti centum quinquaginta, l. cum quis decedens, §. Seiam & Mæuium,de leg.3 Spieg.

Mulos duos,qui mei erunt, cum moriar, Seio hæres dato, Iulianus interpretatur,de leg 3.Spieg.

Nigidium, Titium, Dionem, libertos meos ſenes, & infirmos peto,in locis,in quibus nunc agunt,ſeneſcere patiamini. Vide Scæuolam in l.Sempronio,ff de vſu & vſufructu. Spieg.

Niſi hæres meus voluerit, illi decem dare volo, quaſi conditionale fideicommiſſum eſt Vlpiano:quem vide in l.fideicommiſſum,de leg.3.Spieg.

Non volo autem, vt à meis hæredibus ædes meæ veneant, illatúmve nomine pecunia mutua accipiatur:ſed vt apud eos (ſiue filij,ſiue nepotes ſint) in omne æuum inuiolabiliter permaneant.Si quis vero eorum partem ſuam vel vendere,vel in cauſam mutui obligare voluerit, ſaltem cohæredi ſuo eius vendendi vel obligandi poteſtatem habeto.Quod ſi aduerſus ea quis fecerit, quicquid eius rei geſtum eſſe dicetur id infirmum atque irritum eſto Hæc Græce extant in §. inſtituto filio,l.Lucius Titius,de leg.2 Haloander noſter ea vertit proximè Iuriſconſultorum phraſim attingens, ab Alciato neglectam Scæuola vero interpretatus eſt ibidem.Spieg.

Nullo modo prædium ſuburbanum aut domum hæres alienet. Hæredis hæres alienauit. Quid iuris? Scæuola reſpondet in l.Lucius Titius,de leg.2.ff Spieg.

Omnibus libertis libertabúſque meis cibaria,& veſtiaria, quæ viua præſtabam,dari præſtatíque volo. Adi Scæuolam in l. à filio.§ fin.de alim leg.Spieg.

Omnibus libertis meis cibaria præſtabitis pro arbitrio veſtro: non ignorantes, quos ex his charos habuerim, cætera quæ huc faciunt, explicat Modeſtinus, l. verba teſtamenti,ff. de alim.leg.Spieg.

Omnibus autem libertis meis, & quos viuus, & quos his codicillis manumiſi, vel poſtea manumiſero: contubernales ſuos, item filios, filias lego, niſi ſi quos quáſve ad vxorem meam teſtamento pertinere volui, vel ei nominatim legaui legauero,l. vxorem,de leg.3

Omnibus,quos,quáſve manumiſerim, ſiue his tabulis, ſiue quibuſcunque aliis filios filiáſve ſuas omnes concedi volo. Scæuola exponit in fi.l.cum quis decedẽs.de legat.3.Spieg.

Omnium grege legato,& arietes & agnos deberi nemo dubitat.Modeſtinus ait,in fin.l.ſeruis legatis,de legatis.3.Spieg.

Pamphilo liberto hoc amplius, quam codicillis reliqui, dari volo centum: & ſcio omnia, quæ tibi Pamphile relinquo ad filios meos peruentura,cum affectionem tuam circa eos bene perſpectam habeam. Quid his verbis veniat accipiendum, Scæuola aperit,de legat.3.in princ l.Pamphilo.Spieg.

Patrimonij mei reditum omnibus annis vxori meæ dari volo. Ariſto reſpondit, ad hæredem vxoris non tranſire:quia aut vſufructui ſimile eſſet, aut huic legato in annos ſingulos. Vide Vlpianum de vſu & vſufruct Spieg.

Pecuniam,quam Titio liberto meo & alumno legaui, eſſe volo penes Publium Mæuium vſque ad viceſimum quintum annum ætatis eius, próque ea computari cum eo vſuras quadrantes. Quantum autem ei ſtatuendum ſit in ſumptum, tu Publi Mæui (cum patris affectum ei præſtare debeas) æſtimabis. Leg. Scæuol. de ann.leg. liberto ſuo,§. Largius Euripian, Spiegel.

Pertinent hi codicilli ad vxorem & filium.Primum rogo, ſic inter vos agatis, vt me viuo egiſtis. Itémque rogo, Quicquid aut ego reliquero, aut vos ipſi habetis, commune vobis ſit Scæuola explicat l.fin.§ Lucius,de leg.1.Spieg.

Peto à te domina vxor, ne ex fundo Titiano partem tibi vendices, cum ſcias me vniuerſam eius fundi emptionem feciſſe, ſed beneficio affectionis & pietatis, quam tibi debui, eandem emptionem (cum numis meis comparaſſem) tecum communicaſſe Vide l.vxorem,de leg.3.in princ.Spieg.

Peto à te filia,vt acceptis ex hæreditate mea in portionem tuam centum aureis & prædio Tuſculano, partem hæreditatis reſtituas matri tuæ. Hæc verba Papinianus interpretatur mox à princ.l.cum pater filios,de leg.2.Spieg.

Peto à te filia mea, vt dotalem cautionem poſt mortem meam mutes, & ita renoues, vt fratres tui dotem ſtipulentur hoc caſu,vt ſi ſine liberis vno pluribúſve in matrimonio morietis,dos ad eos perueniat Ibid.§ fideicommiſit.

Peto à te Titi,fideíque tuæ committo,vti curam condendi corporis mei ſuſcipias, & pro hoc decem aureos è medio præcipito.Scæuola exponit l pen.de leg 2.

Peto, cum morieris (licet alios quoque filios ſuſceperis) Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei Papin.enarrat in l cum filius,§.pater,de legat.2 Spieg.

Peto vt fundum meum Campanum Geneſiæ alumnæ meæ adſcribatis ducentis aureis,vt eſt,l.quæſitum,de leg 3.

Peto fundum meum ita,vti eſt,alumnæ meæ dari.Scæuola interpretatur,l.qui habebat,de leg.3.Spieg.

Peto Luci Titi, vt contentus ſis centum aureis, item peto pro parte tua contentus ſis Luci Titi centum aureis. Papinianus hæc verba explicat in princ. leg. peto Luci Titi,de legat. 3. & paulo poſt illud: Peto pro hæreditate, quam tibi reliqui, quæ ad fratrem meum iure legitimo rediret, contentus ſis centum aureis. Spieg.

Peto vti velis cohæredem tibi recipere in fundo Iuliano meo, quem amplius te recipere iuſſi, Clodium verum nepotem meum, cognatum tuum. Bart. Ex his apud Scæuolam verbis in fin.l. Lucius Titius colligit, verba Inſtitutionis ad alium,quam inſtitutum directa habere vim fideicommiſſi,& § fin.l pater filium,de leg.3.

Quanta pecunia dotis nomine, & reliqua:pro ea quinquaginta hæres dato,l cum ſcriptum eſſet,ff.de dot.releg.

Prædia quæ ad eos ex bonis meis peruentura ſunt,nulla ex cauſa abalienent,ſed conſeruent ſucceſſioni ſuæ, déque ea re inuicem ſibi caueant,l.pater filium,§.pen.de leg.3.Spieg.

Prædiolum meum dari volo libertis libertabúſq; meis, &

quos hoc teſtamento manumiſi, & Seiæ alumnæ meæ, ita ne de nomine familiæ meæ exeat, donec ad vnũ proprietas perueniat. Leg. Scæuolam, de leg. 2. l. pen. § Lucius Titius, 1. Spie.

Præſentibus & conſentientibus fratre & matre puellam nubere, apud Scæuolam in thematiis, l. vxorem, §. teſtamento, 2. de leg. 3 Spieg.

Præſtari volo Philoni, vſque dum viuit, quinquageſimam omnis reditus, quæ ex prædiis à colonis vel emptoribus fructus ex conſuetudine domus meæ præſtatur, Scæuola declarat in l. liberto ſuo, de ann. leg. Spieg.

Proprietatem autem eorum, quæ ſupra ſcripta ſunt, reuerti volo ad filias meas, quæve ex his tunc viuent. Vide Scæu in l. filios hæredes, ff. de Vſu & vſufruct.

Propter res vniuerſas, quæ mihi cum fratre meo, patruo veſtro, communes ſunt, quas æſtimationis conſtiterit eſſe vniuerſas, duo millium aureorum fidei veſtræ committo, vti pro portione veſtra mille aureos à Lucretio patruo veſtro accipiatis. Scæuola ſenſum iudicat l. fin §. 1. de leg. 2. Spieg.

Publio Mæuio dominulo meo ab hæredibus meis dari volo, pueros quinq; ex meis, duntaxat intra annos ſeptem. Scæuola elucidat in l. vxorem, §. teſtamento, 1. de legat. Spieg.

Publio Mæuio omnes iuuenes, quos in miniſterio habeo, dari volo. Vide l. non aliter, ff. de leg 3.

Quæ vxori meæ iure donauero, ea ei lego: vel ita, Quæ vxoris manumiſſionis cauſa donauero, Africanus inutile legatum pronunciat, l. ſi quando quis de legat. 1. Spieg.

Quanta pecunia ex hæreditate Titij ad me peruenit, tantum hæres meus Seio dato, Hæc verba interpretatur Iabol. in l. qui concubinam, §. cum ita, de leg. 3. Spieg.

Quantam pecuniam hæres meus à Titio exegerit, tantum Mæuio dato. Paul. exponit de legat. 2. Quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino, damnas eſto, l. 2. ff. ad leg. Aquil. Spieg.

Quantum hæres meus habebit, tantum Tithaſo dari volo: pro eo ęſt, quaſi ita ſit ſcriptum, Quantum omnes hæredes habebunt. Quod ſi ita fuerit, Quantum vnus hæres habebit, tantum Tithaſo hæredes meos dare volo: minor pars accipienda erit, quæ venit in legato. Pomponius auctor de legat. 2. Spieg.

Quæ à filio meo legaui, quæque eum dare iuſſi, ſi mihi hęres eſſet: id hęres meus iiſdem diebus dato. Sed ſi ita repetita fuerint, Legata quæ filio meo legaui, hæres meus dato: purè repetita videbuntur legata, duntaxat monſtratione eorum facta, l. ſi quis filio, de legat. 1. Spieg.

Quæ Lucius Titius mihi debet, ea hæres meus Cornelio dare damnas eſto. Vlp. ait nihil amplius ex hoc legato, quam actiones ſuas hæredes præſtare debere.

Quę legata peto decuriones, & rogo, ne in aliam ſpeciem aut alios vſus conuertere velitis. Vide Scæu. in l. quidam prædia, ff. de Vſu, & vſufruct. Spieg.

Quę pecunia propter vxorem meam ad me peruenit, quinquaginta, tantundem pro ea dote heres meus dato. Iulian. explanat in l. cũ ſcriptum eſſet, in princ. ff de dot. releg. Spieg.

Quas pecunias legaui, quib. dies appoſitus non eſt, eas hæres meus, annua, bima, trima die dato. Talis ſcriptura, teſte Vlpiano, ad corpora legata non pertinet; ſed ad ea, quæ pondere, numero, menſura, continentur: ad ea tantum legata pertinent, quibus dies non eſt appoſitus, de legat 1 Spieg.

Quæque eius cauſa parata ſunt. Paulo teſte, hæc adiectio, legatum alias plenius efficit, alias exiguius. Id enim ſignificat, & ſi quid præter ea, quæ dicta ſunt, eius cauſa paratum eſt minuitur, detracta coniunctione Que: quia ex omnibus ſupra comprehenſis ea ſola definiuntur, quæ eius cauſa parata ſunt, l. ea tamen, de leg 3. Spieg.

Quæcunque in legatis reliqui, vel dari præcepi, ab Atticiano filio meo & herede dari præſtariq; iubeo. Deinde ſubiecit in præceptione relinquenda filiæ ſuæ hæc verba: Paulinæ dulciſſimæ filiæ meæ ſi quæ me viuo comparaui, dedi, ſibi habere iubeo: cuius rei quæſtionem fieri veto, & peto à te filia chariſſima, ne velis iraſci, quod ampliorem ſubſtantiam fratri tuo reliquerim, quem ſcis magna onera ſuſtenturum, & legata, quæ ſupra feci, præſtaturum. Spieg.

Quos liberos meos, vbi corpus meum poſitum fuerit, ibi eos morari iubeo, vt per abſentiam filiarum mearum ad Sarcophagum meum memoriam meam quotannis celebrent, l. libertis §. fin. ff. de alim. leg.

Quæcunque primis tabulis dedi, eadem omnia ab hæredibus quoque heredis mei in duplum dari volo. Vide Scæuolam, de legat. 2.

Qui meus erit, cum moriar, heres, dato: exponitur à Paulo in l. 5. de legat. 2. Iulian. l ſeq. conditionem huiuſmodi legato iniectam putat. Spieg.

Quidquid in horreo meo erit, modo nõ ſit legatarij dolo, hoc eſt, ampliandi legati gratia in horreum illatum. Spieg.

Quidquid propter Titiam ad Seium dotis nomine peruenit, tantam pecuniam Seius heres meus det Titiæ. Vide Modeſtin. in l. Mæuio fundi, de legat. 2.

Quicquid mihi Lucium Titium dare facere oportet, Sempronio lego. nec adieciſſet, Præſens in diémve. Scæuola in l. ſi ſcripſiſſet de legat. 2. docet. Spieg.

Quidquid in patria Gadibus poſſideo. Scæuola exponit de legat. 3. l. vxorem, § legauerat. Spieg.

Quidquid ex hæreditate boníſve meis ad te peruenerit, cum morieris reſtituas. Modeſtin. elucidat in l. quod his verbis, de legat. 3.

Quidquid erit, cum moriar, in illa regione: & quidquid in quacunque ſpecie erit in illa regione, & quod meum erit, l. nepoti, de inſtruct.

Quidquid ex bonis meis ad te peruenerit, reſtituas. Hæc verba & fructus à morte teſtatoris perceptos comprehendunt. Alber. pleraque indicat loca. Spieg.

Quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, exponitur in §. fin l. poſt emancipationem, de legat. 3. Spieg.

Quidquid ex hæreditate ſupererit, quid ſignificet, exponitur in l. deducta, § fin. ff. ad Senatuſconſultum Trebell. Spieg.

Quidquid mei iuris eſt in illo fundo, trado. Hæc vt incerta traditio, vana eſt, l. locus, ff. de aequ poſſ Spieg.

Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit, aut ſi hæres erit Seius, vel ſi hæreditatem adierit ſubiectum legatum, vel fideicommiſſum non faciunt conditionale, teſte Vlp. in l. 3. de legat. 1. Spieg.

Quiſquis mihi alius ex ſupraſcriptis cum patrono meo heres erit, ab eo ſeruos illum & illum Titio lego, quos ſingulos æſtimo vicenis aureis. Interpretatur Iulianus in l. ſi quis teſtamento, §. ſi libertus, de legat. 1. Spieg.

Quiſquis heres mihi erit, proximus hæres tantum ſignificatur, vt dicit Paulus in l. ex illa parte, de verb. ſignif. Spieg.

Quiſquis mihi erit hæres, omnes gradus hęredum complectitur, excepto ſubſtitutionis caſu, l. ſi plures, ff. de legat. 3. nam in eo non omnem patris herédem ſignificat, ſed teſtamentarium tantum, l ex illa, ff. de verb. ſign. & ſimilibus locis per Albericum indicatis, Spieg.

Quiſquis mihi heres erit, damnas eſto, Attio heredi decem dare Item, Quiſquis mihi heres erit, damnas eſto heredi meo decem dare. Item ſi heres non fuerit. Quo ſenſu accipienda ſint verba horum lęgatorum, aperit IC. ab omnibus, de legat. 1 Spieg.

Quiſquis mihi hęres erit, damnas eſto dare: fideíque eius committo, vt det, quantas ſummas dictauero, dedero, Męciano referente, de leg. 3. His verbis Ariſto. res quoque corporales contineri ait, quia & hoc verbum, Quantas, non ad numeratam duntaxat pecuniam referri, ex dotis relegatione & ſtipulationibus emptę hęreditatis appareret, & Summę appellatio ſimiliter accipi deberet, vt in his argumentis, quę relata eſſent, oſtenderetur. Spieg.

Quiſquis mihi hæres erit, fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei & horrei, poſt obitum, ſacerdoti & hierophylaci, & libertis, qui in illo templo erunt, denaria decem die nundinarum, quas ibi poſui. Ex his verbis, & Scæuolæ reſponſo de ann. leg. l. annua Bar. colligit, relictum ſacerdoti, vel miniſtris Eccleſiæ, ipſi Eccleſiæ videri relictum. Spieg.

Quiſquis mihi Gallicanarum rerum heres erit, damnas eſto dare, ab omnibus hæredibus videri legatum, quando ad omnes eos res Gallicanæ pertinent, teſte Vlp. in l. 4. de leg 1.

Quiſquis mihi liberorum meorum heres erit, eius fidei committo, vt ſi quis ex his ſine liberis decedat, hereditatis meæ beſſem, cum morietur fratribus ſuis reſtituat. Marcellus declarat in l. Lucius Titius cum duos paulo ante fin. tit. de legat. 1. Spieg.

Quiſquis mihi heres, herédéſve erunt, hoc amplius Lucius Eutychus, quam quod eum heredem inſtitui, è media hereditate ſumito, ſibíque habeto vna cum Pamphilo: quem liberum eſſe iubeo, inſtrumentum tabernæ ferrariæ, vt ita negotium exerceant. Adi Scæuol. in l. pen. de leg. 2. Spieg.

Quiſquis mihi heres erit, ſciat me debere Demetrio patruo meo denarium tria millia, & depoſita apud me Seleuco patruo meo tria millia, quæ etiã reddi & ſolui ei iubeo. Sũt apud Scæuolam hæc ipſa verba interpretantem in l. pen. de leg. 2.

Quiſquis mihi heres erit, omnia libertis meis, quos hoc teſtamento manumiſi, & quos ante habui, quoſque vt manumitterentur petij, alimentorum nomine in menſes ſingulos certam pecuniam dato. Vide l. Lucius Titius, de legat. Spieg.

Quoad ſeruiet: vel ſi fortè ſeruus Titij erit, apud Martian. ratum eſt, l. ſeruo alieno, de leg. 1. Spieg.

Quod in rerum natura adhuc non ſit legari poſſe Pompon. auctor eſt: veluti quicquid illam ancillam peperiſſe conſtiterit, vel ita: Ex viuo, quod in fundo meo natum erit, vel fœtu, tantum dato, de legat 1.

Quod mihi Caius debet, id hęres meus Sempronio dare damnas eſto. Quod mihi Lucius debet, id heres meus Mæuio dare damnas eſto, l. non quocunque, §. qui Caium, de leg. 1. Sp.

Quod ſi aduerſus voluntatem meam facere voluerit, fundum

dam Titianum ad fiſcum pertinere. Ita enim fiet, vt fundus Titianus de nomine noſtro nunquam exeat. Vide Scæuolam de leg.3.l.pater filium,§.fundum Titianum. Spieg.

Quod ſi conditione ſupra ſcripta recipere legatum, legatam mo pecuniam ciuitas Sebaſtenorum noluerit, nullo modo hæredes meos ei obligatos eſſe volo, ſed habere ſibi pecuniam. Scæuolam vide in l.liberto ſuo,de an. leg.hanc ſpeciem ſcite explicantem.Spieg.

Quod mihi Titius debet, Mæuio hæres meus dato: quod Mæuius, Seio dato. Declarat Pompon.in l.qui duos reos, de legat.2. Spieg.

Quod Titio inſ.legauero, id neque do, neque lego. Vide Pompon.ad fin.l.ſi mihi & tibi,de leg.1. Spieg.

Rogo, reſtituas libertis meis, quibus voles.

Marcellus putauit hæredem poſſe etiam indignum præferre. At ſi ita fideicommiſſum reliquiſſet, His quoque dignos putaueris: petere poſſe ait eos,qui non offenderint. Vide IC. in l.cum quidam ita de leg.2. Spieg.

Rogo filia, vt bona tua quandoque diſtribuas liberis tuis, vt quiſque de te meruerit,Quid hæc velint verba,Papin. indicat in l.cum pater filios de leg.2. Spieg.

Rogo fundum, cui voles, aut quibus voles ex familia, relinquas: Papin.ait, rem in expedito fore. Quod ſi talia verba fuiſſent, Peto ne fundus de familia exeat: hæredis hæredem propter ſequens fideicommiſſum, quod in exteram collatum eſt oneratum, intelligi, l.ſi vnum ex familia, §.ſed etſi fundum. Spieg.

Rogo fundum,cum morieris,reſtituas ex libertis,cui voles. Idem Papin. eleganter interpretatur.

Rogo te Titi, vt acceptis centum, illum ſeruum manumittas, vel Sempronio quid præſtes: parum quidem apte ſcribi, fatetur Iuriſconſ. verum æque intelligendum heredis fideicommiſſum ad fin.l.ſeruus legatus, ff.de leg.1.Spieg.

Rogauit Titius,ſpoſpondit Mæuius.Hæc verba,Vlp.ait,non tantum pactionis loco accipiuntur, ſed etiam ſtipulationis, l. iuriſgentium Quod fere,ff.de pactis. Spieg.

Marcellus de leg.1. Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet, ſiue in diſtributionem relinquatur, ſiue in opus, ſiue in alimenta,ſiue in eruditionem puerorum,ſiue quid aliud.Spieg.

Item rogo, vti reliquum æs alienum,quod ex bonis Aretonis debetur, omnibus creditoribus ex reditibus eorum bonorum ſoluas, reddas,ſatiſque facias, l.nomen, §.vnic.de legat.3 Spiegelius.

Seiæ vxori meæ, ſi omnes res, quæ tabulis dotalibus continentur, hæredi meo exhibuerit, & tradiderit ſummam dotis quam mihi pro ea pater eius intulit, dari volo. Hoc amplius decem. Vide Scæuolam in l.qui dotem, ff.de dot.releg.Spieg.

Seio amico fideliſſimo, ſi voluerit, ſicut meis interueniebat eodem modo filiorum meorum negotiis interuenire, annuos ſenos aureos, & habitationem, qua vtitur, præſtari volo, Pap. exponit,ff.de ann.legat.Spieg.

Seio ſeruos decem do, pater eos decem, quos Titio legaui. Item illi, ſi volet, Stichum do: Caius declarat in l.ſi ita legatum ſit,de legat.1. Spieg.

Seio, ſi mihi hæres non erit, & vxori eius Marcellæ argenti libras 15. dari volo: Vide Scæuolam in l.vlt.§.Seio quem de leg.2. Spieg.

Sempronio ea quæ viuus præſtabam,dari volo. Vide Scæuolam,ff.de vſu & vſufruct.

Sempronio alumno meo illud & illud. Et cum per ætatem licebit,militiam illam cum introitu comparari volo. Hæcque omnia integra.Item Seio liberto meo militiam do lego,quam & teſtator habuit.Vide l.pen.de leg.3.Spieg.

Sempronio decem, aut ſi noluerit, Stichum hominem lego: hoc caſu duo ſunt legata, ſed vno contentus eſſe debet, teſte Paul. l.ſi quis ſeruum,de legat.2.Spieg.

Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab hæredibus meis centum aureos, quos mutuo acceperam. Vide Scæuolam de legat.3.l.Lucius Titius.

Sempronius ſumito prædia mea omnia, quæ ſunt vſque ad prædium, quod vocatur Gaas in finibus Galaniæ, ſub cura villici primi, ita vt hæc omnia inſtituta ſunt. Scæuola de leg.3. reſpondet l.patronus,§.Sempronio ita legauit.Spieg.

Seruius Iuriſconſult. exæquat quadrupedes, quæ pecudum numero ſunt & gregatim habentur: veluti oues, capræ,boues, equi,muli,aſini,l.2. ff.ad leg.Aquil. Spieg.

Si ad pubertatem peruenerit. Vide l.ſeruo alieno, de leg.1.

Si aliter fecerit, exhæres eſto, vel perdito legatum apud Scæuol.in l.vxorem,§.hæredes de legat.3. Spieg.

Si cui bis legauero,ſemel ei hæres dato,vel ſemel debeatur: Vlpia. tractat in l.ſi ita ſit ſcriptum de legat.1.

Si cui legetur, cum quatuordecim annorum erit. Vtimur ait Vlp.certo iure,vt tunc ſic 14. annorum,cum impleuerit: & ita Imperatorem decreuiſſe, Martianus ſcripſit, cum ſic relictum eſt, Cum ad quatuordecim annos peruenerit, annua, bima, trima die: legatum eſt conditionale,& in diem,vt Vlpian. docet in l.ſi cui legetur,de leg.1.Spieg.

Si exiſtimauerit hæres, ſi comprobauerit, ſi iuſtum putauerit. Vide Vlp.in l.ſi ſic legatum, de leg 1. & decem quæ mihi Titius debet lego, & Titio 10. quæ mihi Seius debet legauero. Item Stichum aut 10.vtrum ego velim, ibid. Spieg.

Si filiafamilias ita legatum ſit, Cum in tutelam ſuam peruenerit: tunc debebitur, cum viripotens facta fuerit: auctor Paul.de leg.3.Spieg.

Si ita Titio legetur,fundum Seianum,vel vſumfructum eius ſibi habero: duo eſſe legata, & in arbitrio eius eſſe, an velit vſumfructum vindicare. Sed & ita leget: Titio fundum do lego vt cum pro parte habeat: mihi videtur, ait Vlpian. poſſe dici partem habiturum. Videri enim fundi appellatione non totum fundum:ſed partem appellaſſe; nam & pars fundi fundus recte appellatur,in fine,l.plane,de legat.1. Spieg.

Si nemo filiorum volet, idem eſt, ac diceret. Si quis filiorum non volet,vt Bellon.recte tradit,c.14. lib.14.Supput.Spie.

Si mei erunt, cum moriar. ſerui ſcil.ita relicti. Vlp. deberi negat, ſi modo teſtis reſtaret, vt ita deberentur, ſi in ſolidum eius fuiſſent, l.Iuliano, iuxta Nor.text.de legat.3.Spieg.

Si moriemur cum matre mea, quam pro parte hæredem inſtitui,exponit Scæuola de ann.leg.l.annua Spieg.

Si morte patris, ſui iuris effectus fuerit.

Si Nerua conſul factus erit, Titius hæres Attio det fundum: ſi non erit Nerua conſul factus,Seius hæres Mæuio 100. dato: Celſus exponit in l.ſi illud,ff.de leg.2. Spieg.

Si nupſerit. Vide Caium,l.non dubium, de leg.3.

Si primus mihi hæres non erit, ſecundus Titio 10. dato: ſi ſecundus mihi hæres non erit, primus Seio fundum Tuſculanum dato. Vtrique omittentibus hæreditatem, primo & ſecundo quærebatur, ſubſtituti quos eis dederat, an & cui legata præſtare debeant. Paul. reſpondit, ab vtroque ſubſtituto legata deberi,l.debitor decem §.ſi primo,de leg 2.Spieg.

Si qua filia mihi gignitur, ei hæres meus centum dato. Declaratur per Vlp.l.qui filiab.de leg.1. Spieg.

Si quid in teſtamento, quod ante hoc ... feci. legaui, cui dare volui: peto ab his, vti tertiam partem pecuniæ finæ meæ reddant, l.libertis, §.poſthumis, ff.de alimen. leg. Spieg.

Si quid cui liberorum meorum dedi, aut donaui, aut in vſum conceſſi, aut ſibi acquiſiuit, aut ei ab aliquo datum, aut relictum eſt, id ſibi præcipiat, ſumat, habeat. Senſum oſtendit Scæuola in l.penult.de leg.2. Spieg.

Si quod abominor) neque filia mea, neque nepos meus, hæredes mei erunt, tunc portionem meam partis dimidiæ fundi illius ad libertos meos pertinere volo. extat apud Scæuol.in l.pen.de leg.2.

Si ſine filiis decedat.Hanc conditionem in teſtamento patris filio appoſitam, aliqui de maſculis tantum accipiendam putarunt, vt refert Alc.quibuſdam coniecturis, quod videlicet propriam filiam teſtator excluſerat, & quod ex lege municipali maſculi fœminis præferrentur,conſuluit ipſe(tum enim ius dicebat) quam plurimos notæ prudentiæ, patresfamilias: an ſi ipſi illis verbis teſtarentur,decedente filio neptem ſuam excludi vellent. Negauerunt omnes, & huiuſmodi ſermone de vtroque ſexu ſe communiter intelligere profeſſi ſunt,ſcrupuloſam recentiorum interpretationem omnes vno ore damnates.

Si Stichus Seij factus, iuſſu eius hæreditatem adierit, rogo det. Paul.oſtendit, cur non valeat eiuſmodi fideicommiſſum, l.ſed etſi ſic, de leg.3.

Si Titius hæredi meo cauerit centum Mæuio ſe daturum,& hæres meus Titio centum dato.Item ſi Titius hæredi meo cauerit,ſe in municipio ex centum aureis opus facturum:tunc ei centum aureos hæres meus dare damnas eſto. Item,ſi tabulas chirographi mei hæredi meo reddiderit hæres meus ei decem dato. Item Stichum aut Pamphilum, vtrum hæres meus volet Titio dato.Item fundum Cornelianum & mancipia,quæ in eo fundo dum moriar, mea erunt hæres meus Titio dato. Item Titio & Mæuio ſingulos ſeruos do lego.Item Titio ſeruum do lego,Mæuio alterum ſeruum do lego. Hæc legata per Iulianum explicantur in l.huiuſmodi legatum,ff.de leg.1.Spieg.

Si volueris,Vlp.tradente quanquam fideicommiſſum non debeatur ita relictum, tamen ſi ita aſcriptum fuerit: Si fueris arbitratus, ſi putaueris, ſi exiſtimaueris, ſi vtile tibi fuerit viſum,vel videbitur. Non enim plenum arbitrium voluntatis hæredi dedi,ſed quaſi viro bono fideicommiſſum relictum, l. fideicommiſſa, §.quanquam, de leg.3.Spieg.

Si mihi Mæuia & Nigidia filiæ meæ hæredes erunt, tunc Mæuia è medio ſumito,præcipito,ſibiq; habeto fundos meos illum & illum, cum caſulis & cuſtodibus omnium horum fundorum, & cum omnibus his agris, qui ad coniunctionem eiuſque eorum fundorum emptione, vel quolibet alio caſu obtigerint. Item cum omnibus mancipiis, pecoribus,iumentis,cæteriſque vniuerſis ſpeciebus,quæ in iiſdem fundis quoque eorum cum moriar erunt: vti optimi maximique ſunt vtive eos in diem mortis meæ poſſedi, & (vt plenius dicam) ita vti claudentur. Speciem horum verborum Paulus recitat, de

leg.3. & enucleat.ibidem Spieg.

Si te hæredem ſolum inſtituam, & ſcribam: vti monumentum mihi certa pecunia facias. Pompo. declarat. in l.Q.Mutius de ann.leg. Spieg.

Sibique eos habere, poſſidere volo, ea lege & conditione, ne quis eorum partem ſuam vendere, donare, aliudve quid facere alij velit. Quod ſi aduerſus ea quid factum erit, tunc eas portiones prædiumve cum taberna ad Rempub. Tuſculanorum pertinere volo. Ad ſpeciem, quam ſubdit Scæuola in l. pater filium, §.quindecim, reſpiciendum tibi eſt. Spieg.

Si Stichus & Dama ſerui mei in poteſtate mea erunt, cum moriar, tunc Stichus & Dama liberi ſunto; & fundum illum ſibi habento. Iabolen. elucidat in l. qui concubinam, de leg.3.

Sticho ſeruo meo hæres quinque dato: & ſi Stichus hæredi meo per biennium ſeruierit, liber eſto, l.qui concubinam, §. cum teſtam de leg.3. Spieg.

Stichum Sempronio do lego. Si Sempronius Stichum intra annum non manumiſerit, eundem Stichum Titio do lego. Vide Iulian.in l.ſi quis teſtamento, de leg.1.Spieg.

Stichum aut decem hæredes danto. Celſus ait, non poteſt alter hæredum quinque, alter partem Stichi dare: ſed neceſſe eſt vtrunque, aut Stichum totum aut decem ſoluere.

Stichus nutricis meæ nepos liber eſto, cui decem aureos annuos dari volo, l.Stichus, ff.de alim.leg.

Taberna purpuraria. Paul.de legat.3. Pater filiæ tabernam purpurariam, cum ſeruis inſtitorib. & purpuris, quæ in diem mortis ibi fuerunt, legauit: neque precia purpuræ condita, neque debita, neque reliqua legata contineri placuit, auctor eſt. Spieg.

Tabernam meam, vti nunc eſt, do lego. Vide Pompo.in l. 1.de ſeru.leg.

Titio fundum do lego, ſi hæredi meo decem dederit. Vide l.ſi quis teſtamento, de leg.1.

Titio cum Seio do lego Martiau.ait, vtriſque legatum eſt, ſicut ſi fundus cum domo Formiana legatus eſſet. Spieg.

Titius & Sejus hæredes ſunto: Si Titius & Seius hæredes non erunt, Caius hæres eſto, quo ſenſu hæc verba accipienda ſint, pulchre diſſerit. Alciat.Parerg.lib.5 c.7. Spieg.

Titio filio nomina ex Calendario, quæ elegerit filius meus ſibi viginti dare damnas ſunto ſine dol.mal.

Titio fundum detracto vſufructu, lego, vel Seio eiuſdem fundi vſumfructum hæres dato, l.ſi alij, ff.de vſu & vſufruct.

Titio Seiana prædia, ſicuti comparata ſunt do lego. Caſum habes apud Paul.in l.prædiis, de leg.1. Spieg.

Titio Stichum do lego, ſi Pamphilum non elegerit: ſimile eſt, atque ſi ita legatum fuiſſet, Titio Stichum aut Pamphilum, vtrum eorum volet, do lego, l.cum ita, ff.de opt.leg. Spieg.

Titio vſumfructum fundi lego: quotieſque capite minutus erit, eundem vſumfructum ei do. Caius explicat in l.in ſingulos, ff.de ann.leg. Spieg.

Titio hoc amplius dari volo decem aureos, quos mihi hæredes Caij Seij debent, aduerſus quos ei actionem mandari volo, eique eorundem pignora trad. Vide Scæuolam de leg.3. l.nomen.

Titio centum aureos hæres præſenti dato. Vide Papiniau. de legat.3.

Titia vxor mea tantulam partem habeat: quantulam vnus hæres. Adi Iabolenum de leg.3. l.qui concubinam, §.1.

Titiæ textores meos omnes, præterquam quos hoc teſtamento aliis legaui, lego. Plotiæ vernas meos omnes, præterquam quos alij legaui, lego. Vide Pomponium de lega.1. Ibidem in ſi.l.Titiæ, nihil differt, idem Pomponius ait, vtrum ita legetur Titio & Mæuio: an ita, Titio cum Mæuio: vtrobiq; enim coniunctim legatum videtur. Bart. ex hoc textu colligit, Inter & Cum nihil diſtare ad perſonas relata. Spieg.

Titio amplius, quam dotem, aureos tot hæres meus dare damnas eſto: manifeſtum eſt, inquit Iulian. dotem quoque relegaſſe, l.qui ita legat, ff.de dot.rel.

Titiæ vxori meæ quanta pecunia ad me ex ſtipulatione dotis eius nomine peruenit, quæ dos eſt dotalibus duob. conſignata inſtrumentis centum aureorum, l.vlt. ff.de dot.releg.

Stichum aut Pamphilum, vtrum hæres meus volet, Titio dato: dum vtrum velit dare, eo die quo teſtamentum meum recitatum erit dicet: Pomp. Interpretatur in l.ſtatu li.de l.2. Spie.

Stichus, ſi decem Titio dederit, vel Capitolium aſcenderit, liber eſto. Legatum eſſe vtile, auctor eſt Iulian.in l.quæſitum eſt, §.1.de leg.1. Spieg.

Stichus liber eſto: & vt eum hæres artificium doceat, vnde ſe tueri poſſit, peto. Verba huius fideicommiſſi interpretatur Caius de leg.3. l.Stichus.

Te Titi rogo, fideique tuæ committo, vt margarita, quæ tibi pignori dedi, vendas: & deducto omni debito tuo, quod amplius erit, id omne filiæ meæ reſtituas. Africanus quomodo ſit accipiendum, tradit in l.ſi ſeruus legatus, §. qui margarita, de leg.1. Spieg.

Te rogo Luci Titi, vt ab hærede tuo petas dari Mæuio decem aureos. Paul. reſpondit, vtile futurum fideicommiſſum ſcilicet vt mortuo Titio, ab hærede eius peti poſſit, l.ſed & ſi ſic, de leg.3.Spieg.

Te fili rogo, vt prædia quæ ad te peruenerint, pro tua diligentia diligas, & curam eorum agas, vt poſſint ad filios tuos peruenire. Secundum Vlpian. magis conſilium exprimunt, quam fideicommiſſum. Cætera vide in l.fideicommiſſa, §.hæc verba, de leg.3. Spieg.

Tite fili hoc amplius de medio ſumito legata mea, quæ mihi tam pater tuus præſeus, quam Clælins iuſius frater patri reliquerunt. Scæuola explicat de leg.3. in l.vxorem §. fœliciſſimo.

Vt habeant, vnde ſe paſcant. Aburnio exponente l.pen.de alimen. leg. hæc adiectio magis ad cauſam prælegandi, quàm ad vſumfructum conſtituendum pertinet. Spieg.

Ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe iubeo. Vid. Martian.in l.ſi quis legauerit, de legat.1.

Veto autem ædificium de nomine meo exire: ſed ad vernas meos, quos hoc teſtamento nominaui, pertinere volo.

Vina mea & veſtem meam. Vide Pompon.in l.nuper. ff.de legat.3. Spieg.

Volo prædia dari libertis meis. Quod ſi quis eorum ſine liberis vita deceſſerit, partim eius ad reliquos pertinere volo. vide Papia.in l.cum pater filios, §.volo, ff.de lega.2. Spieg.

Volo, vt omnia quæ ſubiecta ſunt, firmitatem habeant. Maximo domino meo denaria 15. millia, quæ depoſiti nomine à Iulio Maximo patruo eius accepi, vt illi cum in virum prouectus eſſet, reſtituerem: vt maxime cum vſuris in triginta millia excurrant, ei reſtitui volo, ſic enim patruo eius iuraui. Hunc locum Haloander noſter ita vertit Latine, qui Græce extat apud Scæuolam in l.cum quis decedens, §. codicillis, de leg.3. Spieg.

Vxori præter id, quod à Mæuio annui nomine accipiebat, aureos centum dari volo, Papin.ait, annuum: videtur, & ſemel centum aureos reliquiſſe, l.Seio amico, ff.de ann leg.

Vxori meæ vſumfructum lego bonorum meorum, vſque dum filia mea annos impleat octodecim. Vide Scæuolam, ff. de vſu & vſufruct.Spieg.

Vxor mea, quicquid ei comparaui, & quod mihi dedit, è medio ſibi ſumat, l.vlt.ff.de dot.releg.

Vxori meæ, dum cum filio meo Capuæ erit, hæres meus ducenta dato. Iabol. exponit in l. qui concubinam, §. fin.de legat.3. Spieg.

Vxori meæ quicquid viuus dedi, donaui, vſibuſque eius comparaui, concedi volo. Scæuola declarat in l.vxori ſuæ, §. 1.de legat.3.

Vxoris cauſa parata. Vlp.de leg.3.hoc legatum ait, generale eſt, & continet tam veſtem, quam argentum, aurum, ornamentum, cæteraque quæ vxoris gratia parantur. Sed quæ videntur vxoris gratia parata? Sabinus ita ſcripſit: Quod in vſu frequentiſſime verſatur, vt in legatis vxoris adjiciatur, quod eius cauſa paratum ſit, hanc interpretationem obtinuit, quod magis vxoris, quam communis promiſcuique vſus cauſa foret paratum. Lege item, Quæque eius cauſa parata ſunt, &, Emptum, Spieg.

Vxori meæ veſtem, mundum muliebrem, ornamenta omnia, aurum, argentum, quod eius cauſa factum, paratumque eſt, omne do lego. Trebatius hæc verba, Quod eius cauſa factum, paratumque eſt: ad aurum & argentum duntaxat referri putat, Proculus ad omnia. Quod & verum eſſe, Iabolenus teſtis eſt, de legat.3.Spieg.

Vxori meæ lateralia mea viatoria, & quicquid in his conditum erit, quæ membranulis mea manu ſcriptis continebantur, neque exacta erunt, cum moriar, licet in rationes meas tranſlata ſint, & cautiones ad actorem meum tranſtulerim. Ad caſum horum verborum ergo Scæuola reſpondet in l. pen. de legat.3.Spieg.

Finis Legatorum.

LEGATVS dicitur ille, qui miſſus eſt, & cui mandat proconſul iuriſdictionem, & dicitur legatus proconſulis, l.legatus, ff.de offic.proconſ. Eſt igitur legatus inter cætera. Vicarius quem cedere oportet redeunte Imperatore aut conſule. Eſt enim locum tenens, & fiduciariam ſuperioris operam obtinens, Bud. in l.poſteriore, ff. de orig. iur. Solent proconſules ob rerum gerendarum multitudinem in prouincia legatos ſtatuere, qui non propria, ſed mandata iuriſdictione vtuntur, quos prius quam in prouinciam peruenerint, ſibi ſubſtituere poſſunt. Atque hoc modo intelligitur legatus, ff. & C. in tit. de officio proconſ.& leg. Vbi ea, quæ de legato affert officia Feneſtella, lib. de magiſt. Rom.c.27. colliges, & plura alia. Cæterum iure canonico, tit.de officio leg.aliter accipitur legatus. Pro cuius rei intelligentia, præmittendum eſt ex D. Io. Corraſio, quod ille ſcribit c.3. eius paraphraſis ſacerdot. nempe legatorum triplex fuiſſe ius. Aut enim dicuntur à latere, aut miſſi, aut legati. Quorum illi proximi pontificiæ poteſtati ſunt, c. mandata, de præſum. Sic vocantur Cardinales, qui à Papæ latere in certam prouinciam deſtinantur, cap. ad eminentiam, de ſen-

de ſenten.excomm. Reliqui vero, qui à ſede Apoſtolica mittuntur, non ex principis latere aſſumpti, miſſi appellantur ab interpretibus, incognito legiſlatori vocabulo, qui nos non miſſos,ſed legatos ſimpliciter vocat,tot.tit. de offic.leg. Sunt & alij, qui ſuarum prætextu eccleſiarum legatione funguntur cap.1.de offic. leg.in 6.vt Eboracenſis archiepiſc. cap.1. de appel.& Cantuarienſ. cap.1. de offic.leg. quos ideo Hoſtienſ. & alij nouo vocabulo,natos vocant, quia legati naſcuntur, dum his eccleſiis præficiuntur.Io.Monachus c.de offic.leg.in 6. Eſt & legatus,qui mandata ſui principis refert, & nunc orator appellatur, l.Iulia ff.ad leg. Iul.de vi publ. Cæterum legatus, & Tutoris Iudicis dandi Ius habebat l.12. & l.15. ff.de off. proconſ. Animaduertendi vero,coercendi,vel atrociter verberandi ius non habebat: ſed ſi quid eſſet, quod maiorem animaduerſionem exigeret, rejicere ad Proconſulem debebat. Briſſonius.

Legatvs mandata ſibi iuriſdictione,iudicis dandi ius non habet ſecundum Paul.in l.legatus, ff.de offic.proconſ.& leg. Inuenio tamen, quod Politanus vir doctiſſ. in ſuis Miſcellaneis, cent.1.c.78.refert.in archetypis Piſanis negatiuam. Non minime legi, maleque hic ſecundum eum additam eſſe. Et hoc etiam ſenſit eodem loc. gloſſator noſter, quod ad multa conferre videtur: & maxime,quia euadimus difficile contrarium l.à iudice,C.de iud.& l.prætor,circa princ.eod.tit.in Pandect. cum quibus iuribus hoc modo concordabitur, & iſtam lectionem etiam approbat Lud.Bologninus,Cotta.

Lege agere, eſt in iure agere ex formulis à lege inſtitutis, ex præſcripto legis impetratis ſolenniter actionibus apud magiſtratum experiri, Goth.ad l.123. de reg.iur. Itaque legis actiones ſunt formulæ agendi in iure apud eum, qui iuri dicundo præeſt,veluti: Emancipatio, abdicatio,adoptio,manumiſſio per vindictam in iure ceſſio, Tutoris in iure datio, poſtulatio iudicij recuperatorij, poſtulatio bonorum ex edicto, ſtipulationes & ſatiſdationes,quæ in iure fiunt. Vopiſc.in Aurel. Iube igitur,vt lege agatur, ſicque Aurelianus hæres ſacrorum nominis & bonorum, totiuſque iuris. Lege agatur dixit, pro adoptio ex lege celebretur. Cic.lib.1. de Orat. Agerent enim tecum lege,primum Pythagorei omnes,atque Democritici,&c Hinc magiſtratus,apud quem legis actio eſt,dicitur is, apud quem aliquid eorum agere ius eſt, Modeſtin. l.4.ff.de adopt. Magiſtratus apud quem legis actio eſt,& emancipare filios ſuos,& in adoptionem dare poteſt,Martian.l.2.ff.de offic. proconſ. Apud legatum vero proconſulis nemo manumittere poteſt,quia non habet iuriſdictionem talem.Vlp.Nec adoptare poteſt:omnino enim non eſt apud eum legis actio. Idem l. 1.ff.de offic.iurid. Adoptare quis apud iuridicum poteſt quia data eſt ei legis actio.Paul.ſent.lib.2. Apud magiſtratus municipales,ſi habent legis actionem,emancipari & manumitti poteſt.Sed de legato quæſitum eſt, propter l.apud proconſulem, ff.de manum. vind.Ego rem ſic diſtinguerem,vt ciuis Roman. ciuem Romanum facere apud legatum non poſſet:peregrinus vero liberum è ſeruo facere etiam apud Proconſulis legatum poſſet.Legatum enim proconſulum ius dicebant:vt ex Pandectis patet,& ex Epiſt.Cic.lib.13.& orat.pro Flacco. Legis autem actionem ciuium Romanor.propriam fuiſſe, locus ex eadem oratio. quem ſubjiciam, demonſtrat. Q.Naſo iudex ſinitur, qui cum ſententiam ſecundum Plotium ſed dicturum oſtenderet, & ab eo iudice abiit, &, quod iudicium lege non erat,cauſam totam reliquit.Sic enim vetus codex legit,cum in vulgatis Abiret,nullo ſenſu ſcriptum ſit. Loquitur autem de Heraclide peregrino qui cum ciue,ſenatore. C.Plotio agebat.Patet etiam ex Fabij lib.3.c.6. infames lege agere non potuiſſe. Non habes ius abdicandi: quia ignominioſo non eſt actio,habeo ius,quia abdicato actio non eſt, quæritur quid ſit actio:id eſt quid ſit legis actio. Hoto. & Prat. Sic Liu.lib.26. Lictorem lege agere iuberet, id eſt ex officio ſuo agere, & ſententiam in damnatos exequi, τῷ νόμῳ χρῆσθαι. Valerius lib.3.aliter accipit. Deligatis ad palum hoſtibus, literas à Patribus conſcriptis ne quicquam Capuanis ſalutatis accepit. In ſiniſtra enim manu,ſicuti erant traditæ,repoſuit,ac iuſſo lictore lege agere,tum demum aperuit.Lege agere pro vinctos virgis cædere, & deinde ſecuri ferire poſuit, exequendo ſcilicet ſententiam,quas eis tulerat,Bud.in prior.not.

Lege hac,pro hoc iure,hac condictione,vel hoc pacto, Alber. indicat exempla,Spieg.

Lege obuenire,hoc eſt,per legem contingere; vt obuenire hæreditate dicitur, quod nobis per hæreditatem contingit, Vlp. Excipiuntur autem arma,quæ quis commercij cauſa habuerit, hæreditateve ei obuenerint,Spieg.

Lege rogatum eſt,hoc eſt,ſolenniter decretum.

Lege vendere, vt lege agere, id eſt, legitime.

Lege antiqua, quæ Regia nuncupatur, omne ius omniſque poteſtas P.R.in Imperatoriam tranſlata eſt poteſtatem Conſt.ff. 1.§.cum enim lege. Certe dici id ſolet potius modeſtiæ cauſa, quam quod vlla vnquam lex libere fuerit lata de conſtituendo imperio,quod diuina potius voluntate proceſſit ſub natiuitatem Chriſti ſeruatoris noſtri. Old.Prat.

Lege iudiciaria quid diſponeretur, legitur apud Ciceronem, alioſque auctores,in varijs locis. Cum Sylla ad diminuendam plebis potentiam multos ei magiſtratus ademiſſet, Aurelius Cotta prætor legem tulit, vt plebi liceret intercepros magiſtratus reaſſumere. Et ob hanc legem communicata ſunt iudicia ſenatui, & equitibus Romanis,& tribunis ærariis,vt ex his tribus ordinibus lecti iudices res iudicarent. Et hoc factum eſt eo tempore,quo Verres à Cicerone accuſatus eſt, vnde & lex iudiciaria,Aurelia dicta eſt. Cotta.

Legem adium dixit Paul.in l.33.ff.de ſeruit.vrb. Et Vitru.lib. 1.c.1.Et Plin.lib.36.c.23 Briſſ.

Legem dicere in l.10.C.de euict.id eſt,paciſci.

Legem dici,dari,conſcribi,inſeri,conſignaris iuris auctores dixerunt l.15.§.fi.ff.de ſtat.lib.14.ff.com.præd.l.13.§. idem Iulianus,ff.de act.empt.l.40.de pact.l.16. ff.de manu. vind.l.15. §.ſi quid de dam.infect.l.42.ff.de mort.cauſ.dona.Briſſonius. Prateius.

Legem date contractui eſt formam dare,per l.in conuentionali,ff.de verb. oblig. id eſt, metam præfigere, quatenus eat vis contractus, l.legem, Cod.de pact. Forcat. in Necyo. dial.89. num.4.

Legem dominari vult Ariſtoteles non hominem. Qui legem, aut,volunt ciuitati dominari,hi videntur Deum ac leges dominari velle. Qui vero hominem dominari volunt: hi beluam præficiunt. Legem accipi vult, pro naturali ratione diuinitus indita,ex qua ducatur certa videndi forma: Per hominem intelligi ſolam auctoritatem humanam quia ſic placeat, ſic receptum ſit. Non vero quod magiſtratum damnare velit, quem mirum in modum extollit vbique. Oldendorpius,Prateius.

Legem Græci olim,Demoſthene teſte,ſic ferebant ad populum: In primis à Legiſlatore palam recitabatur. Deinde in loco maxime conſpicuo proſcribebatur ad tertiam concionem vſque. Tum à ſcriba legebatur, vt quiſque ſi quid non è Republica exiſtimaret,libere proferret. Poſtremo nomothetis,qui ex iudicibus iurati deligebantur,dari conſueuit, vt eam denuo perpendentes vel exequerentur, vel antiquarent. Oldendorp. Prateius.

Legem,hoc eſt,pactum, pactionem, apertius conſcribere apud Papin.l.veterib ff.de pact.

Legem Locris fuiſſe Demoſthenes ſcribit, vt ſi quis nouam legem laturus eſſet, exponeret eam prius populo, inſerto collo in laqueum, qui, ſi lex diſplicuiſſet, ſtatim conſtrictus auctorem nouæ legis ſtrangularet. Old.Prat.

Legem naturæ appellant Theologi rationem communem,cultum vnius Dei dictantem, hominumque inuicem charitatem, quam in communem ſenſum, id eſt, notiones anticipatas cadere volunt. Cic. ſummam & æternam legem appellat prudentiam illam, rationemque communem naturæ humanæ ingenitam, quaſi particulam quandam diuinitatis, quæ ſectandæ nobis auctor eſt iuſtitiæ,auerſandæque iniuſtitiæ.Vid.Bud. in prior annot.Spieg.

Legem ſaltui datam dicit Gordianus in l.2. Codic. de noxal. Briſſonius.

Legem ſcripturus magiſtratus,apud Rom.ſcribebat eam domi, & cum peritis conſultabat, ne quid contra populi rem, aut voluntatem ſanciret: ne forte pugnantia capita ſimul ferret, neue quid, quod vetus aliqua lex, ſi ferretur,inane infirmumque iuberet eſſe: (etſi, quæ poſtea ferretur lex, ſuperiores omnes præter ſacratas, abrogaret)ne curationem,poteſtatem, commodumve aliquod ipſe ſibi ſua lege, aut collegis, cognatis, affinibus mandaret: ne pluribus de rebus, quæ non eiuſdem generis viderentur, vna rogatione ferretur: addebaturque illa exceptio, vt ſi quid ius non eſſet rogari, nec eſſet rogatum. Item, ſi quid contra alias leges eius legis ergo latum eſſet, vt ei, qui eam legem rogaſſet, impune eſſet, Hotomannus.

Legem venditionis,locationis,donationis, traditionis legimus in tit.de contr. emp. paſſim & in l.16.§. vlt. ff. de ſeruit vrb l.29.ff.de ſeruit.ruſt.l.6.ff.com. præd.l.27.ff.de man. vind.l.1. ff.de loco publ.l.3.§.cæterum, ff.vti poſſid. l.2.ff.de ſuperficiebus,l.77.ff.pro ſoc.Theoph.Inſt.de ſucceſſ.bonor. legem venditionis bonorum ὅρον τῆς διαπραγματευμένου vertit. Sic legem oleæ vendendæ apud Cato.de re ruſt.Et Manilianas venalium vendendorum leges accipe apud Cicer.libro 1.de orator. Briſſonius.

Legere vulgari ſignificatione eſt ſcriptum aliquod oculis perſpicere, quod vel tacito murmure quis apud ſe facere poteſt, vel clara voce recitando Briſſ.

Legere aliquid contingit tribus modis: aut oculo mentali tantum, abſque aliquo extrinſeco actu, aut oculo corporali tantum iuxta illud vulgatum: aliud eſt legere, aliud intelligere: Aut mixtim corporali & mentali,vt etiam videtur conſideraſſe in pulchra quæſtione And. Sicul.in repet. l.cum acutiſſimi, colum.76. C.de fideicommiſſ. Proinde in propoſito decidit

ſing. Bald. in c.conſtitutis, el 2.circa fi.de teſt. quod qui caſu fortuito legit tranſcurſoriæ atteſtationes, non dicitur didiciſſe teſtificata, & pro ſing. commendat Felin. ſuper prima gloſ. Decretalium in pen.col. verſ. adde primo, & alibi etiam eleganter decidit Gem. in cap.cum perſonæ,ad fin.principij, per gloſſ.ibi de priuileg. in 6. quod non dicitur informatus, nec dicta teſtium perſcrutaſſe, vt excludi debeat à noua productione, qui ſimpliciter & tranſcurſorie proceſſum legiſſet: quem refert, & aliis ſimilibus comprobat Decius conſil.82. viſo proceſſu, in 2.col. vbi etiam citat Bal. in l.2. §.inſpectio. ff.quemadmod.teſtam.aper.dicentem per illum textum, quod non videtur inſpexiſſe dicta teſtium, quia ea non legit ad intellectum, & Dec. vbi eadem reaſſumit, conſ.214. in 3.dub.Et ideo opportune dicebat Salic. in l.ſi ex cautione, in vlt.col. C.de non num.pec. Sileant qui ſcripta tantum diſcurrunt, & propter frigiditatem ſtomachi in eis contenta non digerunt: quod dictum reaſſumit etiam D.Alexan. in l.ſi ita ſtipulatus, §.Chryſogonus, col.18. circa medium, ff.de verb.obl. & Iaſon Inſtit. de act. in rubr. in 2.col. & in l.non dubium, in primo nor. C.de legibus, & alibi ſæpe. Sunt enim multi, vt etiam teſtatur Innoc. in præfatione Decretalium, qui multa legunt, ſed vacui recedunt: qui mente quidem intellectum percipiunt, ſed in cordis deſiderio ſeruanda non ponunt: ſimiles illis qui (vt dicit Hieremias) venerunt ad haurien iam aquam, ſed vaſa ſua vacua reportauerunt. Et ideo text. multum ſing. in cap. omnes, 38.diſtinct. diſponit, quod Metropolitanus diligenter inquirat, an Epiſcopus conſecrandus habear legem in promptu ſcrutabiliter, & non tranſitorie, & eſt ſing.text. in hoc ſecundum Andr.Sicul. in tract.de præſtan. Card.in 10. quæſt.1. partis, in prima col. Et per ſupradicta ab aliquibus mod. reprobari ſolet notabile dictum D. Antonij in c.fraternitatis, de teſtibus, vbi dicebat, quod etiam qui mente ſolum legit dicta teſtium, non poteſt alios teſtes producere: tamen iudicio meo,diuerſum eſt tranſcurſorie legere, & legere mentaliter: quia primo caſu non ita præſumitur bene intellexiſſe, ſicut in 2.& hoc dictum Antonij in ſpecie commendat Andr. Sicul.in commento d.l.cum acutiſſimi, col.7.circa med.& col. 75. C. de fideicomm. & ſecundum hoc dictum Antonij debet intelligi, quod alibi notat Bald.in l.non eſt ferendus, per illum textum in 1. not. ff. de tranſact. quod ille qui vidit teſtamentum, præſumitur habere notitiam totius teſtamenti, quem ſequitur Alexander conſil.102.viſis & ponderatis his, col.2. verſic. & iſtud ſufficit, lib.1. Cotta.

LEGES agris dicuntur de eorum conditionibus, l.1. §.fin. ff. de aqua quotid. ab iis, qui agros conſtituerunt & finierunt, vt Hyginus lib.de limitib.agrorum ſignificat.Briſſ.

LEGES arancarum telis non oportet eſſe ſimiles, vt potentioribus facile cedant, tenuiores autem retineant.Prat.

LEGES cancellos eleganter Iſocrates appellat, flagitiis hominum circumdatos, ne tranſiliant mali,quibus ſolis lex eſt poſita.Rom.13.Old. Prat.

LEGES condere, pro componere, vel ſcribere, apud Cic.in de legib.& Iuriſconſ.in l.omnes populi, de iuſt.& iur.Solius autem Principis eſt, condere leges communes. An autem quælibet communitas poſſit condere ius proprium, id eſt, ſtatuta, & ſuper quibus rebus, & an poſſint mutari, & qualiter intelligantur,cum quibuſdam aliis, Bar.in d.l.omnes populi, effuſe tractat. Pro morib. autem noſtræ Germaniæ, Decuriones, ſeu primores ciuitatis, qui nomine populi in maioribus negotiis conuocari ſolent(quos dicimus Maius Concilium) hi cum totum repræſentant populum, ſufficiunt ad condendam Legem, ſeu Statutum: imo duæ partes ſufficerent, dum omnes eſſent vocati, l.nominationum, C.de decur. lib.10. l.nulli, ff. quod cuiuſque vniu.nom. Super his tamen, quæ ſunt iuris diuini, & reſpiciunt ſpiritualia, non poſſunt ſtatuere. Quod latius tractant Dd. Iuris quidem pontificij, in c.Eccleſiæ S. Mariæ,de Conſtitut. Ciuilis autem, in l.iam allegata. Sane ſciendum, quod leges condere, vt tradiderunt quidam, in manu fuerit cuiuſque Iuriſconſulti, non tantum earundem promulgandarum, mos non recipit, qui patet in l.2. §.1. ff.de orig.iur. ſed etiam Iuſtiniani verba reclamant.Nec enim ocioſe dicit in §. reſponſa prudentum, Inſt.de iuſt.& iur. Quotum omnium ſententiæ & opiniones eam auctoritatem tenebant, vt iudici recedere ab eorum reſponſo non liceret, vt eſt conſtitutum. Alioqui verbum, Omnium, quod hic colligit, non diſtribuit, fruſtra fuiſſet poſitum poſt dictionem,Quorum,Præterea, Ab eorum reſponſo, ſcilicet omnium,& non Reſponſis, ſcriptum eſt. Vnde notabiliter Doctiſſ. Salomonius colligit: Quod ſicut vna dicitur ſententia,in quam omnes conſentiunt, §.Senatuſconſultum. Inſtitut. de iur.nat.gent. ita vnum reſponſum in quod plures reſpondendo conſentiunt: quemadmodum communis opinio,vna opinio.Vide Alexan.Neapolit.c.23.lib. 6.Sciendum tamen,quod nulla legum erit vtilitas, ſi in literis tantum conſiſtat,non etiam per ipſa facta atque opera ſubditis vtilitatem de ſe præbeant.Nou.de Prou.præſ.conſtat,c.61.Spi.

LEGES, Dei verbo confirmatæ, quas in animis hominum inſculpſerat: quoniam propter originis vitium, obſcurata eſt in hominibus naturalis notitia, viua voce renouatæ ſunt, atque in Tabulas lapideas decem præceptorum deſcriptæ: quæ monitore Old. diligenter perpendendæ ſunt, ceu fontes 12 Tab. & totius iuris Gentium & Ciuilis. Spieg.

LEGES 12.Tab.appellatæ ſunt ex accidenti.Nam Decemuiri qui publica auctoritate petierunt leges à Græcis ciuitatibus, decem eboreas tabulas perſcriptas pro Roſtris poſuerant, quibus cum aliquid deeſſe animaduerteriſſent, anno inſequenti alias duas Tabulas adiecerunt: vnde leges 12. Tabul. nominatæ ſunt, l.2. §.1. ff.de orig.iur. Hotom. Harum commeminere M. Cicero variis in locis, & libri noſtri Digeſta & Codex, Nouellæ & Inſtitutiones. Has ſacratas appellat. Cic. lib.1.de legib. vbi falſo his ſacratis legib.pro 12. ſacrat. legib.ex quib. iura noſtra dimanaſſe conſtat.

LEGES explicantem ſemper rationem dubitandi (ſic enim vocant) & decidendi oſtendere oportet, nedum ponere ſimpliciter caſum, vt vulgo faciunt. Hoc eſt, oportet primùm regulam ſummi iuris vnam aut plures indicare, quarum ductu diuerſum videretur dicendum. Deinde demonſtranda eſt æquitas ex qualitatibus facti, quæ talem diffinitionem popularerint. Sic enim totum apparebit legiſlatoris conſilium, quod Celſus vim & poteſtatem legis appellat, in l.ſcire leges, ff.de leg. Old. Prat.

LEGES ferebantur, non niſi à magiſtratibus nec niſi in comitiis. A magiſtratibus, maioribus quidem quatuor, Prætore, Conſule,Dictatore,Interrege: Minore vero, vno: nimirum Tribuno pleb. nam Ædiles Curules. Quæſtores, Ædiles pleb. cæterique minores,leges non ferebant.Hotom.

LEGES humanæ. Vide ſupra, Humanæ leges,& paulo poſt, Lex humana.

LEGES mulctatiæ. Tres leges de re mulctatia latæ fuiſſe inueniuntur. Ex quibus primam tulit Tarpeius Capitolinus, & A. Aterinus Fontiualis Coſſ. Vnde etiam ipſa lex, tam Tarpeja, quam Aterina dicitur. Quare autem lata ſit, oſtendit Gellius lib.11. c.1. Alteram autem legem Feſtus latam ſcribit, de modo mulctatum à T. Menenio Lanato, & P. Sextio Capitolino,&c.

LEGES municipales vocantur, quæ municipiis erant, l.25.ff.ad municip. l.1.ff. de alb.ſcrip. l.3.& l.vlt. ff.de decret.ab ord.fac. l.11.§.1. ff.de mu. & ho.l.3.§.diuus, ff.de ſepul.viol. l.10. ff.de decur. l.6. quod cuiuſque vniuerſ. l.3. §. plane, ff.quod vi aut clam.& ea lex ſignificatur in l.3. ff. quod cuiuſque vniuer. l. 12.ff.de appell. Briſſ.

LEGES neceſſariæ in republica: quia impoſſibile eſt ciuitatem ſine legibus diu conſtare: nec magis, quam ædificium ſine fundamento. Et populus Romanus 20. vix annis potuit ſine certo iure viuere, quin leges à Græcis peterentur. Videbat enim futuram, niſi certis vterentur legibus, extremam Reipublicæ calamitatem, l.2. §. exactis deinde regibus, ff.de orig. iuris.Old.Prat.

LEGES naturæ definiuntur,quod ſint notitiæ diuinitus impreſſæ mentibus hominum nobiſcum naſcentes: hoc eſt, Iudicia quædam de minoribus,quæ ſunt quoddam mentis lumen,ſicut oculis ſuum lumen inditum eſt. Idem appoſite explicat inibi, quæ ſint præcipuæ leges naturæ: indicatque totam Philoſophiam moralem, re ipſa, & vere eſſe explicationem legis naturæ. Vide infr. Lex naturæ, & Olden.tit.2. in Iſagog.ibi Ius autem,vel Lex natur. Spieg.

LEGES perpetuas, Doct.vocant, in corpore iuris incluſas.

LEGES Romanorum, & præſcripta iuris, commentatores, relicto æquitatis ſtudio, adeo multiplicarunt, & altercationibus obſcurarunt, vt neque principium, neque exitum inuenias æquitatis. Nam humanus animus alioquin fragilis confunditur tanta traditionum multitudine: &, cum incidit caſus, neſcit, quo ſe vertat, nec poteſt certam tenere rationem ad inueſtigandum bonum & æquum. Paucitas itaque legum & certitudo,longe vtiliſſima eſt.Old.

LEGES ſcriptæ ſunt propterea,ne quis ab eis diſcedens, arbitrio ſuo figat atque refigat æquitatem,vt Vergi.dixit:Quamobrem Athenienſes, qui certas habebat intra mediocritatem deſcriptas legum formulas, ad quas exigerent æquitatem incidentium negotiorum,præferendi ſunt Lacedæmoniis,qui committebant omnia non ſcriptis moribus, quibus ſæpenumero gliſcentibus, pernicioſe admodum errabant. Oldendorpius, Prat.

LEGES ſcriptas habere neceſſarium, quia non poſſet politia feliciter conſeruari,niſi ſcriptæ eſſent. Idque conſtat multis rationibus. I. Homo eſt fragilis, poteſt falli, & propter corruptam Adæ lapſu naturam,omnes(vt Dauid dixit) ſumus mendaces. Igitur non eſſet tutum Magiſtratui committere omnia pro arbitrio ſtatuere ſine ſcripto. Quo pertinet, quod Ariſt. lib.Ethicor.5. dixit: Non homo imperet ſed ratio. II. Exemplum nobis edidit Deus in veteri teſtamento. Nam, cùm vellet Hebræos rectiſſime inter ſe conſentire: certas leges tulit, vt ex præſcripto res iudicarent. Qua de re Moſes gloriatur,

tur coram tutor populo, Deut.4.111. Tam magiſtratuum, quam ſubditorum intereſt, vt habeant ſcriptas leges: Magiſtratuum, quo ſciant, quid imperandum: Subditorum, vt intelligant, quatenus obtemperandum ſit, quum ſciant eum iuxta legem imperare. Nam & ipſum ius honorarium, viua vox eſt iuris ciuilis ſcripti: inquit Martian.ff.de iuſt.& iur.Loquens de iure Prætoris Romani magiſtratus.Oldendorpius.Prateius.

Leges tenere non eſt verba earum ſcire, ſed vim ac poteſtatem earum cognoſcere: itemque quid ex eis per conſequentiam trahi ac colligi poſſit intelligere: Droſæus in method.iuris.

Legi, i.e. allegi & cooptati. Legi in ordinem l.vlt.ff.de vetera.

Legi etiam milites & Tyrones dicuntur, vtpote quorum delectus habetur.

Legi derogare eſt, cum pars detrahitur: abrogare vero legi eſt, cum prorſus tollitur, l.derogatur, ff.de verb.ſig.

Legibus & præmia propoſita ſunt virtutibus, & ſupplicia vitiis, h.e.per leges.Fuit conſuetudo Athenis, vt ciues benemeriti donarentur immunitate: quam Demoſth. defendit aduerſus Leptinen, qui contra immunitatem Legem ferre volebat, Meminit eius Cicero in Orat. Spieg.

Legibus ſoluere, Budæo, quod diſpenſare eſt apud recentiores. Porro, Legibus ſolutum eſſe Principem, Vlp. auctor eſt tit.de legibus.Vnde quidam, haud ſcio quam recte, plenitudinem poteſtatis deriuant: quæ ſi eſt in Imperatore, vt certe eſt; ſed ad bonum duntaxat.Nam, vt Papin.tam eleganter, quam vere dixit, Quæ facta lædunt pietatem, æſtimationem, verecundiam noſtram, nec facere non poſſe credendum eſt. Quia & illud Alexan. Imp.notum eſt in l.filius, de cond. inſtru. Nihil tam proprium imperij eſt, quam legibus viuere. Cuſtos itaque non violatur legum Princeps eſſe debet: qui diuerſum loquuntur, ait Salomon. Principibus adulantur.Spieg.

Legibus ſolutum eſſe, Legibus non teneri. Oppo.Legibus alligatum eſſe, legibus teneri, ſubmittere legibus, l.princeps & l. ſeq.ff.de legib.l.digna vox, C.eod.tit.Prat.

Ex Legibus Moſis multas in ſuas leges tranſtulit Solon. quod & Diodor.Sicul.ſcribit.

Legio diuidebatur in decem cohortes, cohors in 50. maniplos: maniplus 25. milites continebat. Totum quoque exercitum in cohortes diuidere conſueuerunt, vt ſingulis centuriis ſinguli præficerentur centuriones. Primam autem centuriam, quæ & numero militum, & dignitate præcedebat, Primipilum vocabant: vnde centurio primipilaris appellari cœpit. Gubernabat autem quatuor centurias, hoc eſt, quadringentos milites in prima acie, habebatque præcipuum Romani imperij ſignum Aquilam.Prat.

Legio, incerto numero militum & peditum conſtabat. Romulo primum regnante, Legio ex peditibus MMM. equitibus vero CCC. fieri cœpta eſt: quam quod ex lectis militibus confecerat Legionem appellari maluit.Alex.Neapol. Genial.dier.lib.1.c.5.Poſtea auctæ ſunt Legiones. Vide ibid.apud eundem. Porro legionem eandem haberi, ex qua multi deceſſiſſent quorum in locum alij ſubiecti eſſent: & populum omnem hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuiſſet, cum ex illis nemo nunc viueret, auctor Alfenus l.proponebatur, ff.de iud.Spieg.

Legionem tamen ad quatuor millia initio redactam, hiſtoriæ multis locis teſtantur, vnde & quadrata Feſto dicta eſt, variatam tamen eam pro vſu reipublicæ & ſenatus arbitrio, vt modo quatuor, modo quinque, modo ſex millium ſcriberetur, Liuius plurimis locis teſtatur. Nam lib.25. bello Punico legionem quinque millium peditum, lib.42. bello Perſico, itidem legiones quinorum millium conſcriptas tradit. Libro vero 44. exercitum in Macedoniam miſſum, ita vt in ſingulas Romanas legiones non plus quam ſena millia peditum, CCC. equites eſſent. Quinetiam Polybius memoria ſua legiones ex quinis millib.conſcribi retulit. Et Feſtus C.Marium primum legionem ſex millium conſcripſiſſe teſtatur, quod non ſenatus decreto, ſed Imperatoris conſilio factum ex Saluſtio docet Sigonius, lib.1.de antiquo iure Quiritium c.15.

Legio ait Iſidor. libr.9. orig.cap.3. ſex millium armatorum eſt, quæ 62.habet Centurias: Manipulos 30.Cohortes 12. Turmas 200.Briſſ.

Legio à legendo, hoc eſt, eligendo dicta eſt, vario ſemper numero. Nam talis exercitus delectiſſimis conſtabat militibus, *Ein auſſerleſen Kriegsheer.* Vnde miles legionarius, qui ad legionem pertinebat: & miles auxiliarius qui ex auxiliis erat, vide gl.in l.2.ff.de his qui not.infa.Prat.

Legionum cognomenta varia nemo Dione Niceo clarius diffuſiuſque explicauit li.55.hiſtoriar.teſte Alciato.li. Pater.6.

Legis vocabulum Iuriſconſultis accipitur non ſemper eodem modo & ſignificatione. Generaliſſima eſt, qua omne id, quo pro iure vtimur, legem appellamus. Hac ſignificatione etiam conſuetudo lex eſt, & iura municipalia, eandemque agnoſcit Cicero lib.2. de legibus. Deinde lex eſt quodlibet æqui præceptum, ſanctione publica receptum, qua ſignificatione continentur, non quidem conſuetudines: attamen omnes iuris ſcripti ſpecies modo enumeratæ. Ita legis vocabulum accipitur in l.legitima, ff.de pact.l.de quibus, 32.ff.de legib. l.1.ff. de offic.eius cui mand. eſt iuriſd. Quo pertinent appellationes legis Falcidiæ, & legis Aquiliæ, & legis Attiliæ, & ſimilium. quæ magis proprie plebiſcita ſunt, vt apparet ex l.1.ff. ad leg. Falcid.& l.1.ff.ad leg. Aquiliam, & Vlpianus in fragm. tit.12. eademque ratione prætorum etiam edicta legis nomine continentur in l.1.§.1.ff.vnde cog.& apud Paul.3.ſent.3. Tertia ſignificatione lex definitur, quod ſit præceptum æqui, quod populus Romanus Senatorio magiſtratu interrogante, veluti conſule, conſtituebat. Recte, veluti, quod & alij eſſent magiſtratus Senatorij præter conſulem, qui interdum interrogarent, puta, Prætor, Dictator, Magiſter equitum, Tribunus plebis, præfectus latinarum feriarum cauſa; qua de re videndus eſt Anton. Auguſt.in lib.de legib.c.7. In hac ſignificatione lex accipienda eſt, quoties à Senatuſconſultis, plebiſcitis & cæteris iuris ſcriptis ſpeciebus ſeparatur, vt in l.ius autem ciuile, 7.ff.de iuſtit.& iur.l.iuriſgentium, 7.§.ait prætor, ff.de pac. l.1.in fin.ff.ex quibus cauſ. maior. & infinitis locis aliis. Non diſſimilis eſt legis deſcriptio ab origine petita apud A. Gellium 20. Noct. Atticar.10. vbi Ateius Capito Magni nominis apud veteres Iuriſconſultus ait, quod lex ſit generale iuſſum populi rogante magiſtratu, ex quo etiam lex rogationis nomen obtinuit. Specialiſſime denique lex accipitur pro lege 12.tabul. idque κατ' ἐξοχὴν forte quod Romanis poſt Reges exactos hæc lex duodecim tabularum prima fuerit: quomodo lex plerumque eſt interpretanda in libris iuris, ſi legis abſolute fiat mentio, vt in d.leg. iuriſgentium, §.ſi paciſcar. l.certo, 13.in fi.de ſeruit.ruſticor.prædior.l.1. ff.de curat.furioſ.leg. is cui, l.18.ff.qui teſtamentum fac.poſſ. l.5.in fin. ff.de acquire. vel omit.hæred. l.4.§.ſi condemnatus, l.miles, 6. §.1. & l.ſequ. ff.de re iudic.& alibi ſæpius. Tametſi pro materia ſubiecta interdum etiam de alia quàm de lege duodecim tabularum accipiatur, quemadmodum de lege Ælia Sentia interpretanda eſt, in l.ſi minor. ff.de ſeruis exportand. l.ſi quis integris, 7.in fin. l fin. in princ. ff.qui & à quibus manumit. & l. Iulia Papia Popæa in l.2. ff.de minor.l.38. §.1.ff.ex quibus cauſ.maior leg. qui libertinus 37.§.ſi creditori, ff.de oper. liber. & de leg. Iulia de adult.in l.proſpexit, 12.ff.qui & à quibus manum.l.quod ex his, 28.ff.ad leg.Iul.de adulter. Atque ex his legis ſignificationibus id, quod lege introductum, confirmatum approbatumque eſt, itemque quod eſt factum ſecundum leges, legitimum dicitur: quod multis exemplis confirmauit vir omni laude digniſſimus Barn.Briſſ.lib.10.de verb.ſig.verbo. Hinc legitimo. Porro lex alio ſenſu etiam ſignificat pactum & conditionem obligationi alicui adiectam, quoniam pacto illo quaſi ius quoddam obligationi præſcribatur, quod infinitis iuris locis comprobatur, quæ diligenter congeſſit idem Briſſ. eodem loco, verb.lex quoque familiari. Leges autem latæ ſuis nominibus diſtinctæ ſunt, dictæ vel ab auctore, vt omnes fere leges à Romanis latæ, vel à tabulis, quibus inciſæ vel inſcriptæ ſunt, vt lex 12.tabul.vel ab eo quod iubetur, vt Leges Agrariæ, ſumptuariæ, frumentariæ, maieſtatis, ambitus, &c. vel denique à loco vel modo rogandi, ut ſacratæ, vel Rhodia de iactu, & ſimiles.Vult.in commen.ad §.lex eſt 4.num.2.& 3. Inſtit.de iure natural.

Legis multiplex eſt acceptio, quandoque enim pactum ſignificat, & conditionem obligationi dictam, l.22.ff.de ſtat.hom.l.1. ff.de in rem verſ.l.legem, C.de pact.

Legis actio, pro formula perſequendi, quæ ex lege ciuili componitur, l.2. §.deinde ex his legib. ff.de orig.iur.& appellabatur, inquit Pomp. hæc pars iuris, Legis actiones, Prat. Porro ſup. in §.Lege agere, indicauimus, Legis actionem apud iudicem eſſe vel magiſtratum, eſt eum habere legitimam & ordinariam iuriſdictionem. Martian. in l.3. ff. de off. Proconſ. diſtinguens inter Proconſulem & legatum eius. Quia, inquit, non habet iuriſdictionem talem, ſcilicet ordinariam. Quod declarans Vlp. in l.ſeq. Omnino enim, ait, non eſt apud eum legis actio: quaſi dicat, non habet quicquam poteſtatis proprio iure, ſed alieno.Spieg.ex Budæo.

Legis actio quid, & qua olim verborum ſolennitate fiebat, Alc. indicat in l. pecuniæ, de verb.ſign.

Legis ferendæ locum interdum Prata Flaminia, qui poſtea Circus Flaminus dictus eſt, interdum etiam Lucum Petelium, quandoque Capitolium, ſed plerumque forum, aut Campum Martium fuiſſe legimus. Locum autem ſacrum potius quam profanum fuiſſe crediderim: primum quod in Roſtris, qui locus erat auguratus, templumque dicebatur, ſæpe à magiſtratu ferretur: deinde, quod leges à P. Clodio tribuno plebis, in templo Caſtoris lata inuenio.Ferebat ergo magiſtratus legem in templo: ferebat ſuffragio de lege populus circa templum. Locum enim tantæ multitudini vllo in templo fuiſſe credibile non eſt. Cum vero lex à magiſtratu ferretur, eodem in templo alios quoque magiſtratus affuiſſe, eos nimirum, qui cum magiſtratu legem ferente conſentirent, legimus in Orat.in vatinium. Cum autem in campo Martio centuriatis comitiis lex ferretur, tum in templis Deorum ferri conſueſſe, non exiſtimo, quæ

in campo nulla fuiſſe legimus: quo tamen in loco à magiſtratu ferretur, cum locum ante auguratum fuiſſe, crediderim. Nam ſi tributis comitiis ſemper in templo: cur centuriatis, quæ maiorum rerum cauſa habebantur, profano in loco lex ferretur? Hot. ex Paulo Manutio.

LEGISLATORIS boni officium in his duobus potiſſimum verſatur, primum vt ſtatuta ſuo loco, tempori, perſonis, ac rebus accommodet: deinde vt aperta ſint, & ſi dubitatio incidat; ab ipſo auctore interpretentur, non ab aliis pro ſuo adfectu. Ideo appellatur à Pomponio in l.2. de orig. iur. diſputatio fori. Vide Old. in reſtaur. Polit. Spieg.

LEGIS mens & verba, ad titulum, ſub quo ſita eſt, accommodanda, & ex ſubiecta materia vel amplianda eſt, vel reſtringenda, l.3. ff. de ſtatu hom. in l. inſulam, ff. de præſcript. verb. Spieg.

LEGIS officium & natura eſt, vt generaliter ſtatuat de negotiis hominum & in commune. Quod eleganter probat Ariſtot. in Polit. Celſus ff. de legibus. Nam ad ea, inquit, potius debet aptari ius, quæ & frequenter & facile, quam ad ea, quæ perraro eueniunt. Spieg. Prat.

LEGIS perlatæ vis erat ſumma non ſolũ quia, quod erat lege ſancitum, Quirites omnes tenebantur (paucas tamen excipimus) verum etiam, quia, non vt Prætoris edictum, item lex annuo ſpacio terminabatur, ſed vigebat, vſque dum alia lege abrogaretur. Abrogari vero omnes licuit, præter ſacratas: quæ violatæ ſæpe, abrogatæ nunquam ſunt: abroganti vero non eadem, quæ violanti legem, pœna ſancitur. Cæteræ leges & abrogari omnes potuerunt, & abrogatæ multæ ſunt: tametſi nulla lata lex eſt, quæ ipſa ſe contra abrogationem quaſi ſanctionis ſeptimento non muniret, graui pœna, multaue ei, qui abrogaſſet, irrogata: at multi multas abrogarunt, neque tamen vllam propterea ſubiere pœnam: dixi iam plus fuiſſe poteſtatis in eo, quod poſtremum populus iuſſiſſet, quam in eo, quod antea iuſſerat; id leg. 12. tab. ſancitum eſſe: iuſſum autem populi & ſuffragia fuerunt, quibus abrogabantur leges. Itaque non quid antea populo placuiſſet, ſed quid ei poſtremum placeret, ſpectari ſolebat. Seuſit autem in hoc genere populus, non ſemper è Repub. nam quemadmodum ſæpe malas leges bonus populus, ſic interdum bonas malus abrogauit. A Senatu vero nunquam lex vlla, niſi Reipub. cauſa, ſublata eſt. Erant enim quatuor omnino genera, quibus per Senatum more maiorum ſtatueretur aliquid de legibus: vnum eiuſmodi, placere legem abrogari: atque hoc genere non abrogabat legem Senatus (nam abrogare proprie populus dicebatur) ſed vt abrogaretur, ſtatuebat. Alterum genus erat, quæ lex lata eſſe diceretur, ea non videri populum teneri. Tertium de legum derogationibus: quo de genere perſæpe SCta fiunt. Quartum genus ſuſpicor hoc eſſe, vt cum aliquem Senatus hoſtem iudicaret, ſimul eius quoque leges, quæ quidem aduerſus Rempub. eſſent, eodem SC. aut alio, proxime facto, tolli iuberet: quarum enim maxime legum cauſa pernicioſus patriæ ciuis damnatus ſit, & à Repub remotus: eas ipſas leges in Repub. non hæſiſſe, ſed abiectas illico eſſe, veriſimillimum eſt. Recte igitur ſemper & iuſtiſſime Senatus. A populo vero, aut ab iis, qui mercede conducti ſpeciem quandam populi præ ſe ferebant, temeritate potius aut fraude, quam conſilio aut ratione, ſalutares ciuitati leges nonnunquam abrogatæ ſunt. Poſtremum illud eſt, cum verbo quidem, neque à Senatu, neque à populo, tacito autem omnium conſenſu per deſuetudinem leges abrogabantur. Hot.

LEGIS non ſolum maxima, ſed etiam perpetua vis erat: ſiquidem vetuſtate neque tollebatur lex, vt edictum: neq; debilitabatur, vt SCtum niſi ſi leges eſſent eiuſmodi, vt Reipublicæ minimum conſulere viderentur. Nam has contrario vſu non ſolum debilitatas, verumetiam plane extinctas, neque damnatum eſſe quenquam, quia feciſſet aduerſus legem eam, quæ iam exerceri deſiiſſet, ſatis conſtare video: leges autem multæ, quandiu Reſpub. ſtetit, perpetuo iure valuerunt. Cum ipſo libertatis initio, à primis conſulibus, ac iam ante à primis Regibus latæ eſſent, quibus ego de legibus loquor, cum perpetuam vim legibus tribuo: nam pernicioſas leges, nec iure rogatas, non perpetuo iure eſſe, ſed tolli quam primùm vtile eſt: cuiuſmodi multæ SC. ſublatæ ſunt. Populus autem, quem ſæpe à Reipublicæ commodo malæ rationes auerteret, rectam in diiudicandis legibus normam non agnouit, ſed vtiles ſæpè abrogauit, ſæpe ſciuit inutiles. Illud etiam in legum ſanctione aſcribi ſolebat, ne per Saturam abrogari, derogarìve liceret, erat enim Satura lex multis aliis conferta legibus, accepto nomine à genere cibi, ex variis rebus condito. Id autem eo placuit in ſanctione aſcribi, quia in lege multis legibus permiſta & confuſa ſubeſſe fraus, quæ populum falleret, facile poterat: at in ſimplici lege, ſi de abrogando, derogandóve populus rogabatur, non difficile erat, id quod derogabatur, quale eſſet intelligere. Addam & illud, fractam eſſe legis vim, non modo cum alia lege nominatam abrogaretur, ſed etiam cùm non omnino tota, ſed eius pars lege poſterius lata tolleretur: quod derogare dicebatur: aut cum nulla ſuperioris legis mentione facta aliquid ei contrarium poſteriore lege rogaretur: quod erat abrogare. Quod autem dictum eſt legis vim maximam fuiſſe, eo dictum eſt, non ſolum quia nihil eſſet lege grauius, & in publicis actio nihil obſeruaretur magis: verum etiam quia legis ſententia pertineret ad omnes ciues, & omnibus æqua iura deſcriberet. Veruntamen duo genera legum excipio: alterum quod omnes ciues, alterum quod omnes quidem, ſed diſpari iure comprehenderet. Hot.

LEGIS rogandæ forma apud Romanos hæc erat: Primum deliberabatur à ſenatu conſultante, num vtilis eſſet lex: tum ferenda. Deinde, ſi è Republica videbatur, proponi ſolebat populo tribus nundinis: tertio autem nundinarum foro rogabatur populo à Conſule, hoc eſt interrogabatur; an id placeret, quod patres ſtatuiſſent. Cicero pro Flacco: O morem, inquit, præclarum diſciplinamque quam à maioribus accepimus, ſiquidem teneremus: ſed neſcio quomodo iam de manibus elabitur. Nullam illi noſtri ſapientiſſimi & ſanctiſſimi viri vim concionis eſſe voluerunt. Quæ ſciſceret plebs, aut quæ populus iuberet, ſummota concione diſtributis partibus, tributim & centuriatim deſcriptis ordinibus, claſſibus, ætatibus, auditis auctoribus, re multos dies promulgata & cognita iuberi vetarique voluerunt. Hinc apparet differentia inter promulgationem & rogationem: promulgatio fiebat binis nundinis: rogatio id tertiis nundinis. Promulgationi item intercederet licebat: rogationi nullo modo. Inde rogatio pro lege accipitur. Cicero Phil. 1. hodie vocem hanc promulgare: tenemus quidem quanquam non ſatis intellectam: rei vero ipſius ne vmbram quidem ſequimur. Vide M. Fabium li. 2. c. 4. in fi. Old. Prat.

LEGIS textus omnem dubitationem tollit. Vide Bald. in l. ancillæ, C. de fur. Siquidem gloſ. nullam nobis neceſſitatem imponit, cum ſit tantum probabilis: vt dicit Bar. l. 1. ff. ſi cert. pet Veritatem, dicebat ſemper Zaſius ex legum textibus, ex æquo & bono quærendam, non ex conſpirato, plauſibilique huius, vel alterius gloſſæ, aut Doctores fauore, eſſe proſtituendam. Spieg.

LEGIS virtus eſt, ait Iureconſ. in l. legis, ff. de legib. imperare, vetare, permittere, punire. Prat.

LEGITIMA, eſt portio hæreditatis, iure naturalis liberis debita, minuſcula dicta. Sic appellata, quod ſecundum naturales leges, alimentorum vice ſubrogatur. Ferr. Inſti. quib. mod. teſt. infirm. §. igitur quartam. Politus dubitat, an hæc portio hodie Quartæ nomine venire debeat.

LEGITIMA eſt quarta portionis ab inteſtato debitæ, deducto ære alieno, funeris impenſa, & preciis ſeruorum manumiſſorum. Vulte. Inſtit. de inoffic. teſtam. §. 5. num. 1.

LEGITIMA aſcendentium ſeu parentum, h. e. quam liberi debent parentibus, eodem modo aucta eſt hodie, ſicut de legitima liberorum diceımus, vt communiter probant Dd. per l. nam etſi, C. de inoff. teſt. Nam etſi, inquit Imperator, parentibus non debeatur filiorum hæreditas, propter votum parentum, & naturalem erga filios charitatem: turbato tamen ordine mortalitatis, non minus parentibus, quam liberis pie relinqui debet. ex Pra.

LEGITIMA ætas, quæ lege aliqua præſcripta & præſtituta eſt: veluti in maribus annorum 14. in fœminis 12. nuptiarũ cauſa. item ad res adminiſtrandas 25. l. vlt. §. diuus, ff. de publi. l. vlt. in fin. ff. de appell. l. 1, C. de cur. fur. l. 4. C. de tranſa. Hot. Prat.

LEGITIMA conuentio eſt, quæ aliqua lege confirmatur. Auctor Paul. in l. legit. ff. de pact. Spieg.

LEGITIMA crimina, de quibus lege aliqua quæſtio conſtituta eſt, vel quæ lege aliqua vindicantur, vt ſunt publica, l. 3. §. pœna, ff. ſtellionat. coniuncta l. 13. ſtellionatus, ff. de his qui not. infam. Briſſon.

LEGITIMA generaliter dicuntur omnia quæ ex lege aliqua inſtituta ſunt: plerũq; tamen de leg. 12. Tab. intelliguntur. Prat.

LEGITIMA hæreditas proprie dicitur, quæ ab inteſtato defertur l. 1. de ſuis & legit. quoniam eam Lex ipſa abſq; facto hominis defert. Sed & quæ ex teſtamento defertur, legitima quoque nõ improprie, latiore tamen ſenſu dicetur, ea enim à lege 12. Tab. confirmatur, dum in illa conſtitutum eſt; Vti quis rei ſuæ legaſſit, ita ius eſto. l. verbis, de verborum ſignificationibus.

LEGITIMA hæreditas, ait Briſſonius, eſt quæ lege 12. Tabul. defertur. Item quæ ex nouis legib. obuenit, l. 1. 2. & 3. ff. de petit. hæred. l. 1. §. capitis, ff. ad Tertul. l. 7. de ca. minut. Briſſonius.

LEGITIMA hominis ætas, poſt quintum & vigeſimum annum reputatur. Interim namque Minores appellantur, iuuandi propter ætatis imbecillitatem, l. vltim. C. de his, qui ven. ætat. imper. l. 1. ff. de minorib. 25. ann. Spieg.

LEGITIMA interpellatio quænam dicatur, Bart. docet in l. vinum, ff. ſi cert. pet. Spieg.

LEGITIMA iudicia, Bud. interpretatur, iuri ſcripto, aut moribus ff. recepto aſtricta. Spieg.

LEGITIMA latitudo in l. 13. §. latitudo, ff. de ſeru. ruſtic. quæ lege 12. tab. comprehenſa, definita ac determinata eſt, l. 8. ff. eod. l. 6. §. nec video, ff. quemadmod. ſeru. amit. Briſſ.

LEGITIMA liberorum dicebatur olim pars hæreditatis quarta, quam conſuetudinem ex legis Falcidiæ ratione manaſſe, Pau. lib. ſent. 4. ca. 5. non obſcure demonſtrat. Cum enim inſtituti partem nunquam minorem quarta iuſſiſſet eſſe, ſi filius minus ex patris teſtamento conſecutus erat, quod ei deerat ſupplebatur.

tur. Hinc pars illa, quia non ex teſtamento,ſed ex lege manabat, Legitima dicta eſt, quo modo legitima hæreditas dicitur, quam lex,non teſtamentum,defert. Atque hæc quidem olim, poſt vero Iuſtinianus duas Conſtitutiones edidit:quarum prior ſtatuit,vt idem in exhæredatis Iuris eſſet,quod in inſtitutis: nimirum vt ſi exhæredato filio vel minima res, veluti ſolidus vnus legatus eſſet, inofficioſi agere non poſſet, ſed quod legitimæ parti, hoc eſt, quartæ deeſſet, ſuppleretur, idque etiam ſi teſtamento cautum non eſſet. l.omnimodo 30. C. de inoffic. teſtam. ex quo intelligi poteſt quam falſa ſit eorum opinio, qui ius hoc ſuppletionis in inſtitutis, quam in exhæredatis à Iuſtiniano inductum exiſtimant Poſteriore autem Conſtitutione quæ Nouellarum eſt 18. modum hunc legitimæ adauxit, vt ſi vnus, duo, tres, quatuorue liberi eſſent,triens illis relinqueretur: ſin plures quatuor,ſemis, Hot. De qua re etiam diſputat Goueanus lib.2.Variar.lect.c.t. Vel ſic :

LEGITIMA liberorum olim erat, quæ pater tempore mortis reliquiſſet,deducto ære alieno & impenſa funeris,l.Papin. §.quarta autem,ff de inoffic.teſt.l.cum quæritur,C.eod.tit.Hodie vero cum quatuor ſunt filij vel pauciores, tertia pars eſt, cum plures, extant, dimidia pars paternæ ſubſtantiæ legitima cenſetur, §.frequenter igitur. Nou.de trient. & ſemiſſ. & §. porro hanc particulam, Nouel.conſt.22.Prat.

LEGITIMA nepotum variat. Alias ſoli ſunt,non cum mortuorum fratrum filiis, ſuccedunt que in capita. Eodem modo ex numero eorum colligenda eſt triens, hoc eſt,tertia, ſi quatuor vel pauciores fuerint aut ſemis, id eſt, dimidia pars bonorum auitorum,ſi plures ſint Nou.de Trient. & ſemiſſ.ad princip. Alias cum permixti ſunt mortuorum nepotum filij,& ſic pronepotes,aut deinceps : hi in ſtirpes ſuccedunt, & tantam partem accipiunt pro legitima, quantam pater eorum fuiſſet accepturus §.neque illo.Nou.eod.tit. Alias denique nepotibus ſupereſt filius vnus vel plures defuncti. Quo caſu omnes nepotes in ſtirpes ſuccedunt. Nouel.de hæred. ab inteſtat. §.ſic tamen. Prat.

LEGITIMA obſeruatio. quæ diuortio faciendo vel l.12. tab. vel l.Iulia de adult.præfinita eſt,l.31.ff.de donat.int.vir.l.pen.ff.ad l.Iul.de adult.Briſſ.

LEGITIMA pœna in l.7.§.1.ff.de condict.furt.l.9.C.de furt. quæ furto imponitur. Ea dupli eſt ex 12.tab. teſte Gellio, Legitima vero pœna in l.1.§.ſed non vtique. ff.ad Turpilla. eſt, quæ lege Remmia calumniatoribus irrogatur. Briſſ.

LEGITIMA quantitas in l.25. C. de donat. inter virum & vxor. quæ legibus conſtitutionibuſque definita eſt, l.34. C. de don. Prat.Briſſ.

LEGITIMA tranſuerſalium, hoc eſt, fratrum ab inteſtato ſuccedentium, & olim & nunc eſt quarta bonorum pars, argum. l. Papinia. §.4. ff.de inoffic. teſtam. Et quanquam huius quartæ non fiat expreſſa mentio in iure ciuili : non tamen fuerit abſonum, per naturalem æquitatem interpretando ſic colligere: quoniam frater debet fratri alimenta,per l.non omni & l.cum plures §.in ſoluendis. C. de admin. tut. arguendo ab alimentis ad quartam.Hoto.Prat.

LEGITIMA tutela dicitur, quæ lege defertur. Legem autem excellentiæ cauſa, l.12. Tabul. intelligimus. Vlp.l.1. ff. de legit. tut.Legitimæ tutelæ l.12. Tabul. agnatis delatæ ſunt, & conſanguineis : item patronis, id eſt, his, qui ad legitimam hæreditatem admitti poſſint, hoc ſumma prouidentia, vt qui ſperarent hanc ſucceſſionem, iidem tuerentur bona ne dilapidarentur,hæc ille. Legitimam tamen Patronorum tutelam dici tradit in l.3. non quod nominatim id lex cauerit, ſed quod legis id ratio flagitare viſa eſt : vt vbi hæreditas, ibi tutela eſſet. Item legitima tutela dicitur, parentum,qui filiorum quos impuberes emanciparunt,tutores fiunt: qui vere legitimi non ſunt ſed legitimorum vicem obtinent : vt ait Vlp.d.l.3. vlt.ff. eod.legitimæ, in quam, illæ tutelæ præſtantia quadam legis veteris dicuntur : quod hinc licet intelligatur, quia tutelæ quæ l. Attilia, Iulia,& Titia mandantur,legitimarum nomine non intelliguntur, vt apparet ex l.7. ff.de cap.minut. Hot. & Prat.

LEGITIMA verba dicuntur,quæ formularum ſunt,quæ & concepta, & directa, & ciuilia, & ſolennia quoque appellantur, Cic. Phil.1. Cedo illa legitima. Conſules populum iure rogauerunt, populuſque iure ſciuit. Legitima verba dicuntur Latina in l.fin.C.de teſtam.tutel.vide Vlp.Inſt.tit.25.Prat.

LEGITIMA vxor, quæ rite ex præſcripto legum in matrimonium conuenit : vel quæ nobis ſecundum leges & ciuiliter nupſit.l.4.ff.de rit.nupt.Prat.Briſſ.

LEGITIMÆ actiones legibus proditæ,& ex iure ciuili deſcendentes.§.ſed iſta.Inſt.de actio.l.1.l.11.& l.15.§.de præſcript.ver. l.22.§.vlt.ff.de aqu.pluu.Briſſ.

LEGITIMÆ vſuræ dictæ ſunt centeſimæ, quæ & maximæ & grauiſſimæ nominantur. Nempe legitimæ per excellentiam, ſupra quas aliæ legitimæ non eſſent : Sed vſurarum modum poſtea lege lata aliter Iuſtin. conſtituit, l.eos. C.de vſur. Donellus.Cæterum Hot.lib.1. de vſuris c.7. non centeſimas voce legitimarum intelligi exiſtimat; ſed minores centeſimis. l. tutor.§. idem ſolent.ff.de admin.tut. vbi manifeſtiſſime legitimæ diſtinguuntur à grauiſſimis. vide Gothof.ad l.1.C.de vſur. pupillaribus.

LEGITIMÆ cognationes, quæ adgnatorum ius habent, quod ipſum ciuile,& l.12.Tab. introductum eſt, l.12. §.vlt. ff.de rit. nupt.§.vlt.Inſt.de cap.dim. Etiam Modeſtinus legitimam cognationem ſiue ciuilem interpretatur, quæ per adoptionem contingit in l.4.cognationis. ff.de gradibus & adfinibus. Briſſonius.

LEGITIMÆ nuptiæ,quæ ſecundum iura ciuitatis Romanæ contractæ ſunt.Inſt.de nupt.in pr.Caius lib.1. Inſt.tit.4. l.19. ff.de ſtatu hom.Briſſ.

LEGITIMAM debere relinqui iure inſtitutionis, hoc eſt, iure hæreditario. Hoc enim voluit Imp.in Nou. vt cum de appel. cog.§.aliud quoque capitulum:Lege,inſtituere.

LEGITIMARVM actionum verbo, intelliguntur leges 12. tabul.Zaſ.in §.ſed iſtæ.Inſt.de act.Spieg.

LEGITIMATIO eſt legis actio, qua liberi naturales efficiuntur legitimi.Ex nuptiis uero eo ipſo momento,quo naſcitur, ipſo iure,ſine vllo hominis facto legitimus naſcitur : per legitimationem nemo naſcitur, ſed fit legitimus, Vult. in comm. aliquando autem vlt.n.1.Inſtit. de nuptiis.

LEGITIMATIONIS quod nulla apud IC. mentio fiat, ſciendum eſt hoc iuris adoptionem tribuiſſe,quæ de naturalibus filiis fieri poterit, vt vidimus in ea ſpecie quam ponit Vlpian. vlt.cap. quo in capite filium in ſeruitute patris conceptum, ab eo libero facto adoptari poſſe dicit.Quod multo magis licitiſſe arbitror in naturalibus liberis ingenuorum hominum, dum ne procreati eſſent ex nefario concubitu:in quo tamen fuit arbitrium principis,vt in omni arrogatione erat,&c. Conu.lib.2. c.16.n.5.

LEGITIMATIONIS vel τῆς γνησιότητος duos Iuſtinia. modos tradit, quibus filius naturalis tantum, fit quoque legitimus & ſubjicitur patriæ poteſtati. Eoſdem repetit & alio poſtea loco in Inſtitutionibus:Eandem iem late tractat in Nou. Conſt.89. explicans has,vt ita loquar,legitimationes, διὰ τῆς εἰς βουλὴν ἐπιδόσεως, καὶ διὰ τῶν προικώων συμβολαίων ποιήσεως. addit & tertiam rationem. διὰ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, cuius frequens eſt vſus. Refert enim Martianus,Marcum & Luciū Imperatores, reſcripto ſuo confirmaſſe ſtatum quorundā filiorum qui ex matrimonio parum legitimo erant ſuſcepti. Eſt præterea & alia quædam quarta & omnium quideſi expeditiſſima ratio, quam Iuſtin.in Nou.Conſt.117. introduxit, nempe cum pater ſpurii dignatur filij nomine.Nam inde conjicere poſſumus,non omnino ſemper habuiſſe eius matrem pro concubina,&c.Bald.tit.de adopt.

LEGITIME conſiſtere poteſt, recte agere poteſt.l.ſi rege pignorib. & in ſuperficiariis. ff.de pign. Opp. Non recte agi ſubmoueri exceptione.l.ſi ſuperatus,§.fin. ff.eod.tit.ex Copia,Old.Spieg.

LEGITIME, idem eſt quod, iuſte, vel ratione legum obſeruata. Vide Authen. de hær. & Falcid. §. ſi quis autem. Item l. Gracchus.C.de adult.Spieg.

LEGITIME natus, *Geſatzlich, Ehelich geboren*. Opp. Illegitime natus,ſiue Spurius, *Vnehlich geboren*. l.3.§.1. ff.de Decur.Old.

LEGITIME ordinati inſcriptionum libelli dicuntur, qui ſecundum formam l. Iuliæ publicorum iudiciorum præſcriptam concepti ſunt.l.3.§.1. ff.de accuſation.Briſſ.

LEGITIMI dies, qui in lege permittuntur partibus ad conſequendum ius ſuum, *Ordenlich zeit zu Gerichts handeln* Old.

LEGITIMI dies dicebantur, quas nunc dilationes & terminos appellamus quando vel accuſatori ad accuſandum vel Reo ad reſpondendum certi dies dabantur, & præfiniebantur. Et legitimum diem comitiis habendis dixit Cic. act.4. in Verr. in quo ſecundum leges haberi poterant.Briſſ.

LEGITIMI hæredes paſſim appellantur, quos lex 12.Tab. inteſtatis attribuit,hoc eſt,proximos agnatos,quanquam eius legis exemplo etiam nouæ leges & Senatuſconſulta ſignificentur. l. 2.§.vlt.ff.vnde legit.Prat.

LEGITIMI liberi naturalibus oppoſiti eos ſignificant, qui iure, id eſt, ex iuſtis legitimis nuptiis ſunt quæſiti. l.45. ff.de vulga. Interdum etiam legitimi adoptione quæſiti accipiuntur. Briſſ.

LEGITIMI Ciues,defenſores,magiſtratus ex ff.Briſſ.

LEGITIMI, quibus legitima potuit deferri hæreditas Vlp.l.2.ff. vnde legitimi,& vnde agnati,Old.

LEGITIMI teſtes, qui ex legib. teſtamento adhibendi ſunt,l.16. §.1.ff.de vulg.& pupill.ſubſtit.Briſſ.

LEGITIMI tutores ſunt,ait Vlp.Inſt.tit.11.qui ex l.12.tab.introducuntur,ſeu propalam,quales ſunt agnati: ſeu per conſequentiam,quales ſunt patroni.Et horum exemplo parentes, tot.tit. Inſt.de legit.parent.tut.Briſſ.

LEGITIMOS actus quoſdam enumerat l.78.ff.de diuerſ.reg. Legis actiones quæ ſint,quid item ſit lege agere, vide ſupra Lege agere.

LEGITIMVM quod lege aliqua vel Senatuſconſulto introductū inſtitutum,confirmatum, comprobatumque eſt. Ita legitimas

conuentiones pacta Paul. definit in l.6. ff.de pact.quales ſunt, quæ de furto & iniuria fluunt. Hæc enim lex 12. Tabul. comprobat:ita legitimum ius,quod ex lege deſcendit, quale eſt ius agnitionis quod ex 12.Tab. deſcendit.l.3. §.de illo ff.pro ſoc.l. 69.in fin.pr.ff.de leg.lib.2.l.1.§.vocantur.l.11.§.vlt.ff.de contr. tab.l.22.ff.ſi quid in frau.pat.l.6.ff.de bon.poſſ.l.1. §.non quærimus,ff.ſi quis om.cau.teſt.Et apud Vlp in Inſt.tit.28.ad fin.& l.vlt.C.de legit.hær.Et quodcunque aliud ius quod ex legibus proficiſcitur legitimum vocatur. l.4. §.vlt. ff.de fideiuſſ. tut.l. vlt.C.de teſtib.Briſſ.

LEGITIMVM ius dicitur, quod ab initio nihil interfuit hoc an illo modo fieret : poſtquam autem conſtitutum eſt, refert, Conn.lib.1.c.6.n.3.

LEGITIMVM ſpatium in l.14.ff.de ſeru.vrb. quo lex 12.tab. ambitum ædificiorum definit. Briſſ.

LEGITIMVM tempus in l.8. C.de non nu.pec. quinquennij, intra quod ex principalibus conſtitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio apponi debuit,l.9.& l.14. C.eod.tit. Inſt.de liter.oblig.l.1.de cauta & non num.pec.in fragmentis C.Theop. in §.idem iuris. Inſtit.de except. Quomodo etiam ſtaturum tempus interpretari oportet.in l.vlt.C.de cond.ex leg.& l.5.C. ſi cert.pet.Briſſ.

LEGITIMVM tempus in l.5.ff.de vſuf.l.3. ff.quemadmodum ſeruit.amitt. l.24. ff.de donat. int.vir.l.12. §.ſi quis ſeruum. ff.de captiu.l.12. tabularum, vſucapioni præfinitum tempus ſignificat.Cicer.top.& pro Cæcinna,l.3.ff.de vſucap. quod alias conſtitutum tempus appellari docuimus.At in l.3.ff.de vſur.& l.4. §.ſi quis condemnatus.ff.de re iud.& l.1.C.de vſur.vel re iudic. Legitimum tempus intelligitur, quod condemnatis ad ſoluendum,l.12.tab.datur. Eadem lege ſtatutum ad dotem reſtituendam tempus legitimum appellatur in l.24.§. Siue autem mariti.ff.ſol.matr.l.7.§.adeo ff.de pact.Briſſ.

Simili modo legitimum tempus in l.19.ff.de minoribus Legibus ſtatutum tempus ad petendam in integrum reſtitutionem,l.1.C.ſi minor ſe maior. Et legitima tempora, quibus de diuerſ.& temp.l.7.ff.de muner.& honor.l.11. ff.de iud.l.vn. C. vt intra cert.temp.legitima tempora in l.32.ff.de iudic.ad iudicandum lege,credo,Iulia iudiciaria præſtitura,Briſſon.

LEGITIMVM tempus luctus, l.8. l.10. l.11. ff.de his qui not.infam.l.2.§.1.C.de ſecun.nupt.idcirco opinor quod Numæ Pompilij lege decemmenſium ſpacium ad lugendos viros mulieribus præſcriptum fuit, quod poſtea duobus menſibus auctum eſt.Apul.lib.8.de aſino aur.Boni ergo & optimi conſules,ſi luctu legitimo miſerrimæ fœminæ neceſſarium conceſſeris tempus,quod reſiduis menſibus ſpacium reliquum compleatur anni.Senec.lib.7. epiſtol. Annum fœminis ad lugendum conſtituere.

LEGITIMA tempora apud Quintilian.declamatio.6.l.puta Pompeia ad dicendum & orandum præſtituta, Briſſ.

LEGITIMVM teſtimonium Connanus dici ait, quod duorum fine comprobatur, etiam ſi mulieres ſunt aut peregrini, & non rogati, Theodoſius tamen Imperator voluit adhiberi quinque teſtes, rogatos aut fortuitos, cuius conſtitutio eſt hic vltima, Conna.lib.9 c.6.n.2.

LEGITIMVS, *Geſetzlich, ordentlich, nach dem Geſetze.*

LEGITIMVS curator ad quem è lege 12. tab. curatio furioſi, aut prodigi pertinet l.13.ff.de curat.furioſ.Briſſ.

LEGITIMVS hæres pro parte factus.Papinianus. Quia credimus eum, inquit, legitimum hæredem pro parte eſſe, & ideo pars hæreditatis in teſtamento remanſit, nec abſurdum videtur,pro parte inteſtatum videri, in fin. l.nam etſi, ff.de inoff. teſtam. Spieg.

LEGITIMVS modus in l.1. §.1.de mort.inf. quo abeſſe ab ædificiis buſta monumenta lex 12.tab. conſtituit, Cic.lib.3.de legibus legitimus modus in l.21.ff.de donat.qui donationibus lege præſtitutus eſt,olim erat, cuius meminere,l.24. ff.eod.tit. & l. 56.ff.de mort.cauſ.donat.l.5.§.ſi donaui,& §.ſi eum qui de doli excep.l.1.ff.quib.modis pign.Quod & illa Pauli verba comprobant,quæ ſunt lib.5.ſent.tit.11. Ei qui aliquem à latruunculis vel hoſtibus eripuit, in infinitum donare non prohibemur. Briſſ.

LEGITIMVS modo honorarij in ſingulis cauſis vſque ad centum aureos,l.1.§.in honorariis, & §.licita. ff.de extr. cognitio l.3.C.de poſtul.quem SC.conſtitutum Tacit. lib.10. auctor eſt, Briſſ.

LEGITIMVS numerus in l.2.ff.de decr.ab ordin.fac. eſt municipij lege præfinitus, l.3.eod.tit.

LEGITIMVS numerus apud Paul.lib.4. ſent.tit.1. eſt lege Caninia præſcriptus, Briſſ.

LEGITIMVS ſtatus, C.quand.dies leg.ced.l.pen. Alber.

LEGVLÆ ſunt viriolæ, hoc eſt, vittæ paruulæ, ſiue ligulæ fimbriatæ,reticulatis,ſcutulatis,cantellatiſque plagulis orbicularibus veſicæ capillorum aſſeruatrices. A legendo legulæ vocitatæ, quemadmodum legulei à legendis vuis ſunt appellati, Io. Bapt.in comm.Epiſt.Sid.Apollin.ad Agricol.lib.1.

LEGVLEIVS, in legibus verſatus.Cic. Ita & tibi Iuriſconſultus per ſe nil niſi leguleius quidam cautus,& acutus, præco actionum,cautus formularum,anceps ſyllabarum.Leguleios retulit Quintilianus ad leges 12.tab. vt formularios ad prætorias formulas : Quorum alij,inquit, ſe ad album ac rubricas tranſtulerunt & formularij.ac (vt Cic. ait) Legulei quidam eſſe maluerunt. Leguleius autem diminutionis formam habet, vt equuleus,& binnuleus, Prat.

LEGVLVS Varro lib.4. de ling. lat. proprie olearum collector, vt vindemiator vuarum. Idem etiam ſentit Cato. ſunt tamen qui vindemiator illo Varronis loco non legant, legulum in vua etiam probent, ex veteri lege : itaque videtur. vſurpaſſe Vlp.l.ſi cuius, §.ſi tamen, ff.de vſufr. & quem. Si tamen inquit, quæ inſtituit vſufructuarius magnum apparatum ſit deſideratura, opificum forte vel legulorum (corrupte autem quidam figulorum legunt) quæ non poteſt ſuſtinere proprietarius, non videbitur boni viri arbitratu frui. Proprie autem legulus eſt, qui manu legit caducam, & verberando decuſſam, vt & olea legi debet, quam Cato ſtringi vetat, id eſt, ex arbore nuda manu detrahi, vel cum digitabulis preſſam detrahi,quia læditur : hinc ſtrictores, qui propterea à legulis ſeparantur, Prat.

LEGVM correctio magnopere fugienda eſt : quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum : mutationem morum comitatur nouitas quædam ſubita : hæc autem ſolet mouere & conquaſſare Rempubl. Quare Ariſt. lib. Polit.2. dicit : Receptas leges non eſſe mutandas, etiamſi quid incommodi habeant. Et Vlp.in l.2.ff.de conſtit.prin. In rebus,inquit, nouis conſtituendis euidens eſſe vtilitas debet. Euidentem autem vtilitatem ſic intelligit, vt ſi lex aut conſuetudo, niſi corrigeretur, paulatim eſſet corruptura ius naturæ, quod immutabiliter retinere oportet. Prat.

LEGVM obſeruatio, & compoſita bene viuendi ratio in Republica ſolet augere populum : & frequentia populi ſolet amplificare imperia.Incipiendum ergo eſt in omni Republ. conſilium à recta traditione iuris. Prat.

LEGVM ſtudioſi relicto Latinæ linguæ nitore, inepti plerunque, teſte Alex.Neapol.lib.3.c.4.

LEGVM tabulas Moſen à Deo accepiſſe, nemo eſt, qui neſciat, à quo tota iuris ſcripti leges proſeruntur. Quicquid enim poſteri legum ſcriptores in monumentis reliquere,id totum tanquam ſimiæ à Moſe primum Græci, deinde à Græcis Romani mutuati ſunt,Ficino & Euſebio adſtipulantibus.

LEGVM vſus ad formandos hominum mores pertinet : non ad oſtentationem aut quæſtum, vt quidam abutuntur, non aliter quam Anachaſis dixit: Athenienſes ad nihil vti numis niſi ad numerandum.Proinde cum Hebræos Deus inter ſe quam coniunctiſſimos,rectiſſimeque conſentire vellet,certas leges tulit, vt ex præſcripto res iudicarent, ne quando ius controuerſum diſſidium pareret. Schard.ex Prat.

LEGVMEN eſt fruges ſine ariſtis, quæ ſiliqua, id eſt, theca modo rotunda, vt cicere, modo chylindracea, vt piſo, modo etiam longiſſima & pro menſa ſeminum lata (Franciſcus Marius Grafald. Parmenſ. lib.2. de partibus ædium c.11.) continetur, Plin.c.7.lib.18.Varro lib.1.c.32. Huius ergo generis ſunt fabæ, lupinum,eruum, lens, cicer, linum, Plin.d.c.7. 8.9.10.11.12. & ſeq.lib.18.

Λειπομαρτυρίου, Athenienſib. actio eſt aduerſus eos,qui teſtimonij dictionem defugiunt : qualem in teſtamentorum cauſa 12.tab. introductam oſtendit Iac.Cuiac.his verbis : Qui ſe ſieri teſtarier : vel potius qui ſe ſirit teſtarier, in teſtimonium ſatiatur, improbus inteſtabiliſque eſto. Sitit autem pro ſiuerit, vt alibi ſæpe apud veteres. Prat.

LEMNISCI dicebantur faſciolæ ex coronis longiſpendentes. Hinc longas coronas quidam dici putant lemniſcatas. Quales autem fuerint longæ coronæ annotauit. Fr. Balduin. in l. 12.tab.c.31.circa finem.

LEMVRIA, dicta ſunt patentalia,quæ Romulus cum Remi occiſi manes placatos vellet,inſtituit, ſic dicta quaſi remuria, menſe Maio per triduum celebranda anniuerſario ritu, ob quam rem nubere illo menſe religioſum fuit. Vnde Ouid.

Menſe malum maio nubere vulgus ait.

Connan.lib.8.c.3.num.1.

LENAS, ait Vlp. eas dicimus quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt:Lenam accipimus & eam,quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet: & quæ cauponam exercens,in ea corpora quæſtuaria habet,l.43.§.Lenocinium ff.de ritu nupt.

LENES vaſis eſt genus,relatum ab Alfeno,l.17.§.1.ff.ſi ſeru.vind. Et Seius in eo ſyluam ſeuiſſe,in qua labra & lenes,cucumellas poſitas haberet,quanquam in pandectis Florent. pro lenes,tenes legatur,nec enim ſunt,quas Tinas Nonius nominat: Illius meminit Martialis lib.1.

Tepida natabis lene Congedi vada.

Vlp.l.15. ff.de act. empt. Lines & labra ſalientes fiſtulæ, quæ ſalientibus iunguntur, &c. Sunt qui indifferenter ſcribi debere,lenes,lines,aut lenis exiſtiment:illam tamen ſuperiorem ſcripturam potiorem exiſtimo, vt deducatur à Græco λῆνος, quod

quod torcular & lacum ſignificat, ſiue vas quo aqua recipitur. Prat. Vide infr. Lines.

LENITAS. Proniores ad lenitatem quam ſeueritatem iudices eſſe debent, l. 11. ff. de pœnis.

LENITVDO, l. vnic. C. de mend. val. inertia eſt & ignauia. Quiſquis huiuſmodi lenitudinem prodiderit & probauerit. Sic l. hi, quos. C. Th. de accuſ. Huius autem fuit olim propria actio quædam, quæ dicitur. ἡ ἀργίας γραφή. Non. 10. Pollux li. 8. ἡ ἀργίας δίκη ... Nicolaus apud Strobæum. ... Plutar. de Dracone. ... Plat.

LENO. Lenociniari per tranſlationem, blandiri eſt. Inde leno dicitur ab alliciendo, quod adoleſcentulos alliciat, vel à leniendo dictus. Eſt autem proprie leno ſcortorum. Scribit enim Pædianus, lenones ſcortorum dici, productores vero, etiam ingenuarum perſonarum, & in quibus ſtupra exercita legibus vindicantur. Nam & in Verrinis ab Cicerone diſparantur verba hæc. Inde lenocinium, lenocinandi actus. Vlpian. in l. athletas. ff. de his, qui notant, infam. Lenocinium facit, qui quæſtuaria mancipia habet. Eſt autem lenocinium ipſum peius, quam adulterium, quia & ſe & alium leno corrumpit: vnde plus punitur. vt in Auth. vt iud. ſine quoquo ſuffrag. § eos, colum. n. 2. Ii, ne malo ſint exemplo, de vrbibus pelluntur, in Auth. de lenonibus in fin. & meretrices de vicinia pudicarum. In multis tamen vrbibus publica proſtibula tolerantur, non quod ſcortationem approbent, ſed quod, cum ſit infrænata iuuenum libido, malunt vrbes hæc loca tolerare, quam facere, vt ciuium & vxores & filiæ paſſim ad ſtuprum abripiantur. Anchora. Lenocinij duas eſſe ſpecies, ait Goth. ad l. 2. §. 2. ff. ad l. Iul. ad adult. Manifeſtum, quoties maritus palam quæſtum facit ex adulterio vxoris: Tacitum quoties adulterium retinet.

LENO eſt, qui proſtituta habet mancipia, vt Seneca lib. 6. de benefic. definit. Lenocinium itaque facere cum Vlp. ad edictum Prætoris interpretatur, qui quæſtuaria mancipia habet, ſiue principaliter hoc negocium gerat, ſiue alterius negociationis acceſſione vtatur, l. 4. §. 1. ff. de his qui not. infam. l. 1. in fin. ff. de extraor. crim. Idem Vlp. libr. 1. ad l. Iul. & Pap. Lenas eas dici ſcribit, quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt, etiam ſi alterius nomine hoc vitæ genus exerceant, l. 43. §. 1. ff. de ritu nupt. Briſſ.

LENOCINII crimen contrahit maritus, qui deprehenſam in adulterio vxorem retinuerit, adulterumque dimiſerit, quæſtumve ex adulterio vxoris ſuæ fecerit, l. 29. in pr. & §. qui quæſtum, ff. ad l. Iul. de adult. l. 2. C. eo. tit. Briſſ.

LENOCINIVM facere, Vlp. inquit, non minus eſt, quam corpore quæſtum exercere.

Cum mulier viri lenocinio adultera fuerit, nihil ex dote retinetur, l. 47. ff. ſoluto matrim.

LENTVM debitorem Cicero vocat eum, qui libenter ſubterfugit, tergiuerſatur, & diem ex die ducit, neque promptus eſt ad diſſoluendum quod debet. Teucris, inquit, illa lentum ſane negotium. At contra Lucillius lentum ſoluere accepit pro eo, qui facile ſolueret, bonumque nomen eſſet. Credo quod lenta quæ ſunt facile ſequuntur quo velis: lentum quoque vocauit eum, qui facile ad ſoluendum adduceretur: eius verba vide apud Nonium ſatyr. lib. 9. Prat.

LENVNCVLI actuariæ naues quas Græci ... vocant, vel ἐπακτρίδας, vt annotat Brodæus lib. Miſcell. 6. c. 27.

LEONINA ſocietas eſt, qua alter lucrum tantum, alter damnum ſentit: qualis iure coiri non poteſt: & vt Eraſ. in Chilia. dicit, ſolet eſſe cum regibus, aut præpotentibus plebeiæ ſortis hominibus. Extat in l. ſi non fuerint. §. Ariſto. Pro ſocio. Notum ex Apologo, quod leo communem ex venatu prædam ſic diuidebat cum vulpe, vt ſibi ferme totam retineret, vulpi vix minimam concedens partem. Spieg. Adde Tiraq. com. in 5. l. connub. gl. 1. part. 6. n. 34.

LEONINA lex, Imperatoris Leonis. l. 38. C. de epiſc. & Clericis. l. 10. C. de pactis conuentis.

LEPADNA, Græci dicunt coria lata circa pectus equorum. Vide Alc. in l. quoniam. C. de curſu publ lib. 12.

LEPRA duplex eſt: vna, quæ mala ſcabies, hoc eſt, incurabilis ab Horat. nominatur:

Aut mala quæ ſcabies, aut morbus regius vrget.

Eius meminit Imperator, in Auth. Iuſiuran. quod præſt. Altera lepra eſt, quæ poteſt curari. Plin. libr. 34. Lachrymæ, vitium veluti gemma, lepras, & lichenas, & pſoras, nitro ante præparatas ſanat. Eſt itaque lepra morbus, qui alio nomine dicitur elephantia, à quo leproſi dicuntur, qui eo morbo afficiuntur. De quibus tit. eſt lib Decret. de coniugio leproſorum, vide D. Gœd. in comment. ad l. ſtuprum 101. §. 2. num. 8 de verb. ſig.

LÆSVM ius, in l. 1. ff. ex quibus cauſis maior, non amiſſum vt Interpres exiſtimat ſignificat. Vt non reſpexit ad Lædere verbi elegantiam, ita nec vim verbi Amittere intellexit. Siquidem vere amiſſa, perdita ve, aut quæ irrecuperabilia ſunt, corrigi non poſſunt. Intercepta vero, & occupata, poſſunt. Spieg.

LESSI voce lex decemuiralis vſa eſt teſte Cicerone: Quid autem per Leſſum decemuiri intellexerint, veteres interpretes Sextus Ælius, Lucius Ælius, non ſatis ſe intelligere dixerunt, inquit Cic. ſed ſuſpicari veſtimenti aliquod genus funebris fuiſſe. Lælius leſſum interpretatur quaſi lugubrem eiulationem, vt vox ipſa ſignificat. Illudque eo magis verum Ciceroni videtur, quod Lex Solonis id ipſum vetet: eoque ſenſu Plautus leſſum videtur accepiſſe, cum ſic in Trucul. ſcriberet:

Thetis quoque etiam
Lamentando leſſum fecit filio.

quaſi dicat Plautus ſane cum gemituque & fœmineo vlulatu, vt vtar poetæ verbis, filium deflevit Thetis: & tamen ſuis illa lachrymis, quod factum erat infectum reddere non potuit. Et ſic quidem hunc Plauti locum accipiendum eſſe eleganter in lib. de anima docet Tertul. autore Reuar. in l. 12. tab. cap. 15. Adde Fran. Balduin. comment. in l. 12. tab. cap. 31. circa princ.

LEVAMENTVM in l. quoties in fin. ff. ſi fam. furt. fac. dic. pro auxilio. Huius edicti leuamentum, non tantum ei qui ſeruos poſſidens, condemnatus præſtitit tantum, &c. Sic & pro beneficio vel excuſatione, l. 1. C. qui morbo ſe excuſ. libr. 10. Atque ita l. cum duobus, . ſi in coeundo, ff. pro ſoc. Alij tamen velamentum legunt: vide infr. velamentum, Prat.

LEVARI, vel onerari culpa, apud Macrum. de offic. præſid. l. diuus, §. fin. Spieg.

LEVATO velo cognoſcere, Honorius Imp. dixit prouerbiali figura, ſi Alc. credimus, quod vulgo dicunt, de plano ſieri, h. e. quod facile, & abſque cognitione cauſæ conceditur: quod iudices grauiores & arduas cauſas, pro tribunali ſedentes, cognoſcant: vbi vero deſcenderint in plano conſtituti, leuiora negocia decidant. Spieg.

LEVEM culpam præſtat, qui rebus ſuis conſuetam diligentiam & eam quam quilibet paterf. mediocriter circumſpectus adhiberet, præſtat, l. 20. C. de neg. geſt. l. 22. ſed enim. ad Treb. Leuiſſimam vero, qui exactiſſimam rei cuſtodiendæ diligentiam exhibere debet, l. 45. ff. ad l. Aquil. Briſſ.

LEVEM eſſe, inter animi vitia ponit Vlp. l. 1. apud Viuian. ff de Ædilit. edicto. Vnde etiam Leuis conſtanti aduerſatur, l. 18. ff. eod. Si pater ſit vitæ probatæ: filia, leuis mulier, l. 12. §. nec non illud, ff. ſolut. matr. Briſſ.

LEVIDENSE munus, prouerbialiter, vile, & minimi precij vocat Cic. vt Eraſ. in Chil. tradit cuiuſmodi magiſtratibus accipere licet. Nam illis, vt admonet adagium vetus ab Vlpiano Græce citatum, de offic. proconſ in l. ſolet etiam, §. non vero, nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus, niſi verecunde, atque quodam cum delectu, accipere non licet. Spieg. Prat.

LEVI brachio quid facere, id eſt, non vere neque ex animo. Conna. lib. 7. c. 3. n. 3.

LEVIORES vſuras IC. in l. tutor, §. ex cæteris cauſis, ff. de admi. tut. appell. Quincunces & Trientes ex ſententia. Hot. lib. 1. de vſur. c. 7. earumque appellatione putat Africanum trientes ſignificaſſe. l. ſi ſeruus legatus, ff. vlt. ff. de leg. 1. De quincuncibus fit mentio in l. cum quidam, ff. de vſur. l. à filio. & l. ſeq. §. Baſilica, ff. de alim. & cib. leg. De trientib. quoque fit mentio in l. Firmio. §. 1. ff. quand. dies leg ced. Vlp. autem clare ſemiſſes à leuioribus diſtinguit in l. ſi legatum, ff. de oper. pub.

LEVIR in l. non facile ff. de gradibus eſt viri frater, apud Græcos δαήρ appellatus, vt eſt apud Homerum relatum. Sic enim Helena ad Hectorem dicit.

Δᾶερ ἐμεῖο κυνὸς, κακομηχάνου, ὀκρυοέσσης, hoc eſt,

Leuir mei canis, omnis mali cauſatricis horridæ. Prat. & Hot.

LEVIS caſtigatio, duntaxat conceſſa eſt docenti, l. ſed & ſi quæcunque, in fin. ff. ad leg. Aquil. Spieg. Prat. Leuem coercitionem vtique patrono aduerſus libertum dabimus, l. 7. §. præterea, ff. de Iniuriis.

LEVIS febricula, non conſideratur, l. ob quæ vitia, ff. de ædil. edict. Spieg.

LEVIS offenſa non adimit legatum, l. 3 de alim. leg. Spieg.

LEVITAE ex nomine authoris ſunt vocati. De Leui enim Leuitæ ſunt exorti, à quibus in templo Dei myſtici ſacramenti miniſteria explebantur, hi miniſtri dicuntur, c. cleros, 21. diſtin. Io. Bell. Etym.

LEVITER, pro parum, vel mediocriter. Vlp. l. prætor. §. præterea. de iniur. vel quod leuiter pulſauerit, vel emendauerit.

LEVISSIMA libertatis conditio intelligenda eſt, quæ ad libertatem perducit, quamuis natura grauior, & durior, l. 35. ff. de cond. & dem. Briſſ. Prat.

LEVISSIMA ſcriptura in libertatibus ea intelligitur quæ manumiſſo facilior eſt, l. 5. ff. de manumiſſ. teſt.

Λείψανα, reliquiæ Harmenopulo, lib. 3. tit. 3. ... ſic vertit. l. nemo Martyres, C. de ſacr. ſanct. eccl. In libris λείψανα intelligimus, carnem, corium, cornua, l. mortuo de leg. 2. ff.

LEX eſt mens ſine cupiditate. Lege Scriptum ius.

LEX, generale nomen eſt, dictum à diligendo, vt magis videtur Ciceroni, quam à diſtribuendo. νόμος Græcis appellatur,

Nam vt illi æquitatis (inquit) ſic nos delectus vim in Lege ponimus: & proprium tamen vtrumque Legis eſt. Omnis ergo Inſtitutio, quam ſecuti, eligimus quod faciamus, & contrarium vitamus, communi appellatione Lex dici poteſt. Sic accepto vocabulo, Lex diuiditur in Diuinam, Humanam, & Diabolicam. Diuina rurſus diuiditur in legem Naturæ, & Latam. Lata iterum in Veterem, & Nouam. Vetus in Moralem, Iudicialem, & Ceremonialem: quæ ſuo loco breuiter, pro inſtituto noſtro declarabuntur: ne mutetur ordo, qui ſcripti huius generi debetur. Lex eſt ſententia, qua bona tam præcipiuntur, tum mala prohibentur. Ius eſt autoritas ſeu facultas agendi ſecundum legem. Iuſtitia eſt virtus perducens iſta ad exercitationem. Proinde quoties audis has voces, Lex, Ius, Iuſtitia, ſtatim cogita, monente Old. te diuinum aliquid, atque excelſum audire, hoc eſt veram, & à Deo ipſo dictatam honeſtatis formulam. Loquitur autem de propria ſignificatione, & eminentiſſima iſtorum verborum poteſtate. Non prætereundum, quod Lex, vocabulum in contractibus, in toto Iure noſtro accipitur pro conuentione, vt docet Zaſ. in l. ciuitas, ff. ſi cert. pet. Bart. ignorantia huius vocabuli deceptus, in l. cotem ferro, ff. de publ. tradidit Contractum per ciuitatem factum, habere vicem & pondus legis: quod ipſe Zaſ. audacter dicit non eſſe verum, nec hoc vſquam dici: & idipſum ſenſiſſe Bald. contra Bart. in l. 1. C. ne fil. pro pat. quod longe alia conditione contrahatur inter partes, & alia conditione ſtatuatur lex, Spieg. Adde Connan. lib. 1. c. 8. num. 1. & 2.

Lex eſt creatura & ordinatio Dei, id eſt, conſeruatio ciuilis iuſtitiæ. Nam politicus ſtatus eſt Dei opus, etiamſi perſonæ ſint impiæ, & abutantur tali ordinatione. Rom. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Et Pſalm. 81. Ego dixi, dij eſtis, hoc eſt gerentes officia diuina, quæ ſunt, Conſeruare iuſtitiam & iudicia, defendere innocentes, punire delicta, militiam legitimam exercere ad defendendum bonos. Prat.

Lex βασιλικὴ, id eſt, Regia, vel imperialis, Xenophonti in Oeconomico, quæ iniuſtos punit, & iuſtos adiuuat. Sic enim ait: οἱ δὲ βασιλικοὶ νόμοι οὐ μόνον ζημιοῦσι τοὺς ἀδικοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦσι τοὺς δικαίους.

Lex naturæ, inquit Cicer. de legib. 1. ratio eſt ſumma, inſita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria: à legendo ducto vocabulo, quoniam defectus vis in lege eſt, iubet enim rectè facere, vetat delinquere. Græcis νόμος vocatur, ἀπὸ τοῦ νέμειν à ſuum cuiq; tribuendo. Et eod. lib. Ea mens ratióque prudentis, ea iuris atque iniuriæ regula. Apoſt. Rom. 2. hoc modo colligit. Eſt in gentibus conſcientia, factum accuſans vel defendens: eſt igitur lex. Quaſi dicat: conſcientia cuilibet indicat, num bene an malè fecerit, etiam homini planè agreſti, & indocto. Sed tale iudicium non poteſt fieri in conſcientia, ſine aliqua formula legis, quæ indicet in corde hominis eſſe iuſtum aut iniquum quod fecit. Ergo eſt in homine lex, quam etſi nuſquam ex ſcripto legit, habet tamen à Deo inſculptam ad formandos mores. Prat.

Lex, (vt definit Papinianus, l. 1. ff. de legib.) eſt commune præceptum, virorum prudentum conſultum, delictorum, qua ſponte, vel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis reip. ſponſio. quod vt dilucidius intelligatur, colligamus ex hac diffinitione ſubiecta ἀξιώματα, quæ priuatim iura repetens collegi.

1 Lex communis eſſe debet.
2 Ergo de vno ferenda non eſt.
3 Lex præceptum eſt.
4 Virorum prudentum decretum.
5 Ergo à mulieribus ferenda non eſt.
6 Sed nec ſine Iuriſconſultis.
7 Delicta legibus coercenda ſunt.
8 Ergo non aliter iudicanda, expiandáve ſunt quam legibus.
9 Delicta conſulto, ſpontéque admiſſa puniuntur.
10 Sed & ſi quid ignorantia admiſſum ſit, plectitur. Igitur ignorantia punibilis.
11 Rogante magiſtratu, populus ſpondebat ſe ratam legem habere, túmque conſtituebat.
12 Ergo à populo ſciſcebatur lex.

Primi axiomatis ea poteſtas eſt, vt lex ab omnibus obſeruanda ſit l. 3. C. de legib. Nam (vt ait Chryſippus apud Marcianum, l. 2. ff. eod.) πάντων ἐστὶ βασιλεύς. Igitur omnes tenet; vt Iuſtinianus paſſim in nouellis conſtituit. Hinc à contratio ſenſu axiomate ſecundo colligimus Legem de vno homine ferendam non eſſe, quod & ante legem cauerat Solon apud Demoſth. καὶ προσαγορεύει. μηδὲ νόμον ἐπ' ἀνδρὶ ἐξεῖναι θεῖναι. Ait Papinianus, legem eſſe præceptum: ſtrictior & anguſtior videtur definitio re definita contra definitionum regulas, de quo Bart. l. 1. de dol. Nam legis virtus eſt Imperare, vetare, permittere, punire, l. 7. de legib. ſed & tribuere & adimere M. Fabio lib. 6. c. 6. Verbo præceptum omnes legis virtutes contineri rectè animaduertit Accurſ. in d. l. 1. de legib. & Bart. eum ſecutus. Lex eſt decretum, hoc enim ſignificat verbum Conſultum quos vſus eſt Papinianus hoc loco, quo ſenſu & Horatius lib. 2. Epiſt. ad Quintium 1.

---vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum qui leges iuráque ſeruat.

Conſultum igitur ſignificat decretum & ſtatutum. Ait VIRORVM. Hinc colligebamus mulieres in ferendis legib. adeſſe non debere, quod & rectè Bartolus adnotauit, d. l. 1. ff. de legibus ad leges municipales producens quod & P. Decius probat d. l. 2. ff. de diuerſ. reg. iur. Cur igitur Theodoram vxorem ſuam conſilio ferendæ conſtitutionis Nou. 8. adhibuit? Conciliet hæc pugnantia qui volet, cogitandum relinquo. Quod ait Papinianus, PRVDENTVM, hoc probari poteſt ex l. 8. C. de legibus. Delicta legibus expianda eſſe ex legis definitione conſtat. Huc videtur reſpexiſſe Horatius lib. 2. Epiſtol. ad Octauium.

Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes.

merito. Nam vt lege iuſſit Solon apud Æſchinem, καὶ ἔπειτα δικαστὰς ὅρκον ψηφίζεσθαι κατὰ τοὺς νόμους. Delicta conſulto admiſſa puniri vult Papinianus hoc loco, quod & Marcianus probat. l. 11. §. pen. ff. de pœn. Rectè autem adiecit Papinianus, contrahuntur: qui enim delinquit, obligatur, quod Bart. plus tradidit, l. ex hoc iure, de iuſt. & iur. Accurſium ſecutus, qui & in ea eſt ſententia, l. omnem, ff. de iud. Non ſolum autem conſulto delinquentes puniri vult Papinianus, ſed & qui ignorantia deliquerunt, ignorantia igitur eſt punibilis. Quod mirum videri poſſet, cum ignorans deliquiſſe, intelligi non poſſet, vt ſcribit Gaius l. 5. §. longè magis, ff. de obligat. & actio. non eſt igitur ignorantia punibilis. Hic varias ἀντινομίας adferunt Accurſius & Bartolus, quas conciliare nituntur. Sed de ignorantia inexcuſabili, quod dicit Papinianus, accipiendum eſt, idque Baldus rectè exiſtimat, in d. l. 1. verſ. vlterius, noto, ff. de legib. cum Papiniano ignorantiam puniendam aiente, pugnat l. 53. ff. de furt. & l. 7. ff. de iuriſdict. omn. iudic. & l. 18. ff. de iis qui not. infam. Horum contrariorum conciliatio latiſſimam exigit tractationem. Tu in illis locis interpretes conſule. Prat.

Lex prima iuris ciuilis ſpecies, primum à regibus originem habuit, mox à populo proceſſit. Nam ſunt leges Principis, ſicuti liberi populi, vt Valla tradidit. Sed quæ ab rege conduntur, alterius conſenſum non requirunt, quæ autem à populo ſanciuntur, conſulis interrogato egent. Et propterea, priſcis temporibus lex erat, quod populus Romanus Senatorio magiſtratu interrogante, veluti conſule, conſtituebat. Quæ definitio leges à Regibus conditas non comprehendit, eo quod cum ſuis latoribus exoleuerunt, vt ſcribit Riuallus ad fin. li. 1. hiſt. iur. ciuil. Legem non malè ſic ipſe Cicero definit, quod ſit recta ratio è mente diuina manans, quæ recta ſuadeat, prohibeátque contraria. Quo fit, vt Demoſthenes orator legem eſſe dixerit, cui omnes homines deceat obedire, cum ob alia multa, tum vel eo maximè, quod lex omnis inuentum quoddam ac munus deorum eſt, l. 2. ff. eo. Prima autem fertur Ceres dediſſe leges mortalibus, poſtea ipſi ſapientes: Phoroneus Argiuis dedit, Moſes cælo lapſas Hebræis, Ægyptiis Mercurius, Draco & Solon leges tulere Athenienſibus, Minos Cretenſibus, Lycurgus Lacedæmoniis, Turiis Carmidas, Romanis Romulus. Anchor.

Lex (inquit Ateius Capito) eſt generale iuſſum populi, aut plebis, rogante magiſtratu. Sed hæc definitio, vt & aliæ, (ſecundum A. Gell. Noctium Atticarum lib. 9.) ſi probè factæ ſunt, neque de imperio Pompeij, neque de ritu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodij quæſtio, neque alia id genus populi plebíſve iuſſa leges vocari poſſunt: Non ſunt enim generalia iuſſa, neque de vniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca priuilegia potius vocari debent, quia veteres priua dixerunt quæ nos ſingula dicimus. Cicero pro domo ſua: Quo iure? quo more? quo exemplo legem nominatim de capite ciuis indemnati tuliſti? vetant leges ſacratæ, vetant duodecim tabulæ, leges priuatis hominibus irrogari: id eſt enim priuilegium. Idem de proſcriptione ſua loquens: Licuit tibi ferre non legem, ſed nefarium priuilegium. Hoc verbo etiam vſus eſt Lucius in 1. Satyr. lib. Abdomina thynnia venientibus priua dabo, cephaleámque carnem. Sed quanquam hæc ita ſunt, in veteribus tamen ſcriptis non magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. Nam & plebiſcita, & priuilegia tranſlato nomine leges appellarunt, eadémque confuſo & indiſtincto vocabulo rogationes dixerunt. Salluſt. quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus, conſuetudini conceſſit: & priuilegium, quod de Cn. Pompeij imperio ferebatur, legem appellauit. verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: Nam Syllam conſulem de reditu eius legem ferentem, ex compoſito Tr. Pl. C. Herennius prohibuerat: idem fecit apud nos (ne longè exempla petamus) Pompon. in l. poſtliminij ius. ad fin. ff. de cap. & poſtlim. reuer. & in l. vlt. ff. de ligation. Numantini (inquit) deditum Hoſtilium Mancinum non receperunt, de quo tamen lex poſtea lata eſt, vt eſſet ciuis Romanus, & præturam quoque geſſiſſe dicitur.

Lex aut Rogatur, id eſt,fertur:aut Abrogatur,id eſt tollitur: aut Derogatur,id eſt pars primæ tollitur:aut Subrogatur,id eſt adjicitur aliquid primæ legi: aut Obrogatur, id eſt mutatur aliquid ex prima lege.Vlp.cap.Inſtit.1.Vel ſic, Lex rogatur,cum populus rogatur vt nouam legem accipiat: Derogatur legi, cum rogatur,vt capita quædam è lege veteri detrahat: Abrogatur cum rogatur vt legem veterem omnino tollat:Prorogatur,cum differtur.Irrogatur,cum in aliquem propriè fertur.vt cum multa alicui à magiſtratu dicebatur. Hot.Prat.

Ἀληξίαρχοι, Magiſtratus quidam Athenis,qui tum alios tum eos,qui iam ſuæ tutelæ facti erant,& iam poterant ἄρχειν τῶν ἰδίων, id eſt hæreditatis paternæ in album ciuitatis inſcribebant, vide Poll.Prat.

Ληξιαρχικὸν autem eſt (ſicut annotauit eleganter & ſcite Budæus, vt erat Latinæ iuxta ac Græcæ linguæ peritiſſimus Mercurius) εἰς ὃ ἐνεγράφοντο οἱ τελειωθέντες τῶν παίδων οἱ ἤδη τὰ πατρῷα διανεμόμενοι. Album ſeu liber,in quem puerorum nomina referebantur,qui iam tutelæ ſuæ facti erant,hoc eſt αὐτεξούσιοι ſui iuris, & qui de ſuis facultatibus ſtatuere poterant, ὡς ἤδη τῶν ἰδίων ἄρχειν δυνάμενοι, hoc eſt τὸν κλῆρον τὸν ἴδιον &c.Brechæus l.Nihil aliud, ff.de verb.& rer.ſig. Vide Poſtellum de Magiſtratibus Athen.c.11. & c.18.

L I.

Libare,eſt ſacrificare.Lactan.lib.1. Nihil enim ſancta & ſingularis illa maieſtas aliud ab homine deſiderat, quam ſolam innocentiam,quam ſi quis obtulerit Deo,ſatis piè,ſatis religioſè libabit,Old.Prat.

Libella in l.iudices 9.C.de epiſc.audient. dimidia eſt chœnicis pars,vt exponit Alc.lib.Parerg.17. Eſt autem Chœnix demenſum & cibus diurnus, vt apud Hom. Odyſſ. τ. ὃς γὰρ ἀεὶ ... χοίνικος ἅπτηται. Et illud Pythagor. ſymbolum:chœnici ne inſideas. Iubet igitur lex duas libellas, id eſt,Chœnicem victualis ſubſtantiæ cuſtoditis præſtari: Aulus Gellius lib.20.c.1.legis 12.tab. verba de addictis hæc refert: ſi volet,ſuo viuito:ni ſuo viuit,qui eum vinctum habebit, libras farris in dies dato. Alias libella eſt fabrile inſtrumentum: alias etiam nummi minuti Romani genus. Prat.

Libellaria conceſſio dicitur, cum Emphyteuta transfert ius ſuum in alium: hoc eſt ſubſtitutio quædam Emphyteuſis, teſte Old.Spieg.

Libellaria,pro allode,ſiue allodio vſurpatur: (verum (vt opinantur quidam) pro eo tantum quod ſub illa leuicula penſione annua locatum eſt vt lib.feud.2.tit.26.§.3.H.vbi feudum & libellaria opponuntur:Agnatis feudum,filiæ vero allodium, ſiue libellarium eſſe aſſerentibus. Item domino feudum, filiæ allodium ſiue libellariam eſſe allegante.Et lib.1.tit.5.§.2 H.Si fidelis feudum libellario nomine dederit. Item poſtquam ad libellariam dederit. Prat.

Libellarium apud Cic. in orat.pro Milone, Ciſta, in qua conditi ſeruantur libelli. Exhibe, inquit, libellarium illud legum veſtrarum. Prat.

Libellarius à libello,id eſt,brevi ſcriptura deductum Hinc

Libellarius contractus, id eſt,venditio (alij tamen conuentionem eſſe volunt)quæ fit ſcriptura,interueniente certo pretio,& hoc amplius certa penſione, conſtituta in annos ſingulos:& hac plerunque lege,vt ſtato, condictóque tempore contractus renouetur, rurſus numerato pretio certo vel arbitrio. Venditionem autem dicimus, vt tit.9.§.2. lib.2. Alij locationem eſſe exiſtimant. Alij etiam Emphyteuſim ex Nou.Leonis 13.tum & Lombardos pro Emphyteuſi libellarium contractum dixiſſe.Sed in hoc eſt differentia (ait Cuiac.) quod non ſoleat emphyteuſis renouari non mutato poſſeſſore: Libellaria renouatur ſtatis certiſque temporibus: etiam non mutato poſſeſſore,data certa pecunia, vel quam bonus vir arbitratus fuerit ſecundum qualitatem rei in libellum datæ: quod quidem renouationis pretium Leo ἀνανέωσιν vocat. Et emphyteuſis contrahitur ſub lege meliorandæ rei, putà ædificij in area,ponendi vel reficiendi,vel agri excolendi & recreandi:Libellaria hanc legem non habet: Et libellaria in perpetuum fit ſemper, vt tit.8.lib.1.Feud. C.emphyteuſis nonnunquam ad tempus.Et ſi credamus antiquis Feudorum conditoribus in libellaria eſt commiſſo locus poſt biennium,ſicut in locatione, cum in emphyteuſi triennij ceſſatio exigatur:& is qui per libellum à domino poſſidet, vendere poteſt ſine conſenſu domini: emphyteuticarius non item. Fit libelli huius,ſiue libellariæ, mentio ſæpe his libris, v. Feud.1.t.8. & 2 tit.9 & 4.tit.3.53.57. C.& in conſt.de pace Conſtantiæ, & in Langobardis, & in aliis etiam auctoribus. Caſſiod.5.Variar. Comperimus patrimonij noſtri prædia te Thomari libellario titulo conceſſiſſe Gregorius 8. epiſt.cap.61. voluerat poſſeſſiones ſub ſpecie libellorum tenere.Hinc etiam libellum facere, id eſt, ſcu libellarium, ſiue denariorum annuorum pretio vendere.Feud.lib.2.tit.39.§.1.H.ſi libellum vnus alteri fecerit de feudo paterno,non eſt libellus, ſe quaſi refutatio. Prat.

Libellarius Contractus eſt,quando emphyteuta,vel vaſallus dat rem emphyteuticam, vel feudalem alteri in emphyteuſim, vel feudum, c.1. §.donare, c.1. §.fin.de prohib.alie. feu. Doct. com.c.1.§.aut ſi.quib.mod.feu.amit. Iaſon auth ingreſſi. C.de ſacroſanct.eccl.

Libellus eſt ſcriptura, quia id quod nobis debetur perſequimur,noſtrique vocatur *Die klage.* Vult.in comm.Inſt. de act. in pr n 46 vel ſic:

Libellus eſt quædam ſcriptura, in qua cõtinetur nomen actoris & rei,res quæ petitur & cauſa petendi. Vnde Hoſtienſis,

Quis. quid, coram quo, quo iure petatur & à quo
Recte compoſitus quiſque libellus habet

Paulo autem aliter definitur ab aliis, ſed in idem cadere videtur definitio. Gallis viris pragmaticis, & in foro verſantibus dicitur *vne demande.* De libellis vero materia extat titulus libro decretalium 2. De libelli oblatione: & habetur 2.quæſt.8.per totum,& 81 diſt. l.Maximianus. Cæterum,vt, quod notatu dignum eſt, ſubjiciam, cum de his locus ſeſe offerat, quos à libellis miniſtros appellamus, à Plinio in epiſtolis dici videntur conſules Seneci (n.quit) cum exploraſſet conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me. Sunt autem à libellis miniſtri, qui principi in reſpondendis requeſtis ſubſeruiunt. Lamp.idius in Alex. Poſtmeridianis horis ſubſcriptioni, & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita vt ab epiſtolis, à libellis, & à memoria ſemper aſſiſterent.

Libellus,eſt formula ſcripti complectens actionem, & futuræ litis ſpeciem in iudicio, l.1. C.de edend. Neque vero tam curioſe laborandum hic eſſe, vt quidam faciunt. Nam libellus nihil aliud facit quam quod ius illud perſequendi exhibet iudici cognituro de cauſa:Siquidem non poteſt cognoſcere,niſi intelligat actionem:Et intelligere non poteſt, niſi aut dicatur, aut ſcribatur.Ex ſcripto conſtat libellus:ex non ſcripto, cauſæ nudis verbis controuertentium tractantur. vide Specul. de libell.concept.

Libellorum autem variæ ſunt ſpecies. Quidam enim libelli ſunt ſupplices qui & querult appellantur. Cuiuſmodi erant qui principibus, præſidibúsve dabantur. Huius generis libelli nihil aliud erant quam preces & deſideria, vt apparet ex l.15. ff.de in ius vocando. Quidam vero libelli ſunt accuſatorij, quibus crimina deferuntur, & denuntiantur, l.17.& 29. §.hoc amplius,ff.ad l.Iul.de adult.Sunt & libelli Appellatorij, Item Dimiſſorij, qui & Apoſtoli dicuntur, de quibus paulo infrà, Baſſ.

Libellus appellatur commentarius in ſacras literas, c.2. in pr. De ſum.trinit. & fid. cathol, Damnamus ergo (inquit Innocentius) & reprobamus libellum ſeu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit, Spieg.Prat.

Libellus appellatur, quem maritus vxori, aut contra vxor marito repudij cauſſa mittit, cuius fit mentio in l.fin. pœnituit.ff.de diuort.his verbis: Si pœnituit eum qui libellum tradendum diuortij dedit,& Chriſtus Matthæi 5. Quicunque inquit, repudiauerit vxorem ſuam, det illi libellum diuortij, Old.Prat.

Libellus appellatur etiam Scheda Intimatoria, videlicet quæ in foro, aut valuis eccleſiarum proponitur: inueniſſe puta Sempronium annulum aureum, eique cuius eſt, redditurum, vt dicit l.falſus, ff.de Furt.annot.Old.Spieg.Prat.

Libellus cenſetur ineptus, ſiue inutilis duobus modis: Altero propter defectum formæ, cuius maxima pars eſt petitio ſeu concluſio: Altero, ob materiam vel cauſſam petendi, quæ in narratione verſatur, nec eſt talis vt producat ius agendi. Et hoc eſt, quod excipientes aduerſus tenorem libelli, dicunt eum peccare in materia & forma: his quippe verbis vtuntur ex vſu magis, quam quod res ita habeat plerunque, Old Prat.

Libellus dicitur oratio conſultoria, qua boni Imperatores olim complecti ſolebant ea, quæ de rebus arduis ad Senatum Romanum cenſenda referebant, vt in l. item veniunt, §. præter hæc, ff.de petit. hæred. Pridie Idus Mattias, inquit, Quintus Iulius Balbus, & Publius Lubentius Celſus, Titius Eufidius, Onerius Seuerianus Conſules, verba fecere de his quæ Imperator Cæſar Traiani Parthici filius, Diui Neruæ nepos, Adrianus Auguſtus Imperator maximuſque princeps, propoſuit quinto nonas Martij, quæ proximæ fuerunt, libello complexus eſt quid fieri placeat. De qua re ita cenſuerunt. Huius orationis in eo.tit.fit mentio l. illud quoque in prin. Illud quoque ait, quod in oratione Diui Adriani eſt, Old.Prat.

Libellus aut eſt ſummarius: ſi nimirum continua ſerie & narratione factum propoſitum eſt: Aut articulatus ſeu poſitionalis,ſi circumſtantiæ facti certis quibuſdam enunciatis,quæ vocamus articulos vel poſitiones,comprehendantur: Alias vero alius ciuilis eſt,quam etiam conuentionalem vocant,alius criminalis,quem etiam vocant accuſatorium,ex cauſa materiali, quæ in iudicium deducitur, Vult.in comm. Inſt.action. in pr. n.47.48.

Libelli requiſita neceſſaria ſunt quinque: Nomen Actoris:

nomen rei: nomen aut certè aliqua demonſtratio iudicis. quid petatur & quo iure. Quorum ſi vel vnum deficiat, libellus eſt ineptus & imperfectus: In libello vero criminali ſiue accuſatorio alia etiam deſiderantur, videlicet præter nomen iudicis, nomen accuſantis, nomen accuſati, etiam menſis & locus in quo commiſſum eſt crimen, non etiam dies, niſi petatur eius declaratio à Reo: de quibus tractant noſtri ad l.fin.ff.de priuat.delict. & in l.libertorum, ff.de accuſ.& in §.ſuſcepto. Authen.de exhib.reis, Vulte.dicto loco.num.50. & 51.

Libellvs pro tabella fideicommiſſaria, hoc eſt in qua fideicommiſſum ſcribit teſtator, accipitur in l.1.in pr. ff.de tabul. exhib. Item ſi libellus, inquit, aliudve relictum eſſe dicetur, decreto comprehendam. Et in l.& in Epiſtola C.de fideic. Et in epiſtola (dicit Imperator) vel breui libello, vel ſine ſcriptura, imo etiam nutu, fideicommiſſum relinqui poſſe, adhibitis teſtibus, nulla dubitatio eſt.

Libellvs appellatur ſcheda ſupplex, quam vulgo ſupplicationem dicimus, qua populares poſtulata ſua principibus exponere ſolent. in tit. C.quan. libel. princ.dat. litis conteſt.fac. & in l.non diſtinguemus, §.cum quidam, ff.de arbitr. Libello, inquit, cuiuſdam id quærentis Antonius ſubſcripſit. Hac ſignificatione Iuriſconſultus in l.nec quicquam, §.vbi decretum, ff. de offic.proconſ. & lega. & in l.omnia, ff.de regul.iur. ſic tradit: quod omnia quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum expediri non poſſunt, hoc eſt per ſolam ſupplicationem præſtari nequeunt, non audita parte aduerſa. Quas leges non alioqui obſcuras, Accurſius inuoluit ignorantia huius ſignificationis. Adde l.ſemper, §.demonſtratur, ff.de iur. immun. Sicque vſurpauit Sueton. in Auguſto: promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem, Prat.

Libellvs reium. l.ſi ego Seiæ, §.planè, ff.de iur.dot. in quem conferebat mulier ea, quæ præter dotem in domum mariti inferebat: quem & ideo marito offerebat, vt is eum ſubſcriberet, vt certum eſſet in domum eius ea fuiſſe illata, & ne ſi quando ſeparatio fieret negaret, Prat.

Libellvs pro aſſertoria epiſtola accipitur, quam vulgo credentiam vel certificationem vocamus: cum ſuperior magiſtratus fidem facit pro ſubdito, vel etiam pro alio, l.ſi publicanus, §.de rebus, ff.de pub.& vectig. Hanc aſſertoriam epiſtolam ab Epiſcopo clerici habere ſolent, l.ſi qua per calumniam, §.præterea iubemus, C.de epiſc.& cler & in l.1. C.de mandat. princ. Omnes, inquit, ſciant, nemini quicquam, niſi quod ſcriptis probauerit, eſſe credendum, Prat.

Libellvs dicitur qui iudicis recuſandi cauſa porrigitur, à litigatoribus, l.apertiſſimi, C.de iud. Liceat, inquit, ei qui ſuſpectum iudicem putant, antequam lis inchoetur eum recuſare, vt ad alium recurratur, libello recuſationis ei porrecto.

Libelli appellatorij vocantur porrecti ab eo, qui appellat ei, à quo appellabat in l.1.§.vlt.ff.de appellat. Libelli, inquit, qui dantur appellatorij, ita ſunt concipiendi vt habeant ſcriptum, & à quo dati ſunt, hoc eſt, quis appellet, & aduerſus quem, & à qua ſententia. Et alibi ſæpè in eod.tit ſic dicuntur libelli, vel ſic. Libelli vocantur literæ dimiſſoriæ, ſiue Apoſtoli, in tit.de libell. dimiſſ. Poſt appellationem enim interpoſitam, literæ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum qui de appellatione cogniturus eſt: quarum ſenſus talis eſt: appellaſſe puta Lucium Titium à ſententia illius, quæ inter illos dicta eſt, l.1. ff.d.tit. Prat.

Libellvs Abſolutus eſt, quando caſum ſeu factum ſummatim vno orationis contextu complectimur, Prat.

Libellvs dubius interpretatur ſecundum intentionem libellantis, l.ſi quis intentione ambigua, ff. de iudic. & in pulchra quæſt. tradit Corn. conſ.18. in præſenti conſultatione in 2. & 3.colum. in 3.lib. & conſ.91. in cauſa vertente, in 2. col.in vlt. libr.

Sed an hoc procedat etiam in libello criminali, quia lex prælegata loquitur in ciuilibus, & in criminal. verba libellorum ſtrictè debent intelligi, ſecundum Bald. in l.1.ad fin. C. de verb ſign.in hac quæſt. Lud.Ro.not. firmat quod non. in l. diuortio, in pr.ff.ſol.matr.motus ex vna ſing. deciſione Bald. ibi. Addo quod idem videtur ſentire Bald. in l.quotiens, §.ſi quis ita, ff de hæred.inſtit. vbi dicit, quod ſi teſtes depoſuerint, quod primo inſultauit S. poſtea vulnerauit: cum dictio poſtea ſit dubia, & poſſit accipi quod ſtatim in ipſo inſultu vulnerauit, & ſic erit vnum delictum tantum, iuxta gl. ſing. in l.qui de crimine C.de accuſ. item poſſit intelligi cum interuallo. & ſic erunt duo delicta: quod tamen interpretantur, quod in continenti vulnerauerit, ad hoc vt teſtes concludant vnum delictum tantum, & ſequatur condemnatio in mitiorem partem fauore rei. Sed in hoc contrarium expreſsè tenet ſing. Bart.in l.libellorum, in princ.in vlt.col.verſ. quæro cum annus, ff.de accuſat. & pro ſing. citat D. Iaſ. in rub. C. de edend. in fin. & hanc opinionem contra Lud. expreſsè firmat Alex. in l.diuortio, in 5.col. verſ. ex huiuſmodi ff.ſol.matr. vbi reſp. adductis in contrarium, & ponit tres notabiles declarationes ad d.l.ſi quis intentione ambigua, Corn.

Libellvs familiæ, l.99.ff.de lega.3.l.8.C.Theod.de cat. reor. Prat.

Libellvs conuentionis, §.Tripli, Inſt.de act.

Libellvs famoſus dicitur ſcriptura famoſa, hoc eſt in contumeliam alterius edita. Imperator, l.vnic. C.de fam. libellis, ibidem. Item Iuriſconſult. l.lex Cornelia, de iureiur. §.fin. Spieg.

Libellvs memorialis, ſcriptum memoriæ cauſſa paratum.

Libellvs poſitionalis, aut (vt dicunt) Articulatus, vocatur, qui ſingulas partes, & circumſtantias facti, ſeu caſus breuiſſimis pronunciatis complectitur, adiectis nihilominus, quæ ad libellum requiruntur. Vide. Old.in de Formula Libelli, Spieg.

Libellvs, ſyllogiſmus quidam iuridicus eſt, cuius propoſitio axioma iuris continet, aſſumptio ſpeciem facti, concluſio petitionem, Vult. in d.tit.de act. num.49. Zaſ.ibid. Vt ecce cum ita dicimus: Iure ſtatutum eſt, poſſeſſorem iniuſtum rei alienæ, teneri ad reſtitutionem eius domino rectè vendicanti. Sed Titius poſſidet me inuito, & iniuſtè rem meam, nec vult reſtituere, Quare peto Titium condemnari & compelli, vt mihi eandem rem reſtituit. Hinc vides maiorem propoſitionem, Minorem, & Concluſionem. Ex Zaſio, & Oldendorpio. Spieg.

Libellenses ſunt, qui libellis aut ſuſpiciendis aut recitandis præerant, l.32. C.de appel. Noſtri vero libellenſes (inquit) quæ apud arbitros geſta ſunt ſuſcipiant, cognitiones inducant, & eaque geruntur excipiant, ſcribant, ſcriptáque, litigatoribus edant: qui etiam apud arbitros (licet illuſtres ſint) ex delegatione noſtra cognoſcentes excipiunt, ſi in ſacratiſſimo noſtri numinis comitatu cauſæ dicantur. Hi etiam vocantur, libellenſes ſacri ſcrinij, l.fi.C.vbi Senato.Prat.

Libellos agere, id eſt, libellis principi datis ſubſignandis aut recitandis præeſſe, l.12.ff.de diſtra.pign. Libellos agente Papiniano. Prat.

Libellos dejicere, apud Senecam, is dicebatur qui Creditoribus ſe obligare paratus erat, vel ſoluere parabat: vel denique eum cuius bona proſcribebantur, defendere parabat. Et ſuſpenſus, inquit, amici bonis libellum dejicio, creditoribus eius me obligaturus. Sic Cicero pro Quintio: Libello Sex. Alphenus procurator P. Quintij, familiaris & propinquus Sex. Neuij dejicit, Prat.

Liber. Omnes homines aut ſunt liberi, aut ſerui, l.2.ff.de ſtatu homi. Liber dicitur, qui ex naturali facultate facere poteſt quicquid libet, niſi quod vi aut iure prohibetur, l.4.ff.eo Seruus autem dicitur, qui ex conſtitutione iuris gentium alieno dominio contra naturam (id eſt, contra ius naturale) ſubjicitur, ibidem. Liberi homines in duplici ſpecie reperiuntur. Aut enim ſunt ingenui, qui ex matre libera nati ſunt. Inſt.de ingenu.in pr.l.ſeruorum, de ſtatu hom. ff. Aut libertini, qui ex ſeruitute manumiſſi ſunt. Cæterum, iuſta ſeruitus intelligitur plena, & omnibus iuris partibus nixa, quemadmodum & iuſtam hæreditatem interpretatur Budæus, in l.3.ff.pro ſocio. Anchora.

Liberorvm Hominvm plures ſunt differentiæ. Iuſtinianus ait, Alios eſſe ingenuos, alios vero libertinos. Sed rectè adjiceremus & alias differentias: Homines aut tantum conceptos eſſe aut iam natos. Item, aut mares eſſe, aut fæminas: alios eſſe ſpurios, alios ex iuſtis nuptiis conceptos: alios eſſe ciues, alios vero peregrinos, & in ciuibus alios eſſe patricios, alios plebeios, &c. Obſeruandum autem obiter eſt, interdum ingenuum dici pro libero, & è diuerſo liberum pro ingenuo Inſt.de nupt.ad fin. & l.40. De hæred.Inſt. Sed & ingenuis proximos eos fuiſſe, qui iura ingenuitatis conſequuntur: habuiſſe tamen interdum aliquid diſſimile. Si patronus libertum ſuum adoptet non facit eum omnino ingenuum l. vlt.de ſtat.hom. Sed ita filium ſuum facit, vt ei in ſua familia tribuat iura ingenuitatis l.32. De ritu nupt. Et Libertinus qui ius aureorum annulorum abs principe impetrauit, ita ingenuitatis iura conſequitur, vt tamen ſaluum maneat præcipuum ius patroni, l.5.& 6. De iure aur.annul. Hoc eſt, licet nullas operas, obſequium nullum debeat patrono, reuerentiam tamen debet, l.10.§.2. De in ius vocan. & cum moritur, integra ſunt iura patroni. Nam etſi quaſi ingenuus viuat, tamen tanquam libertus moritur, l.3.de bonis lib.l.4. De iure aur.annu. Sed & qui ex libertino patre naſcitur, dicitur naſci ingenuus, habet tamen aliquid libertinæ conditionis: quia patronus in liberti quoque ſui filium habeat aliquid iuris. Sanè ex Cicerone & Liuio ſatis intelligi poteſt, olim ingenuos non fuiſſe, qui patrem ciere non poſſent, vel quorum maiores ſeruitutem ſeruierant: ſicuti & Suetonius ſcribit, olim Libertinos dictos fuiſſe, non ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos. Quod Claudium Cæſarem ignoraſſe etiam notat: ſed ſatis ſignificat, iam ſuo tempore ex libertinis natos fuiſſe ingenuos. Sed & ingenuus etiam eſſe dicitur,

dicitur, qui quoquo modo liber naſcitur adeo vt ita dicatur, etſi ex ſeruo natus ſit, ſi mater libera fuit vel conceptionis vel partus, vel etiam medio aliquo tempore. Nam ventrem partus ſequitur (quia mater ſemper certa eſt) & ex quo eſt conceptus, vſque ad natiuitatem, inſpicitur tempus optimæ maternæ conditionis. Si non de prima & naturali conditione filij agatur, verum de ea quæ Iure Ciuili magis tribuitur, veluti de dignitate, aut familia, aut origine patris, cuius magis ea eſſe videntur, ſtatum potius ſpectamus, l. 10. De Senat. l. 1. Ad munic. Saltem vbi pater legitimus eſt: qui magis eſt certus l. 19. & 24. de ſtat. hom. Atqui hic quidem etiam ſpectabimus, vel conceptionis tempus, vel partus prout filio erit vtilius. Vt ſi cum primum conciperet, pater meus Senator erat ſed eſſe deſierat, cum naſceret: dicar nihilominus eſſe filius Senatoris, non diceret tamen, ſi, antequam conciperet, Senator eſſe deſiiſſet, lib. 7. de ſenat. Poſtremo illud eſt obſeruandum, etſi filio non proſit libertas matri obueniens poſt partum, prodeſſe tamen patris dignitatem. Nam reſponſum eſt, nihil intereſſe, an me ſuſceperit pater iam Senator, an ante dignitatem Senatoriam, l. 5. de Senat. Nam etſi ſummo Iure vix dici talis filius poſſit ſanguinis Senatorij, tamen reſcriptum eſt benignius eſſe, vt ei paternos honores non inuideamus, l. 11. C. de dignit. Fr. Bald. in ſua Catecheſi Iuris ciuilis, cap. 1.

LIBER ſingulari numero, pro nato apud Iuſtin. in l 33. C. de inoffic. teſtamen. Si quis ſuo teſtamento, inquit, maximam quidem portionem libero relinquat minuſculam autem alij, vel aliis de ſtirpe ſua progenitis. Cicero de nat. Deorum. II. Hinc Hercules, hinc Caſtor & Pollux, hinc Æſculapius, hinc Liber etiam: hunc dico liberum Semele natum, non eum, quem noſtri maiores auguſte ſanctequе Liberum cum Cerere & libera conſecrauerant, ſed quod ex nobis annos liberos appellamus, iccirco Cerere non nominati ſunt liber & libera, quod in libero ſeruant, in libera non item, Hot.

LIBER dicitus is, cui ius eſt arbitrio ſuo viuere, quatenus lege aut inſtituto permiſſum eſt: nam, vt in Cluentiana Cicero teſtatur, iccirco omnes legum ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus, Hot.

LIBER, pro certa parte operis, vt Pandectæ iuris in quinquaginta libros diſtinctæ ſunt. Budæus obſeruauit, Ciceronem alicubi vſurpaſſe Librum, pro inuentario, vt vulgo dicitur, vel Regiſtro, Spieg.

LIBER rationum, ſiue Ratio, vltro citroque dandi, accipiendi, credendi, ſoluendi ſui gratia negociatio, l. ſi quis ex argentariis, §. rationem, ff. de Eden. Spieg.

LIBER à fide, qui fidem ſoluit, dicitur.

LIBER homo. Oppo. ſeruus, Vlp. l. 1. de His qui deiec. §. hæc in factum verſ. Sed cum quia in libero homine, inquit, nulla corporis æſtimatio fieri poteſt, ſed quinquaginta aureorum condemnatio fit, Spieg.

LIBER populus, is eſt, ait Proculus, l. 7. ff. de capit. & poſtlim. qui nullius alterius poteſtati eſt ſubiectus, ſiue is fœderatus eſt item ſiue æquo fœdere in amicitiam venit, ſiue fœdere comprehenſum eſt, vt is populus alterius populi maieſtatem comiter conſeruaret, Hot.

LIBERA adminiſtratio, quæ plenã rei adminiſtrãdæ poteſtatem, habet, fraude remota, l. ſi pater, ff. quæ in fraud. cred. Spieg.

LIBERA iuriſdictio: Vide, Iuriſdictio libera.

LIBERA peculij adminiſtratione conceſſa, quid contineatur, exponitur in l. 7. ff. de donat. l. 12. quæ in frau. credit. l. 42. §. vlt. ff. de rei vind. l. 1, §. 1. quæ res pign. l. 29. de pact. l. 4. ad Maced. l. 8. §. an paciſci quib mod. pign. l. 14. de acq. poſſ. l. 10. C. quod cum eo Briſſ.

LIBERA legatio, ſoluta, nec adſtricta, ſuæ ſpontis, ſuique non alieni arbitri: Quo nomine appellabatur ea legatio, quam quis rei ſuæ ergo, ſeu rerum priuatarum cauſa, ſiue mandatis obibat, quemadmodum Cic. lib. 3. de leg. & in Rullum loquitur. Vnde merito. Vlp. eum qui libera legatione abeſt, non videri Reipublicæ cauſa abeſſe pronuntiat: Hic enim non publici commodi cauſa, ſed ſui abeſt, l. 14. ff. de legat. Huiuſmodi legationes decerni ſibi ſatagebant ſenatores, qui vel voti cauſa, vel hæreditatis ſyngraphæve perſequendæ vel aliarum rerum priuatarum gratia in prouincias proficiſci neceſſe habebant, vt ſub ea muneris publici (quod eis Titulo tenus iniungebatur) ſpecie, negocia ſua, ſalua dignitate, conficerent, Cic. lib. 3. de legibus & libr. 2. Epiſtol. ad Attic. & in Orat. pro Flacco. Suet. in Tiber. Brut. epiſt. ad Cic. lib. 11. Epiſt. Briſſ.

LIBERALE reſponſum, hoc eſt, ingenuum, & minus diſſimulanter prolatum.

LIBERALI cauſa manu aſſerere dicebantur, qui liberum hominem iniuſta ſeruitute oppreſſum in libertatem vindicabant: vnde & Aſſertores, & Liberalis cauſa dicebatur, Plaut. in Pœn.

Manu eas aſſerat.

Suas populares liberali cauſſa. Itemque paulo poſt:

Sed & præciſa locutione in Curcul.

Si quiſquam banc liberali aſſeruiſſet manu.

& paulo poſt.

Promiſiſti ſi quiſquam banc liberali aſſereret Manu.

Nam Donatus auctor eſt ordinem eſſe, hunc, Aſſerere manu aliquem in cauſa liberali, Hot.

LIBERALIS cauſa Libertatis iudicium prætor non inuenit, ſed lex, quæ partim communem, partim propriam ſtatus conditioniſve diſtinctionem in Romanam Rempublicam inuexit. Nam qui hominem liberum liberali cauſa manu aſſerebat, quod ex lege Quiritium, vel iure Romano ageret, legitimam actionem impetrabat: ſiquidem vt liberos homines alienare prohibitum erat, ſic alienatos ciuili iudicio manu aſſerere permiſſum. Plautus in Curculione:

Qui ſcias mercari furtiuas atque ingenuas virgines,
Ambula in ius.

Terentius in Adelphis.

Quid ſi ego illam tibi nolo vendere.
Coges me: Æſch. Minime. S. namque id metui Æſch. neque vendundam cenſeo.
Qua libera eſt. nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.

Ex quibus verſibus ſatis intelligi poteſt, actionem liberalem ciuilem eſſe. Quin enim dixiſſet Æſchinus, Liberam mulierem vendi non poſſe, ſubiecit: nam ego illam liberali aſſero cauſa manu. Quaſi diceret, quia liberam mulierem quæ vendi non poteſt, alienare vis, ego illam liberali cauſa: h. e. directa legis, quas liberos homines alienare prohibitum eſt, actione aſſero manu. Cæterum ſi quærebatur, an quis libertus eſſet, an ſeruus, ideo ex prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiebat hæc quæſtio, quod ea ex nudo facto conſtaret. Quum enim quærimus, an quis libertus ſit, an ſeruus in effectu quærimus, an quis ſic manumiſſus, & ita de facto. Simili modo quoties de hoc contenditur, an quis ſit filius, non de iure, verum de facto omnis eſt contentio. Et id circo hæ quæſtiones duæ ex prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiebant, hoc eſt, viua iudicis quem prætor decernebat, voce, ſine aliquo iuris auxilio expediebantur. Nam quæ ex nudo conſtabant facto, nuda ſolebant prætoris iuriſdictione definiri. Errant igitur, qui exiſtimant, actionem de partu agnoſcendo ex SC. naſci, id enim nullis rationibus probari poteſt, tum quod huius actionis cauſſa ex nudo meroque facto, non ex certa aliqua iuris aut SC. definitione conſtaret, tum etiam quod nec SC. Plautianũ, nec illud SCtum, quod temporibus diui Hadriani factum eſt, quicquam aut adderet actionis ſubſtantiæ aut detraheret, ſed dies conſtituebat denunciationi certos. Ergo quúm ante huiuſmodi ſenatus conſtitutionem, nullo certo ordine aut tempore denuntiationi conſtituto, paſſim etiam ſine denuntiatione maritos pro arbitratu agnoſcendi, alendique partus gratia fœminæ ſuos prouocarent: voluit Senatus intra dies 30. poſt diuortium connumerandos fœminas ſuis maritis denunciare, ſi ſe prægnantes exiſtiment, vt poſſent mariti cuſtodes mittere. Nam quod Plautianum Senatuſconſultum de liberis agnoſcendis nihil ad actionis ſubſtantiam pertineat, ex Vlpiano nemo eſt, qui non iudicet Ordinem enim ſenatuſconſultis de liberis agnoſcendis exponi, Vlp. auctor eſt l 1. §. ex hoc reſcripto. de vent. inſpic. Vt ſic ante Senatuſconſulta. quib. ſic ordo erat conſtiturus ſine ordine de agnoſcendo partu veteres contendiſſe videri poſſint. Si leges ad leges trahi ſolebant, l. 26. de legib. Si prætoris edicto ad Iuris conſtitutiones trahenda nonnunquam ſunt, l. 1. ex quib. maior. ſi denique de his, quæ primo conſtituta ſunt, certius quid ſtatui poterat, l. 11. de legib. cur nou circa prætoria de partu agnoſcendo actionem certius quid ſenatus potuiſſet ordinare? Eſt igitur de partu agnoſcendo iudicium honorarium non ciuile. Ræuard. varior. lib. 1. cap. 18.

LIBERALIA iudicia, & liberales cauſæ proprie appellantur, in quib. de libertate quæſtio vertitur. rub. de liber. cauſ. l. 42. §. 1. ff. ſolut. matr. l. 32. §. de liberali, ff. de recept. qui arbitr. recep l. 6. §. 1. de Carb. ed. l. 3. §. ſi ſeruus, ff. de adqu. poſſ. leg. 36. & l. 38. ff. de re iud. l. 3. ff. de feriis, l. 7. §. 1. ff. de petitio. hæred. Ita liberale, iudicium apud Quintil. lib. 6. cap. de riſu Briſſ.

LIBERALIA, Vlp. ait, ſtudia accipimus, quæ Græci ἐλευθέρια μαθήματα appellant. Ciceroni ingenuæ artes dictæ: Plinio, Liberales: quæ autore diuo Auguſtino lib. 6. de Ciuit. Dei, ſeculares à recentioribus vocatæ ſunt. Cur dictæ ſint Liberales Budæus indicat in poſterior. Annotat. Sed & Seneca, cur ſint liberalia ſtudia dicta, eaque non ad virtutem ducere, ſed præparare tantum, oſtendit epiſt. 89. Spieg.

LIBERALITAS, id eſt, munificentia l. 1. de ſponſal. l. 2. de ſecund. nupt. in Cod. Theod.

LIBERALITAS fraudulenta, quæ nocet aliis, vt ſi quis debitum condonans debitoribus, noſit creditoribus ſolutum iri. Vide l. vlt. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. Spieg.

LIBERALITATE frui dicitur is, in quem liberalitas confertur, non qui ea ſtudioſè vtitur. P. Victorius.

LIBERALIS nemo exiſtit in neceſſitatibus, l. 18. ff. de admin. leg.

LIBERARE, libertate donare: liberari, libertatem conſequi, l. 12. manumittendo, ff. de captiuis, l. penult. ff. in quibus cauſ. Pœn. ex Briſſ.

LIBERARI eſt luere,& nexum pignoris diſſoluere,l.57. ff.de le. 1.Prat.

LIBERARE prædia,ſeruitutem debitam remittere,l.1.ff.ſi vſusfr. Prat.

LIBERATIONIS verbum (ait Paulus) eandem vim habet,quam ſolutionis,l.47. ff.de ſolu. In rubrica tamen de ſolut.& libera. diſtinguuntur ,ac tanquam generis loco ponitur: vt Solutio pecuniaria ſit:Liberatio, quæuis altera diſſoluendæ obligationis forma ;,vt confuſio, & compenſatio, Prat.ex Briſſ.

LIBERE,& ſine exceptione fideiuſſor promiſiſſe intelligitur.Libere,quantum ad ius & naturam fideiuſſionis.Sine exceptione ſcilicet friuola. Non tamen per hoc legitimis exceptionibus renunciat.c.ex parte 2.de offi.deleg. Vide Iaſ.in l.1. C.de ſacr. eccl.Spieg.

LIBERI alij dicuntur legitimi,alij illegitimi.'Legitimi ſunt à lege ſiue iure probati,l.5.ff.de in ius voc. l.12. de ſtat.hom.l. imperialis,§.fi.C.de nupt.atque à lege ſiue iure vel ſolo,quod accidit in adoptatis,vel vna cum iure etiam natura, quod fit protinus,cum quis naſcitur ex nuptiis, vel poſt interuallum legitimatione.Illegitimi ſunt liberi,nati ex concubitu legibus improbato: quos natura quidem ita nouit,ſed non lex : & rurſus ex concubitu improbato quidem,permiſſo tamen, vel improbato ita vt etiam ex damnato:Vult.in comm. ad Inſt.ad pr. de patr.poteſt.n.9.& 9.

LIBERI,nedum filij,ſed & nepotes,pronepotes & deinceps nati dicuntur,l.220.ff.de ver.ſig.§.vlt.Inſt.Qui teſt.tut.Vlp.de Pollic. l.inter liberos, nepotem quoque contineri, D.Pius reſcripſit.Paulus. Liberi vocantur vſque ad trinepotem l.ICtus , §. parentes,ff.de gradib.affinit.

LIBERI à Græcis, τέκνα, καὶ παῖδες, appellantur, filij verò υἱοί.

LIBERI , ſemper pluratiuo numero profertur , ſicut & pugillares,Codicilli, Gaius in l.non eſt, ff.de verb.ſign. quo multitudinis numero etiam vnum filium filiámve ſignificari veterib. dixit A.Gell.lib.2.c.13.& vide l.148.ff.de verb.ſig.Old.

LIBERI quod ad SCtum Tertullian.attinet,non ſunt qui contra formam humani generis procreati ſunt , l.14. de ſtatu hom. Paul.lib.4. *Sent.*ti.9. Hos partus monſtroſos adpellat Romulus primus Romanorum rex lege lata , cuius hæc verba ſunt. Monſtroſos partus ſine fraude necanto.Spieg.Prat.

LIBERI populi & liberæ Ciuitates, quæ nec tributa ne vectigalia ſoluunt.Cic.de leg.Agr.contra Rullum.

LIBERI populi , qui ſuis legib.erant relicti, quales Ætoli apud Liuium:populi tamen Romani maieſtatem comiter obſeruare tenebantur,Prat.

LIBERI & hæredes.Vetus eſt quæſtio,multique incerti eam rem certant,vt Vulcatiano verbo vtamur. Cautio his verbis concepta,Ad liberos & hæredes,quam ſignificationẽ habeat,l.Gall. §.etiam, de lib. & poſt. Nam alij eius orationis hunc eſſe effectum putant, vt vtrumque fiat nec proſit ex liberis eſſe , niſi & hæres ſit,nec rurſus hæredem eſſe,niſi ex liberis quoque ſit. Alij contra.Tam.n.adiectione huius ſyllabæ.Et,orationem augeri ac plenius intelligendã eſſe, quam detracta coniunctione minui,& velut in anguſtiam cogi,l.ea tamẽ,de leg.3.Nec certe dubium ea res habet, quin pleraq; vt ait Iulianus tali coniunctione in ambiguitatem incidant. Quid agimus? Ego non dubito,ſi ea res,quæque,de qua in agendo cautum eſt,ita per hæreditatem obtingit,vt id quod capitur,in rei perſecutione conſiſtat,& precium hæreditatis augeat:in liberis, id quoque ſpectandum eſſe,vt hæredes ſint:qui vero ex liberis non eſſent,& eos ex ſequente orationis parte, μὴ μερὶς, & tanquam ſublata coniunctionis parte admitti. Nam quamuis dictio Et,coniunctionem faciat:tamen plerique ea vtuntur,non tam vt coniungant,quàm quod in pauca rem conferre, & compẽdioſè loqui ſtudeant,l.ſi quis Sempron.de hæred.Inſt.Sed & in dubia cauſa hæ ſyllabæ.Et,Que,Cum ſingulas res per ſe demonſtrant,l.ſi is qui ff.de reb.du.Quid quod & illud fieri poteſt,vt priùs loquẽdo de liberis,de iis qui primum ſucceſſionis tenent, ordinem, cautum,& deinde plenius ſub verbo hæredum, cæteris qui illos ſequuntur,proſpectum ſit?Sic enim id Pomponiano quodã reſponſo, è liberis ad Q.Mutium, in ſpecie quidem non planè ſimili , ſed tamen qui huc non ineptè trahere in exemplum poſſit,traditum eſt, l.Herennius de verb.ſign. Quid ergo ſi iis de reb.concepta ſit cautio,quæ rei perſecutionem, & quaſi pecuniæ præſtationẽ non continent:Et quoniam ea res iure hæreditario non contingit : In liberis, immiſtionem requiri non opinor. Planè in cæteris, ſumma eſt ratio, quæ aditionum, vt quamuis conditionem expectet,l.3.§.1.de hæred.inſt.Sed liberis,ad illám quæcunque eſt,prærogatiuam ex lege admiſſis,in extraneorum perſona,ea lex locum habere non poteſt. Nam propius eſt,ſicut & Papi.reſpondit,l.cum pater,§.fi.de leg.2. & noſtri interpretantur.gl.ibi,vt Coniunctione iis perſonis,inter quas gradus affectionum ſunt,adiecta : ordine ipſo ſcripturæ, velut ſubſtitutionem aliquam factam intelligamus. Nec mutat,quod Papin. ſpeciem ſuam , per diſiunctionem vel aut exponat: nam ſæpè id ita compertum eſſe, vt ſecundum rem, de qua agitur,coniuncta pro diſiunctis accipiantur,l.ſæpe de ver. ſig.nemo eſt omnium,qui ignoret.Curt lib.1. ἀνεγνωσ.c.34.

LIBERI & poſteri. Quid,quantumque liberi à poſteris diſſẽt ac differant,haud Hercle tam facile eſt diſtinctu,quam multis videri poſſet.Nam,qui hoc ſolum dixerit, Liberũ nomen anguſtius eſſe,& poſterorum latius patere: grammaticis forte ſatiſfecerit,Iuriſconſultis non item.In liberis porro videtur ij eſſe, quos parentes in poteſtate habere poſſunt.Quod genus,Filius, Nepos,& pronepos.Rarum eſt autem,vt eum quis videat,cuius ſit abauus:ſed quia fieri poteſt,ſit ſane & abnepos inter liberos: facta ſcilicet diſtinctione à ſeruis:in quos non maior Veterũ, quam in Liberos ſuos poteſtas erat,Ius ſc.& in hos vitæ ac necis. Quin etiam,cum ſupra Triauanum fere maiores, ſint apud veter.dicti:Iure ac regula τῶν κατ' ἄλληλα,eorum erũt liberi,qui illis parentes:& quibus hi maiores eorum poſteri.Ita & trinepos in Liberis erit.Sed C.Caſſius & parentes ſupra Tritauum, & Liberos infra Trinepotem accipiendos putabat,lib.4.§.2.de in ius voc.Verum,vt proprius ad ea,Iuriſconſulti ſunt,veniam & illa eſt inter Liberos & poſteros differentia:.Quod maior in poſteris ratio ſit generis familiæque & gentis: in Liberis affectionis & naturæ,ſiue vt græcis dicitur, στοργή. Itaque Poſterorum nomen,ad eos qui ex fœminis nati ſunt,non pertinet,l 1. de iure immun.Inter liberos & nepos ex filia eſt l.fin.de polli. Videtur autem hæc Generis & Naturæ cauſſa, totius differentiæ habere poteſtatem. Quo fiet,vt eam pro varietate rerum nunc intendat,nunc remittat.Curt.lib.1. εἰκότων, cap.45.

LIBERORVM appellatione nepotes & pronepotes,cæteriq; que ex his deſcendentes, continentur, l.220.de verb. ſign.l.47. ſolut. matr.l.16.de teſt.tut.l.9 §.pen.de pœn.l.3. in fin.de aſſig. liber. §.vltim.Inſt.qui teſt.tut.l.11.§.liberos,ff.de in ius voc.primum quod Lex 12.Tabularum hos omnes appellat liberos: Deinde, quod natura nos hanc interpretationem docet : quum videamus pios parentes , liberorum procreandorum animo & voto vxores ducere,vt non filios ſolum, ſed etiam nepotes & deinceps alios concipientes atque edentes ,' ex prole vtriuſque ſexus , diuturnitatis memoriam in æuum relinquant. Et inde in communem vſum receptum eſſe , quod filiorum appellatione omnes,qui ex nobis deſcendũt,cõprehendantur Neque enim dulciori nomine poſſumus nepotes noſtros,quã filij appellare Interim tamen non fruſtra ſunt inuenta ſingularium cognationum nomina,vt aliter filij, aliter nepotes, pro nepotes, & cæteri ex his deſcendentes,appellentur.Nam toties his vtendum eſt'neceſſario , quoties lex non omnibus deſcendentibus præſtitum aliquid voluerit, ſed ſolis his, qui nominatim enumerantur.At vbi non perſonis certis,ſed omnibus, qui ex eodem genere orti ſunt,;præſtatur, conuenit, liberorum appellatione generaliter intelligi nepotes,pronepotes,& cæteros,qui ex his deſcendunt.Calliſtr.in l.Liberorum Vlp.in l.cognoſcere,§.vlt. Paulus,in l.Filij,ff.de verb.ſign.§.vlt.Inſt.1.Qui teſtam.tut.da. poſſ.Eadem iuris Naturalis ratione receptum eſt,vt patris nomine auus quoque demonſtrari intelligitur, l.Iuſta. ff. de ver. ſign.Old.Adde Pet.Trinit.l.15.c.8.de hon.diſcip.Prpt.

LIBEROS in contra tabulas bonorum poſſeſſione accipimus,ſiue naturales,ſiue adoptiuos, ſi neque inſtituti neque exhæredati ſint,l.1.de contr.tab.l.1.§.liberos,ſi tab.teſt.null. Alias liberorum nomine naturales tantum & iuſti , non etiam adoptiui exaudiuntur,l.51.in fin.ff.de leg.2.l.75.de cond.& demonſt. vt in ea conditione, Si ſine liberis deceſſerit, quæ ne naturalibus quidem liberis relictis deficit,niſi his quoque ſenſiſſe eum,qui conditionem iniecit,approbetur , l.17.§. ſi quis rogatus , ff.ad Treb.Briſſ.

LIBEROS Senatorum accipere debemus, non tantum Senatorum filios: verum,omnes qui ex his geniti,ex ve liberis eorum dicantur,ſiue naturales,ſiue adoptiui ſint liberi ſenatorum, ex quibus nati dicuntur l.10.§.liberos,ff.de Senat.

LIBEROS habere qui dicantur oſtendit Alex. Neap.c.15.li.1.Sp.

LIBERTAS directa nuncupatur, quam dominus ſtatim contribuit.Sicuti obliqua ſeu fideicommiſſaria,quæ danda mandatur hæredi,Old.adde Ferrer.tit.qui teſtam.tut.dat.poſſiut.

LIBERTAS etiam auibus & feris quæ cuſtodia humana non coercentur tribuitur. Naturalem enim libertatem accipere aves,feræque intelliguntur,cum in ſuam naturalem laxitatem peruenerunt,vel oculos noſtros effugerunt,vel ita ſunt in conſpectu noſtro,vt difficilis ſit earum perſecutio,l.44.& l.55.ff.de adqu.rer.do.l.3.§.item feras,ff.de adqu.poſſ.§.feræ in fin.Inſti. de rer.diuiſio.Briſſ.

LIBERTAS opponitur ſeruituti. Vnde conuenire non poſſunt, C.de Latin.lib.tollend.l.ergo,ff de fideic.libert. Porro ſub appellatione libertatis , non ſolum accipienda eſt, quæ ſeruili conditioni opponitur , ſed omnis conditio alieno iuri ſubiecta. Contra quoque ſub ſeruitutis appellatione omnes omnino ſpecies ſubiectionis ſunt intelligendæ,quæ iuris ac poteſtatis aliquid in perſonam producunt , Hot.

LIBERTAS non priuata , ſed publica res eſt. Martianus in l. Si quis,ff.de fideicomm.libert.

LIBERTAS relicta videtur hiſce verbis Nolo aliquando tibi ſeruiat,leg.quidam teſtamento, ff.de fideicomm.libert.

Libertatem Cicero Paradoxis definit poteſtatem viuendi vt velis. Noſter Florentinus libertatem ait eſſe naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut iure prohibeatur l.4.ff.de ſtatu hom. §.1. Inſt.de iure perſ. Eſtque illa nihil gratius,leg.Paulus, §.1.de fideic.lib. l.libertas de reg. iur. Quod Perſius his verſibus expreſſit.

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſsi,
Cur mihi non liceat iuſſit quodcunque voluntas,
Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit?

Pleniſſima libertas in tit. de libert. Inſt. & in l.1. §.fin autem ſocius, C.de comm.ſer.man. accipienda eſt,ex qua ciuitas Ro. competit : quam & iuſtam appellari diximus, & ex iure Quiritum. Vnde Senec.lib.3.natur.quæſtion. Quid eſt præcipuum? Imprimis liberum animum habere : Hæc res efficit non è iure Quiritium,vt ſit liber,ſed ex iure naturæ. Briſſ.

Libertatem imponere dicunt noſtri auctores,l.41.in fin.ff.de bon.liber. l.4. ff.de mau. vind. l.11. §.1. ff.de minorib. l.vlt.in pr. C.de teſtam. manumiſſ l.vlt. ff.qui ſine manumiſſ. l.10. C. qui teſtam.fac. l.vlt. C.de fideic.libert.l.vn.Cod.de comm.ſer. man.l.1.& 2.C.com.de manumiſſ.ab eo quod capiti ſerui, qui manumittebatur vindicta lictoris virga imponi ſolebat. Briſſ.

Libertatis appellatione contineri ciuitatem Romanam,l.vnica,iam citati tit. C.indicat.

Libertas Res inæſtimabilis,§.fi.Inſtit. Quibus ex cauſ.manumit.non licet l.8.§.vlt.ff.rem ratam haberi leg.176. §.vlt. ff.de Reg. Iur. Ideoque pecunia lui non poteſt nec reparari, l.91.§. illud tractatum,ff.de ſtatu liberis.Briſſ.

Libertas pro ingenuitas, Hermog. l.cum pacto 40. ff.de lib. cauſ. Cum.pacto partitionis pretij maior viginti annis venalem ſe præbuit, nec poſt manumiſſionem ad libertatem proclamare poteſt. Nam, vt ait Modeſt. l.12. ff.de ſtat.hom. Homo liber qui ſe vendiderit. manumiſſus non ad ſuum ſtatum reuertitur,ſed efficitur libertinæ conditionis. Prat. Hot.

In Libertatem eripi,l.vlt.ad fin.C.de pet.hæred.ſerui dicuntur,quib.lex libertatem,quæ præſtari debuit,repræſentat.Prat.

Libertatem imponere,ad libertatem perducere,peruenire ad libertatem ex teſtamento.

De Libertate iudicium,vide iudicium de libertate.

Liberti ſunt, qui deſierunt eſſe ſerui l.4.ff.de iuſt.& iur.

Liberti,qui dicuntur Orcini ab ipſo defuncto ſunt libertatem conſecuti, vt ſunt omnes quibus directo data eſt libertas, dicti quaſi mortem domini vrgeant, & quam proxime ſequantur. Veteres enim orcum dictum eſſe putauerunt, quod vrgeret ad mortem. Probabilius erit fortaſſe Orcinum hinc dicere, quod à domino iam mortuo & in orci poteſtate conſtituto, tanquam ab ipſo orco libertatē conſecutus ſit,vt videatur eſſe, quodammodo orci libertus. Conn.lib.2.c.4.n.5. Vide Orcini.

Liberti ſunt,quos domini ex iuſta ſeruitute ſoluerunt, ac manumiſerunt, vnde etiam illorum patroni, quaſi patres, qui à morte in vitam illos reuocarunt,appellabantur. Eorum autem tria genera fuere,vt refert Vlp.Inſt.tit.1.nam alij ciues Romani, alij Latini Iuliani, alij Deditiorum numero erant. Et ciues Romani quidem ſunt (vt idem ſcribit) liberti,qui vindicta cenſu aut teſtamento, nullo iure impediente manumiſſi ſunt. Latini Iuliani, qui ex lege Iunia inter amicos manumiſſi ſunt Deditiorum numero ſunt, qui pœnæ cauſa vincti ſunt à domino, quibus veſtigia (aliquibuſve ſtigmata) ſcripta fuerunt, qui propter noxam torti nocenteſque inuenti ſunt, quive traditi ſunt, vt ferro aut cum beſtiis depugnarent, vel in cuſtodiam coniecti fuerunt, deinde quoquo modo manumiſſi ſunt vide manumiſſi.Notandum autem in patronorum libertis (vt obſeruat Turn. Aduerſ.18.cap.3.) ordinem quendam fuiſſe, & quoſdam primos,quoſdam ſecundos vocatos fuiſſe,quod alteri apud patronum priorem locum obtinerent, alteri proximum. Martialis.

Libertum docti Lucenſis quære ſecundum.

Ergo primi & ſecundi dicebantur, vt alij omnibus potiores. Ac fortaſſe inde factum eſt, vt apud iuris conſultos tam ſæpe nomen primi & ſecundi legatur. Teſtantur id veteres inſcriptiones quarum in vna ſic repetitur: Soſtonia D L. tertia ſibi & P.Sextilio primo aruſpici & in illa : Se viuo fecit ſibi & Petiæ,c.1. primæ vxori, Prat.

Liberti admiſſionum,apud Plin.lib.33.c.3.gratioſi ſunt liberti, qui homines ad principem admittebant, admiſſionibuſque præerant. Fuit, inquit, & alia Claudij principatus differentia inſolens his, quibus admiſſionum liberti ius dediſſent imaginem principis in annulo ex auro gerendi, ſic enim legi vult Turneb. aduerſar. lib.13. cap.12. quanquam ſenſus aliquis ex vulgata lectione elici poſſit, Prat.

Libertini ab ingenuis ideo diſtinguebantur,quod non eodem vterentur iure. Libertini enim agnoſcebant patronum, qui operas & alimenta debebant, atque id genus alia, quo pertinent priores quinque tit.lib.38.ff.& tit.3.& 4. lib.6.C.& tit.8. & 9.lib.3. Inſtit. quæ non faciebant ingenui. Hinc ingenui erant, vt ita dicam, aliquanto liberiores quam libertini : vnde in iure noſtro vocem Liber interdum interpretamur ingenuum, κατ' ἐξοχὴν, vt in §. ſed poſtquam,Inſtit.de libertinis, leg.cum pacto 40.ff.de liberal.cauſ. Quocirca vt libertini ingenuorum iura conſequerentur, & cum non eſſent reuera ingenui, pro ingenuis tamen haberentur, iis annulorum aureorum impetrare ſolebant,l.1.C.de iur.aur.annul.l.falſa.33.§.1.ff. de cond. & demonſtr.ſaluo tamen iure patronatus, l.ſed ſi 10. ff.de in ius vocan. tot.tit. ff.de iure aur. annul. idque ſummi beneficij loco habebatur,non promiſcue concedi ſolitum,ſed qui id aliqua ex cauſa eſſent meriti. Cæterum vt non iura tantum ingenuorum haberent, ſed reuera etiam eſſent ingenui, nec vllos agnoſcere cogerentur patronos, natalibus, id eſt, ingenuitati reſtituebantur, idque non niſi cum patroni conſenſu, cui inuito ius ſuum auferri nec poterat nec debebat. tot.tit.ff.& C.de nat.reſtit.Manumiſſio itaque libertinos faciebat:ius annulorum aureorum non quidem ingenuitatem ipſam tribuebat,ſed ingenuitatis iura, reſtitutio vero natalium etiam ipſam ingenuitatem.Vult.in comment.Inſtit.tit.de libertin.in princ.num.5.

Libertini ſunt, qui ex iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt, l.6.ff. de ſtatu hom. Libertini enim manumiſſione tantum conſtituuntur l.9.C.de ingen.manumiſſ. Eſtque libertinus relatiuum ingenui : ſicut libertus Patroni. olim vero, id eſt,Appij Cæci temporibus,& deinceps aliquandiu Libertini dicebantur, non ipſi qui manumittebantur,ſed ingenui ex his procreati:vt ſcribit Sueton.in Claudio.quam differentiam obſeruare Modeſtinus videtur in l.1.ff.de excuſat.inter ἀπελευθέρους,& ἀπελευθερικοὺς hoc modo : ἀπελευθέροις γὰρ ἀπελευθέρους μόνους δεῖ διδόναι Et paulo ante, ἀπελευθερικοῖς ἐρχαιοις ἀχρῶνται οἱ ... [illegible] id eſt, Libertinis enim libertos ſolos date tutores oportet. Item, Libertinis pupillis magiſtratus tutores ingenuos non dabunt. Hotom. Hodie tamen Libertinus & Libertus is dicitur qui ex iuſta ſeruitute manumiſſus eſt. Hoc tamen intereſt quia Libertus tunc dicitur,cum vel de patrono,vel iure patronatus agitur,vt in tractatu de iure patronatus, de operis libertorum,&c.Non enim dicitur cuius eſt Libertinus ſed libertus. Id quod obſeruauit Plaut. in Aſin. (cum inquit) Magis decorum eſt libertum potius quam patronum onus in via portare, &c. Libertinus autem tunc dicitur, cum ſtatum hominis ſignificare volumus ad differentiam ingenui vel ſerui : Dicimus enim Seruus an Libertinus, libertinus an ingenuus? Ac præter hanc relationis, nulla eſt differentia, vt Valla exiſtimat l.4. Olim in proprias tribus diſtribuebantur, cum manumiſſorum filij libertini vocabantur, Flor.in Epit.li.20. Libertini (inquit) in quatuor tribus redacti ſunt,cū antea diſperſi fuiſſent:Eſquilinam Palatinam,Suburranam,Collinam.At poſtea in dominorū tribus aſciſcebantur, id quod ex Tertul.annotauit olim Polit.c.32.Miſcell. Prohibebantur autem olim libertinæ nec non libertinorum,filiæ Veſtales fieri,vt eſt apud Gell. lib.1.c.12.

Libertinitas, id eſt libertinorum ſtatus & conditio, l.14. ff. de prob.l.2. C.de pedan. Iudic.l.13. C.de ingen.manu. Briſſ.

Libertinorum & Libertorum appellatio, quamuis ICtis ſit promiſcua : ſubtilius tamen diſtinguitur ab aliis,vt Liberti ſint illi ipſi:qui manumiſſi ſunt. Libertini illorum liberi, nimirum poſt manumiſſionem nati : Nam antea nati, niſi & ipſi manumittantur, ſerui manent, nec quod parentes adipiſcuntur beneficium ex eo, etiam ipſi habent. Hinc liberti ſiue libertini ſunt homines liberi, qui ex iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt. Nam,qui liber errore falſi ſeruit,ſi manumittatur,ingenuus manet nec natalibus ipſius obeſt, quod manumiſſus ſit : §. fi.in fi. Inſt.de ingenuis. Vult.in commen. Inſt.de libert.in pr.n.2.

Libertinorum autem ſtatus tripertitus fuit. Erant enim libertini ciues Romani, Latini & dedititij. Ciues Romani vt tradit Caius lib.1. ſuarum inſtitutionum, erant qui teſtamento,aut in templo, aut ante conſulem manumitterentur. Latinos autem fuiſſe ſcribit, qui aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut in conuiuio libertatem conſequebantur. Dedititios vero, qui poſt aliquod facinus admiſſum ſuppliciis afficiebantur, publiceq; pro criminib. cædebantur, aut in quorum facie, vel corpore aliqua nota vel igne, vel ferro ita impreſſa foret, vel deleri non poſſet,& poſtea manumittebantur.Addit que ciues Romanos potuiſſe teſtamento facere & aliis ex teſtamento ſuccedere, quæ Latini ſiue Dedititij nequaquam poterant. quamuis Latini ſi iterum aut teſtamento, aut in Eccleſia, aut ante conſulem manumiſſi fuiſſent, ciuium Romanorum iura conſequerentur. At cur Ælius Sentius tertiam ſpeciem Dedititios nominarit, late ſcribit Theophilus, dicens, ita fuiſſe nominatos exemplo quorundam peregrinorum, qui cum Romanis vectigal penderent, quidam tyrannicum cogitantes in Romanos arma ſumpſerunt, cum quibus congreſſi, victi ſunt. Cum enim eorum fortitudinem ferre non poſſent, armis abiectis ſe dediderunt. Verum Romani humanitate vſi eos viuere permiſerunt, hanc ſolam eis iniuriam inferentes, quod quoniam ſeſe dediderunt, eos dedititios appellarunt, vt cum turpitudinis participes eſſent, eodem quoque nomine vocarentur. Quam Theophili doctrinam tanquam lectiſſimum florem. Angelus Politianus vir erudítiſſimus in ſe

ruit libro ſuo, quem Miſcellanea inſcripſit. Ferrandus tamen lib.2. Explicationum cap.18. in §.libertinorum, de libert. potius dedititios dictos exiſtimat, quod ad aliquod ſupplicium prius dediti fuiſſent, quandoquidem vt Caius & Theophilus ſcribunt, huiuſmodi libertini antequam manumitterentur, publice delictorum ſuorum pœnas luebant. Cicero quoque in Topicis ait, fuiſſe tres modos manumittendi. Si neque cenſu, neque vindicta, neque teſtamento liber factus eſt, non eſt liber; nec vlla eſt earum rerum. non eſt igitur liber. Sed hic Caius nullum verbum de manumiſſione, quæ cenſu fiebat. Qualis autem foret, docet in commentariis ſuis Seuerinus Boetius his verbis, cenſebantur enim antiquitus ſoli ciues Romani, ſi quis ergo conſentiente, vel iubente domino nomen detuliſſet in cenſum, ciuis Romanus fiebat, & ſeruitutis vinculo ſoluebatur, atque hoc erat cenſu fieri liberum, per conſenſum domini nomen in cenſum deferre, & effici ciuem Romanum. Triplicis quoque libertatis mentionem facit Auſonius Gallus in Crippo.

Triplex libertas, capitiſque minutio triplex.

De manumiſſis vindicta, alibi dicetur, in quorum etiam corpus feſtuca injiciebatur, vt eſt apud Plutarchum in lib. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, nam hæc ſunt illius verba, ῥωμαῖοι δ' οὖν εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρούμενοι κάρφος αὐτῶν λεπτὸν ἐπιβάλλουσι τοῖς σώμασιν, hoc eſt, Romani quos ad libertatem perducunt, in illorum corpora tenuem feſtucam iniiciunt. Quare Plautus in Milite Glorioſo:

Quid ea ingenua, an feſtuca facta, ſerua, an libera eſt;

Et Perſius Satyr.5.

Non in feſtuca lictor, quam iactet ineptus.

Et qua Satyra conſtat etiam eos qui manumittebantur circumagi ſolitos.

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama.

Quod pariter docet Seneca lib.1. Epiſtolarum. Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas: non differtur in diem, qui ſe illi ſubiecit & tradidit, ſtatim circumagitur, hoc enim ipſum philoſophiæ ſeruire libertas eſt. Radebant quoque manumiſſi caput, & pileum geſtabant: quocirca Plautus in Amph.

------ quod ille facit Iupiter,
Vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum,

Et Liu. lib.24. Poſtero die ſerui ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi, ac Suetonius in Tiberio, ſeruiſque ad pileum fruſtra vocatis in Siciliam profugit. Sic Quintilianus in Declamatione 9. ſi veriſimile eſt Quintilianum tam inepte declamaſſe, Terentium, quam inter cæteros captiuos ſecundo Punico bello Scipio Africanus vinculis exoluerat, memoriæ tradidere maiores inſignæ receptæ libertatis pileo teſtantem in triumpho ducis eſſe conſpectum, hæc quippe faciebant manumiſſi, quod eſſent à ſeruitute tanquam ab aliqua tempeſtate liberati: nam idem agebant, qui tempeſtatem maritimam effugiſſent, Iuuenal. Satyr.12.

Tunc ſtagnante ſinu gaudent ibi vertice raſo.
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Ait Dion Brutum geſtaſſe pileum, & duos pugiunculos, ſignificare volens à ſe & Caſſio in patriam in libertatem, vindicatam, quod etiam hodie in illius nomiſmatis viſitur. Contra vero apud Laconas coma ſignum erat libertatis, vt refert Ariſt. lib.1. rhet. Aſſumebant etiam liberti patronorum nomina, vt author eſt Artemidorus Daldianus in ὀνειροκριτικοῖς. Quo autem differant libertus & libertinus: docuit Laurentius Valla Elegantiarum lib.4. Per libertinum enim ſignificatur hominis conditio, ſicut per ingenuum: per libertum priuatus quidem reſpectus quemadmodum per patronum: Tamen nonnunquam in eodem ſenſu capitur libertinus, vt licet videre apud Caium, qui in Inſtitutionibus ſub tit.1. ſæpe libertinum pro liberto vſurpat. Sic Plautus in Perſa.

Sed ita pars libertinorum eſt, niſi patrono, qui aduerſus eſt.
Nec ſatis liber videtur nec frugi, nec honeſtus ſatis.
Nec illi officit ni ei maledixit ni ingratus repertus eſt.

Sciendum eſt Suetonium in Claudio tradere temporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos ex eis procreatos. Illud quoque non omittendum videtur, quod tradit Iulius Pollux lib.3. apud Græcos fuiſſe quandam hominum ſpeciem, qui tanquam libertini, nec liberi, nec ingenui erant, ſed illorum conditio media erat, quia Lacedæmoniis εἵλωτες, à Theſſalis πενέσται, à Cretenſibus, κλαρῶται καὶ μνοῖται, à Mariandinis δωροφόροι, ab Argiuis γυμνῆτες, à Siconis κορυνηφόροι vocabantur. Sciendum quoque Iuſtin. lib.41. perhibere apud Parthos non licuiſſe quemquam manumitti, & Val.Max. lib.2. ſcribere apud Maſilienſ. licuiſſe ſolum ter manumiſſionem reſcindi. Ferrand. loco ſupr. citato. De LIBERTIS Latinis tribus legibus cautum erat. lege Iunia Norbana, SC.Largiano, & edicto D.Traiani. Lege Iunia Narbona cauebatur, vt manumiſſores bona libertorum Latinorum iure quodammodo peculij vendicarent, SC. Larg. id additum fuerat, vt liberi manumiſſoris in bonis Latinorum præferrentur: Edicto diui Traiani, quod Latinus qui ignorante vel inuito patrono ciuis Roman. fuerat effectus beneficio Principis, viuus quidem duraret ciuis Romanus, moriens autem moreretur Latinus non obſtante Imperatoris beneficio. Quæ omnia Iuſtinian. conſtitutione ſublata fuerunt, §. vlt. inſt. de ſucceſſ. libert. in Fragmentis Inſtitut. Vlp. legimus Latinos libertos ius Quiritium conſecutos eſſe, beneficio Principali, iteratione, liberis, militia, naue, ædificio, piſtrino. Et addit naue accepiſſe ciuitatem Romanam, ſi non minorem, quam decem millibus modiorum nauem fabricauerit, & Romam ſex annis frumentum portauerit, ex dicto Claudij. Bald. tit. de Libertinis. Porro quod circa dedititios ſtatutum eſt, id omne à lege Ælia Sentia diſpoſitum fuiſſe certum eſt: quæ rogata fuit a Sexto Ælio Catulo, & C. Sentio Saturnina Coſſ. anno ab vrbe condita MCCLVI. ita vt longe alia ſit ab ea, cuius meminit Cicero in Topicis, & ibi Boetius, & propterea fallatur Alciat. in leg. Sciendum, §.1. ff. de verb. ſign. eandem eſſe exiſtimans, de qua meminerit Cicero. Cum hic 40. annis antea fuerit Occiſus Hircio & Pansa Coſſ. menſe Septembr. Quod autem id ſtatuerit Auguſtus, docet Tranquillus in Auguſto his verbis: Seruos, non contentos multis difficultatibus à libertate iuſta remouiſſe, cum & de numero & conditione, & differentia eorum, qui manumitterentur curioſe cauiſſet, hoc quoque adiecit, ne vinctus vnquam tortuſue quis vllo libertatis genere ciuitatem adipiſceretur. Ecce modo dedititios, circa quos notandum eſt, quod Paulus lib.4. ſen. dedititios etiam fieri dixit, qui iuſſu domini in vinculis aliquandiu fuiſſent, dum dominus furioſus aut pupillus non fuerit, quo ſpectat locus Vlp. in l. verum eſt, ff. de verb. ſign. Aldobr. ad Inſt. de libertinis, §. libertinorum autem.

LIBERIORVM appellatione etiam libertæ continentur, leg. 172. de verb. ſignif. At libertorum noſtrorum liberti non continentur, l.58. in fin. l.172. ff. de verb. ſign. Briſſ.

LIBERTVS ingratus dicitur is, qui patrono obſequium non præſtat: vel res eius, filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat, l. nullum, ff. de diuort.

LIBERTVM in l. Iul. de adult. cap. de Diuortiis accipiemus etiam eum qui à patre, auo, proauo, & cæteris ſurſum verſus manumiſſus eſt l.9 ff. de Diuort. Briſſ.

LIBERVM pro filio in numero ſingulari, protulit Modeſtinus Iureconſult. in leg. ius autem, ff. de pactis, & tamen ſecundum communes Grammaticæ & Romanæ linguæ regulas, hoc nomen recipit ſolummodo pluralem numerum. Et ideo non eſſe ſine liberis dicitur (ſecundum Caium Iureconſult. in leg. non eſſe ſine liber. ff. de verborum ſignificat.) cui vel vnus filius ſolus, vel vna ſit filia. Hæc enim enunciatio, habet liberos, non habet liberos, ſemper multitudinis numero profertur: ſicut pugillares, codicilli, & nuptiæ, abſurdum enim eſſet, vnum pugillarem, vnum codicillum, & vnam nuptiam dicere: & ideo quem ſiue liberis dicere non poſſumus, hunc neceſſe eſt vt dicamus liberos habere: vt etiam apud Sempron. Aſellionem rerum geſtarum lib.5. obſeruauit Gellius: qui de Tiber. Graccho Trib. pl. ita ſcripſit: Orare cœpit, vt ſe defenderent, liberoſque ſuos: eum, quem virilis ſexus tum in eodem tempore habebat, produci iuſſit, populoque commendauit prope flens. Hoc titulus de lib. & poſthum. hinc l. liberorum appellatione, ff. de verb. ſign. & id generis multa.

Et ob id Bartolus, in d. l. ius autem putauit liberum pro filio in num. ſingul. alibi obſeruari non poſſe. Sed quod eius pace dictum ſit, inuenio hoc etiam apud Vlpianum in l. nemo prædo, §. locuplet. ff. de reg. iur. Proinde Sipontinus in ſuis in Martialem commentariis, ſuper ea epiſtola, Spero me ſecurum: dicit, quod ſingulari numero aliquando reperiatur. Laurentius etiam Valla, vir de literis bene meritus, in lib. elegantiarum Latinæ linguæ 3. cap.106. refert ſe liberum pro filio & apud Quint. & Paulum, Caiumque Iureconſult. adnotaſſe: hoc tamen (quod eorum pace dictum ſit) falſum eſt. In pandectis enim noſtris liberum in ſingulari numero in hac ſignificatione, præterquam apud Modeſtinum & Vlpianum non lego: niſi malimus dicere ab impreſſoribus inſcriptionem auctoris in his locis immutatam: quod credendum eſt, ex quo alibi in Pandectarum libris non licet inuenire. Nec inficior in conſtitutionibus Imperatorum, de quibus in Iuſtiniani principis codice, apud quos non ſeruatur dignitas Romanæ linguæ, multis in locis poſſe hoc obſeruari, vt in §. hoc quoque à nobis: Emancipando (inquit) liberum Inſtitut. per quas perſonas no. ius acquir. & in l. ſi quis prioris, §. vltim. Talem (inquiens) liberum, & ibi etiam Bald. adnotauit C. de ſecundis nuptiis, & in l. ſi quis ſuo teſta. in princ. dum inquit, Portionem libero, quo in loco Accurſ. in verb. Libero, hoc obſeruauit, Cod. de inoffic. teſt. & in multis locis, quos breuitati inſeruiens omittam. Et ideo oportune dixerit Bald. in cap.1. §. & quia vindimus, in 6. col. ibi. & interdum, in titul. qui feud. dat. poſſunt. quod Imper. quandoque loquitur groſſo modo: quæ verba reaſſumit etiam Andr. Sicul. in repet. rub. C.

tub. C.qui adm. in 9. colum. Proinde excuſari poſſunt ætatis noſtræ Iureconſult. ſi linguæ Latinæ normam prætereunt: quia permiſſum eſt homini loqui eo modo, quo lex loquitur, vel Imperator:ſiue proprie, ſiue improprie, vel eleganter dicit Bald. in l.1. C.vnde lib. Cicero quoque (quem diſertiſſimum inter Romuli nepotes appellat Catul.) excuſat ſe in primo de Legibus, quod quoniam in populari ratione omnis ſua verſatur oratio, populariter loqui ſibi neceſſe erit, Cotta.

LIBERVM agere, Zaſius ait, nihil aliud eſt, quam nullum habere dominum, cui ſubiectum eſſe oporteat. Nec qui liber tantum à natura, verum etiam qui abſque dolo malo in libertate diu moratus eſt, liber eſſe præſumitur: niſi probetur eſſe ſeruus, l. intereſt, §.fin. l.igitur §.poteſt, ff. de Liber cauſ. Spieg.

LIBERVM prædium dicitur & quod nulli ſeruit, & quod nulli obligatum eſt, l.8.l.51.§.1.ff.de act.empt. l.6.§.ſi in venditione, ff.comm.præd.l.90.ff.de verb.ſign. Briſſ.

LIBET, idem quod placet: à labendo, vt Varro inquit, quod quæ placent, in mentem prolabantur. Sic accipitur Iuriſconſ. in definitione Libertatis, & quod ab Alber. obſeruatum eſt. Spiegelius.

LIBIDO, pro veneteæ voluptatis ſtimulis, appetituque vſurpatur, l.81.§. Qui Ancillam non meretricem libidinis cauſa ſurripuerit, ff. de furtis. Qui fores effregit libidinis cauſa l.3. ff. eod. Qui hominem libidinis cauſa caſtrauit, l.3.§.item is, ff.ad l.Corn.de Sicariis. Briſſ.

LIBIDO, pro voluntate interdum, vt apud Ciceronem inuenire licet, accipitur. Nam ab eo quod libet, dicitur. Donato eſt quælibet voluntas temere ſuſcepta. Et quamuis in mala re ſere ſemper dicatur, tamen in re honeſta à Saluſtio dicitur: quod F.Syluius ante monuit.

LIBIDINOSÆ ſententiæ, quæ pro libidine cuiuſque feruntur.

LIBIDINA ſumitur pro ſepulchræ impenſis. Vix libitina ſuffecit Liu.20.Macedon. Pro arte ſepeliendi: hinc libitinam exercere, 5. Vall.2. Libitinæ quæſtus Horat.2.ſerm.6. Pro lecto mortuorum, Horat.3. carm.3. Goth.ad l.cuicunque 5. §.idem ait 8. ff.de inſt.act.

LIBITINARII Græce Νεκροφόροι νεκροθάπται teſte Vlpiano in l. quicunque, §. idem ait, §. ff.de inſt.act. dicuntur, quaſi defuncti feri, qui Sandapilarij, & veſpillones dicuntur, non multum diſſimiles his vulturiis Codonophoris, id eſt, tintinabula geſtantibus, quos anteambulones attratos Latine appellare poſſumus, & ferales præcones, authore Budæo. A Græcis etiam ταφεῖς &c. Brech.l.cum in teſtamento, ff.de verb.& rer.ſign.

LIBITINARIVS is dicitur, qui quæſtui inſeruiens libitinariam exercet: quique neceſſaria funeribus vendit: vel qui curam mortuorum ſepeliendorum habet, ſeu qui conducit funera, & qui rationibus præerat Libitinæ deæ, vide Plutarchum in Probl. Rom.11.23. An tu Aruntium, & Aretum & cæteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarij vota? Senec.6. de benef.38. Gothofr.ad d.l. cuicunque §.idem ait.8.

LIBITINARII dicti ſunt à libitina, id eſt funere, dicta Libitina à Venere Libitina, quæ Romæ habuit templum, iuxta quod vendebantur quibus erat opus ad funus, puta vnguenta, lichni, papyri, cerei, funalia. Sed cur ea iuxta Veneris templum, quæ iocorum voluptatumque dea eſt, vendebantur? Plutarch. in Problematis cauſam narrat, vt videlicet cum homines libidinibus dant operam, meminerint ſe aliquando morituros, &c. Nebr.vide autem & Ant. Auguſt. lib.4. Emendat.20. c.16. Tiraqu.in 15.l.connub.gl.1.parte 15.

LIBERTINENSIS Porta apud Lamprid. in Commodo, amphitheatri porta, per quam cadauera interfectorum gladiatorum efferebantur. Prat.

LIBONIANVM SCtum de falſis factum opinatur Hotom.Hadr. Imper.1.Nonio, M.Antonio Libone Coſſ.ann 396. Vt pœna legis Corneliæ de falſis teneatur, qui ob inſtruendam aduocationem, teſtimoniave, pecuniam acceperit, pactusve fuerit ſocietatem coierit ad obligationem innocentium: qui ſibi, ciue, qui in poteſtate ſua eſt, legatum fideicommiſſumve aſcripſerit in teſtamento militis aut etiam alterius: dummodo id ſignatum perfectumque fuerit,, qui ſe teſtamento pupillo tutorem ſcripſerit: qui hæres inſtitutus exhæredationem nominatim filij, vel aliarum perſonarum aſcripſerit, qui libertatem manu ſua ademerit ſeruo teſtatoris, & maxime cui à ſe legata vel fideicommiſſa data erant. Prat.

LIBRA inſtrumentum eſt, quo res cum lancibus ponderantur, & alio nomine Bilancem vocant. Inſtrumentum vero quo res ſine lancibus ponderantur. Statera dicitur, at Trutina proprie foramen eſt, in quo examen regitur. Examen vero dicitur proprie lingua, qua trutina regitur Spieg.

LIBRA quæ & pondo dicitur, in duodecim vncias diuiditur. Eius partes ſunt, Vnica 1. Sextans 2. Quadrans 3 Triens 4. Quincunx 5.Semi quæ & libra 6.Septunx 7. Bes, 8. Dodrans 9. Dextans 10.Deunx 11. Vide As Hot.

LIBRA & ære librare. Quemadmodum in emancipatione non minus quam quinque teſtes ciues Romani puberes adhibebantur, & is qui libripens dicebatur, eo, qui mancipium accipiebat, æs tenente, atque ita dicente: Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio, iſque mihi emptus eſt hoc ære æneaque libra: ſic & in mancipatione hæc eadem ſolennitas obſeruabatur. Meminit æris & libræ & Iuſtinianus Teſtamentum, inquiens, aut in pace fiebat, quod calatis comitiis vocabatur: aut cum in prælium eſſent exituri, quod procinctum dicebatur: aut per æs & libram, id eſt emancipationem, nimirum imaginariam venditionem, quæ fiebat præſentibus quinque teſtibus, vt dictum eſt. Itidem adoptio per æs & libram interdum fiebat. Suet.in Auguſto: Caium & Lucium adoptauit domi per æs & libram emptos à patre Agrippa, id etiam in nexu & venditione fiebat. Omnia autem iſta eadem. iuris ſolennitate ſoluebantur. Nihil enim tam naturale eſt, quam eodem genere quodque diſſoluere, quo colligatum eſt vt inquit Vlp.l. Nihil tam naturale, ff.de reg.iur.

LIBRAMENTA imponere, id eſt, finire, in leg.4.§ 3. Cod.de recept.arbitr.

Ad LIBRAMENTVM proprium viam redigere, l.1.§.1.ff.de vi pub.

LIBRAM argenti conſtituunt quinque ſolidi: dicente Imperatore Iubemus vt pro argenti ſumma, quam quis theſauris fuerat, illaturus inferendi auri accipiat facultatem, ita vt pro ſingulis libris argenti, qui nos ſolidos inferat, l.vnic. Cod. de præt.quod theſaur.infert.lib.10. Spieg. Prat.

LIBRAM auri, ſeptuaginta duo aurei conſtituunt, l.quotieſcunque C.de ſuſcept.Propoſit. & A ch.lib.10. Vide ſal.in l.fi.ff.de in Ius voc.& quæ infra Solidus, Spieg. Prat.

LIBRARIA, librorum officinam ſeu librariorum tabernam & ſtationem ſignificat Agell. lib.5.c.4.& c.29. Briſſ.

LIBRARII in caſtris ſuere Veget.lib.2.cap.7.qui rationes ad milites pertinentes in libros referebant. Hinc Librarij depoſitorum apud Tarruntenum in l.vlt. ff. de iur. immunit. ij erant inquit Budæus, qui præſcribebant quid quiſque apud ſigna depoſuiſſet, cuius inſtituti morem & rationem docet idem Veget. lib.2.c.20. Antiquitus enim (inquit Vegetius) inſtitutum eſt, vt ex donatiuo quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, ibidemque militibus ſeruaretur, ne à contubernalibus per luxum abſumi poſſet maniumque rerum comparationem. Sepoſitio autem ipſa pecuniæ primum ipſis contubernalibus docebatur accommodata: nam cum publica ſuſtententur annona, ex omnibus donatiuis augetur eorum pro media caſtrenſe peculium. Miles deinde qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna ſua depoſitos, de deſerendo nihil cogitat: magis diligit ſigna: pro illis acie fortius dimicat, more humani ingenij, vt pro illis habet maximam curam, in quibus ſuam videt eſſe poſitam ſubſtantiam. Denique decem folles per cohortes ſingulas exponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quo tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſa. Et ideo ſigniferi, non ſolum fideles, ſed etiam literati homines eligebantur qui & ſeruarent depoſita, & ſcirent ſingulis reddere rationem. Hoto.Huius etiam meminit Tiraqu. in Dom.c.7. Geminari legionum caſtra prohibuit: nec pluſquam mille nummos à quoquam ad ſigna deponi paſſus eſt, Prat.

LIBRARII inter decuriales vrbis Romæ ponuntur ab Imperatoribus l.1.de Decuriis vrbis Romæ in C. Theod. aut certe inter ordines decurionum, cum ſcribis adiunguntur, l.3. de lucris offic.in eod.C.

LIBRARIVS vet.gl. Librarius, γραφεὺς ſubſtantiuum, qui libros, contractus, pactiones inſtrumentaque conſcribebat, l.92. de reg.iur.l.29.ff.de rei vind. Hieronym. ad Niciam: Nam & rudes illi Italiæ homines, quos Caſcos Ennius appellat, qui ſibi ritu ferino victum requirebant, ante chartæ & membranarum vſum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutua epiſtolarum alloquia miſſitabant. Vnde & portatores earum tabellarios, & ſcriptores à libris arborum librarios vocauere, Vlp.in l.Vt Iuriſiurandi, §. Dabitur, Gaius in l. Duorum libertus, ff.de oper.liber. Veluti, ait, ſi librarius ſit, & alij patrono librorum ſcribendorum operas edat, Adde l. Sed etſi.§ 1.ff.de vſufr.Prat.

LIBRARIOS Græci καλλιγράφους notarios ταχυγράφους, ὀξυγράφους vocabant. Hi notas: illi literas: vt tabularij rationum ſupputationem ſcribebant, Goth.ad l.ſi librarius, 92. ff.de reg. iur. vid. Anton. Auguſt.

LIBRARIOS caducariorum (quorum in l.4. §.eandem, ff. de fideicommiſſ.hæred.ſit mentio) definit Gothof.in l.1.C.de hæred.decur.qui rationes conſcribebant eorum quæ morte militum in legionem cadunt.

LIBRARIVS etiam non tam ſcriptor dicitur, quam librorum compoſitor. Martial. de libris ſuis: Non meus eſt error, nocuit librarius illis, Cicero 3.de orat. Neque librariorum notis, &c.Calliſt. tit.de iur.immun. l.quibuſdam, & ſæpe alias, Nebriſſ. Vel.

LIBRARIVS apud Romanos erat, qui libros tranſcribebat, eoſque vendebat. Librarij autem Romæ in Argileto tabernas habebant, Martialis,

Argiletanas mauis habitare tabernas,
Cum tibi parue liber ſcrinia noſtra vocent.

Librarios item recepta nunc voce, appellant Librorum excuſores, hoc eſt, Typographos. Cuius artis inuentum. Elſaciis noſtris, ante alias nationes donatum, apud Argentoratum Ioanni Mentelino Prototipographo, Schottorum familiæ proauo, ſub annum Chriſti, M.CCCC.XLII. licet eius publicatio, ſed haud abſque iugenio, Moguntiacis tribuatur. Spie.

Librare vulnera Statius in Achilleide poëtico more eleganter dixit, pro rotare eiacularique tela factura vulnera Adria. Iunius lib. animad. 1. c. 1.

Libratores aquæ, in l. 1. C. de excuſ. artif. qui aquarum inuentos ductus, & modos docili libratione oſtendunt, vel qui peritiam habent aquam librandi ad libellam Vocantur à Græcis ὑδροστάται d. l. 1. quanquam alio ſenſu. Plin. lib. 10. ad Traianum. Superest vt libratorem vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, ſitne lacus altior mari. Frontin. lib. 1. de aquæ ductibus: Procuratorem, ait, oportet calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis, libratoribus ſignare. Sunt & liberatores apud Tacit. lib. 13. qui (inquit Turneb.) ex tormentis miſſilia excutiunt. Alij volunt ſignificari eos, qui lapides in bello omittebant. verba Taciti: Remotiſque paulatim legionibus funditores, libratoreſque excutere tela & proturbare hoſtem iubet miſſæ è tormentis haſtæ. Prat.

Libratores, id eſt, menſores, in leg. 1. C. de Excuſ. artif. li. 10. Nam Librare, eſt libra metiri. Libra autem, ſiue Libella, menſorum inſtrumentum, & Libramentum, certa menſura, l. cum anterioribus in pr. C. Tempor. appell. Spieg.

Libri eadem origo eſt, quæ codicis, ab arborum corporibus & interioribus earum corticulis deſumptum vtrumque. Has enim materias prima hominum ætas habuit ad ſcriptionem literarum. Connan. lib. 9. c. 7. n. 1.

Libripens, qui in mancipationibus ſtateram tenebat Gaio li. 1. Inſt. tit. 6. apud quem deeſt. vox æneam, & Priſcianus li. 6. ducit à pendendo. Proprie autem dicitur militum ſtipendiorum, hoc eſt, ſtipis ponderandæ, penſator: Qua conſuetudine in his emptionibus, quæ mancipi ſunt, etiam nunc libra iu terponitur, inquit Plin. lib. 33. c. 3. & Boet. li. 3. in Topic. Vtitur hoc verbo Iuſtinianus in §. acceſſit, vbi Vigil. Inſt. de teſtam. & Tertullianus li. 2. aduerſus Marcionem. Briſſ. Corraſius li. 5. Miſcell. c. 12. Prat.

Libripens, à libra, & pendendo ſiue ponderando, dictus eſt, quaſi ponderator. Veteres enim primum ære graui non ſignato vſi ſunt: neque in emptione & venditione precium numerabant, ſed precium appendebant. Itaque emptor hæreditatis hæc verba ſolennia dicebat: Huius ego familiam, quæ mihi empta eſt, hoc ære æneaq; libra iure Quiritum meam eſſe aio. Deinde ære percutiens libram, id æs dabat ei, à quo hæreditatem expectabat quaſi loco precij. Sic enim & ſeruorum & liberorum emancipationes ſiebant. Imaginaria enim ſolennitas erat, quam Boet. in Top. Ciceronianis, nexum appellatum fuiſſe dicit. Porro, venditor nihil emptori tradebat: ſed hæredem eum tali modo conſtituebat, ſcilicet, vt poſt mortem venditoris, poſſet iure hæreditatem adire. Sed abiit & hæc cæremonialis nimiaque curioſitas in deſuetudinem. Solum hoc animaduertere licet manſiſſe, & quidem pulchrum eſt ſcitu: quod ſeptem teſtibus teſtamenta ſcribi omnes legiſlatores poſtea voluerunt. Erant enim & in illa imaginaria venditione ſeptem videlicet quinque ciues Romani, libripens, & emptor. Oid.

Libri improbatæ lectionis, velnti magici, l. 4. §. 1. fam. erciſc. protinus corrumpendi Quære Medicamentum.

Libri publici, & ſcripturæ, accipiendi ſunt, qui in publicam cuſtodiam, rerum geſtarum gratia, repoſiti ſunt: quibus & integra fides habenda eſt l. Cenſus, ff. de cenſibus. Aut Adhæc. C. de Fid. inſtr. Obſeruandum autem, quod iuxta Vlpiani reſponſum libri nec-dum perſcripti, non continentur librorum appellatione non magis, quam veſtis appellatione nondum detexta. Sed perſcripti libri nondum maleati, vel ornati continebunt, proinde & nondum conglutinati, vel emendati continebuntur. Spieg.

Libris Elephantinis diu ſcribi ſolita fuiſſe illa Senatuſconſ. quæ ad principes pertinebant, teſtatur Conn. lib. 1. cap. 14. nu. 5.

Libri Sibyllini, quos Tarquinio regi oblatos, Romani ſumma religione, ac obſeruantia colebant, & ab aliis, quam duum viris primum, deinde decem viris, poſtremo 15. viris aſpici aut legi nefas, vt Lactant. tradit. Imo nihil Romani neque ſanctum, neque ſacrum ita cuſtodiebant, quemadmodum hæc Sibyllina diuinitus (vt exiſtimabant) miſſa oracula, & cum dij immortales de rebus aduerſis conſulendi eſſent, remediumque aliquod malis quærendum, quindecim viri hos libros, quaſi oraculum præſentaneumque remedium adire ſolebant. Cæterum is Tarquin. qui eos emit, vt eos in manib. habuit, ſtatim duos viros ex illuſtrioribus patritiis creauit, quib. horum librorum cuſtodiam tradidit, appellatique ſunt duum viri ſacris faciundis. Quorum munus erat, hos ſacros libros cuſtodire quoties opus eſſet, adire legere, interpretari, & quæ iubebantur, vt perficerentur, curare. Apollinis ſacrarumq; ceremoniarum antiſtites eſſe, & quoties fames, peſtilentia, bella ciuilia, & externa vrbem vexare contigiſſet, vel prodigia, aliqua nunciata eſſent apparuiſſe, eorum omnium malorum, ex oraculis Sibyllinis remedia inuenire lectiſterniis ad deorum puluinaria factis, Deum iram placare proſpera omnia precari, auerta vt tollerentur rogare: & poſtremo deos omnes iratos ſacrificiis factis mitigare. Plura de hiſce lib. vide in lib. Onuphrij, de ludis ſecularibus, non contemnenda de Sibyllis & Sibyllinis carminibus ex Varrone. Dionyſio, Solino, Plinio, Gellio, Lactantio & Suida exponentis.

Librorum appellatione cõtineri omnia volumina, ſiue in charta, ſiue in membrana, vel tilia aut Phylira aliave materia ſcripta ſint, memoriæ ſcriptum reliquit Vlp. in tit. de legat. 3. lege librorum appellatione. Nullus eſt qui inficietur, mendam hoc loco ineſſe: tamen quomodo verba ſint caſtiganda, adhuc non conuenit. Equidem veram lectionem puto, ſi ita corrigamus: etiam ſi id philura, aut tilia, vt nonnulli conficiunt. Philura enim ſiue manis philyra (nam vtrumque idem) Græcum vocabulum eſt, ſignificans folium chartæ non conligatum, Plin. li. Natur. hiſt. 13. c. 15. Præparantur, inquit, ex eo chartæ diuiſæ acu, in prætenues, ſed quam latiſſimas philuras, idem li. 16. c. 26. E quibus vincula tiliæ vocantur, tenuiſſimum corium philyræ coronarum lemniſcis celebres antiquorum honore, & li. 20. c. 3. P. Claud. Pulcher bracteaſque etiam Phylira dedit.

Librum, Valla interpretatur partem operis, Volumen vero minus eſſe Libro: confutans Vlpiani ſententiam, qui, Si centum, inquit, libri legati ſunt, centum volumina ei dabimus: non centum quæ quis ingenio ſuo metitus eſt. At quid ſibi vellet Iureconſ. neſciuiſſe Vallam, Alciatus demonſtrat, li. de ver. ſign. 4. Spieg.

Liburni, olim Romanis, qui priuatim quoſcunque in iudicium vocabant, iuſſu magiſtratuum (quod v. infimorum hominum officium erat) dicebantur: quod fere è Liburnia eſſent.

Liceat ire, id eſt poſſit ire. Eſt enim elegans, Zaſio teſte, loquendi figura, cum licere, pro poſſe vſurpatur. Vnde, qui promittit ire, agere licere, intelligitur ſtipulatori dediſſe poteſtatem & facultatem eundi, agendi Spieg.

Licentia, quandoque pro facultate, quandoque pro poteſtate vſurpatur: pro facultate, vt l. 1. ff. de liberali cauſa licentiam dare litigandi, id eſt facultatem. Pro poteſtate, vt in l. 1. ff. de offic. præfect. prætor. Præfectis prætorio à principibus data eſt plenior licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem. Briſſ.

Licentia, Vallæ eſt impunita facultas loquendi, vel agendi quæcunque placent. Vlp. tit. de Minoribus hac voce in bonam partem vſus eſt. In verbis Semper in malam partem accipi, ſcilicet pro temeritate loquendi quæ velis: In factis in malum accipi, nonnunquam in bonum, vt apud Vlp. in l. 3. de Iuriſd. om. Iud. vbi hæc vox ablatiuo caſu poſita eſt: quod interpretes multos fefellit, ſicut particula. In apud alios multos latin. linguæ ſcriptores, & maxime veteres, ſubauditur. Id quod primus omnium oſtendit, Alc. in Paradox. Item & apud Triphonium in l. qui ſine de minor. pro licita facultate ponitur. Vide Bar. in l. alio, de elim. de leg. Spieg.

Licentia auferre pro auferendi in l. 5. C. de rei vind.

Licentiati vulgo in ſcholis dicuntur, qui annis quatuor in legum ſtudio conſumptis, ab illa præſcripta & definita ſtudiorum lege quam Iuſtinianus ſtatuit, ſoluuntur: quaſi qui licentiam ac miſſionem à magiſtrorum caſtris impetrarunt. Vide Prolutæ. Hot. Prat.

Liceor ceris, citus, ſignificat pretium defero in auctione, hoc eſt, venditione publica, quæ ſic fit, vt plus offerenti detur res. Prat.

Licere, dicimus, quod legibus, moribus, inſtitutiſque conceditur. Nec enim, quod quiſque poteſt, id & licet, nec ſi non obſtatur, propterea permittitur. ait Cic. Philip. 13. In eamque ſententiam Vlpianus clauſulam illam edicti, Quod eius licebit, ſic interpretatur: Quæ clauſula non illud pollicetur, reſtiturum ſi leges permittant: ſed ſi leges non prohibeant, l. nec non 28. §. quod eis, ff. ex quib. cauſ. actio. Et ita in l. 7. §. ſi paciſcar: quod met. cauſ. licere dicitur, quod lex 12. tab. & lex Iulia de adulteriis permittunt. Licitum itaque eſt, quod per leges permittitur: illicitum quod prohibetur, l. 1. ff. de iuſt. & iur. Vbi licitum ab honeſto ſeparatur, & in l. 42. ff. de ritu nupt. l. 158. ff. de diuerſ. reg. l. 1. C. de lib. cauſa. Nec enim quicquid licet, honeſtum eſt, l. 108. ff. de diuerſ. reg. Cic. pro Corn. Balbo. Eſt aliquid quod non oporteat tamen licet: Quicquid vero non licet, certe non oportet. Briſſ. & Brech. l. Verbum oportere, ff. de verbor. & rer. ſign.

Legere, ire, agere, ex natura & origine non eſſe ita perſonale, quod ad hæredes non tranſeat, ſed iuris præſumptione non eſt tranſitorium, niſi hæres exprimatur. Quod obſeruatu dignum eſt. Vt licet ire agere per viam publicam vide l. 2. ſ. vlt. ff. Ne quid fiat in loc. publ. Spieg. Prat

Legere vti frui, ex ſui natura non tranſit ad hæredes, adeo, vt ſi etiam hæres exprimatur adhuc maneat perſonale. Vnde iſtæ duæ

duæ Stipulationes, Licet ire, agere. Licere, vti, frui, non in omnibus aſſimilantur, quod à paucis quoque animaduerſum eſt, Spiegelius.

Liceri, idem eſt quod licitari, hoc eſt, deferre precium, precium augere in auctione facienda, hoc eſt, in venditione, quæ publice fit. Vlpian. Si res eius venierit, & exiſtat, qui plus liceatur.

Liceri quandoque ſignificat in licitationem ponere, & ſubjicere auctioni & venditioni, Connan. lib. 5. cap. 8. n. 1.

Liceri animoſe. Paulus, in l. ſi pignori, ff. Famil. ercisc. Niſi objiciatur, ait, creditori, quod animoſe licitus ſit. Spieg.

Licet, pro quamuis, aduerſatiua particula eſt, de qua vide Archid. cap. licet, de Iureiur. lib. 6. Spieg.

Licinnia lege ei qui communi diuidundo euitandi cauſa alienauerit, interdicitur ne communi diuidundo iudicio experiatur, l. vlt. ff. de alien. iud. mutand. Briſſ.

Licinios Romani vocabant, qui paruulis oculis naſcerentur. Alex. ad Alexan. lib. 1. c. 9.

Licitani coloni, l. vlt. in pr. ff. de cenſibus. Sed vide num legendum ſit Illicitani, ab Illicitano ſinu. colonia immunis Plinio lib. 1. c. 3. an Acitani eidem eodem in loco colonia iuris Italici. Acitania enim in Plinio legendum ex vet. lib. non Accitaua. Acitani autem inquit Macrob. Satur. 1. Hiſpana gens, Prat. vide Cuiac. 10. obſ. 35. & Goth. in not. ad d. l. vlt.

Licitari, eſt ſæpe augere precium. Inde licitatio, precij auctio, ſicut ſolent emptores oblato precio aliquid addere. Old. Prat.

Licitatio de aliis quoque rebus intelligi poteſt, quam pecuniariis emptionum preciis, vt ſi aliis cohæres alio maiorem offerat cautionem, ob cuſtodiam inſtrumentorum, Vlpianus in leg. nam ad licitationem, 6. ff. Famil. erciſcun. Nam ad licitationem, inquit rem deducere, vt qui licitatione vicerit, hic habeat instrumenta hæreditaria: non placet neque mihi, neque Pomponio. Olden. Prat.

Licitator, qui precium aufert in auctione pro re venali. Hinc Licitatio, ſubhaſtatio, hoc eſt, venditio propoſita, quæ precio ementis augetur, l. licitatio, ff. de public. & vectig. Spieg.

Licitum dicitur, quod iure licet, hoc eſt, quod honeſtum ſit, vt Modeſtinus interpretatur, l. ſemper, de ritu nupt. Spieg. Illicite ergo fit quod contra leges, conſtitutiones, decreta, edicta principum fit, vt in l. vlt. in fin. ff. de his quæ vt indign. l. 11. §. ſi quis illicite, ff. de leg. libr. 3. coniuncta l. 2. §. idem ait, ff. ne quid in loco publ. & l. 1. §. nuntiatio, ff. de oper. no. nun. Licito iure in l. 3. ff. quod met. cauſ. l. 9. §. 1. ff. de donat. int. vir. l. vlt. ff. de dam. inf. l. 1. ff. de proxenet. l. 20. ff. de liber. cauſa, l. 10. C. de his, quæ vt indign. Briſſ.

Lictor, ῥαβδοῦχος, ſeruus erat publicus ex collegio viatorum, officium ligandi habens, vnde etiam dictus eſt. Cum enim magiſtratus populi Rom. virgis quempiam verberari iuſſiſſent, crura eius & manus ligari ab hoc vincerique ſolebant. Hinc illud Ciceronis in orat. pro Caio Rabirio perduellionis reo: I. lictor, colliga manus, caput obnubila, arbori infelici reſte ſuſpendito. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus lictorem, vt refert Gellius lib. 12. c. 3. vel à limo, vel à licio dictum ſcripſit. Licio enim tranſuerſo quod limum appellatur (de quo vide infra) qui magiſtratibus perminiſtrabant, cincti erant. In officio autem magiſtratuum lictores quidam dicebantur proximi, qui quam alij cariores magiſtratui erant, eique ſemper præſto erant, & apparebant ante alios ſui ordinis: vt in inſcriptione peruetuſta L. Valerius Achilleus lictor proximus laureus. Cicero etiam lictorem primum ad Qu. Fratrem ſcribens vocauit, de Octauio loquens: Apud quem, inquit, primus lictor quieuit, tacuit accenſus: niſi ſi quis proximum primo adiunctum putet & ſecundum, quod non probatur Turnebo aduerſ. 11. cap. 9. Salluſtius eodem quoque locutus eſt modo in bel. Iugurthino. Sed Hiem. Pſalm. in oppido Thumida forte eius domo vtebatur, quo proximus lictor Iugurthæ carus acceptuſque ei ſemper fuerat: Eſt in veteribus Gloſſis, lictor ſummus, Græci ἀρχιραβδοῦχος dictus. Notandum etiam eſt, poſterioribus temporibus manumiſſionem per lictorem ſolitam fieri, vt videre eſt l. 8. & 23. ff. de manumiſſ. vindic. Prat.

Ligare, hoc eſt, vincire hominem, eſt diligentis cuſtodis leg. 1. §. penult. ff. de Fugit. l. ſi hominem, ff. depoſiti Spieg.

Ligare funes arboribus Inſtit. de Rer. diuiſ. §. riparum.

Ligatæ tabulæ teſtamenti, lino, quo trajiciebantur, l. 1. §. ſi linum, ff. de bon. poſſ. ſec. tab. Briſſ.

Legati videntur, qui domi ſemper manere coguntur. Auth. Quum oportet, epiſc. §. ſi vero nemo, Spieg. Prat.

Ligatura, quo quid ligatur.

Ligius homo, ſeu vaſallus, is dicitur in ſcholis, qui contra omnes, ne rege quidem excepto vel antiquiori domino, fidem & operam omnem promiſit: non Ligius, qui nominatim aliquem excipit: ſic vt vnus duorum vaſallus ligius eſſe non poſſit? duorum vaſallus non ligius eſſe poſſit: aut vero vnius ligius, alterius non ligius, glo. c. paſtoralis, de ſentent. & re iud. in Clement. Hinc nomen Homoleugius. Hoto. in ſuis feud. diſput. hoc totum commentitium eſſe arbitratur: neque alium eſſe ligium, niſi qui idem vetere Germanica lingua Vaſius aut vaſallus, aut valuator dicebatur, dummodo verus ac proprius vaſallus ſit, hoc eſt, qui beneficio alicuius feudum verum, rectum ac proprium ſit adeptus. Ac primum omnium, inquit Albert. Krant. lib. Northman. 4. cap. 7. Italicum eſſe hoc vocabulum ſignificat, quaſi liga, & quaſi obligatum dicamus. Et Guicciardus (inquit) ſeſe conſtituens Romanæ eccleſiæ vaſallum, vel (quod eius regionis verbum eſt) ligium Romano pontifici quæcunque peterentur præſidia mittere, ac quando opus videretur, cum omnibus copiis aſſetre, præſidium ſpopondit, Item cap. 9. Quo in conuentu Rubertus ligium ſe (quod eius regionis verbum totalem ſignat ſubiectionem), pontifici & eccleſiæ iterum fecit, & B. Petri vexillo à pontifice donatus eſt. Albert. Argum. in Chron. Quamuis etiam principes ipſum Francum ipſis grauem & exoſum haberent: cuius cauſa omnes quaſi eius eſſent vaſalli nec ab imperatore mouerentur, cuius eſſent Ligij, inuadendi eum occaſionem aliquam non habebant. Quo in loco ligium & vaſallum pro eodem vſurpari perſpicuum eſt. Hinc pro homo ligius fictum nomen, homoleugius, coniunctè, vel ſeparatim homo & leugius Anton. Florent. hiſtor. part. 2. tit. 17. cap. 6. §. 1. Factus eſt autem ibidem comes Bertraneus Regis Hieroſolymitani homoleugius. Item cap. 9. Eodem anno Rex Philippus cum Rege Angliæ colloquium habuit, ſubmouens illum tanquam ſuum hominem leugium, vt pro conſuetu, &c. Et mox hi tres erant ipſius regis Angliæ leugij homines. Hinc factum nomen homoleugia, vt apud eundem cap. 8. §. 3. Tunc viſum eſt arbitris, quod dominus princeps ad Imper. accederet, atque cum debita ſolennitate debitam homoleugiam exhiberet & fidelitatem. Et alio loco fidelitas ligia, par. 3. tit. 19. c. 1 §. 2. Ex his concedi poſſet homoleugij nomen ab ὁμόλογος Græco deduci præſertim cum Colom homologi mentio fiat in l. vlt. C. Th. de patroc. vic. & ὁμολογίαν ποιεῖσθαι, & ὁμολογίᾳ προσχωρεῖν, pro deditionem facere apud Græcos vſurpetur, niſi etiam multis in locis ab Hotom. vbi ſupra adductis, legij nomen in patroni perſona ſumeretur. Itaque à liga verbum hoc ab Italis hominibus confictum eſt: quaſi legius ſit idem qui ligatus, id eſt, proxime, & (vt vulgo loquimur(immediate iunctus, Prat.

Ligna coacta ſunt, quæ igne vel ſole ita toſta, exſiccata & peculiari ſtudio arida reddita, vt nihil ſucci iuſit, quo fumus excitari queat, maxime ſi habeantur amurca (hoc eſt fece & ſorde olei) conſperſa: vt ex Plinio & Catone aſſerit. Franc. Marius de partibus ædium, cap. 4. lib. 2. quæ ideo etiam acapna nuncupantur eo quod Græcis fumus ſit καπνός Gœddæus in comment. ad l. carbonum 167. num. 1. de verbor. ſignif. Vlpia. l. 55 §. 4. ff. de legat. 3. Sed & titiones, inquit, & alia ligna cocta ne fumum faciant, vtrum ligno, an carboni, an ſuo generi adnumerabimus? item in l. 167. ff. de verborum ſignif. vbi hæc ipſa verba inculcantur. Martialis epigramma quod inſcribitur ligna acapna, in xeniis ad hæc ipſa ligna pertinens hoc eſt.

Si vicina tibi Momento, rura coluntur.
Ad villam moneo, ruſtice, ligna feras.

Hotom. Prat.

Ligna mortua vulgus appellat arida ſiue illa caduca ſint, ſiue ſubſiſtentia. Nam (vt inquit Ariſtoteles in libro de ſpiratione) ariditas ſtirpibus eſt quod in animalibus mors ſiue obitus.

Lignarii fabri in leg. 235. ff. de verb. ſignific. Et apud Paul. lib. 3. Senten. tit. 6. Et Pallad. libr. 1. cap. 6. Iſidor. lib. 19. c. 19. Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. Sic & apud Veget. lib. 2. c. 11. hoc verbum accipe. Briſſon.

Lignationem dixit Vitruuius lignorum ſtruem & congeriem, quam paterfamilias & Oeconomus optimus ad locum deſtinatum cumulauit, vel eum locum, in quo ligna ad comburendum ſuccendas, & inde exportes. Columella lib. 1. rei ruſticæ. Sit autem, inquit, vel intra villam, vel extrinſecus inductus fons perennis, lignatio pabulumque vicinum: Brechæus l. Carbonum, ff. de verborum & rerum ſignificat.

Ligni appellatio generalis quidem eſt: ſed illud rurſus diſtinguitur: vt aliud ſit materia: aliud ſit quod ſimpliciter lignum vocetur, [illegible] nomen retinens. Materia proprie eſt ligna [illegible] faciendumque neceſſarium, ſeu quod [illegible] vndique cauſa habetur, l. ligni 55. ff. de legat. 3. [illegible] vero eſt, quicquid comburendi cauſa paratum eſt, [illegible] 155. Hinc Varro ligna à legendo dicta docet, [illegible] quibus ad focum vterentur olim, caduca legebant in agro: quod & Franc. Marius lib. de partibus ædium cap. 4. probat nec Brechæo diſplicet. Eodem ſenſu lib. 17. ad Sabinum Vlpianus de vſufructuario diſſerens pronunciauit, nec materia eum pro ligno vſurum, ſi habeat, vnde vtatur ligno, l. arboribus 12. de vſufruct. D. Goedd. ad l. Carbonum 167. num. 1. de verb. ſignific. Legendum itaque eſt in l. 12. C. de excuſ. mun. Materiam, lignum, tabulata: vt etiam num in l. 15. C. Th. de extraord. mun. legitur, Non vt in Codice Iuſtiniani vulgo ſcriptum eſt Materiam lignorum. Nam & illam le-

ctionem, l.18.C.Th.extraord.mu. comprobat. Briſſ. Vide latius Connan.libro 4.c.1.n.7.

LIGNORVM appellatione in quibuſdam regionibus (vt in Ægypto) vbi arundine pro ligno vtuntur: & arundines & papyrus comburitor & herbulæ quædam, vel ſpinæ, vel vepres continebuntur, Spieg.

LIGNVM tabulæ ligneæ.Tryphon.l.19.de bon.poſſeſſ.cont.tab. Quod vulgo dicitur, liberis datam bonorum poſſeſſionem contra lignum eſſe,ſic intelligendum eſt,&c. Id enim ſignificat contra teſtamentum, quod ligneis tabulis quibus deſuper vacua cera,obducta erat,deſcribi ſolebat, vt teſtatur Vlpian.l. 1.de bon.poſſ.ſec.tab. Paulo poſt d.l.19. idem Triphon. dixit, contra tabulas,Hotom.Prat.Briſſ.

LIGVSTICON, vocabulum detorſit Galenus vnius inuerſione literæ,& Libyſticon appellauit. Pro pipere eo vſa eſt antiquitas, & nunc ruſtici Ligures pro pipere in condimentis vtuntur, vt teſtatur Muſa Ferrarien. Paulus in l. non omne quod bibitur de pen.leg. Sed quod quidam, inquit,negauerint, piper,& liguſticum, & careum, & laſer, & cætera huiuſmodi in penu non eſſe, improbatum eſt.In qua lege non omne Liguſticum olus eſſe Iſidor.lib.17.cap.vlt.ſcribit, odore aromatico & guſtu acre: quod è regione ſua nomen accepit. Naſcitur enim plurimum in Liguriæ montibus,vt & Plin.lib.19.capi.8. tradit.Briſſ.

LIMA eſt inſtrumentum fabrile & ferreum, quo metalla raduntur,poliuntur, minuuntur, & purgantur,not.glo.in Clem.paſtoralis de ſent.& re iudic.in clem.Ioan.Bell.Etymol.

LIMEN dictum eſt, qualis finis quidam, & terminus domus vel Imperij 6. qui ab hoſtibus. Inſtit. quibus mod.ius pat. poteſt. ſoluit.Ioann.Bello.Etymol.

LIMEN pro domo accipi poſſe, teſtis eſt Virgilius illo carmine.

Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.

Et Propert.ad Gallum.

Ah mea contemptus quotiens ad limina curres.

Sic & intellige Vlpia.in leg. illicitas,§.ne potentiores, tit.de off. præſid.dum inquit: Ne tenuis vitæ homines ſub prætextu aduentus officiorum,vel militum,limine vnico.& ideo Iuuen.

--- --*Pendentia liquit.*

Vela domus, & adhuc virides in limine lauros,

Perſius Satyra 1.

------ *Vide ſis ne malorum tibi forte*

Limina frigeſcant.

Et ibi aliqui interpretes. Ex his apparet, an intelligentia Accurſij poſſit ſubſiſtere: cum quo tamen pertranſibat Bald. in Authent.ſed nouo iure in l.vltim.col. Cod.de ſeru.fugit. & in Auth.niſi breuiores,C.de ſent.ex breuic.recit.Cotta.

LIMEN, ait Marcellus, omnem ingreſſum denotat; ſed & limen metaphoricôs pro introitu & primordio cuiuſque negotij vſurpatur. Sic in ipſo limine contractus, in limine litis: receptæ formulæ loquendi ſunt apud ICtos l.24. C. de euictionibus l.1.C.de ſatiſdat.

LIMENARCHÆ, λιμενάρχαι, qui portuum præſidiis præſunt, vel portus cuſtodiæ cauſa creati. Paulus in l.limenarchæ, ff. de ſeru.fugit.Limenarchæ, inquit, & ſtationarij fugitiuos deprehenſos rectè in cuſtodia retinent. Sic Imperator in l.non idcirco 38.C.de liber.cauſ.& Arcad.in l.vlt.§.qui annonam ff.de mun.& hon. Dictio eſt mere Græca; λιμὴν enim portus eſt. Hos Ariſtot,lib.6.Politi.circa fi. Limenophylacas vocat,quaſi portuum cuſtodes. Prat.Poſſet etiam forte dici limenarchas, abſque aſpiratione: ideo ſic vocitatos, quia ad hoc conſtituebantur, vt hoſtes à limine arcerentur, & ſic erit vocabulum Latinum, & compoſitum: & communis lectio ſeruabitur, & ſecundum hæc caſtiga verba Imperatoris in leg.1. C. de offic. Comit.ori. vbi alicarchia mendoſe legitur, pro liminarchia, eſt, liminum præfectura, Cotta.

LIMINA imperij non eo modo dicuntur,quo limen domus: vnde ſeruus ad limina dictus, pro atrienſi. *Ein Portner.* Sunt enim loca, quæ nos *Anſtoſs* & *Frontier*, etiam voce iam Germanitate (ſi dicere liceat) donata,nuncupamus, Spieg.

LIMINE hoc eſt ingreſſu iudiciorum expelli, in fin. C. ſent. reſcind. non poſſe, Spieg.

LIMINVM. Cum poſtliminij vis,hoc eſt, origo nominis quæritur, Seruius teſte Cic.in Topic. nihil putat (vt ipſe Cic. opinatur) notandum, niſi poſt, & liminium illud productionem eſſe verbi vult, &c. Scæuola autem P.Fil. iunctum putat eſſe verbum, vt ſit in eo & poſt & limen: vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint: hinc cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur rediiſſe, Spieg.

LIMITANEI milites, qui in limitibus excubabant, eorumque defenſioni operam nauabant,l.vltim. C.de offic.milit. iud.l.3. C.de fund. limitroph.libr.11. Huiuſmodi limitibus attributi agri,limitanei vocantur, d.l.3. & Rub. C.de fundo limitroph. vide paulo poſt limitrophi.

LIMINARE iter apud Varron. libro 4.ling.lat. eſt ſemita modica,quæ relinquitur inter duo confinia, lata pedes 5. ex duodecim tab.præſcripto, Perperam vero in eo loco Verranius leg. Militare iter.Prat.

LIMITARE, partiri, diuidere ſiue diſtinguere Latinis eſt, quod interpretes, ſed barbare, pro moderari vſurpant. Pet. Victorius: Limitare eſſe exiſtimo,inquit, limites & terminos collocare, Spieg.

LIMITATI agri appellantur, qui propriis limitibus & finibus circumſcripti & in centurias diuiſi erant, vt Feſtus lib.4. ait: Limitatus enim ager Decumanis, & Cardinibus continetur, vt Frontinus ait. Sic accipe limitatum agrum in l.16. ff.de acquir.rer.domin.& leg.1.§.ſi inſula,ff.de flum. Hunc metatum vocat Horatius Satyr.2. Hotomannus Limitatum agrum definit, qui ab hoſtibus captus vel coloniæ alicui totus, vel ciuibus ipſis ac militibus, per partes aſſignatus eſt. Iulius Frontinus. Agrorum qualitates ſunt tres, vna agri diuiſi & aſſignati: altera menſura per extremitates comprehenſi: tertia Archifinij qui nulla menſura continetur. Ager ergo diuiſus aſſignatus, eſt coloniarum: hic habet conditiones duas: vnam qua plerunque limitibus continetur: alteram qua per proximos poſſeſſionum rigores aſſignatus eſt. Ager eſt menſura comprehenſus,cuius modus vniuerſus ciuitatis eſt aſſignatus. Tributarius ſolus per vniuerſitatem populis eſt definitus; eadem ratione & priuatorum agrorum menſuræ aguntur. Hunc agrum multis modis menſores, quamuis extremum menſura comprehenderint, ita formam, in modum limitum condiderunt, Hotom.Prat.

LIMITES, vt Sicul. Flacc.in lib.de conditio. agror. ſcribit. à Liminibus vocabula acceperunt. Quemadmodum enim limina introitus exituſque locis præſtant, ſimiliter introitus exituſque, qui in agris diuiſis & adſignatis ſemper peruij eſſe debent tam itineribus, quam menſuris agendis, limites appellantur. Hygenus vero à limo verbo antiquo, quod tranſuerſum & obliquum ſignificat, Limites dici vult: vnde Feſtus libro decimo ait, Limites nunc terminos, nunc vias tranſuerſas ſignificare. Denique quicquid ad obſeruationem finium in agro opera manuum factum eſt,Limes,autore Aggeno Vrbico,appellatur. Horum autem duo præcipui ſeu maximi dicuntur,Cardo & Decumanus,vt Pliu.lib.18.cap.35.Feſtus libro 4.Iſidor.libro 15.Etymol.cap.14.poſt Sicul. Flacc.Gygen. & alios tradunt:Et cardo quidem eſt qui à Septentrione in Meridiem dirigitur,ab eo quod à cardine cœli ſit. Nam in Septentrionali axe nobis cœlum vertitur. Decumanus vero qui ab Oriente in Occidentem per tranſuerſum dirigitur, qui ex eo quod formam denarij numeri faciat, Decumanus eſt appellatus. Limites autem ſeu termini territoriorum,qui vocantur à Iurecoſſ. in l.5. de iuſt. & iur. teſte Zaſio, originem acceperunt à iure Gentium: Nam quo tempore diſtincta ſunt dominia, cœpit eſſe Meum & tuum. Obſeruandum vero, quod limites faciunt res certas in genere tribus modis: aut natura, aut hominis facto,aut adiectione qualitatem fungibilium. A natura res prope omnes natæ accipiunt limitationem. Homo limitatur per ſuam naturam,equus pariter,& ſic de aliis. Quicquid manu hominis fabricatur,erigitur,perficitur,hoc dicitur limites accipere facto hominis. Sic domus limites accipit, ſecundum quod ædificata eſt. Sic fundus,ſic nauis limites accipiunt ex opere. Quod fundus eſt latus, vel arctus,modicus, vel ingens,hoc eſt facto hominis,l.quod in rerum,de legat.1. Tertio aliquæ res accipiunt limites per numerum, pondus & per menſuram: vt ſuam omnes res fungibiles. Vide Zaſ.in l. mutuum,§.mutui,ff.ſi cert.petat.Prat.

LIMITES etiam Romani Imper.fines dicuntur, l.5.de anno.lib. 10. C.vnde Illyricanum, Ægyptiacum, Rheticum limitem legimus,l.1.C.quibus muneribus aut præſtat.lib.13. C.de aduoc. diuerſ.iud.lib.13.C.de excuſ.mun.lib.10.Briſſ.Prat.

LIMITES in agris limitatis ſunt,ait Gothofr. ad l.16. ff.de acqu. rer.dom.qui populo iter præbent ex lege Sempronia, Cornelia & Iulia:Et ideo in modum agri non cedunt, l.1. §.1. de peric.Ex his decumani pedes 40.cardines 20.actuarij 12.ſubrunciui 8.id eſt legitimam viæ latitudinem habent, autore Hygeno lib.de limitibus agror.Vide Cuiac.2.obſeru.9.

LIMITROPHI (Prateius Limitrophi) & Limitanei fundi, ſub rubr.Cod.de fund.limit.lib.11.Sic diſtinguendi ſunt: Vt hi dicantur ad milites limitaneos pertinere, id eſt eorum domini & proprietarij eſſe: vt paludes & paſcua,leg.3. eod.tit.& fundi caſtellorum,ad milites caſtellanos,leg.2.eod.1.Limitrophi vero, quod ex eorum fructibus limitanei milites alantur, non quod ad milites Limitaneos pertineant.Limitrophi enim verbum ἀπὸ τοῦ τρέφειν deducitur,quod alere ſignificat. Nec aliter hoc verbum vſurpatur l.nulli C.de fundo part. Limitanei autem milites erant, qui in imperij finibus excubabant, eorumque defenſioni operam nauabant, l.vlt.Cod.de offic. præfect. prætorio,Afric.l.fi.de offic.milit. iudic. quorum etiam meminit Spartianus in Peſcenino Nigro, & Lampridius in Alexandro,itemque Suidas his verbis.: οἱ Ῥωμαίων βαſιλεῖς ἐν τοῖς ἀνωχέροις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ κατὰ τὴν ἑῴαν μάλιστα.

μάλιστα μεῖζαι. ταύτῃ τὰς ἐσθῆτας τῶν πρώτων καὶ στεφανωθεῖσιν εἰσίλαιοις, ἃ τὸ λιμιτάνους ἐκάλουν, Prat.

LIMITROPHI autem dicuntur ij, qui in imperij limitibus ſunt teſte Droſæo in method.iur.

LIMVS apud Gellium lib.12. cap.3. ex Tirone Ciceronis liberto, veſtis eſt, (vt ſcribit Iſidorus) quæ ab vmbilico vſque ad pedes producitur. Item Linius cingulum eſt, quod ſerui publici cingebantur, obliqua purpura. Item Limus eſt cinctus: quem publici habent ſerui, dictus quod tranſuerſas habet purpuras. Item: Hæc autem veſtis habet in extremo ſui purpuram limã, id eſt, flexuoſam. Hinc vet.Gl. Limis, flexuoſis oculis. Prat.

LINEA apud Antiquos funiculum ſignificabat, quo & ad perpendiculum vtebantur. Vitruu. lib.2. cap.vlt. Ab oculo lineæ duæ ſi fuerint extenſæ, & vna tetigerit imam operis partem, altera ſummam: quæ ſummam tetigerit, longior ſiet. Hoc ſenſu aliis quoque locis hoc verbo ille idem auctor vſus eſt: vt & noſter Paul. in l.29. ff.de acquir.rer.dom. velut linea in directum per Inſulam tranſducta & Martialis Epigr.57. libro 3. Tremulaue captum linea trahit piſcem. Gratius de venat. Illa opera patiens, illa vſus linea longi. Et ita lineam margaritarum accipi oportet in l.26. ff.ad leg. Falcid. l.27. §.ſi cum marit. ff.ad leg. Aquil.l.vlt.§.vlt.ff.de aur.arg.l.52 §.ſi lin.ff.de furt. Margaritæ enim lino inſerebantur, vt Tertull. lib.de cultu fœminar. ſignificat his verbis: Vno lino decies ſeſtertium inſeritur & B.Hieronym. in vita Pauli eremitæ, Vno filo villarum inſunt pretia. Plin.lib.32.cap.2. Murenæ amplius deuorant, quam hamum, admouentque dentibus lineas, atque ita erodunt. Columell. lib.3.cap.15. Hæ in quincuncem vinearum metatio expeditiſſima ratione conficitur, quippe linea pertotidem pedes inſuitur. Adde quod Iſid. libro 19. Etymolog. c.18. Lineam à genere appellatam ſcribit, quod ex lino fieret. Briſſonius. Linea antem agri diuidebantur, eaque erat longitudinis decem pedum, ſeu duorum paſſuum, vnde & Decempeda dicta eſt, & qui eo genere menſuræ vtitur, decempedator. Coraſius.

LINEA ſanguinis & cognationis dicitur, qua cognati inter ſe cohærent. Paul.in l.9.ff.de gradibus. Stemnata cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur: quarum altera ſuperior, altera inferior. Ex ſuperiore autem, & ſecundo gradu tranſuerſæ lineæ pendent. Item in l.Iuriſconſultus, §.ſed & ex lateribus, eod. l.vacantia, C.de bon.vacant. l.ſi quis, §.in illo, C.de ſecund.nup.Statius lib.Sil.3. Prat.

LINELLVS differt à Feudo, primo, quia in eo iuratur ſecus quam in linello. Item feudum datur amore, linellus vero pro mercede. Item in feudo non ſuccedunt fœminæ, in linello ſecus, Et de multis aliis differentiis, vide Felin.in c.cæterum, col.5. & ſeq. in verſ.9. fallit de iud. forte legendum Liuellus vel potius libellus.Spieg. Prat.

LINES, vaſa fuiſſe videntur ad fontes pertinentia. Vlpianus l.15. ff.de act.emp. Lines, & Labra, ſalientes fiſtulæ, quæ ſalientibus iunguntur, &c. Quo tamen in loco Lenes corrigendum putarem. nam apud Nonium Lenis vaſis eſt genus, vbi tamen Lenas corrupte legi ex duobus auctorum quos citat, locis intelligitur. Eodem modo legendum apud Alfenum putarem in l.17. §.1. ff.ſi ſeruit.vind. & Seius in eos ſiluam ſeuiſſet, in qua Labra, & Tenes, cucumellas poſitas haberet. Corrigẽdum enim putarem Lenes. Quin & Tinas vaſis genus fuiſſe, idem Nonius teſtatur; ſed ſuperius verbum, propius ad veſtigia veteris lectionis accedit.Hoto.Vide & ſup. Lenes.

LINEVM, quod ad linum attinet. Hinc lineæ veſtes, quarum vſus etſi nunc vilis ſit & plebeius, tamen is olim nobilium erat, & honoris cauſa primum datus eſt ſacerdotibus: ac proinde nulli monachorum conceſſus, niſi inter obeunda ſacra teſte Eraſmo in vita D.Hieronym. Inter lineas autem veſtes Bayfius c.de re veſt. Biſſum numerat. Quære Byſſus. Spieg.

LINIFARII, l.13.C.de murilegul.lib.11.id eſt, Linificies qui & Linificij, l.8.C.cod.in C.Th.

LINO legato tam factum, quam infectum continetur, quodque netum, quodque in tela eſt, quodque nondum eſt detextum. Tinctum plane non continetur, l.70. §.lino, ff.de leg.libro 3. Lini autem, quo trajici teſtamentorum tabulas ſolitas, & Paul. Lib.Sent. & Suet.in Nero.oſtendunt, meminit, l.3.§.ſi quis tabulas, ff.de SC.Silan. l.1. §.ſi linum, & §.vlt. ff.de ſecun.tabul. l.20. C.de teſtam. l.28. §.teſtamento, ff.de liber, l.Quintilianus lib.12. cap.8. Denique linum ruptum, aut turbata cera, aut ſiue agnitione ſigna frequenter inuenies. Briſſ.

LINGVA, id eſt ſermo, eadem an alia lingua reſpondeatur nihil intereſt. Proinde ſi quis latine interrogauerit, reſpondeatur ei Græce l.1. §.eandem ff.de verb.oblig. Sic.

LINGVA Romana, id eſt, Latina. Auth.de mandat. Princ.in Pr. Alber. Pro differentia ſermonum apud Vlpianum acipitur in prin.l.fideicommiſſa, ff.de leg.3. Fideicommiſſa, ait, quocunque ſermone relinqui poſſunt: non ſolum Latina, vel Græca, ſed etiam Punica, vel Gallicana, vel alterius cuiuſcunque gentis lingua. Linguis abſciſſis pœnas loqui Iuſtin.in l.1.§.1. C.de offic.præfect.præt.Aphricæ. Spieg.

LINGVAM etiam Liuius lib.44. vocat. terram in mare protẽſam ſpecie linguæ. Nam lingua ſiue lingula, inter promontorium, vel alia quæuis terra longa & anguſta dicitur, quæ in modum linguæ exectæ in mare excurrit. Cæſar lib.3. de bello Gallico. Erant' Eiuſmodi fere ſitus oppidorum, vt poſita in extremis lingulis, promontoriiſque, neq; pedibus aditum haberent, &c.

LINTEA veſtis, id eſt lino contexta.

LINIFICIA textrina linteæ veſtis, vt in l.16.de murileg.in Cod. Th. Qualia multa in partibus Orientis & Occidentis Impp. habebant vt ex Notitia Imp. Rom. liquet. quæ & Procuratores Linificiorum multos recenſet.Briſſ.

LINTII libri erant, in quibus Imp.Rom.facta continebantur, vt tradit Gyrald.hiſt. Deor.Syntag 3.

LINTEONES in l.8. de murile.in C.Th l.13. de nauicul.in eo C. Sunt qui opifices linteæ, id eſt, lino contextæ, veſtis appellantur in l.6.de murileg.in C.Theo. quomodo & linteæ (ſic enim legendum eſt) veſtis magiſtros interpretor in l.pen. C.de murileg.lib.11.Et lintearum apud Sido.Apoll. lib.8.Epiſt.ad Leonem, linea veſte indutum. Inuenitur autem linteonum nomen apud Lamprid. in Alex. & apud Firmicum lib.2. Matheſ. Seruius quoque in 7. Æneid. Aut quia, ait, maiores ſtantes texebant, vt hodie linteones videmus Appellantur & Lintearij in l.5.ff.de inſtitor.& l.16.C.de murileg. Briſſ.

LINTRARII, quorum meminit Vlpian. in l.1. naut.caup.ſtab. lintrium ſunt exercitores Lintres autem ſunt inter fluuiatiles naues, quæ remis agebãtur: vt palam fit ex Cæſare in 7. commentar. Spieg.

LIPPI, qui à Græcis γλημῶντες καὶ λημῶντες dicuntur, ſunt quibus ex oculis defluit humor putris, veluti lacrymæ quidam. Brechæus l.inter ſtuprum, §.verum eſt, ff.de verb. & rer.ſign.

LIPPITVDO, oculorum ex ſtilis, aſſidue manantibus, lacrymiſque exultantibus, ſordes: Græci λήμην, nec non ὀφθαλμίαν vocant.Briſſ.

LIQVAMEN, dicitur pinguitudo, ab igne liquata, & coquinario vſui pro condiendis eduliis reſeruata. Accipitur tamen aliquando etiam pro aliis quæ in ciborum vſum non veniunt. Hoc vocabulo ambigue vſu videntur Imperatores in l.1. Quæ res export. non deb. Græci Liquamen interpretantur Garum, & id recte. Cœlius enim Aurelianus 11. Chronic. Garum, inquit, quod appellamus liquamen ex piſce ſiluro confectum. Et paulo poſt: Ex garo quod vulgo liquamen appellant. Hinc Cœlius Apitius Oxigarum, liquamen acetoſum interpretatur. Acro teſtatur muriam antiquos dixiſſe liquamen, & Syrorum lingua ſic dici. Prat.

LIQVERE dicitur quod cõſtat, l.5.§.1. ff.quib. ex cauſ.in poſ.eat. l.7.ff.de ſupel.leg.l.2.§.ſi dubitetur, ff.quemad.teſt.aper. l.1.§. item illud ſciendum, ff.ad SConſ. Silan. l.47. §.Sticho, ff.de fideic.lib.l.27.in fi.ff.de liber.cau. l.85.§.1. ff.de adquir.hæred. Briſſon.

Solebant autem iudices in re ambigua & dubia ita ſe iudicandi neceſſitate expedire, vt pronunciarent, ſibi non liquere l.13.§.vlt.ff.de arbitr, l.36. ff.de re jud. Aſcon.in Diuinatio. Gell. lib.14. cap.2. Seneca Epiſt.66. Aut fer ſententiam, aut, quod facilius eſt, nega tibi liquere. Cicer. in Cluent. Deinde homines ſapientes ex vetere illa diſciplina iudiciorum, qui neque abſoluere hominem nocentiſſimum poſſunt, neque eum de quo eſſet orta ſuſpicio pecunia oppugnatum, re illa. Ex quo emendandus eſt Quintiliani locus Declamat.365. vbi ita vulgo ſcribitur. Quid enim aliud diceres, ſi nondum pronunciaſſent, ſi negaſſent licere ſibi de ſupplicio tuo? Legendum enim eſt, liquere Briſſ.

LIQVIDO, id eſt euidenter & manifeſte. Sic.

LIQVIDO iurare in l.18.ff.de iureiur. eſt vere & aperta ac manifeſta veritate iurare. Eodem modo apud Terent. Chærea in Eunucho Liquet, ait, mihi deierare, id eſt, veriſſimum iuſiurandum dare poſſum. Sic apud Terentium in Andria: Quia ſi forte opus ſit ad herum iurandum mihi. Non apposuiſſe, vt liquido poſſim: vbi Donatus: Liquido, inquit, id eſt pure ac manifeſte. Sic Ouid.lib.3 de Ponto epiſt.3.ad Maxim. Scis tamen & liquido iuratus dicere poſſe. Non me legitimos ſollicitaſſe toros. Prat. Quamobrem magis probo has notas. Q.D.R.P. L.I. veteribus ſignificaſſe: Qua de re peto liquido iures, quam vt in Valerio probo ſcribitur, Laudabiliter iura.Briſſ.

LIQVIDO compertum, liquido adprobatur, comparet, conſtat, probatum, &c. ex ff.Briſſ.

LIQVIDVM facere, etiam de auro, vel plumbo, ac ſimili diſſoluto dicitur, Spieg.

Ad LIQVIDVM diem & conſulem exquirere, l.2.§.idem Labeo, ff.de aqua pluu. Quod explicat l.28. ff de prob. Velleius Patercul. priore lib. Nequeo mihi temperare, quin rem ſæpe agitatam animo meo neque ad liquidum ratione perductam ſignem ſtylo, Briſſon.

LIS, eſt iurgium, de re quapiam inter aliquos apud iudicem inſtitutum. non enim omne iurgium lis eſt: ſed illud demum, quod apud iudicem exercetur: quo verbo & magiſtratus & arbitros pinguiore Minerua complectimur, vel ſic ex Varrone

libr.9. ling.lat. Quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur Lis. Ideo in actionibus videmus dici. Quam rem ſiue litem dicere oportet. Hæc Varro, quibus ex verbis intelligimus quod ait Cicer. in Muræuiana. Tot homines, tam ingenioſos ſtatuere non potuiſſe vtrum diem tertium, an perendinum iudicem, an arbitrium: item an litem dici oporteret. Hinc coniunctim legimus in l.ſi defunctus, 9. C.de ſuis & leg. Res vel Lis. Et quæ lis inofficioſi vocatur in l.pater, ff. de collat.dot. eadem dicitur res inofficioſi in l.Papinian. 8. §.1. ff. de inoffic. Si quis, inquit, poſt rem inofficioſi ordinatam, litem dereliquerit, poſtea non audietur. Prat.

Lis, eſt grauior quædam controuerſia & diſſenſio, quam iurgium, quod inter beneuolos quoque contingit. Dicta autem eſt à limite, id eſt, termino: quoniam primæ inter homines controuerſiæ de limitibus, & amplificandis rerum dominij cœperunt. Vnde illud: Limes erat poſitus, litem vt decerneret agri, vnde paulo poſt Litis appellatio vna. Alciat. in l.cauſas, C. de tranſact. Lis, inquit, actio eſt, ſiue in rem, ſiue in perſonam, quæ in iudicium deducta eſt: & proprie poſt litem conteſtatam. Cauſa vero, receptius & generalius vocabulum eſt, tam ad ciuilia, quam ad criminalia pertinens: tam ante conteſtationem litis, quam poſt. Lis ait Corn. Front. de nom. ver.diff. naſcitur, controuerſiam pertinacia efficit, & litigant homines, res in controuerſiam deducitur. Ita controuerſia partis eſt, Lis ſummæ. Proprie itaque iis dicitur, antequam conteſtatio fit. Controuerſia vero potius poſt iudicium acceptum. Alciat. libr.2. Diſpun. capit.24. Vide infra litem poſt conteſtationem Spieg.

Lis etiam actionem ſignificat ſiue in rem, ſiue in perſonam, l.36. ff. de verb. ſign. Et huic verbo veteres S. literam præpoſuiſſe Feſtus lib.17. notat. Inde in Inſcriptionibus antiquis. Decemuiri litibus iudicand. Briſſ.

Lis æſtimari dicitur, cum ea res quæ in iudicium venit, à iudice æſtimatur, l.9. ff.quod certo loco, l.15.§.in hoc, ff.quod vi aut clam l.29. ff.de neg.geſt. Senec. lib.2. de Clem. Et ſoluere ei licet, & quanti vult æſtimare litem. Lis autem interdum tanti æſtimatur, quanti ea res eſt, de qua agitur. Tanti litem æſtimandam quanti fuiſſet, eo die quo dari mox debuit, l.vlt. ff.de condict. Tritic. Interdum vero tanti æſtimatur, quanti actoris intereſt, l.8. ff. De eo quod certo loco. Nec ciuilibus duntaxat in cauſis, ſed & in capitis iudiciis lis victis æſtimari dicebatur, vt Cicer. pro Cluent. & Liuius multis locis & Aſconius in Verrin. oſtendit. Briſſ.

Lis æſtimari dicebatur, cum reo repetundarum damnato, inibatur furtorum eius omnium ratio atque æſtimatio: ex qua ſumma quædam pecuniæ conficiebatur, vt ſociis ereptæ pecuniæ reſtituerentur. Nam continuo damnari bona ſectoribus auctione venduntur, qui eam ſummam Quæſtoribus ærarij repræſentent Macer. l.7. ff.de leg. Iul.repet. Neve ob litem æſtimandam, iudiciumve captis, pecuniæve faciendum Hotom.

Lis æſtimata, pro iudicis ſententia numeraria de eo quod intereſt actoris, l.hæc ſi res, ff.de rei vendic. Quam æſtimationem cum bona fide fieri oporteat, Lex Iul.de repetun. punit iudicem qui ob litem æſtimandam aliquid acceperit. Vide ibi. l.1. Spiegelius. Cæterum, æſtimare litem, eſt (non vt Spiegel. voluit) taxare ad expenſas, ſed rem ipſam, quæ principaliter in iudicium eſt deducta, certo pretio redimere. Plus quam manifeſtiſſimum eſt ex l.3.ff.de empt.l.ex diuerſo, §.fin.de renum. Anch.

Lis conteſtata dicitur, cum accepto à Prætore iudicio vtraque pars teſtibus præſentibus pronunciat, Teſtes eſtote, Gallus Ælius Reos tum demum dici putauit, cum lis conteſtata eſt. Hæc Feſtus. Hot. Sed poſtea.

Lis conteſtata formulis ordinariiſque iudiciis ſublatis dicta eſt, quæ apud iudicem agi cœpta erat. Impp. Seuerus & Anton. l. 1. C.de litis conteſt. Res in iudicium deducta non videtur, ſi tantum poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. Inter litem enim conteſtatam & editam actionem permultum intereſt. Lis enim tunc conteſtata videtur, cum iudex per narrationem negotij cauſam audire cœperit, h.e.nec flagitatio, nec actionis editio, niſi cauſa in iure agi cœperit, litis conteſtationem efficit. Hotom.

Lis conteſtata, ſecundum Virgilium in ſuo de litis conteſtatione libello, dicitur, cum acta iudici referuntur iamiam dicturo ſententiam, vide Gothofr.ad l.1. C.de litis conteſt.

Lis in iudicium & condemnationem deduci dicitur, leg.32. §.litem, ff.de neg.geſt. l.3.§.ſi per venditorem, ff.de act.empt. l.2. C.de petit.hæred. Et res in litem deduci, in l.31. §.ſi duo, ff.de nouat. Briſſ.

Lis moritur, cum legitimis tranſactis temporibus perit, l.3. §.1. ff.quæ in fraud.cred.l.2. ff.jud.ſol.19, §.ſi cuius dolo, ff.de dolo, l.11.§.ſin autem reus. ff.de iudic. vt ex contrario, lis viuere dicitur, l.vlt.in fin.C.de fide inſtru. Briſſ.

Sic Lis mortua à ICtis noſtris dicitur, quæ amiſſa reſtitui non poteſt, l.properandum, Cod.de jud.d.l.3.§.1.& d.l.2. Cujac.9. obſeru.30.Goth.ad l.7.§.1.ff.de donat.int.vir. & vxor.

Lis mota cenſetur, etiamſi ſolus actor egerit, Gothofred.ad l.4. C.de pact.

Lis pendere non dicitur, niſi lite conteſtata, arg. l.amplius non peti, ff.rem rat.hab. Putatur vero lis conteſtata, quando, iudex petitione propoſita, & reſponſione audita, cauſam cognoſcere incipit. Conteſtata quoque lis dici poteſt, iudicio iam conſtituto, hoc eſt diiudicatis, ac diſceptatis exceptionibus litis auſpicatum morantibus. Spieg. Perire vero lis in l.1. §. quia autem, ff.de calumniatoribus id eſt, amitti, l.2. in fin. ff.de condict.ob turb.cauſ. Briſſ.

Lis vindiciarium eſt, inquit Aſconius, cum litigatur ea de re apud Prætorem, cuius incertum eſt quis debeat eſſe poſſeſſor. Cætera apud Bud.l.2.de origin.iur. Spieg.

Litania, λιτανεία in l.3.C.de hæred.ſolennis precatio, ſupplicatio, litatio, vt eſt in vet.gloſſ. Prohibentur enim hæretici conuentus & litanias facere, vnde λιτανεύω, εὔχομαι, ſupplico, precationem adhibeo. Iuſtinianus enim, λιτὰς appellat. Nou.de Eccleſ. diu capit. §. πᾶσι δὲ τοῖς. vbi vetat litanias fieri ſine epiſcopo & clericis & ſine ſacris crucibus: quas, dum in pompa inceditur, deferri iubet. Prat.ex Hotom.

Litare ſacrificiorum verbū eſt, deſumptum à Græcis λιτεύειν. Eſt verò litare rite ſacrificare & impetrare. Nihil enim ſacris mancum, nihil monſtroſum conueniebat, nam ſi viſcera pallere, tetriſque maculis ſuffuſa apparuiſſent, ſi jecur tabidum, ſi pulmonum fibræ defuiſſent, non litandum veteres gentium ſacerdotes exiſtimarunt: Hinc Martial.

Non quæcunque cadit hoſtia cæſa litat, &c.

Litem addicere, qua formula ex lege Decemuirali Gellius lib. 16.cap.2. vtitur, quidam interpretandum ſecundum præſentem reo abſente iudicare. At Ræuard. c.7. ad ll.xii. tab.putat nihil aliud eſſe quam litigandi poteſtatem facere.

Lite cecidiſſe dicitur Feſto qui eius rei de qua agebat, cauſam amiſit. Prat.ex Feſto. & Hot. Adde Ræuard. l.non fraudantur creditores, §.nemo ex ſuo, ff.de reg.iur.

Litem à cauſa ſeparare videtur Imper. l.cauſas. Co.de tranſact. Litem iurgium interpretatur Varro lib.6. Linguæ, his verbis. Quod ait de iurgio, id eſt, litibus: itaq; quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur lis, & ideo in auctionibus videmus dici, quam rem, ſiue litem dicere oportet. Prat.

Litem æſtimari aduerſus aliquam pluris vel non pluris, quam debet, l.ſi inter, §.ſi res pignorata, ff.de pignora.

Litim capitis æſtimandam petere dicebantur, qui non ciuiliter, ſed (vt nunc loquuntur) criminaliter concludebant actionem. Old.

Litem in rem ſuam vertere, id eſt rem inter duos controuerſam, quodammodo adiudicare ſibi: Quod fit cum iudex ita cum litigantibus agit, vt ei iure ſuo cedant. Old. Prat.

Perdere autem litem & amittere pro eodem I. C. dicunt, l. 19.ff.ſi ſeruit.vindic. l.8.§.1.rem rat.hab. Briſſ.

Litem deſeruiſſe dicitur, qui biennium ceſſat in cauſa appellationis Gothofre. in not.ad Nou.49. cap.1. pr.ibi ſiue inuenire eum valuerit.

Litem petere, pro rem petere apud Plaut.in Rudent. Qui falſas lites falſis teſtimoniis petunt, Quippe in iure abiurant pecuniam. Et mox. Qui hic litem adipiſci poſtulant periurio. Mali res falſas qui impetrant apud iudicem. Iterum ille eam rem iudicatam iudicat. Maiore mulcta mulctat, quam litem auferunt. Prat.

Litem poſt conteſtationem ſolum dici, cauſam vero etiam ante, Doctores fere tradiderunt. Vlpiani tamen verba in l.litis nomen de verbor. ſignific. indicant, quando adhuc conteſtata non erat nihilominus litem fuiſſe. Idemque de Controuerſia Fortunatianus ſcribit: videturque etiam extra iudicium litem dici. Abb. c.ex parte. extra eodem. proinde Alciat. Has, inquit, dictiones eiuſdem fere ſignificationis eſſe credere pronius ſit. Spieg.

Litem præparaſſe in quæſtione de inofficioſo teſtamento intelligitur, qui vſque ad denunciationem vel dationem libelli proceſſit l.7. l.15. §.1. ff.inoff.teſtam. Sic litem præparari accipe in l.7.§.vlt. ff.de liber.cauſ. Briſſ.

Litem ſub iudice eſſe, vt Abb. indicat, & Gloſſæ, & Aduocati vſurpant pro eo quod vulgo dicitur opinionem adhuc manere dubiam. Spieg.

Litem ſuam facere dicitur, in quem litis damnum transfertur, quod vel imperite, vel dolo malo, vel ſordibus, vel euidenti gratia male iudicarit, l.4.§.ſi iudex, ff.de oblig.& actio. l.15. ff. de iud. l.vlt. ff.de var. & extr. Inſtit.de oblig.quæ quaſi ex delic. Gell. lib.10.c 1. Et ego aduerſus eum, qui doctus eſſe videbatur, Litem meam facere nolui. Theoph. vertit, καθ' ἑαυτοῦ δίκην ἐποίησεν Litem etiam facere lex dicitur, quæ iudicium conſtitutum eſt: Quintil. lib.7.cap.1. Briſſ.

Litem ſuam facere iudex male iudicando propterea dicitur, quia partes eius quem iniuria abſoluit, ſuſcipere, ipſiuſque cauſam pro ſua defendere cogitur. Cicer. lib.de Orat.1. Quid ſi cum pro altero dicas, litem tuam facias, aut læſus efferare iracundia,

iracundia,cauſam relinquas, nihilne noceas? Hotom.

LITEM ſuam iudex facere tunc intelligitur, cum dolo malo, in fraudem legis ſententiam dixerit. Dolo autem malo hoc facere videtur, ſi euidentius arguatur eius gratia: vel inimicitia, vel etiam ſordes, autor Vlpianus in l.ſi. filiusfam. ff. de iudic. Spiegelius.

LITEM quoque ſuam iudex olim feciſſe videtur, qui ad conſtitutum tempus, & qua hora iudicare debebat, in comitium non venerat, cum iudex eſſet datus aut ſumptus: vt poteſt colligi ex C.Cincis apud Macrobium libr.2. Satur. capite 16. his verbis. Inde ad comitium vadunt, ne litem ſuam faciant. Briſſonius.

LITERÆ elementa ſignificant, & à notis ſeparantur, l.1. § ind. ff.de var.& extr. l.40.de teſtam.milit. Notæ enim literæ non ſunt, l.6. § vlt. ff.de bon.poſſeſſ. Quamuis literarum appellatione notas exaudire debemus, apud Manilium, hoc verſu,cui litera verbum eſt. Briſſ.

LITERA dicitur, quæ oculo corporeo legi poteſt ita notab. Bal. in l.2.in vlt.col. C.de patrib.qui fil.diſtr. & Ang.in l.ſi ita ſcriptum, in princ. de lib.& poſthum. & Moder. ſequuntur in locis quæ nota ſunt.

LITERÆ mutui compaſſus ſunt, quæ emittuntur ad magiſtratum loci, ſub quo teſtes domicilium habent, in quem iudex committens non habet iuriſdictionem, vt vel ipſe teſtem audiat, vel ad comparendum coram cauſæ commiſſario teſtimonium daturum cogat, Vult.in comment. Inſtit. de actio. in princ.num.81.

LITERÆ refutatoriæ in Nou.134. c.5. appellantur, ἐπιστολὴ δημοσία. Hæ locum habent in euocandis teſtibus alterius prouinciæ, l.3.in fin.ff.de teſtib. & eorum depoſitione tranſmittenda, l.7. ff.de teſtam.quemadm.aper.Goth.ad l.15. §.1. ff.de re iud.

LITERA ſalutaris, apud veteres erat A, & Abſolutionem: triſtis vero C. condemnationem notabat: Cicero pro Milone: Nec vobis, inquit, tam ſalutarem hanc in iudicando literam, quam illam triſtem dediſſet. Intelligit autem tabulam ſalutarem. vide ſupra in vocali A.in princ. De quo vide in hunc locum Bart. Latomum Scholiaſten impenſe doctum & diligentem: Græcis vero θ nigrum, mortem ſignificabat, θανατοι Perſ.ſat.4. Et potis es nigrum vitio præfigere θ. Bud. in prior. annot. Spieg.

LITERÆ, pro inſtrumentis, documentis, monumentiſque accipiuntur, vt notat in l.ſi procur. abſentem, ff.de procur. Spieg.

LITERÆ, pro proſcriptionibus & pactis, *verſchreibung*. in l. qui mutuam ff.mandati.

LITERÆ, licet aureæ ſint, tamen chartis membraniſque cedunt:l.9.§.1.ff.de acq.rerum dom.§.literæ. Inſt.cod.

LITERÆ laureatæ. Moris fuit apud Romanos vt quoties Imperator hoſtium exercitum deleuiſſet, aut vrbem expugnaſſet, Lauro victoriæ ſigno literas inuolutas ad ſenatum mitteret. Laurus enim, vt & palma victoriam ſignificat. Hinc Ouid. annot.1. Eleg.2.

Non ego victrices lauro redimire tabellas.

Sic etiam faſces laureati dicuntur Plinio, laureola corolla Cicer.2.Epiſtol.ad Cælium. Vide Brodæum lib.1.Miſcell. capite 33.

LITERÆ compulſoriales,vid. Compulſoriales literæ.

LITERÆ dimiſſoriæ eo dicuntur, quod per eas cauſa ad eum iudicem, qui appellatus eſt, dimittitur. Quarum tenorem & ſententiam exemplo illuſtrat Marcian. lib. 2. appellationum: Sic enim ait, poſt appellationem literæ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt,ſiue Principem, ſiue quem alium: quas literas dimiſſorias ſiue apoſtolos appellant. Senſus autem literarum talis eſt: Appellaſſe puta Lucium Titium à ſententia illius, quæ inter illos dicta eſt, Gœdd.ad l.106.num.3. de verb.ſig.

LITERÆ naturalitatis quæ dicantur, vide Connan. lib.9. cap.4. num.7.

LITERAM, R. Appius Claudius inuenit, vt pro Valeſiis Valerij eſſent,l.2.§.& quidem,ff.de orig.iuris.

LITERARVM ſtudia quantis laudibus & præmiis apud Roman. honorata ſint, inter inumerabilia fere exempla, hoc mihi præclarum videatur, quod in laudem Taciti Imperatoris olim acclamare ſolebant: Quis melius, quam literatus, imperat: quaſi vero hanc omnium maximam eius virtutem, ſicut certe erat,exiſtimarent. Et profecto habent bonæ literæ naturalem quandam & præpotentem in rebus mortalibus vim atque energiam, vt Cicero rectiſſime conſueuerit appellare, Diuinæ virtutis ſempiternas teſtes.Oldend.Prat.

LITERARVM ſtudiis totus orbis iuuatur: Primum ad cognitionem Dei, deinde ad vitam recte inſtituendam: denique ad conſeruandam omnium virtutum æternam memoriam. Ergo non abs re, optimus princeps Fredericus optimas literas ſuis priuilegiis ſeuere tuetur, quibus ſublatis, actum fuerit de vera hominum felicitate. Old.

LITERARVM diuinitus inditam maieſtatem, nulla vnquam vis aut incuria hominum poterit abolere. Nam vnicum immortalitatis præſidium Deus optim. Max.in virtute ac bonis literis collocauit. Old.

LITERAS neſcire aliud eſt, aliud vero literarum imperitum eſſe: Ille non ingenio eſt, hic literis non inſtitutus. Iuſtinianus, §.9. Inſtit. de excuſ.tut ſimiliter eos, qui literas neſciunt eſſe excuſandos D. Pius reſcripſit: quamuis & imperiti literarum poſſint ad adminiſtrationem negociorum ſufficere. Modeſt.l.6.in fin.ff.eod. Eius qui ſe neget literas ſcire, excuſatio accipi non debet: ſi modo non ſit expers negotiorum, Hotomannus.

LITERAS plane neſcire in libris noſtris dicuntur, qui neque legere ſciunt, neque ſcribere l.3 ff.de accuſatio. l.10. & l.penult. C.de teſtam. §.ſimiliter. Inſt.de excuſ.tut. Et ita ignorantiam literarum accipimus in l.11. §.1. ff. de inſtitor. l.91. §.1.de adq. hæred.l.vlt.§.ſin autem dubius,C.de iure delib. Briſſon.

LITERAS antiquas in Nou 47. cap.2. vocat Iuſtinianus, puta C. auerſum hoc modo ad inſtar apoſtrophi, & I. & V. hoc mono IV. pro quatuor, & π inter ſe complectus pro 50. Goth. in not.in d.c.2.

LITERATOS pro peritis ſcribendi & legendi, l.vltim. Cod. de teſtam. Quanquam aliquando literatus literis inuſtum ſignificat: quomodo literatum ſeruum pro ſtigmatico dixit Plautus, & literatum Cilicem Seneca in lib. de morte Claud. Briſſ. & vide de hac re latius Connan.lib.2.c.6.n.4.

LITERATVRA, literarum cognitio & ſcientia. Cum Alphonſus Aragonum Rex ille clariſſimus audiſſet, vnum aliquem ex Hiſpaniæ regibus ſolitum dicere, non decere generoſum & nobilem virum eſſe literatum: exclamaſſe fertur, vocem hanc non regis, ſed bouis eſſe. Cæſar Sigiſmundus recte literatos cenſuit præferendos iis,qui imaginibus tantum nituntur, cum literatura æquipolleat nobilitati, & hominem nobilitet, iuxta gloſſ.in verbo literas, in cap.de multa de præbend.in c.perlectis 25.diſt.in l.com,ff.pro ſocio,fac.lex.prouidendum. ibid. nobiliſſimos,C.de poſtul. Spieg.

LITERIS conuenti accipiuntur, qui literis ad magiſtratum, vbi conſiſtunt, factis, iudicio adeſſe monentur, vel adnotatos ſe eſſe requirendos certiorantur, l.1.§.1.& l.4. ff.de requir. vel abſent.l.8. C.quomod.& quan.iud.Paul.lib.5. ſent.titul.5. Briſſonius.

LITERIS, pro ſcriptis ſimpliciter Papinianus accipit, in l.qui mutuam. Digeſt. mandati. Vnde iterum diuinat interpres,literis, id eſt, pacto intelligens. Sic Cic.ad Attic. Quod meis omnibus literis in Pompejana laude eſſet perſtrictus. Quanquam & pro epiſtola, & mandato non abſurde accipi poteſt. Spieg. Prat.

LITHOTOMOS qui lapidem ſecat, vulnerarius Medicus, & lithoſtrota lapillis pauimenta atque trulliſata Ioh. Bap.in com. Sid.Apoll.ad Vinc.lib.1.

LITIGAT, qui iudicio certat & contendit,cuique adhuc ſub Iudice lis eſt, lib.50. ff.de liber.l.18.ff.rem ratam haberi.

LITIGATORIS temeritas vnde deprehendatur, Bart. explicat in l.properandum §.ſin autem, C.de iud.

LITIGASSE temere videri non poteſt is, qui celebris alicuius 10.conſilium, licet infelici euentu, ſequutus eſt. Abb.c.calumniam,in fi.de pœn. Alciat.in l.1.de reb.cred.Spieg.

LITIGIOSA res intelligitur, ſiue mobilis, ſiue immobilis, ſiue ſeipſam mouens,de cuius quidem dominio inter actorem, & reum mouetur quæſtio, ſiue citatione ad magiſtratus facta, ſiue precibus imperatori oblatis, & iudici inſinuatis, & per ipſum aduerſario eius, qui principem adiicit, cognitis. Nou.de litigioſ.& de caut.§.1.conſtit.112. Vide ff.& C.de litig.Litigioſam autem rem non facit, inquit Vlpianus l.1. ff.eod.denunciatio,quæ impediendæ venditionis cauſa fit.Prat.

LITIGIOSVS, hoc eſt, qui frequens in litibus verſatur, vel qui quauis de cauſa litem facit Iuxta prouerbium, Litem mouebit,ſi vel aſinus mordeat carnem. Talis ſacris initiari prohibetur 46.diſtin. Sed & Imper.lib.4. Inſtit.ſingulari pœna arcuit temeritatem litigantium: quam nec Ethnici bene ferre poterant.Cicer.Litigioſi vocem in orat.pro Muræna,pro Iuriſconſult. multum verboſo vſurpat.annotante Syluio.Spieg.

LITIGIVM pendens. Iulianus. Quod ſi furioſus curatorem habeat, vel habuerit, adhuc litigio pendente, poteſt quidem præſente curatore ſententia dici l.ſed & interpellatur, ff. de recept. Spieg.

LITIGO verbum, à lite & agendo videtur: ſicut & nauigo, ab agenda naui. Sed tamen, vt nauem agere, rectum ac Latinum eſt,ita an litem agere quis dixerit,mihi non conſtat. Cæterum quin cauſam agere, rectum & elegans ſit, nemo dubitat. Nauigium quoque dicimus: Verum an litigium probe dicatur, in incerto eſt niſi quod Eraſmus noſter, & quidam alij Recentiores eo vtuntur, quamuis à Valla damnetur ceu barbarum. Certe nec Saluius Iulianus id refugit, l.ſed interpellatur. de arbitr. Plin.lib.vlt. Curt. lib.2. ἀγραφῶν, cap.37.

LITIS appellatio vna vulgaris, altera iuridica eſt, vtriuſque appellationis ratio à vocis origine ſumitur. Lis enim dicta eſt quaſi licet, media litera in T. mutata. Omnis enim concerta

tio omnis diſcordia, omne ius, de quo litis nomen profertur, ſe ad licitum & illicitum habet, tanquam effectus ad ſuam cauſam: & quemadmodum voce lis litis, S. præpoſuere, vt autor eſt Alciat. ad l.36. de verb. ſign. ſic etiam S. licet, vel vt alij volunt ſe licet, veteres pro licet, dixere. Quare id facile conceſſero, Iſidori Etymologiam ſiue notationem, qua à limite deducit & extat in c. forus, extr. de verb. ſign. à vero nonnihil aberrare, nec eam Virgiliano illo quod citat, confirmari. Vulgatis ergo & prope frequentior ſignificatio ad iurgium & rixam inter duos pluresve, ſiue ad concertationem & controuerſiam atque diſcordiam refertur. Anton. Schor. Theſaur. Cic. vocab. lis: Alciat. in d. l.36. Quo ſenſu Cicero dixit. Philoſophos ætatem in litibus conſumere. Et Ouidian. ille Paris:

Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

Quod Iuuenalis ita expreſſit,

-------Rara adeo eſt concordia formæ.

Atque pudicitiæ,

Virgil. lib.12. Æneid.

Limes agro poſitus litem vt diſcerneret aruis.

Ruſus lib.1. Metamorph. de creatione mundi Ouidius:

Hanc Deus & melior litem natura diremit.

Et idem lib.2. De arte amandi:

Dos eſt vxoria, lites.

Et Nonius Marcellus c.5. de indiſcret. gener. iurgium & lis, inquit, hanc habent diſtantiam: quod iurgium lenior res eſt: ſiquidem inter beneuolos, aut propinquos diſſenſio vel concertatio iurgium dicitur: inter inimicos diſſenſio lis appellatur, M. Tullius, de repub. lib.4. Admiror nec rerum ſolum, ſed verborum etiam elegantiam. Si iurgant, beneuolorum concertatio, non lis inimicorum iurgium dicitur. Et in ſequente: Iurgare igitur inter ſe vicinos lex putat, non litigare. Hoc ſignificatu accipiunt ICti, quando aiunt, iuſiurandum eſſe optimum remedium expediendarum litium, l.1. ff. de iureiur. officiumque prætoris eſſe, litis, h.e. controuerſias minuere, l. quidam, 21. in fin. ff. de reb. cred. ſi cert. pet. Et Alphenus, ſed ſi aliqua rixa, inquit, ex litibus & contentione nata eſſet, aut aliqua vis iuris retinendi cauſa facta eſſet, & ab his rebus facinus abeſſet, &c. l. ſeruus, 20. de action. & oblig. Iuridica litis ſignificatio duplex eſt, vna quæ in d. l.36. ff. de verbor. ſignific. proponitur, altera quæ in l. properandum, C. de iudiciis. Aut enim actionem ſignificat, aut inſtantiam. Actionem etiam criminalem, leg. in Senatuſconſultum, 15. §. ſi propter, ff. ad SCtum Turpil. tam perſonalem quam talem: l. vnic. Cod. de lit. conteſt. d. l. properandum, l. ſi mater, 11. §. hoc iure, ff. de iud. except. Vnde dicimus litem nobis cum aliquo eſſe, lis nulla, 4. ff. de iudic. litem edere, litem audire, litem in iudicium deducere, d. l. ſi mater, §. hoc iur. ff. de rei iudic. except. litem redimere, litis æſtimationem offerre, l.5. §.1. ff. commod. l. ſi propt. 20. ff. rerum amot. lite cadere: Feſtus. Eſt enim actio, & ipſum litigandi inſtrumentum, & cauſa litis, & controuerſiæ materia, l. cauſas vel lites, vbi Doctores C. de tranſact. dict. l. properandum, Cod. de iudic. pro inſtantia, ſeu iudicio, quod conſtat iudice, actore & reo, ponitur in cap. forus, 10. de verb. ſign. l. rem non nouam, verb. non aliter litium primordium & §. patroni d. l. properandum, C. de iudic. & ſignificat omnem illum tractatum, qui à litis conteſtatione incipiens durat & exercetur, vſque ad ſententiam definitiuam, d. l. properandum, d. l.2. C. Theod. ad legem Cornel. de falſ. l. vnic. C. vt intra cert. temp. crimin. quæſt. term. l.1. l.2. Cod. Theod. vt intra ann. quæſt. crimin. term. quo ſenſu nulla lis eſt antequam litis conteſtatio fiat. Batt. & Alciat. in ſæpe d. l.36. l. amplius non peti, ff. rem ratam habe. l. vinum, vbi Dd. ff. de rebus cred. Alciat. Iaſon. & alij ad d. l. cauſas vel lites. Quo referendum eſt illud in l. & poſt edictum, ff. de iudic. Circumducto edicto, perempta lite, ſiue inſtantia, nihilominus durare litem, h.e. actionem vt reus conueniri poſſit. Vtramque ſignificationem expreſſit Iuſtinianus in l. properandum, C. de iudic. ne lites, inquit, pene fiant immortales: & paulo poſt: Cenſemus itaque omnes lites ſuper pecuniis non vltra triennij metas poſt litem conteſtatam eſſe protrahendas: item litem protelare: vbi pro inſtantia litem accipit, pro ipſa actione vtitur in eadem l. properandum, §. & ſiquidem verſ. Sed actor contumax cadat omnino de lite (hoc eſt actionem amittat) ſi reus abſoluatur: & paulo poſt: nullo modo iterum eandem litem (hoc eſt actionem) reſuſcitare concedimus, &c. Gœdd. in comment. ad l. litis nomen, 36. num.3.4.5. de verb. ſign.

LITIS appellatio tam ciuilem quam criminalem poteſt complecti, vt bene ſentit Accurſ. Et probatur Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex del. in pr. Quanquam alibi diſcernunt ſignificationes ciuilium & criminalium cauſarum, l.1. de teſtib. Old.

LITIS æſtimatio, proprie rei æſtimatio, ſiue quanti quæque res eſt, quæ in controuerſiam deducta eſt. Itaque litis æſtimationem ſoluere, eſt tantum ſoluere quanti controuerſa res eſt, vel quanti actoris intereſt, l.8. ff. de eo quod certo loco, l. vlt. ff. de cond. tritic. Si merx aliqua quæ certo die dari debebat, petita ſit: veluti vinum, oleum, frumentum, tanti litem æſtimandam. Caſſius ait, quanti fuiſſet eo die quo dari debuit. Vlpian. l.21. ff. de euict. Si emptor hominis mota ſibi controuerſia venditorem dederit procuratorem, iſque victus litis æſtimationem ſuſtulerit, ſtipulationem duplæ non committi. Paul. l.2. §. vlt. ff. pro emp. Si rem alienam emero, & quum vſucaperem, eandem rem dominus à me petierit: non interpellari vſucapionem meam litis conteſtatione, ſed ſi litis æſtimationem ſufferre maluerim, ait Iuſtinianus cauſam poſſeſſionis mutari ei, qui litis æſtimationem ſuſtulerit, Vlp. l.3. §.2. ff. de reb. eor. Si fundus à turore petitus ſit pupillaris, nec reſtituatur, an litis æſtimatio oblata, alienationem pariat, Seruius Sulpit. apud Gell. lib.4. cap.4. ſed ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, Iudex quamobrem data acceptave non eſſet vxor, quærebat, ſi nihil iuſtæ cauſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat, quantique interfuerat eam vxorem accipi non dari, eum qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat condemnabat. Hot. Vel ſic:

LITIS æſtimatio, eſt rei quæ in controuerſiam adducta eſt vna cum eo quod propter eam actoris interſuit, incertam pecuniæ ſummam redactio. Eius autem duæ ſunt partes: æſtimatur enim primum quanti res eſt, deinde quanti actoris intereſt, l. vlt. ff. de cond. tritic. Quanti autem res eſt, ſic æſtimatur, vt verum rei precium exquiratur, l. inter, 179. ff. de verb. ſign. l.4. §. hæc autem, ff. vi bon. rapt. l. arbitrio, ff. de dol. mal. Id autem quod intereſt, duabus conſtat rebus: nam & damni propter rei culpam, dolumve accepti, & lucri amiſſi ratio ducitur. l.1. C. de ſentent. quæ pro eo, l. ſi commiſſa, 13. ff. rem rat. hab. l. ſi fundus 33. ff. locat.

LITIS autem æſtimatio ad iudicem pertinet, qui de damnis & intereſſe actoris taxatione facta pronunciat. Prat.

LITIS conteſtatio non eſt controuerſiæ conſtitutio, ſed teſtatio actionis in iudicium ſiue litem deducendæ, l.36. ff. de verb. ſig. l. properandum, & l. rem non nouam, §. patroni, C. de iudic. l.1. C. de litis conteſtat. l.2. in prin. §. ſin autem adfuerit, C. de iureiur. prop. calum. dand. Hoc eſt: Litis conteſtatio nihil aliud eſt, quam eius rei (hoc eſt actonis & cauſæ) de qua controuerſia eſt apud iudicem ex vtraque parte teſtato facta narratio d. l. vnic. C. de litis conteſt. Cuiac. obſ. 21. li 9. Non enim ſatis eſt aliquid ex alterutra parte negatum vel narratum eſſe, ſed neceſſe eſt vt id vtrinque teſtato factum ſit, d. l. vnic. C. de lit. conteſt. cap. vnic. ext. eodem. Marant. part.6. tit. de litis conteſt. num. 3.4.5. Et certè antique conteſtandi litem formulæ hanc definitionem competere, non ambigitur, per ea quæ Cuiacius antiquitatis obſeruantiſſimus in d. obſeru. 21. lib.9. ex Feſto, Plinio, Macrobio, Cicerone, Aſconio, Pædiano congerit. Præſenti etiam foro conuenire non dubito. Etſi enim ſolennitas illa impetrationum & formularum eſt ſublata teſtiumque conuocatio à foro receſſit: eadem tamen res in effectu durat, & reſtatio fieri eam oportet, cum animus conteſtandi litem vel ſaltem præſumptus requiratur. Mynſ. conſ.2. nu.6. conſ.8. num.2.3.4.5.6.7. Panor. ad cap. vnic. de litis conteſt. licet is exprimatur diſerte, non ſit neceſſe. Ioan. Sichard. ad d. l. vnic. nu.5. C. de litis conteſt. Andr. Gail. obſer.73. lib.1. pact. obſ. Hunc animum ſubeſſe oportere, vel inde patet. olim hæc teſtatio ſiue conteſtatio palam facta, ideo requirebatur, ne viderentur inuiti & non ſua ſponte ad iudicem datum iuiſſe. Quamobrem litis conteſtatio erat quædam nouatio, l. aliam, ff. de nouat. Cuiac. d. obſeru.21. Vt nouationem indicat, adhuc hodie litis conteſtationis proprium eſt. Gail. obſeru 74. lib.1. nu.6. & ſeqq. Quare vt ſe inſtar conuentionis nouæ habeat, vt habere oportet, l. delegare, 11. ff. de nouat. l. aliam, ff. cod. l.1. l.2. C. de iudic. l. ſi. C. de viur. l. conſtitutionibus, l. ſciendum, ff. de oblig. & act. Dd. ad l. inter ſtipulantem, §.1. ff. de verb. obl. animus & conſenſus aliquis requiritur, etiam à lege præſumptus. Bald. ad l. vnic. col.2. de lit. conteſt. Nec hunc conſenſum tollit, quod hodie ſolent per interlocutoriũ, iudices pronunciare, litem conteſtari oportere. Nam qui recuſat allegatis exceptionibus dilatoriis, vel litis finitæ: videtur ea conditione vti, & tacite concedere, quod ſi illæ releuantes iudici non appareant, nolit litem fugere. Nihil itaque in hac definitione contineri puto, quod cum nouo iure & d. l. vnic. & c. vnic. de litis conteſt. non conueniat. Nec ſine cauſa pro illis Cuiacij verbis, teſtibus, præſentibus, repoſui: Teſtato, nam vt teſtato fiat adhuc iuris eſt: vt vero teſtibus præſentibus, qui olim ſpecialiter requirebantur, hodie non eſt neceſſe: cum non apud alium, quam eundem, qui in iure cognoſcit, atque ita in publico cauſam audit, hodie litem conteſtentur: Hæc ſola ſolennitas teſtium, verborum ac formularum à foro remota: eſt reliqua iudiciorum ſarta tectaque manſerunt Gœdd. ad dict. leg.36. n.9. ff. de verb. ſign.

LITIS conteſtatio dicitur: cum ab actore primum, deinde à reo, negotij principalis facta narratione, iudex de cauſa cognoſcere incipit, l.1. C. de lit. conteſt. Hot.

LITIS conteſtatio originem traxit, à libertate Romana: Videlicet, ne quid per iudicia violentum introduci videretur in ciuilibus negotiis (porro crimina nullam habeat libertatem) ſed omnia

ſed omnia volentibus partibus fierent, & ſolenniter ſecundum ius. Quare olim poſt adfirmationem actoris, & reſponſionem rei conuenti, eo animo factam, quod vellent per iudicem cognoſci ac definiri litem: conſuetum erat teſtari, hoc eſt, in teſtimonium rogare aliquos: ſicut iam nunc quoque notarij in iudiciis rogare plerumque ſolent teſtes, ad maiorem fidem. Inde dicta eſt litis conteſtatio, quaſi duorum aut plurium aduerſariorum teſtata ordinatio iudiciaria. Sic enim dicere ſolebant: Teſtes eſtote, Scilicet, conteſtando ſe iudicium accipere vtrinque. Hot. ex Old. de lit. cont. in claſſe 1.

Litis conteſtatio aliud eſt, aliud litis conſtitutio: nec veteribus litis conteſtatio fuit litis conſtitutio: Lis à Prætore conſtituitur: litis conteſtatio ab vtroque Reo: Litis conſtitutio præcedit: ſequitur litis conteſtatio. Conſtitutio litis formulam futuri iudicij & quæſtionem exprimit: conteſtatio litis de formula & quæſtione data interponitur. Conſtitutio iudicij eſt extremus prætoris actus quem in iure facit: conteſtatio litis eſt primus actus iudicij, & quidem ille, quo ad datum iudicem in iudicium itur, Gœdd. in comment. ad l. 36. n. 15. de verb. ſign.

Litis conteſtatio neceſſaria eſt in iudicio. Nam ratio naturalis dictat, vt nemo violenter aut tumultuarie obruatur iuriſdictione, quæ ordinatio Dei eſt Rom. 13. Quare ſicut olim, certa ſcientia, & ſolenniter teſtibus adhibitis conſueuerant accipere iudicium (vnde litis conteſtatio eſt:) ita & hodie diligenter obſeruari, & apud acta nominatim deſcribi debet, l. 1. C. de lit. conteſt. l. ſed etſi reſtituatur, §. ex quibus autem, ff. de iud. Inde Iuriſconſ. principium iudicij metiuntur ex litis conteſtatione, quæ eſt libertatis: finem vero ex ſententia, quæ facit neceſſitatem, l. vbi cæptum, ff. eod. tit. l. 1. ff. de re iud. Hot. Neceſſaria, inquam in iudicio eſt litis conteſtatio, adeo, vt, ſi ſit omiſſa, iudicium nullum ſit, gl. in cap. dudum extr. de elect. Dd. in l. prolatum, C. de ſent. ſiquidem dicitur baſis & fundamentum iudicij, c. de cauſis, de offic. deleg. c. cum cauſam, extr. de app. Et totius iudicij lapis angularis, Bald. in c. 1. extr. de litis conteſt. Vult. in comm. Inſtit. ad tit. de action. in pr. n. 73.

Litvrai, l. 1. §. & ideo, ff. de iis quæ inteſt. delent. Briſſ.

Litvrarios pro aduerſariis dixit Auſon. in epiſt. Centoni nuptiali præfixa. Briſſ.

Litvrgvs Græce dicitur, qui publice operatur, circa res ſacras præſertim. λειτουργὸς enim miniſter publicus eſt. Cuius etiam in epiſtolis Plin. Cæcil. meminit. Qui & Lituchus non abſimili ſignificatione dici poteſt, habens curam rei ſacræ, ἀπὸ τοῦ λιτοῦ καὶ ἔχω. Sic etiam Rabduchus, dicitur præſes curatorque athletarum, ἀπὸ τοῦ ῥαβδοῦ καὶ ἔχω, Suidæ & cæteris. Alcia. in l. omnes iudices, C. de cupreſſis, li. 11.

Littvs ſolebat Aquilius Gallus per tranſlationem definire qua fluctus eluderet, vt Cic. in Topic. auctor eſt. Quint. li. 5. c. vlt. Etiam ipſi Iuriſconſulti, quorum ſummus circa verborum proprietatem labor, Litus audent eſſe dicere, qua fluctus alludit. Celſus vero litus eſſe ſcribit, quouſque maximus fluctus à mari peruenit: idque eundem Cic. primum conſtituiſſe, cum arbiter ſumptus eſſet, l. 96. ff. de verb. ſignif. Vlp. litus publicum eſſe eatenus, quatenus maximus fluctus exæſtuat, & effluit, l. 112. ff. eod. tit. Briſſ.

Litvvs. De Lituo vide Macrob. lib. 6. Saturnal. cap. 8. Gel. lib. 5. cap. 8.

Livores. Vide, Plaga.

Lixæ dicti ſunt ſerui qui vilioris quæſtus gratia Exercitum ſequuntur, vt aquam deportent. Lix enim aqua dicebatur. Sunt qui deflectant à Lica qui ſecutus eſt Herculem. Io. Baptiſt. in comment. Epiſtol. Sidon. Apollin. ad Lupum. lib. 6.

Lixivivm, neutro, vel Lixiuia, fœminino genere, cum x, & non s. ſcribendum, vt Alber. & ceteri Interpretes communem ſecuti errorem, protulerunt. Eſt aqua in qua lauandi gratia decoctus eſt cinis. Spieg.

L O.

Locare eſt aliquid loco ponere.

Locare eſt vtendum vel faciendum aliquid dare: Conducere eſt rem vtendam, opusve faciendum mercede accipere: vide Budæ. in prioribus ad Digeſta annot.

Locare domum, *Das Hauſs vermiethen.* Eſt inhabitandas inquilino certa penſione concedere. Locare opus, *Das vverck verdingen.* Dicitur qui cum fabro, artificeque, de opere aliquo efficiendo mercede præſtita paciſcitur. Locare operam, *Behulfflich ſeyn mit Arbeit.* Old.

Locare ſe vt ad beſtias depugnet, l. 3. §. lege, ff. de teſtibus. Locare operas, vt cum beſtiis pugnet, l. 1. §. qui operas ff. ad SC. Tertul. Prat.

Locare Vectigal, prædium, inſulam, veſtem funebrem vel ſcenicam, vſumfructum, &c. ex ff. Briſſ.

Locarii apud Martialem ſunt, qui in ſpectaculis loca populo locant. Hermes, inquit, diuitiæ locariorum. Prat.

Locarivm apud Varronem libr. 4. ling. Latinæ dicitur merces, quæ datur ab eo, qui locum quo conſiſteret conduxit in taberna vel in ſtabulo: adde vel in naui, vt leg. 2. §. 1. Digeſt. ad l. Rhod. Græci πανδοχεῖς vocant ad Nou. 56. Leonis Interpretes ἐνθήκης κέρδος: vide Cuiac. obſer. lib. 10. c. 1. Prat.

Locati actio ſiue actio ex locato, aut locati conducti datur locatori eiuſque hæredi aduerſus conductorem eiuſve hæredem, qua in primis agitur ad mercedem de qua conuenit. Secundo ad vſuras mercedis poſt moram, l. 54. ff. loc. l. præſes, C. eod. Tertio ad damna conductoris culpa contracta, l. 43. eod. Paul. 2. ſentent. titul. 18. 8. vltim. Quarto ſi quid factum ſit contra legem conductionis, l. 11. vlt. loc. Quinto ad id quod intereſt, ſi forte conductor ante tempus locationis finitum, rem deſerat, l. 44. §. ſi domus, l. 55. §. vltim. eod. Sexto vt res reddatur non ſolum tempore locationis finito, d. l. 11. §. penult. l. ſi quis cognitionis, C. eod. Sed etiam ante tempus illud exactum aliquando forte ſi dominus probat, ſe re locata ad ſuos neceſſarios opus habere, vel ſi dominus velit domum corrigere, id eſt reficere, l. 3. C. eod. l. 3. §. cum inquilinus, ff. vti poſſid. Vel ſi conductor rem faciat deteriorem, vel ea non vtatur ita vt oportet, d. l. 54. §. inter Idem dicendum ſi conductor penſionibus non pareret, d. l. 3. C. de loc. Herm. Vult. in comm. ad §. ſequens illa, 16. n. 114. Inſtit. de action.

Locatio conductio eſt contractus ex conſenſu, certa mercede faciendi aliquid vel vtendi: Eius partes ſubſtantiales ſunt tres Conſenſus, res & precium, hæc enim vt ad perficiendam emptionem, & ad locationem requiruntur. Vlt. Inſtit. de locar. in pr. n. 4. & 8.

Locatio, eſt perſonæ vel rei ad vſum facta conceſſio. vel mercede, vel pecunia numeranda conuenta, vel vt Iſidor. lib. 15. Orig. Locatio dicitur res ad vſum data, cum definitione mercedis. Briſſ.

Locationis & Conductionis appellationibus promiſcue veteres vtebantur, l. 20. ff. de act. empt. l. 1. ff. de ſuperficiebus. Itaque ex locato conducto agere dicebant, l. 5. §. nunc videndum, ff. commodat. l. vltim. §. 1. ff. de lege Rhod. Eaque confunduntur in l. 2. §. 1. ff eod. Euenit autem plerunque, vt idem alia atque alia ratione & locator & conductor dicatur. Vt ecce, qui inſulam ædificandam vel aliquod aliud opus faciendum in ſe recipit, conduxiſſe opus, dominus vero locaſſe dicitur, l. 22. §. cum inſulam, l. 36. l. 51. §. locationi, l. 59. ff. loc. l. 2. §. conductore, ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 27. in fin. ff. ad l. Aquil. Vice verſa artifex operas locare, dominus qui mercedem pro his præſtat, conducere dicitur, l. 22. §. 1. ff. loca. l. 2. C. eod. tit. l. 37. ff. de aur. arg. Non tantum autem quotiens faciendum aliquid, ſed & quotiens vehendum datur, locatio eſt. Dominus ergo mercium vehendas merces locare l. 1. ff. de præſcript. verb. l. 2. ff de l. Rhod. Nauicularius vero Aurigariuſve conducere dicuntur, l. 12. §. qui vinum l. 13. §. 1. l. 19. §. ſi quis mulierem, ff. loca. l. vltim. ff. de l. Rhod. l. 5. ff. ad exhib. Velleius Patercul. Mummius tam rudis fuit, vt capta Corintho, cum maximorum artificum profectas manibus tabulas & ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos reddituros. Briſſ.

Locatio & conductio eſt contractus bonæ fidei, de re aliqua certa mercede vel faciunda, vel ad tempus vtenda inter quos iure ciuili licet, factus. Emptioni autem & venditioni in quibuſdam eſt ſimilis, nam vt venditor & emptor rei commercium habere debet, ſic locator & conductor: vt in emptione res certa certumque precium, ſic in locatione res opusve certum, item certa merces exquiritur: quemadmodum conſenſum vtriuſque in emendo, ſic in conducendo certam vtriuſque voluntatem interuenire oportet: vt illis, ſimiliter etiam hic ex bona fide omnia exiguntur, denique tanta inter vtrumque contractum ſimilitudo eſt, vt interdum internoſci alter ab alterno non poſſit libro ſecundo. Digeſt. locati vide & l. ſciendum, §. deinde, ff. de ædil. edict. Prateius. Hotomannus.

Locati actio, locatori competit, conductori vero conducti, Inſt. de locat. & conduct.

Locationis & conductionis verba bifariam vſurpantur: in rebus vtendis, & operibus faciundis. Inquilinus qui domum vtendam accepit conductor dicitur: dominus qui dedit, Locator. Sed in opere faciundo communis vtriuſque huius verbi vis & ſignificatio eſt, nam quatenus ſuam operam vendunt, Locatores dicuntur, vnde Locare operas vulgo dicimus, quatenus opus faciendum ſuſcipiunt, Conductores, libr. 22. §. 1. & §. cum inſulam, l. 36. l. 51. Digeſt. locar. l. 37. ff. de aur. & argent. leg. 2. Cod. locat. l. 27. in fin. ff. ad l. Aquil. Hinc Vlpianus in l. 1. ff. de æſtimat. ſcribit dubitatum fuiſſe, cum res æſtimata vendenda datur, vtrum ex locato eſſet actio, quaſi rem vendendam locaſſe videar, an ex conducto, quaſi operas conduxiſſem. Hinc Paulus in leg. 2. ff. ad l. Rhodiam, ita Locati & Conducti actionum appellationes permiſcet, vt nullam ſtatuere inter eas differentiam videatur. Hotomannus.

Locatio in longum aut longiſſimum tempus dicitur aliena-

tio quoniam dat ius in re, alioqui is qui locat, non cenſetur alienare, l. codicillis, §. inſtituto, ff. de legatis 2. Spieg.

Locatio perpetua. Quære, Perpetua locatio.

Locationis contractum naturalem & omnium gentium Paulus appellat in l. 1. ff. locat. idem epitheton adiicitur emptioni & venditioni in l. 1. in fin. ff. de contrah. empt. Spieg.

Locator regulariter dicitur qui precium accipit, conductor, qui dat, vt ſit locator dominus, conductor inquilinus. Sed nonnunquam etiam viceuerſa euenit, vt locator precium det, & conductor accipiat. Bad. in l. 2. ad l. Rhod. de iact. in princ. Adi Old. Claſſ. 4. actio 9. Idem non temere monuit, idque memori mente tenendum, videlicet verti nonnunquam apud Iuriſconſultos verborum ordinem, vt locator ſit, quem tu prima fronte conductorem iudicares: & contra conductor cenſeatur, qui tibi videatur locator. Nam tunc opus reſpicitur, non perſona, vt in l. dominus horreorum, §. vltim. l. ſed adde, §. illud, l. ſi quis domum, §. ſi colonis, ff. locat. Quæ formula non pertinet ad l veteres de actio. empt. & l. ſi dominus, ff. de vſufruct. Quod Bar. fefellit in l. 2. C. de loc. & conduct. Spieg.

Loci adiectio ſignificat diuerſimode diſponi, l. quidam teſtamento, ff. de legat. 1. l. Lucius, ff. de aliment. & cibariis legatis. Prat.

Loci, ſunt argumentorum ſedes, vnde probabilia educuntur argumenta, ad id quod in controuerſia poſitum eſt comprobandum. Cicer. in Topic. Nam locus nihil aliud eſt quam communis rei nota, cuius admonitu, quid & quomodo in quaque re probabile ſit, poteſt inueniri, vel in ipſa cauſa, vel extra cauſam, de qua quæritur. Prat.

Loci appellatio, non ad ruſtica tantum, verum ad vrbana quoque prædia pertinet, ait Vlp. in l. 60. ff. de verb. ſign.

Loci appellatio & ad areas, & ad agros & vias, itineraque porrigitur, l. 2. §. 1. Ne quid in loco publ. Briſſ.

Loci mulieris, dicuntur vterus, quem vulgo matricem vocant. & à Celſo vulua etiam nominatur: licet Plin. hanc in reliquis animalibus eſſe dicat. Spieg.

Loci ſeruator. Loci ſeruatorem exponit Ange. in Authent. ad tit. vt nulli iudicum, &c. vicarium. Nullus enim (inquit) iudex poteſt in loco cuius ſibi gubernatio commiſſa eſt, committere loci conſeruatorem, id eſt, vicarium, niſi Imperator, tempore expeditionis aut neceſſitatis, ei conceſſerit. Sic Nouella Conſtit. 134. cui titulus eſt, Vt nemini iudicium liceat habere loci ſeruatorem. Prouinciales magiſtratus in vniuerſum prohibet in prouinciis ſibi creditis vicarios inſtituere. An ergo legatos habere poterunt, quæri poteſt, & poſſe arbitror, qui ſcilicet proconſulibus adſint, vel ab ipſis ad res gerendas pro tempore deſtinentur. Sed non vicarios illos quos tunc temporis vſurpata conſuetudine in ſingulis ciuitatibus ob auaritiam inſtituere ſtudebant, hoc ſignificat illa conſtitutio. Nec enim legitimum & antiquum adiutorem adimere voluit præſidi prouinciæ Imperator, ſed corruptum duntaxat morem tollere, & velut inueteratum morbum ſanare: quod & ſcribit Antonius Vacca in ſuis expoſit. locorum obſcuriorum tit. 16. de offic. proconſ. & lega. Anch.

Loco plus petitur: veluti cum quis, id, quod certo loco ſibi ſtipulatus eſt alio loco petit, ſine commemoratione illius loci, in quo ſibi dari ſtipulatus fuerit §. loco, Inſt. de Action.

Loco motus dicitur theſaurus, id eſt, occupatus & apprehenſus, nam quandiu eſt in eo loco vbi reconditus fuit videtur adhuc eſſe theſaurus, & vt ita dicam in naturali ſua manere libertate, ſicque nullius eſſe. Conn. li. 3. c. 4. n. 1.

Locorvm varietates multæ exiſtunt: diuerſique generis loca habentur, veluti publicus, priuatus, ſacer, ſanctus, religioſus, ſeruiens, profanus, purus, opacus, ſolis plenus. Vrbanus, peregrinus, inſidioſus, certus, ſecretus, &c. Briſſ. ex ff. & Codic.

Loculi in l. 53. in fin. ff. de leg. lib. 3. l. 23. §. 1. de pecul. leg. ſacculum pecuniæ, & crumenam ſignificant. Briſſ.

Locuples, firmus, certuſque ad rem quamlibet. Vnde locupletem autorem dicimus, locupletem teſtem locupletem tabellarium, & locupletem fideiuſſorem.

Locuples fideiuſſor iudicio ſiſtenti cauſa, pro rei, quæ petitur, qualitate accipiendus eſt: nec ex facultatibus modo, ſed & ex conueniendi facilitate locuples æſtimatur, lib. 1. ff. in ius voc. vt eant, l. 2. & 5. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. præterquam in neceſſariis perſonis, in quibus quilibet fideiuſſor pro locuplete habetur, l. 3. ff. in ius vocat. vt eant. Pro locupletibus certe habentur ab arbitrio, ad eos probandos dato, approbati fideiuſſores, l. 10. ff. qui ſatiſdat. cog. Prat. ex Briſſ.

Locuples hæreditas, quæ opes adfert, vel oneri, vel incommoditati, ſeu vt vulgo dicunt, vexationibus coniuncta. Opulenta vero dicitur, quæ his caret, l. ſi quis mihi bona, §. 2. ff. de acquir. hæred. Azo locupletem hæreditatem accipit, quæ maior eſt centum aureis, in rubr. C. de bonis libert. Spieg. Prat.

Locuples reus intelligitur, qui ſoluendo eſt, l. vlt. §. vlt. ff. ſi cert. pet. l. 3. ff. de manumiſſ. l. 57. ff. de manumiſſ. teſtam. Nec vnquam rei alienæ defenſor locuples videtur, quia ſemper neceſſe habet ſatiſdare, l. 127. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

Locuples eſt, qui ſatis & idoneè habet pro magnitudine rei quam actor reſtituendam eſſe petit, l. locuples, ff. de verb. ſignif. Alias pro eo ſumitur qui multas habet poſſeſſiones, & a loco deducitur, quaſi dicas locorum (id eſt agri ſeu poſſeſſionum) plenum, vt ſcribit Cic. in Caton. maior. & Plin. lib. 18. c. 3. & Gellius lib. 10. c. 5. Quintil. lib. 5. c. 10. Nam in locorum poſſeſſionibus (ait Nonius) veterum diuitiæ erant. Antiquiſſima iuris naturalis regula eſt, neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem l. nam hoc natura, ff. de cond. indeb. l. iure naturæ de reg. iur. Quod ſi quis locuples fieri velit, naturæque legem contemnere, aduerſus eum iure noſtro variis modis prouidetur: quos attingunt interpretes in l. ſi. me & Titium, ff. ſi cert. pet. Spieg.

Locupletari id eſt locupletior fieri, l. 17. ff. de donat. int. vir. & vxor.

Locupletem lex Papia definiit, qui centum millia ſeſtertium poſſideret, §. 2. de ſucceſſ. libert. Prat.

Locupletem vtique M. Craſſius negabat eſſe, niſi qui reditu annuo legionem tueri poſſet, vt refert Plin. lib. 33. c. 10. Cui Plut. & Dion. conſentiunt. Briſſ.

Locupletior generaliter dicitur is, qui non eſt pauperior factus, vt in l. in pupillo ff. de ſolut. verum non oportet ſic intelligere, cum dicitur ditari aut locupletari, ex re aliena. quod verbum variam habet interpretationem. In ſumma: Quicunque aliquid acquiſiuerit, quod bona eius augeat, is haud dubie reputabitur factus locupletior, & tenebitur ei, ex cuius rei acquiſiuit, l. cum fundus, §. ſeruum tuum, ff. de act. empt. Vide ibi Bart. & Old. act. 2. Claſſ. 3. Spieg.

Locupletior non videtur facta vxorem pecunia ſibi à marito in vnguenta donata, etiamſi ea mox ſe mulier à creditore liberauit, ſi de ſua pecunia deinde tantundem impenderit in re mortua, l. 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor. Cuiac. 9. obſ. 30. in prin.

Locupletior videtur factus tam qui penes ſe rem habet, quam qui in corpus patrimonij quoquo modo conuertit, aut cuius in rem verſum eſt, licet malo euentu perierit l. 18. ff. quod met. cauſ. l. 46. ff. de ſolutionibus. Locupletior vtique factus intelligitur, qui debito liberatus eſt, l. 50. ff. de donat. int. vir. l. 66. ff. de ſolutionibus, arg. leg. 2. ff. de calumniatoribus. Qui vero liberum hominem adquiſiit, vel rem aliquam donauit, nec ἀντίδωρα accepit, locupletior non exiſtimatur, l. 169. §. 1. ff. de diuerſ. regul. l. 25. §. conſuluit, ff. de pet. hær. Atque hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei poſſeſſoribus, maritis, hæredibus, qui in quantum locupletiores facti ſunt, tenentur. Id quod eo tempore diſpiciendum eſt, quo iudicium accipitur, l. 47. ff. de ſolutio. l. 34. ff. de minorib. l. 39. ff. de neg. geſt, l. 7. ff. de dona. int. vir. excepto eo quod in bonæ fidei poſſeſſore rei iudicatæ tempus ſpectatur, l. 36. §. quo tempore, ff. de pet. hæred. Briſſ.

Locupletissimus, l. 52. ff. de procurat.

Locus, vbi quid collocari poteſt, dicitur. Eius autem metaphorice varia eſt ſignificatio, vt cum dicimus quem loco obſcuro natum, vel loco fratris fuiſſe: illud enim ad genus, nobilitatemque refertur, hoc vicem denotat. Ex Alciat. Spieg.

Locus, eſt fundi portio aliqua non fundus: & plerumque locum ſine villa accipimus: Cæterum & modicus locus fundus dici poteſt, ſi fundi animo eum habuerimus: Non enim magnitudo locum à fundo ſeparat, ſed noſtra affectio: Nec non & fundus locus conſtitui poteſt: Nam ſi eum alij adiunxerimus fundo, locus fundo adiicietur. Vlp. in l. locus eſt 60. ff. de verb. ſign. Porro locus & latere poteſt, quia fines ſuos adhuc non habeat: idcirco determinandus diffiniendusque eſt. Fundus vero omne eſt, quod ſolo continetur. Ager, ſpecies eſt fundi: quæ ad vſum hominis comparatur. Alciatus inde quinque ped. præſc. Accipit autem locus in iure, ex mente proferentis interpretationem, quandoque enim generaliter ponitur, l. fundi de verb. ſign. Qua ratione in prædiis vrbanis locus ſine ædificio dicitur Area: in ruſticis, Ager. At cum ſpecialiter reſpectu fundi locum dicimus, de portione aliqua recipimus. Ex eodem Spieg.

Locus eſt, ait Varro, lib. 4. de ling. Lat. vbi quid collocatum eſſe poteſt, vbi quicquam conſiſtit, ab eo præco dicitur locare, quoadusque id emitur, quoad in aliquo conſiſtat precium. loquitur de redemptionibus. Hot.

Locus non ſolum eſt id, in quo conſiſtimus, verum totus ambitus, quod ante & poſt eſt, & quod ad dextrum & ſiniſtrum ſupra & infra eſt: neque tantum ambitus ſed totum interius, quo continemur, ſpacium: ſurſum deorſum, loci, ſpe medium, vt late Philip. Agricol. Latom. in prædicamento vbi: P. Ramus & eius commentatores lib. 1. Dialect. c. 10. vel, vt ſubtilius Iul. Cæſar Scaliger ad Cardan. exer. 5. ſect. 7. Locus eſt, non illa exterioris corporis ambiens ſuperficies, ſed id quod intra eam ſuperficiem continetur, & vbi continuatum

vt idem

vt idem exer.352.ſect.2.Vide Gœdd.ad d.l. locus eſt 60. n.2.de verb.ſign.

Locvs eſt duplex: Intraneus ſeu artificialis,in ipſa hærens cauſa,& artificio quodam excutiendus: vt apud Papin.in l.1. ff.de offi.eius, cui mandat. eſt juriſd. Huius rei, inquit, fortiſſimum argumentum eſt, quod lege Iulia de vi nominatim cauetur. Extraneus, qui ex aliis rerum adminiculis ſine vlla arte ſuggerit probationem, vt ſunt, Rumor, ſeu fama, Tormentum, Tabulæ ſiue inſtrumenta ſcriptorum, Iuſiurandum, Teſtes. Prat.

Locvs, in l.aut facta, ff.de pœn.pro ſua cuiuſque rei quam obtinet ſede accipitur. Et iſta eſt vulgaris loci ſignificatio.

Locvs in l.4. ff.de his qui not.inf.pro officio & miniſterij parte accipitur. Briſſ.

Locvs occupatus, quondam cœpit eſſe ſolis plenus. Vide Vlp.in l.ſi arborem,ff.de ſeru.vrb.præd.Spieg.

Locvs facit,vt idem vel furtum vel ſacrilegium ſit,l.16.§.locus, ff.de pœnis,§.Atrox. Inſtit.de Iniur.

Locvs ſacer dicitur locus conſecratus. Sacratium verò, in quo ſacra reponuntur. Conn.li.3.c.1.n.6.

Locvs in quo ius redditur,l.11. ff.de Iuſt.& Iur.l.21. §.ſi arbiter, ff.de Recept. qui arbit. Briſſ.

λογάριον Vlp.l.3. de penu leg.Sed & chartas,inquit,ac ratiunculam, vel ad λογάριον paratas, contineri appellatione penotis. Videtur ea voce, vt monuit Alciat.intelligi, non codices, veraſque rationes, ſed potius quædam adverſaria, quæ fiunt cauſa deſcribendi, quod quotidie in victualibus expendatur, quale eſt quod Diurnum veteres dixerunt, Spieg.

Logice,appellatur ab Ariſt. diſſerendi ratio,hoc eſt diſputandi & rem dubiam argumentis probandi.

Logista is dicitur,qui reddendis rationibus præeſt.Hinc logiſtice ars ipſa computatoria, vulgo Algoriſmus dicta. Inſt. in tit.de Mod.mulct.l.curator. Curator,inquit,Reipu.qui Græco vocabulo Logiſta nuncupatur, mulctandi jus non habet. Neb.

Logistæ ſunt, qui rationales alibi dicuntur. In hoc diſtantes à logographis, quod illi libros rationum ſcribebant logiſtæ curabant.Alciat.C.de tabul.ſcrib.& logog. lib.10.

Logodædalvs,verborum nundinator inanis,qui venuſtatem verborum, non ſenſuum acumen conſectatur: aut qui orationis concinnitatem potius, quam pondera ſententiarum præſtare poteſt: loquendi quidem peritus, ciuilium vero rerum ignarus. Bud.in l.ius ciuile de iuſt. & iur.

Logographvs Alciat.Co.de tabul.ſcrib.& logog.lib.10.logographi (inquit) dicebantur, qui libros rationum ſcribebant, vel qui (vt in differentiis Ammonius author eſt) δικανικοὺς λόγους, id eſt, judiciaria acta. Meminit Arcad.in l.fin.§.1. Dige.de mun.& honot.Bud.etiam in reliquis annot.logographi (ait) à rationibus publicis conficiendis, perſcribendiſque dicti ſunt: quanquam apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Idem ferme eſt, qui tabulam, qui in tabulas publicas referunt, quæ ad rempublicam pertinent. Cæterum ea vox ſignificat & oratorem verſutum:ſeu,vt Græci loquuntur λογοδαίδαλον, quo conuicio ſe mutuo impetunt Æſchines & Demoſth. vt ex Thoma Grammatico annotauit Poſtellus de magiſtratibus Athe. c.17.

λόγος ἀσυλίας, ius aſyli in Nouell.17.128. λογιστηα, in l.15.de excuſ. ſunt rationes. Prat.

Logos, Alb.ait, multa ſignificat, ſed parum competenter declarat. Græcis autem Logos eſt verbum, oratio,ſermo,ratio,modus, ſupputatio: nonnunquam & pro libro vſurpatur, à verbo λέγω, quod eſt dico, ſiue colligo. Vide Eraſm.in Annot. Noui Teſt. Spieg.

Lombardia. Lombardia regio Italiæ, quæ Ciſalpina Galli vocatur. Eius fines ſunt Apenninus & Alpes, & quicquid inter Alpes. Benatúmque Mintium, continetur, cuius metropolis eſt Mediolanum. A populis,qui Lingones Germaniæ & Bardi Galliarum ſunt ſimul miſti, vnde nomen: non autem à longis barbis, vt ſolent viri docti ridere.A Calepin. Anch.

Longa abſentia obliuionem inducit, l.finitum, §.fundi, ff. de vſucap.

Longa conſuetudo, velut tacita ciuium conuentio habenda eſt,teſte Hermogeniano in l.ſed & ea,de legibus. Spieg.

Longa manu traditum, Iabolenus explicat in l.pecuniam, ff. de ſolut. vt breui manu datum. Vlpia.in l.licet, ff.de iur. dot. Spieg.

Longa peregrinatio apud Vlp.de procur.in cauſis refertur,quæ non ſinunt procuratorem compelli ad ſuſcipiendum iudicium. Vide l.poſt litem,ib.Spieg

Longe aduerbium pro valde poni Seruius notat, citátque illud Saluſtij ex bello Catilinar. Longe alia mihi mens eſt. Briſſ.

Longe latéque rem meliorem facere apud Scæuolam,l.intra,ff. de minoribus.Spieg.

Longe ab inſidiis,l.ita vulneratus,§.omnes,ff.ad l.Aquil.

Longe quandoque in infinitum,l.à Diuo,§.ſi poſt, ff.de re iud. quandoque longiſſime, l.apparet, ff.de itin.actúq; priu. quandoque magis, aut valde, l.1. §. qui ſuperficiem, ff.de ſuperfic. Prat.

Longe latéque Vlpia. in l.ſi habitatio, de vſu & habit. Si vſus fundi, ait, ſit relictus, minus vtique eſſe, quàm vſumfructum: longe lateque diſtare, nemo dubitat. Sic ab Eraſmo citatur in Chiliad. Haloander legit, Longeque diſtare, exempla voce, Late.Spieg.

Longe magis, l.frater à fratre,ff.de cond.indeb.

Longe minus,l.qui pignoris, ff.de acquir.poſſeſſ.

Longinqvæ excurſiones, l.13.§.vlt.ff.de alim.vel cibar.

Longinqvitas ſoli l.1.ff.de dam.inſec.temporis,l.vlt.Co.de longi temp.præſcrip.

Longinqvo abfuturus, apud Vlpia in l.vel ſi longinquo, ff.de procur.

Longinqvo abſens ſeruus legatus requirendus, l.cum ſeruus, de leg.1.

Longissimvm tempus eſt 30. vel 40.ann. C.de long.tem.præſcript.

Longvm ſilentium,i.quinquennium, l.non tenetur, §.præſcripto,poſt prin. ff.ne de ſtatu defunct.

Longvm tempus, decennij inter præſentes, vicennij inter abſentes ſpatium comprehendit, auctore Paul. lib.5. Sent.titu.2. & tit.5. Et Iuſtinian. Inſt.de vſucap. in princ. Et ita Longum tempus & Longam poſſeſſionem in Pandectis accipere oportet. In quibus hæc verba vſucapioni tributa ex Triboniani adiectione legimus: qui poſt vſucapionem à Iuſtiniano transformatam quod Iureconſulti biennio capere dixerant, id ipſe longo tempore vel longa poſſeſſione capere dixit, vt Pandectis cum Codice conueniret, l.2. §. cum Stichum, l.4. pro empto, l.76.in fine, ff.de contrahend.emption. l.3. l.11. in fin.ff.de diuerſ. & temp. l.15. in fin. ff.de condict.indeb. l.13. §. idem Iulian.ff.de iureiur l.10. ff.ſi ſeruit.vind. l.5.ff.de damn. infect.l.3.§.vltim.ff.de acquir.poſſeſſ. l.17. & l.33. §.ſi dominus ff.de vſuca. l.7.& l.10.C.de pet.hæred.l.1. C.de ſeru.Briſſ.

Longvm eſſet dicere,inquit Cic.id eſt, ſuperfluum. Conn.lib.8. c.6. n.8.

Longissimvm vero tempus 30. vel 40.annor.eſt, tit.de longi temp.præſcr.Briſſ.

Lolivm herbæ genus, alio nomine zizania dicitur, vt etiam declarauit gloſſator, in cle.dudum.in dic. zizaniæ, de ſepultu. & D.Ambroſ.in Hexaem. Lolium, inquit, & reliqua adulterina ſemina, quæ frugibus ſæpe miſcentur, zizania nuncupari Euangelij lectione cognouimus, ſed ea proprium quoddam genus habent, cum ex tritici ſemine in aliud genus ſeminis decolora mutatione tranſlata degenerem traxere naturam.Hot.

Eſſet ador, loliúmque meliora relinquens.

Proinde corrigenda ſunt verba Celſi apud Vlp. in l. ſi ſeruus ſeruum §.inquit lex,ff.ad l.Aquil. dum quærit: Si lolium, aut auenam in ſegetem alienam inieceris. Cotta.

Lolivm inter frugum peſtes apertè ponit Plin. lib.22. c.vlt. lib. 18.c.1. Lolium, vt & tribulos & carduos inter frugum morbos numerandum cenſet. Briſſ.

Λωποδύται, Vlpiano ſunt atrociores fures, in l.1. de effrac. quam dictionem Græcam Nor. text. habet: & eo modo reponendam, Alc. firmat in Parerg. cum alij aliter, vt ait, coniectura inani comminiſcerentur. Spieg. Erant autem indumentorum ſuppilatores.

Loqvelæ vocabulum, tametſi id inter obſoleta habendum exiſtimetur, propriè non eſt accipiendum (teſte Inſulano) pro ſingulari aliquo, ac veluti patrio aut gentilitio more loquendi, ſicuti Barbari ſolent dicere loquelam Germanicam, aut Gallicam: quin potius, eſt ſeries aliqua verborum. Ita Maro, Funditque has ore loquelas. Spieg.

Loqvi proprie hi dicuntur, qui cum quodam iudicio voces proferunt, atque ideo ſingula ordine collocant, autore Varrone: cui accedit l.5.de reg.iur. l.2. & 6. ff.rem pupill.ſal.for. Gœdd.ad l.217. in pr.num.5. ff.de verb.ſign.

Loqvi & Fari diuerſa facit Varro, lib 5. de ling. Lat. his verbis, Loqui ab loco dictum, quod qui primo dicitur Fari, & vocabula, & reliqua verba dicit ante, quam ſuo quidque loco dicere poteſt. Hunc Chryſippus negat loqui. Quare vt imago hominis, non ſit homo, ſic in coruis, cornicibus, pueris primitus incipientibus fari verba, non eſſe verba, quod non loquantur. Igitur is loquitur qui ſuo loco quodque verbum ſciens ponit. Briſſ.

Loqvi quando quis dicitur, vide l.Labeo, ſub fin. ff. de ſupel. leg & ſupra, Fari.

Loqvitvr res ipſa, hoc eſt, apertiſſima eſt, & ſermone non eget.

Loricatio, tectorium eſt, parieti modum in loricæ inductum: idem ferè quod incruſtatio. Paulo de verborum ſignif. l.impenſæ. Incruſtatio, inquit,loricationes,& picturæ, Hanc legem explicans Alciat. Loricationes, ait, ſunt ſuperficies integendi cauſa: quæ ad pauimenta maximè pertinent, ſiúntque ex calce & arena. Eſt & Lorica, quæ vallis caſtrorum,

vel podiis opponebantur, alio ſignificatu. Varro libro 1. de re ruſtic. cap. 57. Parietes & ſolum opere tectorio marmoreo loricaudi, ſi minus ex argilla, id eſt, regendi, incruſtandi. Prateius.

Loricas Vitruuius vocat, l. 7. c. 1. tectoria, corium incruſtationes & coronarum proiecturam, quæ fieri ſolet in parietibus, vt ab aqua pluuia defendentur, Idem Vitru. li. 2. c. 8. Cum enim in tecto tegulæ fuerunt fractæ, aut à ventis deiectæ, qua poſſit ex imbribus aqua perpluere, non patietur Lorica teſtacea lædi laterem: Sed proiectura coronarum reiiciet extra perpendiculum ſtillas, & ea ratione ſeruauerit integras lateritiorum parietum ſtructuras: vnde Loricare, ſupertegere, Quo verbo vſus eſt Plin. de Ichneumone loquens li. 8. c. 24. Loricula autem apud Vegetium li. 4. rei militaris, ſignificat id munimentum, quod vrbium obſeſſores vltra iactum teli ædificant foſſa, vallo, ludibus & turriculis inſtructa, vt erumpentibus è ciuitate poſſint obſiſtere. D. Hieronymus aduerſus Pelagianos li. 1. Deut. c. 22. Loriculam vertit murulum, qui in circuitu tectorum ſit: ne quis in principes labatur. Quod interpretes ſeptuaginta στεφάνην dixerunt. Brech. l. impenſæ, §. voluptariæ, ff. de verbor. & rer. ſign. &c.

L V.

Lubricum, ſecundum Grammaticos dicitur, quod labitur, dum teneri creditur: vt piſcis, ſerpens, tranſlatè: Lubricum linguæ, quod incautè excidit verbum, interpretantur: quod in periculum trahendum non eſſe, etiamſi ad maieſtatem pertineat, Modeſt. ait l. famoſi, ad l. Iul. maieſt. Spieg.

Lubricum pro loco lubrico, l. 7. §. ſed ſi quis plus, ff. ad l. Aquil. Si negligentius per Lubricum tranſierit.

Lubricum ætatis, i. leuitas, mobilitas, inconſiderata ratio temeritas. Vlp. l. 11. §. 4. ff. de minoribus Neque, n. ætatis lubrico captus eſt adeundo locupletem hæreditatem. Hot.

Lubricum adoleſcentiæ, conſilij tutelæ. Briſſ. ex ff.

Luceres vnde. Author, de viris illuſtrib. à Lucomone Thuſco, qui Romulo aduerſus Tatium Sabinorum regem pugnanti auxilium tuliſſe fertur. Luceres appellatos putat. Sed Feſtus ait, quoſdam fuiſſe, qui non tam à Lucomone, quàm à Luco, in quo vrbs Roma, aut prima eius pars aſylum fuit conditum, dictos exiſtiment. In qua ſententia etiam eſt Pædianus, qui Luceres à Luco aſyli dictos ſcribit. Coniecti enim erant in hanc centuriam Thuſci. Latini & reliqui omnes, qui ad aſylum confugerant, vt etiam præter Pædianum, Plutarchus teſtatur. Sunt præterea qui à Lucæo Ardeæ rege Luceres dictos putent. Quod verò Liuius Lucerum nominis & originis incertam eſſe cauſam putet, id Sigonius ita accipiendum arbitratur: non quod nullam ipſe tenuerit, ſed quod incertam eam diuerſos feciſſe autores exiſtimarit, &c.

Lucrari, eſt lucrum facere, l. 13. ff. Rem ratam haberi.

Lucratiua cauſa appellatur ex qua accipienti nihil abeſt, veluti donationis vel legati, l. 82. §. fundus, ff. de leg. li. 1. l. 5. ff. de vſucap. l. 12. §. ſi fundum, ff. de act. emp. l. 4. §. ſi quis autem, ff. de doli excep. l. 83. §. ſi rem, ff. de verb. obliga. l. 8. §. 1. ff. de Publicia. l. 4. in fi. ff. de manumiſſio. l. 12. in fi. ff. de capti. & §. ſi res aliena. Inſt. de legat. Paul. lib. 4. Sent. tit. 1. Iuſtinianus plene in l. vnic. de lucrat. deſcripto li. 10. C. Ex promiſſione plane dotis lucratiua cauſa non eſt, ſed quodammodo creditor aut emptor intelligitur, qui dotem petit, l. 19. ff. de oblig. & actio. Briſſ.

Lucratiua poſſeſſio, quam quis ex Lucratiua cauſa nactus eſt l. 2. ff. ſi quis om. cauſa teſt. Briſſ.

Lucratiui tituli ſunt hæreditas, legatum, fideicommiſſum, donatio cauſa mortis, donatio inter viuos, dos, donatio propter nuptias: non autem emptio, nec permutatio: vide Cuiac. ad l. vnic. C. de imponen. lucrat. deſcr. Goth. ad l. 22. C. de ſacr. eccleſ.

Lucrifacere iniuriam, eſt Bud. teſte iniuriam impune committere, & pœnam non luere. Spieg.

Lucrifacere dotem, ſeruum ſuperficiem, Briſſ. ex ff.

Lucroſum, fructuoſum, quæſtuoſum, vtile. Caius in l. obligari, 9. §. 2. ff. de aucto. tut. Hæreditatem adire pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt, quamuis lucroſa ſit. Idem l. ſi quis, 17. ff. ſi quis omiſſa. Liberum cuique eſſe debet etiam lucroſam hæreditatem omittere. Hot.

Lucrum à luendo dicitur, inquit Varro li. 4. ling. Lat. ſi amplius ex eo luerit emptor quam quanti res eſſet. Lucrum autem ex circumſtantiis variè accipi conſtat ex iis quæ refert Alciat. l. continuis, §. cum ita, n. 17. 18. de verbo. ob. primo ſi ad tempus præſens referatur probatio: cum variatione temporum varietur rerum conditio. Secundo cum non de communi æſtimatione tractetur, ſed de eo caſu, in quo ad id, quod particulariter intereſt, habeatur reſpectus. Prat.

Lucrum, eſt nomen generale, l. coiri, & l. ſeq. ff. pro ſocio. Nam generaliter lucrum accipitur, pro omni acceſſione gratuita vel oneroſa, l. actionum genera §. actionum autem, ff. de obligationibus & actionibus, l. ſi cum dotem, §. ſi pater, ff. ſol. ma. Old. Maxime autem id lucrum eſſe intelligitur, quod omni damno deducto ſupereſt, l. Mutius, ff. pro ſoc. Donellus de fructibus circa finem.

Lucrum, ait Goth. ad l. 13. ff. rem rat. haberi, eſt compendium quod quæri potuit, neque eſt adquiſitum.

Lucrum non intelligitur niſi omni damno deducto, neq; damnum, niſi omni lucro deducto, lo. 3. ff. pro ſocio.

Lucrum amplecti qui velit, onus autem ferre recuſat, ferendus non eſt, l. 1. §. pro ſecundo, C. de caduc. tollen. Spieg.

Lucrum ceſſans, appellatione damni rectè venire, Alciatus putat: quod tamen ſubſiſtere non poteſt, niſi latiſſime acceperis damni ſignificationem. Siquidem in damni definitione lucrum ceſſans non comprehenditur. Sic enim Vlp. in l. Proculus, ff. de dam. infect. Longe intereſt, inquit, an quis ex alieno facto damnum patiatur an lucrum, quod adhuc faciebat, vti prohibeatur. Lucrum ceſſans poſt moram, hoc eſt, cum debitor non ſoluit conſtituto die, cadit in rationem damni emergentis poſt moram. Nam & hoc eſt, non ſoluere conſtituto die. Spieg.

Lucrum facere dicitur, qui honeſtis rationib. acquirit, l. cura, §. deficientem, ff. de mun. & bon. Quæ vero lucra honeſta ſint, refert Spec. tit. de cler. conuen. Spieg.

Luctatores qui luctando certabant, alio nomine palæſtritæ, Corraſ. li. 4. Miſcel. c. 24.

Lucubratio, i. ſtudium Iuſtin. Inſtit. de legatis. Noſtra autem conſtitutio, quam cum magna fecimus lucubratione, &c. Proprie autem eſt lucubratio, ſtudium nocturnum, non ſolum circa literas, ſed etiam alias res. Vide Cataneum comment. 3. Qui per g ſcribunt, quaſi à lugubre deductum ſit vocabulum plane errant. Spieg.

Luctus Connano li. 8. c. 7. n. 1. dicitur ſqualor ille & mœror qui ex communi calamitate, aut triſti aliquo amicorum caſu non obſcurè ſuſcipitur. Valla definit luctum eſſe mœrorem qui exterius prodirur, vultu ipſo atque aſpectu.

Luctus iudicia in l. 15. § hæc autem, ff. de iniur. hæc ponuntur: vt ſi lugubri & ſqualida veſte vtatur, & eo habitu ſequatur nos aſſidue, vt apud Senec. proponitur 30. controu. lib. 6. vel ſi publice lugeat conditionem noſtram, qui rei iudicio delati ſimus, quo genere quodam modo teſtatur vere nos eo crimine teneri. Item ſi demittat barbam, ſubmittat ve capillos, id eſt, ſi non tondeat: quod etiam luctus & mœroris fuiſſe ſignum idem Seneca eodem loco declarat. Barba, inquit, demiſſa ſordidatus ad vos veni. Et Sueto. in Auguſt. Adeo conſternatum ferunt, vt barba capilloque ſubmiſſo, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare, redde legiones, diémque cladis, quæ damnis mœſtum ac lugubrem habuerat memorans, Cuiac. 6. obſ. 5.

Luctus, ægritudo ex eius, qui charus fuerit, interitu acerbo, autor Cicero Tuſcul. 4. Vſurpatur tamen etiam extra lethalem caſum. Lex ciuilis notat infamia nubentem intra tempus luctus, aufertque ei omnia lucra nuptialia, l. 1. & 2. C. de ſecund. nuptiis. Viri vero non lugent vxores, l. vxores, ff. de nuptiis, Spieg.

Lucus dicitur, quod non luceat, non quod ſiut ibi lumina cauſa religionis, vt quidam volunt, quos Old. ſequitur & Conn. lib. 7. c. 7. n. 4. Semper tamen ſequitur lucum conſecratio, etiam in ſacris literis: vt teſtatur Nebriſſ. Haud ſcio, an nemus tantum publicum ſignificet. Paulus in l. id quod poſt empt. de per. & comm. rei vend. Veluti, ait, viæ publicæ, limites luci, qui fundum tangunt. Spieg.

Luci ſyluæ erant in conſpectu villæ fundìque incæduæ diis conſecratæ, quas ferro temerare nefas erat. Plin. de arboribus. Hæc fuêre numinum templa priſcóque ritu ſimplicia rura: etiamnum Deo præcellentem arborem dicant, nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulachra, quam lucos, & in iis ſilentia ipſa adoramus. erant enim in vrbe luci, non tantum in agris, &c.

Lucumones principes olim vocabantur Hetruſcorum populi, quorum duodecim ſunt.

Ludere Pila. l. 11. & l. 52. §. vltimo ff. ad legem Aquil. Ludere Aleam, l. 26. ff. de Iniuriis. Aleæ ludendæ cauſa, l. 1. ff. de Aleator. Briſſ.

Ludibrio non debent eſſe leges, h. e. irrideri ab aliquo, vel vane haberi. Co. de bon. quæ lib. l. fin. §, ibi autem. Sic nec decreta Prætorum, l. ſi prætor. ff. de iudic. Alberic.

Ludibrio habere filium vel ſeruum, l. 26. ff. de Iniuriis, Briſſ.

Ludicra ars, quæ ludi gratia fit, vt ſcientia & hiſtrionica. Poſſidonius, autore Seneca, quatuor ait eſſe genera artium. Nam ſunt vulgares: quæ & ſordidæ vocantur, ſunt ludicræ, ſunt pueriles, ſunt liberales. Ludicræ ſunt, quæ ad voluptatem oculorum auriumque tendunt, qualis ſcenica, & hiſtrionica, noſtro iure infames, l. qui autem, l. athletas, de his qui not. infam. Spieg.

Ludificatio, apud Impp. in l. cum de C. de pact. int. empt. & vend. pro friuola dilatione, *Gefarlichen vmbzug*. Et ideo (inquientes) aditus competens iudex, fundum, cuius mentionem facis, reſtitui tibi cum fructibus ſuis, ſine vlla ludificatione,

tione ſua auctoritate perficiet. Spieg.

Lvdvs, Omnem ſcholam ludum dixere Romani: & magiſtri ludi dicuntur, qui primas literas docent. Autor eſt Aſconius Martia.

Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter.

& per tranſlationem Terent. in Hecyra. In eodem mihi omnes videmur ludo doctæ ad malitiam. & ei ludo, ſi vllus eſt ludus, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio. Vlp. de var. & extra. cog. l. 1. Ludi literarij magiſter, &c.

Lvdorvm ſpecies, quibus veteres Romani vſi ſunt, vide apud Alex. Neap. lib. Genial. dierum 3. cap. 21. ad longum, & lib. 5. cap. 8.

Lvdvs aleæ. Vide ſupra, Aleatores. Quum inhoneſtum cenſeant leges immodicum ludi abuſum, ex eo patet: quod cum regulariter omnibus actionibus perſonalibus præſcribatur 30. annis, in hoc caſu repetitio extenditur ad annum 50. l. ſicut. C. de præſcript. 30. ann. Repeti autem poſſunt, quæ in ludo vltra aureum petuntur, l. vlt. C. de relig. & ſumpt. fun. Spieg.

Lvdvs nefarius eſt, ait Goth. ad l. 34. §. 1. C. de epiſcop. aud. in quo & manus & oculi & aures hominum polluntur.

Lvdvs noxius, vel potius luſus, vt Not. tex. habet, quod ob noxam, hoc eſt, culpam puniatur. Vnde & Iuriſconſ. familiariter in culpa eſſe dicitur, l. nam nudus, ff. ad l. Aquil. Et Iuſtin. in proœmio, ff. non procul à fine: Quis ludos, inquit, appellet eos, ex quibus crimina oriuntur? Scimus placitis feudalibus ſancitum, ſi vaſallus cum domini vxore turpiter luſerit, eum feudo priuandum. Qua de re eleganter diſſerit Baro à Taurenberg. Spieg.

Lvdvs, pœnæ genus mediocre numeratur à Paulo lib. Sent. 5. c. 17. Duplex autem fuit: Venatorius & Gladiatorius; In vtrunque damnati ſerui pœnæ efficiuntur. Venatorius erat, cum ludicra beſtiarum venatio exhiberetur; qua pœna iuniores affici ſolere, ſcribit Vlp. in l. aut damnum, 8. §. 9. & 10. ff. de pœn. Gladiatorius autem fuit, cum ſerui inter ſe populo inſpectante pugnarent; quæ pœna à Conſtantino ſublata eſt, l. 1. C. de gladiat. Paulus loco prætexato damnatos in gladiatorium ait eſſe intra annum conſumendos. Huius etiam meminit, l. 1. C. Th. ad l. Falcid. Iſidor. lib. 1. 8. Etymol. cap. 52. Tertul. lib. de ſpectac. Etiam qui damnantur in ludum, quale eſt, vt leuiore delicti in homicidias emendatione proficiant.

Lvdvm iocumque intelligit Liu. lib. 28. rem abiectam ac parui precij, quæ merito contemni ludibrioque haberi poſſit, Phraſis Latinis auctoribus vſitata, ſicuti Græcis ἀθλὸς καὶ φλυαρία. De quo loquendi modo Petrus Victorius lib. 6. Variar. lect. cap. 19.

Lvdorvm variæ ſunt differentiæ, Sunt enim quidam Circenſes: quidam Palatini; Quidam ſcenici; Quidam Apollinares; ſeculares, gladiatorij, Venatorij, &c. Briſſ.

Lvdi Circenſes (de quibus mentio fit in l. 12. §. equitij, ff. de vſu & habit. l. 1. ff. de mun. & hon. l. 122. ff. de legat. primo ijdem erant, qui & Magni dicebantur: quod (vt ſcribit Pedianus) magnis impenſis dati ſunt. Inſtituti autem ſunt à Tarquinio Priſco, & propterea Circenſes dicti ſunt, quod primi in circo, qui maximus dictus eſt, dati ſunt. Solennes deinde annui manſerunt: & Ioui, Iunoni, ac Mineruæ ab ædilibus curabantur, vt patet ex lib. 1. T. Liuij & Verrina 7. Prat.

Lvdi Palatini, apud Suetonium in Caligula: cum placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi. Sunt autem ludi, qui in Palatio fiebant in honorem Cæſaris, qui primus Romæ imperauit, vt à Ioſepho ſcribitur lib. 19. tum tamen, vel idem ſcribit, cum occiſus eſſet Caligula, in honorem Auguſti celebrabantur. Prat.

Lvdi ſeculares à ſeculo, quod eſt ſpacium vitæ humanæ longiſſimum, dicti, ſingulis centum annis celebrabantur. In quibus triduum, & trinoctium ſacris totus populus operabatur ad aras Iouis & Apollinis, quibus mactabatur candidus taurus, & hinc canebatur carmen, à pueris ac puellis matrimis patrimiſque: Deinde, Iunonis, cui iuuenca itidem candida & hæc quidem interdiu, noctu vero Dianæ, Proſerpinæ, Terræ & Parcarum, quibus furuæ hoſtiæ, luminaque accendebantur. Porro præco cum ad hos ludos conuocabat, ad eos, vti ludos venirent, dicebant, quos nemo ipſorum antea ſpectaſſet, nemo eſſet poſtmodum ſpectaturus. Primos hos ludos fecit Publicola, Anno ab vrbe condita 244. Secundi facti ſunt ab vrbe condita 502. B. Claudio Pulchro L. Iunio Bruto Coſſ. vndecimo anno, primi belli Punici. Tertij, primo anno tertij belli Punici, M. Manlio, M. Cenſorino, Coſſ. Quarti non expectato iuſto tempore L. Æmilio Lepido, L. Oreſte Coſſ. Quintos Auguſtus & Agrippa fecerunt Furnio & Syllano Coſſ. reductos ad æquum tempus, in quibus cantatum eſt in Capitolio à virginibus pueriſque carmen Horatianum, quod ſeculare inſcribitur. Sextos Claudius Cæſar anticipatos ſe 3. & L. Vitellio principis patre 3. Coſſ. Septimos Domitianus veriore computatione ſe 14. & L. Minutio Ruffo. Coſſ. Hoto.

Lvdi Romani magni. Erat autem is ludus, vt equi & muli iuncti & ſoluti, in circo maximo, magno ſpectantium ſtudio currerent. Indicta vero fuiſſe conſualia finitimis populis à Romulo anno Imperij quarto Dionyſius Halicarnaſſeus tradit, eoſque etiam ſua ætate ludos fieri ſolitos dicit: Lucius Tarquinius annuos eos fecit, qui ijdem & magni, & Romani vocantur. De qua re Terentius Varro lib. 5. de ling. Lat. Alex. ab Alexan. lib. 5. cap. 26. Blondus lib. 2. Romæ triumph. Volaterranus lib. 29. cap. 11. Ouid. lib. 3. Faſtorum. Notandum tamen pleroſque eſſe, qui dum diis laribus Romani ludos celebrarint Romulum Sabinas rapuiſſe dicant. Inter ludos vero, qui plurimi Romæ fuerunt ſpectatiſſimi fuerunt Romani, à regibus primum inſtituti, Ioui, Iunoni & Mineruæ celebres. Nam ſingulis diis, ſinguli dicati ludi erant, quos ad placanda numina cum ſacrificiis, cumque cantu & tibia celebrabant, prætoris edicto id decernente. Tarquinius igitur Priſcus cum ludos magnos opulentius, inſtructiuſq; inſtituiſſet, quam priores fuiſſent, Magni dicti ſunt, in eos enim ducenta millia nummûm impenſa ſunt. Vnde deinde quoque poſt pugnam ad Thraſymenum celebrati ſunt ludi Magni; æris 333. millibus, bobus albis 400. multiſque aliis hoſtiis, & diuitiis, in quorum celebritate, præcipua per ſingula puluinaria mittebantur munera. Verum de Romanorum ludis & ſpectaculis, Plin. lib. 7. c. 66. li. 36. c. 15. &c.

Lvdi Scenici quibus Scenici agones exercebantur, qui & Muſici agones dicebantur, & Dionyſiaci, quaſi Libero patri dicati. Quare & homines ſcenici vno verbo à Græcis Dionyſiaci artifices dicuntur, auctore Ariſtotele & Gellio lib. 20. prout annotat Budæus in l. Athletas, ff. de his qui not. infam. Ludi vero publici apud Romanos, circo & cauea diuidebantur. Circo cunicula circenſia, & pugillario, luctatioque continebantur. Cauea theatralia & ſcenica ludicra: cauea enim dicebatur ea theatri pars, vnde populus ſpectat. De Ludorum Scenicorum vero origine Cælius lib. 8. c. 7. lectio, antiq. & c. 8. lib. eiuſdem, vbi tradit ſcenicos dici à ſcena, id eſt, tentorio, à ruſticis inumbrationis cauſa excitari ſolito.

Lvdiones. Ludij, inquit Dionyſius Halicarnaſſeus, adoleſcentes erant tunicas induti inſignes, galeati & enſiferi, peltatique, qui omnibus Circenſibus & Theatralibus pompis in verſum incidebant, ipſius velut pompæ duces, ſaliis ſimiles: Ludij ex eo vocati, quod à Ludis hoc genus Ludicri inuentum videretur. Turneb. lib. 6. aduerſar. lib. 19. c. 10.

Lvdi Apollinares. Et vaticinio Martij vatis, carmineque Sibyllino, cum repentino hoſtis aduentu, plebs ad arma concitata, hoſti occurreret, & nubes ſagittarum in aduerſos viſa feriret, hoſtes fugarit. Vnde Macrobius exiſtimat victoriæ, non peſtilentiæ cauſa ludos inſtitutos. Hi vero prius incerto tempore celebrati fuerunt poſt à Licinio Varo prætore lege lata. IV. Nonas Quintilis celebrati, boue aurato, capris duabus albis auratis. Seruius in 6. Æneid. Feſtus hos ludos laureatum populum ſpectaſſe ſcribit, ſtipe data pro cuiuſque copia.

Lvdovicvs Romanus Iuriſconſultus nobilis, nomen habuit Pontani: ſed quia Senis ius ciuile profeſſus Romam commigrarat, cognomen ex eo deportauit. Baſileæ mortuus eſt, cum eo publicè ad comitia Eccleſiaſtica veniſſet, anno 1439. Æneas Syluius eum tanta memoria fuiſſe tradidit, vt nulli veterum ceſſiſſe putetur: quippe qui memor eſſet omnium, quæ ipſe vnquam aut legiſſet, aut audiuiſſet, nec oblitus eſſet eorum aliquid quæ vnquam vidiſſet. Prat.

Lvere, vt ait Appellus, nihil eſt aliud quam ſoluere, à Græco verbo λύω. Virg. 1. lib. Æneid.

Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.

Lvere tamen legiſlatori hoc tantum ſignificat, cum hæres ius pignoris ſoluit eius rei, quæ alicui legata eſt. Imper. §. ſed etſi rem ſuam. Inſtit. de legat. Sed etſi rem obligatam creditori aliquis legauerit, neceſſe habet hæres eam luere: ſi tamen defunctus voluerit legatarium luere, & hoc expreſſerit, non debet hæres eam luere. Sic l. 6. C. de fideicommiſſ. l. 25. ff. de pignor. action. l. 7. §. inter, ff. commun. diuid. l. 52. §. 1. ff. de action. empt. Eſt & luere, pretium redemptionis redemptori offerre. Vlpian. in l. qui ſtatus, ff. de re milit. Qui ſtatus controuerſiam patiuntur, licet reuera liberi ſint, non debent per id tempus militiæ dare, &c. ſed nec qui ab hoſtibus redempti ſunt, priuſquam ſe luant. Prat.

Lvere alias puniri ſignificat. Hinc luere pœnas quod & dare pœnas dicitur, ferre ſupplicium eſt. Hinc illud: ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras. Seruius autem in lib. Æneid. decimo lui pœna, inquit, ſed melius lui peccatum dicitur, nam peccatum ſoluitur pœna: qui enim crimine tenetur obnoxius, pœna eum liberat à priſtiſſima obligatione. Contra luo pœnam ſi dixeris, non procedit, quare pœna ſoluatur: tamen auctoritas iſta licenter confunditur more, quo ſolet poni, vel à ſequenti quod præcedit, vel à præcedenti quod ſequitur.

Lvere etiam purgare eſt, & abluere Cicer. Verrin. 3. Verreſne tibi tanti fuit, vt eius libidinem hominum innocentum ſan-

guine lui velles? Hinc Lua dea apud veteres quæ præerat luſtrationibus & luſtris. Liuius li.8.Armorum vis magnatum intercæſa corpora hoſtium, tum in caſtris inuenta eſt. Ea Luæ matri dare ſe conſul dixit. Prat.

LVITIO, nexus ſolutio l.1.§.ſi filius,ff.de ſuis & leg.Sic l.ſi patre, ff.de captiu. & poſtlim. Si patre redempto & ante luitionem defuncto, filius poſt mortem eius redemptionis quantitatem offerat,dicendum eſt, ſuum ei poſſe hæredem exiſtere. Sic & Paulus lib.4.Sent.tit.6. Si res obligata creditori, cuius cauſam teſtator non ignorat, per damnationem legata ſit, Luitio ad hæredis ſollicitudinem ſpectat. In quibuſdam tamen exemplaribus ſolutio legitur. Hinc lib.8. eod. tit. de Luitione pignoris,id eſt,liberatione.Prat.

LVI etiam dicuntur, qui alterius pecunia ab hoſtib. redempti ab eo ſe liberant: quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur,l.15.ff.de captiu. l.8. ff.de re milit. Qui etiam capite vel alio ſupplicio crimina luere dicuntur, id eſt,puniri, l.16.§. locus, ff.de pœn. Luere pœnam, l.29.ff.ad l.Cornel.de falſ.

LVITIO pignoris Rubr.de luitione pign.C.

LVGDVNENSIS colonia, quæ Lugdunum cognominatur ciuitas eſt nobiliſſima Heduorum in Gallia Lugdunenſi ab ipſa cognominata. Meminit Iuriſconſ.in l.8. in pr. ff.de cenſibus. Nebriſſ.

LVGERE,hoc eſt,in luctu eſſe. Marcellus,ff.de relig. Minime inquit maiores, lugendum putauerunt eum, qui ad patriam delendam, & parentes & liberos interficiendos venit, &c. Mos erat Romanorum, vt mortuos maritos, vxores omni auro purpuraque poſita, annum lugerent, eumque annum viduæ manerent. Quum annus decem menſium erat, decem menſes lugebatur. Poſt annum licebat iis iterum nubere. Quæ vno autem contentæ erant patrimonio, corona pudicitiæ honorabantur. Vide Val.Max.lib.2. Tit.de Inſtit.antiquis.Sed hodie iure Codicis hoc correctum eſt in l.Decreto, C.eod. tit. Ius vero pontificium abſoluit mulierem à legali pœna, ſi intra annum nupſerit, cap.penult. & cap.fin. de ſecund. nupt. Spieg.

LVGVBRIA in l.8.ff.de iis qui not. infam. pro veſte lugubri, & cæteris luctus inſignibus. Sic l.15. C.ex quib.cauſ.infam.irrog. l.15. §. generaliter, ff.de iniur. Paulus lib.1.ſent.tit.vlt. Prat. Briſſ.

LVGVBRIA ſumere.Oppo.Deponere lugubria, *Das leidkleid anthun, Das leidkleid hinvveg thun.* Eodem modo, in luctu eſſe, Lugere.Oppo. Luctum ponere; Elugere. Romanæ matronæ Brutum tempus annum luxere. Cicero: Patriam eluxi iam id eſt,luctum,quem pro patria ſumpſeram, depoſui. Vlpianus in l.genero ff.de his qui not.infam. Sed cum tempus luctus, inquit, continuum eſt, merito & ignoranti cedit ex die mortis mariti. Et ideo ſi poſt legitimum tempus cognouit. Labeo ait,& ſumere ipſam lugubria, & deponere. Prat.

LVMBI, ea pars corporis eſſe dicuntur, quæ complectitur inferiores vertebras Spinæ, qua libido in ſacris literis deſignatur, quia ſunt circa renes. Vnde illud Geneſ.35. Reges de lumbis tuis egredientur. Et Pſalm.131.De fructu lumbi tui ponam ſuper thronum tuum. Ita enim eum locum traducit D. Hieronymus in illud cap.2.Naum,enarrans illud eiuſd.c.in pr. Contemplare viam,tene lumbum. Et illud quoque D.Pauli ad Hebræos 7. Et ipſi exierunt de lumbis Abrahæ. Et iterum 10.cap. In lumbis patris erat. Proinde cum volunt prohibere libidinem,iubent accingi,vel ſuccingi,vel præcingi lumbos: vt Iob. 38.& iterum 40.Eccleſiaſtæ 31.eodemque vltim. Eſaiæ 32. Hieremiæ cap.1. & Prouerb. c.vlt. vbi de muliere forti & pudica, Accingit fortitudine lumbos ſuos: Et Lucæ 12. & ad Epheſ. 6.ca. & 1.Petri 1. & alibi ſæpe. Diuus autem Gregorius, Lumbos ait,præcingimus, cum carnis luxuriam & incontinentiam coarctamus. Cæterum ſunt, qui lumbos à lubidine, hoc eſt,libidine dictos putent. Nam veteres lubet & libet, lubidinem & libidinem promiſcue dixerunt, vt Annotauit Tiraq.in l.15. connub.gl.1. parte 15.

LVMEN, pro oculo, quod oculorum beneficio lumen conſpiciamus, in l.1.§.caſum. ff.de poſtul. Et ita luminibus captus, l.17. ff. ad municipalem, l.vn. qui morbo ſe excuſ. l.3. C.qui dare tutor. Briſſ.

LVMEN pro luce, ac die. Hinc luminibus obſtruere, verbum antiquum iuris, quo poſt Ciceronem vſus eſt Iuriſconſ. in l. æquiſſimum, §.ſi ædium,ff.de vſufr. Vide Bud.in cand.& infra, Obſtruere.

LVMEN, id eſt, vt cœlum videtetur l.16. ff.de vrban.Goth.ad l.1. C.de ſeruit. &aq.

LVMEN & proſpectus differunt: Nam proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt l. 16.ff.de ſeruit. Vrban.præd. Briſſ.

LVMINVM autem ſeruitus ex communi ferme omnium ſententia cæteris minus continet. Tenetur quippe duntaxat qui mihi eam ſeruitutem debet, lumina mihi neceſſaria præſtare per feneſtram puta factam in muro. Vnde altius ædificare poteſt, etiamſi officiat luminibus meis, dum quod ad vſum domus meæ mihi neceſſarium eſt,ſeruet lumen. Connaſius di. cto loco.

LVMEN vnicum *σωληνδοχικῶς*, pro exiguo cubiculo quod vnica feneſtra tenuiter illuſtratur, quales tenues & inopes homines habere conſueuerunt. Vlp.l.6.§.5.ff.de off.præf. Ne tenuis vitæ homines ſub prætextu aduentus officiorum vel militum, lumine vnico vel breui ſuppellectili ad aliorum vſus tranſlatis, iniuriis vexentur, Præſes prouinciæ prouidebit. Haud ſcio tamen, ac Limine vnico verius legeretur. Alij homine vnico magis probant. Malim tamen aut Lumine, aut Limine, & vtrumque *σωληνδοχικῶς*. Prat.ex Hot.

LVMINA immittere in l.13. . ſed ſi ædium, ff.de vſur. l.pen. ff. de ſeruit.vrb. Ita luminibus officere, obſtruere, obſcurareque lumina dicimus, l.25.§.ſi vicino, ff.loca. l.23. ff.de ſeruit. vrb. Cic.1.de Orato.Lumina vti eſſent,ita recepit. Briſſ. Vide Feneſtras immittere.

LVMINVM ſeruitute conſtituta, id adquiſitum videtur, vt vicinus lumina noſtra excipiat, vtque ius ſit immittere lumina noſtra in alienum: At cum ſeruitus imponitur ne luminibus officiatur, hoc agitur, ne quoquo modo vicino obſcurare minueréve lumina noſtra liceat, l.4. ff.de ſeruit.vrb.l.1.in fi.ff.ſi vſusfruct.pet.Briſſ.

Inter lumen autem & proſpectum hoc intereſt, quod etiam ex inferioribus locis proſpectus eſt, Lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt, l.16. ff.de ſeruit.vrb. Deinde in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem aſpectum. In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiant, l.15. de ſeruitut.vrban.Briſſ.& Hot.& Connan.lib.4.c.10.n.14.Corraſ.in rubr.de ſeruitut. n.10.

LVMINIBVS non offici, & proſpiciendi ſeruitus, differunt.Nam ſeruitus, proſpectum habere, aliquanto latius eſt: ſcilicet vt cœlum non ſolum videatur, ſed & procul ſpectemus etiam alia ædificia. At ſeruitus, Ne luminib.officiatur, intelligitur lumini cœleſti, quod ex cœlo habetur. Vnde tunc dicimus lumini non officere, quando damus vicino tantum ſpacij, vt cœlum videat. autor Bart. poſt gloſ.in l. inter ſeruitutes, ff.de ſeruit. vrban. præd. Luminis autem habere ſeruitutem, aliud eſt. Nam quando vicinus cogitur habere feneſtram apertam, foramen in muro apertum, etiamſi cœlum non videatur, tamen ſatis eſt habere lumen, vt aliquanto lucidior ſit domus. Sunt quaſi tres gradus comparatiui. Proſpectus eſt latiſſimus. Officere luminib. minus latum. Seruitus luminis, tota arcta & ſtricta.Et Zaſ. Spieg.

LVNA viceſima, pro viceſimo die poſt nouam lunam.

LVNATICI dicuntur, in quos luna agit, & vt Apuleius ait, qui curſum lunæ patiuntur: quales ſunt potiſſimum qui comitiali morbo laborant, aut inſania, aliove morbi genere quopiam certis lunæ temporib. grauantur & agitantur. Vnde Paulus mancipium furioſum, aut lunaticum redhibendum cenſuit, l. bouem §.aliquando de ædil. edic. Spieg.

LVNATICVM morbum quidam explicant inſaniæ genus, quo ægri per interualla diuexantur. Alij huius morbi nomine Epilepſian ſignificari cenſent, vel quod Lunæ incremento inuadat,vel quod interlunio nati,eo modo obnoxij ſint. Briſſ.

LVPATA fræna ſunt lupos habentia, & duriora aſperioraque. Eſt autem lupus ferreum inſtrumentum vnicum, ſimile dentium lupinorum: Liuius: in alios lupi ſuperne ferrei iniecti, vt in periculo eſſent ne ſuſpenſi in murum extraherentur. λύκος eodem modo dicitur ferrum quoddam fræni, vnde lupatum: atque hinc λυκοσπάδες equi à nonnullis explicantur. Ouid ex parte totum frænum ſignificauit cum dixit.

Duros accipit ore lupos.

Eſt & lupus ferrula mauubriata apud Palladium: fræni autem lupati ad os equi quantumuis ferocis temperandum domandumque aptiſſimi ſunt. Turnebus aduerſar. libro 11. cap.78.

LVPANARIVM, idem Iuriſconſulti dicunt quod alij Lupanar. l. 12.§. In aliquem ff.de Recept.qui arbit.ſignificatque locum in quo diuerſantur meretrices: ſeu vbi corpore quæſtum faciunt meretrices. Qui eundem & Proſtibulum dici putant falluntur, quum hæc vox ipſum ſcortum notet, Vlp. in l.ancillarum, de pet.hær. Licet à Lupanario perceptæ ſint. Nam & in multorum honeſtorum virorum prædiis lupanaria exercentur. Lactan.li.1. Inſt. Fuit, inquit,Acca Laureutia,Fauſtuli vxor,& propter vulgati corporis vtilitatem, lupa inter paſtores, id eſt, meretrix nuncupata eſt: vnde etiam Lupanar dicitur. Et Hieron. in Chron. Euſeb. Acca Laurentia propter pulchritudinem & rapacitatem corporis quæſtuoſi Lupa à vicinis appellatur. Vnde ad noſtram vſque memoriam meretricum cellulæ, lupanaria dicuntur.

LVPERCAL. Lupercal ludicrum Liuius lib.1. intelligit locum ſub Palatino monte ſacratum ab Euandro Pani Deo, qui Lyceus vocatur. Luperci autem, qui & Fauiani & Quintiliani appellabantur, auctore Sexto Pompeio, à Fauiano & Quintilio præpoſitis ſuis, ſacerdotes omnium vetuſtiſſimi fuerunt, ſolenni ex Arcadia tranſlato, in Palatino monte inſtituti. De quibus

quibus Dionyſ. lib.2. Iuſtinus lib.73. Varro lib.4. de ling. lat. Valerius Maximus lib.2. cap.1. Lupercalia itaque erant feſta, quibus ad expiandos manes Pani Lyceo iuuenes Romani nudi canem & capram immolabant. Deinde facie ſanguine fœdata, ſe his pellibus cingebant, lotiſque è pelle factis currebant nudi circa Palatium obuios quoſque coriis illis verberantes,& præſertim mulieres grauidas, quæ vltro obuiam occurrebant facilem partum percuſſione ſperantes. De qua re Ouid.lib.2.Faſtorum.Meminit Lupercalium etiam Plutarchus in Romulo. Complura de hiſce habet Gyraldus hiſtor. deor. Syntag.17.ſub cap.de celebritatibus & Feſtis.

Lupinum,ſeu,vt aliqui contendunt, Lupinus eſt genus leguminis,non minus terram appetens quàm lupus pecudes: & inde nomen aſſumpſit.Tellurem mirum in modum amat,vt quamuis ſolo fruticoſo,coniectum inter folia vepreſque, ad terram tamen radice perueniat, & inter fruges enumeratur à Iuliano in l. frugem, ff.de verb. ſign. Scribit Plin. ab omnibus animalibus eius amaritudine eſſe tutum. Hinc apud Virgil. Georg.1.

-----*Triſtiſque lupini*

Suſtuleris fragiles calamos,ſyluámque ſonantem, vide Dioſc. lib.2.& Plin.lib.18.qui de illo admiranda ſcribit.Iulianus rectè in frugib.lupinum, Seruius in frumento, ſed malè, contineri putauit. Nos *Fergbonen* appellamus Spieg.

Luſcitionem quibuſdam dicit Vlpian.ſcribit, vbi homo lumine adhibito nihil videt,l.10. §.pen. ff.de ædil. edict. Cui & Nonius conſentit: luſcioſos ſeu luſcitioſos dictos notans, qui ad lucernam non viderent,quos Græci μύωπας vocant. Citátque illud Varronis lib.8. diſciplinar. veſperi non videre quos appellant luſcioſos: vide Bud.in d. §.penult. At Feſtus lib.10. Luſcitionem vitium eſſe oculorum definit, cum quis clarius veſpertinò tempore,quam meridie cernit. Quo morbo laboraſſe Tiberium Dio lib. 57. ita ſcribit, καὶ διὰ τὴν ἀμβλυωπίαν (πλεῖστον γὰρ τοῦ σκότους βλέπων ἐλάχιστα τῆς ἡμέρας ἑώρα) ἐξίσταται ἀλγῶν. A quo Sueton. non abhorrens eundem Imperatorem etiam nocte in tenebris vidiſſe refert. Feſto Fulgentius Placiades in libello vocum Antiquarum ad Chalcidium concordat: Luſcitios enim dictos tradit interdiu parum videntes. Vnde & Plautus in Mercator. Comœdia. Mirum lolio victitare te, tam vili tritico, quia luſcitioſus es. Aiunt enim lolium comedentibus oculos obſcurari. Hæc in huius verbi ſignificatione inter auctóres eſt conſtituta diſſenſio. Briſſon.

Luſcum, Modeſt. in l.ſtuprum,eod.tit. inter vitioſos numerat: non qui ſtrabis ac diſtortis oculis ſit, ſed qui altero captus eſt oculo:qui & Vnoculus,& Cocles:qualis fuit Hannibal, Sertorius,Philippus,Antigonus,omnes optimi Imperatores,Spieg.

Luſitani, Paulus in princ.l.nam & Seruius,ff.Neg.geſt. cum à Luſitanis,inquit, tres capti eſſent. Luſitania à Septentrione habet Tarraconenſem Hiſpaniam diuiſam ab ea flumine Durio,ab Occaſu Oceanum occiduum,à meridie Anam fluuium, ab Ortu lineam ab Ana ad Durium ductam. Hanc regionem aliquando maiorem facit Strabo.Et noſtra quoque ætas. Portugallia enim vocatur regnum nobile, cuius ſolertia factum eſt,vt ab Hiſpania in Indiam hodie nauigetur. Cuius regia in ea eſt Vlyſbona,quam Plinius Olyſſiponem vocat. ex cap.24. Glareanicæ Geograph.Spieg.

Luſorie agere dictus,qui cum aduerſario colludit, l.50. §.1.ff. de legat.1.

Luſorium eſt deriſorium,inane & ſine effectu,l.vlt.ff.ne quid in loco pub. Luſorie agere dicitur, qui cum aduerſario colludit, l.50. §.1. ff.de legat. lib.1. Luſoriæ naues quæ ſint vide in verbo Nauis,Briſſ. Sic.

Luſorium edictum, inane, ludibrio habitum, omnium irriſione deluſum,l.73.ff.de iudic.Alioquin luſoria erunt huiuſmodi edicta & decreta Prætorum, Prat.

Luſtrale aurum de quo tit. de luſtr. auri collat. lib.11. Cod. χρυσάργυρον dicebatur. Id Euagrius & Zonaras deſcribunt eleganter, & quinto quoque anno pendi ſolitum, narrant, id eſt, ſingulo luſtro. Onus erat negotiatorum & mercatorum (ob idque aurum negotiatorum à Lampridio dicitur in Alexandro) quorum appellatione etiam tenuiores continebantur, quicquid corrogata ſtipe ſibi comparabant, meretoriæ puellæ, & fœneratores, non tamen qui vernacula diſtrahebant, vel qui manu ſibi victum adquirebant, veluti figuli & fabri, non veterani,clerici, copiatæ intra certum pecuniarum numerum. Erant & res quædam huic muneri obnoxiæ, ex lege teſtatoris vel fiſci, vt conſtat ex l.vlt.C.Th. de luſtrat. conlat. Erant & propria quædam eius penſationis ſcrinia.De ea accipienda eſt l.3.Cod.de epiſcop. & cleric. & l.1 Cod.de commerc. & mercat quæ ſumpta eſt ex l.5. C.Th.de luſtrat. conlat. ſicut & l.1. C.de epiſcop. audien. quæ tamen ita à Triboniano compoſita & concinnata eſt, vt ad aurariam penſionem referri nullo modo poſſit. Hanc aurariam collationem ſuſtulit Anaſtaſius Imperator, vt ſcribunt Euagrius. Zonaras & multi alij auctores, Prat.

Luſtralis cenſus Vlp. in Epit. tit.1. quod vnoquoque luſtro fieret, dictus Prat.

Luſtralis poſſeſſio, id eſt, Quinquennalis, l.vn. de Quinquennali præſcript.in Cod.Theod.Nou.Theod.Valen. de Lenonibus, Briſſ.

Luſtramentum,Hotom.intemperans & effrenata rei venereæ cupiditas. Luſtrari enim apud Plautum in Pſeudolo 20. & Caſina 6.Scortari ſignificat, & in luſtris meretricum, ac lupanaribus verſari Marcian.l.3.§.2.ff.ad leg. Cornel.de ſicar. Pigmentarij, ſi cui temerè cicutam, ſalamandram, aconitum, pytiocampas, bupreſtim, mandragoram, & id quod luſtramenti cauſa dederint cantharidas,pœna teneantur huius legis. Cantharidum quidem hæc vis eſt, vt ad rem veneream incendant. Sunt tamen qui luſtramentum hoc loco ſumi velint pro purgatione facta per veneficium,maleficis ſcil.grata, cum luſtrare nonnunquam ſumatur,pro carmine malefico afficere. Alij eo in loco veneramenti legunt, Prat.

Luſtrare, idem eſt quod expiare, à luendo,id eſt, ſoluendo & luendo, vt apud Virgil.

----*& cum luſtrabimus agros.*

Luſtratio claſſis, vt certis ſacrificiis exercitus luſtrari ſolebat de quibus apud Liuium ſæpe dicitur: ſic morem luſtrandi claſſem,fuiſſe legimus.Nam in littore maris altaria poſita marinis vndis alluebantur,omniſque circumſtabat multitudo linguis fauens, tum ſacerdotes in mari ſtantes, ſacrum faciebant, rérque per claſſem ſcaphis circumuecti, ſacra piamina ferebant,ducibus & Nauarchis vna nauigantibus,ipſaque piamina attollentibus, vt ab exercitu totáque claſſe infelicia cuncta auerterentur ac depellerentur.

Luſtrum,tempus quinquennale.Feſtus.Dicitur autem à luendo,hoc eſt,ſoluendo,vt ſcribit Varro lib.5. de ling.latin. quod quinto quoque anno vectigalia, & vltra tributa per cenſores perſoluebantur.Hinc etiam factum,enim veteres verè ſolerent locare prædia, tum vrbana,tum ruſtica ita quinquennium, vt apparet ex l.ſi in l. locationis, §.ſi domus vel fundus & §.ſeq. ff.locat. aliiſque locis, & apud Hygen. lib. de limitat. vt hoc tempus locationis vocauerint luſtrum: cuius fit mentio à iuriſconſult.in l.4.§.res pignori,ſi cert.petat. Nam etſi colonus, inquit,poſt luſtrum completum fructus perceperit,condici eos conſtat.Item l.30.ff.de legat.3. Qui hortos publicos à Republ. conductos habebant, eorum hortorum fructus vſque ad luſtrum,quo conducti eſſent, Aufidio legauerat. Et l.67.§.vlt.de furt.Nunc autem inter ternos, id eſt, nouenos in emphyteuticis: Prædia autem verba vrbana nunc ſolemus locare in annum, Ruſtica vero in triennium: Notandum autem,cum luſtrum tempus quinquennale eſſe dicimus, de quinquennio integro non intelligere,vt nec ij qui ita definierunt, ſed de quadriennio exacto,& quinto anno ineunte:quod & in Olympiadib.intelligi volumus,quas nihilominus πενταετηρίδας Græci, à quinquennij ſpacio vocitarunt, cum ſatis conſtet, quinto quoque anno non exacto,ſed ineunte celebrari ſolitas, Plin.lib.2. c.47.Omnium quidem (ſi libeat obſeruare minimos ambitus) redire eaſdem vices quadriennio exacto: Eudoxus putat, non ventorum modo, verum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte. Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno Caniculæ ortu.Hinc & Olympiada, refert Suidas, eſſe certamen,quod quinto quoque anno ineunte celebraretur, διὰ τὸν κατὰ πενταετηρίαν, inquit, τῶν τοῦ ἡλίου δρόμων ἐν τῷ κατ᾽ ἔτος περιττῶν συμπληρουμένην ἡμέραν, Prat.

Luſtra Romani rationem Carolus Sigonius, vir ſumma Romanarum antiquitatum cognitione præditus, ſic ex Liuio & Dionyſio obſeruauit: ciues omnes bona ſua æſtimare rex iuſſit,atque eorum æſtimationem iureiurando conſtrictos ad ſe deferre: præterea nomina, & ætatem vxorum, liberorum, libertorum, ſeruorúmque profiteri, quaque vrbis in regione habitarent, indicare: qui ſecus feciſſet, bona eius publicari, ipſum verberatum venire, & ciuitatem amittere voluit: prout autem varius erat cuiuſque cenſus, ita varias etiam deſcripſit ciuium claſſes, ita vt in primam claſſem, ditiſſimum, in ſextam tenuiſſimum quemque conjiceret. Ditiſſimos autem, quos militaribus muneribus,& bellicis ſumptibus,eoſdem domeſticis etiam ornamentis, atque inſignibus affecit.in ſuffragiis enim ferendis maximam prærogatiuam primæ claſſis eſſe,tum ſecundæ, tum tertiæ, deinceps vſque ad ſextam voluit. Cum autem ad eiues omnes in campo conuenire iuſſiſſet, atque ibi cenſum egiſſet, ibi exercitum omnem ſuoue, auribus,id eſt,ſue,oue, tauro, luſtrauit. Cenſa ſunt ciuium capita 8000. ad luſtrum Romæ primum conditum eſt. Cuius condendi minus, quemadmodum poſt à regibus ad conſules, à conſulibus ad cenſores peruenerit,infra oſtendam. Nunc quia luſtrum à cenſoribus quinto quoque anno plerumque eſt conditum, hinc luſtrum, pro quinquennali ſpatio ſumptum eſt, Hot.

Luſus inter ea numeratur, quæ cenſentur nomine tituli lucratiui,etiamſi multa perdiderit luſor.Nam iſta illicita media non ſunt in conſideratione,Bal.in l.1.ante ſi.C.ſi quid in frau.Spie

LVTARIVM, quod in luto degit. Hinc lutariæ teſtudines, marinis oppoſitæ: quod in dulci aqua & luto viuant, Spieg.

LVTEVS homo, pro contempto, nulliúſque precij. Vt enim aurea, pro egregiis: ita lutea, pro vilibus accipimus apud probatos autores. Quin &, Eraſmo teſte, hodie quoque aurea verba, gemmeos mores dicimus, Spieg.

LVTVM à luo eſt, quod terram dilutam ſignificat, Conn. lib. 5. c. 8. num. 1.

LVX pro publico.

LVX indubia probationis, apud Impp. in l. 3. C. de condict. ob turp. cauſ.

LVX dignitatis, l. 1. ff. de off. præf. prætor. In lucem producere, l. 1. §. & generaliter, ff. de ventre in poſſeſſ. mittendo, Briſſ.

LVXVRIA, Latinis impenſam profuſam ſignificat ſuperuacaneámque rerum abundantiam: cui contraria Frugalitas, vt in l. ex damni, ff. de damn. infect. Eſt etiam redundantia germinis, quæ Plinio inter vitia frugum ponitur. Pro crapula vero & vinoſitate, nemo Latinus autor vſurpauit, tametſi hoc ſenſu Vlp. poſuiſſe in l. 1. ad fin. de ædil. edict. Accurſ. putauit. Quamuis Bud. ibid. non luxuriam, ſed plurifariam, legendum exiſtimat.

LVXVRIA, pro petulantia, incontinentia, effuſa quadam & intemperanti inſolentia, Vlp. l. 1. in fin. ff. de ædil. edict. Cæterum ſi nihilominus permaneret in eo vitio, vt circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret, etiamſi per luxuriam id factum eſt, vitium tamen eſſe, ſed vitium animi, non corporis, Marcian. l. penult. ff. de incend. nauf. Si fortuito incendium factum ſit, venia indiget: niſi tam lata culpa fuit, vt luxuriæ, aut dolo ſit proxima. Vbi tamen vt pro AVT legendum videtur. Hot. Adde Foreat. in Necyomantiæ dialogo 88. n. 3. Prat.

LVXVRIA conuiuiorum & veſtium: quam ægræ ciuitatis indicium eſſe, ait Sen. Epiſt. 114. Et Cic. lib. 3. de finibus, tria peſtifera vitia ſtatuit. Luxuriam, Auaritiam, & Crudelitatem, Liuius quoque lib. 4. Diuerſiſque duobus vitiis, Auaritia & Luxuria, ciuitatem laborare: Quæ peſtes omnia magna imperia euerterunt, Briſſ.

LVXVRIOSVS, opponitur homini, quæ eſt vitæ emendatioris, l. non debet dari, ff. de dolo Seuerus Imp. reſcripſit: Si adoleſcens luxurioſus mandet tibi, vt pro meretrice fideiubeas: idque tu ſciens, mandatum ſuſceperis, non habebis mandati actionem: quia ſimile eſt, quaſi perdituro pecuniam ſciens credideris: Sic Iulian. in l. 8. ff. pro emptor. Quomodo enim mala fide emiſſe videtur, qui à domino emit? nihi forte & is, qui à luxurioſo, & protinus ſcorto daturo pecuniam, ſeruos emit, non vſucapiet, Prat.

L Y.

LYCIA. Eius Papinianus meminit in §. dulciſſimis, l. cum pater filios. Quæcunque inquiens, mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque de legat. 2. clariſſima quondam Aſiæ regionum, & ſexaginta oppida complexa: è quibus tamen Vadiano teſte, Pauli apoſtoli ætate triginta ſex tantum extiterint: reliquis partim bello, partim terræ motu diſiectis, Spiegelius.

LYCHNOBIA à Pedone Albinouano græca voce dicuntur, qui noctes euigilant, dies integros dormiunt. Ab Anneo Seneca Lucifugæ appellati, de quibus latius P. Crinitus de honeſta diſciplina lib. 16. c. 6.

LYCHNVCHOS deprauata vox eſt in C. Suetonij Codicib. quam facilè agnoſcent hi omnes, qui & Græcæ literaturæ haud imperiti omnino ſunt, & vetuſtatis non incurioſi nam verbum quod eſt Lychnuchos, tam exemptum eſt è vita Iulij Cæſaris, quam è Flauij Domitiani: próque eo Lychnos inerudité ac perperam ſubſcripſerunt: cum codices ferè omnes vetuſtiores Lychnuchos retineant. Qua in re non minus antiquitati concedendum videtur, quam autoritati. Ad hunc igitur modum Tranquillus: C. inquit Cæſarem dictatorem Capitolium aſcendiſſe, ad lumina elephantis dextra ad ſiniſtra lychnuchos geſtantibus. Ita enim veteres & probati Codices in Vaticana etiam bibliotheca habent. Neque eſt aliud Lychnuchus quam laterna, quæ græcè φανὸς aut λύχνη, etſi facem vel lucem quidam interpretantur. De quibus permulta ſunt in Suidæ collectaneis. Sed & Pollux ad Commodum, & Athenæus in dipnoſophiſtis meminit: tum multos ad id autores aduocat, vt Alexin & Ariſtophanem, veteres poëtas: apud quos pro laterna videatur lychnuchus accipiendus. Et Alexis quidem perlepide ſic iocatus eſt, de lychnucho in fabulis:

Qui primus excogitauit, vt noctu cum lychnucho deambularet,
Is profecto amator aliquis digitorum fuit.

Dictum vero id verbum eadem figura, qua Ceruchon, Sceptruchon, Ophiuchon, & alia eiuſdem generis. Sed & poëta Lucretius nihil aliud nobis inſinuat, quam iſtos lychnuchos qui in ædibus nobiliorum viſerentur, vnde lumen ad nocturna conuiuia ſuppeditari poſſet.

Si non aurea ſunt (inquit) *iuuenum ſimulachrum per ædes,*
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis quis ſuppeditentur.
Nec domus argento fulgens, auróque renidet.
Nec citharis reboant laqueata aurtatáque templa.

Nam & C. Plin. Lychnuchos penſiles nominat: vbi lychnos falſo legebatur: quod Hermolaus fatetur: ex quo etiamnum Romæ lapis hoc titulo inſculptus: Pantheis cum ſuis parergis, & Cupidines duo cum ſuis lychnuchis, Pet. Crinit. lib. 17. c. 6. & Turneb. aduerſ. lib. 5. c. 25.

LYCHNI, in l. ſtatutæ, 245. de verb. ſignif. nihil aliud ſunt, quam candelabra, quæ contignationibus & parietibus affixa, vel laquearibus religata dependent: iuxta illud Virg. lib. 1. Æneid.

-----Vocemque per ampla voluta̅nt
Atria, dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi, & noctem flammis funalia vincunt.

Hinc fit per metonymiam interdum λύχνος pro lucerna, quam lichno imponere ſolemus, accipitur, veluti apud D. Lucam c. 15. verſ. 8. Et Cic. pro M. Cælio: Lux denique longè alia, inquit, eſt ſolis & lychnorum. Et Sueton. in vita Domitiani lib. 12. Nam venationes, inquit gladiatoréſque & noctibus ad lychnos, &c. Nomen autem accepit à lychnide, hoc eſt, marmore in Paro inſula nato, ex qua olim lychni fiebant: vnde & lychnides & lychnuchi vocari queunt, D. Gœdd. ad d. l. 245. n. 2. de verb. ſignif.

LYMPHIONES pro ventoſis & furibundis quidam exponunt, de qua voce Crinitus de honeſta diſciplina lib. 24. c. 15.

LYMPHATI. Græci nympholeptos vocant, quaſi nympharum ſpiritu correptos, vt Budæus tradit in prioribus annotationibus. Fuit vero lympha etiam ſylueſtris dea, ex quarta cœli regione, vt tradit Gyraldus hiſtoriæ deorum Syntagmat. 1. Turnebus aduerſariorum lib. 10. c. 26. annotauit Lymphaticos eſſe plerunque homines mente commotos & laruatos. Eo nomine etiam comprehenduntur hydropici. Serenus de hydrope loquens, Helleboro quoque purgatur lymphaticus error. Sunt & lymphatici etiam apud Iſidorum, qui à rabioſo cane morſi aquam metuunt. Adſcribam eius verba, vnde & Latini hunc morbum ob aquæ metum lymphaticum vocant.

LYNTRARII, l. 1. §. de Exercitator. D. Naut. caup. ſtabul. qui Lyntres agunt, ſeu Lyntrium exercitores, quod nauis fluuiatilis genus, indicat Cæſar lib. 1. de bello Gall. his verb. Id flumen Heluetij Ratibus, ac lyntribus iunctis tranſibant, Briſſ.

LYSISANIA pro Luſitania in l. vlt. ff. de cenſib. Fuit enim olim Latino I magna & ad commutationem procliuis cum vocali V. cognatio. Briſſ. in parerg.

λύτρον pecunia redemptionis qua venia recedendi impetratur, l. 1. & 2. de Iudæis &c.

LYTÆ dicebantur, qui triennium in legum ſtudio verſati, quartum etiam adiungebant. Imper. ad Anteceſſores, §. 5. Sed quia ſolitum eſt anni quarti ſtudioſos Græco & conſueto quodam vocabulo λύτας appellari: habeant quidem, ſi maluerint, hoc cognomen, &c. Λύται autem dicti videntur, vt λυτοὶ, id eſt, ſolubiles, quaſi iamiam à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione ſoluendi, & legendi libertate, ac licentia donandi, quaſique miſſionem à magiſtrorum ſuorum caſtris, id eſt, ſcholis impetraturi: nam cum ad finem libri Pandectarum trigeſimi ſexti peruentum eſſet, qui poſtremus anni quarti liber erat, ſtatuit Imperator: vt reliquos quatuordecim libros ſtudioſi per ſe domi legerent, neque ex præceptoribus interpretantibus eos audirent: Ex libris autem quinquaginta, inquit, noſtrorum Digeſtorum ſex & triginta tantummodo ſufficere tam ad veſtram expoſitionem (Anteceſſores, id eſt, Doctores alloquitur) quam ad iuuentutis eruditionem iudicamus, & §. 5. Vt ex triginta ſex librorum recitatione fiant iuuenes perfecti, & ad omne opus legitimum inſtructi. Duabus aliis partibus, id eſt, ſexta & ſeptima noſtrorum Digeſtorum: quæ in quatuordecim libros compoſitæ ſunt, eiſdem poſitis, vt poſſint poſtea eos & legere, & in iudiciis oſtendere. Turneb. λύτας interpretari mauult, quaſi ſolutores & interpretes quæſtionum iuris, de quibus Iuuenalis dixerit. Qui iuris nodos, legúmque ænigmata ſoluat. Sed id parum attentè, cum eiuſdem honoris nomen tyronibus præberi non poſſit, quod ſummis Iureconſultis, Prat.

Quid ſit Lycuſticum haud facilè reperies, & ideo arbitror dictionem eradendam eſſe, & eius loco linguſtrum reponendum. Quid id ſit, oſtendit Plin. lib. 12. cap. 35. huiuſmodi verbis, Cyprus in Ægypto eſt arbor, ziziphi foliis, ſemine coriandri, flore candido, odorato. coquitur hoc in oleo, premitúrque poſtea, quod Cyprus vocatur. precium ei in libras quinque, optimum habetur è Canopia, in ripis Nili nata ſecundum Aſcalonæ Iudææ, tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. quidem hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Linguſtrum vocetur. Hæc Plin. cui non diſſidet Dioſcorides, qui vbi de odoribus mentionem facit, inter eos illud numerat. Sunt tamen qui è linguſtron literam elidunt.

M.

M LITERAM ex duobus AA conſtare B. Irenæus iam olim Lugdunenſis Epiſcopus ſcriptum reliquit, id quod verum animaduerti ex vetuſtiſſimo C. Theod. manuſcripto ante annos 1130. quem aliquando penes me habui, Prat.

Manc᷑otæ ſunt apud Paulum Diaconum, pro manu, mancipio, poteſtate, Vlpia. cap. Inſtit. 24. Ei cuius in poteſtate, manu, mancipióve eſt hæres ſcriptus, legari non poteſt. Idem autem c. 9. & 10. oſtenderat in manu eſſe vxores, & matresf. in poteſtate liberos, & filiosfam. in mancipio ſeruos. Ergo apud Paulum Diaconum Malo mancipio poteſtate, corrupte legitur, Schard. ex Prateio.

Macedo primus omnium inſigni quadam auaritia inductus, mutuam cœpit dare pecuniam filiis familiarum, vt poſt mortem patrum ſoluerent ſub magno fœnore, quod ne traheretur ad exemplum, & paulatim ad conſuetudinem, fuit autor Senatuſconſulti ſanè grauiſſimi, per quod pecuniam mutuo datam, amitteret, ſceleſtus creditor: vide l. 1. ad S.C. Macedon. Suetón. in vita Macedonis c. 11. ita prædicat. Auctor fuit Senatui cenſendi, ne filiorum familias fœneratoribus exigendi crediti ius vnquam eſſet, ne poſt patrum quidem mortem. Ceſſat autem hoc SC. in 11. caſibus, quos refert Gloſſ. in § illud propriè Inſtit. Quod cum eo, qui in alien. pot. & Suet. c. 11. in diuo Veſpaſiano Spieg.

Macedoniam, quam Romani viginti annorum bello, vario caſu, nec parua ſuorum clade deuicerunt, Impp. Theodoſius, & Valent. recenſent inter alias illas ſuas prouincias, eaſdemque inclytas, in l. vlt. C. de diuerſ. officiis lib. 2. quæ omnes Pannonia excepta, nunc alienæ à Christi nomine ſunt; Pannoniam ſuperiorem non niſi magno dedecore, ſi non potiù ſcelere, amittere poterimus. Item Macedonum, id eſt, eorum qui Macedoniam, quæ hodie vniuerſa Turcicæ ditionis eſt, inhabitant, Impp. meminere in l. vlt. de Annon. & trib. lib. 10. Plin. autor eſt, quinquaginta populorum frequentia habitatam fuiſſe. Deſcribitur pulchrè per Vatia, Spieg.

Macedonianvm Senatuſconſultum is ſolus offendit, qui mutuam pecuniam filiofamilias dedit, non qui alias contraxit, puta vendidit, locauit, vel alio modo contraxit. Nam pecuniæ datio pernicioſa parentibus eorum viſa eſt, l 3. §. is autem, ff. de Senat. Maced. Briſſ.

Macedonianvm SCtum, vt ſcribit Suetonius autore Veſpaſiano factum eſt, vel vt Corn. Tacitus autore Claudio, quod probat Petr. Faber lib. 1. Semeſt. c. vlt. non vt Theophilus exiſtimat, à prodigo adoleſcente, ſed vt Vlpian. repetit in l. 1. ff. quod cum eo: à Macedone fœneratore improbo, qui filiis familias pecuniam credebat nominibus incertis, id eſt, ſub grauli & illicito fœnore tacito, in ipſius odium & per conſequens in pœnam creditorum aliorum, qui mutuam filiisfamilias darent pecuniam, Vult. ad §. 5. n. 1. 2. Inſt. quod cum eo qui in alien.

Senatuſconſulti appellatione Macedonianum accipe, l 11. §. vlt. ff. de minor. l. 12. §. ſi quis mandauerit, ff. mandati, l. 3. ff. de Except. Briſſon.

Macellarivs, qui in macello non ſolum carnes, ſed omnia obſoniorum genera, quinetiam panem, & frumentum vendit. vnde autem Macellum dictum, Feſtus, & Varro lib. 4. de ling. Lat. docent. Spieg.

Macellarii à mactandis pecoribus dicti qui vendunt carnes, Cl. 1. de vit. & honeſt. Cler. Ioh. Bel. Etymol. adde Turnebum aduerſariorum lib. 8. c. 71.

Macellvm dictum (vt ait Donatus) ab Aomanio Macello, ſingularis latrocinij vito, cuius in exilium ob facinora acti, ædes publicatæ ſunt, & dirutæ vt ibi vænirent, quæ veſcendi cauſa eſſent. Dicitur etiam macellum de piſcibus, Paulus:

Eo in Macellum, vt piſcium quicquid eſt pretio præſtinem.

Forcat in Penu Iuris Ciuilis c. 22.

Maceria eſt paries, qui ex alia materia quam cæmentis & lapidibus ritè diſpoſitus factus eſt, l. pen. ff. com. prædio. l. æde 73. de contrah. empt. Quo ſpectat illud Siculi Flacci de condition. agror. Aut congeries, inquit, lapidum aceruatim congeſtæ ſunt, quos ſcorpiones appellant: aut in effigie maceriarum, quæ Attinæ appellantur, item Maceriæ quoque, quæ ex congeſtione lapidum fiunt, & quæ manu, &c. Nam neglectim & quaſi per congeriem coniecti lapides in ripis, finibúſque agrorum, licet per ſubſtructionem non muri, non abſolutè parietes ſed maceriæ perhibentur. Quemadmodum autem paries, cum ſemper duobus paribus, vel à fronte, vel à latere ſe conſpicientibus conſtet, etiamſi tetragonum aut hexagonum fiat ita materia à longitudine, à voce nempe Græca μακρὸς, id eſt, longum, nuncupata videtur: eo quod magis in longum ſiue latitudinem quam altitudinem porrigatur. Atque ea altera inter quemlibet alium parietem, & maceriam, differentia conſtituitur. Quamobrem paries, qui vineam, qui hortum an ſit vel inſulam munit, ſi murus non ſit: aut intermedius in ædificio aliquo: vel à latere aut fronte ſit latius, quam altius patens, proprio ac ſpeciali ſuo nomine, maceria appellabitur: Qui paries ædibus iunctus altius ſe extollit, quam in longum dimanat, impropriè maceria dicetur, Goedd. ad l. pari. eſt, 157. num. 5. ff. de verb. ſign. Varro de re ruſtica cap. 14. lib 1. maceriam docet in fundo eſſe facile, fabrile ſepimentum cuius ſpecies ſunt quatuor: quod fit è lapide, quod è lateribus noctilibus, quod è latetibus crudis, quod ex terra & lapillis compoſitis informe. Hinc maceriam ducere apud Caium l. 17. ff. com. præd. Si precario vicinus in tuo maceriam duxerit, &c. id eſt, impoſueris, vt paulo poſt loquitur Virg. Æneid. lib.

— Pars ducere muros.

Moliriqu eritem Hotom.

Vide Comm. lib. 4. c. 11. num. 6. Huic adde Forcat. in Auiario, c. 13. num. 1.

Machina Vlpiano dicitur, vbi non tam materiæ ratio, quam manus, atque ingenij ducitur. Hinc in l. ſi vt certo, §. ſed interdum, ff. commodat. in Machina operari, eleganter opponit, de plano opus facere: ibíque pro inſtrumento, quo commodius moles impellitur, Machinam accipit. Sic l. 1. ff. de mort. inſer. videmur & machinæ fuiſſe, quibus ſerui in ergaſtulo, aut alibi continerentur, & coercerentur etiam liberi interdum Plinius: Paucis diei horis pingebat, id quoque cum grauitate, quod ſemper rogatus, q anquam in machinis, Caucei eius artis domus aurea fuit, Prat.

Machina frumentaria, apud Vlp. in l. quæſitum, §. 2. de Pend. inſtru. pro inſtrumento, quo frumenta facilè in granaria impelluntur. Spieg.

Machinalia pondera vocat Auſon. piſtrinalia pondera. Qui inquit, machinalia ſaxa voluunt pondere: ſic amica de machinis empta à Q. Cicerone, tenuiſſe dicitur, id eſt oppido vel moletrina. Et & carafta machina de qua emi potuiſſed in ſingulari numero loquendum videretur. Turnebus aduerſariorum lib. 8. c. 9.

Machinarvm bellicarum varias ſpecies vide apud Crinitum l. 19. de honeſt. diſcipl. c. 2. propriè autem Machina ſignificat inſtrumentum quo commodius moles quo volumus impellitur, Corn. l b. Miſcell. 5. c. 31.

Machinari aduerſus hoſtem latronémve, l. 1. §. non fuit, ff. de dolo.

Machinarivs Aſinus, Alfeno in l. 60 §. 3. de legat. 3. & Vlpian. l. 12. §. 7. de inſti. generaliter is dicitur, quo ad omnis generis machinas vti poſſumus, ſiue tractatorias ſiue vectorias. Hot. Turnebo autem d. c. 9. dicitur molendarius, qui molit, id eſt, qui molam machina quadam incluſam voluit & torquet.

Machinarivs, faber, qui tractoria machina onera in altitudinem ſublata collocat, Paulus l. 31. ad leg. Aquil. Si putator ex arbore ramum cum dejeceret, vel machinarius hominem prætereuntem occidit, Hot.

Machinarivs menſor, qui norma in metiendo vtitur, vt ij qui probant opera à fabris materiariis facta. Vlpian. leg 7. ff. ſi menſor falſ. mod. Et ſi menſor machinarius fefellerit, hæc actio dabitur. nam μηχανικ verbo hanc normam nominauit, vt artificioſam à decempedali diſtingueret. Illius formam cognoſce ex Vitruuij lib. 9. c. 2. Prat. Hotom.

Machinatio, dolus, techna Vlp. l. 36. ff. de verb. oblig. Si quis quum aliter eum conueniſſet obligari, aliter per machinationem obligatus, &c. nam paulo poſt infert. Quia enim per dolum obligatus eſt, &c. Prat. Hot. vel

Machinatio dicitur imaginatio & cogitatio ad faciendum bonum vel malum, vt in l. 1. §. dolum, ff. de dol. mal. Io. Bello, Etym.

Machinator, pro inuentore & autore accipitur, qui & Architectus dicitur. Raro in bonam partem vſurpatur. Si quidem machinari, propriè eſt dolo, atque aſtutia inuenire.

Macrochera, tunica manicata, Spieg.

Macrocolla, Lege, protocollum.

Macte, cum à mactus venit, vox eſt cohortantis, non tamen ferè niſi in vocatiuo à Latinis vſurpata, cum genitiuo, ſed raro: interdum cum ablatiuo, vt frequenter iuncta. Ponitur & aduerbialiter Macte, pro eximiè, vel egregiè: quod pauci obſeruarunt, Spieg.

Macvla, propriè eſt ſordes, & turpitudo, qua pannus infici poſſit, vt apud Plinium. Fullones, inquit, eas maculas è veſtibus tollunt. Tranſlata autem ſignificatione, ponitur pro turpitudine, infamia, ignominia, & dedecore. Hinc apud Cicer. aſpergere maculis, & afficere macula, & ſimilia legimus. Et Macula infamiæ, pro nota. in l. 1. C de Nat. li. Sic macula turpis coniunctionis in l. 1. C. de colluſ. deteg. Et macula violati pudoris in leg. 11. C. de quæſt. Modeſtinus per tranſlationem dixit. Maculam ſeruitutis ſuſtinere, in l. fin. de Nat. reſtitut. Libertinus, qui natalibus reſtitutus eſt, perinde habetur, atque ſi ingenuus natus eſt, medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet, Schard. ex Prat.

Macvlatvm ſeruili conditione dicit Imp. in l. 3. pr. C. de infantib. expoſ. Sicut maculatum adulterio fetum apud Iuſtinianum. Inſtit. de Hær. inſtit §. eſt tamen caſus: cum traductum hoc eſt promulgatum, tum pro in iudicium tractum intelligimus, & accuſatum. Et frequens apud Cicer. vt hominem infamem ac ſceleroſum maculam, labem, ſordes, lutum appellat. Spieg.

Mæniana ſunt tabulata proiecta, leg. 20. ff. de ſeruit. vrb. l. 2. §. cum quidam, ff. ne qui in loco pub. l. 242. §. 1. ff. de verb. ſignif. & apud Plin. lib. 35. c. 10. & Valer. Maxim. lib. 9. c. 12. Sic

autem appellata fuiſſe ædificia à Mænio Cenſore Feſtus lib. 11. ſcribit, quod is primis in foro vltra columnas tigna proiecit quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. Quod & Iſidor. lib.15.Etym.cap.3.probat Mænium eum Collegam Craſſi fuiſſe, addens quod aliquatenus ex Plin.lib.34. cap.6. confirmari poteſt. Quanquam Aſconius aliam nominis huius rationem adfert,Græci ἐξώστας appellant auctoribus Honor.& Theod.in l.penult.C.de ædific.priu. Etiam Solaria quod ſoli pateant ea appellari Iſidor. in ſupradicto loco ſcribit: Atque ita à Zenone in Conſtitutio. περὶ καινοτομιῶν non ſemel nominatur, μηδ' ἐπιχειρεῖν, ait, μηδ' ἐξ ἑτέρα μιᾶς σολάρια, ἤτοι ἐξώστας κατασκευάζειν. Et alio loco, διατάζομεν τὰ καλούμενα σολάρια μὴ ἐλάττων ξύλων τε καὶ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐκ λεγομένων ῥωμανησίων εἰκοσιμεῖσθαι χρῆμα. Briſſ.

Magi, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur, hi ſunt, qui permiſſu Dei elementa concitant, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu violentia tantum carminis interimunt. Dæmonibus autem accitis, audent ventilare, vt quoſcunque ſuos perimant malis artibus inimicos, ij & ſanguine vtuntur, & victimis ſæpe contingunt mortuorum corpora. c. nec mirum 26.quæſt.5.Hæc ſunt verba Auguſtini in lib.de Ciuit. Dei Ioan.Bello.Etym.

Magi,in quacunque parte ſint terrarum,humani generis inimici credendi ſunt, l.7.Cod.de malef.& mathema.Briſſ.

Magia improbatur,*Zauberung*.Nam eſt magia quædam Philoſophica ſeu naturalis,quæ ab antiquis ſanctiſſima,ac pro ſumma ſcientia habita eſt.Vnde apud Perſas Magus dicitur, quem Græci Philoſophum appellant: ſicut in Euangelio quoque accipiuntur.Sed de illa Magia,quæ dæmonum potentia fit,loquitur Vlp.in l.Cæteræ, §.1.ff.Fam.erciſc. Tantundem, inquiens, debebit facere in libris improbatis,magicis forte,vel ſimilibus. Hæc enim omnia protinus corrumpenda ſunt. De his duabus Magiæ ſpeciebus v.Cælium Rhodiginũ lib.9.c.23.Prat.& Old.

Magicam ſuperſtionem, hoc eſt, eas præſtigias quæ extra publicum ritum certis quibuſdam incantationibus,& neſcio quibus ineptiis fiebant,damnandas eſſe,Gentes tametſi veram religionem ignorarent, ac in idololatria prorſus eſſent demerſi, attamen lumine quodam naturali intelligebant. Diuus Auguſtinus,in libris de Ciuitate Dei,laudãs veteres Romanos,quod licet multa impia ſacra amplexi ſint,ſemper tamen reiecerint Magiam,omnéſque Chaldæorum præſtigias,ait, Legem fuiſſe in XII.Tab.aduerſus artes magicas:Plinius quoque lib.30. cap. 1.loquens de magia,ſcribit in hæc verba;Extant & apud Italas gentes veſtigia eius in XII. Tab.noſtris. Idem lib.8. c.2. cum probare vellet magicarum incantationum aliquam eſſe vim ait, legum ipſarum in XII. Tab. verba fuiſſe; QVI FRVGES EXCANTASSET:ET QVI MALVM CARMEN INCANTASSET. Quales primum in Perſide Magi fuerint, ignotum non eſt. Ex Perſide magia in Græciam allata primum dicitur, per quendam Oſthamem, qui Xerxen in eo quod Græciæ intulit bello comitabatur. Paulo poſt Romani ſuos legatos ad leges petendas in Græciam miſerunt, quo tempore magia, quæ iam degenerat, maximè colebatur à Democrito. Romani rectè intelligentes eam eſſe;quæ eſſet,& dici verè deberet κακοτεχνία ſiue γοητεία; totum hoc malum tollere & ex ſua vrbe profligare voluerunt. Virgilius de magicis incantationibus loquens, ait;

Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

an multas eius generis incantationes Romani viderint, neſcio, ſed de iis coercendis vehementer ſollicitos fuiſſe, vel vnius C. Fortij Craſini exemplum teſtimonio eſſe poteſt. Poſtea Cæſares, qui alioqui ſeueriſſimi erant aduerſus omnes magos & incantatores,videntur tamen aliquando fertilitatem aliqua huius generis arte procuratam, vel ſterilitatem depulſam non improbaſſe. Nam Conſtantinus leg.4. C. de malef. poſteaquam eos grauiter puniri iuſſit,qui magicis artibus contra ſalutem hominum aliquid moliti ſunt,aut pudicos animos ad libidinem deflexerunt, adjicit; Nullis vero criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia,ne maturis vindemiis metuerentur imbres,aut ventis grandiniſque lapidatione quaterentur.Sane noſter Vlpian.l.1.§.medicos, ff.de extraord.cog.exorciſtas videtur impoſtores appellare; quamuis fateatur, ſe audiuiſſe quoſdam ab iis ſanatos eſſe: neque medicorum nomine ornari patitur; ſed nulla tamen alioqui pœna afficit.Idem, conſtitutionibus principum eos teneri ait, qui aliquam illicitam diuinationem pollicentur, leg. idem apud Labeonem, §. ſi quis De iniur. Sed quænam fuerit illicita diuinatio,non ſatis intellexerunt Romani, cum ſuos tantopere colerent augures augures atque aruſpices. Et quam Cicero in hoc genere ritubet, teſtes ſunt eius libri de diuinatione. Cæſares qui poſtea ſecuti ſunt, dum totum vſum diuinationis tollere volunt,ipſa etiam propè mathemata ſuſtulerunt. Sed rerum bonarum vſum ab abuſu diſcernere oportet. Liuius cum de Bacchanalibus loquitur,teſtis eſt,olim ex Senatuſconſulto conquiſitos Romæ fuiſſe omnes veneficiorum & vaticiniorum libros vt comburerentur. Ergo Balduinus curioſis aut longior eſſe non vult, in iis magicis artibus explicandis, quas ignorari volunt leges Romanas.Solum addit prohibuiſſe quoque Leonem Imperat.ne quis in ſuo ſundo arte aliqua magica reconditos theſauros conquirat, l.1. C.de Theſaur. In Alexandro Lucianus deſcribit quendam Tyaræum, quem cum infami nota inſignire vult, vocat μάγων γοης, Μαγεία, καὶ ἐπῳδὰς θαυμασίας ὑπισχνουμένοι, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐρωτικοῖς χάριτας. Et Balduinus in l.12. Tab.c.10.

Magica Carmina l.7.C.de malef. & Mathemat. magici ſuſurri,§.eadem lege,Inſtit.de pub.Iudic.Briſſ.

Magicæ artis libros, apud ſe neminem habere licet: Magici enim libri,inter libros improbatæ lectionis habentur, l.4. §.1. ff.fam.erciſc.Briſſ.

Magidis fit mentio in l.36. ff.de condi.indeb. Eam pro inſtrumento coinquinatorio ſeu lance quadam accipi poſſe docet Plin.lib.33.dum refert;Cornelium Nepotem tradere, tympana ſe iuuene appellata ſtateras & lances, quas antiqui magidas appellauerant. Magidem quoque inter eſcaria vaſa Varro lib. 4.de ling. lat. ponit, & à magnitudine ita appellatam dixit. Græcum tamen hoc verbum eſſe,ſignificaréque ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὰ ἄλευρα μάττουσι, quod & μάκτρα appellatur,Pollux lib.6.Onomaſt.c.10.& lib.7.c.5.ſcribit. Idémque lib.6.c.12. μαγίδας ſuo tempore appellatas ſcribit τὰς ἐπιθυμίας ἢ ὠρισμένας τραπέζας, reperiríque apud Sophoclem hoc verbum notat; cuius verba emendatius apud eundem auctorem referuntur lib.10. cap.23. illo loco, καὶ μὴν τὰ ἐπιλεγόμενα παρὰ Σοφοκλεῖ τραπέζια καλεῖται καὶ μαγίδες, ὅπερ χρῆσθαι λέγοιτο τῷ ὀνόματι ... [illegible] Budæus hac voce ſignificari poſſe ait orbiculatum inſtrumentum, quo paniſices & dulciarij piſtores ſubigendis farinis opificij ſui gratia vtuntur. Briſſ.ad. de Forcat.in penu.iur.c.25.

Magis, aduerbium interdum ſubauditur. Vlp.in l.7. ff.depoſit. Quum poſſet non ſuſcipere talem cauſam, quam decipere. Idem in l.2. §.6. ff. de iudic. Alioquin compelletur iudicium accipere, quam inuenire eos qui ſatis pro eo dent. Paulus in l.2. §.1. ff.de reb. cred. Quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem, quam ſpecie. Et hoc quidem Hebræorum more, qui ſæpe hanc particulam ſubaudiunt, Vide Ant. Auguſt.lib.emend.4.c.8.Prat.& Hot.

Magis, & electiuè (vt in l.iubere cauere, ff. de iuriſd.omn.iud. alibi ſæpiſſimè in iure noſtro occurrit) & comparatiuè ponitur. vt in l.2. §. Mutui datio, ff. ſi cert. pet. ſecundum vulgatam lectionem. Haloandri namque variat. Zaſius oſtendit in comment. feu. Magis & Minus, diuerſas ſpecies non facere. Old. Prat.

Magis eſt, vel, Magis eſt vt, locutio ICtis familiaris, quæ ſignificat, verius eſt, potius eſt vt dicamus, l.27. §.de eoque, ff. ad l.Iul.de adult. l.38.& l.72. §.Stichum ff.de ſolut. Briſſ.

Magis eſt apud Paulum in ſentent. ſæpe ponitur pro præſtat vel receptius eſt. Vxores eorum, qui operantur, magis eſt,vt inſtrumento cedant. Prat.

Magis magiſque, hoc eſt, frequentius Imp. Conſtantin. in l.1. C.de veter. lib.12. Spicg.

Magis impendere, quam adquirere apud Martianum, l.ſtatuæ, ff.de vſufr.Spicg.

Magis verum pro verius, & ap d Andriam Terent. Spicg.

Magis verbum in l.6. ff. de legat.1. non ſentit Accurſ. τεχνικῶς, verum θετικῶς accipiendum eſt, vt & in §. is quoque Inſt. quib. mod. re contrah. obl. & apud Paul. in l.1. ff. com. diuid. In l.iubere autem, ff.de iuriſd. ſumitur τεχνικῶς. Vtramque huius verbi ſignificationem eleganter expreſſit Diog. Laert. in Pyrrhone Helienſi,vide Cuiac.2. obſeru.39.

Magister eum ſignificat cuius autoritatem & exemplum ſequimur, vel cui rei alicuius præcipua cura incumbit, l. cui præcipua, ff. de verb. ſign. Feſtus Magiſtros inde voluit dictos quod cæteris magis poſſint, vel quod magis quam cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Quidam deriuant à voce Magorum. Nam Laertius ſcribit Magos apud Perſas dictos fuiſſe viros doctos, qui populo præfuerunt doctrina, & ſimul Aſtrologi fuerunt, de anni vicibus & tempeſtatibus homines commonefacientes. Hinc factum eſt, vt magiſtri dicti ſunt ij, quorum exemplum & inſtitutionem iuuenes ſequi debent. Cicer. lib.11.epiſtol. famil. in hoc fere ſignificatu vtitur, cum inquit: plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro breuitatis vti cogito: Alciat. d. l.cui præcipua. Magiſtri nomine ſeu generico contineri putat Baccalaureos, Licentiatos, Doctores. ſicut enim Athletæ tribus coronis more Græciæ antiquo inſigniri debebant, l.1. C.de Athl.ita in Agone literario tres ſunt diſtincti gradus.

Magister Nauis accipitur, cui totius nauis cura mandata eſt, leg.1.ff.de exercit.act.Item §.3. Magiſtrum accipimus non ſolum quem exercitor præpoſuit, ſed & eum quem magiſter. Hic magiſter nauis à Procuratore quid differat per Bartolum inter primarios legum antiſtites præſidem ſatis declaratur, notandc

notandó quod Magiſtri certæ negotiationi præponantur: vnde, cum plena quodammodo in eos efficaciſſimè adminiſtratio transferatur, quicquid adminiſtrationis nomine geſtum fuit, ad officij præceptum referri debet, vt directè dominus obligari poſſit. In procuratore vero ideo aliud conſtitutum arbitratur, quod ius aliquod tam plenariè in eum tranſmiſſum non ſit, ſed cum ſemper domini nomine contrahere debeat, l. eum qui, ff. de conſtitutio. pecun. ordinarius adminiſtrator non videtur, atque dominum directè obligari non poteſt. Qua ratione cum magiſtrorum poteſtas ordinariæ, procuratorum vero delegatæ pluribus iuriſdictioni, per quam ſit ſimilliſima, accidit, quod hi in partes, illi vero in ſolidum conſtituti cenſeantur. Quam Bartoli opinionem quamuis pro communi quam plurimi ſequantur: Fulgoſius tamen non probat. Etenim, inquit, quod ſemper officij nomine contrahit magiſter, perpetuo verum non eſt, vt nec illud quoque quod directo exercitor obligetur. Vide Peck. comment. l. 1. §. præſentem, n. 3. in tit. de exercit. act. Meminit quoque Magiſtri nauium, l. 1. §. 1. ff. naut. caup. l. 2. in prin. & §. vlt. ff. de leg. Rhod. l. 1. ff. de præſcrip. verb. l. 13. §. ſi magiſter, ff. locat.

MAGISTER in auctionibus dicebatur vnus aliquis è creditoribus, qui debitoris bonis auctione diuendendis ita præeſſet, vt ei qui plurimo liceretur, rem addiceret: Nam cum in ea cauſa erant debitoris bona, vt venirent, ſolebant creditores vnum eligere, per quem diſtraherentur, l. vlt. ff. de curat. bon. dand. qui Magiſter dicebatur. Cicero epiſtol. ad Attic. prima, Vna, inquit, agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is quem putabant magiſtrum fore ſi bona venirent, L. Pontius: Hunc Magiſtrum exiſtimat Hotomannus in libris noſtris Curatorem bonorum appellari, vt in leg. cuius 9. digeſt. de cur. fur. vbi Neratius ita ſcribit: Cuius bonis diſtrahendis curatores facere Senatus permiſit, eius bona creditoribus vendere non permiſit: quamuis creditores poſt id beneficium bona vendere mallent. Et in l. vlt. ff. de curat. bon. Si debitor foro ceſſerit, & creditores elegerint vnum per quem bona diſtrahantur, mox extiterit alius qui ſe creditorem dicat, bona debitoris vna cum curatore vendere poterit. Cicero in Quintiana: Cui magiſtri fiunt, & domini conſtituuntur, qui qua lege, & qua conditione pereat, pronuntient, &c. Magiſtrum enim actionis ſignificat, qui cum bona proſcripta eſſent, rerum omnium vendendarum curationem ſuſciperet. Hot. Solebat autem is in compitis celebribus & frequentibus vrbis locis tabulam proponere, ſe debitoris bona vendi turum his fere verbis: Titius debitor noſter incidit in cauſam venditionis bonorum: nos creditores eius bona vendimus; qui volet, emptor accedat. Hancque proſcriptionem opinatur Turn. aduer. lib. 23. c. vlt. carmen à Cic. vocari 1. de Orat. his verbis. Vt totum illud vt lingua nuncupaſſit, non in 12. tab. quas tu omnib. bibliothecis antepones, ſed in magiſtri (ſic enim legi vult) carmine ſcriptum videretur. Prat. vide & Gœdd. in comm. ad l. 57. n. 2. 5. de verb. ſignif.

MAGISTER ſocietatis, vnus aliquis è ſociis dicebatur, qui Romæ ſocietati alicui, id eſt, aut ſcripturæ, aut portorij, aut vectigalium, ita præeerat, vt & Decumanos quaſi ſenatum cogendi, & ad eos de ſocietatis negotiis referendi poteſtatem haberet: curámque omnem gereret tabularum, & rationum quæ vndique ab iis qui operas dabant, Romam mitterentur. Hic Promagiſtrum in prouincia habebat, ſui quaſi muneris vicarium & ſocietati præfectum, qui etiam Magiſter interdum appellatur. Vlpian. l. 14. ff. de pact. Item magiſtri ſocietatum pactum & prodeſſe & obeſſe conſtat. M. Tullius ad Craſſipedem: P. Rupilius qui eſt Magiſter in ea ſocietate: & in 4. Verrin. ſæpe. Hot. & Prat.

MAGISTRI cenſus ij erant, apud quod profeſſiones, teſtamenta & tabellionum inſtrumenta edi ac publicari ſolebant. N. de tabel. 44. l. teſtamenta, 18. l. conſulta, 23. C. de teſt. l. orphanotrophos. 30. C. de epiſc. & cler. l. ſecundum, 32. C. de donat. l. vlt. C. de iure Emphyt. Hic magiſtratus erat in vrbe, quem poſterior ætas ϗῆνσον appellauit, auctore Leone No. 44. & Suida in Artemio, & locum etiam ipſum quo acta & inſinuationes fiebant, quod & Cedreno eſt ταξεῶτι, in prouinciis partes eius ſuſtinebant defenſores ciuitatum, Prat.

MAGISTRVM conuiuij, Cic. in Cato. maior. dicit, quem ſympoſiarcham Græci vocant, Briſſ.

MAGISTER curiæ apud Plautum in Aulularia, videtur eſſe, qui Græcis φρατρίαρχος dicitur. Et vt pagorum erant magiſtri, ſic curiarum. Vide φρατρία. Sumitur & magiſter curiæ in libris Feudiſticis, pro eo qui in domo & familia principis aut nobilis, ſecundum dominum primas tenet: qua in re differt à paribus curiæ, qui parem & æquabilem, conuaſallorum dignitatem obtinent, vt ſuo loco diximus. Albertus Krantz lib. 9. cap. 1. Grauis ſimultas inter militem quendam Regis proximum, qui magiſter curiæ illius dicebatur, & alium quendam militem, &c. Idem appellatur ab aliis maior domûs: quemadmodum & pares domus dicuntur. Vide Francogalliam, Hot.

MAGISTER equitum dicebatur, inquit Varro lib. 4. ling. latin. quòd ſumma poteſtas huius in equites & accenſos, vt eſt ſumma in popul. Rom. Dictatoris; vnde is quoque magiſter populi appellatus eſt. Moris autem erat, vt à dictatore diceretur noctu, ſimulatque creatus dictator fuerat Liuius lib. 4. Dictator à conſule dicitur: ipſi deinde C. Seruilium Ahalam, magiſtrum equitum dicit. Item & Senatus Dictatorem dici Mamercum Æmilium iuſſit. Is magiſtrum equitum L. Quintium Cincinnatum dixit. Item Virginius dum collegam conſuleret, moratus permittente eo, nocte dictatorem dixit. Is ſibi magiſtrum equitum Poſthumium dixit. Pomponius leg. 2. de orig. iur. Et his dictatoribus magiſtri equitum iungebantur; ſic quomodo Regibus Tribuni celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie Præfectorum prætorio. Aurelius leg. 1. ff. de off. præfect. prætor. Cum apud veteres dictatoribus ad tempus ſumma poteſtas crederetur: & magiſtros equitum ſibi eligerent, qui aſſociati participes curæ militiæ gratia, ſecundum poſt eos poteſtatem gererent, Prat.

MAGISTER vtriuſque militiæ l. vn. de offic. Iudic. milit. li. 6. ff. de domeſt. & protect. lib. 12. C. de veteran.

MAGISTRI Scriniorum dicebantur, qui capſulis in quibus Principum reſcripta conſeruabantur, præfecti erant; quo in honore Vlpianum Iuriſc. apud Imp. Alexandrum fuiſſe, Lampridius teſtatur. Vt autem ſcriniorum (quemadmodum ſuo loco dictũ eſt) ſic magiſtrorum varia genera fuerunt; comitiuáque & ſpectabilium nomine digniabantur; Imperatoriæ maieſtatis aſſeſſores erant; eóque honore defuncti, ciuilium munerum omnium vacationem obtinebant, leg. vnic. Cod. de magiſtr. ſacr. ſcrin. leg. eos qui, 11. Cod. de excuſat. mun. qua in leg. item vt alibi, perſæpe, tres hi memorantur. Hos ſimiles quidam eſſe dicunt Protonotariis; alij vero magiſtris computorum, Prat.

MAGISTERIANI ſunt agentes in rebus, vt eſt in veteri lexico. Sic autem videntur dicti, quod ex eorum ſchola executores litis magiſtro officiorum attribuerentur, vt Martianus Scotus teſtatur. Iuſtinianus in Auth. de mand. Princ. vel potius præcept. prætendum. Deinde conueniens eſt, ait, ne eos, qui hinc commeant, ſiue magiſteriani ſint, ſiue ex quocunque alio iudicio, permittas ſubditos noſtros ſuperexigere. Sic Haloander noſter vertit, cuius editione libenter vtimur. Interpretes, & eum ſecutus Alberic. Magiſterianos inter Magiſtratuũ genera referri monuerunt. Spieg.

MAGISTER populi, Dictator dicebatur, vt ex Auguralium librorum auctoritate. Seneca lib. 19. Epiſt. comprobat: teſtimonium etiam illud adferens, quod qui ab eo nominabatur, eique iungebatur, Magiſter Equitum vocabatur, de quo fit mentio l. 2. §. populo deinde aucto. ff. de orig. iur. l. vn. ff. de off. præfect. præt. Briſſ.

MAGISTER autem populi Dictator eſt appellatus, quod ſumma eius poteſtas in populum eſſet: Vnde reliqui quidem minores, quam hi magiſtri, dicti magiſtratus. Prat.

MAGISTER vniuerſitatis ab Vlpiano dicitur in l. 9. ff. rat. rem hab. pro eo quem mag. ſtratum ſocietatis in l. 14. ff. de pact. idem appellat. Hot.

MAGISTERIVM, magiſtri dignitas, ſeu officium.

MAGISTRI admiſſionum l. vn. C. Theod. qui à præbitio Tiron.

MAGISTRI æris l. vn. C. de anno. & cap.

MAGISTRI cæremoniarum, hodie vocantur, qui in regum aulis, quum pompa fit, vnicuique incedendi locum ordinémque præſcribunt. Eos, & quidem rectè veteribus dictos eſſe deſignatores, Bud. adnotauit in Lathletas, de his qui not. infam. prolato, quod in prologo Pœnuli apud Plautum inuenit, exemplo. Spieg.

MAGISTRI Epiſtolarum, qui ciuitatum legationibus, poſtulatis ac precibus audiendis, & ad Principem referendis præerant. Horum meminit Spartian. in Hadriano & Sido Apoll. li. 9. Epiſt. Erant & magiſtri epiſtolarum Græcarum, qui, vt notitia habet, eas epiſtolas quæ Græce ſolebant emitti, aut ipſi dictabant, aut Latine dictatas transferebant in Græcum. Prat. Briſſ.

MAGISTRI inter agentes, §. ad iſtum, epiſt. de Iuſtinian. C. conſi. Briſſ.

MAGISTRI legum appellantur in prœmio Pandect. quos hodie Doctores dicimus. Brechæus l. cui præcipua, ff. de verb. & rer. ſign. Hinc credendum eſt fluxiſſe appellationem hanc vt Romanæ Rotæ adiutores adhuc Magiſtros appellent, quaſi ad eam legum peritiam deducti, vt magiſterio fungi poſſint, ſeu magis, quia doctoratus inſignia aſſecuti ſunt. Galli enim pleriſque Doctores Magiſtros appellant, & appellationem hanc curia ſeruauit, dum Gallia Romam reuerſus eſſet. Aldob. in prœm. Inſt. in verb. Magiſtro.

MAGISTRI libellorum ſunt, qui ſupplices libellos à priuatis oblatos tractabant: quo in honore fuiſſe Papinianum apud Imper. Seuerum Pertinacem licet cognoſcere ex l. reſcriptum, l. 12. ff. de diſtract. pign. Libellos, inquit Tryphoninus, agente Papiniano. Vocantur etiam Chartophylaces, & Gallis, Magiſtri requeſtarum. Prat.

MAGISTRI memoriæ epiſtolis & libellis præerant, l. 12. de ex-

cuſ.muner. li.10. C.Amnia, lib.27. Treuellius Pollio in Claudio.Et apud Auguſtinum Epiſt.55.Hi,vt eſt in notitia, adnotationes omnes dictabant,& emittebant,ſed & precibus reſpondebant. Eumenius Rhetor in Orat. pro Scholis inſtaurandis, magiſtrum ſe ſacræ memoriæ fuiſſe & trecenta Seſtertia annua accepiſſe ſcribit, Briſſ.

Magistri militum,qui ϛρατηλάται in Nouellis,ſæpe in conſtitutionibus Impp.nominantur,Eminentiſſimique & magnifici, excelſi,& illuſtres appellantur, leg.8. C.de modo mult.leg.2. C.de offic.præfect.præto.Eos in locum legatorum,qui ex conſularibus ad exercitus mittebantur, ſubſtitutos, Veget.lib.2.c. 9.ſcribit. Erant autem magiſtri tam equitum quam peditum; Quorum quatuor erant præſentales ſiue in præſenti; Duo in Oriente,totidem in Occidente. His adiuncti erant alij; Equitum & peditum per Illyricum; equitum & peditum per Gallias,quæ omnia ex notitia liquent. Habebant autem hi inter militares viros vel priuatum actorem & reum militarem, etiam ciuilium quæſtionum audiendi facultatem, l.6.C.de iuriſdictionib.Briſſ.

Magistri officiorum erant,qui procurabant,vt milites in acie cæteros antecederent, quibus ſtipendia meliora darentur, vel labor prolixior faceret anteire vt in leg.2. C.de offic.magiſtr. Tum ad magiſtros officiorum pertinebat ſignificare quotannis Cæſaribus, vt ſe numerus militum haberet caſtrorumque ac clauſularum iura procederent. vt ex l.4.eodem titulo colligere licet. Porro,ni fallor,tum magiſtri officiorum erant hi,qui à Pomponio Læto præfecti caſtrorum vocantur quibus (eodem authore) curæ erant caſtrorum poſitiones,valli,foſſæ,tentoria,tabernacula, tormenta bellica,& cætera. Hæc Hegendorph.in Exegeſi,ne quem gloria debita fraudem,Anchor.

Erant & **Magistri** officiorum, in Oriente vnus, in Occidente alter.leg.2.& 3.Cod.vbi ſenator l.36. Cod.de appellat.leg.2. §. ſin autem,C.de temporibus appell.leg.2. C.de his qui permit. tud.Et apud Ammia.lib 20.& Ambroſ.Epiſt.51.lib.7.& in Notitia,& Nicephor.lib 8 Eccl.hiſtor.c.10.ſub horum diſpoſitione erant fabricæ.Item Scrinia memoriæ,ſcilicet, Libellorum, Epiſtolarum,& Diſpoſitionum. Scholæ item Scutariorum, armaturarum, ſentorum, agentium in rebus, & deputatorum eiuſdem ſcholæ.Admiſſionales item,& Cancellarij. Item curſus publici poteſtas, vt apparet ex l.9.de curſu publ. lib.12. C. Briſſ.

Magistri ſcripturæ dicebantur, qui eius vectigalis ſocietati præerant.Cicer.Epiſtol.63.lib.13.famil. Qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat.Et li.3.in Verrem. cum eſſet Magiſter ſcripturæ,& ſocietatis Publicanorum.Et 4.in Verrem.In Scriptura Siciliæ,pro Magiſtro eſt quidam L.Carpinatius,Briſſ.

Magistri pagànorum fit mentio apud Sicul. Flac. in lib. de condition. agr. & in fragmento quod ei ex libris Magonis & Vegoiæ coniunctum eſt, Briſſ.

Magister rei priuatæ vide l.5. C.vbi de cauſ.ſtat.l.2. C.Th.de iur.fiſc.Briſſ.

Magistri Scrinij libellorum,§.ad iſtum, in Epiſt.de Iuſtinian. C.confir.Nou. Valentinian.tit.3.& apud Caſſiod.lib.6. var.hiſtor. cognitiones & preces tractabant, Briſſ.

Magister Veſtium,l.pen.C.de murileg.

Magistri vicorum fit mentio apud Sueton. in Aug. cap.30. & cap.fin.& in inſcriptione, quæ Romæ eſt ante portam palatij: quos vno vocabulo vicomagiſtros Publ.Victor appellat.Briſſ.

Magistri etiam appellantur,qui bonis debitoris diſtrahendis communi creditorum conſenſu præficiebantur. Quod verbum apud Cicer. Epiſt.ad Attic. frequens eſt. Theophil. in titul.de ſucceſſio.bonor.de creditoribus miſſis in bonorum poſſeſſionem debitoris latitantis agens, παρελθούσης δὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας γίνεται δευτέρα προσέλευσις ὑπ' αὐτῶν, αἰτοῦντων ὥστε αὐτοῖς ἐξουσίαν εἶναι, ἵνα ἐξ αὐτῶν προβάλλωνται τὸν ἐφείλοντα διαπωλῆσαι τὴν οὐσίαν, ἐπειδὴ γὰρ δυσχερὲς ἦν πάντας συνιέναι κατὰ ταυτὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐχειροτόνουν ἐξ αὐτῶν ἕνα ὅστις ἐλέγετο μαγίστερ, καὶ λοιπὸν αὐτὸς συνεφέρει τοῖς βουλομένοις ἀγοράσαι. Eſt in hoc verbo elegans Ciceronis à Quintiliano lib.6. notatus iocus in Pletorium Fonteij accuſatorem,cuius matrem dixit dum vixiſſet ludum,poſtquam mortua eſſet,magiſtros habuiſſe. Quòd infames fœminæ ad eam conuenire ſolitæ eſſent,poſt mortem bona eius venirent. Videtur autem huiuſmodi magiſter Curator bonorum in libris noſtris appellari,vt ex leg.vlt.ff.de curat.bon.dan.patet. Præterea magiſtros ſcripturæ appellabant, qui eius vectigalis ſocietati præerant. Cic. lib.13. Epiſt. quas familiares vocant, ad Silium: Terentius operas in ſcriptura pro magiſtro dat.Et lib.5.Epiſtol.ad Attic.pro magiſtris ſcripturæ,& portus, & noſtrarum Diœceſium & 4.in Verr.in Scriptura Siciliæ pro magiſtro eſt quidam L. Carpinatius. Vide ſupra Magiſter in auctionibus.

Magistri vocem, proprio nomini antepoſitam, de literarum magiſtro Pontificij iuris Interpretes accipiunt: quum vero ſequitur,vt de fabro, opifice, artificéve intelliguntur: ſed quam recte ipſi viderint:Magiſtri etiam dicuntur,qui bona ſub haſta vendunt. Vide Cælium lib.11.c.5.Spieg.

Magistro debetur reuerentia,l.à quib.ff.de Don.Alber. Spieg.

Magistrvm excuſare debet diſcipulus exemplo Caſſij, l.dicere,de recept.arbitr.Spieg.

Magistros Paulus dici ſcribit, quibus præcipua cura rerum incumbit,& qui magis quàm cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus,quibus præſunt,debent.Ipſoſque adeo Magiſtratus per deriuationem a Magiſtris cognominari, l.57. ff.de verbo. ſign.Feſtus vero lib.11.Magiſtrare ait,eſſe moderari: Indeque magiſtros non ſolum doctores artium,ſed etiam pagorum,ſocietatum,vicorum,collegiorum,equitum dici: quia omnes hi magis cæteris poſſunt, Briſſ.

Magistros ſuo tempore Conſtantinopoli fuiſſe vigintiquatuor Luitprandus lib.6.c.5.ſcribit.

Magistros pro cuſtodibus accipi,Seru.lib.5. Æneid.notat,citatque illud Terentij Phorm. Ac.1. ſce.2. me filius relinquunt quaſi magiſtrum.

Magisterivm poteſtas, l.6. C.de iuriſdict.l.vlt. C.vbi de curiali vel cohort.l.3.C.vbi ſenator,l.33.C.de appellatio.l.vlt. C. de fide inſtrum.l.vlt.C.de offic.milit.iud. quam Suidas ϛρατηγίας ἀρχὴν vocat.Et Magiſterium militare,l.25.C.de procurator.lib.Latini auctores etiam Magiſteria numero multitudinis dicunt vt Cicero in Cato.Me vero & Magiſteria delectant: Et apud Suetonium in Octauio c.2.Magiſteria municipalia,Briſſ.

Magistratvm eſſe,eſt vel ordinaria iuriſdictione fungi, vel merum imperium obtinere, quod ſatis arguunt verba Iuriſconſult.in l.eum qui de iuriſd.omn.iudic.quum ait, Magiſtratus qui in aliqua poteſtate ſunt,&c. Nam poteſtas in perſona magiſtratuum imperium ſignificat,l.poteſtatis, de verb.ſignif. Itidem probant exempla, quæ inibi Iuriſconſ. adducit, quum ea ſint magiſtratuum,quibus merum imperium conceſſum eſt, Spieg.

Magistratvm imminuere dicebant veteres, quod tunc derogare iuribus,& prærogatiua officij dicunt, Spieg.

Magistratvm inquietare in l.1.ff.de Poſtulan.Ibidē inſignia magiſtratus videre & reuereri non poſſe, §.origo vero, Spieg.

Magistratvs,inquit Varro lib.4. de ling.lat. à magiſtro dicitur:ſicut Albatus,ab albo.Quam deriuationem etiam Paulus noſter approbat in l.56.ff.de verb.ſign. Eſt enim Magiſter populi,Dictator; cui ſummum & vniuerſum imperium commiſſum eſt;cuius cæteri omnes magiſtratus partem obtinent. Feſtus verò à magiſtrando magiſtratus dictos ait,qui per imperia potentiores ſunt,quam priuati.Dicebatur autem olim quidem Magiſtratus, is qui iudicium auſpiciúmque haberet, quemadmodum Cicero in Legibus ſcribit, Magiſtratus omnes iudicium auſpiciumque habento. Poſtea verò dicti ſunt Magiſtratus, quibus Reſpub. vel omnino vel ex parte à Populo vel principe commiſſa eſſet. Omnino,vt Dictatores; item primis temporibus Conſules, qui regio imperio erant: aut cum SC. extremæ neceſſitatis factum eſſet.Ex parte vero vt Conſules, poſteaquam alij magiſtratus creati ſunt, qui partem iis ſuæ poteſtatis ademerunt: item Prætores, aliique inferiores omnes, Hot.

Magistratvs apud Pomponium, l.2. de Orig.iur. ſignificat omnes quibus iudicandi functio commiſſa fuerat: non vt ius conſtituerent,ſed vt id quod conſtitutum eſſet dicerent, quaſi viua vox iuris Ciuilis,l.nam & ipſum,ff.de iudic.& iur. Prætorum quoque,Inſtit.de iur.nat.gent.Spieg.

Magistratvs vocabulum,P.Bembus in Epiſtolis,quas Leonis Pont. nomine plane Ciceroniane ſcripſit, numero multitudinis eleganter vſurpat pro Dynaſta, vel magis Poteſtate; quæ vox hodie Italis vulgo denotat eum, apud quem eſt arbitrium moderandæ Reipublicæ vel ciuitatis. Cæterum magiſtratus fiducia iniuria non licet, l.nec magiſtratib. ff. de iniur.Spieg.

Magistratvm & ciuilem ordinationem Deus inſtituit ſub ipſum ſtatim creationis tempus, quando poteſtatem tradidit Adæ in ea omnia,quæ in terra & mari ſunt, Prat.

Magistratvvm gradus omnes & publica imperia ex fonte quarti præcepti, Honora patrem & matrem promanarunt, & Deo placent, Prat.

Magistratvs audientiam præbere debet, & recte ſecundum leges, & abſque omni adfectu iudicare. Nouel. de prætore Thraciæ, §.Oportet inſuper Conſtit.26.Old.

Magistratvs honeſta ſemper debent præcipere:omnes ſubditi obtemperare debent magiſtratibus. Sicut enim magiſtratuum eſt,recte imperare: ita ſubditorum eſt, humiliter obſequi. Parentum & liberorum exempla vtriſque verſari debent ob oculos, Prat.

Magistratvs imperiaque approbat Deus, ſine quibus nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt, vt Cicero dicit. Porro non magis ſine magiſtratu ciuitas, quam nauis ſine gubernatore, ſalua eſſe poteſt. Magiſtratuum itaque hæc eſt vis, vt præſint, præſcribant, quæ ſunt recta & vtilia,& coniuncta cum legibus. Vt enim (ait Cicero) Magiſtratibus leges, ita populo præſunt magiſtratus: veréque dici

poteſt

poteſt, Magiſtratum legem eſſe loquentem: Legem autem mutum magiſtratum. Et profecto quod profuerit multas habere Leges, niſi ſint qui moderentur ac recte diſtribuant? Quocirca Pomponius in l.2.§. poſt originem, ff. de orig. iur. loquens de magiſtratibus. Quia, inquit, per eos qui iuri dicendo præſunt, effectus rei accipitur. Parum eſt enim ius in ciuitate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſſint Vide quam pulchre accedant hæ ſententiæ Apoſtoli, Rom.13. qui tradit: poteſtatem ordinationem Dei eſſe. Quis igitur non obtemperet ius dicenti, autoritate omnipotentis Dei? Nec vero ſolum vt obtemperent obediantque Magiſtratibus, ſed etiam vt eos colant, diligantque, requiritur, teſte Cicerone. Nam ait, & qui imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt; & qui modeſtè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus eſſe. Bone Deus, quam ſunt iſtæ voces dignæ, vt ſemper meditemur. Plus enim conferunt lucis ad Ciuilem diſciplinam, quam omnes Doctorum iuris verboſi commentarii. Vetus autem inter ſapientes quæſtio fuit, vtrum magiſtratus, præeſſe legibus, an leges magiſtratibus deberent; quam totam ſedat Stoicæ ſummæ ſapientiæ Chryſippus, cuius verba recitat Martianus in l.2. de legibus. Ex illis autem manifeſtum fit, magiſtratus ciuitatis ſubeſſe legibus oportere. Nec mirum, quia legum miniſtri ſunt vt docet Cicero. Vide Salomonium in dict.l.2. de legib. Old. Prat.

MAGISTRATVS in adeundo ſe exhibere debet facilem, in reſpondendo grauem. Calliſtratus in l.obſeruandum, ff.de offic. præſ. Old. Prat.

MAGISTRATVS non debet velle videri humanior, quam lex, vbi aliquid conſtitutum eſt, Nouel. de iudicibus, §. Vt autem omni modo, conſtit.82. Omnis enim iudex, ſiue magiſtratum gerat, ſiue aliter iudicet, leges obſeruare, & ſecundum illas proferre ſententias debet. Et quamuis in medio litis Imperatoriam accipiat iuſſionem, aut ſacram formam licet pragmaticam: lex tamen præferenda eſt ibi, §.fin. Old. Prat.

MAGISTRATVS plurimum debet proſpicere fœminis, pupillis, vel aliis debilibus perſonis, etiamſi nemo petat. Vlpianus in l.nec quicquam, §. obſeruare, ff.de offic.proconſ. Old. Prat.

MAGISTRATVS qui ciuilia adminiſtrant officia puris vti manibus, & omni præda abſtinere debent, contenti ordinario tributo. Nouell. vt præſid. abſque vlla datio, §. ſubit igitur, conſtit.8. Si enim magiſtratus lucro intenti ſint, multos reos ſontes accepta pro delicto pecunia abſoluunt, multos rurſus inſontes condemnant. Nam omnium flagitiorum principium & finis eſt, pecunias ex officiis conquirere. Auaritia quippe omnium malorum mater exiſtit: & maxime cum in animis magiſtratuum innaſcitur. Siquidem magiſtratus, omnia auro habens venalia, delinquendi anſam præbet. Ibid. Old: Prat.

MAGISTRATVS Romæ hos habitos Pom. in l.2.ff.de orig.iur. tradit Dictatores, Conſules, Cenſores, Prætores, Ædiles, Tribunos plebis, Quæſtores, Decemviros, Præfectum vrbi, Tribunos militum: Alios autem fuiſſe, qui etſi magiſtratus non eſſent, extra ordinem tamen, vtilitatis cauſa conſtituti ius dicebant, vt Præfectum annonæ & Præfectum Vigilum, de quibus accipiendum eſt quod in l.7.in fin.ff.de offi.pro conſ. ſcriptum eſt, Briſſ. Adde Corraſ.lib.Miſcell.3.c.3.

MAGISTRATVS populi Romani poſt prouinciarum diuiſionem ab Auguſto factam, dicti ſunt, qui tum in vrbe, tum in populi prouinciis, qui pro conſules mittebantur, ius dicebant. Ob eamque cauſam à Præſidibus prouinciarum diſtinguuntur in Pandectis. Nam hoc nomen ad Prouinciarum Cæſaris rectores conſtringitur, Vlpian. in l.4.§.1.ff.de inter.in iur. Quod ait Prætor in iure, ſic accipiendum eſt apud Magiſtratus populi Romani, vel præſides prouinciarum vel alios iudices. Niſi forte populum Romanum, qui in vrbe eſt, ſignificet. Hotom. Magiſtratus autem qui in prouincias cum Imperio mittebantur, non Conſules, Prætores, Quæſtoreſve appellabantur, ſed Pro Conſule, Pro Prætore, Pro Quæſtore, cum eorum vicem in prouinciis repræſentarent. Ac poſtea coaleſcentibus in vnum vocabulis, Proconſules, Proprætores, Proquæſtores dicti ſunt, Briſſ.

Sic MAGISTRATVM poteſtatemque, vt diuerſa disiungi videmus in l.1. ff. quod quiſque iuri, l.3. in fin.ff.de arbitr. l.8.ff.de accuſat. quod non omnes publica poteſtate præditi magiſtratuum nomen obtineant. Magiſtratuum tamen generaliter Vlpian. à propria ſignificatione paululum recedens, eum interpretatur, qui in poteſtate aliqua ſit: veluti Proconſulem, prætorem, & alios prouinciarum rectores, l.12.ff. de iuriſdict. Et omnes, qui tribunali ac iuriſdictioni præſunt, iudices. Magiſtratuum etiam nomine nonnunquam municipales intelligendi ſunt, l.27.l.31.ff.de neg.geſt. l.11.l.13.ff. ad municipal.tit. de magiſtratibus conueniend. Briſſ.

MAGISTRATVVM multiplex diuiſio eſt. Alii erāt maiores, alij minores. Maiores dicebantur, qui imperium poteſtatemque habebant, id eſt, qui nec obedientes & noxios ciues multa & vinculis coercendi poteſtatem habebant vt Cic. lib. de legib. XII. declarat. & intelligitur ex l.2.ff. de in ius vocand. l.32.ff.de iuriſd. l.131.ff.de verb.ſign. quales ſunt in vrbe Conſul, & Prætor, & præfectus vrbi: in Prouinciis Proconſules, aut Proprætores, item præſides. Minores dicebantur, quibus neque imperium neque poteſtas data erat, ſed minor aliqua Reipubl. procuratio. Itaq; aperte deſcribuntur in d.l.32.ff.de iniur. qua de cauſa de ſe Cicero Ædile (qui minor magiſtratus eſt) Verrin.2. loquens: Erat, inquit, tum Conſul Hortenſius cum ſummo imperio ac poteſtate: ego autem Ædilis, hoc eſt, paulo amplius quam priuatus. Itaque in ius Ædiles vocari potuiſſe, conſtat ex Gell. lib.13.c.13. & l.cumque, 13.ff.de perie.& commod. In his numerantur à Cicerone Tribuni ærarii. Quæſtores, Triumviri capitales, item procurator Cæſaris, ex l. non licet, 47. de contr.emp. Hotom. Prat.

MAGISTRATVS qui maiores, item qui minores dicerentur, Gellius (exponens hæc verba: Ne quis Magiſtratus minor de cœlo ſervaſſe velit) ex his M. Meſſalæ verbis docuit, lib.13.c.14. Patriciorum auſpicia in duas ſunt poteſtates diuiſa. Maxima ſunt Conſulum, Prætorum, Cenſorum. Neq; tamen eorum omnium inter ſe eodem, aut eiuſdem poteſtatis: ideo quod collegæ non ſunt Cenſores Conſulum, aut prætorum Prætores Conſulum ſunt. Ideo neque Conſules aut Prætores Cenſoribus, neque Cenſores Conſulibus, aut Prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At cenſores inter ſe, rurſus Prætores Conſuleſque inter ſe & vitiant & obtinent. Prætor etſi collega Conſulis eſt, neque Prætorem neque Conſulem ius rogare poteſt: vt quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſervatum eſt. Et vt in commentario XIII. C. Tuditani patet, quia imperium minus Prætor, maius habet Conſul: & à minore imperio maius, at à maiore collega rogare iure non poteſt. Nos his temporibus Prætores Prætore creante veterum auctoritatem ſumus ſecuti: neque his commitiis in auſpicio fuimus. Cenſores æque non eodem rogantur auſpicio atque Conſules & Prætores. Reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideo illi minores, hi maiores magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus, Tributis comitiis magiſtratus, ſed iſtius curiata datur lege: Maiores Centuriatis comitiis fiunt. Quod autem collega Conſulis Prætor dicitur, ideo dictum eſt, quod eodem auſpicio creantur; vt ibidem ſcribit Gellius, Hot.& Prat.

MAGISTRATVS vtiq; pop.Rom. proprie dicebantur, qui in vrbe ius dicebant. Eaque de cauſa à Præſidibus prouinciarum ſeparantur, l.3.§.1.ff.quod met.cauſ. 131. in fi.ff.de verb.ſign. Et ideo qui in prouincias cum imperio mittebantur, non Conſules, Quæſtores, Prætoreſve appellabantur: ſed pro Conſule, pro Quæſtore, pro Prætore, cum eorum vicem in prouinciis repræſentarent. Ac poſtea coaleſcentibus in vnum, Proconſules, Proquæſtores, Proprætores dicti ſunt, Briſſ.

MAGISTRATVS alij Vrbani ſunt, alij Prouinciales, alij Municipales. Prouinciales proprie Poteſtates dicuntur, l.eum qui, 13.ff.de iuriſd. vbi pro PRÆTO, legendum putarem vel PRÆSES vel Proprætor. Itaque ſæpe imperium à poteſtate diſtinguitur, vt l.13.ff.de arbitr. l.1.ff.quod quiſque ius, l.8.ff.de accuſat. Municipales autem ſunt veluti Duum viri, magiſtratuumque nomine ſæpe municipales intelliguntur: vt in rubr. de magiſt.conueniend. & l.27.l.31.ff.de negot.geſt. l.11.& l.13. ff.ad municip.

MAGISTRATVVM alij ordinarij ſunt, alij extraordinarij: Ordinarij dicuntur, qui ordine legibus inſtituto ſolenni more creantur, & perpetuo vſurpantur: vt Conſul, Prætor, Ædilis, Quæſtor. Extraordinarij vero, qui cum vſus Reipub. poſtulat, præter vſitatum ordinem conſtituuntur: quales erant Dictatores: item Præfecti annonæ, & Præfecti vigilum: vt ait Pomp. leg.2. ff. de origin.iur. Item qui in prouincias Proconſulari aut Proprætorio, imperio aut antequam Conſules Prætoreſve fuiſſent, aut non ſtatim poſtquam vrbanum illum magiſtratum in vrbe geſſiſſent, mittebantur. Quod enim nonnulli tradunt, Prouinciarum adminiſtrationes omnes extraordinarias fuiſſe falſum eſt: eaque de re copioſe in Commentariis Manilianæ Orationis diſputauit, Hot.

MAGISTRATVS plebeij, vt Manutius exponit, dicebantur, qui plebis cauſa, & ex ipſa plebe. Patritij vero qui patrintiorum cauſa, & ex patriciis familiis primum erant inſtituti.

MAGMENTARIA fana dicuntur vaſa ſacra, quibus magmenta & extra ſacra Impoſita aræ inferebantur. Turnebus adverſar. lib.22.c.7.

MAGNA & evidens calliditas apud Vlp. de Dolo. in fin.l. & eleganter. Spieg.

MAGNA cauſa, quæ ſit apud Iuriſconſultos, nec Gloſ. nec interpretes certo tradidiſſe, Zaſ. ex eo docet, quod exempla ab eis poſita, ſint improba. Vnde ipſi dici vult ſuo periculo, & quidem noue, quod magna cauſa poteſt verti in eo, qui eſt condemnatus, vt pecuniam ſolvat: cæterum quia confeſtim cogitur proficiſci in neceſſita[illegible] ceſſare ordinem executionis contra [illegible] modo paratus ſit dare fideiuſſores, vel pignora, ne [illegible]ceſſitas reipubl. impediatur. Cæterū inter magni ponderis, ſiue grauiores cauſas, in iure Ciuili referuntur ab

idoneis interpretibus cauſa matrimonii, item ſtatus, atque famæ, & quales ſunt omnes cauſæ criminales. vid. Bart. in l. admonendi, ff. de iureiur. Spec. tit. de aduoc. verſ. cum autem Pr.

MAGNA dos ſecundùm qualitatem perſonæ intelligitur. C. de Collat. Aut. quod incum. & ibid. not. Prat.

MAGNA machinatio, apud Iuriſconſ. in l. qui enim de dolo.

MAGNA mora, ſex menſium dicitur, l. vlt. C. de cenſib. Spieg.

MAGNA poſſeſſio l. 5. §. Idem prætor. ff. de rebus eor.

MAGNA negligentia culpa eſt: magna culpa dolus eſt: Paulus in l. magna. ff. de verb. ſignif. vide Lata culpa Prat.

MAGNÆ facultates recipiunt æſtimationem, partim ab arbitrio iudicis, partim à vulgi opinione, partim à qualitate perſonæ. Vide quæ not. in §. ſed hoc iure vtimur: Inſtitut. de Attil. tut. Spieg. Prat.

MAGNARII negociatores, qui trans mare ad ſe deuehi ſpecies curant, verè, & vt ita dicam, Alciatus ait, ἐμπορικοί mercatores ſunt. Spieg.

MAGNANIMITAS, id eſt, ſublimitas & præſtantia animi, propriè Imperatoris eſt Seneca autumat. Magnanimitatem & fortitudinem idem eſſe, nihilque aliud in rebus humanis magnũ, niſi animum magna deſpicientem. Spieg.

MAGNAS fraudes in rationibus committere. Vide Vlpianum in l. vnde Neratius. in §. idem Iulianus, ff. ad leg. Aquil. Spieg.

MAGNI, id eſt, Imperatores, apud Martianum in l. 1. ff. de requir. reis. Briſſ.

MAGNI facere. l. 4. ff. de offic. proconſ. Magni pretii eſſe. l. 14. ff. de furt.

MAGNIFACERE, non eſt ut Interpres exponit apud Vlp. in l. 1. §. fin. quod vi aut clam valde diligere, ſed in precio habere vulgò dicunt, reputare. Idem in l. obſeruare, §. ingreſſus, de offic. proconſ. Magni enim faciunt, ait, provinciales, ſeruari ſibi conſuetudinem iſtam. Prat.

MAGNI arbitrari dicitur, vt magni ducere, magnificare. Spieg.

MAGNIFICARE verbum, deuitatur à nonnullis: nec patiuntur dici, Magnificat anima mea Dominum, cum Terentium ea vox non puduerit. Ex Inſulano. Spieg.

MAGNIFICENTIA, eſt, (inquit Cicero de inuent. lib. 1.) rerum magnarum & excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendida propoſitione agitatio, atque adminiſtratio.

MAGNIFICENTIA mea, in l. 1. C. de Veteran. libr. 12. Magnificentia veſtra. C. de offic. eius qui vic. alt. iud. obt. Spieg.

MAGNIFICENTIA public. Huius meminit Cicero pro L. Flacc. Hæc, inquit, ratio ac magnitudo animorum in maioribus noſtris fuit: vt quum in priuatis rebus, ſuiſque ſumptibus minimo contenti, tenuiſſimo cultu viuerent, in Imperio, atque publica dignitate, omnia ad gloriam ſplendoremque revocarent. Quæritur enim in re domeſtica continentiæ laus, in publica dignitatis. Spieg.

MAGNIFICENTISSIMVM Senatuſconſultum, pro ampliſſimo & nobiliſſimo, apud Cic. lib. 1. de diuinat.

MAGNIFICENTISSIMVS, ab Imperatore exequæſtor appellatur in Authent. Vt divinæ iuſſiones, quod & ab Alberico adnotatum eſt. Spieg.

MAGNIFICORVM titulus tribuitur præfectis prætorio, magiſtris militum, magiſtris officiorum, magiſtris inter agentes, quæſtoribus, comitibus domeſticorum, l. 16. C. de teſt. milit. l. vlt. C. vbi Senator, l. 33. C. de appellation. §. ad iſtum epiſt. de Iuſtinian. Cod. confir. Et in epiſt. Inſtit. in § cumque, l. 8. C. de modo mult. l. 6 & l. vlt. C. de advocat. diverſor. iudicior. l. 6. C. de advocat. diverſ. iudicum. Briſſ.

Ita MAGNIFICOS viros magnificoſque iudices interpretabimur in l. 32. in fin. & l. 34. C. de appellat. Briſſ.

MAGNIFICVS dicitur, autore Ariſt. qui in magnis pro dignitate ſumptum facit, vel qui res præclaras gerit. Interdum tamen Catanæo teſte, pro glorioſo & iactabundo ponitur. Vide Abb. in c. nouit. de off. deleg. Cæterum in quibus Magnificus cum liberali conueniat, in quibus etiam ab eo differat, pulchrè demonſtrat Puntanus in de Magnificentia: quam ille definit, pecuniæ fructum eſſe. Spieg.

MAGNI item æſtimare: vide Paul. in l. puta enim ff. ad legem Aquil. Spieg.

MAGNITVDO, æris alieni, Impendiorum, patrimoniorum, pecuniæ aquarum, Rei, fluminis, tempeſtatis, facinorum, vulneris, operis, doliorum, loci, &c. Briſſ. ex ff. & C.

MAGNVM tempus, quadriennium accipitur, l. vxor. C. de rep. Pr.

MAGVS eſt qui contra ſalutem hominum aliquid molitur, quique pudicos animos ad libidinem deflectit, text. in l. 4. Cod. de malefic. & mathem. Plura vide paulo ante in voce Magia.

MAIESTAS dicitur à magnitudine, autore Feſto, quam amplitudinem ac dignitatem vocat Cic. de Orat. & nunc latius capitur, nunc anguſtius. Latius transfertur ad Deos, ut in l. non diſtinguemus, 32. § ſacerdotium, ff de recept. arbitr. Nobis autem Chriſtianis DEVS vnus eſt. [illegible] eſt crimen læſæ maieſtatis diuinæ, vt ſunt blaſphemiæ, periuria, incantationes magicæ, & eiuſmodi infinita alia, quæ vel capitaliter puniuntur; vel præciſione linguæ, vel qua pœna arbitraria. Sed vbi nunc lex Iulia dormit? Liceat enim mihi ita querelam exordiri de peſſimis horum temporum moribus, quibus hæc crimina ferè pro criminibus non habentur, imò etiam laudi habentur, nedum vt puniantur. Quotuſquiſque enim eſt, qui puniatur ob abuſum nominis Diuini? Magos & incantatores nonnulli ne peccare quidem putant, hominum genus dignum, quod vel ob ſolam abiurationem Dei capitali ſupplicio afficiatur. Anguſtius ad homines, ad locum, ad orationem, ad naturam, & alias res animatas. Vult. ad §. publica autem. 3. num. 3. & ſeq. inſtit. de publicis iud.

MAIESTATEM vt Deam, honoris & Reverentiæ filiam, priſci coluerunt. Dicitur autem maieſtas maximè ipſorum Deorum ſicuti cum Cicero dixit, Deos non cenſere eſſe maieſtatis ſuæ præſignificare hominibus, quæ futura ſunt, & I C. in l. non diſtinguemus §. Sacerdotio. ff. de recept. arbitr. inquit. Id enim non tantum honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgetur. Quamvis & pro humana veteribus vſurpata legatur, vt Cic. Magnum nomen eſt, magna ſpecies, magna maieſtas conſulis. Hunc Vero titulum poſtea Roman. Impp. ſibi vendicarunt, vt frequentiſſimè legitur l. ſi quis ex grege C. de cohort. & pr. cornic. l. 1 C. de ſilent. lib. 12. l. vlt. C. vbi & apud quem in l. bene à Zenone. C. de quadr. præſcript. Quantò autem moleſtius Tyberius Cæſar, ſi id non feciſſet ex ſimulatione, qui cuidam, à quo fuerat dominus appellatus, denunciauit, ne ſe amplius contumeliæ cauſa nominaret? Docuit hoc Homerus, cum Græcè tamen, ſic inquit, Nullum ego ſum numen: quid me immortalibus æquas? quo verſu vtendum nobis eſſe inſtruit Plutarchus ſi in eo libro cuius tit. eſt; Quo pacto quis intelligat ſe profeciſſe aduerſus adulationis venenum, vbi quis nos magnificentius quam promitto laudat. Optimè Horatius:

Cura eſſe quod audis.

Plurimi enim refert Herculea ſcabie minimè laborare. Aldobrand. ad Inſtit.

MAIESTAS auctoritatem & amplitudinem ſignificat vel Dei. l. 32. §. ſacerdotio ff. de arbitr. vel principis, vel populi Rom. vel magiſtratus l. 7. §. 1. ff. de captiu. l. penult. ff. de iuſtit. & iur. l. 9. ff. de iuriſdict. omn. iud. l. 23. ff. de iniur. toto. tit. ad leg. Iul. maieſt. Cic. pro Cornelio. Maieſtatem in imperio eſſe dixit atque omni populi Rom. dignitate. vt & Quintil. refert libr. 7. c. 3. maieſtatis crimen illud eſſe definitur quod aduerſus populum, vel adverſus ſecuritatem eius committitur leg. 1. ff ad leg. Iul. maieſt. In hoc quoque crimen cadit, quod aduerſus principem, in quem populus omne ſuum imperium tranſtulit, committitur. Cic. libr. 2. de inuentio. Maieſtatem minuere definit, de dignitate aut amplitudine, aut poteſtate populi, aut eorum quibus populus poteſtatem dedit, aliquid derogare. Olim autem, vt Tacit. lib. 1. ſcribit. in iudicium maieſtatis hæc tantùm crimina veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus denique malè geſta Repub. maieſtatem populi Rom. minuiſſet: facta arguebantur, dicta impunè erant, quæ poſtea in iudicium vocari cœpere. Briſſ.

MAIESTATIS crimen apud veteres videtur idem fuiſſe cũ crimine perduellionis: Hodie tamen ſubtilius diſtinguitur in id crimen maieſtatis, quod propriè appellatur crimen perduellionis: quaſi dicas hoſtilitatis, cum quis animo hoſtili in principem vel populum animatus eſt, & ſtatum ſeu ſummam Reipubl. labefactare conatur; vt eſt in leg. vlt Digeſt. eod. Et in id crimen maieſtatis, quod tantum maieſtatis crimen appellatur, & ſuperiori: leuius eſt, vt quo non ſumma Reipubl. labefactatur, ſed eius pars quædam duntaxat, cuius vtriuſque criminis reos Cicero defendit, Prioris C Rabirium, pro quo extat oratio. Poſterioris Cornelium, pro quo non extat oratio integra, ſed lacera apud Aſconium Pædianum. Et eius ſpecies à iuriſconſultis ff. de publicis iud. in prioribus ſex legibus proponuntur & explicantur, & ſunt ſpecies viginti duæ Huius criminis pœnam Iuſtinianus ponit duplicem, vnam mortem naturalem: alteram damnationem memoriæ etiam poſt mortem, Ea pœna non eſt ex lege Iulia, ſed ex poſteriorum Imperatorum conſtitutionibus l. quiſquis. C. eo. Lex. 12 tab. pœnam capitis ſanciuerat. l. 3. ff. hoc tit. At verò tempore Cæſaris vigebat adhuc lex Portia: item Sempronia quæ omnibus ciuibus capitali noxa damnatis exilium decernebat: tametſi crimen perduellionis tempore Ciceronis pœna crucis punitum, videatur probari ex oratione Ciceronis pro C. Rabirio, & Val. Maximo lib. 6. c. 5. ideoque & ipſe Cæſar pœnam huic crimini addiderat, aquæ & ignis interdictionem. Itemque vt condemnato ad populum prouocare non liceret, Vult d. §. publica autem 3. n. 8 & 9. inſtit. de public. iudic.

MAIESTAS prætoris, id eſt, dignitas, autoritas. Paul. fortaſſe quia hic, & contempta maieſtas prætoris vindicatur, quem certe non licet contemnere, vt rectè annotauit interpres, adſtipulante Vlpian. in l. de ætate. §. qui tacuit, ff. de interrog. act. Sp. Add. l. ſi familia, ff. de juriſd. omn. iud. 25. ff. de Iniur. & l. 11. ff. de iuſtit. & iur.

MAIESTAS, eſt in imperii atque omni populi Rom. dignitate

quam

quam minuit is, qui per vim multitudinis rem ad ſeditionem vocauit Cic.in partit.

MAIESTAS Imperij variis modis minuitur, vt Zaſ.in catalogo de lege Iulia maieſtatis eruditè explicat. Inter cæteros vero hoc modo minuebatur, ſi quis imperio atque poteſtate prædit9, exercitum extra ſuam prouinciam, iniuſſu populi obduxiſſet,autore Cicerone in Piſon. Maieſtatem autem Victorinus Ciceronis interpres, amplitudinem & magnificentiam eſſe ait,in quauis totius ciuitatis conſiſtit. [Inſtit.

MAIESTAS Imperatoria,l.1.de Theſaur.C.lib.10.& in procem.

MAIESTAS Regia l.1.C.vt nemo priuatus maieſtas publica,l.3. ff.ad leg.Iul.maieſt.Briſſ.

MAIESTATIS iudiciorum, maieſtatis reus:& legis Iuliæ maieſtatis reus,ex ff.& Iul.Paul.Briſſ.

MAIOR.Hæc dictio ſimpliciter prolata,de maiore 25.annor.eſt accipienda, l.ſi maiore,C. de tranſact.l.fin. de his qui ven.æt. imper.Spieg.

MAIOR amita,aui & auiæ amita.

MAIOR auunculus,aui & auiæ auunculus.

MAIOR ſocer,vxoris meæ proauus.

MAIOR ſocrus,vxoris meæ proauia.

MAIOR,ad annos relatum,pro longiori æuo intelligendum.

MAIOR cauſa impedit contumacia,l.contumax,§.2.ff.de re iud.

MAIOR cauſa,criminalis:Minor, ciuilis dicitur.Imperat.in Authent. Vt omnes obed.iud.prouinc.§.ſi igitur ambo.

MAIOR eccleſia. Maior eccleſia intelligitur Conſtantinopolitana ciuitas, cæteræque eccleſiæ ſubdicto patriarchatu conſtitutæ. De hoc vero numero habes. C.de ſacroſ. eccleſ.l.non plures. Concordat & cum hoc titulo Authent.quoniam vt ait ext.de vita honeſt. cler. &c. conſtituit. cum gloſſ.1. extr. de reſcript. Anchora.

MAIOR pars quando potior habenda ſit, Bart. declarat in l. quod maior,ff.ad munic.Item quando minori obſit,in l.reſcriptum,ff.de pactis.Quæ vero maior pars iudicum dicatur, not. in l.Pomp.de re iud.Spieg.Prat.

MAIOR propoſitio, ſeu πρότασις in ſyllogiſmo alias ſimpliciter propoſitio dicitur. Concluſio autem complexio: cui ſi quid demas, ἐνθύμημα appellatur: eſt enim id argumentum ex vno adſumpto concludens: quod Oratoris, Iuriſconſultiſque proprium eſt,Spieg.

MAIOR etiam minori oppoſitus intelligitur, qui viginti quinque annos natus eſt l.3.§.vlt.l.24. ff.de minorib. & qui eius ætatis ſunt,maioris ætatis eſſe dicuntur,l.23.ff.eod.tit.Briſſ.

MAIOR Centenario, in l. Papia, dicebatur Libertus, qui ſupra ſeſtertium centum millium, rem ſeu patrimonium reliquerat, l.16.§.1.ff. de Iure patronat.Coniuncto §.poſtea,Inſtit.de ſucceſſ.libert.Briſſ.

MAIOR pars creditorum, in ſpecie, leg.9. in fin. de pactis pro modo & cumulo debiti, non pro numero perſonarum accipitur, l.8. ff. de pactis. Quod ſi æquales ſint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus præferendus eſt: In quo ineundo, plures ejuſdem pecuniæ reos ſtipulandi, pro vno computamus,l.8.l.9.eod tit.

MAIOR ſeptuaginta annis non eſt, qui annum agit ſeptuageſimum,l 3.ff.de iure immunit. Quemadmodum contra minor 20. annis non eſt, qui diem primum anni viceſimi agit,l.1.ff. de manumiſſion.Briſſ.

MAIOR ſumma, proprie minorem continet, l.3.§. ſi plus, ff.de ſtatu liber.l.1.§.ſi ſtipulandi de verb. oblig.

MAIORE parte anni poſſediſſe intelligitur etiam, qui duobus tantum menſibus poſſedit, ſi modo aduerſarius eius paucioribus aut etiam nullis poſſedit,l.156. ff.de verbor.ſignif. Quod pertinet ad interdicti Vtrubi explicationem,l.1.ff.de vtrubi,§. quorum ius,inſtit.de interdict.Briſſ.Prat.

MAIOREM partem,in eius legis interpretatione,quæ quod maior pars iudicum ſtatuerit,id reum pati iubet. Quintilian. Declama.365.interpretatur, in qua plures idem ſentiunt, eandem pœnam pronuntiant, in eadem verba iurant. Ita in ea legis verba,quæ Cælio lib.8.epiſt.referuntur accipe,Briſſ.

MAIOREM partem hæredum, non ex numero perſonarum,ſed ex magnitudine portionum hæreditariarum, intelligimus,l. 14.ff.depoſiti,Briſſ.

MAIORES apud Romanos nominabantur parentes ſupra tritauum,qui ſpeciale nomen non haberent, l.4.§. parentem, ff.de in ius vocand. l. vlt. §. parentes,ff.de gradib. & adf. Seruius in 8.Æneid. adverſum. Lætique minores. Minores,ait,non dicimus, niſi quotiens deficit graduum nomen, vt filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: vbi iſti gradus defecerunt, merito iam dicimus minores, hic maiores dicimus poſt patris, proaui, abaui, ataui vocabulum. Quamquam maioribus crebrius Latini Poſteros opponunt. Plin. in Paneg. Cum diuus Nerua ſanxiſſet, vt paternis bonis neceſſitate viceſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis habere. Cur enim poſteris amplior honor quam maioribus haberetur? Vincent. Lirinenſis lib.aduerſar. præfan. nouatio.Idque eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ & grauitatis non ſua poſteris tradere, ſed à maioribus accepta ſeruare, Briſſ.

MAIORES alias generaliter appellantur omnes, qui ante nos fuerunt vel ante aliquot ſecula: licet nullo nobis ſanguinis vinculo ſint deuincti. Maiores noſtri pene eundem honorem ſenibus,quem magiſtratibus tribuebant l.1. in pr.ff.de iur.immunitat.l.3.ff.de donat.inter vir.& l.28. §.vltim.ff. de pœnis. Contra Poſteriores vel Poſteri, qui ſequuntur, in infinitum, vſque,Prat.Briſſ.

MAIORES alias cenſentur, qui annum ſeptuageſimum egreſſi ſunt. Vt in l.maiores,ff.de iur.immunit.Prat.

MAIORES alias denique cum nihil additur, ſolent ſignificari extra minores, hoc eſt, legitimæ ætatis homines,qui annum vigeſimum quintum ſunt egreſſi, vt in tit. ff.ex quib.cauſ.ma. in integr.reſtit.Old.Prat.

MAIORES ad annos relati dicuntur Vlpiano,qui annum excegerunt ſeptuageſimum,l.3.de iur. immunit.Spieg.

MAIORES, Flamines appellabantur patricij generis; Minores, plebeij.

A MAIORI parte curiæ factum dicitur, cum duæ partes adfuerunt, aut amplius quam duæ, ff.quod cuiuſque vniuerſit.l.19. ff. ad municip.l.121.§.1. de diuerſ.reg.l.45.de decurion.lib.10. C. l.penult. de præd.decurion.eod. Maior pars creditorum in ſpecie l.7.in fi. ff.de pact.pro modo & cumulo debiti non pro numero perſonarum accipitur, l.8. de pact. Quod ſi æquales ſint in cumulo debiti,tunc plurium creditorum numerus præferendus eſt, in quo ineundo plures ciuſdem pecuniæ reos ſtipulandi,pro vno computamus,l.8.& l.9. ff.de pact. Ita maiorem partem accipio & in l.2. ff. de curator.bon.dand. & l.vlt. C.qui bon.ced.poſſ. Eodem autem modo & in depoſiti repetitione maiorem partem hæredum non ex numero perſonarum, ſed ex magnitudine portionem hæreditariarum intelligimus,l.14.ff.depoſ.Briſſ.

MAIORI, & imprimis Cæſari,obediendum eſt,c.qui reſiſt.10.q. 3. l.contra pupillum, §.is qui ad maius,ff.de re iudic. Bart.l.2. 5.fin. ff.de cuſtod.reor.Bald.l.Senatus,de accuſ.

MAIORINA pecunia, & maioris pecuniæ figuratio, vetita ex C.Th.Briſſ.

MAIORITAS vox à pontificibus & interpretibus vſu recepta,à maiori more Græco ducta, extra de maiori. & obed.quam in pluribus conſiſtere ſcribit Ioann.Andr.cap. ſi pluribus de præbend. In quibus ſpectetur, indicat latius Albericus in Alphabeto, Prat.

MAIVMA genus ludi & indecori ſpectaculi fuit,l.1.Cod.de maiuma.quod à Suida ita deſcribitur: πανήγυρις ἤγετο ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὸν μάϊον μῆνα· τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἥδυ τῷ θεῷ ἐνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν. ἀλλήλους ἐμβάλλοντες, ὅθεν δὴ μαϊουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὠνομάζετο, Briſſ.

MAIVMA, feſtiuitas eſt, quæ fit Romæ Maio menſe. Nam Romani maritimam vrbem adeuntes Hoſtiam, inter aquas voluptatibus incumbebant, inuicem ſeſe inuadentes.Quam quidem ſolemnitatem ſuſtulit Anaſtaſius Imperator. Sed & in præſentem diem, quercum Kal.Maij ludentes in vrbem iuuenes portant.Alc.in tit.C.de maiuma.lib.11.Idem quale feſtum eſſet, ex Suida latius aliquanto demonſtrat.cap:5.lib.parerg.5. Spieg.Hæc eadem Floralia dici,quod omnes Maiuma floribus celebrent, teſtis Gyrald.hiſtor.Deor.ſyntag.1.

MAIVS auditorium impedit contumaciam,l.contra ff.de re iud.

MAIVS conſilium: Vide leges condere.

MAIVS ad ſe trahit munus,hoc eſt,quod prouerbialiter dicitur, Motus maiores expellunt minores. Vnde quando ſunt duæ actiones, quarum altera eſt maior, altera minor,iſtæ non poſſunt cumulari, per l.minorem, ff. de iudic. vbi dicitur: Si incidat maior & minor actio: tunc maior trahit ad ſe minorem. Sic ſi incidat actio,criminalis & actio,ciuilis in iudicium,tunc criminalis præcedit, & ciuilis differtur:Vide Zaſ.enarrantem, §.ſi minus,Inſtit.de act.Spieg.

MALABATRHVM in l.vlt.§.ſpecies, ff.de publ. (Licet alij hic legant Malobathrum, Malobaſtrum, Malabuſtum, Malauiſtum) Dioſ.lib.1.cap.11. folium id eſſe ſui generis ſcribit, quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris modo innatans aquis ſine radice, quod collectum ſtatim lino tranſſuebatur, & ſiccatum recondebatur. Plin.lib.12. cap.26. Dat & malabatrum Syria arborem folio conuoluto arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertilior eſt eiuſdem Ægyptus. Laudatius tamen ex India venit, in paludibus ibi naſci tradunt, lentis modo, odoratus croco, nigricans ſcabrumque quodam ſalis guſtu. Meminit etiam Malabathri idem auctor lib.14. cap.16. & 23.cap.4. Et Horatius quoque tinctos Aſſyrio Malobathro capillos dixit in Odis.Inde Malobathrati,qui malobathrino oleo delibuti ſunt apud Sidon. Apollinar.libr. 8.epiſt.ad Leon. Briſſon. Guarchias ab Orto Malabathrum in proceta arbore procul ab aquis naſci ſcribit mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen per extremum colore viridi tribus per logitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facile

dignoſcitur) odoratum garyophyllos redolens, quodammodo, non tam vehementis odoris vt nardus & macis, neq; tam ſubtilis aut acuti, vt eſt canella. Prat. vide infr. Malobathrum.

MALA manſio genus videtur fuiſſe tormenti. Vlp. in l. 7. ff. depoſ. Si hominem apud ſe depoſitum, vt quæſtio de eo haberetur, ac propterea vinctum vel ad malam manſionem extenſum, ſequeſter ſoluerit. Idem in l. 15. §. 3. ff. de iniur. Quæſtionis verbo etiam ea, quam malam manſionem dicunt, continebitur. Quidam eculeum hac periphraſi ſignificari volunt. Alij tamen metaphoricos intelligi arcas volunt, in quas conjiciebantur ſerui & alij maleſici, de quibus erat quæſtio habenda: quarum meminit Cicero in Miloniana: Subito, inquit, arrepti in quæſtionem, tamen ſeparantur à cæteris & in arcas conjiciuntur, ne quis cum his colloqui poſſit. Robur has videntur Valerius & Feſtus appellaſſe, quoniam erant ex robore. Robur, inquit hic, in carcere dicitur locus is, in quo præcipitatur maleficiorum genus, quod ante robuſteis arcis includebatur. Valerius. Quin etiam familiares eorum, ne quis Reip. inimicis amicus eſſe vellet, de robore præcipitati ſunt, Prat.

MALA fides eſt læſa conſcientia, quæ accuſat & conuincit aliquem non ignorare rem alienam eſſe, quam per fraudem vel tradit, vel accipit. Prat. Vult. comm. Inſt. tit. de vſucap. num. 39.

MALA fide quis emiſſe dicatur, collige ex text. & gloſſ. l. ſi quis cum ſciret, ff. pro empt. Prat.

MALA medicamenta. Lege, Medicamentum.

MALA, pro gena & maxilla. Qui curauit, vt cui mala pugno percuteretur, l. 11. in princ. ff. de Iniur.

MALAM, id eſt, eam faciei partem, quæ mali ſpeciem præ ſe fert, hoc eſt, rotundam. Cicero à maxillis deducit, cum inquit: Quin etiam verba ſæpe contrahuntur, non vſus cauſa, ſed aurium. Quomodo autem veſter Axilla Ala factus eſt, niſi fuga literæ vaſtioris, quam literam etiam à maxillis, & axilla, & vexillo, & pauxillo conſuetudo elegans Latini ſermonis euellit: Ea ſunt vſi voce Iurecconſ. in l. non ſolum, ff. de iniur. & Imp. in §. fin. Inſt. eod. Spieg.

MALA vicinitas. Propter hanc, vt dicit Terentius Clemens, ſæpe confines etiam ſupra iuſtam æſtimationem intereſt noſtra acquirere: haud dubie inſinuans, malam vicinitatem eſſe perniciosum damnum. Accedit l. quod ſæpe, §. fin. ff. de contrah. empt. Spieg.

MALE accipere aliquem verbis, pro iniuria afficere. Subauditur tamen aliquando, verbis, Spieg.

MALE audire, infamari, inquit Valla, crimina noſtra audientes.. Ei opponitur Male dico, Spieg.

MALE agere quem vel nihil agere ſæpe iure noſtro dicitur, quibus verbis nihil aliud intelligi volunt, Alciatus Parergon. lib. 4. c. 14. Duarenus in l. 4. ff. de pactis, quam quod eum qui nullam actionem habet, nihil agere: illum autem qui actionem quidem habet, verum exceptione repelli poteſt, male agere exiſtiment. Langebeccio autem c. 17. in anno. ad ll. difficiliores hæc verba maiorem vim ac poteſtatem habere videntur, atque olim cum adhuc iudicia ordinaria in vſu erant: illum male petere, vel male agere fuiſſe dictum, qui per hoc incidebat in pœnam plus petitionis, remque conſumebat: illum autem nihil facere vel agere, cui ex eo nullum erat periculum, idque probat ex l. 4. ff. de compenſat. l. vnica, ff. Quando dies vſusf. ced. l. pecuniam quam, ff. ſi cert. pet. cum ſimilibus.

MALE cedere, id eſt, male ſuccedere: ſiue accidere alicui, quod non ſperabat.

MALE emere dicitur, qui immenſo pretio vel non æquis conditionibus, aut etiam à malo auctore emit, Briſſ.

MALE cogitare, de iis qui odium aut ſimultatem aliquam animis ſuis conceperint, ſolemus dicere: ſed præſertim cum premitur odium, vltionis autem tempus atque occaſio obſeruatur. Exempla producit Inſul. Spieg.

MALE conceptum inſtrumentū dicitur, in quo barbariſmus eſt admiſſus, ſeu vt interpretes dicunt, mala grammatica, l. imperator, ff. de ſtatu homin. & l. qui habebat, ff. de manum. teſtam.

MALE conſumere. Paul. ſolutæ ſunt adoleſcenti pecuniæ debitæ, eaſque male conſumpſit, l. minor. 3. de minor.

MALÆ FIDEI emptor quis dicatur, pete à Iuriſconſ. in l. ſi quis cum ſciret, ff. pro empt. Spieg.

MALÆ fidei poſſeſſor. Lege, Bonæ fidei poſſeſſor. Et quomodo probetur in poſſeſſore. Bart. in l. Celſus, ff. de vſucap. Spieg.

MALE mereri pro nocere & incommodare. Triphonius in l. bona fides, ff. depoſiti. Malemeritus publice etiam egeſtate laborare debet, Spieg. Prat.

MALE promiſſum, accipitur aut ſuper re mala, vel turpi: aut pro male concepto. Archidiac. monuit, Spieg.

MALEDICERE, vt plurimum vnico verbo ſcribitur.

MALEDICTA. Verba Ciceronis pro M. Cælio ſatis arguunt, anteactæ vitæ crimina, quæ cauſæ propria non ſunt, appellari maledicta. Eius autem verba ſunt: Quod obiectum eſt de pudicitia, quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus maledictiſque celebratum eſt, id nunquam tam acerbe feret M. Cælius, vt eum pœniteat non deformem eſſe natum. Sunt enim iſta maledicta pervulgata in omnes, quorum in adoleſcentia forma & ſpecies fuit liberalis. Sed aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, rem vt definiat, hominem notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti, præter contumeliam, quæ ſi petulantius iactatur, conuicium: ſi facetius, vrbanitas appellatur: Vide Syluium in Orat. pro M Fronteio. Spiegel. Tranſtulit autem hunc locum Cic. ex oratione Demoſth. περὶ στεφάνου, vt annotauit Muretus lectionum variar. lib. 8. c. 19. adde Franc. Bald. in ſua Catecheſi iuris ciuil. c. 41.

MALEDICTVM eſt infamandi cauſa dictum: quod tum demū in conuicium tranſit, cum in cœtu & cum vociferatione dictum eſt. Vlpian. in l. 15. §. ex his apparet, ff. de iniur. Briſſ.

MALEDICTVM, à contumelia diſtat: quod hæc hæredis inſtitutionem vitiat, circumſcribitque. Id Vlpianus indicat in §. ſi quis nomen, l. quoties, de hæredib. inſtit. Illud vero nihil impedit, quo minus eadem recipiatur, conſtetque, vt etiam diſerte ponit Martianus, in l. his verbis, §. 1. eod. Spieg. Prat.

MALEDICVS eſt, qui maledicit quantum poteſt, & ſcit, vt in tit. extr. de maledicis, Ioan. Bellon. etym.

MALEFICIA dicuntur ea delicta, quibus quis dolo malo interueniente læditur: vt ſunt, furtum, rapina, damnum, iniuria datum, & iniuriæ. Porro publicæ diſciplinæ vigor poſtulat, vt maleficia puniantur, l. locatio, §. quod illicite, ff. de publican. Spieg. Vel ſic: Maleficum proprie vocari ſolet delictum, quod ex dolo malo ad lædendum proximum proficiſcitur: Id eſt, priuata noxia, qua priuatim quiſque læditur, veluti furtum, iniuria, &c. vide l. dolum, Cod. de dolo. Quid autem differat à crimine: vide ſupra Crimen.

MALEFICIA impunita eſſe non oportet, l. 51. §. vltim. ff. ad leg. Aquil. l. 18. §. 1. ff. de iudic. Briſſ.

MALEFICIVM dicitur, quicquid improbe admiſſum eſt. Vlp. l. 1. in princip. ſi fam. furt. fec. dic. Vtiliſſimum id edictum prætor propoſuit, quo dominis proſpiceret aduerſus maleficia ſeruorum, hoc eſt, quaſi malefacta. Quamuis & quæ dicta, ſcripta, conſulta criminoſe ſiunt, vt ſentit Alciatus, maleficij nomine, præcipue in legali pœna veniant. Quamuis haud raro tegitur per officium, l. non æſtimo, ff. de admin. tutor. & l. tres tutores, eod. Spieg. Quidquid maleficiorum admittitur, id bifariam contingit, videlicet aut aperte aut occulte: Apertum maleficium eſt, quod nullo prætextu poteſt excuſari, quo minus omnes, qui vident vel audiunt factum ipſum, ſtatim intelligant, & dijudicent contra legem perpetratum eſſe: vt ſunt furta, cædes, conuicia, damna data, quæ ſuas habent nominatas actiones. Occultum vero maleficium eſt, quod cum admittitur, non ſtatim redargui vel damnari poteſt: quaſi ſit contra ius, vel bonos mores factum: ſed ſub aliquo honeſto prætextu, permultos ſæpe dies ſerpit, ac tandem perniciem affert ſummam. Hæc labes quia varij generis eſt dicta eſt, Suſpecti crimen, Oldend.

MALEFICIVM in l. 7. C. de præſcript. long. temp. interpretatur ibidem Goth. inſtrumenti fraudulentam ſubtractionem.

MALEFICOS ſpeciali nomine incantatores antiqui intellexerunt Rubr. C. de malefic. Sed verior eſt expoſitio Hegendorfini, quem vide in Exegeſi, eod. tit. Generaliter autem maleficorum nomine accipiendi ſunt, qui damnum inferunt, qui nocent alteri, Spieg.

MALEFICOS à magis & mathematicis ſeparant Impp. in tit. de malefic. & mathem. B. Hieronymus in Daniele c. 2. maleficos ait eſſe, qui ſanguine vtuntur & victimis & ſæpe corpora contingunt mortuorum, quos etiam ab incantatoribus qui rem verbis peragunt, & Chaldæis & magis diſtinguunt Impp. Conſtantin. & in l. 5. C. de malefic. Magi aiunt, & cæteri, quos maleficos ob magnitudinem facinorum vulgus appellat. Idem in l. 7. eod. tit. Si, quis magus aut magicis carminibus adſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatus. Eadem & B. Auguſt. tradit in lib. de Ciuit Dei, cuius verba referuntur in c. nec nimirum, 26. quæſt. 5. Briſſ.

MALEVOLENTIA: Vide Beneuolus.

MALEVOLVM propoſitum l. 6. ff. de ſuſpectis Tutor.

MALICIA peruerſitatem ſonat, cum quis data opera male agit. Hæc ætatem ſupplere dicitur: & alij damnoſa, Dolus. Bald. in l. quæ fortuitis, C. de pig. act. Idem in l. Macedoniani, C. ad Macedonian. & alibi, Spieg.

MALICIA callidorum eſt, variorum & doloſorum, contra quos prætor edictum propoſuit, de dolo malo, Spieg.

MALITIAM Cic. lib. 3. de Natura Deor. definit verſutam & fallacem nocendi rationem: cui ſimplicitas opponitur, l. 1. ff. de Dolo. Sic malitia fideiuſſoris, l. 11. ff. Quod met. cauſ. Briſſ.

MALITIOSE, id eſt, doloſe, callide, inſidioſe, fraudulenter apud Cic. lib. 3. offic. Sic,

MALICIOSE edere rem mandatam, idem eſt quod decipere, malicioſe edere dicitur, qui dolo malo non edidit, l. vbi exigitur, ff. de eden, Spieg.

MALIGNE, pro peruerſe. Mart. de cuſtod. reor. l. diuus. Sed ſi quid maligne, interrogaſſe, aut non dicta retuliſſe pro dictis

cum

eum compererit. Item Maximè, l.4. de in offic. teſtam. Maligne, ait, circa ſanguinem ſuum inferentes iudicium, Spieg.

Sine MALIGNITATIS interpretatione, ex C.Th. Briſſ.

MALIGNVS etiã dicitur qui ſui iuris paulo retinentior eſt. Sicut benignus qui de ſuo iure multa remittit, Conn. lib.1.c.11.n.3.

MALI homines, Paul. in l.3. de offi. præſid. Vt curetis, inquit, qui prouinciæ præeſt, malis hominibus purgari prouinciam, hoc eſt, improbis, ſceleratis, & iis quos perditos homines appellare ſolet Cicero: raro autem malos, quo nomine vulgo appellantur. Sunt autem mali puniendi, quod & eorum exemplo cæteri à peccato deterrentur, & improbis hominibus ciuitas purgatur. Sed & ciuitates tru pomine gubernari Plato ſcribit in Amatoribus, quum nocentes pœnas expendunt, Spieg.

Μαλιςα. Vtitur Scæuola Græca hac voce, quæ maxime ſignificat, ſecundum Noricum textum in l. Pamphilo, de legat.3. Spieg.

MALITATIS legitur apud Vlp. in l.5. ff. quod met. cauſ. eodem modo vt Bonitas dicimus. In vulgatis tamen, Mali ſcriptum fortaſſe fuit Calamitatis. Legimus tamen Sceleratis in l.3. ff. de bon. eorum qui ant. ſent. Hot.

MALO verbum de iis, quorum electio libera eſt, vſurpari conuenit; l. ſtipulatio, §. fin. ff. de nou. oper. nunt. l. pen. ff. de pollicitatio. Forcat. in Necyomant. dial.13.n.3.

MALLEATVM, quod malleo factum eſt. Vlp. de l.3. librorum, §. ſed nec cepti. Sed perſcripti, ait, libri nondum malleati, vel ornati continebuntur libri, Spieg.

MALOBATHRVM, arbor eſt odorato ex Syria, quæ nomine ſpeciali folium appellatur, vnde fiunt vnguenta, quæ dicuntur foliata. Horat. in 2. carm.

Nitentes malobathro Syrio capillos.

De folio malobathri meminerunt ſæpe Galenus & Apitius Martian. de publ. l. interdum. Malobathrum, aroma Indicum, non malobaitrum, Nebr. Eſt autem Malobathrum folium innatans Indicis paludibus, ſine radice, quod collectum & lina traiectum ſiccatur & ſeruatur: nardum ſapore imitatur, vincit etiam, & odoratiſſimum eſt, teſte Dioſcoride, vt de eo refert Forcat. in ſuo penu. iur. ciuil. c.22. vid. Malabathrum ſup.

MALORVM varia genera: vide apud Gothofr. in l. qui fundum, 205. ff. de verb. ſignif.

MALVM committere, pro delinquere, Spieg.

MALVM ſubſtantive poſitum, damnum eſt, incommodum, & detrimentum, Spieg.

MALVM naſcens & inueteratum. Cic. in Phili. Omne malum naſcens, facile opprimitur: inueteratum, fit plerunque robuſtius.

MALVM eſt, quicquid herba & fructu virens lignoſo operculo caret, extra habens, quod eſui aptum eſt, licet durum quandoque etiam intus contineat, cuiuſmodi perſica ſunt: aut acinos, cuiuſmodi ſunt pecunia mala, Macrob. Saturn. lib.3.c.19. Pomum namque generale nomen eſt omnium fructuum, qui ex arbore eſui apti proueniunt, ſiue molles, ſiue duri ſint: idque (pomum) diuiditur in nucem & malum, Gœdd. ad l. qui fundum, 205. num.2. ff. de verb. ſign.

MALVM venenum: vid. l. eiuſdem, §. adiectio.2. ff. ad leg. Cor. de ſicar.

MALVS eſt arbor nauis fixa, in altum directo porrecta cui annectuntur vela & funes cum rotulis; inde dictus quod ſit inſtar mali ſummitate, vel quod cingatur quaſi quibuſdam malis: quorum volubilitate leuantur vela: vnde Horat. lib.1. carm. Od.14.

Et malus ſceleri ſaucius Africo.

Differt autem malus ab artemone, quod malus vere ac proprie ſit nauis: artemon vero non ſit: Ratio eſt, quia pleræque naues omnes ſine malo eſſe nequeunt; ſine artemone eſſe poſſunt: dicitur ἱςὸς πλοίου. Goth. ad l. malum nauis, 242. in pr. num.1. ff. de verb. ſign.

MALVS ſeruus creditus eſt, qui aliquid facit, quo magis ſe rebus humanis extrahat: vt puta laqueum torſerit, ſiue medicamentum pro veneno biberit, præcipitemve ſe ex alto miſerit, aliudve quid fecerit, quo facto ſperauit mortem peruenturam: tãquam nihil non in alium auſurus, qui hoc aduerſus ſe auſus eſt, text. in l. cum autem, 23. §. excipitur & ille, 3. ff. de æd. edict.

MAMBVRGIVM, curatio. In formula regni accepti à Boſone apud Gulielmum Paradinum Annal. Burg. lib.1. omnibus, vt monuiſtis, legem, iuſtitiam, rectum mamburgium, auxiliante Deo, conſeruabo. Dicebatur & mamburgium: vt paulo ſupra in formula Regni delati, defenſionem & mandiburgium ſingulis exhibentes. Et apud Ioan. Tritem. pag.88. vnus aureus Romæ perſolvatur quotannis, vt cœnobium ſub Rom. Eccleſiæ mandiburgio & maieſtatis ſecurum ſemper ſtabiliatur & defendatur, Prat.

MAMBVRGVS, Feudiſtis idem fere qui iiſdem aduocatus, videlicet pro curatore alicuius negotij. Itaque qui curator Reip. libris Pandect. dicitur, Mamburgus Feudiſticis temporibus appellatus eſt, Prat.

MAMMILLARE, faſcia, qua mulieres mammas, id eſt, vbera tegebant. Id ſi cui legatum eſſet, etiam detractis ornamentis deberi videtur, quemadmodum Paulus de inauribus reſpondit in §. fi. l. pediculis, de aur. & arg. leg. Spieg.

MAMMA, Græca dictio, i. auia, patris, ſeu matris mater: ſicut ſicut Tata, pro patre accipitur apud Martialẽ. Eraſm. in ſcholis epiſt.10. Hieron. Mammam, inquit, antiqui, matrẽ vocabant, vt auiam Tatam. Cæterum Mammam dare, notæ ſignificationis eſt Grammaticis: id vero haud æque, ſcil. cum infantem quis vxori ſuæ lactandum tradit. Etenim illa mater eſſe incipit, & ipſe loco patris eſt. Plautus in prologo Mænech. Adeo forma ſimili pueri, vt mater ſua non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat; Neq; adeo mater ipſa, quæ eos pepererat. Iis quidem iure noſtro debetur reuerentia, l.1. ff. de obſeq. à liber. & liber. vt in ius abſque venia citati non debeant, l. fi. C. de in ius voc. Sp.

MAMMAM per patrem, Amitam vocat Connan. quæ & πατραδέλφη: Μαμμίω vero per matrem, Materteram vocat, quæ Græce μητραδέλφη dicitur. Eſt autem μάμμη generale nomen, ad nutricem, auiam, prouiam, materteram, amitam & quaſcunque mulieres quæ maternæ dignitatis habent aliquid: tanquam ὑποκοριστικὰ μητρὸς, id eſt, diminutiuum quoddam à matre. Connan. lib.8.c.5.n.8.

MANALIS fons ex quo aqua perpetuo manat.

MANARE aqua l.11. ff. de aqua & aq. plu. Aqua ſudoribus manando, l.1. §. caput, ff. de aqu. cotid. Briſſ.

MANCEPS, inquit Feſtus, dicitur, qui manu capit: qui quid à populo emit, conducitve, quia manu ſublata ſignificat ſe auctorem emptionis eſſe; qui idem præs dicitur, qui iam debet præſtare populo quod promiſit, quam qui pro eo præs factus eſt, Prat. Briſſ.

MANCIPARE, à Manu & Capio, pro vendere, adpropriare, *verkauffen, zueygen, zu eygenthumb geben.* Idem emancipare. Nam omnis alienatio ne fit, vt aliquid per manum capiatur vel adquiratur. Item mancipio dare, *frey eygen geben, zuſtellen.* Mancipium cuiuſlibet rei dominium, quod per nexum adquiſitum eſſet, appellabatur *ein Eygenthumb.* Item poſſeſſio libera. Vnde mancipio accipere, mancipio promittere: pro eo quod nunc dicimus, ſic alienari, vt præſtetur euictio. Oldend. Adde Tiraq. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* 1. dec. num.1.

MANCIPATIO, inquit Vlpianus, Inſtit. c.19. propria eſt, ſpecies alienationis & rerum mancipi: eaque fit certis verbis, libripende, & quinque teſtibus præſentibus. Boetius ex Caio ita ſcribit: Mancipatio eſt imaginaria quædam venditio, quod, ipſum in ius Romanorum eſt ciuium: eaque res ita agitur. Adhibitis non minus quinque teſtibus ciuibus Roman. puberibus, & præterea alio eiuſdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens. Is qui mancipium accipit æs tenens ita dicit. Hunc ego hominẽ ex iure Quiritium meum aio: iſque mihi emptus hoc ære & libra ænea, idque æs dat ei à quo mancipium accipit quaſi pretij loco. Cuiac. obſ. lib.11.c.37. ſeſtertium vnum fuiſſe dicit. Hæc autem imaginaria venditio locum tantum habebat, vt annotat Turn. adver. lib.20.c.19. inter ciues Romanos, Latinos colonarios, & Latinos Iunianos, eoſq; peregrinos, quibus datum erat commercium, Prat.

MANCIPATVS, id eſt, venditus, apud Paul. lib.1. ſent. §. ſeruus per metum, de in integ. reſt. Seruus per metum mancipatus, quicquid acquiſierit, vel ſtipulatus ſit, ei adquirit, qui vim paſſus eſt, Prat.

MANCIPES ſunt publicanorum principes, Romani homines, qui quæſtus ſui cauſa, ſi decumas redimunt, decumani appellantur: ſi portum aut paſcua publica, Portitores, aut pecuarii, quorum ratio ſcriptura dicitur. Dicuntur & hi qui quinto quoque anno à cenſoribus publica, id eſt, populi vectigalia redimebant: hi verò ſi vectigales agros, vt decumani redimebant, eos poſtea colonis & æratoribus elocabant. Papinianus l.53. ff. locati. Qui fideiuſſor extiterit apud mancipem pro colono locauit: Reipubl. non tenetur, Cicero Verrin.3. publicanorum principes ſimiliter Mancipes appellat. Hot. Prat. Adde Forcat. in Necyom. dial.21.n.6.

MANCIPES etiam Conductores Salinarum interpretantur, l.11. C. de vectigal. Inde in l.3. C. de collat. donat. poſſ. in C. Theod. Salinis, aiunt. Impp. omnibus præter mancipum quæ populi Romani ſauacris deſeruiunt. Ex quo mendum eluam, quod eſt apud Symmach. lib.1. epiſt.44. in qua non ſemel municipes ſalinarum pro Mancipes cum vitio ſcriptum eſt. Patet autem ex ea epiſtola Mancipes eos obnoxios fuiſſe functioni lignorum, quæ lauacris vtebantur, vt idem actor epiſt.13. oſtendit. Erant tamen & mancipes thermarum, qui earum exhibitionem Romæ curabant, vt l.1 de mancipib. therm. in C. Theod. oſtendit. Prætererea Romanis mancipes appellatos τοὺς φροντιστὰς τῶν οἴκων, ἐν οἷς ἐν τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος γίνεται, Socrates lib.5. hiſt. Eccleſ. ſcribit. Eoque ſenſu verbum hoc accipitur in l.1. & l.2. C. de frumento vrb. Conſtantin. lib.12. & l.2. & l. vlt. eod. tit. in C. Theodoſian. & in l. vnica, C. de piſtorib. lib.11. In qua tamen Mancipiis vulgo vitioſe pro Mancipibus legitur, Briſſ.

MANCIPES mutationem apud Caſſiod. lib.4. var. epiſt. ad Godiſcal. qui equorum ad celeritatem, commutari ſolitorum curam gerebant: de quibus Zeno ſentire videtur in l.18. C. de curſu publ. lib.12. Briſſ.

Mancipia vicaria, id eſt,quæ vicem alterius repræſentant, in l.5.vbi Goth.C.de ſeru.fugit.

Mancipes viarum,Tacitus lib.3.id eſt, redemptores,Briſſ.

Mancipes curſus clabularij,curſus publici ex C.Theo.Briſſ.

Mancipatvs,functio & munus quo mancipes funguntur ex C.Th. Briſſ.

Mancipio dare,& accipere,frequens & vſitata bonis auctoribus locutio:Cicer.Topic.Finge mancipio aliquem dediſſe id, quod mancipio dari non poteſt, Tacit. lib.3. Seruos quoque Syllani actor publicus mancipio acceperat: & aliis multis locis, quæ Bud. in annot. in Pandect.congeſſit. Hinc & res mancipi appellantur, quæ ex iure Quiritium abalienari, & in alterius dominium, vel nexus, vel ceſſionis in iure ſolennitate transferri poterant, vt bene Boet.in Cicero. Topic.ſenſit, Nec mancipi vero res, quæ his modis alienari non poterant: cuiuſmodi erant omnia prouincialia prædia ante Iuſtiniani conſtitutionem: Nam cum tributaria vel ſtipendiaria ea eſſent: non poterant mancipio à prouincialibus dari, vſus duntaxat &fructus ϗ χρῆσις eorum, prouincialium erat, mancipiũ & proprietas populi. Ex quibus rubr dc vſuc. & ttansf. & de reb.mancip. valde illuſtratur, quæ magnas ſuperioribus temporibus exhibuit non modo bonarum literarum rudibus & imperitis, ſed & ipſis melius inſtitutis hominibus difficultates. In Italico vero ſolo prædia omnia iure mancipij iureque optimo haberi poterant. Feræ verò beſtiæ nec mancipi erant, auctore Vlp.in Inſt.Briſſ.

Mancipio vendere,eſt eas res quæ mancipi ſunt, ita vendere libra & ære adhibitis, vt euictionis periculum præſtetur, verum hoc amplius animaduerti moris fuiſſe, vt Auctor, id eſt, venditor nexu ſe dicit cauſa obligaret, ad rem mancipi, hoc eſt, emptori perpetuo præſtandam.Cic. pro Muræna,Quod ſi in iis rebuspetendis quæ mancipi ſunt, is periculum iudicij præſtare debet,qui ſe nexu obligauit: profecto etiam rectius, &c. Hinc mancipio & nexu coniungi videmus. Vatro lib.de ling.6. Manilius ſcribit omne quod per libram & æs geritur, in quo ſint mancipi nexum eſſe. Mutius Scæuola,quæ per æs & libram fiant,vt obligentur,præterquam quæ mancipio dentur. Hoc verius eſſe ipſum verbum oſtendit, de quo quæritur. nam idem quod obligatur per libram, neque ſuum ſit, inde Nexum dictum. Hæc ille: quæ ſic intelligo,vt ex Mutij ſententia ea Nexa dicantur, non tantum quæ abalienata ſunt, ſed etiam quæ oppignorata, Ciccro 7.Famil. Attici proprium te eſſe ſcribis, mancipio & nexu: meum autem, vſu & fructu. Et de Reſp. haruſp. Multæ ſunt domus iute mancipij, & iure nexi. In Topic. Abalienatio eſt eius rei quæ mancipij eſt,aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſſio, quo ex loco coniuncto cum alteto libri 3. de legibus animaduerti eum qui mancipabat; nexu obligatum rem mancipi tradidiſſe: idem in Paradox. Non enim ita dicunt eos eſſe ſetuos, vt mancipia quæ ſunt dominorum facta nexu, aut aliquo iure ciuili, id eſt, in iure ceſſione & vſucapione. Verum hæc hactenus. Deinceps eum qui mancipi vendebat, euictionis periculum in ſe recepiſſe ex Plauto demonſtrabimus. Is igitur in Perſa ſic loquitur,

Ac ſuo periculo is emat qui eam mercabitur,
Mancipio neque promittet, neque quiſquam dabit.

Et paulo poſt.

Nihil mihi opus eſt litibus,
Niſi mancipio accipio,quid eo mihi opus
Mercimonio? Tot nihil pericli videtur ne mutuas
Ne quis verò ex Arabia penitiſſima perſequatur eam.

Item, Dorpalus:

Age,indica propugnanter.
Segar, Prius dico,hanc mancipio nemo tibi dabit,iam ſcis?

Item:

Tuo periculo ſexaginta hac datur argenti nimis.

Item:

Ille quidem iam ſcit negotij geſſerit
Qui mihi furtiuam meo periculo vendidit,
Argentum accepit: abiit, nunc ego ſcio,
An iam aſſeratur hac manu? quo illum ſequar?
In Perſas? nugas

His ex locis facile perſpicitur, cum res mancipio non dabatur, periculo emptoris eam fuiſſe, neque euictionem à venditore præſtari ſolitam. Quod ſi mancipatio adhibetetur,& res poſtea euinceretur:Paul.li.ſent.2.c.16. ſcribit venditorem auctoritatis nomine duplo tenus obligari. Ex quo conſuetudo illa fluxit; iure poſtea confirmata, vt iam in aliis emptionibus ſtipulatio duplæ interponeretur, ſiquidem pretij alicuius res eſſet.Sin minus ſimplæ,l.ex empto,37.ff.de euict.Quæ cõſuetudo in quotidiana & vſitata fuit, atque (vt Vlpianus ait) aſſidua, vt etiam ſi forte amiſſa fuiſſet,nihilo minus in actionem ex empto propter bonæ fidei naturam, tacite veniret. Ea enim, inquit, quæ ſunt moris & conſuetudinis, in bonæ fidei iudiciis debent venire, l. quod ſi, 31.§. qui aſſidua, ff. de ædil. edict.l.2.ff.de euict.l.ex empto,11.§.Caſſius,ff.de actio.empt. Mancipationis igitur & vulgaris emptionis illa fuit differentia quod in illa euictionis periculum præſtabatur, in hac non præſtabatur:in illa dupla ipſo iure auctoritatis nomine debebatur, in hac primum non niſi ſtipulata fuiſſet: Poſtea tamen propter conſuetudinis aſſiduitatem, in empti venditi iudiciũ etiam,tacite & vi bonæ fidei actionis veniebat.Prat.& Hot.

Mancipi res ſunt, inquit Vlpianus,cap.inſtit.19.prædia in Italico ſolo quæ adquirebantur mancipatione, traditione,vſucapione,iure ceſſione adiudicatione,leg.(prouincialia enim quę ſtipendiaria & tributaria erant nec mancipi habebantur, quia propria non erant eorum qui ea poſſidebant, propter ſtipem & tributum quod pendebant principi & populo, quaſi non manciparentur eorum dominio, & traditione alienabantur) tam ruſtica, qualis eſt fundus, quam vrbana bona, qualis eſt domus.Item Iura prædiorum ruſticorum velut via,iter, actus, aquæductus.Item ſerui & quadrupedes,quæ dorſo collòve domantur,velut boues,muli,equi,aſini: cæteræ res nec mancipi ſunt. Elephanti & Cameli, quamuis collo dorſove domentur, nec mancipi ſunt: quoniam beſtiarum numero ſunt:vide rubr.Cod.de vſuc.transfor.vbi hæc rerum differentia tollitur: & Th.§.per traditionem, Inſtit.de rer.diuiſ.

Mancipivm,inquit Iſidorus,eſt quicquid manu capi,ſubdique poteſt,vt homo,equus, ouis, hæc enim animalia ſtatim vt nata ſunt, mancipium eſſe putantur: nam & ea quæ in beſtiarum numero ſunt, tunc videntur mancipium eſſe, quando demanari ſiue capi cœperint. Sic Florentinus, mancipia dicta ſunt,quod ab hoſtibus manu capiuntur in leg.libertas,Digeſt. de ſtatu hominis. Mancipia autem veteres appellabant, quæ poſteriores mobilia, prædia vero, quæ iidem immobilia Modeſtinus l.3. Digeſt. de diuerſ.temporum præſcriptione. Longæ poſſeſſionis præſcriptionem tam in prædiis,quam in mancipiis locum habere, manifeſtum eſt. Cicero libro 3. Officiorum: Nec vero in prædiis ſolum ius ciuile dictum à natura, malitiam fraudémve vindicat: ſed & in mancipiorum venditione venditorum fraus omnis excluditur. Idem in Oratione in Rullum ad populum. Qui agri,quæ loca,ædificia:Quid eſt prætetea? multa in mancipiis,in pecore,auro,ebore,veſte, ſuppellectili,cæteris rebus. Hotomannus.

Mancipivm interdum pro abalienatione,dominiique ex Iure Quiritium, per mancipationis ſolennitatem facta tranſlatione vſurpatur.Paulus in lege Dei,tit.16.Poſt mortem patris natus,vel ab hoſtibus reuertus, vel ex primo, ſecundove mancipio manumiſſus,Briſſ.

Mancipia Græcis ἀνδράποδα vocata, Iuſtinianus in §.ſerui autem. Inſtitutis, de iure perſonarum, dicta tradit, eo quod ab hoſtibus manu capiuntur. Cui alluſioni aſtipulatur Marcus Vatro, item Auſonius cum ait: capta manu, ſed miſſa manu neſciuit herile, Imperium dominæ vult domina eſſe manus. Quamuis & mancipia dici poſſint eo quod capta ſeruituti manciparentur,vel vt Alciatus voluit,quod eos in manum, id eſt,poteſtatem emptoris agerent: in quo Aldobraudinus deſiderat alluſionem. Inſtit.de loc. Hinc,

Mancipia alia ſunt veterana,quæ anno continuo in vrbe ſeruiunt,alia nouitia,quæ anno nondum ſeruierunt l. interdum, §.quoties,ff.de publicanis,leg.final.ff.de ædilitio edicto.

Mancvs,proprie ſignificat eum,qui ſine manu eſt.Iuriſcoſſ.tamen eſt, in l. qui clauum, §.pen.& l.item Offilius, & l.quæritur,§.ſi quis digitis, de ædil. edict. qui imbecillitate dextræ ſiniſtra vtitur,Prat.

Mandare verbum protritum quidem eſt,ſed ineptiſſime tractatum à formulariis. Et res certe cottidie in foro verſatur, vt merito debeamus eam plenius explicare tyronibus iuris.

Mandare, à manu danda compoſitum eſt, quod in mandatis dandis accipiendiſque manus ſibi inuicem dari mos erat, quem iam nunc in mutuis promiſſionibus vulgo videmus obſeruari. Sunt autem pleraque verba ſimili modò ab vſu porrigendæ manus producta,Old.Prat.

Mandare, itaque generaliter ſignificat,alicui perſonæ gerendum aliquid, exequendumque committere, leg.1. ff.mandat. ſicut verbis Quintiliani refert Valla libro 5. *vertraulich, befehlen, aufflegen*, Quod his verbis explicari ſolet, Mando,Rogo,Volo,Peto,l.12.§. cum quidam,& l.59.§. ille illi, & l.vlt.§. vltim. ff. mandati. Hoc autem alias fit publice, alias priuatim. Publica mandata vocantur proprie præcepta magiſtratuum, quæ ſunt neceſſitatis. Inde dicimus mandare, *gebieten.* Sic accipiendum eſt in titul. Cod.& Nouell.de mandat. Princip. conſtitut. 17. Priuata vero mandata vulgo dicuntur commiſſiones; quæ cum late pateant, multa comprehendunt,Oldendorp. Prat.

Mandare dicuntur & qui iubent abire in creditum. Vnde mandatores ſimiles ſunt fideiuſſoribus, niſi quod mandatum præcedit obligationem debitoris, hoc eſt, mandator ſua fide mouet, inducit aliquem ad contrahendum cum alio, aut ad ſolutionis terminum prorogandum,l.ſi vero non remunerandi,§.ſi poſt creditam, ff. mandati.Fideiuſſor vero ſequitur obligationem,& accedit ei,quæ iam contracta eſt, l.ſi fideiuſſores, ff.de fideiuſſ.& mandat,Old.

MANDARE, hoc eſt, committere, omnem ſeu uniuerſam iuriſdictionem, aut ſpeciem vnam prætor poteſt, leg. ſolet Prætor & leg. ſeq. ff. de iuriſd. omn. iud. Nec tamen ſi totam delegat, cõmittit, prorſus ab ea excidit, aut eam amittit. Etenim aliud eſt committere, & aliud amittere. l. iudicium ſoluitur, ff. de iud. Si quidem quod tota Iuriſdictio delegari poſſit, firmat Iuriſcos. memoriali ratione in citata l. Solet Prætor. Spieg.

MANDARE inſuper de reb. inanimatis eleganter dicimus. Mandare literis, pro ſcribere. Mandare terræ, pro ſeminare. Mandare fugæ, pro fugere. Old. In quo autem differant mandare, præcipere, iubere, imperare, Valla docet lib. 5. & gl. in l. ſæpe. ff. de offic. præſid. Inſulanus obſeruauit hoc verbum apud Ciceronem ſæpe accipi pro eo, quod ſit, per alium nuntiare, ſeu alieno ore notum facere. Mandare item creditur, qui non prohibet pro ſe intercedere; Vlpian. ait, hoc eſt, qui patitur alterum pro ſe interuenire; aut quod geſtum eſt, ratum habet, à mandati conſenſu non fieri alienum. Quaſi perinde ſit, non prohibere aliquem interuenire, vel negotia eius ſubire, aut quod geſtum eſt, ratum habere, atque ſi id fieri mandauerit. In l. hæc verba, ff. de his qui not. infam. traditur aliud eſſe mandare, quam inſtigare, vel hortari, conſiderare, vel commendare, promittere, vel demonſtrare. Spieg.

MANDARE etiam delegare ſeu ad alium transferre ſignificat, vt loquitur l. 1. ff. de off. proconſ. l. 2. ff. de offi. eius, cui mandat. eſt iuriſd. l. 8. §. ſed nec mandare, ff. de tranſ. l. 8. ff. de tut. dat. Briſſ.

MANDARE ſolemus ei, cui negotium aliquod in iudicio vel extra iudicium, noſtro nomine conficiendum, amicè & bona fide commendamus. Nam & commendare à mandato fit, *befehlen vnd vertravven.* Vnde Mandatarius dicitur Procurator, à Pro & Curo, *ein Vervvalter, Verſorger, Befeilchhaber mit fleiſs.* Non enim eſt otioſum iſtud Pro, ſed diligentiam quandam, & prudens amici officium ſignificat. Old. Prat.

MANDARI cædem, vel aliud delictum. Paulus ff. de Senatuſconſulto Sillan. Etſi (inquit) certus ſit percuſſor: tamen habenda eſt quæſtio, ut cædis mandator inueniatur. Old. Prat.

MANDARE eſt præſtare & exhibere actiones, l. 25. ff. de admin. tut. l. 1. §. plane, ff. de tut. & rat. diſtrah. Hinc mandatum actionum, l. 76. ff. de ſolutionibus. Mandare tamen actiones & cedere differunt, l. data, C. de oblig. & act. Prat.

MANDARE delationem, pro impellere aliquem, vt deferat l. ex quibuſdam, ff. de iure fiſc. Et delator mandatorem edere debet. Oldendorp.

MANDARE etiam dicuntur teſtatores, l. 25. ff. de Adimend. legat. Et apud Mart. Epigr. 89. lib. 1. Ouid. Eleg. 2. lib. 1. triſt. Et mandare ſuis aliqua, & ſperare ſepulcrum. Sic in Carmine Auguſti de Æneid. Vergilij.

.... ſuprema voluntas
Quod mandat fierique iubet. Briſſ.

MANDARE actiones, id eſt cedere & præſtare, l. 11. ff. de pec. l. 23. ff. pro ſocio, l. 13. ff. de pign. act. l. 37. ff. ad SC. Trebell.

MANDARE magiſtratum pro decernere. Cic. de legib. Old.

MANDASSE negotium ſuum ille intelligitur, qui ſciuit negotium ſuum geri, & cum poſſet, geſtorem, gerere non prohibuit, per text. in l. ſi remunerandi, §. qui pactus, & in l. 18. ff. mandat. Vult. in comment. Inſt. §. 1. n. 7. de obl. quaſi ex contract.

MANDAT tacite, qui patitur pro ſe fideiuberi, vel ratum habet. Vnde tacitum mandatum. Old.

MANDATA appellantur præcepta principum, quæ præſidibus in prouincias proficiſcentibus dabantur, quibus omnis eorum poteſtas omneque munus continebatur, l. 3. & leg. 19. ff. de offi. præſid. l. 27. in fin. & l. 33. ff. de pœn. l. 7. §. 1. ff. de iure patron. l. 131. in fin. de verb. ſign. l. 4. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. l. 1. ff. de colleg. & corp. l. 6 ff. de extr. crim. l. 1. ff. de milit. teſt. l. 5. ff. de ſeru. ex pot. Plin. lib. 10. Epiſtol. epiſt. ad Traian. Nã ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam. Iuſtin. Nouell. 17. οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς στελλομένοις ἀπὸ παρέχοι ἐντάλματα mandata principis, ταῦτα καλεῖ τις κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ διακυβερνᾶν τὰς ἀρχάς. Idem 31. καὶ τῶν ἡμετέρων ἐνταλμάτων παραμιγνυμένων ἄν τινι δυνάμει αὐτὸν τῷ τοῖς τῆς ἀρχῆς συμβόλοις, ἐκεῖνα δὲ ταῦτα καὶ οἱ πάλαι, mandata principis. Atque interdum hæc mandata à præſidibus in prouinciis ſub edicto proponebantur, ut apparet ex l. 6. §. 1. ff. de cuſtod. reor. Briſſ. Mandata principum ait Gothof. ad rubr. C. de mandat. princ. ſunt præcepta, ſiue monita, quæ certis perſonis dantur à principe veluti præfectis & procuratoribus. Dion. 5. ἐντολὰς vocat Græci etiam ἐντάλματα & ὑποθήκας, & Nouel. 26. ὑπομνήσεις & Nouell. 25.

MANDATA iuriſdictione totum officium iuris dicendi tranſit, l. §. damus, ff. de ſuſp. tut. Nec nudam notionem duntaxat, ſed iuriſdictionem, non quidem proprio ſed alieno beneficio is, cui iuriſdictio mandatur, habet, l. 1. §. 1. ff. quis & à quo appel. Briſſon.

MANDATA denique Iuriſdictione, quæ transferantur & transeant, vide l. 1. in pr. & §. vlt. l. 2. & l. 4. & l. vltim. ff. de offi. eius mand. l. 12. ff. de off. proconſ. Briſſ.

MANDATAM rem, adiectiue nonnunquam dicimus: ſicut rem commiſſam, rem depoſitam, vt apud Ciceronem. Qua locutione generaliter ſignificatur, quicquid vllo modo mandatum fuerit. Quod non percipiens Accurſ. malè torquet ad ſpeciem empti, in l. vlt. §. vlt. ff. de cond. ob turp. cauſ. Old. Prat.

MANDATARIVS eſt, qui mandatum ſuſcipit ad implendum. Et quando mandatarius accuſatus de crimine conueniri poſſit ex ſua perſona, vide leg. non ideo minus, C de accuſ. & inſcript. & no. in cap. mulieres, & cap. vt famæ, de ſent. excommu. Et inter iſtos oriuntur actiones hinc inde: quia ille qui ſic mandat alteri, contra illum, qui mandatum ſuſcipit adimplendum, cum prius cogi non poſſet, quod reciperet mandatum, competit actio mandati directa, in quantum ejus interfuit factum fuiſſe quod mandabatur. Rurſus ipſi mandatario, qui mandatum ſuſcipit, competit actio mandati contraria, ſi quas expenſas fecit, vel impenſas ratione mandati ſuſcepti, in quantum non exceſſit fines mandati. Si vero mandatum exceſſit in impenſis factis, ipſas non repetet per actionem mandati contrariam; Sed in quantum vtiliter expendit, per actionem negotiorum geſtorum repetet. Placet igitur quæ mandatario datur lex in Tragœdia Sophoclis: ἴσθι καὶ φύλασσε πρᾶγμα μὴ μόνον τὸ μὴ ὑπηρετῆσαι ... Prat.

MANDATI actio eſt directa aut contraria. Directa datur mandatori contra mandatarium, qui vel negotium non geſſit, l. 6. §. 1. vel non exhibet domino, quod ex negotio adeptus eſt, l. ſi procuratorem, §. fin. ff. eod. vel mandatum non implet. Sicut enim liberum eſt mandatum non ſuſcipere, ita ſuſceptum conſummari oportet, niſi renuntiatum ſit. Renunciari autem ita poteſt, vt integrum jus mandatori reſeruetur, vel per ſe, vel per alium eandem rem commode explicandi: aut redundet in eum captio, qui ſuſcipit mandatum. Et quidem ſi is cui mandatum eſt, vt aliquid mercaretur, mercatus non ſit, neque renunciauerit ſe non empturum, idque ſua non alterius culpa fecerit, mandati actione teneri eum conuenit. Hoc amplius tenebitur, ſi eo tempore per fraudem renunciauerit, cum jam recte emere non poſſet. Sane ſi valetudinis aduerſæ vel capitalium inimicitiarum, ſeu ob inanes rei actiones, ſeu ob aliam iuſtam cauſam excuſationes alleget, audiendus eſt, l. 22. §. fin. cum 3. legib. ſequentib. ff. mandat. Idem quoque dicitur in l. ſi quis 27. §. 2. eod. Datur etiam hæc actio contra procuratorem, qui inſtrumenta cauſæ non reddit, aut per colluſionem aduerſarium abſolui paſſus eſt, l. 8. eod. Non autem datur hæc actio contra eum qui non animo procuratoris interuenit, ſed affectionem amicabilem promiſit in monendis procuratorib. & actoribus & in regendis conſilio, l. idemque, 10. §. 6. eod. Datur autem actio hæc ad id quod intereſt mandatis, d. l. 8. §. mandati, & d. l. 27. §. 2. & ad ipſam rem conſequendam, d. l. 8. §. fi. Item ad fructus & vſuras, l. idemq; 10. §. ſi ex fundo, eod. Contrario iudicio experiuntur, qui mandatum ſuſcipiunt: vt puta qui rerum vel rei vnius procurationem ſuſceperunt, leg. 12. §. contrario, eod. Fideiuſſor quoque ſi ſoluit habet actionem mandati, d. l. 10. §. 10. modo anteceſſerit mandatum, alias negotiorum geſtorum eſt actio, leg. ex mandato 20. §. 1. eod. Hæres quoque fideiuſſoris, ſi ſoluit, habet actionem mandati. l. hæredem, 14. eod. Habet autem fideiuſſor actionem, ſi cum debitor ſoluiſſet, ignarus ſoluerit, l. ſi fideiuſſor, 29. §. cum debitor, eod. Item ſi ipſi donationis aut mortis cauſa acceptum factum ſit à creditore, dict. l. 10. §. fin. cum 2. legib. ſequentibus. Non habet autem actionem, ſi ſciens prudenſque auxilium appellationis omiſit. Item ſi ſciens prætermiſit exceptionem quæ debitori competebat, d. l. 29. §. 3. item ſi ignorauit inutiliter ſe obligatum de iure, d. l. 29. §. non male: item ſi cum ſoluiſſet, non certiorauit reum, & ſic deinde reus ſoluit, d. l. 29. §. ſi cum debitor: item ſi pro inuito & vetante fideiuſſit, l. ſi pro te 40. leg. qui fide, 53. eodem: item ſi mercedem pactus eſt ob ſuam fideiuſſionem, & litem redemit, d. l. 6. §. Marius. Mandati item actio contra eum qui commendauit aliquem, non datur, d. l. 12. §. cum quidam. Datur autem ad ſumptus bona fide neceſſario factos, leg. qui mutuam, 56. §. fi. & leg. ſi quis, 27. §. impendia, eod. Reputationes enim hoc iudicium admittit: & ſicuti fructus cogitur reſtituere is qui procurat, ita ſumptum quem in fructus percipiendos aut vecturas ſuas, dum excurrit in prædia, fecit, deducere oportet, niſi ſalarius fuit: & hoc conuenit, vt ſumptus de ſuo faceret ad hæc itinera, d. l. 10. §. idem Labeo, idem eſt de vſuris, d. l. 12, §. ſi mihi. Non tamen omnia quæ impenſurus non fuit mandatori imputabit mandatarius: veluti quod ſpoliatus ſit à latronibus aut naufragio res amiſerit, vel langore ſuo ſuorumque apprehenſus quædam erogauerit: Nam hæc magis caſibus quam mandato imputari oportet, d. l. inter 26. §. non omnia. Vtilis actio competit deportato, id eſt, ei cuius bona publica ſunt, ſi is mandet alicui vt ea bona emat, iſque fidem non præſtet, dict. l. 22. §. is cuius: Freig. in parat. ff. mandati.

MANDATI obligatio, Paulus inquit leg. 1. Mandati conſenſu contrahentium conſiſtit. Ideo per nuncium quoque, vel epiſtolam, mandatum ſuſcipi poteſt. Item ſiue rogo, ſiue volo, ſiue, mando, ſiue alio quocunque verbo ſcripſero, mandati actio eſt. Mandatum niſi gratuitum, nullum eſt. Nam origi-

nem ex officio, atque amicitia tradit. Contrariũ porrò eſt officio. merces. Interveniente enim pecunia, res ad locationem & conductionem potius reſpicit. Bud. in annot. prior. Spieg.

MANDATOR eſt, qui aliquid agendum committit. Paulus ad Senatuſconſultum Syllan. Etſi certus ſit percuſſor, tamen habenda eſt quæſtio, vt cædis mandator inueniatur. Mandatarius eſt, qui mandatum ſuſcipit ad implendum. Spieg.

MANDATORES qui alicui ſunt autores, mandantque, vt pecuniam det mutuo, aut tempus ſolutionis proroget, l. ſi verò non remunerandi, §. ſi poſt creditam, ff. mandati. Itaq; ſimiles ſunt fideiuſſoribus: niſi quod præcedunt rei principalis obligationem, l. ſi fideiuſſores, ff. de fideiuſſ. & mandat. Conſtitutores ex diuerſo, qui pro alio ſe ſoluturos conſtituunt, ſequuntur obligationem. Id quod nudo tantum pacto, vel etiam per epiſtolam fieri poteſt, ut in l. quidam, ff. de conſtit. pec. Diſtant autem multum à fideiuſſoribus, quia ex quocunque debito poteſt quis conſtituere, non tantum id quod ipſe conſtituens, ſed & quod alius debet. Sunt etiam mandatores, ut Bud. monuit, impulſores delatorum, interque delatores referuntur. Vnde & apud IC. Mandator delationis, in l. ex quibuſdam, de iure fiſci. Et delator mandatorem edere debet. Spieg.

MANDATOR, ait Gothofr. in rubr. ff. de fideiuſſor. eſt, qui vel fideiuſſorem fideiubere, vel creditorem alii credere rogat.

MANDATOR dotis dicitur, cuius mandatu vxor dat viro dotem Goth. ad rubr. C. ne fideiuſſor. vel mand.

MANDATOR, fideiuſſor, & is qui conſtituit, conueniunt in eo, quod pro alio hi omnes interveniunt. Differunt autem: Mandamus namq; credi etiam abſentes: fideiubemus quidem præſentes tantùm, ſed tamen verbis, l. 12. C. de fideiuſſ. l. 32. ff. mandat. l. 3. in fin. ff. de adminiſtr. rer. Conſtituimus nudo conſenſu eoq; ſufficiente ad actionem producendam, §. 9. Inſt. de act. Goth. ad l. 3. in fi. C. de conſt. pec. vide & ſup. Fideiuſſor.

MANDATORES dicuntur quorum mandato alii pecunia credita eſt, l. 41. in fin. l. 25. in fi. l. 71. & rubr. ff. de fideiuſſorib. & mandator. l. 28. l. 60. ff. mand. l. 1. §. ſi fideiuſſor, ff. ſi quid in fraudẽ pat. l. 95. §. ſi mandator & §. pen. ff. de ſolut. l. 8. C. de pignorib. l. 12. C. de non num. pec. l. 30. C. de locat. & cond. Qui à fideiuſſoribus eo diſtant, quod auctores ſint contrahendi negotij, cum plerumque fideiuſſores contractæ iam obligationi accedant. Cæterum mandator non eſt, qui faciendi nominis cauſa, quaſi proxeneta intervenit. Hic enim monſtrat magis nomen quam mandat, tametſi laudet. l. 2. ff. de proxenetic. Mandator quoque cauſæ dicitur, qui mandat alicui, & inſtituit eum ad accuſationem dando probationes, & allegando accuſationes, l. 2. §. diuus cum §. ſeq. l. 22. in fin. l. 23. & 24. ff. de iure fiſc. l. 1. §. incidit, ff. ad Turpil. Suet. in Tit. c. 8. Inter aduerſa temporum delatores mandatoreſque erant ex licentia veteri. Meminit huius & Conſtantin. lib. 1. tit. 5. Eumque ita definit, quam rectè, ex ſuperioribus apparet μανδάτωρ λέγεται ὁ τῷ μηνυτῇ ὑπουργίας εἰς τὴν τοῦ πράγματος καταμήνυσιν. Cæterum qui ſine mandato duntaxat hortatus eſt ad accuſationem ſuſcipiendam pro mandatore non habetur, l. 20. ff. de his qui notant. infam. Briſſ.

MANDATI iudicium quam turpe olim fuerit conſtitutum. Cic. elegantiſſime declarat in Orat. pro Roſc. Amer. In privatis rebus ſi qui rem mandatam non modo malitioſius geſſiſſet, ſui quæſtus aut commodi cauſa, verum etiam negligentius: eum maiores ſummum admiſiſſe dedecus exiſtimabant. Itaq; mandati conſtitutum eſt iudicium non minus quam furti. Credo propterea, quod ciuibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in iis operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur: quam qui lædit, oppugnat commune omnium præſidium: & quantum in ipſo eſt, diſturbat vitæ ſocietatem: non enim poſſumus omnia per nos agere; alius in alia eſt re magis vtilis. Idcirco amicitiæ comparantur, vt commune commodum mutuis officiis gubernetur. Paulo poſt: Ergo idcirco turpis hæc culpa eſt, quod duas res ſanctiſſimas violat, amicitiam & fidem; nam neque mandat quiſquam fere niſi amico: neque credit, niſi ei, quem fidelem putat. Item aliquanto poſt idem tractat: De forma autem mandati ſeruanda, vide Cuiac. obſeru. lib. 12. c. 34. Prat.

MANDATI ſpecies, rerum conſideratione duæ ſunt, generalis & ſpecialis, l. 12. §. 7. ff. mandat. conſenſu inſpecto, tres, l. 1. in pr. & § 1. eod. puta ſi quis vel mandet vel non prohibeat, vel ratum habeat, l. 60 de reg. iur. Perſonarum verò contemplatione quinque, l. 2. ff. mand. Inſtit. eod. in princ. Gothofr. ad l. 12. §. 7. ff. mandat.

MANDATVM contrahitur, ſiue mea tantum gratia tibi mandem ſiue aliena tantum: ſiue mea & aliena, ſiue mea & tua; & ſiue tua & aliena: quod ſi tua tantum tibi gratia mandem: ſuperuacuum eſt mandatum: & ob id nulla ex eo obligatio naſcitur. Mea tantum gratia interuenit mandatum: veluti ſi tibi mandem, vt negotia gereres mea, vel vt fundum mihi emeres, vel vt pro me fideiubeas. Alieno tantum; veluti ſi tibi mandem vt Titii negotia gereres; vel vt Titio fundũ emeres, vel pro eo fideiubeas, Mea & aliena veluti ſi mandem, vt mea & Titii negotia gereres, vel ut mihi & Titio fundum emeres, vel ut pro me & Titio fidejubeas. Tua & mea veluti ſi mandem tibi, vt ſub vſuris crederes ei, qui in rem meam mutuaretur, Tua & aliena, veluti ſi tibi mandem, vt Titio ſub vſuris crederes, quod ſi vt ſine vſuris crederes; aliena tantum gratia interuenit mandatum. Tua autem gratia interuenit mandatum, veluti ſi mandem tibi, vt pecunias tuas potius in emptiones prædiorum colloces, quam fœneres; vel ex diuerſo, vt fœneres potius quam in emptiones prædiorum colloces. Cuius generis mandatum magis conſilium eſt quam mandatum; & ob id non eſt obligatorium, quia nemo ex conſilio obligatur, etiamſi non expediat ei, cui dabatur, quia liberum eſt cuique apud ſe explorare, an expediat ſibi conſilium, text. in l. 2. ff. mandat.

MANDATVM, commiſſio eſt, vel quod committitur. Sunt qui volunt mandatum eſſe dictum, quaſi ex mea manu datum; ſed an id verum ſit. Tiſſinus aliorum, inquit, eſto iudicium. Spieg. Vide ſupra Mandare à manu.

MANDATVM definit Accurſius Inſtit. de mandat. officium gratuitum ab eo, qui ſuſcepit exhibendum. Hotomannus autem ſic; Mandatum, inquit, eſt contractus bonæ fidei de eo quod fieri ſine mercede vlla convenit, periculo mandatoris exequendo, inter quos iure ciuili licet, factus. Mandare namque eſt negotium dare; ſed cum ſine mercede addidimus, à locatione illum diſtinximus. Conueniſſe autem, hoc eſt, non modo datum, verum etiam ab eo cui datur, receptum eſſe oportet. Prius enim non naſcitur obligatio, l. 1. & paſſ. ff. mandati. Differt autem à Conſilio, primum quod Mandatum pars quædam imperij eſt, aut potius voluntatis, vt quid fiat. Conſilium ab imperio prorſus alienum eſt, nec ullam voluntatis ipſius ſignificationem habet; itaque rem conſultoris arbitrio permittit: nec vtrum fiat, nec ne, laborat, eoque non eſt obligatorium, l. 2, in fin. ff. eodem. & leg. conſilij, de reg. iur. Imperium autem illud ideirco ſocietas humani generis comprobauit, quoniam ad mandatorem periculum omne pertinet; nulla ex parte ad mandatarium, Hot.

MANDATVM aliud eſt generale, cum nimirum omnium negotiorum, aliud ſpeciale, cum certæ rei adminiſtratio eſt mandata, l. ſi remunerandi, 6. §. apud, ff. mand. vide Freig. in parat. eod. tit.

MANDATVM ſoluitur vel morte Mandatoris, niſi per ignorantiam impletum ſit: tum enim competit vtilis actio, l. inter cauſas, 26. in princ. ff. mandat. quia mandatum, non etiam mandati actio morte mandatoris ſoluitur, l. ſi præcedente, 58. in princ, ff. eod. niſi item mandatum contineat aliquid, quod omnino poſt mortem mandãtis faciendũm ſit, vt monumentum, l. ſi vero, 12. §. fin. ff. mand. vel ſoluitur morte Mandatarij, ſi is integro adhuc mandato deceſſerit: Nam tum etiam hæres eius, licet executus fuerit mandatum, non habet mandati actionem, leg. ſi quis, 27. §. 3. ff. eod. Is tamen per errorem exequendo bonæ fidei emptori conditionem vſucapiendi tribuit leg. mandatum 57. ff. eod. Extinguitur quoque mandatum mutatione voluntatis ſeu reuocatione, d. l. 12, §. pen. Modo res ſit integra ne damno afficiatur is qui mandatum ſuſcepit, leg. ſi mandaſſem, 15. ff. eod. Freig. d. loc.

MANDATVM egreſſus dicitur qui aliud fecit, puta qui fundum alium emit, non qui pluris. Ille non poteſt agere, vt ſibi fundum habeat mandator, & reſtituat pretium, quia nullam partem mandati adimpleuit, & tamen ex ea cauſa conueniri mandati neglecti poteſt: At qui pluris emit, remittens quod excedit de pretio, reliquum iuſte petet, Conn. lib. 7. c. 14. n. 9.

MANDATV meo, ſicut iuſſu meo apud IC. Iabolen. Qui fundum mandatu meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat, leg. qui concubinam, de leg. 3. Veteres ſolebant dicere (mandatu) in ablatiuo, cum mandatum priuatum intelligi vellent, mandatum vero publicum, per ablatiuum (mandato) denotabant. Inde eſt illa locutio, quam Haloander diligenter obſeruauit in Pandectis vbique, Mandatu meo Titij, Spieg.

MANDRAGORA herba ſoporifera & venenata, vt ſcribit Plin. l. 25. c. 13. Itaque à Marciano in leg. 3. §. 3. ff. ad leg. Cornel. de ſic. inter venena communetatur. Eius duo genera traduntur à ſcriptoribus: candida quæ mas eſt & nigra, quæ fœmina eſt. Vide Æginet. c. 5. de re med. Colum. lib. 44. c. 10 Eadem dicitur ἀνθρωπόμορφος, Pythag. an ab humana ſpeciei, quam ea radix, impoſtorum arte, vulgo repræſentat? an quod reuera genitalis radix, à medio ad imum bifida, bifurcataque proueniat, adeo vt Crura, humana figura, habere videatur: Briſſ. ἀντιμῆλον, à fructu malo ſimili κιρκαία à veneficiis quibus Circe claruit, vide Goth. in not. ad d. l. 3. §. 3.

MANEBVNT nummi tui, pulchra locutio in l. 1. de ſtip. ſerv. quam & Alber. obſeruauit, Spieg.

MANERE eſt morari, & vt Nou. Marcell. explicat, loco inſiſtere. Si pater eius in adoptione manſiſſet, l. 1. §. qui habebat, ff. de bonor. poſſeſſ. contr. tab. Briſſ.

MANERE etiam dicuntur res incorporales, veluti Actiones, Obligationes, & iura quæ non corrumpuntur, nec depereunt, ſed ſalua, integra & illæſa permanent, quæcunque in ſuo ſtatu & priſtina cauſa durant, Briſſ.

Ma-

Manere nomen dicitur, quod nondum eſt exactum, leg.43. §. vlt. ff.adminiſtr. & peric.

Manere promiſſis, idem quod ſtare promiſſis.

Manere rem apud aliquem, id eſt, rem ei ſolui, l.tale, §.fin. ff. de pact. Alb.

Manere ſignificat expectare, ut laicos neceſſitas obſequendi manet, non authoritas imperandi cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, ext. de conſtitutionibus Io.Bello. etymol.

Manes animæ melioris meriti. Briſſ.

Manes olim, hoc eſt, animas è corpore volantes, quod ubique manerent, quaſi Deos colebant: ideo iura eorum voluerunt eſſe ſancta, id eſt, ab iniuria hominum defenſa atque munita. Hinc eſt in 12. tabulis, Deorum manium iura ſancta ſunto. Spieg. ex Old. Prat.

Mangones, appellatione venaliciariorum veniunt: quoniam venalicia, id eſt, ſeruos venales expoſitos, ipſi emere præoccupant, ut carius vendant. Cum enim mercis nomen in huiuſmodi ſeruis locum non habeat, leg.ſeruos in fi.de legat.3.conſequens eſt, ut ſaltem venalicii appellatione cenſeantur, teſte Alciat.tametſi mango, vt Nebriſ. indicat, non modo ſeruorum creditor ſit, ſed aliarum quoque rerum. In quo autem diſtet à Venaliciario, vide Africanum de verb.ſign. mercis appellatio. Senec.in epiſt. Mangones, ſi quid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. Sic Plin. lib.37. gemmarum politores, mangones vocantur. Prat. Vide & Gœd. ad d.l. mercis appellatio. 66. n.2.

Mangonium artificium quod ad res facilius vendendas adhibetur. Vnde,

Mangonizare componere rem aliquam ad alliciendos emptores, *Auffmutzen*, quemadmodum videmus equos venire mangonizatos. Spieg. Prat.

Manibus communibus pro non lotis, ut exponit Alb.Spieg.

Manibus pedibuſque, extremum conatum ſignificantes dicimus. Spieg.

Manibus ſuis facere, quandoq; idem eſſe, quod alii mādare, Alber.obſeruauit in l.ſi quis id quod, ff.de iuriſd.omn.iud.Spieg.

Manicae ferreæ, pro catenis quibus manus reorum vinciuntur l.1. C.de cuſtod. reor.

Manifestare id eſt, manifeſtum facere & aperte declarare. Sic Opinionem ſuam per relationem manifeſtare, leg.9. ff.de appellationibus. Briſſ.

Manifestarium pignus, pro manifeſto & diſerte obligatum Paulus l.9. ff. in quibus cauſis pign. Eſt differentia obligatorum propter penſionem, & eorum quæ ex conuentione manifeſtari pignoris nomine tenentur. Prat. & Hot.

Manifeste conſtare dicitur, quod etiam ex coniecturis probabilibus conſtat l.1.C.de teſtam. vbi Iaſon. Spieg.

Manifestum eſt publica vel clamoſa proclamatio ex certa ſcientia, & certis auctoribus proveniens, vide Speculat. in tit. de noto. crim. §.ſequitur de manifeſto. Diciturque vulgo notoriū. Bart in l.ſcriptus hæres, ff.de relig. & ſumpt.fun.diſcernit pulchrè notorium à manifeſto. Vide infr.Notorium.Spieg.

Manifestum crimen eſt Bartolo, in quo quis deprehenditur, in l.ſi fur.ff.de furt.Vide eūdem in l.hęredes palā.de teſt.Spie.

Manifestum furtum intelligi voluere priores, ut Maſſurius ſcribit, quod deprehenderetur, dum perpetraretur, extat elegans cap. de furum ſpeciebus apud Rhodig.lib.10. Spieg.

Manifestum furtum intelligitur, quamdiu fur rem furtiuam tenens, viſus, vel deprehenſus fuerit, ſiue in publico ſiue in priuato, vel à Domino vel ab alio, antequam eo pervenerit quo perferre ac deponere rem deſtinauerit. Briſſ.

Manifestum quaſi ad manus foris ſtans, dicitur quod clarum & apertum: ut manifeſta cauſa cap. de manifeſta, 2.quæſt.1. & manifeſta turpitudo, l.manifeſtæ, ff.de iureiur. & manifeſtum ius dicitur l.manifeſtiſſimi, C.de furt. & offenſa manifeſta intelligitur, quæ vel per confeſſionem, aut euidentiam rei, vel probationem legitimam nota fuerit, cap. cum olim, de verb. ſignific. extr. Io.Bellon. etymol.

Manifestus fur eſt, qui cum furto deprehenditur, & ut Græci dicunt, ἐπ' αὐτῷ φώρῳ l.3.l.4.& l.5.cum ſeq.ff.de furt.Gaius lib.2. Inſt.tit.vlt.Inuenias ſæpe apud Plautum in eandem cum Græco ſententiam dici manifeſto teneri. Manifeſtos quoque rerum capitalium dixit Salluſt.in coniurat. Catilin.qui manifeſto in ea noxa tenerentur. Briſſ.

Manipulos ait Varro lib.4.de ling.lat. appellabant exercitus minimas manus, quæ vnum ſequuntur ſignum.Idem lib.5.cum iūgit plures manus, Manipulus, unde Manipularis miles. Briſſ.

Manipulus leuis, ex viginti militibus, & turbis ſcrutatorū ſit. Huic Cēturio præerat, qui manipularis vocabatur. Dictus autem leuis, quod haſtis miles, gæſiſque, non armis grauioribus muniretur, Alex.genial.dier.lib.1.cap.5. Prat. Adde Brech.in l. princeps, in tit. de verb.& rer. ſign.

Manser, eſt illegitimus proprie de ſcorto natus, ſecundum Hoſt. quaſi vulgo quæſitus. Vnde ſecundum Abbat.

Manſeribus ſcortum, ſed mœcha nothis dedit ortum:
Vt ſeges à ſpica, ſic ſpurius eſt ab amica.
Dant naturales, quæ nobis ſunt ſpeciales

cap. niſi cum pridem, de remun.in §.perſonæ, in fi.vbi gl.Old. Prat. Iſidorus Manſeres eos dici putat, qui naſcuntur ex virgine vel vidua nobili, patre verò ignobili: quod tamen non eſſe perpetuum apparet ex d.c. niſi cum pridem. Herman. Vult.in comment. Iuſt.de patr. poteſt. in princ.num.10.circa fin.

Manseris nomen barbarum eſt, nec aliis notum eſſe poteſt, quam quorum ex lingua deſumptum eſt. Connan. libr.2.c.16. num.2.

Mansio & Deceſſio, contraria. Sic manſio in vita: cui contrarium eſt exceſſus è vita. Eſt item manſio, iter vnus diei. Plin. Manſionibus octo diſtat regio thurifera à monte excelſo. Sic & apud Arcadium: Manſiones in leg fin. de muner.demenſa, militum itinera, intelligenda ſunt, *ein Tagreiſs*, Bud.admonet, quos hodie Galli Mareſchallos hoſpitiorum, Germani *Forirer* vocant. Latine appellari poſſe Manſionarios deſignatores, & cretarios deſignatores, à creta qua utuntur. Spieg.

Mansio mala, tormenti ſpecies eſt. Vide ſup. mala manſio.

Mansiones, ad iter metiendum diſpoſitas hominum & animalium curſui publico deputatorum ſtationes appellabant, l. vlt. ff.de muneribus & honor.l.7.ff.de annon.lib.10.Co.l.2.de condit. in public.horr. cod.l.9.de annon. & tribut.in C.Theo. l.9. de ſuſceptorib.lib.10. C.l.2.de lucris aduoc.lib.12.C.Lamprid.in Alex. Illa die, illa hora ſum exiturus, & ſi Dij voluerint in prima manſione manſurus. Deinde per ordinem māſiones, deinde ſtatiuæ, deinde vbi annona eſſet accipienda. Ambroſius in oratione de morte Valentiniani. Ecce poſtridie literæ de inſtruendis manſionib. inuectio ornamentorum regalium aliaque eiuſmodi, quæ ingreſſurum iter Imperatorem ſignificarent. Et in Panegyrico incerti auctoris, qui Conſtantij filio dictus eſt, itinere confecto conſumptis copiis manſionū, ne quis conſequi poſſet, exercitus repente intra parietes conſederat. Symmac. in epiſt. Diligentiæ tuæ, ratio derogetur, quæ poſſit oſtendere, quot numero animalia collocaris, & quo paratu inſtruxeris manſiones. In has autem manſiones etiam milites diuertebant, l.11. C.de re milit.lib.12. l.2.C.de lucr.aduoc.eod.Vnde annonis & pabulis inſtruebantur, vt ex Caſſio, libr.5.varia.epi.ad Gepidas, & libr.10 epiſt.ad Sen.& populum patet. Idem Lampr.in Alex. Milites expeditionis tempore ſic diſpoſuiſti, vt in manſionibus annonas acciperent. Briſſ.

Mansio & in plurali Manſiones, σταθμοί, ſunt diuerſoria, in quę ſe recipiebant milites expeditionis tempore, vel ſacer comitatus, quæ annonis & pabulis inſtruebantur, ex collatone, vicinorum, à manendo ſic dictæ. Suet.in Tito Veſpaſiano; Deinde, inquit, ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, &c. Māſio quoque pro domo & ædibus ſumitur in lib. Feud. Greg. Turon. l.3. At ille ingreſſus manſionem domini ſui, apprehendit ſcutum eius, & frameam. Helmodus in hiſtor.Slauor.c.50. occupauit montem, qui antiquitus Alberg. dicitur, impoſuitque illic manſiunculas, intendens ibidem communire caſtellum. Prat.

Mansionatici, ſunt manſiones apud ſcriptores barbaricos: cuius verbi duplicem vſum oſtendit Hotto.in comment.feud. pro manſione hoſpitali, ſiue diuerſorio, & pro munere ac ſumptu recipiendorum hoſpitum. Illius ſignificationis exemplum eſt apud Aymonium lib.5.c.31. Indeq; (de Carolo Caluo Francorum rege loquitur) per Attiniacum, & conſuetos manſionaticos compendium adiit. Et apud Carolum in conſtitutionibus Cæteri per ſingula territoria habitantes, diſcurrenteſque manſionaticos. Et apud alios paſſim. Huius autem apud eundem lib.5.c.34. in priuilegio Abbatiæ S.Germani pratenſis: ſed neque ſeruitia ex iis exactis, vel paueredos aut expenſas ad ſuas vel ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat, ſiue manſionaticos inde exigas, ſicut nec conſuetudinis vnquam fuit, id eſt, ſumptus pro diuerſorio & hoſpitibus recipiendis.

Mansuarii, iidem qui manentes vel commanentes, vel villi: Græci παραμονάριοι vocant, ut ſynodi Chalcedonenſis cap.2. à μονή, villa. Alii maſſatios: nam & manſum dixere maſſam Caſſiod.Greg.& alii, pro quo gloſſ.vet. συγκλῆρον reddunt. Prat.

Mansuetarii qui feras manſuefaciunt. Firmicus: Septentrione Oriente nati, erant manſuetarii ferarum.

Mansuetae feræ quatenus intelligendæ Iuſtin. declarat, Inſtit. de rer.diuiſ. §.pauonum quoque. Vide Feræ. Prat.

Mansuetum dictum putat Paulus apud Feſtum lib.11. quaſi ad manum venire ſuetum, vel (vt aliis placet) neque ex miſericordia mœſtum, neque ex crudelitate ſæuum, ſed modeſtia temperatum. Prat.

Mansuetus fero aduerſatur. Briſſ.

Mansus vel manſum, ſeu maſſa Caſſiodoro, & Gregorio, neque domus eſt, neque area, neque hortus: ſed ager certi modi ac menſuræ, qui propterea metatus ab antiquis dicebatur, quoniam in agrorum diuiſionibus & aſſignationibus menſores adhibebantur, qui & finitores à Cicerone in Agr.o. appellantur: quanquam in ſecunda mendum eſt in illo loco: ſanitores ex illo ordine ducentos conſtituit. Legendum enim eſt finitores. Manſus autem vel in priuati hominis patrimonio eſt vel

Eccleſiæ, ad cleri victum cultumque attributus, leg. Franc. lib. 1. cap. 85. Sancitum eſt ut unicuique eccleſiæ vnus manſus integer, abſque alio ſeruitio attribuatur: & preſbyteri in iis conſtituti non de domibus neque de areis, vel hortis iuxta eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſeruitium faciant, præter eccleſiaſticum. Albertus Krantzius in Vandalia lib. 4. c. 5. aſſignauitq; trecentos manſos eccleſiæ in perpetuum ſeruituros. Item, Adolphus trecentos quoque manſos permiſit duci, vt per manum eius aſſignentur in dotem eccleſiæ. Et c. 25. Eat Epiſcopus in Vagriam: adhibitis viris induſtriis æſtimari faciat prædia: quod defuerit de trecentis manſis, ego ſupplebo. Veniens epiſcopus deprehendit prædia vix centum implere manſos. Quamobrem comes volens redarguere agrimenſores, adhibuit menſuram ſuam funiculo breui & hominibus incomperto. Helmoldus in hi. Slau. c. 10. Pauperibus ortus natalibus primo ſeptem manſis, totidemq; manentibus ex hæreditate patrum fuit contentus. Et mox dicitur manentes ſuos pro furto delatos damnaſſe ad mortem, nec enim eo in loco manſum pro villa poni, quod docti quidem Germani ad marginem annotarunt, ſed pro iugero cenſet. Hot. in comm. verb. feud. à quo fere hæc omnia ſunt deſumpta: qui etiam addit, placere ſibi eorum ſententiam, qui manſum à menſura duci volunt: quia, ſi ager, inquit, eſt certo modo præſcriptus (vt illa lex oſtendit) neceſſe eſſe certæ menſuræ fuiſſe, lib. feu. 1. ti. 4. §. 4. Si quis de manſo uno feudi nomine inueſtituram acceperit. Nam cum manſum vnum, duo, tria, numerantur, certi agrorum modi perſpicue ſignificantur. Manſum Baldus definit prædium, in quo manent homines. Aluarottus, fundum qui duobus bobus ad laborandum ſufficit. Hinc fortaſſe oritur (inquit Zaſius) quod nos Germani prata dimenſa nominauimus *Manſmatt*. Iacob. Cuiac. Manſus eſt, inquit, fundus, vnde quis ſe & familiam ſuam tueri ſatis commode poteſt, ac præterea vectigal, ſiue cenſum domino referre, & quod veteres dixere hæredium: nam hæreditates Carolus Magnus interpretatur manſa in ſuis conſtit. à manendo ſc. Childebertus in quodam pragmatico apud Annonium: Cum manſis, & cum manentibus meis. De his iudicent lectores.

Mansvm aliud eſt dominicatum, ſeu indominicatum, quod in principis, aut Eccleſiæ, aut nobilis cuiuſdam dominio eſt neq; vel in Feudum, vel in precatiam, vel alio titulo alteri conceſſum. Aliud ingenuum, quod eſt nobiliũ, & colono alicui locatum, qui Manſuarius vocatur: aliud ſeruile, quod in feudum datum eſt, ſub certi ſeruitii conditione, apud Annon. ubi ſcribit Carolum Caluum in Francia & Burgundia tributum exegiſſe hunc modum: E manſis dominicatis ſolidus vnus, de vnoquoque manſo ingenuo, denarii quatuor: de cenſu dominico, de facultate manſuarii, totidem e manſo ſeruili denarios duos de cenſu dominico, de facultate manſuarii totidem. Quæ diſtinctio manſorum inuenitur etiam 2. epiſt. Greg. ad finem. Prat.

Mantellvm à tegendis manibus dictum volunt. Polluci μαντὶον id genus coopertorium, ſed villoſum, cuius & Varro meminit: quale eſt noſtrarum mulierum tegumentum, quod vulgus *Kurſen* nominat. Vnde inferius, Reuoluto matello. Spieg.

Mantice ars ipſa diuinandi. Vide Cic. 1. de nat. Deor. Spieg.

Manticvlarivs dicitur fur, qui inferens ſe confertæ multitudini, marſuppia aut ſecat, aut artificio doloſo aperit, & euacuat, ablata pecunia. Vide Feſtum. Spieg.

Manvbiæ pro ſpoliis. Vnde manubias facere, pro ſpoliari. Imp. in leg. eos, C. de modo mulctat. Authent. de trien. & ſemiſſe, §. hic à nobis. Spieg.

Manvbias à præda hoc diſtare Gellius lib. 13. c. 23. ſcribit, ut ſit præda corpora ipſarum rerum, quæ capiuntur. Manubiæ vero pecuniæ ex præda vendita redactæ: quanquam tropica quadam figura alterum pro altero nonnunquam ſumptum à quibuſdam annotat. Sic Cic. de leg. Agrar. Prædam, manubias, ſectionem caſtra denique C. Pompeii ſedente Imp. vendent. Vide Turn. aduerſ. lib. 11. c. 21. Prat.

Manv breui pro directo, & per compendium, & vitata circuitione: quoties ſcilicet celeritate coniungendarum inter ſe actionum vna actio occultatur, vt loquitur Vlpian. l. 3. §. ſed ſi debitorem, de donat. inter vir. Hac phraſi vſus eſt idem Vlpian. leg. 43. §. 1. de iure dot. Quoties, inquit, extraneus accepto fert debitori dotis conſtituendæ cauſa, ſiquidem nuptiæ inſecutæ non fuerint, liberatio non ſequetur: niſi forte ſic accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum: tunc enim credendum eſt, breui manu acceptum à muliere, & marito datum. l. 43. §. 1. de iure dot. id eſt. Hoc ita accipiendum eſt, quaſi mulier non per acceptilationem & circuitionem illam, ſed directo per manum ipſius creditoris pecuniam accepiſſet, & marito dediſſet. Itaque quod Iuriſconſult. Directo dare libertatem dicunt, ac non per fideicommiſſum: efferri hoc eodem modo ſic poſſet. Manu breui libertatem dare: cui contrarium eſt manu longa, vt mox dicemus. Hotom. Briſſ.

Manv longa Iauolenus figurata locutione poſuit, pro flexuoſe & oblique: non autem quam minimo potuit negotio. Pecuniam, inquit, quam mihi debes, aut aliam rem ſi in conſpectu meo ponere te iubeam: efficitur vt & tu ſtatim libereris, & mea eſſe incipiat: nam tum, quod à nullo corporaliter eius rei poſſeſſio detineretur, acquiſita mihi & quodammodo manu longa tradita exiſtimanda eſt, id eſt, quaſi menſa ubi ponere te iuſſi, manus tuæ pars fuiſſet: & longa iſta manu porrecta mihi tradidiſſet. Nam breui manu dediſſes, ſi directo de manu in manum, nulla menſa aut alia re interpoſita tradidiſſes. Locus eſt in l. 79. ff. de ſolutionib. Cic. Verr. 4. Quum ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniæ dabantur, non erat quærendũ, cuius manu numerarentur, ſed cuius iniuria cogerentur, comites illi tui dilecti, manus erant tuæ: præfecti, ſcribæ, medici, accenſi, haruſpices, præcones, manus erant tuæ: quo quiſque te maxime cognatione, affinitate, neceſſitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur: cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quam ſi centum cohortes fugitiuorum fuiſſent, tua manus ſiue controuerſia fuit: quicquid ab horum quopiam captum eſt, id non modo tibi datum, ſed tua manu numeratum iudicari neceſſe eſt. Hot. Briſſ.

Manv nocens aqua pluuia eſt, quæ ita aliquo loco excipitur, vt inde profluens vicino noceat, ſi locus is non ſit naturaliter talis, ſed manu hominis excipiendæ aquæ fuerit apparatus. Briſſ.

Manv ſata excipi intelliguntur, in l. 80. ff. de contrah. empt. non quæ in perpetuum ſata ſunt, ſed quæ ſingulis annis feri ſolent, ita vt fructus eorum tollatur. Prat.

Manvfactvm opus, opponitur naturali, l. 1. §. 1. ff. de aq. plu. arcend. Spieg.

Manvmittere eſt de manu, id eſt poteſtate emittere, ſeu poteſtate liberare & dimittere, Briſſ.

Manvmissio eſt datio libertatis, vt Inſt. de libertinis, §. 1. leg. manumiſſiones, ff. de iuſtitia & iur. Dicitur autem propterea manumiſſio authore Feſto, quia, dominus caput ſerui, quem in libertatem venire volebat, vel eius aliud membrum manu tenens dicebat: hunc ego hominem liberum eſſe volo, & emittebat eum de manu. Alij ex eo dictum putant, quod qui emancipabantur, manu dicis cauſa cædebantur ab emptoribus, quæ ῥαπίσματα vocat Iuſtinianus in leg. vlt, C. de emanc. liber. Tres autem legitimas manumiſſionis formas tempore Ciceronis fuiſſe conſtat ex Topicis ipſius: Poſtea Conſtantinus aliam adiecit in ſacroſ. Eccleſiis ex ſacris conſtit. ſub aſpectu plebis aſſiſtentibus Chriſtianorum antiſtitibus, & vice actorum interpoſita qualicunque ſcriptura, l. 1. C. de iis qui in Eccleſ. manum. Sed & aliis multis modis libertas ſeruo competere poteſt. Inſtit. de libert. §. multis autem modis. Quos omnes colliges ex toto tractatu C. quibus ex cauſis ſer. pro præm. lib. accip. ex l. vlt. C. de manum. Ex Nou. de monachis, §. ſancimus, collat. 1. ex l. vlt. Co. de lat. libert. toll. ex l. cum Stichum, C. de lib. cauſ.

Manvmissio tripliciter fiebat: cenſu, vindicta & teſtamento. Cenſu manumitti dicebantur qui luſtrali cenſu Romæ, iuſſu dominorum inter ciues Romanos cenſum profitebantur, vt author eſt Vlp. in epit. tit. 1. Alter modus vindicta dicebatur, primum inductus à Vindicio ſeruo, qui ob patefactam indiciis ſuis Reipubl. proditionem hoc genere libertatis donatus eſt. Aliis placet à virgula, quæ in hac manumiſſione ſolennis fuit, nomen impoſitum fuiſſe, de qua vide inf. in verbo Vindicta. Tertius modus eſt, qui teſtamento vel codicillis fit; idque dupliciter: Directè aut oblique: Directe dari libertas dicitur, cum verba teſtatoris ad ſeruum diriguntur, ſine vlla circuitione aut anfractu, vt Stichus liber eſto: Oblique autem cum non recta tendunt ad ſeruum, ſed ad hæredem aut alium feruntur, vt tandem ad ſeruum perueniant. Vide Conn. lib. 2. cap. 4. numer. 2. 3. 4. 5. Adde Franciſc. Balduin. catecheſin. iur. ciuil. c. 1. Hinc.

Manvmissi ciues Romani dicebantur, qui teſtamento vindicta aut cenſu (ſic enim apud Gaium lib. prior. tit. 1. non eccleſia legendum ex Vlp. Inſtitut. tit. 1. animaduerti) vel antè conſulem aut prætorem erant manumiſſi. Latini autem Iuliani, qui aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione, ex l. Iunia Norbana, quæ conditionem eorum prima reperit, manumittebantur: Dedititij, qui poſt admiſſa crimina, ſuppliciis ſubditi, & publice pro criminibus cæſi eſſent, aut in quorum facie, vel corpore, quæcunque notæ, ſeu ſtigmata, igne aut ferro impreſſæ erant, ita vt deleri non poſſent: hi poſtquam à dominis ſuis manumittebantur, Dedititij vocabantur, ex lege Ælia Sentia, vt quorum turpitudo communis erat, eorum & nomen commune eſſet: Vide Vlp. epit. tit. 1. Prateius.

Manvmissionis inſignia recenſet Tertull. lib. de reſurrect. carn. puta albam veſtem, aureum annulum, patroni nomen, tribum, menſam. Prat.

Manvmissionis verbum etiam in liberis legimus, l. 2. ff. de off. proconſ. l. 28. ff. de adopt. l. 107. ff. de verb. obl. & ff. ſi à parent. quis manum. fuer. Prat.

In manvmissionibvs hoc nominatim adſcribi moris erat, vt ex antiquo manumiſſionis exemplo citat Cujac. obſeru. lib. 14. c. 27. Ille ciuis Romanus eſto, ita vt ab hodierno die inge-

nuus

nuus, atque ab omni ſeruitutis vinculo ſecurus permaneat, tanquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet procreatus. Eam denique pergat partem, quamcunque elegerit, vt deinceps nec nobis, nec ſucceſſoribus noſtris vllum debeat noxiæ conditionis ſeruitium: ſed omnibus diebus vitæ ſuæ, ſub certa pleniſſimaque ingenuitate, ſicut alij cives Romani, per hunc manumiſſionis atque ingenuitatis titulum, ſemper ingenuus & ſecurus exiſtat. Hinc à Suida ἀπελεύθερος, id eſt liber definitur, ὁ ἐλεύθερος γενόμενος. Prat.

MANUMITTI etiam dicuntur filij filiæque familiâs, pro emancipari: propterea quod dicis cauſa ter à patre venduntur, & in imaginariam quandam ſeruitutis conditionem rediguntur, vt in verbo Emancipatio docuimus. Prat.

MANUM alicui afferre, nihil aliud eſt, quam vim inferre. Conn. lib. 2. c. 1. num. 4.

MANUM conſerere dicimur cum hoſte: Indeque tracta eſt appellatio judicialis, manum conſertum: quoniam & in judiciis digladiari videmur. Prat.

MANUMITTERE, manum porrigere, ὑπαπορεύειν in l. 15. §. ſed ſi emptor. ff. de re jud. l. 14. §. 1. ff. de relig. l. 2. C. quo quiſque ordin. ten. lib. 11. l. vlt. C. de peric. nominator. libr. 11. Briſſ.

Per MANUM id eſt, per lapilli jactum, prohibere l. 5. §. meminiſſe, ff. de oper. nou. nunc.

MANUS audaces ingerere, id eſt, verberare, in l. 8. §. 3. C. de repud.

MANUS apud Pompon. in l. 2. in princip. de orig. iur. non pro tyrannica violentia intelligenda cum pleriqne reges inter optimos principes numerentur, ſed pro ſuprema regis poteſtate, ſeu autoritate, qua jubebat, aut vetabat aliquid, ſecutus tantum naturalem rationem. Vnde Ouidius regum poteſtatem denotaturus inquit:

An neſcis longas regibus eſſe manus?

nimirum quod per ſuos magiſtratus ac patronos fide ſibi obſtrictos, quibus rex manuum vice fungitur, poſſit etiam procul diſſitos affligere, fortunas ſuorum tueri, procul deniq; authoritate ſua, ac majeſtate conſervare: Sic & Perſius Saty. 4.

Ergo vbi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ.
Maieſtate manus. ------

Hinc cum manus poteſtatem ſignificet, manumiſſionem dictam noſtri ſcribunt, quod per eam de manu ac poteſtate dominorum ſerui dimitterentur. l. 4. ff. de juſt. & jur. Etſi Feſtus à miſſionis de manu ſolennitate verbum hoc deriuatum putet. manumittere enim Comici frequenter Emittere è manu dicunt. Manumitti autem tam liberi quàm ſervi in libris noſtris dicuntur. l. 28. ff. de adopt. l. 2. ff. de off. proconſ. l. 107. ff. de verb. oblig. rubr. ſi à parcn. quis manum. fuer. Nec mirum, cum in imaginariam ſeruilem cauſam liberi in emancipationis ſolennitate peragenda deducerentur, diſtraherenturque, ac manumitterentur non aliter atque ſerui. Vnde pater qui emanciparat, manumiſſor appellabatur. l. 16. §. 1. ff. de inoff. teſt. Crebrius tamen manumiſſio de ſeruis, emancipatio de liberis vſurpatur. l. 1. §. alienatio. ff. quando act. de pecul. Briſſ. Et Vult. in comment. Inſt. tit. de libert. in princ. num. 3.

In MANUM quoque venire olim vxor dicebatur, quæ in poteſtatem viri per coemptionem vel confarreationem tranſibat, vt ad Cic. in Topic. Boet. & Vlpian. in Inſt. tit. 9. exponunt. Apul. lib. 8. de Aſino aur. At dum herilis puella in boni Tlepolemi manum convenerat. Idem lib. 6. Sic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia. Inde vxor in manu viri eſſe dicebatur, vt idem Vlp. in Inſtit. tit. 22. probat. Manus præterea pro turba & coactis hominibus accipitur l. 9. §. idem ait. ff. quod met. cauſ. & forte in l. 3. ff. de offic. præſid. & leg. 60. ff. de acquir. rer. domin. Ita manufacta, id eſt, collecta in l. 6. ad leg. Iul. pecul. & apud Paul. libr. 5. ſent. tit. 19. & tit. 20. Plane in l. 5. §. meminiſſe. ff. de nou. oper. nuntiat. & in l. 6. §. 1. ff. ſi ſeruit. vindic. Per manum, eſt per lapilli jactum. Briſſ.

MANU armata, l. 3. §. adverſus. ff. de ſepulchr. viol.

MANUPRETIUM dicitur, inquit Aſconius, vbi non tam materiæ ratio, quam manus atque artis ducitur. Alfenus l. 30. §. 3. ff. locati. Qui ædem faciendam locauerat, in lege dixerat, Quoad in opus lapidis opus erit, pro lapide & manupretio dominus redemptori in pedes ſingulos ſeptem dabit. Vlp. l. 13. §. res abeſſe, vbi eleganter Gœdd. num. 5. ff. de verbor. ſign. Quoniam plerunque plus eſt in manus precio quam in re Hor. & Briſſ. lib. 4. ſelect. antiq.

MANUS iniectio, eſt ius prehendendi abducendique: Eſtque verbum ex 12. Tab. Æris, inquit lex, confeſſis rebuſque iure iudicatis 30. dies ſunto: poſt deinde manus iniectio eſto. Sic apud Vlp. in l. 10. §. 1. ff. de in ius voc. Manus iniectionem excipere dicebatur, qui ius ſibi prehendendæ atque abducendæ rei retinuerat. Si venditor, inquit Vlpianus, qui manus iniectionem excepit, ipſe proſtituit, &c. id eſt, qui ſibi reſeruauit ius prehendendi mancipij abducendique, ſi emptor proſtitueret. Paulus quoque in l. pen. ff. de ſeru. exporta. Titius, inquit, ſeruum vendidit ea lege, vt ſi Romæ moratus eſſet, manus iniicere liceret. Eodem modo intelligo in l. 22. §. 1. ff. de manumiſſionibus l. 7. ff. qui ſine manumiſſion. l. 1. §. ſimiliſque modo. C. de Lat. libert. toll. leg. 2. C. ſi ſeru. exp. Seruius in illud Virgilii 10. Æneid.

Iniecere manum Parcæ ------

vſus eſt, ait, ſermone juris, protraxerunt debitum ſibi: Nam manus iniectio dicitur, quotiens nulla iudicis auctoritate expectata rem nobis debitam vindicamus. Quem Virg. verſ. etiam enarrans Macrob. lib. 3. Saturn. c. 7. Et hic, ait, proprietatem humani & diuini iuris executus eſt. Nam ex manus iniectione pene mancipium deſignauit. Quintil. lib. 7. c. 7. Patri in filium, patrono in libertum manus iniectio ſit. Vtitur & hoc verbo Ouid. eleg. 4. lib. de Amor.

Fat dicam, ait, mea ſunt ------
Iniiciamque manus ------

Idem libr. 2.

Iniiciam dominas in mea iura manus.

Liuius lib. 3. ab vrb. cond. Virginii miniſter libidinis Decemviri manum iniecit, ſerua ſua natam, ſeruam appellans. Quintil. declam. 359. Publicanus noluit ſcrutari: tranſlatis manus iniicit, & ſuos dicit Impp. in leg. 15. de bon proſcript. in C. Th. vxor proprias res velut manu iniecta mox vindicet. Et in l. 3. de his qui ad eccle. conf. ad priſtinam ſortem velut manu mox iniecta reuocentur. Nam breui fieri quid dicitur, quotiens celeritate actionum coniungendarum, vnus actus occultatur, & interceſſiſſe iure ciuili fingitur. l. 44. §. 1. ff. de iure dot. l. 3. §. ſed ſi debitorem, ff. de don. inter vir. vt accedit & in ſpecie l. 15. ff. ſi cert. pet. Briſſ.

MANUS præterea, pro turba & coactis hominib. accipitur. Briſſ.

MANUS nonnunquam pro violenta actione accipitur, quoniam manu ſolet expediri, quicquid fit ab homine. Inde manu committere, pro delinquere violenter in l. 3. de off. præſid. Prat.

MANUS communes non lotas interpretatur Alber.

Ad MANUS venire, l. 11. §. pen. ff. de pœn.

MANUS pro cautione & chirographo, item ſcriptura alicuius manu ſubſignata ponitur, l. 15. ff. de probat. l. 1. Co. de metat. & epit. lib. 12. Briſſ.

MANUS militaris. l. penul. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ, & l. qui reſtituere. ff. de rei vind. id eſt, vſus miniſteriorum militarium.

MAPPA, in l. ſuppellectili, ff. de ſuppelle. leg. menſæ ſtragulum eſt, raſum, vel villoſum. Aliâs Mantile, ſiue Tocal. Mappa item, Budæo annotante, Circenſium committendorum ſignum erat. Apud Iuſtin. in Nou. de Conſulibus ponitur pro ipſo ſpectaculo. Haloandro interprete.

MARCHIO aliâs ad vulgarem trahitur ſignificationem iudicis, cuius iuriſdictio ſit certo loco reſtricta, Marckgraff, *ein Richter ſo vveit als ſeine Marck gehet.* apud Saxones. Old.

MARCHIO aliâs dignitatem militarem ſignificat, appellatione ab equis tracta: Marca enim equum dicebant. Vnde Marcomanni, equitatu præcellentes populi: & Marcoboduus rex, cui corpus inſtar equi eſſet.

MARCHIO vocatur, qui à principe de marchia aliqua inueſtitus eſt. Dicitur autem marchia ſecundum nonnullos eos, quod marchia (vt plurimum) iuxta mare ſit ſita, à mari & archia, id eſt, principatus maris,

MARCHIONES, ſeu Marggraphii, vt Iuriſconſ. Bonifac. Amerbachius monuit: originem ex Limitaneis præpoſitis traxerunt: quod limitibus, quos vulgò *Marcken* appellamus, graphii, id eſt, præpoſiti fuerunt. Vide Zaſ. in tit. qui feud. dat. poſſ. Quidam à Marca, quod equum ſignificat, equorum ſtabuli magiſtrum, *Marſtaller*, & equorum præfectum *ein Marckgraffen* exiſtimant appellatum. Sed magis eſt vt Amerbachii ſententiam ſequamur. Marchio autem & Comes, propriè regni, vel regis Capitanei dicuntur. Qui ab his Feudum accipiunt, propriè regis, vel regni Valvaſores, quaſi ad valvas ſtantes: qui & ipſi Capitanei nuncupari poterunt, cap. ſi Capitanei de feud. Marchiæ. Rurſum feudum capientes ab eis minores Valvaſores appellantur. Vide Baron. à Taurenberg. de his qui feud. dare poſſ. Alciato l. 1. parerg. c. 29. videtur Celticum vocabulum eſſe Marchio, quo præfectus equitum ſignificetur: quod ante Rhenanus admonuit, & Althamerus latius explicat in comment. Germaniæ annotauit in Parerg. Alc. & apud Gallos hodie uſurpari Marcare, pro eo quod eſt equitare: & Pauſaniam ſcribere triplicem Equitum ordinem à Celtis, qui in exercitu Brenni erant, Trimarciſiam dictam, fuiſſeque hanc vocem & rerum in Italia potientibus Longobardis, & deinde Francis regibus (origine Germanis) Magiſtri ſtabuli, ſeu equitum nomen: deinde in propriæ iuriſdictionis appellationem tranſiiſſe, ſicut & duces & comites. Spieg. Brod. lib. 2. Miſcel. c. 35. Dioctinitas à Marcellino appellatos exiſtimat. Vide eum.

MARCIANISTÆ hæretici ſunt: eorum fit mentio in leg. 5. in princ. C. de hæret.

MARE dicitur, omnis aquarum congeries, Gen. 1. Maris Rubri (quod Hebræi fide tranſierant, Ægyptiis devoratis, Hebr. 11.) fit mentio ad fin. l. & non ſunt de aur. & arg. leg. Spieg

MARE eſt res naturalis, per ſe ad doctrinam Iuris non pertinens,

& IC. illud non conſiderat tanquam Mare, & in ſe ipſo, ſed in poſſeſſione & dominio. Mare reſpectu dominii, nullius eſt, quia proprietas eius eſt nullius §. & quidem de Rer.diuiſ. reſpectu poſſeſſionis, eſt omnium, non vnius. Mare igitur eſt res publica, non iure Ciuili, ſed iure Gentium. Vulc. in Comment. Inſt. de Rer.diuiſ. in princ. n.14.

MARGARITA, Romani margaritas appellauerunt uniones, ab eo, quod nulli duo indiſcreti reperiantur. Margaritam & lapillum generali nomine vocamus. Nam lapillus gemmarum & margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturq; pretioſus. Quod ſi maiuſculi fuerint, pretioſi lapides dicuntur. Hæc Calepinus. Verum, margaritæ Iureconſ. nec lapillorum nomine, nec gemmarum veniunt. Valla diſſentit ab eis, ſed perperam: nam de proprietate illi loquuntur, ipſe de abuſu & tranſlatione. Vide Alc. lib.4. de verb.ſign. Margaritæ excircatæ pro mundatis & purgatis in l.ſi ſeruus ſeruum, ff.ad leg.Aquil. Legitur margarita pluratiuè apud Vlp. in l.ſi Græcula, ff.de præſcript.verb. Si margarita tibi (inquit) æſtimata dedero, aut vt talem mihi adferas, &c. Margarita fortaſſe ἀντὶ τοῦ margaritæ legitur vitio typographorũ. Quanquam margarita, tæ, & margarites & margaritum in nominatiuo declinari poteſt. Seruius declinat margaris, idis & idos, à cuius genitiuo Græco Latinè formatur margarida.

MARGARITA & Margaritas promiſcuè Latini auctores dicunt & à Gemmis & Lapillis ſeparãt. l.19.§.pen. l.25.§.pen. ff.de aur. & arg. Seruius verò in 1.Æneid. Gemmas à margaritis eo ſeparari ait, quod illæ diuerſi coloris, hæ albæ: vel quod illæ integræ, hæ pertuſæ. Sed enim cum Margaritorum & vnionũ crebra fiat in libris noſtris mentio, non abs re fuerit eorum ortũ ſubiectis Ammiani Marcellini verbis quæ hoc ipſum planum faciunt patefacere. Sic autem ille lib.23. ſcribit. Apud Iudos & Perſas margaritæ reperiuntur in teſtis marinis robuſtis & candidis, permixtione roris anni tempore præſtituto conceptæ. Cupientes enim velut coitum quendam humoris ex lunari aſpergine capiunt denſius oſcitando. Exindeq; grauidæ edunt minutas binas aut ternas, vel vniones ſic appellatas, quod eius terræ conchulæ ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores. Idque indicium eſt ætherea potius deriuatione, quam ſaginis pelagi hos oriri fœtus & veſci, quod guttæ matutini roris iiſdem infuſæ claros efficiunt lapillos & teretes. veſpertini verò flexuoſos contra & rutilos, & maculoſos interdum. Quod genus gemmæ etiam in Britannicis receſſibus maris gigni legique, licet dignitate diſpari, non ignoramus. Idem etiam Plin. fuſiſſimè perſequitur lib.9. c.35. Cui & Solinum adde c.54. Polyhiſtor. & Athen. lib.4. Dipnoſoph. Et Iſid. lib.16. Etym. c.10. Inde Tertul. in l.de habitu mulieb. Sed ſi quid, ait, de mari Britannico aut Indico ambitio paſcatur: Conchæ genus eſt non dico conchylio aut oſtreo, ſed nec Peloride gratius de ſapore. Ad hoc enim conchas nouerim maris poma. Quod ſi concha illa aliquid intrinſecus poſtulat, vitium eius magis debet eſſe quam gloria. Et licèt margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum quam conchæ illius aliqua dura & rotũda verruca Briſſ. Adde Tiraq. in 3.l.connub. gl.1.part.1.n.27.

MARGARITARIVS, negociator margaritarum: quarum originem, naturamque pete ex nono Plinii, c.34. vt intelligas l.pediculis, ſub fin.de aur. & argent. leg. de qua lege vide & Bayſium in lib.de vaſculis.

MARINVM & maritimum, interpres, ut apparet ex ſcholio confundit. Quod mare incolit, vel quod ex mari eſt, marinũ; quod verò mare accolit, vel quod ad mare eſt: vel quod ad mare fit, maritimum accipiendum, ut apud IC. in l.2. ſi quis cautionibus. Tempeſtatem, inquit, intelligere debemus, ſiue marina, ſiue terreſtris ſit. Spieg.

MARIS appellatione venit flumen, quia mare quamcunque aquarum congregationem ſignificat. Bart. in tract. de Inſula in princ. & in Euangelio Ioh.c.6. mare Tyberiadis, cum ſit lacus, quem Iordanis fluuius facit, habens vrbem Tyberiadem ab occidente in Galilæa, longitudo lacus eſt 16000. paſſuum, latitudo 6000. Geneſara vocatur ſeu Tarichea, ab vrbe quæ ei eſt à meridie. Tandem Aſphaltitem lacum ingreditur. Neque ſolis Hebræis licuit lacus & flumina maris nomine nobilitare, ſi Seruio fides datur in 1.Æneid. in illis verſic.

Vnde per ora nouem vaſto cum murmure montis
It mare prœruptum, & pelago premit arua ſonanti.

id eſt, inquit Seruius, flumen, quod, ut Varro atteſtatur, accolæ mare vocant. Sanè de Timauo loquitur Virgilius: & fontem, inquit, ſuperare Timaui, quod eſt nomen fontis & fluuij, qui nomen capitibus exurgens interfluit, ſecundùm Melam in libr.ii. de ſitu orbis, capit.4. Forcatul. in Necyomant. dial.34. num.6.

MARITAM etiam pro coniuge & vxore dicunt Horat. Epod.8. Ouid. in Epiſt. Medeæ. Cæterum lex marita, apud Horatium in carmine ſæculari eſt Iulia de maritandis ordinibus. Briſſ.

MARITARE, locare in matrimonium.

MARITIMÆ vſuræ, nauticæ, l.fœnerator, ff.de naut.fœn. Prat.

MARITIMI mores, pro variis & inconſtantibus. Quemadmodum enim mare, vt inquit Eraſmus, nunquam conquieſcit, & ſubinde mutat faciem: ita fuerunt, homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. Spieg.

MARITI affectio dicitur in vxorem, vxoris verò in maritum animus, teſte Vlpiano in l.5.ff. de bon.damn. Spieg. Prat.

MARITI pro coniuges, in leg.52. in fin.ff.de donat. inter vir. & vxor. Prat.

MARITI lenocinium ipſum onerat, non vxorem excuſat, leg.1. §. ſi publico. ff.de adult. Spieg. Prat.

MARITIS, ad exemplum propinquorum, cõceditur quidem ius emendandæ vxoris: ſed certè non adeo eſt extendendum, vt domeſticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur, l.1. Co.de emend. l.propinquo. Neque verò bonus vir, aut vlli homini in foro profuturus exiſtimari poteſt, qui domi tam moroſus eſt, ut nec vitæ ſociam ferre poſſit forte per imprudentiam leuiter peccantem. Leuiorum autem vitiorum, propter quæ fuerit vxor emendanda, non poteſt certa tradi definitio. Charitas multa condonabit, quatenus fieri poteſt, ſexus fragilitati: cætera iudicabit ſobrium mariti ingenium. Old. Prat.

Inter MARITOS id eſt, inter vir. & vx. l.52. ff.de don. int.vir.

MARITO incumbit onus alendi, vxorem cum liberis, & tota familia, l.dotis fructus, ff.de iure dot. l.pro oneribus. C.eod.tit. l. ſi familia, ff.famil.erciſc. Old. Prat.

MARITVS, proprie à contractis nuptiis dicitur: licet pro ſponſo etiam ponatur, vt in l.non ſine C.de bon.quæ lib. Mariti enim appellatione ſponſus continetur in leg. Iul. de fundo dotali, non item in l.Iul.de adulteriis, quæ marito adulterii accuſandi poteſtatem cum dedit, idem ſponſo conceſſiſſe non intelligitur. Briſſ. Obſeruandum, quod ex vxoris nobilitate maritus fiat anguſtior, hominum opinione. Coruſcat enim, vt inquit Bald. radiis vxoris. l.1.C.de præpoſ.lib.12. Vide Alciat. in l.1. C.de in ius voc. Spieg.

MARITVS & vxor unum corpus cenſetur, l.1. §.ſeruum mariti, ff.de quæſt. Domeſtici vocantur, & ſocii vitæ diuini atque humani iuris conſortes, l.1.ff.ad Senatuſconſultum Syllan. l.1.ff. de ritu nupt. l.aduerſus, de crim.expilat.hæreditatis. Prat.

MARMORARII qui marmorum in cruſtas ſecandorum artem tenent. l.1.de excuſ.artif.lib.10. C.l.2.cod.tit.in C.Th. & apud Caſſiod.libr.1. var.epiſt.ad Agap. Briſſ.

MARMOREÆ lapidicinæ in l.7. § ſi vir. ff.ſolut.matrim.

MARMOREVM metallum l.13. de metall. in C.Th. Briſſ.

MARMORIS appellatione rudem tantùm materiam contineri docet Iuriſconſ. in l.quæſitum §.illud, de legat.3. Hinc marmoreum, quod ex marmore eſt: & marmoratum, quod ſuperficiem tantum ex marmore habet: & marmorariæ laudes apud Cicer. pro Archia, pro ſtatuis marmoreis in alicuius honorem decretis, ponuntur. Marmoroſum autem, quod Marmoream formam, vel duritiem habet. Spieg. Prat.

MARTE ſuo litem decurrere. Tribon. dicit pro ad exitum ſine ullo impedimento perduci ſuum tractum capere. Briſſ. Si neque per alterutram litigantium partem nec per iudicem ſteterit, quo minus lis ſuo Marte decurrat, &c. in l.properandum. §.illud procul dubio SC. de iud. Prat.

MARTE ſuo, Imp. in l.1. C.ne lic.pot. inquit, cauſæ diſcurtant, id eſt, viribus ſuis. Nam vt in Chiliad. Eraſmus monuit, quoties nullis auxiliis adiuti, noſtropte ingenio, propriiſque viribus rem peragimus, noſtro marte peragere dicimus. Spieg.

MARTIA, Catonis filia minor. Quæ quum quæreretur ab ea, cur poſt amiſſum maritum denuo non nuberet: reſpondit, non ſe inuenire virum, qui ſe magis vellet, quam ſua. Quo dicto oſtendit diuitias magis is vxoribus eligi ſolere, quam pudicitiam Diuus Hieronymus recenſet aliquot matronarum Apophthegmata, lib.1. aduerſus Iouinianum. Et Eraſmus lib. Apophtheg.8. Spieg.

MARINVS Iuriſconſultus nobilis. Italis, æqualis eorum ætatis, qui primi gloſſulas ad ius ciuile ſcripſerunt circiter annum 1190. vixit, iuriſque diſciplinam magna cum laude exercuit, Eius periæpe Accurſ. mentionem in gloſſis interpoſuit. Prat.

MARITVS menſis. Vide Albericum. Cui illud Ouidii ex 3.Faſt. addi poteſt:

A te principium Romano ducimus anno,
Primus de patria nomine menſis erit. Spieg.

MARTYR, Latinè dicitur. Vnde nobis martyres, qui fuſo ſanguine, CHRISTVM illum Seruatorem eſſe teſtati ſunt, horum fit mentio in Impp. in l.2. & 3.Cod. de ſacroſ. Eccleſ. quarum verum intellectum, vndequaque doctiſſimo Alciato debemus, Impius Vigilantius, omni honore martyres priuauit. Veteres Eccleſiæ ſcriptores martyrem etiam appellant, qui nondum martyrium fecit, ſed deſtinatus eſt ad ſupplicium, & illud æquo animo expectar. Vide Ioan.Franc.Picum in comment. ad 2.Hymnum, & Rhenan. in annotat. ad Tertull. Hieron. in vita Hilarionis vſurpat pro monumento aut ſacello martyri dicato. Spieg.

MARTYREION, templum martyri ſacrum, dicatum, l.generale, C. de ſacroſ. eccleſ.

Mᴀꜱ dicitur, quod fortior ac generoſior ſit. A mare maſculus diminutiue, qui non pōt ſignificantius exprimi & demonſtrari, quā per ſexū, dicēdo virilis ſexus: quæ, quod ſit debilior vox ad excludēdas fœminas, cōtra naturā & vim vocis eſt, vt docet Salomonius in Commentario ad l. Gallus non temerè diſſentiens ab omniū ſententia, & in ſcholis, & iudiciis recepta: nempe ea, tradiderunt, eſſe eiuſdem ſignificationis hos ſermones, Stipulari pro deſcendētib. in virilis ſexus, & deſcendētib. per vtilem ſexum, & deſcendētibus per lineam maſculinam: quod his caſibus veniunt fœminæ ex marib. deſcendentes, & non maſculi ex fœminis. Diuerſum autem eſſe, ſi dixeris, pro deſcendentib. maſculis, quod non fœminæ, ſed ſolum maſculi continētur. Quod Caſtrenſis quoq; locum habere putat, ſi dixeris: Ex linea, ſeu de linea maſculina. Nūquā igitur Salomonius ait, fatebor, ex ſignificato verborum, nō idem eſſe dicere, vel ſtipulari, pro deſcendentibus, ſeu liberis virilis ſexus, & liberis maſculis: imò plenius dicimus, virilem ſexum, quā maſculos: nā ſolo ſexu mares à fœminis diſcernuntur, & nominātur. Mas enim dicitur, quod fortior & generoſior ſit, vt iam dictum eſt. Tametſi maſculus non ſemper ſexus eſt, ſed interdū quicquid vegetum ac robuſtum eſt, maſculum dicitur. Vide Nonium Marcellum. Obſeruandam vero, ſub maſculi vocabulo fœminam nonnunquam continere, vt not. in c. Rainal. & ibi Abbas de teſt. Itaque feudum maſculinum, *ein mannlich Leben*, ad fœminas extendi nequit. Spieg.

Mᴀꜱᴄᴠʟɪɴᴠᴍ regulariter concipit fœmininū, l. 1. cum ſimil. ff. de verb. ſign. f. Sed hæc regula recipit multas declarationes, inter alias limita, non procedere in officiis, ita ſingul. Bald. in c. ad audientiam. el. 1. in vlt. quæſt. extra de reſcript. ex quo infert, quod ſi teſtator dixit, relinquo fratres meos executores mei teſtamenti: non intelligitur de ſororibus l. cuius bonis. ff. de curat. fur. quia fœmina habet inualidum conſilium. Sicut etiam de pupillo dicendum eſt, qui habet conſilium imperfectum, l. vlt. C. de leg. tut. & hoc dictum Bald. pro ſing. approbat D. Iaſ. in l. ſi quis id quod in 3. col. in 4. lim. ff. de iur. omn. iud. vbi late tractat iſtam materiam. & Dec. in l. 2. colum. pen. de reg. iur. Iaſ. vbi putat ſingul. in l. ex facto, in princip. in penult. col. de vulga. & pupil. Et ideo dicit alibi eleg. Bald. in l. 1. vlt. col. C. qui adm. quod mulier licet affinis non pōt conſentire alteri mulieri contrahenti, ſtante ſtatuto quod in contractu mulieris requiritur conſenſus affinis: quia conſilium proprie eſt virorum, de qua vlt. deciſi. ſcripſi inf. in verb. Statutū requirens in contractu. Hinc eſt, quod mulieres, non poſſunt eſſe de conſilio, neque interuenerunt in condendis legib. vel ſtatutis, ſecundum Doct. in l. 1. per illum text ff. de legib. vbi etiam Bart. qui magis in ſpecie colligit argumentum, quod vſus mulierum non inducat conſuetudinem quia lex & conſuetudo æquipollent. l. de quib. vbi late ſcribit. eod. tit. quod vlt. ſequitur. & not. Ludou. Rom. ſingul. 44. ad hoc, & Martian. Soc. conſ. 7. nunc quæſitorum, col. pen. verſ. circa 2. li. poſt. Abb. conſ. 53. attingendo. circa prin. li. 2. Cott. Adde Tiraq. comment. in 1. l. connub. gl. 1. part. 1.

Mᴀꜱᴄᴠʟɪɴᴏ ſermone ſexus fœmininus non modo extenſinæ ſignificationis beneficio, ſed maxime ſermonis proprietate comprehenditur per l. 1. l. hominis, l. patroni. l. pronunciatio. Seruius, 122. ff. de verb. ſig. ſi quis. 7. ff. de iuriſd. om. iud. e. l. ait diuus 16. ff. de iure fiſci. l. hæc autē ſatiſdatio. 20. l. ſeq. ff. de adopt. l. 1. § de eod. ff. de pecul. l. vbique Bart. ff. de conſtit. pecun. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. l. 3. §. hæc verba, ff. de neg. geſt. l. qui domum. 8. iuncta l. mater. 10. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. Decius ad l. fœminæ, n. 90. & ſeqq. de regul. iur. Iac. Aretin. Cyn. Alberic. in l. ſi ita ſcriptum ſit. 45. ff. de legat. 2. Cyn. in l. 1. col. ultim. C. quæ ſit long. conſuetud. Bald. in d. l. ſi ita ſcriptum. 45. & ad l. in multis. ff. de ſtatu hom. Autor namque naturæ Iᴇʜᴏᴠᴀ præpotens hominem ad imaginem ſuam creauit: hominem vero maſculum & fœminam, & quidem ita, vt ſi creationis ordinem intueamur, ex maſculo prius creato fœmina tanquam eius pars ſit effecta. Materia quædam quaſi rudis, coſta in maſculo creata erat, ſexus tantum forma illi deerat, qua proprie mulier à viro differt ac diſtinguitur, Geneſ. c. 1. verſ. 27. c. 5. verſ. 2. D. Gœdd. ad d. l. 1. n. 23. ff. de verb. ſign.

Mᴀꜱᴄᴠʟɪɴᴠꜱ ſermo in cautis & deciſionib. etiam pœnalibus ad vtrumque ſexum regulariter pertinet, per modo d. l. de ver. ſign. l. ſi quis, 7. ff. de iuriſd. om. & ibi Iaſon n. 1. & 2. l. ait diuus. ff. de iur. fiſc. Philipp. Port. lib. 2. commun. opin. concl. 7. Zuchard. ad l. fin. nu. 51. vſque ad nu. 61. cap. de edict. diu. Adriani tollend. Hoc egregiè corroboratur per l. qui domum 8. iuncta l mater. 10. §. 1. ff. ad l. Iul. de adulter. Neque profectò propter rigorem legis ceſſat verborum proprietas, argumento l. proſpexit. ff. qui & à quibus manum. Rectè igitur gloſſa in l. vni. C. de raptu virgin. illius legis diſpoſitionem voluit etiam valere & locum habere, ſi mulier ſponſum ſuum vel iuuenem rapuiſſet, idque frequentius receptum teſtatur Eman. Soarez in theſaur. commun. opin. verbo mulieres. num. 251. Quod autem Brechæus in dict. l. 1. ſecutus alios, vult eandem legem in pœnalibus non habere locum, illud ex genuina eius legis interpretatione, refutatur, & per iam citatos textus euertitur. At dici ſolet mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minúſque puniri. l. ſacrilegii, ff. ad legem Iul. pecul. l. ſi. adulterium. §. ſtuprum §. fratres, §. inceſtæ. ff. ad legem Iul. de adul. & vt Virg. Æneid. 2. nullum memorabile nomen fœminea in pœna eſt: veruntamen puniuntur. Aiunt quidàm in odioſis diſpoſitionib. maſculinum non concipere fœmininum, per glo. in ſæpe d. l. de verb. ſig. & Dd. in l. ſi ita ſcriptum. 45. ff. de leg. 2. glo. in l. 1. §. toties verb. viſa. vbi Bart. ff. de ventr. in poſſ. mitten. Atqui pœnalis materia cenſetur odioſa, tum ex parte accuſantis, argum. l. fi. C. de probat. l. tranſigere. C. de tranſact. quam ex parte rei, propter odium pœnæ, famæ periculum, & dignitatem ſanguinis dict. l. tranſigere, l. properandum Co. de iudic. l. ſi. ff. de feriis & dilat. vnde Domin. ad cap. indemnitatibus. §. ſane de electio in ſext. & Alex. conſ. 135. circa primum dubium, col. 4. verſ. alia ratio eſt, lib. 1. tradidere, ſtatutum loquens de adultero torquendo non habere locum in adultera. Vtrumque falſum: periculum námque pœnæ, quod accuſatori calumnianti vel reo conuicto, ob maleficium vel temeritatem infligitur, ideò odioſum videri non poteſt, quia ipſis datum ſit. Quinimò Reipubl. revera eſt ſalutare & ſummo fauore efficiendum, ne leues exiſtant hinc inde accuſationes, nec rei maneant publice impuniti, l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. c. vt famæ. de ſenten. excommun. Bart. in l. quemadmodum, C. de agric. & cenſib. lib. 11. l. ſi quis in graui. §. vtrum, ff. ad Sctum Syllan. Zuch. d. loc. Quare etſi faterer (quod abſit) verum eſſe, quod aiunt per glo. dict. l. 1. conuinci, nondum tamen illud efficere poſſent, quod conantur: ne dicam illius aſſertionis autores idem reſtringere ad odioſa odio irrationabili: in odioſis vero odio rationabili, huius reſponſi deciſionem retinere, authore Bald. ad l. ſi ita, ff. de iniuſt. rupt. teſtam. Caſtrenſ. Fulg. Angel. ad l. quicunque, C. de ſeru. fugit. Bart. in ſæpe d. l. 1. de verb. ſign. n. 1. per d. l. ſi quis. 7. ff. de iuriſd. iuncta, l. 1. §. quare, ff. de vent. in poſſeſſ. mit. nihil pro his facit d. l. 1. quare, quæ neque hanc diſtinctionem probat, neque ea confirmat, quæ iſti prætendunt. Quo autem Vlp. in d. l. 1. §. quare dicit: quia filia naſci poteſt, non eam (vt multi male) habet ſententiam, quaſi poſthumi & filii appellatione non debeant contineri filiæ & poſthumæ in materia exhæredationis: facilius enim filiæ & poſthumæ poterant exhæredari etiam inter cæteros, §. ſed non ita, §. ſed fœminæ. inſtit. de exhæred. liber. ſed hoc argumento euincit Iuriſconſultus non obſtante tali exhæredatione tanquam vana, incerta & dubia, ſine iudicio prope facta, partum in poſſeſſionem mittendum eſſe. Eiuſdem farinæ eſt l. quiſquis, §. ad filias. Cod. ad legem Iul. Maieſt. de qua vide fuſius D. Gœdd. in ſæpe d. l. 1. num. 33. & multis ſequentibus, ff. de ve verb. ſign. qui hunc locum accuratiſſimè & doctiſſimè expoſuit, teſte Vulter. in Comment. Inſtit. de patria poteſt in pr. n. 7.

Mᴀꜱꜱᴀ, i. pila argenti legata, ſcyphi ex ea facti debentur. Eius cauſam habes in in l. lana in fi. quæſitum, §. illud. de leg. 3. Propriè dicitur farina omnis ad pinſendum macerata, & aqua ſubacta, Spieg.

Mᴀꜱꜱᴀ, rudem materiam auri, argenti, æris, ſignificat, l. 10. §. ſi maſſæ. ff. quib. mod. vſusfr. amit. l. 29. & l. 52. §. ſi quis maſſam. ff. de ſur. l. 7. §. cum quis, ff. de adq. rer. dom. l. 27. in fi. ff. de aur. & arg. l. pen. ff. pro ſoc. l. 3. §. vlt. ff. de rei vind. l. 88. ff. de leg. li. 3. l. 44. §. ſi pocula. ff. de leg. lib. 1. l. 9. §. ſi quis rem. ff. ad exhib. Briſſ.

Mᴀꜱꜱᴀ apud Caſſiodorum, Gregorium, & alios idem quod manſus: hinc maſſarii, vt manſuarij, gl. vet. maſſam exponunt [illegible]. vide Manſius, Prat.

Mᴀꜱꜱᴀʀɪᴄɪᴀ, vocabulum è vulgi triuio ſumptum, vt pleraq; eius notæ apud Dd. reperiuntur, Bartolo dicuntur ſupellectilia ad domum pertinentia: quod & alibi Zaſ. indicauit. Prat.

Mᴀꜱꜱᴀ auri olim Romanis Imperatoribus quaſdam prouincias penſitare ſolitas, vir doctiſſ. Beatus Rhenan ad Tertul. adnotauit, Spieg.

Mᴀꜱꜱᴠʀɪᴠꜱ Sabinus l. 59. ff. locati ICtorum ſuæ ætatis facilè princeps fuit. Atteio Capitoni ſucceſſit in equeſtri ordine manſit, & publicè primus ſcripſit, poſtea cœpit hoc beneficium dari à Tiberio Cæſare, l. 2. §. hi duo, ff. de orig. iur. huius auditores Scholæ ſectatores, Sabiniani appellantur. Briſſ.

Mᴀꜱᴛɪ fiſtulæ ſunt, Vitru. li. 12. Vbi Athenis ex huiuſmodi locis & fontibus maſti, vſque ad portum Pyreneum ducti ſunt ſalientes. Varro de re ruſt. papillas vertit, Caſſiodo. vbera. Dum quanto, inquit, pulchrius eſt Claudiam aqua per tot ſicca mōtium iuga, lauacris & domib. liquores puriſſimos fiſtularum vberibus emiſiſſe. Alciat. in l. eos qui aquæ C. de aquædu. li. 11.

Mᴀꜱᴛʟᴇꜱ nuncupatur, ait Rhodigin. qui nil firmum meditatur nil ſtabile: vnumque dicit, mox aliud facit, Spieg.

Mᴀꜱᴛɪɢᴏᴘʜᴏʀɪ, lictores qui virgas in ſacris certaminibus ferebant, quibus inſolentiam certatorum ſpectatorumque coercent: de quibus Arcadius, leg. vltim. §. 1. ff. de muneribus Maſtigophori quoque qui Agonothetas in certaminibus comitantur, & ſcribæ magiſtratus perſonali muneri ſeruiunt, Julius Pollux ad finem libri tertij, μαστιγονόμους ferè à Xenophonte quodam loco μαστιγοφόρους appellari tradit: Horum

Meminit & Xiphilin. in Neron. Et Suidas ſcribit fuiſſe. [illegible]. Hot. Prat.

MATARIS teli genus, paulò quam lancea minus: cujus Siſenna apud Nonium meminit, Cæſ. li. 1. de bello Gallico. Et è loco, inquit, ſuperiore in noſtros venientes tela conjiciebãt, & nõnulli inter carros, rotáſq; mazores ac tragulas conjiciebant, Mazacis apud Heſychium eſt haſta Perſica, cujus tamen formam non exprimunt auctores. Turne. li. aduer. 9. c. 7. Materas in Cæſare legundum cenſet, ita autem vocabatur iaculum lingua Gallorum, vt ſcribit Strabo: videri autem poteſt nomen Gallicum, quo ſagittam capitatam hodie appellant.

MATER, quæ quodvis animal partu edit, author Nonius. Noſtri interdũ hoc nomine etiam auiam accipiunt, licet impropriè. Matris autem loco ſunt Socrus & Nouerca. Briſſ. Vide Bart. in l. liberorum ff. de verb. ſig. Spieg.

MATERCVLA quidam legunt in l. 5. C. de off. præf. vrb. vbi alij matricula. Vide paulò poſt in voce Matricula.

MATERFAMILIAS appellatur ea ſolum, quæ in mariti manu, mancipióq; aut in eius, cuius maritus, manu mancipióque eſt. Quoniam non in matrimonium tantũ, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui hæredis locum veniſſet. Lege Vxor iuſta. Spieg.

MATERFAMILIAS olim quid à Matrona differret, infra ſub voce vxor explicauimus; nunc autem admoneri illud opus eſt in Pand. matremfa. & Matronã pro eadem vſurpari, h.e. pro muliere lecta, pudica & honeſta, ſiue ea vidua eſſet, ſiue nupta. Sed quod de Matref. idem ſcribit, ad antiquorum conſuetudinem referendum eſſe, poſterius eod. loco docebimus, nũc promiſcuè verbam vtrumque vſurpari, demonſtrandum eſt. Cic. pro Cœlio: Petulanter facimus, ſi matremfa. ſecus, quã matronarum dignitas poſtulet, nominemus. Quo in loco matronam omnem appellari Cicero ſignificat, quæ bona & honeſta exiſtimatione eſt. Marcellus in l. probrum, 41. ff. de ritu nupt. Si qua ſe in concubinatu alterius, quam patroni tradidiſſet, matriſf. honeſtatem non habuiſſet. Vlp. autem in l. ſic vxor. 13. ff. de adulter. Si modo ea ſit, quæ in concubinatu ſe dando, matronæ nomen non amiſit, vtputà quæ patroni concubina fuit. Plautus Ciſtel. Matronæ magis concubibile eſt iſtuc: mea Silenium, Vnum amare & ætatem cum illo exigere, cui nupta eſt ſemel. Verùm enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimillima. Non poteſt ſuam rem obtinere ſola, ſine multis viris. Vlp. in l. item apud, 15. §. ſi quis virgines. ff. de iniur. Multò minus ſi meretricia veſte fœminæ, non matrumfamiliarum veſtitæ fuiſſent. ſi igitur non matronali habitu fœmina fuerit, & quis eam appellauit, vel ei comitem abduxit: iniuriarum tenetur. Vlp. l. pronunciatum; 47. ff. de verb. ſig. Matremf. accipere debemus eam, quæ non inhoneſtè vixit. matrem enim familias à cæteris fœminis mores diſcernunt atque ſeparant. proinde nihil intererit, nupta ſit, an vidua ingenua ſit, an libertina nam neque nuptiæ, neque natales faciunt matremfam. ſed boni mores. Idem l. 3. in fin. ff. de lib exhib. Cùm audis, inquit, Matremfamiliâs; accipe notæ auctoritatis fœminam, Schard. ex Hot.

MATREMFAMILIAS accipimus eam, quæ non inhoneſtè vixit: nec intereſt nupta ſit an vidua, ingenua an libertina. l. 46. §. 1. ff. de verb. ſign. l. 3. §. vlt. ff. de lib. exhib. l. 41. ff. de ritu nupt. l. 29. C. ad l. Iul. de adul. l. 10. ff. eo. tit. l. 15. §. ſi quis virgines. ff. de iniur. Feſtus tamen li. 11 hoc nomine eã, quę vidua eſt, contineri negat. Cic. planè in Topic. Matresfam. ait eſſe, quæ in manum conuenerunt, quomodo in l. 1. ff. de concubin. accipi videntur, Eóque à Matrona matremfam. differre Gell. libr. 18. cap. 6. tradit. Quod matrona ſit, quæ in matrimonium cum viro quoquomodo conuenerit. Materfam. verò ea ſola, quę in mariti manu mancipióque ſit. Quæ eadem verba Servius in 11. Æneid. tranſcripſit. Nonius autem dum hanc ipſam differentiam exponere ſtudet, errore ſe obruit. niſi ille in poſteriorib. verbis mendoſus eſt, perinde vti eſt in eo quod pro matronæ nomine, M. Tullium impreſſi codices ſcriptum habent. Enimverò matronam, vt & matremfa. notæ auctoritatis ſpectatæque honeſtatis noſtri auctores accipiunt. l. 13. ff. de adul. l. 1. §. omnem. ff. de iniur. l. 1. §. & notandum. ff. de ventr. inſpic. Id quod Feſtus quoque lib. 11. ſignificat, cùm ait matronas appellatas eas fere, quibus ſtolas habendi ius eſſet. Vnde Matronalis habitus in l. 15. §. ſi quis virgines. ff. de iniur. De quo vide Briſſ. lib. 1. Select. antiqui. Nunc ad matremfa. redeamus. Matresfa. rectè dici conſtat, quæ ſuæ poteſtatis ſunt. l. 41. ff. de his qui ſui, vel alien. iur. l. 30. §. 1. l. 34. ff. ſolu. mat. Eaque ratione etiam virgo Materf. appellabitur, ſi morte patris vel emancipatione ſui iuris facta ſit: quemadmodum etiam pupillus paterfam. probe dicitur. Briſſ. Helius Meliſſus Grammaticus docebat, matremf. eam eſſe, quæ ſæpius peperiſſet: Cum matrona. quæ ſaltem ſemel: ſicuti ſus; quæ ſemel peperit porceta, quæ ſæpius ſcropa. Sed hanc Helij Meliſſi vanam differentiam ſatis refutauit Gellius d. c. 6. Cuiac. obſeru. 18. c. 3. Conna. lib. 8. c. 3. n. 2. & 3. vide Gœdd. in comment. ad l. 46. §. 1. nu. 2. de verb. ſign.

MATERFAMILIAS quæ dicatur. Si Nonio credimus, eã duntaxat vxorem matremf. veteres dicebant, quæ ſæpius peperiſſet. Quo ſenſu matremfam. definivit etiam Feſtus: Materfamiliæ inquit non ante dicebatur, quam vir eius paterfamiliæ dictus eſſet. Nec poſſunt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quæ ſine filiis eſt, appellari põt. Ciceronis tempore hac voce Materfamilias latius paululum vſus eſt populus Rom. omneſq; fœminas quæ in manum convenerant, matresfam. appellabant, etiam antequam peperiſſent, etiamſi in parentum eſſent poteſtate. Hinc illa coemptionis antiqua formula: Vis mihi eſſe materfamilias? Idipſum teſtatur expreſſe Cic. in Topic. Genus, inquit, eſt vxor, eius duæ formæ: vna matrumfa. hæ ſunt, quæ in manum conuenerunt; altera earum, quæ tantummodo vxores habentur. Eoq; arbitror Gellium reſpexiſſe lib. 18. cap. 6. cum ait, matremfamilias appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioq; eſſet quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui hæredis locum veniſſet. Deniq; iuriſconſulti non ſpeciei amplius, ſed generis loco matrisfam. vocabulo vſi ſunt. Illi enim genere quodam, non in manus ſolum conventiones, aut natales, ſed honeſtatem etiam matremfam. facere definiverunt. l. 2. in fin. de lib. exhib. l. 15. §. 11. de iniuriis. l. 46. §. 1. & l. 195. §. 1. de verb. ſig. Adeo quidem, vt viduas, libertaſque patronorum concubinas, puellas, quæ ſui iuris ſunt, & omnes notæ auctoritatis fœminas etiam matresfam. appellarent, l. 41. de ritu nupt. l. 4. de his qui ſunt ſui, l. 30. §. 1. & l. 34. ſolut. matr. l. 3. in fi. de lib. exhib. Idq; nec Tertull. viſus eſt ignoraſſe, cum ſic in lib. de virginibus veland. ſcriberet: Materfamiliæ vocatur licet virgo, & paterfamiliæ, licet impubes. Proinde quis eſt, qui non intelligat, quam hi inconſultè & inique fecerint, qui Nonium, Feſtum, Gellium, & ipſum etiam Ciceronem ignorantiæ lapſu notare non verentur? Ræuard. Varior. lib. 4. c. 12. Adde Tiraquell. comment. in l. 4. connub. gl. 1. parte 4.

MATERFAMILIAS & filiafamilias opponuntur. Itaque nondum viripotens aut virgo, Materfamil. appellabitur, ſi morte patris emancipationeve, ſui iuris facta ſit, quemadmodum pupillus quoque & impubes ſui iuris, Paterfamilias rectè dicitur, l. 1. l. 4. & l. 139. ff. de verb. ſignif. Briſſ.

MATER, & materfamilias ſeparantur. Nam eam matremfamilias appellamus quæ ſui iuris eſt, l. pronuntiatio. §. familia. ff. de verb. ſign. cum ſimpliciter matrem dicimus, eam ad filios referimus, quæ & in aliena poteſtate, puta patris eſſe poteſt, ex Antonij Auguſt. lib. ſing. ad Modeſt. l. 2. ff. de excuſat. Prat.

MATER matrima illa dicitur, quæ cum mater ſit, adhuc habet matrem viuentem: ſicut patrimi, & patrimes, quorum patres viuunt. Spieg.

MATERIA, generaliter dicitur, ex qua aliquid fit. l. 7. §. cũ quis ex aliena. ff. de adqui. rer. dom. Materiam itaq; proprie rudem & informem accipimus, & operi faciundo deſtinatam. Sed & materiam à ligno iureconſulti ſeparant: hoc vocabulo ea, quæ comburendi cauſa parata ſunt, ſignificantes: illo verò ea, quæ ad ædificandum fulciendumq; adcommodata ſunt. l. 55. de legat. lib. 1. l. 12. ff. de vſufruct. l. 167. ff. de verb. ſignif. l. 18. §. ſi quis caverit. ff. de pignor. act. l. 45. § penultim. ff. de iur. fiſc. l. 14. §. 1. de peric. & comm. l. 47. ff. de act. empt. Vnde legata materia nauis, arca, armariumve ex ea factum non vindicabitur. l. 57. l. 88. ff. de leg. libr. 3. Pali certe & perticæ in numerum materiæ rediguntur l. 56. ff. de leg. libr. 3. l. 168. ff. de verb. ſignif. Briſſ. Sic Iuriſconſult. in l. vrbana. ff. de verb. ſignif. materiam vocat cæmenta, lapides, tigna, & cæteras res quibus ædificia fiunt, vt ſit ſenſus, vrbana prædia à ruſticis materia, qua res conſtat, diſcerni non loco. Donell. de pign.

Quemadmodum autem paries, cum ſemper duobus paribus, vel à fronte vel à latere ſe conſpicientib. conſtet, etiamſi tetragonum aut hexagonum fiat: ita materia à longitudine, à voce, nempe Græca [illegible], id eſt, longum, nuncupari videtur: eo quod magis in longum ſiue latitudinem, quam altitudinem porrigatur Gœdd. ad l. 157. num. 5. de verb. & rer. ſignifi.

MATERIA in l. 198. ff. de verb. ſign. pro qualitate & genere vſus accipitur, vt patet ex l. 166. ff. eod. tit. & l. 16. C. de præd. minor. Briſſ. & Conn. lib. 4. c. 10. n. 7. Item, lib. 4. c. 1. n. 6.

MATERIA eſt, ex qua ſpecies fit & ſine qua ſpecies eſſe non poteſt, l. adeo §. cum quis. ff. de acqui. rer. dom. Et vbi hæc non eſt, nec materiatum adeſſe poteſt, ſecundum Bald. in Auth. Offeratur. poſt. pr. C. de lit. conteſt. qui allega. l. qui res. §. arenam. ff. de ſolut. l. quæſitum. §. illud. ff. de legat. 3. male materiatum dicitur, quod compoſitum eſt ex mala materia, vt ædes ex lignis non cæſis tempeſtiuè. Spieg.

MATERIA propriè dicitur, ait Nebriſſ. circa quam verſatur faber tignarius, ſiue lignarius. Paul. de peric. & com. rei vendit. l. quod ſi. Neq; materia empta ſi furto periſſet. Alcia. Materia eſt, inquit, vnde quid conficitur, vt in ſcypho metallum, in contractu conſenſus. Subſtantia, per quam materia in certam ſpeciem deducitur: vt in vaſis vel veſtib. artificium, in emptionis contractu precium. Forma, quæ certæ illi ſpeciei nomen dat. Solennitas actui perfecto extrinſecus accedit: vt authoritas tutoris in pupillorum, agnati conſenſus, in mulierum contractibus. Item materiæ appellatione ligna omnia comprehendi,

quod

quod Græci ὕλην, & ſyluam & materiam vocent, alii monuerunt. Adde Spiegel. Brechæum in l. Carbonum, in tit. de verb. & rer. ſign. & Taboet. in Topico milit. for. & l. diſcip.

MATERIA, pro tractatu ſuper re, vel facto quopiam Alb. citat l. 1. ff. ſi pars hæred. pet. Spieg.

MATERIA & cauſa omnium actionũ colligitur partim ex dominio rerum; vel ex iure quod in rebus aſſeritur, vt in vendicationibus: partim ex obligatione dictorum, factorumve, ſicut in condictionibus iuxta mentem Imp. in §. omnium, in prin. Inſt. de act. Spieg.

MATERIÆ infectæ, pondus: ſignatæ numerus: factæ ſpecies appellatur, l. 6. §. de rei vindicat. Prat. Hot.

MATERIALITER, vt vocant, & demonſtrationis ſolius cauſa, pleraq; à Iurecoll. poni adnotarunt Appellus & Alc. Hic. c. vlt. 2. parerg. ſimili modo declarat interdicta poſita: vbi defendit quod ſcitu pulchrum eſt receptam Doctorum noſtrorũ, à primæ vocis initio, adducendi reſponſi conſuetudinem, Spieg.

MATERIAM ſuccidere quantum ad villæ refectionem ſatis ſit. Vide Vlp. l. arbor. ff. de vſufr. Spieg.

MATERIARII, à Tertulliano eleganter dicti ſunt, adnotante Rhenano qui negabant Deum: quod tamen nos vere profitemur, omnia ex nihilo protuliſſe, Spieg.

MATERIARIOS dicere poſſumus eos, quos vulgo hodie & noſtrate lingua Carpentarios nominamus: quos etiam Cajus lib. 3. ad leg. 12. Tab. fabros tignarios dicit: ſed non eos duntaxat qui tigna dolarent: ſed omnes, qui ædificarent, leg. ferri §. fabros, &c. Brechæus, l. tigni, ff. de verb. & rer. ſignif.

MATERIARI, id eſt, lignari & materiam ad munitiones faciendas cædere: Si quidem materia proprie ea vocatur, ligna quæ ſtructuris ſeruiunt. [Briſſon.

MATERNVM appellatur quod à matre proficiſcitur & deſcẽdit,

MATERTERA matris ſororem ſignificat, l. vltim. §. amita, ff. de gradib. & ad fin. l. pen. ff. de leg. tut. quaſi mater altera, vt Feſtus libr. 11. ſcribit, Briſſ.

MATERTERA magna, auiæ ſoror eſt, l. 1. §. 4. & l. vl. §. matertera, ff. de gradib. Atque hoc loco obiter Feſti verba reſtituemus, qui vulgo ita habet, Matertera patris & matris mihi magna mater eſt, cum legendum ſit, mihi magna matertera eſt. Matertera maior, proauiæ ſoror eſt, patris vel matris matertera magna. Maxima rurſus abauiæ ſoror, patris vel matris matertera maior, vt in ſuperioribus locis traditur, Epiſt. Briſſ.

MATHEMATICVS. In tit. de maleficis, & mathematicis, li. 1. C. Mathematici hi dicuntur, non qui honeſtiſſima mathematum ſtudia docent, ſed qui diuinationibus & aruſpicinis homines ludificantur, vt genethliaci, aſtrologi, Chaldæi. Quorũ ars iure noſtro improbara eſt, vt naturas hominũ ex vultus inſpectione pronuntient, Magicos quoque & mathematicos Plinius & Cicero impugnant, & de his Vlp. ſentire viſus eſt, cũ incantationem, aut imprecationem, aut exorcizationem, nõ eſſe medicinæ genera de variis cognitionibus dicit, tametſi quidam ſint, qui hac arte vtentes ſibi profuiſſe cum prædicatione affirmenr. Neſcio tamen qua arte id, quod de Veſpaſiano (vt legitur) actum fuerit, vt cuidam è plebe luminibus orbato oculos inſpuendo pro cõcione reſtituerit, & crus alterius debile calce cõtingendo confirmauerit, cũ hæc à Deo aut Dei nomine, duntaxat fieri poſſint, vt à quatuor hiſtoricis, qui facta geſtaque Chriſti ſcripſerunt memoriæ traditum eſt, Anchora.

MATHEMATICI. Artem mathematicam minus proprie Imp. nominavit artem prædicandi & quam Perſæ Magiã vocarunt. Sic etiam Conſtanti. in l. etſi, C. de malefi. & math. qui eas artes profirentur. Mathematicos dixit, cũ proprie Mathematica vocetur illæ quatuor Diſciplinæ, Geometria, Arithmetica, Muſica & Aſtrologia: quib. nihil eſſe illuſtrius in eodem loco affirmat Cic. Hæ ſolæ diſciplinæ perſpicue diſcuntur, & per demõſtrationẽ percipiuntur, & qui eas profitentur, Mathematici vocantur. Nam Gell. li. 1. c. 9. ita ſcribit, hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοί, ſcilicet ab iis artibus, quas iam diſcere atque medirari inceptauerant. Quoniam Geometriã & Gnomonicam Muſicas, cæteraſque item diſciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant: vulgus autem quos gentilatio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos dicit. In ea pariter ſignificatione videtur accipere Iuuenalis, Satyr. 14.

Nota Mathematicis geneſis tua.

Quamuis Iohannes Britannus, quem ſequitur Dominicus Nanus Mirabellius, aliter arbitretur. Verum cauſæ, cur hæ artes prohibeantur, pulcbre exprimuntur in l. eorum, C. de malef. & mathem. quæ etiam habetur in Cod. Theodoſ. ſub eod. tit. Ferrand. lib. 2. Explicat. in l. 2. de malef. & Mathemat. c. 12.

MATHEMATICI, ait Gothofr. ad l. 10. C. de epiſcop. audien. ſunt impoſtores, qui mathematicorum liberali nomine adumbrantes ineptias ſuas, profitentur ſe fata cuiuſque noſſe, & natalitias ſyderum obſervationes: quibus ſimiles ſunt arioli, aruſpices, augures, vaticinatores, ſomniorum interptetes.

MATRICARII in Nouel. 13. quæ eſt de Prætore plebis. Hoc verbum in notis quibuſdã vetuſtis ad Iuliani Patricii Epitomam ſic expoſitum inueni Matricarij dicũtur illi, quos videmus ad incendia currentes & portantes ſpongias cum ferramentis & alia, per quæ poſſunt de pariete in parietatem tranſire, & ita incendium extinguere. Sic dicti, quod in matriculam prætoris plebis relati erant, Briſſ.

MATRICES aquarum, Alberic. indicat pro fiſtulis poni, in l. eos, C. de aquæduct. quæ nimirum in capite ductus aquæ, caſtelliue poſitæ collocatæque ſunt, ex quibus aliæ quodammodo prodeunt, quæque quaſi primordiales & originales ſunt, Briſſ. Maſtos appellauit Vitruu. l. 12. Caſſiod. vbera. Varro in lib. de re ruſt. papillas. Erant etiam matrices libelli, in quibus Cæſareo fiſco penſitantes deſcripti continebantur. Habebant & nomina militum inſcripta matrices, ſiue matriculæ, per diminutionem, cuius vocis frequens eſt mentio in poſterioribus lib. C. Vnde & matriculariorum vocabulum. Præterea matrices, vrbes Latine dicuntur, quas Græci metropoles appellant. Quinetiam matrix, vterum, & quod Græci μήτραν vocant, ſignificat. Item nutricem pullorum, apud Colum. Et generaliter quamcunq; educatricem. Item coturnicum ducem, quem Græci ὀρτυγομήτραν appellant, tranſtulit Gaza matricem. Vide Alciat. in l. eos qui aquæ, C. de ſpectaculis, lib. 11. Spieg.

MATRICIDA, Oreſtes, qui flammeus & excandeſcens emancipatam & addictam Ægiſthi libidini matrem Clytemneſtram cum Ægiſtho, qui patrem Agamemnonem obtruncaſſet, furialiter interemit. Pius appellatus quod patris necem iuſte ſit vltus, Ioan. Bapt. in comm. Panegyr, Sidon. Apollon. &c.

MATRICVLA pro catalogo, deſcriptione, indiceque ab Impp. vſurpatur, l. 3. de agentib. in reb. lib. 12. C. l. 13. Co. de aduoc. dieſſ. iudicior. l. 10. de cohortalib. lib. 12. C. l. pen. & vlt. Cod. de commeatu, li. 12. Matriculæ militares pro numeris, l. 16. C. de teſt. milit. Nã pũcturis in cute pũctis. Milites ſcripti, & Matriculis inſerti iurare ſolent: vtitur hoc verbo Modeſt. in Epito. de re milit. Matricularij, Oeconomi Eccleſiarum appellantur, quos nunc *Marguillers* vocamus, Goth. ad l. 26. in pri. C. de ſac. eccl. & ad l. 2. C. de patrib. qui filios ſuos diſtrax. Aimonus Monach. li. 4. de geſtis Frãco. c. 33. Prædia vero tã innumera fratribus in eodẽ loco Deo famulantib. ſiue matriculariis eccleſiæ contulit, vt deuotio animi eius plurimis admirabilis eſſet. Et in libro veteri formularũ: Nos in Dei nomine Matricularij S. Martini, dum mane ad hoſtia ipſius eccleſiæ obſeruanda conueniſſemus, ibi infantulum ſanguinolentum inuenimus, Briſſ.

MATRICVLA decurionum, in qua decurionum nomina ſecundum cuiuſque ordinem ſcribantur: album curiæ appellatur, Vultei. in comment. Inſtit. de actionib. §. 11. n. 5.

MATRIMONIA ſecundum naturam eſſe, oſtendit Lex, NON MOECHABERIS, vt vnuſquiſque habeat ſuam, retineaturque in voluptatibus modeſtia quædam & certitudo. Vagi enim concubitus incertam facerent de ſobole opinionem, eleuarentque curam alendi partus, Old. Prat.

MATRIMONII contractus, inter omnes longe eſt ſaluberrimus, quo ſolo humanum genus (quoad Deo placuerit) pulchro conſeruatur ordine ac prorogatione. Proinde nulla res eſt, in quam legiſlatores, iuris ſingularis beneficia tam liberaliter contulerint, atque hæc matrimonialis: omnem captantes occaſionem, ut huic ſacroſancto contractui nihil obſtaret, ad replendas ciuitates liberis hominibus, Old.

MATRIMONIO quantum tribuerint olim, Lex 12. Tabularum oſtendit, quæ cœlibem vitam prohibet, nuptiaſque præcipit, ſecuta Platonem, qui à trigeſimo anno vſque ad annum trigeſimum quintum ducendam eſſe vxorem putauit, alioquin puniendum eſſe matrimonij contemptorem. Et cum hæc lex à quibuſdam iniquitatis incuſaretur, reſponſum eſt à Cenſoribus: Naturam ſicut naſcendi, ita gignendi procreandique legem præſcribere. Recte quidem illi. Nam naturæ autor Deus, creato homine dixit: Creſcite & multiplicamini, Old.

MATRIMONIVM appellatur viri & vxoris coniunctio, l. 1. §. 1. de iuſtit. & iur. Ex eo autem dictum quibuſdam videtur matrimonium quod propterea nubat mulier, vt mater fiat, quemadmodum Auguſtinus lib. 19. coutra Fauſtin. ſcribit, quod & Accurſius docet matrimonium ideo dictum eſſe, quaſi propterea nubat mulier vt mater fiat: At Gregorius in c. vlt. de conuerſione infidelium, datum hoc laboribus, quos in partu mulieres ſufferunt, tradit, vt ab ipſis potius, quam viris, eorum coniunctio nomen accipiat, Briſſ. Infans enim materno magis indiget ſolatio quam paterno, & matri in partu doloroſus, & poſt partum doloroſus exiſtit, c. 2. de conuerſ. infidel. Abbas Panorm. quaſi matris munium, i. officium ineptiſſime dici putauit. Rectius Aulus Gellius li. 17. c. 6. Enimuero (inquiens) idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt matronam dictam eſſe proprie quæ in matrimonium cum viro conueniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiamſi ſibi liberi nondum nati forent. dictamque ita eſſe à matris nomine non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adiſpiſcendi: vnde ipſum quoque matrimonium dicitur: De quo latius Connan. lib. 8. cap. 3. num. 2. Vulte. in Comment. Inſtit. de patria poteſt. §. 1. num. 5. ait, matrimonium dicitur à matre, non quod iam ſit, ſed quod mater ex nuptiis fore ſperetur. Quandoque Matrimonium ſignificar rem relictam à matre, ſicut patrimonium rem relictam à patre, vt Suetonius in Auguſto: cum pleriquę

equitũm attrito bellis matrimonio ſpectare ludos è quatuordecim non auderent, &c. vbi Matrimonium interpretatur Connanus bona materna, lib.3.c.2.n.8. Sic Senec.libr.1.de benefic.c.3. Quia late patentis matrimonij ſit.

MATRIMONIVM eſt diuini & humani iuris cõmunicatio inter virum & fœminã, indiuiduam vitæ conſuetudinem continens, §.1.Inſt.de pat.poteſt.& l.1.ff.de ritu nupt. Per diuinũ ius accipiuntur ſacra quæ cuiuſlibet familiæ olim propria fuerãt. Nos autem veram pietatem & ius naturæ, per ſacra intelligere poſſumus in foro Chriſtiano, Old. Individuam vitæ conſuetudinem intellige non aptam diuidi, quantum ad affectionem attinet, licet quandoque actu diuidatur iure permittente, puta per diuortium l.1.de divort.& repud. Bellonius.

MATRIMONIVM dicitur à Iaſone contractus bonæ fidei in §. fuerat, Iuſt.de act. præterea ſpecies ſeruitutis eſt, l.2.ff.de lib. hõ.exhib. Et proprie quod dura ſit ſeruitus dicit Bal.in l.bonę fidei. ff.de reb. cred. quia maritus non dicitur habere plenam ſui corporis poteſtatem, c.diuerſis ext.de cler.coniugat.Spie.

MATRIMONIVM hominum longe aliud eſt quam brutorum coniugium: vt Dionyſ.Halicar.inquit, εἶτα τὴν διαφορὰν ἐπάξομεν τῆς ἀνθρωπίνης μίξεως καὶ κοινωνίας, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἔτυχε μίγνυται, ὁ δὲ ἄνθρωπος μίξιν τινὰ καὶ νόμον ἐξεῦρε τοῦ γάμου, &c. Balduin. tit.de iure nat.gent.& ciuil.

MATRIMONIVM aliud iuſtum eſt, aliud iniuſtum. Iuſtum quidem, quod iure & licite, iniuſtum vero quod iniuſtè in fraudem legum Romanorum contrahebatur, &c. Ræuard, l. nuptias non concubitus, ff.de reg.iur.

MATRIMONIVM putatiuum dicitur quando ſeruus cum libera, vel libera cum ſeruo, vel conſanguinei ignorantes in gradu prohibito contrahunt matrimonia. Nam comperto errore, comperto impedimento, iam matrimonium diremptum eſt. vnde dicitur matrimonium putatiuum, ſicut homo pictus, vt Zaſius tradidit, Inſt.de action.

MATRIMONIVM, coniugium, connubium, & nuptiæ, ſæpe promiſcue vſurpantur, proprie tamen differentia reperitur inter matrimonium & nuptias, vt in l. pen. ff.de don. int.vir.& vxor. Vbi Scæuola Matrimonium eſſe oſtendit, conuentionem inter virum & vxorem: eamq; conuentionem ſolo conſenſu contrahi, hoc eſt, neq; rei interuentum, neq; certa & concepta verba, neq; literas, l.licet.8. C.de inceſt. nupt. leg.nuptias, de reg.iur. l.3.ff.de ſponſal. l.neq; ſine, 13.C.de nupt. Nuptias autem ibidem Scæuola eſſe oſtendit, ritum illum qui pro cuiuſq; gentis inſtitutis palam & publice adhiberi ſolet: Veluti apud Romanos, deductionem in mariti domum: item aquæ & ignis interuentum. Similiter Paulus matrimonium à nuptiis diſtinguit, in l.ſi ita, 10.& Iuliani in l.ſeq. ff.de ritu nupt. & Iuſtinianus in §. ſi aduerſus ea, de nupt.& in l.inter eos, 27.ff. de donat.inter vir.& vxor. l.11 de nupt.Prat.

MATRIMONIVM vt diuo Auguſtino placet, dictum eſt, quod fœmina ob id potiſſimum nubere debeat, vt mater fiat. Matrimonij vocem latius patere, quam matrimonij ſacramentum, Theologi demonſtrant. Conſtat autem, matrimonij inſtitutionem omnium antiquiſſimam eſſe, & Deum autorem referre, Gen.2. Præterea negotium matrimonium, atque fata pendere à Domino, & promoueri, Gen.24.Spieg.

MATRIMONIVM inuito patre vel matre, neque iure naturali & diuino, neq; ciuili, neque Pontificio valet, quanquam Doctores communiter diuerſum tradant. Iuſtinianus, Inſtit. de nupt.in princ. Paulus in l.2.ff.de rit.nupt. Romanus Pontifex Euariſtus, 30.quæſt.5.c.1. Apoſtolus 1.ad Corinth.10.Old.

MATRIMONIVM, Dos, & dotis actio, põt eſſe ſine copula carnali, vt vxor virgo ſit, l.deniq; Cinna & l.ſeq. ff.de rit.nup.Ol.

MATRIMVS ac patrimus dicuntur quibus patres ac matres adhuc viuunt, ait Feſtus.Prat.

MATRIX Eccleſia, quæ dicitur matrix: quia ſicut mater generat: Sic & illa regenerat per baptiſmũ. Dicitur maior, & baptiſmalis Eccleſia, gl.in cle.1.de ſent.excomm.Ioh.Bello.Etymol.

MATRONA, inquit, Feſtus, cui ius erat ſtolæ ferendæ. Cic.Philipp.2. Sed cito Curio interuenit, qui te à meretricio quæſtu abduxit, & tanquam ſtolam dediſſet, in matrimonio ſtabili & certo locauit. Hot.Gell.lib.18.c.6. Matronam proprie dictam vult, quæ in matrimonium cum viro conueniſſet, quoad in matrimonio maneret, etiamſi liberi nondum nati forent: dictamq; eſſe ita à matris nomine, non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi.Prat.

MATRONA Recte reprehenſus eſt, inquit Connam. lib.8.cap.3. num.2. Helius Meliſſus, qui matronam definiebat eſſe, quæ ſemel peperiſſet, matremfamilias quæ ſæpius.

MATRONÆ quoq; dicuntur dominæ, nõ reſpectu maritorũ dũtaxat, quomodo ipſi quoq; mariti ab vxorib. domini appellãtur, ſed etiã per ſe, vt in l.pater. §. Iulius de leg.3. Iulian. dominam: niſi dicas domnam ſupereſſe, ex l.Lucius Titius cod.Prat.

MATRONA ſpectatæ honeſtatis & pudicitiæ mulierem ſignificat: quod & Feſtus quoque lib.11.ſignificat, cum ait, Matronas appellatas eas fere, quibus ſtolas habendi ius eſſet.Briſſ.

MATRVELEM à Patruele ſeparat Marcianus l.1.ff.ad l.Pom.de parricid. Et vt, patrueles, qui ex fratribus, ita Matrueles, qui ex Matris fratre nati ſunt, dicuntur. Briſſ.

MATRVELIS, ex matris meæ fratre natus, Marcian.l.1.ff.de leg. Pomp. de parricid. Si quis patrem, matrem, auum, auiam, fratrem, ſororem, patruelem matruelẽ occiderit, &c. Hot. Prat.

MATRVELIS, idem quod matertera. Et Matrueles dicuntur filij & filiæ materteræ, in l.1.ad leg. Pompeiam. Spieg.

MATVLA vaſis genus eſt ad vrinam & aquã tenendam. Proinde mundo muliebri continetur, vt ſcripſit Vlp. in l. argumento. §.mũdus.ff. de aur.& arg. alio nomine matella & matellio dicitur: Iulio Polluci Matula dicitur ἀμὶς, gloſſis ampulla olearia: vide Cujac.10. obſ.17. Plautus in Amph. Nec tu poſtulas matellam vnam tibi aquæ infundi in caput. Martial.

Diſpeream, ſi tu Pyladi præſtare matellam
Dignus es.

Inde à matula fit diminutiuum matellio. Varro de vita patrum. Poſtulaſſet trulleum, matellionem, peluim. & de his etiam diximus ſupra in dictione Argento facto. & in dictione Scaphia. meminit etiam Pompon. in l. etſi non ſunt §.1. ff. de auro & arg. leg. Cotta. Matulæ inter ornamenta muliebria numerantur l.26.§.mundus ff. de aur.arg.

MATVRA mulier non dicitur, quæ minor eſt 12. annis. l.cum hic ſtatus. §.ſi quis ſponſam. ff. de donat. int.vir.& vxor. Spieg.

MATVRARE, non eſt abbreuiare, ſed accelerare: ita vt adhibeatur induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Cætera apud Ferrarium in §. his igitur. Inſt.de Iuſt.& Iur. Spieg.Prat.

MATVRE fieri dicitur, iuxta ſententiam Cæſ. Auguſti, quod nec citius ſit, nec ſerius, ita vt per hæc (vt ipſe dicere ſolebat) tarda acceleratio exprimatur. Id quod Seruius & Donatus ſuper Æneide Virgilij, & alij tradiderunt. Hoc & Bald.ſentit in l.2. §.ſi quis tamen. ff.ſi quis cautionem. Spieg.

MATVRI fructus propriè dicũtur, qui neq; crudi, neque mites, neq; caduci, neque nimium cocti, ſed in tempore temperati proueniunt, vt in l. Iulian. §. ſi fructib. ff.de act.emp. §.is verò ad quem. Inſtit. de rer. diuiſ. Spieg. Quare hoc ſcias (maturè dictionem) ſemper properationem quandam habere in ſe; modo tamen remiſſiorem, modo cõcitatiorem. Remiſſiorem: vt quando Virgil. inquit, cœlo properanda ſereno Maturare datur: Vehementiorem, cum inquit, maturare fugam; quamuis aliter exponat Sipontinus, quem meritò irridet Toletus. Vide Gellium lib.10.c.11. Macrob.lib.7.c.8.

MATVRISSIME, quo ſuperlatiuo vtitur Papinianus in l.aliquãdo de offic. proc. Tardiſſime opponitur. Dicitur etiam maturrimè, per contractionem, celerrimè, Spieg.

MATVRVM, itẽ Maturitas, per tranſlationem de aliis quoq; dicuntur, vt maturus homo, maturum ſupplicium apud Cic. matura viro virgo, apud Gell. maturitas mentis, maturitas temporis, apud decreta pontificum, Specul.tit. de aduocat.§.5.v.cum autem, maturi viri iudicium colligit, vultu, geſtu, voce, Spieg.

MATVTINO tempore & Veſpertino opponuntur. leg.10.§.5. de Myope, ff.de ædil. edict.

MAVRITANIA duplex, Tingitana, quæ & Bogudiana. Mauritania, Sitifenſis, Hiſpania Transfretana, Hiſpania Tingidana, inferior Mauritania. Hodie regnum Marochi nuncupatur, ſi Antonio Curioni: regnum Fezzæ, ſi Nigro credimus. Altera Cæſarienſis, quæ Maſſilia & Maſſæſylia: hodie regnum Tremeſſenum Gothofr. in not. ad l.2.§.1.C.de offi.præf.vrbi,

MAXIMA capitis diminutio. Vide, Peregrini.

MAXIMA munera quæ ſint, vide C. de veteran. lib.12.

MAXIMÆ & grauiſſimæ vſuræ appellatione centeſimam noſtri ſignificãt, l.Qui ſine. ff.de neg.geſt. l.Non exiſtimo, ff.de adm. tut. Vlp.autem in l.Tutor qui repertoriũ, §.idem ſolent. ff.eo. tit. grauiſſimam eam appellant. Hot.lib.1.de vſur.c.7.

MAXIME, dictio implicatiua caſus etiam non expreſſi, vt in leg. ſunt qui & l. cum ex cauſa, ff. de Re iudicata de eius efficacia cum Alb.tum interpretes multa, quæ grãmaticos latent: vt vocum magis, quam rerum ſignificationis peritos. Porro Glo.in l.mox citãda, indicat hoc verbum maxime, aliquando abũdare in iure, allegat bonũ tex. in l.fin.§.ſi.C.de Teſtam.manu. cum dicit, maxime propter libertates, quoniam propter nullũ aliũ caſum quã libertatis ea Imperatoris prouiſio inuenta eſt. Vide Zaſium in l.1.§. quæſitum eſt, ff.quod Legatorum, Spie.Prat.

MAXIME, vox hæc plerumque ita accipienda eſt, non quaſi alias idem ſit, ſed quaſi alias idẽ non ſit. Et item valet quod Vtique, veluti in l.9.ff.de vſucapio. Vſucapiuntur res maxime corporales, quod non ſic accipiendum eſt, quaſi etiam incorporales vſucapi poſſint. Hoc. n. à iuris ratione alienum eſt, ſed quaſi corporales ſolæ. Sic & in l.3.ff. de cõcubi. Ingenuã in cõcubinatu eſſe poſſe traditur maxime eã, quæ obſcuro loco nata eſt vel corpore quæſtũ fecerit: vbi Maxime eam, pro Eã demum dictũ ſequẽtia verba declarãt. Alioquin ſi honeſtæ vitæ & ingenuam mulierem in concubinatu habere maluerit, ſine teſtatione hoc manifeſtũ, faciẽte nõ cõceditur. Similiter in l.2. C.an ſeruus ex ſuo fac. Creditorib. ait Imp. qui tibi in ſeruitute mutuã pecuniã crediderũt, nulla aduerſus te actio cõpetit, maxime cũ tibi peculiũ nõ eſſe legatũ proponas. Maxime: nam ſi peculiũ legatũ proponeretur, contra eſſet dicendum, l.2.§.per contrarium, ff.de dote releg. Idem ipſum Petrus Faber

ſingularis

ſingularis vir. ingenij & doctrinæ, appoſitiſſimo exemplo cõfirmauit, ducto ex l.12.§. ſi in agro, ff.de fun.juſt. vbi veſtigatores & canes, & cætera ad venationem neceſſaria inſtrumẽto agri contineri Vl.tradens, Maxime, addit, ſi ager ex hoc reditum habuit: qua de re Paulus in l.22.eod.tit & libri 3.Sentent. tit.5. agens retia aptaria & cætera venationis inſtrumenta ad inſtrumentum fundi pertinere ita deſinit. Si quæſtus fundi ex maxima parte in venationibus conſiſtat. Sic etiam, vt hunc locum concludam, vox maximè interpretanda eſt, in l.37.§. pater, in fin.ff.de legat.lib.3.& leg.2.§.illud ff.de hæred.vend. & l.4.C.de pact.conuent. & forte in l.41.ff.de re iudic.leg.5.§. pen.ff.de doli except.Briſſ.

Maximvm eſt, quo maius colligi non poteſt, Gloſſ. in l.qui ſine, ff de Negot.geſt. Spieg.

Maximvm remedium dirimendarum litium, eſt iuriſiurandi religio.l.1.ff.de Iureiur.Caius ait. Eſt autem hodie multis in locis duplex error in defetendo iureiurando. Cuius cauſam ipſiſſimam. Oldendorpius demonſtrauit in de Probationibus dictorum, factorumque, Spieg.

Maximvm Principem Papĩ in l.extraneo, ff.de quæſt.vocauit Seuerum Imperatorem, l.in honorib.de vocat.mun.l.qui ſolidum, §.1. de leg.2. Eidem Papiniano Optimi & Maximi Principes ſunt Seuerus & Antoninus in l. Iuriſperitos, de exc. tut l.cum tabulis, §.1. ff.de his quib.vt indig.l.7. ff.de vacat.mun. Cuiac.2.obſ.33.

M E.

Mea memoria, memoria tua, h.e.quantum meminiſſe poſſumus, Bart.in l.fi.ff.de Alim.leg.dicit: Memor quis eſſe præſumitur eorum, quæ alias ſciuit. Quanquam aliud eſt meminiſſe, aliud ſcire. Meminiſſe. n. Seneca ait, eſt rem commiſſam memoriæ cuſtodire. At contra, Scire, eſt ſua facere queque, nec ab exemplari pendere, & toties ad magiſtratum reſpicere, Spieg.

Mea pecunia, pro mihi debita, Alberic.allegat.l. ſi & me, & Titium.ff.ſi cert.pet.l.eius qui in pecunia, eo.tit. & leg.1. Quod cum eo, Spieg.

Mea res amplius quam ſemel eſſe non poteſt, ſæpius deberi poteſt, leg.Et an, ff.de Exceptione rei iudic.Spieg.

Μηχανικὴ τέχνη, dicitur eſſe habitus ad faciẽdum aliquid vera cum ratione idoneus, Conn.lib.1.c.8.nu.10.Item: Autore Io.Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollin.ad Heroinum, libro.1. Ars Mechanica bifido ſecatur diſcrimine, in rationalem atque Chirurgicen. Chirurgice eſt magonaria, per quam vi tractili & attractoria grauia pondera tolluntur in ſublime: eſt quoque mechanopoetice antliis aquas hauriens: eſt & organopoetice, quæ poliorcetica, hoc eſt, oppugnacula propugnaculaque adfabre fabricat: eſt thaumaturgice horologia, Cucurbitulas cute cæſim ſacrificia ſanguinem exugentes, hydraulica, & id genus reliqua ſtuporem incutientia præparans. Reperitur & ſphæra patei, qualis Archimedis orbis ille notiſſimus. Mechanemata igitur machinationem vertes: ita Græci ſcribunt Μηχανήματα. Machinarum faber Μηχανοποιὸς appellatur. Mechanicæ artis partes enumerat Politianus in Panepiſt.

Mechanicvs, dicitur opifex eorum operum, quæ ingenio ſimul ac manib.fiunt, ἀπὸ τῆς μηχανῆς, quod inuentionem ſignificat, l.2.C.de excuſat. artif.lib.10. Sic Sueton.in Veſpaſ.c.18. Mechanico quoque, inquit, grandes columnas exigua impenſa perducturum in capitolium pollicenti, &c. Prat.

Mechanici, machinarij, machinarum & eorum quæ mechanica inſtrumenta vocantur, ſtructores, aut etiam periti machinarum mouendarum, quorum opera & induſtria Machinarum vſus exhibetur, l.vlt.C.de excuſa.artif.Enimuero Seneca Epiſtola 88. Machinatores appellat, qui pegmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata faciunt in ſublime creſcentia, Briſſ.

Mecvm facit, pro mecum ſenſit.Inſulſe dicitur, Facit pro me, quemadmodum frequens eſt reperire apud ſuperioris ætatis Interpretes.

Mederi remedio, pro opem ferre temperamento, apud Iuſt.in §.fi.Inſtit.de Donat.Spieg.

Mederi alicui, i.ſuccurrere in l.6. in fi.pr. C.de inſtit.& ſubſti.

Media vocabula, quæ in vtramque partem intelligimus: vt vis, fama, dolus, periculum, medicamentum, venenum.

Media via conſilium capiendum, non ſolum politici, ſed & iureconſulti tradiderunt in l.adeo, de acquir.rer.dom. vbi Cajus & ipſe hanc diſtinctionem ſequitur: Accurſ. in §.cum ex aliena, Inſtit.de rer.diuiſ.At non tamen eam ſententiam, quæ media eſt, ſed quæ grauioribus & melioribus rationibus nitatur, Iuris Pontificij interpretes recte ſcribunt in cap.1.de conſtit. Verum ſi media ſententia iuſtior & æquior fuerit, in eam ibimus, vt Iuſtinian.d.§.Quum ex aliena. Sic & apud Liuiu.libr. 26. P.Valerij Flacci ſententia contra P. Cornelij Aſinæ, & Q. Fabij Maximi, quod media eſſet, præualuit. Sic & apud eundem, lib.36. in Medioneorum conſilio Clyti ſententia, quæ media fuit, accepta eſt, vt & ſenatus lib.31. Conſulibus diſſentientibus, de tertia illius pecuniæ penſione: quam priuati M. Valerio, & M. Claudio conſ. in bellum Punicum mutuam dederant, quod medium inter vtile & æquum erat, decreuit. Qua de re non contemnenda notauit Ferrandus Abduenſis in §. Quum ex aliena, Inſtitut.de rer.diuiſ.

Media iuriſprudentiæ appellatione, Viglio videntur potius ſignificari prudentium interpretationes, quas communi nomine ius Ciuile nominamus. Accurſius autem mediam iuriſprudentiam id ius intellexiſſe arbitratur, quodcunque fuit, quod poſt 12.Tab.& ante Principum conſtitutiones eſt editum, §.& hæc quidem, Inſtit.de legit.ag.ſuc.Spieg.

Medianvm vocabulum, in leg.ſi vero ff.de his qui deiecerunt. Bud. accipit pro mediano cubiculo cœnaculi: id eſt, ſuperioris membri domus, quod inquilini Romæ habitare ſolebant, quaſique corpuſculum ſuis quoque membris conſtans, cubiculo, exhedra, cellula, & huiuſmodi cubiculi appendicibus: Medianum, item pro medio, indicat architectonicum verbum, eſſe. Vt apud Vitruuium medianæ columnæ ab angularibus diſtinguuntur, & medianæ teſtudines.Spieg.

Mediare, & Mediator, quibus interpretes, & vulgus cauſidicorum vtuntur, babara ſunt vocabula, Spieg.

Media res vocatur, quæ quaſi interponitur, & interjicitur medio, veluti ſi petis à me fundum, & tranſigimus, vt illum tibi habeas; & des mihi ſummam decem aureorum, ea ſumma dicitur media, quod ea mediante vt vulgo loquuntur confecta eſt tranſactio, Conn.lib.5.c 6.n.4.

Media verba. Suadere, inquit Vlp. τῶν μέσων eſt, l.1.§.1. de ſer. corrup. μέσα ſeu media verba dicuntur, quæ communẽ, aut bonũ aut malum, honeſtum, aut turpe, proſperum aut calamitoſum, habẽt, ſignificationem. Quod genus ſunt: Tempeſtas, Dolus, l.1.de dol. Facinus, & apud Metellum, vt Aul. Gellius animaduertit, honor. Sic Donatus, an Æmilius Aſper Ornatus, τῶν μέσων eſt, ad decus, & ad turpitudinem. Seruius Marius: Ars τῶν μέσων eſt. Rurſus, Piate τῶν μέσων eſt. Iterũ, Fatale τῶν μέσων eſt: & quarto, Fluere τῶν μέσων eſt: & quinto denique, Mõſtrum τῶν μέσων eſt: dictũ à monſtrando Curt.li.3. εἰκαστῶν, c.11.tom.1.

Mediastinvs, mancipiũ viliſſimum, quod mediis in ædibus ſtat, vt ad cuiuſuis iuſſa & imperata præſto ſit, Vlp.l.15.§.31.ff. de iniur. Etenim multũ intereſt, qualis ſeruus ſit, bonæ frugi, ordinarius, diſpenſator: an vero vulgaris, vel mediaſtinus, aut qualis: Idem l.1.§.4.ff.naut.caup.ſtab.ſi qui opera mediaſtini fungitur, nõ cõtinetur, vtputa atriarij, & focarij, & his ſimiles: itẽ, in l.1.§.4.ff.de op.ſeru. Columel.l.1.c.9. Mediaſtinus qualiſcunq; ſtatus poteſt eſſe, dũmodo percipiendo labori ſit idoneus.Nõnulli per mediaſtinum ſeruum balneatoris ſignificari putant. Cato.ille Imper. tu illi à cæteris mediaſtinus.Nonius.

Mediastinos, nõ ſolũ balnearũ, ſed ædium quoq; miniſtros & curatores legimus, Lucil.l.17. Villicũ Ariſtocratem, mediaſtinum atq; bubulcũ cõmmãducatus corrupit, ad incita adegit. Eſt autem hæc vox compoſita à medio & ſtãdo, non à Græco ἄστυ, vt nonnulli vaticinantur: quanquã alij in hoc verbo, vocem medium tantum notandum volunt, reliqua productionem eſſe verbi, Prat.Priſc.in lib.12.carmin.Mediaſtinus quoq; ait, inde videtur componi, qui medias partes balnei tenet, hoc eſt, in medio lauantium ſtat. Vſus eſt hoc verbo Cic.in Catilin.& Plin.l.29.c.1.Briſſ.& Connan.lib.2.c.2.n.4.

Medicari Græci dicunt φαρμακεύειν, quod pro hac ſignificatione familiare eſt Hyppocrati. Is lib.1. Aphoriſmorum πυρετοῦ φαρμακεύειν, καὶ κινεῖν μὴ ὠμά, &c. φαρμακεύειν τὸ δεῖ, χρὴ δὲ φαρμάκῳ καθαίρειν: ſic enim φαρμακεύειν, Gal. in Hippocratem interpretatur. Et idem Hippocrat.lib.4. ἀπογυμνούς ὠμούς φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, &c. Vteto gerentes medicari oportet, id eſt, medicamento purgantur vti. Brechæus in l. qui venenum, in ritul.de verb.& rer.ſignif.Prat.

Medicamen quod ad ſalutem hominis, vel, ut remedium datum erat, Briſſ.

Medicamenta continentur etiã victus appellatione. Gœdd. in comment.l.44 n.4.

Medicamentvm, quo homines & cætera animalia curantur. Nonio etiam venenum eſt. Vlp. diſtincte protulit in l.4. ff.ſi. regund. Mala, inquiens, medicamenta & venena veniunt quidem in hoc iudicium, ſed iudex omnino interponere ſe in iis non debet boni enim & innocentis viri officio eum fungi oportet. Tantundem debebit facere in libris improbatę lectionis, magicis forte, vel ſimilibus: hæc enim omnia protinus corrumpenda ſunt, Spieg.Briſſ.

Medicamentarivs, in Cod. Theodoſiano, qui malo medicamento aliquem potionauerit. adnotauit Alciat.li.2. Parerg. Sp. id eſt veneficus, Briſſ.

Medica poteſt eſſe mulier.Imp.in l.1.C.de commun.ſeruo manumiſſ.§.ne autem, Spieg.

Medici accipi poſſunt ij, inquit Vlp. in l.1.§.3.ff. de extraord. cognit. qui alicuius partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur: vt puta ſi auricularius, ſi fiſtulæ, vel dentium: non tamen ſi incantauit, ſi imprecatus eſt, ſi exorcizauit; non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſint, qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione adfirment.

Medicinæ tres sũt partes, inquit Corn.Celſus in præfa.primi libri, nã vna eſt quę victu, altera quæ medicamẽtis, tertia quæ manu medetur.primã διαιτητικὴν. ſecundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græci nominarunt. Itaq, medici nomen apud Iuriſconſultos ſumitur pro iis, qui medicamenta conficiunt

vulnera conficiunt, cucurbitas admouent? item qui circumcidunt aut caſtrant. Pro chirurgis apud Paul.lib.3. ſent.23. Item apud Vlp. in l.4.in fi.ff.ad leg. Corn.de ſicar. Medico,inquit,qui virilia exciderit,capitale erit: idem in l.qua actione, 7.§. vlt.ff.ad leg.Aquil. Si medicus ſeruum imperite ſecuerit. σωματικῶς vero ſignificatur iu leg. ſequenti, vbi Cajus de medico loquens, Idem iuris eſt, inquit, ſi medicamento perperam vſus fuerit. Vlp. in l.3.ff.de extraord.cognit.Si medicus cui curandos ſuos oculos commiſerit. Hot.Prat.

MEDICINAM facere,exercere,Briſſ.ex ff.

MEDIETATIS vocabulo,quaſi timide vſus ſit Cicero,Inſulanus obſeruauit, cuius ille verba refert ex lib.de vniuerſitate. Dimidietatem nihil eſſe,& alij monuere.Spieg.

MEDII actus homo ab Imperatore appellatus ſeruus, neque magnæ alicui curationi præpoſitus; qualis eſt diſpenſator vel atrienſis:neque viliſſimo muneri deſtinatus,qualis eſt mediaſtinus, aut ſcoparius: ſed mediæ inter illas functiones curationi alicui præfectus,in §.6.de iniur. Hot.vide latius Ferretrum, tit. de iniur.

MEDIMENTVM pro tinctura purpuræ, aut ſucco quem bibit purpura,Seneca dixit lib.1.Nat.quæſt.c.3.

MEDIMNVS, modios ſex continet Modium conficiunt ſextarij ſedecim. Sextarius, quintæ denæ vnciæ: ſic dictus; quod ſit ſexta pars congij.Ex.Al.Spieg.

MEDIOCRITATE non gerere differt Scapha à Naui,l.vlt.ff.de inſtru.Briſſ.

MEDIO tempore,id eſt,pendente appellatione,l.13.§.vlt.ff. Qui teſtam.facere poſſ.

MEDIOLANENSIS. In vſib. feudorum,lib.1.extat.titulus, De vſu Mediolanenſium,&c Stephanus Byzantius,excellens chorographus. Μεδιολάνιον, ait, πόλις Ἰνσουβρῶν, ... Μεδιολάνιοι, καὶ πόλις ἄλλη τῆς Ἰταλίας ἐπιφανεστάτη, i. Mediolanum ciuitas Aquitaniæ, & incolæ Mediolanenſes, & ciuitas alia Italiæ clariſſima. Hæc vero ciuitas ciſalpinæ Galliæ metropolis, populi multitudine refertiſſima eſt, dicta à ſue mediatim laniata, vt in quadam Epiſtola noua apud Ambroſium legitur. Et ſecundum eam ipſam Mediolanenſes in præſenti tit.dicuntur.

MEDIOXVMI DII vocantur poteſtates mediæ.De quib.hæc Lucius lib. de dogmate Platonis. Deorum Plato trinas nũcupat ſpecies,quorũ eſt vnus ſummus primus,& ſolus ille,vltra mũdanus,incorporeus, quẽ patrẽ & Architectum huius Diui orbis eſſe dicunt. Aliud eſt genus, quale aſtra habent cæteraque nomina,quas cœlicolas vocant. Tertiũ habent, quos Medioxumos Romani veteres appellant,quod ex ſui ratione & loco & tẽpeſtate,diis ſummis ſunt minores, hominum natura profecto maiores.In hanc ſententiam Seruius lib.8.Æneid.Herculem communem Deum dixit vtriſq; naturæ medium.Et inter mortalitatem & diuinitatem eſſe numina aliqua tantum cœleſtia,aliqua tantum terreſtria, aliqua media,quos Deos Apuleius Medioxumos vocat. Plautus nominat Deos ſummos, medioxumos,patellarios. Sunt qui Semones hos medios velint. Super his hæc Placiades: Semones dici voluerunt deos quos cœlo nec dignos aſcriberent ob meriti pauperratem, ſicuti Priapus, Hippo, Vertumnos: nec terrenos eos deputare vellent pro gratiæ veneratione, ſicut Varro in Miſtagoræ lib. ait: Semoneq; inferius derelicto,Deum de pinnato attollam, orationis eloquio,&c.Plura de his vide in Io.Bapt.comment. Epiſt.Sidon.Apollin.ad Fauſtum Papam lib.9.

MEDITVLLIVM, non medium terræ dicitur,inquit Feſtus, ſed procul à mari,quaſi meditellium, ab eo quod eſt tellus.Cicero in Topicis ſcribit,tullium,in hoc verbo extenſionem eſſe vocabuli,nihil ſignificantem.

MEDIVM proprie dici, quod dimenſum æqualiter ab extremis diſtet vt Ariſt. in Ethic.definit,idq; contractiore vocabulo.

MEDIVM dicitur etiam, quicquid inter duo extrema eſt,etiamſi nõ æqualiter diſtet,§.adiectio,in l.3.ff.ad l.Corn.de Sic. Seneca Epiſt.118. Id mediũ atq; indifferens,ait,vocamus,quod tam malo contingere,quã bono poteſt: tanquam pecunia, forma, nobilitas. Medium quoque vſurpatur pro manifeſto & certo. Vnde dicimus, rem in medio relictam, ſuper qua nondũ conſtitutum eſt. Sed & medium pro tertio quod quædam contraria habet, etiam in iure noſtro intelligitur, vt inter eſſe meũ, & eſſe tuum, eſſe Caij,vel Titij, l. ſed & ſi poſſeſſori, in pr. de iureiur.l.ſi inter me & te de except.rei iud. Inter adſenſum,& contradictionem,patientia,l.1.§.ſcientiam,de tribut.act.inter delicate progredi,& diplomare vti, eſt maturare, l. continuus §.1. de verb.obl. Inter donatum & commodatum,precarium, Arg.l.1.de prec. Inter ſacrum & profanum,ſanctum,l.ſacra,de rer.diuiſ.Inter liberum,ſiue ingenuum, & ſeruum, libertinus, l.manumiſſiones,de iuſt. & iur. Inter venenum bonum & venenum malum, amatorium, l.eiuſdem, §.1. vbi Bart.de Sicat. Inter negligentiam craſſam,ſiue nimiam ſecuritatem,& delatoriam curioſitatem,ſcientia, l.nec ſupina, de iur.& fact.ignor. Inter bonam fidem, & malam fidem dubietas, Gloſſ. §. genera.l.3.de acquir poſſeſſ. Ex Apollo.Spieg.Prat. Circa vero extrema ſciendum eſt, quædam eſſe locorum, quædam temporum,de quibus Corraſius in §.publico,n.7.in rubr.de ſeruitut.

MEDIVM ingenium, hoc eſt, mediocre vel vtrique [illegible] fauens æque.

MEDIVM nomen l.3.§.1.ff.ad l.Corn.de Sicar.i,e, τὰ μέσα [illegible] autem appellantur vocabula,quæ in bonam & malam partẽ accipiuntur. Ideoque boni vel mali adiectione diſtingui & diſcerni ſolent:qualia ſunt,Dolus,valetudo,venenum,Briſſ.

MEDIVM reſponſum,pro dubio,Maximilianæi aulici vocabant, *Steffan Mojers beſcheſd.*

MEDIVM tempus interpretatur Iuſtin.§.ſi exhibendum, Inſtit. de offic. iud. tempus illud quod eſt inter litem conteſtatam & ſententiam, Vlp. ſecutus, qui medium tempus appellat quod eſt inter initium, & finem actus l. ſi libertinus, ff.de colluſ. deteg.Prat.

MEDOGRAMMATEI ſunt,quos ſcribæ conſulebant, Nã μέδιμνος βιβλίον ſignificat Suidæ. Alc. C. de tabul. ſcrib. & logograph. lib. 10. Hæc vox in l.4. C. eod. corrupte ponitur pro Demogrammatei.Sunt autem δημογραμματεῖς plebis ſcribæ,Prat.

MEDOGRAPHIA, id eſt,litera. Inde Medographus,id eſt,medicinæ ſcriptor.ſic accipitur C.de tabul.ſcrib.&c.lib.10.

MEI vſus cauſa paratum, vt intelligendum ſit, Iuriſconſ. declarat in l.cum.in teſtam.ff.de aur.& arg.leg.Spieg.

Μειδιᾶν Vide Catamidiari.

MEL,notæ ſignificationis,Vlp.Si reditus ex melle conſtat,etiam aluei apeſque continentur. Vide Forcat.in ſuo penu Iuris Ciuilis,c.22. Et ex melle mulium, Hydromeli & œnomeli manant: de quibus vide ſuis locis,Briſſ.

MELANCHOLICI ſunt, qui morbis Melancholicæ, i. atræ bilis vexantur Melancholici, item dicuntur manici & maniaci: quem enim nos furorem dicimus, Græci Melancholiam vocant. Cicero Tuſcul.3. Græci autem maniam vnde appellent, non facile dixerim: eam tamen ipſam diſtinguimus nos melius,quam illi. Hanc enim inſaniam, quæ iuncta ſtultitiæ patet latius,à furore diſtinguimus,Prat.

MELETIANI,hæretici,vide Epiphan.2.tom.2.hæreſ.68.

MELINVM,genus coloris candidi,Plin.lib.15.c.6.Melinum candidum & ipſum eſt optimum in Melo inſula. Paulus l.78. §.5. ff.de legat,3. Quin minus porro carracinum, aut hyſginum, aut melinum; ſuo nomine quam coccum,purpurave deſignatur.Prat.Hot. Μήλινον χρῶμα. Briſſ.

MELIOR conditio adferri videtur,ſi priori precio aliquid additum ſit: aut ſi perſona emptoris melior, vel ſolutio precij modior obuenerit. Et generaliter, ſi quid accideret, quod ad vtilitatem venditoris pertineat, l.cum qui, §.vlt.cum l.ſeq.ff. de in diem addict.

MELIOR conditio,quod ad pactum additionis in diem attinet, adferri videtur, ſi pretio quid addatur. Sed etſi nihil pretio addatur,ſolutio tamen offeratur facilior precij, vel maturior, vel locus opportunior ſoluendo pretio dicatur,vel ſi perſona idoneior, vel quæ leuiorib. conditionibus emat, & ſatiſdationem nullam exigat,melior conditio adferri intelligitur, l.4.§. vlt.ff.de in diem addi.& omnino quidquid ad vtilitatem venditoris pertinet,pro meliore conditione haberi debet.Briſſ.

MELIOR conditio & deterior pugnant, l.133. de diverſ. reg.iur.

MELIORAMENTA & meliorationes dicuntur ea,quæ emphyteuta in re ipſa habet, & percipit pro ſuo iure emphyteutico, vt in l. vlt. C. de iure emphyteut. Inde,quod agri vectigales ſolebant ſumptu ac opera conductorum,ad meliorem frugem reduci ea ſpe, quod ad vtilitatem ſuam & ſuorum ſemper eſſent illis vſuri.Old.Prat.

MELIORARE,pro meliorem & fructuoſiorem efficere.Vlp.l.13. §.5.ff.de vſufr. Si quidem vſufructuario permittitur meliorare proprietatem.Hot.Prat.

MELIORASCERE, craſſeſcere, ſolideſcere, lapideſcere,herbeſcere, nullis autoribus olim plus, quam Plinio auunculo, & Columellæ fueruut familiaria verba,teſte Inſulano.Spieg.

MELIVS eſt,i.longe vtilius,aut commodius,l 57.ff.de hær.pet.

MELIVS æquius, formula erat iudicij rei vxoriæ, quæ ſoluto matrimonio repetebatur, Cic.lib. de Offic.3. Reliquorum autem iudiciorum hæc verba maxime excellunt: in arbitrio rei vxoriæ, melius æquius. In Top. In primiſque arbitrio rei vxoriæ, in quo eſt quod æquius melius. Iauolenus, l. penul.§. vlt. Solut. mar. Quia nec melius nec æquius eſſet, quod exigere vir ab vxore non potuiſſet,& cæt.Proculus leg.82. ff. de ſolu. Nec melius nec æquius eſſe exiſtimarem cum fundum Seiæ reddit.Hot.Prat.

MELIVS fieri non videtur,quod contra domini voluntatem fit:vt recte ex Celſi reſponſo colligitur,l.quamvis,ff.de vſuf.Spieg.

MELIORARE proprietatem,rem,prædium.Briſſ.

MELIORATIONES Græcis dicuntur ἐμπονήματα. Briſſ.

MELIORES pro Proceribus ſiue primatiis eadem ratione, qua Seniores, Tacitus libr.13. Et commorus his Auitus, patienda meliorum imperia. Otto Friſing lib.1.c.20. Gladio exerto in meliorem & nobiliorem omnium Rauennatenſium manum miſit.Apud Radeuicum lib.2.cap.30.Dominus imperator magna eſt in gloria, quoſdam de melioribus ex Mediolano & Brixia in vinculis retinet. Et alibi ſæpiſſime apud autores barbaricos.Prat.

MELLE-

MELLEPHEBVM pubertati proximum Cenſorinus vocat. Prat.

MELLOPROXIMI ait Briſſ. qui in ſequenti anno futuri ſunt proximi ſcriniorum. l.5. l.7. & l.14. C.de proxim. ſacror. ſcrin.

MELOPROXIMVS apud Iuſt. eſt, qui ſe cum proximo Scrınij ſacri exercebat, curamque cum eo gerebat, velut ſubadiuua. Alciat. in l.peculiati C.de prox.ſacr.ſcrin. lib.12. deducit à verbo μελετᾶν, quod exercere ſignificat, vel à μέλει, quod curæ eſſe denotat. Sic dicitur primarius à ſecretis, hoc eſt, ſummo Cancellario proximus. Cuiacius verius putat Meloproximum dici, qui ſequenti anno futurus eſt proximus, ἀπὸ τοῦ μέλλειν. Prat.

MELLARIA, μελιτῶνες & μελιτοτροφεῖα appellat, Varr.3.de re ruſt.16. locum in quo apes nutriuntur, Goth. ad l.3.§. quidam 16. ff. de acquir. vel amit. poſſ.

Μελλέφηβος Græcis dicitur Puer, qui ætatis progreſſu annum decimum attigit. Brechæus in l.Pueri in tit.de verb. & rer.ſign.

MEMBRANA, tenuior animalium pellis. Corium vero craſſior, quæ vulgò pergamena virginea dicitur. Obſeruandum tamen quod hodie in membrana, quæ pergamentum vulgo à noſtris dicitur corrupte: vel in chartà, quæ papyrus dicitur ſeu papyrum, omnia inſtrumenta ſcribuntur: quanquam iniungi etiam notariis tabellariiſq; ſolet in ipſo ſacramento ſecundùm Speculat. vt inſtrumenta in membranis conficiant, quod & ipſa formula, qua hodie ſacri palatii comites à principe conſtituũtur diſertè cauet: ſed tamen ex eo, teſte Viglio in commentariis in §.nihil autem intereſt. Inſt. de Teſt. ord. non læderentur partium iura: etiamſi ad memoriæ cuſtodiam hoc proficiat, cũ materia ſit durabilior. Extat Iuſtini Nouella conſtitutio tabellionibus præſcribens, quibus uti chartis debeant, cuius tamen nulla eſt hodie obſervatio. Spieg.

MEMBRANÆ ſunt ex genere & numero materiarum ad ſcribendum, quæ à chartis ſeparantur l.52. ff.de leg.3. Briſſ.

MEMBRVM, pro cubiculo ſiue parte ædificii apud Vlp.de manumiſſ.teſtam. l.ſi ita fuerit, §.Idem quæri poteſt, inquit, & ſi fabris duobus, vel pictoribus ſi membrum depinxiſſent, vel fabricaſſent nauem. Vulgati codices corrupti, non membrum, ſed templum habent: Græci κοινὸν vocant. Quin & partem Columella, cum Plinio Iuniore, & Apuleio; membrum nominant. Briſſ. Vide Catanæum Comment.2. qui aliud exemplar ſecutus, Iuriſconſ. verba ſic citat. Quæri, inquit, poteſt, ſi fabris duobus, vel pictoribus templum, vel membrum depictum eſſet. Spieg.

MEMBRVM in 12. tab. pro corporis parte accipitur, pro manu, pede: Verba legis hæc ſunt: Membrum ſi rapſerit (alias rupit) ni pacit, talis eſto: vide Gellium li.20. c.1. Prat.

MEMINISSE ait Senec. Epiſt.33. eſt rem commiſſam memoriæ, cuſtodire. Briſſ.

MEMORIA eſt, Cicero inquit, per quam animus reperit ea, quæ fuerunt. Idem bona meritoria, dixit ad Attic. li.8. Sola præterita eſſe ſubiecta memoriæ. Themiſtius oſtendit lib.2. c.3. de memoria. Eleganter dixit Imp. C.de ver.iur.enucl. Memoriam omnium habere, potius eſt diuinitatis, quàm humanitatis: Spieg.

MEMORIA Principis, genus eſt procurationis eorum, qui adnotationes omnes dictabant, & emittebant, ſed & preeib. reſpondebant: vt eſt in Notit. Rom. Imp. Prat.

MEMORIA mortuorum damnantur eorum, qui majeſtatis & perduellionis criminibus poſt mortem arguuntur, l.32.§.ſi maritus, ff.de don.int.vir.l.6.§.quod ſi quis, ff.de iniuſto rup.l.78. in fi.ff.de legat.lib.2.l.2.C.de teſta.man.Briſſ.

MEMORIA etiam pro honore nominis exiſtimationéque & pia recordatione defunctorum vſurpator. Briſſ.

MEMORIA etiam pro Commentariis in quos referebantur ea quæ ad perennem memoriam pertinebant, aut quæ memoriæ ergo literis mandata aſſeruari principes curabant proprio ac ſpeciali ſcrinio, quod ejus rei ergo comparatum erat: memoriæque, ſeu ſacræ memoriæ dicebatur: & inter quatuor ſacra ſeu Palatii ſcrinia primum locum obtinebat. Atque hoc memoriæ ſcrinium magiſtrum habebat, qui memoriæ præeſſe dicebatur, l.11. C. de excuſat. muner. Briſſ.

MEMORIALES, inter antiquarios cenſeri poſſe, eruditus Iuriſconſ. Anglebermæus exiſtimat. Quære, Antiquarij. Spieg.

MEMORIAM hominum excedere. Quære tempus quod excedit.

MEMORIAM retractare in l.2.ff. ne de ſtatu def. eſt de ſtatu defuncti quærere. Memoriales in ſcriniis memoriæ militantes, l.10.C.de proxim.ſacr.ſcr. lib.12. l.2.D.de priuileg.eor. qui in ſacr.pal.l.9.& l.vlt. C.de diuerſ.offi.li.12.l.vlt. C.de inoffi.teſt. & Nouel.Valentinia.tit.3. Hi vero reſcripta excipiunt l. vlt.de petit.bon. lib.10.C. Ad memoriam parentes, Sparti in Peſcen. Nig. de Paulo & Vlp. agens, appellare videtur. At poſtea ait: cùm vnus ad memoriam, alter ad libellos paruiſſet, ſtatim præfecti facti ſunt. Hinc & Memoriæ magiſtri, qui vt ait l.12. C.de excuſat.muner.lib.10.C.nomine magiſtrorum memoriæ præfuerunt: Inde ſacrum ſcrinium memoriæ in l.vlt. de decurionib.eo.lib. & aliis prope innumerabilib.locis. Conn.lib.9. c.6.n.1.vide ſup.Codex.Briſſ.

MEMORIALES adiutores, inquit Prat. erant quæſtores ex diuerſis ſcriniis aſſumpti, qui leges & reſcripta excipiebant, & implenda curabant, id eſt, perſcribebant, aut perſcribi curabant. Vide l.vlt. C.de prox.ſacr.ſcrin. Græci ad leg.ſecundam, C.de pet.bon.ſub. hos interpretantur, τοὺς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, & ad leg. eos, C.de excuſ. mun. τοὺς τῶν ὑπομνημάτων πάντων. ad l.5. Cod. qui mil. poſſ. τοὺς τῶν κιγκλίδων φύλακας, vide Nouell. Valent. tit.3. Prat. Briſſ.

MENDA, & mendum; error ſiue erratum.

MENDACII circumſtannia variat ius commune, l. cum indebito, D.de probat. Spieg.

MENDACII pœnam ferre apud Vlp. in l.de ætate, in prin.de interrog. action.

MENDACIVM, eſt aliud dicere quam ſcias, præſertim cum alicuius detrimentum ſequitur. Id autem crimınoſiſſimum erat apud Perſas: & iure noſtro, hoc eſt, Ciuili, quod potiſſimum ex ethnicorum reſponſis natum eſt, qui inficiando rem aduerſario duriorem facit, comperto mendacio punitur, Nam velut delictum habetur mendacium l.ſi ex parte §.1.ff. quod cum eo qui in alien.poteſt. vbi Accurſius citat ll. eodem pertinentes. Vnde nobis qui & verba magiſtri, ac omni exceptione maioris legiſlatoris, qui ipſiſſima veritas eſt, iurauimus, mendacium eſt longè fugiendum: cuius octo genera explicantur in Decretis Canonicis, 22. q. 2. Spieg.

MENDACIVM tribus modis ſolet ab interrogato committi, diſſimulata veritate: non aliter ferè atque temeritas accuſatorum trifariam detegitur, l.1. in pr. Et §.1. ff. ad SC. Turpil. Alias enim impudenter negatur veritas fallaci quadam fiducia non probandi contrarium ab aduerſario. Alias tacetur, callido ſcilic. conſilio, vt liberum ſit poſtea effugere ignominiam, detecta veritate. Alias, qui tam reſpondendo mendacium, quam tacendo contumaciam puniri verentur: hi deligunt mediam obſcuritatis viam: vt ſub verborum inuolucro ſaluam habeant interpretandi libertatem, ſi opus fuerit, l.de ætate, §.nihil intereſt, D. de interrogat. Qua igitur impoſtura veritas celetur ad detrimentum proximi, nihil prorſus intereſt, quod diligentiſſime nota. Old. Prat.

MENDACIVM eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi, ſecundum Auguſt. c.beatus Paulus.22.q. 2. Briſſ.gl.id ætate, §.ſi cum eſſet, D. de interrogat.act. Eſt autem triplex: Malignitatis quod fit cauſa decipiendi: iocoſitatis, vbi nemo læditur. Benignitatis ſiue pietatis, quod ſit pro ſalute alicuius gl. c. ne quis arbitretur, 22. qu.2. Tu autem dic eſſe multa genera mendacij ſecundùm eundem Auguſtinum. Primum eſt capitale mendacium, quod fit in doctrina religionis. Secundum, vt ſi aliquem lædat iniuſte, quod tale eſt, vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quod proſit alteri, ita, vt obſit alteri: quamuis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, ſola mentiendi, fallendique libidine, quod merum mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate, de ſuaui eloquio. Sextum genus, quod nulli obeſt: veluti ſi quiſpiam pecuniam alicujus iujuſtè tollendam, vbi ſcit neſcire ſe mentiatur. Septimum genus mendacij eſt, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi nolens hominem ad mortem quæſitum prodere mentiatur. Octauum genus mendacij eſt, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporali aliquem tueatur. Hæc ſunt verba Auguſtini, c. primum ead. cauſa & quæſt. Idem alio loco in d. cap. ne quis arbitretur, ait duo genera mendaciorum eſſe, in quib. non eſt magna culpa: ſed tamen non ſunt ſine culpa: cum aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur. Ioan. Bello. Etymol.

MENDAX precator, id eſt, fraudulentus, eareat impetratis l. & ſi legib. C. ſi cont. ius, vel vtil. publ. Spieg.

MENDICANTES validi qui accipiendi ſint in rub. C.de mendican.valid. lib.11. tes ipſa docet. Porro mendicos eos intelligimus, qui (vt Ariſtophanica Penia in Pluto ait) viuendo nihil habent:

Πτωχοῦ μὲν γὰρ ὁ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα.

Atque à pauperibus ſepatantur ab eodem. Validos autem interpretari videtur Nou.80. Robuſtos ex interpretatione Iuliani Patricij.

MENDICITAS incerta in l.vn.de mendi. valid. quia, inquit Accurſ. ibi ignoratur, an vere egeant. Prat.

MENDICI mores pro vitioſis. Naſo, Non ego mendoſos auſim defendere mores. Sic apud Horatium in ſerm. Si vitiis mediocribus, aut mea parcis Mendoſa eſt natura, id eſt, vitioſa. Budæus: Ad libros mendoſos vel imperfectos redhibitoriam, & quantò minoris porrigunt doctores, ſaltem vtiliter, in l.1. in pr.ff.de ædil.edict.arg.l.ob quæ, §.idem Pomp. ff.eod.tit. Spieg.

MEO iure, eſt aliquid agere, facereve, mea facultate, vel autoritate, vel conceſſa mihi omnium conſenſu libertate, & poteſtare. Sic tuo iure, ſuo item iure, verba apud iuriſperitos frequentiſſima. Bud. in Annot. ad l. vſufructuarius, de vſufruct. Spieg.

MENIANA Accurſius à mœnibus dicta putat, cui tamen Alciato teſte in l.Malum nauis, ff. de verbor. ſignificat. doctiſſimi

Grammaticorum, merito aduerſantur. Verum vt ſcribit Feſtus, appellata ſunt à Menio Cenſore, qui primus in foro vltra columnas tegna proiecit, quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. Idem tradidit Iſidorus lib. 15. Etym. c. 3. Menium illum Craſſi fuiſſe collegam, addens: tum & ſolaria vocari poſſe, quod ſoli pateant, quod confirmari poteſt Zenonis conſtitutione περὶ καινοτομιῶν. Prat.

MENIANVM, opus pergulis extra ædificium proiectis factum. Aſconius verbi originem ſic explicat: Menius, quum domum ſuam venderet Catoni & Flacco Cenſorib. vt ibi baſilica ædificaretur, exceperat ius ſibi vnius columnæ, ſuper quam tectum projiceret ex prouolantib. tabulatis, vnde ipſe & poſteri eius ſpectare munus gladiatorium poſſent. Ex illo Menia columna vocitata eſt. Idem tradunt Feſtus & Porphyrius. Paulus l. 20. ff. de ſeruit. vrb. Idem eueniet & ſi Menianum in tuũ emiſſum habuero, aut ſtillicidium in tuum proiecero. Idem Iauolen. l. 242. ff. de verb. ſign. Vlp. leg. 2. §. 3. ff. ne quid in loc. publ. ampl. l. pen. C. de ædific. princ. Meniana quæ Græci ἐξῶσ appellant. Nonnulli tamen κιόνας, alii σκιὰς legunt. Hot. Prat. Hinc ſummœnium & ſummenianæ vxores Martiali, quod ſub his, vt ſub fornicibus, proſtibula eſſent. Spieg. ex Nebriſſ. Mœniana autem niſi decem pedes liberi aëris habeant, omnino præcipit detruncari Imp. l. Meniana. C. de ædif. priu. Suggrundia verò proiectæ ſunt & prominentes tecti ſtillicidio arcendo deſtinatæ ne vitientur parietes, partes, Corraſ. ex Bud. lib. Miſcell. 3. c. vlt.

MENS interdum ſignificat intellectum, & animi iudicium, quo furioſi dementes, & inſani carent. Lactantius lib. 7. c. 12. Non idem eſt mens & Anima: aliud enim eſt quo viuimus, aliud quo cogitamus. Nam dormientium mens non anima ſopitur, & in furioſis extinguitur mens, anima manet. Briſſ.

MENS, voluntas, ſententia, & quam vulgus Intentionem vocat. Quando vero mens legis certa dicatur, exacte tradidit Alc. in Comment. de verb. ſignif. Cæterum eadem videtur eſſe mens, ſeu ſententia, & ratio legis: aliqua tamen eſt differentia. Sententia enim legis eſt, quam verba oſtendunt l. proſpexit, ff. qui & à quibus. Ratio vero eius per coniecturas conſtat. Baldus in l. ſi quis ſeruo, Cod. de fur. mentem, rationemque legis haud abſurde animam legis appellat, atque ob id cenſuit eam magis attendendam, quam ad verba, quæ illi corpus ſint. Maxime loco in iuriſperitorum ore verſatur. QVVM mens patet de verbis curandum non eſt, Gloſſ. in l. ſi in venditione, ſub fi. ff. comm. præd. Bald. l. quamuis, C. de fideicom. l. 1. C. plus val. fac. leg. 3. §. Conditio, ff. de adim. leg. ea. intelligentia de verb. ſig. text. in l. ſi vno, in pr. ff. locat. l. inſulam, ff. de præſcr. verb. cum vulg. Spieg. Prat.

MENS & ſententia legis ſpectanda, l. ſcire, ff. de legibus: l. nominis, §. 1. ff. de verb. ſig. & Teſtatoris notatur in l. non aliter, ff. de leg. 3. quibus autem argumentis, & rationibus eam colligere poſſis, pete ab Accurſio l. ſi ſeruus plurium, §. fin. ff. de legat. Principio ſpectandam ait conſuetudinem teſtatoris. II. regionis. III. ex præcedentibus actum, & ſubſequentibus mentem inſpiciendam ait. IIII. dignitatem. V. charitatem. VI. neceſſitudinem. VII. viciſſitatem ſcripturæ ſpectari debere ſcribit, quod legibus probat. Hæc memori menti conſecra. Nam quotidiana ſunt. Neque huc aduertunt plerique iudices aut aduocati: tametſi nihil aliud frequentius habeant, quam hoc. Ita diſponens intellexit, nec tamen mentem expectorant. Res ſane ita ſe habet, Prat.

MENS alias pro voluntatis intentione, animo, affectu, cogitatione, ſententia ponitur, Briſſ.

MENTE captus dicitur cui ſana & integra mens non eſt, quod etiam morbi vi quandoque accidit, Briſſ.

MENTIS compos non dicitur qui furore laborat, Briſſ.

MENSA pro tabula, qua argentarij vtuntur, apud Pap. l. pater filios, §. menſæ, de leg. 2. Prat.

MENSA auguſtata, apud Macrobium eſt ea quæ Auguſta facta eſt, id eſt, quæ conſecrata eſt. In templo, inquit, Iunonis populoniæ auguſtata menſa eſt. Turneb. aduerſ. lib. 18. c. 4.

MENSAS nõ vnius materiæ, luxuria in ſupellectilem Romanam inuexit: vt colligitur ex libris noſtris, in quibus menſæ argenteæ memorantur, l. 28. ff. de aur. arg. item Citreæ, nec non Eboreæ, Briſſ.

MENSAE eboreæ l. 12. §. idem reſpondit domo, ff. de inſtruct. vel inſtr. l. Menſæ citreæ, in l. 21. §. quamuis, ff. de act. empt. Menſæ argentariæ numulatiæque fit mentio in l 4. ff. de eden. leg. 47. ff. de pact. l. 27. ff. de furt. l. 5. §. 1. l. 19. §. 1. & l. vlt. ff. de inſtit. l. 3. C. eo. tit. l. 77. §. menſæ, ff. de leg. lib. 2. l. 29. §. 1. ff. de liberat. l. & apud Gell. lib. 14. cap. 2. & apud Iuſtin. Nou. 137. Briſſ. Adde Fortac. in Cupid. Iuriſperit. cap. 8. num. 5. Obſerua in d. l. 27. locum videri deprauatum ibi, menſæque ſcripturam, quem Baſilici ita verterunt, καὶ τῷ τραπεζίτῃ δὲ ὃ ἰδίᾳ ... ὑπέγραψεν, Prat.

MENSAE Siculæ & Italicæ prælautæ atque opiparæ dicebantur, vt copioſe docet Athenæus lib. 2. & annotat Brodæus l. 2. Miſcel. 5. cap. 33.

MENSARII qui numariam negotiationem exercent. Liuius lib. 7. Solutiones æris alieni in publicam curam verterunt, quinque viris creatis, quos Menſarios ab diſpenſatione pecuniæ appellarunt. Cic. pro Flacco: Cum ciuitate mihi res eſt acerrima & conficientiſſima literarum, in qua nummus moueri nullus poteſt, ſine quinque Prætoribus, tribus Quæſtoribus, quatuor Menſariis, qui apud illos à populo creantur: apud menſarios pecuniæ deponendæ duplex ratio. Qui autem cuſtodiæ cauſa pecunias apud menſam deponebant, hi fidem publicam ſequebantur, & iis, qui id ipſum fœnoris gratia faciebant, aliiſque creditoribus cunctis præferebantur, l. 24. §. 2. de rebus author. jud. poſſid. Quo ſenſu, in loco publico pecuniam deponere conſignatam, viſus eſt etiam Hermogenia. dixiſſe, l. 64. de fideiuſſor. Tabernas etiam argentarias publicas fuiſſe, expreſsè teſtatus eſt Vlpian. leg. 32. de contrah. empt. d. §. 2. Et certe duplex olim fuiſſe, cuſtodiæ cauſa, rerum fide publica deponendarum ratio videtur. Aut enim in loco publico apud menſam nummulariorum, aut in loco ſacro apud ſacerdotem ædis alicuius vel fani, pecuniæ deponebantur. De pecuniis quæ in æde cuſtodiebantur, ſcribit eleganter hunc in modum Plaut. in Bacchid.

Nos ibi apud Theocimum omne aurum depoſuimus,
Qui illic ſacerdos eſt in Dianæ Epheſiæ.
Et paulo poſt.
Quin ipſa in æde Dianæ conditum eſt, ibi.
Demum publicitus ſeruant.

Eoque ſenſu, rem pecuniamque in æde deponere, viſus eſt etiam Vlpianus ſcripſiſſe, l. 1. §. 24. cum §. ſeq. depoſ. Per ædem enim, ædem ſacram apud Vlpianum intelligi docet his verbis Iulius Paulus: Sed conſtat, vt ante litem conteſtatam præſes iubeat in æde ſacra pecuniam deponi, l. 73. de procurat. l. 5. ad l. Iul. pecul. Porro hæc omnia in æde, in fano, apud æditum, & apud pontificem deponere eadem ſunt. De pecuniis quæ in fano ponebantur, ſic ſcribit lib. 5. epiſt. famil. Cicero: Nam de Luceio eſt ita actum, ut autore Cn. Pompeio iſta pecunia in fano poneretur. Et paulo poſt: Illud me non advertiſſe moleſtè ferrem, ut adſcriberem re in fano pecuniam juſſu meo depoſuiſſe. Idem Cicero libro 15. ad Atticum ſic ſcribit: Cum ex reliquis, quæ Nonis April. fecit, abundarem, cogor mutuari, quodque ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt, id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. Eos quoque, qui apud Pontificem pecuniam deponebant, eam in æde, ſiue in fano depoſuiſſe non eſt obſcurum, ſi conſideremus, ſacerdotes etiam pontifices veteribus appellatos fuiſſe, quo ſenſu collegium ſacerdotum, collegium pontificum appellatum eſt à Pomponio, Ræuardus Varior. libr. 1. cap. 15. Fuere qui exiſtimarunt, argentarios eoſdem fuiſſe cum menſariis, ſed plurimum inter eos interfuiſſe, oſtendit Sigonius libro 2. cap. 11. De iure ciuium Romanorum. Menſarii ſiquidem publicam rationem conficiebant, argentarii priuatam, illi rei nummariæ publicæ curatores, hi negotiationis priuatæ erant. Vide ſupra, Diſtractores.

MENSIA lex quid jubeat, docet Vlp. in tit. Inſtit. de iis qui ſunt in alien. poteſtat. ex alterutro ſcilicet parente peregrino natum, deterioris conditionem ſequi iubet. Briſſ.

MENSIS abſolute cum fit mentio, 30. dies computari traditum eſt, l. fi. §. 1. C. de iur. delib. tot. n. diebus cum tardiſſimè à coitu ſolis luna remoratur, ad ſuas vices redit, curſumque conficit. Quod ſi materia fauorabili agatur, ubi lex duorum menſium mentionem facit, & qui 61. die venerit, audietur: quod etiam procedere exiſtimat Alciatus, ſi lex duorum menſium vtilium terminum ſtatuat. Quod ſi certa die terminus menſis aſſignetur, vt ſi quinta die Auguſti iudex dicat ſe mihi menſis terminum conſtituere, vſque ad 5. Septembr. durabit, complecteturque hac ratione vnum & 30. diem. Verum menſes ante anni à Iul. Cæſar. correctionem, fuere tantummodo 29. dierum. Vide Macrob. lib. 1. c. 4. Spieg.

MENSIVM duo ſunt genera: nam alii naturales ſunt, alii ciuiles: naturalium ſpecies duæ, quod partim ſolis, partim lunę eſſe dicuntur: Secundum ſolem fit menſis, dum ſol unumquodque in zodiaco orbe ſignum percurrit. Lunaris autem eſt temporis quoddam ſpatium à noua luna. Ciuiles menſes ſunt numeri quidam dierum, quas unaquæque ciuitas ſuo inſtituto obſeruat: vt nunc Roma à Calendis in Calendas. Naturales & antiquiores, & omnium gentium communes ſunt: Ciuiles & poſterius inſtituti, & ad unamquamque pertinent ciuitatem. Hæc Cenſorinus libr. de die nat. cap. 18. Hot. Prat.

MENSOR agrimenſorem ſignificat, in tit. ſi menſor falſ. mod. & in l. 4. §. 1. & l. 8. §. vlt. ff. fin. reg.

Sunt & MENSORES operum, quorum Plin. lib. 10. epiſt. ad Traia. meminit. Item menſores frumenti, quorum meminit l. 10. §. 1. ff. de vacat. muner. l. 29. ff. de excuſ. tut. leg. 1. de condit. in. pub. horre. libr. 11. C. Quorum Romæ certum fuiſſe corpus apparet ex dict. l. 10. §. 1. & ex inſcriptionib. Antiq. Plane in leg. vlt. ff. de iure immunit. in qua de militaribus muneribus agitur. Menſores cum Vegetio lib. 2. c. 7. interpretari poſſumus qui caſtris ad podiſmum demetiuntur loca, in quibus milites

tes tentoria figant. Leo. Imp. in lib. de bellico appatatu cap. 3. μήσωρες δὲ λέγονται οἱ τὰ φοσσάτα μετρεῖντες καὶ κατασκευάζοντες τὰς ἀπληκτα. Quamquam & menſores frumenti d. l. vltim. intelligi nihil prohibet: de quibus, l. 15. in fin. ff. de re milit. & leg. vltim. ff. de appell. recip. Briſſ. Adde Turneb. adverſ. libr. 24. cap. 16.

Mensor machinatius dicitur, qui machinula vtitur, ad deſignandum agrum quadratum aut trigonum, ſicut menſor decempedator nuncupatur, quod decempeda ad hoc vti ſoleat, ſeu pertica. Nam geometræ & gæodatæ, hoc eſt, terræ diuiſores & agrimenſores, alias pertica & decempeda, alias machina ſiue norma (quam vulgo quadram vocant) vtuntur. Menſor autem non ſolum is eſt, qui agros metitur, ſed & qui pronuntiat. & non de menſuris tantum, ſed etiam de ſeruitutibus. Vide Aggen. Vrbic. lib. de conſt. agror. & Cujac. obſer. lib. 10. c. 2.

Mensores quoque vocantur, qui hoſpitia in civitatibus præſtant & notant, qui & metatores vocantur, Alc. in tit. Cod. de menſor. lib. 12. vide l. 1. & l. 5. de metatis. Prat.

Menstruum, quod eſt vnius menſis, Lucanus lib. 1. Menſtruus in factis diſtinguit ſecula conſul. Ponitur aliquando menſtruum pro alimēto in ſingulos menſes legato, annuum quod in ſingulos annos. Vlp. in l. qui bonis, ff. de ceſſ. bon. Si quid (ait) miſericordiæ cauſa relictam fuerit, puta menſtruum, vel annuum, alimentorum nomine, non oportet propter hoc bona eius iterato venundare. Idem Vlpian. in l. ex annuo, ff. de don. int. vir. & vxor. Ex annuo vel menſtruo, quod vxori maritus præſtat, tunc, quod ſupereſt, reuocabitur. Eſt & in neutro genere menſtruum, purgatio, muliebrum menſtrua, dictum, quod id mulieres ſemel ſingulis menſibus patiantur: quæ enim bis in menſe purgatur, ſana non eſt. Item quæ non purgatur, niſi per ætatem accidat, l. quæ bis, ff. de ædil. edict. Anchoran.

Menstruum, quod per ſingulos menſes præſtatur, vt loquitur l. 8. §. cum tranſactio, ff. de tranſact. item quod in ſingulos menſes alimentorum vel cibariorum nomine præſtatur, l. 15. ff. de don. int. vir. & vxor. Sic & menſtruum pro ſalario in ſingulos menſes, dixit Caſſiod. epiſt. 32. Briſſ.

Mensularii appellantur (ait Briſſ.) qui menſam exercent, qui & menſarum præpoſiti à Firmic. li. 3. Matheſ. c. 8. & alias Nummularii in l. 47. §. 1. ff. de pactis, & in l. 23. §. in bonis, ff. de reb. auct. iud. Qui & ab aliis auctoribus Menſarii vocantur. Liuius libr. 7. Solutionem æris alieni in publicam curam conuerterunt: Quinqueuiris creatis, quos menſarios à diſpoſitione publicæ pecuniæ appellarunt. Idem lib. 23. Et Romæ quoque propter penuriam argenti triumuiri Menſarij rogatione Minutii Trib. pleb. facti. Sic & apud Sueto. in Auguſt. cap. 4. Nerulonenſis Menſarius: & apud Capitolin. in M. Anto. Philoſ. leges de Menſariis & auctionibus tulit. Vtrum igitur Menſularii dicti ſint à menſulis, quas in minore negotiatione, quam illi, qui argentarii aut τραπεζῖται dicebantur, exercebant: an interdum pro argentariis ſumantur, equidem neque negare neque affirmare auſim. Donatus; Tunc, inquit in foro & de menſæ ſcriptura magis, quam ex arca domoque vel ciſta pecunia numerabatur, Hot.

Mensularii, ait Prat. & argentarij proprie ij eſſe videntur, qui non tam pecuniarum permutationem, quam maiorem negotiationem exercent, quibus olim moris fuit pecunias cuſtodiendas dari fœuerato interdum, interdum gratuito.

Mensuram agri agere, apud Paulum in leg. 2. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix.

Mensurarum nomina apud veteres hæc ſunt fere: Digitus minima menſurarum eſt, quorum 4. palmum efficiunt, 16. pedem. Pes autem tanquam as in numeris: atque ideo dimidius pes Semis vulgo appellatur, quantum ſcil. pugno, extenſoque pollice metimur. Sicut & Spithama, vox Græca, quæ & ipſa vulgo ſeruat nomen, quantum extenſis articulis, à minimo ad pollicem amplecti poſſumus: Latine Dodrans dicitur, & Palmus maior quibuſdam. At cubitus ſeſquipedalis eſt. Greſſus vero 2. pedes & ſemiſſem continet. Paſſus 5. pedes, ſic dictus, quod paſſis, id eſt, dilatis brachiis & manibus, hanc dimenſionem conficiamus: Vlna ſex pedibus conſtat. Pertica duos paſſus in ſe habet, hoc eſt, pedes decem: vnde & Decempeda dicitur. Plethrum pedes centum. Iugerum longitudine pedibus 240. in latitudinem dimidio minus conficitur, duoſque in ſe Actus continet. Stadium paſſus 125. habet: qui ſunt plus paulo pedes 600. Diaulus duo ſunt ſtadia. Miliarium, ſunt mille paſſus, hoc eſt, ſtadia octo. Dolichus, ſtadiorum eſt duodecim. Leuca, dictio eſt Gallica, mille & quingētos etiam ipſa paſſus habet: licet alicubi amplior ſit. Paraſanga vocabulum Perſicum, 30. cenſetur ſtadiis, quæ menſura paulo minor eſt miliario Germanico. Schœnus apud Ægyptios 60. eſt ſtadiorum. Stathmus, id eſt, manſio, miliaria habet viginti duo ſemis. Huius menio habetur in Nouel. vt om. obed. iudicib. §. ſe igitur. Eſt vulgaris vox Manſum, qua tantum agri ſignificatur, quantum ſingulis annis per boum arare, colereque poteſt. Hinc fortaſſe oritur, vt ait Zaſius, quod nos Germani Prata dimenſa, *Manſmat* nominamus. Vide Alciat. in l. mille paſſus. de verb. ſig. Bud. in l. vlt. Si menſ. falſ. mod. dix. & Old. Act. 2. Claſſ. 3. Spieg. Prat.

Mensuras finium, & multa ad id congrua, lege ad amuſſim reſoluta apud Alex. de Alex. Gen. diet. lib. 2. c. 9.

Mente capti ſignificatione omnes comprehenduntur, qui quomodocunque mente carent. Videtur tamen aliquando dubitaſſe Vlpianus, an, quod de mente capto ſtatutum eſſet, in furioſo obtineret. Poſt Bartolum in l. ſi furioſi. C de nupt. vide Viglium in §. item furioſi. Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſt. Mente autem captus dicitur (autore Feſto) cum mens ex hominum poteſtate abiit. Hinc quibus non deeſt omnino mens, ſed qui tamen ſunt ſubſtupidi, non minus facere teſtamenta creduntur, quàm fœminæ poſt duodecimum annum. in qua ætate ſcimus nondum plenum eſſe animi robur. Alciat. arbitratur mente captum dici, qui morbo oppreſſus eſt. quem Græci μώρωσιν dicunt: cui λογικόν, id eſt, rationalis animæ pars labefacta eſt, prouenitque, vt Gal. definit, ex ſolo humenti maloque temperamento in capite hærente. ex Prat.

Mentem dare, vel iniicere mentem, formula dicendi probatis authoribus uſitata, ſunt Græcis ἐμβάλλειν ſiue ἐμποιεῖν νοῦν de qua formula vide Victorium lib. 7. variar. lect. c. 5.

Mentis compos, ſanæ mentis, vel ſuæ mentis, hoc eſt, prudens & ſagax.

Mentis emotæ dicuntur, qui furore agitantur. Conna. lib. 9. c. 4. num. 10.

Mentionem facere nullam, hoc eſt, non commemorare, in l. 1. C. de poſthum. hered. inſtit. Sic ventris non habuit mentionem, l. 36. §. miles, ff. de teſtam. milit. id eſt, ſilentio præteriit. Briſſ.

Mentiri, hoc eſt, mendacium dicere, & non dicere verum, differunt, c. cum contingat. extr. de iureiur. Qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterum fallere conatur: qui mendacium dicit, ipſe fallitur: item, qui mentitur, fallit, quantum in ſe eſt: at qui mendacium dicit, ipſe non fallit, quantum in ſe eſt. Briſſ. Porro mentitur non ſolum qui falſum dicit, verum etiam qui ſimulat, vt Faciem mentita Creuſæ, & Æs mentitur aurum. Spieg. Prat. & Gothofr. ad leg. 2. C. ſi contra ius vel vtilit.

Mentiri, eſt contra mentem ſuam ire. Connan. l. 1. c 3. nu. 1. ac Raphael Cumanus in l. ſi quis extraneus, ff. de acquir. hered. mentiri, & non verum dicere, differre tradit: poteſt enim ſine dolo non verum dixiſſe, qui ita ſe rem habere credebat: de qua differentia vide Coraſ. in l. ſi tam anguſti, n. 5. in Rubr. ff. de ſeruit.

Μήνυτρον, præmium, quod datur indicanti & nuntianti. Significat tam indicium, quam indicis præmium. Budæ. mauult pluraliter dici. Eſt etiam impunitas conſcio propoſita, ſi indicauerit alios.

Meo iure agere, ſummo iure agere, hoc eſt, rigorem poteſtatis ſequi ad vnguem, *Glatt dem rauchen nach.* Oppo. Iure ſuo decedere, Non omnia pro iure ſuo exigere: quod bonorum eſt virorum, vbi cauſa deſideras, vt Old. in copia ſcribit. Vide & infra Summo iure. Spieg.

Meorum, vel ſuorum appellatione non ſolum intelliguntur, quæ noſtra ſunt, ſed etiam ea, in quibus ius aliquod habemus. Quod Zaſius adverſus Stellam verè evicit, ex verbis Iuriſc. poſt gl. & Bald. in l. 2. de orig. iur. Spieg.

Meorum & tuorum appellatione actiones quoque contineri dicendum, ait Paul. in l. meorum, 91. ff. de verb. ſig. & Marrian. in l. 30. §. 1. ff. ad Treb.

Mercalem vxorem, id eſt, meretricem, Albetic. exponit. C. de condict. ob turp. cauſ. l. 5.

Mercari, pro emere: vt mercati domum, fundum, prædium. Briſſ. ex ff.

Mercationem, h. e. ipſum mercandi actum, Patres cenſuerunt periculoſam, c qualitas, de pœnit. diſt. 5. Spieg.

Mercator, mango, venalitiuſque non eſt quilibet, qui aliquid emit vel vendit, ſed is tandem, qui res mobiles lucri faciendi, negotiandique cauſa eo animo comparat, ut rurſus diſtrahat, importet, exportetque venum, l. vnic. C de nud Alciat. in l. mercis, 66. & in l. mercis, 207. de verb. ſig. Itemque Forner. per eoſdem text. l. ſuos fetuos, §. fi. ff. de leg. 3. l. generali. 32. §. vxori. vbi Bart. ff. de vſu & vſufruct. legat. l. ſemper §. negotiatores, ff. de iure immunit. l. in lege 213. ff. de verb. ſig. D. Gœdd. in comment. ad d. l. mercis 66. n. 6.

Mercatores, non, vt quidam volunt, à merce, ſed à verbo mercari, quod eſt, emere, deducitur: ſunt enim hi, qui res emunt, quas in eadem ſpecie carius vendant, vt ait Alciat. Cur inter ſordidos, mercatores tenues habeantur. Contra, copioſi mercatores, non viles cenſentur. Fœnerator mercatoris nomine non venit, per l. quæſitum, §. ſed & ipſe Papin. paulo ante fi. ff. de fund. inſtr. Spieg. Prat.

Mercatores dicuntur, qui mercibus negotiantur, vt apparet ex l. 206. ff. de verb. ſig.

Mercatores diuerſos à negotiatorib. eſſe docuit Hotoman

in comment. Verrin.3. & Orat. pro Fonteio : vide inf. in voce Negotiatores.

MERCATORES dicebantur, qui cùm Romæ domicilium haberent, interdum tamen exportandarum vel importandarum mercium cauſa in prouincias ad aliquod tempus excurrebant. Sabinus autem in l.4. ff.de penu.leg. tempus illud vt longiſſimum definit eſſe non plus annuum. Negotiatores verò ciues quidam erant Romani, ſed in prouinciis ſedem fortunarum ſuarum conſtituerant, ſic, vt rarò in vrbem, nec ferè niſi cenſendi cauſa redirent: quales erant aratores, pecuarii, argentarii, &c. Cicero in Verrina 3. Ciues, inquit, habent propinquam fructuoſamque prouinciam, quo facilè excurrant, ubi libenter negotium gerant: quos illa partim mercibus ſuppeditandis, cum quæſtu compendioque dimittit: partim retinet, vt arare, vt paſcere, vt negotiari libeat, ut denique ſedes ac domicilium collocare: vide Negotiatores. Hotomann. Prat.

MERCATVS, pro loco in quo res venduntur, qui & emporium dicitur, C.de Nundinis, leg.1. Spieg.

MERCENARII appellabantur, qui operas ſuas mercede locabant, l.1.§.ſi filiusf. ff.de vi & vi ar.ml.5.§.ſi quid ſeruus, ff.quod vi aut clam, l.6. ff. de donat. l.20. ff. quemadmodum ſeruit. amitt. l.91.ff.de furt. l.11.§.1.ff.de pœnis. Plerunque autem ita ſeruos alienos, quorum conductis operis vtebantur, vocabant. Vnde Valer.li.5.c.4. Villicum, ait, in agello, quem ſeptem iugerum in Pupinia habebat, mortuum eſſe, occaſionemque nactum mercenarium amoto inde ruſtico inſtrumeto diſceſſiſſe. Quod idem Seneca in lib.de Conſolat.ad Albin.referens, mercenarium ſeruum dixit. Idem lib.6.de benefi.c.5. Nec conductum meum quanquam ſit dominus, intrabis, nec ſeruum tuum mercenarium meum abduces. Seluia. Maſſil.lib.6. de vero Dei iud.ad fin. Illorum morte dominorum nobiſcum barbari agūt, qui mancipia obſequiis ſuis non neceſſaria mercedibus pro merendis locant. Sed & liberi homines ſi operas locarent ſuas eodem nomine appellabantur, vt ex Varro.lib.1.de re ruſt. ca. 17. patet Briſſ.

MERCENARIVS opponitur gratuito. Eſtque is, qui alicui operas ſuas locat, l.recipiendum, §.penult. ff.de pœn. Vbi Marcellus tradit, domeſtica furta vocari, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarii his, apud quos degunt, ſurripiunt. Spieg. Prat.

MERCES propriè laboris eſt præmium: quæ ideò magis videbitur ultrò ſoluenda, quam petenda, quoniam perſona, quæ operam præſtat, longe dignior eſt, quàm vlla res, quæ viciſſim ſolui poſſit. Vnde ſacra ſcriptura non uno loco præcepit. Dignus eſt operarius mercede ſua. Et vulgo non abs re dicimus: Merces operarii clamat in cœlum. Ex Oldendorp. Spieg.

MERCES fere dicitur pecunia, quæ ex prædiorum ruſticorum locatione percipitur: quæ verò ex vrbanorum, penſio. vide l. 27. & leg.29. ff. de hered pet. & leg.2. §.1. ff.locat. Vide Cujac. libro 4. obſer. c.26. Vult. in comment. princ. num.17. Inſtitut. de locat.

MERCES interdum appellatur pretium operæ, & quod artifici pro opera præſtatur: interdum id quoque, quod nautæ, vel magiſtro, exercitoriue nauis pro vectura præſtatur. Briſſ.

MERCES eximii laboris à IC. eleganter interpretatur, quæ pro ſalute alicuius datur, l.ſi pater, §.ſi quis, de donat. veruntamen & pro defenſione accipi ſolet, atque annuo reditu, apud Cic. ſicut & in iure accipitur. Prat.

MERCEDEM habitationis Græci proprio nomine ἐνοίκιον appellant, mercedem operæ μισθὸν, Clemens Alex.lib.1 ſtrom. [illegible]. Sed & ἐνοίκιον mercedem habitationis, quæ ab inquilino datur, appellat Iuſtinianus, Nou.43. & 88. & 120. & Harmenop. lib.3. ἐνοίκιον autem in eadem ſignificatione apud Theoph. & Plut. obſeruauit Victorius lib.16. c.11. Prat.

MERCEDIS verbo non tantum pecunia numerata, ſed generaliter quodcunque præmium, quod pro labore ſeu ſtipendio datur, intelligitur, vt ex Varrone annotat Coraſius Miſcell. li.2. c.11. & 12. Weſenbec. in Paratit. ff. de location. n.7. Vult. in comm. Inſtit. de locat. in pr.n.18.

MERCEDES pupillorum, l.3. ff.vbi pupil. i.quod in diſciplinam pupilli impeditur. Briſſ.

MERCES conductionis locationiſque pretium ſignificat. Cuius rei exempla non affero. Mercedem autem ex operis libertorum qui capere dicantur, exponitur in l.25.§.1.& §.vlt.ff.de oper.libert. & l.vlt. §.1. & §.vlt. ff. qui & à quibus. Mercedes etiam appellantur τὰ δίδακτρα quæ liberalium artium præceptoribus præſtantur, l.12.§.vlt.ff.de adminiſtr.tutor. l.4.ff.ubi pupill.educ l.1.princ.ff.de extraord.cognit. Iuuenal.Satyr.7.

Scire volunt omnes mercedem ſoluere nemo.
Mercedem appellat, quid enim ſcio?
Arguitur --------

Latini Mineruial quoque has mercedes appellant. Tertullianus in lib. de Idolol. Quis ludi magiſter, ſi non tabularia idolorum quinquatria tamen frequentabit? Ipſam primùm noui diſcipuli ſtipem Mineruæ & honori & nomini conſecrat. Et mox, tam mineruale Mineruæ quam Saturnalia Saturno. Briſſ. Varias autem ac plurimas mercedis ſpecies vide apud Goth. in notis ad edict. Iuſtiniani 13.c.7. in princ.

MERCES ſoli, l.17. ff.de pign. act. quæ pro ſolo ex vectigali, vel ſuperficiario puta prædio penditur. Briſſ.

MERCIS appellatio ad res mobiles tantùm pertinet, veluti vinum, oleum, frumentum l.66. ff.de verb.ſign. l.vlt. ff.de condit. trit. & paſſim in tit. de inſtitor. ff. ad ſeruos vero non pertinet, l.1.§.1. ff.de tribut. Ob eamque rem Mangones non mercatores, ſed venalitiarij appellati ſunt l.207.ff.de verb.ſign. quamuis & ſerui mercis loco haberi dicantur l.73. §.vlt. ff.de leg. 3. & edictum de peculiaris mercis tributione ad omnes negotiationes porrigitur, d.l.1. & l.28. ff. de pecul. Generaliter autem Merx quæcunque res in emptionem deducta appellatur, l.1. ff.de rer.permut. Et mercis cauſa parata dicuntur, quæ idcirco parata ſunt, vt veneant l.32. §.vxorij, ff.de vſufruct.lega. Briſſ. vide eleganter & fusè Ioh. Godd.in comment.ad l.mercis, 66.ff.de verb.ſig.

MERCES eſculentæ, quæ hominum vſui accommodatæ venduntur. Spieg.

MERCES venaliciæ. Si nauem venaliciatum perforaſſet quis, Aquiliæ actionem eſſe, quaſi ruperit, Viuia, ſcribit: teſte Vlp. in l.ſi ſeruus ſeruum, ff.ad l.Aquil.

MERCIMONIVM, eſt contrectatio quædam mercium.

MERCVRIALES, mercatores ſunt: nam à Mercurio, quem coluerint, Mercuriales appellatos à Cicerone in Epiſtolis ad fratrem ſuſpicatur Sigonius libr. 2. de iure antiquo ciuium Romanorum, M.Furium Flaccum, inquit Cicero, equitem Romanum hominem nequam. Mercuriales & Capitolini de collegio eiecerunt. Nam capitolinorum collegium à M. Camillo dictatore ludis Capitolinis, Liuio teſte, conſtitutum ſatis conſtat, &c.

MERE aduerbium eſt, quo frequenter vtuntur ætatis noſtræ Iureconſulti pro puro, & in hanc ſignificationem etiam accipitur apud Papin. in l.Aquilius Regulus, de donatio. & à M.Tullio in 2. de Oratore: Ecce (inquit) tibi exortus eſt Iſocrates magiſter iſtorum omnium, cuius è ludo tanquam ex equo Trojano meri principes exierunt, & Vlpian. in l.1. ff. ſi cert. pet. apud quem (ſecundùm Pandectas Piſanas) legendum eſt non ex re neque here, vt putauit Accurſius: ſed mere eſt. Terent. in Phorm. Nihil habet niſi ſpem meram; hinc Merula auis dicta, quod ſola volet, & ſolitaria paſcatur. de qua Plin. Cotta.

MERERE; verbum eſt militare, quod Græci στρατεύω στρατεύομαι dicunt. Luca. Ære merent paruo Iuriſconſ. in l.municeps 23. §.1. & ib. Goth. in notis ff. Ad manicipalem. Miles, inquit, ibi domicilium habere videtur, vbi meret. Pro quo hactenus Accurſiani ineptè legerunt, vel inhæret, vel haberet. Inde emereri verbum, vt elugere: & emeriti milites, itémque ſtipendia emerita Ciceroni, quam vocem Modeſtin. de Re milit. pro commodis veteranorum accipit. notum, merere etiam eſſe quæſtum facere. Spieg.

MERERI ſeu mereri interdum ſignificat dignum eſſe: & eſt τῶν μέσων. Etenim tam qui præmio, quàm qui pœna dignus eſt, merere dicitur Briſſ.

MERERE etiam ſtipendia merere in l.16. §.vltim. ff.de caſtr.pec. l.26. §.vlt. ff.de excuſ. tutor. l.8.ff.de accuſatio. l.18.ff.de iure fiſc. l.23.in fin. ff.ad municip. Briſſ. vide Connan. lib.8.c.11. numer.2.

MERERE aliquid ex iudicio patris dicuntur, qui aliquid teſtamento ejus acceperunt, l.13.ff.de doli except. Sic merere legatum dicitur, cui id teſtamento relinquitur l. 21. ff. ad legem Falcid. Adde etiam l.10.de piſtoribus, in Cod.Theod. Briſſ.

MERVISSE legatum dicitur is, quem teſtator legato proſecutus eſt.

MERVISSE iudicium patris, vel ex iudicio dicuntur, qui aliquid ex teſtamento eius acceperunt. Briſſ.

MERVISSE quoque ſententiam deportationis dicitur, qui eam excepit, l.3. C.de inſtit. & ſubſtit. Briſſ.

MERERI, inquit Valla, mercede operari, laborare, atque alteri inſeruire. Propriè tamen ſpe ſtipendij ac præmij: quod dicitur ſtipendia facere. Donatio item eſt, dignum eſſe: vt apud iuriſconſ. in l cum pater, §.rogo, ff.de leg.2. Hinc loca meritoria, quæ mercede locantur forte viatoribus, vel peregrinantibus. Hinc & meritoria ſcorta, meritoriæ rhedæ, & muli meritorij. Alc.de verb.ſig.

MERETRIX eſt, quæ multorum libidini patet, c.vidua 34.diſt.v. ſi gl.addit. quæ admiſerit plures quàm 23000. hominum: vel quæ admiſit 60. Io. Bell. Etym.

MERETRICEM (quæ à merendo dicta eſt, quod mercede ſuam exerceat militiam, vt Valla ait) Impp. legibus excludunt, argu. l.ſi ea quæ, C.de adult. Nec IC. ignoſcendum ei cenſuit, quæ paupertatis obtentu turpiſſimam vitam elegit, l. palàm, ff. de ritu nuptiar. Quis verò meretrices publicitus inſtitue-

rit

rit primus, Rhodigin.refert c.4.lib.8. Alciat. item in comm. de verb. ſignif. Porro elegantem meretricum deteſtationem habes apud Salomonem cap.5. Prouerb. Et de earum natura Camertem in comment. in tab. Cebetis. Obſeruandum tamen, quod meretrix non eſt, quæ cum vno aut altero, etiam pecunia accepta, ſe commiſcet,ſed ea,quæ palam & pluribus ſe proſtituit.c. viduam.35.diſt.c.meretrices.23.qu.4.Solamque huiuſmodi de vicinia poſſe expelli, Alc.exiſtimat, ne probis mulieribus malo ſit exemplo.Spieg.

Meretrix,vel aliter luxurioſè viuens non debet gaudere beneficiis cõceſſis matribus famil. & ideo poteſt extrahi de domo propria & etiam perſonaliter detineri, ita ſing. Bald.in l. conſentaneum.colum.vlt.circa med.per gl.ibi.C.quomodo & quando iud.& pro ſing.commendat,& ſequitur Alex.in l.pleri que. in vlt.col. ff. de in ius vocand. vbi tamen limitat poſt Tud.Rom.in l. ſi vero.§.de viro.In 2. fallent.ff.ſoluto matrimoni.non procedere in ea, quæ maritum haberet : per ſingul. dictum.Io.Andr.in paraphraſi ſua ad Spec. in rubr.de iniur.& dam. dat. vbi decidit, quod ſtatutum permittens meretrices percuti,non habet, locum in coniugata, argumento text.in l. ſi vxor.§.1.ff.de adulteriis.vbi matrimonium in meretrice cõſideratur, ita quod locus eſt accuſationi adulterij & hanc limitationem reaſſumunt certatim Alex. & Andr. Sicul.in d.l. conſentaneum. in paraphraſi ad Baldi monumenta & idem Andre.Sicul.in c.paſtoralis de iudiciis, vbi Felin.in 3.col.verſ. ſubdit hic late proſequitur limitantes, ſingul. dictum Ioann. Andr.de quo ſuprà, non procedere in his, quæ ſunt fauorabilia meretrici coniugatæ : quia idem de illis diſponitur, prout de ſolutis, & propterea tenet, quod mulieri nuptæ luxurioſe viuenti,dari debeat curator : quod nota pro ampliatione l. & mulieri. ff. de curat. furioſ.

Et ideo Baldus in l.vlt. in vlt.verbis.ff.de rerum diuiſ.ſcribit,quod licet apponens ſcalas ad muros,vel ad feneſtras alicuius mulieris, puniri debeat pœna capitali. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis & clericis tamen ſecus eſt in meretrice,quo caſu ſolum punitur extra ordinem : ſecundum eum : & in pulchro ſimili notat Matt. not. 103. nota vnum. Prædicta procedunt, tenendo opinionem Accurſ. in dict.l.ſi vxor. qui vulgarem vxorem meretricem interpretatus eſt: cùm tamen etiam vulgaris vxor dici poſſit, quæ ex humili plebe nata ſit : vt legitur apud Tranquil.in vita Aul.Vitellij: nam nimis durum videtur punire aliquem pœna adulterij, quia meretricem vitiaſſet. Cotta. Meretrix non eſt materfamiliâs,quamuis nupta ſit,nec in eam committitur,quoad pœnam ordinariam,adulterium.Gœdd.in comment.l.46.nu.4.5. de verb.& rer.ſign.

Meretrix proſtituta, quæ palam quæſtum corpore facit, vt loquitur l.43.ff.de ritu nupt.Briſſ.

Meretrix etiam dicitur, quæ alterius quam mariti conſuetudine vtitur.Connan.lib.8.c.13.n.1.

Merita militiæ, commoda præmiorum, quæ emeritis,& impletis ſtipendiis, veteranis dantur, l.18.§. veterani. ff. de iur. fiſc. Briſſ.

Merito, id eſt, iuſta ex cauſa.l.1.§. vltim.ff.ſi pars hæred pet. Briſſ.

Meritoria,abſolute ſunt diuerſoria,vel fullonica, vel ſtabula vel quæ alia loca,quæ mercede locantur, à merendo dicta, l.91.§.balneas. ff. de legat.lib.3.l.13.§.vltim.ff.de vſufr.l.52. §. ſi quis ex ſociis.ff.pro ſocio.l.198.ff.de ver.ſign.l.5.§.domum. ff.de iniur.Prudentius in Amartigenia: Balnea, propolas,meritoria,templa theatra. Vopiſc.in Tacito, Meritoria inter vrbem ſtare vetuit. Spartian.in Peſcennino Nigro:Pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis meritoria. Dixit & Meritoria cœnacula adiective Suet.in Vitell. c.7. Et Meritoria balnea, Plin. libr.2. epiſt. ad Gallum : & meritoriam rhedam. Idem Suetonius in Iul.c.57.Briſſ.

Meritoriæ tabernæ, ipſa ſtabula dicuntur, hoc eſt, cauponæ,à verbo mereri,quod eſt,quæſtus cauſa aliquid operari.

Meritoria vehicula, Suetonius in Caligula dicit, quæ mercede locantur.Coraſius in rubr. ff.de ſeruit.l.1.n.13.

Meritorii pueri à Cic.2.Philip. dicuntur, qui proſtant, corporéque ſuo turpem quæſtum faciunt,& merentur:de his vide ſupra in voce Catamiti & concubini : & late Maioragium Miſcell.l.2.c.3.

Meritvm dicitur id, quod congruum & conveniens eſſe cenſetur cuilibet perſonæ.Ideoq; eſt vocabulum τῶν μέσων. Nam & in bonam & in malam partem accipitur, poteſt enim quis bene,poteſt quis male mereri.Old.Briſſ.

Meritvm pro culpa, notum eſt. Pro mercede à Terentio in Phor.accipi,Bud.annotauit.

Mero iure munito, non debet tribui extraordinarium auxilium.in l.cauſæ cognitione. 2.ff.de minor.

Mervm,vt Iſidorus lib.2.Etymol.c.41.ſcribit, purum ſignificat. Merum etiam, Nonio interprete,ſolum ſignificat, Vnde Merulam,quia ſola volet,dictam ex quorundā opinione. Quintil.lib.1.c.6.tradit, quaſi meram volantem. Atque ita meram rationem interpretamur in l.22.§. ſi hi.ff. mandat.& l.6.ff. de pœn. Et meram ſubtilitatem in l.3.§.1. ff.de adimin. legat. & l.32. in fin.ff.de vſucap. Et meram actionem, in l.14.§. idem Labeo.ff.de religio. Sic & Merum officium prætoris in l.5.l.. de verb.oblig.& Inſtit.de diuiſ.ſtipul.quod,vt Theoph. interpretatur, [illegible] proficiſcitur. Merum officium iudicis, non, vt quidam interpretantur, nobile, ſed potius,vt idem Theophilus [illegible]. Mera quoque vo[illegible] nuda,ſoluta & libera, in l.75.ff.de legat.[illegible] de adim. leg. Mera pœna, in l.1. in fine.ff.ſi quis ius dic.[illegible] ff. de eo per quem fact.er. quæ rei perſecutionem non continet. Merum factum quod dationem mixtam non habet, l.96.§. mihi Romæ.ff. de ſolutionibus.Mera æſtimatio,in l.65. in fin.ff.de iure dot. Merum principium, in l.12, §. codicill. ff. de captiu. Mera donatio,in l.28.ff.de pact.dotl.l.27 ff. [illegible] Merum denique imperium, in l.3.ff. de iuriſdict. om. iud. & l.1.§.vlt. ff. de offic. ejus cui mandat. quod in animaduerſione non in dictione iuris conſiſtit, vt à mixto ſeparatum, cui etiam iuriſdictio ineſt. Meram etiam ſpem,nudam, ſolam,& ſine re dixit Terent. in Phormio. Act. 1.Scen.3. & Meras vires, Ouid. lib.10.de Arte Amandi.Briſſ.

Mervm, ait Feſtus,antiqui dicebant ſolum, vnde & auis.Merula nomen accepit, quod ſoliuaga eſt, & ſolitaria paſcitur : at nunc merum,purum appellamus.Briſſ.

Mervm imperium, eſt habere gladii poteſtatem ad puniendum facinoroſos morte,exilio,& relegatione. ff.de publ. iud.l.1. Mixtum verò imperium poteſtatis mediæ eſt, ex iuriſdictione & mero imperio omnia potens, præter pœnam capitalem. Alc. Parerg.lib.2.c.7. Dictum autem eſt merum imperium, tradit Coraſius lib.3. Miſcellaneor. c.17. tum quod ſummum ſit & excellens. Nam & hoc ſenſu Plautus in Milite glorioſo meros bellatores, & Cic. in 2.Orat. meros principes dixerunt : tum quod ſolum ſit & purum, cum officio ius dicentis nihil commune habens, a quod à iuriſdictione ſeiunctum ſit, & ſeparatum omnino.

Mervm ius gentium purum, ſolum, ſimplex, & quod à ciuilibus inſtitutis ſeiunctum eſt l.31.ff.depoſ.Prat.Briſſ.

Mervm ius ipſum ſtrictum, ſubtileque ius, ſeu ſtricta iuris ratio.l.16.ff.de minor.l.pen.§.vlt.ff.de contr. tab. l.4. §.ſi viam. ff. de vſucap.l.37.ff.de adminiſt.tut.Hot.

Mervm mixto opponitur.l.28.ff.de cond.& dem.Martial.

Cum peterem mixtum : vendidit ille merum. Briſſ.

Merx & mercatura differunt inter ſe : quod merx eſt ſpecies ipſa,quæ emitur,venditurve : mercatura,actus mercandi. Et dicimus mercaturam facere. Eſt autem mercis appellatio auguſta. l. prima. §.1. de Exercit. nec ea continentur homines. Aliquando tamen, vt Alberic. indicat, omnem complectitur negotiationem. Pro penſione etiam, & annuo reditu accipi, Bud.authoritate Cic.probat.Adde Barr in l.iubemus,§.1.C.de ſacr.eccl.ad res mobiles tantum pertinet,authore Vlpia. Vnde ſi lex municipalis (vulgus ſtatum vocat) à ſocio nitum mercatum ratum haberi mandat, de re tantum mobili intelligendum eſſe,ſunt qui tradidère ; &,vt Alciato viſum eſt, minimè abſurde : quandoquidem mercatus à merce deducitur. Per locum ergo, qui à coniugatis dicitur, vbi merx non eſt, ibi nec mercatus. Vide Topic.Cant.Quamuis Alciat. à verbo mercari potius trahi id nomen credit, quod mercari verbum ſimpliciter emere plerumque ſignificat : atque ita vulgaris loquendi vſus ſeruat.Spieg.adde Gœdd. ad l. mercis.66. ff. de verb.ſign.

Merx aliqua,veluti vinum,oleum,frumentum. l.vlt.ff. de condict.trit.Briſſ.

Merx peculiaris, dicitur res, in qua dominus permittit ſeruum ſuo proprio nomine negotiari, etiamſi nihil ſit in peculio

Merx dominica autem, in qua nomine alieno, hoc eſt.domini vice gerit negotia. Prat.Spieg.Adde Petr. Peck.l.1.§.ſi is. nu 8.ff.de exer.1.act.

Mesochorvs dicitur Fiſtulator, citthariſta, modificator in medio ſaltationum chorícarum.Ioh.Bapt.in comment.Epiſt. Sidon. Apollin.ad Agricolam lib.1.

Mesodicvs,Lege,Iudex.

Mesonavta, in naui vilis mancipij nomen eſt, vt mediaſtinus domi.Eſt enim mediaſtinus, mancipiū abiectiſs,quod viliſſima & fordidiſſima miniſteria obire domi cogitur,domum verrere, purgamenta eſferre,ligna congerere, &c. Budæus in l. prima. de Arbitr. Item meſonautæ ſunt. qui in nauibus cuſtodiæ gratia præponuntur:vt ſunt diætarii [illegible] Græcè. Alciat.libro 3. Diſpunct.cap.21. Idem quoque,vt ipſe fatetur in Parerg. dubitabit quandoque, quid meſonautæ appellatione ſenſiſſet : quoniam Herm Barbar. mancipium ea voce intelligit, in medio nauis vnicuique deſeruiens : quales ſunt mediaſtini in principum domibus. Sed ipſe hanc ſententiam non probat, cum Vlp.l.1.ſi.ff. Naut.caup.ſtab. Et quid,inquit, ſi quis ſit ex his, quos vulgò μεσοναύτας, Græci [illegible] dicunt. Quibus verbis ſignificatur, meſonautam vulgari voce eum dici, qui nauem inſcendit : & ne quid nauli nomine domino nauis ſolvat, ducendo remis operatur. Epibates enim propriè nauis aſcenſorem ſignificat : vnde & milites, qui

in naui pugnant, eo nomine vocantur, & ὀχλίδες naues. Vlp. in l.1.§.igitur de exercit.act. id eſt, conſcenſoriæ, & tranſportandorum hominum cauſa factæ. Spieg.

Mesonavta, qui medium inter nautas locum obtinet, id eſt inter ſummos & imos: ſummos, vt gubernatores & proretas imos, vt remiges: & reliquis remigandi ſignum præbet: eodem, opinor modo dictus, vt μεσόγεως. Vlpia. l.1.§.1.ff.naut. caup. ſtab. Sed de exercitore ſolummodo Prætor ſentit: nec enim debet inquit Pomponius, per remigem aut meſonautam obligari: ſed per ſe, vel per nauis magiſtrum. Hot. Prat. & Goth. ad dict.§.2.ff.naut.caup.ſtabul. Brodæus li.Miſcell.4. capit.11. Meſonautæ (inquit) dicuntur, qui partim vt nautæ regendæ naui operam ſuam impartiunt: partim etiam vt vectores, nonnihil nauicu'atoribus aut nauarchis pendunt, μεσόναυται vero non dicuntur: hi namque in media nave remigant ζύγιοι itidem nuncupati.

Mesonavta, l.1.§.nautam.ff.naut.caup.eſt, qui partim nautæ miniſterio fungitur, partim vectoris locum obtinens, aliquid pro vectura præſtat. Briſſ.

Meſſer iſt ein dibiſche morderiſche VVehr: & vtrum ex eo præſumi debeat animus occidendi vel verberandi, arbitrio iudicis relinquitur. Gœd. in com.l.41.n.13.14,

Messis à metendo: alias pro tempore accipitur, quo frumenta ſcinduntur, *die erndzeit, ſo man ſchneidet:* ſicut. vindemia pro tempore, quo colliguntur vuæ, *die herbſtung, die VVeinleſung.* vt. l. leg.1.in princ.& l.præſides.ff.de feriis. Alias pro re, hoc eſt pro ſegete ipſa iam matura, idque dupliciter: Aliquando ſolum pro frugibus: nonnunquam vero laxius tam pro fruge quam pro vua. l. fructus eſſe.§. item ſi meſſes, ff.ſoluto matr. Old.Prat.

Messem facere, l.1.§.hoc autem, ff. de oper.no. id eſt, maturas ſegetes deſecare. Briſſ.

Messaliani, hæretici ſunt: eorum fit mentio in l.5.poſt pr.C. de hæretic.

Messoriæ falces, quod ad meſſem, id eſt, tempus metendi pertinet. Spieg.

Meta, vide, Catillos.

Meta dicitur inferior pars molæ, & catillus ſuperior. l.cum de Lanionis.ff.de fund.inſtr.

Metallarii & metallici dicuntur: qui ſunt damnati ad metalla, hoc eſt, ad effodiendam terram ex metallis. Quandoque tamen ſimpliciter accipiuntur pro effoſſoribus metallorum, *Bergknappen*, vt apud Iuriſconſult.tit.de pœnis,& lib.11. C.de metallar, Nebriſſ.

Metallvm genus pœnæ mediocris numeratur à Paulo lib.5. ſentent. titul. 17. cum nocentes ad eruendas metallorũ venas damnabantur: velut eſt in baſilicis lib.60. tit. περὶ μεταλλαζομένων eſt: καὶ τὸ ἐν μετάλλῳ τὸ ἀσβεστον ποιεῖν, ἢ θεῖον ὀρύττειν. Huius quoque pœnæ fit mentio in l.24.§. quid ergo. ff.de fideicommiſſ.lib.l 46. ff.de manumiſſ.teſtam. quã à Tarquinio Superbo excogitatam Eutropius libro 1.capit.10.& Suidas in verbo σιδηρος ſcribunt. Quanquam ille huius pœnæ auctor atque inventor primus non fuit, cum ante eum Semiramis metalla inueniſſe, eaque per captiuos exercuiſſe feratur, vt à Diodoro Siculo & eodem Suida in verba, Semiramis, notatur. Habebãt autem Romani metalla multa. libr.6.§.vlt. ff.ad l.Iul.pecul.vt in Macedonia, Epheſi, in Hiſpania, vt Livius & Vitruuius libro 7.capite 9.teſtantur. Duo etiam alia Iuſtiniani Nouel. Conſti. 22.refert, τὸ ἐν τῇ προκοννήσῳ καὶ τὸ ἐν τῇ γαλλικῇ γύψῳ. Proconneſi metallo Docimenum & Troadenſe adiungitur, in l.9. & l.11.de indulgent.debit.in C. Theodoſ. In hac metalla ſontes vinculis additis ad inquirendas eruendaſq; venas damnabantur. Quo reſpiciens Tertullianus in lib.de Cultu fœminarum, ſic ait: Terra ſcilicet plane generoſior, quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis pœnali opere deplorata nomen terræ in igni relinquit; atque exinde de tormentis in ornamenta, de ſuppliciis in delicias, de ignominiis in honores metalli refuga damnatur. Perdamnato enim & noxios metalla in honorem deinde ventura effodiebantur. Inde totiens in libris noſtris: In metallum dari, damnarique legimus: Qua pœna damnati metallici appellabantur, quaſi metallo addicti & mancipati. leg.8.§. in miniſterium. l.10.§.1.l.36.ff.de pœnis. Adimebat vero hæc pœna libertatem, & ſeruitutem irrogabat. l.8.§.eſt pœna.& l.17.l.36.ff.de pœnis l.3.ff.de his, quę pro non ſcrip. hab. Cæterum diuerſa ſunt, in metallum, & in opus metalli damnari. l.8.§.eſt pœna.& l.9.§.iſtæ feræ.l.29.§. diuus.ff.de pœn.l. pen.in fin.ff.de var.& extr.leg.3.§.vltim.ff. de re milit.l.3.§.pœn.ff.de crimin.ſtellion.l.5.ff.de manumiſſ. differentia vtriuſque pœnæ eſt in vinculis. Nam qui in metallum damnati ſunt grauioribus: qui in opus metalli leuioribus vinculis premuntur. Item refugæ ex opere metalli in metallum dantur. Refugæ vero metalli grauius ac durius coercentur. l.8.§.inter eos 6.ff. de pœn.d.l.pen.in fin.ff.de var. & extr. Briſſ.

Metalla accipere debemus, non ipſam æris, auri, argenti, materiam, ſed æris, auri, argenti, ferri, ſulphuris, & cæterorum id genus fodinas. Briſſ.

Metallica Georg. Agric. quæ vel metalla ipſa ſunt, vel iuxta metalla reperiuntur, vel dum in fornacibus illa excoquuntur, fiunt, vel aliqua alia præparatione ex eiſdem conſiſtunt: operæ pretium eſt, vt rerum metallicarum appellationes iuxta noſtratem linguam authore Plateano, recenſeamus:

Æs purum, *Gediegen Kupffer.*
Alueus, *Ein treg.*
Argentum quod ſtatim ſuum eſt, *Gediegen Silber.*
Argentum rude, *Silber Ertz.*
Argentum rude puniceum. *Rodtguldin Ertz.*
Argentum rude plumbei coloris, *Glaſſ. Ertz.*
Argentum rude nigrum, *Schvvartz Ertz.*
Argentum rude purpureum, *Braun Ertz.*
Argentum rude cinericium, *Gravv. Ertz.*
Argentum rude ruffum, *Rotbrendig Ertz.*
Argentum viuum purum, *Gediegen Queckſilber.*
Anthrax, ſiue vena minij, *Queckſilber, Ertz.*
Caput dimenſionum, *Fundtgrub.*
Carbones foſſiles, *Steinkolen.*
Caſa, *Kann.*
Ceruleum, *Laſur.*
Chryſocolla, *Berggrun, oder Schyfergrun.*
Cobaltun, *Cobalt.*
Cuniculus, *Stollen.*
Carrus *Karren.*
Dæmon metallicus, *Das Bergmennlin.*
Decliue montis, *Das geheng deſs gebirgs.*
Dimenſio, *Maſs.*
Excoquere, *Schmeltzen.*
Exitus venæ, *Das auſgehen deſs gangs.*
Extenſio venæ, *Das ſtreichen deſs gangs.*
Ferrum purum, *Gediegen eyſen.*
Fibræ, *Klufft vnd geſchicke.*
Fluores, *Fluſs.*
Fodina, *Grub oder Zech.*
Funis ductarius, *Seil*
Falſam agere, *Schroffen*
Galena, ſiue Molybdæna, *Glantz vnd Bleyertz: Auch Bleyſchvvayſſ*
Gypſum foſſile *Gyps.*
Iacens, *das Liggende.*
Iurati, *die Geſchvvornen.*
Iurati duumviri, *Zvven Geſchvvornen. die ein gebir befahen.*
Lapis ſpecularis, *Vnſer lieben frauven eyſs.*
Lapilli nigri, *Zvvitter.*
Ligo, *Retthau.*
Lythargyrum *Glett.*
Machina tractatoria, *Haſpel*
Magiſter Metallicorum, *Der Bergmeiſter.*
Malleus, *Berghammer, oder Feuſtel.*
Metallici, *Berglent.*
Minium, *Bergzynober.*
Ochra natiua. ſiue Sil, *Berggeel. Ochrageel.*
Ochra factitia, *Bleygeel.*
Pendens, *Das hangend.*
Plumbum candidum, *Zin.*
Plumblum nigrum, *Bley.*
Præſes fodinæ, *Styger oder Hutmann.*
Præfectus rationibus, *Schichtmeiſter.*
Puteus, *Schacht.*
Pyrites, *Kys.*
Pyrites colore argenteo, *VVaſſerkys, oder VVyſſerkys.*
Pyrites colore aureo, *Ein geelerkys, oder Kupfferkys.*
Pyrites prorſus aurei coloris, *Kys der gãtz goldfarbig iſt*
Pyrites colore galenæ ſimilis, *Ein glantziger kys.*
Pyrites cineraceus, *Ein gravver kys.*
Recrementum, *Schlacken.*
Rubrica fabrilis naturalis, *Bergrotel.*
Rubrica fabrilis factitia, *Rotel.*
Sandaraca foſſilis, *Bergrodi.*
Sandaraca adulterina, apud Plinium & Vitruuium.
Sandix apud Dioſcoridem, *Parysrodt.*
Saxum ſciſſile, *Schyfer.*
Saxum corneum, *Hornſtein*
Saxum harenoſum, *Sandſtein.*
Situlus, *Kobel.*
Spatum, *Spet.*
Splendor, *Glimmer oder Katzenſilber.*
Specus, *Schacht.*
Terminus, *Lochſtein.*
Tumulus è fodina egeſtus, *Haldt.*
Vena, *Gang.*
Virgula divina, *Die Ruthe.*

Metallici dicuntur, qui in metallum damnati datique ſunt l.8.§.in miniſterium.ff.de pœn. Briſſ.

Metallicvs ſubſtantiuũ, qui in metallis operatur. Imp. Con-

ſtant.

ſtant. de Pœn. Apparebit eam non oportuiſſe in miniſterium metallicorum damnari. Sic & apud Plinium inuenitur. Spieg.

METALLVM, pro vena perſcrutata, completum eſt, id eſt, quod non deficit inclinatione: ſed quæ metonymice metalla dicuntur, carent plurali: vt aurum, argentum, & ſimilia. Lancil. lib. 7. Hujus vocabuli appellatione, vt Alber. indicat, continentur lapidicinæ. l. 3. §. fin. ff. de reb. eor. qui ſub tut. Vide Bart. in l. lege, ff. de contrah. empt.

METALLORVM appellatione continentur quæcunq; mineralia ex auri fodinis, argenti fodinis, æriſodinis, lapidicinis, & ejus generis aliis erui poſſunt: in tantum, vt marmora, & alios lapides complectamur. l. 1. l. 2. l. 3. & ſeqq. C. de metallar. & metallis, lib. 11. l. aut damna. §. in calcaria. ff. de pœn. l. ſed ſi pecunia. §. fi. ff. de reb. eor. qui ſub tutel. Metalla enim alia ſunt ductilia, alia fabrilia. Ductilia ſunt cum naturalia, vt aurum, argentum, plūbum, æs, ferrū, electrum: tum factitia, vt chalybs, ſtannum, aurichalcum. Fabrilia ſunt, tum terra metallaris, puta argilla, terra lemnia, bolus Armenus, calx: tum ſucci in terra concreti, alumen, bitumen, calchantum, ſalpitrum: tum metallica, vt auripigmentum, chryſocolla, ſtibium: tum colores, vt ocra, cinnabaris, vt Plinius præcipue lib. 35. & Io. Freigius in phyſicis. Gœdd. ad l. inter publica. 17. n. 10. 11. ff. de verb. ſign.

METALLVM diuiditur in aurum, argentum, ferrum, plumbum, &c. l. in venditionibus de contra. empt. & vnde dicatur, in d. Styp retia explicatur. Spieg.

METALLVM miniarium vocatur argentum, cum quo effoditur minium. Vide Plin lib. 33. c. 7. Spieg.

METAPHORA, tranſlatio à Cic. dicitur, ſine qua nec quotidianus ſermo conſiſtit, cum propter vocabulorū anguſtiam ſimilibus plerunque vti cogamur, vel quia proprium deficiat, vel quia tranſlatum proprio elegantius ſit: vt cum Iurecōſſ. adulterinam monetam, adulterinam ſcientiam vocant: & adulterari rationes dicunt: id eſt, conturbari, vel falſo deſcribi. l. 1. in fi. ff. de ſer. corrupt. Sic ambulatoriam voluntatem, actionem, legis poteſtatem, ſtipulationem dicimus, ſic viam aperire: ſic calcem, pro fine: cunabula, pro initiis plerumq; reperire eſt. Hinc anfractus litium antiquare, id eſt, extinguere: hinc defloratæ ſpecies, enucleatum jus, frem temperies, nuda conuentio. Sic in promptu dicimus, ad manū, impendenti prima facie, laquei legum. Sic inhiare commodis, quod à lupis tranſlatum eſt: Sic temp. florere, dotē & donationem propter nuptias, æquis paſſib. ambulare, tempora largiri: cauſam capitalē, quæ ad ſtatum pertinet, dicimus: & ſi qua ſimilia quæ nuſquam in quocunque authorum genere non occurrunt. Ab hac non multum diſtat, quæ κατάχρησις, i. e. abuſio dicitur, cum omiſſo proprio & peculiari nomine aliud apponimus: vt cum lex Iulia ſtuprum appellauit, generaliſſimo nomine vſa, cum ſpeciale crimen inſequeretur. Merito Pap. Lex, inquit, Iulia ſtuprum & adulterium promiſcue, & καταχρηστικώτερον appellat, quod Græci φθορὰν. Qua figura etiam parricidam dicimus, qui matrem interfecit. Sic & Cajus: Inter geſtum & factum, inquit, καταχρηστικῶς, nihil intereſt. Ex Alc. lib. 4. de verb. ſign. in princ. Spieg.

METARI, eſt futurum hoſpitium, nota poſtibus januiſque adſcripta deſignare. Briſſ.

METARI proprie eſt locum deſtinare, dimetirive figendis militum tentoriis: vnde dictum, caſtra metari, annotatore Rhenano in lib. Tertull. aduerſus Valentinian. Spieg.

METATA ſunt hoſpitia, quæ militibus prouinciales præbent, ait Goth. in l. 26. §. 8. C. de epiſc. audient.

METATORES, in l. 3. & l. 5. C. de aduoc. diuerſ. judic. l. 9. Cod. de proxim. ſacr. ſcrin. li. 12. Veget. li. 2. c. 7. Metatores, ait, dici eos, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum & hoſpitiorum deſignant loca, quales ſunt, quos vulgo mareſchallos hoſpitiorum & fourerios dicimus. Nam & deputatas ſingulis domus manu ſua denotaſſe, & poſtibus hoſpitaturi nomen aſcripſiſſe eos, diſerte tradit l. 1. C. de metat. & epid. lib. 12. Iſid. lib. 10. Etymol. Metatores, ait, appellantur, qui caſtra deſignant: à metiendo ſcilicet, vt Lucanus: Heſperios audax veniam metator in agros. Cypr. epiſt. 1. lib. 4. Primum hoſpitium vobis in carcere præparauit, & metator quodammodo veſter nunc quoque vos antecedit. Briſſ. Μιτάτωρ, inquit Suid. ὁ προπεμπόμενος ἄρχων πρὸ τῶν ἀρχόντων. Optatus lib. 3. cum ante milites metatores, vt fieri ſolet, mitterentur. Prat. in d. l. 1. C. de metat. menſores appellari putat. Videtur etiam hoc nomen pro hoſpitibus ſumi. l. 9. C. eod. Omnes, inquit, qui metata in ſuis domibus præſtant, ſiue hoſpitia præbuerint metatoribus, ſeu quolibet pacto ſatis eis fecerint. Metatus dicitur miles in terminis caſtrorum, qui caſtra vallo vndique circundabat. Vnde illud: caſtra metati ſunt filij Iſrael. Prat.

METAXA, non eſt ſericum quoduis, ſed rude & αὐτοφυὲς nondum neque tinctum, neque in fila deductum: ideo ſeparatur à nemate ſerico, l. vlt. ff. de pub. & l. 10. C. de murileg. à ſerico blatta, id eſt, à ſerico in purpureum colorem conuerſo. Iſid. li. 20. Etymolog. cap. 29. Metaxam dici vult à circuitu filiorum, aut quod transferatur ἀπὸ τοῦ μεταχειρίζεσθαι. Liui metaxā dixit Lucilius apud Non. quomodo etiam Vaſcones Pyrenæi loquuntur, ſed de ſerico dicitur frequentius. Huius verbi meminit Moſchopulus: σηρ ὁ σκώληξ ὁ τὴν μέταξαν ἐργαζόμενος, ἀφ' οὗ σηρικὰ ἱμάτια τὰ μετάξωτα. Zonaras in Nice. 2. ἐκ μετάξης ἤδη τὰς περιβολὰς αὐτοῖς γὰρ οἱ σῆρες. Et ſic quoque Suidas, σῆρες, ait, ζῶον, ἵνα ἡ μέταξα γίνεται, ἐξ ἧς σηρικὰ τὰ ἐκ μετάξης ὑφασμένα λέγονται, καὶ σὴρ σκώληξ. Et mox, σηρικὴ ἐστὶν ἡ μέταξα ἣν, ὅς ἐς Ἰνδίας. [illegible] ὁ μάξαν. [illegible] Iuſtiniani enim temporibus primum ex India inuecta eſt metaxa, vt Nicep. ſcribit, & Zona. in Iuſtiniano his verbis. [illegible] Fit & metaxæ mentio in l. vlt. §. ſpecies, ff. de public. in qua tamen à Triboniano inſertum hoc verbum, cum Iureconſultorum tempore metaxę ignotum nomen eſſet, mihi ſit veriſimile. Briſſonius & Prateius.

METAXARII, in l. vlt. C. de pignoribus nuncupantur ſericum negotiantes, quod metaxam vocant Græci. Spieg.

METICVLOSVS eſt, qui fruſtra aliquid timet, l. nec timorem §. 1. ff. de eo quod met. cauſ. Prat.

METIRI, menſuram agere, & admetiri ſignificat. Briſſ.

METOECIA, Athenis dies feſtus. Item ſacrificia de receptis in ciuitatem colonis. Author. Plutarch. in Theſeo.

METOECION, locus carceris Athenis. Eſt & tributum, quod Metœci, hoc eſt, extra patriam habitantes, perſoluunt. Autor Suidas. Soluebant autem inquilini quotannis ſummam 12. drachmarum.

METOECVS qui ſedem mutat, & de loco ad alium tranſit. Latine transmigrator, ſeu incola. Hunc Pompon. de verb. ſign. l. pupillus, πάροικον appellat. Alc. C. de iur. fiſc. libr. 10.

Μέτοικοι, in l. 4. C. de jur. fiſc. lib. 10. coloni ſunt, qui ex vna ciuitate in aliam migrant: quod non ſit niſi juſſu principis, l. idem Vlp. §. vlt. ff. de exc. tut. Autor Panegyrici Flauienſium ad Conſtantin. imp. Diuus pater tuus Flauiam ciuitatem Heduorum voluit erigere metœcis vndique trāsferendis. Apol. Tyraneus in epiſt. [illegible] μέτοικοι: alij enim ſunt in eadem ciuitate originarii, alii μέτοικοι, qui & incolæ dicuntur. Poſterior ætas aduenas eos appellaſſe videtur. Prat.

METHODICI. lege Via, inquit Paulus.

METHODVS, id eſt, iuſtus ordo tractandi: vt nihil effeciſſe, qui ſine ordinato progreſſu ſcribit, aut docet, rectiſſimè judicetur. Spieg.

METIENDO metiri, Paul. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. Siue, inquit, de itineris latitudine, ſiue ſeruitutem immittendi, proiiciendique quæratur: ſiue aream, vel tignum, vel lapidem metiendo metitus fuerit. Spieg.

METRETA, vt ait Iſid. lib. 16. Orig. c. 25. eſt menſura liquidorum. Hæc à menſura accepit nomen, μέτρον enim menſuram dicunt Græci: licet & vrna & amphora, & reliqua huiuſmodi, nomina menſurarum ſint, tamen iſta hoc nomen à denarii numeri perfectione accipit. Briſſ.

METRETES, ὁ μετρητής. vaſis genus, quod Cadus Latine dicitur, decem congiorum capax Caius l. 35. §. 5. ff. de contrahend. emption. Quod ſi vinum ita venierit, vt in ſingulas amphoras: item oleum, vt in ſingulos metretas. Item, Quia venditio quaſi ſub hac conditione videtur fieri, ut in ſingulos metretas, &c. Et Scæuol. l. pen. §. 1. ff. locati, de naue loquitur, in quam olei metretum tria millia, frumenti modium octo millia imponebantur. Hoto. vide & Caton. lib. de re ruſt. c. 100. & Columell. lib. 12. c. 51. Nicandri interpres Metretem ſexarios duos & ſeptuaginta complere ſcribit, vt anima aduertit Junius lib. anim. 4. c. 3. Agric. lib. 1. de menſuris. Prat.

METROCOMIA, Accurſ. metrocomias villas interpretatur, quæ ex iuſſu principis metœcis, id eſt, peregrinis transmigratoribus diſtributæ ſunt, ἀπὸ τοῦ μέτρου καὶ κώμης, hoc eſt, à menſura & villa, quaſi villam menſam diceres. Quam interpretationem, vt in re tam obſcura (neque enim id nomen apud alios autores reperire facile eſt) improbare firmis argumentis non auſim, ita & aliunde etymum deduci poſſe conſtanter affirmare non poſſum. Scire itaque debemus, eos, qui in ciuitatibus habitabant capitationibus nō fuiſſe ſuppoſitos, qui verò ruri erant, contra. Sed quia erant pagi quidam, qui, licet ciuitatum nomine cenſerentur, villis tamen nobiliores erant, & propterea qui in his habitabant, capitatione etiam ipſi eximebantur. Negat Imperator ſe paſſurum, vt in iis pagis exteri admittantur, ne fraus fiat fiſco. Itaque intelligo per metrocomiam pagos hoſce maiores, qui paulū infra vrbis dignitatem ſunt: vt ſicut μητρόπολις dicitur ciuitas matrix, h. e. maior cæteris, ita etiam μητροκωμία, pagus cæteris maior, & caput aliarum villarum. Nam & hodie quoq; ſunt in Mediolanenſi agro huiuſmodi metrocomiæ, ſicut matrices pagi, quos vernacula ſimplicitas capita plebis appellat. Haſce autem metrocomias D. Marcus in Euang. videtur appellaſſe comopoles. Hæc ex Alcia. l. vnic. Cod. non licer. habitator. metroco. &c. libro 11. Anchor. Qualis, inquit,

Cuiac. in l.8. C.de exact.trib. eſt metropolis inter vrbes, talis eſt metrocomia inter vicos. Metropolis, caput materve prouinciæ, vel vt Solin. Florus, Marcellinuſque loquuntur, mater vrbium: Metrocomia mater vicorum: vt vrbes à capitatione immunes ſunt, ita & metrocomiæ, non etiam reliqui vici.

METROCOMIÆ ſunt matres vicorum ſeu capita, l.vlt. Cod. de exact. tribut. Briſſ.

METROPOLIS, μητρόπολις, ex μήτρα & πόλις, id eſt, matrix & vrbs iuncto nomine, dicitur ea ciuitas vnde colonia deducta eſt. Thucyd.lib.4. ἀποικίαι δὲ μὲν πάσχουσαι, τιμῶσι τὴν μητρόπολιν ἀδικούμεναι δ᾽ ἀλλοτριοῦνται, id eſt, Colonia beneficio affecta, honorem vrbi matrici tribuit: iniuria verò affecta, abalienatur. Itaque Vlp.l.4.§.4.ff.de officio proconſul. Epheſum metropolim appellat: Proconſuli, inquit, neceſſitatem impoſitam, per mare Aſiam applicare, καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον primam attingere, id eſt, Epheſum prius quam alias metropoles accedere. Modeſt. l.6.ff.de excuſat. tut. αἱ μὲν γὰρ τῶν μὲν μεγίστων ἀριθμὸν χρῶνται ταῖς μητροπόλεσι τῶν ἐθνῶν, τῶν δὲ δευτέρων ταῖς ἐχούσαις ἀγορὰς δικῶν, τῶν δὲ τρίτων ταῖς λοιπαῖς, id eſt, Docet maximo quidem numero vti nationum metropoles: ſecundo, eas quæ forum judiciorum habent: tertio verò cæteras. Sed Iſidorus ſolers etymologicus, cuius ex ſchola, tanquam ex equo Troiano canoniſtæ ſe profectos gloriantur, ἐκ τοῦ μέτρου, id eſt, ex menſura fictum vocabulum tradit, quod homines ingenioſi ὥσπερ ἐκ τρίποδος exceperunt: item vt illud eiuſdem Cephas, id eſt, caput. Hot. Adde Forcat. in Necyom. dial.62.num.4.

METROPOLIS caput prouinciæ appellatur, l.4.§.ingreſſus, & l. 7.ff.de offi.proconſ.l.6. ff.de excuſ.tut. l.vn.C.vt omnes iud.l. 11.ff.de med.& profeſſ.in C.T.quaſi mater prouinciæ, vt Th.in l.vn.C.de metrop.Betyro verbi notationem perſtringes, quam tametſi vulgatam, Iſidor. ignoravit. Propriè autem Metropoles, Suida interprete, erant ὅσαι πόλεις ἀποικίας ἔστειλαν. Hæ enim matrum loco colonicis ciuitatibus habebantur, vt Halicarn. lib.4.ſcribit.Ita prouinciæ Ponti metropolis erat Neocæſarea, vt Iuſtin. in N. de moderato. Helenoponti ſcribit, & Syriæ Antiochia, vt Xiphil.& Spart. in Hadr. Epheſus Ioniæ, d.§.ingreſſum. Sic in d.l. vn. Beryto (quæ ciuitas Phœniciæ fuit, in qua ius ciuile Iuſtin. temporibus docebatur, vt ex l.1.Cod. qui æt. vel profeſſ.ſe exc.lib.10.& Epiſt.Pandectis præpoſita & ex Niceph. libr.14. hiſt.eccleſ.52.liquet) Metropoleos nomen ac dignitas ſaluo Tyri iure tribuitur.

METROPOLITANI Epiſcopi, qui in illis ciuitatibus epiſcopatum gerebant: quorum hæc fuit ratio, vt vnus illorum aliquis de collegarum ſententia, quaſi magiſter collegii conſtitueretur, qui quoties res poſtularet, collegas quaſi ſenatum cogendi & ad eos de eccleſiarum negotiis referendi poteſtatem haberet, ita plane, vt neq; illi ſine huius, neq; hic ſine illorum conſenſu & autoritate grauius quicquam gereret: item vt ſi creandus eſſet epiſcopus, eo præſente & actore crearetur: ſin ipſe creandus, ab ipſa Synodo duntaxat: ſin abdicandus, de communi totius ſenatus ſententia remoueretur, vide Antiocheni Concilij κεφ. θ. κεφ. 15. Niceni κεφ. 2. Conſtantinopolitani β. Epheſienſis vltimum, quib. in locis Metropolitani modo ἀρχιεπίσκοποι appellantur, modo πρῶτοι, modo πρωτόθρονοι, modo ἐξάρχοντες, modo πατριάρχαι. Vide inf. Patriarchæ. Prat.

METROPOLITANVS is eſt, inquit Goth.ad l.29.§.5.C.de epiſcopal. aud. qui poteſtatem habet in minorum ciuitatum epiſcopos: cui definitioni conuenit c.cleros, §.ordo, verſ.metropolitani 21.diſtinct. . . . [pignor. Prat.

METVIRI, pro metui, ſcribitur in Pand. Flor. l.26. §.pater, ff.de

METVS eſt inſtantis vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio, l.1. §.1. ff.quod met.cauſ. vel ſic: demiſſio animi propter expectationem futuri mali. Ariſt.li.3.Ethic. κακοῦ προσδοκίαν definit. & paulo poſt: φοβεῖται ὁ μέλλον τι κακὸν προσδοκῶν. Sic Cic. in Tuſc. Metus eſt opinio impendentis mali, quod intolerabile eſſe videtur. Metus autem alius eſt probabilis, & cadit in hominem conſtantem ac diſcretum. Alius non probabilis, & cadit in hominem miſerum, timidum & inconſtantem, l.5.6. & 7.ff.eod. Eſt autem quintuplex: Primus minarum, qui non parit actionem: quod minæ non incutiunt terrorem. Secundus facti, quando præſeruatur periculum ſalutis, vel cruciatus corporis, & is cadit in conſtantem virum. Tertius potentiæ, qui ſcilicet incutitur à principe, magiſtratu, ſuperiore, &c.ſubditis. Quartus Reuerētiæ, vt libertus habet erga patronum, filius erga patrem, vxor erga maritum, &c. Quintus eſt perfidiæ: vt, cum aliquis promouetur ab alio, quia timet eius perfidiam. Zaſ.in tit.Inſt.de act.§.quadrupl.Iul.Scalig. Metum ἀπὸ τοῦ μετιέναι deduxit, quod ex eo amittatur conſtantia, & omne conſilium abiiciatur. Sumitur autem tam activè, quam paſſiuè. Nam metus hoſtium rectè dicitur, & quum timent hoſtes, & quum timentur. Capitur & interdum metus pro religione, quoniam (vt docet Seruius) nata eſt ex timore. Virgil.lib.7.

-------- *Multoſque metu ſervata per annos.* Anchor.

METVS captioſus, l.item ſi, §.vnde quidem, ff.quod met.cauſ. Spie.

METVS juſtus, ob quem conductor ex domo conducta migrare poteſt, eſt damni infecti, l.13. §.6.ff.de damn. Ignis, l.49.ad legem Aquil. Exercitus, l.13.§.7. locat. Peſtis. Bart.ad l.8. C. eod.

METVS cauſa abeſſe videtur, qui juſto timore mortis, vel cruciatu corporis conterritus abeſt. Autor Vlp. l.3. ff. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

METVS cauſa geſtum eſt, quod per vim geſtum eſt, Cujac.1.ſent. Paul.tit.7. §.vis eſt maior.

METVM etiam præſentem accipimus, non ſuſcipionem inferendi ejus, l.9.ff.quod met.cauſ.Briſſ.

METVM in edicto prætoris, quod metus cauſa accipere debemus, non quemlibet timorem, ſed maioris malitatis: nec vani hominis, ſed qui merito in hominē conſtantiſſimū cadat. Briſſ.

METVM in actione, quod metus cauſa intelligimus non reuerentialem, qualis eſt liberorum erga parentes, vxorum erga maritos, nec quemuis vanum timorem, ſed, vt loquitur Iuriſconſultus, maioris malitatis, l.metum, 5.quod metus cauſa, id eſt, conſternationem, & mentis trepidationem propter periculum, ex quo animum abjiceret, etiam is, qui pro viro cōſtāti habetur: cujuſmodi eſt metus mortis, aut cruciatus corporis, aut ſeruitutis, aut ſtupri, vt multis exemplis ſub tit. ff. & Cod. quod metus cauſ. confirmatur: tametſi minor metus in muliere & impubere ſufficiat, ob ſexus vel ætatis imbecillitatem gloſſ.in c.cum locum. de ſponſal. neque etiam ſufficit ſuſpicio metus, ſed quod illatus ſit requiritur, l.metum 9. quod met. cauſ.Vult.ad §.omnes, 19.cum ſeqq.n.26.27. Inſt.de act.

MEVM recte nomino, in quo jus habeo. Sic ruſtici agrum, quem colunt, ſuum eſſe dicunt, Accurſius autor, qui citat l.cum aliquis, C. de jur.delib.Spieg.

MEVM eſſe, quod ex re mea ſupereſt, cujus vindicandi jus habeo, Celſus ait l.ſolum, ff.de rei vend. Spieg.

MEVM id dicere poſſum, in quo mea vtilitas conſiſtit. Vide gl. l.prætor. ff.de edend. Prat.

MEVM id eſſe intelligitur, cujus proprietas ad me pertinet. Briſſ.

MEVM eſt etiam id, quod ex re mea ſupereſt, cujus vindicandi jus habeo. Briſſ. ex l.49. ff.de rei vend. [tut. Spieg.

MEVM præualet noſtro: glo.1.l.quoties, ff.de adminiſtr.& peric.

MEVM, quandoque demonſtrat, quandoque taxat, quandoque conditionem facit, l. uper, de leg.3. Spieg. Prat.

MEVM & tuum, duo pronomina, ſi e medio tollerentur, homines quietiſſime viuerent, iuxta Senecam. Prat.

MEVM, tuum, ſuum, noſtrum, verba hæc ad jus dominij pertinent, & ea, quæ debentur, noſtra tamen nondum facta ſunt, non continent. l.27.§.argente, l.34. ff.de auro, arg. Cic. Topic. Non ſi vxori vir legauit omne argentum quod ſuum eſſet, idcirco quæ in nominibus fuerunt, legata ſunt. Multum enim differt, in arcam ſit poſitum argentum, an in tabulis debeatur. Et id procudubio noſtrū eſt, cujus proprietas ad nos pertinet, & ſi vſusfructus alienus eſt, l.25. ff.de verb.ſign. l.2. ff.de condit.inſtit. Noſtrū eſt & id, quod nobis cum alio commune eſt, pro ea vtique parte, quæ ad nos pertinet. Vnde ſi ita teſtator legauerit, Stichum qui meus erit, cum moriar, etiam ſi vſumfructum in eo alienauerit, peti Stichus poterit. Sed etſi is mortis tempore communis ſit, pars debebitur, niſi teſtator voluerit pro hac conditione hæc verba inſerere: Si totus ſeruus in dominio meo remanſerit, d.l.2.&l.5.§.1.ff.de leg.li.1. Hęc.n. verba; Qui meus erit, ſic exaudienda ſunt, quatenus meus erit, ſi modo teſtatoris voluntas non refragetur, l.6.ff.de leg.libr.1. Briſſ. Adde Brech.in l.meorum, in tit.de verb.& rer.ſignif.

MEORVM, tuorum, ſuorum appellatione deſignantur omnia bona, non ſolum corpora & res, ſed etiam actiones: ſeu quod eſt in actionibus, l.nam quod, 14.§. fin.ll. ſeqq. l.ſi legatus, 30.§. ſi quis bona, ff.ad SCtū Treb. vbi Martianus: ſi quis bona, inquit, ſua vel omnia ſua rogauerit reſtituere, fideicommiſſariam reſtitutionem eſſe, intelligendum eſt: nam meorum & tuorum appellatione actiones etiam contineri dicendum eſt, d.l. ſi legatus 30. §.ſi quis bona, ff.ad SCtum Treb. Nam meum, tuum, ſuū, id omnino deſignat, quod jure dominij, vel quaſi, aut jure poſſeſſionis, vel obligationis alicujus eſt, l.cum ſuæ, 71. l.ſeq. l.ſuos autem ſeruos, 73.ff.de leg.3. etiamſi id cum aliis cōmune habeat, l.ſi quis ſuos, 74.ff.de legat.3. l.duo, ff.de hered. acqu.l. ſeruus communis omnium, ff. de ſeruorum ſtipul. l.ſerui electione, §.Labeo, ff.de leg.1.Bald.ad l.1. C.de com.rer.alien.vel hypothecæ pignorive alteri dederit, d.l.ſuos, 73.§.1.ff.de leg.3. Quod adeo verum eſt, vt quamuis creditor in ſuum appellare non poſſit, quod ſibi hypothecæ pignotive datum eſt, d.l.ſuos, 73.§.1.ff.de legat.3. l.9.§.fin. de ſupellect. leg. jus tamen hypothecæ pignoriſve, quod in illa re habet, recte ſuum appellitet d.l. bonor.49. l.creditores 10.cum ſeqq. de verbor.ſign.eadem plane ratione, qua vſufructuarius ſuorum appellatione non comprehendit res ſibi ſeruientes, ſeu corpus, ex quo vſumfructum percipit, d.l. ſuos, 73. ff. de leg. 3. recte vero ipſum vſusfructus jus, ſuum ſuamque rem appellitat, quia in bonis patrimonioq; ſuo habet, l.bonor.49.l.recte dicimus, 25.cum ibi annot. ff.de verbor.ſigu. l.fin.ff.vti poſſidet. Ratio eſt manifeſta: quoniam iura & actiones facultates noſtras augent, & pars ſubſtantiæ noſtræ cenſentur. Vide Goedd.ad leg.4.l.5. l.6.l.10. & ſeqq.d.l.bonorum, 49.ff.de verbor.ſignific. Proinde meum, tuum

tuum, ſuum, diſtinguunt rerum proprietates, poſſeſſiones, & iura à poſſeſſione, dominioque rerum promanantia, vt vel ex illo diui Auguſtini, ſi Auguſtini eſt, in cap. quo iure, diſtinct. 8. l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iure, d. l. ſi legatus, 30. §. ſi quis bona, non obſtat, l. Quint. 27. §. argento, ff. de aur. arg. legat. Argento, ait Vlp. omni legato, quod ſuum eſſet, ſine dubio non debetur, id quod in credito eſſet: hoc ideo, quia non videtur ſuum eſſe, quod vindicari non poteſt. Minimè igitur hinc efficitur, ſuorum appellatione generaliter prolata actiones non contineri. Nam cum ad certam rerum ſpeciem, nempe ad argentum referatur, ſatis deſignatur, teſtatorem non de omni argento, quod habet, quodque habere vel aliquo iure conſequi poteſt agere, ſed de eo, quod nunc ipſius ſit, quando deberi incipiet. Gœdd. ad l. meorum, 91. nu. 1. 2. 3. de verb. ſign.

MEORVM, tuorum, ſuorum appellatione non ſolum intelliguntur, quæ noſtra ſunt, ſed etiam ea, in quibus jus aliquod habemus, Prat.

MEVM recte dicitur, quod mihi commune cum alio eſt, l. illud dubitationis, ff. de rit. nupt. l. ſerui electione, §. 1. ff. de leg. 1. & ibi Bart. interdum refert inter meum & commune, l. legatis vxoris, ff. de leg. 2. Prat.

MEVM, tuum, ſuum, regulariter denotant non ſolum directum dominium, ſed etiam quaſi dominium, l. ſeruos autem ſuos, ff. de leg. 3. l. Quint. Mutius, §. argento, ff. de aur. & arg. Sp. Prat.

MEVM non eſt, cuius nomine nulla mihi ſupereſt actio, Cujac. 13. obſeru. 28.

M I.

MIGRARE inquilini dicuntur, cum exacto locationis tempore & habitatione cum ſuis rebus illatis inductis, diſcedunt. Vnde Rubr. ff. de migrando. Notat tamen in comment. Verr. 4. Hot. Ciceronis & Plauti locos, in quibus migrare vſurpatur pro vaſis relictis ad tempus diſcedere. Exire vero, pro vaſa efferre. Itaque, ait Cicero, iſte hoſpiti infenſus hoſpitium renuntiat, domo eius emigrat, atque adeo exit: non iam ante migrarat: Quando autem migrare ſolerent inquilini, vide ſupra Calendæ Iuliæ. Prat.

MIGRARE dicitur inquilinus, ſeu conductor, qui è prædio vrbano, vel ruſtico, quo conduxerat, diſcedit, & alio ſe confert. Vet. gloſſ. migrat. μεταβαίνει, μεθίσταται, migratio, μετοίκησις, Br.

MILES appellatur à militia, i. duritia quam pro nobis ſuſtinent aut à multitudine, aut à malo, quod arcere milites ſolent: aut à numero mille hominum: ductum à Græco verbo, tagmate. Nam Græci mille hominum multitudinem τάγμα, appellant, quaſi milleſimum quemque dictum: vnde ipſum ducem χιλίαρχον appellant, l. 1. §. 1. de teſtam. mil. Prat. Briſſ. Varro milites appellatos eſſe ait, quod trium millium legio primo fieret, ex tribubus Tatienſium, Rhamnenſium, & Lucerum: quarum ſingulæ millia ſingula militum mittebant. Connan. lib. 9. c. 5. n. 1. Quam eandem etymologiam etiam ſequitur Majorag. lib. Miſcellan. 4. c. 1. & Forcat. in Necyom. dial. 23. n. 5. Militem Ælius à mollitia κατ' ἀντίφρασιν dictum putat, eo quod nihil molle, ſed potius aſperum quid gerat, Iſid. lib. 9. Orig. c. 3. Miles dictus, quia mille erant ante in numero vno, vel quia vnus eſt ex millibus electus. Romulus autem primus ex populo milites ſumſit, & appellauit. Miles aut ordinarius dicitur, aut extraordinarius. Ordinarius eſt, qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem conſecutus eſt gradum honoris, eſt enim gregarius, id eſt, humilis militiæ. Extraordinarius eſt, qui ob virtutem promouetur ex ordine, Briſſ.

MILES, ſi pagano, id eſt, non militi conferatur, dignior exiſtimabitur: vt docuit Bartolus in l. 1. §. nec caſtrenſe, de collat. bonorum, quod & in doctoribus dicendum, qui & ipſi dignitatem longo modo habere dicuntur, cap. quanto de magiſtrat. Proprie enim dignitates in iure noſtro ſunt, quæ clariſſimatus, equitatus, perfectiſſimatus gradibus continentur, de quibus copioſe diſſerit Alc. oſtendens, quantum hac in re aberratum à doctoribus hactenus ſit. Milites autem olim qui dicerentur, declarat. Spec. in tit. de procur. §. Et Accurſ. in l. pen. ff. ex quib. cauſ. major. Hodie vero, quanquam circa militarem obſeruantiam multa nobis è manibus fœdiſſimè elapſa ſint, conuenit tamen communiter inter doctores, etiam milites noſtros priuilegia habere (quæ recte placuit olim legis latoribus condonare illis) non pauca, l. ſcimus in prin. C. de iur. de lib. ſi modo militiam exerceant. Ex. Old. Spieg.

MILES commeatalis is eſt, cui in ſtipendij partem dantur alimenta ex commeatu ac alimento publico, Goth. ad l. 2. §. & vnumquemque, 9. C. de offic. præf. præt. Afric.

MILES vt ſi quis dicatur, ſex ſunt neceſſaria: primò, vt miles non ſit negotiator. Secundo, quod examinetur. Tertio, quod præſtet ſacramentum, per genium principis, & Deum omnipotentem, quod mortem Reipubl. cauſa euitabit. Quarto, quod ei enſis cingatur. Quinto ſtigma, i. e. nota publica debet eius brachiis inſcribi vel imponi. Sexto innumerum aliorum debet poni & ſcribi. not. l. penult. ff. ex quibus cauſis maior viginti quinque annis in integr. reſtituant Io. Bello. Etymol.

MILES tam caligatum gregariumq; peditē ſignificat, quam equo militantem, & honoratum. Diſtinguitur autem à togato, &, vt recentiores loquuntur, à Pagano. Bud. in l. vlt. de Senat. Spieg.

MILES caligatus, cui caligis militaribus vti permiſſum erat, vel ſic: Miles caligatus à caliga, hoc eſt, tibiarum tegumento, quo crura ſolebant armare, milites infimæ conditionis, l. 8. ff. de cuſtod. & exhib. reor. Tametſi pro Caligatis omne militum genus, à militari Caliga multi accipi contendunt, vt doctiſſimus Alexan. Neapol. ſcribit, lib. 6. Caliga vero fuit calceamentum militare, quod ferreis clauis multiplicibus muniebatur. Inde caliga pro militia dicta eſt. Vnde Auximi, quod eſt oppidum in Piceno, id eſt, Marchia, vt nunc loquuntur in quodam veteri epitaphio, legitur ſic: Omnibus officiis in caliga defuncto. Id quod Romæ in altero epitaphio ſic legitur: Omnibus expeditionib. defuncto. Inde etiam à militibus ioco vocatus fuit C. Caligula, per diminutionem, cum eſſet corpore vaſto, & ideo caligas haberet enormes: Vid. Beroal. apud Suet. Cæterum caligæ à multis vocantur tibialia, vulgo *Hoſen*. Caligatorum meminit Imper. in Auth quib. modis nat. Spieg.

MILES in libris feudorum & Vaſallus ſynonyma ſunt: itaq; miles & ſenior tanquam relata opponuntur, vt lib. 3. tit. 1. §. 1. ad reconciliandos animos ſeniorum & militum, & §. 2. ſi contentio emerſerit inter ſeniorem & militem. Feudum quippe clientela militaris eſt, qua de cauſa beneficia feudalia propriè dicuntur ea quæ militibus attribuuntur. Albert. Krantz. lib. Dan. 6. c. 19. omnis inter regem Daniæ, & Adulphum Holſatiæ Comitem controuerſia ſuſtollitur: & primum amicus, deinde miles etiam regis conſcribitur. Porro, qui Romanorum mos fuit in militari cingulo certis attribuendo, cæteriſque qui euincti non eſſent, à militia prohibendis, eundem à barbaricis retentum atque vſurpatum fuiſſe, docet Hoto. diſ. feud. c. 23. Tantum in cinguli iure Romani poſuere, vt ſi quis in caſtris diſcinctus verſaretur aut vallum ſubiret, piaculi inſtar haberetur. Cuius rei exemplum extat apud Cor. Tac. lib. 11. qua de cauſa, qui ſub iugum mittebantur, diſcincti erant, vt Feſtus, lib. 9. demonſtr. Am. Marcellinus, lib. 22. proſequere, ait, mulier, ſi quid te læſam æſtimas, hic enim ſic cinctus eſt, vt expeditius per ludum incedat. Neque illud prætermittendum eſt, quod Friderici II. conſtitut. ſancitum eſt, ne cui militare liceat, niſi quis vel de militari genere ſit, vel militarem ordinem ab Imp. impetrarit. Neap. conſti. lib. 3. tit. 59. & 60. itaque Petrus de Vin. lib. epiſt. 6. c. 17. quamquam, inquit, pater ſuus miles non fuerit, & noſtris conſtitutionibus caueatur, quod milites fieri nequeant: qui de genere militum non naſcuntur: ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat, cingulo militari mandamus: vide & Neap. Conſtit. lib. 2. tit. 32. Prat.

MILES veteranus, qui poſtquam plures annos militauit veluti rude donatus, ſuis ſedibus degit. Coraſ. Miſcellan. lib. 6. c. 11.

MILIARENSES, numiſmatis Conſtantinopolitani genus, quod permiſſum erat conſulibus, vt in populum ſpargere poſſent, §. hocque ipſos ſpargere: in Nou. de Conſul. Haloander vertit, in miliarenſibus, id eſt, in didrach. Eſt autem didrachmum numus, vt ait Bud. binas drachmas valens: Vide eum lib. 5. de aſſe. Spieg. Vide Cuiac. ad l. 7. C. de palat. ſacr. larg. Briſſ.

MILIARIVM, ex l. 21. §. ſi cui forte, ff. de aur. arg. leg. & Athenæo, lib. 3. Vas eſſe ad coquendum apparet, quod non in cocinatorio tantum, ſed & in balneatorio inſtrumento ponitur à Palladio vt & à Seneca, lib. 3. Nat. Quæſt. cuius hæc ſunt verba: Quemadmodum in balneis facere ſolemus Dracones, Miliaria, & complures formas. Sic Athen. lib. 3. τὸ μιλιάριον, inquit, καλούμενον ὑπὸ ῥωμαίων τὸ εἰς θερμοῦ ὕδατος κατεργασίαν κατασκευαζόμενον. Inuenitur & hoc verbum apud Senecam lib. 4. Natur. Quæſt. & apud Catonem de re ruſt, c. 20. 22. & 135. & apud Paulum, lib. 3. Sentent. tit. 6. Briſſ.

MILIARIVM vrbis, in l. 154. ff. de verb. ſign. columnam in c. fori Romani ſtatutam accipimus, à qua omnes Italiæ viæ initium & finem capiebant, & à qua itinerū menſura ſumebatur. Quod cum Ant. Aug. lib. 4. Emend. iam notatum fuerit, prætermiſſis ab illo abductis locis, duos auctarij loco adiiciam, vnum ex Dione, qui hanc columnam ab Auguſto primum erectam, lib. 54. his verbis tradit: τότε δ' αὐτὸς τε προάστειον: τῶν περὶ τὴν ῥώμην ὁδῶν αἱρεθεὶς καὶ τὸ χρυσοῦν μίλιον κεκλημένον ἔστησε, καὶ ὁδοποιοὺς αὐταῖς ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων ῥαβδούχοις δύο χρωμένους προσέταξε. Alterum verò ex Publio Victore, qui in libell. de regionib. vrb. Ro. miliarium aureum in 7. regione vrbis ponit, in qua & forum fuit. Porro cum miliarium hoc aureum à Sueton. & Victore, & à Dione χρυσοῦν μίλιον, & à Plutarcho in Galba χρυσοῦς κίων vocetur, efficitur apertiſſime columnam illam auream fuiſſe, Briſſ.

MILIARIVM argentum, in l. cum aur. & arg. §. ſi cui eſcarium, ff. de aur. & arg. Iuriſconſ. ait. Certè ſi cababos argenteos habebat, vel miliarium argenteum Bayſius annot. Quod hic Pompon. miliarium vocat, Paul. in l. cum de lanionis: æneum appellat, quod ſupra locum pendet, in quo aqua ad potandum calefit: quo in loco ipſe putat legendum, Ahenum: idque autoritate Horatij comprobat: vt & quod miliarium ſit vas ad parandum aquæ calidæ potum, ex Athenæo docet Haloand. noſter in iam citata l. pro æneo Ahenum legit.

MILLE paſſus, milliare, & milliarium, idem ſignificant. Gœdd. in comment. l.3.n.8. de verb. & rer. ſign.

MILIARIVM cocinatorium, ait Cujac. 2. obſeru. 6. nihil aliud eſt, quam ahenum, in quo aqua ad potandam calefit.

MILLIARIVM, ſiue milliare, à mille paſſibus dictum eſt. Sunt autem mille paſſus, ſtadia octo. Stadium autem paſſus centum viginti quinque habet, qui ſunt plus paulo pedes ſexcenti. Paſſus ſunt quinque pedum. Leuca dictio eſt Gallica: cuius tamen Ammianus Marcell. meminit. Mille & quingentos etiam ipſa paſſus habet, vt Antoninus in Itiner. oſtendit: licet pleriſque in locis ſit amplior. Quia vero milliarium lapidibus diſtingui ſolet, ſæpe dicimus ad vigeſimum lapidem, hoc eſt, ad vigeſimum milliare. Iuriſconſultus inquit, Vltra centeſimum milliarium ab vrbe tutelam ſuſpicere non coguntur. Spieg. l. pro pter litem, ff. de excuſat. tut. vel curator. l.2. C. de erogat. milit. annon. lib.12.

MILIARIVM, quia lapidibus diſtingui ſolet, ſæpe dicimus ad vigeſimum lapidem, hoc eſt, ad vigeſimum milliare, l.154. ff. de verb. ſign.

MILIARIVM, columna aurea, in capite Romani fori ſtatuta: de qua Plin. lib.3. c.5. ſic ſcribit: Roma diuiditur in regiones quatuordecim, compitalarium, 265. paſſ. eiuſdem ſpatij menſura currente à miliario, in capit. Romani fori ſtatuto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie, n.37. Cornel. Tac. libr.17. Otto innixus liberto per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad miliarium aureum ſub ædem Saturni pergit, Prat.

MILITANDI appellatione latiſſime vtitur Iuſtin. Nunc etenim vocat militiam armatam, nunc metaphoricôs cœleſtem, alias literariam. Sic militiam ſcriniorum vocat in l. in ſac. ſcr. in fi. C. de prox. ſac. Scrin. lib.12. Eadem metaphora, militiam ſcholaſticam appellat in l. hac lege, C. de prim. ſchol. eod. lib. Spieg.

MILITARE vulgo eſt, ſub armata militia ſtipendia merere, l.4. in pr. & §. ignominia, ff. de re milit.

MILITARE etiã dicuntur, qui circa latus principis agentes, munus aliquod, officiumve, in palatio, aut comitatu principis, gerunt, & aliqua dignitate, vel adminiſtratione funguntur, Briſſ.

MILITARE delictũ, in l.6. §. irritum, ff. de iniuſt. rupt. l.1. de ver. l.13. C. de teſtam. milit. quod quis vt miles admittit, & quod aliter, quam diſciplina communis exigit, committit. Cujuſmodi eſt, deſertio, emanſio, proditio, & alia quib. diſciplina militaris violatur, l.2. & l.6. ff. de re mil. l.22. §.1. ff. de leg. li.3. Briſſ.

MILITARE aduocatos, Merito, aiunt Imperatores, aduocatos quoque militare: Quid enim tantopere bello ſimile videri poteſt, quam lis & iudicium? Bellum mouent partes, ſimiliter & litem: ibi duces quorum imperio res adminiſtretur, hic aduocati deliguntur: ibi milites operam ſuam præſtant, hic procuratores, & alieni negotij curatores: ibi armis contenditur, hic ſcriptis & teſtibus: ibi de ciuitatibus & regnis diſceptatur, hic pariter poſſeſſiones, & cæteræ opes in controuerſia verſantur: ibi ſpeculatores magnopere proſunt, hic quoque vt quid aduerſarij cogitent, quid moliantur, intelligatur: Duces ſtratagematis vtuntur, aduocati conſiliis, in bello vigilantia plurimum iuuat, itidem in iudicio. In hoc igitur tantum differunt: quod in bello caſus multum valent, hic nihil poſſunt: ibi ſolum viribus contenditur, hic ratione, ibi iudice fortuna, hic grauiſſimis viris. Quo fit, vt aduocati ducibus, & militibus longe præponendi videantur, cum illi etiam contra, hi vero tantummodo pro juſtitia pugnent. Ferrand. libr.2. explicat. in l. aduocati, de aduoc. diuerſ. iudicium, c.6.

MILITARE ius, ait Iſid. lib.5. c.7. eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſſio in hoſtem, vel commiſſio, item ſigno dato receptio, flagitii militaris diſciplina: cætera quoque ad rem diſciplinamque militarem pertinentia eo iure continentur. Militare ius in tit. de milit. teſtam. Ius eſt proprium militum, quo eis teſtari, prout libuerit, Imperatorum conſtitutionibus conceſſum eſt. Briſſ.

MILITARE ſtipẽdium quantum fuerit, haud procliue dictũ eſt. Polybius. n. diurnum peditis quęſtum obulos duos ſtatuit. Cẽturionis duplex. Equitis drachmam, quæ eadem fere eſt apud Græcos, ac denarius apud Romanos. Poſtremorum autem tẽporum conſuetudine diurnum peditis Romani ſtipendium fuiſſe denarium, ex Tac. lib.1. apparet, vbi Percennius miles conqueritur denis in diem aſſibus animã & corpus æſtimari, hinc veſtem, arma, tentoria: hinc ſæuitiam centurionũ, & vacationes munerum redimi. Denarius autem decem aſſibus æſtimatus eſt, atque ſemper in militari ſtipendio pro decem aſſibus datus, quamuis bello Punico ſecundo placuiſſet, vt ſexdecim aſſibus permutaretur, vt tradit Plin. lib.33. c.3.

MILITARES viæ, id eſt, publicæ, apud Paulum declarantur in l. vlt. de locis & itiner. publ. Spieg.

MILITARIS ætas decem & ſeptem annor. cenſebatur olim, vt refert Connan. lib.5. c.5. n.4.

MILITARI manu, quando iudex vti debet, Vlp. demonſtrat. in l. qui reſtituere de rei vend. Spieg.

MILITARIS iudex eſt qui de curialib. vel priuatis perſonis habet cognoſcẽdi iudicandiq; poteſtatẽ, l.1. & 2. C. de off. mil. iud.

MILITARITER, pro militari more, l.4. §. qui poſt de re mil. Sic militariter ornatus apud Tac. lib.16. Et militariter ambulare, apud Vop. in Aurel. Et militariter armatus, apud Apul. libr.9. de aſino. aur. Briſſ.

MILITES hi demum appellantur, qui ſacramento rogati, adactique & in numeros relati ſunt, vt lib.2. Antiqu. expoſuit. Briſſ. Quod verò in l. vnic. in fin. ff. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. mil. ſcribitur, Militem eſſe, quamvis in numeris non ſit, ad eum pertinet, qui ex uno numero vt in alium reponeretur exemptus, eo nondum pervenerit. Interim enim miles eſt quamvis adhuc non ſit in aliquo numero. Porro milites Juſtin. definit, tam eos, qui ſub magiſtris militum militiam tolerant, quam qui in vndecim ſcholis taxati ſunt, nec non eos, qui ſub diuerſis opinionibus fœderatorum nomine decorantur, l. vlt. Co. de locat. & cond. In claſſibus nautæ & remiges & trierarchi milites ſunt, d.l. vnic. §. pen. Vigilum item militia quædam Romæ erat, vt alias diximus. Briſſ.

MILITES vel armati ſunt, vel togati. Vult. in Comment. Inſt. de teſtam. ord.

MILITES evocati. Milites evocati dicti fuere, qui propter aliquem caſum repentinum ex agris evocabantur, & ad bellum ire cogebantur. Quorum facit mentionem Cic. in epiſt. & Sueton. in Auguſt. & in Galba Ferrand. libr.2. expoſit. in l. aduoc. de aduoc. diuerſ. iud. c.6.

MILITES ære diruti Auſonio dicuntur, quibus propter ignominiam ſtipendium ſubtrahitur: de quibus P. Crin. de honeſt. diſcip. lib.18. c.6.

MILITES expediti. vide Expediti.

MILITES extraordinarii, qui extra ordinẽ adiiciebantur, ut Cornicines, Tibicines, & alii id genus. Coraſ. lib.5. Miſc. c.22.

MILITES, in l. obſeruare, ff. de offic. proconſ. imperite pro viatorib. interpres accipit, qui æquè inſerire illi milites juſtitiæ ſunt. Nam Iuriconſ. de militib. ſentit, qui prouinciam tuebantur. Vnde nomen traxerint, Vlp. docet in l.1. de teſtam. mil. Vide Liu. lib.9. & Barr. in l.1. C. de dign. lib.12. Spieg.

MILITES cincti: vide Cinctus & Diſcinctus, & Connan. libr.9. c.5. n.8.

MILITES limitanei. Quære, Stationarii milites.

MILITES literati, dicuntur doctores & aduocati: tametſi ad eos militare priuilegium de foro ſõ pertineat: quod eis turpe ſit, ius, in quo verſantur, ignorare, l.2. . . Seruius autem Sulp. ff. de orig. iur. Eadem ratione neq; militibus Eccleſiaſticis, hoc eſt, clericis, competit, vt eſt communis & vera ſententia doctorum. Nam clerici non debent ignorare literas & iura ſcripta, imo rudes & indocti ad ordines nullo modo ſunt admittendi, vt No. de ſanctiſſ. epiſc. §. clericos autem non aliter, cap. fi. de ætat. qual. Spieg.

MILITES omnes, qui diſcedere à ſignis ſine periculo non poſſunt, reipub. cauſa abeſſe intelliguntur, ait Scæuol. l. pen. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

MILITES, per quos aduerſus hoſtium iniurias & inſultus publicus ſtatus conſeruatur, variis in iure noſtro epithetis deſignantur, Cincti ſcilicet, Sagati, Caligatique dicti: de quibus copioſiſſime ſcribit Alex. c.22. li.6. Genial. dier. Meminit item Vulturius. Milites autem olim qui dicerentur, declarat Spec. in tit. de procur. & Accurſ. in l. pen. ff. ex quib. cauſ. maior.

MILITES, qui latrocinantur, Cæſ. Maxim. *Heckenreutsr* appellabat, hodie *Schnaphanen:* ſicut milites ignominioſe miſſi, potius pœnis quam beneficiis afficiendi ſunt: vt probat l. milites, C. de quæſt. Spieg.

MILITES ſubſidiarij apud Romanos olim dicebantur ij, qui vt ait Liuius, integri ſeruabantur ad longioris pugnæ caſus, veluti Triarij: Baldu. tit. de ſatiſdat. tut. & cur.

MILITIA, inquit, Goth. ad l.22. ff. de leg.2. eſt officium eorum, qui in aliqua ſchola inter ſtatuta relati ſunt, ex quo commoda & ſalaria a principe conſequuntur.

MILITIA nõ ad arma ſolum ſpectat, ſed & vniuerſitatem quoque deſignat. Hinc militia aduocatorum Impp. Leonis & Anthemij conſtitutione militia Palatina, pro omnibus qui in Palatio, in Breuiario Theodoſij: militia literata, Cæſatum reſcriptis, in tit. de prox. ſacr. ſcrin. militia negotiatorum Iuſtin. C. lib.8. Vide Alc. libro prætermiſſa. Spieg.

MILITIA duplex in libris noſtris reperitur: vna Armata, quæ belli cauſa ſuſcipitur: de qua mentio fit in l.1. C. de jur. & fact. ign. leg.18. ff. de re jud. l.4. C. qui dar. tut. altera vero ciuilis, quam ſic deſcribere poſſumus: Miniſterium publicorum Principis negotiorum, cujus cauſa ſalaria vt commoda à principe tribuuntur. Hot. Prat.

MILITIAM armatam dicimus ad differentiam palatinę, l.6. l.18. ff. de re jud. l.1. C. de jur. & fact. ignor. l.4. C. qui dare tutor. Nã quicunque munus aliquod in Repub. gerebant, aliquamve adminiſtrationem habebant, meritare poſteriorum Impp. temporibus dicebantur. Militiæ item appellabantur cõmoda illa annonarum ſalariaque quæ armatam vel inermem militiã exercentibus publice præſtabantur. Et ita militiæ nomen accipiendum eſt in l.22. & l.49. §.1. ff. de leg. lib.2. leg.11. §. ſi ſeruo. l. pen.

l.pen.§.pen.& vlt.ff.de leg.lib.3.l.18. §.ab hæredib.ff.de alim. legat.l.53.§.inter, ff.de act. empt.3. §.ſi quid minori. ff.de minorib.l.30.C.de inoffic.teſt.l.6.C.de aduoc.diuerſ.ind.Briſſ.

MILITIA literata, apud Th. tit. de prox.ſacr.ſcrin.l.proximos, de qua Duar.lib.anniuerſ.diſp.c.3.

MILITIAM vrbanam Cic. patronorum, qui poſt aduocati dicti ſunt, labores & aſſiduitatem appellat: non affirmans, vt quidam putant, ſed eos eludens potius, quum ita res & tempus poſtularet: In Muræniana enim ſic loquitur, Seruius hic, inquit, nobiſcum hanc vrbanam militiam reſpondendi, ſcribendi, cauendi, plenam ſolicitudinis & ſtomachi ſequutus eſt, ius ciuile didicit, multum laborauit, præſto multis fuit. Sed Impp. quidam poſtea nihil ſimulantes, in l.14.C.de aduoc.diu.iud.ſic loquuti ſunt. Nec enim ſolos noſtro imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis & thoracibus nituntur, ſed etiam aduocatos: militant namque cauſarum patroni, qui glorioſæ vocis confiſi munimine laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt, Hot. Prat.

MILITIÆ caſus, cum alicuius militia, hoc eſt, munus alicuius eorum, qui publica principis negotia gerunt, per eius mortem cecidit: quaſi dicas, Caducam militiam. Conſtitutum igitur fuit, milite aliquo mortuo, vt liberi, vel vxor, vel hæredes eius, de commilitonum ſententia, vel (vt vſitatis verbis vtamur, ex communi eorum, qui in eadem ſchola, id eſt, ordine ſtatuti ſunt, placito) beneficium aliquod à principe impetraret. Hoc beneficium ſiue commodum Caſus militiæ dicebatur præciſe, pro Commodum caducæ militiæ, quod non hæreditatis iure, ſed priuilegio & beneficio principis tribuebatur. Iuſtin. autem in d. Nouell.53. conſtituit, ne creditores defuncti militis, cuius bona ſoluendo non ſunt, caſum illum militiæ pignori capiant, extra quam ſi eorum pecunia eam militiam defunctus emerit: vide l.ſi quis, 11.C.de prox.ſacr.ſcrin.libr.12.l.vlt. C.de pign.l.omnimodo, 30. §.vlt. C.de inoffi.teſtam. Hotom. vide latius Connan.lib.4.c.15.n.12.& 13.Prat.

MILLIÆ Romanæ ordinem Polyb.lib.6.ſic deſcribit, legionem quatuor millium peditum fuiſſe ait: eam vero in quatuor partes diuidit, Velites, quos γροσφομάχους appellat, haſtatos, principes, & triarios, primos natu minimos, extremos maximos, medios inter vtroſq; interiectos fuiſſe. Præterea Triarios ſexcentos Principes; itemq; haſtatos ſingulos mille & ducentos, velites inde mille: ſin autẽ legio maior fuerit, tum præter haſtatos reliquarum trium partium numerum proportione auctum fuiſſe. Haſtatos præterea in decem partes diſtributos, ac ſingulis earum centuriones duos præfuiſſe, itemq; in principibus, ac Triariis: velites porro in partes æquales diuiſiſſe, iiſque ſeparatim centuriones duos præfeciſſe: partes has ἀνδρῶν, τάγματα, σημαίαν, præfectos, ταξιάρχους, καὶ ταγματάρχας nominat. Hot.

MILITIAS, quæ in iure legari, alienari, & oppignerari dicũtur, Fr. Connan. vir eruditiſſimus, arbitratur eas fuiſſe, quæ vulgo officia vocamus, quorum ſe fructus fuit ex ſalario annuo, aut annonis publicis, & prætera ex emolumentis, quæ quiſque ſibi poterat occaſione militiæ honeſte facere. Erat eæ duorum fuerunt generum: quædam enim tranſibant ad hæredes, & quoſlibet alios ſucceſſores, erantq; communis hominum commercij, vt ſunt cæteræ res patrimonij noſtri. Paul. l.49. §.1.de legat. lib.3: Si Titio teſſera frumentaria, vel militia legata ſit, & is deceſſerit, quidam putant extingui legatum, ſed hoc non eſt verum. Item apud Scæu. l.52.§.2. ff.de act. empt.& Celſum l.22.ff.de leg.lib.31. Aliæ ſunt militiæ, quæ vt cæteræ omnes dignitates, morte militis amittebantur, & tanquam vacantes fiebant denuo beneficij principis, cujus erat in locum demortui alium ſubſtituere, quod omnibus fere militiis commune eſt. Atque has fuiſſe putat idem Connanus eas militias, quæ ex caſu appellantur: nempe quod in eis caſus plurimum valeret: & prout quiſque longiſſime viueret, ita diutiſſime ipſis fruebatur: morte militis rediret ad principem. Hotom.

MILITIAE genera tria, videlicet ſacramẽtum, coniurationem, & euocationem, Seruius in 8.Æneid. declarat. Et Bud. in annot.ad l.1.depoſiti. Spieg. Prat.

MILITIAE cohortales, aut certe pleræque earum, ſeruiendi neceſſitate adſtringebant, non ipſos cohortales modo, ſed etiam eorum liberos. Connan. lib.4.c.15.nu.2.

MILITIAE imaginariæ genus Cæſ.Claud.inſtituit: quod vocauit ſuper numerum, quo abſentes & titulotenus fungerentur. Sic nunc in plerisque collegiis eccleſiaſticis Canonici ſupernumerarij nuncupantur, donec imagine poſita, præbendam, vt vocant, ſunt conſecuti. Spieg.

MILITIBVS, vt ait Vlp.de teſtam.milit.liberam teſtamenti factionem primus quidem Iulius Cæſar conceſſit: ſed ea conceſſio tẽporalis erat. Poſtea vero primus D.Titius dedit, poſt hos Domitianus. Poſtea D.Nerua pleniſſimã indulgentiam in milites contulit: eamque & Trajanus ſecutus eſt: & exinde mãdatis inſeri cœpit capitulum tale: Cum in notitiam meã prolatum ſit, ſubinde teſtamenta à commiſſionib.relicta proferri: quæ poſſunt in controuerſiam deduci: ſi ad diligentiam legum reuocentur, etiam obſeruantiam ſecutus animi mei integritatem erga optimos fideliſſimoſque commilitiones ſimplicitati eorũ conſulendum exiſtimaui: vt quoquo modo teſtari fuiſſent, rata eſſet eorũ volũtas: faciant igitur teſtamẽta quomodo volent, faciant quomodo poterunt, ſufficiatque ad bonorum ſuorum diuiſionem faciendam nuda voluntas teſtatoris, Maff.

MILITVM loco habentur aduocati, & magiſtratus vrbani, quia vrbanæ militiæ nomen dederunt, &c. Connan. lib 1.c 8.n.6.

MILITVM appellatione, etſi generaliter contineantur omnes illi qui in negotiis ad Reipublicæ vtilitatem pertinentibus occupati ſunt, ex quo milites quidam armati, quidam rogati ab officiis ſuis, vel totis vel domi præſtandi dicti ſunt: in doctrina tamen de teſtamentis illos ſolos milites accipimus, qui in armis militant, neque tamen etiam hos omnes, ſed eos duntaxat, qui ipſo actu militant, atque in expeditione degunt. Vult. in comment.ad princ.num.30.Inſt.de teſtam.ordinand.

MILITVM appellatio poſtremis temporibus quaſi pro ſingulari Imperatorum beneficio ad eos tranſlata eſt, qui in pace & otio procuratione aliqua Reip. fungerentur: quod tamen non omnibus, ſed certis duntaxat honorib. tribuebatur: vnde Iuſtin.l.3.de numerariis, lib.C.12. Numerarios, inquit, ampliſſimæ tuæ ſedis cingulum habere, & militiæ ordinem tenere iubemus. Idem eo. tit. Nemini licere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato, ſolitudinem actuarij ſubire, vel poſt depoſitam eandem curam ad militiam adſpirare: quatenus inter priuatos agens, omnique militari priuilegio denudatus, nihil nundinationis vel fraudis circa commendata ratiocinia, quibus obnoxius eſt, attentare valeat. Harum autem militiarum aliæ Palatinæ dicuntur, eorum ſc. qui in principis palatio muneri alicui præfecti erant; aliæ Comitatenſes eorum, qui in eiuſdem erant comitatu: aliæ Prouinciales eorum, qui prouinciarum magiſtratibus apparebant: quibus omnibus aditus etiam mercatoribus atque negociatoribus patebat: duntaxat, qui ſordidorum opificum numero non eſſent: quales ſunt fabri, & alij omnes, qui in ergaſteriis, id eſt, officinis operarios exercentur, aut merces venales quotidiani quæſtus cauſa proſtituunt: vti patet ex l.antepen.C.de cohortal.Hoto. ex lib.4.Connan.c.15.nu.1.& 4.Prat.

MILIVM, genus frugis, nomen à maxima numerorum ſumma, quæ eſt mille, cepiſſe quidam putant, teſte Feſto. Vlp.ad leg. Aqu.Sed & ſi quis milium, vel frumentum meum effuderit in flumen, ſufficit Aquiliæ actio.

MILLE paſſus, milliare, & milliarium idem ſignificant, illud nempe terræ ſpatium, quod mille paſſus habet. Apud noſtros autem milliariorum eadem ratio non eſt: & quamuis a Geometris noſtris plerunq; quatuor millia paſſuum pro vna milliario Germanico numerentur: id tamen regionum mos & vſus paſſim non obſeruat. Vnde eſt, quod Mynſingerus conſ. 54.nu.8.quinque Italica vulgaria, ſiue, quod idem eſt, quinque millia paſſuum numerat pro vno milliario Germanico: vide Gœdd.in comment.ad l.3.n.8.9.ff.de verb.ſign.

MILLE paſſus non à muro vrbis, ſed à continentibus ædificiis numerandi ſunt, vt ait Marcellus de verb.ſign.Maffæus.

MIMI ſunt ioculatores, vel dominorum ſeruitores ſeipſos inuitantes iuxta illud.

Muſca, Canes, Mimi ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

De quibus dicit Ludo.de Roma. Si tales ducunt animalia fera (prout communiter fit) videlicet, leones, vrſos, ſimias, &c. & ab his aliquis occiditur, puniri debent pœna ducentorum ſolidorum. text. eſt ſingularis in leg. qui vulgo, ff.de ædil.edict. iunctis legibus præcedentibus, & non debetur ei pœna mortis. Quamuis enim qui occaſionem mortis dat, occidiſſe videatur: tamen hoc eſt propter tacitum conſenſum ciuium, qui illos cum animalibus ciuitatem intrare, & in ea manere permiſerunt, Old.

MIMI ſerui, l.37.§.vlt.de ædil.edict. Mimi ſunt dicti Græca appellatione, quod rerum humanarum ſint imitatores, Briſſ.

MIMVS etiam poëmatis nomen eſt, in quo habetur imitatio cuiuſlibet ſermonis vel facti, ſiue reuerentia: nam etſi aliæ comœdiæ idem faciant, ſolus tamen Mimus quaſi priuilegio quodam quod commune erat poſſedit, & quaſi ſuum vindicauit. Hanc fabularum ſpeciem Latini vocant Planipedian. Huius poematis ſcriptores dicuntur mimographi, vt Philyſtio, vt Publius, vt Laberius: quorum apud Gellium plurima mentio. Suet.in Cæſar. Decius Laberius Eques Romanus mimum ſuum egit. Plin.nat.hiſt.lib.7.Mythicum pantomimum, hoc eſt fabularem quendam vocauit: ceu pantomimorum duo ſint genera, ſcenici & mythici: quod & Tranquillus fere demonſtrat, qui ait: Primis temporibus quæcunque in ſcena fierent, in comœdia quoque agitari conſueuiſſe: nam & pantomimos (inquit) & choraules in comœdia canebant: poſtea ſeparata ſunt comœdorum à pantomimis artificia. Cauſam Diomedes Grammaticus exequitur. Mimorum autem apud Græcos multæ ſunt ſpecies: quas ex Athenæo. Polluce & Strabone refert Hermolaus, & ſecundum prædicta corrigenda ſunt verba Iuliani in leg. ſi libertus artem: de oper. libert.

& Vlp.in l.ædiles aiunt,in ſi. ff.de ædil. edict. apud quem numi mendoſe legitur: ſed mimi caſtigandum eſt. Et Iure conſult.in l.3.§.ſi liber homo,ff.de condit.ob cauſ.

MIMI,non ioculatores,ſed effictores Latine dicuntur, qui vel intra vel extra ſcenam geſticulationes exercent,imitanturque dicta factaque,moreſve hominum,& naturas cum laſciuia: à μιμοῦμαι quod ſignificat imitor. Author.Diomed. Vide ſupra, Archimini.

MIN facere, vt à Varrone relatum eſt, dicuntur, qui vix proloqui audent, ſed ſummuſſando hæſitant. P.Crinitus de honeſt. diſcipl.lib.18.c.5.

MINA, aut Mna,annotant recentiores Vocabularij ex variis auctoribus,diligenter verba eorum adſcribam: Mina Græce μνᾶ Atticum eſt vocabulum, quo tam in appellatione rei nummariæ, quam ponderalis, Athenienſes vtebantur. Conſtabat autem ex drachmis Atticis centum: eratque maior Romana libra drachmis quatuor.Nam hæc nonaginta ſex tantum pendebat drachmas.Fannius apud Priſc.

Accipe præterea, paruo quam nomine Graij
Mnane vocitant, noſtrique Minam dixere priores.
Centum hæ ſunt drachmæ: quod ſi modo dempſeris illis
Quatuor, efficies hanc noſtram denique libram.

Sed hoc de mina noua intelligi debet, quæ & Solonis mina à quibuſdam appellatur. Conſtat enim, minam Atticam antiquitus fuiſſe drachmarum tantum 75. quæ auctis poſtea à Solone ponderibus. Mina vetus appellata eſt,de qua intelligi debet,quod ſubdit Fannius apud Priſcian.

Attica quæ fiet, quartam ſi dempſeris,hinc Mna.

Quo tamen in loco Fannius ſentire videtur, Minam Atticam eam eſſe,quæ conſtat 75.drachmis,quam nos Minam veterem vocauimus: alteram vero,quæ 100.conſtat drachmis,Minam Græcam vocari. Sed hoc non eſſe verum, facile Plinij authoritate conuinci poteſt: qui lib.1. c.vlt. vbi ex profeſſo Atticorum ponderum interpretationem tractat, ſubdit in fine capitis:Mna quam noſtri Minam vocant, pendit drachmas Atticas 100. Vide plura eius rei teſtimonia, tam Græca quam Latina apud Georgium Agricol. Quoties autem apud ſcriptores Minæ mentio occurrit, de mina noua intelligẽdum eſt, quæ epitriti portionem habet ad minorẽ ſeu veterem Minã:quemadmodum & Talentum maius ad Talentum minus.Continet itaque Mina,ſi de pondere intelligas, vncias duodecim,& ſemiſſem. Quod ſi de re numaria ſit ſermo,Mina ad monetæ Gallicæ æſtimationem reducta, valebit circiter libras Turonenſes 17. & ſemiſſem. Tantum enim conficiunt centum drachmæ, ſingulæ tribus ſolidis Turonenſib. & ſemiſſe æſtimatæ.Budæus æſtimat Minam aureis coronatis 10.quod in idem recidit,modo ſane intelligas, ſingulos coronatos ab eo 35. duntaxat ſolidis Turonenſibus æſtimari. Mina etiam menſuræ genus eſt, qua agri metiuntur:qui & Modius dicitur,& Actus quadratus. Habet in latitudine pedes centum viginti, & in longitudine totidem: Vide Varronem de re ruſtic.lib.1.c.10.

MINÆ, id eſt, comminationes, & metus incuſſiones per verba aut ſigna,non raro iuſtum metum faciunt. De quo vide Bart. in l.1. §.quæ onerandæ,in fin.quar.rer.act.non dat.Spieg.Prat.

MINÆ eluſoriæ pro vanis,apud Paul.in l.hæc autem, in princ.ſi cui plus quam per Falcid. de huiuſmodi minis vide Iuriſconſ. in l.3.iuncta gl.ff.ex quib.cauſ.maior. Spieg.

MINARE verbum frequens eſt apud D.Hier.& in legibus antiquis Langob.Burgund.Alemannorum, & in lege Salica,agere,& ante ſe pellere ſignificat. Hinc Anianus: Actus, quo pecora minare conſueuimus, Apul.lib.3. Nos duos aſinos minantes baculis exigunt,Prat.

MINARI,id eſt,Comminari,Briſſ.

MINERA. Hæc maiore conſenſu, ſiue communi, vt aiunt, opinione interpretum, in regalibus, terræque fructibus numeratur, cap.1.in verb. Argentariæ, in vſib. feud.leg.diuortio, §.ſi via,ſolut.matrim. l.3. §.fin.cum ſeq.de reb. eorum qui ſub tut. non alien.Spieg.Prat.

MINICVLARIVS appellatur,qui minio quid inficit,& illinit,l. 3.de indulg.debit.lib.11.C.Theod.Minium vero vnde ematur, & quomodo paretur.Vitruu.lib.7.c.8.docet,Briſſ.

MINICVLATOR corporiſta vulgo eſt,qui capitales literas ſcriptis libris minio aut rubrica proponit. Vlp.de operis libertorum,leg.vt iuriſiurandi. Si forte,inquit,librarius,vel miniculator,vel calculator,&c.Nebriſſ.

MINIMA cauſa, quæ duûm aureorum tantum eſt, quæve iudiciales ſumptus ferre non poteſt, l.3. ff.de dolo ſecundo, qu.7. anteriorum,§.illud. Sed & quæ decem libras auri non excedit hoc nomine venit:de qua in nouiſſimis Iuribus tractatur,quæ etiam duos aureos non excedit Alberico: & vide Speculator. tit.de dolo,§.1.Prat.

MINIME omnium,pro nullo modo. Minime gentium enim dicebant veteres,pro eo quod eſt, omnium gentium iudicio minime faciendum eſſe. Feſtus author interdum plus eſt quam non, nempe in reſponſione negatiua: id quod vulgo dicitur, abſit.Pro non.apud Iuriſc.frequens eſt,Spieg.

MINIMVM peculium habens,etiam peculiatus intelligitur. Cajus ad ſi. l.ſi quid venditor. de ædil.edict. Æque ſi quis ita ſit, ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſeruum: ſufficit, ſi is vel minimum habeat peculium. Aduerbialiter ſignificat, quod barbari dicunt.Ad minus,Spieg.

MINISTERIA,pro ſeruis, qui in miniſterio habentur,Briſſ.

MINISTERIALES interdum dicuntur ſerui domeſtici,qui ſuas operas & miniſteria dominis præbent vt in Spec. Saxon. li.9. artic.18. Miniſteriales hæreditatem accipiunt, ſicut liberi, ſecundum ius prouinciale excepto, quod extra dominium ſuorum dominorum nemini ſuccedunt, nec habent ſucceſſorem, vt in Lombar.lib.1.tit.8. De aldiis & ſeruis miniſterialibus dicimus, qui docti domi,& nutriti,aut probati ſunt. Item lib.1. tit.12. Si quis ſeruum miniſterialem probatum [vt ſupra] & doctum domi, occiderit,componat ſolid.50. de alio vero ſeruo miniſteriali, quod ſecundus eius inuenitur,tantum nomen miniſteriale habet, ſi quis occiderit,componat ſolid.25 Interdum dicuntur homines liberi, qui in potentiorem familia munere & procuratione aliqua funguntur, vt lib.feud.2.titul. 27.§.penul. Si miniſteriales alicuius domini inter ſe guerram habuerint.Comes ſiue iudex,in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex eo ordine proſequatur. Item lib.feud. 3. l.Fridericus: ſi liber homo, ingenuus, miniſterialis, vel cuiuſcunque conditionis fuerit.&c. Otto Friſing.lib.Chron.7.c. 8. orta ſeditione Sigebarbus Comes à familia Principum, qui miniſteriales dicuntur, eo quod iuſtitiam eorum infringere diceretur,occiſus eſt.Prat.

MINISTERIVM publicum,in l.1. ff.ad l.Iuliam.repet.non accipio pro ſcribis, viatoribus, præconibus, aliiſve miniſtris magiſtratuum, ſed pro iis, qui ſub titulo miniſterij in prouincias mittuntur cum iure prætorio aut conſulari, vt de M. Catone Velleius ſcripſit,l.lata,à P.Clodio miſſum eũ fuiſſe in Cyprum publicandæ pecuniæ regiæ, & conſtituendæ prouinciæ cauſa, ſub honorificentiſſimo miniſterij titulo:quo loco puto delenda hæc verba: in ſenatu, ex ſuperiore clauſula repetita. Puto & paulò ſupra,vbi eadem de re ſcribit Velleius,pro Plebeiſcito corrupte legi, SC.Cypri,inquit, deuictæ nulli adſignanda gloria eſt, quippe SC.miniſterio Catonis, regis morte facta prouincia eſt. Conſtat enim Clodiano Plebiſcito non SC.huiuſmodi miniſterium Catoni mandatum. Sic & alio loco apud Velleium cum de bello Piratico ſcribit Pompeio de mandato lege Gabinia vulgo male ita legitur:Quo SC.pene totius terrarum orbis Imperium vni viro deferebatur,emendo,P.S.Miniſterij autem verbo id ſignificari, quod initio propoſuimus, etiam indicio ſunt in ea lege verba,quæ ſequuntur,vel cum ex cohorte cuius eorum eſt: igitur,qui miniſterio funguntur,cohortem & officium habent, Cuiac 7.obſ.9.

MINISTER nudus, merus executor eſt, vt Bartol. docet in l.ſi quis Titio,de leg.2. Quamuis IC.ſimpliciter miniſtrum legatario oppoſuiſſe videtur.Quod minime Interpres animaduertit,quive ſecuti ſunt,Prat.

MINISTER dicitur, qui minorem quam cæteri diligentiam in re aliqua debet: ſicut Magiſter qui maiorem, l.cui præcipua, de verb.ſign.Curt.lib.1. εἰκασιῶν c.12.

MINISTERIVM,pro opera,quæ interuentu certæ perſonæ præſtatur,Briſſ.

MINISTERIVM,pro omni ponitur operatione, vt in leg.quod, ff.de acq. poſſ. Inde damnati in miniſterium metalli, in l.aut damnum, ff. de pœn. Interdum pro ipſis miniſtris accipitur Briſſ.Paul. Vrbica miniſteria dicimus etiam,quæ extra vrbem nobis miniſtrare conſueuerunt. Sic in l.2.de ſer.fug.l.1.in eadem.Ex quib.cauſ.maior.& ſim.Spieg.Hinc,

MINISTERIA militaria,municipialia,publica,prætoria,pro ipſis miniſtris dicimus,l.7.ff.de offi.proconſ.l.6.§.illicita,ff.de off. præſid.l.10. ff.ex quib.cauſ.maior.l.2.ff.de ſeru.fugit.l.3. §.qui pecuniam,ff.de ſuſpect.tut.Et apud.Tertull.aliquotiens Apul. l.10.de aſino aur.Ræuard.ad l.fœminæ, ff.de reg.iur. Donec iuſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſerui manibus annulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt. Miniſteria etiam pro ſeruis & mancipiis,in l. 6.& l.8. ff.de pignor.l.21.ff.de donat.int.vir.l.27. §.ſi fornicarius,ff.ad l. Aqu.l.12.§.ſed ſi fundus,ff.de inſtruct.vel inſtrum. l.24. §.1. ff.de iud.l.41. §.pro hærede,ff.fideic.libert.Miniſtratores ſerui,l.203.ff.de verb.ſign. Seneca lib.15. epiſt. Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur,Briſſ.

MINISTERIANVS. Habetur tit.lib.12.Cod. ſi conceptus de caſtren. & miniſterianis. Quem titulum D.Alciatus rectius inſcribi putat, de caſtrenſibus miniſtris. Et de horum officio Lampr.in Alexand.ita ſcribit, Aulicum (inquit) miniſterium in id contraxit, vt eſſent tot homines in ſingulis officiis, quot neceſſitas poſtularet: ita vt annonas, non dignitatem acciperent,fullones,& veſtitores, & piſtores, & pincernæ,omnes caſtrenſes miniſtri. Hæc ille Miniſteriani igitur hoc in titulo erant homines, qui præerant caſtris principum. Hoc autem nomine à miniſtrando dicti,Anch.

Miniſtrare, eſt miniſterium exhibere & præbere. Briſſ.

Miniſtratores proprie dicuntur, qui patrifamilias in menſa miniſtrant. A manibus ducto nomine, Alc. de verb. ſign. Cœnantibus apud Angliam Prælatis ac Baronibus miniſtratores flexis genibus officium ſuum faciunt, teſte Ænea Sylvio, qui nec Imperatori, nec Regi tantùm adulationis à noſtris impendi, prandereque prandente domino, famulis duobus, tribuſve, qui vel vina vel cibos apponant, expectantibus per contentionem. Aut. Panorm. oſtendit, c.34 lib.2. comment. in dicta & facta Alphonſi regis, Spieg. Connan. lib.2.c.7.n.4.

Miniſtri pro ſeruis, l.22. §.ſin autem, ff. ſol. matr.

Minor Latine loquentibus res dicitur, quæ mediæ magnitudinis eſt. Hinc minore lance legata, in l. qui lancem, ff. de aur. & arg. leg. recte reſpondetur, hæredis electionem non eſſe, cum conſtet de lance legata. Sic minorem libertatem dicimus, quæ eſt inter iuſtam & dedititiam. Eodem quoq; ſenſu minorem capitis deminutionem appellamus mediam, minorem ordinem equeſtrem. Martial. lib.4. Cum plebs & minor ordo, maximuſque, Th. Hermopolites in l.150. ff. de verb. ſig. Minus tria ſignificare ait: τὸ βραχὺ, τὸ μὴ παντελῶς, τὸ μηδὲ ὅλως. Si à te, inquit Gaius, ſtipulatus fuero, quanto minus à Titio conſecutus fuero tantum dare ſpondes? Prat.

Minor Longobardico iure dicitur is demum, qui decem & octo annis minor eſt: nam poſt eum annum ætas legitima dicitur: In Longobard. de prohib. alien. min. l.1.§.1.& l.ſi in fratris; & l. de pueto. Prat.

Minores & pupilli damno adfecti, duplex habent remedium, videlicet, vt aut reſtitutionem petant, aut curatores tutoreſque negligentiæ accuſent. Nouel. de hær. & Falc. §. pupillus ſane. conſtit. Prat.

Minores magiſtratus dicuntur, l. nec magiſtratibus, ff. de iniur. qui ſine imperio aut poteſtate ſunt. Vide ſupr. Magiſtratus.

Minor dicitur, qui nondum annum 25. exceſſit, de quo tractant tituli de in integ. reſt. de filioſam. minor. de fideiuſſ. minor. & ſi tutor vel curat. interu. oſtendentes, quæ priuilegia minorib. læſis impartiantur; iuxta, quibus remediis minorum conſulatur: his enim vt cæteris huiuſce cæteris adſolet eſſe conſilium & fragile & infirmum, l.1.§. nam cum de minor. Ætaſque illa tum impoſturis, tum captionibus ſubiacet, §. nam cum. Dico autem læſis, eo quod non omnia, quæ à minoribus 25. annis geruntur, irrita ſunt, ſed ea tantum, quæ, cauſa cognita, huiuſmodi deprehenſa ſunt, vt ab aliis vel circumventi, vel ſua facilitate decepti ſint, d.l. non omnia, ff. de minorib. Nempe videlicet, rem maioris valoris eſſe, quam vendita ſit, donatione contractui venditionis deſcripta clare oſtenditur. Indeque minorem aut circumuentum, aut ſua facilitate deceptum eſſe. Minor autem 5. & 20. ann. natus vendere, permutare, vel donare non poteſt, alienare quidem ſine decreto non poteſt, iurib. vulg. neque quoque & ſi curatore careret, poteſt, maxime, quæ immobilia ſunt, ff. de reb. cred. per tot. & l. non ſolum & l. ſi minor, l. Faber in §. nunc admonendi ſumus, Inſt. qui alie. lic. vel non. etiam permutare non poteſt immobilia ipſa ſine judicis decreto, quemadmodum Bald. tenet in l.1. num.6. C. ſi aduer. tranſ. cum permutatio nihil aliud ſit, quam alienationis ſpecies, c. nulli liceat, de reb. eccleſ. non aſ. cap.1.2. & 3. de rer. permut. extr. emptioniq; vicina, l.2. ff. de rer. permut. imo & emptionis vicem obtinet, l.2.C. eod. tit. l. Titia, & ibi Bald. ff. de iur. dot. & l. apud Celſum, §. ſi quis autem, ver. autoris, ff. de dol. excep. quique rem accipit permutatam, emptori ſimilis eſt, l. vlt. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. & l. ſciendum, §. deinde, de ædil. ed. ff. Ex quo & merito quidem permutatio pro venditione à probatiſſimis ſcriptoribus vſurpatur. Tullius ad Att. li.2. epiſt. totius operis 230. incipit. Quæ dudum, ibi ſcripſerat: vt H. S. 12. permutare, tantum eſſe reliquum de argento. Plin. frequentius, quam quod hic locus deſideret. Duo tamen aut tria ad ſummum addam, ne imponere videar. Primum erit, libr.7. cap.38. Praxiteles (ait) marmore nobilitatus, Gnidiaque Venere, præcipuè veſano amore cuiuſdam iuuenis inſigni, & Nicomedis æſtimatione regis grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. Alterum, lib.9.c.55. Sex millia numero murænarum mutuo appendit: nam permutare quidem pretio noluit. Poſtremum verò lib.35. cap.9. Poſtea donare opera ſua inſtituit, quod ea nullo ſatis digno pretio permutari poſſe diceret: quod noſtros quoque ICtos feciſſe credibile eſt, Paul. ad Sab. libro 7. Quia & permutatio dotium conuentione fieri poteſt, l. ſi ei nuptura de jur. dot. ff. Modeſt. lib. regular.1. Ita conſtante matrimonio permutari poſſe dotem dicimus, ſi hoc mulieri ſit vtile, l. ita conſtante, de iur. dot. ff. & l. Iulia. lib. ff. 17. Non enim conſtat, poſſe inter virum & vxorem conuenire, vt dos, quæ in pecunia numerata eſt, permutetur, & transferatur in corpora, cum mulieri prodeſt, l. ſi mulier dotis, ff. de pact. dotal. Ad hæc, donare minor non poteſt: donare etenim perdere eſt. Pompon. in l. filiusfam. de donat. ff. filiusfamilias (ait) donare non poteſt, neque ſi liberam peculii adminiſtrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculii adminiſtratio, vt perdat. Quod cum ita ſit, hos omnes contractus, venditionis, permutationis, & donationis, nullos & irritos eſſe relinquitur. Quantum autem ad venditionem, nemo ſane eſt omnium, qui neſciat illam nullam eſſe, neque quicquam, quod habeter minor, ſine decreto vendere potuiſſe: quippe quæ alienationis ſpecies ſit, imo vero omnem amplexatur alienationem, l. ſtatuliberi, ad fin. de ſtat. lib. Alex. & recentiores in l. filiusfamil. §. diui. ff. de leg.1. Venditionis itaque appellatione omnem actum, per quem dominium transfertur, contineri, Martian. reſpondit, l. ſicut re corporali, §. venditionis autem: & ibi Bart. quib. mod. pign. vel hypothec. ſoluit. Nam qui alienare prohibetur, ei quoque interdicitur, ex quo alienatio ſequitur: tanquam nihil interſit alienes, an id facias, ex quo ſequatur alienatio, l. codicillis, §. matre. & ibi Bart. ff. de leg.2. & l. vlt. C. de legit. tutor. & c.1.§. vlt. de inueſtitur. de re alien. fact. in vſib. feud. gloſſ. in l. ſi ita quis, §. ea. leg. & ibi Bald. qui eam dicit notabilem Raph. Cum. & Franciſc. Aret. Præter hæc quoque quod ſolennitatibus caret. Matthæus de Afflict. in conſt. reg. Siciliæ, quæ incip. minorum iura. in gloſſ. fin. tenet iura tantum fauere minoribus 25. annis, vt aduerſus rerum immobilium venditionem, etiamſi in venditione ipſa ſolennitates à iure requiſitæ interuenerint, aut iudicis decretum (modo de læſione conſtiterit) reſtituantur. Neque proculdubio dubitationi locus eſt, minorem reſtitui poſſe. idque principis beneficio, quod fieri debere, antequam quintus & trigeſimus annus elabatur, legibus regiis ſtatuitur. art.2. in rubr. de reſtit. & reuel. in or. reg. De iureiurando autem remittendo (quod poſtremum eſt) princeps iuriſiurandi gratiam facere poteſt, vt probat text. in l. Impp. ff. ad munic. & not. Guid. Papæ in q.178. & q.184. Accurſius autem, l. adigere ff. de iure patron. & Bald. l. patronus, ff. de oper. libert. legem tradunt vim habere apoſtolici reſcripti, ad iuriſiurandi remiſſionem: & ſi peruulgata conſuetudine epiſcopi, & archiepiſcopi, ſacramenta remittant, cauſa non cognita, hæque relaxationes in foro & laico, & eccleſiaſtico tollerentur. Guid. Pap. quæſt. 40. apponaturque in reſcriptis clauſula, vt reſtitutionem impetrans, ab idoneo pontifice iuriſiurandi religione exoluatur. Anchor.

Minorem 25. annis in edicto de minoribus accipimus, qui nondum viceſimumquintum annum agit, momentis quoque temporum ad hoc ſubductis, l.3. §. minorem, ff. de minoribus. In lege vero Ælia Sentia, qua minor 20. annis manumittere vetatur, qui Kalend. Ianuar. natus fuerit poſt horam noctis ſextam, pridie Kalend. manumittere poterit, incipiente plane non exacto die. Non enim jam minor 20. ann. eſt, qui ſupremum diem anni viceſimi agit, l.1. ff. de manum. Sic & in l.8. ff. de muner. & honor. cœptus annus viceſimus quintus pro pleno & completo habetur. Briſſ.

Minores annorum, vetus locutio, quæ ſæpe à Iuriſconſultis vſurpata. Varro. lib. de re ruſt.1.c.17. Operarios parandos eſſe, qui laborem ferre poſſint, ne minores annorum 22. Hotom. Connan. lib.8. c.5. num.1.

Minores mores, id eſt, leniores apud Vlp. tit.7. Regul.

Minores ſpecialiter conſiſtunt intra annum ætatis ſuæ decimum quartum & 25. ſi mas ſit, aut annum duodecimum & 25. ſi ſit fœmina. Vult. in comment. Inſtit. de tutelis, in princ. n.1.

Minores ſummæ pecuniarum quæ ſint, docet Iuriſconſ. in l.1. C. de defenſoribus ciuitat. Quo loco Solidi, pro aureis non aliter accipiuntur, quam in §. vlt. Inſt. de pœn. tem. litig. Alio modo intelligendus eſt Solidus in l. ſi libertus, ff. de in ius voc. Quære infra, Solidus. Spieg.

Minor majori oppoſitus minorem 25. annis ſignificat, l.21. ff. de acquir. vel omitt. Briſſ.

Minoris empturum me fuiſſe. Vide, Quanto minoris.

Minturnæ oppidum: & Minturnenſe flumen, vide apud Vlpia. in l. item quæritur 13.§.1. ff. locat. Sic Ariſto. apud Vlpian. in l.8.§. Ariſto.5. ff. ſi ſeru. vindi. Qui, inquit, tabernam caſeariam à Minturnenſibus conduxit, ad ſuperiora prohiberi poſſe fumum immittere. Minturnæ oppidum in Campania, habens propinquas paludes, in quibus Marius delituit fugiens perſecutionem Syllæ, nunc Taietum caſtellum eſſe dicunt. Spieg. Prat. Briſſ.

Minuere pro commutare dicitur: ſunt enim gradus quidam commutandi ſtatum, per quos aliquid de conditione hominis minuitur. Inſtit. de cap. diminut. Old. pro diminuere & & alienare, l.31. ff. de reb. auct. Briſſ.

Minui capite, ſtatum mutare. Briſſ.

Minui legata in l. quantitate, §. vltim. ff. ad leg Falcid. dicuntur detrahi, quod eſt retineri, deduci, recidi: quod aliud nihil eſt, quam ex lege Falcidia quartæ retentionem eſſe, leg. ſeruus quem, ff. de act. empt. Prat.

Minus quod eſt in dubio aſſumendum, l. qui concubinam, §. cum ita 1. ff. de leg.3. Spieg.

Minus ſoluiſſe dicitur, qui ſua die non ſoluit, qui integram ſummam non obtulit, qui partem debiti ſolummodo præſtitit, Gœddæus ad l.12. §. fin. ff. de verb. ſign.

Minus, vim comparatiui non ſemper retinet: vnde quod non

recepi recte dixero minus recepiſſe: & minus tribuere videtur, qui nihil tribuit, l.illud, § 1. ff.de tribut. Minus poſitiuo adjunctum contrariæ ſignificationis, comparatiuum demonſtrat, vt minus ſtultus, id eſt, prudentior. Spieg.

MINVS ſcriptum & plus dictum, C.de Teſt.& quemadm.ord.

MINVS malum, quod iniquitatis minimum habet, ac in ratione boni computatur, intelligimus. Vide Salom.in l.Gallus. Spieg.

MINVS ſolutum tributumque videtur, etiamſi nihil tributum ſolutumve ſit, l.32. ff.de verb.ſignif. l.7.§.minus, ff.de tributor. Briſſ. Adde Brechæum in l. non poteſt, in tit. de verb.& rerum ſignif. num.1.

MINVS tria ſignificare ait Theod. Hermopolites leg.150. ff. de verb. ſig. τὸ βραδέως, τὸ μὴ παντελῶς, τὸ μηδὲν ὅλως, Prat.

MINVS ſoluit, qui tardius ſoluit, nam & tempore minus ſoluitur, vt Gaius de verb. ſign. Maff.

MINVS ſoluiſſe videri non poteſt is, adverſus quem amplioris ſummæ actio non competit: ita ait Modeſt.tit. de verb.ſiguif.

MINVSCVLA. Lege, Legitima.

MINVSCVLARII aquæductus, l.decernimus, 10.C.de aquæduct. i.e. minuri & tenuiores, vt in l.1. C.de defenſ.ciu.l.3. C.Theo. de indeb. D.Auguſt.7.de ciu.Dei, c.8.Tanquam minuſcularios vectigalium conductores. Paulò poſt, in d.l.10. hi minuſcularii aquæductus Paragogi vocantur, id eſt, traductiui. Prat.

MINVTA alimenta, Vlp.interpretatur eſſe decem aureorum annuorum, in l.3. §.quamvis, ff.ſi cui plus quam per leg. Falcid. Spieg. Prat.

MINVTATIM, id eſt, particulatim. Sic minutatim ſingulos convenire difficile, l.8.§.cauſæ, ff.de tranſact.

MINVTATIM, id eſt, per minutas partes non ſunt alimenta legata præſtanda, l.3.ff.de alim.& cib.l.cum ſim. quæ Albericc.citat. Spieg. Prat.

MINVTÆ pecuniæ l.ſi plures §.1.ff.de pactis.

MINVTVM Lege, Momenta.

MIOPS: vide infr. Myops.

MIRABILEM partum Imp.appellat, qui à maiore 50. annorum editur, l.ſi maior, C.de legit.hæred. Spieg. Prat.

MIRIONES appellauit antiquitas, qui ob oris diſtorti deformitatem, admirationi forent, Spieg.

MISCELLA doctrina Gellio libr.20.cap.12.dicitur varia & quaſi confuſanea, omniſque generis argumentis mixta, quod genus ſcripti plurimi noſtra ætate tentarunt, inprimis Crinitus & Cælius, & poſt hos P.Victorius, & Adrian. Turneb. vterque ſuæ gentis doctiſſimus.

MISCERE interdum eſt permiſcere & ſimul iungere res diuerſas. Interdum verò miſcere eſt, ſe immiſcere, vt miſcere ſe adminiſtrationi l.13. & l.17. §. is qui. ff.de excuſationibus.

MISCELLA lex appellatur Iulia Papia Poppæa ob varietatem rerum quæ illis legibus continebantur, l.vlt. C.de indic. vid. tol. Briſſ.

MISCERE & confundere, quo differant, explicat gloſſ.in l.idem Pomp. §.ſi plumbum, ff.de rei vend. Spieg.

MISCERE contractum pro facere contractum, & contractu cum aliquo implicari, Paul.in l.9.ff.de confirman.tut. Prat.

MISERABILIVM perſonarum nomine, etiam ſi opulenti ſint, propter fortunæ iniuriam, veniunt perpetuo morbo detenti, ſenes, valetudinarii, furioſi, mente capti, viduæ, pupilli, orphani, & quæ perſonæ his debent cenſeri ſimiles: quod relinquitur arbitrio iudicis, ex ſententia Bart. in l.1. C.quand.Imp.int. pupil. & vid.c.ex tenore, de foro comp. Ægroti autem, quorum hic fit mentio, accipiuntur, qui morbo graui ſunt adfecti, propter quem cuilibet rei agendæ ſunt impares, l.2.§.ſi quis in iudicio, ff.ſi quis caut. l.morbus, de verb.ſign. Spieg. Adde Abbaten in cap. ſignificantibus, ext.de offic.deleg. Prat.

MISERATIO, ſignificatio miſericordiæ, quà ex alicuius infœlicitate movemur. Triphoninus:: Niſi quatenus interdum miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem produxerit, l.auxilium, §.in delictis, ff.de minorib. Spieg. Briſſ.

MISERICORDIA, eſt ægritudo cordis, ex miſeria alterius, iniuria laborantis: vulgo compaſſio dicitur. Lege Cic.4.Tuſcul. & Senec.2.de Clement. Spieg.

MISERICORDIA & Clementia longe diuerſa ſunt, quia vtraque harum plus quam iuſtum æquumque eſt, remittit. Clementia enim eſt, per quam animi in odium alicuius concitati comitate retinentur: Miſericordia autem ægritudo ex miſeria alterius iniuria laborantis, &c.Connan.lib.1.c.11.num.10.

MISERICORDIÆ cauſa dare, apud Paul. in l.ſi quis, ff.de calumn. Spieg.

MISERICORDIA ductus feci l.lege, §.idem Labeo quærit, l.& eleganter, ff.de dolo, Spieg.

MISERVM eſſe Donatus dicit, qui prematur calamitate, qua indignus ſit. Itaque nocens, ſceleratuſque vere miſer non eſt, quomodo vulgo dicitur, cum calamitate premitur: tametſi natura nobis inſitum eſt, vt eorundem atrocioribus ſuppliciis illachrymemus, Spieg.

MISOCALVS, Græce μισόκαλος, oſor honeſti dicitur, atque is, qui omnem literarum elegantiam, nitoremque dicendi peroſus, ab omnibus doctrinis humanioribus abhorrens, ruſticus inuenuſtus, illepidus, & hircoſus eſt. Is, inquam, qui & Iuris decorum aſpernatur, ſeu barbarie contentus. Bud. in l.1. de juſt. & jur.

MISSA. Frequens in ore omnium eſt miſſæ vocabulum, etiam ab iis, qui eleganter & Latine Theologiæ ſtudia attigerunt, vſurpatũ. Nec tamen ſatis conſtat, quæ ſit ejus vocis origo. Poteſt quidem videri hanc vocem à Græcis emanaſſe, qui cum ſacris operati eſſent, miſſum populũ faciebãt, nec abeundi poteſtas prius cuiquam erat, quã ſacrificulus pronuntiaſſet, λαοῖς ἄφεσις, id eſt, populis miſſio, quod Latini vno verbo, illicet, dicebant, quod eſt ire licet. vnde ſub ejus ſacri finem etiamnum ſolet ſacerdos dicere: Ite, miſſa eſt: miſſam, vt videtur, promiſſione accipiens. Neque vero eſt præter conſuetudinem, quod miſſa non miſſio pronuntietur, quandoquidem veteres promiſcue miſſionem & miſſam vſurparunt. Diuus enim Cyprianus, ad Fortun.de exhortat. martyrij in aquæ (inquit) baptiſmo percipitur peccatorum remiſſa. Hinc ergo totum ſacrificium à Pontificiis miſſa eſt nominatum. Quod vocabulum Io. Reuchlinus, homo Germanus & literarum Hebraicar. cum primis ſciens libro de erudit. Hebraicis 2.docet Hebraicum eſſe, non Græcum, nec Latinum. Alciato probabilior eſt prior opinio, & Polyd. de inuentoribus rer.

MISSÆ vocabulum pro ſacro piaculari in Dictionario Alberici, ceu Græcum, falſo interpellatio, exponitur. Hoc autem vt barbarum, nonnulli etiam magnũ nomen in bonis literis conſecuti, rejiciunt licet aliis quibuſdam viris, impenſe item doctis, maxime autẽ Reuchlino noſtro viſum eſt Hebræũ: tamẽ certum eſt, à mittendo miſſam dictam promiſſione, ſicut remiſſam pro remiſſione apud Tertullianum & Cyprianum legimus. In ſacro hoc enim, quod Miſſa vocatur, duplex quodã fuit miſſio, hoc eſt, dimiſſio. Nam mittere, & miſſum facere, pro dimittere legitur apud idoneos authores: ſicut miſſio pro dimiſſione cujus apud veteres Iuriſconſ.mox vt dicemus, plura genera exiſtunt. Erãt autẽ hujus ſacri duæ partes apud Pontificios: Prior fuit, ab Introitu vſq; ad Offertoriũ incluſiue, in qua fiebat confeſſio, cautio, lectio, interpretatio, increpatio, adhortatio, oratio, oblatio. Quib. conſummatis, Diaconus ex more, ac edito loco, ſublata voce clamabat. Si quis non communicat, det locum. teſte diuo Gregorio Dialog. lib.2. cap.23. vel vt Iſidorus, Wilhelmus Durãdus in ration.lib.6. ſcripſere. Si quis eſt Catechumenus, exeat foras. Tum enim dimittebantur & Catechumeni, & qui alioqui vel ſuo vel eccleſiæ iudicio, communione corporis CHRISTI cenſebantur indigni. Indeq; vocata eſt hæc prior hujus ſacra pars, miſſa Catechumenorum. In altera parte hujus ſacri fiebat panis fractio, corporis & ſanguinis CHRISTI communio, Agape, Euchariſtia ſiue gratiarum actio. Quibus exactis, jam altera fiebat miſſio, quando fideles Chriſtiani (qui ſoli norũt, vt diuus Auguſtinus ait, quid ſit edere corpus CHRISTI, & ſanguinẽ ejus bibere) quoque dimittebantur, iterum clamante Diacono: Ite, Miſſa eſt ſcilicet Eccleſia, quæ eſt fidelium cõgregatio, quam & Latine Collectam & Græce Synaxin vocarunt. Et ab hac miſſione dicta eſt hæc vltima ſacri pars, miſſa fidelium, quod fideles mitterentur ad ſua quiſque negotia priuata. In ſacris quoque gentium non admodum diſſimiliter agebatur. Nam ſacrificus rem diuinam facturus, dicebat τίς τῇδε; id eſt, Quis hic? Qui aderant reſpõdebant, πολλοὶ καὶ ἀγαθοί, id eſt, multi & boni. Hæc vero dicebantur vt ſi quis eſſet ſibi conſcius admiſſi piaculi, à myſteriis diſcederet. Peracta vero re diuina, conuerſus ad plebem ſacerdos aiebat, λαοῖς ἄφεσις, i.e.populis miſſio: vt eſt apud Apuleium lib.11. Vt autem hoc factum ſit Miſſa vocata, longa die factum eſt, denominatione deducta à fine vbi dictum eſt: Ite, miſſa eſt. Siquidem à fine plerunq; denominationem fieri, nemo doctus ignorat, propter geminam illam miſſam, hoc eſt, miſſionem, ſiue dimiſſionem, populi in eodẽ ſacro factum eſt, vt ſolennia miſſarum dicant veteres pluratiue, de vno & eodem ſacrificio loquentes, B. Gregor. lib. Dialog.3. c.3. Protinus, inquit, venerandus vir orationi incubuit, & miſſarum ſolennia exorſus eſt, ſacrificium in conſpectu DEI omnipotentis immolauit. Item aliis in locis, quæ recitare longũ eſſet. Idem etiam & poſteriores factitarunt & antiquiores Seuerus Sulpirius in vita diui Martini li.2. Deinde, inquit, paulò poſt Archidiaconus ingreſſus admonet pro conſuetudine populum in eccleſia expectare, illum ad agenda miſſarum ſolennia debere procedere: vbi clare vide eum de vna Liturgia loqui. Georg.Vicelius in typo prioris Eccleſiæ, quod exprimit quãti CHRISTVM faciat, Euchariſtiam ab Ignatio martyre vocatã: innuit Miſſam, epiſt. ad Smyrnenſ. 6. Sic.n.illic legitur. Propterea non licet ſine epiſcopo, neque offerre neq; miſſas celebrare. At cum Ignatius (vt Rhenanus in alia quadam ad eundem Volzium epiſt.ſcribit) Græce ſcripſerit, veriſimile eſt: Latinũ interpretẽ exponere ea, quæ præcedunt. Offerre ſcilicet, & ſacrificium immolare. Nam Liturgias pauci intellexiſſent. Confirmata eſt autem miſſæ denominatio per ſacri hujus vulgationem, quando ſine delectu, illotiſq; manib. ſacris initiati

ſunt.O.

ſunt. O ſi non ad quæſtum etiam, quilibet uſq; ad nauſeam, & contemptum: quem reipub. Chriſtianam, in ſummum diſcrimen quandoque adducturum, ſæpenumero prædixerat Iacobus Banniſſius, patronus noſter: quæ noſtro æuo omnino neque vir experientior, nec incorruptior priuſquam in aula, nec Rom. Eccleſiæ ſtudioſior, atq; addictior fuit, priuſquam etiam Lutheri nomen audiretur. Atque ita ex arcano myſterio nata eſt, quam hodieque videre licet, vulgaris illa miſſa ſacrificiorum, cuius filia eſt miſſa illa mercatorum. Sic enim vocantur nundinæ, emptoreumata, mercatus, negotiationes: quæ ferè in templorum dedicationibus anniverſariis, aut ſanctorum natalitiis habentur. Et planè dubium eſt. Volzius ait, vtrius miſſæ negotiatio lucrolior, aut abuſus damnabilior. Vt verò digreſſi paululum redeamus, quod dimittitur ceu finitum atque completum eſt, idcirco maiores noſtri ſubinde miſſam eſſe pro finire: & miſſam, pro fine, ſeu completione vſurparunt. Ita Ioh. Caſſ. lib. 3. c. 7. de eo, qui ad orationem tardius occurrit: Si congregationis, inquit, miſſam ſtans pro foribus præſtolabatur. Et c. 8. Vt contenti, ait, ſomno, qui nobis poſt Vigiliarum miſſam, vſque ad lucis indulget adventum. Et paulò inferius: Niſi, inquit, poſt Vigiliarum miſſam, ſomni quantumcunque guſtarit, &c. Sanctus quoque Benedictus in regula ſua, de publ. precibus dicit c. 9. finiantur, &c. 12. 13. completum eſt, hoc c. 17. ſemel dicit. Miſſæ ſint: & bis, Fiant miſſæ. Ex quo luculenter oſtenditur, quod miſſum eſſe, vel fieri, pro finitum, atq; completum eſſe, vel fieri intellexerunt. Et ita forte quidam acceperunt, quod dictum erat: Ite, miſſa eſt: id eſt, finita, completa. Inde & complenda dicta videri poteſt. Spieg.

MISSI qui ſunt ad gratulandum principi. Reipubl. cauſa abeſſe dicuntur, teſte Paul. in l. qui mittuntur, ff. ex quib. cauſ. major. Spieg. Prat.

MISSIBILIA apud Iuſtin. in Nou. de armis, quæ manu mittũtur & procul iaciuntur tela. Et ita apud Vegetium in veterib. codicib. ſcriptũ obſervavi, vbicunq; vulgo Miſſilia legitur. Briſſ.

MISSILIA, à mittendo, dicimus variarum rerum donaria, quæ Impp. atque olim Coſſ. liberalitatis gratia, idq; in perpetuam rei memoriam, populo colligenda ſpargere ſolebant: vt puta bellaria, linea, odores, vnguenta, l. 9. §. pen. ff. de acq. rer dom. l. 8. ff. de contrah. empt. de quibus ſic Martialis li. 8. Epigram.

Omnis habet ſua dona dies, nec linea dives
Ceſſat, & in populum multa rapina cadit.

Hæc habentur pro derelicto, fiuntque occupantis, §. hoc amplius, Inſtit. de rer. diuiſ. Cal. Decemb. Domitianum legimus, ſub noctem iuſſiſſe ſpargi omnis generis miſſilia in populum. Porro, miſſilia pro telis quæ in hoſtem emittantur, ſciunt omnes. Vide Rhodig. c. 6. lib. 14. Spieg. Connan. lib. 7. c. 6. n. 7.

MISSILIA quæ in vulgus, à magiſtratibus, principibuſve, ludos edentibus, aut alias in publicum prodeuntib. iactantur. Briſſ.

MISSIO olim legatario non fiebat copia agendi vendicatione, pro re ſibi legata, niſi in poſſeſſionẽ mitteretur, gl. in l. 1. in ver. miſſionis, C. commu. de leg. fideicomm. &c. Hæc verò in rem poſſeſſio ab Imperatore tollitur, eo tit. C. in ti. Communia de legatis, & fideicommiſſis: & de in rem miſſione tollenda, ſtatuens vt qualitercunq; aliquid legetur, dentur legatario actiones, ſc. actio in rem, & in perſonam, & hypothecaria in aliis rebus defuncti. Itaque, miſſio eo in loco, i. conſtitutio.

MISSIO, quæ militibus datur, qua ſacramento ſoluuntur, & ab exercitu dimittuntur; quod interdum fit honeſte, interdum inhoneſte. [inhoneſte.

MISSIO etiam gladiatoribus dari dicebatur. Briſſ.

MISSIO in poſſeſſionem bonorum fit triplicem ob cauſam, vel rei ſervandæ cauſa, vel legatorum conſeruandorum gratia, vel ventris nomine, l. 1. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat. Gœdd. ad l. 10. num. 4. ff. de verb. ſign.

MISSIONVM militarium tria ſunt genera. Eſt honeſta miſſio, quę emeritis ſtipendiis, legitimoq; militiæ tempore expleto datur. l. 5. C. de teſt. milit. l. 7. C. de fide inſtrum. Quam Quintil. declama. 13. & Liuius multis locis iuſtam appellant. Eſt cauſaria, quæ ante tempus iuſta aliqua de cauſa & honeſta datur: veluti ob valetudinem, Apul. lib. 4. de Aſino aur. Rebar enim me iam debilem prorſus, & exanimatum mereri cauſariam miſſionem. Vnde cauſarios milites, quib. morbus cauſa erat ne militarent, Livius vocat. Tertia eſt ignominioſa miſſio cum quis propter delictum ſacramẽto ſolvitur. Et is qui ignominia miſſus eſt, neq; Romæ neque in ſacro comitatu agere poteſt: & ſi ſine ignominiæ mentione iuſſus eſt, nihilominus ignominia miſſus intelligitur, text. expreſſus in l. milites agrum, 3. §. miſſionum, 3. ff. de re milit. adde l. 2. §. ignominiæ, ff. de his qui not. infam. l. 4. ff. de milit. teſt. l. 4. & l. 27. ff. de inoff. teſtam. l. 10. in pr. & §. qui autem, ff. de excuſ. tut. l. vlt. ff. de furib. balnear. Briſ.

MISSIO ignominioſa toties eſt, quoties qui mittit addidit nominatim, ignominiæ cauſa ſe mittere. Eſt & quartum genus, id eſt, ſpecies miſſionis ſi quis euitandorum munerum cauſa militiam ſubiiſſet, l. 2. §. ignominiæ, ff. de his qui not. infam. Aliis verbis hæ ſpecies definiuntur in l. milites agrum, §. miſſionum, ff. de re militar. Vbi Martian. ait: Miſſionum generales cauſæ ſunt tres: honeſta, quæ tempore militiæ impleto datur. Cauſaria, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus renunciatur: Ignominioſa cauſa eſt, cum quis propter delictum ſacramento militiæ ſoluitur. Io. Bello. Etymo. adde Rænardum, l. in toto iure, ff. de reg. iur.

MISSOS pro vocatis in l. vlt. ff. de muner. Accurſ. intellexit, cum Budæo teſte, ſignificet tranſmiſſos & præteritos. Spieg. Prat.

MISTIM. Vlp. l. 11 mulieri, ff. de vſufruct. adereſcen. Quid ſi, ait, miſtim fuerint liberi & extranei hæredes. Spieg.

Μίσθωμα ſumitur pro eo quod datur ſuffragij & locationis cauſa. ait Goth. ad Nou. 120. c. 11.

Μισθωτὴς qui aliquid conductum habet. Modeſtin. in l. 49. ff. locat. οἱ ἐπὶ προσόδοις γενόμενοι μισθωταὶ καίσαρος γενέσθαι κωλύονται id eſt, Curatores creati prohibentur aliquid à Cæſare conductum habere. Et paulo poſt, ἐπὶ κεκωλυμένοι μισθοῦσθαι κ[illegible] τὰ ταμιακὰ χωρία. Sunt prohibiti fiſci poſſeſſiones conducere. Hoto.

MITRÆ inter ornamenta muliebria enumerantur ab Vlp. in l. arg. §. muliebri, ff. de aur. & arg. leg. ſed magis capitis regendi quam ornandi cauſa comparantur, ſecundum Vlp. in l. veſtis. §. muliebria, eod. tit. Mitræ, ait Gothoſ. in jam d. §. muliebria, veſti annumerantur, ſi capitis tegendi cauſa eis mulieres vtuntur: ſin venuſtatis, ornamentis. Hæ apud Mæonios primum in vſu fuerunt: deinde Ægyptiis, Syriis, Phrygiis, & Lydiis, erat autem pileus incuruus, quo etiam hodie Dux Venetorum vtitur. Quamuis & pro muliebri corona, ad ornatum capitis adoleſcentularum accipiatur, & ideo D. Hieron. inquit: Auferet dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras. Noſtra quoque tempeſtate videmus Pontifices cum rebus diuinis præſunt, mitris vti. Papin. tamen Perſarum more mitram pro ſole poſuit, Thebaid. 1. dum inquit:

Indignata equi torquentem cornua mitram. Cotta.

Mitram intelligens ſolem quaſi rerum omnium parentem. Hinc Mitriaca ſacra quorum prolixe meminit Origenes in Celſum Cynicum: & Lampridius nec non Eunapius in vita Maximi philoſophi: Eorum vero non apud Perſas modo, ſed & apud multas gentes ſacroſancta fuit religio. Schard. Huic adde Tiraquellum in 3. l. connub. gl. 1. part. 3. num. 27.

MITTENDARII vocabantur Palatiui milites, quod plerumque in prouincias mitterentur. Connan. li. 4. c. 15. nu. 4. l. 3. l. 7. l. 8. C. de palatin. ſacr. largit. lib. 12. Caſſiodor. lib. 11. varior.

MITTERE ex primo decreto in poſſeſſionem Prætor dicitur, quum quempiam in poſſeſſionem ducit rei cuſtodiendæ cauſa. Vbi autem iuſſerit ex ſecundo decreto poſſidere, jam ſunt veri poſſeſſores appellandi Zaſius noſter ſingulariter docuit. Non tantum cum ius noſtrum miſſos in poſſeſſionem ſimpliciter nominat, eos intelligi, qui ex primo decreto miſſi ſunt, vt fuit communis doctorum ſententia: ſed & hos, qui ſecundum decretum obtinuerunt, in poſſeſſionem ſimpliciter eſſe miſſos, dici debere. Atque ita hæc verba, Mitti in poſſeſſionem, pro ſubjecta materia ad vtrunque decretum referre poſſe. Spieg.

MITTERE in conſilium, eſt dimittere iudices ad ſententiam dicendam, id eſt, cogere eos, inter ſe vota conferre, Salomonio exponente. Idem ſcribit, hoc in ſacro apoſtolico conſiſtorio (vulgus judicium Rotæ vocat) etiamnum obſeruari. Decanus enim (vt ait) auditis omnibus cauſæ argumentis, collegas cogit ire in conſilium ad ſententias conferendas. Cætera apud eum vide in l. mandata iuriſdictione, ff. de offic. eius cui mandat. Bud. in l. 2. de origine iur. dicit: Mittere in conſilium, eſſe perinde ac ſi Græce dixeris ἐπιτρέπειν τὴν ψῆφον, hoc eſt, cenſendi poteſtatem facere, & calculum proponere, calculum porrigere & judicandi facultatem permittere: vulgo *zu Recht ſprechen, Vrtheylgeben*. Spieg.

MITTERE in poſſeſſionem, Prætor dicitur, cum ſeruandi crediti cauſa, vel dotis legatorumve nomine, damnive infecti cauſa rerum cuſtodiam alicui mandat, non vt poſſideat, ſed vt in poſſeſſione ſit, l. 1. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. l. 3. §. vlt. l. 10. ff. de acquirend. hæred. l. 26. & 27. ff. de jud. l. 1. ff. de fund. dotal. verbi gratia: contendiſti mecum fundum Caſtellanum eſſe tuum, & probaſti. Iudex per executorem mittit te in poſſeſſionem, id eſt, facit te poſſeſſorem. Item volui agere cum Titio, qui citatus noluit venire ad judicium: Iudex me mittere debet in poſſeſſionem fundi, quem petebam, non vt poſſideam, ſed vt cuſtodiam rem: & maneam in fundo, vt ipſe Titius tandem tædio affectus veniat, & litem ſuſcipiat, donec probauero illam rem eſſe meam. Vide gl. fin. in c. contingit de do. & contu. quod operatur miſſio in poſſeſſionem in actione reali & perſonali ex primo & ſecundo decreto. Et nota quod Prætor miſſionem in poſſeſſionem ex ſecundo decreto ſibi ſpecialiter reſeruauit, & ſic legatis aut ſubdelegatis non eſt conceſſum dare vel confirmare miſſionem in poſſeſſionem, vt no. in gl. fi. c. quod tranſlationem, de off. deleg. De hac materia vide in cap. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt. circa medium, vel poſt. & glo. in c. contingit. præalleg. Old. Prat.

MITTERE in poſſeſſionem nomine ventris eſt mittere in poſſeſſionem nomine ejus qui eſt in ventre, vt cũ mulier prægnãs mittitur in poſſeſſionem nomine filij vel filiæ hæredis, quem

vel quam habet in utero ex marito præmortuo. Et notat. Ad hoc quod iudex actoré mittat in poſſeſſioné, vel bona vendat, vel eum ſoluat, requiruntur quatuor neceſſaria. Primo, quod citet reum abſentem trina citatione, vel vna peréptoria ad domum. Si non reperitur, citentur amici vel affines generali interdicto. Et ſi nó compareat aliquis procurator vel defenſor, ex primo decreto, ſeu mádato, mittitur actor in poſſeſſioné cauſa rei ſervandæ, quæ miſſio nó tribuit ius, ſed ſolum detétionem, vt reus tædio affectus veniat reſpóſurus. Quare dicitur poſſeſſio tædialis ex primo decreto. Secundo requiritur congruum tempus inter primam & ſecundam miſſionem, quod eſt arbitrarium, poſtquam in iure non inuenitur determinatú, vel annale, &c. Tertio, quod abſens malitioſe noluit comparare, & animo fraudandi creditores. Secus ſi malitioſe tantum, videlicet propter maleficium aliquod, non tamen animo fraudandi. Quarto, quod conſtet de debito legitime per veras & plures probationes, nec ſufficit iuramentum calumniæ, cum agitur de magno præiudicio rei abſentis, quibus omnibus habitis, mittitur actor in poſſeſſionem verè ex ſecundo decreto. Et ſic miſſus in poſſeſſionem, habebit omne ius dominii, vel quaſi, quod habuit reus, imo reus poſtea non eſt audiendus, niſi non fuiſſet per contumaciam abſens, vt in cap. conſultationibus de offic. deleg. cuius eſt hæc materia, & ibi glo. bona. Old. Prat.

Mittere plenam opinionem, pro eo quod vulgo dicitur, totalem facere informationem apud Vlp. in l. interponas, de interdict. & relegat. Spieg.

Mitti in poſſeſſionem dicuntur à Magiſtratibus; quib. cuſtodia rerum & obſeruatio, vel crediti ſervandi cauſa, vel dotis, vel ventris, legatorumve nomine, aut damni infecti cauſa conceditur: non vt poſſideant, ſed vt in poſſeſſione ſint, tædioq; perpetuæ cuſtodiæ vel cautionem, vel quod ſibi debetur extorqueant & exprimant, l.3.§.vlt.& 10.ff.de adq.hæred.l.1.ff.quib. ex cauſ. in poſſ.l.2.ff.de feriis, l.9. ff.de rei vindic. l.26.& l.27. ff. de iud. Liuius li. 49. In bona deinde L. Scipionis poſſeſſum publice Quæſtores Prætor miſit. Qui verò mittuntur in poſſeſſionem, ire in bona, & ire in poſſeſſionem dicútur, vt alias dixi. Miſſum damni infecti in l.7. §.plane, ff.commun. diuid. interpretare ex cauſa damni infecti in poſſeſſionem miſſum. Briſſ.

Mitti ad iudicem, l.8.& l.9.ff.de liber.cau.l.vlt.ff.de quib.reb. ad eund.jud.ear. l.2.ff.de iudic. Mitti ad arbitrum, leg.1.§.cum dicitur, ff.ſi quis plus quam per l.Falcid. Ire ad iudicem etiam non in ea rubr. duntaxat, ſed & in l.5.C.arbit.tut.& l.3.ff.iudic. ſol. Sed & mitti ad actionem dixit Gaius in l.26. ff. de ædilit. edict. & remitti ad interdictum Vlp.in l.1. §.ſed ſi inter, ff.vti poſſid. l.2. in fi.ff.teſtam.quemad. aper. Et per interdictum ad ius ordinarium remitti in l.1.§.1. ff.ſi muli.vent.nom. Briſſ.

Mixtae actiones, quæ tam in rem ſunt, quam in perſonam: quales ſunt familiæ erciſcundæ, commuui dividundo, finium regundorum, §.quædam, Inſt.de action. l.1. ff.finium regund. l.37.in fin. ff.de obligat.& actio. Item hæreditatis petitio. l.7. C.de pet.hæred. Briſſ.

Mixtae etiam actionés appellautur, quæ partim rem, partim pœnam perſequuntur, §.ſequens, & §.rei perſequendæ, & §.ex maleficiis. Inſtit. de actionibus, Briſſ.

Mixta interdicta appellantur, quæ & prohibitoria ſunt & exhibitoria, l.1. §.interdictorum, ff.de interdict. Briſſ.

Mixtum ſub ſimplici non comprehenditur, gloſſ. eſt quæ ad hoc ſemper allegatur, in §.omnium, Inſtit. de action. & propterea Bald. eleganter conſ.141.præmiſſis verbis col.ult.libr.1. dicebat, quod ſi ſunt duæ cauſæ ſimul complicatæ, quarum vna appoſitionem reſpuit, alia autem admittit; & ſententia ſuper vtraq; ſimul feratur, poterit ab vtraque ſimul appellari, maxime ex cauſis expreſſis in iure, & eſt memoria dignum: & vidi pluries diſputari in hoc, & conueniunt quæ late tradit Iaſ. conſ.74. in caſu præſenti, lib.3. vbi conſuluit, an in tranſactione ſub ſimplici comprehendatur mixtum: & dicit etiam Baldus in præallegato conſilio in 1.col. quod eadem ratione in cauſa mixti poſſeſſorii poterit appellari, quod nota ad leg. vnic. C.ſi de momen.poſſeſſ.fuer.appel. Cotta.

Mixtum impetium eſt, cui etiam iuriſdictio ineſt, quod in danda bonor. poſſeſſ. conſiſtit, & in iudicis danda licentia, l.imperium, 3.ff. Alc.in Parerg.lib.2.cap.8. Zaſius, doct.& Batt. ſuam diſtinctionem relinquens, per tres gradus mixtum imperium diſtinguit. Magnum, quod in officio nobili conſiſtit: plenam tamen cauſæ cognitionem exigens, realemque vel perſonalem coercitionem, l.nec quicquam, §.vbi decretum, ff.de Off.Proconſ. Mediocre, quod abſque reali coercitione, plenam cauſæ cognitionem exigit. Paruum, in iis conſiſtit, quæ officio iudicis, itidem nobili, cum ſummaria aliquando cognitione explicantur. Exempla pete ex lectione eius perquam luculenta, in l.cui iuriſdictio data eſt, ff.de iuriſdict. Spieg.

Mixtura in l.82. ff.de condit.& dem.l.30.ff.de vſucap. Briſſ.

M N

Mna Græci, Latini Minam vocant. Hæc varia admodum eſt, vt late explicat doctiſſ. vir Georgius Agric. Apud Græcos idem eſt, quod libra, & pondo apud Romanos: hæc centum drachmas continebat, hoc eſt, centum denarios Romanos ſeu quadringentos ſeſtertios. Mina igitur decem aureos coronatos valuit, & drachma tres ſolidos Turoneos, & ſemiſſem, quanti ſcilicet denarius Romanus æſtimatur à doctis, qui de hac re ſcripſerunt, hoc eſt, quaterni nummi. Ex Bud. Spieg.

Mnæa, ſeruitus quæ ſit indicat Rhodigin.lib.13.c.49.

Μνηστὴρ, ſponſus, qui matrimonio vinctus eſt, l.1.ff.de excuſ. artif. Prat.

M O.

Mobiles res proprie ac præcipue appellantur, quæ anima carent, vt vaſa, veſtes, & alia id genus: Mouentes vero, quæ per ſe mouentur, nimirú animalia, ſerui, quadrupedes, pecudes: & ita hæc duo ſeparantur, l.1.ff.de ædil.edict. l.pen. C.de jure dot.l. vn.§.cum autem, C.de rei vxo.act. l.2.& 3. C.de quadrieu.præſcript.l.37.C.de epiſ.& cle.l.13.C.de ſeruit.l.4.C.fam.erc.Briſſ.

Mobiles ſunt quæ ſupellectilis, quæ inſtrumenti penuſve nomine continentur, vt veſtis, luctus menſa, &c. Mouentes ſe animalia ſunt omnia quæ poſſidemus. Immobiles quæ ſolo hærent, vt domus, fundus, &c. Connan. lib.3. c.2.num.11.

Mobilia, licet paſſiuam ſignificationem reſpiciant, ſicut mouentia actiuam, tamen pro eodem accipiuntur, niſi aliter de mente conſtet, l.mouentium, de verb. ſign. Celſus in l. ſi chorus, de leg.3. ait his verbis, Quæ ibi mobilia mea erunt, do, lego, numos ibi repoſitos vt mutui darentur, non eſſe legatos. At Proculus ait eos, quos præſidij cauſa repoſitos haberet, legato contineri: & ſæpe audiuiſſe ruſticos ſenes ita dicentes, pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: peculium appellantes, quod præſidij cauſa ſeponeretur.

Mobilium nomine annui reditus breui tempore duraturi veniunt. Contra, qui perpetuo debentur, immobilib. æquiparantur. Quod Alciatus ita intelligendum putat: Vt ſi dies ceſſit, incipiantq; jam deberi, mobilibus æquiparentur. Nam cum actio inde competat, videtur res ipſa haberi: alioquin immobilium potius ſimilitudinem in eis approbat. Idem animaduertendum monuit, quod ex ſententia Pauli, l.ſi chorus, de lega.3. mobilibus legatis, aurum vel argentú non debetur, niſi de his quoque manifeſte ſenſiſſe teſtatorem, poſſit oſtendi. Old.

Mobilis homo, Conſtanti opponitur. Inde mobili animo eſſe, pro leui & inconſtanti accipimus. Cujuſmodi ſolet eſſe vulgi. Proinde recte vocantur à nobis, meliore loco nati, *Die veſten*, ceu à vulgi leuitate alieni. Spieg.

Mobilium appellatione etiam animalia veniunt, l. 1. ff.de rei vind. l.3. §.Nerua. l.30. §.item quod mobile, ff.de acquir.poſſ. Mouentium quoque idem quod mobilium appellatione ſignificatur, ſi non appareat teſtatorem animalia duntaxat, quæ per ſe ipſa mouentur, mouentia vocitaſſe, l.93.ff. de verb.ſign. l.15.§.in venditione, ff.de re jud. l.22.§.vlt. ff.de vſufruct. leg. vlt.ff.de requirend. vel abſentibus, l.2. §.certe, ff.de furt. Denique conjunguntur in l.7. C.de bonis matern.

Mobilium appellatione continentur etiam nummi, aurum, argentum, Gœdd.de verb.ſign.ad l.93.num.4.

Moderamen inculpatæ tutelæ, l.1. C. vnde vi, vt vulgo dicitur, tunc fieri intelligitur, quando aliter ſe quis defendere, aut periculum rerum ſuarum effugere non poteſt. Quæ defenſio vſque adeo permiſſa eſt, vt is qui vim inferre non veretur, etiam impune occidi poterit, ſi nuda alia ratione fugæ ſit locus. Spieg. Prat.

Moderamen ſuæ voluntatis, id eſt, teſtamentum in l.8. Co. qui teſtam. fac. poſſ.

Moderata caſtigatio, hoc eſt, correctio, emendatio, extra ſæuitiam, conceſſa eſt patrisfamilias, l.reſpiciendum, §.farta, ff. de pœnis. Docenti leuis caſtigatio permittitur, l.ſed & ſi quemcunque, in fin.& l.ſeq. ff.ad leg. Aquil. Adde l.3. Cod.de patr. poteſt. l.cum oportet, §.non autem, C. de bon. quæ liber. l.1. C.de emendat. propinq. Spieg. Prat.

Moderatam æſtimationem facere, apud Vlpian. in princ. l.ex damni, ff.de damn.infect.

Moderata tutela, qui vim avertit moderata tutela, non admittit iniuriam: quoniam vim vi repellere iure licet, vulgat. l.vt vim, ff.de iuſt.& iur. & l.ſciendum, §. qui cum aliter, ff.ad l.Aquil. Spieg.

Moderationem, temperantiam, modeſtiam Græci, vt lego alicubi obſeruatum, vnius verbi enunciatione comprehendunt, quæ eſt σωφροσύνη. Hac voce libentius vtuntur, vt video, recentiores noſtri interpretes, pro ea, quam veteres vſurparunt, limitatione, à qua nec Zaſius noſter abſtinuit: vt pleraque alia prorſus barbara, tantum vſui tribuens, retinuit. Spieg.

Moderationis eſt, temperare modos in factis, & dictis, & cæteris talibus, quæ agendi officio vtuntur, arg.l.fin. §.1. ff.de bonis damnat. vt ab Alberico citatur. Spieg.

Moderator, modo rector, modo gubernator, modo arbiter apud Impp. in Conſtitutionibus accipitur. Spieg.

Moderatores in Codice prouinciarum rectores vocantur: quos Græci ἁρμοσταὶ vocant. Tribuit autem ſpecialiter hoc nomen Iuſtinianus præſidibus provinciarum Helenoponti & Arabiæ Nou. Conſt.28.& 102. Briſſ.

MODERATVM ſpacium à iudice ſtatuendum, l.de die ponenda, ff.qui Satiſd.cog.Spieg.

MODERATVR actio in l.15.in fi.ff.de neg.geſt.pro modus actioni præſcribitur, Briſſ.in parerg.

MODERNVS, reproba vox eſt. At idoneè in eadem ſignificatione Neotericus, Nouellus; Hodiernus, noſtri temporis, vel tempeſtatis Pontifex, Cæſar, Præſul, &c. dicitur, Inſulanus.

MODESTIAM omnium eſſe: clementiam ad eos potiſſimum, qui cæteris poteſtate præſtant, pertinere, Alber. recte monuit, citans l.in ipſius, Cod.famil.erciſcun. Eſt autem modeſtia, virtus docens omnibus in rebus temperamentum modumque ſeruare: Vide Camertem in Tab.Cebet.Spieg.

MODIALE vas dicimus, quod modij habet menſuram. Eſt autem modius aridorum maxima menſura, duos ſemodios, id eſt, ſedecim ſextarios continens: quod ipſius ſemodij vox ſatis indicat. Dictus enim eſt ſemodius, à ſemis, & modius, quaſi ſemimodius, eliſa ſyllaba vna: quod etiam in ſemuncia fieri videmus, ex Georg. Agricola. Obſeruatum & neutro genere dici modium, Spieg.

MODIATIO in l.ſuper naufragiorum, 11. C.de naufrag.& apud Caſſiod.lib.4.Variarum.Cuiacius modium frumenti interpretatur. Ant.Auguſt.l.2.emend. cap. vltim.frumenti penſitationem interpretatur, quod Ia.Cuiac.in dict. l.ſuper reprehendit. Cujacii interpretationem probat Simon Schard.in adnotat.ad leges Nauales.Prat.

MODI quibus ius vtitur, ad hunc vel illum effectum producendum accurate diſtinguendi ſunt, tametſi ius ſit idem. Vult. in Comm.Inſt.l.3.tit.14.in pr.n.13.

MODI acquirendi aut ſunt iuris gentium aut iuris ciuilis, §. ſingulorum, Inſtit.de rer.diuiſ. §.fin.inſt.de vſu & habitat. Iuris gentium modi quatuor ſunt: occupatio, acceſſio, ſpecificatio, traditio. Occupatio complectitur ſub ſe venationem, inuētionē, captionem ex hoſtib.l.3.l.naturalem, ff.de acqu.rer.dom.§.feræ, §.item lapilli, §.item ea quæ, §.hoc amplius, §.theſauros, Inſt.de rer.diuiſ. Nec ad rem facit, theſaurum in proprio loco pro toto quidem, in alieno autē fortuito inuentum, pro parte ſaltem fieri inuentoris. Nam id quod ſuum in eo facit, nihilominus inuentionis atque ita occupationis iure acquirit, d.§. theſauros, l.nunquam, §.theſaur.de acq.rer.dom. Acceſſio varia eſt, aut enim principalis eſt, aut minus principalis: & rurſus continua aut diſiuncta: comprehendit enim ſub ſe alluuionem, ædificationem, fructuum perceptionem (cum rem ſequantur, l.fructus, l.præterea, ff.de rei vindic.) plantationem, natiuitatem cum partus ventrem ſequatur, l.cum legitimæ, l.lex naturæ, de ſtatu homin.d.l.præterea, l.doce, C.de rei vend. & fœtus in pecudum fructu habeatur, l.in pecudum, ff.de vſur. ſcripturā & ſi quæ ſunt alia, §.item ea quæ ex animalib.§.præterea, §.inſula, §.ſeq.§.ſi tamen alienam, §.cum in ſuo, §.ſi Titius, §.literæ, §.ſi quis à non, Inſt.de rer.diuiſ. Specificatio alia propria eſt, alia impropria: propria, quoties noua exiſtit ſpecies, per formæ ſc.mutationem, §.cum ex aliena, Inſt.eod. Impropria ſi noua quidem ſpecies non efficiatur, attamen confuſione rerum quæ ſeparari à ſuis corporibus non poſſunt, inſtar ſpeciei quid factum ſit, §.ſi duorum, Inſt.eod. Sed de hac vide Gœdd.in l.13. §.1. l.14. ff.de verb.ſign. Traditio ſi fiat animo alienandi, §.per traditionem, §.venditæ, Inſt.de rer.diuiſ. l.nunquam nuda, ff.de acq.rer.dom. l.traditionibus, C.de pact.l.qua ratione, §.hæ quoque, ff.de acquir.rer.dom. l quod meo, §.ſi venditorem, l.quorundam, ff.de acquir. poſſ. Iuris ciuilis modi alij ſunt vniuerſales, alij particulares: Particulares ſunt, vſucapio, donatio, ius accreſcendi, legatum, fideicommiſſum, d.§.fin.Inſtit.de vſu & habit.cum titulis ſeqq. Et certe de vſucapione non eſt dubium, quin iuris ſit ciuilis, vtpote, quæ ex l.12.tabular.deſcendat, & bono publico quam naturali æquitate, potius introducta, l.1.ff.de vſucap.ſic.ius accreſcendi à media iuriſprudentia: legata à l.12. tabul. & fideicommiſſa omnibus inuenta ſunt, l.ſæpe 63. l.verbis, ff.de verb.ſignif.§.1. Inſt. de iur. codic. cum ſimilib. At de donatione acerrime à pleriſque diſputatur: vide Gœdd.ad l.23.n.4.de verb.ſign.

MODIATIO tritici menſuram ſignificat, l.cum non frumentum, C.de vſur.& l. emptionem, C.de rer.permut.& l.11.C.de naufrag. & l.1.C.de annon. & aliis multis locis, eadem forma qua ponderatio in l.ſi olei, C.loc.Caſſiod.lib.4. Modiationem tritici quam ſub hac ſorte periiſſe probauerint, proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Male autem quidam modiationem penſitationem eſſe frumenti, rurſus male hanc penſitationem eſſe quinquageſimam ex l.9. C.de ſuſcept. hæc enim quinquageſima ἐπίμισθον eſt. Male etiam modiationem alij ad æſtimationem numerariam referunt in lege Rhodia: ἐπὶ τῶν χιλιάδων τῶν μοδισμῶν χρυσίνων πεντήκοντα, quæ manifeſto nauem capacem modiorum mille æſtimat aureis L.Prat.

MODICA caſtigatio: vide l.ſed & ſicuti, ff.de vſufr.Spieg.

MODICA cauſa, id eſt, quæ non excedit centum aureos, Gothof. in not.ad l.2.C.ſi ex pluribus tutor.

MODICA coercitio, leuem caſtigationem ſignificat, l.vlt. ff.de off.eius cui mand.l.12.ff.de iuriſd. l.8.§.ſi in locum, ff.de relig. cuiuſmodi eſſe cenſeo fuſtiū admonitionem: flagellorum certe atrox animaduerſio caſtigatioq; habetur, l.24.§.vlt.ff.de vſuf. l.15. §.ſi communem, ff.de iniur.l.11.ff.de off.proconſ.Briſſ.

MODICA ſummo in iure, quandoque duo aurei accipiuntur, l.idem, 10. ff.de Dolo. Quandoque quarta pars eius de quo agitur, l.ſi quis in ſuo 1.ff.de Inoff. teſt. Quandoque quod intra ſextam eſt, l.ſocietatem, §.arbitrorum, ff.Pro ſocio. Quandoq; quod minus centum aureis eſt. Quandoque quod 10.libras non excedit, l.ſed & ſi §.1.de Iudic.Spieg. Adde Brechæum in l.hæc adiectio.in tit.de verb.& rer.ſignif.Prat.

MODICAM ſummam item accipimus, quam ex qualitate perſonarum ius dicentis religio conſtituit. Nam & pauperi viro maximum erit, quod locupleti & aſſiduo modicum, l.legitimos, ff.de Legit.tut. Vide Bart.in l.ſed & ſi ſuſceperit, §.1.in fi. ff.de Iud.Spieg.Prat.

MODICE, non ſemper à pauco, ſed à modo quandoque deducitur: vt modeſtiam deſignet, quæ inter paruum & nimium verſatur non paucitatem. Hinc modice facere, id eſt, cum modo, æquo, & pari: Vide Gellium lib.12.c.13.

MODICO honoris gratia poſſeſſori dato: vide Vlpian. l.item ſi, §.item ſi forte, ff.de rei vend.Spieg.

MODICVM interuallum dicitur, l.1.§.1.ff.de verb.obli.quod non tantum eſt, vt ſtipulandi cogitationem adimere potuerit: adeo vt ſi non ita longum tempus fuerit, aliud tamen agere inceperit, poſt interrogationem inutiliter poſtea reſpondeatur, quia non continuo actu perfecta eſt ſtipulatio. Conn.lib.6.c.1.n.4.

MODICVM proprie dicimus, non cui aliquid ſit imminutum, ſed quod non excedat modum, modeſtumque & temperatum, Spieg.

MODICVM tempus ex anno vtili habere l. interdum, ff. de Minor.Spieg.

MODICVM tempus quandoque 10.dierum, l.promiſſor.21.§.1.ff. de conſtit.pecu.quandoque 30.l.1. §.hoc interdicto, ff. de itin. act. pr.quandoque quatuor menſium, l.ſi debitori, ff.de iudic. quandoque triuum, aut quinque dierum, l.& ſi plures, ff.ſi quis caut.quandoque vnius diei, Goth.in not. ad Auth.qui rem, C.de ſacroſ. eccleſ. quandoque quinquennium, l.1. ff. de ſepar. quandoque duorum menſium, l.ſancimus, C.de fideiuſ.quandoque trium, l.de operis, C.de oper.priuat. quandoque relinquitur arbitrio iudicis, l.ab hoſtib. §.ſed quod ſimpliciter, ff. ex quib.cauſ.maior.Prat.

MODICVM tempus: Vide ſcholium ſuper eiſdem verbis in §.ſi vxor.in l.ſi conſtante, ff.ſolut.matr. & infr. Temp.modicum.

MODIOLOS inter præparatoria ad bibendum, enumerat Iureconſ.in l.Seiæ dulciſſimæ, de aur.& arg.leg.apud quem tamen modiali mendoſe legitur. Sunt autem modioli, vaſcula quadrata, quibus cum tympanis ad hauriendas aquas ex puteo, ſiue fonte vtimur. Horum alius eſt erogatorius, alius acceptatorius: vt ſcribit Frontinus de aquæ ductibus, & meminit Vitruu.in 10.lib.de organis hauſtoriis loquens: Cū autem altius, inquit, extollendum erit, eadem ratio cōmunicabitur ſic, Rota fiet circum axem eadem magnitudine, vt ad latitudinem quā opus fuerit conuenire poſſit: circum extremum latus rotæ figentur modioli quadrati, pice & cera ſolidati: cum rota à calcantibus verſabitur, modioli pleni ad ſummum elati, rurſus ad imum reuertentes, infundunt in caſtellum ipſi per ſe quod extulerint. Forma huius rotæ etiam hodie videtur in monaſterio diui Petri Glaciati, Mediolani, & diui Benedicti, notiſſimo in agro Mantuano: à regina Mathilda conſtricto: & alibi in pluribus hortis, & per eam aqua per omnia cœnacula ſubminiſtratur & de hoc monaſterio intellexit gloſſator in leg. ſed etſi ſuſceperit, §.1.in gl.vlt.ff.de iud.quam pro ſingul.citat. Fel. in c.cauſam quæ, col.13.verſ.quib.adde extr.de reſcr. Cott.

MODIOLVS, interdum eſt vaſculum ad hauriendam aquam ex puteo, aut lacu, aut flumine, vt in l.damni infecti, 2.ff.de dam. infect. Sunt enim qui pro modulorum, inibi modiolorum legendum putant. Interdum vas potui paratum, non tamen poculum, vt inquit Scæuola in l.Seiæ, de aur.& arg.leg. Spieg.

MODIVS (ſecundum Gothofr.ad Nou.32.c.1. continet ſextarios ſedecim) dedominari videtur à modo: quod inter cætera non raro menſuram ſignificat. Inde moduli vocantur illæ particulæ, ad quas opus totū dimetiuntur architecti. Paulus in l.non ſolum, de Oper.nou.nun. Sed vt probari poſſit, quid poſtea ædificatum ſit, modulos ſumere debet is qui nunciat.Spieg.

MODVLI, menſuræ operis admetiendi cauſa paratæ, quibus ſolent vti architecti. Paul. in l.non ſolum, 8. §.pen. ff.de nou. oper.nunc. Sed vt probari poſſit, quid poſtea ædificatum ſit, modulos ſumere debet is, qui nuntiat: Vide Vitruu.lib.1.c.2.l.3.c.2.& lib.4.c.3.Prat.

MODVLI aquarij, vt Budæus indicat, à Principibus impetrabantur, quibus priuatis licebat aquam publicam in priuata loca ducere è caſtellis aquæ ductuum: citatque Vlpian. in l.damni infecti, 2. Vnde apparet, eum probare lectionem priorem, quam nec Holoander mutauit. Spieg. Sic Frontinus, lib.1.de aquæduct. Aquarum moduli aut digitorum, aut ad vnciarum menſuram inſtituti ſunt.

Modo meo, id eſt, vt volo, Donat.

Modvm mutare, ff. de tranſact. l. cum hi, §. penult.

Modvs, proprie rationem ſignificat, id eſt, menſuram, ſiue formam. Ratio vero iubet, ne quid nimis, ſed omnia cum moderamine fiant. Proinde modus qui finem exceſſit, vt conſiſtat, ad modum reducendus eſt per l. placuit, ff. de vſur. & not. ibi. Sic intellige modum legati : modum vſurarum : modum manumittendi, l. demonſtratio, §. fi. ff. de condi. & demonſt. l. 1. & 2. C. de iis quæ ſub mod. placuit, ff. de vſur. & §. cum ergo. Inſtit. quib. ex cauſ. manum. non lic. Prat.

Modvs menſuram & ſpacium agri ſignificat. tit. ſi menſor. falſ. mod. dix. l. 40. ff. de contrah. empt. l. 4. §. vltim. de actio. empt. l. 64. ff. de euiction. & alias ſæpe. Proprie autem agri modum renunciare menſores dicuntur, l. 1. l. 3. l. 8. ff. ſi menſor. falſ. mod. Hygen. lib. 2. de limitib. agr. Longitudinem autem, quotiens egetam, ego ita renunciabam, Iugera tot, vel verſus tot. Briſſ.

Modvs in rub. Co. de his qui ſub modo legata : eſt finis propter quem legatur : vel eſt cauſa legandi collata in futurum, Gothofr. in d. rubr.

Modvs apud Latinos authores varie accipitur, ſed (præter vulgares eius ſignificationes cum de eo agitur in tractatu conditionum, ſignificat moderationem quandam rei de qua agitur adiectam : vt qui rem illam conſecutus fuerit, aliquid vel faciat vel det. Ac interdum quidem etiam conditio appellatur, à vera tamen conditione multum differt. Nam neque obligationem differt ſuſpenditve, neque impedit diem cedere. Bald. tit. de legatis.

Modvs legatis conſtitutus dicitur lege Falcidia : quæ ita cuique libere legare permiſit, dum ne minus quarta parte hæreditatis apud hæredem remaneret, l. 1. in pr. §. interdum, & l. 81. in fi. ff. ad l. Falcid. & l. 36. §. 1. ff. de ſtatulib. l. 24. ff. de dolo. Atque ita accipio quod eſt à Tacito lib. 1. ſcriptum, Legata non vltra ciuilem modum reliquit. Non abſimiliter retentionis modum interpretandum exiſtimo in l. 16. C. fam. erciſc. Sic & modum vſurarum crebro in libris noſtris legimus, Briſſ.

Modvs prædiorũ in l. 12. vbi Goth. C. de ſeruit. & aq. i. quãtitas.

Modvs olei & aquæ dicitur l. 32. ff. de act. empt. l. 1. §. illud tamẽ, ff. de aqu. cottid. Modus etiam legem præſcriptã vſui & qualitatem ſignificat in l. 4. §. 1. ff. de ſeruitutib. vbi Modus adiici dicitur ſeruitutib. cum definitur, quo genere vehiculi perquam partem fundi eatur, agatur qua hora, quibus temporibus qua parte aqua ducatur, l. 13. §. 1. de ſeruit. ruſtic. l. 11. ff. quemad. ſeruit. amit. Et ita apud Iuſtin. in §. finitur, Inſtit. de vſufr. non vtendo per modum, intellige non vtendo ſecundum modum legemque dictam in conſtitutione vſusfructus, Briſſ.

Modvs pro fine. Hinc admodum exilij, pro ad finem dixit Papin. l. qui neceſſitas, ff. de liber. cauſ. Prat.

Modvm ſcenatilem. Varro in medio, pro verſu ſcenico, vt Iambico, quo in Comœdiis & Scena Poetæ vti ſolent, poſuit, prout annotat Torneb. lib. 12. aduerſ. cap. 16.

Modvs per particulam, vt Conditio per ſi. Cauſa, per quid, vel quoniam : Vide Bart. in l. quibus diebus, §. fi. ff. de cond. & demon. Alber. in rubr. C. de his quæ ſub modo.

Modvs inſtitutionib. legatis, donationibus, adiici dicitur, cum ſub ea cauſa quid datur relinquiturve, vt aliquid fiat, titul. de donat. quæ ſub modo, C. l. 29. ff. de legat. 2. vbi à conditione ſeparatur, vt & in tit. de condi. demon. & modo. Modus tamen, vt tradit Cuiac. 14. obſ. 24. conditioni reſpondet : & eſt modus quaſi conditio. l. 1. C. d. t. de donat. quæ ſub modo : vocaturque modus ſæpe conditio, l. Titio centum, §. 1. & l. libertis, de condi. & dem. l. 2. §. vlt. l. 3. de don. l. liberto, §. Lucius, de ann. legat. l. Mæuia de manu. teſtam. l. 8. pen. de cond. inſt.

Moeniana Alciatus quorundam obſcuriorum Grammaticorum ſententiam contra Accurſium ſecutus, à Mæuio iuuene homine prodigo & luxurioſo nomen accepiſſe ſcribit, qui cũ omnia ſua bona abliguriſſet domum tandem in foro vendidit, ſed vnam columnam excepit ex qua proiecit tigna, quo amplius podium efficeret, vnde gladiatorios ludos conſpiceret. Iſid. lib. 15. Etym. c. 3. Mœniana, inquit, dicta ſunt quod maneamus. Mænianus collega Craſſi in foro proiecit Materias, vt eſſent loca in quib. ſpectantes inſiſterent, quæ ex nomine eius mæniana appellata eſt. Hæc & ſolaria, quia patent ſoli : poſt hæc alia lapide, alij materia ædificare porticibus mæniana & foribus & domibus adiecerunt. Hanc etiam notationem confirmat Feſtus Pompeius, qui teſtatur à Mænio cenſore appellata eſſe, An hic Mænius poſtea bonorum ſuorum decoctor extiterit, an vero ſit ex eius, de quo Horat. lib. 1. epiſt. familia nõdum ſatis conſtat. Mæniana igitur ſunt proiecta, quæ ſpectandi cauſa facta ſunt, &, vt Iſidorus inquit, loca columnis ædificiiſque projecta, in quibus ſpectantes inſiſterent, quoque ampliarentur ſuperiora ſpectacula, vt Pompeius dicebat. Vulgo etiam Podioli & Iobiæ vocantur, hoc eſt, loci ad ſpectandum apti. Franciſcus Marius Grapal. de partibus ædium lib. 1. cap. 1. vnde Iuuenalis : Omnibus ad podium ſpectantibus. Et Sueton. Spectabant omnes à mænianis. Fiunt igitur mœniana extra domus parietem vel columnam, inſtar pulpiti, mutilis è marmore ſuppoſitis, facit l. ſi quando, 17. ff. de ſeruit. vendic. I. Gœddæus ad l. malum, 242. §. 1. n. 2. de verb. ſignif.

Mola aſinaria, ſupplicij genus peculiare Palæſtinis, vt indicat Hieronymus, quod ob enormia crimina ſolet exigi, vt apud nos rotæ ſupplicium. Seruator noſter apud Lucam cap. 17. e atrocitate pœnæ craſſo populo demonſtrat culpæ magnitudinem, quum ait : Expediet ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius. Spieg. Hilarius autem dicit Aſinariam poni pro grandi, quam ſcilicet ab aſinis aut aliis iumentis verſari oporteat : & non ſit parua quam truſatilẽ vocant, quæ manibus hominum trudi poſſit. Aliqui exponunt de inferiore mola, quia quia ignaua manet, ſuperiore celerrime voluente, quæ aſinus vocatur, & plerunq; maior eſſe ſolet, ſiue quia plus atteritur, ſiue quia non eſt neceſſe eam eſſe tractabilem vt inferiorem, ſiue denique quia maiori ſumptu commutatur : Pomponius Sabinus : vſus molarum ad manum in Cappadocia inuentus, inde inuentus vſus earũ ad ventum & ad equos, paulo ante Auguſtũ molæ aquariæ aquis actæ, Romæ in Tyberi primum factæ.

Molæ multiplices ſunt puta manuariæ ſeu manuales, quæ manu verſantur. Truſatiles, iumentariæ, aſinariæ, & aquariæ. Iabolenus de fund. inſtr. l. dolia. Molas, inquit, manuarias ſupellectilis, iumentarias autem inſtrumenti eſſe Offilius ait. Molas aquarias, hoc eſt, aqua verſatiles, ante Iuſtiniani tempora fuiſſe nondum legi. Is enim in tit. de Aquæduc. l. decernimus, molæ aquariæ meminit. Nebriſ. Quod molis caret, non eſt molendinum, Bald. ait in c. 1. §. ſi quid de cont. inter dom. & vaſ. de inueſt. Spieg. de molis : vide Caton. c. 11. rei ruſticæ.

Molæ Oliuariæ, l. 21. ff. de inſtruct. vel inſtrum. & apud Paul. l. 3. Sent. tit. 6. quas & trapeta à Larinis dici Seru. in lib. 2. Geor. ſcribit. Cuius verbi fit mentio in l. 21. §. illud nobis, ff. loc. Briſſ.

Molæ ſuperior pars catillus : inferior meta dicitur, l. 18. §. idem conſultus, ff. de fund. inſtru.

Molendinarivs, non molitorem, ſed quod ad molendinum pertinet ſignificat. Paulus, aſinam molendinariam, & molam negat ea appellatione contineri. Spieg.

Moles dicuntur etiam ſtructuræ, quæ fiunt ad arcendum fluctus. Vlp. in l. 1. de Impenſ. in re dot. fact. Inter neceſſarias impenſas eſſe, Labeo ait, moles in mare, vel flumen proiectas, l. 52. §. ante domum, ff. de act. empt. Spieg.

Moles in mari proiiciuntur, ſecundum Vlpian. in l. 1. §. vlt. ff. de impen. apud quem tamen aliqui codices fide digni metas, non moles legunt. Sed prior lectio magis placet, quia Liuius ab vrbe condit. lib. 2. refert, inſulæ in Tiberim ex frumenti aceruis factæ additas moles, manuque adjutum. Cotta.

Molem ſingulari numero dixit Vlpian. in l. 1. §. aduerſus, ff. ne quid in loco pub. Sueton. in Caligula. Et iactæ itaque moles profundo atque infeſto mari. Paterculus vol. poſter. de Lucullo. Quem ob iniectas moles mari & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare : haud infacete Pompeius Xerxem togatum vocare conſueuerat. Senec. lib. 5. Declarat. Maria proiectis molibus ſubmouentur. Idem lib. 14. Epiſt. Quid lapideas moles in rotundum ac leue formatas, quibus porticus & capacia populorum tecta ſuſcipimus ? Iaci autem dicuntur moles in mare, Acrone interprete in 3. Odar. Horat. quotiens excluditur aqua. Pilarum quoque in mare iactarum fit mentio in l. 30. §. vlt. ff. de acq. rer. do. & l. 3. ff. ne quid in loco publ. Sunt vero pilæ grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam. Plin. lib. 6. Epiſt. Saxis deinde pilæ adiiciuntur, quæ procedente tempore enatam inſulam imitentur. Dionyſ. Halycat. lib. 3. Horatiam pilam γωνιαν ςηλλη interpretatur. Sic pilæ lapideæ apud Vitruu. lib. 2. c. 9. Briſſ.

Moles, ait Feſtus, pro magnitudine fere poni ſolet.

Molestam tunicam Seneca & Iuuenalis Satyra 8. dixere tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. Brodeus Miſcell. lib. 2. cap. 9.

Molestari. Modeſtinus : Ab Aurelio Sempronio fratre meo neminem moleſtari volo : hoc eſt, alicui grauem eſſe, ſeu exhibere alicui moleſtiam, vt Cicer. ad Atticum dixit : Vide l. illud & not. ff. de tribut. Spieg.

Molestvs, qui alicui grauius eſt, nec ſinit eũ quieſcere. in Aut. de fideiuſſ. in princip. Porro quæ moleſta ſunt, recte per pactum excipiuntur, l. ſi quis ſub hoc, ff. de contr. empt. Spieg.

Molestrina, à molendo, piſtrinum olim dicebatur, quo tempore tundebantur frumenta, non autem molebantur. Seruius enim nobilis grammaticus autor eſt, apud priſcos molarum vſum non fuiſſe. Aquariarum autem molarum loca, quibus Itali in Pado, vt Bart. indicat, nos in Rheno, Danubioque, ac aliis noſtris, vt & Galli in ſuis fluminibus vtimur moleſtrinas appellari poſſe. Budæus ex Nonio colligit, Spieg.

Momentvm vltimum temporis expectandum, quo aliquid neceſſario vel fit, vel datur, & lex docet, & doctores exacte tradidere. Spieg.

Moliri, proprie eſſe volunt, quod cum difficultate conati, operari, vel facere, ſiue ingenio, ſiue corpore. Macer tamen in l. diuus, ff. de offic. præſid. pro perpetrare vſurpaſſe videtur. Item, moliri, eſt moles ad ædificium aliquod coaptare. Vlp. in l. 1. de Nou.

Nou.oper.nunc. Qui forte in publico,vel in priuato quid molitur. Inde molitio,ipſe apparatus ædificandi, vt eod. tit. l.ſtipulatio. Molitio,inquit,non impeditur. Demoliri vero,diruere: & Demolitio,dirutio,oppoſita ſunt,Nebriſſ.

MOLITOR, qui aliquid ſtruit,conatur,& machinatur.

MOLITORES,rerum nouatum.

MOLLI brachio, & leui brachio. Cum tacite innuimus leui attingere articulo, vt Quintilianus ait, non diligentem operam præſtare,molli vel leui brachio,id facere dicimus.

MOLLEM animum, in fin.C.de compenſ.Imp.eleganter oppoſuit ſeuero & forti. Quamuis apud Cicer. mollis animus, pro facili & tractabili, lib.2. Epiſt.ad Attic. in bonam partem legatur,Spieg.

MOMENTA,pro horis & articulis temporum in l.3.§.minorem, ff.de minorib. l.6. ff.de vſucapio. l.23. ff.de acq.rer.dom.l.44. in pr.& §.1.ff.de adq.poſſ.l.pen.ff.de diuerſ.& temp.l.134.ff.de verb.ſign.l.3.in fin.ff.vt in poſſ.leg.l.3.§.1.ff.quod vi aut clam, l.63.in fi.ff.ad l.Falcid.Briſſ.

MOMENTA decem, punctum conficere, & quatuor puncta horam Accurſius putat, Latini tamen autores momentum ſimpliciter accipiunt pro breui tempore,ſicut & punctum. Alciat. citat Horatium & Terentium. Cæterum minutis ſexaginta conſtare horam, receptum eſt. Boetius, vt ab Alciato citatur, lib. Geometr.vlt. puncto minus eſſe minutum, rurſus minuto momentum,autor.Spieg.

MOMENTARIA poſſeſſio ſiue momenti beneficium eſt celeris reformatio & reſtitutio poſſeſſionis per vim vel alio modo ablatæ aut interpellatæ. Poſtulatur autem poſſeſſio momentaria per interdictum, vel actionem ex cauſa interdicti, ab eo qui poſſeſſione,vi,dolo,aut metu aut iniquo iudicio ſpoliatus eſt. Et quia ea ſtatim ſine vlla cunctatione ſpoliato reſtituenda eſt,dilata Domini quæſtione,ideo dicitur momentaria. Idq; Iſidor.lib.5. Etym.his verbis rectiſſime notat. Momentum,in quit,dictum eſt à temporis breuitate,vt tam cito,quam ſtatim ſaluo negotio reformetur,nec in vllam partem produci debeat quod reperitur. Poteſt autem momenti beneficium per quamcunq; perſonam poſtulari etiam per ſeruum,l.vlt.C.qui legit. perſ.in iud.hab.l.1.ſi per vim vel alio modo,l.4.C.Th.vnde vi: & poſtulatur ab eius loci Iudice in quo ſtatus poſſeſſionis perturbatus eſt,l.1.C.vbi de poſſ. agi opor. Eſt vero vſq; adeo celeris hæc reformatio (ſic enim appellatur in l. Si coloni, C.de agricol.& cenſit.) vt nec eam appellatio retardare poſſit,l.1.C. Si de momen. poſſeſſ.appell.fuer. Symmachus libr.1. Epiſt. in cauſis (inquit) quibus momenti reformatio poſtulatur, appellationes recipi non oportet. Meminit & Caſſiod. lib.4. epiſt. ad Antonium plura. Cuiac.lib.1.obſeru.c.20.quem vide.

MOMENTARIVS vſusfructus,l.vlt.§.vlt.ff.de bon.quæ lib.

MOMENTARIAM vitam,pro breui:& momentarium maritum, in eundem ſenſum Apuleius dixit. Sic momẽtarium venenum intelligendum,quod ſtatim interficeret: & momentariam ſalutem,quantulamcunque. Ex quarto commen. Catanæi. Sic

MOMENTO fieri,in iure noſtro intelligitur, quod nullo extraneo actu interueniente fit. Ex Alciato, Spieg.

MOMENTVM accipiunt iuris noſtri autores pro ἀτόμῳ, i. breuiſſimo & indiuiſibili tempore propter temporis breuitatem: vt cum id quod filiusfamilias acquirit ſcribunt ne momento quidem in eius perſona ſubſiſtere, & confeſtim patri acquiri, l.placet,ff.de acquir.hæred.l.3.Cod.de offic.comm.rer.priuat. Accipitur tamen interdum ἐν πλάτει pro latiore quodam temporis ſpatio, l.penultim. de condic. tritic. & pro hora interdum, l.3.§.Minorem, ff.de minor.plura de hoc Cuiac. in πραγματείᾳ de diuerſis temporum præſcript.& terminis. Et ſic accipiendum eſſe momentum in l.Continuus, ff.de verb. oblig. admonuit Spiegel. non vt interpretati ſunt Doctores contra vocis ipſius latinam ſignificationem,pro occupatione naturaliter neceſſaria,veluti in ægrotis, dum catapotia medicamentumve huiuſmodi aſſumunt.

MOMENTVM alias vtilitatem,& emolumentum,aut etiam vim & effectum ſignificat. Ita momentum iuxta eum modum dicitur,quo multi dicunt, Res parui momenti,id eſt,quæ vim & effectum non habet,quæ nulla eſt,& inefficax,& inutilis. Item magni momenti, id eſt, quæ magnum pondus & vim habet: Vide quæ not. in l.1. C.de nouat. & l.ſi poſt mortem de leg.1. cum ſeq.Spieg. [de don.int.vir.

MOMENTI nullius eſſe,& valere opponuntur, l.32. §.ſi ambo,ff.

MOMENTVM habetur in conſideratione propterea ſingul. decidit Bald. in c 1. §.quin etiam, verſ. quæro quid ſi maſculus, in tit.epiſcopum vel abb. quod ſi teſtatur ſubſtituit filio Titium, ſi moreretur ſine filiis & tempore mortis habuit filium qui momento tantum vixit, tamen ſubſtitutio expirat: & hoc dictum pro ſingul.late fert. Iaſ.in l.inter ſtipulantem, §.ſacram, colum.8.in princ. ff.de verb. oblig.& in l. antepen. col.21.in princ. C. de inſtit. & ſubſtit. & ante eum commendat etiam Aret. conſil.50. copioſe & eleg.in vlt.col.& Deci. conſil.309. viſo puncto in vltim.colum. & conſ.623. columna prima. Socyn. interpet. l.cum auus, column.96. verſic. poſtremo aduertendum. de cond. & demonſtr. Secundo per hoc ſingula.decidit Bald.in l.non tantum:per illum text.C.de legat.quod ſtante ſtatuto, quod mortua vxore in matrimonio vir lucretur dotem vel partem, quod ſtatutum eſt quaſi vbique, procedit etiam in eo qui fuit in matrimonio per momentum; & pro ſingulari ſimpliciter approbat Iaſ. in l.ſi donaturus,§.1. ad fin. ff.de condict. cauſa data: & late de veritate diſputat in dict.l. non tantum: vbi tamen putat falſam. Tertio accedat, quod ſignanter decidit Bald.in l.in quibus,verſ.ſed hic concurrit alia quæſtio,Cod.de ſecund.nupt. per gloſſ.ibi quod ſtante ſtatuto quod filia dotata extantibus maſculis non ſuccedat: ſufficit momento temporis maſculum vixiſſe,vt filia dotata perpetuo excludatur: niſi ſtatutum requireret perſeuerantiam liberorum,ut per eum,& idem etiam firmat Bald. in authent. ſed & ſi quis, columm.3. verſic. & per hoc infertur,cod.titul.cum his quæ pulchre ex facto cum incidiſſet, ſcripſit Marianus Socyn. conſ.5.præſens conſultatio in 1.libr.& ſequitur etiam Alexan. conſil.29. quoniam abunde, circa ſin.in 1. volum. & Aret. in loco præallegato,ſcilicet conſ.50. in vlt.columm. Deci.conſil. 87. pro reſolutione, in 1.dubio. Et idem etiam decidit Bald. in l.ſi quis poſthum.§.1.in vltim.column.circa med.ff.de liber. & poſthum. cuius deciſionem pro ſingula. commendat Iaſ. in l.inter ſtipulantem, §.ſacram.in 8.columm. ff.de verbor.oblig. & eſt etiam de mente eiuſdem Bald. in l.ſi quis hæredem, in ſecunda oppo. C. de inſtitut. & ſubſtit. quia in conditionibus ſufficit ſemel pro ſemper, ſecundum eum, cum ſimilibus quæ late ſcribit Cornel. conſ.7.rudis & incompoſita,& in 1.& 2. & in vlt. column. in 1.lib.& prædicta nota, quia dictum lucrum, quod marito per ſtatutum defertur, licet à marito non repetatur acceptatum, tamen tranſmittitur, ſecundum Alexand. in l.cum antiquioribus column.4. C.de iur.delib.Iaſ.in l.ſi arrogator.col.7. ff.de adopt.Cotta.

MONACHATVS an liberet à patria poteſtate? Ego hoc affirmare non auſim, tametſi communior ſit doctorum opinio, monachum liberari poteſtate patria, quia ingreſſu monaſterij in poteſtatem Abbatis conjicitur, à cuius, non autem à patris ſui natura is nutu & arbitrio dependet. Vult. in comm. Inſtit. l.1.tit.12.§.3.n.5.

MONACHIO,ſodalitas & conuentus monachorum,apud Impp. l.generali,13.C.de ſacroſ.eccl.Hotoman.

MONACHVS. Monachi proprie & ſtricte appellantur, qui virtute regulæ ſolitariæ ſtant in monaſterio, d.cap. placuit communi: nec immiſcent ſe prædicationibus,cap.Monachus,cap. iuxta Calcedonenſis, &c. adlicimus, 16. quæſt.1. niſi adminiſtratione habeant. Cuiuſmodi ſunt, quos ſecundum communem loquendi vſum appellamus monachos de ordine ſancti Benedicti, cap. iuxta Calcedonenſis, habentes bona in communi,cap.ſtatutum,18.quæſt.1. Nec ij appellantur fratres,ſed religioſi. Clemen.vnic. de exceſ.præſ. Alios autem, vtpote mendicantes, appellamus fratres, in clement. exiui de paradiſo, de verbor. ſignif. Verum,quod monachi quandoque appellentur fratres (quod nomen dedignari videntur, ac eo nolunt appellari, neſcio qui monachi, ſed domini) eſt textus in cap. Cauſam, quæ ext. De iudic. libr.2. Decretarium: & ibi Abbas, pulchre explicans, qui dicantur monachi, & qui fratres, item & quo diſtent: Generaliter autem omnes monachi religioſique profitentes tria regulæ ſubſtantialia, ſiue ſint mendicantes, ſiue habeant bona in communi, poſſunt dici fratres, cap.nimis iniqua, & cap.nimis praua, de exceſſibus prælat.Clement.dudum, de ſepult. dic. Clement. exiui de Paradiſo. Verum tamen puto, quod in ſtatutis diſpoſitionibuſque odioſis, & (vt vtar vocabulo ipſius Abbatis Panormitani in d.c. cauſam, quæ) reſtringibilibus, appellatione fratrum non veniant monachi, eo quod debet attendi communis vſus loquendi, l.Labeo, ff.de ſupell.leg. Facit l.cum de lanionis, §.aſinam,ff.de fund.inſtruct. & inſtr.leg. l.liberorum, §. quod autem. Caſſius de leg. tertio. Notat Bartolus & idipſum præſertim in materia ſtatutorum, in l.omnes populi, ff. de iuſtitia,& iur. Monachi igitur,id eſt, ſolitarii nominantur, ſed quemadmodum tutores vocamus, qui pupillos negligunt, ita falſo retinent id nominis, qui (contra c. Si cupis eſſe quod diceris cap.placuit communi, cap. iuxta Calcedonenſis, &c. qui vere,16.q.1.) in frequentibus locis conſpiciuntur, & quibaſcum, malo Chriſtianæ ſanctitatis exemplo palam victitant,&,ſi fas eſt dicere,concumbunt pellaces mulieres (quamquam nullæ monaſteria religioſorum introire debeant, 18.q. 2. parituræ filios,quos nepotes vocamus? Quæſo, quid facies? dicet aliquis. Ita veteres patrimonii reditus annuos remplis tam magnifice profuſeque donarunt (id quod vbique intueri licet) vt hinc maxime ſit monachorum otium, illiteratura, inertia, craſſitudo, & ſumma cum rerum, tum corporis luxuries. Hi mihi videntur in animo habere, quod vulgo dici ſolet, Si res ſuppetit domeſtica, quorſum opus literis? Si deeſt, quo pacto pauper philoſophari poteſt? Certe non obſtat, quod dicitur, monachum poſſe eſſe expertem literarum, gloſſ. capit.legi.16. quæſtione 1. cum id ad ius antiquum (quo

monachi clerici non erant, c. hinc eſt etiam & capit. generaliter 16.q.1.) referendum ſit. Ac hodie, cum non poſſint illiterati ſacris officiis apti eſſe, c. illiteratos, 36. diſtin. item, cum omnes promouerantur, c. adiicimus, c. doctos, c. ſi monachus, c. moderamine, c. ſunt nulli, c. ſic viue in monaſterio, c. ſi clericatus, c. ſi quis Monachus, & c. monachos, 16. q. 1. Panorm. c. cum illorum, col. pen. de ſent. excomm. literati procul dubio (tametſi plures idiotæ, & ignorati ſint, locumque diuerbio plerumque faciant, monacho indoctior) eſſe debent. Cum illiteratos ab ordinibus etiam lex pontificia repellat, & multo magis à beneficiis. Verum, quod beneficiis eccleſiaſticis monachus presbyter libere fruitur, hoc demum intelligitur, cum probi & docti ſunt, non alias, id quod, c. doctos, 16. q. 1. (à quo deriuatur & pendet c. ſi monachus, eod. 16. qu. 1.) manifeſte oſtendit, & latius explicat c. ſic viue in monaſt. & c. legi epiſtolam, ibi, 16. q. 1.

MONACHI quando cœperint, inter autores non conſtat etiam Hieronymo in vita Pauli Eremytæ teſte, cum ſic ſcribit, Inter multos ſæpe dubitatum eſt à quo potiſſimum monachorum eremus habitari cepta ſit. Quidam enim altius repetentes à Beato Helia & Ioanne ſumpſere initium: Quorum & Helias plus videtur fuiſſe quam monachus, & Iohannes ante prophetare cepiſſe, quam natus eſt. Alii autem (in quam vulgus omne conſentit opinionem) Antonium aſſerunt huius propoſiti fuiſſe caput: quod verũ ex parte Hieronymus eſſe fatetur: cui aſtipulatur Calliſtus, Nicephorus lib. 11. c. 25. ſuæ hiſtoriæ Antonium nominans vitæ monaſticæ autorem. Dicuntur autem monachi à ſolitudine & vnitate, quia ſoli & triſtes debent morari in clauſtro, vt notatur C. de epiſcopis & clericis, l. decernimus, & 16. quæſt. 1. c. placuit, c. adiicimus, c. doctos, c. ſunt nonnulli, & c. de præſentium: cum multis ſimilibus, c. eadem cauſa & quæſt. Itaq; memorabile eſt quod ſcribit Theod. eccl. hiſt. l. 4. c. 28. Monachum fuiſſe, qui totos 60. annos neque à quoquam viſus ſit, neque cum quoquam collocutus. Et monachus debet vitare hominum multitudinem, 16. qu. 1. c. ſi cupis. Et præcipue dicitur, quod monachus clauſtro ſit contentus: quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita: ita monachus ſine clauſtro, d. cap. placuit. notatur per Archidiaconum, ext. de ſtatu regul. in pr. gl. Et hoc potiſſime: Et omnis monachus ad hoc debet intendere, vt eius ſtatus concordet cum nomine 16. qu. 1. c. placuit omnibus, & C. de epiſc. & cleric. decernimus, Hæc ex iis, quibus iners inertium monachorum vita placet.

MONACHI, cum ſeruis æquipararentur, per doctrinam Bart. in l. 1. ff. de ſtipul. ſeruor. inferri poſſe videtur, in teſtam. teſtes adhiberi non poſſe, quod etiam nonnulli cenſuerunt, tamen pleriſque contrarium verius aſſerentib. Bald. in l 1. & in Authent. ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſ. Iul. Clar. in §. teſtamentum, q. 55. n. 7.

MONARCHIA, id eſt, vnius principatus, primas tenet in tribus ſpeciebus gubernationum, quas iuſtas cenſuerunt philoſophi. Hæc vere legitima poteſtas: quæ ſi innocua fuerit, Dei typum in terris refert: nunc proprie eſt apud Romanorum, h. omnium Chriſtianorum Imperatorem regemve, qui abſq; Auguſto rerum potitur. Facti. n. non iuris eſt, quod cæteri reges Imperatoriæ maieſtati detrahunt. Alc. de Francis occidentalibus loquens. Qui licet, inquit, regib. Germanorum, quos Imperatoris titulo Romani pontifices inſigniuerunt, non ſubſunt, Romani tamen imperij & ipſi pars, eoq; iure viuunt. Monarchiã orbis Imperatori eleganter aſtruit Baro Taurenbergius ex patrum ſententiis, interpretans tit. de feud. Marchiæ libr. 1. Feudorum. Nec refragatur, olim gentes nonnullas ditionem Imperatoris non agnouiſſe, ſicut & hodie nonnulli agnoſcere recuſant, de Iure tamen dubio procul agnoſcere debere, ſecundum Iaſ. in l. cunctos populos, de Summ. trinit. per Gl. minime recognoſcat, in c. per venerabilem, Qui filij ſunt legit. Spieg.

MONAS, ſiue vnitas, apud Arithmeticum eſt principium numeri, & non eſt numerus: quemadmodum Geometræ punctus principium lineæ, non tamen linea eſt: à quibus perquam acuto ingenio vir Salomonius, cenſet fœminam differre non videri: cum ipſamet ſola ſit caput & finis ſuæ familiæ, l. pronunciario, §. fi. & l. familiæ, de verb. ſign. Proinde nihil ſibi videri fœmina ex maribus nata, non vere & proprie ex linea, ſiue de linea maſculina dici poſſit, licet in ea deſinat linea maſculina, Spieg.

MONERE ſcientem, vel memorem facere.

MONEAS, & inducas, an per hæc verba detur poteſtas cogendi not. per Archid. extr. de præb. cap. ſi pauper clericus, lib. 6. & Spec. de reſcript. præſent. §. ratione formæ, iuxta fin. verſ. Item ſi Papa roget. & de conceſſ. præb. c. cum noſtris, in fin. Spieg.

MONEMVS, an hoc verbum firmet iuriſdictionem, differunt non omnino inutiliter Canoniſtæ, in c. ſolitæ, de maior. obed. Spieg.

MONETA, vt Conſtant. lib. 5. Epit. tit. 13 definit, πλάσμα τὸ ἀρχέτυπον ἀργυρίου ἢ χαλκοῦ μετ' ὧν ὁ τῷ ΙΙ. τύπος διαχαράττεται, Suidas Iunonem monetam cultam à Roma; ſcribit quaſi σύμβουλον, quod in bello aduerſus Pyrrhum, & Tarentinos de pecunia laborantes benigno reſponſo, ope conſilioq; iuuiſſet. In cuius templo nummum cudi inſtitutum fuit, Briſſ. Veteres etiam monetam deam eſſe dicebant, quæ pecuniæ curam haberet, grauiter animaduertente in eos, qui dolum malum in pecunia committerent. Qua etiam ratione doctiſſimi Grammaticorum cenſuerunt, Monetam dici, quod moneat, ne quid fraudis in ære, ſigno pondereve fiat. Coraſius libr. 3. Miſcell. c. 13. Adde Turnebum aduerſariorum lib. 4. cap. 3.

MONETA dicta, quod nos ſigni impreſſione vel autoris, vel precii moneat. Accipit autem legem valoris à ſuo ſuperiori: vnde nec reprobari poteſt, niſi per ipſum ſuperiorem, arg. in l. eleganter: §. qui reprob. de pig. Spieg.

MONETA adulterina, pro falſa, l. 1. in pr. C. de falſ. monet. ſicut & ſcientiam adulterinam in §. hæc autem in proœm. Pandect. dictar. pro non vera. Monetam autem adulterinam ſeu falſam dicere poſſumus, ſi hæc tria abſint: nempe ſi non ſit ſpecies proba, nec debitum pondus, nec ea forma excuſa, quæ iuſta ſit ac legitima: Bald. tit. de publ. iudic. Vide Impp. in tit. Cod. de falſ. monet.

MONETA vſualis, in c. 2. extr. de maledict. Galli Monetam currentem vocant: Prat.

MONETA in l. 2. C. de falſ. monet. id eſt, locus in quo cuditur moneta.

MONETALES triumuiri dicti ſunt, æris argenti atque auri conflatores, vt ait Pompon. in l. 2. de Orig. iur. Obſeruatu dignum eſt, quod Zaſ. hæc Pomponij verba explanans, indicat, ut æs pro auro dari non erat inſuetum, vt intelligas l. quid tamen, ff. de Contrahend. empt. & l. ſi id quod aurum, de verbor. oblig. cum ſimilibus: vide Trimuiri auro, argento, Prat.

MONETALIS cuſio, l. 18. de extraord. ſiue ſord. muner. in C. Th.

MONETARII, qui vt Iuriſconſ. loquitur, in moneta publica operantur, l. 6. §. 1. ff. ad l. Iul. peculat. Sic in l. 2. Cod. quib. ex cauſ. ſer. pro præm. & in l. 1. & l. 7. & l. 13. de murilegul. lib. 11. C. l. 6. C. de dignitatib. lib. 11. & apud Firmicum, lib. 8. cap. 17. Et Topiſcum in Areliano. Cui adde hæc Suidæ verba, μονητάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα πληθύνται, οἱ ὅτι Αὐρηλιανῷ διεφθάρησαν τὸ νόμισμα, ἢ ἴδιον ἔχοντες τι ... ἐν Ῥώμῃ πόλεμον. ... Briſſ. Græci χαραχτῆρας vocant, & falſos monetarios παραχαράκτας, Briſſ.

MONETARIVS dicitur proprie, qui monetam (hæc autem dicitur ſignum principale, quo forma numi exprimitur) cudit Quomodo accipitur Cod. in tit. De falſ. moneta. vbi Conſtantinus imperator fabricantes falſam monetam puniendos eſſe cenſet vltimo ſupplicio omniumque eorum bona confiſcanda eſſe. Aliter monetarii dicuntur, qui textrini quodam officio fungebantur. Itaque ſunt monetarii viles homines, texendis ſcilicet veſtibus idonei, quique lanam ducant, & textricium faciant. Dicti fortaſſe monetarii ab officii ipſius vtilitate, ἀπὸ τ. μονήτα. Nam & hodie huiuſmodi homines lanifices in minimo ſunt precio. De hoc poſtremo vide Alciatum in leg. Balluca, C. de metallariis, libr. 11. & Egnatium in Annotationibus ad Vopiſcum: Vide & Coraſium Miſcell. lib. 3. c. 13.

MONHENERIVM, ſpectaculi genus, quaſi vnius diei dictum apud Iuſtinianum in Nouel. de Conſulibus, §. Ac primus quidem, iuxta interpretationem Haloandri. Spieg.

MONILE, ornamentum quod ſolet de collo virginum pendere, dictum, quod virtutis admoneat: nam primo ob aliquod egregium factum dari ſolebat etiam ingenuis iuuenib. Spieg.

MONIMENTA, teſte Varrone, à monendo, quæ ſunt in ſepulchris: & ideo ſecundum viam, quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales. Alij ſcribendum volunt monumentum, per u, quicquid nos monet, ſiue monere poteſt alicuius rei præteritæ: vt tituli, ſepulchra, ſtatuæ, fana, porticus, carmina, hiſtoria, documenta, doctrina, libri, cæteraque huiuſmodi. Porro monumentum, Vlpian. inquit, ſepulchrum eſt, vbi corpus mortui, oſſave hominis condita ſunt. Monumentum autem dicitur, quod memoriæ ſeruandæ cauſa exiſtat. Marcell. tit. de Sumpt. fun. Monumentum ſepulchri id eſſe diuus Hadrianus reſcripſit, quod monumenti, id eſt, muniendi eius loci cauſa factum ſit, in quod corpus impoſitum ſit Florentinus ibidem: Monumentum generaliter, res eſt, memoriæ cauſa in poſterum prodita: in qua corpus, vel reliquiæ ſi inferantur, fiet ſepulchrum: ſi verò nihil eorum, monumentum erit, quod Græci cenotaphium appellarunt, Spieg.

MONIMENTVM à ſepulchro diſtat, quod monimentum ſit, quod Græci κενοτάφιον dicunt, id eſt, inane ſepulchrum, & quod ſine corpore ſit, quod Suetonius Tranquill. in Claud. honorarium tumulum vocat. At ſepulchrum locus eſt religioſus, propter mortuum, qui in eum ipſum locum intulimus, eſtque ſepulchrorum ius longe potius ac idem permanentius, &c. Brech. l. Cum in reſt. ff. de verborum & rerum ſign.

MONITIO fit ante commiſſum, & eſt neceſſaria apud Iuriſconſ. in l. 1. §. magiſtratibus, ff. de Magiſtr. conuen. Obiurgatio vero poſt turpe factum. Cic. in libr. de Amicitia: Primum vt monitio acerbitate, deinde ut obiurgatio contumelia careat. Monitionis à iudice factæ efficaciam Bart. oſtendit in auth. ceſſante, Codice. Quom. & quand. Iud. Hanc vocem pro ſententia

poni

poni volunt,ad fin.l.quoties,C.de Dignit.lib.12.Spieg.

Monitoriæ literæ,quæ ſint,item quæ præceptoriæ, quarum mentio fit in c.capitulum ſanctæ crucis : extra de Reſcrip.petendum eſt à Canoniſtis,Spieg.

Monitores, ſerui à colono præfecti, vt operariorum, veluti vnitorum & aratorum turbam obeuntes vnumquemque moneant, & ſegniores caſtigent. Vlp.l.8. ff.de inſtr.vel inſtr.leg. Quæreudi veluti homines, qui agrum colunt, & qui eos exerceat, præpoſitiue ſunt his, quorum in numero ſunt villici, & monitores,Col.lib.1. c.vlt.Et in turba,inquit, & ſub monitore vnitor opus facere debet. Item Decurias appellauerunt antiqui, & maxime probauerunt, quod is numeri modus in opere commodiſſime cuſtodiretur, nec præeuntis monitoris diligentiam multitudo confunderet. Etant etiam monitores in ſceua,qui,vt inquit Feſtus, actoribus ſuggerebant. quæ dicturi eſſent. Itemque monitores,Quint.lib.6.cap.5. ſunt,quos Græci Pragmaticos vocant, qui iura ac fori conſuetudines oratoribus ſummiſſa voce ſuppeditant. Cic.Verr.1.Video mihi non te, ſed hunc librum eſſe reſponſurum, quem monitor tuus hic tenet, Prat.

Monitu agere,quo diſtet à mandato agere docet Accurſ.in l.ſi ſerui mei,ff.de tut.Spieg.

Monitus,in l.6. §.3.C.de his qui ad Eccleſ.confuger.id eſt,citatus id ciuili iudicio,Goth.

Monocunta. Expunge apud Alb. & repone, Monazonton. Extat vox apud Impp. in l.quidam ignauiæ, C.de Decurion. lib.10.Significat autem ſolitarie viuentes.Alciato monazonij vocabulum magis placet, quod & interpretatur locum in eremo,in quo monachi congregantur,Spieg.

Monomachiam. Baro à Tautenberg.ait,ſingulare certamen interpretamur, quod duellum alij vocant. Inde & Monomachus dictus;h.qui ſolus cum ſolo pugnat. Ea autem fieri conſueuit, ad eruendam rei alicuius probationem aut purgationem inducendam : ita videlicet, vt qui ſe ſic probaturum purgaturumve aliquid obtulerit, & vicerit, probaſſe credatur : ſi non vicerit,in probatione defeciſſe putetur. Verum hæc monomachiæ probatio non diuina tantum, ſed & ciuili lege eliminata eſt,nam in ocio ciuili,& domeſtica quiete,cruenta ſpectacula ſibi non placere Imp.Conſtantinus atteſtatur : eaq; de cauſa omnino gladiatores eſſe prohibet,in l.vn.C.de Gladiat. lib.11. Per quam legem & publica illa, cruentaque pugilum in Panctatio certamina prohiberi non ambigitur, quæ Vlpiani tempore Romanorum leges nondum damnauerant, l. qua actione,§.ſi quis in colluctatione,ff.de ad leg.Aquil.Spieg.

Monomachiæ genus ſanguinolentum omni modo canonica ſanctio vetat.cap. monomachiam,2. quæſt.4. vbi in fine dicitur, quod hanc ſectantes Deum ſolummodo tentare videantur,& in c.1.extr.de Purg.Aliquatenus duella tolerari non debere,diffinitur, Spieg.

Μονομερὴς, vocem Græcam apud Vlpian. in §.item Iul.ſcribit, l.ſi duo patroni, de Iureiuran. Alc. in Diſpunct. interpretatur ad verbum vnius partis.Quod nec Accurſium fefellit.Spieg.Scriptum eſt apud Iul.Paul.l.5. de cond.fur. Condictione furtiua furem & hæredem furis teneri. Quid ergo qui iurauit ſe furtum feciſſe, hoc ſolo nomine exceptione contra condictioné vtetur : verum ſi contendat,qui condicit quaſi cum hærede ſe furis agere, repelli non debebit? Et verius eſt, quaſi μονομερῆ condictionem dare debere, vt aduerſus furis hæredem. Hæc Vlp.l.ſi duo,§.ſecundo,de iureiur. Quod reſponſum non male ab Accurſianis acceptum eſt. Quia,cum duæ ſint Condictionis furtiuę partes,ſicut ex Paul.iam dictum eſt: Vna,quæ aduerſus furem:altera quæ aduerſus furis hæredem datur : condictione ex priore parte,qua furi condici ſolet,ſublata,ea pars remanet ſalua & intacta qua hæres tenetur.Pro eo alibi lectum eſt,ſine alternatione agere.Cum enim ex Edicto de ſeruis áctio ſit duplex ac διμερὴς nempe tam recepti furti, quam corrupti,exiſtimabat Iulianus pro ſeruo communi, cum ſocio ſine alternatione agendum eſſe: id eſt,ſi corrumpit : nam eam Edicti partem,qua recepti qui tenetur,in ſocium non cadere: non enim videri ſuum à quo quam recipi, l.ſi quis ſeruum,de ſer.cor. Id Theophilus in tractatu. Cauſa plus petendi μονοειδῶς dixit, Inſtitut.de actio. Quod verſum eſt,Sublata alternatione.Cur. lib.1. ἀνεγνωσμένων, cap.42.

Μονομερῶς agere dicitur is, cuius aduerſarius iudicio non adfuit; id eſt, abſente altera parte : ex quo eremoditium contingit. nam (vt ait Heſychius) ἐρήμην, μονομερὴς δίκη, Paul. l.vltim. ff.ad SC. Trebell. Polycrates fideicommiſſum petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum, Proconſulem.Achaiæ, appellatione facta, cum ſolum Phœbus egiſſet μονομερῶς, victus eſt.Subaudi Polycrat. Alio tamen ſenſu μονομερὴς, interdum à rhetoribus vſurpatur,vt cum Fortunac. lib.1.ſic loquitur. Materia μονομερὴς, quæ non conſiſtit eſt eiuſmodi : veluti cum ex prima tantum parte conſtat, nec quicquam ex ſecunda afferri poteſt : vt ſunt loci communes, verbi gratia : Leno qua parte venturos ad ſe adoleſcentes ſciebat, nocte foueam fecit occultam, ea iuuenes perierunt : accuſatur, quod mortis cauſam præſtiterit: hic enim Lenoni nulla defenſio eſt: μονομερὴς autem etiam appellatur ἰσοτιμαρης, & ἑτερημηνία, Prat.

Monopodia Turnebo auctore menſæ ſunt,quæ vno pede ſuſtinentur, quæ ea tempeſtate pulcherrimæ lautiſſimæq; cenſebantur.Idem ante eum annotauit Bayf.in lib.de vaſculis.

Monopoliorum negotiationem naturæ contrariam & damnandam eſſe optimi legiſlatores probarunt, quod ſecundum naturam ſemper conati ſunt, eſſet facilis rerum communicatio,Prat.

Monopolium (quod ἀπὸ τοῦ μόνου, vnus & πωλέω vendo dicitur,) eſt, cum penes vnum aliquem tantum vendendi poteſtas exiſtit,id fit,cum vnus ſolus, vel vt fieri ſolet, cum paucis ſecum admiſſis, exercet ac emit aliquod genus mercaturæ vniuerſum, vt ſolus ſuo arbitrio vendat, & precium ſtatuat. Is enim augens precia rerum, ſuæ deſeruit auaritiæ, ac aliis nocet omnibus : tollit verum permutationis & ſuccedentis contractus emptionis venditionis vſum. Ideo recte prohibentur monopolia in tit. C.de Monopol. Vtinam haberemus nomophylaces, hoc eſt, legum cuſtodes, qui exequerentur ſancita illius tituli. Locus eſt in eo, vbi de monopoliis echinorum agitur : quem interpretes ridicule tractarunt : Vide Hegendorf. adde Forcat. in penu iuris ciuilis capit.20. Hoc verbo etiam Plin. vtitur l.8. c.37. de echini cute loquens:Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit. Erat & Monopolium oneris vel penſionis genus, quod ab eo exigebatur, qui monopolium beneficio Principis exercebat. Caſſiod. lib. 2. Qui ita commercium negotiationis exerceat, quatenus nec monopolij, nec ſiliquatici, nec aurariæ aliquid penſionis impendat,Prat.

Monopolium,ait Goth. ad rubr. C.de monopol.eſt ius vendendæ certæ mercis, quod vnus certive homines ſibi vendicant permiſſu Principis ſub onere vectigalis.

Μονοξένιον, eremus,& locus in quo monachi congregantur, l.cuidam ignauiæ. De decurion. Horum maximus perſecutor Valens Imp.Lege Eutrop.& Oroſium.

Mons ſacer in via Tiburtina vltra Anienem 3.mil. conſpicitur: dictus ſacer, quod Ioui conſecratus eſſet. Huc plebs Romana olim ſeceſſit, teſte Pomponio l.2. de Orig. iur. Tribunoſque ſibi in eo creauit,Spieg.

Monstrare,pro probare,indicare,oſtẽdere,*Bevveiſen,Bezeigen*,l.actor.C.de procur.in Auth.Litig.iur.§.1.coll.9.Albe.

Monstrosi in parte virili, vt ſi membrum excedat iuſtam quantitatem: antiquo verbo dicebantur, *allzu viel.* quaſi dicerent, *Sie haben zu viel*, Old.

Monstrosi partus, qui ſint in Romuli lege, diſces ex l.quæret, ff.de verb.ſign.& l.5.C.de poſtu.hær.& G.Bened. rep.cap. Rainutius, parte 3. verb. qui cum ad num.20.21.&c.de teſtam. Prat.

Monstrum definiri poteſt id quod formam ortus ac generationis ſuæ mutauit aliena ac peregrina prorſus ſpecie aſſumpta : Vt ſi ex homine generetur corpus leporinum, aut equinum, ex oue lupus, ex aqua lepus, ex vacca leo : cuius multa exempla narrat Liuius in ſingulis fere libris : vide Gœdd. ad l.38.n.10.de verb.ſignif.

Monstrum proprie & ſæpius dicitur de hominibus & pecudibus ſeu brutis. Vnde Virgilius : Monſtrum horrendum, informe,ingens, &c. Brechæus l.oſtentum, ff.de verb.rer.ſignif. Nam in his ſe maxime potentem natura oſtendit, & monſtrari cupit, vt nos intellectus capaces moneat noſtri, noſque ad gratitudinem erga Deum incitet, quod pro benigna ſua miſericordia nos ſartos rectoſque, integros, non mutilatos, non beſtias generari & edi voluit. Quoties autem monſtrum, ad rem inanimatam,ad ſpectrum, ad imaginationem quandam, ad miraculum rei inanimatæ redeitur, à natiua ſignificatione receſſiſſe dicendum eſt.Gœd.ad d.l.38. nu.17.de verb.ſign. Eſt autem monſtrum apud Latinos proprie quod præter naturam genitum eſt,vt inquit Donatus in Terent. & habetur in l.3. in fin.C.de poſthum.hær.inſtit. Siue ergo contra ſiue præter naturam ſit, monſtrum dicitur, in quo videtur deceptus Accurſius §.Minorem.Ind.de adopt. Dictum autem eſt monſtrum à præmonſtrando,vt Cic.in lib.de natura Deorum dixit.

Montem à mouendo Bartol. ducit per antiphraſim, ſicut bellum, lucus, & ſimilia. Sed magis ab eminendo dici videtur mons : cuius nomine etiam quicquid eminet dici poteſt, Spieg.

Monumentum generaliter, res eſt memoriæ cauſſa in poſteros prodita : in qua ſi corpus, vel reliquæ inferantur, fiet ſepulchrum : ſi vero nihil inferatur, erit monumentum memoriæ cauſſa factum, quod κενοτάφιον appellatur, l.42. ff.de religioſis.Briſſ.

Monumentum. Monumenta (inquit Valla lib.4.elegan.c.75.) i,mutata in u,ſepulchra,ſtatuæ,tituli, libri,cæteraque quæ nos alicuius præteritæ rei moneant.Vixque monumenta dixerim, niſi literæ, aut alii tituli appareant : quæ ſi deſint, magis ſepulchrum,quam monumentum erit. Hæc ille. Certè monimentum dicitur, quicquid mortui gratia factum erit, etiamſi

conditus eo loco non ſit. Cicero videtur velle idem eſſe, ſepulchrum, buſtum, & monimentum. Is lib.2. de legibus, ſic ait. De ſepulchris autem nihil eſt apud Solonem amplius, quam ne quis ea deleat, neue alienum inferat, pœnaque eſt, ſi quis buſtum (nam id putatur appellari τύμβον) aut monimentum, inquit, aut columnam violarit, deiecerit, fregerit. Plinius lib.8. epiſtol. in epiſtola ad Montanum, Cognouiſſe (inquit) iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentum Palantis ſub hac inſcriptione: huic Senatus ob fidem, pietatemque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Si quidem monumenta proprie dicuntur ſtatuæ, imagines, columnæ, pyramides & baſes extructæ in honorem memoriamque viri alicuius præclariſſimi ob virtutis & rerum geſtarum excellentiam, & bene de Republ. meriti. Ob id ſuperponebatur titulus, ἐπιγράμματα, & inſcriptio ſeu honorifica, quæ viatores commonefaceret, à Græcis ὑπομνηστικοὶ λόγοι: vnde à monendo monimenta dicta, Varro lib. de lingua Latina tradidit. Monere, inquit, ab eadem memoria; ſic monimenta quæ in ſepulchris. Et ideo ſecundum viam, quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe & illos eſſe mortales. Ab eo quæ ſcripta ac facta memoriæ cauſa, monimenta dicta. Sic Græci μνημεῖον, quod nos monimentum, ac ſi dicas memoriale, ἀπὸ τῆς μνείας. Nam & ipſi eleganter dicunt, ἀπὸ μνήμης εἰπεῖν, quod Cicero à memoria exponere dixit: hac voce in Euangelio D. Marcus eſt vſus c.16. καὶ λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς: τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου: Et ſummo diluculo diei primi ſabbatorum veniunt ad monumentum exorto ſole, dicebantque inter ſeſe: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et Ioan. vndecimo cap. Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca & lapis ei impoſitus. Quo tamen loco docemur D. Iohannem τὸ μνημεῖον, id eſt, monumentum dixiſſe pro ſepulchro & humatione ipſa, non autem pro cenotaphio & honorario, tumulo, memoriæ cauſa condito: quod monimenti dictio ſignificat. Nam τὸ μνημεῖον erat ſpelunca (ait) cui ſuperpoſitus erat lapis, vbi ſitus & conditus ac humatus erat Lazarus. Sic igitur differt ſepulchrum à monimento, quod ſepulchrum ſit locus, quo mortui plures religionis gratia condi & humari ſolent. Quare monumentum non ſolum id quod memoriam alicuius repræſentat, ſignificat, ſed & ſepulchrum, vt annotauit Franciſc. Conn. l.9 c.3. nu.2. in teſtamento, §. In monumento, tit. de verbor. & rer. ſign.

MONVMENTVM purum eſſe poteſt, quod probatur, l.5. §. conceſſum, ff. de donat. int. vir. & l.6. in fin. ff. de religioſ. Vnde Cicero ad Atticum, Sed ego, ait, quæ monumenti ratio ſit nomine ipſo admoneor. Ad memoriam magis ſpectare debet poſteritatis, quam ad præſentis temporis gratiam. Bene itaque Feſtus lib.11. Quamuis, ait, monumentum mortui cauſa, factum ſit, non tamen ſignificat ibi ſepultum. Alibi alluſione quadam ſcriptum eſt, monumentum ſepulchri, id eſſe, quod monumenti, id eſt, cauſa muniendi eius loci factum ſit, in quo corpus impoſitum ſit, l.37. ff. de religioſ. Briſſ. & Conn. l.3. c.1, nu.4. Hinc forte Apuleio lib.1. Floridorum Siticines dicuntur monumentarij, de quibus Maioragius lib.1. Miſcell. c.13. quod ad monumenta, id eſt, ſepulchra canerent: Vide & ſupra Monimenta.

MONVMENTA etiam dicuntur tabulæ publicæ ac priuatæ, quæ tamen ab Inſtrumentis publicis differunt. Nam publica monumenta ſunt, quæ actis publicis profeſſa ſunt, &, vt poſteriores Imperatores locuti ſunt, actis inſinuata, id eſt, accepta, & comprehenſa publicis actis. Inſinuantur autem per eos, apud quos, & qui auctoribus res in acta publica referuntur: Huius generis ſunt, quæ iudicio acta ſunt & ſcripta, ac deinde in eum locum relata ſunt, vbi publice earum rerum acta aſſeruantur: extra iudicium ea, quæ quis apud Magiſtratus profeſſus eſt, aut eos, ſi qui ſint, qui actis publicis, id eſt, archiuis præſunt, & curant, vt iis auctoribus monumentis publicis res geſta traderetur. Extat ſub titulo de donationibus, Cod. Conſtantini conſtitutio de iis, apud quos donationes inſinuarentur, id eſt, acciperentur actis, quas inde publicari ille ait, l. in hæc, Horum monumentorum fides publica eſt: & eiuſmodi, quæ negatione noſtra infirmari non queat, ac ne teſtibus quidem, Publica autem inſtrumenta vt dicantur, ex his rebus maxime efficitur. Primum perſona tabellionis inſtrumentum excipientis, quæ publico officio, vel miniſterio in ea fungitur, l.3. de tab. lib.10. C. Nam ſi id de argentariis dictum eſt, quod ſingulorum rationes conficerentur, l.4 §.1. l. argentarius: de eden. non minus iuſte de tabellionibus dicetur, qui rerum ad ſingulos pertinentium conficiunt inſtrumenta. Deinde tabulariis certa forma præſcripta eſt, quam in inſtrumento conficiendo obſeruare debeant ſi modo tanquam tabulario ſcriptum ex fide publici muneris haberi contrahentes velint. Forma expreſſa eſt Conſtitutione Iuſtiniani nouel.47. cui titulus eſt, vt nomen Imperatoris. Præterea hoc ad fidem rei geſtæ, & auctoritatem inſtrumenti ab eodem Iuſtiniano inductum eſt, d. conſt. nouel.73. §. ſed etſi inſtrumenta, vt teſtes non minus quam duo adhiberentur, quorum nomina tabellio inſtrumento adſcriberet. Si qui contrahunt, imperiti ſint literarum, teſtes quinque adhiberi voluit, ſi modo res vnam libram auri excederet, & res in vrbe gereretur. Alioqui ſi aut de vna libra auri ageretur, aut negotium gereretur in villis, numero vſitato teſtium contentus fuit, Quod & in priuatis multo magis intelligendum eſt, §. oportet autem eadem conſtit. Si hæc obſeruata erunt, tum recte inſtrumenta ex fide officii, & muneris publici, publice confecta, atque adeo etiam publica eſſe dicentur Donell. de fide inſtrum.

MORA videtur eſſe, ait Pompon. in l.3. §. ff. de act. empt. ſi nulla difficultas venditorum impendiat, quo minus traderet; præſertim ſi omni tempore paratus fuit tradere.

MORA, id eſt, dilatio, modici temporis non habet periculum, l. ſi debitori, ff. de Iud. Mora enim dolus nominatur ab interpretibus. Vide Iaſ. in l. ſi vero, ff. Qui ſatisdar. cog. Et vt mora rei nocet fideiuſſori, l. mora, ff. de verb. oblig. & dict. l. de vſur. § fin. ita difficultati cedit, ac quidem magnæ, & quæ fere caſui fortuito æquiparetur, l. non dubium, in fin. ff. de Legat. 3. Spieg.

MORA dupliciter fit, ex re, & ex perſona. Ex re mora, fit cura, ipſo iure ac ſolo temporis decurſu, ſine ulla creditoris appellatione, prætermiſſio illius officij reprehenditur, quaſi res ipſa interpellet; quæ & mora in rem appellatur, l.5. ff. de minorib. l.26. §. apparet, ff. de fideicomm. lib. l.3. §.1. ff. de adim. leg. l. 23. l.38. ff. de vſur. Ex perſona vero fit mora, quotiens opportuno loco & tempore debitor interpellatus non dat, non ſoluit, l.32. ff. de vſur. Vide Gœdd. in comment. ad l.12. §.1. n. 7. ff. de verb. ſignif. Vnde Paul. lib.3. Sentent. tit. vlt. Moram fieri videri definit, cum poſtulanti non datur. Itaque vbi nulla petitio eſt, ibi mora committi non intelligitur, l.89. ff. de diuerſ. reg. iur. Quod ſic meo quidem iudicio accipiendum eſt, vt à quo exceptione, aliqua pecunia peti non poteſt, is moram facere non videatur, vt Paul. tradit in l.40. in fin. ff. ſi cert. pet. quanquam aliter quidam illam regulam interpretantur. Moram plane feciſſe videtur, qui litigare maluit, quam reſtituere, l.82. in fin. ff. de verb. oblig. niſi ſi ſine dolo malo fruſtrationeque ad iudicium prouocauit, l.46. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

MORA rei nocet fideiuſſori nempe ſi poſt moram rei res debita ſit perempta, vt tum teneatur etiam fideiuſſor ad æſtimationem, etiamſi ipſe moram non adhibuerit. Vult. in com. Inſtit. l.3. tit.21. §.5. n.7.

MORA eſt ceſſatio & fruſtratio, ſiue improba dilatio, prætermittendi officij in ſoluendo recipiendove debito, alteri damnoſa, l.3. in fin. l. cum quidam, 17. §. pupillo, l. ſciendum, l. ſeq. l. mora, 32. ff. de vſur. l.5. ff. de minorib. l.3. §.1. ff. de adimen. leg. Gœdd. in comment. ad l. ſi caluitur 233. num.1. de verbor. ſign. Moræ autem duæ ſunt ſpecies: quarum vna in debito non præſtando, altera in non recipiendo, quod oblatum eſt, verſatur, Hotoman.

MORA non præſtandi debiti, eſt culpa debitoris prætermittentis ſoluere, quod ſoluere & debuit & potuit: cum aliquo creditoris incommodo coniuncta, Hot.

MORA non recipiendi debiti, eſt culpa creditoris non recipientis ſolutionem quæ à debitore idonee oblata eſt, vnde aliquid incommodi ad debitorem peruenit. Hot. Inter moram, quæ ex re fit & ex perſona, hoc maxime intereſt: quod cum in re ſolum mora eſt, finita cauſa, propter quam mora recipitur, deſinit mora fieri; vt ſi minor deceſſerit, ſi viceſimum annum exceſſerit. Quia reuera mora non fuit, ſed beneficium tantum perſonæ. Mora autem ex perſona interueniente, ſemel cœpta deinceps in re perſeuerat, etiam in hæredes, nec tempore, aut perſonis poſtea mutatur, niſi ſi purgetur, l. Titia Seio, §. vſuras, de legat.2. Donnellus de mora.

MORA vt grauamine diſtet, colligitur ex l. omni modo, C. de inoffic. teſtam. Spieg.

MORA abuſiua, quæ ſit, tradunt doctores in l. minorum, C. in quib. cauſ. Porro quomodo mora debitoris & creditoris, emptoris idem & venditoris conſiderentur, tradit Zaſius, in l. vinum, ff. ſi cert. pet. Spieg. Prat.

MORA irregularis quæ ſit, vide Molinæum 40. de vſuris nu.205.

MORA litis, l.26. C. de rei vind. l.15. ff. vt legat. nom.

MORA, temporis dilatio, tarditas item atque procraſtinatio. De ea, eiuſque efficacia copioſe ſcribit Bart. in l. mox citanda. Hæc nullis certis finibus concludi poteſt, vt eſt elegans textus in l. mora, ff. de vſur. Spieg.

MORÆ purgatio circa conditionis implementum non admittitur, quia forma, quam inducit conditio, ſeruata non eſt, & forma quæ vt plurimum in fine conſiſtit, deficiente, ipſa deficit res, Gœdd. ad l.1. n.18. in comm. de verb. ſign.

MORAM committit, ait Gorh. ad l.3. §. ff. de act. empt. qui nulla difficultate impeditus, cum potuit, non tradidit.

Mo r a m feciſſe apud IC. in l.eum qui, ff.de Iuriſd. om. iud. vt apud Cic.moram faciendam,moram fieri, Spieg.

Mo r a m purgare,eſt re integra contractam ex mora culpam ſic eluere, vt eius omnis pœna vitetur: nam oblatione ſolutionis omne periculum futurorum caſuum à debitore in creditorem transfertur,l.interdum,73. §.1.ff.de verb.obl.l.cum decem,72. §.1. ff.de ſolut. Quod idem etiam creditori conceſſum eſt,vt ei moræ purgandæ facultas, vt agere poſſit,permittatur,l.ſi ita quis, 135.§.1.ff.de verb.oblig. Hot. Hoc idem dicitur & moram emundare, eluere, atque delere, vt annotat Donell.de Mora.

Mo r a l i s Cic.in princ.de Fato,primam huius nominis inuentionem impoſitionemque à ſe factam fatetur: tanquam ab eo, qui omnibus modis conaretur augere linguam Latinam. Quia pertinet,inquit ad mores,quod ἤθη illi vocant,nos eam partem philoſophiæ de moribus appellare ſolemus: ſed decet augentem linguam Latinam, nominare moralem: Vide Philoſophia moralis, Spieg.

Mo r a r i, pro habitare Paul.in l.Titius,de ſer.export.Hac lege proditum eſt, fugitiuos nuſquam morari, hoc eſt, habitare,ſicut colligunt doctores, nec proſcripti, quos ipſi Bannitos vocant, nec hæretici in locis vbi ſunt, ceu fugitiui, morari videntur. Quos nec recipiendos recte cenſuerunt. Attamen moram ducere,traherevе,male intelligitur, pro perpetua ſtabilique commoratione. Eſt illud potius cum tempus in longum deducimus, *Auff die lang banck legen*. Sic & Imp. Antonius Pius, Morati eſtis, pro habitaſtis vſurpavit, vt Scæuola refert in l.Cajo Seio,de Alim l.quæ non grauabor adſcribere. Imp. Anton.Pius,libertis Sextæ Baſiliæ. Quamuis verba teſtamenti ita ſe habeant: vt quoad eum Claudio iuſto morati eſtis, vobis alimenta & veſtiaria legata ſint: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationem interpretor: vt poſt mortem iuſti eadem vobis præſtari voluerit,Spieg.

Mo r a r i verbum paſſiue intelligendum eſt, apud Papin.in l.5. §.1. ff.vt leg.ito,nomin.caueat.hi,inquit,petitionis dies moraretur, pro retardaretur & differretur. Et apud Paul. in l.85.§. de reg. iur. Quoties æquitate deſiderij naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur, Briſſ.in parerg.

Mo r a r i,pro retardare, differre in l.ſi ea Cod. de Accuſ. Item pro habitare inuenitur & pro expectare, tamen magis poetice,quam oratorie, Prat.

Mo r a t o r i a cautio.Paulus:Quo minus prædium iure pignoris diſtrahatur, oblatâ moratoria cautio non admittitur, h.e. cautio quæ datur,vt quis differat & exſpectet,Spieg.Prat.

Mo r a t o r i a præſcriptio interprete Aniano in li.1. C.Th.tit. 2.eſt, quæ cauſam prolongat,hoc eſt,quando induciæ à litigatore petuntur à iudice. Sic in l.2.Cod. de precibus Imp.offer. Briſſ.Prat.

Mo r a t o r e m Paulus in l.inter ſtipulantem,83. §.Stichum, de verb.oblig. æquiparat furi: vt quemadmodum fur tenetur ex ſtipulatu, etiamſi homo morte perierit, ita etiam is qui moram commiſerat.Gœdd.ad l.233.n.1. de verb.ſign.

Mo r b i graues, ſiue aſperrimi recitantur à Plin. c.3.li.25.Spieg.

Mo r b i genus eſt, nec veſpertino nec matutino tempore videre,l.item Offilius,ff.de ædil.edict.

Mo r b o dare veniam de Offic.Præſ.l.diuus,Spieg.

Mo r b o s v s, pro morbo obnoxius. IC.de Ædil.edict. oſtendit qui,quæve hoc nomine veniunt,Spieg.

Mo r b v m,ait Cicero de lib.Tuſcul.diſputat.4. appellant totius corporis corruptionem: Ægrotationem,morbum cum imbecillitate: Vitium, cum partes corporis inter ſe diſſident: ex quo prauitas membrorum,diſtorſio, deformitas. Itaque illa duo,morbus & ægrotatio,ex totius valetudinis corporis conquaſſatione & perturbatione gignuntur, vitium autem integra valetudine ipſum ex ſe cernitur, ſed in animo tantummodo cogitatione poſſumus morbum ab ægrotatione ſeiungere. Hactenus Cicero,Gellius quoque lib.4.c.2.locum Sabini, ſed non integrum,retulit. Hotom.Furor.morbus dicitur,l. 14.de offic. præſid. l.22.§.ſi maritus,ff.ſol.matr.leg.2.§.ſi non propter,ff.ſi quis caut.

Mo r b v m, inquit Mod. eſſe temporalem corporis imbecillitatem: vitium vero perpetuum corporis impedimentum: veluti ſi talium excuſſit: nam & luſcus vtique vitioſus eſt, l.101.§.2. ff.de verb.ſignif. vbi tamen oculum excuſſit, legendum putarem,Hot.

Mo r b v s,vt ait Vlp.in l.1. §.ſed ſciendum,7. ff.de ædil.edict.eſt habitus cuiuſque corporis contra naturam, qui vſum eius ad id facit deteriorem, cuius cauſa natura nobis eius corporis ſanitatem dedit.

Mo r b v s maior idem qui comitialis,teſte Budæo.

Mo r b v s perpetuus exponitur quando nulla ſpes ſanitatis ſubeſt, l.ſi cum dotem, ſi maritus, ff.ſol.matr. l.penult. ff.de excuſ.men. Non igitur idem eſt morbus perpetuus: & ſonticus: ſed in quo nulla ſubſit ſpes ſanitatis: ſitque talis vt impediat, ne quis ſuis rebus apud ſupereſſe poſſit: poteſt enim ſonticus eſſe morbus,non tamen perpetuus. Is enim ſonticus dicitur morbus, qui is eſt, vt impediat rem de qua agitur expedire, lege Morbus,ff.de verb. ſign.

Mo r b v s ſecundum medicos varie accipitur & definitur. Interdum pro eo, quod diſpoſitum eſt, vt lædere poſſit corporis animique operationes. Quo ſenſu Galenus lib.2. Method.c.1. Nemo, inquit,ipſam claudicationem ſanat, hoc enim eſt ridiculum ſed affectionem,quæ eam efficit,vtpote eo ſublato reddatur rectus inceſſus. Auicen.libro 1.fen.2.doct.1. cap.2.ægritudinem,ait, ſeu morbum eſſe diſpoſitionem in humano corpore ſanitati contrariam. Alij imprimis veteres, accipiunt, non pro diſpoſitione illa lædente operationem, neque pro eo quod ad lædendum diſpoſitum eſt, ſed pro ipſa læſione: vt ex Galeno contrarium aſſerente manifeſtum fit. Galenus libr.5. de Hippocrat. & Plato. decret. cap.3. definit animæ partiumque diſſidentiam & ſeditionem: vbi & in prima & poſtrema ſignificatione, quæ veterum eſt, morbum definit, atque ita quidem generaliſſime. Rurſus in lib.de humoribus: Morbus, inquit, eſt, cum in corpore quædam affectio eſt, quæ non ex accidenti ſed primum & per ſe lædit operationem,& in lib.de different. ſymptom. Affectus eſt, inquit,corporis quicunque, præter naturam actionem aliquam vitians: quod in lib.de ſanit. tuend.1. capit.5. idem Galenus ita exponit, quaſi dixiſſet, morbus eſt omnis actio affectionem præter naturam impediens, Hippocrat. definit, quicquid homini moleſtiam infert. Quæ definitio etiam generaliſſima: non ſolum diſpoſitionem per quam læditur operatio: verum etiam ipſam diſpoſitionis læſionem & læſam diſpoſitionem comprehendens: Et ſi verum fateamur, Galenus in vtraque ſignificatione hac ſubtilitate neglecta vtitur. Alij denique morbum à contrario definiunt, per priuationem nimirum ſanitatis. Sanitatem definit Auicenna libro 1. fen.2. doct.1. capite 2. diſpoſitionem per quam corpus hominis in ſui complexione & compoſitione tale exiſtit, vt ex eo omnes diſpoſitiones proueniant ſaluæ & incolumes. Galenus libr.1.de ſanit.partium ſimilarium,calidi, frigidi, humidi,ſicci, ſymmetriam, ſiue conuenientiam quandam, inſtrumentalium vero ex ipſarum ſimilarium compoſitione,numero,magnitudine & figura conſtantem. Atque ita à medicis ad ſanitatem non tantum bona actio, verum pulchra etiam membrorum compoſitio requiritur. Quicquid autem ſanitati contrarium eſt, & cum ea pugnat, morbum vocant & definiunt Galen.lib. de differ. morb. capit.2. eiuſque interpp. Quare ſi vel actionum perfectio vel compoſitionis elegantia ſiue pulchritudo vitietur & deprauaretur, ſtatim morbum ortum eſſe dicemus: & morbus erit cum operationis, tum ſtructuræ læſio: ſeu talis affectus, qui non ſolum partium operationem, ſed earundem quoque conſtructionis elegantiam euertit & deſtruit. Vnde efficitur,morbum eſſe triplicem, ſimilarem, organicum & communem; & quicquid vitij eſt, id etiam morbum eſſe: omne enim vitium vel animi eſt, vel corporis, vel vtriuſque: neque fanaticus, neque fatuus: neque balbus à morboſis excipitur,vt nec atyptus & mutus,cum vitium illud per malam conſtructionis diſpoſitionem ſecundum medicos cauſetur: quod & in eo,qui non longe videt,vel lippus eſt,vel myops,nyctalopia laborans,vel ſcabioſus eſt,verum credimus,Gœdd.l.inter ſtuprum, 101. §.2. num.1. & 2. ff. de verbor.ſignif.

Mo r b v s ſonticus,ait Feſtus,lib.9. ex Ælio Stilone,in 12.tab ſignificabat certum cum iuſta cauſa: quem nonnulli putant eſſe qui noceat, quod ſontes ſignificat nocentes. Næuius,ait,ſonticam eſſe oportet,quamobrem perdas mulierem. Venuleius l.vltim.ff.de ædil.edict. Quoties morbus Sonticus,inquit,nominatur, eum ſignificari Caſſius ait, qui noceat (quod & à Iauoleno,citatur ex eod.l.3. de verb.ſignif.) nocere autem intelligi,qui perpetuo, non qui tempore finiatur. Sed & morbum ſonticum eum videri, qui inciderit in hominem, poſtquam is natus ſit: ſontes enim nocentes dici,Gell.lib.20.c.1.ſonticum morbum appellat, qui vim grauiter nocendi habent, & ita vſurpatum à ſcriptoribus 12. tabul.Vlpia.l.2. §.ſi quis iudicio.Si quis cautus in iudic. ſonticum morbum aduerſam valetudinem exponit, hæc citans 12. tab. verba. Si iudex vel litigator morbo ſontico impediatur, Dies iudicij Diffiſus Eſto. Iul. l. 60. de re iud. Sonticum morbum exponit, qui cuiuſque rei agendæ impedimento eſt: nec de leuiſſima febri, aut quartana inueterata, in qua omnibus negotiis ſupereſſe ſoleat, intelligi vult Plinius tamen in libr.36.cap.19.de Gagate lapide loquens eo nomine intelligit comitialem: cum ita ſcripſit. Deprehendit ſonticum morbum: nam Dioſcorid. ſcripſit ἐλέγχει ἐπιληπτικούς.

Mo r e maiorum, id eſt, more à Maioribus recepto & introducto,l.liberorum autem, ff.de his qui not.infam. Quid autem ſit,more maiorum facere,& de moribus,quam plurima oſtendit Alc.cap.21.lib.4.parerg.Spieg.

Mo r e maiorum cognoſcere eſt iudicibus prius auditis, de re capitali cognoſcere: nec enim prius nomen cuiuſquam inter reos recipiebatur, quam iudicium factum eſſet, l.is qui reus, ff.de Pub iud.Spieg.

Mores maiorum puniri, quid ſit, explicat Suetor. in Nerone his verbis, Legitque ſe hoſtem à Senatu iudicatum, & quæri vt puniatur more maiorum: interrogauitque quale eſſet id genus pœnæ, & cum comperiſſet, nudi hominis ceruicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi, conterritus, duos pugiones quos ſecum extulerat, arripuit, Hot. Prat.

More maiorum quod fit, recte ac decedenter fit: nam populus Rom. maiorum inſtituta atque exempla pro legibus ducebat. Cic. de legib. 11. Ergo adeo expectatæ leges, quæ genus illud optimum Reip. contineant: & ſi quæ forte è me hodie rogabuntur, quæ non ſint in noſtra Rep. nec fuerint, tamen erant fere in more maiorum, qui tum vt lex valebat. Paulus l. 11. ff. de iuſt. & iur. Vbicunque prætor ſalua maieſtate imperij ſui, ſaluoque more maiorum ius dicere conſtituit, is locus recte ius appellatur. Iulian. l. 5. ff. de iuriſd. More maiorum ita comparatum eſt, vt is demum iuriſdictionem mandare poſſit, qui eam ſuo iure, non alieno beneficio haberet. Vlp. l. 11. ff. de his qui not. infa. Si talis maritus, quem more maiorum lugeri non oportet, &c. Hot. Prat.

More malo & improbato, ſignificat aſtute, callide, malitioſe, dolo malo, improbe & inciuiliter, l. 19. §. 1. ff. de neg. geſt. l. 8. ff. quod metus cauſſa, leg. 1. §. litis, ff. de extraor. cog. alias ſonat mala ratione, l. 40. de ſtatu lib. Prat.

More Romano non ſine prouerbij ſpecie dictum à Tullio ſæpe comperimus, pro eo quod eſt, Eraſ. exponente, ſimpliciter & abſque fuco potius quam erudite. Tales enim fuerunt illi Romani priſci Græcorum diſſimiles.

Morem gerere, pro obſequi facile voluntati alicuius, autore Paulo l. quod ſi poſſeſſor. ff. de rei vendic.

Morem gerere, vno verbo morigerari dicitur, hoc eſt, obſequi, & quaſi ad alterius voluntatem mores transformare, Cicer. autoritate probat, Old Spieg.

Morem, hoc eſt characterem dicendi, cuiuſque autoris eſſe attendendum, cum prudenter, tum ſcitè admonet Salomonius, citans ca. ſolidæ, de maior. & obed. Morem agentium ſequi debemus, Papin. inquit, in l. Labeo, de Statulib. Spieg.

Mores vel ſingulorum ſunt vel publice. Mores grauiores, ſeu maiores: inter virum & vxorem; leuiores ſeu minores, Briſſ.

Mores vel boni ſunt, vel mali, Briſſ.

Mores Vlp. in Inſtit. tit. de legibus & moribus definit tacitum conſenſum populi longa conſuetudine inueteratum. Seruius in 7. Æneid. Varronem tradere ſcribit, morem eſſe communem conſenſum omnium ſimul habitantium, qui inueteratus conſuetudinem facit. Pleraque autem, vt Quintil. lib. 5. cap. 10. ſcribit, in iure non legibus, ſed moribus conſtant. Exinde ius quoddam moribus conſtitutum dicitur, §. ex non ſcripto, Inſt. de iur. nat. l. 31. & l. 32. ff. de legibus, verbi gratia patriæ poteſtatis, item poſtliminij iura moribus recepta dicuntur, l. 8. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. l. 19. ff. de captiu. Moribus etiam pupillaris ſubſtitutio introducta eſt, l. 2. ff. de vulg. & pup. Briſſ.

Mores Græcis dicuntur ἦθος, quod ἔθος, conſuetudine, appetitus aſſueſcat parere rationi. Conn. lib. 1. c. 10.

Mores boni aliter à legibus, aliter à canonibus conſiderantur. Contra bonos mores Canonico inſtituto ea ſaltem ſunt, quæ natura improbantur, & peccatum fouent, vel peccati ſuſpicionem inducunt: quæ vero ſolo ciuili inſtituto improbantur, Canones, vt bonis moribus contraria, non attendunt. Gœdd. ad l. 3. in pr. n. 28. de verb. ſignif.

Mores bonos cum dicimus, non vnius hominis, ſed totius ciuitatis intelligimus, l. 15. §. item ait aduerſus, ff. de iniur. Ita aduerſus bonos mores factam iniuriam accipimus, d. §. item aduerſus, & apud Paul. lib. 5. Sent. tit. 4. l. 1. §. 1. ff. de extraor. crim. Et conditionem ſcripturamque contra bonos mores in l. 9. & l. 14. ff. de conditio. inſt. l. 112. §. pen. ff. de libr. l. M. ſtipulationem ex bonis moribus conceptam, l. 121. §. 1. ff. de verb. oblig. Et ſtipulationem contra bonos mores interpoſitam, l. 5. C. de condict. ob turp. cauſam. Et pacta contra bonos mores, l. 6. C. de pact. qualia ſunt, quæ de viuentis ſucceſſione fiunt, l. vlt. C. de pact. l. 30. vlt. ff. de donat. Item ea, quibus euentus litis redimitur, l. 7. ff. de mandat. l. 15. Cod. de procur. Vide malo more dicitur verſatus, qui de litis ſocietate pactus eſt, l. 1. §. litis cauſa, ff. de var. & extraord. Sed nec ea ſecundum bonos mores interpoſita ſtipulatio videtur, qua vinculo pœnæ matrimonij libertas obſtringitur, l. 134. ff. de verb. oblig. Briſſ.

Mores honeſto vocabulo ICti, coniugum vitia, & minus honeſtas actiones appellant. Vlpian. c. Inſt. 6. Mores grauiores ſunt, adulteria tantum: leuiores, omnes reliqui. Maritus propter maiores præſentem dotem reddit, Hot. Prat.

Mores mutare. Vlp. Sed etſi bonæ frugis ſeruus intra annum mutatis moribus occiſus ſit, precium id æſtimabitur, quanto valeret priuſquam mores mutaret, l. vnde Neratius, ff. ad leg. Aqu. Spieg.

Morganatica, vt ait Hot. in lexic. verb. feud. vulgo corrupte ponitur pro *Morgengabe*, quod vulgari lingua Germanica matutinum munus ſignificat: à *Morgen* quod eſt mane & *gabe*, donum. Voce *Morgengabe* vtitur Gregorius Turonenſis, lib. 9. Tam in dote, quam in *Morgengabe*, hoc eſt, matutinali dono certum eſt acquiſitſe. *Morgengabe* autem eſt quod Dotalitium quidam vocant, alij vitalitium, alij Dotium, Græci ὑπόβολον, hoc eſt, vnde ſe tueri mulier mortuo marito poſſit, & quicquid nuptiali conuentione conceditur vxori, vel liberis ex matrimonio naſcituris, Prat.

Morganaticum ius apud Albertum Argentin. & Chron. Ioannes autem aſſerens dominium ad ſe ſpectare, tanquam matri ſuæ per Rodolphum regem olim morganatico iure donatum. Hoc etiam ius lex Salic. comprobabat.

Moribus. Hæc dictio & ad rationem naturalem, iuſque gentium referri, & ad ius ciuile etiam plerunque referri poteſt, Quod poſt l. 12. Tab. prudentum conſuetudine introductum eſt, l. 2. §. iis legibus, ff. de orig. iur. Vnde pupillaris ſubſtitutio moribus inducta dicitur, ff. de leg. 2. de Vulg. & more noſtræ ciuitatis pupillos abſque tutoris autoritate obligare ſe non poteſt, l. more, ff. de acquir. hær. Prat.

Moribus conſtitutum ius, l. 31. & l. 32. ff. de leg. §. ex non ſcripto, Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Moribus conſtituto iure maxima Galliarum pars regitur, Marchia noſtra, Boni, Bituriges, Pictones, Turones, Lutetia, Aurelia, &c. qui quidem mores in ſcriptis redacti ſunt, Prat.

Moribus inductum, cum quid Iuriſcoſ. dicunt, eos ſignificare velle arbitratur Viglius, id ius ante 12. Tab. fuiſſe, vna cum vrbis primordiis obſeruatum, vel poſtea vſu & conſuetudine receptum: cuius interpretationis teſtem citat Theophilum, ſcitè refellens, quod moribus dicatur eſſe introductum, illico, Lacedæmoniis acceptum ferendum, quod ſolis moribus Lacones vt Athenienſes ſolis legibus Rempubl. gubernarint, §. & non ineleganter, Inſt. de Iur. nat. gent. & ciuili. Aſtipulatur in Parerg. Alc. indicans & Accurſium quædam in iure noſtro prodita referre ad Spartanorum conſuetudines, quæ tamen minime ad ius noſtrum pertinent. Nam ſi aliquid, vt idem ait, ab eis decem viri acceperunt: id in 12. Tab. relatum iuris ſcripti pars apud nos eſſe cœpit, lib. 4. cap. 21. Spieg.

Moribus inter virum & vxorem donationes prohibitæ, l. 1. ff. de don. int. vir. Moribus prodiga bonorum adminiſtratione interdicitur, l. 1. ff. de cur. fur. Moribus quoque tutor datur mulieri pupillove, qui aduerſus tutores ſuos aliquam actionem habent, Vlp. in Inſt. t. 11. Moribus, ciuilia officia fœminis adempta, l. 1. ff. ad Velleia. l. 12. ad fin. ff. de iud. Sunt & alia multa ex moribus, l. 8. ff. de acq. hær. l. 12. §. item hi, ff. de iud. l. 3. ff. de iuriſd. l. 34. §. omnium, ff. de contr. empt. l. pen. ff. ad l. Pomp. l. 1. §. qui mandatum, ff. de offic. eius cui mand. l. 11. §. 1. ff. de his qui not. infa. l. 35. ff. de religioſ. l. 26. §. hæc clauſula, ff. ex quib. cauſis maio. l. pen. in fi. ff. de iuſt. & iur. l. 25. ff. ad munic. l. 8. l. 38. in fin. ff. de nupr. l. 42. ff. de verb. ſign. Briſſ.

Moribus, pro more & conſuetudine, vt apud Cicer. Iuriſcoſ. etiam familiare eſt, vt in l. moribus introductum eſt, de Vulg. & pupill. & ſimil. Hinc in mores, pro in conſuetudinem inducere accipimus, Spieg.

Ex bonis moribus eſt maritorum & patronorum reuerentia l. 15. §. 1. ff. ſol. matr. l. 1. C. de in ius voc. Vis & metus bonis morib. aduerſantur, l. 17. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

Moris eſt, elegans & nota locutio, frequens in iure noſtro, l. moris: de Pœnis, l. moris fuit veteribus, de his qui not. inf. & ſimil. Et ex morib. pro conſuetudine, in l. cum Prætor, §. pen. de Iud. vbi dicitur concedi iuriſdictio ex moribus, Spieg.

Mori, eſt actus inſtantaneus: qui mox explicatur, vſque adeo vt nec moriendi tempus conſideretur: Vnde cum teſtator dicit, eſto liber, cum moriar: intelligitur, poſt mortem, l. qui duos, §. 1. ff. de Manumiſſ. teſtam. Spieg. Prat.

Mori proprie eſt vita decedere, Briſſ.

Mori non res tantum animales dicuntur, ſed & quæ anima carent, Briſſ. [Briſſ.

Mori dicuntur non modo res corporales, ſed & incorporales.

Moriones ſunt fatui, quos in deliciis Principum eſſe videmus, l. 4. §. Idem Pompon. ff. de ædil. edict. Prat.

Moritur viuens, & viuit moriens, id eſt, qui duos, §. 1. de manumiſſ. teſtam. l. peculium. §. fin. de leg. 2. Ratio, nondum mortuus eſt, qui moritur, ergo viuit, arg. l. hæc verba ille aut ille: de Verb. ſign. ex Alberico & Solomonio, Spieg. Prat.

Moroſus, hoc eſt, qui in mora eſt, & furi ſimilis iuris interpretatione cenſetur, l. inter ſtipulantem, §. pen. & ibi Gloſſ. ff. de verb. oblig. Spieg.

Mors aut naturalis eſt, aut ciuilis. Naturalis eſt diſſolutio animæ naturalis à corpore, qua regulariter extinguuntur. Mors ciuilis eſt, qua quis ciuis Romanus è numero ciuium Romanorum tollitur. Ita ciuiliter mortuus eſt, cui vel adempta eſt ciuitas, vel ciuitas & libertas ſimul. Vult. ad prin. & §. 2. & 3. n. 1. Inſt. quib. mod. ius poteſt. ſolu.

Mors proprie eſt σώματος καὶ ψυχῆς διάλυσις vt Gell. lib. 2. c. 8. tradit, id eſt, vt Cic. 1. Tuſcul. exponit, diſceſſus animæ à corpore. Eaque vera & naturalis mors eſt, Cuius exemplo & alia à Conſultis fingitur, quæ ſalua vita ciuitatem libertatemque adimit. Interire enim homines maxima & media capitis deminutio-

minutione, vt & morte, dicuntur l.64. §.vlt ff. pro ſoc. Itaque deportatos & aqua & igni interdictos & omnes quorum bona publicantur, mortuorum loco habemus, l.1. §.vltim. ff.de contr. tab. l.4. ff.de bon.liber. l.65. §.publicatione, ff.pro ſoc. l.29. §.& quid ſi tantum, ff.de liber. & poſth. Seruitus quoque mortalitati comparatur, l.209. ff.de diuerſ.reg. Briſſ. & Connan. li.8. c.10. n.2.

Mors ſignificatur etiam per illa verba. Si quid accidit filio meo, l.in vulgati, ff.de verb.ſig. l.Publica, ff.depoſ. Spieg. Prat.

Mortalitate, pro more & naturali fato, apud Iuriſconſultos in l.vlt. ff.de vi & vi armat. l.vlt. ff.ad l.Iul.maieſt.l.22. in fin. pr. ff.ad Treb. l.15. ff.quando dies legatot. l.6.§.ſicut, ff.de off. præſid. l.40. ff. de petit.hæred. l.2. ff. de pact. dot. & apud Iuſtin. Inſt. quib. mod. teſt. infir. & aut mortalitate præuentus. Sic apud Suetonium in Claudio reperitur, & Triphonius in l. pen. ff. de vi & vi armat. ſubtractos mortalitate ſeruos, dixit. Spieg.

Mortalivm vas eſt lapideum, ſiue æreum, in quo tunduntur teruntur ve piſtillo quæ reſoluenda ſunt, autor Nonius.

De Mortario vide quid annotarit Turneb.adu. li.16.c.27.

Mortem exequi, pro inſtituere actionem de parricidio perpetrato, apud Pomponium in l.1.de accuſ. Spieg. Prat.

Mortem ſibi conſciuiſſe dicuntur, qui ſibi manus intulerũt. Br.

Morticinvm, pro exangui, corrupto, & per ſe mortuo: vocabulum ſacræ ſcripturæ familiare. Vnde morticinam carnem dicimus, animalium, quæ non ſunt mactata: ſed per ſe mortua. Haloander noſter in l.pen.à ſe tranſlata, ff.de via pu. in fi. Sed neque rixari in itineribus, neque ſtercora proiicere, neque morticina aut pelles jactare permittant. Prat. Vide Gothoft.ad leg.1. §.ſi. ff.de via public. & ſi quid in ea factum.

Mortifere vulneratus, Vlp.in l.ait lex, ff.ad l.aquil. Quod ſi mortifere, inquit, fuerit vulneratus, & poſtea poſt longum interuallum mortuus ſit, inde annum numerabimus ſecundum Iulianum, ex quo vulneratus eſt. Spieg.

Mortifervm dicitur, quod mortis cauſam præſtat, vt loquitur l.7. §.ſed ſi quis ſeruum, ff.ad l.Aquil.

Mortifervm vulnus, Celſus ſcribit: Si alius mortifero vulnere percuſſerit, alius poſtea exanimauerit, priorem quidem non teneri quaſi occiderit, ſed quaſi vulnerauerit, quia ex alio vulnere periit, &c.

Mortis appellatione propriè tantum venit naturalis, per quam diſſecatur anima à corpore, l.ſi ita quis, de legat. Et in hunc ſignificatum Salom. ait, omnia jura loquuntur. Vide eum in Paradoxis, vbi acutè diſſerit, An ſint plures ſpecies mortis, item an mors ſit genus, aut Ens per ſe: inibique diſces multarum legum veros intellectus: vt tãtam oſcitantiam & interpretum & doctorum mirari poſſis: colligeſq; mortis appellatione multos caſus venire, non vi vocabuli, ſed ſimilitudinis pręcipuè autem ſunt, naturalis, juris gentium, ciuilis, & ſapientum, hoc eſt, vt ipſe interpretatur, Theologorum. Porro mors eorum laudatur, qui pro republ. ceciderunt, Inſti.§.hi enim, de excuſ.tut. vel cur. l.qui actione, §.ſi quis in colluctatione, ff.ad l.aquil.

Mortis verberum terrore pecuniam alicui extorquere, in fine l.3. quod met.cauſ. Spieg.Prat.

Mortis cauſa capimus, non tunc ſolum cum quis ſuæ mortis cauſſa nobis donat, ſed etſi propter alterius mortem id faciat: veluti ſi quis filio vel fratre ſuo moriente, donet Mæuio ea conditione, vt ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res: ſi deceſſerit, maneat apud Mæuium.

Mortis cauſa capitur, cum propter mortem alicuius capiendi occaſio obuenit, exceptis iis capiendis figuris, quæ proprio nomine appellantur l.31. ff.de mort. cauſ.don.l.1. §.item ſi ita leg.l.15. ff.ad leg.Falc. veluti quod conditionis implendæ cauſa datur, l.55. ff.de cond. & demonſt. vide l.12.l.18.& l.36.ff.de mort. cauſ. donat. Briſſ.

Mortis cauſa donatio eſt, cum quis ita mortis imminentiſve periculi cogitatione donat, vt habere ſe malit, quam eum, cui donat: magiſq; eum, cui donat, quam hæredem ſuum l.1.cum ſeq. ll.ff.de mort.cauſ.don. Morris cauſa ſtipulatio exiſtimatur fieri, vt Feſt.lib.11. & Antiſti. Labeo tradit, quæ ita fit, vt morte promiſſoris confirmetur, vt in l.34.ff.de don.cau.mort. aut, vt quidam dixerunt, cui ſtipulationi mors fuit cauſa. Bri.

Mortis conſciſcendæ cauſa, qui propter nequitiam, maloſque mores, flagitiumve aliquod admiſſum, mortem ſibi cõſciſcere voluit, niſi dolorem corporis ſuſtinendo id fecerit. Paul. in l. bouem, de ædil. edict. Vide C.de his qui ſibi mort.conſciu.Sp.

Mortis cauſa capio generis nomen eſt, quod omnes ſpecies complectitur, quibus quid propter alicuius mortem capitur: veluti hæreditatis, legati, fideicommiſſi, mortis cauſa donationis. Sed cum illarum quæque proprium nomen haberet, factum eſt, vt quæ ſpeciale nomen non habet, ea ſcilicet de qua nunc dicemus, communi nomine appellata ſit, leg.mortis cauſa 31. ff.de mor.cauſ.donat. Eſt autem mortis cauſa capio, acquiſitio propter alterius mortem obueniens: vel cum quid propter mortis alicuius cauſam, ſed non ex patrimonio ipſius accipitur, vt ſi moriens legauerit Titio fundum ſub conditione, ſi dederit Gaio decem, eam pecuniam capit Gaius mortis cauſa non iure legati vel fideicommiſſi, vel donationis mortis cauſa, hæc enim peti poſſunt: mortis cauſa capionis petitio non eſt. Vel cum quid inſtituo hæredi vt adeat, aut non adeat, datur, quod à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa capitur, vel à legatario, l.qui pretio 8.leg.ſi mulier.12. leg.mortis cauſa 18. leg. mortis cauſa 31. in princ. & §. 2. inter mortis, 38. ff. eod. quibus locis ſpecies enumeratæ omnes aliunde quam defuncti patrimonio proficiſcuntur, hoc eſt extra donationis cauſa mortis, & teſtamenti cauſam: vt leg. Mænius 55. ff. de cond.& demonſtr. l.ſi quis 8. ff. ſi quis omiſſ. cauſ.teſt. & leg. id autem 76. ff. leg.Falc. vbi mortis cauſa capere, & hæreditario iure capere opponuntur. Mortis autem cauſa donatio à Capione hoc differt, quod illa ſemper à defuncto proficiſcitur, hæc ab aliis, illa ſemper de patrimonio defuncti, hæc ſemper aliunde. Azonis autem definitio eſt hæc: Quod à defuncti liberalitate proficiſcitur, nec vt debitum peti poteſt, ſic enim legitur in eius ſumma in tit. C. ad leg. Falcid. cum apud Accur. l.ſi mortis, 5.C. ad l.Falcid. legatur cum negatione: Non proficiſcitur. Neutra autem ſatis idonea videtur: quia neque ſemper, neque nunquam ex eius liberalitate proficiſcitur: cum interdum, alter ſine ipſius voluntate det: interdum autem ipſe dari jubeat, & dandi conditionem imponat. Prateius.

Mortis cauſſa ſeruus manumitti poteſt, videlicet in extremum tempus vitæ manumiſſoris collata libertate. Briſſ.

Mortis tempore fuiſſe intelligitur, qui in vtero erat, l. intelligendus eſt. Idque per fictionem legis: quæ, licet per naturam impoſſibile ſit, ante ſeptimum menſem eum naſci & viuere, hoc fingit: vt omnino verum non ſit, Alciato teſte, quod vulgo traditur, legem nunquam fingere impoſſibilia. Fingit enim dum ſubſit æquitas. Sed an aliud ſit dicere tempore mortis, aut cum decedit, Bar. diſſerit in l.quod de pariter, ff.de rebus dubiis. Spieg.

Mortva manus, locutio eſt Gallis vſitata de iis quorum poſſeſſio (vt ita dicam) immortalis eſt, quia nunquam heredem habere deſinunt: vt de eccleſia dicitur, lib. Feud.1.tit.13. Qua de cauſa res nunquam ad priorem dominum reuertitur: nam manus pro poſſeſſione dicitur, & mortua pro immortali. Sic municipium dicitur non mori, l.an vſusfructus, 56. ff.de vſufruct. l.ſi vſusfruc. ff.de vſufruct. leg. quoniam hominibus aliis ſucceſcentibus idem populi corpus videtur, l.proponebatur, 76. ff.de iudic. Ciuitas autem mori dicitur, vrbe diruta & inducto aratro, l.ſi vſusfruct.21. Quibus modis vſusfru. amitta. nam quæ prius fuit ſpecies interiit, alia autem exorta eſt: vt de domo dicitur, l.qui vſumfruct. 39. ff. de vſufruct. l.quid tamen 10.§.pen. ff.quibus mod.vſusfruct. ammitta. Theod.Nihem in nemore vnion.tract.6.c.35. Et ſic ad manum mortuam regnum & principatus huiuſmodi deuenerunt, quia ipſi reges Francorum dicti Auguſti, conſanguinei &.propinqui fuerunt, & in cap. Caroli magni & leg.Franc. lib.4. vbi verò mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa irrationabilis inuenta fuerit, &c. vſurpatur autem hæc locutio primum in corporibus & collegiis, quæ immortalia ſunt, vt ciuitates, cœnobia, l. ſicut, §. in decurionibus, ff. quod cujuſque vniuerſ. l. proponebatur, ff.de iudic. Polyd.Virgil. lib. hiſt.17. legibus magnæ chartæ ſancitum eſt, vt nemini liceret dare prædia collegiis monachorum & legem hanc ad manum mortuam vocarunt, quod res ſemel datæ collegiis ſacerdotum non vtique rurſus venderentur veluti mortuæ, hoc eſt vſui aliorum mortuorum in perpetuum ademptæ eſſent. Et aliquando poſt: Epiſcopi capto inter ſe concilio poſtularunt, vt legem ad manum mortuam, quam ordini ſuo valde nocere perſpexerunt, antiquarent. Vſurpatur quoque locutio hæc in Gallia, cum reuera manus, id eſt poſſeſſio, mortua eſt: vt cum quibuſdam Galliæ locis conſuetudo eſt, vt poſſeſſore ſine liberis mortuo, poſſeſſio ad territorij dominum reuertatur. Prat.

Mortva res dicitur, qua quis locupletior non eſt, vel quæ amiſſa reſtitui non poteſt, eadem forma qua mortualis, l.quod autem ſpectatur tempus, l.ſi maritus, ff.de donat. inter vir. & vxor. l.properandum, Cod.de iud. l.2.ff.iudic.ſol. l.3.ff.quæ in fraud. cred. Plautus, & rem mortuam, & rem occiſam dixit, pro fracta & perdita. Idem vocat mortuaria, res inanes & nugatorias, quæ Græci eodem ſenſu [illegible]. Prat. ex Cuiac. 9.obſeru.30.adde Goth.ad l.7.§.1.ff.de donat.inter vir.& vxor.

Mortvam rem Connanus interpretatur eam, quæ non extat: quæ periit lib.8. cap.11. num.3.

Mortvarivm, pro derelicto in morte, vocabulum nouum & barbatum, Mortualia in Aſinaria Plautus dixit, pro vanis & inanibus, qualia ſunt, quæ de mortuis referuntur, vel pro iis quæ ad mortuos pertineant, aut mortuos dixiſſe putes, vt Pylades interpretes indicat. Spieg.

Mortvi qui naſcuntur, non videri vnquam natos, Pauli ſententia receptum eſt: & ideo teſtamentum eorum pręteritione non rumpi certum eſt. Sed magis dubium de iis, quia tametſi viui naſcuntur, ſecundum naturam tamen viuere non poſſunt: cuiuſmodi habentur ante ſeptimum menſem nati. per l.quod

dicitur, ff. de lib. & poſthum. Et crebrius receptum eſt, non rumpere: quia abortiuorum nomine continentur, leg. vxoris C. de poſthum. hæred. Spieg.

MORTVI loco exhæredatum filium eſſe habendum, authoritate tam Gloſſæ, quam Bart. hactenus receptum eſt: attamen in contrarium mouetur Salom. per textus apertiſſimos, quos citat enarrans §. in omnibus, in l. Gallus. Spieg

MORTVIS viris, interne gaudere interdum vxores, interpres adnotauit, in leg. fin. Codic. de iur. dot. item in leg. pater Seuerinam, ff. de cond. & demon. Alber. indicauit. Spieg.

MORTVO æquiparat eum Iuſtinianus, qui neque ſcribere neque articulate loqui poteſt, in princ. l. jubemus de teſtam.

MORTVO proximior dicitur, qui agit animam, imo inter mortuos connumerandus: quia non habet velle, neque nolle: atq; ideo non adit, non diſponit, l. quoniam indignum, C. de teſt. Spieg.

MORTVVS quo diſtet ab occiſo, not. in leg. proinde, ff. ad leg. Aquil.

MORTVVS dupliciter intelligitur in iure, ſcilic. naturaliter, cum anima ſeparatur à corpore: & ciuiliter, vt puta, deportatus, qui pro mortuo habetur fictione iuris ciuilis, l. 1. §. fin de bon. poſſ. ſecund. tab. & Monach. c. placuit, 16. q. 1. Iac. Bello. Etymol.

MORVM nomine, vel ob mores, retentio fieri olim diſcebatur, cum propter malos & improbatos vxoris ſuæ mores qui diſcidii cauſam præſtitiſſent, maritus ex dote quid retinebat l. vn. §. taceat, ff. de rei vx. actio. Vlp. in Inſt. tut. tit. 6. Hinc actio de morib. inter coniuges, l. vn. C. quan. crim. act. l. vn. Cod. Th. victum ciuilit. crimen ag. & l. vlt. de inceſt. nupt. eod. Meminit l. 6. ff. de pact. dotalibus. Briſſ.

MOS, μέσον vocabulum eſt. Hinc non pauci vel bonum, vel malum adiiciunt, ut eorum mens facilius innoteſcat, ſicut faciunt iuriſconſulti, titul. de iniur. tit. de extraordin. crim. aliiſq; multis in locis. Eſt autem mos, vt ex Varrone recitat Macrobius, in iudicio animi, quem ſequi debet conſuetudo, vnde cultus moris dicitur conſuetudo, mos eſt inſtitutum patrium, pertinens ad religionem ceremoniaſq; maiorum. Cætera vide apud Budæum in prior. Annot. Spieg.

MOS à modo dictus eſſe videtur Connano lib. 1. c. 10. n. 5.

MOS, crudeliſſimus tyrannus, obtrudens ſæpe nobis iniquiſſimas leges.

MOTVS in l. 20. ff. commun. diuid. pro indignatione ſumitur. Si is, inquit Pompo. cum quo fundum communem habes, ad delectum non reſpondit, & ob id motu iudicis villa diruta eſt, aut arbuſta ſucciſa ſunt, &c. Alii pro motu iudicis reponunt magiſtratus imperio, ſed perperam, vt vult Cuiac. 13. obſ. 29.

MOTVS aliter ſumitur l. ob carnem 21. ff. de teſtib. Si teſtes, inquit Arcadius, ciuſdem honeſtatis & exiſtimationis ſint, & negocii qualitas ac iudicis motus cum his concurrit, ſequenda ſunt omnia teſtimonia: Et paulo poſt: Confirmabitque iudex motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis. Prat.

MOTVS animi: id eſt, commotio, perturbatio, pro eo quod vulgo dicitur paſſio. Macer de offic. Præſid. l. obſeruandum. Non eſt, inquit, conſtantis & recti judicis cuius animi motum vultus detegit. Motus animi Græci vocant πάθη, quos Latini tum morbos, tum cupiditates vocant: ſed aptiſſime, teſte Roterod. affectus, quod genus ſunt, ira, miſericordia, amor, odium: ſed præcipui metus, ſpes, dolor, gaudium. Qui his carent, ἀπαθεῖς dicuntur. Et ἀπάθεια quibuſdam Stoicis probata eſt. Quum alieno dolore dolemus, συμπάθεια dicitur, Spieg.

MOTVS pro cauſa Plinius in fi. 1. epiſt. 4. li. 3. Audiſti conſilii mei motus. Sic quidam latentem in principe rationem, cauſamve: haud ſcio tamen an ſatis latine, motum proprium vocant. Quatenus illi tribuendum ſit, à Pontificii iuris in quo natus eſt, interpretibus potiſſimum petendum eſt. Iam melior orbis pars, vt quidam dicit, compertum habet, reſeruatum in pectore Iulii ſecundi, inventum eſſe veteratorium. Spieg.

MOTV proprio, ex certa ſcientia, de plenitudine poteſtate, leg. prægnantes clauſulæ. Porro docent interpretes tantam vim habere MOTUS proprii clauſulam, vt in contrarium nemo audiatur. Bald. teſte Old. nihil vnquam rectius dixit, quam hoc quod hæ voces (motu proprio, ex certa ſcientia) omnib. modis relegandæ eſſent ex curiis principum. Quanquam motus proprius principis aliquo modo colligi poteſt ex repetita eius conceſſione. Argum. Nou. vt nul. judic. ſic hab. loc. ſerua. §. præterea hoc quoque. Vide c. ſi motu proprio, de præbend. in 8. & ibi. Dd. Prat.

MOVEMVS controverſiam agendo, & reſiſtendo, l. non ſolum §. ſi ſtatus, C. de procur. iuncta Gloſ. Alber.

MOVENTIA: vide l. mouentium, de verb. ſig. & ſuperius, MOBILIS nec non Alc. in l. iam citata, Spieg.

MOVERE, id eſt, agere, l. 4. C. de præp. ſacr. cub. Vt ſi medio tempore mouere diſtulerint. Sic l. 3. C. de præſcrip. 30. Nulli mouendi ulterius facultatem patere. Et in leg. 3. C. de quadrien. præſc. Omnis motus, id eſt, omnis actio, πᾶσα κίνησις. Prat.

MOVERI etiam eſt remorari, pelli, eiici. Briſſ.

MOVERE, alias eſt inſtituere & intendere. Briſſ.

MOVENTIA dicuntur proprie animalia quæ per ſe mouentur, vt ſerui, jumenta, pecora. Mobilia vero, quæ anima carent, vt vaſa, veſtes, & alia id genus. Sed hæc differentia plerunque confunditur, l. 2. ff. de ſupell. leg. Briſſ.

MOVERE quæſtionem, apud Paul. in l. cum poſt mortem pupilli, de adminiſt. tut. Prat.

MOVET me, Papian. in leg. parui refert, de condit. furt. Nec me mouet, præſens homo fuerit, nec ne, Caius in l. ſi æd:b. de dam. infect. Sed monet me, quod ipſe meas ædes reficere poſſim.

MOX dictio accipitur variis modis, ſecundum ſubjectam perſonam, vt latè ponunt Moder. in l. 1. ſuper gl. in verbo Mox, ff. ſi cert. pet. & Alber. in diction. Inter ejus diuerſos effectus notat, quod per hanc deciſionem ſing. decidit Bal. in l. quoniam, leg. 1. C. de appellat. quod appellatione deſerta non datur iudicatis tempus quatuor menſium, ad ſoluendum ſecundum diſpoſitionem l. 1. & 2. C. de vſur. rei iudic. Sed debet fieri executio ſtatim per illum textum qui dicit, moxque debitum exigetur, hoc dictum multum commendat Ludou. Rom. in l. 1. §. qui præſens, ff. de verb. oblig. & D. Alex. qui dicit quod procedit in quocunque debitore, conſ. 61. & ſi puto col. fi. li. 3. per gl. ord. & communiter approbatam in l. 2. C. de temp. appell. Tamen non eſt verum, niſi in fiſco, & reprobatur per Alex. in l. 4. §. ſi quis condemnatus in 1. col. & in l. debitorib. in 3. col. v. item fallit, ff. de re iudic. & Aret. in l. 1. §. 1. in 2. col. in pr. & in l. continuus, §. illud in pen. col. verſ. & adde, ff. de verb. obl. Iaſ. vbi dicit ſing. in l. ſi arrogator. in 4. col. circa med. & in l. vlt. col. verſ. 3. lim. ff. de adopt. & in l. fructus, in 1. col. ff. ſol. matr. Felin in c. quærenti, col. 1. verſ. 2. fallit, de offic. deleg. iunctis his quæ retuli infra in d. Protinus. Et vlterius dicit etiam in propoſito Corn. conſi. 267. in hac conſultatione in 2. col. in 3. lib. quod iſta dictio Mox, etiam juncta verbo furti temporis, facit pœnam cenſeri irrogatam ipſo jure, & de hoc facit vnum ſingu. Fran. Crem. not. 7. tu ſcis quod verbum quod eſt notandum ad ea quæ ſcribit Felin. in cap. Rodulphus, col. 25. de reſcript. vbi idem dicit de dictione Omninò. Cotta.

MOX, particula in iure noſtro, pro poſt aliquod temporis interuallum, accipienda eſt, ſicut apud probatos ſcriptores ſumitur, quod ſecundum cujuſque rei naturam vel plus, vel minus temporis recipit.

M V

MVCIANA cautio, l. 101. §. ſocrus, ff. de condit. & ſatiſdatio, l. 106. ff. eod.

MVCOR, in l. 4. §. pen. ff. de per. & comm. rei vend. lanuginem ſignificat quæ ex nimia vetuſtate vino accedit, aut quæ alio vitio contrahitur Columel. lib. 12. c. 43. Ne ſitu penora mucorem contrahant. Prat.

MVCRO, pro enſe proprie ſumitur à Canoniſtis, vt pleraque alia, quibus ſcatet vulgatum Lexicon juris. Nam proprie eſt cuſpis, & acumen enſis & telorum. Vſurpatur etiam pro quarumuis rerum acumine, vt docet exemplis Rob. in Theſau. Spieg.

MVGINARI quo Cicero in epiſt. ad Atticum vtitur, eſt idem Proſpe ac Muſare & Menſatere, & ſubmuſſando hæſitate. Petrus Crinitus lib. 18. cap. 5. de honeſta diſciplina.

MVLÆ carrucariæ, l. 8. §. quæſitum, ff. de ædilic. ed. Rhedariæ, apud Varronem, l. 3. c. vlt.

MVLCTAM (ait Feſtus li. 11.) Oſce dici putant pœnam quandam, M. Varro ait pœnam eſſe, ſed pecuniariam. Mulcta Varroni li. 4. ling. lat. pecunia à magiſtratu dicta, vt exigi poſſit ob peccatum. Addit deinde, quo ſingulæ dicuntur appellatæ eſſe multæ, quod olim vnum dicebant multa. Itaque cum in dolium, aut culeum vinum addunt ruſtici, prima vrna addita, dicant etiam nunc multa. Ad idem 19. rerum humanarum apud Gellium lib. 11. cap. 1. vocabulum ipſum mulctæ non latinum ſed Sabinum eſſe dicit: idque ad ſuam memoriam manſiſſe ait in lingua Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti. Sed turba Grammaticorum nouitia (addit ibidem Gellius) eam κατ' ἀντίφρασιν, vt quædam alia hoc quoque dici tradiderunt. Sed vereor ne hoc ſuperioribus Varronis dictis repugnet; nimis enim tenuis & λεπτολόγος eſt in illa etymologia Varro. Illud enim multa quod veteres vſurparunt, cum veteres culeos in vnum Dolium indituri eſſent ſignificat numera ἐξενεχθῆναι. Sic Plautus in Sticho cum quo multas vna multaui miſerias. Pro eo Galli dicunt, Enprun. Mulcta eſt ſpecialis peccati, cujus animaduerſio hodie pecuniaria eſt: Sic Vlp. l. aliud, 131. §. 1. ff. de verb. ſign. qua in re Varroni & Feſto conſentit: qui & alibi de ratione mulctandi antiquis vſurpata: Ouibus duabus, inquit, mulctabantur apud antiquos in minoribus criminibus, in majoribus autem triginta bobus, nec vltra hunc numerum eccedebat mulctatio, qua poſteaquam, ære ſignato vti ciuitas cœpit, pecoraque, mulctatitia incuria corrumpebantur (vnde etiam Peculatus nomen vſurpari cœptum eſt) facta eſt æſtimatio pecoralis mulctæ, & boues centenis aſſibus, oues denis æſtimatæ. Inde ſuprema, mulcta, id eſt, maxima, appellata tria millia æris. item viceſſis, minoribus delictis. Idem fere A. Gell. lib. 11. c. 1. Prat.

Mvlcta tum denium locum habet, quando aliqua fraus, aliqua culpa, commiſſa eſt, quæ ex lege, conſtitutione, SCto, edicto, ve, non habetet publicam vel priuatam animadverſionem, vt in caſu leg. in cauſæ 16. ff. de minoribus vel dolus circa emptionem venditionem eſſet adhibitus, vel locus foret l. 2. C. de reſcind. vend. Gœdd. ad l. 131. ff. de verb. ſig. §. 1.

Mvlcta & pœna differunt: pœna genus eſt: mulcta ſpecies, id eoque omnis mulcta pœna eſt, at non omnis pœna mulcta. Et enim quicquid moram, culpam, delictumve vel temeritatem coërcet, pœnam appellabimus: at idem de multa affirmare non licet: vnde etiam in leg. 12. tab. iuſta imperia ſunto, iiſque ciues modeſte ac ſine recuſatione parento. Magiſtratus nec obedientem & nocuum ciuem mulcta, vinculis verberibuſque coercento, &c. ſcriptum erat, vt cæteris pœnis vinculorum, verberum ac ſimilium per ἀτιμώσεως καὶ ἐπιβολῆς mulcta diſiungeretur. Secunda differentia eſt in materia: Mulcta ſpecialis peccati (ſcilicet pœna eſt) cuius animaduerſio hodie pecuniaria eſt (quia olim pecuaria erat, autore Feſto, in cuius locum nunc pecunia ſucceſſit, Gellius cap. 1. lib. 11. nam & in commerciis loco pecudum hodie ſignata pecunia ſubſtituta eſt, l. 1. ff. de contrah. empt. l. 4. & l. 5. ff. de verb. ſigni.) pœna autem non tantum pecuniaria (vt olim pecuaria Feſtus ac Gellius ex Varrone) verum capitis & exiſtimationis irrogari ſolet. Mulcta igitur duntaxat eſt pecuniaria pœna, & in ſola pecunia conſiſtit: at pœna non ſolum eſt pecuniaria, verum etiam capitalis, & ſi quæ alia corporalis coercitio, cuiuſmodi eſt fuſtigatio, excoriatio, relegatio, deportatio, vltimum ſupplicium, leg. 1. leg. 2. tot. tit. ff. & C. de pœnis, l. fin. ff. de feriis & dilation. Tertia differentia in eo conſiſtit, quod mulcta damnum famæ damnato non infert, l. 1. C. de mod. mulct. pœna delicti reo non poteſt non ignominiam afferre, l. non poteſt, 63. ff. de furt. leg. diuus 40. ff. de iniur. Fornet. hic leg. infamem, de public. iudic. l. palam, de ritu nupt. eſt enim omnis infamia iuris pœna, at non mulcta: tot. titui. ff. & C. de his qui notant. infam. Succedit deinde quarta differentia à cauſa efficiente principali: nam mulcta proprio mulctantis arbitrio ſine omni iuris neceſſitate vel authoritate infligitur: pœna autem reliqua omnis, quæ mulcta non eſt, ſiue ea ſit capitalis, ſiue non capitalis, ſed pecuniaria, aut alterius alicuius generis, nequaquam punientis arbitrio mero executioni traditur, ſed legis, SCti, conſtitutionis, conſuetudinis edictive authoritate & iuſſu infligitur. Gœddæus ad leg. 131. ff. de verb. ſign. §. inter mulctam, nu. 2.

Mvlctam dicere, antiqui tum dicebant, cum ad populum & in comitio mulcta diſceptanda irrogabatur: quod ipſi mulctam certare dicebant: Liuius li. 25. Sp. & L. Caruilii, cum rem inuiſam infamemque cernerent, ducentum millium æris mulctam Marco Poſthumo dixerunt: Cuius certandæ cum dies adueniſſet, conciliumque frequens plebis adeſſet, &c. Cato libr. 4. Originum, ut refert Gellius lib. 11. ca. 1. Mulctam facere dixit: Imperator, inquit, noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum iuit, ei mulctam facit. Poteſt autem videri conſulto elegantia vitaſſe verbum, cum in caſtris & in exercitu mulcta fieret, non in comitio, nec ad populum diceretur. Prat.

Mvlcta modica, quæ eſt ſex ſolidorum aureorum, minorum eſt iudicum, leg. 2. C. de Sport. & leg. eos, C. de Modo mulct. Spieg.

Mvlctam committere, eſt, vt nunc vulgo dicitur, incurrere pœnas. Sic mulcta commiſſa quando quis aliquid commiſit propter quod mulcta eſſet afficiendus. Mulctam autem irrogare, non eſt iudicis mulctantis, ſed actoris, aut poſtulantis & accuſantis. Vide Bud. in Annot. ad l. 2. de Iud. Spieg.

Mvlctam certare. His verbis apparet, moris fuiſſe, vt Tribuni plebis mulctā dicerent, vel vt alii loquuntur, infligerēt, poſtea populi ſuffragiis in comitio, vel irrogaretur vel abrogaretur, vel etiam remitteretur, quo tempore multa certari dicebatur. Non enim Tribuni damnare mulctæ poterant, ſed tantum rogare populum, apud quem cum reus nō iure mulctatum ſe contenderet, lis illa mulctaria diſceptabatur: hæc Budæus.

Mvltam dicere, pro multare Iuriſconſulti noſtri ubique vſurpant. Vlp. l. 2. §. 8. ff. de re iudic. Hic datur multæ dicendæ ius, quibus publicum iudicium eſt, & non aliis: niſi hoc ſpecialiter eis permiſſum eſt. In P. Flor. legitur Pvblice nulla, aut certe abſurda ſententia. Nam Qvibvs p. i. est, Vlpianus dixit, pro qui publici iudicii habent exercitium, vt Papian. leg. 1. ff. de offic. eius cui mand. Venuleius l. 10. ff. de cuſt. reor. Si quos ex his qui in ciuitatibus ſunt, celeriter & ſine cauſa ſolutos à magiſtratibus cognoueris, vinciri iubebis, & his qui ſoluerint, multam dices, id eſt, multam ſtatues, multabis. Sic enim Vlpian. leg. 1. ff. de ſer. fug. Senatus cenſuit ne fugitiui admittantur in ſaltus: neque protegantur à villicis, vel procuratoribus poſſeſſorum: & multam ſtatuit. Venul. lib. 2. ff. quis & à quo app. Appellari à legatis Proconſul poteſt: & ſi multam dixerit, poteſt Proconſul cognoſcere. Hot. Eum tamen locum de mulctis quæ delictis irrogantur intelligendum putat Goueanus capit. 46. Var. lect. Nam alias legati mulctas non obtemperantibus ſuæ Iuriſdictioni, aut iis, qui citati neque reſpondent, neque excuſantur, dicere poteſt, vt ſcribit Gellius lib. 10. c. 6. Cum enim cui mandata iuriſdictio eſt, modicam coercendi habet poteſtatem ſine qua vana & illuſoria eſt omnis iuriſdictiō, l. vlt. ff. de offic. eius cui mandat. eſt, iuriſd.

Mvlctam grauiſſimam, pro morte accipi, Albericus indicauit: ſed id minime ex l. quam citat, colligi poteſt. Præterea mulcta damnum famæ non irrogat, vt Impp. cenſuerunt, Cod. de modo mulct. l. 1. Hæc autem jam plane periit vltimo ſupplicio plectendis. Spieg. Prat.

Mvlctam irrogare, Bud. inquit, hodie forenſi noſtrorum vocabulo dicitur, concludere ad mulctam, & concluſiones mulctatitias aſſumere, quod & pœnaliter intendere dici poteſt Latino loquentib. Spieg.

Mvlctam irrogare, eſt rogare populum vt multam alicui velit imponere, irrogabant autem ſoli magiſtratus. Cicero lib. 3. de Legib. Cum magiſtratus iudicaſſit, irrogaſſitve, per populum multæ pœnæ certatio eſto. Idem in Orat. pro domo, rationem harum irrogationum fuiſſe tradit, vt ter ante Magiſtratus accuſaret intermiſſa die, quam multam irroget aut iudicet, quarta ſit accuſatio trinundinum pro dicta die qua iudicium ſit futurum, Hot.

Mvlctam iudicare, dici poſſe ſcribit Iac. Cujac. obſ. l. 11. c. 9. ſolum enim ei mulctæ dictio eſt, qui iudicare poteſt cuive iudicatio data eſt, id eſt, qui publice iudicium exercet, l. 2. §. vlt. ff. de iudic. l. aliud eſt, §. vltim. ff. de verb. ſig. & ita l. Sillana, de ponderibus. Eum quis volet magiſtratus mulctare, tantum minore, patrisfamilias taxat liceto: Siue quis in ſacrum iudicare voluerit, liceto: Iudicari enim mulctam minorem & jam in ſacrum poſſe ſignificat, id eſt, vt ſacro applicetur, non ærario. Atque in hoc M. Tullij de legibus loco, Cum magiſtratus iudicaſſit irrogaſſitque per populum mulctæ, pœnæ certatio eſto: iudicandi verbum, ad mulctam, irrogandi ad pœnam, idem Cujac. referri vult. Prat.

Mvlctam quæ appellatur ſuprema, Gell. ſcribit inſtituram in ſingulos dies duarum ouium, triginta boum, pro copia ſcilicet boum, próque ouium penuria. Sed cum ejuſmodi Multa pecoris armentique à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues oueſque, alias precij parui, alias maioris: eaque res faciebat inæqualem multæ punitionem. Idcirco poſtea lege Aterina conſtituti ſunt in oues ſingulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem multa eſt ouis vnius. Suprema multa eſt ejus numeri cujus diximus: vltra quam multam dicere in dies ſingulos, jus non eſt: & propterea ſuprema appellatur, id eſt, ſumma & maxima. Quando igitur nunc à magiſtratibus populi Rom. more majorum multa dicitur vel minima vel ſuprema, obſeruari ſolet, vi oues genere viri appellentur. Atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terentio quando citatus neque reſpondit, neque excuſatus eſt, ego ei vnam ouem multam dico: ac niſi eo genere diceretur, negauerunt juſtam videri multam. Hot.

Mvlctare verbum, condemnare eſt, & punire. Sic Plautus, Mulctare matrimonio, pro diuortium facere. Virg. Mulctari patria, pro priuari. Cicero: Mulctatum exilio maleficium, Spieg.

Mvlctatitivm, quod nomine mulctæ exigitur. Spieg.

Mvliebria paſſus prætor remouet à poſtulando, l. 1. ff. de poſtul. Huic ſceleri, quod non proficit ſcire, Impp. in l. cum vir C. de adult. gladium vltorem conſtituunt. Hujus infandæ rei inuentum quidam in Orpheum referunt. Sunt tamen qui exiſtimant, ad liberalem magis honorem referendum quo etiam Socrates adoleſcentes ingenioſos complexus eſt. Spieg. Prat.

Mvliebria pati dicuntur mares, qui pudicitiam ſuam præpoſteræ libidini ſubſternunt, & ſtupro effœminantur, l. 1. remouet, ff. de poſtulan. B. Auguſt. lib. 6. de C. Dei, cap. 8. Viros muliebria pati, non eſt ſecundum naturam, ſed contra naturam.

Mvlieria veſtimenta ſunt, quæ matrisfamilias cauſa præparata ſunt, quibus vir non facile vti poteſt, ſine vituperatione: velut ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ, plagulæ, penulæ, ait Vlp. in l. veſtis, ff. de aur. arg. mundi ornam. Old. Pra.

Mvlier majeſtatem judicantis contemnens, non minus grauiter doloſe peccat, quam maſculus, Gœd. ad l. 1. de verb. ſign.

Mvlier ICto, vt ICto, homo eſt. Gœdd. ad d. l. n. 31.

Mvlier quælibet indiſtinctè ob ſexus fragilitatem & honeſtatem, conſiliique facilitatem ab omnibus muneribus ciuilibus ac viribus remouetur, l. 2. ff. de reg. iur.

Mvlier ſuæ familiæ & caput finis eſt: caput, hoc eſt principium: quia vna cum marito dominium in domo habet, ejuſque familiam conſtituit ſobolis procreatione ac propagatione: finis; quia quam ſobolem enixa fuerit, non in ſui patris, ſed mariti poteſtatem familiamque protulerit. Gœd. ad l. 195. §. 7. de verb. fig.

Mvlierem, Lactant. Firmianus in li. de opificio Dei à mollitie dici exiſtimat, veluti molliet, detracta mutataque litera. Quæ etiam opinio fuit M. Varronis in lib. de lingua Latin. Quæ

admodum Cicero virtutem à viro dictam contendit. Mulier à Græcis γυνὴ ... Vnde Plato exiſtimat γυνὴ quaſi γονὴ dici, quod in ea generetur ſemen & fœtus hominis, mutato Æolice υ in ο vt eſt in Etymol. quemadmodum annotauit Brechæus in l.mulieris, ff.de verb.& rer. ſig. Nam & ab Homer. li.8.Iliad. mulieres peculiari epitheto ἑλκεσίπεπλοι vocantur tanquam molles.

Θηλύτεραι δὲ γυναῖκες ἐνὶ μεγάροισιν ἕκαστη
Πῶς μέγα κήρ...

Et idem in hymno Veneris, virgines ἁπαλόχροας, id eſt, molles corpore appellat:

ἢ δὲ ταῖς παρθενικαῖς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
ἀγλαὰ ἔργα δίδαξεν.

Hæc annotauit Tiraq. in l.connub. gl.1.parte 1.

MVLIER, Vlp. dicitur, quæ virgo non eſt. Quod ſi, inquit, ego me virginem emere putarem, cum eſſet mulier, emptio non valebit. Tamen & virginem viripotentem dicit mulieris appellatione contineri. Sed hoc Alciat. intelligit, ſi verba propriè accipiantur: alioquin ex lata interpretatione etiam non viripotens mulier eſt, nimirum quia muliebris eſt ſexus: nec Etymologia repugnat, cum à mollitie dicatur. Autores Varro & Lactantius. Mulier etiam dicitur ea, quæ virum non cognouit. Vlp. de ædil.edict. Mulierem ita arctam, vt mulier fieri non poſſit, ſanam non videri conſtat. Itaque diuiditur mulier in puellam viripotentem, virginem, & mulierem non virginem, Spieg.

MVLIER bona ſua, etiam vniuerſa, in dotem dare poteſt, l.mulier, 72.ff.de iure dot. etiam immobilia. Mulier tamen minor, ſi bona ſua vniuerſa in dotem dederit, reſtitui poteſt in integrum, l.ſi ex cauſa, 9.§.in dotis, ff.de minoribus: imo etiam mulier maior, ſi ſit decepta, l.iure, 6.in fine.

MVLIER tacitam habet hypothecam in bonis mariti. Vultei. in com. Inſt. l.4 t.6. §.26.n.7.

MVLIER iteratis nuptiis poteſt res donationis propter nuptias mariti immobiles poſſidere, illiſque vti frui. Si verò mobiles ſint aut mixtæ, habet electionem, vtrum reditus ex bonis, an ipſas res cum cautione de reſtituendo poſt mortem accipere maluerit, Nouel. ne mulier quæ nupt.ite. §.aliud, vero conſt. 2. Prat.

MVLIER, pro vxor. apud Scæuol. in l.93.§.1.de lega.& fid.lib.32. Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab hæredibus, &c. De Græcis fontibus deriuata locutio videtur. Hot.

MVLIER ſubintroducta (cuius ſit mentio diſt.32.c.interdixit per omnia) quid ſit, diligenter explicat Rhenan. inſigni ſcholio, quod adiectum eſt c.26.lib.7.hiſt.Eccl. quod & Gloſſematarius ſilcat, & Lexicon Suidæ vocabulum tantum annotet. Spi.Pr.

MVLIER vulgaris, id eſt, vilioris vitæ & proſtitutæ pudicitiæ mulier, ſed nondum ita notata infamia, ut matrisfamilias nomen amiſerit: Balduin.tit. de publ. iudiciis.

MVLIER quæ ſecundum pactum non adfert dotem per ſe vel per alium, ea ſoluto matrimonio nihil lucratur ex donatione propter nuptias. Si autem aliquid attulerit, tunc quatenus dedit eatenus accipiet lucrum ib. §.illud quoque dudum, conſt. 1. & nouel.vt prim.& ſecund.dot. exactio. §.ſed & illud quod, conſt.91. Prat.

MVLIER villæ cuſtos perpetua, l.ſi ita teſtaméto, ff.de fund.inſt.

MVLIERCVLA & pro impudica & libidinoſa, & pro muliere deſtituta auxilio, inope ſcilic. & imbecilli accipitur. Exemplum prioris ſignificatus habes in l.pen.ff.de ſeru.corr. poſterioris apud Cicer. Spieg. Prat.

MVLIERCVLARIVS qui alienas mulieres affectatur: ea forma qua vxorius, qui propriam vxorem amat. Vox eſt à Conſtant. Imp. vſurpata: ſicut ancillarius, ſeu θεραπαινιδομανής ancillariolus, apud Martialem, qui ancillas ſequitur, & in eis inſanit: & lecticaria, quæ lecticas nobilium non aſpernatur. Ex Alciat. Spieg.

MVLIERES dicuntur omnes quæcunque ſexus fœminini ſunt, cuiuſcunq; ſint ætatis l.arg.25. §.2.ff.de aur.& arg. itaq; mulieris appellatione virgo viripotens continetur, l.mulieris, 13.ff. de verb.ſig. & mulierib. legatis etiam virgines debentur, l.ſeruis, 81. ff.de leg.3. Conſuetudo tamen tulit, vt nuptæ mulieres, innuptæ virgines appellentur. Itaq; Cic. Verrina 3. Negotium, inquit, dat illis ſuis comitibus, vt videant & inueſtigent ecquæ virgo ſit aut mulier digna, quamobrem iſte Lapsaci diutius commoretur. Et paulo poſt: Eius eſſe filiam, quæ cum patre habitaret, propterea quod virum non haberet, mulierem eximia pulchritudine. Significat enim illam à viro ſuo diuertiſſe. Item aliquanto poſt: Qui lege ſua hæreditatem ademit nulli neq; virgini, neque mulieri. Sanxit in poſterum, ne quis hæredem virginem, neve mulierem faceret. Hot.

MVLIERES ſuæ pudicitiæ memores & operum, quæ eis natura permiſit, arbitrium ſuſcipere, vel alio modo judicium exercere non poſſum, l.fin.Cod.de recept. arbit. Et hoc iuſtius eſt quicquid diſtinguat c.dilecti filii, extr. de arbitr. Prat.

MVLIERES lanificæ an villæ inſtrumento contineantur: vide Alphenum in l.villæ inſtrum. ff.de fun. inſtruct. Prat.

MVLIERVM genus auariſſimum, gl. ſuper verbo, donat, in l.ſed ego, ff.ad SC. Vellei. Spieg.

MVLIERVM nomina in Pandectis inueniuntur vulgata quidem hæc Mæuia, Titia, Seia, Sempronia. Minus trita vero hæc, Antonia Montana Antonia Tertylla, Faria Seuilla, Flauia Tertulla, &c. Briſſ.

MVLIO perpetuarius, aut qui in ſolidum, aut ſemper ſit vector, aut quod Rhenano magis arridet, qui perpetua, nec interrupta vectatione ſuos vectores aliquo perducat. Ad vehicula mulis vſi ſunt antiqui, non equis. Vnde muliones vehicularij, quinque mulis quæſtum faciebant. Spieg.

MVLIO, qui & mulus dicitur, qui mulos curabat & agebat: Hunc Bart.in l.cum quæritur, §.ſeruus, de l.3.ſeruorum appellatione recte comprehendit. Siquidem veteres ſolebant vel lecticis deuehi, vel curribus. inde ſerui vectores dicti: quo genere lecticarij, agaſones, mulioneſque ſunt. Prat.

MVLOMEDICVS apud Firmicum lib.8.Matheſ.c.14. Quomodo etiam in l.1. de excuſat.artific. lib.10. C.legendum non librorum modo ſcriptorum, ſed & Accurſianæ interpretationis auctoritate conſtat. Briſſ.

MVLORVM appellatione etiam multæ, quemadmodum appellatione ſeruorum & ſeruæ plerunq; continentur. Id autem eo venit, quod ſemper ſexus maſculinus fœmininum continet, vt ait, Iulia. in l.qui duos mulos, de leg.3. l.58.de ædil.edict. Prat.

MVLSVM, potio eſt ex vino & melle concinnata. Vlp. de trit. & vin.leg.l.ſi quis. Si mulſum, inquit, ſit factum, vim appellatione non continebitur. Idem de rei vendi. ibidem. Si ex melle meo, & vino tuo mulſum factum ſit, Græcis οἰνόμελι & μελίκρατον, vt Pollux lib.6. tradit. Legimus autem, multos ſenectam longam mulſi tantum intinctu toleraſſe, nec præterea cibo aliquo celebri, Pollionis Romuli exemplo quem centeſimum annum excedentem, quum interrogaret Auguſtus, quanam ratione maxime vigorem illum animi corporiſque cuſtodiſſet, reſpondit: Intus mulſo, foris oleo. Spieg.Prat.

MVLSVM Veteres Romani in delicijs habebant, & in triumpho milites ab Imperatore eo donabantur.

Sed ſpectatores vos nunc ne miremini
Quod non triumpho, peruulgatum eſt, nihil moror
Veruntamen accipitur mulſo milites.

Mulſum vero ex pluuia aqua fieri ſolitum, ex Galeni lib. 4. tuendæ ſanitatis annotat Cælius li.23. c.vlt. Sed & ex vino vetere factum ad appetentiam & auiditatem cibo reuocandam, auctor eſt Plin. lib.22. de natura mellis. Vide etiam de hoc Petrum Crinitum de honeſta diſcipl. lib.4. c.8. vbi tradit veteres mulſo etiam ſacris vſos.

MVLTA: vide paulo ante Mulcta.

MVLTI & plures differunt: plures non ſunt pauciores, quã duo multi non ſunt pauciores quam tres: illud patet per l.vbi numerus, de teſtibus; hoc per l.1. §.hoc reſcriptum, ad SC.Syllan.

MVLTI qui dicantur, docet Bart. in l.Prætor. ff.vi bon.rapt. An duo multi dici poſſunt, diſſerit Abb. in cap.ad nos, de reb. eccleſ. non alien. Vide §.ſi.inſt.de jur.perſ.juncta glo. Prat.

MVLTIFARIAM, id eſt, varie, multis modis, l.ne quid, ff.de incen. ruin. nauf. Sic pluriſariam, in l.1. ff.de in integ. reſtit. & triſariam, in l.ſi.pro pluri. & tribus: vt omnifariam, pro omnibus modis in l. optimam, C.de contrah. & com.ſtip. quæ & ab Alber.adnotata ſunt. Spieg.

MVLTIPLEX, omne dubium eſt, quemadmodum omnia generalia ſunt obſcuriora Bald. in l.1.C.de ſer.fug. Boetius quoque ait: Eſt in eo, quod multiplex eſt, veritatem eſſe ambiguam, tametſi etiam obſcuritate impediatur. Obſeruandum tamen, inter ambiguum & obſcurum hoc intereſſe, quod in ambiguo plura ſe oſtendunt, quorum quid potius accipiendum ſit, ignoratur: in obſcuro autem nihil, aut parum, quod attendatur, apparet. Ex Fortunatiano. Sp.

MVLTIS partibus plures, & multis partibus inferior, teſte P.Manutio, elegantiſſ. Ciceronianæ ætatis viri, dixerunt pro eo quod eſt, multo plures, & multo inferior. Spieg.

MVLTITVDO, pro turba hominum, nullum habet conſilium prona ſemper ad diſſentionem. Nou.de reſer.ſacr.palat.conſt. 11. Vide item Old.in §.poſtea aucta, l.2.de orig.jur.Spieg.

MVLTITVDINEM conſtituunt mille viri, per l.2. §.1.ff. de excuſ.tut. l.1. §.fin. de teſtam. milit. Interdum quod turbationi plerumque obnoxia ſit, nec ſerena, tranquillaque mente polleat (quaſi ad contemplationem rerum ſubtilium in primis opus eſt) turba ſolet appellari: rem ſignificatam nomine ipſos vt pulchre dicit Inſulanicus Huttenus, veriſſime tuente, comprobanteque. Spieg.

MVLTO poſt, triennio alij, quinquennio alij claudunt. Vide quę not.in §.ſi multo poſt, l.ſi vnus, ff.de arbitr. Sp.Prat.

MVLTVM eſſe, pro multum intereſſe, l.6. ff.de public.

MVLTVM temporis in l.1.C.de fideicom. id eſt, trienuium.

MVLVS clitellarius, qui fert onera. Clitellæ enim ſunt, quibus onera imponuntur, ſicut in equis ſellæ. Cælius ſcribit, cur mulus non ſit vitio ſunt, citante eum Vlp. in leg.ædil.aiunt, §. ſed enim, de ædil.edict.Sp.

MVNDANI in l.55.§.1.C.de epiſc.& cler. ſunt laici,qui & idiotæ Nouel.6. cap.1. & ſeculari conuerſationi dediti in l.56.C.d.tit. Goth. ad d.l.55. §.1.

MVNDI ſcripturæ meminit Iuſtinian. in l.contractus, C. de fide inſtr. Spieg.

MVNDVS dicitur cœlum, & terra, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Iterum alia ſignificatione, dilectores mundi, mundus dicuntur. Diuus Auguſtinus autor. An ſit æternus mundus, Bart. attingit, in l.1.C.de dign. Spieg.

MVNDVS eſt communis patria omnibus: vt inquit Bald. in c.1. §.dominus, de forma fidel.ex hoc inferens, quod domini terrarum non poſſunt expellere mercatores forenſes ex ſuis terris, ſine cauſa, & ſequitur Ioan. Baptiſt. Seuer.in rep. l.omnes populi, colum.32. verſic. item quæritur nunquid domini, de iuſt. & jur.

MVNDVS, ait Feſtus, dicitur lautus & purus.

MVNDVS muliebris,eſt quo mulier mundior fit,inquit Vlp.l.25. §.4.ff.de aur.& arg. Cato.apud Liuium: Munditiæ, ornatus & cultus fœminarum indicia ſunt: his gaudent & gloriantur, Hinc mundum muliebrē appellarunt noſtri maiores.Sic Varro de ling.latin.4. Mundus muliebris,dictus à mundicia.Hinc.n. maxime ſumitur,quod eam deceat. Poſtea ornatum à Mundo diſtinguit, quod idem Iureconſulti faciunt: Nam in mundo muliebri hæc numerant: Speculum, vnguenta,vaſa vnguentaria,argentum balneare: non etiam ornamenta, veſtes, monilia,annulos, l.27.§.mundus,& l.34.§.Titia, ff.de aur.& arg.Sic Paul.lib.ſent.3.c.6. Mundo,inquit, muliebri legato ea cedunt, per quæ mundior, mulier,latiorque efficitur: velut ſpeculum, conchæ, ſituli, item buxides, vnguenta, & vaſa in quibus ea ſunt. Ornamentis legatis ea cedunt per quæ ornatior efficitur mulier: veluti annuli, catenæ, reticuli, & cætera quibus collo,vel capite, vel manibus mulieres ornantur. Sic Tertul. in lib. de habitu mulieb. Habitus,inquit, fœminæ duplicem ſpeciem circumfert, cultum & ornatum: Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant. Ornatum quem immundum muliebrem conuenit dici. Iſte in auro,& argento,& gemmis,& veſtibus deputatur:ille in cura capilli,& cutis, & earum partium corporis quæ oculos trahunt. Hot. Prat.

MVNDVM neutro genere dixit Lucilius apud Gell.lib.4.c.1.

MVNDVM in quo contractus ex ſceda redigitur l.16. C. de fide inſtr. χάρτην καθαρὸν Iuſtinian. vocat Nouel.44. Brill.

MVNEM ſignificare certum eſt officium, vnde è contratio Immunis dicitur, qui nullo fungitur officio, Feſtus, Prat.

MVNEM rem, l.fraudati, ff.de publ.& vectig. exponunt quidam rem obligatam fiſco, contra Baſilicorum interpretationem nam Munem rem vertunt, τὸ κοινὸν πρᾶγμα vt teſtatur Cujac.9. obſeruat. 24. Hinc & municare dixere Latini pro Communicare,autore Feſto,& Mentum pro Commento. Prat.

MVNERA & honores imponuntur ratione fortunarum, ætatis, originis,morum. Itaque circa honorum, munerumque conceſſionem conſiderantur dies cuiuſque natales, an ætate ſit grandior, quam ut muneribus onerari debeat, an minor viginti quinque annis, vt honores ſuſtinere prohibeatur, vel aliud munus ſubire nequeat. Gœd. ad l.98.nu.1.

MVNERA, ſunt procurationes quædam Reipubl. quæ ſine imperio poteſtateve alicui mandantur: quarum aliæ induſtria & opera, aliæ ſumptibus faciendis adminiſtrantur, aliæ communiter. Patet ex l.vlt.ff.de muner.& honor. Hot. Prat.

MVNERA autem alia priuata ſunt,alia publica.Priuata ſunt,quæ cuiuſque officio priuatim incumbunt. Publicum verò munus eſſe definitur officium priuati hominis, ex quo commodum ad vniuerſos ſingulosque ciues remque eorum imperio magiſtratur extraordinario peruenit, leg.239. §.munus, ff.de ver. ſign.Publica verò munera eadem & ciuilia & municipalia appellantur, leg.vlt. §.hæc autem, ff.de muner. & hon. l.2. ff.de diuer.reg.jur. l.1. C.quod cum eo,l.2.§.ſi quis municipalis,ff.ſi quis cautio. l.21. §. idem reſpondendi conſtante, ff. ad municip. l.3. §.his qui, ff.de muneribus & hon. Briſſ.

Dicuntur & onera ciuilia in l.6.ff.de cur.fur. l.9. C.quando prouoc. non eſt nec. Briſſ.

Illud etiam Munus publicum erat autore Calliſtrato quod in adminiſtranda re aliqua publica,cum ſumptu ſine titulo dignitatis ſubibatur.Ræuar.d.l.fœminæ ab omnib. ff.de reg.jur.

MVNERVM publicorum alia perſonalia ſunt,alia patrimonialia: Perſonalia ſunt, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine detrimento gerentis pertractantur, l.vltim. ff.de munerib.& hon. veluti defenſio ciuitatis, legatio ad cenſus accipiendos, patrimonii deſcriptio, exactio pecuniæ pro capitibus curatio operum, camelaſia, ſitonia, eleemporia, angariæ, productio tironum, rerum tranſuectio, cura cuſtodiendi aquæductus, cura venalium inſpiciendorum, & alia id genus, leg.1.l.3.§.cura, l.6. §.ſciendum, l.vlt. ff.de muneribus. In hoc numero & tutela & cura ponitur, quæ munera eſſe ciuila & publica dicuntur in §.1. Inſti. de excuſ. tuto. & dict. leg.1. Cod. quod cum eo,quanquam qui immunitatem ciuilium publicorumve munerum habent, à tutela nòn excuſantur, leg.15. §. qui accipit, ff.de excuſ. tut. niſi nominatim hoc priuilegium eis indultum ſit,l.6.§.grammatici,l. 189.§.non omnia,ff.de excuſ. tut. Hæc porro perſonalia munera etiam corporalia vocantur, l.3.§.corporalia, ff.de muner. & hon. l.8.de muner.patrim. li.10.C. Quorum nonnulla ſunt, quæ ſordida vocantur, l.8.§. Philoſophos, ff.de vacat. muner. l.2.C.de Epiſc.& cler.l.15. l.14.l.15.l.vlt.de excuſ.muner. li.10. C.l.4.C.de dignitatib. lib.11. l.1.de luariis, lib.11.C.l.1.Cod.de priuil.dom.Aug. lib.11. l.2.C.de præpoſ.ſac.cubic. lib.12.l.3.C. de ſilentiar. lib.12. l.15.& l.8.de ſordid.muner. lib.11.C.Th.ex quib. didici inter ſordida munera habita conficiendi pollinis curam,panis excoctionem,paruéredorum,parangariarum,carbonis, materiæ, item ligni, & tabulatorum præbitionem: piſtrini quoque & excoquendæ calcis obſequia,temonariamque functionem in ſordidis muneribus habita.Briſſ.

Exactio vtique tributorum, inſtructioq; pontium ac viarum inter ſordida munera non habebatur l.17.§.exigendi,ff.ad municip.l.7. C.de ſacr.eccl. l.4.C.de priuil.dom.Aug.lib.11.Briſſ.

Patrimoniorum vero munera ſunt, in quibus maxime ſumptus poſtulatur: cujuſmodi ſunt, quæ patrimoniis indicuntur intributiones, velut rei vehicularis, vel nauicularis munus, exſolutio tributorum, hoſpitum receptio, viarum munitiones,& prædiorum collationes, decaprotiæ & protoſtaſiæ munus,& alia omnia patrimoniorum poſſeſſionumque onera,l.1. l.3. §.exactionem,§.decaprotos, & §.munus,leg.14.§. viarum,l. vlt. C.de muneribus & hon. leg.3. ff.ad munic. l.pen.& vltim. ff.de priuil.veter. l.2.& l.8.C.de munerib.patrim. lib.10.Addit Arcadius Chariſius tertium genus munerum,quæ mixta vocat, quæ partim labore corporis & ſollicitudine animi, partim ſumptu obeuntur, velut exactio annonarum. Nam pro deſertis prædiis exactores fiſco ſatiſfacere coguntur, & ſic ſumptu præter miniſterium corporis grauantur, l.vlt. §.vlti. de munerib. & honor. Briſſ.

MVNERA militaria, ſunt excubiæ, angariæ, geſtationes in vſum belli, decurſio campi,erectio valli,atque id genus ſimilia. Qui ab his munerib. immunes erant, beneficiarij dicebantur: qui ſubibant, munifices. Alc.de verb.ſign.

MVNERA ſolennia in leg.cum plures, §.cum tutor. ff.de admin. tutor. videntur eſſe ſecundum Varronis, Feſti, & Seruij interpretationem, anniuerſaria, eaq; munera quæ quotannis more recepto ſibi inuicem cognati natali cujuſq; die miſſitabant.De quib.Martial. li.9.Epigram. Charta claret ſolenne tibi cognatio munus.Et alio loco:Luce propinquorum qua plurima mittitur ales, Dum ſtellæ turdos, dum tibi Flacce paro. Prat.

MVNERVM etiam alia ordinaria ſunt, quæ lege, Senatuſconſ. conſtitutioneve principis injunguntur. Alia extraordinaria, quæ extra ordinem inducuntur,l.1.de vacat.pub.mun. libr.10. C.l.2.& l.31. §.pen.Cod.de epiſc.& cler. Briſſ. Adde Ræuard.l. fœminæ,ff.de reg.jur.

MVNERA etiam ludos gladiatorios veteres vocabant.Vide infra Munus ſpectaculum. Ac proprie funebres illud ab officio, vt Tertull.in lib.de ſpectac.actor eſt,ita appellabantur, quoniam officium mortuis ſe talibus ſpectaculis facere veteres arbitrabantur.Briſſ.

MVNERA etiam hæreditaria pro oneribus dicimus, l.33. in fi.ff. de leg. lib.2. l.2.ff.ad Senatuſc.Treb.vt munus collarionis in l. 54.ff.ad Trebel.Munus Falci.in l.77.§.ſi pars,ff.de l.lib.2.Briſſ.

MVNERALIS lex dicitur,quę cauet,ne cui liceat munus accipere.

MVNERARE, id eſt, donare, *Verehren.* Solebant autem populi Romani Imperatores à ſociis,vel regibus, vel populis liberis, quum per eorum regionem iter facerent, aliquo munere ornare,vt eorum cum popul. Rom. amicitia ſignificaretur. Munerare actiuum, & munerari deponens, in eadem re dicimus, ex Syluio. Aliud eſt autem munerare, aliud remunerare. Illud ſignificat ſimpliciter donare aliquid, *ſchencken*, nullius prioris officij aut beneficij accepti compenſandi reſpectu, quod hi faciunt, qui priores aliquem dono aut beneficio ſibi demerentur & obligant. Remunerat autem, qui acceptum beneficium, aut quod velut ſibi impenſum tulit, tameſti alioqui eius vtilitas ad ſe non pertineat, compenſat, atque ejus reſpectu benemerito aliquid retribuit. Spieg.

MVNERARI, pro munus gerere ac ſuſtinere. Vlp. l.1. §.2. ff.de vacat. & excuſ. Qui in fraudem ordinis in honoribus gerendis, cum inter eos, ad primos honores creari poſſint, qui in ciuitate munerabantur, mirandorum majorum onerum gratia, &c. Hot.

MVNERARII: vide paulo poſt in voce Munus ſpectaculum.

MVNIA vocitantur munera ſpectacula, in quib. edendis aſſiduus erat in tantum Cajus Cæſar, vt populus auerſatus & abhorrens alioquin ejuſce diritatem, illum doluerit extinctum veluti oblectaminis theatralis adminiſtrum: Io.Baptiſt. in comment.Panegyr. Sid.Apollin.ad Socerum.

MVNICEPS, vt ait Ælius Gallus, qui in municipio liber natus eſt. Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatib. Roman. veniſſent, quibus non licebat magiſtratum capere, ſed tantum muneris partem.At Seruij filius aiebat initio fuiſſe qui ex con-

ditione ciues Rom. fuiſſent, vt ſemper Rempub. ſeparatim à populo Roma. haberent, Comanos videlicet, Acerranos, Atellanos, qui æque ciues Rom. erant, & in legione merebant, ſed dignitates non capiebant. Hæc Feſtus Hotoman. Vt ergo municipales homines pro veris ciuib. Romæ non habebantur etſi donata ciuitate omnia municipia erant: ſic & equites municipales pro ignobilibus equitibus ponere ſolebant, quod eorum non eſſet tantus ſplendor, nec tantæ diuitiæ quantæ vrbanorum equitum. Iuuenalis, municipalis eques, de Cicerone, & Tacitus lib.4. municipalem adulterum pro ignobili & obſcuro dicit, ſeq; ac maiores & poſteros municipali adulrero fœdabat. Turnebus aduerſ.lib.3. cap.9.

MVNICIPALE jus, dicitur privatum ius vniuſcuiuſque ciuitatis, Municipalia magiſteria vocantur adminiſtrationes & officia ſui municipii. Spieg.

MVNICIPALES leges, id eſt, ſtatuta probantur in tit. ff.de Decr. ab ordin. faciend. recte enim appellaverimus & hodie magiſtratus civitatum, ordines decurionum. Vlp.in l.1. §. ſi quis apud, ff.quod quiſqu.iur. At defenſores ciuitatum, non ex decurionibus, ſed ex aliis deligebantur, tres numero: qui hoc agerent, ne tenuiores & infimi à nobilibus læderentur. Alciat. lib.4.Diſpunct. cap.5. Spieg.

MVNICIPALIS lex eſt propria cuiuſque municipii lex, leg.3. §. plane, ff.quod vi aut clam, leg.3. §.diuus, ff.de ſepulch.viol.& alibi. Briſſ.

MVNICIPALES magiſtratus, ciuitatum Decuriones dicuntur, qui vnum ordinem referentes, ſic adminiſtrant, vt vnius hominis vicem ſuſtineant, l.magiſtratus, ff.ad municipal. Et C.de magiſtrat. municipal. Sunt autem adminiſtrationes Reipublicæ cum dignitatis gradu, ſine ſumptu, hoc eſt, ſine erogatione ſeu collatione in publicum contingentes, l.honor. ff. de mun. ner. & honor. Ideoq; honores quoq; dicuntur. Prat.

MVNICIPES ab onere officioque dicti ſunt, quia in eadem Rep. eorundem honorum, officiorum, onerumque ciuilium, quæ munera appellantur publica, ſunt capaces. Dn.Gœd. ad leg.18. n.22. de verb. ſig.

MVNICIPES (inquit Gellius li.6. c.13.) erant ciues Romani, ex municipiis ſuo iure, & legibus ſuis vtentes, muneris tantum cum populo Rom. honorarij participes, à quo munere capeſſendo appellati videntur, nullis aliis neceſſitatibus, neq; vlla populi Romani lege adſtricti, cum nunquam populo eorum fundus factus eſſet: Poſtea abuſiue ſuæ cuiuſque ciuitatis ciues municipes dicti ſunt, l.1. ff. ad municip. ab eo quod munera ciuilia capiant, l.18.ff.de verb.ſig. Primos autem Municipes ſine ſuffragii iure, Cærites eſſe factos dicit. Appellus autem annotauit, municipes dictos olim muneris participes, qui recepti in ciuitatem cum aliis munera facerent. Sed nunc abuſiuè municipes, ſuos cuiuſq; civitatis ciues appellari, vtpote Campanos, Puteolanos, l.1. ad municip. Municipem autem, vt ait Vlp. ibid. aut natiuitas facit, aut manumiſſio, aut adoptio ſeu electio. Patris autem non matris municipium liberi ſequuntur, niſi forte priuilegio aliquo materna origo cenſeatur. Prat.

MVNICIPES intelligendi ſunt & hi, qui in eodem municipio nati ſunt, l.municipes, ff.ad municip. Prat.

MVNICIPIVM pro ipſa ciuitate ponitur in l. de die, §.tutor.qui ſatiſdar. cog. Paulus Iureconſultus, Hæres quoque (ait) vt legatorum nomine ſatiſdet, audiendus eſt, ut in municipium remittatur, vnde & Plin.in Epiſt. Iam Communi, quam Mediolanum municipia nomina. Vide Crinitum lib.7.c.6. de honeſta diſcipl. Connanum lib.5. c.6.n.2. Corra.li.3.Miſcel.c.6.n.3. Adde Brechæum in l.munus, in tit.de verb.& rer. ſig.

MVNICIPIA & coloniæ differunt: Municipia namque ſunt ciuitates à populo Romano in ſocietatem ſuorum munerum ac honorum receptæ, ſuo interim iure utentes: Coloniæ verò, quæ ex vrbe Roma originem habent: vide l.12. & l.ſi.de cenſibus, Liu. & Cic.paſſim, Gell.d.lib.16.c.13. Gœd.ad l.18.nu.7. de verb.ſig.

MVNICIPIA, coloniæ, oppida, præfecturæ, vici, caſtella, conciliabula, fora, baſilicæ. Hæc in legibus coniungi & ſingulatim enumerari conſueuiſſe, duobus ex locis intelligitur, primus eſt apud Paulum lib. ſent.4. c.6. alter eſt in lege Fabia de terminis. Hot.

MVNICIPIVM ait Feſtus: id eſt, genus hominum dicitur, qui quum Romam veniſſent, neque ciues Rom. eſſent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vna cum Romanis ciuibus præterquam de ſuffragio ferendo aut magiſtratu capiendo: ſicut fuerunt quondam Fondani, Formiani, Cumani, Acerrani, Lanuuini, Tuſculani, qui poſt aliquot annos ciues Rom. effecti ſunt. Alio modo quum id genus hominum definitur, quorum ciuitas vniuerſa in ciuitatem Roma. venerunt: vt Aricini, Cerites, Anagnini. Tertio definitur, quum id genus hominum, qui ad ciuitatem Rom. ita venerunt, ſic vt municipia eſſent ſua cuiuſque ciuitatis & coloniæ: vt Tiburtes, Præneſtini, Piſani, Arpinates, Nolani, Bononienſes, Placentini, Nepeſini, Sutrini, Lucrenſes. Hæc Feſtus. Hot.

MVNICVLATOR, vocabulum nihili Alber. ut probum indicat in l.fin. ff. de lib. cauſ. Sed vel miniculator ex Nebr. vel potius nomenclator, vt apud Haloandrum, eſt legendum. Spieg.

MVNIFICES dicuntur, qui munera faciunt, Feſto. Vnde milites dicebantur munifices, qui propter munera militiam facere coguntur, vt teſtis eſt Vegetius lib.1. de re milit. Sicut candidatos milites, principales dici idem Vegetius auctor eſt, qui priuilegiis muniuntur. Qui igitur munera faciunt milites, munifices (vt repoſuit Budæus) non munilicos Paul. vult appellari. Sic & munificum prædium dicitur in l.2.de præd.& omn. rebus nauicula, lib.11.C. τὸ λειτουργῶν ϗ συντελὲς, ait Budæus, id eſt, Publicæ functioni & vectigalis collationi ſubditum. Sic & munificum intelligit Paulus Iuriſconſultus in l.ſi publicani, ad l.fi. ff.de public.& vectigal. Gœddæus & Brechæus leg.munus, ff.de verb.& rer.ſignifi. Contra beneficiarij nuncupabantur, qui vacabant muneris officio. Sicut ergo municeps in Republica: ita munifex in militia nominari ſolebat, Old. Vide paulo poſt Munus à dono.

MVNIFICVS eſt, qui ad munera, ſiue illa ſint officia, ſiue onera, obligatus eſt. Idemque munifex appellatur, quia ejuſmodi munus ſolet expedire, & agere & ſubire. Siue jam munifices, ſiue munificos legamus, res eodem redibit, ne nimia emendandi libertate vexemur, nec in defendendo, nimia placeat pertinacia. Gœd.ad l.18.nu.6.

MVNIMENTA dicuntur ea, quæ cauſam muniunt, vt probationes & inſtrumenta, glo. in verbo Munimentis, cap. quamuis, de electio, lib.6.Ioan.Bello. Etymologiæ.

MVNIMENTVM differt à monumento, ſiue monimento, quod monumentum eſt ſepulchrum, quod erigitur in defuncti memoriam, ſiue illud ſit inane, ſiue cadauer complectatur. Munimentum vero in ædificio illud, quod ab inferendo damno defendit, dictum à muniendo, Marcellus de religioſis & ſumptibus funerum, l.funeris ſumptus, &c. Nebriſſ.

MVNIRE ripam, rubr. de ripa munien. & l.1. C.de alluuio. l.1.§. ripa autem, ff.de fluminib. Aggen. Vrbic.in li.de limitibus agror. Quæ res, ait, neceſſitatem ripæ muniendæ injungit: ita tamen, vt ſine alterius damno quicquam fiat. Sic & aggerem munire, l.1. §. vlt.ff.de acq.& aq.plun.Briſſ.

MVNIRE viam, l.3.l.ff.de dam.infect. Et munitio viarum, l.12. ff. de muneribus, & honor. Briſſ.

MVNVS, officium eſt priuati hominis, quo commodum ad ſingulos vniverſoſq; ciues, remq; eorum, imperio magiſtratus extra ordinem peruenit, l.pupillus, de verb.ſig. Vide Donum. Sp.

MVNVS dicitur, quaſi mutuo animo officiique cauſa datum, auctore Varrone.

MVNVS, inquit Vlp. proprie eſt, quod neceſſario obimus, lege, more, imperióve ejus qui iubendi habet poteſtatem. Dona autem proprie ſunt, quæ nulla neceſſitate iuris, officij, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur, nulla reprehenſio eſt: & ſi præſtentur, plerunque laus ineſt. ſed in ſumma in hoc ventum eſt, vt non quodcunque munus, id & donum accipiatur: at quod donum fuerit, id munus recte dicatur, l.214. ff.de verb. ſig. Vide hac de re quæ dixi ſub voce Donum. Hot.

MVNVS. Munus diuiditur in donum, onus, & officium, l.munus, de verb.ſign, iiſdemque trib.modis dicitur, ſiue etiam quatuor, vti mox explicabitur. Primo.n.pro dono, vnde munera dari ac mitti dicuntur. Dictum munus (vt inquit Varro) ab eo, quod qui mutuo animo ſunt, id dant officij gratia. Quomodo accipitur in l.plebiſcito, ff.de officio præſidis: vbi Modeſtin. Plebiſcito (inquit) continetur, ne quis præſidium munus donumve caperet, niſi eſculentum, potulentumve, quod intra dies proximos prodigatur. Altero, pro onere, quod, cum remittitur, vacationem militiæ præſtat, τέλος. nam munera, id eſt, officia, ſine labore atq; onere exerceri non poſſunt, vnde immunitas appellatur, & immunis. Hoc pacto accipitur munus C. variis in tit. veluti in hoc, Sumptus injuncti muner. ad omnes collegas pertinere. Hinc dicitur publicum munus, quod in adminiſtranda republica conſumpri, ſine titulo dignitatis ſubimus, ſiue obimus, quum præſtamus debita officia, vt pendere vectigal, præſtare cuſtodiam, & hujuſmodi: vnde tit.lib.10. C.de vacatione publici muneris. Tertio, veluti in tit. de excuſa. munerum, C.& in tit. li.10.C.de municip.& originar. Vbi Imperator Alex. in l.1.Cū te Bibliū (inquit) origine, incolam autē apud Berytios eſſe proponas, merito apud vtraſque ciuitates, muneribus fungi compelleris. Sic ab ipſis muneribus, h.e. officiis, munera militaria vocamus, & milites quidam municipes dicuntur, qui in ciuitatem recepti, munera cum ciuib. faciunt, i.officia. Itaque in his duab. poſtremis ſignificationibus munus officium eſt priuati hominis, quo commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues, remque eorum, imperio magiſtratus extra ordinem peruenit, l.pupillus, de verb. ſignif. Ad hæc, munus quarto ſumitur pro ſpectaculis ſeu ludis, qui à principe populis quaſi muneris loco exhibentur. Namque id genus oblectamenti antiqui munera nominarunt, quod populus tali ſpectaculo, perinde ac munere quodam capiebatur. Martialis,

Priſca fides taceat, nam poſt tua munera, Cæſar,
Hæc iam fœminea vidimus acta manu. Anch.

MVNVS interdum aliud nihil eſt quam officium. Idque ex eo conſtat, quod iudicare ab Vlpiano in hac lege &, à Paulo ad publicum munus referatur, cap.78.de iudic. Eoque pertinet illud Feſti. Munus ſignificat officium, cum dicitur quis munere fungi. Interdum ab officio ſeparatur munus, quod tunc accidere ſolet, cum munus aliquod patrimonio indicitur, non ſine ſumptu, & periculo. Huius conſentaneum eſt illud Apuleij de Aſino lib.4. nec nos denique latuit, Chryſeros quidam numularius copioſæ pecuniæ dominus, qui metu officiorum, ac munerum publicorum magnis artibus magnam diſſimulabat opulentiam. Et hac ratione omnis publica functio, aut fuiſſe videtur munus publicum, aut officium publicum, aut denique publicum miniſterium.

MVNVS publicum, auctore Calliſtrato, illud erat, quod in adminiſtranda re aliqua publica cum ſumptu ſine titulo dignitatis ſubibatur, l.14. de muner. & honor. Quæ definitio eam videtur habere ſententiam, vt hi qui rem aliquam publicam, hoc eſt, rem ad ciuitatem pertinentem ſumptibus ſuis ſartam tectamque ſuſtinent, & conſeruant, non priuatum, ſed publicum munus ſubire videantur, quales ſunt qui rei vehicularis, & nauicularis, extruendique, vel reficiendi in ciuitate operis curam gerunt, l.1. in princ. & l.4. ff. de munerib. & honor. Et hoc inde potiſſimum, quod olim inter Iuriſconſultos magna fuiſſe videatur controuerſia an à ciuilibus muneribus publica diuerſa ſint. Quod ipſum Iuſtinianus his verbis teſtatus eſt: Et tutelam, & curam placuit publicum munus eſſe, §.1. Inſtitutionum de excuſat. tutor. Hoc enim verbum PLACVIT, denotat fori diſputationem. In hac diſputatione à reliquis diſſenſiſſe viſus eſt Calliſtratus, & exiſtimaſſe, licet tutela ciuile munus ſit, non tamen publicum munus eſſe, ſed priuatum. Ait enim Calliſtratus, eum qui ædilitate fungitur, tutorem dari idcirco recte poſſe, quod ædilitas inter eos magiſtratus numeretur, qui priuatis muneribus excuſati ſunt, l.17. §.3. de excuſat. Ex quo loco euidentiſſimum eſt, in ea perſuaſione Calliſtratum fuiſſe, vt exiſtimauerit, tutelam non publicum, ſed priuatum munus eſſe, & per conſequens inter publicum & ciuile munus aliquam ſtatuendam eſſe differentiam. Excuſatio enim manifeſtum tutoris iure dati argumentum eſt, l.13. §.pen. ff. de excuſat. Eaque res efficit, vt mihi perſuadeam. hæc Calliſtrati verba vitioſa eſſe; Eos qui in corporibus ſunt, veluti fabrorum immunitatem habere dicimus; etiam circa tutelarum exterorum hominum adminiſtrationem habebunt excuſationem, niſi, ſi facultates eorum adaucta fuerint, vt ad cætera quoque munera publica compellantur, d.l.17. §.2. Non enim dubito, quin ſic Calliſtratus ſcripſerit; vt ad munera quoque publica compellantur: & verbum Cætera, Triboniani eſſe ſatis haud dubie perſuaſi placuiſſe, h.e. receptum fuiſſe, tutelam munus publicum eſſe. Alioqui ſibi ipſi Calliſtratus in vno eodemque reſponſo contrarius eſt. Tutelam eſſe munus ciuile, neminem arbitror inficiari. Cum igitur receptum ſit aduerſus Calliſtratum inter ciuile munus & publicum, nullam ſtatuendam eſſe differentiam, vtique ex eo etiam neceſſario videtur conſequi tutelam, quæ ciuile munus eſt, publicum quoque munus ſic eſſe, vt hi qui ad publica munera vocantur, vocentur etiam ad tutelam, & qui muneribus iis excuſantur, hi quoque tutela debeant excuſari. Et quamuis hæc ita ſcripſerit Calliſtratus, nihilominus tamen ſatis conſtat, pleroſque Iuriſconſ. nullam inter ciuile & publicum munus differentiam feciſſe. Nauicularios enim ciuili munere fungi, teſtis eſt Hermogen. l.1. in princ. de muner. & honor. Illud idem ciuile munus appellat publicum munus Scibidius Scæuol. l.5. d.tit. Et huiuſmodi publicorum ſiue ciuilium munerum, alia erant ordinaria, alia extraordinaria.

Ordinarium ciuile munus eſt, quod lege, vel more ciuitatis, ſecundum ætates & dignitates inter ſe municipes ordine, hoc eſt, per vices gerunt, l.1. Cod. de muner. patrimon. Cuius generis eſt munus hoſpitis in domum recipiendi, l.3. §.11. de muneribus. Idque teſtatur M. Cicero, ſic in Verrin.3. ſcribens: Quod vbi Philodamo nunciatum eſt, tametſi non erat ignarus, quantum ſibi ac liberis ſuis iam tum mali conſtitueretur, tamen ad iſtum venit, oſtendit munus ſuum, id non eſſe, ſe cum ſuæ partes eſſent hoſpitium recipiendorum, tum ipſos tantum Prætores & conſules non legatorum aſſeclas recipere. Hæc Cicero, id per partes intelligens, quod vices appellant Iuriſconſulti. Sic enim ad illum locum partes interpretatus eſt Aſconius Pedianus.

MVNVS publicum extraordinarium, definit Pomponius officium priuati hominis, ex quo non ordine, hoc eſt, per vices, ſed extra ordinem commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues remque eorum magiſtratus imperio peruenit, l.239. §.3. de verb. ſign. Huius generis eſſe arbitror, publicæ viæ munitiones. Vicinos enim ſuis ſumptibus aut operis eam tunc reficere imperio magiſtratus extraordinarie conſueuiſſe, cum illis exemptus eſſet commeatus: ex eo facile patet, quod veterani viæ ſternendæ immunitatem non habuerint, l.4. de vetera. nec eſt quod quis obiiciat, publicæ viæ munitiones inter perſonalia muneta ab Hermogeniano referri l.1. de muner. Illud enim non de eo, qui viam ſternit, ſed de eo accipiendum eſt, qui electus eſt, vt compellat eos qui prope viam publicam poſſident ſternere viam. Huiuſmodi enim munus perſonale eſſe, teſtis eſt Arcadius Chariſius, l.fin. §.2. de muner. & honor. eoſque qui tali munere funguntur, magiſtros pagi appellat Siculus Flaccus li. de conditionib. agrorum. Cæterum officium publicum, quin differat ab officio ciuili non dubitatur, eo non obſtante, quod inter munus ciuile & publicum vix vllam admittant Iuriſconſulti differentiam. Quis enim credat interuenire officium publicum? Et ideo dicendum eſt, omne quidem officium publicum ciuile eſſe, ſed non contra omne ciuile publicum. Magiſtratum gerere, Iudicem eſſe, munera publica ſunt, h.e. officia publica & ciuilia ſimul, l.78. de iud. l. fi. §.1. de muner. l.5. in fi. cum ſeq. de cap. diminut. Interuenire, poſtulare publica officia non ſunt, ſed ciuilia. Et ita functio publica, aut ex munere publico, aut ex officio publico olim videri poteſt conſtitiſſe. Tertiam publicæ functionis ſpeciem diximus eſſe miniſterium publicum, eiuſque miniſterij inuenio diuerſa fuiſſe genera duo: vnum honorificum, & cum poteſtate: alterum ſeruile ac mercenarium. De priore obſeruatum eſt, Martianum ſenſiſſe, l.1. de l. Iul. repet. Per miniſterium enim in ea l.1. intelligit magiſtratum illum Martianus qui ſub titulo miniſterij in prouincias cum poteſtate & imperio mittebatur. Et hanc quidem interpretationem vehementer probat Valerius Maximus; ſic de M. Catone ſcribens in Cyprum confiſcandæ pecuniæ regiæ cauſa miſſo; Vnde cum pecuniæ deportandæ miniſterium ſuſtineret tam auerſum animum ab omni venere, quam à lucro habuit. Alio ſenſu per miniſterium publicum ſerui intelliguntur pop. Romani, aut ciuitatum publici. Sic miniſterium publicum accepit in ea declamatione Quintilianus, cui titulus eſt. Prægnans adultera his verbis fortiter tamen dicerem omnes leges quæcunq; de ſuppliciis ſcriptæ ſunt, ad eos pertinere, qui damnati ſunt, qui in iudicio conuicti, qui per miniſteria publica, & carnificum manus occiduntur. Et ſic pridem ſatis eſſe perſpicuum puto, qua ratione omnis olim publica functio, ex munere publico, ex officio publico: & denique ex publico miniſterio conſtiterit. Ab omnibus officiis publicis & ciuilibus fœminæ remotæ ſunt, non vtique ab omnibus muneribus publicis. Quatenus enim ſunt perſonalia munera, publica, ab iis fœminæ remotæ ſunt; quatenus patrimonialia non omnino ſunt remotæ. Idque illud eſt, quod ſic Vlp. ſcribit: Corporalia munera fœminis ipſe ſexus denegat. l.3. §.3. de muner. Idem ſexus fœminis ad publicum aliquod miniſterium non patitur admitti: & ſic à muneribus perſonalibus, omnibuſque ciuilibus ac publicis officiis, & denique ab omni miniſterio publico, ſexu remoueri fœminæ ſolent. Nam, vt ait Ambroſius de Paradiſo, c.11. ſicut vir publicis officiis, ita mulier domeſticis miniſteriis habilior æſtimatur. Et hæc quidem adeo vera ſunt, vt ſcripſerit expreſſe Calliſtratus, ab omnis opera virili fœminis remoueri conſueuiſſe, & idcirco ad officium argentarij admittendas non eſſe, l.pen. de edend. Ræuard. ad l. fœminæ, ff. de reg. iur.

MVNVS à dono ſeparatur, l.6. circa fin. de offic. proconſ. l.18. ff. de offic. præſid. l.37. & l.47. ff. de oper. libert. l.44. §.licet, l.vlt. §.1. ff. de liber. cauſ. l.6. in fin. ff. ad leg. Iul. repet. l.53. ff. de verbor. ſign. Inter donum vero & munus hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. Nam donum genus eſt, munus vero donum eſt cum cauſa, vt puta natalitium, nuptiale, l.194. ff. de verbor. ſign. l.31. §.ſi vir vxori munus, ff. de don. int. vir. Altero modo munus onus dicitur, quod cum remittitur, vacationem militiæ munerique præſtat. Vnde immunitas appellatur, l.18. ff. de verbor. ſign. Tertio modo officium: vnde munera militaria & quoſdam milites munificos vocamus, qui munera Reipub. faciunt, d.l.18. & à Feſto lib.11. traditur. Iul. Firm. lib.2. Matheſ. c. 5. Conn. lib.5. c.9. n.1. & 2. Quidam vero volentes hunc locum ſubtilius explicare, terna munera ſingulis decanis applicarunt, quos munifices appellandos eſſe voluerunt, h.e. ſynergos. Veget. lib.2. c.19. Faſcicularia tamen, id eſt lignum, fœnum, aquam ſtramen etiam legitimi milites in caſtra portabant. Munifices enim ab eo appellantur, quod hæc munia faciant. Quibus contrarij erant Beneficiarij, qui muneris officio vocabant, vt idem Feſtus lib.3. ſcribit. Hinc & munificium vel munificum quod muneribus obnoxium eſt, l.4. §.1. de public. l.31. de ann. & trib. in C.Th. l.9. & l.11. de indulgent. debit. in eo. C. Munus autem ab honore eo diſtat, quod honor appelletur adminiſtratio Reipub. cum dignitate: Munus vero quod cum ſumptu ſine titulo dignitatis in Rep. ſubimus, l.14. ff. de mune. & honor. Ita munera & honores diuerſa ſemper noſtri auctores faciunt, l. 2. §.vlt. l.7. ff. de decurion. l.3. §.ſi in metallum, ff. de muner. & honor. l.2. ff. de priuileg. veter. l.5. C. qui bon. ced. poſſ. l.2. ff. de his qui non implent ſtip. Briſſ. Vide ſupr. Donum.

MVNVS ſpectaculum gladiatorum. Cicero Varroni: Etſi munus flagitare, quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet niſi concitatus, Paul. l.122. ff. de l. & fid. libr.30. Ciuitatibus ad honorem legari poteſt, puta, quod ad munus edendum, vena-

tionemve ludos ſcenicos, ludos Circenſes relictum fuerit. Quibus verbis Paul. Ludorum genera manifeſto diſtinguit. Marcell.l.35.ff.de cond.& dem. Viuo Mæuio Seius conſul.deſignatus eſt,& munus edidit.Paul. l.49.in fin. ff.de leg.& fid. Si teſtator dari quid iuſſiſſet, aut opus fieri, aut munus dari: pro portione ſua, &c. Quibus omnibus ex locis apparet, Munus generale nomen eſſe, quo genera omnia ludorum complectuntur, tametſi Lactantius libr. de Vero cultu, 6.cap.20. ſcribat, Muneris nomine proprie venationes intelligi: Nam Cicero in lib.de offic.2. ita ſcribit: Craſſus functus eſt Ædilitio maximo munere non enim ſolam, vt opinor, venationem Craſſus præbuit. Quinetiam Paulus in d.l.122.apertiſſime munus à venatione diſtinguit. Seneca autem lib.de benefic.1. & gladiatores & venationes eo verbo comprehendit: Nemo, inquit, tam ſtultus eſt, vt monendus ſit, ne cui gladiatores aut venationem iam munere edito mittat. Suetonius autem in Nerone, Veſpaſiano, Domitiano,& alibi perſæpe, munus perſpicue dixit, cum de gladiatoribus ſentiret. Hinc munerarij apud Senecam lib.declam.4.qui eiuſmodi munera populo exhibebant. Quod, inquit, munerarij ſolent facere ad expectationem populi detinendam, noua paria per omnes dies diſpenſant, vt ſit quod populum & delectet,& reuocet: hoc ego facio,&c.Hot.Prat.

MVNVS honorarium, hoc eſt, gtatuitum donum. Barbari vocant, *eim verehrung*. Vetuſtiſſimus autem mos eſt, præcipue vero Orientalium, id quod paſſim teſte Aretio ſcriptura indicat, munerum oblatione animi beneuolentiam erga principes, & quibus velit ſe quis videri vince addictum, profiteri & teſtari.Spieg. Inter publicum & ciuile munus quamuis differentiam ſtatuiſſe videatur Calliſtratus: Nihilominus tamen ſatis conſtat pleroſque ICtos nullam inter ciuile & publicum munus differentiam feciſſe. Nauicularios enim ciuili munere fungi teſtis eſt Hermogenianus, l.1. in princ.de muner.& honor. Illud idem munus ciuile, appellat publicum munus, Serbidius Scæuola l.5.d.tit.Ræuard. l.fœminæ,ff.de reg.iur.

MVNVS venalitium. Lege, Venalitij.

MVNVSCVLARII aquæductus, in l.decernimus, de aquæd. C.li. 11. Alber.ſunt, qui modicam aquam ducunt. Attamen veriorem lectionem Alciat. muſcularios indicat & Haloander ſic habet: Nimirum ſic dicti aquæductus hi, quod ex muſculis dilaberentur. Muſculus autem inſtrumentum eſt ad ſimilitudinem muris, quo in bellis vtebantur ad æquandas foſſas, vt Vegetius tradit. Erant autem tubi in ductibus, ad ſimilitudinem muſculorum.Spieg.

MVNVS dari, apud Paul.in l.mortuo,§.fin.de legat.2.non ſimpliciter qualibet largitione, ſed de gladiatoria intelligi debere, pulchre declarat.Alciat.in parerg.Spieg.

MVNVS fati implere, id eſt, mori, in l.6.C.de collat.

MVRA, pro Myrrha, apud Pomponium in l.21. §.1. ff.de aur.arg. item vt μύρη, Ionice pro μύῤῥα. Pomponius recenſet inter ea vnguenta quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Ergo ſignificat vnguentum ex eo liquore confectum, qui ex myrrhæ arboris cortice inciſo defluit, qui etiam Myrrha vocatur: vt auctor eſt Plin.12.c.15.& 16. Hotom.Prat.

MVREX, l.3.C.de veſtib.holober.lib.11.& in l.1.C.de apparitorib. præfect. vrb.lib.12.& in l.9.de murileg. in C.Th.Conchæ genus cuius cruore infici ac tingi veſtes ſolebant, vt Plin.lib.9. cap.25.vberrime docet. Poetæ Phocaicum, Getulum, Afrum, Sidonium, & Tyrium muricem memorant Briſſ. Connan.7. comm.7. num.1.Murices autem baphiis & coloribus ſunt vtiles, ac tanti habitæ, vt nefas viſum ſit alios quam Principes iiſdem refulgere coloribus, l.temperent, C.de veſtib.holober. Muricum porro & purpurarum eadem eſt materia quamuis temperamentum diuerſum ſit. Murices verno tempore congregantur mutuoque attritu lentorem ac liquorem tingendis veſtibus expetitum ſaliuant. Murex autem ſcabrior eſt cortice,& qui purpuræ facile cedit, Forcat.in ciuil.cap.21.

MVRGISO dicitur ille, qui iners eſt ac deſidioſus, apud Vlp.in l. 4. §.idem Pomponius, ff.de ædil.edict. Licet quidam ibidem reponant Moriorem, vt intelligamus de fatuis, quos in deliciis Principum etiam hodie eſſe videmus: de quibus Plin. in epiſtolis. Scurræ, cinædi, moriones, menſis inhærebant. Idem, Si quid molle à cinædo, petulans à ſcurra, ſtultum à morione profertur. De his etiam Lampridius in Alexand. Næuos (inquiens) & nanas, & moriones. Moriones autem curiis principum legimus ideo admiſſos, quia veritatem liberius principi ſignificent.& aperiant. Cotta.

MVRI vrbis ſunt termini, iiſdemque ipſa finitur, l.vt Alphenus, l.collegarum,§.1.de verb.ſign.

MVRIA in l.3.ff.de penu.l. Ita proprie appellatã aquam ſale commixtam Iſid.lib.20.c.3.ſcribit. Sed & ſolutorum & ſalſamento piſciculorum humor Muria eodem auctore dicitur. Auſonius epiſt.7. ad Paulin. Veritus diſplicuiſſe oleum quod miſerias, munus iteraſti, addito etiam Barcinonenſis muriæ condimento cumularius pręſtitiſti. Scis autem me id nomen muriæ quod in vſu vulgi eſt, nec ſolere poſſe dicere: cum ſcientiſſimi veterum & Græca vocabula faſtidientes Latinum in Gari appellatione non habeant. Sed quocunq; nomine loquar, liquor iſte ſociorum vocatur. Briſſ. vide & Nebriſſenſem ac latius Maiorag. Miſcell.lib.2.c.9. vbi oſtendit quod veteribus duplex muria fuit, altera qua in condimentis vini vtebantur, cuius confectionem vſumq; edocet Columella, lib.13.c.16. Altera quæ dura dicebatur: cuius vſum idem autor docet lib.eod. cap.6.& 7.

MVRILEGVLI, in rubr.C.de murileg.lib.11.dicuntur qui legunt murices, piſces, qui in mediis faucibus habent purpuræ florem tingendis expetitum veſtibus. Alio nomine appellantur in iure Conchylioleguli, ſiue conchyliorum piſcatores. Huic autem muneri originis & conditionis iure addicebantur, adeo vt non poſſent ad dignitatem vllam vel militiam aſpirare: vel ſi ad eam aſpirauiſſent: reuocabantur redditis bonis, ſi qua eiuſdem originis & conditionis homines aliquo titulo poſſiderent. Quod ſi ea exteri poſſediſſent, maluiſſentque eidem conditioni ſe ſubiicere, quam ea bona reſtituere, audiebantur, ita vt in futurum eſſent murileguli, & in præteritum reliqua publico canonis fiſco perſoluerent.Prat.

MVRINA ſiue Myrina vini potio à myro, non à myrra dicta. μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον, vt lib.12.inquit Ælianus. Meminere eius vini Plin.lib.14. cap.13.& in Pſeudolo Plautus, vinum dulce eſſe teſtantes. De quo latius Had. Iunius lib.animad.5.cap.19.vide & Ræuard.ad ll.12.tab.c.15.de ſumtib.fun.

MVROS ſine præſidis aut principis autoritate reficere non licet, l.ſacræ, 9.§.muros autem, ff.ne quid in loco publ.

MVRORVM violatori vrbis Romanæ, capitis pœna conſtituta eſt, ex qua pœna ſancti videntur dici muri, leg.fin.ff.de legat. quod etiam in muris alicuius municipij obtinet, vt etiam prohiberi oporteat, ne quid in his committatur, l.ſanctum,§.5.in municipiis quoque, ff. eo. alioqui huiuſmodi temerarius murorum violator extra ordinem coercendus erit.

MVRORVM maior & antiquior eſt ſanctitas, quam portarum, & in Pontificum libris, itemque ab Ælio Gallo ſoli muri dicuntur eſſe ſancti, & in ritualibus libris Etruſcorum, ſanctitate muri ſeparantur à portis.

MVRRHA lapillus ſplendidus,& in pretio habitus. Hinc

MVRRHINA vaſa, l.3.ff.de ſup.lega. quæ in gemmis eſſe negantur, licet perlucida ſunt: recte quia nec cryſtallina, vtraque ſicut vitrea, fragilia, Plin.33. lib. Murrhina & Cryſtallina ex eadem tellure effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. At Propertius videtur exiſtimaſſe murrhina fuiſſe fictilia, cum in Parthorum caminis coqui ea ſcribat, lib.4.eleg.5.

Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ
Murrheaq; in Parthis pocula cocta focis.

De his Seneca lib.7.de benefic.cap.9.Capitol.in M.Antoni. Philoſopho, & in Ælio Vero, & Lamprid.in Heliogabalo.Pr.

MVRRHEA vaſa in l.11. ff. de ſupell.leg. quæ magno in pretio habita,& ex gemma ſolis calore denſata confici ſolita, variaſque ſpecies reddidiſſe, Plin.37.c.2.tradit Briſſ.ex Nebriſſ.

MVRVS proprie dicitur publicus, qui vrbem munit & mœnia continet: Vide Bart. in l.ſacram, ff.de rer.diuiſ.& in l.hoc iure, de iuſt.& iur.& l.ſi quis violauerit,& l.fi.eo.Spieg.

MVSARII, C.de excuſ.artif.lib.10.qui & Muſiuarii, Græcis μουσωταὶ καὶ μουσιῶται, ſunt ij, qui muſea ſeu ψηφίσματα conficiunt, id eſt, ea, inquit Sipontinus, quæ in ædificiis ex pumicibus dependentia fiunt, ad imaginem ſpecus arte reddendam, vulgo Muſeaca dicta: quorum meminit Plin.lib.36.c.21.Spartian.in Peſcennino Nigro Muſina vocat. Prat.vid.paulo poſt Muſiuarii.

MVSCVLARII aquæductus dicuntur ij qui ex muſculis dilabuntur. Porro muſculi tubi erant in ductibus ad ſimilitudinem muſculorum. Droſæus in methodo iuris.

MVSIVARII, in l.1.C.de exc.artif. quemadmodum illic legendum eſſe docet l.2. eod.tit. in C.Theod.à muſivo opere, cuius meminit Spartia.in Peſcennino Nigro. Hunc, ait, in Commodianis hortis in porticu curua pictum de muſiuo inter Commodi amiciſſimos videmus. Greg. Turonenſis lib.5. hiſt.c.45. Eccleſiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit marmore, muſiuo depinxit. Sic enim illic emendãdum eſt, quemadmodum recte apud Aimonium lib.3. de geſt. Francor. c.42. ſcribitur, Græcis μουσωταί. Briſſ. Cuiacius teſtatur in veteribus libris Muſinarij legi, & ita ſcribendum contendit apud Firmicum in fin.c.4.lib.2. Aut inauratores aut muſinarios.

MVSTVM ex vuis factum, l.12.§.1.ff.ad exhib. Muſtum euehere, l.25.de act.empt. Seneca epiſt.83. Muſto dolia ipſa rumpuntur. Iſid.l.20. Orig.c.3. Muſtum eſt vinum, è lacu ſtatim ſublatum: cuius, vt addit, tanta vis feruoris eſt, vt vaſa quamuis grandia ex eo plena, abſque ſpiramine relicta, illico diſrumpat, Briſſ.

MVTABILE quid ſit,& quomodo accipiatur, Bartol.diſſerit in l.naturaliter, §.apium, ff.de acquir.rer.dom.Spieg.

MVTARE aliquid cum aliquo, aliud pro alio accipere.

MVTARE cauſam poſſeſſionis tunc dicitur aliquis, quando id quod poſſidet precario, vult iam poſſidere pro donato. Iſta mutatio non eſt recepta, teſte Zaſio in l.quod meo, ff.de acquir. poſſ.Spieg.Prat.

MVTARE ære, pro vendere.

MVTARE ſolum, idem quod vertere ſolum.

MVTARE ſtatum, pro perdere, amittere, in §.Pompon.ait, l.ſi ex cauſa, ff de minor. Alb.

MVTARI, in l.24.C.de admin.tut.id eſt, corrumpi.

MVTARI actio proprie dicitur quum vetere omiſſa, alia proponitur. Regulariter autem permittitur ante litis conteſtationē, exceptis caſibus, qui ab interpr. tib. recenſentur: qua de re vide l.edita, & ibi Bart.Bald.Caſtren.Salic.& Alciat. C.de edend.

MVTARI ciuitate, Bud.pro alterius ciuitatis ciuem fieri. Cicer. pro Balbo: Iura præclara atque diuinitus à maioribus noſtris inuenta, ne quis inuitus ciuitate mutetur, ne inuitus in ciuitate maneat.Spieg.

MVTARI iudicium, quomodo mutationem aliquorum iudicum dicatur: vide Alphenum, cuius elegans eſt hæc quæſtio in l.proponebatur, ff.de iud. Reſponſum eius refert & declarat Alciat.c.17.lib.6.paretg. Spieg.

Nec MVTAT, id eſt, nec refert l.52.fideiuſſores, ff.de fideiuſſor.

Nec MVTAT, id eſt, non mouet, non obeſt, nec ad rem facit, l. 11. ff.vſufructuar. quemadm. Nec quicquam mutare arbitror, l.3.§.vlt.ff.de peculio: nec videtur mutare, id eſt, intereſſe, l.36. §.1.ff.de teſtam.milit.

MVTATIO ciuitatis fit trib.mod. vt ex Cicer. oratione pro Balbo colligitur. Dicatione, i.e. deſtinatione, cum quis in aliam ciuitatem volunrate adſcitus eſt. Calamitate, h.e. damnatione, qua in ſignificatione ſæpe idem vtitur: ſicut & incolumes appellat eos, qui nondum damnati, aut abſoluti ſunt. Præter ea poſtliminio, vt ſcil. ciuis permaneret, qui animum redeundi habuiſſet: Vide Sylu.interpretem, & Bud.in annot.Prat.

MVTATIO modica vel verbi, vel particulæ, ſtatum & veritatem orationis demutat, l.ea tamen de legat.3. l.ſi in emptionem, §.penult. ſub fin. l.cum ab eo, de contrah. empt. l.3. de in diem addict. l.ſi quis à filio, verſ. ſed ſi ita, de l.1.cum ſimi. Itaque quod non mutatur, ſtare permittendum eſt, l.ſancimus, C.de teſta. l.præcipimus ſub fin. & ibi gl. in verb.intelligant, C.de appel.& conſult.Spieg.Prat.

MVTATIONE rumpitur teſtamentum, id eſt, ſi poſtea aliud teſtamentum iure factum ſit, Vlp.t.24 Regular.

MVTIANA cautio à Q.Mutio Scæuola nomen accepit, vt Iuſtin. in Nou.22.tradit, l.7.& l.72. in pr.& §.1. l.73. l.77. §.1. l.79.§. qui poſt, cum ſeq. & l.91. §.pen. ff.de cond. & demonſtr.Hæc cautio in omnibus conditionibus, quæ morte hæredis, vel legatarij finiuntur, interponitur. Verbi gratia, Caio legatus eſt fundus, ſi nunquam in Capitolium aſcenderit, quia ea conditio tractum habet ad mortem Caij vſque, neque prius finietur, quam Caio mortuo, tenebitur Caius cautionem, quæ Mutiana dicitur, hæredi præſtare, ſe fundum legatum reſtituturum, ſi in Capitolium aſcenderit, l.Titio fundus, de condit. & demonſt.ff.Idem erit, ſi ex hæredibus alter ſub eadem ſit inſtitutus conditione, l.4.§.fin.de condit.inſtit.ff.Anchor.

MVTII duo ICtorum albo adſcribuntur, Publius, & Quintius.

MVTILATI, id eſt, diminuti corpore, non facile citra ſuperioris relaxationem ſacris admouentur in noſtra religione. Id ipſum & veteribus cautum, monet Declamationum quarto Seneca, vbi de Metello inquit, Sacerdos integer ſit, Metellus Pontifex, cum arderet Veſtæ templum, dum rapit Palladium, oculos perdit, ſacerdotium illi negatur. Et mox contra Metellum Sacerdos, non integri corporis, quaſi mali ominis res, reuocanda eſt: vide Rhodig.c.2.lib.7.Spieg.

MVTILARE in vetuſto Senatus decreto quod à Gellio lib.2.cap. refertur, mutua inter ſe conuiuia agitare ſignificabat. Quo verbo idem auctor vſus eſt lib.8.c.2.Briſſ.

MVTVA petitio Mutua petitio eſt conuentio ex parte actoris, & reconuentio ex parte rei. Nam reconuentio eſt ſecunda conuentio. Sunt ergo duæ petitiones. Hinc in decret.tit.eſt, de mutuis petitionibus: & de hac materia in q.8. cuius in agendo. Illud non omittendum, mutuas petitiones coram eodem iudice expediri debere, l.ſi idem, §.ſed & ſi mutuæ, de iuriſd. omn.iud.ff.Anchor.

MVTVAM pecuniam, per anticipationem, ſeu prolepſim dicimus, quæ adhuc mutuo data non eſt, ſed ea deſtinatione habetur, vt mutuetur, l.malum, § 2.de verb.ſign.Spieg.

MVTVARE, dare mutuo, vel mutuo. Interdū pro mutuo ſumere, vt mutuari deponens ſumitur. Eſt etiam, vt Bud.mutuari, quæ ab aliis inuenta ſunt, in ſcripta ſua vertere, ita vt ſui videri velit, qui hoc facit: nec modo mutuum, ſed etiam furtum. Spieg.

MVTVATIO, ſumptio mutuæ pecuniæ. Cicer.pro Flacco, Quum multos minutis mutuationibus fraudauiſſet. Et ſic id SC.Vell. apud Vlp. l.1. ff.ad SC.Vell. Quod ad fideiuſſiones & mutuationes pro aliis quibus interceſſerint fœminæ pertinet. Sic namque legendum eſt, non mutui dationes. Prohibet enim SC. ne mulieres pro aliis mutuam pecuniam accipiant: non autem vt ne dent.Hot.

MVTVS ſatis apte non poteſt dici præſens, quia non intelligit quid agatur: aut actum peragere non poteſt, nec animi ſenſum coram referre quit. At præſentia non ſolum eſt corporis, ſed & animi, imo maxime animi. Itaq; mutus interdum pro abſente, interdum pro præſente habetur, Gœd.ad l.246.n.1.de verb.ſig.

MVTVO, id eſt, inuicem.Briſſ.

MVTVVM (inquit Paulus) damus recepturi non eandem ſpeciem quam dedimus (ſic enim commodatum erit aut depoſitum.) ſed idem genus. Nam ſi aliud genus, veluti ſi pro tritico vinum recipiamus: non erit mutuum: (ſed contractus innominatus, l.naturalis, ff.de præſcr.verb.) Hactenus Paulus vbi notandum quod genus hic μεταφορικῶς pro rebus ſub genere contentis accipitur. Old. (comm. Inſt.

MVTVVM eſt contractus ſtricti iuris.Vult.lib.3.t.16.in princ.n.3.

MVTVVM eſt contractus verus & proprius, non vero, vt quidam putarunt, improprius.Vult.d.lib 3.t.14.in pr.nu.32.

MVTVVM, vt volunt quidam, dicitur quaſi viciſſitudinaria commutatio & functio rerum in eodem genere.

MVTVVM enim proprie dicitur quaſi viciſſitudinarium, mutuum definit Cuiac.obſer.lib.11.c.37. creditum quantitatis datæ ea lege, vt eadem ipſa quantitas reddatur in genere non in ſpecie eadem. Huius definitionis rationem & explicationem vide pleniſſime loco præcitato. Addit ibidem Mutui nomen à mutuatione formam habere, quod mutetur hoc genere pecunia cum pecunia, dum par quātitas accipitur & redditur: quod conſiſtat in his rebus, quæ facile mutationem & promiscuum vſum recipiunt: nec exiſtimat a nomine Siculo μοῖτον deductum, vt vult Varro libro 4 ling. Latin. quod Siculi Roma oriundi, mutui nomen inde potius tulerint, quam ab illis Latini.Prat.vide paulo poſt mutuum quod Siculi.

MVTVVM ait Hermann. Vult.ad Principium Inſtit.quib.modis re contrah.obl.num.7.eſt contractus realis nominatus, in quo rem noſtram, quæ in quantitate conſiſtit, ita alicui damus, ut eandem rem nobis reddat non in ſpecie ſed in genere.

MVTVI forma in eo reſidet, vt numeri ad numerum, menſuræ ad menſuram, ponderis ad pondus ſolutio explicetur: quæ & formalis in mutuo qualitas nominari poteſt, teſte Zaſio in intellectibus. In creditum autem ire, dixit pro mutuum contrahere, ſicut & in debitum ire, l.quod ſi ab initio, ff.de reb.credit. Quanquam & ex alio contractu in creditum abire dicit, in l. procuratoris, §.ſed etſi, ff.de tribut.actio.Prat.

MVTVVM etiam accipitur pro promutuo, in l.fin.Cod.de fruct. vrb. Conſtantin. lib.11.quod interpres δανεικὸν vertunt ἀντὶ χρήσεως, & vide infra promutuum. Prat.

MVTVVM eſt, tantum rerum mobilium, & quidem earum quæ abſumuntur vtendo.Vult.lib.3.tit.15. in pr.nu.12.in com.Inſt.

MVTVVM à credito, aliiſque contractibus variis modis differt. I. enim Mutuum à credito differt quo genus à ſpecie. Nam creditum aliique contractus exercentur in omnibus plane rebus etiam extra eas res, quæ pondere, numero, menſura, continentur, ſicuti & ſi eandem rem recepturi ſumus, creditum eſt. Sed mutuum non contrahitur extra res ponderandas, numerandas, vel menſurandas. II. Mutuum non poteſt eſſe niſi proficiſcatur pecunia & naturalis ac vera rei interuentio accedat. Inſtit.quibus modis re contrah.oblig.Creditum autem fit interdum, etiam ſi nihil proficiſcatur, veluti ſi dos promittatur poſtea quam nuptiæ contractæ ſunt. Nam maritus hic eſt creditor: quanquam nihil dederit vxori, l.ſtipulationem, l.promittendo, in pr. ff.de iure dot. III. In mutui datione oportet dominum eſſe dantem, hoc eſt talem, qui per ſe vel per alium poſſit rem transferre in accipientem. Ex aliis vero contractibus pleriſque etiam ille, qui non dominus ſit, poteſt fieri creditor. IV. Et verbis poſſumus credere ſecundum formulam iuris interrogando, & reſpondendo, quæ dicitur ſtipulatio. Inſtit.de verb.oblig.in princ. Sed certe verbis, niſi res interueniat, non contrahitur mutuum. Oldend. ex Paulo eius verba declarans: actione 17.claſſe quarta.

MVTVVM inde appellatum eſt, quod ita à me tibi detur, vt ex meo tuum fiat. Connan. lib.4. c.14.nu.5.& lib.7. c.2.nu.1.§.1. quib. modis re contrah.oblig Inſtit.l.2. §.appellata eſt, ſi cert. petat, ff.quod & Nonius Marcellus ſequi videtur: Honeſtius, inquit, mutuum eſt, quod ſub amico affectu fiat meum tuum vſu temporis neceſſarij: Vide de hac notatione Cuiac.11.obſ. 37. & Vulteium ad pr.nu.8.Inſtit.quib.mod.re contrah.oblig. Mutui autem datio conſiſtit in iis rebus, quæ pondere, numero, menſurave conſtant, d.§.1. & d.l.2.§.1. quia eæ res ſcilicet in ſuo genere functionem recipiant, d.§.1. l.2.puta, vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro: vt quæ ſcilicet numerare, metiri, & appendere poſſimus, d.§.1. inſtit. In mutui datione nobis non eædem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis redduntur, dict.§.1. Inſtitut.3. Cæterum, cum quid mutuum dederimus, & ſi non cauimus, vt æque bonum nobis reddatur, non licet debitori rem, quæ ex eodem genere ſit deteriorem reddere: veluti, vinum nouum pro vetere, Nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum eſt. Id autem agi intelligitur, vt eiuſdem generis, & eadem bonitate ſoluatur, qua datum eſt, l.cum quid, eod.tit. ff.Ex his apparet mutuum contractum eſſe, quo dominus is fit, qui accepit, & nobis obligatur non ad eadem illa, ſed ad alia eiuſdem ſubſtantiæ & quantitatis, ita Theophil. in d.§.1. Inſtit.3.

Ex quo contractu naſcitur actio,quæ certi condictio appellatur, d.§ 1. Inſtit. quam ſpecialem vocant doctores: generalis enim certi condictio competit ex omni cauſa, & ex omni obligatione,ex qua certum petitur, ſiue ex certo contractu peratur, ſiue ex incerto: Licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dum modo præſens ſit obligatio, l.certi condictio,ſi cert.pet. ff. Anchora.Adde Franc. Balduini Catecheſin iuris ciuilis,c.4.

Mvtvi etymologiam à Paulo traditam Conn.lib.7. ſcribit non ſic accipiendam eſſe vt dicatur mutuum, quod à creditore transferatur rei creditæ in debitorem dominium: nam iſto modo legatum, donatio, venditio, mutuum dici poſſet, quod in his ſimiliter transmittatur dominium: ſed hoc mea quidem ſententia vult Paulus,mutuum eſſe earum rerum, quarum eſt tam commutabilis natura, vt altera alterius omnino vicem ſuppleat, ſic vt quod meum eſt ſit tuo ſimillimum, ac prope idem, cum eiuſdem ſit naturæ, eiuſdem qualitatis, quantitatis, tantamque vtilitatem, atque eundem prorſus vſum tibi ac mihi afferat: nam & ſi miſceantur non poſſis quod tuum aut meum eſt ſecernere: & adeo meum tuum eſt, & tuum meum, velut ſi 10.aureos tuos cum totidem meis admiſceam, ſingula tuorum corpora non queas internoſcere. Nec vero cauſa eſt cur eos malis tibi dari quam meos, hoc ſolum intendes,ex illis 20.aureis decem eſſe tuos, tibique reddendos. Sed mediam partem illius ſummæ recte etiam vendicabis.Hot.

Mvtvvm & commodatum differunt. Nam mutuum earum rerum eſt, quæ pondere,numero,menſurave conſtant: commodatum vero aliarum rerum omnium præter illas.Secundo: In mutuo res fit accipientis:In commodato nequaquam. Tertio qui mutuum accepit,fortuito rei interitu non liberatur:commodatarius liberatur, Hot.ad §.item is 3.Inſt.quibus mod. re. contr.oblig.

Mvtvvm ab vſufructu differt, quod illud non requirit eam ſatiſdationem quam hic. Deinde in mutuo idem genus eiuſdemque omnino bonitatis redditur. Bald. titul. de vſufructu. Secus autem eſt in vſufructu: ibi enim cautio & eadem ſpecies reſtituitur.

Mvtvvm improprium eſt,cum hoc titulo: facio quidem pecuniam tuam ſed quæ mea non erat, veluti ſi tibi deleg[illegible] debitorem meum, vt ab eo exigas, & quod exegeris habeas mutui loco. Sed & ſi pecuniam iure mihi debueris, conuenire poſſum vt crediti nomine eam retineas: & hoc quoque mutuum benigne iudicabitur: ſaltem ſi appareat,non tam agi de dilatione ſolutionis, quam de nouatione eius quod debetur. Bald.tit.quib.modis re contrah.oblig.

Mvtvvm,quod Siculi μοῖτον. Ita ſcribit Siphron, μοῖτον ἀντὶ θυμοῦ. Vere autem ſic ſe res habet, vt mutuum in eius perſona proprie ſit,qui reddit.Plaut.Trinum.

Lesbon quid agit filius?

P Bene vult tibi.L Ædepol.mutuum mecum facit.

Idem in Curcul.Eam vult meretricem facere, ea me deperit. Ego autem cum illa facere volo mutuum. Pa. quid ita? Ph. Quia proprium facio amo pariter ſimul. Cicero. C.Metello: Quod autem ita ſcribis: Pro mutuo inter nos animo: quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum, neſcio,equidem hoc arbitror,cum par voluntas accipitur & redditur.Hot.

Mvtvvm non eius eſt qui credit, ſed eius qui reddit: vt mutuo dare non ſit,ex meo tuum facere: ſed credere rem vt mutuum ab eo qui creditur fiat.Hot.

Mvtvvm certum dicitur, quia idem debeatur in genere: quod cum perire non poſſit, certam hic eſt ſemper quod debetur. Sic & Senec.lib.3.de beneficiis vocat actionem certæ pecuniæ, quam dicimus certi condictionem,nempe qua petitur id quod creditum mutuove datum eſt,&c. Bald. titul.quibus modis re contrah.oblig.

Mvtvs proprie,qui eloqui nihil poteſt,non qui tarde loquitur: Inſtit. Quibus non eſt permiſſ.fac.teſt. §.item ſurdus, l.diſcretis, C.qui teſtam.fac.poſſ. Interpretes obſeruarunt,quod mutus,infans, abſens quandoque æquiparantur, l.ſeruo inuito, §. ſi puſillo,ff.ad Trebel.Spieg.

Mvtvs magiſtratus. Cicero de legib.3. Vt enim magiſtratibus leges, ita populo præſunt magiſtratus: vereque dici poteſt magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum magiſtratum.Spieg.

M Y

Mya, genus conchæ circa Boſphorum Thracium, quem nunc, teſte Maſſario, Strictum Conſtantinopolis vocant: vniones rufos ac paruos gignens: Vide Plin. lib.9. Huiuſmodi Myas Latini mytulos interpretantur: de quibus idem Maſſarius diligenter ſcripſit in annot.ad eum librum.Spieg.

Myoparo,ſiue vt Græci myoparon, genus nauigij eſt,ad curſum & celeritatem paratum,Eraſ.

Myoparones lembi ſunt piratici,nomen adepti è Paro inſula & Myunte vrbe: nam & paron nauigii genus eſt,& compoſito nomine Myoparon,vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.3.c.7.

Myopes morboſi ſunt, quia finis & vſus præſtantiſſimi illius membri, oculorum nimirum, inutilis ipſis eſt. Gœd.ad l.inter ſtuptum,101. §.2.nu.4.de verb.ſign.

Myops in l.10.§.de myope,ff.de ædil.edict. Latinis eſt luſcitioſus, Gell.lib.4.cap.2.Is ea,quæ prope ſunt, cernit,quæ procul, non vides,Ariſtot.Probl.31. Ætius 2.Tetrab.3.c.45.ait Myopes dici qui ex natiuitate,parua quidem prope vident,magna vero procul videre non poſſunt: & alios inæquales, alios æquales oculos habere,eamque affectionem incurabilem eſſe. Sic Ariſtot.in Probl.ſect.31.q.58.& Paul.Ægineta lib.3. [illegible] Oribaſius quoque lib.8. μύωπας vocari ſcribit eos,qui ita nati ſunt,vt quæ prope ſunt, videant: quæ procul, non item: μύωπα vero à Locrenſibus ἀγχεσι vocatum: Heſychius auctor eſt.Briſ.Goth.ad d.§.de myope,& Gœdd.d.loc.

Myriades,l.2.C.de veter.iur.enucl.quod vulgo *vn million*.Pr.

Myrobrecharii,vnguentorum venditores, μύρον enim vnguentum: βρέχω aſpergo,madefacio dicitur.Et proprie appellantur, qui capillos delibutos gerunt. Alciat.C.de excuſ.artif. lib.10.Spieg.

Myropolæ Græcis, qui nobis vnguentarij dicuntur,effœminandorum animorum artifices:quos vrbe expulſos à Lacedæmoniis,autor eſt Seneca.nat.qu.lib.4.Spieg.

Mysiam prouinciam diuiſam & ſub duobus præſidibus conſtitutam ſignificat Macer in l.3. ff.de off. adſeſſ. Myſia itaque duplex fuit.Inferior & Superior. Illius meminit l.9.ff.de captiu. Fit & mentio Myſiæ mediterraneæ ſeu Dardaniæ in l.4. de metallar.lib.10.C.& Myſiæ primæ, in l vlt.C.de diuerſ.offic.lib.12. In Myſia porro incenſores vitium grauiſſime plecti traditur in l.16.in fi.ff.de pœn.Briſſ.

Μυσταγωγοὶ, qui & ἱεροφάνται ſunt, qui ſecretiora cuiuſcunque religionis myſteria tractant, oſtentant, relegunt, colenda exhibent, cæteroſque myſteriis initiant,de quibus Poſtellus in lib. de magiſtratib. Athenienſibus,c.20.

Mysteria veteres ſacra Cereris dicebant, quaſi initia. Inde vox trahi cœpta ad quoſcunque cultus. Myſtæ dicuntur initiati & ſymmiſtæ, conſecranei Hieronymo. Imperatores hac voce vtuntur, C.de ſumm. trinit. Nullus hæreticis myſteriorum locus, nulla ad exercendam animi obſtinationis dementiam pateat occaſio. Ita legendum,non miniſteriorum Alciat. monuit: exiſtimans hinc colli argumentum, quod poſſit Romanus Pontifex diſſoluere qualcunque congregationes,ſi male de eis ſuſpicetur.Haloander veterem lectionem probat,quæ non aduerſatur apoſtolicis literis,quarum periti fuere, quibus autoribus principes hanc legem ſanciuere.Spieg.

N.

N L.his notulis ſignificabatur probationes,& argumenta ſatis apta non eſſe ad condemnandum,quod pluribus in prioribus indicat Gœd. Budæus ex Gell. lib.11.cap.2. ad fin.cuiuſmodi inter locutionis adhuc veſtigia ſuperſunt in l.Pompon. ff.de re iud.& l.12.§.fin.ff.de arbit. & apud Senec.lib.8.epi.Pr.

N literam inter E & S ponebant veteres vt mollius proferrent. auctor eſt Ant.Aug.lib.2.e.6.emen. vt in dictione quotiens & vicenſimus, trigenſimus & quadragenſimus perpetuo Pand. Florent.Prat.

N A

Nævus Suidæ [illegible] δέρμα ſeu [illegible]. Prat.

Næniæ dicuntur à Græco νεάτον authore Feſto, id eſt, extremum. vel quod νεάτη ἡ νεάτη ſit chordarum vltima ſoni acutioris,&c.Brechæus l.cum in teſtamento, ff.de verb.& rer.ſign.

Nam particulam plerumque cauſalem eſſe,Bart.iudicat in l.demonſtrat. in §.quod autem, ff.de cond.& dem. Initialis interdum eſt. Pro certe ita quandoque ponitur. Ac etiam pro deinde,continuationem ſignificans,vt oſtendit per exempla Alber. Namque eiuſdem efficaciæ eſt,ſed quæ ſecundo loco ponenda eſt,quum Nam,antecedat ſemper.Spieg.

Nam in l.omnes,4.C.de annonis & tributis,accipitur. ὑποσυναπτικῶς, id eſt, ſubcontinuatiue.

Nam ecce. Vl.d.dolo,in fi.l.ſi quis. Neque enim,ait,paſſim hæc actio indulgenda eſt, nam ecce in primis ſi modica ſumma ſit.

Nam vox nonnunquam ἀπολογική eſt, ſed & plerumque inceptiua: & idem valet quod plane, vt Donatus in Hecyram Terentij, Actu ſecundo, Scena 2. notat. Plautique teſtimonio comprobat. Sic in l.1. §.vlt. ff.de rer.diuiſio.l.85. §.ſacram,ff, de verb.oblig.l.10.C.ſi cert.pet. Sic & apud Valer. lib.8. c.3.& alibi ſæpe.Briſſ.Connan.lib.6.c.4.nu.4.

Nam, pro ſed, apud veteres vſurpari ſolitum, in Verrinarum, commentariis expoſuit Hot. Itaque Paul. locutus eſt, l.inter ſtipulantem, 83.§.ſacram,de verb.obl. & Papinian.in leg.Stichum,95.§.vſumfructum,ff.de ſolut.Hot.

Namusam cum audis in l.2.§.apud Namuſam,ff.de acq.& aqu. pluu.l.5. §.ſed interdum, ff.commodati, Aufidium Namuſam accipe è Seruij auditoribus vnum, l.2.§.Seruius, ff.de orig.iur. qui & Aufidii nomine intelligendus eſt, l.52. §.vlt. ff.pro ſocio, l.20.ff.de optio.vel elect.Briſſ.

Nanciſci, non eſt ſimpliciter acquirere. Sed, vt Donatus in Hecyram Terentianam adnotauit, nanciſci proprie dicitur, qui paratus ad tenendum, antequam poſſit repetire quod teneat, ſtatim quod occurrerit, prehendi. In iure noſtro pro conſequi ponitur: Vide Alex. Neap. c. 21. Gen. dier. lib. 1. Prat.

Nanciſci dominium, l. 1. ff. de acquir. rer. domi.

Naphtha, inquit Plinius, appellatur, circa Babyloniam & in auſtagenis Parthiæ profluens bituminis liquidi modo: quod idem fere è Dione Xiphilinus, his verbis ſcribit, καὶ τῇ νάφθα καὶ τῶν μηχανῶν χρωμένη δεινῶς ἐκάκωσαν· ἀσφαλτῶδες δ' ἐστὶ φάρμακον τοῦτο καὶ διάπυρον οὕτως, ὥστε ὅσοις ἂν προσομιλήσῃ πάντως αὐτὰ κατακαίειν. Huic, inquit Plinius, magna cognatio ignium, tranſiliuntque protinus in eam vndecunque viſam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras accelerat, corona igne rapta. Hæc Plinij verba plurimum afferent lucis, ac veluti prælucebunt Horatio ſic ſcribenti.

Hoc delibutis vlta donis pellicem
Serpente fugit alite.

Etſi iocatur alio non naphtha imbutam fuiſſe coronam. Appellare videntur Latini hoc genus bituminis, liquidi oleum viuum Gratius

Vulcano condicta domus, quam ſubter eunti
Stagna ſedent venis oleoque mandentia viuo.

De hoc Turneb. aduerſ. lib. 6. c. 9.

Napogenſis vel Naconenſis colonia: vide l. 1. §. 9. ff. de cenſib.

Narbonenſis prouinciæ, quæ etiamnum Prouinciæ nomen retinet, & olim Germanici iuris fuit, meminit Iuriſconſ. in l. 2. de orig. iuris, §. 17. Vadian. in Epitome orbis, illuſtres recenſet eius vrbes. Quo titulo nunc à Gallis teneatur, ex ſcriptoribus patet, Spieg. Prat.

Nardi ſtachys, pro corrupto, Nardiſcachis apud Alber. legendum, in l. vlt. ff. de Publicanis, quo loco Iuriſconſult. nomina ſpecierum enumerat, quem corruptiſſimum nobiles triumviri nobis reſtituerunt Alciat. Italus, Ruellius Gallus, & noſter Haloander. Stachys nomine ſuo Græco ſpicam ingenue fatetur, autor idem Ruellius. In elegantibus Cod Humelbergij Comment. lego, nardum fruticem eſſe odoratum, in India, naſcentem, cuius ſpicæ & folia in honore ſunt, & celebrantur: eſſeque nardi huius ſpicam longe aliam ab iis, quæ vulgo vocantur ſpica nardi & lauendula. Spieg. Spica autem nardi nos carere late proſequitur Brunsfelſius in herbarij ſui tomo ſecundo. Eſt autem radix licet ſpica dicatur: vide Matthiolum, libr. 1. Comment. Dioſcor.

Nardus herba eſt ſpecioſa: vnde à Græcis vocatur ναρδόσταχυς, alia Indica, alia Syriaca, non quod in Sytia naſcatur, ſed quod mons in quo inuenitur, alio latere Indiam ſpectat, alio Syriam. eſt autem Indica multiformis, ſed melior Syriaca, leuis, fulua, comoſa, ſpicoſa, parua, odoratiſſima. Eſt & nardus Celtica, ſiue Gallica, quæ naſcitur in Liguriæ alpid. vid. Iſid. 17. c. 9.

Nardum, Pomponius in l. 21. §. 1. ff. de aur. argent. numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Ex nardo igitur confectum vnguentũ ſignificat: quod Plinius lib. 13. c. 1. Nardinum appellat. ſed Purum addidit Pomponius, vt ab illo Pliniano diſtingueret, quod aliis permixtis conſtat, & voluptatis ac ſuauitatis cauſa tantummodo paratur tametſi hoc quoque puto elegantiores vngi mulieres ſuauitatis tantum cauſa ſubiungat, quod etiam Tibull. lib. 2. Eleg. 2. perſpicue ſignificat.

Illius puro diſtillent tempora nardo. Hor. Prat.

Nardus autem piſtica cuius ſacræ literæ mentionem faciunt, Ioan. 12. proba, fidelis, & non adulterata interpretatur. Quidam ei loco nomen id fuiſſe putant.

Nardum piſticam Marcellus libr. de medicam. & Theophylactus vocat ἄδηλον ἢ μὴ πίστεως κατασκευασθεῖσαν: & gloſſæ veteres nardum piſticam balſamum ſeu impoſturam: vide Cujac. 8. ad Afr. fol. 164. Goth. ad l. in argento 21. nu. 1. ff. de aur. arg. mund. Adde Forcat. in ſuo Cupidine Iuriſperito, c. 11. n. 6.

Narratio omnis eſſe debet breuis, vt libentius audiatur: manifeſta, vt intelligatur: veriſimilis, vt probetur. Cæterum quãdo narrata videantur à principe conceſſa, item vt eorum probatio fieri debeat, interpretes late ſcribunt. Donatus in Andriam Terent. ait: Narrare aliena, & quæ nobis non ſunt neceſſaria, dicimus. In aula nunc nihil magis tritum eſt hoc verbo: Qui bene narrat, bene impetrat. Fit autem narratio veriſimilis, ſi cauſam, quæ impulit, dicamus: ſi perſonæ, quæ fecit, mores ita deſcribamus, vt ab re facta alieni non videantur, ſi loci & temporis opportunitatem oſtendamus, Spieg.

Naſiterna, à naſo, genus eſt vaſis aquarij, quod tres naſos, id eſt, anſas habet. Ita Varinianis calicibus affingit naſos Martialis & Iuuen. Siccabis calicem naſorum quatuor: Vide Ioſephum Scaligerum apud Feſtum in dictione Naſiterna, Goth. ad l. ſed ſi 26 §. 1. ff. de acquir. rer. dom.

Naſci in ciuitate dicitur, qui in territorio eius naſcitur, l. filios, C. de municip. & orig. lib. 10.

Naſci ſuum, vel agnaſci ſuum, paria ſunt, quoad vim ſuccedendi, vel inſtituendi, vel exhæredandi, ex lege Velleja. Salomon. in §. etiam l. Gallus, Spieg.

Naſci qui ſperatur, pro ſuperſtite eſſe dicitur: quod tunc verum eſt, cum de ipſius iure quæritur: aliis autem non prodeſt, niſi natis, Maff.

Naſci ſe veteres non ſolum eo die credebant, quo in lucem exibant, vitamque accipiebant, ſed etiam cum in Repub. honores ampliſſimos, vt conſulatum conſequebantur: qua quidem ex opinione à Cicerone in oratione poſt reditum ad Quirites dictum exiſtimo, à parentibus, id quod neceſſe erat, paruus ſum procreatus, à vobis natus ſum conſularis. Sed & clarius multo apud Salluſtium in oratione. Cottæ his verbis: nam ſi parricida veſtri ſum, & bis genitus hic, deos penates meos, patriamque & ſummum imperium vilia habeo. Et qui ab exilio reuertebantur, tanquam renaſci videbantur certe diem, quo redibant, natalem reditus ſui vocabant. Cicero ad Atticũ. Ad quæ recuperãda per fortunas incumbe, vt facis, diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amæniſſimis agam tecum & cum meis. Turnebus aduerſ. lib. 3. c. 4.

Naſci non corporales modo res, ſed & incorporales dicuntur, vt iura, Briſſ.

Naſci obligatio, l. 5. ff. de præſcript. verb. Obligationes aut ex contractu naſcuntur, aut ex maleficio, l. 1. ff. de obl. & act.

Natales, pluraliter tantum, ſignificat, inquit Valla, conditionem ſanguinis ac familiæ: vt generoſi natales, natales obſcuri. Interdum offendes pro diebus natalibus vſurpari. Pro nobilitate vero poni, receptum eſt. Hermogen. Conſideranda eſt origo natalium, & C. de iur. annul. Natales antiquos, & ius ingenuitatis, non ordo præſtat decurionum, ſed à nobis petitur, imperator ait. Tertull. Fuerunt leges, quæ honeſtorum natalium inſignia non temere vſurpare ſinerent. Spieg.

Natalem diem in l. cum quidam ff. de annu. leg. & fideicomm. Accurſius inſulsè interpretatur diem mortis. Diem vero natalem celebrem apud antiquos fuiſſe, magnaque hilaritate agi conſueuiſſe cognoſcere licet apud Lucianum in Demoſthenis Encomio. Ouid. lib. 4. Triſt. Eleg. 13. & lib. 5. Eleg. 5. Maioragius Miſcell. lib. 2. cap. 2. Adde Forcat. in Necyom. dial. 1. num. 31. In die natali etiam dona miſſitari ſolebant ab amicis & notis: inde Perſius ſcribit: Et natalitia tandem cum Sardonyche albus. Et Cenſorinus ſuum de die natali librum, quem ad Cerelium de ipſius natali mittit, natalitium vocat: quodcunque inquit, hoc libri eſt meis opibus comparatum, natalitij titulo tibi miſi, quo quidem natale munus ſe miſiſſe intelligit, vt annotauit Turneb. aduerſ. lib. 7. ca. 14.

Natalibus reddi, reſtituique liberti dicebantur, qui ad ingenuitatis ſtatum à Principe reſtituebantur, perinde atq; ſi nunquam maculam ſeruitutis ſuſtinuiſſent, l. 10. §. ſed & ſi ius ff. de in ius voc. l. 3. ff. de bon. libert. l. 4. ff. de iur. aur. anul. l. 3. & l. vlt. ff. de natal. reſtit. Vis autem hujus verbi illa erat, quod illis natalibus reſtituebantur, in quibus omnes homines initio fuerant, l. 2. ff. de natal. reſtit. Briſſ.

Natalibus reſtituere hodie nobilitare vocamus, & nobilitatem natalium reſtitutionem, quod & ſcribit Budæus in annot. prior ad Pandect. Reſtitui autem natalibus dicuntur ij proprie duntaxat, qui ſerui nati ſunt, & tamen ingenuitatis iura acquirunt. Itaque, ſolus princeps ſicuti & hodie ſolus nobilitat, ſolus olim natalib. reſtituebat, l. ſed ſi hac lege, §. aliud eſt, de in ius voc. ff. hoc eſt, ingenuitati. Hinc autem orta eſt natalium appellatio, quod olim cum quis natus erat, ſtatim ſcribebatur; quod talis natus erat tali anno, & tali tempore, &c. vt C. de probat. l. neque nata. Sic iure gentium natales erant tales. Natalibus reſtitui eo loco habebantur, quaſi ſerui nunquam fuiſſent l. 3. de bon. li. l. 4. ff. de iur. aur. Ideoq; iuris plus habebant, quam quibus ius aureorum anulorum dabatur: quia ab horum ſucceſſione patroni non excluduntur: ab illorum vero excluduntur, l. 2. de nat. reſt. Quia autem iure naturali quilibet erat liber & ingenuus, ideo, qui reſtituitur ingenuitati, & reſtitui dicitur natalibus, hoc eſt, (vt loquitur Petrus de bella pertica, in ſua lectura ad lib. 1. Inſt. tit. de ingenuis) conditioni, quam habet à natiuitate. Anchor. Hoc jus Iuſtinian. τὸ παλιγγενεσίας δίκαιον vocat Nou. conſtit. 78. Briſſ.

Natalia conditionem ſignificat qua quis naſcitur. Tacitus Cornelius fuſcus vigens ætate claris natalibus. Inde natalia conditionem demonſtrant ejus qui ingenuus natus eſt, &c. Ferret. tit. de ingenuis.

Natalia ſunt jus libertatis, quod natura principio generi humano æquabiliter tribuit, vt alter alterius ne pareret imperio: quemadmodum docet Martianus, l. 2. de nat. reſt. Plin. ad Trajanum. Poſtulantibus quibuſdam, vt de agnoſcendis liberis, reſtituendiſque natalibus, ſecundum epiſtolam Domitiani, ſcriptam Minutio Ruffo. & ſecundum exempla Proconſulum ipſa cognoſcerem, reſpexi ad Senatuſconſultum pertinens ad genera cauſarum. Prat.

Natalicius dies, in quo quis natus eſt. Natalicia ſanctorum in decretis eccleſiaſticis dies accipimus, quibus pro nomine Christi ſancti mortui ſunt. Spieg.

Nati accipiuntur etiam ij, qui execto ventre editi ſunt: qnin etſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen natum

dicimus, l.quod dicitur, 12. ff.de liber. & poſthum. prætetea qui ſtatim poſtea quam editi fuerunt, mortui ſunt, nati dicuntur, l.3. Cod. de poſthum. hæred. at qui mortui, aut monſtruoſi, aut prodigioſi editi ſunt, pro natis non habenrur, d.l. 3.& l.qui mortui, 129.ff.de verb.ſignif. Natum tamen ab eo qui exſecto matris ventre extractus eſt, diſtingui videmus in l.6. §.2.ff.de inoff.teſtam.l.13.§.ex omnibus, ff.de Publician.Hot. Prat.

NATORVM appellatio latiſſime patet, comprehendens eos, quicunque nobis nati ſunt, at qui ex filiis aut nepotib.noſtris naſcuntur, etiam naſci dicuntur. Illo tamen nomine vtuntur rarius Latini, quod brutorum nati quoque vocantur, vt Columella ſcribit: Equas amne natorum niſi fiat poteſtas, noxam trahere. Et Cicero vix vnquam nominat quin addat eos à quibus ſunt procreati, vt de amicitia. Ea charitas eſſe debet inter natos & parentes. Et de finibus. A primo ſatu diliguntur nati à procreatoribus: Item Virgil.

Nate patris ſummi-----

Illud autem male, mea quidem ſententia tradunt nonnulli, quod τέκνα καὶ παῖδες appellentur Græcis, qui filii & liberi Latinis. Imo vero quod illi τέκνα, nos proprie natos vocamus. Et habet vtrunque nomen eandem originem, quod illud à τίκτω, id eſt, pario, hoc autem à naſcor verbo Latino ducitur, &c. Connan.lib.10.c.1.num.1.

NATI ex corpore. Lex ita agenda re dicta eſt. Tibi Corneli Balbe, & qui ex corpore tuo naſcentur. Tractatum eſt, an nepos his verbis comprehendatur. Et negat Papius, qu.353. Ac facit ratio, nam πρόθεσις illa, Ex plerunque τὴν ἀμεσον cauſam, non eam, quæ velut per longam ſeriem fit, demonſtrat. Sed & hæc dictio, Tuum, potius ad ea quæ perſonæ ſunt, pertinet. Sed ego, in promptu contradictionem eſſe video. Quia ius aui circa nepotem, ex iure patris erga filium pendet, & ſicut filius ex patre eſt, ita & nepos per patrem ex auo videtur eſſe. Denique, vt ait Celſus, l.dedit, de coll.bon. quod pater filio, id auus propter filium eſt nepoti. Quid quod & Scæuola, verba hæc, Ex ſe natos, generaliter de libetis, viſus eſt intellexiſſe, l.Lucius, 2.de hæred.inſtit.Curt.lib.1. εἰκασιῶν, cap.44.

NATI liberi: vt apud Terentium perſæpe. IC.tamen ad eos qui ex ancillis naſcuntur vocem hanc contraxerunt. Imp.§.18 de leg. Si quis ancillas cum ſuis natis legauerit, etiam ſi ancillæ mortuæ fuerint, &c. Hotom..

NATIO, pro gente, quæ ſeorſim habitet in aliqua regione, Feſtus accipit, licet apud Cic. frequenter pro ordine & ſocietate ponatur. Nationem pro ſecta quidam hodie, nec ineleganter vſurpant. Neuizanus multos citat more ſuo autores, qui in literas retulerint, quæ cuique nationi vitia peculiaria ſint. At cuncta illa nihil eſſe videri, reſpectu Italorum, vt ipſe ait, maledictæ partialitatis. Vlp.quoque de ædil.edict.in §.qui mancipia vendunt, l.quod ſi nolit oſtendit, nationes quaſdam infamatas eſſe: atque proinde noſtra intereſſe, nationem ſcire rei emendæ.Spieg.

NATIVVM, in quo aliquid naſcitur: vt natiui coloris, in l.ſi cui, §.lana, de leg.3. Haud ſcio an recte natiui, pro naturalis, ibid. accipitur. Siquidem naturale proprie, quod ſecundum naturam eſt, ſignat. Sic naturales filij dicti.Spieg.

NATVM dicitur de rebus repentinis, autor Donatus. Id autem occupantis fit, vt de nata inſula cenſuit Imp. §.inſula, Inſt. de rer.diuiſ.

NATVRA eſt, quicquid eſt in hoc mundo: quia ens eſt: vnde fortuna eſt natura, multas euoluens mutationes. Et licet perpetua intentio naturæ ſit, ſemper generare, quamuis ex accidente etiam corrumpat propter motus ſui inquietudinem, & attribuatur benigno Ioui: tamen fortunæ intentio contraria eſt in hoc ſcilicet prius corrumpere, poſtea generare, & ideo (vt etiam cecinit Lucanus) negatum eſt ſummi ſtare diu, neque eſt poſſibile in rectiſſimo ordine perſeuerare currentibus curſu naturæ, iſta ſunt elegantiſſima verba Bald. in l. ſi viua matre, circa med. C.de bon.mat. quæ ſunt memoria digna, ad multa: & præſertim ad ea quæ ſcripſi infra in verbor.Sortis. Quibus etiam conueniunt quæ in Thyeſte ſcripſit Seneca.

Nemo confidat nimium ſecundis.
Nemo deſperet meliora lapſis.
Miſcet hæc illis, prohibetque Clotho
Stare fortunam: & reliqua. Cotta.

NATVRA omnia producit: quicquid enim moritur, quicquid occidit, qualecunque id demum ſit, à natura cauſam habere neceſſe eſt: vt quamuis præter naturæ conſuetudinem extiterit, contra vel ſine natura non ſit. Nam veriſſimum perhibetur, ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιεῖ; Natura nihil fruſtra & temere facit, Gœddæus ad l.38.n.5.de verb ſign.

NATVRAM Accurſius, §.1. Inſtitut.de iure nat.gentium & ciuili Deum interpretatur. Vis enim illa, inſtinctus, affectio & inclinatio tota à Deo creaturarum omnium opifice eſt. Audi Senecam in lib.de benefic. Quid aliud eſt (inquit) natura qua Deus & diuina ratio toti mundo, patribuſque eius inſerta? Ergo nihil agis ingratiſſime mortalium, qui te negas Deo debere, ſed naturæ quia nihil natura ſine Deo eſt, nec Deus ſine natura, ſed idem eſt vterque, nec diſtat officio. Attamen naturam ſolemus appellare naturalem illam Dei operationem, quæ mentibus noſtris inſedit, cuius ipſe Deus auctor eſt, vt inquit Auguſt.lib.3.confeſſionum. Habetur in cap.flagitia, 32.quæſt.7. Et Cicero de natur. deor. inquit. Namque alij naturam cenſent eſſe vim quandam ſine ratione cientem motus in corporibus neceſſario, alij autem vim participem rationis atque ordinis, tanquam via progredientem, declarantemque quid cuiuſque cauſa efficiat, quid ſequatur. Sed quantum ad hunc locum pertinet, primo modo natura intelligenda eſt. Natura igitur ipſa ingenitum in animis hominum amorem indidit ſui ipſius, & ita ad ſe, ſuoſque amandum ſua vi impulit, vt & alium apperat ſui ſimilem ad procreandum, quem tandem appetitum conſequitur cura eorum, quæ generata ſunt, vt & Cicero inquit. Naturæ vocabulo ICti ſecundum ſubiectam materiam vſi ſunt, modo pro naturali vi, modo pro naturali ratione, modo pro conditione, modo pro moribus, modo pro induſtria, inclinatione, indole, conſuetudine: Sed nec vnam tantum rem nomen naturæ apud philoſophos ipſos ſignificat, vt docet Themiſtius in ij Phyſic. Sumitur item natura pro cauſa prima, à qua omnes cauſæ profluxerunt, id eſt, à Deo, hoc eſt, ab eſſentia Dei, quæ per naturam ſignificatur. Recentiores philoſophi duplicem eſſe naturam tradunt. Naturantem, id eſt, primam cauſam, nimirum Deum. Item naturatam, quæ aliunde cauſam trahit, id eſt, à prima. De his vide quæ not. in l.reſpiciendum, ff.ſi certum pet. l.ſed & ſi, §.pater, ff.de iud. Exponitur hæc vox pro vi diuina apud Florentinum in vulgatiſſima, l.vt vim Iſidorus 5. Etymologiarum: Lex diuina, inquit, fas eſt: lex humana ius eſt. Et idcirco quod in eadem l.dicitur, hominem homini inſidiari, nefas eſſe, id eſt, contra legem Diuinam fore, hominem homini inſidiari, id eſt, & animo nocere, Salomonius, doctus & diſertus iuris interpres exponit. Præterea obſeruandum, naturam hominum pro voluntate prona ad malum (quæ ei per primi parentis lapſum, & Satanæ impoſturam indita eſt) à Iuriſconſultis etiam accipi, teſte Oldendorpio. Vlpianus in lege item ſi vnus, §. principaliter, de Rec.arbit. Quia res, inquit, fere ſine exitu futura eſt, propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem. Item Iuſtinian.in l.ſecunda, in princ. Cod.quand.& quibus quar.pars deb.lib.10. Naturale quippe vitium eſt (ait) negligi, quod communiter poſſidetur.Spieg.

NATVRA, vt belliſſime dicit Old. ponit fundamentum in toto iure. Ciuilis vero autoritas latius porrigit naturæ axiomata, accommodat negotiis, & diſpenſat ſecundum immenſam varietatem vniuſcuiuſque, Spieg.

NATVRAM Auguſtin. in libr.2. de moribus Manichæor. nihil aliud eſſe ait, quam id, quo in vnoquoque genere intelligitur aliquid eſſe. Vnde Natura vim, conditionem, qualitatem cuiq; rei inditam, innatam, attributamque ſignificat. Sic Naturam agrorum in l.1.§.ſi.l.2.§.Labeo, ff.de aq.& aq.plu. Natura item ſua rem interiiſſe Gaius dicit, quæ fato ſuo functa ſit, l.14. §. vlt. ff.depoſ. vt & ſua natura corrupta vina in l.15. ff.de peric. & commod. Acceptilatio non ſua natura agit in l.5. ff.de reſc. vendit. id eſt, non propria vi & poteſtate. Rerum denique natura illa eſt qua res quæque conſiſtunt, l.38.ff.ſi cert.pet.l.15.ff. de ſtatu hom.l.28.§.vlt.ff.de iudic. Hæc natura communis eſſe dicitur, l.12.§.pen.ff.de accuſatio.quoniam in omnes ex æquo vim ſuam diffundit, & liberum à ſeruo non diſtinguit. Itaque affectus illi & ſtimuli naturales hominibus cum brutis communes iuri naturæ tribuuntur, l.1.ff.de iuſtit.& iur.Inſtitut.de iur.natur.gent. Ius tamen naturæ pro naturali ratione & iure gentium plerumque accipitur, l.1.ff.de adq.rer.dom.l.3.& 4, ff. de rer.diuiſ. §.ſingulorum, Inſtit.eod.l.50.ff.ad leg.Aquil. Eademque valent in libris noſtris hæc, Natura, Naturaliter, Naturali iure, Naturali ratione, & iuregentium. Nec immerito. Nam, vt præclare Cicero pronunciat, omni in re conſenſus gentium lex quædam naturæ putanda eſt. Et quod ius gentium eſt, hoc idem & naturæ eſſe, idem Tull.3.Officior.ſcribit, propterea quod quæ ex communi ratione notione quæ animis hominum indita proficiſcuntur, ea ad ius gentium pertineant. Quamobrem eum natura debere definimus, quem iuregentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus, l.85.in fin. ff.de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

NATVRA hominis ex Adæ lapſu adeo corrupta fuit, vt vix igniculi remanerent, ex quibus tam magnifica diuini & naturalis Iuris bonitas agnoſci poſſet. Obſcurata enim fuit ratio naturalis, & extenuata per inobedientiam primi illius parentis, & impoſturam Satanæ. Et cum ratio dominari debeat, ac ſecundum formam honeſtatis voluntatem manuducere: contrarium euenit, vincitq; frequenter carnalis voluntas prona ad malum. Vnde fit, quod Iuriſconſulti ſæpe Naturam hominum pro corruptela tali accipiunt, vt paulo ante diximus, Old.Prat.

NATVRA φύσις dicta eſt ab eo, quod aliquid naſci faciat, cuius proprietatem cauſamque non inuenimus, præterquam quod ita natura comparatum ſit, Oldend.Prat.

Natvra prima eſt cauſſa, à qua omnes omnium cauſſæ producuntur. Vnde ſumma naturæ ſignificatio accipitur pro Deo ipſo creatore cœli & terræ, §. In pecudum, Inſt. de rer. diuiſ. Et de iur. natu. gent. & ciuil. Inde Florentinus dixit grauiter: Naturam conſtituiſſe inter nos cognationem quandam, in l.3. ff. de inſtit. & iur. Paulus in l. Sed etſi reſtituatur, §. fin. ff. de jud. Nec rerum naturam, ait, intuendam, in qua omnia certa eſſent, cum futura vtique fierent: ſed noſtram inſcientiam adipiſci debere. Old. Prat.

Natvra ſui apertæ dicuntur tabulæ in l.10. §.1. ff. quemad. teſt. aper. Sic Natura ſua res intercidere in l.14. §.1. ff. depoſ. id eſt, naturali morte. Briſſ.

Natvræ inferiores ſignificationes, ſubiectæ materiæ accommodantur. Nam aliis denotat rationem honeſti, à Deo hominibus inditam ad imaginem ſui. Vnde dicitur naturalis æquitas, quam ſecundum conſtantem ac perpetuam voluntatem ſequitur Magiſtratus, l.1. ff. de minoribus, Inſt. de rer. diuiſ. §. Singulorum. Alias inclinationem affectuum humanorum vitioſam, & Adæ lapſu corruptam, l. Item ſi vnus, §. Principaliter, ff. de recept. arbitr. ibi: Propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem. Et Iuſtin. in l.2. in pri. C. Quand. & quib. quæ pars debet, veriſſime dicit: Naturale quippe vitium eſt negligi, quod communiter poſſidetur. Alias vim genuinam omnibus animantibus inditam, vt tractatur in §. Apium quoque & ſeq. Inſt. de rer. diviſio. Alias denique natura ſignificat conditionem ſeu qualitatem omnium rerum corporalium & incorporalium, ex primordiis inhærentem. Vnde naturale loci vitium dicitur in l. Fluminum, in princ. ff. de dam. infect. Et natura rerum in l.4. ff. de præſcript. verb. Prat.

Natvræ quatuor ſunt Senecæ: arboris, animalis, hominis Dei; de quibus graviter diſſerit epiſt.125. Spieg.

Natvræ concedere, in l.3. C. ad Tertul. pro naturæ ſatisfacere, id eſt, mori. Spieg.

Natvra contrariorum quæ ſit, Lege, Nolle & Velle.

Natvra diſpoſitionis dat verbis intellectum, l. ſi vno, ff. Locati, l. inſulam, de præſcript. verb.

Natvralem æquitatem ſequitur Prætor, l.1. ff. de minor. Sp.

Natvrales liberi legitimantur tribus modis, nimirū per ſubſequens matrimonium, per reſcriptum Principis & per oblationem curiæ. Vult. in comm. Inſt. l.3. t.1. in prin. n.24.

Natvrali vitio parcendum, per l. fluminum, §. vitio, ff. de dam. infec. Cæterum naturæ vitia an ſint accuſanda, vel an ſit accuſandum, quod natura produxit, tractat eleganter, vt omnia doctiſſimus Baro à Tautenberg. in luculentiſſima interpretatione Vſu. Feud. lib.1. Spieg.

Natvralia quemadmodū à ciuilibus paſſim in libris noſtris diſtinguuntur, operæ precium arbitror, accuratius exponere, & quoniam id accuſate traditum eſt ab Hotomanno, nec fere ab alio quouis, quod viderim, eius hic ſubiiciam verba. Tribus, inquit, modis de naturali & ciuili iure diſſeritur. Primus modus hic eſt. Res omnes, de quibus Iuriſconſulti diſputant, aut Naturales eſſe dicuntur, aut Ciuiles, aut Mixtæ. Naturales dicuntur, quæ cum vere ſint & exſtent, tamen populi Romani legibus & forma Reipubl. qua populus Romanus vſus eſt, receptæ non ſunt: veluti cognatio ex eo concubitu contracta, qui à legibus Romanis prohibitus eſt, lege quarta §. ſecundo De gradibus. Nam ſiue liber ex ſerua, ſiue tutor ex pupilla, ſiue ſeruus ex ancilla, ſiue ſenator ex libera liberos ſuſcipiat, ij naturæ iure atque ordine, & vere liberi ſunt illorum, & viciſſim illi eorum parentes; ſed quia contra populi Romani leges id factum eſt, propterea ſimpliciter naturales liberi & parentes appellantur l. adoptiuus. De ritu nupt. & toto titulo C. de naturalib. liber. Naturaliter n. fieri dicitur à noſtris, id quod revera factum eſt: & (vt vulgus loquitur) de facto, unde naturaliter apertæ & naturaliter clauſæ tabellæ dicuntur ab Vlp. in l.3. §.12. ff. de Sen. Sila. & naturaliter interrumpi poſſeſſio dicitur, quum non ſurculus dicis cauſſa, vt moris erat, defringitur, ſed ſi de poſſeſſione quis deiiciatur, vel alicui res eripiatur, l.5. ff. de vſurpat. Vnde paſſim ea quæ naturaliter fiunt, in jure dicuntur eſſe facti, veluti traditio, leg. ſi rem, 28. & leg. in conuentionalibus, 52. §.1. ff. de verb. oblig. item poſſeſſio, l.19. §. itemque; quibus cauſſis maior, l.1. §. ſi vir, l.1. & l. cum hæredes, 23. & l. poſſeſſionem, 29. ff. de acqu. poſſeſſ. item ſolutio, venditio, traditio. l.7. ff. de curat. fur. item legatum in annos vel menſes ſingulos, l.10. ff. de cap. minu. Ciuiles dicuntur eæ res, quæ cum revera non ſint, in iis tamen quæ ſunt, jure Quiritium habentur atque numerantur veluti cognatio ex adoptione contracta, d. l.4. de gradibus. Et hoc exemplum ita perſpicuum eſt, vt explicatione non egeat. Conſtat enim Æſchinum Mitionis filium non eſſe vere, ſed iure factum & actione. Item vſusfructus pecuniæ, l.2. ff. de vſufru. car. re. Mixtæ dicuntur, quæ cum revera ſint, tum etiam à iure Quiritium comprobatæ ſunt: veluti cognatio ex legitimis nuptiis contracta, puta ex Cicerone & Terentia, d. l.4. eodem: ſic Matrimonium naturale dici poteſt, quod cum revera contractum ſit, à jure tamen Quiritium approbatum non eſt, ac propterea injuſtum vulgo appellatur, l. ſi vxor, 13. §.1. ff. de adult. l. ſi quis, 27. l. ſi Senator, 31. de rit. nupt. veluti ſi ſenator libertinam duxerit: aut tutor pupillam curatorve adoleſcentem. Item ſi liberta quæ patrono nupſerit, diuortio facto alteri nubat, l. vlt. ff. de diuort. Ciuile eſt, quod etſi reuera, id eſt, eo modo quem natura inſtituit, contractum non eſt, tamen pro contracto habetur: veluti cum in abſentis & volentis domum vxor deducta eſt, adeo vt ſi rediens moriatur ab vxore lugendus ſit, l.5. & 6. De rit. nupt. Item cum apud hoſtes eſt maritus, l.6. de diuor. vbi Iauolenus ait, vxores eorum qui in hoſtium poteſtatem peruenerunt, poſſe videri nuptarum locum retinere eo ſolo, quod alij temere nubere non poſſunt. Nunc exemplum de poſſeſſione proponamus. Poſſeſſio naturalis dicitur, cum quis corporaliter quidem, hoc eſt, manibus ac pedibus; ſed tamen aut injuſte, aut non accommodate ad juris ciuilis rationem rem aliquam obtinet. Injuſte, vt qui liberum hominem vinxit, leg. cum hæredes, 23. §.2. ff. de acqu. poſſeſſ. qui vi poſſeſſionem inuaſit, qui rem alienam furatus eſt, aut vxor, cui conſtante matrimonio maritus (quod prohibitum eſt) donauit, l.1. §.5. de vi & vi arm. l. ſi cum, ff. de donat. int vir. & vxo. l.1. §.1. l. vxor, ff. de acq. poſſeſſ. l. nec vllam, ff. de petit. hæred. Non accommodate ad juris ciuilis rationem, id eſt, vtiliter ad vſucapionem: vt coloni, inquilini, fructuarij, depoſitarij, commodatarij, emphyteutæ, conductores, creditor qui pignus accepit &c. l. communi, 7. §.6. ff. commun. diuid. l.2. ff. pro hærede, l.13. 16. ff. de vſucap. Nam hi omnes vſque adeo ciuiliter non poſſident, vt plerunque dicantur non poſſidere (quod tamen ita intelligendum eſt non poſſidere ciuiliter.) Vide l. ſciendum eſt, §. ſi creditor, ff. qui ſatiſd. cog. l. ſi ſeruus depoſitus. §.1. ff. de noxal. act. l.6. §.1. ff. de precario, l.1. Cod. commun. de vſu magis quippe tenere dicuntur, l.1. §.4. ff. quor. legatorum. Hinc poſſeſſio naturalis dicitur eſſe facti, l.1. §. ſi vir, l. cum hæredes, 23. l. poſſeſſionem, 29. ff. de acquir. poſſeſſ. Quia magis in corpore conſiſtit, hoc eſt in facto, quam in iure. Vult. in comment. Inſt. tit. de Interd. num. 10. De naturali poſſeſſione vide etiam Cujac. 9. obſeru. 33. Ciuilis poſſeſſio dicitur, cum quis non corporaliter quidem, ſed tamen & animo & accommodate ad vſucapiendi finem poſſidet; veluti debitor qui pignus creditori dedit, l. ſerui, 16. ff. de vſurpat. l. qui pignoris, l.1. ff. de acqu. poſ. Item qui ab hoſtibus captus eſt, l. in bello, 12. §. facti, ff. de cap. & poſtlim. Item qui ad nundinas profectus eſt, l. clam poſſidere, 6. §.1. ff. de acquir. poſſeſſ. Atque hinc ciuilis poſſeſſio in jure magis, quam in facto conſiſtit. Ideoque hæc proprie poſſeſſio eſt, vtpote firmior & ſtabilior; illa etiam quidem proprie, ſed minus firma, propter Iuris dominij defectum. Mixta autem poſſeſſio eſt, quam quis & corpore & animo, iuſte & congruenter iuri Ciuili poſſidet. Deinceps exemplum de naturali obligatione proferamus. Naturalis obligatio eſt, quæ cum vere contracta ſit, à jure tamen Quiritium non approbatur; veluti ſeruus aliquis ciui Romano mutuo centum aureos dedit, ſi naturam ſpectemus (quæ parem omnium hominum conditionem ſtatuit, l.32. ff. de reg. jur.) nemini dubium eſt, quin ciuis ille ſeruo illi ſit obligatus. Id quod ex præſenti rerum ſtatu qui nunc in Europa eſt, clariſſime quiuis poteſt intelligere. Ad jus populi Romani (quod ſeruos nullos numero habebat, l. quod attinet, ff. de reg. jur. l. ſeruitutem, eodem) nūquam actionem & iudicium dediſſet ſeruo aduerſus illum debitorem. Prætor enim Vrbanus, non ſeruis, ſed ciuibus Romanis ius reddebat. Hinc ergo dicūtur ſerui in contractibus naturaliter & obligari & obligare, l. ſerui, 14. ff. de oblig. & acti. leg. ſi quod dominus, 64. de condict. indeb. l. nec ſeruus, 41. de pecul. Hinc debitum quod dominus ſeruo debere in tabulis ſcripſerat, non ciuile, ſed naturale eſſe dicitur in l. quibus, 40. §. dominus, de condit. & demonſtr. Hinc Vlpianus in l. fidejuſſor, 16. §.2. ff. de fideiuſſ. ſcribit abuſionem eſſe vocabuli, cum dicimus ſeruum debere, ſed ſeruo deberi: nimirum quia deberi proprie id demum intelligitur, quod apud Prætorem peti poteſt; ſeruus autem nec agere apud Prætorem nec conueniri poteſt; eadem eſt ratio, ſi, qui ejuſdem familiæ ſunt, inter ſe contrahant, veluti duo fratres, qui in ejuſdem patris poteſtate ſunt: vel pater cum filio, vel filius cum patre, ſeruus cum herili filio, vel hic cum illo, l. frater à fratre, & alibi ſæpe, ff. de cond. indeb. Meminiſſe autem oportet, in iſta diſputatione regulæ cujuſdam ab Vlpiano nobis traditæ in leg. Stichum, 95. §. naturalis, ff. de ſolut. vbi ait, Firmamentum quo ſolo nititur naturalis obligatio, eſſe vnicam æquitatem, facit l. eas obligationes, 8. ff. de capit. minu. vbi Cajus ſcribit, actionem de dote in bonum & æquum conceptam ejuſque obligationem habere naturalem præſtationem, facit l. ſi noxali, 11. ff. de pecul. l. nam hoc, de condictione indebit. quapropter vbicunque æquum eſt, ibi naturalis obligatio eſt: tanquam ejus obligationis cauſa efficiens aut certe cauſa ſiue qua non, ſola ſit æquitas. Hinc illud apud Saluſtium in Catil. Ius bonumque apud majores noſtros, non legibus magis quam natura valebat. Quo ex præcepto triplex effectus naturalis obligationis naſcitur: primum, vt ſolutum ab imprudente, non reputatur d.

l. fideiuſſor, d.l. ſi quod dominus, item l.naturales, de oblig.& act.ſecundum,vt compenſandi ius præbeat,l.etiam,ff.de compenſat.tertium,vt ad conſtitutum valeat,l.1. ff.de conſt.pecun. Ciuilis autem obligatio eſt quæ vel nunquam revera contracta eſt, vel cum revera contracta eſſet, facto tamen aliquo, ſed ad iuris Ciuilis rationem non accommodato, diſſoluta eſt. Quæ nũquam contracta eſt,veluti ex inani chirographo:nam ſi ſcripſi me centũ abs te mutuo accepiſſe,quæ tamẽ nunquam credideris : tamen chirographum atq; cautionem meam habeas, re quidem vera tibi obligatus nõ ſum, at ciuiliter obligatus ſum. §.item iuris eſt,de exce. li.Inſt.4. Item obligatio vi,metu, dolove malo contracta propterea naturalis non eſt, quia æquitati contraria eſt. Dicebamus autem paulo ante obligationis naturalis robur & firmamentum eſſe ſolam æquitatem , leg. Stichum, de ſolut. attamen obligatio hæc civilis contracta eſt, vt §.3.& 4. De except. l.1.& paſſ.ff. de doli excepr. vnde conſtat propter iſtas obligationes, actionẽ dari, pacto verò aliquo naturaliter quidem diſſoluta obligatio , ciuiliter autem manere dicitur, veluti cum pactum eſt ne peteretur. Nam pactum nudum , id eſt, ſine ſtipulatione factum, ciues Rom. neque obligabat, neque ab obligatione diſſoluebat, l.iuriſgentium, ff.de pact. & tamen propter iſtud factum, naturaliter & ex æquo & bono diſſoluta erat. Nihil enim magis æquum & naturale eſt, quam facta ſeruari, l.1.de pact. l.1.ff.de conſtit.pec. Item ſi iudicatum eſt,& vere quidem iudicatum, pecuniam non deberi. nam etſi æquum eſt omnem obligationem diſſolui, manet tamen ciuilis l.3. ff.de except. l.1. & paſſ. ff.de except. rei judic. Mixta autem obligatio eſt, quæ cum revera & æquiſſime contracta ſit , tum etiam à iure Civili comprobatur , & confirmatur. Poſtremum exemplum ſequitur de ſolutionibus. Naturalis ſolutio eſt , quæ cum reuera facta ſit, rata tamen à jure ciuili non habetur : veluti cum pactum de non petendo factum eſt , aut iuſtum iuſiurandum datum leg. Stichum , 95. §.naturalis, de ſolut. Solutio civilis eſt , quæ cum revera facta non ſit, tamen pro facta numeratur : veluti cum dies actionis præterit, leg.2. & paſſim, ff.de diuerſ.& temp.act. Item cum falſo iudicatum eſt, non deberi, leg. iudex, leg.Iulianus. ff.de condict. indeb t. item cum falſo iuratum eſt rem petitoris non eſſe,vel nihil ei deberi,l.vlt de iureiur.Item cum debitori maxima & media capitis diminutio contingit , l.ſi debitori. 47. ſi de fideiuſſ. l.ſeruus, 30.ff.de oblig.& act.vlt. ff.de duobus reis. Mixta ſolutio eſt quæ cum verè facta ſit, tum à iure ciuili rata habetur : veluti ſolutio pecuniæ,vel acceptilatio,quæ ideo iuriſgentium appellatur, leg.an inutilis, 8.in fine, ff.de acceptil. cum tamen per ſtipulationem (quæ civilis eſt) fiat : & à C. Aquilio Iuriſconſ.primum excogitata ſit.Secundus modus , quo Iuriſconſulti de naturali & ciuili iure diſputant,non ad res omnes, ſed ad paucas, & certas duntaxat pertinet : eas nimirum quæ utriuſque iuris ſunt participes. In iis igitur duo conſiderantur, ortus & materia, quæ naturæ attribuuntur : deinde incrementum & forma , quæ à iure civili profecta ſunt. Cuius rei aliquot exempla ſubiiciemus. Matrimonium dicitur eſſe iuris naturalis in l.1. ff.de iuſt.& jur. conſtat enim viri & vxoris ſocietatem à natura inſtitutam , & à gentibus omnib. comprobatam atque vſurpatam fuiſſe.Itaque naturale ius & pudor in matrimoniis contrahẽdis dominari dicitur in l.adoptiuus, 14. §.1. De rit. nupt. verum vt matrimonia fierent per confarreationem , coemptionem, vſum , vt ſponſa obvoluta & tecta velamve in domum mariti deduceretur,vt aliæ matresfam. eſſent , aliæ matronæ tantum, vt per coemptionem contractum matrimonium ius ſui & viro & vxori tribueret , vt vſum contractum non tribueret,vt nuptiæ ſint conſortium omnis vitæ, diuini & humani juris communicatio , ſicut ait Modeſt. leg.1. ff.de rit.nupt. vt ſenatores , eorumque liberi libertinam vxorem ne ducant , leg.23.eod. hæc,inquam, omnia quæ formam quandam matrimoniis afferunt,nequaquam à natura ſunt, aut gentium plurimarum communia , ſed ab iis qui Reipubl. Romanæ formam inſtituerunt,excogitata,& ſuorum ciuium cauſa proprie introducta ſunt. Sequitur alterum exemplum. Patria poteſtas à natura ſine dubio inſtituta eſt , & ab omnibus gentib. vſurpata : cuius rei præclara diſputatio eſt apud Ariſt. lib.Politi.1. cap.3. Iuſtinianus tamen ſub tit. De patria pot. & Dionyſ. Halic. lib.2.& Cajus ſub tit.De his qui ſunt ſui vel al. nominatim affirmant eam eſſe Iuris Ciuilis,etenim vt pater in filium vitæ neciſque poteſtatem haberet, l.vlt.C.de pat.pot. l. 2.ff.de liber. & poſthum. vt ter poſſet filium vendere,eundem poſſet noxæ dedere, abdicare, emancipare, nunquam à natura inſtitutum, ſed à Romulo (vt ait Dionyſ.) excogitatum, & in ſuæ civitatis vſum introductum eſt. Eodem pertinet patris conſenſus in filiifam.nuptiis,quæ poteſtatis illius pars eſt. Iuſtinianus autem ait eum & naturalis & ciuilis iuris eſſe , §.1. de nupt, Nam hoc fieri debere,inquit,& civilis & naturalis ratio ſuadet.Ac de naturali quidem & gentium iure inter omnes conſtat. Verum vt in filiifam. nuptiis conſenſus ille deſideretur,in emancipati vero,nequaquam, l.filius,de rit.nupt.vt patris captiui aut in peregrinitatem redacti conſenſus non ſit neceſſarius, l.in bello, 2.§.medic, ff.de capt.& poſtlim. vt furioſi filius ſine patris interuentu matrimonium ſibi copulare poſſit, §.1. Inſtit.de nuptiis : hæc, inquam , omnia ex jure Quiritium manaſſe,nemo non videt. Sequitur exemplum de tutela. Tutelam naturæ maxime conſentaneam eſſe, & ab omnibus gentibus vſurpatam , nemo ignorat , itaque iuris naturalis dicitur à Iuſtinian. §.vlt.de legit.agnat.tut. Quid igitur eſt quod in l. 1. ff. de tut. dicimus tutelam eſſe iure ciuili datam ac permiſſam ? Reſpondetur hoc ad formam à Romanis Iuriſconſult. excogitatam referendum eſſe : veluti ne quis peregrinus ciuis Romani tutor ſit : vt certæ tutelæ ſint legitimæ , fiduciariæ quaſi legitimæ , Attilianæ , tutor ſuam pupillam vxorem ducere , aut filio vxorem accipere non poſſit, leg. tutor. 13. De ſponſ. tutoris vnius auctoritas vel ſatis ſit , vel non ſatis ſit, l.vlt. C.de auct. tut. vt capitis diminutione nonnullæ pereant, nonnullæ vero amittantur, hæc inquam, omnia aliaque innumera Iuriſc. Romanorum inuenta eſſe conſtat. Iam vero agnatio iuris ciuilis dicitur eſſe ab Imp. §. vlt. De legit. agnat. tut. Atqui dubium nemini eſt,quin communio ſanguinis, quæ verbo ipſo ſignificatur,à Iuriſc. Rom.excogitata non ſit,quinetiam certum eſt ante fundamenta vrbis Romæ jacta , nomen illud agnationis in Latio vſurpatum fuiſſe pro ſanguinis communione : Verum vt agnatis remotioribus potius quam cognatis propinquioribus hæreditates & tutelæ deferantur , vt agnationis in Latio vſurpatum fuiſſe pro ſanguinis communione : verum vt agnatis remotioribus potius quam cognatis propinquioribus hereditates & tutelæ deferantur , vt agnationes per omnem capitis diminutionem intercidant, non à gentium aut à naturæ iure, ſed à pop. R. inſtitutis profectum eſt. Ejuſdem generis eſt Suitas , hoc eſt , jus illud quod habent filiifa. in parentum ſuorum inteſtatorum hæreditatibus, hoc n. ita naturæ congruit , vt nihil magis, patet ex l. vlt. ff. de bon. dam. & Ariſto.in Eth.verũ vt ea per adoptionem & per coemptionem acquiratur,vt per emancipationem & peregrinitatem amittatur,ab ingeniis Iuriſcon.Ro.excogitatum eſt. Cognatio quoque, cum ſanguinis communionem ſignificat , naturalis eſt, §.vlt.de leg.agna.tut. Itaque naturalis eſt vt filius inteſtatæ matri ſuccedat ; quoniam tamen per leges 12.tab. neque mater filio,neque filius matri ſuccedebat,idque poſtremis temporibus per SC. Orficianum & Tertyllianum introductum eſt : propterea dicimus , cognationem iſtam materiam & ortum à natura, incrementum autem à iure ciuili accepiſſe. Nemo enim hæc quæ ſcribit Vlp. initio legis 2. ff.de SC. Tertyll. dicet ex naturæ inſtituto fluxiſſe : Si filius , inquit, vel filia libertini ſint effecti , mater legitimam hæreditatem vindicare non poterit . quoniam mater eſſe hujuſmodi filiorum deſiit. Item illud ex eadem l.§.ſi mater non petierit tutores idoneos filiis ſuis, vel prioribus excuſatis rejectiſve non confeſtim altera nomina ediderit : jus non habet vindicandorum ſibi bonorum inteſtatorum filiorum. Tertius modus quo Iuriſconſulti de naturali & ciuili jure diſputant , eo pertinet, vt Naturalia dicantur ea , quæ gentium omnium communia ſunt : Ciuilia vero , quæ ciuium Rom. propria. Communia gentium omnium in libris noſtris commemorantur hæc : Legatorum ſanctitas, l.vlt.ff.de legat. Et apud Cice.multis locis. Emptio,venditio : l.ex hoc iure,De juſt.& jur.Locatio & conductio,ibid.precarium, leg.1. ff.de precar. Societas, Mandatum, Mutuum, Commodatum, Depoſitum, Pignus, Traditio nuda, Poſſeſſio naturalis,Donatio,Pactum, l.iuriſgentium, l.ſi vnus, De pact. Tranſactio, Dominium in bonis , Cognatio , Ciuilium autem tria genera reperio : Legis actiones,priuatas ſiue extrajudiciales ciuium actiones , & iura ciuilia. Legis actiones ſunt formulæ agendi in jure apud eum qui iuri dicundo præeſt : veluti emancipatio,leg.4.de adopt.leg.2.& 3.De offic. procon. Adoptio, leg.4.de adopt. leg.2.& 3.de off.proc. Manumiſſio per vindictam, leg.4.Codic.de vindict. liber. In iure ceſſio , apud Vlpian. in Inſtitut. capit. 26. & Boetium in Top. Cicer. vbi nominatim ait hunc fuiſſe legis actionem , Tutoris in jure datio. Nam primum magiſtratuum majorum fuit propria : poſt in pupillorum fauorem etiam omnibus magiſtratibus municipalibus permiſſa eſt, l.1. & 3. De tut.dand. Poſtulatio judicij recuperatorij , quæ propterea legis actio ſæpe nominatur proprie, vt Ver.3.& apud Valerium, Plinium, & alios Cic. pro Cæcin. Iam vero vt omnes qui in eadem cauſſa ſunt. & lege agant , & ſuum jus perſequantur, & omnes iure ciuili ſine cujuſquam aut magiſtratus , aut judicis , aut periti hominis,aut imperiti dubitatione vtantur,quid ego commemorem? Item. Poſtulatio bonorum ex edicto , ſtipulationes & ſatiſdationes tum prætoriæ , tum etiam iudiciales : quoniam quod apud Iudicem fit , fieri apud Prætorem videtur : cujus imperio & auctoritate judex ſedet. Nam de Prætoriis quidem Vlp. ſic loquitur in l.actionis , 37. ff. de oblig. & act. Actionis verbo, inquit , continentur etiam ſtipulationes , quæ Prætoriæ ſunt, quia actionum juſtas obtinent. Priuatæ autem ciuium actiones à nobis dicuntur, quæ extra judicium fiunt , veluti ſtipulatio vulgaris, id eſt neque prætoria, neque iudicialis. nam in

ſolos

ſolos ciues R.conuenit ea obligatio, l.vlt.de duob.reis, l.ſi debitori, 47.de fideiuſſ. Item mancipatio & nexus, auctore Cic. in Top.in Orat.pro Cæc.Varr.lib.de re ruſt.2.In manum conuentio, teſtamenti factio,vſurpatio, id eſt, vſurpationis interruptio, cum ſurculus defringeretur. Teſtamenti factio per æs & libram, Cretio, Acceptilatio Aquiliana, Manumiſſio per cenſum,& Teſtamentum,l.2.de interd.& releg. Acquiſitio per legem, auctore Vlp.in Intit. Operis noui nunciatio,& remiſſio,Bonorum omnium emptio, & Sectio: Varr.auctore lib.de re ruſt.2. Iura autem ciuilia nunc dicimus, non actiones, ſed vim quandam ciuium R.propriam,cuius peregrini omnes expertes ſunt, huius generis ſunt Agnatio, & Gentilitas, Patria poteſtas. Suitas, ſiue ius ſui. Vſucapio, id eſt ius per vſum capiendi, Dominium iure Quiritium, Teſtamenti factio, id eſt, capiendi ex teſtam. ius, acquiſitio lege,de qua Vlpian. in Inſt. loquitur Poſtliminium. Atque hæc quidem hactenus. Nunc illud animaduertendum eſt, eorum quæ ciuilia ſunt, quædam magis, quædam vero minus ciuilia dici poſſe. Minus ciuilia ſunt,quæ per ſolam ciuitatis amiſſionem intereũt, quæ media capitis diminutio appellatur: veluti cognatio quatenus ciuilis eſt, hoc eſt ex nouis legibus ſiue Senatuſconſ.inſtituta:mater enim filii in peregrinitatem redacti, mater eſſe definit, l. 2. & l.1. §.capitis, ff.ad Tertyll.7. ff.l.de capit.minut. item Teſtamenti factio,l.8.ff.de teſtam. Tutela prætoria & teſtamentaria, d.l.7.Vſucapio, auctore in offic. Cicer. Obligationes ciuiles, l.vlt.de duob. reis,l.ſi debitor,47.de fideiuſ. Item Societas, leg. verum eſt, 63. in fin. ff.pro ſocio: nam illa emancipatione non tollitur,l.actiones 65.§.ſocietas,ff.eod. Item matrimonium,quatenus eſt iuris ciuilis, l.in bello,12.§.3. l.8.& l.14. ff.de capt. & poſtl.l.ſi quis, 56. ff.ſolut.matrim.nam quatenus naturale eſt,per ciuitatis amiſſionem non tollitur, l.1. Co. de repud. l.res vxoris,24. C.de don.int.vir. l.5. ff.de bon.damna. Atque hoc eſt quod ait Paulus in leg. ſunt quidam, 15. ff.de pœn. Ciuitate ſpoliatos ea quæ iuris gentium ſunt, retinere: quæ verò Ciuil. iuris ſunt, amittere. Magis verò ciuilia dicuntur, quæ non tantum ciuitatis, verum etiam familiæ amiſſione, id eſt, emancipatione (quæ minima capitis diminutio vocatur) intereunt: cuiuſmodi ſunt Agnatio,§. vlt.de legit.agnat. tut. Patria poteſtas, l.12.ff.de captiu. & poſtlim. §.cum autem, Quibus mod. ius Suitas, l.ſed eum, 6.§.1.ff.de bon.poſſeſſ. Teſtandi facultas, §.1. Quibus non eſt permiſſ. Tutelæ legitimæ & fiduciariæ. Vſusfructus olim auctore Paulo,lib.ſentent.3.c. 6. Poſtremo quaſi corollarii nomine illud adiicimus: In hoc diſputationis genere contraria contrariis tolli quæ modo eiuſdem generis ſunt. Nam exempli cauſa, contractus iuriſgentium per diſtractum, id eſt, per ſolam contrariam conuentionem extinguitur, leg.ab emptione,58.ff.de pact. Item pactum per pactum contrarium, leg.ſi vnus, §.pactus, ff.de pact. l.Stichum,95. §.naturalis, ff.de ſolut. Item obligatio naturalis per iuſtum iuſiurandum, d.l.Stichum, & l.vlt. ff.de iureiur. Itemque per acceptilationem,quatenus non formulam, ſed materiam ſpectamus: id eſt, remiſſionem, l.8.in fin. de acceptilat. Eodem modo etiam Nuptiæ per diuortium, quod verbis certis, & ſeptem teſtibus adhibitis fiat, dirimuntur. l.1.& 7. ff.de diuort. & apud Cicer. lib.de Orat.1. Item ciuilia per contraria ciuilia diſſoluuntur: veluti, obligationes ciuiles per acceptilationem & nouationem, l.1.& paſſ.ff.de acceptil.& de nouat. At neque ciuilia naturalibus, neque naturalia ciuilib. extinguuntur, §.vlt.de legit.agn.tut.l.8. ff.de cap.minut. Hæc Hot. Adde Conn. lib.2. c.3. numr.2.& 3.

NATVRALIA actionem priuilegia ſunt earum formæ & effectus eis à lege tributi, ait Goth. ad leg.2.in princ. ibi natural. priuilegiis. C.de conſt. pecun.

NATVRALIA numero multitudinis tantum dicuntur pudenda, vt & natura aliquando pro eiſdem, id eſt,genitalibus locis accipitur, Spieg.

NATVRALIA Natiua, potiora ſunt aduentitiis, l.quæritur,ff.de Stat.homin. Text.in Auth. ſi teſtis, C.de Teſtibus. Siquidem res in dubio potius præſumitur retinere ſuum eſſe, quam de nouo in nouam qualitatem mutari, l.patre furioſo, ff.de his qui ſunt ſui, vel alien. jur. Spieg.

NATVRALIS ex concubina nati dicuntur legitimorum nomine priuati, aliquando de nuptiis. Inſtit. Corr. libr.1. Miſcell. c.3 Qui, quomodo & quibus modis legitimentur, vide ſupra naturales liberi.

NATVRALIS ætas eſt,quæ minor eſt triginta annis:legitima vero,quæ maior eſt anno trigeſimo. Non quod ætatem maiorem triginta annis natum, natura non agnoſcat (quoniam omnis ætas naturalis eſt) ſed quod ſpecialiter lex ætatis, quæ annos triginta excedit,meminerit, ideo dicitur, hæc eſſe legitima. Vide Theophilum, Inſtit.de Libertin. & ſupra,Legitima hominum ætas. Spieg.

NATVRALIS conditio,vt eſt indebiti ſoluti: dicta,quod ex æquitate naturali proficiſcatur. Spieg.

NATVRALIS filius, à vulgo barbarorum dicitur, vt Inſulanus atteſtatur,qui ſit ex illegitimo toto ſuſcitatus: ſed parum aptè. Eſt enim proprie filius naturalis, qui ſanguine & natura ſit tuus, non adoptione factus. Hanc diſtinctionem idem firmat ex verbis Tranquilli in Tiberio. Iuriſperitis tamen naturales filij dicuntur, qui ex concubina ea, quæ ex matrimonio duci poterat,naſcuntur,de quo vide Connan. lib.2.c.16.num.1.Vulgo concepti, qui ex vago concubitu ſunt,neque patrem oſtendere poſſunt, vt quem nuptiæ ſolum oſtendunt: ſpurij latine, græce ἀπάτορες dicti, quaſi ſine patre, Nothi vero vulgata voce illegitimi vocantur. Manſeres,qui ex ſcorto vulgo concipiuntur. Spurij, ex his qui ſacris initiati, aut religionem profeſſi ſunt. Nothi,ex adulterino concubitu, iure Pontificio. Lege & Spurium, item Nothia.Spieg.

NATVRALIS fructus. Quærere. Fructus naturales.

NATVRALIS hominum ad diſſentiendum facilitas, lege item ſi vnus, §.principaliter, ff.de recept. Spieg.

NATVRALIS interruptio. Vide ſupra. Interruptio Vſucapionis.

NATVRALIS juſtitia teſte Olden. pro æquitate, apud Modeſtinum, in l.ſcire oportet,§.ſufficit,ff.de excuſ.tut. Spieg.

NATVRALES obligationes vocamus eas ex quibus nulla ſit actio, ſed ſi quid propter eas ſolutum fuerit, repeti non poſſit. leg.naturales, ff.de oblig.& act.quæ ex eo naſcuntur,ſi quis in aliqua re alterius fidem ſecutus ſit,.l.cum amplius, §.is natura, ff.de reg.jur.Certum eſt itaque, quod obligatio naturalis ſola regulariter non producit actionem, niſi magna cauſa ſubſit. Quia ſi paſſim extra ſolennes, & certas commerciorum formas ex omni conuentione & pacto nudo fuiſſet conceſſum ius perſequendi in iudicio, res prodiiſſet in infinitum, & ad pernicioſiſſimam confuſionem, cum ſingulis plane horis oportuiſſet variare, ac multiplicare actionum formulas, ſecundum immenſam pactorum circumſtantiam, quod abſurdiſſimum, & impoſſibile fuiſſet, arg. in Auth. vt determ.ſit nume. cleric.in princ. Et de referend.ſacr.palat. §.vlt. Cæterum obligationis naturalis officia ſunt,. primum parere exceptionem l.juriſgentium,§.ſed cum nulla, de pact. Quod intelligendum eſt, vt Apellus declarat, ἐξηγητικῶς. ca.4.de effectu. Deinde,vt ſit ſatis ad nouandum, l.1.in fin.de nouat. Tum ad conſtituendum,l.1.§.debitum de conſtit.pecun. Præterea, vt accedat fideiuſſor, l.ſtipulatus ſum, cum l.ſeq. de fideiuſſ. l.naturaliter, de cond. indeb. Rurſum vt accipiatur pignus. cad. leg. naturaliter: poſtremo ad compenſandum, l.etiam,de compenſ. Old. Porro vero an ad ius naturale, vel ius gentium naturalis obligatio referenda ſit, magna inter iuris auctores controuerſia exiſtit. Siquidem Proculeiani eam ad ius illud naturæ videntur retuliſſe, quod homini humano generi innatum eſt. Sabiniani ad nudum ius gentium. Eaque ratio eſt, cur ſcripſerint Neratius & Rufinus pupillum nec natura debere, l.41.in princ. ad l.Falc.l.26. quando dies legat. Erat enim Neratius Proculeianus, & ob id ſcholæ ſuæ traditiones ſecutus, negauit propter ætatis imbecillitatem natura æquum eſſe pupillum obligati, quam contra Vlp.Scæuola, & Papinianus contendunt obligari naturaliter iure gentium poſſe, Sabinianos ſecuti. Iure gentium enim obligationes ſunt introductæ, nulla perſonarum, nulla ætatis, ſed rei ſolius quæ obligatur habita ratione. Proinde ſi quid in bonis habuerit ſeruus aut pupillus, Sabinianis quidem obligari poſſe,dicentur naturaliter, ſolam obligationis, quæ iuriſgentium eſt, originem intuentibus: Proculeianis vero non omnino videbuntur obligari naturaliter,non tam ius gentium nudum, quam æquitatem naturalem expendentibus. Idque illud eſſe omnino videtur. quod Vlp. ſibi voluit. cum ſcriberet: ſi filiusfamilias, vel ſeruus pro aliquo fideiuſſerint, tractatum fuiſſe, an ſit de peculio actio, & Celſum definiuiſſe, cauſſam fideiubendi ſpectandam eſſe, l.3.§.3.de peculio. Quia enim Proculejanum conſtat Celſum fuiſſe, certe veriſimile videtur hanc quæſtionem inter Sabinianos & Proculejanos tractatam fuiſſe & cum Sabiniani contenderent, nudum jus gentium inſpiciendum eſſe, obtinuiſſe Celſum, hoc eſt. Proculejanos non factum ſiue jus gentium nudum ſua (ita enim factum accipit Vlp.l.41.de peculio) ſed cauſſam ſiue naturam eſſe inſpiciendam,& per cauſſam,naturalem juſti debiti cauſſam eundem Celſum intellexiſſe. Eamque cauſſam naturam appellari, ex eo patet, quod natura operas deberi ſcripſerit. Vlp. leg.26.§.12.de cond.indeb. Per naturam enim cauſam obligationis operarum naturalem eo modo intellexerit. Vlpianus, quod ex Neratio pupillum oſtendimus natura non obligari. quo item Vlpianus ait ad remunerandum naturaliter aliquem obligari, l.41.de cond. indeb. l.25.§.8. de pet. hæred. Hujus loci & illud eſt, quod ait Vlpianus, Neruæ filio & ſibi videri ex compromiſſo ſerui non dandam eſſe de peculio actionem, l.3.§.6.de pecul. Inter Sabinianos enim & Proculejanos hac de re fuit agitatum, & Sabinianis videtur placuiſſe de peculio actionem dari, Proculejanis non dari: illi quidem nudum jus gentium, ſiue factum nudum, his vero æquitatis vinculum, ſiue obligationis cauſſam vrgentibus. Si nudum reſpexeris gentium ius certe cum Sabinianis recte dices,dandam de peculio actionem. Peculium enim hac ſpecie ſubſtantia eſt, quæ occurrit cum conſenſu, iiſque duobus ſimul contur-

rentibus locus eſſe obligationi juris gentium ſolet, & ſic per conſequens naturali obligationi, quia nihil aliud Sabinianis quibuſdam eſt naturalis obligatio, quam obligatio iuris gentium, l.1.ff.locat.l.vlt. de act.empt. Si cauſam reſpexeris obligationis huiuſmodi naturalis, certe nihil minus, quam de peculio dandam eſſe actionem, cum Proculeianis hac ſpecie cõceſſeris. Obligationis enim cauſa, compromiſſi cauſſa eſt, quæ cauſſa tam gentium quam ciuili jure in ſeruum non cadit. Et quia ſine cauſa nullam omnino obligationem voluerunt ſubſiſtere Proculeij mirum non eſt, eoſdem contra Sabinianos definiuiſſe ex compromiſſo ſerui non dandam eſſe de peculio actionem, idque Neruæ, qui Proculejanus erat, placuiſſe d.§.ſi quod ipſum in nouationibus iureiurando ſerui factis etiam Iuliano viſum fuit. Licet enim ille Sabinianus eſſet, in hoc tamen Proculejanis omnino ſubſcripſit, cauſſam obligationis juſtam, non factum nudum expendentibus, l.30.§.1.de pact. Eadem quoque ratione videntur Proculejani, quibuſdam ex Sabinianis diſſentientibus definiuiſſe, ex iureiurando quod ſeruus obtulit actori in dominum de peculio actionem non dari l.22. de iuriur. Ex huiuſmodi enim iuriſiurandi delatione, ſi nudum reſpexeris factum, naſcitur actio de peculio, ſi cauſam obligationis iuſtam, euaneſcit eadem actio. Cauſſam huiuſmodi omnes fere Proculeiani ſemper examinant, ad quam non reſpicit ſchola Sabiniana. Et quamvis hæc ita diverſa ſint, in eo tamen videntur cum Sabinianis Proculeiani conuenire, quod ſeruus, qui nullum peculium habet, non poſſit fideiubendo naturaliter obligari, l.19. & l.20.de fideiuſſoribus. Non enim rerum natura patitur, vt re & perſona deficientibus aliqua ſubſiſtere poſſit obligatio. Perſona ſeruilis omnino exempta eſt perſonali obligationi, ea enim ſui iuris non eſt. Iam ſi nec peculium habuerit ſeruus, qui iam quæſo poterit fieri, vt huiuſmodi ſeruus naturaliter obligetur? Hæc ſi vera ſunt, mirum igitur nõ eſt Iabolenum & Iulianum qui Sabiniani erant, cum Celſo diuerſæ ſcholæ ſectatore in hac ſpecie omnino cõſentire, d.l.19. d.l.20. & l.3.§.3.de pecul. Cæterum compoſito Iuliani induſtria & auctoritate Hadriani Imperatoris propoſito perpetuo edicto, diuerſæ ſcholæ ſectatores eſſe tandem deſierunt, adeo quidem, vt Papinianus, Paulus, Vlpianus, Caius, & alii qui deinceps ſubſequebantur prudentes iuris, nullius omnino ſectæ profeſſo nomen darent, ſed interdum Sabinianorum, interdum Proculejanorum traditionibus acquieſcerent: nonnunquam ab vtraque ſchola recederent, nonnunquam vtriuſque ſententias, licet diuerſas, ſpeciebus tamen diuerſis accommodarent, eaque ratione ſola factum eſt, vt Papinianus & Triphoninus, fere ſemper ad naturalem obligationis cauſam, Proculeianos ſecuti, obligationem retulerint naturalem, l.95.§.3.de ſolut. l.64.de condit.indeb. Quo ſenſu ſcripſit etiam Pomponius nudam rationem non facere aliquem debitorem, l.49.in fi.de pecul. Per nudam enim rationem ius gentium nudum; ſine vlla naturali cauſa, ſine vinculo æquitatis intelligit Pomponius. Paulus contra & Martianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieviſſe, l.13.de condict. indeb. l.11.de acqu. rer.do. leg.25.de præſcript.verb.l.ult.de act. empt. Vlpianus denique modo ad naturalem æquitatis cauſam, modo ad ius gentium nudum, prout aut ad Sabinum aut ad Proculum ſcriberet, naturalem retulit obligationem. Et id quidem ex eo patet euidentiſſime, quod ille ſic ad Sabinum li.30. ſcripſerit. Etiam quod natura debetur, venit in compenſationem, l.6. de compenſat. Dubium.n.non eſt, quin per naturam hoc in loco ex Sabini ſententia ius gentium intellexerit Vlp. Rurſus cum ſcriberet idem Vlpianus, eos quibus natura debetur non eſſe loco creditorum, l.10.de verb.ſig Nonne ex Proculeianorum definitione, per naturam cauſam aliquam intellexit naturalem à gentium & ciuili iure ſeiunctam ac ſeparatam? Nam ſi naturam cum Sabinianis in hoc loco retulerit ad ius gentium, certe omnino erunt creditorum loco, quibus natura debetur: ſiquidem id quod ita debetur, venit in compenſationem d.l.6. quod vtique non fieret exiſtente credito nullo. Eſt enim compenſatio debiti & crediti inter ſe contributio, l.1.de compenſat. Et ſane interdum tam Sabinianos, quam Proculeianos in definienda naturali obligatione, ſecutum eſſe Vlpianum, adeo verum eſt, vt ſcripſerit ille naturales obligationes non eo ſolo æſtimari, ſi actio aliqua earum nomine competit, videlicet, vt Sabiniani putant iure gentium, verum etiam eo, ſi ſoluta pecunia repeti non poſſit, hoc eſt, ſi, vt contendunt Proculeiani, aliqua naturalis exiſtat cauſſa, quæ licet à iure gentium remota ſit, impediat tamen ſoluti repetitionem, l.10.de oblig.& actionib. Ræuard.in leg.cum amplius, §.Is natura debet, ff.de reg. jur. Quare, vt tradit Duarenus in leg. ſi pupillus, ff.de verb. obligat. cum ſpecies aliqua proponitur, in qua quæritur, an quis naturaliter obligatus ſit, nec ne; conſiderandum eſt, quid veriſimiliter reſponſurus ſit Ariſtoteles, aut Cicero, aut alius vir prudens, & in Philoſophia eruditus, magis quam quid legibus, & iure ciuili conſtitutum ſit. Diſputant enim Philoſophi de his, quæ ſcilicet ad viri boni officium pertinent, & quæ fides & honeſtas alter præſtanda eſſe ſuadet. Quare dubitandum non eſt, ſi conuenerit inter aliquos pacto tantum conuento non ſtipulatione, vt alter alteri quicquam det, vel faciat, quin ex ea conuentione naturalis naſcatur obligatio: quoniam fidem ſeruandam eſſe nos docet natura, & Philoſophia, quæ naturam maxime ſequitur, leg.1.de pact. l.1.de conſt. pec. Hinc etiam conſequitur ſtatus, & conditionis perſonarum nullam rationem habendam eſſe, nec ſeruum à libero, aut filiumfamilias à patrefamilias diſtinguendum eſſe: quia naturalis ratio, ſeu ius naturale harum perſonarum diſtinctionem non nouit, leg. ſi id quod dominus.de condict.indeb. l.frater, eod.tit. Quæri ſolet de eo, in quem beneficium collatum eſt, an natura ad remunerandum teneatur. Et certum eſt, gratitudinem, vt rem longe honeſtiſſimam à philoſophis commendari. Vnde à noſtris dictum eſt, naturaliter nos ad remunerandum obligari, l.ſed & ſi lege §.conſuluit, de pet.hær. Verum hic nulla proprie naturalis obligatio eſt. Nam hoc non agitur inter dantem beneficium & accipientem, vt aliquid eo nomine, is qui dedit, recipiat. Cum enim de naturali obligatione loquimur, eam intelligimus, propter quam ſi non experiri in iudicio, ſaltem petere & flagitare, quaſi debitum ac ſi non præſtetur conqueri poſſimus: vt ſi quis aliquid ſe daturum promiſerit, &c. Turpe eſt autem ac viro prudenti non conuenit, ab eo, in quem beneficium collatum eſt, ἀντίδωρον aliquod, ceu debitum, petere. Alioquin beneficium non eſſet, ſed creditum, vt diſputa. Senec. lib.3. de beneficiis. Omnes enim obligationes, quæ vere & proprie naturales dicuntur, ita contrahuntur, vt quod ad propoſitum, voluntatemque contrahentium attinet, neceſſariam præſtationem habeant. At cum liberalitatem exercemus in alium damus vel perdituri, & totum permittimus accipientium arbitrio, vt idem Senec.ait.

NATVRALIS poſſeſſio, pro corporali, l.poſſideri, ff.de acqu.poſſ. Spieg.

NATVRALITER poſſidere dicitur, cũ quis corpore poſſidet, vſumque rei apprehenſæ percipit. Quod ſi quis vere rei non inſiſtit: neque vſum percipit, is per interpretationem legis ciuiliter poſſidere dicitur, l.Pompon.ff.Fam.erciſc. l.naturaliter, ff. de acquir.poſſ.Spi.vide & paulo poſt, Naturaliter poſſidere.

NATVRALITER verbũ interdum naturali ratione ſignificat. vt in l.25. §.conſuluit, ff.de pet.hæred. l.16. §.pen. ff.de minorib. l.2.§.vlt. ff.loca. Interdum vero per rerum naturam, vt in l.7. ff.de diuerſ.reg. jur. Interdum ex naturali cauſa & a natura nõ manu facto opere, l.20.§.1. ff.de ſeruit. ruſt. l.1. §.1. & §.idem aiunt, ff.de aqu.& aq.plu. Poſtremo Naturaliter ſignificat corporaliter, &, vt ita dicam, realiter, vt in l.53.ff.de acqu.rer.dom. quod naturaliter adquiritur, id eſt, facto ipſo, realique & corporali apprehenſione & in l.49.ff.de ſolut. Solutam pecuniam intelligimus vtique naturaliter, ſi numerata ſit creditori. Ita dicimus naturaliter tenere, poſſidere, adprehendere, i.corpore & actu. l.35.ff.fam.erciſc. l.3.§.vlt. ff.ad exhib. l.2. §.quod vulgo, ff.pro hærede, l.7.§.neque colonus, ff.com.n.diuid. l.1. l.12. l.23. ff.de adqu.poſſ. l.vlt. §.vlt. ff.de precar. l.tunc in poteſtatem, ff.de vſucap. Qui enim poſſeſſioni incumbit, atque inſiſtit, eamque corpore contingit, is naturaliter tenere poſſidereque dicitur. Ita naturalem poſſeſſionem accipimus, l.38.§.ſi poſſeſſionem, ff.de vſur. l.1.§.dicitur, ff.de vi & vi arm. Corporalem & facti poſſeſſionem Iuriſconſulti appellant, l.1. §. per ſeruum, l.23.§.1.l.24.l.25.§.vlt.l.29. l.51. ff.de acq.poſſ. l.40.§. vlt. ff.de pign. act. Nec vero aliter naturalis poſſeſſio dicitur, quam naturalis datio, l.8 ff.de pecul. Briſſ.adde Connan. lib.3. c.9.nu.4.

NATVRALITER interrumpitur poſſeſſio, id eſt, facto naturali & corporali, cum ſcilicet quis de poſſeſſione vi dejicitur, vel res mobilis ei eripitur, l.5. ff.de vſucap. Naturaliter obligatio ſolui dicitur numeratione, præſtatione, vel ſolutione rei debitæ ante moram, l.pen.ff.de ſolut. l.vlt. C.ad exhib. Sic etiam naturalem obligationem Paul.in l.126.§.ſupereſt, ff.de verb.obli. dixit, quæ ex naturali facto, id eſt, numeratione oritur, ad differentiam eius quæ verbis fit, ex Briſſ.

NATVRALITER videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, l.4.ff.de religioſ.

NATVRALITER poſſidere eum conſtat, qui contra leges donatum accepit, vt ſi quid vxor viro donauerit, id vir non poſſidet iure dominij, cum ſciat, aut ignorare non debeat, inutilem donationem eſſe, ſed naturaliter volente domino, qui ei poſſeſſione ceſſit & competunt ei interdicta poſſeſſoria, l.1. §.ſi vir, de acqu. poſſ. l.1. §.dejicitur, ff.vnde vi. Naturaliter quoque non ciuiliter poſſidet is, qui precario rogauit, vt ſibi poſſidere liceret, l.& habet, §.eum qui, ff.de precar. Cujac.9.obſ.33.

NATV in quarta declinatione, ſolum in auferendi caſu inuenitur. Grandis natu, major natu, vel maximus natu. De primo ſic Cic. in Catilinam: Quanqam eum colére cœpi non admodum grandem natu, ſed tamen jam ætate prouectum. Calliſtratus de Decur. Non tantum, inquit, qui teneræ ætatis, ſed etiam qui grandes ſunt natu, decuriones fieri prohibentur. Reliqua duo. Tiſlino teſte, paſſim obuia ſunt legentibus. Spi.

NATV-

Natvs etiam dicitur, qui exſo vtero materno naſcitur viuus. l.quod dicitur, de lib. & poſth. Vide hic Bart. Notum eſt. Beroaldum conuellere eos, qui Iulium Cæſarem dictatorem ſic natum prodiderunt, Spieg.

Natvs, qui confeſtim moritur, pro non nato habetur. in l.Titius §.Lucius, eod. tit. Propoſito Pauli Iuriſconſul. themate, quod non alibi reperire licet, vt Baldus adnotauit. Sic qui mortuus naſcitur,natum minimum intelligimus,l.qui mortui, l.auunculus, §.fi. ff. de verb.ſign. Vide quæ in vtramque commentatus eſt Alciat. Spieg.

Navalia vaſa, in quibus onera recondita in naues imponuntur Vlpian.l.19. §.5.ff.de aur.arg. Vaſorum appellatio generalis eſt: dicimus vaſa vinaria, & vinalia. Nonnullli reponant nivalia,pro colo niuario: quod & Vlpiani ſententia repudiat, & loquendi conſuetudo. nivaria enim per R. legendum eſſet. Prat. ex Hot.

Navalis functio: vide paulo poſt Nauicularia functio.

Navare verbum à nautis tractum,eſt alicui ſtudioſe adiumento eſſe. Naues enim, cum ex naualibus in mare deducuntur, maximo hominum auxilio indigent. Spieg.

Navarchvs nauis princeps, qui in naui nautis imperat: eius meminit Vlp.in l.vnic. §.1.ff.de bon. poſ.ex teſt.milit. Et Cic. in Verr. ſumptum omnem,inquit Cicero, in claſſem, frumento, ſtipendio, cæteriſque rebus nauarcho ſuo quæque ciuitas ſemper dare ſolebat. Prat. Briſſ.

Navcellæ piſcium capiendorum cauſa præparatæ,l.17.§.1. ff.de inſtr. vel inſtr. leg.

Navcleri in l.1.2. & l.3. C.de nauicul.& l.vnic. C.de litor.& itin.cuſtod. lib.12.& Nauicularii in rubr. C.de nauicul. eadem fere ſignificatione ſunt: alius tamen Græcis ναύκληρος eſt, alius [illegible], ſic enim eos Plutarch. in Polit. diſtinguit, [illegible] ναύκληρος. Et Athen.li.51. [illegible] ναύκληρος, κυβερνήτης, [illegible] Ammonio Naucleri ſunt,nõ ſolum qui naues poſſident,ſed ædium locatores: Heſich. verò Nauclerus eſt ὁ συνοικίας [illegible], ſiue [illegible], is ſcilicet,qui ita hoſpitibus domum ſuam quaſi locat,vt nauicularius vectorib.Demarchi item Athenis ναύκληροι dicebantur,vt ex Hyperide obſeruat Harpocrates. Prat.

Navis in edicto de exercitoria actione accipi debet ſiue fluuialis, ſiue marina, ſiue in aliquo ſtagno nauiget, ſiue ſchedia ſit.Marinarũ autem nauium (quæ & maritimæ vocantur,l.5.§. diuus, ff.de iure imm.) quædam actuariæ dicuntur, quædam onerariæ,quædam ἐπιβατηγοί, naues actuariæ,quas Græci ἰσώπους, vel ἐπακτρίδας vocant, dicuntur, quæ præter vela remis etiã aguntur, ſed proprie dicũtur, quæ voluptatis cauſa paratæ ſunt Marcel. l.2.ff.de capt.& poſtlim.Nauibus longis atque onerariis propter belli vſum poſtliminium eſt: non piſcatoriis,aut ſi quas actuarias voluptatis cauſa parauerunt. Nauis oneraria quæ oneri ferendo parata eſt, quæ non remis,ſed velis vtebatur.Vlp.l.1.§.5.de exerc.act. Quædam.n.naues onerariæ,quædã,vt ipſi dicunt, ἐπιβατηγοί. Marcel.lib.2.ff.de capt.& poſtlim. Nauib. longis atq; onerariis propter belli vſum poſtliminium eſt. Ἐπιβατηγοί autem naues ſunt idoneæ ad vectores traijciendos, l.1.§. ſed & ſi vt certis, ff.de exerc. act. ἐπιβάται enim vectores appellantur. Vide ἐπιβατηγοί. Inter fluuiales naues ſunt rates, quas nauigij appellatione etiã contineri Vlp. ſcribit l.1. §.nauigij ff.de flum.quamquã à nauibus ſeparantur, in l.1.§.de exercitoribus,ff.nautæ,caupo. Vnde Ratiarius qui rates ducit, l.30. ff.de pign.act. vt lintrarij, qui lintres, in d.§.de exercitoribus.ff.Erant & Codicariæ naues,quo nomine appellatæ,quæ per Tiberim commeatus ſubuehebant. Sunt & ex nauium genere Dromones. Eiuſdẽ generis ſunt Pontones,de quib. Paul. l.vlt.ff.de ſeruit.ruſt.& Cæſar. li.3.de bello ciuil.& Gell. li.10. c.15.& Auſon.in Monoſyll.& Iſid. lib.19.c.1. Prat.ex Briſſ.

Naves luſoriæ,apud Veget.lib.2.c.1. & lib.4.c.vlt. eæ erant quibus in Danubio quotidianis vtebantur excubiis:quarum etiam titulus eſt lib.7. C.Theo. Huiuſmodi nauigiorum meminit etiam Ammian. Marcell.lib.17.his verbis, Luſoriis nauibus diſcurrentes flumen vltro citroque milites ordinauit. Et lib.17. Collecti nocte provecta impoſitiq; omnes, quos luſoriæ naues quadraginta, quæ tunc aderant, ſolæ ceperunt, decurrere iubentur per flumen, Senec.lib.7.de beneficiis,c.20. Triremes & ceratas non mitterem, luſorias & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari laſciuientium mittam, Briſſ.

Navem per auerſionẽ cõducere,exponitur ſuperius in dictione Auerſione. Dicimus & nauim,vt apud Iuriſc. reperitur, Paul. ad fi. l.ſi vnus, ff.de pact.aut ne nauim ædificiumq; peterem.

Navem ſuam aliena materia reficere:vide Iulianum l.Minutius ff.de rei vindic. Spieg.

Naves biremes, quæ duos remorum ordines habent.

Naves captivæ ipſæ,quæ ab hoſtibus captæ dicebantur, & merito poſtliminium habebant, vt docet Marcell. l.2. de capt. & poſtli.rev.Tull.in Top.Poſtliminio redeunt,hæc,homo,nauis, malus,clitellarius equus,equa quæ frena accipere ſolet.Spie.

Naves certæ à quibuſdam dicuntur,quaſi cera & ebore ciſtroq; id eſt,vermiculo pictæ,Brodæus Miſcell,lib.4.c.13. Briſſ.

Naves piſcatoriæ, naues piſcibus capiendis accommodatæ. Marcellus l.2. ff.de capt. & poſtlim.reuerſ. Nauibus longis atque onerariis, propter belli vſum poſtliminium eſt non piſcatoriis. Liuius libr. 33. ni mare propinquum & haud procul littore naues piſcatoriæ pleræque conſpectæ peritis nandi dediſſent effugium. Hot.

Naves quadriremes, quæ quatuor remorum ordines habent.

Naves vinariæ in quas vinum effundebatur, l.1.§. ſed & ſi de naui. ff.de furt.de quibus hæc Varronis lib.2. de re ruſt. cap.1. verba accipienda credit Briſſ. Nauibus vindemiam condimus ex inſula Chioa & Chio.

Navfragivm, nauis fractio, vt notat gl.in rub. C.de naufrag. lib.11.Ioh.Bello. Etymol.

Navfragivm, inter fortuitos caſus quando ſit numerandum, docet Bart.in l.1.& 2. C.de nauſr.Frid. Imp.in Aur.nauigia C. de furt. damnat eos, qui bona naufragorum ſibi adpropriant, prætextu conſuetudinis,quæ certè crudelis eſt,& impia.Spie.

Navfragivm colligere, ſupprimere. Briſſ. ex ff.

Navicella,diminutum à naui,Marcell.lib.17.§.1.ff.de inſtr. vel inſtr. Inſtrumento piſcatorio contineri Ariſto. ait nauicellas, quæ piſcium capiendorum cauſa comparatæ ſunt. Legitur tamen Naucella. Hot.

Navicvlam duorũ ſcalmorum vocat Tul.1.de Oratore;quod nauigiolum dixit Lentulus in epiſt.familiarib.lib.12. Spieg.

Navicvlarii functio in l.2.& l.vlt.C.de præd.nauic.lib.11.l. 3. C.de cohort. lib.11. quæ & Naualis functio vocatur, in l.15. C.de omn.agr.deſert.lib.11.

Navicvlarii,vt Budęus tradidit l.5. ff.nau.caup. ſtab. nauium ſunt domini, qui Græce Naucleri dicuntur, meritorias naues habentes,quos patronos appellamus. Tacitus. Atque inde decurſu in littora vim in mercatores aut nauicularios audebant. Veget. tamen libr. 4. eos, qui in claſſe ſingulis nauibus præſunt, quos Græci Nauarchos vocant, noſtrum vulgus Capitaneum, aut caput armatæ marinæ nauis vocat. Peckius comment. lib.1.n.1.C.de nauicul. lib.11.

Navicvlarivs ſeu nauiculator dicitur,qui nauem regit,Græce ναύκληρος. Hunc patronum appellamus. Bud.in l.1 de arbitr. Nauiculariorum autem nonne qui veniant, Calliſt.atus explicat in l.ſemper, ff.de iure immun.meminitque nauiculariæ, hoc eſt, artis ipſius regendæ nauis, poſt Bud.in Annot.prior. vide Bart.in l.1. C. de nauic.qui eſt primus tit. lib.11.Anch.

Navicvlarivs dicitur, qui nauem agit,exercetque,& onus aliquod vehendum naui ſuſcipit, l.1.§.& ſunt,ff.nautę,caup.Bri.

Navigabilis. Nauigabile flumen. Briſſ.

Navigatio prima olim dicebatur,cum poſt ſæuitiam hyemis, qua mare clauſum erat, vere nauigantibus primum aperiebatur. De ea quiſpiam exiſtimare poſſet Ciceronem loqui lib.2. Epiſtol.ad Q.Fratrem: Iidem aiebant nuntiare te prima nauigatione eſſe tranſmiſſurum.Nam paulo ante dixerat:Atque adhuc clauſum mare ſuiſſe ſcio. Iterum,Tu mi frater,ſimul ac illo veneris, primam nauigationem (dũmodo idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris. Eſſe & prima nauigatio poteſt, cum dicimus nos quam primum nauigaturos & primam quamq; nauigandi occaſionem arrepturos.Prima etiã nauigatio dicitur, cum eam ſecundæ comparamus, quæ & temeraria magis plerunque & improuida eſt: & ſecunda non raro eius peccatum corrigit & emendat:Vnde & prouerbio gręco celebratur δεύτερος πλοῦς.ſunt tamen qui primam nauigationem velificationem interpretantur, ſecundam remigationem, vt Suidas eſt auctor. De eo autem tempore, quo aperiebatur mare, primumque tentabatur & nauigabatur, ita ſcribitur in epigrammatis Græcis:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

De ea & Vegetius ita ſcribit. Poſt natalem vero, vt ita dicam, nauigationis, qui ſolenni certamine publicoque ſpectaculo multarum gentium celebratur. Iterum, Phenite decurſu, i.e. poſt ortum pleiadum, à die 6.Calend. Iuniarum vſque in Arcturi ortum,id eſt,in diem octauum decimum Cal.Octobrium ſecunda nauigatio creditur. Turneb.aduerſ. lib.24. c.34.

Navigare dicuntur nautæ & vectores. Sed & ipſa nauis nauigare dicitur,l.1.§.nauem,ff.de exercitoria. Merces quoque nauigare dicuntur,l.1.ff.de nauti.fœno. Briſſ.

Navigare eum dicunt decreta noſtra Canonica ex D. Auguſtino,qui matrimonium contrahit,in c.nos nouimus, & ibi gl. in verbo, nauigaſti, 17. qu.2. tanquam ſcilicet vtroque modo multa pericula & plerunq; naufragia ſubeamus, vt annotauit Tiraq.in tract. l.Boues, §.hoc ſerm. ff.de verb.& rer.ſig.n.158.

Navigivm,pro nauigatione,& eo,quem Græci πλοῦν dicunt apud Iuriſc.in l.qui Romæ, §.Callimachus, de verb.oblig. Sed Prætor in interdicto, Ne quid in flumine publ. ſic vſus eſt, vt ſit ſenſus, Olden.expoſitore, Ne iter fiat deterius nauigationi, vel naui, Nauigium. n.genus eſt continens naues, rates, & cæteras ſpecies, quibus ad nauigationem vtimur. Spieg. Vſus eſt itaque tam pro nauigatione ipſa, quam naui quacunque. Old.

Navigium in edicto de fluminibus, in verbis (quo ſtatio iterve Nauigii deterior fiat) pro nauigatione poſitum eſt: imo Nauigium ſolemus dicere etiam ipſam nauem. Nauigii appellatione etiam rates continentur. Briſſ.

Navigium, quaſi nauis ductio.

Navis vide Bayſium in de re nauali. Donatus puppim, clauim, nauim, non puppem, clauem, nauem, dici oportere præcipit. Findimus autem, & partimur nauem, in proram, puppim, malum, & reliquas partes, l. malum nauis de verb. ſign. Diuidimus in ſchediam, hoc eſt, inelaboratam, & elaboratam, l. 1. §. nauem, de exercit. Præterea in onerariam, & ἐπιβάτιδα quam aſcenſoriam poſſis interpretari, d. l. 1. §. 1. Rurſus in onerariam, & ſcapham, l. fin. de fund. inſtruct. Inſuper in onerariam, piſcatoriam, & actuariam, l. 2. de capt. & poſtlim. reuer. Spieg.

Navis ad hoc paratur, vt nauigetur, dicit Vlp. l. arboribus, §. nauis vſufr. ff. de vſufr. Spieg.

Navis Bona dicitur, vt ad Lucilium 77. Epiſt. lib. 5. Annæus Seneca ſcribit, non quæ precioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum roſtrum eſt: ſed ſtabilis, & firma, & iuncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & non ſentiens ventum. Peckius comment. l. 4. §. cum autem, ff. ad l. Rhodiam.

Naves oratiæ apud Plinium quæ ſint, cum in epiſtola Trajanum ſcribit. Nunc deſtino partim nauibus oratis, partim vehiculis prouinciam petere: Turnebus aduerſariorum libr. 1. c. 20. actuarias & paruas eſſe exiſtimat, quibus ſecundum oram nauigarunt: nam maioribus pelagus tentatur: neque enim paruo nauigio quiſquam ſe magno committere mari audet, ſed littus legit: proinde Cicer. ad Attic. ſcribit: Cogitaremus corbitane Patras. an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum. nam ſi traiiciendum fuiſſet mare, corbita ac oneraria, id eſt, magna naui fuiſſet opus: ſin ad Leucopetram eundum, ac ſecundum littus nauigandum fuiſſet, ei nauigationi commodior erat littoralis nauigatio, quam pelagia. Turnebus ibid.

Navis quaſi membra ſunt, gubernacula, malus, vela, antennæ, l. 44. ff. de euict. Artemon vtiq; nauis pars non eſt, l. 242. ff. de verb. ſig. Scapha etiam nauis pars non eſt, ſed acceſſio, l. vlt. ff. de inſtruct. vel inſtrum. Paul. lib. 2. ſent. tit. 7. Nam ſcapha ipſa per ſe parua nauicula eſt, d. l. 44. ff. de euict. l. 3. §. armamenta, ff. de rei vindic. & l. 4. ff. de leg. Rhod. l. 29. § ſi nauis tua, ff. ad l. Aqu. Briſſ. adde Gœdd. ad l. 242. in pr. ff. de verb. ſign.

Navis ſi adeo ſæpe refecta eſſet, vt nulla tabula eadē permaneret, quæ non noua fuiſſet, nihilominus eandem nauem eſſe exiſtimari, autore Alpheno, l. proponebatur, ff. de iudic. Spieg.

Navis totius proprietas, carinæ cauſam ſequitur reſte Iuliano, l. ſupra citata, Spieg.

Navis triremis, quæ tres remorum ordines habet, *Ein ſchiff daſs die Ruderbanck hat.* Triremium nauium princeps a Seneca li. 7. de benef. vocatur Trierarchus. Ejus quoque fit mentio in l. Seius 46. ff. ad Treb. Vide & Demoſth. in orat. contra Æſchinem & in Androtionem, & Poſthell. de magiſtr. Ath. c. 9.

Navlvm, merces quam vector nautæ diſſoluit. Vlp. l. 6. ff. qui pot. in pign. Si quis in merces ſibi obligatas crediderit, vel vt ſaluæ fiant, vel vt naulum exoluatur, Vlp. l. 39. ff. de leg. & fid. lib. 1. Et id in operis ſeruorum, vel vecturis iumentorum, vel naulis nauium dicendum. Vecturarum verbo pro naulo vtitur Vlp. in leg. 2 9. de petir. hæred. item vecturæ nauium & iumentorum, Prat. & Hot. Briſſ.

Navmachia dicitur naualis, luſoria ſeu imaginaria pugna, quæ fit in Euripis & canalibus animi gratia, alias etiam pro loco capitur, vbi pugna committitur. Do tibi Naumachiam, tu das Epigrammata nobis, Martialis inquit. A naumachia, naumachiarius inclinatur, res notiſſima. Io. Baptiſta in commentario Epiſtolarum Sidonij Apollin. ad Heroinum lib. 1.

Navpegi in l. fin. ff. de iur. immu. & apud Firmic. li. 4. Matheſ. cap. 7. dicuntur, qui naues compingunt & fabricant. Ναυπηγὸς hodie apud Venetos vulgo appellatur *Calafatte*, voce à recentioribus Græcis mutuata, qui nauium artifices καλαφάτας appellant; teſtatur Michaelis Imp. nomen qui Calefates vocatus fuit, quod parentes ipſius naues ad Paphlagonas conſtruxiſſent. Prat.

Ναυφύλακες leg. 1. §. & ſunt quidam, ff. naut. cap. ſtab. qui cuſtodiæ gratia nauibus ab exercitoribus præponebantur, Prat.

Navta vel per epentheſin Nauita proprie is eſt, qui nauim exercet, quamvis nautæ appellantur omnes, qui nauigandi cauſa in naui ſunt. Vlp. in l. 1. §. qui ſunt igitur, ff. nautæ, caupones &c. vide Alciat. 3. diſpunct. c. 21.

Navtas in edicto nautæ, caupones, accipimus qui nauem exercent, l. 1. §. 1. ff. nautæ, caupo. Qui & nauicularii dicuntur, l. 9. in fin. ff. de decurionibus, l. 5. ff. de muneribus & hono. l. 17. §. 1. ff. loc. l. 5. §. negotiatores, ff. de iur. immunit. l. 1. C. de hæred. dec. Rubr. de naucul. & de præd naucul. lib. 11. Vopiſcus in Aurelia. Quod vt eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud Ægyptum nouos, & Romæ amnicos poſuit. Nauicularores etiam Cicero pro lege Manilia dixit, Briſſ.

Navtipibatae in l. debet, §. hæc actio, ff. nau. caup. ſtab. ſunt Alciato teſte, qui nauem inſcendunt, & pro precio vecturæ, ſeu naulo, ipſi nautarum officio funguntur. Quod autem μισθωτὰς & ναυτεπιβάτας eadem eſſe Vult. lib. 1. parerg. c. 48. perperam. Nautobatas, hoc eſt, eos qui funes nauium inſcendunt a Iuriſc. ſenſu alienos eſſe, idem tradit in fin. li. 3. diſpunct. Prat.

Navtica pecunia quæ & trajectitia dicitur, eſt, quam creditor negotiatori trans mare nauigaturo vſque ad certum locum, vel in omne itionis & reditionis tempus ſuo periculo præſtat, qua de cauſa permiſſum eſt, vt ejus nomine & ex pacto vſuram petat, & vſuram grauiſſimam petat, leg. 1. & poſt. ff. de nau. fœn. Dicitur & nauticum fœnus, & vſura maritima, l. 6. ff. illo tit. Hot. Briſſ.

Navticae vſuræ apud Iuriſconſultos dicuntur centeſimæ, magnæque. Sed ad tituli, De nauticis vſuris, faciliorem intelligentiam: vide Bud. lib. de aſſe. vbi de multiplici vſurarum ſpecie tractat. Anchor.

Navticvm fœnus eſt, quod propter nauticam pecuniam, vel quaſi nauticam exigitur. Cum enim qui nauticam exercent negociationem, ſe ſuaque ventis & vndis committant, fœneratores majorem vſuram exigebant. Nauticum autem fœnus Pollux li. 8. duorum generum ponit, heteroplum, & amphoteroplum. Heteroplum eſt, cum commeatus tantum periculum fœnerator ſuſcepit Amphoteroplum cum remeatus quoque veluti, ſi negociator Venetiis pecuniam acciperet reddendam Brugis, hoc genus negotiationis, quod vtriuſque periculo fit à Græcis dicitur ἀμφοτερόπλουν, idque mutuum vocabatur δάνειον ναυτικόν. Vſus eſt Demoſthenes in orat. aduerſus Dionyſiodorum. Dicebatur & ἔκδοσις, quo verbo idem vſus eſt Demoſthenes ipſe contra Aphobum, quod feris daretur. Eam pecuniam Modeſtinus vocat trajectitiam, ſed non ſolus Paulus appellat vſuras maritimas. Anchora.

Navticvs panis eſt, quem milites noſtri peregrina voce, hoc eſt, Italica *biſcotto* appellant Spieg. Alias buccellatus panis dicitur, Ammianus Marcellinus ad vſus diuturnitatem excoctum vocat, Brod. Miſcellan. lib. 4. c. 11.

N E.

Ne, pro an, non raro apud Iuriſconſ. occurrit l. in perſona, ff. de pact. l. 3. §. fin. ff. de don. int. vir. & vxor. Quando vero ne cauſam, modum, conditionem in iure noſtro inducat, vide Bart. in leg. ſi quis poſſeſſ. ff. de acqu. Prat.

Ne plerumque non vetandi, ſed negandi vim habet, & pro Non ponitur. Quod Donat. in Terent. And. & Eunuch. notat. & illo Næuij verſu confirmat. Vtinam ne in memore Pelio. Sic in l. 13. §. idem Iulianus, ff. de Iurejur. Iurauerit ſe furtum ne feciſſe, & in l. 62. §. vlt. de condit. & demonſt. Si à liberis ne nupſerit. Et in l. 21. §. 1. ff. rer. amor. Pedius putat ne furtum eum facere. Adde & l. pen. §. non danda. C. de erog. mili. an. lib. 12. Itaque qui hoc non vident, ſine cauſa emendant illud Ciceronis in Verrem. Qui ita dicunt, Ne tollam potius quam paciſcar: & pro ne, Non ſubſtituunt Briſſ. Vide Budæum in annot. prior. ad leg. in eo iute, ff. de ritu. nupr.

Ne cui officium publicum vel damno vel compendio ſit, Africanus l. videlicet, ex quib cauſ. maior. Spieg.

Ne dum, pro tamen, exponi in §. ſed nedum. Inſt. de vi bon. rap. ridiculum eſt: ſunt enim (quod nec pueri ignorant) duo eo loci particulæ. Porro Nedum, conjuncta particula, duobus tantum modis vſurpatur: altero, cum vtramque ſententiam eodem claudimus verbo: altero, cum ſuum vtrique ſententiæ verbum accommodamus. Vide Vallam lib. 2. Spieg.

Ne diphthongum, affirmantis aduerbium eſt, certe & valde ſignificans. Spieg.

Ne facies furem, vel fugitiuum ſeruum meum, h. e. exponente Vlpiano, ne ſollicites, vt fur fiat, vel fugitiuus fiat: ne ita negligas ſeruum, vt fur efficiatur, l. non impoſſibile, ff. de pact. Sp. Pr.

Ne iudicatum ſit, pro, Ne valeat ſententia. Vlp. de feriis: Si feriatis diebus fuerit iudicatum, lege cautum eſt, ne his diebus iudicatum ſit, id eſt, ne valeat. Bud.

Ne luminibus officiatur, hoc maxime adeptum videbitur, ne jus ſit vicino, inuitis nobis altius ædificare atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum, reſte Paulo leg. 3. ff. de ſeru. vrb. præd. Spieg.

Ne non. Sub hac particula aſſertionem eſſe doctiſſ. Zaſ. exemplis è Iuriſconſul. petitis planum facit, in ſcholis ad §. Cato l. eadem dicemus, ff. de verb. oblig. Spieg.

Ne, & Quidem. Eſt traditum, inter hæc verba, ne & Quidem, ſemper interuenire aliquid neceſſario debere: quum tamen reperiatur & apud Ciceronem, & Liuium inter ne & Quidem nihil medium eſſe.

Ne paſſim, id eſt, indiſtincte, l. fi. C. de jur. & fact. ignor.

Νέαμις, eſt tertia præciſa, quæ anno ceſſauit, quam Latini noualem vocant, qua dictione vſus eſt Gajus in l. ſylua 30. ff. de verb. ſign. Alij eo in loco pro νέαμιν legunt νέατον. vide Bud. in verbo νέατον & Alc. lib. 1. prætermiſſ.

Nebvlo, antiq. Lexic. ὁ τὰ ἴδια κατ᾽ ἄγχη καταφαγών. Hæc addo quoniam parum ſunt vſitata. Prat.

Nec, particula, ex vi ſua verbi repetitionem inducit: vt, necne amas,

amas, nec Titium, ſubauditur enim amas : Vide Alciatum in l.duob. negatiuis verbis de verb.ſig. quem enarrando pulchre declarat, id perpetuum non eſſe. Duæ negationes affirmatiuam inducunt:quin & tres negationes non plus efficere,quam duas,vt cum lex dicit,in fugitiuo locum non habere, nec vſucapionem,nec præſcriptionem,l.1.C.de ſeru.fug.Spieg.

Nec abſciſſe : Vide ſupra, Abſciſſe.

Nec eius rei dominus effectus eſt, cum lex dicit, aliquem non eſſe dominum,vel accepiſſe à non domino. Item non eſſe factum dominum,& cætera id genus verba accipienda ſunt,quatenus ad ipſam legem loquentem attinet,de caſibus, qui hic euenire ſolent frequenter & cum eueniunt,apud naturam ſint certi : non autem referenda ſunt ad opinionem actoris qui ignorare poteſt, vtrum tradens fuerit dominus, an non fuerit: Vide Oldend.Action.3.Claſſ.3.Spieg.

Nec mirum,in l.Labeo, ff.de ſupell.leg. pro non nouo, vt apud Cic. vel citra rationem : quemadmodum Mirum in modum, quod infra rationem eſt,Spieg.

Nec neque, disiunctiuas eſſe in Grammatica, quam ſcripſit diuus Auguſtinus,putauit. Quod noſtri non admirentur, teſte Alciato. Coniunctim enim negant, & ideo quamuis alterum non fiat, committitur ſtipulatio, l.ſi is qui ducenta, §.cum ita ff.de rebus dub. Spieg.

Nec non affirmat, vt etiam Grammatici fatentur. Quanquam non perpetuum eſt in iure noſtro, duas negationes inducere affirmatiuam, vt in particula nec latius indicauimus.Spieg.

Nec in l.vnic. §.& cum lex C.de rei vxor. act. pro nec quidem, poſitum ſcribit A.Auguſt.lib.2.emend.c.1.Prat.

Nec pro non in 12. ſæpe poſitum Feſtus ſcribit, & ex earum capitibus,quæ hodie extant, liquido apparet. Sic in l.3.§.ſi duo impuberes,ff.de Carb.ed. l.1. § ſi ad fiſcum, ff. vt legati nom. cau. & alias ſæpe.Briſſ.Idem refert Conn.lib.4.c.3.num.3.

Nec raro,pro Et raro, poſitum videtur à Celſo geminata negotiatione ex Græcorum conſuetudine,pro ſimplici. Si tibi nupſero, inquit, decem dari ſpondes? cauſa cognita denegandam actionem puto, nec raro probabilis cauſa huiuſmodi ſtipulationis eſt, l.87.§.2. ff.de verb.oblig.vbi optimus Accurſ.inſolentia locutionis offenſus, nec raro, inquit, id eſt, nunquam; ſed & nec rara legi quibuſdam in libris teſtatur: quod abſurdius multo eſt.Hot.Prat.

Necare videtur non tantum is qui partum præfocat, ſed & is qui abjicit, & qui alimoniam denegat, & is publicis locis miſericordiæ cauſa exponit, quam ipſe non habet, autor Paulus, ff.de lib.agnoſc.Spieg.Prat.Briſſ.

Necare veneno.Briſſ.

In Necem Iureconſultis ſignificat, in perniciem, fraudem, & damnum,l.1.ſi ſideiuſſerit,ff.ſi quid in frau.pat.l.10. §.verſum, ff.de in rem verſ. l.13. ff.de minor. l.21. ff.de pec. l.4.ff.ſi quis om.cauſ.reſt.l.5.§.dolum,ff.vt in poſſ.leg.1.ff.de liti. l.14.ff.de appell.l.3.§.item ſi quis,ff.de crim.ſtellio.Briſſ.

Necessaria artificia, in l.ſi ſeruos pignoratos, in princ.ff.de pignor.act.

Necessariæ impenſæ : vide Impenſæ neceſſariæ.

Necessariæ perſonæ, vel ſanguine, vel affinitate nobis coniunctæ.Earum fit mentio in l.quamuis,2.C.de adul.& in gloſſ. l.Imperator Antonius, ff.de pactis. Specialiter autem neceſſariæ perſonæ quæ ſint, indicant Paulus & Calliſtratus l.1. & l. ſeq.ff.in ius vocat.vt eant.Spieg.

Necessariæ perſonæ quomodo accipiendæ in l.1.ff.de in ius voc.colligitur ex l.2.eo.tit.l.2.§.ait Prætor. ff.qui ſatiſd.cog.l. 2.§.vlt.ff.quand.appell.l.21.ff.ſolut.matrim.Briſſ.

Necessariam peregrinationem allegare, l. aut ſi valetudinem,ff.de procur.Spieg.

Necessarie,id eſt,neceſſario.Briſſ.

Necessarii pro propinquis, l.5. §.1. ff.ex quib.cauſ.maior.& ſunt, vt Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut affines ſunt, in quos neceſſaria officia conferuntur,præter cæteros. Hæc Feſtus : vt ſuſpicari aliquis poſſit. Neceſſarios hæredes dici liberos, in quos neceſſario ex officio hæreditas confertur : Vide Hæres ſuus & neceſſarius.Hot.Item Ræuard.l. hæredem eiuſdem poteſtatis,ff.de reg.iur.Briſſ.

Necessarius hæres. Quamuis lex Ælia Sentia ſeruorum iſtorum libertatem impediat,qui à dominis in fraudem creditorum manumittuntur. Licet tamen domino, qui ſoluendo non eſt (is autem ſoluendo non eſt, qui plus debet, quam in bonis habet,ita Theophil.in §.1.quibus ex cauſ.manum.Inſtitut.) in teſtamento ſeruum ſuum cum libertate hæredem inſtituere,vt liber fiat,hæreſque ei ſolus,& neceſſarius. Idque ea lege Ælia Sentia prouiſum eſt, & recte. Valde enim proſpiciendum erat, vt egentes homines, quibus alius hæres extiturus non eſſet, vel ſeruum ſuum neceſſarium hæredem haberent, qui ſatisfacturus eſſet creditoribus, aut hoc eo non faciente, creditores hæreditarios ſerui nomine vendant, ne iniuria defunctus afficiatur,dict.§.1. Neceſſarius ergo hæres eſt, ſeruus à domino,qui ſoluendo non eſt : eum libertate inſtitutus, qui ſolus, & neceſſarius hæres dicitur. Solus, quoniam vnum & eum ſolum, ei qui ſoluendo non eſt, hæredem licet inſtituere : nam vſque ad vnum lex ſuam conſtitutionem vitiat, atque corrumpit : ita Theol.in d.§.1.quodque ita demum ſeruus neceſſarius hæres exiſtat, ſi modo ei nemo alius ex teſtamento hæres extiterit,aut quia nemo hæres ſcriptus ſit,aut quia is,qui ſcriptus eſt, qualibet ex cauſa ei hæres non extiterit,d.§.1..Neceſſarius vero hæres ideo appellatur,quia,ſiue velit,ſiue nolit,omnino poſt mortem teſtatoris,protinus liber & neceſſarius hæres fit. Vnde qui facultates tuas ſuſpectas habent, ſolent, ſeruum ſuum primo, aut ſecundo, aut etiam vlteriore gradu hæredem inſtituere : vt ſi creditoribus ſatis non fiat, potius eius hæredis bona, quam ipſius teſtatoris à creditoribus poſſideantur, vel diſtrahantur, vel inter eos diuidantur. Pro hoc tamen incommodo illud ei commodum præſtatur præter libertatem, quam neceſſario cum inſtitutione conſequitur, vt ea quæ poſt mortem patroni ſui ſibi acquiſierit, ipſi reſeruentur.Et quamuis bona defuncti non ſufficiant creditoribus,iterum tamen ex ea cauſa res eius,quas ſibi acquiſierit, non veniunt, §.1 de hæred. qualitate & different. Inſtitut. lib.2.Anchoran.Neceſſarius hæres voluntario opponitur,l.18. ff.de vulg.& pupil.Baſſ.

Necessariorum hæredum alij neceſſarij tantum ſunt,alij ſui & neceſſarij, vt Iuſtin.in Inſtit.tit.de hæred.qualit. tradit. Neceſſarij tantùm hæredes; quemadmodum Gaius lib.1. Inſtit. tit.3. exponit, ſunt ſerui,qui cum libertate,hæredes,inſtituuntur : quia velint nolint,neceſſe eſt eos hæredes eſſe, l.12. ff.de teſtam. l.8.§.ſed quod Papin. ff.de minorib. & titul.de hæred. inſt. ſatis multis legibus. Sui & neceſſarij ſunt liberi, qui in poteſtate morientis fuerunt, l.10. §.1. ff.de vulg. Quorum vtrumque Vlpian.expreſſit in Inſtit.tit.22.Briſſ.

Necesse, Neceſſum à Celſo deductum eſt, quia non ſit in eo ceſſandum, inquit Donat. in Terent. Id ergo eſt, quod vi aliqua cogente fieri opus eſt. Neceſſitas, ipſa vis,quæ nos cogit, vt aliquid faciamus : Poetæ neceſſitatem deam faciunt,Philoſophi Fatum appellant. Adi Chiliad. Eraſm.Porro neceſſitas non habet legem, iuxta gloſſ.in l.1.de off.conſ.l.2.§.inde iuncta gloſſ.in verb.communia,ad leg. Rhod.de Iact. Nec Rom. Pont. vult ligari neceſſitatem & pietatem, cap.2.& vlt.de fer. Qua in re Iudæi, cum plane cæci eſſent, à Chriſto apud Lucam reprehenduntur:Vide Bar.in l.1.C.de oper.ſeru.& Bal.de ineuitabili neceſſitate : vide in c.ſuſcitatus, de reſcript.Eſt autem duplex neceſſitas : quædam dicitur abſoluta, quam primogeniam Zaſius vocat. De hac intelligi debet l.ſicut, C.de actio. qua nemo aſtringitur ad mutuandum. Alia reſpectiua, vel conſecutiua vocatur, qua pacta libere initia complere adſtringimur. Neceſſitas item coniunctionem ſanguinis, vel amoris, h.e.affinitatem,vel ſtrictam amicitiam ſignificat. Sic neceſſarij,pro conſanguineis.Inſt.ti.eo.Adde,ſi vis,& Feſtum, & Gellium, qui lib.12. deridet Grammaticos, qui neceſſitudinem & neceſſitatem inter ſe differre putant.Spieg.

Necesse eſt rei cedere id, quod ſine illa eſſe non poteſt, autore Paulo l.in rem actio.ff.de rei vindic.Spieg.

Necessitas contradictionem non habet nec admitti. Solet enim multa nos vel inuitos docere neceſſitas, ſicut & exitus ſtultorum magiſter.Prat.

Necessitas iudicandi apud Iuriſconſ. in l.vlt. ff.de muneribus, §.iudicandi quoque neceſſitas,ex quo ſane non recte percepto commentatores parum firmum, vel potius falſum ducunt argumentum in tabularios atque ſyngrapharios, vt id quod ſuæ functionis eſt, conficere ipſi cogantur, cum meliore interprete Budæo reuera Arcadius Iuriſcon.hoc ſignificare voluerit, hominem politicum, ac ciuili more viuentem, vt cætera munera ciuilia, ita iudicandi quoque munus agnoſcere,obireque debere,ad idque cogi poſſe.Spieg.

Necessitas vis quædam, ait Non. Marcell. quæ alterum cogere inuitum poteſt.Briſſ.

Necessitas legem ſæpe obtrudit inuitis : quemadmodum olim curam Reipublicæ magna hominum turba, vt euitaretur confuſio ad Senatum deducit, l.2. §.deinde quia difficile, ff.de orig.iur.l.illicitas,§.vlt.ff.de offic.præſ.Old.Prat.

Necessitas non habet ferias : vt ſunt exempla in l.ſolet etiam,ff.de feri.Prat.

Necessitas ſtillicidiorum excipiendorum : Vide Vlp.in l.ſi arborem, § hæc lex, ff.de ſeruit.vrb.præd.Spieg.

Necessitudinem ab eruditis, pro eo quod neceſſum eſt, vſurpari, Catanæus exemplis monſtrat. Arrianus pariter pro neceſſitate vſurpat, in l. omnes, de re milit. Ponitur quoque pro cognatorum propinquitate, ſeu iure & vinculo coniunctionis, vel ſanguinis, vel affinitatis, vel amicitiæ, l.vlt. ff.de iuſt.& iur.l.ſi tutor.ff.de ſuſpect.tur. l.in fideicommiſſ. §.cum Polidius,ff.de vſur.

Necessitudo pro coniunctione ſanguinis & propinquitate, l.5.§.2.ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.Briſſ.

Necessitudinem perſonarum ſcire, l.2. ff.in ius vocat. vt eant.Eſt etiam,vt ait Fronto neceſſitudo vel ſanguinis,vel meritorum cum præceptoribus,cum amicis,vnde Paulus in l.non eſt ſingulis, §.infinita, ff.de reg.iuris,non immerito infinitam neceſſitudinis æſtimationem dixit, cum Feſtus ſcripſerit,

neceſſarios, qui aut cognati aut affines ſint, neceſſaria officia conferri præter cæteros. Ræuardus d.l.non eſt ſingulis. Eius porrò dictionis vim explicat Gellius lib.13. c.3. Corraſius lib. 4. Miſcell c.10.n.5.& 6.

Neci datus, ait Feſtus, proprie dicitur, qui ſine vulnere interfectus eſt, vt veneno, aut fame: qui quid fecerit contra hominis necem, quod legibus permiſſum non ſit, l.4.ff.ad leg. Cornel.de ſicariis.Briſſ.

Necromantici ſunt quorum præcantationibus videntur reſuſcitati mortui, diuinitate, & ad interrogata reſpondere, νεκρὸς enim Græce, Latine mortuus: μαντεία diuinatio nuncupatur, c.nec mirum 36.q.5.Io.Bello.Etymol.

Νεκροθάπτης ὁ τοὺς νεκροὺς θάπτων, id eſt, qui mortuos ſepelit. Vlpian. Libitinarium Latine dici teſtatur: Si Libitinarius, inquit, quos Græce νεκροθάπτας vocant ſeruuum pollinctorem habuerit, &c.l.5.de inſt.act.Hot.Briſſ.

Nectere artibus mores, eleganter Imperatores dixerunt in l.vnica, C.de ſuffragio, pro ſolutionem differre dolis. Spieg. Nectere alias pignori obligare ſignificat.Briſſ.

Nefariæ nuptiæ: vide paulo poſt.

Nefarium crimen, vt nefarium ſcelus apud Cicer. l.ſancimus, C.de pœnis, l.2.C.ſi nupt.ex reſcript.pet. Maior autem eſt vis nefarij, quam illiciti. Sic nefariam coniunctionem, l.1.§.1.ff. de concubinis. Nuptias item nefarias, plus quam illicitas intelligimus.Spieg.

Nefaria, ſcelerati, ſacrilegi: Vide Nonium & Varronem.

Nefas eſſe dicitur, quod eſt contra fas, vt loquitur l.5. ff.de quæſtionibus.Briſſ.

Nefas impium quoddam & execrabile denotat, de quo ne fari quidem liceat, quod cum maius ſit (potius enim ciuile eſt) temperamentum theoricum ei ſubiicit. Droſæus in methodo iuris.

Nefasti dies, lege, Faſti dies.

Nefasti dies vocantur Varroni, per quos dies nefas fari prætorem Do, dico, addico, Ouid.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.

Nefariæ nuptiæ ſunt, quæ fiunt inter parentes & liberos, in infinitum, l.fin. ff.de ritu nupt. inter fratres & ſorores, quod adeo verum eſt, vt ne vulgo quæſitam quidem ſororem in vxorem ducere liceat, per l.nihil. habet, 54.& l.adoptiuus, 14. §.2. ff.de ritu nupt. Et ex affinib. inter vitricum & priuignam, aut priuignæ filiam, inter priuignum & nouercam, adeo vt coniunctio illa prope nefaria dicatur,; ſi filius eam fœminam in vxorem ducat, quæ patris ſui fuit concubina, l.1.pen. ff.de concubinis: inter ſocerum & nurum, inter generum & ſocerum, d.l.fi.ff.de condict. ſine cauſa, l.fin.ff.ad leg.Iul.de adult. Vult.ad §.1.n.3.Inſtit. de nuptiis.

Negantis nulla eſt probatio, l.adſeueratio, & l.actor. Cod.de probat. per rerum enim naturam fieri non poteſt, vt non entium vllæ ſunt qualitates. Quoties vero vel tempore vel loco coarctatus negatiua, probationem recipit, l.Pantomimus, §. perduellionis, ff.de acq.hæred.l.2.C.de error.aduoc.Old.Prat.

Negare, nihil aliud eſt quam dicere aliquid non eſſe. Et proprie eſt credita, vel data negantium. Sic iudicatum negare, pro eo, quod falſum iudicatum dicere, accipiendum eſt. Vlp. Nihil intereſt, ait, neget quis an taceat interrogatus, an obſcure reſpondeat, vt incertum dimittat interrogatorem, l.de ætate, §. quod autem, ff.de inter.act.Spieg.

Negare, id eſt, denegare: vt Prætor actionem ei negare debet, l.1.§.in operis, ff.de oper.nou.nun.

Negare filium, in l.9.C.de patr.poteſt.i.abdicare.

Non nego, medium quiddam eſt inter negantem, & vere affirmantem, cap.is qui tacet de reg. iur. l.ſi putas, C.de petit. hæred.Prat.

Negatio pura, vel ſimplex appellatur, qua neque expreſſe, neque tacite quicquam aſſeritur, ſed intentio tantum actoris in iudicio fit dubia, l.vltim. C. quib.ad libert.procl.non lic.cum multis ſimilib.legib.quas non fruſtra congerit. Oldend.in 10: Reg.in de probat. dict.& fact. Zaſ.c.vlt.lib.2 intellect. ſingul. quod hactenus traditum eſt, negationem non eſſe exceptionem, adſtruit contra Rhetorica præcepta, contra ius, & contra rationem dici, & ſimul deprehendi, quantas nugas Innocent. Specul. Abb. & Canoniſtæ ea in re ſparſerint, & quam omnino ſibi non conſtiterint Bart. & legiſtæ: cum tamen nos ex Rhetoricis doctrinis, ex quibus iura noſtra ciuilia, magna ex parte, vt veriſſime dixit, radicantur. Porro Alciatus oſtendit c.parerg.lib.5.non eſſe veram Dialecticorum differentiam: an negatio verbum præcedat, an ſubſequatur: Vide Laurent. Vall.lib.1.c.26.Spieg.

Negatio negationi poſtpoſita non ſemper affirmat, ſed & negat magis, cum altera pro vniuerſali ponitur, & particulares ſequantur. Vna ſola negatio poſtpoſita negationi non affirmat, ſed negat: ita tamen vt ſequens iungatur cum particula quidem, interdum tamen ſine hac particula duæ negationes negant, cum vna particularis omittitur. Si duobus verbis aut poſitis aut intellectis addantur duæ negatiuæ, non dubium eſt quin negent. Hermogenes Rhetoric. vltim. Negatione, inquit, quandoque eodem ſenſu vtimur: quaſi affirmatiue locuti eſſemus, quandoque minus ſignificamus, aliquando etiam amplius eodem ſenſu.Spieg.

Negationes duæ affirmant, tres negant, Paul.l.24. ff.de recep. Sed ſi poſtea ille paratus ſit, accipere, non impune me non daturum. Videre tamen licet multis in locis apud Iuriſconſultos negationes duas repetitas more Græco pro vna. Vlpian.l. fluminum in princ.de damnat. infect. Cum nemine nihil faciente locus ipſe publicus damnum inferat ſui natura. Sic l. neminem Cod.de re mil. lib.12. Neminem in nullo numero equitum vel peditum.&c.ſociari concedimus. Item l.deuotum, C.de metat.Prat.

Negatio geminata affirmat interdum, interdum non: illius exemplum eſt in l.1.C.de ſeruis fugit. huius in l.eius eſt, 3. ff. de reg.iur. Gœdd. in d.com.l.237.nu.1.

Negativa regulatiter dicitur improbabilis, leg.actor.Cod.de probationibus. Eſt autem multiplex, facti, iuris, qualitatis. De quibus copioſius Specul. ſcribit.tit.de probat.§.1.verb.Negatiua Spieg.

Negativa facti eſt, vt ſi dicat aliquis ſe non fuiſſe citatum. vt ei qui negat factum non incurabit onus probandi, 2.ff.de probat l.actor. Cod.eod.tit.ſi negatiua non habeat adiunctam determinationem loci & temporis. Ergo coacta loco & tempore poteſt probari. Negatiua iuris eſt, vt ſi quis aduerſarium ſuum dicat ab aliquo iure prohibitum eſſe ſpecialiter lege, vel conſtitutione, vel ſi quis negat emancipationem recte factam, & debet probari ab eo qui eam negat, l.ab ea parte, ff.de probat. Negatiua qualitatis dicitur illa, vbi qualitas negatur, vt cum dicitur iſte non eſt idoneus, non eſt dignus, non eſt ſoluendo. Et hæc debet probari ab eo, qui eam proponit, gloſſ.in d.l.2.ff. eod.tit.Ioan.Bellon.etymol.

Negativa vniuerſalis omnia poſt ſe deſtruit, h.e.& actum & potentiam, vt dicunt Logici quod verum eſt in iure noſtro, ſi omnia principalia ſecundum materiam ſubiectam deſtrui intelligimus. Quippe quæ per accidens veniunt, & ſuppoſitiria iſta non deſtruũtur, vt docet Zaſ.in intellect. quo loco tractat propoſitiones vniuerſales quomodo intelligantur. Spieg.

Negatoria actio eſt vindicatio ſiue actio in rem, qua rem noſtram aduerſario vel fundo eius ſeruitutem debere negamus. Eam Iuſtinianus in §.æque 2.Inſt.de action. vocat negatiuam Briſſon.ſicut Vlpianus in l.vti frui 5. ff.ſi vſusfr.petatur Vno loco ſcio eam etiam appellari contratiam, l.ſicut, 8. ff.ſi ſeruit.vindic. Quam in rem eſſe & quidem vindicationem expreſſus eſt textus in l.Seruius, 3. §.pen. ff.de riuis, & §. æque, quod tamen aliquis miretur, quomodo fieri poſſit, cum de ſeruitute ſit, l.4. §.competit autem, ſi fin. ſeru.vind.& tamen ſeruitutem non vindicet. Quomodo igitur in rem erit? & dicendum eſt in rem eſſe hanc actionem, quia qui ea agit intelligitur vindicare libertatem, quæ ſeruituti eſt oppoſita: ſicut vero illa duo inter ſe opponuntur, ita quoque confeſſoria & negatoria: ſicut ſeruitus eſt res quæ vindicatur actione confeſſoria, ita etiam libertas res eſt quæ vindicatur actione negatoria, ac proinde recte tam hæc quam illa in re eſſe dicitur. Neque tamen propterea neceſſe eſt, prædium eius qui ſeruitutem negat, omnino eſſe liberum. Liberum enim eſſe dicitur reſpectu aduerſarii, atque ita non ſimpliciter ſed relatiue, vt puta, ſi prædium meum medium ſit inter Sempronianum & Seianum, & debeat ſeruitutem Semproniano, non Seiano, recte agam negatoria aduerſus prædij Seiani dominum, licet meum prædium in totum non ſit liberum. Quamuis enim non ſit liberum à Semproniano:, liberum tamen eſt à Seiano, d.§.competit. Vnde eſt quod vulgo dici ſolet, Quoad te, liberas ædes habeo: Ex quo colligitur etiam eum, cuius res ſeruitutem debet, nihilominus recte agere negatoria, nimirum reſpectu eius, cui ſeruitutem non debet. Quinetiam idem vſu venit aliquando, vt negatoria detur etiam aduerſus eum, cuius tamen prædio ſeruitus debetur, ſi forte aduerſarius aliter ſeruitute vtatur, quam illi ius ſit, puta ſi quis habet ius itineris, qui ædificet in loco ſeruitutis. Etſi enim hic iter debeatur; ac proinde res non ſit libera: recte tamen dominus prædij ſeruitutem debentis intendit ius ibi non eſſe ei ædificare, l.ſi eo loco, 9.l.ſi cum me 14.ff.ſi ſeru.vind. l.4.ff.de ſeruit.legata. Atque inde eodem modo formulæ in hac actione concipiuntur indefinite, ſicut in confeſſoria, puta, in ſeruitute perſonali, ſi quis intendat ius non eſſe vtendi: fruendi; quam refert Iuſt. in d.§.æque, vel non eſſe ei ius vtendi fruendi inuito ſe, d.l.vti frui, l.ſi is qui 11.§.1.ff.de pign. & in ſeruitute reali, vt ſi quis intendat ius non eſſe aduerſario eundi agendi, l. ſi quando, 17.l.ſicut autem, 8. & paſſim in tit. ff.ſi ſeru. vind.l. ædificatum, 43.ff.de damn.infect.l.binas 36. ff.de ſeruit.vrban. prædiorum, l.quemadmodum 29. §.1. ff. de ad leg. Aquil.l.ſi plures, 6.§.fin. ff.arbor.furt. Hic ergo primum requiritur, vt actor probet dominium rei, cuius libertatem aſſerit, aut ſaltem ius aliquod in eo habeat: quod dominium aut ius, cum in controuerſiam venit, etiamſi multi egregij Iuriſconſulti in eam ſententiam inclinent, vt omnino ſit probandum: in Camera tamen Imperiali refert Mynſingerus centuria prima, obſeruat. 19. circa quæſtionem illam aliquando in qua-

dam

dem cauſam obſeruatam fuiſſe diſtinctionem Bart. in l. ſi priuſquam, ff. de operis noui nun. & in l. ſicut, §. ſi quæratur, ff. de ſeruit. vind. vt ſi auctor ſe in fundi poſſeſſione eſſe probare poſſit, vel etiam ipſe aduerſarius fateatur, id ſufficiat, ſi quidem ex ea præſumeretur dominium, ſi autem in poſſeſſione non ſit, probet dominium rei, ſiue ius quod ii re habet: hoc ſi probauerit, non eſt neceſſe, vt probet libertatem. Cum enim quælibet res præſumatur eſſe libera, & eius quod negatur, per rerum naturam probatio non ſit, niſi aduerſarius de iure ſuo prætento doceat, actor obtinet: Alterum eſt, vt reus ſe ſeruitutem in re actoris habere prætendat. Datur autem hæc ſoli domino, ſed non in ſolum dominum, verum in quemlibet interpellatorem ſiue vſurpatorem ſeruitutis, Vult. ad d. §. æque. 2. nu. 18. & ſeqq. Inſt. de action.

Negligere eſt contemnere, aſpernari. Si iudex conſtitutiones principũ neglexerit, punitur, l. 1. §. 1. ff. de leg. Cor. de falſ. Briſſ.

Negligere videtur, qui ſæpe conuentus ſui præſentiam non facit per l. de vnoquoq; §. qui apud, ff. de re iudic. Spieg. Prat.

Negligens, qui in rebus ſuis diligentior non eſt, § ſin. Inſtit. pro ſoc. Negligentem, quaſi non eligentem, Iſidorus interpretatur. Iuriſperitis negligens etiam plerumque dicitur, ex eo, quod quis non facit, quando agendum quid eſt certo tempore & loco: niſi de impedimento doceat, vt per Felin. traditur in verb. negligentia, de reſcript. Spieg. Adde negligentiorem cenſeri qui non totum exequitur officium, tametſi pro parte præſtet, l. cum hi quibus, §. ſi prætor aditus, ff. de tranſact. Old.

Negligentia deſidiam & ſegnitiem ſignificat. Briſſ.

Negligentia, id eſt, per negligentiam, vt curatores qui tutelam ad ſe negligentia non tranſtulerunt, l. 36. §. adoleſcens, ff. de adminiſt. & peric. Briſſ.

Negligentia, magna culpa eſt; quæ modo leuis, modo magna pro ſubiecta materia accipienda eſt: magna culpa, dolus eſt, ait Paulus l. 226. ff. de verb. ſig. vide Culpa. Hot. Spec. tit. de reſtit. in integr. §. 1. verſ. vt autem Prat.

Negligentia manifeſta in l. 2. C. arbitr. tut. id eſt, lata culpa.

Negligentia noſtra ad alienam iniuriam referri non debet. Scæuola in l. 3. de tranſact. Spieg.

Negligentia quanto tempore inducatur, docet Bart. in l. 1. ff. de his quib. vt indign. & in l. cognitiones, ff. ad Syll. Prat.

Negligentiæ aliquot epitheta attribuuntur: & dicitur negligentia craſſa, diſſoluta, lata, magna, nimia. Briſſ.

Negligentia nimia, pro lata culpa, l. militis, ff. de cuſto. reor. Alb. Spieg.

Negligentia ſimplex eſt, quam culpam leuiſſimam vulgo vocant: Vide Connan. lib. 7. c. 3. n. 7. Negligentia magna, culpa eſt, quæ modo magna pro ſubiecta materia accipienda eſt: Vide ſupra Culpa. Spieg.

Nego narrata prout narrantur, animo litem conteſtandi, Cautela eſt calumnioſorum aduocatorum prorſus impia, nata in Iuriſperditorum ſcholis non ſacroſanct. iuris officina: Vide Oldend. in action. 1. claſſ. 3. Spieg.

Negotia ſunt plura quam vocabula, l. nam natura, ff. de neg. geſt. Spieg.

Negotia ſic accipe, ſiue vnum, ſiue plura. Vlpian. de neg. geſt. leg. 3. Spieg.

Negotiari eſt negotiationem aliquam exercere. Briſſ.

Negotiari animas, venuſte Plinius de medicis dixit, pro eo quod eſt, lucrum facere in occidendis animabus. Accedit, quod noſtris frequens in ore eſt, impune hominem occidere, licere medicis, & Banniſianum verbum è Cæſare Maximiliano probatum. Super panſam noſtram medici ludunt, tritum apud Italos verbum. Spieg. ex Old.

Negotiatio, mercaturam ſignificat, de qua vide Bartol. in l. legatum, de leg. 3. & in quibus conſiſtat, eundem in l. quicunque, ff. de Inſt. Spec. titu. de cler. coniug. Abb. c. 1. & c. ſacerdotibus ne cler. vel mon.

Negotiatio ſagaria: vide l. 5. §. ſi plures, 15. ff. de tribut. actio. & l. cum duobus, 52. §. quidam ſagariam, ff. pro ſocio.

Negotiator, qui in aliorum negotiis ſe exercet: Vnde Labeo: Negotiatores ſerui videntur, qui præpoſiti ſunt negotij exercendi cauſa: velut qui ad emendum, aut locandum, aut conducendum præpoſiti ſunt. Noſtri mercatores, Factores vocant: Vide quæ notant in l. legatis, ff. de leg. 3. & l. ſi hoc. 49. ff. pro ſocio. Spieg.

Negotiator veſtiarius, *der mit Kleidern handelt*, Veſtiarius, *ein Kleidermacher, Gevvandtſchneider* Scæuola in l. libertus negotiatoris, ff. de ope. libert.

Negotiatores, in Iuſtiniani conſtit. lib. 12. C. negotiatores ne militent, intelligendi ſunt, qui ergaſterio præſunt, quod Latini officinam aut tabernam nominant. Igitur non tantum negotiatorum nomine mercatores ſunt accipiendi, ſed omnes opifices: qui & ſi ante Iuſtinian. militare poterant, raro tamen adſumpti ſunt, niſi quod in Gallico tumultu ſcribit Liuius opifices & ſellularios minime militiæ idoneum genus, rei neceſſitate excitos. Sic & ſeruos aliquando legere, liberorum penuria neceſſe fuit. Hodie vero nec opifices arceantur à militia, niſi in defectu, *in der Muſterung*, quaſi non idonei reiecti fuerint: quod militum vulgus *auſsmuſteren* vocat. Sed id ad alia vſus quoque in noſtrate lingua tranſtulit. Viglius recte cenſere videtur, opificibus militaria priuilegia tribuenda: quando ipſis nunc iterum militare conſuetudine noſtra conceſſum eſt. Spieg.

Negotiatores non iidem ſunt, qui mercatores: vt vulgo creditur. Negotiatores enim dicuntur ciues Romani, qui in prouinciis ſedem ac domicilium fortunarum ſuarum habent: neque Romam fere niſi cenſus tempore, hoc eſt, quinto quoque anno veniebant. At Mercatores ſunt, qui cum Romæ domicilium familiamque ſuam habeant, interdum ad aliquot menſes in prouincias excurrunt mercium exportandarum aut importandarum cauſa. Ex negotiatoribus autem in prouinciis conuentus conſtabant, hoc eſt, Proprætores ac Proconſules cum forum haberent: ac ius dicebant, in priuatis quidem cauſis, Recuperatores ex eo numero dare ſolebant: in capitalium vero rerum quæſtionibus, eos in conſilium adhibebant, ſi cui patronus dandus eſſet, ex eodem numero togatum aliquem dabant. Hæc ex longa obſeruatione Varr. 6. in qua rerum ſtatum vſus perſpicitur. Nunc quærendum eſt negotiatorum nomine, an etiam publicani & argentarij, qui in prouinciis domicilium habebant, contineantur. Sed de publicanis facilis & expedita ratio eſt: nam in epiſt. 1. ad Q. Fratrem apertiſſime diſtinguuntur, vbi ſic ſcribit: Conſtat Aſia ex eo genere ciuium, qui, aut quod publicani ſunt, nos ſumma neceſſitudine attingunt: aut quot ita negotiantur, vt locupletes ſint, &c. Item in Manilian. Nam publicani ſuas rationes & copias in illam prouinciam contulerunt: deinde cæteris ex ordinibus homines gnaui & induſtrij partim in Aſia negotiantur, partim ſuas & ſuorum in ea prouincia pecunias magnas collocatas habent. Denique tum ex illa orat. tum ex ea pro Fonteio plane conſtat, Negotiatores dici Aratores; præſertim & pecuarios: Publicanos vero eos fuiſſe, qui ab Aratoribus decimas, à pecuariis ſcripturam, à mercatoribus autem portorium exigebant. Nunc de Argentariis & Fœneratoribus videamus: nam hic ſane locus, quem modo ex Manil. protulimus, Argentarios à Negotiatoribus diſtinguere videtur. Sed hoc reſtricta & anguſta ratione intelligendum eſt, nam in ea pro Fonteio, Fœneratores & argentarij perſpicue Negotiatorum nomine ſignificantur, à quibus verſuras tantarum pecuniarum factas eſſe dicunt? Referta Gallia negotiatorum: plena ciuium Rom. nemo Gallorum ſine ciue Rom. quicquam negotij gerit: nummus in Gallia nullus ſine ciuium Rom. tabulis commouetur, vnæ tabulæ proferantur, in quibus veſtigium ſit aliquod, quod ſignificet pecuniam Fonteio datam, vnum ex toto negotiatorum, colonorum, publicanorum, aratorum, peccariorum numero teſtem producant. Hot.

Negotiatorum onera tria ſunt, Monopolij, ſi certe perſonæ vel certo corpori conceſſerit princeps, vt ei ſoli ius ſit vendendæ certæ mercis, quæ conceſſio principis non erat improbata ante conſtitutionem Zenonis de monopolis, ſub onere conferendæ in fiſcum penſionis certæ. Et aliud eſt onus aurariæ functionis ſiue luſtratis auri & argenti collationis, de quo eſt primus titulus lib. 11. C. eſt & tertium onus ſiliquatici, de quo ita Caſſidorus libr. 4. variar. ſiliquatici præſtationem rebus omnibus nundinandis prouida definiuit antiquitas. Cuiac. 16. obſ. 23.

Negotij vocabulum latiſſime patet. Negotium enim dicitur illud quod non habet occupatos, proprie tamen mercaturis accommodatur: ſcribit Connan. lib. 7. commen. iur. ciuil. c. 2. In iure autem capitur aliquando ſpecialius, neque tamen ſemper ſignificatione eadem interdum enim negotium interpretamur litem, vt in l. error facti. Cod. de iuris & facti ignor. interdum contractum omnem & quemuis in genere, vt l. 1. ff. de æſtimatoria, l. ſolent, 15. & d. l. rogaſti, ff. de præſcript. verb. l. 3. ff. de rebus autor. iudicis poſſid. l. in negotiis, 5. ff. de reg. iur. Ex quo vulgata illa Iuriſconſultorum phraſis promanauit, negotium contrahere pro contrahere, d. l. ſi in arca, l. pen. ff. quod iuſſu, l. fundum, 50. ff. de iure dotium, l. ſi ſeruus, 76. ff. de legatis 1. l. ſi quis abſentes, 5. §. tutelæ, ff. de action. & obligation. adeo vt actio etiam, quæ datur ex contractu vero dicatur dari ex negotio geſto in l. 1. §. ſi filiusfam. & ſeq. ff. de his qui deiecerint omnium vero frequentiſſime accipitur pro eo negotio quod quis ſine mandato domini, imo vere etiam ipſo ignorante adminiſtrat, quomodo negotium in titulis, ff. & Cod. de neg. geſt. accipimus. Vultei. ad §. 1. num. 1. Inſt. de oblig. quaſi ex contract.

Negotiis alienis offerre ſe, immiſcere, interuenire. Briſſ. ex ff.

Negotiorum geſtio, eſt contractus improprius, quo quis alterius ignorantis negotium gerendum abſque mandato ſuſcipit, quod Iuſtinianus d. §. igitur cum quis, eleganter his verbis expreſſit: ſi quis ſine mandato alienis negotiis gerendis ſe offert. Dico ignorantis: Nam ſi quis ſciat negotium ſuum geri, & cum poſſet, geſtorem gerere non prohibuerit, cum intelligitur ille negotium ſuum mandaſſe, per text. in l. ſi remunerandi, §. qui pactus, & in l. qui patitur, 18. ff. mandati, atq; hanc

etiam puto eſſe rationem, cur plerunque in legibus noſtris, ſicut etiam in principio, §.igitur eum quis, Inſtitut.de oblig. quaſi ex contractu, dicantur geri negotia abſentis: quia abſentes, vt plurimum negotia ſua geri ignorare ſolent: vix autem eſſe vt quis præſens ſit, & negotium ſuum geri ignoret: Si tamen qui præſens eſt ignoret, negociorum eſt geſtio ex mente legum, ſicut è contrario ſi quis abſens ſit, & negocium ſuum geri ſciat, nec tamen gerentem cum ponet, ſi prohibeat, contractum mandatum inuiſſe intelligitur. Quod in definitione dixi abſq; mandato, in eo huius contractus forma potiſſimum conſiſtit, qua diſtinguitur à mandato & qua negociorum geſtor diſtinguitur à procuratore. Eadem fere vtriuſque eſt ratio: differunt tamen quod procurator eſt mandatarius, negotiorum geſtor eſt voluntarius: ille de mandato ſuo certus eſt, ideoque habet actionem mandati, hic ex opinione gerens, non mandati ſed negotiorum geſtorum habet actionem, l.5. ff.de negotiis geſtis. Ille de mandantis perſona ſemper certus eſt, hic non ſemper eſt certus de perſona eius cuius negotium gerit. Quid enim ſi quis gerat negotia Sempronij, quæ ipſe gerens putabat eſſe Titij, & nihilominus ſic ſibi non Titium, ſed Sempronium obligat, vt docet ICtus in d.l.5. & ſeq.Vult.ſupra d.loc.nu.6.& ſeqq.

Negotiorvm geſtio & mandatum in hoc conueniunt, quod vtrumque fit gratuito, vtrumque etiam fit voluntate, ſed mandatum eſt, inter ſcientes, & ipſo facto vtrique conſentientes: Negotiorum geſtio eſt inter ignorantes & non reuera, ſed fictione iuris conſentientes, Vulteius ibidem, n.3.

Negotiorvm geſtor, qui ſe alienis negotiis vltro & ſponte offert & immiſcet, l 3.§.interdum, ff.de negot.geſt.Briſſ.

Negotiorvm geſtorum actio eſt perſonalis, orta ex eo quod quis alterius ignorantis negotia expedienda ſponte in ſe ſuſcepit. Cum enim quis negotia abſentis geſſerit, vltro citroque inter eos naſcuntur actiones, quæ appellantur negotiorum geſtorum: ſed domino quidem rei geſtæ aduerſus eum, qui geſſit, directa competit actio; negotiorum autem geſtori contraria: quas ex nullo contractu proprie naſci manifeſtum eſt: quippe ita naſcuntur iſtæ actiones, ſi ſine mandato quiſque alienis negotiis gerendis ſe obtulerit, ex qua cauſa ij, quorum negotia geſta fuerint, etiam ignorantes obligantur. Idque vtilitatis cauſa receptum eſt, ne abſentium, qui ſubita feſtinatione coacti nulli demandata negotiorum ſuorum adminiſtratione peregre profecti eſſent, deſererentur negotia, quæ ſane nemo curaturus eſſet, ſi de eo, quod quis impediſſet nullam habiturus eſſet actionem. Sicut autem is, qui vtiliter geſſit negotia, dominum habet obligatum negotiorum geſtorum, ita & contra iſte quoque tenetur, vt adminiſtrationis reddat rationem: nec ſufficit talem diligentiam adhibere, qualem ſuis rebus adhibere ſolet, ſi modo alius diligẽtior eo commodius adminiſtraturus eſſet negotia, §.igitur, de oblig.quæ ex qua.cõtract.naſcun. Inſtit.3. Anchora.latius de hac actione vide Freigium in parat. ff.de negotiis geſtis, & Vulteium ad §. actionum, numero vigeſimotertio & ſequentibus.Inſt.de actionib.

Negotivm pluribus modis dicitur: vno, cùm res ſignificamus: & ita adminiſtrate, & gerere dicimus, altero negotium pro negotiatione ponitur, l.3. & 5. ff.de inſtitor. Tertio negotium contractum, tractatum vltro citroque habitum ſignificat, quod Græcis συνάλλαγμα vt ſequitur Vlpian.l.7.ff.de pactis. Quarto negotium date eſt mandata dare, ſeu oneris aliquid imponere. Quinto, negotium moleſtiam ſignificat.Briſſ,

Negotivm ad omnem cauſam pertinet, h.e.ciuilem, criminalem, priuatam, & publicam. Idem in l.1.§.1.ff.de calu.Spieg.

Negotivm enim (inquit Quintilianus) eſt congregatio perſonarum, locorum, temporum, cauſarum, modorum, caſuum, factorum, inſtrumentorum, ſermonum, ſcriptorum & non ſcriptorum. Quæ Quintiliani definitio fere conuenit cum Ciceronis verbis. Cauſa (inquit in lib. Topicor.) certis perſonis, temporibus, actionibus, negotiis cernitur, aut in omnibus, aut in pleriſque eorum. Id autem diſcriminis inter Cauſam & Negotium credit eſſe Quintilian. libr.4. quod cauſam ὑπόθεσιν, negotium περίστασιν intelligamus, id eſt, Thema ſeu propoſitum, & circumſtantias. Brechæus l.litis, in tit.de verb. & rer.ſignif.

Negotivm dictum eſt, id eſt, ſine otio, & multa ſignificat, modo actum alicuius rei, cuius contrarium eſt otium: modo actionem, quod eſt iurgium litis. Negotium autem in cauſis, negociatio in commerciis dicitur: vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur, cap.fotus, verſ.negotium, extra de verb.ſig.Ioan. Bellon.Etymol.

Negotivm quandoque accipitur pro cura ſeu occupatione. Hinc negotium dare, pro mandare, committere. Paulus in l. item, eorum qui, §.1.D.quod cuiuſque vniuerſ.quandoque pro moleſtia & vexatione.Hinc

Negotivm facere, apud ICtos in l.1.de calumniat.pro moleſtiam facere alicui, accipiendum: non vt Roffredus cum aliis putat, iudicium. Nec probaut hoc leges ab eo citatæ. Neque enim dicimus, Iudicium facere, pro vexare: ſed negotium facere in cauſis iudiciariis, ciuilibus, vel criminalibus, Budæus: Facere negotium, pro accuſare, apud Vlp.in l.qui iudicio. de accuſat.obſeruauit.Spieg.ex Old.

Negotivm facit, qui per calumniam fingit litem, cum iure nullam habeat: vel eam quam exercere debeat, diſſimulat, in detrimentum alterius vtroque caſu corruptus pecunia. Vlp. vocat ſordidam concuſſionem.in l.1.de calumn.

Negotivm meum dicitur, quum lucrum & damnum ad me pertinet. Vlp.in l.1.§.in propria, ff.quan.appel.ſit. Negotium autem alienum quatuor modis dicitur: cura, ſine ſollicitudine, reipſa, ratihabitione, & ipſo geſtu: Vide gl.in l.ſi pupilli tui; in fi.§.pen. Spieg.Prat.

Negotivm plura ſignificat, laborem, occupationem, curam, moleſtiam, ſollicitudinem, cauſam, poteſtatem, litem, contractum: vide Bart.in l.ſi pecuniam, C.de neg.geſt.Spieg.

Negotivm pro negotiatione in l.3.& 5.ff.de inſtitor.l.19.1.ff. de iudic.l.4.§.1.ff.de his qui not.infa.l.69.§.pen.de leg.lib.1.l. 1.quiſquis, ff.de leg.lib.2.Briſſ.

Negotivm vtiliter cœptum ſufficit, licet diuerſus exitus ſit ſecutus, in fin.l.ſucceſſori, ff.neg.geſt.Spieg.

Nema ſericum in l.interdum, 16. §.ſpecies, §.7. ff.de publica. id eſt, filum, ſeu ſtamen, quod apud Seras conficitur, cuius meminit Suidas in verbo σηρικὸν, vt indicat Alciat. in prætermiſſis. Νῆμα autem deducitur ἀπὸ τοῦ νέω, quod eſt filum è colo, duco ſeu retorqueo.Prat.

Nemo, idem eſt quod nec homo quidem. Videtur enim compoſitum ex ne & homo. Pluraliter formari non poteſt, quia intelligitur pro nullo. Albericus annotauit ſignum eſſe vniuerſale negatiuum, citatque c.nemo, extra de elect. lib.6. l.item ſi vnus, §.item ſi plures, ff.de arbitris. Notum eſt nemo homo, pro nemine omnium: & nemo hominum, pro nemine omnium, vſurpari.Spieg.

Nemo vox vniuerſalis reſtringitur ad pauculas admodum perſonas in l.ſtipulatio iſta, §.ſed ſi quis, ff.de verb.oblig. Quippe propter rationem æquitatis ita exigentem. Quod diligentiſſime obſeruat.Old.

Nemo alienæ litis idoneus defenſor ſine ſatiſdatione intelligitur, aut Caius l.qui proprio, §.qui alium, ff.de procur.Spieg.

Nemo delictis exuitur, quamuis capite minutus ſit, l.2.ff.de capit.minut.Spieg.

Nemo prædo eſt, qui pretium numerauerit, teſte Vlp. l.nec vllum.§.ſed ſi quis ſciens, ff.de petit.hæred.Spieg.

Nempe eleganter expoſitiue ſumitur, ex obſeruatione Eraſmi vt Zaſius admonuit. Pompo. eod.teſte, pro certo accepit. in l. poſt. de orig.jur. Spieg.

Nemvs, pabulo idoneum, ἀπὸ τοῦ νέμω, paſco: quod in eo greges atque armenta depaſci ſoleant Feſtus: Nemora ſignificant ſyluas amœnas, lucus religioni ſacer. Spie. Conna. lib.3. c.9.n.5.

Neocæsares, cuius meminit Imp.in Nouel.28.c.2.metropolis eſt Ponti Polemoniaci.

Νεώνητος. nuper emptus, nouitius, nouus miniſter, quaſi nuper emptum mancipium, à νέον, nuper, & ὠνέομαι, emo. Spieg.

Neniae, dicuntur cantilenę flebiles, prouerbialiter à Gręcis celebratur, ἀδμήτου μέλος, luctuoſa cantilena, ob Alceſten quæ recuſante pro Admeto mori, patre vna cum matre, illa ſe expoſuit vltroneam, Ioann. Bapt.in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Hieronymum, lib.1. &c.

Νεοδαμώδεις dicebantur quidam manumiſſorum apud Lacedæmonios, vt ſcribit Athenæus lib.6. de quibus vide ſupra, Libertorum genera quod ſint: Balduin. tit. de libertinis.

Νεωκόρον Græci dicunt æditυum, quem Gellius lib.12. c.8. Varronem ſecutus admonet rectius dici æditimum quaſi ædis intimum, & æditui vocabulum recenti nouitate fictum, quaſi à tuendis ædibus. Veruntamen vſus (penes quem eſt ratio & norma loquendi) magis probauit vocem æditui.

Meminit Vlpianus æditυorum, & ait iis demandam curam locorum ſacrorum, Meminit & Papinianus.Plin.lib.14. ca.7.appellat tutelarium eum, qui tuetur ædes ſacras publicaſque. Erat autem alius ædium ſacrarum cuſtos, quem Ariſtoteles ναοφύλακα, noſter Scæuola apellat ἱεροφύλακα, &c. Balduin.tit. qui teſtam. tuto. dar. poſſ.

Neophytvs nouellus, quaſi νέον φυτὸν, id eſt, nouum germen. In ſacris literis dicitur, qui nuper ad fidem acceſſit, quaſi nuper inſitus. Sic enim diuus Paulus cap.4. ad Timoth. vocat recens baptizatum, quod à baptiſmo cenſeantur Chriſtiani. Eraſmus noſter pro neophyto vertit nouitium. Etymologiam, quam Albericus affert, eruditorum aures ferre non poſſunt. Vide capitulum quoniam, 18. diſtinctio.

Nepos, non proprie, ſed per interpretationem ſub filio continetur. Proprie igitur eſt filius filij, vel filiæ, Inſtit. de patr. poteſt.§.final.l.1.§.ſecundo, & l.tertia.in fin.de grad. Aliquando dicitur filius fratris vel ſororis, l. cum quis decedens de legat. 3. Vide Bart. in l.ſi inſtituta, ff.de inoffícioſ. teſtamen. Nepotes tamen, & pronepotes, cæteríque deſcendentes, liberorum appellatione continentur exemplo duodecim Tabul. quæ primam ſucceſſionis cauſam liberorum eſſe volebant,

bant,& de omnibus deſcendentibus intelligebant. Nepos autem æque ac filius, imo plus ab auo diligitur: quod per eum diutius ſe victurum, & in ſempiternum æuum memoriam ſui extendi ſperat. Acutiſſimo Baldo, nepotes ex corpore aui dicuntur nati, etiamſi ſint nepotes ex filia, l.1. C.de cond.inſer. Idem in c.1. ad fi. de feud.ſucc. Nepos autem quando ad pronepotem protenditur, Alciatus in comment. oſtendit. Præterea nepotem ex fratre, aut ex ſorore, à iuriſperitis imperite dici admonent eruditi: nam fratris aut ſororis filius dici ſolet è doctis. Nepos autem reſpectu aui, vt filius reſpectu patris dicitur, Spieg.

Nepos dupliciter intelligitur: ex filio vel filia natus: item & in Nepte, l.10.§.2.ff. de gradib.& adfinit.Briſſ.

Nepos qui ex filio, filiave natus eſt: quod natus ſit poſt patrem quam filius, vt ait Feſtus: qui etiam deditei ſubindicat à voce ποῦς, quod fundamentum ſignificat; & à Græcis dici ἀπόδας, quod ποῦς ipſe, id eſt, fundamentum generis non eſſent, ſed ἐπιγόνοι citatque hoc Callimachi de Simonide: οὐδ' ἱερῶν ἐπέων τὸν μοῦσαν, ὡς ὁ κλεινὸς ὑιωνὸς Λεωπρέπεος. Sic enim legendum docuit Scalig. itemque Theocritum & Apollonium, qui id nominis hoc ſenſu vſurpant. Nepos autem ex fratre, idem protſus eſt qui nepos fratris: Vulgata tamen opinio eſt, Nepotem ex fratre aut ex ſorore eſſe, qui filius fratris aut ſororis ſemper ab antiquis appellatur. Paul. in l.vlt. ff. de gradibus. Illud notandum eſt, non quemadmodum patris matriſque fratres & ſorores, patrui, amitæ, auunculi, materteræ dicuntur, ita fratris ſororiſque filios, filias nomen ſpeciale cognationis habere. ſed ita demonſtrari, fratris ſororiſque filios, filias. Nepotem autem ex fratre poſt fratris filium conſtitui, docet aperte Caius.in l.7. ff. de leg. tut. Veluti, inquit, frater eodem patre natus fratris filius, nepoſve ex eo. itē l.inp.§.1.de legit. agnat. tut. totidem verbis. Item in l.nemini; 17. C. de nup. Nemini liceat contrahere matrimonium cum ſorore, ſororis filia, & ex ea nepte: præterea fratris eius filia, & ex eo nepte, vt facile appareat Nepotem ex fratre eundem omnino eſſe, qui nepos fratris dicitur. Neque ſatis intelligere poſſum, quid eruditis quibuſdam hominibus in mentem venerit, cum in Teſtamento C. Cæſaris, quod ita ſcriptum eſt, Sororum nepotes hæredes inſtituit C. Octauium, &c. ita interpretantur, Nepotes ex ſororibus, id eſt, ſororum filios: cum ſatis conſtet Octauium ex Accia Iuliæ C. Cæſaris ſororis filia natum eſſe, qua de cauſa paulo ſupra Suetonius Octauiam ſororis eius neptem appellarat. Hot.

Nepotem, qui recte locuti ſunt, proprie vocant: ex filio natum, quem Modeſtinus l.natorum, de verbor.ſignific. Cornel. conſil.143. l.3. Theophilus & Harmenopulus, ἐγγονον: quidam ὑιωνόν, Demoſthenes de Hagniæ hæreditate ὑιδοῦν. Sed vt ex filia natus etiam nepos dicitur: ita an ὑιδοῦς quoque vocari poſſit, vel ὑιωνός, non conſtat. Nam Demoſthenes eo non contentus, πάλιν ὁ ὑιδοῦς, inquit, καὶ ὁ τῆς θυγατρὸς ὑιός, ἔστι οἰκειότερος εἶναι. Et ideo quod aliter Græcis appelletur filius, id eſt, ὑιός, & aliter filia nempe θυγατρός. Porro, an & fratris filius nepos vocari poſſit, quæſitum eſt. Et ſcimus id Gallis familiare eſſe: ſed illi, parentis quoque ſignificationem ad quemuis cognatum tranſtulerunt. Eo errore, quo Trebellius Pollio, Ragonium Clarum præfectum Illyrici: & Flauius Vopiſcus, Valerium Flaccum nobilem adoleſcentem, parentes Valeriani Cæſaris in hiſtoriis vocarunt. Sed & Domitius Vlpianus cum ait de inofficioſo teſtamento nepos contra patruum ſuum, vel alium ſcriptum hæredem proportione egerat & cætera, l.ſi inſtituta de inofficioſ. teſtament. nepotem ex fratre videtur intelligere: Quia per ſe nec patruus, nec nepos dicatur: ſed alter ab altero, quod ita vocetur, habet; quod genus ſignificationis, ſcholæ Dialecticorum τῶν πρός τι numero ponunt: niſi verius eſt, nepotis appellationem in ea ſpecie ad auum, de cujus teſtamento agitur, referri. Quid ergo eſt? Et animaduertiſſe poſſumus, non adeo ſtricte appellationes iſtas accipi, quibus cognationum gradus diſtingui ſolent, quin ſæpe latius ſe porrigant. Curr. lib.2. θυγάτηρ. tomo 2. c.14.

Nepotes, omnes poſteros vocari notius eſt, quam vt exemplis probari debeat. Appellantur etiam conſumptores à Nepa, quæ (vt ait Plin.) deuorat omnes filios ſuos, vno ſolum ſaluo, Siue dicuntur luxurioſæ vitæ homines, quibus non aliter rei ſuæ familiaris cura ſit, quam iis quibus pater & auus viuunt. Spieg. Adde Brechæum in l.filij, in tit.de verb.& rer.ſig.n.4.

Neptis appellatione venire etiam proneptem; Budæus tradidit in l.Gallus, §. inſtituens, & §.idem de liber.& poſthum. Neptis ex filio, in l.auus, ff.de pact.Spieg.

Neqvam homo, i.prodigus, aſotus, libidinoſus, improbus, nihili & ſceleſtus. Frugi opponitur: quo verbo, Iuriſconſulti ſæpius vtuntur: Vide Budæum in prior.annot.Spieg.

Neqvando, vllo tempore. Spieg.

Neqvaqvam pro non, l.3.verſ.partes autem, ff.de duobus reis. Alber.

Neqve, id eſt, quod non, l.ſtipulatio, §.habet, ff.de oper.nou. nunc. Alber.

Neqve enim modo, pro nullo modo, in l.naue, ff.locati, Alber.

Neqve imperare ſibi, neque prohibere quiſquam poteſt, ait Martianus, l.pen.ff.de arbitr.Spieg.

Neqve iure vllo, neque æquitate tale deſiderium admitti in fin. l.epiſtola, ff.de pact. Item: Neque æquam, neque vſitatam rem. deſiderare, l.1.C.ſi cert.pet.Spieg.

Neqve non, i. & non, id Authent.de non alien.§.primo, Alber.

Ne quis doli præmium ferat. Vlpian. in princ. l.ita demum, ff. de recept. Spieg.

Neqvitia, inquit Donatus, proprie libidinoſa inertia dicta eſt, quod nihil queat, nullique rei apta ſit. Gellius lib.7. cap.11. luxum vitæ prodigum vocat & effuſum. Hinc formula prætoris: Quando tu bona patria auitaque nequitia tua diſperdis: Opponitur autem frugalitati: Vide Connanum lib.4.capitulo 7.num.7. Ciceronem tertia Tuſculan.

Ne quicquam, fruſtra. Celſus in l.ſi cert.pet. Alioquin ne quicquam mihi caueatur. Spieg.

Ne quid his deſit. Quid hæc verba ſibi velint, exponit ICtus in l.Titia, §.qui Marco, ff.de ann.leg.Spieg.

Neqveo eiuſdem ſignificationis eſt, cuius non poſſum, eamque vim habet, vt tollat omnem potentiam ſiue poteſtatem & iuris & facti, vt tradit. Ioan.Andr.cum pluteſ, & ibi etiam Domin. col.2. verſ.vltim. col.2. verſ.in §.porro de offic. deleg.lib.6.& idem Domin.in cap.qui generaliter, verſ.col.2. de procurat.eod.lib.6.

Neqvitiam pro libidine antiquiores proprie dicebant. Propertius libro 2.

Quod ſi tam facilis ſpiraret Cynthia nobis.
Non ego nequitiæ dicerer eſſe caput.

Et Ouid.lib.2. Amor.eleg.1.

Ille ego nequitiæ Naſo poeta meæ.

Tiraquel.in l.15.connub.gl.1.part.15.

Neroniano Senatuſconſulto cautum eſt, vt quod minus pactis verbis legatum eſt, perinde ſit ac ſi optimo iure legatum eſſet. Vlp.tit.25.Regular.Briſſ.

Nerva Imperator, Domitiani ſucceſſor, qui primus ex aduenis imperium rexit, Narnienſi oppido genitus.Briſſ.

Nervi bellorum potiſſimum ſunt homines fortes, animoſi, ſagaces, diuitiæ, rerumque abundantia: quæ ideo alter ſanguis paſſim in noſtris legibus appellantur, veluti in l.aduocati: vbi gloſſ.in verb. vitam, C.de aduoc.diu.iudic.l.fi. § ſin autem, de bon.autor.iud.poſſ. teſte Iohan. Andrea in addit. ad Speculat. tit.de ſentent.§.ſpecies, verb.eſt autem differentia, col.4.Gœd. ad l.3.§.1.nu.7.de verb.ſign.

Nescire & ignorare differunt, C.per quas perſ. nobis acquir. l.2.C.de rei vxor.act.l.1.§.1. Qui neſcit, experiundi poteſtatem non habet, teſte Caio, in l.annus, de calumn. Spieg. Ignorare enim eſt id neſcire, quod ſcribi debet. Inde eſt quod qui ignorat ignorabitur. Neſcire vero latius patet quam ignorare, quippe omnis qui ignorat, neſcit, ſed non conuertitur. Ita enim hæc duo verba copulantur: Ignoro & neſcio.

Nescire & Scire opponuntur, l.ff.de iur.& fac.ignor.

Nescire literas. Inſtit.de excuſat.tutor.§.ſimiliter.

Nescientia, ignorantia, error, titubatio, quæ ſint, not. in rubric. Cod.de iur.& fact. ignorant. Adde quod Neſcientia definiatur intellectus ad verum vel falſum minime determinatus ſecundum Bald. l.ea quidem, col.2. C.de accuſat.& dici poteſt quod differat ab ignorantia, licet quandoque promiſcue vnum pro alio accipitur, quia ignorantia eſt eorum, quæ ſcire tenemur: Neſcientia vero eorum eſt, quæ ſcire non tenemur: vnde ignorantia in malam partem: neſcientia vero in bonam partem gl.l.de ſtatu.de teſtam.gloſſ.rub.de iur.& fact.ignor.

Nescivs, qui & neſcit, & qui ignoratur, id eſt, qui incognitus eſt, dicitur in l.fin. §.ſin autem neſcius, C.de furt. Poſterioris ſignificationis exemplum habes apud Plaut.& Gellium Spieg. Prat.

Neta lana dicitur, quæ ſtamen & ſubſtamen eſt. Detexta dicitur, cum perfecta eſt, & à textrinis inſtrumentis detrahi poteſt, l.ſi cui lana, C.de legat.3.Spieg.

Νεοδαμώδεις, apud Lacedæmones dicebantur ij, qui ex Helotis manumiſſi erant.Spieg.

Nevtrvbi, idem eſt quod neutro, id eſt, nec ad vnam partem, nec ad aliam.Spieg.

Neve, ne etiam ſignificat.

Nevtrvm, nec hoc, nec illud. Neutrales, qui neutri parti ſtudent: Vide gl.in l. pen.ff.rem rat.hab.Spieg.

Nex à Græco νεκρή, vt vult Feſtus. Eſt autem mors, ſiue cædes quæ ferro fit, aut alia vi. Quamuis neci datus, autore eodem proprie dicitur, qui ſine vulnere interfectus eſt, vt veneno aut fame. Vlpianus in necem alterius dixit, Budæo annotante pro in damnum & fortunarum euerſionem, in l.3. §.ſed & ſi quis, de crim.ſtellion.Prat.

Nexa res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata eſt, l.1.§.ſi quis ideo, ff.ne vis fiat ei qui in poſſ. Et Nexa pignori in l.2. & l.7. C.de diſtract.pignor.l.22.§.1.ff.de iur.fiſc. Briſſ.

Nexi ob æs alienum. Erat hoc ius iam inde à condita fere vrbe, vel lege, vel more, conſtitutum, vt liberi qui pecuniam deberent, cum ſoluendo non eſſent, contrahi à creditoribus:

atque ad operas in ſeruitute præſtandas cogi poſſent, qua licentia abuſi multi in terga miſerorum crudeliſſime ſæuierunt. Idque ita obſeruatum eſſe ante 12.Tab. Liuij locus libro 2. hiſtoriarum indicio eſt. Poſt autem in eas hæc verba relata ſunt, teſte Gellio libr.20.cap.1. Æris confeſſi, rebuſque debiti iudicatis 30.dies iuſti ſunto. Poſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudicatum faxit, aut quis pro eo in iure vindex ſit, ſecum ducito, vincito, aut neruo, aut compede 15.pondo ne minore, aut ſi volet maiore vincito. Si volet, ſuo viuito, ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit; libram farris in dies dato. Si volet, plus dato. Et hæc quidem Gellius: Quia vero hanc legem mendoſiſſimam & mutilatam veriſimilibus coniecturis reſtituit Iacob.Ræuardus cap.8.12.Tabulat.Itaque Gellij verbis ex ipſo adiiciendum. Tertiis nundinis partes ſecanto, ſi plus minuſve ſecuerunt, ſine fraude eſto. Vt autem poſterior pars legis de ſecandis debitoribus, atteſtante Cæcilio Iureconſulto, nunquam vſurpata, ſed more publico, vt Quintil.lib.3. ſcribit, repudiata fuit, ſic prior nimirum, vt debitores addicti in vincula adducerentur, necterenturque vſque ad annum 427. obſeruata eſt, quo anno, vt inquit Liuius, initium libertatis Coſs. L. Papirio Mugellano & C. Petilio Viſolo factum eſt, quod necti deſierint. Plura de nexorum ſtatu, nectendi ratione, aliiſque ad hunc locum facientibus, vide apud Cælium lib.12.lectionum antiquarum, cap.20. Ræuardum loco præallegato. Quid vero addicti à ſeruis differant, Quinti.lib.8.cap.4. Faciet quoque non parum ad huius rei intelligentiam, hiſtoria Manlij Centurionem liberantis apud Liuium libr.6. Vide de nexis ſiue addictis etiam Maioragium lib.1. Miſcellan.cap.8. vbi oſtendit legem 12.tabul.de addictis non fuiſſe ex Solonis aut vllius Græci nomothetæ legibus depromptam conſtare enim ex Liuij libr.2. multo antequam legati. Romani in Græciam legum cauſa mitterentur conſueuiſſe necti debitores.

Nexv ſolutus, eſt qui cum addictus eſſet creditoribus, poſtea ære alieno diſſoluto ipſe necti deſit. Tuſanus.

Nexvm prædiorum facere in l.vlt.C.ſi aliena res pignori, id eſt, pignori obligare, Briſſ.

Nexvm eſt, vt Ælius Gallus ait, quodcunque per æs & libram geritur: idque necti dicitur, quo in genere ſunt hæc, Teſtamenti factio, nexi datio, nexi liberatio. Nexum æs apud antiquos dicebatur, pecunia quæ per nexum obligatur. Moris autem erat vt manceps, id eſt, is cui res abalienabatur, dicis cauſa alterum alligaret ac necteret (vnde Obligationis verbum apud IC.) nam qui non ſatisfaciebant, nexi addicebantur, abducebanturque. Liuius lib.2. Nexu vincti ſolutique ſe vndique in publicum proripiunt. Quum autem rem Manceps accepiſſet, debitorem ſoluebat. Hoc patet ex libro Ciceronis de legibus, 2. vbi legatarius qui non vult accipere quaſi ex teſtamento, ſtipulatur ab hærede, & per æs & libram ab eo accipit. Ita legatarius, inquit, hæredem ſoluit. Qui vero abalienabat, æs à libripende, vt Gaius oſtendit, accipiebat. Hot.

Nexvm Manilius, quemadmodum Varro lib.6. de lingua Latina ſcribit, interpretabatur omne quod per æs & libram geritur, in quo eſſent mancipi. Quam interpretationem Ælius Gallus ſecutus eſt auctore Feſto lib.12. At Mutius Scæuola, quæ per æs & libram fierent, & obligarentur, præterquam quæ mancipio darentur, hoc nomine ſignificari exiſtimabat, Quod verius eſſe ex ipſo verbo Varro oſtendit. Nam idem quod obligatur per libram neque ſitum ſit, inde nexum dictum. Liber, qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam debet, dat dum ſoluat. Nexus vocatur, vt ab ære obæratus. Cicero pro Muræna: Quod ſi in his rebus repetendis, quæ mancipi ſunt, is periculum iudicis præſtare debet qui ſe nexu obligauit. Idem in Topic. Abalienatio eſt eius rei, quæ mancipi eſt, aut traditio, alteri nexu, aut in iure ceſſio, vbi Boerius. Nexum quandam ait iuris fuiſſe ſolennitatem, quæ ære & libra, & certis verbis explicabatur, eo quo mancipationem fieri alias docuimus modo. Idem Cicer.lib.7.epiſtol. Cuius quando te proprium eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu. Sic reddidit quod Curius dixerat χρήσει καὶ κτήσει. Nexus huius in libris noſtris nulla fit mentio, ſed duntaxat Nexus pignoris. Nexum inire, Budæus ait, eſt lege nexus addici. Hoc ius reuocatum eſt per Diocletianum, in l.ob æs alienum, C.de act.& obl. Nexus etiam Neruus vocabatur à Plauto in Pœnulo. Spiegel. Nexus ineundi duplex fuit ratio. Aut enim pacto fiebat, cum ita conuentum eſſet cum creditore, vt non bona modo, ſed corpus quoque debitoris ipſi obligaretur, aut certe iudicis autoritate condemnatus pecuniæ non faciebat iudicatum tempore legibus definito. Connan.lib.4.c.14.n.9.

Nexvs venditi pro vinculo obligationis quæ ex venditione proficiſcitur in l.36.§.adeo, ff.de condict.indeb.Briſſ.

N I

Ni particula in reſponſionibus vtebantur antiqui, & iudicio recuperatorio. Bud.ex Cic.profert exempla Spieg.

Ni fallor, affirmat elegans ſpecie dubitationis: importat enim apud prudentes philoſophicum temperamentum, & deprecatur temeritatem. Proinde Zaſius exiſtimat non eſſe verum quod Bald. & Ang. volunt, ſcilicet dictum teſtis valere, ſi affirmaret verbum, Ni fallor. Quia dictum teſtis debet eſſe certum, & neceſſario concludere. Sed Iuriſprudentes poſſunt ſub ſpecie dubitationis decidere. Nam ſub dubio forte dixerunt ſæpe periti. Spieg.

Nicenses, quorum meminerunt Imperatores in poſterioribus libris, dicti ſunt à Nicia, ſeu Nicea (vtroque enim modo dicitur) nomine duarum vrbium: quarum vna eſt Galliæ, quam vulgus eius vocat Nice, nos Niſam: alia Aſiæ, & Bithyniæ metropolis, quæ & Antigonia nominatur. In hac vrbe ſynodus Nicena, imperante Conſtantino anno à nato Chriſto 324. prima videlicet ab eo conuentu, quem Apoſtoli Hieroſolymis egerant, celebrata eſt. Quid in fide noſtra ſit obſeruandum, ex Nicenæ ſynodi autoritate, ſtatuit Imp in l.nullus, C. de ſum.trin.& fide cathol. Vide Vadianum in Bythinia. Spieg.

Niceteria Budæo in prioribus annot. Victoris præmium, vel ſacrificium & epulum victoriæ cauſa factum: Iuuen.ſat.3. Et ceromatico fert niceteria collo. Prat.

Nicolavs, quaſi victor populi non laudis, vt Alber.dicit: Nicolaus in actis Apoſtol. habitus eſt hæreſiarches: quanquam annotante Eraſm. Clemens apud Euſebium ipſum diligenter excuſat 24.quæſt.3.cap.quidam, verſ. Nicolaitæ, vt ab Alb. citatur. Spieg.

Nidi dicuntur, in quibus merces in tabernis ſeparatim tenentur. Spieg.

Nidvs, à nidore, quod mali odoris ſint auium cubilia, §.apium, Inſt.de rer.diuiſ.

Nihil & inutile paria ſunt, per iura vul. l.quoties, ff.qui ſatiſd. cogant. Prat.

Nihil, quidam interpretantur peccatum aut malitiam: quod ea ſola ſint, quæ natura ſunt, & ob id bona ſunt. Peccatum eſſe quiddam priuatiuum, ſophiſticum eſt magis, quam theologicum: Vide Eraſmum in annotat.ad cap.1.in Iohan. Verum Nihil, interdum ſonat id, quod omnino non eſt in rerum natura, hoc eſt, quod neque ſubſtantia ſit, neque accidens. Interdum quod pro nihilo ducitur. Nonnunquam quod ex comparatione nihil eſt: velut homo comparatus ad Deum, nihil eſt: & hominis ſapientia ad diuinam collata ſapientiam, ſtultitia eſt. Spieg.

Nihil ad rem, pro alieno à re propoſita: Vide Eraſm. in Chiliad. Spieg.

Nihil agere dicuntur, qui ſumunt operam inanem. Sic ſeruus, in caſu l.1.de ſtipul.ſeru. inutiliter ſtipulando, nihil agere dicitur: Vide Chiliad.Eraſm. Spiegel. Vide ſupra in male agere. Nihil agi, inquit Briſſ. noſtri dicunt, cum fruſtra inutiliter & in caſſum quid fieri ſentiunt, l.1.& l.5. ff.de reſcind.vend. l.51. loca.l.74.ff.pro ſoc. l.9.§.1.de auct.tut. l.13.de acq.hæred.l.16. l.18.ff.de opt.leg.

Nihil amplius quam pro tantum, apud Marcellum in l.3. ad finem, de obſeq. patr. præſt. & Pompon. in l.ergo, de liberat. leg. Spieg.

Nihil eſt, pro non prodeſt, non opus eſt, ſæpe occurrit. Spieg.

Nihil facere, & mala facere, quod diſtent, colligitur ſub fin.l. 1.ff.quand.dies vſufruct.leg.ced.

Nihil habet, qui libertum habet, l.ſeruum, ff.quibus ad libertat. proclamar.non licet. Vide quæ gloſſa ſuper hac voce diſſerit, in l.ſacrilegi, in ad fin.ad fin.ff.ad leg.Iul.peculat. Spieg.

Nihil hoc ad ius, ad Ciceronem inquibat, C.Aquilius Gallus: ſi quis ad eum quid tale attulerat, vt de facto quæreretur.

Nihil poteſt nec addi, nec adimi. Hoc de re quæ bene habet, dicitur.

Nihil, quod eſt, nullum operatur effectum, argum. l.fi.§.fin.de aur. & arg.leg. Ex nihilo enim nihil efficitur; l.item videndum, in princ. ff. de pet. hæred. l.contractus imaginarii, ff.de act. & obligat. Hinc quod firmum eſt, non poteſt per id quod eſt nullum, vel tolli, vel limitari: Vide Bart. ibid. Item: Nihil quod eſt, dicitur eſſe minus etiam l.illud, §.minus, de tribut.l. minus, de reg.iur. Spieg.

Nihil valere, ICtis eſt quod interpretes dicunt, nullum operari effectum: Sic in l.fin.ad fin.de manum. teſt.apud Pompon. tum alibi reperies. Spieg.

Nihil coactio eſt, vt citat è Plauto Aleiat. lib.de verb. ſignific. 4. vel potius, vt Eraſ. in Chil.ſcribit, nihili cocio eſt, veteri prouerbio dictum videtur in eos, qui pollicentur in futurum: nec exhibent rem præſentem; Spieg.

Nihilo deterius apud Aſconium pro nihilo ſecius legitur, petebat, inquit, nihilo deterius conſulatum. Turneb. aduerſ.lib. 14.cap.17.

Nihilo magis quaſi in nihilo poſſit eſſe magis, aut minus, autor Donatus. Albericus ſecutus Accurſium in §.1.Inſtitut.quibus non eſt permiſſ.fac.teſt. tum alibi, nihilo magis exponit, pro non ideo magis. Quod idem dicunt, nihilo magis vim habere negantis, id ſciunt non eſſe perpetuum, qui Latinos autores viderunt. Spieg.

Nihilominvs, id eſt, nullo modo, l.qui fundum, pro empt.l.

prope

properandum, §.fin. ff.de jud.l. Alexandrinis, Cod. de decur. Quandoque ſignificat hoc non obſtante. Nihilominus etiam in ſe adſirmatiuam habet, §.præterea. Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. fac. teſt.

Nilvs, Nilus Ægypti fluuius, vnus ex maioribus totius orbis, habens ſeptem oſtia, vel à Nileo Rege ſic dictus, vel à nouo inferendo luto, quod ſua mundatione totam feracem reddat Ægyptum. Vnde Seruius, Nilum dici exiſtimat, quaſi νέα ἰλύς, hoc eſt, nouum trahentem limum, quo oblinet, hoc eſt limo obturet Ægyptum & oppleat. Cum enim deſtituta à cœleſti humore ac pluuia Ægyptus eſſet, natura optima parens omnium, ei fluuium dedit, qui ſegetibus ac plantis alimenta traderet. Nam & innumerabiles fluminum curſus (vt ſcribit P. Senenſ. in lib. de repub.) ad ſubjecti ſoli vtilitatem diuina prouidentia tradidit, ne qua regio eſſet, quæ omni ex parte naturali ope fraudaretur. Quam ob cauſam Imperatores, Honorius & Theodorus in leg. vnic. C.de Nili agger. non rump. flammis conſumendos eſſe ſtatuunt rumpentes aggeres Nili, vel eius aquam vltra ſolitum occupantes, atque præterea eius criminis participes deportatos eſſe ſine ſpe veniæ. Præter Pom. Melam, Nili meminit Plato in Timæo. Plurima autem cognitione digniſſima de Nili alluuionibus & aggeribus, ac Ægyptiorum fletu Nili irrogationem precantium, Majorag. Miſcellan. lib.1. cap.10. Tam ſeueris autem legibus aggerum Nili effractio prohibita eſt ob rem frumentariam: quam tanto ſtudio Romani colucre, vt alueos à ſingulis regionibus. Ægypti ære publico in Nilum ducendos curauerint, quibus frumenti ingens vis Alexandriam, ac demum Romam conueheretur. Accurſius autem in l.ſacculari, §.in Ægypto, ff.de extraord. not. duplices eſſe illi aggeres: & quidem de aliis agi in leg. vnica, Cod. de Nili aggeribus, de aliis vero in d.l. ſacculari, §.in Ægypto, quod quidem verum eſt. Proinde vt hæc planius explicentur, ſcire oportet Nilum eſſe vnum è quatuor fluminibus, quæ oriuntur è paradiſo voluptatis Geneſ.2. cap. de illo loquitur can. Eccleſia. de conſec.diſtinct.4. & appellatur Geon. Inde factum eſt, vt caput & origo Nili lateat Philoſophos. Is rigat & alluit Ægyptum d. canon Eccleſia. Lucretius:

Nilus in æſtate accreſcit, campiſque redundat.
Vnicus in terris Ægypti totius amnis.

Hinc patet Ægypti colonum Nilum areſcentibus aliis fluminibus exundare & totam Ægyptum complecti alteque increſcere. Refert Diodorus Siculus libro primo. Reges Ægyptiacos per epiſtolas mandaſſe, vt deprehenderetur, quot cubitorum incrementum Nili eſſet: & varium fuiſſe ſucceſſu temporum: ſi ad quatuordecim cubitos creuerit, ſatis vbertatis futurum eſt, in ſedecim cubitis hilaritatis multum, vt ait Plin. in 12. fames ſentitur, huius incrementi cauſa, duplices ſunt aggeres Ægyptiis, alij altiſſimi ſunt, qui arcent aquæ impetum, ne vrbes & villas obruat, quæ vt idem Diodorus ait, tanquam Cyclades inſulæ apparent in medio fluctuum, & de his aggeribus loquitur l.1. C.de Nili agger. cum dicit eis dirutis imperii ſecuritatem minui: & qui eos rumpunt igni cremantur. Alij aggeres ſunt minores, qui paſſim per agros fiunt à priuatis, vt limus quem flumen creſcens advehit, retineatur & reſtagnando glebam fertiliorem faciat: de his agitur, d.l. ſacculari, §.in Ægypto, ff.de extraordin. crim. & pro his ruptis, ad ſummum, pœna metalli ſequitur, quia minoris quoque emolumenti ſunt, appellantur autem χώματα, i. aggeres ſiue terræ cumuli, & vt ibi ait Vlpianus, Diacopi, id eſt, interciſi meatus, qui fiunt in aggeribus, vt Nili incrementa diſpeuſentur & immittantur in agros. De Nili aqua multa Cœlius Rhodiginus lib. antiquarum lectionum 14. cap.39. qui ex Galeni aliorumque medicorum autoritate, dicit eam fœcundam, ſuauem & potu innoxiam, hoc puto dum efferbuit, nam cum æſtate Nilus creſcit, Ægyptij aquam in vſum annuum hauriunt, & ciſternis adſeruant, quæ non habent aquam viuam l.1. §.hoc interd. ff.de font. & ideo ibi aqua venalis eſt l.Mela. §.fin. ff.de alim. & legatis alimentis, aqua deberetur l.1.ff. eodem, & aquæ furtum fieret, l.vulgaris, §.ſed & ſi, ff.de furtis. Aquæ naturaliter calidæ, qua irrigantur agri in Hierapoli vrbe, Phrygiæ, fit mentio in leg.1. §.idem Labeo, ff.de aqua quotid. Vitruuius lib. de architect.8. cap.3. In Hierapoli Phrygiæ efferuet aquæ calidæ multitudo quæ circum hortos & vineas foſſis ductis immittitur. Forcatulus in ſuo penu juris ciuilis.

Nilvm autem Græcam dictionem eſſe, Latineque Mellonem vocari à Seneca & Seruio in quarto Georgicorum relatum eſt. Briſſ.

Nimbvm pro re friuola & nugatoria poſuiſſe videntur veteres: vt proinde nimbatam dixerit. Plautus vilem & contemnendam. Quam magis, inquit, aſpecto, tam magis eſt nimbata & nugæ meræ. Non tamen me fallit hic ab Iſidoro nimbum explicati faſciolam tranſuerſam ex auro aſſutam linteo, quod eſt in fronte fœminarum, vt etiam annotauit Turn. adue. l.19.c.7.

Nimia indulgentia, pro immodica l.1.in pr. ff.de colluſ. deteg. Nimietatem pro ſuperfluitate non tantum iuriſperiti accipiunt, ſed etiam ab aliis idoneis autoribus ſic vſurpatur. Si tamen retro ad ætatem Ciceronis reſpicias, in vſu non fuiſſe videtur: quod & de verbo Contrarietas Inſulanus obſeruauit. Spieg.

Nimirvm eleganter in l.3. de aur.& arg.l. ad reſponſionem adhibitum videri poteſt. Quanquam nihil moratur ſenſum, ſi vt alibi non raro occurrit, pro ſine dubio, vel pro certo acceperit. Spieg.

Nimis, hoc eſt, plus ſatis, aduerbium augeſcendi. Alberico aliquando nomen eſt indeclinabile, & ſubſtantiuum. Nimium, nomen pro aduerbio nonnunquam apud probatiſſimos autores ponitur. Spieg.

Nimis large videtur loqui IC. cum nullam exceptionem facit à ſigno vniuerſali. Vide Alber.

Nimis prope, l.1.C.de execut.rei jud.

Nimivm, & exceſſum & ſuperantiam ſignificat, ab eo quod eſt nimis: quamuis nonnunquam amplitudinem rei quoque ſignificet, & idem ſit quod valde: vt O nimium dilecte Deo.

Nisi exceptionis nota eſt, & quandoque refertur ad omnia præcedentia, l.poſtquam de pact. quandoque non ad omnia ſed ad partem tantum, l.1.§.idem Pomponius, ff.de dot. Prat.

Nisi, dictio exceptiua, regulariter cæteris paribus ponit contrarium ſui per l.2. ff.de cuſtod.reor.§.fin.& ſimilibus. Alb. exemplis demonſtrat, quibus refertur modo ad omnia præcedentia, modo ad eorum partem tantum, item in quibus locis niſi non reſoluatur. Quando autem adſirmet, vel neget, aut excipiat, not. in l.ſi eum, ff. ſi quis caut. §. iniuriarum autem. Vide Dyn. in cap.peccatum, de reg.jur.in 6.Bart. in l.fundum, de adimen. legat. & Connan. lib.4. cap.3.num.3. Iaſon copioſius in l.actio C. de tranſact. Spieg. Adde Forcat. in Necyon. dial. 93.num.4.

Nisi interdum pro quam ponitur. Alius niſi, id eſt alius quam l.8. ff.de minoribus ad nullum alium vſum niſi, l.23. §.puerilia ff.de aur.argent. Prius niſi, id eſt prius quam. Niſi, pro aliter quam, vel aliter atque. Briſſ.

Nisi fallor. Vlp. in l.1. de juſtit. & jur. Veram (niſi fallor) philoſophiam, non ſimulatam affectantes. Vide, Ni fallor.

Nisi contrarium ſpecialiter ab hærede probetur, in fin. l.defuncta, ff.de vſufr. Spieg.

Nisi ipſe ſubripuit, & poſtea ab eo ſubripiatur, vide l.4. ff.naut. caup.ſtab. Spieg.

Nivarivm colum cuius meminit Pomponius, vas quo aqua ex niuibus colari ſolebat. Vtebantur Romani & ſacco niuario, quo liquidius merum potarent: & erat lineus. Lege Nebriſſ. poſt Accurſij ſomnium, item Bayſium: & vide ſupra, Colum niuarium. Niuatum autem, quod eſt niue refrigeratum, accipimus. Spieg.

Nix quid & cur hyeme ningat, pete ex naturalibus quæſtionibus, quæſt.Senec.lib.4. Quod nix corrumpat ſegetes, nec Iuriſconſultus ignorat l.fiſtulas, §.fi. de contrah.empt. Galenus, teſte Eraſmo, refert, quoſdam Anaxagoram citaſſe, qui pronunciaſſet, niuem non eſſe albam. Nimirum ſimiles iis hominibus, qui dicunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Id quod in eos dicendum, qui non verentur & confeſſa negare, & manifeſto falſa pro certis affirmare. Spieg.

N O

Nobile officium iudicis, quod IC. appellant perſecutionem, eſt extraordinarium remedium, quod aduerſus eos datur, quibus cum nobis de ſtricto iure nulla actio eſt, ſed qui interim ex ſola æquitate, & quod dicitur de bono & æquo nobis obnoxij ſunt. Vide Alciat. enarrantem l.actionis de verb. ſig. Aliter Nobile officium eſt, quod à ſolo iudicis executiuo officio pendet, l.iubere ff.de juriſdict. Hoc iudex nunquam defungi poteſt. Nam quod dici ſolet, Iudex ſemel pronunciando functus eſt officio ſuo: ad mercenarium referendum eſt officium, quod actioni ſubſeruit: vide Bart. in l.3. ff. de juriſdict. Prat.

Nobilem antiqui dixerunt pro noto: vide Feſtum lib.12.

Nobilem fieri quemvis poſſe docet Seneca epiſt. 44. Nobilem autem & ſe dicens & fingens, cum non ſit, crimen falſi ſubit. Fac. l.eos, §.vlt.ad l.Corn. de falſ. Vide Bald. in l.qui ſub prætextu. C. de ſacroſ. eccleſ.

Nobiles Romæ dicebantur, quorum patres aut majores magiſtratum curulem geſſerant: & nouis hominibus opponebantur: Cicero in Verrina 7 videmus quanta ſit inuidia apud quoſdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & induſtria: Item, vt iſta præclara nobilitas deſinat quæri, populum Roman. hominibus nouis atque induſtriis honores mandare. Et famil.5. adeptus es, quod non multi homines noui, amiſiſti quæ plures homines nobiliſſimi. Fuit autem nomen hoc generale & commune omnium, quorum majores magiſtratum (vt diximus) curulem geſſerant: ſiue ij patritij eſſent, ſiue plebei. Poſtea tamen accidit, vt illi nomen gentis ſui retinerent, ac ſpeciali & proprio nomine nobiles dicerentur, qui plebeiæ generis cum eſſent, majores tamen curulibus magiſtratibus honoratos habuerant. Itaque Pedianus perſpicue

ac dilucido Patritios à nobilibus diſtinguit. Sex, inquit, competitores Cicero habuit: duos patritios, Galbam & Catilinam, quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, &c. non quod patritii nobiles non ſint: ſed quia è generali nobilium nomine, alij Patritiorum honorabile nomen ſibi retinebant, factum vt alij generis nomen ſibi attribuerent. Sic Liuius 39. omnes patritios plebejoſque nobiliſſimarum familiarum M. Porcius longe anteibat. Sic Fuluiorum familia, quam plebejam fuiſſe conſtat, Nobilioris cognomentum ſumpſit. Sic in Sextiana: voſque adoleſcentes & qui nobiles eſtis, ad maiorum veſtrorum imitationem excitabor & qui ingenio & virtute nobilitatem poteſtis conſequi, ad eam rationem, in qua multi homines noui & honore & gloria floruerunt, cohortabor. Nemo enim patrinius vt eſſet, ſua virtute conſequi poterat. Huc pertinet l. mortis cauſa capimus, 31. ff. de mortis cauſa dona. ex Hotom. Prat.

NOBILES pro patritiis & ſenatoribus poni ait Connan. libro 2. c. 12. num. 1.

NOBILES, ingenui & gentiles homines propterea nuncupantur vt nunc quoque in Italia: quoniam maiores eorum illibatam ſervarint natiuitatem, & nunquam ſervitutem ſeruierint. Itemque immaculato ac legitimo quoque nati ſint thoro. Nec certe iſta ſunt ſomnia, vt quidam phanatici putant, confundentes iura perſonarum. Verum ſi his dotibus omnibus addant bonarum literarum ſtudia, & optimum vitæ ſpecimen: bone Deus, quam vere tum dici poſſunt bis nobiles. Vide Andream Tiraq. tract. de Nobilit. Prat.

NOBILIS, Libellus extat Cuttilij cujuſdam boni & Nobilitate. Sed & ab aliis in eam rem vulgo multa à multis traduntur, prope vt juſtum tractatum res haberet. Neque eſt omnium quiſquam quem non is nodus torqueat exerceatque: Quis nobilis ſit intelligendus. Ego non dubito, quin nobilis à noſcendo dictus, ſicut & Nomen; vt ſtabilis & ſtamen à ſtando. Cui ergo homini, rei, vel loco res geſtæ virtuſque aut fortuna, magnam & latam per gentes circumfundere famam, id eſt, quem norunt complures, ac multi nominis, non hercle video, cur Nobilis dici non poſſit. Idque vel pejorem in partem, vt nobile ſcortum, nobilem ſcurram, vel latronem, & clade Romana nobiles Cannas dicimus. Eſt enim vox ea nobilis τῶν μέσων, vt alia quædam. Quid ergo? Ac Bonus & alij illi non famâ, nomine & æſtimatione quenquam æſtimant, ſed naſcendi locum, & velut ordinem quendam, vt non de plebe ſit, exquirunt. Atqui hos veteres patritios dixere: quam appellationem diu hæſiſſe conſtat, in poſteritate eorum, quos primum Romulus, & huius deinde exemplo Tarquinius Priſcus, mox Seru. Tullius Reges, ac tandem poſt liberatam Regio dominatu Rempubl. L. Brutus in Senatum lectos, à ſimilitudine curæ, vt ait Velleius, patres vocarunt. Poſtea vero Iulius Cæſar, mox Auguſtus Octauianus, & Tiber. Claudius, iam exhauſtis, vel paucis reliquis familiarum, quas reges & Brutus in patres legerant: & ipſi honeſtiſſimum quenque è Senatu, vel quibus clari parentes fuerant, in numerum patritiorum adſciuerunt. Hinc patritiatus, dignitas, ſtatus & ordo patritiorum. Tranquillus lib. 2. Ea gens (Octauiorum dicit) à Tarquinio Priſco rege inter Romanas gentes allecta in ſenatum, mox à Seruio Tullio in patritias transducta, procedente tempore ad plebem ſe contulit: ac rurſus magna vi per diuum Iulium in Patritiatum rediit. Porro non omnes qui nobiles ac claro genere fuerent, in patritiatum tranſiiſſe, vel Claudia familia Marcelli teſtes ſunt: qui quanquam multa ac vetere generis claritudine, ita vt Pulchritorum ac Neronum genti Claudiæ patritiæ, nec potentia, nec dignitate cederent plebeij tamen fuerunt, vt tradit Tranquillus, & ante eum Cicero. Caſſij quoque quibus cognomen eſt, Longinis, plebeij generis erant vt ſcribit Tacitus ſed antiqui (inquit) honoratique, ſicut & Cæcilij Metelli, Calphurnij Piſones, Licinij Craſſi, ac multi alij. Igitur quos vulgo Nobiles, & jure Nobilitatis donatos vocant: hi patritij, aut traducti, vel allecti in patritiatum dicendi ſunt: genus hominum iure ciuili incognitum. Ius enim ciuile claros & honeſtiores à ſellulariis, tabernariiſque, & populi fæce, quos humiliores vocat, diſtinguit inter honeſtos autem vel claros etiam de plebe homines, quos ſua vel maiorum virtus ac merita, aut vetuſtæ opes, vel honores geſti commendant, numerandi ſunt. Illud haud ſcio an operæpretium ſit tentare, minuendam eorum eſſe opinionem, qui pollui nobilitatem putant, ſi difficultatem rei familiaris, mercaturis faciundis, aut publico redimendo leuet patritius. Neque id enim patitur M. Æmilius Scaurus: princeps temporibus belli Iugurthini, ciuitatis Romanæ, cuius nobilitati nihil offecit, quod pater ipſius paupertate coactus, carbonariam exercuiſſet. Tametſi hoc veriſſimum eſt. Neceſſitate, decora à maioribus parta oneri eſſe: impudentiam, in quæſtu haberi. Curt. lib. 2. c. 29.

NOBILISSIMOS expono, id eſt, primos & excellentes: quod aliqui aſſequuntur merito, cum præſtantiſſimi ſunt, alii in vetuſtate, quæ homines in quauis arte, niſi ſint admodum inertes, reddit præclatos & excellentes: Sic Cicer. de orat. libr. 1. multi in Philoſophia præclari & nobiles. Et lib. 2. Tres illius ætatis nobiliſſimos philoſophos. Et de fin. b. bon. & mal. libr. 2. Philoſophus nobilis a quo non ſolum Græcia & Italia, ſed etiam omnis Barbaria commota eſt. Idem pro A. Cluentio: In morbis corporis vt quiſque eſt difficilimus, ita medicus nobiliſſimus atque optimus quæritur. Macrob. quoque lib. 7. Satur. cap. 15. Eraſiſtratum veterum medicorum nobiliſſimum appellant. Sed ex medicina nullus dicitur nobilitari, quia nullum tribuit honorem, neque dignitatem, vt not. Ioan. Andr. in tit. de judic. Vbi refert Iudæum eſſici poſſe medicum, cum ex hoc nullum conſequatur honorem, non autem poſſe creari Iurecoulultum, nec Aduocatum, nec Scribam Pontificis Maxim. ſeu alicujus Principis, quia hæc attribuunt dignitatem. Tanto magis hoc fuit apud antiquos, cum medici vt plurimum eſſent ſerui: vt habetur in l. ſi duobus infra commun. de legat. Fuerunt etiam ſerui plurimis ſeculis ante. Ferran. li. 2. expoſ. in l. prouidendum. de poſtul. c. 5.

NOBILITARE, nobilem facere, dignitatem augere, decorare. Apuleius. Quem non excellentia generis, ſed mores virtuteſque nobilitarunt. Quære, Natalibus reſtituere.

NOBILISSIMVS appellatur imperator noſter in l. 3. ff. de natal. reſtituen. Briſſ.

NOBILITAS non generis eſt tantum, ſed etiam alterius rei excellentia, dignitas, item fama, nominiſque celebritas. Annotauit Spiegelius in Ligurinum, triplicem nobilitatem. Vnam generis eſſe, de qua dictum eſt. Qui genus jactat ſuum, aliena laudat. Virtutis alteram. Tertiam ex vtraque conſtare rem Barto. in l. 1. Cod. de dign. lib. 12. plura congerit de nobilitate. Quia nobilitatis ſunt tria genera. Vnum, quod ex virtute & optimis actionibus noſtris oritur. Proximum, quod ex cognitione honeſtiſſimarum diſciplinarum proficiſcitur. Tertium, quod ex opibus, aut natalium picturis, & majorum ſtemmate æſtimatur. Quod vltimum nullum omnino erit, niſi à virtute fuerit profectum; vnde ſatis æſtimauit Iureconſultus in leg. 3. de nata reſt. appellare Imperatorem nobiliſſimum. Prædictis etiam conuenit, quod notabiliter decidit Bald. in l. exemplo. in vltima quæſtione. C. de probat. quod ſi Cardinalis, tanquam legatus de latere, aſſereret ſe habere ſpecialem commiſſionem, puta ad legitimandum vel diſpenſandum, vel reſtituendum famæ. & proceſſerit ad executionem illarum, licet literæ commiſſionis non appareant, valent tamen publice & pluries geſta per eum: non ratione communis erroris, ſed præſumptæ veritatis, propter aſſertionem talis & tanti viri, iuxta notata in cap. tum ex literis. de in integr. reſtit. in Nou. & putat. Bald. eſſe memoria dignum, ſequitur q; D. Abb. in cap. quod ſuper his in 2. col. de fid. inſtru. & late de veritate diſputat And. Sicul. in tract. de præeſt. Card. in 1. quæſt. 2. part. in 2. memb. & conſuluit Corn. conſuluit. 243. videtur prima facie, ad fin. in 3. lib. & queritur Felin. in cap. 1. cum in iure. col. 5. ad fin. de offic. deleg. Et vltra eos confirmari poteſt ex ſing. dict. Specul. in tit. de jud. de leg. §. ſupereſt videre in ver. quid ſi non eſt conſanguineus, de quo vltimo ſcripſi ſup. in verb. Legalitas. Et ſecundum hoc dictum notab. Baldus debet declarari, quod ipſe generaliter decidit in l. ſi qua per calumuiam, in vlt. col. verſ. deinde quæro, C. de epiſc. & cleric. & in l. iuriſiurandi, col. 1. verſ. quæritur vtrum, C. de teſt.

Nomina ſunt omen venturi præſcius Idmon
Fertur, & Hippolytus dilaceratur equis.

Et ideo, ſi poſtumus vocetur eo nomine quo pater vocabatur, præſumitur ejus filius, tex. eſt ſing. & mirabilis, in l. vxorem prægnantem, in princ. ff. man. teſta. quem pro ſing. citat. Bal. in c. tuam, col. 2. verſ. ſi autem, extra de ord. cogn. & Iaſ. in rub. ſol. matr. in 4. col. & in l. neque profeſſio, col. 1. C. de teſta. & vtrobique dicit, quod ille text. ſibi non probatur propter alia quæ ibi concurrunt.

NOBILIA à priſcis dicebantur ea loca, quæ in metandis caſtris omnino vitari debent: ſcilicet, ne mons caſtris immineat, per quem ſuperuenire hoſtes aut perſpicere poſſint, quid in caſtris agitur: ne ſylua celatura hoſtes adiaceat: neve foſſa ſeu valles, per quos obruti caſtris occumbere poſſint; ne vicini fluminis torrentiſve ſubita tempeſtate caſtra inundatione intereant. Autor Higinus in Grammat. Spieg.

NOCENS, qui iniuriam aut maleficium commiſit, qui alteri nocuit, damnumque intulit. Nam nocere proprie dicitur is, qui nocet perſonæ, non rebus, l. 1. §. huius autem verba, ff. de his qui deiec. vel effud. Spieg.

NOCERE, eſt damnum dare, incommodum adferre, obeſſe, l. 1. §. hæc autem, & §. in ſumma, ff. de an. & aq. pluu. l. 2. §. deinde, ff. Ne quid in loco publ. Briſſ.

NOCERE & non prodeſſe diuerſa ſunt: Nocere enim eſt damno adficere. Non prodeſſe eſt neque lucro afficere, neque damno eximere. Nonnunquam tamen nocere ſignificat prodeſſe: vt puta cum dicitur, Ignorantiam iuris non nocere, ita accipiendum eſt non prodeſſe, l. regula, in prin. ff. de jur. & fact. ignor. vide Cujac. 5. obſ. 39.

NOCERE morbus intelligitur, qui perpetuus eſt, non qui tempore

poſte finitur, l.fi.§.1. de ædil.edict. Spieg.

Nocere noxam. Paul. leg.63. ad l.Falc. Eadem cauſa eſt eius ſerui, qui noxam nocuit : nec enim delinquendo quiſque pretioſior ſit. Hotom.

Nocuit, nocebit. Adi Chiliad. Eraſ.

Noctes & dies, id eſt, continuo, ſemper.

Nocti, pro noctu vel pueris notum eſt : & nox, pro noctu, in duodecim tab. vbi palam Si nox, furtum factum ſit, ſi im aliquis occidit, iure cæſus eſto. Vbi nox, accuſatiuum dixerunt ab is, & occiſit pro occidit. Iureconſult. in leg. hoc edictum, §. Labeo, eod. Et noctu, inquit, homines ire non debent. Spieg.

Nocturnus fur. l. 1. ff. ad l. Corn. de Sicar. l. 1. ff. de furib. balnea. i. e. noctu deprehenſus, vt loquitur l. 4. ff. ad l. Aquil. Briſſ.

Nodum quærere in ſcirpo, hoc eſt, ex re facili ſed ſere difficilem quæ Accatio familiare eſt. Adi Chiliad. Eraſm.

Nolle proprie dicitur, qui ſciens nec coactus expreſſim vel palam vetat aut refragatur, notat Goth. ad l. 3. de reg. iur.

Nolle & velle duo iſta verba, vt Ferrar. ad Ponum, in comm. ad reg. jur. quodammodo relatiuorum more ſe habent, quorum alterum ſine altero non ſtatim exiſtit. Ex eo ſiquidem: non velle aliquid exiſtimamur, quia hoc & velle poteramus & ſic ad arbitrium, licet diuerſi effectus, liberam tamen vltro citroque referuntur. Vnde fruſtra dicitur noluiſſe id, quod non potuit quis velle : cum relatiuorum natura ſit, vt inuicem conſiſtant, pariaque habeantur. Verum quod interpretes nolle & velle inter contraria referunt (vt iam mox dicetur) intelligendum eſt, quod vel ſint contraria, aut diuerſa. Quemadmodum & Boetius relatiua contraria appellat, in 2. Topic. Comment. Nam habitu magis relatiuorum naturam ſapiunt, quando nemo dicitur nolle, qui non potiit & velle. Siquidem vulgatum illud. Eius eſt nolle, qui poteſt & velle parum conſiſteret, quod vtrumuis ſimul ponit, id quod contra naturam eſt contrariorum, quorum vno conſiſtente, alterum ceſſet neceſſe eſt. Spieg. Prat.

Nolle & non velle diuerſa ſunt : Nolle eſt tacere & pati, vel ſecundum Ariſtotelem nolle dicitur is, quem pœnitet eius quod per errorem fecit, quem & nos venia dignum iudicamus l. ſi adulterium, §. inceſt. ff. ad l. Iul. de adult. l. aliam, C. de his quæ vt indig. aut. Non velle dicitur is, qui non corrigit factum Nolle tamen ſæpe ſignificat non velle, l. in eo iure. §. inuito, ff. de rit. nupt. l. inuitum, ff. de ſeruit. vrb. præd. l. filiusfam. §. inuitus, ff. de procur. Cujac. 5. obſ. 39. & 15. obſ. 23.

Nolle dicitur, cum contrarium poſſumus, leg. 17. §. 7. de ædil. edict. Nolle non dicimur quoties velle contrarium vtiliter non poſſumus, l. 101. de cond. & demonſtr. Gothof. ad d. l. 3. de reg. iur.

Nolens volens, locutio proverbialis, ſi Donato credimus. Videtur autem id genus ſermonis, quia ex contrariis conſtat, ænigmaticum quiddam habere, vt admonuit Eraſ. in Chilia. Alber. annotat, nolens & volens idem eſſe in iure noſtro, per gl. in l. 1. ff. quod metus cauſ. Spieg.

Nolo adire, & non volo adire. Super his verbis doctores plura effundunt in l. qui ſe patris, C. vnde liber, Decius, vt teſtatur Nicolaus Bellonus, putat faciendam differentiam, an quis dicat: Nolo adire, & inducatur repudiatio, aut dicat, non volo adire, & non inducatur. Ea ratione, quod verbum. Nolo, indicat præcitam voluntatem, ſecus verbum Non volo : cum ſit medium inter velle & nolle. Hæc differentia Doct. licet communis habeatur non ſatisfacit Bellono. Pendet enim ex eo, vt idem refert libr. 4. ſupputat. ca. 14. quod crediderint Doct. eſſe differentiam inter velle, & non velle, & non velle eſſe medium inter velle & nolle : quo ſentit ipſe nihil à veritate magis alienum. At in contrarium facit ſignificatio ipſorum verborum : & Grammatici nullo modo admitterent hoc, qui dicunt & verum eſt, Nolo eſſe compoſitum ex Non & Volo, & ſic idem eſſe. Quod probatur in §. filius, l. filij mater, ff. ad Tertull. Licet in contrarium adducatur, quod quam docte, tam vere ipſe Bellonus loco modo citato refellit. Porro Nolo adire, hæc verba ſunt ſuſpenſiua, & inferunt tantum ad primum motum voluntatis ſecundum doctrinam Bartol. in l. gerit, ff. de adquir. hæred. & l. in l. ſerui electione, ff. de legat. 1. Prat.

Nolle facere videtur, qui poteſt facere, & non facit, §. ſi quis fugitiuus, §. idem ait, ff. de ædil. edict. Spieg.

Νομάρχαι regionum præfecti, Bud. in prior. annot.

Nomen quid proprie ſignificet vide Alc. lib. 4. diſpunct.

Nomen accipere, pro eo, quod eſt recipere militem in cenſura publica, *in der Muſterung annemmen*. ad nomen mittere, vel ire, *zu der Muſterung gehen.*

Nomen dare militiæ, eſt in militiam ſcribi facere, aut in communem ſocietatem conſpirationis coire, leg. 43. ff. de oper. libert. l. 8. ff. de re milit. l. 4. in fi. ff. de mun. & honor. Vide Dare nomen.

Nomen deferre, eſt quodam modo accuſare, Lege, Deferre nomẽ.

Nomen edere, l. 1. ff. de offic. conſ. l. 2. C. qui pet. tut. leg. 2. ſi mater, ff. ad Tertyll. Briſſ.

Nomen quilibet ſortitur ab eo, quod principaliter agit : vnde qui ampliorem ſubſtantiæ partem in mercimoniis non habet, non recte mercator accipi poſſe videtur. Quanquam, ſi quis circa fraudem in album mercatorum fuerit aſſumptus, eiuſque negotiationis ſe profiteatur, mercator proprie exiſtimandus erit, tametſi non magnam Fortunarum ſuarum partem in quæſtum deduxerit l. ſi quid, in fin. de ædil. edict. Spiegel.

Nomen ait Diomed. lib. 1. Grammat. dicitur, quod vnamquamque rem monſtret ac notet, quaſi notamen. Connanus quicquid rem proprie notat nomen appellat, & vt ait Plato in Cratylo, quod naturæ rerum diſcernendæ eſt indicandæque inſtrumentum. Quod opinionem Feſto Pomponio attulit vt putaret dictum quaſi nouimen, quia notitiam rei præbeat. Veriſimilius eſt ſumptum à Græcis à quibus ὄνομα appellatur, ἀπὸ τοῦ νόμου, id eſt, lege, vel conſuetudine: quoniam vſu conſtant nominum appellationes penes quem arbitrium, lex eſt & norma loquendi, aut vt Platoni videtur, quod non natura ſint ipſa hominum nomina, ſed hominum inſtituta ab ipſis legiſlatoribus inſtituta : quorum munus eſt vel hoc præcipuum & maximum, rem ſuo quanque proprio certoque nomine appellare, ne quam peccandi materiam det ambiguitas verborum. Nomen igitur eſt quod cujuſque rei comprehendit notionem, ſeu vno ſeu duobus pluribuſve id fiat vocabulis. Cic. libr. 1. de Inuent. definit eſſe quod vnicuique perſonæ datur, quo ſuo quæque proprio & certo vocabulo appelletur. Qua definitione, prænomen nomen, cognomen & agnomen complectitur, &c. Connan. lib. 2. cap. 11. n. 4. vide & Ferretum tit. de legat. § ſi quis in nomine.

Nomen plerunque accipitur pro appellatione perſonarum & rerum, l. nomen, l. pecuniæ, de verb. ſign. & Gajus in l. nomine eodem. Nominis, inquit, appellatione rem ſignificari. Proculus ait : Nomen quandoque intelligitur pro ſimplici cauſa nullo obligationis reſpectu. Prat.

Nomen ſimpliciter poſuit pro cauſa Arrianus in l. 4. de re milit. Exauctoratus, inquit, eo nomine, non vtique infamis erit. Spieg.

Nomen familiæ eſt, & omnia quæ ad vnumquenque noſtrum differendum excogitata ſunt, à nomine differunt : quia eo gens cognoſcitur, ideoque gentilitium dicitur. Cætera ordine variantur. Nam quod præponitur, prænomen : quod poſtfertur, cognomen : quod ad vltimum additur, agnomen eſt. vt C. Iulius Cæſar : Iulius nomen eſt familiæ Iuliorum, C. prænomen, Cæſar cognomen. Vide Alciat. lib. diſpunct. 4. propria nomina, inquit Chariſius, in quatuor ſpecies diuiduntur : prænomen, nomen, cognomen, agnomen, vt Publius, Cornelius, Scipio, Africanus. Prænomen eſt, quod nomini præponitur, vt Publius. Nomen, quod familiæ originem declarat, vt Cornelius. Cognomen quod nomini ſubjungitur, vt Scipio, Agnomen quod extrinſecus adjici ſolet, vt Africanus. Sic Camerarius : Omnia quidem, inquit, quacunque de cauſa homini impoſita nomina, cum certum quendam hominem deſignent, propria ſunt. Prima tamen Romanorum appellatio vere propria in viris quidem videtur eſſe. Quippe qua inter ſe, qui non ſolum diuerſarum familiarum, ſed ejuſdem etiam eſſent, diſcerni poſſent, vt M. Tullius Cicero, & Q. Tullius Cicero. Spieg.

Nomen generalis appellatio eſt, quæ & prænomen, & nomen familiæ, & cognomen complectitur. Seneca lib. de benefic. 4. Si quod à Seneca accepiſſes, Annæo te diceres debere; vel Lucio, non creditorem mutares, ſed nomen. Quoniam ſiue prænomen ejus, ſiue nomen dixiſſes, ſiue cognomen; idem tamen illi eſſet. Proprie tamen Nomen à prænomine, cognomine, agnomine diſtinguitur; vti patet ex l. 4. C. de teſtam. & §. ſiquidem, 27. Inſtit. de legat. Hoto. ex Connan. li. 2. cap. 11. nu. 3. & 4.

Nomen eſſe capitis, pro delatum eſſe, & receptum in reos capitis. Plautus Aſinar. Nam jam ex hoc loco ibo ego ad Treviros, veſtraque ibi nomina faxo erunt capitis. Prat.

Nomen facere, dupliciter accipi ſolet, hoc eſt, vt Grammaticorum verba vſurpem, actiue & paſſiue : actiue dicitur quis nomen facere, quum mutuat; paſſiue cum mutuatur. In prima ſignificatione capit Cicero epiſtolarum libr. 8. Accepi Auiani literas, in quibus hoc inerat liberaliſſimum, nomina ſe facturum, qua ego vellem die. Sic Seneca de beneficiis libro 1. Sed nomina facturi diligenter in patrimonium, & vaſa debitoris inquirimus. Idem lib. 1. de vita beata, nunquam magis nomina facio, quam cum dono. In ſecunda ſignificatione vtitur Cicero lib. 3. offic. Emit homo cupidus & locuplex tanti quanti Pythius voluit, & emit inſtructos, nomina facit, negotium conficit. Hunc ergo locum, ſi ad creditorem reſpicias, actiue, ſi ad debitorem, paſſiue accipiemus. Quare talis Vlpiani ſenſus erit, ſi proxeneta interuenerit, & hortatus fuerit, creditorem, vt pecuniam debitori mutaret, non poterit contra eum agi. Inde autem hæ locutiones natæ ſunt, quoniam creditores nomina debitorum in codicem referebant, vt oſtendit Cicero in oratione pro Roſcio Comœd. Hinc creditor dici-

tur facere nomen, quia credit, debitor, quia mutuatur. Nomina igitur creditorum ſunt credita, debitorum verò debita Creditorum: veluti quum ait Cicero in orat. pro Roſcio Comœd. Non refert parua nomina in codices? & paulo poſt, quæro quampridem hoc nomen Fan. in aduerſaria retuliſti? & in Verrem, act.3. Quum per eos ipſos dies, per quos cauta in Deo diceret, reperiretur pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ita exegiſſe. Sic Columella de re ruſt. lib.1. vel optima nomina non appellando fieri mala fœnerator Alphius veriſſimè dixiſſe fertur. Debitorum autem, vt apud Cic. pro Quintio debere certis nominibus grandem pecuniam. At vbi Bud. in hac lege Philanthropiæ legi iubet, Pandect. Flor. habent Philanthropi, quem locum ego ita exponi poſſe cenſeo, ſi proxeneta quicquam accepit, ſiue mercedis nomine, ſiue aliter, propterea quod debitorem amauit & laudavit, id reſtituere non cogitur, eſt enim Philanthropos homo benignus & hominum amator. Ferran. Explicat. libr.1. in l.2. de proxenet. cap.54.

NOMEN hæredis inane habetur, cum hæreditas relinquatur immenſis donationibus exhauſta, Gothof. ad l.5. C. de inoff. dona.

NOMEN expungi dicitur debito ſoluto. Plaut. Ciſtel. act.2. ſcen. 2. Nunc quod reliquum eſt, volo perſoluere vt expungatur nomen ne quid debeam.

NOMEN, pro debitore, maxime in re fœneratoria, apud Iuriſconſ. ſæpiſſime inuenitur. Hinc pecuniæ in nominibus dicuntur, quæ datæ ſunt fænori. In hac quoque ſignificatione accipitur nomen ab Vlp. l. ſi quis vxori, de furt. Si quis, inquit, ſeruo meo perſuaſerit, vt nomen ſuum ex inſtrumento tolleret. Nebr. Sed & Bud. Nomina, inquit, pro debitoribus ponuntur, vel pro ſyngraphis creditarum pecuniarum. Sic accipitur nomen, teſte Alciato. in l. nominis, de verb. ſign. Idem nomina intelligit cautiones fœneratorias, non admodum abſimiles his, quas hodie literas cambij dicimus: vnde & ſide nominum traiici, apud Cic. aduerſus Salluſtium, pro eo quod eſt pecunias per literas cambij tranſmittere. Quomodo verò nomina diſtrahantur in cauſam iudicati, id eſt, vt quaſi pignora vendantur, explicant interpretes in §. ſi in. famoſæ, l. a diuo. ff. de re jud.

NOMEN, pro obligatione debitoris accipitur, ſicut cum dicimus, vendo nomen. Sic & cauſam, ne accepti expenſique titulum, ſic ſingula in conficiendis rationibus negocia appellamus, l. penult. & fin. C. de conuenien. fiſc. deb. Sic in SC. dicitur incertis nominibus pecuniam à Macedone filiis famil. credi ſolitam, l.1. ad Maced. Quandoque & agnationem ſignificat, vt cum prohibemus fundum de nomine noſtro exire l. ſ quide leg. t. Alciat. de verb. ſig. Adde Forcat. in Necyomantiæ dial.98. num.1.

NOMEN gentilitium erat & commune totius gentis, familiæ, adgnationiſve: vnde ab Halicarnaſſ. libro tertio [illegible] appellatur. Hoc prænomini ſubjungebatur, cognomen verò fere ſemper antecedebat. Tribus enim nominibus vſos Romanos notius eſt, quam vt à me confirmari debeat, leg.1. de lib. & poſt. leg.2r. ff. qui teſtament. f c. leg. 8. §. ſed & cum in prænomine, ff. de ſecund. tabul. §. ſi quis in nomine Inſtitut. de legat. vbi Theophil. nomen interpretatur [illegible] Briſſ.

NOMEN interdum cauſam ſignificat. Sic acceſſionis nomine, l. 27. ff. de Ædilit. Edict. Ceſſationis nomine, l.1 ff. de oper pub. culpæ nomine teneri, l.25. §. Item, ff. famil. erciſc. negligentiæ nomine teneri. l.4 Dig de Magiſt. conueni operarum nomine condemnatus l.57. §. ſed ſi D. de oper. liber. Hypothecæ nomine res obligatæ, l.4. ff. de pignor. leg.4. ff. de iuit. pignoris nomine. l.9. ff. de operis noui nunt. Briſſ.

NOMEN, Cognomen, Prænomen & Agnomen differunt. Quid differat ſenſu inter nomen, cognomen, prænomen & agnomen ſumma controverſia eſt inter ſcriptores: Id ſane fere conſtat inter omnes, prænomen eſſe, quod aliis præponitur, agnomen verò quod ab euentu imponitur. At maior difficultas eſt in nomine & cognomine. Accurſ. Priſciani ſententiam amplexus putat nomen eſſe proprium. In cuius ſententiam acceſſerunt pariter omnes huius loci interpretes. Theophilus quoque, dum hunc locum vertit, idem ſentire videtur Alc. lib. 4. diſpunct. cap.1. ſecutus Diomedem Grammaticum & Nicolaum Perottum è contrario nomen cenſet eſſe familiæ, cognomen verò proprium. Laurent. Vall. nomen & cognomen tradit eſſe familiæ, prænomen proprium ſingulorum, Anton. Auguſt. latius præ cæteris omnibus, & proſequitur lib.3. cap.8. qui ferme in omnibus Alciati opinionem videtur approbare. Ego, vt Vallæ potius ſententiam probem, facit Appianus Alexandr. qui proœmio hiſt. Rom. ita ſcribit: [illegible] Tempus autem in omnibus recenſere ſuperuacaneum exiſtimarim: at in rebus clariſſimis interualla monebo & nomina. Romanis olim vnum erat, ſicut omnibus hominibus, poſtea aſſumpſere duo, nec multo poſt tertium propter virtutem, vel aliquod [illegible] aliquibus, vt dignoſceremur, imponi cœptum, iuxta Græcorum morem, quibus vltra nomina erant etiam cognomina. Ex quo patet decipi Accurſium vna cum Priſciano, & Iuriſperitis, qui hunc locum interpretantur, quia nomen non eſt proprium: eſt enim proprium, quod primo tantum habebatur, & primo loco poni conſueuit, quod nunc prænomen appellamus. Patet etiam falli Alciat. cum Diomede & aliis, qui cognomen proprium eſſe tradunt, cum Appianus dicat id vltimo habitum, & in virtutis [illegible] cognomen imponi cœptum. Quod etiam ex multis præſtantiſſimis ſcriptoribus probari poteſt. Cic. pro L. Muræna: Quam laudem ille Africa oppreſſa cognomine ipſo præ ſe ferebat, eandem hic ſibi ex Aſiæ nomine aſſumpſit. Idem libro 1. de finibus. Torquatum, qui hoc primus cognomen inuenit. Et libr. 3. de offic. Atque hic T. Manlius is eſt, qui ad Anienem Galli, quem ab eo prouocatus occiderat, torque detracto cognomen inuenit. Et de ſomnio Scipionis: Eritque cognomen id tibi partum, quod habes ex nobis adhuc hæreditarium. T. Liu. libro 1. Manſit Syluius poſtea omnibus cognomen idem lib. 7. æmulumque decoris ſui abſentem M. Valerium Coruinum, id enim illi deinde cognominis fuit ſummo fauore populi, tres & viginti natum annos conſulem renunciauit. De quo etiam Propert. libro 3. & cui cognomen coruus habere dedit. Idem Liu. libro 9. loquens de L. Papyrio Curſore, præcipua pedum pernicitas inerat, quæ cognomen etiam dedit. Et libro 29. Id vectigal commentum alterum ex cenſoribus ſatis credebant, populo irato, quod iniquo judicio quondam damnatus eſſet, & in precio ſalis maxime oneratas tribus, quarum opera damnatus erat, credebant. Inde ſalinatori Liuio inditum cognomen. Sic libro 20. Africani cognomen militaris prius fauor, an popularis aura celebrauerit, an ſicuti Felicis Syllæ Magnique Pompeij patrum memoria cœptum, ab aſſentatione familiaris ſit, parum compertum habeo. Primus certe hic Imperator nomine à ſe deuictæ gentis eſt nobilitatus, exemplo deinde hujus nequaquam victoria pares inſignes imaginum titulos, claraque cognomina familiæ fecere. De quo etiam Saluſtius in bello Iugurt. ita ſcribit: Maſiniſſa rex Numidarum in amicitiam receptus eſt à Publio Scipione qui cognomen poſtea Africano à virtute fuit: poſt quem multi à domitis prouinciis cognomen aſſumpſere. Sic illius frater L. Scipio cognominatus fuit Aſiaticus Scipio Æmilianus Numantinus. P. Seruilius Iſauricus, C. Metelius Macedonicus & ejus filij alter Creticus, alter Balearis. Druſus Germanicus, Varus Quintilius Getulicus, Seuerus Arabenicus, Parthicus, & Arabicus. Alioqui quoque à captis piſcibus, ita Sergius Orata, & Licinius Muræna cognominati fuere. Præterea ſi cognomen, quod eſt tertium, eſſet proprium, ſequeretur, vt qui ſolum duo nomina habebant, veluti C. Marius & Q. Sertorius, proprio caruiſſent, quod eſt abſurdum, quo argumento vſus fuit. Poſſidonius teſte Plutarcho in vita C. Marij, contra eos qui tertium nomen proprium eſſe putabant. Facit etiam contra eos, quod cognomen vltimo loco ponebatur. Quod autem neque nomen ſit cujuſquam proprium præter rationem ſupra dictam ſatis videtur Alciatus ibi probare, quod etiam ex multis aliis ſcriptorum locis conjicere licet. Sic action.1. in Verr. Scit is, quem adeſſe video, Cn. Lentulus Marcellinus, quorum fide atque præſidio Siculi maxime vtuntur, quo omnino Marcellorum nomini tota illa prouincia adjuncta eſt. idem in Brut. Multa enim ſcripta ſunt in eis, quæ facta non ſunt, falſi triumphi, plures conſulatus, genera etiam falſa, & ad plebem tranſitiones, cum homines humiliores in alienum ejuſdem nominis infundarentur genus. Liuius libro 1. tamen in re tam clara nominum error manet, vtrius populi Horatij, vtrius Curiatij fuerint. Idem lib.2. Furios Fulios ſcripſere quidam, id admoneo, ne quis immutationem virorum ipſorum eſſe, quæ nominum eſt, putet. Et iterum in eodem libro ſe quoque id generi, ac nomini dare, & L. Florus libro 3. loquens de Mario, ſubrogare conatus eſt in ejus locum C. Gracchum hominem ſine tribu, ſine nomine, ſed ſubito titulo in familiam ipſe ſe adoptat. Reſtat igitur, vt prænomen quod primum eſt, proprium ſit, vt Poſſidonius tradit. Nec moueor, quod in hoc Plutarchus eum reprehendat, propterea, quod eo modo mulieres nomine proprio caruiſſent, quibus proprium nomen non imponebatur. Namque falli videtur in hac re Plutarchus, vt Virgilius ex Plinio & Feſto docet, tit. de exhæred. lib. & Anton. Auguſtin. quoque affirmat. Non ignoro quandoque nomen vſurpari loco prænominis, vt in l. cum filius §. cum pater. de legat.2. & in leg. facta, §. ſub conditione, ff. ad Senat. Treb. Capitur & aliquando pro cognomine, vt patet in loco Liuij de Africano adducto. Sic apud Horat. carm. libr.4.

Non incendia Carthaginis impia.

Eius

Eius qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit.

Vt Maioragius vere dixerit, nomen eſſe genus, quandoquidem hæc omnia nomina dicuntur, tamen proprie pro familia capi ſolet. Cum igitur ab initio omnes homines vnum tantum nomen haberent, vt Appianus ait, & ex hiſtoriis conſtat, præter Trogloditas, & Athlanthes, illos enim Herodotus, iſtos Plinius ſcribit ſine nomine fuiſſe, quod etiam de Apharantibus Nicol. in lib. περὶ ἐθῶν, Neceſſe erat, vt id eſſet proprium ſingulorum. Additum poſtea fuit ſecundum, præcipuè & Romanis, quod eſt familiæ nomen. Verum vt primum à ſecundo dignoſci poſſet, Prænomen vocatum fuit. Et in hoc decipitur Theophilus, qui prænomen tertium eſſe putat, cum primum ſit. Cicero lib.13.ad Attic. de Eutychide gratum, qui vetere prænomine, novo nomine T. erit Cæcilius. Et Plutarchus ἐν τοῖς ῥωμαικοῖς ait prænomina Latinos integra non ſcribere, ſed aut vna ſolum litera, vt T.L.M. aut duabus, vt Cn. aut tribus, vt Sex. Seru. ex quibus apparet, vt dixi contra Theophilum, primum eſſe prænomen. Poſt autem tertium non omnibus, ſed aliquibus tantum impoſitum, ex rebus geſtis, vt ait Plutarchus, vel ex natura, vel ex aliqua corporis figura, quod cognomen appellarunt. Et hoc quemadmodum etiam ſecundum erat hæreditarium. Ideo Valla optime dixit cognomen eſſe familiæ, nam nomine familiæ, à familia differebat, cognomine vero pars familiæ ab altera, ſiue ab aliis diſtinguebatur. Et ideo errauit Accurſius & cæteri, qui cognomen proprium familiæ nomen eſſe crediderunt, cum ſit quidem familiæ nomen, ſed non proprium, verum ab euentu, vt ſupra docuimus. At quoniam aliquando contingebat, vt ei, qui tria nomina habebat, propter aliquem euentum quartum nomen & ſic alterum cognomen adderetur, ad primi cognominis differentiam, proprio vocabulo agnomen illud dicere. Nec me præterit à plerisque cognomen pro agnomine vſurpatum fuiſſe, ſicut apparet ex locis ſupra recitatis, in quibus Africani mentio facta eſt: eadem enim ratione, qua tertium quartum quoque cognomen dici poteſt. Sed vt vltimum à tertio differret nomine, agnomen nuncupatum fuit. Quamobrem hic labitur Auto. Auguſt. qui ſcribit agnomen non reperiri, nec eſſe neceſſarium Cicero libro ſecundo de iuuent. Nomen autem cum dicimus, cognomen quoque & agnomen intelligatur oportet. Verum ait locum eſſe deprauatum, quod tamen nulla ratione probari poteſt, nec mihi veriſimile videtur: cum omnes Rhetores & Grammatici præter Linacrum ita locum illum legerint, ut patet ex eorum ſcriptis. Fit etiam illius mentio à Gordiano in l. ſi in nomine, Cod. de reſtam. Quinimo Ouidius libro 3. de Ponto, in elegia ad Cottam ait, adiectique probent genitiua agnomina Cottæ. Quod autem in Pandectis agnomen non legatur, id non me mouet: quandoquidem ibi agnomen ſub cognomine comprehenditur.. Idem etiam reſponderi poteſt ad Theophili Inſtit. quia in re dubia ſtandum non eſt, ſed potius Latine ſcriptis, à quibus illæ ſumptæ fuerunt. Sed hoc pluribus verbis diſputare minime neceſſe videtur: Cum Pauſan. ſcriptor probatiſſimus in Achaicis ita ſcribat: τότε δὲ ἀποστέλλουσιν Ἀθηναίοις στρατιάν τε καὶ ἡγεμόνα Ἀτίλιον, τοῦτο γὰρ οἱ τῶν ὀνομάτων ἦν τὸ ἐκ δηλότατον, ἐπεὶ καλοῦνταί γε οὐ πατρόθεν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ ταὐτὰ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ τρία ἔστιν ὅτε ἢ ἐλάχιστα, καὶ ἔτι πλείονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. Tunc autem mittunt Athenienſibus exercitum & Ducem Atrilium, hoc enim illi erat aliorum nominum clariſſimum, quoniam non vocantur à patribus Romani, ſicuti Græci, ſed aliquando tria, aliquando pauciora, aliquando plura nomina cuilibet imponuntur. Ergo præter tertium nomen eſt & quartum, quod quandoque neceſſarium eſt, vt ſupra dictum fuit. Quare multos quatuor nomina habuiſſe legimus, vt P. Cornelium Scipionem Africanum, cuius primum prænomen fuit, ſecundum nomen, tertium cognomen, quartum agnomen. Nam P. erat proprium; Cornelius familiæ. Scipio quoque familiæ à caſu, quod P.Cornelius patrem ſuum, qui lumina amiſerat loco baculi regeret. Africanus ab Africa deuicta. Idem dici poteſt de Scipione Aſiatico, & Scipione Naſica. Ex quibus etiam liquido conſtat, non eſſe veram diſtinctionem Viglij inter cognomen, & agnomen. Dixit enim cognomen eſſe familiæ, agnomen vero ab euentu, quod Priſcianus quoque retulit. Paret etiam deceptum fuiſſe Odofredum, qui tradidit cognomen eſſe à matre, agnomen autem à patre. Conſtat pariter labi Carolum Sigonium, qui in lib. de nominibus Romanorum, nihil putat differre cognomen ab agnomine: Sciendum eſt autem libertos vt plurimum habuiſſe tria nomina, libertos duo, ſeruos vnum: quamvis nonnulli ſcripſerint libertos quoque tria nomina habuiſſe, vt notavit Politianus in Miſcell. ſuis capit.31. Non ignoro à nonnullis quamplurima alia de nominibus recenſeri, ſed ea ſolum, quæ magis neceſſaria mihi viſa fuerunt, hic adponere ſatius eſſe duxi, Ferran.lib.2. explic. In §.ſi quis in nomine, de leg. cap.30. Vide etiam latiſſime Curt. ἡμερῶν libro 1. capit.26.

NOMENCLATOR à nomine calando qui ciuium nomina omnium tenebat, & quum opus eſſet pronunciabat. Iis veteres dum ambitioni ſeruiebant, vtebantur. Cic. in Muræn. Monitores eos appellat. Quid? (inquit) quod habes nomenclatorem? in eo quidem fallis, & decipis: nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum eſt, turpe eſt eos notiores eſſe ſeruo tuo, quam tibi: ſi etiam noris, tamen per monitorem appellandi ſunt, cur non ante petis, quam inſuſurrauit, aut quid, cum admoneris, tamen quaſi tute noris, ita ſalutas? Idem ad Atticum lib. 4. Ad vrbem veni ita, vt nemo vllius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit. Prat. Hot.

NOMENCVLATOR in l.7.§.dabitur, ff. de oper.lib.l.vlt.in fin.ff. de liber.cau. Sic appellabatur, qui nomina tranſeuntium ſalutantiumve domino ſuggerebat. Senec. lib.2. epiſt.19. Alioquin habebis conuiuas, quos ex turba ſalutantium nomenclator deceſſerit. Et Epiſt. 27. lib. 3. Nemo vetulus nomenculator qui nomina non reddidit, ſed accipit. Quint. libr.6. cap. 4. vt Afer ingrato litigatori conſpectum ejus vitanti in foro, per nomenculatorem miſſum ad eum. Amas me, inquit, quod te non vidi. Plut. in Cato. ὀνομακλήτορα vocat, καὶ νόμου, ait, γεγονότος ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν ἀρχὴν ὀνομακλήτορα μὴ παρεῖναι, χιλιαρχίαν μετιὼν μόνος ἐπείθετο τῷ νόμῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ποιούμενος τὸ ἀσπάζεσθαι, καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας. Briſſ.

NOMENCVLATORIBVS quoque veteres in librorum appellationibus ſuppeditandis vſos. Sen.lib.6.de benef.c.33. his verbis indicat: Iſtos tu libros quos vix nomenclatorum complectitur aut memoria, aut manus, amicorum exiſtimas eſſe; Briſſ.

NOMINA vel rerum ſunt vel hominum, l.4.ff.de leg. lib.1. Illa à Grammaticis Appellatiua vel Communia vocantur, quæ ſcilicet indicandæ deſignandæque rerum naturæ & ſubſtantiæ cauſa inuenta ſunt, vt homo, veſtis, domus. Hæc propria vulgo dicuntur, quæ ad ſingulas ſpecies ejuſdem generis ambitu comprehenſas diſcernendas pertinent, velut Lucius, Titius, Gajus, Sejus, Gaja, quæ nomina ICtis familiaria & vſitata fuiſſe Plutarc. ἐν ῥωμαικοῖς, & Cic pro Muræn. oſtendit: ex eoque dilucide colligitur quod his verbis Prætores in edictis vſi ſunt. l.10. quæ in fraud.cred. l.1. ff. de tabul.exhib. leg.2.§. cum quidam, ff.ne quid in loco pub.l.1.ff.de liber.exhib. Quæ nomina ingenuis tribuuntur, vt & Seruis, Stichi, Damæ, Pamphili, Erotis, Areſcuſæ. Briſſ.

NOMINA etiam, fœneratitias cautiones ſignificant, interprete Iuſtin. in l.vlt. C. de pact. conuen. ſicut & ICto. in l.ſolutum. §.1.de pign.act. Cuius ſignificationes rationem exponens. Aſcon. in 3. Verr. titulos debitorum nomina appellata ſcribit ab eo, quod Kalendariis ſolent eorum, quibus pecuniæ credebantur, nomina præſcribi. Ex quo factum eſt, vt nominis appellatio ad omnem obligationem, omnemque contractum pertineat, l.4. ff.de verb.ſig. Vnde jocus elegans Bibaculi in Grammaticum, qui villa ſua creditoribus ceſſerat, Mirati ſumus, ait.

Vnicum magiſtrum.
Summum Grammaticum optimum poetam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile expedire nomen.

Ita NOMINA exaudienda ſunt in l.31.ff.de pet.hæred. l.6. & leg. 17.& l.23.in fin.ff.de hæred.vend. l.2. ff.de don. l.3. ff.de vſufr. ear.rer.l.2.l.6.l.7. C.de oblig. & actio l.1. C. de nouatio. leg.4. C.quæ res pig. l.18. ff.de pigner.act. l.18. ff. C.de legat. l.77.§. hæreditatem ff. de legat. lib. 2. Briſſ.

NOMINA bona & idonea appellantur, cum ſoluendo eſt debitor. l.19 ff.ad Vellejan. l.101.ff.de ſolutionibus, l.13.§.1. leg.35. & l.43. ff.de admin.tutor. leg.21.§.Lucius ff.de annu. leg. l.89. ff.ad leg. Falcid. Vbi quidam codices idoneis hominibus ſcriptum habent eodem errore, quo in Pandec. Flor. hominibus ſub fideiuſſore factis pro nominibus in l. 2. in fi. ff. de cuſtod. reor. Secundum hoc genus loquendi in SC. Macedoniano ſcriptum eſt, bonum nomen filijfam. fieri non poſſe. l.1. ff.de SC. Macedon. In quo verbo elegans eſt Cicer. jocus libr. 4. epiſt. ad Planc. qui poſt expoſitam æris alieni, quo premebatur magnitudinem, ſe tamen hoc conſecutum ait, vt bonum nomen adeptus exiſtimetur. Bonum nomen facit creditor, qui delegatum ſibi debitorem admiſit, eoque contentus fuit, leg.26. §.abeſſe, ff.mand. Briſſ. Contra deteriora pejorave dicuntur nomina, quorum difficilior exactio eſt, propter inopiam debitorum, qui facultatibus boniſque lapſi ſoluendo non ſunt. l.35.ff.ſi cert.pet. l.30.ff.ad l.Falc.l.vltim.§ pen. ff.de admin. rer. ad ciuit. Sic apud Columel. Alphius fœnerator optima nomina non appellando fieri mala dicit. Briſſ.

NOMINA Confeſſa dicuntur, quæ quis fatetur ſe debere: quibus aduerſantur nomina quæ negantur, ſeu ſi neget quis ſe debere, l.15.§.ſi quoque, ff.de re judicata.

NOMINA nubia, debitum ſignificant, quod eſt in controuerſia vt loquitur l.1.ff.de Solution.

NOMINA, ait Vult.inſtit. de literat. oblig.nu.5. nihil aliud ſunt, niſi ipſa debita, & dicuntur nomina, propterea quod moris erat, vt is qui pecuniam accipiebat, nomen ſuum in tabella

eius à quo pecuniam accipiebat, & ſimul etiam nomini ſuo deſcriberet id quod deberet.

Nomina debitorum non veniunt in ſtatuto, neque comprehenduntur à judice publicante bona ſua. Bald. ſing.in leg.1.ff. de ſtat. homin. Item non veniunt in donatione omnium bonorum, præſentium & futurorum. Ita conſuluit ſingul. Bald. conſil.252. ſuper infra ſcriptis dubiis, in ſecundo dubio, in ſecundo lib.

Nomina facere, eſt pecuniam mutuam dare, aut alias debitorem ſibi aliquem facere. Petrus Marſus,&Fr. Maturantius,nomina facta ſunt, apud Ciceron. libr. offic.3. intelligunt pro eo quod eſt, ſufficientem cautionem datam, *man hat die Verſchreibung gegen einander gemacht* Nomina facere & contrahere pro eodem dicuntur, l.17. de adminiſtr. tut. l.39. de neg. geſt.leg.9.de pact.l.64.de l.3.l.4.l.52. §.1.de pec.l.2.de proxen. l.1.de ann.leg.l.41.§.vlt.de fideicomm.lib. leg.3. §.multa ff.de jur. fiſc.Sence.lib.1.de benefic. Nomina facturi inquirimus in vaſa debitoris, & alias ſæpe. Briſſ.

Incerta Nomina dici poſſunt eorum debitorum, quorum dubia eſt fides propter impedientem inopiam aut alium fortuitum caſum.Certa vero dicuntur Horatio,quæ valde bona ſunt. Connan. lib.7.c.2.nu.4.

Nomina iuris,alia ſunt particularia: vt obligatio, ſeruitus,dominium. Alia vniuerſalia. Ea tripliciter aſſumuntur. Aut enim vniuerſitas ſolius facti, ſeu corporum eſt: vt grex, chorus, familia. Aut iuris & facti mixtim: vt peculium,dos, matrimonium. Aut ſolius juris, vt hæreditas: ea enim nomen ſeruat, etiamſi nulla corpora hæreditaria ſint l.hæreditas, de petit.hæred. Vide Alciat.in comment.de verb. ſignific. Spieg.

Nomina Vlpian.in l.1.ad Macedon.vſurpat pro cauſis ipſis,ſeu tit. particularibus cuiuſlibet pecuniæ, quæ in rationibus accepta fertur. Nos eiuſmodi nomina, id eſt, titulos, cum erogationum, tum acceptorum vocamus. Spieg. Adde Ferret. tit. de litetatum oblig.

Nomina numeralia colligunt,non autem diſtribuunt aut diuidunt: vt docet Bart. in l.ſi ex toto, §.fin.de leg.1. Spieg.

Nomina pulchra multo pretio eſſe comparanda. Ita Ioann. Andr. de Milentia vxore ſua recitat,in c.1.de depoſ.vbi dicunt Card. & Imola: Si quis deponat rem ſuam apud hominem illoti, turpis nominis, & res perdatur, eſſe imputandum deponenti, qui nomen turpe non abhorruit.

Nomina in iure alia ſunt naturalia, alia ciuilia. Peculium eſt naturale nomen, patrimonium ciuile. Contubernium naturale, matrimonium ciuile. Cognatio naturale, agnatio ciuile Goth. ad l.17. ff.de pecul.

Nomina quædam in Pandectis leguntur non niſi in perſonis ſeruorum & libertorum, vt Statius, Erotes Pamphilus: Stichus, & alia multa: & ex contrario Cajus, Sejus, Mæuius Sempronius, Titius, nomina ſunt libertorum: quamuis Statius Cæcilius comicus, & Statius Papinius heroicus,poetæ celebres fuerint,nihilominus alter ſervilis,& alter libertinę conditionis memoratur. Vide Alexandrum lib. Gen.dier. cap.20. Crinitum de poetis Latinis, & infr. Seruorum nomina. Spieg.

Nomina reſpectiua quæ ſint, vide Cod.de ſeruis fugit. l.pen.& ibi not. & l.vnica,de ſentent. quæ pro eo quod intereſt, profer Spieg.

Nomina tria Romani vſurpare honeſtum putarunt,quaſi vnum ab auo: aliud à patre, à ſeipſis inuentum tertium haberent, Connan.lib.2. c.11.n.83.

Nomina 35. Romanarum tribuum.Quære in verbo, Tribus.

Nominare nihil aliud eſt quàm creare, leg.14.§.plebeij, ff.de muner. honor.

Nominari dicimus magiſtratus, tutores, & alios, qui ad munera publica aliquo ſuggerente vocantur, l.2. §.ſi eo tempore, ff.de adminiſtr.rer. l.11. & l.13. ff.ad municipal.leg.14. Cod.de excuſ.tut. Briſſ.

Nominare eſt præſentem ſiſtere,& ut iuris Pontificij ſcriptores dicunt, ius patronatus habere,hoc eſt, nominare deſignandum, Budæo teſte. Cæterum nominare, fideiubere,& in ſe periculum recipere, non diſtare indicat Albericus,per §.fin. in l. cum oſtendimus, ff.de fideiuſſ.tut. Spieg.

Nominari etiam dicuntur, qui vt conſcij & participes facinoris, à reis adprehenſis indicantur, deferuntur, arguuntur l. 11. §.in quæſtionibus, ff.ad Municipal. l.2. ff.de bon.eorum, l. 1. §.cum quis, ff.de quæſtionibus. Briſſ.

Nominati contractus ſunt; qui & jure & natura ſua nomen habent proprium, propriamque formam: Sic enim & nomen & formam peculiarem, qua differt à cæteris omnibus contractibus, habet mutuum §.1. Inſtit.quib. mod. re. contr. depoſitum §.Inſt.eod. ſtipulatio. §.1.& 2. Inſt. de verbor. oblig. &c. Gœdd. ad leg.12. num.6.de verb.ſign. Nominatos contractus Vult. in pr.Inſt. de oblig.nu.40. diſtinguit in iuris gentium & juris ciuilis.

Nominatim hoc eſt,expreſsè exhæredatus quis ſit,vide in l.3. §.nominatim, ff.de injuſt. teſtam. item §.nominatim. Inſt. de exhæred.lib.Nominatim etiam intelligitur expreſſus,qui non nomine proprio, ſed demonſtratione corporis, aut opificij, officiiue, neceſſitudinis, atque affinitatis, aut alio modo deſignatur, l.2. de legatis, & ſimilibus,quæ Alber. citat. Bart. in l. ſiue à certis, ff.de duobus reis. nominatim quod dicitur explicat,& in l.turpia. §.fin.de leg.1. quid ſi nominatim fieri,docet. Spieg.

Nominatim legatum accipiendum eſt,quod à quo legatum ſit intelligitur, licet nomen prounnciatum non ſit, autor.Paul.in l.90. ff. de legat.3.

Nominatim exhæredatus filius videtur nomine vel prænomine, vel cognomine ſimul adſcripto, vel altero ex his, l.1.ff. de lib. & poſthum. ſed & illa nominatim videtur facta exhæredatio, quæ ita facta eſt, Filius meus exhæres eſto, licet nomen ejus expreſſum non ſit, dummodo vnicus ſit, l.2. ff.eo.§. nominatim. Inſtit. de exhæred. lib. Quod & Seruius quoque ad illa Virgilij verba, quæ ſunt 4. Æneid. Ac morientem nomine clamat, tradit. Quinetiam ſi quis filium habens ita exhæredauerit, Cæteri omnes filius filiæque meæ exhæredes ſunto, nominatim exhæredaſſe videbitur, l.25.ff.eod. tit Poſthumus quoque nominatim exhæredatur, ſiue ita dixerit teſtator. Quicunque mihi naſcetur, ſiue ita, Quicunque ex Seia naſcetur,vel ita: Venter exhæres eſto, l.3.§. nominatim, ff.de injuſt. rupto. Et ita verbum Nominatim accipiendum eſt in l.1. ff.de hæred.inſtit. & in leg.3.& l.13.ff.de injuſt.rupt. leg.21. ff.de liber. & poſth. leg.4. ff.vnde lib.l.pen.§. videamus, ff.de contra tab. leg.20.§. exiſtimo, ff.de bon. liber. leg.10.§.quiſi lium.ff.de teſtam.tut. leg.2. Cod.de lib.præterit. l.vlt. Cod.de bon.poſſ.contr.tab.Cui opponitur inter cæteros ab Vlp.in Inſtit. titul. 22. & à Iuſtin. in §. nominatim & §. poſthumorum. Inſtit.de exhæred. liber.& ibi Theoph.& l.vltim. Cod. de lib. præterit. Briſſ. Connan. item libr.10. cap.2. num.2. his adde Balduini comment.ſuper Inſtit. Iuſtin. libro.2. titul.13. de exhæred. lib.

Nominatim legatur alicui, quod proprio ejus nomine expreſſo vel per demonſtrationem corporis, artificij, officiive vel adfinitatis, vel neceſſitudinis relinquitur l. 34. ff. de condit. & demonſt. Demonſtratio enim nominis vice fungitur, l.6. ff.ſi cert.pet. l.9.§.ſi quis nomen,ff.de hæred.inſtit.Nominatim etiam ab aliquibus relictum intelligitur, quod non ſub appellatione hæredum in hunc modum, Quiſquis mihi hæres erit, ſed propriis nominibus expreſſis, vel indubitabili ſigno demonſtratis relinquitur, l.1. §. id quod ex ſubſtitutione, ff.ad l.Falcid. leg.124.ff.de l.lib.1.l.28.§.vltim.ff.de l.lib.2.leg. 24.ff.ad Treb.

Nominatim obligari res dicitur, quæ ſpecialiter obligatur, non quæ traditur,ait Goth.ad Nouel.112. c.1.mouentes nominatim.

Nominatim vti ſit accipiendum in l.Fuſia Caninia, quæ ſeruis libertatem teſtamento nominatim relinquit cauebat, exponitur à Paulo lib.4.ſent.tit.24.& in l.24. l.37.& leg.59. ff.de manum.teſt. Secundum quod in §.libertas. Inſtit. de leg.& apud Vlpian. Inſtit.tit.1. ad fin.verbum hoc exponendum erit. Briſſ.

Nominati (inquit Horomannus) in criminibus non dicuntur ij, quorum nomen delatum eſt, quique rei facti ſunt: ſed ij quorum nomen ab altero reo appellatum eſt. Sic Papian. leg. 17.§.10.ff.ad municip. In quæſtionibus nominatos capitalium criminium,&c. & leg.2.ff.de bon.eor.qui ant.ſent. Cicer.pro Poſthumio: Neminem vnquam, quo ea pecunia perueniſſet, cauſam dixiſſe, qui in æſtimandis litibus appellatus non eſſet. In litibus autem nemo appellabatur, niſi ex teſtium dictis, aut tabulis priuatorum,aut rationibus ciuitatum. Itaque in ferendis litibus adeſſe ſolebant,qui aliquid de ſe vtebantur: &,cum erant appellati, ſi videbatur, ſtatim contradicere ſolebant. Tranqu. in Calig. Quæſtorem ſuum in coniuratione nominatum flagellauit,veſte detracta:id eſt,ab vno ex coniuratis indicatum. Briſſonius his omnibus in locis Nominatos ſumi vult, pro iis, qui rei criminum facti poſtulatique ſunt.

Nominatiuus pro Genitiuo, elegantiſſima eſt figura loquendi, qua frequentiſſime vtuntur IC. in leg. quæſitum, §.idem Celſus, ff.de fide inſtrum. vbi dicitur, Hoc genus ſeruos, id eſt, ejus conditionis ſeruos, ſic & in l.ita, §.1.naut. caup. ſtab. vbi dicit IC. Prætorem curam agere reprimendæ improbitatis hoc genus hominum, id eſt, ejus generis, ejus conditionis. Spieg.

Nominatio dicitur de magiſtratibus, tutoribus, & aliis, cum ad munera publica alio ſuggerente vocantur, leg.2. §.1. ff.ad municip.& l.1. ff.de filiisfam. lib.10. l.vlt. Co.qui æt.ſe excuſ. eod. lib. Aliquando ſignificat publicationem quandam, vt quando excommunicatus nominatur in Eccleſia,glo.in cap.1. de except. libr.6. Nominationum acceptiones fuſius recenſet Petr. Rebuff.in tract. nominationum quæſt.1. vbi nominationum genera recenſet acutiſſime, & diligentiſſime explicat. Prat.

Nominatores apud Iuriſconſultos dicuntur,qui cum aliqui ad munus aliquod eligendi ſunt, certorum hominum tanquam

quam idoneorum nomina edunt, & quaſi eorum creandorum autores ſunt. Hinc nominatores tutorum ſub rub. ff.de fideiuſſor. & nominat. tur.vbi in l.4.ad fin.affirmatores appellari videntur. Qui cum idoneos eſſe tutores affirmarint,fideiuſſorum vicem ſuſtinent. De nominatione tutorum extat mentio in l.1.§.3.& §.5.ff.de magiſt.conuen. Hinc

NOMINATORES dicuntur ſub rubr.C.de peric.nomin.qui cum duumviri eſſent, ſucceſſores ſibi deſignabant, quorum fidem Reipublicæ ſuo periculo præſtabant. Et ſic accipienda eſt l.1.in princ. ff. de magiſt.conuen. l.3. C.de conuen. fiſc.debit.l.vnic.C.de ſumpt.recup.Hi etiam creatores dicuntur in l.1.§.ſi eo tempore, ff.de admin.rer.ad ciuit.pertinen.Prat.

NOMINATVM delictum interpretes appellant, quod Iuriſconſulti generalis delicti nomine intelligunt : vt in dictione Delictum, indicaui. Speciale vero dictum videtur, quod innominatum dicunt : vt cum quis in ius vocatus non paret, cum temere appellat,cum ius dicentem contemnit,cum in munere ſibi impoſito per deſidiam quis ceſſat : eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur, non vno generali. Ex Alciato. Spieg.

NOMINE legato, id quod debetur,& quod in actionibus eſt,legatum videtur, vt actiones aduerſus debitorem hæres cedere & mandare neceſſe habeat, l.46.§.eum qui, ff.de leg.lib.1.l.59. ff. de legat. libr.3. Nominibus olim fieri dicebatur obligatio, quæ hodie literis fieri dicitur, Inſtit.de liter.oblig.in princip. In nominibus eſſe dicuntur,quæ ſunt in obligationib. petitionibus,perſecutionibuſque,l.37.ff.de adq.hæred.l.36.ff.ad Treb. Briſſ.

NOMINE, ſubauditur apud Iuriſconſultos plerunque vt in conſuetudine ſermonis Græci : velut quum dicimus, Noxæ dedere:Damnari repetundarum,&c.Pompon.l.2.ff.de naut. fœn.Si nemo ſit,qui à parte promiſſoris interpellari traiectitiæ pecuniæ poſſit. Alfenus l.60. §.3. ff.de leg.& fid.lib.30. Topiarium enim ornandi , ſalutarium autem tuendi & cuſtodiendi fundi magis quam colendi paratum eſſe. Item, l.2.ff.de proxenet. & l.30.§.2.ff.de iureiuran. l.28. ff.de pignorib.in fin.l.73.ff.quib. mod.pig.Hot.

NOMINIBVS propriis vtrum ſubſtituat teſtator, an vero appellatiuo & communi nomine, hæredis intereſt. Etenim ſi propriis nominibus tantum vtatur , æquale erit ex ſubſtitutione omnium commodum. Videtur enim magis habita ratio perſonarum quam datarum portionum. Rurſus cum ſingulorum hæredum nomina propria expreſſa ſunt,poterit is ex ſubſtitutione habere commodum , qui ſuam partem ex inſtitutione repudiauit,&c. Balduin.tit.de vulgar.ſubſtit.

NOMINIBVS obligatio, ſcriptura fiebat:vt ait Iuſtinian.ſub tit. de liter.oblig. Eam vt intelligamus,illud ſcire oportet,Romæ moris fuiſſe , vt vnuſquiſque paterfam. tabulas domi haberet, in quibus quicquid per ſingulos dies aut acciperet, aut expenderet, perſcribebat : vt Cicero in ea pro Cluentio demonſtrat. De earum tabularum fide cenſores quinto quoque anno ciues ad iuſiurandum adigebant , vt Dionyſ. Halic. libr.4. teſtatur. Hinc fidem in iudiciis facere ſolebant vt in Orat. pro Q.Roſcio demonſtrat Hot.Vlp.in l.4.ff.de pecul.Si vero nomina ita fecerit dominus, vt quaſi debitorem ſe ſeruo faceret , cum re vera debitor non eſſet,non obligatur : re enim,non verbis peculium augendum eſt Pomponius l.1.ff.de annuis leg. Cum in annos ſingulos quid legatum ſit, neque adſcriptum , quo loco detur, quocunque loco petetur, dari debet: ſicuti ſi ex ſtipulatu aut nomine facto petatur. Extat etiam apud Scævolam faciendi nominis mentio in l.Thais,41.in fin. ff.de fideicom. liber.& alibi nonnullis locis. In quibus Tribonianum hallucinatum , nec ſatis ſpecularibus ſuis vſum fuiſſe , veriſimile eſt: cum aliis in locis eam vocem expunxerit, vt in l.1. ff.de nouat.l.Græce,ff.de fideiuſſ.l.1.ff.de oblig.& act.Nomina autem in tabulis dicebantur tituli debitorum(vt ait Aſconius) præſertim in iis debitis,in quibus hominum nomina ſcripta ſunt,quibus pecuniæ commodatæ ſunt.Plaut.in Curcul. Noui ædepol. nomen nam mihi iſtoc nomine dum ſcribo , expleui totas ceras quatuor. Ergo Nominibus oblatio contrahebatur,cum expenſum quid alicubi in tabulas referebatur.Referri autem ſolebat,vel ab reis ipſis,vel ab argentariis,vel ab amicis. De reis exemplum oratio pro Comœdo ſuppeditat : & loci ex Pomponio & Vlpiano ſuperius adſcripti. De argentariis patet ex his Donati verbis in Terentium : Tunc , inquit, in foro & de menſæ ſcriptura, magis , quam ex arca domoque vel ciſta, pecunia numerabatur. Veteres enim fere ſuam pecuniam apud argentarios habebant : eiuſque rei veſtigium ſupereſt in l.7. §.quoties,ff.depoſ.De amicis exemplum habemus initio eiuſdem Orationis pro Comœdo, & in epiſt.vltim.lib.ad Attic.4. item apud Senecam lib.de benefic.3. Ille per plurium tabulas nomina interpoſitis patariis facit,ex Hotom.

NOMINIS & rei appellatio ad omnem contractum & obligationem pertinet, l.6.ff.de verb.ſign.

NOMINIS appellatione Rem ſignificari,Proculus ait,l.4.ff.eod. tit.

NOMINIS eius quod quis inficiatus eſt diem petere,in Orat.pro Quintio. Nominibus multis eos homines pecuniam à Carpinatio feciſſe, qui pecuniam Verri dediſſent. Verrin.4. in Nominibus pecuniam nobis eſſe numeratam in præſentia non habere,ibid.Hot.

NOMINIS finitio præcedit definitionem rei.Neque enim probe definieris carnem niſi primum conſtitueris,an de animali,ſiue terreſtri,ſiue marino, an vero de cœleſti ſidere loquaris gloſſ. l.quoties,de verb.oblig.Spieg.

NOMISMA, idem quod nummus, Græce νόμισμα. Pomponius de vſufruct. Nomiſmatum,inquit,aureorum,vel argentorum veterum , quibus pro gemmis vti ſolent , vſusfructus legari poteſt,Spieg.

NOMISMA vetus,Nomiſmata adulterina,ex C.Briſſ.

Νομοφυλακία, legum morumque regimen & tutela. Hinc nomophylaces,legum præſides & cuſtodes : & non ſolum de iis dicitur,qui literas legis,ſed qui etiam hominum facta obſeruabant,& ad leges reuocabant,Bud.in l.vlt.ff.de ſenat.Spieg.

Νόμος, Græcis dicitur lex à tribuendo ſuum vnicuique,vt Romanis à diligendo,nemo enim ſui cuique tribuere poteſt,niſi quæ recta ſunt deligat,reiiciat contraria. Hac ratione νόμοι antiqui Græcorum appellarunt eam vocum varietatem quæ ad numerum aut laxatur , aut attenuatur. Aut vt quidam ſcripſerunt, νόμους appellarunt, quas iidem ᾠδὰς nominant , quod leges vt memoriæ mandarent, vtebantur publicis,& priuatis cantibus. Atque hinc νόμοι Terpandri & Euripidis, νόμοι βακχικοί. Differt autem νόμος ἀπὸ τοῦ θεσμοῦ. Nam νόμος magis ſcriptam legem ſignificat. Sed θεσμὸς legem non ſcriptam, & quandam potius conſuetudinem refert.Alciat.lib.2.diſpunct.c.5.Budæ.in commentariis ſuis refert quoſdam ex Andocide annotaſſe θεσμοὺς, dici leges Draconis , νόμους Solonis, idque vt credit Connan. lib.1.c.8.quod illæ duriores eſſent,& omnibus criminibus pœnam capitis adiungerent : vt earum æquitatis nulla ratio reddi poſſit , prætetquam quod ſcriptæ eſſent, & numero legum poſitæ : At Solonius fuere mitiores & diſtinctiores leges,& quæ ſingulis delictis pœnas dignas imponerent, grauiores maioribus,minores leuioribus, ἀπὸ τοῦ νέμειν dicunt.

NOMOTHETÆ ſunt non ſimpliciter legum autores , ſed & ipſi qui principaliter leges ſuas promulgabant : quales apud Græcos Solon, Draco, Minos,Lycurgus : apud nos Pompeius, qui tulit legem Pompeiam : Iulius qui legem Iuliam : Cornelius Sylla legem Corneliam,&c. Ipſi vero ICti, vt Vlpianus, Paulus, Scæuola & cæteri,non ſunt νομοθέται , ſed legum interpretes. Nam vt ex Demoſthene Bud. commemorat, Solon inter alia ſuis legibus hoc quoque inſtituit , cum lex aliqua ad populum ferretur , vt a legiſlatore primum recitaretur , deinde in loco maxime celebri totius urbis maximeque conſpicuo proſcriberetur ad tertiam concionem vſque , inde Scribæ vt daretur palam pro concione legenda , vt ſi cuiquam quid non placuiſſet,in medium id proferret:& ſi ea tum populo placuiſſet, ita demum nomothetæ daretur poſtremum probanda, qui vti eam probaſſet improbaſſetve, ita ferretur , antiquaretúrve. Ipſi autem nomothetæ ex iudicum numero diligebantur , vt eam operam populo iurati ipſi nauarent. De his Alciat.lib.2. diſp. c.8. Budæus in l.1.ff.de iuſt.& iur. Poſtellus de magiſtratibus. Athen.lib.1.c.5.

NOMOPHYLACES à nomothetis quibus à legibus ſeruandis vt nomen ita & officium erat. Fruſtra enim fuiſſent à nomothetis leges exploratæ probatæque, niſi præſcripti illarum ſint vſus,ſecundumque eas iudicaretur : quod nomophylaces vt fieret curabant. Cicer.lib.de legib.3. illorum officium diligenter explicat. Græci hoc diligentius , ait apud quos νομοφύλακες creantur, nec ij ſolum literas(nam id quidem etiam apud maiores noſtros erat) ſed etiam facta hominum obſeruabant ad legeſque reuocabant. Hæc Cicero. Secundo dignitatis gradu erant Athenis νομοφύλακες, vt qui προέδροις (quorum nomen à primis ſedibus, quas illi ante cæteros habebant,deductum eſt) aſſiderent ſtrophio quodam linteo capite redimiti: tantus erat honos priſcis incolumitatis reipublicæ conſeruatoribus , tantum legum ſtudium.

NON particula negatiua turbat ſenſum adiecta, in tit.de off.proconſ. Legatus, inquit,mandata ſibi iuriſdictione iudicis dandi ius non habet. Cæterum in Pandectis Non , particula Non habetur. Notauit primus hunc errorem Ang.Polit.in quadam obſeruatióne eius centuriæ,quam nunquam nobis videre contigit.Nebriſſ.

NON pro non ſolum,vel non tantum, l.9.ff.de vi publ.l.4.l.96. ff.de verbor.ſignific.& alibi:Vide Anton.Auguſt.lib.2.emend. Cicero tum alias ſæpe, tum lib.4. ad Atticum, epiſt. vltim.ſic vſurpauit: Hæc pactio non verbis, ſed nominibus & præſcriptionibus multorum,cum eſſe facta diceretur.Prat.

NON,pro non tam,l.1.2.ff.de off.præſ.l.20.in princ.ff.de acq.vel omit. Briſſ.

NON, particula regulariter negat, ſed quæ præpoſita, alium habet ſenſum ab eo,quem poſtpoſita notat, l.quædam, ff.de rei. vend.Cætera.Alber.Spieg.

Non conſentire, non eſt diſſentire, l. alioquin, ff. de contr. empt. eſt enim medium inter conſentire & diſſentire, l. in bello de capt. & poſt. l. reu. Ex Alber. Spieg.

Non differendarum litium cauſa, ſed tollendarum ad arbitros itur, Celſus l. quamuis, ff. de recept. Spieg.

Non dubitare ſe quodcunque vxor eius cepiſſet, liberis ſuis reddituram. Hæc verba teſte Papiniano, Marcus imp. interpretatus eſt, pro fideicommiſſo accipienda: Vide l. ſi vnum ex familia, in fin. ff. de legat. 2. Spieg.

Non eſſe, & non apparere, patia ſunt, l. in lege, ff. de contrah. empt. Spieg.

Non eſſe actorem vel ſyndicum tunc intelligimus, ait Caius, cum is abſit, aut valetudine impediatur, aut inhabilis ſit ad agendum, l. 1. quod cuiuſcun. vniuerſ. nom. Spieg.

Non eſſe ad fontem Pomponius: Si is qui hauſtum habeat, per tempus, quo ſeruitus amittitur, non erit ad fontem, l. Labeo ait, ff. quemadmodum ſeruit. amit.

Non honeſtus quæſtus. Hermogenianus: Ne honeſta, ait, interpretatio non honeſti quæſtus lucrum poſſeſſori faciat, l. ſi poſſeſſor, ff. de petit. hæred. Spieg.

Non ideo, pro non continuo. Iuriſconſ. Tum decem tu dari ſtipulatus ſis, non ideo poſſe te decem dare oportere intendere: quia, &c. Spieg.

Non iuſtum & iniuſtum, qui negant idem eſſe falluntur. Qua de re Valla lib. Dialect. 2. cap. 32. recte diſſerit & vere, teſte Alc. in fin. c. 17. lib. 5. parerg. Spieg.

Non negare & fateri diuerſa ſunt, l. qui tacet, de reg. iur. Cuiac. 5. obſ. 59.

Non negligentia, ſed temporis anguſtia non potuiſſe litem conteſtari. Paulus in lege non enim. Ex quibus cauſ. maior. Spieg.

Non nimis, pro non tam, apud Vlpian. in l. iuregentium, §. vtrum autem, ff. de pact. more Græcorum, qui οὐκ ἄγαν dicunt, vt Haloander monuit, & obſeruauit. Hegendorph. Spieg.

Non nolle medium eſt inter nolle & velle, & ſignificat pati & permittere, l. tertia, de regulis iuris, l. tertia, §. ſcientiam, ff. de tribut. Gœdd. ad l. 130. de verb. ſign. num. 5. Verba hæc, SI NON FECERIS, SI NON DEDERIS: hanc habent ſignificationem, ſi interpellatus non dederis, feceris, ſolueris: nec eſt omne vitæ tempus expectandum: ſed protinus atque per promiſſorem factum eſt, quo minus ſtipulationi pareret, ſtatim eiuſmodi conditiones committuntur, l. 115. ad fin. ff. de verbor oblig. l. 17. in fin. ff. de fideiuſſor. l. 24. ff. quand. dies leg. ced. Briſſ.

Non nolle. Cicero ad Attic. lib. 13. Proximis tuis literis primum te non nolle cognoui, hoc eſt, pati & non contradicere. Iuriſconſulti non nolle, & velle ſic interpretati ſunt, vt velle eos dicant, qui voluntatem ſuam declarant, ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant. Non nolle: qui quid ſcientes diſſimulant, hoc eſt, non declarant ſe vel nolle, vel quod fit, fieri velle, &c. Ræuard. l. eius eſt non nolle qui poteſt velle, ff. de reg. iur.

Non nominatim, id eſt, in genere, l. hæres ſeruum, ff. de euict. Spiegel.

Non perinde, id eſt, non æque, probe. Pompon. Nam ſenatus, ait, non perinde omnes prouincias probe regere poterat. Adi Old. in Reſtaur. Politiæ. Spieg.

Non prodeſſe & nocere diuerſa ſunt: vide ſupra, Nocere & non prodeſſe.

Non omnes, id eſt, nulli Virg. Non omnia poſſumus omnes, id eſt, nulli. Connan. lib. 6. c. 6. nu. 8.

Non omnimodo, id eſt, non ſemper generaliter & indiſtincte, Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſol. §. 1. & ibi Aldobran. l. vbi autem §. ſi. ff. de verb. oblig. l. in naue, in ſi. ff. locati. Plinius lib. 16. cap. 14.

Non per omnia verum eſt, l. ait prætor, §. ſed quod Papin. ff. de minorib. Spieg.

Non pluris quam res eſt, id eſt, quanti aduerſarii interfuit: Vide Vlp. l. qui reſtituere, ff. de rei vind. Spieg.

Non poſſe dimitti in ſolidum creditorem, eſt non poſſe creditorem totam ſolutionem conſequi. Spieg.

Non poſſe, præciſam neceſſitatem inducit, generaliterque modum omnem remouet, vnde effici diſpoſitio poſſet, glo. c. 1. de reg. iur. lib. 6. Spieg.

Non pro modico beneficio datur, apud Vlp. in l. athletas, ff. de his qui not. infam. Spieg.

Non reddita res proprie dicitur, quæ deterior facta redditur, l. 3. §. ſi reddita, ff. com. Spieg.

Non ſoli Atridæ vxores amant: Archillis dictum, qui Vlyſſis orationi reſpondens, à quo vt in caſtra reuerti vellet (vnde propter Bryſeida ſibi ab Agamemnone ademptam diſceſſerat) rogabatur, ſic inquit:

> ----- τί δαὶ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας
> ἀτρείδης; ἦ οὐχ' Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο;
> ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
> ἀτρείδαι; ἐπεὶ ὅστις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων
> τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται: ὡς καὶ ἐγὼ τὴν
> ἐκ θυμοῦ φιλέον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν, Id eſt:

> *Cur autem populum adduxit huc congregans*
> *Atrides? annon Helenæ gratia pulchri comæ?*
> *An ſoli amant vxores diuerſivocorum hominum*
> *Atridæ? quippe qui bonus & prudens eſt,*
> *Suam amat: & curat: vt ego quoque hanc.*
> *Ex animo amabam, quamuis captiuam.*

Sexus Cæcilius hoc dictum venuſte tranſtulit ad eos qui vxores quamuis iniuſtas habent: vt adulterij accuſatio non minus ipſis, quam iis qui iuxtas vxores habet, permittatur. Vlp. l. 13. ff. de adult. Plane ſiue iuſta vxor fuit, ſiue iniuſta: accuſationem inſtituere vir poterit: nam (vt Sex. Cæcilius ait) hæc lex ad omnia matrimonia pertinet: & illud Homericum adfert. Nec enim ſoli, inquit, Atridæ vxores ſuas amant, οὐ μόνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων ἀτρείδαι. Non ſoli amant vxores Atridæ. Quod enim cum interrogatione pronunciauit Achilles hic negatiue retulit. Hotom.

Non ſolum, hæ particulæ ſemper æqualia repetunt, in l. non ſolum de vſu & habitat. dicitur, quod ſi relictus ſit vſus domus mulieri, non ſolum cum marito, ſed etiam cum libertis habitabit, non tamen eodem iure cum libertis, neque eadem conſuetudine, & l. non ſolum de iniur. l. non ſolum tenetur iniuriarum, qui fecit iniuriam, ſed etiam qui fieri curauit, diuerſimode tamen, vt ibi per gl. Forcat. in Necyomantiæ dial. 50. n. 4.

Non temere in agendis negotiis computantur, quæ raro accidunt. Ræuard. l. Ea quæ raro, ff. de reg. iur.

Non vere dicitur reipubl. cauſa abeſſe, qui ſui priuati negotij cauſa in cauſa eſt: autor Alphenus. Spieg.

Non velle. Hæc verba (falſo traditum eſt) iuxta ſententiam doctiſſimi Bellonij, inter nolle & velle medium eſſe, cum medium ſit, non uolle, l. 1. §. ſcientiam: vbi caſus & Gloſſ. in verbo velle, ff. de tribut. act. l. 3. ff. de reg. iuris, vbi Fran. Duar. Pet. Faber, & alij. Cuiac. obſ. 23. lib. 15. Quin & ratio accedit. Nam inter affirmatiuum & negatiuum medium non ſumitur ex affirmatiuo, ſed ex negatiuo. Exemplum: Inter proprium & improprium datur medium: non improprium: non autem datur non proprium, quoniam non proprium idem eſt, quod improprium, l. 1. in pr. ff. de Suis & legit. Sic inter doctum & indoctum, datur non indoctum. Idem in verbo placere & diſplicere: quorum medium eſt, non diſplicere leg. 1. §. is qui nauem, ff. de Exercit. Spieg.

Non vtiliter negotia gerit, qui non neceſſariam rem, vel quæ oneratura eſt patremfamilias, aggreditur, teſte Vlpiano, l. ſed an vltro, §. ſi. ff. Negot. geſt. Spieg.

Non vtique, non reſtricte, non præciſè. Vlp. l. 21. ff. mand. Sed ſi non vtique vnius, ſed vtriuſque mandatum intuitus id fecerim. Sic Pompon. l. 43 ff. ad leg. Aquil. Dominum enim lex Aquilia appellat, non vtique eum qui tunc fuerit, cum damnum daretur. Hot. Aldobr. Inſtit. de legit. ag. tutel. non vtique, id eſt, non ita ſimpliciter paſſim & indiſtincte interpretatur.

Non vtitur vſufructuarius, ſi nec vtatur, nec nomine eius alius, puta qui emit, vel qui conduxit, vel cui donatus eſt, vel qui negotium eius gerit. Conn. lib. 4. c. 7. n. 11.

Nonæ dicuntur in Martio, Maio, Iunio & Octobri ſex illi dies, qui primum ſequuntur: in reliquis vero menſibus, quatuor tantum illi dies primum ſequentes: Vide l. item veniunt, §. pridie idus, ff. de petit. hæred. Varr. lib. 5. de ling. Lat. Nonæ appellatæ aut quod ante diem nonum idus ſemper, aut quod vt nouus annus Kalendæ Ianuariæ à nouo ſolo appellatæ, nouus Menſis, noua Luna Nonis.

Nonariæ meretrices, quod hora noua cellas aperirent, & proſtare inciperent, dictæ ſunt. Bud. Perſium citat.

Nonianum SCtum, de colluſione detegenda. Sic enim legendum in l. vlt. Cod. de colluſ. deteg. nomen ſuum ſortitum eſt à Nonio Aſprenate, quem ſub Domitiani temporibus, quo etiam hoc SCtum factum eſt, vt conſtat, &c. l. 1. ff. de eod. conſulatum geſſiſſe inuenio. Briſſ.

Norma, pro formula præſcripta, vt in §. pen. Inſtit. de Attil. tut. Normalem tamen pro recto poſitum, qualem norma, hoc eſt, fabrorum regula efficit, alicubi Bud. obſeruauit. Spieg.

Noscomion (deductum à voce νόσος, morbus & κομέω curo) locus eſt conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, quo infirmis alimenta ſubminiſtramus, de eo meminit Imperator in l. illud, §. 1. & in l. penult. C. de ſacroſ. eccleſ. & in auth. de alie. & empt. §. emphyteuſes vero per totum: quamuis exemplaribus impreſſis menda inſit. Huius loci meminit diuus Hieron. dum inquit: Quæ habere poterat, diſtribuit, dilapidauit, ac vendidit & in pecuniam congregatum vſibus, pauperum præparauit, & primo omnium noſocomion, id eſt, languentium villam inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & conſumpta languoribus atque inedia miſerorum membra refoueret. Cotta.

Nosse qui ea non dicitur, quæ duntaxat per tranſennam ac iter faciens audiuit: vide 1. Harmen. 6. Goth. ad l. 16. C. de teſtib.

Nostrvm proprie dici non poteſt, quod ex caſu nobis auferri poteſt Spiegel. Porro aliud olim fuit dominium, quo res noſtra eſſet Iure Quiritum; aliud, quo in bonis noſtris tantum

tum eſſe dicebatur. Verum Iuſtinianus hoc diſcrimen ſuſtulit. l.1.C.de nudo iure Quirit. Quod naturaliter noſtrum factum erat,tantum eſſe dicebatur in boni. noſtris. Quod vero ciuiliter,hoc eſt ſolenni ſuo ritu, & legitimo (vt loquebantur) aliquo actu (cuius generis transferendorum dominiorum ritus Romani olim multi fuerunt) in nos tranſlatum erat, erat noſtrum iure Quiritium. Quod vtroque modo,pleno iure id noſtrum eſſe dicebatur,cap.29. Qui à quibus.Fr.Balduin.in ſua Catheſi Iuris Ciuilis.

Noster plerunque non dominij, aut ſanguinis Iure vel amicitiæ vinculo, ſed profeſſionis ſocietate dicitur. Nam & de his qui non erant eorundem temporum æquales, vſurpatur. Sic Caius noſter,ait Pompon.leg.39.de ſtipul.Briſſ.

Nota,pro infamia,ignominia,probro, l.1.& 2.& 1.ff.de his qui not.infam.Sic notæ cauſa facta exhæredatio, id eſt,iniuriæ inferendæ cauſa & notæ inurendæ, l.18.ff.de lib & poſthum.Alias quodcunque ſignum ſignificat. Ouid.ad laudem retulit in Aur. vt præpoſ.not.Imp.& de Tabellion.pro ſcriptura notarij uſurpauit.Spieg.

Notam aſcribere, nihil aliud fuit, quam cauſam infamem & ignominioſam edere. Vnde perſpicuum eſt,differre,notare,& ordine mouere. Ob leuiores ſiquidem cauſas mouebant tantum Cenſores,ſicuti Liuius lib.14. ſcribit Fabricius P.Cornelium Ruffinum conſularem mouit. Grauioribus autem pollutos ſceleribus notabant, & notatos quoſdam tribu etiam motos,& ærarios factos, lib.42.Liuius commemorat. Verum tamen ſciendum,quod Cenſoriæ animaduerſionis notæ non vere iudicia ſed præiudicia quædam fuerint, itaque qui notatus fuerat,poſtea in iudicium vocabatur,vt Cicero ſcribit lib.4.de Republ. Cenſoris iudicium nihil aliud fere damnato affert, præter ruborem.Itaque quod omnis ea iudicatio verſatur tantum in nomine, animaduerſio illa ignominia dicta eſt. Adeo vero ſeuerus in delinquentes Cato Cenſor fuit, vt inde Cenſorij nomen adeptus ſit. Plinius lib.19.cap.1.& lib.14.c.4. Sabell.lib.8. 2.c. Fulgoſus lib.2.c.4.

Nota,ait Gœddæus ad rub. ff.de verb.ſign.num.7.eſt quodlibet cuiuſque rei ſignum, non ſolum illud quod mentis icones refert; verum aliarum etiam rerum. Sic ruga nota eſt ſenilis ætatis:animi triſtis vultus & facies contracta:hilaritatis facies expedita: Sic maculæ pecorum, quibus à ſe inuicem diſtinguuntur,notæ earum ſunt,& adeo notæ,vt nomina plerunque ex iis ſortiantur.

Notabile, eſt concluſio, quæ à deciſis,aut decidendi ratione ingenioſe colligitur. Salom.in leg. Gallus, ff.de libr. & poſthum. Prat.

Notæ literæ dicuntur ſingulariæ, ex quibus verba conficiuntur. Sed & literarum notæ intelliguntur quibus ad occultanda conſilia, maximè in bello, propter hoſtium inſidias, milites vtebantur, Vigl.in tit. Inſtit.de Milit.teſt. vulgo nunc ziphiæ vocantur.Eas primum commentum fuiſſe Tyronem M.Tullij Ciceronis libertum,autor eſt Euſebius.Spieg.

Notæ verbo etiam cicatrices continentur. Vlp.in fin. l.1. ff.de Fugitiuis.

Notæ in leg.2. ff.de ſerv. fugit. ſigna. ſtigmata, puncta,ſeruis ſcripta atque iniuſta ſignificant.Sic Cic.2.Offi.Thraecem compunctum notis Threiciis dixit. Et Plin.in panegyrico. Exanguem ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant.Valer.lib.6.cap.8.Seruius ab eo vinculorum pœna coercitus inexpiabilique literarum nota per ſummam oris contumeliam inuſtus. Græco ſtigmatum verbo vtuntur Impp.in l.3.de fabricenſ.libr.12.Et ſtigmatum quoque notas dixit Sueton. in Calig.c.27. Quintil.lib.7. cap.4. Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit, Vnde ſtigmatici ſerui teſte Polluce lib.3.Onoman. notis compuncti appellantur, quos Plautus literatos vocat. Notæ etiam dicuntur compendia quædam dictionum, ſiue vt Plutarchi in Catone verbis vtar, σημεῖα ἐν μικροῖς τοῖς [illegible] τύποις γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα vel etiam, vt alij, σημεῖα γραμμάτων ἀντὶ τάχους ἐξευρέθησαν. Sic accipiuntur Notæ in leg.33. ff. ex quibus cauſ. maior. l.9. §.1 ff. de hæred.inſtitut. l.41. ff.de milit.teſtam.& l.6.in fid. ff. de bonor.poſſeſſ.vbi notas literas non eſſe traditur. Qua de cauſa à literis ſeparantur in l.1. §. ludi. ff.de var. & extr.cognit. & d.l.41.Seneca lib.14.Epiſt. Quid verb.notas,quibus quamuis citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manus ſequitur.Huiuſmodi vero notis olim pleni erant Iureconſultorum libri.Sed Iuſtinian.quicquam in libris ſuis notis ſcribi vetuit, l.2. §..penult. ff. de vet.iur. enucl. Qua de re Iſidor. libro 1. tractat. Notarum autem inuentionem alij Tullio Tironi tribuunt,alij, & in his Dio Mecœnati. Prat.ex Briſſ.vide & Brodæum M.ſcell.lib.4 cap.9..

Notas quoque appellabant illas, quæ Iureconſultorum ſcriptis vel reprehendendi cauſa vel explicandi artexebantur interpretationes, l.10. ff.de extr.pec. l.2. Cod.de vet.iur.enuel. l.vn. de reſponſ. prud. in Theod. Quod ex inſcriptionibus multarum legum apparet, vt ex Notis Pauli ad Neratium, Marcelli ad Iulium,&c. & eo ſenſu verbum, Notas,accipimur in l.1. §.Paulus notat. ff.de offic.eius cui mand. l.39. ff.de hæred.inſt.l.vlt.ff.de his qui in teſtam.delent. l.16.ff.qui teſt.fac. poſſ.Briſſ.

Notare in noſtris libris, ICti dicuntur, qui alterius ſcriptis opiniones ſuas adſuunt & attexunt:vel improbandi reprehendendique cauſa,vel addendi de ſuo. Sic Proculus apud Labeonem notat l.10. §.1. ff.de negot.geſtis,l.69. ff.de condit.& demonſtr.Briſſ.

Notare accipitur pro animaduertere determinare, vt noſcatur, l.Liberto,vel amico, §.litem in iudicium, ff.neg.geſt. Ibi Vlp.notat;l.ſi quis ſeruum, ff.de act.empt.dum dicit: Marcellus notat; l.non ſolum is. ff.de iniur.Alias ponitur pro reprehendere, l.metum autem præſentem,§.ſi.ff.quod met.cauſ.Ibi: Non immerito Iulianus à Marcello notatus eſt.Alias ſignificat diligenter aliquid obſeruando inſcribere, l.item apud Labeonem,§.ait prætor(ff.de iniuriis. Alias notare, eſt ab alio dictata per notas & compendia conſcribere. Vnde Notarij vocabantur, vt leg.Lucius Titius, ff.de milit.teſt.l.ſed cum patrono,§.fin.ff.de bonor.poſſ.Alias denique Notare vſurpatur pro infamia adficere, infamem cenſere, lædere exiſtimationem,vt in tit. ff.de his qui notant. infamia, l.2. ff.de obſequi. à liber. & libert. l.1.§.ſecundo loco, ff.de poſtulan. Ibi:Item perſonas turpitudine notabiles,l.18.ff.de lib.& poſthum.Old.

Notare notis quibuſdam eſt compendiis literarum aliquid breuiter perſtringere, non omnibus literis integrum perſcribere.Suet.in Galba.c.15.Quia notata non præſcripta erat ſumma.Sic Fabius:quantum notando conſequi poteram.Prat.

Notarii,à notis literariis:quod notis quibuſdam verbum ſemper ſignificantibus, Catonis luculentam in ſenatu orationem collegiſſent,originem traxiſſe dicuntur,huiuſmodi notæ ſunt, quæ ſigla appellauit Iuſtinianus l.1.& 2. in fin.C.de vetere iure enucleando: Dicuntur autem plurifariam vt refert Gloſſ.in Rub.C.de tabellar.lib.10. Notariorum iura ſcire præſumi,magiſter Practicæ autor eſt, in titulo de inſtrum. edit. §.octauo, in fin. In verſicul.ſed nunquid tabellio: Baldus, notariorum imperita mundum deſtrui autor eſt in Reſponſis.Notarius,& librarios,idem genus hominum fuiſſe, quibuſdam videtur: A quibus diſſentit Inſulanus,tradens, notariorum genus maiore in precio fuiſſe,ob velocitatem eorum in excipiendis tranſcribendiſque dictatis: quod etiam artificioſis & breuibus quibuſdam notis quondam fieri ſolitum, autor eſt Plutarchus in vita Catonis iunioris. Librariorum autem illi (inſulano) quondam profeſſio videtur fuiſſe,vt certi pretij cauſa libros,ac quæcunque ſcribenda ſcriberent: nec breuiuſculis ipſos notis,aut decurtatis verbis vſos fuiſſe. Seneca & Tranquillus notarios appellant actuarios:quod in acta referrent actiones,quæ dicebantur in ſenatu & ad populum. Idem vocabulum pro Notario ſumptum, apud Plautum quoque inuenies in fine Aululariæ.Longo tempore poſt dicti ſunt notarij, quibus publica cura ſtipulandorum inſtrumentorum ab Imperatore commiſſa fuit.Dictos notarios à notis, Hammonius credidit. Spieg.

Notarii autem proprie dicuntur, qui excipientes verba dictantis per notas ac pompendia ſcribunt: Plautus in l. Lucius Titius,ff.de milit.teſt.vt ſingularij, qui ſingulis ſcribunt. De Notariis eleganter Baſilius in epiſtolis: [illegible] Græcis notarij ταχυγράφοι Hos ita exprimit Auſon.

Puer notarum præpetum. Et Martialis:

Nondum lingua ſuum,dextra peregit opus.

Alias lib.12.C.tit.de primicerio & notario:verbum hoc pro ſecretariis Principis vſurpatur. Lampridius in Alexandro:Eum notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio imperatorio retuliſſet,inciſis digitorum neruis, ita vt nunquam poſſet ſcribere,deportauit. Spartianus in Diadum: iſtæ literæ per notarium proditæ, illi puero multum obſuiſſe dicuntur. Plin. in epiſt.Ad latus notarius cum libro & pugillaribus.Prat.

Notarii Principum, hoc eſt, Imperatorum ac Cæſarum ſoli dicuntur habere dignitatem, l.vnic. Cod.de mand. princ. Cæteri enim publici ſerui, quod populariter rogentur, nuncupatur, l.2.rem pupil.ſalu.for.At vbi doctores rite appellati,decurioneſve creati, aut ſacris initiati fuerint, rogati non coguntur ad præſtandum officium, vt Bartolo viſum eſt in leg.vniuerſitates,C.de decurionibus.Sed & notarij dicti ſunt olim,qui notarent in ſenatu. Tabelliones autem hodie latine dixerimus id genus ſcribas à tabulis, hoc eſt,teſtamentis, & publicis ſcripturis, quas conficiunt: Vide infra, Tabelliones. Spieg. Ræuard.l.ſi librarius,ff.de regul.iur. Anton.Auguſt.libr.ſingulari ad Modeſtinum,c.14.

Notario dicenti, etiam in articulo mortis,ſe falſum fabricaſſe inſtrumentum, non creditur in præiudicium partis. Maſc. de probat.libr.2.conſil.77.44.nu.1. text.in l.ſi quis in graui,§. ſi quis moriens,ff.ad Syllan.

Notarius fabricans falſum inſtrumentum punitur amputatione manus, & amplius priuatur officio notariatus, ita vt non poſſit illud in futurum exercere.Farin.conſ,48.nu.9.

Notarius dicitur oculus iudicis, & propterea debet illi &

partibus fidelis eſſe,& mundas manus habere : Proſper.Farin. conſ.5.crim.n.5.

NOTATI,in l.2. C.de dignit.lib.12. differunt ab infamibus,Infames enim ſunt,quibus lex infamiam irrogat: Notati vero non ſunt ipſo iure infames, hæret tamen in eis macula quædam,vt qui iudicio publico rei in vinculis ſunt, vel qui ob teſtimonium dicendum vel non dicendum pecuniam accepiſſe conuicti, nec damnati ſunt,vel qui inter requirendos damnati ſunt. Prat.

NOTIS ſcribere.Lege,Hieroglyphicæ.

NOTIFICARE. Hoc verbum à pleriſque reprobatur: nec vero facile admittitur, niſi forte autore Ouid.ſe tueri quis velit,qui ſic habet lib.1. de Ponto : Atque modum pœnæ notificare velis. Pro eo autem verbo ſubjiciunt alij, notum facere, quo nihil receptius in ſummorum aulis principum, ſeu euulgare,aut palam facere, *Verkunden meniglichen , oder kundt thun allen meniglich* Spieg.

Νοθεύειν decipere, corrumpere, & adulterare ſignificat : ex quo νόθος. quiſquis ſcelerate natus eſt.Connan.lib.2.c.16.n.2.

NOTHIA,Græci appellant neutro genere,& in numero plurali, eam partem,quæ ex bonis paternis,lege Athenienſium,nothis dari poterat. Hinc factum, vt Græci nothum appellent,quidquid non legitimum eſſe volunt nec verum. Ita nothus dicitur filius ante legitimum natus. Bud.in Annot. prior ad l.vulgo concepti,de ſtatu hominum.Spieg.

NOTHI. Titulus eſt,in Nou.99. περὶ νόθων, vbi tamen τῶν νόθων & τῶν φυσικῶν appellationes confunduntur. Νόθοι, qui non è iuſtis nuptiis natus ſit, Græci dixere.Nos Latinum rei,vt Cato teſtatus eſt,nomen non habemus : ut neceſſe ſit peregrino nomine vti.Hæc & M.Fabius Inſt.libr.3. Sunt autem nothorum, vt video , tres vere ſpecies. Vna eſt eorum , quos Cœlibes ex amicis & pallacis in concubinatum aſcitis tollunt : quos hodie viles,& abominandi nominis, veteres pene vxorum loco, nec ſine dignatione quadam domi habebant:hos Cæſar Naturales vocat not.89. ab eo quod natura à iuſtis liberis non differant, Ius tantum hoc quotidianum & commentitium , quo matrimonia ſolenni ritu & ordine conſtant, repugnet. Quo nomine,ſi iuſti filij non ſuperſint,& ſextantem hæreditatis paternæ cum matre capiunt. Sed quando hodie,non domi habere ſemper,ſed plerumque foris alere,amicas ſolent,alij,ne forte honeſtiorum oculos , vel infirmiorum mentes vulnerent: multi etiam,vt alacres ſemper,ac velut recentes,nec nimio vſu (qui fere cupiditates exhaurit) fracti,ad eas ſe conferant : belliſſime agitatum eſt , an & ex iis nati, ad ſextantem hunc vocentur,quod magis negatum eſt. Cæterum & iſtos, & qui alij ex ea naſcuntur,quæ vni cognita,alij ſeſe non præbet,Naturalium nomen mereri , id vero conuenit quod apud me valde dubium eſt, haud ignarum in toto hoc genere à Cæſare Iuſtiniano (cui ea res præter cæteros πεποιῆσθαι videtur, & curæ fuiſſe , vt tanquam in iuris ciuilis partem reciperetur (diſertè τὴν κατὰ τὸν οἶκον τῆς παλλακῆς χρῆσιν exigi non contento τῶν παίδων ἐκείνης γονῇ καὶ τροφῇ. Nam & in concubinatu ſpecimen quoddam vel exemplum non iure contracti matrimonij , & quale contubernium ſeruis fuerat,imaginatur.Quod vero ſimile facit & Demoſthenes Orator,qui ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας, ad quotidianam corporis curam: amicas in concubinatum aſciſci ait : his verbis: τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν. τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος. τὰς δὲ γυναῖκας, τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν Curt.lib.3. ἑκαστῶν, cap.8. Vel

NOTHVS dictus παρὰ τὸ νοῦ καὶ θείου, vt ait Suidas,quod priuatus ſit eo,quod diuinum cenſentur, id eſt, legitimus nuptiis,vel παρὰ τὸ νῶ, τὸ μέμφομαι, καὶ βλάπτω, vt Phauorinus ſcribit,& in Etymologico magno habetur , quo nomine ſignificantur omnes, qui non ſunt ex iuſtis nuptiis procreati , vt docet Iulius Pollux,Suidas & Heſychius,quamuis Heſychius νοθογενεῖς appellat. Vſus eſt Homerus Iliados Δ.

Ἀλλ' υἱὸν Πριάμοιο νόθον βάλε Δημοκόωντα
Αὐτὰρ ὁ βῆ ῥ' Ἶσόν τε καὶ Ἄντιφον ἐξεναρίξων
Υἷε δύω Πριάμοιο νόθον, καὶ γνήσιον ἄμφω
Εἰν ἑνὶ δίφρῳ ἐόντας, ὁ μὲν νόθος ἡνιόχευεν
Ἄντιφος αὖ:-----

Et Pindarus in Olympiis, &c. Vſus eſt & Plutarch.in Theſeo. Ἀλλ' ἐπὶ νόθῳ καὶ ξένῳ παιδὶ τὴν ἀρχὴν περιστάμενος αὐτὸν ὑπὲρ ὀρφανῶν γνησίων ἐφιέμενος καὶ ἀπαιδας ἀπολειπομένους. Et Dionyſius Areopagita in lib. περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας, c.2.quamuis in alio ſenſu.Ac Philoſtratus εἰς τὸν Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως βίον, lib.2. νόθον appellat catulum,quem leæna ex pardo conceperit,quod Alemannus Rinuccinus perperam interpretatus videtur,qui matrem notham vocari credidit. Inde νοθεῖα ſiue νοθεῖα dicta ſunt, pecuniæ,quæ talibus filiis relinquebantur , quæ lege Athenienſium mille drachmas excedere non poterant : quorum mentionem fecit Demoſthenes in oratione contra Ariſtocratem, & Ariſtophanes, ac plerique alij, quos Suidas refert. Hinc etiam νόθον dicitur omnis res non legitima, ſicut νόθον ἀτιμασμός, & ſimilia, vt docet Budæus , qui ſcribit hanc dictionem apud Græcos eandem habere vim , quam ſpurius apud Latinos. Nam quamuis Plutarchus in ῥωμαϊκοῖς, de ſpurio mentionem faciat,tamen illi nomen non tanquam Græcum, ſed tanquam Latinum vſurpauit. Ibi enim tradit quomodo à Latinis prænomina ſcribantur. Vſus fuit hac dictione Ouid. in Epiſtolis Phædiæ ad Hippolytum.

At ne nupta quidem tædaque accepta iugali,
Cur niſi caperes regna paterna nothus?

Vſurpauit pariter Virg.Æneid.lib.7.loquens de equis:

----------*patri quos Dædala Circe*
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

Et Columella lib.8.c.2. vbi de galinis loquitur : Omnium tamen horum generum nothi ſunt optimi pulli,quos conceptos ex peregrinis maribus noſtrates ediderunt. Plinius quoque libr.8. c.1. ſcribit elephantes minores apud Indos arare , & ab illis nothos appellari. Verum in hoc loco Iuſtinianus non ita late hanc dictionem accipit , quemadmodum Græci , quippe qui nomine nothorum intelligit ſolum eos , quos naturales vocant , cum dicat cæteros non eſſe dignos hoc nomine , & modo νόθους, modo φυσικοὺς vocat. Ex quo patet decipi Alciatum qui libr.3.parerg. cap.5. ſcribit eos differre. Patet etiam decipi Haloandrum,qui dum hæc conuerterer, modo naturales,modo ſpurios dixit. Cum ſpurij non dicantur ex concubina nati.Quos errores Alc.& Haloand. notauit Gabriel Palæotus in lib de Nothis & Spuriis,c.17. Attamen & ipſe in eo fallitur, quod putat eos tantum nothos à Iuſtiniano vocari , qui naſcuntur ex concubina.Quandoquidem Iuſtin.etiam eos nothos vocat,qui gignuntur ex ancilla,quod patet in ea parte,in qua tractaturi, quomodo qui offerens ſe curiæ legitimus reddatur , cùm tamen ancilla non poſſit eſſe concubina. Ferrand. libro 2. explicat. in conſtit. quibus mod. natu effic. ſui cap.43.

NOTHOS, Cuiacius 5.obſ.6. definit, quod ſint, qui ex concubina domi ſine nuptiis vxoris loco retenta , nati ſunt. Sed Haloander nothos voluit eſſe ſpurios , quem reprehendit Cuiacius in expoſitione Nou.12.part.2.& hodie nullos eſſe nothos, quia nulli ſint naturales, idem Cuiac.in fine d.obſer.6. opinatur. Iſidor. diſtinguit, vt ſi virgo vel vidua , in quam ſtuprum committitur,ſit ignobilis, mas vero ſtuprum in eam committens ſit nobilis , qui inde naſcuntur , dicantur proprie Nothi, & vice verſa,ſi virgo vel vidua ſit nobilis,pater vero ignobilis, inde nati dicantur Manſeres, Vult.ad princ.num.10. Inſtit.de patria poteſt. NOTHVS dicitur, qui ex vxore non legitima natus eſt : Vide gl.in cap.niſi cum pridem verſic. perſonæ vero. exti. de renunciat. quæ dicit nothum eſſe eum , qui de adulterio natus eſt, qui videtur verus filius , ſed non eſt, Ioan. Bello Etym.

NOTIO , nihil eſt aliud quam poteſtas quædam cognoſcendi, examinandique factum,l.3.§.cauſæ cognitio, & ſeq. ff.Carbon. edicto, l.4.ff.de off.eius cui mand.eſt iuriſd.Gœdd.ad l.99.nu. 5.de verb.ſign.

NOTIO , alias cognitio prætoria à Iuriſconſultis vocatur , cum ſine ſcripto libello ſiue ſolennitate iudiciaria tantum ſimpliciter inuocatur officium iudicis vel magiſtratus.Spieg.

NOTIO diuiditur in cognitionem & iuriſdictionem , l.notionem,de verbor.ſignif.Eſt autem notionis verbum generale:& non ſolum ad eos pertinet , qui iuriſdictionem habent , ſed & qui ſimplicem cognoſcendi facultatem. Quare aſſeſſores , ſiue amici qui in conſilium proconſulum adhibentur , cum etiam ipſi cognoſcant: dicuntur habere notionem. Arbitri quoque, quos ex compromiſſo adimus, habent notionem. Cum enim ex pacto priuatorum iuriſdictio conferri nequeat , conſequens eſt, vt ſaltem notionem habere dicantur. Ex Alciat. comment.de verb.ſign.Spieg.

NOTIO & cognitio differunt. Notio enim eſt quælibet cauſæ cognitio , ſiue ea iure magiſtratus expediatur ſiue abſque iuriſdictione, hoc eſt, ſiue magiſtratus iure, per text.in l.notionem 99.de verb.ſign.ait Prætor.5.& ibi Duar. & alij de re iud. Cognitio ſaltem ea cauſarum notio eſt , quæ iure magiſtratus vi iuriſdictionis exercetur. Itaque omnes , qui cognitionem habent,habent etiam notionem : ſed non contra, per d.l.99.l. ait Prætor.l.15.de re iud.l.ſolent de offic.proconſ. tantum igitur inter notionem & cognitionem intereſt , quantum inter genus & ſpeciem. Gœddæ.ad l.99.nu.3. de verb.ſign.vbi plura vide.

NOTIONIS verbum latiſſimum eſt:nam & in ciuilibus , & in criminalibus cauſis vſurpatur. Itaque Notio dicitur Prætoris, qui vtrum actio danda an deneganda ſit,cognoſcit,l.vlt.in fin. ff.de obligat.&.act. Sic in l.8. ff.de tranſact. Prætoris dicitur eſſe notio , cum de habitatione aut veſtiario, aut alimento relicto tranſigendum eſt , & in l.6. Cod. quomodo & quand. iud. At in l.1. §.1. ff.de offic.præf.vrb.Notio ad cauſas & animaduerſiones capitales refertur : vbi Vlpianus ſcribit, ea quæ vltra centeſimum lapidem fiunt , egreſſa eſſe Præfecti vrbis notionem : itemque in leg.penult. ff.de calumn. Proprie tamen Notio videtur eſſe rerum quæ neque criminales ſunt , & in facto , non in iure conſiſtunt : veluti cum Cicero in orat.

pro

pro domo ſcribit,omnem eſſe notionem Pontificum cum quis adoptatur, quæ cauſa cuique ſit adoptionis, quæ ratio generum ac dignitatis,quæ ſacrorum. Item cum diſceptatur apud Prætorem, vtrum qui filius eſſe dicitur,in poteſtate ſit,an non ſit: Prætoris notio eſſe debebit,inquit Vlpian.l.3.§.1.ff.de lib. exhib. aut cum de illius ætate qui manumittit, vel de manu mittendi cauſa quæritur. Atque hæc quidem ita ſe habent, cum propria verbi cuiuſque ſignificatio exquiritur. Vlpian. autem in leg.notionem,99.ff.de verbor.ſignific.Notionem ſic poſſe accipi ſcribit, vt & Iuriſdictio & Cognitio intelligatur. Itaque idem in l.ait Prætor, 5.ff.de re iudic.cum Prætor dixiſſet, CVIVS de ea re iuriſdictio eſt. Melius, inquit, dixiſſet. CVIVS de ea re notio eſt: etenim Notionis nomen etiam ad eos pertinet, qui iuriſdictionem non habent, ſed habent de quauis alia cauſa notionem.Hot.& Connan.lib.1.c.16.n.4.

NOTIONIS verbum non tantum cognitionem & iuriſdictionem ſub ſe continet, ſed etiam aliquando imperium tam merum quam mixtum: quo caſu, non in cognoſcendo ſolum,ſed imperando ſimul notio conſiſtit. Gœdd. ad dict.l.99. n.7. de verbor ſignif.

NOTITIA ab Impp.recentiorib. appellatur breuis, ſeu libellus in quo deſcriptio ſtatus, adminiſtrationis, & diœceſeos alicuius continetur l.1.§.8.C.de offic.præf.præt. Afr.l.vn.de excuſ. artif.lib.10. C.l.3.& l.5. C.de aduoc.diuerſ.iud.l.pen.& vlt.de diuerſ. off.lib.12.C.Hinc de ſtatu Imperij ſub Conſtantinopolitanis Imp.agens liber Notitia Imperij Rom.inſcribitur.Briſ. adde & aliam notitiam in l.2. §.9. C.de offic.præf.præt.Afr.l. 7.C.de palat.ſacr.largit. Nou.8.c.1.§.1.Gothofr.ad d.§.8.Alias notitia eſt cognitio,intelligentia,notio, Cic.lib.offic.3. Explica atque excute notitiam tuam,vt videas quæ ſit in ea ſpecies, forma,notio boni viri. Oldend.

NOTORIA, pro elogiis & iudiciis quibus crimina ad magiſtratus deferuntur,l.6.§.nuntiatores,ff.ad Turpil.l.7.C.de accuſ.l. 31.de epiſc. & cler.in Cod.Theod.l.diuus,ff.de cuſtod.reor.D. Aug. in epiſt.160. Notoria in ſingulari & Notoriæ dixit. Circumcelliones,inquit,quoſdam,& clericos Donatiſtas,cura eorum, qui publicæ diſciplinæ inſeruiunt præmiſſa notoria ad iudicia legeſque perduxit.Et in epiſtol.159. Qui non accuſantibus noſtris,ſed illorum notoria, ad quos tuendæ pacis vigilantia pertinebat, præſentari videantur examini. Notoriam quoque vſurpat Apul.lib.7.de aſino aureo. Sed ille, ait, qui commodum falſam de me notoriam pertulerat. Et Trebellius Pollio in Claudio ad fi. Nihil me grauius accepit,quam quod notoria tua intimaſti Clodium parentem amicumque noſtrum inſinuatis ſibi falſis pleriſque grauiter iraſci. Briſſ. & Cuiac.3. obſeru.3.

NOTORIVM eſt,quod omnibus conſtare poteſt,& colore nullo obfuſcatur, nec probatione indiget: Alciatus autem libr.1.de verb ſignif. Notorium dicit id quod palam conſtat, cúm veteres notorium pro denuntiatione facinoris acceperint. Eſt autem hec

NOTORIVM triplex.Præſumptionis,Iuris & Facti.

NOTORIVM Præſumptionis, quod eſt de euidentia iuris vehementis præſumptum,vt paternitas filiatio, vbi non requiritur alia probatio niſi præſumptiones & coniecturæ,c.quoniam de fil. presbyt. Nam hoc quod quis ſit alicuius filius,non poteſt vere probari,leg Lucius,ff.de condit. & demonſtr.Vnde filius eſt, quem nuptiæ demonſtrant, ff.de in ius voc.l.quia ſemper in fin.Nam ſi vir & vxor aliquem infantem nutriunt, & dicunt eum filium eorum eſſe, tunc præſumitur eorum filius. Eſt ergo notorium præſumptionis euidentia rei euidenter à iure præſumpta.

NOTORIVM iuris eſt clara iudicialis confeſſio, inconuincibilis probatio, & irretractabilis definitio, de quo ſcilicet notorio quis damnatus eſt, vel in iure confeſſus.Et ſic illud eſt duplex, videlicet per confeſſionem factam in iure, & per ſententiam iudicis,vt in capit.veſtra.de cohab.cleric.& mu.

NOTORIVM facti,ſcilicet,quod commiſſum vel factum non dubitatur à populo, vel maiori populi parte, & per euidentiam rei nulla poteſt tergiuerſatione celari, nec oportet omnes circumſtantias facti eſſe notas, vt cap. vlt.de cohab.cler.& mu.c. cum dilectus,de purg.can. in fin.2. q.1. de manifeſta.&c. ſequ. Et illud notorium eſt triplex, ſecundum triplicem diſtinctionem facti:quoddam eſt facti permanentis & continui,vt quod palatium eſt in vrbe, id non eget probatione. Aliud eſt facti tranſeuntis, vt quod quidam in publico occiditur coram populo. Tertium eſt facti interpellati, vt quia vſurarius vna die tenet menſam paratam, alia non: vide plene Abb.ad cap. veſtra,n.14.extr.de cohab.cler.& mul.Old.

NOVA tigna dicuntur,quæ immittuntur contra priorem formam: ſicuti ius nouum dicimus, & opus nouum. Pompon. in leg. ſi cum meus,ff.ſi ſeruit.vindic.Oldend.

NOVÆ leges interdum intelliguntur, quæ poſt leges 12.Tab. latæ ſunt,l.7.ff.de cap.minut.l.11.ff.de ſuis & legit. Quo ſenſu & nouum ius accipiendum eſt,in l.1.ff.de pet.hæred.Et nouæ hæreditates quæ ex huiuſmodi legibus ſenatus conſultiſve poſt Tab.12.factis deferuntur, l.1.capitis, ff.ad Tertyll.Denique ad qualcunque recens latas leges ea appellatio pertinet, l.1. ff.de condit.ex lege. Et ita nouæ leges Papias ſignificant, l.vlt.ff.de reg.Cat.Briſſ. & Ferrar. Inſtit. de ſenatuſconſ. Orphitiano, in verbo nouæ hæreditates.

NOVÆ tabulæ appellabantur, quibus publice propoſitis æs alienum obæratis remittebatur ac condonabatur. Meminit Cic.2. offic.& inuect.2.in Catil.Et epiſt.vlt.lib.5.ad Attic.& Cæſar in prin.lib.3.de bello ciuili. Et Seneca lib.1.de benef.c.4. Quint. Declamatio.335.Et Suet.in Iul.c.42.Briſſ.

NOVÆ hæreditates ſunt, quæ vel ex lege vel ex Senatuſconſultis deferuntur; eæque veteribus, quæ l.12. Tab deferebantur, opponuntur,l.1.§.capitis,ff.ad SCtum Tertyll.l.11.ff.de capite min.Briſſ.

NOVALEM Iuriſconſ.in l.ſylua,30.ff.de verb.ſign.definit terram præſciſſam (hoc eſt, nunc ante, ſuperiore nempe anno, aratro cæſam & ſciſſam,verſam & cultam: rectius enim legitur præſciſſa vel præciſa, quam proſciſſa aut reſciſſa: Et hoc fortaſſe voluit Alc.lib.2.prætermiſſor.) quæ anno ceſſat, hoc eſt,alternis annis ceſſare ſolet.Plin.18.c.19. Accedit Varronis authoritas dicentis: ager reſtibilis,qui reſtituitur ac reſeritur,quotannis, contra qui intermittitur, à nouando noualis ager. Laur. Valla lib.6. elegant.cap.42. Hoc vt exactius Iuriſconſultus in dict. leg.ſylua probet, adducit Græcorum authoritatem, qui eiuſmodi fundum ſiue terram appellant νεακιν, vel vt habet Græca paraphraſis, νεωσιν, quaſi nuper verſum agrum: vel vt alij legunt νέωμα, à verbo, νεόω, quod quaſi ad culturam omiſſam reuertatur. Male à quibuſdam reponitur νεαγῶ, quaſi dicatur noua terra. Errant fortaſſe Accurſius & Alciat. in d.l. ſylua,qui per l.fin.in fin.ff.de termin.moto.noualem interpretantur prædium,quod iam primum coli cœptum eſt, quia iam primum ex ſylua cædua aut nemore fit, & culturæ ſubjicitur. Nihil eius d.lex fin.habet. Non enim ad tempus & initium illa denominatio à Iuriſconſulto in d.l. fin. refertur, ſed ad intentionem,finem,deſtinationem,ad cuius modum & formam poſtea hic fundus coli & à veteribus fundis, tanquam ſua forma propria diſtingui debebat, idque patet ex verſ. aut aliquid, in dict.l.fin. Eadem mens & expoſitio eſt Virgilij in Bucolica I. Impius hæc tam culta noualia miles habebit? Deplorat agrum,in quo inſtruendo nouo magnopere laboraſſet,eo animo,vt ſibi perpetuo noualis eſſet.Hæc & Quintiliani loco,de quo Valla dict.cap.42.adferri poteſt explanatio. Nam & Columella,& Virgilius, & Varro, & Plinius lib.18. capit.19. noualem vocant veruactum, ſiue (vt Ramus legit) ver nactum agrum,quia vete proſciſſus anno ceſſauit. Sic enim Virgil.lib. 1.Georg.

Alternis idem eſt tonſas ceſſare nouales.
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum:
Aut vbi flaua ceres mutato ſidere farra,
Vnde prius lætum ſiliqua quaſſante legumen,
Aut tenues fœtus vitia tritiſque lupini.
Suſtuleris fragiles calamos,ſyluamque ſonantem:
Vrit enim lini campum ſeges,vrit auena.

Quibus verbis deſcribit varios modos recreandi nouales, & tandem ſubjicit:

Sed tamen alternis facilis labor,&c.

Et vulgo nota ſunt illa:

Alternis etiam feſſas ceſſare nouales
Expediat-------

Nec verum eſt, quod Seruius ibi putabat, nouales eſſe arua proſciſſa primum ſegetes ferentia:& erroris conuincitur,dum alio loco aſſerit, noualia eſſe rura,quæ per ſingulos annos per ſemina nouantur. Sic omnia rura ac prædia noualia dici poſſent.Neque etiam reſiſtit ille Virgilij verſus:

---*Syluamque ſonantem:*

Vbi metaphoricus per ſyluam intelligit copiam & magitudinem calamorum veluti in illo eodem lib 1.Georg.

------*Intereunt ſegetes,ſubit aſpera ſylua.*
Item---- --*Cum nux ſe plurima ſyluis*
Induit in florem.- ----

Vno loco Plinius ab adiuncto temporis noualem vocat eum agrum, qui ex ſylua iam primum fiebat libro nimir.17.cap.15. Talis(inquit de odore terræ agens) fere eſt in noualibus, cæſa vetere ſylua: ſed κατὰ τὸ χρηστικὸν: qui hoc etiam nomen breui amittet,ſi quotannis colatur,vt ex Feſto,& Varrone,& ipſo Plinio lib.18.c.19.conſtat.Quare Canoniſtæ perperam Seruij authoritatem ſecuti, erroris rei fiunt, quod noualem definiunt agrum, qui cum nuſquam, nullaque hominum memoria cultus veluti exciſa demum ſylua, nuper ad cultum proſciſſione vocatus eſt, c.qui per naualem,h.t.c.vlt.de priuil.6.Qui igitur noualis fundi vſumfructum habet, non poteſt ſingulis annis colere ac proſcindere, nulla vocatione data: ita enim vir bonus non vteretur frueretur:cum nihil aliud ſit,quam ager qui alternis annis ſeritur,& ab Ouidio quietus ager dictus:Gœdd. ad d.l.ſylua,num.9.10.

NOVARE, ICtus eſt prius debitum in aliam nouam obligatio-

nem transferre & transfundere, l.27.ff.de pact. l.8.§.1.& l.14. 20.21.ff.de nouat.Briſſ.

Novare & nouum,ſiue recens facere & immutare ſignificat, l. cum Aquil. ff.de tranſact. l.ex chirographis, ff.de admin. tut. Hinc dicitur, legum nouationem, hoc eſt, mutationem periculoſam eſſe: nec temere quidem, quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum, quam comitatur nouitas quædam ſubita.Hæc autem ſolet mouere & conquaſſare remp.Old.

Novatiani hæretici,quorum meminit l.5.in pr.C.de hær.vide Euſeb.7.hiſt.7.

Novari dicitur priſtina obligatio, quæ in ſecundam poſterioremve deducitur,l.72.§.1.ff.de ſol.l.4.§.7.ff.de nouat.

Novari,id eſt,innouari, l.1.ff.nihil innouan.appell.Briſſ.

Novatio eſt prioris debiti in aliam obligationem vel Ciuilem vel naturalem transfuſio: alias tranſlatio.Fit autem cum ſtipulatione,vt cum ſtipulator à Titio, quod mihi Seius debet animo nouandi, hoc modo tollitur obligatio, qua tenebatur mihi Seius, & tunc mihi incipit teneri Titius aut naturaliter aut ciuiliter,l.1.ff.de nouat. Fit etiam nouatio per litis conteſtationem, cum videlicet pro ſuo debitore conuento, ſeſe offert Titius,& litem mecum conteſtatur,l.delegati,ff.de nouat. & de leg.& l.ſolutionem,ff.de ſol. Aliter etiam nonnunquam accipitur nouatio,& tunc dicitur fieri,cum nihil accedit obligationi contractæ, licet ea non perimatur, veluti cum litem cum debitore meo conteſtor,l..aliam,ff.eod.& l.1.C.de iud.& hæc nouatio vulgo dicitur neceſſaria, quod reddatur iudicium in inuitum, l.inter ſtipulantem, §.1.de verb.obl. Omnis obligatio nouari poteſt, etiamſi non verbis ſed re aut conſenſu conracta ſit, d.l.1.ff.eod. Nec refert an pure,an in diem,aut ſub conditione ſit contracta obligatio, niſi quod eius obligationis,quæ pure contracta eſt, aut in diem,ſtatim nouatio fiat, l.in diem, de cond.indeb.l.ſi Stichum, §.1.& l.quoties, ff.eod. Sub conditione autem contracta obligatio ita demum nouatur, ſi extiterit conditio. Obligatione verborum fit nouatio, modo ea aut ciuiliter aut naturaliter teneat. Nam licet obligatio nouans naturalis tantum ſit propter perſonam cum qua contrahitur, atque ideo minime efficax ad agendum, nihilominus prior obligatio tollitur, l.1. ff.eod.& §.præterea.Inſtit. quib.mod.tol.oblig.Nouat autem ſtatim ſi pura eſt,ſi vero ſub conditione,cum extiterit conditio,d.§.præterea, l.ſi Stichum, & l.quoties, l.nouatio, l.ſi rem, ff.eod. Et animaduertendum eſt ſtipulationem nouantem præcedere poſſe ſtipulatam nouatam,veluti ſi quis ita ſtipulatus fuerit: Quod à Titio ſtipulatus fuero mihi dari ſpondes? l.ſi Stichum,§.ſi quis hic,ff.eo. Item notandum eſt vltra ſtipulationem plures obligationes nouari poſſe,l.vlt.§.vlt. Quid ſi ſtipulatus ſum à Titio ſub alternatione, quod mihi Seius aut Sempronius debet? Reſpondeo eius obligationem perimi & nouari, quem Titius elegerit,& cui ſoluere maluerit,d.l.ſi Stichum,§.ſub conditione, & l.ſi is cui, l.ſi à te, ff.eod. Tractatur & illa Iuris controuerſi quæſtio, an obligatio principalis per ſtipulationem pœnalem nouetur: Sed Alciati & Zaſij opinionem probo, exiſtimantium non nouari. De hac re fuſius diſputatur in l.1.ff.de pen. leg.l.cum ſuis,l.ſi pœnam quam,§.vlt.l.obligationum fere,tit. de oblig.l.1.§.item ſi ita, 1.ad leg. Falcid. l.ſi quis eo ſocio, ff. pro ſocio Duar.ad tit.ff.de nouat.& deleg.c.1.

Novatio in genere conſiderata,quædam eſt voluntaria, quædam neceſſaria, vt apparet ex l. fin. de ſeparatione bonorum. Nouatio voluntaria fit ſtipulatione.Nemo enim cogitur promittere inuitus. Neceſſaria eſt illa quæ fit litis conteſtatione: litis enim conteſtatio fit iudicio accepto: iudicium autem datur in inuitum,l.inter ſtipulantem,83.§.1.ff.de verb. obl.quomodo vulgo intelligitur, ſed ſi penitius reis inſpiciatur, erroneum eſt litis conteſtatione nouationem fieri. Nouatio voluntaria eſt obligationis veteris in ſtipulationem tranſlatio. Quo genere vetus obligatio ipſo iure perimitur, l.ſi vnus, 27. §.pactus,ff.de pactis,l.2.& 3. C. de nouationibus. Hanc nouationem quatuor modis fieri eleganter notauit Cuiac. in paratitl. Cod.de nouat. Vult.in comment.Inſti.ad §.præterea, Inſtitut.quibus modis toll.obligat. Primo modo fit ſine delegatione, cæteris tribus delegatione Præcedente. Primo modo fit nouatio mutata cauſa vel ſtatu prioris obligationis, eadem manente perſona creditoris & debitoris, puta ſi id quod mihi debes ex mutuo abs te ſtipuler, ita vt mihi non debeas amplius ex mutuo, ſed ex ſtipulatione,vel etiam vt id quod mihi debes ex ſtipulatione, idem de nouo abs te ſtipuler, ita vt ex ſtipulatione iterum debeatur, ſed ex ſtipulatione poſteriori, non priori. Vbi tamen hoc obſeruandum eſt,poſteriorem illam ſtipulationem debere habere aliquid noui, vt nimirum habeat aliquid,quod nõ habuit prior, vel aliquid non habeat, quod prior habuerit, puta ſi in ſtipulatione poſteriori, vel pignus, vel fideiuſſor, vel dies, vel conditio addiiciatur, quæ in priori non fuit,ſed detrahatur,quæ in priori fuit.Item ſi poſteriori debito quantitas augeatur vel minuatur, l.fin.C.de nou. Si enim eadem ſit perſona,à qua poſtea ſtipuletis,inquit Iuſtinianus, ita demum fit nouatio, ſi ſtipulatione poſteriori ſit aliquid noui. Secundo nouatio fit mutata perſona creditoris, vt ſi quod tibi debeo, promittam alij, qui tuus creditor non eſt, quod fit, ſi tu, qui es meus creditor, mihi mandaueris, vt debitum tibi,promittam alij. Tertio fit mutata perſona debitoris,vt,ſi quod tibi debeo,ſtipuleris ab alio,qui debitor meus non eſt, iſque ſuſpiciens quod ego debebam, locum meum ſubit, quod fit, ſi ego alij qui debitor meus non erat, mandauero, vt quod ego debeo, promittat creditori meo.Poſtremo, nouatio fit mutata perſona vtriuſque & debitoris & creditoris: puta ſi ego debeam Titio, Mæuius autem debeat mihi, & ego mandem Mæuio, vt quod ipſe mihi debet, promittat Titio creditori meo: hoc ſi fiat, ego liberor à Titio,& Titius liberatur à me,ſed non à Mæuio,rurſus Mæuius liberatur à me, ſed non à Titio, atque ita neque ego Titij ſum debitor,neque Titius eſt amplius meus creditor, & rurſus ego Mæuij creditor amplius non ſum,nec Mæuius debitor meus; ſed Mæuius incipit eſſe debitor Titij. Titius incipit eſſe creditor Mæuij. Vult.ad §.3.nu.7.Inſt.quib.mod.obl.toll.

Novationis forma duplex eſt:Altera vt creditor ſtipuletur à delegato debitore id ſibi ſolui, quod prior debitor ſoluere tenebatur animo nouandi. Omnes enim obligationes, verbis, conſenſu,aut re contractæ poſſunt in nouationem deduci,l.2. ff.de nouat. Dummodo (ait Vlpianus) ſciamus nouationem ita demum fieri, ſi hoc agatur, vt nouetur obligatio. Et quidem conſentiente etiam priore debitore, qui delegatur, l.1.C. eod. tit. Delegare autem eſt alium dare vice ſua reum creditori, vel ei, cui creditor juſſerit. Quod non ſolum verbis,ſed ſcriptura quoque & nutu, vbi debitor delegans fari non poteſt, fieri permittitur auctore Vlp. l.delegare eſt, leg.delegare ſcriptura, ff.de nouat. Et ſic delegatio eſt ſpecies nouationis. Altera forma Nouationis eſt, ſi quis in iudicio litem pro debitore vltro ſuſcipiat ſuo nomine ſolenniter. Vnde dicit Vlpianus d.l.delegare eſt.Fit autem delegatio,vel per ſtipulationem, vel per litis conteſtationem. Et Paul. ff.eod.tit. Aliam (dicit) cauſam eſſe nouationis voluntarię,aliam iudicij accepti, multa exempla oſtendunt. Hanc certe formam nouandi non mutauit lex prima, C.de nouat. Accedit,lex ſi pro patre,in pr. ff.de in rem verſo.Vlp.ff.de ſolut. Solutionem (inquit) vel iudicium pro nobis accipiendo, & inuiti, & ignorantes liberari poſſumus.Quis hoc naturæ axioma recte prohibeat?Cæterum Nouatio hodie nullis indiciis præſumitur,niſi animus nouandi nominatim fuerit expreſſus, l.ſi. Cod.de nouat.vnde,ſi hoc non agetur, duæ erunt obligationes ſicut & fideiuſſorum acceſſio,non facit nouationem, l.2.in fin.ff.eod.tit.

Novellæ cur dictæ ſint, diuerſi diuerſa tradire. Cedrenus ſic dictas putat, quod noua cis atque à veteribus diſſidentia iura conſtituantur.Hæc enim ſunt eius verba in Iuſtiniano: τὰ παλαιὰς νόμους πάντας ἀνατρέψας, τοῖς αὐτοῦ νεαραῖς καὶ ταῖς διατάξεσιν ἀνῆκε. Sed id non omnibus exempli gratia 91.& 92.Verior itaque altera ratio, quam profert Cuiacius, quod nouiſſime promulgatæ ſint poſt C.Iuſtin.repetitæ prælectionis. Ideoque vocantur à Græcis νεαραὶ μετὰ τὸν κώδικα. Sic olim nuncupabantur conſtitutiones quædam Theodoſij,Valentiniani,Leonis,Marciani, Maiorani, Seueri, leg. quoniam nouella, C.de inoffic. teſt.Quia ſcilicet promulgatæ erant poſt.C.Th.Sic etiam nuncupabantur Iuſtiniani Conſtitutiones quædam, quæ ſcilicet promulgatæ erant poſt primam editionem Codicis, l.1. §.ſed cum nouellæ de emend.C.Iuſt.Sed ex his quæ nunc ſunt relatæ in Codicem repetitæ prælectionis, proprie Nouellæ eſſe deſierunt. Nouellæ enim ſunt,quæ in ipſo volumine conſtitutionum Principalium non continentur ex emergentibus poſtea cauſis factæ, quæ extra corpus conſtitutionum vagantur. Et ita quoque poſt liberos βασιλικῶν Conſtitutiones Leonis, Nicephori, Michaelis Alex. & aliorum quorundam Imperatorum Nouellæ appellatæ ſunt. Eodem igitur modo poſt Codicem Iuſtiniani editas conſtitutiones, Nouellas appellamus, veluti Iuſtiniani, Iuſtini & Tyberij. Et hæ quidem Nouellæ, vulgo plerîſque libris vno volumine continentur, additis etiam quibuſdam formis præfectorum prætorio, quæ dicuntur ἐπαρχικά. Nam conſtat formas præfectorum prætorio habere vim legis, l.2. C.de offic.præf.præt.l.apertiſſimi, C.de iudic.l. penult.C.de fideiuſſ.Cuiac.

Novellas confuſaneè editas eſſe,omnes conſentiunt: eas igitur methodice, & in artem hac via redigi poſſe putat Pardulphus,Prateius.Primum omne ius in publicum & priuatum diſtribui debet: ad publicum pertinent ſacra, ſacerdotes, magiſtratus.In primo genere collocanda erit Conſti.140. περὶ ἑρμηνείας, de interpretatione librorum ſacrorum, cui ſubijcietur Nou. 131.cap.1.de Canonibus Eccleſiaſticis. Subſequentur Epiſcopi, & Clericorum ordines reliqui, Nouell.131. & 56. & 6.123. & 2. 155. Subnectendæ ſunt orationis domus & templa,Nouel.58. quibus adijcias res Eccleſiaſticas.Nou.7.120.& 46.Earum priuilegia, Nouell.135.§.ἐπεὶ πάντας & Nou.131.ſacra ſacerdoteſque ſequuntur magiſtratus,ordines, eorum officia, Nouell.195.80. 35. 11. & 13. poſt hos iudices Nouell. 82. Præſides Nouell.8. mandata 17. & Ciuitatum defenſores, Nouell.15. Magiſtratus

exequun-

exequuntur crimina: ideoque ponatur hic Nouel.70. puniunt hæreticos. Nou.42. Ad milites & eorum tranſitum perueniendum, ideoque ad Nouell. 116. Hi arma tractant atque ideo ad Nou.85. ſubjicienda eſt. Subſequamur decuriones, Nou.101.& 70. Tabelliones ſunt perſonæ publicæ, §.item cum. Inſt lib.1. tit.11. Igitur hic ponatur Nou.44. Hi ſcribunt teſtamenta, quæ & ipſa publici juris ſunt, l.3. ff.de teſtam. Idcirco huc referatur Nou 1. in princ. Quantum liberis teſtamento relinqui debeat, conſtituit Nouel.8. teſtamenta inter liberos. Nouell.107. Hi inſtituendi, non prætereundi: ſed nec parentes, Nouel.115. Tutores teſtamentarij, Nou.117. fideicommiſſa. Nouell.108.& 159. ius deliberandi 158. poſt teſtatos collocauit præter inteſtatos. Sic Imperator Nou.118.84.127.& 68. Hactenus de iure publico. Tranſgrediamur ad priuatum. Porro omne ius quo vtimur, vel ad perſonas, vel ad res, vel ad actiones pertinet, leg. 1 ff.de ſtatu hom. Primum de iure perſonarum, quarum cauſa ius eſt conſtitutum, l.2. ff.eod. A nuptiis incipiemus Nouell. 22. Nefariæ, inceſtæ, damnatæque nuptiæ. Nouell.12.& 154. de ea quæ raptori nubit. Nou.150. Nuptiarum comes, dos: de hac Nou.90. huic adiicias, 2. ſ. fin.& 100.91.119. & 39. Ex Nuptiis liberi, de quibus Nouell 89. & 74. nati ex libero & adſcriptitio, Nou.54. Explicatur Nou.156. Infantes abjecti, Nou.153. Liberis dantur tutores, & ſic tutelæ, Nou.94.72. & 155. clarigatio, Nouell.52. Perueniamus ad res, ideóque ad contractus, obligationes, & actiones, Nou.52.98.88.136.& 119. Solutiones, Nou.4. Actiones in iudicio proponendæ, §.1. Inſtit.de act. de hoc Nou.96. qu. prius conueniatur, reus an fideiuſſor, Nou. 4. Per procuratores agi poſſe, Nou.71. Initio litis iurandum, Nou.124. Quid ſi actor abſit, Nou.53. atque ibi qui explicentur iudicia. Monachi apud quos conueniendi, Nou.79. Iudex competens præſes Nou.69. De præſide ſuſpecto, & negligente: Nou 89. Litigioſa res, Nou.112. Teſtes, Nou.90. Sententia, Nouell 82. Appellatio, Nouel.82.22.& 115. Executio, Nou.134. Hæc Pardulph. Prat.

Novellarvm nomen nouum non eſſe, nemo vel in iure ciuili mediocriter verſatus eſt qui neſciat, cum ipſe etiam Imp. in 3. conſtit. quæ præfationis loco repetitæ Codicis prælectioni præmittitur hoc nomine in futurum id operis confirmet. Et Azo teſtatur, ex Nouellis in collationes collectas conſtitutiones quæ hodie in ſcholis ac foro circumferuntur. Et ante trecentos adhuc annos nouellæ in vſu ſint habitæ, ſi non omnes, attamen pleræque, quæ hodie non extant. Et vt de Accurſio taceam, qui ſæpe collationarias illas, in multis perobſcuras, ex nouellarum contextu illuſtrare ſolet, paſſim in doctoribus adducuntur, in teſtimonium de adiutoribus quæſtoris, de appellationibus ex Sicilia, de priuilegiis Archiepiſcoporum, & infinitis aliis. Ex quibus tametſi pleræque generales non ſunt, tamen eas propter cognitionem rerum, & exemplum omiſſas non oportuit. Sunt qui in l. non plures & l.qui ſub prætextu. C.de ſacroſ. eccleſ. interpretantur Decanos, pro clericis: quod neutiquam feciſſent, ſi copiam nouellarum habuiſſent conſtitutionum. Idem poſſumus dicere de ſexcentis aliis, teſte iuriſperitiſſimo Haloandro, cujus hactenus verba adſcribere libuit. Spieg.

Novellare, proprie nouum agrum colere, ſeu nouas vites pãgere.

Novelletvm (vegetes gloſſæ νεόφυτοι) ſumitur pro vinea ex nouellis vitibus conſita, vt apud Paulum, de imp. in reb. dot. fact. l.6. Si Nouelletum in fundo factum ſit, & Alphenum de fund.dot. l.8. Spieg. Briſſ.

Novendialivm ſacrorum conſuetudinem inde natam tradit Cœlius lib.17. cap.21. quoniam moris Ethnicorum fuerit, diebus nouem mortuos flere. Dupliciter vero Nouendiale ſacrum actum eſt apud Romanos, vno modo cum defunctis parentabant, ſeque luſtrabant: Altero cum prodigium aliquod accidiſſet, quod nouendiali ſacro expiare ſolebant. Ita vero perficiebatur, vt doctis placet: Nouem dies aſſidue Deis ſacrum faciebant, quod ſacrum indici ſolebat, vel à Pontifice Maximo, vel à Prætore vrbano ex Senatus decreto, prout tradit Gyraldus hiſtoriæ deorum Syntagmate 17.

Noverca patris vxor liberis ex alia vxore natis ita appellatur, l.4. ff.de gradib.& adf. Sed & aui proauique vxor nouercæ appellatione cum de prohibendis nuptiis agitur, continentur, l.14. §.nunc videamus, ff.de rit. nupt. Nouercæ quoque loco habetur ea, quæ adoptiui patris vxor fuit. Briſſ.& Conn.libr.8. c.5. n.2. Nouerca, autore Feſto dicitur, quam quis ſublatis liberis nouam vxorem ducit, accerſendæ familiæ gratia.

Noverca, noua vxor ſublatis filiis quaſi νέα ἀρχή, noua princeps accerſendæ familiæ gratia ducta. Accurſius nouercam dictam vult quaſi ſit nocens arcus vel noua arca ſine fructu, quod plerunque priuignis noceat l.4 ff.de inoff. teſtam. Quod ad affectum attinet, nouercale odium in prouerbium tranſiuit, cujus meminit Tacitus libro 3. annal. Plerunque enim ſanguini ſuo iniuriam faciunt, vt dicit text. d.l.4. Quo factum eſt vt nouercam pro contraria atque inimica accipere ſolemus: vti nouercam vmbram dixit Plin. lib. 17. cap.12. Vide & Euripides in Alceſtide, Hoſti enim (inquit) conſequens nouerca liberis prius genitis Vipera nihilo major.

Novercalibvs deliniamentis, inſtigationibuſque corrupti parentes plerunque maligne circa ſanguinem ſuum inferunt judicium, vt eſt apud Maximum in l.non eſt enim, ff.de inoffic. teſt. Spieg.

Novi homines dicebantur apud Rom. qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate commendabantur, aditumque ad amplitudinem & nobilitatem poſteris ſuis patefecerant: vt M. Cato Cenſorius, qui patre ignobili natus, ipſe nouus poſteritati ſuæ nobilitatem reliquit: quemadmodum & Cicero de lege Agraria loquens, ſeipſum appellat hominem nouum. Nouitas itaque media erat inter Nobilitatem & Ignobilitatem. Plutarchus in Catone Maiore nouos homines appellatos ſcribit, qui non ex genere commendationem haberent, ſed ex ſe primum cognoſci inciperent. Prat.

Novi operis nunciatio, eſt ædificanti in alterius præiudicium facta prohibitio, de qua fuſius Iuriſconſ. tit. de nou.oper.nun. Spieg.

Novi operis nunciationis hæc vis eſt, vt non ante poſſit vicinus facere nouum opus, quam remiſſionem à magiſtratu impetrauerit, Cujac.lib.1. obſ.16.

Novissima, pro poſtrema, & in Pand. & Conſt. Principum reperire eſt, ſicut & apud Ciceronem, tametſi Gellius autor eſt, ipſum hac voce vti noluiſſe. Exempla Syluius citat in enarrat. Orat. pro Q.Roſcio Comœdo.

Novissima ſententia, pro definitiua in Aut. Vt defuncti ſeu fun. eor. §.ſancimus igitur. Alberic.

Novissime, aduerbium eſt, quod barbare finaliter dicitur, rectius poſtremo ſeu nouiſſimo loco. Spieg. De hac voce nouiſſime vide Cujac.lib.3. obſ.36.

Novissimvm, extremum, vltimum, poſtremum, ſignificat, Varro lib.5 de ling.lat. Briſſ.

Novissimvm ſupplicium, pro morte, in Aut.de Leonibus, Sp.

Novissimvm judicium in l.9. C.de collat.& l.3. C.quemad.teſtam.aper. id eſt, teſtamentum.

Novitas (quæ nutrit diſcordiam, l.in reb.nouis, ff.de Conſt. Princip.) tunc fieri dicitur, quum quæ ſunt, ſtatu ſuo mouentur, l.petitiam, C.de in integ. reſtit. Spieg.

Novitii ſerui proprie dicuntur, recentes: Veteratores verò, ſiue Veterani, Inueterati Vlp.l.37. ff.de ædil. edict. Præcipiunt Ædiles, ne veterator pro nouitio veneat. Item, Quia venalitiarij ſciunt facile decurri ad nouitiorum emptionem, iccirco interpolant veteratores, & pro nouitiis vendunt. Item. Trita vero mancipia & veterana difficile eſt reformare. Sed Venulejus in l.vlt. ſubtilius rem explicat, nam veteratorem ſeruum eſſe ait turpi alicui ac ſordido miniſterio, quamvis recens, addictum: Novitium vero, qui vel nulli adhuc, vel nobili alicui & liberali homine dignæ arti, quamuis multo ante, deditus fuit: veluti picturæ, medicinæ, muſicæ, quod Valla, opinor, non viderat. Hor. Budæus autem tanquam contraria illa citat in annot. ad Pandectas. Ad Donell.tit. de ædil. edict. nullam arbitratur eſſe diſſenſionem. Nouitium enim Vlpianus appellat rudem. Et is rudis eſt non qui diu ſeruiuit, ſed qui ita ſemper eſt habitus à Venalitio, vt nulli miniſterio præponeretur. Ille veteratorem ait tritum. Recte, ſed teritur ſeruus non tempore, ſed genere ſeruiendi. Et cum hoc probari facile non poſſit, an exercitus ſit ſeruus in re aliqua, annon ſit, eius rei inde fides ſit, ſi miniſterio alicui præpoſitus ſit. Et dicitur quidem Nouitium, non quod magis nouum ſit, ſed quod a nouo dictum inclinatumque ſit, vt annotauit Gellius.

Novvm non eſt, quod eſt vſitatū, l.non eſt nouum, ff.de ll. Spieg.

Novvm non facit, qui detegit quod vetus eſt, l.adeo, §.cum quis ff.de acq.rer.dom. Spieg.

Novvm interdum dicitur, tametſi quid de veteri extet argum. l.prætor, §.fi. ff.de damn.infect. Inſtit.quibus mod.toll.oblig. §.ſed ſi eadem Prat.

Novvm æs alienum contrahere in l.ſi quis quempiam, ff.ſi quis caut.

Novvm feudum eſt, quod ei primum, quo de agitur attributum eſt: cui opponitur paternum: vide ſup. Feudum antiquum.

Novvm ius pro iniquo, l.1. §.1. ff.quod quiſque iur. veluti ſi quis impetrauerit, ne debitor aduerſus eum exceptione vtatur, l.3. ff.eod. Prat.

Novvm ius dixit Irnerius in Epit. Nou. quas Authenticas vulgus appellat, patet in Auth.ſed nouo iure C. de ſeru.fugit. Prat.

Novvm opus nunciat aut dicit, qui alteri ne nouum faciat opus, denunciat & prohibet. Nouum autem opus facere, quod Iuſtinianus lib. τῶν νεαρῶν, conſtit.63. καινουργεῖν, appellat, eſt, ædificando, vel detrahendo aliquid, priſtinam loci, vel operis faciem mutare, l.1.§.opus, de oper.nou.nun. Proinde qui vnum, vel alterum cæmentum imponit, aut qui vetus ædificium ne corruat, ſuppoſitis tibicinibus fulcit & ſuſtinet nouum opus facere non dicitur, leg.1. §.ſi quis ædificium, l.ſtipular. §.opus, eod. tit. Cæterum nunciatio noui operis; ſpeciem quandam appellationis habet. Nam vt interpoſita appellatione, ſiue iure, ſiue iniuria, nihil nouari oportet, l.1. nihil nouari app.pend. ita etiam à nunciatione, quamuis non iure facta, nihil noui

operis facere permittitur. Et ſi factum quicquam fuerit: id poſtea deſtruitur, eoque nomine aduerſus eum qui fecit, interdictum datur à Prætore, cuius verba hæc ſunt: In quem locum nunciatum eſt, ne quid noui operis fieret, qua de re agitur, quod in eo loco, antequam nunciatio remiſſa fuerit, aut in ea cauſa eſſet, vt remitti deberet, factum eſt, reſtituas, l. prætor, de oper. nou. nunc. Quod ſi nunciatione ſibi facta quieverit, mox Iudice cognoſcente appareat, iuſtam nunciandi cauſam non fuiſſe, merito condemnabitur nunciator legitimis actionibus, ſi quæ fortaſſis ei competant, plerunque integris manentibus, l. ſciendum eod. tit. Nam ſi quis, exempli gratia, ob ſeruitutem viæ nouum opus nuntiauerit, eoque ſuccubuerit, quod ea ſeruitus iuſta nunciationis cauſa non videretur. non quod omnino ei non competeret, actione confeſſoria uti non prohibetur, l. qui viam, eod. tit. Verum hæc res multas habet cautiones, ac plerunque ſpreta nnnciatione ei qui confidit iuri ſuo, cœptum opus impune perficere licet. Veluti cum Reip. intereſt, vt primo quoque tempore opus fiat. Vt ſi quis riuos, aut fontes purgare, vel reficere velit, quibus non refectis, vſus aquæ auferetur, & homines ſiti necarentur, l. 5. §. ſi quis riuos, eod. tit. l. vlt. de riuis, l. 1. de fonte. Aut cloacas, quarum immunditiæ (vt Vlp. ait, c. 1. de cloacis) non modo cœlum peſtilens, ſed etiam ruinas minantur. Id autem ad veteris Romæ ſitum referri debet, quæ tot, tantiſque cloacis, & aquæ ductibus abundabat, vt eam ob cauſam penſilis à Plinio & ſubternauigata dicatur lib. 36. c. 15. Qua de re etiam librum Iulius Frontinus conſcripſit. Sed & cum iuſſu Prætoris, cuius iuriſdictioni poſt nunciationem ſeſe ſubiiciunt litigatores, d. l. 1. §. & poſt operis, remittitur nunciatio: tunc ea perfectionem operis non impedit: idque verbis Prætoris ſignificatur. Antequam nunciatio remiſſa fuerit, d. l. prætor. Quæ remiſſio his demum prodeſt, quibus iure non eſt facta nunciatio. Cum enim ad obtinendam remiſſionem Prætorem adire ſufficiat, ne contemni eius auctoritas videatur: neque tum de iure litigatorum diſceptetur, eatenus remiſſio facta intelligi debet, quatenus nunciator Ius nunciandi non habuerit, l. 1. in princ. l. 5. §. is cui, l. non ſolum, §. ſciendum, eod. tit. Quod formula illa Prætoris, de remiſſionibus ſatis expreſſum eſt: Quod Ius ſit illi prohibere, ne ſe inuito fiat, in eo nunciatio teneat. Duaren. diſputat. anniuerſ. lib. 1. c. 16.

NOVVM vectigal intelligitur, nunc primum inuentum, vel modum prioris excedens, Gothofr. ad Nou. 43. c. 1. §. 1.

NOVVM riuum parietibus vſufructuarius non poteſt imponere, Neratio autore, l. vſufructuarius, ff. de vſufruct. Spieg.

NOVVM temporis eſt, inauditum & inuiſum, id eſt, non ante viſum, ignorationis, & rei quæ non venit in ſenſum. Ita quædam priſca poſſunt eſſe noua. Tamen aliquando confunduntur, vt in l. 1. in pr. ff. de vent. inſpic. nouum pro audito. Spieg.

NOVVS homo dicitur ſeruus manumiſſus, poſtea in ſeruitutem redactus, l. ſi ſeruus, in fi. ff. de adimen. lega. Prat.

NOVVS homo Plutarcho in Catone maiore, eſt, qui non ex genere commendationem habet, ſed ex ſe primum cognoſci incipit. Prat.

NOX mori dicitur, vt voluit Bart. in l. qui duos, §. 1. de manum. teſt. & per hoc aurora eſt noctis, quia eſt noctis morientis. Salomonius, ſubtile hoc quidem, at non verum ſibi perſuadet, quod aurora ſit potius diei initium, ſic heſperus initium noctis. Spieg.

NOXA vox generalior eſt, quam delictum. Delictum enim non omnis dolus, nec omnis culpa, ſed quæ in ſpeciem vel ſimilitudinẽ criminis incidit, & vi criminis, quod ineſt facto, coerceri debet, vocari poteſt: At noxa de omni dolo, omni culpa, omnique negligentia dici poteſt: quia nocitum eſt alij vel contra conuentionis legem, aut naturam actionis, vel quolibet alio modo: adeo etiam vt Ouidius de nocumento potus nocturni & diurni loquens dixerit.

--------- Sine noua luce bibuntur.

Et Cicero: Quod in minimis, inquit, noxis, & in leuioribus peccatis maxime quæritur, id Erucius in parricidio, quæri non putat oportere. Deinde noxa & noxia etiam de quadrupede profertur, l. 1. in princ. & §. & cum etiam, ff. ſi quadr. pauper: vt quamuis iniuria in quadrupedem non cadat, cum ſenſu careat; ideo nec deliquiſſe, ſed pauperiem feciſſe dici queat, d. l. 1. §. 1. §. pauperies autem. Inſt. eod. attamen noxæ, noxiæque rei perhibeantur quadrupedes, ſi contra naturalem feritatem damnum pauperiemque dederint, dict. leg. 5. §. & generaliter Iohan. Gœdd. in comment. ad l. 31. nu. 25. de verb. ſign.

NOXA & noxia differt. Noxa enim tum corpus quod nocuit, (hoc eſt, damnum dedit, pœnæque reum eſt) tum pœnam delicti ac ipſum delictum ſignificat, l. 1. Inſtit. de nox. act. l. 1. 4. & l. fi. ff. eod l. 1. ff. ſi quadrup. pauper. l. ſi à ſubſtituto, 45. ff. de leg. 1. Sed noxia & pœnam, & ipſum delictum, non ſolum priuatum, ex quo noxalis eſt actio, verum etiam publicum, quod crimen vocamus & noxam, hoc eſt, pœnam meretur tantum, non etiam hominem, qui nocuit, ſignificat, l. quis ſit fugitiuus 17. §. quod aiunt, ff. de ædil. edict. d. §. 1. d. l. fin. d. l. ſi à ſubſtituto, §. 1. Notandum tamen eſt noxam & noxiam ſæpe pro eodem accipi per metonymiã, ſicut etiam eodem tropi genere noxa dicitur ipſum corpus, quod nocuit noxæque dedendum eſt, per text. in l. plebs, 238. §. 3. & l. ſtipulatio 200 l. aliud fraus 131. l aliud eſt 174 de verb. ſign. d. §. 1. & ibi Cuiac. Inſtit. de noxal. act. l. 1. § 4. ff. ſi quadr. pauper. feciſſ. vide Gœdd. in d. l. plebs 238. §. 3. & in d. l. ſtipulatio 200. ff. de verb. ſign.

NOXA caput ſequitur, id eſt, obligatio ex noxa contracta facti autorem ſequitur: nam ſiue alienetur ſeruus, in nouum dominum transfertur actio: ſiue ipſe manumittatur, in ipſum demigrat, vt docet Imp. in §. 3. Inſtit. de noxal. act. & Vlpian. in l. 1. § 6. ff. ſi quadr. pauper. feciſſ. & leg. 1. §. 14. ff. depoſ. item Cajus in l. 20. & l. ſi. ff. de noxal. act. l. 4. ff. ſi ex noxal. cauſ. l. ſed ſi vnius, §. ſi iuſſu domini. ff. de iniur. l. rem mihi, §. in exercitu, ff. commod. l. licet. C. an ſeruũ delict.

NOXA plane etiam maleficium & peccatum ſignificat. Eaque appellatione omne delictum in 12. Tab. continebatur, l. 237. in fin. ff. de verb. ſign. Et ita Noxam noxiamque nocere, l. 45. §. 1. ff. de leg. lib. 1. l. 4. ff. de noxal. Noxam committere, l. 32. ff. de noxalib. act. Briſſ.

NOXA ſignificat in Iure pœnam, ex facto fraudulento imponendam, vtique non capitali: vt cum noxam dicimus, videamur ſimul & damnum fraudulentum, & pœnam pro eo vindictæ nomine infligendam, innuere juris intellectu. Quemadmodum pœna quoque non eſt ſine fraude. Vnde noxæ dedere, Iudicium autem, in quo ſic dedere liceat, noxale nuncupatur. Vlp. in l. quis fugitiuus §. quod aiunt, ff. de ædil. edict. adde Forcat. in Auiario Iuris Ciuilis, nu. 6. Prat.

NOXA apud poetas & oratores ponitur pro culpa: at noxa peccatum, aut pro peccato pœna: vt Accius Menalippe, Te eſſe huic noxæ obnoxium. Item quum lex iubet noxæ dedere pro peccato dedi jubet. Feſtus, Hot.

NOXÆ dedere, in noxam dare ſignificat, l. 7. §. 1. ff. quod vi aut clam, & ad noxam dedere in l. 10. §. 19. ff. de noxalibus. Noxæ autem dedere, eſt animal, mancipiumve viuum demum tradere, l. 1. §. noxæ, ff. ſi quadrup. Quintilia. Declamatio 9. Alebat devotum corpus grauior omni fame ſagina, & inter noxæ dedita mancipia, contemptiſſimus typo gladiator. Vtitur & hac locutione Columella in præfat. lib. 1. Briſſ. Sic & noxæ eximere eſt criminis admiſſi gratiam facere, hoc eſt, vt ſcribit Budæus, remiſſionem dare. Brechæus l. aliud eſt fraus, §. inter mulctam, ff. de verb. & rer. ſign. &c.

NOXA ſolutus in ſtipulationibus ædilitiis intelligitur, non qui noxam nunquam commiſit, ſed qui ob eam rem noxali iudicio ſubjectus non eſt, l. 17. §. quod aiunt, ff. de ædilit. edict. leg. 174. ff. de verb. ſign. l. 71. §. pen. ff. de ſolut. l. 3. ff. ſi fam. furt. fec. dicat. l. vlt. ff. de ret. permut. & Noxiis ſolutus, leg. 45. §. 1. ff. de leg. lib. 1. Plane noxis ſolutum præſtari ſeruum, qui promittit. de priuatis, non etiam his quæ publicam executionem & coercitionem capitalem habent, promiſiſſe exiſtimatur, dict. l. 17. §. quod aiunt, l. 11. §. vlt. ff. de euict. l. 100. de verb. ſign. Briſſ. Noxis quoque ſolutus ſeruus dicitur noxio contrarius, ob cuius noxam nihil debetur, vel qui nemini eſt obnoxius (nam hinc quoque ſictum obnoxij vocabulum videtur) quaſi liber & ſolutus omni obligatione, quæ ex noxa contrahitur, ſiue quod nullam admiſerit, ſiue quod eo nomine ſatisfactum ſit, Vlp. ex ædilium edicto, in l. 1. certiores faciant emptores, quis fugitiuus errove ſit, noxæque ſolutus non ſit. Et in ſtipulationibus apud Varronem libr. de re ruſtic. ſecundo, illoſce boues, ſanos eſſe noxiſque ſc. præſtari, id eſt, ſolutos: & ſupra, Illaſce ſues, ſanas eſſe, habereque recte licere, noxiſque ſcil. præſtare ſpondes? Vbi tamen S, litera deſideratur: hæc enim ſtipulationis erat formula, vt conſtat ex l. 3. & 30. ff. de euict. Hotom.

NOXALIS actio eſt actio in perſonam domini ex priuatis delictis veris ſeruorum, quæ commiſerunt inſcio, aut ſciente & vetante domino, aut vetare nequeunte, qua hoc agitur, vt dominus damnetur damnum ſarcire, quod ſeruus fecit, pœnamque præſtare, vt definiuit Cuiac. in parat. C. de noxal. act. ex l. 2. ff. eod. tit. & l. penult. Cod. eod. Noxalis, dicta eſt à noxia id eſt, à maleficio commiſſo, l. 1. ff. de noxal. act. l. plebs, 138. §. vlt. ff. de verb. ſign. leg. 1. §. 1. ff. ſi quadrup. pauper. feciſſe dicatur. Vult. in comment. Inſtit. de noxal. actionib. nu. 14.

NOXALIS actio non eſt proprium & ſpeciale aliquod actionis nomen, ſed quædam actionum ex delictis ſeruorum & filiorum familias aduerſus dominos patreſve competentium qualitas, quæ ideo actioni adiungitur, quo diſcernatur actio, quæ competit in reum ex ipſius delicto, ab actione quæ aduerſus eum competit, ex delicto alieno. Vult. d. loc. nu. 1.

NOXALI actione agebat ex maleficio læſus ipſe, vel eius hæres, &, vt puto, ad emendationem damni, ad quam reus eſt omnino damnandus, atque eam tenetur ex ſententia, ſed facultatem habet à lege, noxæ deditione defungi, id eſt, ſeruum, qui maleficium commiſit, læſo dando ſe liberare, quia cum fieri poſſet, vt emendatio damni longe eſſet exceſſura precium ſerui, iniquum videbatur, nequitiam ſerui vltra ipſius corpus domino eſſe damnoſam iudex igitur reum condemnabat ſub

diſiun-

diſiunctione, puta decem dare, aut noxæ dedere Inſt. de offic. iudic. in princ. l.miles, 6.§.1.ff.de re iudic. Conueniebatur tamen reus actione iudicati ad decem, & ad ea omnino tenebatur, vt quæ eſſent in obligatione; at noxæ deditio erat in ſolutione, l.1.1. ſi ſeruus communis, ff.de noxal. act. l.ſi ſeruus ſeruum, §.item, ff.ad leg. Aquil. Quam facultatem tam diu habebat, quamdiu in actione iudicati lis non eſſet conteſtata, ea conteſtata, decem non tantum erant in obligatione, ſed etiam in ſolutione, vt noxæ dedendo ſe amplius inuito actore liberare non poſſet, l.item veniunt, 20. §.idem recte ff.de pe. tit.hæred. Sed & quia ex noxali cauſa conueniebatur, ſi nolet ſuſcipere iudicium, in ea erat cauſa, vt deberet ſeruum noxæ dedere, l.quoties 21. ff.de noxal.act. & exponit Barnab. Briſſ. lib.5.de form.pag.490.ex d.l.quoties, §.quod ſi ſeruus, §.quod ſi reus §.dominus, l.electio 26. §.neque hæred. l.vltim, l.non ſolum, 13. l.noxali, 33. l.is qui in aliena, 32. l.ſi ſeruus, 22. iterum dict.leg. electio, §.neque hæredi, §.vltim. l.& generaliter, 28. ff.de noxal. act. l.item ſi 6. ff.de public. l.2. §.vlt.ff.ſi ex nox. cauſa ag. l.in noxalib.30. ff.de nox.act. Verum ſi ſciente & patiente domino, nec prohibente, cum poſſet, ſeruus deliquerat, damnumque dederat, dominus non actione noxali, ſed ſuo nomine in ſolidum conueniebatur, l.ſi verò 5. §.poſitum, ff.de his qui effud. vel dejec. l.2. l.ſi pluuiam, ff.de noxal. act. d.l.ſi ſeruus ſeruum: quemadmodum etiam in id, quod ex delicto ad damnum perueniſſet, l.penult. ff.de noxal.act. Vult. d.loc. nu.19. & ſeqq.

NOXALIS quoque illa appellatur actio quæ ob pauperiem datur, l.1. §.& cum etiam, & §.ſi commun. ff.ſi quadrup.paup.& Inſt.eod.in pr. Briſſ.

NOXALIA interdicta ſunt, quæ ob delictum ſeruorum, quos in poteſtate habemus, aduerſus nos competunt, puta ſi quem vi deiecerunt, vel vi aut clam opus fecerunt, l.vlt.de inter. Briſſ.

NOXIÆ eſſe, vt fraudi eſſe pro vitio & culpæ dati, Bud. admonuit. Verum pro noxa, id eſt, peccati pœna aut damno alibi raro ſcriptum reperias. Spieg.

NOXIAM ſarcire, aut noxam dedere oportere, apud Vlpian. l.1. §.cum arietes, ff.ſi quadrup.paup.fec.dic. Spieg.

NOXIOS ſeruos habere, apud Vlp. in l.ſi ſeruus ſeruum, §.Proculus, ff.ad l.Aquil.

NOXIVS l.1.C.de cuſtodia reorum ſignificat, nocentem, vitioſum ac criminis reum noxæque deditum, veluti furem, percuſſorem, quique forte virginem conſtuprarit. De lapide noxium apud Columellam lib. & c.3. mortis damnatum ac de Capitolino lapide deiectum aut dignum qui jam præcipitetur, complures exponunt Grammatici. Brodæus Miſcellaneor. lib.6.c.5.de lapide intelligendum putat, in quo ſtante & precium faciente præcone, venibant ſerui probi malique, &c.

N V.

NVBENDI verbum, quod nunc latini ſermonis vſus proprium fecit fœminis, vnde & nuptiæ dicuntur, olim erat viris fœminiſque commune. Obnubere autem veteres dicebant, obtegere, ſiue obuoluere, quod olim nupturæ caput flammeo obtegeretur: ſiue, quemadmodum Paulus Apoſtolus interpretatur, vt admoneretur, quod iret in poteſtatem viri: ſiue pudoris gratia, quemadmodum ſentit diuus Ambroſius, tractans de conjugio Abrahæ, lib.1. Quanquam operiendi ſignum proprie datum eſt fœmineo ſexui, tamen res ipſa competit in vtrumque, teſte Eraſm. in de Chriſtiano matrim. Spieg.l. adde Connan.lib.8.cap.3. num.5.

NVBERE dicitur mulier viro, quæ in matrimonium conuenit. quæque vxor ducitur, l.23. ff.de condit.inſtit. Briſſ.

NVBERE, viro tradi: quod ſponſæ apud veteres, dum viro tradebantur, nubere, hoc eſt, velare capita ſolebant. Sunt qui dicant virum tum nubere, cum ſeruit vxori, velut illa potius vir ſit quam ille. Spieg.

NVBERE virum, Imperatores dicunt, l.cum vir nubit. C.ad l.Iul. de adulteriis. Eam Conſtitutionem Accurſius ad eos traxiſſe videtur, qui muliebria patiebantur. Quæ quidem interpretatio, licet reiicienda omnino non ſit, verbis tamen & Imperatorum intentioni non ſatisfacit. Proinde quod ex iis qui muliebria patiebantur, nonnulli habitum, vultum, & inceſſum muliebrem ſic olim fingerent, vt ſub falſa quadam muliebri ſpecie, viris viri impudenter nuberent, dubium non eſt, quin de iis ſolis Imperatores hic ſenſerint, de quibus lib.7. de Prouidentia Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus, Ræuard.var. l.4. c. 20. De huius verbi ſignificatione vide etiam Tiraquellum in 5.l.connub.gl.1. partem quintam. Vbi annotauit quod nubere interdum de viris dicatur, allegans autoritatem Feſti ex Pomponio Pannuaeatis. Et ita quoque vſum eſſe inquit Cornelium Tacitum lib.15.cum ſcribit de Nerone: Ipſe per licita atque illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret, niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorum grege, cui nomen Pythagoræ fuit, in modum ſolemnium coniugiorum denupſiſſet. Et Suetonius de eodem: Cui etiam, ſicut ipſi Sporus ita denupſit. Et Iuuenalis, Quid quæris? nubit amicus. Et è noſtris quoque voluit Baldus in l.cum teſtator, C.de teſta.manu. Sicut è diuerſo nonnunquam de fœminis Ducere dicitur, vt in l.ſi ignorans. C.ſolut.matr. vbi id not. Bald.

NVBERE in familia. Græca locutio.

NVBILEM ætatem fœminis duodecimus annus, viris decimus quartus affert. Conn. lib.8.c.4.nu.3.

NVCEM definit D. Gœddæus ad l.qui fundum 205. num.2. ff.de verbor. ſignific. omne pomum quod foris duro operculo tegitur, & intus habet, quod eſui aptum, ſecundum Varronem lib.1.de re ruſt.c.11.

NVCES, cæteroſque fructus non minus proprie pomi nomine comprehendi quam mala, indicat. Alciat. interpretans. l.qui fundum, de verb. ſign. licet hodie in vulgari vſu loquentium aliud ſit. Spieg. Briſſ.

NVCES flagitabantur nuptis, & pueris ſpargebantur, vt ait Feſtus, vt nouæ nuptæ domum mariti intranti ſecundum fieret auſpicium, hoc enim tanquam Iouis omine celebrabatur matrimonium, vt noua matrona eſſet, ſicut Iuno: vt notat Seruius ad Virgil. erant enim nuces Ioui ſacræ. Et Plinius dicit honorem his naturæ peculiarem eſſe, quod gemino tegantur operimento, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa inquit eas nuptiis fecit religioſas tot modis fœtu munito, quod eſt veriſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonumque faciant. Hanc nucum ſparſionem notauit Virg. illo carmine. Mopſe nouas incide faces, tibi ducitur vxor: Sparge marite nuces. Fuit enim moris etiam Romanis accendi faces ex ſpina flexibili, vt idem ait Plinius quoniam inde fecerint paſtores qui Sabinas rapuerunt. Et vnam ex facib. præferebat quidam puer, & item alij duo, qui nuptam terrebant, omnes patrimi & matrimi Conn. lib.8. c.3. nu.1.4.2.

NVCLEVS interdum ſignificat illud, quod duro contegitur dulce in nucibus prunis & oliuis: interdum vero corticem, qui oliuis aliiſque ſimilibus detractus eſt ſuffimenti cauſa, & in hac poſtrema ſignificatione ſumitur apud Vlp. in l.carbonum, 167. vbi Gœddæus ff.de verb.ſign.

NVDA à magiſtratibus reſpublic.per tráſlationem, pro deſtituta.

NVDA cautio, quæ ſolam repromiſſionem habet, leg.2. §.ſed vtrum, ff.de judic. vt & nuda repromiſſio in l.56. ff.de euictio.l. 1.§.ſtipulationes, ff.de prætor. ſtip. ad differentiam ſatiſdationum. Briſſ.

NVDA conuentio, id eſt, ſolus conſenſus abſque traditione, in l. 33.§.ſi rem de vſucap. l.1. de pign.act. l.4. de pignoribus l.5. in fin.de reſc.vend.Briſſ.

NVDA poſſeſſio, quæ ſine proprietate obtinetur l.66. ff.de euict. l.21. §.1. ff.quod met. cauſ. Hot.

NVDA proprietas dicitur, qui vſusfructus deeſt, leg.29.ff.de vſufruct. l.8.ff.de vſufruct. leg.l.43.ff.de rei vindic. Hot.

NVDA ratio, dicitur à Pomponio nomen æris alieni in codicem accepti, ſic relatum, vt qua de cauſſa debeatur adſcriptum non ſit. Si dominus, inquit, in rationes ſuas referat ſe debere ſeruo ſuo, quum omnino neque mutuum acceperit, neque vlla cauſſa præceſſerat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem, l. 49. ff.de pecul. Idem in leg.6. ff.de donat. Nuda ratio non facit aliquem debitorem, vtpote quod donare libero homini volumus, licet referamus in rationes noſtras, debere nos: tamen nulla donatio intelligitur. Hot. Per nudam rationem jus Gentium nudum ſine vlla naturali cauſſa ſiue vinculo æquitatis intelligit Pomponius. Paulus contra & Marcianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieuiſſe, l.13. de condict.indeb. l.11.de acq.rer.do. l.25. de præſcript. verb. l.vlt. de actionib.empti, &c.Ræuard. l.Cum amplius, ff.de reg.iuris.

NVDA ratio, vbi aliquid quaſi debitum in rationes refertur, cum tamen nulla debiti cauſa præceſſerit Briſſ.

NVDA traditio in l.nunquã de acq.ret.dom. dicitur, quæ juſta & ad dominium transferendum idonea cauſa non nititur.Briſſ.

NVDA vacatio muneris, l.13.§.duo, ff.de vacat mun. Nuda & ſola ſcientia, l.1. §. ſed ſi ſciente ff.de ædil. ed. Nuda debiti ſolutio, l.6.§.rationem, ff.de eden.

NVDA venditio, pro fictitia & ſimulata, leg.nuda, ff.de contrah. empt. Spieg.

NVDA verba, mera, ſine certa & ſolenni conceptione, Paul.libr.1. ſentent.tit.4. Prat.

NVDA voluntas tunc intelligitur, quum quid fit citra exteriorem interuenientem formulam; quæ interdum ſufficit, vt apud Iuſtinianum in §. interdum. Inſt. de rer. diuiſ. Vide Can. tiunculam ibidem. Spieg. (Briſſ.

NVDÆ res abſque fructibus & cauſa, l.1.§..hanc, ff.depoſit. Prat.

NVDATA, indicata, patefacta. Vlpian. de Recep. poſt nudata vtriuſque intima, atque ſecreta aperta.

NVDVM, inquit Seruius, dicitur, quod nunquam tectum eſt, vt facies. Verum nudum dicitur noſtris quod neque rei traditione neque pignore, neque fideiuſſore eſt veſtitum. C. de pact. l.traditionibus l.ſancimus, C. de verb. ſign. Spieg.

NVDVM ſimplex ſolum, purumque ſignificat: veluti nudum pactum, cui nulla cauſa ſubeſt, præter conuentionem, & quod placiti fine ſtetit, l.7.ff.de pact. l.27. C.loca. l.5. C.de contrah. ſtip. l.10. §.interdum, ff.de recept. qui arbitr. Conſtant. libro

1.tit.6. ψιλὴ δὲ σύμφωνος ἡ διὰ λόγων μὴ σωματιζομένη. Nudum enim pactum non eſt, quotiens pecunia datur & aliquid de reddenda ea conuenit, vel alias quotiens certa lege data res probatur, l.10. Cod.de pact.l.8.in fi.ff.de præſcript. verb.nuda denique conuentio non eſt, quæ habet in ſe negotium aliquod, vt Græci dicunt συνάλλαγμα l.1. ff.de præſcript. verb. Plane in l.traditionibus, Cod.de pact. nuda pacta magis eſt,vt traditione nuda interpretemur, Briſſ.

Nvda pacta, Bartolus & alij in l.juriſgentium, §.igitur nuda,ff. de pact. definiunt, vt ea ſint quæ in ſimplicibus & puris finibus conuentionis ſtant, nihil circum ſe habentia, vel nomen ſpeciale, vel cauſam vel contractum quo ſe tegant, l.ſi tibi C. de loc. exemplo hominis qui tunc nudus dicitur, cum talis eſt, qualis ex matris vtero proceſſit. Breuius Scalicet. in l.legem, C.de pact. Pactum nudum, inquit, eſt conuentio ſtans in fine ſolius placiti, Corraſ.1. Miſc.1. nu.1.

Nvda pactio, cum nulla ſubeſt cauſa, propter conuentionem, cuiuſmodi pactio obligationem non parit, ſed exceptionem. l.7. §.igitur, ff.de pactis. Briſſ.

Nvda pactio h.e.tenuis,deſtituta,tam nomine proprio quã cõmutatione rerum & factorum, manens in ſimplici paciſcentium colloquio. Sic enim nudum μεταφορικῶς ſeu tranſlatione accipi oportet in d.l.iuriſgentium §.ſed cum nulla. Prat.

Nvda promiſſio,quæ ſine ullo fideiuſſore,aut jureiurando præſtita eſt,apud Imp. §.1. Inſt.de ſatiſd. l.2.§.ſed vtrum,ff.de jud. Pratejus.

Nvdo conſenſu contrahi dicuntur emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, & ſi qui ſunt contractus, qui nomen ſuum habent, cum nulla rei datio interuenit, vt expreſſiſſimè declarat Paul. in l.1.ibi, nudo conſenſu de rer. permut. Vnde axioma colligitur: Omnis contractus nominatus eſt pactum nudum. Ergo emptio,venditio,contractus nudus eſt, d.l.1. Falſum igitur eſt quod Accurſius conſenſu veſtiti pactum dixit, Inſt. de oblig.ex conſenſ.nam innuit veſtitos eſſe hos contractus cum tamen nudi ſint,vt Paul.dixit & verum eſt.Nam conſenſus ſimul cum ipſo contractu conuentione naſcitur. Accurſij tamen errorem ſequuntur omnes fere interpretes. Mirum tamen eſt, eos ita hac in re cæcutiiſſe, cum ſatis apertum explicitumque ſit Pauli Iuriſconſulti reſponſum. Prat.

Nvdvm μεταφορικῶς I Cti pro mero & ſolo vſurpant. Briſſ.

Nvdvm præceptum probabili nulla cauſa adjecta, l.114. §.1.iui ff.de leg.lib.1. l.38.§.Iulius, ff.de leg.lib.3.Briſſon. & ante eum Corraſ. lib. Miſcell.1.c.1.

Nvdvm jus Quiritium, Iuſtinianus ceu verbum vacuum & ſuperfluum ſuſtulit,lib.7. Co.tit.25. quod animi iuuenum,qui ad primam legum veniunt audientiam, perterriti,ex primis eorum cunabulis inutiles legis antiquæ diſpoſitiones accipiunt, Spieg.

Nvdvm miniſterium,apud Paulum l.1.ad Velleian.

Nvdvm teſtimonium, quod caret religione iuriſiurandi. Vide c.tua.extr.de cohabitat.cleric. Spieg.

Nvdvs,id eſt, bonis exutus, qui nudus amiſſis bonis exulat,l.7. ff.de cap.minut. Briſſ.

Nvdvs conſenſus dicitur qui neque ſolennitate verborum eſt neque traditione rei munitus, Conn.lib.5.c.2.nu.13.

Nvdvs conſenſus,hoc eſt,qui ſtipulatione deſtitutus eſt,ſufficit in conſtituendis ſponſalibus l.4.ff.de ſponſa. Spieg.

Nvdvs conſenſus,id eſt,ſolus ſine verbis,literis,ſcriptura,Briſſ.

Nvdvs ſermo,qui dicto,finitur,ſimpliciq; affirmatione conſtat. ſine aliqua promiſſione,l.19.§.dictum,ff.de ædil.edict.Prat.

Nvdvs vſus,qui ſine fructu eſt,l.1.ff.de vſu & habit. Iiſdem autem modis & conſtitui & finiri ſolet, quibus modis vſusfructus conſtituitur,teſte Cajo,l.3.in fin.ff.de vſufruct.Spieg.

Nvgatorivm vel quod eſt nugarum plenum,vel quod eſt nugatum, h.e. leuium rerum ac nullius ponderis, vt apud Vlpianum in §.erronem,l.ſi quis ſit fugitiuus,ff.de ædil.edict.Spieg.

Nvgas autem appellat Martialis ornamenta muliebria. Ita enim peculiariter ea antiqui vocabant, vana prorſus, inutiliaque atque futilia. Hincque Plautus in Aulularia nugiuendos vocat, qui res hujuſmodi vendunt mulieribus vt teſtatur Nonius Marcellus. Verba Plauti ſunt hæc, Nugiuendis res eſt ſoluta omnibus. Tiraq. in l. connub.3.gl.1.parte 3.

Nvlla aditio eſt l.51.§.vlt. ff.de acquir.rer.domin. id eſt, nullas vires habet. Briſſ.

Nvllam dici ſententiam decem ex cauſis tradit copioſe Speculator in 2.parte, tit.de ſent.& quæ ipſam ſequuntur, §.8.Spieg.

Nvllatenvs negatiuum verbum importat, quod factum contra non valet gloſſ. Clem.vnic.de ſequeſt. poſſeſſ. & fruct. Io. Bello. Etymol.

Nvllitas ſententiæ eſt,ſi ſit lata contra leges canoneſve,ca.1. de re jud. & ſi lata ſit ab alio, quam à Iudice, c.fin. de re jud. li.6.Io.Bello.Etymol.

Nvlli alij, quam mihi. Hæc verba non innuunt actum perfectum,l.ſterilis,§.ſed ſi,ff.de act.empt. Prat.

Nvllivs, pro non vllius. Iuriſconſ. in l.1. ff.de interd.Nullius ſunt liberæ perſonæ. Sic Imp. Inſtit. de rer. diuiſ. quod diuini juris eſt, id eſt nullius in bonis eſſe cenſuit. Spiegelius.

Nvllivs eſſe res dicuntur, quæ in nullius priuatim bonis ſunt, ſed iure gentium omnibus vacant, & occupanti conceduntur, l.51. ff.de contrah.empt. §.litorum, & §.feræ. Inſt.de rer.diuiſ. Alias nullius eſſe dicuntur, quæ in patrimonio commercioque hominum non ſunt, veluti res ſacræ, ſanctæ, religioſæ, §. nullius. Inſt.de rer.diuiſ. Briſſ. adde Conn. lib.3. cap.3. nu.4. & Ferretum tit.de rerum diuiſione.

Nvllo jure, id eſt, non obſeruatis ſolennibus, Goth.in l.2. C.ſi vendito pignore agatur.

Nvllo modo prædium ſuburbanum, aut domum heres alienet. Hæredis hæres alienauit, quid iuris, Scæuola reſpondet, in l.Lucius Titius, de leg.3. Spieg.

Nvllo exemplo aliquid facere id eſt, nouum aliquid facere, & inauditum.

Nvllo numero homo, pro nullius precij, eſt apud Ciceronem 3.Philip. Spieg.

Nvllo pacto,pro nullam in partem,*keins theils* l.pupillus. Quæ in fraud.credit.

Nvllvm,pro nullius momenti & vtilitatis, ſiue irrito, & inani. quod non valet, neque conſiſtit. Briſſon. Vnde interpretibus Nullum & Inutile æquipollent, ff. Quod cujuſ. vniuerſ. l.1.§. ei quidem, & Qui ſatiſd.cog. l.quoties. Spieg. Adde Forcat. in Necyomantiæ dial.99.nu.4.

Nvllvm item pro imperfecto dici, Alberi. admonuit ex verbis Iuſtin.§.penul. Inſtit. Quib.mod.teſt.infir. Num, inquit, imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt? Spieg.

Si Nvllvs ſit, id eſt,non ſit in rerum natura, l.1.ff.de hæred.vel act. vend.

Nvllvs metus eſt, ſi dolus intercedit, vt dicit Vlp.l.5.ff.Ex quibus cauſ. major.

Nvm,id eſt,an: & ita num non,id eſt annon, l.25.§.adeo,ff.de hæred.pet. Briſſ.

Num particulæ, ſubintelligitur negotio, vt apud Vlpian. in l.in cauſæ cognitione, 2.in pr.de Minorib. Spieg.

Nvmen,ait Feſtus,quaſi nutus Dei ac poteſtas dicitur. Briſſ.

Nvmeraria ſimplicia Iuriſperiti nominant, quæ Latinis nomina cardinalia ſunt, ſcilicet vnum, duo, tria, &c. Nam non poſſet addi pœna nec in factis, nec in ſpeciebus, per nomina numeralia multiplicatiua, ſc. duplum, triplum, quadruplum, &c. Vide Zaſium enarrantem §.omnes Inſt.de act. Spieg.

Nvmerandi verbum ad rem ipſam præſentem refertur, l.ſi ex cautione, C. de non num.pec. Elegans eſt Alexandri dictum & à magni nominis interpretibus receptum, Numerare eſſe naturæ potius, quam iuris verbum, Conſ.179. in 2. Vol. Quod & Alciatus probat, niſi cum conſtaret nullam numerationem factam tunc fuiſſe, ſed delegationem. Pratejus.

Nvmerare interdum eſt, adnumerare, connumerare, computare. Briſſ.

Nvmerare etiam eſt ſoluere,dare Briſſon.

Nvmerare pecuniam, pro præſentem pecuniam dare. Pluriſariam vero numerata dici poteſt, vt oſtendit Azo in Sũma. Spie.

Nvmerariorvm officium erat chartas publicas adminiſtrare, l.6. C. Th.de num. tum & rationes ſupputare, quod nomen ipſum notat: à numerando enim ſic dicti ſunt. Hinc Auguſtin. lib.2. de lib. arb. Multos noui numerarios, aut numeratores, vel ſi quo alio nomine vocandi ſunt, qui ſumme atque mirabiliter computant. Prat.adde Corraſ.3. Miſcell. c.11.n.4.

Nvmerarii, l.3. C.de priuileg.eor.qui in ſacr.ſcrin. li.12.l.vlt. C. de priuileg. ſcholar. l. vlt. C. de fabricenſ. lib.11. hi tabulariorum munere funguntur: vt oſtendunt l.2. & l.4. C. de numerat. lib.12. & l.1.C.de apoch. public. lib.10. & l.vlt. de executorib. & exactorib. eo. Itaque in l.13. Cod. de ſuſceptoribus ſi 10.tabularios, aiunt Impp. ſeu numerarios. Quæ tamen poſtrema verba à Triboniano addita eſſe liquet ex l.30. eodem tit. in Theod. Iſidorus autem lib.9. Etymo. cap.3. numerarios vocatos ſcribit eos qui publicum numerum ærariis inferunt. Inuenimus apud Marcellinum numerarios apparitionis magiſtri equitum, lib.19. Inuenitur & hoc verbum apud Sidon. Apoll. lib. 1. Epiſt. ad Montium. Ita numerorum ſollicitudinem accipe in l.vlt. C.de primicer.& ſecundic. libr.12. Briſſon. adde Conn. lib.4.c.15.num.1.Corraſ.Miſcell. libr.3. c.11.

Nvmerata pecunia duobus modis dicitur. Vno modo reſpectu creditoris, qui proprie dicitur numerare pecunias debitori, vt ſibi reddantur. Alio nomine reſpectu debitoris, qui proprie dicitur ſoluere creditori & improprie dicitur debitor numerare,cũ ſoluit quod debet. Non numeratæ pecuniæ exceptio datur principali debitori vel fideiuſſori à creditore, Prat.

Nvmerationis appellatione,ſpeciei datio continetur,l.1.C. de Dote caut. non num. Spieg.

Nvmeratio precij declarat, cujus ſit dominium, l. ſed & ſi quis §.1.ff.de Vſufruct. Spieg.

Nvmeri militares, inde, vt Egnat. opinatur, dicti, quod ad numerum omnia præſtarent, vel quod eorum certus quidam numerus eſſet: quod hodie Turcæ, Galliqué, & Ægyptij reges Burgundionumque apud nos principes maximi potentiſſimique,

que obſeruant, certum quendam militum numerum alentes pacis etiam temporib. Spieg.

NVMERI pro albo, in quo lecti milites conſcribuntur: quem Græci κατάλογον appellant, & recentiores matriculam. Vlp. l. ex eo 42. ff. de teſt. milit. Ex eo tempore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, ante non. proinde qui nondum in numeris ſunt; licet etiam lecti tyrones ſint, & in publicis expenſis iter faciant, nondum milites ſunt, debent enim in numeros referri. Sic in l. 4. l. 39. §. 1. l. 43. ff. de milit. teſtam. l. 16. C. eod. tit. l. vnic. in fin. de bon. poſſ. ex teſtam mil. Lamprid. in Alexand. Milites ſuos vbique ſciuit, vt haberet in cubiculo & breues & numerum & dignitates. Plin. lib. 3. Epiſt. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt. Quo factum eſt vt numeri pro ſocietatibus, ordinibus, turmiſque militum acciperentur, leg. 2. §. exercitum, ff. de his qui not. infam. l. 8. §. veterani, ff. de procur. l. 4. §. qui poſt deſertionem, ff. de re milit. l. 31. C. de locat. l. pen. C. de exactor. l. 2. C. vbi de ratiocin. Plin. libr. 10. Epiſt. Vt jam ſacramento dixerant, ita nondum diſtributi in numeros erant. Lamprid. in Macrino. Quod ſi vnius numeri conſenſus acceſſiſſet. Militares etiam numeros apud Marcellinum legimus. Vnde Tribunatus numerorum in l. vlt. C. de teſt. milit. l. 9. C. de inoffic. teſtam. Briſſ.

NVMERI quoque chartas & rationes publicas ſignificant, l. vlt. C. de primicer. & ſecundic.

NVMERO conſtare, conſiſtere, continerive dicuntur ea corpora quæ adnumerantur, vt pecunia l. 28. ff. de iudiciis. Briſſ.

NVMERO & loco haberi dicuntur tam perſonæ, quam quælibet corpora, id eſt, loco eſſe, locum obtinere. Briſſ.

NVMERO eximere, eſt eximium & egregium, ac ſingularem aliquem conſtituere.

NVMERO plurali, pro ſingulari, l. non eſt ſine liberis, & contra ſingulari pro plurali, l. in vſu juris, de verb. ſign. figurate Iuriſconſ. vtuntur, quod & Appellus annotauit. Spieg.

NVMEROSAE provinciæ in Conſt. Iuſtin. de confirm. Inſt. tot. ſcilicet, vt vix adnumerari queant: vt in l. 1. C. in quib. cauſ. in integr. numeroſa reſcripta, ſic enim vtrobique legendum eſt, & in hac ſignificatione multi vſurparunt autores. Prat.

NVMERVS etiam catalogum militum, ſeu breuiculum, quo militum nomina continentur, ſignificat: recentiores Impp. matriculam vocant, Briſſ.

NVMMARIA quæſtio pro pecuniaria in l. vlt. ff. ne de ſtatu defunct. Briſſ.

NVMMARII iudices l. 1. C. publ. lætit. vel conſul. nuntiat. vel inſinuat. lib. 12. lucri auidi, id eſt, quorum iudicia venalia ſunt pecunia. Sic Hieron. ad Onaſum. Volo in nummarios inuehi ſacerdotes: & Suetonius in Domitian. Nummarios iudices notauit, Prat. qui de re pecuniaria cognoſcunt.

NVMMARIVM tribunal, Seneca 1. de beneficiis vocat, intelligi volens, vt Beroald. ait, iudices, iudiciumque corruptum. Spieg.

NVMMATVM judicium, quod fit acceptis nummis, apud Cic. in Verr. & nummarij iudices, præmio corrupti & ſordidi, Cic. pro A. Cluentio: Varia judicum genera, nummarij pauci, ſed omnes irati. Spieg.

NVMMI appellatio ſtrictior eſt, quam pecuniæ, l. litigatores, §. quod ait Prætor de arbitris, l. 1. de contrah. empt. ex Alc. Spieg. An autem nummi præſidij cauſa depoſiti, mobilium appellatione veniant tractat poſt Cujac. lib. 3. ſent. Paul. tit. 6. §. mobilibus, Gœddeus in comment. ad l. Mouentium 93. numer. 4. de verbor. ſign.

NVMMI valorem Alc. explicat in l. lecta eſt, ff. ſi certum per. Idem in d. comment. ait, eos vulgarem doctrinam plane oſtendere, qui vulgaris ſermonis argumento idem arbitrantur denarium & nummum eſſe, quod plerique Doct. tradiderunt, in l. quæ extrinſecus de verb. oblig.

NVMMOS exiguiores Vlpian. teruncios ſemiſſe aut aſſes more Quiritium appellat. Et interdum regionis more nummos coriaceos. Ræuard. l. ſemper in obſcuris, ff. de reg. jur.

NVMMI adulterini bonis opponuntur.

NVMMI aurei & argentei æs dicuntur: quia prius ærea pecunia in vſu fuit, poſt argentea, deinde aurea ſubſecuta: ſed ab ea quæ cœpit, nomen retinuit. Gœdd. ad 159. n. 2. 3. de verb. ſig.

NVMMI inueterales, l. vlt. ff. de bon. damnat.

NVMMI repoſiti Lege Mobilia.

NVMMI reprobi, apud Vlpian. in l. eleganter, §. de pign. act.

NVMMIS colere dicuntur coloni, non quod numerata pecuniæ penſio, quam debent, ſemper ſolui debeat, ſed alia certa re quæ pondere & menſura conſtat, Connan. lib. 7. c. 11. n. 13.

NVMMIS indiſtincte legatis, hoc receptum eſt: vt exiguiores legati videantur, autor Vlpia. ead. l. de leg. 3.

NVMISMA idem quod nummus. Vide Bart. Rub. C. de vet. nomiſ. poteſt. per tot. tit. Spiegel. Numiſma, ſolidus, & aureus idem eſt, not. gl. in rubr. C. de vet. numiſm. poteſt. libr. 11. Io. Bell. Etym. In numiſmate autem tria requiruntur: metallum, figura & pondus. Gœddæ. in comment. l. 159. num. 4. de verb. & rer. ſignif.

NVMO addicere, aut mancipio dare, eſt ita dare, aut attribuere, vt quamuis vendita res non ſit, vendita tamen eſſe videatur. nam dicis cauſa, & vt vulgo loquimur) pro forma nummus vnus dabatur. Vitruuius lib. 1. c. 4. in fi. Secundum mare mercatus eſt poſſeſſionem loco ſalubri, (de M. Hoſtilio loquimur) ab Senatu populoque R. petiit, vt liceret transferre oppidum conſtituitque mœnia, & areas diuiſit, muroque ſeſtertio ſingulis municip. mancipio dedit. Cic. pro Poſthu. Ecquis eſt ex tanto popul. qui bona C. Rabirij Poſthumi numo ſeſtertio ſibi addici velit? Vlpianus l. 46. ff. locat. Si quis conduxerit numo vno, conductio nulla eſt: quia & hoc donationis inſtar inducit: id eſt, quia non eſt vera conductio, quippe quæ mercedem duntaxat dicis cauſa conſtitutam habet. Hotomannus.

NVMO vendere. Pomp. l. 66. ff. de jur. dot. Quidam ergo remedij loco recte putauerunt introducendum, vt vel locet hunc vſumfructum mulieri maritus, vel vendat numo vno. Hoto.

NVMMIS colere dicitur colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit, l. 16. ff. de furtis. Briſſ.

NVMMOS aureos æs dici Vlp. autor eſt, l. 159. de verb. ſign. & ibi Alciat. in Comment. Nummus autem aureus, cuius hic eſt mentio, ſeſtertios æris centum valebat, hoc eſt, denarios argenteos 25. quod idem in Diſpunctionibus annotauit. Spieg.

NVMMOS corraſos dare, apud Vlp. in l. 3. §. plane, de ſtatu lib.

NVMMOS lege communi gentium inductos ait Connan. vt æſtimandis rebus dominium earum quaſi traderet & transferret Connan. lib. 5. c. 2. nu. Idem nummos & ſeſtertios eoſdem eſſe tradit lib. 7. c. 1. num. 2.

NVMVLARII, à numulis dicti, collybiſtæ, permutatores numorum: qui majoris precij numis acceptis, numulos, id eſt, minuſculam monetam per partes reddebant: aut certæ regionis acceptam pecuniam, regionis alterius pecunia permutabant: item vt Collybiſtæ: Erat autem eorum condicio aliquanto inferior argentariorum, vt patet ex l. 9. §. 2. de edend. nec enim publica autoritate pecuniam tractabant: ideoque eorum rationes minoris erant fidei & autoritatis. Sic Paul. l. 9. §. 2. ff. de edend. Numularios quoque non eſſe iniquum cogi rationes reddere Pompo. ſcribit, quia & hi numularij ſicut argentarij rationes conficiunt: quia & accipiunt pecuniam & erogant per partes quarum probatio ſcriptura codicibuſque eorum maxime continetur: & frequentiſſime ad fidem eorum decurritur. Vlp. autem in l. 7. §. 2. numularios pro argentariis ponere videtur. Numularios præterea pecuniam ſpectaſſe ac probaſſe patet ex l. 39. ff. de ſolut. Hot. Meminit eorum & l. 1. §. hoc quoque, de offic. præf. vrb.

NVMMVS antiquitus duas valebat drachmas. Plaut. in Trinummo. De mina vna deminui modo quinque nummos, mihi detraxi partem herculeam. Cum enim Grammatici Græci tradant minam ſenſum eſſe drachmarum, partem autem herculanam fuiſſe decimam, nummus erat quinquageſima pars minæ, vt drachma centeſima: ſic in nummo fuerunt duæ drachmæ. Denarius tamen drachmam valet cujus æſtimatione & precio inferior eſt nummus: igitur hic nummus eſt didrachmum, aliter quam vulgo loquentibus ſoleat vſurpari: nam vulgo ſeſtertius eſt. Nummi autem vocabulum Siculum eſſe vult varro lib. 4. de ling. lat. vt & Pollux lib. 9. his verbis: ὁ δὲ νοῦμμος δοκεῖ μὲν ῥωμαίων εἶναι τοὔνομα τοῦ νομίσματος. ἔστι δὲ ἑλληνικὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ σικελίᾳ Δωριέων; quod Epicharmi exemplo probat, καὶ Ἀριστοτέλης inquit, ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ φησὶ καλεῖσθαι νόμισμα παρ' αὐτοῖς νοῦμμον ἐφ' οὗ ἐντετυπῶσθαι τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον. Ergo vt ab ἀναβολὴ & Doricè ἀμβολά, ἀμβολλα fecerunt ſic à νόμος, vnde νόμισμα, νοῦμμος poſſet videri deductus. Quod tamen improbant aliqui, cum à Romanis Siculi potius ſint oriundi. Atque hoc vtut ſe habeat, per m geminum ſcribi debet: etſi Tranquillus à Numa deduci velit, vt refert Suidas his verbis: Ἀσσάρια Νουμᾶς ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥώμυλον, ῥωμαίων γενόμενος, ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα ἐχαρίσατο ῥωμαίοις τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων ἅπερ ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὀνόματος. νουμμία, ὥς φησι Τράγκυλλος. quod ineptum prorſus cenſetur. Prat.

NVMMVM à Numa Rege, qui nummos primum apud Latinos imaginibus notauit, & titulo nominis ſui præſcripſit, vocatum tradit Iſidor. lib. 16. Origin. c. 17. Briſſ.

NVMMVLOS inueterales (ſi modo dictio incorrupta eſt) exponit Calliſtratus in l. diuus, de bonis dam. quos victus ſui cauſa in promptu habuerit: ſubaudi, damnatus ad ſupplicium: Haloander noſter indicat ſcholio marginali, cur pro inueterales, legi poſſit, ventrali. Nempe quod ſolent plerique à lateribus in ſemicinctio, quod idem & ventrale dicimus, ſubtus occultos habere loculos, quibus non ſolum ſudariola, ſed etiam leues nummulos in quotidianæ vitæ vſum geſtant. Ventralis etjam meminit Plin. lib. 8. vbi ait: Patris mei memoria; cœpere Amphimalla noſtra ſicut villoſa, & etiam ventralia. Spieg.

NVMMVM plerique ἀπὸ τοῦ νόμου deductum videri volunt. Cum enim initio rerum mortales in mutuis commerciis permutatione mercium vterentur, magnæque ex ea re difficultates exiſterent, quia non ſemper eueniret, vtque tu abundares, eo

ego egerem; lege prouiſum eſt, ut nummus, tanquam σύνθημα quoddam, publica forma caderetur, qui vſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præberet, quam ex quantitate, vt ait Iulius Paulus l.1.de contrah. empt. Quid tamen ſi vocem Latinam à verbo & ipſo Latino deriues, nempe à numero? Nam nummi functio, non minus opinor, numero conſtat quam pondere. Quanquam non ignoro M. Varronem à Quintiliano riſum quod Agtum à verbo Latino, quod ſcilicet in eo agatur, dictum videri velit, ac non potius ἀπὸ τοῦ ἄγω & rideri poſſe quod noctem à Nocendo, & ipſo Latino verbo deducat & non potius ἀπὸ τῆς νυκτός, Nec etiam mouet me ſyllaba quam brevem Numerus habet, nummus longam: ceu verò cuiquam ignota ſint Moleſtus à mole: ſic enim Seruio Honorato placet: laterna à latendo, lucerna à lucendo, & multa talia. Curtius libro εἰκαστῶν, cap.23. Brechæus in l.pecuniæ 178.ff.de verborum ſignificat. nummum deriuat ἀπὸ τοῦ νομίσματος quæ vox monetam ſignificat legitime ſignatam. Cæterum priori deriuationi Ariſtoteles ſubſcribit τοὔνομα ἔχει (inquiens) ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. cui Vlpian. quoque accedere videtur, l.1. ff.de contrah. empt. pecuniæ vim non tam ex corpore, quam ex impoſita æſtimatione, & vt Ariſtoteles inquit, ex lege conſtare tradens. De quo non nulla vide etiam apud Hotom. ad tit.de act. §.curare ibi, magna cauſa erroris, vide & Duar.de in lit.juran.num.5.

Nvmmvs aſper à veteribus dicebatur, recens, nouus, beneque percuſſus, non vſu attritus, ſed qui formam haberet expreſſam & notas claras, minimeque fugientes. Prat.

Nvmmvs Decargyrus, l.fin. C.Th.ſi quis pec. confla.

Nvmmvs revera non eſt natura, ſed hominum inuento & in conſtitutione, ſed quæ omnium eſt communis, propterea quod eius vtilitas cunctorum populorum motibus excepta eſt, &c. Connanus lib.1.c.5.nu.9.

Nvnqvid, id eſt, vtrumne l.2.ff.quis ordo in poſſeſſ. Briſſon.

Nvnc, particula eſt dilationis excluſiua l.ſcimus §. cum autem C.de inoff.teſtam. Proprie namque præſens reſpicit tempus l. vrbe ff.de ſtatu hom. & ſimilibus. Et tamen reperire, vbi in futurum protenditur, vt in decretis Pontif. exempla citat Alberic. Aliquando nullum tempus denotat, & pro ſed accipitur. Lege Vallam in Elegant. lib.2. Spieg.

Nvnc prout ex tunc. De hac clauſula vide Barth. in princ.l.ſtipulatus, de verb.oblig. Spieg. (Bell. Etym.

Nvnc, id eſt, vſque in futurum not. gloſſ.c.ſi audieris, 23.q.5. Io.

Nvnc, non eſt hoc momento temporis, ſed laxius accipitur, pro hodie, ſiue hoc tempore, l.1.§.vlt.ff.de ædili edict. Briſſ.

Nvnciare cauſam, id eſt deferre, l.39.ff.de jur.fiſc.

Nvnciare opus nouum eſt denunciare, ne quid operis noui fiat, l.3. §.vlt. ff.de alien. alias nunciare eſt fiſco deferre. Briſſ.

Nvnciatio noui operis, id eſt, denunciatio, vt loquitur l.5. meminiſſe ff.de oper.no. nunciat.

Nvnciatio noui operis in Pandectis ſic accipienda eſt. Prætor edixit, vt ſi quis putet vicinum nouum aliquod opus molientem non habere jus id faciendi, liceat ei denunciare vicino, ne id faciat, itaque eum prohibere: veratque ei cui denunciatum eſt, ſiue ius habeat, ſiue non, tamen ne quid inſtituat: quod ſi edictum neglexerit, Prætor aditus interdicit, ut opus factum reſtituat, id eſt, interim id decernit, dum apud iudicem à Prætore datum planum faciat ſibi jus eſſe ſic ædificare: omnino autem diruere id cogitur, propter edictum prætoris ſiue jure, ſiue iniuria ædificauerit. Quod ſi nunciator velit remittere, nunciationem, licebit ædificare, licebit etiam nouatori ſatisdare ſe opus demoliturum: ſi nunciator actione ſua negatoria (quam continuo poſt nunciationem debet intendere) probarit apud iudicem id illi non licuiſſe. Hæc ex tract. De noui oper. nunciat. ſummatim. Prat.

Nvnciatio, (in materia maleficiorum) quam commentatores denunciationem vocant, magnam habet differentiam in iure pontificio, & in iure Ciuili. Nam Romani Pontifices admittunt quemlibet ad nunciandum iudici crimen alterius: modo illum prius admonuerit emendationis, c.qualiter & quando de accuſat. Et c.licet Heli. de ſimoni. Et tunc poteſt iudex procedere per inquiſitionē, ſi voluerit, nulla mentione facta nunciatoris. Poteſt idem procedere ſuper nunciatione inquirendo crimen, h.e. vt nominatim exprimat nunciatorem, ſicut conſuetudo obſeruat. Iure autem ciuili nemo idoneus cenſetur ad nunciandum niſi ſpecialiter deſignatus fuerit ad id munus. Olim enim inſtitui ſolebat hominum genus, arcanis ſceleribus inquirendis, & offerendis operam impendens: vt crimina publice innoteſcerent. Per hoc enim antiqui bonos mores mirum in modum tuebantur: quales & nunc quibuſdam in locis videmus deſignari. Cæterum ne talis delatio in adulationē degeneraret, ſicut tyranni quoque hujuſmodi indicibus abutebantur, quaſi emiſſariis dūtaxat & auſcultatoribus: ideo ſancitum fuit, primum, vt nunciatores quodam teſtificati genere vterentur ad inueſtiganda commiſſi criminis indicia, priuſquam aliquid efferrent, ne errantes ipſi, magiſtratum quoque ſeducerent. Deinde, vt notoriis ſuis (ſic enim tota illa criminis per teſtificationem inquiſitio vocabatur) nunciatores adeſſent. Nam falſis necne notoriis inſimulatus quis eſſet, perpenſo iudicio diſpiciebatur, l.ea quidem, C. de accuſat. Quamobrem Romanæ leges per nunciationem non admittunt aliter inquiſitionem fieri aduerſus crimino ſum, niſi facta mentione nunciantis: vt reo copia fiat defendendi legitimis exceptionibus, quemadmodum etiam de Irenarchis, ſeu publicæ pacis cuſtodibus traditur in l.diuus Hadrianus, ff.de cuſtod. & exhibit. reorum l.ab accuſatione, §.nunciatores, ff.ad SC. Turpil. Old.

Nvnciatio dicitur etiā fieri ad fiſcū, quoties bona vacantia vel caduca vel ex aliis cauſis in fiſcū cadentia deferuntur. Briſſ.

Nvnciatores, dicuntur emiſſarij, internūcij, & delatores criminum: ex quo eorum iudicia, notoria dicuntur. Paul. l.6.ff. ad SC. Turpill. Nunciatores qui per notoria indicia produnt, notoriis ſuis adſiſtere iubentur. Iidem ab Imp. denunciare dicuntur in l.7. C.de accuſat. Hotom. Indicium autem prodere, autore Budæo, eſt rem arcanam aliunde, quam ex criminis conſcientia compertam in medium afferre. Quare ejus loci hic ſenſus eſt. Nunciatores, h.e. emiſſarios, & internuntios in id publice conſtitutos, vt reos per notoria, h. e. per id genus teſtificationis deferant. Quod munus, vt Alciatus docet; in pagorum ſyndicos, vt plurimum hodie tranſlatum eſt: licet citra calumniæ metum accuſent, quoniam per officium præſidibus denuntiantur l.ea quidem, C. de accuſ. Debere tamen aſſiſtere ſuis indiciis, id eſt, ea quæ attulerunt notoria tueri interim, dum quæſtio de crimine habetur.

Nvncivs, & res ipſa, & perſona dicitur: vnde dicimus bonum nuncium afferre, i.bona noua nuntiare: Cicero: Domeſticarum rerum tuarum ſcriptores & nuntios. Vide Feſtum. Briſſ.

Nvncivs communis, id eſt, viator, ſeu præco, vt vulgari ſermone accipitur, multa habet nomina, quæ notat Authent. de judic.§.de vnoquoque, & C.de ſportul. l.2. Spieg.

Nvncivs cui ſpecialiter certi negotij gratia ad aliquem deſtinatur & abſenti miniſterium præbet, leg.2. ff.de pactis, & alibi ſæpiſſime. Hunc.

Nvncivm etiam pro repudio vſurpant. Hinc nuntium mittere & remittere coniuges dicuntur, qui libello repudij miſſo, à ſe inuicem diuertunt, l.6.& l.10.ff.de ſponſ.l.5.& leg.7. ff.de jure dot. Cic. in Topic. ſi mulier cum fuiſſet nupta cum eo, qui connubij ius non eſſet, nuncium remiſit. Inde nuncios repudia interpretantur Impp.l.3. C.de repudia. Prat. Briſſ.

Nvncii etiam ſunt, quos jus ciuile viatores, & adparitores. Pragmatici Galli *Sergents* vocant, c. prudentiam, de offic. & pot. jud. delegat. Prat.

Nvncivs ad emēdum miſſus, differt à procuratore. Nam quando nūcius mittitur, ex eo contractu directo, acquiritur obligatio ei, qui miſit nūcium, l.1. §.vlt.de contr.empt. l.qui autem, §.vlt. de conſtit. pec. Non enim nuncius ipſe emit aut vendit, aut aliud negotiū contrahit, vt poſſit dici contrahendo acquirere domino (ſed nudum miniſterium præſtat, l.licet de conſtit. pecu. i.e. nunciat; monet, ſignificat abſenti, ad quem mittitur, quid dominus petat, aut velit, & monentis tantum officio fungitur, ſed herus potius hic emere intelligitur. Atque ideo verba contractus in perſonam domini, non nuncij concipiuntur, d.l.& licet. Hic ſiquidem nuncius ſimilis eſt quadantenus epiſtolæ, qua abſens abſenti voluntatem ſuam declarat, vt non inſcite nec inepte nuncius epiſtola loquēs, epiſtola vero nuncius mutus dici poſſit. Nam etſi per epiſtolam contrahatur emptio, non idcirco tamen epiſtola acquirit ei, qui eam miſit, ſed ipſe potius per epiſtolā, quaſi inſtrumentum quoddam ſibi acquirit. Sic nuncius pro inſtrumento quodam habetur, adeo, vt nihil referat cujus conditionis ſit, ſaltem vt contractus, miniſterio ejus initus. valeat. Multū ergo intereſt, an quis mihi actionem acquirere, an vero facto ejus aliquo mihi actio acquiri dicatur, l.ſi quis ſolutioni. de vſu Cum autem mando alicui, vt emat nomine meo, hic procurator eſt, non ſimplex nuncius, quoniam emptio ipſa non nuda & ſimplex nunciatio ei cōmittitur. Itaq; emit ipſe, & verbo concipit in perſonam ſuam, non domini l.eum qui §. Iulianus, conſt. pecun. Sed quis alieno mandato, ac nomine alieno emit, cogitur mandati actione ſibi quæſita cedere, l.poſſeſſio quoque §.vlt.de acquir.poſſ. Quod ſibi verba contractus in perſonam domini concipiat, nihil agitur, cum quod hic geritur, ex ipſius contractu originem trahat. Vnde Paul.c.10.de oblig. & act. Quæcunque, inquit, gerimus, cum ex noſtro contractu originem trahunt, niſi ex noſtra perſona initium obligationis ſumant, inanem noſtrum actum efficiunt: & ideo, neque ſtipulari, neque emere, vendere, contrahere, vt alter ſuo nomine recte agat, poſſumus l. quæcunque. De nuncio, quia non ipſe contrahit, ſed quaſi organi cuiuſdam vice fungitur, quod domini vox ad abſentem perferatur, idem dici non poteſt, l.1. §.ſi te depoſit. Duar.

Nvncvpare, eſt voluntatem circa hæredis inſtitutionem, legatorum dationem, cæteraſque teſtamenti partes, lingua & voce exprimere nominareque. Hinc teſtamentum nuncupatorium, quod fit ſine ſcriptis, coram ſeptem teſtibus, viua voce: & eſt iuris ciuilis, teſte Viglio.

Nvcv-

Nvncvpare hæredem, pronunciare eſt, & verbis exprimere, ac palam nominare: opponiturque ſcriptura nuncupationi, ſicut & ſcriptus hæres nuncupato: vide l.21.l.25.ff.de teſtam.20. ff.de vulg & pup.l.8. §.vlt.ff.de ſec tab. l.1.§.vlt.ff.de iure codicil.l.58. ff.de hæred.inſt.l.11.§.pen.ff.ad l.Falcidiam,l.vltim. Cod.de codicill. Vnde per nuncupationem teſtamenta,id eſt, ſine ſcriptura, interpretatur Theod. in leg.21. §.per nuncupationem, C.de teſtam.l.8.C.qui teſtamen.fac. Sic per nuncupationem ſubſtituere, l.8. §.vlt. ff.de ſec.tab. vbi ſcripto nuncupatus opponitur. Sueton.in Calig.38. Quo metu iniecto, cum iam & ab ignotis inter familiares & à parentibus inter liberos palam hæres nuncuparetur, deriſores vocabat, quod poſt nuncupationem viuere perſeueraſſent. Vt autem ſecundum tabulas,ita & ſecundum nuncupationem bonorum profeſſio datur.Briſſ.

Nvncvpare Budæo idem eſt quod ὑπαγορεῦσαι, hoc eſt, non ſcripto, ſed voce & verbo cauere & dixere. Connan.lib.9.c.1. num.3.

Nvncvpare vota,eſt alicui diuorum vota polliceri & deſtinare Caius de verborum ſignificationibus. Poſt Calendas Ianuarias, die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur. Spieg. Hinc.

Nvncvpata vota dicuntur quæ conſules prætoreſve in prouinciam proficiſcentes faciunt, quæ in tabulas, præſentibus multis referebantur,ſic dicta non quod ſcriptis mandarentur, ſed quod certis verbis & clara voce eſſent facta. Connan.libr. 9.c.1.n.3.

Nvncvpata pecunia dicitur,quæ (vt Cincius ait lib.2. de offi. IC.) nominata & certa eſt, propriiſque nominibus pronunciata. At Santra libr.2.de verborum antiq.vt refert Feſtus,ſatis multis colligit, nuncupata non de recto nominata ſignificare, ſed promiſſa, & quaſi teſtificata, circumſcripta, recepta,etiam in votis nuncupantis eſſe conuenientius. Spieg. Connan.lib.9. c.1.nu.3.

Nvncvpata voluntas,pro expreſſa, §.fin.Inſt. de teſtament. Spieg.

Nvncvpatio,ſcripturæ opponitur.Briſſ.

Nvncvpativvm teſtamentum illud eſt, ad cuius firmitudinem & ſubſtantiam neceſſaria non ſit ſcriptura: tametſi nunc ad perpetuam rei memoriam, faciliorémque probationem ſoleat in ſcriptis redigi. Item eſt teſtamenti genus,quod appellatur in Scriptis: quia ſine ſcriptura inualidum ſit. Eius forma traditur Cod.de teſtam. Quære,Teſtamentum nuncupatiuum.Spieg.

Nvncvpativvm teſtamentum primum eſt & antiquiſſimum, & iam tum quidem cum nondum repertæ eſſent literæ, vero ſimillimum. Initio enim homines ſignis, & incerto vocis ſono,poſtea ſermone, & verbis diſtinctis, ſignificantibuſque animi ſui ſenſa explicare didicerunt,ita cogente humanæ ſocietatis vſu: Deinde literas quoque inuenerunt,neque id ſtatim ſed longo poſt homines natos interuallo. Aſſyrij,vt vult Plinius, aut ſi Gellio credimus Mercurius apud Ægyptios inuenit: à quibus ex Phœnicia Cadmus in Græciam eas aduexit. Pelaſgi poſtea in Latium: vbi dubium non ſit primas Teſtamentorum conſtitutiones nuncupatione, id eſt,verbis & voce fuiſſe factas.Connan.lib.9. c.1.nu.3.

Nvncvpatvr teſtamentum in hunc mundum: tabulas teſtamenti teſtator tenens ita dicit. Hæc vti in his tabulis ceriſve ſcripta ſunt, ita do,ita lego, ita teſtor: itaque vos Quirites teſtimonium præbetote: quæ nuncupatio, & teſtatio, vocatur, Vlp.c.Inſt.26.quod & ab Iſidor.lib.5. Etym.c.24.traditum extat.Sic Iulian.l.8.§.3.ff.de bonor.poſſeſſ.ſec.tab.Quidam teſtamentum in tabulis ſibi fecit, filio autem impuberi per nuncupationem ſubſtituit. Item, Nam quemadmodum ſcripto filij hæredi, ſepararim ab hæredibus patris, ita nuucupato poteſt videri ſeparatim, &c. Hoto. Vide etiam Bald.in Iuſtinianum, de iure nouo,lib.1.

Nvndinæ appellantur generale forum in poſſeſſione, vel villa, vel caſtro, vt ponit gloſſ.in l.1. ff.de nundi. & hæ à principe impetrantur,d.l.1. ff.& l.1.C.eod.tit.

Nvndinæ, id eſt, vacationes (vulgo à nobis feriæ dictæ) de quibus Rubrica extat lib.Pandect.50. & Cod.7. & quas Græci πανηγύρεις καὶ τῶν ἀγοραίων ἀπήνεια vocant,ad l.1. C.de nund.abuſiue dictæ ſunt mutata re, nomine autem retento, cum proprie mercatus appellandæ ſunt. Vnde Rubr. C.de nundinis & mercatibus: non vt vulg. Mercationib.id quod vel ex legis vnicæ lectione poteſt intelligi: nam à poſteriorib. Cæſarib.inſtitutum fuit, vt ex certo eorum beneficio & munere,certis in oppidis, ſtatis temporibus mercatus celebrarentur, cum omnium portoriorum & vectigalium immunitate: quinetiam Impp. Valens & Valentin.in l.1. Cod.de nundin.immunitates illas vſque eo amplificarunt, vt etiam eos quibus ius nundinarum conceſſum eſſet,vetuerint mercatus tempore nundinatorib. vllis aut propter merces aut propter portorium, aut propter priuatum aliquod debitum negotium faceſſere. Obſeruatum eſt etiam Nundinarum ius à Senatu impetrari ſolitum. Plin.lib.Epiſt.5.Solers,inquit,vir Prætorius à Senatu petiit,vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur.Prat.

Nvndinæ inquit Macrobius lib.Sat.1.c.16. primum à populo Romano inſtitutæ ſunt,inquit Rutilius, vt octo quidem dieb. Ruſtici opus facerent,nono autem die intermiſſo rure ad mercatum, legeſque accipiendas Romam venirent. Accedit Vlp. in l.3.ad fin.de feriis: item in eum ait,qui nundinarum nomine aduerſum communem vtilitatem accepit omni tempore, ius datur. Porro ſi quid ſuffragiis pop.Roman.ferendum erat, id per ternas nundinas recitabatur,ac promulgabatur. Id tempus trinundinum & duobus vocabulis trium nundinum dicitur. Vnde etiam mos tractus,vt leges trinundino die promulgarentur. Columella autem lib.1. de re ruſt.nundinarum, inquit, conuentus, manifeſtum eſt propterea vſurpatos,vt nonis tantummodo diebus vrbanæ res agerentur, reliquis adminiſtrarentur ruſticæ. Illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur: & cum conſilium publicum deſiderabatur, à villis arceſſebantur in ſenatum. Ex quo qui eos euocabant, viatores nominati ſunt.Prat.

Nvndinas,ait Feſtus,feriatum diem eſſe voluerunt antiqui,vt ruſtici conuenirent,mercandi,vendendique cauſa:eumque nefaſtum, ne ſi liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. Briſſ.

Nvndinas neceſſarias ac hominibus perquam vtiles eſſe oſtēdit Plato lib.2.Ciuilis conuerſationis, inquiens,in ciuitate bene beateq; inſtituta negociatores imprimis neceſſarios eſſe.

Nvndinari, venditare,inquit Bud.precio addicere,inſtitorio more aliquid ad quæſtum exercere: quod & nundino, nas,dicitur.Cicero tamen ſæpius pro emptitare vtitur,vt idem exemplis probat.Spieg.

Nvndinarivm, quod ad nundinas pertinet, vel quod nundinis deputatum eſt.

Nvndinis impetratis à principe, Modeſtinus ait,non vtendo, qui meruit, decennij tempore vſum amittit. Legimus.Claudium quamuis Imperatorem, tamen ius nundinarum in priuata ſua prædia à Coſſ.petiiſſe, Spieg.

Nvnqvam, non vllo, vel nullo tempore l.prouidendum, ff.de poſtulatio.l.locum,ff.de vſufruct.Alberic.Spieg.

Nvnqvid, num aliquid? per interrogationem, l.1. ad fin.ff.de pignor.act.Spieg.

Nvper,non longo tempore. Neque vero ad horas refertur,ſed vel ad paucos dies, vel ad paucos menſes, l. nuper conſtitutum,ff.de leg.3.Inſtit.de vſucap.§.fin.Spieg.

Nvper,ait Feſtus,quaſi nouiter.Briſſ.

Nvpta Labeoni non videtur, quæ virum pati non poteſt,l.pen. ff.quando dies leg.ced. Item nec ſponſa intelligitur, l.in eo iure,§.hoc caput,ff.de ritu nupt.Spieg.

Nvpta verba, inquit Feſtus, dicebantur ab antiquis,quæ virginem dicere non docebat. Plaut. in Dioſcolo. Virgo ſum, non didici verba nupta dicere.Prat.

Nvptalitivs,nuptialis. Vlp.l.194.ff.de verb.ſign.nam munus eſſe donum cum cauſa,vt puta natalitium,nuptalitium.Hot.

Nvptam à Græco duci,ait Feſtus, lib.12. Illi enim nuptam appellant νύμφην, quo verbo vſus eſt Solon in legib.Sic enim apud.Plaut.in eo. τὴν νύμφην τὴν νυμφίῳ συγκατακλινομένην μὴ καὶ σάτιν καταπέχειν. Hanc explicui lib.2.veteris iuriſprud.Prat.

Nvptam à nuptu,id eſt,opertione Varro deducit.Idque Cælius & Cintius probant apud Feſtum,quod caput nubentis flammeo obuolueretur. Santra autem ab eo quo Nymphæa dixerunt antiqui Græci γάμον, vnde nouam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius,quod noua petantur coniugia.Cuiac.quod noua ratio fiat.Sed verior eſt Varronis opinio. Mulier enim nupta,id eſt, obuoluta & tecta velamine ducebatur in domum viri.Erat autem coloris velamen, vt ait Plinius,Lutei,inquit, video honorem antiquiſſimum in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum.Virgines vero nubentes colus compta,& fuſus cum flumine, recta tunica & toga pura indutæ domumque viri intrantes ſolenne habebant poſtes adipe ſuillo attingere, aut vt tradit Maſſurius, lupino, ne quid mali medicamenti inferretur,non manu tamen ipſæ,ſed lana poſtes contrectantes,quod lanæ authoritatem veteres Romani religioſam habuere,à quo vxores quaſi nuxores dictæ, quæ omnia eiuſdem Plinij teſtimonio comprobantur.Quamobrem quamuis dicat Feſtus nubere tam mulieres quam viros dixiſſe antiquos,vt etiam nunc Itali inquit,quomodo & Græcis γαμεῖν, tamen proprie dicitur mulier nubere.Vnde illud Martialis:

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Vt ſi proprie loqui velimus, nuptias appellare debeamus tantummodo primum illum matrimonij diem tantis ceremoniis celebrem. Hinc nuptiales faces Cicero dixit, & quotidianis nuptiis gaudere eam, quæ quotidie mutat adulterum, quoniam nuptiis primus fiebat viri & vxoris congreſſus,quod in mariti domum ducta eſſet. Connanus libro 8. cap.3. num. 5. Et ille quidem obnubendi atque velandi mos à temporibus,ante Moſen deductus eſt, vt docet exemplum Rebeccæ ſe

obnubendis, ſtatim ac vidit Iſaac, vt habetur Geneſeos c.24. vnde & iure canonum ſtatutum erat, vt nouæ nuptæ velo obtegerentur, c.fœminæ, 3. quæſt. 5. c. mulier. 33. quæſt. 5. cap. quæcunque, 3. diſt.

NVPTIÆ per coemptionem quibus fiebant verbis, Boetius docet lib.comm.in Topic.Cic.2.

NVPTIÆ nefariæ propriè dicuntur, quæ inter aſcendentis, & deſcendentis lineæ homines committuntur l.quinetiam, ff.de ritu nupt. Eæ vero nuptiæ inceſtæ habentur, quarum collaterales in vetitis gradibus autores ſunt, atque item affines. Reliquæ vero modo illicitæ modo inutiles vocantur. Quamuis promiſcuus huiuſmodi vſus eſt apud Iuriſconſ.Spiegel. Dictæ autem ſunt nefariæ auctore Varrone libr.1.de vita populi Romani, vt eum refert Nonius, eo quod farre, id eſt, vita indigni ſint, qui tantum ſcelus admittunt. Hinc Virg.lib.6.

Qui thalamos natæ inuadit, vetitoſque hymenæos,

& poſtea:

Auſi omnes immane nefas, auſoque potiti.

Hoc olim prohibitum erat tantum vſque ad neptes, vt Plutarchus docet in Problemat. Romanis, cap.6. Inceſtæ vero quaſi quæ à ceſto cingulo illo Veneris quo in nuptiis honeſtis vtebantur, abhorreant, & propriè verbum hoc ad prohibitas nuptias inter eos, qui ex tranſuerſo gradu coniunguntur refertur à Suet.in Calig. Super ſororis inceſta dixit, & in Nerone, Maieſtatis quoque & adulteriorum inceſtique cum ſorore Lepida ſub exceſſu Tiberij mutatione temporum euaſit. Inceſta etiam in Domitian. appellauit Veſtalium ſtupra: quamuis, vt dixi proprius eius ſenſus is ſit, vt prohibitam ſororum, & aliorum collateralium commiſtionem ſignificet.

NVPTIÆ dicuntur propriè ceremoniæ & hilaritates in ducendis vxoribus, à nubendo: quia ſolebant olim puellæ, pudoris gratia caput obnubere: ſignificantes, verecundiam nuptiis præire debere. Hinc Cicero pro Cluentio dicit: Nuptias plenas dignitatis, plenas concordiæ ac pudoris. Hinc etiam nubere propriè de mulieribus dicitur.

NVPTIÆ ſiue matrimonium, eſt viri & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinem continens, ait Imp.de nupt. in princ.vide ſupra Matrimonium. Mode. Nuptiæ ſunt coniunctio maris & fœminæ, & conſortium omnis vitæ: diuini & humani iuris communicatio, l.1.ff.de ritu nuptiar. Coniunctio vt l.1. ff.de iuſt.& iur. Coniunctio maris & fœminæ quam nos matrimonium appellamus. Duplex enim habent nomen, matrimonij & nuptiarum, l.10. ff.de ritu nupt.& inſtitut.de prat. poteſt.ex quo loco etiam conſortium omnis vitæ interpretari licet, indiuiduam vitæ conſuetudinem, quod vitæ ſocietatem, l.ſi rerum, ff.de re iud. leg.1. ff.rer.amot. quod Halicarnaſſeus ἐπὶ πολλῇ συνελθεῖν τύχῃ, vbi etiam vxorem facit κοινωνὸν ἁπάντων χρημάτων τε καὶ ἱερῶν. Imp. Gordianus ſimiliter ſociam rei humanæ ac diuinæ. Obſeruandum autem, Modeſtinum in nuptiarum definitione, vt Ethnicum loqui apud quos quæuis familia habebat ſpecifica ſua ſacra. Prat.

NVPTIÆ iuſtæ, hoc eſt, legitimæ ſunt, ſi Romanus Romanam, liberæ conditionis maſculus liberam ducat vxorem. Præterea oportebit vt conſentiant, non ſolum qui iunguntur ſed etiam parentes, ſub quorum ſunt poteſtate, l.nupt. ff.de rit.nupt. l.nec filium, C.de nupt. Cum autem nuptiæ celebritas ipſa coniugij ſit cum mulier obnubitur, id eſt, velata facie ad maritum deducitur, propriè non dicimus ſolui nuptias, ſed ipſum matrimonium, rub.ff.ſol.matr.Prat.

NVPTIÆ ſeruiles: iure ciuili conſtat matrimonium inter ciues Romanos & liberos duntaxat eſſe. Inſt.de nuptiis, in princip. Seruos vero haudquaquam poſſe in matrimonium conuenire, l.cum ancillis, C.de inceſt.nupt. Sane iure Pontificum, c.1.de coniugio ſeruorum approbatæ ſunt ſeruiles nuptiæ, citra tamen domini fraudem. Prat.

NVPTIALIS currus, &c. In Græcia ſeruatum morem Pauſanias ſcribit, vt in nuptiali curru tres modo ſederent. Media ſponſa. A lateribus ſponſus, & quem vocant Parochum, qui amicitiæ vel ſanguinis nexu colligatus eſſet, cuique deferrent plurimum. Eius rei etiam teſtes ſunt Cælius Rhodig. lectionum antiqua. lib.21.& Alciat. Prætermiſſorum lib.1. Brechæus l.pupillus, §.incola, ff.de verbor.& rer.ſig.&c.

NVPTIARVM mentio ad primas nuptias referenda eſt, quod & Albericus indicat. Pomponius in l.boues, de verbor.ſignific. Hoc, inquit, ſermone, dum nupta erit, primæ nuptiæ ſignificantur. Cuius rei rationem pete ex commentariis Alciat. in eandem.Spieg.

NVPTIARVM tempus, eſt ipſa nuptiarum feſtiuitas, l.ſancimus, C.de nupt. Itaque pro ſpe nuptiarum impropriè accipiuntur, l.2.in fin.ff.de priuatis delictis.Spieg.

NVPTIAS à nubendo, id eſt, velando dictas Feſtus, Iſidor.& alij tradunt, quod olim nouæ nuptæ velatæ ad viros deducerentur: vnde propriè nuptiarum nomen mulieribus conuenit: non temere enim viros nubere Latini auctores dicunt. Et ideo ſecundum perſonas vtriuſque ſexus nuptias & matrimonium in aliquot locis diſtingui ex Triboniani tamen quantum ex iſtimo, ſubtilitate magis quam Iureconſultorum videmus, l.10. & l.11. ff.de ritu nuptiar. §.ſi aduerſus ea, Inſtitut.de nuptiar. §.quibus communerari. Inſtit.de hæred. quæ ab inr. vide ſupra in verbis Nubendi & Nubere. Porro hæc conditio, SI NVPSERIT, non impletur qualicunque coniunctione. Etenim ſi nondum nubilis ætatis ducta ſit, vel ei coniuncta cuius nuptiis interdictum eſt, non paruit conditioni, l.10. ff.de condit. & demonſtr. Sed & ſi pupillæ legatum ſit, QVANDOQVE NVPSERIT, ſi ea minor duodecim annis nupſerit, legatum non conſequentur, antequam, viripotens facta ſit: quia non poteſt videri nupta, quæ virum pati non poteſt, l. pen. ff. quando dies leg.ced. Briſſon.Vult.in comment. Inſt. de patria poteſt. §.1.n.2.

NVPTVI collocare eſt contrahere nuptias, matrimonium. Vlp. in l.liberorum, ff.de his qui notantur infamia: quod & nuptiis collocare paulo poſt dixit.

NVRVS appellatur filij vxor. l.4. ad fines, ff.de gradibus & adf. Sed & ſponſa, licet minus propriè, nurus appellatione continetur, l.6.& l.8.ff.de gradib.& adf.l.2.§.1. ff.de rit.nupt. Nurus autem appellatio & in edicto de poſtulando, & in quæſtione prohibitarum nuptiarum, & alias fere porrigitur, licet has pronurus quidam recte appellent, l 50.ff.de verb.ſign.l.1.in fin.& l.3. §.vlt.ff.de poſtul. l.8.§.penult.ff.de legat.præſt. l.14. §.vlt. ff.de ritu nupt. Ideoque nepotis ex filia noſtra nati vxorem nobis nurum eſſe traditur in l.6. ff.gradib.& adf. Briſſ. Adde Brechæum, l.nurus, in tit.de verb.& rer.ſign.

NVSQVAM nullo in loco, quod nuſquam relatum eſt, nec vſquam receptum, l.1.ff.de SC.ex Alberico.Spieg.

NVSQVAM eſt, id eſt, non eſt.Briſſ.

NVTRIMENTVM vocatur omne id quod nutrit ac ſuſtentat corpus, veluti cibus, potus, medicamenta, quæ quaſi in ſubſtantiam corporis tranſeunt ac mutantur, l.proponebatur, & in fin. ff. de iudic. Gœddæ. ad l.&c. 44. num.5. ff. de verbor. oblig.

NVTRIRI debitum dicitur, cum vſuræ non ſoluuntur, l.2. C.de debir.ciuil.lib.10.Spieg.

NVTRIRI, infantium, ali adultorum eſſe monuit Interpres in l. penul.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.Iur.l.2.Cod.de infant.expoſ.iubet nutrire ſobolem ſuam. Spieg.

NVTRITIA apud Vlp.in l.1.ad fin. ff.de var. & extraord. crim. dicuntur merces, quæ datur nutrici: Græce vocantur θρεπτικά vide Budæ. in annot. prior. & Alciat. in l.inter donum, ff.de verb.ſign. Spieg.Briſſ.

NVTVS, id eſt, voluntas quæ ſigno declaratur: quod fit, vel oculis, vel capite, vel manibus. Nutu relinqui poteſt fideicommiſſum, l.nutu, ff. de legat.3. verum hæres nutu inſtitui nequit, l.iubemus, Cod.de teſtament. Plin.docet libr.1. Epiſtol. nutum dici, cum quis annuit: & renutum cum recuſat. Namque ego, inquit, ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Porro cui ſummam potentiam adſcribimus, eius nutu ac renutu omnia geri dicimus. Multum eſt verbo efficere, quod velis, at plus eſt idem efficere nutu ac renutu, inquit Eraſm.Prat.

NVTVS non eſt rerum nota, licet conſenſus quoddam ſit indicium.Gœdd.in comm.2. libr.n.8.de verb.& rer.ſign.

NVX eſt omne pomum, quod foris duro operculo tegitur, & intus habet quod eſui aptum. Gœdd. in comm.205. n.2.de verb. & rer.ſign.

NYCTALOPS, Νυκτάλωψ, qui occaſio ſole oculis eſt hebetioribus Plin. libr.8. cap.15. Caprinum iecur veſcentibus reſtituit veſpertinam aciem his quos Nyctalopas vocant. Vlpian. l.10. §.2. ff. de ædil. edict. Sed & νυκτάλωπα morboſum eſſe conſtat, id eſt, vbi homo neque matutino tempore videt, neque veſpertino, quod genus morbi Græci vocant νυκτάλωπα. Ariſtotel. problemat. ſect.31. Νυκτάλωπας λέγουσιν ὅταν μὴ συμβῇ τινὶ ἡμέρας βλέπειν δυομένου τοῦ ἡλίου ἀμαυροῦσθαι εἶναι, νυκτὸς δὲ ὅλως. Nyctapolas appellant cum accidit, vt interdiu quidem cernant, occidente vero ſole, hebetius: nocte vero neutiquam. His etiam verbis νυκτάλωπα definit Aetius libr.7. morborumque, ait, hunc contingere propter imbecillitatem capitis, & organi viſus craſſitiem tunicaſque & humiditates, quæ circum oculum ſunt: vide Cuiac. in Nouell.13.

NYCTALOPS Vlpiano eſt, qui neque matutino tempore videt, neque veſpertino, l.10.§.de myope, ff.de ædil.edict.Briſſ.

NYCTOSTRATECI, nocturni magiſtratus in prouinciis, qui armati noctu vrbem perluſtrant publicæ quietis gratia. Arcadius, l.vltim. §.1.ff.de mun.& honor. huius verbi meminit: Nyctoſtrategi & piſtrinorum curatores perſonale munus obeunt. In aliis exemplaribus, Nycoſtrategi habetur corrupte. Nyctoſtrategus enim, eſt idem, qui præfectus vigilum in vrbe dicitur: vt in Ægypto Straboni νυκτερινὸς στρατηγός, & Conſtantinopoli νυκτέπαρχος: qui poſtea prætor plebis dictus eſt, cap. l.ex Nou.13.Prat.

NYMPHA Latine ſponſa dicitur.

NYMPHEVM, locus, in quo mulieres lauabantur. Ioſephus lib.

14.de

1. de bello Iud. Apud Aſcalonem nymphæa condidit & lacus ornatiſſimos Iul.Capitol.Opera Gordiani Romæ nulla erant, præter quædam nymphæa. & balneas. Alciat. in l.ſi qui diuinam,C.de aquæduct.lib.11.

Νυμφαῖα λουτρά, vt Suidas interpretatur, τὰ ἐις γάμους ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑποκείμενα λουτρά. Prat.

NYMPHEVM à Thermis,i.e. balneis calidis diſcrepare oſtendit l.ſi quis per. C.de aquæduct. libr.2.vbi præfectus curare iubetur, ac diligenter prouidere, quantum aquæ thermis, quantum Nymphæis pro abundantia ciuium deputari conueniat, exiſtimat Alciatus, fuiſſe locum, in quo mulieres lauarentur: Forcatul. vero non aſſentitur, non quod neget mulieribus in Nymphæo lauari vetitum, ſed quod putet viris etiam permiſſum extitiſſe,ſeparatim habere ſua Nymphæa. Eſt itaque Nymphæum, lauacrum ſiue balneum, aquam tepidam habens non valetudinis, ſed voluptatis cauſa paratam: ideo prius, conſulitur thermis, mox Nymphæis, poſtremo aliis vſibus,in dict.leg. ſi quis per Strabo libro 7. tradit, in Apolloniatum finibus locum extare, quem Nymphæum vocant,vbi ſaxum eſt ignem vomens, cui fontes ſubſunt aquis tepidis, & bitumine ſcatentes. Pindarus Olymp.12. θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις, id eſt, calyda Nymphatum balnea frequentas, de viro loquitur.Nomen inde ſumptum eſt,quod per æſtatem promeredιana hora Nymphæ ſeſe fontibus abluerent, Dianæ,puta,comites, in ſecretis nemorum fontibus, vt ſe oblectarent tantum. Quod & Romani ſeruarunt, in octauam diei horam lotionem differentes, quæ eſt ſecunda poſt meridiem. Martialis libro 10.

Octauam poteris ſeruare,lauabimus vna.
Scu.quam ſint Stephani balnea iuncta mihi.

Forcat.in ſuo Cupid.Iuriſperit.c.10.n.2.Briſſ.

O.

OLiteræ cum au voce commercium quoddam eſt: Nam veteres, plodo, cloſtra,coda,pro plaudo,clauſtra,cauda,dixete.Diomed.lib.1.Gramm.Prat.

O.C.id eſt, ope conſilio, quam locutionem exponit Paulus in l. 53.de verb.ſign.vide & §.interdum,Inſtit.de oblig. ex delictis, vbi hæc locutio ter repetitur cum coniunctione: & corrupte, mea quidem ſententia, & reclamantibus libris ſcriptis probatioribus. Itaque Vlpian.l.6.de condit.furt.ope conſilio dixit, Non dubium autem, quin apud Paulum Diaconum mendum ſit, vbi O.C. ore conſilij, vel ore conſilio interpretatur: vide Cuiac.ad d.§.interdum.Prat.

O.D.M. operæ, donum, munus: nam apud Paulum Diaconum corrupte legitur Domus. Hæc tria (vt ait Paulus noſter in l. ſæpe, 53. ff.de verbor. ſignific.) ſine disiunctione ita pronuntiabantur. Erant autem ea, quæ patronis ſuis libertis, quum eos libertate donabant, imponere conſueuerant: vt ex tractat. de operis libertorum facile intellectu eſt,in quo mundum harum notarum ignoratione natum eſt apud Paulum in l. qui libertinus, 37. vbi l.Papiam edit: Ne quis eorum operas, doni, muneris, aliudve: pro operas, donum, munus, aliudve. Hotom.

O.L.O. Con. opere locato,opere conducto. Adſcribi autem ſolebat, Effecto probatoque, cum perfectum eſſet: & hoc eſt, quod Paulus ſignificat in l.5.de verb.ſignif.Opera locato,conducto: his verbis ἀποτέλεσμα ſignificatur. Nam conciſe Paulus loquitur, pro opere locato effecto, opere conducto effecto. Quare apud Val. Probum pro Operas conduxit, Operas locauit, reponerem,Opere conducto, Opere locato. In lapide autem vetuſto legi operis faciundi adſcriptum eſt. Altera pecuniæ pars dimidia ſoluetur opere effecto probatoque: vt apud Macrum in leg.7. §.1. ff.de repetund. Illud quoque cauetur, ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentum publice dandum, præbendum, approbandum, ſarta tecta tuenda, antequam perfecta, probata, præſtita lege erunt. Hot.

O A.

OASIS, pœnæ genus, quæ Græci interpretes infeſtam fuiſſe culicibus & muſcis grandioribus notant: eius meminit leg.7.§. 5. vbi Gothofr. ff.de incidict. & releg. vide Cuiacium 8. obſeruat.27.

O B.

OB,in 12.Tab.ſignificat. Ad.Verba legis hæc ſunt: Cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito: Eodem modo dicitur, Ob abſoluendum, pro Ad abſoluendum,vel vt abſoluat: Ob tacendum, pro Ad tacendum,vel vt taceat. Sic Suet.in Veſpaſian. Ob ſubterfugiendum ius fiſci, id eſt,vt ſubterfugeret. Prat.

OB,præpoſitio,ait Feſtus,alias ponitur pro circum, vt cum dicimus, vrbem obſideri,obſignari,obuallari. Alias ponitur in vicem præpoſitionis quæ eſt proper, vt ob merita, ob ſuperatos hoſtes.Briſſ.

OB, propter ſignificat: Alberic.ex ICtis exempla ponit. Ob an conditionem faciat, cauſamque proximam denotet, docet Bartol.in l.1.Cod.de legat.lib.10. & l.1. C.de ſent.quæ pro eo quod ter eſt,Prat.

OB rem datur, vt aliquid in futurum ſequatur: quo non ſequente, repetitio dati competit. Ob cauſam vero damus,quæ præterita eſt: veluti cum ideo do, quod aliquid à te conſecutus ſum, vel quia aliquid à te factum eſt,l.1. ff.de condict.ob turpem cauſam,l.damus,ff.de condict.indeb.Spieg.

OBÆRATVS,qui ære alieno iam obligatus eſt,quaſi ære alieno obſtrictus.Bud.in priorib.

OBAMBVLARE,eſt aduerſus alios ambulare,& quaſi ambulanti ſe opponere,ſiue circumire,aut obuiam ire.Feſtus.

OBAVDIRE, eſt de mente deducere, Io.Andr.in c.fundamenta, de elect.in 6.Prat.

OBCÆCARE foſſas, hoc eſt, obtegere, & deſuper claudere, ne pateant.Bud.

OBDORMIRE, non vita defungi eſt,quod nullo idoneo authore Eccleſiaſtici recepere, ſed dormire ſignificat. Vlpian.ad.l. Aquiliam. l.ſi ſeruus ſeruum. Si fornacarius, inquit, ſeruus coloni ad fornacem obdormiuiſſet, & villa fuiſſet exuſta, &c. Spieg.

OBEDIENTIA eſt actus intellectus, & voluntas humiliter obtemperans ſuperiori, ex debito, & conſiſtit in mandatis, vt habetur 93. diſtinct. in ſumma, &c.ſi inimicus,de quibus non eſt exquirenda ratio à ſuperiore, niſi quando contra ius mandat: vt notatur per Innocentium in cap.2. de reſtitut. in integrum ita eleganter Baldus in l.liberti libertæque, in 1.column. circa medium, C.de oper.libertor. Cotta. Eſt autem obedientia erga magiſtratum naturalis,naturalique ratione inter omnes ratione vtentes humana recepta, omnes ad obedientiam obligat.

OBEDIRE, obtemperare, obſequi, & vt Feſtus ait, obaudire, id eſt,dicto audientem eſſe. Sic obedire legibus patriæ. Briſſ. ex ff.

OBEDIRE malo principi, ferre eſt: Vide Eraſmum ſuper illud Apoſtoli ad Roman. Ideoque neceſſitati ſubditi eſtote,cap.13. Spieg.

OBERTVS, de Orto, qui librum 2. & 3. feudorum compoſuit, Conſul fuit Mediolanenſis, vt tradit Cuiac. libro 1.feudor. in princ.

OBESSE, id eſt,obſtare,officere,nocere. Non debere obeſſe ſeruo factum domini, leg.5. §. ſi ſeruum, ff.de his quæ vt indig. Briſſ.

OBEVNDA, vt Alber. citat,pro exequenda ſiue peragenda, in l. eſt verum, C.de incol.libro 10.Haloander,ſubeunda repoſuit, ſenſu eod.Spieg.

OBEX ſignificat cuiuſcunque rei obiectionem ſiue obſtaculum, l.adulterij accuſatione,C.de adult.Spieg.Briſſ.

OBIRE proprie eſt circum aut obuiam ire, & omnino adire. At hic vere obit mortem, qui ſua ſponte & vltro eam adit, quod proprium eſt eius,qui ſeipſum interficit.Conn.lib.5.c.7.n.1.

OBIRE diem deſtinatum, id eſt, præſto eſſe ad diem deſtinatum.

OBIRE,id eſt, fungi. Obire munus conſulis,fungi officio conſulis, *ein regierender Burgermeiſter ſeyn.* Briſſ.

OBIRE hæreditatem, pro acquirere poſſeſſionem hæreditatis, eſt apud Ciceronem pro Lege Agraria, & pro frequentare, pro M. Cælio,eadem figura, qua dicimus, obire prouinciam. Spieg.

OBIRE vadimonium,eſt ad diem ſe ſiſtere. Lege, Vadari.Spieg.

OBISSE,pro deceſſiſſe,l.3.ff.de cond.indeb.

OBIICI beſtiis dicebantur, qui feris deuorandi tradebantur, vt de Daniele legimus leonibus obiecto: & Cicero pro Sexto Roſcio Amer. dum de pœna parricidarum loquitur. Noluerunt maiores corpus feris obiicere, nec beſtiis quoque, quæ tantum ſcelus attigiſſent, immaniotibus vteremur, & Spartianus loquens de Caracalla: Si quando (inquit) feris obiectos vidit, fleuit,&c.Subiiciebantur autem beſtiis qui in ludum venatorium damnabantur,vt ſcilicet in theatro feras conficerent, & cum eis pugnarent, qui ad beſtias damnati dicuntur, in l.ad beſtias,ff.de pœnis.Aldobrand.

OBIIT diem,pro mortuus eſt,leg.1. C.de condit.inſert.. Albert. Spieg.

OBITER,pro interim,incidenter, l.1.in fin.de reſcind. vend. Interpres pro ſtatim accipit.

OBITER liberari,id eſt, per conſequentias, leg.1. ff.de reſcind. vend. Briſſ.

OBIVRGATIO poſt turpe factum caſtigatio.Feſtus.

OBLATIONES dicuntur, quæcunque a piis fidelibuſque Chriſtianis offeruntur Deo & Eccleſiæ, ſiue res ſoli ſiue mobiles ſint. Nec refert, an legentur teſtamento, an aliter donentur, cap. qui oblationes, cap. clerici,13. quæſt.2. not.in cap. cauſa, cap.cum inter.de verbor.& hoc vocabulo vſus eſt Vlpian.cap. 5. tit. de donat.int.vir.& vxor.veteres offerumenta vocarunt, authore Feſto: verum etiam inualuit conſuetudo loquendi, vt oblationes ſpecialiter dicantur, quæ altari offerantur in ſacra liturgia, quam vulgus miſſam, Iuſtinian. noſter ἁγίαν προσκομιδὴν appellat. Nouell. 123. Huiuſque oblationis, quæ apud veteres vſitata fuit, Theodoſ. meminit, cap. de his, 10. quæſt.1. omnis de conſecr. diſtinct.1. libro quinto

Eccleſ. hiſtor. cap.18. & hæ omnes oblationes ſicut & decima inter res ſacras ſpiritualeſque numerantur : adeo vt clerici tantum, non etiam laici, eas capiant, c.qui ſacerdotes, c.ſanctorum,c.vlt.10. qu.1.Franc. Duaren.libr.7.de ſacr.Eccleſ.miniſt.ac benef.c.3.

Oblati actio competit,oblatumque furtum dicitur, quum res furtiua ab aliquo tibi oblata ſit, eaque apud te concepta vtique ſi ea mente tibi data fuerit, vt apud te potius, quam apud eum, qui dedit, conciperetur. Eam tibi apud quem concepta ſit, propria aduerſus eum, qui obtulit, quamuis fur non ſit, conſtituta eſt actio,quæ appellatur oblati,§.oblatum de oblig. quæ ex delict. naſc. Inſtit.4. Sed hæc actio in deſuetudinem abiit. Cum enim requiſitio rei furtiuæ hodie ſecundum veterem obſeruationem non fiat, merito ex conſequentia etiam præfata actio ab vſu communi receſſit, cum manifeſtum ſit, quod omnes, qui ſcientes rem furtiuam ſuſceperint, & celauerint, furti nec manifeſti obnoxij ſunt, §. ſed hæ actiones, eod.tit.Inſtit.Anchor.

Oblati curiæ dicebantur, vt cum naturales eſſent nati, per oblationem curiæ legitimarentur, §.ſi igitur,in Authen.quibus mod.nat.effic.ſui, cum prius hoc idem Theodoſius ſtatuiſſet: Cum enim curialium ordo ampliſſimus, olim tam in municipiis, quam coloniis ad peſſimam conditionem eſſet redactus, temporibus Leonis & Maiorani; idque propterea, quod cum inter alia onera hoc quoque ſuſtinerent, vt tributa omnia exigerent, ita vt quæ à tenuioribus ſeruare non poſſent, ipſi de ſuo penderent : multi patrias dESererent natalium ſplendore neglecto, ac occultas latebras & habitationem eligerent iuris alieni, adeo Impp.conati huiuſmodi morbo prouidere, ſtatuerunt, vt naturales filij per oblationem curiæ legitimarentur. Aldobrand.ad tit.Inſt.de nupt.§.aliquando autem.

Oblatum furtum : vide Oblati actio.

Obligare ſe,eſt aliquo iuris vinculo ſe obſtringere.Briſſ.

Obligare etiam eſt pignori opponere & hypothecæ dare. Briſſ.Præterea eſt obnectere.

Obligari iudicio,id eſt,teneri,l.45.ff.de oblig.& act.

Obligamur aut re, aut verbis, aut ſimul vtroque, aut conſenſu, aut lege, aut iure honorario, aut neceſſitate, aut ex peccato,l.52.ff.de oblig.& act.Obligamur præterea aut naturaliter, aut ciuiliter,ſeu ciuili iure,Briſſ.

Obligari apud aliquem, id eſt,alicui,in l.7.de fideiuſſoribus.

Obligari lege dicitur, qui in legem committit & incidit, l. 36.ff.de falſ.Modeſtin. in l.51.ff.de verb.obl.Lege obligamur, cum obtemperantes legibus aliquid ſecundum præceptum legis vel contra facimus.Sic Gellius furti ſe obligare,vel furtum facere,in lib.7.c.15.dixit.Briſſ.

Obligata durare.Vlp.in l.item quæritur,13.§.qui impleto,11. ff.locat.Qui impleto,inquit,tempore conductionis, remanſit in conductione, non ſolum reconduxiſſe videbitur, ſed etiam pignora videntur : durare obligata.

Obligatio eſt iuris vinculum, quo neceſſitate aſtringimur alicuius ſoluendæ rei, ſecundum noſtræ ciuitatis iura : ita definit Imp.in pr.Inſt.de oblig.

Obligatio eſt vinculum iuris, quo quis aſtringitur ad ſoluendum id, quod debet.Ea recte diuidi poteſt in ſimplicem & mixtam: & iterum ſimplex in naturalem tantum, & ciuilem tantum, mixta in naturalem & ciuilem ſimul. Vult. in Comment.Inſt.de oblig.in pr.nu.17.

Obligationes autem aut ciuiles ſunt, aut prætoriæ.Ciuiles ſunt, quæ aut legibus conſtitutæ,aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt. Legibus, vt legis Aquiliæ obligatio : & de pauperie,per leg.12.Tabul.& furti nec manifeſti, §.ſunt autem,Inſt. de noxal.act. Certo iure ciuili, vt ſunt obligationes iure gentium inuentæ, quæ à iure ciuili comprobatæ ſunt. Prætoriæ ſunt, quas Prætor ex ſua iuriſdictione compoſuit, quæ etiam honorariæ vocantur,vt obligatio ex furto manifeſto,& ex rapina, d.§.ſunt autem. Hæc diuiſio ponitur ab Imp. in d.tit. de oblig.in §.1.Sequens diuiſio in quatuor ſpecies deducitur:Aut enim ex contractu ſunt, aut ex quaſi contractu : aut ex maleficio, aut ex quaſi maleficio eod.titul. §.ſequens. Earum vero, quæ ex contractu ſunt,quatuor ſunt ſpecies : aut enim re contrahuntur,aut verbis,aut literis,aut conſenſu,§.final.eod titul. Re contrahitur obligatio quinque modis,veluti mutui datione,& ex indebiti ſolutione, ex commodato,ex depoſito,& ex pignore recepto, vt patet ex toto contextu tit. quibus mod.re contrah.oblig. Verbis obligatio contrahitur, vt ex interrogatione & reſponſione, cum quid dari fieriue vobis ſtipulamur, vt in princ.de verb.oblig.in Inſt.&c.Literarum obligatio fit,ſi quis debere ſe ſcripſerit, quod ſibi numeratum non eſt,& poſt biennium de pecunia non numerata opponere poteſt : vt in inſtit.de litera.oblig.poſt princ. Conſenſu fiunt obligationes, in emptionibus, venditionibus, locationibus, ſocietatibus, mandatis : quæ qualia ſint, ſingula ſuis locis ordine literario explicita reperies. Ideo autem iſtis modis obligatio dicitur conſenſu contrahi,quia neque ſcriptura, neque præſentia omnimodo opus eſt ac nec dari quicquam neceſſe eſt, vt ſubſtantiam capiat obligatio:ſed ſufficit eos, qui negotia gerunt conſentire : vt in tit.de oblig.ex conſenſ. Obligationes, quæ ex quaſi contractu naſcuntur,ſunt,vt obligatio ex negotiis geſtis, ex tutela, ex re communi, ex hæreditatis aditione,ex indebiti receptione, vt patet per tot.tit.de oblig. ex quaſi contractu in Inſt. Obligationes ex delicto vnius generis ſunt : nam omnes ex re naſcuntur,id eſt,ex ipſo maleficio,velut ex furto,rapina, aut damno,aut iniuria : quæ exempla,qualia ſint,ſuis locis ordine literario explicantur. Obligationes ex quaſi delicto patent in his exemplis, vt ſi iudex litem ſuam fecerit, & per imperitiam male iudicauerit.Item quando ex alicuius domo aliquid proiicitur,quod noceat : vel ſi ſupra viam eſt aliquid appenſum,quod poſſit alteri nocere:item,pro furto commiſſio in naui, vel in ſtabulo, vel in caupona : qui caſus numerantur in tit.de oblig.quæ ex quaſi delicto naſcuntur,in Inſtit.Cæterum noſtri tres obligationum ſpecies conſtituunt; quarum vnam naturalem, aliam ciuilem, aliam naturalem & ciuilem ſimul appellant. Naturalis obligatio & iure gentium, quæ naſcitur ex conſenſu, quæ ſolo æquitatis vinculo ſuſtinetur, vt l.Stichum aut Pamphilum, §.naturalis, ff.de ſolutionibus : vnde is natura debitor eſt, quem iure gentium dare oportet, & cuius fidem ſequuti ſumus, l.cum amplius, §.is natura debet, ff.de regulis iuris, vt puta, ſi pupillis pubertati proximus ſine tutoris autoritate promiſerit, naturaliter obligatur, l.prima, ff. de nouation. & effectus eſt duplex naturalis obligationis.Primus eſt quod ſoluta pecunia repeti non poteſt. Secundus, quod aliquando nomine eius aliqua actio competit : vt ex pacto nudo donationis; quæ duo ſigna ad cognoſcendam naturalem obligationem tradit Iuriſconſultus, l.naturales obligagationes, ff.de action.& obligat. Regulariter tamen ex naturali obligatione,ſiue ex pacto nudo non oritur actio ciuilis,& efficax ad exigendum : vnde abuſiue debitores naturales debitores appellantur, l.1. fideiuſſor obligari, §.fideiuſſor. ff.de fideiuſſoribus. Obligatio ciuilis eſt, quæ poteſt parere actionem:vt obligatio literarum.Oligatio naturalis & ciuilis ſimul eſt, quæ à iure gentium eſt inuenta, & cui ius ciuile formam dedit, vt obligatio ex conſenſu : vide gloſſ.in dict.tit.de obligat.in Inſtit.&c.Ioan. Bello.Etym. Adde Connan.lib.2.cap.3. num.2.& 3. & Balduin. in comment. ſuper Inſtit. Iuſtin.l.3.de oblig.tit.13.

Obligationum hæ ſunt ſpecies; naturalis,ciuilis & honoraria.Briſſ.

Obligatio. Nulla actio eſt quæ non aliquam originem trahat ex obligatione. Et rurſus : Obligatio ex aliquo negotio, imo reales actiones, ſi actorem reſpicias, habent perſonalem obligationem, ſin autem in reum conuentum, aliter eſt. Nemo enim dominium rei,vel ius in re poteſt habere,niſi ex præcedente conſecutus ſit geſto negotio. Ita recte ſentit Roffredus & Old.in ſua copia.Spieg.

Obligatio verbum generale eſt, & diuiditur in eam, quæ ex contractu eſt, vel quaſi, & ex delicto vel quaſi. Obligatio ex contractu oritur. Cum enim introductæ iam eſſent multæ commerciorum formæ, naturalis ratio, ac imminens rerum neceſſitas dictabat, æquum & bonum eſſe, vt conſtitueretur ne quis in huiuſmodi mutuis negotiationibus ſecundum humani affectus inconſtantiam, detrimento alterius temere variarent : imo magis,vt adſtringeretur vnuſquiſque ad id, quod ſemel placuiſſet ſeruandum. Vnde generaliter introductum eſt naturæ vinculum, id eſt, naturalis obligatio. Vt rectiſſime videatur dixiſſe Vlpian. in l.1.in princ. ff.de pact. Quid enim tam congruum eſt fidei humanæ, quam ea quæ placuerunt inter eos, ſeruare ? Verum, naturalis ratio omnium rerum optima moderatrix, cum tam immenſa, & varii diſcriminis eſſent hominum negotia & facta, facile ſuaſit adeoque propter neceſſitatem exigit, ne eodem modo omnes ex omnibus negotiis paſſim obligarentur. Eſt enim inconuincibile axioma, diſſimilia non recte ſimili iure cenſeri. Quare legiſlatores medium quoddam, ac temperamentum in rebus obſeruantes delectum adhibuerunt introducendæ obligationis,hoc ordine : Primum, in conuentionibus ſecundum prædictas formas conſummatis, tam efficax vinculum admiſerunt, vt executionem quoque decernerent in inuitos & recuſantes. Et hæc obligatio ſecundum naturæ rationem, & hominum authoritatem producta, merito eſt dicta naturalis & ciuilis. Exequendi vero adminiculum, actio. Deinde in illis articulis, in quibus naturæ ratio non palam accederet, apparente tamen aliqua cauſa ad vſum humanum neceſſaria, conſtituerunt authoritate ſua, ictiſque præſcriptio obligationem quandam, ac inde ciuilem ſeu legitimam nuncuparunt, vtique tam efficacem, vt exigi poſſet per actionem. Sic Paulus accipi vult in l. legitima conuentio. Vlpianus in l.iuris gentium, ff.de pact. Denique in illis ſpeciebus, quæ non tam prægnantem cauſam in ſe continere videbantur, vt ad neceſſitatem exequendi trahendæ eſſent, ne nimis rigida omnium dictorum introduceretur actio cum nec illas nominatas ſeruemus, vt oportet, optimorum

temperamento reliquæ omnes conuentiones ſub naturali obligatione propter conſenſum, ſine executione tamen actionis relictæ ſunt, ſolum vt exceptionem parerent. Vlpianus in d.l.iuris gentium, §.ſed cum nulla, inquit, ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem. Ideo nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem, hoc eſt, naturalem defenſionem. Ex his apparet, quomodo ex facto colligatur ius obligationis, & etiam ius perſequendi, quod debetur per obligationem. Sicut dici ſolet: Contractus eſt remotior actione, ac mediata cauſa: Obligatio autem proximior & immediata. Item, contractus eſt cauſa ſpecifica, quia diuerſi contractus producunt diuerſas actiones: ſed obligatio generalis cauſa eſt, quoniam omnes actiones eodem modo naſcuntur ex obligatione, iuxta l.licet, §.ea obligatio, ff.de procuratoribus.Prat.

Obligatio, fideiuſſorum acceſſio eſſe dicitur, & ſequela principalis obligationis: Vide Theophil. Inſt.de fideiuſſ.Spieg.

Obligatio naturalis eſt vinculum iuris naturalis, quo quis adſtringitur ad ſoluendum id quod debet naturaliter, quod vinculum Papinian. eleganter appellauit vinculum æquitatis, quo ſolo obligatio naturalis ſuſtineatur, l.Stichum, 95.§.naturalis, ff.de ſolut. obligatio autem ciuilis eſt vinculum iuris ciuilis, quo quis adſtringitur ad ſoluendum id quod debet ciuiliter tantum. Naturalis & ciuilis obligatio ſimul illa eſt, quæ vtroque illo vinculo & æquitatis & iuris ciuilis nititur, in qua duo illa commixta ſunt ſalubriter inter ſe. Vult. Inſtitut. de oblig. in princ.n.18.

Obligationis naturalis effectus ſunt primum parere exceptionem, l.iuris gentium, §.ſed cum nulla de pac. Quod intelligendum eſt, vt Appell.declarat, ἐξηγητικῶς, cap.4. de effectu. Deinde vt ſit ſatis ad nouandum, l.1.in fi.de nouatio. Tum ad conſtituendum, l.1. §.debitum, de conſtitut. pec. Præterea vt accedat fideiuſſor, l.ſtipulatus ſum, cum l.ſeq. de fideiuſſ.l. naturaliter de condict. indeb. Rurſum vt accipiatur pignus, ead.l.naturaliter. Poſtremo ad compenſandum, l.etiam, de compenſat.Prat.

Obligatio obligatur, in l.creditor prædia. §.pignoris, ff.de pig. obligatio ex materia pignoris dati obligatur ad effectum actionis producendum.Spieg.

Obligatio, pro actione, apud Paulum in l.naturali, §.& ſi quidem, de præſcr.verb.Spieg.

Obligatio inanis, id eſt, inefficax, quæ exceptione ſubmouetur. Papinian.in l.95. §.1.de ſolut. Aliquando euenit, vt inanis obligatio aditione hæreditatis confirmetur.Prat.

Obligatione dimitti, apud Papin. in l.libertus qui operarum, ff.de oper.libert.

Obligationem ex facto & in factum colligit Vlpian. in l. actionum genera, §.actionum autem, ff.de actionibus & obligationibus, & clarius Modeſtinus eodem, in l.obligamur, Spieg.

Obligatus dicitur, qui exceptione tueri ſe non poteſt, l.vel obligatus, §.1.ff.de lib.cauſ.Prat.

Obligatus fundus dicitur, qui pignori appoſitus eſt, l.45. §. vltim. l.57. ff.de legat.lib.1. Obligatis prædiis Cicero in Rullum ſoluta opponit, quæ ſcilicet nullo pignoris nexu tenentur.Briſſ.

Oblinuerit legitur in l.1. §.1. ff.de extraord. crim.pro obliniuerit vel obliniuerit.

Obliqua libertas opponitur directæ. Quære libertas directa.

Oblique aduerbium, cui contrarium eſt Recte.

Obliterabitur pro abolebitur, & quaſi è literarum monumentis delebitur, l.hi qui ſanctam, C.de Apoſtat.ex Alberic.

Obliuio, memoriæ defectus. Præſumitur autem ex longa abſentia naſci, vt notatur in l.furtum, §.fundi, ff.de vſucap. Lege Bartol.in l.ex conſenſu, §.eum qui, ff.de appellat.Spieg.

Obliuiſci, apud Paul.in l.66.§.pen. ff.de rit.nupt. paſſiue ponitur. Per adoptionem, ait, in totum adoptiuæ familiæ obliuiſcuntur.

Obſequi, eſt contra me loqui, & quodammodo expoſtulare mecum.Spieg. Et refragari, & aduerſari, l.10. C.de non num. pecun.

Obnixe, cum conatu, inſtanter, totis viribus.Spieg.

Obnoxia, id eſt, pignori obligata, l.1.C.de precario.Briſſ.

Obnoxie dicere ſententiam, apud Liuium Bud. interpretatur trepide.Spieg.

Obnoxii dicuntur commode pro vaſallis. Albert. Krantz.lib. Dan.6. cap.42. Splendidos equites nuper à ſe ſuis ſacramentis dimiſſos Abſaloni mittit, iuſiurandum præſtaturos: ille nihil motus: non ſe eſſe ait, cui debeant tanti viri obnoxij fieri.Prat.

Obnoxii, in l.9. C.de præſcript.30.vel 40. annorum, id eſt, debitores.

Obnoxius, qui pœnæ obligatus eſt propter delictum, autor Feſtus, Transfertur autem ad alia multa, vt ex Grammaticis patet.Spieg.

Obnoxius dicitur, qui crimine vel pœna tenetur, & qui vinculo aliquo obligationis, ſiue ex contractu, ſiue ex delicto & maleficio obſtringitur.Briſſ.

Obnubere mulierem, eſt eam velatam ad maritum deducere. Ex Alciat.Spieg.

Obnuntiat, qui malam rem nuntiat, qui bonam annuntiat. Donat.autor. Hinc obnuntiatio augurum, cum aliquid fieri prohibebant, quoniam auſpicia non addixiſſent. Alciat. in comment. ſcribit, quod denuntiatio, quæ prohibitoria erat, obnuntiatio proprie dicebatur.Spieg.

Obolus ponderis genus eſt, quod ſex ſiliquas continet, de eo meminit text.in capit. iudices, primo. quæſt.prima & Terentius in Andria: Obolo emptos. De quo late ſcribit Volaterranus poſt Plinium in ſua Philologia, libr.30. comment.vrb. vbi de ſiclo, & de aliis ponderibus, & Budæus de Aſſe & eius partibus, in primo & quinto libro: vbi dicit, quod eſt medietas ſcrupuli, & ſic quadrageſima octaua pars vnciæ.Cotta.Hinc ὀβολοστατικὴ, Ariſtot. vocat fœneratorum quæſtum, ſeu negotiationem pecuniæ, quam quis exercet, vt ex ipſis ſolis nummis, qui ſteriles ſunt, contra eorum naturam lucrum captet: quam ipſe improbans ait, εὐλογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατικὴ διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτῆσιν, id eſt, meritiſſimo negotiatio fœneratorum odio habetur, propterea quod ex ipſo nummo quæſtum facit, &c.

Obpugnare, pro accuſare, arguere, impugnare. Briſſ.

Obrepere, fallere, hoc eſt, incautum aggredi, falſiſque dictis ac mendaciis aliquem circumuenire. Vlpianus, l.3. §.puberi quamuis de Carbonian. edict. Sed ſi cum eſſet pubes, quaſi impubes obrepſerit, dicendum erit, nihil eum egiſſe. Accurſius in l. ſi quis obrepſerit præſidi prouinciæ, ad legem Cornel. de falſis, vim ſignificationemque huius verbi parum percepit, vt Budæus iuculenter oſtendit in poſterioribus annotationibus.

Obrepere dicitur, qui taciturnitate & reticentia veri aliquem circumuenit, quique id celat & reticet, quo expreſſo, non eſſet poſtulata impetraturus.Briſſ.

Obrepere iudici per acta vel libelli interpellationem, id eſt, falſo ſe inſinuare & prætextum facere.Prat.

Obrepère ad magiſtratum dicitur, qui falſa ſpecie vel probitatis, vel doctrinæ ad magiſtratus aſſumitur, & vt vulgo loquimur, per hypocriſin.

Obrepere, eſt latenter & tacite aduenire, vt in c.cum creatura, de celebrat. miſſ. & in Clem. ne in agro, de ſtat. monach. Io.Bello.Etym.

Obreptio, eſt reticentia, qua quis alicuius ignorantiam circumuenit.Briſſ.

Obreptio, id eſt, mendacium, l.ſin autem, §.primo, ff.de negotiis geſtis, & eſt mendacium fraudulosum, l.ſed ſi, §.patronum, ff.de in ius vocand. ex quo, §.patronum, nota videtur hæc ſententia: Reſcriptum per obreptionem impetratum non valet: vide Baldum in cap.1.ad fin. vt lite pendente, & l.præſcriptione, C.ſi contra ius vel vtilitatem publicam, obreptio porro proprie conſiſtit in facti narratione, non iuris, l.cum vero, §.ſubuentum, ff.de fideicom.libert.Old.

Obreptionis pœnam Bart. excutit. in d.l.ſi quis obrepſerit, quod autem à principe obreptio non ſit inſolita facit, l. prædia. C.de loc.præd.lib.11. l.fin.C.de diuerſ.præd. l.fin.Cod.de fun.& ſalt.rei dom.eo.lib.cum ſimil. Quin & Imp.ipſe queritur in l.1.Cod.de pet.bon.ſub.lib.10.ſeſe inuerecunda petentium inhiatione adeo conſtringi, vt etiam non concedenda tribuat. Et alibi precationes huiuſmodi furtiuas nominat.l.1. C.de fund.limi.lib.11.Spieg.

Obrogare, vt notat Tuſan. lib. Budæ. epiſt.4. eſt legem legi contrarium rogare, Græce ἀντινομεῖν.

Obrogatur legi, cum mutatur aliquid ex prima lege: Subrogatur cum aliquid primæ legi adiicitur. Derogatur, cum primæ legis pars tollitur: autor Vlp.in fragmentis.

Obryza in l.13. de ſuſceptoribus præpoſ. eſt aurum pleniſſime coctum, & flammæ edacis examine purgatum ac probatum, & ad ſummam puritatem redactum. Ab eo dictum, quod obradiet ſplendore.Briſſ.

Obryzum aurum Hermolaus barbarus dici putat, quaſi ὄβρυζον: quod ſcilicet purum, merum, & puriſſime coctum ſit. Itaque cum libra baluccæ, quæ modo aurifodina effoſſa eſt, quatuordecim ſit vnciarum: obryza duodecim eſt duntaxat, l.5.Cod. de ſuſceptoribus, l.2.C.de metall. Hinc Plinius lib.33.cap.3. Aurique experimento ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, quo ignis: atque ipſum obryzam vocant Sueton. in Neron. cap. 44. Aurum ad obryzam dixit, vt eſt in veter. lib.imp. l.vltim. C.Theod. de ponderat. Diu multumque flammæ edacis examine in ea obryza detinetur: quemadmodum puta videatur. Hieronymus in Hierem. dici putat, quaſi Ophiriſum: nam ex Ophir Inſula laudatiſſimum aurum aduehebatur. Iſidorus libr. 16. Etymol. capit. 17. ab eo, quod obradi & ſplendere quod coloris ſit optimi: Sicque obryzum ſcribi deberet, Hinc obryzati ſolidi, qui ex auro cocto & puro conflati ſunt, l.vltim. Codic. de ver.numiſm.poteſt. l.2. Cod.vt nem.lic. in

coempt. qui & obtyziaci dicuntur, l.1. C.de oblat. vol. Extat etiam Iuſtiniani edictum, ne Monetarij quicquam obryzæ nomine capiant. In edict. lib. c.11. Prat.

Obrvssa, quum ſit exploratio & probatio perfectionis, & nota auri atque argenti, eleganter à Cicerone ſcriptum eſt, & adhibenda tanquam obruſſa, ratio: vt teſtatur Turneb. aduerſar. lib.14.c.22.

Obscoenitatis vocabulum in l.1.de offi. præf. vrb. ſpecifice à Iuriſconſult. accipitur, non generice, vt putauit Interpres, nimirum pro non nominando ſcelere. Feſtus ab Oſcis deriuat, quorum frequentiſſimus fuit vſus libidinum ſpurcarum. Spieg.

Obscvræ perſonæ claris opponuntur: apud Ciceronem & Iuſtinian. in Authent. de teſtament. §. ſancimus, collation. ſexta. Spieg.

Obscvrare vulgo accuſatiuo iungitur, l.10. in fin. ff. de ſeruit. vrb. ſed tamen & obſcurare luminibus dixit Vlp. in l.30. ff. de vſufr. ſecundum Piſanam lectionem. Briſſ.

Obscvrare. Præſtringere oculos, hoc eſt, Obtenebrare, Caliginem offundere: vt Sol præſtringit oculos obtuentium. Vide Præſtigiæ, & Præſtigiatores, qui celeritate luſitandi, & ludibria illa oculorum præſtringunt viſum intuentium, vt miracula facere credantur. Perſtringere vero eſt leuiter attingere, & metaphoricos pro leui dolore adficere. Old.

Obscvrare præter notum ſignificatum, etiam pro non curare, ſupprimere, tegere, obumbrare. Bud. obſeruauit Paul. Obſcurare luminibus altius tollendo. Idem, Obſcuratis ædibus habitare poteſt etiam, l. ſi is qui binas, ff. de vſufr. Spieg.

Obscvri viri, h.e. ignobiles, obſcuro loco & genere orti, in Auth. de defenſ. ciuit. §.1. & quib. mod. nat. effic. legit. §. quiſquis autem. Spieg.

Obscvritas, ambiguitas, vel generalitas in verbis recipit interpretationem à quotidiano vſu. Nec mirum, quum & legiſlatores deciſiones eorum ex quotidianis vſibus fundare ſoleant. Text. in l. certi condictio, §. ſi nummos, & in l. certe in fin. de præcar. Et dicit Imp. l.1. §. nulla. de vet. iur. enucl. eas leges eſſe firmiſſimas, quæ quotidiano vſu roborentur, Spieg.

Obscvritatem inter & ambiguitatem hoc intereſt, quod obſcuritas vertitur circa dictionem aliquam, ex eo, quod multipliciter intelligi poteſt, vt ex generalitate: ſed ambiguitas eſt circa orationem, vt, Aio te Æacida Romanos vincere poſſe, not. gl. l. veteribus, ff. de pact. Io. Bello. Etym.

Obscvro loco nata, pro humili magis, quam pro ex vili genere, vt Interpres accipit, intelligenda eſt, in l. concubinam, ff. de concubin. Spieg.

Obscvrvm dicitur, quod eſt dubium, ambiguum, difficile, & quod ſtatim intelligi non poteſt. Vnde obſcuritas, hoc eſt, cuius ſententia latet, iure noſtro improbatur. l. ſi legatario, §. fin. ff. de fideicomm. libert. Bald. cenſuit, omnem intellectum, qui non conſonat auribus vulgi, eſſe impertinentem de pace Conſtant. in verſic. promittendo. Contra laude vehitur ſermonis claritas. in Auth. de teſt. imperfectis. Solemus autem in obſcuris, quod veriſimilius eſt, aut quod plerumq; fit, inſpicere, l. in obſcuris, ff. de regulis iuris. Itaque obſcurum, h.e. quod vix, aut nullo modo intelligitur, aperto opponitur, i.e. ei, quod planum & liquidum eſt. Exemplum habes in ff. Legato fundo Seiano, cum Seiani duo in hæreditate eſſent, heres offert viliorem, legatarius pretioſiorem petit. Duo ſunt Titij, pater & filius. Teſtator Titium tutorem ſcripſerit, nec apparet, qui datus eſſet. Lego Sempronio amico meo: duo Sempronij ſunt æqua charitate conjuncti. Huiuſmodi obſcurum prorſus dicitur à noſtris vitiare; omnino, teſte Salomonio in l. omnes populi, ff. de iuſtitia & iure. Obſcurum autem non prorſus, in quo parum lucis eſt, & ideo ambiguo ſimile à Fortunato in Rhetoricis Scholaſticis nominatur. Et de hoc loquitur Regula: In obſcuris, quod veriſimilius eſt, inſpicimus: & alia: quod minimum ſequendum eſt & ambiguum, in quo voluntas loquentis ſpectanda eſt: Vide ſupra ambiguum. Spieg. Per obſcurum intelligit Vlpianus, quod Papinianus ait, non apparere, h. eſt, quod propter legatarum rerum diuerſitatem abſconditum eſt & latens. Ræuardus l. ſemper in obſcuris, ff. de regul. iur.

Obsecrare, non eſt abſolute rogare, vt pontificij iuris interpretes exponunt, ſed per ſacra rogare, vel (vt ait Feſtus) opem à ſacris petere.

Obsecratio, appellatur precatio, quam pontifex ipſe præibat populo ſubſequenti verba præeuntis, vt docet Turneb. lib.22.c.31.

Obsecvndatores ſacrorum ſcriniorum, l.13. de proxi. comm. diſpoſit in C. Theod.

Obseqventia, pro obſeruantia, male citatur, nimirum ex corruptis exemplaribus, in l.1. ff. de milit. teſt. Haloander ſic habet: Quæ poſſint in controuerſiam deduci, ſi ad diligentiam legum, & obſeruantiam reuocentur. Spieg.

Obseqvia non eſſe operas, & tituli diſtincti, & ſeparata ab operis obſequiorum conditio arguit, l. libertus qui operarum ff. de oper. l. libert. l. libertos, C. de obſeq. Quapropter Accurſ. nulla ratione excuſari poteſt, qui §. libertus, in princ. l. ſi non ſortem, ff. de condict. indeb. de obſequialibus operis intellexit. Sed & Bar. cum obſequia ab operis recte diſtinxiſſet, obſequiales tamen operas, Zaſ. teſte, non recte nominauit: vt quibus vtriſque inter ſeſe nihil prorſus conueniat. Nam obſequia in honoris exhibitione, in reuerenti verecundia conſiſtunt. Operæ vero, de quibus infra latius, ipſum operarij laboris tractum ſignificant argum. l. operæ, in pr. ff. de oper. libertor. & l.1. in fin. eod. tit. Spieg. Prat.

Obseqviorvm ſpecies tractantur in l.1. in princ. l.2. l. parens, cum legib. ſequentib. l. liberto. ff. de obſeq. C. de in ius voc. l.1. Cod. de oper. liber. l. alimenta, §.1. ff. de lib. agn. cum ſimilib. Spieg.

Obseqvivm metaphoricos & eleganter ſumitur à Iuriſconſultis in l. qui pro tribunali, Zaſ. annotante, cum dicit: Pro perſonarum obſequio, id eſt, placabilitate, modeſtia, comitate, obedientia: & eſt verbum elegans, quamuis Cicer. dicat eſſe Terentianum, Donatus tamen ibidem arguit Cic. erroris, cum & Plaut. vſus ſit eo verbo. Verbum obſequij eleganter vſurpauit. Sueton. in vita Galbæ Imp. cum dicit, Germanos inprimis obſequium rupiſſe, id eſt, ceſſaſſe ab obedientia Galbæ. Iuriſconſ. in l. cum hi, §. ſed & perſonarum, ff. de tranſact. vtitur elegantiſſime, vel abutitur comparatiuo, obſequior, cum dicit: Si forte obſequiorem vitam habent, id eſt, indulgentiorem, delicatiorem, qui plus ex alimentis pendeant: nemo enim dicit obſequius, niſi fortaſſe à nomine obſequioſus formetur: vt Zaſ. monuit. Duobus autem modis præſtari obſequium traditur, in dict. l. qui pro tribunali, ff. de re iud. Porro nemo. Lat. ne loquentium, obſequium pro numinis cultu vſurpauit: obſequium enim dicitur morem gerentis alienæ voluntati, quod frequenter ſonat in malam partem Vnde monente Eraſm. Pauli interpretes c.9. ad Roman. vulgari ſermone locutus eſt. Spieg.

Obseqvivm liberorum libertorumq; eſt erga parentes & patronos. Rubr. de obſeq. à parentib. part. l.9. §. de plano, ff. de offic. proconſ. l.5. §. vtrum, ff. de liber. adgn. l. vlt. ff. ſi liber inge. l.84. ff. de condit. & dem. Iuſtin. Nouel.78. φυλαττέτωσαν γὰρ μὲν καὶ μετὰ ταύτην τὴν θείαν ἡμῶν διάταξιν τοῖς εἰς τοιαύτην αὐτοὺς ἄγουσι τιμὴν πᾶσαν αὐτῶν καὶ τὸ κεκλημένον ὀφίκιον, καὶ τὴν ἐκ τῶν νόμων εἰσηνεγμένην τιμήν. Et paulo poſt reuerentiam appellat. Briſſ.

Observantia. pro veneratione & honoris exhibitione, Ab obſeruo, pro veneror & admiror. Obſeruatio vero, quaſi adnotatio quædam, & animaduerſio. Idem aliquando tamen quod obſeruantia, h.e. honor & reuerentia. Adi Eleg. Vallæ.

Observare, pro aduertere diligenter, *auffſehen, auffmercken.* l. obſeruare, ff. de offic. præſid. Vallæ eſt idem quod cuſtodire aliquid oculis animoque, in modum ſpeculatoris, ne nos ſilentio tacitoque prætereat. Spieg.

Observare iudicium, eſt cauſæ adeſſe apud Iuriſperitos, inquit Tuſan. Spieg.

Obsis & Obſides ſunt, inquit Feſtus, dicti quaſi Obſides, cui ob fidem patriæ præſtandam dantur. Dicitur itaque obſes, qui traditur imperio alicujus, ea conditione, vt ſi dator obſidi à fide recedat, & recipienti ſit poteſtas in corpus vitam ejus ſæuiendi, qui datus eſt obſes. Bart. in l. diuus, ff. de iure fiſc. tractat, an priuatis ciuitatibus obſides dari poſſint. Lud. Rom. improbat doctrinam, qua traditur Epiſcopo & Abbati de ſibi ſubjectis vnum aliquem dari licere obſidem. Spieg.

Obsiani (vel vt volunt alij Obſidiani) lapilli: l.19. §. pen. ff. de aur. arg. Obſidianum Plin. lib.36.c.26. & lib.37.c.10. vocat, & in Æthiopia ab Obſidio (vnde nomen ſumpſiſſe puto) inuentum, nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi, craſſiore viſu atque in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddentem. Ex quo multas gemmas feciſſe ſcribit. vide & Iſid. li.16. Etym. c.4. & c.15. Briſſ.

Obsignare, eſt ſigni impreſſione occludere, & ad literas cæteraque, quæ ſigno quovis notatur, aut imprimuntur, pertinet. Martia, in l. diuus ff. de cuſt. & exhib. reo. Interrogationes, inquit, literis incluſas ac obſignatas ad cognitionem Magiſtratus mittant. Eſt autem obſignandi verbum antiqui iuris, quod ad iniurias propulſandas, dum alicujus bona publice poſſidentur, pertinet, Cic. ad Att. C. Vennonius domum Ventuli emit, cum omnia obſignaret, in Vedianas incidit: vtitur eo etiam Modeſt. in l. fi. ff. de requir. reis. vbi obſeruandum, eum, cujus bona obſignabantur, illis interim liberius vti non poſſe, quæ deponi, & interim in depoſito eſſe, idē IC. voluit. Quare cum Vlpianus in gratiam poſthumi poſſeſſionem tueretur, nolletq; bona in depoſito eſſe, Seruius inquit, aiebat, res hæreditarias hæredem inſtitutum vel ſubſtitutum obſignare non debere, l.1. §. Seruius, ff. de ventr. in poſſ. mitt. Quib. inſignibus ne deterriti ſuis fortunis plerique minus fruerentur, prudenter ab Impp. cautum, ne quis ſigna vel potentiorum titulos rebus affigeret alienis, C. de iis qui pot. tit. cum duob. tit. ſeqq.

Obsignare pecuniam, in l. tutor pro pupillo, ff. de admin. tut. Notandum, obſignatione totius aut partis ſecundum conuentionem

tionem debitæ pecuniæ ſolenniter facta, liberationem debitori contingere, l.9.C.de ſolut. l.tutor, §.Lucius, ff.de vſur. Spieg.

OBSIGNARI dicebatur pecunia, quæ creditori oblata, eo recuſante accipere, in ſacculum condebatur, qui ſignatorum ſigillis impreſſis ſignabatur: quo facto, ſolebat publice ſeu in publicum depoui: vt apparet ex l.19. C.de vſuris, l.21.Cod.de compenſationibus. Briſſ.

OBSIGNATA epiſtola, pro occluſa & ſigillata, quod dicitur in l.fin.de leg.2.

OBSIGNATIO conſignationem pecuniæ ſignificat, in l.9.C.de ſolutionibus, l.7. C.de pact. inter emptor. Cicero pro Cluentio: pecuniaque obſignata, quæ ad eam rem manibus Scamandri deprehendit. Obſignatio autem ſic fiebat, vt ſacculus lino traiiceretur, ſigniſque ceræ impreſſis obſignaretur. Obſignatio etiam tabularum dicitur apud Gellium lib.14. c.2. Cicer.1. de orator. Tu mihi cum in circulo decipiare aduerſarij ſtipulatiuncula, & cum obſignes tabellas clientis tui, quibus id ſit ſcriptum, quo is capiatur. Briſſ.

OBSIGNARI decreta magiſtratuum ſolita, teſtatur Cic.lib.16. epiſtol. ad Attic. Buthrotios, inquit, cum Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignaui, cum multis ampliſſimis viris liberaviſſet &c. Sane principes Romanos annulum habuiſſe conſtat, quo epiſtolæ reſcriptaque eorum obſignarentur. Huius curam habuiſſe patrem tuum ſub C. Cæſare teſtatur Trogus Pompejus lib.43.apud Iuſtin. vt & Mecœnatem ſub Auguſto. Horat.lib. 2. Eſt & obſignare idem quod teſtari, id eſt, de quocunque negotio tabulas, quæ ad probationem valeant, conficere. Cice. in Quintiana: Eius rei conditioniſque tabellas obſignauerunt viri boni complures, res in dubium venire non poteſt. Idem act. 7.in Verrem: ipſe in tabellas refert, obſignat ſignis amicorum prouidens homo: ut contra hoc crimen (ſi quando opus eſſet) hac videlicet teſtificatione vteretur. Prat.

OBSIGNARE bona, & obſignare domum in l.vl.ff.de requ.abſen. l.1.§.penul.ff.de ventr.in poſſ.mit. Obſignari etiam teſtamenta apud Iul. Cæſarem libr.1. de bello Gallic. & Cicer. pro Cluen. Briſſ.

OBSIGNATIONES pro notariis, apud Cic.iam d.loco & alibi accipitur.

OBSIGNATIO ſolenniter fieri intelligitur, quæ jure fit, quæ fit opportuno tempore ac loco, quæ pure, quæ citra conditionem quæ totius debiti eſt. Gothof.in not.ad l.9.C.de ſolutionibus.

OBSOLERE & Obſoleſcere, ſignificat in deſuetudinem abire. Hinc obſoleta lex, quæ ab vſu receſſit. Proprie autem obſoleſcere res dicimus, quæ propter antiquitatem male oleant, vel ſordes contrahant, vel inquinentur, Spieg.

OBSOLETA crimina, pro vetuſtatis & antiquis, in Verrin. Cicero vſurpat.

OBSOLETA vox, pro minus tenera & exili.

OBSONATOR, qui obſoniis comparandis præerat, dicebatur. Marrianus in l.legatis ſeruis, de legat.3. Cubicularios autem, inquit, vel obſonatores, vel eos, qui piſcatoribus præpoſiti eſſent, non videri negotiationis appellatione contineri, Seneca leg. 6. epiſt.47. Adde, inquit, obſonatores, quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt, qui ſciunt, cuius rei illum ſapor excitet. Græci illum Agoſterem dicebant, Athenæo teſte. Græcum vocabulum videri poteſt, vt ait Bayfius, quaſi ὀψο ὠνητὴς qui & ὀψώνης dicitur. Spieg.

OBSONIVM eſt, quicquid præter panem & vinum cibi cauſa in menſam infertur, Prat.

OBSTARE eſt obeſſe, nocere. Sic obſtare vel non obſtare exceptio. Briſſ. ex ff.& C.

OBSTARE pro impedire, Vlp.in leg.3.de offi.præt. Sed nihil ei ſeruitutem obſtitiſſe, ait Pomponius. Nam proprie contra ſtare ſignificat. Sic obſtaculum, pro impedimento, apud Canoniſtas frequenter vſurpatur.

OBSTATVRVS Vlp.in prin.l.etſi forte. Vt iam ego, inquit, non videat luminibus tuis obſtaturus, ſi ædificauero, Spieg.

OBSTETRIX dicitur, quæ opem tulerit parienti: vnde & parturiētes, Fer opem, clamant. autor Donat. Obſtetrices eſſe probatiſſimæ & artis & fidei, vult Vlp.in l.1.in pr.de vent.inſpic. Sp.

OBSTINATE facere aliquid, eſt in alterius malum cum conatu facere perſeueranter, & in alterius perniciem nimis niti. Dona.

OBSTINATIOR animus, pro pertinaciore, apud Impp.in l.2.C. de Summ.Trinit. vt apud Cic. obſtinatior voluntas, Prat.

OBSTINATO ad malum ingenio nihil eſt peſtilentius: quippe quod ſola obſtinatio producit hæreſim, & quicquid eſt malorum. Et fere omnium æmulatorum vna eſt ſordes, vt cum ſemel inſanire cœperint, non reſipiſcant, niſi Deus aut Magiſtratus eos perdat, Old.Prat.

OBSTINATVS eſt, qui poſt inſpirationem & reuelationem ſibi factam, in eo quod errauerat, perſeuerat, 8.diſt.conſuetudo, in fin.Old.Prat.

OBSTRICTA mater, in l.ſi mater, C.ſi mat.indem.prom. & obſtrictus tutor, in l.1.Cod.de tut.vel curat.vectig. pro obligatis intelliguntur. Prat.

OBSTRIGILLATOR, eſt reprehenſor, ductū à ſtrigilibus, quibus cum vehementius ſtringimur, etiam plerumque lædimur. Varro, æmulum illius artis, atque obſtrigillatorem. Turneb.aduerſ. lib.15. cap.1.

OBSTRINGERE, eſt obligare, & aliquo vinculo adſtringere, l. 3.ff.de oblig.& act.l.12.ff.de donat.l.15. C.de fideiuſſor. Sic.

OBSTRINGERE res ſuas, eſt pro pignore obligare, l.ſi pater, C. de crim.ſtell.

OBSTRINGERE ſe amicitiæ, ſic dicitur, vt Plautus in Pœnulo, iratus quidem homo furti ſe adſtringet. In hac enim, & ſimili locutione, quæ apud idoneos autores occurrit, ablatiuus actione, vel iudicio, ſubauditur: vt damnatus, iudicatus, reus, poſtulatus, crimine ſcilicet. Neratius. Nam & ipſius rei, quæ petebatur, ſi tutor iudicatus fuerit, & eorum quid acciderit, non eſſe dandam in eum actionem, monuit Tulanus.

OBSTRINGERE ſe parricidio, perjurio, ſcelere, & hujuſmodi pro committere parricidium, ſcelus, peierare. Obſtringere iureiurando, apud Cæſarem lib.1.belli Gallici. Spieg.

OBSTRVERE proprie eſt, quaſi ſtruc quadam alicui loco impoſita obſiſtere, ne quid effluat. Luminibus obſtruere, verbo antiquo ICtorum. vſus eſt & Cicer. pro domo ſua, & in Bruto per metaphoram. Accurſ. in l.æquiſſimum, §.ſi ædium, ff.de vſufructu. Obſtruere, inquit, id eſt, claudere lumina, *den Tag oder das Liecht verbavven*, Proprietatis dominus obſtruere luminibus vſufructuarij non poteſt. Budæus in l. ſi quis binas eod.tit. non obſcurare luminibus, vt vbique legitur, ſed obſtruere legendum contendit. Haloander à veteri lectione non recedit. Spieg. Prat.

OBTEMPERARE eſt decretis parere. Rubric. Si quis ius dicenti non obtemperauerit. Hinc obtemperatio. Cicero lib.1.de legibus: Quod ſi iuſtitia eſt obtemperatio, ſcriptis legibus, inſtitutiſque populorum, &c. Porro non obtemperare ius dicenti, eſt non facere, quod extremum in iuriſdictione eſt, hoc eſt, ſententiæ diffinitiuæ non parere. Vide Zaſium in l.1. ff.ſi quis ius dicenti non obtemperauerit, & lib.1. ſingular.intellectuum. Spieg. Prat.

OBTEMPERARE, in l.2.ff.de cond.& demonſt. vt notat ibi Gothofr. eſt conſentire. Idem Gothofr. in l.vnica, C.qui pro ſua jurisdi. judic. dar. Obtemperare & patientiam accommodare eadem eſſe dicit.

OBTENDERE rationem turpitudini, h.e. turpitudinem ratione operire & prætexere, *verblumen, verglimpffen, verſtreichen*.

OBTERERE jus, *das Recht hinder ſtellen, vntertrucken*. Apud Li. Iura populi obterere, *die Scheffel abſchaffen, nicht mehr beruffen*. Pro lædere vſurparunt generice Impp. in l. nullus, C.de Iudæ. & cælic. Spieg.

OBTESTATIO, pro precatione cum adiuratione legimus, non tantum in iure pōtificio, ſed etiam apud Latinitatis principem Cic. occurrit. Dona. Obteſtari eſt, inquit, precari cū mentione earū rerum, per quas petimus: tametſi ſine adiuratione quandoque orare ſignificat, vt apud Cæſarem, Salluſtium, Cic. & 24. q.1.c.1. Alberico citante Sex. Pompejus autem ait: Obteſtatio eſt, quum Deus teſtis in meliorem partem vocatur: deteſtatio quum in deteriorem. Spieg. Vide late Con.li.1. c.13. nu.3.

OBTINENDÆ, pro retinēdæ, in l.clam poſſidere, ff.de acq.poſſ. Sic apud Cic. ad Trebatiū: Tu ſi iſtic commendatione mea dignitatem tuam obtinebis, perferas noſtri deſiderium. Spieg.

OBTINERE quis dicitur iuris pontificij peritis, quum quod canonice poſſidere, jus in re habet. Alber. Spieg.

OBTINERE & repelli, *erlangen, vnd abſchlagen*, contraria eſſe, patet ex Cic.1. epiſt.ad Lentul. neq; ſi quid non obtinuerimus repulſi eſſe videamur. vide l.5.§.5.ff.judic.ſolu. Pandect. tamē Flor.lectio obtinere non obtinere habet, atque ita ſcribendum quidam cenſent: ex eo, quod qui obtinet, ex opinione, id eſt, ſententia teneat: atque ita quoque ſentiebat Maurus aduocatus, qui librum de iure liberorum ſcripſit. Prat.

OBTINERE cauſam, quod vincere vulgo dicimus.

OBTINERE ius ſuum, vel retinere non poſſe. Lege, Ius ſuum obtinere non poſſe.

OBTINERE aut amittere litem. Cic. pro Comœdo: Ad iudicem hoc modo venimus, vt totam litem aut obtineamus, aut amittamus. Spieg.

OBTINERE pro occupare, vt apud Plin. Arbor agros longis obtinens vmbris.

OBTINERE prouinciā, pro habere prouinciæ gubernationem, vel regimen, quod vocant ad tempus, vt proconſul, aut prætor, vel vt quæſtor. Spieg.

OBTINGERE, vel vt Pandect. Florent. conſtanter ſcribitur. Obtingere, eſt obuenire accidere, contingere, l.35.§.1. ff.de mortis cauſa donat. l.60. ff.de cond.& demonſt. Briſſ.

OBTINGERE mala tantum dicimus, ſi Donatum ſequimur, enarrantem illud Terent. ex Phorm. Præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit, ita ſum iratus, &c. Idem in Andr. Contingere dicit id, quod vix euenit. Spieg.

OBTRECTAT, Erat. inquit, qui obloquitur qui male prædicat de alio: detrahit, qui minuit laudem alicuius. Vnde obtrectator, laudis detractor, vt apud Iuſtinian. leg.vnic. Cod.ſi quis

Imp. maledix. Cic. Tuſc. 4. obtrectare & æmulari diſtinguit, vt is dicatur æmulari, qui ſe non idem videat conſequutum, quod alium obtrectare, qui alium idem videat conſequutum, quod ſe aut alium, Spieg.

OBTRVDERE vxorem, inuito & nolenti dare. Hæc vox non admodum prolixa eſt, verum ea multum ſecum trahit, vt alicubi indicat, Eraſ.

OBTVLISSE ſe liti videtur, qui in rem ſuam procurator eſt factus l. ſi ſe non obtulit ff. de re iudic. Dicitur autem is ſe liti offerre, qui ſine mandato pro reo comparet & litigat. Vlp. Obtuliſſe autem videbitur ſe liti, qui judicio pro domino ſe obtulit, id eſt, pro eo judicium ſubibit, in ſeq. recipiet. Spieg

OBTVRARE, vel obthurare (nam qui per h. ſcribi debere tradunt Feſtum ſequuntur) occludere eſt, *verſtopffen*. Cajus l. hęc autem jura, ſub fin. de ſeru. vrb. præd. Ità demum amitto ius meum, ſi tu foramen, vnde exemptum eſt tignum obturaueris, Spieg.

OBTVRBARE, ab omni parte turbare: quod & obtrahere dicitur Spieg.

OBTVTVS pro aſpectu, l. 1. in fin. C. de offic. magiſtr. offic. Spieg.

OBVAGVLARE verbo vſi ſunt Decemviri in ſua lege Decemvirali: Cui teſtimonium (inquientes) defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito: i cui teſtimonium deeſt, h. ę. qui ſuã intentionem nullo poteſt teſtimonio confirmare, is die tertio ad ædes aduerſarij (has enim portum veteres dixiſſe Feſtus author eſt) obuagulatum ito, h. e. aduerſario juſtum teſtib. adhibitis conuitium facito. Cuius obuagulationis is effectus olim fuiſſe videtur, vt tertio die, juſto præſentib. ſuperſtitibus conuitio ſolenniter ob portum facto, liceret conuiciatori eius, qui conuitium paſſus erat, ædes cum iiſdem teſtibus ingredi, & liberam res ſuas quærendi in ſuis ædibus poteſtatem facere is, cui conuitium factum erat, ſuo conuitiatori cogebatur. Indeq; Feſtum obuagulationem definiſſe quæſtionem, h. e. inquiſitionem cum conuitio, exiſtimat Ræuard. ad ll. 12. Tabul. c. 11. & Plauto idem eſſe pipulo ante ædes differre, in Aulular. quod obuagulare. Pipulum enim idem eſſe, quod conuitium, Varro ſcribit libr. 6 de ling. Lat. declinatum à pipatu pullorum.

OBVENIRE, i. e. obtingere, deferri. Et ita obuenire dicitur hæreditas, quæ lege vel jure legitimo ab inteſtato vel teſtamento defertur, h. e. quod vulgo dicimus, per ſucceſſionem, Vlp. Excipiuntur autem arma, quæ quis commercij cauſa habuerit, hęreditatéve ei obuenerint, l. obuenire, ff. de verb. ſign. Prat.

OBVENTIO, ſpecies reditus eſt, Vlp. An pecuniam pupillus habeat, vel in numerato, vel in nominibus, quæ conueniri poſſint, vel in fructibus conditis, vel etiam in redituum ſpe atque obuentionum. Accurſius in l. 1. §. exercitorem, exponit obuentiones, i. e. parui & magni reditus, in quo plane labitur. Siquidem vt reditus magis certorum, ita plerunque contingentium ſunt obuentiones. Spieg.

OBVENTIONES fructus redituſq; omnes ſignificant, qui vel ex ipſo rei corpore, vel induſtria hominis accedunt, veluti mercedes penſioneſq; ex locationib. prædiorum vrbanorum debitas, vecturas jumentorum, naulum nauium, l. 1. §. exercitorem ff. de inſtitor. l. 7. ff. de vſufr. leg. 34. ff. de vſur. l. 5. §. non paſſim, ff. de reb. eor. Vbi tamen P. Fl. autographon habet obuenditionum. Quamvis fructus, & reditus, & obuentiones vt plurimum eadem ſignifi. appellantur, tamen reditus vocabulum, vt tradit Conn. lib. 4. cap. 1. proprium eſt in eo agro, qui nummo locatur. Idem in ædibus dici poteſt: Fructus autem in eo, qui naturálibus emolumentis inſiſtit, vnde fruges non tantum quas terra fert ſignificantur, ſed etiam fœtus pecorum, lana ouium, & alia huiuſmodi, quæ fructus extraordinarij a Varrone vocantur lib. 2. de re ruſtica, c. 2. Briſſ.

OBVERSARI dicitur id, quod ita animo apparet, vt adeſſe coram videatur, & cerni.

OBVIARE tranſlate pro reſiſtere, in leg. 1. C. quando lic. ſe vind. Eſt autem, Obuiam itum eſt auaritiæ, & non obuiamentum legendum apud Vlpian. in l. annonam de extraordin. crimin. hoc eſt, vt vulgo dicitur, præuentum, *furkommen*. Spieg.

O C

OCCASIONEM veteres pingebãt Deam pedibus alatã rotæ verſatili citatiſſimo motu circumactæ inſiſtente, in anteriore capitis parte capillis hirſutam, vt facile primum oblata apprehendi poſſet, in occipitio vero caluam, quod præterita pœnitentia ductos fruſtraretur ac deciperet, nec amplius apprehendiſſe pateretur, adeo etiam vt nouacula, quam dextra manu in tergum reflexa continet, omnem omnino moram prætereundi ſibi injectam, præſcinderint. Gœd. ad l. 233. in pr. n. 1. de verb. ſign.

OCCASIO, tempus actionis opportunum, quod in aggrediendo conficiendoque negotio, præcipuum habet momentum. Occaſio, Feſtus ait, Opportunitas temporis caſu præuenientis eſt. Verum & quælibet alia quouis euentu contingens opportunitas hoc nomine continetur, vt non ſine cauſa veteres videantur Occaſionem diuinitate donaſſe. Porro occaſionem damni præſtans, damnum feciſſe videtur, quomodo autem hoc Pauli verbum in l. qui occidit, §. in hac actione, ad leg Aquil. intelligendum ſit, explicat Speculator titul. de judic. Quod vero diſtet à cauſa occaſio, indicat gloſ. in l. meis, ff. de minis. & in l. ſi debitor. de leg. 2. c. de jureiur. in 6. Prat. Spieg

OCCASIONEM tenere, & remittere, contraria Cice. de legibus: Teneo, quam optabam occaſionem, neque remittam.

OCCIDERE, ait Cuja. 9. obſ. 30 proprie eſt gladio, l. 10. §. ſi ipſe ſeruus, ff. de pecu. vel latius qualibet vi adhibita in Senatuſconſulto Silaniano, & lege Aquilia, non fato.

OCCIDISSE in continenti videbitur, qui interpoſitis horis apprehenſam filiam adulterij ream occidit pater. Hæc Vlpian. verba ſub fin. leg. quod ait lex de adulter. Bart. magnifacit. &c. Schard. ex Prat.

OCCIDISSE dicitur vulgo is, qui mortis cauſam quolibet modo præbuit, l. ita vulneratus, ad leg. Aquil. vt M. Tullius Antonium, qui Seruio Sulpitio mortis cauſa fuit, Seruium occidiſſe dicit, & in lege Cornel. de ſicar. l. nihil. intereſt, occidat quis, an cauſam mortis præbeat, l. nihil intereſt. eodem. At in lege Aquilia is demum teneri viſus eſt, qui adhibita vi, & quaſi manu cauſam mortis præbuiſſet: tracta videlicet interpretatione vocis à cædendo, & à cæde, l. 51. ff. ad leg. Aquil. Itaque Vlp. in l. 7. §. 1. eod. tit. Occiſum, inquit, accipere debemus, ſiue gladio, ſiue fuſte, vel alio teló, vel manibus, ſi forte ſtrangulauit eum, vel calce petiit, vel capite, vel qualiter-qualiter. Prat. & Cujac. 15. obſeruat. 26.

OCCIPERE magiſtratum, inire. Liuius lib. 23. Creatur Marcellus, qui extemplo magiſtratum occiperet. Idem lib. 41. Collegam, qui extemplo magiſtratum occiperet creauit. Prat.

OCCVSIO actus ipſe occidendi. Occidio, cædes ſiue mors. Verum occaſus, vt magnæ rei, vel perſonæ ſuperioris (nam ſolem lunamque occidere, & viros præclaros occidiſſe dicimus) ita caſus paruæ rei eſt, vel perſonæ inferioris, ſi credimus Donato in comment. in 1. Æneid. Spieg.

OCCISIORVM appellatione eos contineri. Labeo ſcribit, qui per vim aut cædem ſunt interfecti, vt puta iugulati, ſtrangulati, præcipitati, vel ſaxo, vel fuſte, vel lapide percuſſi, vel quo alio telo. Non etiam, ſi veneno, vel quo alio, quod clam necare ſoleat, ſint interrupti author Vlp. in l. 1. ad Syllan. Idem in l. 3. ad l. Aquil. Non enim ſufficit, ait, occiſum, ſed oportet iniuria id eſſe factum. Prat.

OCCVLTARE (frequentatiuum ab occulto, hoc eſt, abſcondo quis intelligatur, vide C. de his qui latron. vel alter. crimin. reſ occultam. Occultare ſe ab aliquo, eſt alicujus conſpectu ſe auferre. Occultare autem rem aliquam alicui, idem eſt quod celare. Hinc occultator (quem exutum patrimonio Imperat. Conſtan. in inſulam deportat, l. vnica, C. de his qui ſe deferunt, lib. 10.) ad hominem, receptator ad locum proprie refertur: quod & apud Ciceronem reperitur. Suſtinuiſſet hoc, inquit, crimen primum ipſe latronum occultator, & receptator locus. Quando vero teſtamentum occultate falſi ſpecimen attingit Bart. tradit in l. 1. §. & poſt. de tabu. exhib. & de inſtrument. occultantem, l. 3. §. ſi quis cod. tit. Spieg.

OCCVLTARE circa columnas. Vlp. de priuil. cred. Eum, ait, qui circa columnas ſe occultat, vt creditorem eludet, latitare placet. Senſum horum verbor. aperit Alc. c. vlt. li. 4. Pater. Spieg.

OCCVLTE, hoc eſt, clam aliquid fieri dicitur, quod ſine authoritate principis fit, C. de his qui ex publ. ration. publ. pec. acceperunt, l. vlt. Spieg.

OCCVLTVM, quod haudquaquam probari poteſt, quod prorſus ignoratur, vindictæque expers eſt in hoc ſeculo: de quo tractatur in c. Chriſtiana, 35. q. 2. Spieg.

OCCVMBIT, qui in faciem cadit. Hinc milites morientes, qui mordicus humum captabant, occumbere dicebantur. Incubat vero, qui fouet. Hinc Gallina incubatrix. Alc. de verb. ſign.

OCCVPABIT conditio inſtitutionem, pro eo quod eſt, committet, & ei faciet locum, l. 17. de condit. inſtit. Briſſ. in parerg.

OCCVPANTIS fieri dicuntur ea quæ in medio poſita in nullius priuatim bonis ſunt, leg. 3. & l. 7. §. inſula. ff. de acq. rer. do. Et ita occupatione ſua quæque feciſſe eos, qui primi in vacua venerunt, Cic. 1. Offic. ſcribit.

OCCVPANTVR mobilia: Inuaduntur mobilia, §. pen. verſ. quod non ſolum. Inſt. vi bon. rap. licet quandoq; & res immobilis dicatur occupatio, vt l. domum. C. de rei vend. in gl. 1. Spieg.

OCCVPARE ſignificat proprie, vt ait Valla, quod in commune, ſiue in medium poſitum erat, ante alios capere: vnde jus occupandi dicitur. Eſt etiam locum tenere, aut capere & vi arripere. Nec non lege præuenire, vt qui prior litem conteſtatur, l. pluribus, ff. de procur. l. ſi pluribus, de leg. 1. ſi Titius, de verb. oblig. & ſimil. Iulianus ibid. in l. ſtipulationes commodiſſimum, Occupari eleganter pro præueniri vſurpauit: ita interpres pro denominari, vel dici, non ſatis ſcite expoſuiſſe videtur. Notius eſt, quod occupaſſe dicitur, qui prior ad ſententiam venit inter ejuſdem conditionis creditores, vt traditur in leg. inter eos, ff. de re judic. & ibi, quod vulgo dici ſolet Melior occupantis eſt conditio, explicatur. Sic occupare locum, apud Cic. 3. de Finib. accipimus, & apud Cœlium. Occupare primos menſes. Sic & occupare inſidias, apud Iuſtinum libr. 34. Spieg. Prat.

OCCVPARE alias eſt detinere. Et inde occupatus, qui antea negotiis detentus, non poteſt alteri operam dare. Occupato opponit otioſus, Cic. Tuſc.1. vt ſi occupati, inquit, aliquid pro ſummis ciuibus noſtris, poſſumus etiam, ſi poſſumus, otioſi, Pra.

OCCVPARE alias pro præoccupare, præuenire, dicendo ea, quæ poſſent in futurum obiici. Vnde occupatio ſchema Rhetoricum, cum dicitur id, quod ex aduerſo poſtea forte torqueri contingeret. Huc pertinet, quod dicit Vlp. in l.ſtipulationes commodiſſimum, ff.de verb.oblig. Doli autem clauſula, inquit, ad ea pertineat, quæ in præſentia occupari non poſſunt; & ad incertos caſus. Prat.

OCCVPARE pecuniam, exercere, otioſam non relinquere. Columella lib.2.c.8.de villico loquens. Neve negotietur ſibi pecuniamque domini, aut animalibus, aut rebus aliis promercalibus occupet, quæ eadem verba ipſe idem iterat libr.11. c.4. Hinc Occupare pecuniam, pro locare fœnori Cicero pro Flacco: Pecuniam adoleſcentulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta, occupauiſti. Idem Verr.3. Præterea pecunias occuparat apud populos, & ſyngraphas fecerat, Prat.

OCCVPARE bona fiſcus dicitur, in quæ manum iniicit, quæque vt ſibi quæſita vel obligata adprehendit, leg.2.ff.de requir.vel abſentibus l.1.C.de donat.inter vir. & vxor. Briſſ.

OCCVPATIO in genere definitur apprehenſio rei iuſta, ſola apprehendentis voluntate conſtans. Hæc ita duplex eſt, captiuitas & occupatio ita dicta in ſpecie. Captiuitas eſt occupatio iure belli facta, §.item ea quæ. Inſt. de rer.diuiſ. Eaque vel eſt rerum vel hominum: rerum indiſtinctè quarumuis, ſiue ſint alicuius, ſiue nullius. Hominum etiam indiſtincte quarumvis, tam liberorum, quam ſeruorum: Et liberorum, vt captiuitate fiant ſerui capientium, atque adeo libertate amiſſa qui in dominio ante non erant, in dominio per captiuitatem eſſe incipiant: ſeruorum autem, vt qui ante captiuitatem ſerui erant alterius, poſt captiuitatem ſint ſerui capientis. Occupatio in ſpecie dicta eſt occupatio rei, quæ nullius eſt. Et hæc itidem eſt duplex, venatio & inuentio. Venatio eſt occupatio animalium quæ natura ſua ſunt fera: cuius ſpecies ſunt tres. Venatio proprie ita dicta, quæ eſt beſtiarum: piſcium, quæ dicitur piſcatio: & auium, quæ eſt aucupium, de quibus agit Iuſtin. in § feræ igitur, Inſtit. de rer.diuiſ. Inuentio eſt occupatio rerum aliarum quam animatarum. Vult. ad d.§.feræ igitur, n.3.

OCCVPATORIVS ager. Vide ſupra Ager occupatorius.

OCCVRRERE pro obſiſtere, obſtare, impedimento eſſe, vt occurratur fallaciis venditorum, l.1.§.2.de ædil.edict. l.ſi patronus in fi.ff.de do. l.46.ff.de fideiuſſ. Sed hæc ſignificatio minus eſt propria. Proprie enim eſt, aduerſum tendere, vt Alciat. monuit, Sic l.Marcellus ff.de don. int. vir. & vxor. Marcellus ſcribit, eum detrahere ſine mulieris damno & citra metum SCti, quod detrahentibus negotiationis cauſa occurrit. Prat.

OCEANVM pro occidua terrarum parte, in Authentic. vel eccl. Rom. cent. ann. gaud. præſc. Interpres accipit D. Auguſtinus Mari magno, inquit, cingitur terra, qui vocatur Oceanus. Hinc quidam ζωστῆρα κόσμου id eſt, mundi Baltheum appellarunt Probi teſtimonio, vt annotauit Hadr. Iunius animaduerſ. lib.5. c.4. Eius æſtus idem mirabiles vere dixit: quod eorum nemo adhuc veram cauſam ad liquidum deprehendit, ſiue gemini diurni incrementi, ſiue gemini menſtrui: quas naturæ aquas viuas vocant plena luna & in coitu. Sunt Oceano per partes ſua indita nomina, quæ apud authores leguntur. Vide c.36. apud Solin. & Vadian. tit. Inſulæ Oceani præcipuæ. Spieg.

OCELLATA De ocellatis diuerſa Grammatici ſentiunt, & vt in re ignota emendationem communicuntur, ac modo caſtellatis, modo oſcillis, modo oſſiatis vel oſſiculatis vel oſſiculis, ingenioſe, quis negat? reponunt, & quid non ariolantur & diuinant? Sed ocellatis probat Turneb. eoque verbo venire auellanas nucularumque genera, quæ ocellorum quandam præ ſe ſpeciem, & rotunditatem ferant. Hanc vocem mutuo ſumpſiſſe videtur à Varrone Tranquillus. Nam Varro auctore Nonio ſcripſerat in Marcipo.e.

Altera exorat patrem libram ocellatorum,
Altera virum ſemodium margaritarum.

D.Turneb.aduerſar.lib 3.c.19.

ὀχλαγωγοί quamuis turba popularis concitata in vnum locum conflat. Prat.

ὀχλοκρατεῖσθαι dicuntur, qui impetu plebeio reguntur, non legitima Democratia Ex Bud. Spieg.

OCIOSVM id ſignificat apud Vlp. in l.quod ait lex, ff.de adulte. quod non ſatis eleganter vt gq dicitur non ſine myſterio. Ex Alc.lib.4. de verb.ſign. Spieg.

OCIOSA pecunia à ICtis dicitur, quæ in arca iacet nullum ſuo domino fructum afferens: eius meminit l qui ſemiſſes, de vſur. l.quintus, de pol. Hotom. ad §.tua gratia. Inſt.de mandát.

OCIOSAE ſententiæ, id eſt, vulgares, & nihil pulchri continentes, apud Quint. lib.1. Spieg.

OCIVM vacatio à labore. Sunt enim contraria, ocium, & labor ſicut ocium, & negotium. Spieg.

OTIOSITAS. Vide, Quoad viuam.

OCIOSITAS eſt vacatio à labore, vt in hoc exemplo: Ocioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui, ad miſeras animas captiuandas, c.niſi cum pridem, verſ. verum propter. exer. de renunt. Io.Bell.Etym.

OCIVM item, pro tranquillitate, pace, & quiete, inuenitur apud idoneos authores: & pro literario ſtatu etiam accipitur, quod qui ſtudiis literatum operam dant, neceſſe ſit, vt cæteris negotiis vacui ſint. Spieg.

OCREA, crurum armatura. Gloſſ.in l.à larigato, C.de nupt. Vide Caligatus miles.

OCTAVA quid ſit, vide l.ex præſtatione, C.de vectigal.

OCTAVO menſe natus, non habito reſpectu anni, quem Cæſar ordinauit, ſed ex curſu lunæ conſiderandus eſt. Is ſecundum naturam viuere non poteſt, idque medicinæ autoribus receptum eſt. Ex Alciat. Spieg.

OCTAVARI. vt Haloander veterē lectionem cum Zaſio ſecutus legit, exactores dicti ſub octaua parte, quæ nomine vectigalium exigebatur tempore Gratiani, Valentin. & Theodoſij Impp. à legatis, C. de vectigal. Spieg. Adde Brechæum l. inter publica, in tit.de verb.& rer.ſig. Franc. Duaren.in commen.ad tit.ff.de public. Octauarij legit.vbi eum vide in cap.2.

OCTAVENVS, non leuis iuris auctor, citatur à Martia. l.1. ff.quæ res pig. Aliquoties etiam ab Vlp.l.16.& 18.ff.de hæred.pet.l.12. §.vltim. ff.de vſu & habit. Sæpius vero à Paulo, vt leg.9. ff.de iuriſd. l.6.ff.de rei vind.l.2. ff.quem, ſeru.amitt. Briſſ.

OCTONI ſcrupuli, pro octo ſcrupuli, in l.1.C.de metallar.& metall.li.11. vt octoni menſes pro octo menſibus, apud Pli.de ceruis loquentem, Octonis menſibus ferunt partus. Spieg. Prat.

OCTOPHORVM, cuius ad Q. Fra. meminit Cicero, vehiculum octo rotarum fuit, quo maxime Caligulam vſum Tranquillus refert. Vide Corraſium li.3. Miſcellaneor. c.20. Sic Martialis Octophoro ſanus portatur, Auide, Philippus. vide Duaren. ad l.ſi ex toto, 8.§.ſi ita legatum, in princ.ff.de leg.1.

OCVLIS & affectu, vt acquiratur poſſeſſio, Paulus docet in §. pen.l.1.de acquir.poſſeſſ. Spieg.

OCVLIS rem ſubjici, eſt, quod vulgo dicũt: *Auff den Augenſchein vveiſen*. de quo in l.ſi irruptione, ff. fin.regun. Siquidem certior aure arbiter eſt oculus, & vt eleganter dicit Imper. de gradib.§.fi.magis veritas oculata fide, quam per aures, animis hominum infingitur. In ſumma, inquit Eraſmus, ad cognitionem magis faciunt aures, ad fidem faciendam certiores ſunt oculi. Vnde & vulgo, ſi quis fabulam narret parum veriſimilem rogare conſueuimus, num ea conſpexerit? Quod ſi neget, verum audiſſe modo, ridetur. In oculis habere, pro ſemper ad aliquid intentum eſſe, vt interpretatur Budæus. Oculorum in actione conſideratio petenda eſt ex lib.11. Quintil. Spieg.

OCVLATVS teſtis, qui ſe vidiſſe dicit id, Quod narrat. Plaut. Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quam auriti decem.

O D.

ODIANI, alij Audiani, hæretici ſunt. Eorum meminit l.5. C.de hæret. & Manich.

ODIOSA ſunt, quæ à iure communi, vel à juſtitia exorbitant vt dicit Philip. Cornæus. Spieg.

ODIOSAE actiones. vide Pœnales actiones.

ODIVM à noſtris fauori opponitur: receptumque eſt, vt quemadmodum ea, quæ ſunt in fauorem conſtituta, non licet interpretari in incommodum: ita nec in conuerſo caſu, quæ in odium, dureque ſunt conſtituta, ad favorem applicentur. In ſacris vero literis odium multifariam accipitur. Odit, qui auerſatur: vt Deus odit omnes operantes iniquitatem. Et Dauid perfecto odio oderat impios, quum tamen illis optaret bene, nempe vt reſipiſcerent. Odit, qui affligit & punit, vt judex, licet odio vacet. Odit patrem & matrem, qui illos amore pietatis deſerit. Odit animam ſuam, qui eam exponit periculo, ſtudio pietatis. Quod & Albericus admonuit, odio peccata habenda, non homines, citans 85.diſt. c.odio. & 24. quæſt. 4. c. duo. Adſtipulatur prouerbialis verſus: Mores amici noueris, non oderis. Porro neminem alterius odio prægrauandum recte pronuntiauit Iuſtinia. in l. ſi quis in ſuo C. de inoffi. teſtam.§. legis autem veteris. Sed nec ignorandum, non pugnare ſibi legem, dicentem, odio habebis inimicum tuum: &, Si eſurierit inimicus tuus, cibum dato illi. Hoc enim præcipitur perfectis, illud conceditur imperfectis. Spieg.

ODIVM teſtis, quomodo probandum ſit, docet Spec.tit. de teſt.

ODOACVS, cuius gloſ.in l. decernimus. C.de ſacr.eccleſ.meminit. idem eſt, qui ab Italis Odoacer dicitur, à nobis Othacatus, ab Herculis vero, quorum princeps erat Gothicæ nationis populis, *Oedacker* vocabatur, Is Auguſtulum expulit, male ominati nominis principem, inter eos poſtremum, qui poſt Valentinianum tertium Romæ rerum potiti ſunt. Aduerſus Othacarum miſſus eſt Ditericus de Berna in Italiam, Zenonis temporibus. At iam circiter Imper. Martiani annos Romani maieſtas Imperij conuulſa erat per Othacarum, quæ ſero admodum ad Francos principes, quum ſimul Galliæ imperitarent, tranſlata eſt. Quod Albericus, Antiquitatis non omnino indiligens indagator, animaduerterit. Spieg.

ODONVM Vlp. meminit in l.28.§.17. ff.de aur. arg. Alia,inquit, cauſa eſt odonum:quia vſum calceamentorum præſtant.Significare videtur ſoleas laneas, aut lineas, quarum alteras caloris,alteras mũdiciei cauſa induimus.Vdones tamen apud Martialem legimus: nam de Vdone cilicio hoc ex Epigtam.

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti
Cinyphio poterit planta latere ſinu. Hotom.

De hac dictione vide quid annotauerit. Tiraquel. in l.3.connub.num.27.part.3. Turneb. quoque libro 2.aduerſar. capit.7. Vdones dici debere contendit, & exponit eſſe calceamenta ex hircinis pilis texta.

ODOR, per tranſlationem,iudicium ſignificat,ut probat Budæus Iuſtin. vulgari modo in Auth. de Leonibus. In odorem ſuauitatis oblata, dixit: quod Haloander ſignificantius, vt omnia reddidit: quem vide ſub fin. Auth. Spieg.

ODORES penore legato contineri Vlp.ait in l.3.§.Seruius, ff.de penu legat. & l.7.§.illud plane, ff.de in rem verſo. Vtrobique autem ab vnguentis odores ſeparantur, Briſſ.

ODORES, id eſt,aromata apud Vlp.in l.ideo, ff.de in rem verſ. Si odores & vnguenta ſeruus emerit, & ad funus erogauerit, Spieg.

ODYSSEA opus eſt Homeri poetæ, in quo Vlyſſis errores proſequitur, quoniam Vlyſſes à Græcis dicitur Odyſſeus: citatur à Marcello in tit. de legat.3. l.legatis, &c. Nebriſſ.

O E.

OECONOMI appellantur actores ſeu diſpenſatores eccleſiæ,quibus ſcilicet rerum eccleſiaſticarum gubernatio & diſpenſatio conſenſu epiſcopi conceditur, l.14. C.de ſacr. eccleſ. diſpenſatorem pauperum Leo & Anthemius definiunt in l.31.§.hoc nihilominus C.de epiſc. & cler. Alias œconomi definiuntur,qui eccleſiaſticas tractant rationes, l.3.C.de his qui ad eccleſ. confug. Briſſ.

OECONOMVS, qui Latine dicitur adminiſtrator rei familiaris, quomodo mutuum det, vel accipiat, traditur à Doct. in l.ciuitas, ff. ſi cert. pet. Spieg.

Οἰκόσιτος qui domi aliter, nec lucratur expenſas, ſed ex ſuo viuit. Eſt & qui citra vllam mercedem ciuitati operam præſtat.

ŒDASTICVS, vir, ponderum & ſtaterarum rationem optime callens οἶδα enim idem eſt quod ſcio: στατική ponderatio. Alc. C.de ponderat. in l.2. lib.10.

ŒNOMELI Græce, mulſum eſt Latine, οἶνος, vinum μέλι, mel, Vlp. de trit. & vin. leg. ſi quis vinum. Œnomeli plane, id eſt, vinum dulciſſimum continebitur. Nebriſſ. vide Mulſum. Adde Forcat. in penu Iuris ciuil.c.8. Dioſcor.lib.5. cap.12. Iſidor. lib.2. Etymol.c.3.

ŒNOPHORVM vas eſt vinarium. Iuuenal. ſatyr.6. Vtitur hoc vocabulo itidem Apuleius libr.2. & 8. Aſini & Martialis. Obſeruauit Viues apud Plinium, inter opera Praxitelis recenſeri œnophoron,qui non tam vas quam puer eſſet vinum ferens. Spieg.

ŒNOPOLIVM, caupona, locus vbi vinum venale eſt.

Οἰνόπται. Græcis inſpectores,qui in conuiuiis modum imperabant, ne quis aut plus ſatis biberet, aut parum ab aliis, Spieg. Hos Plato de Repu. μνήμονας vocauit,quod legis admonerent. Obſeruabant autem etiam, quæ in conuiuiis fieri ſolerent. Et erat vulgaris magiſtratus & tenuis,vt ait Philin. Rhetor in Crocauidatum diſciplina, triumque virorum numero, qui inde ὀφθαλμοὶ ſunt vocati,oculi, quod non raro,quos oculos mentis ipſi conuiuæ vino victi perderent,hi reſtituerent monitionibus. Sympoſiarchæ ab his Poſtello tantum nomine differre videntur, de magiſtratibus, Athen.c.38.

ŒSTVM, vide Chiliad. Eraſmi.

O F

OFFENDERE eſt aliquem dicto factove lædere: & eo modo eius iracundiam prouocare. Seruus miſſus in villam, quia dominum offenderat, l.35. §.ter. ff.de hæred.inſt. Quamvis pro inuenire interdum ſumitur, ſed præter opinionem. Qui item committit, vnde pœna irrogatur, offendere dicitur, l.teſtamento, ff.de teſt.milit. Spieg.

OFFENDERE apud iudices, Budæo eſt,condemnari, h.e. contrariam auferre ſententiam,exemplo Cic.pro Cluent.Spieg.

OEFENNERE legem, Senatuſconſultum, & offendere legi, in libris noſtris inuenitur, l.40. ff.de iud.l.3.§.is autem,ff.ad Maced.l.1.ff.de vſuris. Sine offenſa dicti,l.6.ff.de poſtul. Briſſ.

OFFENDICVLVM impedimentum, obſtaculum. Vſus eſt hoc vocabulo Plin. in epiſt.& Rom.Pontif. in c.prudentiam, extr. de offi.deleg. & c.accuſatus, de hæret.lib.6. Alber.

OFFENDIMVS quandoque verbis, vt patet in l.nullum. C.de teſtibus. Sed vt ſuccuratur ei,qui veretur, ne offendatur, Bart. differit in l.ſanct. ff.de rer. diuiſion. Idem ne cautione, tum quando petenda ſit, offendaris, latiſſime demonſtrat in l.illicitas,§.ne potentiores ff.de offic.præſid. Spieg.

OFFENSA eſt animo hærens indignatio,& ita ex alicuius malo merito concepta.Sic leuis offenſa grauiſſimis inimicitiis opponitur, l.3.§.vlt. ff de adim.legat.Briſſ.

OFFENSA fere actiue ſumitur, eſtque eius,qui offendit,autore Valla.Quæ vero vel dicenda,vel jure intelligenda ſit offenſa, Bart. tradit in l. quidam cum ff. de hæred. inſtit. Offenſio plurimum paſſiue accipitur: aliquando tamen actiue, teſt. Bud. Vt vero & hæc accipienda ſit, idem docet in l.licitatio ff.de pub. præterea quo ſenſu in lege municipali, ſiue, vt vulgo loquuntur, ſtatuto veniat, Bart. quoque oſtendit in l.cum te, C.de inoffic. teſtam. Prar.

OFFENSA quot modis dicatur, notatur in cap.cum illorum, ff. de ſen. excom.

OFFENSATOR,qui in re quacunque ſæpe excidit ab eo,quod ſuſcepit, & quod efficere contendit. Quintiliano eſt, qui in legendo identidem reſiſtit,aut potius, qui perperam legit. Prat.

OFFENSVS, iratus, exacerbatus, ſiue ad odium incitatus, vt loquitur l.19. C.de inoff.teſtam.

OFFENSVS, id eſt læſus à iudice,ad offenſorem accuſandum cogi poteſt. Bart.in l.in eum, ff.de accuſ. Spieg.

OFFERRE, exhibere ſignificat, quod Barbari præſentare dicunt. Pro opponere etiam ſumitur: vt apud Cicer. pro Seſtio, & Cajum in l.pen.de dolo Spieg.

OFFERRE & deferre iuſiurandum legimus. Spieg.

OFFERRE crimen,pro criminari ἔγκλημα ἐπιφέρειν, vt dicunt Baſilici, l.1. de quæſt. Prat.

OFFERRE pecuniam, quod barbaris eſt præſentare, apud Marcellum in l. tutor pro pupillo, de adminiſt. tut. vbi Vlpia. notat, non ſufficit obtuliſſe, niſi & depoſuit obſignatam tuto in loco. Spieg.

OFFERRE ſe liti dicitur, qui vltro nihil ad ſe pertinentis cauſæ actionem excipit, l.49. ff.de petitio. hæredit. Obtuliſſe liti videtur ſe procurator, qui ſine mandato in aliena lite iudicium excepit, & ſe obtulit l.4. ff.de re judicata. Dupliciter autem ſe liti offerre dicitur, vel vltro ſuſcipiens defendendam cauſam abſentis, cum ſatiſdatione iudicatum ſolui: quo caſu nec actio ex ſtipulatu, nec actio iudicati in dominum datur, l. ſi procurator. in fi. ff. de procuratoribus vel vltro ſuſcipiens defenſionem præſentis, qui proprie cognitor dicitur, quo caſu non ipſe cogitur ſatisdare iudicatum ſolui, ſed dominus litis, l.ſi ad defendendum, ff. iudicatum ſolui. Dicitur & ſimpliciter offerre ſe alicui, l.penult. ff.de dolo. Si te Titio obtuleris de ea re, quam non poſſidebat, &c. Prat.

OFFERRE quoque ſe defenſioni dicitur, qui defenſoris loco iudicium pro alio accipit, l.25. ff.de rei vindication. leg.22. ff.ex quib.cauſis major, l.39.§.1.ff.de noxalib. Briſſ.

OFFERRE ſe etiam dicitur, qui ſui copiam facit, ſeque ſiſtit, l.13. §.vlt.ff.de re milit.l.1. C.ad leg.Cornel.de ſicar. Briſſ.

OFFERRE ſe ſtatim, hoc eſt, ſine aliquo interuallo, in caſu l. cum quidam ita ff.de leg.2. Spieg.

OFFERRE luminibus, & altius tollere, quandoque pro eodem ſumitur. Alber.ait, citans l.2.ff.de ſeruit.vrb.præd.Lege,Luminibus, & paulo poſt Officiendi.

OFFICIALES miniſtri ſeu apparitores magiſtratuũ ſunt, Paulus li.5. ſenten. C. de fiſc. aduocat. Quoties ſine authoritate iudicati Officiales alicujus bona occupant, vel deſcribunt, vel ſub obſeruatione eſſe faciunt, adito procuratore iniuria ſubmouetur. Vlpia.in l.1.§.ſi quis vltro, 19.ff.de quæſt. Potes itaque decreti gratiam facere, & eam per officium diſtrahi iubere. Sicque ſumitur hoc verbum, tit. C.de filiis officialium. Prat.

OFFICIALES operæ,in l.operæ, ff.de oper. liber.ſunt cujuſcunque artificij operæ, quas patrono libertus officij cauſa præſtat. Separantur à fabrilibus l.26. §. libertus ff. de condict. indeb. l.6.& l.9. ff.de oper.libert. Briſſ.

OFFICIALIS foraneus eſt,qui in certa Diœceſeos parte ad tempus vices Epiſcopi gerit, gloſſ. in Clement. 2. de reſcript. Pratejus.

OFFICIALEM à Vicario ſeparat Alber. c. cum nullus, de tempor.ord. in 6. De officialibus vide late Bart.in l.de pupillo, §.ſi quis ipſi ff.de oper. nou.nunt.

OFFICIALIVM varia eſſe genera,notat Zaſ. in l. principaliter, ſi cert.pet. Sunt enim ait, rectores prouinciarum: ſunt præſides: gubernatores: prodomini, ſiue, vt vulgo vocantur, vicedomini: adminiſtratores ſine iuriſdictione, & cum iuriſdictione. Sunt & Aulici, quos Palatinos nominant. Sunt & multa alia genera: ſicut habemus de offic. in ff.& in C.Hi officiales ſunt aliquando perpetui, aliquando adminiſtrant ad tempus. De quibus loquitur l.periculum, ff.ſi cert.pet. Spieg.

OFFICIALES,vicarioſque epiſcopi ex laicis deligi poſſe,negant: quod lege diuina cautum ſit apud Moſen: Non arabis in boue ſimul & aſino, hoc eſt, homines diuerſæ profeſſionis ſimul non ſociabis, c.in noua, 26. qu.7. Quod & Baro à Tautenberg. indicauit. Spieg.

OFFICIENDI luminibus vicini ſeruitus,cum ius eſt luminibus vicini officere, l.2. ff.de ſeruit. vrba. præd. l.2. ff.de ſeruit.ruſt. Cum autem ſeruitus imponitur, ne luminibus officiatur, hoc maxime adepti videmur ne ius ſit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum, l. 4. ff. eodem tit. hoc enim obſeruatur ea ſeruitute conſtituta, & ne lumina obſcuriora fiant. Siue igitur arborem poſuerit, ſiue quodcunque aliud faciat ad luminis impedimentum, aduerſus ſeruitutem fit, l.15. & l.17. eod.tit. Briſſon.

Officii commoda dicuntur omnia iſta, quæ præter publicum ſalarium lucro accedunt, Conn.lib.4.c.15.n.7.

Officina ab officio dicta eſt, in qua artifices operas exercent iuxta Old. Per tranſlationem tamen Cicero dixit, officina nequitiæ, & Bud. officina æquitatis, Vlp. in leg.4.§.ait prætor, de his qui not.infam. Siue balneator, inquit, fuerit, & (veluti in quibuſdam prouinciis ſit) in balneis ad cuſtodienda veſtimenta conducta habeat mancipia, hoc genus obſeruantiæ in officina, lenocinij pœna tenebitur. Hic locus ex Haloandro omnino ſic legendus eſt, & minime cum negatione, quæ hactenus obſcurauit ſenſum Iuriſcon. Taceo, quod torquet interpretem vocabulum officina, alioqui clarum, Spieg.

Officina à Taberna differt. Taberna enim erat ædificium in loco publico, vbi merces & quæcunque alia opera omnis generis venum proponebantur. In officina vero ipſa opera fiebant, teſte Valla lib.4. Brechæus l.inde tabernacula, ff.de verb. & rer.ſign. &c.

Officiose pro diligenter & ex animo, Paul. in l.portiones, ff.de his quibus vt indign. officioſè agere circa defuncti vindictam conuenit. Spieg.

Officiosus vide paulò poſt. Officio ſuo fungi.

Officio judicis contineri dicitur, quod ei tacite pro ſuo jure commiſſum eſt, quamvis nullam Prætor in formula mẽtionem eius fecerit. Imperat.§.vlt.de perpet.& tempor. Si ante rem judicatam is, cum quo actum eſt ſatisfaciat actori, officium judicis eſt eum abſoluere. Pompo.l.9. ff.de furt. Sed ſi eam à fure vindicaſſem, condictio mihi manebit. Sed poteſt dici officio judicis, qui de proprietate cognoſcit, contineri, vt non aliter jubeat reſtitui, quam ſi conditionem petitor remitteret Sic in l. plane, 38.ff.de pet.hær. Vbi quæ perſpicuam æquitatem habet, officio judicis contineri dicuntur. Sic in l.cum is 44. ff.eod. l. qui per concluſionem, 42.§.vlt. ff.de act.empt. l.ſi vulnerauerit, 43. ff.locati, ſic in l.7.ff.de neg.geſt. Tantundem, ait Paulus in bonæ fidei judiciis officium judicis valet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. Et in l.Lucius 37.ff.depoſiti. Eſt conſtitutum in bonæ fidei judiciis, vt tantundem poſſit officium arbitri, quantum ſtipulatio. Et l.ſi reus paratus, 37.ff.de procuratorib. ſi reus paratus ſit pecuniam ſoluere procuratore agente quid fieri oportet? Si lis conteſtata eſt, hoc eſt, hoc omne officio judicis dirimendum eſt. Prat.

Officio judicis aſſequi l.ſecunda ff.de diſtract. piguor. Cicer. Stoicos ſequutus officiorum duo facit genera: alterum abſolutum, quod pertinet ad virtutes illas abſolutas, id eſt, ad ſapientiam, & proinde ad finem bonorum: idq; Græci κατόρθωμα vocant: Latini rectum aut rectè factum, omnes numeros virtutis continens. Alterum genus politum eſt in præceptis vitæ communis, cuius conſideratio ad juriſprudentiam propria eſt. Medium & commune etiam nominant, quod in vtramq; partem, & ſapientiæ & ſtultitiæ natura ſua verti poteſt ab vtente, qualia ſunt, quæ in Republica, aut vita priuata, circa honores, opes, gloriam & ſimilia facimus. Spieg.

Officio ſuo fungi, l.1. Cod.qui pet.tut. Terent. in ſe cruciante officium fungi dixit. Itaque qui ſe immiſcet officiis iuuandi gratia, officioſus dicitur: & non officioſus: id eſt, quietus, & domi reſidens. Interdum pro eo, Catanæo teſte, quod nocet: intelligimus officioſum, ab officiendo. Spieg.

Officio iudicis cautione vel ſatiſdatione victo mederi: vide Neratium in l.pen. ff.de pet.hæred. Spieg.

Officio dulci functus dicitur, qui officium vitæ impleuit. Dulce enim dulceve munus vita dicitur. Gothofr. in not. ad leg.1. C.de his qui ſibi adſcrib. in teſtam.

Officium eſt filij, vxoris, & earum perſonarum, quas neceſſitudo ſuſcitat, & ferre opem jubet. Beneficium eſt, quod alienus dat, qui potuit ſine reprehenſione ceſſare. Miniſterium eſt ſerui, Ræuard.l.hæredem ejuſdem poteſtatis, ff.de reg.jur.

Officium vt Grammaticis notum eſt, dicitur quaſi efficium, ab efficiendo, quod vnicuique perſonæ congruit, vt ait Donatus in Adelph. Terent. act.1. ſcen.1. Sic officium pietati, in l.2.ff. de inoffic. quod à parentibus in liberos proficiſci debet Officium etiam magiſtratus, & ius dicentis, vt prætoris, quod lariſſime patere traditur in l.1. ff.de juriſdict. omn. judic. l.27.ff. de verb.oblig. l.22. ff.ſi cer.pet. l.1.§.an autem, ff.de poſtul. Separarurq; ab officio judicis in ſtipulationum diuiſione, quod in ſingulis cauſarum generib. propriam inſpectionem habet, vt ex tit. de rei vindic. fam.erciſc.commun.diuid. & ex leg.25.§. item ſciendum ff.de ædilit.edict. patet. Officium modo munus publicum honoremq; ſignificat, l.2. ff.de his quæ vt indig. l.4. §.1. de off.proconſ. l.12.§.pen. ff.de judic. l.6.de cap.dem. leg.2. ff.de diuerſ. reg. modo officiales ipſos & miniſtros, magiſtratuum, ac præſidum, l.6. §.ne tenuis, ff.de offic. præſid. l.74. de euictionib. l.§.pen. ff.de ſeru.fug. l.72. ff.de furt. leg.6. C.de ſen. & interloc. leg.35. de decurionib. lib.10.C. l.1.C.ad Turpill. Sic officium præſidum, comitum, præfectorum, procurator fiſci accipimus, l.3.C.quando fiſc. vel priuat. l.2. & l.3. ad fin. de canon largit. tit.libr.10.C. l.vnica in fin. de collat.donat. l.54. de decurionib. eod. l.1.C.ne fiſcus rem quam vend. l.1. de bon.vacantib. C. Et apud Tertul. in lib. de fuga in perſecutio. ad fin. Sic officium præſidiale, in l.1. C.de præſcript.30.ann. Officium cenſuale l.18. ff.de teſtam. & apud Symmach. libro 1. Epiſt.46. Cohortale officium, l.33. C.de appellatio. Officium comitianum, l.2. C. de offic.milit.iudic. Officia etiam prouinciæ Donatus in Phormion. vocari ſcribit prætores, qui mittuntur in prouinciam, quod cum officio mittantur. Sed & locum ipſum in quo officiales conſiſtunt, officium appellant, l.7. in fi. ff.qui ſatiſdat.cog. l.17. ff.de in ius voc. Plin. lib.1. Epiſt. Paucos poſt dies ipſe me regulus conuenit in prætoris officio. Quo etiam modo Aſcon. in 2. Verr. loquutus eſt. Cæterum officialiũ verbo ICti vtuntur in l.34. ff.ſi cert.pet. l.6. §.ſi quis comitum, ff. de pœn. l.5.§.miſſus, ff.vt in poſſ.leg. l.pen. ff.de bon. damnator. Et Imp. in leg.4. C.de epiſco.& cler. l.2. de delatorib. libr. 10.C.& alias ſæpe. Quo tamen verbo, præter Apulejum, vix quenquam receptæ authoritatis vſum credo. Briſſ.

Officium ſeruile miniſterium nonnunquam ſignificat, l.46.§. actores ff.de jure fiſc. & ab artificio ſeparatur, leg.65. §.1. ff.de leg. lib.3. l.24. ff.de manumiſſ.teſt. Imo & à miniſterio, in l.65. ff.de leg. lib.1. Briſſ.

Officium Officium generatim loquendo, cum ad omnes homines pertineat (ſiquidem Cicero de officiis ſcripſit, & D. Ambroſius) quantum intelligo, eſt congruus actus vniuſcuiuſque perſonæ. Vel, id eſt in quod quiſque incumbere debet, vt ipſum ſicut charitas poſtulauerit, quoad potuerit, effectum reddat. Hinc in iure ciuili extant tituli, De officio aſſeſſorũ, ciuilium iudicum, comitis Orientis, & huiuſmodi alij, Paulo autem aliter in iure canonico, nimirum, vt officium ſit eccleſiaſticarum rerum adminiſtratio, ſine præeminentia & iuriſdictione, c.r.vbi Doct. de conſecr. in 6. vt ſacriſta, c.1. de offic. ſacriſt. cap. Saluaror.1.quæſt.3. Quæ omnia recipi volo, niſi diuerſum habet conſuetudo, c.cum olim. de conſuetudin. cap. conſuetudo, 12.diſtinct. Aret.conſ.23.

Officium vel ab efficiendo, vel ab officiendo dicitur, id quod vnuſquiſque efficere debet, vt nulli officiat: ſeruata ſcil. honeſtate, quid loco, quid temporis, quid perſonis conueniat. Sic quomodo omnes debeamus eſſe in officio, tractat eleganter Cicero in libris officiorum: Et quidem, iis perlectis, cuilibet patet, quod officij omnem prorſus conſentit cum Græca voce, καθῆκον: niſi quod Latina quam Græca plenior eſt: ſicut Cicer. in epiſt. quadam ad Atticum docet, his verbis: Quod de inſcriptione quæris, non dubito, quin τὸ καθῆκον officium ſit: niſi quid tu aliter, ſed inſcriptio plenior, de officiis. Vtuntur prætcrea hoc nomine Latini pro beneficio, vel honeſto quodam obſequio, pro magiſtratu, aut pro eo, quod in publico fit: vt cum Vlp. dicit. Fœminæ ab omnibus officiis ciuilibus: vel publicis remotæ ſunt, leg.2. de regul. jur. ſunt tamen, qui hæſitant, an veteres & probati ſcriptores ſic vſurpauerint: aut ſaltem raro feciſſe hoc, ſi fecerint. Noſtris vt genericum nomen multa continet: vt not.gl. in legatis. §.ſi ex officio, ff.de lega. 3. Sic ſumptum & artificiales, & officiales ſimul operas complectitur. In ſpecie vero, non alias quam ſui nominis, hoc eſt, officiales deſignat: quarum eſt mentio in leg.ſi non ſortem, ff. de cond. inde. Quod admonuit Zaſ. in §.libertus jam dictæ l. Iuriſconſult. per tropum officium, pro officialibus vſurpauit, ſicut in l.2. ff. ſi cert.pet. Spieg.

Officium alias gratuitam operam ſignificat, quam quis mera voluntate aut amicitia ductus, præſtat. Hoc ſenſu, iniquum eſſe, officium ſuum cuique damnoſum eſſe, ait l.7. ff.quemad. teſta.aper. Briſſ.

Officium aduocationis. Vlp. Inter officium aduocationis, & rei ſuæ defenſionem, multum intereſt, inquit, nec propterea quis (ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere) quod alij eam vindicanti, tunc ignorans ſuam eſſe, dominium ſuum admiſit. l.inter. ff.de rei vend. Old.

Officium iudicis eſt actio, laxiore videlicet ſignificatione. Nã appellatur iudicium extraordinarium in l.1. Cod. de libert. & eorum liberis. Et iudicium iſtud extraordinarium dicitur actio. in liberti, C.eod.tit. Quid igitur dubitandum eſt? Old. Cæterum Iuris noſtri interpretes vehementer ſeſe in explicanda hac quæſtione torſerunt, vtrum officij iudicis imploratio actionis definitione contineretur, cum tamen neque quis iudex, neque iudicis officio contineretur, ſatis intelligerent. Quod enim magis ridiculum eſt, quam quod Papiniani reſponſum ad implorationem officij iudicis detorquent, cum in l.hæreditas, in fin. ff. de petit. hæredit. ſtricto iure nullam competere actionem, reſpondit, ſed principali, aut pontificali autoritate debitorem compelli? de religione namque, vt monumentis, & eorum ſumptibus, de quibus ibi agitur, pontifex conoſcit, ipſo Vlpia. auctore, in l.vlt. ff.de mort. infer. nulla ſtricto iure actio competebat: itaque ad prætorem, qui, vt Pomponius ait in l.2. ff.de orig. jur. non niſi ex edictis ſuis ius dicebat, minime pertinebat. De iudice autem Papiniani nullum verbum eſt, quod vlla ratione recte accipi intelligive poſſit. Prætèrea non modo prætorem cæteroſque Romæ magiſtratus dare poſſe iudices, ac proinde actiones, nemo ambigit, ex l.cum prætor. ff.de judiciis, non minus quam principem, l.minor.11. ff.de minoribus. Competio autem quidem

his caſibus aliquid de ſummo remitti jure prætoris,quum ſtricto quidem jure actor petere aliquid non poſſet, judici autem id vſui veniret, quod ait Iabolenus in l.fundus, ff.commun. diuid. vltra id quod in iudicium prætoris deductum eſt, excedere poteſtas iudicis non poteſt. Veruntamen iniquum id eſſe videretur: quemadmodum ex ea ſpecie intelligi poteſt, de qua tractat Hermoge. in le.qui per colluſionem, § 1. ff.de act. empt. Finge enim Titium rei venditæ pretium Sempronio ſoluiſſe,ſed tamen poſt moram:hoc caſu certum eſt vſuras à Titio deberi: atqui illæ (vt ibi inſcribitur) non ſunt in obligatione quocirca neq; peti poſſe manifeſtum eſt. Actionem igitur, quũ à prætore Sempronius pretii nomine poſtulabat, vſuram petere non poterit: itaque prætor non dabit: denique iudex ſtatuere nequibit. Quoniam tamen iniquum erat, Titium earum nomine non condemnari, reſpondet Hermogenianus, pretii ſorte licet poſt moram ſoluta: vſuræ peti non poſſunt,cum hæ non ſunt in obligatione: ſed officio iudicis præſtantur. Similiter autem Papin.in l.deducta,ff.ad Sen.Treb. Et Paul.in l.quæro,ff.locat.vſuras,quę in obligatione ab iis,quæ in officio iudicis fuerunt,perſpicuè diſtinguunt. Præterea à Papin. in l.5. ff. de annuis legat.ſpeciem quandam refert,nempe de teſtamenti ſcriptura,quæ nullam obligationem recipiebat, & cuius cauſa prætori non videtur dandam eſſe certam actionem: vnde in fine legis inquit, ſed interuentu judicis hæc debent ad effectum perduci, ad hunc modum Scæu.in l.ſeruos, ff.de alim.legat. & Paul.in l.plane,ff.de rei vind.clate oſtendunt,officio judicis ea præſtari, quæ actione peti non poſſunt: veluti ſi quid pro ea quæ debetur patri reverentia,ei præſtandum ſit: quamuis peti non poſſit: vt in illa nobili ſpecie, de qua Papin. agit in l.Imperator ff.ad Senat.Treb. Ideoque Aphricanus in l.ſi prius,ff. noui oper. nunt. & Iabolen. in l.egi ff.ſi ſeruit vindic. cautionem, cuius ab actore nomine actio nulla poſtulari à prætore poterat,nempe de futuro opere abſtinendo judicis officio præſtari reſponderunt, Schard. ex Old.

OFFICIVM legiſlatoris boni in his duobus potiſſimum verſatur: Primum vt ſtatuta ſua loco,tempori,perſonis & rebus accommodet: Deinde,vt aperta ſint,& ſi dubitatio incidat ab ipſo autore interpretentur, non ab aliis pro ſuo adſectu, Old. Prat.

OFFICII cauſa in prouincia militantes nominat IC.l.62.de cōtrahend. empt. quorum nomine Martianus ipſos etiam Cæſaris procuratores contineri expreſsè tradidit, c.46. de contrah. empt. Reſponſo Martiani Hermogenianum ſubiicio, qui officii cauſa in prouinciis militantes,præſidem ſeu procuratorem, vel alium quemlibet interpretatus eſt,l.46.de iure fiſc.Proinde quod Paulus de officii cauſa in prouinciis militante ſcribit, l. 38. de rit.nupt. id omnino tam ad præſides, proconſules, ſimileſque magiſtratus, quam ad reliquos officiales pertinere dubium non eſt: Ræuardus Variorum lib.2.c.20.

OFFICIVM procuratoris eſt voluntarium,l.ſi filiusfam.§.inuitus, ff.de procur. Sed tutoris & curatoris officium eſt neceſſarium,l.1.& ibi gl.ff.de tut. Old.Prat.

OFFICIVM iudicis ſpecialiter vt plurimum accipitur, cum ea de re agitur, quæ ſtricto iure peti non poteſt, & cuius nomine nulla datur actio, æquum tamen eſt reum condemnari, l. qui per colluſionem,49.in fi.ff.de act.empt. l 8. ff.de eo quod certo loco,l.quæro,54.ff.locati, l.ſeruos, 17.ff.de alimen.leg.l. quintus,7.ff.de annu.lega. l.imp.50.ff.ad SC.Trebel. quod officium iudicis nullam præſupponit obligationem, multo minus actionem, vt ex dict. l. quæro, manifeſtiſſime colligitur. Vult. Inſt.de offic.iud. n.4.

OFFICIVM iudicis conſiſtit in tribus: in cognoſcēdo de cauſa: in pronuntiando de cauſa cognita: & demum in exequendo cauſam, de qua cognouit & pronuntiauit. Quo ſpectat, quod dicit Vlpian. in l.ædiles, 25.§.item ſciendum, ff. de ædil.edict. iudici ſtatim atque iudex factus eſt, incumbere ea omnia, quæ in iudicio verſantur. Ea autem, quæ ante iudicium contingunt, non valde ad ipſum pertinere, niſi ei nominarim ſint iniuncta. Vult.d.loc. num.6.

OFFICIVM iudicis (ait Brederod.Inſt.de officio iudicis) eſt ius quod ad dirimendas lites, tollendaque grauamina quomodolibet ſecundum æquitatem exercetur,vt per hoc omnium tranquillitati tam priuatim, quam publice conſulatur. Eſtque duplex, ſecundum magis communem opinionem. Nobile & Mercenarium. Nobile eſt,quod iudex ſua,hoc eſt, iuriſdictionis,quam exercet,autoritate, etiamſi nulla actio propoſita ſit, vel abſque partium imploratione, & proprio motu, nemine petente, propter publicam atque priuatam vtilitatem impertiuit, quia ſceleratos inquirendo & puniendo, minores in integrum reſtituendo, eiſque veniam ætatis concedendo, pupillis tutores, adultis curatores decernendo, notarios creando, ſpurios legitimando, ſententiam diſſinitiuam exequendo,&c. Mercenarium vero eſt,quod actioni præpoſitæ cohæret,& per omnia ei deſeruit. Quemadmodum enim is,qui operam ſuam locat bona fide, & libens eam præſtat, nec alio modo, quam dominus præſcribit: ita quoque iudex actionibus in iudicium perductis, aut perducendis officium ſuum vltro quidem impertit,ſed non niſi ad normam actionis,qua ceſſante, & ipſum ceſſat. Et hoc iudicis mercenario officia omnia,quæ vſitate in ordine iudiciario ad ſententiam vſque diffinitiuam incluſiue obſeruari ſolent, expediuntur. Ea enim lata mercenarium iudicis officium expirat, ſiue bene ſiue male officio ſuo functus ſit, leg.iudex poſteaquam, ff.de re iudicat. & l.ædiles, §.item ſciendum, ff.de ædil.edict. & per DD. in l.1. ff.de iuriſdict. & per Bart.in l.iubere ff.eod. Hæc Brederod.

OFFICIVM ius dicentis non tantum erat iudicis dandi licentia, l.3.de juriſdict.iubere cauere, ſtata die adeſſe, in poſſeſſionem ire licere, l.4.ff.eod.Verum etiam formulas præſcribere, & ius dare,l.2.§.cumque conſules,& §.poſtea de orig.iuris. Paul. li.3. ſentent.3. Gœddæus ad l.3. §.1.nu.1.de verb.ſign.

OFFICIVM, pro cuſtodia liberiore. Paul. l.4.de fugitiu. Magiſtratus municipales ad officium pręſidis prouinciæ vel proconſulis comprehenſos fugitiuos recte tranſmittunt. Hot. Prat.

OFFICIVM pro perſona iudicis vel magiſtratus, id eſt, pro eo, qui gerit officium ſeu magiſtratum, ſiue quam aliam poteſtatem: vnde deponere apud officium, l.ſi fideiuſſ.7.§.vlt. ff.qui ſatiſd.cog. Sic cauere officio, & apud officium cauere, id eſt, apud eum,qui poteſtatem exercet. Differunt autem promittere apud acta,& officio cauere: qui promittit apud acta,is obligatur quidem, ſed non tam ſolemniter atque is, qui apud officium cauet. Hæc differentia notatur in l. eum pro quo 17. ſi quis in ius vocatus non ierit. Hot. Prat.

OFFICIVM pro Irenarchis. Imp.l.7.C.de accuſ. Ea quidem quæ per officium præſidib. denuntiatur, & citra ſolemnia accuſationem poſſe perpendi,cognitum non eſt. Hot. Prat.

OFFICIVM prætoris, pro ejus imperio & poteſtate in iure dicundo, vt in l.27.de verb.oblig. officio prætoris continetur ex hujuſmodi obligationibus actionem denegari. Prat

OFFICIVM prætoris, cellula,opinor, erat, in qua ſcripta quædā ad ea,quæ pro tribunali agenda erant, pertinentia reponebantur. Aſcon.in Verrin.2. Moris erat, celebrata iudicium reiectione & haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicum ſelectorum. Modeſt. l.72.ff.de furtis. Sempronia libellos compoſuit, quaſi datura centurioni, vt ad officium tranſmitterentur: ſed non dedit. Lucius pro tribunali eos recitauit, quaſi officio traditos: quæro,non ſunt inuenti in officio, neque centurioni traditi. Paul.l.17. ff.de in ius voc. Eum, pro quo quis apud officium cauit,exhibere cogitur. Item eũ, qui apud acta exhibiturum ſe eſſe, quem promiſit,& ſi officio non caueat,ad exhibendum tamen cogitur. Hot.

OFFICIVM regentis exercitum, non tantum in danda, ſed etiam in obſeruanda diſciplina conſiſtit l.12. ff.de re militari.

OFFICIVM publicum non id ſolum accipiendum eſt, quod in adminiſtratione reip. ſolum conſiſtit, & iuxta §.munus publ. l.honor municipalis ff.de munerib. & l.2. ff.de iis quib. vt indig. in priuatum vſum non cadit, vti eſt magiſtratus, & id genus aliæ functiones: verum etiam quod propter publicam vtilitatem eſt introductum. Vnde Pomponius in l.pupillus, §. munus de verb.ſig. ſcribit, Munus publicum eſſe officium priuati hominis, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues pertineat. Itaque qui officium publicum à ciuili diſtraie putant, non meminiſſe videntur verborum Aur. Arcadij, qui in l.fin.d.tit.de muner. & honor. Hæc omnia, inquit,munera, quæ trifatiam diuiſimus, vna ſignificatione comprehenduntur. Nam & perſonalia, & patrimoniorum, & miſta munera ciuilia ſeu publica appellantur. Prat.

OFFICIVM, inquit Martian.de legat.3.artificio mutatur,& ideo ſi ex officio quis artificium tranſierit, quidam recte putant legatum extingui, non idem è contrario, cum lecticarius cocus poſtea factus eſt. Maffeus.

OFFICIVM tuum,tuæ partes,tuum munus,idem ſignificant.

OFFICIVM præſtare dicuntur, qui ad patrisfa. corpus tuendum, atque ipſius cultum præpoſiti deſtinatique ſunt. Quo in genere coci,oſtiarij,cubicularij,tonſores, obſonatores, miniſtratores, atque alij qui ad huiuſmodi vſum parati ſunt, numerātur, l.61.l.65.ff.de leg. lib.3.l.103.in fin.ff.de verb.ſigni. Artificium vero in his eſt, qui artem aliquam exercent: cujuſmodi ſunt lecticarij,textores, fullones, d.l.65.§.1.& l.pen. ff.de reb.dub. non diſſimiliter officiales operæ ab his, quæ in artificio ſunt, ſeiunguntur, l.26.§.libertus,ff.de condict.indeb. Meminit vero officialium operarum, etiam l.6.& l.9 ff.de oper.liberror. quæ ſcilicet in officij & obſequij præſtatione conſiſtunt: quo modo in officio mariti eſſe vxorem, Hermog. dixit in l.48. ff.de oper. libert. Briſſ.

OFFICIA continuare primus Tiberius Cæſar capit, nonnullis ad finem vitæ relictis in adminiſtrationib.& præfecturis.Tac. lib.1.Deinde ſequuti ſunt alij Imperatores ejus exemplum paſſim,donec perueniretur ad beneficia ſeu feuda:Old. Hinc.

Οἰκεῖον domeſticum & proprium ſignificat Græcis: hinc domeſtici quaſi proprij. Vide ſupra domeſtici.

Οἰνίζομαι verbum,quo Homer.vtitur,ſignificat vinum emere, aut mercari, aut omnino comparare, vt etiam ad permutationem referri queat. Connan. lib.7. c.5.n.5.

OLEA

O L

Olea & arbor & fructus dicitur. Olearij, qui oleum faciunt, vel vendunt. Adde Forcat. in penu iuris ciuil. c.11.

Oleam immaturam plus habere reditus, quam ſi matura legatur, tradit Iauol. in l. pen. ff. de vſufr. leg.

Oleaginvm, ſeu oleagineum poculum, non pro eo, quod oleum continet, ſed quod ex olea arbore eſt, accipi debet, apud Iabolenum in l. concubinam, de legat.3. Qui quatuor ait pocula oleaginea habebat, ita legauit, Pocula oleaginea duo paria. Quære, Pocula oleaginea.

Olearia vaſa ac inſtrumenta numerantur in l.19. §. illud ff. loca.

Olearivm fundum, hoc eſt, oleas arbores producentem. Alberic. citat in l. ſi cuius, §. fructuarius, ff. de vſufru. ſed perperam. Nuſquam enim olearij fundi, ſed horti ſolum olitorij meminit: vt & Interpretes legit. In eo tamen labitur, quod vel oliuis accipi poſſe indicauit. Siquidem olitorium ad olera tantum pertinet. Spieg.

Olearvm nuclei ligni appellatione continentur, l.55. ff. de leg. 3. l.167. ff. de verb. ſign. Prat.

Olera, à quibus & olitores & olitorij horti dicti, herbæ ſunt fructuſque in agris ſati & nati, qui vſui cibario hominibus eſſe ſolent. & Braſſicæ, Bliti, Intubum, Aphaca, & quæ traduntur à Theophraſto lib.7. de hiſtoria Plantarum cap.7. Olera ab olla dicta tradit Marcus Varro: quod cruda in olla coquantur: alioqui ab alendo nonnulli exiſtimant, Brechæus l. vrbana prædia, ff. de verb. & rer. ſign.

Olere os alicui dicitur, cui anima fœtet. Quod ex illuuie oris accidere ſolet, vel corporis vitio, veluti quod iecur, quod pulmo, aut aliud quid ſimiliter dolet, l.12. §. vlt. ff. de ædil. edict. Briſſ.

Olevm, pro ſumptu: Vide Eraſ. explicantem parœmiam oleum & operam perdidi.

Olfecit equus mulam, quod honeſte dixit Alph. pro coitum appetiuit, in l. vlt. ſi quadrup. paup. feciſſ. dic. interpretes nimis inſulſe exponit. Alb. ſenſum verecundius aliquando reddidit.

Oligarchici, Lege Democratici.

Olim ad tempus præteritum pertinet, l. nec emptio, ff. de contrah. emp. Aliquando ſignificat dudum, retro, l. ſed §. quæſitum, ff. de excuſ. tut. & quot tempora ſignificet, tradit. Barr. in l.1. & ibi Alex. de oper. nou. nunt. Prat.

Olitor, ab oleribus, hortulanus eſt. Vlp. de verb. ſign. l. ſi vrbana. Horti vinearij forte, vel olitorij. Nebr. Fit autem olitor ab olere, non oliuis, vt Accurſ. exiſtimauit, quod ante Alc. tantus vir monuit. Spieg.

Olitor, qui olerum hortum exercet, quique olera vendit. Prouerbialis verſiculus admonet, & pro inſignæ fortis & notæ viro ponit. Sæpe etiā eſt olitor valde opportuna locutus, Spieg.

Olitorii horti: vide ſupra olearium fundum.

Olitvrgesia, ἀλειτουργησία, Suidæ immunitas, ſeu excuſatio à publicis oneribus. Cui ſignificatui pene par eſt ἀτέλεια. Alciat. in annotationib. ad poſt. lib. C.

Oliva, an ſit fructus naturalis, Bar. diſputat in l. ſi eius fundi. ff. de rei vendi. Porro oliuam etiam ſi immature lecta ſit, conſtat in fructu eſſe, teſte Paulo l. ſi abſente. ff. de vſufructu. Spieg.

Olivariæ molæ & præli ſit mentio in l.21. de inſtrum. vel inſtrum. legat.

Olivetvm, locus oliuis conſitus, l.58. ff. de contra. empt. in vulgatis codicibus, non item in Flor. & l.7. C. de bon. præſc. & l.1. C. de manc. & colon.

Oloberas veſtes, vel olobaras legendum cenſeo in rubr. de veſtib. olob. lib.11. Cod. vbi nonnulli male holoſericas ſupponunt. Eſt autem hoc verbum Græcum: olobera enim veſtimenta ſunt ὁλόβηρα, id eſt, omni parte texturæ conchylij rubore infecta, & conchylio ſolidata. Quod & l.4. eius titul. perſpicue comprobat. Schard. ex Briſſ.

Olvs dicitur omnis herba ſatiua, quæ eſt in vſu cibario. Ab alendo quod olim his alerentur homines, antequam fruges, vel carnes eſſent. Iuſtin. Inſtit. in princ. de vſu & habit. Namis, inquit, qui fundi nudum habet vſum, nihil vlterius habere intelligitur, quam vt oleribus, pomis, floribus, fœno, ſtramentis, & ligno ad vſum cottidianum vtatur. Spieg.

O M.

Omen prærogatiuum appellari Fr. Syluius arbitratur propterea, quod id dicatur, antequam tribus prærogatiua ferat ſuffragium. Sunt enim tribus prærogatiuæ, quæ primæ ſuffragium ferunt, teſte Aſconio. Spieg.

Omissa actio in l. ſi cum, ff. ſi quis caut. non remiſſa, vt barbare gloſſ. interpretatur (remiſſum enim Latinis languidum ſignificat) ſed relicta ac præterita accipienda eſt. Eſt enim omittere, rem quampiam penitus dimittere. Vnde omiſſio eorum, quæ geri debent, late culpæ datur, l. ei qui §. fin. ff. de petit. hæred. c. ſæpe 12. q.2. Spieg. Prat.

Omissores qui lucrum negligant, minime ſolliciti de diuitiis (acquirendis.

Omittere actionem, id eſt, ea intra ſtatuta tempora non experiri, vt l. ſi cum §. iniuriarum, ff. ſi quis caut. Cuiac. ad l. auxilium, in pr. ff. de minor. 25. ann.

Omittere hæreditatem legatumve, & prætermittere pro eodem noſtri autores dicunt, l.7. & l.59. in fi. ff. de adq. hæred. l. ſi ff. de milit. teſt. l.20. & l.82. §.1. ff. de leg. lib.2. l.44. l.59. §. ſi Attius, ff. de hæred. inſtit. l.1. C. de fideic. liberr. l.19. ff. de inoff. Omittere bonorum poſſeſſionem, l.1. §. ſi diu, ff. de bonor. poſſ. ſecund. tabul. & ideo in tit. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. accipe: vbi traditur, Prætermittere cauſam teſtamenti eſſe, ſi quis repudiauerit hæreditatem: prætermittereque videri eum, qui cum poſſet iubere, noluit id facere, l.1. §.2. & §. prætermittere, ff. ſi quis om. cau. Omittere tamen & repudiare ſeparantur, l.24. §. Scæuola, ff. de minorib. Nam & omittit hæreditatem, qui tempore excludi ſe patitur, quod omittere aditionem dicitur in l.14. ff. de lib. & poſthu. Omittere etiam præterire teſtamento ſignificat, l.19. ff. de inoffic. teſta. l.6. ff. de lib. & poſth. l.34. §. ſed filiusfam. ff. de milit teſtam. §. vlt. Inſtit. de exhær. lib. Briſſ.

Omittere interdum eſt non admittere, nec agnoſcere, ſed repudiare, nolleque ad ſe pertinere, vt l.12. ff. ſi omiſſa ſit cauſa teſta. l.12. ff. de leg. præſt. l.2. ff. de except. rei iud.

Omittere, ait Cuiac.17. obſ.3. eſt tempore excludi, l. quod ſi minor, §. Scæuola, l. auxilium, ff. de minor. l.1. Cod. quan. non pet. par.

Omittere eſt etiam ſilentio præterire, & neque inſtituere, neque exhæredare, l.4. §.1. ff. de bon. poſſ. contra tab. Briſſ

Omitti proprie non dicitur, cuius mentio non fuit neceſſaria, Connan. lib.9. c.9. n.2.

Omne, nihil excipit, l. à procuratore, C. mandati. Recipit tamen interpretationem, l. ſed ſi compromiſſum, in fin. ff. de Arb. Dicitur de vniuerſis numero diſtinctis: vt, omnis grex: eandemq; vim habet in ſingulari, quam in plurali. Aliquando tamen idem ſignificat quod totus, l.1. §. ſi pecuniam, ff. depoſiti, l. ſi qui relictum de leg.1. & ſimil. Spieg.

Omne & totum differunt. Nam omnium appellatio eſt in diſcretis & numero ſeparatis. Totum autem dicitur in eo quod vnum & continuum eſt. Connan. lib.8. c.4. n.2.

Omne artificium incrementum recipit, l. legatis ſeruis, §. ornatricib. ff. de leg.3. Accedit, quod vulgo dici ſolet, *Es iſt noch nicht alles erdacht.*

Omne genus pecudum. Recte genus, quoniam in ſpecies diuiditur poſtea, vt in greges & armenta. Genus enim nunquam excluſit ſui ſpeciem, l.1. ff. de adopt. Diomedes, Guidalottus,

Omne ius habet annexam gratiam: quod Oldendorpio teſte, nemo vnquam gratius tractauit, quam Marcellus in l. reſpiciendum, ff. de pœn. Briſſ.

Omne ad tempus, id eſt in perpetuum.

Omnem voluntatem meam fidei hæredum meorum committo: Vide Scæuolam in l. codicillis, ff. de vſu & vſufr.

Omnes dupliciter dicitur: primo pro ſingulis. Et hoc modo fieri poteſt, quod vult Socrates, nimirum, vt omnes dicant, hoc meum eſt: hoc non meum eſt. Vnuſquiſque enim ſuum eſſe dicet filium eundem, & ſuam eandem vxorem, Secundo modo dicitur tanquam omnes & vniuerſi. Sic nunc loquuntur, qui communibus vtuntur vxoribus & liberis. Itemque res ſuas ipſorum eſſe dicunt, vt vniuerſorum, non vt vniuſcuiuſque eorum, &c. Connanus lib.4. c.9. n.15.

Omni cauſa. Quære, Cum omni cauſa.

Omni quinquennio, pro toto quinquennio.

Omnia, pro vtriſque, apud Papinianum in l. in ratione, §. quid tamen dicimus, ad leg. Falc. item apud Caium, exemplo Cicer. dictum legimus de duobus, in l. liberum arb. ff. de adopt. Coniunctim plerunque apud idoneos autores occurrunt: vt omnes tres, omnes quatuor, omnes quinque, &c. Spieg. Prat.

Omnia commoda, quæ intra annum, quo interfectus eſt, pretioſiorem ſeruum facerent, hæc accedere ad æſtimationem eius, dicendum eſt, teſte Vlpian. ad legem Aquil. in l. vndi Neratius. Spieg.

Omnia mecum porto, celebre illud Biantis dictum oſtendit, bona animi propria & noſtra eſſe, non corporis: de quo latius Alc. in comment. ad l. meorum, de verb. ſign. Spieg.

Omnibvs annis, id eſt, ſingulis.

Omnibvs anteferri, frequens clauſula in curiis Rom. Principum, ſuum hodie robur obtinet: nam olim variabat: vt nor. Comp. c. cauſam, ext. de reſcript.

Omnibvs libertis meis cibaria præſtabitis pro arbitrio veſtro: non ignorantes, quos ex his charos habuerim. Cætera, quæ hac faciunt, explicat Modeſtin. l. verba teſtamenti, ff. de alim. legat. Spieg.

Omnibvs libertis libertabuſque meis cibaria & veſtiaria, quæ viua præſtabam, dari præſtarique volo. Ad: Scæuolam in l. à filio, §. fin. de alim. leg.

Omnifariam, omnibus modis, C. de arbit. l. nec in arbitris, § 1. C. de contrah. & commit. ſtip. l. optimam. Alb.

Omnino & omnimodo præciſam neceſſitatem plerunq; ſignificant, l.10. §. in adrogato, ff. de vulg. & pup. Idemq; valet quod indiſtincte, l. pen. ff. pro ſuo, l.49. ff. de iure dot. l.11. in fi. l.76. ff. de leg. lib.1. l.14. ſed & ſi, ff. quod met. cauſ. l.1. §. hoc edictum, ff. naut. caup. l. ff. rat. rem hab. l.9. in fin. & l.32. §. ſacerdotio, ff.

de recept. qui arbit. l.18. ff.de adim. leg. §.ſed furti, & §.item actio.Inſtit.de act. l.pen.ff.qui ſine manum, l.17. §.vltim.ff.ad Velleia. Omnimodo ſine metu exceptionis, in l.39.§.pen.ff.de dam.infect.& in l.1. §.1. ff. de vſur.& l.87. §.1. ff.de leg.libr.2. omnimodo eſt etiam ſine interpellatione, & ſine inquiſitione: quo ſenſu credo accipiendum in l.38. §.pen.ff.de vſur. Significat,& in omnem euentum, & vt ICti loquuntur, quicunque caſus inciderit, in l.18.ff.quod met.cauſ.Briſſ.

OMNINO fieri intelligitur eo modo quo poteſt fieri, ne impoſſibile iuberi videatur, fac.l.ſi iure militari, de mil.teſt.cum ſimil. per Salom.citatis. Cæterum omnino, nunc ſemper, & ſimilia verba prægnantia, vel ideo vulgo feruntur, quod iuxta interpretum traditiones nullam modificationem, aut limitationem recipiunt, vt ait Zaſ.Spieg.Prat.

OMNINO non edere, vel non in totum & non legitime edere, paria ſunt, quum in vtroque eadem ſit anſa decipiendi, eademque damni ratio, l.vbi exigitur, in princ.ff.de edendo.Spige.

OMNINO non reſpondiſſe, iuxta Vlpian. omnes poſteriores ſic acceperunt, vt omnino non reſpondiſſe videatur, & qui ad interrogatum non reſpondit, id eſt, οὐδ᾽ ἔπος. Spieg.

OMNIS, quando diſtribuat, quando colligat, Bartolus indicat in l.hoc articulo, de hæred. Inſtit. Quo vero diſtet à Quilibet, not.in l.ſi pluribus, de leg.1.etiam pro cuncto, & pro toto. Græcorum more ponit, vt Bud.multis exemplis oſtendit.Spieg.

OMNIS debiti nomine vſuræ veniunt accipiendæ, vt patet ex reſponſo Scæuolæ in l.nomen, de leg.3. Item qui omnia ſua, vel omnes res ſuas donat, & nomina debitorum donaſſe intelligetur. Idem enim eſt, ſiue omnia mea dixerim ſiue addito vniuerſali ſubſtantiuo, omnes res meas, ſeu bona mea dicam: Sed ſi generale ſubſtantiuum adpoſitum proponatur: vt ſi quis dicat, argumentum meum, veſtes meas: hæc pronomina ad dominium, vel quaſi dominium referentur l.ſeruos autem, eo. tit.ex com.Alc.Spieg.

OMNIS homo, de duobus dictum, in l.1.C.de liber.præter. Albericus quoque obſeruauit. Spieg.

OMNIS, nihil, quilibet, & aliæ huiuſmodi voces vniuerſales in iure ciuili reſtringuntur ad normam æquitatis.Prat.

OMNIS obligatio pro contracta habenda, Paulo autore l.omnem, ff.vbi quis ager.Spieg.

OMNIS periculi appellatione, non videntur caſus fortuiti contineri, l.non ſimiliter, de magiſt.conuen.vbi dicitur, magiſtratus ſuccedit in omne periculum, & tamen non tenetur de caſu, l.2.§.eo tempore, ff.de adminiſt.rer.ad ciuit.pert.Spieg.Pra.

Ὀμνύω, iuro, κατὰ παίδων ὀμνύναι, in capita liberorum iurare, id quod fiebat: tacto eius capite in quem iurabant, ita ſe ſacrare caput eius diis inferis deuouereq; ſignificantes, ſi peierarent. Ex commen.Bud.Spieg.Et in eodem ſenſu etiam habetur in l. hoc articulo, ff.de hæred.inſt.l.2. ff.de orig.iur.verſ.poſt hunc maxime l.paterfam.ff.de hæred.inſt.Terentius in Phormione. Vnum cognoris, omnes noris, de Antiphone & Phædia loquitur, l.ſi pluribus, ff.de legat.1.

Ὁμόδουλοι agri ſunt in cenſum relati cum aliis qui poſtea facti ſunt deſerti. Ὁμόκηνσοι agri ſunt ſimul cenſiti quidem, ſed quorum pars vendita eſt: vide Goth.in not.ad Nou.128.c.7.

Ὁμόκαπνοι dicuntur qui in vno eodemque diuerſorio habitant, Brechæus l.ſerui in tit.de verb.& rer.ſign.

Ὁμοσιπύοι dicebantur qui eadem penu agebant, Brechæus l.ſerui, in tit.de verb.& rer.ſign.num.8.

Ὁμολογῶ, in l.4.C.de recept.arb.ſpondeo & adſentio.

Ὁμομήτριοι ſunt nati ex eadem matre, vt puta vterini, Gothofr.ad Nou.84. in epigraph.& ad l.1. ff.de leg.Pomp.de parricid.

Ὁμοπάτριοι, ex eodem patre geniti. Prat.

OMPHACINVM, quod ex omphace factum eſt.Dicuntur autem omphaces immaturi fructus.

O N

ONGRA hæreditatis, i.æs alienũ, l.vnic. §.pen.ff.ſi mul.vent.no.

ONERANDÆ libertatis cauſa facta, ita definiuntur, quæ ita imponuntur, vt ſi patronum libertus offenderit, petantur ab eo, ſemperque ſit metu exactionis ei ſubiectus, propter quem merum quiduis ſuſtineat, patrono præcipiante l.1.§.5. ff.quar.rer. act.non det.Prat.& Briſſ.

ONERARE eſt aliquid oneris imponere ſiue hominibus ſiue iumentis.Briſſ.

ONERARE populum, pro exigere à populo pecunias.

ONERARE dicitur teſtator hæredes à quibus quid legat, vel fideicommittit, relinquit, ſeu dare, præſtare, facereve quid iubet, l.36.§.vlt.ff.de vſu & vſufr.

ONERARE rationes, id eſt, diſpendioſum eſſe. Budæus.

ONERARI etiam eſt prægrauari, vt loquitur lex 21.ff.de his qui not.infam.

ONERARI actionibus, cautione, ſatisdatione. Ne ſolus hęres omnibus hæreditariis actionib.oneretur.Paul.lib.4.Sent.tit.2.

ONERARIÆ naues, à geſtandis oneribus dictæ ſunt: & ob id tardæ inter eas corbita & Cybea erant: quarum vtrarumque mentio apud Tull. vide Bayf. in annotat.ad leg.2. de capt. & poſtlim.reuerſ. Spieg. Adde notata à Maioragio Miſcell.lib.1.c.6.

ONERIS appellatio transfertur ad res incorporales, onera actionis, l.3.ff.de famil.erciſ.Briſſ.

ONERIS auerſi actio locatori dabatur olim aduerſus conductorem, qui omne periculum per conuentionem in ſe recepiſſet: quum aliquo ex conducto, non niſi de dolo & culpa teneretur. Dicta oneris auerſi, ex eo quod omnium damnorum quolibet modo inſidentium onus ad alterum pertiuere, ac à ſe interim auertere, pactus ſit conductor vel locator l.In naue Sauphcij, ff.locat.& conduct.Et rurſus ibidem, opus, inquit Florentinus, quod auerſione locatum eſt, donec adprobetur, conductoris periculo eſt. Sed quando ſuperuacaneum videbatur, propter periculorum & caſuum pactionem circa contractum locationis, propriam actionis ſpeciem conſtitui: abolita eſt oneris auerſi nomenclatura, re tamen ipſa manente; videlicet, vt quicquid de caſibus fortuitis conueniſſet, id per actionem ex locato & conducto exigeretur, vt Bar.quoque probat in d.l.In naue. Br.l.ſi quis fundum, in pr. ff.locat.& conduct.l.licet, C.eo. tit. Errant ergo & male docent, qui ſimpliciter pronuntiant. Actionem oneris auerſi, hodie eſſe ſublatam, quia non actio ipſa: ſed nomen actionis tollitur, transfuſum in actionem locati, ad eum fere modum, quo rei vxoriæ actio transfuſa eſt in actionem de dote.Old.vide & Cuiac.7.obſ.39.

ONERIS ferendi ſeruitus dicitur, quæ vt vicini onera ſuſtinere quis cogatur, imponitur, l.1.& l.33. ff.de ſeruit.vrb. l.ſicuti, §. diſtant, ff.ſi ſer.vindic. Alia autem eſt ſeruitus oneris ferendi, alia tigni immittendi: nam cui prior debetur, agere cũ vicino poteſt, vt ruinoſum parietem reficiat, eumque oneri ferendo idoneum præſtet: at qui tigni immittendi ius habet, cogere vicinum vt parietem reficiat non poteſt, l.etſi forte, 6.§.2. l.8. §.competit, ff.ſi ſeruit.vindic. l.eum debere, 33. ff.de ſerui.vrb. Schard, ex Prat.

Ὀνηλάτω, aſinorum agitator.Goth.ad l.1.§.2.ff.de mun.& hon.

Ὄνομα ἀπὸ τοῦ νόμου, id eſt, à lege: Vide ſupra nomen.

ONVS merces quaſcunque noui impoſitas ſignificat in l.31. & l. penult.§.penult.ff.locat. l.6.ff.de lege Rhod.l.1.§.non autem, ff.de exercitor.Briſſ.

ONVS auertere ait Cuiac.de obſeru. 39. eſt diſtrahere & permutare: Vide & Tertul.lib.1.aduerſ.Marcion.

ONVS exponere. Martianus: Si propter neceſſitatem aduerſæ tempeſtatis expoſitum onus fuerit, non debere hoc commiſſo vindicari, diui fratres reſcripſerunt.Spieg.

ONVS proprie pondus ſignificat, & per tranſlationem, munera, partes, prouincias & officia, vt non omne onus eſt odioſum. Vt enim à tutela, eſt infamia eiici: ita adminiſtrare, honorificum: vide Bartol.& Baldum in l.pen.C.de verb.ſign.Spieg.

ONVS ſuſcipere, oppo. onus recuſare, Papin. in leg.procurator qui pro euictione, ff.de procur.

ONVS vulgo ſarcinam ſignificat vel hominibus, vel iumentis, animalibus, impoſitam. Quanquam Cornel.Fronto de different. vocum onus, ait, vehiculorum maius eſt ſarcina hominum.Briſſ.

ONYX Arabicus in l.vltim.§.ſpecies, ff.de publican.ad differentiam Indici à quo colore diſtat. Nam Indicus igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabicus autem niger eſt cum candidis zonis. Inde autem nomen habet, quod habeat in ſe permixtum candorem in ſimilitudinem vnguis humani, vt Iſidor. lib.16.c.8.tradit.Meminit & onychum in ſolis Arabiæ montibus naſcentium Plinius lib.36.c.7.Briſſ.

O P

OPACVM, vmbroſum, non afferens vmbram, ſignificat: vt putat Accurſ.l.æquiſſimum, ff.de vſufruct.& l.ſi arborem, ff.de ſeruit.vrb.præd. Spieg.

OPE conſilio. Dubitatum fuit apud Veteres, vtrum hæc formulæ verba, OPE CONSILIO, coniunctim, an vero diſiunctim accipienda eſſent. Hanc dubitationem peperit hæc ratio, quod opẽ ferre non videmur ſine conſilio animi, adeo vt qui ſeruo perſuaſerit fugere, furti non teneatur, quamuis in fuga ſurripiatur, niſi ideo perſuaſerit fugam, vt alius fugientem furto ſubduceret, l.qui ſeruo. 36.ff.de furt. Deinde furtum neque verbis neq; ſcripto, l.ſi quis vxori, 51.§.neq; verbo, ff.de furt.ſed contrectatione committitur, l.1.ff.de furt.Conſilio itaq; furtum fieri nõ poteſt, cum nihil aliud ſit quam perſuaſio & impulſio quędam, l.in furtis, 50.§.ope, ff.de furt.in verborum ſuauitate & blanditie conſiſtens, l.1.§.perſuadere, ff.de ſeru.corrupt. l.ante, C.de furt. Sed Labeo cuius ſentẽtia recepta eſt, hæc ſeparatim accipienda docebat.Sic itaq; proponit hic Paulus: item dubitatum inter veteres, illa verba (edicti ſiue formulæ agentium ac iudicantiũ) ope conſilio, quemadmodũ accipienda ſunt, ſententiæ coniungentium aut ſeparantium? Hactenus quæſtionem proponit: ſic autem authoritate Labeonis decidit: ſed verius eſt ꝙ & Labeo ait, ſeparatim (non coniunctim) accipienda, vt alterutrũ probatum eſſe ſatis ſit, nempe ope aut conſilio rei factum furtũ. Hanc deciſionẽ præter Labeonis authoritatem duplici confirmat ratione & deniq; duplici teſtimonio veterũ ICtorũ tacitam remouet obiectionẽ per vtriuſq; rationis explicationẽ: Quia (inquit) aliud factũ eſt eius qui ope, aliud qui conſilio

furtum

furtum facit(hoc eſt furtum fieri iuuat d.l.qui ſeruo, 36.d.l. in furti,§.1. ff.de furt.)Hæc ratio à forma opis conſiliique ſumitur. Quæ n.nomine differunt re differunt,! non codicillum, C.de teſtament.l.ſi idem,C.de codic Quæ rè differunt,formis differant neceſſe eſt dict.l.ſi idem,& ibi Dd.Quæ formis differunt,ſeparata eſſe, ipſa natura dictat. l.Iulianus, §.ſi quis rem, ff.ad exhibend.opem fert,qui miniſterium & auxilium ad ſurripiendas res præbet , veluti qui ſcalas feneſtris ſupponit , vel oſtium effringit,vel ferramenta ad effringendum concedit : itē qui comitem ſe adiungit ac latebras præbet vt alius furtum faceret,§.interdum quoque, Inſtit.de oblig.quæ ex delict.naſ. Conſilium vero dat qui verbis perſuadet & impellit,atq; conſilium inſtruit ad furtum faciendum, nihil a. ipſe auxilij præſtat aut facit,vt ſi Titio ſuaſeris,illi vel illi furtum facere,item noctu potius quam interdiu, vel dum ille in conuiuio eſt, quā dum domi,&c.item ſi mihi perſuadeas pannos meos ſiccandos noctu in horris tuis relinquere,vt eos Titius furto ſurripiat,d. l.in furti 50.§.ope d.l.1.§.perſuadete, ff.de ſeruo corrupt.l.fin. C.de noxal.actio.Alterum argumentum à ſimili eſt.Sic enim, inquit, alij condici poteſt,alij non poteſt,q.d.quemadmodum furi alij,qui rem furtiuam habet,vel amiſit,vel homo liber eſt, res furtiua condici poteſt : alij qui non habet , neque habuit, vel in ſeruitute,contrectauit, non poteſt ſcilicet condici & tamen vterque tenetur furti actione pœnali, l.6.l.7. l.10.l.quod ab alio 15.ff.de condict.furt. quia fur eſt vterque,d.l.6. l.quod ab alio,l.7.ff.de furt.ita quoque alius eſt,qui ipſum furtum facit, alius qui ope , alius denique qui concilio iuuat. Nam is qui conſilio opeve adiutus vel adiuuans contrectauit , & furti tenetur & condictione, d.l.7. ff.de condict.furt. l.ſi quis perferendum 35.l.ſi pignore 54. §.cum furti, ff.de furt. Qui vero ope ſaltem iuuit, aut conſilium dedit,non autem contrectauit quicquam,furti quidem pœnali,non etiam condictione tenebitur,d.l.6.ff.de condict.furt. Quia vero obſtare videbat Paul. in l.ſæpe, 53.de verb.ſign.quod furtum non ſit,cui non competat furti definitio, & accidere poſſit, vt cui conſilium dabatur, id non impleat,ſed repudiet,vel vt qui ferramenta alicui commodato dederat, vel ſcalas feneſtris ſupponi iuuerat , ignoraſſet quam ob cauſam admouerentur : Ideo ſubiicit Paul.in d.l. 53. Et ſane poſt veterum autoritatem eo peruentum eſt, vt nemo ope videatur feciſſe,niſi & conſilium malignum habuerit, (h.e. dolo opem tulerit) nec conſilium (fraudulentum illud) habuiſſe noceat , niſi & factum ſecutum ſit (h.e. iuxta conſilij formam furtum perpetratum pet cum quo conſilium ea de re habitum eſt) Gœdd.ad d.l.ſæpe 53.n.11.& ſeqq.de verb.ſign.

OPEM FERRE , etiam remedio aliquo ſubuenire & ſuccurrere ſignificat. Prouidentia ampliſſimi ordinis laudata, quia opem tulit mulieribus, l.2.§.verba,ff.ad Senatuſconſ.Velleian.

OPERA iuſta & legitima eſt, quæ totum diem exequitur , Connan.2.comm.c.8.nu.2. Columellæ iuſtæ operæ ſunt quæ diei ſunt æquales,vt refert idem Connan.libro primo,capitulo ſecundo,numero quinto.Hotom.

OPERAM diurnum eſſe officium, Paulus docuit l.1.de operis libertorum,vel quia per diem laborandum eſt,vt in l.2.ff.de annis legatis , vel quia certo diei tempore abſoluatur. Tametſi etiam ſint officia nocturna.Sed Iuriſconſultus ad frequentiam reſpexit.Spieg.

OPERA publica.Feſtus autor eſt ea,quæ locantur vt integra præſtentur,Sarta tecta vocari : eſſe enim Sarcire integrum facere, Ræuardus l.domum ſuam,ff.de reg.iur.

OPERA à culpa quid differat : vide Dolus.

OPERÆ libertorum , officia ſunt quæ liberti patronis gratiæ & remunerationis loco præſtant : nam(vt ait Caius in l.cum patronus,22.ff.de oper. libert.) operarum editio nihil aliud eſt, quam officij præſtatio. Earum autem duo genera ſunt ſumma, officialium & artificialium : officiales dicuntur , quæ non in arte vlla certa , ſed in patrono quibuſcunq; officiis adiuuando verſantur:& perſonam eius eiuſq; victum,curationem,ocium, quietem, voluptatemque potiſſimum attingunt : veluti , cum nullo ſuo detrimento negotia eius gerendi , peregre cum eo proficiſcendi,l.hæ demum,38.ff.de oper.libert.Tironem enim erga Ciceronem officioſum eſſe, ſemper ei præſto eſſe , ab eo dum ægro vel corpore, vel animo eſt,non diſcedere, doctiſſimis eum ſermonibus & colloquiis oblectare. Dionyſium porro Attico idem præſtare , Ciceronum liberos erudire , humanitatis eſt potius , quàm vllius artificij munus , atque hoc eſt quod Vlp. ait in l.operæ, 9. ff.eod.proprietatem officialium & in danris, & in accipientis perſona conſiſtere. Artificiales autē appello generaliter omnes,quæ artis alicuius propriæ ſunt, neque ſine illa præſtari poſſunt:veluti ſi libertus pictor,medicus,faber,architectuſve ſit, & patroni ſui iuſſu pingat,medeatur,fabricet,architecteturve,hoc officium non tanquam libertus patrono, ſed vt quiuis alius cuiuis alij præſtabit. Quid.n. illum libertum, aut hunc patronum eſſe neceſſe eſt, vt ille nauim domumve huic ædificet?Hinc Vlp.eas operas quæ hoc in genere ſunt, ſcribit quaſi in pecuniæ præſtatione conſiſtere,l. fabriles, 6. ff.eod.nam fabriles, pictorias , cæteraſque generis eiuſdem artificialium nomine complector : atque vt omne complectar Latinæ linguæ ratio poſtulat.Hinc idem Vlpianus in l.operæ,9.eodem ſcribit fabriles aliaſve generis eiuſdem,& à quocunque & cuicunq; ſolui poſſe:& iubenti patrono etiam aliis edi poſſe. Hinc idem in l.6. ff.eod.illam inter vtraſque differentiam exponit : quod fabriles,cæteræque ad hæredem tranſeunt,officiales vero nequaquam. Cuius rei non obſcura cauſa eſt : nam hæ, vt ante dixi perſonales ſunt, nec ab altero facile præſtari poſſunt:ille vero,& à quouis,& cuiuis.Hot.

OPERÆ pars per horas ſolui non poteſt, l.3.de oper.libert.Gœd. ad l.166.§.1.de verb ſign.nu.3.

OPERÆ,(ait Vnlr.in comm.Inſti.ad princ.tit.de adſignat.liberi) aliæ fabriles ſunt, aliæ officiales, l.opera,9. ff.de oper.libert.l. ſi non ſortem,26. §.libertus , ff.de cond. indeb. quarum differentias notauit Cuiac.17.obſ.14.Fabriles manibus potiſſimum expediuntur , & debentur à libero patrono ſuo tanquam creditum,tanquam credita pecunia,l.à duobus 4.l.fabriles 6.ff.de oper.libert.& à patrono & in quemlibet pro arbitrio transferri poſſunt.Obſequiales ſeu officiales maxime conſiſtunt in reuerentia patrono exhibenda,& tranſeunt ex lege Ælia Sentia in hæredem inſtitutum.Hæc Vult.

OPERAS quaſdam eſſe medias ſeu communes , vt puta , quæ & officium & artificium reſpiciant , tradit Zaſ.in intell.de oper. Quaſdam quoque ſeruiles eſſe tradit, de quibus vide late eundem,& Ferret.tit.de acquiſ.per arrog.

OPERÆ gratuitæ, quæ ex mera liberalitate exhibentur,id quod id noſtra Germania propter arctiſſima amicitiæ vincula vſuuenit, opponuntur conductitiis, h. e. quæ mercedibus vel locantur, vel conducuntur : & ex ſola leg.contractus conſiſtunt. Earum tractationem pulchre diſtinguit Zaſ. in tria membra: quicquid ad operarum rationem pertinet, alter non eſt qui eo vel copioſius vel exactius hactenus ſit proſecutus. Sunt autem in gratuitarum numero operarum , quæ præſtantur è clientibus, alumnis, hoſpitibus,amicis, item collectaneis,educatoribus & cæteris.Fac.inſt.quibus ex cauſ.man.§.eadem lege.Porro clientes liberis connumerari vetuſti mores ex hiſtoriis docent,& eſt text.in l.2.& 3.de his qui deiec. vel effud.l.2.in fin. cum l.ſeq.ff.de vſu & habit.Hoc item Syrus Terentianus Cteſiphontem docet,vt patri dicat,ſe clientibus,amicis,hoſpitibus operam præſtitiſſe Spieg.

OPERÆ etiam,cedere,perire,& præterire dicuntur. Briſſ.

OPERÆ numero definiri ac circumſcribi ſolebant. Vnam enim operam vel plures, puta decem, centum, quingenas, mille locari,impoui,promittive moris erat.Briſſ.

OPERÆ piſtoriæ, vel hiſtrionicæ,apud Vlpia.in l.ſuos autem de leg.3.

OPERÆ PRECIVM , mercedem labore dignam ſignificat , quæ propria eſt eius dictionis ſignificatio. Sumitur tamen quandoque pro eo, quod memorabili & non ſpernendo,vel precio vel præmio dignum ſit.Vallæ ſignificat fructuoſum,& ad rem pertinens, vel quia decens,vel quia vtile, vel quia gratioſum; vel quia iucundum. Liuius in præfatione operis,pro re in primis cenſenda & magnificienda accepit. Budæo annotante l. cum duobus,§.ſi in coeunda,ff.pro ſocio. Senſum huius loci, ſi eum, vt Haloander habet , legerimus quem Budæus deſiderat, ſatis congruum eloquentiæ. Vlpian. aſſequemur. Precium operæ,etiam dicitur vt veriſimile,& ſimile veri.Plenius:id vero audire, precium operæ ſit.Spieg.

OPERAM dare iudicem , pro auditionem accommodare , apud Ciceronem ad Atticum. Venit ad me, dixitque iudicem operam date ſibi conſtituiſſe. Idem Cicero 4.Verrin.M.Perilium, inquit, equitem R. quem habuit in conſilio iubet operam dare,quod rei priuatæ iudex eſſet ; & ICtus in l.ſi longius, ff.de iud.& l.pen.ff.de vac.mun. vide Cuiac.5.obſeru.33.

OPERAM dare funeri, eſt intereſſe pompis exequiarum. Idem ad eundem : Venerat enim in funus,cui funeri ego quoque operam dedi.Spieg.

OPERAM etiam præbere dicuntur litigatores, qui compromiſerant,cum arbitri præcepto parent.Briſſ. Briſſ.

OPERAM dare interdum eſt curare,ſatagere, ſtudium adhibere,

OPERAM dare iuris ciuilis ſtudio Tullius de Claris Oratoribus. Ego autem iuris ciuilis ſtudio multum operæ dabam. Quint. Scæuolæ, P.Frat.Spieg.

OPERAM dare præceptori,id eſt,audire eum Budæus.

OPERAM ingerere inuito,ſuſpectū,l.quæ omnia,ff.de proc.Spi.

OPERAM perdere,quod & operam ludere dicitur,hoc eſt,in vanum laborare. Tull. pro L.Muræna: quod quidem ius ciuile didiciſti,non dicam operam perdidiſti.

OPERARI, ſimpliciter pro laborare,negant apud idoneos reperiri autores : fere autem refertur ad ſacra. Quamuis operarij proprie,qui non iudicium,ſed tantum operam adhibent ad architecti ex arte rationem operis præſcriptam: Vide Eraſm. in Chil. Operariorum ſeruorum meminit Alphenus in §.quid autem eſſet, l.in lege cenſoria. de verb.ſign.Alciat.interpretatur qui ruri operabantur. Vnde & ab antiquis autoribus ſimpliciter operæ appellantur.Spieg.

OPERARI in ſacris quid : Peculiaria ſacrorum verba fuerūt,in-

ter quæ & verbum operor recenſetur, Gyrald. hiſt. deor. ſyntagm. 17. Ac idem rete ſignificat, quod rite ſacrificare, vnde Vitus Satra refert, Cereri lætis operatus in herbis, & alibi, operata iuuentus. Sic & Plautus, vt iſthæc operatio crimen expiet.

OPERARIVS vſus, qui ad aliquod opus faciendum adhibetur: vel qui alicui operæ accommodatur. Sic etiam operarium pecus dicitur, cuius vſum ad operas noſtras faciendas conuertimus. Subſtantiue, qui alicui rei operam impendit, cui debetur ſumptus & victus, non item inſtrumentorum pro opere fractorum æſtimatio, pet gloſſ. Baldo ſingularem, in l. quoniam liber. C. de teſtib. Accedit quod nor. in gloſſ. ſi non ſortem, §. libertus, de cond. indeb. Spieg.

OPERAS locare, is qui laborat, qui operatur: cui autem præſtatur opera, is eam conduxiſſe dicitur, E regione quo ad opus quod parandum eſt, figura loquendi conuertitur. Nam is qui operatur, dicitur conduxiſſe opus: at dominus cui opus, pertinet, dicitur id ipſum locaſſe. Bart. cum eam loquendi figuram apud Latinos homines conſuetam & facilem Zaſ. teſte, non intelligeret, gloſſam recte docentem improbauit, in l. 2. C. Locati, & textum ibidem corrupit. Quamuis eiuſmodi loquendi dictum Accurſ. obſcure tamen aſſecutus videatur. Quid idem admonet Zaſius diligenter, hæc operis, & operæ aduertenda eſt differentia: quod eius ignorantia impoſuerit doctoribus, imò & gloſſæ, quamuis in d. l. 2. eam ſatis bene attigerit; tamen in l. 2. §. ſi conſeruatis ad l. Rhod. de iac. cecidiſſe videtur, vbi locari opus corrupte intelligit, pro conductione operarum. Operas quoque perſonas dicimus, quæ aliquid faciunt, ſiue etiam nebulones conductos ad malum referendum. Operæ etiam publicanorum, quos factores vulgo vocant. Spieg.

OPERAS ſerui locare, & ex operis ſerui mercedem capere apud ICtum in l. 14. in prin. de vſu & hab. differunt: Sed qui hoc poteſt & illud ſane poteſt: ac retrorſum, qui hoc non poteſt, neque illud poteſt. Ex operis ſerui mercedem capio, ſi ſe ipſe locauerit, & mihi acquiſierit obligationem locuti conducti, non ſi ei impoſuero mercedem: nam hoc eſt, pro operis non ex operis, l. 12. §. vlt. l. 13. d. tit. Vide Cuiac. 14. obſeru. 23.

OPERIS locati conducti appellatione ſignificatur non id opus quod Græci ἔργον, id eſt, operationem & operam, ſed quod ἀποτέλεσμα, h. eſt, vndique forma materiæ impreſſa, ad finem ſuum perductum vocant, ait Paulus in l. 5. §. 1. de verbor. ſignif. idque expreſſius quaſi priora explicans his indicat verbis: id eſt (inquit) ex opere facto (hoc eſt, formæ impreſſione, l. veſtimentum, 22. de aur. argen. leg. & ædificia, §. perfeciſſe, de verb. ſign.) corpus aliquod perfectum. Multum enim differunt opus & opera ἔργον & ἀποτέλεσμα: Opera eſt ipſa actio, induſtria, labor, conatus, ſtudium, quo in opere faciendo vtimur, qui operas, 38. ff. locat. l. fabriles 6. l. ſeq. cum pattonus, 22. l. medicus 26. ff. de oper. liber. Et illud eſt quod Græci appellant, ἔργον & ἐργασίαν, à verbo ἐργάζομαι, id eſt, operator, & quamcunque rem facio. Opus autem eſt operarum effectum, quod fabricando & operando effectum relinquitur, l. ſi inſulam, ff. de verb. oblig. d. l. qui inſulam, 30. §. qui ædem. ff. locat. d. l. opus, ff. eod. cuius perfectio cum à fine ſuo, vtpote cum ipſa forma, per quam, id eſt, quod eſt, congruente arguatur, Græcis ἀποτέλεσμα, id eſt, ad finem ſuum perductum ἔργον, ſiue effectum omni parte ſua abſolutum, complectum & perfectum dicitur à verbo ἀποτελέω, hoc eſt, ad finem & calcem perduco, perficio, abſoluo, deductum nomen: ita cum in vno opere complures operæ conſumi poſſint. Et contra plura opera vna opera effici queant: non ab opera & τῷ ἔργῳ definietur opus locatum, conductum, ſed ab ἀποτελέσματι, id eſt, ab operis conſummatione & fine, tanquam certiſſimo formæ argumento, dict. l. ædificia, 139. § perfeciſſe. Quamdiu enim forma ſua opus caret, approbari non poteſt, cum operis approbationem per artifices de forma rei iudicantes fieri oporteat, qui inſpecto opere referunt, rectene factum ſit? §. l. opus 36. l. ſeq. l. ſi in lege 24. ff. locat. Goedd. ad l. rei appellatio, 5. §. 1. nu. 3. & ſeqq. de verb. ſign.

OPERIS nomine, quod veri operis formam habet, intelligimus, quæ non niſi ex conſummatione contingit: Vide Alciat. in §. opere locato, l. rei appellatione, de verb. ſign. Spieg.

Edictum porro de noui operis nunciatio. id demum opus quod in ſolo fit, & ſolo coniunctim eſt amplectitur, l. 1. §. hoc autem, ff. de oper. no. vnde qui meſſem facit, qui arborem ſuccidit, vineam putat, licet opus faciat, tamen ad illud edictum non pertinet. Enimuero interdicto quod vi aut clam teneri & eum placet, qui arbores ſuccidit, quanquam ad ea quoque ſola opera quæ in ſolo fiunt, id interdictum pertineat, l. 1. §. hoc autem, & l. 7. §. notauimus. ff. quod vi aut clam.

OPERÆ ſunt diurnum officium l. 1. & 3. ff. de oper. liber. per ſingulos enim dies dantur, l. 20. §. quædam, ff. de ſtatu liber. Edere operas, id eſt, exhibere: frequens Iureconſultis locutio in tit. de operis libertor. & l. 54. §. vlt. ff. de verb. oblig.

OPERÆ ſeruorum legatæ differunt à fructu, vt apparet ex l. ſecunda, ff. de vſufr. leg. & l. 1. & 2. ff. de oper. ſer. l. 5. in fin. ff. vſufruct. quemad. cauſ. l. 1. §. 1. vſusfructus, ff. ad leg. Falc. reſtat, videamus qualem intellectum habeat quod dicitur, ſeruos, in quib. vſumfr. habemus, item alienos bona fide poſſeſſos nobis ex operis ſuis adquirere, l. 10. §. de his, l. 19. ff. de adq. rer. dom. l. 21. & l. 23. §. 1. ff. de vſufru. Cuius dicti interpretatio aliquatenus peti poteſt ex l. 19. & l. 47. ff. de adqu. rer. dom. & l. 45. ff. de acq. hær. l. 20. §. 1. ff. de pec. & Caio in Inſt. lib. 2. tit. 1. ad fi. Briſſ.

OPERIS faciundi vincere redemptoram & conductionem is dicitur, infra quem nemo licetur: vincit vectigalium redemptionem is, ſupra quem nullus licetur. Paulus: Licitatio ita demum admittenda eſt, ſi fideiuſſores idoneos, is qui licitationem vicerit, offerre paratus ſit.

OPERVLA iſta defuncti ſunt, l. vlt. ff. de proxenetic.

OPES, Inſulanus inquit, ineruditum vulgus, pro diuitiis duntaxat accipere, opulentum pro diuite rerum ſolet. Cæterum opes paulo quiddam amplius comprehendere videtur: omne namque illud, quod opem ferre homini queat. Itaque earum nomine intelligimus quoq; propinquitates, affinitates, clientelas, ſeruitia, ſeu mancipia, ius vectigale, & ſi quid aliud eſt eius generis, quod opitulari nobis queat. Spieg.

OPES abditæ, pro reconditæ, apud Leon. Imp. l. vnica, C. de Theſaur. lib. 10. Porro integræ opes, & acciſæ opes, vt contraria ponuntur. Spieg.

OPHIR vt tradit diuus Hieronymus eſt Inſula Æthiopiæ, vnde puriſſimum aduehebatur aurum, cuius regina in ſacris voluminibus proditur. Saba.

OPHITÆ hæreticorum genus de quibus in l. 5. l. 10. & l. penult. Cod. de hæretic. & Manich. Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus, in hæreſeon catalogo ophitas ſeu ſerpetinos ab eo dictos tradit, quod colubrum colant, aſſerentes initium ſcientiæ boni & mali nobis eum primitus attuliſſe. Idem & Iſidorus de hoc hominum portento tradit lib. 8. Etym. c. 5. Briſſ. De his hæreticis vide Aurel. Aug. lib. de hæreſib. c. 17. & Gabr. Prateol. in elencho hæreticorum in verbo Ophitæ Epipha. 1. tom. 3. hæreſi 37.

OPICENSI. Lege cenſere.

OPICVM, autore Pōpeio, inuenimus quoq; pro oſco. Oſcis enim frequentiſſime fuit vſus libidinum ſpurcarum, vnde & verba inpudentia dicuntur opſcena. Titi vnius oſce & Voiſce fabulantur, nam Latine neſciunt. Plinius ſub Catonis perſona ait: Barbaros non vocant, & opici appellatione dedecorant. Opicos mures fœdos, putidos & aſpernabiles Iuuenalis dici Ioa. Bapt. in comment. epiſt. Sido. Apoll. ad Leonem lib. 8.

OPIFICES omnes, teſte Cicerone, in turpi ſunt exercitio, nec olim habebantur pro ciuibus nec ad reipub. adminiſtrationem admittebantur.

OPILIO quaſi onilio, eſt ouium cuſtos. Virgil. Venit & Vpilio. ſed metri neceſſitas compulit o, in u, conuertere. Africanus: item opilionem. ſi eius generis oues curaret, in fi. l. cum quæreretur, de legat. 3. Spieg.

OPIMA ſpolia, vel ab opibus, vt ait Varro, vel ab inuicto opere, cum victoribus tantum laudis acceſſerit, nomina ſumpſere, ſeu quod fidei proprius eſt, opima ampla dici, ſicut optimam prædam, & opimum bouem dicimus. Quæ niſi duces regeſque quorum auſpicio res geruntur, ſuiſmet corporibus dimicantes, hoſtium ducibus detraxerint, necemque & exitium intulerint, haudquaquam opima dici voluere. Ter autem opima ſpolia delata ſunt tantum. Primo à Romulo, deinde à Cornelio Coſſo. Tertio à Claudio Marcello. Qua de re Plutarchus & Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 14.

OPIMATORES. Vide paulo poſt, opinatores.

OPIMIORA, comparatiuus Gellianus, in leg. qui fundos, C. de om. agro deſert. Spieg.

OPINABILE, quod opinione concipi poteſt.

OPINABILE, antiquis, & qui latine locuti ſunt, quod nuc vulgo putatiuum dicitur. Ex Bud. Spieg.

OPINARI. Quæ opinamur, Donat, ait, putamus: quæ putamus, incerta ſunt. Vnde non ſatis eſt opinari, l. cum vero, in pr. ff. de dote. Spieg.

OPINATI caius. in Autentic. de conſang. & vter. fr. in princip.

OPINATORES in l. miſſi 7. C. de exact. tribut. li. 10. ſunt milites, qui in prouincias mittuntur petendæ militaris annonæ cauſa l. 11. & l. 14. C. de erogat. militar. annon. ſic dicti, vt opinatur Iacob. Cuiac. in d. l. miſſi, quod exigant opinionem, i. e. cenſum agri. Opinio. n. in poſteriorib. libris Codicis pro cenſu prædij ponitur, vt paulo poſt in verbo opinio in poſterioribus liquebit. Hi miſſi in prouincias non fungebantur exactorum officio, ſed inſtabant præſidibus, & officiis eorum, ac curialibus tantum, quibus titulorum fiſcalium exactio competit, vt intra anni ſpacium annonas accipiant, d. l. 11. c. de erog. milit. anno. Haloander in d. l. miſſi 7. legit optiones: de qua lectione vide Budæum in l. vlt. ff. de iur. iurandum. Pyrrhus quoque non opinatores ſed opimatores legendum credit.

OPINIO eſt, quod incertum eſt. De ejus natura lege Ariſtotelem circa finem primi poſter. Itē in primo magnorum moralium, dici opinionem eſſe, qua ad vtramque partem declinamus, puta ad hoc ita eſſe, & non eſſe. Sunt itaq; quodammodo inter ſe oppoſita, veritas, & opinio. Nam circa ea verſatur opinio, vt docet Ariſtot. 6. Ethic. quæ aliter ſe poſſunt habere, & de quibus pro-

bus rogabiliter dubitari contingit. Stulti enim eſſet, dubitare de his quæ lege, vel aperta ratione monſtrantur. Quapropter opinio quælibet contra legem eſt vana, vt & contra veram rationem. Qua de re latius ſcribit Salomonius ad finem. Paradox. in §. reſponſa. Inſt. de iure nat. gent. Obſeruandum, quod verbum opinionis pro fama accipitur, in l. ff. de off. q. & Opinati; pro fama recept im accipi, vt in l. athletæ. de his qui not. infam. Cum autem de aliqua re dubia quæſtio eſt, non dicimus, hæc eſt mea opinio, ſed mea ſententia. Vnde & ſæpe legimus, mea quidem ſententia, id eſt, meo iudicio. Spieg.

OPINIO communis iudicando & conſulendo amplecti debet: vt eſt textus qui ad hoc communiter allegatur, in l. 1. ibi ſane crebrior apud veteres opinio eſt, vt ibi Bald. ad hoc not. ff. de offic. quæſt. & tradit Alexand. conſil. 134. præuiſo themate in fin. in 1. lib. & conſil. 22 viſo proceſſu. circa finem lib. ſecundi, & Felin. in cap. 1. col. penult. verſ. nono fallit. de conſtitut. Decius conſ. 131. reuocatur in vltim. verbis. Et ideo dicunt Baldus & Paul. de Caſtro in l. vltim. Cod. de inſtit. & ſub. quos refert Iaſ. in l. ſciendum, §. vlt. in 2. col. circa med. ff. qui ſatiſd. cog. quod iudicaturus non debet à communi opinione recedere, etiam propter nouas fantaſias Bartoli. Hinc notat etiam Bald. in l. 1. in vlt. not. de ſenator. per illum text. argumentum, quod propter ſingulares & peregrinas opiniones doctorum non eſt à communi recedendum: quod dictum in pulchra qu. citat Alexan. conſil. 95. viſis proceſſibus, col. 3. libr. 2. vbi dicit, præſumi per imperitiam illum iudicare, qui relicta communi ſententia, ſingulares opiniones doctorum amplectitur. Et hoc vltimum etiam reaſſumit Iaſon. in l. 2. in tertia col. ff. de iureiur. Et vlterius dicebat Ioan. Fab. in proœm. Inſtit. in col. 3. in princ. quod in dubio debes ſequi opiniones communes & illorum qui conſueuerunt à pluribus approbari, vt facit Iuriſconſ. in l. ſcire oportet, §. aliud autem, ff. de excuſat. tut. & ſummus pontifex in clem. vnica, ad fin. de ſum. trini. & fid. cath. Proinde Bal. in l. vlt. col. vlt. C. de pœna iud. dicebat præſumi imperitiam in eo, qui tenet nouas inſolitas opiniones per d. l. primam, ff. de ſenatoribus. Ideo monet, vt iudicando nunquam recedas à carrocio prudentum, maximæ gloſſæ, & hoc dictum Bald. pro eleganti not. Andr. Sicul. in repetitione rubric. extra de fid. inſtrum. col. 7. verſ. quot autem modis.

Iſta omnia quæ dicuntur de communi opinione, in iudicando tenenda, ſecundum Docto. vbi ſupra & Canoniſtas in c. ne innitaris, de conſtitut. limitantur, niſi communis opinio poſſit bonis rationibus conuinci, quod bonus & acuti ingenij iudex arbitratur: vt per Iaſon. in authentica, nouiſſima, in 5. vol. C. de inoff. teſtamen. & in l. vt vim, in penult. col. poſt medium, ff. de iuſt. & iur. Secundo ſingulariter limitatur fauore matrimonij. per ſing. dictum Hoſtienſ. in c. ſecunda, de cognat. ſpirit. quod tamen non puto indiſtincte verum per ea quæ late ſcripſi ſupra in verbo nuptiarum cauſa, vbi vide, & ſi cupis doceri quæ dicatur communis opinio, declarat Fel. in loco præallegato, & Iaſon. in d. l. vt vim, in penult. col. vbi etiam Claud. in repetit. in 47. columm. & ſequent. vbi dicunt quod non conſtat ex numero, ſed ex qualitate doctorum. Tractat etiam Iaſon in l. re coniuncti, in prima quæſtione principali, ad finem, in 2. parte, de l. 3. & ideo ſecundum aliquos Papienſ. mod. in l. 1. in prin. ff. de offic. eius opinio gloſſæ, cum qua tranſeat Bartol. communis reputatur. Quod autem ſit iudicis officium in valde dubiis opinionibus, in quib. non appareat quæ ſit magis communis, & rationes ab vtraque parte efficaces adducantur: vide Dec. conſ. 176. viſo themate. colum. pen. verſ. & ſi dicatur poſt Felin. in d. cap. 1. colum. fin. verſ. 2. nota vid. in l. ex facto. in princ. de vulg. & pupill. Cotta.

OPINIO cōmunis, Salomonio vna opinio dicitur: quod & Zaſ. ſentire videtur, dicens. Si teſtib. fulciuntur communes opiniones, iam non quia communes ſunt, ſed quia iuris ſunt, etiam ſi ſolus quiſpiam docuerit, obtinebit: ſin textib. obuient, tanquā Syrtes ſint euitandæ. Igitur opinioni communi eatenus hærendum eſt: quatenus textib. iuris fulcitur, aut cui nulla ſit lex contraria, vt Zaſ. oſtendit in l. 2. de Orig. iur. Solet tamen dici, ſancti alicuius ſcriptoris opinionem, quæ autoritate veteris vel noui teſtamenti roborata ſit cuicunque legi, etiam Pontificiæ præferendam gloſſ. in cap. de libellis 12. diſtinct. quod recte recentiores intelligunt, cum de materia peccati tractatur: alias enim leges ipſæ principum præualerent. Quapropter in caſib. quib. Pontifex de iure diuino aliquid limitare poteſt, eius lex eſſet præferenda: nec quicquam ſanctorum autoritas faceret, qui ea mente non ſcripſerunt, vt dictata ſua vim legis habere vellent. Qua ratione traditum eſt Innocentij Papæ quarti commentarios pro lege habendos non eſſe: cum non eo animo ipſe ſcripſerit, ſed vt interpretis ſolum officio fungeretur. Cæterum ex Zaſianis intellectibus deprehendes, non tantum quā ancipiti periculo communes opiniones conſiſtant, ſed etiam intelliges, nihil eſſe poſſe falſius ea traditione ſimpliciter accepta, qua receptum eſt, iudicem, qui à communibus opinionib. recedat: litem ſuam facere. Nam opinio noua vnius doctoris in iudicando, teneri poteſt contra cōmunem opinionem, quando meliorib. & validiorib. rationib. fundata eſt vt recte tradidit Ioan. Andr. in c. 1. de conſtit. & ſequitur Claud. in l. vt vim, in fi. Quamuis vel ex Neuizano quidem conſtat, iam olim aſſertioni cōmuni tantum tributum, quod nec Alberici Roſati ſententia cōtraria vel verior quæuis alia reciperetur.

OPINIO communis, eſt aliud quam fama. Nam opinio communis facit ius C. de 12 iud. l. 1. Fama vero non facit ius. Item opinio cōmunis probat: fama vero non. Item opinio cōmunis differt à notorio, quia opinio communis eſt de longe præteritis, quæ probari non poſſunt de facili, ſc. per teſtimonium viſus, &c. Sed notorium eſt de præſentibus, vel proxime præteritis, quæ de facili probari poſſunt per teſtes diuiſim. Et quod opinio veritati præferatur, eſt gl. cum concor. pro & contra. abundans in iurib. in c. Nuper de biga. ſuper ver. videntur. Concludit tamen ibi, quod caſuale eſt, vt opinioni potius ſtetur, quam veritati, in fauorem contrahentium, teſtamentorum, ſententiarum, vel prolis. Alias regulariter veritas præfertur opinioni, ſecundum Bern. in gl. 3. in c. ad audientiā de ſpon. Etiā veritas præfertur autoritati, l. nemo iudex C. de ſentent. & inter l. om. iud. Item conſuetudini capit. Si conſuetudinem cum 6. capitulis ſeqq. diſt. 8. vbi dicitur: veritas valet & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinet in ſecula ſeculorum Schard. ex Prat.

OPINIO communis, vtrum circa eas quæſtiones verſetur, quæ lege, vel ratione finiuntur, an quæ autoritate, an quæ ratione ſimul & autoritate: rurſus vtrum ab numero authorum, an ab dignitate penſanda, non ſatis liquet. Et magis eſt vtique, iis, quæ autoritatis ſunt conſiſtere. Lex & Ratio concludenter apud nos demonſtrant. Ratio enim & Veritas conuertuntur, c. fruſtra. 8. diſtin. Bald. in l. non omnium ff. de leg. Old. Prat.

OPINIO ſeu putatio falſa non excuſat iniuria quæ mihi fit Nam certus ſum ego: licet ille me putet alium eſſe, quam ſim. Paul. in l. eum qui nocentem §. ſi iniuria mihi. ff. de iniur. Old. Pra.

OPINIO plena dicitur in l. inter, 6. §. 1. ff. de interdict. pro exiſtimatione præſidis ſiue ſententia nondum pronunciata, cui acta & defenſio rei, ſupplementa partium adiuncta ſunt l. ſciendum, 6. de appell. recip. l. 1. Cod. de relat. l. eos, §. ſuper his, l. à proconſ. C. de appellat. Hotom.

OPINIO eſt cum dubitatione reſponſio gl. in verb. opiniones, in §. reſponſa. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Ioan. Bello. Etym.

OPINIO in poſterioribus libris Codicis pro prædij cuiuſque cenſu & profeſſione vſurpatur, l. vlt. C. de præd. nauic. l. vlt. C. de collat. fund. fiſcal. vulgo taxa dicitur. Prat.

OPINIONE omnium, vt omnes vel exiſtimant, vel iudicant. Fallit autem opinio dupliciter: quū aut res aliuſmodi eſt ac putatur, aut non is euentus eſt, quem arbitramur. Spieg.

OPINIONEM comprehendere & remittere, contraria.

OPINIOSISSIMVS homo dicitur, qui ſemper opinatur, tanquam nihil comprehendi poſſit.

OPINOR, i. puto, exiſtimo, quibus verbis ſuas de iuris quæſtionibus ſententias ICti concipiūt, l. 1. §. in hoc, ff. de contra. tute.

OPISTOGRAPHVM, ὀπισθόγραφον Hermolaus appellari dixit, quod ex vtraque pagina ſcriptum eſſet, aduerſa & auerſa minutis literis & lituris plenum. Hot. autem opinatur eſſe chartam non vtraque ex parte ſcriptam, ſed quæ vna ex parte delata, ὄπισθεν, id eſt, pone ſcripta eſt, quam opinionem Vlpiani verba confirmant, l. 4. ff. de bon. poſſ. ſec. tab. Chartæ appellatio, inquit, & ad nouā chartā refertur, & ad deletitiam proinde & ſi in opiſthographo quis teſtatus ſit, hic peti poteſt bonorum poſſeſſio. Veteres enim plerunque vna tantum in parte ſcribebant, quia ſcriptas chartas poſtea inuoluebant: vnde volumina dicta ſunt, vide Alciatum lib. diſpunct. 2. c. vlt. Coraſ. lib. 1. Miſcell. cap. 18. Hoto. Alij tamen in d. l. 4. Epiſtographus, alij epigraphus mendoſe legunt. Meminit Opiſthographi & Plin. Cæcil. in epiſt. ad Marc. Electorum (inquit) commentarios 160. mihi relinquit, opiſthographos quidem & minutiſſime ſcriptos. Vide Hermolaum in gloſſem. ſuis ad Plin. & Alexand. Genial. lib. 2. c. 30.

OPITER nepos à veteribus dicebatur, inquit Feſtus, cujus pater auo viuo mortuus eſt: ſic dictus quod obitu patris genitus ſit, aut quod auum poſt patrem habeat, id eſt pro patre. Prat.

OPITVLATIO proprie in rebus dubiis & malis dicitur. Vnde prætor eam pollicetur minoribus annis 25. aduerſus captiones hoc eſt, dolum aduerſarij: auxilium vero, ſi facilitate decepti ſunt l. 1. in princ. ff. de minorib. Ex Alberi. Spieg. Prat.

OPOROTHECA, locus vbi autumnales fructus ſeruantur.

OPORTEBIT, tā præſens tēpus, quā futurum ſignificat, l. verbum oportebit, ff. de verb. ſign. Exemplum legis eſt, cum quis promittit quicquid dare facere oportebit. Nam etiā ex vi ſermonis præſens comprehenditur: cum qui dare facere debet tempore contractus etiā poſt contractū dare facere teneatur: nec n. per eum cōtractū extinguitur præſens obligatio. Ex Alciato. Porro huius verbi modo honeſtatis, modo officij, modo neceſſitatis, exēpla pete ex Alberico. Quāuis ex c. 1. li. 11. Quintiliani ſatis apparet, oportet, & neceſſe eſt, non idem eſſe. Significant tamē præſens tempus l. ſi à colono, i. ſi ſtipulatus fuerim. ff. de verb. oblig. Cæterum de hoc verbo, ſicut & de reliquis omni-

bus ſubiecta materia diligenter reſpicienda eſt, vt opportune monuit.Old.ne ex legum præceptis fiant conſilia iuris.

Oportere verbum, Paul.ait in l.verbum oportere, ff.de verb. ſig.non ad facultatē iudicis pertinet, qui poteſt vel pluris, vel minoris condemnare, ſed ad veritatem refertur, vt cum ſtipulamur, quicquid te dare facere oportet & in l.Cum ſtipulatur, ff.de verb. oblig. Oportet igitur, h.e.reuera debetur præſenti die, non in futurum, aut quod iudex deberi pronunciaturus ſit. In veritate igitur, quatuor conſideranda ſunt. Primum enim ſi dies, aut incerta conditio adiecta ſit, ea non exiſtente, dare nō oportet.præſentis.n.temporis obligationem verbum oportere demonſtrat: ſicuti eleganter idem ſcribit, in l.ſi ſtipulatus fuerim, §.1.& l.cum ſtipulatur, ff.de verb.oblig. Vnde ſi reſtatur, ita ſcripſerit. Quicquid mihi Titium dare facere oportet. Sempronio lego: Scæuola reſpondit, eam pecuniam non eſſe comprehenſam, cuius dies nondum extitiſſet l.ſi ſcripſiſſet, ff.de leg.2. Cui ſimile eſt, quod Paulus ſcribit, in l.ſi à colono de verb.oblig. Cæterum ante incertæ conditionis euentum, id quod ita debetur, peti non poſſe, Aio te dare oportere, ſupra docuimus. Secundo verbum oportere veritatem non continet, quoties id quod Epheſi dari ſtipulatus es, Romæ tibi dari poſtulas. Alio enim quam quo ſtipulatus es loco, dari non oportet: quemadmodum ſcribit Caius in l.1.ff.de eo quod certo. Deinde, vt veritatem contineat, modus etiam ſpectandus eſt. Nam ſi hominem Stichum, aut decem dari tibi ſtipulatus es: deinde Stichū petas, quoniam eum dare nō oportet id eſt, non verum eſt cum deberi, cauſa cadis: ob eamque cauſam, talis (inquit Imperator) in eam rem prodita eſt actio, vt quis dicat. Aio te mihi hominem Stichum, aut decem date oportere, §.igitur, Inſt.de actio. Poſtremo ex te ipſe intelligimus, an verbum oportere in actionem cadere poſſit: ſi quis enim 10.aureos mihi debeat, 20.petere non poſſum: quoniam verbum oportere ad rei veritatem refertur, vt in principio huius paragraphi.

Oportet, vel debet, vel his ſimile verbum, in ordinationibus publicis iuris ſignificat neceſſitatem, adeoque immutabilitatem: quia fere ſolent accommodari præceptis naturæ ab omni humana poteſtate exemptis. Vt in materia recte iudicandi. Quippe, iudicare munus publicum eſt, l.quippe, ff. de iudic. Quinimo & in contractibus vtrunq; verbum importat neceſſitatem, l.is natura, ff.de reg.iur. Is natura debet, inquit Paulus, quem iure gentium dare oportet. Erat igitur admodum pernicioſe Bart.in l.vbicunque, ff.de interrog. Quod oportere, hoc eſt debere interpretatur, vt excludat neceſſitatem. Nam tali doctrina in forum producta ſegniores fecit iudices ad interrogandum, contentos tantum apud ſe actis & actitatis. Rurſus interrogand. neglectus corruptiora paulatim fecit iudicia, & proſſus immortalia: nemine id animaduertente. Vt ſemper magis ſolet nocere malum, & diutius hærere, quod irrepſerit, quam quod inciderit. Similis error eſt in l.1.ff.de orig.iur.dum Accurſius interpretatur, Oportet, hoc eſt decet, excludens neceſſitatem. Quaſi vero iuri recte det operam, qui iuris cauſas ignoret: non aliter de eo iudicaturus, quam magiſtratus de cauſa cuius circumſtantias neſcit.Old.Prat.

Oportet, in ſtipulatione quod te mihi dare facere oportet, quod præſenti die duntaxat debetur, complectitur: & ideo adiicitur verbum oportebit, vel ita, præſens in diem, vel, l.ſi ſtipulatus, 76.l.cum ſtipulamur, 125.ff.de verb.oblig.Hot.Prat.

Oportet, de his quæ aqua, & iuri ac rationi conſentanea ſunt, ICti dicunt, l.13. §.1.ff.commodati: E contrario, Non oportet, vſurpant de his, quæ vel à iure vel ab æquo & bono abhorrent, l.79.ff.de verb.ſign.l.21.ff.de his qui not.infa.

Oppidvm) Prateius tamen per vnicū p.(ſcribit debere putat) proprie eſt omnis vrbs, præter Romā quæ peculiari nomine, vrbs vocari cœpta eſt, vt cæteræ vrbes vocantur oppida: vt ait Valla. Seruius Sulpitius cum numeraſſet vrbes multas, poſtea dixit: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuere. At cur oppida veteres nuncuparint, inter legum interpretes controuerſia non caruit. Refert enim Iſid.lib.15.orig.c.1.quoſdam tradidiſſe, ab oppoſitione murorum nomen habere: alios ab opibus recondendis: alios ab ope, quod contra hoſtem opem dent. Sed obtinuit inter ICtos, ab ope ferenda & ſuſtinenda, nomen accepiſſe: quod in l.pupillus 239.§.7. ff.de verb.ſign. Pomponius, teſtatur, & ex Cicerone Feſtus, item M. Varro libr.4.de ling. lat. Oppidum, inquit, ab ope dictum, quod munitur opis cauſa, vbi ſint: & quod opus eſt ad vitam gerendam, vbi habitent tuto: vel oppida, quod opere mœnia muniebant. quo munitius eſſent: ideo enim ciuitates muris cinguntur, vt ipſarum ope hoſti reſiſtamus, & ab incurſionib.hoſtiū aliiſq; malis tuti ſimus. Hanc opem ipſa etiam Romæ ferunt. Munitum quippe à tergo hoſtem relinquere & ipſam vrbem inuadere totum non eſt. Hæc igitur notatio à fine & vſu oppidorum promanat, eoque merito obtinuit, & cæteris, vtpote verior, prælata eſt. Pompo.Gœdd.ad d.l.pupillus, 239.§.oppidum, ff.de verb.ſgn.

Oppignerare, eſt pignus dare fœneratori: repignerare, pignus recipere eſt, reſoluta cum fœnore pecunia. Hoc verbo vti ICtos teſtatur Beroald.comment.in aſinum 3.Spieg.Prat.

Opponere, obiicere eſt, ſic opponere compenſationem, l.42. §.vſuræ, ff.ſolut.matr.

Opponere exceptionem, l.57.ff.de procurat.

Opponere manum, l.20.ff.quod vi aut clam.

Opponere, pro eo quod alias deponere dicitur, & cōtra alium pignus ponere. Terent. Phormio. Act.4.ſc.3. Ager oppoſitus eſt pignori ob decem minas: Ex qua nouiſſima verbi huius ſignificatione ioci anſam ſcite Catullus arripuit his verſibus.

Furi villula noſtra non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Fauoni,
Nec ſæui Boreæ, aut Apeliotæ.
Verum ad millia quindecim & ducentos. Briſſ.

Opportvnitas, commoditas, pro ratione loci, temporis, & perſonarum. Hæc tantam vim habet, vt ex honeſto in honeſtum, ex damno lucrum, ex voluptate moleſtiam, ex beneficio maleficium faciat, & cōtra breuiterq; rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo, conficiendoque negotio præcipuum habet momentum: vt rectiſſime veteres opportunitatis velut imaginem multis in locis depictam habebant, quo magis admonerentur vel ipſo aſpectu. Pinnis enim inſiſtentem expreſſerunt, quod ſemper voluatur, & certo loco ſtare neſciat. Talaria pedibus geſtantem: quia volucris ſit. Facie crinibus tecta: quod cognoſci nolit, niſi à diligentiſſimo obſeruatore. Occipiti caluo ne teneatur fugiens. Nouaculam dextra tenentem: vt elapſa præſcindat omnem ſpem. Pediſſequam habentem pœnitentiam: ſc.quæ neglectæ occaſionis exigat pœnas: Vide Eraſ.explicantem parœmiam. Noſce tempus, & Old. in tit.de temporib.vſur.in pr. ex interpretibus iur. Pon.Ioan. Andr.extr.de elect.c.cum ex eo.& Archid. capitul.ſi quem de procur.lib.6.Spieg. Vide & ſupra Occaſionem veteres.

Opposita ſunt, quæ repugnant, vnum vni, ſic, vt neque alterum de altero, neque ambo de tertio dici poſſint. Boethio, quæ in eodem, ſecundum idem, in eodem tempore circa vnam eandemque rem ſimul eſſe non poſſunt, arg. l.ancillam, verſ.ſi vero tonſores, ff.pro ſocio.

Opposita dicuntur quadrifariam. I. quæ repugnant inter ſe vel relatiue: vt patronus libertus, pater filius, creditor debitor, actor reus. II. Priuatiue, vt lux tenebræ, viſus cæcitas, nobilis ignobilis, ſurdus murus, gnauus ignauus. III. Contrarie, vt calidum frigidum, nigrum album, bonum malum, ſiccum humidum. IV. Contradictorie, quando nullo modo conueniunt: neque poteſt aliquod medium dari: vt ciuitas obligatur mutui dat one, ciuitas non obligatur, l.ciuitas, ff.ſi cert.petat. Omnis ſubſtitutio eſt ſecunda & conditionalis inſtitutio.Spieg.

Oppositio in adiecto quum poſito ſuccedit mox oppoſitum l.ſeruo manum.de cond.indeb. l.ſi ſeruus ad Syl.Spieg.

Oppositvm in oppoſito, idem operatur, quod propoſitum in propoſito, l.qui filium de leg.3 Spieg.

Oppressio mobilium eſt, vt inuaſio immobilium. Albericus c. verſ. homicidia, in §. deinde competens eſt. A. de n. d.prin.Spieg.

Oppressvm ante ſententiam: Damnatum vero poſt latam eam dici, quidam obſeruarunt.Prat.

Opprimere, premendo grauare, & offendere, *vnbillich beſchweren*, l.1.C.de priuat.carc.Spieg.

Opprimere aliquem conſilio, idem eſt quod, conſiliis eius anteuertere. *Eins fürnemen fürkommen* Budæus.

Opprimere aliquem iudicio capitis, eſt iudicibus corruptis, vel conductis teſtibus facere, vt innocens condemnetur.

Opprimi etiam dicitur, qui conuincitur.Briſſ.

Opprimere idem quod putare, aut circumputare, & de arboribus intelligitur.

Oppvgnare, ſignificat contra pugnare nocendi cauſa.

Opsonatores putabat gloſſator in l.legatis ſeruis in princ. de leg.3. eos dici, qui reſonant & cantant domino in menſa. Alias obſonatores ſunt, qui Opſonia quibus veſcimur ſcienter emunt. Plautus Cœnæ opſonatu, id eſt, opſonium emi. Seneca ad Lucilium lib.6. Adiice obſonatores, quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt.

Optare, eligere vnum è duobus, vt ait Donatus. Sed & ſimpliciter eſt eligere, ſicut eſt illud: Optauitque locum regno, id eſt, eligit Iuriſconſ. in l.3. Ad exhibendum. Item ſi optare velim ſeruum, vel quam aliam rem, cuius optio mihi relicta eſt. Sic ſumitur per totum tit. ff.de option. leg.id eſt, electione. id Alberico quoque indicante. Plaut.in Caſina: Optio hæc tua eſt, vtram harum vis conditionem accipe. Budæus annotauit optionem facere, vt poteſtatem facere. Optio maſculino genere, quid ſit, vide infra. Optiones.Spieg.

Optices, milites ab optando, id eſt, eligendo: appellati: eo quod antecedentibus ægritudine præpeditis, tanquam adoptati eorum atque vicarij, ſolent vniuerſa curare. Valtur.

Optimates Alberico ſunt meliores, vt ipſe ait, de populo. Atqui Eraſmus inquit, optimi vocabulū non refertur ad mores, ſed ad fortunā. Vnde & optimates dicuntur, non qui moribus ſunt laudatiſſimis, ſed qui nobilitate generis, opibus, ac dignitate,

gnitate præeminent: quanquam nihil vetat: etiam inter illos eſſe bonos aliquor. Cice. pro Seſtio ſic dicit: Duo genera ſemper in hac ciuitate fuerunt eorum, qui verſari in republ. atq; in ea ſe excellentius gerere ſtuduerunt: quibus ex generibus alteri ſe populares, alteri optimates & haberi & eſſe voluerunt. Qui ea quæ faciebant, quæque dicebant, multitudini jucunda eſſe volebant, populares: qui autem ita ſe gerebant, vt ſua conſilia optimo cuique probarentur, optimates habebantur. Viues quoque in comment. ad ciuit. D. Auguſtini, Optimates ait, nobiles appellant: ſed reuera quicunque dignitate & opibus plurimum in republica poſſunt, ij ſunt optimates. Idcirco ὀλιγαρχία non multum viderur ab ἀριστοκρατία differre. Quod & Cicero ſignificat, quum ſecundam partem dicit paucorum optimatum: tametſi paulo diuerſius idem de optimatibus pro Seſtio, cauſæ videlicet inſeruiens, vt ſolet. Spieg.

Optima lex quum nominabatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam pleniſſimum poſſet jus eſſe ſignificabatur, vt fuit M. Valerij Marci filij Voluſi nepotis: qui primus magiſter populi creatus eſt, poſtquam verò prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, vt optima lege vtpote imminuto jure poſteriorum magiſtratuum. Hæc Feſtus. Verba etiam quibus Pontifex Max. virginem Veſtalem capiebat, hæc Gell. lib. 1. c. 12. recenſet, ſacerdotem Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ jus ſiet ſacerdotalem Veſtalem facere pro populo Quiritibus, vti quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Hot.

Optimi loco ſumitur minime malus, Senec. lib. 1. de Tranquil. Pompon. de origin. jur. Optimi cognomentum à Senatu Cn. Scipion. meruiſſe teſtatur, & Tranquil. Cajum appellationem optimi & maximi ſumpſiſſe. Trajanum Imper. nihil magis quam optimi cognomen oblectauit, vt ſcribit Plinius in ſuo ad eum Panegyrico, huius tantum memoriæ delatum eſt, vt per multa ſecula in Senatu principibus acclamaretur: Ne ſis fœlicior Auguſto, melior Trajano: adeo in eo gloria bonitatis obtinuit.

Optimi, Maximi principes apud Papinianum in l. iuriſperitos ff. de excuſ. tur. l. cum tabulis ſecundis, §. 1. ff. de his quibus vt indig. l. 7. de vac. mun. ſunt. Seuer. & Antonin. Cujac. 2. obſ. 33.

Optimo iure libertatem conſecuti dicuntur in l. 31. ff. de minoribus qui ex fideicommiſſ. recte manumiſſi ſunt. Optimo jure debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt, l. 1. C. de vſur. Optimo iure quarta bonorum curialium defunctorum, quibus alieni ab eorum conſortio hæredes extiterunt à curia petitur, l. 1. quando & quibus quarta pars. Optimo jure Cenſor creatus apud Liuium lib. 9.

Optimo iure admiſſos codicillos dixit Iuſtin. Inſt. de codicil. in fin. princ. id eſt, habuiſſe νόμιμον ... vt Theophil. vertit Optimum vinum frumentumve cum quis ſtipulatur, id ſtipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, l. 75. ff. de verb. oblig. Briſſ.

Optimo iure prædia antiquis dicebantur, quæ optima conditione ſunt, vt Cic. de leg. Agr. loquitur, ſeu quæ immunia prorſus erant, id eſt, vt nunc loquimur, Alaudialia. Sic malim cum Bud. poſtremum hoc vocabulum ſcribi. Conn. li. 4. c. 1. n. 1. Sp.

Optimo iure debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt, l. 1. C. de vſuris.

Optimo jure poſſeſſam domum, l. 26. §. 1. ff. de pignoribus, accipe quæ nulli obligata eſt, nec vllo nexu pignoris tenetur liberaque eſt ab omni onere hypothecæ. Cicero de Aruſp. reſpon. Multæ ſunt domus in hac vrbe, Patres conſcripti, atque haud ſcio an pene cunctæ iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hæreditario, Briſſ.

Optimum ius legati apud Vlp. in Inſtitut. tit. 24. quod commodius eſt, & facilius. Briſſ.

Optimum, vt Vlpian. ait, in l. vbi autem, de verb. obl. intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. quæ res efficit, vt ea appellatio certæ rei ſignificatiua ſit. Eodem ibid. docente, boni appellatio non eſt certæ rei ſignificatiua: cum id quod bono, melius ſit, ipſum quoque bonum ſit.

Optimum principalem bonitatis gradum reſpicit leg. vbi autem, verſic. at cum optimum, de verb. obl. Spieg.

Optimum melius, bonum, ius dicitur in comparatione gl. in l. ſi mulier, ff. de minor. ſuper verbo. Optimo, attigit item gloſ. in leg. exigendi, C. de procur. ſuper verb. non iniuſte.

Optimum maximumque tradere, Vlpiano ſignificat, liberum eſſe, hoc eſt, nulli ſeruire. *Frey eigen vnd ledig zuſtellen* Spieg.

Optimus maximuſque, vel in eum cadere poſſunt, qui ſolus eſt, Paul. docet, l. illa verbo. de verb. ſignif. Vnde ſi quem vnum habet, legauit teſtator fundum verba hæc locum ſibi vindicarent in eo, quemadmodum ſupremæ tabulæ habentur etiam ſolæ, Spieg. Connan. lib. 7. c. 7. n. 5.

Optimus maximus, non ſolum de Deo dicitur, ſed & de fundo, agro, domo & aliis.

Optimus maximuſque fundus dicitur, qui ſeruiture omni & obligatione pignoris ac tributo immunis eſt, Hotom. vide & Connan. lib. 4. c. 1. n. 1.

Adiectio hæc Vti optimus maximuſque eſt, non in traditionibus modo, ſed & in emptionibus, ſtipulationibus, teſtamentis, hoc ſignificat, vt liberum ab omni ſeruitute, prædium præſtetur, non vt etiam ſeruitutes ei debeantur, l. 126. l. 169. ff. de verb. ſign. l. 8. & pen. ff. de euict. l. 69. §. ſi fundus. ff. de legat. libr. 1. Itaque parum cohæret quod Sicul. Flacc. lib. de condit. agror. ſcribit. Quidam etiam conueniunt precario, vt ſeruientem præſtent his agris ad quos neceſſe habent tranſmittere peruium. Nam & id his verbis comprehenditur, Vti optimus maximuſque ſit. Plerumque etiam ad inſtrumentum vel inſtructum prædij hæc verba referuntur, l. 92. & l. 93. §. pen. ff. de legat. li. 3. l. 18. §. item cum fundus, & l. 12. ff. de inſt. vel inſtrumento. Quæ & in Sententiis Pauli habetur li. 3. Briſſ.

Optinere dicuntur, ſecundum quos ſententia datur, l. 36. ff. de liber. cau. l. 9. ff. de iure fiſc. l. 22. ff. de his quæ vt indign. l. 2. C. eod. tit. l. 22. ff. de inoffic. teſtam. Briſſ.

Optionatus, optionis quæſtorij munus eſt: cujus meminit tit. de iure fiſci lib. 10. C. Vide Pyrrhum ſub finem lib. 1. Rom. Magiſtrat. Spieg.

Optio, cujuſuis muneris adminiſter dicitur (mea quidem ſententia) Paterno in l. vlt. ff. de jur. immun. Mèſores, optio, valetudinarij & infra, Venatores, victimarij, & optio fabricæ: nam vt ſcribit Vegetius li. 2. cap. 7. & Non. Marcell. Optiones ab optando appellati ſunt: quod antecedentibus ægritudine præpeditis, ſi tantum adoptati eorum atque vicarij ſolicite vniuerſa curare. Varro in 1. de lingua Lat. Primi, inquit ſingularum decuriarum decuriones dicti: quos ij primos adminiſtros ſibi adoptabant, Optiones vocari cœpti, quos nunc propter ambitiones Tribuni faciunt. Feſtus. Optio, inquit, eſt optatio: ſed in re militari is appellatur, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat officia publica. Idem: Optio inquit, qui nunc appellatur accenſus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum: qui quia coaptare quem velint Centurionibus permiſſum eſt, ex facto nomen ſortitus eſt. Nonius: Optiones, inquit, in cohortibus dicuntur, qui ſunt honeſti gradus, vt optatos, h. e. electos: & adoptatos: hoc eſt aſcitos. Varro de vita patrũ lib. 1. t. exiſtimat appellatos, qui referentib. Centurionibus adoptati in cohortes ſubibant, vt ſemper plenæ eſſent legiones. Hotom.

Optio ſolemni aliquo actu & certis verbis, ac plerumque interueniente Prætore fiebat; nam & ad exhibendum agere poteratis, cui ſerui optio data erat, vt ex mancipiis adhibitis optare & vindicare poſſet, quemadmodum indicat leg. 3. §. item ſi. ff. ad exhibendum. Briſſ.

Optio Fabricæ in d. l. vlt. videtur eſſe qui imperatoriæ fabricæ, à qua Fabricenſes vocantur, aut fabricis legionum: ſcutariis & loricariis cuſtos præeſt, vt & cuſtos carceris manceps carceris & à Diuo Ambr. optio carceris appellatur. Sic. n. ſcribit: neque Paulus & Silas tempus diſtulerunt, quin Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Prat.

Optiones etiam dicuntur in lib. C. qui annon. militibus diuidunt, l. 9. C. de iure fiſc. l. 9. C. de exact. tribut. l. 3. C. de apoch. publ. Nouel. Martini de indulg. rel. Nouel. Iuſtin. 129. & ideo ad l. 1. ff. de mune. & hono. Græci lib. 54. ..., annonæ diuiſionem interpretantur optionem militum. Procop. 3. de bel. Vand. ... Nominis autem ratio hæc eſt, quod duces eos ſibi optent diuidendæ annonæ cauſa, quaſi adiutores, quod facilius cætera munia militaria obeant, qua ratione auxilia fœderatorum optiones etiam dicuntur, l. vlt. C. de locat. quorum duces Phylarchi dicuntur, Nouel. 116. & 117. Cujac. ad leg. 7. C. de exact. tribut. Sunt autem quidam, qui l. 6. ff. de bon. damn. Optiones ſumi velint pro apparitoribus ejus magiſtratus, qui damnatum ad ſupplicium deducit: mihi tamen priori ſenſu nomen hoc non incommode videtur vſurpari poſſe, cum poſterioribus temporibus, imo etiam ſub ipſo Tiberio (vt teſtantur facta Euangelia) præſidis & ejus qui ſontes ad ſupplicium deduceret, ſatellitum officio milites functos legamus: tum vero maxime, quod & id ſubindicet dicta lex ſexta. Prat.

Optio, id eſt, optatio, nimirum, vt quem vellet, tutorem ſibi optare poſſet: Nam vt teſtamento patris filiofamilias tutor dari poteſt, ita teſtamento viri matrifam. optio tutoris dari poteſt. ſibi tutorem eligat, quem velit. & hic tutoris eſt, quem pro vt ipſa Muræna M. Tull. ait, poteſtate mulieris contineri. De quo vide notata per Cuja. li. 7. Obſeruationum, c. 11. In re vero militari optio appellatur is, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat officia publica.

Optionem Budæus in l. ſin. ff. de jur. imm. accipit pro eo qui adiutor eſt centurionis, aut decurionis: vt Plautus vſus eſt, licet metaphorice, in Aſinaria. Spieg.

Optiones gradus quidam appellati ſunt in turmis decurionum, & cohortibus centurionum: de quibus meminit Vlp. in l. diuus Adria. de bon. dam. & Imp. in l. pen. C. de apochis pub. lib. 10. vbi Accurſ. putauit ita dictos, quia quod optabant, præcipiebant. Optio enim dicitur optatio, electio. Verg.

-------- Optavitque locum Regno.

OPTIONES fœderatorum dicuntur, l.vlt. C.de locat. & condit. Nouell.117. Briſſ.

OPTIONIS legatum eſt, cum teſtator ex ſeruis ſuis, vel aliis rebus optare legatarium iuſſit, vnde rubric. De optione legata. Eius autem hæc vis eſt, vt cui optio legata eſt, etiam eius hæredibus ſi viuus ipſe non optarit, optio debeatur, l.vlt.C.commun. de leg. §.optionis, 22. Inſtit.de leg. Hot.

Habet autem in ſe optionis legatum conditionem tacitam, ſi legatarius viuus optaſſet, ideoq; quod Iuſtinian. in §.optionis 24.Inſtit. de legatis, ait ex conſtitutione ſua datum hæredi legatarij optare, etiamſi legatarius viuus non optauerit, id intelligendum eſſe putauerim de optione legata,non de electione. Quod autem Paulus in lege. Illud 19.ff.de optione vel electione legata dicit, non de optione ſed electione, in qua ante Iuſtinianum placuit vt tranſmittatur, in optione non placuit, niſi demum autoritate Iuſtiniani, cuius tamen ea de re conſtitutio non extat. Nam leg. fin. Cod.comm. de legat.conſtituit quomodo controuerſia inter plures legatarios definiri debeat, non etiam definiuit, quod tranſmittatur legatum optionis, quod in iſta lege vt certum ac definitum præſupponitur in illis verbis: ipſe autem moriens plures reliquerit hæredes. Vult. addict. §. optionis, num.2.

OPTIONEM autem & electionem promiſcue vulgo accipiunt, veruntamen eligendi arbitrium videtur eſſe generalius quam optandi, cum illud quoquo modo fieri poſſit, hoc non niſi ſolenniter,vt eleganter explicat Cuiac. in Parat. ff.de opt. vel elect.legat. & interpretes qui ſcripſerunt ad l.actus legitimi 77. ff.de reg.jur. Et ſpectatur electio magis in reb. vnius generis, optio in rebus diuerſorum generum Vulteius ubi ſupra. Alii ſic diſtinguunt, vt optio dicatur de duobus, Electio de plurib. leg.3. §.item ſi optare ad exhib. ſed optio in pluribus quoque eſt, vt mancipiorum vel ſeruorum optione legata, non referr quod ſint: etiamſi centum eſſent, ita probat leg.2.l.mancipiorum ff.de optio. legat. l.his conſequenter in princ. fam.erciſc. l.de eo, §.item ad exhib. Et ſic capitur optio ibi pro electione vt & toto tit. de opt. leg. & l.3. qui & à quibus manumiſſ. leg. cæterorum ff.de verb. ſign. l.2. §.proinde, ff.quod certo loco. Et forte deducitur à verbo Græco ὀπτῶ quod ſignificat video, nempe quia is qui optat, debet videre quod legit, & an expediat illud vel alterum eligere, P.Rebuff. in l.alienationis,ff.de verbor. & rer. ſignific.

OPVLENTA hæreditas, ait gl. in l.ſi quis mihi ff.de acq.hæred. dicitur, quæ affert opes ſine vexatione. Locuples vero eſt,quæ etiam vexationem habet, Spieg.

OPVLENTI Autore Sexto Pompeio Opis fuit Saturni coniunx, per quam voluerunt terram ſignificare, quia omne opus humano generi terra tribuit. Vnde opulenti, terreſtribus rebus copioſi.

OPVS & opera differunt: vt ἔργον & ἀποτέλεσμα. Opera eſt ipſa actio, induſtria, labor, conatus,ſtudium, quo in opere faciendo vtimur. Et illud eſt, quod Græci appellant ἔργον & ἐργασίαν à verbo ἐργάζομαι id eſt,operor,& quamcunque rem facio. Opus autem eſt operarum effectum, quod fabricando & operando effectum relinquitur. Cujus perfectio, cum à fine ſuo, vtpote cum ipſa forma, per quam id quod eſt, congruente arguatur, Græcis ἀποτέλεσμα, hoc eſt ad finem ſuum perductum ἔργον, à verbo ἀποτελέω id eſt ad finem & calcem perduco, perficio, abſoluo, Gœdd. in comment. l.5.§.1. n.6.7. de verb.& rer.ſign.

OPVS factum reſtitui, quo ſenſu accipiendum, Alc. explicat, c narrans l.impenſæ, de verb. ſign. Spieg.

OPVS perfectum eſſe tunc dicitur, quando ita conſummatum eſt vt iam in vſu eſſe poſſit,leg.ædificia,§ perfeciſſe,ff.de verb.ſig. leg. is qui. §.quædam, ff.ad l.Falc. Brech. l.pecuniæ, §.opere legato, ff.de verb. & rer. ſign.

OPVS idem & perfectum,& imperfectum dici,colligitur, ff.loc. l.qui inſulam, § qui ædem, Alber.

OPVS probati vel approbari tum dicitur, cum magiſtri artificiorum euocati, inſpectum opus deferunt eſſe idoneum, & recte factum, vel etiam (ſi hoc conuenerit) ab ipſo locatore, l.opus quod cum leg. ſeq. & leg.ſi in lege in princ. ff.locati. Spieg.

OPVS reſtitui, pro deſtrui, auferrique in interdictis intelligitur, leg.cum prætor. eod. & ſimil. quæ Alb. indicat. Spieg. & Alc in l.impenſæ,de verb.ſign.

OPVS ruſtice. Paul.de l.3.Mulienes, inquit, de vrbano miniſterio ſunt: niſi propter opus ruſtice teſtator eos deſtinatos habeat. Spieg.

OPVS ſtructile dicitur, quod ex lapide quadrato, aut laterculis, calceque conſtructum eſt: Eaque proprie pars ædificii eſt, vnde & auferri non poteſt. Tectorium vero, incruſtatio eſt, ſiue expolitio parietum: qua de re Vitru. legendus eſt libr.7. vt ab Alc.citat.& ipſe in cōmen. ad l.in rutis & cæſ. de verb.ſig. Spi. Ad opus publicum noxij, olim nonnunquam dabatur. Idque vel ad tempus,vel in perpetuum. Ad opus autem damnati datue.& in opus tradi idem valent,l.6.ff.de extraord.crim. l.1.§.1.& l.vlt. ff.de effractoribus, l.8.§.quiſquis, l.10.l.17. & l.28.ff. de pœn. l.18.de iur.fiſc. l.6. C.ex quib.cau. maior. & opere etiam multari pro eodem dicunt, l.10.§.vlt. ff.de pœn. Briſſ.

In opus ſalinatum ob maleficium mulierem datam legimus in l.6. ff.de captiu. Briſſ.

OPVS nouum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid priſtinam faciem operis mutat. Si quis autem ædificium vetus fulciat, opus nouum non facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet. Vlp.de oper.nou.nun. Maff.

OPVS nouum nunciare eſt denunciare & prohibere ne opus nouum fiat. Et hæc nuntiatio eſt denunciatio & prohibitio, ne quis nouum opus faciat. Quid ſit nouum opus facere docent Iuriſconſu. in l.1.§. opus hoc tit.& in aliis locis. Aduerſus eum etiam qui nouum incipit opus competit hæc operis noui denunciatio. Quæritur de eo qui fulcit ruens ædificium, an dicatur nouum opus facere? hæc quæſtio tractatur in l.1. §. ſi quis ædificium,leg.ſtipulatio, §.opus,h.t. Et fruſtra denunciatur in nouum opus qui vetus fulcit. Quæſtio alia oritur de reficiente, an ei quoque denunciari poſſit? Quidam exiſtimant ei nouum opus denunciari non poſſe, quia aliud eſt facere, aliud reſtaurare opus, l.1.de mort.infer.l.4. C.de oper.publ.dicit neminem poſſe opus publicum abſque iuſſu principis, niſi ſuo ſumptu inchoare, cum tamen reſtaurare poſſit quis citantur text.alij in l.1.de vi publ. Objicitur lex tertia de itin.actuque priu.§. hoc autem. Exiſtimo noui operis factionem ad hanc quoque refectionem pertinere, & nouum opus facere, aliud reſtaurare.Mouet me quod dicitur in leg.de pupillo,§.ſi quis h.t. Nec obſtat quod dicitur aliud eſſe nouum opus facere,aliud reſtaurare. Si enim tibi nuncio nouum opus, tu reficis,aliquid eſt nouum opus habita ratione temporis quo ego nunciaui. Eo enim tempore non fuit tale opus aut talis refectio: dicitur quoque ſemper aliquid innouare qui reficit aliquid, habita ſcil.temporis ratione, quo operis noui nunciatio facta eſt. Alia hic tractatur quæſtio eodem pertinens, an opus hic perfectum & conſummatum accipi debeat? quæſtionem facit lex rei appellatio. de verb.ſign. quæ lex nihil ad rem facit,loquitur de eo qui inſtituit inſulam facere, quod ante finitum inſtitutum perfectum dici non poſſit. Aliud de ea re exemplum eſt in leg. ſi is qui ad leg. Falc. id nos vero hic loquimur non de opere certo, ſed de opere in genere. Duare.ff. de operis noui nuntiatione.

OPVS publicum eſt,quod ciuitati extruitur, vt Theatrum, Balneum, aquæ ductus ad vſum ciuitatis, quod ſumptu publico ſine autoritate principis fieri non poteſt, ſed liberalitate ſingulorum poteſt. Et inſcribi nomen non poteſt niſi principis, & cuius pecunia factum eſt. Ego obſeruaui præſidem prouinciæ inſignia ſua cum nemine poni curaſſe in propugnaculis ciuitatis pecunia publica extructis contra l. 4. tit. de operis publicis. Duaren. de operib. publicis.

ORA dicitur extremitas cujuſque rei, vt veſtimenti, Clemen.ſecunda,de vita & honeſtate clericorum Io.Bell Etymol.

ORACVLA apud Cic. in Topic. ex eo ipſo appellata ſunt, quod in iis eſt deorum oratio quod verò principes Romani, aliquid maieſtatis ſuperhumanæ, vnde diui appellabantur, ſibi attribuere,duorumq; numero ſeſe eſſe,falſo ſibi perſuaſere (quemadmodum Domitianus ille, licet omnium truculentiſſimus. inſcriptionem facere ſolebat autore Leto, Domitianus dominus & Deus veſter) factum eſt vt principis reſponſum ſeu reſcriptum ſacrum oraculum pleriſque iuris in locis dicatur, vt Inſtit.de adopt.§.illud proprium eſt, l.1. C.de emancip. liber. cœleſte oraculum in leg.iubemus leg.1. C.de ſacroſ. Eccleſiis. l.ſi. C.de def.ciuit. leg ſi quis ex grege. C.de cohortal. leg.digna vox, C.de leg b. vbi Accurſ.minus recte explicat, quid oraculi nomine ſignificetur. Capitur enim pro dicto egregio & quaſi diuino,vt apud Plin. lib.18.c.6. Inde illa reliqua oracula; Nequam agricolam eſſe quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malum patremfamilias, quiſquis interdiu faceret,quod noctu poſſet,niſi in tempeſtate cœli: pejorē,qui profeſtis diebus ageret quod ferialib.deberet: peſſimum, qui ſereno die ſubtecto potius operaretur, quam in agro. Ferran. lib. Explicat. ſecundo. in leg.digna vxor. de legib.cap.3.

ORACVLVM Lucius Seneca in præfatione lib.2.Controuerſ. definit voluntatem diuinam, hominis ore denunciatam. Ac plane Oraculum ab ore ductum eſſe Priſc. lib.not. Impp.qui ſibi diuina omnia arrogant, ita ſacros affatus ſuos,ſeu ſacra reſcripta vocant, l.vlt. C.de diuerſ. reſcript. Quo genere loquendi vtitur Symmachus Epiſt.13. & 15. Vetus gloſſ. Sacrum oraculum eſt reſcriptum, quod Imperator precibus & ſupplicationi reſpondens reſcribit, vel ei fieri, vel non fieri debere quod poſtulat, & dicitur quod orando inſpectum. Briſſ.

ORARE, cum ſolo accuſatiuo, ſignificat agere & dicere, vt apud Terent. Seruum hominem cauſam orare, Leges non ſinunt. Feſtus, orare antiquos dixiſſe, pro agere, teſtimonio ſunt, quod & Oratores, & ij, qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, Reipubl. mandatas partes agerent. Briſſ.

ORATIO,eſt omnis locutio, autore Cicer.in Bruto. Noſtris triplex eſt,copulatiua,diſiunctiua,& ſoluta, l.ſæpe,& leg.triplic. de verb.

de verb.ſignif. In ſoluta punctus inſtar copulæ eſt, iuxta Alex. in leg.precia. ff.ad leg.Falc. Spieg. Vide Gœdd.ad l.alienationis 28. §.oratio.1. n.3. & ſeqq. ff.de verb.ſign.

ORATIO & intentio differunt, ſi quis intentione, ff.de iud.

ORATIONES principum dicuntur in jure noſtro, quæ ab ipſis principibus in ſenatu habentur, cum ipſi ſcilicet explicatis rei totius circumſtantiis, quod juſtum, vtile ac honeſtum reipubl. ſit, oſtendunt, ſenatumque rogant, an ſic conſtituere placeat. Talis extat oratio, vel pars potius orationis Imp. Seueri l.1.ff. de rebus eorum, qui ſub tutel.ſunt, non alienan. Citantur item D.Marci orationes de alimentis, leg.cum hi, ff.de tranſact. de fugitiu.requiſit. leg.diuus, ff.de ſer.fugit. de bonis matern. le. penul. ff.ad Tertull. Ejuſmodi quoque eſt oratio D.Marci de confeſſis, cuius fit mentio l.6. §.1.ff.de confeſſ. & leg.59. ff.de re judic. Oratio Marci & Commodi, qua prohibentur tutores & filij eorum pupillas ſuas ducere: ad quam Paul.librum ſingularem ſcripſit, l.60. & l.67. §.ſed & filiusfam.ff.de ritu nup. Oratio eorundem Imperatorum de ſenatorum & libertinatum nuptiis, l.16. ff.de ſponſalibus, l.16. ff.de ritu nupt. Oratio Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt, ſine decreto non alienandis, l.1.ff.de rebus eorum, l.9.Cod.de præd.minor. quam ſingulari libro Paulus expoſuit, vt ex Indice Florentino & inſcriptionibus aliquot conſtat: oratio Hadriani in leg. ſi & rem, §.& illud, ff.de pet. hæredit. Oratio Antonini de confirmandis inter virum & vxorem donationibus, l.32.ff. de donat. inter vir. Similia alia exempla ſunt in l.vlt. Cod.de teſtam. man. leg.17. Cod.de excuſat. tut. l.2. Cod.de cur. fur. l.penult. Cod.de his quæ vt indig. Briſſ. in lexico & li.1. Antiq. capit.16. Et quia ſenatus aliquando à Principe conſulitur. ipſæ orationes SCta interdum vocantur: exemplum eſt in leg. item veniunt, §.pridie. ff.de pet.hæred. Vult.in Comm.Inſtit. quib.mod.teſt.infirmen. §.fin.n.1.

ORATORES, pro legatis vſurpat Iuriſconſ. in l.lege Iulia, ff.de vi public. Accurſius doctores artium intelligit: qui à Græcis rhetorici vocantur, Spieg.

ORBIS Romanus, pro ditione Romanæ ciuitatis accipitur in l. in orbe, ff.de ſtat.hom. Vide Bayſium, & Hegeſippum libr.2. c.9. Maiorag. Miſcellan. lib.4.c.4. vbi oſtendit orbem pro ditione & imperio vſurpatum antiquis temporibus. Sic Ouidius in Metamorphoſi ſub Minois perſona:

Certe non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus eſt orbis tantum contingere monſtrum.

Similiter quoque Plin.lib.12. Nat.hiſt.c.12. vocem hanc pro regione accepit, proprie autem orbis circulus eſt rotundus: vnde mundus à rotunditate dicitur orbis. Old.

ORBIS vniuerſus terrarum in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africam. Briſſ.

ORBITAS, illa patrum qualitas poſt amiſſos liberos: & vxoris viduitas poſt amiſſum maritum, l.vlt. C.de Plag.Spieg. De orbitatis pœna vide Gœd. in comm. ad l.ſpadonum 128.in prin. & paſſim ff.de verb.ſign. Briſſ.

ORBEM voluere, id eſt, in orbem conſiſtere, vt Cæſar libr.5. de bello Gallico loquitur (inquiens) In orbem conſiſtentes iuſſerunt pronunciari, vt impedimenta relinquerent, atque in orbem conſiſterent, id eſt, in orbem pugnarent. In orbem vero pugnari ſolet, cum vndiq; metus eſt, aut cum pauci à pluribus circumventos vident, vt militum terga tuta ſint. Alibi Liuius id vocat in orbem ſe tutari. Græci κυκλοῦσθαι hoc dicunt.

ORBI dicuntur in iure, qui cœlibes quidem non ſunt, ſed ſine liberis ſunt: de quibus apud Vlp.cap. Inſt.23.de cœlibe, orbo, & ſolitario parre. Vbi Hotoman. legendum putat, id eſt, ſolitario patre. Quint.l.7.c.5. In paupere gratior, quam in diuite, dante beneficium quam reddente: patre quam orbo Cicero in Paradox. Quem nutum locupletis orbi ſenis non obſeruat? ob ſeruandum eſt autem cum lex Iulia Papia vetuiſſet, ne orbi plus quam dimidiam eorum quæ ſibi legata eſſent, patrem acciperent, duo extate de orbis capita ſub Rubr.de verb. ſignifi. quorum vtriuſque inſcriptio demonſtrat ea ad legem illam pertinere: nam illic ita eſt, cap.148. Cajus lib.8. ad legem Iuliam & Papiam: non eſt ſine liberis, cui vel vnus filius, vnave filia eſt. Idem lib.10. ad eandem: Nam quem ſine liberis eſſe dicere non poſſumus: hunc neceſſe eſt dicamus, liberos habere. Alias autem orbus dicitur quicunque aliqua re cara priuatus eſt, vt vxore, liberis, parentibus: ſic plebs dicitur orba in 12. tabul. amiſſis tribunis, quaſi defenſoribus, Prat. Vide & Gœdd. ad l.148.num.2.de verb.ſign.

ORBVS, id eſt, liberis orbus, quaſi oculis amiſſis, Briſſ.

ORBANA Dea in cuius tutela eſſent orbati liberis parentes, vt teſtatur Arnobius lib. aduerſus gentes, 4. Meminit eius & Plin. lib.2. cap.7, vbi tamen eius mentionem exterminandam putat Ferdinandus Pincianus, veluti ſpuriam & adulterinam, ſed male vt oſtendit Hadrianus Iunius animaduerſionum libro 3. capit.1.

ORCHESTRA, cuius meminit Imp. in l.ſactam, 33. in princ.C.de Epiſcop.audient. & in l.29. C.de nupt. eſt ſpectandi locus primus in theatro, Zaſ.in leg.2. ff.de orig.jur. in quo erant Senatorum & grauiſſimorum hominum ſedes collocatæ teſte Brechæo, l.inde tabernacula, ff.de verbor.& rer.ſignific. Eſt autem dicta Orcheſtra, quod in ea ſaltationes per ſcenicos artifices fieri conſueuiſſent ὀρχοῦμαι enim apud Græcos tripudio & ſalto ſignificat, vt & Vitruu.lib.5.de Architect. indicat, Cortaſ.4. Miſcell.24.n.16.

ORCINVS libertus dicitur, qui directam ex teſtamento libertatem accepit: nec vnquam patronum viuum habuit, quaſi teſtatoris Orco demiſſus. Briſſ. Orcum enim Latini Ditem patrem appellarunt: quare cum libertus ille nullius libertus ſit, vt ſcribit Paulus in leg.4. de bon. libert. Ditis, Plutonis, ſiue Orci libertus nominatur. Vlpian. in l.4.§.7.ff.de fideicommiſſ. libert. Hi qui ad libertatem peruenerunt, quorum liberti fiant, inſtitutio oſtendit, vt qui directam libertatem, Orcini erunt liberti: quod & tradidit Inſt.tit.2.§.1.is qui. Is qui directo liber eſſe iuſſus eſt, orcinus fit libertus. Idemque Iuſtinian. ſub titul. de ſignificat.reb. per fideicommiſſ.rel. affirmat. Imper. l.directis, 10. Cod.de teſtament. manum. Directis verbis iure data libertate non ſolum impoſitione pilei, ſed & adita hæreditate, ſi nulla iuris impediat conſtitutio, liberti conſtituuntur orcini. Marcianus, leg.5. Dig.qui ſine manum. ad lib. Qui ob necem domini detectam præmium libertatis conſequitur, Orcinus ſit libertus. Sic apud Gell. lib. 1. capit. 24. in Epigrammate Næuij Poetæ, Orcejus theſaurus, pro ſepulchro.

Itaque poſtquam eſt orcio traditus theſauro,
Obliti ſunt Romæ lingua Latina loquier.

Theophilus autem Orcinum Græce χαρωνικὸν appellat eadem forma qua Orcini ſenatores, (quorum meminit Sueton.Tranquill.) à Plutarcho in M. Antonio Charonitæ dicuntur, & Charoneæ ſcrobes, quaſi Orcinæ. A Iuliano orcinus heres appellatur in l. duo ſocij 8. ff.de hæred. inſtit. ſeruus qui ex dominorum ſuorum ruina ſimul oppreſſorum teſtamento hæres & liber eſſe iuſſus erat. De orcino liberto mentio quoque apud Vlpian. leg.3.§.de legit. tutor. & leg.1.§. per contrarium, ff.de dote præl. apud Labeo in leg.dominus, 22.de pecul. lega. Nec male quis Horcinus dixerit: nam ὅρκον dixere quidam ἀπὸ τοῦ ἕρκει. Appellatur autem etiam libertus familiæ, l.ſi ſocius, ff.de manum.teſtament. quod etſi alium quam orcum, patronum non agnoſcat: ad familiam tamen defuncti pertineat, l.3.§.plane, ff.de legit.tutor. l.1.§. ſi autem, C. de Latin. liber. toll. Prat. cui adde Cujac.3. obſeruat.3. Præterea qui ob necem detectam domini præmium libertatis conſequitur, ſit orcinus libertus, l.3. de legit.tut. Briſſ.

Ὁρκόω ſeu ὁρκίζω magis ſignificat alium ad iuramentum adigo, & iuramenti cautionem accipio, quam iuro aut alteri ſacramento caueo: vnde & olim ὁρκωταὶ appellabantur legati, qui mittebantur, non quidem ad præſtandum, ſed ad exigendum iuramentum, Balduin.de legat.

ORCVM veteres dixerunt quod vrgeret ad mortem. Conn. lib. 2.c.4.n.5.

ORDINARE, Bud.in annot.ad l.honores ff.de Decur. eſt, inquit, aliquem ad honorem & magiſtratum promouere, hoc eſt (vt Cicero loquitur) ornare honoribuſque augere. cenſetque pro ordinationibus vt in vetuſtis legitur codicibus, vel ordinatioribus vel ordinatis omnibus legendum eſſe. In Norico textu eſt, ordinatione. Senſus Iuriſconſult. ſatis apparet. Nempe conferendos nec honores, nec munera eſſe priori in ordinem allecto, ſed optimo cuique. Spieg.

ORDINARI lis, iudicium, cauſa, res dicitur, l.24.l.25.§.1.ff.de liber.cau. l.8.§.1. cum ſeq. ff.de inoffic.teſt. l.26.§.vlt. ff.de reſt. tut.l.8.ff.de re milit. Briſſ.

ORDINARI quoque teſtamenta dicimus, l.30.ff.de lib.& poſt l. 12.ff.de iure patron. l.9.§.1.ff.de pœn l.25.C.de iure dot. l.2.& l.4.Cod.qui teſtam.fac. Seneca lib.4. De benefic. Et ſuprema ſua ordinare pro eodem, l.25.§.1.ff.de lib.& poſt. l.39. ff.de pigner.act. l.36.§.miles in ſupremis, ff.de milit.teſt.l.1.ff.de bon. poſſ. ex teſt.milit. Et ordinare poſtrema vel ſuprema iudicia, l.15.C.de teſtam.& apud Quint. lib.6.de c.riſu. Ordinare codicillos in l.3. C.de codicill.& Superordinare apud Tertull. lib. 5. aduerſus Marcjo. pro teſtamento facto aliquid addere aut immutare. Briſſ.

ORDINARIA dicuntur, quæ lege, plebiſcito, Senatuſconſulto, prætorum edictis, principum generalib. conſtitutionibus, & omnino quicquid iure ſcripto eatenus iuſſum eſt, vt ſit certa generalis, vniformis lex, actus humanos generaliter, ſine ſpeciali perſonarum inſpectu ordinans, & quodam ordinato procurſu dirigens. fac. l.nullo modo, ff.ad leg.Cornel.de falſ. Horum numero ſunt contractus, obligationes, actiones ordinariæ, appellationes, ſucceſſiones, teſtamenta, ſeruitutes ordinariæ. Interdum (quæ etiam Zaſius contra Bart. Ordinariis connumerat. text. appertum allegans in l.1.§.neceſſatio, ff.ſi mul. vent.nom.in poſſ.) Vſucapiones, præſcriptiones, pignora, & ſi quæ ſunt ſimilia, quæ non ineleganter per Cic.in lib.1.de Oratore deducuntur. Extraordinaria, ad certa perſonarum, rerum, negociorúmve genera extra ordinem reſpiciunt: quibus

pro conditione, euentu, neceſſitate, commoditateve aliqua præſenti aliquo remedio ſubuenitur. Quorum tria genera facit Zaſius. Quædam enim ſunt facti, vt cum proprio ſeſe facto, ab iniuria lex adſerere permitteret, l.quemadmodum, ff. ad leg. Aquil. cum vulg. in quo genere non parum multa docuit in §.nunciatio, l.1.de oper. nou.nunc. Quædam ex priuilegio principis naſcuntur: quæ plerunque ſunt contra ius commune, de quibus Inſtitut. de jure nat. gent. & ciu. §.plane ex his l.1. §.fin. ff.de conſtit.princ.cum ſimil. Tertium genus eorum eſt, quæ licet extra ordinem, tamen iure recepta ſunt, vt non ſine ratione iuris communis nominati poſſint, licet non ſint iuris ordinarij, veluti cum remedio aliquo his ſubuenitur, quibus iure ordinario, vel non eſt conſultum, vel non ita facile, ita commode conſultum. Et iſthæc extraordinaria tertij generis, quadruplicem habent effectum, quos idem Zaſ.diſtinctius explicauit ſingulari tractatiuncula, inſerta intellect. ſuis ſingularibus Spieg.

ORDINARIA iudicia dicuntur, cum vſitatus & legitimus ordo, formulæque agendi & litigandi obſervantur, veluti cum ordine prius ad Magiſtratum in ius adibatur, ac formula ab eo conceptioque actionis poſtulabatur: deinde ad iudicem diſceptabatur. Extraordinaria vero, cum apud magiſtratum res diſceptabatur, nec iudex Recuperatoreſve dabantur, Vlpianus l.1. §.8. ff.de exercit. act. Solent,inquit,in provinciis Præſides prouinciarum extra ordinem exercitores iuuare ex contractu magiſtrorum: id eſt, ipſimet Præſides rem cognoſcunt, neque ad iudices reiiciunt. Itaque Vlp. l.pecuniæ 178. §.2. ff.de verb.ſign. actionis nomine & formulas intelligi ſcribit: quæ in ordinariis iudiciis in vſu erant: Perſecutionis autem verbo extraordinarias perſecutiones, vt puta Fideicommiſſorum,& ſi quæ ſunt aliæ, quæ non habent iuris ordinarij exec. Quem locum hæc eiuſdem verba in Inſtitutiunculis cap.25. explicabunt. Fideicommiſſa non per formulam petuntur vt legata; ſed cognitio Romæ quidem conſulum, aut prætoris qui Fideicommiſſarius vocatur: in prouinciis vero, Præſidum prouinciarum,Paul.in l.act.47.ff.de negot.geſt. Nec refert,ait,directa quis,an vtili actione agat vel conueniatur: plane in extraordinariis iudiciis, vbi conceptio formularum non obſeruatur,hæc ſubtilitas ſuperuacua eſt Hotom. De ordinariorum & Extraordinariorum iudiciorum definitione vide eleganter ac late Clariſſimum virum D.Hermannum,Vulteius in ſuis in Inſtitutiones Commentariis, ad tit. de actionibus, num.35. & multis ſeqq.

ORDINARIA iudicia dicuntur, in quibus eo ordine qui ab antiquis inſtitutus eſt, lis exercetur, Front. de limit. agror. De poſſeſſione controuerſia eſt,de qua ad interdictum,hoc eſt,iure ordinario ligatur.Et Aggenus aliquanto poſt: De poſſeſſione ſit controuerſia, quoties de totius fundi ſtatu per interdictum, id eſt,iure ordinario litigatur. Hot.& Prat.

ORDINARIA iudicia, quæ ex ſorte in ordinem certum digeſta erant Virg. Æneid.6. Nec vero hæ ſine ſorte datæ, ſine iudice ſedes. vbi Seruius, Sine ſorte, inquit, ſine iudicio: traxit autem hoc ex more Romanorum non niſi audiebantur cauſæ,niſi per ſortem ordinatæ. Nam tempore, quo cauſæ agebantur conueniebant omnes (vnde & Conſilium ait) & ex ſorte dietum ordinem accipiebant, quo poſt diem trigeſimum ſuas cauſas exequerentur: vnde eſt, Quæſitor Minos veram mouet Iuuenal.

Gratia fallaci qui Prætoris vicerit vrnam.

Hotom. Prat.

ORDINARIA iudicia Inſtitut.de ſucceſſ.bon. in prin.vbi Theophil. male quemadmodum exiſtimo interpretatur. Ordinaria iudicia quæ ἐκινοῦντο μόνον ἐν καιρῷ τῷ κοινῷ. Extraordinaria verò, quæ ἐν παντὶ καιρῷ ἐγυμνάζοντο. Magis eſt enim,vt ordinaria judicia ea accipiantur, quæ certis ac ſolennibus formulis exercebantur. Extraordinaria vero, quæ non obſeruato illo ſolenni ordine exercebantur, l.49. ff.de neg.geſt. §.vlt. Inſt. de interd. Ordinaria plane iudicia ad differentiam arbitralium dicuntur in l.5. C.de arbit. Briſſ.

ORDINARIA bonorum poſſeſſio in leg.5. §.ſi quis contra, ff.de leg.præſt. l.3. §.vlt. ff.de Carb.ed.Carbonianæ opponitur,quæ extraordinaria eſt. Briſſ.

ORDINARII iudices vel à cauſis,vel ab officiis definiri poſſunt his ſcilicet modis ordinarius eſt, qui iuriſdictionem jure ſuo non alieno beneficio habet: ita enim fere (teſte Cantiuncula) Iulianus Iuriſconſultus ait, vel aliter, is eſt ordinarius qui naturam, non datiuam modo iuriſdictionem habet: hoc eſt, qui eam iure magiſtratus, non mandato ſpeciali obtinet: vel breuius, qui juriſdictionem ordinariam habet: vel aliter, Ordinarius dicitur, apud quem legis actio eſt: quæ poſterior definitio ex Modeſtini & Vlpiani verbis colligitur. Spiegelius.

ORDINARII juris ea ſunt quæ à magiſtratibus, vel à principe decernuntur ſecundum tenorem & ordinem iuris, Ræuard. vbi l.lex duorum, ff.de reg.jur.

ORDINARII milites, gregales & manipulares vel etiam in prima acie dimicantes principes. Vopiſcus in Bonoſ. Militauit primum inter ordinarios,deinde inter equites. Prat. & Goth ad Nou.31. c.1.§.3.

ORDINARII ſerui in l.15.§.Prat.ff.de injur.accipiendi ſunt,qui certum aliquod miniſterium officiumve in familia exercent. Mediaſtiniſque aduerſi ſiunt, qui nulli certo muneri deſeruiunt. Eoque ſenſu Ordinarium officium ſeruile Seneca dixit lib.3.de benef.c.18. Alias Ordinarij vicariis opponuntur, l.17. l.18.l.19.ff.de pec.l.5.§.1.ff.de tribut.Tunc vero,vt Theoph.in §.cum autem. Inſt.quod cum eo qui in al.pot.ſcribit, Ordinarium appellamus τὸν προεστῶτα οἰκέτην, τὸν δὲ τοῦ οἰκέτου οἰκέτην vicarium. Iam ordinarij Conſules ad ſuffectorum differentiam dicuntur. Cujus rei,cum plurima teſtimonia in promptu ſint,vnicum Lampridij in Alexandro protuliſſe contentus ero. Conſules, ait ille, quouſque vel ordinarios, vel ſuffectos creauit. ex Senatus ſententia nominauit. Briſſ. Adde Ferretum tit. de legat.§.ſi quis ancillas.

ORDINARIOS gladiatores apud Senecam accipit Rhodiginus, gladiaturæ in primis peritos, ſuoque apparatu & ritu inſtructos, qui digladiaturi producerentur ſpectatorum voluptati: quique ex conſtitutione, vel conſuetudine, exhiberi ſoliti erant. Sicuti ordinaria onera ſunt Iureconſultis, cum ſundus quotannis tantum præſtare domino, vel principi debet. Extraordinaria vero, quæ præter morem ex inopinato inducuntur. Spieg.

ORDINARIVM eſt, quod recte, atque iuris ordine ciuiliterque & communi iure fit, l.33.§.publice, ff.de procur. Ordinarium ergo ius eſt,quod per actiones & interdicta, per iudices datos ſine prætoria cognitione, ſine ſubſcriptione in crimen, ciuiliter exercetur, l.1.§.1.ff.ſi Vent.nom.l.vlt.ff.de priu.del. l.15.§. ſi ſuper,ff.de re iud.l.32.§.item ſi qui,ff.de recept.arb. leg.178. §.actionis,ff.de verbor.ſignif. l.155.ff.de reg.jur. Prat.ex Briſſonio.

ORDINARIVM admittere, eleganter dixit Vlp.in ſeruum quoque de procur.pro eo quod eſt locum dare in iudicio. Spieg.

ORDINARIVM, verbum, ad ſolum ordinem pertinet, l.1.ſi tab. teſt.nul.ext. l.1.de poſſ.hær.pet. l.1.de pecul. l.25.in fi.de ædilit.edict. Briſſ.

ORDINARIVM hominem, Feſtus dici tradit ſolutum, ſcurram, & improbum, qui aſſidue in litibus moraretur ob eam cauſam,quod in ordine ſtaret adeuntium Prætorem. Hot.& Rhodigin.

ORDINARIVS. Ordinarius eſt, qui vel ſub iure, vel principis beneficio, vniuerſaliter iuriſdictionem exercet, cui ſcilicet vniuerſitas cauſarum commiſſa eſt. Aliis atque aliis modis definitur, quos non recenſeo. Quandoque in iure canonico ordinarius vocatur,qui ſuo iure conferre poteſt. Aliter, ordinarij nomine continetur, quicunque ſuo iure conferunt, ſiue id lege communi ex priuilegio habeant,licet Epiſcopo ſint inferiores, d.c.ordin. cum glo.de off.ordin.in 6. Tres autem in beneficij collatione concurrere poſſunt papa videlicet, legatus cardinalis,& ordinarius,gloſſ.c.1.de tit.de offic.leg.in 6.in §.neque de collat.in prag.Adde Brech.in l.prouinciales,in tit. de verb.& rer.ſign.Anch.

ORDINARIVS conſul ad differentiam ſuffecti. Briſſ.

ORDINARIVS à Diœceſano quomodo differat,vide Diœceſan.

ORDINATA cauſa criminis,apud Alex. in leg.1. C.de calum. id eſt,inſcriptione depoſita, fideiuſſore de lite exercenda præſtito, eoque qui accuſatur ſub cuſtodia officij facto. Briſſ.

ORDINATI libelli in l.3. in fin.princ. ff.de accuſ.id eſt, concepti & compoſiti.

ORDINATIO nouiſſimi judicij, vide l.2. C.de codicil.

ORDINATOR litis, eſt apud Senecam lib.19. Epiſt.

ORDINATVM edictum leginus in l.13.ff.rer.amot. Briſſ.

ORDINE, id eſt ordinatim. Briſſ.

ORDINEM in differendis magiſtratibus Romani certe viri prudentes optima ratione obſeruabant, ab inferiore ad ampliorem. Omnibus enim in rebus, ordo ſecundum naturam neceſſarius eſt: ſed tamen in magiſtratu deferendo maximam ac peculiarem quandam vim habet. Primum, vt hominis ingenium recte cognoſcatur: cum magiſtratus, qualis quiſque ſit, ſtatim indicare ſoleat. Deinde, vt expoliantur ciues negotiis vulgaribus ad arduas res agendas, quoniam pulchrius parari, quam creari nobilem. O venerandam antiquitatem, vt Iuſtinianus recte vocat, à quo & eruditum ſe fatetur in §.vlt. Inſt. de adopt. Nam variis & gradibus omnium rerum exemplis ſcatet. Quid rogo ſalubrius Reipublicæ fuerit,quam hunc ordinem in omnibus ciuitatibus imitari, vt non ſtatim rudes ac nullo geſti officij argumento probari, rapiantur ad ſummum adminiſtrandæ Reipublicæ gradum & ordinem? Non poſſum me hoc loco continere, quin expoſtulem cum triticis quibuſdam, qui tam ſunt amentes, vt vtilem illum longeque pulcherrimum in omnibus Academiis receptum ordine tituloſque, aut contemnere, aut etiam improbare non erubeſcant. Quaſi vero vani ſint omnium literatorum ordines. Quid,inquiunt, eſt Doctoris titulus: qui Licentiati, quid Baccalaurei,

rei, niſi pecuniarum nundinationes; & reliqua id genus ineptiarum multa extitiunt. Verum iegant iuſtuli homines, quid ſcribant eruditi omnium ſeculorum in bonis artibus anteſignani. Quomodo præparandi ſint per ordinem ſtudioſi, ab incunabulis literarum, ad grauiores diſciplinas: in quas ne tanquam ſus in roſas irruerent, quam diligenter ſint à præceptoribus vires ingenij perpendendæ: Et quam tale in bonis artibus iudicium nullo poſſit ſieri modo, niſi in claſſes diuidantur ſtudia & ſingulis claſſibus tituli accommodentur, quibus alij ab aliis in ſcholaſtica ratione diſcernantur. Quales ſunt à lauri bacca, Baccalaureatus, Magiſterij, Licentiæ, & Doctoratus. Hæc, inquam, perpendant, ſi voluerint, iniqui cenſores, & facile videbunt errorem ſuum vel conſcientia dictante. Oldend. Prat.

Ordinem politicum, vt euitetur confuſio magiſtratuum, ſeruandum eſſe, vel apes naturali quadam inclinatione nobis oſtendunt, quarum vnumquodque examen ſuum ſequitur regem. Prat.

Ordines ampliſſimi, erant Senatorius, & equeſter: ex quibus apud Romanos ſortito fiebant iudices. Ad fortunas quoque & vitæ genus quandoque refertur. V. de Donat. exponentem illud Terentij in Eunucho: Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis. Spieg.

Ordines per Germaniam tres eſſe commode dixerimus: videlicet Senatorium, hoc eſt, Principum & magiſtratuum: Equeſtrem, hoc eſt, beneficiariorum nobilium, ſiue ruri, ſiue in ciuitatibus: Plebeium, id eſt, reliquorum ciuium, negotiatorum, opificum, & ruſticorum. Et profectò, ſi hos ſtatus confundas, actum fuerit cum politia & tranquillitate. Vnuſquiſque enim debet ſuæ vocationis meminiſſe. Quo pertinet tit. C. Negociator ne milit.

Ordines quoque Romani tres ſunt. Senatorius primus: hi Patricij erant, & in ſenatum eligebantur. Secundus equeſter. hic medius erat equitum qui equis publicis mererent: quorum inſigne erant annuli aurei, quibus à plebe diſtinguebantur. Tertius plebis erat, in quorum numero Quirites, & qui ex aliqua tribu eſſent, atque ciues Romani dicebantur. Zaſ. in l. 2. de orig. jur.

Ordo eſt, non ſeruare ordinem, in manifeſtis, & notoriis. cap. ad noſtram, 3. extr. de jurejur.

Ordo à ſerie differt, quia ille digeſtio eſt, qua ſuo loco quidque collocatur: hæc vero continua quædam progreſſio, atque contextus continuus. Aliquando ponitur ordo, pro ipſis hominibus, hoc eſt, iis qui ſunt ejuſdem dignitatis. Apud Iureconſult. Extra ordinem ſignificat, ſine verbis & formulis ſolennibus, Inſtit. de interdictis, in fin. Nam quoties, ait, extra ordinem ius dicitur. Item Paulus: Ordo exercendorum public. iudiciorum in vſu eſſe deſiit: durante tamen pœna legum, cum extra ordinem crimina probantur. Inter annos eſt verius ſeries, quam ordo. Spieg.

Ordo, pro ſtatu. in leg. diuus Marcus ff. de offic. præſid. Græci τάξιν appellant. Status bifariam accipitur: alias pro jure perſonarum, quod & caput dicitur. Vnde Capite minui, vt in tit. ff. de ſtat. hom. Inſt. de jur. perſona. Alias pro ordine perſonarum, reſpectu politico dignitatis. Old. Prat.

Ordo etiam gradum dignitatis ſignificat. Ita ordinem inferiorem & ſuperiorem accipe l. 4. ff. de Senat. Briſſ.

Ordo, eſt cujuſlibet rei ſuo loco concinna digeſtio. Sic & in perſonis omnium maxime per juſtitiam diſtributiuum apta quædam collocatio exigitur. Quare in Republica ordines dicimus, ſicut & in acie diſtributiones hominum, pro vniuſcujuſque ſtatu & qualitate: vt ſingulæ functiones eo commodius intelligantur expediantúrque.

Ordo equeſter medius dicebatur, à quo ad ſenatoriam dignitatem aſcenſus fuit: interim tamen iudiciis præficiebantur. Equitum inſigne fuerunt annuli aurei, quibus à plebe diſtinguebantur. Tales hodie ſunt equites aurati, cum aliis imperij beneficiariis, qui ad publicam comitiis autoritatem interponendam non ſolent vocari. Oldend. Vide paulo ante Ordines quoque Romani.

Ordo decurionum, ciuitatiſve, collegium ipſum decurionum & curiam ſignificat, l. 15. ff. ad municip. l. 16. §. 1. ff. de alim. legat. l. 1. de omni ag. deſer. lib. 11. C. Appellatur & ſimpliciter ac abſolute Ordo in l. 3. l. 6 §. 1. ff. quod cujuſque vniuerſit. l. 5. §. vlt. ff. de don. int. vir. l. vlt. ff. ad munic. l. 1. §. ſed & ſi præſes, ff. quādo appell. ſit, l. vn. ff. nihil innou. appell. l. 1. ff. de magiſtr. conuen. l. vlt. ff. de veter. Sic & in inſcriptionibus antiquis hoc verbum accipiendum eſt. Itaque in ordinem allegi, nihil aliud eſt, quam decurionem fieri, l. 3. §. 1. & leg. pen. ff. de decur. l. vlt. ff. de veteran. Briſſ. Prat.

A magiſtratibus autem municipalibus tutor datus non videtur per ordinem electus, l. 1. ff. de magiſtr. conuen. Nec vero aliter habetur ordo, quam duab. partib. adhibitis, l. 3. ff. de decr. ab ord. fac. l. 1. ff. quod cujuſque vniuerſ. Plane ſi decuriones decreuerint actionem per eum mouendam quem duumuiri elegerint, is videtur ab ordine electus. parui enim refert ipſe ordo elegerit, an is cui, ordo negotium dedit, l. 6. §. 1. ff. quod cujuſque vniuerſ. Porro cum Senatum ſignificare volunt auctores, ampliſſimum ordinem dicere ſolent. Briſſ.

Ordo iuris & legum in l. 1. C. de liber. cau. l. 31. §. ſi ciuile, ff. depoſ. Valer. Max. lib. 3. cap. 2. Quoniam Conſul dum iuris ordinem ſequitur, adagit, vt imperium Rom. corruat. Vtuntur non ſemel hoc verbo Saluianus Muſilienſ. in libris de verbo Dei iudicio, & Caſſiod. in libris Variarum. Briſſ.

Ordo iudiciorum l. 4. C. de ſent. & interlocutio. Briſſ.

Ordo militaris olim fuit, vt in exercitu, quodam gradu, miles centurioni, Centurio tribuno, Tribunus legato. Legatus conſuli obediret. Sed iſti gradus & nomina rei militaris, cœperunt cum tempore (vt fere omnia) variari. Old.

Ordo plebeius, & infimus fuit, in quem referebantur omnes Romani ciues tribuarij, hoc eſt, ad tribus pertinentes. Nam ſerui & libertini præterquam vindicta manumiſſi) non erant tribuum capaces: niſi ſpecialiter eis concederentur. Ex quibus intelligi poteſt l. patronus, in prin. ff. de leg. 3. Vbi & Accurſius ridicula commemorat de ſeruorum progenie. Ad nos ordines reſpexit Vlp. in l. 1. §. ſed ſi ſeruus ff. de inſpicien. vent. Publice enim, inquiens intereſt, partus non ſubjici, vt ordinum dignitas familiarumque ſalua ſit. Old. Vide Paulo ante ordines quoque Romani.

Ordo ſcripturæ non impedit cauſam iuris ac voluntariæ, autor Papin. l. cum pater filios, §. fidei tuæ committo vxor de l. 2. Sp.

Ordo Senatorius erat, qui patritios tantum, ex quibus Senatus legebatur, continebat. Apud hos cenſebatur imperij eſſe majeſtas. Nos in hunc ordinem referre poſſumus omnes imperij ſtatus, qui iuſtis principum comitiis interſunt, atque ius dicendæ ſententiæ habent. Oldend. Vide & ſupra. Ordines quoque Romani.

Orficianvm Sc. Hoc Senatuſconſultum inteſtatæ matris hæreditatem ad ſolum filium & filiam deferre teſtatur imp. Alex. in l. 1. C. ad Senatuſc. Orf. c. 10. lib. 5. & commeminit Placent.

Ὀργυιά in l. vlt. ff. fin. reg. Conſtant. l. 2. Epit. tit. 4. ἡ ὀργυιὰ (ſic enim emendandum eſt) ἔχει βήματα β. ἤτοι πήχεις δ. ἤτοι πόδας ς. ἤγουν σπιθαμὰς ἡ. δακτύλους ς. Heſyc. verò ὀργυιὰν ait eſſe τὸ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασιν, ἢ τὸ μέτρον ἀπὸ τῶν ποδῶν ἀνατεῖναι, ἢ πήχεις τρεῖς. Bt.

Orichalcvm, æs montanum interpretatur. nam ὄρος mons, χαλκὸς, æs eſt. Perperam ergo Aurichalcum legitur. Vlp. de act. empt. & vendit. Quemadmodum, inquit, ſi quis vas orichalcum. Nebriſſ.

Oriens, occidens, ſeptentrio & meridies, in Aut. vt omn. obediant jud. prouinc. §. conſiderantes.

Oriens modo pro parte orbis cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modo pro diœceſi quæ prouincias 15. continebat, Palæſtinam, Phœnicem Syriam, Cyprum, Ciliciam, Palæſtinam ſecundam, Palæſtinam ſalutarem, Phœnicem Libani, Euphratenſem, Syriam ſalutarem. Oſrœnam, Meſopotamiam, Ciliciam ſecundam, Iſauriam, Arabiam. Quanquam Guhel. Tyrius Orientem ex veterum auctoritate Antiochiam diœceſim appellare ſe ſcribat lib. 3. de bello ſac. cap. 18. Supradictæ autem omnes prouinciæ ſub diſpoſitione viri ſpectabilis comitiis Orientis erant, vt ex notitia patet. Cuius comitis curæ Seleucena claſſis committitur ad auxilium purgandi Orientis, quemadmodum vulgo legitur in l. vn. de claſſicis, libro 11. C. Quo in loco mendum eſſe me ſcripti codicis Iuſtinianei libri, & impreſſus Theodoſij codex docuere: in quibus longè rectius ſcriptum eſt ad auxilium purgandi Orontis. Eſt autem Orontes Phœniciæ & Syriæ fluuius inter Libanum & Antilibanum exoriens, vt Plin. lib. 1. cap. 11. & Mela lib. 2. ſcribunt, Qui Eous appellatur à Statio Papinio lib. 4. Siluar. Guliel. Tyrius lib. 4 de bello ſac. c. 8. Fluuius, ait, qui Orontes appellatur verbo vulgari Fer dictus, qui iuxta Atteſiam ſecus Antiochiam defluens inde in mare deſcendit: Meminit & huius fluuij idem auctor lib. cap. 10. Briſſ.

Oriens. Oriens dicitur illa pars mundi, vnde ſol oritur authore Pomp. Mela lib 1. cap. 1. vbi Vadianus. De cuius rebus commendatione digniſſimis ſi quis audire volet, legere poterit caput ſecundum ſecundæ partis, §. 9. eius libri, cui tit. Vetidica Terræ ſanctæ deſcriptio. Ibi enim videre eſt quemadmodum Oriens totus vltra mare nomen Chriſti prædicat, & veneratur, ſeque Chriſtianos (demptis ſolis Saracenis) dicunt: ita vt pro vno Saraceno ſint triginta Chriſtiani. Certe extat in iure noſtro lib. 1. C. tit. de Officio comitis Orientis: ſed nihil horum meminit. Anch.

Originale, quod ex origine contrahitur, vt, originalis decor, originalis macula, originale delictum, originale inſtrumentum vel exemplum, vbi cauſa talis eſt, quod ipſum exhiberi oportet, ſi id ſine incommodo fieri poſſit. Alioquin exemplum ſolennitate authoritate magiſtratus, deſcriptum & ſigillatum, quod appellatur hodie, Vidimus. de Originali vid. in l. Procut. C. de edend. Nouel. vt ſpon. larg §. & hoc ind get. De Exemplis Authenticis tractat Bart. poſt gloſſ. in l. eos, §. ſuper his, C. de app. c. cum perſonæ, de priuil. lib. 6. Obiter item dicendum, decretis patrum ſancitum conſtare in dubiis originalia

Hebræorum conſulenda, quo veritas ſcientiæ à fonte magis, quam de rivulis hauriatur, 76. diſt. can. iejunium. Spieg.

ORIGINALES. Lege. Coloni originarij.

ORIGINALIS ciuitas, prouinciave dicitur ea, ex qua quis oriundus eſt. Prat.

ORIGINARII coloni, l. 7. & l. 11. de agric. & cenſit. lib. 11. Qui & Originales in l. 4. eod. tit. Sic & Originaria in l. 7. de murileg. lib. 10. C. quæ lex ex l. 10. C. Th. eod. tit. ſumpta eſt. Truncatis tamen à Triboniano ejus verbis quibus de Senatuſconſulto Claudiano mentio fiebat, idcirco quod id Senatuſconſultum à Iuſtiniano ſublatum eſſet. Briſſ.

ORIGINALES ſiue originarij, ait Cujac. ad rub. C. de mun. & origin. ſunt non nati tantum, ſed etiam manumiſſi & adoptati, l. cum neque, C. de incol. & vbi quis: quoniam & pro natis habentur, & alienæ originis iure cenſentur.

ORIGINARII ſerui, qui ex adſcripticiis nati ſunt in ipſo ſolo, ſiue fundo, vt C. de agric. & cenſit. l. colonos, li. 11. & ejuſmodi ſine gleba, quam coluerunt, vendi nequeunt. Adſcriptitij vero ſunt, qui per 30. annos fuerunt in ſolo. Qui duob. modis fiunt. Aut præſcriptione aut duplici confeſſione, per ſcripturam bis factam, in qua domino fundi promiſerint, ſe nunquam inde diſceſſuros. Hos etiam partiarios quidam vocant. Adnotauit & Rhodigin. c. vlt. lib. 4. Obſeruandum etiam, cum liberti deputarentur agris: aut etiam cum liberti homines ſeſe addici paterentur: hi deinde procreabant originarios. præſertim quo tempore Iuſtinianus rerum potiebatur. Tales hodie ſunt ruſtici noſtri. Oldend. inquit, quos vulgo appellant proprios, de quibus latius ille act. 9. Claſſ. 3. Spieg. Conn. lib. 2. c. 10. nu. 4.

ORIGINIS ciuitas prouinciave dicitur ea, ex qua quis oriundus eſt, l. 7. §. dubitatum eſt, ff. de interdict. & relegatis, leg. 6. ff. ad municipal. Briſſ.

ORIGO, principium, initium, cauſam, ortum, ſtirpem, ſemen, fontemque ſignificat. Pro ortu, hoc eſt, natiuitate, origo mutari non poteſt, l. fin. §. pen. ad munic. ſequimurque patris, non matris originem. De quo Bartol. latius in leg. aſſumptio, §. filius, ff. ad municip. & in l. ſecunda, C. de municip. & orig. lib. 10. Vide Coloni originarij. Spieg. Prat.

ORIGO initium cujuſque rei ſignificat: dicitur etiam origo vnde quis eſt, ſeu vnde ortum ducit l. 6. ff. ad municip. ſignificat etiam initium acquiſitionis dominiive alicujus, l. 19. C. de donationibus. Briſſ.

ORIGO & progreſſus iuris inſcripti ſic habet. I. Lex L. XII. Tab. II. Diſputationes decem virorum & prudentium forenſes. III. Legis actiones, quæ omnia communi appellatione ius ciuile dicuntur. IIII. Plebiſcita. V. Senatuſconſulta. Ex Reſtaur. Polit. Old. Spieg. Prat.

ORIRI id eſt naſci: aquam quæ in alieno loco oritur, l. 8. C. de ſeruit. & aqu. Non modo autem res animales ſed incorporales quoque veluti iura & actiones oriri dicuntur. Sic actiones ex delicto oriri dicuntur, id eſt proficiſci ſeu deſcendere, l. 9. §. vlt. ff. de rebus aucto. iud. poſſ. Oriri etiam dicuntur quæ repente occidunt: vt tempeſtate orta. Briſſ.

ORIRI ex bona fide, l. 2. ff. de pet. hær.

ORITVR actio. pro naſcitur, l. 1. §. vlt. ff. de iniur.

ORIVNDVS vulgo eſt, qui ipſe natus eſt, vel qui inde originem duxit: puta quia pater, vel ejus majores ex eo loco antiquitus prognati ſunt, c. 1. de vſu. in 6. ſed peritiores, Alc. inquit, oriundum non eſſe, qui ipſe natus ſit, exiſtimant, ſed qui genus duxit. Sic T. Liuius: Nati, inquit, Carthagine, ſed oriundi à Syracuſis. Spieg.

ORIVNDVS qui dicitur, vnde originem trahit. Patriam ex qua Oriundus eſt, l. 6. ff. ad Municipal. Briſſ.

ORIZA quod nos riſum (vt Plantina ait) dicimus, ab antiquis inter frumenta habita eſt, hodie tamen venire frumento legato non putabatur, ſaltem in his regionibus vbi non ſeritur, quia non ad panem ſed ad pultem & delicias adſeruatur, quare vim nominis cum vſu amittere videtur, l. ſi cui, §. lanæ. ff. de legat. 3. Optima nominum interpres videtur eſſe conſuetudo l. Labeo. de ſupellect. l. & voluntatem, l. cum de lanionis, §. aſinam, ff. de fun. inſtruct. Oriza radicem tenerem habet, altitudine eſt cubitali, foliis porraceis, flore purpureo, paluſtrem & riguum locum amat, ſecundum Dioſcoridem. Teſſeram frumentariam, jam eſt vulgatum eſſe donatiuum frumenti, quod fiebat iis, qui teſſeras accepiſſent, id eſt, ſigna plumbea, lignea vel ſimilis materiæ, quæ ſparſa in vulgus, vel aliter diſtributa eſſent: vt qui accepiſſet frumentum, quantum in teſſera deſcriptum eſſet à diſtributoribus (vt Dion. ait) reciperet, l. Titia, ff. de leg. 2. Fiebat autem tantum Romæ, vt colligitur ex l. ſed ſi ſuſcepit, §. 1. ff. de judic. & ibi Bud. adde Forcatul. in penu iuris cap. 6.

ORNAMENTA conſularia hæc ſunt, trabea, ſiue palmata, Scipio, calcei aurati ſella curulis, falces. Caſſiodorus in formula conſulatus. Vopiſcus item in Aureliano: Te conſulem hodie deſigno ſcripturus ad ſenatum, vt ibi deputet Scipionem, Cujac. ad l. 2. C. de conſul. & non ſpargend. ab iis pecu.

ORNAMENTA muliebria ſunt quibus mulier ornatur: veluti inaures, armillæ, viriolæ, annuli præter ſignatorios, & omnia quæ ad nullam aliam rem parantur, niſi corporis ornandi cauſa, quo ex numero etiam hæc ſunt, aurum, gemmæ, lapilli qui aliam in ſe nullam vtilitatem habent, l. 25. §. ornamenta, ff. de aur. & argent. leg.

ORNAMENTVM ſacrum, l. 4. C. de fideiuſſoribus lib. 10. ſacrum ærarium vocat. Et ſi inuentas apud aliquos pecunias fiſcales exegerit, & ſacro ornamento intulerit licito iure ſibi id ſingulas liberas ſeu ſolidos pro ſolatio retineat. Veſtiarium Græci appellant, ad l. 2. C. de fiſc. vel reſp. Prat.

ORNAMENTORVM appellatione annuli ſignatorij non continentur. Hi enim annuli neceſſitatis non ornatus gratia comparati habentur, leg. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, §. ſignum, ff. qui teſtam. face. poſſ. l. 3. §. hoc interdictum, ff. de tab. exhib. gloſſ. in Clement. vnic. ext. de iureiur. Et quod ornamenti gratia ſignatorius non paratur, arguit nominis notatio, cum à ſignando, à fide ſcilicet & officio ſuo, quia ſigna quæ habet, literis tabulis, teſtamentis, rebus, ciſtis, oſtiis, tabernis. imprimuntur, d. l. 3. §. hoc interdictum nomen acceperit. Gœdd. ad leg. ſignatorius, 84. num. 3. ff. de verb. ſignif.

ORNAMENTVM illud eſt, quod corporis ornandi & venuſtatis gratia paratur, leg. argumento, §. ornamenta, cum §. ſequ. & leg. ornamentorum 37. ff. de aur. argent. mund. Non etiam quòd neceſſitatis vel vtilitatis cauſa habetur, adeo vt nec veſtis ornamentum exiſtimetur, d. leg. ornamentorum 37. & leg. quamuis 36. ff. de aur. arg. mund. quia victus cauſa paratur, leg. victus, ff. de verb. ſignific. Notandum tamen eſt, magnam, inter ornamentum, veſtem mundumque differentiam eſſe; cum veſtis in victu ſit, dict. leg. victus, leg. inſtratum. ff. de verb. ſignific. l. 1. leg. vxori 13. leg. veſtimentum, leg. ſequenr. dict. leg. argumento, in princ. §. 1. §. ornamenta, dict. leg. quamuis, leg. ſi quis 30. dict. leg. ornamentorum, l. penultim. ff. de aur. argent. mund. legat. Nam veſtis neceſſitatis & cultui corporis inſeruit dict. leg. victus, leg. ſeq. l. quos nos hoſtes, §. fin. de verborum ſignific. dict. leg. 1. d. leg. veſtimentum, dict. leg. veſtis, d. l. quamuis, ornamentum eſt quod neque neceſſitatis neque cultus gratia, ſed vt ornatius ſit corpus non ſolum cultui & veſtitui, verum etiam ipſi quandoque corpori accedit: cujuſmodi ſunt armillæ, inaures, gemmæ, margaritæ, annuli, vittæ, mitræ, &c. dict. leg. argumento, §. ornamenta, §. ſeq. His rebus neque corpus induitur, neque cultum redditur, ſed tantum exornatur: adeo, vt etiam nuda, quæ corpori vittas, armillas, inaures, gemmaſve appoſuit, hoc modo ornata mulier dici poſſit, dict. leg argumento, §. ornamentorum, Mundus eſt, quod corporis venuſtati inſeruiens, neque veſtis eſt neque ornamentum, ſed vt corpus mundius reddat atque nitidius: cujuſmodi videri poteſt balneum, vnguentum, ſpeculum, pecten & ſimilia munditiæ corporis inſeruientia, dict. leg. argumento, §. ornamenta, vt ſunt ψιμύθια, item purpuriſſum, ſtibium: de quibus fucis Plin. lib. 23. cap. 4. & Plaut. in Moſtell. act. 1. ſcen. 3. vbi vero Scapha monet juuenilem ætatem non oportere vllum pigmentum attingere, & noua pictura interpolare opus lepidiſſimum: ſed erunt vetulæ edentulæ quia vitia corporis fuco occulunt: Gœdd. ſupra d. loco num. 3. & 4.

ORNATA iumenta in l. 38. ff. de ædil. edict. accipe inſtrata, frenisque, ephippiis ac phaleris inſtructa ſit.

ORNATI aſini apud Catonem de re ruſtica. Briſſ.

ORNATISSIMVS vir is dici ſolet, qui optimis artib. inſtructus & honoribus affectus à populo, & maxime aptus eſt. Spieg.

ORNATRICES (Vet. Gl. κομμώτριαι) l. legatis 66. §. ornatricibus, ff. de leg. 3. eæ ſunt, queis ſibi mulieres comas exornant, vt dicitur in l. item legato. 49. ff. eod. ſic enim eo loco legi vult Iac. Cujac. Feſtus, Acus qua ornatrix vtitur: vel, ſunt ancillæ, quæ matronis comendis deſeruiebant, eiſque miniſterium in capillis diſponendis, dirigendis, criſpandis, ac torquendis exhibebant. Briſſ.

Martialis.

Vnus de toto peccauerit orbe comarum
Annulus incerta non bene fixus acu.
Deſine iam Lalage triſtes ornare capillos:
Tangat & inſanum nulla puella caput.

Harum etiam ſit mentio in illo monumento Rom.

CINERIBVS CAMILLÆ ALPIONIÆ
QVIRITÆ ORNATRICI
FESTVS M. SEPTIMI GALLI
DISPENSAT.

De his item ſic Galenus in lib. de Theriaca ad Piſonem: Αὗται δ' εἰσὶν αἱ περὶ τὸν κόσμον αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον τῷ σώματι ὑπηρετοῦσαι ἠμφιεσμένην ἢ οὐχὶ κατακοσμοῦσαι καὶ τρίχας ἐκφέρουσαι: Hæ ciniflones etiam dicuntur. Prat.

ORPHANOTROPHIVM, ὀρφανοτροφεῖον, eſt locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur, ab ὀρφανὸς & τρέφω Huius meminit Imp. in l. illud, §. ſi quis vero, & l. penult. in princ. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. omnia priuilegia, C. de Epiſc. & cleric.

ORPHA-

Orphanotrophi ſunt hi,qui præponuntur orphanis nutriendis, tanquam tutores ſeu curatores minorum: ſecundum Imp. in l.orphanotrophos,in princ. C.de epiſc.& cler. & in l. omnia,proximè allegata. De his Spec. in tit.de orphanotropho,& in tit. de his qui alien.nom. in iudic.inter. in verſ.orphanotrophus, & in tit.de inſtrum.edit. §. nunc vero aliqua, verſ.26.& §.vlt.verſ.ſunt etiam orphanotrophi: & text.in Authent.de alien.& emph.§.emphyteoſes vero,per tot.& in aliis locis multis. Cotta.

Orphanus, qui caret patre,præſidioque paterno, & qui ſummopere deſiderat illius opem, quum ſine eo male habeat. Græca dictio eſt Vallæ. l.omnia priuilegia, C.de Epiſcop. & cleric. Spieg.

Orphitianum Senatuſconſultum temporibus D. Marci factum eſt,Orphito & Rufo conſulibus. Eo SCto liberi ad bona mattum inteſtatarum admittuntur, l.1. ff.ad SCtum Tertyll. l.2.in fin.ff.vnde legit. l.1. §.ſi qua prægnans, ff.vnde cognat. l.6. ff.de acquir.hæred. Inſtit.de Orphitian. vide & ſupra Orfitianum.

Orthodoxus. Orthodoxus,ait Iſidorus lib.8 Orig.c.vlt.homo rectæ opinionis erga Deum,ſiue ſententiæ,aut fidei. δόξα enim gloriam, & exiſtimationem, ſiue opinionem, & ſententiam ſignificat: hinc orthodoxia, recta opinio & fides: huius vocabuli meminit Imp. in l.priuilegia, l.iubemus nulli, circa princ.l.decernimus,C.de ſacroſ.Eccl.& alibi ſæpe:Schard.

Ortus ab oriundo in hoc differt, quod ortus ſignificat locum natiuitatis, vt ego ſum ortus Romæ, Turoni. Oriundus autem, eum locum vbi majores noſtri à quibus deducti natique ſumus,& vnde fuerunt parentes. Brechæus in l.prouinciales, ff.de verb.ſign.

O S.

Os alicui olere,non eſſe morboſum Trebatius ait,vt refert Vlp. in l.12.§.vlt. ff.de ædil.edict.

Os de auibus,dixit Paulus in l.qui fundum, §.fundi, ff.de contr. empt. Non magis,ait,quam ſi quid eo,quod ex ſacco ſaccarij cecidiſſet, aut auibus ex ore cecidiſſet; natum eſſet. Sic de brutis Virgilius.

Ora citatorum dextra detorſit equorum.

Oscedo Gellio vitium eſt, quo ſæpe oſcitamus oſque diducimus. Verum Sereno ſignificat potius oris vlcuſcula, cum ſcribit:

Hinc oſcedo fugit, lingua quoque vulnera cadunt.

Oscedo,inquit Iſidorus,eſt qua infantium ora vlcerantur,quæ quidem vlcuſcula aphthæ à medicis vocantur: vt annotauit Turnebus aduerſariorum lib.10. cap.27.

Oscilla dicuntur parua ſigilla in effigiem humanam arte ſimulata,vt ſcribit Macrobius: Et oſcilla quoque ſunt imaguncula,quæ infantibus præbentur ad luſum:itidem oſcilla etiam dicebantur αἰώραι, id eſt,penſiles quædam geſtationes de arboribus ſuſpenſæ, in quibus homines per luſum iactabantur, atque ea iactatio oſcillatio dicebatur: nam homines eo genere luſus ſe jactantes impoſiti tranſuerſo tigno de arbore ſuſpenſo, alternis ſe mutuóque ſubjectabant deprimebántque.Quod genus luſus per ſex feriarum Latinarum dies celebrare ſolebant, in memoriam & imaginem vitæ humanæ, in qua altiſſima interdum infinitum dejiciuntur, infima in altum efferuntur & euehuntur: ita memoriam redintegrantes initio acceptæ vitæ illis diebus per oſcillationem,motus cunarum per lactatam potionem, qua tum vtebantur,lactis alimentum ſignificabant. Nam lac Latinis feriis adhibebatur etiam in ſacrificiis. Cicero.

Et læto mactaſſi lacte Latinas.

Virg. oſcillationem etiam libetal.lib. vt exiſtimo fieri dixit:

O'cilla ex alta ſuſpendunt mollia quercu.

In quo tamen φαλλὸν multi interpretantur. nam & obſcœnæ etiam partis ſimulachrum oſcillum vocari poſſe cenſent. Inde igitur per tranſlationem oſcillum in ariete murali dixit, propter ea quod malo ſtatuo tanquam trutina, alter tranſuerſus ſuſpendebatur, eodem modo de mundo ex axe pendente, in li.de Anima dixit. Initium enim omnium commentatus animum,& vniuerſitatis oſcillum de illius axe ſuſpendens.Schardius ex Turnebi Aduerſatiorum lib.1. c.20.

Oscillis ſeu oſſiculis ludere quid ſit declarat in Epiſtola centoni ſuo præfixa Auſonius, meminit Suet.in Auguſto cap.38. Brodæus Miſcell. lib.4. c.7.

Osculo, hoc eſt, baſio, affinitas non contrahitur, 27.q.2. Lex diuina, nec eſt ſignum matrimonij contracti, vt eſt text. in l. ſi à ſponſo, & ibi Bal. C. de donat.ante nupt. Olim oſculo ſalutabant,Conſul Imperatorem,diſcipulus præceptorem. Spie.

Osiας χάριν, dicis cauſa, perfunctoriè, Modeſt. l.2. ff.qui pet.tut. καὶ οὐ μόνον ἐὰν μὴ αἰτήσῃ, ἀλλὰ κἂν εἰ αἰτήσῃ ὁσίας χάριν μὴ ἐκείνου: id eſt, Et non ſolum ſi non petierit, ſed & ſi quem petierit, dicis cauſa petierit. Et Dio.lib.hiſtor.37.vbi morem illum habendi exercitus in Ianiculo dum comitia in Campo Martio haberentur expoſuiſſet,de quo Gell.lib.15.c.27. καὶ ἔστι τι καὶ νῦν ὁσίας ἕνεκα ποιούμενον, inquit: hoc eſt, idque etiam nunc dicis cauſa, & moris veteris vſurpandi fieri ſolet. Hot.Briſſ.

Ospratura, minutarum frugum publicè coemendarum cura,vocabulum fictum ex Græco ὄσπριον, quod varias fruges minutas & legumina ſignificat,vt autor eſt Heſychius & Galenus alim.lib.1.his verbis: ὄσπρια καλοῦσι πάντα τῶν δημητρίων σπερμάτων, ὅσα μὴ ἄρτον ποιοῦσι, κυάμους, πισούς, ἐρεβίνθους, φακούς, λαθύρους. Antiq.Lex ὀσπρέων, leguminum interpretatur: & ὀσπριοπώλης, leguminarium. Arcad. in l.munerum 18. §.elemporia,19. ff.de mun.& honor.in qua lege DD.non conueniunt.Vulgata enim & Haloandri editio habet hoſpitatuta. Hugonis à Porta hoſprionia. Oſprionæ Budæo ſunt,qui comparandis leguminibus creati ſunt: Oſprionia munus ipſum. Sed Gothofred Haloandri lectionem vetiorem putat. Briſſ.

Osrohenam,ſeu mauis,Oſrohenam,quæ prouincia eſt Parthis conterminà pro Oſdrochenam in l.omnes fundi, Cod.de fund. patrim. lib.11. reponendum puto ex Vadiano: quamuis Oſdroenam Alcia.ſuſpicatur legendum. Apud Alberic.extat Oſrorana nihili vocabulum. Oſrohenorum magnum numerum Imper. Alexander poſt deuictos in Aſſyria Parthos Romæ militiæ adſcripſit, & poſt eum Galerius Maximinus contra Germanos educit. Bellicoſi homines,& ſagitandi peritiſſimi fuere: Spieg.

Ossa cadaueris appellatione non veniunt, l.locum,§.prætor.vbi Bart.ff.de religioſ.

Ossaria, locus in quo reponuntur oſſa defunctorum, apud Vlpian.in l.2.ff.de ſepulchr.violat. Quidam legunt Oſſuaria, Albericus Oſſiliana,inquit,capſa,in qua reponuntur oſſa.Quidam legunt Oſſuarium. Sic Caſtellanus in prouincia veteri inſcriptione: Iulia Fuſcinia oſſuarium viua ſibi fecit: vide Cujac.10.obſ.37.

Ostendere, monſtrate, demonſtrare, & declarare eſt: eſt etiam docere & probare. Briſſ.

Ostenditiæ, vel vt alij, Hoſtenditiæ,vocabulo, quod veterum barbaries ab hoſte, & datione confinxit, vt ait Baro Trautenbergius, comprehenduntur ea impendia, quæ Vaſalli obeunt comitantes Roma. principem in expeditionem aduerſus hoſtes pergentem. Extat vox in §.ſimiliter, tit.de Capit. Contrad.in Placit.Feud. Spieg.

Ostensionales milites apud Lamp. videntur dici, qui oſtentui modo habentur in vrbibus, non bellicæ rei cauſa. Ex Rhodig. Spieg.

Ostentare eſt affingere ſibi maiora, quam quæ re ipſa ſint, quam ingenium ferat, aut facultates, aut falſa omnino de ſe prædicare,aliaq; quam ſint ea præclara admodum, magiſq; ac magis narratu,atque honoratu digna.Rhod.Agricola.Iactate, ait,magis verbis eſt,oſtentare rebus. Hinc oſtentatio. Vnde hac voce propriè vſus eſt Vlp. in l.3. §.fin. commodari. Non poteſt,inquit, commodari id,quod vſu conſumitur, niſi fortè ad pompam,vel oſtentationem quis accipiat: Spieg.

Ostentum vocabulum generale eſt ab oſtentatione nouæ & inconſuetæ formæ ſic nominatum, quod Vlpian.in l.38. ff.de verb.ſign.hoc modo definit. Oſtentum,inquit,eſt omne quod contra naturam cuiuſque rei genitum factumque eſt. Ei s duo genera ſeu ſubalternæ conſtituuntur ſpecies. Alterum quoties quid contra naturam (hoc eſt contra naturæ conſuetudinem) naſcitur (ſeu quoties naturalis forma non mutatur, ſed ſolummodo intetpolatur, aut amplificando,aut detrahendo, aut mutilando, l.non ſunt liberi 14. ff. de ſtat.hom.) veluti ſi quis tribus manibus forte aut pedibus aut qua alia parte corporis geminata aut interpolata, quæ naturæ contraria eſt: Alterum cum quid prodigioſum (hoc eſt monſtroſum, leg. quæret aliquis,135.ff.de verb.ſign.d. leg.non ſunt liberi, 14. ff. de ſtatu hom.) videtur (hoc eſt,cujus forma in aliam ſpeciem eſt mutata & quaſi prodigium naturæ, quæ ſui ipſius oblita videtur & prodigia adeo facta, vt interdicto fere opus habuiſſet) quæ (prodigiorum genera) Græca τέρατα (eo quod videnti apparent,dicendóve indicantur,ſicut apud Latinos monſtra & oſtenta, à monſtrando & oſtendendo dicta, cum propter animi nouitatis auidi opinionem viſu mira inuicem à ſpectantibus & currentibus monſtrentur & oſtendi perantur) vocant. Generale vocabulum dixi eſſe oſtentum, quod & ſeipſum in ſpecie & monſtrum ſeu prodigium tanquam alteram ſpeciem comprehendit, per tex. in l.38. & l.quæret aliquis de verb.ſignif.l.non ſunt liberi,ff.de ſtatu hom Oſtentum in ſpecie ſic dictum (quia natura in eo ſe oſtendit efficacem,at peccantem in exceſſu, vel defectu) eſt cui naturali originis & generationis ſuæ forma minime deſtructa augmentum acceſſit, vel in aliquo loco delibatum & detractum vel mutilatum eſt. Aucta erit forma ſi naſcantur,qui tres pluréſve digitos in ſingulis habeant manus aut pedes: qui tres pluréſve digitos in ſingulis habeant manibus: vel qui duobus capitibus aut tribus: pluribúſve oculis eduntur, texr.in d. l.38. In his enim natura larga fuit,& humana officia & membra ampliauit, nec videri poteſt aliud genitum, quam quale erat gignens. d.l. non ſunt liberi, 14. verſ.partus, ff. de ſtatu hom. Ideo huc etiam referri debet hermaphroditus, olim androgynus dictus, qui vtróque ſexu donatus eſt,

Item huc referri debet ſi ex fœmina mas fiat de qua Plinius, lib.4.c.4.Gellius lib.9.c.4.& Tiraquell.ad l.1.connubial.n.99. & ſeq.Nam cum fœmina ſit mas occaſionatus & imperfectus, D.Thomas in 1.part.quæſt.99.articul.2. Ariſtot.lib.de hiſtor. animal.8.cap.2.& lib.de gener.anim.2.cap.3.natura autem parens & altrix omnium ſemper ad perfectiora ac meliora nitatur, ſit vt perficiendo fœminam, ampliorem quam ante fuit, imo meliorem formam addat. Detractum erit formæ & conſuetudini naturali ſi quis vno brachio vel pede,aut inuerſis brachijs pedibúſque,vel vno nullóve oculo,aut ſine naribus,ſinéve naſo,aut ventriculo natus fuerit. Et ſi quid membris eorúmque officijs naturæ peccato ablatum eſt,humanam tamen ſpeciem & conſuetudinem retinuit, neq; formam penitus exuit. Itaque tale quid ex homine natum, humanus partus & homo cenſeri debet, licet ſit imperfectior, quam communis fert naturæ conſuetudo:C Gœdd.ad l.oſtentum 38.num.3. & ſequentibus,ff.de verbor.ſign.

Ostentvm Labeo definit omne contra naturam cuiuſque rei genitum factúmque l.38.ff.de verb.ſignif.& ab oſtendendo dici ſcribit.Briſſ.

Ostrascimvs, relegationis erat genus apud Athenienſes, cũ populus teſtulis in vrnam miſſis aliquem relegabat: dicitur enim ἀπὸ τῶν ὀστράκων, id eſt teſtulis(quæ figulinæ an oſtreorum fuerint dubium eſt) quibus in comitiis populus nomina eorum inſcribebat quos ob potentiam & gloriam ferre non poterat. De quibus ſic Plutarchus in Ariſtide non ita procul ab initio. Ὄστρακον λαβὼν ἕκαστος, καὶ γράψας ὃν ἐβούλετο μεταστῆσαι τῶν πολιτῶν, ἔφερεν εἰς ἕνα τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον ἐν κύκλῳ δρυφάκτοις. οἱ δὲ ἄρχοντες πρῶτον μὲν διηρίθμουν τὸ συμπαν ἐνταυθοῖ τῶν ὀστράκων πλῆθος (εἰ γὰρ ἑξακισχιλίων ἐλάττονες οἱ γράψαντες εἶεν, ἀτελὴς ἦν ὁ ἐξοστρακισμός) ἔπειτα τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἰδίᾳ θέντες, τὸν ὑπὸ τῶν πλείστων γεγραμμένον, ἐξεκήρυττον εἰς ἔτη δέκα, καρπούμενον τὰ αὑτοῦ. Hunc eundem morem obſeruaſſe & Argiui & Mileſij,& Megarenſes leguntur.Refert Suidas ex authoritate Theophraſti omnium primum Athenis oſtraciſmo eiectum fuiſſe Theſea multo ante Hippiæ tempora: Vide Ariſtotel.lib.3. Polit. Plutarchum in vita Ariſtidis & Themiſtoclis, Budæum in commentariis Græcæ linguæ, & in annotat.ad Pandectas.Hadrianum Iunium animaduerſionum libr.2.cap.5. vt apud Suidam legitur, duplex erat oſtraciſmus, ſcilicet phygi & apoſtatarum. Priore in exilium mittebantur qui dignam delicto pœnam vitare voluiſſent, quibus publice bona demebantur, atque his exilij tempus præfixum non erat. Poſteriore,apoſtatis & locus & tempus exilij ſtatuebatur:vide & Hadrianum Iunium lib.4.animaduerſ.c.4.

O T.

Otiosa pecunia, quæ & alia vacua, ea dicitur, quæ non occupatur, id eſt, non exercetur, quæve nullum ſuo domino fructum affert,neque in nomina vel emptionem prædiorum collocatur, l.13. §.vltim. ff.de vſur.l.3. §.vſurus, ff.de contra. tut. Plin.libr.10. Epiſtolar. ad Traian. Pecuniæ publicæ & exactæ ſunt,& exiguntur:quæ vereor,ne otioſæ iaceant.Nam & prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt, nec inueniuntur qui velint debere Reipubl. Eodemque ſenſu & Græc. ἀργὰ χρήματα vſurpant.Demoſth.contra Aphob.orat. δεῖ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ὑμᾶς ὁ κεῖται τὰ δὲ ἐνεργὰ αὐτῶν καὶ ὅτι ἦν ἀργά. Ex contrario vero occupari dicitur pecunia quæ agitatur, exercetur, nominibus collocatur Pompon. pictoribus, Vi à Nonio accepi quæ tuleram mecum decem milia victoriata. Græca mercede illico curat, vt occuparem, M.Tull. in Verr. Act.2. Præterea pecunias occupauerat, apud populum ſyngraphas fecerat. Auſon. in præfatione Gryphi. Atq; vt auidus fœnerator improbum nummum occupare malui quam condere. Sic Columella li.1. de re ruſtic. c.8. & li.11. c.1. Pecuniam in pecore & aliis rebus promercalibus occupare dixit Donatus etiam hoc verbum ad debitorem, qui fœnori accipit, refert, Sic enim in Phormio. ſentit. Dicitur etiam verſuram facere, cum minore fœnore acceptam, maiore occupat. Briſſ.

Otiosvs apud Cic. in Bruto ἀπαθῆ ſignificat, & ſedatum animum habentem. Vt ipſi Galbæ quem fortaſſe vis,non ingenij ſolum, ſed etiam animi, & naturalis quidam dolor dicentem incendebat: efficiebatq; vt & incitata, & grauis, & vehemens eſſet oratio: deinde cum otioſus ſtilum prehenderat, motuſq; omnis animi, tanquam ventus, hominem defecerat, flacceſcebat actio. Prat.

Otofredvs Iuriſconſultus nobilis Beneuenti natus ius ciuile Bononiæ publice magna cum laude interpretatus eſt: ibidemque relictis complurib.de jure ciuili commentariis, diem ſuum obiit anno 1265. Prat.

O V

Ovasis, ſeu Oaſis, tam parua quam magna, locus deſertus eſt in Africa,in quem nocentes olim relegari ſolebant: nã vtriuſque meminit Ptolemæus in tertia tabula Africæ: & Plin. libr. 5. c.9. Arſinoitæ, inquit, duo ſunt: hi & Memphites vſque ad ſummum delta perueniunt, cui ſunt contermini ex Africa duo Oeaſitæ, Mentio etiam eſt vtriuſque apud Quintum Curtium. Et Strabo libr.17. ſcribit Ouaſes loca habitata eſſe in magnis deſertis, quaſi inſulas quaſdam in mari. Οἰάσεις, inquit, οἱ ἀγρίως κατοικοῦσι τὰς οἰκουμένας περιεχομένας κύκλῳ μεγάλαις ἐρημίαις. ὥσπερ αἱ νῆσοι πελαγίας. Soc.in H.ſt.Eccl.lib.2.c.28.de Georgio quodam Arriano loquens,ait eũ quoſdam catholicos interfeciſſe, alios vero ſuperſtites in exilium ad magnam Oaſim relegaſſe.Euagrius lib.1.Eccl.hiſt.c.7. refert Neſtorium hæreticum, edicto Imper. Theodoſij, in Oaſim relegatum fuiſſe, quam & Ibim vocari ſcribit: vt & teſtatur Plin.lib.5 c.4. Sic enim apud eum legendum: Ibis ciuitas Oeenſis,&c.Sunt alij autores,qui huius vocis mentionem faciant: vt iam non ſit dubitandum,quin apud Vlp.l.7.§.eſt quoddam,ff.de interdic.& relegat.ſic legi debeat:Eſt quoddam genus quaſi in inſulam relegationis, in prouincia Ægypto in Ouaſim relegare. Hinc Oaſena deportatio, l.1.Cod.Theod.de Nili agger. vide Duaren. lib.2.Diſput.ann. cap.39.Prat.

Ovatio & paruum triumphum ſignificat, quem faciebant ouantes, qui non in curru, ſed pedites oualia corona redeuntes ex pugna,cum bellum non erat indictum, vel ſine ſanguine confectum: & tempus, quo gallinæ oua faciunt. Quibus autem ex cauſis ouare licebat, & in quibus ouatio differt à triumpho docet Alex. c.17. lib.Genial.dier.6.

Ovatvm aurum,quod ouatione,victoriáque quæſitum eſt Participium poeticum ab ouo: ſicut à triumpho,triumphatus. Sp.

Oves dicuntur animalia minuta. Bart. in l.oues, ff.de abig. Vide Bart.in l.fin. ff.de Abigeis. Sp.

Oves rejiculæ, quæ ætate,vel morbo graues rejiciuntur.

Oves decem gregem eſſe quidam putauerunt: porcos quinque vel quatuor,Caliſtr.in l.fi.ff.de abig.Maff.

Ovibvs legatis agni arieteſque non continentur. Ouium vero grege legato,vtrumque non continetur, l.63.in fin. l.79. ff.de leg.3. Paul.lib.3.Sentent.tit.6. Briſſ.

Ovile in comitiis. Locus in quo centuria prærogatiua erat,nominatim appellatur ouile, in quem locum centuriæ ſeniorum ingredi non licuiſſet,niſi poteſtate facta à conſule. Ouile vero dicebatur propter ſimilitudinem, quod vndique cancellis clauſum eſſet, in quo locum cum eſſent, ſuffragium dicebant, ita,vt interim non licet aliis in eo loco eſſe. Huius etiam loci meminit Dionyſ.lib.10. Vbi de comitiis L.Quintij loquitur,& Lucianus cum ita ſcribit: Et miſeræ maculauit ouilia Romæ Gruchius lib.1.de comitiis Rom.&c.

Oviliones, iidem qui opiliones, vel vt quidam ſcribunt, Vpiliones.Iabol. Cum inſtrumentum omne legatum eſſet excepto pecore, paſtores, ouiliones, ouilia quoque legato contineri, Ofilius non recte putat, l.fundi de fund.inſtruct. Spie.

Oviaria,ouium multitudo.

Οὐσία Latini ſubſtantiam verterunt. Connan. lib.5. c.2.n.9.

Οὐσίαν, modo ὑπόστασιν vocant: & vtrumque aliquando pro eodem accipitur, vt ſubſtantia & eſſentia apud Latinos. Horum autem duorum verborum differentiam tradit Damaſcenus poſt Baſilium,dicens aliud eſſe οὐσίαν, aliud item ὑπόστασιν. Οὐσία μὲν τὸ κοινὸν, καὶ περιεκτικὸν εἶδος τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων σημαίνει, οἷον θεὸς, ἄνθρωπος: ἡ δὲ ὑπόστασις ἄτομον δηλοῖ, οἷον πατέρα, υἱὸν, πνεῦμα ἅγιον, πέτρον, παῦλον. Οὐσία, inquit, ſpeciem ac formam ſignificat, quæ hypoſtaſeis, ſeu perſonas forma ſimiles vna comprehendit, vt Deus homo. ὑπόστασις autem indiuiduum, vt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.Nam & Theologi in diuinitate vnam ſubſtantiam naturámque ponunt & tres ὑποστάσεις. Quo loco ὑποστάσεις perſonas indiuiduas intelligunt.Græci quoque οὐσίαν, quemadmodum & nos aliquando ſubſtantiam pro patrimonio vſurpant, vt apud Lucam in Euangelio cap.15. Πάτερ δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας: Pater da mihi eam ſubſtantiæ ſeu patrimonij partem quæ mihi obuenit. &c. Brechæus l.mulieris, §.res abeſſe, ff.de verb. & rer.ſig.

Οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων: Neque omnia, neque quouis tempore,neque ab omnibus. Vlp.in l.6.§.3. ff.de offic. proconſul.ex Impp.Epiſtola. Quantum ad xenia pertinet, inquit, audi qui ſentimus, vetus prouerbium eſt, οὔτε πάντα, &c. nam valde humanum eſt, à nemine accipere, ſed paſſim viliſſimum eſt,& omnium auariſſimum. Hot.Prat.

O X.

Ὀξύμωρον vt docet Budæus ex Quintiliano, eſt ſententia ex periculo petita: hoc eſt, ita acute & affectate enunciata,vt fatua videatur, vt apud Virgil.

Nunc capti potuere capi?

Cicero: Si tacent, ſatis dicunt. Videtur & quandoque Iuriſconſ.per Oxymorum,ſiue Gryphum, qui ænigmatis eſt ſpecies, voluiſſe Lectorem moneri: vt cum dixit Laaniculus de verborum ſignificatio. Ante diem 10. Calendarum, & poſt diem 10.Calendarum:vtroq; ſermone 11.dies ſignificari. Quod Alciatus latius explicat ead. leg. Vide infra, Si cœlum digito non tetigeris. Spieg.

Oxobapta dicuntur rubro tincta ὀξὺ: enim inquit Suidas ἑψητὸν τὸ ἀπὸ τῶν φοινίκων. Nam φοῖνιξ modo palmæ arborem,quæ rubet. & ἑψητὸν decoctum ex ea rubrum eſt, modo colorem rubrum ſignificat. Connanus lib.7. c.7.n.1. Budæus lib.6. Miſcellan. cap. 24. contra Alciatum & alios aſſerit Suidam citra

cauſam

cauſam lædi ab Alciato : ὄξος ἑψητὸν interpretantem acetum coctum: eumque defendi Xenophontis autoritate ἀναβάσεως β. dum inquit, ἐνῆν δὲ σῖτα πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν, αὗται δὲ βάλανοι τῶν φοινίκων.

ONVS. Lege Baphia.

P.

PP. Nota in ſubſcriptionibus conſtitutionum, Cod. Iuſtin. & Theod. ſignificat, propoſita eo ſenſu, quo data, in eiſdem libris, vt in l.1.C.de pact. conuentis.

P.P. Auguſt. Perpetuo Auguſtus: in an. procemij Inſtit. vbi ſic legendum vetus eſſe docet inſcriptio, quam in Iuſtiniani vita ponit. Hotom.

PASCVA ſunt animalium ſumptus: vt annonæ familiæ dominicæ in l.9. Cod.de iur.fiſci, lib.10. quæ vulgo capita dici ſcribit Marcellin. lib.22. & vide l.animalia, C. de curſu publ. lib.12. Hoc verbo vſus eſt & Scæuola, l.Lucius, ff.de leg. Varie autem accipi conſtat c.1.extra de ſepul. quandoque pro verbo Dei, c. inter cætera, de offic.ordin. Hinc

PASCVLARE illo cenſu. §.fin.de pac.ten.in vſib.feud. Prat.

PACEM rumpere non dicitur qui furtum facit ei, cum quo pax eſt. Bart.l.vetum, ff.de furt. Prat.

Παχυμερῶς, ἁδρῶς, παχέως, inquit Heſychius: id eſt, craſſe, pinguiter. Hinc

Παχυμερέστερον in comparatiuo, pinguius, per maiores partes. Vlp. l.7.ff.de pecul. Scire autem non vtique ſingulas res debet, ſed παχυμερέστερον. Paul. in l.14. ff.de excep.rei iud. pinguius Latine dixit. Idem corpus in hac exceptione non vtiq; omni priſtina qualitate vel quantitate ſeruata, nulla adiectione deminutioneve facta, ſed pinguius pro communi vtilitate accipitur. Item in l.49.ff.de re iudic. Pinguius enim donatori ſuccurrere debemus, quam ei qui verum debitum perſolvere compellitur. Gell.lib.14.c.1. Sed conſectari pauca quædam, vt verbo ipſius vtar, παχυμερέστερον nullo ſcientiarum fundo concepta. In quibuſdam tamen libris ταχύτερον legitur. Hot.

PACISCI, in l.paciſci, 33.ff.de pact. eſt pactū facere & cōuenire.

PACISCI dicimus de eo, quod certum & indubitatum eſt, l.1. ff.de tranſact. Lex quoque 12.tab.de furto paciſci permittebat, vt tradit Cuiac.10. obſ.11. per l.Iuriſgentium, §.ſi paciſcar, l.ſi tibi, §.1.ff.de pact.

PACISCI & tranſigere hoc differunt, quod is qui tranſigit, quaſi de re dubia, & lite incerta neque finita tranſigit: qui vero paciſcitur donationis cauſa, rem certam & indubitatam liberalitate remittit, l.1.ff.de tranſact. Hot. Briſſ.

PACISCI quoque & repudiare, differunt. Repudiantur delata: paciſcimur & de non delatis, l.pactum, ff.de pact. l.1. C.eod. Secundo: Repudiatio fit in iure; pactum vero quoquo modo, Cuiac.ad d.l.& hæred.ff.eo.

PACISCI debet his modis: Imprimis videndum, ne dolo malo quis paciſcatur, d.l.iuriſgentium. §.prætor ait, ff.de pact. l.cum poſteaquam, C.eod. Secundo videndum, ne à forma legibus præſcripta recedatur: Pactum namq; de pecunia non petenda à pupillo ſine tutoris autoritate factum, ratum non eſt, l.contra, ff.eo. ſicut nec tranſactio de alimentis teſtamento relictis, ſine Prætoris decreto, l. cum hi ff. de tranſact. Præterea cum hæres ante aditam hæreditatem paciſci vult, vt minus, quam debitum ſit eis, ſoluatur, alioqui non aditurus hæreditatem forma Diui Marci reſcripto data, quam Vlpia. Papin. Paulus eleganter declarant, ſeruanda eſt. d.l. iuriſgentium, §.hodie, l.majorem, l.ſi plures, l.reſcriptum, ff.de pact. Duaren.in comment.ad eundem tit. c.5.

PACISCI contra edictum ædilitium omnino licet, ſiue in ipſo negocio venditionis gerendo conuenîſſet, ſiue poſtea, ait, l. paciſci 31. ff. de pact. Paciſci quoque licet contra ea quæ moris & conſuetudinis ſunt, vt veniant in iudicium empti & venditi, velut ne cautio duplæ præſtetur, l.pacta, ff. de contrah. empt. Cujac.16. obſ.24.

PACISCI vitam ab hoſte, id eſt, pactum facere de vita ſalua.

PACTA quæ modo nuda, modo conuenta, modo pacta ſimpliciter jure ciuili appellantur, ea ſunt, quæ neque nomen certum, neque præſentem & ſubjectam negotij gerendi cauſam habent, nam quæ nomen habent certum ac proprium ea contractus nominati appellantur: veluti emptio, venditio, locatio, conductio, depoſitum, commodatum, pignus, ff. nam etſi pignus pacto conuento contrahatur, l.1.ff.de pign.act. l.4.& l.13.§.in ſuperficiariis, & l.vlt.ff.de pignoribus: tamen quoniam ex iure ciuili nomen habet, contractus appellatur. Hot.

PACTA conuenta. Elegans coniunctio eſt horum verborum, vt ſcil. alterum alterius ſignificatione ſuppleatur, & omnia tandem hominum placita comprehendantur. Sic dicimus dicta facta, ſignificantes omnem rem prorſus geſtam inter aliquos. l.iuriſgentium, §.prætor ait, ff.de pact. Pacta conuenta quæ ex ſolo conuentu, vt ait Mar. Cice.in li. Rhetoticorum, valent: vel quæ nihil præter conuentionem habent, l.72. ff. de contrah.empt. l.71.ff.pro ſoc. Et pactum proprie ex parte ſtipulantium: conuentum, cum pepigerunt, promiſſa ſunt, de hiſque eſt conuentum: Seneca: Nec pacta conuentaque impreſſis ſignis cuſtodirentur. Prat.

PACTVM contra legem, vel in fraudem legis ſic accipe, vt ea nō valeant quæ publicam lædunt vtilitatem, non quæ ſingulorum, dum legum regulis ſint conſentanea. Conn.lib.5.c.5.h.5.

PACTA curialia Zaſius in intellect.iur.ſingu.in l.ſi non ſortem, §.libertus, ff.de cond.indeb.

PACTA dotalia & ſcripturæ de iis confectæ dicuntur inſtrumenta dotalia, non quod in ſcripturā illa pacta redigi neceſſe ſit, ſed quod plerunq; idque propter pactorum probationem, ſcribi ſoleant, l.cum citra, C.de iure dotium. Hæc pacta dotem faciunt certam vel incertam. Certa eſt cum apparet, quid, quale & quantum ſit id, in quo dos conſtituitur: Incerta cum de eo non apparet, quæ niſi in arbitrium boni viri expreſſe collata ſit, ad illud tamen eſt reducenda, l.cum poſt, §.gener. l.ſi cum ea, C.de dotis promiſſio, l.in perſonam, 22. §.1.ff.de reg. iut. l.in ſocietatem, 6. ff.pro ſocio, l.hæc venditio, 8.ff.de contrah.empt. l.1.ff.de legat.2. vbi facultates dotem conſtituentis perſonæ & eiuſmodi circumſtantiæ aliæ, in conſiderationem veniunt, vt dos, quæ ab initio incerta erat, certa fiat, d.l.cum poſt.§.gener.& ſeq.l.quæro, 60.ff.de iur.dot. Hinc pacta dotalia ad duo potiſſimum capita referuntur, quippe quæ ſunt partim de quantitate dotis, partim de modo conſtituendæ. Et de quantitate vt ſit certa, aut ſi eſt incerta, ad certitudinem quandam redigatur, vt ſi dos repetenda eſt, ſciatur quantum repeti debeat, vt mulieri dos ſua maneat ſalua, l.2.ff.de iure dotium l.1. ff.ſoluto matrimonio, l.pater, 71. ff.de euict. l.intereſt, 18. ff.de rebus auctoritate iudicis poſſidendis, de modo nimirum ob lucrum dotis, aliarumque circumſtantiarum, quæ in diſquiſitionem veniunt, matrimonio quandocunque diſſoluto, idemque ob æſtimationem rerum in dotem datarum. Vulte.ad.§.ſi aduerſus, 14.n.13. Inſtitut.de nupt.

PACTA executiua quæ communiter in inſtrumentis apponi ſolent, ſcil. quod creditor poſſit fundum propria auctoritate apprehendere, non habent locum niſi quando inſtrumentum eſt liquidum, ita eleganter Bald.in leg.ſi cauſam in vlt.col verſic. or.non quæro, C.de execut.rei iudic. vbi ponit exemplum in inſtrumento dotali, quod debet liquidari: alioquin pacta executiua in eo contenta, effectum non ſortiuntur, etiam ſtante ſtatuto, quod contra inſtrumentum non poſſint apponi, niſi quædam exceptiones & ratio eſt, quia ante omnia conditio in contractu debet impleri, vt firmat Alex. vbi citat hoc dictum Bald.conſ.1.9. Viſo proceſſu, colum.1.verſic.ſed ita eſt, lib.1.& ideo in primis mulier, ſi petit ſe mitti in poſſeſſionem, ratione pactorum conuentorum in inſtrumento dotali, adire debebit iudicem, & ſignificare, qualiter mortuus eſt maritus, vel venit dies reſtituendæ dotis, & quod matrimonium legitimum inter eos præceſſit, & hoc idem in facti contingentia, & multum vtilis in actu practico, ſecundum Iaſon. in d.l.2. col.35.verſic. circa autem aliud, C.de iure emphyt. Cotta.

PACTA ex conuentu ſunt, quæ ſine legibus obſeruantur, quæ iuri præſtare dicuntur. Hoc dicitur de pactis quæ ſolius conuentionis autoritate valent, & de quibus niſi vtrinque conſenſum eſſet, non haberent vim obligationis, non teneor legibus ad ſuſpiciendum cauſæ patrocinium, id tamen ſi promiſi me facturum, conſtitueriſque mihi pro ea te ſalarium, ſi alteruter noſtrum fecit promiſſum, ex pacto ius naſcitur, vt alter quoque ſtet conuentis. Quæ & ſimilia pacta præſtant iuri, vt de iure plerunque aliquid aut mutent aut minuant. Conn.lib.5. cap.1.verſ.8.

PACTA fraudulenta ſunt, quæcunque ſunt alteri damnoſa, vt pactum de non petendo, quo creditores debitoribus ſuis remittunt quod ſibi debetur, quod tamen iniquum eſſet nō ſeruari, dum ſine dolo factum ſit. Conn.lib.5.cap.5. numero 2.

PACTA iuſta dicuntur, quæ neque dolo malo, neque aduerſus leges fiunt, l.iuris gentium, §.ait Prætor, ff.de pactis. Et pacta contra leges aut contra bonos mores populi Romani non valent, leg, pacta, C de pact. Sed neque ſtipulationes valent. Cujac.ad tit.1.Iul.Paul.recept.ſent. libr.1.§.neque contra leges.

PACTA nuda Bartolus & alij in leg.iuriſgētiū, §.igitur nuda. D. de pactis, finiunt, vt ea ſint quæ in ſimplicitibus & puris finibus conuentionis ſtant, nihil circum ſe habentia, vel nomen ſpeciale, vel cauſam vel contractum, quo ſe tegant, l.ſi tibi, C. de loca. exemplo hominis qui tunc nudus dicitur, tum talis eſt, qualis ex vtero matris proceſſit. Breuius Salicet.in l.legem, C. de pact. Pactum nudum, inquit, eſt conuentio ſtans in fine ſolius placiti. Abſurdum autem eſt & plane ridiculum, cum Dd. exiſtimare pacta, ideo nuda dici, quod aliqua ſint veſtita, alia qui cum Iuriſconſulti dicant, nudam voluntatem, l.1.ff.de teſtament. milit. l.3.ff.de reſcind.vend. l.rem legatam, ff.de adim. leg. l.qua ratione, §.interdum, ff.de acquir.rerum domin. Nudum conſenſum, l.qui ad certum, ff.locat. Nudam interrogationem, l.item Labeonem, §.quæſtionem, ff.de iureiur. Nudam proprietatem, l.videam, §.1.ff.de vſut. l.4.ff.de iur. dot. l. ſi vſusfructus, & l.fi.de vſufruct. leg. Nudum vſum, l.1.ff.de vſu.& habit. Nudum nomen. lib.5. adoptiui, ff.ad Tertull. Nudam indulgentiam, l.1. ff.vnde cog. Nudam poſſeſſionem, l. ſtipulatio iſta, paragrapho ſi quis forte, Digeſt.de verb. obligationibus dicendum eſſet, voluntatem veſtitam eſſe, con-

ſenſum veſtitum, interrogationem veſtitam,&c. id genus,quo nihil abſurdius dici poſſet. Per metaphoram itaque volo exiſtimes dicta eſſe pacta nuda, quod ſimplicia ſint,& ſine cauſa, h.e.quibus nulla ſubſit obligandi cauſa,præter nudum partium conſenſum, l.iuriſgent. §.1.ff.de pact.l.ſi tibi, C.de locat.præterea ſine virib. & præſidio omni legis ſolennitate & auxilio deſtituta: voce à genuina ſignificatione ad cognatam,ſed non propriam tranſlata.Corraſ.lib.1.Miſcellan.c.1.n.1.

Pacta ſecundum naturam contractus eſſe dicuntur, quæ licet non exprimantur,contractui tamen inſunt: veluti vt venditor in emptione venditione caueat de dupla nomine euictionis, Connan.lib.5.c.2.verſ.9.

Pacta turpia, hoc eſt, turpem cauſam continentia obſeruanda non ſunt, ſed poſt admiſſa hæc paciſci poſſumus, Paulus in l. vnus,§.pacta,ff.de pact.Spieg.

Pactio nuda eſt,inquit Connan. lib.5.c.2.n.5.quæ præter verborum promiſſionem nihil habet: puta ſi nulla cauſa adiecta eſt,aut adiecta,ſed non impleta:aut impleta, ſed non propter conuentionem, aut propter conuentionem impleta,ſed turpis eſt,& iniuſta.Conn.lib.5.c.2.n.5.Cuiac.ad l.1.ff.de pact.ait,nudam pactionem dici, quod alibi pactũ nudum,& quemadmodum nuſquam pacta ita nec pactiones contractus appellari.

Pactio publica, quæ ad vniuerſorum fit ſalutem, quæ locum habere non poteſt, niſi cum externis & alienis populis ineatur,de qua vide ſupra Conuentio publ. Pactio, priuata duplex eſt,legitima & iuriſgentium.Legitima eſt,quę lege aliqua confirmatur,& ideo interdum ex pacto actio naſcitur,vel tollitur, quoties lege, vel SCto adiuuatur, vt inquit Paulus: eam puto dici conuentionem legitimam, quæ niſi lex de ea lata eſſet, non valeret,aut certe non haberet vim obligationis aut inducendæ,aut tollendæ,veluti ea,quæ literarum obligatio dicitur. Iuriſgentium pactiones, quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. Quæ pariunt actiones,in ſuo nomine non ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus, vt emptio,venditio,locatio,conductio, ſocietas,commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus.Conn.lib.5.c.1.n.12.

Pactio nomen eſt verbale, quod proprie dicitur cum ſit. Pactum autem, poſteaquam ad factum. Et quia res priores ſunt ſuis appellationibus & nominibus, ideo Vlpian. pactum à pactione deducit,rerum ordinem ſecutus, non Grammaticorum rationem. Nam à pace pactum, & à pacto pactio deriuatur. Omnium autem iſtorum origo eſt, à verbo paco, quod etiam nunc eſt in vſu,teſtatur Feſtus Pompeius qui idem ſcribit: Pacionem antiquos dixiſſe, quam modo vocamus pactionem, vnde & paciſci & paco. Fuit tamen priſcum verbum pago ex quo pepigi, quod magis videtur fuiſſe iſtorum omnium proprium. Cui finitimum eſt verbum pango,ex quo pepigi,quod figere ſignificat,vnde plantæ pangi dicuntur. Et Cicero de legib. Requiri placet terminos quos Socrates pepigit. Ideo verſus pangi dicuntur,quod Stylo in cera ſcriberentur,vt vult Feſtus.Idem Cicero in familiaribus epiſtolis.An pangis aliquod Sophocleum,id eſt,an ſcribis. A pangendo itaque, vt videtur, pacti nomen eſt,& ſignificatio, vt idem docet 2. libro Rhetor. ad Heren.ex pacto ius eſt, inquit,ſi quid inter ſe pepigerunt,ſi quid inter quos conuenit. Conn. lib.5. c.5.n.8.

Pacticium,vulgo conuentionale dicitur. Gellius:Ceſſatio pugnæ pacticia, induciæ dicitur. Spieg.

Pactis legibus dare, ſpondere,promittere, facere, &c. barbare ſub conditione dicitur.

Pacto, ablatiuus, pro modo, non raro ponitur, ſed pactum ſic accipitur, ac pro ſtipulatione etiam Alber. indicat. Spieg.

Pacto ſtipulatio ſubdita. Vide Africanum in lege cum eſſent, ff.de ſeruitutibus prædiorum ruſticorum.

Pactores ſocietatis, apud Cic.in Verrinis.

Pactorvm variæ ſpecies, quæ iure reprobantur, ab Alciato in l.pacto, C.de Pact.copioſe explicatur. Spieg.

Pactorvm aliud quod in continenti ad contractum,aliud quod ex interuallo appoſitum, dicitur. Nec recte nudum vocatur: paritque exceptionem, vt ſi dicam, non petam te iſta decem. Illud operatur ipſo iure, adeo etiam ſi ignorans iudex contra prouinciaret, ipſo iure ſententiam ejuſmodi pactum, ſiue allegetur, ſiue omittatur, inficeret, enecaret,& funditus euerteret. Qui eſt magnus effectus, & multum refert, an pactum opetetur ipſo iure, vel tantummodo proſit ad exceptionem, de quo latius diſſerit Zaſius in l.lecta eſt, ff.Si cert.pet. Spieg.

Pactorvm quædam in rem ſunt,quædam in perſonam.In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor, ne petam. Alio modo dicitur, pactum in rem quod non perſonæ, ſed rei cauſa factum eſt, vt emptori proſit & cæteris ad quos res tranſit. Connan. lib.5. c.4. n.8. In perſonam, quoties ne à perſona, id eſt, ne à Lucio Titio petam, l.iuriſgentium,§.Pactorum, ff.de pact. Vtrum autem in rem, an in perſonam pactum ſit: non nimis, hoc eſt, non tam ex verbis, quam ex mente conuenientium æſtimandum eſt. Plerunque enim perſona pacto inſeritur, non vt perſonale pactum fiat, ſed vt demonſtretur, cum quo pactum factum eſt,d.l.iuriſgentium, §.vtrum autem Olden. & Conn. lib.5. c.4.n.4.

Pactorvm quædam taciti ſunt, quædam expreſſa. Expreſſa ſunt, quæ verbis deſignantur. Tacita,quæ vel re, vel tacito & obſcuro conſenſu perficiuntur. In bonæ fidei contractibus ea inſunt tacite, quæ ſolita ſunt ex natura eorum opponi. Et illud quod refert Paulus. Item quia conuentiones etiam tacitæ valent, placet in vrbanis habitationibus locatis inuecta & illata pignori eſſe locatori, etiamſi nihil nominatim conuenerit,&c. Connanus lib.5. c.4.n.1.

Pactvm,inquit Vlp.l.1.ff.de pact.à pactione dicitur.Inde etiam pacis nomen appellatum eſt. Et eſt pactio duorum pluriúmve in idem placitus conſenſus, id eſt, nihil niſi conſenſus, vt in definitione legati, donatio teſtamento relicta, id eſt, non niſi teſtamento. Vel conuentio,quæ placiti fine ſtetit, id eſt,quæ neque traditione, neque ſtipulatione ſumpſit effectum. Vel conuentio quæ vacat nomine & cauſa. Vel conuentio quæ in nudo pacti nomine ſtetit, nec aſſumpſit aliud proprium. Alio loco idem Vlp. pactum ita definit, vt ſit duorum conſenſus & conuentio,l.3.de pollicit. Nec vero audiendi, qui pactionis nomen latius patere quam pacti dicunt, ſuperioremque definitionem pactionis eſſe, non pacti, ob idque in illum contractum cadere, cum nuſquam pacti appellatione contractus ſignificetur. Eadem enim pactio & pactum ſunt, & pro iiſdem apud iuriſconſultos ponuntur, vt in l.iuriſgentium §. ſed cum nulla 1.& ſeq.& §.pen.& l.ſi vnus,& §.illud,ff.eod.l.1. C.de iure emphyteu.l.ſi quis maior. Cod.de tranſact.l.1. ff.de reſcin. vend.l.1.§.ſed an viæ.ff,de pignor.l.ſed ſi vir.§.ſi vir.ff. de donat.int.vir. & vx. Vlpianumque poſt nominis pacti definitionem,alteram,quæ pacti naturam exponeret,ex arte adiunxiſſe credi par eſt,Contractus autem amplius quiddam eſt: duorum nempe pluriumve in id conſenſus ex quo contrahatur obligatio: vt συνάλλαγμα. Theophilus definit in extremo titulo de obligation. cæterique Græci Iuriſconſulti pactum, quod σύμφωνον vocant,fieri dicuntur ἐπὶ τῷ πράξαι, ἢ διαλῦσαι, id eſt, ad agendum aliquid vel tranſigendum: nam & tranſactio pacto fit.Contractus vero, ἐπὶ τῷ συνίστασθαι ἐνοχὴν καὶ τὸν ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ποιῆσαι ὑπεύθυνον. Conuentio autem, quam συμφωνίαν vocant, genus eſt: nam & pacta & contractus conuentiones ſunt:itaque idem hęc omnia poſſunt,pactum,depectio,pactio, placitum, pactum conuentum, pactum & conuentitium pactum nudum,pactum & conſenſus,pactum condictum,in l.iuriſgentium, §.Sed cum nulla, ff.eo, nuda pactio dicitur, quod alibi nudum pactum.Et quemadmodum nuſſibi pacta, ita nec pactiones contractus appellantur.Cicer. l.2.de inuention. pactum definit eſſe quod inter aliquos conuenit,Prat.

Pactvm tria ſignificat, nudam conuentionem, nudæ conuentionis inſtrumentum, & vt Conſtantinus ait 3.Epit. ἀπὸ συμφωνίας περί τινος ὀφειλομένου vt in Nou. 120. Solet autem in vna inſtrumentorum parte ita ſcribi: Rogauit ille, Spopondit ille, Hæc verba pro ſtipulatione accipiuntur, quæ ſolet ſubjici pactis,niſi contrarium probetur,nam & pro pacto recipi poſſunt. Verum hic ſtatim merito quis dubitauerit, qua re diſcernatur pactum à ſtipulatione? eadem enim verba vtrique conuentioni congruenter aptantur, ac ſicut in ſtipulatione, & in pacto interuenit interrogatio & reſponſio,quod ita definiendum eſt. In tractatu pactorum,fieri quidem interrogationes & reſponſiones. Hic tamen tractatus non eſt ſpectandus,ſed eius concluſio. Nam ſi id,de quo conuenimus inter nos,ego rogem,tu reſpondeas,ſtipulatio eſt,niſi ſi alia fuerit mens noſtra: nam ſi diſcedimus vt pacti, pactũ eſt,non ſtipulatio.Sic vero & in tractatu emptionis interueniunt interrogationes & reſponſiones ſed finis tractatus ſpectatur & concluſio,deniq; animo & concluſione tractatus pactum ab ſtipulatione diſcernendum eſt. Idem enim eſt tractatus ſed non eadem concluſio, idem animus.Cuiac.ad legem iuriſgentium,prope fin.ff.de pact.

Pactvm à contractu ſic ſeparatur. Pactum neque nomen, neq; cauſam habet. Contractus aut nomen habet,aut ſi nomine vacat,certe cauſam habet.Cauſam aũt hẽt conuentio,quæ datione,vel facto ſumpſit effectum:ideoq;Do vt des contractus eſt: dabo vt des pactum, Ex contractu datur actio ex pacto in ciues Romanos non datur actio. Conſtituitur.n. ex eo naturalis,non ciuilis obligatio.Sed tamen ex pacto datur exceptio,& hoc eſt quod ait prætor: Pacta iuſta ſeruabo. Seruat prætor,id eſt,tuetur pacta datis exceptionibus. At pacta,vel contractib. adjiciuntur,vel non adjiciuntur. Hæc procul dubio nunquam actionem pariunt,ſemper exceptionem pariunt.Illa,quæ ſcilicet proprio nomine leges appellantur, aut ex continenti, i.e. in initio contractus adjiciuntur,aut ex interuallo. Quæ adjiciuntur ex continenti,non pariunt actionem,ſed formant contractum l. cum dotem C.de iur.dot.id eſt, formam & legem dant contractui: formant ipſam actionem, l.iuriſgentium, §. quinimo ff.de pact.id eſt,actionem ex ipſo contractu. Itaque ſi conuenerit ab initio ne vẽditor teneretur ob euictionẽ,quod etiam alienũ eſt à natura & qualitate contractus proderit pactum venditori ad exceptionem,vel etiam ipſo iure ſe tutũ eſſe contendet: quandoquidem pacti exceptio ineſt bonæ fidei iudicio, l.nec ex prætorio, ff.de diuerſ.reg.iur. Quæ ex interuallo

uallo fiunt de ſatiſdat.præſtanda ob euictionem,actionem emptori non dant : ſed ſi agat cum eo venditor ex aliqua cauſa, recte excipiet emptor , ſi non te mihi quoque ob euictionem fideiuſſores dare oporteat. Quæ fiunt ex interuallo de non præſtanda euict. hęc ſtultum eſt quærere an actionem pariant: nec. n. venditori aliter vtilia eſſe poſſunt , quam excipiendo, & eatenus quidem ea emptione contineri,vel ineſſe emptioni verum eſt. His vero pactis detrahitur emptioni,illis additur: his leuior, illis grauior emptionis conditio.Sed vtraque fiunt de adminiculis:euictiones.n.non perficiunt emptionē,ſed iam perfectæ emptioni ſubſidio & auxilio ſunt. At vero ſi ex interuallo pacta fiant de his, quæ fiunt ex ſubſtantia contractus, vt puta,re, pretio, conſenſu, quibus ſcil. emptio perficitur, ſi res non ſit integra, nulla naſcitur actio : ſi res ſit integra, emptio tollitur mutuo diſſenſu, vel etiam reformatur, renouatur, repetitur : & hoc poſteriori caſu datur actio, non quidem ex pacto, ſed ex noua emptione. Et hæc eſt ſententia l.pacta conuenta,ff.de contrah.empt.item l.iuriſgentium, §.item reſponſum,§.adeo,ff.de pact.ex Cuiacij obſeruat.lib.2.c.15.Prat.

PACTVM in edicto Prætoris, quo furti iniuriarumq; pacti infamia notantur, cum accipimus, qui cum pretio quantocunque pactus ſit. Cæterum ſi precibus interpretauerit ne ſecum ageretur, ad edictum non pertinet, l.1. l.6. §.pactus , ff.de his qui infam.l.18.C.illo tit. Eodem modo in l.18.ff.de tranſact.& l. 10.C.de adulter.l.4.ff.de iur.fiſc.Prat.

PACTVM & pollicitatio differunt. Pactum eſt conſenſus duorum vel plurium in re quæ vtrique parti placet : Pollicitatio vero cum conſenſus amborum non iungitur : vt ſit polliceri quaſi poſſe liceri, Alciat. in proœm. C.de pact. Sic Vlp.in l.pactum,ff.de pollicit.Pactum, inquit,eſt duorum conſenſus atq; conuentio:pollicitatio vero offerentis ſolius promiſſum.

PACTVM & conuentum dixit Paul.lib.1.ſentent.tit.de pactis & conuentis, & M.Tull.pro Cæcin. Quæ,inquit,iudicia, aut ſtipulationis, aut pacti , & conuenti formula. Porro pactum & conuentum ſi qua re differunt , Connano hoc diſtare videntur lib.5. cap.1.num.9.quod pactum vnius tantum obligationem habet : vt ſi promiſi tibi centum:conuentum autem quod vtriuſq; fidem aſtringit vt tranſactio : aut qui contractus innominati vocantur, cum facio aut do aliquid , vt viciſſim aliquid des aut facias.Ideoque apud Ciceronem vbique facta eſt mentio pacti conuenti , quod ex hoc ſolo aliqua naſceretur actio : at alterius pacti,nulla per ſe quidem & vi ſua, ideoque ne vlla quidem aut rara de eo diſceptatio in foro & in iudiciis.Adde Forcat.in Necyomantiæ dial.70.n.6.& Cuiac.2.obſ. 15.idemque ad l.1.ff.de pact.

PACTVM addictionis in diem,tale eſt:vt,vendo tidi domum, & ſi potero habere maius precium vſque ad menſem , repetam ego ipſam domum.Old.

PACTVM conuentum, quod & vulgo veſtitum vocant, opponitur pacto nudo,velut ab omni iuris ſolennitate deſtituto.Huius exempla ponere difficile eſſe Iaſ.exiſtimauit.Conuentum, aiunt, quod veſtitur, aut re, aut verbis,aut literis , aut contractus cohærentia,aut rei interuentu.Old.

PACTVM immiſſionis.Lege,pudor.

PACTVM aliud eſt legitimum aliud iuriſgentium. Pactum legitimum etiam iuriſgentium eſt. Non tamen omne pactum, quod iurigentium conuenit , & legitimum eſt , quin imo remotis quibuſdam pactis, quæ legitima ſunt , cætera ſolo gentium iure ſuſtinentur. Cuiac.ad l.5.ff.de pact.

PACTVM nudum præcipue Pontificio iure , hoc à ciuili diſtat: quod actionem producit , contra l.iuris gentium , §.igitur, ff. de pact.Sed quibus caſib.id non procedat,docet Alciat.Spieg.

PACTVM nudum in legis & treugis principum producit actionem quia pacta publica non egent fomento verborum,l.conuentionum, ff.de pact. ita ſing. Bald.in cap.1. ad fin.extra eo. quod alibi ſe non legiſſe dicit I.ſ. in leg.lecta. in 7.not.in ſecundo caſu , ff.ſi cert.pet. & in l.iuriſgent. §.ſed cum nulla, in 1.not.in 13.fall.ff.de pact. Treuga tamen ex illius naturæ, vt licet vnus contrauenit, non tamen alij propterea à pactis recedere poſſunt , licet ſecus ſit in pace : vt tradit Soc. conſilio 262. in cauſa magnifici,ad fin.lib.2.quod eſt memoria dignum ad reg.l.cum proponas,2. C.de pact. Cotta.

PACTVM retrouendendi, quod vocāt, & inter cætera pacta vulgatiſſimum eſt, dicitur, cum venditori ex conuentione conceditur ab emptore, quod ſi ipſe vel hæres eius voluerint quandocunque aut intra certum tempus reſtituere precium, vt tum rem ſuam,quam vendidit,quaſi redemptam accipiat. Quo pacto in emptione & venditione redditū quotidie vtimur, l.2. C.de pact. inter empt. & vend. Spieg. Hoc pactum olim fiduciæ dicebatur, vt Liu.lib.2. de bello Macedonico , & Boëtius lib.4.Topicor.nos docent, quorum hic fiduciam(ait) accepiſſe dicitur, cuicunq; aliqua res ea lege mancipatur , vt mancipati aliquanto remancipet , veluti , ſi quis dubium tempus timens potentiori amico fundum mancipet , vt cum tempus illud ſuſpectum prætererit,reddat. Hæc emancipatio fiduciaria nominatur idcirco,quod reſtituendi fides interponitur. De quo latius ad tit.Inſtitutio,de legitima parentum tut.&c.

PACTVM veſtitum. Corraſ.1. Miſcell.1.n.2. eſt conuentio iuriſgentium,aut ciuilis,in nomen propriū contractus tranſiens,aut alio iuris adminiculo roborata,l.iuriſgent.in pr.ff.d. pact.

PACTVM vulgare , l.Bœbius, ff.de pact. dot. quod inter ſe ſolerent ſocer & gener paciſci , ſi in matrimonio ſine liberis filia deceſſiſſet , dos profectitia ad patrem rediret. Eadem ratione Imperator Alex.vulgare pactum dixit, l.pactum, C.de pigno. act. vt ſi intra certum tempus pecunia ſoluta non ſit , prædia pignori vel hypothecæ data vendere liceat.Prat.

PADVM flumen eſt torrens, & aliquando tam violentum decurrit , vt alueum mutet , & multorum late agros trans ripam,vt ita dicam,tranſferat,Conn.lib.3.c.5.n.3.ex Aggeno Vrbico.

PÆDAGOGIANOS pueros Cuiac.in rub. C.de Caſtren.& miniſter. libro 12. refert inter Caſtrenſianos & miniſterianos aulicos. Caſtrenſiani, inquit , ſunt miniſteriani aulici , qui ſacro miniſterio deputati ſunt , vt ait l.4. C.de Caſtrenſianis & miniſterianis , veluti prægustatores , pincernæ , veſtitores piſtores, pædagogia,ſine pædagogiani pueri,vt Marcellinus lib.26. deſcribit tunica auro diſtincta induti à calce in pubem , purpureis operti tegminibus pedum,quos & libr.30. refert in venatione diſponi ad carnes retinendos, Gallice *paiges*. Caſtrenſes miniſtri appellantur à Lampridio in Alexand. De iis Tertull.de Corona militis. Eſt etiam , inquit , alia militia regiarum familiarū.nā & Caſtrenſes appellantur.Hi erant ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Caſtrenſis ſacri palatij. Hæc Cuiac.

PÆDAGOGIVM apud Vlp.in l.quæſitum , §.ſi inſtructum, ff.de fundo inſtructo, ſeruitium ad municipium dicitur.

PÆDAGOGVS dicitur is, cui ducendorum puerorum cura,ſimul & eorum inſtitutio committitur. Quod munus olim demandari ſolebat ſeruis domeſticis.Vnde Plaut. in Mercat. Setnum vna mittit,qui nō olim à puero paruulo pædagogus mihi erat, Notus eſt Diog. qui cum in Creta venderetur, dixit præconi, vt clamaret , ſe vendere ſeruum qui ſciret imperare liberis: eaque lege hunc emit Xeniades, eique liberos ſuos concredidit. Apud Terentium in Adelphis manumittitur Syrus , quod Æſchinem & Cteſiphontem à pueris curaſſet , docuiſſet, monuiſſet, & ſane nihil non debet pædagogo aut præceptori ſuo gratus diſcipulus, qui eius diligentia & melior & doctior redditus eſt, l.Aquilius Regulus, tit.de don.Itaque etiam veteres præceptorum ſancti voluere parentis eſſe loco, vt ait Iuuenalis. Sed illud notandum eſt,eſſe aliquando, vbi pædagogi meritum & eius neceſſaris vſus , ſit magis cauſa ſeruitutis quam libertatis. Nam hæres qui rogatus eſt ſeruum ſuum manumittere excuſatur, ſi is ſit vel proprius,vel librorum ſuorum pædagogus,cuius miniſterio carere non poſſit, l.Caij Caſſij.De fideic. liber. Vt refert Balduin. in comm. ſuper Inſtitutiones Iuſtiniani, lib.1.tit.6.quib. ex cauſis manumit.

PAEDAGOGII appellatione ſeruilem familiam , non quidem vniuerſam,verum iuniorum,qui circa patremfamilias occupati erant,accipere debemus,id eſt,ſeruos ætatis integræ,quos vſus ſui cauſa paterfamilias habeat, qui ad ejus corpus tuendum atq; ad ipſius cultum præpoſiti deſtinatiq; eſſent : vt loquitur l.204.vlt. ff. de verb.ſig.& ita apud M.Senec. controuerſ.1. li. 2. interpretari licet , miniſteria puerilia iuueniliave ad eos, quos dixi , vſus parata ac deſtinata. Quin etiam conclaue & cubiculum , illud in quo pueri ejuſmodi iacebant cubantque Pædagogium videtur Plin.appellare.Epiſt.27.lib.7. Briſſ.

PAEDAIVM,locus in domicilio,in quo pueri ſeruique commorantur : qui παῖδες vocantur.

Παῖδες autem nomini liberorum reſpondet: ſed non tam apte aut commode,propterea quod ſerui quoque ita nuncupentur tum Græcis tum Latinis : qui ab iſto verbo pueri vocabulum formauerunt,quo ſignificant domeſticos ſeruos,præſertim tabellarios, credo quod non niſi pueris & in iuuenili ætate conſtitutis:qui pedibus valerent,vti poterant ad eam rem,Conn.lib. 9.c.1.nu.1.& vide infra Pueri:Cujac.ad leg.2. ff.de excuſat.dicit, quod παίδων nomine ſoli filij ſignificentur, allegat leg.8. ff.eod.tit.de excuſat.

PÆGMA, ludus interpretatur à παίζω, ludo. Erat autem machina in ſublime tendens,in qua puerorum cantantium erant nidi,Vlp.tit.de fundo inſtructo,l.quæſitum. In emptionem,inquit domus,ſpeculiaria,& pægmata cedere,Nebr.

PÆNE eſt,prope eſt,parum eſt,modeſtiæ notæ. A.Auguſt.lib.3.c. 6.quem conſulas velim.

Πάγη quid ſignificet : vide κώμη.

PAGANI à pagis (pagus autem dictus eſt à Græca voce πηγή, i.e. fons,eo,quod concederetur in eiuſmodi loco,vbi aqua ſuppeteret) olim erant ruſtici , ſicut & hodie ex vulgato loquendi vſu, qui agriculturæ duntaxat operam dabant , & à militia arcebantur,ne armis aſſueti contra ciuitates inſurgerent. Ideoq; in iuris ciuilis libris militibus opponuntur, l.1.§.1. ff.de ſeruis fugit. l.14.ff.de pœn. l.vlt.ff.ad leg.Falcid. l.12.in fin.ff.de cuſtod.reor.l.49.ff.loca. l.39.in fi.ff.de milit.teſt.l.7.ff.de diuerſ. regul.iur. Proinde peculij diuerſa genera,Paganum Caſtrenſe conſtituuntur,l.vlt.C.de inoff.teſt.Et in paganiſmo & in caſtris opponuntur in l.1.C.de teſt.milit. Paganus ergo eſt qui non militat ἀστράτευτος. Briſſ.

PAGANAM legem apud Plin. pro pagorum lege accipio. Cauetur autem hac lege in pleriſq; Italiæ prædiis, ne mulieres per itinera ambulantes, torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant: quoniam aduerſetur id omni ſpei, præcipuæque frugum. Plin. lib. 28. c. 2. fi. In conſtitutionib. etiam Imperatores Chriſtianorum, quæ in libr. 1. Codicis ſunt relatæ, alieni à fide noſtra, pagani dicuntur: cuius verbi ridiculas Etymologias Philaſtrius Brixienſis & Iſidorus comminiſcuntur. Briſſ. & Vult. in commenr. Inſtit. de teſtam. ordin. in pr. n. 29.

PAGANVS priſcis Romanis ille erat, qui militiæ cupiens erat, & illi cingi ſeu aſſcribi volebat. Eo enim interuallo, quo id quærebat, & ad militiam aſpirare tentabat, paganus: mox militiam adeptus, miles dicebatur. Vnde Scæuola ad leg. Falc. l. ſi dum paganus erat, fecerit teſtamentum, militiæ tempore codicillos, ex Falcidia in Codicillis locum non habet, in teſtamento locum habebit. Nec ignoro, receptius eſſe, paganum dici omnem, qui non eſt miles, & qui eſt priuatus. Sueton. in Auguſto concionante ſe admiſſa turba paganorum apud milites, & Perſius: Ipſe ſemipaganus, ad ſacra vatum carmen affero noſtrum. Id eſt cum nondum ſim vere miles Muſarum: tamen affero carmen noſtrum ad ſacra vatum, vt apud ipſos militiæ ſacramentum dicam, & nomen meum accipiant. Et Liuius lib. 1. narrat Tullium vrbem regionibus & collibus quadrifariam diuiſiſſe, & quæ habitabantur partes tribus appellaſſe à tributo. Dionyſius Græca lingua πάγους vocatos eſſe dicit, quia ſingulæ agri partes, ſingulis tribubus habitandæ datæ eſſent, quibus ſe montibus, rupibus, & ſpecubus aduerſus latronum incurſum munierant; feſtaque habuiſſe anniuerſaria, παγανάλια dicta, quod ea pagi iſti ſuo quiſque more & tempore peragerent, tanquam ſibi propria non totius vrbis communia. Poſtea vero, quam Romana vrbs magna hominum multitudine habitari cœpta eſt, plurimi fuerunt inter eos, qui arma detrectarent, nullo alio egregio facto glorioſi, quam antiquo Quiritum nomine, quod illis primum fuit à Romulo, qui Quirinus dictus ab haſta, quæ curis nominabatur à Sabinis. Cur autem omnes à religione noſtra auerſos antiqui Chriſtiani paganos appellarint, id in titulo de paganis & templis eorum à nonnullis quæſitum eſt. Et ſunt qui putant, id fuiſſe olim cauſæ, quod non eſſent illi Chriſti milites, qui ſolus dignus eſt, cui militemus, quod vix eſt vt credam, cum Iulianus Imp. Chriſtianis militia interdixerit, & Lactantius ipſis neget eſſe licitum militare, quod eorum omnis militia in iuſtitia eſſe debeat. Vt non veriſimile eſſe videatur, hoc militum nomen libenter ſuſcepturos fuiſſe Chriſtianos, præſertim initio huius noſtræ religionis. Exiſtimaui aliquando, ſic nominatos iſtos fuiſſe, quod qui in pagis ruri morarentur, tardius hac noſtra perſuaſione imbuti ſunt, & diutius paganalia ſua ſacrificia coluerunt, vt fere rudes & imperiti homines ſui moris ſunt retinentiſſimi. Quemadmodum igitur agreſtes homines vocamus, quicunq; ſunt ciuilioris vitæ ignari, nec melioribus inuentis volunt acquieſcere. Sic paganos dixerunt, qui vanam quidem illam, ſed tamen antiquam Deorum ſuperſtitionem in idolorum cultu poſitam retinebant, & ſummi DEI beneficio data mortalib. Chriſti doctrina. Hæc Conn. lib. 9. c. 5. n. 1. 2. 7. vide Zaſ. in tract. ſubſtit. c. 5

PAGERE, pro paciſci. Nam, teſte Quintiliano, pepigi, non à pango, ſed antiquo verbo pago, pagis, ſiue enim dicitur, vt in l. 12. Tabul. Ni ita pagunt: vide paulo ſuperius in verbo. Pactio nomen eſt verbale.

PAGI apud Cæſarem ſunt regiones vniuerſæ & populi alicuius partes, vt tota regio Helvetiorum, quæ ab eo appellatur ciuitas, in quatuor partes erat diſtributa, quas appellat idem ſcriptor pagos, non quod tantum pagatim incoleretur: nam & habitabatur oppidatim: cum ſcribat 12. oppida in ea fuiſſe, & pagos ad quadringentos, ſed quod vniuerſus eorum ager in quatuor partes & tanquam præfecturas eſſe diuiſus. Eodem modo ſcribit Sueuorum centum pagos fuiſſe: cum enim longe lateq; in Germania regionem ampliſſimam haberent, latiſſimoſque fines, in centum partes regio diſtributa erat: ſic ager Romanus à Numa Pompilio in pagos diſtributus fuerat, vt ſcribit Dionyſius his verbis διεῖλε τὴν χώραν ἅπασαν εἰς τοὺς καλουμένους πάγους. tractus enim quoſdam & partes regionis ita vocauit, quod quidem & Plutarchus ſcribit. εἰς μέρη τὴν χώραν διεῖλεν ἃ πάγους προσηγόρευσε. Pagis autem illis præerant paganorum magiſtri vt annotauit Turnebus aduerſariorum, lib. 9. c. 7.

PAGORVM præpoſiti memorantur in l. 2. C. de ſuſcept. lib. 10. l. 8. C. Th. eo. tit l. 7. C quæ res dign. Eos Iuſtin. in edicto 13. & in Nou. aliquoties παγάρχους vocat. Briſſ.

PALAM factum dicitur, quod coram pluribus, puta duobus fit. At publice factum, quod coram populo agitur, aut fit Alciat. de verb. ſign. Vide Bart. in lege, non intelligitur, §. 1. ff. de iure fiſci Spieg. Adde Corraſ. Miſcell. lib. 6. c. 14. Briſſ.

PALAM & clam opponuntur, l. vlt. ff. de ritu N. Briſſ.

PALAM eſt coram pluribus, l. 31. ff. de verb. ſign. In quæſtione taciti fideicommiſſi palam relictum intelligitur, quod teſtamento vel codicillis quis rogatus eſt reſtituere, non domeſtica cautione, vel chirographo, l. 3. ff. de iure fiſc. Nec tamen ad excludendam taciti fideicommiſſi fraudem palam relictum videri Paulus ſcribit, quod ex teſtamento cum recitatur ſciri non poteſt: quemadmodum nec ille palam dat, qui ita ſcribit ROGO VOS HÆREDES MEOS IN EO QVOD À VOBIS PETII, FIDEM PRÆSTETIS, l. 40. ff. de iure fiſc. Quanquam his poſtremis verbis non eſſe legi fraudem factam in l. 3. ff. eodem titul. tradatur. In eo quod dicitur palam hæredes eſſe nuncupandos. Palam non vtique in publicum ſignificat: Sed vt exaudiri poſſit, nec ab omnibus exaudiri, ſed à teſtib. 7. l. 21. ff. de teſtam. l. vlt. ff. de iure codic. Briſſ.

PALAM fieri dicitur contractus: & etiam bona fide, quando fit in præſentia iudicis agnatorum, vel etiam amicorum. Bar. ſing. in l. fratre, col. 15. verſ. 3. quæro, ff. de cond. indeb. Iaſ. in l. ſingularia, in 7. col. verſ. pulchrum, ff. ſi cert. pet. & in rep. d. l. frater à fratre, in 24. col. in prin. & in l. pacta nouiſſima, in tertio notab. C. de pactis, & in c. 1. in 3. col. in princ. qui feudum dare poſſint. & not. Bart. Veron. caut. 258. ſemper allegatur, & caut. 306. tutores ſemper in 2. col. cum aliis adductis per Dn. Alex. in leg. trãſactionem, in vlt. verbis, Cod. de tranſactio, quod eſt notandum, pro intellectu l. non exiſtimo eum ſimil. ff. de admin. tutor. Tamen poteſt contrarium probari, vt conſulit Corn. conſ. 204. incipiente, Viſo puncto & copia inſtrumenti, col. penult. verſ. non obſtat quod interuenit, in 3. lib. Barb. conſ. 7. clementiſſimi, colum. 5. lib. 1. Et ideo alibi notabiliter Baldus inſtruit tutores, vt in alienationib. & aliis contractibus minorum adhibeant conſilium coniunctorum, in l. Polla. verſ. 3. oppono. C. de his quibus vt indignis, per gloſſam ſingularem ibi & ſequitur Salicetus & omnes moderni ibidem late tractant & commendat. Cæpol. in d. cauſ. 306. in 3. col. vbi idem dicit de præſentia amicorum, ſi affines deſunt: per ea quæ dicunt Bartolus, Baldus & omnes in l. tranſactionem, C. de tranſact. & & idem Bald. ſing. c. 1. in pr. in 2. col. verſ. quæritur. Iac. de Beluiſ. in tit. qui feud. dam. poſſ. generaliter dicebat, quod vbi eſt ſeruata forma, puta conſenſus fratrum, & decretum ſuperioris interpoſitum præſumitur bona fides, & etiam contractus vtilis, etiam ſi eſſet Eccleſia, & reaſſumit Felin. in capit. cum contingat, in 4. col. in vlt. limitatione primæ concluſionis, extra de reſcript. declarando tamen, vt ſingul. per Bald. in l. tutores, ff. de confir. tut. Simile videmus è contra in matre quæ nupſit cum conſilio filiorum: ſecundum cautelam notab. Ang. in Auth. de non eligendo ſecun. nub. in princ. in pen. col. verſ. & prædicta vera, quam commendat Bartol. Veronenſ. caut. 323. ſi mater, & plures alij. Cotta.

PALAM nuncupatus, hæres dicitur, ſi teſtes exaudiuerint. Spie.

PALAM quæſtum facere dicimus non tantum eam, quæ in lupanario ſe proſtituit. Verum etiam ſi qua, vt aſſolet, in taberna, caupona vel alia domo quæ pudori ſuo non parcit: Palam autem ſi accipimus paſſim, hoc eſt, ſine delectu, non ſi quæ adulteris, vel ſtupratorib. ſe committit, ſed quæ vicem proſtitutæ ſuſtinet. Item quæ cum vno & altero, pecunia accepta commiſcuit non videtur palam corpore quæſtum facere. Octauianus tamen rectiſſime ait etiam eam quæ ſine quæſtu palam ſe proſtituerit, debuiſſe his connumerari, non ſolum autem ea quæ facit, verum ea quoq; quæ fecit, & facere deſiit lege notatur, neque enim aboletur turpitudo quæ poſtea intermiſſa eſt, non eſt ignoſcendum ei quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam degit. Vlp. in l. palam 43. ff. de ritu nuptiar. Maff.

PALAM relictum intelligitur, quod teſtamento vel Codicillis quis rogatus eſt reſtituere non domeſtica cautione vel chirographo l. 3. ff. de Iure fiſc. Briſſ.

PALAM rem eſſe dicimus, de qua conſtat, aut euidentia, quod vulgo notorium dicimus: aut quæ ſimpliciter manifeſta, aut liquida, aut tantummodo clara. Vide Alciatum in l. palam de verb. ſig. Sp.

PALATINI panes ſeu ciuiles, l. 7. C. Th. de annon. ciu. quibuſdã dicuntur, quod è palatio erogarẽtur: alij tamen malunt ſic dictos, quod palatinis præberẽtur. Largitione autẽ annua diſtribui ſolebãt: cuius inſtituti Cõſtãtinus autor nominatur, in l. 2. C. de frum. vrb. Conſtan. & l. 1. C. de annon. ciuil. & apud Socratem li. 2. c. 13. Eorum mentio fit in l. vlt. C. de quadr. præſcr. & d. l. 1. vbi iubentur panes cocti dari non frumentum. Prat.

PALATINI largitionales ſeu priuatiani erant: atque in genere hoc nomine omnia officia eorum qui in ſacro palatio militãt id eſt, memoriales, agentes in rebus, adparitores diuerſorum Comitum, largitionum vel priuatarum continentur. De quib. in tit. C. de Palatin. ſacra. largit. Sed & miniſteriani de quibus de Caſtrenſia. & miniſt. Generalem hanc ſignificationem comprobat lex 1. C. de priuileg. cor. qui ſacro palat. milit. A palatinis, inquit, tam his qui obſequiis noſtris inculpata officia præbuerunt, quam illis in ſcriniis noſtris, id eſt, memoriæ epiſtolarum, libellorumque verſati ſunt, &c. Ambroſius epiſt. 5. Palatini, inquit, ſunt officia, id eſt, memoriales, agentes in rebus, adparitores diuerſorum Comitum. Palatium pro palatinis ſæpe accipi Am. Marcel. teſtis eſt li. 4. Tuas, ait & palatij tui iubeo auferre annonas. Prat.

PALATINOS quidem eſſe volunt eos qui habitabant in palatio.

Conſ

Comitatenſes vero, qui in domo Auguſti ſemper commorabantur, Mihi contra videtur vt Palatini proprie ſint quos domeſticos principis appellamus. Palatium enim dicitur domus Principis, Comitatenſes autem quicunque de comitatu ſunt, quos tamen omnes Palatinos dictos eſſe arbitror, vt oſtendi videtur ex conſtitutione Conſtantini imperatoris de caſtrenſi omnium palat.pec. Qua conſtitutione omnibus Palatinis in Caſtrenſe peculium cedere præcipit, quod propria diligentia vel liberalitate principum quæſiuerunt. Quid enim tam ex caſtris eſt inquit, quam quod nobis conſcijs, ac prope ſub conſpectibus noſtris acquiritur? Sed nec alieni ſunt à puluere & labore caſtrorum, qui ſigna noſtra comitantur, qui præſto ſunt ſemper actibus, quos intentos & eruditos ſtudiis itinerum prolixitas & expeditionum difficultas exercet. Quæ omnia & Comitatenſibus conuenire certum eſt: ideo facta eſt conſtitutio de omnibus Palatinis, ne de illis tantum intelligeretur qui domeſtici eſſent, & quaſi familiares principis. Connan.lib.4.cap. 15. nu.4. Cujac. affirmat palatinos dici largitionales ſiue primatianos, qui pertinent ad comitem ſacrarum vel priuatarum largitionum. Eorum partes eæ ſunt vrgere, inſtare, monere, ne quid tale aduerſus chartularios attentetur. Cujac. ad l.2. & 3. C.de cano. largitional.tit. libr.10.

Palatinorvm nomen in l.2.C.de pet.bon.ſubl. de iis ſpeciatim dictum videtur, qui in aula Imperatoris libellos petitionum vel aliarum rerum, quæ Imperatori offerebantur, inſtruebant, vel geſta admiſſi alicuius libelli edebant. Prat.

Palatio id fundamenti genus eſt, quod in aquis, aut in vliginoſis, aut congeſtitiis locis fieri videmus: à palis qui in terram depanguntur, dictum vocabulum. Fiſtulatio etiam appellatur à fiſtuca machina, qua etiam pauitores vtuntur, vtrinque anſata. Hac enim pali magna vi in terram adiguntur. Bud.in l.ſi fratres, §.item ſi communem, ff.pro ſoc. Spieg.

Palatia appellabantur omnes ſacræ ædes dicatæ habitationi principis Balduin.in proœmio ſupr.Inſtit.&c.

Palativm Cyrillus autor Græcus, à Palatino monte deriuat, ſacrum, ceu haud violandum: ob Imperatoris venerationem, cuius eſt ſedes, vocatur. Cod.de Comit. & Archiat. Sacr.Palat. Item de priuil.eor. qui in ſacrô Palatio militant, l.12. Primam indifferentem habet, Ouidius de arte: Illic quas tulerant nemoroſa palatia frondes. Martialis: Inde ſacro veneranda petes palatio cliuo. B Rhenanus monuit, eam regionem quæ nobis nunc, *die Pfaltz* appellatur, indocte Palatinatum vocari, Spieg.

Palestai, Lege Athletharum nomine.

Palæstra dictione vtimur non tantum pro ludo ipſo, ſed etiam pro loco vbi exercetur, Vlp.in l.ſed & ſi quid, ff.de vſuf. eleganter mancipium de palæſtra, ſeruum accipit, qui paleſtræ dat operam, Spieg.

Palæstinvs Palæſtina eſt prouincia Syriæ, Arabiæ contermina, dicta à Palæſtin olim illic metropoli, vnde Palæſtini qui iidem cum his ſunt, quos ſacra hiſtoria Philiſtin & Philiſtinos nominat de quibus in primo regum ſcribitur. Eſt & alia Palæſtina prope Phraciam, de qua Lucanus, lib.5.

Inde rapi cœpere rates, atque æquora claſſem
Curva equi, quæ tam ventos fluctuque ſecundo
Laxa Palæſtinas vncis confixit arenas. Anchora.

Palæstinæ Cæſaream Iuſtinianus ſcribit nomen accepiſſe à Veſpaſiano contra omnium ſcriptorum ſententiam, qui nomen Herodi rege Iudææ acceptum ferunt. Cuiac. in expoſit. Nou.conſtit. Iuſtin. Nou.103.

Παλαιστρατιῶται in l.ſed milites, ff.de excuſ.tut. ſunt Veterani.

Paleris ſylua, ex qua pali ſumuntur, l.9. ff.de vſufr.

Palea ſine diphthongo, ceu titulus præponitur quibuſdam capitibus decretorum Gratiani, quod ſcilicet hæc addititia ſint, nec à Gratiano primitus illi libro inſerta, ſed ab interpretibus prout cuique commodum videbatur, ad marginem Gratiani adſcripta, & plerunque in emendatioribus, & antiquioribus exemplaribus omiſſa. Cui rei fidem facit, quod refert Ant. Cont. in emendat.decret. Gratian. qui ſe antiquum Gratiani exemplar habuiſſe teſtatur, in quo pleræque eiuſdem paleæ deſunt. Sunt qui hanc dictionem per diphthongum ſcribendam cenſeant, & deduci à voce παλαιὸς hæcque quaſi παλαιὰ id eſt, antiqua nuncupata. Prat.

Pali lignorum appellatione non continentur l.pali de verb.ſig. l.pali, de leg.3. & de fund.inſtruct. l.inſtrum. Alber. Vide paulo poſt Palus, pali: & inferius Pedamentorum. Spieg.

Palorvm qui vineæ fulciendæ cauſa parantur, fit mentio in l. 17.§.vltim.ff.de act.empt. l.59.§.vlt.ff.de vſufruct.leg.56.ff.de legat.3. l.12.§.ſi aliqua. ff.de inſtruct. vel inſtrument. Alias pedamenta & ridicæ appellantur, l.10.ff.de vſufruct. l.3.ff.de ſeruitut.ruſt. l.1.ff.de tigno iuncto, l.11.§.ſi quis in vineas, ff.quod vi aut clam, Briſſ. Adde Forcat. in ſuo penu iuris ciuilis, cap. 7. Pali primo inter ea quæ vineis neceſſaria ſunt, numerantur, l.1. ff.de tigno iuncto. Pali tamen appellatio generalis, & omnia arborum ſuſtenracula ac pedamenta complectitur. Vnde non comburendi, ſed fulciendi vel claudendi cauſa parantur. Briſſ.

Palla Marcello, veſtimentum honeſtæ mulieris eſt: dicta quod palam & foris eſſet. Olim erat veſtis Chriſtianorum ſimplex & facilis. Nonnulli, vt annotauit Rhenanus in Tertul. tradunt eam ad veſtigia vſque demiſſam fuiſſe.

Παλλαξ quid, vide Pellex.

Palliare metaphoricos, ductum verbum, ſignificat tegere turpe factum, ſic ſumitur in cap. niſi ſpecialis, extr.illo tit. de vſu pallij, & vide ibi bonam gl.in verbo palliate.

Pallivm, ait Iſidorus lib.19. cap. 24. eſt, quo miniſtrantium ſcapulæ conteguntur, vt dum miniſtrant, expediti diſcurrant. Plaut.

Si quid facturus es, appende in humeris pallium.

Dictum autem pallium, idem ſcribit à pellibus, quia prius ſuper indumento pelliceo veteres induebantur: ſiue à Palla per deriuationem. Græcorum autem hoc proprium erat, vnde & Palliatæ comœdiæ. Quoniam autem in humeris pendebatur, & adjiciebatur ἐπίβλημα dictum, & dicti olim Chriſtiani Græci ἐπιβλῆται ab hæreticis, quod eo veſtimenti genere vterentur, & quod omnibus dicerentur, vt fingebant, imponere. Pallium autem apud Pontificios ſumitur pro inſigni ornamento Archiepiſc.vel epiſc. c.1.de auct.& vſu Pallij. Prat.

Pallivm. Non dubium eſt palliū accipi multis modis. Pallium proprie extrema veſtis eſt, vnde apud Plautum in triumuiro allegoria prouerbialis, tunica pallio propior eſt. Et hoc inter veſtimenta communia (quæ Tacitus in tertio promiſcua appellare videtur) ponit & annumerat Vlpianus in l.veſtis, §. comm. ff.de aur. & arg. leg. Communia veſtimenta ſunt (ait) quibus promiſcue vtitur mulier cum viro: veluti ſi cjuſmodi penula, palliúmve eſt, & reliqua, quibus ſine reprehenſione vel vir, vel vxor vtatur. Et de palliis hujuſmodi, quam varia fuerint, & quibus propria, docte tradit Bayſius capit.13. de re veſt. Aliter accipitur pallium lib.1. Decretalium, titulo, de authoritate & vſu pallij. De quo Polydorus Virgil. lib.4. capit. 12. Pallium (inquit) veſtis ſumma lanea, & candida, cujus vtrinque pendent duæ faſciæ, & ad humeros circulus ductus, ac quatuor purpureis crucibus inſignita eſt. Cujus ſane inſigneur rationem D. Gregorius ad Maximum epiſcopum Solymitanum ſcienter reddit, qui dicit illud humanitatem, & iuſtitiam ſignificare: vt ij qui illo vtūtur, foris ſummiſiſſe ſe gerant, id eſt, mites ſint, & intus animum æquum habeant, hoc eſt, juſtitiam colant. Et de hujuſmodi pallio (quod patriarcharum, primatum, & metropolitanorum eſt proprium, vt per illud à cæteris epiſcopis diſcernantur, & priuilegiatam obtineant dignitatem) Tertullianus librum ſcripſit, quo ejus vetuſtatem, & commodum vſum edocet: Anchora. Vide latius in dictione Periſtromaris. Pallium proprie eſt Græcus habitus. Et à pallio fit pallidum quod Vlp.in d.§. communia virilib. veſtimentis annumerat.

Palma, non finis eſt laboris, ſed victoriæ ſignum, & victoria ipſa, vt in l.1, Cod.de priuc.agent.in reb.lib.12. Vnde palmata roga, à palma in ea intexta, inquit Budæus, proprie triumphantium fuit: quam merebantur hi, qui de hoſtibus palmam reportaſſent. Pro dactylo alias ſumitur, & inter dulcia numeratur à Iurecoſſ. cum ait: item vuas, ficus, palmas, caricas, l.vlt. de Tritic.& vino leg.

Palmam, autem arborem eſſe, cujus, ſecundum Plinium, vnde quinquaginta genera inueniantur, nemo ignorat, ejuſque naturæ eſſe, vt ponderi non cedat, ſed renitatur. Vt etiam annotauit Forcat. in ſuo penu juris ciuilis c.27.

Palmarivm, victoriæ ſiue prēmium quod victoriæ ergo debetur. Vlp. ex Imperatoris reſcripto in leg.1.§.5. ff.de extra. cognit. Si vero poſt cauſam actum eſt, honoraria ſumma peti poterit vſque ad probabilem quantitatem: etſi nomine palmarij cautum ſit. Hot.

Palmatae, tunicæ ſeu veſtes ſunt, quib. conſules, aut alicuius magiſtratum viri vtebantur. Vopiſc.in Aurel. Cape pro rebus geſtis tunicam palmatam, ſellam eburneam: nam te conſulem hodie deſigno. Meminit & Trebel.in Galieno, Apul.in Apolog. & Seruius: qui triumphalibus viris dari ſolitam ſcribit. Cuius rei etiam Liuius eſt autor. Auſon. in Panegyr. Palmatam, inquit, tibi miſi, in qua D. Conſtantinus parens noſter intextus eſt. Hæc plane, hæc eſt picta non magis auro, quam tuis verbis. Alc.in l.propoſitis. C.de Grege dominico, lib.11. Palmati equi ijdem fere ſunt, quos vulgo Bajos vocamus. quoniam ſpadices, hoc eſt, cum fructu ſuo ramuſculos, Græci βαΐα vocant. Sic igitur dicti ſunt à colore. Poſſumus etiam intelligere equos, palmatos, quibus vtebantur aurigæ in circo à palma. Alciat. in d.l. propoſitis. Spieg.

Palmipedale, menſura vnius pedis & palmi.

Palmvs, mēſuræ genus. Eſt autem duplex, inquit Budæus. Major 12.digitorum, Græce Spithamæ vocatur, & Latinis etiam dodrans Minor digitorum 4. Palæſtes Græce dicitur. Frontinus lib. de limitibus agrorum ſcribit palmum habere digitos 4.vncias 3.quod Theodoſ.& Neratius probant. Prat.

Palo palare, hoc eſt, palis munio. Colu. Vt vitis paletur, & capite tenus alligetur. Old.

PALOS non lignorum ſed materiæ numero haberi conſtat, l.56. ff.de legat.3.l.161.ff.de verb.ſign. Pali quærendo fructui deſeruiunt, l.12.§.ſi aliqua, ff.de inſtruct. vel inſtr.

PALPATVS eſt, Vlp. At ſi cum equum permulſit quis, vel palpatus eſt, calce eum percuſſerit, erit actioni locus leg.1. ff.Si quad.paup.fec.dic. Solent autem equiſones plauſu manus blandiri equis. Spieg.

PALVS, palus, paludis, quam Græci ἕλος dicunt, eſt, vbi paululum aquæ in altitudine, & palam latius diffuſa, quæ etiam quandoque ſiccatur. Hoc modo accipitur C.in tit.De alluuionibus, & paludibus, & paſcuis, ad alium ſtatum tranſlatis, id eſt, melioribus, fertilioribus factis. Vide Inſt.de rer.diuiſ.præterea. Huius autem dictionis prima breuis eſt, & ſecunda indifferens, quanquam genitiuo creſcat. Virg. lib.4. Georg.

Cociti, tardáque palus inamabilis vnda. Horat.
Regis opus, ſterilíſque diu palus, aptáque remis.

PALVDAMENTVM veſtem eſſe Imperatorum, ſcribit Tranquillus in Cæſare, Blondus lib.9. Romæ triumphantis. Alexand. ab Alexandro libr.3. capit.3.& libr.5.cap.18. Feſtus tamen omnia militaria ornamenta paludamenta dici in libris augutalibus affirmare videtur. Plutarchus in Philopœmene tunicas equeſtres vocat, in Lucullo ἐφεστρίδα, vt opinor pro paludamento poſuit, in Craſſo vero φοινικίδα pro paludamento purpureo dixit. Quo genere veſtis etiam Græci equites vtebantur, quam ἀστραπίδα Athenæus in quinto vocat. Paludamenti autem picturam ad viuum ex Romanorum marmoribus expreſſam inuenies apud Lazarum Bayſium in fin. c.1. in l.veſtis, ff.de aur. & arg.leg. &c.

PALVS, pali, eſt lignum acutum, quod in terram defigitur ad fundanda vel fulcienda ædificiorum fundamenta, aut ad caſtra munienda, vel claudendos hortos, aut ſuſtinendas vites ſecundum Columellam. Quando tamen pro pedamento vitis accipitur, id proprie vocatur ridica ſeu adminiculum vitis, l. is qui in puteum, §.ſi quis vineas, quod vi aut clam, Coraſ.1. Miſcel.1. n.5. Gœdd.ad l.168.de verb.ſign.

PAMPHILIÆ apud Iurecoſſ. vt & aliarum regionum, præcipue in exemplis fit mentio. Eam Moſopiam aliquando dictam conſtat, quoniam Mopſi vetus regnum fuiſſet, Spieg.

PANARIVM, panis receptaculum: ſicut Granarium grani. Cata.

PANCARPVM ſpectaculi genus, quaſi omnium arborum fructibus concinnata ſylua, apud Imp. in Nouel. de conſulibus, §.ac primus quidem. Vetus interpres ſyluam exponit, qua ratione & chamæleo niger dictus forſitan ſit παγκαρπός. vt ad Dioſcor. Græci quidam adnotarunt, ex varietate colorum, & oraculo quodam, cum Dianæ iuberetur Neleus ſtatuam erigere, ἀπὸ παγκαρπῶν ξύλων eruxit è quercu, in qua oſtenderat multos varioſque ſuſpenſos fructus, vt interpres Callimachi ſcribit, appellatur à Sophocle in Œdipo Tyran. laurus παγκαρπός. Vide Cujac.ad dict. Nouel. de conſulibus §.ac primus quidem.

PANCHRESTVM, medicamentum nobile, quod latine dici poteſt, omnibus conducibile, vel omnibus affectibus vtile

PANCRATIASTEN eum dici volunt, qui luctator ſimul, & pugil foret, quippe cum alij pugiles, alij luctatores forent, is qui vtroque teneretur ſtudio, pugna ſcilicet & luctu, Pancratiaſticus nuncupatur.

Παγκρατὴς Græcis, omnia vincens dicitur. Alex.Neapol.Genial. dier.lib.3.c.9.

PANCRATIVM, παγκράτιον Plut.in ſympoſ.lib.2.cap.4. certamen eſſe mixtum, ſcribit ex pugilatu & lucta, ὁ γὰρ inquit, μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκ τε πυγμῆς καὶ πάλης, δῆλον. Ariſt.lib.1.Rhet. Qui poteſt premere, ac fortiter tenere, ad luctam eſt idoneus: qui ictu longe à ſe repellere, ad pugilatum: qui vtrumque, ad pancratium. Sic Plato li.1.de leg. παγκράτιον ἢ σκιαμαχεῖς, ἢ πυγμὴν ἢ πάλην. Qui in pugili certamine, aut luctu, aut vtroque ſimul ſe exercuit. Pancratium itaque ludus erat qui in puluere ſiebat. recto ſtadio inuicem percutientium. Budæus in prior. annot. ſic dici vult, quod aduocatis omnibus corporis viribus, omniumque neruorum contentione tranſigitur. De pancratio & Pancratiaſtis Gellius libro 12.cap.26. ex Panætij libro: Oportet animo ſemper eſſe prompto atque intento, vt ſunt athletarum, qui Pancratiaſtæ vocantur: nam ſicuti illi ad certandum vocati, proiectis alte brachiis conſiſtunt, caputque & os ſuum manibus oppoſitis, quaſi vallo præmuniunt: membraque eorum omnia priuſquam pugna mota eſt, aut ad vitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animis, &c. Item Vlp. l.7.§.3. ff.ad leg.Aquil. Si quis in colluctatione, vel in pancratio, vel pugiles dum inter ſe exercentur, alius alium occiderit, &c. Iulius Pollux videtur intellexiſſe, dici παμμάχοι quoque de Pancratiaſtis: nam poſtquam de iis loquens, eorum deſcripſit ἔργα addit: ὅτι δὲ τούτων εἴποις ἄν, εἰσὶ πάμμαχοι καθάπερ ὁ πλείστων τῶν περὶ τὸν διθύραμβον. τοῦτο ἄριστον κομψὸν παμμάχῳ χρῆσθαι ἀναφέρεσθαι τὸν παγκρατιαστήν. Prat.

PANDECTA nomen Græcum eſt & compoſitum à πᾶν quod eſt torum: & participio verbi δέχομαι, id eſt capio: ſiue ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι quod omnia comprehendat, quodq; omne eorum & doctrinarum contineat genus. Inſcripſit hoc nomine opus ſuum Tyro Tullius, vt refert A.Gellius Noctium Atticarum lib.16. c.11. De hoc tit. Pandectarum meminit Pli.in ſua ad Veſpaſianum (ſiue, vt alij contendunt, ad Domitianum) præfatione: iamiam (inquit) mox Pandectæ, enchiridion, pinacidion, inſcriptiones, propter quas vadimonium deſeri poſſit, & meminit etiam Aul.Gellius, in fine operis ſui. & Taboetius in topico milit.for. & legal.diſcip.tom.1. De Pandectarum nomine plura vide in verbo Digeſtum & in verbo Digeſtorum.

Πανδέκτην maſculino genere & numero ſingulari, in digeſtorum inſcriptione legendum quidam exiſtimant, quorum opinionem firmat Harmenopulus lib.1. Epit. t. 1. ὕστερον δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὰς πολλὰς ἐκθέσεις τῶν νόμων ἐν πεντήκοντα βιβλίοις διατάξεων ἀθρόων σπουδαίως συνήγαγε. ἃ καὶ Δίγεστα ἤτοι πανδέκτην ὡς πάντων δεκτικὴν τῶν νόμων ἐκάλεσεν. Briſſ.

Sunt qui PANDECTAS numero plurali magis probant, quo titulo quondam inſcriptos à veteribus libros Plin.in præfat. naturalis hiſtoriæ, docet, inquiens, iam Muſæ πανδέκται, ἐγχειρίδιον, λειμῶν, πινακίδιον, Briſſ.

PANDI, manifeſtari, ſeu palam proferri. Ne ſecreta patrimonij & ſuſpectum, ad alienum pandatur, l.vlt. C. de aliment. pup. præſt.

PANDOCHIVM, Latine ſtabulum, ſiue diuerſorium, & hoſpitium dicitur.

PANGERE inducias, idem quod facere.

PANES palatini, quod è palatio erogarentur. Cujac.vero ad l.1. C.de frumento vrbis Conſtantinopolitanæ, libr.2. rectene illud panes Palatinos dici, quod è palatio erogarentur, ambigit, cum ipſe malit inde dici panes Palatinos, quod Palatinis præberentur. Prat. Vide Paulo ante Palatini panes.

PANES militares, & populares l.7.C.de Theodoſ.de anno ciuil. ex quibus locis diſces qui ſunt panes ciuiles.

PANICVM. Lege, militarium.

PANIS ciuilis. Panis ciuilis nomine ſunt, qui ſimpliciter annonam intelligant ciuilem, cui vendendæ qui præeſt dicatur ſitoſtaſius, ſicuti magiſtratus, qui curat periſſochoregia. Cæl. Rhod. lib.9.,cap.16.

PANIS notiſſima eſt ſignificatio. Panis tamen gradilis in rubr. C. Theodoſiani, de annona ciuili & pane gradili dicitur. Prudentius aduerſus Symmachum:

Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis.

Pratejus.

PANES autem gradiles ideo dicuntur, quod è gradibus qui in vnaquaque regione vrbis erant ad priſtina, vt conſtat ex deſcriptione antiqua vrbis, præbeantur. Caſſidor. 9. vt ſiue in gradu ſiue in aliis locis frumentorum condicta potuerint inuenire. Dantur frumenta piſtoribus ex publicis horreis, tum deinde populo panes. Cujac. ad l.1. C.de conditis in publicis horreis, lib.10.

PANIS nomine, frumentum venit, l.1.& ibidem Bart.C.de frum. vrb. Conſtant. libr.11. In Dominica oratione, panis nomine id declaratur, vt Viues atteſtatur, quo neceſſitates vitæ hujus ineuitabiles tolerantur, ſiue in iis quæ edimus, ſiue quibus tegimur, quibus fouentur membra noſtra, & ab iniuria, vel rigoris cœli defenduntur, vel ardentis: quibus à morbo conualeſcimus, aut certe ad morbum ferendum ſuppetunt vires. Reliqua ſuperuacanea ſunt, quæ inuexit partim ſuperbia partim voluptas, & ex ea ortæ deliciæ. Lege Cibarius panis. Spieg.

PANNARIOS dicunt Iureconſulti pannorum venditores. Vide Rhodig. c.12. lib.6.

PANNEÆ veſtes dicuntur, ſicut laneæ, & bombycinæ.

PANNICVLARIA bona, inquit Vlp.l.6.de bo.da.ſunt ea, quæ in cuſtodiam receptus ſecum attulit ſpolia, vt & ipſa appellatio oſtendit: non omnia tamen ſed veſtis, qua is ſuerit inductus & nummulli in ventralem (ſic enim legi debet) quos victus ſui cauſa in promptu habuerit, aut leues anuli, id eſt, qui rem non excedant aureorum quinque.

PANNO rubro fugatum pecus, l.50.§.vlt. ff.de furt.

PANORMITANVS Iuriſconſ. nobilis, nomen habuit Nicolai, natione Siculus fuit, vir acutus & ſagax, vt Siculus: ſed cum Senis iura perdiu profeſſus eſſet, tandem Archiep. Panormitanus factus, circiter annum 1450. è vita migrauit.

PANTHIRA, πανθήρα pro vniuerſo aucupio, & eo quicquid auceps capit. Vlp.l.11.§.11.ff.de act.empt. Veluti cum futurum iactum retis à piſcatore emimus aut indaginem plagis poſitis à venatore, vel pantheram ab Aucupe. Quidam pro Pantheram, Panthera in acuſatiuo ſingulari legi malunt, à nominatiuo Panther, cuius meminit Varro lib.4. ling. lat. retis genus eſſe ſcribens. Alias autem Panthera, animal eſt ferum & maculoſum, de quo l.2.ff.ad leg.Aquil. Prat.

PANTOMIMI ſunt hi, qui intra vel extra ſcenam geſticulationes exercent, imitanturque dicta, facta moreſve hominum, & naturas, & eſt dictio Græca & compoſita, nam apud eos πάντων omnium, & μῖμος imitator vocatur. vel, vt Diomedes, à μιμοῦμαι, id eſt, imitor. Latine autem, iſte effictor poteſt appellari. De Pantomimis Suet. in Nerone: ſeditionibus Pantomimorum ex parte proſcenij ſuperiori, ſignifer ſimiliter ac

ſpecta

ſpectator aderat. Et Plinius in ſua præfatione, ſecundum Hermolai Barbari lectionem: Noſtri, inquit, craſſiores antiquitatum, exemplorum, artiumque facetiſſimi lucubrationum, vt qui ait, Bibaculus eram, & vocabat Pantomimus. Horum meminit & Lampridius, qui refert Alex. nanos & nanas, & moriones & pantomimos populo donaſſe: Eorum quoque meminit l.3. §.Neratius, ff.de cond.cauſa dat.l.43.ff.de actio.emp. leg.25. & l.27. ff.de oper. libert. Eſt autem Græcum verbum, Et Latinis Hiſtrio appellatur. Sic enim Mneſterem promiſcue Pantomimum & Hiſtrionem appellari videmus à Seneca in ἀποκολοκ. Claudij. Et à Suet. in Caligula capit.36. & à Tacito libro 11. Nobilitati ſunt hac ludicra arte Mneſter, Pylades, Batylus, Hylas & Paris ille de quo in d.leg.3. Neratius. Quorum omnium in Suetonio, Iuuenali, Martiali, Seneca & Macrobio non infrequens eſt mentio. Prodiit autem primum Tiberij temporibus, vt Suidas in verbo ἀθηνόδωρος ſcribit, hæc mollis & impudica Pantomimorum ſaltatio, qua fracto corporis motu indecentique geſticulatione ita res geſtæ repræſentabantur, vt loqui manibus magis, quam agere viderentur, Caſſiodor. libro 1. Variar. Conſtituatur à vobis praſini Pantomimus quatenus ſumptum, quem pro ſpectaculo ciuitatis impendimus, electis contuliſſe videamur. Hanc partem Muſicæ diſciplinæ mutam nominauere majores, ſcilicet, quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi quod vix narrante lingua aut ſcripturæ textura poſſit agnoſci, ſicut Barbarum quendam vbi vidiſſet, ὁρῶντα τὸν ὀρχηστὴν πεντακεφαλίαν, τοσούτων γὰρ μελῶν τὸ σῶμά ἐστι, dixiſſe: vt eſt apud Lucian. περὶ ὀρχήσεως, σῶμα μὲν τοῦτο ἓν, πολλὰς ψυχὰς ἔχον. Etenim ὀρχηστοῦ nomine in illo Luciani libello Pantomimus exaudiendus eſt. Briſſ. Idem Caſſiod. lib.4. Variar. epiſtol. vlt. Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen eſt cum primum in ſcænam plauſibus inuitatus aduenerit, aſſiſtunt conſoni chori diuerſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita quaſi quibuſdam literis edocet intuentis aſpectum, in illaque leguntur, apices rerum, & non ſcribendo facit quod ſcriptura declarauit. Idem corpus Herculem deſignat & Venerem, fœminam repræſentat & marem, regem facit & militem, ſenem reddit & juvenem, vt in vno credas eſſe multos tam varia mitatione diſcretos. Hanc tamen totam artem ipſi Tiberio ita diſplicuiſſe, vt Roma pantomimos exegerit Dio lib. 57. ſcribit. Quod & à Trajano factum. Plinius in Panegyrico laudat. Exagitata valde à Cypriano, Arnobio & aliis pantomimica & à Chriſtianis principibus tandem penitus exploſa eſt, Briſſ.

Panvs, vt Nonius declarat, ſignificat involucrum tramæ, idemque per diminutionem vocatur panucla. Sic enim & iidem manuſcripti libri habent, non panulam: & Heſychius etiam ipſe panuclam ſiue panuclum, non pauellinum dicere voluit, quum ita ſcripſit: πηνίον. παυνῖκλον, ἢ ἄτρακτος εἰς ὃν εἰ εἴπῃ ἡ κρόκη. Cujac.obſeru.l.br.11. c.6.

Papia Popæa lex quæ toties in deſcriptionib.legum noſtrarum occurrit, patrum præmia pro liberis ſuſcipiendis continens Papio & Popæo ſuffectis conſulibus ex Auguſti tunc imperantis iuſſu lata, quemadmodum Dio lib.55. & Iſidor. libro 5. Etym.c.15. ſcribunt. Briſſ.

Papinianistæ dicebantur, qui biennium in legum ſtudio verſati, tertium etiam adjungebant. Imp. ad Anteceſ. Ne autem terrij anni auditores, quos & Papinianiſtas vocant, nomen & feſtivitatem eius amittere videantur. Hi autem dicebantur quod eis Papiniani librorum lectio proponeretur. Hotom. & Prat.

Παππᾶς pater Græcis eſt, quod nos Latinis literis deſcribentes vno P. Papa dicimus latine, Germanice verò *Bapſt*, vel *Pfaff*. Nam vt Volzius annotauit, Germani ſæpe in vocabulis à p. incipientibus adiiciunt f, aut omnino in f. mutant p. vt palus, ludis, *ein Pful* Palus, li, *ein Pfol*, Pater *fater*, piſcis *fiſch*, & ſimilia. Porro Papæ vocabulum non nuper, ſed jam olim, & dudum ab omnibus orthodoxis appellari cœptum. Nam Liſtrio teſte, olim omnes epiſcopi Papæ vocabantur, hoc eſt, patres. Vnde D. Hieron. dixit, epiſcopos patres eſſe, non dominos. Quidam duabus è ſyllabis corruptis, pa, pa, conflatum eſſe tradunt: quarum prior eſt pater, poſterior verò patrum, quaſi pater patrum. Cujuſmodi ſolus ſit Petri ſucceſſor: ceu totius eccleſiæ ſub Chriſto caput. Alij à pappilla mammarum apice vnde lac extrahitur, nomen deductum putant: Alij à pappo carduorum flore, qui marceſcens in lanuginem abit idque propter breuitatem vitæ quam ſummos pontifices vinere videmus, de quo latius Corraſius Miſcel.lib.5. c.15.

Papyrvs, frutex eſt in paluſtribus Ægypti locis, brachiali craſſitudine, decem cubitorum altitudine. Vlp.de leg.3. leg. ligni appellatione. Harundines, inquit, & papyros comburunt. Nebr. Ex frutice autem iſto chartam faciebant: Vnde iam Papyrum dicimus fœminino genere, qua nunc vtimur. Prat.

Par, pro æquo.l.ſeruo. Cod.de rei vend. Et quomodo accipiendum ſit, latius declarat Bartol. in leg. qui concubinam, §.qui quatuor ff.de leg.3. Quid verò junctum genitiuo ſignet, Bald. explicat ibid. Quamuis par, & ſimilis differre videntur. Quint. capite 10. libro 1. Mihi, inquit, egregie dixiſſe videtur Seruius Nouianus, partes eis magis, quam ſimiles, loquens de Saluſtio & Liuio. Spieg.

Par eſt, l.13. C.de pact.1. rationi & æquitati conueniens. Briſſ.

Par, pro ſimili & æquiuali, l.ſi ſtipulatus, ff.de verb.oblig.l.cum par, & l.partem, ff.de reg.jur. Alb.

Par eſt, quod inter omnes æquabile eſt, ait Cic. lib.de inuent. 2. ſimiles cauſas ſignificans, de quibus agitur in l.12.& 13. ff.de legib. Prat.

Par imperium non habet collega cum collega, ſed idem not. ff. de manum. l.apud eum. Nec par imparem habet imperium, l. ille à quo §.tempeſtiuum, ff. ad Treb. l. nam magiſtratus, de arbitr. Spieg.

Par ratio appellatur, cum accepti & expenſi ſummæ congruunt, ac pares ſunt, atque ita ſi tutor parem ei rationem adſcripſit, l.22. ff.de manum.teſt. Briſſ.

Par alias de binis vſurpatur. Briſſ.

Parabola eſt ſimilitudo ſumpta ex veritate. Sic cum dicitur hominem quendam habuiſſe duos filios, quibus diuiſit ſuas portiones, oportet eſſe in rerum natura & hominem & filios & hæreditatem, & diuiſionem portionum. Denique hæc eſt perpetua lex parabolæ, vt primum concipiamus rem nudam, vt proponitur. Deinde ex ea conceptione deducamur ad ſinem parabolæ, hoc eſt, ad rem ipſam, cui accommodatur ſimilitudo. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ παραβάλλειν, quod ſignificat duas diuerſas res ſimul collocare aut conferre. ideo Cicero recte vertit παραβολὴν collationem. Non raro tamen etiam hæc vox ſignificat tum celebrem tum & obſcuram aliquam ſententiam, tum denique aliquam grauem aut magni momenti orationem. Spieg.

Parabolani, qui & parabolarij Iulio Firmico: paraboli, Socrati: plebeij quidam erant, qui famulitio vel eccleſiarum, vel hoſpitalium, xenonumve deputati erant, & quaſi adſcriptitij glebæ. Dicti è Græca præpoſitione, παρὰ & βῶλος gleba, quaſi glebæ adſcriptitij. Alc.libro 4. Diſpuuct.capit.9. Audiamus & Rhodig. Is cap.11.lib.29. Noſconios dici putant, qui Noſcomij præfecturam gerunt. Nam parabolanos intelligunt mendicabula ægrotis aſſidentia ſeruitij cauſa: cum ſint proprie aſcriptitij glebæ, mentio ſit horum C.de epiſc.& cler.l.parabolani. Interpres tamen 27.ff.Parabolanos intelligi medicos ait, qui à Modeſtino circuitores vocentur: quoniam ciuitatem obeant, ægris opem laturi. Parabolani itaque contempta vita id muneris ſuſcipiebant, vt ægrotos in Alexandrina ciuitate curarent in noſocomiis, omni periculo ſe exponentes: adeo vt graſſante peſte, & ipſi raperentur. Pr.& Spie. Hot. autem tradit.

Parabolanos dici eos qui ad curanda cubilium ægra corpora deputantur, teſtis eſt lex parabolanos, 18. C.de epiſc.& cler. nomenque confictum putat ex eo, quod ſeſe audacter periculis omnibus objicerent, neque vllius quamuis peſtiferi morbi contagionem timerent: nam παράβολα dicuntur à Græcis quæ ſummis periculis objecta ſunt: vt cum Plutarch. ait de Cæſare, τοῖς κινδυνώδεσι τὸ παράβολον καὶ μεγάλα πράττειν ἐφιέναι, id eſt, diecbat in rebus dubiis, magnis & projectis accelerandum. Caſſiod. libr. 11. trip. Dum aliquo, inquit, tempore in amphiteatro Conſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus Crudeli beſtiæ artifex parabolus pugnet. Vide Connan.lib.1.c.10.n.5. adde Turneb.aduerſar. lib.13. c.23.

Παρακαταθήκη depoſitum, fideiuſſio actionis genus, qua qui experiri volebant, pecuniam deponebant, decimam partem æſtimationis litis apud acta, tam actor, quam reus: mulctam ſcilicet futuram temere litigantis: Latine ſponſio dicitur. Bud. in comm.

Παραχαράκται falſi monetarij ſunt l.8. C.Th.de falſ.mon. Suid. καὶ νῦν εἰώθασι λέγειν παραχαράκτας τοὺς παραχαράττοντας, & alio loco παραχαράκτης, διαστροφεύς. Heſych. Μονητάριος ὁ κέρμα ἐργαζόμενος. Hi impetrante Aureliano vitiata moneta, & procuratore ſiue rationali monetarum Feliciſſimo interfecto, aduerſus Imperatorem ſeſe extulerunt, quod Voſpic. Victor, Eutrop.& Suidas ſcribunt. Et vero eorum conditio certa quam dignitate mutare non poſſunt, quia nec patet eis aditus ad honores l.6. Cod.de dign.li.12. Cujac.ad l.1. C.de murileg.& gynæc. lib.11.

Parachlamys, veſtimenti genus, non modo militare vt apud Plaut. in Perſa, ſed etiam puerile. Vlp. in veſt. de aur. & arg. leg. Alc.de veſt.hol.in l.1. l.11. Prat.

Παραδιάζευξις. l.pen. Cod. de verb.ſign. dicitur, quotiens quid ita disjungitur, vt tamen conjunctum intelligatur, qua loquendi forma etiam παρασιωπῆσις dicitur, cum quid ita recitemus, vt tamen tacitis nobis intelligatur: Cujac.ad leg.ſi vnus §.ſed ſi ſtipulatus, ff.de pact. Alc.in d.leg.pen. συνάφεια legit, ſed corrupte. (Donat.

Paradigma, eſt exempli hortantis, vel deterrentis enarratio;

Παράδεισοι Galli appellant Parcs, in quibus varia animalia ad vſum voluptatis, aut venationis includuntur & poſſidentur, adempta naturali libertate, Balduin. Inſtit.de rer.diuiſ.

Paradoſvm, barbarum & Langobarticum vocabulum, feudi

nobilitatem ſignificat: Quemadmodum ignobile feudum pædagogum vocitabatur,iuxta Bald. & Aluar. teſte Barone Tautembergio, lib.1.feud.Prat.

Paradoxa dicuntur ea, quæ ſunt præter opinionem & inaudita.

Paragavdæ faſciæ dicuntur fuiſſe, vel aureæ vel ſericæ, auro ornatæ, quæ veſtibus intexerentur, non vt inſtitæ adſuerentur,l.2.Co.de veſt.holob. Nemo auratas habeat aut in tunicis, aut in lineis paragaudas, At l.1.eod.tit. videntur genus eſſe veſtimenti virilis vt plurimum linei, quod ſub alia veſte gerebatur, vinctum nunc vno nexu, nunc pluribus loris, auratis fortaſſe. Hinc Vopiſc.in Aurelian.alias monolores,alias dilores, alias trilores & pentelores facit, pro numero intextorum filiorum aureorum,quæ videntur lora appellaſſe, vel iutexturam ipſam potius. Auratas tamen etiam fuiſſe & ſericas, auro intextas phrygio ſiue Barbarico opere dd. ll. docent. Nec vero hæ pluris erant, quam holoberæ: libra enim auri tunc libra ſerici erat, vt Vopiſc. ſcribit in Aureliano, & in l.Rhodia, ὁλοσηρικὰ οὐσία τῷ χρυσῷ. Paragaudarum meminit Pollio in Claud. Albam, ſubſericam paragaudem triuncem vnam, Fla. Vopiſc. in Aurel. Cum darentur tunicæ ſubſericæ lineæ paragaudæ. Item in eodem. Paragaudas veſtes ipſe primus militibus dedit,cum antea non niſi rectas purpureas accepiſſent.&c. Idem in Probo: huic dari iubebis interulas paragaudes duas Paragauda autem verbum volunt quidam deduci à verbo γαυδᾶν quod Heſychius λάμπειν interpretatur, quod qui iis veſtibus vterentur παραγαυδᾶν & ſplendide ſe oſtentare ſolerent, n. in u. corrupte mutato. Alij è Græco & Latino compoſitum, vt quoddam ornamentum & gaudium veſtis intelligatur. Alij denique quod limbo paragauda, & margini veſtis eſſet vicina, velut paracaudam, id eſt, iuxta caudam, & oram veſtis,interpretantur. Vide Turneb. Aduerſ.lib.9.cap.11. Prat.

Παραγγαρεία eſt tranſitus per viam tranſverſam, Goth. ad l.4. ff.de veteran. vide Παραγγαρεία.

Παραγγέλματα τῶν ἀρχόντων, ſicut præcepta ſiue monita quæ certis perſonis dantur à principe, veluti præfectis, & procuratoribus. Dion.3. ἐντολὰς vocat Goth.in rubr. C.de mand. princ. & in epigraph. Nou. Iuſtin. in 17.

Paragivm barbaricè dictum arbitratur Hot. pro parlatione,& ea quam Feudiſtæ adæquationem hæreditatum appellant. Etſi autem propter ætatis prærogatiuam ſenſim moribus quibuſdam inſtitutum eſt, ne partes æquales fratribus diuiderentur ſed natu minoribus minores attribuerentur:tamen vt aliis quibuſdam in rebus re ſublata nomen retentum eſt, l.inſula 56.in fi. ff.de acquirend.rer.domin. vide ſummam Rural. & conſue. Norman. Paragij, iure ac titulo feudum poſſidere dicitur,qui ejuſdem gentis ſiue ſtirpis eſt, cuius is, à quo feudum poſſidet: quippe cum feudum à communi ipſorum generis auctore,ac parente profectum ſit: velut in Normania, vbi in paternorum feudorum ſucceſſionibus filius natu maximus præcipui iure magnam ſibi partem aufert, nimirum belſein: cæteris omnibus triens relinquitur, iſque paragij iure poſſidere dicitur. Nam in feudi ſucceſſione pares ſunt, quamvis natu maximus majorem partem auferat.Sed alij pari cum ipſo iure & tit. æque nobili poſſident: & ſtirpe ac genere pares ſunt. Iure tamen conſtitutum eſt, vt natu minor paragij nomine feudum ſuum à jure poſſideat, vſque ad gradum ſextum. Nam poſteriores tenentur fidelitatem & hominium ei qui beſſem obtinet, jurare, ac tum non paragij ſed homagij nomine poſſidetur. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Paragium eſſe titulum, quo feudi pars minor à fratribus natu minoribus, eorumve poſteris ita poſſidetur, vt maiori fratri majorem partem obtinenti, eo nomine neque fidelitatem, neque hominium debeant: quippe qui pari iure ſtirpis, & pari titulo paternæ auitæve hæreditatis id obtineant: dum modo intra ſextum genealogiæ gradum contineantur. Prat.

Paragogia ipſarum aquarum pori,& meatus dicta ἀπὸ τοῦ παράγειν quod deducere eſt. Hinc παραγωγὴ dicta Ælio Donato & cæteris. Nam & ἀγωγὸς aquæ ductus eſt, Alc. in l.decernimus C.de aquæduct. lib.11.

Paragraphe latine exceptio dicitur, præſcriptio, effugium litis,compoſitio,illecebra,ratio alliciendi παράγειν & tropus apud poëtas, cum præcedenti completo, ad alia fit tranſitus Budæus.

Παραγραφικὸς ἀγὼν litis eſt conteſtatio ſuper tranſlatione & ſuper exceptione, quam Cicero tranſlatiuam cauſæ conſtitutionem vocat.

Paragraphvs id proprie dicitur, quicquid ſub ea ſententia clauditur: ait Martianus Coſſias, antiquus Pandectarum interpres in illum locum, verſum tricies centena millia: verſuum, inquit, id eſt, paragraphorum; Paragraphus, id eſt.&c. Obiter autem notandum eſt, à Græcis hoc nomen in fœminino genere efferri,contra quam ab omnib. ICtis vſurpatur.Pra.

Παραμονάριοι erunt villici,ſiue actores poſſeſſionum ex eorum genere, qui res Eccleſiaſticas adminiſtrant: quamvis alias hi videantur appellari Satellites,adſeclæ,bucellarij. Eſt enim Nicetæ παραμονὴ πολυκοσμικῆς βασιλείας. Paramonariorum meminit l. ſancimus 46.§.3. vbi Cujac.& Goth.C.de epiſc.& cler.

Parangariæ ſumptus aut labores, agendi ferendive alicuius cauſa à principe impoſiti, cum non per viam, ſed alia verſum iter ſuſcipitur,in l.2. C.de epiſc. & cler.l.2.C.de quib.munerib.vel præſtatio. libr.10.l.13. C.de excuſ.muner.eod. leg.2. C.de præf.præt.lib.12.l.3. C.de ſilentiar. l.2.& l.21. C.de curſu publ.2. Cod. de præb.ſac.cubic. libr.12.& lib.2. feud.tit. Quæ ſint regaliæ. Guilhelmus Tyrenſis Pontifex lib.5. Belli ſacri, cap.19. Hos etiam, ait, tantis angariis adfligebant & parangariis,vt melius videretur eſſe bis quos ab vrbe depulerant,quam quibus pro ſummo beneficio vrbis indulſerant habitationem. Nam & pecuniarias eis ſæpius multas infligebant,id quod habere videbantur violenter extorquentes, & ad quælibet ſordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nam ſi erigendæ eſſent machinæ, aut immenſi ponderis transferendæ trabes,ſtatim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cementa & quamcunque materiam ad opus ædificiorum neceſſariam circumferre compellebantur: hi iaculatoriis & machinis molares qui extra mitterentur, tenebantur miniſtrare, & funibus quibus exra contorquebantur, inſeruire. Eodem modo & parangariarum onus idem auctor exponit li.8. c.8. & lib.9.c.17. Briſſ. Angaria eſt,qua curſus publicus diſpoſitus eſt:parangaria alioverſum vtrumque onus à prouincialibus exigitur in tranſuectione armorum, l.vltim. Cod.de fabric. libro 2. Cujac. ad rubric. C. de curſu public.angar. & parang. li.12.

Paranymphvs, de quo mentio habetur in c.ſponſus 23.diſt. ab antiquis auſpes dicebatur: præerat enim nuptiis celebrandis, in quibus auſpicium capi conſuetum erat: & ideo à Græcis paranymphi appellantur. & ſicut auſpex pro viro, ita pro parte ſponſæ pronuba adhibebatur, vt ſcribit D.Hiero. Auguſtali,14.de ciuit.Dei Nonne omnes,inquit,famulos, atque ipſos etiam paranymphos, &c.

Parapetevma, non periteuma,teſſeræ nomen eſt,quæ πιττάκιον à Græcis appellatur & πιττάκιον & πιττάκιον, cui etiam Marti. ſuæ pietatatis nomen inſeri iubet,ſumpto plane exemplo ex l. 2. C.de frum. Alex. lib.11. Cujac.ad l.2. Cod.de annon.ciuilibus,d.lib.2.

Parapherna, παράφερνα, juncto ex παρὰ & φερνὴ nomine dicuntur ea quæ præter dotis cauſſam viros deferuntur, i. res vxoris extra dotem conſtitutæ, vel res, quas vxor in domo mariti in vſu habet. Vlp. in l.9. §.2. ff. de jur. Dot. Dotis autem cauſſa accipere debemus ea,quæ in dotem dantur. Cæterum ſi res dentur in ea,quæ Græci παράφερνα dicunt,quæque Galli peculium appellāt,videamus an ſtatim efficiantur mariti. Exemplum apud Liu. extat in libro 26. de Scipione Afric. qui capta Carthagine virginem nobilem Allucio adoleſcenti Celtiberorum principi deſponſatam ita reddidit, vt pecuniam ad illam redimendam à parentibus allatam adjiceret:ſuper dotem, inquiens quam accepturus à ſocero es, hæc tibi à me dotalia dona accedant, aurumque tollere, ac ſibi habere iuſſit. Cic. Philipp. XII. His quaſi præter dotem quam in ciuilibus malis acceperunt, agrum Campanum eſt largitus Antonius, Conſtant. Harmenop. ἐξώπροικα, vocat Hot.ex Connani lib.8.c.8. num.9. adde Tiraquell.comment. leg.connub.gloſſ.9.in text. *Ne les ſiens propres.*

Paraphernalia quæ dicantur,vide Alex. li.1.conſ.42.col. 6.verſ. nec obſtat, & lib.2. conſ.63. col.vltim.poſt Bald.in l.ſi ego, §.dotis cauſa, ff.de jur.dot. Paraphernalia autem an fiant mariti,diſputat Vlp.in l.ſi ego, §.dotis cauſa, ff.de jur. dot. & D.Alex.in l.pen.ff.ad l.Falcid.licet in vulgatis codicibus apud Vlp. paſſim Paraphernalia legatur: & ita etiam proferant omnes ætatis noſtræ Iureconſ. cum tamen paraphernalia dicere debeamus: vt etiam apud Impe.obſeruari licet,in rubr.& toto illo tit. Cod.de pact. conuent.dictio enim Græca eſt, & compoſita à παρὰ, quod eſt præter, & φερνὴ dos: & ideo Sidonius Appollinaris Paraphernica dixit, non Paraphrenica, à matre puellæ ſponſæ tradita. Cotta.

Παραπλεῖν, l.19.§.2.ff.de judic.eſt nauigio præteruehi,& diſtinguitur is,qui παραπλεῖ, à viatore,qui ſuis pedibus iter facit: item ab eo qui tranſuehitur, equo ſcilicet. Prat.

Παραπομπαί, in Nou.128.& l.14. Cod.de diſcuſ.ſumptus dicuntur prouincialium in ſpeciebus tranſmittendis ad arcam præfecti prætorio,quæ & ἀγωγαὶ dicuntur: hoc nomen retinuit,Iulianus Patritius eadem Nou.§. καὶ τοῦτ. Haloan. vertit tranſmiſſoria. Prat.

Parapsides in l.cum aurum 19.§.argento,19.ff.de aur.arg.Sid. Apollin. libro 2.epiſt.ad Domit. Quo inſitum,inſtitutúmque multas epulas pauci parapſidibus apponi. Iſidor. libr.20. Etym. c.4. Parapſida quadrangulum & quadrilaterum vas fuiſſe ſcribit.Sunt qui paropſidem ſcribant,& ἀπὸ τῆς ὄψις, id eſt,obſonio, deducunt. Briſſ. Cujac.tamen 10.obſeru.17.circ.fin.putat, Iſidorum forſitan male parapſida quadrangulū & quadrilaterum vas,id eſt, paribus apſidibus vertiſſe licet non neget, quod abſides & parapſides in leg.19.& 32.inter vaſa numeretur,eiſque iungantur acetabula,id eſt, ὀξύβαφα. Latinum ergo Græco, vt in l.

in leg.25. reticula. crocuſantia. Nam & Parapſis Heſychio ὀξυ-βάφιον eſt & τρύβλιον & τρύβλιον Moſchopulo ὀξύβαφον ἐγγεῖον, imo & Heſychio: & gloſſæ Latinorum: Parapſis (inquiunt) acetabulum maius & ſuffuſorium. Apſis igitur vas eſt, in quo ponitur eſca. Parapſis vero eſt, quod illi accedit acetabulum. Cujac. d. loc.

ARARE pro præparare. Marito accuſationem parante, & probationibus inſtituente, l.2. §.vlt. ff.ad l.Iul. de adult.

ARARE interdum eſt adquirere, Briſſ.

ARARI etiam dicitur, quod alicui vſui deſtinatur, Briſſ.

ARARE alias eſt comparare, emere. Sic parare hominem, l.31. §.1. ff.de reb.cred.

ARARIVS, proxeneta alias dicitur, qui nominibus faciendis interuenit conciliator interceſſorque inter emptorem & venditorem. Sen.li.2.c.22.de ben. Quidam volunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios. Vide Rhodig. lib.6.cap.32.Spieg.

ARARIVM æs appellabatur id quod equitibus duplex pro binis equis dabatur, Feſtus. Parariis interpoſitis nomina facere, Seneca lib.3.de benefic. c.15. Prat.

ARASANGES, vt Herodoto & Xenophonti videtur, triginta ſtadia ſunt, iuxta Iudæos vero & Perſas vno & viginti ſtadiis terminatur, & ipſum id ſentiunt. Lazi, & jure, vt arbitror. Nam & apud hoc bajuli, vbi ſingulos paraſanges pertranſiere, & onera, quæ geſtant, deponunt, & ipſi parumper quieſcunt, aliis in ferendo viciſſim onere ſuccedentibus, idque quoties factitant, eodem ſpacio itinera metiuntur & interrumpunt. Quamobrem Plinius lib.6. c.26. ita inquit, inconſtantiam menſuræ diuerſitas auctorum facit, cum Perſæ quoque ſchœnos paraſangas alij alia menſura determinent. Quin etiam Strabo libr. 11. ita ſcribit, τὴν δὲ παρασάγγην τὴν περσικὴν οἱ μὲν ἑξήκοντα στάδιον φασίν, οἱ δὲ τριάκοντα. Sed vehementer admiror Leonard. Portium lib.2. de pond. & menſ. ſcripſiſſe ſchœnos 30 ſtadiis conſtare, & paraſangis 50. quandoquidem neutrum horum alicubi legitur; & omnes ſcriptores aperte aiunt plura ſtadia continere ſchœnum, quam paraſangam. At ſtadium efficit 125. paſſus, pedes vero 625. Ita Plinius lib.2.cap.23. & dictum eſt ἀπὸ τῆς στάσεως, quod Hercules eo ſpacio vno ſpiritu confecto conſtitiſſet. Quo fit, vt jure merito nonnulli reprehendi poſſint, qui de ſtadio longe aliter tradiderunt. Quandoquidem Cenſorinus idem de ſtadio Italice tradit, quod Plin. in lib.de die natali. At ſtadium Olympiacum eſt pedum D.V. & Pythicum mille, eodem Cenſorino authore. Ferrand. l.2. explicat. in §.ſi vero alter, vt om.obed. judic.pto c.41.

Παραστατικὴ δίκη, actio ad exhibendum, quam intendit is, qui rem præſentem vindicaturus eſt. Spieg.

ARASCENIA, ſunt ab vtroque latere ſpatia in ſcena: nam ſcenam nonnulli interpretantur medianam theatri portam. Prat.

ARASCEVE, apparatus, à Græco verbo παρασκευάζω quod eſt præparo dicitur.

ARASITVS eſt qui aliorum menſas & cibaria ſequitur, quique ad voluntatem eius in cuius contubernio ſit omnia loquitur & facit, nihil repugnans, cibi & ventris gratia, à quo nomen habet: nam παρὰ apud Græcos eſt ad σῖτος cibus, σιτεία ſagina. Apud vetuſtiſſimos autem honeſtum fuit verbum: paraſitique vocabantur comites, ſodaleſque Pontificum & magiſtratuum, vt docet Athenæus lib.6.

PARASINAXES, παρασυνάξεις, conuentus, coitiones, conuenticula hæreticorum, in l.quicunque, 8.C.de hær. & Manich. Hot.

PARATA pecunia ſolutioni, quomodo accipiatur, declarat Bar. in l.ſingularia, ff.ſi cert.pet. Spieg.

PARATA vxoris cauſa. Quære, vxoris cauſa.

Παρατατικῶς ſignificat extenſiue & cum quodam temporis ſpatio, atque tractu l.1. ff.vnde legit. l.6. ff.ad Tertyll. leg.2.in ſin.ff. quib. ex cauſ.in poſſ.eat. Briſſ.

PARATIO pro comparatione. Etiamſi difficilis rerum alienarum paratio ſit, l.39. §.1.ff.de leg.1.

Παράτιτλα, argumenta & quaſi ſummæ tractatuum, ad quemque titulum ſeu rubricam appoſitæ, vnde fieri de toto tractatu coniectura poſſit: quaſi cauſæ quædam conjectio. Imp.de concep. ff.dig.9. Sed ſufficiat per judices tantummodo & titulorum ſubtilitatem, quæ παράτιτλα nuncupantur, quædam admonitoria eius facere, nullo ex interpretatione eorum vitio oriundo. Hot. Prat.

PARATITLA quorum fit mẽtio in l.2.hoc autem, C.de ver.jur. concl. vt teſtatur Haloand. nihil aliud, inquiens, complectuntur, quam breues quaſdam notas eorum locorum, quæ vel ſimilitudinem aliquam, vel pugnantiam præ ſe ferre videntur, dicta quaſi tituli cum titulo collatio, id quod veteres ante Bartoli ætatem ſecundum Iuſtiniani præceptum ſemper & ſolum feciſſe teſtantur adhuc vetuſti Codices ſolis ejuſmodi paratitlis inſigniti, Spieg.

PARATITLA Græca dictio eſt, qua vtitur Iuſtinianus in leg.1.§. pen. C.de vet. jur. enucl. apud quem tamen Piraticia mendoſe legitur. Paratitla autem in eo loco Iuſtiniani, apud nos ſummas rerum interpretari poterunt: quales ſcripſerunt Azo, & alij, qui per titulos admonitoria quædam, ſiue præludia collegerunt: quod ab Imperatore ibi permiſſum eſt. Cotta.

PARATVS ſoluere dicitur, qui numeratam fert pecuniam, arg §. ſi quis paratus, in l.Prætor, ff.de oper.nou.nunc. Spieg.

PARATVS etiam dicitur, qui præſto ad aliquid ſine vlla mora agendum, faciendum, adeſt.

PARAVEREDI videntur eſſe majores equi agminales, quos poſteriores parafredos vocarunt, vt in lege, Baiuuariorum. Parafredos, inquit, donent, aut ipſi vadant, vbi eis injunctum fuerit: Eſtque ea hodie equorum appellatio Gallorum, Italorum, Hiſpanorúmque communis, Cujac.ad rubr. C.de curſ.publ. Parauaredorum meminit l.2. & l.21. C. de curſu publ. lib.12. l.13. Cod.de excuſ.mun. lib.10.lex 2.Cod.de præpoſit.ſac.cubic. li. 12. l.3. C.de ſilentiar. lib.12. & Caſſiod.lib.11. Variar. Epiſt.ad Gaudioſum & li.5.Epiſt.ad Ampelium.Briſſ. Adde Cujac.ad l. 4. C.d.tit.de curſu publ.ang.& perang.qui dicit, parauaredos à Græcis appellari parrhippos, l.vlt.d.tit.de curſ.pub.

PARCAS tres antiquis Romanis fuiſſe docet ex Varrone Gell. quæ ipſe à partu nuncupatæ, & quibus tria nomina impoſita fuerunt: Mortæ, Nonæ & Decimæ. Mortam enim quaſi mortem appellaſſe eam quæ præeſſet octauo menſe genitis. Vide late Connan. lib.8. c.7. nu.2.

PARCISSIME, id eſt, perrare. Briſſ.

PARCIVS, & multo parcius, l.24.§.Scæuola, & §.reſtitutio, ff.de minor.

PARCVS compoſito vocabulo dictus eſt, quaſi par arcæ: quando ſicut in arca omnia reconduntur, ejuſque cuſtodia ſeruantur & continentur, ita homo tenax paruoque contentus, omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca: quam ob cauſam parcus, quaſi par arcæ nominatus eſt. Gell. lib.3.c.19.

PARECTATI, qui de pueritia veniũt ad pubertatẽ. Vide Noniũ.

Παρέδροι præſidium, h. e. qui Magiſtratus in publicum prodeuntes apud Græcos quoque præcedebant, falſo intelliguntur verbo anteceſſoris. Haloander in epiſt. Pandect. Hos oportebat eſſe vitæ inculpatiſſimæ, de qua antequam poſſent Iudicibus adſidere, apud quingentos viros prytanes primum, ſecundo inter Ariopagitas, quouis volente per præconem (vt jam à me eſt notatum) ad accuſandum admiſſo, rationem reddidiſſe oportebat. Cauſſa tam ſeueræ perquiſitionis erat: quod res periculi plenas, & in quib. maxima fide opus eſt tractarent, nempe judicum ſententias, quas vnum verbum omiſſum, mutatum, alio tranſlatum aut à ſcriba celerrime excipiente additum, poterat euertere, inq; contrarium trahere, aut ſaltem partim à iudicis mente multum abducere. Erant itaque veluti ſcribæ obſeruatores, diſpunctoréſque eorum, quæ tranſcripſiſſet dictante iudice. Poſtellus de magiſtratibus Athenienſium c.31.

Παρεγχείρησις, apud Quintil. eſt, vt ſcribit Turn. aduerſ. l.12.cap.11. cum vel præter orationem, vel declamationem, hujus tantum, vel illius cauſa, vel orator, vel rhetor de ordine capitum, diuiſione cauſæ, collocatione & diſpoſitione apud ſe exigit & peruestigat, aut diſcipulos inſtituendo quæſtiones & capita docet, & vltro eos, qui idem argumentum tractarunt, excogitare aliquid conatur. Quod enim id præter vel orandi vel declamandi officium & munus ſit, & aliquid præter alios excogitandi, labor ſuſcipiatur, παρεγχείρησις vocatur, velut conatus quidam & aggreſſio præter legitimum opus. Prat.

PARENS, vulgo pater & mater ſignificatur: ſed iuriſprudentes auos & priuatos, auias & proauas parentum nomine appellari dicunt. Paul.de grad.affin. l.ICoſſ. & Cajus l.parentis appellatione de verb.ſig. Igitur & in pœnal. parentis appellatio matrem complectitur, ſecundum gl.in verbo, minus auſuras, & ibi Bald.notat in l.quiſquis, C.ad l.Iul.Majeſt. At latius hodie quoque vulgo parentes intelliguntur eiuſdem gentis, *eins Geſchlechts*, & inuicem quoquo modo conjuncti. Hinc parentelas quæ dictio apud Capitolinum in Gordiano legitur. Spieg.

PARENTALIA inſtituit Romulus, cum Remi occiſi manes placatos vellet, quæ Lemuria quaſi Remuria dicta ſunt, menſe Majo per triduum celebranda anniuerſario ritu, ob quam rem nubere illo Menſe religioſum fuit: vnde Ouidius Menſe malum Majo nubere vulgus ait. Conn. lib.8. c.3. n.1.

PARENTARE eſt defunctis vita parentib. iuxta perſoluere: quãquam etiam & auorum & majorum, & aliorum amicorum manib. ſacrificare ſignificaret. Dicimus etiam parentare alicui cæſo, pro mortem alicujus vlciſci, & hominis cæſi pœnas perſequi: quod Græci τιμωρεῖν τινι dicunt & τιμωρεῖσθαι. Budæo teſte. Hinc Parentalia dicebant eos dies quibus parentare, & iuſta mortuis facere liceret. Hæc ipſa quidem parentalia ab antiquis menſe Februario celebrari ſolita erant, qui tum erat vltimus anni menſis, poſtmodum vero ſecundus factus. Sed Decius Brutus Decembrem ſequebatur. Hoſtia autem maxima parentare; pietatis adjunctum putabat, Brech.in l.appellatione, 51.ff.de verb.ſign.

PARENTIS appellatione non tãtum pater, ſed etiã auus & proauus ac deinceps omnes ſuperiores continentur, ſed & mater, & auia, proauiaque inquit Cajus in jam d.l. appellatione: quem Cajum parentes omnes in infinitum aſcendentes intelligere conſtat ex l.1.& l.3. ff.de gradib. Sed contradicit primo ICtus

Paulus in l.fin.§.parentes, ff de gradib.cogn.& affin. Parentes, inquit, vſque ad tritauam apud Romanos proprio vocabulo nominantur; vlteriores, qui non habent ſpeciale nomen, maiores appellantur. Deinde Laur. Valla li.3. Eleg.cap.70.multis autoritatibus, quas Brechæus in d. l. appellatione citat, contendit parentes ſolum dici matrem & patrem à pariendo ſic dictos: Siquidem is eaque parens eſt, qui quæque genuit ac procreauit prolem. Sic Virg.Eccl.5.

Incipe parve puer, cui non riſere parentes.

Et Iuuenalis:

Quæ monſtrant ipſi pueris traduntque parentes &c.

Et Cic. in Verr.7. Hæc ſi tibi tuus parens diceret, poſſes ab eo veniam petere? Et in orat. pro red. in Senat. Quod ſi parentes chariſſimos habere debemus, quod ab his nobis vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita eſt: Et rurſus. Cum parentes (inquit) non alere nefarium ſit, noſtri principes antiquiſſimam & ſanctiſſimam parentem patriam fame necandam putant? Sic in famil. Epiſt. me ſicut alterum parentem obſeruat & diligit. Cæterum cum ortum noſtrum non ſolum patri ac matri tribuere poſſumus, ſed neceſſe ſit, vt illum omnibus noſtris aſcendentib. acceptum feramus (niſi n. hi inter medias perſonas generaſſent, nos exiſtere non potuiſſemus) facile L. Vallæ opinio duorum, imo ICtorum grauiſſimorum teſtimonio, aliorumq; Lat. linguæ autorum ſuffragio eneruatur. Non n. ſequitur: ſæpe & oratores & poetæ parentem pro ſola matre patreve accipiunt: Ergo ad reliquos aſcendentes non pertinet. Teſtatur Vlp. in l.4. §.1. ff.de in ius voc. Veteres diſputaſſe de eo an in infinitum ad omnes aſcendentes porrigeretur: Gajum verò Caſſium decreuiſſe omnes in infinitum accipiendos, eiuſq; decretum fuiſſe approbatum: uam & idem ante eum definiuit Labeo. Hos autem vixiſſe lingua latina cum primis florente notum ſit ex l.2. ff.de orig.jur. Proinde quis affirmare audet Cic. in illo in ſenatu pro reditu ſuo dicto non de omni aſcendente, ſed de patre matreque ſolummodo hoc pronuntiaſſe? an non eadem ex æquo omnibus ex quibus originem trahimus, debetur reuerentia? eadem pietas? l.2. ff.de juſt.& jur.dict. l.4. §.1. & ibi Iaſ. ff.de in ius voc.facit lex 1. l.2.ff.in jus vocat. vt cant Sed nec in altero illo de alendis parentibus poteſt ſaltem de primi gradus parentibus locutus videri, cum etiam alimenta omnibus debeantur aſcendentibus l.1. §.2. ff.de agnat.& liber. alen. Quod vero ad l.fin.§.parentes, ff.de grad.cognat. & affinit. attinet, non negat Gajus hoc loco, vt nec in dict.l.veteres Romanos docendi ac diſtinguendi gratia omnes omnino parentes diuiſiſſe in maiores ac parentes: idque conſtat ex d.l. 4.§.1. ff.de in ius voc. Sed nec in iure obtinuiſſe negat, vt parentes in infinitum de omnibus maioribus intelligere liceret, cum expreſsè morem Romanorum à iuris diſpoſitione ſeparet: idque ex toto illo reſponſo & præcipuè ex fine d.l.ſi.colligere fas eſt. Parentes itaque & maiores indiſcriminatim dicuntur omnes aſcendentes vltra tritauum etiam in infinitum. d.leg.4.§.1.ff.de in ius voc.dict.l.5 §.r.,.2.ff.de agnoſc.& alen. liber. Gœdd.ad d.l.appellatione 31.n.2.de verb ſig.

Parentes pro cognatis ſumuntur Feudorum lib.1.cap.24.non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis. Et lib.2.tit.33. Vaſallus cum ſex parentibus, cæteros ſi vult, habeat extraneos. Et libr.3. tit.2.§.1. Cum duodecim propinquioribus parentib. ſe defendat. Hieronymus in Apologia 2. contra Rufinum: Niſi forte parentes militari vulgarique ſermone cognatos & affines nominat. Sic Iul.Firmic.Matheſ.3. cap.13. Pigrós faciet, humileſque in omnibus actibus, & in omni fortuna: & qui cum parentibus vel affinib. aſſiduas inimicitias exerceant. Imperatores porro deceſſores ſuos licet de adgnatione quidem aut ſtirpe coniunctos parentes ſuos appellare ſolent leg.vnic. C.ne liceat potentioribus, l.vlt.C.ſi aduerſ.fiſc. l.8.C.de magiſtr.conuen. l.1.C.diuort.fac. l.1. & vlt. C.qui non poſſ. ad libert. leg. vnic. de reis poſtul.lib.10. C.l.vnic.de peric.eor. qui pro magiſt. lib.11. C.l.vn.de omni ag.deſer.eo. l.2.Cod.de rebus cred. l.7. C.ad l.Iul. de adult. l.5.C.de repud.l.11. Cod.de accuſatio. Briſſ.adde Connan. lib.8.c.5.n.1.

Parentes plorare in l.Seruij Tulli dicebatur: parens, qui à filio vim paſſus parentes plorabat, h.e.conclamabat ad opem ferendam autore Feſto: vide Ræuar.ad l.12. tab.c.3.de pat.pote.

Parentia vide Parentiam.

Parentum tot ſunt genera, quot ſunt genera liberorum ex natura relationis, quæ eſt inter parentes & liberos. Ex quo fit, vt eadem ſucceſſionis ratio in parentibus ſit habenda, quæ in liberis habetur, Vult.in com.Inſt.l.3. in pr.t. n.40.

Parere æri alieno, pro æs alienum ſoluere, l.5 §.non paſſim, in fin. ff.de reb.eor. Parere penſionibus, ſatisfacere eſt in l.54. §. 1.ff.locat. Briſſ. in Parerg.

Parephippius id eſt, qui præter rationem equeſtris diſciplinæ equos alit, παρὰ præter, ἐφίππιος equeſtris, hinc Ephippia, ornamenta ſunt equorum. Alc.in l.Parephippium. Cod.de curſu publico lib.12.

Parerga ſunt quaſi corollaria operis locati, quæ fiunt vltra id quod in ſtipulatione comprehenſum eſt ἔργα, eſt opus ipſum quo actum eſt. Parergon, operis appendix, de quo nihil actum erat. Proprie dicitur Parergon, quod à propoſito eſt paulo alienius. Spieg.

Parere, Metaphorice eſt producere. Briſſ.

Parere etiam adquirere ſignificat. Actionem mihi parit, l.9. iuſiurandum, ff.de jureiur.

Parere, ſecunda producta, obtemperare eſt, vt apparet ex l.2. §.vlt. ff.de noxal.ſeu obedire, vt Feſt. exponit.

Parere voluntati, id eſt, obtemperare. Briſſ.

Parere alias comparare & apparere ſignificat. Briſſ.

παρθένεια Vide, quo ad viuam.

Parere proprium eſt viuentis mulieris quæ viuentem filium vtero emittit: quod Græci τίκτειν καὶ ἀποτίκτειν, (id etiam eſt generare & procreare) dicunt. Brechæus l.anniculus, §. falſum eſt, ff.de verb. & rer.ſign.

Pares curiæ, ſiue curtis, ſiue domus, dicuntur conuaſalli, ſiue compares, qui ab eodem patrono feudum receperunt, quaſi ejuſdem patroni conclientes, libr. Feud.1.titul.11.& tit.18.& 26. Sic pares exponuntur, qui ab eodem domino feudum tenent, libr.1. titul.26. §.3. interdum etiam pares dicuntur, qui neque collegæ, neque ſocij, neque conſortes, aut ejuſdem dignitatis participes ſunt: ſed qui in pari tamen, ac ſimili iure & imperio ſunt: vt cum duo Reges, Regúmve filij pares dicuntur: vt in fœdere inter Ludouicum filium Caroli Imperator. & Ludouicum filium Ludouici Regis, apud Aymonium lib.3. capit. 38. Vt nemo ſuo pari vitam, regnum, aut fideles ſuos diſcupiat, aut ſors concilicet: hoc eſt, ſubducat, ſubtrahat. Item: Vterque veraciter ſuum parem, vbicunque neceſſitas fuerit, adiuuet. Item: Etſi hoc acciderit, ad tempus vterque pari ſuo hoc reſcire faciat, id eſt, alter, alteri. Parium autem curiæ tria munera fuiſſe ſcribit Hot. cum paragium facerent, hoc eſt, dum collegium obirent. Primum vt nouorum vaſallorum cooptationi ſiue inueſtituræ arbitri adeſſent, eorum enim neceſſaria præſentia eſt, libro 2.tit.2. & tit.32.& 33.§.1. Alterum vt rogati de inueſtitura, teſtimonium dicerent: quamuis controuerſiæ tempore pares eſſe deſiiſſent, li. 2.tit.19. Tertium vt feudalium cauſarum iudicia exercerent, lib.2.tit.25.& 55.§.3.& lib.1.titul. 10.§.1.& tit.22.§.3. Prat.

Pares curiæ, inquit Old. cenſentur, qui feudum habent in eodem territorio, in quo beneficium controuerſum eſt. Territorium autem intelligit vniuerſitatem ditionis, quæ ſpecialem habet titulum, & ad vnius adminiſtrationem reſpicit. Ideo cum princeps multa habet territoria, (quod videmus quotidie ex diuerſis ditionum titulis) ſuntque in vnaquaque ditione beneficiatij, recte quidem illi dicuntur omnes principis eiuſdem Vaſalli: verum non omnes ſunt pares curiæ, præſertim hi, qui in territorio litigioſi feudi beneficium habent. Sic accipe c.1.in pr.ſi de inueſt.int.dom.& vaſall.oriatur. Spieg.

Pares, id eſt ſufficientes. Briſſ.

Pares tempore, ſunt & iure pares, l.aliena, §.1.& ibi. Bart. ff.de pig.act. Spieg.

Pares actiones factas dixit. Quintil.declama 355. Sic pares rationes apud Tacitum libr.13. Sane pepigerat Pallas, ait, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, pareſque rationes cum Reb.haberet.

Παρεισφέρειν, Græci dicunt, hoc eſt, inquit Budæus, ἀντίλλογον νόμον εἰσφέρειν, quaſi legem cum lege, & rogationem cum rogatione componere ἀντεισφέρειν legi latæ legem contrariam ferre: & Feſtus ſcribit legem legi obrogare, Cic. libr.3. Epiſt.ad Attic. Brechæus leg.derogatur legi, ff.de verb & rer.ſign.

Paret pro Apparet vſitatum fuiſſe in formulis Feſtus li.15.ſcribit. Reperitur & hoc verbum in l.179.ff.de verb.ſign. l.5. ff.de rei vind. l.11.§ proſcribere, ff.de inſtitor. l.47.§. ſed ſi id petatur, ff.de leg. libr.1.l.7.ff.de ſecun.tab.l.7.§.illud ſciendum, ff. ex quib.cauſſ.in poſſ.eat. l.34. ff.de diuerſ.reg. jur. Briſſ.

Paret, pro agnoſcitur apud Vlp.quum in l.5. ff.de rei vind.ait, competit ſingulis in rem actio in id, quantum paret in illo aceruo ſuum cujuſq; eſſe. Vide Seru.ſuper illud potæ x. Æneid.

Cui pecudum fibræ, cœli cui ſidera parent.

Spiegelius.

Paria delicta mutua penſatione diſſoluuntur, l.39. ff.ſol.matr. In ſucceſſione pari iure eſſe, l.1.Cod.de legit.hæred. Pari loco eſſe in litigando, & duriore, veluti loco vel perſona mutata, opponuntur, l.1. ff.ſi ex noxali cau.

Paria facere eſt, tantundem in expenſi paginam referre, quantum in illam accepti relatum erat: quod cum fit, quadrare rationes Ciceroni dicuntur Verrina 111. Quomodo DC. eodem modo quadrarint, vt illa Cn. Carbonis ſexcenta facta, &c. Quadrarint, inquit Aſcon. ſolida facta ſint, vt neque plus quicquam neque minus inueniatur in ſumma. Scæuola l.40.§.5.ff. de ſtatu liber. Si Dama ſeruus meus actus ſui rationes reddiderit, pariáque fecerit, &c. Item apud Calliſt.l.5.§.10. ff.de jur. immunit. Niſi ſi paria fiſco feciſſe dicantur. Columell. lib.1.c. 8.de villico loquens. Neve negocietur ſibi, pecuniámque domini aut animalib. aut reb. aliis promercalibus occupet: hæc enim negociatio curam villici auocat, nec vnquam patitur eum

cum tum rationibus domini paria facere. Sed vbi numeratio exigitur, rem pro numis oſtendit. Schard.ex Prat. Sic Senec. lib.21.Epiſt.Illud magis quærendum eſt is qui profuit nobis ſi poſtea nocuit, paria fecerit, & nos debito ſoluerit.Plin.lib.7. Epiſt.19.Non fecit paria. Idem in panegyr. pro munere tanto paria accipiendo feciſti: & alibi. Influentibus negotiis paria feciſti idem Plin.lib.37.cap.1. Satis piamenti in vno gemmæ voluntario damno videretur, ſi cum fortunæ volubilitate paria faceret, planeque ab inuidia eius redimi abunde ſe reputaret, ſi hoc vnum debuiſſet. Bud. l.ſemper §.conductores:de iure immu. Alciat.lib. παρέργων c.24.Valla lib.5. eleg.capit.83. Ant.Auguſtin.lib.Emendat.4.c.12.adde Gothof.ad d.l.ſemper 5.§.conductores,10.

Dicimus & parem rationem facere, l.vlt.§.marito, ff.de doli except.& Seneca,lib.2. epiſt. Poteram hoc loco tecum & in hac Mecœnatis ſententia parem facere rationem. Ita parem rationem interpretor in l.22.ff.de manum. teſta. Et apud eundem Senec. lib.6.de benef.cap.40. cum ait, Quare quaſi cum acerbo fœneratore reſignare rationem parem properas.Briſſ.

Pariare, paria facere: quod tum fit, quum expenſi rationes cum accepti rationibus quadrant,pareſque ſunt. Vlp.l.4.§.5.ff. de manum.Proinde etſi ei nummos prorogauit emptor,quum ei pariauerit,poterit ad libertatem peruenire.Hot.Conn.libr. 5.cap.5.num.5.

Paria ſunt,aliquid non eſſe, & rite non eſſe, & nulliter actum contractumve. Paria ſunt, nullam exiſtere cauſam,& cauſam habere ſine effectu.Gœdd.ad l.12.n.10.de verb.ſign.

Pariatam cauſam in l.ex damni 40. §.1. ff. de damn. infect. intellige parè redditam: licet alij ibidem pro pariatam parietem legant.

Pariationem,pro ſolutione accipiunt,qui pro pactionibus pariationibus legunt in §.item quæſitum, in l.fin.ff.de cond. indeb.Spieg.At multo rectius Ant.Auguſt.lib. Emend.4.c.12. qui pariationem interpretatur eam ſcripturam, qua rationib. redditis ſatisfactum eſſe creditori aut domino appareat. Hinc

Pariator,qui ſic rationes retulit,vt expenſa paria ſint acceptis: nam ei Reliquator opponitur. Paulus l.81. ff.de condit. demonſt. An Sticho mortuo antequam rationes redderet, vel pariatore,vel reliqua habente libera ceſſet mulier.Hot.

Parientiam accommodare, eſt obtemperare. Sic etiam Caſſiodorus locutus eſt lib.7. Variarum formularum. Cui,inquit, ſaluberrimam patientiam commodare. Atque ita apud eundem lib.3.legendum,atque ideo parientiam veſtram ſæpius approbatam,nunc quoque eodem præſente monſtrare. Sicque,l. 1.C.qui pro ſua iuriſdict.legi vult Cuiac.1.obſeruat.6. Alij tamen parentiam legunt.

Paries, Ælio Gallo finitore,ſiue murus, ſiue maceria eſt l.157. ff.de verb. ſign. Parietum autem genera præcipua hic percenſere operæ precium fuerit. Paries cratitius in l.52.§.item Mela, ff.pro ſoc.qui in cratis modum lignis contextis compoſitus eſt. De quo Vitruu.lib.2.c.8.& lib.7. c.3.agit. Intergerinus paries,vt Feſt.lib.9. explicat is eſt, qui inter confines ſtruitur, & quaſi intergeritur,qui in Lexico Latino Græco ædis B.Germani ſic definitur τεῖχος ὁ δύο κοινὸς οἰκιῶν. De quo videndus eſt Plin.lib.35.c.12. Paries intergerinus. Vitruu.lib.de Archit. eſt, qui communiter vtriuſque domus onera gerit & ſuſtinet, ſic dictus, quod à vicinis extructus veluti intergerat, hoc eſt communiter gerendo ſit, Corraſ.4.Miſc.c.16.Paries ſolidus & fornicatus opponuntur apud Cicer. Top. Vbi ſolidum parietem accipio qui à ſolo continuo ductu ad faſtigium exurgit, ſic vt nuſquam ſuſpendatur: fornicatum vero, qui arcum habet.Briſſ.

Parietem (inquit Leo Bap.Alber.lib.1) dicimus omnem ſtructuram,quæ à ſolo in altum ſurrexit ad ferendum onus tectorum: quæve obducta ſtet ad interiora ædificij vacua obuallanda, &c. Brechæus l.quantum ad iuris, ff.de verb. & rer. ſign.&c. Marius Crapald. Parmenſ.de partibus ædium libro 1. c.1.& Gœdd.ad l. paries 157.num.2.de verb.ſign.

Parietem ventrem facere [illegible]: dixit Alfen.in l.17.ff.ſi ſeruit.vind vt & inclinare Pompon.in l.14.in ſi.cod.tit.Briſſ.

Paries cæcus eſt, (ſic enim quidam legunt in l.eos qui ius, ff. ſeru.vrb.) qui feneſtras non habet. τυφλὸν τεῖχος vocat Harmenop.vt apud Virg.5.Æneid.

Parietibus textum cæcis iter,ancipitemq;
Mille viis habuiſſe dolum----- -

Cuiac obſeru. lib.1.cap.31.in fin. Hinc Varr.libr.2.de Analog. ſcribit: Cubiculum,ſi feneſtram non habeat,cæcum dici.

Paries communis eſt, quem communiter ædificant vicini, ad eum enim ius habet vicinus adiungere ædificium: Vide l. fluminum,& l.inter quos,ff.de damn.infect.Spieg.Parietes naturali ratione communes ſunt, qui communiter vtriuſque domus onera gerunt, ait Corr.4. Miſc. c.16. n.1.per parietem, ff. de ſeru.vrban.

Paries dealbatus.Quemadmodum Chriſtus in Euangelicis literis, ſanctimoniæ ſimulatores ſepulchra dealbata vocat, quæ cum foris niteant, intus ſunt cadauerum oſſibus referta: ſic Paulus Apoſt. in Act.Apoſtol.Ananiam ſacerdotem fictum & fucatum, parietem dealbatum appellat, quod longe alius eſſe intus,quam cultu habituque externo præ ſe ferret. Ex Eraſmi Chiliad.Refertur 23.q.1.c.paratus. Spieg.

Paries directus dicitur, cuius externitas parietem alterum attingit. Cic. in Top.Omnibus eſt ius parietem directum ad parietem communem adiungere, vel ſolidum, vel fornicatum. Cuius loci ſenſus eſt apertiſſimus:ſi directum parietem eum eſſe intelligamus, qui, exempli cauſa,ſic attingit communem, vt in litera T pendens in imum lineam tranſuerſam ſuperiorem attingat: quare ſi vicinus fornicatum parietem ad communem adiunxerit,alter qui in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare quod fornix vitij fecerit.confer.Boet.in Topic.& vide Hot.lib.1.obſ.24.

Parietes fiunt plerunque ex lapidum congerie,vel limo aut calce, gypſo aliave materia, puta ex cæmentis,lateribus,trabibus,ſtipitibus.Ideoque paries ſi ad muniendum hortum,ædeſve vel vineam,vel ipſis ædibus adhibeatur,vt cæmentis extinctus,murus erit priuatus.Gœdd.ad l.157.de verb.ſign.

Parietes rudes in l.50.ff.de vſufr.appellantur nondum inducti tectorio opere.

Parietis hæc ſunt adiuncta, Vetus,nouus,idoneus.Briſſ.

Parietem ædificare, demoliri, reficere, iuriſconſulti dicunt, Parietis demolitio,l.35.ff.de damn.inf.Parietem meliorem aut deteriorem facere,l.6.§.vlt.ſi ſeruit.vindic.

Parietum varia ſunt genera. Lateritij ex lateribus duriſſimæ ſoliditatis fuerant: vt pote qui crudi ſub ſole diutius permanſerant, vt exſiccarentur. Teſtacei, ex latere cocto,qui etiam nunc ſunt in vſu.Cæmentarij fiunt ex temere coniectis lapidibus calceque commixtis,& imbricum modo hærentibus.Cratitij, qui & Concratitij à Papiniano appellantur, vt ſupra dictum eſt,fiebant ligneis cratibus inſertis, ſeu aſſeribus arrectis tranſuerſiſque in modum cratis: ſunt quoque alij lapidei, alij arenari,marmorei,calcati,loricati. Franciſc. Marius. Grapaldi lib.1.de partibus ædium,c.1.Sunt item alij ſtructuræ vniuerſæque domus corpus ambientes: alij interni, qui ædes intus diſtinguunt ac ſeparant,diuerſis nominibus varioq;vſu diſtincti, intergerini & mediani, vici, l.pariete de ſeru.vrb.præd. Franc. Marius d.lib.1. c.1. Gœdd.ad l.paries 157.n.6.de verb.ſign.

Pariter, pro ſimul frequens eſt: Vide Alberic. Item ponitur pro,ex æquo, ſiue æqualiter, vt pariter diſpertiantur bona patris,hoc eſt,vt tantum habeat vnus,quantum alter. Adde quæ Bart.refert de hac dictione, in l.ſi fundus, §.ſi duo, ff.de pign. Spieg.

Parhippus is videtur eſſe,& habendus eſt,qui vſurpato vno, vel duobus veredis, quos ſolos euectio continebat, alterum tertiumve extra ordinem commoueat, l.parhippum, Cod.de curſ.publ.lib.12.Ioan. Bello.Etymol.

Parochia. Gotfr.in Sum.tit.de parochiis Parochia (inquit) eſt locus,in quo degit populus alicuius eccleſiæ deputatus certis limitibus conſtitutis.Hinc parochianus,& parochiana,qui, & quæ eſt de parochia. Parochias autem non primum, ſed parœcias appellatas eſſe exiſtimo cum Budæo in annot.ad Pand. Hoc autem manifeſtiſſimum eſſe poteſt ex D.Auguſtino. lib. 14.de ciuitate Dei. Preſbyter(inquit)fuit quidam nomine Reſtitutus in parœcia Calamenſis eccleſiæ. Ait ergo idem Budæ. Parœcia accolarum eſt conuentus & accolatus, ſacraque vicinia.Quare qui fanum aliquod accolunt,parœci dicti ſunt eiuſdem ſcilicet fani conſortes. Addit vero, Quod ſi Latine loqui magis placet,Latina ſcientibus parœciæ curiæ dici poſſunt,vnde curiones olim dicti & parœci ipſi curiales.Inde curionatos, quæ vulgo cura dicitur,& ædes ipſæ ſacræ, diatæ, quæ ſodalitia non habent, ſed quæ curialibus deſtinatæ ſunt, & accolas ſuos vendicant. Quæ omnia partim probat,& partim erudite colligit ex authoritate Liuij & Feſti. Cæterum parœchiarum (vt vocabulo canoniſtis magis trito vtar) diuiſio ortum habuit à Dion.vt 13. quæſt.1.c.eccleſias. Et in hoc conſiſtit ius parochiale, vt omnes parochiani in diebus dominicis & feſtiuis miſſam audiant in eccleſiis, in quarum parochiis habitant, c. 2.dicto tit.de parochiis.Præterea conſiſtit in decimis perſonalibus,quæ eccleſiæ parochiali debentur, 16.qu.1. ſi quis laicus, cap.ad apoſtolicæ, de decim. primit & oblat. Et poſtremo in oblationibus, quæ dandæ ſunt ſacerdoti parochiali, qui pro populo orare debet,10.qu.1.quia ſacerdos.

Parochus ſecundum Gothofr.ſignificat conuiuatorem. Horat.ſerm.8. Tum parochi faciem nihil ſic metuentis. Alias dicitur, qui peregrinis ſalem & ligna præbebat, hoc eſt omnia neceſſaria,teſte Acrone ad illud Horatij: Proxima Campano ponti quæ villula rectum Præbuit, &.parochi quæ debent ligna,ſalemque: & ibi quoque Porphyrio: qui eos parochos dictos ſcribit ἀπὸ τοῦ παρέχειν, hodieque dici Copiarios. Id quod & annotauit Duaren. diſput. anniuerſ.lib.1.cap.26. Parochias inde quidam deriuarunt, quibus ſingulis ſacerdotes ſui deſtinati ſunt,ab exhibitione ſcilicet Euchariſtiæ. Sed Budæ.non parocias primum ſed Parœcias appellatas eſſe cenſet. Porro decem homines conſtituere Parochiam, ſententia eſt

Pontificij iuris profeſſorum. Spieg. vide omnino Gothofr.ad l.munerum 18.§.hi quoque 10.ff.de vacat.mun.

Paroecos,incola eſt,habitator in loco. Pompon. de verb.ſig. l.pupillus. Incola, ait, eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, quem Græci Parœcon vocant: Vide Budæum in poſt.annot.ad l.vlt.de mun.Spieg.

Παρομοιωσία veteres appellarunt vt poſſeſſio quaſi poſitio: Magiſtri quod monſtrent: interdictum inter duos dictum: Teſtamentum teſtatio mentis,&c.Conn.lib.9.c.1.n.1.

Paropsis,genus lancis grandioris,catinum. Vlp. in l.eum aurum § argento, 9.ff.de aur.& argent.leg. Veluti paropſidas,tabulas, trullas.Nebriſſ. Adde Forcat.in penu iuris ciuilis,c.25. Rectius alij in d.l.cum aurum, §.argento.legunt; Parapſis:vide ſupra in verb.Parapſides.

Parricida, non vtique is qui parentem occidiſſet,dicebatur, ſed & qui qualemcunque hominem. Vnde extat Lex Numæ Pompilij,ſi quis liberum hominem morti ſciens duit, parricida eſto.Parricida enim tam à pari,quam à patre deduci poteſt, autore priſciano, quaſi parentem ſeu parem occidens. Hinc & parricidij quæſtores appellabantur,qui ſolebant creari,cauſa rerum capitalium quærendarum. Bud.in l.poſthum. de origin.iur.

Parricidium apud priſcos dicebatur, quoties homo hominem occidiſſet, hoc eſt, par parem: videlicet eo ſeculo, quo crudelitas erat, occidiſſe bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Deinde quum cœpiſſet eſſe vulgare,vt homo occideret hominem, parricidij vox, ad ſummæ impietatis ſignificationem deflexa eſt, id eſt ad eos,qui parentes occidiſſet. Proprie tamen committitur inter parentes & liberos: Improprie vel minus proprie inter collaterales & affines, puta fratres, ſorores,patrueles,conſobrinos, vxorem, virum, nurum, generum, vitricum,priuignum.

Parricidæ cum lege cœperunt, & illis pœna facinus monſtrauit.Connan.libr.1.cap.9.n.2. de Parricidarum pœnis Turn. aduerſ.lib.23.c.13. ſic ſcribit.Vt illis qui perduellionis damnati à dum viris fuerant,caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt in quodam Cornificij lib. ad Heren. de Tranſlatione ſcribitur: credo quod indignos cenſerent,qui communi ſpiritu luceque fruerentur, lupinum eſſe folliculum voluerunt, feritatem ſignificantes eius, qui necem atrocem & acerbam ſua manu parenti obtuliſſet. Sed & ſoleæ ligneæ induebantur parricidarum pedibus, ne communi hominum reliquorum è corio calceatu vterentur, neu calceamenta,quibus homines vti ſolerent, polluerent,ſed ſi ea pedibus ſuis calcarent, neu terram tangerent pedibus nudis, omnium parentem communem .Alio more maiorum pœna parricidij ex Modeſtini ſententia l.penult. ff.ad Pompeian. de parricid. hæc inſtituta fuit: vt parricida virgis ſagmineis verberatus, deinde in culleo inſuatur, & cum cane & gallo gallinaceo,vipera & ſimia: deinde in mare profundum culleus iactetur. Hoc ita ſi mare proximum ſit, alioqui beſtiis obiicia-tur. Sed hæc pœna in vſu hodie non eſt,ſed interdum eſt gladij, interdum rotæ, quibus quandoque adduntur forcipes,qua de re iudex prout hanc vel illam pœnam circumſtantiæ parricidij commiſſi poſtulauerint. Omnium autem primus P.Malleolus, cum matrem intereniſſet totam vrbem mœrore ſubito infuſcauit, vt Paul. Oroſ. libro 5.hiſtor.ſcribit: cui Romani ſingulare hoc ſupplicium ſtatuerunt, vt culleo inſutus, in mare præcipitaretur, vt eſt apud Liuium lib.48. Hecaten ſanguinariam prorſus fœminam, ſcribit Diodor. aconitum comperiſſe primum,ſicque Perſam patrem peremiſſe. Ardicum Pāphiliæ tyrannum annis iam feſſum parentem, & inſuper natu maiorem fratrem occidiſſe, Plat.lib.de Repub.10. author eſt, Corraſ.1.Miſcell.c.5.nu.2.Et Vult.ad §.alia deinde lex.num.5. Inſtitut.de publ.iud.

Pars multiplex reperitur.Prædicamentalis,ſeu ſubiectiua, quæ ſub toto vniuerſali continetur, ſic dicta, quod de ſuo genere prædicetur, eidemque ſubiiciatur, vt homo, bos, aſinus, & & ſimilia conſiderantur, tanquam partes ſubiectiuæ & prædicamentales animalis.Integralis, quæ integrat ſuum totum, ad poſitionemque totius ponitur, vt Bart.explicat in l.ſi mater, §.ſi quis iter, ff.de except.rei iudic. ſicuti partes reſpectu domus,l.eum qui ædes ff.de vſucapione & vſufructu(vt Doctor. exiſtimant)reſpectu fundi, l.3..ff.de vſufr.l.qui vſumfructum, ff.de verbor.obligat.Quotitatiua veluti tertia, quarta, aut alia pars rei pro indiuiſo. Sic ſexcunx,triens,quadrans, ſemis,quota pars eſt aſſis.l.ſeruum. §.fin. ff.de hæred.inſtit. §.hæreditas, illo tit.in Inſtit.Numeralis quæ ad numerum pertinet,vt quatuor pars Arithmetica eſt duodecim. Alciat.in l.appellatione, ff.de verbor.ſignificat. Accidentalis poſtremo,quæ vt tradunt ſcriptores,in leg.1.ff.de leg.1.adeſſe & abeſſe poteſt,præter totius corruptionem, vt pupillaris ſubſtitutio ad paternum teſtamentum,l.penult.ff.quemadmod.teſt.aper. Conſiſtit quippe paternum teſtamentum ſine tabulis pupillaribus, vt nemo neſcit:& dies pars ſtipulationis dicitur,l.1.§.diem.ff.de edend. cum tamen ſine die ſtipulationem recte fieri ſit notiſſimum, §.omnis,de verbor.obligat.in Inſtitut. Cætera quæ ad patri. tractatum ſpectant, in l.ad certam, ff.de ſeruit. à Corraſ. tractantur.

Pars alia clauſulam ſiue caput edicti ſignificat.Briſſ.

Pars tripliciter, quædam numeralis,alia integralis, alia quota, vt tres, Arithmetica pars eſt nouem.Bart.l.ſi mater, §.ſi inter de execut.rei iud. Vſusfructus pars integralis dominij eſt,ſicut paries domus. At triens,quadrans,ſemis,quota pars eſt aſſis. Spieg. Pars etiam in tempore dicitur, ait Connan.l.10.cap 6.hum.1.

Pars,pro factione vſurpatur eleganter.Non autem partialis pro factioſo:tamen vox familiaris eſt interpretibus.Spieg.

Pars potior eſt illa,quæ maior & ſanior eſt, capit.1.de his quæ fiunt à maiori parte capit. Aſtipulatur D.Auguſtin. leg.2. de doctr.Chriſtian. Spieg.

Pars pro diuiſo certa eſt,pars pro indiuiſo incerta eſt.Illa cerni & demonſtrari poteſt, hæc non item. Sed quod ad quantitatem attinet pars pro indiuiſo alias eſt certa,alias incerta. Certa ſi ſciatur,quota ſit,puta tertia vel quarta: Incerta ſi neſciatur. Illa poſſideri poteſt, hæc non item, leg.locus, l.3.§.incertam, ff.de acquir.vel amitt.poſſeſſ.ideoque illa vſucapi poteſt, hæc non poteſt. Cuiac.ad l.ſi furt.§.incertam,ff.de vſurpat.& vſucap.

Pars virilis ea habetur,quæ pro numero profanarum conſtituitur,cum tot partes fiunt,quot ſunt perſonæ.Prat.

Parsimonia optimum vectigal eſt, tum parens,tum conſeruans diuitias. Nouell.vt determin.ſit num. cap.cleric. §.cum vero Deo. Præterea(inquit Iuſtinian.) ſi non oportet vndique ad ſumptum poſſeſſiones conquirere (nam id inſatiabili cuidam auaritiæ, ſimul & impietati proximum eſt) ſed ex moderatis facultatibus ſumptum temperare.Spieg.

Parta,id eſt quæſita.Briſſ.

Partem facere dicitur, cuius perſona numeratur in partium diuiſione facienda,l.8. §.quoniam,l.17.ff.de inoffic.teſt.l.34.§. ſi coniunctim. l.85.ſi Titio,ff.de leg.1.l.68.§.ſed ſi vno,l.78.§. libertis, de leg.2.l.14. in fi.ff.de iure codicill.l.1.§.ſi ex tribus, l.10. §.liberi, ff.de contra tabul. l.3. §.principem, ff.de ſuis & legit.l.1. §.penult.& vlt.ff.de collation. bon.leg.1.§.aduerſus, ff.ſi quid in fraud.l.8.de rebus dubiis,Briſſ.

Partem ICtus in l.recte de verb. ſign. appellat ſpeciem negat enim vſumfructum dominij partem eſſe,cum tamen ſit ipſiſſima eius pars,l.4.de vſufr.l.qui vſumfructum,de verbor.oblig. Voluit autem dicere non eſſe dominij ſpeciem: quæ eſt interpretatio Placentini, in l.recte, de verb.ſign.cui nemo, Appellus ait,non ſubſcribit. Spieg.

Partes etiam Iuriſconſulti vocant eos, qui inter ſe litigant, ſic pars aduerſa pro aduerſario, l.6. C.de pact.inter empt.

Partes interdum onus ſignificant. Et ita actoris ſeu petitoris onera, prout ea appellantur, l.24. ff.de rei vind.Briſſ.

Partes rei ſuſtinere dicimus is, à quo probatio non exigitur, quique poſſeſſoris commodo fruitur. Briſſ.ſic &

Partes defenſoris ſuſtinere dicitur procurator, qui cum alieno nomine litiget, ratam rem dominum habiturum cauere non compellitur, ſed tantum judicatum ſolui ſatiſdare, l.45.§. vlt. ff.de procur.

Partem quoties non conſtat de minore minimave actum eſſe, dimidiam accipimus, per §.partitionis, in l.nomen filiarum, 164. vbi vide Gœdd.de verb.ſign. Velut in eo qui partem fundi promittit,vel alio ſimili, dubióque caſu. Vnde cum quis ab altera ſe parte electum ait, non minus quam dimidia ſit intelligemus gl.c.ſi priuſquam, 28.diſtin.

Partes & Species diuerſa ſunt. Aliud ſunt ſpecies, aliud partes item partium multiplex ratio. Species eſt generis ipſúmque diuidit & ita vt cjus nomen retineat, nec eo perempto manere poteſt quia eo poſterior eſt, ab cóque cauſam vitámque habet, vt animalis ſpecies ſunt homo & brutum: homo eſt animal, & ſi animal nullum ſit ne homo quidem vllus eſſe poſſit, cum prius ſit animal eſſe quam hominem.Pats vero eſt totius, quod ipſum conjungit inter ſe, & complectitur, nec eius nomen ſuſcipit: & illo extincto tamen ſubſiſtit, quia tempore prior eſt, cum ab ea tamen fabricatum ſit, & compoſitum: vt domus partes ſunt tectum, paries,fundamentum, harum partium conjunctione totum exiſtit: Ideóque & has partes prius fuiſſe quam domum neceſſe eſt, & hac deſtructa adhuc tamen fieri poteſt vt exiſtat: non contra: neque vlla iſtarum partium domus appellatur. Conn.lib.4.c.3.n.7.

Partes dicuntur, in quas diuiditur totum. Quam partem à pari dictam exiſtimant, quod partes ſimul junctæ, partes, hoc eſt,æquales ſint parti. Alij à patio,ſiue partu,quód pars à toto deducta, quaſi parta ſit. Alij à parum,quod pars, parum quiddam ſit reſpectu totius. Quid autem veniat partis appellatione,Bart.explicat, in l.ſi plures,de damn.infect. & l.1. C.quan. & quib.quart.pars, deb.lib.10.

Partes ſuas interponere apud Iuſtin.tit. de ſatiſd.tut.§.1.nihil aliud ſignificat quam autoritatem & officium. Sic Vlpia.in l.ſi in aliquam Digeſt. de offic.proconſ. Omnium (inquit) partes qui Ro-

qui Romæ ius dicunt ad ipſum pertinent, & Cic.in Verr.act.3. Non ſunt meæ partes id facere, l.& ſuum,§.vlt.ff.de pactis,ibi prætoris partes neceſſariæ ſunt.Aldobr.d.tit.Inſtit.

Parthiarii, Parthicarum pellium negociatores. Aliqui & hoc nomine dici poſſunt, qui ex celeberrimo Carrarum emporio (is in Parthis vicus eſt) negotiabantur.Alciat.in l.negotiatores,7.C.de excuſ.mun.lib.10.Parthiarij negociatores Imperatori deſeruientes à muneribus excuſantur, Cuiac.in d.l.7. Parthicarij legit.

Partiaria pecora, id eſt, vt fœtus eorum certis portionibus inter dominum & paſtorem diuidantur:inquit Imperat. leg.ſi paſcenda,8.C.de pactis.Hot.

Partiarivs colonus dicitur,qui lucri & damni cum domino particeps eſt, fructuſque fundi cum eo, quaſi ſocietatis cuiuſdam iure,partitur, l.25.§.vis maior, ff.loc.vbi ab eo,qui nummis colit, ſeparatur. Quemadmodum etiam nummis & partibus locare. Plin.lib.9.epiſt.ad Paulin.diuerſa facit.Briſſ.Etenim qui fructuum parte aliqua colit, partiarius vere dicitur: quia fructus cum domino partitur, vt ſi nullos collegerit,nullos debeat Omnes alij dicuntur nummis colere,non quod numerata pecunia penſio quam debent,ſolui ſemper debeat: ſed alia certa re quæ pondere, numero, & menſura conſtat,quæ penſiones pecuniæ nomine deſignantur, quod recipiunt functionem in ſuo genere. Conn.lib.aduerſ.7.cap.11.num.1. Cato etiam in lib. de re ruſtic. Parciarum calcis coctorem in eundem ſenſum dicit. Apul.lib.4. de Aſin. aur.quæ cum mortali puella partiario maieſtatis honore tractor. & lib.8. Domi vero promiſcui operis partiarios agebant concubitus. Partiarius legatarius vocabatur, cui pars hæreditatis legata erat: Quod genus legati partitionem vocabant: quia cum hærede legatarius partiebatur hæreditatem, ita tamen, vt lucrum & damnum hæreditarium pro rata parte inter eos commune eſſet, §. ſed quia hæredes,ad fin.Inſtitut.de fideicomm.hær. Vlpian.in inſtit.tit.24.l.164.§.partitionis, §.de verb.ſignific.l.19.§.1.ff.ad Treb.Briſſ.

Parthenon eſt locus in interioribus tectis ſeparatior vel ſuperior, qui locus à virginum ſtatione ſic dictus eſt. Eas enim in ædium ſucceſſu olim verſari ſolitas in Parthenone, ſcribit Antigonus autor Græcus apud Euripidem:nec inde matris aut cuſtodis iniuſſu pedem virgini efferre licebat. In quem ſenſum Ianus Parrhaſius interpres doctiſſimus, refert illud Claudiani de Proſerpina loquentis:

Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere,nec virides audebat viſcere ſaltus
Præceptis obſtricta tuis,telæ labor illi.

Hæc annotauit Tiraq.in 10.l.connub.gl.1.partem 10.

Partibvs ſuis fungi, h.e. fungi ſuo munere, & officio, l.tutor qui repertorium,ff.de admin.tut.Sic partes iudicis accipimus, in l.2.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& illud, Partes ſuas inter ponere debet prætor.Inſtitut.ſub fin.tit.de ſuſpect.tut.Spieg.

Particeps pro filio apud Terent. in Heauton. Niſi vbi ille huc ſaluus redierit meus particeps, id eſt, filius. Connan.l.10. cap.2.n.1.

Participia futuri temporis præteriti vim ſignificationemq; plerumque in libris noſtris habent: quod ſumme notandum eſt: veluti rei iudicandæ tempore, eſt rei iudicatæ tempore: quemadmodum liquido conſtat ex l.5. §. idem Iulianus, ff.de liber.leg. l.7.§.ſi quis actione, ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.eat.& l.53.ff.ſolut.matrim.adhibita,l.50.ff.de pecul. Eodemque modo in l.27.§.ſi per filium, & l.35.ff.de rei vindic. l.63.§.tempus, ff.de noxalib.action.l.3.§.in hac comm. coniuncta cum l.pen. ff.de tritic.rei iudicandæ tempus,condemnationis tempus,vel quo lis in condemnationem deducitur, vel quo res iudicatur, accipiendum eſt. Briſſ.

Sic & iudicij accipiendi tempus, litis conteſtatæ ſeu iudicij accepti tempus demonſtrat, l.2.§.1.ff.de priu.delict. & vlt.Inſtit. de perpet.& tempor. & litis conteſtandæ pro conteſtatæ tempus in l.31.ff.de cer.pet.iuncta l.20.ff.de rei vind.l.38.§. ſi actionem,ff.de vſur. Et teſtamenti faciendi tempus pro facti teſtamenti tempore,in l.104.§.1.ff.de leg.1.l.33.ff.de leg.3.l.26.ff.de alim.leg.l.29.§.nunc de lege Velleian. ff.de liber.& poſth. Et apud.Vlp.in Inſtit.tit.1.& in §.ſed cum aliquis.Inſtitut.de teſt. ordin. Quemadmodum & ſcribendi teſtamenti tempus interpretabimur in l.59. §.ſi hæres, ff.de hæred.inſt.& l.1.ff.de reg. Cato. Et furti faciendi tempus in l.31. ff.de noxalib. l.6. ff.de furr.Et ſtipulationis interponendæ, id eſt,interpoſitæ in l.7.ff. iud.ſolui,& l.121.ff.de verb oblig.Et tempus dandi pro dati, l. 89.§.ſi ita ſcriptum,ff.de hær.inſtit. & liberandum pro liberatum in l.32.ff.de milit.teſt. Briſſ.

Particvlatim, id eſt per partes.Briſſ.

Particvlones, auctore Nonio à veteribus cohæredes inter ſe dicebantur,quod partes inuicem ſibi facerent.Briſſ.

Partim, ex parte, vel pro parte, & fere ſemper geminatum in oratione. Caius de iuſt & iur. Omnes,inquit,populi,qui legibus aut moribus reguntur,partim ſuo proprio,partim communi omnium hominum iure vtuntur.Spieg.

Partis & pro parte ſtipulationes proprie dicuntur quæ de lucro & damno communicando ſolent interponi inter hæredem legatarium partiarium,id eſt,cum quo partitus eſt hæres. Vlp.tit.26.regul. Briſſ.

Partis appellatio naturalis eſt vel ciuilis. Naturalis partis appellatio ad eam partem pertinet, quæ ipſo facto ita eſt ſecta, vt ex vno toto tot fiant tota,quot factæ ſunt partes, quæ pars in iure noſtro dicitur diuiſa,vel pro diuiſo haberi: Partis ciuilis appellatio pertinet ad eam partem,quæ ſecta eſt non facto, ſed iure, vno eodemque toto,cuius reſpectu partes factæ ſunt. Vult.l.2.tit.7.§.fin.n.3.in comm.Inſt.

Partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari Q.Mutius dicebat, quia id quod pro indiuiſo noſtrum eſſet, non pars, ſed totum eſſet: veluti ſi fundus regionibus diuiſus ſit, pars vnaquæq; non iam pars fundi eſt, ſed fundus integer, l.6. §.ſi quis partem,ff.com.præd. Seruius tamen Sulpitius partis appellatione & quod pro indiuiſo & quod pro diuiſo noſtrum ſit contineri non ineleganter dicebat, l.25. ff.de ver.ſign. Itaque pars alia pro diuiſo alia pro indiuiſo eſt,l.43.ff.de acq.poſſ.l.5.ff.de vſufr.l.7.ff.de except.rei iud.l.64.ff.de euictionibus,l.7.in fin. ff.quib.mod.pign. l.4. ff.pro empto leg.17. ff.famil.erciſc.l.5. §.vlt.ff.commod.l.4.§.ſi alter, ff.fin.regun.l.31.ff.de vſuſr.leg. Partis autem nomen dimidiam ſignificat,ſi non ſpecialiter facta ſit partis mentio, l.49.ff.de vſufr.l.146.ff.de verb.ſig. Vlp. in Inſtit.tit.24. Proinde ſi interrogatus quis in iure hæredem ſe eſſe ex parte reſponderit,ſi ex dimidia hæres ſit,nihil ei nocet reſponſum, alioquin nocet. l.11.§.ſi interrogatus, ff.de interrog.in iur.fac.Briſſ.

Partis hæc ſunt adiuncta, debita, certa,legitima,reliqua virilis. Æquæ partes,pares,diſpares,dominicæ,hæreditariæ. Briſſ.

Partitio, Cic.vocat partitionem aliud quiddam, quam diuiſionem. Diuiſio eſt ſpecierum vnius generis enumeratio, vt animalium aliud bos,aliud aſinus,&c.Partitio eſt,quando aliqua res in membra diſcerpitur, vt corporis partes aliæ caput, pedes, manus, &c. Quære, Diuiſio. ICti partitionis voce pro parte ſæpius vtuntur,vt Vlp.in l.nomen filiarum 164.§.1.ff.de verb.ſign.ait,Partitionis verbum non ſemper dimidium ſignificat, ſed prout eſt adiectum.Poteſt enim iuberi aliquis & maximam partiri, poſſet & viceſimam & tertiam prout libuerit. Sed ſi non fuerit portio adiecta, dimidia pars debetur, de cuius legis intellectu vide in ead.l.Gœd.Idem Vlp.in fragm.tradit ſicut res ſingulæ legari poſſunt, ita vniuerſarum ſummam legari poſſe: & hanc ſpeciem legati vocari partitionem:veluti Mæuius hæres meus cum Titio hæreditatem meam partito, diuidito: eoque caſu dimidiam partem bonorum legatam,videri. Exemplum autem partitionis antiquum extat in Cluentiana: vbi vide.

Partivm Iuriſconſulti duo genera conſtituunt, aliæ namque naturales ſunt,aliæ intellectæ. Naturales appello,quæ pōdere numero, menſura conſtant, quæ oculis cerni tangiq; poſſunt: veluti ſi quis corpus aliquod ſecare velit, duas partes conſtituet,quas nemo ſenſus communis compos, non facile cognoſcet. Intellectas dico quæ tangi demonſtrariue non poſſunt, cerni tamen animo atq; intelligi poſſunt: veluti ſi ſeruum aut nauem duo communem habeant,partem ſuam quiſque in his rebus obtinet,quam oculis cernere non poteſt,animo & intelligentia poteſt. Quod ſignificans Caſſelius noſter apud Macrobium, mercatori quemadmodum cum ſocio nauem diuideret,interroganti reſpondet. Nauem ſi diuidis,nec tu nec ſocius habebitis, Vlp.l.5.ff.de ſtip.ſeru. Seruus communis ſic omnium eſt,non quaſi ſingulorum totus:ſed pro partibus vtiq; indiuiſis, vt intellectu magis partes habeant, quam corpore. Ergo partes intellectu Vlpianus eas appellat,quæ animo & intelligentia tantum cernuntur: & earum rerum ſunt,quas Pomponius naturaliter indiuiſas appellat in l.non amplius 26.§.fi. ff. de leg.1. Alias autem partes item alibi numero fieri dicit. h.e.in l.29.ff.de ſol. Quum Stichus,ait,& Pamphilus cōmuni ſeruo promiſſi ſunt, non alteri Stichus, alteri Pamphilus ſolui poteſt:ſed dimidiæ ſingulorum partes debentur: atque vtriuſque rei dominium duobus modis intelligi poteſt. Sed in numis,& oleo,& frumento,& ſimilib quæ communi ſpecie continentur, apparet hoc actum vt numero diuidatur obligatio. Eandem diuiſionem duplicē Papin.notat in l.94.eiuſd.tit.& l. 66.§.1.ff.de leg.& fideic.lib.30. vbi ait plures in vno fundo dominium iuris intellectu non diuiſione corporis obtinere notat & Paulus in l.25.§.1.ff.de verb.ſig.vbi Seruio aſſentitur,qui partes alias eſſe dixit pro diuiſo,alias pro indiuiſo:Quum Mutius putaret partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari: nam quod pro diuiſo noſtrum ſit,id non partem,ſed totū eſſe: cui conſentit Vlp.in l.6.§.1.ff.com.præd.Ariſtot.autem in lib. de ſenſu, hanc quoque diuiſionem attingit: ſed in categoriis planius rem omnem exponit:ait enim Quantitatē aliam continuam,aliam ſejunctam eſſe:continuam cuius partium terminus aliquis communis eſt: veluti corporis,cuius partes communem habent terminum lineam:aut lineæ in qua partes ſint quo inter ſe cohæreant,communem habent,punctum ſcilicet.

Itaque poculum cum anſa quantitatis eſt continuæ:vti conſtat ex l.21.§.4.ff.de furt.& pats lancis ptiuſquam etaſa ſit,l.22.eo. tit. Ex quibus intelligi fundum qui inter duos diuiſus eſt,quia tetminum habet communem, quo intet ſe partes adaptantut, in quantitate continua numetandum eſſe : qua de cauſa non tam in partes diuidi ſundus à Iutiſconſultis dicitur · quam tegiones,vt in tract. ff.fin.tegund. Seiunctam veto Atiſtot.eam appellat quantitatem,cuius partes communem tetminúm non habent, vt in numero. Nam ſi bis quinque, inquit, ſunt pattes decem, quinque & quinque nullo communi termino coniuncta ſunt, ſed ſecteta & ſeparata : cum ea omnia adiungamus licet,quæ communi ſpecie contineti dicuntur ab Vlpian. dict.l.29.de ſol.veluti vinum,oleum ſrumentum.Nam ſi duobus amphora vim legata eſt, ſeiuncta vtrique quantitas legata eſt.Nam vtnæ duæ finem in amphota quo inter ſe cohæteant, communem non habent, neque duo ſemimodij in modio neque bis quinquaginta,in centum : quod eodem modo de pondetibus quoque iudicandum eſt. Nam in vncia duæ ſemunciæ communem tetminum non habent. Quantum hoc dejunctum in teſſeris & numis quoque intelligitur, quæ ſi plutibus legata ſint, tot habebunt deiunctas & ſecretas intet ſe pattes, quot etunt legatatij. Qua ex diſputatione intelligimus quamobtem Vlpianus ab Offilio & Trebatio diſſentiens, neget eum qui ex ſtumenti acetuo modium, aut ex vini dolio ſextarium abſtulerit totius nomine furti teneri,l.21. ff.de furt.nec magis intereſſe affirmet intet hanc ſpeciem, quam ſi quis ex atmario rem vnam auerterit : vtramque enim quantitatem ſeiunctam eſſe. Quod vero Trebatius dicebat,ſi quis aurem attingat eum totum corpus attingere, Vlpianum non mouit, perſpicientem ſine dubio, quantitatem illam eſſe continuam, hanc veto deiunctam. Qua quidem ex diſpoſitione quam neceſſaria iuris ſtudioſo Dialecticæ cognitio ſit, cuius ignoratione tanti viti, & in iute ciuili tantopere exercitati parua in re peccarunt,facile intellectu eſt.Pattium autem aliam quoque tradere oportet diuiſionem : nam aliæ ptincipales dicuntur,quibus ſublatis totum intetit: aliæ minus ptincipales,quibus ademptis totum tantum manet : vt caput in corpote humano,& pectus,& btachia,partes ſunt ptincipales : ctines autem,& vngues,& ſupetcilia minus principales. Ita intelligendum eſt, quod ait Vlp. leg.13. §.2.ff.de acceptil.vbi ait nec cementa,nec ſeneſtras,nec patietem, nec diætam domus eſſe partes : quum tamen Ariſtot. tam frequenter domum ex partibus ſic deſiniat, operculum quod ex lapidibus, lateribus, cemento, ttabibuſque conſtat. Sed Vlpian.illam partium diuiſionem ſpectans,ita diſputat, quaſi eæ demum vetæ partes eſſent, quibus ſublatis totum intetit, vt in ſundo vſusfructus perpetuus, & via perpetua, d. l.13.& l.58. ff.de verbot. obligat. vbi & in via itet aut actus,in fructu,ftuctus & vſus : in decem bis quinque numerantur. Eas vero quibus ademptis totum nihilominus manet integrum, non eſſe partes : vt ſcypho, emblemata : & in domo columnæ matmoreæ : in fundo vſusfructus non perpetuus, l.25. ff. de vetbor.ſignific.in vſufructu,vius:quum poſſit vſus ſine vſufructu conſtitui, ~~inquit Vlp.~~d.l.13.de acceptil.in gtege aliquot capita,quibus ſublatis & grex manet, & poteſt vſucapi, quum illa nec poſſideantut, nec vſucapiantut, ait Pomp. l.30. ff.de vſurp.& vſucap.Hot.

PARTIVM natura eſt,vt conſtituant totum, vt ſatiſdatio,tuitio, adminiſtratio & tationis redditio,tutelam:radix,truncus & tami arbotem : interrogatio,& ptomiſſio, ſtipulationem.Spieg. Sic partes domus ſunt, quæ coniunctæ faciunt, vt id totum, quod inde exiſtit, domus appelletut. Quare neque cementa, neque lapides,pats ſunt domus:Donellus de euict.

PARTIVM ſuarum exiſtimabit, quod ſic Calliſtratus exponit in l.generalitet,ff.de offic.præſid.& Iulius in præcedenti.Spieg.

PARTVS animalium quorumlibet dicitut.Briſſ.

PARTVS,& ipſe actus pariendi eſt,& ipſa proles:vt,partus dotalium ancillarum, eſt portio dotis, l.ſi poſt diuottium,§.fin.ff. de jut.dot.Itaque partus continentut reditus appellatione non autem fructus,l.deducta, §.hæreditatem,ff.ad Ttebell. l.Paul. ad leg.Falc.

PARTVS antequam edatur, mulietis pottio eſt vel viſcerum, Vlp.de ventre inſpiciendi.Maff.

PARTVM non eſſe pattem rei furtiuæ, Scæuola l.11.quæſt. ſcribit Vlp.l.partum 26.de verb.ſig.Maff.

PARTVS ſequitur ventrem, id eſt, liberi, quo ad ſtatum mattis conditionem ſequuntur,l.partum,Cod.de tei vendic.l.placuit, Co.de lib.cauſ.l.idem Pompon. §.ſi equam,ff.de rei vendic.& in cap. dilectus, extra de ſetuis non otdin.cum gl. Quod veto ad honores & dignitates attinet, partum liberi ſequuntur, l. filiam, & l.liberos,ff.de Senat.l.exemplo, & l.eos, Cod.de decut.lib.10.

PARTVS ſexto menſe natus, vulgo quæſitus creditur, non legitimus : ſecus in ſeptimo menſe. Extat apud Plin. cap. de pariendi tempote lib.7.de quo & Iuriſconſ.meminit,l.7.de ſtatu homin. Labitur Accurſ.dicens iuſtum pattum à ſeptimo vſque ad decimum menſem finitum,& non vltra naſci. In quem errorem lapſi omnes videntut, teſte Salom. non animaduertentes in l.Gallus eſſe textum apettum:Iuſtum pattum etiam vndecimo menſe naſci.Fugit eos differentia inter decem menſes mottis,& decem menſes conceptus. De quo idem latius in d. l.Gallus.Spieg.

PARTVS etiam non modo in lucem editus, ſed & dum adhuc in vtero eſt,appellatur. Btiſſ.

PARTVS dicitut edi,concipi,ſubiici,ſupponi.Btiſſ.

PARTVS ἐννεάμηνος mortuus eſt, cum tamen ἑπτάμηνος ſit immaturus, ſi quætatut differentiæ tatio, tribuendum id erit occultæ tationi & virtuti ſeptenarij numeri : ac videnda hic omnino erit epiſtola Ambroſij 39.ad Hotantianum.Cuiac.ad Iul. Paul.recepta ſentent.lib.4.tit.9.§.ſeptimo menſe : & vide Gothoſr.in not.ad l.3.§.fin.ff.de ſuis & legit.

PARTVS monſttoſos vel portentoſos Paulus videtur appellaſſe, qui contta humani generis fotmam editi ſunt,cuiuſmodi.Vlp. in l.oſtentum 38.ff.de verb.ſign.definiuit : Brech.l.quæret aliquis,ff.de verb.& ret.ſignif.&c.

PARTVVM pattus. Vlp.de petit.hæred.Ancillarum etiam partus & partuum pattus, quanquam ftuctus eſſe non exiſtimantur, augent tamen hæteditatem.Spieg.

PARTVS imperfectus modo ſpiritum ducens,quantumlibet exiguus,natus tamen cenſetut, rumpitque teſtamentum. Vlp.in l.quod dicitur,ff.de libet.& poſth.hæred.inſtituen.

PARVI tefert, vt apud Cicer. & alios idoneos autores, ſic apud veteres Iuriſconſ.qui teſte Ludouico Viue,ſcripſerunt.Vlpian. Parui etenim, ait, refert ab initio quis doloſe in hæreditate ſit verſatus,an poſtea hoc ſacete cœpetit.Spieg.

PARVM eſt vt non, locutio eſt idem ſignificans quod parum abeſt, quin Iauol.l.102.de teg.iur. Omnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt : parum eſt enim vt non ſubuerti poſſit. Quod Harmenop.ſic expreſſit, πᾶς νομικὸς κανὼν σφαλερός ἐστιν ὀλίγου γὰρ ἀνατρέπεται. Similitet Demoſth. [Greek illegible] : Sua vero commemorate beneficia,ptope exptobrate eſt:quam ſententiam vſurpat & Tetentius.Hotom.

PARVM exaudire,l.item quæritur,§.ſi tutot.ff.locati & alibi.

PARVVLI dicuntut qui ſunt intta annum 25.l.2.C.de fund.patr. lib.11.Cuiac.ad l.1.C.de ſugitiuis colo.pattim.d.lib.11.

PARVVM vini in l.21.in ptinc.ff.de futt.pto patum.

PARVVM tempus in l.2.Cod.de ſecund.nupt. id eſt duo menſes, Gothofr. in iam d.l.2.

PASCEOLVS à vetbo Græco φάσκωλος & φασκώλιον,quod verbum Feſtus tetinuit, qui ſcripſit phaſcola eſſe, quas alij vocant peras.De qua Turneb.aduerſ.lib.3.c.11.

PASCERE eſt alere & cibaria ptæſtare ſetuis vel iumentis. Briſſ.

PASCVVM,paſcui (pluralitet paſcua,paſcuorum) locus eſt:in quo pecudes paſcuntur,ſiue ager,ſiue pratum, ſiue mons aut collis fuerit. Eſt autem paſcuorum aliud priuatum, & aliud publicum,de quib. abunde ſatis in tit.60. lib.11. C.& in tit.41.lib.7. eiuſd. C.tractatum eſt. Sic paſcua loca & paſcua ſylua dicitur, quæ paſcuis pecudum deſtinata eſt, hoc eſt, in quam ius eſt paſcendi cauſa pecora mittere. Caius in l.ſylva 30.§.fin. ff.de verb.ſignif. Item,paſcuarij, qui vectigal dant ex ptatorum publicotum latione. Dicti, quod ea conducebantur cauſa paſcendi pecotis. Anch.

PASSA vua dicitur, quæ in ſole paſſa eſt aduri.Vatro & Gothof. ad l.fin.§.1.ff de tritic.vino legat.

PASSIM eſt indifferenter,indiſtincte,promiſcue.Briſſ.

PASSIM admittere. Oppon. Diſtricte denegare.Medium à prætore cauſa cognita temperari. Vlp. in l.ſed hæc, ff.de procurator.Spieg.

PASSIM ſic intelligimus, quod vbique,quod vndique,quod ſine vllo conditionis diſcrimine fit, l.palam, ff.de rit.nupt.l.ſolent,§.fin.de offic.proc.l.ſi ea.C.de adultet.cum ſimil.Spieg.

PASSVM, vinum illud eſt,quod ex vuis paſſis conficitur. Nam ab igne decoquendo patitur. Vlp. in l.ſi quis 9.in ptinc.de tri. & vin.leg. Paſſim, inquit,niſi contraria mens ſit, intelligitur. Proculus eod.tit.l.qui vinum,16.§.1. Cui dulcia,legata eſſent, omnia hæc eſſent legata, mulſum,paſſum,deſtutum,& ſimiles potiones. Nebriſſ. Eſt enim paſſum inde dictum, quod fieret ex vuis paſſis, quæ in fiſcellam includebantur, mox contuſæ prelo ſubjiciebantut, vnde paſſum effluebat,in Africa frequẽs. Corn.Celſus lib.2.de re medica : Mulſum quo plus melius habet : defrutum quo magis incoctum : paſſum, quo ex ſicciore vua eſt, eo valentius.Seruius in 2. Georg.Paſſum decoqui credidit, & idem eſſe quod defrutum, ſatis euidenti errore. Forcatul.in penu iuris ciuilis,c.6.Paſſum,inquit Varto de vita populi Romani apud Nonium,nominabant,ſi in vindemia vuam diutius cocte legerent,eamque paſſi eſſent in ſole aduri.

PASSVS,ſunt quinque pedes,quantum ſcilicet paſſis,id eſt, apertis btachiis efficere quis poteſt vnde & paſſus dictus, vt teſtatur Alciat. intetptetans l.quinque pedum, Cod.fin. regund.& cap.18.libr.1.paretg.Iſidor.autor etymologici præbuit anſam,

Azoni

Azoni, Accurſioque haud recte intelligendi iam d.l.5. pedum Nec etiam verbis legis.Critini expoſitione conuenit.Spieg.

PASSVS eſt, quantum homo paſſis pedibus ambulando conficit. Anuotauit Philander ſex paſſuum diſcrimina, & differentias. Eſt enim paſſus qui continet veſtigium & ſpatium, i.e. pedes duos. Alius duo veſtigia & medium interuallum, id eſt, pedes duos & dimidium. Tertium genus paſſuum, duo veſtigia cum interuallo vno continet, aut contra, id eſt, pedes tres. Quartum duo ſpatia cum totidem interiectis veſtigiis, id eſt, pedes quaternos. Quintum tria interualla cum veſtigiis duobus, aut contra, id eſt, pedes quinos. Sextum, veſtigia tria cum totidem interuallis, id eſt, pedes ſenos. Græci ὀργυιὰν, appellant. Brech. l.mille paſſus, ff.de verb.& rer.ſign.

PASTILIVM Latini vocãt, quod Græci emplaſtrũ dicunt, quanquam inter hæc diſcrimen notatum ſit à Cornelio Celſo lib.4.

PASTINA inſtituere in l.7.§.vlt.ff.ſolut.matrim. Quæ & paſtinationes in l.79.ff.de verbor.ſignif. Paſtina autem fieri tribus generibus, Palladius lib.2.tit.10.docet, aut terra in totum foſſa, aut ſulcis, aut ſcrobibus.Prat.Briſſ.

Inde PASTINANDVS fundus in l.15.§.1.ff.quod vi aut clam. Vbi paſtinare eſt agrum fodere, à paſtino ferramenti bifurcati genere, quo ſemina panguntur.Prat.Repaſtinari porro ex Verrij opinione quam Feſtus lib.17.refert, is ager dicebatur, cuius natura emendabatur fodiendo, cum aut ſilueſter excolatur, aut lapis molitur frangendo, vt fiat paſcuum vel aruum:Vide Columell.lib.3.c.18.ex quo emendandus eſt Iſidorus lib.vlt. etymol. cap.14. apud quem in paſtini definitione ſparguntur pro panguntur corrupte in impreſſis non item in ſcriptis codicibus legitur. Pangere autem defigere eſt, interpretete Feſto: & ſemina ſurculi ſunt vitium, qui ferramento illo bifurco, quod paſtinum vocant, terræ infiguntur. Briſſ.

PASTINACA putatur eſſe piſcis nomen, ex eo inuentum, quod telum quaſi paſtinum habeat: Paſtinaca herba, quod paſtinum referat, & tanquam habeat.Turneb.aduerſ.lib.8.cap.23.

PASTINARE, eſt vineis ponendis locum præparare. Is cui fundum paſtinandum locauerat, lapides ſuſtulit l.15.§.1.ff.quod vi aut clam.Briſſ.

PASTINATIO, eſt paſtinandi actus, quem eleganter indicat Columella c.18. lib.3. Paſtinationis vocabulo vtitur Paulus l.impenſæ, de verb.ſignific. Sicut arbuſti paſtinatione vltra quam neceſſe fuit: Vide Alberic.in ead.dictione.Spieg.

PASTOPHORIA & Paſtophorum ſacerdotum ædes, de quibus Apul.lib.11.de aſino aureo. Dicti Paſtophori à paſto Pallio ferendo. Paſtophoros demum Venus appellata quod thalamum nuptialem curet & adminiſtret. Sunt qui deflectant à Pallio Παστὰς thalamus nuptialis dicitur, qui alio nomine Νυμφεῖον. De Paſtade venereo thalamo Leonides. Nymphia & hæc cubicula ſponſarum dicuntur Lampridio, cæteris Ioan. Bapt.in comment.epiſt.Sidon.Apollinar.ad Aumaſtrum lib.5.

PATARENI in Authent. Gazatos, C.de hæret. referuntur inter hæreticos. Alij ibidem legunt Patharenos: alij Patharinos, alij Patrinos.

PATEFACTVM exemplar teſtamenti, & patefactæ tabulæ, quando dicantur l.ſi in duob.10.ff.quem ad teſt.aper.Prat.

PATER eſt à quo naſcitur initium generis; itaque is paterfamilias vocitatur: Pater autem dictus eo quod patratione peracta filium procreet. Patratio enim eſt rei venereæ conſummatio. Lucret.Et bene Patra Parrum. Verum hallucinatur Iſidorus. Lucretio enim ex cuius lib.4. hic verſus peritus eſt, nunquam hoc monſtrum verbi Patra in mentem venit, ſed apud eum ſcriptum eſt:

Et bene parta Patrum fiunt anademata mitra. Briſſ.

PATER eſt iuris ciuilis, Mater eſt naturæ. Mater eſt quæ peperit. Pater eſt quem iuſtæ nuptiæ faciunt patrem. Illa certiſſima, hic incertiſſimus, Connan lib.2.c.11.n.6. Adde Baldu.comment.ſuper Iuſtinian.Inſtit.lib.1.tit.10.de nuptiis.

PATER & filius vna cenſetur perſona, l.fin.C.de impud.Vneq; caro, c.contradicimus, §.1.cauſ.35.q.3.Corraſ.4.Miſcel.9.n.2.

PATER quaſi patriæ is eſt, diſcuſſor pecuniæ publicæ operumq; publicorum, l.1.C.de rat.oper.pub.l.vlt.C.de infant.expoſ.l.1. C.de aleat. l.1.C.quib.mun.exc. lib.10. l.2. C.de debit.ciuit. lib.11. Nou.17.85.128.160. Cuiac.ad leg.3. C.de iis, qui ſponte munera ſuſceperunt, lib.10.

PATER eſt iuxta Iuriſconſultos quem iuſtæ nuptiæ deſignant, l.quia certa, ff.de in ius voc.ſed prole non ſemper facie maritum patientis exprimit, ſed interdum auum paternum, aut maternum, interdum auiam, interdum patruum, aut propatruum, Spiegel. eſt autem hoc vocabulum non ſolum naturæ, ſed & religionis & reuerentiæ: vnde & Dij omnes patres appellabantur, vt inquit Seruius & Virgil.

Huc ades ô Lenæe pater-- -- Sal.

Delecti quibus corpus annis infirmum, ingenium validum ſapientiæ erat reipub.conſulebant, ij vel ætate, vel curæ ſimilitudine patres appellabantur.

PATER quæ filio emancipato ſtudiorum cauſa peregre agenti ſubminiſtrauit: ſi non credendi animo miſiſſe fuerit comprobatus, ſed pietate debita ductus, in rationem portionis quæ ex defuncti bonis ad eundem filium pertinuit, computari æquitas non patitur.Prat.

PATER inter filios poteſt diuidere bona, & eam diuiſionem teſtamento confirmare: & cauere vt æs alienum, quod vnuſquiſque eorum habet, ſiue habebit, ſolus ſuſtineat, Scæuol. in l.ex parte §.fin.fam.erciſ.Prat.

PATER patratus vnus ex Fœcialium collegio dicebatur, cuius munus erat cum pax aut fœdus facienda eſſent, verba facere.

PATERFAMILIAS dicitur quicunque Familiæ princeps eſt, ſub quo reliqui ſubſunt ſuo quiſq; ordine, nec alium locum quam ſui ordinis tenet. Conn.lib.2.c.14.n.2. Patresfamilias item dicuntur qui ſuæ poteſtatis ſunt, ſiue puberes ſint, ſiue impuberes, habentque id iuris, vt ſi natura non poſſunt, adoptione ſibi liberos procreent.Conn.lib.2.c.14.n.1.& c.15.n.5.

PATERFAMILIAS inquit Vlp.in l.195.de verb.ſig.appellatur, qui in domo dominium habet, recteq; hoc nomine appellatur, quamuis filium non habeat. Non enim ſolum perſonam eius, ſed & ius demonſtramus. Deniq; & pupillum patremfa.appellamus. Et cum paterfa.moritur, quotquot capita libera ei ſubiecta fuere ſingula familias incipiunt habere, eique pro parte præſunt.Itaq; alibi patresfamiliarium definiuntur, qui ſunt ſuę poteſtatis, ſiue pubetes, ſiue impuberes, l.4. ff.de his, qui ſunt ſui vel alien.Nam filij cuiuſcunque ætatis ſint, morte patrum ſui iuris effecti patresfa.ſunt, l.5.ff.quando dies leg.Hinc.Tert. in lib.de virg.veland.Materf.ait, vocatur, licet virgo.paterf.licet inueſtis:paterf.etiam ſi ſeruus manumiſſus, l.14.ff.qui teſt. fac.In hoc autem verbo conſiderandum eſt, veteres ad detrahendam inuidiam patris magis quam domini nomen principi familiæ indidiſſe. Quod & Tert.in apolog.notat, Gratius, ait, eſt nomen pietatis, quam poteſtatis. Et iã familię magis patres, quam domini vocantur.Et Senec.lib.6.ep. Ne illud quidem, ait videtis, quam omnem inuidiam maiores noſtri dominis, omnem contumeliam ſeruis detraxerunt, dominum patremf. appellantes, ſeruos familiares. Quem totum Senecæ locum Macrobius ſuppreſſo auctoris, vnde hauſerat, nomine, libr.1. Satur.c.11.tranſtulit. Hinc Martial.iocus lib.1.epigram.

Vxorem habendam non putat Quirinalis
Cum vult habere filios, & inuenit.
Quo poſſit iſtud more? futuit ancillas,
Domumq; & agros implet equitibus vernis
Paterfamilias verus Quirinalis.

Feſtus quoque lib.6.ducem & principem generis patremfamilias appellatum ſcribit.Patrem autem familias, & familiæ Latinis dictum Priſcian.lib.6.exemplis probat.Briſſ.

PATERFAMILIAS is quoque dicitur, qui in domo aliena, in vxorem, liberos & libertos ſuos veluti dominationem exercet, licet nullius rei proprietatem habeat, ne ſui ipſius quidem: nam nec ſui proprietarius eſt, qui ſui iuris ſuæque poteſtatis eſt. At retro etiam, qui neque liberos, nec vxorem, nec libertos, nec mercenarios vllos, ſed ſeruos tantum in dominio ſuo habet, is quoque paterfamilias ſeruis dicitur: Vide Lactant.4. Inſtitut.Prat.ex Cuiac.10. obſ.16.

PATERFAMILIAS his dotibus prædicatur, bonus, prudens, diligens.Briſſ.

PATERNA, pro bonis paternis, in l.9.ff.de iur.milit.

PATERNOS libertos, vt Paulus ait, de verb.ſignific.recte videmur dicere noſtros libertos. Liberorum noſtrorum libertos, non recte libertos noſtros dicimus.Maff.

PATERNVM eſt officium dotem vel ante nuptias donationem pro ſua dare progenie, l.vlt.§.vtramque ff.de dot.promiſſ.

Πάθη motiones dicuntur, quæ facile diſſipantur & euelluntur, non autem patibiles qualitates: quia ex iis nulli quales nominantur. Neq; enim quem pudor rubore afficit, ob idipſum rubet dicitur, nec qui metu pallet, pallidus. Eo modò non quæcunque pro tempore adſunt prædiis commoditates, iura prædiorum appellantur, ſed quæ perpetua & connexa ſunt: ita vt nunquam aut vix tolli poſſint, quia hæc demum iura ſunt, ex quibus ipſa prædia qualiter ſe habent, lib.4.c.7. nu.8.

Πάθος ait Gothof.ad l.5.ff.de ædil.edict.eſt auerſa à recta ratione contra naturam commotio, Zeno apud Cic.4. Tuſc.& libro 3. motum quemque in animo turbidum vocat.

PATIENTIA, inquit Cicero, eſt honeſtatis aut vtilitatis cauſa rerum arduarum ac difficilium, voluntaria ac diuturna perpeſſio. In iure tamen patientiæ verbo tacitus conſenſus intelligitur, l.6.§.ſi paſſus, ff.mandat. Prat.

Πατραλῴας, vide ſupra, Μάμμα.

PATREMFAMILIAS æſtimamus ex familia, nõ quam de facto iam habeat, ſed ex iure familiæ habendæ. Vnde fit, vt paterfamilias interdum habeat alios ſuæ poteſtati ſubiectos, qui tum familia ipſius contineri dicuntur: interdum vero ipſo quidem facto nullos eiuſmodi habeat, habeat tamen ius habendi, & quidem ſibi habendi, quod & ipſam familiam denotat.Vult. in comment. Inſtit.l.1.in pr.tit.8.n.6.

PATRES, Romulus qui primus rerum potius eſt Romæ, centum ſibi delegit ſenes omnes & maritos, à quibus petere poſſet con-

filium adminiſtrandæ reipubl. ab ætate Senatores, ab honore patres dictos: his enim honorum præmiis ſperabat ſe poſſe reliquos omnes ciues ad voluntatem matrimonij inducere. Nec inanis eſt quorundam coniectura eo numero contentum eum fuiſſe, non quod ſatis eſſet, ſed quod illi centum ſoli erant, qui certos haberent liberos, & patres vere poſſent appellari: Saluſt in coniur. Catil. Delecti, inquit, quibus corpus annis infirmum, ingenium, ſapientia validum erat, reip. conſultabant, hi, vel ætate vel curæ ſimilitudine Patres appellabantur. Feſtus: Patres dicti ſunt, inquit, quaſi ſunt patritij generis conſcripti, qui in Senatu ex equeſtri ordine ſunt ſcriptis patribus adnotati. Prat. Connan. lib. 1. c. 12. n. 1.

PATRES cõſcripti. L. Tarquinius rex creatus, partim ſibi timens ab Anci filiis: partim vt hoc genere beneficij remuneraretur eos, quos ſtudioſos ſui in adipiſcendo regno cognouerat centum alios Senatores conſcripſit, qui minorum gentium, & conſcripti patres ſunt vocati. Connan. d. lib. 1. c. 2. n. 3.

PATRES conſcripti vocantur, qui in conſilium Senatumve eligebantur, Dicti, quaſi ex omnibus patribus peculiariter collecti & conſcripti eſſent, vt vice omnium publicis conſiliis præeſſent, Gœdd. in commen. ad l. plebs eſt, 238. ff. de verb. ſign.

PATRES patrati, id eſt, perfecti.

PATRES patriæ ideo dicti, quod eam quam patres in filios poteſtatem, ipſi in ciues haberent. An potius hoc inſtitutum Honoris, quam imperij cauſa, vt ipſi tanquam patres ſubiectos admonerent ac amarent vt filios: & ciues, principes tanquam parentes obſeruarent. Seneca lib. 1. de Clementia latius explicat, cur Principem Patrem patriæ appellemus. Spieg.

PATRIÆ lata ſignificatio eſt, leg. non quod in fin. de pen. leg. nec ſolis mœnib. terminatur: quin & quandoque patriam de prouincia dicimus, l. vxorem, §. legauerat, de leg. 3. Complectitur autem in ſe patria, quicquid ad eam gubernandam eſt neceſſarium, id eſt, totam Politiæ ordinationem, ſcilicet magiſtratus, poteſtates, dominia, &c. huiuſmodi. Quod notandum eſt. Pomp. l. 2. de iuſtit. & iur. addens exempla Iuris gentium naturali ratione conſtituti, hoc eſt, iuris vere naturalis & diuini; vt parentibus, inquit, & patriæ pareamus: Vide Oldendorp. in Diuin. tab. præcept. 4. Spieg.

PATRIA nihil eſt aliud, quam eiuſdem populi natio ſimul congregati, iiſdem legib. viuens & inſtitutis, Conn. lib. 1. c. 5. n. 5.

PATRIA duplex eſt: vna originis, altera domicilij: vel triplex, originis, quam Germanam M. Tullius vocat, alia domicilij, & alia communis, vt Roma in orbe Romano, Cuiac. 4. obſeruation. 12. & ad leg. 6. §. Grammatici, ff. de excuſ. mun.

PATRIA poteſtas eſt ius, quod pater habet in liberos. Hanc Ariſtoteles in Ethicis regio, dominicam vero tyrannico imperio ſimilem eſſe affirmat, hoc in Græcorum republica, in qua vixit Ariſtoteles, vt eiuſmodi fuerit: in Romana certe Reipubl. iure vetuſtiſſimo locum non habuiſſe ex eo manifeſtum eſt, quod haud minus atque dominus in ſeruos, pater in liberos ſuos poteſtati ſuæ ſubiectos, vitæ atq; necis haberet poteſtatem, l. in ſuis, 11. ff. de liber. & poſth. Bodin. lib. de Rep. c. 4. Sunt qui exiſtiment poteſtatem patriam dominica fuiſſe grauiorem, eo quod ſeruus ſemel venditus exibat è poteſtate domini vendentis, quod non æque erat in filio, quippe quem ter vendi oportebat, antequam poteſtate patria liberaretur, idque ex leg. duodecim Tabul. Non placet: Primum enim certum eſt filiam æque atque filium eſſe in poteſtate patria, & tamen vna venditione filia fiebat ſui iuris. Deinde ſeruus vere & re ipſa vendebatur, & venditione in alius poteſtatem coniiciebatur, filius autem vendebatur non vere ſed imaginarie, atque ita etiam vt poſt venditionem tertiam ſui iuris fieret, quod non tantum non erat ei graue, ſed etiam maximi beneficio loco, eo quod per hanc emancipationem in poteſtate aliena eſſe deſineret, ſuique iuris fieri inciperet, Poteſtas autem patria etiam nexus paternus dicitur in leg. cum oportet, §. cum autem, C. de bon. quæ liber. & poteſtatis patriæ vinculum, in l. pactum, C. de pact. conuent. & vinculum familiæ, etiam ſacra patris, leg. fin. §. final. C. ad SCtum Tertyll. fin. in princ. C. de curat. furt. l. finali, §. fin. C. de inoffic. teſtam. & abſolute ſacra, in l. in coniunctione, Cod. de nupt. Sed vt plurimum poteſtas illa dicitur patria, idque à patre. Soli enim patri, non etiam matri illa competit, §. fœminæ. Inſt. de adoptionibus, l. 13. ff. de ſuis & legit. Atque ex hac eſt, vt filius dicatur filiusfamilias, & filia dicatur filiafamilias, Vultc. in comment. Inſtit. ad tit. de patria poteſt. in princ. num. 1. 2. 3.

PATRIA poteſtas, quomodo diſſolvatur: vide eundem Vultei. ad §. filiusfamilias, Inſtit. quibus modis poteſt ſolvatur.

PATRIA poteſtas, & ſui iuris eſſe, ſunt contraria immediata, l. fin. C. de ſent. paſſ. Eſt autem patria poteſtas, ius illud quod pater, vel auus in perſonas liberorum, qui ex iuſtis nuptiis procreati ſunt, habet, l. poteſtatis, ff. de verb. ſign. Hoc autem ius proprium ciuium Romanorum eſt: quoniam à lege 12. tab. introductum. Sed cum conſtitutione Antonini, in l. qui in orbe de ſtatu hom. qui in orbe Romano ſunt, ciues Romani effecti ſunt, ſequitur, ad omnes Chriſtianos hodie illud pertinere Rom. veteres, adeo ſemper magni in liberos paternum ius fecere, vt regum temporibus, patri filios bis vendere permiſſum ſit: niſi pater ei vxorem dediſſet, aut vltro ducere volenti, aſſenſum præſtitiſſet. Ex Alciato, & Bapt. Fulgoſ. Spieg. Plures effectus iuris olim patriæ poteſtatis vide apud Cuiac. ad lib. 5. Iul. Paul. recept. ſent. tit. 1. in princ. Vide & omnino Vulteium in comment. Inſtit. de patria poteſtat. in princ. n. 5. & ſeqq.

PATRIA poteſtas in pietate conſiſtit, non crudelitate, & ideo pietatis etiam verbo ſignificatur, l. vlt. ff. ſi à par. qui man. fit. Poteſtas in ſeruos longe alia eſt. Cuiac. ad l. 132. ff. de verbor. oblig. in princip.

PATRIAM autem poteſtatem ſacram ac nexu diuino copulatam leges vocant, l. cum in adoptiuis, verſ. cum enim C. de adopt. Inde in ſacris eſſe, dicimus, pro in patris poteſtate, quæ ſacra & ſancta eſt l. fin. C. de bon. mat. Apud Senecam Tragicum ſic Herculem alloquitur Amphitruo.

Per ſancta generis ſacra, per ius nominis
Vtrumq; noſtri, ſiue me altorem putas,
Seu tu parentem: perque venerandos piis
Canos, ſenecta parce deſerta precor.

Seneca Stoicus de filio abdicato loquens lib. 7. declam. naturæ iura ſacra eſſe confirmat etiam apud pitatas, facit quod vir & uxor participes ſunt diuinæ & humanæ domus l. aduerſus, C. de crim. expil. hæred. Forcat. in Necyomant. dial. 15. n. 1.

PATRIA ſua cuique iucundiſſima: Sic Cuiac. ad l. 4. C. de delat. Patria, inquit, nobis, omnibus carior eſſe debet, quam noſmetipſi. Extat apud Scæuol. de leg. 3. in l. qui habebat elegans thema Græce ſcriptum, à noſtro Haloandro eleganter quoque verſum his verbis: Quo magis dulciſſima patria mea fines ac territoria ſua tueatur, decerno adſignoque illi vniuerſa prædia, quæ in Syria poſſideo, cum omnibus quæ illic ſunt, pecoribus, ſeruis, fructibus, reconditis, omnique apparatu. Quæſitum eſt, an & prædia, quæ pignori habuit teſtator, patriæ ſuæ reliquiſſe videatur: reſpondit Scæu. non videri relicta, ſi modo in propium patrimonium quod fere ceſſante debitore fit, non ſint redacta. Spieg.

PATRIA poteſtas ſoluitur. 1. morte ſiue patris ſiue filij. 2. quaſi morte, nimirum exilio vel deportatione. 3. ſeruitute pœnæ, quæ tamen hodie exoleuit. 4. Epiſcopatus vel patritiatus dignitate, & cæteris. 5. captiuitate, tametſi hoc modo non tam tolli ſiue ſolui, quoniam ſuſpendi dicatur, idque propter ſpem poſtliminij. 6. Emancipatione, hodie ſimplici acceſſione ad iudicem. 7. adoptione. Quibus ex moribus Germaniæ add. tut. 8. matrimonium ſiue nuptiæ. Vultei, l. 1. titul. 12. §. illud autem ſiu. num. 2.

PATRIÆ, cum nos, noſtráq; debeamus obligatione quadam naturali, ſi quid illi vel acceptorum gratia vel accipiendorum ſpe præmiorum & honorum pollicemur, præcedentis cauſæ, vel ſequentis perfectione, naturalis ea obligatio ita roboratur: vt afferat præſtandi promiſſi neceſſitatem. Connan. li. 5. c. 8. n. 2.

PATRIARCHÆ primis temporibus, h. e. per annos circiter 400. dicebantur iidem, qui & Metropolitæ & Archiepiſcopi, & Primates: vt ex primis 6. veteris Eccleſiæ concilijs intelligitur. Sed cum Epiſcopus Conſtantinop. propter vrbis ſuæ dignitatem (in qua ſcilicet ſedes imperij erat) obtinuiſſet, vt Aſiæ, Ponto, & Thraciæ præeſſet (ſicut ex Conſtantinopolitano ſebundo & Chalcedonenſi apparet) Trium-viratus in Eccleſiam inuectus eſt: vt Alexandrinus Africam, Romanus Occidentem, Conſtantinopolitanus partem Europæ & Aſiam prope vniuerſã obtineret: præter perpaucas Eccleſias, quæ dicis cauſa Hieroſolymitano relictæ ſunt propter vrbis auctoritatem & dignitatem. Qua de cauſa ipſe quoque paulo poſt in hunc ordinem eſt cooptatus. Itaq; Quatuor viri tum primum regendæ Eccleſiæ conſtituti ſunt, qui ſenſim Patriarcharum & Archiepiſcoporum nomen, quod omnibus (vt dixi) Metropolitis antea commune fuerat, ſibi proprium ac peculiare fecerunt. Id quod ex hoc ſecundi Conſtantinopolitani concilij can. 36. facile intelligi poteſt: quem ita vertit Hot. Renouantes, quæ à 150. ſanctis patribus, qui in hac à Deo ſeruata regia vrbe conuentum egerunt, & ſexcentorum triginta qui Chalcedone congregati fuerunt inſtituta ſunt: definimus vt Conſtantinopolis ſedes parem habeat dignitatem, ſed antiquioris Romæ, vt in Eccleſiaſticis negotiis, æque atque illa magnificetur: cum ſi poſt ipſam ſecunda poſtquam Alexandrinorum magnæ vrbis, & poſt hanc, Hieroſolymarum Epiſcopus ſuccedat. Quem locum perfidioſiſſime conuerſum Gratian. in decretum ſuum retulit, diſt. 22. cap. renouantes. Iuſtin. qui fuit æqualis temporum illorum, cuiuſque imperio concilium illud coactum eſt Nou. conſt. 123. paulo apertius id declarat: Κελεύομεν, inquit, τοὺς μὲν μακαριωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ πατριάρχας, τοῦτ' ἔστι τὸν πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως, Ἱεροσολύμων, εἰ μὴ ἡ συνήθεια ἀπαιτεῖ & quæ ſequuntur. Id eſt, iubemus beatiſſimos Archiepiſcopos & Patriarchas, h. antiquioris Romæ, Conſtantinopolis, Alexandriæ, & diuinæ vrbis, ſiue Hieroſolymarum Epiſcopi: ſiquidem conſuetudo eſt, &c. In Chalcedonenſis quoque Concilij capitul. 28. ſcriptum eſt hoc

modo

modo, vt ide in vertit, vbique leges ſanctorum Patrum noſtrorum ſequentes, eadem & nos definimus ac ſtatuimus de dignitate & amplitudine ſanctiſſimæ hujus Eccleſiæ Conſtantinopolis, nouæ Romæ. Etenim ſedi antiquioris Romæ, quia tunc ciuitas illa regnabat. Patres noſtri merito primum honoris gradum attribuerunt. Atque eadem conſideratione moti C. L. Deo amantiſſimi Epiſcopi parem honoris gradum attribuerunt nouæ Romæ, ſedi ſanctiſſimæ, decernentes merito, vt ea ciuitas quæ tantum honorem adepta eſt, vt & ſedes eſſet imperij, & ſenatum haberet, & parem dignitatis gradum obtineret, atque antiqua ſedes imperij Roma obtinet, etiam in Eccleſiaſticis negotiis parem atque illa honorem ac dignitatem obtineat, cum poſt illam ſecunda ſit. Iuſtin. autem Nou. 123. Si qui, inquit, ejuſdem ſynodi religioſiſſimi Epiſcopi aliquam inter ſe controuerſiam habeant, ſiue de jure Eccleſiaſtico, ſiue de quibuſdam aliis rebus: primus Metropolitanus ipſorum cum aliis duobus de ſancta ſynodo Epiſcopis rem diiudicato. Et niſi vtraque pars iudicatis acquieſcat, ſed appellandum putet, tum beatiſſimus Patriarcha illius diœceſeos audientiam ipſis accommodato: & illa definitio quæ Eccleſiaſticis canonibus & legibus concordant, neutra parte contra ipſius ſententiam contradicere queunte. Et multa paſſim in hanc ſententiam. Ex quibus manifeſto conſtat. Patriarchas (vt dicimus) in ſuis patriarchis & præfecturis ſummum jus habuiſſe, nec alterum altero ſuperiorem fuiſſe: ſed cum ſummam ſinguli poteſtatem haberent, appellationum fines patriarchæ terminis circumſcriptos ac concluſos fuiſſe. Illud quoque aperte conſtat, Patriarchas quatuor conſtitutos fuiſſe, nimirum Romanum, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, & Hieroſolymitanum. Prat.

Πατρικὸν ius, id eſt, paternum, ſiue vt ait Paul. patrium: Lucianus in Abdicato appellat πατρικὴν δυναστείαν, ſiue ἐξουσίαν. Liuius vero lib. 3 decad. 3. Patriam majeſtatem. Balduin. tit. de patria poteſtate. Vide infra in verbo Poteſtas.

Patrimi ſiue Patrimes, matrimique, quorum patres ac matres adhuc viuunt, &c.

Patrimoniales fundi ſunt ad patrimonium principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo vel perpetuo jure tenebantur, vt oſtendit l. 20. de extr. muneri b. in C. Th. Sic in rubric. de fundis patrimonialib. & rubric. de mancip. & colon. patrimon. & rubric. de collation. fund. patrim. libr. 11. C. & l. 13. C. de præd. minor. & l. 1. l. 2. l. 9. l. 17. de extraor. muneribus in Cod. Theod. patrimoniales accipit. Quos fundos, qui colent patrimoniales, coloni vocantur, l. 7. C. vbi cauſæ fiſcal. rubric. de fungit. colon. patrim. lib. 11. C. Briſſon.

In Patrimonialem poſſeſſorem accipe in l. 4. de annon. & tribut. in C. Theod. Briſſ.

Patrimonium proprie eſt, quod nobis à parentibus relictum eſt, & à majoribus obuenit, Cic. libro 2. epiſt. ad Cœlium: Filio meo, ſi vlla erit reſp. ſatis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei. Idem pro Poſth. Qui vero duo lauta & copioſa patrimonia accepiſſet, remque præterea bonis & honeſtis rationib. auxiſſet, duo patrimonia poſthumus acceperat, alterum à naturali, alterum ab adoptiuo patre. Generaliter tamen pro quibuſcunque bonis accipitur: vt nomine patrimoniis intelligamus quicquid continetur appellatione pecuniæ, l. rei appellat, de verb. ſig. & in patrimonio noſtro rem eſſe dicamus quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes actionem habeamus, l. rem in bonis, ff. de acq. rer. dom. Simul & ipſa nomina contineantur, quemadmodum meorum & tuorum appellatione actiones quoque contineri reſpondit Paul. l. meorum, de verb. ſign. Nec obſtat quod Pompon. in l. cum pupillus, ff. rem pup. ſalu. for. id quod eſt in nominib. à patrimonio diſtinguere videtur: quia ſtricte patrimonij nomen vſurpare, atque ad exactum iudicium reuocare, ſpecie ipſa quam tractabat, coactus eſt: de pupillo namque agit ibi, cujus patrimonio id quod in bonis eſt, non etiam quod eſt ex bonis comprehendimus. Hot. cæterum eorum duntaxat, qui ſui iuris, ſuæ poteſtatis ſunt patrimonium eſt. Reliquorum peculium veluti patrimonium vocatur, l. 33. §. 1. & l. 48. in fi. ff. de pecul. Differt itaque patrimonium à peculio, quod id de patrefam. & eo qui ſui juris eſt, dicatur: ac cum de patrimonio teſtamento ſtatuerit, inofficioſi querela poſſit intendi: peculium vero ſit filiorumfam. nec ad inofficioſi querelam pertineat. Brech. ad l. paterfam. ff. de verb. ſign. Gœdd. ad l. rei appellatio, 5. nu. 21. & ſeqq. ff. eod. tit. Adde Balduin. in comm. ſuper inſt. Iuſtin. libro 2. de rer. diuiſ. & adquirendo ipſarum dominio, tit. 1.

Patrimonium & hæreditas differunt: Illo namq; verbo res ipſæ: hoc jus à patre relictum intelligitur, Cic. lib. de offi. 1 Optima autem hæreditas à patribus traditur liberis omnique patrimonio præſtantior gloria, virtutis, rerúmque geſtarum: cui dedecori eſſe, nefas & vitium iudicandum eſt. Sed conſuetudine loquendi res ea deducta eſt, vt jam plerunque cujus generis bona, ſiue à patre relicta & aduenticia ſiue patrisfamilias opera ac diligentia parta eo nomine intelligantur. Sic Vlpian. l. bona de bonorum poſſeſſione. Bonorum poſſeſſio, inquit, eſt jus perſequendi retinendique patrimonij. Iuuenalis.

Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vicio cæci propter patrimonia viuunt.

Pomponius l. 112. §. 1. de verb. oblig. Plerunque idonei non tam patrimonio quam fide æſtimantur. Hotom.

Patrimonium (à patris memoria, vtpote à quo potiſſimum liberis proſpiciatur, ac poſſeſſione rerum peruenire debeant, l. pater, 14. l. nam etſi, 15. ff. de inoffic. teſtam. l. cum ratio, de bon. damn. dictum) pro re ſubjecta ſæpe vniuerſas alicuius diuitias bona & ſubſtantiam vniuerſam ſignificat, veluti in l. 1. §. item ſolent, ff. de offic. præf. vib. l. quantum, ff. quod metus cauſ. l. 3. §. ſed vtrum, l. ſi ex cauſa, §. 1. ff. de minor. l. cogi, ff. ad SCtum Trebellean. l. ſed etſi, §. primo §. quod autem ff. de petit. hær. l. 2. Cod. de his, quibus vt indign. l. 1. ff. de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſum. l. vt tantum, §. primo, ff. de ſer. corr. l. Neſcennius ff. de neg. geſt. interdum non ſolum cuiuſque ſubſtantiam & familiam, & quod habet, ſed quicquid in commercio eſt, vel eſſe poteſt, denotat. §. 1. Inſtit. de rer. diuiſ. quandoque etiam illud tantum, quod à parentibus maioribuſque noſtris accepimus: quo ſenſu bona acqueſta, ſiue acquiſita Doct. opponunt patrimonialibus. Andr. Tiraq. de retraict. lignag. §. 32. gloſ. vni. paſſim. Gæd. ad l. 5. num. 23. ff. de verb. ſig.

In Patrimonio eſſe in bonis eſſe differunt Cum enim dicitur res eſſe aut in patrimonio aut extra patrimonium, id oſtenditur, res aut poſſe venire in hæreditatem, aut non poſſe venire: vt ſunt res ſacræ & religioſæ. Sed cum dicitur res eſſe in bonis, tunc poſſeſſio quædam demonſtratur. Ideoque ſeruitutes, licet ſint in patrimonio noſtro, neque in bonis tamen neque extra bona ſunt, l. 1. de vſu & vſufruct. leg. In bonis n. non ſunt, quia non poſſidentur: Extra bona etiam omnino eſſe dicere non poſſumus: quia per res quas poſſidemus, quaſi ſeruitutes tenemus, Ferret. tit. de rer. diuiſ.

Patrimonium, id eſt, paterna bona, ait Gothofr. ad rubr. C. de bon. matern.

In Patrimonium tuum proceſſiſſe, eſt in rem tuam verſum eſſe, Goth. ad l. 10. C. de præd. & aliis reb. min.

Patrimonium omnem omnium bonorum poſſeſſionem appellamus, etiam quæ à matre proueniunt, quod viri eſt ea parare & quærere; & quæſita conſeruare. Connan. lib. 8. c. 3. num. 6. & lib. 3. c. 2. nu. 3.

Patrimonium aliud eſt priuatum l. 8. C. Th. de jur. fiſc. l. vlt. C. de agt. & man. lib. 11. aliud ſacrum l. 1. C. de indict. lib. 10. l. vl. C. de vect. & com. quod à re priuata ſeparari ſolet & domibus, vt in edicto 4. & 8. Cujac. ad Rub. C. de fund. patri. libr. 11. & & Gothofr. ad rubr. C. de offic. Comit. rer. priuat.

Patris & matris nomen, iuris eſt & poteſtatis, vt quemadmodum vir dominus Familiæ, ita vxor domina ſit. Conn. lib. 8. c. 2. num. 3.

Patris appellatione adoptiuum non contineri, docuit Bald. in l. ſi non ſpeciali, C. de teſtam. Cui ſententiæ Alex. Imolenſis in odioſis ſubſcribit. Lexicon Alberici ſic habet: Pater Græce, id eſt, genitor. Et dicitur pater, quia patratione rei Venereæ filium generat. Vel quod melius eſt, à pantater Græce, id eſt, omnia conſeruans. Eiuſmodi floſculis abundant Interpretum ætatis illius monumenta: nimirum, quod eam expoſitionem vocabulorum reddere cogebantur, quam à majoribus ſuis acceperunt: apud quos Donato, Seruio, Aetoni, Porphyrioni, Feſto, Varroni, Marcello, & huius notæ, ſucceſſerunt Huiguitio, Papias, Catholicon, Brachylogus, Græciſmus. Porro quod ad naturam pettinet, ſemper incertus eſt pater, vt Odyſſ. lib. 1. Homerus tradit: illo me genitum dixit pia mater, at ipſe Neſcio, nam proprium certus ſcit nemo parentem. Manet etiam hodie vulgi locus, quo dicitur, ſapientem eſſe filium, qui patrem ſuum norit, vt Eraſmus refert in explicatione Adagii, Matris vt capta dicitur. Spieg.

Patris nomine auus quoque demonſtrari iuſta interpretatione intelligitur, l. 201. ff. de verb. ſign. Quod in his maxime verum eſt. quæ benigne accipienda & interpretatione adjuuanda ſunt vtique enim in l. Iulia de maritandis ordinibus & in l. Iulia, de adulteriis, patris appellatione auus non continetur l. 44. §. 1. ff. de ritu nupt. l. 20. ff. ad leg. Iul. de adult. Briſſ.

Patris ſacris liberari dicebatur filius qui paterna ditione ſubtraheretur: vt apud Conſtant. Horum autem ſacrorum vinculum non magnum fuit, nec in iis fuit præcipue patris authoritas, ſed in eo quod vitæ neciſque & bonorum filij poteſtatem habuit: vt veriſimilius ſit ab eius perſona, quæ ſaucta & ſacra eſt hunc loquendi morem inductum. Connan. li. 2. c. 13. n. 6.

Patritiatus honos fuit Iuſtiniani tempore: Eius vis à Suida dicitur fuiſſe, quod legationes ex Senatu mittere conſueuerant. Caſſiod. autem lib. Variar. 6. perpetuum eum fuiſſe honorem ſignificat, & cingulo ornatum, cum iuriſdictionem tamen exerceret nullam. Quod à Zenone ſignificari arbitratur Hoto. in l. 3. Cod de conſul. vbi Patritiatum honorarium Conſulatum appellat: Tum & à Caſſiodoro hunc Epiſcopis honorem tribui ſolitum ſignificari: iis ſcilicet, qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præfecti. Patriarchæ dicebantur: Cuius ſententiam hanc eſſe aſſerit Hotom. vt quando in populi Rom. reli-

gione Patritij ſoli ſacrorum procurationem Romuli inſtituto gerebant,& rex quidam ſacrorum eſſet:non incommodum videretur, ſi in religione Chriſtiana, qui ſacris præeſt, idem etjam magiſtratus ſummi ornamentis atque inſignib.decoretur. Obſeruat & Hotom. hoc ex eodem auctore Patritiatum non magiſtratus ſed ordinis nomen fuiſſe: neque enim vnus erat patritius,ſed complures,quaſi Senatus principes,qui certis antea magiſtratibus perfuncti erant: denique quales Romæ florente Rep.Conſulares,Prætorij & Ædilirij fuerunt: quibus in Senatu curuli ſella vti primiſque ſententias dicere jus erat. Quare quod in l.3. C.de conſul.legimus, Patritiatus honorem cæteris omnibus anteponi non ita accipiendum eſt,quaſi ſummus eſſet aliquis magiſtratus: primum quia magiſtratus (vt dixi) non erat: deinde quia Caſſiod.in formula patritiatus ſcribit,conſulatum pattitiatu ſuperiorem fuiſſe. Præfectorios,inquit,& aliarum dignitatum viros præcedit,vni tantum cedens fulgori,quem interdum etiam à nobis conſtat aſſumi:hoc eſt, vt ipſe interpretatur,Conſulatui: tametſi verba hæc apud Caſſiod.corrupte legantur: nam Vnitatum pro Vni tantum vulgo legitur. Præterea præfectum vrbis ſummum omnium magiſtratum geſſiſſe conſtat ex l.1.& 3. C.de off.præf.vrb. Et quod Caſſiod. de præfectoriis ſcribit, conſtat de iis qui jam præfectura functi ſunt, intelligendum eſſe: nomen autem à Rom. patritiorum ſplendore ductum eſſe, res indicat. Nam cum ij propter familiæ antiquitatem cæteris antecellerent,& plerunque ijs honores mandarentur:tranſlato Conſtantinopolim imperio, eos ſenatores qui curulibus magiſtratibus erant functi, patritios dici placuit. Quibus jus patrumfam. conceſſum fuiſſe Caſſiod.quoque eodem loco teſtatur.Hoto.Hujus dignitatis ſeu honoris nullam mentionem apud Latinos autores eſſe teſtatur Bud.in leg.vltim. ff.de ſenat. Cæterum Suidas eos quaſi communis reipubl. patres appellat. Non itaque hi patritij ijdem ſunt cum ijſdem de quibus paulo poſt: ſed penitus ab ijs diuerſi, id quod aduertere Ferrarius & Aldobr. in §.filiusfam. Inſtit.quib.mod.patr. poteſt.ſol. & Zaſius in titul. ff.de Senat. Aldobr.dictos exiſtimat non quaſi communis Reip. patres vt Suidas voluit, ſed quaſi principis dict. §.filiusfam. in Hiſtoria Pauli Foroiuliani de rebus geſtis Langobardorum extante in Bibliotheca Vatic. Romæ, hæc forma dignitatis patritiatus conſtituendæ traditur: patritij dignitas taliter diſponenda eſt, quatenus illa non vlli perſonæ nec alicui concedatur ignoto. Sic enim valde notus Imperatori, ſit fidelis & prudens, non elatus. Protoſpatarius veniens ante Imperatorem, oſculetur ſuum humerum,& dicat: Maxime Imperatorum, adeſt,quem vocaſti, Tunc ſtet ad ſiniſtram Imperatoris illius Hipparchus, quem nos dicimus præfectum,& dicat ei Imperator:cum Protoſpatario futurum patritium adducito. Dum autem venerit patritius in primis oſculetur pedes Imperatoris, deinde genu ad extremum oſculetur ipſum: tunc oſculetur omnes Romanos circumſtantes,& dicant omnes: Bene veniatis. Nobis nimium laborioſum eſſe videtur conceſſum nobis à Deo miniſterium ſolum procurare, Quocirca te nobis adiutorem facimus, & hunc honorem tibi concedimus vt Eccleſiis Dei & pauperibus legem facias, & inde apud altiſſimum judicem rationem reddas. Tunc induat eum Imperator mantum, & ponat ei in dextro indice annulum, & det ei bombacinum propria manu ſcriptum,vbi taliter contineatur ſcriptum. Eſto patritius miſericors & juſtus,tunc ponat ei in caput aureum circulum & dimittat.

Patritii non ijdem ſunt qui nobiles:vt vulgo creditur.Nobiles enim omnes ſunt ex plebeijs, vt in voce Nobilis demonſtrauimus. Nam populus Rom.ita diſtinguitur, vt alij patritij eſſent,alij plebeij. Patritij,qui eorum Senatorum progenies erant quos Romulus crearat: hac tamen ætate, inquit Liuius, antiquiſſimæ cujuſque ſenatoriæ familiæ liberi, patritij appellantur: tales erant Clodius,Piſo,Catilina, Plebeij vero qui ex populo à Romuleis Senatoribus reliquo dimanarunt,vt C. Antonius,C.Caſſius, M.Cicero,T.Pomp.Atticus. Horum plebejorum alij Nobiles, alij vero Noui homines dicebantur. Nobiles,quorum parentes curuli aliquo magiſtratu erant functi. Noui, qui primi ex ſua ſtirpe magiſtratum curulem erant adepti. Quod Aſconij auctoritate verum eſſe docebimus. Is enim in argumento in orat.in toga cand. Sex,inquit, competitores in Conſulatus petitione Cicero habuit: duos patritios: P. Sulpitium Galbam, L. Sergium Catilinam: quatuor plebejos,ex quibus duo nobiles, C.Antonium Marci Oratoris filium, L. Caſſium Longinum: duos qui tantum non primi ex familiis ſuis magiſtratum adepti erant. Q.Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem, Solus Cicero ex competitoribus equeſtri erat loco natus, atque in petitione patrem amiſit. Aperte Aſconius nobiles in plebeijs numerat: & nobiles à nouis hominibus diſtinguit, qualis erat Cicero, vt illi perſæpe objectum eſt. Itaque Verrem & Hortenſium ſignificans Verrina ſexta, ſic loquitur: Nec iſta præclara nobilitas deſinat queri populum Roman. hominibus nouis atque induſtriis honores mandare, ſempérque mandaſſe. Neque, vt opinor,reperietur quenquam è patritia familia hominem Nouum appellari. Itaque nec M.Scaurum,cujus parentes ignoti Romæ & contempti iacuerant, Aſconius Nouum appellat, ſed ei non mirus quam nouo homini laborandum fuiſſe. Scaurus, inquit, ita fuit patritius, vt tribus ſupra eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna: nam neque pater, neque auus, neque etiam propter tenues opes, & nullius vitæ induſtriam honores adepti ſunt: itaque Scauro æquè ac nouo homini laborandum fuit. Vide ſupra Nobiles.

Patritios ait Cincius apud Feſtum eos appellari ſolitos, qui nunc ingenui vocentur. Eorum nomen vnde fluxerit, Velleius Patercul. priore volumine his verbis oſtendit. Romulus centum homines electos appellatoſque patres inſtar habuit, conſilij publici. Hanc originem nomen patriciorum habet. Dicti autem patricij quod patres ciere poſſent. Plutarchus in ῥωμαϊκοῖς. τοὺ μὲν ἐξ ἀρχῆς καταριθμηθέντας ὑπὸ τοῦ ῥωμύλου πατέρας ἐκάλουν καὶ πατρικίους δεῖ δυνατεῖ δὰς ὄντας πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγραφέντας ἐν τοῖς δημοτικοῖς συγγεγραμμένους πατέρας ὠνόμασαν. Hic autem non eſt prætereunda, quæ inter Dionyſium & Liuium eſt controuerſia. Dionyſius enim ait Romulum patritios primo, deinde centum ex patriciorum primoribus, qui numero longe plures erant, Senatores feciſſe, ita, vt vere dici poſſet. Senator eſt,ergo patritius: non è contra,patritius ergo Senator, quum ex Dionyſio non omnes facti patritij Senatores lecti eſſent. Liuius vero centum tantum patritios à Romulo factos fuiſſe,prodit, quos etiam Senatores fuiſſe refert, Romulique ſecundam ex Sabinis lectionem omittit. Hos autem à Romulo prima lectione patritios creatos, eos eſſe conſtat, qui maiorum gentium dicti ſunt. Qui vero à reliquis regibus Brutoque primo conſule, minorum gentium. De quo plura Onuphr. Panuinius, in comm.libr.1.Faſtor. de patritiis, & Senatoribus. Et hæc erat ſtante Romana repub. verbi huius ſignificatio. Verum longe aliter Patricij in conſtitutionibus recentiorum Impp. accipiendi ſunt. In his enim Patticij Imperatorum conſiliarij,quaſi eorum patres,vocantur. Sic enim à Iuſtinia. in l.vlt. & ibi Cujac. C de conſulib. lib.12. & §.ſed filiusfam. Inſtit. quibus modis ius pat.pot. & à Nicephoro vocantur lib.13.hiſt.Eccleſiaſt. cap.1.& c.4. & à Claudiano, cuius ſunt de Eutropio patriciatus honore decorato verba:

---------- Præſidium legum genitorque vocatur.
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Iuſtinian. Nouell.80. ὃ γὰρ τοῦτον ὀνομασθῆναι ἐστὶν ὡς ἡμεῖς ἐν τάξει πατέρων ἀγόμενον ἡμετέρων, τίνος ἂν ἑτέρας πλεῖον ἐξουσίας. Itaque pattitius πατὴρ βασιλέως à Luitprando vocatur lib.3. de rebus per Europ.geſt.cap.8.Sic in l.64.in fin.& l.vlt.ff.de decurion.li.10. C.de in l.3.C.vbi Senator.& in Epiſtolis Iuſtinianeis patriciorum nomen,patriciatuſque dignitatem accipe, Paul.Diac. lib. 14.Appendicis ad Eutrop. de Aetio.Nec multo poſt etiam patritiatus dignitatem conſequutus eſt.Briſſ.& Vult.in commen. Inſtit.quib.mod.ius pat.pot.ſolu. §.filiusfamil.3.nu.2.3.

Patrocinium pro aduocatione. Si ita ſunt literis eruditi, vt patrocinia deſiderantib.præſtare poſſint, l.2.C.de poſtul.Briſſ.

Patrocinia appellari cœpta ſunt,cum plebs diſtributa eſt inter Patres, vt eorum opibus tuta eſſet. Inde factum eſt, vt Patrocinium pro tutela & defenſione dici cœperit. Feſtus.

Patrona, proprie non eſt vxor patroni licet bonis moribus conueniat: huic etiam reuerentiam a liberto exhiberi, & ideo ſine venia in ius vocari non debeat, l.1.C.de in ius voc. Spieg.

Patronatus ius hodie aliter iure ciuili, aliter canonico accipitur: Nam iure ciuili appellatur hoc ius quod patroni in libertorum perſona bonisque habent, operarum ſcilicet exactionem, inteſtati ſucceſſionem, bonorum poſſeſſionem contra tab. tit.de iur.pat. Iure vero Canonico ius patronatus (ſeu aduocationem, ſeu cuſtodiam, ſeu alio nomine quis illud appellet) eſt ius idoneos rectores in Eccleſiis inſtituendos Epiſcopo offerendi,&c.quod alicui in Eccleſia acquiritur eo quod ipſe, vel eius autores Eccleſiam poſuerint,ædificarint,vel opibus non minimum auxerint, conſenſu Epiſcopi adhibito, ex quo iure, cum vtilitate honor & onus ſimul reſultant. De quo Canoniſtæ tot.tit.de iur.patt.& in c.quicunque c.decernimus. 16.quæſt.7. Eſt autem ius patronatus perſonale, nec perſonam egreditur, niſi in ea eadem ſit ratio & qualitas, quæ in anteceſſore l.in omnibus 68. l.Neratius 191. l.priuilegia 196.de regul.jur. l.nec adjecit, ff.pro ſoc. Gœdd. ad leg.105.num.2.ff.de verb.ſign.

Patronatus jus defertur liberis & agnatis patroni, non autem pertinet ad extraneos patroni hæredes. Ad peculium Latini Iuniani, quod moriente liberto Iuniano patronus retinet, inter hæredes patroni communiter diuiditur, ita vt etiam pertineat ad extraneos. Vulteius in comm. Inſtit. de ſucceſſ. libert. §.fin.nu.2.

Patronorum tutela dicitur: Nam ſicuti nullus omnino tutor eſſet, ei dabatur in vrbe quidem à prætore vrbano, leg.ſi quis ſub conditione, ff.de teſtam.tut. & maiore parte Tribunorum plebis ex l. Attilia Inſtit.de Attil.tut. Et l.12.tab.libertorum & libertarum tutela ad patronos liberoſque eorum pertinebat.

Eo enim

Eo enim ipſo, quod hæreditates libertorum libertarumque, ſi inteſtati deceſſiſſent, tulerat, lex ad patronos liberoſve eorum pertinere crediderunt veteres voluiſſe legem etiam tutelas ad eos pertinere. Quia plerunque vbi ſucceſſionis eſt emolumentum, ibi & tutelæ onus eſſe debet, Inſtit. de legit. patronor. tut. Vide Reuard. Variorum libr. 1. cap. 10. Vide etiam infra Tutela.

PATRONOS primum vocarunt Romani auctore Zonara in Romulo & Heſychio in verbo πατρῶνες, οἱ προϊστάμενοι τῶν ἐθνῶν, qui & προστάται à Græcis appellantur. Patronus autem quaſi pater dictus: eodem modo quo Matrona. Seruius in illud Vergilij.

--------------- *Et fraus innexa clienti.*

Ex lege, inquit, 12. tab. venit, in quibus ſcriptum eſt, Patronus ſi clienti fraudem fecerit, ſacer eſto. Sic enim clientes quaſi colentes ſunt, patroni quaſi patres: tantundem eſt clientem, quantum filium fallere. Hoc autem ex Romuli inſtituto, qui eum ferunt patriciis plebeios commendaſſe, optione cuique è vulgo data quem vellet patronum eligendi, more ab Athenienſibus repetito, & eam pauperum tutelam patronatum appellatam fuiſſe: juſque patronatus officiis tum inde apud Romanos durantib. hujuſmodi conſtitiſſe: nimirum vt patroni clientibus de jure reſponderent, cuius illi rudes erant & ignari: abſentium æque atque præſentium curam gererent, adeſſent in judiciis, omnémque accuſatoris impetum ſuſtinerent. Iuxta Plauti illud in Menec. Iuris vbi dicitur dies, ſimul Patronis dicitur: quippe qui pro illis loquantur, male quæ fecerint: aut ad populum, aut in iure, aut apud judicem res eſt. Sic me hodie nimis ſollicitum cliens quidam habuit: neque quod volui agere quicquam licitum eſt: ita me attinuit, ita me detinuit. Apud ædiles pro eius factis plurimis peſſimiſque dixi cauſam. Et fuit certe ius iſtud patronatus tantæ apud veteres auctoritatis, vt contenderit expreſſè Marc. Cato, patrem primum, deinde patronum proximum nomen habuiſſe, auctore Gellio lib. 5. c. 13. Proinde non eſt dubium quin ſeuere in patronos fraudulentos Romani animaduerterint. Sane Dionyſius auctor eſt clientem aduerſus patronum, aut patronum aduerſus clientem dicere teſtimonium non potuiſſe: nec alterum ab altero accuſari, aut inter inimicos numerari: qui quid horum feciſſet, teneri eum Romuli lege de proditoribus, eumque vt Diti ſacrum, interficere cuilibet liberum fuiſſe. Atque hoius quidem priſci iuris Decem viri etiam noſtri aliquam in ſuis tabulis memoriam ſupereſſe voluerunt. Ideoque jus iſtud patronatus à Romulo vti introductum fuit, ita in ſuas quoque tabulas tranſtulerunt, his verbis: Patronus ſi clienti fraudem faxit, ſacer eſto: quemadmodum Seruius Honoratus, & poſt eum Iulius Sabinus exponentes illud Virgilij: Et fraus innexa clienti adnotarunt. Refert idem Sabinus per fraudem in hac lege præuaricationes Vrbanum intellexiſſe, quod Rænar lo ad omnem fraudem, dolumque malum potius referendum videtur. Et quia patroni ex lege Romuli clientium cauſis adeſſe, eaſque defendere cogebantur, ideo factum eſt, vt oratores & aduocati cauſarum patroni quoque dicerentur, non ſolum Philologis, ſed & iureconſultis, vt apud Iuſtinianum in l. rem non nouam §. patroni C. de judic. Patroni tamen & aduocati apud Ciceronem plurimum differunt. Nam vt docet Aſconius in diuinatione, Patronos appellat oratores, aduocatos vero Iuriſperitos, qui oratoribus iuris ignaris in cauſis, quid iuris eſſet, ſuggerebant, quemadmodum nũc quandoq; cauſidici ciuitatis aduocatos monere ſolent. Eos autem in primo de oratore ait à Græcis πραγματικοὺς vocari. De quo latius Ferran. li. 2. Explicationum, c. 6. ad l. aduocati, C. de aduocat. diuerſ. judic.

PATRONI autem varie in iure ciuili accipiuntur. In edicto de in ius vocando, & adfinibus titulis, Patronos accipimus eos, qui ex ſeruitute manumiſerunt, ſiue ſponte, ſiue ex neceſſitate, quoniam rogati fuerant manumittere, vel hac lege emerant, vt manumitterent. Item qui colluſiones detexerunt, vel qui præjudicio pronunciati ſunt patroni cum alioquin non eſſent, vel qui aduerſario deferente jurarunt ſe patronos eſſe. Briſſ.

PATRONVS fiſci primum ab Adriano Imp. inſtitutus eſt, vt Ælius Spartanus in eius vita teſtatur. Eius autem munus præcipue bonis in iis quæ fiſco commiſſa eſſent, exhibito delatore perſequendis, verſabatur, l. vlt. C. de aduo. fiſc. l. 5. C. de delatorib. adeo vt delatoris quodammodo patronus eſſet l. 5. §. aduocatum, ff. de his quæ vt indign. Solebat autem vnus aut alter è numero aduocatorum cuiuſque fori ad id munus deligi, quod annum vnum aut alterum gerebatur: quemadmodum ex c. C. intelligitur, quod eſt de aduocat. diuerſ. jud. Prat.

PATRONVS in prædiis Eccleſiaſticis dicitur is, qui cum in Eccleſiam inſigne beneficium contulit (veluti templum ædificauit, aut magno aliquo prouentu illam locupletauit) ius ſibi beneficiarij nominandi retinuit, h. clericos pro ſuo arbitratu deligendi, nominandi & apud Epiſcopum producendi, vt ſine illa productione conferendi beneficij jus nullum Epiſcopus habeat. Iuſtin. tamen Nou. 123. ... iubet, ſi patronus minus idoneum producat, Epiſcopi poteſtatem eſſe alterum idoneum eligere. Iure Canonico præſtitutum eſt, Patrono laico nominandi beneficiarium tempus quatuor menſium, Eccleſiaſtico ſex: quibus exactis integra Epiſcopo poteſtas relinquitur. De jur. patr. in 6. Iura quoque patronatus hæc ſunt: vt clericum in officio peccantem apud Epiſcopum deferat. c. filius, 16. quæſt. 7. vt in egeſtatem lapſus ex eo prouentu alatur c. quicunque 16. quæ 7. c. nobis de jur. patron. vt id donare permutaréve poſſit: vendere tamen non poſſit, c. nemini, 36. quæſt. 7. ex inſinuatione, c. ex litteris, c. cum ſeculum, extra de jur. patron. vt jus nominandi in hæredes ita tranſeat, vt & in ſolidum Patroni ſint, & vniuerſi tamen nominandi jus habeant, cap. 1 extra de jur. patron. Clem. 2. eod. Albertus Krantzius libro Daniæ 6. capit. 2. vbi de Valdemaro Daniæ Rege, & Epiſcopo Roſchildienſi creando loquitur, Equidem, inquit, & ſi videretur majorum ſuorum opibus fundatam Eccleſiam in Patronatu tenere, iuſſque plurimum in deligendo Pontifice ſibi poſſe præſumere, &c. Prat.

PATRONVS item pro eo qui feudi auctor eſt: qui modo dominus, modo ſenior appellatur: à quo is qui vaſallus nominatur, feudi beneficium accipit: qui propterea cliens, interdum etjam clientulus appellatur. Idque ex antiqua fere conſuetudine, quam ſuperius attigimus. Prat.

Pro Patronis non habentur, contra quos iuratum vel pronunciatum eſt, & qui Iurejurando adegerunt, ne vxorem ducerent, & qui ſeruo ſuis nummis redempto fidem fregerunt, aut contra legem venditionis proſtituerunt l. 8. §. 1. cum duab. ll. ſeqq. ff. de in jus voc. Quod vero ad ſucceſſionem inteſtati attinet. Patronus non eſt, qui ſe patronum eſſe iurauerit: aliter atque ſi patronus pronunciatus ſit, tunc enim ſententiæ ſtatur l. 14. ff. de jure patr. Sed & hi qui ex cauſa fideicommiſſi, vel ex lege in emendo dicta ad libertatem perduxerunt, vel qui dotalem ſeruum manumiſit, ad legitimam libertorum hæreditatem vt patroni admittuntur, l. 3. ff. de ſuis & legit. At in eo legis Iuliæ, de maritandis ordinibus capite quo libertæ diuertendi à patrono cui nupta eſt, poteſtas adimitur, qui ex cauſa fideicommiſſi manumiſit, vel non ſuis nummis emit, vel ſe patronum eſſe iurauit, pro patrono non habetur, l. 45. ff. de ritu nupt. Quam etiam circa alimenta præſtanda interpretationem ſeruari, Vlp. in l. 5. §. ſi quis à libertis, ff. de liber. agn. docet. Vbique vero Patroni appellatione etiam patrona continetur, l. 52. ff. de verb. ſign. Briſſ.

PATRVELIS, à patruo dicti: quod duorum patruorum filij ſint. Quoniam qui pater alteri eſt, alteri eſt patruus. Sicut ſorores patrueles nuncupantur, ex duobus & ipſæ fratribus genitæ. Atque duarum ſororum, aut plurium filij inter ſe Sobrini dicuntur tanquam Sororini. Lege, Conſobrini.

PATRVELIS à Conſobrinis hoc differunt, quod Conſobrini proprie dicuntur, ex auunculo aut matertera prognati: Patrueles vero ex patruo Titij prognati: Amitini ex amita. vnde Cicero in Ligariana filium Titi Bocchi auunculi Ligarij conſobrinum appellat, indéque intelligi facile poteſt illuſtris differentia: patrueles quippe non minus quam duo eſſe poſſunt, ex fratribus ſcilicet duobus nati: amitini autem inter ſe duo eſſe nequeunt, quem enim amitinum Titius appellat, ab eo conſobrinus nominatur, §. 4. de grad. apud Iuſtinianum. Ita ergo poterit Titius appellari conſobrinus, patruelis debebit, amitinus non poterit, quanquam confundi pleruṁque ſoleat diſcrimen: ac generaliter Conſobrini pro quibuſlibet fratrum ac ſororum liberis ſicut apud Græcos ἀνεψιοὶ vſurpari l. 19. Co. de nupt. Hotom. Connan. lib. 5. c. 6. n. 1.

PATRVELES, fratres vel ſorores ſunt, ait Cajus, qui quæve ex duob. fratribus progenerantur, l. 1. §. 1. ff. de grad. & adfin. Hot.

PATRVM hæ ſunt qualitates, & differentiæ, Naturalis, adoptiuus, iuſtus, fiduciarius, certus, incertus. Briſſ.

PATRVM Plautus appellat patrui magni filium, id eſt, propiorem ſobrino, nam in Pœnulo cum Pœnus Agoraſtocli dixiſſet patrem ejus ſibi patruelem fuiſſe, continuo reſpondens Agoraſtocles, Mi patrue, ſalue: & ſcena inſequenti, Patruo aduenienti cœna curetur volo, itémque deinceps. Hoto.

PATRVVS eſt frater patris, l. 2. §. 1. ff. de ſuis & legit. l. vlt. §. 3. ff. de grad. & adfin. l. 5. ff. vnde legit. frater vero aui patruus magnus vocatur, l. 1. §. 4. l. vlt. §. patruus magnus, l. pen. ff. de legit. tutoribus. Paulus lib. 4. ſent. tit. 11. l. 1. Co. de ſucceſſ. ed. Proaui vero noſtri frater idémque patris vel matris patruus magnus, nobis patruus major eſt, d. l. vlt. §. patruus major, l. 38. §. Iulius, ff. de leg. libro 3.. Qui & propatruus à Gajo in l. 1. §. vlt. ff. de gradib. & à Paulo li. 4. ſentent. tit. 11. At abaui frater patruus maximus in d. l. vlt. §. patruus maximus, qui & ab patruus dicitur, in l. 3. ff. de gradib. & à Paulo in ſupra citato loco patrueles dicuntur fratrum filij, l. 1. §. 4. l. vlt. §. eod. gradu, ff. de gradibus Iſidor. lib. 10. Etymol. c. 5. Briſſ.

PAVCA dicuntur duo l. 1. ff. de præſcrip. verb. At tria veniunt multorum nomine l. licet Imperator. de l. 1. cum ſimil. Spieg.

PAVCA verba, ex facti qualitate cognoſcuntur. Vide Bartol. in l. ſcire oportet in princip. ff. de excuſat. tut. Spieg.

PAVCORVM ſignificatio variat in jure, nam pendet ex perſona-

rum, cauſarum, rerúmque qualitate, tum temporis ratione. Vide Bart. in l. ſcire oportet, ff. de excuſatio. tut. Apud veteres Pauci pro bonis ponebantur: vt multi pro malis, autore Nonio. Spieg.

Pavlatim, id eſt, per partes. Paulatim venditore de eo quod petierat detrahente, l. 8. C. de contrah. empt.

Pavlatim, alias eſt tractu & ſucceſſu temporis, §. ſed cum Inſt. de teſtam..

Pavlatim, ſenſim. Inſtit. de rer. diuiſ. §. præterea, in princ.

Pavliana actio eſt actio prætoria in rem, qua creditores in fraudem ſuam à debitore res alienatas reſciſſa traditione repetunt. Eadem etiam dicitur actio in factum, l. ait prætor 10. §. quod ait prætor, & §. annus, l. hac in factum, 14. ff. quæ in fraud. cred. l. pen. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. vel quod actiones prætoriæ ſolent appellari actiones in factum: vt videtur Iaſon ad § item ſi quia 5. n. 27. Inſtit. de actio. vel quod noua formula, tum nec in perſonam, nec in rem ſit, concipiatur, in qua factum memoretur, vt apud Hot. in d. §. item ſi quis, num. 8. vel quod ſecundum, ſeu in factum, nimirum alienationem debitoris concipiatur & comparetur, quod magis mihi placet: idque indiſtincte, ſiue fraudationis mentio ſit facienda, ſiue non facienda, quomodo Weſemb. diſtinxiſſe videtur in paratit. ff. quæ in fraud. cred. n. 5. multo minus etiam diſtinctione obſeruata à Iaſone facta, vt ſi res corporales ſint alienatæ, detur Pauliana. ſi vero in corporales, detur actio in factum: quam in d. §. item ſi quis, Mynſing. reprobat n. 8. & quidem recte. Nam & corporalium & incorporalium rerum nomine vna eadémque datur actio, quæ interdum Pauliana, interdum in factum dicitur. Quinetiam vocatur reſciſſoria & reſtitutoria: non quod ipſa reſcindatur traditione à debitore facta, ſed quod poſt eam demum reſciſſam, vt luculenter ex d. §. ſi quis, confirmatur, detur, atque ita reſciſſionis ſit quaſi quidam effectus. Eſt enim hæc reſtitutio in integrum, vt definit Paulus redintegrandæ rei vel cauſæ actio. Quamuis & alio ſenſu reſtitutoria dici poſſit, quemadmodum & reuocatoria, nempe ab affectu, quoniam ea rem reſtitui petimus, ac proinde ab eo, in quem alienata eſt, reuocamus. Vult. ad d. §. item ſi quis n. 7. & ſeqq.

Pavliana actio competit creditoribus fraudatis coniúnctive hæred.bus: vbi non incommode quæri arbitror, vtrum hæc actio detur creditoribus non tantum chirographariis, ſed etiam hypothecariis, i. e. quibus res alienatæ ſint hypothecatæ: quod negat Faber in d. §. item ſi quis n. 22. Angel. n. 5. & videtur habere rationem. Creditoribus enim hypothecariis conceſſum eſt experiri via iuris ordinaria, vt opus non ſit ad reuocatoriam quæ iuri ciuili quodam modo eſt contraria decurrere. Imo, ne decurri quidem poſſe videatur: quoniam hac actione res in priſtinum ſtatum reponitur, quod non fit ſi ordinarium remedium aliquod ſuppetat. In hoc tamen communiter itum eſt, ait Mynſinger. ad d. item ſi quis, n. 37. hanc actionem ipſis competere, per gloſſam in l. debitum, ff. quæ in fraud. cred. Cui etiam maxime aſſentior: quamuis non videam deciſionem illam dicta glo. confirmari. Mouet me generale verbum Creditorem in edicto poſitum, quo cum non diſtinguantur creditores hypothecarij à creditoribus chirographariis, neque nos diſtinguere debemus per legem de pretio, ff. de Publiciana in rem actio. Neque enim obeſſe debet creditoribus quod ſibi hypotheca cauerint, præſertim cum in actione hypothecaria creditor ſæpius oneretur probationibus difficilioribus, id notatur in §. item Seruiana 6. & ſeq. Inſtit. de act. vt conſultius eis ſit agere Pauliana. Etſi vero actio Pauliana videatur eſſe remedium extraordinarium propter reſtitutionem rei in priſtinum ſtatum: ordinarium tamen eſt, quia reſtitutio magis ſpectat ad Iudicium præparatorium, quam ad principale, & nouum non eſt, vt de eodem plures ſimul poſſint concurrere actiones. Vult. d. loc. nu. 48.

Pavliana actio competit aduerſus poſſeſſorem rei, quinimo aduerſus ipſum etiam qui fraudem fecit, id eſt, debitorem, vt euincunt verba edicti relata ab Vlpian. in l. 1. ff. quæ in fraud. cred. non tamen aduerſus vtrumque ad eundem effectum, ſed aduerſus poſſeſſorem quidem, vt vel res reuocetur & reſtituatur; aduerſus debitorem autem vt reuocationem fieri videat, & patiatur, quemadmodum hoc mihi recte declarare videtur Ludou. Mainus lib. 2. act. c. 12. aut vt in carcerem conjiciatur: quod eſſe durum ſcribit Weſemb. in paratit. de act. & oblig. nu. 10. Vult. d. loc. nu. 52.

Pavlisper, pro paulum admodum l. 1. C. de his qui ſpont. mun. publ. ſub li. 10.

Pavlo, idem ſignificat quod parum, vel paulum, l. tutor. §. cum hæres, ad Vellejan. Paulo, mox, ſtatim, cum paruo interuallo Paulo ante, pro nuperrime. Auth. quibus modis natur. in princ.

Pavlvs Caſtrenſis, Iuriſconſ. nobilis Patavij, Florentiæ & Boniæ iura interpretatus eſt, editiſque libris quam plurimis, Patauij tandem anno 1437. prid. Calend. Mart. vitæ ſupremum diem confecit. Prat.

Pavperies damnum eſt ſine iniuria facientis datum, vt cum animal, quod ſenſu & ratione caret, damnum intulerit, leg. 1. ſi quadrup. paup. feciſſ. dicat. Vide Paul. libr. 1. Sent. tit. 15. Feſtus libr. 14. Pauperiem damnum definit eſſe, quod quadrupes facit. Pratejus. Si igitur damnum quadrupes dederit, naſcitur actio quæ vocatur de pauperie: Eaque directa eſt, ſi animal quadrupes paup. fecerit, vtilis, ſi bipes, l. penult. Digeſt. ſi quadrupes paup. feciſſe dicatur, ſed de hac actione vide Vulteium in comment. Inſtit. eodem titulo.

Pavperies eſt ipſa paupertas Horat. in Epiſtolis:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem: fugiens per ſaxa per ignes.

Pavperior non eſt, qui non acquirit, ſed qui patrimonium dilapidat, l. ſi ſponſus §. ſi maritus ff. de don. int. vir. & vxor. vide item l. ſi vir vxori. ff. pro donato. Spieg.

Pavperiorem fieri & locupletiorem aduerſantur. Briſſ.

Pavperrimvs ad opinionem refertur, l. hæreditatem, §. filius ff. de caſtr. pecul. Spieg.

Pavpertas, eſt ipſa pauperis conditio. Quotuplex illa ſit, Barthol. explicat. in Minoricis, libr. 1. An vero & quibus caſibus proſit, tract. in l. illicitas, §. fi. de offic. præſid. Spieg.

Pavpertatem (aper. in libr. de Orthographia) à pauperie eo ſeparat, quod paupertas ipſa conditio ſit, Pauperies vero damnum: Sic in leg. 14. in fine, ff. de præſc. verb. & apud Paulum libro 1. ſent. 15. hoc verbum exaudiendum eſt. Pauperes quod ad accuſationem perferendam attinet, habentur, qui minus quam 50. aureos in bonis habent, l. 10. ff de accuſ. Cui conueniens eſt quod Conſtant. lib. 1. Epit. tit. 6. ſcribit οἱ πτωχοὶ [illegible] ὁ μὴ ἔχων πεντήκοντα [illegible]. Plane in excuſationibus tutorum ob paupertatem antiqui crediderunt huius rei definitionem arbitrio æſtimationique judicis committendam, l. 9. ff. de excuſat. tut. §. ſed & ob paupertatem, Inſtit. eod. Briſſ. & Bart. ad d. l. 10. ff. de accuſat.

Pavpertinvs, Apuleiana vel & priſcorum pro tenui & paupere, vti Marcellus annotauit, &c. Ioan. Baptiſt. in comment. Epiſt Sidon. Appollin. ad Heſperium, lib. 2.

Pavpervm appellatione, etiam continentur qui in reatu ſunt, vulgo carcerati pro maleficio vocantur, l. Iulius C. de epiſco. aud. Spieg.

Pavimentvm, ipſum domus ſolidamentum: dictum à pauiendo, id eſt, tundendo, ſiue feriendo: quod dum fiunt pauimenta, pluribus ſimul diebus feriuntur & tunduntur, vt ſolidiora ſint, & ne rimas faciant. Vide l. ſi foramen, ff. de ſeru. vrb præd. Plinius indicat, apud antiquos pauimentorum genera multa fuiſſe cap. 25. lib. 36. Spieg.

Pavo, qui & pauus auis vulgo nota §. pauorum, Inſtitut. de rer. diuiſ. A beric.

Pavsa, quies, ceſſatio, Lucretio, Apuleio. Vnde Pauſarius Senecæ, qui pauſam facit: vel potius vt ipſe interpretatur, qui voce temperat impetum remigantium Epiſt. pen. li. 7. Spieg.

Pax, i. humanarum rerum tranquillitas, à pactione appellatur l. 1. in princ. ff. de pact. diſcortatiuis cap. 1. de treug. & pact. eſtque vinculum charitatis no. cap. nouit. de judic. extra. Briſſ.

Παξαμάδιον Latinam vocem eſſe Suidas ſcribit, qua etiam vtitur Leo de re militari, & ſignificat idem, quod Græcis [illegible], id eſt, expeditionalis annona, Cujac. ad l. 1. Co. de erogat. mil. anno. lib. 12.

P E.

Peccare, dictum quaſi pellicare, id eſt, cum pellice coire. Vnde proprie eſt adulterium committere. Sed vſus effecit, vt pro quomodocunque labi & offendere & delinquere ſumatur. Hoc omnium eſſe Deo excepto, refertur in Canonicis decretis de pœnit. diſt. 2. cui ſine in fi. Vide Bart. ſub fin. leg. 1. de juſt. & jur. Spieg.

Peccatores pro adulteris Iuſtinian. vſurpaſſe, in inſtit. titul. fin. erud.tiores quidam contendunt, iudicantes. Bapt. Pium parum recte, pro peccatoribus, pedicatoribus legendum cenſere. Vt certe ibidem non conuenit hæc vox. Quo loco ſtupratoribus habet editio Norimbergenſ. Prat.

Peccatvm dicitur, quicquid fit contra officium: quod etiam culpa appellatur.

Pecorarivs (ſi modo non ſcribendum pecuarius) eſt qui pecora ſiue pecua publica redimit, vt ait Aſconius.

Pectæ à πήγνυμι quod eſt figo: vel quod magis eſt ἀπὸ τοῦ πέκτειν, quod ornare ſignificat Suidæ, & ſic tondere quoque pecora Ariſtophani. Alciat. C. de excuſ. artif. lib. 10.

Pecten piſcis genus, cuius meminit l. unic. Co. de monopol. in prin. & Plin. lib. 9. c. 33. Pectines in mari ex genere cochlearum habentur, reconditi & ipſi in magnis frigoribus ac magnis æſtibus: angueſque velut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Et paulò pòſt: Saliunt pectines, & extra volitant, ſeque & ipſi carinant. Prat.

Pecva, vt ait Cic. in Pompeiana, ab eo quod eſt pecu, venit: vt à genu genua: & ſignificat pecorum multitudinem. Spieg.

Pecvaria, numero multitudinis dicebantur omnia, ex quibus Pop. R. haberet reditus: quia diu hoc ſolum vectigal Romanis fuit. Nūc ea dictione fœminine & locū in quo pecorū greges conſiſtunt, & ſcientiam parandi, ac paſcēdi pecoris accipimus.

Pecva-

PECVARIVS, ſubſtantiue, qui pecorum curam habet: vt canis qui pecora cuſtodit à luporum injuria.

PECVS, vt vult Varro libr.4.ling.lat. à pede dicitur quod in pecore olim pecunia conſiſtebat paſtoribus, & ſtandi fundamentum pes. Hæc Varronis λεπτολογία doctis non placet: Et pecudes à Græco verbo πεκτέω dici volunt, quæ ſic dicebantur quod tonderentur. Vnde πόκος apud Græcos, vellus apud nos remanſit. Latini vero pecudes potius, quam pocudes dixere more ſuo: cum & Apellinem pro Apolline dicerent: item temperis & pigneris pro temporis, &c. Prat.

PECVS ſecundum Vallam eſt omne animal, quod ſub imperio pabulo terræ paſcitur: vt ſunt boues, aſini, equi, cameli, oues, capræ. Plinius elephantes vocat pecudes, cum ait: qui cum elephanto congreſſus, gemino ictu pecudem examinauit. Modeſtinus de leg.3. Pecudibus legatis, ait, & boues, &c. iumenta continentur. Spieg.

PECVDVM ſeu pecorum numero ſunt omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oues, capræ, boues, equi, muli, aſini, ſues. Canis vero inter pecudes non eſt, longéque magis beſtiæ eo numero non ſunt. Sic in lege Aquilia & alias ſemper pecudem accipimus, l.2.l.29.§.hac actione, ff.ad leg. Aquil.l.63.§.pecoribus, l.79.ff.de leg.3.l.38.§.iumentorum, ff.de ædil.edict. l.12.§.ſed & ſi pecoris, ff. de vſu & habit. Briſſ. Hinc pecoris paſcendi ſeruitus, quæ definitur ius eſſe pecoris paſcendi in alieno agro l.1.§.in præſidiis, & l.precor, ff.de ſer.ruſt.præd.§.inter, de ſeruit. Inſt.

PECVLATOR eſt, qui furtum facit pecuniæ publicæ, hoc eſt, qui de Principis aut Populi ærario ſuffuratur. vide Baldum Inſtit. de publicis iudicijs.

PECVLATVS eſt furtum pecuniæ publicæ vel fiſcalis, vel ſacræ: tametſi rei ſacræ furtum peculiare ſacrilegij nomen acceperit: dictum à pecore, quod ab eo initium fraudis eſſe ceperit, l.9.§.1. ff.de leg.Iul.peculatus. Lege igitur Iulia peculatus cauetur, ne quis ex pecunia ſacra religioſa aut publica auferat neve intercipiat neve in rem ſuam vertat, neve faciat, quo quis auferat, niſi cui lege licebit, neve quis in aurum, argenti æs publicum quid indat, neve immiſceat, neve quo quid indatur, immiſceatur, faciat ſciens dolo malo quo id pejus fiat, l.1. ff. d.tit. Pœna peculatus primum fuit litis æſtimatio in quadruplum l.pen. ff. d.tit. l.1. C.eod. huic ſucceſſit deportatio: & demum fuit vltimum ſupplicium, l.1.Cod.eod. Vult. ad §.item lex Iulia peculatus, 9. Inſtit.de pup.jud.

PECVLIARE dicitur quod ex peculio eſt.

PECVLIARE crimen commiſſum dicitur, quod ſanguine, hoc eſt, vita & vltimo ſupplicio expiatur, l.2.Cod.ne ſanct.bapt. & l.ſi quenquam C.de epiſc. & cler. Spieg.

PECVLIARE nomen quod ex peculio factum eſt, leg.28. ff. de pign.act.56. ff.de pecul. l.Briſſ.

PECVLIARE vinum dicitur quod ſerui habent, ſiue quod in vſu ſeruorum eſt, l.9.§.vlt. ff.de tritic.vin. Briſſ.

PECVLIAREM mercem non ſicuti peculium accipimus, quippe peculium deducto quod domino debetur, accipitur, merx autem peculiaris etiam ſi nihil ſit in peculio dominum tributoria obliga. l.1.§.peculiarem, ff.de tributor.

PECVLIARES ſerui in l.3.§.miles, ff.de ſuis & legit. & leg.21. de pecul.l. vocantur quandoque, quia peculio ſeruorum annumerabantur ſimiliter ac reliquæ res eorum peculiares. Connan. lib.2. c.2.nu.3. Horum meminit Plaut. in Prolog. captiu. Hic poſtquam hunc emit, dedit eum huic agnato ſuo peculiarem. Briſſonius.

PECVLIARIA mancipia, l.4.§.1.in fin.de his qui not.infam.

PECVLIARIS debitor, l.26.§.qui filiofam.ff.de cond.indeb.

PECVLIARITER eſt ex peculiari cauſa & peculiari nomine l.1.§.ſi ſeruus, ff.de except.rei vend. l.4.§.ſi eam rem, ff.de vſucap. l.1.§.item acquirimus l.4.§.ſi eam rem, l.44. §.1. ff.de acquir.poſſ.l.2.§.ſi ſeruus, ff.pro empt. Briſſ.

PECVLIATVS appellatur, peculio inſtructus ſeruus l.33. §.ſi venditor, ff.de act.empt. l.18. in fi.de ædil.edict. Aſinius Poll. lib.10. Epiſt. Cicero. Trajecit ſeſe in regnum Pogudis plane belle peculiatus. Apulejus lib.10.de aſino aur: liberto acceptiſſimo & ſatis peculiato. Ambroſ.lib.3.Epiſt.11. Quis autem peculiatus ad vitam æternam tranſiit, niſi virtutum fultus peculio? Auguſtinus peculioſum dixit in Pſalm.38. Peculioſus ait ſeruus cujuſdam magni patrisfam. Vt & Plaut. in Rud. Huic contrarius eſt expeculiatus, quo verbo idem Plaut. vtitur. Idem in Perſa peculiandi verbo vſus eſt: Atque iſthanc ob rem, ego aliquid te peculiabo. Briſſ.

De PECVLIO actio eſt in perſonam prætoria, qua pater vel dominus tenetur ex contractu ſuo negotio geſto à filiofamilias vel ſeruo in merce peculiari, ipſis ignorantibus vel ſcientibus vel extra illam ſcientibus ipſis in quantum peculij vires pati poſſunt: Eſt in perſonam, nempe patris vel domini: domini quidem neceſſario, quia ſeruus ejus jure ciuili, vt qui mortuus eſt, non tenetur. Patris tum quidem neceſſario, ſi filius ſit mortuus, & tamen non niſi intra annum verum voluntariè etiam ſi filius in poteſtate maneat ſi modo contrahens cum patre quam cum filio experiri malit. Huius actionis duo potiſſimum ſunt requiſita: vnum eſt, vt negocium aliquod cum filiofamilias vel ſeruo geſtum ſit, non tamen negotium eiuſmodi, quod ſerui dominus auferunt, leg.cum ſeruus, ff.mandati. Alterum vt agens actionem ſuam dirigat in peculium. Vnde dubitarunt interpretes annon hæc actio potius in rem ſit, quam in perſonam? Quam dubitationem §.actiones autem de peculio 9. Inſtit.de actionibus decidit manifeſto. Etſi enim reſpectu peculij detur, formula tamen actionis perſonalis, qua agens petit ſibi dari aut fieri in iam d.§.action. expreſſa eſt, & quod in peculium eſt, id inde fit, non quod ea actione perſequamur rem, ſed vt demonſtremus, vnde nobis id dari aut fieri oporteat. Id vero manifeſtius fit etiam inde, quod actio de peculio recte intenditur, etiam ſi nihil ſit in peculio, vt definiuit Vlpianus in l.quæſitum 30. ff.de pecul. Etſi enim actio eo caſu reddatur inanis, ſi neque rei iudicatæ tempore quicquam in peculio inueniatur, rurſus tamen vel conſtitutum vel aucto peculio de debito vel reſiduo eius agere poteſt, dict.l. quæſitum, §.is qui ſemel. At ſi in rem eſſet vel in rem ſcripta, vt nonnulli putant, actio non datetur, ſi nihil eſſet in peculio. Cæterum actio de peculio, non eſt de omni, ſed tantum de profectitio peculio, & dominico. De hoc enim ſolo vtpote à patre vel domino conceſſo pater vel dominus videtur ſe ex negotiatione filij vel ſerui obligati voluiſſe, cum eius vtilitas ad ipſum perueniat, non etiam ex aliis quorum vel vtilitatem protſus nullam habet, vt in Caſtrenſi & quaſi: vel ſi habet, vt in aduentio, habet tamen eam vtpote à lege ſibi permiſſam. Vult. ad d.§.actione autem 9.n 13.& ſeqq.Inſtit.de action.

De PECVLIO actio quandoque dicitur actio in peculium Inſtit. quod cum eo contractum eſt in princ. l.in perſona 30.§.1.ff.de pactis, l.pen. ff.de condic.furt. l.nec ſeruus 41. ff.de pecul. l.ſi ſeruus 57. ff.de ædilit.edict.& nonnullis aliis locis actio in peculio, l.ſi quis 9.§.pen. ff.de dolo malo, l.& ancillarum 37. ff. de pecul. l.ſi ſeruus 42. ff.de furtis. Dicitur quoque condictio furtiua in peculium, l.pen. ff.de condict. furt. Actio redhibitoria in peculium l.ſi ſeruus 57. ff.de ædil.edict. actio mandati de peculio, l.3.§.cui congruit, ff.de pecul.actio. depoſiti de peculio, l.depoſui 38. ff.de pecul. Quæ adiectio de peculio facit, vt interpretes actionem de peculio in d.§. actiones autem 9. appellarint actionem adiectitiam, & Iuſtinianus ibidem non ſimpliciter dixerit, actio de peculio, ſed actiones de peculio, quaſi plures ſint, nempe tot, quot ſunt actiones, quibus in judicio ex contractu experiri poſſumus. Vult.d.loco nu.11.

PECVLIVM dictum eſt quaſi puſilla pecunia, ſiue puſillum patrimonium, teſte Vlp. in l.depoſiti, 5.§.vlt.ff.de peculio. Ita vox illa diminutiuum eſt vocis pecuniæ, quæ notatio Grammatica eſt: ſed altera illa, qua dicitur eſſe patrimonium puſillum eſt iuridica. Illa vero prior propria eſt, hæc poſterior quidem propria, ſi verbum peculij, in genere atque ita improprie accipias pro bonis, quæ quis habet, vt accipitur in l.cogi.16. in prin. ff.ad SCtum Treb. l.ſi chorus 79. ff.de le.3. At in propria & magis comparata quam abſoluta, ſi vocem peculij, vt ICti ſolent, proprie accipias quod non ſolum Iuſtinianus in ſæpe dict. §.actiones autem 9.Inſtit.de act. Vlpianus in l.hinc quæritur decima nona, l.ſi ex duobus 32. ff.de peculio, Florentinus in l.peculium 39. ff.de peculio. adiecta voce Veluti, ſatis oſtendunt, omneſque interpretes vno ore fatentur, verum etiam peculij natura euincit, Vult.ad dict.§. actiones autem numer. 2.Inſt.de act.

PECVLIVM alij aliter definiunt. Vulteius iam d.loc.hoc modo: Peculium, inquit, eſt quod permiſſu parentis, legis, aut domini conceditur filiofamilias aut ſeruo ſeparatum à paternis ſeu dominicis rationibus, deducto illo, quod parenti aut domino debebatur, vt colligitur ex l.1.l.depoſiti, §.vlti.l.ſed ſi 9. §.peculium, ff.de pecul.l.per ſeruum 57.§.1.ff.de acq.rer. do. Priſcis quidem temporibus, peculium particula quædam gregis erat, quam patres filiis, domini ſeruis induſtriæ ſuæ exercendæ cauſa dabant. Obſeruatu quoque dignum eſt, quod ex Plauto notauimus, filiosfam. quibus patres vendendas merces tradebant, peculium ex iis pluris vendiris quam quanti pater eas æſtimaſſet, locupletaſſe, nam in Mercatore ſic loquitur:

Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater
Dedit æſtimatas merces, ita peculium
Conficio grande,

Sciendum eſt autem, jure quidem antiquo & florente Repub. nullum peculium non ipſius patris pleno iure fuiſſe. Nam (vt ait Dionyſ.lib.8.) Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἴδιον ἐκτῶντο, ζώντων ἔτι τῶν πατέρων. ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων ὄντα, ἐκεῖνοι ταῖς τῶν πατέρων ἐπέτρεπον. Romani proprium nihil poſſident: quam diu patres, eorum in vita manent: ſed & pecuniæ & corpora filiorum, parentum poteſtati arbitrioque permiſſa ſunt. Verum Imperatores vt præmio aliquo adeleſcentes ad militiæ labores inuitarent. Caſtrenſ. peculium iis pleno iure conceſſerunt, quod Iuuenalis 16. Sat. vbi militiæ præmia enumerat, his verſibus declarat:

Solis præterea teſtandi militibus jus.

Viuo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militia, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet, cuius regimen pater, ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumque ære merentem
Quavis iam tremulus captat pater.

Itaque Vlp.in l.2.ff.de S.C.Maced.ſcribit filiosfam.in Caſtrenſi peculio ius ac vicem Patrumfa.obtinere. Hot.

Pecvlivm diuiditur quod aliud ſit Caſtrenſe, aliud Paganum. Caſtrenſe rurſus Caſtrenſe vere, vel quaſi. Paganum itidem paternum vel dominicum. Paternum profectitium vel aduentitium. Vult.d.loc.n.5.

Pecvlivm aduentitium eſt, quod filio extrinſecus aduenit, vtpote ex liberalitate fortunæ, vel laboribus ſuis. Ex liberalitate fortunæ eſt, veluti ex hæreditate materna, aui, proaui, & alio rum à matre cognatorum, fratris, amici, vicini. Item, ex legato, fideicommiſſo, pacto, contractu, ex cauſa nuptiali, & huiuſmodi l.quæcunque & l.cum oportet, in prin. Co.de bon.quælibet. Ex laboribus autem ſuis eſt, ex aſſeſſionis, vel poſtulationis munere, vel profeſſione qualiber. Peculij aduentitij proprietas ad ſolum filium habentem illud peculium: vſusfructus autem eius pertinet ad patrem, l.1. & 2. C.de bon.matern. Sic igitur hoc peculium non eſt patris, quia vſusfructus eſt ſeruitus, in re autem ſua nemo vſumfructum habere poteſt. Sunt autem caſus quidam, in quibus pater ne vſumfructum quidem peculij aduentitij habet, puta ſi filio quid relictum ſit, cuius vſumfructum is qui reliquit noluit ad patrem peruenire l.pen. & vltim. Cod.de bon. quæ liber. item ſi filius cum patre ſuccedat in hæreditate ſui fratris vel ſororis, id quod ex ſucceſſione illa filius acquirit, eſt quidem peculium aduentitium, veruntamen jure pleno acquirit illud quamprimum, ita vt ad patrem vſusfructus non pertineat, quia pater pro vſu fructu, quem habiturus fuiſſet in omnibus bonis filij ſui defuncti, habet ex illis portionem virilem, non tantum quoad vſumfructum, ſed etiam quoad proprietatem, quod plenius explicatur Nouell.118. Item ſi ſeruus datus ſit filio ex pacto, vt ſtatim manumitteretur l.fi.C.de bon.quæ liber. Si filius ſit hæres inſtitutus, & pater nolit eum adire hæreditatem, ipſe vero nihilominus adierit, vſusfructus peculij illius ad patrem non pertinebit, d.l.fin. Vult.in comment. Inſtit.per quas perſ.nob. acquir. in princ. & §.1.cum ſeqq. nu.12.& 13.

Pecvlivm Caſtrenſe eſt, quod à parentibus vel cognatis in militia degenti datum eſt, vel quod ipſe filiusfam. in militia acquiſiuit, quod niſi militaſſet, acquiſiturus non fuiſſet. Nam quod erat ſine militia acquiſiturus, id peculium eius Caſtrenſe non eſt, leg.Caſtrenſe ff.de Caſtrenſ.pecul.facit l.ſi forte, ff. d.titul. Cuiuſmodi definitio, vt veriſſima, cum textus diſtinctione eius definitionis, quam de ipſo Caſtrenſi peculio habet Conſtantinus Harmenopulus, lib.5.titul.2. vbi de teſtamentis filiorum author Græcus alioquin non pœnitendus, plane pugnat. Caſtrenſia ſunt (inquit ille) quæ quis priuatim ex ſua induſtria, vel militia, vel quocunque modo, vel hæreditate quæſiuit. Quare rectius feceris, ſi quæ Imperator in l.vlt. C.de inoffic.teſtam. de hac perſpicue ſtatuit, obſerues: ad quæ ea, quæ inferius ſequentur, propius accedunt. Caſtrenſia igitur ſunt, quæ ferro & armis filius tulit, quæque illi ex peregrinatione longinqua, & profectione hiberna & æſtiua, hoc eſt, ex expeditionibus obuenerunt, & de iis etiam, in poteſtate patria etiamnum exiſtens teſtari poteſt, ſcilicet in iis teſtamenti liberam habet factionem, vſque adeo, vt ſi parentes eius quid æris alieni pro iis extricauerint, tum filij ad ſatisfaciendum illis teneantur, ac deinde de reſiduo teſtari poſſint. Sic, ſi ob grande æs alienum pater bona ſua à creditoribus venundari paſſus eſt, Caſtrenſe quidem peculium filij vna non diſtrahitur, neque illud pater vel indignatus filio adimere poteſt, ſed ſolius eius eſt qui id ſibi parauit. Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtam. His vero rationibus peculium ipſum Caſtrenſe differt à pagano. Adde Balduini comment.ſuper inſtit. Iuſtin. lib.2. tit.9. per quas perſon.cuique adq.

Pecvlivm quaſi Caſtrenſe Iuſtinianus in conſtitutione ſua quæ eſt vltima de inoff.teſtam. declarat dici, quod filijfamilias induſtria ſeu quærunt in diuerſis dignitatibus vel adminiſtrationibus poſiti. Vnde à manu principis vel ex publicis ſalariis quaſdam largitates conſequuntur. Sed & patroni cauſarum memoriales, agentes in rebus, nec non magiſtri ſtudiorum liberalium artium. Archiatri quoque & alij omnes omnino qui ſalaria, vel ſtipendia accipiunt publica. Connan. libr.9. cap.4. num.4.

Pecvlivm quaſi Caſtrenſe dicitur, quod ex publico munere, aut functione aliqua, operave etiam ex priuatis perſonis filius aſſequitur l.fin. Cod.de inoffic.teſtam. l.ſacroſanctæ & l.cum lege. Cod.de epiſc. & cleric. Etiam quaſi Caſtrenſia ſunt, quæ ex donatione principali, vel auguſtarum, conſecutus eſt le. cum multa, Cod.de bon.quæ lib. Item ea quæ hæreditas fratris vel ſororis ei attulit, auth. item hæreditas. C.de tit. & quæ ex magiſtratu percepit, vt annonæ: & ex acceſſione, quæque juſſu principis à fiſco frumentationes dantur & in his bonis (ſcilicet quaſi Caſtrenſibus) parentes nullum quoque jus habent, hoc eſt neque horum fructus, neque proprietas illis competit, dict. l.cum multa, C.eod. l.miles, ff.de Caſtr.pecul. l.erat, Cod.de Caſtrenſ. pec. milit: ſed in ijs omnibus æquè filio in poteſtate exiſtenti teſtamentum facere licentia data eſt. Anch.

Pecvlivm dominicum eſt, quod dominus à ſeruo pro libitu & voluntate ipſius (domini) aufert. Omni enim jure tam proprietatis quam vſusfructus peculium hoc pertinet ad dominum, & mortuo ſeruo dominus peculium illud retinet, non de nouo adquirit, Vult.dict. loc.nu.14.

Pecvlivm nuptæ, Iuriſconſulti appellant, quæ præter dotem ei dantur, & marito traduntur. Papinia.l.31.§.2.ff.de donation. Species extra dotem à matrefamiliæ nomine, viro traditas, filiæ quæ præſens fuit donatas, & ab eo viuo traditas videri reſpondi, & paulo poſt: ſed peculium à dote puellæ diſtingueretur. Idem Vlp. l.9.§.2. ff.de jur.dot. Dotis autem cauſa data accipere debemus, ea quæ in dotem dantur. Cæterum ſi res dentur in ea, quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an ſtatim efficiantur mariti. Hot.

Pecvlivm paganicum quod occaſione vel patris, vel domini vel bonorum eorundem filijs, vel ſeruis obtingit. Nec æque vt aduentitium acquiſitionem effugit, ſiquidem habet illud pater, & dominus pleno jure, hoc eſt, & proprietatis, & vſusfructus, ac de hujuſmodi bonis non filius, ſed ſolus pater antequã filius, decedens teſtamento diſponere poteſt. Sunt qui illud perfectitium appellant, eo reſpectu quod proficiſcatur à patre vel à domino Anchara. Eſt autem peculium paganum duplex: Paternum & dominicum: Paternum iterum duplex Profectitium & aduentitiũ. De aduentitio paulo ante dictum.

Pecvlivm profectitium eſt, quod de bonis paternis proficiſcitur, & concedi ſolebat à patre, vt in poteſtate adhuc filius exerceret induſtriam adminiſtrandorum bonorum, & negotiandi. Oldend. Peculium profectitium, inquit Vult.ad d.tit. Inſtit.per quas perſon.nob.acq.num.7.paganum eſt, quod occaſione patris acquiritur à filio: hoc eſt, quod vel ipſe pater, in cujus poteſtate eſt filius, filio ſuo dat, vel contemplatione patris filio datur.

Pecvlivm etiam pro vniuerſis bonis & toto patrimonio quandoque ſumitur leg.16. ad Treb. ſignificabat & veteribus pecuniam præſidij cauſa repoſitam leg.77.§.1.ff.de leg.3.Vlp.etiam auctor eſt, Gallos peculium appellaſſe res mulieris extra dotem conſtitutas l.10.§. dotis autem, ff.de jure dot.

Pecvnia eſt, quæ à Græcis τὸ χρῆμα dicitur, καὶ ἀργύριον omne æs publica forma ſignatum, quo vel commutandis, vel vendendis emendiſque rebus, & mercimoniis comparandis gentes inter ſeſe vti ſolent, quod precium rei emptæ & venditæ appellatur. Quid autem appellatione pecuniæ contineatur, vide per gloſſ.in c.putant,13.cauſa, quæſtione 3 gloſſ.in leg.2. ad fin. Cod. de conſtit. pecun.in Authentic. vt omnes obed. jud. prouinc.§.1.in verbo pecuniarum,&c. Brechæus l.rei appellatio, ff.de verb. & rer.ſign.

Pecvnia ſine peculio fragilis. Veteres dicere ſolebant, pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: peculium appellantes, quod præſidij cauſa ſeponeretur, leg.79.de legat.3. Varro ſcribit, de ling lat.lib.4. Præſidium eſſe dictum, quia extra caſtra præſidebant in aliquo loco, quo tutior regio eſſet. Siue, vt Feſtus definit, præſidium eſt, quod vtilitate & ſalute alicujus, auxilij gratia præponitur. Sunt ergo milites præſidiarij, qui vtilitate & ſalute totius exercitus, extra caſtra præſidebãt, hoc eſt, qui caſtris auxilij gratia præponerentur. Hinc deinde factum videri poteſt, vt pro exercitu etiam præſidium veteres interdum poſuerint per Synecdochen l.5.in princ. de capt. & poſtlim.& ſic quod reponitur præſidij cauſa, recte exercitus cauſa dici repoſitum poteſt. Nam cum ad Attic. ſcriberet Cicero Italiam totam armis præſidiiſque teneri, an non per præſidia συνεκδοχικῶς exercitus intellexit? Vlpianus auctor eſt, ob tranſitum excercitus conferri quid à ruſticis ex fructibus olim ſolitum l. 27. §.3. de vſufruct. Proinde quis hinc non intelligit quid ſibi Celſus & Proculus voluerint, cum pecuniam ſine peculio ſcriberent eſſe fragilem? Peculium eſt, inquiunt illi, quod præſidij, hoc eſt, exercitus tranſeuntis cauſa ſeponitur, ſiquidem tunc ex fructibus ſic conferre ſolent ruſtici, vt aut certam præſtarent fructuum portionem, aut ea certa nummorum quantitate redimerent. Proinde qui boni eſſe patresfamilias volebant, hi ſeponebant certam pecuniæ ſummam, qua hujuſmodi fieri, vt ſæpe bellis ciuilibus contingebat, fructuum redemptio poſſet, & id quod ita ſepoſitum erat, appellabant ruſtici peculium ſuum. Fortaſſis ea ratione, qua ſeruile peculium nomen accepit. Quemadmodum etiam hac potiſſimum ratione peculium ſedulo conuaſant ſerui, vt tandem ſe peculio ſuo redimant ex ſeruitute: ſic ruſtici, vt militibus debitam redimerent fructuum portionem, præſidii cauſa ſeponebant nummos aliquot. Sine qua ſepoſitione, omnis eorum pecunia tam fragilis erat, vt ea exercitu tranſeunte, plerumque tota prodigeretur. Poſſe etiam huic locum ſic intelligi, vt præſidij cauſa dicatur id ſeponi, quod militum metu abſconditur,

partim ex prauis militum moribus, partim ex his Celſi verbis, vt quidam bellis ciuilibus factitaſſent, obſcurum quibuſdā non videtur. Sed magis arridet interpretatio prior. Rœuard. varior. lib. 5. c. 17. Corraſ. Miſcel. lib. 1. c. 13.

Pecunia à pecude dicta eſt, quaſi peculium patris familias ex pecude æſtimatum. Veterum enim tota ſubſtantia, ac totum eorum patrimonium in pecudibus repoſitum erat, omniaque neceſſaria, fundos, domos, eſculenta, poculenta pecudibus ſibi comparabant, iiſdem pecudes redimebant, Columella in præfat. libro 6. Alciat. in l. pecuniæ 4. ff. de verbor. ſignif. Quod & ex Homero probabile redditur, qui toties pecorum, boum, ſeruorum meminit, quibus vina, arma, & alia neceſſaria populi ſibi compararunt, nunquam autem nummorum: cui aſtipulatur Paul. in leg. 1. de contrah. empt. Itaque Diuus Auguſt. de doctrina Chriſtiana: Totum, inquit, quicquid homines habent in terra, omnia quorum domini ſunt pecunia vocatur: ſeruus, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum eſt, pecunia dicitur. ideo quia antiqui, quod habebant in pecoribus habebant. cap. totum 1. quæſt. 3. Neque repugnat quod Plin. libr. 13. nat. hiſtor. à nota pecudis nomen accepiſſe aſſerit, eo quod pecudis nota primum æs ſignatum ſit. Ex quo eſt quod Plutarchus in Publicola ſcribit vetuſtiſſimos (de Romanis loquens) in quibus ſignum ſit ouis, ſuis, bouiſque conſpectum. Gœddæus ad leg. pecuniæ quartam nu. 11. ff. de verb. ſignif.

Pecuniæ verbum ſimpliciter prolatum non tantum rem ſignificat mobilem & quantitatem, verum etiam rem immobilem, neque ſolum ſpecies & corpora, ſed etiam iura & vniuerſitatem, per textum in l. pecuniæ 4. l. pecuniæ, 178. l. pecuniæ 222. l. ſæpe 53. ff. de verbor. ſign. leg. 1. §. final. leg. 2. ff. de calum. Nam & hæreditatem, dict. leg. ſæpe, 52. & res in hæreditate exiſtentes, l. cum ſtipulamur 97. ff. de verbor. ſign. & iura tam obligationum & actionum, quam ſeruitutum, interdictorum ac ſimilium comprehendit, dict. leg. pecuniæ 222. ff. de verbor. ſign. dict. leg. 1. §. final. l. ſeq. ff. de calumniat. l. ſingularia, ff. de reb. cred. ſi cert. petat. l. ſi liber homo, verb. pecuniariter ff. ad exhiben. leg. 1. in princ. & §. debitum, l. hactenus 11. l. qui autem, 14. §. 1. l. qui iniuriatum, 29. ff. de conſtit. pec. leg. 2. Cod. de conſtit. pecun. libr. 20. §. 1. ff. de ſeruor. ſtipulat. Vnde eſt, vt & ipſam rei vtilitatem & vſum & fructum ſignificet dict. leg. in fin. dict. leg. 2. ff. de calumniat. leg. in princ. ff. ad leg. Falc. leg. 2. Cod. de conſtit. pecun. Gœd. d. loco. num. 7.

Pecuniæ verbum nonnunquam reſtringitur & coarctatur, nimirum ex ſubjecta materia vel ſingulari deſcriptione. Aut enim pro omni re tantum mobili, aut pro ſola ſignata pecunia, ſiue nummo accipitur. Illud ex re contingit ſubjecta, hoc ſæpius ex deſcriptione & notæ appoſitione. Ex re ſubjecta hanc patitur reſtrictionem, præcipuè in mutuo & interdum etiam in aliis contractibus ac negotijs, vſu ita exigente loquentis, vel rei circumſtantiis: & rum dupliciter rurſus ponitur: Aut enim ſpeciem aut certum quoddam corpus ſignificat, veluti Stichum, gregem, librum, pecuniam in ciſta, aut ſpeciem concluſam vel depoſitam. Bartol. numero 2. Iaſ. numero 2. & 9. ad leg. talis 30. ff. de legat. 1. leg. fin. ff. de condict. cauſ. dat. aut genus genere ſuo conſiſtens, puta hominem, equum, bouem, l. quod te, l. condictio, 9. ff. de reb. credit. leg. 1. ff. de tritic. condict. dict. leg. final. ff. de condict. cauſ. dat. aut in quantitate ponderis, menſuræ, numeri conſiſtentes, cujuſmodi eſt quæ mutuo dari poteſt leg. 2. §. 1. & ſeq. leg. 3. vtrobique gloſſ. Bart. Iaſ. Coſtal. Donel. & alij ff. de reb. cred. ſi cert. petat. dict. leg. talis ſcriptura 30. ff. de legat. 1. vbi Dd. Tiraq. de jur. retract. proxim. gloſ. 14. §. 1. nu. 42. Gœdd. d. loco nu. 22.

Pecuniæ vocabulum tribus modis in jure accipitur. Primo generaliſſime: quo refertur ad ea omnia quæ ſunt in patrimonio, l. rei, 5. ff. de verbor. ſign. ſiue res ſint corporales ſiue incorporales, & ſiue mobiles ſiue immobiles, l. pecuniæ, 178. l. pecuniæ, 222. ff. de verbor. ſignific. Secundo aliquando anguſtius capitur pecuniæ vocabulum vt eas duntaxat res contineat quas Paulus in l. 2. §. 1. ff. ſi cert. petat. in ſuo genere ait recipere functionem, id eſt, quæ pondere, numero vel menſura conſtant, cuius exemplum eſt manifeſtiſſimum in dict. leg. 2. §. 1. vbi dicitur, mutuum eſſe non poſſe niſi proficiſcatur pecunia, cum tamen certum ſit, nec in quavis re, nec in pecunia tantum numerata mutuum contrahi, ſed in his quæ numero, pondere & menſura conſtant) quomodo & Vlpianus pecunias in hac ſcriptura, quas pecunias legauit, interpretatur de iis omnibus quæ pondere, numero, menſuráve conſtant. l. talis ſcriptura 20. ff. de legat. 1. Denique accipitur pro pecunia numerata de qua ſunt exempla vbivis obuia, eóque modo pecuniam in venditione exigimus, non etiam in pretio locationis. Vult. in comm. Inſt. in prin. tit. de locat. & conductione, n. 20.

Pecuniæ verbum ſtrictiſſime ſumitur pro ſolis nummis, ſeu numerato & ſignato ære, auro, argento. Quam ſimiliter ex re ſubjecta colligere oportet, aut ex notæ adjectione: vt in l. Iulianus, §. mutuis ff. ad Senatuſconſultum Macedonianum l. ſi quis 4. §. pignori, ff. de reb. cred. ſi cert. pet. Et huic ſtrictiſſimæ ſignificationi pecuniæ congruit definitio illa à Joan. Brechæo in dict. leg. pecuniæ, nu. 5. recitata, cum enim hodie ſignatum æs pecorum loco, in æſtimandis rebus ſucceſſerit, procul dubio numerata pecunia omne æs erit publica forma ſignatum quo vel in commutandis vel vendendis emendiſque rebus, & mercimoniis comparandis gentes inter ſe vti ſolent & pretium rei, in leg. ff. de contrahend. empt. & vendit. leg. pretia rerum, ff. ad legem Falcidiam, cuius quantitas publicè conſtituta certa eſſe intelligitur leg. 3. ff. de in lit. jur. dicetur. At vero toties ad hanc ſtrictam ſignificandi vim reuocatur, quoties vox numerata ita adiicitur, vt non actum numerandi appenſionis & traditionis, ſed potentiam & qualitatem demonſtret. Quamvis ergo in Rub. C. de numer. pecunia, non ſolum æs ſignatum verum quamlibet etiam aliquam pecuniam, tam mobilem quam immobilem (quæ ipſo actu, dari, tradi, adnumerari debuit) deſignet: verius tamen eſt, vt quoties ad res ſolas refertur fungibiles, nunquam aliam quam ſolam publice ſignatam pecuniam ſignificet. Doctores d. l. pecuniæ, 4. de verbor. ſignif. & ad l. 1. de conſtit. pecun. l. 2. C. eo. & Rubr. Co. de non numer. pecunia, Gœdd. d. l. 35.

Pecunia etſi rem ſignificet l. 5. l. pecuniæ 222. l. pecuniæ 178. de verborum ſignificationibus. Inter rem tamen & pecuniam tātum intereſt, quantum inter genus & ſpeciem dict. leg. 5. l. rei 23. de verborum ſignificat, §. fin. Inſtitut. de rebus corporalibus & incorporalibus, §. 1. & ſequent. Inſtitut. de rerum diuiſion. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. ff. eod. l. ſi idem 11. ff. de juriſdict. omnium judicum l. 1. 2. 3. l. fin. ff. de tritic. condict. l. 68. ff. de verbor. obligationibus. Vnde eſt, vt quod vocatur pecunia, mox etiam res vocetur d. l. 68. l. ſi idem, ff. de iuriſdict. omnium iudicum l. fi. ff. de condict. cauſ. dat. §. pretium. Inſtit. de emp. & vend. l. cum ſeruus 104. l. tantum, 58. l. cum ſtipulamur, 97. de verbor. ſign. Gœdd. ad leg. rei appellatione, 5. num. 4. ff. eod. tit.

Pecunia chirographaria eſt, quæ ſine pignore creditur Goth. ad rub. C. etiam ob chirographi. pec.

Pecuniæ exactæ vocabulum non ſolum ad ſolutionem referendum eſt, verum etiam ad delegationem, l. verbum, ff. de verb. ſign.

Pecunia mutua, quandoque per prolepſin dicitur, quæ adhuc mutuo data non eſt, ſed ea deſtinatione habetur vt mutuetur l. malum, §. 2. de verb. ſign. Spieg.

Pecunia nautica quæ & traiectitia & maritima dicitur, eſt quæ periculo creditoris in nauem recepta, trajicienda committitur. Spiegel. Nauticarum autem pecuniarum Græcis duo ſunt genera, ἑτερόπλοια & ἀμφοτερόπλοια. Diſcuſſo periculo deſinit vſura & pecunia eſſe nautica. Interdum creditor nauticæ pecuniæ ſeruum mittit aut libertum nauigaturum cum debitore, quem Græci vocant καρμακόλουθον, quod vſurarum ſua die exigendarum cauſa mittatur, l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verbor. oblig. & in l. traiectitiæ, ff. de actio. & oblig. dict. §. Callimachus.

Pecuniæ numeratæ nomine, non alia venit intelligenda, etiamſi latiſſime pateat eius appellatio vt Alciat. in Comm. demonſtrat. Pecunia nuncupata: vide nuncupata pecunia.

Pecuniam accepiſſe etiam dicemus eum, qui aliquid, pro pecunia accepit, vel ſi quid omnino compendij ſenſit. Vlp. in l. 1. & ſeq. ff. de calumnia. Old.

Pecuniarium fideicommiſſum fideicommiſſariæ hæreditati opponitur, & ſingularum rerum fideicommiſſum ſignificat, l. 14. §. vlt. ff. ad Treb. leg. 24. in pr. ff. de fideicommiſſ. liber. Opponitur & fideicommiſſariæ libertati in l. 45. 4. ſi rem, ff. de fideicommiſſ. libert. Briſſ.

Pecuniosum Cicero act. 2. in Verrem, dixit, hominem diuitiarum copiis & facultatibus inſtructiſſimum, & qui præpingueis fortunæ copias conſcinderit. Non enim diuitiæ & facultes ac familiæ numerata tantum in pecunia, & nummis perculſis haberi ſolent, ſed poſſeſſionibus rerum immobilium. His, inquit, iudiciis, quæ nunc ſint, pecunioſum hominem, quamuis ſit nocens, neminem poſſe damnati. Brechæus in l. pecuniæ verb. ff. de rer. & verb. ſign.

Pecunia redacta ſic accipitur, non ſolum ſi iam exacta eſt, verum & ſi exigi potuit, nec exacta eſt, l. poſſeſſor. §. redactæ, ff. de pet. hæred.

Pecunia traiectitia eſt, quæ trans mare vehitur. Cæterum ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia. Sed videndum an merces ex ea pecunia comparatæ in ea cauſa habeantur. Et intereſt vtrum etiam ipſæ periculo creditoris nauigent, tunc enim traiectitia pecunia fit leg. 1. ff. de nau. fœn.

Pedagia dicuntur, quæ dantur à tranſeuntibus in locum conſtitutum à principe. Et capiens pedagium debet dare ſaluum conductum, & territorium eius tenere ſecurum, adeo vt ſi aquis ſpolietur, teneatur eius dominus terræ rapinam reſarcire, ſecundum Bald. in vſib. feud. de pa. iura. ſir. in §. Conuenticulas, facit. l. Ne quid d. de incen. rui. naufrag. & not. Arch. 33. qu. 5. Si quis peregrinorum. Prat.

Pedagogia & Pedagogus, vide ſupra in verbo Pædagogia & Pædagogus.

Pedam, veſtigium humani præcipue pedis appellaſſe antiquos in commentariis quibuſdam inueniri ſolet.

Pedamenta de quibus meminit Vlp.in l.3.de ſer.ruſt.prædiorum,ſunt munimina & pali,quibus vitis caduca fulcitur: vt ex Catone docet Alex.Gen.lib.2.c.10.& pedamentorum tria ſunt genera:vnum robuſtum, ſeu fixile, ex quercu,caſtanea,vel iunipero,quod ridica dicitur: aliud è pertica conficitur, huic palus dicitur:& eſt teres:tertium,ob neceſſitatem ex harundincto conficitur: vt Varro & Colum. in tract. de re ruſtica tradiderunt. Et propterea Plin. Pedatas vineas dixit,vt etiam refert Spontinus in expoſitione 28.epigrammatis. Et ſunt memoria digna, d.l.3. vbi lignorum appellatione non continentur pali, neque perticæ, quod in numerum materiæ redigendi ſunt: quod tamen reſtringendum eſt, niſi ex vetuſtate vlterius ad vſum virium apti non eſſent.Cotta.& Corraſius Miſcellaneorum l b.19.cap.1.num.vlt. Adde Brechæum in l. Pali in tit. de verb.& rer.ſign.& Forcat.in penu iuris ciuilis c.7. in princ.

Pedamenta ex ſylua cædua ſumi duobus locis indicant ICti. Ex ſylua cædua pedamenta vſufructuarium ſumpturum l.10. ff.de vſufruct.ius ſyluæ cæduæ, vt pedamenta in vineas non deſint l.6.§.vlt.ff.de ſeruitut. præd. ruſtic. Græci χάρακας vocant.Briſſ.

Pedanei iudices dicebantur, qui Prætori in conſilio erant, & ad pedes tribunalis,id eſt,ab inferioribus ſubſellis, aſſidebant, ſi ex eius delegatione leuiores cauſas cognoſcere iuberentur leg.3.§.1. ff.ne quis eum, qui in ius voc. leg.1. §. item ſcribit. ff.de poſtul. Quandoque conſiliarij appellati Alciat. in l. ſi quis §.omnes, Cod.de.pact. hi non vehebantur curru, ſed pedibus ibant. De Pedaneis iudicibus vide Anianum in commen. in lib. ſent.1. Paul. tit.30. qui ex delegatione cauſas audiunt, vide leg.3.§.1. ff.ne quis eum qui Pedaneos iudices χαμαιδικαστὰς appellauit Theophilus Inſtit. de interdict. Alij etiam διαιτηταὶ χλωρῶν vocant. Ego potius pedaneos iudices crediderim dictos eſſe,qui de leuibus & minutis cauſis cognoſcebant, & humiliora negotia diſceptabant vt videre eſt ex leg. 4.& fi.Cod.de Pedan.iudic.l.fin. C.vbi & apud quos. Qui vel quales eſſe debeant, vide Nou.82. Nomen enim Pedanei iudices, deductum videtur, item vt Pedarij Senatores, à pedibus: quod magiſtratus cum iudicarent in tribunali, edito & ſuperiore loco conſidebant: hi vero in imo loco, vbi magiſtratus ſubſellia pedum habebant: vel potius ſic dici,quod pede plano iudicarent non pro tribunali, vt placet Cuiac. in d. Nouell.82.

Pedarii ſenatores, auctore C.Baſſo dicebantur, qui pedibus non curru in ſenatum veniebant, Gœddæus ad leg.cenſeri 111. num.2. ff.de verbor. ſign. nam ſenatores qui curulem magiſtratum geſſerant, veterum ætate curru ſolebant honoris gratia in curiam vehi: in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent,quæ ob eam cauſſam curulis appellaretur. Gellius lib. 3. capit. 18. Hotomannus. quo quidem autore dicebantur, qui in poſtremis erant, & ius quidem veniendi in Senatum dicendæque ſententiæ habebant, ſed quia nullis functi eſſent honoribus, Senatores nondum erant, non rogabantur ſententias, ſed quas principes dixiſſent in eas diſcedebant: vnde Pedarij appellati: arrogantis enim eſſe videbatur,illorum ſententiæ addere quicquam velle aut detrahere, iuuenibus præſertim & rerum imperitis.Connan.lib.1.cap.14.num.4.

Pede amputato debilitari l.3.C.de Seruis fugitiuis.

Pedem in fouea habere,id eſt,iu periculo mortis eſſe,in l. apud Iulianum de fideicomm.libert.Pompon. Græce refert ſententiam,ſic redditam Latine:ego diſcendi cupiditate,quam ſolam viuendi rationem optimam, in octauum & ſeptuageſimum annum ætatis duxi memor ſum eius ſententiæ, quam dixiſſe fertur Iulian. Et ſi alterum pedem in ſepulchro haberem, adhuc addiſcere quædam vellem. Spieg.

Pedem ponere pro poſſidere & acquirere poſſeſſionem.Veteres enim vt naturalis poſſeſſio capta fuiſſe videretur, quæ in rebus mobilibus prompta in immobilibus difficilis & pene impoſſibilis videbatur, cum apprehendi non poſſent: ſolebant quandoque omnes fundi glebas circumambulare vt nulla pars eius non calcata pedibus diceretur, quod prehenſionis loco eſſet: id tamen quia ridiculum & plus quam ſuperſtitioſum videbatur, ſatis poſtea ad adipiſcendam poſſeſſionem habitum eſt,ſi pars aliqua fundi pertingeretur. Connan. lib.3. cap.8.num.1.

Pedes ſunt ſymbolum & iudicium quoddam poſſeſſionis rerum immobilium ſicut manus rerum mouentium, vt ſingulariter colligit Alciatus c.6.lib.5.parerg.Spieg.

Pedes equiti aduerſatur.Iter eſt qua quis Pedes vel eques commeare poteſt, l.12.ff.de ſeruit.præd.ruſtic.

Pedes miles qui pedibus militiam exercet,l.1.& 2.C.de appar. mag. milit. C.lib.12. Pedeſter,qui pedibus iter facit l.1. §.ſtationem,ff.de flum.Albericus,Spieg.

Pedestre iter quod vulgo, terreſtre. Vlp.l.1.§.9.ff.de fluminibus.Si pedeſtre iter impediatur,non ideo minus iter nauigio deterius fit,Cic.at Atticum lib.4.Hot.Prat.

Penibus ire in ſententiam idem quod alterius ſententiam approbare eſt. Nam apud Romanos Senatoribus per Conſulem interrogatis, cum primus dixiſſet ſententiam, mox diſcedebat in aliquam partem: tum reliqui, qui eiuſdem ſententiæ erant, eodem ibant. Quod per diſceſſionem Senatuſconſultum vocabatur.Hinc in ſententiam ire,vel pedibus in ſententiam ire.Old.

Pedicones legi putat Schardius in §.Item l.Iulia de vi Inſt. de publ.iud.cum tamen plerique Dd, vt Hotoman. Mynſing. Weſembec.Goth.ibidem raptores legant. Vulteius autem in ſuo in Inſt.comm.peccatores.

Pediculos Paul. in l.32.ff.de aur.arg. vocat, de quibus ſigna ſuſtinentur,baſes, ſed tenues. Et ſic plerunque pediculi à Columella dicuntur, quibus arborum rami baccis onuſti ſuſtinentur:quaſi parui pedes.Hor.Prat.

Pediculis argenteis adiuncta ſigilla ænea.dict.l.32.ff.de aur. arg.Briſſ.

Pedisequa, ancillula,quæ dominam ſequitur. Vide l.Titia ſeruis, ff. de manum. teſtament. Papinianus in l.peculium. de legat.2. Eadem ſunt,ait,in l.lecticariis,aut pediſſequis legatis. Spieg.

Pedules faſciæ apud Vlp.in leg.25.§.1.ff de aur.& arg.dici videntur eæ,quibus pedes vinciuntur. Marc.Tull. in Clod.apud Non.Tunc quum vincerentur pedes faſciis, quum calantricam capiti accommodares? Haud ſcio tamen an verius legeretur pedales. Oldendorpius.Cuiacius 10.obſer.17. Pedules dicit faſcias pedum aut calciamentorum: Et 5.obſer.11. Pedules,inquit,dicuntur, vt Pedula autore Feſto, quæ Græci πέδιλα vel πέδια.

Pedules faſciæ,pedum tegmina,quæ tamen vſum calceamentorum non præſtant.Vnde veſti cedere eas, quod partem corporis veſtiant,adierit Vlp.l.25.§.1.ff.de aur.arg Briſſ.

Pegasus ICtus Proculo ſucceſſit, qui temporibus Veſpaſiani præfectus vrbis fuit,l.2.§.vlt.ff.de orig.iur.Briſſ.

Pegasiano Senatuſconſulto, quod Veſpaſiaui temporibus, Pegaſo & Puſione conſulibus factum eſt hæredibus rogatis hæreditatem reſtituere,perinde quartam partem retinere permiſſum eſt,atque ex l. Falcidia ex legatis retinere concedebatur,§.ſed quia hæredes Inſt.de fideic.hæred.Paul.4.ſent.3.Vlp. Inſt.tit.25.Huius vis tota à Iuſtiniano in Trebellianum Senatuſconſultum transfuſa eſt, leg.2.§. ſolum autem, Cod.de vet. iur.enucl.§.ſed quia Inſt.de fideic.hered.Briſſ.

Pegmata, vt docet Feſtus Pompeius, ornamenta ſunt ex ære aut marmore confecta: quæ vt plurimum in atriis quandoque in porticibus auliſque affigunt,majorum aliorumque fortium virorum geſta certius quam pictura oſtendentia: & hoc innuunt verba illa apud Vlp. in l.quæſitum, §.25. ff.de inſtruct. vel inſtrum. leg. In emptione domus, inquit, & ſpecularia & pegmata cedere,ſiue in ædificio ſint poſita, ſiue ad tempus detracta. Porro πῆγμα Græcum vocabulum eſt, ἀπὸ τοῦ πήγνυμι quod eſt pango, deductum: ſignificatque machinam, in qua ſtatuæ collocantur,& quaſi panguntur, ad illas ſuſtinendas, ſiue aliud quicquam ejuſmodi. Martial. Epigramm.1.de mole ſuper qua impoſitus erat Domitiani coloſſus.

Et creſcunt media pegmata celſa via.

De his meminit etiam Dion in vita Adriani, in hanc ſententiam: nam ſi ſurgentia ſpectacula & pegmata efferre voluerint, illud nullo pacto effici poterit humilitate loci. Frequentatum etiam eſt à majoribus noſtris & maxima Romæ, pegmata in ſcenam cum pueris ludicris, & conſidentibus ex ſignis & tabulis producere, quæ conſtabant vario genere picturæ. Ad hoc alludens Iuuen.inquit:

Et pegma & pueros inde ad velaria raptos

Plin.nat. hiſt.23. lib. auctor eſt. Caium principem in circumpegma duxiſſe,in quo fuere argenti pondo 124. Pegmatis autem formam deſcripſit Seneca ad Lucium & Ruffinus in 7.lib. Ioſephi de bello Iudaico.Cotta in verbo Specularia Turnebus 8.aduerſ.9.Pegmata exponit antepagmata,quæ valuarum ſunt ornamenta affixa antis.

Peierare dicitur,qui præſtitum iuſiurandum contemnit, l.2. Cod.de reb.cred.Qui falſum iurat,etiam peierat, c.vlt.de crimin.ſtellionat. l.13.in fin.de iureiur. Qui autem peierabat, is Deum, principem, cenſores, pontifices vltores habere, & extra ordinem puniri interdum ſolet. Religio contempta iuriſiurandi, ſi inconſulto & calore quodam peieratum eſſet, ſiue per Deum, ſiue per principem, ſolum Deum vltorem habebat,non principem, d.l.2. Cæterum qui conſulto per Deos araſve deorum peierabant, pontificibus: qui per genium Principis, principi: qui alia ratione cenſoribus pœnas dabant. Pontifices, vt ſcribit libr.2. Dionyſius,de omnibus cauſis ad ſacra pertinentibus, tam inter priuatos homines, quam inter magiſtratus ſacrificos iudicaſſe, Et idcirco etiam de periurio, quatenus illud ad ſacra pertinebat, quale eſt, quod per Iouem, per Diuum fidium aut per aras deorum, ſolenni modo

præſtabatur, cognouiſſe olim & indicaſſe, omnino videntur: quemadmodum expreſſe Plaut. de quodam iuramento conceptis verbis per aram Veneris præſtito: in hunc modum ſcribit in rudente:

Grippe quod tu iſtum calentum poſcis? Gri. Iuratu'ſt mihi
Dare La. Libet iurare: tun' meo Pontifex periurio es?

Qui autem conſulto per genium principis peierabat, is ex cõſtitutionibus Principum, fuſtibus interdum caſtigari ſolet, d. leg. 13. grauiuſque multo iis, qui per Iouem peierauerant, puniebatur, quemadmodum auctor eſt in Octauio M. Minutius Felix, in reliquos autem homines periuros cenſoria nota animaduertebatur. Siquidem vt ſcribit in officiis Cicero, cenſores nulla de re diligentius, quam de iureiurando iudicabant, Ræuard. Varior. lib. 2. c. 3. Adde Forc. in ſuo cupidine iuriſperito, c. 18. nu. 9. in fine.

Peierare, non eſt falſum iurare, ſed quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur id non facere. Cic. lib. offi. 3. Iurare autem oportet, inquit Vlpian. vt delatum eſt iuſiurandum, l. §. vlt. de iureiur. Spieg. Prat.

Peiorare pro deteriorem reddere Paul. lib. Sentent. 2. cap. 19. Homo liber, qui ſtatum ſuum in poteſtate habet, & peiorare eum & meliorem facere poteſt. Hot. Prat.

Πειραταὶ piratæ ſunt ἀπὸ τοῦ ἐν πέρᾳ vel à πεῖρα quod deceptionem ſignificat: vel à περᾶν, id eſt pererrando deducitur. De eorum crudelitate Seneca 2. de clem. capit. 4. nec contenti interficere ſæuiunt, vt Buſiris ille, & Procruſtes, & piratæ, qui captos verberant, & in ignem viuos imponunt, & alibi 1. declam. 2. ita raptæ pepererere Piratæ, vt lenoni venderent, Goth. l. 18. in pr, ff. commodat.

Pelargici nomi dicti, quaſi Ciconiariæ leges, quibus liberi parentes alere iubentur. Id quod in iure quoque cautum eſt: Vide Budæum in annot. & ſupra Antipelargia.

Pelecinvm, herba in ſegetibus creſcens, de qua Plin. lib. 27. c. 12. & 15.

Pellicere, pro inducere, perſuadere, illicere apud Iuriſconſ. Sed vtrum ita demum inquietem, ſi bonæ frugi ſeruum pepulit ad delinquendum l. 1. §. ſed vtrum, ff. de ſeru. corrupt. Spieg.

Pellere, id eſt, expellere. Pellere conductorem, l. 10. §. vltim. ff. de publican.

Pelles, pro mantica, ſeu pera viatoria, Italis vulgo *Valliſia* dicitur: quod è pellibus conficiebatur: nec ignotum curris noſtris vocabulum eſt, Paulus in l. de Tapetis. Sicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta. Spieg. Adde Turnebum aduerſ. lib. 13. c. 4.

Pelles Babylonicæ l. vlt. C. de publican. Pelles lanatæ in l. 70. §. 1. ff. de leg. lib. 3. Pelles indutoriæ apud Paul. lib. 3. Sent. tit. 6. de quibus in l. 25. §. vlt. cum ſeq. ff. de auro, arg. leg. vt Pelles tentoriæ ad tabernacula & tentoria paratæ apud Vopiſc. in Aureliano. De quibus l. 7. ff. de ſupel. leg. accipienda eſt. Solebant enim antiquitus ſub pellibus milites degere. Valer. quoque lib. 2. c. 2. teſtatur tentoria exercitus Romani ex pellibus fieri conſueuiſſe. Sic Tacitus Annal. lib. 3. Retentuſque omnis exercitus ſub pellibus, quamuis hyeme ſæua adeo, vt obducta glacie niſi effoſſa humus tentoris locum non præberet: Et lib. 14. Contractus, inquit, deinde omnis exercitus, ſub pellibus habitus eſt ad reliqua belli perpetranda. Sic Marcell. libro 19. ſub pellibuſque exercitu diffuſo, ait, per Iſtri fluminis margines barbaros obſeruabat. Briſſ.

Pellex, inquit, Maſſurius lib. memorabilium, & ex eo Paulus in l. lib. 144. apud antiquos ea habita eſt quæ cum vxor non eſſet cum aliquo tamen viuebat, quam nunc vero nomine amicam, paulo honeſtiore concubinam, appellant. Granius Flaccus in libr. de iure Papiriano ſcribit, pellicem nunc vulgo vocari, quæ cum eo cui vxor ſit, corpus miſceat: quoſdam eam, quæ vxoris loco ſine nuptiis in domo ſit, quam παλλακὴν Græci vocant, in qua lege licet aſſeratur concubinæ nomen honeſtius eſſe quam pellicis, id tamen ad præſentis ICti ſeculum ac recentiores Latinæ linguæ autores referendum eſt. Nam poſteris pellicis nomẽ ſpecialius fuit & inhoneſtius, licet antiquioribus generalius fuerit & quamcumque mulierem ſignificauerit, quæ vni viro ſeu marito, ſeu cælibi pudicitiam ſuam exhibebat, eóque ſpectat alterum Flacci ſcilicet teſtimonium, qui innuit pellicem hodie non vſurpare amplius non pro ea amica, quæ concubina eſt, ſed quæ ſoluta conſuetudinem habet cum alterius marito: ſiue id fiat ſub ſpecie digamiæ, ſiue concubinatus. Quo ſpectant illa Ouidij Epiſtola quinta.

Heu mihi pro dira bellice blanda fui.

Et Epiſtola 6.

——Nocuit mihi barbara pellex.

Idem.

Pellicis ipſa meos impleſſem ſanguine vultus.

Et Epiſtola 9.

Ante meos oculos adducitur aduena pellex.

Et ſi quæ eius generis ſunt alia, de quibus Valla c. 48. li. 6. elegant. Et illud Salluſtij in Ciceronem: Filia matris pellex. Et Ouid. Metamorph.

Tunc eris & matris pellex, & adultera patris?

Iuuat hanc antiquitatem nominis deriuatio. Nam vt author Gellius eſt c. 3. lib. 4. pelles quaſi πάλλαξ hoc eſt, quaſi παλλακὶς, vt pleraque alia: ita hoc quoque vocabulum à Græco flexum eſt: πάλλαξ iuuenis adoleſcens: vel à verbo παλλάσσω quod eſt irrigo, perfundo, fœdo, ſiue ἀπὸ τοῦ πάλλειν, hoc eſt à vibrando, quod proprie iuuenum eſt. Euſtath. vnde & apud Dores πάλλαξ in fœminino puellam deſignat. πάλλαξ igitur ſiue παλλακὶς, & pellex, erit omnis illa puella, quæ ſe ab vno viro quidem irrogari & vibrari paſſa, ſed matrisfamilias nomen in viri domo non habet. Alij deducunt à pellendo immutatis quibuſdam literis, quod legitimam vxorem à viro fere pellat. Eſt & hæc notatio apta, vt apud veteres generaliter accipi potuerit tam pro ea, quæ cum cœlibe, quam cum marito viuit: quod concubina etiam à iuſta vxore ducenda cœlibem pellat. Denique pellicis vocem & concubinam & quæ cum alterius marito conſuetudinem habet olim deſignaſſe Gellius in dict. cap. 3. lib. 4. innuit, cum non omnem pellicem probroſam, ſed eam tantum eſſe habitam, quæ iuncta conſuetáque eſſet cum eo, in cuius manu mancipióque alia matrimonij cauſa foret, idque hac antiquiſſima Numæ regis lege oſtendi poſſit: Pellex ædem Iunonis ne tangito: ſi tangit, Iunoni crinibus demiſſis agnam fœminam cædito. Ad quam etiam Ouidius Epiſt. 5. alludit:

Neue meos coram ſcindi patiare capillos
Et leuiter dicas, hæc quoque noſtra fuit.

Quæ cum ita ſint, primo efficitur inter pellicem & pellacem antiquitus non eſſe differentiam & pellacam eſſe Græcam vocem pellicem latinam, ſed aſſumptam eſſe. Deinde etſi hodie ſolummodo pellex dicatur, quæ cum eo cui vxor ſit, corpus miſceat: tamen olim non ſolum hanc, ſed eam quoque quæ vxoris loco ſine nuptiis in domo ſit, quam Græci in Nou. 6. παλλακὴν, hoc eſt, concubinam vocant, comprehenſam fuiſſe Gœd. ad l. lib. 144. n. 4. de verb. ſign.

Pelliones, à pellibus conficiendis dicti ſub quibus milites hiemabant, apud Paternum in l. vltim. ff. de iur. immunit. vbi tamen Pollionis legitur. Pellionum meminit & leg. 1. Co. de excuſ. artif. lib. 10. & Lamprid. in Alexan. ſic Cic. in Acad. In quo magna rei militaris eſſe occupatio ſolet, vt non multum Imperatori ſub ipſis pellibus ocij relinquatur, id eſt, in ſtatiuis. Hot. Prat.

Peloponnesiam quinquies quaternos enixam, & multas Ægypti vno vtero ſeptenos, item traditum eſſe quatuor pariter puellas à matrefamil. natas eſſe, Paulus refert l. 3. ff. Si pars hæredit. per Spieg.

Penarivm locus vbi neceſſaria ad victum quotidianum pertinentia, reponuntur. Vlpian. l. qui penum. ff. de pen. leg. Quæ horrei penarij, inquit, vel cellæ penariæ iuſtruendæ gratia habentur.

Pendere conditio, dieſve dicitur, etenim adhuc euentus expectatur. Pendere enim dicitur ſeu in pendenti eſſe: quidquid in ſuſpenſo eſt: quarum ſignificationum exempla propter eorum multitudinem cuiuis obuiam non adſcribo. Pendere quoque fructus dicuntur quamdiu ſolo cohærent & terra continentur. Atque ita pendentes fructus, id eſt, fundo cohærentes in leg. 44. ff. de rei vind. l. 15. ff. de pign. l. 13. ff. de vſufr. leg. vlt. §. fructus, ff. quæ in fraud. eredit. qui ſtantes dicuntur in leg. 33. ff. de vſufruct. leg. 26. ff. de furt. leg. 40. ff. de act. empt. Quo ſenſu & pendens vindemia nondum lecta in leg. 26. ff. de act. empt. & pendens oliua dicitur in Leg. 39. ff. de contrah. empt. Briſſ.

Pendere etiam dicitur quod aliunde proficiſcitur, manat, ſuſtinetur. Hæ actiones quæ ex bonis defuncti pendent, l. 66. §. ſi damnum, ff. ad SC. Trebell.

Pendere etiam edicta olim dicebantur. Lam. in Alex. Tacebantur ſecreta bellorum: itinerum autem dies publice proponebantur, ita vt edictum penderet ante menſes duos Auſon. in Grat. actio. Has ego litteras tuas in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi poſſint, inſtar edicti pendere mandauero. Briſſ.

Pendere, pro ſoluere l. 1. ff. ſi ager vect. & pendere pœnas proprie dicitur, qui ob delictum pœnas ſoluit. Sed per translationem pro æſtimare accipitur. Vnde Magnipendo, Floccipendo, Paruipendo, Multipendo, Nihilpendo, id eſt, magna paruá, nulla æſtimatione habeo. Loca in ſuis claſſibus apud Alb. requirito. Spieg.

Pendere actus, pro prorogare, & differre, not. in l. fin. ff. comm. præd. Spieg.

Pendere pœnas proprie dicitur, qui ob delictum pecuniam ſoluit, quia penſo ære vtebantur. Feſtus.

Pendere pœnas, ſoluere ſignificat, ab eo quod ære graui cum vterentur Romani, penſo eo non numerato debitum ſoluebant, vnde & penſiones dictæ. Feſtus.

Πένθος eſt virorum luctu dignorum, πένθιμος indignorum. Cuiac. in πραγματείᾳ ſua de diuerſ. temp. præſcript. & term. capit. 20. circa medium.

Penes & apud quomodo differant Vlpian.in l.63.de verb.ſign. his indicat verbis. Penes te,inquit, amplius eſt quam apud te, nam apud te eſt quod qualiter qualiter à te tenetur, hoc eſt, quod quolibet modo detines, vt ſi homo liber vel filiusfamilias Lucij Titij in tuis latitet ædibus,vel tecum viuat,dormiat prope,aſſideat,&c.leg.1.leg.23.l.4.ff.de liber.exhibend. Penes te non ſolum eſt quod qualiter qualiter detines, verum etiam quod poſſides, ſiue iure, ſiue iniuria, ſiue animo habendi, ſiue animo dominij, l.nemo, Cod.de acquir. poſſ. l.Titia Seio 34. §.Gaius,ff.de legat.2.Valla libr.6.elegant.cap.54. Penes enim te dicitur, quaſi penitus apud te. Itaque depoſitarius apud ſe, non penes ſe rem habet leg.1. §.eleganter, §.ſeqq.leg.5.leg.8. leg.15.ſi fideiuſſor, ff.depoſit.l.certi, 9.§.fin.ff.de rebus cred.ſi cert.pet.l.ſi quis 9.§.Labeo, ff.de dolo malo, d.leg.Titia Seio. 84.§. Gajus, ff. de legat. 2. quia non poſſidet ſed vice alterius tenet l.generaliter,nona, ff.de acquir.poſſeſ. Nec reſiſtit, quod in l.ſi ſacculum 29.in prin.& §.1. ff.depoſit. à Paulo prolatum eſt: is penes quem depoſitum eſt. Id enim in principio dict. leg.ſi ſacculum reſpectu cõtrectationis Paulus dicit, cum contrectando depoſitarius ſe poſſeſſorem feciſſet: & in §. 1. dict. leg. ſi ſacculum. Penes eum depoſita appellatur reſpectu pacti quo vſus pecuniæ permittebatur, atque ita non ſolum cuſtodia,verum etiam ipſa poſſeſſio tradebatur, l.certi 9.§.fin. Idem reſpondere licet ad leg.diuus,15.§.fin. ff.de re jud. Nam apud argentarios non ſemper cuſtodiæ, verum vſurarum ac fœnoris cauſa deponebatur, vt ita non ſolum poſſeſſio, ſed etiam dominium ad argentarium tranſiret, l.ſi hominem 7. §. quotiens l.ſeq. ff.de poſſ. l.ſi ventri 24. §.in bonis, ff. de rebus auto. jud. poſſid. ſic commodatarius commodatam rem apud ſe habet, leg.5.§.ſi de me.ſ.in rebus 18.§.1. ff.com.& mandatarius pecuniam mandati gratia exactam,l.qui negotia, ff.mandat. Sic etiam paterfamilias Caſtrenſe peculium habere apud ſe dicitur, autequam jure peculij inteſtato filiifamilias mortuo capiat leg.1. l.2. ff.de caſtren. pecu. At penes eum proprie eſt quod jure dominij vel quaſi aut aliqua naturali poſſeſſione animo ſibi habendi detinet, hoc eſt, poſſidet, vt ſi tabulæ teſtamenti ſint penes hæredem vel aliũ, qui eos juris ſui gratia poſſidet, dict. leg.1. vt ſi precario data ſit poſſeſſio l.& habet,15.§.cum qui.verſ.an is ff.de precar. Nam & qui conceſſit precario, penes ſe rem habet, & qui accepit, habet, vterque enim poſſidet:ille jure dominij vel quaſi: hic naturali ratione, qua rem ſibi habet, d.leg.& habet,§.cum qui, ſic hominem liberum penes ſe habet, qui eum bona fide, vt ſeruum poſſidet, l.qui bona, l.quæſitum eſt, ff.de acquir.rer.dom. At qui dolo malo detinet,quia amplius non poſſidet, leg.4.ff.pro ſuo dict. leg.quæſitum eſt apud ſe hominem liberum habet,leg.1.2.3.4. ff.de lib. exhib. Sic vxor non penes ſe, ſed apud maritum eſt at ſi apud patrem filiafamilias ſit, penes patrem eſſe cenſetur, d.l.1.2.3.4. Hæc differentia attenditur in d.leg. Titia Sejo,§. Gajus,ſic in l.alia 9.ff.de alim.&ciba.verbum Penes te ICtus interpretatur, ſic vſusfructus ſub conditione legatus, pendente conditione, penes hæredem eſſe perhibetur, leg. 16. ff. quibus mod.vſuſf. amit. Atque hæc ita ſunt, niſi res ſubjecta vel verba prægnantiora adjecta,aut mens loquentis aliud moneat,veluti in l.traditio,ff.de acquir.rer.dom. leg.5.ff.ſi de me ff.commo. l.ſi quis in tantam, Cod.vnde vi. Alciat. Forner.& Gœdd.ad l.penes te 63. ff. de verb.ſign.

Pene dixerim, moderationis clauſula hæc eſt, Iuriſconſultis admodum familiaris. Pomponius in l. ſtipulationum aliæ, §. Conuentionales ſunt, inquit quæ ex conuentione reorum fiunt: quarum totidem genera ſunt,quot pene dixerim rerum contrahendarum. Cum enim plura ſint negocia, quam vocabula,quomodo etiam non plura eſſent rerum quam ſtipulationum genera? l.Natura enim ff.de præſcript. verb. Oldendor. Innuit autem hæc vocabula (pene) ſicut illa σχεδὸν diſcrimen adhuc aliquot ſubeſſe. Balduinus,tit.de ſucceſſ. libert.

Πενέσται Athenis ϑῆτες à paupertate nominabantur, quod ſeruorum aut ſeruis conueniens nomen. Apud Theſſalos πενέσται dicebantur, qui non genere, ſed fortuna ſerui erant, non δοῦλοι, eorúmque media erat inter ſeruos & libertos conditio. Connan.lib.2.c.8.n.1. lib.2.c.1.n.4.

Penidvlvs,& Penicillus, pictoris inſtrumentum, quo pingit ab eo quod eſt penis, id eſt, cauda. Martianus de fund.inſtr. l. Item pictoris. Peniculi,inquit,& cauteria,& conchæ. Nebr

Penitvs pro protſus. Nam proprie intrinſecus ſignificat,ipſo jure accipiendum eſt, per gl.ſingularem, in l.ſi qui aduocatorum, C.de poſtul. Spieg.

Pensata pecunia apud Vlp.l.in exceptionibus,de probat.pro compenſata.

Pensatio,pro compenſatione,apud IC.In l.Mæuius §.arbiter ff.de arbitr.Quæſitum eſt,ait Iulianus,an poſſit penſatione vltro citróque facta, condemnatione eum ſolum, cujus ſumma excederet, &c. damnare ? Spieg.

Pensi in ſocietatem ſumptus, id eſt, expenſi, l.52. §.ſi quis ex ſociis, ff.pro ſocio: Briſſ.in parerg.

Pensio, id quod pro alicuius rei vſu datur, vt agri, vt domus, Vnde legitima penſio noſtris dicitur,quæ fructibus reſpondet & pro ſolutione facienda vſurpatur penſio à Paulo in l.lecta eſt, §.igitur,ſi cert.pet. Item in penſionem reputare apud Haloandrum in l.penultim. ff.de via publ. quam ipſe ex Græco, tranſtulit. Spieg.

Pensio proprie eſt merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græce ἐνοίκιον dicitur.Cuius ſignificationis cum frequentia ſint in titulo locati exempla, colligendi labore ſuperſedebo, Penſio etiam præſtationem temporibus & terminis, vt vulgo loquimur, diuiſam ſignificat, l.3. ff.de annu.leg.8.§.ſi annua. ff.de pign.actio.l.40. ff.ſi cert.petat. l.12.in fin.ff.de vſur.l.47. ff.ad l.Falc.leg.59.ff.de fideiuſſoribus. Penſiones trientes pro trientario fœnore dixit Lamprid.in Alex. Penſiones vectigalium in l.10.§.vlt.ff.de publican. Briſſ. Penſionibus ſoluendis olim Calendæ Iuniæ ſolennes erant,l.9.ff.qui potior.in Pign. Item Calendæ Martiæ, l.defuncta,48. ff.de vſufruct. Vult.in comm.Inſtit.tit.de locat.& conduct.in pr.nu.27.

Pensio refertur ad pecuniariam cauſam. Reditus ad alia,puta ſi certa frumenti menſura in annos ſingulos conſtituta ſit.Ferret.tit.de locat.& conduct.

Pensio,ſolutio. Varro,ab ære impendendo,diſpenſator: & in tabulis ſcribimus expenſum: & prima pẽſio,& ſic aut ſecunda, aut quæ alia. Paulus l.40. ff.de reb.cred. Igitur finito primo menſe primæ penſionis vſuras currere. Item, & ideo non ſoluta pecunia ſtatutis penſionibus, ex die ſtipulationis vſuras deberi Cicero pro Q. Roſcio, falſum ſubornauit teſtem Roſcius Glunium: cur tam ſeto ? cur,quum altera penſio ſoluenda eſſet,non tum quum prima ? Hot.

Pensio, fere dicitur pecunia quæ ex prædiorum vrbanorum locatione percipitur:quæ vero ex ruſticorum, merces: vide l. 27.& 26.ff.de hær.pet. Hot.

Pensitandvm proprie non dicitur, quod ſemel ſoluendum eſt ſed quod in plures annos debetur, vnde vectigalium penſitatiões & penſiones locationum dictæ (vt quidem coniicio) quod non ſtatim implentur,ſed ſemper pendent: quia vnius anni ſoluto debito ſtatim incipit cedere ſequentis anni ſumma & tanquam ſuſpenſa tenetur. Ideoque & ſpem præmiorum dixit Alex. Imp. pro futurorum annorum præmiis, quorum dies nondum venit, & quæ reuera non debentur, ſed ſperantur.Connan.lib.4.c.15.n.9.

Pensitationes publicę ſecundum Azo.in ſumma.C.ſi propter public.penſitant.vend.fuer.celeb.dicuntur exactiones tributorum, vel veſtium, vel auri, vel argenti, quæ à certis perſonis debebantur fiſco: ſed & ea, quæ ad viarum, vel pontium refectionem præſtanda ſunt à poſſidentibus,penſitationes publicæ dicuntur. Tu dic breuius & clarius, penſitationes publicas eſſe penſiones, quæ ſoluebantur Reipubl.pro fiſco. Io.Bello.Etymol.

Pensvm,id eſt modus operis præſcriptus.Sumptum á penſo lanarum,quod certi ponderis ſingulis puellis dabatur.Eraſm.

Pentaprotias, Græca vox eſt ſignificans quinque primorum munus:quos alibi ſacræ conſtitutiones,quinque ſummates vocant:ipſe Quintumviros appellari puto in l.de cubiculis noſtris,C.de priuil.eor.qui in ſacr.palat.milit.lib.12.Spie.& Prat.

Pentatevchvs interpretatur volumen quinque lib.Moyſi, c.1.& ibi gl.not.ext.de decimis.Io.Bell.Etym.

Penathli Græcis ſunt, quos Latini à quinque artibus quinquattiones dixerunt,Corraſ.4. Miſcell.c.24.n.7.

Πενταετηρικός, i.luſtralis,Goth.ad l.Septiria 10.ff.de pollic.

Πενϑερὸς eſt pater vxoris: πενϑερὰ mater vxoris. Modeſt. in l.4.§. & quidem vir.6.ff.de gradib.& adfin.

Πένϑος, apud C.Harmenop.lib.4.titul.6.eſt virorum luctu dignorum, πένϑιμος indignorum. Prat.ex Cuiac.c.20.de præſcriptionibus & 6.obſer.32.Gothofr.ad leg.decreto 15.C.ex quib.cauſ. infam.

Penvla, itinerarium, aut frigoris & pluuiæ veſtimentum eſt, quo,l.1.C.Th.de hab. quo vti opor. intra vrb. Senatoribus intra vrbem vbi permittit pluuiæ tantum, aut frigoris cauſa, vt arbitror ſuperiectum etiam interiori veſtimento. Tertul.in Apol. Ne vel hyeme voluptas impudica frigeret, Lacedæmonij penulam ludis excogitarunt. Imperatores vero his ne pluuiæ quidem tempore vtebantur. Spartianus in Andriano,Penulis, inquit,uti tribunis plebis pluuiæ tempore ſolebant,Imperatores autem nunquam.Idem in eodem refert.Senatores & equites R.Hadrianũ iuſſiſſe ſemper in publico eſſe togatos, ipſum cum in Italia eſſet, ſemper rogatum proceſſiſſe, ſed dict.leg.1. ſatis habet: ſi ſenator in Senatu, & in fungendo munere ſenatorio,rogatus fuerit.Prat.ex Cuiac.12.obſer.39. in fin.& Goth. ad l.nuper 42.ff.de donat.inter.vir.& vxor.

Penvs in rubr.ff.de penu legata definiunt Græci ἔστι εἰς πόσιν καὶ βρῶσιν συντείνοντα: ea continetur πόσιμα καὶ βρώσιμα καὶ ποτιμα.Inde autẽ videtur vocari penus, quod huius modi res ad victum neceſſariæ,intus & penitus recondantur,Goth.in notis ad rubr.

Penvs alia Eſculenta alia Poculenta ſtatuitur. Eſculenta Penu legata non ea tantum quæ eſſe, ſed & per quæ eſſe ſolemus continentur, niſi voluntas teſtatoris repũgnet. Poculenta

vero ea quæ vini numero paterfam.habuit. Briſſ.

Penvm neutro genere protulit Pomp.in l.2.ff.de tri.vin. Cum alij penum inquit,alij vinum legatum eſt: excepto vino,omne penum ad legatarium pertinebit. Spieg.

Penvria, omnis rerum inopia:ſpecialiter tamen earum quæ in penum recondi ſolent. Prat.

Penvs nomen omnibus generibus dicitur, l.4. §.nomen, ff. de penu leg. l.2.ff.de trit.vino. Penus autem ſecundum Q. Mucium,cuius auctoritate in hac re Vlp.& Gellius lib.4.cap.1. vtuntur,ea omnia continet,quæ eſui potuique ſunt,l.3.ff.de penu leg.Cicer.lib.1.de nat.deor. Penum eſſe omne,quo veſcuntur homines,definit. Penori itaque cedunt cibaria omnia,quæ paterfamil. vſus ſui cauſa eiuſque familiæ quam circa ſe & ſuos habet, parauit, & cibaria iumentorum vſibus ipſius deſeruientium,& legumina quæ in cella penuaria habentur. Ligna quoque & carbones penus parandi cauſa & thus & cerei in domeſticum vſum parati, & vnguenta,& odores, & chartæ epiſtolares, & vaſa ſine quibus penus haberi non poteſt, & quæcunque alendi cauſa bibuntur, ea appellatione continentur,l.3.cum ſuis §§. & l.5.ff.de pen.leg. Vnde penus alia eſculenta alia poculenta ſtatuitur, Eſculenta penu legata non ea tantum quæ eſſe,ſed & per quæ eſſe ſolemus, continentur,niſi voluntas teſtatoris repugnet. Poculenta vero ea quæ vini numero paterfam.habuit:Briſſ.Balduin.in Scæuola ſub tit.de pènu legata,ex cap.3.

Penoris legato quid contineatur, ſatis abundeq; ſcriptum eſt apud Vlp. in l. ff.de penu legat. tamen lectitanti mihi noctes Atticas Gellij, occurrit quæſtio circa ipſum ſcitu & memoria digna,quam ſubjicio. Is lib.4. refert,Phauorinum percunctaſſe quendam Grammaticum, quid eſſet penus, & quo ſenſu id vocabulum dicatur. Cui Grammaticus: quæris (inquit) rem minime obſcuram:quis adeo ignorat,penum eſſe vinum & triticum,& oleum,& lentem & fabam, atque huiuſcemodi,cætera? Etiamne (inquit Phauorinus) milium,& panicum,& glans, & ordeum, penus eſt? Sunt enim propemodum hæc quoque huiuſcemodi. Cumque ille reticens hæreret: Nolo (inquit) hoc iam labore,an iſta quæ dixi penus appellentur. Perinde igitur nunc te rogo, vt quid ſit penus dicas, non vt aliquid ex penu nomines.Tum ille: Philoſophias,inquit,ego non didici, nec diſcere appetiui, etſi ignoro, an ordeum ex penu ſit, aut quibus verbis penus definiatur: non ea re literas quoque alias neſcio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus ſit, non ex noſtra magis eſt philoſophia, quam Grammatica tua. Meminiſti enim credo, quæri ſolitum, quid Veg. dixerit, penum ſtruere vel longam vel longo ordine: vtrunque enim profecto ſcis legi conſuetum: ſed vt faciam, æquiore animo vt ſis: nec illi quidem veteris iuris magiſtri, qui ſapientes appellati ſunt, diffiniſſe ſatis rectè exiſtimantur quid ſit penus. Nam Qu.Scæuolam ad demonſtrandum penum,his verbis vſum audio: Penus eſt, inquit, eſculentum, aut poculentum: quod enim ipſius patris,aut liberorum patrisfam. eiuſq; familiæ quæ circum eos,aut liberos eius eſt, & opus non facit,cauſa paratum. (vt Mutius ait) penus videri debet. Nam quæ ad edendum bibendumq; in dies ſingulos prandij aut cœnæ cauſa parantur,penus non ſunt: ſed ea potius, quæ huiuſce generis longæ vſionis gratia contrahuntur,& reconduntur:ex eo quod non in promptu ſint, ſed intus & penitus habeantur penus dicta ſunt. Præterea de penu adſcribendum hoc etiam putaui, Seruium Sulpitium in reprehenſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe, Ælio placuiſſe: non quæ eſui tantum & potui forent, ſed thus quoque & cereos in penu eſſe, quod eſſet eius fermè rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo,quod iumentorum cauſa adparatum eſſet, quibus dominus vteretur penori attributum dicit: ligna quoque,& virgas & carbones, quibus conficeretur penus, quibuſdam ait videri eſſe in penu: ex his autem quæ pomercalia & vſuraria in locis iiſdem eſſent,ea ſola eſſe penoris putat,quæ ſint vſui annuo.Cotta.Adde Forcat.in ſuo Pen.iur.ciuil.c.2.& ſeq.

Peplvm,eximij candoris veſtem ſine manicis,aureis diſtinctam clauis fuiſſe autumant: quam quinto quoque anno apud Hylen mulieres ſex & decem Iunoni contexebant: Alex. Gen. dier.lib.1.c.22.

Per aliquando ſignificat iuxta, vel inter, l.fin.ff.de ſeru.vrban. Per quandoque ſupprimitur per [illegible], in l.30. in fin. ibi, principem, ff. de reb.aut.jud.poſſ. De hac dictione *Per* vide Bart.in l.Celſus, ff.de vſucap. Prat.

Per, auget ſignificationem & integrum quiddam denotat. Sic etiam ædificia perfeciſſe dicitur non qui inchoauit, non qui maiorem partem extruxit: ſed qui conſummauit, qui eo perduxit,vt in vſu eſſe poſſint, l.ædificia,139.§.1.ff.de verb.ſignif. Gœddæ.ad l.166.§.1.ff.de verb ſign.

Per, perfectionem ſignificat, l.vrbana, §.pernotat, ff.de verbor. ſignif. Aliquando ſignificat propter, c.vt conſtitueretur,50.diſtinct. Prat.

Per, in compoſitione varie accipi, Alc.oſtendit, in §.pernoctare,l.vrbana familia,de verb.ſign.Quandoque autem quandam integritatem & perfectionem ſignificat. Spiegel.& Corraſius Miſcell.lib.2.c.15.

Per adoptionem pater, qui me adoptauit.

Per ætatem,id eſt,dum ætas.

Per aliquem ſtetiſſe, vel factum quo minus daret, videtur,ſi interpellatus non dederit aut ſi rem debitam occiderit,l.23.ff.de verb.oblig. l.5. ff.ſi cert.pet. Plane ſi promiſſor hominis ante diem in quem promiſerat interpellatus ſit, & ſeruus deceſſerit,non videbitur per eum ſtetiſſe, l.49. ff.de verb.oblig.Briſſ.

Per aliquem interdum ſignificat alicuius opera,miniſterio,corpore,facto.Briſſ.

Per alluuionem,vt ait Iuſtin.in §.Præterea. Inſt. de rer.diuiſ.id videtur adiici, quod ita paulatim adiicitur, vt intelligi non poſſit, quantum quoquo temporis momento adiciatur. Ab aliis Alluuio, pro immoderata aquarum violentia, vel fluuialium, vel pluuialium,ſimiliumque ponitur: quæ non tantum agros confundit, ſed quandoque eripit, & nonnunquam funditus deſtruit.Oldend.

Per Annos certos quomodo intelligendum ſit:vide C.de vſucap.l.aduerſus, & de pœnis,l.ſi certis annis. Spieg.

Per aſſem Iuſtinianus vniuerſum teſtatoris patrimonium complectitur. Ræuard.l.ius noſtrum,ff.de reg.iur.

Per calumniam in poſſeſſionem mitti: Vide Vlpian.in l.vnica. Si mul.vent.nom.Spieg.

Per chartam vel chartæ beneficio poſſidere,eſt teſtamenti iure, & ſecundum tabulas poſſidere.Greg.Turon.lib.4.c.12.Prat.

Per contrarium,pro, ex aduerſo, apud Vlp.in l.Iuliani,§.ſi venditor de act.empt.

Per conſequentias. Non eſt abſurdum, inquit Paul. per conſequentias, & in ſpeciali in rem actione dolum præteritum deduci,l.ſin autem,§.ſed & is,ff.de rei vind.Spieg.

Per Deum iurare.Vlp.in fi.l.3.de iureiur. Iurari,inquit,oportet, vt delatum eſt iuſiurandum: cæterum ſi ego detuli, vt per Deum iurares,tu per caput tuum iuraſti.

Per dilationem bellum gerere,apud Liuium.

Per fas, nefas, ſignificat factum aliquid fuiſſe licite aut illicite: quod vulgus Barbaricum dicit: hoc eſt factum taliter qualiter.Spieg.

Per fideicommiſſum prouerbiali ſermone vſurpari ſolitum,pro per obliquum,per anfractum & non directo: ſignificari videtur Arnob.li.6.cont.gent. Deos,inquit is, per ſimulacra veneramur. Per tramites ergo quoſdam & per quædam fideicommiſſa, veſtras ſumunt cultiones. Per fideicommiſſum & directo paſſim à noſtris opponuntur, vt l.6.ff.de fideic.leg.2.Cod. quand.& quib.quart.l.2.§.1.de Iur.codicil.Prat.

Per genium principis iurare: Vide per principis.Hot.

Per indicem. Prouerbium eſt apud Iuſtinianum in extremo Inſtitur. pro ſummatim, ſtrictim curſimque, obiter,& quaſi per tranſennam. Vt vobis,inquit,poſſibile ſummo digito,& quaſi per Indicem ea tetigiſſe, quaſi libros Inſtitutionum pro [illegible] [quæ appellat] id eſt, argumentis Pandectarum eſſe velit: nam Indicem pro eo quod titulum vulgo appellamus Latini vſurpant: quinetiam idem Imp. leg.1.§.penultim.Cod.de vet.iur. enucl. in paratitlorum mentione ſignificat. Sed ſufficiat, inquit, per indices tantummodo & titulorum ſubtilitatem, quæ [illegible] nuncupantur, quædam admonitoria eius facere. Aſconius in Verrin.3. Quo quum eſſet ventum, antequam cauſa ageretur,quaſi per indicem rem exponebant:quod ipſum dicebatur cauſæ coniectio, quaſi cauſæ ſuæ in breue coactio.Hot.

Per iudicem aliquid fieri,hoc eſt officio iudicis,l.vltim.ff.de rei vendic.

Per iudicem peti,exigi,auferri dicitur, quod iudicio petitur,aufertur, iudiciſve iuſſu ſoluitur, l.22. ff.ſi cert.pet. l.22.ff.ſi rem rat.hab.l.4.§.quod ſi is, cui ff.de doli except.Briſſ.

Per lancem & licium furtum quærere:vide furtum per lancem. Hotom.

Per laſciuiam.Lege, Laſciuia.

Per legem.Cic.ad Salluſt.Sed id mihi vix videris per l.Iul. facere poſſe.

Per magiſtratum factum videtur in edicto ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituantur, ſi magiſtratus ius non dixit, vel per ſordes aut gratiam dixit l.26. §.per magiſtratum, ff.ex quibus cauſ.maior.Briſſ.Prat.

Per manus tradi dicitur, quod ſucceſſione quadam ab aliis ad alios deuenit. Vſum parœmiæ Eraſm. indicat. Extat & apud Papinianum de iure codicill. Quod per manus traditum eſt, codicillis hæreditatem dari non poſſe per manus, id eſt, vulgo interpres exponit.Spieg.

Per manum prohibitio ea ratione lapilli ictus appellabatur,qua per ictum intellexit præcipitationem. Vlpian. de eo ſcribens qui de ponte præcipitatus ipſo ictu periit, l.7. §.5. ad l.Aquil. Nec alio ſenſu in edicto de his qui deiecerunt vel effuderunt ſcripſit ad hunc modum prætor. Si eo ictu homo liber periiſſe dicetur: leg.1. de his qui effud.vel deiec.& ita per manum ictus lapilli intelligitur,hoc eſt, lapilli præcipitatio,dict.§.10.

Eſt & alia per manum prohibendi ratio, quæ per manus oppoſitionem ſolebat fieri. Deque ea ſuſpicor ſenſiſſe Pompon. l.50.de ac.rer.domi. Nec alio ſpectat vitis præciſio, cujus apud Vlp.mentio fit leg.3.§.3.vti poſſidet. Ræuar. l.vi factum, ff.de regul. jur. Per momentum ſpatium temporis perexiguum intelligit Paulus ea certe ratione, qua ſic Liuius libr.21. ſcripſit. Non cunctandum in tali occaſione Hannibal ratus, totis viribus aggreſſus vrbem, momento cepit. Diuerſa quoque diei cujuſque tempora momenta dici teſtis eſt lib.3. aduerſus Marcionem Tertullianus his verbis: Conſtat Ethnicis quoque teſtibus in Iudæa per dies quadragiuta matutinis momentis ciuitatem de cœlo pependiſſe. Hæc ille, omnino demonſtrans in momenta ſic dies diuiſos eſſe, vt certa vniuſcuiúſque diei matutina, meridiana & veſpertina momenta fuerint. Atque ita momentum videri poſſunt ICti accepiſſe l.6. de vſurpat. l.3.§.3.de minoribus leg.23.de acq.rerum dom. Ræuard.l.cum præt.ff.de reg jur.

Per multos ambulare poſſeſſionem, apud Vlp.l.ſed etſi,§.deinde ff.de petit. hæred. Spieg.

Per obreptionem petere, l.ſi autem is,§.1. ff.nego.geſt.

Per omnia, dictiones ſimul junctæ, multum operantur,& important omnem ſubſtantiam & qualitatem, vt per Barb.conſi. 13.ſapienter, col.4. li.2.& conſ.25.præclare.col.vlt.eod.lib.Iaſ. conſ.141. col.fin. lib.4.& propterea ſing.decidit Bald. in l.omnia, C.de epiſco. & cler.quod ſi ſtudium Ticinenſe ſit per omnia æquatum Pariſienſi, & poſt talem adæquationem priuilegiorum, ſint conceſſa noua priuilegia ſtudio Pariſienſi, quod talia noua priuilegia etiam pertinebunt ad ſtudium Ticinenſe: quia iſtud per omnia non ſolum reſpicit modum, ſed etiam tempus, & hanc deciſ. Bald.pro ſing.refert & ſequitur Iaſ.in l. 1.not.per illum text.de leg.1. Cotta.

Per partes reficere. Vlp. demolitis ædib. verba faciens l. quid tamen, ff.quib.mod.vſusfruct. amittatur. Plane ſi per partes, ait, reficiat, licet omnis noua facta ſit, aliud erit nobis dicendum. Spieg.

Per principis jurare, Græca defectione dicitur, pro per principis genium jurare l.2. C.de reb.cred.l.13.§.vlt.ff.de jurei. Hot.

Per quandoque valet propter. Si per aliam exceptionem perpetuam peti non poterat l.26.§. indebitum, ff.de cond. indeb. id eſt propter, ſeu obſtante exceptio. Briſſ.

Per ſaltum promoueri dicitur qui minus gradatim ad ordines, ſed præpoſtere aliquibus intermedijs ordinibus omiſſis accedit. Quemadmodum faciunt omnes fere noſtræ tempeſtatis preſbyteri, non tam eruditione & meritis, quam pecuniis & alio aliquo modo promoturi: Anch.

Per Satyram, apud Iuſtin.in præfat.ff.quid ſit: vide infra, Satyra lex.

Per ſe, pro ex ſeſe, ſua natura, & quod dicitur, naturaliter.

Per Solutionem, quam ſpecie. Hanc phraſim ceu elegantem apud Paul.in l.2.§.2.ff.ſi cert.petat. indicauit Haloander, & Oldend.vt negationem potius, quam collationem inſinuet, ſicut & in l.ſi hominem, ff.depoſiti, & in l.2.in fin. ff.de iud. Spieg.

Hac ſtipulatione, Per te non fieri non hoc tantum ſignificatur nihil te facturum quominus facere poſſim, ſed & curaturum te, vt facere poſſim, l.50.ff.de verb.oblig. Per hæredem autem, niſi ſi pupillus ſit in eiuſmodi ſtipulatione fieri videtur, quamuis abſit & ignoret,& ideo non facit quod fieri oportet, l.49.§ pen.eod.tit. Briſſ.

Per te ſtetit, barbari dicunt, tenuit per te.

Per tempus, in tempore, ſiue tempeſtiue, inquit Donatus, aut opportune.

Peræquatores: vide paulo poſt.

Peragere adulterium in l.5.ff.de adult. & l.16.in fin.C.eo.eſt accuſationem aduerſus adulterum inſtitutam implere. Sic & peragere litem in l.22. ff.de inoffic.teſtam. ad exitum perducere eſt: peracto teſtamento, id eſt, perfecto in l.12. ff. de his quæ vt indign. Briſſ.

Peragere cauſam etiam is dicitur qui in iudicio non obtinet, ſed victus diſcedit. Hæreditariam cauſam peregi, & victus ſum, l.21.ff.de inoffic.teſtam.Briſſ.

Peragere fabulam dixit Cicero, pro eo, quod eſt totam comœdiam abſoluere: & ſenectutem definit peractionem ætatis ſicut fabulæ. Sic ſolem peragraſſe orbem idem dixit pro anno: quia annus eſt, ſi ſol totum ſuum confecerit curſum, Gœdd.ad l.vrbana,166.§.1.n.3.ff.de verb.ſign.

Peragere iudicium eſt ita perficere iudicium vt ſententia feratur, Paul.in l.non diſtinguimus, ff.de arbitris: Aldobr. §.ſi inter tutorem, Inſt.quib.mod.tut fin.

Peragere litem, Vlp. Qui procuratorem dat, inquit, vt confeſtim agat: is intelligendus eſt permittere procuratori, & poſtea litem peragere: Spieg.

Peragere reum, condemnare eſt, l.2.ff.ad l.Iul.de adult.l.6.§. deſtitiſſe,& l.15.ff.ad Turpillian. Valer.Max.l.6.c.2. Duos ſuſtinuit reos, eorumque alterum lege peregit. Peragi itaque reus dicitur, qui criminis quo poſtulatus eſt, condemnatur, l. pen.ff.de publ.judic.Tacit.libr.4. Cæterorum, quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen peractus ob mortem opportunam. Liu.libro 4. Vos autem ſi reum perago, quid acturi eſtis? id eſt, ſi ita iudicium & accuſationem perſequar, vt damnetur. Briſſ.

Peragit, qui obtinet: vnde peregiſſe reum dicitur, qui vſque ad damnationem eum perſecutus eſt,& vt condemnaretur effecit, l.2. ff.de adult. Agit, qui in iudicio proſequitur id quod ſibi debetur, Exigit, qui quod iudicio proſecutus eſt, recipit. Trangiſit, qui actionem ſibi competentem: ſiue inſtituta, ſiue inſtituenda ſit, aliquo recepto, cauſa concordiæ omittit. l.1.ff. de Tranſ. Spieg.

Peragi reus in criminibus, non res peragi dicitur, inquit Budæus.

Perangariæ. Lege, Angariæ.

Perædificare, ædificationem abſoluere.

Peræquatores dicuntur exactores cenſuum capitationis: quod æqualiter ab omnibus exigant. Alciat.in l.cum antea, Cod.de agric. & cenſ.libro 11. Cuiacius dicit, peræquatores & inſpectores eſſe, qui cenſus emendant, prædiis inſpectis & adæquatis inuicem, vt reuelentur, quibus grauius eſt onus adſcriptum, grauentur, quæ ſunt cenſita leuius leg. 10. Cod.de fund.patr.lib.2.l.penultim.& vltim. Cod.de ann.& trib.lib.10. l.12.& 14.Cod.Theodoſ.de cenſit.leg.vltim. Cod.Theodoſ.de locat.fund.iud.emphyt. Græci ἐξισωτάς vocant Euſebius 4.de vita Conſtantini. ἄνδρας ἐξισωτὰς κατέπεμπε. Græci interpretes juris, ἐπόπτης λέγεται ὁ ἐξισωτής. Itaque idem pene munus eſt inſpectoris & peræquatoris. Caſſiodorus 10.vt ad prædium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quidquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio, rationabiliter abrogetur. Cuiac.ad rubr. C.de cenſibus & cenſitoribus lib.11. Solent autem peræquatores à dominis deſerta & deſtituta prædia aliis tradere, atque ita dominium mutare, ſine onere tamen reliquorum. Cuiac. ad l.7.C. eod.tit. Porro ſi peræquatores vel diſcuſſores incurrerint culpam negligentiæ vel gratiæ, non ſolum honorum iacturam, ſed & annonarum in quadruplum mulctam ſubeuut, tex.in l.6. vbi idem Cuiac.C.iam dict.tit.

Percepti fructus, vt à ſolo ſeparati, & horreo repoſiti intelligantur, Azo demonſtrat.in ſum.de rei vend.Spieg.

Perceptique dicuntur qui terra teneri deſierunt, l.vſufructuarius meſſem, ff.quib.mod.vſuſ.amitt.

Perceptionem fructus, vt Labeo tradit, accipere debemus non tantum ſi perfectæ ſint collecti, ſed etiam cœpti ita, vt terra continere ſe fructus deſierint: veluti ſi oliuæ, vel vuæ collectæ ſunt, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum eſt, ſtatim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt l.ſi eius fundi, ff.de rei vind.Spieg.

Perceptio pro ſolutione & præſtatione l.4.ff.de his qui deiecer.leg.23.§.1.ff.de pecul. leg.15.§.ſi in ſepulchro, ff.quod vi aut clam. l.37. ff.de f.deiuſſoribus, leg.7. §.vltim.ff.quod falſo tut.Briſſ.

Percipere, pro valde capere, in l.ſi plagis, §.fin.Cum pila, inquit Alfenus, plures luderent, quidam ex his ſeruulum, cum pilam percipere conaretur &c.

Percipere debitum deſtination. l.Herennius 2. ff. de vſur. Spieg.

Percipere etiam dicitur qui quid ex teſtamento capit & conſequitur. Et fundi partem & decem ex teſtamento percipere, l.13.de legat.3.Briſſ.

Percunctari, diligenter inquirere: Vide aut.de teſtibus,§. quia vero in fin.Spieg.

Percussor, qui percutit & occidit, & ad id faciendum conducitur, Cod.de ſicar.l.ſi quis percuſſor.& ff.de ſil.& ſi percuſſor.Spieg.Prat.

Percutere interdum cudere eſt, ſeu ſignare. Qui falſam monetam percuſſerint, l.19.ff.de lege.Cornel.de falſ.

Perdere feudum, pro amittere, §.item qui titul. Quæ fuit in princ.cauſ.Item pro exceptione repelli l.ſi filius, in prin.ff.ad Maced. Cæterum haud perdidiſſe rem cenſetur, qui eius reſtitutionem petere poteſt l.nemo, & ibidem Bart. ff.de in integ. reſtit.Spieg.Prat.

Perdere alias eſt conſumere, dilapidare. Perdituro dare, id eſt conſumpturo, dilapidaturo, verbi gratia, protinus ſcorto daturo, vt l.8.ff.pro empto.

Perdere cauſam, intentionem, litemve dicitur, qui cauſa cadit.Briſſ.

Perdidiſſe creditor videtur, qui exceptione repelli poteſt, l.ſi filius, in pr.ad Maced. Alb.Prat.

Perdiſcere eſt perfectè & totum diſcere. Hinc illud voluntatem diſcendi ſimul cum ſpe perdiſcendi abjecit, Gœdd.ad l. vrbana 166.§.1.n.3.ff.de verb.ſign.

Perditum, à diminuto diſtat l.perditum ff.de petit.hæred.& à derelicto, l.interdum, §.ex naufragio, ff.de acquir.poſſeſſ. Spieg.Prat.

Perducere eſt, litura per medium traducta delere, l.1.in pr. ff.de

ff.de his quæ in teſt.delent.l.20. §.vlt.ff.de milit.teſt. Briſſ.

Perdvcere ſeruum ad libertatem, eſt libertum efficere. Perducere ad libertatem l.14. ff.de optio.legat.

Perdvcta pro perinducta, ſiue omnino inducta, ac deleta. Vlpian.l.1. ff.de his quæ in teſt.del. Sed nolentibus inducta accipiendum eſt, & ſi perducta ſint. Hot.Prat.

Perdvctores, vt Aſconius ait, in hoc differunt à lenonibus quod lenones ſunt ſcortorum perductores, etiam inuitarum perſonarum. Spieg.

Perdvelles antiqui dicebant quos nos hoſtes appellamus eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum eſſet, Gaius leg. 234.de verb.ſig. Duellum enim pro bello dicebant: & duellare bellare. Hoſtes autem illi tum peregrinos dicebant, qui ſuis vterentur legibus, & bellum pulchrum haud dubie ſignificabat. Varro lib. De lingua 6. Apud Ennium eſt, quin inde inuicteis ſuniſerunt perduellibus. Perduelles ſunt hoſtes, vt perficit, ſic perduellum Duellum: id poſtea bellum ab eadem cauſſa facta Duellona, Bellona. Hinc factum vt qui hoſtili animo in rempublicam aut Imperatorem eſſet, Perduellionis judicio teneretur, vt ait Vlp.in leg.vlt. ff.ad l.Iul.maieſt. Aliud eſt n. maieſtatis, aliud perduellionis crimen: hoc enim ſub illo, tanquam ſpecies ſub genere ita comprehenditur, vt crimen ſit imminutæ maieſtatis & grauiſſimum & atrociſſimum, quippe quod ad vniuerſæ reipublicæ ſtatum labefactandum pertineat, veluti ſi quis aut regnum affectaſſet, vt Spurius Caſſius Viſcellinus: aut magiſtratum populi Romani ſacroſanctum violaſſet, vt C. Rabirius, pro quo extat Cicer. oratio: ac proinde qui poſtremis temporibus hoſtile aliquid in perſonam Imperatoris molitus eſſet, vti IC. ſignificant. Tribunitiam enim poteſtatem Imperatores totam in ſe tranſtuliſſe, nemo neſcit. Item qui ciuis Romani libertatem violaſſet, veluti qui cum ſecuri percuſſiſſet, aut in crucem ſuſtuliſſet: qua de re Cicero Verrina 3. ſic ſcribit: hoc in illo maieſtatis judicio ſi licuiſſe ſibi oſtenderit, ego oportuiſſe concedam. Ex hoc quoque euaſerit: proficiſcar quo me iam pridem vocat populus Roma. de iure enim libertatis & ciuitatis ſuum putat eſſe judicium: & recte putat. Confringat iſte ſane vi ſua conſilia ſenatoria, quæſtiones omnium perrumpat, euolet ex veſtra ſeueritate, mihi credite, arctioribus apud pop.Ro. laqueis tenebitur. Credet iis equitibus Rom. populus Ro. qui ad vos antea producti teſtes ipſis inſpectantibus ab iſto ciuem Ro. qui cognitores homines honeſtos daret, ſublatum eſſe in crucem dixerunt. Credent omnes quinque & triginta tribus, homini grauiſſimo atque ornatiſſimo, M. Antonio, qui ſe præſente ciuem R. ſecuri percuſſum eſſe dixit. Audietur à pop. Ro. vir primarius, eques R. L. Flauius, qui ſuum familiarem Herennium negotiatorem ex Africa, cum eum Syracuſis amplius centum ciues Ro. cognoſcerent, lacrymantesque defenderent, pro teſtimonio dixit, ſecuri eſſe percuſſum. Probabis fidem, & auctoritatem, & religionem ſuam L. Suetius homo omnib. ornamentis præditus: qui iuratus apud vos dixit multos ciues Ro. in latomiis iſtius imperio crudeliſſimo per vim morte eſſe mulctatos. Hanc ego cauſſam, cum agam beneficio populi Rom. de loco ſuperiore, non vereor, ne aut iſtum vis illa ex populi Rom. ſuffragiis eripere, aut à me vllum munus ædilitatis amplius aut gratius populo Rom. eſſe poſſit. Quadruplicem igitur inter maieſtatis & perduellionis crimen differentiam reperio: prima eſt, quod maieſtatis crimine tenentur ii, qui vel partem aliquam reipublicæ læſerunt: veluti ſi quis duces hoſtium accepta pecunia liberauit, aut priuatus domi ſuæ hoſtium duces tenuit: quod Verres feciſſe dicitur in illa eadem oratione: aut ſi magiſtratui quippiam pro ſua poteſtate agenti aliquis officiat, veluti C. Cornel. quem Cicero defendit. Perduellionis autem crimen in eos cadit, qui ſummam Reipub. labefactare conati ſunt, vti ſuperius docuimus. Altera differentia eſt, quod maieſtatis crimen in foro apud ſuum prætorem pro tribunali, iudicio certa lege conſtituto, agebatur: vt ex Verrina 3. & 7. cognoſcitur. Perduellio vero primis quidem temporib. à duumviris data opera creatis, poſt autem à pop. Ro. comitiis centuriatis in campo Martio cognoſcebatur: quemadmodum ex oratione Cice. pro C. Rabirio perduellionis reo, in campo Martio habita, itemque ex Valerij libr.6.cap.5. ſatis plane conſtat. Tertia differentia eſt, quod maieſtatis crimen non morte ſed exilio mulctabatur: perduellionis vero damnatum carnifex in vrbem euocatus in crucem Martio in campo fixam tollebat: quod ex eadem oratione cognoſcitur, in qua crucis mẽtio fit, & ex Dionis li.37. vbi de hoc judicio cõmemorat. Quartam differentiam Vlp. oſtendit in d.l.vl. de crim.maieſt. vbi ait, maieſtatis imminutæ crimen rei morte obliterari: perduellionis autem memoriam etiam poſt mortem damnari, quomodo intelligendus eſt Imperator in §.2. De publ.judi. Is qui in reatu decedit (inquit Vlp.) integri ſtatus decedit, extinguitur n. crimen mortalitate, niſi forte quis maieſtatis reus fuit: nam hoc crimine niſi à ſucceſſoribus purgetur, hæreditas fiſco vindicatur. Plane non quiſq; l.Iuliæ maieſtatis reus eſt, in eadem conditione eſt: ſed qui perduellionis reus eſt, hoſtili animo aduerſus rem publicã vel principem animatus. Cæterum ſi quis ex alia cauſa legis Iuliæ majeſtatis reus ſit, morte crimine liberatur. Hot. & Gœddæus in l.hoſtes 118. ff.de verbor.ſig. vnde autem nomen hoc acceperit, dubium eſt, nam gloſſ.in d.§. interdum in verbo Perduellionis, refert Placẽtinum dixiſſe, perduellionis nomen inde originem traxiſſe, quia per duellum fiebat certamen, ſi aliquis criminis hujus diceretur reus, quod aliquid in principem vel remp. adtentaſſet, nam ſecundum Romanorum iura, pugna talis licita erat: licet hodie reprobetur vt concludit, Ioan.de Imo. in l.is qui reus in 18. col. verſic. eſt etiam tertia purgatio, & cæt. ff.de pup.jud. & D.Alex. in l.ex diuerſo §.vlt. in pen.col. ff.ſolu.matr. poſt Bald.conſ.165. caſus talis eſt col. 2.& conſ.343. illuſtris, in primo dubio in ſecundo libro, & Placentino aſtipulatur etiam gloſſator ibi. quorum ſententiam approbat Ioan.de Legnano in tract.de bello: & refert. Zab.in Clem.paſtoralis, in 5.quæſt.de ſen. & re jud. hanc tamen opinionem reprobat gloſſ.in l.cum filius, §.vltim. ff.de legat.2. & in dict.l.vltim.ad l.Iul.majeſt & in dict. l.quos nos, & vbique exponit perduellionis, id eſt hoſtis: per ea quæ dixit Cajus in præallegata l.quos nos, & hanc ſequitur Card.in d. Clem. paſtoralis in 5.not. & omnes tenent. Mihi tamen neque iſta ſatisfacit, quia ſi Ciceroni credimus, in ſecundo officiorum pirata non eſt ex perduellionum numero diffinitus: & tamen eſt communis hoſtis, & ideo ſi in dubiis ſentẽtia libera cuique eſt, vt notat, in l.continuus, §.cum ita: per illum text. de verb.oblig. Perduellionis reos puto dictos, quia à duorum iudicio iudicabantur hi qui majora crimina perpetrabant, hócque colligo ex Liuio: qui in primo ab vrbe condita de Horatio loquens, refert eum propter mortem ſororis accuſatum, ad duumuiros à principe remiſſum, in hæc verba: rex conſilio populi aduocato, duumuiros (inquit) qui Horatio perduellionem iudicent, ſecundum legem facio. Lex horrendi criminis erat, duumuiri perduellionem iudicent: ſi à duumuiris prouocarit, prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito, infœlici arbori reſte ſuſpendito, verberato vel intra pomerium, vel extra pomerium. Hac lege creati duumuiri, qui ſe abſoluere non ferebantur ea lege, ne innoxium quidem poſſe, cum condemnaſſent. Hactenus Liuius. Hujus criminis meminit etiam Iuriſconſ.in l.cum filius, §.vlt. ff.de lega.2. Cotta.in memoral. Cæterum cur Horatij factum, quod parricidium fuit lege perduellionis iudicatum ſit non eadem eſt doctorum ſententia. Paulus Manutius in li. de legibus Romanis id factum exiſtimat, vel quod Numa vir ſanctiſſimus parricidium omne voluerit eſſe prudellionem, vel quia ſi non omne parricidium, ſaltem illud, quod in cognatos affineſve committeretur. Sign. lib.2. capit.18. de antiquo jure ciuium Romanorum, minime Liuij ſententiam probat, qui judicium hoc perduellionis vocarit, niſi forte perduellionem appellemus, non quod ille ſororem, id enim parricidium erat, ſed quod hominem in conſpectu, vel regis, vel populi Romani interfecerat, in quo majeſtatem ciuitatis diminuerat. De perduellione autem inquiſitum eſſe credit in Iunios, Vitellios & Aquilios, qui de prodenda regibus patria, nefaria & ſcelerata conſilia habuerant, quos Brutus primus Conſul ſupremo ſupplicio affecit. Adrianus Turnebus lib.aduerſ.17. cap.7. tradit, Perduellionem olim nihil aliud fuiſſe, quam cædem, poſtea immutata ſignificatione. Nam cum Horatius perduellionis accuſatus fuiſſe dicatur, & condemnatus à ſcriptoribus Latinis cædis & homicidij, id eſt φόνε à Dionyſio dicitur poſtulatus & iudicatus: Et Feſtus eum parricidij accuſatum dicit apud Duumviros fuiſſe. Brechæus l.quos nos, n.2. ff.de verb.ſign. Olim perduellionis crimen inter ſcelera atrociſſima reponi ſolitum tradit, ac inde Horatium ob ſororem interfectam hujus nefarij criminis judicium ſubire juſſum hoſtilitatíſque reum peractum eſſe. Iacob. Ræuardus ad leges 12. Tabu.cap.27. ſic Liuium defendendum putat, vt dixerit expreſſe, Duumviros non perduellionis Horatium reum feciſſe, aut condemnaſſe, ſed Publio Horatio perduellionem iudicaſſe, quia aliud ſit perduellionem alicui judicare, aliud perduellionis accuſare, de qua re vide eum latius dicto loco.

Perdvellis qui pertinaciter retinet bellũ. Et ita perduelles apud Plaut. Amphitr. Perduelles penetrant ſe in fugam. Briſſ.

Perdvellio non dicitur, qui eſt priuatus inimicus vel latro Alciat. de verb.ſign.

Perdvellionis judicium vocatur, quo in perduelliones, tanquam criminis læſæ majeſtatis reos animaduertebatur.

Perdvellionis judicare, antiquo more dictum eſt ex imitatione Græcorum qui κρίνειν dicunt, pro diem dicere, & vadimonio capitali obſtringere. Bud.in annot.ad Pandect.

Peræqve pariter & æque apud omnes. Vlp. l.2. §.ſi ſub conditione, ff.de bon.poſſ.ſecund.tab. Iuſtin.§.jus autem. Inſtit. de jure natur.gent.& ciuili.& ibi Aldob.

Peræqve, id eſt æquo ſeu eodem modo ſimiliter. Quod naturalis ratio inter omnes homines inſtituit, id apud omnes peræque cuſtoditur, l.9. ff.de juſtit.& jur.

Peregri dicimus, cùm quis in loco eſt. Peregre cum it in lo-

cum: vt Fl.Soc.ſi pater ſcribit. Cujac.not.ad lib.2.Inſtit.tit.de hæredib. inſtituend. in fin.

Peregre eſt extra patriam prouinciamque ſuam. Et ita peregre agere,ducere,eſſe,ire,proficiſci. Briſſ.

Peregrinari eſt patria procul proficiſci. Si Titius peregrinetur longinquo itinere, l.4. §.puto,ff.de hæred. inſtit.

Peregrinatio longa,l.aut longa,ff.de procuratoribus.

Peregrinus is dicitur, qui ciuis Romanus non eſt, ad quem jus Quiritium non pertinet, ſiue nunquam fuerit ciuis, ſiue amiſerit ciuitatem. Qui deportantur (inquit Imperator) ſi hæredes ſcribantur tanquam peregrini capere non poſſunt, leg.1. Cod. de hæred.inſtit. Vlp.leg.10.ff.de in jus voc. Dicuntur & ἄπολιδες à Iuriſconſultis quod ciuitate careant, l.quidam, ff.de pœnis: & leg.1.ff.de legat.3.Cæterum in peruulgata conſtitutione Friderici, cuius initium eſt omnes peregrini, aliter accipitur,ſed per abuſionem, vt & in aliis quibuſdam locis,pro eo ſcilicet qui peregrinatur, & peregre abeſt à domo ſua, & ita in doctorum hominum ſcriptis interpretari debemus, ne eorum voluntas quæ verborum proprietati, proculdubio anteponenda eſt, pervertatur. Duar.lib.diſp.anniuerſat.1.cap.9. & Balduin. in comm.ſuo ſuper inſtitutiones Iuſtiniani lib.1.quibus modis ius patriæ poteſt,ſoluitur.Peregrinus olim teſte Cicerone libr.2.Offic. dicebatur. quem nunc hoſtem dicimus:vt id annotauit etiam Brechæus l.quos nos,ff.de verb.ſign.

Peregrinus fit is cui aqua & igni interdictum eſt. Neq; autem Peregrinus ciuem Romanum, neque ciuis Romanus Peregrinum in poteſtate habere poteſt. Vlp.tit.11.regular.

Peregrini ius connubij non habent,niſi hoc illis conceſſum ſit nominatim: tametſi hi etiam legitimas nuptias contrahant ſed in Republ. ſua, non Romana. Vult. in comment. Inſt. in pr.de nuptiis, n.3.

Peregrini hæredes inſtitui non poſſunt, l.ſed etſi §.ſolemus ff.de verb.ſig.niſi à milite, l.idem eſt 13.de teſtam.milit.

Peregrinus quoq; is dicitur, qui dedititiorum numero eſt, ait Vlp.in Inſtit.tit.10.

Peregrinitas, peregrinorum conditio. Vlp.l.10. §.4. ff.de jus vocan. Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus, putat Pompon. eum amiſiſſe honorem Suet. in Claudio, Splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum, non modo albo judicum eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit. Hot.

Peregrinitatis reus dicebatur, ſi falſo quis pro ciue Romano ſe geſſiſſet. Spieg.

Peregrinus interdum vrbano opponitur.

Peregrinus Prætor. Lege,Prætor peregrinus.

Peremptoriæ exceptiones vocantur, à perimenda cauſa in judicium deducta:adferunt.n.totius litis finem,ſi probatæ fuerint. Alias perpetuæ, quia ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, l.3. ff.de excep. §.appellantur.Inſtit.eod.tit.Old.Prat. Adde Brechæum in l.creditor,tit.de verb.ſignif.

Peremptoriæ exceptiones ſunt,ait Briſſ.quæ ſemper locum habent, nec evitari poſſunt: quales ſunt doli mali, pacti conuenti perpetui, rei iudicatæ,ſolutionis,& aliæ id genus, l.2. ff. de except. l.8.C.eo. l.2.C.ſenten.reſcin. non poſſ. Briſſ.

Peremptorii vim obtinet monitio facta parti præſenti à judice, quamvis vnica tantum interuenerit, ita ſingul. Bald.in l. 2.col.1.& vlt.ante fin. C.quomodo & quando judic. vbi reputat nota dignum, & pro ſingular. approbat Iaſon in rubr.C.de in ius voc. in verſi.adde quod iſta,&c. Sequitur etiam Felin.in cap.paſtoralis,in primis verbis de judic.vbi citat Baldum idem dicentem, in cap.conſuluit, col.1.de offic.delegat. & ita ſaluatur & intelligitur ſingul. dictum Innocentij in cap.ad petitionem, col.1.ad fin. extra de accuſat ſecundum Matheſium not. 132.nota vnum ſingulare & adeo verum eſt,vt conſtituat reum in vera contumacia: ita vt non poſſit appellare,ſi non comparuerit,vt ſingular. notat Angel.in dict.leg.2.per gloſſ.ibi quam ad hoc dicit ſingular.& hoc dictum Angel. pro ſingulari commendat Bertoldus Veronenſ.cautel. 89. ſeptima cautela.

Quando autem opus ſit peremptorio, & quando non: habemus ſing. doctrinam Saliceti in l.ſi ea quæ in pen.col. C.qui accuſ. non poſſ. quam pro ſingul. commendat Felin. in cap. cauſam quæ. in 2.col. verſi. quando. extra de reſcript. junct s his quæ ſcribit Matheſius not.13. nota, quod citatio. & Felin. in cap. conſuluit col.4. & ſequen. de offic.delegat. & Iacob.de ſanct. Georg. in l.ad peremptorium, col.1.& 2.ff.de judic. vbi etiam in 3.col. ponit, quod præſumatur facta citatio peremptoria ad inſtantiam partis, quando in actis apparet de commiſſione citationis: & de citatione & relatione, ſecundum Abb. in ca.1. in 3.not. de judic & 27. fallentias refert Soc. reg.352. & ponit etiam Marian in tract. de citationibus, in 27. articulo. in 7. quæſt. & ſeq. & Decius poſt Barb. in cap.conſuluit,in 9. & 10. col. de offic. delegat. vbi idem tenet etiam in monitione facta per nuntium apud acta de mandato judicis,per dictum Baldum in d.l.2. col.1. verſic & idem dicitur. Cotta.

Peremptorium edictum dicitur quod poſt vnum vel alterum vel vnum pro tribus datur, quo prætor comminatur ſe diuerſa parte abſente cogniturum & pronunciaturum, l.68.70.71.73. ff.de jud.l.53.54.& 59.§.vlt.ff.de re jud.l.3.in fi.ff.de appell.l.1. §.item cum ex edict. ff.de ſent.ſiue appell.reſcin. l.2.& l.9. C. quomodo & quando jud.apud Paul.lib.5.ſent.tit.5. Et Tertull. in lib.de pudicitia, ſtatim in initio,& Raudeuic. lib.3. de geſt. Frider.c.27.Briſſ.Duar. lib.1.diſp.anniuerſ.c.27.

Peremptorium edictum inde hoc nomen ſumpſit, quod perimeret diſceptationem, hoc eſt, vltra non pateretur aduerſarium tergiuerſari. Ad illud autem hoc ordine venitur, vt primo quia petat per abſentiam aduerſarij edictum primum,mox alterum, per interuallum non minus decem dierum & tertium, quibus propoſitis, tum peremptorium imperatur, l.68. 69.70. ff.de judic. Vide Contumax.Hot.Prat.

Perendini nomine diem tertiam olim in formulis ſignificatam, Cicero pro Muræna docet. Plutarch. in Apopthegm. τρίτην ἡμέραν vocat quod Valerius Perendie.

Perendinus dies hodie dici poteſt, cum iudex ſtatuit, aut inter partes conuenit, vt omne inſtrumentum litis apud acta vtrinque proferatur intra triduum. Et tunc lis & res comperendinata dicitur:Budæus in l.2.ff.de orig.jur.

Perenne eſt quod per omnes annos durat Gotho. ad l.1. §.3. ff. de flumin.

Perenne,aut (ni fallor) peramne auſpicium quid ſit, docet Feſtus: Petronia, inquit, amnis eſt in Tiberim profluens, quam magiſtratus auſpicato tranſeunt, cum in campo quid agere volunt: quod genus auſpicij peramne vocant. Amnem autem fœminine antiqui dicebant. Con. lib.9.c.1.n.4.

Perenne flumen deſcribit ICtus, in l.1.§.2. de flumi. vt in flumin. pub.

Perennisservus,qui perpetuo ſeruit vni domino. Spieg.

Perfeciſſe ædificium is dicitur,qui ita conſummauit, vt jam in vſu eſſe poſſit l.ædificia, 139.§. perfeciſſe, ff.de verb.ſignifi. Perfeciſſe quis veſtimentum tunc dicitur, ſi detextum eſt, etſi defectum nondum ſit; id eſt,ſi ſit conſummatum, Gœddæus in l.rei appellatio, §.1. ff.de verb.ſignifi.

Perfecta ætas tametſi multiplicem habet intellectum,vt colligitur in l.fin. C.de his qui ven.ætat.imp. l.cum filio §.vlt.ff. de condit.& dem. & l.ex his, C. quando dies leg.ced. proprie tamen accipienda eſt,quæ viginti quinque annorum curriculis completur,l.ad rempubl. ff.de honor.& mun. Spieg.

Perfecte, id eſt,abſolute,pleno jure. Quando iſto caſu nullo tempore perfecte hominem meum feceris, leg.58. §.qui hominem ff.de ſolutionibus.Briſſ.

Perfectissimatus,erat dignitas quædam non mediocris, quia non omnes Præſides, vt Alciatus docet, clariſſimi fuere, ſed & perfectiſſimi quidam, prout prouinciæ dignitas exigebat. Hujus meminere Impp.in leg.1.C.de nat. lib.l.11.Cod.de quæſt. Alciat. ex vetuſtiſſimis monumentis putat, præſides Tarraconenſis Hiſpaniæ, ac Norici fuiſſe perfectiſſimos tantum, quod duabus literis deſignabant, V.P. ſicuti clariſſimos viros V.C.Item C. lib.12.tit.33. Spieg.

Perfectissimi dicebantur,qui judicio principis,vel ad preſidatum prouinciæ, vel ad aliam adminiſtrationem promoti fuiſſent. Hi ſunt Præſes Arabiæ l.4.C.Theod.de pœn. & Dalmatiæ à Mariano, & magiſter cenſus 50. C. de epiſc. & cleric. & primicerij ſcriniorum, l.7. C. de palat. ſacr. largit. l.7. C. Theod.de priuil.eor. qui in ſacr.palat.milit.& olim duces,autore Marcell. libr.21.Cujac.ad l.1.C.de perfectiſſima dignit.

Perfectissimus,titulus eſt dignitatis in conſtitutionib.poſteriorum imper. l.Cod. de naturalib. liber. Titulus hic etiam tribuitur Proconſ. Africæ apud D.Auguſt.epiſt.68.

Perfector qui quod volebat, diligentia ſua perfecit. Spieg.

Perfectum quod omnibus ſuis partibus conſtat,quodque ita conſummatum eſt, vt jam in vſu eſſe poſſit, l.1. ff.de orig.jur. Et proprie cui nihil addi, vel minui ſalua integritate poteſt, l. Iuriſperitos, ff.de excuſ.tutor.Quamuis Vlp.Perfectum ædificium interpretatur, quod tali vſu eſſe poteſt, qualem paterfamilias deſtinauit, l.139. ff.de verb.ſig. In pactis,conuentionibuſque perfectum intelligimus,eum factum eſt illud,quod fieri inter partes conuenit, ante enim quã res conſummationem acceperit, factum non dicitur: quæ ſi acceſſerit, non ſolum factum,ſed etiam perfectum diceretur. Ex Alc. Spieg.adde Brechæum l.pecuniæ,§.opere legato, in tit.de verb.& rer.ſign.

Perfectum opus dici non poteſt, cui aliquid agendum, vt perficiatur reſtat l.pen.C.de his,quib.vt indig.l.veſtimentum, 22.ff.de aur.& arg.Gœd.ad l.rei appell.5.§.1.n.9.ff.de verb.ſig.

Perfectum, & completum,idem l.22.§.omnes autem iſti,ff. de jud. Perficere tamen differt ab Implere. vt Alber.in dictione Implere indicat. Spieg.

Perfectus annus,qui eſt dier.365. Nec ideo minus perfectus eſt, quod vltimus nondum ſit exactus, cum ſatis ſit eſſe cœptum, idque in his, quæ fauorem reſpiciunt, vt in vſucapionibus in teſtamen. in libertatibus. Quod ſi de re odioſa agatur, de momento ad momentum ſit computatio. Spieg.

Perfectus vſusfructus intelligitur, ſi vſufructuario à domino conſtituitur,ad id,vt jus perſequendi fructuarius habeat licet

cet jam in hyeme fortaſſis, aut agro adhuc vacuo conſtitutus ſit, Gœdd. d. loco n.12.

PERFERRE inofficioſi querelam litem, cauſam, exequi, & ad exitum perducere l.16. ff.de inoff.teſtam. l.6. ff.de collat. l.6. ff. de vſufruct. Prat.

PERFERRE accuſationem pro peragere in l.8. C.de his quæ vt indign. Sic perferre cauſam adulterij in l.11. ff.ad Turpill. & apud Apuleium lib.7. de aſino aureo. Sic ille latronum fiſci aduocatus noſtram cauſam pertulerat. Briſſ.

PERFERRI res, id eſt exportari. Quibus cuſtodiendum perferendumve argentum dederis, l.20. §.vlt. ff.de præſcr.verb.

PERFICA Dea à perficiendo erat appellata, quæ obſcœnæ libidini patrandæ præerat, Perfica etiam natura à Lucretio libr.2. vocatur, quæ procreationi & perfectioni rerum præeſt, vt annotauit Turn. aduerſ. lib.11.c.20.

PERFICERE donationem. Vide §.perficitur. Inſt.de donat.

PERFIDE agere circa rem pupilli tutor dicitur potius, quam cõtrectare, l.rres tutores, ff.de adminiſtrat.tut. Prat.

PERFIDIA pro definitione à religione, in l.nemo, C.de Summ. trinit. Spieg. Plerumque tamen perfidia mala fides eſt, vt fidei verbum bonam fidem ſemper ſignificat, l.1. ff.de conſtit.pec. l. 1.§.eum tamen deponere, ff.depoſiti.

PERFIDUS qui fidem violauit, & à fide venit: Infidus vero, cui non eſt fidendum dicitur, & verbo Fido deſcendit, quod primam habet longam. Spieg.

PERFOCARE partum in leg.4. ff.de agnoſ.lib. eſt abigere, partum inferre l.8. ff.de ſicar. infantem necare l.pen. C.ſi de ſica. Goth. ad d.l.4.

PERFRUI in totum frui, ſeu omnem fructum percipere, l.cum quis, C.de nat.lib.1. C.de ſetu. corrup.manum. Spieg.

PERFRUI id eſt plene & ad fin.vſque frui. Vt habitatione liceat perſ.ui ad certum tempus, leg.13. §.ſi venditor habitationem ff.de actionibus empti.

PERFUGA Gallo Ælio eſt, qui liber, aut ſeruus, aut hoſtis, ſui voluntate ad hoſtes tranſierit: qui idem dicitur transfuga. Quãquam ſint qui credant, perfugam non eſſe tam qui alios fugiat, quam qui ob ſpem commodorum ad quempiam perfugat. Spi.

PERFUGIUM. Hoc vocabulum tuta quædam loca fugæ ſignificat. Profugium, magis fugæ ſpacium notat, & profugi (de quo infra latius) qui in fuga eſſent: vt, Italiam fato profugus, Lauinaque venit Littora l.cum qui, ff.de priuileg. cred. leg.metum autem præſentem, ff.quod metus cauſa. Spieg.

PERFUGIUM non vt vulgo dicunt, refugium dicitur: quamvis confugere, non perfugere dicamus, pro eo quod eſt, perfugium quærere. Spieg.

PERFUNCTORIE Vlp. in l.aut qui aliter, 5. §.1. Quod vi aut clam. Neque quidem perfunctorie, aut obſcure dicere, aut denunciare, i. vt Bud. interpretatur, non bona fide, nec ex animo, nec juſta denunciatione. Papin. Qui non perfunctorie debitum officium impleuerant. Alciatus hanc dictionem in claſſe earum ponit, quæ aliis in authoribus nuſquam eo ſenſu reperiuntur: aitque, Perfunctorie eſt leui cura, & aliud agendo: vnde perfungi, & defungi, quod eſt, vtcunque explicare. At Budæo perfungi, eſt ad extremum obire munus & ſtrenue operam nauare. Spieg. Vide ſupra. Dicis cauſa, Prat. Alij in d.§. non perfunctorie, ſed perfuſorie legunt.

PERFUNDERE aliquem iudicio, pro cogere iudicium ſubire & cauſam dicere apud Cic. pro Roſc. Amer.

PERFUNDERE eſt aſpergere, inquinare. Si quis fimo corrupto aliquem perfuderit l.1. ff.de extraord.crimin.

PERFUSORIE ſubobſcure, diſſimulanter, non diſerte, planeque aliquid dicere. Vlp. l.5. §.1. ff.quod vi aut clam. Debebit n. & diem & horam denunciatione complecti, & vbi, & quod opus futurum ſit: neq; perfuſorie, aut obſcure dicere, aut denunciare id eſt, non ab aliis ſermonibus diſcrete, vt notari & exaudiri poſſit: ſed fuſe per alios ſermones, & permiſte. Scæuola l.69.§. 5. ff.de euictio. Sed etſi quis in venditione ſtatu liberum perfuſorie dixerit, conditionem autem libertatis celauerit. Item, Sicuti qui fundum tradit, & quum ſciat certam ciuitatem deberi, perfuſorie dixerit, Itinera, actus &c. Hot. Prat.

PERFUSORIE dicere, apud Scæuol. in l.qui libertatis, §. ſed & ſi quis de euict. pro non diſerte, non expreſſe, *nicht eigentlich auſtrucken, anzeigen*. Nam ambigue dicere, aliud ſonat. Spieg.

PERGULA apud Vlp. in l.hæres, §.2. de judic. vt tradit Cujac.11. obſ.13. in fin. eſt exedra anguſta, in ſuperficie aliqua ædium, vt gloſſæ antiquiorum explicant, ὑπερῷον, ἰκρία, μαίσλμ, ἐπαὶς, στεγάσμα. Tertull. adu. Valeu. Cœnacula in ædiculatum diſpoſita forma, aliis atq; aliis pergulis ſuperſtructis. Prop. in lenam.

Horruit algenti pergula curta foco.

In ea plerunq; merces venales diſpendebant, & inde l.5.4.pen. ff.de his quæ deiec. vel effud. Cum pictor in pergula clypeum vel tabulam expoſitam habuiſſet: vbi etiam Pergulam Baſilica ὑπερῷον exponunt. Et in l. vlt. C.de excuſ. artif. priuilegium hoc pictoribus dari, vt pergulas & officinas in locis publicis ſine penſione obtineant. Hinc illud Lucij Satyr. apud Lact.

Pergula picturam, veri nihil, omnia ficta.

At Bud. Pergula, inquit, pars eſt domus ex porrecta & propendens, cjus generis, quas Salientes artifices noſtri appellant. Pra.

PERGULA quoque in geſtationibus & deambulationibus ſedem habet: eoque ſignificatu verbum hoc vſurpaſſe Plinium manuſcripti codicis beneficio deprehendi. Apud eum ſiquidem lib. 14.c.1. vbi vulgo legitur, ſubdiuales deambulationes, vmbroſis operculis opacat, vetus optimæ notæ codex habet, ſubdiales inambulationes vmbroſis pergulis opacat. Briſſ.

PERHIBERE teſtimonium, Quod & ferre dicitur. Perhibere autẽ verba, eſt, vt te audio loqui, ſiue quantum ex te audio. Spieg.

Περιαγωγεῖ, circuitores, circumforanei, Goth. ad leg. ſi duas 6.§.1. ff.de excuſat.

Περικάθαρμα, luſtramentum eſt, Gotgofr. ad l.3.§.3. ibi luſtramenti cauſa ff.ad leg. Corn. de ſicar.

Περίκαμψις quid, vide Goth. ad l.1.§.1. ff.ad Turpil.

Περιχείρια dicuntur armillæ & viriolæ, quæ ornamenta ſunt manuum, vide Cujac.10.obſ. Goth. ad leg. argumento 25. §.ornamenta, 10. ff.de aur.& arg.leg.

PERICLITARI fama, h. periculum eſſe ne perdatur fama. Spie.

Περίκλυσμα eſt vitium ex pluuia vel vnda contractum, Goth. ad l. 4.§.2. ff.de leg. Rhod. de jact.

PERICULUM generaliter ſignificat qxodlibet damnum l.4. ff.de peric.rei vend. quo ſenſu dicitur, periculo noſtro res eſſe propter dolum culpámve, l.4. ff.naut.caup.leg.1.& t.t. ff.de peric. & commod.rei vend. l.illud, ff.de liber.cauſ. l.cum plures, §. locator, ff.locat. l.non ob eam 25. ff. pro ſoc. Proprie verò ſignificat caſum fortuitum ſeu fatale damnum quod humana prudentia caueri & præuideri non poteſt, l.2. §.ſi eo tempore ff.de admin.rer.ad ciuit. pert. Vnde periculum regulariter à nemine præſtatur, ſed ad rei dominum ſpectat, l.5. C.de pign. act.leg.12. C.locat. l.incendium C.ſi cert.pet. niſi ſpeciali conuentione receptum ſit, leg.1. C.commod.aut mora, l.ſi in Aſia 12.§.quædam, ff.depoſit. vel culpa præceſſerit, l.videamus 11.§. 1. ff.locat. leg.1. C.depoſ. l.contractus, 23.§.fin. ff.de regul.jur. Gœdd.ad l.71.§.1. n.3. de verb.ſign.

PERICULUM nonnunquam ſignificat id quod fit ab artifice tantum experiendi & periclitandi ingenij gratia, ſeu quod primo ab artifice excogitatur & efficitur, vt poſtea expoliatur, & accuratius abſoluatur. Græci πεῖραν vocant Hinc Cic. lib.1. de legen poetis diſſerens, Sed tamen, inquit, non ulli iſti Tite faciunt imperite, qui in iſto periculo, non vt à poeta, ſed vt à teſte veritatem exigant. Prat.

PERICULUM alias caſum quemlibet ac damnum fatale, ſeu quicquid fato, mortalitate, vi majore, vel alio fortuito caſu contingit. Briſſ.

PERICULI nomine, ait Gotho. ad rub. Co.de peric.& commod. rei vend. in homine intelligitur mors, leg. vltim. C.jam dict. tit. l.18. ff.eod. fuga, §.3. Inſtit.de empt. Vulnus, dict.§.3. furtum l.35.§.4. ff.de contr.empt. In agro chaſma, inundatio, leg.10. in fi. ff.de peric. & com.rei vend. alluuio ſeu potius diluuio, l.7. ff.eod. arborum dejectio, l.9. ff.eod. in vino acor, & mucor, l.1. l.6. de peric.rei vend. leg.12. C.de act.empt. In ædibus incendium l.6. C.de peric.& commod.rei vend. l.11. ff.eod.

PERICULO alicujus res eſſe dicitur, cum damnum detrimentúmve quodcúnque incidere poſſit, ad eum reſpicit. Is cujus periculo res eſt, l.18. ff.de damn.infect.

PERICULUM in tit. C.de ſent. ex breuicul. recit. (ſic enim non breuiculo vt putauit G. Bud. legendum admonent vetera exemplaria, & peritorum conſenſus) ad experientiam memoriæ referri putat Andr. Alciat. lib.1. diſpunct.cap.21. ἀπὸ τῆς πείρας, id eſt tentamento. Tu illum videas, velim. Nam hanc lectionem ex C.Th. confirmat. Prat. Adde Cujac.5. obſeru.35. in fin. qui affirmat, periculum ibi in d.tit. Cod. de ſent. ex breu. recitan. poni pro tabella, & idem eſſe quod index ſiue libellus. Nam quod in apophth. Plutarchus πινάκιον Æmilius Probus in Epaminonda periculum vocat. Sed vnum à iudicibus petiit, ait. vt in periculo ſuo inſcriberent. Et Cic. in frument. Honeſtus eſt, inquit, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ & pericula magiſtratum committuntur. Cujac. obſer. & emend. li.5. c.25. in fin.

PERICULUM, interdum experimentum ſignificat: quod raro aliquid ſine periculo tentetur. Connan. lib.7. cap.11. n.7. Hinc facere periculum pro experiri. Proprie autem ſalutis diſcrimen denotat. An periculi appellatione veniat fortuitus caſus, Bart. explicat in l.qui mercedem, ff.locati. Dicitur autem periculo alicujus eſſe res pluriſariam, l.damni infecti ſtipulatio in princ. ff.de damn.infect. Sed periculum proprie de homine accipitur, l.interpoſitas, C.de tranſact. Vnde ſe periculo ſubjiciens renunciate vitæ exiſtimatur per text. junct gloſſ. l.princeps C.de prin.agent. in reb. lib.12. Notum, & rerum eſſe periculum, per t.t. ff. de peric. & com.rei vend. Cæterum, periculum mortis quomodo intelligendum ſit eleganter exponunt ICti per aliquot ll.de mort.cauſ.donat. Vide Damnum. Spieg. Prat.

PERIMACHIA, ſignificat Depugnationem, certamen, Velitationem & pugnatoriolam, & eſt Græca loquutio, ejuſdem fere ſignificationis cujus eſt Sciomachia, niſi quod jam dicta vox.

Sciomachia mitius vſurpetur, nempe pro pugna vmbratili, quam ſemidoctum vulgus Scrimiam facili procliuitati mendi vocat. Item, pro contentione debili & inuehementi capitur. Nec Sciomachia late differt à Chironomia, quam tractici, h.e. Laniſtæ armorum, magiſtri docent, quo vocabulo Baſilius vtitur in Orat. περὶ τῶν νικῶν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφέλοιτο λόγων, Cujus hæc verba ſunt, τῶν ἐν τοῖς τακτικοῖς τὰς μελέτας ποιουμένους μιμουμένοι, ἐν χειρονομίαις καὶ ὀρχήσεσι τὴν ἐμπειρίαν κτησάμενοι.

Perimachitos appellatur à Græcis de quo fit pugna, vt Perimachia dici poteſt contentio de cauſa nondum conſtante liquido & aperte & ſuper qua contentio fiat. Ioan Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollin. Vmcen. lib. I.

Περίδειπνον, ſiliceruium, Goth. ad l.37. pr. ff. de relig. & ſumpt.

Perimere diſceptationem, h.e. interpretante Vlp. vltra non pati aduerſarium tergiuerſari, l. & tertium, ff. de jud. Spieg. Prat.

Perimere legatum, non eſt prorſus tollere, ſed extenuare, l. qui hominem ff. de adimen. leg. Proprie tamen perimere eſt tollere, & interficere. Hinc apud Vlp. in fi. l. cum hi ff. de tranſact. Iniquum eſt enim, ait, perimi pacto id de quo cogitatum non docetur. Spieg. Prat.

Perinde, pro ita, l. ſi deferente, ff. quibus modis pign. ſol. & ſimil. Pro æque autem accipitur, vbi non ſequitur, ac ſi, vel atque ſi, vel negatio, vt Valla demonſtrat. Cujuſmodi autem ſimilitudinem inducat, Bart. oſtendit in l. 1. ff. de recept. & in l. ſacrilegij ff. ad l. Iul. pec. Spieg.

Periniqvvm, l. fi. C. de iuriſd. omn. jud. vt apud Cic. pro Manil. Quare videant, ne ſit periniquum, & non ferendum: Spieg.

Περίνοια, id eſt, commentum, Gothof. ad Nou. 147. c. 1. ibi occaſionem aut perinœam.

Periodicæ febres, ſunt, tertianæ & quartanæ: quod certis temporibus abeunt, & rurſus redeunt.

Περιοδευταὶ in l. 6. vbi Cujac. ff. de excuſ. tut. vetus interpres vertit circuitores. Zonaras ſic exponit, cap. 57. Concilij Laodicenit περιοδευταὶ λέγονται διὰ τὸ περιερχόμενοι, καὶ στηρίζειν τοὺς πιστούς. Prat.

Peripetasmata, Tapetia Babylonici floris varietate conſpicua. Proinde Lucretio Babylonica picta ſuperbe texta Sepiramia quæ variantur acu. Super hac re ipſa Martialis inquit: Dicuntur & aulea & Attalica ex teſtamento Attali Pergameni Regis in vrbem his vſus venientibus, dicuntur & ſtromata à Capitolino & periſtromata. Varr. in l. 3. de ruſt. Hæc belluata, h.e. belluis variegata Plautus appellat in Pſeud. vt ne Periſtromata æque picta ſint, Campanica neque Alexandrina belluata conſuta tapetia. Non deſunt qui flectant à verbo Græco πετάζω, pando, extendo, ſiue ex textu polymitario extenſili filamine colorarentur, ſeu quod ſolenni feſto & peræque geniali pandebantur & explicabantur. Plaut. in Sticho: Tum Babylonica & periſtromata, ſellas & tapetia aduexit, nimium bonæ rei. Hæc periſtromata vocitantur, quo titulo non abſfuerunt, qui ſcientiæ miſcellæ libros ediderunt. Ioan. Bap. comm. epiſt. Sido. Apoll. ad Agricolam, lib. I.

Perire etiam dicitur id, quod non eſt l. id quod conditione, ff. de conſtit. pecunia.

Perire dicitur, quod in rerum natura eſſe deſinit, quod rebus humanis ſubducitur ac ſubtrahitur, quod intercidit. Cum pubere filio mater naufragio periit, l. 22. ff. de rebus dubiis.

Perire autem dicuntur non res modo animales, ſed & quæ anima carent, i.e. extingui, interdicere, euaneſcere. Et ita perire dicitur argentum, l. 20. §. vlt. ff. de præſcr. verb.

Perire etiā dies dicuntur patrono vel hæredi, quib. operæ non eduntur. Pereunt patrono operæ quas libertus propter aduerſam valetudinem præſtare non poteſt, l. 37. ff. de oper. libert.

Periſſe verbo & ſciſſum & fractum, & vi raptum continetur: ait Vlp. l. 9. ff. de verb. ſign. Prat.

Periſſochoregia, magiſtratus nomen, curator fortaſſe annonæ, ἀπὸ τοῦ περισσεύειν, καὶ χορηγεῖν quod eſt, abundantiam fertilitatémque ſuppeditare. Alci. in l. periſſochorigiæ, Cod. de frument. Alex. li. 11. Bud. periſſochoregia, quaſi redundantem frumenti: delargionē, in annot. prior interpretatur. Eſt in poſter. l. de frument. Alex. li. 11. C. periſſochoregiæ nomen, penitus amputetur, & teſſeræ deſignentur. Pyrrhus ait, periſſochoregia eſt magiſtratus annonæ auctæ, ſeu augmenti diſtributor.

Periſſevma dici poteſt, quod abundantiam rerum ſuppetit. Hinc περισσεύω, copia rerum ſuperare ſignificat. Et eſt congiarium proprie, quod plebi datur: ſicut quod militibus donatiuum. Æl. Spart. in Ælio Vero, & Iul. Capitol. in Pio. Solebat autem vltra ſtipendium dari liberalitatis cauſa, vt milites magis addicti Imperatoribus eſſent. Alc. C. de annon. ciui. l. centum periſſeumatis, lib. 11. Sp. Alij eo in loco legunt Parapeteuma.

Periſſologia, i.e. verborum adjectio ſuperflua: quam & conculcationem noſtrates vocant, glo. l. lecta, ff. ſi cert. pet. cujus quoque exempla plurima in Iuſtin. Auth. habemus. Vlp. leg. 1. de ædil. edict. Vitium morbúmque ædiles dixerunt, tollendæ dubitationis gratia, ἐκ παραλλήλου. id etiam à Grammaticis τὸ αὐτὸ dicitur. Alc. de verb. ſig. lib. 4. Spieg.

Periſterotrophivm, quod & periſtereon dicitur, locus in quo columbæ habitant, Latine columbarium: quamvis columbarium proprie ſit loculamentum ſingulis columbarum paribus præparatum.

Περιστρώματα Græce dicuntur veſtes ſtragulæ, ad circumtegendum parietes aptæ. Eſt quidem περίστρωμα proprie τάπης ἢ παράπετασμα ſeu genus cortinæ Babylonici floris varietate & elegantia inſignis, qua parietes & aulæ teguntur: quo ſenſu Themiſt. regi Perſarum reſpondiſſe ferunt ſermones hominum περιστρώμασι, ſimiles eſſe: cum in his varia & incerta plerumque conſilia lateant, ſicuti in illis varij colores variæque rerum formæ atque figuræ apparere videntur. Et Plaut. in Pſeud. act. 1.

Vt ne periſtromata quidem æque picta ſunt Campanica,
Neque Alexandrina belluata, conchyliata tapetia.

verum itaque eſt περίστρωμα proprie non eſſe pallium, niſi etiam ad veſtiendum hominem aptum ſit. Eiuſmodi poteſt eſſe pallium Attalicum, ſiue pictum ac triumphale epitogium: & de quo pallij genere. Ouid.

Eſſe quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neque in lecto pallia noſtra ſedent.

Gœdd. ad leg. inſtratum 45. n. 3. de verb. ſign.

Peritia epitheton docentis, eſt facundia dicentis, differentis copia, interpretantis ſubtilitas, l. 1. Cod. de profeſſ. qui in vrb. Conſtantinop. lib. 12.

Peritia proprie juris eſt, Inſt. de jur. natur. in princ. huius autem mater eſt experientia. Nec philoſophus præcipit otioſe, vt fides ei maxime adhibeatur in arte ea, in qua diligentiſſime ac diutiſſime verſatus fuerit, plurimaque expertus. Sed & apud noſtros regulare eſt, vt peritis credatur de qualibet re l. 1. in pr. ff. de inſp. vent. l. 7. menſe, ff. de ſtat. hom. Prat.

Periti habentur, qui multa experti ſunt, vocati ab antiquis Iuriſprudentes, quibus ſc. ab experto noti eſſent, atq; ab obſeruatione ritus patrij, leges, mores, conſuetudines: quinq; memoria tenerent, qua in cauſa quoque in negotio, vel ancipiti ac maxime dubio, vel oppido quam difficili, quid à maioribus vel iudicatum eſſet vel conſtitutum, vel publicè etiam ſancitum: vnde qui hujuſmodi facultati dant operam, legum periti ac iuris dicuntur: eaque cognitio appellatur à doctis pariter atque indoctis peritia. Ad eiuſmodi peritos legum & minime ad leguleios aut tabulas forenſes arbitror pertinere, l. Iuriſperitos, ff. de excuſat. doctum & peritum cum ſimile videatur à Cic. diſcretum eſt, vt ſit Peritum amplius, quam quod Doctum. Prat.

Periurii reus eſt, qui ſciens fefellit: hæc enim ſolennia erant iuriſiurandi verba: Si ſciens fallo, me Dieſpiter, ſalua vrbe arceque, bonis eijciat, vt ego hunc lapidem, Cujac. 1. obſ. 21.

Periurus qui juſiurandum violat, vel qui jurando ius peruertit. Porro ſemel periurus ad præſtandum iuramentū admittendus non eſt. Vide Bart. in l. ſi quis maior. C. de tranſact. Prat.

Periurus, ſi apparet de eius periurio, an puniatur iure ciuili, varie diſputatum eſt ab interpretib. Illam varietatem fecit pugna, quæ eſſe videtur, l. 2. C. de reb. cred. cum l. ſi duo 13. §. vlt. l. 28 §. vlt. ff. de jureiur. l. quod ſi deferente 21. & ſeq. ff. de dolo malo, l. vltim. ff. ſtellionatus, l. ſi quis maior, Cod. de tranſact. Nou. 42. Nam quidam exiſtimant, cum iuriſiurandi contempta religio Deum habeat vltorem. ſecundum Alexandrum Imp. in d. l. 2. nullam periurio eſſe pœnam conſtitutam: in qua ſententia fuiſſe videtur gloſſa in §. item ſi quis poſtulante, in verbo, nam illud quæritur, Iuſtitut. de act. Plerique vero ſcripſerunt periurium quidem jure puniri, ſed non omne, ideoque citatas leges diſtinctione conciliandas eſſe exiſtimabant, in qua tamen ſicut & in modo puniendi multum inter ſe differunt, vt oſtendit Menoc. caſu 2. cent. 4. lib. 2. de arbitr. jud. Quæ diſtinctio non eſt vna & eadem: & quamvis varia animaduerti, tamen eam revocari poſſe ad tria capita. Vnum vt attendatur, per quem iuratum ſit, vtrum per Deum, an vero per principem, ſeu genium eius. Alterum quomodo juratum ſit, vtrum conſulto & deliberato animo, an vero calore iracundiæ. Et tertio quid ex illo juramento ſequatur, id eſt, vtrum alteri, aduerſus quem juratum, eo præiudicetur & damnum inferatur, Ioh. Faber in d. §. item ſi quis poſtulante, n. 5. Zaſius nu. 9. Gomeſ. 29. Inſtit. de act. alterum duntaxat caput attendunt, vt ſi alter ex periurio damnum ſentiat, periurus puniatur ſecundum d. l. vltim. & d. l. ſi duo, §. vltim. ſi nullum ſentiat, non puniatur. Ang. Aretin. tria illa capita coniungit, id eſt, ſiquidem iuratum ſit calore iracundiæ, id perjurium tantum Deum habere vltorem putat, ex leg. quidquid calore, ff. de reg. jur. & l. 1. C. ſi quis Imper. maled. Sin autem deliberato, tum ſi per Deum iuratum ſit, itidem Deum tantum eſſe vindicem ex dict. l. 2. ſi vero per Principem, periurium puniri ſecundum d. l. ſi duo §. vlt. Tertium vero diſtinctionis caput duntaxat in iuramento extra iudicium præſtito locum habere, & tunc periurium puniri ſecundum d. l. vlt. Duaren. ſecundum ac tertium caput amplectitur in tit. florum de iureiur. c. vlt. & in tit. C. de reb. cred. c. vltim. & libr. 2. diſput. c. 37. reiecta diſtinctione Dei & Principis, vt ſi ex calore, ſine alterius incommodo quis jurauerit, ſiue per Deum, ſiue per Principem, is non teneatur: de quo ſolo loquatur dict. l. 2. ſin autem fraudandi cauſa vel in contrahendo extra judicium, vel ex iudicio peierarit, tum teneatur per dict. l. ſi duo, §. vlt. Cujac. autem agnoſcit primum & ſecundum, ita

vt ſi

vt ſi per Deum pejeratum ſit, id perjurium quoquo modo factum, ſemper Deum habeat vltorem: ſi vero per Principem puniatur, & in crimen læſæ majeſtatis incidat, ſi factum ſit conſulto: non puniatur, ſi calore iracundiæ, lib.2.obſeru. cap.19.& lib.8. cap.7. Vtranque hanc ſententiam & Duareni & Cujacij vellicat Ioh. Robert. lib.2.ſent. cap.20.affirmans omne perjurium ſine diſtinctione puniri, non tamen eadem pœna: eamque ob cauſam non negaſſe quidem Imperatorem in d. leg.2. quin puniri debeat perjurium calore per venerationem principis factum, ſed negaſſe modum pœnæ, i.pœnam corporalem ſeu læſæ majeſtatis, quod non ex illa parte legis, ſed etiam ex l.2. Cod.ad leg.Iul.majeſt.colligatur. Atque hæc vltima mihi præ omnibus alijs probatur ſententia, vtpote ſacris literis, honeſtati ac legibus magis conſentanea. Eſt enim in legibus animaduertendum, nullibi fieri diſtinctionem inter perjuria quæ punienda ſint vel non, ſed indiſtincte dici, perjurij pœnam ſufficere, vt opus non ſit id quod ejuſmodi juramento deciſum eſt, reſtaurari, ſed omnem diſtinctionem poſitam eſſe in eo, vt non omne perjurium eadem pœna plectatur. Duplex igitur hic verſatur quæſtio, quæ vtraque confuſa has peperit difficultates. Vna eſt an omne perjurium ſit puniendum. Altera ſi omne puniendum eſt: an omne eadem pœna afficiatur. Ad primam plerique reſpondent non omne puniendum eſſe: Robertus ait, omne puniendum eſſe, quia lex non diſtinguit, quod mihi probatur. Etſi n.juriſiurandi religio contempta ab Alexandro dicatur ſatis Deum habere vltorem, id tamen non ſpectat ad eum, vt voluerit tantum à Deo puniri, ſed inprimis à Deo, tum vero etiam ab hominibus, & ab hominibus non eodem modo, ſed hoc vel illo, ratione perjurij: quod illius conſtitutionis verba, periculum autem corporis, innuunt dum excludendo in ſpecie pœnam corporalem, eo ipſo aliam quamuis, quæ tamen coporalis non ſit, incluſam volunt. Ex quo apparet, perjurium non eodem modo fuiſſe punitum; quæ eſt reſolutio ad quæſtionem alteram. Nulla enim extat lex quæ certam perjurio pœnam irroget, ſed vt Duaren. ait in d.c. vlt. in perjuria olim animaduertebant cenſores, quæ animaduerſio eſt quidem cenſoria ſed non legitima. Quod vero Duare. ait, cenſoria ſeueritate ſublata magiſtratus, quorum de criminib. eſſet cognitio, cœpiſſe punire perjuria extra ordinem, id quidem non eſt falſum, attamen commentitium: Non enim lex extra vlla, quæ magiſtratibus hanc poteſtatem concesſerit, at extitiſſe veriſimile eſt ex d.l.vlt. ff.ſtellionatus: in qua mentio fit relegationis: & in dict. l.ſi duo, §.vlt.in qua mentio fit fuſtium: quæ duæ pœnæ ex arbitrio magiſtratus infligi putabantur. Maxime tamen illa ſi per Deum aut per Principem juratum eſſet calore iracundiæ, hęc autem ſi juratum eſſet per principem data opera, & quidem in cauſa pecuniaria. Puto autem fuiſſe & alias pœnas, ſed eas arbitrarias, illarum autem mentionem factam eſſe quod inter alias maxime vſurparentur. Sane nouiſſimis conſtitutionibus, quibuſdam caſibus eſt conſtituta pœna, adeóque lege. Vnus eſt ex conſtitutione Arcadij in l. ſi quis major. C.de tranſact.vt ſi quis factas tranſactiones ſolidauerit juramento, & fidem non ſeruauerit, is fiat infamis, re & ejus emolumento, de quo tranſactum eſt, careat.& præterea pænam, ſi de aliqua conuenerit, præſtet. Alter eſt ex conſtitutione Zenonis quæ eſt l.pen. C.de dignit. lib.11. vt ſi viri illuſtres cautioni juratoriæ judicij ſiſtendi cauſa non paruerint, hanc perjurij pœnam ferant, & in cauſa quidem ciuiliter actor mittatur in poſſeſſionem, in criminali autem ſpolientur illuſtri dignitate, & inconſulto Principe damnentur. Tertium caſum ad dict. leg. pen. notat Cujac. fuiſſe in quadam conſtitutione Græca poſita ſub tit. C.de cuſt.reor.quæ deſideretur, cujus ſententia ſit, vt quilibet alius, qui non paret cautioni juratoriæ, jus ſuum amittat. Quartus eſt in Nouel.117.in qua Iuſtin. conſtituit, vt tribunus militum vel chartularius militia exauthoretur, ſi mulieri de marito ſuo inquirent falſo juraverit eum perijſſe Quintus eſt ex Nou. Leonis & Conſtantini, qui fuerunt ante Iuſtinianum, cujus ſententiam refert Harmenop.lib.1.epit. lib.7.vt ei qui ex authoritate judicis vel voluntate aduerſarij delata juriſiurandi conditione pejerarit, vel etiam teſti perjuro lingua præcidatur, vt meminit Cujac.lib.7. obſ.ca.17. circa fin. Hodie ſextus addi poteſt ex conſtitutione criminali Caroli V. Imp.art.107. & 108. quod vtróque diſponitur, quomodo perjurus in cauſa vel ciuili vel criminali puniri debeat, & confirmatur pœna conſuetudinaria, quæ eſt amputatio duorum digitorum quibus iuratum eſt. Vult.ad §.item ſi quis poſtulante, 11.n.20.& 21. Inſt.de action.

PERLVSORIVM judicium, i.colluſorium, colluſionis cauſa inſtitutum, cùm aliud agitur, aliud ſimulatur, Vlp.l.14. ff.de appell. Si perluſorio judicio actū ſit aduerſus teſtamentū, an ius faciat iudex videndum. Exhæredatus filius querelam inofficioſi aduerſus inſtitutum per colluſionem mouerat, vt quum inofficioſum eſſe teſtamentum per inſtituti conuenientiam ac diſſimulationem probaſſet, & legata & libertates intercideret, Budæus tamen proluſorium corrigendū putat, & de proluſione multa tractat, ſed nihil ad mentem Vlpiani, vt mea fert opinio. Hot.

PERLVSORIO, pro Proluſorio, Briſſ.

PER manus traditum eſſe, ait Africanus, quod ea de re nihil conſtitutum ſit nominatim, ſed communi quadam omnium tum principum tum juriſprudentum ſentētia & opinione receptum Conn.l 9. c.6.n.5. vide ſupra, Per manus tradi.

PERMISSV meo, pro permiſſione, exemplo. Cic. in l.1.ff.ne vis fiat ei. Spieg.

PERMISSVM ad certum tempus, cenſetur exacto illo prohibitum, l.Imperatores, ff.de poſtul. ex Alber. Spieg.

PERMITTERE ſignificat præcipere, not.in c.accedens 50.diſtinction. Item remittere ſignificat, l.37. ff.de pact. Prat.

PERMITTERE eſt concedere, ſinere. Legis virtus hæc eſt, imperare, vetare, permittere, l.7. ff.de legib.

PERMITTI varie dicitur, primum quod nullo iure prohibetur, vt ſecundas nuptias contrahere, c.contrahere 31.quæ 1. Permitti quoq; id dicitur, quod contra conſtitutiones humanas indulgetur, vt contrahere matrimonium in 5.gradu, c.quidam nu.35. q.3. Permitti dicitur & illud, quod & illicitum eſt, vt magis illicitum vitetur: gloſſ.in c.omnis autem, 3.diſtinct. Prat.

PERMITTI dicitur quod jure, lege, vel à principe conceditur. Br.

PERMITTO Cum Imp. vel lex hoc verbo, ſimilive vtitur, quia præſentis eſt temporis, ipſam legum indulgentiam ſignificat, quæ perpetua eſt: non item iudicis opem plerunque temporariam, vt docet Bart.in leg.jubemus, 2.§.ſane ſi hæc noſtræ, C. de ſacroſanct. eccle. Spieg.

PERMVTARE pecuniam, eſt, inquit Budæus, per menſam mittendam curare. Permutare vero ære alieno, ſignificat commutare in alienum debitum: & alieni debiti vice accipere. Idem obſeruauit, permutare, pro emere poſitum, apud Plinium.

PERMVTARE dicuntur, qui res quarum domini ſunt, inuicem mutant, vltro citroque dando & accipiendo. Olim vnuſquiſq; ſecundum neceſſitatem temporum ac rerum vtilibus inutilia permutabat, l.1. ff.de contrahen.empt. Briſſ.

PERMVTATIO nihil aliud eſt, quam contractus, do vt des leg. naturalis §.1.de præſc.verb. Diuiditur in do vt des, Do vt facias, Facio vt des, Facio vt facias: & in permutationem, iuxta Paul.Caſt. in l.2. de jure ju. Obtinet autem permutatio inſtar emptionis, l.ſciendum, §.emptores, ff.de æd.ed. Spieg.

PERMVTATIO eſt conuentio iuriſgentium à populo Romano ita recepta & comprobata, vt ei tamen neque ſuum nomen dederit (ſunt n. emptio & locatio quædam permutationis formæ) neq; certam actionis formulam conſtituerit: adeo vt ſeſe inter ſe contrahentes cogere rem mutuo præſtare non poſſint, ſed quum alter rei acceptione obligatus eſt, vel quanti alterius intereſt præſcriptis verbis actione præſtare cogitur: vel rem acceptam, quaſi cauſa non ſecuta, reddere: aut ſi eam dederit quæ euincatur, in factum actione quanti interfuerat, exoluere, vti conſtat ex l.1.ff.de rer.permut. Prat.Hot.

PERMVTATIONIS ſignificatio duplex eſt: generalis & ſpecialis: Generalis appellatio omnes comprehendit contractus & nominatos & innominatos. Nihil enim aliud ſunt contahendi formulæ, nec alio pertinent, quam vt permutando communicentur res mundanæ alteri ab altero, ordine quodam politico, ac conſenſu interueniente: vt ceſſet confuſio abſolutæ communionis, paritura diſſentiones, rixas, homicidia, ac ſummam perniciem Reip. Vt ecce, ſi tu habeas rem, quam ego deſidero: certe non eſt rapienda quaſi communis: quia ſi id fiet, tu vi eam defendes, & perueniemus ad arma. Quid ergo? vtar permutandi medio, h.e. commutabo tecum dominia & transferam aliquid viciſſim ad te, vt vltro & non grauate dimittas mihi tuam rem, quoniam cauſari non potes vllam læſionem. Effectus enim permutationis, eſt ipſa æqualitas vtilitatis inter contrahentes, quæ conſeruat pacem. Prat.

PERMVTATIONIS ſpecialis appellatio refertur ad res quæ pro rebus datur diuerſi generis. Nam olim in priſca ſimplicitate, homines ſibi ſpecies rerum comparabant aliis ſpeciebus, perinde vt nunc pecunia numerata facimus, quippe quod tunc pecuniæ vſus non eſſet. Vtramq; hanc ſignificationem tractat Paulus in l.naturalis ff.de præſcript.verb. In hac quæſtione, ait, totius ob rem dati tractatus inſpici poteſt. Quaſi dicat, Repetamus originem omnium contractuum, quæ conſiſtit in cauſis, ob quas alter dat alteri. Nam communicatio rerum exigit dationem, datio cauſam, cauſa mutuam permutationem, permutatio diſtinguitur in ſpecies & formulas nominatas & innominatas. Hinc habes rationem, quare permutatio dicatur contractus innominatus, cum vtique ſolenne ac elegans nomen ſit Permutatio. Nam eſt quidem nomen, ſed quod ſimplicem illam ac naturalem duntaxat rationem ſignificat. Cæterum alij contractus habent nomen proprium, quod exprimi ciuilem quandam formulam. Eorum igitur contractuum reſpectu permutatio cenſetur innominata. Prat.

PERMVTATIONIS nomen (ait Briſſ.) generale omnibuſq; conuentionibus, in quibus vtrinque aliquid interuenit, commune eſt. Nam ære mutari dicitur quod pretio emitur. Colum. li.8. cap.5. Cætera vel reponantur vel ære mutentur. Plin. lib.59. c.1. Quaternus denariis ſcrupula eius permutata reperio. Va-

ler.Max. lib.7. cap.6. vt ſex millibus denarij ſingula vaſa permutarentur. Apul. Apolog.1. Nam ſæpenumero & vinum, & holus, & pomum pretio mutaui. Tracta autem eſt hæc locutio à Græcis, qui eodem in ſignificatu verbo ἀλλάττειν vtuntur. Vnicus Timonis verſus à Gellio lib.3. cap.17. relatus huic rei probandæ ſufficiet. Sic autem habet, πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξατο βίβλον. Seruius vero in illum Verg.locum Georg.

Quamvis Mileſia vtentur vellere magno.

Hanc ſignificationem ab antiquo more repetit, quo mercimonium omne in permutatione conſiſtebat. Hac plane ratione mirum nemini videbitur, ſi permutatio in proprium tranſiiſſe contractus nomen negetur. Tertul. etiam non ſemel libertate mutare ſeruum, pro ad libertatem perducere dicit, vt in lib.de reſurrect.carn. Si famulum, ait, tuum libertate mutaueris, &c. & lib.de pœnit. Quis enim ſeruus poſteaquam libertate mutatus eſt, furta ſua & fugas ſibi imputat? Briſſ.

PERMVTATIONIS primus eſt & antiquiſſimus contractus, ab indigentia & ipſe ortus vt reliqui omnes. Nam cum nemo ſibi omnia præſtare poſſet, quæ eſſent ad vitam commode atque honeſte degendam neceſſaria, propter imbecillitatem ac inopiam deſideratæ ſunt commerciorum atque officiorum mutationes, vt his dandis accipiendiſq; quod minus ipſi per ſe poſſent, reciperent ab aliis, viciſſimq; redderent, quod in ſua poſitum eſſet poteſtate & facultate. Licet autem permutatio & emptio ſimillimæ ſint: & eodem pene iure cenſeantur. Hoc tamen differunt, quod in emptione pro re pretium datur. In permutatione res pro re, precium pro pretio. Paul. ſicut aliud eſt vendere, aliud emere, alius emptor, alius vēditor: ita aliud precium aliud merx. At in permutatione diſcerni non poteſt, vter emptor, vter venditor ſit, multumq; differunt eorum præſtationes. Emptor enim niſi fecerit nummos accipientis, tenetur ex vendito. Venditori vero ſufficit ob euictionem ſe obligare, poſſeſſionemq; tradere, & purgare ſe dolo malo. Itaque ſi euicta res non ſit, nihil debet. In permutatione vero ſi vtrumq; pretium eſt: vtriuſq; rem fieri oportet: ſi merx, neutrius. Sed cum debeat & res & precium eſſe: non poteſt inueniri, quid eorum merx & quid precium ſit: nec ratio patitur, vt vna eademque res & væneat & precium ſit emptionis. Conna.lib.7.c.5. nu.2.& 6.

PERMVTATIO Glauci & Diomedis: prouerbialiter dicitur, quoties inæqualem commutationem ſignificamus, hoc eſt, deteriora pro melioribus reddita, ſcilicet ærea pro aureis. Hiſtoria refertur ab Homero Iliad. lib.6. vbi Glaucus cum Diomede aurea ſua arma pro æreis permutat: meminit eius & Imper. in procem. π. Corraſ.Miſcel. lib.2.c.15. n.1.

PERNICIANVM SC. de quo vide Vlp.tit.17.regul.

PERNICIES, non deſtrctionem, ſed proprie exitium, *endtlich Vndergang*, vel *gentzlichem Abbruch* ſignificat, apud Iuſtinianum.Inſt.quib.alien.licet §.1.in fi.Expone ibidem, Subſtantiæ earum, *ihre leibs nahrung*. Oid.

Φερνὴ dotem ſignificat: hinc παράφερνα de quo vide ſuo loco.

PERNICIOSVM vrbibus mercimonium, hoc eſt, damnum afferens, *daſs gemeiner Burgerſchafft ſchaden zurichtet*. Nobiliore natalib. & honorum luce conſpicuos, & patrimonio ditiores exercere prohibet Imper.l.3. Co.de commer. & mercat.Spieg.

PERNOCTARE extra vrbem intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in vrbe eſt. Per enim totam noctem ſignificat, ait Pompon.in l.vrbana, 166.§.1. vbi Gœddeus ff.de verbor.ſign.Lege, Abnoctare. Spieg.

PERO, vt vult Hoto.eſt ruſticum calceamentum, citans Seruium Gramm. Quomodo autem legendum ſit apud Alphenum in l. in nauem 31.ff.locati, inter Dd. non conuenit. Nam Centonibus legit Haloander. Beronibus & Peronibus Budæus, id eſt, ſaccis, quo verbo vſus eſt Plinius 36.c.14.& Vitru.5.in fi.Cotta. in dictione Argentum eam opinionem mutuatur ſuppreſſo Budæi nomine, Cuiac.7.obſeru.39. Florentinam tuetur, additque Græcos in hanc legem interpretari cophinis. Turneb.24. aduerſ.2. legit Eronibus. Erones accipit texta quædam ſtoriarum & tegetum more, in quibus interdum pauperes dormiebant, & fruges reponebantur. Item vaſa viminea tegetib. & cophinis ſimilia: Græcis ψιαθοι Donatus in Phor. Teren.Phormio non à formula, ſed phormione dicitur Spartco, quem nos Eronem dicimus triuialiter & pro conſuetudine, Goth.ad d.l.in nauem 31.vide ſupra in verbo Ero Eronis.

PERORARE cauſam eſt concludere in cauſa.Pedian.in Verr.Prętor accerſitis in omnib. eiuſdem cauſæ iudicibus, ad ſuum tribunal conſidentibus perorari cauſam iubebat, & cum ab vtraque parte ſatis dictum eſſet, impoſita cuique, qui finierant neceſſitas dicendi dixitum prætor pronunciabat, dixerunt, & in conſilium iudices mittebat, vide l.patre, ff.de quæſt. Spieg.

PERPENSVM idem eſt quod examinatum: vt perpenſum conſilium dicitur in prœm. Clem. in prin. Io.Bellon. etymol. Eſt enim perpendere nihil aliud quam diligenter conſiderare.

PERPERAM vox deriuata videtur ex duabus dictionibus, περὶ id eſt, vltra exceſſiuè: & πέρα eiuſdem ſignificationis, vt perperam fieri dicatur, in quo modus tantum exceditur, vide Alc.libr.1. parerg. c.pen. Perperam vulgo quidem ſignificat, non iure ſiue injuria, leg.22.§.cum autem, ff.rem rat.hab. l.11.§.ex facto ff.de minorib. leg.42.ff.de liber.cau. l.8.§.ſed ſi quæratur, ff.ſi ſeruit.vind. leg.62. fin.de re judic.verum nonnunquam etiam perperam nihil aliud eſt, quam imprudenter, & per errorem l.26.§.1. ff.de pact.dotalib. l.40. ff.de condict.indeb. l.9. ff.de conſtit.pec. leg.pen.§.vlt. ff.pro ſuo, l.82.§.ſi Titius ff.de furt. leg.1.C.ſi major fact.alienat.Paul lib.3.ſent.tit.6.ad fin.Vlp.in Inſt.tit.24. Briſſ.

PERPERAM factum, quandoque accipitur, quod dolo factum eſt; à Perperis fratribus, qui & Cercopes dicti ſunt, & impoſtores erant: vnde Græcis περπερεύεσθαι verbum, petulanter, aut doloſe agere. Ex Alciat. ibid. Spieg.

PERPETRARE, perfectionem actus, & plerúnque in mala re denotat l.fin.§.ſi quis autem, ff.de bon.eor.qui mort.ſibi conſciuerunt. Iuſtin.Inſti.de publ.jud. Sin autem per vim raptus virginis fuerit impetratus. Vide Alciat.in comment. Spieg.

PERPETVI non vna eſt pro adjuncto verbo ſignificatio. Perpetuum edictum eſt quod in omnes cauſas propoſitum & juris perpetui ſtatuendi cauſa ſcriptum eſt.& vt Vlp.in l.7.ff.de jur. omn.jud.quod perpetuæ juriſdictionis cauſa non quidem prout incidit, propoſitum eſt. Perpetua autem primum facta ſunt edicta Prætorum, lege Cornelia, antea annua cum eſſent: Quæ demum in ordinem à Saluio Iuliano ex Hadriani Imp.& Senatus autoritate digeſta atque compoſita, tituli.que diſtincta poſtea ICtorum commentariis explicata ſunt, l.pen. C.de cond. indeb. l.2. §.ſi quid etiam C. de vet.jur.enucl. & apud Eutrop. in Adrian. Eóque perpetui edicti appellatio in omnib. librorum noſtrorum locis referenda eſt. l.2.ff.de ſtatu hom. l.78.§. cum exiſtimaret, ff.de l.li.2.l.6. C.de bon.poſſ. l.8.C.de inju.l. 3.C.de his qui vi vel met.l.5. ff.de extr.crim. Vt autem perpetuam juriſdictionem Vlp. ita perpetuum jus certum & in omnia tempora ſcriptum. Quint.in decl.& Diocl.in l.8. C.de pig. act.dixerunt. Briſſ. & Duar. lib.1. diſput.anniu. c.48.

PERPETVI appellatio nonnunquam vitæ tempus amplectitur, vt in l.8.§.ſiue igitur, ff.de tranſact.alimenta perpetuo relicta intelligimus quoad quis viuat, & in leg 4.ff.de procur.in perpetuum procuratorem dari traditur, qui tamen poſt mortem dantis duraturus non ſit. Briſſ.

PERPETVVM dictio regulatur ſecundum ſubjectam materiam, vt concludit gl.ſingularis, in ea enim in verb.perpetua, 10.q.2. Corn.conſil.59.diu.coll.1.verſ.& verb.lib.2. Proinde ſingulariter decidit Bar.in l.annua, §. Titia, ff.de ann. leg. quod legat. annum factum in perpetuum, debet reſtringi ſolum ad centum annos, & hæc deciſio ampliatur, vt procedat etiam in legato facto Eccleſiæ ſecundum Bart.in leg. ſi vſusfruct. municipibus, ad fin.de vſufruct. legato.

PERPETVVM dicitur, quod non eſt ſine præfinitione temporis vt in Inſt.de perp.& temp.acti.in pri.&c.Ioan.Bello. Etymol

PERPETVVM, pro centum annis, teſte Bart.in l.ſi vſusfructus, ff. de vſuſruct. leg. Spieg.

PERPETVVM, teſte Budæo, pro generali accipitur, & quod ſemper obtinet. Paulus: Cum hæreditas ex fideicom.cauſa reſtituta eſt, ſi ante compromiſſum eſt, puto fideicommiſſarium cauere debere hæredi. Nam quod dicitur, retinere eum oportere non eſt perpetuum, i.non ſemper accidit. vide Æternus paries. Sp.

PERPETVVM, pro continuato, non interrupto, aut temporis ſpacio intermiſſo, l.ſeruitutes, 1.reſponſo, ff.de ſeruit. l.pure.§.fi. ff. de doli except.

PERPETVVM eſſe non poteſt, quod perſonis non rebus conceditur, l.ſordidorum, C.de excuſ.mun. lib.10. Spieg. (vſitatum.

PERPETVVM jus in l.9. C.de pign. act. interpretatur ibi Goto.

PERPETVA actio obligationi temporali opponitur, l.37. ff.de neg.geſt. Perpetuæ actiones vocantur, quæ olim in perpetuum viuebant, hodie ſine conſtitutionibus præſcripto, id eſt 30.vel 40.annorum curriculo finiuntur, ad differentiam temporalium, quæ 6.menſibus anno, biennio vel triennio finiuntur. Inſt.de perp.& tempora.l.6.§.vlt.ff.de re jud.l.3. C.de præſcri. 30.ann.l.5.C.ad Maced. Atque ita interpretandum eſt, quod legitur perpetuo quem teneri & in perpetuum actionem dari, l. 29 §.vlt.cum l.ſeq.ff.de dolo, l.17.§.1.ff.de damn.infect.l.20.§. hoc interdictum, ff.de nou.oper.nun.l.17. ff.de caſtr.pec. l.3.§. 1.ff.de vi & vi arm.l.vlt.§.hæc judicia, ff.nautæ, caup.l.5.§.hæc autem actio, ff.de his qui dejec.& aliis multis locis. Briſſ.

PERPETVA cauſa in ſeruitutibus, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruitutis vſum, vide l.1. §.hoc interdictum, ff.de fonte, Vide & Veronenſ.in ſeru.vrb.tit.de ſeruit.oneris ferendi, col.2.

PERPETVA conſuetudo, quæ ſemper ſeruata eſt, l.6.ff.quod cujúſque vniuerſit. Hot.

PERPETVA locatio. Tametſi olim ICti veteres tractarint de ea, alij tamen ad venditionem, alij ad locationem referendam exiſtimarunt. Quod primus Zeno Imperator conſtituit proprium cenſeri contractum, qui Emphyteuticus dicatur habeátque ſuas pactiones contrahentium, vel (ijs deficientibus) interpretationes à jure, ſicut alij contractus teſte Iuſtiniano Inſt. de locat.l.1.C.de jur.emphyt. Veteribus tamen ſimplici forma cognitus fuit ex Old. Spieg.

PERPETVÆ locationis initium cœpiſſe à publicis fundis veriſimile eſt, quod res communes vt plurimum geruntur negligentius. Idcirco fundos publicos certis penſionibus iiſque perpetuis locare ſoliti ſunt, vt & & agri cultione, & calamitatum periculo, quæ multæ ſolent accidere, liberarentur. Quod poſtea paſſim etiam priuati in ſuis fundis vſurparūt, vt arandi, ſerendi, colligendi, ſeruandique ſolicitudinem deponerent. Sed in iis qui ſatis boni eſſent natura, tempus locationis anguſtarunt: In iis vero, qui niſi magna cultura & multo labore nihil ferrēt, quaſi deſperatos aliquos dimiſerunt in perpetuum, contenti modica penſione, quæ veri domini memoriam conſeruaret. Atque horum conductores perpetuarij vocantur à Grat. Honor. & Theod. Imp. l.1.§.vlt.C.de locat.præd.ciuil.vel fiſc.ſiue templorum: quo pacto videtur Seneca perpetuum mulionem vocare: non qui cuiquam ad mulas agendas operam ſuam in perpetuum locauit, id eſt, dum viuet: ſed qui nullum vnquam aliud genus vitæ ſecutus eſt, &c. Conn.lib.7.c.12.n.1.& 2.

PERPETVÆ exceptiones ſunt, quæ ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, neque vllo temporis ſpatio, vel rei vllius mutatione amittuntur: i. quarum vis certo tempore adſtricta concluſaq; non eſt: & ſemel obiectæ: ita extergunt obligationem, vt ea repeti poſtea non poſſit: veluti doli mali, rei iudicatæ, pacti perpetui, i. cuius vis certo tempore adſtricta concluſaq; non eſt, l.3.de except. l.24. l.40.ff.de condict.indeb.l.34.§.vlt. ff.de ſolut.l.14.ff.de liber.leg.l.10.ff.de verb.ſign.Briſſ.& Prat.

PERPETVÆ trabes, i. ſolidæ & non coagmentatæ, inquit Bud.

PERPETVALE. Quintilianus lib.2.c.14. καθολικά. i. (vt dicamus quomodo poſſumus) vniuerſalia, vel perpetualia. Spieg.

PERPETVARE, ſine intercesſione continuare: quod fit per ſucceſſionem, & ſurrogationem: Vide Bart.in l.eum qui debere, ff de ſeruit.vrb.præd.Spieg.

PERPETVARII obligationes dicuntur, quæ tempore caſuve aliquo perituræ perpetuæ fiunt, l.91.§.nunc videamus, ff.de verb. oblig.l.9.§.ſi is qui temporaria, ff.de iureiur. l.58.§.vlt.ff.de fideiuſſorib.l.24.§.vlt.ff.de vſur. l.vlt.ff.de fideiuſſorib.tut.Briſ.

PERPETVARI dicūtur obligationes, quæ ob culpam factumve debitoris, vel litis conteſtatione, perpetuæ efficiuntur. Briſſ.

PERPETVARI pœna dicitur, quæ ex temporali perpetua fit, l.8. quiſquis, ff.de pœn. Quod dicitur in l.27.ff..de ſeru. vrb. Perpetuam cauſam ſeruitutum eſſe debere, hunc ſenſum habet: ita ſeruitutes conſtitutas, comparatasque eſſe debere, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruituris vſum ferēdū: v.g. Ex aqua quæ areſcit, & ex ciſterna aquæductus cedi non poteſt, quoniam cauſam ſeu materiam perpetuam, i.e. viuam & perennem aquam non habent, leg.1.§.hoc interdictum, ff.de fonte: At ejus aquę, quæ ex cœlo cadit in vicinum immittendæ vtiliter conſtituitur ſeruitus, quoniam & ſi ea aſſidue non cadat, cum tamen ex naturali cauſa cadat, perpetuo cadere intelligitur. Briſſ.

PERPETVARII dicuntur, qui fundum à principe, vel à Republ. conductum, certo canone in vitam ſuam habent: vel etiam hac lege, vt ad alios transferre poſſint, l.fin. C.de locat.præd.ciuil. lib.11.Spieg.

PERPETVARII fundi, ad diſtinctionem, vt videtur, emphyteuticorum, dicti ſunt.

In PERPETVVM locatos agros vectigales. Paulus interpretatur i.e. vt tandiu pro his vectigal pendatur, quādiu neque ipſis qui conduxerint, neq; his qui in locum eorum ſucceſſerint, auferri eos liceat, l.1.ff.ſi ager vectig. l.11.§.1.ff.de public. Briſſ.

PERPETVARIVM jus pro jure emphyteuticario vſurpatur in l.1. C.de offic.com.ſacr.palat.ab eo, vt opinatur Briſſ. quod in perpetuum prædia locarentur.

PERPETVI vſus cauſa poſita, vel perpetuo eſſe dicuntur in ædibus, quæ non temporis cauſa accommodata, neque ad tempus poſita, ſed vt ibi permaneant, collocata ſunt, l.17.§. Labeo, de action.empt.l.32.ff.de pignorib. l.35 §.iterum autem, ff.de hære l.inſtit.l.242.§.vlt.ff.de verb.ſig.l.2.C.eod.tit.Briſſ.

PERPETVO. dictio oppoſita inſtrumento, vtputa vt QVIS PERPETVO TENEATVR, tollit curſum preſcriptionis. Cæp.caut. 119.incip.poteſt dari, Bart.in leg.3.in pr. ff.quibus mod.vſusfr. amittat. Bald.in l.quod ſi nolit, §.ſi quid ita, ff.de ædil.edict. Andr.Sicul.conſil.53.col.pen.& antepen. lib.2.Cotta.

PERPETVO, pro generaliter, in l.Neſennius, §.tractatum. Digeſt.de negotiis geſt. Aliquando pro incommutabiliter in Authent.hoc jus porrectum C.de ſacroſanct Eccleſ.Spieg.

PERPETVO inductæ res in prælium dicuntur, quandiu inibi ſunt neceſſariæ, l debitor, ff.de pignor.

PERPETVO vinctus in l.10. C.de pœn. interpretatur ibi Goth. in decennium.

PERPETVO & certo tempore opponuntur, l.falſo, C.de diuerſ. reſcript §.fin. l.pure, ff.de doli except. Spieg.

PERPETVO durare, id eſt, 30.annis, vt de actione ciuili dicitur Inſtit.de de perpet.& temp.act. Spieg.

PERPETVO morbo aliquo negotiis ſuis supereſſe non poſſe, apud Vlp.in l.qui, ff.de poſtuland. Spieg.

PERPETVO, id eſt, in perpetuum & in infinitum tempus. Hæc actio perpetuo competit, l.3.§.1.ff.de vi & vi arm.

PERPETVVM ab æterno Philoſophi diſtinguunt: Æternum enim illud dicunt, cuius nullus omnino eſt finis: Perpetuum cuius etiam finis eſſe poteſt, ipſi nimirum deſtinatus. Cum igitur Iuriſconſultus in l.1. ff.pro ſocio dicat, ſocietatem coiri poſſe in perpetuum: illud reſtringendum eſt ad tempus vitæ ſociorum, Vult.ad §.manet, cum ſeqq.n.3.Inſtit.pro ſoc.

PERPETVVM morbum interpretor, qui cuique rei agendæ impedimento eſt, & cuius ſanandi ſpes non ſupereſt, l.22.§.ſi maritus, ff.ſolut.matr.l.penult.ff.de vacat.muner. l.5.ff.de poſtul. l.54.ff.de procurat.l.vnica, C.qui morbo ſe excuſ. Huiuſmodi morbus habetur furor.l.vlt.C.de cur.fur. Briſſ.

PERPETVVM veſtimentum, quatenus durat, accipitur, l.id veſtimentum, ff.de pecul. Quandoque pro decennio ſumitur, vt in l.nam Imperator, ff.de leg.In ſumma, multiplicem hæc dictio habet intellectum: vnde ad materiæ qualitatem reſpiciendum eſt, arg.l.ſi vno ff.locati, quod & Alb.admonuit.Spieg.

PERPETVVS morbus, qui temporalis non eſt, qui intermiſſionem non habet, ſed rebus gerendis impedimento eſt. [Morbus qui perpetuus eſt, & qui tempore finitur, aduerſantur, l.vlt.§.1. ff.de ædil.edict.

PERPETVVS lacus is eſt, qui perpetuam & perennem nec areſcentem aquam habet, l.23.§.1.ff.de ſeruitutibus ruſtic. l.1.§.lacus ff.vt flumin.publ.Briſſ.Conn.lib.4.c.9.n.1.

PERPLEXVM caſum, pro maxime dubio. Commentatores accipiunt. Habent autem perplexa in iure noſtro, inſtar Ceratinorum, Crocodilinarumque quæſtionum apud Sophiſtas, Accurſius vocat Circulare dubitum, in l.Claudius, qui pot.in pign. hab. Spieg.

PERQVAM, pro nimis, Vlp.in l.proſpexit, §.1.in fi.qui.& à quibus manum. Quod quidem perquam durum eſt, ſed ita Lex ſcripta eſt.Spieg.

PERRARO leg.fin.de Senator.l.2.de iudic.Alberic.

PERSCRIBERE, Græcis ἀναγράφειν, eſt in tabulas publicas, actaque referre: quod in regiſtro ſcribere vulgo dicunt, vocabulo à regeſtis deducto, Cic.in Verr.act.5. Primum, mihi literas publicas, quas in ærario ſanctiore conditas habebant, proferunt, in quibus oſtendunt, omnia quæ dixi ablata, eſſe perſcriptæ Idem: vt quiſque eius rebus tuendis conſeruandiſque præfuerat, ita perſcriptum erat. Et libr.10.famil.epiſt.13. Id ex ipſo SCto poteris cognoſcere: ita eſt enim perſcriptum, vt à me de ſcripto dicta ſententia eſt. Hinc perſcribere pecuniam eſt, inquit Donatus, mulris per ſcripturam reddere vel dare in illud Terentij ex Phormione:

Quod? ne ego perſcripſi porro illis quibus debui.

Sic Cic.libr.16.ad Attic.epiſt.2. De Publico autem, quod perſcribi oporteт, moram non puto eſſe faciendam. Et paulo poſt: Sed cum videas, quantum de iure noſtro deceſſerimus, qui de reſiduis cccc. H.cc. præſentia ſoluerimus: reliqua perſcribamus. Id eſt, non repræſentemus, ſed per menſæ ſcripturam ad ſoluendum certo die conſtituamus, noſque obligemus, & creditori caueamus: Vide ſcribere.Prat.

PERSCRIPTIO, Græcis ἀναγραφὴ eſt ea in tabulas publicas relatio, Modeſt.in l.10.ff.de decur. Herennius Modeſt.reſpondit, ſola alibi perſcriptione (ſic enim legendum) minime decurionem factam, qui ſecundum legem decurio creatus non ſit: hoc eſt, Non ſatis eſt in album eſſe relatum, niſi recta allectio præceſſerit præſcriptionem. Cicer.Phil.5. Illa vero diſſipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo eſt, per quam ſepties millies falſis perſcriptionibus, donationibuſque auertit. Idem pro L. Flacco, perſcriptiones pro ſyngraphis accepit. Perſcriptiones cum mulierculis aperta circumſcriptione feciſti.Prat.

PERSCRIPTOR, cautor, qui formulas concipit, tabellio.Cicer. Verrin. Scribam tuum dicit Verres, huius perſcriptorem feneratíonis fuiſſe. Prat.

PERSCRVTARI eſt diligenter inquirere, l.mercatores, Cod.de commerc. & mercat. Perſcrutari naturam criminis, eſt rationem autem ſpeciem criminis inquirere.

PERSECVTIO delictorum aut propria aut communis, l.2.ff.de re milit.

PERSECVTIONIS verbo extraordinariæ perſecutiones ſignificantur, quarum cognitionem ipſe magiſtratus ſuſcipit, qui iure ordinario non cognoſcere ipſe, ſed iudices dare ſolet, l. 178.§.2.de verb.ſign Ita perſecutionis verbum accipio in l.24. ff.rem rat.hab.l.18.ff.de acceptilatio. l.27.ff.de oblig.& actio. l.34.& l.49.ff.de verbor.ſign. Cuiuſmodi olim erant fideicommiſſorum petitiones, de quibus extra ordinem prætores ius dicebant. Et hæc propria verbi ſignificatio eſt, qua neglecta plerumque omnem iudicialem petitionem perſecutionem appellamus, quæ res exemplorum confirmationem non poſtulat. Briſſ.& Gœdd.ad l.34.ff.de verb.ſign.

PERSECVTIO diuiditur in actionem & meram perſecutionē: eoque ſenſu perſecutio genus actionis conſtituitur, in §.1. Inſtit.de act. Perſecutio ſic proprie dicta eſt, quæ mero ius dicentis officio expeditur, l.pecuniæ 178.§.actionis, ff de verb.ſign. Et ideo extraordinaria dicitur: quia iudicium nūquam ingreditur: actio ingreditur, etiamſi ſit in factum vel vtilis. Actio-

nes quamuis vtiles, tamen omnes dicuntur ordinariæ: perſecutiones extraordinariæ, d.l.pecuniæ, §.actionis, Gœdd.ad.l. 34.de verb.ſign.n.3.

Persecvtionis verbum longe ab actione ſeparatur: eſt enim Perſecutio genus:cuius altera ſpecies actio,altera generis ſui nomine Perſecutio appellatur. Actio eſt, in qua legitima formularum conceptio obſeruatur: qua de cauſa iuris ordinarij eſſe dicitur. Perſecutio vero eſt,cum prætermiſſo legitimo agendi ordine ac formularum ritu apud magiſtratum experimur: qua de cauſa Extraordinaria nominatur in l. pecuniæ, 178.ff.de verb.ſignif. vbi Vlpianus exemplum fideicommiſſorum profert: Et ſi quæ,inquit,aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem. Quem locum idem Vlpianus cap. Inſtit.25. ſic explicat: Fideicommiſſa non per formulam petuntur,vt legata: ſed cognitio eſt Romæ quidem conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur: in prouinciis vero Præſidum prouinciarum. Hot.Adde Brechæum in l.pecuniæ, §.actionis verbum,in tit.de verb.& rer.ſign.

Persecvtio parit actionem,h.e.perſecutio obligatæ rei aduerſus poſſeſſorem eius, facit actionem hypothecariam cenſeri in rem: accipitur enim,parit,ſcilicet, quantum ad cauſam formalem pertiner, nam materia, eſt poſſeſſio obligati pignoris,vt docuit in Copia. Old. Pignoris perſecutio in rem parit actionem creditori, Vlp.air,ff.de pignor.& hypoth.Spieg.

Persecvtor. Perſecutores ſunt, qui Græce ἐκδίκται dicuntur & ἔκδικοι, quorum munus eſt iudicio experiri contra eos,qui aurum,vel pecuniam, vel argentum reipublicæ debent.Ita Budæus (ne quem ſua gloria fraudem) exponit in prior. annot. ad Pandect.Atque hoc modo accipitur,C.in tit.de aur.public. perſecut. Miratur, quid penſi illud habuerit Accurſius, cum perſecutores decoctores eſſe diceret.Anchora.

Perseis. Rara eſt admodum apud authores mentio. Perſeidis luci,quem obiter tangit ſanctio Imperatorum Arcadij & Honorij C. in titu.de cupreſſis. Perſeis quidem pro loco legitur apud Suidam.Ait, Π. πέρσεις ὄνομα φυτοῦ. Pro arbore autem legitur apud Soſomenum hiſtoriographum,lib.6. Fertur(ait)quod in Hermopoli Thebaide arbor,quæ vocatur Perſeidis,multorum languores ſubegerit,ſi fructus, aut folium,aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. Si de huiuſmodi arbore imperatores ipſi ſenſere, punctis diſtinguenda ſunt verba, id quod & Alciat.ſcribit ad tit.de cupreſſis. Anch.

Persequi eſt actionem ſeu ius ſuum in iudicium deducere, idque petere,§.1.Inſtit.de action. l.Labeo 14.§.fin.de verb.ſig. l.2. §.non tamen ſi iniuriam,ibi, perſequatur, ff.de iud.l.21.ibi iudicio perſequi,ff.de reb.cred. Gœdd.ad l.cui præcipua, 57.§. perſequi,n.1.ff.de verb.ſignific.

Persequendi verbum, definitione actionis, omnes in vniuerſum apud iudicem poſtulationes complectitur,tam ordinarias,quam extraordinarias:etiam eas,quę inſtar Actionum obtinent.Veluti Cautiones. Damni infecti,Legatorum,Euictionis,&c. Item Interdicta, & vniuerſæ officij iudicialis expeditiones, continentur ſub appellatione perſequendi. Id enim quod petimus, vel poſtulamus, vel imploramus, noſtro aut alieno nomine,recte dicimur perſequi,Vlp.in l pecunia,§.perſecutionis,Paul.in l.quibus,§.vlt.de verb.ſign.Old.

Persequi videtur & qui ſatis accepit, ait Paul.in d.l.57.§.perſequi, h.e.cui fideiuſſor iudicio ſiſti datus eſt, l.5.§.1.verſ.fideiuſſorem iudicio ſiſtendi, verſ.qui non ſit acceptus, l.Iulianus, verb.ſatis acceperis, ff.qui ſatiſd.cog. Idcirco mihi maxime placet Alciatus,qui Accurſium in dict.§.perſequi reprehendit, quod verbum perſequi pro eo quod eſt conſequi, interpretatur: q.d. Paulus,conſequi rem videtur,qui eius nomine ſatis accepit, ſeu fideiuſſorem nactus ſit, licet Accurſio adſtipuletur Brechæus,quem ſatis refellit Gœdd.in d.§.perſequi.

Persequi (vt Laurent.Vallen.lib.5.ait) vel in malam partem, id eſt, inſequor & inſector: vel in bonam,cum perſeuero exequi quod agere cœperam,&c. Brechæus in l.cui præcipua, §. perſequi,ff.de verb.& rer.ſign.

Persequi iniurias & pœnas, pro vlciſci,apud probatos autores.

Persequi etiā poteſt pro accuſare vſurpari, vocis Græcæ imitatione.Nam διώκω & perſequi,& nonnunquā accuſare ſignificat: vt διώκω σε τῆς γραφῆς ταύτης, reum te criminis huius facio: vt docte Budæus annotauit in Commentariis. Cæterum quod ad rem attinet,perſequi eſt rem ſuam mero iudicis officio poſtulare. Quare rem (inquit Paulus) amiſiſſe videtur,qui aduerſus nullum eius perſequendi actionem habet, &c. Brechæus l. cui præcipua,§.perſequi,ff.de verb.& rer.ſign.vide eundem in l.creditores,in verb.perſecutione. ff.de verb.& rer.ſign.

Perseverantia, diuortium oſtendit, l.diuortium, ff.de diuor.& repud.

Perseverare eſt durare, permanere. Si ſeruus liber factus in eodem actu perſeueret,l.37.ff.de admin.& pericul.

Perseverare apud Ciceronem pro Quint. vſurpatum videtur pro perficere & conſtanter ad finem deducere.Ipſe,inquit, quia turpiſſime ſuſcepiſti, perſeuerare & tranſigere non potuiſti. Sic Siſenna. Iidemque perſeuerauerunt,vti lex perueniret ad quæſitorem.Prat.

Perseverare in obſtinatione l.diffamari,C.de ing. & man.

Persistere in actione, pro continuare actionem propoſitam,C.quom.& quand.jud.Auth.qui ſemel. (Treb

Persolvere in totum,& perfecte ſoluere,l.omnem, Cod.de

Persona tam hominem, quam qualitatem hominis & conditionem ſignificat. Hinc perſonalis actio,quæ in perſonam fit, Vlp. haud ineleganter accipit perſonas in l.fundi,de act.empt. pro figuris eminentibus in ædificiis è quarum roſtris aquæ ſalire ſolent.Extat epiſtola Auth. Codri Vrcei ad Ioan.Garzonem Iuriſconſ.celebrem, qua ſuper huius vocabuli propria ſignificatione, quam eleganter diſſerit,lectu profecto digna. Seneca perſonam vocat,cum præ ſe fert aliquis, quod non eſt,vt ſupra in dictione Fucum facere,latius indicauimus. Cæterum perſona in criminibus dupliciter conſideratur: & eius qui fecit, & eius qui paſſus eſt: vt ex Iurecoſſ.Placentinus,vt omnia exacte declarat lib.6. Perſonæ item appellatione,teſte Alberico,ciuitas,municipium,caſtrum, collegium, vniuerſitas, & quodlibet corpus continetur.Spieg.

Persona eadem,cenſetur pater & filius Cod.de impub.& aliis ſubſtit.l.fin. Sicut perſona teſtatoris & hæredis. Auth.de iureiur.quod mor.de modo ſui patrim.præſt.Spieg.

Persona humilis & abiecta cenſetur ancilla, eiuſque filia, liberta eiuſque filia, ſcenica, ſcenicæ filia,tabernaria, tabernarij vel lenonis aut arenarij filia, aut ea quæ mercimoniis publicè præfuit,ait Imper.in l.7.C.de inceſt.& inut.nupt.

Persona incerta eſt, vt ait Iuſtin. de legat. quam incerta opinione teſtator animo ſuo ſubiiciebat,&c.Conn.lib.10.c.3.n.3.

Persona pacto inſeritur non vt perſonale pactum fiat, ſed vt demonſtretur cum quo pactum ſit factum.Conn.lib.5.c.4.n.2.

Persona publica,id eſt,tabellio,§.cum autem impubes, Inſtit. de adopt.Spieg.

Personæ appellatio cum hominis appellatione non eſt eadem. Hæc enim quam illa eſt generalior. Homo vocabulum eſt naturæ: perſona iuris ciuilis. Omnis perſona eſt homo, ſed non viciſſim. Inde perſona definitur homo,qui caput habet ciuile, Vult.ad §.1.n.1.Inſtit.de iur.perſon.

Personæ atrocior fit iniuria,cum magiſtratui,cum parenti,patronove fiat.Vlp.l.prætor edixit,ff.de iniur.& fam.lib.Prat.

Personæ cohærere dicuntur iura quæ perſonas non egrediuntur,eorumque quibus competunt, morte extinguuntur, nec ad hæredes tranſeunt.Briſſ.

Personae coniunctæ,quorum pertingant gradum.Bart.docet in l.ſed & hæc in princ.ff.de procur.Et ibid.tractat. An nothi, ſpuriique nomine veniant coniunctæ perſonæ. Spieg.

Personae egregiæ quæ ſint,vide gl.in l.ad perſonas egregias ff.de jurejur. Spieg.

Personae miſerabiles. Lege, Miſerabilium perſonarum.

Personae neceſſariæ quæ ſint glo. in l.Imperaror Antoninus, ff.de pact.indicar. Spie. Habentur autem perſonarum neceſſariarum numero quæ vel conſanguinitate vt parentes, liberi, & fratres,vel affinitate, vt nurus, vel coniunctiſſimo aliquo vinculo vt patronus liberive eius coniuncti ſunt: A neceſſitudine, n.quæ cognationem, affinitatem & conjunctionem quandam ſignificat,neceſſarii dicti ſunt.Corraſ.Miſcell.li.4.c.10.n.5.

Personae ſpeciali lege exceptæ, l.patri.in fi.ff.de minorib.

Personae ſpecioſæ, Vide Spectabiles.

Personae ſpectabiles, Lege Spectabiles. (Spieg.

Personae turpitudine notabiles, apud Iuriſc.in l.1.de poſtul.

Persona vt plurimum cauſæ & rei opponitur. Tutor perſonæ non rei vel cauſæ datur l.14.ff.de teſtam.tut.

Personale pactum eſt, cum perſona adiicitur à qua non petatur veluti ne à Lucio Titio petatur, leg.7. §.pactorum, ff.de pact. Appellant alias Iureconſulti pactum in perſonam conceptum, leg.21. §.1.l.57.§.vlt. cod.tit.& pactum quod in perſonam dirigitur, l.40.eod. Briſſon. Vide ſupra Pactorum alia in rem, alia in perſonam.

Personales actiones, in perſonam ſunt,quibus cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad dandum, vel ad faciendum aliquid & ſemper aduerſus eundem locum habent, l.24.§.1. ff. de oblig.& act.§.1. Inſt.de actio. Eodem ſenſu perſonalia eſſe interdicta dicuntur, quod perſonam ſequantur magis, quam rem l.1. §.vlt. Digeſt. de interdict. Briſſ.

Personales conſtitutiones, quæ in certæ perſonæ gratiam, vel in certam cauſam factæ ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur, l 1.ff.de conſtit.princip. §.quod principi Inſtit.de jure natur. Briſſ.

Personalia beneficia,quæ certis perſonis dantur,& cum his extinguuntur, nec ad hæredes eorum tranſeunt, leg.13. ff.ſol. matr. Briſſ.

Personalia munera,quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine damno rei familiaris & ſumptu pertractantur,l.vlt. ff.de muneribus & honor.Briſſ.

Personarvm ſeruitutes veluti vſus & vſusfruct. l.1. ff.de ſeruitutib. l.14.§.1. ff.de aliment.leg. quæ & hominum ſeruitutis appellan-

appellantur,l.15.cod.ad diſcrimen earum, quæ prædiis debentur:& perſonales ſeruitutes,l.8.§.1.ff.de liberatio.leg.Briſſ.

Personarvm ſumma diuiſio eſt, quod omnes homines, aut liberi ſunt,aut ſerui,vt in Inſtit.de iur.perſon.in princ. In ſeruorum conditione nulla eſt differentia,in liberis multæ differentiæ ſunt:aut enim ingenui,aut libertini. Alia diuiſio perſonarum hæc eſt: nam quædam perſonæ ſui iuris ſunt, quædam alieno iuri ſubiectæ. Rurſus earum quæ alieno iuri ſunt ſubiectæ: aliæ ſunt in poteſtate parentum, aliæ in poteſtate dominorum, vt in Inſtit.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.in prin. Tertia diuiſio perſonarum eſt:Nam ex his perſonis quæ in poteſtate non ſunt, quædam vel in tutela ſunt, vel in curatione, quædam neutro iure tenentur, vt in Inſtitut.de tutel.in princ. Ioan.Bellon.Etymol.

Persvadere, τὸ πείθειν. Nam & bonum conſilium quis dando poteſt perſuadere,& malum,l.1.ff.de ſeru.corr.& ibid.Perſuadere plus eſt,quam compelli atque cogi parere.Vtrum quis perſuaſor delicti habendus ſit, de eiuſque pœna. Bart.diſſerit in leg.non ſolum,§.mandato,ff.de iurciur.Spieg.

Pertica,eſt linea qua diuiduntur agri autore Seruio Sulpit.vt indicat. Feſt. Ea vero eſt longitudinis decem pedum ſeu duorum paſſuum: vnde & decempeda dicta eſt:& qui eo menſuræ genere demetitur,decempedator.

Pertica in l.pali.168.de verbor.ſignific. ſpecialius vocabulum eſt quam palus,pertinetque ad ſolas vites,quibus adhibetur ad eas ſtatuminandas: Et eſt baculus oblongus ſiue teres. Halicarnaſſæo dicitur χάραξ fitque non tantum ex ſalice,ſed quandoque etiam ex arundineto neceſſitatis cauſa, vt videre eſt in l.9.circa fin.& duab.ſeq.de vſufr.iunctis iis quæ tradit Gœdd. ad l.30.de verb.ſignif.Varr.lib.3.de re ruſt.c.5.Columell.lib.4. cap.31. Hinc perticalis ſalix & ſalictum perticale dicitur:ille ager, ex quo ſucciduntur perticæ ſeu pedamenta vitium, qui alias vicinalis vocari ſolet. Hinc vitis perticata,quæ pedata, ſeu eo modo ſuffulta Gœdd.ad lib.168.

Perticæ quibus araneæ deteguntur,inſtrumenta ſunt domus l.quæſitum,§.canales,ff.de inſtruct.& inſtrum.legat.Spieg.

Pertinacia perſeuerantiæ finitima eſt, inquit Cicero & in bonum & malum accipitur. Hinc Pertinacia,h.e.obſtinatio, hæreticum hominem facit l.nullus,C.de ſum.trin.Spieg.

Pertinax contentio dicitur, cum neuter æqualium, altero vult inferior videri.Spieg.

Pertinentes articuli in materia probationum ſunt, qui vel directo, vel leui ſaltem præſumptione cauſam adiuuant, Weſemb.in inparat.de probat.nu.7. Gail.1.obſ.81.nu.4.& 8.Bald. in l.18.Cod.de teſtibus n.6.per l.35.ff.de acq.hæred.l.46.§.3.de procur. Bart.& Sich.ad l.penult. §.quod obſeruari, C.de iureiur.propter cal dand. Nou.49.cap.3. Hieron.Treutl.volum.2. Diſputationum in Pandectas diſput.4. theſ.4.litera b. vide & paulo poſt pertinentia in materia teſtium.

Pertinentia,acceſſiones,vel acceſſoria,eandem habent teſte Old.ſignificationem,complectuntur autem omnia illa,quę vel ſcripta lege, vel conſuetudine,vel ſpeciali ſtatuto deſignata receptave in hoc ſunt, vt alicui rei extrinſecus accedant,c. 1.de cenſibus,c.cum contingat,de decim.ſicut enim fructus ex re ipſa proueniunt,ſic pertinentia adjiciuntur rei.Spieg.

Pertinentia in materia teſtium,dicuntur, ſiue declarationem reſpiciant,ſiue connexa articulis ſint arg.l.2. ff.de iuriſd. om.iud. Idem,ſi eorum appendices ſint, l.ſi quis hæres,de act. hæred. & qualitercunque pertineant, etiamſi leuiter, ſatis eſt, c.quoniam:vbi Bald.de teſt. Vt quia modice adminiculentur, l.ad probationem:vbi Bald.C.de probat.Spieg.

Pertinere verbum latiſſimam habet ſignificationem.Primo ſignificat eam rem, quæ iure dominij,aut quaſi,vel ſeruitutis, noſtra eſt: deinde quæ poſſeſſionis iure: tertio quæ iure obligationis: quarto quæ iure intereſſe non afficiunt, per text. in l.verbum,181.de verb.ſign.l.ſi poſtulauerit,27.§.1.ff.ad l.Iul.l. qu.115.eod.tit. l.1.ff.de tab.exhib.l.bona fides, depoſ.l.ſi ita ſit ſcript.45. §.1. ff.de leg.2. l.4.l.ſi quis,6. §.ex hoc edicto §.ſeq. l.quædam,9.§.fi.ff.de edend.l.1.§.r.l.ſciendum,19.§.deinde ff. de ædil.edict. l.7.l.8.ff.de iureiur. l.1.§.prodeſt,§.ſi aliter l.2.§. 1.quor.legat.leg.3.l.ſi fine 22.§.ſi in ſtipulatione,l.ſeq.§.rem ratam haber. reg. §.1. de inſpiciendo §.quamuis, ff.de vent.in ſpiciend.l.prætor.ait, ff.de cloac.l.prætor.9.in pr.§.his verbis, de reb.auto.iudic.poſſid.Vide Gœdd. in l.ſciendum 70.§.fi.de verb.ſign. Pertinere igitur verbum pro re ſubiecta reſtringendum eſſe conſtat ex iam d.legib. & ex d.l.verbum illud 181. de verb.ſign.interquam legem & l.ſciendum 70.§.fi.de verb.ſign. nulla eſt pugna ſi diuerſam ſingulorum reſponſorum quæſtionem & accommodationem ſiue originis repetitionem, quis inter ſe contulerit: nam in d.l.ſciendum §.fin.agitur de interpretatione ſtipulationis, rem ratam haberi, id opus demoliri, &c. ad quem ea res pertinet: ſed in d.l.verbum illud, quæſtio eſt an is recte agendo dicat rem ad ſe pertinere, cuius dominus non eſt,ſed ſolummodo ius in iure obligationis aut intereſſe vel poſſeſſionis prætendat, vel ſi creditor ſit, qui pignus vindicet,vel contraria actione agat,vel rem ob impenſas retineat? Quod ad primam quæſtionem attinet, quis ille ſit ad quem res illa pertineat, recte reſpondetur eum eſſe qui nunc rem poſſidet vel dominus eſt,ac defendit,itemque vniuerſalis eius ſucceſſor, non etiam particularis. Ad illum enim proprie hæc obligatio iure vniuerſitatis tranſit leg.24. de verb.ſign.ad hunc minime. Ad ſecundam quæſtionem, quid illud ſit, cur quis recte dicat ad ſe rem pertinere: recte cum Pompeio reſpondemus in d.l.verbum illud, 181.id non ſolum eſſe ius dominij vel quaſi,verum etiam poſſeſſionis,& quod poſſit ratione obligationis, aut conuentionis actotis intereſſe: ob hanc (inquam) cauſam recte quis dicit ad ſe pertinere. Rem exemplis declarabimus.Ædiles in l.ff.de ædil.edict.pollicentur emptori omnibuſque ad quos ea res pertinet iudicium. Si quæras qui illi ſint,ad quos res illa pertinet,reſpondebo per d.l.ſciendum,70.§.fi.ipſum emptorem eiuſque vniuerſalem hæredem bonorumque poſſeſſorem,atque ita in l.ſciendum,19.§.deinde ff.de ædil.edict.exponitur. Si quæras,an & cur ad emptorem eiuſque ſucceſſorem res pertineat,ex d.l.verbum illud reſpondetur: quia res vendita emptoris eiuſque ſucceſſoris fieri debebat iure obligationis vt in dominio haberet, vel certe vſucaperet,l.1.l.3.ff.de action.empt. Res autem vitioſa,morboſa; aut inutilis data eſt. Iure igitur obligationis ad eos hæc res, hæc cauſa circumuentionis pertinet, vt ex principio d.l.1.§.1. & ſeqq. l.4.l.5.l.6.l.18.d.l.19. & tot.tit. de ædil.edicto notum fit. Idem de euictionis ſtipulatione affirmandum eſt,ſi quæratur,an ad aliquem pertineat,videndum eſt an is ſit,in quem obligationis vigore dominium vſucapiendíve facultas transferri debeat: hic ſane cauſa eſt cur dicat ad ſe pertinere obligationem & ius empti venditi: quod autẽ hæc cauſa ad ſe pertineat,oſtẽdit vel eo ipſo quod ipſemet emit, vel quod emptori in vniuerſum ſucceſſit l.1. l 8. l.9. l.cuncta, 16. l.ſed etſi 33.l. ſi emptori, 30.ff.de euict. Prætor interdicto iubet tabulas exhiberi quas quis ad cauſã teſtamenti ſui pertinẽtes reliquit l.1. ff.de tab.exhib.Cauſa cur pertineant,eſt intereſſe eius qui exhiberi petit,qui ad teſtamentum,quo hæres inſtitutus vel legato honoratus eſt, faciunt:vt aũt ex numero illorum ſit quibus hoc ius interdicti competat, neceſſe eſt, vt ipſemet hæres aut legatarius,vel hæredis legatariive vniuerſalis ſucceſſor exiſtat, l.3.§.fi.ff.de tab. exhib. Idem eſt in editione rationum inſtrumentorum,in l.4.l.6.§.ex hoc edicto l.9.in fi.ff.ad exhib.Gœd. in comm.ad l.verbum illud pertinere. n.1.2.ff.de verb.ſign.

Is ad qvem ea res pertinet:Hæc verba in prætoris edictis, & in ſtipulationibus variam habent interpretationem. Quandoque ſic intelliguntur, vt qui in vniuerſum dominium iure ciuili vel prætorio ſucceſſerint, contineantur, l.70. ff.de verb.ſig. vnde in l.53.ff.de oblig.& act.cum adiicitur. Eive ad quem ea res pertinebit, & adrogati, & eorum, qui iure nobis ſuccedunt,perſonas comprehendimus. Iiſdem verbis hæredes & bonorum poſſeſſores & cæteri ſucceſſores demonſtrantur in leg.1.§.prodeſt,& §.ſi alter.& l.2.§.1.ff.quorum legator.Eodemque modo & in l.40. ff.ſi cert.pet.& l.33. §.pater emancipato, ff.de legat.lib.3.hæc verba accipimus.Sed & in edicto de iureiurando,& in cautione de rato non eos tantum,qui in ius vniuerſum, ſed & qui in rem ſucceſſerint, ea verba complectuntur,l.7.& l 8.ff.de iureiur.l.3.l.22 §.in ſtipulatione,l.23.ff. rem rat.hab. in edicto vero de ventre inſpiciendo, eos continent, quorum intereſt partum non edi, vel totam habituros hæreditatem, vel partem eius, ſiue ab inteſtato ſiue ex teſtamento. Denique quos proxima ſpes ſucceſſionis contingit,l. 1. §.de inſpiciendo, & §.quamuis & §.denunciari, ff.de ventr. inſpic. His edicti de procuratoribus verbis, Ratum habere eum,ad quem ea res pertinet,dominus tantum continetur,non etiam creditores,l.33.§.ait prætor, l.39.§.alieno,& §.quæritur, de procuratoribus in edicto de bonis auctor. iudicum poſſidendis,iiſdem verbis etiam curator bonis diſtrahendis datis & ipſemet debitor ſi contigerit, vt eius bona veneant continebitur,l.9.in princ.& §.his verbis,ff.de bon.auct.iud.Plenius vero in lege Iulia de adulteriis hæc verba accipiuntur,vt bonæ fidei emptores,& fructuarios, & qui pignori acceperunt,& omnes, quorum intereſt comprehendant l.27.ff.ad l.Iul.de adult.Hæc eadem verba in ſatiſdatione, quæ ab adrogatore præſtari debet,non hæredes duntaxat legitimos; ſed & ſubſtitutos,& eos quibus libertates datæ vel legata relicta ſunt, complectuntur, l.18.l.19 ff.de adopt.Briſſ.

Pertinere etiã ad conſtitutiones,ad reſcriptum,ad edictum, ad leg. ad Senatuſconſultum dicitur quod edicti, legis, SCti, verbis vel mente & ſententia continetur. Non videri literas ad conſtitutionem pertinere leg.38.ff.de liber.cauſ.Briſſ.

Pertinere hæreditas dicitur,quæ delata eſt,nondum tamen acquiſita vel repudiata: Vt pertinere legatum, quod delatum eſt,licet dies eius nondum ceſſerit, l.45.§.1. de leg.2. vbi male Accurſ.pertinere procedere diem.Sic pertinere res empta,licet nondum tradita ſit,l.ſi ager.ff.de rei vind.Cuiacius ad African. tract.4.fol.48.

Pertinere videntur rationes,quod ad verba edicti de edendo attinet, ſi eas argentarius actore vel procuratore eius man-

dante tractauerit: Pertinere quoque videtur ad procuratorem ratio,quam cum dominio habet. Ad nos quoque pertinet non tantum cum ipſi contraximus, vel ſucceſſimus ei, qui contraxit:ſed etiam ſi is, qui in noſtra poteſtate eſt, contraxit, l.4. in princ.l.6.§.ex hoc edicto l.9.in fin.ff.de edend.Briſſ.

Pertinere ad teſtamentum codicilli dicuntur, qui ex eo pendent,& eius ius ſequuntur, vireſq; ex eo capiunt,leg.16. & l.18.ff.de iur.codicill.l.1.§.hoc interdictum,ff.de tabul.exhib. leg.1.C.de codicill.Briſſ.

Pertinet, Vlpian.de cloac.l.prætor ait,Quo minus illi cloacam, quæ ex ædibus eius in tuas pertinet ædes, qua de re agitur purgare reficere liceat, vim fieri veto. Quod ait Prætor, Pertinet: hoc ſignificat,quod ex ædibus eius in tuas ædes pertinet,hoc eſt,dirigitur,extenditur,peruenit.Spieg.

Pertvrbationes, Græcis appellantur πάθη, id eſt,verbum è verbo,morbi.Sed in conſuetudinem Latini ſermonis non cadit, quo omnes huiuſmodi præter rationem concitati motus, perturbationes nominantur, quibus nullus ſtultus caret. Ex qua ſimilitudine Græcæ linguæ ducti Latini omnes inſipientes ſtultos & inſanos vocauerunt propterea quod in perturbato animo ſicut in corpore male conſtituto ſanitas non ſit &c. Connan. lib.9.c.4.num.10.

Pervellere ius, pro de iure noſtro obtrectare, vt inquit Budæus citans Tullij locum è primo libro de Orat.Spieg.

Pervenire eſt itinere confecto locum deſtinatum contingere. Iter fuiſſe videtur viri cauſa, cum vxor ad maritum peruenit,l.21.ff.de donat.inter vir.

Pervenisse propriedicitur quod eſt remanſurum, l.71. ff.de verbor.ſignif.& quod deductis onerib.ad aliquem peruenit, l. 16.§.1.ff.ad Trebel. Verbum enim peruenire cum effectu accipiendum eſt,l.164.§.vlt. ff.de verbor.ſign.proinde in Senatuſconſulto circa petitionem hæreditatis facto, perueniſſe ea intelliguntur quibus poſſeſſor locupletior factus eſt, quæque in ea cauſa manent, nec ſunt reſtituta. Quod ſi pretium rerum hæreditariarum acceptum, vel perdiderit, vel conſumpſerit, vel donauerit, perueniſſe non videbitur, l.21. §.item placere, & §.bonæ fidei,ff.de petit.hæred. In ſtipulatione quoque emptæ hæreditatis(quæ ita concipitur. Quanta pecunia ad te ex hæreditate peruenerit, leg.50. ff.de verb. oblig.) quod legatorum, vel æris alieni, vel cuius alterius oneris hæreditarij nomine erogatum eſt,perueniſſe non videtur. Perueniſſe vtique antequam corpora rerum hæreditariarum venditor nactus ſit, eatenus videtur, quatenus mandare poteſt earum rerum perſecutionem,actioneſque præſtare. At vbi corpora nactus eſt, plenius perueniſſe videtur. Nec tantum ſi nactus ſit, ſed & ſi dolo malo id egerit, ne ad eum peruenerit, perueniſſe exiſtimabitur: veluti ſi alienauerit, aut accepto quem liberauerit, aut dolo malo id egerit,ne quid hæreditati adquireretur.Quæ omnia fuſiſſime explicantur in l.2. cum ſuis §§. ff.de hæred. vend. In eo legis Iuliæ capite, quo maritus quidquid ad eum ex bonis liberti peruenerit,reſtituere iubetur. perueniſſe accipimus,ſiue iam exegerit,ſiue exigere poſſit,quia actio ei delata eſt,l.4.§.1.ff.ſolut.matrim. Quæ interpretatio etiam in ſpecie,l.23.ff.de act.empt.facienda eſt.Briſſ.

Hoc legato, Qvanta Pecvnia ad me ex hæreditate Titii pervenit tantvm dato, id continetur, quod ex ea hæreditate acceptum in tabulas ſuas teſtator retulerit, cautione à legatario præſtanda, ſi quid forte poſtea eius hæreditatis nomine hæres damnetur. Nec enim poteſt videri ad eum perueniſſe, quod eius hæreditatis nomine præſtaturus eſt l.23.§.cum ita legatus,ff.de leg.3. Plane cum Prætor actionem in aliquem dat de eo quod ad eum peruenit,veluti in hæredes ex defuncti delicto dolóve,in municipes ex dolo eorum, qui res ciuitatis adminiſtrant in dominum ex dolo procuratoris: ſufficit, ſi vel momento ad eum peruenerit ex dolo defuncti, 170,ff.de diuerſ.regul. l.5.ff.de calumniatoribus, l.1. §. vlt.l.3.& l.9.ff.de vi & vi arm. l.16.§.1.& §.penult.l.18.in fin.l. 27.ff.de dolo,l.17.leg.19. ff.quod met.cauſ. In his enim cauſis ſatis eſt ſemel perueniſſe, vt de eo perpetuo in hæredes actio competat: & ſi conſumpto eo quod peruenerit, hæres deceſſerit,in hæredem eius omnimodo actio datur. Re etiam ſemel in pecuniam aliamve rem conuerſa,vltra non quærimus, quis exitus ſit,l.17. l.18.ff.quod met.cauſ. Perueniſſe autem intelligitur id quo locupletior facta eſt hæreditas, vel quod in corpus patrimonij ſit verſum, vt certum ſit ad hæredem peruenturum.Idem eſt & ſi debitor liberatus,vel pecunia accepto lata ſit,vel dolo malo hæredis factum, quo minus eo hæreditas augeretur,l.7.& l.28. l.29.ff.de dolo,& leg.20.ff.quod met.cauſ. Quantum autem peruenerit, litis conteſtatæ tempus ſpectabitur.Cæterum qui rogatus eſt,quod ad ſe ex hæreditate boniſve peruenerit cum morietur reſtituere, fructus quos viuus perceperit,item quæ fructuum vice ſunt, niſi alia teſtatoris mens appareat,non reſtituet,l.81.ff.de leg.lib.3. l.3.§.cum Pollidius, ff. de vſur.Briſſ.

Pervenisse ad nos recte dicitur,quod per nos ad alium peruenit,vt in exemplo l.171.ff.de verb.ſign.

Pervensisse, dicitur nonnunquam quod remanſurum non eſt,l.videamus §.1.ff.quod met.cauſ.Perueniſſe ad heredem,vt accipiendum ſit, declaratur in l.hæredem, ff.de dolo. & ſequ. adde l.vtrum autem,ff.de pet.hæred. A me autem perueniſſe quid dicatur,Alc.in comment.de verb.ſign.explicat.Spieg.

Pervenit, verbum cum effectu accipiendum eſt,& continet id quod durat,l.vtrum,ff.de pet.hæred.

Perversvs,ait Valla, dicitur qui verſatur in malo, & à bono verſus eſt.Spieg.

Perversi iudices, qui vel corruptela, vel ira, vel alio affectu ab officio deflectunt,apud Imp.Conſtantinum. Cod.de exact. tribut.l.2.Vel à peruerſis,vel inuitis iudicib.Prat.

Perverterit, pro ſubuerterit. Martian.in l.2.de Falſ.Is qui peruerterit viui teſtamentum, Legis Corneliæ pœna tenetur. Sic in Verr.Cicero.Peruertere vectigalia dixit.Spieg.

Pervicacia,eſt interdum bonarum rerum.Pertinax quis dicatur,tradit Bart.in leg.3. §.tutores, qui repertorium, ff.de ſuſpect.tut.Spieg.

Pervicaciter,eſt obſtinato animo,contumaciter,l.3.§.qui pecuniam ff.de ſuſpect.tut.

Pes, non eſt vltima tantum pars corporis, vt dicit gl.in Rub. C. de Pedan. iud. ſed dicitur id totum, quod eſt à femore ad calcem.Spieg. Eſt & menſura quindecim digitorum,gloſſ.in cap. ſicut 17.quæ 4.& omnes iuris interpretes ſequuntur.Corraſius in Rubr.ff.de ſeru.ruſtic.præd.num.109.

Pes, quatenus eſt as & pondo (nam alias proprie eſt membrum quo calcamus & incedimus ἀπὸ τοῦ πατεῖν, id eſt,à calcando) in 12.vncias partitur, &c. Brechæus in l.mille paſſus,ff.de ver. & rer.ſign.quem vide ibi de ſex pedum diſcriminib.

Pes in naui, ima pars eſt veli, id eſt, imus angulus: alij funem accipiunt, quo velum tenditur: inde facere pedem, pro vela tendere dixit Maro qua forma vela facere dicimus. Vna omnes facere pedem.Duo autem pedes ſunt,dexter & ſiniſter Catullus, ſiue vtrumque Iupiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem.Sed & proferre pedem eſt funibus,& vt Seruius loquitur, podiis,imum veli minus adducere ſed laxius eſt ſinere & longius producere, nam pede velum tenditur aut potius vtramque partem veli æquatam, non pati eſſe, quod fit altero fune reducto altero producto: atque ita obligantur veli ſinus. Cæcilius venerio curſu veli prolato pede vſque ad ſaphonem, Plinius libro 2. iiſdem rautem ventis in contrarium nauigatu prolatis pedibus,vt noctu plerunque aduerſa vela concurraut. Nam prolato fune & ſinu veli obliquato, ſic colligitur ventus,vt aduerſæ naues eodem vento inflatæ poſſint concurrere. Hæc Turneb.aduerſ. lib.20.c.5.

Pessvm dat,pedibus percuttit,noué dixit Paulus, cum in edicto Ædilitio, Bouem inquit, qui corruperit vitioſum, item mulas quæ peſſum dant autor Alciat.Ceſſim eunt,habet text. Norio. Alij, Peſſum dant. Spieg.

Pestibilis ſeu peſtilis fundus,apud Impp.Diocleti.& Maximi. i.vt ipſi exponunt,peſtibiles herbas, vel lethiferas habens.leg. penult. C.de ædil. action.

Pestirvlæ, ſunt natricum ſerpentúmque peſtes, vt loquitur Columel. conficto nomine ex peſte,vt nauſtibuli ex naui, authore Feſto, Goth.in notis ad d.l.penult.

Pestilens cœlum,ſalubri opponitur, l.1.§.1. ff.de cloac.Sp.

Pestilens fundus, l.48.ff.de ædil.edict. l.penultim. ff.de reb. eor. Cui adde l.20.§.1.ff.locat.in qua fit mentio ſaltus, in quo herba mala naſcitur. Poteſt & eſſe odore ſolo locus peſtilentioſus, vt traditur in l.2.§. idem Nerua, ff.ne quid in loco publ.Briſſon.& Gœdd.ad l.86.n.3.de verb.ſign.

Πεταλουργοὶ ſunt bractearij, ſeu bracteatores. Πέταλον enim ſignificat bracteam ſeu folium. Horum fit mentio in l.1.C.de excuſ. art. Vide Bractearij. Prat.

Petere verbum, quoties agitur de obligatione inducenda,pro ſimplici interpellatione accipitur, l.ſi decem, de verb.oblig.l. item §.petitam,de pet.hæred. ita quum ad judicium particulare refertur, poſt litem conteſtatam intelligitur l. amplius ff. rem rat.hab. Spieg.

Petere, pro nanciſci honorem,vel ſacerdotium,nunquam lege Rom. prohibitum fuit, ſed contra leges de ambitu latas petere,id demum erat vetitum. Vide Modeſtin. eod.tit. Spieg.

Non Petere, aliqua videtur differentia. An quis promittit non petere,an deſiſtere à lite,& ex parte ſua adimplere, l.deſtitiſſe, ff.de jud.Spieg.

Petere hæreditatem, id eſt ſuam eſſe intendere l.3. l.10. ff.de pet.hæred. Et petere pro vindicare, l.vnic.§.pen. ff.de remiſſ. Et petere rem noſtram eſſe, l.6. ff.de rei vind. l.42. ff.de liber. cauſ.l.11.§.ſi quis autem l.22,§.ſi Stichum & §.ſi fundum C.de except.rei jud.§.certe. Inſt.de rer.diuiſ.Prat.

Petere, vt plurimum, in libris noſtris per judicē petere ſignificat. Et ideo amplius petitum non eſſe ita Labeo recte accipiebat, ſi judicio petitum non eſſet: nec ante committi putabat cautionem amplius non peti, quam judicium acceptum eſſet,leg.15.ff.rem rat.hab. Quomodo exemplo petendi & petitionis verba interpretanda cenſeo in leg. 57. ff. de ſolution. l.4.ff.de

l.4.ff.de except.adhibita, l.47. ff.de ſolutionibus, l.28.§.ſed ſi ſtipulatur,ff.de pact.coniuncta l.112.ff.de verb.oblig. Briſſ.

PETERE & in ſeruitutem & in libertatem dicimus l.12.ff.de iniur.l.30. ff.de bon.libert.leg.29.& leg.30.ff.de liber.cauſſ.In eo autem quod ſeruitus à bonorum poſſeſſione contra tabulas libertorum repellit eos, qui in ſeruitutem eos petierint, In ſeruitutem petiiſſe videntur, non qui ei, qui in poſſeſſione erat ſeruitutis, petenti ſe in libertatem contradixerunt, ſed qui ex libertate petierunt in ſeruitutem, vel quid aliud petierint quod in eo habere,niſi ſeruus ſit,non poſſint,l.14.& l.16. ff.de bon.libert.l.33.§.penult.ff.de fideicomm.libert.Briſſ.

PETERE videtur,qui & compenſat,l.amplius,ff.rem rat.hab.Pr.

PETERE pœnas ab aliquo,quod & exigere dicitur.

PETERE ſecretum, id eſt,ſecedere in aliquem locum ſecretum.

PETI dicuntur, quibus oculi leniter declinantur, & cum venuſtate.Vnde etiam Veneri petos attribuunt oculos:quod vitium quidem,ſit,ſed non aſpernabile,non inamabile.Rhodi.

PETI, agi, vendicari, ad officium iudicis referuntur: qua de re diffuſius diſputat.Alc.Parerg.lib.2.c.10.

PETITA veteres dixere pro petitionibus ſicut indicta & æſtimata & nota Suidas. πετῖτα ῥωμαϊκὴ λέξις σημαίνει δὲ γράμματα αἰτήσεως. Cuiac ad Rubr.C.de petit.bonor.ſublat.lib.10.

PETITIO, pro actione priuata,apud Quintil.libr.4.c.4. Et pro impetitione,& aggreſſu gladiorum,à Cic.vſurpatur in Oratore perfecto,teſte Budæo.Spieg.

PETITIO,intentio actoris, in rem tantum actionem continens, l.pecuniæ,§.1.ff.de verb.ſignif.l.actio.de act.& obligat. Adde Brechæum d.l.pecuniæ,§.actionis verbum,tit.eod.

PETITIO hæreditatis in rem actio eſt,qua hæreditatem vel totam,vel pro parte, vel corpore hæreditario ab eo vindicamus. qui vel pro hærede vel pro poſſeſſore tenet, l.23. §.petitio, ff. de petit.hæred.l.28.§.ſed & is qui,ff.de rei vindic.

PETITIONIS verbo in rem actiones ſignificantur, l.178.actionis, ff.de verbor.ſign. l.27. ff.de oblig.actio.& dicitur petitio, quaſi per certum perſecutio.Nam ab aduerſario,qui nullo iure mihi obligatus eſt directo non peto, ſed per tertium, videlicet per iudicem,ab eo peto ac contendo. Eaque ratione interdum ab actione ſeparatur,quæ plerumque perſonalem actionem ſignificat, l.10.ff.ad Macedo, l.10.ff.de acceptilatio. l.24.ff.rem rat.hab.l.49.ff.de verbor.ſignif.Briſſon.& Vult.ad §.5.num.59. Inſt.de act.

PETITIO hæreditatis quo iure, quibuſve competat, declarant Iurecoſſ.tit.de petit.hæred. Compendioſe,ſed exacte,quæ huc ſpectant, Placentinus pertractat.tit.3. lib.de rei vindic.Obſeruandum autem,quod petitio hæreditatis tam in actione de Petitione hæred.quam de bonor.poſſeſſoria hæred.pet.aliquanto laxius non proprie pro hæreditate,ſed pro declaratione hæreditarij iuris,quo actor intendit ſuas eſſe res à teſtatore relictas, vſurpetur,l.licet minimam,ff.de pet.hær.quod & Bar.animaduertiſſe in l.3.de bon.poſſ. Old.refert.claſſ.5.Act.6.Spieg.Prat.

PETITIO hæreditatis venit aut ex vetere iure,aut nouo. Vetere ex l.12.Tab.vel ex Teſtamento,quod iure factum eſt.Nouo jure,cum ad hæreditatem vocantur hæredes & Senatuſconſulto,aut ex conſtitutionibus,l.1.& 3.ff.de pet.hæred. Eſt autem petitio hæreditatis poſſeſſoria,quæ competit bonorum poſſeſſoribus,de iure Prætorio, de qua in titul. de poſſeſſ.hæred.pet. Eſt & fideicommiſſaria, quæ datur his quibus reſtituta eſt hæreditas, de qua tractatur in tit.de fideicom. hæred.petit. Ioan. Bello.Etymol.Item.

PETITIO quædam eſt ſpecialis, quædam generalis, & quædam indefinita not.gl.in c.1.ext.de tranſact.Io.Bello.Etymol.Hinc

PETIT is quoque qui id quod non debetur petit. Gœdd.ad l.82. de verb.ſignif.n.1.

PETITORIVM dicitur,quando quis petit rē pure & ſimpliciter, not.per doct.Cle.1.de ſentent. & de re iudic.Io.Bello.Etymol.

PETITOR appellatur actor quilibet,l.31.ff.de iudic.

PETITOR,qui petit & litem intendit. Cic.pro Cecin. Etenim ſi Prætor is qui iudicia dat, nunquam petitori præſtituit, qua actione illum vti velit.Sed eſt repetire,vbi pro poſtulatore tantum accipitur, vt in leg.ſi autem. §.ſi homo ff.de rei vind. proprie vero intelligitur à lite conteſtata, l.amplius, ff. rem. rat. hab.l.ſi bonæ fidei poſſeſſor.ff.de pet.hæred.Spieg.

PETITOR & actor differunt. Actor eſt,qui agit in perſonam,petitor,qui agit in rem.Cuiac.Obſeru.lib.7.c.26.

PETITORIS partes ſuſtinere & petitoris partibus fungi dicitur, cui probatio incumbit, quique de ſuo iure probare neceſſe habet,l.7. §.vlt.ff.de liber.cauſ. l.11.ff.de oper.nou.nun.l.vlt.ff.ſi libert.ingen.l.35.ff.de acquir.poſſ.l 8.§.ſed ſi quæratur,ff.ſi ſeruit.vind.l.18.l.19.ff.de probat.& hæc ſunt onera petitoris,l.12. ff.de iudic.l.25.ff.de rei vind.l.1.§.inter,ff.vti poſſid.Briſſ.

PETITORIO iudicio dominium rei perpetuum perſequimur: Poſſeſſorio intendimus de poſſeſſione vel adipiſcenda, vel retinenda,vel recuperando,gloſ.in l.fi.C.qui legit.perſon.Satius tamen eſt poſſeſſorio quam petitorio agere,l.is qui deſtinauit, vbi Bart.ff.de rei vindic. Spieg.

PETITORIVM iudicium eſt.quo res vindicatur, Caius in l.36.ff. de rei vindic. Qui petitorio, inquit, iudicio vtitur, ne fruſtra experiatur, requirere debet, an is cum quo inſtituit actionem poſſeſſor.ſit.Hot.Prat.

PETO pro repeto,gloſſ.& Bart.in rub.ff.de ſolut.matr.l.petenti ff.de pign.act. Alioquin verbum eſt latiſſimum, l.actio in perſonam,ff.de action.& oblig.Nonnunquam per conſequentiam reſtringimur,l.amplius,ff.de hæred.cum ſimilib.Spieg.

PETO, precarium verbum eſt, & fideicommiſſis proprie conuenit,Vlp.tit.26.Regular.tradit.

PETORITVM, vehiculum fuit Gallicum, quatuor rotarum, quod Varro in lib.de ling.lat.ab Hiſpanis introductum refert, & in conſuetudinem ſuo & Ciceronis tempore veniſſe. Erat autem eius formæ, qua noſtra ætate Principum, Italæ præſertim mulieres vehuntur, compactum ita & libratum, vt conſidentes in puluinis,in aëre ſuſpendi agitatæ videantur ex Corſio lib.3.Miſc.cap.20.num.15.

PETRVS Ancharanus ICtus nobilis Bononiæ natus,Baldi diſcipulus, patria in vrbe ius ciuile profeſſus eſt circiter annum 1480. quo tempore Bartholomæus Salicetus eodem in gymnaſio florebat.Prat.ex Hotom.

PETRVS Belliperticus ICtus nobilis,patria Burgūdus,Bononię ius ciuile profeſſus eſt circiter annum 1300. cumq; non pauca de iure volumina reliquiſſet ibidem mortuus eſt.Prat.ex Hot.

PETRONIA lege continebatur,vt qui iure viri adulterium non peregiſſet, nunquam poſtea ad hoc crimen deferendum admittetur,l.16.C.ad Iul.de adult. Lege etiam Petronia dominis facultatem ademptam ſuo arbitrio ſeruos ad beſtias depugnandas tradendi Modeſtin.ſcribit in l.11 §.vlt.ff.ad l.Cornel. de ſicar.Refertur & alia legis cuiuſdam Petroniæ ſententia in l.24.ff.de manumiſſ.vind.Briſſ.

PETRAM eſſe Ælius Gallus definiebat,qui locus dextra ac ſiniſtra fornicem expleturus aquæ ad libramentum ſuum fornicis.Quæ ſignificatio rara eſt.Briſſ.Prat.

PETVLANTIAM,pro improbiore facto,*Ein mut.VVillige that.* Claudian. violentiæ opponere videtur, in l.aut facta, §.qualitate,ff.de furt. Accurſius pro contumacia exponit, ſed perperam.Spieg.

PEXÆ veſtes, quæ in ſuperficie quaſdam veluti lanoſas extuberantias præ ſe ferunt. Proinde Pexa veſtis ſiue noua ſit, ſiue vetus,ſiue vilis,ſiue precioſa,certe lanea eſt: Vide Eraſ.in vita D.Hieronymi paulò ante finem.Spieg.

P H.

PHALARICA, genus machinæ bellicæ,nempe velut ingens haſta ferro præmunita, quæ neruis tortilibus magno impetu mittebatur.Eraſm.

PHANATICVS.Lege,Fanaticus.

Φάντασμα & φαντασία eſt viſio & animi conceptus,ſeu ipſa viſionis imaginatio & cupiditas:deducit enim à verbo φαντάζομαι,quod imaginor & perſpicio eſt,Gœdd.ad l.38.n.7.de verb.ſign.

PHARMACVM medium verbum,quod pro veneno,& pro medicamento accipi poteſt: Vnde Cajus Iuriſconſ.Qui Pharmacum dicit, debet addere,bonum,vel malum. Spieg. Adde Brechæum in l.qui venenum,in tit.de verb.& rer.ſign.

PHASIANARIVS,qui phaſianos paſcit. Paul. Iuriſconſ. Phaſianarij autem & paſtores anſerum,non continentur.Spieg.

Φάσμα, Latine viſum,ſpectrum,imaginationem atque illuſionem appellamus,eo quod nobis vel dormientibus & noctu, vel vigilantibus,& interdiu,aliquid apparet, ac veluti oculis noſtris ſeſe obiicit, παρὰ τὸ φαίνεσθαι, quod apparere ſignificat. Etenim apud Græcos hæc verba φαίνομαι φαντάζομαι, καὶ ἰνδάλλομαι, imaginari,apparere, & perſpicuum eſſe ſignificant. Brechæus in l. oſtentum,in tit.de verb.& rer.ſign.

Φθονεῖν apud Græcos ſemper ſignificat vel negare vel prohibere. Polyb. libr.6. loquens de captiuis Cannenſibus, παρεκάλουν τὸ μὴ φθονῆσαι τῆς ἐξουσίας τῆς σωτηρίας.

Φενακισμός, impoſtura: φενακίζειν, imponere, à φενάκη, adulterina coma.Goth.ad l.4.§.2.de ædil.edict.

Φερνή dos, ἀντίφερνα,dotis compenſatio,Goth.ad l.20.in prin.Cod. de donat. ante nupt.

PHIBIONITÆ,hæretici,quorum meminit Goth.ad l.5.in princ. C.de hæret.

PHILANTHROPIVM, Vlp.vſurpat in l.2. ff.de proxenet. pro φιλανθρωπία & φιλανθρώπευμα, id eſt, liberalitas, munificentia. Idem dico,inquit, & ſi aliquid philanthropij nomine acceperit. De proxeneta loquitur,qui ſi mercedis aliquid pro opera ſua receperit,ex conducto non tenetur.Hotom.

PHILARCHVM Iulianus Nouel.102.perire Ducem Sarracenorum interpretatur, quos ex fœderatis Romano nomini fuiſſe conſtat. Sext.Ruffus,Philarchi Sarracenorum in Oſroene ceſſere ſuperati Iornandes in Oſroene Sarracenorum Philarchi deuicti Romanis ſe dediderunt. Cuiac.in expoſit. Nou.Iuſtin. 22.de ſecund. nupt.

Φιλοσοφίας, amor ſapientiæ,& φίλος σοφίας, amicus ſapientiæ:cuius contrarium eſt ἀφιλοσοφία, qua ſapientiam quis & rationes auerſatur.Viues Speuſippum citat.Spieg.

Φιλικόν, id eſt,amicale,& quod datur amice.Hac dictione vtuntur

Impp. in l.4.C.de nauic.ſeu naucl.publ. Solatiis pro mercedula, præſtitis ex tributariæ penſitationis immunitate, & eo quod vocatur φιλικόν. Prat.

PHILIPPI, orum, Colonia eſt Thraciæ ſiue Macedoniæ, de qua Lucanus in 1. Pharſaliæ: ----vidi iam Phœbe Philippos. Philippenſis Coloniæ meminit ICtus in l.fi.ff.de cenſib. Nebriſſ.

PHILIPPVS Corneus, ICtus Peruſij natus. Peruſij, Ferrariæ, & Piſis publice iura annos prope 50. profeſſus eſt: nonnulliſque de iure confectis commentariis, fere octogenarius ann. 1460. in vrbe patria vita ceſſit. Horom.

PHILIPPVS Decius, ICtus, Mediolani natus, cum annos triginta iura in Italia publice interpretatus eſſet, certis de cauſis in Galliam profugit: & Valentiæ Cauarum, quæ in Delphinatu eſt, aliquando docuit. Vnde à Florentinis reuocatus iterum Piſis, deinde Senis docuit: accepto mille quingentorum aureorum ſtipendio annuo, mortuus Senis ann. 1535. quam plurima de iure volumina reliquit. Hot. Prat.

Φιλεῖν dicitur amor: Vnde filij dicti, Connan. lib.5.c.1.nu.2.

PHILODICI dicuntur, iuris ſtrepitu gaudentes. Bud. in leg.1.de iuſt.& iur.

PHILOSOPHARI, pro temperare affectibus, aduerſus res acerbas infracto eſſe animo, non noſtris tantum venerandis columnis eccleſiæ, Chryſoſtomo, Baſilio, & Gregorio Nazianzeno, ſed & Ciceroni eſt. Locum citat Eraſm. in Chil. Spieg. Vere philoſophantur ij qui pecuniis Rempul. iuuant, l. ἐὰν δύο, §. περὶ δὲ τῶν, C.de excuſ.tut. Prat.

PHILOSOPHI excuſantur à tutelis, l.6.ff.de excuſ.

PHILOSOPHIA Moralis, eſt notitia legis naturæ, & concluſionum, quæ ex illa in demonſtrationibus ſequuntur, de moribus & omnibus honeſtis actionibus. At teſte Philippo, eruditiſſima definitio eſt hæc: Philoſophia moralis, eſt pars illa legis diuinæ, quæ de externis actionibus præcipit. Eam Diuus Paulus venuſte ius Dei vocat, Rom.1. Porro nos cum Inſulano ad moralem Philoſophiam referimus quoque ius Ciuile, hiſtoriam præſertim veterum temporum, apophthegmata ſapientum & fabulas eruditas.

PHILOSOPHIA vera eſt iuſtitiam colere, boni & æqui notitiam profiteri, l.1.ff.de iuſt. & iur. Hot. Plato lib.10. Epiſt. ad Ariſtodorum firmitatem, fidem, & ſinceritatem Philoſophiam vocat. Prat.

PHILOSOPHOS hoc primũ profiteri oportet, Mercenariã operam ſpernere l.1.§.1.ff.de extraord.cogn. Vnde Philoſopho hęc Impp. obijciunt. Cum Philoſophum te eſſe proponas, vinceris auaritiæ cæcitate, l.6.C.de muner.patrim.lib.10. Briſſ.

PHILYRA in l.50. ff.de legat.3. frutex eſt papyro. Niloticæ non abſimilis, vt Suidas docet his verbis: φίλυρα εἶδος δένδρου, ὃν λέγουσι βίβλον παπύρῳ ὅμοιον. Ductilis autem erat philyræ liber, adeo vt ex ea coronæ olim nectenterentur, vt Horat. lib 1. Carm. & Ouid. lib.5. Faſtor. & Plin. libro 10. ſignificant, Briſſ. Vide Cottam in memoral. in verb. Librorum.

PHILYRA, ſeu Philura, arbor tilia eſt. Et Philuræ, librariorum chartæ dicuntur ad ſcribendum aptæ, ſiue illæ ſint ex tiliæ tuniculis interioris corticis, ſiue quacunque alia materia. Vlp. de leg.1.l. librorum appellatione. Siue in philyra, inquit, aut in corro aliquo, vt nonnulli conficiunt. Nebriſſ. Philyram corticem eſſe tiliæ, Græci adſeuerant, in quas notas verborum & ſenſa mandari literis ſæpe proditum eſt, author Alex. de Alex. Gen. dier. libr.2.c.30. Spieg.

Φοῖνιξ: vide ſupra ... & exoblatta.

PHOLIS, ſub Theodoſio Iuniore tributum mulorum ab eo conſtitutum Conſtantinopoli: quod his ſibi in bello opus eſſe diceret. Phollis autem aliud tributi genus eſt, quod nobiliores quique ciuitatis pendebant, prout ſecundum habitationes fuerant comprehenſi: vt nobilitas quæ ad bonam fortunam illos perducere debuerat, hoc incommodi ſecum afferret: primo quidem tributo auri libræ octo, ſecundo quatuor, tertio duæ pendebantur. Et vt ait Eſychous illuſtris Philoſoph. in 6. Hiſtoriæ de temp. diuiſ.

PHONASCI appellantur Moderatores vocis, & Magiſtri, qui eam intorquere, mittere, lenire, exaſperare docẽt & ſupplantare, de quo Tranquillus & cæteri: eorum ars dicebatur φωνασκία. Dictio Græca à verbo φωνέω originaliter inclinata, quod ſignif. loquor. Suetonij verba ſunt hæc in Nerone. Neque quicquam ſerio jocove egit niſi aſtante Phonaſco, qui moneret, parceret arteriis ac ſudarium ad os applicaret. De Phonaſco idem in Auguſto & Inſtitutionum lib.2. Quintilianus. Ioan. Baptiſt. in comment. epiſt. Sidon. Apoll. ad Agric. libr.1. vide & Budæum in l. athletas, ff. de his qui not. infam.

PHOLLIS pondus eſt, alio nomine dicta Balantium, trahit autem Donos 250. hoc eſt, libras 312. & vncias 6. Singuli vero Doni libram. 1. & vncias 12. comprehendebant. Eſt & alius Phollis coactus ex argenteis leptis, qui militibus, quos miliarios vocabant, dabatur. Lepti autem Ceration vnum cum dimidio continent: ita Phollis iſte argenti ceracia 208. habet, & nummos 9. quæ ſumma nunc valet millia 109. Eſt & Phollis alius, à duabus auri libris incipiens, & vſque ad octo procedens, prout ſoluentium tributa ſubſtantiæ patiebantur: Verum Suidæ Phollis maſculini generis, eſt obolus. Idem in dictione, κέρματα ducenti & 10. oboli, quos Pholeis vocant. Et hoc ſenſu ab Auguſtin. de Ciuit. Dei vlt. lib. capitur, tametſi Beroald. in Apulejo Pholles legerit: cum ea vox nunquam pro pecunia accipiatur. teſte Alciat. in rub. Cod. de prætor. & hon. prætor. lib.12. Spieg.

PHORMIONES, φορμοὶ, tegetes ex iuncis aut ſtraminibus contextæ. apud Vlp. leg 12 §.12. ff.de inſt. vel inſt. Legitur tamen Formiones, errore peruulgato. Hot.

PHORMIONES contineri domus inſtrumento legato, ſcriptum reliquit Vlp. in l. quæſitum eſt, §. acetum tit. de fundo inſtructo poſt Pegaſum, & pleróſque alios, quo in loco quid phormiones eſſent, ſatis dubitaui. Neque aliqui eorum qui apud Latinos dictiones collegerunt mentionem fecerunt. Eraſmus in adagijs ſuis etiam meminit, chiliade 12. in hæc verba, φορμίωνος, Thori Phormionis: de ſtratis inquit, ſordidis ac frugalibus minimeque delicatis, qualia ſunt cubilia militaria, & quale ſibi apud Homerum parat Vlyſſes, ex arborum congeſtis frondibus, ac ramis humi ſubſtratis. Refertur à Suida: Phormio Dux quidam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis, notæ, ſicut conjicio, patientiæ: adeò vt exuccus redditus ſit, & marcidus. Donatus quoque, grammaticus magni nominis, in Terentium ſcribit his verbis: Phormio, inquit, non à formula, ſed à Phormione dicitur Sparteo quem nos Eronem dicimus triuialiter & pro conſuetudine. Et alibi ſcribit Phormionem Græcis tegeticulum ſignificare à quo inſternitur pauimentum, & inde paraſitus viliſſime conditionis Phormio dictus eſt. Idem alibi refert, Phormionem Græco vocabulo dici ſtramen nauticum, à cujus rei capacitate vel vilitate, etiam ab Apollodoro paraſitus Phormionis nomine nuncupatur. Sed & in dictionario Græcolatino, Phormos ſtorea interpretatur. Erit igitur mens Iureconſult. noſtri, vt in legato domeſtici inſtrumenti veniant lecti viles, & qui ſeruorum cauſa parari conſueuerunt: & propterea opportune Iureconſul. ibidem dicit, Centones etiam tali legato contineri, ſtragula enim ſunt quædam graſſiora, villis paſſim pendentibus: quibus lecti viliſſimarum perſonarum ſternuntur, Cotta. vide paulò ante Pero vt vult Hotom. Et ſupra in verbo Ero etonis.

Φρατρίαι Ariſtoteles vocat conuentus hominum qui ejuſdem putei vſum habent. Connan. lib.1. c.5.nu.1.

Φρύγανα Latini Gremium. hinc Gremiales arbores, vel vt alij Cremiales. vide ligni appellatione quid contineatur. Item vide ſupra Cremia.

PHRENESIS proprie cerebri paſſio eſt, principales actiones eius lædens, mentemque commouens & inſanire faciens: à pallida, ſeu flaua bile proficiſcens. Latine inſaniam dixeris. Hinc Phrenetici dicuntur, qui phreneſi laborant. Vlpian. l.1.§. apud Viuianum quæritur, verſ. interdum tamen. Veluti, inquit, contingeret φρενιτικῷ. Producenda eſt autem, contra vſum, penul. ſyllab. vocabuli Phreneſis. Spieg.

PHTHISIS. Tabes, & Phthoe eiuſdem ſignificationis ſunt, quia idem morbus iis nominibus ſignificatur. Nam quam Tabem Latini dicunt, hanc proprie Græci & præſertim Athenienſes φθόην nominant. Hippocrates autem φθίσιν vocat, vt ſcribit Galenus in commentariis Aphoriſmorum ipſius libr.7.c.16. Sunt tamen qui φθόην & φθίσιν inter ſe differre cenſent, vt videbis apud Leonhardum Fuchſium c,33. ſui compendij. Hunc autem morbum, venus admodum offendit & irritat, vt tradit ipſe Hippocrates lib. περὶ νούσων, id eſt, de morbis, 2. non ſemel Celſus lib 3. cap.22. in fin. Lucianus in Saturnalibus, Tiraquel. in l.1.5. connub. gl.1. parte 15.

PHYLACA. Lege Hydrophylacæ.

PHYLACTERIA dicuntur chartæ, in quibus continentur incantationes, vt in c.2.33.q.5. & ibi gloſſ. not. Io. Bello. Etymol.

PHYLARCHI dicuntur duces optionum, id eſt, eorum qui fœderatis auxilia ferunt. Rectiſſime enim Iulianus in Nouella 102. Φύλαρχον interpretatur Sarracenorum ducem, quos ex fœderatis fuiſſe conſtat. Procopius primo de bello Perſico: ὁ δὲ ἐπὶ Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων ... φύλαρχοι τῶν παρὰ Ῥωμαίοις Σαρακηνῶν ..., vbi Volaterranus perperam legit Chiliarchi. Idem paulo poſt: καὶ αὐτὸν βασιλεὺς φύλαρχον τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Σαρακηνῶν κατεστήσατο. Theodorus Anagnoſtes 2. Ἀλαμουνδάρου τοῦ φυλάρχου Σαρακηνῶν. Vide Philarchum.

Φύσις, Ariſtoteles φύσιν proprie dici naturæ inclinationem ſine iudicio, ſiue inconſultum quendam impetum, vt notauit Balduin. in com. Inſt. de iuſt. & iur.

PHYTONISSA, vox in Canonicis decretis barbate ſcripta. Scribendum autem Pythoniſſa: qua voce Diuus Auguſt. vſus in ciuitat. Dei eſt, pro vaticinatrice muliere, quam Græci Pytho vocant. Annotat. Alc. in Parerg. Spieg.

P I.

PIA cauſa eſt, dum xenotrophio, vel miſerabilibus perſonis, puta viduis, puſillis, & id ſimilibus quid relinquitur: alioqui ſi alicui diuiti quiſquam ob Dei amorem ſe legare dixerit, pro cauſa

non eſt. Sicut cum quiſquam male ablatum, certæ perſonæ reſtituit. Vide Bart. in l.1.C.de ſacroſ.eccleſ. Spieg.

PIA cauſa dotis cauſa eſt, l.15. §.ſi mulier, ff de cond.cauſ.dat.

PIA cauſa domus refectio, l.ſi quis pro redemptione, §.fin. C.de donat.

PIACVLVM committit qui corpus ſepulturæ traditum nudauerit, & ſolis radiis oſtenderit Paul.lib.1. Sent.tit.23.

PIÆ cauſæ quam indulgeatur, indicat Alciat. in comment. ad l. 1.C.de ſacroſ.eccl.

PICARIÆ ſunt picis fodinæ, quales populus Roman. in reditu habuit l.17. in fin. ff.de verb.ſign. vt in Pandect. Flor.bene legitur. Cicero in Bruto. Quæ, ait, picarias de P.Cornelio & L. Mummio cenſoribus redemiſſet. Briſſ.

PICENVM, cuius meminit Scæuola de legat.3. regio Italiæ eſt quondam vberrimæ multitudinis. Namque trecenta & ſexaginta millia Picentium in fidem Romani populi venere. Ea nunc Marchia Anconitana dicitur. Spieg.

PICTACIA in l.5. & l.penult. §.ſuper his vero C.de erogat.milit.an.libr.12. l.29. de petitionibus & vlt.dat. in C.Theod. (vbi alii Pittacia) ſunt rationes & commentarij annonarum militarium, ſic dicta, quod è fuſili pice ad exarandum conflarentur. Lampr.in Alexand. De promouendis etiam militibus ſibi adnotabat & perlegebat cuncta Pictacia Caſſiod. lib.1. Variar. Sic Romani prædium ſine delegatoris cujuſquam pictacio præſumptos Barbaros occupauit. Moſchopulus περὶ σχεδῶν πιττάκια ait, Δωρικῶς τὰ μικρὰ γραμματεῖα τῶν ἁμαρτιῶν, ἀφ᾽ ὧν ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν. Briſſ. & Prat.

PICTOR pretioſus. Vlpian. Et ideo, ait, ſi pretioſo pictori pollex fuerit præciſus, & intra annum, quo præcideretur, fuerit occiſus, poſſe Aquilia agi, eoque precio æſtimandum, quanti fuit prius, quam artem cum pollice amiſiſſet. Spieg.

PICTORIS inſtrumento legato, ceræ, colores, ſimiliaque horum legato cedunt, item peniculi & cauteria & conchæ, l.17. ff.de inſtruct. vel inſtrum.

PICTVRA & ſcriptura hoc differunt, quod pictura magis ad rerum verarum naturaliumque ſimilitudinem accommodatur, vt eas oculis tanquam præſentes offerat: ſcriptura verò ſatis habet ſi animi altetius cogitata nobis declaret & nobiſcum tanquam viuo ſermone colloquatur, Connan.lib.3.c.6.n.6.

PICTVRÆ cedit tabula. Nam pictura non eſt ſimplex tabulæ acceſſio, ſed ſpecificatio, formam tabulæ addens, vt non amplius tabula, ſed pictura, ſeu imago ſit & vocetur, vt ex l.qua ratione, §.ſed non vt literæ, ff.de acquirend.rer.domin. apparet, Gœd. ad l.14. in princ. ff.de verb.ſign.

PIETAS eſt, vt inquit Cic.1. de nat.deor. iuſtitia aduerſus deos, quam religionem dicimus, qua ſublata, non poſſit conſtare fides, humanique generis ſocietas. Eſt & pietas cultus erga maiores, aut ſanguine coniunctos l.in teſtamento, ff.de fideicom. libert. Maiorum quoque erga ſubiectos clementia & benignitas pietas eſt, l.pen.ff.de oper. libert.l.imperialis, in princ.& §. 1.C.de nupt. Auguſtinus: Pietas vera, eſt verax Dei cultus, non cultus falſorum tot deorum, quot dæmoniorum. Iure noſtro improbatur, quod pietas prætextu fit cum alterius iactura leg. eleganter, §.ſi compenditum, ff.de dolo & in l.ſi hominem in princ.ff.depoſiti. Pietas item accipitur pro miſericordia, quam alter exercet erga alterum, qui ſe iuuare non poteſt. Spieg.

PIETAS eſt parentibus à libertis debitum obſequium, debitus honor, debita reuerentia & caritas. Briſſ.

PIETAS patris, extra reprehenſionem eſt l.1. §.vtrum ff.Quæ in fraud.creditor. Spieg.

PIETAS quoque fratrum inter ſe dicitur. Arbitro accepto fratres communem hæreditatem conſenſu diuidentes, pietatis officio funguntur, l.vlt. ff.famil.erciſc.

PIETAS quoque erga propinquos dicitur. Quinetiam quodlibet humanitatis officium pietati tribuitur. Qui ſine pietatis intentione alienum cadauer funerat. l.14. §.ſed interdum, ff.de religioſ. & ſumpt. Briſſ.

PIETATE Deo pares ſumus l.ſi imperialis C.de nupt. Spieg.

PIETATIS ratio habetur l.1.ff.de obſeq.patron.præſt.

PIETATIS reſpectus, in §.fin. l.ex duob. & pietatis fiducia, in §. quanquam l.liberto, ff.de negoc.geſt. Spieg.

PIGER & tardus hoc differunt, quod piger eſt incipiendo, tardus in perficiendo, l.ſi quid venditor, in pr.ff.de ædil.edict.Prat.

Πιγὰ appellatur fons Dorice παγὰ Vide ſuperius Pagani.

PIGMENTARIVS poni videtur pro pharmacopola, id eſt, medicamentorum venditore. Martian.l.3.§.1. ff.ad legem Cor.de ſicar. Alio SC. effectum eſt, vt pigmentarij ſi cui temere cicutam, ſalamandram &c. Opinor quod pharmacopolarum muneris hæc pars quædam eſt, vt ea quæ ad pigmenta pertinent, diuidant. Hot.

PIGMENTVM, vnguentum quo vtuntur puellę ad venuſtandam faciem. Vnde per tranſlationem mendacium, atque fraudem ſignificat: quia is qui pingitur, non eſt naturalis color, ſed artificialis. Hinc pigmentarius ſumitur pro venditore iſtius vnguenti.

PIGNORIS appellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori maxime ſi nobilis ſit. At eam, quæ ſine traditione nuda conuentione tenetur, proprie hypothecæ appellatione contineri dicimus, §. item Seruiana. inſtit. de actionibus. Quod & ſupra diximus, in dictione hypothecæ. Datur autem pignus, quia creditor accepto eo, ſibi ipſi cautum vult, vt ſcilicet ex eo ſolutionem poſſet conſequi. Quam ob cauſam is, qui pignus tenet, non tenetur alijs creditoribus id ipſum in medium proferre, niſi rei ſeruandæ cauſa poſſideat, leg.illud conſtat ff.quæ in fraudem cred. Puta cum quis diuerſis creditoribus eſſet obſtrictus, vnus eorum crebro eum interpellauit, debitúmque exegit, is autem non exiſtens ſoluendo, creditori ſuo pignus dedit, deinde reliqui creditores petierunt mitti in poſſeſſionem bonorum debitoris, veluti latitantis & detrectantis judicium. An hoc caſu creditores, miſſi in poſſeſſionem bonorum, poſſent etiam creditoris ſui pignus apprehendere? nequaquam, quia creditor accepto eo pignore ſibi cautum voluit, vt ſc. ex eo ſolutionem poſſet conſequi, & non ex vniuerſali creditorum poſſeſſione, puta rei ſeruandæ cauſa: nam qui ex ea poſſidet, velut omnium creditorum nomine poſſidens, bonáq; debitoris creditoribus cuſtodiens, merito ab ijs conuenitur, vt res in medium proferat. Anc.

PIGNORIS verbum variam habet ſignificationem. Interdum enim ipſam rem pignori datam ſignificat, quæ locutio metonymica eſt, vt cum dicimus, pignus eſſe venditum aut diſtractum, cum dicimus pignus eſſe traditum. Interdum ſignificat jus, quod conſtitutum eſt creditori in re vt debitum ei ſit eo ſecurius, quæ pignoris ſignificatio meo judicio propria eſt, vt cum quærimus, qui potiores in pignore habentur. Interdum denique ipſam ſignificat obligationem, quæ ex pignoris conſtitutione proficiſcitur, vt cum quærimus quib. modis pignus vel hypotheca contrahatur, item quibus modis ſoluatur, vide Vult. ad §. item Seruiana 6.num.29. Inſtit.de actio. & Gœd. ad leg. plebs eſt 238. §.de verb.ſign.

PIGNVS appellatum eſt à pugno, quia res quæ pignori dantur, manu traduntur, leg.238. ff.de verbor.ſignificat. Itaque Pignus proprie eſt, cum poſſeſſio tradita eſt creditori: hypotheca vero, cum non tranſit poſſeſſio ad creditorem, l.9.§.1.ff.de pign. act. Briſſ.

PIGNVS in genere ſic dictum eſt omnis res pro debito creditori obligata: quo modo etiam hypothecam recte dicimus eſſe pignus. Specialiter autem acceptum eſt contractus realis, per quem res aliqua traditur creditori in ſecuritatem: Eóque modo differt à mutuo, commodato, depoſito, aliíſque contractib. Mutuum námque & commodatum ſunt vſus ipſius rei, commodatum eſt cuſtodiæ, pignus eſt ſecuritatis, Secundo mutuum & commodatum ſpectant debitoris tantum vtilitatem; depoſitum ſpectat vtilitatem duntaxat creditoris, pignus vtilitatem vtriuſq; & creditoris & debitoris, illius quidem, vt creditum, ipſi ſit eo ſecurius, hujus autem vt ipſi credatur. Tertio. In mutuum & depoſitum veniunt res mobiles, in illud (mutuum) quidem res mobiles in quantitate conſiſtentes, in hoc (depoſitum) quævis res aliæ corporales mobiles: In commodatum & pignus veniũt res non tantum mobiles, ſed & immobiles, quin etiam res incorporales. In hoc autem conueniunt hi contractus, quod res, quæ in contractum venit, ſingulis ſit præſens & tradatur. Ex eo enim nomen habent contractuum realium, Hinc eſt, vt in definitione pignoris non diſtinxerim res, ſed ſimpliciter rem dixerim eſſe tradendam: quia ipſa etiam nomen pignus diſtinguitur ab hypotheca, vnde & nomen haber pignus, quaſi in pugnum datum. Si enim rei illius, quæ pro ſecuritate à debitore creditori obligatur, nec dominium nec poſſeſſio in creditorem transferatur, ſed vtrunq; penes debitorem maneat, tum proprie loquendo dicitur eſſe conſtituta hypotheca non pignus §.ſic itaque Inſtit.de act. In pignoris enim contractu ex traditione poſſeſſio rei ad creditorem tranſit, proprietate interim remanente apud debitorem; l.cum & ſortis 35.in fi. ff.de pig.act. l.qui pignoris, 6. ff.de acqu.vel amitt. poſſ.l.ſerui 16.ff.de vſuc. Vult.ad §.fi.nu.1.& ſeqq. Inſtit.quib. mo.re contrah.oblig. Et de differentia pignoris & hypothecæ, vide Gœd.d.l.& Vult.ad d.§.item Seruiana, n.11.& ſeqq.

Inter PIGNVS & hypothecam quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt. Nam de qua re inter creditorem & debitorem conuenerit, vt ſit pro debito obligata, vtraq; hac appellatione continetur; ſed in alijs differentia eſt. Nam pignoris appellatione eam rem proprie contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori, maxime ſi mobilis ſit. At eam quæ ſine traditione, nuda conuentione tenetur (proprie hypothecæ appellatione contineri dicimus, §. inter pignus. Inſtit. de act. vnde pignora & hypothecæ interdum ſeparantur, l.7. ff.de diſtract.pig. Verum in vſu hæc verborum proprietas plerúmque confunditur, & promiſcue pignoris & hypothecæ vocabula vſurpantur. Briſſ.

PIGNVS Vultejus jam d.loc.nu.17. diuidit hoc modo: Pignus, inquit, eſt neceſſarium vel voluntarium. Neceſſarium quod vel à lege inducitur, vel à magiſtratu. Voluntarium quod ex conuentione tacita vel expreſſa deſcendit. Illud ICtus vocat præ-

torium,hoc conuentionale, l.2. C.de prætor.pignor. Neceſſarium ſubdiuidit Vultei. in legitimum & prætorium. Prætorium item in prætorium in ſpecie ſic dictum & judiciale. At ſecundum Hot.

PIGNVS aliud eſt priuatum, aliud publium. Priuatum dicitur, cum jus pignoris priuato,& rei priuatæ cauſſa quæſitum eſt, id autem eſt triplex, conuentionale, prætorium & legitimum.

PIGNVS conuentionale eſt, in quod jus ex contrahentium conuentione vel expreſſa, vel tacita, quæſitum eſt, l.2. C.de præt. pign. l.1.ff.de pign.act. nam hypotheca tacita propterea inducta eſt, quoniam id inter partes tacite conueniſſe videtur: veluti cum inducta illata in prædium vrbanum pignori ſunt locatori l.14. ff.in quib. cauſ. pign. Item vt ſecundi conductoris res tacite domino obligatæ ſint l.11. §.ſolutam, ff.de pign.act. quo in genere etiam ea numero pignora,quæ teſtamento conſtitui poſſe, traditur in l.non eſt 26. ff.de pign.act.quippe cum vbi de debitoris voluntate conſtet,de creditoris animo & conſenſu dubitari non poſſit. Hot.

PIGNVS prætorium eſt, quod miſſio in poſſeſſionem conſtituit Vel in quod jus ex miſſione in poſſeſſionem, quæ ex prætoris edicto fit, ei qui miſſus eſt acquiritur d.l.2. C.de præt.pign. l. miſſio, 12. ff.pro empt. l.3. §.1. ff.de reb.eorum, & d.l.26. ff.de pig.act.Tum enim miſſus pignus occupat, l.2.& l.cum rempu. C.qui pot.in pig.qua de cauſa priuatum appellamus: quod ſcilicet & priuato traditur,& rei priuatæ cauſſa conſtituitur.

Prætorium autem appellatur, propterea quod non tantum prætoris juſſu, (vt quod rei judicatæ exequendæ cauſa fit) ſed etiam ex ipſius edicto conſtituitur, l.3.C.vt in poſſ. legat. Hot. De prætorio pignore vide fuſe Cujac.5. obſer.30.

PIGNVS legitimum eſt,quod lex ipſa inducit, etiam inuito domino,quod ipſum quoque non inepte dici poteſt tacitum quale eſt hypotheca illa, quam introduxit Iuſtiniani conſtitutio, dotis cauſa, ejúſque vel dandæ, ſi promiſſa ſit in bonis promittentis, vel ſuo tempore reſtituendæ, ſi data fuerit in bonis mariti, l.vnic.§.& vt plenius C. de rei vxor.act. Tale quoque eſt hypotheca, quam pupilli habent in bonis tutoris pro adminiſtratione,l.pro offic. C.de admin.tut.Et ſimilia,quæ enumerat Franciſc. Balduin.in tract.de pig.6.7. Vult.ad d. §.item Seruiana 6. n.18. Inſt.de act.

PIGNVS publicum eſt: quod non priuatim, ſed publice conſtituitur, i.e. vt non à priuato,ſed publice occupetur:quamvis & priuatæ & publicæ rei cauſſa conſtituatur. Eius duæ ſunt ſpecies: aut enim rei judicatæ, aut coercendæ contumaciæ cauſa conſtituitur. (tut.Briſſ.

Quaſi PIGNVS eſt cum res pignoris loco in ſecuritatem retine-

PIGNVS contumaciæ coercendæ cauſa per ſe intelligitur, & ab eo cuius de ea re poteſtas eſt,conſtitui ſolet, veluti cum is qui in ius venire & reſpondere contemnit, pignorib. captis coerceetur, l.1.§.poſt editum, ff.de vent.inſp. aut tutores curatoreſve qui juſſi non cauent. §.pen. inſtitut. de ſatiſdation. tut.aut. ij, qui miſſos in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittunt, leg.4.§.1.ff.de dam.infect.De hoc eodem intelligendum eſt, quod Phillipp.11. Cicero ſcribit: Senatores qui ſine cauſſa à Senatu aberant: pignorib. & multa coerceri.

PIGNVS rei judicatæ cauſa eſt,quod rei iudicatæ exequendæ cauſa in priuatorum quidem gratiam, ſed tamen publice & ex officio capitur, atque diſtrahitur,l.3.ff.de reb.eor. l.1. & paſſ.C. ſi in cauſſa iudic. l.9. ff.de minorib. l.40.ff.de judic. Publicum enim iccirco pignus hoc appellamus, quia quamuis rei priuatæ cauſa,id eſt, vt priuatis ſatisfiat, conſtituitur tamen neque priuato, id eſt ei qui judicio vicit,quæritur: neque ab illo occupatur: ſed (vt dixi) prætoris officio capitur ac diſtrahitur, l.2.C.ſi in cauſſ.judic. Hot. hoc item & judiciale dicitur, inq; eo à prætorio differre putatur: quod poſt ſententiam definitiuam capitur: prætorium autem ante ſententiam ex rei contumacia, licet alterum pro altero promiſcuè interdum vſurpetur. Vide Cujac.lib.obſeruationum 5. c.30.

PIGNVS capere, vetere Romanorum inſtituto ſenatoribus, qui, cum in ſenatum venire deberent, non adeſſent acta multa dicebatur, & antequam hæc ſolueretur, pignus capiebatur. Significat id præter Liuium & Cice.in Philipp.cum inquit.Quis vnquam tanto damno ſenatorem coegit? aut quid eſt vltra pignus? Vendi autem ſolita fuiſſe pignora, innuit idem Cicero in procemio tertij de Orator. Me hiſce pignoribus putas poſſe teneri, non tibi illa ſunt cædenda. Vbi.

PIGNVS cædere, antiquo verbo dixit, pro eo quod eſt auctione diſtrahere. Namq; cædere ſignificabat conſumere,vt eſt à Nonio commentariis linguæ Latinæ traditum. Porro de pignore capiendo deque mulcta dicenda ſenatori, qui à Senatu abeſſet. Marcus Varro vt apparet ex Gellii lib.14.diſputauit.

PIGNERATIONES in tit.de iniur. in 6. & Auth.ſed omnino,C. ne vxor pro marit. Græcis dicuntur ἐνεχυρασμοὶ vt Nou.52. & [illegible] & ὅμηροι & Barbaris interpretibus. Repreſſaliæ. Vide Clarigatio. Prat.

PIGNERATITIA actio eſt actio perſonalis, data his qui pignus conſtituerunt ad id vel recuperandum: vel quid aliud,aut eius nomine præſtandum: quæ actio & ipſa duplex eſt directa & contraria. Directa datur debitori pignoris recipienda cauſa, vel ejus precij, aut ejus quod intereſt l.fideiuſſor.32. ff.de neg. geſt.l.pen.ff.de pign.act. l.Lucius,78.§.nugatus,ff.ad Senatusc. Treb. & datur aduerſus creditorem, cum quo contractum eſt, aut ejus hæredem. An etiam aduerſus tertium rei poſſeſſorem? & non dati juri eſt magis conſentaneum ejuſque principijs, tametſi jure Canonico quidam velint eam etiam aduerſus tertium rei poſſeſſorem dari ex æquitate, quod tamen non probo. Contraria autem datur creditori ad id quod ei pignoris nomine probabiliter abeſt,puta ad neceſſarios ſumptus & impenſas veluti refectiones ædium & curationes, quas creditor fecit in rem pignoratam,& omnino in id quod intereſt, vt ſi debitor ſciens æs pro auro oppignorauerit,vel ſi ſciens rem alienatam,aut jam ante alij oppigneratam,pignori poſuerit, l.1.in fin.l.tut.16.§.contrarium,ff.de pign.act. Et generaliter ſi debitor malitioſe verſatus ſit in pign. l.3. l.ſi rem alienam, 9. ff.de pign.actio. Vult ad §.25.num.37. Inſt.de act.

PIGNERATITIA actio regulariter non datur,niſi debito exoluto, id quod vel maxime verum eſt in actione directa. Nam in contraria quandóque ſecus eſt, in directa actione dicet,actor, primum rem fuiſſe pignoratam: Deinde debitum pro quo pignoratum erat,eſſe exolutum,vel cauſam debiti ſublatam,quoquo modo id voluerit creditor, licet ſolutum non ſit, puta ſi alijs pignoribus ſibi caueri voluit, vt ab hoc recedat, ſiue fidejuſſoribus ſiue reo dato, ſiue nuda conuentione, l.ſi rem, §. omnis, ff. de pign.act. Tertio pignoris reſtitutionem negari à creditore ſine cauſa. Quod ſi vero creditor cauſam habeat cur nondum reſtituat, tum vel directa intentata reconuenire poteſt debitorem contraria, vel ea etiam non intentata per ſe ipſum & vltro,vt loquitur lex ſi pignori,29. ff.famil. herciſc.l. ſeruus meus, 39. ff.mandati, l.ſi is qui rem 59. ff.de furtis, pro ſuo intereſſe rem in judicium deducere.In actionem pignorat. venit dolus, culpa lata & leuis, l.creditor l.pignus, C.hoc tit. non leuiſſima, l.contractus 23. de reg. jur. multo minus caſus ſumitur, d.l.ſi creditor, l.qui fortuit. C.h.t. l.ſi quis ex argentarijs, 6.§.penult. ff.de edend.niſi forte conuentio aliam contractui legem dederit. Veniunt etiam in eam fructus, quos creditor non lucratur, ſed vel reſtituere volente debitore cogitur,vel imputare in ſortem, vt tanto minus debeatur. Contrariæ actionis requiſita, ex his quæ dicta ſunt patent per ſe ipſa. Vult. d.loc. n.41.42.

PIGNERARE eſt pignori ponere. Si ego eandem rem alij pigneraui, l.14.ff.de diuerſ.tempor.præſcript. Briſſ.

PIGNERARI eſt pignori obligari,l.4. C.quæ res pign.Briſſ.

PIGNERATITIA actio eſt in perſonam actio quæ debitori ad pignus repetendum ſoluto debito, vel ſi eo nomine ſatisfecerit,datur. Briſſ. longe diuerſa eſt ab hypothecaria:illa enim eſt in perſonam, bonæ fidei, nec vnquam hypothecariæ appellatione continetur,nec vnquam eſt inter alios quam contrahentes eorúmve hæredes: hypothecaria autem realis eſt & aduerſus quemvis poſſeſſorem. Vult. d.loc.interdum tamen ICti actionem pigneratitiam vocant hypothecariam, quæ creditori pignoris perſequendi cauſa datur, l.3. §.eſt autem, ff.ad exhiben. l.9.ff.quib.mod.pign. l.7.§.inter,ff.com.diuid. l.11.in fin. l.19.& l.penult.§.1.ff.de except.rei iudicat. l.41.ff.de pign.act. l.5. C.ſi re aliena pign. l.13. ff.de cond.indeb. Vt autem pigneratitia actio,ita & pigneratitia exceptio appellatur l.6.§.idem Iulianus, ff.commun.diuidun. Briſſ. Prat.

PIGNERATITIVM,quod pignori datum eſt,vt res pigneratitia. Vir pigneratitius,cui pignus capere licet. Spieg.

PIGNERATITIVM appellatur à Papiniano iudicium, quod de pignore dato proponitur, vel redditur, in leg 2. ff.de pignor. Briſſon.

PIGNERATITIVS creditor is dicitur,qui ſub pignoribus credidit, qui pignora vel hypothecas ſuſcepit Briſſ. cui pignus datum eſt. Vlpian. l.2. ff.de damn.infect.quæ ſpecies eſt in contrario latere apud Marcellum agitata, an creditori pigneratitio damni infecti caueri debeat, & l.15. §.12. Item quæritur in pigneratitio creditore, an pignoris perſecutio denegetur adverſus eum,&c. Hotom. Prat.

PIGNERATITIVS fundus,id eſt,pignori oppoſitus, pignori obligatus & oppigneratus. Pomponius l.46. ff.de ſolut: Si creditor fundum pigneratitium vendiderit, & quantum ei debebatur,receperit.Hotom.

PIGNERATOR, qui pignus accipit.

PIGNERO,vel pignoro, aut pigneror,quod vulgo dicimus,per executionem capere, hoc eſt, pignora capere, inquit Budæus. *Pfenden*. Spieg.

PIGNORA injuriæ, vitam & fortunas Cicero in Philip. vocat, obnoxias injuriæ. Valla cum filios ſignificat,non pignera, ſed pignora dici vult, eo quod ſint pignora conjugij, aut charitatis inter maritum & vxorem: tametſi Pontanus lib. 1. de aſpirat. indicat teſtimonio antiquiſſimi epigrammatis, apud vetuſtiſſimos Latinos pignus emiſiſſe genitiuum pigneris, per e, non pignoris,per o.Spieg.

gnori ponere prædia. Apud Scæuol. in princ. l. pater filium ff. de legat. 3.

Pignoris redditio, & chirographi redditio inter ſeſe differunt hoc modo reddito pignore, obligatio perſonalis manet, reddito autem chirographo, pignoris obligatio efficax non manet, l. 2. & 3. ff. de pact. Martialis:

Quod Caietano reddis Polycharme tabellas,
Millia te centum num tribuiſſe putas?

Et alio loco:

Quadringentorum reddis mihi Phœbe tabellas.

Cujac. ad Afric. tract. 4. fol. 45.

Pignoribus capris coerceri tutores curatoreſque qui non cauent legimus, §. penul. Inſt. de ſatiſd. tut. Item eos, qui miſſos in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittunt, l. 4. § 1. ff. de dam. infect. Et eos quoque, qui in ius venire & reſpondere contemnunt, l. 1. §. poſt editum, ff. de venr. inſpic. Pignorum item capione exigi pecuniam fiſco debitam, legimus in l. 10. ff. ad l. Iul. pecul. quod Galli dicunt, *par ſaiſie de biens*. Sucr. in Iul. c. 17. Vectium pignoribus captis, & direpta ſupellectile male mulctatum conieceit in carcerem. Cic. li. 3. de Orator. Non tulit ille & grauiter exarſit, pignoribuſq; ablatis Craſſum incipit coercere. Et in ea lege, quæ à Frontino li. 2. de æquæductib. refertur. TVM IS PRAETOR, QVI INTER CIVES ET PEREGRINOS IVS DICIT, MVLTA PIGNORIBVS COGITO, COERCETO EIQVE CVRATORI, AVT SI CVRATOR NON ERIT, TVM EI PRAETORI EO NOMINE COGERE ET COERCERE, MVLTAEQVE DICENDAE SIVE PIGNORIS CAPIENDI IVS POTESTASQVE ESTO. Et paulo poſt, EOQVE NOMINE HIS PIGNORIS CAPIO, MVLTÆQVE DICTIO VTIQVE ESTO. Sic enim eius loci lacuna replenda eſt. Sic pignorum capio, in l. 7. de exactionibus in C. Th. l. vlt. de diſtrah. pign. in eod. C. Briſſ.

Pigrum ſeruum ad incipiendum, Tardum ad perficiendum Accurſius annotauit in l. ſi quid venditor, ff. de ædil. edict. Spieg.

Piissimus cum hoc Ciceroni diſplicuerit, bonum probumque vocabulum eſſe non poſſe, Ciceronianis videtur.

Pii Imperatores dicti ab Antonino Pio, vt planum id facit Iuſtinian. in §. nobis autem Nou. vt lib. de cætero. Fit enim Antoninus Boionius à Senatu ſic appellatus, ob ſingularem animi pietatem ac pacis ſtudium. Cuius vox illa celebris eſt. Malle ſe vnum ſeruare ciuem, quam mille hoſtes perdere. Hinc ergo ductum eſt, vt Iuſtinianus pius dictus ſit, non à pietate animi vt Accurſ. ſentit Aldob. in procem. Inſtit.

Pila pro orbiculo, qui hinc inde à colluſoribus manibus iactatur, excipieturque. Briſſ.

Pila ludere, apud Vlp. l. item Mela, in princ. & Alfenum l. ſi ex plagis, §. cum pila complures luderent, ad leg. Aqu. Pilæ vocabuli, adductis parum probatis verſiculis, ſignificationes refert interpres. Spie. Hoc vero ludi genere corpus plurimum exerceri, caloremque naturalem commoueri teſtatur Galenus in comment. ad aphoriſm. 48. particul. 2. aphoriſm.

Pilæ l. 30. §. fin. ff. de acquir. rer. dom. grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam, Plin. lib. 6. Epiſt. Saxis, air, deinde pilæ adiiciuntur. Dionyſ. Halyc. libr. 3. Horatiam pilam γυναικεῖαν στήλην interpretatur Prat.

Pilentum, matronarum vehiculum fuit, quo matronæ caſtæ ferebantur. Liu. 5. ab vrb. cond. Coraſ. lib. 2. Miſcel. c. 20.

Pileus dicitur à pilis, quia pilos capitis tegit & ſtringit, not. gl. cler. 2. de vit. & honeſt. cler. Io. Bello. Etymol. Plurima verò de pileis vide apud Maiorag. Miſcell. lib. 3. c. 7.

Pileum, quod inſigne libertatis eſſet, Iuſtinianus pro iuſta & perfecta libertate haberi voluit. Et pilei nomen libertatem ſignificare multis authoritatibus probari poteſt: ſed ſatis erit quod ſcribit Suet. de patre Tib. Primo Preneſte, inde Neapolim euaſit: ſeruiſq; ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliam profugit. & in Nerone: Obiit 32. æt. anno: tantumq; gaudium publice præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret: & qui Iul. Cæſarem interfecere, prætulerunt haſta per mediam vrbem pileum, quaſi morte Tyranni reſtituta ciuibus libertate: vt refert Appia. libr. 1. bell. ciu. Idem in bello Mithrid. ſcribit, Perſeo Macedonum rege capto Pruſiam Bythyniæ regem, veniſſe Romam, toga & calceis indutum, cæterum capite raſo & pileato profeſſum ſe populi Romani libertum, à quo Perſei dominio eſſet liberatus: quod & Liuius ex Polybio refert, in extremi quinti li. 5. decad. Is enim erat habitus libertorum recentium, quod ſtatim quidem omnia liberi hominis ornamenta vſurperent, excepto, quod pilus nondum renatus oſtendebat adhuc indicia ſeruitutis. Erant quippe ſerui raſo & apetto capite, ne quid pilus aut pileus ad domeſticas functiones obeſſet. Et antiquis Græcis capillus erat inſigne libertatis vt ſcribit Plutarchus, quia non facile ſit comatis ad onus ſeruile deſcendere, & negotiis domeſticis inſeruire Conn. lib. 2. c. 6. n. 6.

Pileati ſerui venum ire ſolebant, inquit Gell. lib. 7. c. 4. & eorum nomine venditor nihil præſtabat, vt ſcriptum reliquit Cælius Sabinus Iuriſperitus. Cuius rei cauſam eſſe, ait, quod huiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent, vt emptores errare & capi non poſſent, neque lex vendundi opperienda eſſet, ſed oculis jam perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus, ſicuti mancipia jure belli capta, antiquitus coronis induta venibant. & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Erant & pileati ſerui, qui domini funus antecedebant, quibus libertas ob id ipſum dabatur, vt ſcribit Iuſti. l. vnic. §. ſed & qui, & ſeq. C. de Latin. libert. tollen. Notandum autem obiter, Romanos olim nudo capite fuiſſe, & caput veſte velaſſe, præterquam Saturnalibus, in quibus pileum gerebant. Hinc Martial. lib. 11. epigr. 7.

Permittis puto pileata Roma.

Hinc etiam apud veteres nullæ Romanorum ſtatuæ cum pileo viſuntur. Euſtathius lib. 1. Odyſſ. de Latinis, ἴσως καὶ τὸ τὰς κεφαλὰς ἀσκεπάστους ἔχειν; diſſerit enim, fortaſſe eos nudi capitis conſuetudinem à priſca Græcia duxiſſe quum apud Homerum nec pilei nec cauſæ vlla mentio ſit, & heroico ſeculo videantur ea capitis operimenta hominib. vſitata non fuiſſe. Prat.

Pilus nomen generale eſt, in animaliúmque fructu exiſtit, §. in pecorum. Inſt. de rer. diuiſ. Pili non facio. Eſt Latinis familiaris hæc hyperbole, non facio pili. Ne pilo quidem melior: cum minimi quiddam momenti ſignificant. Prat.

Pinacotheca, tablinũ. In Pinacothecis aurẽ tabulæ pictæ, cælatũ argentum, ſtragula, veſtis ſigna, & ornamenta reponebantur. Hujus vocabuli meminit Varro li. 1. c. 2. & 59. de re ruſt.

Pinguius Iureconſultis ſignificat, plenius latius & craſſius, l. 14. §. 1. ff. de except. rei jud. l. 49. in fin. ff. de re jud. Sic autem reddunt & exprimunt vim verbi Græci παχυμερῶς. Quo & quandoque vtuntur, leg. 7. §. ſcire, ff. de pecul. l. 12. §. Iulian. ff. rem rat. hab. Briſſ.

Pinus eſt arbor, picei generis nuces ferens, quas ſtrobilos tum Galen. tum ICti vocant. Franc. Marius c. 3. lib. 2. de parr. ædil. Græcis κῶναλοι, dicitur, cuius deſcriptionem vide apud Matthiol. Dioſc. & alios in plantarum arborúmque hiſtoria. Gœd. ad l. 167. num. 1. ff. de verb. ſig.

Piperis planta ad radices alterius arboris ſeritur, & fere juxta palmam, ad cujus vſque faſtigium ſcandendo aſcendere ſolet: folijs raris, mali Aſſyrij effigie, ſed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu calidis aliquantum, & folium ſapientibus. Hujus fructus racematim cohæret, & eſt condimentis aptus, cujus tria genera celebrantur: nigrum, album, & longum. Plantæ nigri & albi adeo exiguam inter ſe habent differentiam, vt ab incolis tantum dignoſci queant. Longi verò piperis planta ab illis eſt diuerſiſſima. De pipere Paulus in l. 5. de penu legato. De longo & albo Martian. in l. vlt. de public. vide Dioſc. lib. 2. Plin. lib. 1. c. 7. ſimpl. Theoph. lib. 9. de plant. hiſt. cap. 22. Solin. in Polyhiſt. c. 53. Iſidor. lib. 17. c. 8. Prat. Naſcitur autem piperis arbor in India, & latere Caucaſi montis, quod Soli obuerſum eſt. Briſſ.

Piratæ dicuntur prædatores marini, ſic dicti vel à Pirata, qui prius maria infeſtauit, vel à Græco περάω id eſt, tranſeo, quod conſpecta inſula in illam tranſirent, jam prædaturi, vt notauit Droſæus in meth. jur. Eorum meminit Iuriſconſultus in l. in rebus, ff. commodat. Hinc piratica ars eſt, quam exercent.

Piraterium, habitaculum piratarum.

Piscari in mari in lacu. Briſſ. ex ff.

Piscaria, Græci ἰχθυοπώλειον, locus, in quo piſces venduntur Vlp. teſte Budæo, pro vulgari ſignificatione vſus eſt in l. inter publica, de verb. ſign. nempe pro vectigali piſcium. Spieg.

Piscationibus præpoſiti, teſte Marriano in l. legatis ſeruis. legat. 3. non continentur negotiationis appellatione.

Piscina, in l. 1. in princ. ff. de fonte, ab initio lacus & ſtagnum dicta eſt, à piſcibus coercendis in ea, etiamſi nihil piſcium ibi ſit: & quoniam Romanis in piſcinis natare ſolebant, factum eſt, vt omnis aqua ad natandi delicias collecta, ſiue frigida, ſiue calida, piſcina diceretur. Cicer. Latiorem, inquit, piſcinam voluiſſem, vbi jactata brachia non offenderentur. Tales piſcinas Aquiſgranum habet calidas. Old.

Piscis patinarius qui ſit, apud Plaut. in quæſtionem vocatur: Turneb. aduerſ. lib. 2. c. 15. eum eſſe putat, qui non aſſatur, nec elixatur, ſed in patina è jure coquitur, idque ex Horat. intelligi poſſe, ita ſcribente:

Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus
Semeſos piſces tepidumque ligurierit ius.

Pistor. Attejus Capito (vt teſtatur A. Calepin.) piſtores tantum eos, qui far piſebant nominatos eſſe tradit, eóſque coquere ſolitos panem toſtum lautioribus. Etiam, qui panem facit, ſeu coquit, nunc appellatur piſtor. Varro in ſatyra de edulijs, ſi quantum operæ, ait, ſumpſiſti, vt tuus piſtor bonum faceret, panem. Atque hoc modo accipitur piſtor C. in tit. de piſtorib. vbi Impp. Gratianus, Valentinianus & Theod. ſtatuunt piſtores, vtpote ſuos, & omnes breuiter, qui ſubſunt comiti horreorum, ad nullã dignitatem eſſe aſpiraturos, & ſi quam aliqui fuerint aſſequuti, hac exuendos eſſe omne ſpeciale impetratum penitus conquieſcendum, eóſque ipſos ad antiquum ſtatum & conſortium eſſe reuocandos, & pro ipſa dignitate impetrata, mulctandos in viginti libris auri. Itaque, vt piſtores

poſſint indefeſſam faciendo pani operam nauare, à tutelis & curis etiam collegarum excuſantur, l.vlt.ff.de excuſ.tut. Cum igitur nullo munere ferientur, neque ipſi, neque ipſorum iumenta, inde eſt, quod veteres piſtorem habeant in numero ſeruorum, Vnde ait Iurecconſultus, ſi quis ſeruos habuerit proprios, ſed quorum operas locabat, vel piſtoricas, vel hiſtrionicas, ſeruorum appellatione hos legaſſe videtur. Anch.

Πιστοι, Græci frequentius quam Latini in ea ſignificatione vſurpant, vt ſignificet certam tanquam rei exploratæ & certæ perſuaſionem. Connan. lib.4. c.13. n.1.

Πιστικοὶ à Græcis gubernatores nauium dicuntur. Cujac. ad l.3.C. ne quid oneri publico imponatur, lib.11.

Pistrinvm, locus fatigationis erat plenus, & negotij operoſi, ac moleſti, vitæſque conficientis. Bud. in Pand. l.ſi fornicarius ad leg. Aquil.

Pistvra, pinſendi artificium & ratio.

Pittacia, ſunt rationes & commentarij annonarum militarium. Eodem nomine ſignificantur etiam epiſtolæ, album, notoria. Cujac. ad l.5. C.de erog.milit.annon. vide infr. Pyctatia.

Pittacivm pro modico panno accipi ſolet, qui aliquo medicamento illitus, modo præcordijs, modo capiti dolenti imponi ſolet ad mitigandum cruciatum. Sp.

Pityocampæ, vermiculi è pinu arbore naſcentes, venenato ac peſtifero morſu, quos Plin. lib.23.c.2.& lib.29.c.4. pinorum erucas vocat, & in picea naſcentes erucas. Itaque inter venena connumerantur à Martiano in l.3. §.1. ff ad Cornel. de ſicar. vide *Dioſcor.* lib.2.& 6. Briſſ. Prat.

P L.

Placentinvs, IC. nobilis, Italus, Monſpeſſuli jus ciuile publice profeſſus eſt circiter annum 1200. argumentáque in Inſtitutiones & Codicem ſcripſit. Hot. Prat.

Placere pleruque in libris noſtris dicuntur, quæ prudentium authoritate recepta introductáque ſunt. Briſſ.

Placere poſſe intelligitur, quod viro bono placere debet, leg. Thais §.ſorore, ff.de fideic.libert. Hoc verbo pro decernere & ſtatuere antiqui vtebantur, vt apud Cic. in Philipp. legitur.

Placere quoque ſignificat ex diuerſis rationibus & ſententiis quæ honeſtati, vtilitati publicæ, juríque & æquitati ſunt conſentanea, elicere. Sic accipitur in leg.2. ff.de orig. jur. §.ſed & quod. Inſtit. de jure natur. quod nos in vernacula lingua dicimus, *VVir laſſen es vns gefallen.*

Placere Latinis ſignificat ſtatuere, probare, conſtituere: vnde placita medicorum appellat Plin. quæ communi medicorum decreto ratæ ſunt & approbatæ opiniones & regulæ. Græci ἀξιώματα vocant, Cicer. epiſt. lib.9. Placet Stoicis ſuo quanque rem nomine appellare. Placere enim à Placo deducunt Grammatici, vt quod poſt multas vtrinque diſputationes omnium conceſſu conſtituitur, placitum dicatur, quaſi quod ipſis, qui de eo diſſidebant, placatis, tandem viſum eſt dignum & idoneum, cui deberent acquieſcere: quomodo Vlpianus l.1. ff.de pact. pactum definit eſſe duorum pluriúmve in idem placitum & conſenſum. Nam ſicuti, inquit, conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt, id eſt in vnam ſententiam decurrunt, Connan. lib.1. c.16. nu.9.

Placere principi dicuntur, quæ princeps conſtituit, li.1.ff.de conſtit. princ. §.quod principi. Inſtit. de jure nat. Briſſ.

Placere dicuntur ea quæ inter aliquos conuenerunt, l.33. C. de tranſact.

Placita principum, pro conſtitutionibus, l.1.§.ait prætor, ff. de poſtul. Briſſ.

Placita, lites. In formula fœderis cum Mediolanenſib. apud Ottonem lib.Frid.1.c.41. Legati Imperatoris in Palatio ſedeāt, & placita ad eos delata ad honorem imperij definiant. Prat.

Placita medicorum appellat Plin. quæ communi medicorum decreto ratæ ſunt & approbatæ opiniones & regulæ. Græci axiomata vocant.

Placitare pro litigare & cauſari. Carolus Magnus in donatione Monaſterij Vlmenſis, apud Naucletum. Si aduocatus in prædicta villa placitare voluerit, vt non plurib. quam triginta equis ad placitandum veniat, &c. Et mox, Quicquid placitando ibidem acquirat, tertia parte retenta, duas Abbati reddat.

Placitvm, id eſt, ipſa conuentio l.1.ff.de pact. l.53.ff.de jud.l. 4.ff.de ſeruit. l.74. ff.de euict. l.20.§.ſi pater ff.fam.erciſc. Sic placitum permutationis, in l.3.& 4. ff.de rer.permu. Placitum diuiſionis, in l.40.ff.de pact. l.15. C.fam.erciſc. l.7.14.17. C.de tranſact. Briſſ.

Placitvm interdum conuentus procerum regni, vel Imperij, quod & Curia dicitur. Grego.Turon. lib.7.c.13. petimus vt vſque in placito, quod inter ſe Guntchrannus & Childebertus Reges habent, ſuſtineatis. Et mox: Igitur adueniente placito, directi ſunt à Childeberto Rege, &c. Aymon. lib.4. c.109. Eminuit in hoc placito piiſſimi Imperatoris miſericordia ſingularis. Interdum placitum pro foro & iudicio ponitur. Vt in capitulari Caroli: vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo (id eſt, in iudicio) poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere: nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus. Quod igitur veteres conuentum aut forum agere dicebant, id Feudiſtæ placitum tenere dixerunt. Leg. Friſio. tit.14. Dicat ille, qui homicidam illum interpellauit, ſe in placito publico eum interpellare velle, & ita faciat: Interpellet eum in placito coram judicibus, Radeuic. libr.2. ab exordio. Iam dies placiti affuit, quæ Romanum principem ad campeſtria Roncaliæ, ſicut condictum, inuitabat. Sic in Lombard. libr.2. titul. de feriis 49.l.1. Etiam dominicus dies honoretur, & cum colere omneſ ſtudeant, vt eo liberius poſſunt fieri omnia mercata & placita à comitib. Conſiderandum autem, cum Imperatorum leges non niſi in comitiis fierent, vt eas populus ſciſceret, an formula vſitata: *Car tel eſt noſtre plaiſir*, inde nata ſit, pro, Quia tale eſt noſtrum placitum, id eſt, Comitiorum decretum. Carolus in cap. art.12. Quæ bonæ memoriæ genitor noſter placita conſtituit, & nos conſeruare volumus Prat. ex Hotom.

Placitvm, Latine decretum dicitur, Græci δόγμα καὶ ψήφισμα, καὶ ἀρεστόν. Bud. in l.vlt. de Senator. Spieg.

Placitvm nihil aliud ſignificat, quam quod cuique libet facere. Placere enim & libere voluptatis ſunt & libidinis vocabula, non rationis & conſilij. Connan. lib.1.cap.16.n.9.

Placvisse ſenatui olim dicebantur, quæ ſenatus cenſuerat, l.21 §.item placere, ff.de pet.hered. Placere & in libris noſtris dicuntur, quæ prudentum auctoritate recepta, inducta, conſtitutave ſunt, l.4. ff. de pactis. l.4. ff. de jure codicillorum, Briſſ.

Plervnqve in loco Vlp.l.falſus, ff.de furtis, non ſæpe, ſed interdum ſignificat. Sic Cicero de Inuent.2 Fortuita ſunt, quæ plerumque, non ſemper eueniunt, id eſt, quæ interdum. Connan. lib.3.c.3. nu.3.

Plaga, priore producta, percuſſio, Plagarum aliæ ſunt apertæ, vt vulnera recentia. Quædam veteres, vt vlcera putrida, ſanieque purulenta fluentia. Aliæ vero ſunt clauſæ, quæ & cœcæ dicuntur. Quarum etiam quædam ſunt notæ tantum, collectæ ex verbere ſanguinis, & citra tumorem etiam: quæ liuores dicuntur. Quædam vero cum tumore: vt temulenta vlcera & tumores, qui ex verbere collecto in vnum ſanguine fiunt: quamvis & citra verbera in corpore tumores naſcantur. Ex Humelberg. Spieg. Prat.

Plagæ, priore correpta ſunt retia rariores maculas habentia. Vlp. de fund. inſtr. l.quæſitum aucupes, inquit, & plagæ, huiuſmodi inſtrumento continebuntur. Nebriſſ.

Plagæ, grande linteum tegmen, quarum diminutiuum eſt plagulæ. Varro, Chlamydes, plagæ, vela autea. Hot.

Plagiarivs appellatur, qui mancipia aliena ſolicitat, celat, ſupprimit, l.52.§.ſi fugitiuum ff.de furt. Vnde & ſuppreſſor vocatur, l.6.ff.de leg.Fab.de plagiar. Briſſ.

Plagivm eſt, cum quis hominem ingenuum vel libertinum inuitum celat, vinctum habet, dolove malo ſciens emit, aut in earum rerum aliqua ſocius eſt, vel cum ſeruo alieno, ſervæve perſuaſit, vt à domino dominave fugeret, ſeruum ſeruamve inuito domino dominave celauit, vinctum habuit, dolo malo ſciens emit, quive in ea re ſocius fuit, l.pen.§.fi. ff.ad l.Fab. de plag. Ita dictum, authore Suida, quod fiat πλαγίως, id eſt, δολίως, vel, vt vult Iſid. à Græco verbo πλάγιος, quod obliquum ſignificat. Hinc plagiarij ſunt, qui furantur homines, liberos vel ſeruos, eoſque vendunt, aut iis perſuadent, vt à parentibus aut dominis ſuis aufugiant. Martialis autem decenti Metaphora plagiarum adpellat furem liberorum ſuorum, quia illos tanquam ſuos teneat in ſeruitutem, dum Quintiano ſcribens, inquit: Impones plagiario pudorem. Plagiarius etiam dicitur is, qui plagas & vulnera infert: vt & plagiator, ſiue plagioſus magiſter: de quo D.Hieron. ad Florent. Magiſtrum autem pueri tui, de quo dignatus es ſcribere, quem plagiatorem eius eſſe nō dubium eſt. Porro plagium differt à furto. Neque enim hominis liberi fit, furtum, nec ſerui alieni oppreſſio furium eſt, ſi non fiat iſtius ſerui alieni lucri faciendi cauſa: quæ fraus ne quæſito titulo emptionis quaſi velamento quodam obtegatur etiam fugitiuorum ſervorum venditio quamvis à domino facta, ex SCto ad legis Fabiæ pœnam redigitur, le.2.ff.ad legem Fabiam, de plagiar. l.in fuga, C.eod.tit. Plagiariorum pœna olim erat pecuniaria, vt apparet ex l.fi. d.tit.& lib.60.Eclog.48. c.1. quæ propter ſceleris frequentiam in vſu eſſe deſiit: poſtea capitalis eſſe cœpit, & plerunque exilium, ſiue in metallum damnatio, l.fi.ff.ad leg.Fabiam de plagiar. Sane hominis liberi ſuppreſſio pœnam habet mortis: l.fin. C eod. quæ pœna etiam ſactis literis eſt conſentanea, Deut.c.24. ſed ſerui alieni ſuppreſſionis pœna mitior eſt, quod conſtat ex §. eſt & inter 10. vbi Vult. Inſt. de publ. jud. & ex d.l.fi.

Plagvlæ, authore Turneb. lib.1. c.29. aduerſ. vela ſunt & textilia, quibus lecticæ & lecti intendebantur, aut inuoluebantur, vt apud Tranquillum in tit. Lectica dimotis plagulis. Nonius plagas interpretatur grandia lintea, & torал. & lecticariam ſyndonem: vnde per diminutionem plagulæ dicuntur, inquit. Meminit plagularum etiam Vlpianus in l.veſtis, 23. §. 7. ff.de aur. argent. vt annotat Baifius de veſtiaria c.10. Budæ. in prioribus annotat. in Liui. librum 39. per plagas & ſtragula tape-

tapetiam, ſeu aulæa intelligi exiſtimat.

PLANA & cliuoſa via opponuntur, l.2.§.deteriorem, ff.ne quid in loc.public. vnde de Plano opus facere, & in machina operari contrarie relata inueniuntur, l.5.§.plane, ff.commod. Itaque.

PLANARIA cognitio, quæ de plano ſuſcipitur citra tribunalis aſcenſum l.4. C.de dilation. vbi vitioſe plenaria legitur. Sicut plenaria interpellatio, pro planaria, in l.pen C.de naufr.lib.11. quemadmodum ſcripti codices arguunt. Prat.

PLANARII conflictus, apud Marcell. lib.19. qui ex plano ſolo fiunt, non ex mœnibus.

De Plano cognoſcere, interloqui, diſcutere (quo genere loquendi vtuntur ICti in l.1.ff.de conſt.princ.l.9.§.de plano, ff.de off. proconſ.l.6.ff.de accuſ. l.11.§.ſexaginta, ff.de adult.) ſignificat ex æquo & plano loco cognoſcere, vt Cic. pro Cæcin.& lib.3. epiſt.ad Appium, & lib.3.de orat. loquitur: id eſt, non pro tribunali, ſed in via, in tranſitu, cum vel lauandi, aut geſtandi, aut ludorum gratia, magiſtratus prodierit: l.7. ff.de manu vind. §. ſerui autem, Inſtit.de libertin. Nam pro tribunali cognoſcere, non eſt ex plano, ſed ex ſuperiore loco cognoſcere. Et idcirco pro tribunali & de plano aduerſa iidem faciunt, vt in l.1.§. abolitio, ff.de Turpil. Abolitio priuatim à præſidibus poſtulari & impetrari ſolet. Item pro tribunali non de plano. Et in l.18. ff.de quæſtio. Cuſtodiæ non ſolum pro tribunali, ſed de plano audiri poſſunt. Idem ex l.3.§.ſi cauſa, ff.de bon.poſſeſſ. & l.2.§. dies, ff ſi quis ordo in poſſ.confirmari poteſt. Sene.li.1.de clem. Hæc tamen magnanimitas in bona fortuna latiorem locum habet, meliusq; in tribunali quam in plano conſpicitur. Suet.in Tibe. Et ſi quem reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubditus aderat, judiceſque aut è plano, aut è Quæſitoris tribunali legum & religioni & noxiæ, de qua cognoſcerent, admonebat. Hinc in l.11. §.proſcribere, 3. ff.de inſt.act. Vnde de plano recte legi poſſint: quæ verba his olim notis ſcripta, V.D.P.R.L.P. Valerius Probus teſtis eſt. Auſon.in Grat.act. Has ego literas, quas in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi poſſunt, inſtar edicti pendere mandauero, Prat. ex Briſſ.

PLANCIANVM SCtum de liberis agnoſcendis, l.1. §.eleganter, leg.3. §.quia Plancianum ff.de lib.agnoſc. Eſt & Plancianum SCtum, detractionem quartæ denegans ei, qui non capienti hereditatem reſtituere rogatus eſt, l.59. ff.ad leg.Falc. Briſſ.

PLANTA de arboribus dicitur ea, quæ transferendi gratia, vel de arboribus rapta, vt ait Seruius, vel ex ſeminibus eſt orta: & de herbis quoque dicitur, Inſti.de rer.diuiſ. §.ſi Titius. Spieg.

PLANTARIVM, plantarum locus, & ipſa Planta in terra nata, quę cum radicibus transfertur de vno loco ad alium. Seru. & Plinius. Itemque Connan.lib.4.c.1. n.9.

PLANTATVS ager ab agro proſciſſo differt, quod Ager proſciſſus ad ſerendas ſegetes, aruum dicitur. Plantatus autem & conſitus arboribus, aut vineis, plantarium, arbuſtum, vinetum nominatur. Ædificatus vero villa eſt, Connan.lib.4.c.6.n.9.

Πλάνος dicitur erro & impoſtor: quod vtrumque mendicorum proprium eſt, & in Andegauenſi prouincia appellatur erro, qui Latine mendicus, quo verbo etiam Latini pro ſuo vſi ſunt: vt Tull. pro Cluent. hic ille planus improbiſſimus quæſtu iudiciario paſtus; niſi plane mauis legere: tamen quod eum judiciario quæſtu paſtum eſſe dicit, plani ſignificationi mire conuenit, At Hor. ſcite planum appellat, qui ſimulabat crus fregiſſe, vt alienis vehiculis portaretur.

Nec ſemel irriſus triviis attollere curat
Fracto crure planum ----------

Vnde planitudo dicta Valentiniano fortaſſe. Connan. lib.2. c. 10.numer.5.

PLANVS locus opponitur edito. Vnde apud Iureconſ. de, vel è plano, pro eo quod eſt, non in tribunali (quod editionis eſſe loci ſolet) aliquid ſtatuere, ſed planicie pauimenti ius dicere Vlp. l.1. de conſt.prin. Vel cognoſcens decreuit, vel de plano interlocutus eſt. Sic apud Martianum & Papinianum. De plano igitur peti, opponitur cauſæ cognitionem pro tribunali deſiderare, vel decretum expoſcere. Vlp.in l.2.§.in bonorum poſſeſſione, ff.quis ord.in bonor.poſſeſſ.ſeruetur. Spieg. Adde Forcat. in dial.80.nu.1. Necyom.vide paulo ante De plano.

PLATEA, via latior, fereq; militaris prætoria, conſularisq; dicitur. Vide Bart. in l.qui ſellam, ff.de ſeruit.ruſt.præd.vbi & tradit, an plateæ appellatione veniat ſella ibidem exiſtens. Prat.

Ἐν πλάτει, locutio ICtis familiaris quid ſignificet: require ſupra in litera E. in verbo ἐν πλάτει.

PLATO ſummæ prudentiæ & authoritatis apud Græcos, in l.poſtet. ff.de Nund. Georg.Trapezuntius Platonis vitia expendit, plura, conditis voluminibus, à Beſſarione tamen inſigniter eſt proſciſſus. Io. Ludouicus Viues titul.3.lib.4. Recte, inquit, qui dixit, Ariſtotelis doctrinam facere impios. Platonis vero ſuperſtitioſos & dæmoniacos.

PLAVSTRA ab imperitis dici, teſtatur Valerius Probus, Ploſtra legendum putans, licet vſus Plauſtra obtineat. Sueton.narrat, admonitum Veſpaſianum à Floro, vt diceret Plauſtra, non Ploſtra: Imperatoremque poſtridie Flaurum illum ſalutaſſe, non Florum, Vlp. Si ex Ploſtro lapis ceciderit, & quid ruperit, vel fregerit. Aquilia ploſtrarium teneri placet, l.ſi ſeruus ſeruum, §.ſi ex ploſtro, ff.ad l.Aquil. Paulus in l.qui ſella ff. de ſeruit. præd.ruſt. Qui actum habet, ait, & plauſtrum ducere, & jumenta agere poteſt. Cujuſmodi autem munera plauſtrorum nomine veniant, not.in l.neminem, C.de ſacroſ.eccl. Traditum item eſt, licere magiſtratui retinere plauſtra, & equos priuatorum, pro deuehendo commeatu ad exercitum. Spieg. Corraſ. libr.3. Miſc.c.20. nu.2. plauſtrum inde dictum putat, quod ex omni parte palam ſit quod in eo vehitur, & ſic à vehiculo differre, quia vehiculum ex certis tabulis, velut arca compactum eſt, ita vt quod vehitur, clam ſit & reconditum.

PLAVTIVS IC. cujus ſententiæ aliquot in libris noſtris laudantur. Ad cum notas ſcripſiſſe Neratium, apparet ex l.5.ff.de ſeru. præd.ruſt. vt & Iauol. quod compluribus Pandectarum locis comprobatur, maximéque ex inſcriptione l.38. ff.de verb.ſig. quæ hunc titulum præfert. Scripſerant ad hunc Plautium, Sextus quidem Pomponius, libros ſeptem: Iulius vero Paulus libros octodecim, quemadmodum prope innumeris Pandectarum locis planum fit.

PLEBANI, in cap.1.ne cler.vel monach. lib.6. quale jus habeant, docet Innocen.in cap.dilectus, de capell. monach. habent perſonatum in eccleſia. Prat.

PLEBEII magiſtratus, dicti Tribuni ſecundum Pompon.in l.poſtet.de orig.jur. Plebeij quidem, quod plebem in libertate ſua defenderent aduerſus potentiorem iniuriam: quorum ædes die noctúque patebant, dicti Tribuni. Prat.

PLEBEIVS & decurio in libris noſtris quandóque opponuntur; l.3.ff.de teſtib. l.9.§.penult.& l.10.§.vlt. ff.de pœn. Hot.

Alias PLEBEIVS & honeſtior opponuntur, l.1. §.vlt. ff.de effractoribus. Plebeij, & qui ſunt in aliquo honore poſiti, l.3.§.pœna, ff.ſtellionat.

PLEBISCITA legum appellatione comprehenduntur, quia reuera leges ſunt Connan. lib.1.c.13.nu.1.

PLEBISCITA Pomp.appellata ait jura, quæ ſibi plebs tum conſtituit, cum in diſcordiam eum patribus deducta ſeceſſit, Pomp. in l.2.§.deinde cum eſſet ff.de orig.jur. Iuſti.vero plebiſcitum definit quod plebs plebejo magiſtratu rogante, veluti tribuno conſtituebat, §.plebiſcitum. Inſtitu.de jur.natur. Feſtus libr.2. & 17. Sciſcere, ait eſſe ſententiam dicere, ſuffragium ferre. Eoque ſcita plebis dici, quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus juſſit, plebejo magiſtratu rogante. Briſſ.

PLEBISCITVM, generale juſſum plebis, rogante magiſtratu: Nam niſi plebs rogetur, nullum plebis juſſum fieri poteſt. Aymarus li.2.hiſtor.jur.ciuil. In hoc differens à lege, quæ ſine rogatione populi ſtatuebatur: ejuſdem tamen poteſtatis.

PLEBISCITVM id vocant, quod non vniuerſus populus, ſed plebs tantum conſtituiſſet, & non legem. Quia lex niſi centuriatis comitiis ferri non poterat: & ſenatorio magiſtratu rogante, vt dicit Iuſtinianus: quibus in comitiis patricios, & ſenatores adeſſe oportebat, quos cum non liceret tribunis pl. aduocare, aut omnino vlla de re ad eos referre, non poterant iſti edicere comitia, ſed concilia tantum: itaque præ tribunis pleb. rogantibus iubebantur, non poterant dici leges, ſed potius ſcita, id eſt, iuſſa aut vetita. Sciſcere enim ſtatuere eſt vt recte Iuſtinianus definiat, plebiſcitum eſſe, quod plebs plebejo magiſtratu interrogante, veluti tribuno conſtituit. Et Capito apud Gellium libr. 10. capit. 20. plebiſcitum eſſe dicit legem, quam plebs non populus iuſſiſſet. Itaque eadem vtriúſque fuit authoritas, legis, inquam & plebiſciti præſertim poſt legem Hortenſiam: vt ſcribit Pomponius. Cum enim multæ diſcordiæ naſcerentur de his plebiſcitis, neque vellent patres illis teneri, indignum putantes legem ſibi dici à plebe, pro legibus placuit ea ſeruari lege Hortenſia lata. Et ita factum eſt, vt inter plebiſcita & legem ſpecie conſtituendi, inquit, intereſſet, poteſtas autem eſſet eadem. Id etiam tradit Gellius, rogatione Tribunorum non fuiſſe partes obſtrictos, donec Qu. Hortenſius dictator tuliſſet, vt eo jure, quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. Connan. libr.1. capit.13.num.6. Balduinus tamen ſcribendum cenſet plebeſſcitum duplici ſſ, quod factum ſit ex verbo plebis & ſcitum: Cicero contra Rullum, & lib.3. de legibus, vocat legem Tribunitiam, propter rogationem Tribunorum. Athenienſes vocabant ψήφισμα, & quia debebat præcedere decretum Senatus: lege data cauebant ἀπροβούλευτον ψήφισμα μὴ ἐξεῖναι ἐν τῷ δήμῳ. Apud Ciceronem de opt. gen.orat.legimus & populiſcitum. Bald.titul.de jur.nat.gent. & ciuil.

PLEBISCITVM & lex triplici modo inter ſe differunt. Lex namque à maioribus magiſtratibus ferebatur: plebiſcitum à minore, & ſolo Tribuno pleb. Illa ab vniuerſo populo: hoc à plebe tantum iubebatur. Illa comitiis omnibus ſiue centuriatis, ſiue tributis: hoc vero tributis tantum. Hot.

PLEBS, ait Iuſtin. à populo eo differt, quo ſpecies à genere: nam appellatione populi, vniuerſi ciues ſignificantur, connumeratis etiam patritiis & ſenatoribus. Plebis autem appellatione ſine patritiis & ſenatoribus cæteri ciues ſic ſignificantur, §.4. de jur.nat. l.238. vbi Gœd.ff.de verb.ſign. Hot. Interim tamen

nemo putet plebem eſſe populi ſpeciem: nam potius pars eſt. Balduin. tit. de iure naturali gentium & ciuil.

PLEBS à populo eo differt, quod in populo omnis pars ciuitatis, omneſque eius ordines contineantur: plebs verò ea dicitur, in qua gentes ciuium patritiæ non inſunt: vt ſcribit Atteius Capito apud Gell. lib. 10. cap. 20. Hotto. Item Ferret. de iure nat. gent. & ciuil. & in l. 2. de orig. jur. & Brech. in l. plebs, in tit. de verbor. & rer. ſign.

PLECTO eſt plane Græcum verbum à πλήσσω, id eſt, Punio, ſupplicio afficio. Drolæus in meth. jur.

PLENA dicuntur in libris noſtris ſolida & integra, & à quibus nihil deeſt: ſed pro cuiuſque partis relatione alio atque alio modo. Prat.

PLENA cuſtodia, quæ & diligentiam exigit, leg. 2. ff. de peric. & commod. rei vend.

PLENA defenſio accipitur, ſi & judicium non detrectatur, & judicatum ſolui ſatiſdetur, l. 21. §. vlt. ff. ex quib. cauſ. maior, l. 34. §. pupillo, ff. de iurejur.

PLENA Falcidia, id eſt, integra, leg. 16. ad legem Falcidiam vt plena ſumma, id eſt, ſolida & integra, l. 110. §. qui quinque ff. de legat. 1.

PLENA negotiorum geſtorum actio, in l. 37. de negot. geſt. dicitur quæ in ſolidum, non quatenus facere aliquis poſſit, datur. Pr.

PLENA proprietas nudæ aduerſatur, eoque nomine ſolida & non ſeparata vſufructu proprietas demonſtratur, l. 43. §. 1. l. 53. ff. de vſufructu l. 2. quibus modis vſusfruct. amit. l. 78. ff. de iure dot. l. 10. l. 26. ff. de vſufruct. leg. l. 15. in fin. ff. de caſtr. pecul. Ita plenum dominium dicitur, cui vſusfructus cohæret, l. 4. ff. de alim. leg. Plenoque jure noſtrum id eſſe accipimus, cuius & vſusfructus & proprietas ad nos pertinet, l. 73. l. 39. ff. qui & à quibus, l. 75. ff. de leg. Et pleno jure vel in plenum noſtrum fieri cuius plena proprietas ad nos tranſit, l. 126. §. 1. ff. de verb. oblig. l. 63. ff. de condict. indeb. Sic & plenum jus interpretor in leg. 17. §. vlt. ff. de rei vindicat. Et plenum fundum in l. 26. ff. de vſufruct. leg. Et pleno iure dominium l. 11. C. de act. empt. Briſſ.

PLENA pubertas dicta eſt ea ſignificatione, qua plena proprietas, in l. qui vſumfructum, de vſufr. & plenus grex in leg. quid ergo. cod. tract. & plenus vſus. in l. plenum, de vſu & habit. hoc eſt, quæ ad integram abſolutamque pubertatem perueniat: cui rei datus eſt conſenſu prudentum annus decimus octauus, leg. Mela. de alim. leg. l. 40. §. 1. ff. de adopt. §. 5. Inſtit. eod. tit. Incipiens autem pubertas eſt in maſculis 14. annorum, in fœminis 12. Ferret. tit. de adopt.

PLENAM fidem teſtatori exhibere eſt ei, cui voluit ſolidum & minime delibatum fideicommiſſum præſtare, l. 20. in fin. ff. de dom. l. 19. ff. quæ in fraud. credit. l. 5. §. ſi quis rogatus, ff. de don. int. vir. & vxor. Hoc Iuſtin. Nouell. conſt. 1. dicit καταβαλεῖν ὁλόκληρον ... Pra.

PLENE in l. 7. ff. de ali. leg. pro omnino & in totum: quo ſenſu in plenum dicunt Papin. l. penult. ff. de ſuis & legit. & Neratius in l. 63. ff. de cond. indeb. Briſſ. (ner. & honor.

PLENI anni, vel cœpti & inchoati, opponuntur in l. 8. ff. de mu-

PLENIVS ſignificat latius, largius, pinguius, l. 1. §. hæc actio, ff. ſi quis teſtam. lib. l. 2. §. peruenisſe, ff. de heredit. vend. leg. 4. ff. de fundo dot. l. 53. ff. de contrahen. empt. l. 1. §. domini, ff. de Silania l. 42. §. penult. de legat. l. 12. ff. de diuerſ. reg. jur. Plenius & exiguius opponuntur in l. pen. ff. de vacat. muner. Briſſ.

PLENVM ius dicitur interdum rei, quæ oppignerata non eſt vt l. ſuos autem 73. ff. de legat. 3. leg. qui generaliter, 29. ff. qui & à quibus. Interdum autem à qua vſusfructus non abeſt, vt l. ſi ita ſup. 126. §. 1. ff. de verb. oblig. interdum etiam quæ vendita quidem, nondum tamen tradita eſt, l. ſi ancillam, 11. ff. de act. emption. Prat.

PLENVM alicui adjunctum quid ſignificet, explicat Bartol. in l. 3. C. de ſacroſ. eccleſ. Prat.

PLENO jure dominus dicitur, qui rem non tantum in bonis, ſed etiam ex jure Quiritium habet, vti docet Theoph. §. vlt. de libert. Gaius l. 29. ff. qui & à quibus. Generaliter pignori datus ſeruus, ſine dubio pleno jure debitoris eſt, & juſtam libertatem ab eo conſequi poteſt. Sub conditione ſeruus legatus pendente quidem conditione pleno jure heredis eſt, &c. Hot.

PLENVM id eſt, in quo nihil deſideratur, arg. l. ex facto, in prin. ff. de vulg. & pup. Old. Vel, vbi nulla exceptio eſt, cap. re vera, de conſecr. diſt. 2. c. iciunium 76. diſt. Prat.

PLENVM compromiſſum appellatur, quod de rebus controuerſiiſve omnibus compoſitum eſt, auctor, Vlp. l. quid tamen de recept. Idem in fin. l. ita demum eod. titul. Hoc autem, inquit, compromiſſum plenum eſt, quod etiam doli habet mētionem, Oldend.

PLENVM quoque compromiſſum accipitur, cui pœna vel alia res vice pœnæ addita eſt, & quod omnibus numeris perfectum eſt & abſolutum, Briſſ.

PLENVM legatum ſeruitutis, quod non perſonæ, ſed rei datum, ſic ut ad heredes tranſmittatur, l. 6. de ſeruit. legat. Briſſ.

PLENVS vterus, qui & grauis, vacuo opponitur, l. 83. ff. de adqu. hered. l. 11. ff. de iure codicill.

PLERIQVE, id eſt, plures & maxima ex parte: interdum vero nonnulli. Plerique omnes, idem ſignificat, quod, plerique, ſi pleraque Vide Donat. in Terent. Spieg.

PLERVNQVE, quod fere ſemper fit. Vide Bartol. in l. 1. ff. de tut. rat. diſtr. Aliquando ſignificat nonnunquam: ſed rariſſime.

PLERVNQVE frequentius in iure notat regulam, quæ aliquā ſi rariorem pati ſoleat exceptionem, vt videre eſt in §. fi. Inſt. de leg. patr. tut. l. cum virum, vbi gloſ. C. de fideic. l. 3. ibi, quia plerunq; de offi. præf. vrb. l. procuratoris, §. licet de trib. act. gl. l. dubitamus, de cond. & idem Gœd. ad l. 1. n. 35. de verb. ſign.

PLERVNQVE pro Interdum accipitur in l. 2. in fi. cum leg. ſeq. ff. de pact. & in l. 43. §. ſi jactum, de furt. ne pugnet cum l. 21. §. ff. de adqu. poſſ. & l. pen. ff. pro derelict. & leg. 8. de leg. Rhod. Briſſ. Adde Brechæum in l. verbum, tit. de verb. & rer. ſign.

PLETHRVM pedibus centum conſtat.

PLOTINAE Auguſtæ meminit Iuriſconſ. in l. quod principi relictum eſt, de leg. 2. Spieg.

PLOSTRARIVS, qui ploſtrū ducit, l. 27. §. ſi ex ploſtro, ff. ad l. Aq.

PLOSTRVM, idem quod plauſtrum, h. e. currus, vide ſup. Plauſtr.

PLVMARII ſunt, qui veſtimenta ex plurimis auium conficiunt quo genere priſca luxuria delectata eſt. Prudentius in Hamartigenia: auium quoque verſiculorum indumenta nouis texentem pluma telis. Vel qui acu pingentes exprimunt animalium vel hominum figuras Hiero. in Chronicis: Macedonius artis plumariæ, & in verſione Exodi ſæpe Firmicus 3. c. 13. Facient linteones, aut tunicarum textores, plumarios, &c. 10. Qui erunt etiam linteones aut plumarij. Eodem vocabulo vſi ſunt Varro, Vitruu. & Vopiſc. Itaque pro Plumbarij, quod eſt in l. 1. C. de excuſ. artif. legendum cenſet Iac. Cujac. Plumarij atque ita in veteribus libris reperiri teſtatur, & Græcos legere.

PLVMBARE, eſt plumbo diuerſas materias iungere. Si tuum ſcyphum alieno plumbo plumbaueris, l. 27. ff. de acquir. rer. dom. Huic contrarium eſt replumbare.

PLVMBARII, apud Taruntinū in l. vlt. de jur. immun. ſunt artifices, qui ex plumbo opera factitant. Vitruu. lib. 9. c. 7. Exemplar autem (ait) ab artificibus plumbariis poſſumus accipere, quod palloribus occupatos habent corporis colores. Hotom.

PLVMBATA iaculi genus in modum ſagittæ pennis inſtructum fuit, quod veteres, teſte Sipontino, Manobarbalum vocabant, plane peregrino vocabulo, à quo & milites, qui plumbatis vtebantur, Manobarbali appellati ſunt: Plumbatæ duo genera facit auctor libelli de rebus bellicis, qui notitiæ imperij Romani ſubjungitur: vnum, cujus ligno ferrum ad formam venabuli aptatum infigebatur, fiſtula ejuſdem ferri parumper extenſa, ſupra quam modico interiecto ſpatio plumbo adhærentes aculei veluti tribunali emergebant, quæ plumbata tribulata appellabatur. Altera vero erat mamillata, quæ bene extenſa & directa virga accipiebat in extremitate ſui rotundum, & in acumen deductum ferrum ſimilibus locis, quibus ſuperior, in tribulata plumbo & pennis adhærentibus. Hujuſmodi plumbatarum meminit Veget. lib. 1. c. 17. & lib. 2. c. 15. Briſſ.

PLVMBATÆ verberum ex plumbo factorum genus, quo certis criminibus damnati cædebantur. Hinc plumbatarum verbera, in l. 2. de exact. tribut. li. 10. C. Sic enim illic legendum docet l. 3. de exactionib. in C. Theo. & l. 2. de quæſtionibus, & l. 80. de decurionibus, in eod. C. Ambroſ. in lib. de paſſione Geruaſij & Protaſij: Tunc indignatus Comes Aſtacius, iuſſit eum tamdiu de plumbatis contundi, quandiu exhalaret ſpiritum. In libello quoque paſſionis Valeriani, Tiburtij, & Maximi Martyrum ita ſcriptum ſe reperiſſe teſtatur Briſſonius: Igitur cum perueniſſet ad Almachum, quod Maximus corniculatius cum ſuis omnibus eſſet factus Chriſtianus juſſit eum tandiu plumbatis tundi, quandiu ſpiritum redderet. Et in paſſione quatuor coronatorum martyrum: Illis autem reluctantibus renuntiatum eſt Diocletiano Auguſto, qui eos juſſit ante ipſum ſimulachrum ictu plumbatarum deficere. Nemo autem melius hoc genus verberum expreſſit, quam Prudentius περὶ στεφάνων. Tundatur tergum crebris ictibus, plumbóque ceruix verberata extuberet. Pulſatus ergo martyr illa grandine: Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos. Appellantur & plumbi verbera in l. 7. de exactionibus, in C. Theod. Ex quib. minus obſcurum videbitur, quod in l. vn. C. de his qui potentiorum nomine, præcipiunt Impp. eos, qui in potentiores litem tranſtulerint, plumbo adfectos relegari, vt & illud quod Ambr. li. 5. epiſt. ita ſcribit, ſi compertum fuerit, data auctoritate aliquos Chriſtianorum aut gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necaros. Briſſ. & Pra.

PLVMBATVRA eſt conglutinatio quantumuis materiarum, quæ ſolo fit plumbo: Paulus in l. 23. §. 4. ff. de rei vindic. Si ſtatuæ ſuę ferruminatione junctum brachium ſit, vnitate maioris partis conſumi. Non idem in eo, quod adplumbatum ſit: quia ferruminatio per eandem materiam facit confuſionem: plumbatura non idem efficit. Pomp. l. 27. ff. de acq. rer. domi. Quicquid in facto argento alieni argenti addideris, non eſſe tuum totum argentum fatendum eſt: at contra ſi tuum ſcyphum alieno plumbo plumbaueris: alienóve argento ferruminaueris: non dubitatur fundum tuum eſſe. Hot.

PLVMBVM cum argento miſtum deduci poteſt, *Abſcheiden*: Vide l. Idem Pomp. ff. de rei vind. Spieg.

PLVMBVM in ripa poſitum, commode dicitur, quod parieti inhærens erectum ita ſubſidet, ne humi iaceat penitus. Vnde vulgo arripere dicunt. Alex. de Alex. Genial. dierum libr. 1. c. 25.

PLVMBVM tegulariurn, quo ædes teguntur, & quod in tegulis ponebatur. Gœdd. ad l. 242. §. 2. n. 1. de verb. ſign.

PLVMBVM (teſte Iaboleno in l. malum, 242. §. plumbum: vbi Alc. Budæ. & alij, ff. de verb. ſign.) quod pro tegulis poneretur, ædificij eſſe ait Labeo: ſed id, quod in ripa hypatheij tegendi cauſa poneretur, contra eſſe. Alioqui Codices legunt in ripa Theij, codices antiqui, hypaethij: & hæc vltima lectio dedit anſam quibuſdam, vt coniunctis duabus dictionib. Hypethrij legendum putent, cum diphthongo æ, Hypæthra vel hypæthria quid ſint: vide ſupra in verbo. Hypethra.

PLVRA legata ſunt quoties nominatim plures in legato exprimuntur autor Paulus l. 2. de leg. 2. Spieg.

PLVRALIS locutio duorum numero contenta eſt. Vlp. de teſt. l. vbi numerus Spieg.

PLVRALIS locutio de vno accipitur, vt conſtat ex l. non eſt ſine liberis, de verb. ſig. Aliquando de trib. idq; fauore vltimæ voluntatis, l. 1. ff. de adopt. leg. Pluralis locutio aliquando reſoluitur in ſingularitates, l. falſa, ff. de cond. & demonſtr. & quando verificari poſſit in ſingulari: vide Felyn. c. omnes, 1. diſt. Prat.

PLVRES, inſtar vnius, quibus vna competit actio, l. ſi plures, ff. de pact. Interdũ pro multi, & vt paſſim apud alios auctores. Sp.

PLVRES de tribus dici poſſe, gl. docet, vt aiunt, ſingularis, in §. & quod ſæpe in auth. de trien. & ſem. de qua Bart in l. ſeruo, ff. de opt. leg. Spieg.

PLVRES & multi differunt. Plures enim non ſunt pauciores, quam duo: multi non ſunt pauciores quam tres: illud patet ex l. vbi numerus, ff. de teſtibus hoc per l. 1. hoc ſcriptum ad SC. Tertull. Bart. ad l. prætor. §. num. 1. ff. vi bon. rapt. Gœdd. ad leg. 85. in fin. ff. de verb. ſign.

PLVRIBVS creditoribus teneri videtur, ſi vni aliorum nomine caueatur, l. ergo, §. creditorib. ff. de fideicommiſſ. libert. Spieg.

PLVRIOR, vt Albert. indicat, comparatiuus, minime vſu tamen probatus in decretis legitur, c. non debet, 75. diſt. Spieg.

PLVRIS emiſſe. Lege. Quanto minoris.

PLVRIS eſſe, l. pen. ff. de in lit. iur. Quod pluris eſt, vtiq; tãti eſt. Frequenter autem iungitur verbis æſtimandi. & pretij. Spieg.

PLVRIS VI, hæc adiectio, quæ ſolet numero certo adiici, ad modicã ſummã refertur: autor Paulus in l... de verb. ſign. Quod & dicendum eſt, cum quis plus minus dicit, in Publia. in fi. Depoſiti. Clauſulã eam duabus notis, P. M. antiqui ſcribere ſolebant, vt admonuit Alciat. Cajus ait: hæc enunciatio, quæ fuit pluris triginta aureor. ſimul & quantitatis & æſtimationis eſt ſignificatiua. Quoties ita loquimur: quod in cenſum detulit Titius, pluris eſt aureorum 30. id ſignificare poteſt, non ſolum quantitatem 30. aureorum in cenſum relatum: ſed etiam tantum rerum, ſeu corporum detuliſſe, quantum æſtimatio 30. aureorum efficere poteſt. Alc. ibid. Prat.

PLVS, multifariam intelligi. Bart. demonſtrat, in l. ſi creditor. ff. de leg. 2. Huic adde Brechæum in l. adiectio. in tit. de verb. & rer. ſignif.

PLVS æquo luminis facere. Vide l. ſi arborum. ff de ſeruit. vrb. prædior.

PLVS aut minus, non ſolum in quantitate, ſed etiam in tempore intelligendum eſt. Plus enim eſt, ſtatim aliquid dare: minus vero, poſt tempus dare, teſte Theophilo. Spieg.

PLVS minus, ſine coniunctione frequentius legitur, pro plus minuſve, h. e. circiter. d. l. Publia. § fi. Titius Sempronio ſalutem. Habere me à vobis auri pondo plus minus decem.

PLVS peti quatuor dicitur modis: Re, tempore, loco, cauſa, vel, vt Paul. li. 1. ſent. ti. 5. qualitate. Re, cum re aut quãtitate aliqua certa debita res plures, aut maior quantitas petitur. Tempore, cũ quod in die, aut ſub cõditione debetur, ante tẽpus vel exiſtentẽ cõditionem petitur. Loco, cum quod vt certo detur loco cautum eſt, ſtipulatione, vel alio modo petitur, non facta mentione loci, in quo peti debuit. Loci n. mentione facta, actioneque arbitraria conſtituta, vt iniquitas loci compenſetur, alio loco recte petitur. Cauſa, cũ ex plurib. reb. diſiũctim puta Sticho aut Pamphilo: vel generaliter, puta, homine, promiſſis, certe petitur, quia actor vnam aliquã rẽ certam petens, aufert reo electionẽ, quæ alioqui ei in eiuſmodi promiſſionib. conceditur. l. vlt. ff. de verb. oblig. l. plerunq; 10. de iure dot. aut cũ eiuſdem ſpeciei rem meliorẽ poſtulamus, quod exemplũ poſuit Paul. d. tit. 5. Quin etiam ſi quis petat id, quod eſt viliſſimum. Ceterum pœna plus petentiũ alia erat olim, alia hodie. Olim erat hæc, vt plus petens cauſa caderet, i. e. rem amitteret; vel, vt planius dicam, omnium poſterũ actione excluderetur, nec vnquam ei debitũ petendi poteſtas concederetur. Sed hodie ab hac pœna receſſum eſſet docet Iuſt. idq; partim ex cõſtitutione Zenonis Imper. partim ſua. Zenonis conſtitutionem reſtituit, Cuiac. li. 12. obſ. c. 21. & tam Græce quam latine Iulius Pacius in corpus ſuũ retulit. ſub tit. C. de plus pet. Cuius ſumma proponitur in §. hodie, Inſt. de except. Illa Zenonis cõſtitutio erat de his qui plus petebant tempore, & volebant. Primo, vt tantundem temporis, quantum vel ex pactione, vel ex natura actionis debitori ad ſoluendum conceſſum erat, creditori daretur. Deinde vt poſt inducias illas creditor non aliter audiretur, quam expenſis indebitæ defatigationis debitoris refuſis aut ab eo remiſſis. Tertio, vt illud alterum tantum temporis: quod indulgetur debitori, immune ſit ab vſuris dependendis. De reliquis autem, qui plus petierent. Iuſtin. duas conſtitutiones emiſit, quarum epitomen idem Cuiac. d. c. 21. reſtituit, & plenius Iulius Pacius ex Antonio Contio l. 4. Cod. de plus petit. Altera etiam in vulgatis Codicib. habetur, & vulgo numeratur in l. vnica, C. de plus petit. Idque voluit, vt ſi ea ex re quid damni ſentiat reus, id ab actore ei reſtituatur triplum. Vult. ad §. ſi quis agens, 30. n. 3. 4. & ſeqq. Inſt. de action.

PLVS & minus, non mutant ſpeciem, l. fi. de fund. inſtt. leg. Neq; n. minus eſt ſcapha nauis, quam oneraria, tametſi minor: neq; oneraria magis, tametſi maior. Sic locuples non eſt magis ingenuus, quam pauper, l. humilem, C. de inceſt. & inut. nupt. Sp.

PLVS facere. Qui plus facit, is vtiq; tantundem, quantum debet, facere cenſetur, l. cum furti, in fi. ff. de in litem iuran. Spieg.

PLVS pretij conſequi propter artificium. Pomponius l. niſi ſi, ff. de rei vind. Spieg.

PLVS repetere dicitur, qui plus petit, quam debitum ſuum ſit.

PLVSCVLVM, in l. nam ſatis, §. 1. quemadm. ſeruit. amitt. Spieg.

PLVTEI, quæ tabulæ affixæ, & parietibus adiunctæ dicuntur, in l. 41. §. 7. de leg. 1. Vlp. l. 27. §. 2. de actio. emp. Reticuli circa columnas: Plutei circa parietes, itẽ cilicia vela ædiũ non ſunt. Hot.

PLVTEI Vegetio è vimine contexuntur, cratibuſque & ciliciis proteguntur, formamq; aſpidis habent, de quo latius Turnebus lib. aduerſ. 11. c. 24.

PLVTONEM antiqui Deum fingebant, cui omnem terrenam vim atque naturam dicatam putabant. Cicer. in 2. de nat. deor. Terrena autem vis omnis, inquit, atq; natura Diti patri dicata eſt, qui diues vt apud Græcos Pluton: quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris. Coraſ. lib. 4. Miſcell. c. 8. n. 5.

PLVVIA aqua dicitur, quæ de cœlo cadit, atque imbre excreſcit, l. 1. §. 3. ff. de aqua & aq. pluuia.

PLVVIA aqua, & pluuialis aqua, idem, h. e. quæ pluta eſt. Schar.

P O.

POCVLA oleaginea, legimus apud Iauolenum in l. qui concubinam, §. qui quatuor, ff. de leg. 3.

POCVLA dicuntur omnia potui parata, veluti truella, ſcyphi, modioliphialæ, l. 36. ff. de aur. arg.

POCVLENTVM dicitur, quicquid potati põt. Quidam exiſtimant, potulentũ ſcribi debere. Poculentũ autem, vt & eſculentum iudicibus pro honorario accipere licet, l. plebiſcito, ff. de offic. præſid. de quo vide Iodoc. Damhuder. in prax. crim. c. 130.

POCVLVM cum pro vaſe, ex quo bibitur, vt in l. Seiæ, ff. de aur. arg. tum pro potu ipſo accipitur, vt in l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœn.

POCVLVM abortionis, cuius meminit Iuriſconſ. in iam d. l. ſi quis aliquid 38. §. qui abortionis, 5. eſt, quod proponatur, vt abigatur, partus conceptus, ex ſabina, vitice, cocco Gnidico, aliiſque ſimilibus malignis rebus confectum. Poculum amatorium autem, cuius ibidem Iuriſconſul. meminit, eſt potio ex philtris, aliiſque herbis ac rebus, ad excitandum amorem alicuius viri vel fœminæ confecta. Plinius & Columella teſtantur, plerunque id fieri ex caruncula quadam (hippomanes vocari ſolet) quæ in pulli equini fronte naſcitur, admixtis nonnullis herbis veneficis, rebuſque aliis illicitis: quæ pro amore plerunque, conciliant furorem, ac denique mortem: iuxta illud. Naſon. lib. 2. de arte amand.

Philtra nocent animis, vimq; furoris habent Et Politiani:

Nec qui philtra bibit, nimioque inſanus amore,

Mox ferro occubuit. Sic mentem amiſerat omnem.

De qua re plura Ioſephus libro 19. de bello Iudaico, necnon Ariſt. lib. 2. Moral. Rutilia Lucretij vxor amatoriam potionem marito propinauit, quo in eiuſmodi rabiem maritum deduxit, vt paulo poſt mortem ſibi conſciuerit: Auctor eſt Euſebius. Teſtatur idem de aliis Hippolyt. de Marſiliis ad l. eiuſdem, §. adiectio, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. de qua re vide Virgil. lib. 3. Georgic. Differunt autem poculum abortationis, & poculum amatorium: Illud ſoli propinatur mulieri, vtpote ventrem gerenti, nunquam viro, poculum vero amatorium tam viro, quam fœminæ præparari poteſt, Menoch. de arbitr. iudic. quæ. caſ. 357. lib. 2. Plin. lib. 25. c. 5. & lib. 14. c. 18. Gell. lib. 12. c. 1. Ouid. de arte amand. libr. 2, Gœdd. ad l. 1. num. 52. de verb. ſign. Huius criminis reum vltimo ſupplicio afficiendum eſſe putat Coraſ. lib. 1. Miſc. c. 24. n. 6. per ſupra dictum §. qui abortionis, ſcilicet legamus, mulierem quandam, quæ amatorio poculo hominem occiderat, ab Areopagitis abſolutam, delictum ex animo tantum iudicantibus, quia amoris cauſa fecerat.

PODAGRA, in l. à mulieribus, C. de decur. lib. 10. eſt pedum morbus & dolor, qui ex influente ad pedes humore ſuperfluo, & eorundem imbecillitate accidit: nunc quidem cum inflammatione, nunc vero cum refrigeratione: nuncque cum timore, nunc ſiue eo: eam ICtus in l. qui tertiana, ff. de ædil.

edict.inter morbos numerat. Olim autem incurabilis cenſebatur podagra, vt innuit Ouid.3.de Pont.

Soluere nodoſam neſcit medicina podagram.

Hodie vero medicorum opinione & obſeruatione ſanabilis perhibetur, D.Gœdd.ad l.101.§.2.in fin.ff.de verb.ſign.

Podivm, apud Vlp.in l.quæſitum, §.canales, ff.de fun.inſtr.eſt locus extra ædificium porrectus, vnde ſpectamus, ſi quid foris fiat. Item ſpongiæ, inquit, quibus columnæ, pauimenta, podia extergantur. Eſt & præcipuus locus in theatro, cui inhærebat Imperator, vel Senatores ludos ſpectãtes. Hinc illa inſcriptio: Theatrum ſtrauit pauimento, podio circumſcripſit. Lege Vitruu. lib.5. cap.7. Catanæum in 5.comment.in Plin. Cuiac.13. obſer.13.addubitat.num & Podia illo epiſt.Vlp.loco poſſint ſignificare menſas, quæ monopodia vocat Liu.lib.36.idque Homeri autoritate adductus, qui lib.Odyſſ.1.ſic.canit:

Οἱ δ' αὖτε σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζον.

Item alibi ſæpiſſime: Alias Podia impilia ſunt: de quib.ſupr. in voce Impilia & Pollux: πόδια inquit, τὰ περὶ τοῖς ποσί πιλία. At podia fœminini generis funis eſt, quo tenditur velum. Sctu.comment.5.ante fin.Prat.

Pœnæ verbum latiſſime patet: Nam & pro culpa quandoque accipitur, l.fin.ff.de fideiuſſ. & generatim acceptum, quamlibet coercitionem noxiæque vindictam, ſignificat, l.aliud eſt fraus, ff.de verb.ſign.§.fin.Inſtit.de legat.quamobrem & vſuram tũc comprehendit, l.qui ſine ff.de neg.geſt. Vt & vſura quandoque pœna dicitur, l.lecta.ff.de reb.cred. Sic & mulcta pœnæ verbo intelligitur, l.tutor qui repertorium, §.idem ſolent, ff.de adm.tut.& id quod intereſt pœna vocatur, l.fi. ff.de eo quod certo loco, l.nouiſſima, ff.de iud. Quin etiam expenſarum condemnationem Imp.pœnam appellauit. Corraſ.lib.2. Miſc.c.21.n.1. cui adde Gœdd.ad l.131.n.10.11.ff.de verb.ſig. Porro pœna, vt ex iis, quæ Cato & veteres ſcribunt, docemur, videtur ἀπὸ τῆς ποινῆς deducta. Nam à Græcis dicitur Ποινὴ vt errent, qui Latinam etymologiam voci affingũt. In qua re circa etymum agri, & Varro à Quintiliano riſus eſt: non ineleganter tamen ab eo quod pone eſt dicta videri poſſet. Id plerumque idem eſt, quod poſt, niſi quod pone proprie loci ſignificatiuum eſt, vt non poſt temporis quoque. Nam peccare quam puniri, prius eſt tempore: hinc verbum pœnitet: ſeu verbi productionem eſſe id volumus, quod adductum eſt, nihil ſignificantem: ſiue & tenendi quædam in eo eſt poteſtas, vt multis videtur: quem.n.pœnitet, hunc fere eſt, vt & pœna, i. ſi commode magis, quam Latine rem interpreteris, dolor teneat. Quid autẽ ſi timendi vim aliquam in ea productione malis imaginari? Profecto enim, pœnæ alicuius, aut mali expectatione torquentur, qui pœnitentia dicuntur. Quanquam vt pœnitentiæ verbum potius, ab eo, quod pone eſt, originem trahat, quam à pœna, argumento eſſe poſſit, quod Græci μετανοεῖν, & μεταμελέσθαι dixerunt. Fit autem à pœna, punio: vt Punicus à Pœnis: Mœnia, ab eo quod eſt munire. Nam magnam affinitatem eſſe diphthongo œ, cum litera v, (quæ & ipſa vim diphthongi in quibuſdam habet, veluti in muſa, quæ μοῦσα eſt Græcis) vel illud oſtendit, quod mœros dixerit Maro, quos muros vocamus: ſic lingua Belgica, Spœde, dicitur, quæ Græcis eſt Σπουδή. Nec ſonus perinde, ſi animaduertas, intereſt, vnde aliqui è Græcis, quod lingua communi eſt μοῦσα ipſi μοῖσα ſonant. Curt.lib.1. εἰκασιῶν, tom.2.c.19.

Pœna appellatur, quicquid extra rei perſecutionem eſt, l.2.in fin.ff.de tut.& rat.diſt.l.12.§.1.ff.ſi quis omi.cauſ.teſt.l.5.§.vlt. ff.de publician. l.25. §.1. ff.quæ in fraud.creditor. l.11. §.ſed ſi plures, ff.ad leg.Aquil.§.ex maleficiis.Inſt.de acti.Briſſ.

Pœna & fraus quomodo differant, tradit Vlp.in l.aliud.131. in prin.ff.de verb.ſignif. Aliud, inquit, fraus eſt, aliud pœna: quaſi dicat, tantum inter fraudem & pœnam intereſt, quantum inter cauſam & effectum: idque duplici oſtendit argumento, primo à cauſa & effectu proprio: quia fraus ſine pœna eſſe poteſt; pœna autem ſine fraude nunquam, h.e. pœna ob fraudem, id eſt, delictum infligitur, & nulli pœnæ obnoxium eſt quod fraude, hoc eſt delicto culpaque vacat, cap.ſine culpa de regul.iur. libr.6. Etiamſi interdum aliqua fraus culpave impunita eſſe poſſit, eo quod aut delicti forma abſit, aut nulla lex vindicet fraudem, vt exemplum in l.14.§. Diuus autem, ff.de relig.& ſumpt. Pœna enim eſt commenſuratio fraudis, l.ſancimus, C. de pœnis, ſeu æſtimatio delicti, l.ſanctio, ff.eo. Vbi igitur fraus non eſt, quia nec delictum ſit, pœnam nullam eſſe neceſſe eſt. Alterum Iuriſconſulti argumentum à pœnæ fraudiſque definitione petitum eſt: pœna, inquit, noxæ vindicta eſt; hoc eſt, æſtimatio vindicans culpam ſeu fraudem d. l. ſancimus, C.de pœn. d.l.ſanctio, ff.eo.d.c.ſi culpa. vbi Peckius eleganter: vel pœna eſt noxæ vindicta, hoc eſt ipſius pœnæ executio, cum noxa nihil aliud ſit, quam pœna, l.fin.de noxal.act. Pœna enim noxam ſiue peccantem, l.ſi quadr. paup.fec.dicat. §.1.Inſt.de nox.act.ſequitur, ſicuti lepra leproſum, l.fin.de noxal.act.l.1. C.eo.leg.5.ſi ex nox.cauſ.agat.vt vbi hæc non ſit, nec illa exiſtat, & vbi illa ſit, hanc eſſe oporteat: Fraus, inquit, & ipſa noxa, hoc eſt delictum; ſiue culpa noxo digna dicitur, leg.4. de noxal.act. l.plebs, §.final. ff.de verbor.ſignificationibus, & quaſi pœnæ quædam præparatio: hoc eſt, pœnam procreans, Gœddæ.ad l.aliud fraus.13.in princ.n.ff.de verb.ſign.

Pœna & mulcta quomodo differant, vide ſupra in verb. Mulcta & pœna.

Pœna & vſura, ſi propriam & peculiarẽ verborũ proprietatem ſpectaueris, inter ſe differunt, l.grege.§.fin.ff.de pigno.l. non ſolum.§.1. de lib. leg. A Bart.in l. cum ſtipulati.de verb. oblig. inter vſuram & pœnam traduntur tres notandæ differentiæ: Prior eſt, quia vſura quantitati duntaxat, vel ei, quod quãtitatis loco eſt, adiicitur l. in fideicommiſſi.§.fi.ff.de vſur. Pœna vero etiam facti obligationib. annectitur. l.ſtipulationes non diuiduntur, §.1. ff.de verb. oblig. Altera pœna pro toto tempore apponi ſolet. l.traiectitiæ.§.de illo, ff.de act.& oblig. Vſura aũt diſtinctis temporib. veluti in annos, aut menſes ſingulos.d.l. cum ſtipulatur. Quæ tamen prima fronte contrarium probare videtur in illis verbis: pro vſuris legitimis pœnam in ſingulos menſes, ſi ſors ſoluta non ſit: niſi defendendo cõmunẽ ſententiam, quæ vera eſt, dixeris, verba illa, pro vſuris, tollere difficultatem. Tertia differentia: Vſura põt ſine mora deberi ex ſtipulatione d.l.lecta.in fin. Vſura.n.ſortis acceſſio dicitur, quæ non tam propter morã, quam vſum datæ mutuæ pecuniæ exigitur. l.vſura.ff.de verb.ſig. Ideoque Paul.Caſtr.in l.Iulian.§.ex vendito.col.2.ff.de act.empt. Quod (inquit) dici ſolet, vſuras non venire, niſi à tempore moræ obtinet, niſi contrarium à partib. agatur: ſicuti ſi dẽ tibi mutuam pecuniã poſt annum reſtituẽdam, ita vt in ſingulos menſes nonnihil vſuræ nomine pendas d.l. lecta Atqui pœna ſemper ex mora debetur. l.ita ſtipulatus ff. de verborum oblig. Hæc tamen differentia non ſatis placet Io.Imol.in d.l. cum ſtipulati.nam pœna [vt ille ait] ex ſolo cõditionis euentu deberi poteſt: vt quando ſtipulatio à præcedenti conditione incipit: veluti ſi dicam: Si Calendis Stichum non dederis, decem dare ſpondes? Nam ante Calendas, Sticho mortuo, agi non poteſt, ſed expectanda eſt dies, in quam tota obligatio collata eſt. l.in illa, ff.de verb.oblig. Schard. ex Corraſ.lib.3.Miſcellan.c.21.n.1.& ſequentibus.

Pœna, vt inquit Vlp.in l.aliud.eſt fraus, ff.de verb.ſig.eſt delictorum coercitio. Cauſa aũt infligendæ pœnæ vna & præcipua eſt, emendatio hominũ, qui delinquunt, l.ſi pœna, ff.de pœnis, cum videl.ea pœna irrogatur, quę vitã non adimit. Altera cauſa pœnæ infligendæ nocentib.eſt exemplũ: nã pœna vnius metus eſt multorum, l.1. C.ad leg.Iul.repetund.& cæteros à ſimilibus facinorib.deterret, l.bona fides, depoſiti, l.capitalium, §. famoſos, ff.de pœ. Quod adeo verũ eſt, vt in brutis quoq; animantib.atq; adeo feris id deprehendatur. Scribit.n Plin.libr.8. c.18. Viſos fuiſſe in Africa crucifixos Leones, à quib.fuerãt vrbes obſeſſæ, quo cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrereutur eadẽ noxa. Hinc illud Senecæ, quod à Platone mutuatus eſt: nemo prudẽs punit quia peccatũ eſt, ſed ne peccetur. Eſt igitur pœna ad continendam rẽp.valde neceſſaria, vt nõ immerito dixerit, præmio & pœna rẽp.contineri. Quo reſpexit Vlp.cum diceret, ICtos tam metu pœnarũ, quã præmiorũ exhortatione bonos efficere, l.1.ff.de iuſt.& iur. Tametſi has duas tãtũ cauſas Plato commemoret in Gorgia, tamen noſtri autores videntur vindictã quoq; eius, qui iniuria facta eſt, ſpectaſſe, nẽpe vt ſupplicio aduerſarij contentus quieſcat, nec vindictæ priuatæ, cauſa aliquid moliatur, quod reip.perniciem adſerat. l.capitalium, §.famoſos, ff.de pœn. Ex iam dictis conſequitur, eũ, qui nihil admiſit, nullam pœnam mereri, l.crimen, ff.eo.l.ſancimus, C.eo. tit. Quod tamen perpetuum non eſt. Nam & Deus ipſe, qui iuſtiſſimus, eſt, ob vnius hominis admiſſum pœnas nõnunquã à tota aliqua ciuitate expetit, ſi Heſiodo credimus, cũ ait, πολλάκις καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα, &c. Quæ aũt admiſſa puniantur, traditur velut quidã Epilogus à Claudio Saturnino, in l.aut facta, C.de eod. Aut.n.inquit, facta puniuntur, vt furta cædeſq; aut dicta.vt cõuitia & infideles aduocationes, aut ſcripta, vt falſa & famoſi libelli, aut conſilia vt coniurationes, &c. Cogitationis aũt nemo pœnam patitur, l.cogitationis, ff.d.tit. de pœnis, vt e.gr.ſi quis declarauerit ſe velle hominem occidere. Conatus tamen aliquando punitur, qui fines cogitationis excedit. l.ſi quis non dicam, Cod.de epiſc.& cle. Quinimo ſola plectitur aliquando conſcientia facinoris ab alio perpetrati, l. Metrodorum, ff.de pœ. Nec tantum punitur, quod dolo malo admiſſum eſt, ſed etiam plerunq; id, quod abſque malo animo infelicem euentum habuit, l.ſi quis aliquid, 38.§.qui abortionis, ff.eod. Vt ſi quis poculum amatorium dederit, ex quo aliquis interierit: Franciſc.Duare.in com.ff.ad tit.de pœn.c.1.

Pœnæ, ait Old. ob corruptam ex Adæ lapſu hominis naturam introductæ ſunt, quib.mali coerceantur, ne peccent ſeu delinquant faciliter. Qui.n.iuſte agere propter naturalẽ legẽ ſummamq; bonitatem non expetit; quique obtemperare non vult rationi, in qua ſunt honeſtatis formulæ: quas intelligit quidẽ dictante conſcientia, ſed contemnit: is, rogo, quid ſpectabit, quid timebit, ſi pœnas ademeris? Certe nihil, ſed irruet in omnia flagitia. Nam quid faciet, ait Cic.3.li.offic.is homo in tenebris, qui nihil timet, niſi teſtem vel iudicẽ? Quid in deſerto loco nactus quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillem atq; ſolũ? Alioqui vir bonus, qui iuri naturali obtẽperat, & voluntatẽ ſuam illi conformẽ facit, eamq; ſequitur, vnde & iuſtitia

virtus

virtus dicta: is omnibus pœnis exemptus eſt, nec timet, ſed amat magiſtratum, velut honeſtatis conſeruatorem, ad Ro.13. Ideoque nullas bonorum vtilitates æquirati naturæ præfert, neminem ſciens lædit,& vere iuſtus eſt,quatenus ad politicam vitam attinet.Rectè; Socrates execrari eum ſolebat,qui primus vtilitatem à natura ſeiunxiſſet.Id enim querebatur caput eſſe exitiorum omnium, vt Cicero refert. Hinc intelligis pœnas defenſiones legitimas ex natura eſſe,ſicut & magiſtratus.

POENA capitalis diuiditur in ſummũ ſupplicium, pœnæ metalli coercitionem,& in inſulã deportationẽ,l.capitaliũ de pœnis. Cæterum inter varias pœnarum ſpecies nulla ad naturã propius accedit pœna talionis,vt Ariſtot.quoq; probat.Extat valde elegans locus ff.quod quiſq;iur.in alium ſtatuit.Spieg.Pr.

POENA capitalis eſt, quæ lædit caput hominis. Caput autem hominis dupliciter accipimus,naturaliter & ciuiliter. Naturaliter omnes homines habent caput: ciuiliter non omnes caput habenr.Et qui habet ciuile,is vtique & naturale habet,non viciſſim. Is tamen,qui naturale caput perdit, ſiquidem habet ciuile idem caput ciuile protinus amittit. Pœna capitis naturalis eſt mors naturalis,quæ fit vel gladio, vel ſecuri,vel lapidatione, vel aqua, vel ſuſpendio, vel confractione, vel igne. Pœna capitalis ciuilis eſt mortis ciuilis, quæ contingere poteſt ſaluo capite naturali. Caput autem ciuile conſiſtit in tribus nempe in libertate, in ciuitate, & in familia. Vulteius in princ.Inſtitut.de publicis nu.16.

POENA capitis ea dicitur, qua vel vita, vel libertas,vel ciuitas, vel honeſtas perditur. Conn.l.3.c.3.n.6.quia vtroque modo,id eſt, morte & deportatione, ſiue quod idem eſt, exilio, accidit vt caput, i.e.homo è numero ciuium eximatur, l.2. §.1. ff. de pœn.§ cum autem,quibus mod.ius pat.poteſt.ſolu.Vt quod ad ciuitatem Romanam attinet,nihil intereſt,quomodo de medio ciuium tollatur.Vnde & deportatos morti comparari dicimus, l.2.in fin.de bon.poſſ.cont.tabul.

POENA extraordinaria eſt arbitraria,quæ non lege delicto præſtituta, ſed arbitrio iudicis relicta eſt,l.3. vbi gl.C.de ſacroſan. eccleſ.& Weſembec.ad §.in ſumma,7.Inſt.de iniur.

POENA exacta,*ein eingebracht oder empfangẽ ſtraffgelt, oder Buſs.* inter fructus numeratur: quod de futuris pœnis nuſquam relatum eſt,facit l.conuenire, de pact. dot.& l.ſi vnus §.illud de pact.cum ſimil. Proinde recte improbatur,quod quidam pœnas futuras in venditionib.tanquam fructus vendunt.Spieg.

POENAE cauſa legari dicitur, vt Vlp.in Inſt. tit. de legat.& Iuſtin.eod.tit.§.pœnæ quoque cauſa: vbi vide Vulteii.definiunt, quod coercendi hæredis cauſa relinquitur, quo magis faciat aliquid,aut non faciat:veluti cum ita legatur:HERES MEVS, SI FILIVM SVVM IN MATRIMONIVM TITIO COLLOCAVERIT, VEL EX DIVERSO SI NON COLLOCAVERIT, DECEM AVREOS DATO. Sic enim non tam beneficij in legatarium conferendi,quam in odium & pœnam hæredis legatur. Pœnam autem à conditione voluntas teſtatoris ſeparat. l.vlt.de his quæ pœnæ nomine relinquuntur.Briſſ.

POENAE cauſa indiuiſa eſt. Nam & ob minimam partem non ſolutam,ſolida pœna committitur. Cuiac.ad leg.85.prope fin. ff.de verb.oblig.

POENÆ diſpenſæ non repetunrur. Cuiac.obſeru. lib.8.cap.pen.

POENÆ militares quondam erant decimatio, fuſtigatio, exauthoratio, vel vt milites ſtantes cibum caperent, vel vt fuſtem circumferrent, vel vt militarent deteriore conditione, quam cæteri.: Vide Vall.c.16.lib.11.de re mil.Spieg.

POENÆ ſeruitus & Romanæ ciuitatis & agnationis ius extinguit.l.qui vult.29.ff. de pœn. Pœnæ aũt ſeruus ideo dicitur is qui ad beſtias vel metallũ damnatus eſt,quia nullius plane niſi ſupplicij ſui ſeruus eſt: quippe cui ad perpetuum eſt addictus, adeo vt ſi quid ei legatũ fuerit,pro non ſcripto habeatur: quaſi ait Marcian.nõ Cæſaris ſeruo datum ſed pœnæ.l.ſunt quidam. 17.ff.de pœn. Et,vt rem paucis abſoluam,ſerui pœnæ olim dicebantur, qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent,libertatem: ſi ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterent: adeo vt ne à pœna quidem liberati in veteris domini poteſtatem redirent, l.8.§.3.& 10.& l.29. ff.de pœnis l.8. C.de ſent.paſſ.l.24.§.5.ff.de fideic.liberr.Hor.Prat.

POENÆ ſummæ,mediocres,minimæ: vide Supplicia.Hot.

POENALES actiones ſunt,quibus duntaxat exigitur,vt aduerſarius puniatur: quæ & odioſæ,quia reo conuento damnum adferunt,dicuntur:vnde & per interpret.molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ,l.interpret.ff.de pœnis.Spieg.Prat.

POENARVM conuentionalium duplex genus.Vnum,quod damni vel lucri ceſſantis æſtimationem præſtat, aliud, quod pro contemptu contumaciaue infligitur: atque proprie pœnæ vocantur,ille non æque Alciat.in parerg.c.2.lib.1.Prat.

POENARVM genera multa ſunt.Nam ſunt pœnæ,quæ aut vitam adimunt,aut ſeruitutem iniungunt,aut ciuitatem auferunt,aut exilium, aut coercitionem corporis continent, veluti fuſtium admotio, flagellorum caſtigatio, vinculorum verberatio, l.ſi quis forte,§.fin.cum l.ſeq. ff.de pœn. Vita admittitur,pura ſi damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur,&c. Sunt autem & aliæ pœnæ aduocationibus vel foro interdicere: vel interdicere Notariis, ne ſcribant inſtrumenta,vel negotiatione intercidere,l.moris,eod.titul.&c. Io.Bellon. Etymol.adde Cuiac.ſent. Paul.lib.5.tit.17.de abolition.

POENARVM finis duplex eſt:vnus eſt emendatio hominum qui delinquunt, l.ſi pœna, ff.de pœn. cum videlicet ea pœna irrogatur,quæ vitam non adimit. Alter finis eſt,vt ſit nocentibus exemplum: nam,pœna vnius metus eſt multorum,leg.1.C.ad leg. Iul.repetun.& cæteros à ſimilibus facinoribus deterret, l. bona fides,depoſiti,l.capitalium,§.famoſos,ff.de pœn. Quod adeo verum eſt, vt in brutis animantibus atque adeo feris id deprehendatur. Scribit enim Plin. libr.8.cap.16.viſos fuiſſe in Africa crucifixos Leones, à quibus fuerant vrbes obſeſſæ quo cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa. Hinc illud Senecæ, quod à Platone mutuatus eſt,nemo prudens punit quia peccatum eſt,ſed ne peccetur. Duaren.in commen.ff. ad tit.de pœnis, c.1. & Gœddæus ad leg.131.in princ.nu.25.28. de verb.ſign.

POENARVM interdictarum hæc tria refert genera Iac. Cuiac. obſer. lib.14.c.34.Primũ eſt inedia necari,vt Martianũ retuliſſe l.10.ff.de interdict.& releg. ex Baſilicis colligi poteſt: qua de cauſa & quos ablegabant tyranni in ſpecus aut loca ſola,his ſolebant cibi aliquid apponere, vt apud Sophoclem Creõ iubet defoſſæ Antigonæ, φορβῆς τοσοῦτον ὡς ἄγος μόνον προθείς. Aliud, cum quis carcere perpetuo pro pœna continetur, argu.l. 8. §. ſolent, ff.de pœn. hic enim improprius eſt carceris vſus, qui non pœnæ, ſed diligentioris cuſtodiæ cauſa haberi debet, vt ait l.6.§.eius,ff.de iniuſt.rupt. Tertium ne quis pœnæ cauſa tormentis ſubjiciatur, l.pen.ff.de quæſt.quod pœnæ genus tyrannicum & inciuile Tertull.conteſtatur in Apologet.Prat.

POENICALES olim appellabantur funerales, nouem dierum feriæ. Nam ſeptem dies apud veteres cadauer domi deploratum: octauo efferebatur,nono tumulabatur,vt annotauit Bald. commen.ſuper Inſtit.Iuſtin.lib.4.tit.17.de offic.iud.

POENITERE dicimur, cũ quæ ipſi fecimus,ea nobis poſt diſplicere incipiunt,& moleſta eſſe. Inde recte ſumitur pœnitentia, pro reſipiſcentia, vt apud Iuſtin.in l.Imperialis,C.de nupt.Sp.

POENITENTIA, ſuprema quæ fit, vide ff.de donat.inter vir. & vxor.l.cum hic ſtatus,§.pœnitentiam.

POENITENTIA,ſecundũ Ambroſ.eſt & mala præterita plangere,& agenda iterum non committere, c.pœnitentia,de pœnit. diſt.3. ſecundum Auguſt. ſic Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe:& pœnitere eſt pœnam tenere,c.pœnitentia, 2.ead. diſt.Ioan.Bellon,Etymol.

POETÆ nulla immunitatis prærogatiua iuuantur l.pœnæ, C.de profeſſ.lib.10. Prat.

Ποίησις & πρᾶξις, id eſt,effectio & actio,ſic inter ſe differunt apud Ariſt.vt actio ſit,cui ipſius cauſa & in ſe perficiatur ipſa,velut prudentem eſſe,lætari,canere,ſaltare,viuere: & huius generis actiones,quæ ſuo vſu ſic cõſumũtur,ut nullũ eorũ opus extet. Effectio aũt inchoata quodammodo atq; imperfecta eſt, quia refertur ad aliud,& aliquod quaſi ex ſe natum opus relinquit, quod item alterius cauſa eſt:quale eſt ædificare, quod ædificij extruẽdi cauſa facimus,ipſum aũt ædificium nõ propter ſe fit, ſed vt habitemus.Sic inſtrumentorũ agentia dicuntur ea,quæ præter vſum nihil nobis afferũt: quod genus,veſtis,lectus,res res omnes quas poſſidemus.Alia ſunt efficientia,vt pecte,quo texitur pannus, propter pannum eſt factus, & pannum nobis præbet,tãquam opus ſuum,atq; vt eo tegamur.Ita qui pectinẽ emit vt vẽdat pluris,eum poſſidet quaſi dominus rem ſuam,nõ quaſi artifex inſtrumentum. Textor vero,qui eo vtitur,eũ habet inſtrumenti loco. Refertur. n.inſtrumentum ad artificem, vt res poſſeſſa ad dominum,& quæ ratio eſt. Illius ad alterum ea eſt horum inter ſe.Et pecten artifici domino,quia domino inſtrumentũ eſt agens, vt quælibet alia res poſſeſſa: nec in eo opportunitatis & artificij ratio habetur. Domino autem quia artifex eſt,& inſtrumetũ eſt efficiens ad pannos texendos idoneum & aptum. Sed pecten per ſe & quia pecten inſtrumentum eſt effectionis. Communi autem conſideratione rerum omnium,& quia poſſidetur,eſt actionis. Conn.libr.2.c.8.n.9.

POLIA, πωλεία armentum ſeu grex equorum. Vlp.in fin.l.ædiles aiunt: de ædil.edict. Nam & ſi polia venierit,dicemus vnum equum, qui vitioſus eſt, non omnem poliam redhiberi oportere,Equarias Varro lib.2.de re ruſt.cap.1.appellat. Cotta deriuari putat à nomine πῶλος, quod pullum,& maxime equinum ſignificat: vnde πωλοδαμάζειν, eſt equos domare.

POLIMENTA, dicebant teſticulos porcorum, cum eos caſtrabant à politione ſegetum aut veſtimentorum, quod ſimiliter atque illa curentur. Briſſ.

POLLINCTOR, curator piſtrini, qui farinam facit, & pollinem quique pollinario cribro pollinem excutit.

POLIO,vt legit.Hugo à Porta apud Tarruntenum in fi.ff.de iur. immu.dicitur,qui arma polit:Haloander legit pelliones:Turneb.9.c.16.politores,exponitque eos:qui arma,gladios,galeas poliunt: pelliones, qui pelles, ſub quibus milites hyeme degunt,conficiunt: de his vide ſup.ſuo loco.Goth.ad d.l.ſi.

POLIPTICI,non ſunt chirographa, vel apochæ, vt Alc.tradit in parerg.li.3.ſed rationes ſiue ἀπογράμματα publica, l.2.C.Theo.

de diſcuſs.l.13. C.Theod.de ind.debi.& ideo in l.2. C.de diſc. ratiociniis publicis, i.e. polipticis.hic aũt plerunque ſcribi ſolet : quanquam,ſi origo ſpectetur,Polyptychis ſcribendum ſit: namq; ex eo tractũ eſt nomen, quod eæ chartæ publicæ τὸ πολλὰς πτυχὰς habeant : qua forma & dyptycha dicuntur in leg.1. C.Th.de exp.iud.& in act.14. Chalced.concilij & in quintæ ſynodi act.4.Said. ...... Adnotari vero in Polypticis omnia, quæ ad rationes publicas ſpectant. Veget.indicat his verbis li. 2.Totius legionis ratio,ſiue obſequiorum,ſiue militarium numerorum,ſiue pecuniæ, quotidie aſcribitur actus,maiore prope diligentia,quam res annonaria vel ciuilis, polipticis annotatur. Sic enim eum locum caſtigauit Cuiac.4.obſer.27.pro eo, quod in vulga.lib.polipticis libris legebatur. Vtitur & hoc verbo Caſſio.lib.5.var. Vt omnibus, inquit,à te ſolliicita,atque æquabili indagatione cõpertis pol ptici iubeantur aſcribi. Prat.

Po lire veſtimenta fullonici artificij eſt l.9.§.pen.l.13.§.ſi fullo. ff.locat.l.12.l.48.§.ſi ego l.52.§.ſi ſeruus, l.82.ff.de furt.leg.22. ff.de præſcri.verb.§.item ſi fullo.Inſtit.de oblig.quæ ex delict. Theophil. πλύνειν vertit.Nonius Marcell.in verbo Interpolare,tractum id ait ab arte fullonica,qui poliendo diligenter vetera quæque quaſi in nouam ſpeciem mutant. Plin.lib.8.c.48. de lanis loquens : Quippe, ait,alienis polientium extracta in tomenti vſum veniunt.Idem lib.9.c.1.Hiſpania citerior habet ſplendorem præcipuum torrentis,in quo politur natura:Vnde Politura apud eund.lib.11.c.24.Idem lib.35.c.17.Vmbrica creta non niſi poliendis veſtibus adſumitur.

Politia eſt legitima ordinatio reipublicæ , ſecundum quam alij præſunt, alij parent. Quæ ab Ariſt.definitur principatus & rerum conſuetudo , ſecundum quam viuere vnumquenque & conuerſari decet.Old.Prat.

Politiæ tres ſunt ſpecies : Monarchia,Regnum,ſeu principatus vnius,ad communem vtilitatem reſpiciens. Cum vero degenerat in priuatum commodum,dicitur Tyrannis. Siquidem Tyrannus à Rege factis diſtat non nomine. Ariſtocratia paucorum optimatium, ſeu magiſtratuum adminiſtratio : quæ ſimulatque propriis inſiſtit commodis , Oligarchia vocatur Timocratia , cum imperium eſt penes populum : cuius corrupta authoritas Democratia nuncupatur.Omnia hæc imperia Romani ſunt experti : nos hodie Monarchia vtimur.Old.

Politiæ emendandæ formam,cum ex ſcriptis legibus,tum ex probatis maiorum exemplis oportet mutuari, qualia in l.2.ff. de orig.iur. Pomponius exhibet : elegauter ac compendioſo quodam artificio deſcribens totum imperij ſtatum , eiuſque mutationes: Primum quæ infantia Romanæ Reipublicæ fuerit : deinde qui auctus : quibus legum ſtudiis conſtiterit : quo item iuris neglectu labefactata ſit. His enim exemplis inſtructos eſſe oportet eos, qui rerum publicarum ad emendandam politiæ formam functionem ſuſcipiunt Old.Prat.

Politiæ melioris certiſſima ſpes erit, ſi primum omnium iuris traditio vindicata fuerit à deſultoriis commentatorum opinionibus. Nam tunc conſtantia,mox iudiciorum,& proinde beata(quoad per humanam fragilitatem licet)rerum omnium tranquillitas, authore Chriſto,ſequetur.Old.Prat.

Politio apud Catonem dicitur illa cultura, pro cuius mercede certã frugis partem capiebat politor , vt nonam aut quintam, aut octauam,pro conditione agri, atque bonitate ſoli. Verba hæc ſunt Catonis : Politionem quo pacto dari oporteat ? in agro Caſinate , & Venuſio in loco bono parte octaua corbi diuidat:ſatis bono ſeptima tertio loco ſexta,&c.Prat.& Turneb. 30.aduerſ.6.Gotho.ad l.cum duob.52.§.vtrum,2.ff.pro ſoc.

Πολιτικόν. Socrates interrogatus cuias eſſet,reſpondit,ſe mundanum, h.inquit Tull.non vnius circumdatum aut ſeptum mœnib.popularem alicuius certi loci,definitique,ſed ciuem totius orbis,tanquã vnius ciuitatis.Eſt.n.terra cõmunis omnium parens, & vt Africanus in ſomnio Scipionis loquitur, ſedes aut domus hominum.Quæ domus aut ciuitas ſuas leges habet,in vniuſcuiuſq; animo deſcriptas,& proprium ius ſuũ,quo vtatur ad conſeruandam hanc ciuium ſuorum,h.e.omnium mortaliũ ſocietatem,quod πολιτικὸν appellatur,quaſi dicas ciuile,aut populare:vt ibidem Tullius ait paulo poſt. Quoniam ea natura eſſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet : Qui id conſeruaret,eum iuſtum:qui mutaret,eum iniuſtum fore,& reliqua:de quibus vide Conn.lib.1.c.6.n.3.

Politor,in l.52. §.vtrum, ff.pro ſoc.is eſt,qui agrum expolire colere conſueuit. Veluti, inquit Vlp.cum pecus in commune paſcendum , aut agrum politori damus in commune quærendis fructibus.Sic enim legendum eſt,non licitatori,vt Budæus voluit:artifex agri diligenter excolendi & quodammodo poliendi.Nonius Marcellus,Politore,agrorum cultus diligentes, vt polita omnia dicimus exulta, & ad nitorem deducta. Ennius Satyr.lib.3. Teſtes ſunt lati campi : quos gerit Afric. terra politos. Et Annal.9. Raſtros dentefabres carpſir cauſa poliendi agri. Varro : Quid mirum ex agri ne politionibus eiiciuntur,hic in cœnaculo polito recipiuntur.Cato de re ruſtic. Politor ordeum quintæ modio diuidat. Hoto.& Goth.in not. ad d.§.vtrum ex Ant.Auguſt.lib.4.emend.9.

Pollere quæſtu dicitur,quod eſt pretioſum.

Polliceri verb.paſſiue ponitur in l.1.§.eſt autem ff.de exe.. vbi Vlp.ait, Actio pollicetur, i.e.promittitur.Briſſ.in parer..

Pollicitatio,eſt ſolius offerentis promiſſio, l.pactum,de public.& l.ſciendum, §.1. ff.de ædil.edict.Aliquando eſt nuda ſponſio, l.pollicitatione, C.de don.ante nupt. Videtur autem ab haſta & auctione id verbi acceptum fuiſſe:priuſquam enim ad licitationem veniamus, accipitur alicuius dignum pretium offerendis taxatio : qui idcirco polliceri dicitur , quia liceri poteſt:ſicut & poſſidere dicimus,qui poteſt ſedes ponere. Poſtquam autem quis pollicitus fuerit, i.e. pretium aliquod obtulerit,tunc fit auctio:& qui pluris licitatus fuerit obtinet. Spie. Adde Forcat.in Necyoman.dial.52.nu.1.& ſeqq.

Pollicitatio in inſtrumento operatur effectum pacti ſimplicis, vt inſtrumentum aliquod operetur:ita ſing. Bald.in l.1.verſ.item oppono.C.de dot.promiſſ.& pro ſing.citat. Bald. Iunior. in tract.dotis, in primo priuileg. 6. partis in 2.col. vbi dicit , quod licet alias ex mera pollicitatione non poſſit agi, etiam de iure canonico : tamen non procedit ptopter ſomentum inſtrumenti.Cotta.

Pollicitatio pleruãque dicitur,qua quis Reipub.vel ciuitatis opus aliquod publicum, ludoſve promittit l.5.ff.ad leg.Falc.l. 46.§.1.de adminiſtr.tut. leg.6.§. debitores.in fi.ff.de muner.& honor.l.vnica.C.de ratioci.oper.publ.Plin.libr.10.epiſt. Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debentur. ſed tamen etiam quælibet alia promiſſio pollicitatio vocatur.l. 43.ff.de contr.empt.l.1.§.pen.ff.de collat.dot. Briſſ.

Pollicitatio & pacta differunt Pactum eſt duorũ cõſenſus atque conuentio Pollicitatio eſt,cum neq; prouocati,neq; interpellati,ſponte noſtra nos ex abundantia quadã liberalitatis offerimus: vel pollicitatio eſt ſolius offerẽtis promiſſum.Non dicit pollicitationem eſſe ſolius offerẽtis cõſẽſũ ſed eſſe vnius promiſſum Nã & in pollicitatione duorum ineſt cõſenſus ſed non expreſſus,neque declaratus niſi ab eo, qui promittit alteri tacenti,& non roganti : At in pacto non conſenſus eſt duorum tantum,ſed etiã cõuentio de eo,quod utriſuſque verbis conuentum eſt,& concluſum,vt ita fiat.Pactũ eſt itaque cũ plures hoc agunt:& in eã decurrunt ſententiam , vt quid fiat,aut non fiat: Pollicitatio, cum quid promittitur alicui non petenti,cum de eo antea ne cogitatum quidẽ eſſet,& tamen duorum ineſt conſenſus quod is cui facta eſt promiſſio,nõ reclamat,ſed promiſſis acquieſcit. Hoc n. eſt vulgatum in iure. Qui tacet,videtur conſentire. Nec vero id etiam eſt ignotum Grammaticis,qui promiſſionis & pollicitationis eam eſſe differentiam tradunt, quod promittimus rogati : pollicemur vltro vt notat Donat. ad Terent. Quanquam ipſe eiuſdem ea ſignificationis eſſe dicit niſi quod pollicitatio maioris eſt aſſeuerationis:quod enim pollicetur, magis aſſeueranter promittere ſolemus , vt fidem faciamus iis, quos volumus ſpe & promiſſis tenere. Idem ait, Pollicitationem eſſe multarum rerum promiſſionem,vt videatur hanc à verbo Græco πολὺ velle deducere , quo Latini tanquam ſuo vtuntur in compoſitionib.verborum,vt cum dicunt, Pollere,polire & polluere, quaſi valde luere,& multo luto aſpergere & contaminare. Sic polliceri idem erit,quod multum aut res multas liceri,tractum credo ab iis,qui res in forum deferunt,& proponunt venales omnibus,atque vltro offerunt & licentur.Licere n.quandoq; ſignificat in licitationem ponere, & ſubiicere auctioni,&c.Conn.lib.5.8.nu.1.

Pollicitatio nuda etiam nudum pactum ſignificat,l.nuda, C.de contrah.ſtipul.Cuiac.l.5.in fi.ff.de pact.

Pollingere,vt refert Brechæ.in l.cum in teſtamento,nu.6. ff de verb.ſign. veteribus erat curare funus.

Pollinctores dicebantur , non quid cadauera vngebant duntaxat, ſed etiam Libitaniorum , quibus cadauera eluenda, commundanda,exornandaque locabantur,l.5.§.1.de inſtit.act. Eoque ſenſu Pollinctores Plautus accepiſſe viſus eſt in Penulo,cum inquit:

Propterea apud vos dico confidentius.
Quia mihi pollinctor dixit,qui eum pollinxerat.

Inuenitur & hoc verbum apud Tertullianum in libro aduerſus Gnoſticos,& Iulium Firmicum in libro Matheſeos perſæpe, Authoribus Briſſonio, Cotta & Ræuardo ad leges duodecim tabularum, cap.15. Qui autem Libitinarij, Sandapilarij & Veſpillones dicti fuerint, ſuis locis videatur : idque Brechæus allegato loco explicat.

Pollis,linis:vel pollẽ,linis,flos eſt farinę Et proprie in tritico appellant pollinem,quod florem in ſiligine,autore Plinio. At Polline deducuntur Pollinctores : quoniam in funerib.cænas opiparas,paneſque ex Polline comparabãt,pretio nõ parcẽtes. Inde à Græcis πολυπωλα dicti. Nonius à pollicendo , hoc eſt, mortuos curando , deduci vult. At verior ſignificatio : quod pollinem faciat teſte Alc.in l.maximarum cõficiendi pollitiis C.de excuſan.mune.li.10. Vlp.de inſtru.act.l.quicunq; Si libitinarius, inquit ſeruum pollinctorem habuerit. Spieg.

Pollvcere , antiquum verbum. Cato Ioui depali culignam vini quantumvis polluceto.Et pollucere patrimonium Plinio Conn.lib.5.c.8.nu.6.

Pollvta

Pollvtam, Moyſes appellat, quæ ſecundi viri thoro adhæſit, Conn.lib.8 c.2.num.8.

Πολυώνυμοι, quibus plura nomina ſunt, vt Romani, qui, vt teſte, Ioach. Camerario quidam Græcorum putarunt, ſi pauciſſima eſſent nomina, tria omnino habuere. Nam neque C.Marij, neque Q.Sertorij, neque L.Mumij, qui Achaicus, de gente victa cognominatus fuit, tertium nomen memoratur: Vide Nomina propria. Spieg.

Polyposvs is dicitur, qui polypo morbo laborat: eum Vlp. in l.qui clauum, morboſus eſt, vti polypoſus ff.de æd.edict. inter morboſos numerat.

Polyptychi, vide Poliptici.

Πολύπος, eſt caruncula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret & modo ad labra pendens, narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit: ſic dictus à ſimilitudine marini polypi, cuius carni ſimilis eſt: vide Cornel. Celſum lib.6.c.8. Prat.

Pomana, Dea apud Ouid.li.14. Metamorph. ea perhibetur, quę omni malorum necunique generi præeſt. Gœd.ad leg.205.de verbor.ſign.

Pomaria. Pomaria extra conſuetudinem patrisfam. defuncti culta, l.5.§.vlt.ff.de hæredibus.

Pomarivm, pro omni horto, in quo fructus arborum qu libet naſcuntur, ſumitur Gœdd.d.loc.

Pomoerivm locus erat, tam intra, quam extra murum vrbis, quem antiqui in condendis vrbibus augurato conſecrabant neque in eo vllum fieri ædificium patiebantur: dictum autem eſt pomœrium: vt auctor eſt Varro lib.4.de lingua Latina quaſi poſt mœrium. Nam quem antiqui mœrum dicebant, nos murum dicimus: vnde ita nonnulli apud Virg. legunt. libr.10.

--------Atque ipſis prælia miſcent.

Aggeribus mœrorum.------

Iulius Pollux li.9. intra muros ſolũ pomœriũ locat, inquiens, ex interprete, ingreſſis vero omne illud pomœrium dicit intra muros, intra mœnia. Interius autem plateæ. Plutarch. etiam in Romulo, quod intra lineam murum diffinientem relinquitur, pomœrium eſſe dictum ait, detractis per Syncopã è medio literis, quaſi pone murum. Agennius Vrbicus in commentariis in Iulium Frontinũ, in vniuerſum promœriũ extra muros vrbes habuiſſe dicit, aliquas vero intra. Pomœrium autem, inquit vrbis eſt, quod ante muros ſpatiũ eſt, ſub certa menſura dimiſſum. Sed & aliquib. vrbib. & intra muros ſimili modo eſt ſtatutum propter cuſtodiã fundamentorum, quod à priuatis opere obtineri non oportebit. Hic locus eſt, qui à publico nullo iure poterit amoueri. Liuius & intra & extra vrbes pomœrium agnoſcit. Gell. autem lib.13.c.14. ex libris augurum, Populi Ro. Pomœrium eſſe dicit, locũ intra agrum effatum per totius vrbis circuitum pone muros, regionib. certis determinatum, qui faciebat finẽ vrbani auſpicij: antiquum autem pomœriũ, quod à Romulo inſtitutum fuit, Palatini montis radices terminum habuiſſe: cui aſtipulatur Tacitus inquiens, certis ſpatiis à Romulo interiectos fuiſſe lapides per ima montis Palatini, &c. ſcilicet ad ſignificandos pomœrij terminos, quos Varr. cippos vocat, aras etiam quaſdã his terminis addens. Terminorũ intra muros nulla fit mentio ea vt opinor, de cauſa, quod non ſit relictum intra muros pomœrium. Quanquam apud eundem Gell.li.15.c.27. ex verbis Lælij Fœlicis contrariũ quis ſuſpicari poſſet. Sed ea me minime mouent, cum pomœriũ vrbis appellatione, tametſi extra vrbẽ ſit, comprehendatur. Equidem libris augurum, Varroni & Tacito (vt de Vrbico Chriſtiano homine nec adeo antiquo auctore, nihil loquar) magis quam Liuio, Plutarcho, & Polluci crediderim. Ideoque arbitror, vnum duntaxat apud priſcos fuiſſe pomœriũ, idq; poſt muros, id eſt, extra muros, eamque ob rem Plutarchum, qui de antiquo pomœrio loquatur, errare. Item Pollucem, qui exterius pomœrium non agnoſcat. Poſtea vero & intra muros relinqui conſueuiſſe, Quod ſpectat ad pomœrij etymologiam, Varro quaſi poſt murum dictum ſignificare videtur, inquiens, Quod erat poſt murum pomœrium dictum, eiuſque (terminis) auſpicia vrbana finiuntur. Cuius loci lacunã Hier. Magius explet. voce Terminis, li.3. Miſc.c.13. Atque eod. autore, Liuius pomœrium quaſi poſt mœnium quoſdam interpretari ſcribit (Varronem haud dubie intelligens) quaſi poſt mœnia, id eſt, poſt murum pomœrium ſit, ſed male, vt ipſi videtur. Siquidem cum primũ hæc vox exorta, inditaque loco eſt, vnum duntaxat, idque extra muros erat in vſu pomœtium. Verum nec Varronem primi nominis in etymologiarum indagine authorem, pomœrium quaſi poſtmœrium dictum ſenſiſſe arbitratur, ſed magis quaſi poſtmœrium. Muri enim antiqua voce Latina, qua Lucret. vſus eſt, mœri dicebantur: ita namque hic inquit lib.8.

Frigus vt à fluuiis, calor à ſole, æſtus ab vndis.

Æquoris exeſor mœrorum littora propter.

Minime vero probanda videtur etymologia, quæ à Põp. affertur lib.14. in his verbis. Proſmurium pontificale pomœrium, vbi pontifices auſpicabantur: dictum autem pomœrium, quaſi promurum, id eſt proximum muro. Hæc ille. Primus autem qui pomœria docuerit, Ianus fuit, ſi Fabio pictori libr.1. credimus. De pomœrij productione, Tacit. lib.12. Gell. lib.13.c.14. Alia item ad hanc cognitionem ſpectantia vide apud Martianum lib.1.c.3.& lib.1.c.7. Alex. ab Alex. lib.6.cap.14. Blandum libr.1. Romæ inſtauratæ à principio. Latiſſime autem Onuphrium Panuinium in commentario de vrbe Romæ: pomœrium vero proferre nihil aliud eſt, quam ampliare mœnia vrbis, &c. Vide etiam Pap. de ſer. export. l.5.&c.

Pomi appellatione, omnis fructus edendi cauſa paratus continetur: non ita ſit ad potum pertineat. Alc. in l.qui fundum de verb.ſign. Quidam pomi vocabulo, pro malo vtuntur. Spieg.

Pomorvm verbum generale eſt omnium fructuum, qui ex arbore eſui apti proueniunt, ſiue molles, ſiue duri ſunt: pomorumque appellatione nuces & ficus, & vuæ duracinæ & purpureæ, & quæ eiuſdem generis ſunt, quas non vini cauſa habemus, quas Græci τρωξίμοι appellant: continentur, leg.205.ff.de verb.ſign. Pallad. in Epigr. de Nuce:

Arbuteas frondes vaſta nucis occupat vmbra,
Pomaque ſub duplici cortice tuta refert. Idem de Ficubus.
Se quoque miratur pingue grandeſcere ſucco,
Et ſolitum gaudent vincere poma modum. Idem de Mor.
Proceras fagos & poma hirſuta virentis.
Caſtanea,

Hinc Eraſ. contra Vallam lib.4. eleg.c.28. Vides, inquit, nuces etiam poma dici. Nam & Martial. epigramm.25. in xeniis nuces pineas poma Cybeles vocat, cum inquit:

Poma ſumus Cybeles procul hinc diſcede viator.
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

Macrob. lib.13.c.19. Nuces dici, tradit, à quibuſdam omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat, quod eſui eſt, Idemque lib.2.c.6. Caſcelli ICti dictum vrbanum hoc refert: Lapidatus à populo Vatinius, cum gladiatorum munus ederet, obtinuerat, vt Æ diles edicerent, ne quis in harenam niſi pomum miſiſſe vellet. Forte in diebus Caſcellus conſultus à quodam, an nux pinea pomum eſſet? reſpondit: ſi in Vatinium miſſurus es, pomum eſt. Ficum plane tanquam non pomum ſecerni à pomis apud idoneos auctores, idem auctor libr.3.c.20. notat Briſſon. Cum pomorum appellatio complectatur omne genus fructus, qui eſui ſit potiſſimũ deſtinatus, quæſitum fuit, an is, qui fundum vendiderat ea lege, vt poma fundo liceret excerpere, cenſeretur vuas vini cauſa paratas ſimul etiam excepiſſe? Et reſponſum eſt, nuces & ficus, & duracinas vuas duntaxat, quas non vini cauſa haberemus, exceptas videri. Quę autem ad vinum paratæ eſſent vuæ, venditas eſſe. Et dicitur vua duracina à duricie acini, quaſi durus acinus, vt traditum eſt à Plin. lib.4. nat. hiſt. c.1. Brechæus in l.qui fundum vendidit, ff. de rer.& verb.ſign. Adde Forcat. in ſuo penu iur. ciuil. c.26.

Pompa, pro apparatu ſolenni: cuiuſmodi eſt, nuptiarum, ſacrorum, funerum. Vlp. in fi.l.3. commodati. Non poteſt commodari, id quod conſumitur: niſi forte ad pompam, vel oſtentationem quis accipiat. Spieg.

Pompeia lex de parricidiis eos, easve, qui quęve parentes, fratres, ſorores, patrueles, matrueles, patruos, auunculos, amitas, materteras, conſobrinas: virum, vxorem, generum, nurum, ſocerum, vitricum, priuignum, priuignam occiderunt, pœna legis Cornel. de ſicariis afficit. l.ff.ad l.Pompeij. l.1. ff. de public. iudic. §. item lex Pompeia. eod. tit. Briſſ.

Ponamvs verbum, pro fingamus, &, vt vulgus Barbarorum loquitur, ponamus caſum, l.7.ff.de inoff. teſtam. l.17.ff.de leg.2. l.1.§. inter ipſum. & l.3.ff. de coniun. cum emancip. liber. l.1.§. ſunt qui putent. ff. ne quid in flum. publ. Briſſ. in parerg.

Ponderare, i.e. appendere. Aurum ponderare. l.20.ff. de furt.

Ponderatio. l.20.C. de locat.& conduct.

Pondo dicitur vel as, vel libra, quicquid ſolidum aut totum eſt, cum in partes eſt diuidendum. Conn. lib.10.c.6.n.10.

Pondo proprie ſignificat pondus 12. libratum. Reperitur tamen põdus, ſiue põdo, pro libra. Phocas inquit: Pondo & octo monoptota ſunt, & tãtum pluraliter efferũtur: vt hæc pondo: nam vnũ pondo non dicimus, ſed in libram efferri poteſt. Dicimus, duo millia pondo: ibi eſt genitiuus. Mille pondo, nominatiuus eſt. Bis mille põdo, nominatiuus non eſt, quia mille adiectiuũ eſt. Tamen non dicimus bina, trina pondo, ſed duo tria. Cæterũ iuxta Alc. ſic habet põderũ ratio. Scrupuli octoni ſũt duæ ſextulæ: quæ etiã Duella dicuntur. Lentis. n. duo ſemina, granum frumẽti faciunt, grana 4. ſiliquã: ſiliquæ [h.e. ceratia] ex, ſcrupulum: trib. ſcrupulis conſtat drachma, quod eſt argenti pondus duplex drachma, ſilicũ creat, cuius mentio apud Scæuol. in l. liberto. §. filium. de annon. l. Drachmæ additus ſcrupulus, ſextulam facit: ſextula vncias ſex habet: drachmæ autem octo vncias faciunt. At vnciis 12. conſtat Romana libra, h.e. drachmis 96. Attica vero libra 77. drachmas habet, ſicuti Mina ſeu Mna 100. Nam Rom. libra maior eſt hac quatuor drachmis talentum minus Atticum. minas 60. hoc eſt drachmas 6 o. cõtinet: talentum maius 83. habet minas, & vncias inſuper 4. Hæc ponderũ ratio ad multarum ll. cognitionem ſpectat, vt in l.1.C.de ratioc. oper. & in Auth. ad hæc, C. de vſur. in Authen. ſed hodie, Cod. de epiſc. & cler. Sp. Libras an pondo dicamus ex reſponſis Q. Mutij conſtat, non referre, ſcribit §. fin. de an. leg. Habet.

hoc tamen proprium pondo, vt additum iis, quæ non minus menſuræ, quam ponderis ſignificationem habent, ad diſtinctionem rei valeat: Pondus ſc. eſſe id, de quo agitur non menſuram: velut, vnciam pondo. Trepondo quoq; vt Fab. Quintil. tradit Meſſala exiſtimauit non inepte dici: Quam compoſitionem libra non admittit. Curt. lib. 1. ἀκρ. cap. 24.

PONDVS, infectæ materiæ: Numerus ſignatæ: Species, factæ dicitur l. 6. ff. de rei vind. Hot.

PONDVS certum auri vel arg. l. 1. §. vlt. & l. 19. ff. de aur. arg.

PONERE in legibus, pro ſtatuere. Cato: Et ita in legibus poſuere: furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli. Poſitum ſit, pro eſſe ſtatutum. Bud.

PONERE idem eſt, quod erigere & collocare aliquid: vt ponere imagines & ponere labra & crateras: quod ab ædificio aliquantum recedit, & iis, quæ plantantur aut ſeruntur, conuenire non poteſt. Conn. lib. 4. c. 10. n. 15.

PONERE in lucro. Modus loquendi, cum aliquid boni præter (ſpem euenit

PONERE os in cœlum, eſt noſtri iuris commentatoribus, ſentire contra communiter receptas opiniones. Quære ſupr. Opinio communis. Spieg.

PONERE, verbum eſt πολύσημον. Interdum enim extruere ſignificat, & ita ædificium ponere, l. 37. ff. de rei vindication. Ponere etiam plantare & defigere ſignificat. Sic ponere arborem, l. 2. ff. finium regundorum. Ponere alias eſt adſcribere, inſerere, adponere, adiicere. Qui talem conditionem poſuit, l. 27. ff. de condit. inſtit. Interdum ponere ſignificat conſtituere, conferre. Defunctus in hæredis voluntate poſuit conditionem, leg. 59. ff. ad SC. Treb.

PONERE rationem: eſt ſubducere, diſpungere, & ad calculos rem vocare. Si legis Falcidiæ rationem ponas, l. 83. ff. ad l. Falci.

PONERE interdum eſt fingere, & quod barbare dicunt, ponere caſum, pone, l. 12. §. ſi quis, ff. de bon. libert.

PONTIFEX Maximus, quod maximus rerum, quæ ad ſacra & religiones pertinent, iudex ſit, vindexq; contumaciæ priuatorum, magiſtratuumque. Minorum pontificum maximus dicitur, qui primus in id collegium venit: item Minimus, qui Nouiſſimus. Feſtus. Hotom. Horum autem munus ſingulatim non ineleganter tractat. Alex. ab Alex. in diebus genial.

PONTIFEX priuatus cuius meminit Pomp. in l. 2. §. omniũ tamẽ harum, ff. de orig. iur. ideo dictus eſt, quod non poterant toties conuenire omnes pontifices ſacris addicti, quoties impetranda erat actio ſingulis haud dubie momentis. Itaque vni delegabant priuatum hoc negotium, dandæ aut denegandæ actionis: & is, quia magiſtratũ nullũ gerebat, ideo ne quis falleretur in hoc, adiecit, Priuatus: teſte Old. in Reſtaur. Spieg. Prat.

PONTIFEX Sacer, Magiſtratus, vt ait Scæuola, à poſſe & facere dictus: quia, vt Alc. arbitratur, ius illi erat ſacrificandi. Facere. n. apud veteres ſacrificare eſt. Ex Pomp. liquet quoque gentilitatẽ cum dubitationis aliquid in iure eueniret, nullis rectius, quã ſacerdotibus humanarum rerũ interpretationẽ credẽdam exiſtimarunt: vt pote quib. diuina committerentur, Lege Cic. in orat. ad pontif. pro domo ſua. Pontificem Ro. principatum Eccleſiarum de Iure diuino habere, affirmat, in l. 4. C. de Sum. Trin. Porro obſeruandum, quod cum paulatim Pontifices functione ſua ad auaritiam & ambitionem abuterentur, tandem ab illis tranſlata fuit dandæ actionis autoritas ad prætores: ſicut conſtat ex l. 2. C. de iuris formul. & impetrat. Quia non loquuntur ibi Theodoſius & Valentinianus de impetratione apud pontifices, quæ dudum abierat, ſed de more, qui tũ ex prætoris datione adhuc obſeruabatur, l. ſi finita, §. eleganter, ff. de damn. infect. Spieg. Adde Forcat. in Necyomant. dial. 73. n. 7.

PONTIFICIALIS autoritas, l. 52. ff. de petit. hæred. Pontificale iuſſum, l. 8. ff. de religioſ.

PONTIFICATVS codicillares Lampridius vſurpat. Egnatio indicante, pro aſcriptitiis & extraordinariis: quaſi dignitatis vmbra gauderent collegiis adſcripti, atque in codicillos relati. Sic & Secretarios, & Conſiliarios haud inepte appellaueris Codicillares, qui extra ordinem ſunt, nomenque tantum retinet, adminiſtrationis officij exortes. Spieg.

PONTIFICEM, & Auguſtum appellandos cenſet Alc. etiamſi ad vitam æternam pontem non faciat, & imperij corpus non augeat: quoniam nomen ab eo dicitur, quod fieri deberet, licet non fiat. Tametſi Auguſtus non ab augendo, ſed ab augurio, vt ſupra dictum eſt, receperit appellationem. Spieg. Vide Anchor. in cap. 1. de conſtit. in 6. Corraſ. Miſcel. lib. 3. cap. 22. Et huc pertinet, quod Bald. dixit in l. licet retro, C. de locat. quod hodie Imperator in Italia tenet gloriam hominis, non nominis, & iacet infatuarum imperium in Italia.

PONTIFICEM vnũ duntaxat à Numa inſtitutũ legimus apud T. Liuium: Marcũ ſci. M. F. cui ſacra omnia exſcripta, exſignataq; attribuit: quibus hoſtiis, quib. diebus, ad quæ templa ſacra fierent, atque vnde in eos ſumptus pecunia erogaretur: cætera quoq; omnia publica priuataq; ſacra pontificis ſcitis ſubiecit: nec cœleſtes modo ceremonias, ſed iuſta quoq; funebria, placandoſq; manes, vt idẽ Pontifex edoceret. Hæc Liu. Hũc autẽ ſolũ à Numa pontificem creatum Liuius teſtatur, quẽ Maximum etiam non nominat, quod alij ſcil. Minores non eſſent: & initio lib. 2. quum de Rege ſacrificulo cõmemorat nõ dicit, eum Pontificibus, aut Pontifici Maximo ſubiectũ eſſe, ſed tantũ Pontifici, qui tamen Maximus (vt dixi) ſacerdotum omniũ habebatur: nõ multo poſt tamen quatuor ſunt creati Põtifices, qui numerus ad M. Valerium, Qu. Apuleium Coſſ. id eſt, annis amplius 400. permanſit: quo tempore 8. primum lege Ogulnia Pontifices creati ſunt: de quib. cũ poſtea Liuius loquitur, alios minores Pontifices appellat, vnum Maximum. Cic. etiam in orat. de Haruſp. reſp. tres minores nominauit. Pontificis vero Maximi tanta poteſtas in reliquos ſacerdotes fuiſſe dicitur: vt L. Metellus cum honorem adeptus, Poſthumium Conſulem eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne à ſacris diſcederet, multa indicta, vrbem ingredi vetuerit: quemadmodum Cic. & Valer. teſtantur. Idem Pontif. de violatis ſacris cũ collegio cognoſcebat. Liu. narrat L. Cantiliũ ſcribã Pontificum, qui cum Veſtali virgine ſtuprũ fecerat, à Pont. Max. eo vſq; virgis in comitio cæſum fuiſſe, vt inter verbera expiraret. Idem res omnes ſingulorum annorum mandabat literis, efferebatq; in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi: vt Cic. lib. de orat. 2. commemorat. Creati autem poſtea plures ſunt à Victore Sylla, eorumque numerus ampliatus, vt eſſent 15 Hot. Prat.

PONTIFICES (vt Q. Scæuola Pontif. Maximus dicebat) à poſſe & facere. At Pontifices ego à Ponte arbitror: nam ab iis Sublicius eſt factus primum & reſtitutus ſæpe cum ideo ſacra & vls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant. Hæc Varro. De cuius ſententia latius diſſerit Coraſ. Miſc lib. 3. c. 22. n. 8. & lib. 1. c. 10. n. 13. Pons autem ille Sublicius ligneus erat, & nullo ære aut ferro compactus, quem Romani adeo ſacrum exiſtimarunt, vt ſi collaberetur, Pontifex non niſi cæſa victima, & perfecto ſacrificio eum reficere poſſet. Porro facere Scæuola dixit, pro ſacrificare. Apud Varronem Ius turpiter pro Vls legitur. Pontificem in ius vocare, dum ſacra facit, non licet, ait Vlp. l. 2. ff. de in ius voc. Sine decreto Pontificum oſſa, quæ ab alia illata ſunt, vel corpus domino loci effodere vel eruere non licet, ait idem Vlp. l. 8. ff. de relig. Hot. Prat.

PONTIFICIVM pro poteſtate vſurpatum in C. Th. Alciat. adnotauit. Hoc verbum in eundem ſenſum apud Gell. ſcriptum eſt lib. 1. c. 13. Sed & in legib. Burgund. cap. 40. ſcribitur. Huius autem actionis pontificium circa manumiſſiones tantum de libertis ſuis præcipimus cuſtodiri. Briſſ. Spieg. Corraſius Miſc. lib. 1. c. 10. n. 13.

PONTONES, naues, quibus in traiiciendis amnib. loco pontium vtimur. Paulus in l. fi. de ſerui. ruſtic. præd. Diuerſum, ſi pontonibus traiiciatur, & infr. Quia via conſummari ſolet, vel vſque ad ciuitatem, vel vſque ad viam publicam, vel vſq; ad flumen, id quo Pontonibus traiiciatur. Spieg. Cæſar ſcribit, eſſe genus nauigij Gallici, vt annotat etiam Goueanus var. lect. c. 36.

POPINA locus eſt vbi edulia eſculentaque parantur hominibus non ſatis honeſtis vnde Lucilius: Infamemque inhoneſtam turpemque odiſſe popinam. de lega. 3. l. cætera. Ad tabernas, inquit, vel popinas extenditur. Nebriſſ.

POPINA, id eſt, taberna, in qua obſonia, & carnes coctæ ad delicias vænibant, inter inhoneſti loci exempla ponitur, l. 21. §. ſed ſi in aliquem. ff. de recept. qui arbitr. Sane Claudium Imperatorem coercitionem popinarum ædilibus ademiſſe quod quidam in ædilitate inquilinos prædiorum ſuorum contra vetitum cocta vendentes mulctaſſet, Suet. in eius vita refert.

POPVLARE imperium eſt, cum ſumma poteſtas penes populum ſeu plebem cenſetur, nihilque niſi eorum ſcitu & nomine fieri poteſt. Qualis ſæpe fuit Romæ, abdicata prorſus omni patrum autoritate. Et eo tempore facta fuerunt Plebiſcita. Hæc Politiæ ſpecies deterior, Democratia vocatur ab Ariſtot. Spieg.

POPVLARES pro ciuibus & ſubditis, apud Vlpianum in leg. 1. §. quies quoque. ff. de præfect. vrb. Spieg.

POPVLARIVM actionũ duo ſunt genera: Quædam enim principaliter ad publicũ cõmodũ inſtituuntur. Exemplũ eſt in l. ſi quis id tit. de juriſdi. de actione, de albo corrupto. vbi veré & propriè popularis eſt actio. Si plures ſimul actionẽ popularem inſtituere velint, prætor eligit idoneiorẽ, l. 2. hoc t. quod Iudiciũ à veterib. dicebantur. Diuinatio: huiuſmodi eſt oratio Cicer. in Verr. quæ inſcribitur Diuinatio. Hinc conſequens eſt, non ideo quoq; locupletiorẽ quenquam dici poſſe, quod ipſi hæc actio cõpetat. Licet. n. aliæ actiones in bonis noſtris ſint, hæc tamẽ nõ eſt, quia nõ cõpetit ita, quin alius poſſit eũ antevertere litem conteſtando. l. pen. hoc t. Huc pertinet l. ſi quis pro eo. §. vlt. de fideiuſſor. Litis tamẽ conteſtatione alij excluduntur. l. ſi cui. 1. de verb. ſign. Eius. n. qui litem conteſtatus eſt, melior erit cõditio & dicitur tum is creditor eſſe, cui debeatur, niſi aliud cautũ ſit lege, vt lege Agraria cõperit popularis actio nomine termini moti ad pœnã, quæ nõ cedit lucro agẽtis, ſed fiſco infertur, vt dicitur in l. vlt. ti. de termi. mot. Hinc cõſequens eſt, ſi quis litẽ cõteſtatus ſit, & ad finẽ perduxerit litem, reo abſoluto nõ poſſe aduerſus eũ agi denuo. Obſtabit. n. exceptio rei iudicatæ, l. 3. hoc t. l. eum qui. §. in popularib. ti. de jurej. niſi doceatur colluſũ eſſe d. l. Secũdũ genus actionũ popularium eſt, quæ principaliter ad priuatã pertinẽt vtilitatem

licet aliquo modo etiam reſpiciant publicam,cuius generis eſt actio ſepulchri violati, vt vidimus in titulo de ſepulch.viola. vbi priuatum commodum vindicatur agente reo, cuius intereſt, leg.5. leg.6. tit. de ſepul.viol. Huc pertinet etiam actio,ſi quid effuſum vel dejectum ſit, leg.ſi vero, tit.de his qui deiec. vel effud. popularis eſt ea actio, licet is præferatur, cuius intereſt. In hoc genere popularium actionum pro regula traditur: Eum,cuius intereſt,præferri cæteris in l.3.hoc tit.Alia etiam eſt differentia, quia in actionibus popularibus, quæ principaliter pertinent ad commodum publicum, procurator ad agendum conſtitui poteſt. In aliis autem non poteſt, l.licet & l.non cogendum, tit.de prec. leg.5.hoc tit.quia procurator eſt qui mandatu domini aliena negotia adminiſtrat, le.1.de proc. At actiones populares non magis ſunt eius, qui procuratorem conſtituit, aut eius, qui proc. conſtituitur, niſi pertineat actio etiam ad priuatum commodum, vt act. de ſepul,violat. quia ea propria reſpectu conſtituentis procuratorem dicitur, aliena vero reſpectu ipſius procuratoris. Alia differentia eſt, quia in ea actione populari exercenda, quæ principaliter pertinet ad jus publicum, habetur delectus perſonarum, nec quivis ad agendum permittuntur. In cæteris ſine delectu omnes admittuntur, leg.4. & leg.6. hoc titul. Hoc autem commune eſt vtriſque actionibus, vt neque vltra annum extendantur, neque in heredem dentur, leg.vltim. hoc titul. Seilerus ex Lectaris Duareni nondum impreſſis ſub d.tit. de popularibus actionibus.

POPVLARIS, qui ciuſdem populi eſt. Mulier quæ dotem dederit populari meo, l.70. ff.de verbor oblig. Nonius,Populares, ait, dicti de vno populo amici. Populares etiam de populi multitudine dicti,Briſſ.

POPVLARES actiones, popularia judicia, popularia interdicta, dicebantur, quæ cuivis ex populo patebant tit. de popularibus actionibus l.7. ff.de juriſd.omnium judic.leg.7. ff.de dolo malo, l.42. ff.de procurator. leg.5. §.hæc autem actio, ff.de his qui deiec. l.30. §.in popularibus, ff.de jurejur. l.25. in fin. ff.ad SC.Silan. leg 32. ff.ad l.Falc. l.2. §.hoc interdictum,ff.ne quid in loco publico, cum leg.1. §.hoc interdictum, ff.ne quid in flum.publ. Zonarus tomo 2. [Greek, illegible] Qui locus cum ab interprete perperam ſit conuerſus, ita Latine reddetur. Vnde & in libris legum popularia vocatur, quæ cuilibet de populo datur actio. Briſſ.

POPVLARI verbum crebro apud Liuium [Greek] ponitur: vt teſtatur, Briſſ. in pareig.

POPVLARIA & publica judicia eadem eſſe imperator ſenſiſſe videtur in titulo de publ. judic. Cæterum ea diuerſa eſſe putat Gouean. libr. lect. vat. cap.27. publica accipiens, quæ populi ſint, & earum rerum, de quibus publicè erant inſtitutæ quæſtiones,cognitio ad populum pertinebat:quemadmodum ſcribit Cicero in prætura vrbana: Popularia autem ea, ad quæ quiuis de populo accedere poterat. Publicæ namque vtilitatis cauſa quivis de populo ad perſecutionem popularium admittebatur. Cum tamen plures agere volebant, magis idoneo actio dabatur, quod judicij genus Diuinatio appellabatur.Gouean.d.loco,& libro ſecundo de juriſdict. ad leg.ſi quis id,&c.

POPVLARIA ſacra, vt Labeo ait, ſunt,quæ omnes ciues faciunt nec certis familiis attributa ſunt: vt Fornicalia, Palilia, author Feſtus.

POPVLITARI,populati,diripi. Papirius l.21. in fin. ff.de appellationib. Tamen quum fructus populitarentur ab aduerſario, æquum ſibi videri fructus apud ſequeſtres deponi. Sic apud Symmachum. Petitore condemnato, huic fructuum ſequeſtrationi locus eſſe non poteſt,niſi populitentur ab aduerſario. Hot. Prat.

POPVLVM Cicero in libr.de Republica, teſte Auguſtino libr.19. de ciuitate Dei, cap.21. definiebat cœtum multitudinis juris conſenſu & vtilitatis communione ſociatum. Nomen autem habere cenſetur populus à multitudine ac frequentia ſua: non enim vt cœtus aliquis, populus dici poſſit, imperium,dignitas, vel excellentia nominis, ſed communio rerum fortunarumque effecit. Itaque populi appellatione aliter atque plebis, Romæ omnes ordines continebantur, §.plebiſcitum Inſtitut. de jure natural. Plerique populum,plebemve decem viris confici, exiſtimauerunt: quod nuſquam probatur, & ratione caret, cum maiorem numerum populi appellatio requirat, vt ait Alciat. Vide Bartolum in leg.prætor. ff.vi bonorum raptorum & in l.pen. quod cuiuſque vniuer. no. Gœdd. ad leg.15. num. 7. ff.de verb.ſign.

POPVLVS plebem & patritios,id eſt cuiuſcunque ordinis & conditionis ciues complectitur.Quanquam initio conſtitutæ Reipublicæ quo maiorem haberet Senatus venerationem & authoritatem, ſeſe à populo, nominis appellatione ſegregabat. Vnde illud Senatus populuſque Romanus. Sed cum ea ratione nollet Senatus plebiſcitis alligari, quaſi à qua diſcretus eſſet: & ordine & dignitate: Id non tulit plebs, voluitque vt quod plebs juſſiſſet, populum teneret: quæ populi appellatio continebat patritios. Cæterum antiqua illa inſcriptio permanſit ſemper, vt exteris nationibus argumento eſſet, populi poteſtatem in authoritate Senatus conſiſtere. Omnes igitur ciues Romani continentur populi nomine, cujus tanquam partes ſunt plebs & patritij: aut, vt vult Cajus, Senatores. Sic enim potius exponendum arbitror, quam quomodo Iuſtinianus, qui plebem à populo differre dicit, vt ſpeciem à genere. Sed populariter locutus eſt Iuſtinianus: voluit quidem certe plebem a populo differre, vt id, quod continetur ab eo, quod ipſum continet: In quo nonnulla eſt generis & ſpeciei ſimilitudo. Quia vero populi nomen nihil habet per ſe dignitatis, ſed generale eſt etiam, viliſſimóſque quoſque comprehendens, fit quandoque, vt populus pro plebe appelletur. Vt apud Martial.

Dat populus dat gratus eques dat thura Senatus,
Et libant Latiæ tertia dona tribus.

Populum pro plebe poſuit, ſed pro ea, quæ vrbis eſſet, non etiam vt ciues Romani omnes, qui eſſent in ruſticis & Latinis tribubus per Latium diſperſi, comprehendantur. Dicit enim non ſolùm eos, qui Romæ ſunt cujuſcunque ordinis ciues, ſed & eos omnes, qui ſunt in municipiis & coloniis Italiæ, thura dare. Et Sueton.ſcribit, Iulium Cæſarem teſtamento ſuo legaſſe populo Romano quadringenties, tribubus tricies quingenties H. S. Tribus nomine deſignat omnes, qui in tribubus ruſticis & Latinis erant. Nec iis aſſentior, qui populum pro equitibus, & Senatu poſitum arbitrantur à Cicerone in orat. pro Muræna, cum precatur à diis immortalibus, vt conſulatus Murænæ populo plebique Romanæ bene eueniret: hoc enim perinde accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet, vt populo quidem omni, ſed potiſſimum plebi feliciter eueniret, cujus intererat maxime, quod Muræna plebejus eſſet. Sulpitius autem contra quem habebatur Oratio, patritius, qui generis ignobilitatem Murænæ objiciebat. Conn. lib....cap.13. num.5. & 6.

POPVLVS incenſus, qui ſine vlla deſcriptione ciuium liber eſt à contributione extraordinaria.

POPVLVS liber dicitur is, qui nullius alterius populi poteſtati ſubjectus eſt,ſiue is fœderatus eſt, ſiue non fœderatus eſt, item ſiue æquo fœdere in amicitiam obuenit, ſiue fœdere comprehenſus eſt, vt is populus alterius populi maieſtatem communiter conſeruet, l.non dubito, ff.eod.

POPVLVS princeps terrarum, Rom.dicebantur.

POPVLVS tributus apud Horat. lib.2. Sat.1.eſt plebs infirma,&, vt M. Tullius nominat, vrbana. Erant enim tribus vrbanæ omnium infimæ,& longe minus honeſtæ quam ruſticæ. Itaque in eas conjecti fuerunt à Gracchorum parte libertini, vt ſcribit M. Tull. lib.1. de orator.ad Q.Fratrem. Quem autem hic Flaccus tributum populum in epiſt.7. libr.1. tunicarum popellum vocat. Alij tamen loco ſupra citato tributim legunt: quæ ſcriptura ferri poteſt. Prat.

PORCÆ, in l.24. ff.de aq.& aq.plu.ſulci ſunt aquarij, quos alias traditur Græcus [Greek] appellari, leg.1.§.item Sabinus,ff.de aq. & aq. plu. Ideóque & porcas Feſtus lib. 14. definit raros ſulcos eſſe, qui dicuntur deriuandæ aquæ gratia, ab eo quod porceant, id eſt, perhibeant aquam frumentis nocere. Quo fere modo idem auctor Elices definit libr.5. At Varro, vt idem Feſtus admonet, Porcam aliter accipit. Inter duos enim ſulcos elatam terram, quod ea ſeges frumentum porrigit. Porcam appellatam Varro lib.1.de re ruſt.cap.29.tradit. Idémque lib. 4.de ling. Latin.confirmat his verbis. Ab eo quod aratri vomer ſuſtollit ſulcus, quod ea terra iacta, id eſt, proiecta porca. Quem & idem Feſtus lib.9. ſecutus, Imporcitor ait eſt, qui porcas in agro facit, in arando. Porca autem eſt: inter duos ſulcos terra eminens. Eodemque modo Iſid. libro 15.Etymol. capit.9. Porcam,quæ in arando extat,quod vero defoſſum eſt, liram dici tradit. In Lexico etiam cujus iam ſæpius mentionem feci,Porca definitur [Greek]. Nonius plane aliud de hujus verbi ſignificatione ſentiens, Porcas interpretatur ſigna ſulcorum, quæ vltra ſe iacit ſemina prohibent à porcendo,id eſt,prohibendo dicta. Briſſ.Prat.

PORCA præcidanea: Ait Nonius Varronem de vita Pop. Rom. lib.3.ſic ſcripſiſſe: Quod humatus non ſit hæredi Porca præcidanea ſuſcipienda Telluri & Cereri, aliter familia pura nō eſt. Hanc porcam Gell.Feſt.& Varro præcidaneam vocant, diſſentiente Victorino qui eam appellari præcidariam vult,non præcidaneam, de Etymologia differens. Fuiſſe quoque porcam aliam,quæ in re, & præſente mortuo immolabatur, teſtis eſt idem Victorinus eámque præſentaneam appellat:De qua porca dubium non eſt,quin ſenſerit Feſtus cùm ſic ſcriberet:Præſentanea Porca dicitur, &c. Ita enim ex eodem Victorini de Orthographia libro teſtituendus eſt hic Feſt. locus Præſentanea porca dicitur, vt ait Veranius, quæ Familiæ purgandæ cauſa Cereri immolatur. Nec dubito quin ea reſtitutio veriſſima ſit, & ad hujus regulæ veram ſententiam accommodatiſſima, &c. Ræu. Lomnis hæreditas ff.de reg.jur.

PORCINARII vrbis Romæ pro ſuariis in l.1. C.de ſuar.& ſuſce-

ptoribus libr.10. quos ſuillæ carnis tenet functio, vt Symmachus ait, libr.1. Epiſtol.13. Solebat autem porcina caro popul. Rom. ex Aureliano inſtituto diuidi, quemadmodum Vopiſcus in Claudio indicat his verbis. Nam & porcinam carnem populo Romano diſtribuit quæ hodieque diuiditur. Erat & Romæ tribunus fori ſuarii, vt ex Notitia Imperij Rom. conſtat. Briſſ. Prat.

PORNÆ à Iuſtiniano, titul. de Conſulibus in Nou. §. ac primus quidem, juxta interpretationem Haloandri ſunt ludi ſcenici ſic dicti à productione meretricum in ſcenam, & commemorantur inter Spectacula, quaſi Floralia. Quæ per meretrices & perditiſſimorum hominum genera celebrabantur. Certe vel hic locus indicat turpiſſima illa ſpectacula tarde ſublata. Prat.

PORRECTVM, Varro interpretatur directum. Apud Cajum, ff. de ſeru.ruſt. præd.eſt extenſum. Viæ latitudo ex leg.12.Tab.in porrectum octo pedes habeat: in anfractum, id eſt, vbi flexum eſt, ſedecim, C.de ſacroſ.eccl. Auth.hoc jus porrectum.Spieg. Vide Anfractus.

PORRIGERE obſcenum eſt verbum, & proprium mulierum, vt arrigere virorum, quo vtitur Conſtan.l.cum vir. C.de adult.

PORRIGERE manus, pro auxilio eſſe, vulgariſſimum eſt, ſed elegans, vt ait Eraſ. citans locum Vlp. è leg.à diuo Pio, §.ſed ſi emptor, ff.de re jud. Spieg.

PORRIGERE alias eſt extendere. Briſſ.

PORRIGI, id eſt, produci, extendi, ſcientiam ad cætera fideicommiſſa porrigi non placuit, leg.23. §.etiam, ff.de fideicomm. libert.

PORRINA, genus oleris porracei, vel idem quod portus, extat vox apud Scæuolam in l.defuncta, §.Sempronio, ff.de vſufr. Spieg.

PORRO ſignificat plane aut proinde. Cujac. ad l.26. §.actionem denegari, ff.de verb.oblig.

PORRO, id eſt, poſt, deinde, vlterius. Briſſ.

PORTÆ ſanctis locis adnumerantur, l.2.ff.ne quid in loco ſacro.

PORTARI ea dici cenſuit Caius, quæ quis jumento ſecum ducit, Valla ait, id etiam ſignificare, quod quis corpore ſuo baiulat. Alc. Iuriſconſultum arbitratur origine verbi adiuuari, ſiquidem πορθμεύειν Græce traiicere eſt: vnde Portus, in quem naui res deportantur: ſic & exercitum nauibus deportari, Liuius plerunque dixit. Quapropter etiam ſi quis jumento ducat, hac ſimilitudine portare dicitur: quod ſi ipſe ferat, non proprie, ſed μεταφορικῶς, putauerit portare dici. Spieg.

PORTARIA dicuntur vectigalia ſeu mercedes, quæ dantur portitoribus, l.3. C.de vectig.& communi. Io.Bell.Etym.

PORTENTA à Portendo, hoc eſt, præoſtendo dicuntur, cum præter morem incidentia oſtendant aliquid futurum eſſe. Vlpian. eleganter duo genera oſtentorum explicat in le. oſtentum, ff. de verb.ſign. vbi Andr.Alcia. Oldend. Vide Brechæum in d.l. oſtentum, ff.eod.

PORTENTOSVM eſt prodigioſum, & quod à communi vſu & natura abhorret. Briſſ.

PORTICATIO pro porticu l.funeris 36. §.1. ff.de relig. quidam exponunt pro ſeptis, quæ circa ſepulchrum fiebant. Itaque, inquit Macer, ſi amplum quid ædificari teſtator juſſerit (veluti in circuitu porticationes) eos ſumptus funeris cauſa non eſſe, Prat.

PORTICVS in priuatis ædibus opacus & excelſus locus, in longum protenſus, cum ad æſtus vitandos, vmbraſque captandas, tum ad ſpatia facienda, & ambulationis gratia. Huiuſmodi Porticus ædibus ſuperpoſitas indicat, leg. 47. ff.de damn. infect. Briſſ.

PORTICVS ambulatoria, apud Vlpia. in l.ſicuti, §.1.ff.ſi ſeruit. vind. Spieg.

PORTICVS non venit ædium nomine, l.cætera.§.hoc Senatus, 2. de legat.1. An porticus ſit, vt domus, tutum refugium diſſerit Bart. in l.meminiſſe, ff.de offi.proconſ. Spieg.

PORTICVS apud Ciceronem libr.2. Tuſcul. ſumitur pro tabernaculo ſeu tentorio. Namque Æſculapi liberorum, inquit, ſaucij opplent porticus. Prat.

PORTIO cuiuſlibet rei pars eſt, ſiue corporis, ſiue juris, Alciat.in comment. ad tit. de verb.ſign. Spieg.

PORTIONIS nomen non ſemper dimidium ſignificat, inquit Vlpian. de verb. ſign. ſed prout eſt adjectum. Poteſt enim jubere aliquis & maximam partem, & vigeſimam & tertiam, & prout libuerit, ſed ſi non fuerit adjecta portio, dimidia pars debetur, Maff. adde Brechæum in l.nomen filiatum, §.portionis, ff.de verb.ſign.

PORTIVNCVLA, vide apud Vlp.in l.cæterum in prin.ff.de vſu & (habit.

PORTORIVM vectigal eſt, non tantum quod in portu, ſed & quod in tranſitu pontis pro exportandis mercibus ſoluitur, leg.203. vbi vide Gœddæum, ff.de verb.ſig.l.3. Cod.de vectig.l.60.§.6. ff.locat. Vnde publicani, qui hoc vectigal redemerunt. Portitores dicuntur. Portorium rerum venalium dixit Cic. in Piſon. Hor. & Briſſ.

PORTVS, inquit Vlp. in l.59.ff.de verb.ſign. appellatus eſt concluſus locus, (qui vndique muris, parietibus, ſepibus, aliiſve munimentis clauſus eſt ex clauſtro vel ſera, obſeratus, atque obſeptus, vt non facile quivis ingredi poſſit, ſed tuta ſint, quæ ibi ſeponuntur) quo importantur merces & exportantur (hic eſt ab importando & exportando dictus) eáque nihilominus ſtatio eſt concluſa & communicata (hoc eſt quælibet ſtatio nauium nihilominus portus vocatur cum concluſa ac munita ſit ad tuendum recipiendúmque naues) inde Angiportum dictum (inquit) eſt. Portus itaque à portando dictus eſt, & quidem propria ſignificatione notat inſulam, hoc eſt, ædificium legitimo ſpatio (quod ambitum Feſtus Pompejus vocat) à cæteris domibus mercium importandarum exportandarúmque cauſa ſejunctum, leg.3.§.effracturæ, ff.de offic.præfect. virgil.l.Imperatores 14. ff.de ſeruit.vrban. prædio. l.ſi inſulam, vbi interp. ff.de verbor.oblig. l.inſulam, 6.ff.de præſcript.verb.prædiis ff. de legat.3. leg.1.proinde etſi, ff.de vi & vi armat. Cujac.obſer. 4. libr.1. vt ab incendiis ſecurior, & munita atque concluſa à furum injuria tutior eſſet. Hinc portus per Synecdochen in leg.12.tabul.pro qualibet domo, authore Feſto dicebatur maxime cum initio vrbis Rom.non adeo aucta Repub.plures domos inſtar inſularum ſeu portuum ædificatas habuerint, vt e ædibus Publicolæ ex lib.2. Liuij & illo legis 12. tabul. Cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus, ob portum obuagulatum ito, apparet. Non ergo propria ſignificatione portus domum deſignabat quamlibet: ſed inſulam, hoc eſt, domum mercium reponendarum cauſa ita extructam, vt ab incendiis, furtis, incurſionibus tutior ſecuriórque eſſet, ſejuncta ac munita à cæteris contiguis ædificiis, dict. leg.3. §.effracturæ, de offic.præfect.virgil. Ejuſmodi videri poſſent ædificia illa à cæteris plerúnque ſeparata, quæ vulgo noſtri vocant *backheuſer*. Quia vero ſtationes etiam munitas atque concluſas eſſe oportet, vt in iis naues mercéſque illatæ efferendæ ibi tutæ à ventis, à procellis munitæ, à piratis concluſæ ſtent, ac perſiſtant, perinde ac ſi in portu quodam, hoc eſt, in inſula ſeu loco munito concluſæ ab incendii periculo, furorumque inſidiis vindicarentur. Itaque per hanc ſimilitudinem ceu per metaphoram, hæ ſtationes quoque portus appellantur: Notandum igitur portum non ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ, hoc eſt à freto & ſinu maris traiectu facillimo ad alteras nationes (vt Brechæus ad l.portus, 59.numer.2. de verbor.ſign. voluit) ſed à portando & baiulando nomen accepiſſe: cum μεταφορικῶς portus pro ſtatione nauium in mari accipiatur, non proprie per hunc text. & Feſt. Pompo. Deinde latior ejus eſt & ſignificatio, quam vt ad ſtationes quæ in freto ſeu mari ſunt, referatur. Sed nec ſcripturæ ratio congruit, cum πορθμὸς per aſpirationem & M.portus ſine vtroque & ſcribatur & pronuntietur. Denique portus etiam Bajas veteres vocaſſe author eſt Iſidorus orig. libr. 14. cap.8. in fin. à deportandis baiulandíſque mercibus. Gœdd.ad dict. leg.portus, 59.numer.1. & ſeqq.ff.de verb.ſign.

PORTVS etiam Bajas veteres vocaſſe, autor eſt Iſidorus orig. lib. 14. c.8. in fin.

PORTVVM quidam naturales ſunt, cujuſmodi tres fuiſſe apud Athenas teſtatur Thucydides: alij manu & arte facti Cothonos appellati: & Cothona in neutro genere à Seruio in Virgil. librum ſecundum Æneid. Quæ autem ſit portuum conſtruendorum ratio. Vide apud Vitruu. lib.5.de Archit. Brech. loco ſup.citato.

POSCAM quamplurimi Grammatici loram eſſe ſuſpicantur, Brodæus ſemper apud Plinium oxycratum. Qui Zythum apud eum eſſe exiſtimant, nugantur: ipſe enim poſcæ & Zythi, vt diuerſarum potionum, mentionem infert. Brodæus lib. Miſcell 4. c.11.

POSCIMVS imperioſe Poſtulamus iure, Petimus precatio, Rogamus per amicitiam, Obſecramus per ſacra, Flagitamus multo verborum ſtrepitu. Prat.

POSITIO, fundum, ſors. Vlp.l.3.ff.de annu.leg. Hoc ſequemur, vt pro poſitione patrimonij ſine vexatione & incommodo hæredis fiat, id eſt, pro viribus, pro facultatibus. Idem l.2. §.1. ff. de pecul. Si vero eandem poſitionem peculij reliquit, debere eum deducere. Hot.

POSITIO à ponendo, quæ Græcis dicitur theſis eſt, alicujus particularis rei ad cauſam pertinens aſſertio, authore Bart. in l. 2. §.quod obſeruari Cod.de iurejur. propter calum.dand. Vbi præterea recte dicit, hujus vocabuli vſum, adeoque rem ipſam, conſuetudine magis, quam ſcripto iure receptam eſſe in iudiciis, vide c.1.de confeſſion.in 6. & ibi gl. Prat.

POSITIO eſt breuis verborum formula, mentem proponentis continens, ad veritatem eliciendam concepta. Vincentius dixit: Poſitio eſt aſſertio alicujus dicti, vel facti, vt ad ipſum reſpondeamus: iſtas deſcriptiones ponit gl. in cap.1. de confeſſ. in 6. Fiunt autem poſitiones à parte, vt per confeſſionem aduerſarij, reueletur ponens ab onere probandi: & poſſunt fieri ſiue ante ſiue poſt litem conteſtatam, gl.in d.c.1.de confeſſ. Et ſunt in ſcriptis offerendæ iudici, vt videat, an ſint impertinentes. Eſt autem poſitionis effectus, vt is qui ponit quod ponit, confiteri dicatur. Io. Bello. Etym.

POSITIONALIS libellus. Quære ſup. Libellus poſitionalis. Spie.

POSI-

POSSESSIONES impertinentes. Lege, Impertinentes poſitiones Spieg.

POSITIONES, ſitus, regiones. Vlp. l. 1. §. 1. ff. de juſt. & jur. Huius ſtudii duæ ſunt poſitiones: quaſi diceret partes, ſiue regiones hoc eſt. Hoc ſtudium, ſiue hæc diſciplina poſita eſt duabus in rebus: nempe in ediſcendo jure publico & priuato minu[s] enim plane & explicate hoc dictum eſt: neque verò de iure loquitur Vlp. ſed de ſtudio ac diſciplina. Hot.

POSITVM habeat, exponit Vlp. dicens Accipere debemus poſitum habeat: ſiue in habitation[e] [b]us, vel cœnaculis, ſiue etiam in horteis, vel cuius alterius ædificii. Poſitum habere etiam is recte videtur, qui ipſe quidem non poſuit, verum ab alio poſitum patitur, l. ſi vero plures §. prætor ait, ff. de his qui deiecer. Spieg.

POSSE id demum quiſq; videtur, quod iure, quod honeſte, quod ſalua dignitate poteſt, l. nemo poteſt, 55. ff. de leg. 1. l. filius 15. ff. de cond. inſtit. Weſenbec. in §. 1. verſic. & liberta. verb. vi aut iure, Inſtit. de iur. perſon. & ibidem gl. Myn[ſ]. nume. 3. & 4. Schneid. n. 3. Gœdd. ad l. 125. de verb. ſign.

POSSE verbum, ſignificat ſimplicem potentiam, nulli neceſſitati ſubiectam, idque ex ſermonis proprietate, à qua tamen ex conjectura mentis quandoque receditur: exempla ponit Alcia. in l. nepos Proculo ſuo, de verb. ſign. Igitur & neceſſitatis nota interdum eſt, vt l. ſæpe. de offic. præſid. l. non poteſt, de jud. atque ideo ponitur pro debet, l. ſi mandauero, §. ſi. ff mandati. An autem trahatur ad futurum, vide Bart. in l. qui Romæ, §. duo fratres, ff de ve[r]b. ſign.

POSSESSIONIS verbum, dubium eſt. Eſt enim & κατοχὴ (quam aliqui detentionem vocant) & νομὴ quam proprie poſſeſſionem vocamus. Porro [Greek] quod meri eſt facti, dicitur, [Greek], quod nonnihil ex iure trahere videtur. Nam νομεύειν, paſci ſignificat quod velut domini, aut eo non inuito eſt: cum κατοχὴ proprie ad violentiam accedat [Greek], in detentione, cum ſen aut onus: In poſſeſſione, vſus, vt aiebat Fronto, & cauſa eſt: Curt. lib. 1. [Greek] cap. 11. &c. Poſſeſſio & proprietas mutuo ſeſe nexu complectuntur, alterumque alterius cauſam ſequitur, ita vt deſtinatione animi eius qui alteram habet, non ſeparentur. Nam qui rem poſſidet, eius eſt aut vult eſſe dominus: Nec aliud eſt poſſeſſio quam vſus rei competens rationi veri aut ſperati dominii. Vſuarius enim & fructuarius, re vtitur, non tanquam propria, ſed tanquam aliena: nec poſſidet fundum, ſed is cuius eſt proprietas, & cuius nomine rem detinet. At poſſeſſio non alia de cauſa poſſidet, quam quia dominus eſt. Vt dominus rem ſuam poſſidet iure dominii quod habet: Bonæ fidei poſſeſſor eius quod ſe habere credit: malæ fidei eius quod fingit, & præ ſe fert habere h[a]biturumque longiſſima præſcriptione ſperat. Quanquam hæc malæ fidei poſſeſſoris præſcriptio ignota erat iure ciuili antiquo Rom. vtcunque tamen certum eſt, neminem eſſe poſſeſſorem, qui non idem dominus ſit aut vere aut ſane voluntate. Et quicunq; alia voluntate poſſidet, non ſibi ſed illi quem ſcit eſſe dominum poſſidet. Vt in colono, vſufructuario, aut creditore qui pignore vtitur, perſpicuum ſit. Conn. lib. 3. c. 9. nu. 1.

POSSESSIO vnde dicta ſit, vnde paulo poſt. Poſſidere verbum.

POSSESSIO eſt ius vtendi re corporea pro domino: id eſt, pro imperio ac poteſtate domini: ſic enim veteres loquebantur. nam ſi ſoli ei ſedes licet in prædio conſtituere, qui dominus eſt, aut certe pro domino ſe gerit, poſſeſſionem in alium cadere dici non poteſt. Ius in definitione dixi, quia (vt verbi notatio demonſtrat) poſſidere non eſt omnino ac ſimpliciter ſedere, ſed ſedendi vim ac poteſtatem habere. Itaque per alios, vt colonos, ſeruos, commodatarios, depoſitarios, poſſidere recte dicimur, leg. 3. §. 7. & leg 6. §. vltim. ff. de adquir. vel amit. poſſeſſ. & aliis locis innumeris. Pro domino autem ob eam cauſam adieci, vt eas rerum detentiones exciperem, quæ pro domini poteſtate non habentur: veluti cum tutor pupilli res poſſidet. Liuius lib. 24. Cum clauſis Andronodorus inſulæ portis hæreditatem regni creuerit: quæque procurator tenuerat pro domino poſſederit. Cum creditor rei ſeruandæ cauſa mittitur in poſſeſſionem. Is enim poſſidere non dicitur, ſed cuſtodire leg. 3. in fin. cod. titul. Item qui rogauit vt precario in fundo moretur, non poſſidet, ſed poſſeſſio apud eum qui conceſſit, remanet ait Vlp. leg. 9. §. ff. de precar. nam & fructuarius, inquit, & colonus & inquilinus ſunt in prædio, & tamen non poſſident. Et Alex. leg. 1. C. commun. de vſucap. Qui ex conducto poſſidet, quamvis corporaliter teneat, non tamen ſibi ſed domino rei creditur poſſidere. Item leg. 2. C. de præſcript. 30. annorum. Eos poſſeſſores non conuenit appellari, qui ita tenent, vt ob hoc ipſum ſolitam debeant præſtare mercedem. Hoto. Harmeno. lib. 2. Epitom. jur. titul. 1. [Greek] inquit, [Greek] κατοχὴ, hoc eſt, poſſeſſio eſt detentio oua[e] animo dominantis ſit. Eſt enim poſſeſſio ipſa dominii præambula, ex qua dominium originem ſumpſit. Itaque poſſeſſio proprietas eſt & vſus, ſiue actus poſſidendi agri, aut ædificii, non ipſe fundus aut ager. Aliquando tamen poſſeſſio generali nomine ſumitur, pro ipſis bonis immobilibus, vt ſunt tabernæ, hoſpitia, horrea, & hujuſmodi. Atque poſſeſſio non ſolum pro proprietate ipſa deque pro ipſo prædio ſumitur apud Iuriſconſultos & in conſtitutionibus, ſed etiam apud alios a[u]ctores. Cic. in Paradox. Etenim, ait iſti callidi æſtimatores prata & agros magni æſtimant, quo ei generi poſſeſſionum nemo nocere poteſt, Connan. lib. 3. c. 8. nu. 2.

POSSESSIO & ager differunt. Poſſeſſio eſt vſus (hoc eſt, dominium poſſeſſionis, cujuſmodi poſſeſſores fundorum patrimonialium, fiſcalium, municipum emphyteuticariorum, habent) ager proprietas loci eſt, hoc eſt dominium proprietatis ejus loci. [Gœ]dd. ad l. 115. n. 4 de verb. ſign.

POSSESSIO, inquit Paulus in l. 1. in pr. ff. de acquir. poſſ. appellata eſt à ſedibus: & vt Labeo ait, quaſi pedum poſitio: quia naturaliter tenetur ab eo qui ei inſiſtit, quam Græci κατοχὴν dicunt, hoc eſt, detentionem. Et hoc ſæpe ait idem Paulus in l. poſſideri autem & genera poſſeſſionum, eodem tit. cum ait: Et in ſumma, magis vnum genus eſt poſſidendi, ſpecies autem infinitæ ſunt, per naturam rei, ſicut pedibus ad hoc vtimur vt nos in aliquo loco ponamus. Quare & noſtrate lingua, teſte Ol. recte dicimus poſſeſſionem *ein Beſitzung*, à ſedendo. Et cum ſignificamus alquem ſufficientia rerum dominia habere, *Er iſt gerug, am geſeſſen.* Alc. diſpunct. lib. 1. c. 1. Poſſeſſio, inquit Bart. eſt jus inſiſtendi rei non prohibitæ poſſideri. Putat tamen idem in l. 1. de appel. ab affectu non probe definiri: cum Placet tum definitionem mihi improbat. In quam conſiderate fiat A[p]pellus alienum relinquit iudicio. Alius eſt poſſeſſio vſus rei à proprietate vel jure ſeparatus. Hinc viuceps, [id] eſt acquiſitio, quæ per vſum, hoc eſt poſſeſſionem fit. Vide Alciatum inter præſentem dict. l. quaſt. & Olden. cui non eſt, in dilucidis quæque inuoluta tradendo, ſecundus, in princ. Claſſ. actions 2. Spieg. Ad [h]æc Forcat. in Necyo n. dialog. 57 num. 2.

POSSESSIO, vt definit Gallus Ælius, eſt vſus poſſidendi, agri aut ædificij: non ipſe fundus aut ager: non enim poſſeſſio è rebus quæ tangi poſſunt: ſed qui dicit poſſideri res, is vere poteſt dicere: itaque in legitimis actionibus nemo ex iis qui litigant poſſeſſionem ſuam vocare audet, ſed ad interdictum venit, vt prætor his verbis vtatur, Vti nunc poſſidetis eum fundum, quaſi dicat, a. (id eſt, quo de agitur) quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero poſſidetis, ita poſſideatis: aduerſus ea vim fieri veto. Hæc Feſtus, quem locum ita correctum ſic interpretor, vt actio nulla ſit his concepta verbis, Hanc poſſeſſionem meam eſſe aio. Hot.

POSSESSIO & quaſi poſſeſſio differunt: nam illa tum dicitur, quum aliqua res corporalis naturaliter tenetur: hæc vero quum incorporalibus rebus vtimur, quæ naturaliter teneri non poſſunt, vt ſeruitutibus. Hot. Quandoque tamen poſſeſſio quaſi poſſeſſionem ſignificat, c. 2. de in integ. reſt. [P]rat.

POSSESSIO interdum non ſolum apud Iuriſcon. & in Conſtitutionibus pro proprietate ipſa, ſeu prædio capitur, ſed etiam apud alios autores. Vnde poſſeſſiones vrbanæ & ruſticæ Ciceroni in Philippicis. Spieg.

POSSESSIO bonæ fidei Paulus, inquit, Infinitas eſſe poſſeſſionis cauſas & ſpecies. Sed vnum genus poſſidendi; vel etiam poſſe diuidi poſſeſſionis genus in duas ſpecies, In bonæ fidei aut non bonæ fidei poſſeſſionem. Itaque vnum ſit genus poſſeſſionis, cum rem tenemus noſtro nomine quam nemo alius poſſidet, ne animo quidem: Species autem ſi cauſam ejus ſpectes plurimæ, vt pro donato, pro empto, pro hærede, pro legato, pro ſuo Sin fidem ejus qui poſſidet, & ipſius cauſæ juſtitiam, duæ tantum erunt ſpecies. Vna bonæ fidei, altera malæ fidei. Quæ tamen fides genus poſſeſſionis non mutat, ſed genere eadem eſt vtriuſque poſſeſſio. Quia poſſeſſio facti eſt, & in ea nihil aut quam minimum iuris requiritur. Nam quod Vlp. dixit: Interdictum de vi competere tam iis qui natur. liter, quam qui ciuiliter poſſident, nihil aliud voluit dicere, quam juſtum & injuſtum poſſeſſorem illo interdicto vti poſſe: vt Iul. de precario. Duo in ſolidum precario habere non magis poſſunt, quam duo in ſolidum vi poſſidere, vt clam: Nam neque iuſtæ neque injuſtæ poſſeſſiones duæ concurrere poſſunt. Connan. libr. 3. c. 10. numer. 5. & vide paulò pòſt poſſeſſores duo.

POSSESSIO bonorum, vel bonorum poſſeſſio, neq; enim rixandum eſt de ordine verborum, quem Doctores inani curioſitate hactenus obſeruant, putantes aliud eſſe bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſionem bonorum: definitur ab Vlp. in l. 3. §. bonorum igitur poſſeſſionem, ff. de bono. poſſ. Old.

POSSESSIONEM certam continuámque Iureconſultus in l. ſeruitutes, ff. de ſeru. appellat certum continuúmque vſum: Neque enim aliud quicquam eſt poſſeſſio quam vſus, l. quæſtio, ff. de verbor. ſignif. in incorporalibus præſertim, vt in ſeruitutibus & in aliis iuribus quorum vſum pro poſſeſſione accipiunt Iuriſconſult. l. quoties, ff. de ſer. Sane poſſeſſio certa continuáque dicitur non interrupta, non aliquo tempore interpolata, id quod perſpicuum facit Iureconſ. dum confirmans ſeruitutes ruſticorum prædiorum non habere certam continuámque poſſeſſionem ait, nemo enim tam perpetuo, tamque

continenter ire poteſt, vt nullo momento poſſeſſio ejus interpellari videatur. Corraſ.de ſeru.in Rub.

Possessio continua dicitur, non ſolum quæ penes vnum atq; eundem ſemper eſt, verumetiam quæ ab vno ad alium legitime tranſlata fuerit. Etenim tempora poſſeſſionis, quibus autores bona fide poſſederunt, merito debent prodeſſe & reputari ad complendam vſucapionem iis, qui in locum eorum ſuccedunt, ſiue ex contractu, ſiue ex vltima voluntate. Puta hæredibus accedit poſſeſſio teſtatoris, & emptor vtitur tempore venditoris, nec ſolum immediati, ſed etiam vlterioris. Niſi forte medius aliquis ex auctoribus non poſſediſſet, quia tunc non poſſet per rerum naturam cenſeri coniuncta ſeu continua poſſeſſio. Scæuola in l.de acceſſionibus in pr. Venulejus in l.in vſucap.§.1. ff.de diuerſ.temp.præſcript. Old.

Possessio defuncti quaſi injuncta deſcendit ad hæredem, & plerúnque nondum hæreditate adita completur. Paul. l.cum miles. Ex quib.cauſ.major. Spieg. De quo latius Corraſ.Miſcell. lib 6. c.12.per totum, & c.ſeq.

Possessio fiduciaria dicitur, quæ ſub manu regia poſſidetur: quaſi fide data accepta ſit à fiducia dicta. Bud.in l.poſterior, de orig.jur. Corraſ.Miſc.lib.6. c.9.nu.5.

Possessio iuſta illa cenſetur quæ ſuam vim ac poteſtatem habet, poſſitque ſuppeditare conditionem vſucapiendi, ſcilicet per legitimum titulum, bonámque fidem, denique & rem quæ vſucapionem admittat. Spieg.

Possessio momentanea, vide ſupra momentaria poſſeſſio.

Possessio duplex eſt, vna quæ iure conſiſtit, altera quæ corpore, l.nemo, C.de adquirend.poſſeſſ. Auguſt. in ſerm.de vita clericorum: Quod videtur, inquit, poſſidere, ſicut iuris periti loquuntur, iure non corpore. Hæc naturalis ſiue corporalis dicitur, illa ciuilis, nulla eſt tertia: quæ dicatur naturalis & ciuilis. Et hanc vero & illam ad d.l.nemo, ſic Baſilica definiunt. νομὴ ἐστὶ φυσικὴ, ἡ τῷ σώματι κατοχὴ, ἢ ἡ τῷ νόμῳ νομὴ, ἐστὶ ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχὴ. Animo domini, inquiunt, quod opinione domini, l.ſi ſeruus, ff.de nox.act. cogitatione domini, l.penul. Cod.de furt. & recte adiiciunt κατοχὴ id eſt, detentio: nam & poſſeſſio ciuilis plurimum facti habet. Vtraque igitur corpore conſtat, & vtraque animo ſibi habendi, non vtraque animo domini: vtraque etiam in animo retinetur, id eſt, etiamſi poſſeſſor nec ſuo nec alieno corpore rei inſideat, quoad alius ſubſederit, ſibique rem tenere cœperit. Vtramque ſupradictam l.nemo, ait eſſe legitimam, quia defenditur legibus & interdictis poſſeſſoriis. Ciuilis eſt quæ apprehenditur & poſſidetur ex iuſta cauſa acquirendi dominii ab eo qui ſe dominum credit. Naturalis eſt quę corpore ſolo conſiſtit, non iure dominii. Vt ecce, naturaliter poſſidet qui vi aut clam poſſidet, & incubat rei meæ, eique aduerſus alios competit interdictum vti poſſidetis, & vnde vi, leg.1. §.vltim. ff.vt poſſid. leg.1. §. qui à me, ff.vnde vi. Ego violenti aut clandeſtini ingreſſus opinione comparata, poſſeſſioni ceſſi, ſed eam tamen vel interdicto vnde vi aut clandeſtina poſſeſſione recuperate poſſum aut meam eſſe vocare interdicto vti poſſideitis. Eam quoque naturaliter poſſidere conſtat, qui contra leges donatum accepit, vt ſi quid vxor viro donauerit, id vir non poſſidet iure dominii, cum ſciat, aut ignorare non debeat, inutilem donationem eſſe, ſed naturaliter volente domino, qui ei poſſeſſione ceſſit, & competunt ei interdicta poſſeſſoria, leg.1. §.ſi vir. ff.de acquirend.poſſeſſ. leg.1. §.deiicitur, ff.vnde vi. Is etiam qui precario rogauit, vt ſibi poſſidere liceret, naturaliter poſſidet, l.& habet §.cum qui, ff.de precar. non ciuiliter, quia neque dominium neque dominii opinionem habet, & quidem ſolus ſecundum ſententiam Labeonis, quæ verior eſt cum poſſeſſor ei poſſeſſione ſua ceſſerit: & omnino quicunque poſſidet, ſiue naturaliter ſiue ciuiliter poſſidet, ſiue iuſte ſiue iniuſte, aut non poſſidet, aut ſolus poſſidet. His conſequens eſt interdicta poſſeſſoria aduerſus alios dari ei qui precario rogauit, leg.1. §.vltim. ff.vti poſſid. l.qui precario. ff.de precar.non etiam aduerſus eum quem rogauit, ſicut nec ei qui vi aut clam poſſidet aduerſus eum à quo poſsidet: quia etſi is à quo poſsidet, vi, vel clam vel precario non poſsideat, in controuerſia poſſeſsionis tamen perinde habetur ac ſi poſsideret, cum habeat interdictum de vi, vel de clandeſtina poſſeſſione, vel de precario. His tribus modis mala fide poſſidemus, vi, clam, precario. Rhetores Græci malunt dicere βίᾳ, λάθρᾳ, ἢ ἀγάπῃ & inde tria illa interdicta. Id quoque non dubito, quin creditor pignus quod ei debitor tradidit, naturaliter poſſideat, cum debitor poſſeſſionem in eum tranſtulerit, l.quum & ſortis, §.vlt. ff.de pignor.act. l.per ſeruum, in pr. ff.de acquirend.rer.dom. & ideo huic etiam non dubitarem dare interdicta poſſeſſoria, quod & Accurſio placet in l.pen.§.creditores, ff.vti poſſid. His adiungatur ſequeſter, cui partes poſſeſſione ceſſerunt, l.intereſſe, ff.de acquir.poſſ. l.licet, §.rei. ff depoſ. nam & hic naturaliter poſſidet, Cuiac. libr.9. obſ.33. Vult. Inſt.de interd. in pr. nu.9. & ſeqq. item nu.12.13. ac ſeqq. vbi ab aliis diſſentit.

Possessio, vt ſcribit Baldus conſ.338.incip. præmittendum eſt ad euidentiam, in prin.lib.5. quædam eſt naturalis ſimpliciter quædam naturaliſſima. Naturalis quæ fit cooperante legis diſpoſitione, vt illa quam habet vſufructuarius, etiam extra fundum & fundi conſpectum vt not.in l.1.in pr.ff.de acq poſſ. Naturaliſſima autem quæ mero corpori & naturæ innititur ſine adiumento juris. Nam & alibi quoque hæc poſſeſſio, quæ mero iure & ſine aliquo actu corporeo transfertur, vocatur pleniſſima, in l.raptores, & ibi Bart.not. C.de epiſcop. & cleric.vt annotauit. Tiraq.in tract.*le mort ſaiſit le vif.* præfatio, declamation.7. nu.17.

Possessio ſimpliciter prolata, de naturali intelligitur, l.ſtipulatio iſta, §.hi qui ſunt, & §.hæc quoque, ff.de verb.oblig.Spie.

Possessio tradita dicitur etiam precario rogata, l.Iulianus, §. veniunt, ff.de actio, empt.Prat.

Possessio acquiri non poteſt, niſi animo & corpore, l.quemadmodum, 8. ff.de acquir. vel amitt.poſſeſſ.poteſt tamen poſſeſſio ſola animi deſtinatione amitti. Vult. lib.4. in pr. t 15.n. 27.comm. Inſt.

Possessionis nomen Feudalium agrorum maxime proprium eſt: primum quia Feudiſtæ ſcribunt ſolam poſſeſſionem ad Vaſallum pertinere: proprietatem vero manere domini, lib.2.tit. 8. §. vlt. deinde quia vetuſtiſſimi moribus poſſeſſiones à Romanis dicebantur, prædia quæ non proprietatis iure, ſed tamen diuturnæ aut perpetuæ poſſeſſionis iure tenebantur: de quibus Iauolenus ita ſcribit l.quæſtio 115. ff.de verb.ſign. poſſeſſionem dici, cujus proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere. Et hoc ab agro differre, quod poſſeſſio eſt vſus: ager proprietas loci eſt. Quod Feſtus planius ita exponit. Poſſeſſiones appellantur agri late patentes publici priuatique: quia non mancipatione, ſed vſu tenebantur: quo pertinet l.cotem, 11. §.agri, ff. de pup. & vectigal. & item prædia 10. ff. fam. erciſcund. vbi vectigalia prædia dicuntur non eſſe noſtri patrimonij. At in libro variorum auctorum de limitibus poſſeſſiones definiuntur agri late patentes publici priuatique, quos initio non mancipatione ſed quiſque, vt potuit occupauit atque poſſedit: vnde & nuncupati. Agros igitur Iauolenus eſſe vult qui nexu & mancipio alióve jure ciuili, veluti ceſſione, vel vſucapione alicuius proprij facti ſunt: quod veteres dominium iuris. Quiritium appellabant. Poſſeſſiones autem quæ vel ad tempus vel in perpetuum alicui vtendæ fruendæ datæ ſunt: pro quibus vectigal aliquod teſtandæ auctoritatis cauſſa penditur. Sicul. Flac. Horum ergo agrorum nullum æs, nulla forma quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat. Quod ſi culturę & meliorationis lex adhiberetur, Imper. Zeno Emphyteuſim appellauit leg.1. Cod. de jure Emphyt. Hotomannóque placet vt eo poſſeſsionum nomine feudalia prędia vocitentur. Cicero Agrar.1. Venit mihi in mentem, Tiber. & C.Gracchus plebem in agris publicis conſtituiſſe, qui agri à priuatis antea poſsidebantur. Et Orat.11. Qui agrum recentoricum poſsident, vetuſtate poſſeſsionis ſe non iure: miſericordia ſenatus, non agri conditione defendunt: nam illum agrum publicum eſſe fatentur: ſed moueri poſſeſsionibus negant oportere. Item antea cum erat à tribuno pleb. mentio legis Agrariæ facta, continuo qui agros publicos, aut qui poſſeſsiones inuidioſas tenebant, permiſcebant. Idem Orat.3. Si iſti agri partem aliquam iuris, aliquam ſimilitudinem proprię poſſeſsionis, aliquam ſpem diuturnitatis attingunt: nemo eſt, &c. Item immunia commodiore conditione ſunt, quam illa quæ penſitant. Ego Tuſculanis pro aqua Crabra vectigal pendam: quia à municipio fundum accepi. Sed hęc omnium optime legis ipſius Agrarię verba oſtendunt: quę publice data, donata, conceſſa, vendita. Patior, audio, quid deinde? Possessa. Hoc tribunus pleb. promulgare auſus eſt; vt quod quiſque poſt Marium & Carbonem Conſules poſſederit, id eo jure teneret, quo qui optimo priuatum. Nam in lege ita erat. Ea omnia eo iure ſint, vt quę optimo iure priuata ſunt. Priuata enim appellat, quos Iauolenus agros proprie nominat. Poſſeſsiones, vt ille idem, quæ non proprio & Quiritum iure, ſed vſus cauſſa tenebantur: qualia ſunt feudalia & emphyteuticaria prædia. Similiter ergo Feudatarius & Emphyteutes poſſeſsionem ſuam proprie appellabunt, l.Moſchis 47. §.1. ff. de jur. fiſc. & qui iis fruitur poſſeſſor, l. item ſi is, § 1. ff.de rei vindicat. vel (vt eſt apud Sicul. Flaccum) publicæ fidei poſſeſſor. Itemque ſuperficiarius, cum ſuperficiei proprietas ciuili & naturali iure ejus ſit, cujus eſt ſolum, leg.2. ff.de ſuperficiebus. Interdum tamen abuſiue poſſeſsionis verbum proprietatem quoque ſignificat, l.interdum 78. ff. de verbor. ſignif. Prat.

Possessionis proprie vindicatio non eſt, ſed itur ad interdictum, quo perinde ac ſi vindicatione ageretur, ſuam eſſe poſſeſsionem actor intendit, leg.31.§.ſed & vſumfructum, §.ſi mecum, §. Pomponius, ff de adhibend.Feſtus. In legitimis actionibus nemo ex iis qui poſsident, poſſeſsionem ſuam vocare audet, ſed ad interdictum venit.

Possessio vera & propria dicitur, etiam quæ legis commento transfertur, l.quod meo vbi Alex. de acquir. poſſ. l.ſi is cui, §.

Flauius

Flauius, de ſolutio. Quemadmodum vt creditor quis dicatur ſatis eſt, quod fidem alterius ſecutus ſit, vel vere, vel legis interpretatione l.1. C.qui manum. non poſſ. l.qui in fraud. §.ex omni. ff.qui & à quib. manumittit. Spieg.

[…]ra vtique poſſeſſio & juris eſt, & facti, id eſt, corporis & animi l.19. ff.ex quibus cauſ.maior,leg.40.ff.de adquir.poſſ.l.1.§. Scæuola. ff.ſi quis teſtam. liber. Adquiri enim ſine corporali facto poſſeſsio non poteſt. Et hoc eſt quod Neratius cum Proculo ſentit, cum animo adquiri poſſeſsionem poſſe negant, ſi non intercedat poſſeſsio l.3. §.Neratius ff.de adquiren.poſſ.Br.

[P]OSSESSIONE capere, pro vſucapere. Iulianus l.non ſolum 33.§. ſi docuimus, ff.de vſurpat. Lex Plautia & Iulia ea demum vetuit longa poſſeſsione capi, &c. Iauolenus l.emptor, 4.ff.pro empt. Nihil eum ex eo fundo longa poſſeſsione capturum. Item Iulianus l.qui fundum, 7.§.ſeruus, eadem. Hot.

[P]OSSESSIONEM inter & dominium differentia, hæc eſt, quod dominium nihilominus manet, qui dominus eſſe non vult, poſſeſsio autem recedit, vt quiſque conſtituit ſe nolle poſsidere. Si quis igitur ea mente poſſeſsionem tradiderit, vt poſtea reſtituatur ei, deſinit poſsidere: ita ait Vlp. in tit. de adquir.poſſ. Maſſ.

[P]OSSESSIONEM adipiſci is non videtur qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit, l.non videtur: ff.de acquirend. poſſ. l.ſequitur, §.tunc in poteſtatem, & §.ſi dominus. ff.de vſucap. Spieg.

[P]OSSESSIONEM bonorum agnoſcere apud Iudicem, eſt declarare apud Magiſtratum ſe talem eſſe, qui poſſet ac vellet jure prætorio amplecti hæreditatem defuncti. Old.

[P]OSSESSIONES appellantur agri late patentes publici priuatique: quia non mancipatione, ſed vſu tenebantur, & vt quiſque occupauerat, colebat. Alibi poſſeſsio eſt vſus agri, aut ædificii, non ipſe fundus, aut ager, Feſtus. Hotom.

[P]OSSESSIONVM autem variæ ſunt cauſſæ, varii tituli, varia genera: pro dote, pro donato, pro emptore, pro hærede, pro legato, pro poſſeſſore, pro ſoluto, pro ſuo, l.3.§.genera, ff.de adquirend.poſſ.l.13. §.1. de pet.hæred. Briſſ.

[P]RO dote poſſidet qui rem alienam ignorans doti accepit leg.13. & 15. §.apud Marcellum ff.de pet.hæred.leg.8.ff.de peticul.& commod. l.1. & tot.titul.pro dote, Briſſ.

Similiter pro donato poſsidet cui res donationis cauſſa tradita eſt, l.1. ff.pro donat. Briſſ.

[P]RO emptore poſsidet qui à non domino emit, cum eum dominum eſſe exiſtimaret, leg.33.§. ff.de vſucap. l.8 ff.de periculo.& commod. l.6.§. Iulianus, ff.de precar. l.11.in fin. ff.de inſtit.l.13.§.1.ff.de pet.hæred.tit. ff.pro emptore. Briſſ.

[P]RO emptore poſsidere, ait Cujac.ad l.2. ff.pro ſuo, id eſt, emptionis nomine.

[P]RO hærede poſſidet, qui putat ſe hæredem eſſe, vel bonorum poſſeſſorem, leg.11.ff.de petit. hæred. §.adipiſcendæ. Inſtit.de interdict. Item qui rem alienam tenens à domino hæres inſtitutus eſt vel bonorum poſſeſsionem accepit, aut iuſtam aliquam cauſſam habet exiſtimandi ſe hæredem, vel bonorum poſſeſſorum dominum extitiſſe, leg.33. §.1. ff de vſucapio. Sed & quod hæredi inſtituto legatur, id ipſe pro hærede poſsidet, cum pro ipſius parte legatum non conſiſtat, leg.18.in fin. ff.de his, quæ vt indig. Eodem loco habentur & quæ à ſtatulibero conditionis implendæ gratia accipiuntur l.15. §.ſed & ſi retenta, ff.de petit.hæredit. Atque hæc exempla optime adcommodantur ad tit.pro hærede, ff.& l.44.§.ſi tu me vi l.21.ff. de vſucap.l.1.ff.quorum bonor.l.1.§.quia autem, ff.quod legator. Briſſ.

[P]RO legato poſsidet cui res aliena legata eſt, aut teſtatoris quidem, ſed adempta codicillis ignoratur, leg.1.l.4. ff.pro legato Briſſ.

[P]RO legato poſsidere, inquit Cujac. ad l.2. ff.pro ſuo, id eſt, legatorum nomine.

[P]RO poſſeſſore poſsidet prædo, qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo, nec ullam aliam cauſam poſſeſsionis dicere poſſit, l.11. §.vltim. ff.ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l.7. §.idem Celſus, ff.quib.ex cauſ. in poſſ.l.110.ff.de condit.& demonſtrat. l.1. ff.quorum bonorum l.1.§.quia autem, ff.quod legat. l.vltim. ff.de precar. Ita poſſident fures, raptores, violenti poſſeſſores, quique ſcientes prudentes ab eo, quem dominum non eſſe, vel alienandi ius non habere ſciebant, acceperunt: Et qui nullo iure rem hæreditariam totamve hæreditatem, ſcientes ad ſe non pertinere poſsident, & omnes, qui iniuſte contra domini voluntatem tenent, §.pro poſſeſſore.Inſtitut. de interdict.l.34.§.1.ff.pro empto.l.14.§.poſt annum, ff. de vſucap.leg.13.§.1.de petit.hæred.leg.109.ff.de cond.& dem. Hoc titulo poſſidetur quod vxor viro, vel vir vxori donauerit, l.16.ff.de adquir.poſſ. Briſſ.

PRO ſoluto poſſidet, qui rem debitam vel aliud quid in ſolutum eius loco accepit, l.1. ff.pro empto.

PRO ſuo poſſeſsio ad omnes poſſeſsionum ſpecies porrigi poteſt, quas quis ex juſta cauſſa nactus eſt. Sed huic proprie locus eſt in his, quæ proprium & ſpeciale adquiſitionis nomen non habent, vt puta in his quæ cœlo, terra, mari, vel ab hoſtibus capta poſsidemus: Item quæ vt in rerum natura eſſent, fecimus, & quæ quaſi donata, legata, vel empta, vel ex ſtipulatu, aut ex cauſſa dotis debita cum veritas non ſubeſſet, accepimus, l.1.l.2.l.penult.in fin.ff.pro ſuo, leg.3.§.vltim. ff.de adquir.poſſ. l.68. ff.de jur.dot. l.5.l.27.& l.32. ff.de vſucap.Briſſ. Aliud porro eſt pro ſuo poſsidere, & aliud pro ſuo vſucapere: Pro ſuo poſsident hi, qui facti ſunt domini eis modis, qui referuntur in leg.2. ff.pro ſuo: Sed pro ſuo vſucapiunt hi, qui & alio titulo vſucapiunt.

PRO ſuo quoque & alieno nomine opponuntur: Cujac. ad l.2. ff.pro ſuo.

POSSESSOR accipiendus eſt, qui in agro, vel ciuitate rem poſsidet, aut ex aſſe, aut pro parte. Sed & qui vectigalem, vel emphyteuticum agrum poſsidet, poſſeſſor intelligitur. Item qui ſolum proprietatem habet, poſſeſſor intelligendus eſt. Eum vero, qui tantum vſumfructum habet, poſſeſſorem non eſſe, Vlp. ſcripſit vt ait Macer in l.ſciendum, ff. qui ſatiſd. cogan. Spieg. Poſſeſſores ſeparantur ab emphyteuticariis, quoniam poſſeſſores domini efficiuntur, emphyteuticarij domini non efficiuntur, l 1. ff.ſi ager vect.id eſt, emphyt.penult.vt dixi in l.9.ſupr.de omni agro deſ.Habentur tamen pro dominis, & in l.poſſeſſores.C.de fund.patr.libr.11. ſimpliciter domini appellantur. Cujac.d. l.poſſeſſores, C.de fund.patrim. lib.11.

POSSESSORES duo ejuſdem rei in ſolidum an eſſe poſsint, quæſitum fuit, vt annotat Cujac. l.9. obſeru.32. inter Proculianos & Sabinianos. Hi admittebant duos poſſeſſores, illi non item leg.3.§.ex contrario, ff.de adquirend.poſſeſſ. Proculianorum ſententia obtinuit, & quidem generaliter, vt nec poſ int duo in ſolidum poſsidere ciuiliter, nec duo generaliter, nec vnus ciuiliter, alter naturaliter, nec vnus iuſte, alter injuſte, l.ſi vt certo §.ſi duobus, ff.commod.l.duo, ff.de prec. Nec mouemur l.& habet, §.eum qui, ff.eod. quæ & poſsidere eum ſtatuit qui precario rogauit, vt ſibi poſsidere liceret, & eum qui rogatus eſt. Nam ſumpta ea lex eſt ex libris ad Sabinum, qui duos poſſeſſores admittebat, & verior eſt Labeonis ſententia in ea ſpecie eum ſolum poſsidere, qui precario rogauit vt ſibi poſſidere liceret Nec leg.3. ff.vti poſsid.nam in ea hæc verba magnopere expendi velim. Si quis proponeret, ex Sabini (puta) & Tribatij ſententia, quibus neque Proculiani neque nos credimus, & in ſpecie eo loci propoſita, ſi Titius vi aut clam à me poſsidet, futurum ſit vt eum vincam interdicto vti poſsidetis, propterea quod, etſi non poſsideam, tamen perinde habeor atque ſi poſsiderem, cum habeam interdictum vnde vi, vel de clandeſtina poſſeſsione, l.ſi quis vi, ff. de acquirend. poſſeſſ. leg.7. §. Iulianus, ff.comm.diuid. Et multo minus mouemur l.ſi finita, §. cum autem plures, ff.de damn.infect. qua plures mittuntur in poſſeſsionem in totum ex primo decreto, ſcilicet cuſtodiæ cauſſa, non vt poſsideant, & mittuntur quidem ſinguli quaſi in totum, ſed concurſu partes habent & ex ſecundo decreto pro eis partibus poſsidere iubentur, Cujac.9.obſeru.32.adde Vult.in comm. Inſtit. de interdict.in princ. nu.13.14.

POSSESSOR bonæ fidei eſt, qui illæſam rei alienæ, quem poſsidet, habet conſcientiam, l.bonæ fidei 109. de verb. ſign. l.qui à quolibet de contrahend.empt. leg.3. ad l.Fab.de plag. l.ſi ab eo, l.ſi furt.§.1.ff.de vſucap. Vult.lib.vn.diſceptat.ſcholaſt.cap. vltim. De quo ſic Diuus Auguſtinus libr.1. de fide & operibus vt eum refert Gratianus cap.ſi virgo 32.quæſt.2. Si virgo inquit, nupſerit neſciens viro alieno: hoc ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc adultera erit: ſi autem ſciat, jam ex hoc adultera eſſe incipit, ex quo cum alieno ſciens cubauerit: ſicut in iure prædiorum tandiu bonæ fidei poſſeſſor rectiſſime dicetur quiſque, quandiu ſe poſſidere ignorat alienum: cum vero ſcierit, nec ab aliena poſſeſsione receſſerit, tunc malæ fidei poſſeſſor perhibetur, tunc juſte iniuſtus poſſeſſor vocabitur. Hæc D.Auguſt. vide Gœdd.ad d.l. bonæ fidei 109. nu.2. ff.de verb.ſign.

POSSESSOREM eſſe & in poſſeſsione eſſe differunt. In poſſeſsione eſt depoſitarius, commodatarius, colonus, inquilinus, is qui precario rogauit, vt morari liceat, non etiam poſsidere, vel ſequeſter cui partes cuſtodiam tantum, non poſſeſsionem conceſſerunt, ſimilis hic depoſitario, ille commodatario. Item is qui ex primo decreto miſſus eſt in poſſeſsionem, crediti ſeruandi cauſſa, vel dotis, ventris, legatorum, damni infecti cauſſa, l.certe, §.is qui, ff.de precar. l.ſi quis ante, ff.de acquir. poſſeſſ. &. quibus ij locis dicuntur naturaliter poſsidere, impropria & confuſa locutio eſt, cum ſint in poſſeſsione naturali potius, quam poſsideant: qua de cauſa eis interdicta poſſeſſoria non dantur, l.officium, ff. de rei vind. Sed dantur dominis apud quos poſſeſsio remanſit, veluti depoſitori, commodatori, locatori, ei qui precario rogatus eſt, debitori & ſimilib. Hi enim per illos poſsident. Illi ergo his non ſibi. Si non ſibi, nec igitur proprie poſsident. Poſsidere enim eſt ſibi habere. Fructuarius quoque tantummodo in naturali poſſeſsione, non etiam vere naturaliter poſsidet. Solus enim dominus poſſeſſor eſt, & poſsidet per fructuarium: nec

alia ratione dicitur retentionem vſuſfructus eſſe ſpeciem traditionis, quam quod qui retinet vſumfructum, deſinat ſibi & incipiat alij poſſidere, l.naturaliter, ff.de acquir.poſſeſſ. Vlp.ait, Naturaliter videtur, quod verbum eſt πλαςικὸν Nec enim omnis qui videtur poſsidere, etiam poſsidet, vt debitor pignus poſsidere & vſucapere videtur, nec tamen poſsidet. Licet enim fructuarius non poſsideat, tamen quia rei emolumentum ad eum pertinet, ea res efficit, vt in pleriſque partibus iuris, etiam pro domino habeatur, interdicta ei poſſeſſoria accommodantur, quæ cæteris, qui ſunt in poſſeſsione, non accommodantur, Cujac.9. obſ.33.

POSSESSORIS commoda hæc ſunt, quod probandi onus in aduerſarium transfertur, & quod in pari cauſa poſſeſſor abſoluitur, leg.62.ff.de jud.l.20.ff.de probat. l.1.§.inter, ff.vti poſsidet, leg.12.§.pen. ff.de lib.cauſ.§.commodum. Inſtit. de interdict. Briſſ.

POSSESSOR incertus ille dicitur, qui nobis incertus eſt, cum ignoramus eum poſsidere: & cum poſsidere facti ſit, hujuſmodi ignorantia facti alieni eſt probabilis. Reſpectu autem ſui ipſius nemo omnino incertus poſſeſſor eſt. Goedd. & Alc. ad l. ſubſignatum,39.ff.de verb.ſign.

POSSESSORIAS actiones Tryphoninus in l.50. ff.de bon. liber. ipſam bonorum poſſeſsionem vocat. At in l.4.§.vlt. ff.de Carbon edict. hoc verbo eæ actiones ſignificantur, quæ bonorum poſſeſſoribus rerum hæreditariarum, perſequendarum gratia dantur, tit.de bonor.poſſ.hære.pet. ff. Briſſ.

In eo porro quod dicitur poſſeſſorem immobilium rerum ſatiſdare non compelli, poſſeſſor accipiendus eſt, qui in agro, vel ciuitate rem ſoli poſsidet, aut ex aſſe, aut pro parte, & qui vectigalem emphyteuticúmve agrum poſsidet. Item maritus, qui dotem accepit, vxor quæ dedit, dominus quoque proprietatis, licet vſuſfructus alienus ſit, creditor vero, qui pignori tenet, item fructuarius pro poſſeſſoribus non habentur l.15. ff. qui ſatiſd. cogan. In interdicto. Quod legatorum, verba hæc, Deſiit poſsidere, ſic accipimus, ſi deſiit reſtituendi facultatem habere, l.1.§.quod ait Prætor, ff.quorum legatorum. In actionibus in rem pro poſſeſſore habetur, qui ſe liti offert, & quaſi poſſidens condemnatur, leg.15. §.non ſolum, ff.de pet.hæred. Eadem cauſa eſt eius, qui dolo deſiit poſſidere, aut qui dolo fecit ne poſſideret: quia pro profeſſione dolus eſt l.174. l.193. ff.de diuerſ.reg.jur. quæ ex l.2. §.idem Labeo, ff.ne quid in loco public.ſumpta eſt, Briſſ.

POSSESSORIVM eſt de rei poſſeſſione, Vult.lib.4. in pr.t.15.n.3. comm. Inſt.

POSSESSORIVM judicium ſemper antecedit petitorium, nunquam ſequitur. Vult.d.tit. nu.5.

POSSIBILE, δυνατικὸν dicitur quod commode fieri poteſt, l.nepos Proculo, vbi vide Bart. ff.de verb.ſign. Prat.

POSSIDENTVR proprie res corporales demum l.3.ff.de adquir. poſſ. Vnde bene Theoph. in tit.de interdict. νομὴν definit σωματικοῦ πράγματος κατοχὴν. Iura vero cæteraque incorporalia non poſſidentur, ſed velut poſſidentur leg.20. §.pen.ff.de pet. hæred. & eorum nomine, velut poſſeſſoria interdicta comparata ſunt l.vlt. ff.de ſeruitutibus: vnde vſuſfructus aliarumque ſeruitutum quaſi poſſeſſio eſſe dicitur, leg.3. §.vlt.ff.de vi & vi arm. l.23.§.1.ff.ex quibus cauſ.maior, leg.10.ff.ſi ſeru.vind. Per abuſionem tamen & hæc poſſideri dicuntur, l.9. l.18. §.Iulianus, ff.de pet.hæred. leg.2.ff.comm.præd. l.vlt.in fin.ff.ſi pars hæred.pet. l.2.§.vlt. ff.de precar. l.vlt. ff.de itin.actuque l.vlt. ff.vti poſſidet. Briſſ.

POSSIDERE verbum eſſe à ſedibus deductum, ipſius compoſitio denotat & coniugata verba declarant: vt Aſſidere, Obſidere, Deſidere. Sedes autem dicuntur, in quibus quis habitat. Hinc apud Virgilium lib.1. Æneid.

Sedes vbi fata quietas oſtendunt.

Varro li.4.de ling.Latin. Pos vetus verbum eſſe ait, quod potentem ſignificat, vnde impos, & Poſſum, & verbum poſſidere, quaſi, qui poteſt ſedere: i.ſedem atq; habitationem ſuam aliquo in loco collocare. Atque hæc quidem etymologia eſt, ex qua verbum hoc in prædiis primum poſitum fuiſſe conſtat: ſed poſtea mobiles etiam ad res & mancipia tranſlatum eſt.

POSSIDERE & tenere differunt. Tenere namque dicitur, qui corporaliter quidem obtinet, ſed non animo ac poteſtate domini: veluti ſeruus, in quem domini vocabulum non cadit, ne peculium quidem ſuum poſſidere dicitur: ſed temere, Jauol. libr.14. de acquir.poſſ. Et peculium quod ſeruus ciuiliter quidem poſſidere non poſſet, ſed naturaliter tenet, dominus creditur poſſidere. At enim Pompon. in l.15. §.4.ff.de precar. affirmat eum quoque qui precario rogauit, poſſidere. Placet inquit, penes vtrumque eſſe eum hominem, qui precario datus eſſet, penes eum qui rogaſſet, quia poſſideat corpore: penes dominum, quia non diſceſſerit animo poſſeſſione. Reſpondeo, poſſidere hoc loco dictum eſſe pro Tenere: quemadmodum poſſeſſio pro vſu ſæpe vſurpatur, & ſi maxime poſſideret, non ſibi tamen, ſed domino eum poſſidere, quod vel hinc licet intelligatur, quia re commodata, non pro ſua, ſed pro aliena vtitur: verum quia commodum poſſeſsionis ei conceſſum eſt, ob eam cauſſam poſsidere videtur: quemadmodum fructuarius qui in dict. l.6. ab Vlp. poſsidere negatur, ab eodem tamen in l.12. de acquir. poſſ. naturaliter videri poſsidere dicitur: quid ita? nimirum quia quicquid emolumenti verus dominus ex poſſeſsione ſua poſſet percipere, id omne fructuarius percipit: vt non male in aliena re ac poſſeſsione poſſidere dici poſſit. Similiter Iauol. leg.16.de vſurp. Qui pignori dedit, ad vſucapionem tantum poſſidet, quod ad reliquas omnes cauſas pertinet, qui accepit, poſſidet quomodo? Quia emolumenta omnia, quæ percipi ex poſſeſſione poſſunt, aliena in poſſeſſione conſequitur, ſic vt poſſidere ipſe videatur: verum hæc inter illum & hunc poſſeſſorem differentia eſt, quod ille pro ſuo jure, hic pro alieno: ille tanquam dominus hic tanquam procurator ac vicarius: ille pro ſua poteſtate & in omne tempus, hic fiduciaria opera & ad tempus poſſidet. Quod ſi cui dubium id etiam videatur, is Celſum audiat, qui in leg.18. ff.de acquir.poſſ.ſic loquitur, Quod meo nomine poſſideo, poſſum alieno nomine poſſidere, nec enim muto mihi cauſam poſſeſſionis, ſed deſino poſſidere: & alium poſſeſſorem miniſterio meo facio: nec idem eſt poſſidere, & alieno nomine poſſidere: nam poſſidet, cujus nomine poſſidetur, procurator alienæ poſſeſſioni præſtat miniſterium. Hæc Celſus.

POSSESSIO ab eorum conſuetudine manauit, qui primi ſedes in locis vacuis collocabant, vt Paul.in l.1.ff.de acq.poſſ.inquit. Verum cum hominum auaritia ſede vna contenta non ſuit, pluribus in locis eas collocare cœperunt, & quia pluribus in locis vnum eſſe corpus non potuit, iccirco vicarios habuerunt, colonos ſcil.& inquilinos, qui quod corpore in iis locis inſiſtebant, corporaliter tenere, & interdum poſſidere dicti ſunt: quum ipſi domini animo ac mente poſſeſſionem retinerent. Pap. l. 44. § 2. ff.de acq.poſſ. Multum intereſt, per nosmetipſos, an per alios poſſideamus. nam ejus quidem quod corpore noſtro teneremus poſſeſſionem amitti vel animo, vel corpore: ſi modo ex animo inde digreſſi fuiſſemus, ne poſſideremus: ejus vero quod ſerui vel etiam coloni corpore poſſidetur, non aliter amitti poſſeſſionem, quam eam alius ingreſſus fuiſſet. Vlp. l.29. ff. eod. Poſſeſſionem pupillum ſine tutoris auctoritate amittere poſſe conſtat: non vt animo, ſed corpore deſinat poſſidere: quod eſt enim facti, poteſt amittere: alia cauſa eſt ſi forte animo poſſeſſionem velit amittere, hoc enim non poteſt. Paul.in l.41. Qui jure familiaritatis amici fundum ingreditur, non videtur poſſidere: quia non eo animo ingreſſus eſt, vt poſſideat, licet corpore in fundo ſit. Hot.

POSSESSIO ius eſt, ſiue ea legibus permiſſa ſit, ſiue non ſit: quapropter & fur & ereptor res ablatas poſſident. Si rem, inquit, Paul. apud te depoſitam furti faciendi cauſa contrectaueris, deſinis poſſidere, l.3.§.13.eod.& qui vi dominium deiecit, ſi in poſſeſſione turbetur, interdictum recuperatorium habebit, l. 1. ff.de vi arm. & vxor cui maritus donationis cauſa poſſeſſionem injuſte ceſſit, poſſidet, l.1.§.1. ff.de acquir.poſſ.deinde vt ait Paul. l.3. §. 4.eod. In ſumma poſſeſſionis non multum intereſt, iuſte quis an iniuſte poſſideat. Hot.

POSSIDERE, habere & tenere. Hæc tria plerunque ſeparantur, vt in formula ſtipulationis Aquilianæ: Quod tu meum habes, tenes, poſſides. Tenere eſt proprium naturalis poſſeſſionis. Habere & poſſidere ciuilis: & ideo habere & poſſidere ita plerunque iunguntur, ſibi habere & poſſidere l.pater, §.15.de leg. 3. & in l.Gajus, §. Titius de leg.2. Habuit & poſſedit pro eodem. Cornelius Fronto aliter hæc diſtinguit, & Habere ad naturalem refert, Poſsidere ad ciuilem. Sed non ſatis ſunt emendata Frontonis verba. Legendum, aut teſtamento relictæ, vſus pro onus, ius pro vſus. Sed interdum tenere accipitur pro poſsidere, vt in l.iuſto §. vlt. ff.de vſur. & vſuc. & habere vel poſsidere pro tenere, & generaliter in cauſa emptionis habere & poſsidere ita accipiemus, cum venditor non teneatur rem accipientis facere l.habere, ff.de verb.ſig. Cujac.ad l.38.§. hi qui ſunt, in fi.ff.de verb.oblig.

POSSIDERE animo aut corpore: id eſt, voluntate, aut re ipſa. Similiter apud Cic. Phil.12. Scimus ne igitur Panſa, quibus in locis nunc ſit Lentonis auctoritas? nobiſcum nec animo certe eſt, nec corpore. Hot.

POSSIDERE animo eſt ea mente eáque opinione eſſe, vt quis ſe ſolum putet poſsidere, atque ideo qui vi deiectus eſt, fieri non poteſt, vt animo non deſierit poſsidere l.clam, in fi. ff.de acq. vel amit.poſſ. l.1.§.ſiue autem, ff.vnde vi & de armata. Cujac. ad l.4.§.vacuam poſſeſsionem, ff.de vſurpat.& vſucap.

POSSIDERE deſinimus, cum id quod poſsidemus ita perdiderimus, vt ignoremus vbi ſit l.ſi id quod ff.de acq.poſſ. Spieg.

POSSIDERE, eſt longe aliud quam in poſſeſsione eſſe l. ſi quis autem, §.1. ff.de acq.poſſ.cum ſimilib.per Alberic.indicatis.

POSSIDERE iuberi, & in poſſeſsionem mitti ſic differunt: nam prætor in poſſeſsionem mitti primo decreto, poſsidere autem iubet ſecundo, l.7. ff.de damn.infect.ob eum qui in poſſeſsionem miſſus eſt, dominus decedere non cogitur, at cum poſsi-

dere

dere quis iuſſus eſt, decedere cogitur, Vlp.l.ſi finita 15.§.ſi quis autem, eod.Hotom.

Poſsidere non dicuntur municipes forum, baſilicas, & ſimilia, ſed eis vti, l.1.§.ſi.de acquir.poſſ.Spieg.

Possidere pro detinere, l.2.§.1.ff.pro hærede: vbi colonus dicitur habere naturalem poſſeſſionem, id eſt, detentionem. Sic & gloſſ.in l.ſtipulatio iſta, §.hi qui poſſeſſionem.de verb.obli. pro detentione exponit. Pro quo eſt text not.in l.ſtipul.§.hæc quoque, eod.Spieg.

Possidere rei ſeruandæ, in l.5.§.poſtquam, ff.vt in poſſ. leg. pro Rei ſeruandæ cauſſa. Et in poſſeſſionem damni infecti miſſus, pro damni infecti cauſſa in leg.15. §. ſi quis damni, ff.de damn.infect.Briſſ.in parerg.

Possit & debeat. Item, poſſim, & debeam, in leg.in perſona, §. qui pecuniam, & §.ſi ſub conditione, ff.de pact.

Post, particulam eſſe ambiguam, vtrum ad longum interuallum, vel ad breue tempus reſpiciat. Bart.authoritate receptum eſt: Vide ipſum in l.fructus, ff.ſolut.matrim.Spieg.

Post, ad finem refertur ex proprietate ſermonis: vt ante, ad initium. Poſt diem decimum Calendarum, & ante diem decimum Calendarum, quomodo intelligendum ſit, pulchre declarat Alciat.in l.anniculus, de verb.ſign. De poſt, vide quæ Bart.annotat eleganter in l.2.in fi.ff.ſi cert.pet.Spieg.

Post annum, aut poſt biennium, quam ego deceſſero, hæres dato: poſtque biennium videtur legatum quia, vt Pomponius ait, hæredis eſt poteſtas in eligendo, leg.ſi ita relictum, de legat.2. Spieg.

Post, verbum, contrarium eſt voci ante: Et ſicut vox ante requirit, vt quid præceſſerit antequam nominata dies eueniat, ita vox poſt, exactum tempus poſtulat, vt dies expreſſus præceſſerit, & abſolutus ſit, poſt quem quid dari fierive debeat, Gœdd.ad leg.131.§.1.n.1.de verb.ſign.

Post deinde, ſæpe vtimur hujuſmodi duplicatis vocibus, jam inde, jam nunc Pomponius: poſt deinde cum cenſus iam maiore tempore agendus eſſet. Spieg.

Post hominum memoriam, & poſt homines natos, quod idem eſt, pro, ab hominum recordatione.

Post horam tertiam vſque in horam decimam eo iure vti. Cajus in l.5. ff.de ſeruitutibus Spieg.

Postea interuallum ſignificat per gloſ.in l.pacta, ff.de contrah. emptio. in verbo poſtea. Et hoc eſſe pro regulari doctrina ſeruandum, Zaſius monuit: quia per hoc, vt ipſe dicit, aperiuntur multæ ll.quæ lumen accipiunt, Spieg.

Posteriore parte teſtamenti ita cauit, l.12. ff.de alim.vel cibar.

Posteritas, poſterum ſeculum, ſiue homines qui poſt nos naſcuntur, vt apud Iuriſconſ.in l.1.Com.de leg.Perfertur item, ad filios, ſicut antiquitas ad parentes, l.cum ſcimus, C.de agric. & cenſit.lib.11. Spieg.

Posteriorvm appellatione liberos tantum, non etiam libertos eorum, quibus fideicommiſſum relictum eſt fideicommiſſo contineri, nequaquam incertum eſt, ait Modeſt.in fi.l.quod his verbis 83.§.1.vbi vide Bart.ff.de leg.3.Spieg.Prat.

Posteriores appellantur qui vltra trinepotes ſunt, & omnes in infinitum deſcendentes, l.vlt.§.parentes, ff.de gradib.& adfinib. quos & minores Latinis dici Seruius in 8. Ænei. ſcribit, Maligna igitur fuit illa Caligulæ interpretatio qua poſterorum nomen ad filios coartabat, negans vltra hunc gradum debere poſteros intelligi, quemadmodum Suet.in Calig. cap.38. ſcribit. Cæterum vacatio, itémque immunitas liberis & poſteris alicujus data ad eos duntaxat pertinet, qui einſdem familia & nominis ſunt l.13. ff.de munerib. & honorib. Itaque ad eos qui ex fœminis nati ſunt, non pertinet leg.1.ff.de iure immunit. Plane immunitates generaliter tributæ eo iure, vt ad poſteros tranſmittantur in perpetuum ſuccedentib. durant l.4.ff.de iure immunit. Briſſ.vide Connan. lib.8.c.5.nu.1. Adde Balduinum comment.ſuper.Iuſtin. Inſti. lib.1.tit.14.qui teſtamento tut. dar. poſſunt.

Posteriores Labeonis libri ſæpe laudantur in Pandectis, cujus inſcriptionis rationem attulit. Agell. lib.13. c.10.& de Labeone loquens his verbis: ſunt adeo libri poſt mortem ejus editi, qui poſteriores inſcribuntur. Briſſ.

Posthabita, id eſt, poſtpoſita, l.1.C.de ſponſa.Alberic.

Posthac futurum reſpicit, ceu poſt hoc tempus. Vt ait Valla l.ſi quis poſthac, de ædif.priu.leg.nemini, de aduoc.diuerſ.jud. l.ſi quis poſthac de pœnis proſcr. Spieg.

Posthvmi ij duntaxat dicuntur, qui poſt mortẽ patris naſcuntur, l.3. §.1. ff.de iniuſt. rupt. Sic dicti quod poſt humatum ac ſepultum patrem naſcantur. Vnde plerique hanc vocem aſpirationis nota ſcribi voluerunt, quamuis codices emendatiores omnes nullam aſpirationem agnoſcant: Ex quo doctiſſimus Cujacius poſthumos quaſi poſtremos & poſteriores dici autumat, 3.obſeruat.4.& ad l.4.ff.de liber & poſthum. quod mere eſt diuinatorium. Notum ſiquidem eſt, frequens fuiſſe antiquis in his etiam vocibus, quæ natura ſua aſpirarentur, aſpirationem omitti teſte Quintiliano: Orat. Inſtitut. 9. & in Pandectis Florentinis exempla ſunt, vt in voce ominis pro hominis in l.liberi 70.ff.de contrah.empt. Vmanis pro humanis, l.ſed ſi plures 10.§.2.ff.de vulg.& pup.ſubſtit, abeo pro habeo, l.venditio 7.§.1.de contrah.empt.Ero pro hero, l.item Mela 11. §.elegis, ff.ad l.Aqu. Et notauit locum alium ex Turpilio Cujac.11.obſeru..21.vbi erum legitur pro herum. Quapropter merito reprehendit Gellius Ceſellium, qui putaret poſthumum eſſe, qui poſtremo loco naſceretur: vtebaturque autoritate & teſtimonio Vergilij qui in 6.Æneid.ſic ait:

> .... *Surget.*
> *Syluius, Albanum nomen, tua poſthuma proles,*
> *Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniunx*
> *Educet ex ſyluis regem, regumque parentem.*

Nam ſi longæuo Æneæ natus eſt Syluius, ergo viuo natus eſt quandoquidem non eſt longæuus, qui mortuus eſt, ſed fuit longæuus, ſi diu vixit. Quem nodum vt diſſolueret Apollinaris, longæuum interpretatur pro immortali & perpetuo futuro. Mihi videtur poſthumam prolem dici, non de natiuitate, ſed de regni & nominis ſucceſſione Albani. Non enim Æneæ poſteri dicti ſunt Æneadæ vel Trojani, ſed Albani. & fuit iſta Albanorum proles Æneæ poſthuma; quia demum ipſo mortuo nata eſt, & cœpit regnare. Itaque ſurrexit mortuo Ænea poſthuma proles Albanorum nomine ex Syluio, quem illi jam ſeni & longæuo coniunx Lauinia eduxit ſyluis. Eſt autem hoc de poſthumis vulgare & in iure tritum, quod reſpondit Paul. l.7. de ſtatu hominum: qui in vtero eſt, perinde ac ſi in rebus humanis eſſet cuſtoditur, quoties de commodis ipſius partus quæritur: quanquam alij antequam naſcatur, non proſit, nam ius liberorum non habet, qui vxorem habet prægnantem. At poſthumi eadem ratio eſt in hæreditate parentum, quæ & iam natorum. Reuera enim poſthumus eſt filius: at contra filius, iam natus non eſt poſthumus: itaque nomen filiarũ & in poſthumanam cadere quæſtionis non eſt: quamuis poſthumæ non cadere in eam quæ in rebus humanis ſit, certum eſt, inquit Vlp. l.164.de verb.ſign.Conn.lib.16.cap.1.num.8.Vult.ad §.1.n.1.2. Inſt.de exhæred.liberorum & eleganter Gœd. In comment.ad l.nomen filiarum 164.in prin.num.1.& ſeqq.vbi multa, pro orthographia à nobis tradita argumenta affert. ff.de verb. ſignif. Olim autem poſthumos in quocunque loco vel gradu exhæredes facere oportebat, ne ſcilicet agnoſcendo teſtamentum rumperent, d.l.3.in princ.ff.d.tit. Verum hodie cum ob nullam cauſſam ingratitudinis delinquere poſſint, exhæredari nequeunt, l.ſi quis in ſuo §. teſtis, Cod.de inoff.teſtam. Sed e contrario, ſi filius familias poſthumus in teſtamento præteritus in lucem prodierit, vel ſi non emiſerit vocem, vel totus integer viuus natus fuerit, ſed ilico, cum in terram cecidiſſet, in manibus obſtetricis deceſſerit, rumpit teſtamentum, leg. quod certatum, C.de liber.& poſthum. non item codicillos ſcilicet (ita enim intelligendi ſunt hic codicilli) ab inteſtato factos, vt in leg.ab inteſtato, leg.ſi quis duos reſp.ff.de jure codicill. nam ſi teſtamento confirmati ſunt codicilli, rupto teſtamento agnatione poſthumi, codicilli quoque ad teſtamentum pertinentes, viribus deſtituuntur, l.1.in princip.C.de codicill.Anch.

Posthvmorvm impropria ſignificatio, de qua in l.Gallus, 29. ff.de lib.& poſth.quos Iuſtin.in §.poſthumorum, Inſt.ne exher. liber.dicit eſſe loco poſthumorum, & ante eum Caius 2.Inſt.4. & in leg.poſthumorum 13. ff.de iniuſt.rupt.in doctrina ſucceſſionum duntaxat vſurpatur, & quidem earum quæ fiunt ex teſtamento. Eaque ſignificatio deſcendit ex lege Velleia, ad eoſque pertinet, qui ante mortem patris naſcuntur quidem, ſed reſpectu teſtamenti à patre facti dicuntur poſthumi, eoſque larga ſignificatione poſthumos dici recte ſcripſit Alc. ad l.164. ff. de verb.ſign. & Weſembec.ad §.poſthumi, 1.Inſt.de exhæred. liberor.Neque tamen illi omnes eodem modo ſunt & dicuntur poſthumi.Nam ex primo legis Velleiæ capite poſthumus is dicitur, qui poſt teſtamentum factum viuo teſtatore naſcitur ſuus, dict.l.Gallus, §.& videtur.Deinde ex eiuſdem legis Velleiæ cap. ſecundo poſthumus eſt nepos vel alius ſequens, qui natus eſt quidem ante teſtamentum, ſed poſt teſtamentum factum mortuo priore inſtituto in locum ejus ſuccedendo fit ſuus, dicta, l.Gallus, §.& videtur, & ſeq. Poſtremo poſthumus dicitur natus poſt teſtamentum, non tamen ſuus, ſed qui priore inſtituto defuncto in huius locum ſuccedit, & fit, ſuus, qui dicitur poſthumus, Iulianus d.l. Gallus §.ille caſus in difficili. Hi poſthumi omnes ſunt ſui vel alieni, §.poſthumo. Inſt.de leg.§.2. Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.

Posthvmos à Roman.appellatos Plutarch.in Sylla ſcribit: τοὺς ὑστέρῳ τῆς πατέρος τελευτῆς γενομένους. Itaq; Vlp.in l.3.§.2.ff.de injuſto rupt.Poſthumos, ait, dicimus eos duntaxat, qui poſt mortem patris naſcuntur.Briſſ.

Posthvmi ſui ſunt, qui ſic erant nati, vt hæredes ſui eſſe poſſent, d.§.2. Atque hi iterum ſui ſunt vere vel quaſi vere ſui ſunt, quos in ſuitatis iure antecedit nemo, qualis eſt filius qui in poteſtate patris conſtitutus foret, ſi ante patris mortem natus fuiſſet, qualis etiam eſt nepos, qui cum naſcitur auo ſuus futurus fuiſſet, niſi auus iam diem ſuum obiiſſet. Quaſi ſui

ſunt nepotes,qui nondum quidem re vera ſunt ſui,nec à teſtatore proximum gradum obtinent, in ea tamen cauſſa ſunt, vt ſui fieri poſſint, nempe illo, qui gradu eos proxime antecedebant,remoto.Atque ita illi ſui ſunt reuera, ipſoque actu hi ſui ſunt in ſpe & potentia. Alieni poſthumi ſunt,qui nati, inter ſuos hæredes teſtatori futuri non ſunt,puta nepos ex filio meo emancipato, qui in familia mea amplius non eſt,§.poſthumo, Inſt.de leg. Sui poſthumi pertinent ad hæredes ſuos, poſthumi alieni ad hæredes extraneos. Alieni iure ciuili olim inſtitui non poterant jure prætorio poterant, non vt hæreditatem caperent,quæ iuris ciuilis eſt,ſed bonorum poſſeſſionem acciperent ſecundum tabulas,§.1.Inſt.de bon.poſſ.l.poſthumus 6. ff.de inoff.teſt.l.1.§.ſi filius, ff.de ventr.in poſſ.mittend.hodie etiam hæreditatem ex impp.conſtitut.qua de re latiſſime tractant Dd.in d.§.poſth.& in dict.l.Gal.vbi cum primis Goueanus, Cuiac. & Hot. Sui poſthumi tam vere quam quaſi hodie omnes iure ciuili inſtitui poſſunt: ex l.12. tabul. non alij niſi vere ſui teſte Vlpian.in fragmentis tit.22.nempe poſt mortem parentis hoc modo : Qui mihi ex vxore mea poſt mortem meam naſcetur,hæres eſto : vel ſi erat nepos,hoc modo. Qui mihi ex nutu , quam dedecens filius meus prægnantem relinquit, nepos poſt mortem meam naſcetur, hæres eſto : Sed de his vide fuſius.Herman.Vult.in comm.Iuſt.ad d.§.poſthum.1. n.3.& ſeqq.de exhæred.liberorum.

Posthvmi aut ſunt inſtituendi aut exhæredandi. Vult.l.2.tit.3. §.1.nu.14.in com.Inſt.cauſa tamen exhæredationis vere nulla in ipſis eſſe poteſt.

Posthvmvs à filio iam nato ſic differt, quod per filij præteritionem nullum eſt teſtamentum eo gradu , quo eſt omiſſus: & tanquam non fuerit ſcriptus ille gradus, ſic conſideratur teſtamentum. Hinc ſi in inſtitutione tacetur filius, & in ſubſtitutione nominatim exhæredatur , inſtitutio nulla eſt, & pro non ſcripta habetur. Sic euenit vt valeat ipſum teſtamentum & authoritatem ſuam ſtatim ſumat à ſubſtitutis, qui iam non ſecundi,ſed primi, atque adeo ſoli ſunt hæredes,vt nullam habeant coniunctam rationem,cum primis qui ſunt inutiliter inſtituti : Secus eſt in poſthumo , qui ſic præteritus non reddit inſtitutionem nullam, ſed quaſi ſuſpendit interim dum naſcatur. Itaque mortuo teſtatore & valet inſtrumentum, & inſtitutio rata eſt, à qua iam tota ſubſtitutio pendet non à teſtatore qui deſiit eſſe : nec aliter ius ſuum obtinere poſſunt ſubſtituti, quam ſuccedendo in locum inſtitutorum. Natus autem inde poſthumus non rumpit primum illum inſtitutorum gradum ſola ſua natiuitate,niſi adeat ipſe hæreditatem.Nam ſi ſe bonis paternis abſtineat, conualeſcit, & manet firma inſtitutio. Si vero adibit hæreditatem:& teſtamentum infirmatur,& excludit ſubſtitutos qui tantum in locum inſtitutorum poſſunt ſuccedere,Connan.lib.9.c.7.num.11.

Posthvmi liberi ſunt, ſiue fœminini ſexus, ſiue maſculini, §. poſthumi. Inſt. cod. Poſthumi per virilem ſexum deſcendentes,l.3.ff.de iniuſt.nupt.

Posthvmi nepotes, l.29. ff de liber.& poſthum. Vetus gloſſarium : poſthumus nepos eſt qui poſt mortem aui natus eſt,etiam ſuperſtite ſuo patre.Porro ſi quis poſthumis tutores dederit, tam filij poſthumi, quam cæteri liberi continebuntur, l.6. ff.de teſtam.tut.Briſſ.

Posthvmvs Cornelianus eſt , qui poſt captiuitatem patris ſui naſcitur filius, cum poſt mortem patris ſui naſci videatur, leg. qui vxorem,ff.de iniuſt.rupt.teſtam. Cuiac.ad l.lege Corn. ff. qui teſtamenta,fac.poſſ.

Postico recedit,qui furtim,nobiſque inſciis recedit.

Posticvm Varroni Poſtica, oſtium in poſteriori parte ædium, Vlp.in l.13. §.ſed ſi ædium,ff.de vſufruct.etiam Poſticas dixit: Vel aditus,inquit,Poſticaſve vertere.Poſticam,lineam in agris diuidundis. S. Sulpitius apud Feſtum libr.14. appellauit. Prat.

Postliminio receptum Gallus Ælius libr.1.ſignificationum quæ ad ius pertinerent,ait eſſe eum , qui liber ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatem redit eo iure , quod conſtitutum eſt de poſtliminiis. Item qui ſeruus à nobis in hoſtium poteſtatem peruenit , poſtea ad nos redit, in eius poteſtatem cuius antea fuit, redit. In iure poſtliminium equi,& muli,& nauis,eadem ratione.Hæc Feſtus.Hot.

Postliminivm intuetur tempus mortis, & teſtamenti facti. quæ duo tempora coniungit , vt ſi mortis tempore ius teſtandi habuerit,teſtatus deceſſiſſe videatur,l.pater,§.vlt.ff.de capt. & poſtlim. reuerſ.

Postliminii ius & lex Cornelia ſæpe concutiunt, & pro eodem accipiuntur, Gœdd.ad l.3.§.1 n.23.

Postliminivm eſt ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo, ſtatum piſtrinum reſtituendæ inter nos ac liberos omnes populos ac reges legibus ac moribus conſtitutum,l.19.ff.de capt. Feſtus lib.14.ex Ælio Gallo, Poſtliminio, ait,redit:qui captus ab hoſtibus ad patriam remeauit. Poſtliminium quoque in rebus inanimatis & immobilibus dicit Pompon.in leg.36. ff.de relig. Loca capta ab hoſtibus , inquit, definiunt eſſe religioſa: quod ſi liberata ſint , quaſi poſtliminio reuerſa priſtino ſtatui reſtituuntur. Duo autem ſunt poſtliminij capita : primum, vt reuerſus ſtatim ac fines noſtros ingreditur omnia ſua recipiat, vt Iuſtin. ſcribit: ſecundum vero caput eſt,quod reuerſus fingatur ſemper fuiſſe in ciuitate ac ſemper iura ſua,ad quæ reſtituitur, habuiſſe, quamuis ſeruitutis tempore vere non habuerit.Primum ergo poſtliminij caput,de quo in leg.cum duæ, ff. de capt.nullam continet fictionem Alias enim ſi reuerſus fingeretur fuiſſe liber,vere liber non eſſet.Quare videas leges de hoc primo capite differentes, dictionibus veritatem deſignantibus uti,l.poſtliminium, 2.rum.l.vnde duæ ibi (recipit) & hic ibi (recuperat.) Secundum vero caput fictionem continet.Nam fingit illum,qui vere fuit apud hoſtes,in ciuitate ſemper fuiſſe: ideo vtitur verbo (creditur) in l.retro.ff.de capti.

Postliminivm,ait,Imp.in §.dictum eſt.Inſtit.quibus modis ius part.pot.dictum eſt à limine & poſt. Vnde eum qui ab hoſtib. captus,& in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reverſum recte dicimus:nam limina ſicuti in domo finem quendam faciunt,ſic & Imperij finem eſſe limen veteres voluerunt. Hinc & limen dictum eſt, quaſi finis quidam & terminus, ab eo poſtliminium dictum eſt,quia ad idem limen reuertebatur, quod amiſerat.Hot.Cicero autem in Topicis de hoc vocabulo ſic ſcribit. Seruius, inquit , nihil putat eſſe notandum , niſi Post: & liminium illud productionem eſſe verbi vult: vt in finitimo,legitimo,non plus ineſſe Timum, quam in Meditullio Tullium. Scæuola autem iunctum eſſe putabat verbum vt ſit in eo & poſt,& limen : vt quæ à nobis alienata ſunt,cum ad hoſtem peruenerint , & ex ſuo tanquam limine exierint, dein cum redierint poſt ad idem limen , poſtliminio videantur rediiſſe. Latius id ibi proſecutus eſt Boetius. quem vide : Iacob. Curtius libr. [illegible] libr.2.cap.23.in tanta nouitate,forte non abſurde poſtliminium ab eo dici poſſe exiſtimat , quod compos ſit factus liminis vnde egreſſus erat , qui poſtliminio reuerſus eſt. Eſt inuſitata quidem dictio,ſed tamen in compoſitione recepta pos, vnde & impos. Hinc potis in gignendi caſu, iam olim nominatiui vim habet : porro vero T. literæ interiectio , ſonoritatis gratia facta videtur , an quia fortaſſis & ſtlimen veteres,vt Stlitem dixerunt, d.c.Curt.

Post magistratvs legit Cuiacius in leg.36.§.1.ff.ad muni. vnica dictione, quemadmodum dicitur poſt factum, poſt delictum.

Postmodvm, quaſi poſt modum datum. Item poſtmodo, l.ſi alicui,ff.de neg.geſt. Spieg.

Postqvam, & Cum multum differunt. Hoc quidem tempus inchoatum,ſi ſine vi conditionali proferatur,nec verbum ſubiectum plenam perfectionem deſideret, ſignificat. Illud ſui natura perfectum,præteritum,l.217.in princ.vbi Gœdd.num.3. ff.de verb.ſign.

Postqvam fari cœperit,quomodo intelligendum,apud Iuriſconſult.Alciat.interpretatur, in l.inter illam conditionem, de verb.ſign.Spieg.

Postremvs eſt,quem nemo ſequitur,vel qui ſolus eſt,l.2.Co. de ſuis & legit.Spieg.

Postvlare cũ ad publica iudicia refertur, proprie ſignificat, petere à prætore vt ſibi liceat lege aliqua publicorum iudiciorum quempiam interrogare, vtrum in eam legem commiſerit, necne : vt ſi fateatur,ei lis æſtimetur : ſi neget, eius nomen in reos referatur.Cicero ad Qu.Fratr.lib.1.Quod cum de ambitu Gabinium vellet poſtulare,neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem aſcendit. Cælius Ciceroni:inſolentiſſimi homines Circenſibus ludis poſtulandum me lege Scantinia curarunt.Idem illud mihi occurrit , quod inter poſtulationem & nominis delationem vxor à Dolabella diſceſſit. Cicero in diuinat. Nuper cum in P. Gabinium L.Piſo delationem nominis poſtularet.Hot.

Postvlare priſcis temporibus is ſaltem dicebatur , qui deſiderium ſuum vel amici in iure , (hoc eſt pro tribunali coram prætore, qui iuriſdictioni præerat. l.1. in pr.§.ait prætor, verſ. apud me, §.item Senatuſconſulto, ff.de poſtul.leg.4. §.hoc autem,ff.de damn.infect.Duaren.lib.1.diſput.c.1.) exponebat dicendo,vel contradicendo aduerſario.l.1.§.1. de poſtul. Hodie tamen mutata Rep. & forma iudiciorum ordinariorum abrogata, hoc verbum ad aduocatos qui iura tam in iudicio, quam iure ſuggerunt,accommodari cœpit,l.2.3.l.aduocati 14.Cod.de aduoc.diuerſ.iud.leg.1.2.4.5. C.de poſtul. Fiebat autem varias ob cauſſas. Poſtulabatur enim id,quod imperio magis quam iuriſdictione expediebatur. leg.4. ff.de iuriſd.l.1. ff.de prætor. ſtipul.l.1.& d.l.4.in pr.§.duas §.hoc autem iudicium, l.prætor. 7.ff.de damn.infect. vide Gœdd.ad leg.creditores 10.in pr.n.2. 3.ff.de verb.ſign.

Postvlare alias eſt accuſare, deferre.Briſſ.

Postvlare ſuſpectum,id eſt facere,vt loquitur leg.3. ff.de ſuſpect. tuto.

Postvlare capitis,pro reum facere criminis capitalis.Papin. in l.53.ff.de fideiuſſot.

Postvlare expilatæ hæreditatis.l.hæres iuri.ff.de neg.geſt.

Postvlare, iudicium, *vmb Recht anſuchen*, poſtulare reum

nemo:

einen anklagen, mit Recht furnemmem. Spieg.

POSTVLARE quæſtionem, eius eſt, inquit Budæus, qui iniuriam ſibi factam quæritur, aut alteri, quam vindicare ad eum pertineat. Spieg.

POSTVLARE præterea is dicitur, qui rem per ſe iuſtam admodum exigit, aliquanto inſtantius, quam petens, Vnde Curtius. Poſtulabat, inquit, magis quam petebat. Prat.

POSTVLARI, paſſiuum. Vlp. primum igitur tractemus, vnde deſcendat ſuſpecti crimen, & apud quos poſtulari quis poſſit ſuſpectus tutor.

POSTVLATIO eſt alicuius perſonæ ad dignitatem, vel ſocietatem fraternam, canonica facta vocatio: vel eſt perſonæ, quæ eligi non poteſt, ad eligendum petitio, toto tractatu de poſtulat. prælat. cap. innotuit, §. habito, cum aliis iuribus de elect. Sunt autem in ipſa poſtulatione tres perſonæ conſiderandæ, poſtulantis, poſtulati & eius ad quem fit poſtulatio: Anchor.

POSTVLATIONES quoque vocantur, cum ob monſtrum, oſtentum, prodigium, errorem in ceremonia, ſacrificium vel expiationem poſtulare Dij videntur: hoc verbo vtitur M. Tullius: ſed & Arnobius ita ſcribens, In ceremoniis veſtris, rebuſque diuinis poſtulationibus locus eſt, & piaculi dicitur contracta commiſſio: Prat.

POSTVLATIO, inquit Donatus, propriè eſt querela de eo qui peccauit, apud alterum: expoſtulatio apud illum ipſum qui peccauit. Terent. Hecyra, Neque lites vllæ inter eas, poſtulatio nunquam. Idem in Andr. Expoſtulatio eſt aduerſus eum quem incuſamus: nam expoſtulare eſt querelam apud eum ipſum deponere, de eo ipſo qui fecit iniuriam. Poſtulare autem, querelam dicere de altero apud alterum: Hot.

POSTVLATIO quandoque pro accuſatione vſurpatur: Briſſ.

POSTVLATIONIBVS vacare, pro expedire ſupplicantium deſideria. Nam poſtulationes pro deſideriis & interpellationibus iudicialibus vſurpantur, l. 2. §. in bonorum, ff. quis ordo in bonorum poſſeſſionibus: Prat.

POTENS regni, id eſt, regno maturus: Bud.

POTENTIA eſt ad ſua conſeruanda, & alterius obtinenda, idonearum rerum facultas autor Cic. de inuent.

POTENTATVS in l. 13. ff. de ritu nupt. l. 1. Cod. de gener. abol. C. de teſtib. vtuntur hoc verbo Cæſar & Liuius: Prat.

POTENTIORES viros, id eſt, nobiles poteſtate, opibúſve præditos: humilioribus, id eſt, plebeiis, ignobilibus inopibuſque ſcite Iuriſconſult. oppoſuit, cum ait: ne potentiores viri humiliores iniuriis afficiant, ad religionem præſidis prouinciæ pertinet, l. illicitas, de offic. præſid. Nec minus pulchrè dixit Caius: potentioribus pares eſſe non poſſumus, in l. 3. in princ. de alienat. iudic. mutand. cauſ. facta. Vnde tit. C. ne liceat potentior. patroc. litigant. præſtare & Azon. in ſumma: Spieg.

POTEST verbi vis ac ſignificatio interpretibus magnam diſputandi occaſionem præbuit: tu autem ea in re duas ex frequentata Doctorum traditione, habeto doctrinas. Prima, verbum Poteſt, affirmatiuè prolatum, non neceſſitatis eſt, ſed voluntatis, l. ſæpe, ff. de offic. præſid. Etiamſi ad judicem referatur l. non quidquid, ff. de judic. l. 1. C. quomodo & quando jud. neque enim vt Papinian. ait, continuo juris neceſſitati ſubjicitur, quod iudicis poteſtati permiſſum eſt, d. l. non quicquid, Vnde licet iudex die peremptorij ſententiam ferre poſſit, non tamen adhuc cogitur, ſed contumacem in diem ſequentem poteſt exſpectare, c. conſuluit. de offi. delegat. Cum igitur poſitum in iudicis poteſtate, iuris neceſſitati nullatenus ſubiiciatur, dict. l. non quicquid, ff. de indic. & d. l. 1. Cod. quomodo & quando iudex, perſpicue conſtat Accurſ. & Fulg. perperam intellexiſſe leg. 1. ff. de iuriſdict. omni. judic. exiſtimantes ad ea quæ per Vlpian. illic iudicis poteſtati committuntur iudicem adigi poſſe. Quod præter naturam & proprietatem verbi Poteſt. Interdum verbum Poteſt ex ſubiecta materia neceſſitatis eſt, leg. ſi mandauero tibi § fin. vti Accurſ. ff. mandat. ſed & periculum, vbi idem Accurſ. Cod. ſine cenſ. vel. reliqu. Vnde ſi concedatur epiſcopo, vt poſſit diſpenſare contra ius, cum hæc conceſſio de diſpenſatione neceſſaria accipi debeat, poterit ad diſpenſandum epiſcopus, per ſuperiorem præciſe cogi Archidiacon. in cap. cum ex eo, de electIon. in 6. Item quod ſi verbo poteſt adiuncta reperiretur dictio aliqua neceſſitatis, puta debet, aut oportet, illud quoque neceſſitatem importaret l. placet 2. Cod. de pedan. iudicibus, cap. 1. verſ. & ideo vt Eccleſia. benefic. cap. oblatæ ad fin. de appellat. ſic in verbo. Mando, dicimus, quod licet non cogat. ſed duntaxat adhortetur, & moneat, ſi tamen illi adiiciatur verbum præcepti, arctabit, c. eam te. Vbi Docto. de reſcript. Denique non ignorandum in vltimis voluntatibus ex coniecturata mente defuncti, verbum Poteſt, reſolui, vt ſit neceſſitatis l. fideicommiſſa, §. hæc verba, ff. de leg. 3. Circa verbum Poteſt negatiue prolatum, ſeu habens præcedentem negatiuam, hæc doctrina eſt obſeruanda ex crebra doctorum traditione. Dictio negatiua prærpoſita verbo poteſt, omnem negat potentiam, neceſſitatemque præciſam inducit. Gloſſ. in cap. 1. de regul. iur. in 6. Vnde ſi lex municipalis dicat minorem, aut mulierem nòn poſſe vendere ſine conſenſu propinquorum, negatur hæc omnis vendendi poteſtas ea ſolennitate circumſcripta, adeo, vt ea ſpreta, ſi ad contractum venditionis minor aut mulier procedat, nec quidem naturalis obligatio enaſcatur. Bartol. in l. cum lex. col. 2. ff. de. fideiuſſor. Verum enimuero quod dicimus negatiuam præpoſitam verbo poteſt, omnem priuare potentiam, neceſſitatemque inducere, Panormitanus in capitulo Quanto, per illum textum, de præſumptionibus recipi vult, niſi facta hac interpretatione, reſultaret abſurdus cenſus. Temperatur ſecundo tractata à nobis doctrina, vbi lex ſimpliciter eloqueretur, non vltra prouidendo: alioqui ſi vltra procederet, ſecus dicendum, prouidens enim de remedio, indicat ſe non inferre omnem potentiam leg. ſtipulatio iſta. §. alteri. vbi ſolus Iaſ. ita declarat ff. de verbor. oblig. Denique, ſi verbo Poteſt, præpoſita eſſet negatiua, ab eo qui poteſtatem priuandi omnem potentiam non habet; veluti à priuato leg. nemo paciſcendo. ff. de pactis, de qua re vide latius tractantem Corraſ. in rubric. de ſeruitut ff.

POTESTAS eſt populi. Conſilium Senatus: qui hic tamẽ & prudentiæ & ſapientiæ & dignitatis nomine tantum valuit apud populum, vt tandem omnia eius conſulta pro legibus fuerint obſeruata. Conn. lib. 1. c. 1. nu. 6.

POTESTAS ambulatoria. Lege, ambulatoria voluntas.

POTESTAS familiæ, ſiue domeſtica, non eſt eadem, ſed pro diſtinctione eorum, qui in familia ſunt, aut ea cõtinetur, etiam ipſa diſtinguitur. Sunt autem hi in triplici cõſideratione, vna eſt in marito & vxore, altera in Parentibus, & liberis; tertia in dominis & ſeruis, adeo vt vnus idèmque paterfamilias, ſi re ipſa hos omnes habeat ſit & maritus, & pater, & dominus, vna eademque materfamilias ſit & vxor & mater & domina, aut ſi vnum vel alterum non habeat, habeat tamen ius iſta habendi. Vult. l. 1. t. 8. in princ. num. 9. Hinc

POTESTAS duplex, Dominica & patria. Dominica dicitur, quam ius gentium introduxit, & patria, quam ius ciuile duobus modis conſtituit, aut iuſtus nuptiis aut adoptione. Droſ. in Methodo. jur.

POTESTATE dimittere & manumittere pro eodem nònnunquam ſumitur: manus enim pro Poteſtate plerunque vſurpatur. Inſtit. de libert. Manumittere autem proprie ad ſeruos, emancipatio ad liberos refertur l. 1. §. 1. ff. quando actio de pecul. eſt annal. Droſæus in methodo iuris.

POTESTATIS verbo plura ſignificantur: in perſona magiſtratus imperium leg. 215. ff. de verbor. ſignificat. leg. 13. ff. de juriſdict. leg. 3. ff. ne vis fiat ei, qui in poſſ. leg. 1. ff. ad legẽ Iul. maieſt. & quidem abſolute poteſtatem appellari merum imperium, quo in facinoroſos animaduertimus, Vlpian. ſcribit in l. 3. ff. de juriſdict. omn. judic. in perſona vero liberorum patria popoteſtas, in perſona ſerui dominium. dict. l. 215. Poteſtatis enim verbum non ad liberos modo trahimus, verum etiam ad ſeruos, & ad eos, qui nobis bona fide ſeruiunt, ſiue liberi ſint, ſiue alieni, ſiue proprij ſint, ſiue fructuarij. Nec refert cuius ſexus ſint l. 1. §. in poteſtate ff. de exercitor. leg. 1. §. vltim. ff. de tributor. leg. 3. §. qui in eiuſdem ff. de donat. int. vir. Quinimo & in eo quod dicitur eos qui in poteſtate teſtatoris ſunt, ad teſtamentum adhiberi teſtes non poſſe, poteſtatis verbum ad eum quoque, qui ab hoſtibus redemptus eſt, referimus l. 20. ff. qui teſtament. fac. At cum agimus de noxæ deditione cum eo qui ſeruum non defendit, poteſtatis appellatione copiam facultatemque ſignificamus, dict. l. 215. In poteſtate enim habere ſeruum, quod ad noxalem actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem & poteſtatem exhibendi eius habet. Quod ſi in fuga ſit, vel peregre, non videbitur eſſe in poteſtate l. 21. §. prætor ait, ff. de noxalibus in lege Attinia in poteſtatem dominij res furtiua veniſſe videtur ſecundum Sabini & Caſſij interpretationem, ſi eius vindicandæ poteſtatem habuerit: alij ita interpretantur, ſi eius rei velut ſuæ poſſeſſionem ita nactus ſit, vt iuſte auelli ei non poſſit, l. 4. §. tunc in poteſtatem, ff. de vſucapion. Poteſtatem ſui non facit, quod ad miſſionem in bonorum poſſeſſionem attinet, qui id agit, ne aduerſarius eius ſui copiam habeat l. 2. §. 1. ff. quibus ex cauſſ. in poſſeſſ. leg. 7. §. præterea, ff. de ſuſpect. tutoribus. Enimuero magiſtratum quoque ipſum poteſtate præditum, poteſtatem appellamus l. 7. ff. de reb. cor. l. 26. ff. de pignorib. l. 17. §. penult. ff. de ædil. edict. In eo ſignificatu vſus eſt & Imperat. in l. vlt. C. de offic. mil. iud. & in l. 1. C. de except. lib. 12. Et apud Iuuen. cum ait, An Fidenarum Gabiorumque eſſe poteſtas. Suet. in Claud cap. 23. Iuriſdictionem de fideicommiſſis quotannis & tantum in vrbe delegari magiſtratibus ſolitam, in perpetuum atque etiam per prouincias poteſtatibus delegauit. Quem locum torquere poſſumus ad interpretationem illorum verborum quæ ſunt in l. 1. ff. quod quiſque iur. QVI MAGISTRATVM POTESTATEMVE HABEBIT: vt eos, qui in vrbe magiſtratum gerunt, vel in prouinciis imperium aliquod poteſtatemque obtinent, ſignificari dicamus. Sed in l. 3. in fin. ff. ad leg. Iul. maieſt. poteſtas à magiſtratu ſeparatur l. 5. ff. de arbit.

Briſſ. Prat. adde Gœdd. ad d.l.poteſtatis 215. ff.de verb.ſignif. Itaque.

Potestas de magiſtratu,patre, domino ſerui & rei, & de poſſeſſore : nec non de tutore, curatore & pluribus aliis,qui magiſtratus non ſunt,prædicatur.Gœdd.d.loc.

Potiores in muneribus iniungendis accipiuntur non ſolum gradu generis,ſed & ſubſtantia rei familiaris,interprete Paulo lib.2. ſen.tit.28.vbi Cuiac. Et ita in l.7. ff.de decurion.l.vn.C. de potioribus ad mun.nominand.libr.10.potiorum nomen accipiendum eſt.Briſſ & Prat.

Potiri his etiam rebus dicimur, quæ nobis inuitis adueniunt. Auſon.Natum cito morte potiri.Conn libr.9.c.5.n.3.

Potitus hoſtium pro eo,qui factus eſt hoſtium præda,& peruenit in hoſtium manus, reperire eſt apud Papin. in l.quod ſi filius,& apud Tryph.l.ſeq.§.codicilli, in fin.de cap.& poſtlim. reu.Plautus in Epidico.Mvl. Tum filiam quam ex te ſuſcepi, Per. Quideam ? an edictam perdidi, atque hoſtium eſt potita ? Alciat.in Parerg.iudicat Accurſium dubitaſſe, quid ſignificet apud Iureconſultos, hoſtium potiri. Ac magni etiam nominis viros corruptum codicem arbitrantes,non hoſtium potitus,ſed hoſtium poteſtati ſubditus , legiſſe : quemadmodum habet poſterior in Gallia editio , reclamante Norimbergen. quam Alciatus probat : vt elegantem, & loquendi modum Iuriſconſſ.familiarem.Spieg.

Potius nonnunquam apud Iuriſconſultos ſubauditur,pro conſuetudine Hebraici ſermonis.Paul.2.ff.de rebus cred. Eorum datione poſſumus in creditum ire, quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem,quam ſpecie.Vlp.l.2.§.6.in fin. ff.de iudic.Alioquin compelletur iudicium accipere,quam inuenire eos qui ſatis pro eo dent.Idem l.7.ff.depoſ.Quum poſſet non ſuſpicere talem cauſſam,quam decipere,l.tem in l.20. in fin.ff.de acquit.vel omitt.& l.49.§ 3.ff.de leg.& fideiuſſ.lib. 30. Hot.Prat.

Potorio argento quid contineatur, Pomp. indicat de aur. & arg.leg.l.in argento potorio. Poterium dicitur à Græcis,quod nos poculum dicimus Spieg.

Potoria enim vaſa ſunt apud Iulium Pollucem phiale , calices, cyathi, ſcyphi. Vlp.in l.Seiæ.ff.de auro & argent.Illud notandum eſt,potorij vaſis appellatione non ſolum ventre quæ potionem ipſam continent, & quibus bibimus, ſed etiam quæ infundunt in ipſa pocula , l.in argento, ff.de aur. & arg. Forc. in pen.iur.ciu.cap.25.

Potvit,pro poſſibile ſuit l.2.ff.de inuſt.teſt.vt non poteſt,pro non eſt poſſibile,apud Terent.in Phorm.Non ſic futurum eſt. non poteſt.Ex Bud.

P R

P.R. nota eſt,non interiecto puncto Prætorem ſignificans : puncto interiecto, Populum Romanum, qua de re Victorinus Afer.in libr. de orthographi. P R. inquit, quoties Prætorem ſignificare vultis , nolite interpungere , ne fiat populus Romanus.Prat.

Πρακτορες in Nouellis Iuſtiniani, exactores tributorum accipiendi ſunt.Indicat hoc Suidas cum ait, [illegible] Briſſ.

Prae pro ante,in l.ſi fideiuſſ.ff.qui ſatiſd cog. l.quicunque & l. mancipia.C.de ſeru.fug t. Aliquando comparationem inducit : Vide l.ſi quis libertatem, in fin. ff.de pet.hær.& l.2.Cod. de compenſ Spieg.

Prae manu,ad manum,in promptu.Vlp.l.27.ff.de pign.act. Petenti mutuam pecuniam creditori , quum præ manu debitor non haberet,ſpecies auri dedit.Hot.

Prae ſe ferre,eſt dicto,factove,& ipſa ſtatim fronte,qualem opinionem de aliqua re , aut homine habeas , confiteri : Vide Vallam,lib.5.

Praeavditas,id eſt prius auditas,vt legati prææuditas cuſtodias ad proconſulem remittant,l 6. ff.de offic.proc.

Praebenda,veteri loquendi modo, in l.inuiti 2. Vlpian.protulit neutro genere: vbi Accurſius præbendam legit,& ſubaudit annonam. Exempla veteris lectionis adducit Alc.43.lib.2. Parerg.qui obiter admonet, quas ſacerdotum præbendas vulgo vocamus, [illegible] poſſe nos Latinius in neutro genere præbenda dicere.Prat.

Praebenda dupliciter accipitur.Primo pro quadam fructuũ perceptione à canonicatu ſeiuncta , quæ tametſi de rebus eccleſiaſticis detur, non tamen ratione diuini officij, ſed pro labore aliquo temporali, de eccleſia benemeritis conceditur, c. n.de magiſtr.cap.poſſeſſiones 16.quæſt.1. Aduocato puta,procuratori, aut ſyndico, cap.quicunque.12.quæſt.2.& d.cap.poſſeſſiones , quam nihil ſpiritualitatis habentem laicus obtinet. d.capit.fin. gloſſ cap.cum M. de conſtitut. Accipitur & aliter præbenda , vt canonicatui coniungitur c. edicto de præbend. propter diuinum officium competens, cap.cum in eccleſia,de præbend.in 6. quæ ideo beneficij verbo continetur, capit.pro illorum,& cap.fin.de præb.

Praebenda in tit. extra de præbendis & dignitat.eſt ius percipiendi prouentus in Eccleſia collegiata ex actione proueniens,competens alicui tanquam vni de collegio, quod ius ex canonica deſcendit : non enim eſſe debet canonicus ſine præbenda, cap.relatum : extra illo tit.Prat.

Praebenda eſt nomen iuris : quia non tantum ex poſſeſſionibus,& reditibus conſtituitur , ſed & ordine canonicatus, cui adnectitur,& iungitur.Prat.

Praebere & tradere differunt.Tradere præſentem actum dationis ſignificat. Præbere autem cauſſam & materiam. Præbet ſermonem qui facit aliquid,de quo homines loquantur : præbet opinionem timoris , qui author eſt vt timeatur. Et apud Ciceronem præbet ſponſalia qui ſumptus iis celebrandis ſuppeditat,& præbet ludos, qui ſuis expenſis edit. Tradere ludos non diceretur recte. Potius enim ſcenici & hiſtriones ludos tradunt. Sic qui dominium nullum habet, tradere alij dominium non poteſt , præbere poteſt , id eſt tradere materiam & cauſſam dominij habendi.Conn.libr.3.n.3.

Praebere fideicommiſſa, l.9. C.ad legem Cornel.de falſ. id eſt,præſtare.

Praebere ſeruitutem id eſt cedere,l.76.ff.de leg.2.

Praebere conſilium dicitur magiſtratus, qui curat,vt ſi quos in conſilium adhiberi neceſſe eſt, cogantur & conueniant.Br.

Praebere ſed legibus reus dicitur, qui vltro iudicio aut ſupplicio ſe offert. Senec.Epiſt.71. Socrates potuit abſtinentia finire vitam : triginta tamen dies in carcere & in expectatione mortis exegit, vt præberet ſe legibus. Plin.Epiſt. Eſt quædam innocentiæ ſpecies,præbere ſe legibus. Briſſ.

Praebitio,exhibitio. Vlpian.Sed & cæterorum (inquit) ſiue pecorum, ſiue armentorum, quod ad huiuſmodi præbitionem ſpectat, ad ipſius curam pertinent,l.1.§.cura carnis,de off.præfect.vrb.Spieg.

Praecaria contractus eſt,quando fit conceſſio rei immobilis pro annua penſione de quinquennio in quinquennium,vel de nouennio in nouennium renouanda , c.1. & 2.de præcariis gl.cap.præcariæ 10. quæſt.2.

Praecedens fundi dominus, apud Paulum in leg. ſi quis alia, ff.quemadm. ſeru.amitt.

Praecentores dicuntur cantores qui in choro incipiunt in eccleſia collegiata c.cum olim.de conſuet. Prat.

Præceps feſtinatio,nimis feſtina,& quaſi rem & tempus præoccupans l.tutor qui repertorium, §.1.de adminiſtr.tut.Spieg.

Præcepta Decalogi vtriuſque tabulæ breuiter complectuntur verba Pomponij in l.2. ff.de iuſtit.& iur. Veluti,inquiens, erga Deum religio,vt parentib.& patriæ pareamus.Quid enim hoc aliud eſt dictu , quam , diligi Deum ex toto corde , vt in priore tabula : & proximum tuum ſicut teipſum , vt in poſteriore tabula Decalogi, vel authore Chriſto? patria enim continet in ſe omnes proximos.Old.

Præceptio pro præſumptione, vel potius, vt ſic dicam,antecaptione,apud Papin.in leg.2.de fund.inſtruct. Cum pater,inquit, duobus præceptionem bonorum auiæ dediſſet. Rhenan. noſter in Theſauro locution. Tacito ſolennium oſtendit,præcipere veteribus quoque authoribus interdum eſſe, præſumere,ſiue antecapere. Sic Vlpian. in l.ſi filia. famil. erciſc. Si filius familias ait , iuſſu patris obligatus ſit , debebit hoc debitum præcipere.& paulò infra,præcipiet,& præcipit . Item hoc tit.l.item Labeo: Legimus,aut ſi pluribus fuerit vnius rei præceptio relicta. Spieg.

Praeceptio in iure genus eſt legati,quod & prælegatum dicitur , quo teſtatur vni ex hæredibus à cæteris cohæredibus aliquid legat. Verbi gratia, Titius , cum ſuprema ordinaret, Cajum, Mæuium, & Sempronium hæredes inſtituit, cæterum Mæuio fundum Tuſculanum legauit , Mæuius huiuſmodi fundum iure præceptionis ſiue prælegati habebit. Itaque non rectè ei , qui ex parte hæres non eſt , per perceptionem relinquimus.Nam qui dicit præcipito,vel præcipuam accipito,non dubie declarat ſe præſuppone re partem aliquam hæreditatis: hoc enim dicit, ad partem, quam ei reliqui , volo ipſum & illud habere præcipuum. Exigebatur autem , quod per præceptionem relictum erat, iudicio famil. erciſc. Hæc Theophilus in §. ſed olim. Anch.

Praeceptionem dare.Scæuola d.l.3.l.nomen. §.1.Filio ex patre. ait , hærede ſcripto præſcriptionem dedit. Spieg.

Per præceptionem legare, & prælegare idem ſunt.l. Sextiam. 23.ff. de leg 3.Hot.

Per præceptionem dare, legare, relinquere, id eſt,præter hæreditatis partem dare,l.48.ff.de jur. fiſci.l.25.§.vlt.C.fam.erciſc. l.20.ff.de inſtruct.vel inſtr. l.25.ff.de adimen.leg.& paſſim.in tit. de leg.1.& 2.Briſſ.

Præceptiones relinquere , item præceptionum portiones transmitti,apud Papin. in fin.leg.miles ſororem.de legat.2.Sp.

Ex Praeceptionis cauſſa poſſidere, vide l.1.§.ſi quis ex ff. quor. legator.

Praeceptor, magiſter,qui artem aliquam docet.

Praeceptorem omnibus beneficiis venerari , magna laus eſt auditorium. Socrati , cum diſcipuli multa pro ſuis quiſque facultatibus offerrent , Æſchines pauper auditor ſeipſum donabat

debebat. Certe Deo, parentibus, & præceptori bono, nunquam pares reddi poſſunt gratiæ. Prat.

PRAECEPTORIS optimi adfectus erga auditorem ſuum eſt honeſtiſſimus. Non eſt enim vulgaris amor, quem bonæ literæ inter præceptorem, & diſcipulum conciliant.

PRAECEPTVM, ſiue præceptio pro ſcriptura, vel inſtrumento in Lomb.lib.2.tit.17. Si guaſtualdus aliquid per donationem acquiſierit, ſit illi ſtabile, ſi per præceptionem indulgentiæ regis hoc illi fuerit confirmatum. Item tit.ſeq. Reddant omni tempore ſecundum domini ſui præceptionem, Aymo.lib.5 tit. 36. Richildis compendium ad Ludouiçum veniens, attulit ei præceptum, per quod pater ſuus illi regnum ante mortem ſuam tradiderat. Prat.

PRAECEPTORVM, ac ſcientiarum doctorum officium eſt, vt ſe vtiles ſtudioſis præbeant, motibus facundiaque excellant, l. 2.C.de profeſſ. & medic. vt ea doceant quæ ad inſtructionem animæ, corporis, rerumque, atque adeo, ad totius Reip. emolumentum facere videntur. Hoſt.in ſumma extr. de magiſtris n. 4. (Prius enim animas, poſt linguas eruditas fieri oportet) vt veritatem doceat, & vel certe id, quod omnino verius credit, nec quicquam ob vllius reuerentiam vel verecundiam omittat, vel occultet, cap.relatum 37.diſt. Maiore enim cum Reip. malo præceptor falſa vel mala docet, quam vllus alius munere docendi non fungentium. Hoſt.in ſumma d.tit.n.6. Multa notatu digna de Præceptorum officio legere licet apud D.Hereſbachium in libello de educandis erudiendiſque principum liberis, quibus adde Nicolaum Euerhardum in locis legalibus in præfat. Iuſtin.in procem.ff.tit.C.de vet.iur.enucl. Ad hanc ergo diligentiam & aſſiduitatem magiſtros ac præceptores non ſolum neceſſitas & vtilitas publica, verum etiam proprium officij ipſorum nomen exhortari debet, cum ſciant ſe holitores amœno illi horto Reip. præpoſitos, & magiſtratus iuuentutis tam à Deo quam hominibus conſtitutos eſſe. Reuoluant ſæpius exemplum Eli: idque ad ſe etiam pertinere ſciant: ſæpius intueantur illud Iuriſconſulti in l.5.§.fi.& l.ſeq. ff.ad leg.Aquil.non faciendæ iniuriæ, ſed monendi & docendi cauſa iuuentuti ſe præfixos, & leuem caſtigationem in parum bene diſcentes, vel peccantes, non ſæuitiam conceſſam eſſe, l.5. §.ſi adeo, vt nimia præceptoris ſæuitia inulta manere non debeat, cum culpæ adnumeretur, l.6. ff.ad legem Aquil. Goedd.ad l.cui præcipua, 57.in princ.nu.rr.ff.de verb.ſign.

PRAECIDERE, vulgus, quotare appellat, i.deſignare quorumquemque articulum, quorumquodque caput oppugnare velit litigator: ne in vniuerſum admiſſus, licenter tergiuerſari, & identidem euariare poſſit. Græci κόπτειν dicunt: Vide Bud.in Annot.ad leg.poſter.de orig.iur.Spieg.

PRAECIDERE, eſt abſcindere, ſecare. Briſſ.

PRAECINGIMVS veſtimenta; Accingimus arma, alioqui veſtimentorum appellatione gladius comprehenderetur: quod Bayſio Iuriſconſul. eloquentiſſ. nequaquam videtur rationi conſentaneum. Veſtimenta enim inuenta ſunt, vt nos à frigoribus calore, & imbre tutarentur: arma verò, vt à telorum impetu. Spieg.

PRAECIPE, ante alios cape, & id præcipuum ſibi habet præter hæreditariam portionem: & vt Græce dicitur, ἐξαίρετον λαβέ, l.ſi filia nupta, §.1.ff.famil.erciſc.l.35. §.1. ff.de leg.2.l.90. ff.ad leg.Facid.Prat.

PRAECIPERE, præ aliis capere, ne conferatur in diuiſionem. Vlpian.in l.ſi filia nupta, §.1. ff.famil. erciſc.ſi filius-familias, ait iuſſu patris obligatus ſit: debebit hoc debitum præcipere, *fur abziehen* Oldend.

PRAECIPERE alias eſt iubere, vt faciunt qui aliis præſunt. Vnde præcepta Magiſtratuū dicuntur, & præcepta iuris. Old. Prat.

PRAECIPERE, pro inſtruere, docere. Qua ratione præceptores appellantur, quaſi inſtitutores. Cicer.de finibus: ſapientia præceptrice in tranquillitate viui poteſt. Old. Prat.

PRAECIPERE interdum eſt per præceptionem relinquere. Sic alumno præcepit militiam l.102.§.alumno ff.de leg.3.

PRAECIPITARE eſt in præceps deiicere, vt in cap. ex parte de ſepul.extr. hinc & præcipitatio dicitur inconſiderata actio, vt Clem.paſtoralis de re iudic. Io Bello. Etym.

PRAECIPITARE alias eſt vrgere. Briſſ.

PRAECIPVA, Donatus in 5.Æneid.ſcribit, dici, quæ præter cōmunionem ſingulis proprio nomine deputantur, vt fit ſæpe in teſtamentis, cum aliqua per præceptionem ſingulorum eſſe hæredum conſcribit teſtator. Sidon.Apoll.lib.16 Epiſt.ad Parientem: illud autem deberi tibi quodam, vt dicunt Iureconſulti, præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias. Adde l.vlt.in prin.ff.de leg.lib.2.l.1.§.nec caſtrenſe, ff.de col.bon. Nec vero in hęreditariis duntaxat quæſtionibus huic verbo locus eſt. Nam & ſocius præcipere dotem à ſocio de communibus bonis numeratam dicitur, l.80.ff.pro ſocio. Et quod ex re alterius dominorum communis ſeruus quęſiit, is cuius ea res fuit, pręcipere dicitur, l.45.ff.commun.diuid in teſtamentis autem quicquid præcipere iubetur, id præcipuum & ſui iuris ſibi habere præter hęreditariam portionem iubetur, &, vt Græce effertur ἐξαίρετον λαβεῖν, l.35.§.1. l.vlt. in princip. ff.de gat.2. l.90.ff.ad leg Falcid. l.10.ff.de alim. leg.l.27.§.1.præceptis, ff.ad Trebel. Briſſ.

PRAECIPVVM dicitur, quod hæredibus per præceptionem legatum eſt: id eſt, quod iiſdem quibus hæreditas relicta eſt, ita eſt legatum, vt in iudicio familiæ erciſcundæ id antequam partes diſtribuantur, capiant l.90. ff.ad leg.Falcid. l.35.§.1. leg. vltim.ff.de legat.2. l.27.§.ſi præcep.ff.ad Trebell. Eius autem legati hanc formulam Vlpian.cap.Inſt.24.prodit: L.TITIVS ILLAM REM PRAECIPITO Item TITI fili, hoc amplius de medio ſumito, &c.l.vxorem, 41.§.3. ff.de l.3. Hujuſmodi autem legatum, vt Cajus li.2. Inſt.ſcribit, non niſi vni ex hæredibus relinqui poteſt, cui aliquid ſupra hæreditatis partes præcipui titulo relinquitur.

PRAECIPVVM etiam habere quis dicitur quod neque in collationem, neque in diuiſionem venit. Briſſ.

PRAECIPVVM, pro non communi cum aliis ſubinde legitur apud Iureconſ. vt apud Scęuolam in princ. l.vlt.de leg.2. Et adiecit, inquit, ſe pręcipua hęc eum ſuíque iuris & poſt mortem ſuam habere velle. Spieg.

PRAECIPVVS, id eſt ſingularis, eximius, commendatione dignus. Briſſ.

PRAECISE, non eſt quod vulgo putant, diſerte, *mit auſſgetruckten vnd klaren VVorten*, ſed abrupte, & abſciſſe, *verdunckelich, vnd vnverſtendtlich*. Sic enim Bud. inquit. Pręciſe dicere, id eſt, compendio ſermonis, & per defectum, & aliquid ſubintelligendum. Spieg.

PRÆCLVDI, id eſt, excludi. Omnis agendi via pręcluditur, l.vlt. ff.de acceptil.

PRAECONES (vocis etymum in Reuchlinianis Progymnaſmatis indicauimus) Senatuſconſ. poſtquam decreta erant, recenſebant: iudices, & candidatos ſuis nominibus appellabant: litteras in Senatu publice legebant: bona, quę proſcribebantur, publicę auctioni proponebant, ac proclamabant, & pretia, vt inquit Cic. conficiebant. Spieg.

PRAECONES in comitiis legum, ſubiiciente ſcriba leges pronunciabant: in comitiis magiſtratuum tribus citabant, qui deſignati eſſent renunciabant: in iudiciis, iudices, reos & teſtes citabant, audientiam faciebant, Oratores dixiſſe pronunciabant, in auctionibus rei precium indicabant, addictam à Magiſtro rem venditam pollicebantur. Hot. Prat.

PRAECONIS vox legis vox eſt, vt Nou.69. τῷ νόμῳ φωνῇ pręconis voce Iulianus interpretatur. Ad eundem vero modum Vaſconiæ quibuſdam regionibus dum publice traducuntur fures & cæduntur, pręit pręco clamitans: Talia patietur eadem qui fecerit, imo grauiora Cuiac.obſeru.lib.8.c.7.in fin.

PRAECONIVM eſt præconis merces, vt ex Catone oſtendit Turneb. lib.10.aduerſ.c.8.

PRAECONIVM miſſum, id eſt, præcones miſſi, vt delectos citarent, &c.

PRAECORDIA, inquit Plinius, vocamus vno nomine exta in homine Præcordiorum nomina plura Rhodig. indicat lib.2. cap.51. Spieg.

PRAEDA, inquit Gell. proprie dicuntur ipſa rerum corpora quæ capta ſunt Labeo in l. antepē. ff.de capt. & poſtlimin. Si quid, inquit, bello captum in præda eſt. vide Bart. in l.hoſtes & in l.ſi quid in bello.eod.tit.Spieg.

PRAEDAE occaſionem præbere, hoc eſt, inuaſionis occupationis iniquæ. Vlp. in l.1. in princ. ſi ventr.nom. in poſſeſſ.Prat.

PRAEDES generaliter dicebantur ſponſores, id eſt, qui pro aliis fide iubebant. Plerunq; autem ij qui pro mancipibus ſpondebant, hoc eſt pro iis publicanorum principibus, qui vectigalia à cenſoribus conſtituta auctione redimebant. Hinc Varro de ling.Lat.5.Præs, inquit, dicitur, qui à magiſtratu interogatus, in publicum vt præſtet: à quo & cum reſpondet dicitur Præs. Id autem quo cauebatur, prædam dictam idem teſtatur. lib.4. Prædia dicta, item vt Prædes, à præſtando, quod ea pignori data publice mancupi fidem præſtent: ſic enim legendum docuit Ioſeph. Scalig. Hinc illud Cic. in Orat.pro domo. Poſtremo ne in prædæ quidem ſocietate mancipem aut prædem ſocium reperire potuiſti: nam alludit ad Publicanorū ſocietates, quorum alij mancipes, alij, eorum prædes erant. Cæteri communi nomine Publicani dicebantur. Veteribus gloſſ. Prædes ſunt, οἱ ὑπὲρ ὀφειλόντων ἐγγυώμενοι. Prat.

PRAEDES dicuntur ſatiſdatores locupletes pro re, de qua apud iudicem lis eſt, ne interea qui tenet, diffidens cauſſæ, poſſeſſionem deteriorem faciat tecta diſſipet, excidat arbores, & culta deſerat. Pedianus. Idem ait: prædia ſunt res ipſæ: prædes homines, id eſt, fideiuſſores, quorum res bona prædia nunc vno nomine dicuntur: quod & ſupra indicauimus Spiegel.

PRAEDESTINARE, præordinare, verbum eſt, quo ſolo Eccleſiaſtici Doctores vtuntur. Prædeſtinatio, autore Diuo Auguſtino, à præmittendo, & præueniendo, & pręordinando futurum, dicitur. Spieg.

PRAEDIA Agonethica, Lege, Agonothetę dicebantur.

Prædia libera & ſerua memorat Cicero in agraria contra Rullum. Optimo (inquit) iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima conditione ſunt. Libera, meliore iure ſunt, quam ſerua &c. vbi Cicero hiſce verbis Optimo iure, optima conditione, interpretatur ea ſignificari prædia, quæ libera, ſoluta, & immunia ſunt. Baluin. in Scæuola.

Prædia ſtipendiaria & Tributaria ea fuiſſe videntur quæ ab hoſtibus capta populus Romanus vel princeps ſuis emphyteutis, qui vectigal aut tributum eo nomine dependerent, dabat. Sæpe quidem ſuis ducibus, aut militibus aſſignabat pro præmio virtutis, vt neque vectigal, neque cenſum, aut tributum, eo nomine penſitarent, ſed immunia prædia poſſiderent. Sæpius tamen vectigalibus aut tributariis hominibus dabat: vt refert Balduin. in commentar. ſuper Inſtit. Iuſtin. l.2. titul.1. de rer. diuiſion. & adquir.

Prædia communia accipere debemus, ſi pro indiuiſo communia ſunt, l. magis puto, ff. de reb. eor.

Prædia vrbana ruinoſa, l. verum §. ſi locupleti, verſ. Sed hæc res ff. de minorib. Spieg.

Prædiatores, de quibus Caium ſcripſiſſe conſtat ex iudice l.54. ff. de iur. dot. dici putantur, qui iuris ad prædia & prædes pertinentis periti ſunt. Cicero pro Baldo, Etenim Q. Scæuola ille Augur quum de iure prædiatorio conſuleretur, homo iuriſperitiſſimus conſultores ſuos nonnunquam ad Furium & Caſſelium prædiatores reiiciebat. Quod idem ſcribit etiam Valerius Maximus apud quem tamen Prætorio corrupte legitur, pro Prædiatorio: quod me aliquando in errorem induxit. Hot. Turneb. aduerſ. libr. 20. c. 30. ſecutus veteres gloſſas quæ prædiatores interpretantur ὠνηταὶ ὑπαρχόντων, hoc vocabulo ſignificari eos vult, qui bona & fortunas eorum emunt, qui pro vectigalibus populi obligantur. Quibus adde quod ſcribit in Topicis Boetius: vindex eſt qui alterius cauſſam ſuſcipit vindicandam: veluti quos nunc prædiatores vocamus. Ita legit Cuiac. 5. obſeruat. 29. non procuratores. In Lexico B. Germani prædiator definitur [illegible]. Quam interpretationem comprobent hæc Suetonij in Claudio cap. 9. verba, ad eas rei familiaris anguſtias decidit, vt cum obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit. Briſſ. Prat.

Prædicamentum & circumſtantia, iudicio Appelli in hoc diſtant. Prædicamentum eſt accidens in abſtracto à ſubſtantia ſeparatum. Id tum fit cum naturam & eſſentiam ipſius, vel definiendo, vel diuidendo quærimus, vt tria, quadrans, hemina &c. prudentia, metus, albedo, &c. mancipatio, libertas, &c. Atque hæc eſt Idea illa Platonica, de qua tam varia à maioribus ſcripta ſunt: quam Plato dixit eſſe perpetuam. Circumſtantia vero eſt accidens in concreto, atque adeo ſubſtantiæ inhærens, vt tres tutelæ, quadrantis hæreditas, heminalis cantharus, &c. prudens Brutus, meticuloſus Paris, albus paries, mancipium Stichus, pubes Sempronius, &c. Spieg.

Prædicabiles voces quæ dicantur & quare: vide voces.

Prædicare, pro aperte dicere apud Vlp. in fin. l. ſi quis, ff. de petit. hæred. Prædicare item præco dicitur, dum aliquid palam promulgat & pronunciat ex Senatuſconſulto. Spieg.

Prædicare, eſt ante dicere & denunciare. Si ego ſciſſem talem eſſe ſeruum, nec prædixiſſem, vt poſſis præcauere, l.16. §. ſed cum ſeruus, ff. mandat. Briſſ.

Prædii appellatione etiam pars continetur, l. dotale, §. prædii illo tit. Spieg. Adde Baluini comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib.2. tit.8. quib. alien. lic. vel non.

Præditus à Latinis accipitur pro affecto, ornato, decorato, inſtructo, aucto, amplificato, cumulato. In malam vero partem cum ſumitur, poni ſolet pro perdito, vel contaminato. In bonam, vt præditus dignitate, apud Iuriſconſult. l. ſed qui magna ad Trebel. & in conſtit. princ. titul. Si quacunque præd. pot. leg. mancipia, de ſeru. fugit. Spieg.

Prædium non quaſi perhætedium, ſed à præſtando dictum docuit Varro, quia præſtat nobis reditum & vſum ſui. Eſt autem generale nomen, tam poſſeſſionis, quam agri. Itaque qui fundum patrimonialem, vel vectigalem, aut Emphyteuticarium habet, prædium poſſidet, Prædium eſt totum, quod pro arbitrio poſſidentium pluribus quandoque conſtat fundis: nam fundus in prædio eſt, ſicuti locus in fundo. Et ideo interdum vnicus fundus prædium eſt, ſi partes ſibi in prædio dominus non diſcernat, l. locus 60. in fin. & l. vrbana 198. ff. de verb. ſign. tit. C. de præd. minor. l.1. in princ. §.1. l.3.4.7.8. & l.11.12.13.15. ff. de fund. dot. Diſtinguitur autem prædium in vrbanum & ruſticum, rub. ff. de ſeruit. vrba. præd. & rub. ff. de ſeru. ruſt. præd. Vrbanum ab vrbe, vti ruſticum à rure deriuatum eſt: vt quicquid vrbanum non ſit, ruſticum perhibeatur. Etſi autem vrbanum ab vrbe dictum ſit: non tamen illud quemadmodum vrbis ſignificatio, ad locum: ſed ad vſum ac finem cujuſque rei refertur, l.2. vbi Gœdd. de verb. ſignif. & patet ex l.4. §. ſi ita legetur, ff. de penu legat. l. ſeruis vrbanis 99. de legat.3. l.1. com. præd. l. quemadmodum 12. de ſupel. leg. nam cum eorum quæ in vrbe verſantur, mores ſint longe elegantiores, & majori ſuauitate præditi, quam qui ſemper ruri vixerunt: & alius cultus aliud vitæ genus vrbicorum ſit quam agreſtium: inde factum eſt vt illud proprie vrbanum diceretur, quod magis ad ciuilem & humiliorem vitam aptum videretur, quod vero magis agreſtibus ipſiſque agris ac fructuum curæ conueniret, ruſticum haberetur. Hinc Labeo acutus verborum interpres: Quemadmodum inquit, ſeruus vrbanus & ruſticus diſtinguitur non loco, ſed genere vſus (hoc eſt à fine & vſu) ita vrbana penus & ſupellex ad vrbanum vſum, non ad locum vrbanum aut peregrinum dirigenda eſt: multúmque intereſt penus & ſupellex ea, quæ in vrbe ſit, an vrbana legetur, vel promittatur, d.l. quemadmodum. dict. l.4. §. ſi ita legetur. Neratius in l. eo iure. ff. in quibus cauſſ. pign. Paulus in d.l. ſeruis vrbanis 99. Hinc Pompon. in l.166. in princ. ff. de verb. ſign. Vrbana familia, inquit, non loco, ſed genere diſtinguitur. Sic Vlpia. in l. vrbana prædia 198. ff. de verbor. ſignif. Vrbana prædia, ait, omnia ædificia accipimus, non ſolum ea quæ ſunt in oppidis, ſed & ſi forte ſtabula ſunt, vel alia meritoria in villis & vicis, vel ſi prætoria voluptati tantùm deſeruientia: quia vrbanum prædium non locus facit, ſed materia. Proinde hortos quoque ſi qui ſunt in ædificiis conſtituti, dicendum eſt vrbanorum appellatione contineri. Plane ſi plurium horti in reditu ſunt, vinearii forte vel etiam holitorij magis, hæc non ſunt vrbana Omne ædificium eſſe vrbanum prædium dicit, quia ædificium appellatur, quicquid ædis cauſa factum eſt, quare quicquid ædificium proprie dicitur, vrbanum prædium eſt quia habitationis cauſſa paratum. At quæ erant in agris ædificia, non hominis habitandi, ſed fructuum cauſſa, conſtruebantur: vt villa quæ tota aut fructibus conſeruandis, aut pecori ſtabulando, aut colono recipiendo ſeruiebat, qui colonus fructuum & ipſe cauſſa eſt, & domini quaſi inſtrumentum: ideo tota villa prædij ruſtici nomine cenſebatur: nam & ipſa proprium ſuum nomen à vehendis fructibus ſumpſit quaſi vehilla autore Columella. Connan. lib.4. c.10. num.5. Adde Brech. in l. vrbana, in tit. de verb. & rer. ſignif.

Prædium dotale, Vlpian. accipiendum eſſe ait, tam vrbanum, quam ruſticum, l. dotale, de fund. dot. Spieg.

Prædium pignori nexum apud Vlp. in l. epiſtola, ff. de pact.

Prædium ſeruiens, ſeu fundus ſeruiens dicitur, quod vel qui debet ſeruitutem. At fundus cui debetur ſeruitus prædium dicitur dominans: Vide Zaſ. §. æque, Inſtit. de actionib. Prat.

Prædium ſuburbanum eſt, quod promiſcuum habet vſum, & vrbanum & ruſticum ſcilicet, magis tamen ruſticum, quam vrbanum, Gœdd. ad l.198. n.8. de verb. ſign.

Prædium tamiacum. Qui ſint tamiaci fundi, venire poteſt quantumuis perito in dubium. Accurſius plures adfert opiniones, quas potius ſomnia dixerem. Alc. igitur fundos tamiacos eſſe putat, qui diſpenſatori publico præſtabant annuos fructus vectigales, quibus ille poſtea in domo imperatoria diſpenſabat alimenta. Nam ταμίας diſpenſatorem ſignificat, vt ſcribit Alc. in tit. de prædiis tamiac. & Pyrrhus ad tit. de fun. rei priu. Anch.

Prædo definitur, qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo: nec contendit ſe hæredem, vel per mendacium, nec vllam cauſſam poſſeſſionis poſſit dicere, l.11. §. vlt. l.12. & l.13. ff. de hæred. petit.

Prædones, & hi qui bona fide poſſident, opponuntur, l.13. ff. de noxalib.

Prædones pro piratis. Briſſ.

Prædones proprie ſunt, qui cum bellum non indixerint, hoſtiliter tamen graſſantur, qui & latrones, ſiue latrunculi appellantur, l. hoſtes 24. ff. de capt. Eiuſmodi ſunt quos Cic. in II. de inuentione deſcribit: Craſſus conſul, inquit, quoſdam in citeriore Gallia nullo illuſtri, neque certo duce, neque eo nomine neque numero præditos, vt digni eſſent qui hoſtes populi Romani dicerentur, quod tamen excurſionibus & latrociniis infeſtam prouinciam redderent, conſectatus eſt, &c. Prat.

Prædones in petitione hæreditatis accipiuntur, qui cum ſcirent ad ſe hæreditatem non pertinere, bona ſine iuſta aliqua poſſidendi cauſa inuaſerunt, l.25. l.27. quod autem ait, ff. de pet. hær. l.34. ff. ſi prædo, ff. de ſolutionibus. Et qui nullam cauſſam poſſeſſionis dicere poſſunt, l.11. §. vltim. cum ſeq. ff. de pet. hær. Adde Baluini comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib.4. tit.15. de interdictis. Sed & alias quilibet iniuſtus & malæ fidei poſſeſſor prædo vocatur, l.55. ff. de cond. indeb. l.21. §. ſi prædo, ff. de pignor. act. l.13. ff. de noxalibus, l.34. ff. de negot. geſt. l.7. §. inter ff. comm. diuid. l.5. & l.13. §. ex facto, ff. de adqu. poſſeſſ. l.1. §. non quærimus, ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſt. Itaque & bonæ fidei poſſeſſor poſt petitam hæreditatem prædo dicitur, l.33. §. ſicut, ff. de pet. hæred. quia poſt controuerſiam motam omnes incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe, l.27. §. etiam ſi ante ff. eodem titul. Prædonis item loco habetur is, qui tacitam fidem interpoſuit vt non capienti reſtitueret hæreditatem, l.48. ff. de pet. hæredit. Nemo certe prædo eſt, qui pretium numerauit, l.15. §. ſed quis. ff. eod. tit. Quo pertinet l.166. ff. de diuerſ. reg. Non eſt etiam prædo, qui dolo caret, quamuis in iure errauerit, l. rit. l.27. §. ſcire, ff. de petit. hæred. Briſſ.

Prædo-

PRÆDONIVS, a, um, qui prædonis eſt. Vlp. l. 25. §. 3. ff. de hæred. petit. Si vero poſtea conſcius hæreditatem nihil ad ſe pertinere, prædonio more verſari cœpit, Prat. Hot.

PRÆESSE juriſdictioni & tribunali accipimus de magiſtratibus, quive in aliqua poteſtate poſiti ius dicunt. Briſſ.

PRÆESSE, verbum eſt proprium Iuriſconſultorum cum litigatori auctores erant vt iure ageret. Hinc illud P. Mutij Scævolæ in lib. de Orat. 1. Id, niſi hic in tuo regno eſſemus, non tuliſſem, multiſque præeſſem qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex jure manu conſertum vocarent. Hinc illud Cic. de Chelidone, amica Verris: ſtatuunt petere auxilium à Chelidone, quæ iſto prætore non modo in iure ciuili, priuatorumque omnium controuerſiis populo Rom. præfuit, verumetiam in his ſartis tectiſque dominata eſt. Superius enim ſic dixerat: redite in memoriam quam inanes domus eorum qui conſulebantur, quam plena atque referta Chelidonis. Sic Pompon. in l. 2. de orig. jur. Augeſcente ciuitate, & qui præeſſent, agendi genera compoſuerunt. Hot. Prat.

PRÆESSE prouinciis dicuntur, qui prouincias regunt: vt puta proconſules, præſides, aut alij id genus. Briſſ.

PRÆFATA jura, id eſt ſupradicta, l. 19. §. vlt. ff. commun. diuid.

PRÆFATIO pro proœmio, Briſſ.

PRÆFATIO, id quod proloquimur antequam ad rem veniamus. Eius vtilitatem Cajus in l. 1. de orig. jur. belle demonſtrat, dum ait ad fin. Namque (ni fallor) iſtæ præfationes & libentius nos ad lectionem propoſitæ materiæ perducunt: & cum eo venerimus, eius euidentiorem præſtant intellectum. Quintilianus author eſt libro 4. ſi multiplex cauſſa eſt, ſua quibuſque partibus danda præfatio eſt. Spieg.

PRÆFATIO id erat in pactorum formulis, quod præſcriptio in Senatuſconſultis. Hinc Paul. in l. Titio quæ §. 1. de verb. obli. Ea quæ in præfationib. conueniſſe concipiuntur, etiam in ſtipulationibus repetita creduntur: Id eſt, quæ in ingreſſu contractus facta ſunt, ſtipulationi ineſſe dicuntur, licet pure facta ſit, confer l. item quia, §. idem Iuliano. ff. de pact. l. lect. ff. ſi cert. petat Prat.

PRÆFECTI fiſci. In pandectis fiſcus & ærarium, quod ante monuit Pyrrhus, crebro confunduntur. At vetuſtiores ita ærarium à fiſco diſtinguebant, vt Reipublicæ ab Imperatoris pecunia diſtincta erat. Sic & ærarij quæſtores tribunique fiſci a præfectis diſtabant. Spieg.

PRÆFECTIANI ab Imp. dicebantur poſtremis temporibus qui præfecti prætorio apparitores erant l. 2. & 3. Cod. de apparit. præf. prætor l. 8. C. de off. rect. prouinc. Atque hoc vocabulo vtitur Tribonianus libr. 12. C. rubr. de caſtrenſi peculio militum, nam pro Præfectis annonæ reſtituendum, Præfectianorum ex lib. veter. vt teſtatur Iacob. Cujac. in not. Inſtit. tit. de milit. teſtam. Marcellinus l. b. 17. vt nec præfectianus, nec præſidialis apparitor ad ſoluendum quenquam vrgeret. Prat.

PRÆFECTORIVS vir leg. 1. ff. de Senat. & in epiſtol. Iuſtiniani Pandectis præfixa, Prat.

PRÆFECTVS Ægypti: vide paulo poſt.

PRÆFECTI ærarij primum ab Auguſto inſtituti ſunt: vt ſcribit Dio libr. 55. Cum enim ærarium conſiciendi ratio excogitari non poſſet, ipſe certum ac proprium ære ſuo conſtituit, quod militare appellauit: eiuſque adminiſtrationem tribus prætoriis ſorte lectis ad triennium mandauit: qui binis lictoribus aliiſque miniſtris vterentur. Poſt cum neque ipſius pecunia neque ea quæ à regibus & populis mittebatur, ſatis locupletari ærarium poſſet, conſtituit vt pars hæreditatum ac legatorum viceſima eo referretur: præter quam quæ proximis cognatis aut pauperibus relinquerentur. Poſtremis autem temporibus eoſdem præfectos à principe deligi ac ſine lictoribus creari ſolitos eodem loco ſcribit: quorum officium quale fuerit colligi poteſt ex leg. cum quidam, ff. de his quæ vt indig. auf. leg. 2. §. res. ff. ne quid in loc. public. leg. edicto, l. Adrianus. ff. de jure fiſc. leg. 4. §. plane, ff. de fideicom. lib. l. 1. §. tutores. ff. de falſis, Vlpianus l. 2. §. 2. ff. de tranſact. Apud procuratorem Cæſaris tranſigi de alimentis poteſt. ſcilicet ſi a fiſco petantur alimenta. Secundum quæ & apud præfectos ærarij tranſigi poterit. Sueton. in Auguſto, vtque perpetuo ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos eos, proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis conſtituit. Quod autem hoc ærarium Dio ad Prætorios refert, id Suetonius alteri, attribuere videtur Auctor fuit Senatui, inquit, vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios Prætoreſque tranſiret, niſi forte in vtroque hoc factum ſit. Cum idem libr. 43. ſcribat publicæ pecuniæ adminiſtrationem, quæ Fabio Cannio Coſſ. ad Ædiles tranſlata fuerat, poſtea Quæſtoribus redditam non eſſe ſed Prætoriis viris commiſſam, quod ipſum etiam ex Gell. lib. 3. cap. 23. intelleximus. Quod autem, inquit, per Quæſtorem dixi pecuniam ex prædæ venditione contrahi, intelligi nunc oportet. Præfectum ærario ſignificari: nam cura ærarij à Quæſtore ad Præfectum tranſlata eſt. Prat.

PRÆFECTVS annonæ magiſtratus fuit extraordinarius, vtilitatis cauſa conſtitutus, vt ſcribit Pompon. l. 2. §. 17. de orig. jur. Liuius li. 14. l. Minutium nominat, quem præfectum vrbi à plebe creatum fuiſſe ſcribit. Conſtat ejus munus fuiſſe, vt videret ne plebs annonæ inopia & caritate laboraret, vbique panis copia redundaret, pondereque iuſto, ac mundicia debita panis veniret. Itaque ſi quid ad annonam pertinens commiſſum erat, ipſe cogi ſolebat. Martianus l. 13. ff. de acuſat. Mulierem, inquit, propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem audiri a Præfecto annonæ deferentem, diuus Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, vide Caſſiod. libr. 6 Variar. in formula præfecturæ annonariæ. Prat.

PRÆFECTVS Auguſtalis, ſiue Præfectus Prætorio Auguſtalis dicebatur is, cui Princeps ſummum imperium & proconſulari par in Ægyptum dedit. Vide paulò poſt Præfectus Ægypti. Pr.

PRÆFECTOS fabrorum ita Pompon. Lætus deſcribit, vt ſint artifices, qui caſtra ſequebantur, vt fabris lignariis ferrariiſque præſint. Vide Pyrrh. & Veget. qui explicat munus præfecti caſtrorum Spieg.

PRÆFECTVS Prætorio tranſlata in vnius dominatum Republ. exemplo Magiſtrorum equitum ab imperatore creari ſolebat: eique dari plenior (vt Pompon. & Arcadius ſcribunt l. 2 §. populi deinde. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de offic. præfect. prært.) licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem, quibus initiis adeo is magiſtratus creuit, vt appellari à præfectis prætorio non poſſit. Credidit enim princeps, eos qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide & grauitate, ad hujus officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicaturos eſſe, pro ſapientia, ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus leg. 1. ff. de offi. præf. præt. Vnde autem dictus ſit, Aſcon. j extat autoritas. Veteres, inquit omnem magiſtratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellauerunt, vnde & prætorium tabernaculum ejus dicitur. & in caſtris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætorio. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Præfectum prætorio dici eum qui militibus iis præerat quos imperatores in ſui cuſtodiam alegerant, quod inſtitutum primum ab Auguſto fluxiſſe, Suetonius in ejus vita Dio libro 55. teſtantur. Dio quidem vbi ſcribit eorum decem millia fuiſſe, legionemque illam ſuos habuiſſe faſces. Conſtat autem ex pleriſque omnibus ſolitum ab imperatore cingulum vna cum gladio dari præfecto prætorio, & memoriæ libris vox Trajani literis mandata eſt, qui cum præfectum ſuum cingulo donaret, ita dixiſſe traditur: Accipe hunc enſem, & ſiquidem recte atque è Republ. imperauero, pro me: ſin ſecus, in me vtere. Quam vocem ſuam in Panegyrico Plinij ſignificans, ita loquitur: Ego quidem in me ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam præfecti manum armaui. Suetonius & Plinius hanc præfecturam equitibus Romanis mandari ſolitam ſcribunt, Ille his verbis: Veſpaſianus, inquit, præfecturam quoque prætorij ſuſcipit nunquam ad id tempus niſi ab equite Romano adminiſtratam. Plinius autem Titum alloquens, Et quod his nobilius feciſti dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio ejus. Hæc autem poteſtas vſque eo poſteriorem Cæſarum beneficiis creuit, vt etiam poſtremis temporibus ad prouincias regendas cum ſummo imperio miſſi ſint. Caſſiod. etiam epiſt. lib. 6. Poteſtati præfecti prætorio, inquit, nulla dignitas eſt æqualis, vice ſacra iudicat, nullus ei miles fori auctoritate præſcribit, excepto officiali militum. Curiales enim etiam verberat, in officio ſuo ius retinet ſingulare, & talibus tantiſque noſcitur iubere, quos etiam prouinciarum non auderent iudices in qualibet parte contemnere. Militiæ perfunctis. Tribunorum & notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exæquat. gratanter implet Imperator quæ ille conſtituit. Prat. Cæterum Præfecti Prætorio quatuor ſub Conſtantinopolitanis imperatoribus fuere: duo in partibus orientis, videlicet Præfectus prætorio per orientem, Præfectus prætorio per Illyricum: totidem in partibus occidentis, videlicet Præfectus prætorio per Italiam, & Præfectus prætorio per Gallias. Sub diſpoſitione præfecti prætorio Orientis erant Diœceſes quinque, Oriens, Ægyptus, Aſiana, Pontica. Thracia. Oriens autem prouincias continebat 15 Ægyptus 6. Aſiana 10. Pontica 10. Thracia 6. Sub diſpoſitione vero Præfecti prætorio per Illyricum erant Diœceſes duæ, Macedonia & Dacia, quarum hæc prouincias 5. illa 6. complectebatur. Sub diſpoſitione Præfecti prætorio Italiæ erant Diœceſes 3. Italia, Illyricum. Africa. Prior Prouinciis 17 circumſcribebatur. Altera prouinciis 16. poſterior 7. Sub diſpoſitione Præfecti prætorio Galliarum erant Diœceſes duæ, Hiſpania & Britannia. Illa 7. hæc 5. prouinciis concludebatur. Iuſtinianus vero debellatis & exactis Wandalis Africam a Prætoriana Italiæ præfectura exemit, eique propriam præfecturam dedit, leg. 1. leg. 2. Cod. de offic. præfect. prætor. Africæ ita additus eſt quatuor ſuperioribus quintus Præfectus prætorio Africæ, eique ſubditæ ſunt 7. prouinciæ. Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Byzacium: ſic enim poſtrema hæc prouincia ſcribenda eſt cum ex vetuſtis codicibus, tum ex notitia dignitatum. In qua tamen vno in loco Byzantium perperam legitur. Quem errorem etiam euincit lex

ſecunda, C.de offic. præfecti Prætor. Afric. vbi prouincia hæc Bizacena non Byzantina appellatur: Et Plin.lib.4.Natur.hiſt. c.4 qui Bizacium in Africæ regionibus numerat. Briſſ.

PRÆFECTVM prætorio ὕπαρχον τῆς αὐλῆς vocat Procopius lib.1. de bello Perſico non ſemel.

PRÆFECTVS vigilum non eſt magiſtratus, ſed vtilitatis cauſa extra ordinem conſtitutus, l.2.§.capta deinde,ff.de orig.jur.

PRÆFECTVS vigilum inſtitutus eſt ab Auguſto: nam cum ſeptem cohortes opportunis locis conſtituiſſet, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur:præpoſuit eis Tribunos, & ſuper omnes ſpectabilem virum qui præfectus vigilum appellaretur. Is cognoſcebat de incendiariis, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribus: niſi ſi qua tam atrox tamque famoſa perſona ſit,vt Præfecto vrbi remittatur.& quia plerunque incendia culpa fiunt inhabitantium, aut fuſtibus caſtigat eos qui negligentius ignem habuerunt, aut ſeuera interlocutione comminatus,fuſtium caſtigationem remittit. Idem per totam noctem vigilare debebat & coerrare calciatus cum hamis & dolabris, & curare omnes inquilinos admonendos, ne negligentia aliqua incendij caſus oriatur: Præterea vt aquam vnuſquiſque inquilinus in cœnaculo habeat. Hæc ex l.3. ff.de offic.præfect.vigil. Dio lib.55. vt vertit Hotom. Cum per id tempus multa in vrbe incendio periiſſent, libertini generis homines ſeptem in locis,incendiis procurandis delegit,eiſque equitem vnum præfecit, eo conſilio vt perexiguo tempore illorum opera vteretur: Verum cum experiundo cognouiſſet præſidium illud & vtiliſſimum & maxime neceſſarium eſſe, retinuit, ſuntque vſque adhuc nocturnæ quodammodo excubiæ militares non ex libertinis tantum, verum etiam ex aliis conſtitutæ: quæ muris in vrbe præſunt, mercedémque de publico accipiunt. In eandem ſententiam Suetonius in Auguſto, Aduerſus incendia excubias nocturnas, vigiléſque commentus eſt. Item libertino milite,prætetquam Romæ incendiorum cauſa, & ſi tumultus in grauiore annona metueretur, bis vſus eſt.Prat.

PRÆFECTI vrbis ttiplicem rationem tradit Hotomannus, aliam enim regum, aliam imperatorum, aliam mediis temporibus eius magiſtratus procurationem fuiſſe ſcribit: nam primis temporibus præfectus vrbis à Regibus creabatur. Liuius li. 1. L.Brutus imperium in vrbe Lucretio Præfecto vrbis iam ante à Rege inſtituto reliquit. Et paulo poſt, Duo conſules inde comitiis centuriatis à Præfecto vrbis ex commentariis Seru. Tullij creati ſunt. Tacitus libro 5. Sed præcipua ex eo gloria quod Præfectus vrbi recens continuam poteſtatem,& inſolentia pari grauiorem, mire temperauit: namque antea profectis domo regibus ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine imperio foret in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac ſubditis mederetur: feruntque à Romulo Dentrem Romulium poſt à Tullo Hoſtilio Numam Martium, & à Tarquinio Superbo Sp. Lucretium impoſitos. Dein Conſules mandabant. Duratque ſimulachrum quoties ob ferias latinas præficitur, qui conſulare munus vſurpet. Hæc Tacitus, ex quibus ſecunda huiuſce magiſtratus forma intelligitur, de qua loquitur Gellius libr. 14. cap.vltim. Præfectum vrbis, inquit, Latinarum cauſa relictum Senatum habere poſſe negat Mutius: quoniam ne ſenator quidem ſit,neque jus habeat ſententiæ dicendæ, cum ex ea ætate Præfectus fiat, quæ non ſit Senatoria, Marcus autem Varro & Atteius Capito ius eſſe præfecto Senatus habendi dicunt. Deque eo aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni, contra ſententiam Mutij refert Pompon.l.2.§.17.ff.de orig.jur. Quoties,inquit,proficiſcuntur extra Rempublicam magiſtratus, vnus relinquitur qui ius dicat, is vocatur Præfectus vrbis, qui Præfectus olim conſtituebatur: poſtea vero Latinarum feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſeruatur. De præfecto vrbi ita Pomponius Lætus in libell. de magiſtrat. Roman. ſcribit: Romulus vnum delegit, quem vrbanis negotiis præfecit, vt Dionyſius ſcribit: hunc præfectum vrbis fuiſſe ſatis conſtat. Longo poſt tempore tantum ſibi vrbis præfecturã vendicauit Cæſarum temporibus,vt de criminibus omnium in vrbe cognoſceret, & demum cum Cæſares ab vrbe abeſſent præfectus velut alter Cæſar imperabat, & rebus omnibus,quæ ad vrbem pertinebant,cenſebat. Verum hæc quidem hactenus de præfectura vrbis, quæ ſtante Republ. vſurpata eſt. Poſtremis verò temporibus immutata eius ratio eſt multis in rebus,videturque Magiſtratus hic ab Auguſto primum renouatus. Suetonius enim ſic ſcribit: Quodque plures partem adminiſtrandæ Reipublicæ caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum & aquarum, aluei Tiberis, frumenti populo diuidendi, Præfecturam vrbis. Has fere ab Vlpiano partes ipſius procurationi tributas eſſe, idem Hotom. refert, vt ſeruorum de dominis querelas, viciſſimque horum in illos criminationes audiret. Vt patronis libertis ingratis querentibus ius diceret. Vt de tutorum curatorumve criminibus cognoſceret: Vt nummulariorum, argentariorumque fraudes coerceret, Vt carnis curam gereret. Vt quietem in populo procuraret, illicitaque collegia coerceret. Vt ſpectaculorum diſciplinæ præeſſet: denique quicquid non modo intra vrbem verum etiam intra centeſimum ab vrbe lapidem commiſſum eſſet, animaduerteret: ſic vt & vrbe & Italia interdicendi poteſtatem haberet, itémque in Inſulam deportandi, l.6.ff.de interdict.& releg. l.rei capitalis, §.conſtat, ff.de pœn. Quod autem Vlpianus de carnis cura ſcribit, teſtatur in Epigrammatis vrbis Romæ confirmatum, in edict. Apron.Præfecti vrbis, de carne occiſi pecoris appendenda & vendenda. Quod de criminibus etiam ad publica pertinet, leg.1.§.generaliter ff.de pœn. Vt ſcilicet eas pœnas, quæ legibus conſtitutæ ſunt, imponat: tametſi extra ordinem cognoſcit, l.ordo, ff.de publ.jud. De extraordinariis autem arbitratu ſuo ſtatuebat, l. 1. ff.de effractor. Itaque & Prætores, & Præfecti vigilum, ſi quis grauiore ſupplicio plectendus eſſet, eum ad illum remittebant, l.nam ſalutem,& l.vltim. ff.de offic.præfect.vigil. Dio vero lib.52. πολίαρχον eum appellat & Mecœnatem ſuadentem Auguſto facit, vt eum è primariis viris deligat, qui omnes magiſtratus priores geſſerit, vt eas cauſſas in quibus prouocatio fuerit, & nonnullas etiam publicas & capitales diſceptet, non modo in vrbe, verum etiam μέχρι [illegible], quod ille pro centum paſſuum millibus poſuit, vt patet ex l. 1. ff.de offic.præfect.vrbi. Sub diſpoſitione præfecti vrbis Romæ declinantis Imperij temporibus erant Præfecti annonæ vigilum, comites riparum, aluei Tiberis, cloacarum, portuum, magiſter cenſus, Rationalis vinorum, Tribunus fori ſuarij, conſularis aquarum, curatores operum maximorum & publicorum, ſtatuarum, horreorum. Valde autem aucta eſt præfecti vrbis poteſtas epiſtola Seueri & Commodi ad Fabium Cilonem, cujus fit mentio in l.1. ff.de offic.præfect. vrbi, l.6.§.1. ff.de interd.& relegat. leg.1.§ in quibus, ff.de leg.3. Præfectus vrbi vis illuſtris in ſenatu conſidet ſupra omnes l.3. ff.de offic. præfect. vrb. primúſque ſententiam dicit Caſſiodoro authore. Eum ſequuntur patricij, conſules, conſulares, pręfecti pretorio, magiſtri militum, & ceteri viri illuſtres, & hoc ordine his ſolis ius eſt ſententię dicendę in ſenatu, vt conſtat ex Nou. 62. à Iuliano Latine conuerſa. Plurima de Pręfecto vrbis colligunt Alex.ab Alex.lib.6.genial.dier.c.20.Dionyſ.Halicarnaſſ. lib.6. Aulus Gell. lib.14.c.8. Antonius Vacca vol.1.ſuarum expoſitionum. Prat.

PRÆFECTVS Ægypti. de quo in l.1. C.de poſtul.& l.1. §.qui in rationib. ff.ad legem Cornel.de falſ. l.vnic.ff.de offic.præfect. Aug. & apud Tacitum lib. 16. Qui præfectus Auguſtalis dicebatur, qui omnia tributa per Ægyptiacam diœceſin in cura & prouidentia ſua habebat. Eſt iſte inter medios magiſtratus ſpectabilis eſt. Dictus autem eſt auguſtalis, quia Auguſt. eam dignitatem primus ei præfecto, qui Alexandriam inhabitauit, conceſſit. Vera enim origo & cauſa hujus præfecti conſtituendi, dandíque ei (lege ſub Auguſto lata) imperium ad ſimilitudinem proconſulum, ea videtur fuiſſe, quod ſuperſtitione quadam, ſeu certe ſuperſtitionis velamento, inſita prouidentia deterritus fuerit Auguſtus, & ante Auguſtum ſenatus, ne proconſules faſces in Ægypt. mitterent, vt Spartian.refert, in vlt.30.tyrannorum, & Cornel. Tacit.in illis verbis demonſtrat. libr.2. Annal. Nam Auguſt. inter alia dominationis arcana vetitis niſi permiſſu ingredi ſenatoribus aut equitibus Roman. illuſtr. (id eſt, vt ego interpretor, qui honoribus vſi eſſent) ſepoſuit Ægypt. ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, clauſtraque terræ ac maris quamuis leuis præſidio aduerſum ingentes exercitus inſediſſet. Hactenus Tacit. Ob hanc igitur cauſam in prouinciæ formam redacta Ægypt. non eſt. Nec ſenatores hunc magiſtratum accipere conſueuerunt, ſed equeſtris ordinis viri, quemadmodum & juriſdic. Alexandriæ ex iis creari ſolitus, & ſi qui alij per Ægypt. adminiſtrationes gererent, quod idem Tacit. ſignificat. lib.12. Nam Diuus Auguſtinus inquit, apud equeſtres, qui Ægypto præſiderent, lege agi, decretáque eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus Roman. conſtituiſſent. Et paulò poſt, Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione, aut armis certatum. Cum Semproniis rogationibus equeſter ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur, aut rurſum Seruiliæ leges Senatui iudicia redderent. Per id,quod dicit,qui Ægypto præſiderent, iuridicum Alexandriæ & hunc præfectum accipere debemus. Nam & iuridico Alexandriæ legis actionem datam conſtat l.1.de offic.jurid. Alex. Et iis intelligere licet, quare non proconſul, ſed pręfectus in Ægyptum, & quo ex ordine mittatur. Extat autem in iuris Pandectis tit. de offic. præfecti auguſtalis, quem & eundem habemus lib.1. C.ac ſub eo duas conſtitutiones, quarum poſteriore non præfectus auguſtalis, ſed præfectus prætorio auguſtali legitur, quamuis in aliquibus libris verbum illud (prætorio) non reperiri Haloander annotet. Sed vtut res ſe habet, eundem vtique ſignificari arbitror: & vt præfectus Orientis, Africæ, & Illyrici, nonnunquam legitur, qui tamen ſæpius pręfectus pretorio Orientis, Africæ, & Illyrici appellatur. Indicant duæ illæ conſtitutiones prouinciarum quarundam moderatores, & iudices ordinarios huic pręfecto ſubeſſe. Hoc etiam Imper.

noſtri

noſtri nouella conſtitutio demonſtrat Auth. De appellationibus §.illud. Nam appellationem cauſas ab Ægypti tractatu,& ei adjuncta vtraque Libya, ad præfectum augustalem deferri iubet. Quomodo ſcilicet, & præfecto prætorio Africæ quoſdam prænides ſubeſſe poſtea voluit d.l.1.de offic.præfect.præt. Africæ. Hæc fere omnia Anton. Vacca in ſuis expoſitionibus locorum obſcur. in Pandect. titul 17. Adde Cujac.ad l.3. prope fin. C.de Canone largitional.tit. lib.10. Qui, inquit, in Ægypti prouinciam mittitur pro conſulari poteſtate, ſpecialiter dictus eſt præfectus Auguſtalis l.1. ff.de offic.præfect. Auguſt. Eum habere Strabo τὴν τοῦ βασιλέως τάξιν ſcribit. Tacitus regis loco eſſe. Ammianus Marcellin.22. Ægyptus quæ jam inde, vt Romano imperio juncta eſt, regitur à præfectis. Sub eo ſunt ſex prouinciæ Ægypti Libya ſuperior, Libya inferior, Thebaïs, Ægyptus, Arcadia, & Auguſtannica, in cujus poſtremæ prouinciæ, nomine, vt hoc obiter dicam, error eſt in l.9. C.de veſt.& com ſicut & in inſcriptione l.54.C.Theod.de dec. Hæc Cujac.ſupra all.loc.

Præfectus Ægypti non prius deponit præfecturam & imperium, quam Alexandriam ingreſſus ſit ſucceſſor ejus l.1. ff. de offic. præfect. Auguſt. Apud præfectum Ægypti poſſum ſeruum manumittere ex conſtitutione D.Auguſti, l 21. ff.de manumiſſ. vind. Hinc.

Præfecturæ nomine ſignificatur præfectura vrbis Romæ vel vrbis Conſtantinopolitanæ, & præfectura prætoriana Orientis vel Occidentis, id eſt, Italiæ, vel Africæ, vel Illyrici,& magiſterium militum. Sunt enim eæ tres dignitates militares l.1. C.de præſ.præt.ſiue vrb. Sed vel honorariæ tamen ſunt, vel ordinariæ: hæ liberant curia, illæ non item Cujac. in expoſit Nou. Iuſtin.60.de liberat.decurio.

Præfecturæ eæ appellantur in Italia, in quib. & jus dicebatur,& nundinæ agebantur,& erat quædam earum reſp. (neque tamen magiſtratus ſuos habebant) in quas legibus præfecti mittebantur quotanni ,qui ius dicerent:quarum genera fuere duo: alterum, in quas ſolebant ire præfecti quatuor ſex vitum, pro populi ſuffragio creati: in hæc oppida Capuam, Cumas,Caſilinum,Vulturnum, Liternum, Puteolos,Acerras,Sueſſulam,Atellam, Calatiam. Alterum quas prætor vrb.quotannis in quæque loca miſerat legibus vt Fundos, Formas, Cere, Venafrum, Alicas, Priuernum, Anagniam. Fruſilonem, Reate, Saturniam, Nurſiam,Arpinum,aliáque complura.Hæc Feſtus. Hot.

Præfecturæ dicebantur oppida quædam Italiæ,quorum Incolæ ciues R.erant: hoc tamen à municipiis differebant,quod non ſuis legibus vtebantur, nec ylios é ſuo corpore magiſtratus, vt coloni, creare poterant: ſed à magiſtratibus qui Roma quotannis mittebantur, Romanis legibus regebantur, ij magiſtratus præfecti dicebantur, vnde nomen præfecturæ. Liu. lib.36. De vrbe agróque (de Capua loquitur) reliqua conſultatio fuit: quibuſdam delendam cenſentibus vrbem prævalidam propinquam, inimicam. Cæterum præſens vtilitas vicit. Nam propter agrum,quem omni fertilitate terræ ſatis conſtabat primum in Italia eſſe,vrbs ſeruata eſt,vt eſſet aliqua aratorum ſedes. Vrbi frequentandæ multitudo incolarum libertinorúmque & inſtitorum opificúmque retenta. Ager omnis & tecta publica populi Roman. facta. Cæterum habitari tantum tanquam vrbem Capuam,frequentaríque placuit: nullum corpus ciuitatis, nec Senatus, nec plebis conſilium, nec magiſtratus eſſe. Sine conſilio publico,ſine imperio,multitudinem nullius rei inter ſe ſociam ad conſenſum inhabilem fore. Præfectum ad iura reddenda Roma quotannis miſſuros. Hotom. Cætera vero omnia Italiæ oppida, quæ coloniæ, municipia & Præfecturæ non erant,fœderatæ ciuitates vocabantur,vt,Tibur,Præneſte,Neapolis,& pleræque aliæ,quæ ſuis legibus & magiſtratibus viuebant,diuerſiſque fœderibus aut ſponſione,vario iure cum populo Romano amicitiam contraxerunt. Aliquæ enim erant omnino liberæ, aliquæ ſtipendiariæ, aut plus vel minus grauatæ, vt populo Rom. viſum fuiſſet. Atque Italia omnis in hæc genera. Municipiorum, Coloniarum, & Præfecturarum ante legem Iuliam, & bellum Marſicum diuiſa fuit. Vide Onuphrium in libell. de Imperio Roman. ſub tit. de præfecturis. Turnebum de populo fundo libr.4.c.12.

Præferre diem, l.1. §.editiones ff.de edend. i.e. proponere: Ne quid excogitetur è die & conſule, & prælato die fiat. Alij legunt prolato. Prat. Vide omnino Cujac.3. obſ.7.

Præferri dicitur creditor qui ex bonis communis debitoris, primus id quod ſibi debetur,aufert. Reſpub.creditrix,communibus chirographariis creditoribus præfertur, l.38. §. vlt. ff.de reb. auctor.judic.

Præferri,id eſt,anteferri. In popularibus actionibus, id cujus intereſt,præfertur,l.3.ff.de popular.action.

Præficæ mulieres olim erant, quæ conducebantur ad hoc, vt ante domum mortui laudes ejus canerent,quemadmodum teſtatur Varro citans illud Næuij: Hæc quidem hercle opinor præfica eſt, nam mortuos conlaudat, vide Ræuard. ad leges 12.tab.c.15.de ſumptib.fun.

Præficere, id eſt rei cuilibet ſeu muneri præponere. Scichum tam rei ruſticæ quam rationibus fundi præfecit teſtator, l.31. ff.de adimen.legat.

Praefinire, id eſt,præſcribere,præſtituere. Edictum prætoris quo præfinit tempus intra quod adeatur hæreditas,l.23.ff.de hæred.inſtit.

Praefinitio Si cum præfinitione annorum legatum fuerit, l.20. ff.quand.dies legat.

Praefixum, præcluſum,Cajus l.6. ff.de ſeru vrb.præd. Si ego per ſtatutum tempus feneſtras meas præfixas habuero, vel obſtruxero.In Flor. libris Perfixas legitur:corrupte,meo judicio Virg. Georg.3.

Multi iam excretos prohibent á matribus hœdos,
Primaque ferratis præfigunt ora caniſtris.

Praefocare ſpiritum faucibus claudere,l.notare,ff.de liber. agnoſc.

Praefurnium os patens fornacis,quo ligna in fornacem induntur, & deinde obſtruitur,vt ait Budæus.

Praegnans quæ etiam occupata eſt in generando,quod conceperat,ff.de vent.in poſſ.mit. l.prægnantis.ff.de pœnis.Spieg. Prægnans neque torqueri, neque ſummo ſupplicio affici poteſt, l.Imperator, ff.de ſtat. hom. leg. prægnantis, ff.de pœn. Quintil.in declamat.277. Supplicia, inquit, prægnantium lex differri in diem partus jubet. Idem Clemens Alex. ſcribit libr. 2.Strom. & Ælianus lib.5.var.hiſtor.& Plutarch. de ſera num. vindicta Cuiac.Iul.Paul.recept. ſentent.lib.1. titul.12. de judicijs omnibus, §.prægnantes.

Praegnantes, clauſulæ ſunt Iuriſperitis vt nunc cenſentur, Plenitudo poteſtatis, Motus proprius. Certa ſcientia. Eamque illis virtutem eſſe aſſeruut, vt in contrarium nemo audiatur: quod ſemper præſumatur juſtitia, excludatur omnis ignorantia &error, & item defectus ſolennitatum in Reſponſis, Reſcriptis, Diplomatiſque eorum. Obſeruandum tamen,jam dictas clauſulas ſententiis Principum non eſſe inſerendas: quod hic juſtitia nulli cedat, quæ in Principum ſententiis præiucere debet, l.fi.C.de leg.omnium, de teſt.cum ſimil. Spieg. Prat.

Praegnatio eſt tempus quo fœmina prægnans eſt. Spieg.

Praegravare, i.e.præponderare, præualere. Si nulla cauſa grauet,id eſt,ſi omnia nomina ſimilia fuerint,l.5.ff.de ſolut.

Praegravari verbo Iuſtin. eleganter vſus eſt in §.quædam actiones, Inſtit. de action. ſumpta ſcilicet à libra metaphora, quæ ad æqualitatem reſpondere debet, &c. non debet,de reg. iur.in 6. Prat.

Prægustator,Quære Credentiarium.

Præivdicare, ICti dicunt, pro obſtare, viam præcludere, ſimpliciter ſine vero iuris præiudicio, Marcellus,ff.de re iudicata. Sæpe,inquit,conſtitutum eſt,res inter alios iudicatas,aliis non præiudicare. Impp.l.1.res inter alios acta vel iudicata aliis ne noceat. Ecce non nocere vocant quod Marcellus præiudicare dixit, Oid.Prat.

Præivdiciales actiones dicuntur ex eo quod plerunque præ.h.e.ante exerceantur,quam aliæ actiones, quod alia iudicia præcurrant.Ideo autem in rem videntur eſſe, vt ait Imper. in §.præiudiciales,Inſt.de act. quia ſunt veluti de proprietate, & veluti proprietates cauſam continent. Nam cum dico Titium libertum meum, vel filium meum eſſe quodammodo, Titium meum eſſe dico proprium, ſiue dico Titium iure dominij meum eſſe. Præiudicialis actio, per quam quæritur, an aliquis liber ſit, ciuilis eſt, cæteræ præiudiciales actiones ſunt prætoriæ,Borcholt. ad d.§.præjudiciales. Inſtit. de actio.

Præivdicialis mulcta dicta eſſe videtur,quod propter præjudicium, hoc eſt rem prius iuſte recteque judicatam, & temere audacia furoris appellatam indiceretur. Quo ſenſu judiciaria authoritate præjudicialis mulctæ excipere & ſuſtinere jacturam dixerunt Impp. l.50. & 65. Cod.Theod. de appellat. Et hanc præjudicialis mulctæ interpretationem confirmat Symmachus ſic Theodoſio Auguſto ſcribens Epiſtol. libro 1. Nec officium partibus defuit,ad mulctam præjudicii ſuggerendam. Bald.

Præivdicivm dicitur, quicquid prius iudicatum ſequentibus judiciis exemplum aliquod allaturum eſt, Briſſ.

Præivdicivm varia ſignificat. Nonnunquam refertur inter probationes, l.penulti. ff.de his qui ſui vel alien.jur.ſunt, l.ſi quid, §.meminiſſe,ff.de agnoſ.liber. l.4.ff.de public.jud.l.1. C quand.actio ciuil. Aliquando præiudicium nil aliud eſt quam exceptio, vt in leg. diuus 5. ff.de petit. hæred. quod probauit, Cuiac.5. obſeru.37. Idque indicat rubr ff.de except.& præiud. Vbi præiudiciorum appellatione ſignificantur exceptiones quædam ſpeciales, quibus excluditur actio hac ratione, quod futuræ grauiori actioni præiudicium pariat: quarum exempla ſunt in leg.13.16.18. & 21. dict.tit. de except. & meminit.Paul. in l.54. ff.de iud. ſed & interlocutoriam ſententiam, quæ ante principalem feratur, præiudicium dici ſolet Duar. libr.2. diſp. c.2. in §. præiudiciales 12. Inſtit.de act nec exceptionem, nec probationem, nec interlocutoriam iudicii ſignificat,ſed ipſam actionem, quam ibi Iuſtinia. actionem præiudicialem appellat,quemadmodum & accipitur in l.1 .§.1. ff.de rei vindicat. l.

Imperatores 30.ff.de reb.author.judic.vbi tamen Ræuardus & Cujacius legere malunt,iudicio,ne plures fiant actionum præiudicialium ſpecies contra dict. §.præiudiciales, & contra l.actionis 37. ff.de act.& oblig. Itaque præiudicium & actio præiudicialis in hoc nihil differrent, ac proinde præiudicio definito,præiudicialem etiam actionem definitam eſſe cenſent Interpp. Quam ob cauſam in inueſtiganda præjudicij definitione valde laborant: Et quin iudicium ſit, non eſt dubium: at cum dicatur præiudicium, intelligitur id iudicium ejuſmodi eſſe, quo quis ante aliud iudicium experiatur. Id verò cum fieri poſſit duobus modis: Vno nulla habita ratione alicujus judicij futuri, hoc eſt,quod ex intentione agentium iudicium erat, & nunc expeditum eſt,ſed ex poſtfacto fit præiudicium,vel inter ipſos qui egerant,vel inter alios. Altero propter aliud connexum,quod ex illo expedito ſponte ſequatur: Idque non inter alios,ſed eos ipſos qui præiudicio experiuntur.Inde eſt vt præiudicium ſit duplex: Vnum abſolutum alterum relatum Abſolutum eſt, quod vt Aſconius definit in diuinatione Cic. in Verrem cum ſtatum fuerit, iudicaturis adfert exemplum quod ſequantur. Cujus vim. Quintilianus libro 2.Inſt. Orat.cap.5. dixit verſari in tribus, nempe in tribus vel iiſdem, vel ſimilibus, vel ad id de quo quæritur pertineutibus. Quo modo omnia iudicia definita præiudicia fieri poſſunt, quamuis tamen cum conſtituuntur, præiudicia nondum ſint,ſed tum præiudicia ſiant, cum & ſententia iudicis ſunt definita,& res ejuſmodi inciderit,ad quam ejuſmodi præiudicium accommodari,eique quaſi ius dicere poſſit, vide Vult.ad d.§.præiudiciales 12.n.3.4. 5. Inſt. de act.

Præiudicium irrogare, & emolumentum adferre opponuntur,l.2.C.de quib.res jud.

Præiudicium etiam appellatur quæſtio controuerſa,cauſa de qua prius cognoſcendum, ſtatuendum, decernendúmque eſt, priuſquam de alio negotio quæratur, propterea quod ei præiudicium facit, vnde ea iudicia quæ de ſtatu perſonæ redduntur,quibus diſceptatur,an filius quis ſit,an pater,an libertus,an patronus, an libertus,an ingenuus,an ſeruus,an liber, præiudicia vocantur. Briſſ.

Præiudicium non eſt res iudicata:quia res iudicata locum habet inter eaſdem perſonas de eadem re ex eadem cauſa: præiudicium, verò eſt inter perſonas non eaſdem etiam non de rebus iiſdem, ſed plerunque cum res eadem eſt, perſonæ tamen agentes ſunt diuerſæ,& viciſſim cum perſonæ ſunt eædem,res tamen non eſt eadem, ſed vel ſimilis, vel priorem controuerſiam aliquo modo attingens; Ideoque res iudicata non ſolum actionem iudicati ei, ſecundum quam iudicatum eſt,parit, verum etiam exceptionem. Eorum neutrum eſt in præiudicio, ſed in eo locum habet,quod dicitur, ſæpe conſtitutum eſſe,res inter alios iudicatas, aliis non præiudicare, l.ſæpe 63. ff.de re jud. l.in cauſæ 27. ff.de proc.l.Modeſt.10.ff.de except. leg.1.§. cum dicitur, ff.ſi cui plus quam per leg.Falcid.tot.tit.C.res inter alios actas aliis non nocere,& legibus iudicandum eſſe non exemplis, l.nemo, Cod.de ſent. l.ſed licet, ff.de offic. præſid. Præiudicium quoque effectum quendam habet. Si enim iungatur aliis probationibus vel præſumptionibus eas facit robuſtiores, vt cum in ejuſmodi caſu jam ante iudicatum ſit, eo procliuius nunc etiam iudex ſit iudicaturus eodem modo:qua tamen in re iudicem valde circumſpectum eſſe oportet, quia vel minima circumſtantia in facto ſicut diuerſitatem facti à priori facit, ita & diuerſitatem iuris inducere poteſt. Vult.d. loc.num.6.

Præiuratio & præiurare dicebatur antiquis, cum quis ante conceptis verbis iurat, poſt quem alter in eadem verba iurans, tantummodo dicebat. Idem in me. Huic igitur præiurationi, quæ ſpecies eſt iuſiurandi conceptis verbis, addebatur execratio. Eam enim verbum, Idem in me, continet. Turneb. aduerſ. lib 3. c.10. Prat.

Prælatus dies dicitur à Modeſtino in l.ſi à debitore, 28. ff.de falſis,pro anticipato,& cum nondum veniſſet,tamen quaſi jam veniſſet, ſcripto quod vulgus dicit, Antidato. Contrarium eſt Repetitus in l.3. ff.de fid.inſtrum. Hotom.

Prælati qui dicantur, vide c.quæ in eccleſiarum de offic.ord. c.decernimus ex r. de jud. & an omnis habens curam animarum dicatur Prælatus, notat Abbas in c.2.de jud.Prat.

Prælati nomine intelligitur eccleſia, & miniſterium prælati, vide gloſſ.in c.edoceri, de reſcript.

Praelatura eſt prioratus,guardianatus, ſecundum diuerſitatem ordinum, c.nullus, de elect.in 6. Eſt & prælatura omnis honor, qui propter adminiſtrationem alicui tribuitur, c.quæ Epiſcopatum,7.q.1. Prat.

Praelegare,eſt vni alicui ex hædedib.præter partem hæreditariam legare,vt id ſibi præcipuum haberet: vnde illa prælegati verba ſolennia fuerunt:Haeres meus præcipito præcipuum habeto. Differt autem Prælegatum à Legato primum quod illud ſolis hæredibus, hoc vero iis tantum qui hæredes non ſunt, attribuitur: deinde quod illius in hæreditatis reſtitutione nulla portio reſtituitur: hujus reſtituitur, l. in fideicommiſſaria, 18. ff.ad Trebellia. denique Prælegare fere eſt alicui rem quæ jam quodammodo ipſius erat, legare: vnde Prælegari filiæ dos dicitur, in l.Bæbius, 30. ff.de pact.dotal. & peculium filio ſeruoue, in l.1. §.ſi ſeruus,ff.de except.rei vend.l.10. & l.vlt.ff de pecul. leg.l.3.§.cum igitur,ff.de ſtatu liber. Et obligatio debitori, l.non ſolum,§.pen. ff.de lib.legat. Vide l.65. §.ſi duos leg.79.§.euictis,de leg.2.l.27.§.1. l.33.§.vlt.de leg.3 l. 3.l.93. ad leg.Falcid. Eſt tamen intelligendum, non quicquid hæredi legatur,prælegatum appellari: quoniam hæredi legari aliter quam per præceptionem poteſt: veluti, Titio hæredi fundum lego, l.1.§.ſi quis ex, ff.quod legat. Hotom.

Prælegare dotem maritus dicitur,cum eam pure legat: propterea quod eam ante ſolui jubet, quam ab hærede debeatur, dos enim olim annua, bina, trima die debebatur tantum, l.1. ff.de dot.prælег. adde leg.77.§.fidei,leg.32.l.88.§.impuberi,de leg.2. l.38.in fi.de vſur.l.8. §.vlt.l.10. ff.de leg.præſt.Hodie tamen poſt annum mobilia, ſed immobilia ſtatim, leg.1. §.cum autem, C.de rei vxor. act. Prælegare etiam dotem dicitur pater filiæ, leg.Bæbius Marcus. ff.de pact.dot. id eſt,dotem jam quodammodo filiæ effectam legere, Prat.Hot.

Prælegata & per præceptionem data eadem ſunt, l.31. ff.de legat.3.

Prælegationes pro prælegatis in l.1. verſ.verum,& §.adeo autem, & l.2.in fin.l.3.in princ. ff.de dote præleg. l.31.§.matri. ff.de adim.leg. l.93.ff.de legat.3. C.de iure dot.Briſſ.

Prælium: Vide Bellum.

Prælum in leg.19.§.illud,ff.locat. l.28. ff.de fund.inſtr.trabem ſignificat, qua olea vel vua calcata premitur,quemadmodum etiam Iſidorus lib.vlt.Etym.c.14. ſcribit Prat. ex Briſſ.

Praematvre id eſt,ante,item hic præmature pars data l.22. ff.ad Senatuſc. Trebell.

Praematurum quod necdum maturum eſt,Papin.de verbor. oblig. l.liber homo. Nec videri præmaturius agi, non finito ſtipulationis die. Præmaturius,id eſt feſtinantius, Nebriſſ.

Praemium quod remunerandi cauſa datur. Hoc premii loco merentibus tributum, l.26. ff.de teſtam.milit.

Praeparasse litem quis videatur, adi Paul.in l.quemadmodum, ff.de inoff. teſtam. Spieg.

Praeponere eſt alicui rei præficere, l.23. §.vlt.ff.pro ſocio.

Praepositi dicuntur ſub rubr. Cod.de ſuſcept.& præpoſ.qui horreis pagiſve præfecti ſunt, l.2. C.eod.tit.horreis ſcilicet,in quæ ſpecies fiſco debitæ importantur: pagis autem vnde exportantur. Cuiac in d.rub. Prat.

Praepositio dici & conſulis communis omnis rationis eſt, ait Vlp. in §.ſi initium tabularum, l.ſi quis ex argentariis,ff.de edend. Rationes enim, vt idem ſcribit, l.1.eod.tit.cum die & Conſule edi debent: quoniam accepta & data non alias poſſunt apparere, niſi dies & conſul fuerit editus, Spieg. Prat.

Praepositvra appellatur Præpoſitorum munus,leg.2.C.de ſuſcept.præp.& arc.

Praepositvram autem ciuile & perſonale eſſe munus Imper. Diocletianus dixit l.1.C.de excuſ.mun. Prat.

Praepositvs,militaris officii vocabulum fuiſſe ſub poſteriorib. Impp.Rhenan. apud Tertul.indicauit. Extant tituli quinque de Præpoſitis in lib.12. C.Hoc nomen, vt & multa alia,in re præſertim militari vſitata, priſci Chriſtiani libenter vſurparunt. Poſterius,vt mutatis moribus,præpoſiti nomen dignitatis eſſe cœpit vox, ita etiam latius patuit, quemadmodum Panormitan. oſtendit in c.quamuis,de verb.ſign.

Praepositorvm appellatio generalis eſt,vt tradit Cuiac.ad leg.2. C.de excuſ.mun.

Praepositi & tribuni ſcholarum hæc habent beneficia,vt interſint Imperatoris epulis, & vt adorent purpuram eius, quod pro ſummo beneficio habetur. Euſebius libr.4.de Conſtantini vita: οἱ δ᾽ γε τῶ παντὸς ςρατοῦ καθηγεμόνες, κόμητές τε καὶ σὺν τοῖς ... χοιτων τάγμα οἷς τὸν βασιλέα καὶ νόμος προτιμᾶν ... Idem viris clariſſimis comitibus ſacri ſtabuli datur, id eſt, equorum præfectis & rectoribus,quib.ſportulas præberi ab iis qui equos conferunt, vel pretia eorum oſtendit l.3. C.Th. de ec.col. & l. 29. C.Th.de anno. & trib. In Codice Theodoſiano hoc titulo tribuni appellantur,vt ab Ammiano Marcellino ſæpiſſime.Sed id comitiua tantum honoraris datur. Cujac.ad leg.1. C.de comitibus & tribunis ſcholarum libr.12.

Praepositi in Roma.militia dicebantur,qui ſub tribunis certo militum numero præfecti erant. Suetonius in Othone.Auſus etiam eſt in Illyrico milites quoſdam, quod motu Camilli ex pœnitentia præpoſitos ſuos quaſi defectionis aduerſus Claudium auctores occiderant, capite punire. Modeſtin. in l. 3.§.2. ff.de re milit. Si præſidis vel cuiuſvis præpoſiti ab excubatione quis deſiſtat, peccatum deſertionis ſubibit: Et §.vlt. Qui præpoſitum ſuum protegere noluerunt, vel deſeruerunt, occiſo eo capite puniuntur. Sic leg.6.§.1. Qui manus intulit, præpoſito capite puniendus eſt: Et §.vltim. Qui præpoſitum ſuum non protexit. Hotom.diſput.de feud.c.3. Patronum ſeudalitium, Latine præpoſitum dici poſſe contendit. A Græcis autem φρουρός dicitur: vt apud Xenop. in Lacedæm.Rep.Prat.

Præpositi laborum ſunt qui magno illi vexillo erant præpoſiti, quod vulgo laborum & laborum ſolutio, ſiue λαβάρων λύσεις dicebatur, vt Nazianzenus ſcribit in 1.Steliteurica, & Sozomenus lib.1.c.4. λαβῶρον vocat. Vnde in actis Nicenæ 2. quæ ex Bibliotheca vetuſtiſſima Cuiacio communicauit Ant. Loiſellus ſignum quod Sozomenus hiſtoriographus Conſtantinum in crucis vſum conuertiſſe memorat dicens: Iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus pretioſis in vexillum crucis trãſformare? quod laborum vocatur. Id præpoſiti vt quæque pars in acie laborabat, in eam quaſi auxilii & liberationis vice inferebant: fueteque jam olim Euſebio teſte huic rei à Conſtantino præpoſiti milites 50. qui, vt ex C.Theod. liquet, ex protectoribus & domeſticis erant, & ob id poſt titulum de domeſticis & protectoribus, ponitur titulus de præpoſitis laborum, idemque iis honor clariſſimatus defertur, qui decem primis domeſticorum, ex Cujac.ad rub. C.de præp.labo.

Præpositus Eccleſiaſticus Latine dicitur qui à Græcis œconomus:h.e.qui prouentus Eccleſiaſticos adminiſtrat,& ſecundum Epiſcopum plebi præeſt, lib.feud.1. titul.1.§. Abbas præpoſitus, ſi antiquitus conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt. Lombard. lib.1.tit.31. Si quis præpoſitus aut miniſterialis aliquas res Eccleſiæ, quas prouidere debet, aliquo inſcriptionis titulo cuiquam conceſſerit, quod ad damnum alicuius Eccleſiæ pertineat, pro ſacrilegio computetur. Sæpe autem Abbas, cuſtos, præpoſitus, coniunguntur, vt in Lombard. lib.2.tit.54.l.18.& 19.& lib.3.tit.10.l.1.Canoniſtæ in c.Saluator 1.q.3. proferunt locum Auguſtini in Ioannem vbi hæc Eccleſiaſtica procuratio tanquam profana damnatur. Meminit Iuſtin. in Nou.67. §.2. vbi ſi Epiſcopus diutius eccleſiam deſeruerit, vetat Oeconomum quicquam ei prouentuum ſuppeditare: ac jubet eos potius in pios vſus conferri, Prat.

Præposteræ ſtipulationes dicuntur, quæ obligationem ante euentum conſtituunt: veluti. Si cras nauis venerit,hodie dare ſpondes? Nam poſteriore parte obligationem & præſentem & certam eſſe vult: priore vero incertam, & in futurum tempus collatam. Itaque qui ex hac formula naſci obligationem vellet,filiam ante ſuam matrem naſci poſtularet. Præpoſtera ſtipulatio in dotibus eſt: veluti. Si ſine liberis deceſſero, dotem mihi cum moriar dare ſpondes? leg.præpoſteri 25. C.de teſtament. §.item ſi. 2.Inſtitut.de inut.ſtip. Prat.

Præpostera petitio,l.vt debitum C.de hæred.act.

Præposterum dicitur quod in ordine conuerſo & turbato,Br.

Præripere interdum eſt proripere. Qui cum animaduerteret, verberibus ſe adficere velle, præripuiſſet ſe ad amicum, l.17.§. idem ait, 1.ff.de ædil. edict.

Præripere alias eſt præoccupare. Alienum ſibi ius quodammodo præripit. Briſſ.

Prærogare ſicut & Erogare, id ſignificare,proprie loquendo videtur,quod gratis & quaſi roganti, non autem ex debito diſtribuere, iuxta Alciati declarationem, in l.ſi tibi, C.de locat. quæ extat in Parerg. licet ibidem vulgo Prorogaſti, legatur, Idem eod.loco ait: eſt igitur Prærogare, ante tempus ſoluere, & idcirco quod ad ſolutionis diem attinet, donare, §.plus autem, Inſtit. de act. Videtur tamen & alicubi apud Iuriſconſultum prærogauit pro præerogauit. Qui penſionem integram inquit, prærogauit, Prat. (legio.

Prærogativa, pro iure quodam præcipuo,ſpeciali,ſeu priui-

Prærogativam iuſtorum comitiorum volebant eſſe Romani, auctore Cic.libr.1.de Diuin. Quare etiam nomen illud varie vſurpatur. Nam & præjudicium ſiue auctoritatem quandam ſignificat, vt apud Liu. libr.1.deca.3.in pr. Et Cic.actione in Verr.2. pulchra dialogia ludit in Metellum,qui cum magna pecunia, à Verre, qui tum reus erat,accepta,atque in prærogatiuam Centuriam erogata, præturam nactus fuiſſe, vel emiſſe potius exiſtimaretur,prejudicio ſuo reum Verrem iuuabat.Hic inquit Cicer.Metellus, quam ſit iſti amicus attendite, dedit n. prærogatiuam ſuæ voluntatis eiuſmodi,vt iſti pro prærogatiua reddidiſſe videatur. Priore loco,prærogatiua,hic pro præiudicio accipitur in poſteriore vero pro Centuria.Sed & Iureconſ. hac voce varie vtuntur: modo pro auctoritate & eminentia quadam, modo pro iure quodam ſpecialiter indulto. Vlp.in l. reſcripto, & l.munerum,ff.de mun.& honor. l.obſeruare, &c.

Præs, vide ſupra Prædes.

Præsbyter idem olim quod Epiſcopus: id vero vt comprobemus, integrum locum Hieron.ad Tit.c.1. aſcribemus:Idem eſt preſbyter qui Epiſcopus, & antequam Diaboli inſtinctu, ſtudia in religione fierent & diceretur in populis:ego ſum Pauli, ego Appollo, ego autem Cephæ,communi preſbyterorum conſilio eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero vnuſquiſque eos quos baptizauerat ſuos putabat eſſe Chriſti: in toto orbe decretum eſt, vt vnus de preſbyteris electus ſuperponeretur cæteris: ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret: & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putat aliquis non ſcripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam,epiſcopum & preſbyterum vnum eſſe & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officij: relegat Apoſtoli ad Phil. verba dicentis: Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu,qui ſunt Philippis cum Epiſcopis,& Diaconis,gratia vobis & pax & reliqua. Philippi vna eſt vrbs Macedoniæ, & certe in vna ciuitate plures vt nuncupantur Epiſcopi eſſe non poterant,ſed quia eoſdem epiſcopus illo tempore, quos & preſbyteros appellabant: propterea indifferenter de epiſcopis quaſi de preſbyteris eſt locutus. Adhuc hoc alicui videatur ambiguum, niſi altero teſtimonio comprobetur. In actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, quod cum veniſſet Apoſtolus Miletum, miſerit Epheſum, & vocauerit preſbyteros Eccleſiæ ejuſdem: quibus poſtea inter cætera ſic locutus. Attendite vobis & omni gregi: in quos vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, paſcere Eccleſiam Domini, quã acquiſiuit per ſanguinem ſuum. Et hic diligentius obſeruate,quomodo vnius ciuitatis Epheſi preſbyteros vocans, poſtea eoſdem epiſcopos dixerit. Si quis vult recipere eam Epiſtolam, quæ ſub nomine Pauli ad Hebræos ſcripta eſt: & ibi æqualiter inter plures Eccleſiæ cura diuiditur. Siquidem ad plebem ſcribit:Parete principibus veſtris,& ſubjecti eſtote, ipſi,n.ſunt qui vigilant pro animabus veſtris, quaſi rationem reddentes ne ſuſpirantes hoc faciant:Siquidem hoc vtile vobis eſt.Et Petrus qui ex fidei firmitate nomen accepit in epiſtola ſua loquitur dicens: Preſbyteros ergo in vobis obſecro compreſbyter, & teſtis Chriſti paſſionum: qui & ejus gloriæ,quæ in futuro reuelanda eſt ſocius ſum:paſcite eum qui in vobis eſt gregem domini non quaſi cum neceſſitate, ſed voluntarie. Hæc propterea vt oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe preſbyteros quos & epiſcopos: paulatim vero vt diſſenſionum plantaria euellerentur ad vnum omnem ſollicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo preſbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit eſſe ſubjectos:ita epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quam dipoſitionis dominicę veritate preſbyteris eſſe majores: & in commune debere eccleſiam regere: imitantes Moyſen: qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret.

Præscribere eſt aliquid ante ſcribere. Vt Cic. in epiſt. Si præſcripſimus iis,quibus ea negotia mandauimus.Ex quo præſcribere idem quod iubere & mandare,& certæ rei modum præſtituere,tractatum,vt volunt Grammatici,à magiſtris,qui pueris ante ſcribunt,quæ debeant facere aut imitari. Quintilianus poſuit pro exceptione, quæ principi cauſæ moram adfert, vt ſi velis mecum aliqua de re iudicio contendere, & excipiam, te non eſſe iudicem idoneum, quia notatus es infamia. Sic enim libr.7. cap.6. Eſt enim duplex ejus diſceptationis conditio, quod aut intentio aut præſcriptio habet controuerſiam, ac fuerunt qui præſcriptionis ſtatum facerent, tanquam ea non iiſdem omnibus quibus cæteræ leges, quæſtionibus continerentur. Cum ex præſcriptione lis pendeat,de ipſa re quæri non eſt neceſſe. Ignominioſo patri filius præſcribit: De eo ſolo iudicatio eſt, An liceat. At Cic. lib.1. de off. pro inſcriptione, quæ vulgo dicitur intitulatio. Ex quo fit vt Ager Arpinas, Arpinatum dicatur: Tuſculanus Tuſculanorum, ſimiliſque poſſeſſionum priuatarum præſcriptio. Iuriſconſulti ſoli, aut certe primi Latinorum præſcriptionem vocauerunt earum rerum acquiſitionem, quæ fit per continuationem poſſeſſionis 10. vel 12. annorum, poſtea & eam, quæ quocunque fieret tempore, ſed quæ fuerit illis hujus nominis in iſta ſignificatione ratio, cur item non hanc quoque acquiſitionem, vſucapionem vocauerint, à nemine,quod ſciam, traditum eſt, at ne quidem quæſitum, cum tamen dignum ſit quod intelligatur u modo intelligi poteſt, vt melius vtriuſque natura cognoſcatur & vſucapionis & præſcriptionis. Quo tempore XII. Tabul.ſunt perlatæ iiſdem quibus Italia finibus terminabatur Imperium Romanum, & etiam aliquanto anguſtioribus, cum nondum etiam totam ſubegiſſent: quare lex XII. non diſtinxit inter res Italicas & prouinciales, ſed generaliter ſanxit,vt rerum mobilium annuus:Fundi,id eſt,immobilium biennis vſus authoritas eſſet: Quæ verba non de aliis fundis, quam qui erant in Italia, poterant intelligi, cum extra Italiam nihil tum haberent aut ditionis aut poſſeſſionis: Sed propagato poſtea in exteras vſque nationes imperio, & cum jam in illis multum eſſet nominis Romani,ſtatuerũt,vt quemadmodum in Italia biennij ſic extra Italiam decennij poſſeſſio repetendis rebus finem præſcriberet. Quod non tam certa lege latum fuiſſe arbitror, quam jure quodam conſtituto inductum à prudentibus: qui (vt voluere ſemper in hac ſua ſcientia videri ſubtiles & artificioſi) non vſucapionem eam verbo legitimo, ſed præſcriptionem nominarunt, hoc eſt, vel inſcriptionem, quod res præſcripta decennalis poſſeſſoris nomen quaſi domini præ ſe ferret, & tanquam eo inſcriberetur: aut quod magis probo, exceptionem. Frequens enim eſt apud Iuriſconſultos, aliquem eſſe tutum exceptione, qui non ſit ipſo iure: Sic putauerunt magis ex arte forte, ſi hanc longam poſſeſſionem præſcriptionis nomine diſtinguerent ab vſucapione,quia vſucapio & legis nomen habet & poteſtatem,ideóque ipſo jure dominium eum facit qui vſucepit. At præſcriptio quæ primum fuerat iure proprio Romanorum incogni-

ta, non tam ipſo iure, quam quaſi ope exceptionis decennali poſſeſſori dominium aſſerere videbatur. Nam cum duplex ſit quærendi dominij modus: Aut iure gentium aut iure ciuili vſucapio legitimum dominium præſtat: At præſcriptio non item cum iure ciuili inducta non fuerit, ſed poſt ius ciuile inuenta, Sic nec iure gentium, quod certum eſt, nec ciuili dominium poteſt vere quidem & proprie tribuere, ſed ſimilitudinem quandam ejus quæ præſcriptione temporis, id eſt, exceptione defenditur potius, quam legis authoritate munitur, quoniam Lex nihil de ea locuta eſt, at neque cogitauit, &c. Connan. libr.3. cap.11.num.3.

Præscribere, alias ſignificat excipere, ſeu exceptionem opponere. Soſipater lib. 2.Inſtitur.Grammaric.

Præscribi, id eſt, exceptio obiici. An præſcribi cohæredibus poſſit à parre vxoris defuncti, l.34. §.Caius, ff.de leg.2.

Præscriptio eſt legitima definitio temporis; ideo conſtituta, vt in omnibus negociis opportunitas cum tranquillitate retineatur. Nec ſane opus eſt hic ſuperuauanea declararione. Nemo enim non videt, omnes præſcriptionum ſpecies eo pertinere, ne quid in Repub. vel tardius, vel præmaturius fieret, quam æquum & bonum videretur. Porro in rebus tractandis, alias ad diligentiam exercendam, alias ad præcipitationem euitandam, vrgendi ſumus præfixis temporum metis. Vt ecce præſcriptiones 30. vel 40. annor. primario reſpectu ad acquirendum dominium non ſunt introductæ, cum 10. & 20. annos ſufficerent: nec igitur ad hoc principaliter ſpectant. Veruntamen ſi quis tanto tempore poſſederit ex juſta cauſa, & bona fide, haud dubie vſucapiet. Quia ſi 20. anni ſufficiunr, multo magis ſufficient 30. & 40. Iuſtin. in leg. ſi quis in princ. Cod. de præſcri. 30. annor. Prat.

Præscriptio exceptionem ſignificat qua reus agentem accuſantemve repellit ac ſummouet. Briſſ.

Præscriptionis verbum frequentiſſime pro exceptione accipitur, l.qui agnitis & l.pen. ff.de excepr. l.pen.& l.fin.C.eo. leg.2. Cod.de prec.Imp.off. Adeo vt plerique præſcriptionem & exceptionem eadem eſſe cenſuerint cum in rubr. ff.& C.dicatur de exceptionibus ſeu præſcript. Alciat. in lib. de quinque pedum præſcriptione, exceptionem generale nomen cuiuſque defenſionis actioni quoquo modo objectæ eſſe dicit. Præſcriptionem autem quæ non recte intentioni aduerſatur, ſed eam duntaxat reſtringit, vt in caſu de quo agitur non obtineat, quinimo procedat, etiamſi intentio vera ſit; vt moratoria præſcriptio l.2. C.de prec. Imp.offer. præſcriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur l.ita demum, Cod.de proc. & cætera id genus, quo caſu ideo non aliter de intentionis veritate quærendum eſt, ſed ſtatim de exceptione cognoſcendum. Proinde præſcriptio dicta eſt quod antequam actor probaſſet: ea obiecta deduceretur in controuerſiam. Hincque exceptio ex vſucapione proueniens præſcriptio eſt appellata, l.emptor. C.de præſcr. long.temp. quoniam domino actione, rei vendicationis vtenti, initio præſcribitur à reo, qui ſi tempore lege definito ſe poſſediſſe probat, mox abſoluitur, ex Corraſio in rub. ff.de ſeruitut. cui adde D. Gœdd. in comm. ad l. diminutione 106.nu.12. ff.de verb.ſign.

Præscriptio quoque pro vſucapione ſumitur. Cum enim vindicanti rem ſuam domino poſſeſſio longi temporis objicitur, præſcribi ei dicitur: eaque præſcriptio longi temporis vocatur: præciſa & imperfecta locutione, pro præſcriptio ex poſſeſſione longi temporis. Sed Iuſtinian. vſucapionis verbum fere ad res mobiles, præſcriptionis ad immobiles reuocare & contrahere conſueuit. Obſeruatum eſt etiam præſcriptionis verbum fere ad longi temporis acquiſitionem, vſucapionis autem ad alteram referri, l.quinque C.fi.regund. l.ei à quo, ff.de vſurpat. l.qui alienam ff.de euict. Prat. & vide Vult. in comm.Inſt. de vſucapion. & long.temp.præſc. nu.6.& 10.

Præscriptio & conſuetudo differunt. Nam illa poſſeſſione quæritur, vt quærenti ius nouum adjungat, detrahat alteri. Conſuetudo vero nihil habet ejuſmodi, cum eos tantum ſuis legibus impleat, à quibus ipſis inſtituitur, quorum moribus & conſenſu perficitur, ex Connan.1. commentar. jur.ciuil. cap.10.num.8.

Præscriptio 30. annorum apud Sidonium Præſcriptio tricennij dicitur, non triennij, vt perperam legitur. Prat.

Præscriptiones qui diſtinxere in fauorabiles, odioſas rigoroſas, & mixtas, ex quorum numero Gratianus quoque eſt 16.qu.3.§.præſcriptionum, tota errarunt via. Reſpexerunt enim duntaxat ad priuatorum vtilitatem, cum omnes vſucapiones & præſcriptiones, à breuiſſima vſque ad longiſſimam, ex eadem cauſa ſint, videlicet publicæ ſalutis & tranquillitatis. Prat.

Præscriptis verbis actionem Dd. varie definiunt. Cuiacius in parat. ff.de præſcript.verb. ita breuiter definit, quod ſit condictio incerti ex contractu incerto, id eſt, ex contractu, qui vel proprium nomen non habet, vel de cuius nomine dubitetur: quæ definitio eadem eſt cum illa, quam Donell. in comm. de præſcr. verb. his verbis proponit. Eſt nuda, inquiens, & ſimplex nullo propoſito actionis nomine eius quod in conuentionem deductum eſt, petitio recepta in iis contractibus quorum appellationes nullæ iure ciuili ſunt proditæ. Eamque ob cauſam, quod ex incertis contractibus datur, videtur dicta eſſe actio incerta, quemadmodum appellatur in C. in l.6. C.de rer.permut. l.3. C.de inutil.ſtip.vel, vt Digeſta habent, act.incerti, l.7. ff.de pact. l.inſula 6.l.ſi dominus 8.in fi.l.ob eam 9. ff.de præſcr. verb. l.duo 19. §.vlt. ff. de præcar. niſi quis malit eam ita vocari, quod per eam exigatur id quod intereſt, conſtat incertum eſſe, l.vlt.ff.ſi quis in jus, l.ideo 12. §.vltim.ff.de cond.furt. Cujac.ad d.l.7. de pact. Vult.in comm.ad §. actionum.25. nu.45.46. Inſt. de act.

Præscriptis verbis actio cur dicatur inter Interpretes non conuenit. Cuja.in notis ſuis priorib.ad Inſt.tit.de loc.& cond. exiſtimat hoc inde factum, quod deruer ex præſcripto conuentionum vel vti conuenerit, ſi conuentio ſcripta non ſit, per l.1. §.ſi quis ſeruum, ff.depoſ.dict. l.ſi dominus, 8.de præſc.verbis, quam ſententiam Hot.in conjectura de præſcr. verbis, in §.ſequitur altera, tacito autoris nomine ſugillat. Eguinarius Baro inde deducit, quod actio in factum a prætore concipiebatur præſcriptis verbis, i.pro modo facti expoſiti à litigatore quod in d.conjectura impugnat idem Hot. in §.atque hæc quidem à qua tamen Baronis ſententia non receſſit Fran. Duar.ad d.l.7. §.1.& Don. in d.cum de præſcr.verb.qui actionem præſcriptis verbis ita vocatam ſcribit, quod rem geſtam demonſtret, eaque demonſtratione vice nominis, quo caret, vtatur: quod etſi diſpliceat Cujac. ad d. l.7. non tamen eſt omnino improbabile. Nam inde omnis actio præſcriptis verbis dicitur in factum eſſe dicta, l.1.l.ſi vir 12.l.ſi tibi rem 13.in pr.& in §.vlt. l.duo 23. l.Tirius 24.ff.de præſcr.ver.quia factum, i.res geſta inter contrahentes ab actore præſcribitur, vt totidem fere verbis reſcripſit Imperator Alexander iuris peritiſſimus in l.cum mora, C. de tranſact.cui ſuffragatur, §.1, Inſt.de except.& l.quod bonis 15. ff.ad leg. Falc. Hot.tamen ab omnibus, quotquot vnquam fuerunt Interpretes, ſententiis receſſit, & conjectat hanc actionem non præſcriptis, ſed perſcriptis verbis appellandam eſſe, eo quod cum actiones ex contractibus nominatis deſcendentes olim ſcriberentur notis, hæc non notis ſed integris verbis perſcriberetur. Quæ coniectura doctiſſimi viri etſi ſit ingenioſa, nec improbabilis, vim tamen infert ſcripturæ conſtanti omnium codicum receptæ, in quibus hæc actio vocatur præſcriptis verbis. Vt taceam in arbitrio fuiſſe actoris, actionem nominatam, vel notis ſcribere vel integris verbis perſcribere: quo caſu ſi perſcripta fuiſſet ex ſententia Hot.actio etiam nominata, illa nominata ita ſine notis perſcripta dicenda fuiſſet actio præſcriptis verbis: quod tamen non puto ipſum adfirmaturum fuiſſe. Quare à ſententia Cujacij, quam confirmat ex Harmen. lib.11. tit.3.qui actionem hanc vocat περὶ γραμμάτων συμφώνων non recedo, neque Baronis ejuſque ſequacium opinionem rejicio, ſed vtranque coniungendam eſſe cenſeo, Vult. d.loc. nu.47.48.

Præscriptis verbis actio introducta eſt primo ob neceſſitatem, quia cum natura rerum ita ſit conditum, vt plura ſint negocia, quam vocabula, l.natura 5.ff.de præſ.verb.atque ita deficientibus nominibus negociorum deficiant etiam nomina actionum vulgaria ac vſitata, neceſſario actio fuit inuenienda, quæ de negociis nominatis dari poſſet, leg.2. ff.de præſ.verb. quæ ipſa latiſſime parent, nec vllum ejus certum nomen, ſed ad ſingula negocia accommodatum, quæ in nominatis locum inuenire non poſſent. Secundo propter controuerſias, quæ ex factorum ſpeciebus ſæpe oriebantur ICtis dubitantibus, vtrum negocium nominatum, vel innominatum eſſet, & per conſequens, vtrum nominata an innominata actione agendum: quo caſu ICti noſtri dicunt, tutius eſſe agere actione præſcriptis verbis, vt demonſtrat Cujac.tract.8.ad Afric.ad l.24.ff. de præſcr.verb. Quia tamen interdum vſuuenit, vt actio in factum præſcriptis verbis ciuilis locum non habeat, & tamen æquum ſit actionem dari, deficientibus actionibus cæteris omnibus ex æquitate à Prætore actio datur in ſubſidium, vnde etiam ſubſidiaria dicitur: quam ad rem notanda eſt regula à Bartolo & cæteris Interpretibus tradita ad rubr. ff.de præſcr.ver. quod negotio geſto, quod non cadit in certam ſpeciem contractus ſi verba interuenerunt, ex quibus reſultat contractus innominatus, actio præſcriptis verbis competit: at vero ſi talia verba non interuenerunt, & ſi tale factum aliquod, propter quod æquum ſit dari actionem, prætoriæ ſeu ſubſidiariæ actioni in factum locus erit. Vult. d.loc, nu.56.57.

Præscriptis verbis actiones omnes deſcendunt ex conuentione, Cujac.in not.ad Inſt. de locat.& cond.verb. præſcriptis verbis, & in Parat. ff.de præſcript.verb. Nullæ ex maleficio, vt annotauit Donell. in comm. de præſc.verb. cap.quid ſit actio præſc.verb.Ex conuentione inquam, quæ nomine quidem careat, habeat tamen in ſe cauſam ſeu negocium alicui conuentioni nominatæ vicinum. Vult.d.loc. nu.49.50.

Præscriptis verbis, & in factum, & incerti agere ſignificant fere idem: nec ſunt propria actionum nomina, ſed actiones quædam generales & innominatæ, propter multitudinem negotiorum,

negociorum tolerabiles,l.2.& 3.ff.de præſ.verb.Oldend.

PRÆSCRIPTIS verbis perſecutiones ex contractibus innominatis appellantur, quia duntaxat agitur ad id,vt is, cum quo contraximus, fidem ſuam liberet, ſicut verba,quibus inter nos conuentum eſt, id poſtulant. Præſcribere inter alia ſignificat ſtatuere, ordinare variis pactionibus quid fieri placuerit contrahentibus: cum alia non eſt huiuſmodi pactionum forma & exitus, niſi vt ſeruentur ſecundum tenorem & præſcr.verb. Old.

PRÆSENS, verbum multifariam accipitur, l.præſens.ff.de proc. Auth. de fideiuſſ. §.1. Præſens quoque dicitur qui audire poteſt id de quo agitur, l.1. §.eodem tecto, ff.ad SCtum Sylan. vide Bart.in l.diem,§.coram,ff.de arb.Spieg.

PRÆSENS cum de iudiciis agitur dicitur, qui intra vrbis continentia eſt,l.abſentem,199.ff.de verb.ſign.Itaque Vlp.Præſens, inquit,habetur,& qui in hortis eſt, & qui in foro,& qui in vrbe, & qui in continentibus ædificiis, l.5.6.7.ff.de procur. At cum de præſumptionibus agitur, Præſentes habentur qui in eadem prouincia domicilium habent, l.vlt. C.de præſcr.long. temp.Hot. Connan.lib.3.c.14.n.9.

PRÆSENS ea res dicitur, quæ in præſentia, & oculis contrahentium conſtat: non ea quæ in poteſtate emptoris eſt.Cuiac.4. obſer.3.

PRÆSENS & in diem opponuntur, l.47.de legat.2.l.4.ff.de vſufruct.l.18.ff.de acceptila.Briſſ.

PRÆSENTIS temporis verbum aliquando ad præteritum referri Pomp docet,idq; ſecundum adiecti ſermonis qualitatem,& rationem temporis,loci & rei,qua de agitur. Si quis enim dicat Petrus eſt orans in templo, hoc præſens tempus ſignificat, neque poteſt aut ad præteritum,aut ad futurum protrahi:quoniam ſolum quod inſtat,quodque præſens eſt,demonſtrat. At ſi dixeris,factum eſt,ſurreptum eſt,quanquam verbum ſit præſentis temporis,confunditur tamen cum præterito,& præſens eſſe deſinit: Nam rei iam peractæ qualitatem exprimit, quod præteritum tempus ſignificat. Quandocunque igitur τὰ ἐνεστῶτα per ſe ponuntur tempus ſuum retinent: ſic etiam de futuris & præteritis temporibus ſentiendum. Quod & Aul. Gell. annotauit lib.17.Noct.Attic.cap.7. Quando vero transferantur tempora, videlicet præſens in præteritum, & futurum in præſens,tradit Quintil.lib.9. c.3.Brech.in l.verbum erit, ff.de verb.& rer.ſign.quem vide plenius.

PRÆSENS interdum idem valet quod purum: videlicet quod neque in diem, vel conditionis euentum differtur, Hoc ſenſu præſentem dotem & obligationem, præſens debitum & præſens legatum dicimus; Briſſ.

PRÆSENS obligatio eſt pura,quæ neque in diem,neque ſub conditione eſt,l.9.ff.ſi cert.pet.Sic præſentia legata, leg.12.in fin. leg.30.l.50.ff.de leg.1.l.88.ff.de cond.& dem.quib.dies conditióve adpoſita non eſt, quæ & præſenti die data dicuntur, l. 85.ff.de cond.& dem.l.92.§.1.ff.de legat.1. leg.1. §.ſi legata, ff. ſi cui plus quam per l.Falcid.l.40.§.1.ff.de manum.teſt. Quo loquendi genere & in l.24 §.ſi domus,ff.locat.& leg.78.§.hæres, ff.ad Treb.Iureconſ.vtuntur.

Ita pecuniam præſentem ſoluere in leg.17. §.vlt. ff.quæ in fraud.cred. Et creditorem in re præſenti, id eſt, in ipſa pecuniæ numeratione conſtituere, in quam cauſam ſolutum velit, quod qui ex pluribus cauſis ſoluit, debet, leg.1. ad fin. ff.de ſolut.

In re præſenti faciendam nunciationem Vlp. ait, id eſt, eo loci vbi opus nouum fit,leg.5.§.nunciationem, ff.de ope.nou. nunc.Sic & in re præſenti conſentire in l 1. §.ſi iuſſerim. ff.de adquir.poſſ.In re præſenti cognoſcitur,leg.pen.ff.de l.Fab. de plagiar.Eodem genere ſunt & hæ veterib. vſitatæ locutiones. In rem præſentem venire, Perducere in rem præſentem, quarum exempla Budæ.in l.2.ff.de orig.iur.adfert.Seneca li.4. de benef.In rem præſentem venturus fui,ſed æger filius,ſed vxor puerpera fuit. Idem Epiſt.1.lib.9. Non poteſt ferre ſententiam,niſi in rem præſentem perductam.Idem Epiſt.30. libenter hæc, mi Lucili,audio,non tanquam noua,ſed tanquam in rem præſentem perductus. Tertull. lib.3. aduerſ. Marcio. De ſpeciebus doctrinarum & ſignorum illuc differamus, quaſi in rem præſentem. Plin.lib.10.Epiſt. Ipſe in re præſenti fui,& vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam. Briſſ. & Cuiac.4.obſ.3.& Goth.ad l.5.C.de off magiſt.milit.

PRAESENS tempus & futurum opponuntur, l.8.ff.de verb.ſign.

PRAESENTIALES magiſtri militum,qui in præſenti erant,hoc eſt,comitatui principis iuncti l.vlt.§.1. C.de re milit.lib.12. l. 4.C.de apparitoribus magiſt.milit.lib.12.l.vlt.C.de offic. magiſt.milit.& in Notitia imperij Rom. Sic & præſentiales domeſtici in leg.6.Cod.de aduoc.diuerſ. iudic. l.vltim. C.de domeſtic. & prot.lib.12. qui ſcilicet præſentes diurno obſequio principis deputati erant,vt leg 13.ff.de re milit. lib.12. ſignificat.Sic & præſentales milites & præſentales numeri in l.18.& l.vltim. §.vltim. eod tit. præſentium ordines apud Nicephor. lib.17.hiſt.eccl.c.1. Et præſentialis curioſus curſus publici in Notitia imperij Romani, & [Greek, illegible],in Edicto Iuſtiniani 14. Briſſ.

PRÆSENTEM varie accipi Bartolus refert in l.diem, §.coram, ff.de arbitr.Prat.

PRÆSENTEM ac momentariam curam iungere, oppo. neceſſitati onerum præbendorum iuxta IC.

PRÆSENTIA an habeatur pro conſenſu; ponit Bart.in l.Gaius, de pign.act.

PRÆSENTIA elegantem habet phraſin in l.de ætate §.Celſus,ff. de interr.quia intelligitur de præſenti pœnitentis reſponſione mutata.Prat.

PRÆSENTIAM ſui facere,id eſt copiam ſeu poteſtatem conſpectus. Qui literis euocatus præſentiam ſui facere contemnet l. 53.ff.de re iudic.in præſentiarum,pro in præſens,dixit Vlp.l.1. §.exigere,ff.de magiſt.conuenien.Briſſ.

PRÆSENTIA,proprie ad corpus refertur. Vnde non ſimpliciter verum eſt, Furioſi,infantis, muti,præſentiam nullam eſſe, ſed pro abſentibus haberi. Lex enim plerumque propter ſenſus imbecillitatem, abeſſe eos interpretatur. Ex Alciat. Old.Præſentia eſt legitima definitio temporis, ideo conſtituta, vt in omnibus negotiis opportunitas cum tranquillitate retineatur. Recte igitur cenſus Pompeius: Si inter plures familiæ erciſcundę agatur,& inter eoſdem communi diuidundo,aut finium regundorum, eundem iudicem ſumi quo facilius coire cohæredes,vel ſocij poſſint,in eundem locum omnium pręſentiam fieri oportet l.1. ff.de quib.reb.ad eundem iud.eat: vide Nou. Iuſtin.8.& in Notitia imperij Romani Prat.

PRAESERTIM ſignificat præcipue, maxime vt in c.ex literis, 2.ext.de homic.Io.Bell.Etym.

PRAESERTIM (vt & maxime) interdum ſic accipitur,quaſi alias idem non ſit,l.32.ff.ad l.Aquil.

PRAESESIS apud Vlp.eſt tit.de offic.Præſidis,ad quem potiſſimum pertinet curare,vt pacata & quieta ſit prouincia,cui præeſt,& quam gerit.Neb.Nomen præſidis non ſolum prouincias regentes, à quibus prouocatio eſt.ſed & qui cuilibet rei ac ordini præſunt,complectitur.Satis conſtat,à Iureconſ.Præſidem diuidi in Proconſulem legatum Cæſaris,& præſidem,ſubaudi, prouinciæ:l.1.de offic.præſid.Spieg Quem Iulianus in Nou.8. vocat præſidem Antiochiæ,is eſt Conſularis ſiue Præſes Syriæ primæ, cuius metropolis Antiochia, quæ Theopolis à Iuſtiniano vocatur Nou.7.109.123.Stephanus [Greek, illegible]. Et hic ſane Theopoleos præſes: non præſes Syriæ ſalutaris ſignificatur in leg.1. Cod.de offic.comm.ord.dum comiti Alyearchiæ, moderatori prouinciæ Syriarchiæ ludorum cura mandatur. Cuiac.obſeru.libr.8.cap.21.

PRAESES.Nomen præſidis generale eſt. Satis enim conſtat diuidi in procōſulem, legatum Cæſaris, & rectorem prouinciæ, leg.1.ff.de offic. præſid.At proprie is eſt præſes, qui maius in prouincia imperium habet omnibus poſt principem.leg.4.ff. eod. Præſides enim neceſſe erat ex ſenatoribus deligi.Id in leg.1.de officio præſidis.ff.voluit Macer Iureconſ. ſignificare iis ſub verbis: Præſidis nomen generale eſt, quod & eo proconſules, & legati Cæſaris, & omnes prouincias regentes (licet ſenatores ſint) appellantur. Scribit idem & Dion.libr.4. vbi plenius rem totam ab Auguſto primum inſtitutam explicat. Quibus autem temporibus Iuriſconſulti, quorum ex libris Pandect. opus compoſitum eſt, ſcripſerunt, longe maioris dignitatis erant præſides prouinciarum, quam temporibus Iuſtiniani habiti fuerunt. Nam tum quidem & ampliores prouinciæ fuiſſe videntur, & à præſidibus ad principem, vel præfectum prætorio recta ibatur. Sed poſterior ætas magiſtratus quoſdam interiecit, quales præfecti prætorio Africæ, Orientis, aut Illyrici, qui vniuerſas regiones, ac velut ſatrapias adminiſtrarent, atque eo ipſi plerumque accederent, remanente nihilominus, vt ego arbitror, alio generali ac ſupremo præfecto prætorio apud imperatorem, vel certe patriciis,aut magiſtris officiorum intendentibus. Prouincias præterea exiguiores atque anguſtiores feciſſe videntur.Propterea non mirum videri debet, ſi nouiſſimis quibuſdam conſtitutionibus ſpectabiles præfecti præſidibus anteponuntur, aut non tam honorificus de præſidibus ſermo habetur, quam de præfectis, l.1.Cod.vt omnes iud.tam mil. quam ciuil in princ. Hinc dicitur, quod præſides ſubiecti ſint præfect. prætorio, l. quilibet.Cod.de decur.libr.10. Caſſiod.in Pſalm.104.Quæ poteſtas hodie retinetur à præfectis, qui & vice ſacra iudicant, & cunctarum prouinciarum poteſtatem maximam habere noſcuntur. Cuiac. ad l.ne quis officialium, Cod.de decur.libr. 10. De præſidis autem officio Modeſt. ait plebiſcito quodam contineri, ne quis præſidum munus donumve caperet, niſi eſculentum potulentumve, quod intra dies proximos prodigatur. Id quod etiam delegatis iudicibus (nimirum eſculenta, &c. capere) Bonifacius ſummus antiſtes ſua conſtitutione permiſit. Mandatis etiam Iuſtiniani & aliorum principum continebatur, ne donum vel munus ipſe proconſul, vel qui in aliquo officio erat, adminiſtrationis tempore acciperet, vel quid, niſi victus quotidiani cauſa, aut permittente principe emeret,domumve extrueret. Sed Vlp.in l.ſolet,de off.proconſ.

ff. hoc debere intelligi dicit, vt magiſtratum gerens modum adiiciat, ita quod neque ſe in totum xeniis abſtineat, neque auare xeniorum modum excedat. Et recte quidem ſenſit. Nam vt exprimitur, in dict. l. ſolet: valde inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſſim viliſſimum eſt, & per omnia auariſſimum. Itaque vetus prouerbium eſt, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Verum, quia nimium excreſcente auaritia, xeniis, & muneribus corrumpebantur magiſtratus gerentes, vti noſtræ ætatis iudices aliquot, noua Iuſtiniani conſtitutione, & pontificum (maximè Innocentij) ſanctionibus magiſtratus à fiſco ſtipendia habens nihil à quoquam accipere debet, licet interpretatione conſtitutio ipſius Iuſtiniani, & aliæ, vt aſſolet, varie intelligantur. Anch.

Præses Prouinciæ in ſpecie etiam capitur, & à Proconſule differt & à Legato quia Præſes habet Imperium à principe propriè perſonæ cohærens. Legati item habent imperium a Principe, ſed minus eorum perſonæ cohærens: quia literas & diplomata, non vt præſes, proprio nomine, ſed nomine principis ſubſignabant, ſed æquale habebant cum præſide imperium, l. legatus, ff. de offic. præfat. & hoc diſcrimen inde manat, quod Princeps quaſdam prouincias præſidibus committebat, quaſdam ſibi reſeruabat: in quas legatum mittebat, qualis fuit Pontius Pilatus, qui Hieroſolymis & prouinciæ erat & à Lactantio Firmiano Legatus Siriæ appellatur. Erant porro quædam prouinciæ, non præſidibus, non Legatis commendatæ, ſed Proconſulibus, qui non à principe poteſtatem accipiebant, ſed à ſenatu: quamuis putem etiam aſſenſum Principis potuiſſe expectare: dico, poſtquam Romani cœperunt Cæſaribus parere: nam antea dubium non eſt, quin Proconſules eſſent qui vice conſulum in prouincias regendas mitterentur. Sed & poſt Imperatores multæ prouinciæ proconſulares fuerunt: nam Princeps vt Senatui gratificaretur, ei quaſdam prouincias aſſignabat, in quas quales vellet, rectores mandaret, & Senatus plurimi faciebat, hoc honoris accipere. Hinc apud Flauium Vopiſcum in Floriano, Senator ſic Senatori ſcribit: Fac igitur, vt conualeſcas curiæ interfecturus antiquæ, nos recepimus Ius proconſulare. Nam eodem autore Probus imperator proconſules creare patribus permiſit. Lampridius in Alexandro Prouincias quæſtorias præſidiales plurimas fecit, Proconſulares ex Senatus voluntate ordinauit. Ergo patet, quod licet princeps proconſulibus faciendis & creandis incumberet, quia eius intereſſet, tamen Proconſulum autoritas potius à ſenatu pendebat, & Senatus eis leges præſcribebat, l. obſeruare, §. 1. ff. de offic. proconſ. Præſidi & legato ſolus Princeps. Tamen, vt dixi, eorum poteſtas per omnia erat ſimilis, vt colligitur ex l. & ideo de offi. proconſ. & ex leg. 4. ff. de off. præſ. Forcat. in Necyom. dial. 60. nu. 2.

Præsidialis iuſſio quæ à præſide prouinciæ proficiſcitur, l. 10. C. de pign. act. Præſidialis notio quam præſes prouinciæ accommodat. impartitur. Briſſ.

Praesidium quanquam propriè auxilium principale dicatur, vnde milites, qui in tutela alicuius oppidi collati ſunt præſidium dicuntur: tamen per translationem, præſidium vocamus omne auxilium & ſalutis propugnaculum. Cotraſ. 1. Miſcell. c. 13. nu. 5.

Præsidium appellatione in Nou. Iuſtin. 8. de præſidibus continentur ſub eo titulo Proconſules, Comites, Vicarij, conſulares, correctores, imo & defenſores ciuitatum: nam & ij in ciuitatibus præſidum vice funguntur. Nouell. 15. veteris interpretis Codex hunc habuit titulum, vt Iudices ſine quoquo ſuffragio. Cuiac. in expoſit. ſupra d. Iuſtin. Nou. 8. de præſidibus in prin. & ſub finem eiuſdem Nouellæ præſidium quoque iuriſdictionem recenſet ad quem locum breuitatis cauſa lectorem remitto. Adde Forcat. in Necyom. dial. 60. nu. 7.

Praestare, eſt prohibere, ne alicui fiat aliquid incommodi & ſi non prohibuerit, ſatisfacere, vt venditor debet præſtare vitium rei quam vendit. id eſt, prohibere, atque efficere, ne emptor damni aliquid faciat: alioqui ſatisfacere. Spieg.

Praestare eſt ſatisfacere, vel exitum alicuius in ſe recipere, Vlp. in l. item Labeo, ff. fam. exerciſ.

Praestare: dicta promiſſave implere, leg. 17. 18. 19. ff. de ædil. edict. Prat.

Præstare operas, id eſt edere, exhibere, l. 35. ff. de oper. liber.

Praestare quoque mandare & cedere actiones ſignificat, l. 6. §. vlt. ff. nautæ. caupo. l. 31. ff. de act. empt. l. 20. §. vlt. ff. de tut. & rat. l. 39. §. negligentia, ff. de adm. tut. leg. 2. ff. de depoſ. l. 1. §. 1. ff. de ſuperfic. Briſſ.

Praestare aliquem eſt prædem eſſe pro aliquo, id eſt, periculum quod ab eo timetur in ſe recipere. Prat.

Præstare culpam, caſum, periculum, bonam fidem, diligentiam, cuſtodiam, factum, tritæ ſunt librorum noſtrorum locutiones, pro alienam culpam in ſe recipere & rei euentū ſub periculo eſſe velle & fide ſua eſſe iubere rei futuræ euentū. Bud.

Praestare nihil debeo pro eo quod Culpa non eſt mea.

Praestari oportere. Cic. lib. offi. 3. A Iuriſcoſſ. etiam reticentia pœna eſt conſtituta. Quicquid enim eſt in prædio vitij, id ſtatuerunt, ſi venditor ſciret, niſi nominatim dictum eſſe, præſtari oportere, id eſt, compenſari damnum, *Abtragen, oder Schadloſs halten.* Spieg.

Præstat, pro melius eſt.

Praestatio, pro ſolutione. Præſtatio in tempus collata l. 64. ff. de verb. oblig.

Praestatio. Paul. de leg. 3. l. ſi plures gradus ſint hæredum, & ſcriptum ſit, hæres meus dato, ad omnes gradus, hic ſermo pertinet: ſicuti hæc verba, Quiſquis mihi hæres erit. Itaque ſi quis velit, non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione, ſed aliquos ex his, nominatim damnare debet. Spieg.

Praestationes etiam vocantur, quæ inuicem & vtrinque ſeu retro citroque à contrahentibus præſtantur.

Praestaturi & Præſtituri, vetuſte pro Præſtitum iri. Pomp. l. 66. ff. de contrah. empt. Viam, iter, actum, aquæductū præſtaturi. Iauol. l. 10. ff. de hæred. vel act. Quod ſi in venditione hæreditatis id actum eſt, ſi quid iuris eſſet venditoris, venire, nec poſtea quicquam præſtituri. Hot. Prat.

Praestigium, quod præſtringit aciem oculorum. Præſtigiæ verborum captiones, Azo in Summa Cod. de adult. c. nec mirum 26. q. 5.

Præstituere, id eſt, præſcribere, præfinire. *Anſetzen*, l. 1. ff. de iur. delib.

Præsto, id eſt, præſentes, indeclinabile eſt, ad omneque genus refertur, Cajus, de liber. cauſ. Idem dicemus, & ſi duo pluréſve domini eſſe dicantur, & quidam præſto ſint, quidam abſint, cum ſimil. Spieg.

Præsultator dicebatur, qui in ludis aut ſacris præſultabat: ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος, vt explicat antiquum Lexicon. Nam in omnibus pompis, ludiſque Circenſibus iuuenes ibant in numerum ſaltantes, & ſubſilientes, qui ludij, & ludiones dicebantur. Turneb. lib. 10. aduerſ. c. 10.

Præsumere, pro prius ſumere, & antecapere, l. 1. C. de ſecund. nup. Alias vſurpatur pro audere vel tentare aliquid contra ius: vt fere Pon. Rom. vtuntur. Alex. 3. ex concilio Lateranenſi, loquens de clericis & monachis: Sed nec procuratores, inquit, villarum, aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquib. principibus & ſecularibus viris, vt iuſtitiarius eorum fiat, clericorum quiſque exercere præſumat, hoc eſt, tentet, audeat, c. ſed nec, Ne cler. vel monach. ſecul. negot. ſe imm. 2. Tim. 2.

Præsumere alias accipitur pro nudo facto prius aliquid ſumere. Vnde Pli. li. 36. tradit de farina cujuſdam lapidis, in certamine bibendi aduerſus ebrietatem à potatoribus præſumendat: allegans Theophraſtum autorem. Prat.

Præsumere alias ſignificat præoccupare apud Rhetores, qui præſumptionem vocant, cum id quod in aduerſarij cauſa, vel in iudicis opinione contrarium nobis eſſe aut forte abitramur, præoccupamus dicendo, ac bonis rationibus diſſoluendo Quintil. lib. 8. Mire vero in cauſis valet præſumptio, quæ πρόληψις dicitur: cum id, quod objici poteſt, occupamus, quæ præcipue procemio conuenit. Prat.

Præsumere alias pro putare ponitur, vt in l. vulgo, ff. de in lit. juran. vulgo præſumitur, inquit, Vlp. alium in litem non debet iurare, quam dominum litis. Prat.

Praesumere alias denique accipitur pro præſagire, conijcere, cogitare, ſeu diuinare aliquid in dubio. Valerius libr. 1. c. 5. E fortuito dicto quaſi certam ſpem clariſſimi triumphi animo præſumpſit. Et c. 6. Præſumpſit animo, ea re ſignificari exitum ſuum: hoc eſt, coniecit, Vaticinatus eſt. Prat.

Praesumptio eſt coniectura ſeu diuinatio in rebus dubiis, collecta per rerum circumſtantias, ex argumentis vel indiciis frequenter euenientibus, Old. in Topic. tract. de præſumpt. vide 3. regum, 3. c. 2. ext. de præſumpt. vel: Præſumptiones ſunt anticipationes (quædam de eo quod in re eſt) communi ſenſu perceptæ ex eo quod plerúmque intelligitur, quódque plerumque fit, quæ probationem omnem in eum transferunt, contra quem faciunt, Cujac. in rubr. ff. de proba. & præſumpt. vtiliter de præſumptionibus tractauit Olden. dicto loco, fuſiſſime vero Alc. in ſuo de præſumpt. tract. Porro præſumptionum alia maior, alia minor, hæc iuris (quia à lege introducitur) & de iure, quia à lege fluit & habetur à lege pro vera. Eſtque nihil aliud Alciato 2. part. præſump. quam diſpoſitio legis præſumentis, & ſuper præſumpto tanquam ſibi comperto. ſtatuentis, contra quam non admittitur probatio, vide l. vlt. C. ad Vellej. Alia iuris tantum, quæ eidem Alc. in 3. part. præſum. nihil aliud eſt, quam probabilis coniectura ex certo ſigno proueniens, quæ non alio adducto pro veritate habetur. Differt præſumptio à probatione: Probatio per ſe: Præſumptio per ea quæ certa ſunt fidem facit, vide l. 83. ff. de cond. & dem. Differt à fictione, quia fictio aduerſatur veritati: præſumptio fundatur in veritate: ideòque contra fictionem non admittitur probatio: quid enim efficeret probatio veritatis, vbi fictio aduerſus veritatem fingit: ideoque ſuper falſo & certo fingitur: ſuper incerto & vero præſumitur, Goth. ad d. rub. ff. de probat. & præſumpr.

Præsumptio eſt quadruplex: Alia eſt iuris, & canonis ſiue legis alia

alia hominis, alia natura, alia facti. Præſumptio iuris, & de iure eſt, quæ non recipit probationem in contrarium, vt Lex præſumit mulierem ſtipulatam dotem ſibi reddi, quæ non eſt ſtipulata, leg.1. C.de rei vxor.act.& ſi quis vellet probare contrarium, non auditur. Hanc diuidunt rurſus in temerariam, probabilem, violentam, & neceſſariam, violentum pro certo accipientes, cap. literis de præſump. ac congerentes multa parum ad rem pertinentia. Quare Bart.l.non eſt veriſimile ff. qui & a quib. manumiſſ. cauſa recte dicit, Doctores iuris nihil boni adferre de præſumptionibus, non eſſe materiã, quæ ex præſcripto certarum regularum tractari poſſit. Certa, ex re nata & circumſtantiis negotiorum ac perſonarum æſtimare oportet, atque incorrupto animi iudicio (quod arbitrium boni viri dicitur) cenſere, quas præſumptiones vel coniecturas ratio admittat quas vero impugnet vt falſas, vel denique quas in medio relinquat. Temeraria eſt, quæ ſurgit à malis hominibus, & ex leuibus cauſis, puta, ſi videatur aliquis vel ſemel cum aliqua conuerſari, & ſtatim ſiniſtri quippiam ſuſpicetur: cum tamen dubia in meliorem partem ſint interpretanda, extra de regulis iuris, c.2. Vnde ſi presbyter amplexetur mulierem, præſumitur id facere cauſa benedictionis, vel benedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi, 11.quæſt.3. c.abſit 26.diſtinct. cap.in ſcripturis. Sed hodie non tantum fidei habent, idque forſan ex eorum mala ſeruata fide. Hæc autem præſumptio eſt inualida & a iure repellitur. Nec mouere debet animum iudicantis, 2.quæſt.1. cap.1. extra de Simo. cap licet Heli. Probabilis, ſiue vniuerſalis dicitur præſumptio iudicis. Et hæc ſurgit multis ex cauſis & ſuſpicionibus, & illi ſtatur donec contrarium probetur, vt ſi res ſit patris, præſumitur hæredis eſſe. Et hæc ante contrarij probationem, facit ſemiplenam probationem. Inſuper hæc inducit purgationem, maxime fama crebreſcente, vt extra de purgatione Canoni cap.ſi quis de gradu. Vide hic latius Speculatorem. Violenta, quæ ſurgit ex veriſimili probatione, & dicitur præſumptio iuris, quando ius præſumit ita eſſe, puta ſi appareat chirographum cancellatum, præſumit debitorem liberatum, ff.de probationibus, l.ſi chirographum. Item præſumit, quod quis cognouerit vxorem, cum qua diu habitauit. Item ſi quis inuentus ſit nudus cum nuda, & ſolus cum ſola in lecto iacens, præſumitur, quod ſint fornicati, extra de præſumpt. cap. literis. Item ſi quis denunciet ter cui, ne cum vxore ſua loquatur, & poſtmodum inuenerit eum cum illa loquentem, poteſt eum iudici tradere puniendum, quia violentiſſima præſumptio eſt, quod impudice loquatur. In Authentic. vt liceat matri vel auiæ, §.his quoque, col. C. de adulter. Authentica, Si quis ei. Alia exempla vide apud Speculatorem. Et hæc bene inducit iudicem ad pronunciandum in, probetur contrarium. Neceſſaria eſt præſumptio illa quam communiter vocant iuris,& de iure: hæc inducit probationem, & iudicem ad pronunciandum, nec recipit probationem in contrarium. Dicitur autem ideo Iuris, & de iure, quia ius vehementer præſumit, ſic eſſe vel non eſſe. Et propter talem præſumptionem ius ſtatuit ſuper ea, verbi gratia: ſi quis contraxit cum quadam de futuro,& poſtea eam cognouerit, ius certe ſtatuit contra huiuſmodi matrimonium præſumptum, probationem non admitti. Nam ex quo eam cognouit, intelligitur in eam conſenſiſſe. Quamuis cum ea non per verba de præſenti contraxit: extra de ſponſa.cap.is qui, & ibi in exemplis notatis: Vide ſpeculatorem. Eſt & alia præſumptio iuris tantum, vt ſi diu cohabitauit cum vxore, præſumitur ab eo cognita, & contra hanc præſumptionem iuris probatio admittitur. Præſumptio hominis eſt, cum præſumitur contra aliquem hominem, propter malam famam: contra hanc præſumptionem bene admittitur probatio in contrarium. Præſumptio naturæ eſt, vt cum exhæredo filium meum, præſumitur contra me, quod iniuſte exhæredem eum, & hoc propter naturam, & ideo hęredes mei probare tenentur, quod iuſte exhęredauerim eum. Præſumptio facti, alia præcedentis circa futura, vt ſi ſemel calumniatus es cõtra me,& iterum velit me accuſare, præſumitur modo te velle iterum calumniari quia ſemel malus ſemper præſumitur malus in eodem genere mali, vt in regulis iuris. Alia eſt præſumptio facti ſubſequentis circa præterita: vt ſi aliqui fuerint accuſati de crimine adulterij, quod depellebant prætextu proximitatis, ſi poſtea in matrimonium ſe coniunxerint, manifeſte præſumitur facinus, in quo accuſati fuerunt, l.ſi adulterij, C.ad l.Iul.de adulter. & vide bonam gl. in c.is qui fidem extra de ſponſal in matrimon.

PRÆSVMIMVS ſuper incerto: Fingimus ſuper certo, gl.in verbo, Præſumatur, §.accedit, C.de rei vxor.act.Spieg.Idem dicit Cuiac.ad l.vlt.ff.quod met.cauſ. Fingimus, inquit, ea quæ non eſſe ſcimus. Præſumimus ea, quæ vera eſſe arbitramur, ducti probabilibus argumentis.

PRÆSVMPTA opinio, eſt, quæ vulgo dicitur præſumptio: & apud Textum, pręſumpta ſuſpicio, pro eodem dicitur, teſte Bud. apog.

PRÆSVMPTA voluntas domini, hoc eſt, ſi ex veriſimilibus indicia appareat dominum velle, aut nolle, vt ſuo nomine quicquam fiat l.ſed & hæ,& l.Pomp.§.vlt.ff.de procur.Spieg.

PRÆSVMPTIO nonnunquam habetur pro certa probatione: ſcil.cum lege id nominatim declaratur, l.quicunque, C.de Apoch.publ. Recte tamen opponitur præſumptioni probatio veritatis, modo tamen id in eodem genere fiat. Spieg.

PRÆSVMPTIONVM cognitio cenſura magis quam curioſis præceptionibus & variis diuiſionibus cognoſcitur. Sic ergo diſtinguere cauſas præſumptionum ſatis eſt: Aut enim tam prope accedunt ad neceſſariam veritatis rationem: vt plenam mereantur fidem,& probent id, quod ſecundum eas aſſerimus. Et nunc, ſiue legitimas, ſiue iuris & de iure, ſiue neceſſarias præſumptiones appellaueris, parum refert. Aut vero proficiſcuntur ex cauſis quæ veræ quidem eſſe poſſunt, ſed interim in diuerſum collectis rerum argumentis faciliter cedant. Itaque mouere nonnihil ſolent animum: tamen ad credendum plane non perducere. Has probabiles, vel non neceſſarias præſumptiones, aut ſuſpiciones recte dixeris, vel etiam argumenta, ſicut Artius Menander in l non omnes, §.à Barbaris, ff.de re militar. Sed licet, inquit, hoc liquido conſtare non poſſit: argumentis tamen agnoſcendum eſt. Oldend.

PRÆTENDERE, oſtendere, prætexere, velamento aliquo ſe defendere. Mulier quæ ætatem filij prætendit ad eludendam legitimam accuſationem, l.11.§.quæ propter, ff.ad l.Iul.de adult.

PRÆTER dictio quandoque excludit l.equitij, §.præter, ff.de vſu & habit.l.Titio teſtamento, ff.de legat.1.quandoque includit, & auget. l.Seio amico, §.vxor. ff.de annu. leg. quandoque ſignificat poſt, l.cum procu.ff.de oper.nou.nunt. Prat.

PRAETEREA: præter hæc quæ dicta ſunt.

PRAETEREA, in fine clauſulæ à Modeſtino vſurpatur, l.34. §. qui inuita, ff.de legat.2.

PRAETERIRE, ſilentio prætermittere eſt.

PRAETERIISSE annus dieſve dicitur, qui iam exactus & expletus eſt. Sic & præteriiſſe dicitur tempus quod effluxit tranſactumque eſt. Tempus præteriiſſe bonorum poſſeſſionis, l.1. §.item ſi quis, ff.de iur.& facti ignor.

PRÆTERITI liberi dicuntur, qui à teſtatore neque hæredes inſtituti nec, vt oportet, exhæredati ſunt, §.eadem, Inſt.de hęred. quæ ab inteſt. ſit. Etenim qui cum vitio exhæredantur, præteritorum loco ſunt, l.8.§.non quæuis, ff.de contra tab. Et ita in tit. de liberis præteritis, & tot.tit.de bon. poſſ.contra tab.& alias ſemper præteritionis verbum intelligendum eſt. Briſſ. Adde Cuiac ad l.1.& 2.ff.de liber.& poſt.qui dicit præteritos nominari quaſi ſilentio vel taciturnitate omiſſos, ſubiiciens, quod licet eis legata quædam aut fideicommiſſa relicta ſint, nihilominus tamen pręteriti dicantur.

PRÆTERITI à matre pro exhęredatis habentur: & ideo datur eis querela inofficioſi teſtamenti. Præteriti autem dicuntur, non tantum qui cum nati eſſent, teſtamenti faciendi tempore omiſſi ſunt, ſed & qui poſt factum teſtamentum naſcuntur, ſi poſt eorum editionem mutandi teſtamenti liberum ſpatium mater habuerit, nec mutauerit. Quod ſi in ipſo puerperio diem ſuum obierit, aduerſus fratres inſtitutos omiſſo non dabitur querela, ſed adcreſcet eis in virilem: aduerſus extraneos dabitur querela, l.3. C.de inoff.teſtam. Cuiac. Iul.Paul. recept.ſent. lib.4.tit.5.de inofficioſi querela, §.poſt factum.

PRAETERITI ſenatores quondam in opprobrio non erant, quod vt Reges ſibi legebant ſublegebantque quos in conſilio publico haberent: ita poſt exactos eos, Conſules quoque & Tribuni militum conſulari poteſtate coniunctiſſimos ſibi quoſque patritiorum, & deinde plebeiorum legebant donec poteſtas Tribunitia interuenit, qua ſancitum eſt, vt Cenſores ex omni ordine optimum quemque curiatum in ſenatu legerent: quo factum eſt, vt qui præteriti eſſent,& loco moti, haberentur ignominioſi. Hæc Feſtus. Hot.& Gothofr.ad l.2.C.de bon.poſſ. contr.tabul.

PRAETERITO futurum contineri conſtat, vt inducta pro inducenda l.potior, §.2. ff.qui potio.in pign.& actum pro agendum, l.poſt.venditionem, verſ.ſpecies, ff.de aqua & aqu.pluu. Prat.

PRÆTERMITTERE cauſam teſtamenti quid ſit, docet Iur.ſco. l.1.§.prætermittere, ff.ſi quis omiſ.cauſ.teſtam. Prat.

PRÆTERMITTERE, id eſt, permittere. Si fideiuſſor ſciens prætermiſerit exceptionem, ff.mandati. Prætermittere alias eſt repudiare, Hæreditatem prætermittere, leg.59. ff.de acquir.vel omit. hæred.

PRAETEXTA eſt genus veſtis, qua nobiliores ciues Romani vt ſolebant, §.iniuria Inſt.de iniur,& vide l.3. §.fin.& ibi gl.ff.de lib.exhib. Old. Prat.

PRAETEXTAM togam eam intelligebant veteres, cui purpura prætexebatur ad togæ virilis differentiam. Virilis enim toga appellatur toga pura. Sic enim ſcribit ad Atticum Cic.libr.9. Volo Ciceroni meo puram togam dare. Dicebaturq; toga pura quod ei nulla purpura eſſet prætexta. Nec aliud etiam per bullam ſcorteam, qua libertini pueri vtebantur, apud veteres intelligebatur, quam lorum, quod in collo pro Bullæ decore geſtabant pueri libertini, authore Macrobio, Saturnal.lib.1.c.6.

Puellas quoque vſas eſſe toga prætexta teſtis eſt in eadem Verrina Cicero. Ait enim: Eripies igitur pupillæ togam prætextam, detrahes ornamenta non ſolum fortunæ, ſed etiam ingenuitatis. Cum autem huiuſmodi præterea pueri puellæque induebantur, tunc etiam obſeruari ſolebat, vt ſacrificium aliquod peragereтur, quo infirmitas pueritiæ ſacra fieret ac venerabilis, illudque ſacrificium appellabatur ſacrum prætextatum. Quo ſenſu accipiendum eſt quod in illa declamatione, cui titulus eſt: Nouitius prætextatus, ſic ſcribit Quintilianus: Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrum prætextatum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus & venerabilem: Eratque tanta prætextatorum iuuenum apud Romanos cura, & tam diligens educatio, vt nullo quidem obſcœno verbo poſſent vti: Indeque prætextatus ſermo dicebatur vt auctor eſt Feſtus, qui nihil obſcœnitatis habebat. Quod ſi obſcœno aliquo verbo vſi eſſent prætextati, ab Ædilibus aut Cenſoribus more cæterorum ciuium multari non ſolebant, ſed tergore Murenæ, quod tenuiſſimum erat, verberabantur: Et ob id multam prætextatis non eſſe inſtitutam contendit Verrius apud Plinium Natur. hiſt. lib. 9. cap. 33. Ceterũ poſtea quam pubertatis annos iam egreſſi eſſent pupilli prætextam exuere, bullámque deponere, & induere virilem togam ſolebant anno nimirum ætatis decimoquarto, quinto vel ſexto. Sic enim de Commodo Antonino ſcribit Ælius Lampridius. Decimo quarto ætatis anno in collegium Sacerdotum aſcitus eſt, cooptatus inter tres ſolos principes iuuentutis, cum togam ſumpſit, adhuc in prætexta puerili congiarium dedit. Eſt etiam Suetonius author Auguſtum anno ætatis decimo ſexto virilem togam ſumpſiſſe. Sic enim ſcribit: Duodecimum annum agens auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio poſt virili toga ſumpta, militaribus donis triumpho Cæſaris Aphricano donatus eſt. Hinc intelligimus quid ſibi voluerit Vlpianus, cum ſcriberet Prætextatum, eúmque qui proxime prætextati ætatem accedit, apud matremfamilias deponendum eſſe. Et proxime prætextati ætatem accedere eum, qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt leg. 3. in fine, de liber. exhib. Senſus enim eſt, eum qui adhuc præterea indutus bullam ex collo dependentem gerit, apud aliquam matremfamilias, hoc eſt, notæ auctoritatis fœminam tunc interdum deponendum eſſe, cum de eo exhibendo agitur, & prætextorum ætati, pubertatem proximam eſſe. Sic nimirum, vt poſt finitam pubertatem, anni, biennij, aut ad ſummum triennij ſpacio ætas etiam finiatur prætextatorum. Quod igitur impuberes omnibus officiis ciuilibus debuerint abſtinere, hoc inde eſt, quod illi cum eſſent prætextati, ante ad virile officium non forent idonei, quam exuta prætexta, depoſitaque bulla togam ſumpſiſſent virilem Ræuardus l. Item impubes, ff. de reg. iur. &c.

PRÆTEXTATA verba à Sexto lib. 17. dicuntur quæ nihil obſcœnitatis habent. Quod ipſum & Vectius prætextatus apud Macrobium videtur probare. Sicut & prætextatæ fabulæ apud antiquos celebres, quibus præcepta & monitiones ad optimos mores traderentur. Petrus Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 20. cap. 7. oſtendit prætextata verba etiam pro impudicis & ſubobſcœnis accipi.

PRÆTEXTATVM affectari, aut prætextatam. Lege, Affectari. Spieg.

PRÆTEXTVS quartæ inflexionis, & prætextum neutro genere eſt quod vulgo dicitur Color quæſitus. Tranſlate enim poſitum prætexere accipitur, pro obtendere, & quod vulgus itidem dicit, Colorem quærere, teſte Budæo, Vlp. in l. illicitas, de off. præſid. ſub prætextu, ait, adiuuantium militates viros, & infra, prætextu enim humanæ fragilitatis, &c. *vnter einem ſchein.* Spieg.

PRÆTOR dictus, inquit Varro libro 4. de ling. Lat. qui præiret iure & exercitu: à quo id Lucilius: ergo Prætorum & antepræite. Iuſtinianus autem, quoſnam veteres Romani prætores dixerint, ſatis declarat his verbis: Πραίτωρας (inquit) ἐκάλουν ἐκ τοῦ πρὸ ἁπάντων ἰέναι καὶ προστάττεσθαι, ταύτην αὐτοῖς δόντες τὴν προσηγορίαν, ὅτι προΐσταντές τε αὐτοὶ, καὶ τὰ πολεμικὰ διοικεῖν, καὶ τὰ περὶ τῶν νόμων ἔταττον, ὅθεν καὶ τὰ δικαστικὰ, καὶ καταγώγια, πραιτώρια καλεῖν ἔταξαν, καὶ πολλοὺς νόμους ἐκ τῆς τῶν πραιτώρων ἐνεχθῆναι φωνῆς, id eſt, Veteres Romani maiores magiſtratus prætores vocabant, appellatione illis ex eo indita, quod cæteris omnibus præirent, & præponerentur, præmiſſa ſcilicet eis tam rei bellicæ adminiſtratione, quam legum præſcriptione: vnde & ea loca, in quibus publice magiſtratus vel ius reddere, vel habitare ſolebant, prætoria appellare, &, vt pleræque in rem publicam leges ex vna prætorum voce inferrentur, conſtituerunt. Eſt autem prætorum huiuſmodi origo, Cum bellis finitimis conſules auocarentur, & in ciuitate deſiderarentur, qui ius diceret Romanis (vt Pomponius refert, capit. 24. de Roman. magiſtr.) præturam creare placuit, quam qui geſſit, prætor appellatus eſt. Liuius aliam creationis præturæ originem commemorat, & eius opinionis Feneſtella adhæret, capit. 34. de Roman. magiſtrat. Scribit enim patres poſt crebra ac diuturna certamina, ſiue poſt longas altercationes, permiſiſſe, ex conſulibus, alterum ex plebe creari, & ideo id ſibi voluntate plebis pro aperto conſulatu aditum arrogauiſſe, vt vnicus magiſtratus crearetur ex patribus, hoc eſt, & ideo plebis voluntate ſibi nouum conceſſum fuiſſe magiſtratum, qui è patribus crearetur, prætoremque, à præeundo populo ſiue à præeſſendo eum appellarunt dixeruntve, qui hunc magiſtratum gerebat. Hic tandem, quod inter vrbanos ius redderet, hoc eſt, quod in vrbe ius diceret, vrbanus appellatus eſt. Sed, cum neque vnus prætor turbæ cauſarum ſufficere poſſet, & vndique peregrinorum multitudo confluεret, deinde, poſt aliquot annos, alter prætor creatus eſt, qui, quoniam inter peregrinos cognoſcebat, peregrinus appellatus eſt. Creſcente vero imperio tantum in modum amplificatus eſt numerus, vt decem & octo prætores aliquando in vrbe ius dicerent: & quia magiſtratus veſpertinis temporibus in publico eſſe inconueniens erat, quinque viri conſtituti ſunt citra Tyberim & vltra. Subactis poſtea quatuor prouinciis, Sicilia, Hiſpania, Sardinia & Narbonenſi, totidem prætores, quaſi magni duces, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati ſunt, partim qui vrbanis rebus, & partim qui prouincialibus præeſſent. Deinde Corn. Sylla quæſtiones publicas conſtituit, veluti, De falſo, de parricidiis, & de ſicariis: & ideo quatuor prætores adiecit. Poſt Iulius Cæſar duos prætores conſtituit. Bonus deinde Auguſtus 16. prætores creauit, duos poſtea, qui de fideicommiſſis ius dicerent. D. Claudius adiecit prætor, è quibus vnum T. Tyberius detraxit: & vnum, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, Nerua addidit. Ita 18 prætores in ciuitate ius dicunt. Id autem, & quo tempore prætores primum creari cœperint, & quod ius, quæve illorum poteſtas fuerit, tradit plene. Alexander ab Alexandro, in Genialium dierum libris. Prætori regia inſignia, conſulareſque ferme apparatus, lictores vero non amplius ſex, ſella curulis & trabea, cæteraque huiuſmodi tradita ſunt, ac quamuis ſex numero lectoribus vti conceſſum prætoribus eſſet, Paulus tamen Æmilius prætor in Iberiam belli gratia ſe conferens, duodecim lictores, ſecundum Plutarchum, habuit. Præterea, equis albis & trabea candida vtebatur prætor, nec non ad fræna Quirites ſubminiſtrabantur, vt ait Iuuenalis. Penes hunc vero magiſtratum adeo omnis publici priuatique iuris poteſtas fuit (vt Feneſtella memoriæ tradidit) vt ei nouum ius condere, & vetera abrogare facultas eſſet, ſiue (vt vtar verbis Aymari Riuallij lib. 3. hiſtor. iuris ciuilis, cap. de prætorum edict.) quod iuri veteri abrogare, & nouum condere ei facultas erat. Quod igitur merum imperium non competiiſſe prætoribus plerique exiſtimant, tum quia legimus præfecturam vrbis omnia crimina ſibi vendicaſſe, leg. 1. de offic. præf. vrbis, tum ex eo quoque quod ſolet prætor, remittere tutores, qui dolo verſati ſunt circa ſubſtantiam pupillorum, ad præfectum vrbis puniendos, leg. 1. §. fin. de ſuſpect. tutor. vera non eſt hæc opinio, vt abunde demonſtrat Anton. Vacca in ſuis expoſitionibus ad l. ſecundam, de orig. iur. iunctis ab eo notatis in rub. de offic. præfect. vrb. Quimmo, prætor ipſe, vt ciues ſcirent quod ius de quaque re quiſque dicturus eſſet, ſeque præmunirent, edicta proponebat, quæ ius honorarium conſtituerũt. Et quia ab honore prætoris id ius venerat, ideo honorarium dictum eſt: tantum enim aucta eſt prætoris autoritas, vt quod ipſe edixiſſet, ob ipſius honorem honorarium vocaretur. Idem ius Prætorium etiam dictum eſt, eo quod prætoribus [vt Papiniano placuit] adiuuandi, ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam introductum eſt. Adiuuat enim, cum inſtitutis dat bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, qui iure ciuili prius hæreditatis petitionem habebant. Supplet, quando omnes domini dolo fecerint, quo minus ſeruum, qui furtum fecerit, in poteſtate haberent: nam iuris ciuilis actionem prætor ſubſequitur, & iudicium honorarium ex hac cauſa in eum, quem actor elegerit, dare pollicetur, vt apud Iulianum, De noxalibus actionibus reperitur. Sed & in ſucceſſione prætor ab iure ciuili omiſſum ſuppleuit: nam cum ius ciuile nullam cognatorum mentionem feciſſet, eos prætor ſuccedere poſt ſuos & legitimos voluit, ſicut Diocletianus, Maximianus, Iuſtinianuſque, & plures alij Iureconſulti retulerunt. Iuſtiniani poſtmodum conſtitutio omnem inter agnatos & cognatos ſuccedendi differentiam ſuſtulit. Ius autem ciuile prætor corrigit in furto manifeſto. Decem viri enim, qui, poſt exactos reges, leges, quibus populus Romanus vteretur, in 12. Tabul. ſcripſerunt, furem, qui in manifeſto furto prehenſus eſſet, tum demum occidi permiſerant, vt Gellius teſtatur libro 11. ſi furtum aut noctu faceret, aut interdiu ſe, cum prehenderetur, telo defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus, liberos verberari, addicique ei iuſſerunt, cui factum furtum eſſet, ſi modo id luci feciſſent, neque ſe telo defendiſſent. Seruos item furti manifeſti prehenſos verberibus affici, & è ſaxo præcipitari, ſed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari, noxamque ab his factam ſarciri voluerunt. Poſtea ab lege illa Decemuirali diſceſſum: nam ſi quis ſuper manifeſto furto iure

& ordine

& ołtinc expetiti velit, actio in quadruplum authoritate prætoris datur, vt Iuſtinianus. De perpetuis & temporalibus actionibus ſcriptum reliquit. Complura prætorum edicta in ff. libris legimus, De his qui notantur infamia: De dolo: De metu: De in integrum reſtitutione: De damno infecto: De operis noui nunciatione: De incendio, & alia id genus, quibus iuris ciuilis libri replentur. Plura enim decreta è ſola prætoris iuriſdictione in libris Pandectarum habemus, quam è reliquis omnibus ſimul ciuilis diſciplinæ partibus. Et interdum iuriſdictionis perpetuæ prætores edicta proponebant, vt: De pactis ſeruandis: De iureiurando: Quorum bonorum: De tabulis exhibendis, & ſimilia. Aliquando, prout res incidebant, vt: De aliquo in ius vocando, & in albo, vel in charta, aliave materia, edicta proponebantur. Et quod erat iuriſdictionis perpetuæ corrumpens, pœnam quinquaginta aureorum, ſecundum Vlpiani ſententiam, luebat, & falſi crimine (authore Modeſtino libro Digeſtorum quinquageſimo) tenebatur, qui dolo malo edicta corrupiſſet. Neque prætores, neque iuris condendi authoritatem prætoribus aduentus Imperatorum abſtulit, quum illorum numerus ab his aliquando auctus fuerit, & nouam (vt paulo ante diximus) prætoribus iuriſdictionem principes interdum dederint. Præterea diui fratres, cum maritus quidam eorum temporibus prægnantem vxorem, ea inficiante, diceret: Valet. Priſciano prætori vrbano, quid in hac re faciendum eſſet, reſcripſerunt, vt De ventre inſpiciendo Vlpianus refert. Prætorem quoque aduerſus Campanos, qui metu cuidam illato cautionem pollicitationis extorſerant, interlocutum, Vlpiano aſſidente, legimus. Paulus inſuper ſe præturam geſſiſſe De manumiſſis vindicta ſcriptum reliquit, qui tamen Alexandri temporibus fuit. Druſus etiam Auguſti priuignus, & Galba, & complures alij, præturæ honorem Imperatorum temporibus nacti ſunt. Conſtat ergo prætores Imperatorum temporibus fuiſſe. Sed non tantæ fortaſſis authoritatis, vt prius, quod & in aliis magiſtratibus coniectare licet, quorum poteſtas aduentu principum diminuta eſt. Vnde Decius Seuerus prætor, quia in quadam reſtitutione dubitabat, Imperatorem Seuerum apud Vlpianum de minoribus conſuluit, vbi alias propria authoritate ſtatuiſſet. Primus, qui hunc magiſtratum geſſerit, Rutilius dictus eſt, vt in libro 38. apud Vlp. ſcriptum habeo. Sed Liuius (cui magis crediderim) Spurium Furium, M. filium Camillum primam habuiſſe præturam aſſeuerat, libro 7. ab vrbe condita. Vtcunque fuerit, hoc magiſtratu functi ſunt viri illuſtres, Æmylius, Scaurus, Cornelius Sylla. L Lucullus, M. Cicero, C. Cæſar, Brutus, & alij complures, nec mirum ſit, quum è patribus [vt dixi] prætores crearentur, licet poſtea immutatum fuerit: nam ex plebe creari cœperunt, Quintuſque Publius Philo primum de plebe prætor aduerſante Sulpitio conſule, factus eſt. Et prætura, ſicut tribunatus, & ædilitas media dignitas erat, iunioribuſque (vt Plutarchus refert) dari ſolebat: His tamen dignitatibus omiſſis, T. Flaminius in iuuentute ſummam conſulatus dignitatem obtinuit. Cæterum ea, quæ prætoris officio poſterioribus his temporibus relicta ſunt, plenius in Codice conſtitutionum explicantur, ſub eodem ſcilicet titulo, De officio prætoris, & ibi numerum prætorum [quos olim decem & octo creari ſolitos conſtat] ad tres redactum fuiſſe legimus, qui proprium larem ac domicilium in ipſa vrbe haberent. Loquebantur enim Impp. illarum conſtitutionum authores, de vrbe Roma. Quanquam Iuſtinianus videatur accipi voluiſſe de Conſtantinopoli.

Prætorem Iuriſconſulti proconſulem ſæpe vocant, Gaius in l.1. & 3. ff. de alienat. iud. mutan. l. patri pro filio. §.1. de minor. l. in hæredem, ff. de dol. mal. reſpiciunt enim ad id, quod Pomponius in leg.2. §. deinde cum placuiſſet, ff. de origin. iur. Cumque conſules, ait, auocarentur bellis finitimis, neque eſſet qui in ciuitate ius reddere poſſet, factum eſt, vt Prætor quoque crearetur. Is ergo conſulis fungebatur officio [quatenus ad iudicandum attinet,] proconſul. erat. Præterea Prætores in prouinciis vicem gerebant conſulum. Prat.

Prætor apud Paul. 1. ſent. tit. 15. pro ædili ſumitur. Feram beſtiam, inquit, in ea parte qua populi iter eſt, colligari. Prætor prohibet. Ædilitio enim edicto prohibemur feram beſtiam ibi habere qua vulgo iter fit. Prat.

Prætor fideicommiſſarius eſt, qui de fideicommiſſis ius diceret, duoſque à Claudio Cæſare inſtitutos eſſe ſcribit Pomponius leg.2. §.17. ff. de origin. iur. Ex iiſque vnum à Tito Cæſare detractum eſſe Suetonius autem in Claudio: Iuriſdictionem de fideicommiſſis, inquit, quotannis & tantum in vrbe delegari magiſtratus ſolitam in perpetuum, atque etiam per prouincias, poteſtatibus demandauit. Sed hæc facile eſt ex Fabij verbis explicare qui libro tertio capit. 6. ſic ſcribit, Non debes apud Prætorem petere fideicommiſſum, ſed apud Conſules. Maior enim Prætoria cognitione ſumma eſt, quæritur an maior ſumma ſit, &c. Quo ex eo loco intelligitur, fideicommiſſorum iuriſdictionem ita partitam fuiſſe, vt Prætor vſque ad certam ſummam cognoſceret, de maiore conſul ius diceret. Vlpianus id quod diximus perſpicue confirmat. capit. Inſtit. 25. Fideicommiſſa, inquit, non per formulam petuntur, vt legata: ſed cognitio eſt Romæ quidem Conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur: in prouinciis vero, Præſidum Prouinciarum De prætore fideicommiſſario Imp. l.2. C. qui potior, in pignor. Paulus in l. quæſitum 78. §. penult. ff. de l.3. & l.4. in fi. ff. quibus ad libert. Vlp. in l. ſicuti legatum 92. de cond. & demon. Prat.

Prætor fiſcalis ab Imperatore Nerua creatus eſt, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, vt Pompon. ſcribit in l.2. §.18. ff. de orig. iur.

Prætor peregrinus, vt Pomponius ſcribit in l.2. ff. de origin. iur. creatus eſt propter magnam peregrinorum turbam, vt inter eos ius diceret: cum vrbanus Prætor ſatisfacere vtriſque non poſſet, Eum autem reperio in epitome Liuij libro 19. ann. 510. primum creatum fuiſſe, & Peregrinum dictum, quod inter ciues & peregrinos ius diceret. Itaque video apud Liuium ſemper vrbanam iuriſdictionem, ei, quæ inter ciues & peregrinos eſt, opponi, vt libr. 22. Romæ iuris dicendi vrbanæ ſors Pomponio: inter ciues R. & peregrinos P. Furio Philo euenit. Et libro 33. Prætores deinde prouincias ſortiri, L. Apuſtius Fullo vrbanam iuriſdictionem, M. Acilius Glabrio inter ciues & peregrinos. Et libr. 40. Iuriſdictio vrbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio euenit. Et libro 41. Prætores L. Papyrius Maſo vrbanam, M. Aburius inter peregrinos ſortiti ſunt. Et libr. 42. Prætores deinde prouincias ſortiti ſunt, A. Atilius Serranus vrbanam, C. Cluuius Saxula inter ciues & peregrinos. Honoratiorem autem vrbanam peregrina fuiſſe Appianus & Dio non obſcure ſignificant: ille libr. de bellis ciuilibus 2. vbi ſcribit, Brutum & Caſſium Prætores deſignatos inter ſe contendiſſe, vter iuris inter ciues dicundi poteſtatem obtineret: hic autem libro 42. vbi narrat Prætorem Cæcilium indigne tuliſſe, quod Cæſar eam prouinciam collegiæ Trebonio dediſſet. Omnibus autem Præturis Præſtantiorem & gratioſiorem fuiſſe in orat. pro Muræna perſpicue demonſtrat. Sed quæri ſolet, quid inter vrbanam & peregrinam Præturam interfuerit. Hotom. tres fere differentias ponit. Prima hæc eſt, quod (vt modo diximus) ſoli ciues Romani agere apud vrbanum poterant: peregrini non poterant. Altera, quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaque (vt eſt in orat. pro Flacco) cum Græcus homo Heraclitus à C. Plotio ſenatore mancipia quædam petiiſſet, & fore videret, vt iudex ſumptus ſententiam ſecundum Reum diceret, & ab eo iudice abiit, & quod iudicium lege non erat, cauſam totam reliquit. Quod cum ita ſit ſequitur ciues Romanos neque ſuos liberos emancipare, neque alienos adoptare, neque ſuos ſeruos manumittere, neque in iure cedere, neque bon. poſſeſſionem, tutorémve ciui Romano impuberi poſtulare apud eum potuiſſe: denique vt rem vno verbo complectar, legis actionem eum Prætorem non habuiſſe. Falſum autem eſt (vt idem obſeruat) quod quidam ſcribunt eum de pecuniis repetundis quæſiſſe. Nam Aſconij locus in orat. Cic. contra competitores quo ſolo argumento nituntur, longe alio pertinet. Scribit enim Antonium cum magiſtratum adhuc nullum obtinuiſſet, ſed equitum turmas de Syllano exercitu nactus eſſet, Græcos ſpoliaſſe: ideóque ad M. Lucullum Prætorem, qui ius inter peregrinos dicebat, à Græcis in ius eductum eſſe: non igitur Repetundarum iudicium illud erat, ſed iniuriarum potius: quæ cum atrociores eſſent, dignæ viſæ ſunt, de quibus Prætor ipſe inter ciues & peregrinos Græcos homines cognoſceret. Tertia differentia eſt, quod Prætor vrbanus edictum in albo proponebat, quibus de rebus ius anno ſuo dicturus eſſet: cum alter nuſquam, quod ſciam, legatur propoſuiſſe. ſed (vt opinor) ex vrbano edicto ius dicebat. Prat.

Prætores Prouinciales creati ſunt circa ann. 519. Sicilia & Sardinia capitis, atque in prouinciarum formam redactis, quemadmodum Solin. capite 21. & Liuius epit. 20. prodiderunt. Pompon. autem in leg.1. de orig. jur. Capta Sardinia, inquit, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi prouincia, totidem Prætores, quot Prouinciæ in ditionem venerant, creati ſunt. Poſt autem moris fuit, vt cum armis tutandæ prouinciæ viderentur, eo ſtatim & conſules & Prætores inito magiſtratu mitterentur. Tandem etiam inſtitutum eſt, vt qui conſulatu aut Prætura abiiſſent, eo cum ſummo Imperio proficiſcerentur: illíque Proconſules ſiue Proprætores, (tametſi verbis hiſce nonnunquam veteres abutantur) appellarentur. Demonſtrat enim in Verrinarum commentariis Hotom. moris fuiſſe, vt cum à Senatu decretæ & conſulares & Prætoriæ prouinciæ fuiſſent; tum conſules inter ſe, itémque Prætores prouincias ſortirentur, aut inter ſe vero Compararent. Conſules autem id adhuc deſignati, & antequam magiſtratum inirent, facere ſolebant: quemadmodum ex oratione de Prouinc. Conſul. Salluſtio in Iugurth. & innumeris Liuij locis intelligitur. Prætores vero, quo tempore magiſtratu abibant id factitaſſe ſignificat

locus ille Verrinæ 4. Qui ſimul atque ei ſorte prouincia Sicilia obuenit, ſtatim Romæ, & ad vrbem antequam proficiſceretur, quærere ipſe ſecum, & cogitare cum ſuis cœpit, quibuſnam rebus in prouincia maximam vno anno pecuniam facere poſſet. Prat.

PRAETOR tutelaris primum à M. Antonino philoſopho creatus eſt, quemadmodum Iulius Capitoliuus ſcribit, cum antea tutores à conſulibus poſcerentur, vt diligentius de tutoribus tractaretur. Quantum autem ex Iuſtiniano intelligimus, officium eius erat, vt cogeret tutores & delatam tutelam recipere, & rem pupilli ſaluam fore ſatiſdare. Erant & Prætores de liberalibus cauſis cognoſcentes, l.1.C.ſi mancip.ita veniret, l.3.§.1. l.3.ff.de liber.cauſ.Iuſtinian.Nou.13. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐπάρχων εἰσὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς οἱ τῶν ἐλευθεριῶν, καὶ τῶν ἐπιτρόπων, καὶ τῶν πιστῶν προκαθήμενοι Prat.

PRAETOR vrbanus, qui ius inter vrbanos dicebat. Quamuis ex verbis l.12.tab. colligitur, eum qui potius iuſſiſſe indicare. Præerat enim ſortitioni iudicum, & ſubſortitioni, hoc eſt, per ſortem & fortuitum euentum deſignabat ex decuriis & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumque nomina in albo ſuo deſcribebat. Spieg.

PRAETORES militares, Impp. Romani appellarunt ab eo, quod exercitui præirent, cum Varro libr.3. de ling.Lat. Iuſtinian.in Nou.conſtat.24.& 25.ſcribit, ὅθεν, ait ille καὶ τὰ δικαστήρια, καὶ κατὰ χώραν στρατόπεδα κατέταξαν. Briſſ.

PRAETVRA onus fuit ſenatorium, Nou. The. ne dec.ad ſenat. dign.aſp. Hanc enim dignitatem ſenator qui ſuſcipiebat, ſuis ſumptibus circenſes & ſcenicos ludos exhibebat: Boet.3. de conſolatione. Prætura, inquit, magna olim poteſtas, nunc mane nomen & ſenatorij cenſus grauis ſarcina, vbi vulgo male legitur præfectura, ſicut & in leg.1.C.de prætor.& honor.prætur, & in l.vlt. C.de ſilent. Conſtituit autem Martian.in d.l.1. Ne ſenatores, viri clariſſimi & ſpectabiles, ex prouinciis, in quibus ſedes ſuas conſtituerunt, ad præturæ munus deuocentur. Cuiac.ad d.l.1.

PRÆTORIA in conſtitutionib. intelliguntur domus magnificæ præſidum iudicumve cauſa in vrbib. extructæ, l.13. C.de epiſc. & cler.l.pen.C.de offic.rect.prou. l.3.Cod.de oper.publ. leg.3. Co. de met.& epid.l.fin.C. Th.de offi.omn. jud. Vopiſc.in Aurel. Forum nominis ſui in Hoſtienſi ad mare fundare cœpit, in quo Prætorium publicum conſtitutum eſt. Briſſ.

PRAETORIVM ideo imperatoria domus dicta eſt, vt monet Alc.de verb. ſign. quod quemcunq; militum imperatorem antiqui prætorem dixere. Sicut & principium pro principis tabernaculo accipitur l. offic. in fin.ff. de re milit. Sed & Prætorium veteres appellarunt partem villæ lautius ædificatam, & patris familias habitationi relictam. leg.2. ff. de ſer. ruſt. præd. l.12. de vſu & habitatione. l.83.§.1.l.91.pater.de leg.3.l. 35.§.Cajus.ff.de leg.2.l.13.§.vlt.ff.de iniur. Pallad.libr.1.cap.8. Suet.in Calig.c.27. Tertull.in lib.de Idololat. Et D.Hieron. teſte Rhenano lib.2. aduerſus Iouinianum dolium illud verſatile Diogenis eleganter prætorium vocat. Nam vt in vrbe ſolius principis domus prætorium appellabatur, reliquorum ciuium non item, ne vel hac vna re principis dignitate participarent. Sic in villis ruſticis, in quibus fere quiſque dominum tantum habet in ſuos, quantum princeps in ſuos ſubditos habet, prætorium dixerunt, vbi ſcilicet quaſi rex villæ & princeps habitaret. Prætorium igitur hoc vrbanum prædium eſt, quia voluptati habitationique domini deſeruit ſolum non etiam villaticæ familiæ aut cætero omni ruſtico inſtrumento. Quod ſi his quoque ſit opportunum, quod eius vſum dominus colono ſuo, & ruſticis operis communicatum voluit, erit ruſticum prædium, quia ruſticis reditus cauſa habetur. Connan. lib.4.c.10.num.6. Adde Forcat.in Necyon.dial.16.num.13.

PRAETORIA cohors dicta fuit, quæ à prætore, hoc eſt, à Conſule nunquam diſcederet in bello, ob cuſtodiam corporis, teſte Feſto. Africanum autem inter omnes primum delegiſſe ſibi aliquot fortiſſimos, qui lateri ejus adhærentes, omnib. aliis muneribus vacarent, ſtipendioque maiore honorarentur, literis proditum eſt, quanquam aqud alios multi id antea quoque feciſſent. Quem morem ſecuti ſunt omnes, tum in bello, tum domi, præſertim ortis ciuilibus diſcordiis. Iulius Cæſar propter inimicos aliquandiu vſus eſt cuſtodia corporis, & prætoria cohorte Hiſpanorum. Tandem nimia quadam confidentia, maluit ſemel inſidias vndique imminentes ſubire, quam cauere ſemper, Ideoque cuſtodiam remouit, & haud dubie inimicis maximam inſidiandi anſam præſtitit. Old.

PRAETORIA porta in caſtris erat, quæ exercitus ad prælium educebatur. Prat.

PRAETORIAE actiones ſunt, qua ab honote & magiſtratu prætoris Honorariæ quoque dicuntur: quod ab ipſo prætore ex Iuriſdictione, vel adiuuandi, vel ſupplendi, vel corrigendi Iuris Ciuilis gratiâ fuerint introductæ, propter publicam vtilitatem, quam vſus rerum, & experientia quotidie docuit. Prætores, æquitatis ſemper ſtudioſos, l.ius autem ciuile, ius prætorium, ff.de juſt.& jur. Spieg.

PRAETORIAE actiones non plus anno vixerunt, niſi quę poſtea principum conſtitutionibus ſunt factæ diuturniores. Conn. l.1.c.15.n.2.

PRAETORIAE ſtipulationes ſunt, quæ à mero Prætoris officio iuriſdictioneque veniunt. l.5.§, prætoriæ. l.52.ff.de verb.oblig. toto tit. de Prætor. ſtipul.l.37.ff. de oblig. & act.l.10.§.1.ff. de compenſario. Briſſ.

PRAETORIARVM ſtipulationum tres videntur eſſe ſpecies: iudiciales, cantionales & communes. Vlp. leg.1.ff. de prætor.ſtipul. Old.

PRAETORIS cognitio, ſæpiſſime dicitur pro cognitione cuiuſlibet iudicis, & prætorium pignus appellatur, tametſi ab aliis iudicibus decretum ſit. leg.1.& leg.2.C. de prætor.pign. Erat enim olim apud prætorem ſumma iudiciorum iudicumque conſtituendorum poteſtas. Sic intelligendus tit. de diuiſ.ſtipul. Spieg.

PRAETORIVM ius eſt quod Prætores introduxerunt adiuuandi, vel ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam: quod & honorarium dicitur ab honore prætorum ſic dictum. Nam & ipſum ius honorarium quaſi viua vox eſt iuris ciuilis &c. Connan.lib.1.cap.15.num.1. huic adde Bald. commen. ſuper Inſtit. Iuſtin.lib.3.titul.9. de bonis poſſeſſ.&c.

PRAETORIVS is dicebatur, qui prætura functus eſt: prætorium quod ad Prætorem ſpectat, ceu prætoria cohors. Erant & prætores militares, quibus non ſecus quam vrbanis popul. Rom. initio magiſtratus munera quædam dabat, follem, glebam, clauim, quæ poteſtatis erant ſigna. Vide Valturium in dictione, Prætores lib.8. Spieg.

PRAETORIVS tutor: qui olim quando lis inter tutorem & pupillum ſuboriebatur, à prætore dati ſolebat: ſic dictus quod à prætore daretur. Theop.§.ſi inter tutorem.Inſt.quib.mod.tut. fin. & ibidem Aldobrandinus.

PRAEVALENTIA, præſtantia, precij ac valoris exuperantia, Paul.in l.in rem actio, §.1. ex quibus mea res, ait, per præualentiam alienam rem trahit. Hot.

PRAEVALERE dicitur quod præponderat, quod potius potentiúſque eſt, ac vincit, Auctoritas Serui Præualuit, leg.69. ff.de euictionibus.

PRAEVARICARI verbum dupliciter accipitur in iure ciulli. Præuaricari imprimis dicitur, qui veras probationes & accuſationes omittit, falſas probationes & rei defenſiones admittit & colludit cum reo, l.1.§.præuaricatorē, 1.ad SC.Turpill.l. athletas, de his qui not.infam. l.præuaricatores, de verb.ſign. leg.1. huius tit. Plin. lib.18. cap.19. ait ab aratoribus hoc nomen deductum eſſe. Idque veriſimilius eſt quam quod dicitur à Ioan. Cro. ab aratoribus dicitur præuaricari cum à ſulcis aberraret. Hinc nomen in ius Ciuile inductum eſt. Altera ſignificatio eſt, quæ pertinet ad Aduocatum, qui corruptus eſt, quique prodit cauſſam. In paratit. quærit Cicero an verbum hoc ad eum pertineat tantum, qui accuſatorem corrupit. Sed præuaricationis nomine vtriuſque continetur apud Ioannem Crot. in leg.1.hoc tit. Accuſator qui præuaricatur in iudicio publico imprimis notatur infamia, leg.1. d.tit. de his qui not.infam. Idque edicti verbis expreſſum eſt. Præuaricationis autem iudicium cum refertur ad accuſatorem corruptum, publicum iudicium eſt, vt docet Macer, in leg.3.§. Si prodiderit cauſam Aduocatus, non publicum eſt iudicium. Differt autem hic præuaricator ab eo, qui deſiſtit ab accuſatione, qui incidit in pœnam Senatuſconſulti Turpilliani, l.3. §. Pœna quinque librarum eſt auri Senatuſconſult. Turpill. Et propterea hic locus eſt notandus, quia in toto iure Ciuili, nec ſub tit.1. De Senatuſconſulto Turpilliano eius Senatuſconſulti pœna exprimitur. Augetur tamen nonnunquam ex cauſa hæc pœna, vt dicitur in l.abſentem 1.de pœnis. Accuſator de præuaricatione conuictus, poſtea ex lege non excuſat l.5.hujus tituli. Punitur etiam extra ordinem leg.1. & 2. In reum autem corrumpentem accuſatorem hæc pœna conſtituta eſt, quod pro condemnato habeatur præterquam in ſanguine. Nam ignoſcendum cenſuerunt Iuris authores ei qui ſanguinem ſuum qualitercúnque redemptum voluerit, vt dicitur in leg.1.de bonis eorum, qui ante ſentent. Et hac ratione ſit, vt liceat tranſigere in capitalibus criminibus, l.tranſigere, Co.de tranſactionibus. Secundum genus præuaricationis pertinet ad Aduocatum, prodentem cauſam aduerſarij, in leg.1. hoc titulo, qui etiam punitur pœna extraordinaria, puto eum non notari infamia: id enim nec edicto prætoris de his qui notant. infamia, nec vlla alia lege expreſſum eſt, quia hoc in judicium publicum non eſt, l.tertia, hoc titulo. Si aduocatus conuictus ſit præuaricationis ſententia ipſo iure reſcinditur, quæ lata eſt propter huiuſmodi præuaricationem. Et id vulgo creditur, nec ratione caret, l.1. Cod.de aduoc. diuerſ. jud. Eſt caſus ſingularis vbi ſententia ipſo iure reſcindirur ſine appellatione. Hic quæri ſolet, an ſi minor ſit, cuius cauſſa prodita eſt, ita ſententia ipſo iure videatur reſcindi, vt reſtitutione opus ſit, quod reſtitutionis nulla mentio fiat

tio fiat, d.l.Cod.de aduoc.diuerſ.jud. An vero reſtitutio in integrum petenda ſit? quod videtur probare l.minor autem, §.1. de minoribus. Variant hoc titulo interpretes, & mirum in modum ſe torquent. Id mihi videtur probabilius eſſe, reſtitutionem in integrum opus non eſſe, niſi quis malit de præuaricatione agere, & contra aduocatum eo nomine agere. Si ergo aduocatus præuaricationis accuſatus conuictus ſit, nulla opus eſt in integrum reſtitutione: Si vero abſolutus, pœna eſt talionis ſtatuta in eum, qui temere præuaricationis aduocatum ſuum inſimulauit, dict. leg.1. Cod.de aduoc. Tutius ergo eſt & ſatius in integrum reſtitutionem petere, vt cognita cauſa ſi præuaricationis conuictus ſit, aduocationis reſtitutio fiat. Si conuictus non fuerit, non propterea incidet in pœnam talionis actor, &c. SEILERVS ex Lecturis Duareni ſub titul.de præuaricationibus.

PRÆVARICARI eſt vera crimina abſcondere, l.1.ff.ad SC.Turpill. vet.gloſſ. Præuaricari, [illegible]. Briſſ.

PRÆVARICATIO eſt ab officii ſui præſcriptione deflexio atque alteratio, ſiue malitia, ſiue imprudentia. Vide Catanæum Comment.1. Spieg. Idem in effectu ſentit Cuiac. obſeruat.lib.10. cap. vlti. dum præuaricationem definit his verbis: Præuaricatio, inquit, eſt tranſire dicenda, vel curſim & breuiter attingere quæ ſunt inculcanda, infigenda, repetenda. Dicitur autem. Præuaricatio Græcis [illegible]. Hot.

PRÆVARICATOR opponitur vero accuſatori. Eſt enim præuaricator is, qui dum fingit ſe accuſare, id agit potius, vt reus abſoluatur. Præuaricator (inquiunt critici) [illegible], id eſt parco & alludo tibi. Præuaricator reo, [illegible], ſubmitto me reo, vel plenius. Præuaricator eſt accuſator, qui in judicio publico abſolutioni incumbit non damnationi, quaſi varicator, vt ait leg 1. ff.de præuat. i.c. [illegible] vt auctores Baſil. interpretantur, cui interpretationi conſentit notatio Labeonis in l.athletas, §.præuaricator, ff de his qui not.infam. à varia certatione, & Ciceronis, quod in contrariis cauſſis quaſi varie poſitus eſſe videatur. Feſtus à prætergrediendo, cui conuenienter critici, præuaricat, diuaricat, varicat, [illegible]. Cujac. Obſeruationum lib.9.c.vlt.in prin.

PRÆVARICATORES eos appellamus, inquit Vlp. qui cauſſam aduerſariis ſuis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt, à varicando enim Præuaricatores dicti ſunt, l.præuaricatores 112. vbi vide Alc. Brech. & Gœdd.ff.de verb.ſign. In quam eandem ſententiam illud eſt Cicer. in Paratit. Vt ſi in reo pecunia abſoluto, rurſuſque reuocato, præuaricationem accuſator eſſe definiat omnem judicij corruptelam ab reo: defenſor autem non omnem, ſed tantummodo accuſatoris corruptelam ab reo. Item, Defenſor autem verbi vim ex nomine ipſo reperiet: quod ſignificat eum, qui in contrariis cauſis quaſi varie eſſe poſitus videatur. Hot.

PRÆVENIRE, interdum occupare eſt: & ita præuenire dicitur qui prior agit accuſatus. Si maritus præuenerit accuſareque inſtituerit, l.4. ff.ad l.Iul. de adult.

PRÆVENTIO dicitur, cum eiuſdem rei perſonæve juriſdictio penes duos judices eſt, & alter cognoſcere prius cœpit. Præuenitur quandoque per in jus vocationem, quia prior in jus vocauit: quandoque litis conteſtatione, quandoque libello, quandoque ſententia, Bart.ponit in leg.ſi plures, ff.de leg.1. Specul. titul. de reſcript. præſentatione, §.5.verſ.item quod minus, vide Felin.in c.cum M. Ferratienſis de conſt.in antiq. Dd. in l.ſi quis poſteaquam ff.de judic. & Canoniſtas c.pen. extr. de for. compet. Prat.

PRAGMATICÆ ſanctiones apud Imper. Anaſtaſium in l.omnes 6. C.ſi contra jus vel vtil.public.& apud Imp Zenonem in l.vnic. in princ. C.de monopol.& conuent. negotiator. ſunt, quæ fiunt de conſilii ſententia ſolenniter ad ſuggeſtionem alienam preceſve: Vulteius ad §.ſed & quod principi 7.numer.10. Inſtit. de jure natural. Vel vt vult Hotom. dicuntur principum reſcripta non de priuatorum negotiis, ſed corporum, ordinum & collegiorum cauſis de conſilij ſententia emiſſa: inde, vt opinatur, deducto verbo, quod pragmaticis & viris peritis in conſilium adhibitis interponantur. Sic enim inquit Zeno Imp. in leg.vniuerſa §.1. Cod.de diuerſ. reſcript. & pragmat. ſanct. Pragmaticas ſanctiones non ad ſingulorum preces ſuper priuatis negotiis proferri, ſed ſi quando corpus, aut ſchola, vel officium, vel cura, vel ciuitas, vel prouincia, vel quædam vniuerſitas hominum ob cauſam publicam fuderit preces manare decernimus: vt in his etiam veritatis quæſtio reſeruetur. Vide Gothofred.ad rubr. Cod.eod.titul. de diuerſ.reſcrip. & pragm.ſanct.

PRAGMATICA ab annotatione differt hoc modo pragmatica fit de conſilij ſententia ſolenniter ſuggeſtione aliena precibuſve, leg vltim. Cod.de prox. ſacr.ſcrin. Adnotatio ad libellum breuiter annotato nomine principis, vt Nou.Valent. de hom. ca.fa. in qua illud ſingulare eſt quo vtimur, ſine adnotatione Principis cædem caſu vel ſui tuendi cauſa factam non purgari, quod confirmatur hoc Philonis loco 1.de vita Moyſis: [illegible] Sic vero judex alias per adnotationem, alias cognitionaliter lites diſceptat. Nouel.86. adnotationem ita definit Theodorus: [illegible]. Ex Cujac. ad l.omne ſemen 2.in fin. C.de pet.bon.ſubiat.

PRAGMATICA eſt illa conſtitutio, quam conſtituit Imperator habito prius tractatu cum principibus. Briſſ.

PRAGMATICI, erant homines quidam forenſis profeſsionis, qui cauſarum actores iuris ignaros monebant interdum, iuris reſponſa, actionúmque formulas ſubminiſtrantes: quaſi admonitores poſtici, dicendorúmque ſuggeſtores, cum ad iuris diſceptationem ventum erat. Olim autem pragmaticis forum Romanum non vtebatur. Itaque pragmatici non ſunt, qui pragmaticas ſanctiones ſcribunt, vt Accurſ.ſentit. vide Bud.in annotat.poſter.ad leg. moris, ff.de pœn. Sp. Hoc autem à ICtis differunt pragmatici, quod ſpecies à genere: Itaque Græci pragmaticos iuris interpretes appellant, vt ait Quint. libro 3. c. 6. Vt pragmaticus, inquit, ſi iuris ejus quod in ordine iudiciorum cautionibus & formulis verſatur, peritus: cum ICtus etiam de negotiis de quibus certum ius erat nullum, conſuleretur: veluti, vt ſcribit Quint.de verb.proprietate, aut æqui diſceptatione, aut voluntatis conjectura. Vlp.in leg.9.§.1.ff.de pœn. Solet autem ita vel iuris ſtudioſi interdici, vel aduocatis vel tabellionibus ſiue pragmaticis. Cic. lib.de orat.1. Itaque non vt apud Græcos, infimi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudiciis oratoribus ij qui ab illis pragmatici vocantur. Fab. libro 2. cap.3. Neque ego ſum noſtri moris ignarus, oblitúſve eorum qui velut arculas ſedent, & tela agentibus ſubminiſtrant, neque idem Græcos quoque neſcio factitaſſe vnde nomen his pragmaticorum datum eſt. Hot.

PRAGMATICARII ſunt, quorum ingeniis & mentibus committuntur pragmaticæ ſanctiones, Cujac.ad rubr. Cod.de prox.ſacr.ſcrin. lib.12.

PRASINVS color dicitur viridis, ſeu porraceus color, Plin. lib. hiſt natur.c.vlt. praſinum colorem pro viridi poſuit, & porraceo: Græci ſiquidem πράσον porrum dicunt, & ab iiſdem πρασιά viriditas appellatur. Vnde & praſina factio. Nam quatuor apud priſcos erant factiones: factio veneta, factio praſina, factio alba, & factio roſea, à coloribus ita nuncupatæ. Caſſiod. quatuor colores harum factionum cum partibus anni quaternis aſſimilat. Praſinus qui viridis erat, virenti veri dicatus erat. Roſeus flammeæ æſtati, venetus nubilæ hyemi, albus pruinoſo autumno. Tranquillus autor eſt, à Domitiano quatuor hiſce priſcis factionibus duas additas, alteram aurati, alteram purpurei panni: hæ pernicitate curſus inter ſe decertabant, fauoréque populari ſiue Imperatorio ex his vna præualebat, Pianti ætate, vt remur, albata. Ioh. Baptiſt.in comm. epiſt. Sidon. Apoll.ad Heſperium. libr.2. adde Goth. ad leg.2. Cod.de of.præ.vrb.

PRATVM eſt, inquit Vlp. in l.pratum 31. vbi Gœd.in com. ff.de verb. ſign. in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus eſt non cultura, non ſemine, non plantis, neque raſtris, &c. Ex eo dictum quod paratum ſit ad fructum recipiendum. A parando enim pratum dictum volunt Latin. ling. auth. Et refert Colum. libr.2. c.17. veteres Romanos prato nomen dediſſe, ab eo quod protinus eſſet paratum, nec magnum laborem deſideraret: Varro quoq; li.1.de re ruſt. cap.7.tradit, antiquos prata parata appellaſſe. Prata inquit Plin. lib.18.relinqui debent in læto ſolo, vel irriguo, vel humido: eaque aqua pluuia rigari via public. Propterea pratum Græci λειμῶνα vocant [illegible]. Cæduntur autem prata, autore eodem Plinio circa Cal.Iunij. Pratum, vult Vlp. l.forma ff.de cenſibus. dici atque æſtimari, quod intra decem annos lectum ſit. Quocirca ſi ſtatuto aut lege prohibeatur, pecora duci in prata, intelligendum etiam erit de campo quantumlibet inculto. Brech. in d.l.pratum.

PRAVVM & rectum contraria ſunt.

PRECARIA, quæ & ad precarium conceſſio dicitur, cujus fit mentio in ca.precariæ cauſ.12. quæ,2. & extra in tit.de precar. omnino differt à precario quod tractatur ff. de preca. Precariam quidam, Accurſio teſte, interpretati ſunt emphyteuſim, alij aliter, vt non immerito ſcripſerit Cujac. 4. obſ. inter interpretes non ſatis conſtare, quomodo hæc accipienda ſit: Sane quin ab Eccleſiaſticis ſit excogitata, mihi dubium non eſt, & excogitandi illius hæc mihi videtur fuiſſe occaſio. Prohibita erat rerum Eccleſiaſticarum alienatio: ſpecies alienationis extra controuerſiam etiam eſt emphyteuſis, vt ita res eccleſiaſticæ in emphyteuſim dari non poſſint. Ne igitur contra prohibitionem illam fieret, excogitarunt Eccleſiaſtici nouam quandam rationem, non quidem alienandi vere ſed alienandi quaſi: Eaque eſt, vt Eccleſiæ œconomus rem Eccleſiæ alicui daret, vt ea vteretur frueretur quod vixerit, vel ad certum tempus, ídque gratis, vel conſtituta certa mercede, ea tamen lege, vt is cui res ita dabatur, viciſſim aliam rem ſuam eiuſdem precij donaret Eccleſiæ, vſufructu tamen ſibi retento;

quoad vixerit ipſe, vel ad certum tempus, vt nimirum vſufructu finito ſecundum legem conuentionis plena proprietas vtriuſque rei tranſiret ad Eccleſiam. Quin in rem Eccleſiæ hoc fiat, non eſt dubium. Nam acquitit interim aliam etiam rem eiuſdem precij, licet ea non ſtatim vtatur. Hic nulla fit mentio meliorationis, ficut fit in contractu emphyteuſeos: nec vllum transfertur dominium in accipientem, ſed tantum vſusfructus: nec ſemper præſtatur penſio annua, ſed interim precariæ ſunt gratuitæ, & precariæ pleruinque quinto anno renouantur, vt docuit Cujac. in com.de feudis lib.1. tit.5. Vult. in comm. Inſt.ad §.adeo autem 3.n.11.de locat.

PRÆCARIA ſeu precatiua verba appellantur, quæ non directa, nec imperatiua ſunt, ſed inflexa & rogatiue concepta, l.2.& l. 4.C.de cod.l.14. C.de fideic. l.41.§.cum filio,ff.de vulg.& pup. l.24. C.de fam.erciſc. l.10. C.de collat. l.vlt. C.de falſa.cau.ad l.15. C.de teſt.l.11.& l.13. C.de fideic.libert.Qualia ſunt,Rogo, peto,mando,deprecor,volo, cupio, deſidero, iniungo,opto,fideicommitto, exigo, ſcio te reſtituturum, credo, vel ſpero te daturum. Paul.l.5.ſent.tit.1.l.2. C.de lega.l.118.ff.de leg.1.l.35. ff. de auro, arg. Nam qui ita loquitur, nihil imperioſe facit. vel ordinat, ſed preces adhibet, & obteſtatione magis quam iuſſione vtitur. Hæc verba fideicommiſſa dicuntur, l.69.§.vlt. de leg.2. l.11.§.1.de leg.3.Fideicommiſſa enim precatiuo modo relinquuntur, vt Vlp. Inſtit.tit.24.ait,i.vt Iſid. libr.5.c.24.tradit,non directis verbis, ſed precatiuis. Briſſ.

Sic precariam ſubſtitutionem fideicommiſſariam accipimus in leg.16. C.de pact.& precariam voluntatem in l.66. de legat. 2.Briſſ.

PRECARIVM eſt, ait Vlp. quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiu,quamdiu is qui conceſſit patitur, l.1. ff.de precario,vel ſic:Precarium conceſſio rei eſt,vel poſſeſſionis,quam precib. ita impetrauimus, vt vteremur, quandiu libuiſſet concedenti, vel creditum vtendi re,aut iure alieno, vſque dum licuerit nobis per eum qui credidit. Inter precarium autem & commodatum has reperio differentias. Precarium primum rerum immobilium ac iurium cauſſa inſtitutum videtur l.2. & 3. ff.eod. Commodatum autem ad res mobiles proprie pertinet. Et commodatum ab initio voluntatis eſt, ſed poſtea fit neceſſitatis: at in precario ſemper manet libera voluntas repoſcendæ rei. Qui precario concedit, dare ad tempus videtur. itaque donationis & liberalitatis genus appellatur in leg.1. & l.quæſitum, 8.§.3 & l.interdictum,14. ff.eo.eoque cum quis de re ſibi reſtituenda cautum habet, precarium interdictum ei non competit, l.& habet, 15.§.3. Qui vero commodat, longe ab omni donationis ſpecie abeſt, ſibiq; cauere de reſtituendo conſueuit. Cui precario conceſſum eſt, poſſeſſionem habet, l. 4 §.1.d.l.& habet,§.4.eod. Commodatarius vero non poſſidet. Precario vtens, dolum tantum & latam culpam præſtat,l.quæſitum, 8. §.3. eod. Commodatarius vero, etiam leuiſſimam. Precarium magis ad donationis & beneficij, quam ad negotij contracti cauſſam ſpectat, eoque nulla eo nomine iuris ciuilis actio eſt, dict. l.interdum, Commodatum autem contractus eſt, ſuámque iure ciuili actionem habet. Ex precario, tum interdictum,tum incerti condictio præſcriptis verbis quæ bonæ fidei eſt,conceditur, leg.2.& l.duo, 19.eo,ex commodato vero ciuilis actio tantum. Commodatum vſus certi cauſſa fit cum aliquo tempore expreſſo vel tacito nec niſi eo expleto reuocatur. Precarium nec vſus certi cauſa fit,& quouis tempore reuocatur. Hæc ex tit. de precario ſummatim. Hot. & Prat. adde Cujac. 4.obſ.7.

PRÆCARIO rogare, dare, accipere, ducere, frequenter in Pandectis legimus,l.1.§.ex contrario, l.10.l.21.& 36.ff.de acq.poſſ. l.18.ff.com præd. Præcario autem habere,poſſideréve intelligitur, qui poſſeſſionem vel corporis vel iuris adeptus eſt, hac ſolummodo cauſa, quod preces adhibuit, & impetrauit precibus vt ſibi poſſidere aut vti liceat, & qui finito tempore ad quod precarium rogauerat patiente domino poſſedit, leg.2. §. vlt.cum l.ſeq.leg.4 in fin.ff.de precar. Et apud Paul lib.5.ſent. tit.6. Eóque modo in interdictis, precario poſſidendi, vtendi, ducendíque verba intelligenda ſunt, l.1. ff.vti poſſid. l.1.de ſuperfic. l.1. de itin.actúque priuat. l.1.de aq.quotid. l.1.de riu.l. 1.de cloac. Ad quorum exceptionem alludere videtur illud Terentianum Eunucho, Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas. Briſſ.

PRECATOR, qui pro altero intercedit, vel poſtulat. Itaque improprie in Conſtit. prin.occurrit. Ab Imp. pro ſeipſo petente ponitur, l.& ſi legibus, C.ſi contr. ius vel vtil. public. vbi dicunt, mendax precator careat impetratis. Spieg.

PRECES paſſim in Conſt. Imp. pro libellis ſupplicibus ſiue poſtulatis ponit, l.2. C.de vſufr.l.5. C.de impub.l.9. C.de li.cauſ. l.10. & 17. C.de rei vindic. Hinc tit.de precibus Imp.offer.in C.& formula illa, Si preces veritati nitantur. Prat.

PRECES fundere, ſupplicare eſt. Is contra quem preces fundis, l.5. C.de rer.permut. Sic & componere preces, & mentiri in precib.accipe apud D.Aug.tract.7.in c.1.D. Ioan.Briſſ.

PRETIA rerum non ex affectu ſed communiter ſtatui debent, l. pretia rerum 63. in pr. ff.ad leg.Falcid. Gœdd. ad leg.hæc verba 193.n.2.de verb.ſign.

PRETIA foreuſia interpretatur Gothofr. ad l.fin. §.fin. C.de admin.tut. vſitata eo in loco, in quo diſtrahuntur.

PRETII modicitas ea intelligenda eſt, quæ circa dimidiam veri valoris eſt, Corraſ.3. Miſcel.9.nu.9.

PRETII hæc ſunt adiuncta,æquum,juſtum,verum,ſuum,& contra iniquum,immenſum,immodicum.

PRETIOSVS dicitur, qui magni pretij eſt.

PRETIOSIOR facta res, dicitur, cuius pretium ob impenſas in eam factas,auctum eſt. Briſſ.

PRETIOSVM & vile aduerſantur,

PRETIO deprauatus, l.vlt. Cod.de pœn.jud.qui mal.judicau.De eo, inquit, qui pretio deprauatus, aut gratia, aut perperam iudicauerit. Spieg.

PRETIOSISSIMAS picturas licet habere in pariete communi. l.quidam Iberus, ff.de ſeru.vrb.præd. Spieg

PRETIVM id appellari Varro authot eſt,quod æſtimationis emptioniſque cauſa conſtituitur. Dictum quaſi peritium? quia ſtatui debet ex opinione communi eorum, qui iſtarum rerum periti ſunt,non prout cuiq; videtur, Gœdd.ad l.hæc verba 193. nu.2.ff.de verb.ſign. & Ræuard. l.imaginar.venditio,ff.de reg. juris. Aliis videtur ab antiquo verbo Procire dictum, quod petere ſignificat:licet recentiores Grammatici,quaſi præitium dici ſentiant: Eſt autem ad tranſlationem domin.j neceſſarium, vt precium vel ſit ſolutum, vel emptori creditum ad tempus: aut quod alio modo ſatisfactum fuerit venditori, §. venditæ, Inſtitut. de rer.diuiſ. l.quotiens C.de rei vend. Obſeruandum, quod qui precio fruitur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re fruitur, teſte Cajo, l.quia qui ff.de vſufruct. Spieg.

PRETIVM facere dicitur, qui rei,quam venalem habet,pretium ſtatuit, definit. Briſſ.

PRETIVM formale apud Vlp. in l.in leg.62. §.1 ff.ad l.Falc.

PRETIVM inflictum apud Julianum in l.ex facto,ff.de neg.geſt. Spieg.

PRECIVM proprie eſt, quod pro re empta dicitur, & in Lexico jam ſæpius citato definitur τίμημα ἐπὶ τῆς ὠνῆς καταβαλλόμενον, l. 1. ff.de rer.permut. §.pretium autem Inſtit. de empt. & vend. Sed tamen & precium conductionis in leg.28. §.1.ff.locati. Et precium pro mercede in leg.10. in fin. ff.de adquir. poſſ. l.vlt. §.vlt. ff.de l.Rhod. l.51. §.locaui, l.58. ff.loca.poſitum inuenitur. Sic precium operæ in leg.52.§.ſi in coeunda, ff.pro ſoc.Et manuprecium quaſi manus & artis merces,vt tradit Briſſ. li.4. Selectar. Antiq. Precium tamen depoſitionis à mercede ſeparat Vlp. in leg.2. §. & generaliter. ff.vi bon.rapt. Vbi precium pro præmio accipi poteſt, quemadmodum & in l.5. §.vlt.ff.de injur. accipitur. Et apud Liuium libro 32.his verbis:haud ſatis dignum tanti laboris periculique precium erat. Et apud Vopiſc. in Aurel. Debet enim quid præter dignitatem precium eſſe meritorum. Briſſ.

PRETIVM ad emptionis ſubſtantiam pertinet §.pretium, Inſtit. de empt. ſi igitur pretij mentio facta ſit, tunc ſemper emptio præſumitur l.fin. C.de præd.curial. Accurſ. in l. apud Celſum, §.ſi cum legitima, ff.de exc.do. in l.cum dotem, C.de jur.dot. Corraſ.2.Miſc.9. nu.5.

PRECIVM à re diſcernitur quod illud ſit in numerata pecunia. Res autem in alia ſpecie: eademq; facilitate emptor à venditore diſtinguitur, quod hic rem præſter, ille precium. At iſta diſtinctio in permutationibus adhiberi non poteſt, quod in eis aut rem vterque tradat,aut vterque precium. Precium item cum dico, intellige pecuniam, quæ quod æſtimandarum rerum cauſa inuenta tantum ſit, & inſtituta precij nomine quoque appellatur. Proprie tamen precium eſt cum æqua facta æſtimatione,pecunia pro rebus ſoluitur,neque vere precium eſſe poteſt,niſi quod ſit alicuius rei precium:&c. Con.li.7.c.5. n. 2. & Goth.ad leg.qui vas,48. §.cum fur.7.ff.de furt.

PRECIVM ſuccedit in locum rei. Vide Gœdd.ad leg.14.nu.17.18. & ſeqq. de verb.ſign.

PRECIVM minus videtur eſſe, ſi nec dimidia pars veri precij ſoluta ſit. Iuſtum precium: quod ſaltem dimidium eſt ad veram æſtimationem rei. Diſtinguit enim Diocl. juſtum precium à vero. Iuſtum appellatur, quod mediam veri precij partem æquat. Verum autem eſt quanti res valet communi hominum æſtimatione. Non enim vendentis cupiditas aut affectio attenditur, &c. Connan. lib.7.c.9. nu.10.

PRIDEM, de longiori tempore dicitur. Vnde pro materiæ conditione accipiendum, l.1. C.de munic. & orig. l.1. C.ſi aduerſ. tranſact. l.1.C.de ædil.act. c.niſi cum pridem de renunt. Prat.

PRIDIE ſemper accuſatio jungitur. Pridie Calendas le.1. de manumiſſionibus.

PRIDIE, id eſt, priori, ſive præcedenti die, l.1.§.priorem. de acquir.quot. l.pridie, de feriis, Alb.

PRIMA fronte,prima facie, primo aditu,pro primo l.1. C.de poſtul.l.50.ff.de probat.l.vnica Cod.de Cad.toll. l.aliena,§.fin.ff. de fideic.libert.

Primas proprie Patriarcha c.1.& 2.99. diſtinct. quandoque eo, nomine ſignificatur Archiepiſcop. c.ſane, de for.comp. Nam quantum ad effectum, nulla eſt differentia inter primatem & Archiepiſcopum c.duo, de offic.ord. Qui ſint primates in l.1. & in rub.de Alex.prim. l.11.docet ib. Bart.& vide ibi Pirrhum Anglebermæum. Prat.

Primæ tabulæ paternæ accipiendæ ſunt, in quibus pater ſibi hæredem inſtituit: idque ratione ſecundarum tabularum in quibus impuberibus liberis heredes ſubſtituuntur, l.41. §.cohæres, ff.de vulg. & pup. l.2. §.ſi in primis, ff.de ſtatu lib. vide Briſſ.3. lib.antiquit.

Primates, dicti ſunt, qui & Summates ſine optimates i.primi in ciuitate. Vide Bart.in.l.1.de Alex.primat.lib.11.

Primatus, ipſa autoritas primatum.

Primicerium πριμικήριον in Nou.8. variorum eſt ordinum, vt primicerius notariorum, vt in l.1. C.de primicerio & ſecundicerio, quem Socr.lib.7.c.23. πρωτοστάτην τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων appellat. Et hic quidem primicerius vt Alciatus in rubr. Cod. de primiceriis lib.12. tradit, notarius principis dicitur,& honore inter notarios primus, ſicut ſecundus ſecundicerius. κηρὸς enim ceram ſignificat, κήρωμα tabulam ceream in qua antiqui ſcribebant. Ab hujuſmodi igitur tabulis dicti ſunt primicerij ſecundum aliquos. Verum aliis videtur à cereo fieri, vt quoque author eſt Hieron. in Chronicis & Caſſiodorus in epiſtolis, quoniam & Græce dicatur πρωτόκηρος. A quorum ſententia non videtur diſſentire Conn. lib.4.cap.14.num. 6. ſcribens primicerii munus hoc fuiſſe, vt literis principis, quibus ad donum aliquod, aut honorem, magiſtratumque concedebat, cereum illius ſigillum apponeret, vt hodie ſolet Cancellarius in Franc. Verum, vt diximus, primicerius non ſolum notariorum dicitur,ſed etiam aliarum dignitatum, quomodo accipitur in jure Canonico c.perlectis,§.ad primicerium 25.d.ſtinct. & primicerius fabricæ, l.2.Cod.de fabric.& primicerius domeſticorum, protectorum, equitum, l.2. & fin. C.de domeſt. & protecto. Prat. & Briſſ.

Primicerivs menſorum l.vnic. de menſoribus, lib.12.& Primicerius in officio præfectorum prætorio apud Vegetium lib. 2.cap.21. Et.

Primicerivs adjutor l.fin. C.de offi. præfecti vrbi. Primicerius exceptorum, ſingulariorum, Auguſtalium, ſcriniorum, deputatorum, ſacri cubiculi, leg.vnica, C.qui à præbit.tit. Cod. Theod. apud Caſſiod. libr.11.var.& in notitia. Sic primicerius legionum apud Gul.Tirenſem.Pontif. lib.2.de bel.ſac. cap.10. S c & primicerius defenſorum. Primicerius Scholæ cantorum & Cardinalis primicerius apud Luitprandum libr.6. de rebus per Europ. geſtis. Hac eadem forma Auguſtinus D. Stephanum Primicerium martyrum vocat in Sermone 21. & Baldricus Dolenſium Archiepiſcopus in hiſtoria Hieruſalem D Petrum Primicerium Apoſtolorum. Primicerium qui ſequebatur, eadem figura ſecundicerius dicebatur: & qui poſt hunc erat Terriocerius, rubr. de primicer. & ſecundicer. libro 12.C. & in l.1.C.de præpoſ.agen.in reb.& in Notitia aliquoties.Pra.

Primicerivs in c.vnic. de offic.primicer. in antiq.ſubeſt Archidiacono, & dicitur Cantor, vel ſuccentor in quibuſdam eccleſiis, Prat. Ammianus etiam refert inter tribunos fuiſſe, qui dicerentur primicerij vexati ſunt (inquit) multi & nocentes, & innocentes, inter quos Valentius ex primicerio protectorum tribunus, Hieron. in chron. Euſebij. Iouinianus ex primicerio domeſticorum imp. eſt factus. Primochirium hunc Scotus appellat ad Theodoſ. quaſi primum à manibus. Adde Cujac. de primicerio, & ſecundicerio lib.12. C.

Primipilvs quis ſit, ejuſque centurio magna controuerſia eſt, maior vero fere cur tot priuilegiis primipilaris cauſa donata ſit. Antonius Auguſtinus libro ſingulari ad Modeſtinum non dubitat quin primipilarius dicatur, qui centurio primipili fuiſſet. Hunc quidem principio primum centurionem appellatum, Liuius l.7.ſcribit: idem libro 8. Primipilum appellat & centurionem, & tertiam peditum partem. Namque pedites in haſtatos, principes (à quibus principia dicta ſunt) leg.1. Cod. ne veter. lib.12. leg.vlti.§.ſi qua. & ſeq. Cod.de ero.mil.anno. 8.libr. & triarios diuidit. Hos poſtremos tribus vexillis conſtare ait. Nam ſub ſignis, inquit, quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo vnuſquiſque tres partes habebat: earum vnamquamque primum pilum vocabant, tribus ex vexillis conſtabat, vexillum 184.homines erant. Primum vexillum triarios ducebat, veteranum militem ſpectatæ virtutis, ſecundum rorarios, tertium accenſos. Hæc Liuius, Veget. vero lib.2.c.8. de re militari ait: vetus conſuetudo tenuit, vt ex primo principe legionis promoueretur centurio primipili, qui non ſolum aquilæ præerat, verum etiam quatuor centurias, hoc eſt 400. milites in prima acie gubernabat: hinc tanquam caput totius legionis merita conſequebatur, & commoda, & alio loco capit.21. Primipili centurio, poſtquam in orbem omnes cohortes per diuerſas adminiſtrauerit ſcholas, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda conſequitur, ſicut primicerius in officio præfector. Prætorio ad honeſtum, quæſtuoſúmque militiæ peruenit gradum. Nec diſſentit admodum ab his Halicarnaſſeus libr. 9. his verbis explicans qui primipilus diceretur. οὗτος, ait, τῶν ταγμάτων τῶν λαμβανόντων τὴν ἀρχὴν κεκοσμημένος, ἢ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ὑπέδειξε, τὸν καλούμενον πρῶτον ... πρῶτον ... πριμιπίλους καλοῦσι, in hoc à Vegetio diſcrepans quod hic primipilum quatuor centurias, hoc eſt, quadringentos milites gubernaſſe tradit: ipſe autem centum & ſexaginta. Similiter & Suidas, primipilarius, inquit, maiorem dignitatem inter milites habens, à Romanis appellatur: ex quorum verbis maxime Vegetij, Antonius Auguſt. prærallegato loco colligit, primipilum in prima cohorte fuiſſe vnius legionis, in qua idem ait aquilam eſſe, & principum imagines. Nemo autem ignorat, in decem cohortes, legionem diuidi: licet in numero militum & legionis & cohortium variatum ſit: à veteribus illud quoque conſtitutum legimus, vt ex donatiuo, quod milites conſequebantur, dimidia pars apud ſigna ſequeſtraretur, ipſiſque ſeruaretur militibus, quo interim annona publica ſuſtentati, eorum fieret locupletius caſtrenſe peculium, ſcientéſque fortunarum ſuarum partem, apud ſigna depoſitam, deſerendo non facile cogitarent. Huius æris militaris cura, ad primipilarem pertinebat: ſimulátque pecuniæ publicæ,& ſtipendiorum militum: vt ea pro cuiuſque meritis, primipilaris, (quem cum veteranus miles ad id munus ſemper eligeretur, veriſimile fuit ſingulorum militum virtutem perſpicue nouiſſe) diſtribueret. Horum omnium rationem reddere eum Cæſari oportebat: ex qua ſi debitor reipublicæ ſupererat, voluit lex publicis fauens neceſſitatibus leg.1. Cod. de condict. ex l. ob recepta militum ſtipendia, & æs militare (quod omne, apud ſe primipilarem habuiſſe, ambigendum non eſt) obnoxia eſſe, tam dotalia vxoris bona, quam filiorum facultates, tametſi patris hæredes non extitiſſent. Cum tamen alioqui, nec filius pro patre, nec vxor pro marito conueniatur. At hoc caſu ideo quoniam fraudatio hæc primipilaris, ad totius reipublicæ euerſionem, quodammodo ſpectare videbatur priuatis ſuis ſtipendiis, militibus, quorum opera reſpublica defenditur, permanet, & conſeruatur. Huic quoque primipilari, Alciat. Græcum iureconſultum ſecutus exiſtimat annonam commiſſam, vt eam inter milites per capita diuideret. Nam vt definit Theodo. Hermopolit. πριμιπῖλον δὲ τὸ τοῖς πρότοις ἀννῶνας, στρατιώταις δι... : primipilon eſt annona quę datur primipili centurionibus vt inter milites diſtribuatur, cui opinioni accedit leg.3. de primipilis & l.ſpeciebus, Co.de cohortal. lib.12.teſte Alc.in rubt.Cod.de primipil. lib.12.vt refert Spieg. Eámque ſequitur Hugo Donellus de pig. primipilum definiens, qui militari annonæ curandæ præpoſitus eſt, cuius cura & adminiſtratio omnib. rebus potior, & antiquior eſſe debet. Iacobus Cujac. l.ſolita, C.de cohortalib. principibus libr.12. quem ibi vide omnino. Verum id Ioh.Corr. libr.5. Miſc. cap.4. ſibi perſuadere non poteſt. Nam alioqui abſurde minus dicendum, eundem fuiſſe primipilarem, cum præfecto legionis, ad quem armorum, equorum, veſtium, annonæque militaris curam olim pertinuiſſe, Vegetius, & alij, qui de re militari ſcripſerunt, teſtantur. De ejus officio, & dignitate alia multa non inconcinne differentes. Hæc accurate obſeruanda ſunt: cum non vno in loco in iure noſtro primipili, primipilatúſmque mentio fiat, leg.fin. §. ab huiuſmodi, ff.de mun. & honori, neutriúſque veram interpretationem ſint aſſecuti Accurſiani, quin pleráque deliramenta comminiſcuntur. digna certe quæ in familia Plutonis perpetuo ſepulta iaceant. Corr. & aliis dictis locis.

Primipilatvs ſingularia ergo ſunt: quod cauſæ primipili dos non præfertur in hypothecis: & debitor ex cauſa primipili vel fideiuſſor aut nominator ejus ſoluendo non ſit, dos vxoris vindicatur l.ſatis ſup.in quib.cauſ.pig.tac. contrah. Ad hæc fiſco tenentur filij primipili, etiamſi hæredes non extiterint, l.ſi tutores ſupra de compenſat. Cuiac. l.vtilitas publica, C.de primipilo, lib.12.

Primipilatvs commoda ſunt ſalaria, quæ ei dantur, ſiue vt Græci vertunt τὰ λόγῳ ἀθλοθετικὰ παραγγέλματα. l.pater, ff.de adimendis legatis. Sed non debentur antequam impleta ſit functio primipili debita in hæredem tranſmittuntur, leg.1. & ibi Cujac.C.de primip.

Primipilaris qui primipili honorem geſſit, l.36. §.ff.de leg. l.3.l.33.§.quædam, ff.de aur.arg. l.10. § vltim. ff.de excuſ.tut. l. vlt. §.patrimoniorum ff de munerib. & honorib. l.27. Cod.de epiſc. & cleric.Et Primipilarius in l.vlt.C.de filiis official. lib. 2.& leg.5.de cohortalib. lib.12. C. Suid. πριμοπιλάριος ὁ τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχων ... Prat. ex Briſſ.

Primiscrinivs in l.vlt. C.de muner. li.12. l.vlt. C.de apparitoribus, præf. prætor.eod. l.3. C.de diuerſ.offic. lib.12.& apud Symmac.lib.1.Epi.33.& in notitia Imperij Rom. perſæpe, Briſſ. Dicuntur autem primiſcrinij etiam primicerij, & ij dant apparitores, l.1 C.de ſportulis,& ob id puniuntur l.3.C.de diuer.off. lib.2. Cujac.ad l.vlt.de apparit.præf.præt.C.de lib.12.

PRIMITIÆ, Primitiæ dicuntur propriè primi fructus ex agro ſuſcepti, qui Deo offeruntur. Hæ non erant ſpeciali nomine diffinitæ, ſed offerentium arbitrio derelictæ, prout traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, ſed arbitrio magiſtrorum inolitam, quod qui plurimum, 40. partem dabant ſacerdotibus qui minimum, 60. & ſic inter 40. & 60. licebat quodcunque vellent offerre, ſcilicet non licentia diſpenſationis, ſed juris communis Quod autem in Pentateucho dubium derelictum eſt, hoc ſpecialiter diffinitur propter ſacerdotum auaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis. Quæ quidem, vtrum tales ſint in præcepto, ſicut decimæ, tractatur per gl. fi. & doct. cap. 1. de decim. primit. & oblig. l. 3. Decret. vbi dicta glo Primitiæ (inquit) tanquam debitæ exiguntur, ſicut & decimæ, art. 16. quæ. 1. Reuertimini, 32. diſt. præter hoc. Sed nunquid primogenitum animalium fit pro primitiis, nunquidve in pecudibus datur primogenitum? Hugo dicit de ducentis vnum dandum eſſe loco primitiarum. At quod dicitur de 40. & 60. habet locum in aridis & liquidis vt no. 13. quæ. 1. §. 2. in pr. Goffr. & Ray. & Inn. dixerunt in hoc ſtandum eſſe conſuetudini, ſi non eſt conſuetudo, in optione dantis, ſecundum Iun. & Goff. dicit, quod ſeruabitur conſuetudo vicinorum de conſuetudine cum olim, & ex multis eligetur mediocritas 10. qu. 2. hoc jus, vel quod eſt minimum, de regul. jur. in obſcuris, libr. 6. Hoc vltimum recidit in dictum Innoc. Ioan. Andr.

PRIMITIÆ in conſiliis appellantur ἀπαρχαὶ τῶν ἱερῶν καρπῶν à diuo Paulo ἀκροθίνια. Interpretes Baſilicῶν, ἀκροθίνια, aiunt, λέγονται αἱ ἀπαρχαὶ τῶν ἐκ τῶν σπορῶν ἤτοι τῶν σπερμάτων, λέγονται δὲ καταχρηστικῶς καὶ πᾶσα ἀπαρχή. Prat. ex Cuiac. ad l. 42. ff. de verb. oblig.

PRIMOCHIRIVS, Lege, primicerius.

PRIMOGENITVRA eſt jus prioris ætatis honorificum & vtile, competens filio qui primus eſt ordine naſcendi c. qui prior. de reg. jur. 6. vide ſupra jus primogenituræ.

PRIMOGENITVRA, jus, qualitas, ſeu prærogatiua primogeniti de qua Alberic. ſingulariter tractat in l. penult. C. de donat. inter vir. & vxor. & in §. diſcipuli, in proœm. Pandect. Prat.

PRIMOGENITVM vocat ſacra ſcriptura, non quem fratres ſequuntur, ſed qui primo natus fuit, c. Ioſeph. de verb. ſign.

PRIMOGENITVS regis, poſt regnum ſuſceptum natus, ſuccedet patri, in regno, non primogenitus ante illud: vt Baro à Tautenberg. venuſtè declarat tit. 14. circa finem li. 1. feud. Spieg.

PRIMORES, pro optimatibus Modeſt. ad fi. l. legatum, ff. de vſu & vſufruct. Spieg.

PRIMO gradu ſcriptos accipere debemus omnes, qui primo loco ſcripti ſunt, leg. 1. §. defertur, ff. de bon. poſſeſſ. ſec. tab. quos principali loco inſtitutos vocant Impp. in l. 13. Cod. de fideicomm. Quibus qui ſubſtituuntur, hi ſecundi hæredes, id eſt, ſecundo gradu ſcripti vocantur.

PRIMORDIVM quaſi primordium gerendorum honorum l. 1. §. vlt. ff. de offic. quæſt.

PRIMVS curiæ dicebatur in curiis ciuitatum, qui cæteris omnibus perfunctus officiis, primum in curia ſua locum obtinebat, qua de cauſa comitiuæ tertij ordinis obtinebat dignitatem, l. quicunque 127. C. de decur. at biennio exacto comitiua primi ordinis dignitate ornatus, primatu illo abibat, Prat.

PRIMVS hæres dicitur, qui primo gradu ſcriptus eſt, leg. 23. ff. quæ in fraud. credit. l. 14. ff. de lib. & poſt. l. 104. §. penul. leg. 113. §. 1. ff. de legat. 1. leg. vltim. in fin. ff. de fideicommi. liber. Quin. Declamatio. 388. Nam neque diu de primo hærede cogitandum fuit habendi filium, neque de ſecundo habenti priorem. Prat. & Briſſ.

PRIMVS ordinis aduocatorum dicitur in l. jubemus, pro tempore in l. per hanc C. de aduocat. diuerſ. judicior. id eſt, prior in ſede, vt loquitur lex binos, ff. eod. tit.

PRINCEPS à Deo ipſo conſtitutus eſt. Nam hiſtoriæ veritas ſic ſe habet: cum Cn. Pompejus, & Iulius Cæſar bellis feliciter geſtis, magnum haberent exercitum, ac de occupanda tunc republica meditarentur: ciuile inter eos bellum dominandi cupiditate cœpit. Tandem Pompejus repudians omnes à Cæſare oblatas pacis conditiones: in Græcia victus, & fugiens in Ægypto occiſus eſt. Cæſar autem Romanum rediens, rerum omnium potitus, noluit Auguſtus aut princeps ſalutari: ſed dictatorem ſe fecit, vt in initiis adhuc ſanguinolentis, mitigaret regnandi ſuſpicionem. Tandem à Caſſio & Bruto, in Curia Pompeij, 23. vulneribus eſt confoſſus idibus Martiis, ab vrbe condita D C C X. ab ejectis regibus 466. Poſt mortem Iulij Cæſaris reſpublica Romana, per 12. annos ſub triumuiris mirum in modum conquaſſata eſt: donec ſolus rerum potiretur C. Cæſar Octauianus, poſtea Auguſtus & pater patriæ à Senatu ſalutatus. Is Romanam ditionem tranquillitati reſtituit, vt aurea tum ſecula dicerentur: & merito. Nam poſt conſulatum eius duodecimum, natus eſt Dei filius Ieſus Chriſtus ſalutis noſtræ princeps & autor, de virgine Maria, C. Lentulo Getulico, & M. Meſſalino Coſſ. Anno ab vrbe D C C L I. à regibus D V I I. Deinde, cum ſtatus Romanæ reipublicæ ad Monarchiam eſſet perductus: euenit, vt electio Cæſaris alias ex authoritate Senatus, ſicut jure debuit, procederet: alias ab exercitu, vel inuito Senatu, Imperator ſalutabatur, & aliquando magna clade. Ideoque tandem agente exercitu in Græcia, & Imperatore ſine conſenſu ſenatus acclamato, cœpit imperij ſedes Conſtantinopolim transferri multum infeliciter, tempore Conſtantini Magni. Romana interim vrbe, atque totum propemodum Italia, propter abſentiam principis, incurſu Barbarorum deuaſtata. Nouiſſime tempore Leonis IV. Pontificis, imperium Conſtantinopolitanum ad Germanos tranſlatum eſt, ac Carolus Magnus tum Auguſtus deſignabatur. Ne autem de electione in poſterum naſceretur diſcordia vice ſenatus Romani ſeptemuiri, hoc eſt ſeptem electores perpetui ſunt conſtituti: videlicet, rex Bohemorum, Archiepiſcopi tres: Maguntinenſis, Treuerenſis, & Colonienſis. Principes item tres: Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniæ, Marchio Brandeburgenſis. Quo ſtatu (Deo ita volente nos hodie vtimur. Old. Prat.

PRINCEPS dicitur, penes quem in Republ. ſumma rerum poteſtas eſt: qui & alias Imperator dicitur: Theophilus in Inſtit. eum eſſe dicit, qui imperandi poteſtatem à populo accepit, vide Bodinum 1. de Republ. 8. Vult. ad §. ſed & quod Principi, 7. nu. 1. Inſt. de jur. natural.

PRINCEPS, eſt lex animata in terris. Auth. de conſul. ſub fin. & Auth. Quibus modis nat. effic. legit. ſolutúſque legib. traditur, hoc eſt, nulla iuris poſitiui ſolennitate aſtringitur. Verum illis quæ ex iure diuino & naturali placuerunt, ligatur. Bald. l. fin. Cod. de leg. Magiſtratus vero municipales, ſuis legibus quæ vulgo Statuta vocantur, ligari recte cenſuit Bart. quod & ipſi de populo ſint, & tantum electione temporaria eliguntur decuriones. Salomonius pulchre tractat principis cum prærogatiuam, tum poteſtatem, in comm. ipſos ſcripſit in tract. de leg.

PRINCEPS, Græci principem ἄρχοντα ἀπὸ τοῦ ἄρχειν, vel ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, i. τῶν εἰδῶν ἢ βασιλεύειν Sic Latini principem à principio, quod primus omnium dominetur, quodque præſit dixerunt. Cæterum principes in caſtris dicebantur, qui in principiis collocati militabant. Erant enim principia loca in caſtris, in quibus qui collocati erant, principes dicebantur. Hi quidem ἀκμάζοντες, viribúſque & ætate fortiores erant, qui haſtatos in acie ſequebantur in xv. manipulos diſtincti: quique non continenter iuncti erant, ſed modicis ſpaciis diſcreti, ac veluti in ſubſidiis poſiti, vt ſi prælio commiſſo, haſtati pedem aliquando referrent, ad ipſos principes veluti grauiores militiæ viros tuto confugerent. Inde caſtrorum principalis porta dicebatur, vbi principes ordines diſponunt, auctore Feſt. Liuius lib. 4. decad. prim. Martianus in l. officium, §. officium ad fin. ff. de re milit. Brechæus in l. principes. ff. de verb. & rer. ſign.

PRINCEPS, id eſt Imperator, ff. de conſtit. princip. per tot.

PRINCEPS lege conuentionis & contractus obligatur, Bald. in leg. 1. ff. de conſt. princ. quia nihil magis naturale fideique humanæ congruum eſt, quam pacta ſeruare, l. 1. ff. de pact. & nihil eſt quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in Principe, l. inter claras, Cod. de ſumm. trinit. Corraſ. 2. Miſcell. cap. 25. num. 5.

PRINCEPS delicti, id eſt inuentor, auctor, excogitator. Paulus l. 10. ff. de ſer. cor. Iuſtius eſt enim teneri qui princeps fuit delecti, quam eum quæri ad quem res periatæ ſunt. Loquitur de eo qui ſeruum corruperat, quum ad alium res eſſent perlatæ. Hot. Prat.

PRINCEPS eſt ſolutus legibus, & interim digna eſt vox fateri ſe alligatum legibus, vt eleganter probant l. Princeps ff. de legibus & l. digna vox, C. eod. tit. Nam oportet eſſe capita terrenæ poteſtatis, quæ ſint reliquorum hominum cenſuris exempta. Principi igitur, (inquit Plutarch.) Princeps quis erit? Nempe Lex, quæ omnium regina eſt mortalium, & immortalium, vt inquit Pindarus. Vide Accurſ. & Coraſ. in l. princeps 31. ff. de leg. eundem Corr. 2. Miſcell. vlt. num. 6. & omnino Vult. ad §. ſed & quod Principi, 7. n. 5. & 6. Inſt. de jur. natu. Old. Prat.

PRINCEPS iuſtus, ex diuina etiam lege qui ex populi conſenſu regnat: qui illis inuitis dominatur, Tyrannus autor Alciat. de verb. ſign. Spieg.

PRINCEPS nullo alio à populo diſtat, quam quod populus ſuis legibus tenetur, princeps legibus ſolutus eſt. Cæterum vt ſuis ita & principis legibus populus renetur. Principem igitur populus cum vice ſua conſtituit, & ſe principis legibus obligauit. Cujac. not. ad l. 1. tit. 2. de iure nat. gent. ciuil. prope finem.

PRINCIPALE opponitur acceſſioni. Cum quærimus quid cui cedat, illud ſpectamus, quid cujus rei ornandæ cauſſa adhibetur, vt acceſſio cedat principali, l. 19. §. perueniamus, ff. de auro atgen.

PRINCIPALES conſtitutiones appellantur, quæcunq; princeps conſtituit, vt pro lege ſeruentur leg. 2. §. ita in ciuit. ff. de orig. jur. l. 33. ff. ſi cert. pet. Briſſ.

PRINCIPALIS, in l. meminimus 2. C. quando & quibus quarta pars deb. ſumitur pro curiali quolibet, & ſic quaſi generali vocabulo

vocabulo D. Auguſtinus Areopagitas principales Athenienſium vocat Cuiac.in d.l.2.

PRINCIPALIS prouidentia in leg.22. de adoptio. Conſtitutionem diui Pii ſignificat, quæ quartam impuberi adrogato relinqui præcipit, l.8. §.ſi quis impubes, ff.de inoff.teſt. leg.1.§.ſi impuberi. ff.de coll.bon. Briſſ.

Sic & principale decretum in leg.ff.de offic.adſeſſ. Et principalis ſententia, leg.1. ff.de offic.præf.prætor. Principale auxilium, l.13. §.pen. ff.ad Treb. Principales libri, l.1.ff.de off.quæſtor. Principalis actio directam ſignificat in leg.17.§.1.ff.commoda. Principalis obligatio ad differentiam fideiuſſoriæ quæ acceſſoria eſt, l.3. ff.de ſeparatio. Quemadmodum principalis reus is appellatur, pro quo fideiuſſor interceſſit, l 66. ff.de fidejuſſorib. leg.49. ff.de minoribus leg.45.§.ſi principalis ff.de jure fiſc. & alias ſæpe. Principale teſtamentum paternum dicitur, quod tabulas pupillares habet: quæ ſecundæ ſunt & minus principales tabulæ, l.2.ff.de vulg.& pup. l.16.§.qui principale, ff.de his, quæ vt indig. Quomodo & principales tabulæ accipiendæ ſint in l.2. §.1. & l.pen.ff.de teſt.quemad.aper. Briſſ.

PRINCIPALES ſunt decurionum primi, à quib.diſtributionum omnium forma procedit, vt eſt in C.Th. tit.de iis quæ adm. vel offic.pub.ger. non tamen extraordinarium, ex leg.4.C.Th. de ext. mun. Hos intellexit Tertullianus de corona militis, dum ait: coronatur & vulgus nunc ex principalium proprietatum exultatione. Hi vel 10.erant, vel 5.vel 20.pro curiarum amplitudine & numero. Inde decem primi curiales l.2. C.Th. de quæſt. l.44. coniuncta l.42. C.Th.de iis qui ſuper rel.cont. l.9. C.Th. de epiſc. & cler. Vt autem in ſchola domeſticorum vel notariorum eſt primicerius caput ſcholæ, quem ſequuntur decemprimi: ita in curia eſt ſummo loco primus curiæ, l. Alexandriinis Cod.de decurionibus lib.10. l.127. C.Th.eo. tit. vt in ſenatu princeps ſenatus, qui primus ſententiam rogatur & inde ab eo ſunt quinque aut decem aut viginti primi. Primo curiæ ſimilis eſt, qui à Gregorio maior populi appellatur, Germanis *Meier*, Gallis *Mere*, qui & vunere dicunt pro vi maiore, & mermonſtier pro maiori monaſterio. Principalibus qui Scabini antiqua ſatis appellatione, vel conſules, vel jurati, vel capitolini, vel pares. Reliquis, qui præter eos conſilij publici cauſa euocari ſolent in curiam, Cuiac. ad l.omnes judices, C.de decurio. lib.10.

PRINCIPALES ciuitatum & curiarum, leg.27.§.pen.& vlt.ff.de pœn.l.41. C.de liber.cauſ. l.2.§.ad filiorum, C.quando & quib. l.vn.in fin.C.de lucrat. deſcrip. lib.10.l.5. C.de cohortalib.lib. 12. l.33. & l.40 & l.42. ff.de decurionibus lib.10. l.4.de extraord. muneribus in C.Th. Firmicus lib.5.Matheſ.c.2.Curatores vel principales ciuitatum publicis rationibus præpoſitos. Iſidor. li.9.Etym.cap.4. Principales & Magiſtratus & duumvirales Curialium officiorum ordines ſunt. Principales dicti quod præſint magiſtratibus. Ita Antiochenſium ciuitatis principales in l.2 de excuſ.mun. libr.10. Cod. & Alexandr.principales in l.56. de decurionibus libr.10. C.Et vir principalis apud Apul. libr.8.de Aſino aut Saluia. Maſſilienſis lib.5.de vero Dei judicio. Quis ergo, vt dixi, locus eſt, vbi principalibus ciuitatum, viduarum & pupillorum viſcera deuorentur? Principales etiam in exercitu & legionibus quidam vocabantur in leg.12. §. irreuerens ff.de re milit. l.pen. §.ſuper his, eo.tit. libr.12.C.& apud Veget. lib.2. cap.15.& c.19. Briſſ.& Gotho.ad l.jubemus 41. C.de liberal.cauſ.

PRINCIPALES viri pro primis & præcipuis apud Pomp. l.2.de orig.jur. Dicitur & principale, quod principis eſt, vt eod.teſte, ibid. §.Nouiſſime.

PRINCIPALI, vel Pontificiali autoritate compelli, apud Papin. in fi l.hæreditas, de pet.hæred. Spieg.

PRINCIPALIA reſcripta l.3. §.multa, ff.de jure fiſc.

PRINCIPALITER, modo pro eo vt principem decet, modo præcipue ſignificat, de quo Bartol. in l.ambitioſæ, ff.de decret. ab ordin.fac. Spieg.

PRINCIPALITER, valet directo in §.vltim. Inſt.quod cum eo. Vnde principaliter & per ſucceſſionem opponuntur in l.vlt.ff. de leg.3. & l.194. ff.de diuerſ.reg. Briſſ. Prat.

PRINCIPATVS honor, cuius fit mentio in l.quicunque 7. C.de princip. argent. in rebus defertur finita militia pro emerito, Cuiac.in d.l.7.

PRINCIPEM ciuitatis, interpretatur Modeſt. Magiſtratum, in l. ſpadonem, §.ſi ciuitatis princeps, de excuſ.tut. Spieg.

PRINCIPES & Magiſtratus diligenter inquirere decet, quid de bonis ſtudiis ſtatuatur vbique in vrbe Romana: quam fidem quiſque in ſua functione adhibeat: vt pro meritis accipiat præmium. Sic egregia, nec vnquam ſatis laudanda fuit illa inquirendi ratio. Friderici primi, qua habita duplex priuilegium bonarum literarum ſtudioſis conceſſit. Conſtit. Habit. C.ne fil. pro patr. Nulla profecto maior gloria ſequitur perpetuo principem, quam quod ea ſtudia curauerit, quibus humana ſocietas iuuatur maxime, Old.Prat.

PRINCIPES noſtri inter ſubditos, & magiſtratus municipales inter ciues ſuos eadem funguntur poteſtate, qua Romanus princeps circa priuata generaliter præpollet. Quoniam poteſtatem ſuam ab Imperatore habent, mediate vel immediate. Vnde vox iſta, qua ſæpe vti ſolent, ego tibi ſum Imperator in meo territorio: non ita multum eſt abſurda, ſi modo recte intelligatur. Old. Prat.

PRINCIPES peccare, inquit Cicero, non tantum mali eſt, quanquam eſt magnum hoc per ſeipſum malum: quantum illud; quod permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nam licet videre, ſi velis replicare memoriam temporum, qualeſcunque ſummi ciuitatis viri fuerint, talem ciuitatem fuiſſe. Quæcumque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. Et rurſus: Quomodo pernicioſius, ait, de republica merentur vitioſi principes: quod non ſolum vitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt in ciuitatem: neque ſolum obſunt quod illi ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, pluſquam exemplo, quam peccato nocent Old.Prat.

PRINCIPES, præcipue apud Hiſpanos, appellantur regum primogeniti, regnum mortuo patre adepturi. Spieg.

PRINCIPIA in caſtris dicebantur, quibus principes caſtra metabantur (hoc eſt, vbi in acie milites principes ſtabant. Mart.de re mil. l.officium, inquit, tribunorum eſt, principiis frequenter intereſſe, ſic in l 1. C.de veteran. Prat.

PRINCIPVM, initium alicujus rei. Cajus: & certe, inquit, cujuſque rei potiſſima pars principium eſt, l.1. de orig.jur. Refertur ad numerum, tempus & fundamentum. Vide Bart.in leg. 2. ff.de furt. Spieg. Sunt autem principia communia diuerſis ſcientiis aut accommodabilia principia. Propria vero quæ vni diſciplinæ aut ejus partium vni ſunt accommodabilia. Droſæus in methodo iuris.

PRINCIPVM beneficia hæc ſunt, donare poſſeſſiones dempto canone: reuelare poſſeſſiones tributis: transferre poſſeſſiones in aliud jus, aliámve functionem, veluti ex patrimoniali iure in priuatam, vel ex vna præſtatione in aliam: adærare, id eſt, æſtimare & taxare pecunia, quod in annonis inferebatur, vide Cujac.ad l.1.in prin. C.de collat. donator.

PRIOR eſt quem aliquis ſequitur. In memoriam prioris dignitatis, l.vlt.ff.de decurionibus, id eſt, decurionatus quem prius geſſerat. Briſſ.

PRIOR cauſa, id eſt, potior. l.15. ff.qui potio.in pign.

PRIOR ſententia, pro potiore, l.Claudius, ff.qui pot.in pig.hab. cum ſimil.

PRIORES creditores. Vide C. de his qui in prior. cred. loc.ſuc. per tot.& l.ſi prior ff.illo tit.cum ſimil.

PRISCVM Iabolenum in Africam & Syriam cum aliquo imperio profectum ex eo conjicio, quod Iulianus eum in Africa & Syria ſeruos ſuos manumiſiſſe, cum conſilium præberet, refert in l.5. ff.de manumiſſ. vindic. Briſſ.

PRIVATA crimina quæ ſint, vide ff.de priuat.delict per tot.

PRIVATA iudicia, modo ciuilia, modo pecuniaria accipimus C.de jud. l.& in priuatis, & l.de fide, C.de falſis.

PRIVATÆ dicuntur res, quæ ſunt ſingulorum, l.1.ff de rer.diuiſ. à verbo antiquo priuus, quod ſingulos ſignificat, quo & Cato in lib.de re ruſt. vtitur. Eæ etiam res quæ non ſunt populi vt populi, ſed vt cujuſvis hominis priuatæ ſunt. Conna. lib.7.c.6. n.12.idem lib.3.c.2.num.8.Res priuatæ ſunt ſingulorum, & patrimonij partem faciunt. Nam ſuperiores ſeu diuinæ ſeu humanæ quæ publicæ ſunt aut communes, in nullius bonis eſſe dicuntur. Vnde priuatum ius id eſſe definitur, quod ad ſingulorum vtilitatem pertinet, leg.1.§.vlt. ff.de juſt.& jur. Et priuata iudicia à Latinis dicuntur, quæ ad rem familiarem cujuſque pertinentia per arbitros, iudicéſq; datos expediuntur: quibus modo ciuilia, modo pecuniaria accipimus, l.& in priuatis, C. de jud. leg.de fide C.de falſ. Cicero 1.de orato. Nam volitare in foro, hærere in prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire. Idem Topic. Priuata iudicia maximarum quidem rerum in Iureconſultorum mihi videntur eſſe prudentia. Plin.lib.6.Epiſt.ad Rom.Interuenit acribus illis & erectis frequens neceſſitas iudicandi ac pœnæ calculos tabulámque poſcendi, vt repente in priuati iudicij formam centum virale verteretur. Priuata delicta ſunt, quæ ad rem familiarem & priuatam pertinent, nec cuiuis ex populo, ſed ei duntaxat, cui damnum datum iniuriáve facta eſt, competunt. Qualia ſunt furtum, rapina, injuria, damnum iniuria datum, tit.de priuat.delict. leg.1.§.vlt.ff.de pœn.leg.7.ff.de publ.jud. Actio certe ex lege Cornelia de iniuriis etſi pro publica vtilitate exercetur, priuata eſt tamen, leg.42.§.1.ff.de procuratoribus l. vltim. Cod.de injur. l.vlt.C.vbi ſenator. Priuatam etiam furti actionem vocat Quintil. Declamat.341. ad fin. Briſſ.

PRIVATÆ viæ dupliciter accipi poſſunt: vel eæ quæ ſunt in agris, quibus impoſita eſt ſeruitus, ita vt ad agrum alterius ducant: vel eæ, quæ ad agros ducunt, per quas omnibus commeare liceat: in quas exitur de via conſulari, & ſic poſt illam excipit via, vel iter, vel actus ad villam ducens. Has ergo quæ poſt conſularem excipiuntur, in villas, vel colonias alias ducentes, putem & ipſas publicas eſſe, leg.2. §.priuatæ, ff.ne quid in loco publico.

Privati futuri ſunt, pro eo quod eſt imperium, adminiſtrationem, officium deponent, in l.eum qui ff.de iuriſdict. om.jud. Hinc & priuati dicti, qui non funguntur aliquo publico munere, cui dignitas adſit. Spieg.

Privatim, interdum pro eo quod vulgo dicitur, particulariter vel in particulari, vel ſpecialiter.

Privatiani ſiue largitionales dicuntur apparitores comitum & hoc ſenſu plurimum in conſtitutionibus palatini accipiuntur, vt l.vlt.C.de locat.præd.ciuil.lib.1.leg.1.C.quibus ad con. præd.fiſ.lib.eo.l.2.de colla.fund.fiſ.C.eod leg.vlt.de fid.inſtr. & haſt.fiſ.& leg.2.de petit.bon.ſub. C.lib.10. & multis aliis. Et ſicut officium pro officiialibus accipitur ſæpe, ita palatium pro palatinis Ammianus libr.4. Tua & palatii tui auferre iubeo propediem annonas, & eod.lib.relicto palatio omni. Cujac. ad rubr. de palatinis ſacrarum largitionum & rerum priuatarum C.lib.12.

Privatus verbum eſt ἐκ τῶν πρός τι ſemperque rationem habet cum altero, itaq; generaliter is priuatus a Latinis dicitur, qui munus illud non gerit, quo alter fungitur. Hinc verus Inlicij vocandi formula, ex li. Varro, de lingua 5. Omnes Quirites pedites, armatos, priuatoſq; curatores omnium tribuum, &c. Vbi priuatos apparet dici, quos nunc Iuriſconſulti paganos vocant. Priuati ergo militibus eo loco opponuntur. Opponuntur etiam iis qui cum poteſtate ſunt. Cic.de arte Rh.1. In fortuna quæritur, ſeruus ſit an liber: pecunioſus, an tenuis: priuatus, an cum poteſtate. Quinetiam Cæſar li.de bell.Gall.5. ſic locutus eſt. Si quis aut priuatus, inquit, aut publicus eorum decreto nō ſteterit, ſacrificiis interdicunt. Loquitur de Druidum decretis. quod ſi cum poteſtate eſſe minus eſt multo quam cum imperio eſſe, vt cuiq; vel ex Feſto licet intelligere: priuatus à Latinis ei qui cum imperio eſt, opponitur, quaſi in publico, & jam in republica non priuata verſanti, Quapropter Magiſtratus a Græcis πολιτικοὶ & πολιτευταὶ, quaſi dicas publici appellantur. At Cn.Pompejus quo tempore contra Sertorium miſſus eſt, priuatus fuiſſe dicitur à Cicerone Philipp.11.& tamen cum imperio conſulari. Quid audio? Sertorianum bellum à Senatu priuato datum eſt, inquit Cicer. quia conſules recuſabant: cum L. Philippus pro conſulib. ſe eum mittere dixit, non pro conſule, Item, clariſſimo viro atq; innocentiſſimo decreuit imperium, priuato tamen. Quid eſt hoc? an cum belli tanti adminiſtratio, cum faſces cum ſecures cum imperium proconſulare Pompeio delatum eſt, manſiſſe priuatus Pompeius videtur? An igitur cum proconſul Cicero extra ordinem & aliquot poſt conſulatum annis in Ciliciam miſſus eſt, priuatus erat? priuato tamē illud imperium, illud bellum mandatum eſt. Cenſores inquit vir eruditus, priuati non erant, & tamen imperium non habebant. Primum hoc nihil ad nos, non enim quærimus an qui imperium non haberent, omnes priuati eſſent, ſed tamen caruiſſe ne imperio cenſores videntur, cum ſenatu mouebant, cum equo publico multabant, cum ciuitatem denique adimebant? Tribuni autem plebis, quia magiſtratum habebant, priuati dici non poterant. Verum autem imperium habuerint, nihil ad nos: cum eos priuatos non fuiſſe conſtet, qua tamen conſules cum ſummo imperio triumphantes de curru triumphali obtorto collo trahi in carcerem jubere poterant, dici ſine omni imperio fuiſſe non poſſunt. Quid opus eſt verbis? Cicero noſtram controuerſiam verbo de vno diſceptat: nam Verrina 6. ſic ſcribit: Verum eſto: ſit tibi illud liberum, omne tempus, quod cum imperio fuiſti, etiamne priuatus? etiamne reus? loquitur de C. Verre qui & in prouincia prætor ſummo cum imperio, & in vrb. reuerſus, nulla cum poteſtate, priuatus domi ſuæ piratas retinuerat. Eodem illud ex Orat. pro Ligario pertinet: atq; ille non mediocri cupiditate arripuit imperium, ſi illud imperium eſſe potuit, quod ad priuatum, clamore multitudinis imperitæ, nullo publico conſilio, deferebatur. Item illud in Epiſt.1.ad Q.Fratr. Eaque ſi ſic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinenda ſunt iis, quibus imperium ita datum eſt, vt redderent? Item in epiſt.1. ad Lentulum, Craſſus tres legatos decernit, nec excludit Pompejum, cenſet enim etiam ex iis, qui cum imperio ſunt. Bibulus tres legatos ex iis qui priuati ſunt. Hot.

Privatus eſt, hoc eſt, juriſdictione caret, l.3.ff.de offic.præſid. & ſic opponitur magiſtratibus, Prat.

Privatus contractus, qui non reſpicit vtilitatem publicam, l. omnes profugi, C.de agric. & cenſit.li.11. Prat.

Privatus locus quis ſit, exponit Iuriſconſ. in l.2.§.prætor ait ff.de relig. Prat.

Privatum Tribonianus in C.Theodoſij, vbi ita ſcriptum erat (nec priuatum quiſquam à domino ædium poſtulet) interpretatus eſt balneum, quæ vox non dubito quin aliis in auctoribus eodem ſenſu reperiri poſſit. Membrum pro cubiculo notum eſt in l.3. ff.de man.teſt. vbi Græci κοιτῶνα interpretantur. Vtranque vocem retinuit lingua Gallica. Cujac. ad l.hoc proſpectum, C.de metatis & epidemeticis, li.12.

Privatum opponitur communi: ſic ſi ex priuato agro in agrū communem aqua immittatur, l.11.§.ſi ex priuat. ff.de aq.& aq.plu.

Privatum & publicum opponuntur, l.10.ff.de diuiſ.rer. Briſſ.

Privigna non ſolum ea mihi intelligitur, quæ vxoris meæ filia eſt, ſed & neptis & proneptis, l.adoptiuus, 14. §.vlt.ff.de rit. nupt. Hot. ex Conn.li.8.c.5.n.7.

Privignus dictus, quod antequam mater ſecundo nuberet, eſt progenitus. Pri enim antiqui dixerunt pro præ. Feſtus.

Privignus, ex marito vxoris natus filius antequam cum illa contraxit. Sic priuigna, vxoris filia ante contractum cum marito matrimonium.

Privignus vxoris meæ filius ex alio viro natus. Liberi quoq; quos ex alia vxore habeo, vxori meæ priuigni ſunt, l.4. §.adfines, ff.de gradib. Briſſ.

Privilegiarius is appellatur, cui priuilegium aliquod eſt conceſſum. Male, priuilegiatus, ſicut beneficiarius, non beneficiatus. Vnde milites beneficiarij qui vacabant officio. Vlp.de priuil.cred.l.ſi ventri. Quorum pecunia, ait, ad creditores priuilegiarios peruenit. Idem de pact.l.reſcriptum. An priuilegiariis, inquit, abſentibus hæc pactio noceat. Item tit.quod cum eo qui in alien.pot. l.ſed an hic recte dicetur, occupantis meliorem eſſe conditionem, niſi quis priuilegiarius veniat. Nebr.

Privilegia, ſunt iuſſa populi aut legis rogante magiſtratu, non generalia, neq; de vniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta. vt de Imperio Cn.Pompeij: de reditu Ciceronis: Gell. li.10.c. 20. Interdum tamen veteres illi priuilegia leges appellarunt, vt idem ſcribit. Priuilegium alij ſic definiunt Ius ſingulare in certæ perſonæ vel cauſæ gratiam fauoremve: & lex de vno homine lata, vide Iſid. li.5.c.18. & ca.priuilegia 3.diſt. Hoc ſenſu apud Cic.3.de ll.& in Paradox. hoc verbum ſumitur. Prat.

Privilegia propter aliquam vtilitatem concedenda ſunt. Quotieſcunq; igitur de priuilegio alicui priuato, vel corpori, collegio, ſeu vniuerſitati concedendo tractatur: tunc ante omnia perpendendum eſt, an operæ precium fuerit indulgeri, hoc eſt, num vtilitas verſetur, non dico eius tantum, cui conceditur, ſed quæ in publicum inde reditura ſit: quemadmodum vere accipienda eſt lex, ius ſingulare, ff. de legibus dum dicit Paulus: propter aliquam vtilitatem. Old.& Prat.

Privilegium, antiquo verbo, quaſi priuata lex dicitur. Quia veteres priuata dixerunt quæ nos ſingula dicimus Iuriſconſulti ius ſingulare appellant, ad differentiam iuris communis. Item, beneficium, quia bene facit iis, quibus conceditur contra legem communem. Item, reſcriptum, & diploma principale, dicitur alias: quanquam id aliquanto ſit generalius, quia non tantum ius ſingulare principes, verum etiam commune, & ab omnib. ſeruandum, reſcribere ſoleat. Item, conſtitutio perſonalis nuncupatur, in §.ſed & quod principi. Inſtit.de jur.nat.gent. & ciuil. leg.1. ff.de conſtit.princ. Item, auxilium, fauor, gratia. Vnde vulgo dici ſolet: omne jus habet annexam gratiam. Quod nemo vnquam grauius tractauit, quam Marcellus in l. reſpiciendum ff de pœn. In iure pontificio diſpenſationes quoque vocantur: cujus tamen verbi vim plerique non percipiunt, qui relaxationem tantum communis iuris ſignificari putant. Porro, quis diſpenſat ius, is cuique ſuum diſtribuit, & curat ne alicui fiat iniuria, ne quis lædatur: quod ſummum iuſtitiæ munus eſt. Et ſane neſcio, an omnes diſpenſationes id faciant. Item, indulta frequenter dicuntur, & immunitates. Item, Modeſtinus in l.ſi duas, ff.de excuſ.tuto. Hæreſes leges appellat. quaſi priuatas, ſingulares. Vnde vides, quam facili negotio omnes iſtæ appellationes diſcerni poſsint, quanquam eodem tendant, modo rem ipſam recte teneas, quam ſignificant, hoc eſt, iuris ſingularis vim & poteſtatem, quæ conſiſtit in recta diſtributione, in beneficentia, pietate, clementia, fauore & vtilitate. Old. Adde Forcat.in Necyomant.dial.2.nu.4.

Privilegii cauſa ceſſante, ceſſat & priuilegium, c.Abbate in fi.de verb.ſign. §.fi. Inſt.de autor.tut. §.qua ratione. Inſtit. de pup.ſubſtit. c.ſuggeſtum de decim. c.generaliter, 16.q.1. l.ſi.C. de mil.teſt.c.quia ſancta, §.verum 63.diſt.c.ſtatuimus §.his omnib.diſt.61.c.fi.de vit.& honeſt.cler.c.cum ex injuncto de oper. nunc. vide Tiraq.cauſſa ceſſante part.1.in verb.priuilegij. Prat.

Privilegium neq; ſtricte neq; nimis large oportet interpretari, ſcil.ne grauem alij jacturam adferat, c.ex tuarum, de vſu pallij, c.ad audientiam 2.de Eccl.ædif. leg.2.§.ſi quis, ff.ne quis in loc. publ. l.impuberi, ff.de admin. tut. l.nec auus, C. de emanc. li.l.quoties, Cod.de prec. imp.off. Quando igitur ſine quouis grauamine alterius non poſſunt concedi priuilegia: proximum eſt, vt ceſſent, cum nimium lædunt. Prat.

Privilegium duplex eſt: perſonale aliud, aliud reale, Perſonale illud eſt, quod perſonæ, cui datū eſt, cohæret, & vna cum ipſa extinguitur, l.priuil.196. ff.de regul.jur.cujus exempla ſunt in §.fœminæ.Inſt.de adopt.& in §.cum autem.Inſt.quib.mod.jus pat.poteſt. ſolu. & in §.ſciendum. Inſt. de hær.quar. & differt & in §.1. Inſt. ad SCtum Tertyl. & in l.maritum 13. & l.ſeq.ff. ſol.mat. neq; perſonam cui datum eſt, egreditur, §.ſed & quod principi 7. Inſt.de jur.natur l.cum patron.28. ff.de lega.2.ca. regula, diſt.3. priuilegium reale eſt, rei vel cauſæ alicui datum, quod non cum perſona ſed cum re aut cauſa extinguitur, l.3. §.fin. ff.de cenſib. l.4.ex quib.cauſ.maior. Sed priuilegia non

ſemper

ſemper ſunt beneficia, ſed pœnarum etiam exaſperationes, vt probat Bodin.1.de Republ.10. Vult.ad d.§.ſed & quod principi,num.10.in fin.

PRIVILEGIVM eſt ius, quod contra communem ciuilium ordinationum tenorem, propter aliquam naturalis æquitatis rationem, certa conſtituentium autoritate introductum eſt. Vnde apparet primum, quod priuilegia contra ius naturæ, vel vtilitatem publicam, non magis ſunt priuilegia, quam tyrannis lex eſt, vt Cic. probat de legib. diſſerens. Et hic verus ſenſus, l.vlt.C.ſi cont.ius vel vtil.publ. Nam quid iniquum priuilegium efficit aliud, quam quod legem & ordinationem Dei ſoluat ſine cauſa? Deinde, ex prædictis conſtat, quod vera & iuſta priuilegia, non priuant legem, vt Accurſius putat: Imo ſupplent magis in ea parte, ad quam communis regula porrigi non poteſt, ſalua iuſtitia & æquitate. Id quod idẽ Accurſius per exempla, quæ allegat ipſe, faciliter iudicare potuiſſet, niſi vera principia iuris illi fuiſſent incognita. Eſt enim ius commune vt vnuſquiſque ſeruet pacta, ſatisfaciat promiſſionibus, liberet fidem ſuam, pro ſe vel pro aliis datam. Sunt ne hæc in commune iuſta? Quidni? l.1.ff.de pact. Inſt.de fideiuſſ.in pr. Quid igitur ſi mulier fideiubeat, aut minor: Eſt ne iuſtum vt comprehendatur ſub hac regula? Minime gentium. Quare non? Quia mulieres ſexu minores ætate imbecilles ſunt, & multis captionibus ſubiiciuntur. Iam cum inter mulieres, & pueros, ac viros legitimæ ætatis, longa ſit inæqualitas: quomodo communis regula ad eas perſonas pertinere poteſt æqualiter? Ergo exemptæ ſunt alia lege ſpeciali: Ea autem vocatur priuilegium ſeu ius ſingulare, de quo in tit.ad SC.Velleian. Old. Prat.

PRIVILEGIVM ſumitur pro extraordinario quodam auxilio, quod eſt cauſæ non perſonæ, l.4.ff.ex quib.cauſ.maior.

PRIVILEGIVM quoque prælationem & prærogatiuam quandam ſignificat, quæ inter actiones perſonales vertitur, quia in debiti repetitione chirographarij creditores aliis conchirographariis præferuntur. Sic hoc verbum accipitur in tit.de priuil. credit. qui in vulgatis codicibus diſtinctus eſt ab aliis, in Pandectis vero Piſanis continenter hæret cum titul. de bon. auct.iud. poſſi. Sic & l.74.ff.de iur.dot.l.53.§.1.& §.vlt.ff.de pecul.l.51.§.idem reſpondit, ff.pro ſoc.l.6.l.33.l.37.ff.de iure fiſc. l.10.ff.ad municip.l.23. §.vlt. ff.ſol.matr.l.2. C.de ſeruo pign. dat.l.10.§ quod ſi dies, ff.de admin.tut.l.1.de ceſſ.bon.l.25.ff.ſi cert.per.l.58. §.vlt.ff.manda.l.13. §.1.ff.de cur.fur.l.1.§.ſed & ſi ſatis, ff.de adminiſtrat.rer. ad ciuit. Priuilegia etiam pro ipſis creditoribus, qui priuilegia habent ponuntur in l.7.§ quotiens ff.de depoſit. l.24.§.in bonis, ff.de reb.auct.iud. l.17. §.pen.ff. de excuſ.tut. Qui & Priuilegiarij vocantur, l 1.de pact.& l.24. §.vlt.ff.de reb.auct.iud.& ab Hypothecariis ſeparantur. Briſſ.

PRIVS, quot modis ſumatur. Bart. docet in prima conſtit. Cod. paulo poſt à principio.

PRO præpoſitio. Vlpian.in l.3.de poſtul. Item Pomponius, ait, appellatione nurus & generi, ſoceri & ſocrus, & vlteriores, quibus pro præpoſitio ſolet accedere, contineri ait. Spieg.

PRO cum ablatiuo Iuriſconſulti coniungunt, cum ſignificant non eſſe vere id de quo agitur, ſed haberi pro eo ac ſi eſſet, veluti Pro hærede, Pro bonorum poſſeſſore, pro emptore, ac tum proprie, ſic loquuntur, cum de vſucapione diſputant: hæ namque ſpecies ſunt poſſeſſionis, quæ ad vſucapionem valet. Hot. Alias veram collationem denotat, & pro ſocio agere, pro donato, hoc eſt, vere huiuſmodi titulos habere, ſic l.diuturna conſuetudo, ff.de legibus pro iure & lege, id eſt, perinde ac ſi ſcripta lex fuerit. Old.ibid.

PRO præpoſitio accedens cognationum affirmatumque nominibus gradus profert, ac promouet. Veluti Proauus proauia aui noſtri pater, mater. Pronepos, proneptis, nepotis filius, filia. Proauunculus, Promatertera, id eſt, proauiæ frater & ſoror: Propatruus, proamita, id eſt, proaui frater & ſoror, leg.1. §.vlt. ff.de gradib.& affi. Quos etiam auunculos patruos, amitas, materteras, maiores vocant, l.vlt.§.patruus maior.eod.tit. Atque hæc ex cognatione petita ſunt nomina. Ex affinitate vero eiuſdem generis ſunt hæc: Proſocer, progener, pronurus, l.3. §.vlt.ff.de poſtul.l.15.§.vlt.ff.rer.amot. Proſocer (quo nomine Plin.in epiſt. Fabatum paſſim appellat) is eſt, qui ab aliis ſocer magnus dicitur, nimirum vxoris meæ auus, cuius ego ſum progener: Proſocrus mihi vxoris meæ auia eſt, ego ſum illius progener, l.4. §.affines, ff.de gradibus. Rurſus auus meus vxoris meæ Proſocer, auia proſocrus eſt. Ipſa vtrique pronurus eſt, d.§.affines. Proſocrus enim vxoris noſtræ auia, Pronurus vero nepotis vel pronepotis noſtri vxor nobis appellatur, l.14. §. vlt.ff.de ritu nupt.l.15 §.vlt.ff.rer.amot.l 4.§.gradus, ff.de gradibus l.8. §.vlt.ff.de leg.præſt. Prat.ex Briſſ.

PRO, id eſt, ſecundum, vt pro facundia aduocati, l.1.§.in honorariis, ff.de extraord.cognit. Briſſ.

PRO quandoque vicis nota eſt, vt protutor, qui cum tutor non ſit, vices tutoris gerit & adminiſtrat, ff.pro tuto.per tot. quandoque ſignificat, cum l.ſi pro fure, ff.de cond.furt. quandoque modi ſignificatiua vox eſt, l.pen.in pr.C.de noua, Pro diſtat à voce, propter. Illa cauſam finalem, hæc impulſiuam denotat l. dominus, ff.de pecul.l.in qua lege, verba Pro debitoribus differunt à verbis Propter debitores: tametſi quandoque pro remota proximam vel remotam cauſam denotent. Spieg.& Prat.

PRO iunctum verbo fugere, ſignificat procul ex aliquo loco fugere, niſi malis pro ex accipi ſine, in l.metum 9. ff.quod met. cauſ.& apud Virgilium eodem ſenſu 1.Æneidos, Profugus.

Arma virumq; cano Troiæ qui primus ab oris,
Italiam fato profugus, Lauinaq; venit.
Litera. Prat.

PRO adiudicato poſſidet is, cui per errorem, accepto communi. diuidundo iudicio, res adiudicata eſt, l.per errorem 17. ff.de vſurpat. quinetiam eodem titulo ad vſucapionis finem poſſider is, cui recte adiudicata res eſt, vt ius Quiritum adipiſcatur. Hot. Prat.

PRO aliquo ſtare, defendere aliquẽ, & partes alicuius tueri. Sp.

PRO ceſſo poſſidet is, cui dominus à quo ſuam rem non mala fide, ſed iuſto errore iudicio petebat, rem illam ceſſit, l.non ſolum 33.ſi mihi, ff.de vſurpat. Hot. Prat.

PRO debitoribus, vide paulo ante. Pro quandóque vicis nota.

PRO derelicto poſſidet, qui rem à domino vel poſſeſſore ea mente abiectam vt eam in numero rerum ſuarum eſſe nolit, poſſidet l.2. ff.pro derelicto & l.nemo, ibi Iulianus ait, neminem poſſe pro derelicto vſucapere, qui falſo exiſtimauerit rem pro derelicto habitam eſſe: vnde aliorum titulorum cum hoc apparet differentia: cum in aliis vſucapio interdum ex opinione valeat, in hac non valeat. Hot. Prat.

PRO diuiſo, diuiſione facta: pro indiuiſo, infecta. Paulus l.25.§.1. ff.de verb.ſign. Partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari: nam quod pro diuiſo noſtrum ſit, id non partem, ſed totum eſſe, Vlp l.6 § 1.ff.commun.præd. Plane ſi diuiſit fundum regionibus, & ſic partem tradidit pro diuiſo poteſt alterutri ſeruitutem imponere. Hot.& Prat.

PRO domino, iure domini, pro eo ac ſi dominus quis eſſet Marcellus l.Titia 48. ff.de ſolut. Titia cum propter dotem bona mariti poſſideret, omnia pro domina egit. Liuius lib.24. Palam primo, cum clauſis. Andromodorus inſulæ portis, hæreditatem regni creuerit: quæque procurator tenuerat, pro domino poſſederit. De tutore loquitur. Hot.& Prat.

PRO donato poſſidet is, cui cauſa poſſidendi donatio eſt, id eſt, cui reuera donationis cauſa res tradita eſt, nec enim ſufficit opinari: ſed vere donatum eſſe oportet l.1.ff.pro don.l.1.& 2. C.eod. ex Prat.

PRO dote poſſidet, qui ex cauſa dotis rem ſibi habeat, id eſt, cui res aliena inæſtimata, dotis nomine poſt iuſtas nuptias tradita eſt, l.1.& paſſ.eod. Inæſtimatam autem dixi, quoniam æſtimata res pro emptore vſucapitur, l.plerunque, ff.ſi ante, & l. quoties, ff.de iure dot.& l.1.C.pro dote. Hot. Prat.

PRO emptore, id eſt, quaſi emptor poſſidere dicitur qui ex cauſa emptionis, vel ex negotio emptionis proximo rem nactus eſt, Paulus l.2. ff.eod. Pro emptore poſſidet, qui reuera emit. nec ſufficit, tantum in ea opinione eſſe eum, vt putet ſe pro emptore poſſidere: ſed debet etiam ſubeſſe cauſa emptione, Hot. Prat.

PRO emptore poſſidet, qui rem alienam à non domino ignorans emit: nam pro eo quaſi empta eſſet, habetur: intelligendum eſt autem has poſſeſſionum cauſas eo pertinere, quia nullo iſtorum omnium modorum ius Quiritium adquirebatur: ſed viam duntaxat & aditum ad vſucapionem patefaciebant. non enim emptio, donatio, ſolutio, iudicatum, noxæ deditio, alluuio, occupatio, partus, ac ne hæreditas quidem, niſi teſtamento per æs & libram facto, ius Quiritium transferebant. Itaque li. C.7.de iure Quiritum antequam de iſtis titulis poſſeſſionum tractetur, explicandum fuit. Hot.

PRO eo ac, vel pro eo atque, legitur, pro ita vel perinde vt Vlp. Si quis ex teſtibus nomen ſuum non adſcripſerit, pro eo eſt, ac ſi adhibitus non eſſet. Idem, pro eo habendum, atque ſi nullo iure factum eſſet. Spieg.

PRO fideicommiſſo poſſidet, qui fideicommiſſi nomine poſſidet: hoc eſt, cui fideicommiſſum relictum eſt, ſed vſucapiendo ius Quiritium adipiſci conatur l.Pomponius 13.§. ſedet, de acqu. poſſ. non enim per fideicommiſſum dominium, ſed ſola poſſeſſio transfertur l.3. ff.ſi vſusfr.peta. Hot. Prat.

PRO hærede gerere videtur is, qui aliquid facit quaſi hæres: & generaliter Iulianus ſcribit eũ demũ pro hærede gerere, qui aliquid quaſi hæres gerit l.20. ff.de acquir.vel amit. Hot. Prat.

Pro hærede gerere, eſt deſtinatione futuri dominij aliquid ex hæreditariis rebus vſurpare. Et ideo pro hærede gerere videtur, qui fundorum hæreditariorum culturas rationéſque diſponit, & qui ſeruis hæreditariis, iumentis, rebúſve aliis vtitur. Paulus lib.ſent.4.c.8. Hot.& Prat.

PRO hærede gerere quis videtur, ſi rebus hæreditariis tanquam hæres vtatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo locandóve, & quoquo modo voluntatem ſuam declaret vel re, vel verbo de adeunda hæreditate: dummodo ſciat eum in cuius bonis pro hærede gerit, teſtatum inteſtatúmve obiiſſe, & ſe ei hæredem eſſe. Pro hærede enim gerere eſt, pro

domino gerere. Veteres enim hæredes pro dominis apppellabant, ait Imp. §.2. de hæred. qual. & diſt. Hot. Prat.

Pro hærede gerit, qui rebus hæreditariis tanquam dominus vtitur: velut qui actionem rerum hæreditariarum facit, aut ſeruis hæreditariis cibaria mandat, Vlp. c. Inſt. 22. Hot. ex Conn. lib. 10. c. 5. num. 1.

Pro hærede geritio. Cretio eſt eorum qui ſub cretione hæredes inſtituuntur. Pro hærede geritio eorum, qui ſine cretione, vel etiam cum cretione imperfecta, ex conſtitutione D. Marci. Immixtio eſt neceſſariorum & ſuorum. Agnitio nuda hodie eſt in vſu tam in ciuili, quam in prætorio iure, §. vltim. de hæred. qualit. & diff. §. vlt. de bonor. poſſeſ. Sublata eſt Cretio à Conſtantino in maternis ſucceſſionibus l. 1. C. Th. de mat. bon. & mat. gen. cret. ſub. ab Theodoſio penitus l. cretionum, Cod. de iur. deliber. l. 1. C. Theod. de cret. vel bon.

Pro hærede bifariam accipitur in iure. Primum quoties tractatur materia petendæ hæreditatis, quam falſa opinione aliquis putans ſe hæredem, poſſidet: toties oportet ea verba, Pro hærede, non accipi pro vero titulo, ſed pro quadam erronea æſtimatione. Nam ſi reuera eſſet hæres, nunquam haberet aduerſus eum effectum ſuum petitio hæreditatis. Et ſi recte perpendamus verba Pro hærede, ſunt ſolennia in eo iudicio. Nam cum lex non ad reuocandam defuncti voluntatem introduxerit petitionem hæreditatis, non poteſt ad alium caſum pertinere, quam ad eum, ſi quis falſo commento occupat hæreditatem. Quare pro hærede poſſidere dicitur, ſicut protutor, falſus tutor, l. pro hærede, ff. de petit. hære. Deinde vbi non tractatur controuerſia vniuerſi hæreditarij iuris inter duos, ſed diſceptatur de re aliqua, cuius dominium prætendit poſſeſſor quia dicat, ſe per hæreditariam ſucceſſionem acquiſiuiſſe: iſta verba, pro hærede intelligenda ſunt pro vero & iuſto titulo, propter quem non minus competit vſucapio, quam ob alios contractuum titulos. Et cum, Pro legato, ſit titulus, cur non multo magis pro hærede? Probari hæc poſſunt ex l. cogi, C. de pet. hær. l. 1. C. ſi quis igno. rem mino. eſſe in pr. vbi titulus vocatur hæreditarius, & Inſtitut. de hæred. qual. & differ. Hæc ſi animaduertiſſent Dd. non fuiſſet opus tantis difficultatibus rem planam inuoluere, & inutiliter rixari, num Publiciana competat aduerſus poſſidentem pro hærede. Prat.

Pro hærede poſſidere dicitur, qui vel hæres non eſt, ſed pro eo ac ſi eſſet, habetur: vel reuera hæres eſt, ſed rem non hæreditariam pro eo ac ſi hæreditaria eſſet, poſſidet l. pro hærede 11. ff. de hær. petit. Hot.

Pro hærede poſſidet, qui ex cauſa hæreditatis rei incumbit, id eſt, qui cum vere hæres non ſit, iuſtam tamen & probabilem cauſam habuit exiſtimandi ſe hæredem eſſe, ſi modo teſtamenti factionem habuerit, l. pro hærede, 11. ff. de hæred. petit. l. non ſolum, 33. §. 1. ff. de vſurpat. l. 4 & poſſ. ff. pro hæred. l. 1. & paſſ. C. eod. Hot. Prat.

Pro hærede poſſidere, vno modo ſignificat titulum quales ſunt, pro emptore, pro legato, pro derelicto, ſubaudi, poſſidere, & ſimiles. Alio vero modo non etiam, ſed prætextum tituli tantum, atque adeo titulum ementitum: qualem habet prædo, raptor, & is qui poſſidet pro poſſeſſore, hoc eſt, qui iuſtam poſſeſſionis ſuæ cauſam non habet: iuxta diſtinctionem gloſſ. rub. de vſucap. pro hæred. Item pro hærede poſſidere videtur, qui putat ſe hæredem eſſe. Inſtit. de interdict. §. quorum bonorum. Quemadmodum & is pro poſſeſſore poſſidet, qui nullo iure rem hæreditariam, vel etiam totam hæreditatem ſciens ad ſe non pertinere, poſſidet. Inſtitut. de interdictis: Vide. Old. in eleganti introductorio claſſ. 3.

Pro, indiuiſo, promiſcue, ſine vlla diuiſione, Papinian. leg. 94. de ſolut. Siue in ſingulis nummis pecuniam pro indiuiſo quis eſſe intelligat, Cicero in Rulliana, promiſcue. Equidem exiſtimo, ſi iam campus Martius diuidatur, & vnicuique veſtrum vbi conſiſtat, bini pedes aſſignentur: tamen promiſcue toto, quam proprie parua frui parte malletis. Hinc

Pro indiuiſo & certa pars opponuntur, l. placet. 25. ff. quib. mod. vſufruct. amitt. l. 1. ff. de euict. l. 1. §. hoc interd. ff. vti poſſid. l. ſeruus, 5. ff. de ſtip. ſeru. l. 5. §. vlt. ff. commo. Hot. Prat.

Pro legato poſſidet, qui ex legati cauſa, vel ex legati nomine rem habet, id eſt, cui vere aliquid legatum eſt, ſiue teſtatoris res eſſet, ſiue non eſſet, aut teſtatoris quidem eſſet, ſed adempta codicillis ignoraretur l. 1. & paſſ. pro legato. Hot. Prat.

Pro noxæ dedito poſſidet, qui cum ſeruus ei noxæ deditus ſit, iuſtam vſucapiendi cauſam ex ea poſſeſſione nactus eſt, l. 5. §. genera. ff. de acquir. poſſ. l. 5. ff. de publ. Hot. Prat.

Pro parte virili, in l. ſi ſocer. ſub fin. & ibi gl. ff. ſol. matr. Item pro viri portione, familiare Iurecoſſ. Spieg.

Pro patrefamilias agere. Suet. in Tiberio. Nec quicquam poſtea pro patrefamil. egit, aut ius quod adoptare amiſerat, ex vlla parte retinuit. Hot.

Pro poſſeſſore poſſidere Vlp. dicit prædonem: qui cum ſciret ad ſe non pertinere hæreditatem, inuaſit bona, nullam habens poſſidendi cauſam, l. 11. l. 9. l. 25. §. 2. de petit. hæred. l. 24. §. 9. de ſolut. Et cum de eo dubitaretur, qui ſciens alienam emerat hæreditatem, ac pleriſque videretur quaſi pro poſſeſſore poſſidere, diſplicuit hæc ſententia Vlpiano. Nemo enim prædo eſt inquit, qui precium numerauit, l. 13. §. 6. de petit hæred. In qua tamen ſententia Iulianus, Papinianus, Caius & Paulus videntur fuiſſe: Volunt enim illi omnes omnino malæ fidei poſſeſſores prædones dici, & pro poſſeſſore poſſidere, etiamſi precium numerauerint l. 33. §. 1. de vſ. pat. l. 55. de cond. indeb. l. 28. de hæred. petit. l. 5. de acq. poſſ. leg. 13. de noxalib. actionib. & Ræuardus l. nemo prædo eſt ff. de reg. iur.

Pro poſſeſſore bona fide, ac iuſto titulo poſſidet, qui pro bonorum poſſeſſore poſſidet: id eſt, qui vel iuſtam cauſam habuit exiſtimandi ſe bonorum poſſeſſorem eſſe, vel cum reuera bonorum poſſeſſor eſſet exiſtimauit res quaſdam ex iis bonis eſſe, quæ alienæ tamen erant l. non ſolum, 33. 1. ff. de vſurpat. & ſub tit. Pro hæred. & l. pro hærede 11. ff. de hæred. pet. vbi tamen bonorum poſſeſſor etiam pro hærede poſſidere dicitur. Contra pro poſſeſſore mala fide poſſidet prædo, cui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo: nec vllam afferre cauſam poſſeſſionis poteſt, d. l. 11. cum ſeq. Hot. & Prat.

Pro rata parte, vel pro rata portione, vel præciſe, Pro rata: vetus locutio eſt, idem ſignificans, quod Pro cuiuſque partis ratione & modo vel ſecundum cuiuſque portionis modum & quantitatem. Cicer. Tuſcul. 1. Sed quia vltra nihil habemus, hoc longum dicimus: nam iſta perinde vt cuique data ſunt pro rata parte, aut longa aut breuia dicuntur. Idem prope duobus modis extulit, vitam videri cuique animanti, aut longam aut breuem, prout cuique aut longum aut breue vitæ tempus datum eſt. Vocis origo obſcura eſt: niſi forte: ratam cuiuſq; partem intelligamus, quæ certa, explorata ac extra dubitationem omnem poſita eſt. Proprie autem pro rata & æqualiter opponuntur tanquam aduerſa, vt in l. in his 5. §. Imperator. de ſolut. Si ſumma vſurarum non eadem ſit, æqualiter ad vtranq; cauſam proficit quod ſolutum eſt, non pro rata. Sic in l. interdum 13. §. 1. ff. de hæred. inſtit. l. vltim. §. & in talis, C. dot. promiſ. l. ſi vero 18 ff. de teſtam. milit. Abuſiue tamen interdum pro rata vſurpatur pro æqualiter & pro virili parte, vt in l. 1. Cod. vnde liber. l. ſi par. 10. §. idem quærit, ff. de in rem verſ. Prat.

Pro rata patrimonij, præciſe, cum ſubaudiendum ſit. Pro rata portione patrimonij, in l. ſed etſi, 25. §. quod autem quis, ff. de hæred. pet. & l. Titius 54. ff. ad Trebell. Pro rata pecuniæ in d. l. Titius. Pro rata regionis in l. ex mille 64. §. quæſitum, ff. de euict. Pro rata ponderis in l. 3. §. fin. Cod. de rei vindic. Pro rata debiti, l. procuratoris, §. in tributum, & §. ſequ. ff. de tribus act. Pro rata quantitatis, l. imponenda, Cod. ad leg. Falcid. Pro rata temporis, in l. ſi quis domum 9. §. 1. ff. locat. l. cum in fundo 78. §. diuortio, ff. de iur. dot. Prat.

Pro roſtris ſchema eſt ſeu figura loquendi, à protrito ſermone, ornatus gratia non nihil mutata: ſicut dicimus procuria, proſcenium. Nam pro ſignificat ante vel in vt, pro roſtris: hoc eſt, ante roſtra, vel in roſtris: ſcilicet appellatione ducta ab eo, quod eſt in loco ad ipſum locum. l. pen. ff. de iuſt. & iur. Si quidem roſtra nauium, Antiatibus inſigni quadam victoria ereptarum ante curiam Hoſtiliam exponebantur, vt aliud nihil ſit pro roſtris, quam in loco roſtrorum, ſed ante curiam Hoſtiliam, quæ ſenatorum erat. Prat.

Pro ſoluto poſſidet, qui rem vel debitam vel indebitam quaſi debitam, ab eo qui ſolui bona fide accepit, l. non ſolum 33. §. ſi mihi, l. pro ſoluto, 46. & l. pen. ff. de vſurpat. Hot. Prat.

Pro ſuo, eſt generalis titulus, cum dominium nobis acquiri putamus, & ex ea cauſa poſſidemus, ex qua acquiri ſolet, ſiue iure gentium, ſiue iure ciuili. Qua ratione & ante vſucapionem cenſetur, quis pro ſuo poſſidere. Comprehendit enim hic titulus generaliter omnes dominij acquirendi cauſas: vt quoties dico rem meam eſſe, nec addo cauſam ſpecialē, videor omnes cauſas dicere. Aliam ſignificationem habet hoc verbum ſpecialiorem: vt is dicatur poſſidere pro ſuo, qui ex alio titulo nō poſſidet, cum erret, vt ſi quis putet rem donatam, emptam, legatam eſſe, cū nec donata, empta, aut legata ſit. Breuiter quoties iuſta cauſa vſucapiendi eſt, & tamen deficit ſpecialis aliquis tit. Huius rei exemplum eſt ex d. l. 1. tit. pro donat. Aliud in l. 2. h. t. de his quæ terra marique capiuntur. Atq; ita vt admonui hoc verbū pro ſuo, nunc latius & generalius, nunc ſtrictius accipitur, Seilervs ex Lecturis Duareni, tit. pro ſuo.

Pro ſuo poſſidere proprie dicitur is qui falſo, ſed probabili tamen harum cauſarum errore poſſidet: nimirum occupationis, alluuionis, partus emptæ vel hæreditariæ ancillæ, fructus rei emptæ, aut donatæ, aut in hæreditate repertæ l. 2. 3. & 4. §. vlt. & l. vlt. ff. eod. At hic quidem proprie, vt dixi, pro ſuo titulus appellatur: quippe qui ad vſucapionem valet alioqui pro ſuo etiam poſſidet is, qui per emptionem aliamve iuſtam cauſam poſſidet: verum is non vſucapit Hot. Prat.

Pro tranſacto poſſidet is, cui iudicio per errorem accepto res aliqua per tranſactionem conceſſa eſt, vt in eam vſucapere, & iure Quiritium facere ſuam poſſit l. cum ſolus, 29. ff. de vſurpat. l. ex cauſa 8. pro empt. Hot. Prat.

Pro tribunali, hoc eſt, iudice ſedente cognoſcit ordinarius, non

autem

autem delegatus iudex.not. in l.qui tribunali, ff.de re iud. Item pro tribunali cognoſcere, eſt ſeruato iuris ordine, & non de plano ius reddere, vt ſatis Marcelli verba innuunt in l.1. §. abolitio ad SC.Turpill.Spieg.

Pro tutore negotia gerit, inquit Vlp. qui munere tutoris fungitur, in re impuberis, ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſciat, non eſſe, fingat tamen eſſe, leg.1.§.1.ff.de eo qui pro tut. Hinc protutelæ actio d.l.1. §.3. & vlt. quæ aductſus eum de rationibus reddendis datur. Prat.

Προαίρεσις liberæ voluntatis decretum, vertit Conn.lib.7.c 15.n.15.

Proagorvs Dorica ratione, & Siculorum lingua latine princeps, dicitur, qui ante alios verba facit. Græce προήγορος vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.8.c.11.

Proamita eſt proaui ſoror, l.1.§.5.de gradib.

Proastia, ſic enim ſcribendum, & non proauſtia, apud Iuſt. in auth.de alienat & emphyr. §.1. & de reſtit.fideicomm. Coll.9. Græcis dicuntur ſuburbana, quæ pulcherrime conſita à domino, non tam vtilitatis, quam voluptatis cauſa habentur. Lege Alciat.c.4.lib.2.parerg Hoc nomen in verſione conſtitutionis Græcæ retinuerant Iulianus, & vetus interpres. Prat.

Probabile eſt, quemadmodum Ariſt. docet, quod vel omnibus videtur, vel plurimis, vel ſapientibus, hiſque vel omnibus vel plurimis, vel ſpectatis probatiſque. Sic à Rhodolpho citatur lib.2.de inuen. Veruntamen non prius ad probabile confugiendum eſt, quam vbi neceſſarium, id eſt, ratio & lex defecerit. Vide Salomonium in §.reſponſa. Inſt.de iuſt.& iure.

Probare vulgata ſignificatione, eſt dubium & obſcurum, certum reddere & efficere. Briſſ.

Probare nomen, agnoſcere eſt & ſuſcipere, eoque vt bono contentum eſſe. Qui nouiſſimus nomen probauit, l.36. §.vlt. ff.ad municipal.

Probare, pro laudare, in l.1.ff.qui pot.in pign.habeant. Prat.

Probare item pro rem experiri & tentare: vt, amicos probato. Spieg.

Probari fideiuſſores dicuntur, in quorum facultates inquiritur, vt idonei necne ſint pateat l.10. ff.qui ſatiſd.cog. l.7.§.non ſolum, ff.de min. Inde ad fideiuſſores probandos dari arbitri accipiuntur, qui ad æſtimandas fideiuſſorum vires dantur, l.9. ff.qui ſatiſd.l.2.ff.à quib.appell.non lic. Probari etiam opus dicitur quod tanquam è lege dicta factum adprobatur, l.26.l.38. l.vlt.ff.loc. l.7.§.illud quoque, ff.de l.Iulia repetund. Frontin. lib.1.de aquæductib. Eorumque operum probandorum curam fuiſſe per cenſores aliquando & ediles. Et in vetere monumento Neapolitano, quod legem parieti faciendo dictam habet, Quod eorum viginti iurati probauerint, probum eſto, quod improbauerint, improbatum eſto. Briſſ & Prat.

Probata ſarta tecta dicuntur, quum ex lege, id eſt, pactione redemptionis facta eſſe iudicata ſunt Macer.leg.7.§.1.ff.de leg. Iul. repet. Ne in acceptum ferantur ſarta tecta tuenda, antequam perfecta, probata præſtita, lege fuerint. Lege, id eſt, ex lege, ut ſecundum legem ac pactionem. Cicero Verrina tertia, locatur opus id quod ex mea pecunia reficiatur: ego me refecturum eſſe dico, probatio futura eſt tua, qui locas. Sic in l.opus 6.l.vlt.ff.locat.Hot.Prat.

Probare dictum eſt à probo: non, vt quidam nimis in hac re imperite dixerunt, quod probe faciat, qui probat: iſto enim modo vir bonus, cum Reipub. conſulet, cum inopes liberalitate ſublenabit, atque adeo agricola, cum in tempore agrum colet, probare dicetur: quia qui hæc faciat, recte faciat, & ex officio. Sed quod generaliter probare dicatur, quiſquis facit, vt probum ac rectum iudicetur id quod agit. Qua ſignificatione fere ſemper à Cicerone vſurpatur, vt illud in Verrem eleganter ab eo dictum eſt, non vereor ne hoc meum officium P.Seruilio non probem. Id autem præſtat in re controuerſa, quam intendit, qui quod dicit, idoneis teſtib. aut aliis legitimis probationib. ita eſſe docet. Sic enim aſſequitur, vt nec calumnioſe, nec improbe confictum id, aut intentatum iudicetur, ſed recte, vere & ex officio. Donellus ad tit.de probationibus.

Probatio eſt rei dubiæ per argumenta oſtenſio ita definit gloſſ. Bartol. Azo & Sich in rubr.C.de prob.n.4.VVeſembec.in Parat.ff.eod.tit.n.2.Gothofr.ad rubr. ff.eodem plurimas aliorum definitiones recenſens. Dixi Rei dubiæ: Quia euidentia probatione non indigent, c.euidentia de accuſ. Corraſ.4.Miſcell.20.nu.2 per l.ſi vero, §.qui pro rei, ff.qui ſatiſd. cog. l.emptorem, ff.de action.empt. Et notorium non probandum, ſed ſaltem allegandum eſt, vt fuſe tradit Mynſing.6. obſeru.3. per tot.vide Bald. Cyn. Salyc.& communiter Dd.in l.ea quidem, 7.C.de accuſ. & Canoniſtas in cap.veſtra eod.cap.ad noſtram. extr de iureiur.Bald.in Auth.qui ſemel C.quomod. & quand. iud.Corraſ.d.loc.& libr.1. Miſcell.16. num.23. VVeſembec.d. nu.2. Lancellot.in Inſtit.iur.canonic. lib.5. tit.de probat.pag. vlt.Pacius in epitom.diſput.Inſtit.theſ.1.de probation. Quorſum enim attinet rei ſatis demonſtratæ, certæ ac notoriæ aliquid adiicere, ac litigatores interim temporis ac ſumptuum iactura grauare? Sed cum multa putentur notoria, quæ reuera notoria non ſunt, proſpicere debet iudex, ne quod dubium eſt, pro notorio recipiat, Lancellot.d.loc. Dici præterea per argumenta. Quia argumentorum appellatione ἐν πλάτει ſumpta teſtes ac inſtrumenta continentur. Bart.in rubr. C.de probat. Si enim argumentum eſt ratio rei dubiæ fidem faciens (vt vult Cicero) certe teſtimonium & inſtrumentum, quæ fidem rei dubiæ per rationem & iuſtam ſcientiæ cauſam aſtruunt, pro argumentis ſaltem minus artificialibus haberi debent, confer VVeſembec.d.n.2.& Treut.in diſput. ff.de probat.theſ.1.

Probationis appellatione perfecta tantum ac plena, non imperfecta aut ſemiplena intelligitur, gloſſ.in clem.conſtitutionem per illum text. de elect. Bald. in l. peremptorias. C.ſent. reſcin.non poſſ.VVeſemb.d.n.2.Gœd.diſp.ff.de prob.theſ 8.

Probatio adeo eſt de ſubſtantia iudicij, vt in ſummariis, ad minimum iudiciis, omitti haud poſſit, Zang.tract. de except. c.2.n.9.Treutl.d.loc.

Probatio à præſumptione differt: Illa enim per ſe, hæc per ea quæ certa ſunt, fidem facit, vide l.octuageſimam tertiam, ff.de condit.& demonſt Gothofr.ad rubr.ff.de probat.

Probationis materia ſunt iuris & facti quæſtiones, quæ mouentur in iudicio, l.4.5.& tot.tit.ff.de probat.leg.16.C.eod. Weſemb.in parat.eod.nu.7.Rob.4.ſent.1. Finis probationum eſt, vt per eas fides fiat iudici, l.quinquaginta 11.in fi.ff.de probat.l.teſtium 3.§.ideoque & §.eiuſdem, in fin.ff.de teſtib.l.1.C. de cond ob turp.cauſ.l.eos 5.leg. ſi quando 19.Cod.de teſtibus, Effectus probationum eſt, vt ſecundum eas, ſi ſufficientes ſint, pro allegante feratur ſententia, arg.l.10. §.fin.vbi Bart.& Dd. ff.de eden.l.ſi inferiorem 2.l.demum 5.l.dote 9.C.de rei vind. l.6.14 27.25. §.3.4 l.27.de probat.l.11.12.18.21.& tot.tit.C.eod. Weſemb.parat.eod.nu.10.Sichat.ad rubr. C.eod.en vlt. Gail. 1.obſeru.107.nu.13. & 2.obſeru.33.nu.11. Hot.quæſt. illuſt.27. adde l.illicitas 6. §.1.ff.de off.præſid. Clar.§.fin.qu.8.num.5.& qu.66.num.2.confer.Treut.diſp.de probat.& præſumpt.theſ.5. & 8.Gœddæ.diſput.eod.titul.theſ.6.

Probandi onus actori potiſſimum incumbit, l.2.18.19.21.23.de prob. l.8.11.18.23.25. C.eod.l.4. C.de edend.l.9. C.de oblig.& act.l.9.C.de except. l.10.in fin.C.de non num.pecun. Sichard ad l.1.num.1.C.de prob.Dd.ad l.23.C.eod.Donell.c.2.de prob. Weſemb.d.loc.nu.6. Et actore non probante reus ab inſtantia abſoluendus eſt, l.4. C.de edend.l.9. C.de oblig.& action. l.2.23. C.prob.l.9. C.de except. Quod intantum verum eſt, vt licet Reus ad probationes ſe obſtringat, earum tamen defectu ſibi non præiudicet, vt not.gl.& Dd.in l.14.de prob.arg. l.4.C.de edend.vbi Iaſ.nu.3.& Dec.num.15. Maſcard.de prob. concl.37.num.5.quin & ſi pares ſint actoris & rei probationes, pro reo pronunciatur, l.125.de reg.iur.arg.l.5.in pr.l.32.l.42.de pœn.c.ex literis: & ibi Dec.de prob.Treut.d.loc.theſ.8.

Probationes eam Actoris quam rei certæ debent eſſe & liquidæ, l.6.de prob.l.3.§.4.ff.de ſuſp.tut. l.30.de teſt.tut. l.34.§. 3.de l.1.l.17.de manum. teſtam. l.indicia 19. C.de rei vindic.l. 10.13.17.25.C.de prob.l.neque natal.C.eod.l.non hoc, C.vnde cognat. l.19. C.de iur.dot.l.4.& 14.in fin. C.de contrah.ſtip.l. 2. C.de in lit.iur. c.de præſentia extr.de prob. Menoch.1.præſumpt.q.97.n.29.& lib.2.q.51.nu.40.Weſemb.d.loc.n.3.Gail. 2.obſ.13.nu.5. In criminalibus autem ac præſertim capitalibus cauſis probationes luce meridiana clariores requiruntur, l. ſciant,& l.fi.C.de prob.vbi Dd.l.16. C.de pœn. cap.ſciant, 2.q. Satius enim eſt, inquit Vlp.in l.5.in pr. ff.de pœn.nocentis facinus impunitum relinqui, quam innocentem damnare: Et quod grauiora ſunt crimina maiuſque rei periculum, eo cautius agendum, eoque magis prouidendum eſt, ue innocens quis condemnetur, l.1.§.5.C.de Carbon.edi.c.vbi de elect.in 6.arg. l.5.ff.de pœnis. Nam vita per iudicem amiſſa ab eodem reſtitui non poteſt, Nou.13.c.2. Sicut igitur in ciuilibus ac pecuniariis cauſis ex vrgentibus coniecturis Reus damnari poteſt. Ita in capitalibus, ſi de vita alicuius agitur, illud nequaquam admittendum, Treutl. dict.loc.theſ.7.

Probationem in iure licet variæ ſint ſpecies, omnium tamen fere conſenſum omniumque calculum vetus illa ab Ariſt. tradita probationum diuiſio meruit, quod nimirum aliæ ſint ἔντεχνοι, id eſt, artificiales? aliæ ἄτεχνοι inartificiales. Quarum illa, artificialis, ex rerum circumſtantiis & præſumptionum fontibus: Hæc autem ex iuramenti delatione, teſtium & inſtrumentorum productione, partiumque confeſſione colligitur. Illa ex re ipſa naſcitur & à quouis qui rem probare vult, arte eruitur: hæc autem, licet arte quidem tractetur, tamen ad eam inueniendam ars nihil prodeſt: vide Quint. libr.5.cap.1. VVeſ.in parat. de probat.nu.4. Obrechtus diſp.1.eod.tit.theſ. 32.& ſeq. Treutl. diſp. eo.theſ.2. Gœdd. ibid.theſ.2. Et hanc probationis in artificialem & inartificialem diuiſionem ab Oratorib. deſumptam eleganter ex iure demonſtrat Robert. 4.ſent.1.Obrechr.iam d.loc. Donell.c.5.de prob. Menoch. de præſ.lib.1.qu.1.nu.6.& ſeqq.

Probationes, Duar.1.diſp.anniu. c.27.diuidit in Neceſſariam, veriſimilem & non repugnantem. Neceſſaria eſt cum ex eo quod tabulis continetur teſtimonium ex neceſſario efficitur id quod intendimus: Veluti: Eam quæ lac in mammis habet,

virginem non eſſe : qui certo die Biturigibus fuit eodem die Pariſiis non fuiſſe, l.optimam, C.de contra ſtip. Item cum obſcura & illunis eſſet nox, quod noctu factum eſſe dicitur teſtes non vidiſſe. Qua ratione teſtes quoſdam Athenis falſi conuictos fuiſſe ſcribit Plut. in Alcib. Exemplum etiam eſt luculentum apud Vitruu. lib. 9. In his enim ſunt ſigna certiſſima & indubitata, quæ τεκμήρια Ariſtoteles appellat. Itaque huiuſmodi probatio ſufficit ad condemnationem, l. vlt. C de prob. Probatio veriſimilis eſt, cum ex eo quod in teſtimoniis extat, præſumptione quadam iuris, non phyſica nec neceſſaria ratione infertur, quod probare volumus. Exempli gratia, filium alicuius eſſe qui ex vxore eius conſtante matrimonio naſcitur, l. filium, ff. de his qui ſui vel alien. iur. Item filium in patris ſui poteſtate eſſe : voluntatem mutatam non eſſe ; eum qui paſcitur ſibi & ſuis hæredibus conſulere : quod nunc eſt ante hoc tempus quoque fuiſſe : qui pecuniæ ſummam teſtamento legatam repetiit in codicillis, legatum duplicare voluiſſe : chirographo cancellato, debitorem literatum eſſe, & cætera id genus quæ à ſtudioſo lectore obſeruari poſſunt, l. ſi pactum, l. cum qui ſe, l. ſi filius, l. cum tacitum, l. non eſt neceſſe, l. quinquaginta, l. ſi chirographo, l. cum de indebito, l. Procula. ff. de prob. Cum igitur hæc probatio ex certis ſignis non oriatur, ſed probabilibus tantum quæ εἰκότα dicuntur à Græcis, merito probationi contrariæ cedit, d. l. ſi chirographum, l. vlt. ff. de eo quod met. cauſ. Probatio non repugnans dicitur, quæ non firmiſſima iuris præſumptione ſed leui aliqua ſuſpicione nititur: vt, furtum ab eo factum eſſe, qui in ædibus fuit : ſeruum, qui ab emptore aufugit, fugitiuum, antequam emeretur fuiſſe: legitimum filium non eſſe, quem irata mater vt ſpurium in actis profeſſa l. emptorem, l. cum probatio, l. neque natales, l. matrem, C. de prob. Et hæc ſigna quamuis per ſe admodum infirma ſint, nec onus probandi in aduerſarium reiiciant : plerunq; tamen aliis adiuncta proſunt ad condemnationem etiam criminali iudicio l. Procula, ff. de prob. l. inſtrum. & l. fin. Cod. eod. Duar. d. loc. & in comm. ff. de probat. & præſumpt.

Probationem recentiores diuidunt in plenam & ſemiplenam. Plena eſt, quæ tantam facit iudicij fidem, quanta ad definiendam controuerſiam ſufficit, tex. in l. ad fidem, ff. de teſtib. leg. quinquaginta, 22. ff. de prob. l. 1. C. de reb. alien. non alien. l. eos, C. de teſtibus gl. ibi in verb. iudicariæ Old. in tr. de prob. Gail. 2. obſ. 94. nu. 10. Gœdd. d. loc. theſ. 2. Eius ſex traduntur à Dd. ſpecies. Prima eſt quæ fit per duos aut plures teſtes, omni exceptione maiores, l. 2. 3. ff. de teſtibus h. e. quorum fides nulla ex cauſa legitima poteſt eleuari, quique communi hominum opinione reputantur viri boni. Sunt enim nonnulli, quibus vel propter malos mores, vel ſexum, inimicitiam, vel fauorem ſuſpicionis exceptio opponitur: Vnde nihil conferunt ad probationem, vt eleganter tract. Modeſt. l. 2. & Calliſtratus l. 3. ff. de teſtib. Præterea quamuis regulariter teſtes duo plenam probationem efficiant, iuxta l. vbi nu. ff. eod. tit. Vbi num. teſtium (inquit Vlp.) non adjicitur etiam duo ſufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. Et in ore duorum aut trium, ſtat omne verbum. Sunt tamen cauſæ in quibus cum maxima ſit committendæ falſitatis ſuſpicio, & latior occaſio, plures teſtes requiruntur, quam duo. Vt in vltima voluntate, ſcilicet, quam iterum declarare defunctus non poteſt, l. hac conſultiſſima, §. 1. C. de teſtam. l. vlt. C. de codic. Secunda ſpecies plenæ probationis contingit per inſtrumenta, hoc eſt, per ſcripturas fide dignas l. cenſus 10. de prob. l. 11. fin. reg. leg. 4. de edend. l. ſi qua per cal. C. de epiſc. & cler. Nou. conſt. 73. §. ſed etſi quis. Et quanquam laxiore ſignificatione, inſtrumenta dici poſſint ea omnia, quibus cauſa inſtruitur, vt tam teſtimonia, quam ſcripturæ, inſtrumentorum loco habeantur vt dicit Paul. leg. 1. ff. de fide inſtr. Hic tamen, quo magis ſingulas res, ſingulis appellationibus commode tractemus, pro ſcripturis accipienda ſunt inſtrumenta, quibus legitima ratione fides eſt adhibenda. Veluti quæ per tabelliones publicos, ſeu notarios, vt nunc vocamus, ſcribi ſolent: de quibus Nouel. de inſtrum. caut. & fide. Vel quæ ſigillo, ſeu annulo ſignatorio confirmantur ab epiſcopo, magiſtratu, aut etiam ab iis; qui publici alicuius officij auctoritatem habent indubitatam, ſicut Irenarchæ olim erant, hoc eſt, qui diſciplinæ publicæ, & corrigendis moribus, præſertim vero vt itinerantibus pax & ſecuritas conſeruaretur, inuigilabant. Martianus l. diuus Hadrianus, ff. de cuſtod. & exhib. reor. Vt Irenarchæ (inquit) cum apprehenderint Latrones, interrogent eos de ſociis & receptoribus, & interrogationes literis incluſas & obſignatas ad cognitionem magiſtratibus mittant. Vtinam hodie principes noſtri reuocarent ad rempublicam huius officij ſanctiſſimam functionem. Item libri & ſcripturæ in publicam cuſtodiam, rerum geſtarum gratia repoſiti integram fidem habent. Marcel. l. cenſus ff. de probat. Cenſus (ait) & monumenta publica potiora teſtibus eſſe ſenatus cenſuit. Et in Auth. ad hæc. C. de fide inſtr. Item charta (inquit) quæ profertur ex archiuo publico, teſtimonium publicum habet. Idem dicit Auth. ad hæc. C. de fide inſtru. Vnde mirandum eſt, quid in mentem venerit illis, qui de literis, epiſcoporum auctoritate probatis, propriam ſpeciem conſtituunt, ac non potius huc referunt, ſicut ſcripturas publici officij, c. poſt ceſſionem de probat. c. cum à nobis, de teſtib. Secus eſt de inſtrumentis ſeu ſcripturis priuatis, l. inſtru. 5. l. ratio. 6. l. exemplo 7. ibique Schard. C. de prob. Gail. 2. obſeru. 20. nu. 6. niſi vtriuſque contrahentis gratia ſcriptæ aut manu propria ſubſcriptæ vel ſignatæ ſint, l. quidam 26. l. eum, 5. ff. de conſt. pec. l. fideiuſſ. 26. §. pater, ff. de pign. & hyp. l. ſcriptura, C. qui pot. in pig. Tertia plenæ probationis ſpecies eſt confeſſio facta in iure, h. e. in loco vbi ius redditur, l. 1. de confeſſ. ff. & C. l. incertum, ff. eo tex. in l. qui de inoff. ff. de inoff. teſta. Old. tract. de prob. VVeſ. in Parat. eo Gail. 2. obſ. 106. n. 2. Confeſſus enim pro iudicato eſt, qui quodammodo ſua ſenten. damnatur, d. l. 1. Nec eſt quod claudatur confeſſio veritatis apud iudicem, quaſi nulla ejus aut aduerſarij interrogatione præcedente, fuerit facta. Nam etſi ſine interrogatione reſponderit, & fateatur aliquid actor vel Reus, pro interrogato habebitur, l. ſi ſine, ff. de interrog. act. vnde ſunt qui ex tali confeſſione actionem producunt, l. proinde, §. 1. ff. ad leg. Aquil. Quarta eſt euidentia facti, l. vulneris, ff. de iniur. l ſi irruptione, ff. fin. regund. c. euidentia de accuſ. c. manifeſta cauſ. 2. q. 1. l. min. aſpectu, ff. de min. c. puberes de ſponſ. impub. l. lex quæ §. ſed etſi Cod. de admin. tut. Puta cum ſenſu corporeo coram quid percipitur, nimirum ſi quis aſſerat vulnus atrox eſſe, & mox indicet locum, certe hæc probatio in dubium reuocari haud poteſt, dict. l. vulneris, & d. l. ſi irruptione, ibi, is qui in ipſo crimine reperitur, ſufficienter conuinci cenſetur. Quinta plenæ probationis ſpecies eſt iuſiurandum, quod alter litigatorum defert alteri, vel quod iudex decernit in ſupplementum probationis ſemiplenæ. Cajus in l. 1. Paul. in l. ſeq. & Vlp. in l. non erit, & l. 38. ff. de iureiu. c. ſicut conſuetud. de prob. c. decr. extr. de iureiur. c. fi. ff. quod vi metúſve cauſ. Spec. in tit. de iur. §. 1. Sich. rubr. C. de pet. n. 7. Old. Tanc. de prob. ſi quoque inquit Cajus in d. l. 1. Maximum remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio: quæ vel ex pactione ipſorum litigatorum, vel ex autoritate iudicis deciduntur controuerſiæ. Sexta denique plenæ probationis ſpecies colligitur ex legit. præſumpt. ſeu coniectura, vt rectius appellatur. Nam cum ex apertis rerum iudiciis poteſt coniici aliquid eſſe factum, vel non factum, antecedente neceſſaria iuris ratione, tunc cenſetur ſatis probatum. Indicium apertum autem eſt tale ſignum facti quod vrgeat animum boni & conſtantis viri ad credendum plane. Quamobrem Imp. in l. vlt. C. de prob. Sciant cuncti accuſatores, inquit, eam ſe rem deferre debere in publ. notionem, quæ munita ſit idoneis, vel inſtr. apertiſſ. docum. vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clariorib. expedita. Et hanc vlt. ſpeciem communiter vocant Dd. iuris & de iure: Eiuſq; exempla nobis in iure paſſim ſunt obuia, vt in l. ſi conſt. ff. ſol. mat. l. licet Imp. de leg. l. non omnes, §. à barbaris, ff. de re milit. Sic in dol. prob. cuius ſolus Deus eſt ſcrutator cõiecturę tãtũ ex facto valet, l. dol. C. de dol. mal. l. quoties, C. de naufr. li. 11. l. dol. C. de reſc. vẽd. Gœd. in diſ. ff. de prob. & præſ. theſ. 3.

Probatio ſemiplena eſt, per quam rerum geſtarum fides aliqua ſit bono viro, h. e. iudici, non tamen tanta, vt iure poſſit mouere eum ad ferendam in hanc partem ſententiam : quia caret plena fide, ex leuioribus conſtans argumentis, vide l. in lege, ff. ad leg. Aquil. Old. tract. de prob. VVeſem. Parat. de probat. n. 4. quod & vocabuli Etymologia arguit. Semiplenæ probationis effectus eſt, vt vel ab onere probandi releuent, & id in aduerſarium coniiciant, l. 24. §. 8. in fin. ff. de fideic. libert. l. fin. in princ. ff. quod met. cauſ. l. 6. ff. de cond. cauſ. dat. vel ad torturam faciant iudicium, l. tertio loc. ff. de prob. arg. t. tit. ff. & C. de quæſt. & ibi VVeſembec. in Parat. idem in Parat. ff. de probat. num. 15. Paulus 5. ſentit. 14. & 16. vbi Cujac. Mynſing. 6. obſeru. 97. Porro ſpecies eius vulgo enumerantur quatuor, gloſſ. in l. admonendi de iureiur. & in l. bonæ fidei, 3. C. de reb. cred. Sichard. ad rubr. C. de prob. num. 5. Prima eſt cum teſtis vnicus pro reo actoréve dicit. Quamuis enim vnius hominis licet honorati teſtimonium iuſtam ac plenam fidem mereri non cenſeatur iuxta l. iuriſiurandi, C. de teſtib. prorſus tamen contemnendum non eſt : imprimis ſi vir bonus ſit, & dicta eius aliis argumentorum adminiculis confirmentur : vnde ſemiplenam tantummodo præſtat probationem. Nonnunquam tamen plene probat, l. Theopompus, ff. de dot. præleg. ſcilicet propter teſtatoris autoritatem & vltimam voluntatem, nec non ob aduerſarij conſenſum, per l. 1. in prin quar. rer. act. non dat. l. vltim. Cod. de fideic. Secunda ſpecies ſemiplenæ probationis ex literarum comparatione producitur, leg. 20. comparat. cum Auth. at ſi contractus C. de fid. inſtrum. Nouell. quomod. inſtrum. quæ, &c. §. certe & §. cæterum ſi tabel. conſtit. 73. cap. 1. de fide inſtrumentorum. Eſt autem comparatio literarum vltimum ſubſidium indagandæ veritatis, quoties neque teſtes, neque tabellio produci poſſunt, vt veritatem ſcripturæ, cuius controuerſia vertitur, atteſtantur. Cum enim alter litigatorum producit ſcriptum aliquod, alter negat eum ſcripſiſſe, qui auctor ſcripturæ dicitur, certe res fit ſuſpecta.

Quare

Quare hoc vnum ſupereſt, vt ex aliquo inſtrumento minime, gentium ſuſpecto comparentur literæ, hoc eſt, character literarum, vtrum omnibus numeris ſit ſimilitudo inter vtrumque, an non ſit. Ex eo namque ſequetur veritas, aut falſitas inſtrumenti quod profertur. Tertia ſpecies imperfectæ (vt verbis aliorum vtar) probationis eſt, quæ conſtat ex ſcripturis priuatis, l.inſtrumenta 5. & ibi Dd. Cod.de probat. l.quæ mulier.de rei vindic.l.ſi quis §.1.& §.ration.ff.de edend. Proferens igitur eiuſmodi ſcripturas non omnino probat, niſi alia quoque accedant veritatis ſuffragia : tantum aduerſus proferentes, nihil eſt quod vetat his ſcripturis omnino credi. Nam cum proferens aſſerat eſſe veras, & aduerſarius non reclamet, ſcilicet, quia ſibi patrocinentur, non debet iudex refutare id, quod litigatores approbant qui & propriis aſſertionibus poſſent credere. Secus tamen eſt ſi inſtrumenta iſta vel ſcripturæ priuatæ inſtar publicorum inſtrumentorum ſubſcriptione trium teſtium confirmatæ fuerint, l.ſcripturas 11.C.qui potior.in pign. Quarta denique ſemiplenæ probationis ſpecies comparatur ex præſumptionibus illis, quæ indubitatam fidem non habent, nec tamen contemnendæ prorſus ſunt; Auth.ſi vero C.vt omn. iud.tam ciuil.quam, Oldend.in topic.cap.de plen.& ſemiplen. prob.Menoch.1.præſumpt.qu.1.nu.35. Exemplum eſt de fuga, quæ magnam quidem ſuſpicionem parit aduerſus fugientem, non tamen iuſtam fidem meretur, indicta cauſa, hoc eſt, nondum cognita re ipſa, vt tractatur in auth. Si vero, C.vt omni. iudic.tam ciuil.quam milita. Et in hoc quidem articulo, bone Deus, quam late patet æquitatis ratio, quam oportet iudicem Lynceis oculis (vt ſic dicam) perſpicere circumſtantias omnium rerum confer.Gœdd.d.loc.theſ.3.

PROBATÆ caſtitatis dicitur, qui non manifeſte apparet incontinens, c.multis, de ætat.& qual.

PROBATI ſunt qui bene poſſunt docere, c.fin.24.q.2.

PROBATIO probata Baldo in leg.2. poſt princ. C.quan.fiſc.vel priuat. dicitur inſtrumentum : Abbas in c.cum olim de cenſibus.Zaſ.conſ.12.n.18.vol.1.

PROBATIO nũquam ſatisfaceret aduerſario, etiamſi omnia probationum adminicula in vnum conferres, adeoque ſi ſolem ipſum pro oſtendenda veritate in manibus gereres.Prat.

PROBATIONES de domo, leg.pen.de teſtib.vocantur non tam ſuſpectæ, quod domeſtici teſtes non recipiãtur, quã confeſſiones & ipſius accuſati rationes : cum quis proprio ore conuincitur, ac à ſuo, quod dicitur, gladio iugulatur. Ex Alciat. Spieg.

PROBATIONES luce clariores requiri, l.fin. C.de prob.hyperbolice dictum, iudicaui in dictione, Hyperbole. Spieg.

PROBATIONIS vſum propter cauſas in iudicio controuerſas inſtitutum eſſe apparet, vt veritas certo conſtet rerum adminiculo, quod iudex aut condemnando aut abſoluendo, ſequatur. Itaque non alia ſunt litigatoribus probanda, quam quæ neceſſario ad cauſam pertinent, iuxta l.ad probationem C.de probatio. Qui in parte grauiter nonnunquam errant iudices incauti. Old. Prat.

PROBATIONI admouere olim Romani dicebant argumentis cumulatim appoſitis aduerſarium ita premere, vt exuberanter conuictus videatur. Admotum enim dicitur id quod proxime adiunctum, contingit rem cui applicatur : Et ita legendam eſſe ac reſtituendam leg.1. in prin. ff.de qu.cenſet Old. in Topic. legalibus in loco à connexis.

PROBATORIA δοκιμαστικά vel πιστά, in Impp.conſtitutionibus atteſtationem illam, vt cum vulgo loquar, ſignificat, qua qui in ordinem aliquem adſciſcitur, idoneus & probatus renunciatur, l.3. C.de agentib.in reb.li.12.l.17.C.de re milit.l.2.C de cohortalib. l.6.l.9.l.10. C.de diuerſ.offic.& apparit. lib.11.& apud Iuſtin. Edicto 13. Extat autem apud Caſſiodor. lib.7.formula probatoriæ Chartariorum Briſſ. & Cujac. ad leg.6. C.de diuerſ.offic. & appar.jud.

PROBATORIÆ dicuntur literæ, quibus approbantur officiales per principem, l.probatorias, C.de apparitor.jud. & memoralib.li.12. Ioan.Bello.Etymolog.

PROBE, bene, æque parum probe, id eſt improbe, leg.13.§.ſi quis quia ff.de dam.infect. Briſſ.

PROBI, velut prohibi, qui ſe à delinquendo prohibent. Improbi, qui ſe non prohibent Feſtus eſt autor. Spieg.

PROBI nummi & reprobi aduerſantur, l.24. ff.de conſtit. pec. l.40.ff.ſi cert.pet.leg.24.§.qui reprobos, ff.de pigner.act.vt apud Cic.lib.3. Offic.Bonis nummis adulterini opponuntur. Briſſ.

PROBITAS multitudini inuiſa. Itaque bonum virum Hermodorum, Epheſij, vitiis corruptiſſimi ferre non poterant, & in exilium egiſſe traduntur, dicentes : Nemo noſtrum frugi eſto, teſte Strabone. Heliogabalus peſſimus Romanorum Imperator, ideo infenſus fuiſſe Alexandro adoptato legitur quod impudicus non eſſet. Idem Tyrannus Vlpianum officio ſuo mouit, quia vir bonus erat. Autore Lampridio. Cicero in oratione pro Cornelio Balbo : Seculi ſui labem eſſe deflet, & maculam, virtuti inuidere, ipſúmque florem dignitatis infringere. Adeo omnis excellentia multitudini eſt infenſa. Olden. Prat.

PROBRARE eſt probrum obiicere, hoc eſt infamiam dicere, ſeu arguere turpitudinis, quaſi id non ſit probum quod fecerit, quia ſit prohibitum : probum enim dicitur quaſi prohibitum ſiue non probum, vt in fragmentis Feſti videre eſt, quoniam ſe à prohibito non temperauit, Gœdd.ad l.probum 42.nu.1.ff. de verb.ſign.

PROBRVM & opprobrium non ſunt ipſum delictum, ſed facti cuiuſque turpitudo & infamia, l. probrum 41. ff.de ritu nupt. Interdum tamen probrum pro crimine ipſo ſumitur. Sed quia ex huiuſmodi delictis ignominia oritur, ſolentque ea à conuiciantibus obiici, frequentior vſus obtinuit, vt pro ignominia conuiciiſque accipiatur : ſicut & Opprobrium, quod nil aliud eſt quam obiectum probrum. Alciat.de verb.ſign. Spieg.

PROBRVM & opprobrium non ipſum eſt delictum, ſed facti cuiuſque turpitudo atque infamia, per l.probrum, 42. ff.de verb. ſig.l.probrum, 41. ff.de ritu nupt. Id enim arguit nominis origo, & verbi probrare, idem exprobrare & opprobrare genuina ſignificatio, vrget & hoc neceſſaria dict.leg.probrum, 42.ff.de verb.ſign.illatio. Gœdd.d.loc.nu.3.

PROBRVM Feſtus proprie dici putat, de ſtupris & flagitiis, cum Attius in Helenibus ſic ſcribat : Qui niſi probrum, omnia alia indelicta æſtimant. Iuriſconſulti pro omni infamia vſurpant, Vlp.in l.probrum, 42.ff.de verb.ſign. Probra quædam natura turpia ſunt, vt furtum, adulterium : quædam ciuiliter & more ciuitatis, vt tutelæ damnari. Marcellus, l.probrum, 41.ff.de ritu nup. Probrum intelligitur etiam in his mulieribus eſſe, quo turpiter viuerent, vulgoque quæſtum facerent, etiamſi non palam. Hot. Prat.

PROCEDERE in cauſa de plano, ſummarie, ſine ſtrepitu & figura iudicij : quid hæc ſibi verba velint, declarat. Spec.tit.de Inquiſ.§.3.verſ.qui ergo, & Bart.in l.in extrauag.ad reprimendum.Prat.

PROCEDERE ſtipendia militibus quod vulgo dicitur, currere.

PROCEDENTE tempore, pro eo quod dicimus, ſucceſſu temporis, l.2.ff.de orig.iur. Prat.

PROCEDERE, id eſt progredi, accedere. Sic damnare ne de domo ſua procedat, l.vlt.ff.de interdict.& relega.

PROCEDIT, verbum eſt Iuriſconſultis vſitatum : pro valet locum habet. Vlp.l.7.§.3.ff.ad l. Aquil. Hoc autem in ſeruo non procedit in filiofam.vulnerato procedit. Interdum vero etiam idem ſignificat quod prodeſſe: vt annotat Maioragius Miſcellaneorum lib.4.c.3. Sic Cato in lib.de re ruſtica, cap.148. Quot [inquit] dies per dominum mora fuerit, quo minus vinum deguſtet, totidem dies emptori procedent, id eſt in vtilitatem cedent : ita apud Gellium lib.5.c.19.in orat P.Scipionis quam Cenſor de motibus ad populum habuit. Hot.

PROCERES Chartarum appellari putat Connanus, quos hodie Secretarios regis vocamus lib.4.c.14.nu.6.

PROCERES vacantes, id eſt, titulo tenus & honoris tantum participes, ſine ſalario, ſine rerum vlla tractatione & adminiſtratione. Connan.lib.9.cap.6.nu.1.

PROCESSIO Conſularitas eſt honorariorum. Proceſſio ordinariorum exhibentium munera, l.3.C.vbi Senat.vel clar.ordinaria proceſſio. Cuiac.ad l.4.in fin.C.de conſulib.&c.lib.12.

PROCESSVM pro auctibus Pomponius vſurpaſſe videtur in pr. l.2.de orig.iur. ſic numero plurali apud Cic.in Bruto legi obſeruatum eſt. Spieg.

PROCESSUS iudiciarius, complectitur omnia quæ acta ſunt ad Tribunal. Qua de re latius Bart.& Dd.in Ru. C.de in ius voc. Spieg.

PROCESSVS iudicij, eſt ordo quidam legitimus, ſecundum quem controuerſiæ cauſarum cognitæ, ex bono & æquo celeriter definiantur. Proinde talis ordo deſeruire debet iudici, vt is teneat cognitionis ſuæ rationem: nõ vero vt litigatorum adfectibus obſequatur, ad differendam cauſam prætextu iudiciariæ obſeruationis. Quocirca Innocentius Pontifex rectiſſime dicit : Vnde videbitur ſubtiliter intuenti, de ordine iudiciorum procedere, vt in præmiſſis non per omnia ordo iudiciarius obſeruetur. Hoc eſt, Veriſſimus aliquando cenſetur ordo, non obſeruare plenum ordinem in iudiciis, capit. ad noſtram: de iureiur. Iudex enim innocentis viri officio fungi debet : ideoque incorrupto animi iudicio diſcernere, quonam ordine, quo progreſſu credat ſe cogniturum celeriter de cauſa controuerſa, ſecundum ius & æquum, l.cæteræ, ff.famil.erciſ. Et Venuleius in l.continuus, §.cum ita, ff.de verbor. obligat. Hinc eſt quod Hadrianus optimus, maximuſque princeps in l.3.ff.de teſtibus ſemper vtitur his verbis: Tu magis ſcire potes. Item, Sed ex ſententia animi tui æſtimare oportere. Item. Tecum ergo delibera. Et pleni ſunt omnes Iuris codices huiuſmodi vocibus. Iuſtin. Nouel.præcept.præſid.Conſtit.17. Tertium, inquit, ſtudio tibi ſit, vt cauſas cum ſumma æquitate cognoſcat : ac breuiores quidem & maxime quæ vilioris conditionis hominum ſunt ſine ſcripto decidas & diiudices, & mutua inter ſe homines contentione liberes. Forma igitur iudiciorum qua nunc vtimur, neque ordo eſt neque proceſſus, ſed magis confuſio. Et nullum eſt in toto iure exemplum quo probari poſſit. Nam quid eſt aliud, quám calumnioſa cæremo-

niarum atque ſcriptorum altercatio extra omnem cauſæ cognationem? adeo, vt iudex ipſe non habeat ſæpe in manu, officium ſuum exercere in litibus: imo cogitur ad ſedentariam audiendi operam donec omnes iſtæ ceremoniarum præſtigiæ peragantur. Old. & Prat.

PROCESSVS tranſuectiones equitum, de quibus in l.2.ff.de in ius voc: Vide tranſuectio. Hot.

PROCESSVS viri, pro progreſſu, quem facit in honoribus adipiſcendis, apud Iuriſconſ. in l.nam & Imperator, ff.de donat. int.vir.& vxor. Quemadmodum Suet. dixit Proceſſum habere in literis, pro facere progreſſum. Spieg.

PROCESSVS. Lege, Donare ad proceſſus.

PROCHIROS vocant eos ſcribas, qui manu expediti ſunt. Et Meloprochiri, exercitio & cura prompti. Annotat. Alciat. ad l. peculiari, C.de prox.ſacr.ſcrin.lib.11. Spieg.

PROCHIDOCHIVM domus in qua mendici ſuſcipiuntur & inopes, ἀπὸ τοῦ πτωχὸς, inops, mendicus. Droſæus in methodo iuris.

PROCINCTVM teſtamentum appellatur à Iuſtin. in §.1. Inſtit. de teſt. quod fiebat in ipſa militum expeditione, dum præcincti nam erant & expediti ad bellum cuius dubiam ſciebant aleam: quod veteres In vel Endo procinctu nominabãt, vt apud Cicer. in 1.de nat.deor. & 1.de orat. item apud Vlp. c. Inſtit. 20. & Gell. lib.15.c.25. id autem militiæ tantum fiebat, cum viri ad prælium faciendum in aciem vocabantur: auctore Gell. li.15. c.27. Plut. autem in Coriolani vita rem ſic explicat. ἦν τότε Ῥωμαίοις ἔθος ἐν τῷ τάξιν καθίστασθαι μέλλοντας τοὺς θυρεοὺς ἀναλαμβάνειν περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον, ἅμα καὶ διαθήκας ἀγράφους τίθεσθαι, τριῶν ἢ τεττάρων ἐπακουόντων ὀνομάζοντας τὸν κληρονόμον. Eo tempore, inquit, mos erat Romanis prætium inituris, ſcutaque ſumpturis togam præcingere, ſimulq; teſtamenta ſine ſcripto facere hæredemq; tribus aut quatuor audientibus nuncupare. Veteres gloſſæ in Procinctu ſic exponunt: ἐν προχωμένῃ ποίημα στολῇ μετὰ ὅπλων στρατιωτικῇ, ἐπὶ διαθήκαις ἐν παρατάξει πολέμου ἀγράφοις. Feſtus lib.5. Endo procinctu, in procinctu: ſignificat autem eum ex caſtris in prælium exitum eſt. Procinctos, quaſi præcinctos atque expeditos: nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicuntur. Idem in eod. Procincta claſſis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confeſtim pugnaturus; vetuſtius enim fuit multitudinem hominum, quam nauium, Claſſem vocari. Hot. Hinc

In Procinctu verſari dicuntur, qui pro patria in hoſtico ſunt, quamuis milites non ſint. l.vn. ff.de bo. poſſ.ex teſt.mil. Hot. Prat. Item in procinctu habere, id eſt, in promptu, & procinctus exercitus, id eſt, ad pugnandum paratus. Connan. l.b.9. c.5.nu.8. Adde Forcatul. in Necyom. dial.14.nu.2.

PROCITARE veteres dixiſſe pro vocitare & pro ducere ſcribit Feſtus: itaque quomodo Gellij verba intelligenda ſint, hoc vocabulo vtentis, docet Rævard. ad ll.XII. Tab.c.8.

PROCITVM dicebatur teſtamentum, quaſi velut procatum, id eſt, procurſum, id eſt, irritum ac ruptum. Feſtus.

PROCLAMARE in libertatem, vel ad libertatem dicuntur, qui ex ſeruitute in libertatem ſe vindicant, & aſſerunt. l.igitur ſciendum, in fi. ff.ib.& in tit.ff. quibus ad libert. proclam.non licet, l.40.§.libertatem de fideic.lib.leg.3.§.ſi ſeruus de acquir. poſſ.l.8.ff.de prob.l.3.§.diuus, ff.de iur.fiſc. Briſſ.

PROCLAMARE in libertatem vel ad libertatem, l.25.& 34 ff.de liberal.cauſſa.

PROCLIVE, id eſt, facile, dixit Cæſar. lib.1.de bello ciu. quibus erat procliue tranare flumen, quod conſuetudo eorum omnium eſt, vt ſine vtrib. ad exercitum non eant. Briſſ.

PROCLIVIVS eſt, id eſt, facilius, aut verius, aut proprius, l.ſi is qui ducenta, in fin.ff.de rebus dubiis.

PROCONSVL. Valla lib.4. Elegan. Proconſul. (ait) non qui pro alio conſule præeſt prouinciæ, ſed qui cum poteſtate conſulari extra ordinem, & ad aliquam prouinciam adminiſtrandam mittitur, præterquam quod non duodecim faſces cum præcedunt, qui præcedunt conſulem, ſed tantum ſex, vt etiam prætorem & præſidem. Proconſules ſemper vtique ex ſenatoribus, h.e. ex conſulatibus, deligebantur, ſinguliq; ſingulos legatos habebant, qui adminiſtrationi præſtarent auxilium. Verum quantum ex Cicerone, Liuio, & reliquis bonis autoribus colligimus, conſtitutum erat, vt qui priore anno conſul eſſet, in ſequenti proconſul eſſet. Pari conſulibus imperio in eam mittebatur, vbi duntaxat non alibi, proconſul ipſe poteſtatem ſuam quamuis voluntariam [aiunt] iuriſdictionem, exercere poterat, l.præſes in ſuæ prouinciæ, ff.de offic.præſidum, l.1.ff. de offic.proconſ.& leg. Contentioſam vero iuriſd. præterquam in prouincia tractare non poterat, nec quicquam in prouincia negociorum exoriretur, quin ad proconſulis adminiſtrationem pertinere ſoleat. Cæterum apud proconſulem ipſum fieri poterat ſeruorum manumiſſio, & adoptio, l.præſes ff.de offic. præſid.l.omnes proconſules, ff.de offic.proconſul. Apud legatum proconſulis nemo manumittere poterat, d.l.omnes, ff.eo. Præterea, mandatis Iuſtiniani, & aliorum principum, continetur, ne donum, vel munus ipſe proconſul, vel qui in aliquo officio erat, adminiſtrationis tempore acciperet, vel quid, niſi victus quotidiani cauſſa, aut permittente principe, emeret, domumve extrueret. Eſt autem proconſulis appellatio ſpecialis, nec tam late patet, quam Præſidis, vt ſcribit Vlp, in l.1.de offic. præſid. Nam poſt diuiſionem prouinciarum ab Auguſto factam, qui militaribus & limitaneis prouinciis ſibi reſeruatis, pacatas & tranquillas populo habendas, & more priſtino adminiſtrandas reliquit, Proconſules appellati ſunt qui ex ordine ſenatorio ad regendas populi prouincias mittebantur, vt Dio lib.53. & Strabo lib.vlt. Geograph.& Tranquill. in Auguſto ſcribunt. Proconſules autem in Bœticam, Cretam, Macedoniam, Achaiam miſſos ex l.2.de his qui ſui vel alien.l.3.§.idem Hadrianus, ff. de teſtib. l.10.in fin.de offic.proconſ.l.14. ff.ad Turpill.intelligimus. Quarum duas poſteriores à Tiberio in curam ſuam tranſlatas, Claudius populo reddidit, autore Suet. in ipſius verba c.25. Briſſ.

PROCREARE, liberis operam dare, l.1.ff.ſolut.matr. Procreatio liberorum, l.1.ius naturale, ff.de iuſtit.& iur.

PROCVBITORES, qui noctu cuſtodiæ cauſa, ante caſtra excubabant, cum caſtra hoſtium in propinquo eſſent. ex Feſto. Vall.

PROCVLVM inter cognomina eum dicunt, qui natus eſt patre peregrinante à patria procul. Hot.

PROCVLVS in l.non amplius §.cum bonorum, ff.de legat.1.& l.quid tamen, §.ſi arbiter, ff.de recept.qui arbit.receper.vt ſententiam dicant, l.Proculus, ff.de damn.infect. Is Labeonis & Neruæ, qui Labeonis ſucceſſor, partes amplexus, Sabinoque & Caſſio ſcholam contrariam inſtituit, vt refert Pompon. in l.2. §.penult. ff de orig.iur. Cuius ſectatores Proculeiani Sabianis & Caſſianis aduerſi memorantur; §.cum ex alienat. Inſt. de rer.diuiſ. §.item pretium, Inſtit.de empt. & vend. Vlpian. titul.11. Regularum Proculeiani autem fuerunt Pegaſus, Celſus pater, Celſus filius, & Priſcus Neratius, vt ex Pomponio liquet. Proculum autem à Nepote ſæpe per literas conſultum indicant l.67.ff.de iur.dot.& l.125.ff.de verb.ſign. Scripſit & Proculus Epiſtolicarum quæſtionum libros. Item Proculum non leuem iuris auctorem vocant diui fratres in leg.17. ff. de iur. patron. Briſſ.

PROCVLI & Sabini diſcordia, l.93.ff.de ſolut.

PROCVRATIO, adminiſtratio. Cic. Acad.1. Dum me ambitio, dum honores, dum cauſæ, dum Reip. non ſolum cura, ſed etiam procuratio multis officiis implicatum & conſtrictum tenebat. Idem lib.3.de legibus. Sed quæro, quid reapſe ſit turpius, quam ſine procuratione Senator? Loquitur de legationibus liberis, quæ ſine vlla publici negotij, aut Reip. adminiſtratione obibantur. Hot. Prat.

PROCVRATIO etiam eſt ſacrificium, quod fit, ad depulſionem & expiationem monſtrorum & portentorum, & ea gratia rem diuinam facere eſt monſtra procurare. Annotante Turnebo in Cicer. lib.2.de legib.

PROCVRATOR eſt, qui aliena negotia domini mandato adminiſtrat. Siue in iudicio ſiue extra iudicium, leg.1. ff.de procur. Proprie autem ex parte actoris dicitur, vt defenſor ex parte rei, l.ſi mater, §.hoc iure ff.de except.rei jud. Prat.

PROCVRATORVM autem variæ ſunt genera. Quidam, n. ſunt litis procuratores, qui ad mouendas inſtituendaſque actiones vel lites exequendas dantur, l.86. ff.de ſolut. Huiuſmodi procuratorem ad actionem factum procuratorem vocat. Paul. in l.14.ff.de pact. Alij ſunt negotiorum procuratores, quibus vel certa vna res, vel generaliter vniuerſa negotia adminiſtranda mandantur, qui omnium rerum procuratores, l.13. ff.de pact.l. 6. ff.de inſtitor. l.7. ff.de calumniator. & totorum ſeu vniuerſorum bonorum procuratores vocantur, l.63. ff.de procurat. l. 17. §.vltim. ff.de iniur. In illis edicti de iniuriis verbis, Neque procurator qui eo nomine agat, procuratorem accipimus non vtique eum ſolum, cui ſpecialiter procuratio data eſt actioni, ſed ſufficit eſſe eum, cui omnium rerum adminiſtratio mandata eſt, l.17. §.ait prætor, & §.procuratorem, ff.de iniur. Similiter in eo quod dicitur procuratorem iudicatum ſolui ſtipulari poſſe, non eum tantum, cui ea res ſpecialiter mandata fuerit, intelligimus, ſed & eum, qui vniuerſorum bonorum mandatum ſuſceperit. Sed etſi ratum fuerit habitum procurator videbitur, l.3.§.1. ff.jud.ſol. Eodem modo in ædilitio edicto procurator accipitur, l.1. & leg.25. §. procuratoris, ff.de ædil.edict. In interdicto quoque, Vnde vi, ex ſententia magis quam ex verbis procuratorem non eum tantum, qui legitime procurator dicitur, omnium rerum eius, qui abſit, quaſi pene quidam dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius, ſed & quemlibet qui aliquid noſtri negotii gerat, clientem videlicet, colonum, aut libertum, aut qui illam vim deiectionemque rogatum aut nomine noſtro fecerit, intelligi, eleganter Cic. pro Cæcin. tradit. Atque adeo in pleriſque librorum noſtrorum locis is, qui ſine mandato negotiis ſe alienis offert, & qui aliquid noſtro nomine negotij noſtri gerit, procurator vocatur, qui verus negotiorum geſtor eſt, leg.34.§.ſi gener.l.21.§.vltim. l.58.ff.de ſol.& l.15.§.ſi quis abſentis, ff.de pet.hær. l.9.§.ſi hæ res, ff.de lib.leg. l.22.§.quod ſi l.vlt.ff.rem rat.hab. Quoties autem additur nomen, Verus, is duntaxat exaudiendus eſt,

qui

qui mandatum habet, & cui vel idipſum quo de agitur, ſpecialiter mandatum, vel totorum negotiorum adminiſtratio commiſſa & credita eſt, l.40.§.1.de proc. l.16.ff.de jud.l.1.in fi. ff.quod iuſſu,l.26.§.mandata,ff.manda.l.12. ff.de ſolutionibus, l.22. §.ſi procurator. ff.rem ratam hab. l.5.§.qui procuratorio ff.de nou.oper.nunc. At in leg.1. quotiens verus, ff.de vi & vi arm. Verus procurator is ſolum accipitur, cui nominatim id mandatum eſt, vt & Accurſ. illic notat. Vero procuratori falſus opponitur, dict. l.1.quotiens,& §.cum autem. Falſus autem appellatur, qui mandatum non habet, aut qui ſine mandato procuratorio nomine quid facit leg.1.in fin.ff.quod juſſ. l.3. §. vlt ff.rem rat.hab. Interdum plane falſus procurator eſt, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, & procuratoris perſonam induit, l.44.§.1.ff.de ſurt.l.14.in fin. ff.de cond.cauſ.da. Buil.

PROCVRATOR è negotiorum geſtore quomodo differat, vide ſupra, Negotiorum geſtio.

PROCVRATOR ab inſtitore quomodo differat, vide Inſtitor & procurator.

PROCVRATOR tuus intelligitur, cuicunque permiſeris tuam agere,aut defendere, ait Imp.§.1.ff.de iis per quos. Hot.

PROCVRATOR voluntarius eſt, qui ſe alienis negotiis offert ſine mandato, qui voluntarius amicus in oratio. pro Cæc. voluntarius procurator in Bruto, procurator ſimpliciter in Pandectis ſæpe, cum tamen proprie ſimplex appellatio ei tantum conueniat,qui mandatum habet. Is de rato cauere omnimodo debet. Cujac.obſeru.lib.7.c.26.

PROCVRATOR ad omne negotium is eſt, quem Cic.in orat.pro Cæcin. ſic deſcribit: omnium rerum eius qui in Italia non ſit, abſitve Reipubl. cauſa quaſi quidam pene dominus, hoc eſt,alieni iuris vicarius. Sic leg.12.ff.de ſolu. l.13.ff.de pact.l.7.ff.de calum. l.93.ff.de procur. vbi eiuſmodi procurator rerum omnium,& totorum atque vniuerſorum bonorum procurator appellatur. Hot.

PROCVRATOR negotiorum recte paciſcitur, pactumque domino prodeſt & nocet per exceptionem doli, non per exceptionem pacti. Item nouare, exigere,permutare, ſoluere,alienare, iuſiurandum deferre,pignori obligare,tranſigere poteſt, modo hæc fiant ex negotiorum vtilitate,non donandi,vel deminuendi cauſa, ut in aliis locis fuſius oſtendimus, Cujac. ad l.reſcriptum in fin. ff.de pact.

PROCVRATOR ad partem negotii, eſt,cui proprie ac ſpecialiter certa res mandata eſt,l.3.§.1. ff.jud.ſol.l.17.§.vlt.ff.de iniur.

PROCVRATOR ad res adminiſtrandas is dicitur, quem proprie Negotiorum geſtorum appellamus: hoc eſt,qui non quæſtuario negotio præficitur, ſiue autem ejus rei mandatum habeat, ſiue non habeat, procurator dicitur, l.ſi quis 58.ff.de ſolut.l.9. §.ſi hæres,ff.de lib.legat. l.vlt.ff.rem rat.hab. l.15.§.ſi quis, ff. de hæred.petit. Et hoc ab Inſtitore differt, quod hic quæſtuariæ negotiationi præfectus eſt l.5.§.3.ff.de inſt.act. Hot.

PROCVRATOR Cæſaris dictus, quod ab eo acta geſtaq; ſic comprobantur,ac ſi à Cæſare geſta eſſent. Nam Claudius à Senatu impetrauit, vt quæ ſui procuratores ſtatuiſſent,eandem vim haberent: ac ſi ipſe ſtatuiſſet,ſi tamen venditionis, vel tranſactionis: vel donationis cauſa,quaſi rem propriam tradant, nihil agant. Non enim alienare rem Cæſaris, inuito Principe licet, ſed diligenter gerere commiſſum. Eſt autem procuratoris officium, rationes omnium redituum, qui ad Cæſarem ſpectarent procurare diligenter, cum facultate definiendi, & acquirendi, non alienandi, & diſtrahendi. Aſtipulantur Alc. l.1.de off.procur. Cæſ. Ioann. Pyrrhus Anglobermæus (de quo extat elogium perce'eore) Alciatum monuit, procuratorem Cæſaris, pro Fiſci procuratore, & hunc pro illo, frequenter vſurpari. Spieg. Adde Brech. l.inter publica.tit.de verb.& rer.ſign.

PROCVRATOR Cæſaris ab Auguſto primum inſtitutus eſt, vt ex Dionis li.53. intelligimus,vbi ait: Auguſtum in omnes prouincias præterquam vbi proconſules elicit, mittere inſtituiſſe curatores, qui vectigalia conquirerent,impendiaque,ſi quæ opus eſſent, facerent. Hoc autem potius officium, quam magiſtratus,appellatur in l.non licet,46. ff.de contr.empt. Itaque Rationales paſſim in libris noſtris appellantur, eoſque deportandi jus non habere, ſed petulantibus aditu prædiorum Cæſaris interdicere poſſe, Caliſtratus autor eſt, in l.vlt. ff.de off. procur. Præterea juriſdictionem inter priuatos extra fiſcales cauſas non habebant, l.1. C.de juriſd. l.1.& paſſim C.vbi cauſ. fiſc. Interdum fiſcum & priuatos jus dicebant, l.5.C.eod.l.1.de offic.proc. Cæſ.quæ lex dicit ei, quæ ab illo acta geſtaq; ſunt, ſic à Cæſare comprobari,ac ſi à ſeipſo geſta eſſent. Hinc illud Taciti lib.12.de Claudio Cæſare. Eodem anno, inquit, ſæpius audita vox Principis parem vim rerum habendam à procuratoribus ſuis judicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Ac ne fortuito prolapſus videretur, SCto quoque cautum plenius ac vberius quam antea. Suetonius tamen ad illum precibus impetraſſe ſcribit:vt ſibi in curiam,inquit, Præfectum prætorij ſecum inducere liceret, vtque rata eſſent, quæ procuratores ſui in judicando ſtatuerent,precario exegit. Ad eundem illud quoque pertinet,quod idem in Veſpaſiano ſcribit, c.16. Creditur etiam procuratorum rapaciſſimum quemque ad ampliora officia ex induſtria ſolitus promouere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo pro ſpongiis dicebatur vti, quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes. Interdum autem Procurator Cæſaris Præſidis prouinciæ partibus fungebatur: ac tum de rebus omnibus, quaſi Præſes ipſe cognoſcebat, l.4. Cod.ad leg.Fab.de plag. l.3. C.vbi cauſ.fiſc.l.ex conſenſu 23. §.1. ff.de appell. Prat.

PROCVRATORES fiſci primo Auguſtus,vt Dion.ſcribit,qui ἐπιτρόπους vocat li.53. Aduocatum vero fiſci primus Adrianus, non M.Antoninus inſtituit. Cujac.ad l.5. in fin. C.de delat. lib.10. Erant & procuratores hæreditatium, leg.32. ff.de jure fiſc.& in inſcriptionibus procuratores viceſimæ hæreditatium. Item Procuratores rei dominicæ, l.penult. de conu. fiſc.deb. lib.10. C. Et Procuratores domus dominicæ, l.8. C.vbi cauſæ fiſc. Et Procuratores ſummæ rei,l.vlt. C.ſi propr.nub.penſi qui & Rationales ſummæ rei, vt in inſcriptione, l.7. Cod.vbi cauſæ fiſc. Metallorum item & Baphiorum & textrinorum ſeu Gynæceorum & Linificiorum & baſtagarum, & ſaltuum erant Procuratores, quorum in l.4. C.de metal. lib.11. C.l.pen.de murile.eod.Et in Notitia Imp.Rom fit mentio. Briſſ. Prat.

PROCVRATOR in rē ſuā datus dicitur,cui in rem vtilitatémque ſuam mandatæ ſunt actiones, l.8.§.vlt.ff.mand.l.2.in fi.ff.fam. erciſc. l.3. §.idem Labeo ait, ff.de in rem ver. l.24. ff.de minoribus l.3.§.idem aduerſus, ff.quod quiſque jur.l.8. C.de hæred. ven.Nam hic cum mandatas ſibi & ceſſas ab alio actiones exerceat,procurator eſt: ſed quia non in alienam,ſed ſuam rem, id eſt, commodum ſuum propriúmque lucrum actiones præſtitæ ſunt, lucrúmque omne & compendium eum reſpicit, idcirco in rem ſuam factus datúſve procurator dicitur, l.4. C.de procur. l.25.§.vlt.eod, l 24.ff.de re jud. l.1.§.in propria, ff.quando appel.ſit,l.20.ff.de appellationib.l.14.ff de pact.l.18.ff.de compenſatio. l.6. C.de oblig. & act. Is qui nomen emit, in rem ſuam fit procurator, l.1.C.de contrar.jud.tut.Venditor quoque ab emptore datus ad litem procurator, in rem ſuam datus videtur, l.66 §.ſi ſecundum, ff.de euict. Briſſ. Prat.

PROCVRATOR inuitus non ſolet dari inuitum accipere debemus, Vlpian.ait,non eum tantum qui contradicit, verum eum quoque qui conſenſiſſe non probatur. Spieg.

PROCVRATOR metallorum. Procurator metallorū eſt,qui metalla exigit,& aſſeruat. Quo ſenſu accipitur C.in tit.de metal.

PROCVRATOR Reip.l.3.§.plane,& l.5.§.idem ait,ff.quod vi aut clam. l.2.§.ad frumentum, ff.de admin.rer.ad ciuit.pert. l.7.C. ne de ſtatu defunc. l.30.de decur. lib.10. C.Briſſ. Prat.

PROCVRATOR totorum bonorum, quæ alienare poteſt,Modeſtinus docet,in l.procurator,ff.de procurator.

PROCVRATOR & aduocatus differunt: Aduocati namque perſonas Procuratores negocia ſuſcipiunt. Illi quaſi tutores, hi curatores ſunt: ac proinde aduocato meo ſum ſuſceptus aut cliens: procuratori ſum mandator vel dominus. Ideoque aduocatorum munus extra locum judicij peragitur: procuratorum non niſi in iudicio: illi cauſam inſtruunt,hi perorant:illi magis agunt calamo, hi ore, Illud igitur difficilius, hoc facilius munus eſt: illud honorabile,hoc vile,l.aduocati,C de aduoc.diu.judic. l.ſi quis, C.de decur.§.fi.inſt.de except. Ita quoque eorum officia ſunt diſtincta, vt tamen in vnam eandémq; perſonam etiam reſpectu ejuſdem cauſæ cadere poſſint. Vnde hodie procuratores poſſunt etiam aduocati eſſe, ſed non viciſſim aduocati ſemper procuratores, vt tradit Gail.1. obſeru. 43. nu.8. procuratorum enim numerus certus certáque matricula eſt, ſicut de aduocatis loquitur l.ſi. C.de aſſeſſor.qui olim dicebantur ſtatuti, nunc ordinarij, vltra quos ſi forte per gratiam admittantur & alij illi ſunt ſupernumerarij, qui in ſtatutorum,nunc defunctorum,locum ſubſtituuntur,aliiſque præferuntur. Sed aduocatorum ordo hodie nullus eſt nulluſque numerus certus, ac proinde aduocare cuiuis perito iuris licet, procurare non cuiuis, niſi in numeros relato, aut à ſtatuto ſubſtituto,aut per gratiam admiſſo, Vult.in comment. Inſtit. de action.in prin. nu.30.31.

PROCVRATOR item & cognitor differunt. Procurator cauſam agit abſente litigatore. Cognitor præſente litigatore, vt recte Anianus tradit in l.ſi lite, C.Theod.de cogn.& proc. itémque Aſconius & Feſtus. At dicitur maxime cognitor in cauſa ſtatus pro defenſore eius, qui patitur controuerſiam, an ſit ex ciuib. Donat. in Adelph. In tria, inquit, diuiſit officium defenſionis ſuæ. In aſſertoris, principio eam eſſe dico liberam: in cognitoris,ciuem Atticam: in fratris, meam ſororem. Aſcon. in 3.Ver. Hoc genus, inquit, defenſoris in Iure cognitor dicitur, maxime cum de alicujus ſtatu agitur. Iuſtiniani tempore ſublati ſunt cognitores: ideóque ab his locis,quos ex Iuris auctorib. deſumpſit, poſitum cognitoris nomen ſemper exemit, vt conijcere licet ex l.ſi quis aliquid §.ſi qui, ff.de pœn.collata cum ſententia Pauli lib.5.tit.25. Cujac. Paul.recept.ſentent.tit. 2.de cognitoribus in Rubr.

PROCVRATORIÆ exceptiones vocantur,quæ procuratorio no-

mine agentibus opponuntur, ſiue quod non eſſe hoc eis mandatum dicatur quod perſequuntur,ſiue quod omnino procuratores eſſe, vel fieri potuiſſe negentur, vel ab eo dati dicantur, qui procuratoris dandi ius non habuit, l.57. l.62.ff.de procuratorib. l.2. & 3. ff.de except. l.29. §.quædam, ff.manda. l.19.§.1. ff.de probatio. l.39.§.pen.ff.de damn.infect.§ pen.Inſt.de ſatiſdat. Qua de re incidere crebro in iudiciis quæſtionem Quinct. libr.7.c.1.admonet. Procurator,ait,alicujus pecuniam petit ex fœnore hæreditario. Poteſt incidere quæſtio,an huic eſſe procuratorem liceat. Finge nos poſtquam tractauimus eam remittere,vel etiam conuinci: quæretur, an ei cujus nomine litigatur, procuratorem habendi ſit ius. Idem lib.4.cap.pen.vt contra petitionem pecuniæ male petis. Procuratori enim tibi eſſe non licuit. Sed nec illi cuius nomine litigas habere procuratorem.Briſſ. Prat.

Prodere, id eſt,detegere & indicare. Briſſ.

Prodere, id eſt, conſtituere, edere,probare. Briſſ.

Prodere cauſam & accuſare inter ſe differunt. Prodit enim qui non probanda deſerit: accuſat,qui reo præſente crimen iudicio offert, probaturus quod intendit c plerunque 2.qu 7.

Prodere pro remittere, dimittere. Modeſt. l.14. ff.de cuſtod. reor. Non eſt facile tyroni cuſtodia credenda: nam ea prodita, is culpæ reus eſt, qui eam ei commiſit. Item, Quod ſi fugitiuum domino reddendum prodiderit. Prat.

Prodere finem,eſt iuramento non ſtare. Bud.

Prodere legem dicitur, qui præuaricatur, & accuſatione inſtituta deſiſtit. Vlpia.l.2.§.1.ff.de adult. Marito iure mariti accuſanti illa præſcriptio obiicitur,ſi legem prodidiſſe dicatur ob hoc,quod aggreſſus accuſationem adulterii,deſtitit. Prat.

Prodictator propter Conſulum abſentiam nonnunquam creatus eſt, l.in lib.32. Itaque ad remedium iam diu deſideratum, nec adhibitum, dictatorem dicendum, ciuitas confugit: & quia conſul aberat, à quo vno dici poſſe videbatur: nec peroccupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuncium aut literas mitti: nec dictatorem populus creare poterat: quod nunquam ante eam diem factum erat, Prodictatorem populus creauit Qu. Fabium Maximum, & magiſtrum equitum, M.Rufum Minutium. Prat.

Prodiga neutro genere numero multitudinis in l.quæcunque SC. de fid. & jur.haſt.fiſca.ſunt annonæ,Græcis τα πράξιμα quæ in cibariis & eduliis conſiſtunt: ſic dicta quod intra proximos dies prodigantur, id eſt conſumantur, vel ipſis prodigis, cum eis bonorum adminiſtratio interdicitur,plerúnque à fiſco præſtantur. Merito igitur Accurſius noſter in dict. l.quæcunque, prodiga cibaria interpretatus eſt: quam Accurſij interpretationem probant Bart.& Ioh.à Platea.His opponuntur corpora Prat.& Cujac.ad d.l.5.

Prodigere pro conſumere apud Modeſt.in l.plebiſcito de off. præſid. Plebiſcito, inquit, continetur, ne quis præſidum munus donúmve caperet, niſi eſculentum poculentúmve, quod intra dies proximos prodigatur. Prat.

Prodigi, inquit Cic.li.2. de offic.ſunt,qui epulis, & viſcerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationúmque apparatu pecunias profundunt, in eas res, quarum memoriam aut nullam aut breuem ſunt relicturi. Prat.

Prodigi & furioſi differunt: His ſimul atque furere incipiunt, ipſo iure agnati ſunt tutores: Illis autem non prius ſunt curatores, quam ipſis à iudice bonis ſit interdictum, vide Baro. de Tautenberg.tit.7.Progymnaſ.For.Spieg.& Prat.

Prodigi conſenſus non eſt omnino nullus, ſed in his duntaxat nullus eſt, quibus res ejus ſit deterior; ac proinde furor prodigi non eſt omnino furor, ſed prodigus pro furioſo habetur reſpectu adminiſtrationis rerum ſuarum, quæ ſit diminuendo. Vult. lib.3.in prin.tit.6. n.32.in com. Inſtit.

Prodigia, Feſto autore, dicuntur quaſi prodita, & porro dicentia aliquid futurum eſſe. Nam litera quæ nunc C.vocatur, apud veteres C. dicta eſt. Quod & nunc multi pronuntiando ſequuntur in Italia, vide l.non ſunt liberi,ff.de ſtat.hom.leg.3. Cod.de poſtul. hæred. l.oſtentum, vbi omnino vide Gœdd. in comm.ff.de verb.ſign. Prat.

Prodigus eſt, qui neque modum, neq; finem expenſarum habet, ſed bona ſua dilapidando & diſſipando profundit, l.1.ff.de cur.fur. Item Connan. lib.9.c.4.nu.11.Duar.l.6.is cui bonis,ff. de verb.oblig. Euerſorem appellat Cajus lib.1.Inſtit.tit.de tut. Solet & in libris noſtris hoc verborum circuitu deſignari is, cui bonis interdictum eſt l.18. ff.qui teſtam fac. l.6. ff.de verb. oblig. l.3.ff.de nouationib. l.18.§.1.& ſequ. ff.de caſtr.pec.l.10. ff.de cur.fur. l.9. §.idem quæri, ſi cert.pet. Nam prodigis per prætorem vrbanum bonis interdicebatur, vt Paul. libr.3. Sent. tit.1.Valer. li.3.c.5.& lib.8.cap.6.oſtendunt. Eiúſque interdicti formula hæc extat apud Paulum 3.ſent. tit.4. Quando tua bona paterna, auitáque nequitia tua diſperdis, liberóſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercióque interdico. Briſſ.& Prat.

Proditor variis modis dicitur. Nam Proditor eſt, qui ſecreta ſibi commiſſa reuelat.vt not. Archidia.in c.clericus, 1.46.diſt. & qui ſine vlla juſta diffidatione, eum qui id minime confidebat, grauiter offendit, vel vulnerat, & maxime committendo ea contra majorem ſuum. Item dicitur proditor qui dat alicui portionem venenatam, ſimiliter qui promittit tranſire ad gentem inimicam,de quo per Bal.in vſib.feud.ti.quib.mod. feu.amit. c.1.§.1. Qui quoque juſtitiam peruertit proditor dicitur, l.1.& in Authen.ibi poſita, C.de pœn.jud.qui mal.jud.& Paris de Puteo, de ſyndicatu in verbo Syndicatu,circa fin.

Prodvcere aduerſarium ad album, Vlpianus dixit pro deducere eum cum quo lis inſtituitur ad Prætoris album,& formulam actionis demonſtrare, qua vti velit quis ex earum numero,quas Prætor ſe daturum in albo edictoque ſuo denunciavit. Eum quoque, inquit, edere Labeo ait, qui producat aduerſarium ſuum ad album, & demonſtret quod dictaturus eſt vel id dicendo quo vti velit, id eſt, qua edicti parte,l.1.ff.de edendo, Hot.ex Duar.anniuerſar. diſput.lib.1.c.13.

Prodvcere obligationem, diuturniorem reddere Paul.l.91.§. 3. ff.de verbor.oblig. Primo quæramus quæ perſonæ efficiant perpetuam obligationem: deinde quibus eam producant. Item.An filius-fam.qui juſſu patris promiſit,occidendo ſeruum producat patris obligationem, Hot. Eſt etiam producere extendere ac protrahere, l.1.§.merito,ff.quan.actio de pecul.annal. Juſtini. producere pro inducere vſurpauit, §. conſequens eſt, Iuſt.de ſuſpect.tut. vel cura, & ibi Aldobr.

Prodvci in jus, eſt ad Prætorem duci l.3. §.docere, ff. ne quis eum, qui in jus voc. l.4. ff.de l.Iul.de vi priua. Produci etiam teſtis dicitur, l.23. & l.24. ff.de teſtib. l.pen. & vlt.C.eod.Produci quoque olim dicebantur, qui in ſcena populo ſpectandi præbebantur,atque exhibebantur. Suet. in Nero. c.4. Equites Rom. matronaſque ad agendum mimum produxit in ſcenam, Quintil.lib.3.c.6. Qui ſe prætori in hortis oſtenderat, nec erat productus, ſedit 14.ordinibus, Plin lib.6.Epiſt.ad Geminium, Proximus ſacerdotalibus ludis productus in commiſſione pantomimus, cum ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur. Macrob. libr.2. cap.7.de Publio Mimo. Cum mimos componeret, ingentique aſſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet,productus Romæ per Cæſaris ludos omnes qui tunc ſcripta & operas ſuas in ſcenam locauerunt, prouocauit, & in inſcriptione Lanuuina: M. Aur. Aug. lib.Agellio Septentrioni Pantomimo ſui temporis primo Sacerdoti Synod. Apollinis paraſito alumno Fauſtinæ Auguſtæ producto ab Imper. M.Aurel. Commodo, Briſſ. Prat.

Prodvctores à Lenonibus differunt. Lenones enim ſunt ad quos ſcortorum captura redit, qui ſimul cum ſcortis ipſo jure infames ſunt, & ſtuprum in ſcorta commiſſum legibus non vindicatur, l.ſi ea quæ ſtupro, l.quæ adult.C.ad l.Iul.de adult. Productores vero ſunt earum etiam mulierum in quibus ſtupra commiſſa legibus vindicantur, vt Aſconius Pædianus ſcribit, Cujac.in expoſit. Iuſtin.Nouel.14. de lenonibus.

Profanvm Varroni lib.5.de ling.Lat. quod ante fanum, id eſt, conjunctum fano. Hinc Profanatum,quod in ſacrario pollutum, & paulo poſt: & cum Profanum dicitur, id eſt,proinde. vt ſit fani factum,Macrobius lib.3.cap.3. Profanum omnes penes conſentiunt id eſſe,quod extra fanaticam cauſam ſit, quaſi procul à fano & religione ſecretum. Trebatius vero, vt Macrob. lib.3. c.3.refert. Profanum id proprie dici tradit quod ex religioſo vel ſacro in hominum vſum proprietatemve conuerſum & promiſcuum humanis actibus adcommodatum eſt. Agenus quoque Vrbicus in Comment.Frontini. Profanum ait eſſe, quod cum ſanctum eſſet, poſtea in vſum hominum & extra fanum venit. Profana ergo res ſacræ & religioſæ opponitur,leg.83.§.ſacram,ff.de verb.oblig.Profanum vero id eſſe etiam, quod quis ſibi priuatum ſacrum conſtituerit,Martia. tradit in l.6.§.ſacræ,ff.de rer.diuiſio. Agrum quoque purum monumento cohærentem profani juris eſſe Impp. reſcripſerunt, l.9. C.de religioſis. Briſſ.

Profanvs lacus opponitur religioſo, l.40.ff.de religioſ. l.37. de contrah. empt. De profanis locis agitur in l.4. C.de relig. & ſumpt. Briſſ.

Profari proprie dicuntur fatidici, qui futura prædiuinando ſolent fari: qui iidem & Vaticinari dicuntur, quod veſana mente faciant: inquit Varro lib.5.ling.Lat. Itaque cum Vlp. l.1.§.6. ff.de ædil.edict. ſic ſcripſiſſet. Si ſeruus inter fanaticos non ſemper caput jactaret, & aliqua profatus eſſet: ſic infert, Quamuis aliquando quis circa fana bacchatus ſit, & reſponſa reddiderit. Item, Cæterum ſi nihilominus permaneret in eo vitio, vt circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret, Hot. Prat.

Profecta res à me ad te etiam tunc videtur, ſi vel à debitore meo acceperis, vel pecuniam meam apud te habeas & conuenerit vtroque caſu vt mutuum eſſet, l.ſingularia, ff.ſi cert. pet. Spieg. Prat.

Profectitia dos, quæ à patre, vel à parente profecta eſt de bonis eius, vel facto eius, Vlp.l.profectitia, ff.de jure dot. Olden. Vide ſupra Dos profectitia.

Profectitivm peculium: vide peculium profectitium.

Proper-

PROFERRE interdum ſignificat edere & palam facere, interdum producere & pronunciare, aliquando etiam differre & prorogare, Briſſ.

PROFERRE, Iuriſconſultis eſt, quod vulgo producere dicitur, id eſt, apud acta deponere. Producere autem de teſtibus, non de litis inſtrumentis dici debet, autor Bud. in annot. priorib. Old.

PROFERRE etiam eſt diem prodictam prorogare, l. vnius, §. pen. ff. de quæſt. & in rubr. de recept. arbit. Prat.

PROFERRE & differre inter ſe differunt. Proferre eſt diem prodictam prorogare. Differre eſt rem in aliud tempus conferre nulla cum dies ante prodicta fuiſſet: & hoc ſenſu Paulus in l. vnius §. pen. ff. de quæſt. Adeo vt propterea & differantur & proferantur cuſtodiæ & in tit. de receptis, vel arbitrium differri, vel diem compromiſſi proferri. Sed qui profert & differt non contra. Itaque latius patet dilationis nomen: quo modo Cornel. Tacitus res prolatas, eaſdem & res dilatas vocat. Sunt autem res prolatæ feriæ iudiciorum & litium. Seneca de breuitate vitæ: diripitur ille toto foro patronus, & magno concurſu omnia vltra quam audiri poteſt, complet. Quando, inquit, res proferentur? ſignificat rebus prolatis ceſſare patronos. quod & de Iuriſconſultis M. Tullius ſcribit in oratione pro Muræna. Hoc toto cap. 23. lib. 5. Parerg. Alc. peſſime expoſuit, deprauata etiam l. Aurelio, ff. de lib. leg. Cujac. obſeru. lib. 7. c. 16. per not.

PROFERRE, i. pronuntiare ſententiam, l. 26. & l. 36. ff. de re jud.

PROFESSIO, argentariorum dicitur, ſed & aliorum omnium vitæ generum, l. 6. §. prætor, ff. de eden. l. 26. in fin. C. de epiſc. & cler. Pratei.

PROFESSIO, ad interrogata reſponſio, l. non nudis, C. de probat.

PROFESSIO ſponſio, c. 1. de ſum. Trinit. in 6. & hoc ſenſu eſt duplex, quædam regularis, quæ fit ſcriptura, c. fi. 20. quæſt. fin. ſed recte probatio dicitur: probantur enim, qui cœnobiticum viuendi genus deligunt, idque anno exacto. Prat.

PROFESSORES & ſcholaſticos omnes, qui amplectuntur & docendo tradunt veritatem libere, ſequuntur non vnius generis pericula, non aliter quam vmbra corpus: ſicut magnus ille ſtudiorum reparator Philippus Melanchthon nuper ad me ſcripſit. Veritas certe parit odium: quoniam indoctos & malos homines habet aduerſarios: ſed quid homines? Satanam ipſum habet hoſtem. Non eſt ergo mirum, ſi periculis exerceantur continuo. Old.

PROFESSORES juris, communis interpretatio recipit, eos dici Doctores, qui publice legunt, & quibus auditores dant operam Alciato videtur etiam hoc nomine poſſe intelligi Iureconſ. qui à principio adibantur, vt conſilii ſui oratoribus & aduocatis copiam facerent: & quid juris eſſet in toto negotio, differerentur, l. 2. §. Seruius, ff. de orig. jur. Spieg.

PROFESSORES optimi juſtitiæ & rei publicæ miniſtri eſſe debent Conſtit. ff. 2. §. vlt. Nunc ſunt perniciosiſſimi altercationum autores. Old.

PROFESSORIBVS atque veris bonarum literarum ſtudioſis quicquid tribuitur, id centuplo redit in publicam vtilitatem, dum quiſque ſuo fungitur munere, vel prædicando Dei verbum, vel formando viuendi politiam, vel curando corpora hominum. Inſt. in procem. §. fi. Ex diuerſo, quidquid collocatur in pſeudoprofeſſores, in ocioſos ſacrificulos & monachos, id redit in perniciem omniũ. Recte ergo Fridericus Imperator, duplex bonarum artium ſtudioſis priuilegium conceſſit. Conſtitut. Habita, C. ne fili. pro patr. Quem imitari debent omnes Magiſtratus, ſi Reipublicæ voluerint eſſe conſultum, Oldend.

PROFESSORIS boni officium eſt, curare vt ius ciuile in melius, h. in majorem ſemper vtilitatem hominum honeſtam producatur: vt eleganter dicit l. 2. §. poſt originem, ff. de orig jur. Old.

PROFESTI dies. Hi quintuplices erant. Alij faſti dicebantur, in quibus prætori licebat ſolennia hæc verba fari, Do, Dico, Addico. Alij comitiales, quibus cum populo recte agebatur. Alij competendini, quibus vadimonium dicere permittebatur, h. e. ſponſionem decernere judicio ſiſti. Alij ſtati, quos judicij cauſa cum hoſte inſtituebant. Alij præliares, quibus repetere res, vel laceſſere hoſtem licebat, Spieg.

PROFESTVM facete, referente Feſto dicebatur, qui ferias vitiabat, & profanabat, inauſpicataſque reddebat & profanas. Prat.

PROFICERE, prodeſſe. Vlp. l. 3. de iureiur. Matris igitur iuſiurandum partui non proficiet, nec nocebit, etſi mater detulerit. Sp.

PROFICISCITVR pecunia, Paul. in l. ſecunda, de rebus cred. Item mutuum, ait, non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia, hoc eſt, transferatur ad accipientem Spieg. Prat.

PROFITEOR te non teneri, tale pactum, non in perſonam dirigitur: ſed cum generale ſit, locum inter hæredes quoque litigantes habebit, vt ait Papin in l. tale pactum, ff. de pact. Spieg.

PROFITERI, cum agitur in re militari, vocatur dare nomen, cum in æſtimandis facultatibus & expendendo numero capitum appellatur cenſus.

PROFITERI cenſum dicebantur, qui apud cenſores Romæ pręcipuum ſuarum omnium fortunarum edebant: aut apud Cenſitores in prouinciis, qui agros ea ratione declarabant, quæ præſcripta eſt in l. 4. ff. de cenſibus vnde cenſuales profeſſiones dicuntur ab Arcadio l. vlt. §. 1. in fin. ff. de mun. & honor. l. cenſualis, C. de donat. de quibus etiam vide Briſſ. lib. 1. ſelect. Antiq. Prat.

PROFITERI, eſt publice & apud acta aliquid vltro denunciare, quod vulgo inſinuare dicimus.

PROFITERI artem vulgatum eſt. Inde profeſſores qui artes liberales profitentur. Quorum nomine neque medicos neque philoſophos, neque iuriſperitos contineri traditur in l. 1. cum ſeq. ff. de var. & extraord. Rub. de profeſſorib. & medici. lib. 10. C. Sed & argentariorum & aliorum omnium vitæ generum profeſſio dicitur in l. 6. §. prætor. ff. de eden. l. 2. 26. in fin. C. de epiſc. & cler. Briſſ.

PROFITERI merces apud publicanos, eas inſinuare tributi pro his debiti exſoluendi cauſa, l. vlt. §. diuus, & §. ſi quis profeſſus ff. de publica. l. 3. C. de vectig. & commiſſ. Quintil. Decla. 341. Quod quis profeſſus non eſt apud publicanos, pro commiſſo tenetur. Idem etiam declam. 359. talem legem fingit, Publicano ſcrutari licet, quod quis profeſſus non fuerit, perdat. Briſſ. Prat.

PROFITERI etiam in l. 3. §. penult. ff. vbi pupill. educ. eſt pupilli pecuniam prætori edere: vt profeſſionem edere peculij in l. 9. ff. de pecul. legat. Briſſ. Prat.

PROFITERI indiciũ in l. 1. ff. ad l. Corn. de ſica. & l. 24. ff. de falſ. Salluſt. in bello Iugurt. Sed ipſe deprehenſus multis hortantibus & in primis Albiano, Conſule iudicium profitetur. Suet. in Domitia. c. 17. Profeſſúſque conſpirationis iudicium & ab hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum, & attonito ſuffodit inguina. Plinius li. 3. Epiſt. ad Nepot. Eadem apud Claudium vxori Scriboniani cum illa profiteretur indicium. Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occiſus eſt? Vnde fit, vt pro, confiteri indicia, profiteri legendum putem in l. 3. §. item is cuius, ff. ad l. Corn. de ſicar. Briſſ. Prat.

PROFITERI natales dicebantur parentes, qui diem, quo ſibi nati eſſent liberi, apud Præfectos ærarij edebant. Terentius l. etiam, 16. ff. de probat. Etiam matris profeſſio liberorum recipitur. Scæuola l. Imperatores, 29. §. 1. ff. eod. Mulier grauida repudiata, filium enixa abſente marito, vt ſpurium in actis profeſſa eſt Iul. Capitolinus harum profeſſionum primum auctorem fuiſſe M. Antonium Pium auctor eſt, interdum trigeſimum nomine impoſito, per prouincias autem tabulariorum vſum inſtituiſſe, apud quos de originibus idem fieret, quod Romæ apud Præfectos ærarij: vt ſi forte aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes intus ferret. Celſus l. cum de ætate, 13. ff. de probat. Iniquum eſt, quum de ſtatu ætatis alicujus quæreretur, & diuerſæ profeſſiones proferrentur, ea potiſſimum ſtare, quæ nocet. Eiuſdem profeſſionis mentio fit in l. nec omiſſa, 15. l. parentes 21. C. de lib. cond. Hot. Prat.

PROFITERI etiam eſt in concione publice dato nomine voluntatem ſuam de aliquo magiſtratu populi ſuffragio obtinendo declarare, vt Budæus interpretatur. At Grucchius lib. 1. de comitiis Romanis, oſtendit profeſſionem nihil aliud fuiſſe, quam publicam ac ſolennem voluntatis ſuæ declarationem, de magiſtratu, ſi populus ita vellet, obtingendo, etiam citra nominis dationem.

PROFLIGARE tributa Græci ἀπαιτεῖν vertunt l. iudices, Cod. de annon. & rib. id eſt, exigere, imponere. Iudices inquiunt Impp. quo circa profliganda ærarij noſtri compendia negligentes ac deſides fuiſſe conſtiterit. Eodem ſenſu L. vlt. C. vectig. nou. inſtit. ſi prouincialium noſtrorum querela extiterit, inquit, conſt. C. de conductor. auiditat. & probatum fuerit, vltra antiquam conſuetudinem, & noſtræ terminos iuſſionis aliquid eos profligaſſe. Prat.

PROFLVERE aqua ex fonte, l. 6. Cod. de ſeruit. in profundo eſſe res, l. 15. ff. de legat. 3.

PROFVGVS, inquit Seruius, proprie dicitur qui procul à ſuis ſedibus vagatur; quaſi porro fugatus. Multi tamen Zaroto exquiſitæ docto viro teſte, ita definiunt, vt profugos eſſe dicant eos, qui excluſi neceſſitate, de ſuis ſedibus adhuc vagantur, & ſimul ac interuenerint ſedes, non dicantur profugi, ſed exules. Sed vtrúnque falſum eſt. Nam & profugus lectus eſt, qui iam ſedes locauit, vt in Lucano, Profugíque à gente vetuſta Gallorum Celtæ miſcentes nomen Hiberis, & Exules qui adhuc vagantur, vt in Salluſtio: Qui nullo certo exilio vagabantur: adeo exilium eſt ipſa vagatio. Spieg.

PROFVGIVM actus ipſe transfugiendi ad hoſtes, itaque accipitur l. omnes §. qui captus, ff. de re mil. Pro transfuga haberi eum qui in profugio captus eſt: ita enim legendum oſtendunt Græci, qui habent ἐν τῇ βαρβάρων γῇ id eſt, in hoſtico. Cujac. obſeru. lib. 6. c. 17. Prat.

PROGNATVS prognatáve: Quemadmodum pro nepos dicitur qui loco nepotis eſt, haud abſimiliter dicuntur omnes deſcendentes prognati, quod in locum natorum ſuccedant: Ideóque qui præceduntur ab alio, ipſi vlteriores gradu minime poſſunt eſſe prognatis: hoc ergo proprie nomen illorum eſt, qui

primum obtinent locum liberorum, & tamen nati non ſunt, ſed illis cedit natorum locus: Ferret.tit. de hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur.

PROGINER. Suet. in Auguſt.c.19.& Auſon.p.65.progener Tac. lib.20. Briſſ.

PROGENERVM appellat auus neptis ſuæ virum, ait Feſtus.

PROGNATVS pro natus, apud Juſtinianum §.2.Inſtit.de hæred. ab inteſt. Vnde ridiculum eſt iis, qui Latine neſciunt, Prognatus, & Abnepos ſunt idem. Sunt itaque prognati liberi. Spieg.

PROGONI Lege, Epigoni.

Πρόγραμμα, Programma, proſcriptio, ſcriptura publico in loco, vt ab omnibus legi poſſit, propoſita, quemadmodum edicta proponebantur, aut Principum reſcripta, vt l.3. C.de leg.& conſt. Princ. Itaque proprie quæ Græci προγράμματα eadem Latini edicta appellant. Sic ſumitur hæc dictio in tit. C.commu. epiſt. programmata ſubſcriptiones, Prat.

PROHEDRI, dicebantur quaſi præſides, magiſtratus quidam primi ſubſellij, quibus cæteri omnes ſedendi loco cedebant. Budæ. in annot.ad tit.de offic.præfect.præt.

PROHIBERE injuria tenuiores, dixit Cic.lib.2.offic.conſtruens verbum prohibere cum ablatiuo ſignificante paſſionem, contra quam ſolet plerunq; fieri: cum dicimus. Prohibitus acceſſu, colloquio, amore, id eſt, ne accederem, ne colloquerer, ne amarem. Hic vero injuria ſignificat eam quæ accipitur, non quæ infertur: & eſt ſenſus vt caueret, ne afficerentur injuria tenuiores: quod & noſtræ Leges ſubinde præcipiunt. Vide §. fin. l.nec quicquam eſt ff.de offic.proconſ.cum ſimill. Spieg.

PROHIBET vti frui, qui vi deiicit vtentem & fruentem, aut non admiſit eum, cum ex fundo exiſſet non vſufruct. deferendi cauſa l.3.§.vti frui, ff.de vi & vi arm. Ædificare prohibet, qui eam materiam, quæ ædificationi neceſſaria ſit, conuehi: quiq; operi neceſſarios venire prohibet, l.1. §.pen. ff.de mort.infer. Prohibetur poſſidere & qui in ſolo ædificare prohibetur l.penult. §.1. ff.de adquir. poſſ. Prohiberi quis intelligitur, quominus faciat, ſi quolibet actu prohibentis, id eſt, vel dicentis ſe prohibere, vel manum opponentis, lapillumve jactantis, prohibendi gratia id faciat leg.19. §.1.ff.quod vi aut clam. Prohibitoria interdicta ſunt, quibus Prætor vetat aliquid fieri l.1. §. interdictum, & l.2. ff.de interdict. §.prohibitoria, Inſtit.eod. tit. Briſſ.

PROHIBITVM vna via, altera admitti non debet ne legi fraus fiat Gœdd.ad l.138.n.1. de verb.ſign.

PROHIBITVS muneribus dicitur is, cui muneribus interdictum eſt l.7.§.vlt. ff.de interdict.

PROIECTVM & protectum, partes ſunt domus propenſiores, vnde nobis aſpectus patet in vicos & plateas, à proiiciendo & protegendo dictæ. Nam protegere, eſt tectum proiicere: quod fit quando tigna extra columnas ſeu parietes extenduntur, vt mœniana vel podia penſilia faciamus: quo genere ſtructuræ ædificia in ſuperioribus partibus ampliora reddi ſolent. Hujus rei inuentor Mœnianus traditur à quo mœniana, omnes ædificiorum projecturæ generaliter dicuntur, l.ſeruitutes, §.1. ff.de ſeruit.vrba.præd. Oid.

PROIECTVM Nonius Marcellus interpretatur longe jactum & extenſum: vt apud Virgil. Projectaque ſaxa Pachyni Radimus Et Cic. libr.2. de Repub. Iuſtitia foras ſpectat & proiecta tota eſt atque eminet.

PROIECTVRAS dici, Vitruu.tradit prominentias, & quaſi ſupercilia parietum, quæ arcendis Stillicidiis inuenta ſunt. Fabri noſtrates Lauieros & intabulamenta appellant. Quare & Cajus inter vrbanas ſeruitutes recenſet iſtas, immittendi tigna in parietem vicini, & deniq; proiiciendi protegendive, Protegendi & proiiciendi ſeruitutem pro eadem poſuit, quia diſiunctim iſta poſuit, quaſi dixerit. Seruitus immittendi tigni vrbana eſt & ea denique quæ ſeu proiiciendi ſeu protegendi appellatur, &c. Hot. ex Conn.li.4. c.9.n.4. Vid.& Corraſ. in rub.de ſeru.

PROIICIENDI ſeruitus jus eſt, extra tectum mœniana proiiciendi, & vt Theod. in §.æque, Inſt. de actionibus interpretatur, δίκαιον τοῦ ὑπερθεῖν ἐν ἀέρι ... τὰ μεσαῦλα. l.1.& l.2.ff.de ſer. vrban. l.pen.ff.ſi menſor fal.mod. Itaque Lexicon Latinogræcum projecta tecta, interpretatur ἀνατεταμένα ἀνάτασιν ἔχοντα ἐν οἰκίαις. Inter projectum vero & Immiſſum hoc intereſſe Labeo recte dicebat, quod Projectum eſſet id, quod ita protenderetur, vt nuſquam quieſceret qualia, mœniana & ſuggrundæ eſſent: Immiſſum autem quod ita fieret, vt aliquo loco requieſceret, veluti cum tigna aut trabes immittuntur, leg.242. §.1. ff.de verb. ſign. & ideo Proiicere & Immittere ſeparantur in leg.5. §.meminiſſe, ff.de nou.op.nun. Sic proiectum tignorum intellige in l.vlt.§.vlt. ff.de ſeruit.vrb.& Projectum tectum apud Cic.Topic. & Projecta in l.80. ff.de cont.empt.l.vltim. §. pen. ff.quod vi aut clam, leg.3. §.item videamus & §.Labeo, ff. vti poſſid. Briſſ. & Connan.lib.4.cap.9. n.1.Corraſius Miſcell. lib.3. c.25. Gœdd.ad d.l.242. §.1.ff.de verb.ſign. Goih.ad l.2.ff. de ſeruit.præd.vrban.

PROINDE pro perinde l.15. & l.29.ff.de leg.Corn.de falſ.

PROLATIS, id eſt, productis teſtibus l.6.ff.de quæſt.

PROLETARIVS in duodecim tabulis pro inope & nullis facultatibus prædito. Aſſiduo, inquit lex, vindex aſſiduus eſto: proletario ciui quiuis volet, vindex eſto, nam qui in plebe Rom. tenuiſſimi pauperrimique erant, neque amplius quam mille quingentum æris in cenſum deferebant, Proletarij appellati ſunt, qui vero nullo aut perquam paruo ære cenſebantur. Capite cenſi vocabantur. Gell. libr.16.cap.10.qui etiam Proletarios dictos ſcribit à munere officióque prolis edendæ, quod cum re familiari parua minus poſſent Remp. iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Hotom. Dicebantur autem capite cenſi, qui nullo aut perquam paruo cenſebantur ære, proletarij à munere officióque prolis edendæ appellati ſunt, quod cum re familiari parua minus poſſent Rempub. iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent: Eoque ſenſu proletarium & capite cenſum accepiſſe viſus eſt etiam Arnobius aduerſus gentes libr.2. prout annotauit Ræuard.ad ll.12. Tab.c.9. de vindicibus. Adde Fr. Balduin.in l.12. Tab.c.44.& Gœdd.ad l.quos nos 234.§.1.nu.1. ff.de verb.ſign.

PROLITÆ ætatis homines, l 5.§.quibus dam. Dig.de jur.immu.

PROLYTÆ, προλύται. dicebantur, qui quatuor annorum ſpacio in legum ſtudiis decurſo, quintum & poſtremum adueiebant. Imperator in præfat. ad Antecell. §.6. Quibus, inquit, ſi bene ſeſe imbuerint, & in quinti anni, quo prolytæ nuncupantur, metas conſtitutionum, &c. Heſychius προλύτας interpretatur, πεπαυμένους ἀπολελυμένους vt ij ſint, qui ab illa præſcripta & præfinita ſtudiorum lege ſunt ſoluti, & tanquam emeritis ſtipendiis honeſtam à magiſtrorum ſcholis miſſionem impetrarunt, vnde hodie quoque Licentia appellantur. Vide Lytæ. Hotom.

PROMAGISTER. Solet etiam, inquit Ræuardus, Libellorum magiſter Principibus adeſſe, iſque ex Iuriſperitorum numero ſumebatur, & Promagiſter dicebatur, qui principis præſcripto diem & Conſulem adiiciebat: quemadmodum ex antiquiſſima libelli cuiuſdam formula conſtat, qua corporum fictili ſarcophago ad tempus commendandorum principalis autoritas poſtulatur. Hæc enim formulæ illius ſolennia verba: Sepulchrum fieri placet. Verba reſcripti ſunt. Quibus ſtatim adiungitur hæc clauſula ſubſcriptionis, Iubentius Celſus Promagiſter ſubſcripſi 3.de Non. Nou. Antio Pollione & Opiniano Coſſ. Erat & illud quoque ſolenne, ac Principibus familiare, vt libellum ſubſcriptum ſignarent annulo, ſignatúmque reſtitui iuberent iis, qui illos porrexerant. Quo pertinet quod ait Suetonius in diplomatibus libelliſque & Epiſtolis ſignandis Auguſtum initio Sphinge vſum eſſe. Et hæc quidem libellorum ſupplicium antiqua ratio apud Prætores etiam & prouinciarum Præſides olim in vſu fuit, cap.15.de in ius voc. Ræuard.l.omnia quæcunque ff.de reg.jur.

PROMATERTERA proauiæ ſoror, l.1.de grad.& adfin.Oldend.

PROMERCALES veſtes, peculiariter illæ ſunt quæ in vſu fuerunt: vencúntque poſt primam gratiam coloris attritu deperditam. Spieg.

PROMERCALIA dicuntur, quæ vt diuendantur pluris, fuerunt empta Paul. Quod ſi res, ait, in quibus impenſæ factæ ſunt, fuerint promercales: tales impenſæ non voluptariæ, ſed vtiles ſunt, l.quod ſi ff.de impenſ.in rebus dot. Nebriſſ. Sane hoc vocabulum dictio vniuerſalis non eſt: ſed illa tantum Baptiſt.Pio teſte Promercalia nuncupantur, quæ reſeruatis his quæ ad vſum annuum & proprium pertinent, tanquam ſupetantia, ex mobilibus paterfamilias vendit. Lege c.94. Annot.poſter. Aſtipulantur Rhedig.in fin.c.10.lib.28.vbi ait, Promercale in venalium ratione dici, quod extra domeſticum vſum redundans, venui proponitur. Spieg. adde Forc.in ſuo penu. jur. ciuil. c.1.

PROMERCII cauſa haberi dicuntur, quæ in hoc habentur, vt veneant, l.3.§.item is cujus, ff.ad l.Cor.de ſicar. l.41.§.ſed ſi quis, ff.de leg. 1. l. 2. ff. de vi publ. vnde Promercales res dicuntur, quæ vt diuendantur pluris fuerunt emptæ, vel quas præter vſus ſuos paterfam. habet venales in l.4.§.item ſi quis, ff.de penul. leg. l.10. ff.de impen.in res dot. & apud Sueto. in Iulio c. 54. Briſſ.

PROMERCIVM dicitur ea ratione, qua commercium, eſtq; mercimonium, quodcunque vendendi cauſa ſeponitur. Paulus l. 4.§.1. de pen. leg. Si quis ſolitus fructus ſuos vendere, penum legauerit: non omnia quæ & promercij cauſa habuit legaſſe videtur. Vlp. l.41.§.4. ff.de lega.& fid. Eos, qui Reipub.ad opus Promiſerint, poſſe detrahere, & ad id opus vti: quia hi quoque non promercij cauſa id haberent. Hotom.

PROMISCVÆ conditiones, & non promiſcuæ, vide Conditio.

PROMISSIO deſerta, apud Vlp. in l.ſed & ſi quis §.quæſitum, ſi quis caut. Videtur, ait Alciat. nouus loquendi modus, vt deſerta promiſſio dicatur: quia non obſeruatur, cum l ſeq. Contempta rectius appelletur: quare forte legendum Diſerta, & pro expreſſa & ſpeciali intelligendum. Spieg. Cæterum in hac interpretatione Alciatum lapſum eſſe recte oſtendit Corraſ. Miſcell. lib.1.c.19. Si enim pœna deſertionis legitur in l.ſi duo §. 1.ff.ſi quis caut.& nihil purius magiſque proprium pro contempta, violata, & derelicta promiſſione dici potuit quam deſerta

promiſ-

promiſſio ſicuti & deſertum vadimonium Latini probatiſſimique authores dixerunt. Corraſ.d.loc.

PROMISSIO ſtipulatio etiam eſt l.1. C.de vſur. annotat Alciat. de verb. ſign. Spieg.

PROMISSIONIS ſignificatio, tam tacitam quam expreſſam reſponſionem complectens, l.ſciendum 19. ff.de ædil.edict.l.delegare, ff.de nou.l.nutu. ff.de leg.3 l.petit, l.pro hærede, ff.de acqui.her. l.2. l.4. ff.de pactis. latior eſt, quam vt ad ſolam ſtipulationem referatur. Significat, n.tam pactum, pollicitationem & quamlibet aliam conuentionem, quã ſtipulationẽ, d.l. ſciendum, §.1.& ſeqq.l.3.ff.de pollicit. l.2.3. l fi.ff.de aleat.l.25. 33.37. l.40.§.pater qui, ff.de pact. l.lecta ff.reb.cred. l.1.de jur. dot. leg.1.§.cum qui,de conſt.pec. l.Titia,§.pen.de verb.oblig. Vnde promittendi rei dicuntur omnes qui aliqua conuentione ſunt ſimul obligati, vt videre eſt tot.tit. ff. Inſt. & Cod.de duobus reis. Ideoq; promiſſionis verbũ, modo de pacto, modo de alio aliquo contractu, modo etiam de ſola ſtipulatione, pro re ſubjecta interpretandum eſt, l.ſi mandato, §.fi.ff.de mandat.d.l.1.§.eum, qui de conſt pec.d. l.37.de pact. Nam quod in l.ſciendum, ff.de verb.obl. §.ſi ſcriptum. Inſt.de inut.ſtip.conſtitutum eſt: Si ſcriptum in inſtrumento fuerit, promiſiſſe aliquem perinde haberi, atque ſi interrogatione præcedente reſponſum ſit. Hoc, quod ad iuris præſumptionem, ex eo procedit fundamento quod dubia non apparente voluntate pro re ſubiecta verba ſint in potiore ſignificatu accipienda: cujus tamen probatio contraria iure permittitur, vt in §.item verborum. Inſt.de inut.ſtip.d.l.Titia §.pen.l.1.l.optimam, C.de contr.ſtip. l.in diligentium, 7.§. quod fere, cum ibi not. ff.de pactis videre eſt. Gœdd.in com.ad l.ſponſio 7.n.5.20.21.ff.de ver.ſig.

PROMISSIO de contrahendo non eſt contractus ille qui promittitur, ſed ab eo diuerſus, ita, vt contractu promiſſo initio obligatio promiſſionis de contrahendo, ſeu ſolutione eius, quod debetur, facta extinguatur Bart.ad l.ſingularia 15. ff.ſi cert.pet.

PROMISSIO impoſſibilis cenſetur illa, quæ anteriorem ita ſequitur & excedit, vt huic propter illam ſatisfieri non poſſit, l. 125. de verb.ſignif. Sicut enim dignitatis & honeſtatis rationi conuenit, fidem non falli, ſed quod promiſſum eſt modis omnibus præſtari, l.1. de pact. l.1.de conſt.pec.ita quoque eadem fidei obſeruatio poſtulat, vt ita fiat poſtrema promiſſio, ne promiſſor deſinat par eſſe priori: alioqui ex ea nihil commode atq; honeſte præſtare poteſt, Gœd.ad l.nepos 125.n. ff.de ver.ſi.

PROMISSIO de vendendo differt à venditione ipſa: illa futurum reſpicit, hæc præſens. Illa ex ejus duntaxat parte qui promiſit, non eius qui vendi ſibi ſtipulatus eſt, obligat: hæc vltro citróque eſt obligatoria. Illa ſine definitione certi pretij valet, hæc non niſi pretium definiatur: ex illa datur actio ex ſtipulatu, ex hac actio empti & venditi, Vult.in comm.ad tit.Inſt. de conſenſ & oblig.in princ.nu.12.

PROMISSOR appellatur qui ſtipulanti ſpopondit, l.ſtipulatus §.1.

PROMISSOR interdum dicitur ſtipulator. Debitor enim ſiue promiſſor non minus contrahit, quam creditor, vt ſicuti vtrique contractus eſt communis, ita etiam vtrique ſit appellatio à contractu illo deſumpta. Vult.l.3.in prin.tit.16.nu.22. in comment. Inſtit.

PROMISSORES plures quam vnum habere conſultius eſt, quoniam ſi vnus ex illis ſoluendo non ſit, tum tenetur alter & in ſolidum conueniri poteſt. Vult.li.3.tit.17.in princ.nu.4.

PROMITTERE ponitur pro repromittere in l.8. §. quod ſi nunciauero ff.de oper. nou.nunc.

PROMITTERE & pollicitari quomodo differant, vide Pollicitatio & pacta vt differant, &c.

PROMITTERE facere ſecurum ad ſenſum prudentis, quid ſignificet hæc formula not in l.ſi mandato Titij, §.fi.ff.manda.Old.

PROMITTERE, rem habere licere, & promittere non mouere, vel facere controuerſiam, paria ſunt. per l.ſtipulatio iſta, in princ. & §.ſi quis forte. ff.de verb.oblig. Obſeruandum, quòd verbum promiſſi redactum in inſtrumentum intelligitur per ſtipulationem, & non per nudam conuentionem, l.ſciendum, ff.de verb.Spieg.

PROMNESTRIA. Vide infr.Proxenetria.

PROMPTVARIVM, cella eſt in quam reponuntur edulia, quæ ad vſus cottidianos comparata ſunt. In hoc à Penario diſtans. In quod quæ longioris vſus ſunt conduntur. Paul. de pen.u. leg. l.nam quod. Si cui quæ in promptuario ſunt, legata ſunt. Hinc Promus, diſpenſator. Nebr. Prat.

PROMVLGARE eſt quaſi prouulgare, publicare: hinc promulgatæ leges dicuntur, cum in vulgus editæ ſunt, in procemio Inſtit. verſic. omnes vero populi. Io. Bello, Etym. & Aldobran.ibid. Sic Liuius lib.1. belli Maced. Iſque rogationem promulgauit, vellent iuberent, &c. Et Cic ad Q.Frat. Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando, Modeſt. in l.ſcire §. aliud ff.de excuſ.tut.

PROMVLGATAE leges recte olim in ærarium agebantur ac diligenter cuſtodiebantur. Primum, ne pariter exemplar: deinde ne quis forte fraudem corrumpendo admittere poſſet. Qua ratione moti. Romani leges 12. Tab. in æs inciſas, repoſuerunt in Ærarium: vt Tranq.ſcribit in vita Iulij. Hinc ſumitur mos in Ciuitatibus, nec certe repudiandus, quod ſtatuta ſua in publicam cuſtodiam reponant. Veruntamen meminiſſe oportet: ne cuſtodiantur ſolum Leges, ſed vt obſeruentur etiam. Ipſa literarum monumenta recludi debent in Ærarium: At obſeruatio palam circumferri debet per totam Rempublicam.Oldendorp. Prat.

PROMVLSIDARIA vaſa dicuntur Vlpiano, in quibus promulſis, id eſt, condimentum ex mulſo confectum ponitur, l.19. §. ſed cui vaſa 10. ff.de aur.arg. Et ideo, inquit, ſcutellas & promulſidaria contineri, Hot. Turneb.28. obſ.23. & Gothofredus ad jam d.§.ſed cui vaſa.

PROMVLSIDE autem Grammatici notati potionem annotaut conuiuis loco mulſi ad excitandam cibi auiditatem exhiberi ſolitam: quo ſenſu apud Cic. lib. epiſt.9. accipi videtur, licet alia ſignificatione acceperit Tertull. in lib.de pallio, vt obſeruauit Adrianus Iunius lib.5. animad. c.10.

PROMVTVVM πρόχρεα prærogata pecunia, ſiue prænumerata Gallis *auance* l.40. §.3. ff.de ſtatulibe. leg. ex conducto 15.§. item cum quidam 6.licet ibid. Dd. varient, ff.locat male apud C.Harmenop. πρόχρεια Th.Hermopolites ad l.vni.C.de ſent: quæ pro eo, quod intereſt καὶ ἐν προχρείᾳ τῷ μισθοῦντι τῶν ... Prat. Adde Cujac. ad l.vlt. de frumento vrbis Conſtant. C.lib.11.Eſt autem promutuum quaſi contractus, id eſt, quaſi mutui datio, vt ait l.4. §.is quoque, ff.de obl.& act. Idem Cujac.obſeru. lib.8. c.34. & Goth. ad d.§.item cum quidam, & ad l.1.C.de condict.indebit.

PRONEPOS, eſt filius nepotis. Proneptis, filia neptis.

PRONIOR eſſe debet prætor, l.7. §.ſi pater, ff.de rebus eorum.

PRONVBA, quæ nuptiis celebrandis præeſt ex parte vxoris ſicut Auſpex, ex parte viri, vid.Goth.ad rub.C.de ſponſalib.

PRONVBVS annulus dicitur quo ſponſæ digitum vir oppignerarare conſueuit, Spieg. Prat.& Goth.ad rub. C.ſi rector.prouin. vel ad eum pert.

PRONVNTIARE palam & aperte exprimere eſt, l.11.§.qui autem ff.de act.empt. l.31. §.1. ff.de ædil. edict. l.69. §.1. ff.de euict. leg.15. §.1. ff.de ſtatu lib. quibus in locis venditores conditionem rei, quam vendunt, pronunciare dicuntur. Eodem in ſignificatio Latini auctores pronuntiandi verba vtuntur pro palam aliquid pollicitum & promiſſum ſignificantes.Sic pronunciare nummos apud Suet. in Iulio cap.19. & pronunciare epulum apud eundem in eiuſdem vita, cap.25. Et pronuntiare donatiuum militibus in Galba, c.16. Et pronuntiare teſſeras in Domitia. c.4.ad fi. Et pronunciare præmia militibus, apud Liuium lib 2. ex Briſſ.

PRONVNTIARE proprie dicimur, quod viua voce & memoriter proferimus ſicut recitare, quod ex ſcripto. Prat.

PRONVNTIARE prætcrea ſententiam ferre ſignificat l 59.§.1. l. 60.ff.de re jud. l.37. ff.de auro arg. Inde pronunciatus hæres, patronus, filius, libertus, ſeruus dicitur, qui talis judicatus: & per ſententiam declaratus eſt l.9.§.1. ff.de in ius voc.l.8. ff.de his quæ vt indign.leg.8. C.de ſent.& interlocut.l.11.ff.de adm. tut. l.29. in fin. ff.de liber.cau.Briſſ. Prat.

PRONVNTIARE etiam in ſcena actores dicuntur, l.1. ff.de his, qui notan.infam. Plin. libr.7.c.48.Luceia mima centum annis in ſcena pronunciauit. Suet.in Calig. c.54. Vt ne publicis quidem ſpectaculis temperaret, quominus & tragœdo pronunciauti contineret. ex Briſſ. Prat.

PRONVNTIARE & ſtatuere dicuntur ij, qui jus habent cognoſcendi, l.215. ff.de verb.ſign.

PRONVNTIARE, quod eſt in 12.tab. idem eſt quod lingua nuncupare id eſt, nominatim ac diſerte proferre, Vlp.ex edicto in l.1. ff.de ædil.edict. Eademque omnia, quum ea mancipia venibunt, palam recte pronuntianto. Item, Ea omnia in venditione pronunciando. Idem in l.31. eiuſdem tit. Si venditor pronunciauerit, vel promiſerit furem non eſſe, tenetur ex ſua promiſſione, &c. Cic.lib.de offic.3. Itaque Cato ita pronunciauit, Quum in vendendo eam rem ſciſſet, & non pronunciaſſet, emptori damnum præſtari oportere, Schard. ex Hotom.

PRONVNCIATVM, inquit Vlpianus, in l.49. vbi Gœdd.in comment.ff.de verb.ſign. & ſtatutum idem poteſt promiſcue enim & pronuntiaſſe & ſtatuiſſe ſolemus dicere eos, qui ius habent cognoſcendi, Hot. Prat.

PRONVNCIATVM, Dialecticis eſt plena atque perfecta verborum ſententia.vt Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiam deleuit. Oratio verum aut falſum plene ſignificans, eſt pronunciatum, quod Græci ἀξίωμα dicunt, &c. Brech.in l.pronunciatum, ff.de verb. & rer.ſign.

PRONVRVS. Nurus appellatione, inquit Connanus lib.8.capit.5. n.7.non tantum filii vxor: ſed & nepotis, & pronepotis continetur, licet quidam has pronurus appellent.

PROPAGARI, extendi, l præſes, C.de ſeruit. Prat.

PROPAGARI arbitria, hoc eſt, in alios transferri, prohibetur rectiſſime l.non diſtinguemus, ff.de recept. arbitr. Adi Old. in Copia. Spieg.

PROPATRVVS, frater eſt proaui, ſicut Abpatruus frater abaui,

Prope, eſt genus loquendi pudotem affirmantis, & modeſtiam ſignificans, & licet dubitationis ſpeciem habeat, affirmat tamen & definit Papin.l.15.§.9.ff.de ſolut. Si creditor à debitore petens culpa ſua cauſa ceciderit, prope eſt vt actione mandati nihil à mandato conſequi poſſit. Idem l.41.ff.de mor.cau.don. Et quod ab alio nomine ipſius eo præſente datur, prope eſt vt ab ipſo datum intelligatur, Attius l.5.§.6. ff.de re milit. Si bonus miles antea æſtimatus fuit, prope eſt vt affirmationi ejus credatur. Idem, prope affirmarem ei credi oportere, Hot. Sæpe etiam ad modicum tempus refertur, vt circa & circiter, l.2.§. exactis, ff.de orig.jur. l.2. §.fin.ff.de lib.exhib. §.ſi vero intra. vbi Bartol. notat de mona. coll.1. Quin & à Juſtiniano dictio prope ad ſemeſtre tempus limitari videtur, l.properandum §. & ſi quidem, C.de jud. Corraſ.Miſcell. lib.6.c.23.n.6.

Prope, pro quaſi, fere in ll.per Alberic.indicatis.

Prope furtum, eſt inficiatio, l.inficiando, ff.de furt.

Prope an denotet temporis interuallum, & quantum, ponit N. Neapolit.in l.non tantum, ff.de excuſ.tut. Prat.

Prope dicitur locus, qui militari diſtat, l.ſuus quoque, §.puto ff. de hered.inſtit.

Prope finem triennij, qui intelligendum, not. l.properandum §.& hæc quidem, C.de jud. Prat.

Propensvm ſignificat quod dicimus Valde inclinatum l.2.§.ſi ſimul, ff.ad l.Iul.de adult. §.conſequens eſt, Inſt.de ſuſpect.tut. & ibi Aldobr.

Προπετῶς, l.13.ff.de jureiur.hoc eſt, inconſulto calore. Sunt qui interpretentur, perperam, Briſſ.Prat.

Propinqvi, id eſt affinis nomine qui veniant, docet Bart.in l. fi. C.de verb.ſign. Spieg.

Propinqvi fines, & antiqui, C.fin.regun.l.1.Alber.Spieg.

Propior ſobrino, propior ſobrina ſunt, inquit Cajus, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius, filia l.1. ff.de grad.& adfin. hoc eſt, infert Vlp.patris eius cuius de cognatione quæritur, conſobrinus conſobrina, ſiue frater patruelis, Hot.Item Connan.lib.8.c.5.n.1.

Propivs verbo ICti vtuntur pro magis eſt, l.140.de verb.oblig. l.18.de in rem verſ.l.31. l.38.ff.de act.empt.l.58.in fin.de hære. inſtit. l.67. de jur.dot. l.pen. §.conductores, ff.de jur.immun. l.124. ff.de leg.1.l.1.§.denique quod vi aut clam, l.29.ff.de vſucap. l.5.ff.de precar.l.125. ff.de verb.ſign. Briſſ.

Propivs ſobrinis Paul.l.10.§.9.ff.de gradib.perſonæ, quas enumerauimus à patrui magni filio, ei de cuius cognatione quæritur, propius ſobrinis vocantur: nam, vt Maſſurius ait, quem quis appellat propiorem ſobrino, qui eſt patris matriſve conſobrinus aut conſobrina ab eo, conſobtini conſobrinæve, filius filia nominatur. Et paulo poſt, His omnib.quod à patrui nepote propoſuimus, is de cuius cognatione quæritur, propius ſobrino eſt:nam patris vel matris eorum conſobrinus eſt.

Propivs ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius, & conſobrinæ meæ filia, & patris mei conſobrinus & matris meæ conſobrinus, Feſtus, Hot.Prat.

Propivs tempus & longius oppouuntur, l.17.ff.de pact.dot.Br.

Προπηλακίζεσθαι apud Demoſthenem in l.16. §.4. ff.de pœn. affici contumelia, ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν αὐθ' ἑαυτῶν τοὺς ἀήθεις τοῦ προπηλακίζεσθαι Hæc mouent, inquit, hæc de ſtatu mentis homines deiiciunt, contumeliæ non aſſuetos, Hot.Prat.

Propola prima correpta, προπώλης Græcis eſt, ait Pollux, idem qui infra proxeneta, venditioniſque conciliator, Senecæ Pararius dictus. Alias propola, prima producta, dicitur is, qui primus merces vendit, quas in portu primus anticipat, &, vt Perſius ait, primus tollit piper à ſitiente camelo, vt prior vendat: quod manifeſto innuit Lucilius:

Sicut cum ficus primus propola recentes
Attulit & pretio ingenti dat primitu paucos.

Hinc apud Cic. in Piſon.vinum de propola & de culpa: vbi tamen Turneb.1.aduer.1. Propala legi vult Propalam exponens qui merces propalam, velut ante palum, aut de palo pendentes habet & vendit. Prius magis probatur, Ioſ.Scalig. in ſuis annot.in calicem Vergil. & veteres gloſſæ videntur aſſentiri, qui Propulam exponunt πωλεῖ, corrupte enim legitur πολεῖ, Prat.

Proponere ſtipulationes dicitur prætor eas, quæ ex ipſius juriſdictione veniunt, l.52.de verb.oblig. Spieg.

Proponere edicto fraudem, i.aperire ac manifeſtum facere,

Proponere Actoris eſt: Opponere Rei, text.ſing. in l.1.C.de juriſdict. Spieg.

Proponi dicebantur, quæ vt ciuium oculis paterent: in publico proponebantur. Inde, Actiones proponi dicuntur, quoniam in albo ſcriptas & in edicto prætor in publicum edebat, vt ex l.1. Cod.de interdict. & §.namque, in fi.Inſt.de actio.patet. Ita edicta proponi dicebantur, plurimis in libris noſtris locis.

Proponi etiam à Iuriſconſultis dicuntur, quæ à conſultoribus referuntur conſilij accipiendi gratia, vt in reſponſis Scæuolæ ſæpe, ſecundum ea, quæ proponerentur, Briſſ.

Proponi etiam dicebantur, quæ Imperatoribus prudentibuſve in facti ſpecie enarrabantur, prout ex facto acciderant, Briſſonius.

Proportio Geometrica, cuius ſummus in iure ciuili vſus eſt, ita deſcribi poteſt, vt ſit variarum quantitatum inter ſe comparatio: quæ, vt Ariſtot. lib.Ethic.5. ſcribit, minimum in quatuor poſita eſt: veluti Ponatur in a Gemma pretioſiſſima: in b ſi lex. tunc ducatur altera linea: & in c.ponantur mille aurei: in d obulus. poſt ſumatur illa ratio, vt eſt a ad b, ſic c ad d.neceſſario a eſt ad c, ſicut b.ad d. poſtremo vt eſt totum ad totum, ita pars totius altera, ad alteram alterius, veluti vt eſt a c ad b d, ita & a ad b, & c ad d.Plura vide apud Hot. in comm.ad l.ſi ita ſcriptum 13.ff.de lib & poſthum.

Propositvm dicitur quod mente ſtatutum eſt, vide Gloſſ.in l. reſpiciendum, §.pen. ff.de pignorib.

Propositvm, id eſt, proſcriptum habere, l.1.de inſtitor.act.& l.eum cui plures, §.locator, ff. loca. quod tamen ibi non animaduerterunt interpretes.Briſſ.

Proprætores & proconſules quinam fuerint, ſic exponit. Hot.in Verrin.comment. Cum antiquitus auctis Imperij finibus Prætores crearentur, qui in prouincias ſummo cum imperio mitterentur (de quibus apud Liuium frequens eſt mentio) inſtitutum tandem fuit, vt qui Romæ cõſulatum aut Præturam geſſiſſent, ij anno inſequenti in prouincias eodem cum ſummo Imperio mitterentur, quæ idcirco conſulares, & prætoriæ vocarentur: quarum illæ biennium obtinebantur, hæ annum vnum, vt teſtis eſt Cic.1. Philip. Qui vero ex Conſulatu prouinciam obtinebant. Proconſules ſiue Proconſule, qui ex Prætura Proprætores ſiue Proprætore dicebantur. De proconſulibus quidem nemini dubium id eſſe arbitramur: De proprætoribus vero, quoniam dubitare nonnullos animaduertimus, teſtimoniis confirmandum videtur. Cic. lib.de Diuin.2. Bellicam rem adminiſtrari majores noſtri niſi auſpicato noluerunt. Quam multi ſunt anni, cum bella à proprætoribus & proconſulib. adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Quin igitur Gabinius, qui ex Conſulatu Syriam obtinuit proconſul: quin Verres, qui ex prætura Siciliam proprætor dici poſſet, dubitaturum neminem exiſtimamus. At enim prætor hic perpetuo nominatur. Ita eſt, ſed aut præturam magiſtratum eſſe annuum negemus, aut per abuſionem id dici fateamur neceſſe eſt. Repugnat enim, Præturam Verris eſſe annuã, & Verrem prætorio imperio, tum Romæ, tum in Sicilia, quadriennium præfuiſſe. Ac ne cui mirum videatur verbum Prætoris pro Proprætoris vſurpari, locum ex Verrin.4. ſubſcribemus, in quo & Conſul pro proconſule, & prætor pro proprætore perſpicuè vſurpatur. Cum id quod omnes intelligebant, diceret Heraclius, legem eſſe Rupiliam, quam Prætor Rupilius ex SC. decem legatorum ſententia dediſſet, hoc omnes ſemper in Sicilia conſules prætoréſque ſeruaſſe, &c. Sententiã noſtram nunc ita perſpicue confirmabimus, vt quod amplius dubitetur, nihil futurum ſit. Cælius ad Ciceronem ſcribens lib. Epiſt.8. ſic ait. Idémque ſenatui placere in Ciciliam prouinciam inque 8 reliquas prouincias, quas prætorij pro prætore obtinerent eos qui prætores fuerunt, neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex SCto cum imperio in prouincias pro prætore mitti oporteret, eos ſortito in prouincias mitti placere, &c. Videmus, opinor, aperte nunc, eos ipſos qui prætorij erant, prætorio imperio in prouincias mitti moris fuiſſe, in quo tamen illud intelligendum eſt, tametſi more id, inſtitutóque fieret, vt qui ex prætura, conſulatúve exirent, in prouincias proprætorio proconſularíve imperio mitterentur, eóque hi magiſtratus eſſent ordinarij, nonnunquam tamen extra ordinem, tum proprætores, tum proconſules, mitti conſueuiſſe, quorum imperium extraordinarium appellatur, veluti in his duobus, de quibus modo commemoratum eſt, Cn. Pompejo & Lucio Gellio: quorum vterque cum Conſul antea fuiſſet nunquam, pro conſule tamen in prouinciam eſt miſſus. Nam de Pompeio quidem aperte id Cic.2. Philipp. teſtatur, quod eodem modo intelligendum eſt in iis, qui cum conſules quidem fuiſſent, non tamen ſtatim ex conſulatu in prouinciam proficiſcebantur: ſicut Ciceroni vſuuenit, qui quia nouem poſt conſulatum annis in Ciliciam proconſul profectus eſt, propterea extraordinarium ſuum imperium appellat in Epiſt.9. lib.ad Attic.5. Faciam, inquit, vt ſumma modeſtia & ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Atque hæc quidem de Proconſulum Imperio extraordinario: A quo Proprætorum Imperium extraordinarium nihil omnino differt, hinc intelligi poteſt, quod Cic. Philipp.2. imperium à Senatu in ſuam ſententiam Cajo Cæſari adoleſcenti, neque vllo vnquam magiſtratu functo, delatum, vt proprætor eſſet, extraordinarium appellat. At enim ait, C. Cæſari adoleſcenti imperium extraordinarium mea ſententia dedi. Significat autem SCtum quod in orat.5. perſcriptum eſt. Eiuſdem modi fuit Cnei Piſonis imperium, de quo Salluſtius in coniuratione Catilinæ ſic ſcribit: Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam Quæſtor pro prætore miſſus eſt, adnitente Craſſo. Non igitur aut Proconſulum aut proprætorum perpetuo extraordinarium imperium fuit, quemadmodum placere quibuſdam video: ſed tum demum, cum in prouinciam aut ante conſulatum,

tum, Prætutamve, aut non ſtatim ex conſulatu, Præturave, cum imperio mitterentur. Hæc cum ita ſe haberent, illud tamen minime ſilentio prætermittendum videtur: quoniam prætoris vocabulo veteres pro eo, qui exercitui præeſſet vtebantur, (quemadmodum ex Aſconio notum eſt) eos qui duces exercitus vicarij relicti eſſent (quos locum tenentes generales vulgo nominamus) Proprætores etiam appellari conſueuiſſe: quod vel ex eo intelligi licebit, quia Salluſtius in bello Iugurthino ſcribit, Albinum conſulem ad comitia profectum, Aulum fratrem in caſtris pro prætore reliquiſſe quem paucis poſt verſibus legatum appellat, & in eodem Caium Marium in expeditionem profectum, Lucium Syllam Quæſtorem ſuum in caſtris pro prætore reliquiſſe. Valerius autem Maximus lib. 1. c. de diſciplina militari: Lucius, inquit, Marius, Tribunus militum, cum reliquias duorum exercituum Publij & Cnei Scipionum, quos arma Punica in Hiſpania abſumpſerant, diſperſas mira virtute collegiſſet, earumq; ſuffragiis dux eſſet creatus, ſenatui de rebus actis à ſe ſcribens, in hunc modum orſus eſt. L. Marius proprætor, cuius honoris vſurpatione vti eum patribus conſcriptis non placuit, quia duces à populo non à militibus ſolerent creari. Hæc Valerius. De proconſulum autem & de Proprætorum ordinario imperio lubet Appiani verba ex libro Syriaco ſubſcribere, καὶ στρατηγοὺς inquit, σὺν τῷ στρατεύματι, οὓς αὐτοὶ καλοῦσιν ἑξαπελέκεας, ὅτι τῶν ὑπάτων δυοκαίδεκα πελέκεσι καὶ δυοκαίδεκα ῥάβδοις, ὥσπερ οἱ πάλαι βασιλεῖς, χρωμένων, τὸ ἥμισυ τῆς ἀξιώσεως ἐπὶ τοῖς στρατηγοῖς, καὶ τὰ ἡμίσεα παράσημα, h.e. Imperatores cum exercitu miſerunt, quos ipſis ſex ſecurium magiſtratus (i.e. Proconſules aut Prætores) vocant. Nam cùm vtuntur Conſules duodecim ſecuribus totidemque faſcibus, quemadmodum priſci reges: dimidium autem poteſtatis illorum magiſtratus iſti habeant, inſignium etiam partem dūtaxat habent dimidiam. Atque hæc quidem vſque ad Auguſti imperium ita ſe quemadmodum diximus, habuerunt. Hic vero prouincias ita diuiſit, vt aliæ Cæſaris: aliæ populi dicerentur. Cæſaris, quæ validiores erant, & quas annuis (vt Suet. ſcribit) magiſtratuum imperiis regi nec facile, nec tutum erat. Has igitur ipſe ſuſcepit, in eaſque rectores mittere inſtituit viros (vt ait Strabo) tum conſulares tum prætorios, tum etiam equites quos & ille generali nomine διοικηταὶ, & Iuriſconſulti in Pandectis Præſides appellant. Populi autem qui prouinciis præerant, Proconſules, ut ait Suetonius, dicebantur. Vnde in Pandect. titulus eſt de officio Proconſulis: qui ad populi provinciarum ſolos rectores pertinet. Nam etſi populus in ſuas prouincias στρατηγοὺς ἢ ὑπάτους, vt Strabo appellat, id eſt, Prætores & Conſules [quibus nominibus abuſus eſt, pro Proprætores & Proconſules, vt continuo poſt demonſtrat] tamen vtroſque Proconſulum nomine appellari ſolitos, & Suetonius teſtatur, & ex Pandectar. libris facile intellectu eſt: cum ſcilicet extraordinarium eſſet eo tempore omnium in prouinciis imperium, eoque generali nomine [vt paulo ante moris fuiſſe oſtendimus] rectores omnes appellarentur. Nam vt in eiuſdem Imperatoris vita Suetonius ſcribit, Auguſtus autor ſenatui fuit vt magiſtratus depoſito genere ſtatim in prouincias mitterentur: & vt cura ærarij à quæſtoribus vrbanis ad Prætoris Prætoreſve tranſiret. Atque hæc quidem de primis temporibus dicta ſint. De poſteriori vero temporis ratione pauca hæc ex Dion. lib. 53. adſcribemus. Cæſar cum appetendi regni ſuſpicionem omnem à ſeſe remouere conſtituiſſet, decem ſibi annorum imperium in ſuas prouincias ſumpſit. Hoc enim temporis ſpacio pacatas illas redditurum ſe recepit. Simulque iuueniliter exultans, hoc addidit, quod celerius ſedatæ & quietæ eſſe poſſent, eo ſe maturius illas depoſiturum. Atque eo primum tempore ſenatores & in ſuas & in Senatus prouincias cum imperio miſit: præter Ægyptum, quam ſolam equit. Romano, iis de cauſis, quas ſuperius expoſuimus, attribuit. Poſt deinde hæc conſtituit: vt eorum præfecturæ eſſent annuæ, ſorteque legerentur, niſi ſi quis vel propter liberorum multitudinem, vel propter vxorem ductam jus aliquod præcipuum ac ſingulare haberet. Vt ex SC. mitterentur, & neque gladiis accincti neque habitu militari eſſet: Vt proconſules dicerentur, non modo illi duo, qui conſulatu eſſent functi, ſed etiam cæteri viri prætorij, quive pro prætore mitterentur: vt tot lictores vtriuſque darentur, quot habere in vrbe legibus licebat, vt imperiis inſignia quam primum pomœrio egreſſi eſſent acciperent: eaque vſque dum ex prouincia decederent, perpetuo retinerent. Reliquos vero à ſe deligi, ſuoſque legatos, etſi conſulatum geſſiſſent, tamen Proprætores nominari voluit, duo namque hæc nomina valde floruerunt tum, cùm penes populum imperium eſſet. Is enim iam inde à primis temporibus. Prætoris nomen tanquam rei militari maximè conueniens, attribuit iis, quos delegiſſet, & Prætores eos appellauit: reliquos autem quaſi vocabulo ad pacem magis accommodato, è nomine Conſulum Proconſules appellauit. Hæc enim nomina Prætoris & conſulis Italia retinuit, qui vero extra Italiam erant, quaſi horum locum obtinerent, præfectos omnes appellauit. Effecit igitur vt quos ipſe deligeret, non Proprætores ſolum dicerentur, verum etiam & plures annos cum imperio eſſent & habitu militari vterentur, & gladium, animaduertendique in milites poteſtatem haberent. Si quidem nulli neque proconſuli neque proprætori, neque præfecto jus gladij geſtandi permittebatur, quin ſimul eadem animaduertendi in milites poteſtas legibus concederetur, neque vero ſenatoribus tantum, verum etiam equitibus Romanis, qui eam poteſtatem habent, ius illud permittitur. Atque hæc quidem ita ſe habent. Jam vero lictoribus ſex omnes vtuntur proprætores, & quicunque conſulares non ſunt: ex eoque lictorum numero nomen inuenerunt, vt ἑξαπέλεκεις dicerentur. Imperii etiam inſignia, poſtquam in prouincias ſuas peruenerunt, vtriq; accipiunt: eaque vna cum imperio deponunt. Hoc eodem modo leges etiam jubent, ex Prætoriis & conſularibus viris præſides in Senatus Imperatoriſque prouincias mitti: quos Imperator, & quæ in loca volebat, & quo tempore volebat, mittere conſueuerat. Ita multi non modo prætores, verum etiam conſules prouinciis præfuerunt, id quod hodieq; nonnunquam fieri conſueuit. Senatus autem & ſeorſim quidem conſularibus Africam atq; Aſiam conceſſit, & Prætoriis reliquas omnes diſtribuit. Omnibus autem æqualiter interdixit, ne quis quinquennio ante, quam magiſtratum in vrbe geſſiſſet prouincias ſortiretur. Sic temporis progreſſu: licet major eorum qui ſortiebantur, quam prouinciarum numerus eſſet, tamen ad imperium omnes proueniebant. Poſtea cum male nonnulli magiſtratus geſſiſſent, illæ quoque prouinciæ Imperatori adjectæ ſunt; ſic vt eas ipſe quodammodo diſtribueret: cum tot ſortiri juberet, quot eſſent prouinciæ. Alij autem imperatores etiam à ſe delectos in prouincias miſerunt iiſque annos complures imperium prorogarunt. Alij vero equitibus ſenatorum loco prouincias mandarunt; quo fere tempore hæc legibus conſtituta ſunt de ſenatoribus, qui jus necis in eos, qui imperio ſuo ſubjecti eſſent, haberent. Mittuntur enim enim etiam quibus jus illud non permittitur in eas prouincias, quæ populi & ſenatus eſſe dicuntur, & proquæſtores quos ſors dederit, & aſſeſſores eorum qui cum imperio ſunt. Hoc enim nomine rectè illos, ſi officium illorum ſpectemus, appellabimus: cum alij legatos etiam illos appellent. Sed de nomine ſuperius ſat dictum eſt. Hos igitur aſſeſſores ſibi quique deligunt, vnum quidem prætorij ex ſui aut inferioris ordinis hominibus: Tres vero conſulares, ex ejuſdem dignitatis viris, quos ipſe Imperator probauerit. Quanquam hæc ratio innouata eſt. Sed quia breui interiit, ſatis erit ſuo loco indicare. De prouinciis igitur populi hæc ita ſe habent. Mittuntur vero & in alias prouincias, quæ Imperatoris dicuntur, ab eo ipſo præſides pluribus legionibus inſtructi: plurimum ex prætoriis, interdum ex iis, qui quæſturam aut alium magiſtratum intermedium geſſerunt. Hæc Prat. ex Dione.

Propria commoda dicuntur non tantum ſua, ſed & ſuorum puta vxoris & liberorum. Gothofr. ad l. 3. C. de loca.

Propria cauſa & aliena opponuntur in leg. 1. §. in propria, ff. quando appell. ſit.

Propria cauſa quæ ſit, quæri ſolet in tempore appellationum, quod in propria cauſa anguſtius & breuius, in aliena laxius datur. Et placuit propriam eſſe cauſam, cuius emolumentum vel damnum ad aliquem ſub nomine pertinet, l. 1. §. in propria ff. quando app. ſit. Itaque ſi procurator quis in rem ſuam datus ſit, eius propria cauſa dicetur. Sed & quicunque ſua intereſſe dicit, propriam cauſam defendere intelligitur l. 2. §. 1. & §. vlt. ff. quando appellat. ſit. Briſſ.

Propria res quæ ſit, exponit gloſſa in l. fœnerator, ff. de nautico fœnore. Spieg.

Propria lis dicicitur procuratoris in rem ſuam dati, l. 25. §. vlt. ff. de procur.

Proprie, pro ſpecialiter in l. 2. in prin. ff. de vac. mun. l. 2. §. vlt. ff. de adm. ter. ad ciuit. Cic. lib. 5. epiſt. ad Attic. Cui depoſcenti mea mandata cætera vniuerſa mandauit. Illud proprie ne pateretur, quantum in ipſo eſſet prorogari nobis prouincias. Propriam etiam pro ſpeciali dixit Paul. in l. 21. in fin. ad municip. Briſſ. Prat.

Proprietarius proprietatis dominus in l. ſi proprietarius, ff. de dam. infect. & apud Vlp. de dolo. in l. eleganter, §. ſi ſeruum. Si ſeruum vſurarium, ait, proprietarius occiderit, Legis Aquiliæ actioni, & ad exhibendum id accedit, ſi poſſidens proprietarius occidit. Prat.

Proprietas proprie eſt ius, quo res ipſa perfecte mea eſt, non ratione iuris alicuius in re illa conſtituti, Vult. l. 2. tit. 4. §. 1. num. 3. in commen. Inſtit.

Proprietas vocabulum eſt à Iuriſconſultis diſtinguendorū definiendorumq; dominiorum cauſa confictum, nam Dominij nomina ſolidum dominium fere intelligitur: id eſt, in quo vſusfructus ineſt, vnde vſusfructus, pars dominij appellatur, l. 3. ff. de vſufru. quum igitur dominium vſufructu deminutum ſignificare vellent, Proprietatem dixerunt vt patet ex titulo de vſufruct. locis innumeris, in quibus vſusfructus proprietari opponitur. Itaque Neratius in l. 13. ff. de acquir. rer. dom. quum dominium dixiſſet, & illud quod vſufruct. expers eſt,

ſignificaret, continuo proprietatis nomine hoc interpretatus eſt. Si procurator rem mihi emerit ex mandato meo,eique ſit tradita meo nomine, dominium mihi, id'eſt proprietas acquiritur,etiam ignoranti, poſtea tamen quum ſuo more ſubtiliter omnia perſequerentur, vti proprietatis vocabulo non contenti,proprietatem nudam dixerunt,quæ vſufructu deminuta eſt: plenam vero,quæ vſumfructum in ſe haberet. Papin. leg.1.ff. quib.mod. vſuſf. amitt. Si duobus ſeparatim alternis annis vſusfructus relinquatur, continuis annis proprietas nuda eſt: quum ſi legatarium vnum ſubſtituas,cui alternis annis legatus ſit vſusfructus, plena ſit apud hæredem proprietas eo tempore, quo ius fruendi legatario non eſt: Hot. Prat.

Proprietas & dominium quomodo differant, vide Duaren. lib.1. diſput.anniu.c.17. Robert.ſent.c.18. Cujac.ad leg.58.de verb.oblig. Vult.in comm. Inſt.ad §.1.num 3.de vſufr.& vide ſupra in verbo Dominium & proprietatem.

Proprietatem Cajus appellat id, quod eſt dominium directum in l.fin. de ſuperfic. Habet namque Superficiarius & vſumfructum, & proprietatem, ſubaudi, ipſius dominij vtilis: Directum vero dominium non habet. Spieg. Prat.& Alberic. in hac dictione.

Proprietas & vſusfructus,quia iura ſunt incorporalia,partes fundi ficte dicuntur. Nam ſi proprietatem & vſumfructum, vt iura incorporalia conſideremus, vt l.1. ff.de rer. diuiſ. fundum vero rem intellectu comprehenſam,cui tanquam ſuo ſubiecto, naturali quadam ratione proprietas & vſufr. accedunt, ipſumque ſequuntur, velut vmbra corpus & calidum ignem, nulla quidem ratione partes appellaueris, niſi καταχρηστικῶς ac potius (vt dicit Iaſon) ficte. Quare vſumfructum ipſius fundi proprium rectius, quam partem dixeris, text. eſt in l.ſi à reo, §.ſi reo, ff.de fideiuſſ. Brech.in l.recte dicimus eum fundum, ff.de verb. & rer. ſign.

Proprietatis nudæ nomine,nullus fructus continetur,l.videamus, ff.de vſuris. Spieg.

Proprio iure plus ſibi datum iri debere, vide Papyrium in l. imperatores, ff.de ſer.præd.ruſt. Spieg.

Proprio nomine,& alieno opponuntur. Briſſ.

Proprium à Latinis vocatur peculiare, perpetuum & conuenienter attributum, vel aſcriptum rei, perſonæ, aut dictionis explicans officium,conditiones,accidentia,qualitates. Dialectici proprium multiplex ſtatuunt: ſed Iurecconſulti ſunt vnico contenti: quibus id dicitur proprium, quod ſpeciei tantum vni conuenit & vniuerſæ: vt homini proprium eſt loqui, ratiocinari: quod omni & ſoli homini congruit. Taboet. in Topico militiæ for. & leg. diſcip.

Proprium eſt ſuum cuiuſque, vt Non.Marcel. exemplis confirmat, dicitúrque quod non eſt cum aliis commune,& quamuis quod commune eſt, noſtrum dicere vſurpemus, non tamen quod commune eſt, dicere valemus proprium.Cicer.lib. 7. epiſt. ad Curium. Cuius quando te eſſe proprium ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum. Id enim cuiúſque eſt proprium, quo quiſque fruitur atq; vtitur. Horatius:

Si proprium eſt quod quis libra mercatur & are. Briſſ.

Proprium ſiue proprietas dicitur quod aliis locis paſſim allodium, propterea quod eius proprietas ſolida penes dominum eſt,neque alteri eius vſusfructus eſt conſtitutus, lib.feud.2.tit. 17. & tit. 29. & tit. 43. Iuriſconſulti modo proprietatem ſolidam,modo proprietatem cum vſufructu, modo vſumfructum proprietati admixtum appellant, leg.4. ff.ſi vſusfr.pet. leg.4. de vſufruct. accreſ. Sic leg. Franc. libr. 1. cap. 125. vt vnuſquiſque de ſuo beneficio ſuam familiam nutricare faciat, & de ſua proprietate propriam familiam nutriat: & ſi Deo dante, ſuper ſe & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio: aut in alode annonam habuerit, &c. Et libro 4. capit.51. Itémque in Capitular. Carol Audiuimus quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem & in ipſo placito dato pretio comparant ipſas res iterum ſibi in Alode, &c. Prat.

Propter res vniuerſas, quæ mihi cum fratre meo patruo veſtro communes ſunt, quas æſtimationis conſtiterit eſſe vniuerſas, duo millium aureorum fidei veſtræ committo, vti pro portione veſtra mille aureos à Lucretio pacato patruo veſtro accipiatis. Scæuola ſenſum indicat, leg.fin. §.1.de leg. 2. Spiegelius.

Propudiosissima, dicitur Contaminatiſſima, impudiciſſima. Plauti vocabulum qui & meretriculam propudium vocitat. Propudioſa autem dicta, quod nundinata pudicitia ſit procul à pudore. Ioan.Bapt.in comment. Epiſt.Sid. Apoll.ad Ambroſ. Pap. lib.9.

Propudium, rem pudendam ſignificat.

Proquæstor, qui Quæſtoria autoritate accepta, mittitur in aliquam regionem.

Proquirinata, verbum fuit 12. Tab.quod ſignificabat promulgata. Sidon. Apoll. lib.8.epiſt.ad Nammatium.Per ipſum fere tempus, vt decemuiraliter loquar, lex de præſcriptione tricennij (ſic enim legendum eſt) fuerat proquiritata. Quiritari vtique in veterum libris fidem Quiritium inuocare eſt: Briſſon. Idque Varrone autore qui lib. 5. de ling.latin. ſcribit: qui fidem Quiritium clamans implorat, eum dici proquiritare: Et vt proquiritate vrbanorum, ſic jubilare ruſticorum eſſe. Simili modo qui parens parentum implorabat auxilium, parentes plorare dicebatur: Vnde illud Terentij in Adelph. Obſecro populares ferte miſero atque innocenti auxilium: Subuenite inopi. In quem locum Donatus,& hoc eſt, inquit, quod veteres quiritare dicebant. Quirites Conclamare. De quo vide Ræuardum ad ll.12.Tab.cap.3.de patria poteſtate.

Prora, ea pars nauis eſt, quæ in appellando percutit littus, puppis honeſtior nauis pars eſt, in qua ſedet qui clauum regit. Habent nautæ ſinguli diſtributa munia: quorum præcipua ſunt.Proretæ, & Gubernatores,Vlp.in leg.1. Nautæ.caup.ſtab. nauis magiſtros vocat. Prora Græca vox eſt,cui parti qui præſidet, πρωρεὺς, & πρωράτης illis appellatur.Vide Annot.Bud.ad l.1.de arbitr.Spieg.

Proreta, πρωράτης, πρωρεύς, qui proram regit: quum puppim Gubernator, Plaut. in Rud. Si tu proreta iſti naui es ego gubernator ero. Paul. l.11. §.2. ff.de public. Quod ſi abſente domino id à magiſtro, vel gubernatore aut proreta:naturave aliquo factum ſit,&c.Xenoph. [illegible] Succedit proreta iis qui in prora ſunt: ſuccenſet gubernator iis qui in puppi Hot. Prat.

Prorogare, proprie eſt populi rogati lege ac juſſu proferre atque producere, vt Prorogare magiſtratum, aut prouinciam Hinc.

Prorogari vulgo dicitur quod producitur, Vlp. l.2. §.3. ff.de jud. Si & judex ad tempus datus & omnes litigatores conſentiant, niſi ſpecialiter principali juſſione prorogatio fuerit inhibita, poſſunt tempora intra quæ juſſus eſt litem dirimere, prorogari. Sic leg.24. ff.locat. leg.19.& leg.30.de legat.1.Hot. Prat.

Prorogare, ante diem erogare, repræſentare. Vlpia.l.53.ff.de pactis. Sumptus quidem prorogare,litiganti honeſtum eſt paciſci autem vt non quantitas eo nomine expenſa cum vſuris licitis reſtituatur, ſed pars dimidia eius quod ex ea lite datum erit non licet, id eſt, Honeſtum eſt litigatori pecuniam ad futuros ſumptus litis neceſſariam procuratori vel aduocato ſuo numerare. Hinc apud Vlpianum in leg.4. ff. de manum. pro præſentem pecuniam ſoluere. Proinde, inquit, ſiue ex peculio quod ad venditorem pertinet, ſiue ex aduentitio lucro, ſiue etiam amici beneficio, vel liberalitate, vel prorogante eo, vel repromittente, &c. Vlpian. leg.ſed addes,19. §. ſi quis, 6. ff. locat. nam inter eum qui per errorem ſoluit, & eum qui penſionem integram prorogauit, multum intereſt. Hot. Prat.

Prorogare in edicto prætoris, modo eſt ad libramentum proprium redigere, leg.1. ff.de via publica.Modo immundum tollere, ſignificat,l.1.ff.de riuis. In iudiciis,pro diluere crimen & ſe excuſare vſurpatur, l.is qui reus, ff.de publ.iud.cum ſim. Old.

Prorogare ſumptus litiganti,eſt eorum ſolutionem in tempus aliquod differre,puta poſt litis iudicium: ſic Conſt.Imperator de decurionibus. Circenſium magiſtratus deſertores ad eam gratuitas tua faciat neceſſitatem conditionis vrgeri, vt quaſcunque pro iis expenſas ciuitas prorogauerit, refundere protinus ac repræſentare cogantur.Eligebantur enim quotannis magiſtratus, qui Circenſes ludos ſumptu ſuo celebrarent: quod vt commodius poſſent facere,ciuitas prorogabat ipſis eas expenſas,id eſt, ſoluebat pro ipſis, quas aliquo poſt tempore redderent. Vult Conſtantinus, vt ſi qui eorum eam ludorum procurationem deſeruerint,refundant eos ſumptus ciuitati, & quidem præſenti die, non expectato tempore quod illis ſolitum eſſet concedi. Nam vt Vlpianum prorogare interpretetur pro repræſentare & erogare,mihi non placet: nec vero conuenit.Non enim hi ſumptus dantur litiganti,ſed erogantur in litem,& prorogantur,litiganti,id eſt,creduntur ei,& prorogatur eorum ſolutio vſque ad finem iudicij, quod licet, adiecto etiã pacto vt cum vſuris reſtituantur. Sed improbum eſſet pro iis quotam litis paciſci. Sic qui fidem habet de precio vendito, dicitur precium prorogare emptori, & cætera. Connanus libr. 5.cap.5. numer,5. Adde Iacob. Curt. [illegible] libr.2.cap.33. parr.1.

Prorogare, modo diem proferre, l.19.l.30. ff.de l.1. l.2. ff.de re iudic.modo repræſentare l.3.§.conſequitur, ff.de contrac.& vtil.actor.l.4.ff.de manumiſſ. leg.19. § ſi quis cum in annum, ff.locat,leg.27.Cod.eod. leg.53.ff.de pact. l.20. Cod.de decur. Briſſ.

Prorogare pro procurare. Sic prorogandæ ſoboli proſpicere,l.1. C.qui & aduerſ.

PROROGA.

Prorogatio apud interpretes fori mutatio, hæc fit de tempore, loco ad tempus, locum: alios modos recenſuit Corraſius l.1.ff.de iud.ex Iaſ.Old.Prat.

Περὶ ἴτ῀ϛ, ad propoſitum. Vlp.in l.11. §.4. ff.de interrog. Quod autem ait Prætor, Omnino non reſpondiſſe: poſteriores ſic exceperunt, vt omnino non reſpondiſſe videatur qui ad interrogatum non reſpondit: id eſt, οὐ πρὸς ἴτ῀ϛ. Hæc ille. Hinc οὐδὲν πρὸς ἴτ῀ϛ, nihil ad propoſitum: nam vt ait Heſych. ἴτ῀ϛ, ῥῆμα, λόγ῀ϛ, αἴνῳ. Lucian. in Philopſeude, οὐδὲν πρὸς ἴτ῀ϛ ταῦτα σοφὸν, οὐδὲ σοὶ τούτων εἰρήμων, Hæc nihil ad propoſitum, vt aiunt: neque de his percontabar, ſunt tamen qui nihil aduerſum interpretentur & originem locutionis longius exquirant. Cicero pro Flacco, Nunquam nobis ad rogatum reſpondent, ſemper accuſatori plus quam ad rogatum. Hot. Prat.

Prosa numen & poteſtas ab iis fœminis maxime colebatur, quæ rectum ac legitimum partum ederent. Poſtuerta autem ab ægris atque infirmis. Crinitus libro 22. capit. 9. de honeſta diſciplina.

Proscenivm, locus ante ſcenam porrectus, in quo pulpitum erat, ludicris exercendis accommodatum. Virgil.

----Veteres ineunt proſcenia ludi.

Tranquil. in Net. Hos ludos ſpectauit ex proſcenij faſtigio. Meminit & Vitruuius lib.5. & Vlp. in l. de pollicitationibus. ff.de pollicitation. Probe faciet Statius Rufinus, ſi opus proſcenij, quod ſe Gabinis extructurum promiſit, perficiat. Hotomanus & Gothofr. in dict. leg. de pollicitationibus. Scena autem ipſa dicta eſt, ἀπὸ τῆς σκιᾶς, ab vmbra. Alc. in l. quiſquis equos. Cod. de ſpectaculis. lib.11. Sunt qui proſcenium dictum eſſe putant à Nannio proſcenio meretricula, ea ſiquidem cultius exquiſitiuſque aureis fulta ornamentis formoſæ gratæque puellæ ſpeciem præferebat, verum exuta turpiſſimæ nota non caruit. De quo vide notata per Cælium lib.16. cap.5. lect. antiq. Adde Brechæum in l. Taberna tit. de verb. & rer. ſign. num.4.

Proscindere terram, eſt illam vertere, cum primum aratur. Paul. de verb. ſign. ſylua. Noualis, inquit, eſt terra proſciſſa. Nebriſſ.

Proscribere eſt palam ac publice propoſito libello ſignificare. l.11. §.1. de inſtit. Palam autem proſcriptum id intelligi Vlp. in dict. leg. 11. §.1. interpretatur, quod ita poſitum eſt, vt de plano legi poſſit, Soſipat. lib.2. Inſtitut. Grammatic. proſcribo eſt palam & aperte ſcriptum propono, vt cum bona alicuius proſcribo. Briſſ.

Proscribere, aliquid per ſcripturam venale proponere, & publicare: vt C. de fide inſtrum. & de jur. haſt. Fiſc. lib.10. l. vlt. Item damnare & relegare, *Verbannen*, ſignificat: tractum ab eo, quod hi proprie proſcribi dicuntur, vt Vlp. teſtatur in l. ſed & ſi pupillus, §. proſcribere. de Inſt. act. quorum nomina claris literis, vt de plano recte legi poſſint, ante tabernam, vel ante eum locum in quo negociatio exercetur, non in loco remoto, ſed euidenti ſcribuntur. Spieg.

Proscribi bona dicuntur cum fixis publice libellis, venditio eorum bonorum in diem certam edicitur, ac ſignificatur. Hotomannus.

Proscriptio Imperialis, *Die keiſerliche acht.* Habet autem hanc appellationem intra annum, *acht.* Quia imperium cenſet, vtrum in eam ſit declarandus, an non. *achten* enim noſtra lingua ſignificat, iudicare, exiſtimare, reputare: differunt proſcriptio & Bannum. *Die acht vnd der Bann.* Nam proſcriptio adimit contumaci omnem libertatem & ſecuritatem perſonæ & rerum. Bannum vero efficit, vt apprehendi quidem poſſit in quolibet iudicio ſed non occidi *Aberacht* eſt aggrauatio, iterata & grauior proſcriptionis confirmatio. Proſcriptionis meminit Frideric. I. in conſt. de ſtatu & conſue. §. item nulla poteſtas. Old.

Proscriptio autem dicitur damnatio, à ſcribendi cæremonia, quam Vlpia. explicat, de priuata interdictione loquens, in l. Sed & ſi pupillus. §. proſcribere. ff. de inſtiro. actio. Old.

Proscripti dicuntur, quorum nomina palam in foro ſcripta extabant, vt ad necem quærerentur, & præmio percuſſori, ac ſupplicio occultatori propoſito. Appian. ſcribit L. Syllam harum proſcriptionum principem & inuentorem fuiſſe, indeque eſt lex Cornelia quæ proſcriptum iuuari vetabat. Prat.

Proscriptio fit de futura auctione propoſitis libellis in celeberrimis locis vt Cic. ait pro Quintio. Theophilus ἐν τοῖς περιφανεστάτοις τῆς πόλεως μέρεσι, & Imp. in l. vlt. C. de delat. lib.10. & l. pen. C. de defenſ. ciuit. quod in alienationibus eccleſiarum fit per dies 20. ſcripto propoſito. Nouell.120. Multa ergo exiguntur in auctione fiſcali, proſcriptio, auctoritas procuratoris, haſta, præco, quæſtor: addictio, quæ fiat iuſto pretio, Cuiac. ad leg. ſi qui proſcribente. de fide, & iure haſtæ fiſcalis. C. lib.10.

Proscriptiones incurrere l. vlt. C. quæ res vend. non poſſ. Sunt autem proſcriptiones, venditiones bonorum, quas inuiti faciunt, à creditoribus in iudicio victi. Spieg.

Prosecta. Exta cocta ſolebant proſecare, vnde & profecta dicebantur, & partem adolebant, partem conſecrabant, ſacerdotibuſque dabant, partem ſibi apponebant. Tranquillus in Auguſto ſemicruda exta rapta foco proſecuit. Eſt vero verbum ſacrificantium. Particulæ enim minutæ membrorum omnium profecta dicebantur in ſacrificiis. Sic Lucanus:

---Si pectora pleno.
Sæpe dedi, laui calido profecta cerebro.

Et Ouidius:

Inde vbi libauit profecta ſub æthere ponit.

Hæ ſacrificiorum particulæ videntur etiam dici Præſiciæ, à præſecando, de quibus Arnobius lib.7. ridens antiquorum ſuperſtitioſa ſacrificia. Vide Turneb. lib.13. aduerſarior. c.7.

Prosecvtor is dicitur, qui quæ tranſmittuntur, publico nomine ac mandato proſequitur: vnde proſecutores Reorum, l. ſolent. ff. de cuſtod. reor. qui reos tranſmiſſos deducunt. Et proſecutores auri publici, ſub rub. Cod. de auri publ. proſecut. qui aurum fiſci rationibus illatum, dum tranſmittitur, proſequuntur. Item proſecutores publicarum functionum, l.9. C. de curſ. publ. qui non ſine proſecutoria, id eſt, præcepto comitis largitionum conſtituebantur. Proſecutores equorum l.1. C. de tract. & ſtat. Denique proſecutores frumentorum apud Caſſiodor. lib.4. Prat.

Prosecvtoria, l.1. C. de aur. publ. proſec.

Prosilire ad munus, l.7. C. de profeſſ. Briſſ.

Prosocer pater ſoceri. Vide Iuriſconſ. de gradib.

Prosocrvs mihi vxoris meæ auia eſt, ego illius ſum progener, ait Modeſt. in l.4. §.4. ff. de grad.

Prospectvs ſeruitute conſtituta id acquiſitum videtur, vt ne vicinus quid ponere poſſit quod officiat ad gratiorem & liberiorem aſpectum. Et inter proſpectum & lumen hoc intereſt, quod proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt, l.12. l.15. ff. de ſeruit. vrban. l.5. ff. de noui oper. nuntia. l.2. §. merito, ff. ne quid in loco publ. Appellatur hæc ſeruitus proſpiciendi in §. æque. Inſt. de actionibus & ne proſpectui officiatur in l.3. ff. de ſeruit. vrbanor. Vide Duaren. diſp. annia. lib.1. c.13. & Balduin. com. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib.2. tit.3. de ſeruitutibus.

Prospectvs & luminis ſeruitus in hoc quoque differunt. quod in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem proſpectum & liberum. In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiant. Prat.

Prostasia, præfecturæ cuiuſdam genus, Auxiliarem quoque turmam ſignificat, & alia. Vide annot. Alc. in l. nec proſtaſiæ, C. de muner. patrim. li.10.

Prostates, modo præſidem, adiutorémve in bello, aut vicarium aut defenſorem ſignificat. in lib. poſter. C. modo ex Suida ſacrificulorum altaribus præſidentem. Nam & proſtaſia, non vt vulgo legitur, proteſia, & ſacerdotia, in eadem l. de munet. partim. à Conſtantino Haloand. veterem lectionem commutat, ſed emendatius ſic legit, nec protoſtaſiæ, vel ſacerdotiæ, &c. Spieg.

Prostitvtæ vicem ſuſtinere, Vlp. eleganter dixit pro eo quæ palam ſui corporis poteſtatem facit in l. palam de ritu nupt. Spieg. Prat.

Πρῶτα τὰ πρῶτα Iuſtinianus appellat primam pandectarum partem, à principio ad vſque tractatum de iudiciis. Ipſe ad anteceſſ. In reliquam vero inquit, anni partem, primam legum partem eis tradi ſancimus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, qua nihil eſt anterius: quia quod primum eſt, aliud ante ſe habere non poteſt. Idem de confir. ff. §.2. Igitur prima quidem pars totius contextus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur in quatuor libros ſepoſita eſt. Hotomann. Pratcius.

Protectores & domeſticos inter ſe differre, conſtat ex l.6. l.9. C. Th. de domeſt. & procur. quib. legibus ea quæ conſtituta ſunt de domeſticis trahuntur ad protectores. Hi (protectores) vt l.9. ait, armatam militiam ſubeuntes non ſolum defendendi corporis, verum etiam protegendi lateris noſtri ſollicitudinem patiuntur. vnde etiam protectorum nomen ſortiti ſunt. Hi igitur ſunt in acie. Alij (quod ait l.8. d. tit.) vt indicio nominis apparet, familiaribus militant, & ſunt domeſti protectores. Socrates l.c.13. τῶν δορυφόρων τις οἰκείως καλεῖ ὁ ἐκείνου ἦν. Suidas. δομεστικοὶ στρατιῶται. Idem & Zonaras in Diocletian. Sed fuere tamen ex eis alij pedites, alij equites, l. vltim. C. de domeſt. & procur. l. reſtituendæ, C. de aduoc. diu. jud. Caſſiod. 1. Var. Domeſtici partis equitum & peditum, qui noſtræ aulæ videntur iugiter excubare: & alij comites domeſticorum equitum, alij comites domeſticorum peditum, viri illuſtres, à quib. domeſticorum regebantur. Conſtituitur autem in l.1. d. tit Cod. de domeſt. & protect. vt quia domeſticis & protectorib. attingere & adorare purpuram principis licet, per l.2. C. de fabric. & Caſſiod. in formulis, cum inquit: Inter protectores & domeſticos ſacram purpuram adoraturus accedat: In ſalutandis etiam & oſculandis vicariis præfect. prætorio ac multo magis præſidibus admittantur: quæ omnia ſummi honoris loco tribuuntur, & ſic in leg.109. Cod. Theod. d. decur. oſculum his in prouincia iudicantium & conſeſſus indultus ſit,

Cuiacius ad dictam leg.1.C.de domeſticis,

PROFECTVM quid ſit docet ICtus in l.19.ff.ad legem Aquil.Si protectum meum, inquit, quod ſupra domum tuam & nullo iure habebam recidiſſes: poſſe me tecum damni iniuria agere, Proculus ſcribit. Eſt autem protectum locus in domibus ſurrectus: vnde ſpectare licet, ab protegendo, i.e. porro tegendo ſiue tectum projiciendo: id enim Ciceroni in Topicis protegere eſt.Spieg.Inter proiectum & immiſſum multum intereſſe Iureconſulti notant, ſed inter proiectum & protectum nihil diſcriminis ſtatuunt. Quanquam proprie protectum videatur quod proiicitur ad tegendum, proiectum vero etiam ad alium vſum eſſe poteſt: ſed & protectus tignorum & Stillicidij rigor appellatur à Ceruidio Scæuola l.vlt.ff.de ſer.vrb.præd. Vitruuius proiecturam dicit quod eſt protectum Proiectura (inquit) rejicit extra perpendiculum ſtillas. Bald.in Scæuola.Corraſ.3. Miſcell.c.vlt.num.13.

PROTEGENDI ius eſt, quando deducto tecto, tigna tua, & id genus aliam materiam, etiam ſupra vicini aream, fundumve ſuppoſitis fulcris, protegere licet.Sp.vide ſuperius proiecta.

PROTELARE litem, pro protrahere l.properandum, C.de iud. Iuriſperitos, & Fulgentium vſurpare hanc dictionem annotauit.Bapt.Pius.Spieg.

Προτέλεια περὶ τῆ γάμων δωρεά appellatur, i.e.donatio propter nuptias, vt Bud.annotauit, referente Conn.lib 8.c.1.n.4.

PROTERVI qui petulanter agunt, *Freuentlich.* l.3.de ædil.edict. Spieg.

PROTERVIA eſt impudens & arrogans audacia, vt in clementi, vnic.in princ.de foro competent.Io.Bello.Etymol.

PROTERVITAS, inquit Calphurnius, Terentij interpres in Heautont. leuior eſt quædam contumelia: procacitas maior, petulantia maxima.Spieg.

PROTESTARI interdum idem ſaltem eſt, quod teſtari, vt apud Iuſt.in proœm.Inſtit Quorum vtramque viam, & in cap. cum qui.de dol.& contumacia.Aldo.d.§.quorum.

PROTESTATIO, eſt animi noſtri declaratio, iuris acquirendi vel conſeruandi, vel damnum depellendi cauſa facta: ſiue animi agentis expreſſio, c.conſulti, de reg.iur.l.ſi duo, cum inquilinus, ff.vti poſſidet. Teſtatio nomen generale eſt quoquo modo animi ſui ſententiam quis declaret. Specialiter vero eo nomine dicitur, quæ coram teſtibus facta eſt. Deteſtatio eſt, quæ ad abſentem mittitur: id quod præpoſitio De oſtendit, cuius natura eſt agere, efficacioremque actum demonſtrare. Conteſtatio vero proprie eſt, vt in iudiciis, cum actor quid mentis ſuæ ſit, petendo explicat: contra reus diffitetur. Vnde & litis conteſtatio dicitur. Denunciatio eſt, quæ ad alium mittitur, Renunciatio, cum quis ius ſuum repudiat. Alc.in l.deteſtatio de verb.ſign.Prat.

PROTESTATIO facto contraria dicitur vt Bart. l.1. C. de litis conteſtat. explicat, cum repugnantia eſt circa idem, vt ſi reus actoris libello negatiue reſpondendo, proteſtatur quod non reſponderet l.vbi repugnantia ff.de re iud.l.ſcripturæ, C.de fide inſtrum. Si vero contrarientur proteſtatio & factum circa diuerſa, non dicitur proprie facto proteſtatio contrariari, quandoquidem proteſtantis animus ab actu ſeparari poteſt, l.at ſi quis, §.plerique, ff.de re lib.l.qui aliena, §.fin.ff.de acquir.hær. veluti ſi reus reſpondeat libello, & proteſtetur ſe reſpondere non animo conteſtandi litem: etenim poteſt intelligi facta reſponſio non litis conteſtandæ cauſa, ſed animo inſtruendi iudicem tantum. Pan.c.1.de litis conteſt. Corraſ.in rubr.de ſeruit.

PROTESTARI proprie dicimur, cum animi noſtri ſententiam declaramus. Atque ea quidem proteſtatione iuris noſtri rationibus in futurum conſulimus. Proteſtari vulgo etiam eſt teſtato reclamare, & intercedere quo minus aliquid fiat: aut teſtari rem ſe iudicio executurum: Græci διαμαρτύρεσθαι apud Demoſt. Pontificij Iuriſconſulti ſcribunt, proteſtari eſſe vehementer adfirmare, c.eum qui de dol.& contuma.lib.6.Brech.in l.deteſtatio.ff.de verb.& rer.ſig.quidem vide.

PRO teſtimonio vacillare, id eſt, in teſtimonio, l.ex libero, ff.de quæſtionib.

PROTHOMYSTÆ, ſunt myſtarum principes & anteſignani. Myſtæ enim ſacerdotes appellantur, qui myſteria & eccleſiæ ſecreta tegant & adminiſtrant. Io.Bapt.in commen. epiſt. Sidon.Apollina.ad Domicium.lib.2.

PROTHYRVM quid ſit, inter Interpp. haud conducit, nec dictu facile eſt: maxime cum in omnibus exemplarib.in fine l.245. ff.de verb.ſign. (vbi huius vocabuli fit mentio) corrupta ſit lectio. Græci quidam θύραν, vocant oſtium, ſiue ianuam, illas tabulas, quæ clauduntur & aperiuntur, earumque interuallum: vnde fortaſſe nos accipimus *thur*, vel contra Græci hoc à nobis mutuati ſunt. Hinc θυρίδιον hoc eſt, oſtiolum & πρόθυρον quod oſtiolum vel tabulæ illi innexum eſt: vel quod alia parte ædium patet, quam qua oportet. Ex quo intelligitur, aliquid eſſe quod ante oſtium & pro oſtio eſt; ſed quid illud ſit, non ſatis conſtat. Interpretatur Fr.Marius Grapald.libr.1.de partib. ædium, cap.1.de valuarum hiante ciuitate. Alij interpretantur de veſtibulo, quod Gell.lib.19.cap.5.deſcribit, freti Nou.Leon. 56.ſub fin.& l.arbor,19.§.de veſtibulo, ff.de commun.diuid.& Vitruu.libr.6.c.pen.quorum interpretatio an vera ſit: vide Alc. & Forn.ad d.l.245.&Cuiac.obſ.1.lib.4 Qui ſane interpretatur pro diathyro, quod eſt tabulatum è materia vel velo, quod opponitur oſtio, vt excludat ventum irrumpentem, dum valvæ aperiuntur: quod & Alciat.d.loc.& Adr. Iun. verum viſum eſt. Ac huic deſcriptioni reſpondere creditur deſcriptio Papin. in leg.12.§.Papin. ff.de inſtrum.inſt.leg. qui eam quoque ob cauſam diſtinctionem adhibet, an ex velamine ſit, an vero ex tabulis factum: quod ſi velamen ſit, negat ædibus cedere, cum non vſus ſed voluptatis cauſa habeatur: ſi ex tabulis, ædibus cedere ait, cum inſtrumentum & quodammodo pars ædium ſit: ſiquidem perpetui vſus ædium cauſa confectum eſt, Goedd. ad d.l.245.n.3.ff.de verb.ſign.

Προτίμησις, i.prælatio ſeu prærogatiua. Hinc ius προτιμήσεως. Friderici conſtitutione inſtitutum, quo obalienatos fundos, certis perſonis redimere permittitur. Atque ſic definitur ab Hot. in diſp.feud. Ius prælationis, quæ agnito propter eiuſdem ſtirpis atque adeo fibræ rationem defertur: nam in prærogatiua non tantum ſtirpium, verum etiam fibrarum ratio ducitur. Alias Feudiſtæ prioritatem gradum appellant, cum in feudi ſucceſſione agnatus propinquior remotiori anrefertur: ſed id falſo, vt ibidem oſtendit Hot. non enim agnationis, ſed genealogiæ figura feudalitiæ diſputationis propria eſt, in qua genealogia non tres limites deſcribendi, inferior, ſuperior & obliquus: ſed (vt apud Canoniſtas, qui Feudiſtarum conſanguinei fuerunt) inferior duntaxat: modo ſit multiplex, ab illo vno pendens, qui primus feudi, de cuius hæreditate quæritur, poſſeſſor fuit, arg. lib.2.tit.31 idem dicendum eſt de libr.2. tit.50. vbi ſpecies quædam ac exemplum proponitur.Prat.

PROTINVS id ſignificat, quod vulgo directe *ſtracks* & immediate dicunt. Vlpian. Etenim parum refert, protinus libertus patrono cogatur dare, an per interpoſitam fideiuſſoris, vel rei perſonam. Apud eundem, pro ſtatim à principio, in l.ſed & ſi ad SC.Maced. §.1.item in l.in illa ſtipulatione, de verb.oblig. Spieg.

PROTINVS dictio importat idem quod ſtatim, & incontinenti, text.eſt in l.1.in princ. vbi Aret. in 3.not.& alibi Modeſt.& in leg.3. §.in amittenda, vbi Alexan.in 1. Not. & alij ad hoc not. ff.de acquir.poſſ.& adeo celeritatem deſiderat, quod dicit ſingul.Bal.in l.2.in tertio not.per illum text.C.vt lit.pen. Quod ſi conſtat iudici de crimine commiſſo, in iudicio poteſt punire, & imponere pœnam ordinariam, abſque oblatione libelli & ordine iudiciorum: & hanc deciſionem Bal. approbat Alex. in d.§. in amittenda, in 1.not. & ibidem Iaſ.in 3.not. & Iaſ.in d.l.2. in 4.not.& pro ſingul. citat Aret.in leg.1. §.1. in 2.col.in princ.ff.de verbor.oblig.& dicit videri dubium ex multis quæ ibi refert: & in eadem materia adducuntur contra aliam ſingul.deciſionem Bald. huic ſimilem, in l.quoniam, l.1. Cod.de appell.de qua ſcripſi in dictione.Mox.

PROTOCOLLVM, quod breuiter & ſuccincte notatur à tabellione, vt extendi deinde atque abſolui poſſit: Vide Barbar. in annot.ad Plin.& poſt gloſſ.in §.vlt.aut.de tabel. Bart.in l.Gallus, §.idem credendum, ff.de liber. & poſthum. Significabat etiam protocollum olim quandam in chartæ capite notam, ſignumque, quo videlicet artificio, quoue tempore ea confecta fuerit, cum Comitis ſacrarum largitionum nomine.Nunc vero, vt iam dictum eſt, vſurpatur pro indice, memorialique tabellionis, ſcriptura, qua in codice aliquo, geſti actus ſubſtantia breuiter adnotari conſueuit.Spieg.

PROTOCOLLVM, ſubitanea annotatio rei geſtæ, quaſi prima rerum collectio. Aliter, protocollum prima concinnatio, & raptim confecta ſcriptura, quæ meliorem compoſitionem deſiderat. κόλλα gluten dicitur. Quia vero in cera, ſeu glutino, quæ per tabulas extenſa erat, ſcribebatur, protocollum, id eſt, prima conglutinatio vocata eſt. Aliqui deducunt à κῶλον, quod eſt membrum, quia primum ſit ſcripturæ membrum. Alias macrocollum. Videre eſt Alciatum, & Viglium, Inſtitutionib. de teſtamen.ordin. De cætero, tabelliones protocolla quidem ſiue archetypa, quas matrices vocant, tenentur iure communi facere, vt in Nouellis, de tabell. §.illud, conſtitut.44.Anchor. vide & Cuiac.ad Nou.14.

PROTONOTARIVS, vocabulum vulgatum magis, quam probum eſſe videtur: de quo vide Bar.in l.eos, Cod.de excuſ.mun. lib.10.

PROTOPRAXIA, id eſt, prima actio, h.ante alios ius habere exigendi pecunias à debitoribus. Nam Paul.de priuil.creditorum reſpublic.inquit, creditrix, omnibus chirographariis creditoribus præfertur. Quamuis Martianus ad municip.ſcribat, ſimile priuilegium fiſco, nulla ciuitas habet in bonis debitoris, niſi nominatim id à principe datum ſit.Suidas, teſte Catanæo, protopraxiam interpretatur primam repetitionem, primam exactionem. Adi & Alciatum libro 1.diſpunct.cap.11.Spieg.

Πρωτοπραξίαν qui habebat, prior erat in exigendis debitoribus ſuis Conn. lib.4.c.16.n.2.& lib.4.c.17.n.13.

PROTOSPATARIVS officium fuit in Conſtātinopolitana aula

cui

cui qui præerant: iudicandi munere fungebantur: Meminit eius Conſtan.lib.1.Epit.non ſemel.& Luitprandus,lib.3.de reb. per Euro. geſt.c.7. Paul. Warnefridus Appendicis ad Eutropium lib.vltim. & Notitia Græca, & Zonaras,tom.3.Annal.in Romani Argyropoli imperio.Prat.Briſſ.

PROTOSTASIAE munus l.8.C.de muneribus patrim. l.3.de filiisfamil.& quemad.pro his pat.ten. lib.10. C.l.1. & tot.tit.de protoſtaſia in C.Theod.Sunt autem πρωτεύουσαι principalitates, quas & πρωτεύοντας vocant, l.3.C.Theod.de priu.eo qui in ſacr.l.2.C.Th.de protoſtaſ.Prat.

PROTVTELAE materialiter accipiendo, eſt dictio compoſita: Vide ſupra,actio pro tutela.Spieg.

PROTVTOR & Tutor differunt.Tutor enim non tantum bonorum ſed etiam perſonæ cuſtodiam habet,cuius etiamnum officio incumbit conditionem pupillo ſuo quærere,& omni in re parum abeſt patris poteſtate & reuerentia. At in pro tutore nihil,huiuſmodi eſt,qui bonorum geſtioni præeſt,in eoque operam ſuam vltro accommodat.Conn.lib.8.c.6.n.7.

PRO tutore negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putat tutorem, ſiue ſcit non eſſe, fingit tamen, l.1.§.1.ff.de eo,qui pro tut.l.vlt.ff.de tut.& rat. l.3.§.penult.de contrar.& vt l.4. §.ſi quis non tutor. ff.de dol except.l.19.§.1. ff.de reb.auct.iudic.& apud.Paul.lib.1.ſent.tit.4.Inde protutelæ actio, quæ aduerſus eum competit, qui pro tutore negotia geſſit,cum tutor non eſſet d.l.1. & 4. C.de teſt.tut. l.pen. ff.de tut.& rat.diſtr.Briſſ.

PROVECTÆ ætatis,l.2. C.de his qui non implen.ſtip.lib.10.

PROVENTVS,qui modo fructus,modo reditus dicitur,eſt quicquid ſine peculiari cultura & plerunque eadem ſtirpe redit: eiuſmodi ſunt poma,pyra,nuces,glandes,fœnum. Quo ſenſu Plin. libr.23.poſſe nos ex arborum fructibus viuere ſine frugibus dixit.Et Cicero indignum homine iudicauit,ſi iuuentutis frugibus glande veſcatur.Gœddæus ad l.frugem 77.nu.2. ff.de verb.ſign.

PROVERBIVM, vulgo interpretatur probatum verbum: quum dicatur quaſi commune omnium verbum. Prouerbia vero citata, inſtar iurium habere traditum eſt in l.ſolent, ff. de offic. proc.l.ſi chorus,de leg.3.Nam vt teſtatur Eraſm.Rot.principes non exiſtimauerunt inferius eſſe maieſtati imperiali, vt magnis de rebus conſulti, prouerbio reſponderent: quod etiam nunc extat in ff. οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων, id eſt, nec omnia,nec paſſim,nec ab omnib.Spieg.

PROVIDENTIA, id eſt,prudentia futura prouidendi, proprie ad iudicem pertinet, vt not.in l.cum ſatis. §.caueat, C.de agr. & cenſ.libr.11. Sed & ad legiſlatorem, arg.leg.1.in princ.ff.de legit.tut.Prat. Quære,ſumma prouidentia.

PROVIDERE legibus,id eſt,cauere.

PROVINCIAE quaſi procul victæ in quas mittebantur Proconſules Ius dicturi. Prouinciæ autem nomen tribus modis pop. Roman.accepit: vno, pro regione,quam aut armis deuictam, aut quocunque modo in poteſtatem adductam, ipſe magiſtratui ſuo adminiſtrandam ſubiecit:altero,pro quacunq; regione, in qua publico nomine bellum Rom.Imp.adminiſtrauit:tertio, pro quacunque publici muneris procuratione. Nos autem de prouinciis locuturi, prouinciam prima & quidem propria ſignificatione ſumemus. Quocirca ſi certam breuemq; prouinciæ definitionem quæramus,ſane vt Latium regionem iure Latij donatam, & Italiam regionem iure Italico affectam dicebamus: ſic prouinciam definiemus regionem,quæ ius prouinciale conſecuta ſit.Etenim ius ipſum ſingulis regionibus à populo Rom.conceſſum,illud eſt potiſſimum,quo regio à regione diſtinguitur.Ius autem prouinciale, quod alio nomine formula prouinciæ dicitur,vt etiam ius Latij atq; Italicum ex legibus percuſſi cum pop.Rom.fœderis emanauit.Itaq; vt fœderis leges æquiores iniquioreſque fuere, ſic diuerſa fœderum genera intulerunt.Quoniam autem leges,quæ prouinciis datæ ſunt,iniquiores fuerunt,quam quæ Latio,atq; Italiæ,propterea prouinciæ ius deterius,quam Latium atq; Italia, ſunt adeptæ. Nam Italia vectigalis facta eſt illa quidem, ſed tamen in vniuerſum libertate donata: prouinciæ vero non ſolum vectigalibus, ſed etiam ſeruitute mulctatæ ſunt, quippe quæ legibus ſuis,ac magiſtratibus ius dicentib.ſpoliatæ ſint. Id vero argumento eſt,quod prouincia nulla fuit,quæ non Romanum prętorem ac quæſtorem habuerit:illum qui ius diceret, hunc qui vectigalia procuraret,vnde ſcire ſcriptum illud eſt apud Strabonem vniuerſæ regionis,quę Romanis pareret,vnam Regib. ſubiectam fuiſſe,alteram ab ipſis poſſeſſam,in eamque prouinciam dictam,prætores cum quæſtoribus miſſos.Ex quo intelligi poteſt, vniuerſam prouinciæ rationem fuiſſe, vt vectigalis eſſet,ac pop.Roman. magiſtratui obediret. Quoniam autem vnius regionis populi ac ciuitates non eodem modo ſe aduerſus popul. Roman. geſſerunt omnes, propterea neque eodem omnes pacto tractatæ ſunt,verũ pro ſuis cuiuſq; meritis leges acceperunt. Quo factum vt aliæ ciuitates vectigales,aliæ immunes relictæ,aliæ ſeruitute,aliæ libertate affectæ ſint, vectigales dictæ quibus vectigal aliquod impoſitum eſt: immunes quibus nullum.Seruitute affectæ, quas magiſtratui. Ro.parere voluerunt:libertate,quas magiſtratus Ro. iuriſdictione ſoluerunt.Vectigal porro ipſum aut certum fuit,aut incertum.Certum definita fere ſtipendij ſumma,& hoc tributum ſiue ſtipendium: & qui hoc pependerunt, tributarij,ſiue ſtipendiarij nominati ſunt:incertum,quod portubus,rebuſq; venalib.paſcuis, agriſq; conſtitutum eſt, quod portorium, ſcriptura & decuma dictum eſt. Tributum autem duplex fuit,vnum pecuniæ ordinarium,quod in caput atq; in ſolum impoſitum quotannis exigebatur: alterum extraordinarium, quod aut ex lege aut ex SCto pro vſu prouinciæ aliquando imperabatur: veluti cum naues,nautas milites,ac ſumptum in eos dare prouinciæ iubebantur.Portorium autem fuit vectigal, quod ex importatione & exportatione rerum venalium capiebatur ſcriptura,quod ex pactione paſcuorum publicorum decuma quod ex agris, qui frumenti decumam,ſiue quamuis aliam partem, darent. Frumenti vero quod ex prouinciis extrahebatur,tria genera extiterunt:decumanum, emptum, & æſtimatum:decumanum erat decuma,quam quiſque arator ſine pretio dare cogebatur: quæ ſumma pro copia inopiave frumenti in ſingulos annos erat incerta:eaq; aut Romæ à cenſoribus,aut in prouincia à magiſtratu Romano vendebatur publicanis, qui ex eo decumani dicebantur,vt pro ea certam pecuniam pop.Rom. repræſentarent. Emptum ſumma altera, quam aratores vendere accepto ex SCto pretio cogebantur: quod frumentum Romam ad alendum populum à magiſtratu Roman. mittebatur. Æſtimatum ſumma alia, quam æſtimabat magiſtratus in cellam ſuam, in vſum familiæ ſuæ,cum interdum pro frumento pecuniam acciperet. Quin etiam emptum duplex fuit:vnum decumanum, quod ex alteris item decumis pretio perſoluto aliquando accipiebatur: alterum imperatum, quod præter duas decumas æqualiter omnibus ciuitatib. pretio item perſoluto imperabatur: quemadmodum perſpicue ex frumentaria Ciceronis & Aſconiana Diuinationis expoſitione cognoſcitur. Nam fuiſſe etiam quoddam, quod honorarium diceretur, oſtendit Cicero in Piſonem in verbis: Qui modus tibi fuit frumenti æſtimati, qui honorarij? Siquidem poteſt vi & metu extortum,honorarium nominari. Seruitus autem, quam diximus ciuitatum,tota in ea poſita fuit,vt legibus & magiſtratibus Roma. obtemperarent.Qua de cauſa in ſingulis prouinciis diuerſæ diœceſes, ſiue diuerſi conuentus,ac diuerſa fora conſtituebantur,eiſq; ſuę cuiq; ciuitates attribuebantur,qua eo iuris à magiſtratu Rom. poſcendi cauſa conuenirent. Vt autem earum ciuitatum, quæ ſeruitute oppreſſæ ſunt, ſtipendiariæ proprie dictæ, quæ aliquid pop.Rom.pependerunt: immunes,quæ nihil: ſic earum, quæ libertate donatæ ſunt, fœderatæ præcipue appellatæ,quæ aliquid ex fœdere debuerunt:liberæ,quæ omnino nihil. Quorum nominum quorumque conditionum omnium,quæ ratio, quæq; formula fuerit ex ſingulis, quæ cuiq; ciuitati datæ ſunt, legibus conſtat. Huius autem totius beneficij, atque honoris arbitrium ab initio penes ſenatum fuit vniuerſum. Is enim acceptis ab imperatore de ſuperatis hoſtibus,& regione in poteſtatem adducta,literis,ſecum de mulcta,ac præmiis eorum,qui victi eſſent, conſultauit, ac quid ſibi fieri placeret, imperatorem admonuit,decem,aut quinque legatis ſenatoribus ad eum miſſis, vt ex eorum ſententia de hoſtibus & eorum regione ſtatueret. Quibus mandatis acceptis Imperator aut ex certa ſenatus, ſi ita præſcriptum fuerat, voluntate, aut de communi decem legatorum ſententia, victis gentibus aut ignouit,aut in prouinciæ formam redegit. Ignouiſſe dictus eſt, cum liberas reliquit, ac ſuis vti legibus ſuoſque creare more patrio magiſtratus permiſit:in prouinciæ formam redigere,cum ademptis aut immutatis legibus, non omnino magiſtratui Rom. quot annis ab vrbe mittendo ſubiecit ac vectigalia conuentuſque conſtituit. Quo in genere illud humanitatis adhibuit, vt non omnes eiuſdem prouinciæ ciuitates eodem modo tractaret, verum pro cuiuſque meritis,aut maioribus aut minoribus,vt diximus,commodis ac detrimentis afficeret. Quæ vero cum de vniuerſa regione,tum de ſingulis ciuitatibus, populiſque conſtituta erant, ea in concione ſilentio ante per præconem facto Imperator fere præconi pronuncianda mandabat,ac poſtremo Romam relicto aliquo præfecto prouinciæ decedebat. Atque hæc quidem omnia ita eſſe ex iis, quæ de ſingulis prouinciis dicit Sigon.lib.de antiq.iure prouin.intelligitur.Ex his autem perſpicuum illud eſt,prouinciam,vt propoſui,regionem fuiſſe, quæ tum vectigalia pop.Rom.pependit,tum magiſtratui pop. Rom.ex fœderis lege obtemperauit: exceptis ciuitatibus iis, quæ propter merita ſua, aut immunitate,aut libertate donatæ eſſent,ac propterea ius prouinciale quo magiſtratui Rom. parere coacti ſunt,multo quam aut Italicum, aut Latinum commodius ac deterius fuiſſe. Prat.

PROVINCIARVM duplex diuiſio eſt:nam ſtante Republ. aliæ Conſulares, aliæ Prætoriæ fuerunt:imperio conſtituto aliæ P. R. aliæ Cæſaris factæ ſunt. Prouinciæ conſulares erant, quæ ab iis,qui in vrbe Conſulatum geſſerunt. Conſulari imperio obtinebantur: vnde etiam Proconſule & Proconſules dice-

bantur.Prouinciæ Prætoriæ, quas qui Prætores in vrbe proximo anno fuerant,prætorio imperio obtinebant:Vnde Proprætore & Proprætores appellabantur. Neque enim certæ erant prouinciæ,in quas ſemper viri conſulares,& aliæ in quas ſemper prætorij mitterentur : ſed & magiſtratuum , qui eas obtinebant, nomine, nomen ſumebant. Atque hæc quidem nota omnibus prope ac à multis tradita ſunt. Illud autem,quod ex orat.Cic.de prouinciis Conſul.animaduertit. Hoto.haud ſcio, an ab vllo adhuc traditum ſit. Vtraſque prouincias in ſenatus quidem poteſtate fuiſſe,ſed longe diſſimilem illius poteſtatis rationem in illis decernendis fuiſſe : Nam lege Sempronia vtræque à ſenatu decernebantur , ſed conſulares & conſulibus anno proximo futuris ante comitia mandabantur , vt eas poſt menſes demum ſeptendecim obtinerent : & in ſenatus poteſtate ſic erant,vt Trib.pleb.intercedere decretis, quæ de iis ſenatus fecerat,non poſſent:& in incertum tempus, quandiu ſcilicet ſenatus non alios ſummitteret,obtinerentur. Prætoriæ vero Prætoribus anni præſentis mandabantur , vt eas proximis Kalendis Ianuarij, depoſita Prætura ſtatim obtinerent, in populi autem poteſtate idcirco erant quia Tribuni pleb.decreto à ſenatu de iis facto intercedere poterant , & annuo tantum imperio obtinebantur.Quin etiam de ſenatus poteſtate hoc animaduertit,ius fuiſſe ſenatui,quæ prouinciæ conſulares erant, eas Prætorias facere,hoc eſt, anni præſentis prætoribus mandare:quia mutatione ſimul eæ prouinciæ è poteſtate ſenatus in populi poteſtatem tranſibant.Prouinciarum altera diuiſio Repub. (vt ſuperius diximus) ad vnum tranſlata facta eſt, de qua Strabonis verba in calce operis ſui hæc ſunt: Prouinciæ ſæpenumero aliter atque aliter diuiſæ ſunt:nunc autem ex Augusti Cæſaris inſtituto ita ſunt partitæ.Nam cum ei patria totius imperij ſummam permiſerit, paciſque ac belli poteſtatem habeat, vniuerſum imperium bipartito ſic diuiſit , vt partem ſibi ſumeret, eam ſcilicet, quæ militum præſidio indigeret partem vero populo attribueret,ea quæ pacata eſt, & ſine armis facile retinetur.Complures igitur prouincias fecit,quarum aliæ Cæſaris,aliæ populi appellantur. Ipſe in ſuas Præſides cum imperio mittit : Populus in ſuas proconſules & proprætores. Hæc Strabo,cui Suet.in eius vita conſentiens ita ſcribit:Prouincias validiores, & quas annuis magiſtratuum imperiis regi,nec facile nec tutum erat,ipſe ſuſcepit : cæteras Proconſulibus ſortito permiſit : & tamen nonnullas commutauit:interdum,atque ex vtroque genere pleraſque ſæpius adiit. Hæc ille , quibus conſentanea ſunt quæ tum apud Dion. lib.53. tum in Pandect. lib.1.de prouinciarum Rectorib. legimus,quorum qui Cæſaris erant,Præſides:qui populi,proconſules appellantur,l.1.& paſſ. ff.de off.præſid.& ſub rubr.offic. proconſ.Prat.

In Provinciæ formam redigere aliud olim nihil erat , niſi leges domeſticas adimere & Romanas dare , ac Prætorem , qui quotannis prouinciam ex legibus datis adminiſtraret,inſtituere. Ex quo illud Suetonij de Gallia citeriore : Cæſarem Galliam omnem præter ſocios ac bene meritas ciuitates , in prouinciæ formam redegiſſe,eique in ſingulos annos ſtipendij nomen impoſuiſſe.Item,illud Cæſaris lib.7.de bello Gall.in orat. Critognati : reſpicite finitimam Galliam quæ in prouinciam redacta , iure & legibus commutatis , ſecuribus ſubiecta perpetua premitur ſeruitute. Et paulo ante , de Commij ciuitate loquens : Pro quibus [Commij] meritis ciuitatem eius immunem eſſe iuſſerat : iura legeſque reddiderat.Prat.

Provinciae liberari dicebantur cum ſtatuebatur, vt ſuo iuri , ſuiſque legibus relinqueretur , neque Romani magiſtratus amplius in iis ius dicerint.Prat.

Provinciæ hodie æquiparatur quælibet ciuitas, quæ merum imperium habet,ſuoſque ſibi magiſtratus conſtituit:vide Bart. in l.cum in longi,Cod.de long.temp.præſcrip. In iure Pontificio autem prouincia pro diœceſi accipitur, 1.quæſt.2. c.ſcitote in qua 10. vel 11.ciuitates , quibus is qui dominatur , Rex dici poteſt.Prat.

Provincia vrbana dicebatur , quæ cui ſorte obuenerat , is Prætor vrbanus erat. Cicero in frumentaria. Nam vt prætor factus eſt,qui auſpicato à Chelidone ſurrexiſſet,ſortem nactus eſt vrbanæ prouinciæ , magis ex ſua & Chelidonis quam ex populi Roman.voluntate: erant enim prouinciæ aliæ vrbanæ, aliæ conſulares,aliæ prætoriæ : vnde Cicero Philipp.1. Quæ lex melior , vtilior , optima etiam in Repub. ſæpius flagitata, quam ne prætoriæ prouinciæ plus quam annum,ne plus quam biennium conſulares obtinerentur:ſed vrbanæ reliquas dignitate antecellebant , quemadmodum ſcribit Plutarchus in vita C.Marij Hot.

Provincialem aliquem an vero de prouincia dicas , non multum referre tradunt Canoniſtæ in cap.1.de ſponſal.& mat. ſicut Francigenam & de Francia, Saxonem & de Saxonia : niſi quod illa verba de prouincia aliquanto magis ad originem, quam ad domicilij & habitationis locum referantur Brech. in l.prouinciales ff.de verbor.ſignif. vide & Ant. Auguſt.libr. ſingul.ad Modeſtin.in l.ſcire oportet, §.qui in legatione,ff.de tut. & cur.

Provinciales eos accipere debemus,ait Vlp.in l.prouinciales de verb. ſig. qui in prouincia domicilium habent : non eos duntaxat , qui ex prouincia oriundi ſunt : vt & Italicos , non ſolum qui ex Italia originem trahunt , ſed & qui in Italia domicilium habent.

Provinciales,qui a prouinciis mittuntur, in l.35. in fin.ff. de iureiur.Briſſ.

Provinciales militiæ eorum ſcilicet dicebantur , qui extra Principis comitatum in prouinciis militabant , vt qui apparebant magiſtratibus illarum : quemadmodum apparet ex conſtitutione Val.Imp.antepenultima de cohort.Connan.comm. jur.ciu.lib.4.c.15.n.4.

Provinciales res quæ ſint:vide l.ex facto ff.de hæret.inſt.

Provisio in iure promiſcue pro electione ſumitur, vt apparet ex c.quia propter. Et facit,inquit,quod not.gl.vlt.in c.cauſam quæ.ext.eo.tit.& in c.conſtitutus, in gl.1. ext. de conceſſ.præbend.nam iſta duo promiſcue ponuntur in iure,ſcilic.prouiſio ponitur pro electione in d.c. cauſam quæ, & in d.c. quia propter : & è diuerſo electio pro prouiſione, in cap.dilectus,extr. de conceſſ. præb.vti obſeruauit. Ioh.Andr.poſt Archid.in c.1. poſt prin.in verbo,prouiſionem,extr.de elect. Verum proprie loquendo,aliud eſt prouiſio,aliud electio,vt patet ex c.1.in pr. ibi electionem,poſtulationem, vel prouiſionem de elect.libr. 6.& Clem. diſpendioſam. quæ eſt 2. in illis verbis in cauſis ſuper electionibus,poſtulationibus,&c.& ibi Card.Flor.in 4.no. de iud.& in Clem.1,§.ad hoc ibi prouiſionem,ſeu electionem, & iterum ibi , ne ad prouiſionem procederent vel quempiam eligant,& ibi idem Card. in 3.quæſt.de præbend. vt annotauit Tiraq.in l.boues, §.hoc ſermoue, l.mit.7.num.14.& ſeq. ff.de verb.ſign.

Provisio,ait Prat.latè patet : continere enim poteſt nominationem, poſtulationem, & collationem, gloſſ.in Clem. fin.de electio. quam diligenter videas : quia citat textus qui hoc probant.

Provisio hominis facit ceſſare legis prouiſionem,argum.§.1. Inſtit.de hæret.quæ ab inteſtat.defer.

Provocare verbum multas habere ſignificationes , nemo in politioribus literis verſatus , eſt qui ignoret : In iure tamen frequenter eſt appellare , eodemque modo ſumitur in titulo C.quando prouocare non eſt neceſſe. Prouocare autem proprie magis eſt quam appellare , & proprie ad maiores, potentioreſque (quorum ope & gratia indigemus) pertinet : vide Barth.in l.minores,ff.de adminiſtr.tut.

Provocatio,id eſt appellatio : Cicero de legibus : Ad quos, inquit,prouocatio eſto. Prouocatio autem ſeu appellatio inuenta fuit pro remedio aduerſus iniurias magiſtratuum. Et cauſa in qua quis prouocat ad alium iudicem , ἐφέσιμος, ſiue ἔκκλητος δίκη dicitur.Anch.

Provocare iuſte dicitur, qui fecit id, quod communiter fieri ſolet,l.16.ff.de rei vindicatione. Goth.ad leg.63..ff.de reg.iur.

Provt, verbum apud ICtos ſumitur pro ſicut, vel vt. Prout iuris eſt,prout leges præcipiunt & ſimiles clauſulæ,quid ſibi velint : vide Bart.in comment.ad conſt. Henrici 7. & ad l.edita, C.de edend. Prout religio ſucceſſerit ſententiam proferte, vide Vlp. in l.eum quem ff.de iud.Spieg.

Proxeneta, inquit Cuiac.11.obſ.18.poſt princ.Græcum verbum eſt,ac proprie interpretem, aut pararium ſignificat,cuius ſcilicet beneficio aut interuentione inter duos negocia contrahuntur,vel nomina,vel nuptiæ,vel amicitiæ,vel iudici conſiliarius adiungitur : quia in opera dolum malum duntaxat præſtare debent:alioqui nulli rei obligantur etiamſi proxeneticum ſeu philanthropum acceperint. Proxeneta,ait Budæ. in comm. ling. Græc.eſt conciliator , ac interuentor : quaſique conglutinator hominum inter ſe ſtipulantium & ſpondentium,aut quemuis contractum,conuentumq; ineuntium. Aliter proxeneta ſignificat eum , qui inter ementes & vendentes eſt conciliator & medius:ſic accipiendus eſt in l.fin. ff.de proxenet.Plato li.12.de legibus videtur velle,vt non minus quam venditor euictionis nomine proxeneta teneatur. Proxenetas etiam non ſemel legimus pro iis, qui nominibus faciendis interuenire ſolent : pro quo optimus textus eſt in l.2. ff. d.tit.de proxenet.

Proxeneticvm præmium eſt , quod proxenetis debetur. Proxeneticis autem nullus certus modus datus eſt,niſi nuptialibus,ne ſcilic. proxeneta nuptiarum plus viceſima parte dotis & donationis propter nuptias ſibi cauere poſſit,ita tamen vt ſi viceſima excedat 10. libras auri , 10. tantum libras ſibi caueat atque id quidem conſtitutione Græca,quam ex Baſilicis refert Cuiac.11.obſ.18. De his eſt rubr. C.libr.5. de ſponſalibus & arrhis ſponſalitiis & proxeneticis.Id præmium Græcos proprio nomine ἑρμηνευτικὸν appellaſſe teſtatur Vlpianus in l.final.ff.de proxenetic.quaſi interpretitium & pararium æs.Prat.

Proxeneticae arrhæ , dona ſunt , quæ ſponſum & ſponſam inter ſe conciliant & iungunt , vide d.rubr. C.de ſponſal. Prat.

Proxenetria dicitur conciliatrix nuptiarum inquit Alciat. lib.1.

lib.1.diſpunct.capit.11.quæ & προμνήστρια, Ariſtoph.in Nubib. quoniam id munus ſoleret per fœminas fieri, quando ſcilicet arrhæ ſponſalitiæ deponuntur apud proxenetrias. Prat.

Πρόξενοι erant in oppidis Græciæ, quorum erat hoſpitio recipere ſenatores, legatos, magiſtratus, quique hoſpitio publico cum ciuitate conjungebantur. Hinc munus illorum προξενία dictum eſt: quod ſignificauit Cicero, cum dixit: Oſtendit munus illud ſuum non eſſe: ſe, cum ſuæ patres eſſent: hoſpitum recipiendorum, tum ipſos tamen prætores & conſules, non legatorum aſſeclas recipere ſolere: Prat.

PROXIMA cauſa quæ dicatur, vide l.pen.ff.de condict.ob turp. cauſ. & l.2. C.quod metus cauſa: Spieg.

PROXIMIOR gradu, Inſt.de capit.diuin.§.penult.

PROXIMVS infanti eſt, qui egreſſus eſt infantiam, & qui linguæ gnarus: rerum adhuc ignarus eſt. Proximus pubertati qui nondum ingreſſus eſt pubertatem, ſed prope eam eſt, tamen ita vt annale tantummodo, vel ſemeſtre tempus reliquum ſit, Cujac. not.ad lib.3.Inſtit.tit.de inutilibus ſtipulationibus, verſ.& qui infamiæ.

PROXIMI menſes mortis, & qui præcedunt, & qui ſequuntur, accipiendi ſunt, per gloſ.in l.vlt.C.de poſthum.hæredib.inſtit. Spieg.

PROXIMI ſacrorum ſcriniorum: Quotuplicia fuerint ſcrinia, & quæ eſſent, abunde ſatis tractauimus infra ſuo loco, illicque diximus & indicauimus, qui dicerentur proximi ſacrorum ſcriniorum in tit. Co.de proximis ſacrorum ſcriniorum. Vbi Budæum citauimus, qui de ſcriniis & liberis ita docte & copioſe ſcribit, vt Pyrrhus Anglebermæus in additionibus ad P. Rebuffum in tres lib. C.nihil addendum putet. Verum interim nos certam loci & ordinis rationem habuimus, vt mirum non ſit, ſi per omnia Budæum ipſum æquo paſſu non ſimus ſecuti. In ſumma autem, proximi ſacrorum ſcriniorum ſunt ij, videlicet, qui ſeruant principis libellos, cujuſmodi eſt hodie magiſter libellorum in regia domo. Dicti ſunt autem proximi (mea ſententia) quod eos nemo antecedat, hoc eſt, maiores ſint aliis in conſimili officio conſtitutis. Varij enim & diuerſi in ſacris ipſis principis ſcriniis militabant. Ancho. Adde Cujac. ad rubr. de proximis ſacrorum ſcriniorum cæteriſque. C.lib.12.

PROXIMITAS, verbum eſt quo proprie cognatio, id eſt, communio ſanguinis per muliebrem ſexum contracta, ſignificatur, vti patet ex tit. de ſucceſſ.cognat. multis locis, ſed præſertim in fine, vbi Juſtin.ait, agnationis jure admitti aliquem etiam ex decimo gradu: proximitatis vero nomine, vſque ad ſextum gradum. Ratio autem eſt, quia in agnatorum ſucceſſionibus non proximitas, ſed agnatio ſpectatur, itaque qui agnatus erit gradu decimo, ei qui multo proximiore gradu cognatus erit, anteponetur, §.repetitis, & §.vlt. de ſeruil.cognat. Vlpian.l.4. ff.vnde cogn. Si ſpurius deceſſerit, iure conſanguinitatis aut agnationis hæreditas eius ad nullum pertinet: proximitatis autem nomine mater eius, aut frater eadem matre natus bonorum poſſeſſionem petere poteſt. Sic in l.5.C.de legit.hæred. Hotom.

PROXIMITATIS nomine bonorum poſſeſſionem prætor defert his qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt, l. 3.ff.vnde cogn. l.8. ff.de ſuis & legit. d.§ vlt. Briſſ.

PROXIMITATIS jure, & agnationis jure venire ad ſucceſſionem inuicem ſibi opponuntur, in l.4. ff.vnde cogn.& l.5.C.de leg. hæred. Illud enim cognatis tantum qui mortis tempore fuerunt, competit, l.3. ff.vnde cogn. l.item prætor, 8. ff.de ſuis & legit. Hoc competit agnatis, & per conſequens hoc juris ciuilis magis eſt, illud juris naturalis, Vult.ad §.fin.nu.5. Inſt. de ſucceſſ.cognat.

PROXIMITATIS jure ad ſucceſſionem venientes, ab his qui agnationis jure veniunt, ſeparantur, l.5. de legit.hæred.Briſſ.

Ita PROXIMITATIS nomine bonorum poſſeſſionem competentem accipimus in l.1. C.de legit.hær. l.2. C.qui admitti. l.1. C.de bon.poſſ.ſecund.tab. l.1.ff.de jur.& fac.ign.Et proximitatis iure bona peti in l.46.ff.ad Trebell.Quint. lib.3.c.8. Quod accidit, etiamſi de vna re quæratur aliqua, ſed eam plures petant, vel eodem iure, vt proximitatis, vel diuerſo, vt cum hic teſtamento, ille proximitate nitatur, Caſſio.lib.5. Variar.epiſt.ad Epiphanium, ſi reuera, vt ad nos perlatum eſt, nullus ei, aut teſtamento hæres extitit, aut proximitatis iure ſucceſſit.Briſſ.

PROXIMO anno dare ſpondes, exponitur in l.tali facta ſtipulatione, ff.de iure dot. Spieg.

PROXIMVM etiam viciuum, adfine, & ſimile ſignificat, vt in l. 2. ff.loca.& Inſtit.eod.tit.in princ. Locatio & conductio, aiunt Caius & Iuſtinia. proxima eſt venditioni, id eſt, vt interpretatur Theop. ἐγγὺς τῇ πράσει Sic proximum ſacrilegio eſſe maieſtatis & ſepulchrorum violatorum crimen, Vlpian.& Iulian. dicunt in l.1. ff.ad l.Iuliam maieſt. l.5. C.de ſepulchr.viol. Sic furioſo proximum eſſe, Caius ait eum, qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agatur. Sic enim non multum à furioſo abeſt. Sic in proximam empti in factum actionem dati ait Paul. in leg.6.ff.de reſcind.vend.id eſt, ſimilem, vt in l.5.§. pen. ff.de præſcr. verb. & proximam morti pœnam metalli l. 28. ff.de pœn. quæ ad eam proxime accedit, eique ſimilis eſt, cum ſeruitutem infligat. Briſſ. Prat.

PROXIMVS & ſuperior vicinus opponuntur in l.18. ff.de oper. noui nun. Item proximus & inferior opponuntur in leg.1.§. ſciendum, ff.de legat.3. Sic proximum prædium, & inferius opponuntur l.17.§.ſic & ſi.ff.de aqua & aqu.pluu. Briſſ.

PROXIMVS vel proximior nomina ſunt naturæ non iuris, & ſignificant eos, qui nobis iuncti ſunt ſanguine, l.dudum, & ibi glo. in verbo proximus, quæ exponit id verbum proximus, i. conſanguineis, & hinc Bald.ibi in fin. ſcribit proximum intelligi per lineam ſanguinis cum aliis multis concord. à Tiraquello adductis, in tract. Retractum, tit.1. gloſ.1. in verbo *ou lignagier* quæ eſt glo.9. n.15. incip.proximi etiam hi. Hæc annotauit idem Tiraquell. in tractu *le mort ſaiſit le vif.* parte 2. declar.15.n.23.

PROXIMVS, ſuperlatiuum nomen eſt, & ideo ex natura ſua poſitiuum præſupponere deberet l.vbi, ff.de verb. oblig. ſicut optimus, præſupponit cæterorum meliorem l.illa verba, ff.de verbor.ſignif. Sed tamen in iure hoc non ſeruamus, vt atteſtatur. Alcia. enarrans l.proximus, eo tit. Spieg.

PROXIMVM in leg.12. tab. & in edicto ſucceſſorio agnatum cognatumque intelligimus, qui defuncto proximus gradu extitit, etiamſi nemo illum ſequatur: eundemque ſupremum, hoc eſt, vltimum: quamuis nemo agnatorum, cognatorumq; eum gradu præcedat. Et illud eſt quod Paulus in l.proximus 92. ff.de verb. ſign.notat cui ſubſcribit Vlp. in l.1. §.proximus, ff. vnde cognat. Proximus, inquit, accipitur, etiam qui ſolus eſt, quamuis proprie (& comparate) proximus ex pluribus dicatur: & rurſus in l.2.§.hæc hæreditas, ff.de ſuis & legit. Hæc, ait, hæreditas, proximo agnato, id eſt, ei, quem nemo antecedit, defertur. Et ſi plures ſint eiuſdem gradus, omnibus, in capita ſcilicet, vide Gœdd.ad d.l.proximus 92.n.1. ff.de verb.ſig.

PROXIMVS enim aliquando poſitiui vim habet, ſicut intimus, Dicimus enim, hic eſt mihi magis intimus, ſecundum Laur. Vall. libr.1.elegant.cap.17. Qua ratione ſi quis proximo hæredi centum legauerit, cenſetur vni & ſoli legaſſe, cum nullos alios haberet hæredes. Brech.in l.proximi, ff.de verb.& rer. ſign. Vide eundem in l.proximus eſt, eo.tit. Vbi proximus locus pro adiacenti vſurpatur.

PROXIMVS agnatus dicitur, qui teſtatori ſic coniunctus eſt, vt eum nemo antecedat l.92. ff.de verb.ſign. l.2. §.3. ff.de ſuis & legit. l.1.§.proximus, ff.vnde cognati. Et ſi nullum teſtamentum factum eſt, proximus intelligitur qui morienti eſt proximus: ſi factum eſt, tum demum cum deſtiturum eſſe teſtamentum conſtiterit, l.2.§.4.& 5.ff.de ſuis & legitimis. Quamuis autem proximus proprie de pluribus dicatur, tamen quo magis valeat id quod actum eſt, proximus accipitur non ſolum qui ante aliquem eſt, ſed etiam is ante quem nemo eſt, quamuis ipſe ſolus ſit, l.ex duobus 34. ff.de vulg. & pupill. l. 155. ff.de verb.ſign. Hot. Prat.

PROXIMVS agnatus excludit vlteriorem, id eſt, agnati non ſuccedunt promiſcue omnes, ſed illi tantum, qui defuncto inteſtato, gradu ſunt proximiores. Proximum vero illum etiam ita accipimus, vt ſi non propiori, maximum tamen decimo gradu diſtet à defuncto, de cuius hæreditate quæritur, Vult. l. 3.tit.2.§.1.n.1.& 2.in comm.Inſtit.

PROXIMVS pubertati dicitur qui annum decimum tertium ingreſſus eſt. Id quod Ecloga 8. videtur hoc verſu Virgilius voluiſſe:

Alter ab vndecimo tum me iam ceperat annus.

Ad hunc enim locum ſic ſcripſit Seruius. Id eſt, tertius decimus. Alter enim de duobus dicitur, vt vnus ſit ab vndecimo, duodecimus, alter tertius decimus, nam pubertati vicinum ſe fuiſſe ſignificare vult, quod de duodecimo anno procedere non poteſt. Hæc Seruius, eum haud dubie appellans vicinum pubertati, quem pubertati proximum, aut prope pubertatem eſſe Iuriſconſulti dicunt, leg.13.§.1.de dolo malo, leg.4.§.23.de doli mali & met. except. Huiuſmodi impuberes fictione quadam pro puberibus in furtis, iniuriis, fraudibúſq, cunctis haberi ſolent, d.§.23.l.23.de furtis, leg.13.§.1.de dolo malo. Vnde apparet admodum impuberem Vlpiano dici, qui nec dum egreſſus eſt duodecimum ætatis annum, leg.3. §.de ſepulchro violato. Sunt enim anni pubeſcentes, in fœminis quidem vndecimus & duodecimus: In maſculis vero decimustertius, & decimus quartus: quemadmodum probari ex Seruio poteſt. Ræuardus l.pupillum qui proximus, ff.de reg.jur.

PROXIMVS pubertati dicitur, qui rei intellectum capere poteſt l.excipiuntur 14.in fin. ff.de SCto Silanian. §.in ſumma, Inſt. de oblig.ex delict. Itaque capax dicitur & furandi, & iniuriæ faciendæ l.pupillum 3. ff.de regul.jur. leg.23. & 24. ff.de furt. Hot. Prat.

PROXIMVS autem pubertati videtur eſſe is, qui à pubertate ſex menſium interuallo abeſt. Calliſtrat. l.non tantum, ff.de excuſat. Nam ſi pupillorum ætas prope pubertatem ſit, ita vt tantummodo ſemeſtre tempus reliquum fuerit, &c. Quod

cum ita ſit, videndum eſt, an proximus infantiæ dici poſſit, qui ſex menſibus infantiam ſuperarit, ſed cum proximus infantiæ vbi de illius agitur commodo, proximo pubertati comparetur, nulla ratio eſt ita rem ad viuum reſecare. Itaque commodius, opinor, eſſet ſeptem annos qui inter infantiam & pubertatem interſunt, ſic diuidere, vt tres proximos & dimidiatum infantiæ proximitati, reliquos pubertati attribueremus: & qui intra decimum annum ac ſex menſes viueret, is proximus infantiæ: qui ſuperaſſet, pubertati vicinus iudicaretur. Sic accipio l.1. ff.de oblig. & act. §.pupillus 7. Inſt.de inutil.ſtipul. Hot. Prat.

PROXIMVS ab inteſtato eſt is, quem tempore mortis eius, de cuius ſucceſſione quæſtio eſt, in gradu nemo antecedit. Vult. in comm. Inſt. lib.3. tit.2.§.5.n.1.

PRVDENS, interdum ſapiens, interdum ſciens dicitur. Vnde Iuriſprudentes vocantur, qui ius ſciunt. Prudentiam in delectu bonorum & malorum cerni Cicero author eſt in finibus. Vide Pontanum lib.de prudentia 3. Spieg.

PRVDENS & ſciens. Donat.in Eunuchum Terent. Prudens eſt qui intelligentia ſua aliquid ſentit: ſciens qui alicuius indicio rem cognoſcit: ergo prudens per ſeſe: ſciens per alios. Cæterum prudentem decreta patrum non tantum qui literarum notitia cæteris præſtat, ſed & eum qui negotiorum forenſium tractationem obit, appellant, c.non debet, 36. diſt.quod & Alber.indicat. Spieg.

PRVDENTIA communis eſt, quam Cic.lib.4.de finib.his verbis ſignificat: omnibus autem artibus volumus attributam eſſe, eam, quæ communis appellatur prudentia, quam omnes qui cuique artificio præſunt, debent habere. Eidem alibi eſt prudentia, multarum rerum memoria, & vſus plurium negotiorum. Spieg.

PRVDENTIVM autoritas. Pomponius his legibus latis, cœpit (vt naturaliter euenire ſolet) vt interpretatio deſideraret prudentium autoritatem, neceſſariámque diſputationem fori, l.2. ff.de orig.jur. Spieg.

PRVDENTVM authoritas non minima pars juris eſt, & ob id maxime neceſſaria, quod non potuerunt tam plane legibus aut edictis, & explicate tradi omnia, quin multa fuerint, quæ prudentum conſultorúmque hominum interpretationem deſiderarent. Connan.lib.1.c.15.n.3. Prudentum reſponſis, vis legis & nomen tribuendum non eſt, in iis quæ naturali communique peritorum hominum ratione habentur æqua & iuſta: ſed in eo quod dubium controuerſúmque cum eſſet, ab illis eſt vna omnium ſententia probatum & inſtitutum: velut in ea quæſtione, an vxor teneatur furti, de eo quod marito ſurripuit, cum eam vitæ ſocietas dominam faciat: putabant Nerua & Caſſius non facere eam furtum: ſed Sabinus & Proculus exiſtimarunt, furtum eum commiſiſſe, neque tamen furti actionem eſſe conſtituto iure. Vt refert Paulus l. 1. rerum amot. Nam reuera furtum commiſit iure gentium quod mutari non poteſt: ſed cum eam lex ciuilis faciat participem omnium quæ ſunt viri bonorum: conſtituerunt Iuriſconſulti, vt eius furti nomine alia quam furti actione cenſeretur. Connan. lib.1.c.15.num.5.

PRVDENTVM reſponſa, ſunt ICtorum placita. Vide §.reſponſa, Inſt. de jur. nat. & quæ in eum Salomonius doctè ſcripſit, à paucíſque hactenus animaduerſa Spieg.

PRVNA, quamdiu ardet: Carbo cum extincta fuerit, dicitur. Horum appellatione materia non venit l.carbonum, de verb. ſignif. Spieg.

PRVRIGINOSI quinam ſint, vide l.3. ff.de ædil.edict.

PRVSIAS metropolis olim Bithyniæ, condita à rege Pruſia, eo ſcilicet qui Annibalem recepit, vice Strabon.12. Gothofr. ad Nou.27. c.1.

Πρυτανεῖς appellati ſunt quinquaginta viri, qui quotannis primo quoque menſe populum conuocabant περὶ ἐπιχειροτονίας, id eſt, ad legum diſquiſitionem. Vbi libera cuique in leges, vel pro legibus dicendi poteſtas erat. Si quis tamen cuiuſquam legis abrogandæ mentionem feciſſet: nouam eius loco legem cogebatur, vel ſtatim & illo ipſo tempore ponere, vel aliquanto poſt. Quod niſi dicta die præſtitiſſet, fraudem capitalem incurrebat. Connan.lib.1.cap.13.nu.5. Poſtellus de magiſtr. Athen. c.30.

PRYTANEVM proprie dicebatur, quod in ea triticum ſeruaretur quod Græci πυρὸν dicunt, quaſi πυροῦ ταμεῖον auctor eſt Plutarchus, Cimonem Athenienſem libertatis animi præalti domum ſuam ciuibus feciſſe πρυτανεῖον κοινόν. Vide Cælium li. 13.cap.32.

P S.

PSALTERIVM pro cantico non organo apud Iul. Paul. libro 5. ſentent.tit.4. Pſalterium, inquit, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compoſitum, quod notandum. Prat.

PSEVDOMENOS, ψευδόμενος, captionis ſophiſtarũ genus à multis autoribus notatum, Latine mentiens à Cicer. dicitur lib.de diuinat.1. & eſt cum quicquid conſtituitur verum eſſe, ſtatim reperitur falſum, vel ſic: ψευδόμενος λόγος eſt, cui vtrumvis reſpondeas, id eſt, ſiue dicas, ſiue neges, id ſtatim falſum reperitur, vti docet Africanus in l.88. ff.ad l.Falc. vbi huius rei hoc exemplum affert. Si is, qui 400. habet in bonis, 300. legauerit, deinde Titio centum ſub conditione. Si legi Falcidiæ locus non eſſet, vt quæratur, debeatur nec ne legatum, quod Titio relictum eſt, ſiue dixeris deberi, ſequetur non deberi, quod leg.Falc.locus ſit: ſiue non deberi, ſequetur deberi, quod legi Falc. locus non ſit, id eſt, quod conditio legati extiterit. Pompon.quoque in leg.9. ff.de verbor.oblig. ejuſmodi ſponſionis formulam hanc profert. Tibi fundum dabo, niſi illi dedero, & illi dabo niſi tibi dedero. Alia ſuppeditat exempla Gellius lib.5. cap.10. & libr.9.cap.16. Cujac. ad leg.88. Pſeudomenon cenſet eſſe nomen à mentiente primum in interrogationem, adſumpto in hunc modum. An mentitur, qui mentiri ſe dicit? cui ſi reſpondeas mentiri, colligam ſtatim non mentiri, quod vere dixerit, ſe mentiri. Rurſus ſi reſpondeas non mentiri, colligam ſtatim mentiri, quod falſo dixerit ſe mentiri. Vſurpatur autem à multis hoc verbum. Cicer. in Hortenſ.tum pſeudomenon & ſoriten & totam Dialecticam aut illudis aut increpas. Et in Lucul. De ſorite aut pſeudomeno, quas plagas ipſi contra ſe Stoici texuerunt. Auguſtin. contra Acad. Inde pſeudomeni & ſoritæ in illius cauſæ patrocinio viguerunt. Hieron. in Ruff. Soritarum gradus, pſeudomeni argutias: & in Amos Eutychius & Eunomius, ſyllogiſmis, & Enthymematibus, imo ſophiſmatibus & pſeudomenis atque σωρείταις roborare conantur. Cujac. ad Africa.tract.5. fol.89. & Prat.

PSEVDOCOMITATENSES legiones dictas opinatur Cujac.1. obſ.25. quod ſpecie ipſa & ordine Comitatenſes ementirentur.

PSEVDOTYRVM, falſum oſtium. Vnde pro poſtico ſumitur, teſte Alc. in l.pen. de verb.ſign.

PSEVDOVRBANA ædificia. Vitruuio ædificia ſunt ruſtica, vrbana elegantia extructa, Vlp.prætoria nominat. Vide Conn. li. 4.c.10. num.6.

Ψῆφος, ſuffragium ſignificat judicum, quo lapillum atrum, vel candidum, vel chartam cui nigrum θ vel τ vel λ inſcriptum erat, judices in vrnam coniiciebant, & ita ſententiam de reo colligebant. Vide Chiliad.Eraſ. Spieg. A Græcis calculus ψῆφος appellatur, quo verbo pro ſententia vſus eſt Modeſt. in l. ſcire oportet, ff.de tut. & curat. ab hoc verbo pſephiſmata appellata ſunt, de quibus Ant.Auguſt. dictis locis.

Ψυχόντες. Vide ſuperius Friuiculum.

P T.

PTERNA, inferior pars mali. Vide Bapti. Pium VI.commen. in Lucretium, & Bayſium de re nauali. Spieg.

PTEROPHORI, curſores tabellarij: quod peregre proficiſcentes. ſurrectas in capite pennas geſtare conſueſſent. Vide Rhod. c, 22. libr.11. Spieg.

PTOCHIA πτωχεία, domus alendis pauperibus deſtinata, idem quod πτωχοδοχεῖον, l.vlt. C.de ſacroſan.eccleſ. Prat.

PTOCHODOCHIVM, locus vbi recipiuntur mendici & inopes Vide exegeſ.Hegendorf.in rubr.C.de cler.& epiſc. Spieg.

Πτωχὸς & πένητας, his verbis ſeparat paupertas apud Ariſtophanem in Pluto:

> Πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστι μηδὲν ἔχοντα,
> Τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα.
> Περιγίγνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μηδὲν τοῦ μηδ' ἐπιλείπειν. Pr.

PTOCHOTROPHYVM, πτωχοτροφεῖον, locus alendis pauperibus paratus, πτωχὸς enim pauper, & τρέφω alo ſignificat. Huius meminit Imper. in l.omnes qui, §.priuilegiis, & in l.ſi quis ad declinandam, §.ſin autem ampliores, & §.hæc tamen loca, & in l.omnia priuilegia, C.de epiſc.& cler. & in l.illud, §.1.vbi gloſ. & in l. pen. in pr. C.de ſacroſan. eccleſ. & in auth. de alien. & emphyt. in pr. & in §.emphyteoſes vero. Nos communi vocabulo hoſpitales vocamus. Cotta.

P V.

PVBEM eſſe lanuginem illam primo naſcentem circa pudenda norunt omnes: ita vt & pars illa corporis Latinis pubes dicatur. Et pulchro corpore virgo pube tenus. inquit Virgil. id quod clarius expreſſit Iſidorus c.pubes de deſp.impub.

PVBEREM, inquit Vlp. Inſt. titul. ſecundo Caſſiani eum eſſe dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, hoc eſt, qui generare poteſt. Quaſi dicat Vlpianus, is ex Caſſiorum ſententia pubes appellandus eſt, cuius vniuerſa corporis diſpoſitio ſatis ad liberorum procreationem facile videri cuiuis poteſt idonea. Proculeij autem eum dicebant eſſe, puberem, qui quatuordecim annos expleuerat. Verum priſcus, in quem vtrumque concurrit, & habitus corporis, & annorum numerus, puberem definiuit. Et hæc quidem ſic in fragmen referens Vlpian. cuius olim obtinuerit ſententia, non expreſſit. Sane receptam fuiſſe Proculeiorum ſententiam, non obſcure docuit Tertull. in libr.de virginib. veland. Macrob. in ſomnium Scipion. libr.10. Nec quidem Tertulliani duntaxat, & Macrobij auctoritatibus hæc confirmatur opinio, ſed expreſſis etiam Vlpiani verbis. Moribus enim introductum eſſe, ait Vlpian. vt quis liberis impuberibus teſtamentum facere poſſit, donec maſculi ad quatuordecim annos peruenerint, fœminæ ad duo-

ad duodecim, l.2.de vulg. & pupill. Adde maſculos anno decimo quarto, etiamſi generare non poſſent, ipſo tamen facto puberes olim fuiſſe declaratos. Solent etiam maſculis ad annum decimum quartum comæ nutriri. Idque clariſſime teſtatur Martialis. Tempore pubertatis, inquit, hoc eſt, ſtatim elapſo quatuordecim annorum ſpatio, comæ in ſignum pubertatis pueris præcidebantur. Ræuard. Variot.lib.4. c.10. Vide etiam Maioragium libr.Miſcell.1. cap.2. Connan.libr.9. comm. jur.ciuil. c.4.nu.9.

Pvberes fœminæ quidem à duodecimo anno intelliguntur, Maſculi vero à decimo quarto, leg.vltim. C.quando tutor eſſe deſ. Inſtit.quib.mod.tut.finit. Conſtantin.lib.1. epit.tit.12. Secundumque hanc differentiam pubes ætas accipienda eſt, in leg.41. §.pen.ff.de vulg.& pup. leg 11.C.arbitr.tut.leg.3.§.pen. ff.de libe.exh. leg.14. ff.de SC. Silania. Cæterum in cauſa alimentorum, quæ pueris puelliſque vſque ad pubertatem præſtari quis canit, pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora præſcribimus: & puberes maſculos decimooctauo demum anno, fœminas vero decimoquarto intelligimus.l.14. ff.de aliment. leg. Briſſ.

Pvbertas eſt emiſſio ipſa pubis: à qua anni pubertatis dicti ſunt. Pubertati autem proximi qui dicantur, variis opinionibus certatum eſt: tandem tamen obtinuit Accurſij ſententia in l.1. ff.de nouat. §.in ſumma. Inſt. de obligat. quæ ex del.§. pupillus. Inſt. de inutil. ſtip. vt marem pubertati tum proximum dicamus, cum dimidiatum annum ſupra decimum exceſſit: fœminam vero, quæ nouem annos cum dimidio egreſſa eſt arg. §.fin. quib. ex cauſ. manum. non lic. Nam poſt infantiam, vſque ad pubertatem aut in maſculo ſeptem anni, & in fœmina quinque. Quare ex quo exceſſit quis dimidiam hujus temporis partem, magis pubertati quam infantiæ proximus dici debet. Pauor, c.continebatur, de deſponſ.impub.quod in ea præſertim ætate ſoleat plerunque mala malitia tempus ſupplere, cap.1. de del.puer. Nam & prodit hiſtoria Solomonem nondum decem annos natum, ſuo complexu nutricem filio Roboam grauidam feciſſe Greg.4.dialog. cap.19.gloſſ.in ſumma 20. quæſt.1. Non deſunt tamen, qui eos pubertati proximos dicant: qui à pubertate diſtant ſex plus minus menſib. Gloſſa & Innocent. in c.continebantur, Corraſ. Miſcell.lib.6. cap.23. neutram ſententiam ſequitur, ſed illis aſſentitur, qui hujus contouerſiæ deciſionem ad generalem conſequentiam aut regulam trahi poſſe negant. Salycet. in l.impunita, Cod.de pœnis. Antonius Butrio. in c.atteſtationes, de deſponſat. impub. Vide & Bart. in l.deinde, §.fin. ff de lib.exhib.& l.properandum, Cod.de judiciis. Vide omnino Gothofr. ad leg.3. C. quand.tut. vel curat. eſſe deſin. Hoc inter omnes conſtat, pubertati proximos, rerum intellectum jam capere & doli capaces eſſe, leg.23. & 24.ff.de furtis. Prat. vide omnino Corraſ.6. Miſcell.23. num.3.

Pvbertas plena in maſculis anno ætati 18. in fœminis anno 14. l.arrogatur, 49. §.1.ff.de adopt.§.4.Inſt.cod.§.vltim.Inſtit. quib.manumitt. lic. l.Mela.14.ff.de alim.& cibar. l.quidam, ff. de re judic. l.1. §.pueritiam, ff.de poſtul.Paulus libr.5. ſenten. tit.4. §.vltim. Goth. ad l.3. C.quand. tut. vel curar. eſſe deſin. Hot. Prat.

Pvbertatem, inquit Iuſtinian. veteres quidem non ſolum ex annis, ſed etiam ex habitu corporis in maſculis æſtimari volebant: noſtra autem conſtitutione promulgata, pubertatem in maſculis decimumquartum annum completum illico initium accipere diſpoſuimus: antiquitatis normam in fœminis bene poſitam in ſuo ordine relinquentes, vt poſt duodecim annos completos viripotentes eſſe credantur, hæc ille tit. quibus mod.jus patr.in prin. Sic in l.vlt. C.quand.tut.eſſe deſin.l.5. ff. de teſtam. l.2. ff.de vulg.& pub.§.1.Inſtit. de nupt. Macr. libr. in ſomnium 5.c.6. Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit: tunc enim moueri incipit vis generationis in maſculis & purgatio fœminarum, Tertull.lib.de virgin.vel. Tempus inquit, etiam Ethnici obſeruant, vt ex lege naturæ jura ſua ætatibus reddant: nam fœminas quidem à duodecim annis, maſculum vero à duobus amplius ad negotia mittunt, pubertatem in annis, non in ſponſalibus aut nuptiis decernentes. Hot.Pra. vide Vult. Inſtit.de nuptiis, in princ.num.5.

Pvbertatem ingreſſi ſunt, qui proxime prætextati ætatem accedant, l.3.§.fin.ff.de lib.exhib. Prat.

Pvbescere, adoleſcere, eſt lanuginem emittere, ac pubertatis vel adoleſcentis attingere ætatem: à pubeo, pubui, Vlp. in l.3. §.Ibidem Iul.ff.de Carb.ed. Olden. Prat.

Pvblica ea ſola proprie dicuntur quæ ſunt populi Roma. l.15. ff.de verb.ſign. Hinc publicum jus id definitur eſſe, quod ad ſtatutum rei Romanæ ſpectat l.1.§.1.ff.de juſt. & jur. Nec vero Reip. cauſ. abeſſe eos intelligimus, qui pro ciuitate legatione funguntur leg.26. §.item inquit Prætor, ff.ex quib.cauſ. major. Ciuitates enim loco priuatorum habentur. Publicique appellatio in compluribus cauſis ad populum Roman.reſpicit l.16. ff.de verb.ſign. Hinc publiciani dicuntur populi Romani qui coloni priuatis nimirum, qui publica, id eſt, populi Romani vectigalia conducunt, quæ etiam abſolute publica vocantur, leg.3.§.1.ff.de publ.Cic.de prouinc.conſularib An quis frui publico non potuit, hic legitur ipſa lege cenſoria? Idem epiſt.1.ad Q.Fr. Publicis male redemptis.Quint declamat.340. Ego non ea voluntate feci, vt hic liber eſſet, ſed vt publica non ſolueret.Idem declamat.341.Ante omnia nulla lege comprehenſum eſt, vt alienam rem non profiteri liceret, alioquin publicum euerſum eſt. Tacit.libr.13. Edixit, vt leges cuiuſque publice occulte ad id proſcriberentur. Suet.in Calig. cap.30. de vectigalibus à Caligula inſtitutis agens, additúmque, ait, ad caput legis, vt tenerentur publico & qui meretricium feciſſent. ita publicum quadrageſimæ, apud eundem accipio in Veſp. cap.1. & publicorum conductiones in l.33.ff.pro ſoc. Hot.1.Ep.Pars hominum geſtit conducere publica.Briſſ. Prat.

Pvblica abolitio eſt, quæ publice fit ac publice indulgetur ex SCto, l.8.l.12.l.17.ff.ad Turpill.& apud Paul.libr.5.ſent.tit.17. Briſſ.& Prat.

Pvblica accuſatio, quæ omnibus patet, §.conſequens. Inſt.de ſuſpect.tutor. O.d.

Pvblica actio, actio quà cuiuis experiri licet: ad quem exercẽdam cuiuis aditus patet. Vlp.leg.1.§.4.ff.de ſuſpect.tut. Conſequens eſt, vt videamus qui poſſint ſuſpectos poſtulare, & ſciendum eſt, quaſi publicam eſſe hanc actionem, hoc eſt, omnibus parere. Ergo vt publicus locus dicitur, ad quem cuiuis licet accedere: ſic actio ſuſpecti, eſt tanquam publicæ illæ actiones, ſiue iudicia, quorum aditus vnicuique patet Hinc popularis actio, publica nominatur in l.30.§.3.ff.de jurejur. In popularibus actionibus, inquit Paul. iuſiurandum exactum ita demum aduerſus alios proderit, ſi bona fide exactum fuerit. nam etſi quis egerit, ita domum conſueuit publicam actionem, ſi non per colluſionem actum ſit. Hot. Prat.

Pvblica bona, quaſi populica dicta eſſe docet Alc. in l.bona ciuitatis, ff.de verb.ſign. Spieg.

Pvblica conuentio eſt, quæ fit per principem, aut quotiens inter ſe duces belli paciſcuntur l.5. ff.de pact.Briſſ.& Prat.

Pvblica cuſtodia coerceri, vide l.ſuccurritur, ff.ex quib.cauſ. major.in integr.reſtit.

Pvblica fide ſequuntur, qui apud argentarios pecuniam depoſuerunt l.7.§.quoties, ff.depoſiti, quorum officium publicum eſt, l.10.§.1.ff.de edendo. Prat.

Pvblica fide venire, id eſt, ſaluo conductu, vt vulgaris habet locutio. Violare fidem publicam, eſt, contra illam aliquid committere, *das Geleidt nicht halten* Spieg.

Pvblica iudicia quæ dicantur & cur, tradit Iuſtin. Inſtit. de pub. jud. & ſupra de popularibus iudiciis relatum eſt: vbi vide Public.

Pvblicorvm iudiciorum hæ ſunt leges, Iulia maieſtatis, Iulia de adulteriis, Cornelia de ſicariis, & veneficis, Pompeja de parricidiis, Iulia peculatus, Cornelia de teſtamentis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata. Iulia ambitus, Iulia repetundarum, Iulia de annona, Iulia de reſiduis, Flauia de plagiariis, l.1.ff.de publ. judic. Inſtit.cod.tit. Quæſtiones autem publicas de falſo, ſicariis & parricidiis Cornelius Sylla dictator conſtituit l.1.§.deinde Cornelius, ff.de orig.jur. Antea L.Piſo Tribunus plebis de pecuniis repetundis quæſtionem conſtituerat, vt Cic. in Bruto ſcribit. De iniuriis vero quemadmodum vitioſe in omnibus codicibus (Florentinos excipio) ſcriptum eſt, quæſtio publica ab eodem non eſt conſtituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniuriis priuata eſt, non publici iudicij, leg.42. §.1. ff.de procurator. l.vltim. Cod. de iniur. Natum fuiſſe hunc errorem, qui libros omnes antehac occupauit ex eorum imperitia puto, qui apud Vlp. eam actionem pro publica vtilitate exerceri legerant: quaſi vero non & priuata iudicia pro publica vtilitate exerceantur, cum & ſuum ius cuilibet tribui & qualiacúnque nocentium peccata puniri reipublicę interſit. Raptus porro crimen publicum eſſe dicitur in l.pen.C.de noxalib.quoniam ad l.Iuliam de vi pertinet, l.5. §.vltim.ad l.Iuliam de vi publica. Publici autem iudicij cauſam habere crimen dicitur in leg.7. ff.de publ.judic. quod publici iudicij eſt. Briſſ.& Prat.Publica & extraordinaria iudicia criminalia quomodo diſtent à popularibus & priuatis pœnalibus iudiciis explicare non eſt in facili. An vero, quod hæc in rei perſecutione illa in ſola vindicta conſtituta ſunt? minime.Nam & populares ad vindictam pertinent, & ex priuatis iniuriarum actio. An quia horum pœna eſt pecuniaria, illorum capitalis, vel corporalis? ne hoc quidem. Nam & publica quædam judicia pecuniariam pœnam habent, veluti ambitus, & de plagio. An quia hæc priuatam cauſſam, ſiue vindictam continent, illa publicam? & hoc quoque minus. Nam & populares publicam cauſam continent & publicum iudicium iniuriarum ad priuatam cauſam pertinet. Qua re priuato iudicio ei facile præiudicatur, & in eo iuſiurandum differtur, quod in aliis non permittitur & extraordinaria publicam vindictam, non perſequuntur, quia nec quilibet ex populo eis experietur. An igitur quia in publicis extraordinariis iudiciis longe alius eſt reorum habitus, alia iudiciorum forma, alij iudices, & judices

non arbitri, & grauiores damnationes, & accuſatoris in crimen ſubſcriptio? Hoc placet ſatis. Porro publica judicia legitima & ordinaria ſunt, legem, pœnam, formulam habent certam, veluti majeſtatis, proditionis, repetundarum, peculatus, ambitus, adulterij, ſtupri, homicidij, veneficij, parricidij, fraudatæ annonæ, reſiduorum, vis, calumniæ, vſurpatæ ingenuitatis, plagij, falſi, injuriarum, præuaricationis. Extraordinaria legem quidem habent, ſicut & omnia qualiacunque judicia, ſpecialem pœnam & formulam, ordinemve certum non habent, veluti conceſſionis, abigeatus, ſtellionatus, effracturæ, expilationis, termini moti præuaricationis & alia innumera. Hodie publicorum quoque judiciorum nullæ ſunt formulæ. Sublatis formulis, manſit legum pœna aliquandiu, ſed poſtea conſtitutionibus pœna in incerto & in arbitrio judicantium eſſe cœpit. Itaque à pœna hodie appellari poſſe vere dixeris. Idem omnibus judicibus ordinariis: Aguntur namque omnia extra ordinem omni ex cauſſa. Idcirco moribus nulla nunc actio furti in duplum, vel quadruplum, quia extra ordinem agitur. Quo agendi genere electo, conſumitur actio dupli, vel quadrupli, l. interdum, §. qui furem, ff. de furtis. Idemque de cæteris iudiciis, priuatis & popularibus dici poteſt, Cujac. obſeru. lib. 8. c. 33.

Pvblica iura officiaque in l. 5. §. vlt. & l. 6. ff. de cap. minut. & in l. 14. ff. ad Treb. l. 2. ff. de diuerſ. reg. iur. Magiſtratuum, honorum, & ciuilium munerum in republ. gerendorum iura ſignificant. Ideoque in l. 9. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. In publicis cauſis filiumfamil. haberi loco patrisfam. his exemplis demonſtratur, veluti ſi magiſtratum gerat, ſi tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſoſve ciues remque eorum peruenit, l. 239. §. munus, ff. de verb. ſign. Proinde publico munere legatus fungi dicitur, l. 27. ff. de jud. Briſſ. Prat.

Pvblica lex conciſa locutione dicitur, lex publici judicij, vt quum dicimus, judicia bonæ fidei, in quibus judici poteſtas eſt ex bona fide judicandi Marcian. l. 1. §. 1. ff. ad l. Corn. de ſicar. Quive magiſtratus, judexve quæſtionis ob capitalem cauſam pecuniam acceperit, vt publica lege reus fieret, Imp. l. 1. C. vbi ſenat. vel clar. Intra prouinciam in qua facinus perpetrauit, publicis legibus ſubjugetur. Hot. Prat.

Pvblica lex à Cajo in l. fin. de colleg. dicitur ad priuatæ legis, id eſt, pactionis & conditionis, quæ in contractibus apponitur differentiam. His, inquit, poteſtatem facit lex, pactionem quam velint ſibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant. Nam Græce eſt ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα, id eſt, niſi vetent literæ publicæ. Hot.

Pvblica monumenta interpretantur doctores, quod manu publica, h. tabellionis, ſint deſcripta, l. geſta, ff. de re jud. Spieg. Pra.

Pvblica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt, vectigal portus, venalium rerum, item ſalinarum, & metallorum, & picariarum l. 17 ff. de verb. ſign. Nam & qui harenarias & cretifodinas & ſalinas & metalla conducta habent, publicanorum loco ſunt l. 13. ff. de publican. Etiam qui paſcua conducebant, publicani dicebantur, Plin. li. 19. c. 3. Multis jam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depaſcuntur pecorum pabulo. Erat vero maxima Romæ & potentiſſima publicanorum ſocietas, iſque ordo in prouinciis plurimum auctoritate & potentia valebat, vt Cic. in epiſt. ad Lentul. & Appium, & Q. Fr. & pro Plancio, & Liu. li. 35. ſignificant. Etiam ciuitatum bona vectigaliaque abuſiue publica dicuntur, l. 15. ff. de verb. ſign. l. 40. ff. de neg. geſt. l. 36. §. 1. ad munic. l. 5. §. idem ait, ff. quod vi aut clam. Briſſ.

Pvblica item appellantur, quorum vſus in commune expoſitus eſt, & omnibus patet quaſi populica: proprietas vero non æque l. 5. ff. de rer. diuiſ. §. flumina, & riparum. Inſt. eod. tit. l. 39. §. 1. ff. de acquir. rer. dom. Quæ hac ratione à communib. diſcernuntur, quorum vt vſus communis eſt, ita & proprietas occupanti cedit. Ac publica quidem ea jure gentium dicuntur, l. 7. §. inſula, & l. pen. §. 1. ff. de acqu. rer. dom. l. vlt. ff. de vſuc. §. fluminum, & §. littorum, Inſt. de rer. diuiſ. Alia n. ſunt publica populi Rom. quæ in patrimonio & pecunia populi ſunt: quæ tam ad eorum quæ iure gentium, quam quæ ciuitatum publica ſunt, ita appellari ſolent l. 9. ff. de vſuca. & apud Vlp. in Inſt. tit. 20. l. 14. ff de adq. rer. dom. Quod ne abſurdum propter nouitatem videatur, etiam aliorum auctorum teſtimoniis confirmabo, Cic. 5. in Verr. Perpaucæ ciuitates bello à majoribus noſtris ſubactæ, quarum cum eſſet ager publicus pop. Roma. factus, Liu. 3. ad fin. Agrum de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuiſſe, captiſque Coriolis publicum pop. Roman. eſſe factum, Hygen. lib. 2. de limit. Vectigales autem quidam ſunt obligati Reip. pop. Rom. quidam coloniarum aut municipiorum, aut ciuitatum aliquarum. Briſſ.

Pvblica via, quæ in ſolo populi eſt, cuius ſolum publicum eſt ſiue qua iter populo eſt, Eraſm. noſter in Chiliad. indicat, Prouerbij ſpeciem habere illud Plautinum, Nemo ire quendam prohibet publica via. Vide tit. de via publica, & ſi quid in ea fact. eſſe dicat. & leg. 2. §. 1. ait prætor, §. viarum, ne quid in loco publico.

Pvblica via canalis dicitur in l. 2. C. Th. de curioſ. & in l. 15. C. Th. de rut. pub. Et Concilij Sardicæ c 21. Cujac. ad l. 2. Cod. de curſu publ. &c. lib. 12.

Pvblica vis, quæ armis committitur, tit. ff. ad l. Iul. de vi pub. Prat.

Pvblica vtilitas quatuor modis conſideratur. Prima cum in vniuerſum & particulariter commodum affertur, quod in ſacerdotibus, magiſtratibúſque conſiſtit, l. 1. §. huius, ff. de juſt. & jur. Secunda quæ in vniuerſum conducit, non autem ſingulis, vt quoties de locupletando fiſco agitur, l. pen. C de primipil. lib. 12. Tertia eſt vtilitas, quæ priuata proprie eſt, licet ex ea conſequatur etiam publica, vt cum dicimus, publice intereſſe dotes mulieribus conſeruari, liberíſq; hominib. ciuitatem repleri: id enim quod conſequitur, in vniuerſum prodeſt. Quarta eſt, quoties id quod conſequitur, ſingulis prodeſt, nec in vniuerſum quemlibet particulariter iuuat, vt cum generaliter dicimus, Reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua abutatur, §. pen. Inſt. de his qui ſunt ſui jur. Et comment. Alcia. ad l. pupillus eſt, de verb. ſign. Spieg. Prat.

Pvblicæ honeſtatis juſtitia eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione. Non enim honeſtum eſt, vt quis ducat eam, quam conſanguineus deſponſauerat, c. ad audientiam, &c. ſponſam, extra de ſponſa. Prat.

Pvblicæ mulieres, hoc eſt, omnibus communes, c. inter opera charitatis, extra de ſponſ. Spieg.

Pvblicæ perſonæ modo magiſtratus §. pen. Inſt. de Attiliano tutore, & officiales, modo tabellarios ſignificant, l. 30. Cod. de epiſc. & cler. §. cum autem. Inſt. de adopt. Quo olim munere functos ſeruos publicos conſtat, ex l. 18. ff. de adopt. & l. vlt. de decurion. l. 10. C. Briſſ. Hi vero publicæ perſonæ dicebantur, quod eorum fides publice ſpectata eſſet, non enim in album tabellionum redigebantur, niſi quorum fides publice ſpectata eſſet. Vel: Ideo ſerui publici dicebantur, quod omnib. ſeruire tenerentur. Aldobr. §. cum autem. Inſt. de adopt.

Pvblicæ quæſtiones, publica item crimina, ſunt, de quib. publicum iudicium eſt cõſtitutum, leg. 32. §. Iulianus, ff. de arbitr. l. 2. §. deinde Cornel. ff. de orig. jur. Nec enim publica iudicia idcirco dicta ſunt, quod, vt Iuſtinian. tradit, eorum exſecutio cuivis ex populo, qui modo idoneus ſit accuſator, detur. Hac enim ratione popularia iudicia publica eſſent, quod eſt inconſequens: ſed quod ex legibus publicorum iudiciorum veniant atque deſcendant, leg. 1. ff. de publ. judic. Verum eſt tamen, & id ex eodem Vlpiano Iuſtinianus hauſit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, niſi ſi cui lege aliqua publico iudicio accuſandi non eſt poteſtas, l. 43. §. ſenatus, ff. de ritu nup. Briſſ. Prat.

Pvblicæ turbæ dicuntur, non quod publica autoritate fiant. ſed quod omnibus pateant, Auth. vt judic. ſine quoquo ſuffr. §. fugiunt. Prat.

Pvblicam quoque habere cauſam officium & miniſterium argentariorum traditur in l. 30. §. 1. ff. de ed. Et publicam fidem ſecutos eos, qui apud eos pecunias depoſuerunt, leg. 7. §. quotiens, ff. depoſiti. Briſſ. Prat.

Pvblicani vocantur δημῶναι, l. 9. ff. ad l Rhod. Item publicanus qui lacum vel ſtagnum conduxit, l. 1. §. publicano, ff. vt in flum. publ.

Pvblicanvs à populo ſeu publico dictus eſt, quia id conductum habet, quod populi eſt, ſiue quod publicũ eſt, l. 1. §. 1. quæcunque 12. in fin. l. ſeq. ff. de publ. & vectigal. vide Gœddæum ad l. eum qui 15. nu. 3. de verb. ſign. Dicitur autem publicanus, qui publica vectigalia conducta habet, l. quantæ, in fin. ff. de public. Eum qui vectigal. popul. Rom. conductum, habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus cauſis ad pop. Rom. reſpicit, l. eum, ff. de verb. ſign. Conn. lib. 4. c. 16. n. 1. Publicanus autem eſt, qui publico fruitur (nam inde nomen habet) ſiue fiſco vectigal pendat, ſiue etiam tributum conſequatur, & omnis, qui quid à fiſco conducit, recte appellatur publicanus l. 1. ff. de public. & vectig. & commiſſ. Cæterum publicani, qui & vectigaliarij & telonæ dicuntur, proprie ij ſunt, qui vectigalia populi Rom. aut principis veluti portoria conducta habent, non tributa l. 12. §. vlt. ff. de publ. & vectig. l. eum qui, ff. de verb. ſign. qua de cauſa Cæſar, dum vult leuare Aſiam publicanis apud Dionem 42. quod redigebatur ex vectigalibus, in tributi collationem transformat. Verum ij etiam ſalinas, portorias, picarias, cretæ fodinas metalla conducta habent, & qui ciuitatibus debita portoria conduxerunt, publicanorum loco ſunt, l. 13. ff de publ. & vect. & ſi quis quandóque tributa vel ſtipendia conducat, leg. 1. §. 1. eo. Liu. 39. vectigalia ſummis pretiis vltro tributa infimis locauerunt, quas locationes ſenatus precibus & lacrymis publicanorum victus induci iuſſit. Cujac. obſer. li. 7. c. 4. Adde Brechæum l. eum qui, de verb. & rer. ſign.

Pvblicare bona idem quod confiſcare. Martian. in l. 3. in fi. de bon. eor. qui ant. An non prius bona in fiſcum cogenda ſint,

quam

... ſuerit probatum : an vero omnimodo pu... ? ſed D. Pius reſcripſit : ſi parati ſint heredes ... ſuſcipere, non eſſe bona publicanda. Prat.

PVBLICARE verbum, ad plura vſurpari demonſtrat lex ſi ſuū ... quem, ff. loc. lex nulli, C. de epiſc. & cler. lex publicani, l. omnium, ff. de reit. Spieg.

PVBLICARE eſt proſcribere, eſt etiam proclamare, euulgare l. 41. ... l. Aquil. Briſſ. Quod enim a præcone proclamatur, id recte publicari etiam dicitur. Res quæ ad ærarium deferebantur, ſimul atque edictis eſſent publicatæ, apud ærarium interdum auc. ſione, plerunque ſect-one diſtrahebantur. Quod qua ratione accipiendum ſit, alio loco demonſtratum eſt. Tertull. publicari, inquit, bonum tibi eſt : qui enim non publicatur in hominibus: publicatur in Deo. Et Suet. in Claud. Libertinos, qui ſe pro equitibus Romanis agerent, publicauit. Eoque etjam pertinet illud Lampridij in Alex. Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari juſſit, exoletis omnibus deportatis, Ræuard. var. or. lib. 5 c. 18.

PVBLICARIA bona, ob ſcelus confiſcata, & publicarij, qui ob facinus aliquod in ærarium deferuntur. Prat.

PVBLICARI dicitur quod publicum fit, quodque in fiſcum & ærarium cogitur l. 23. §. ſi fundus, ff. de ſeruit. ruſt. leg. 27. ff. de adult. & aliis infinitis locis. Briſſ.

PVBLICÆ tabernæ dicuntur quæ in ſolo publico ſunt licet earum vſus ad priuatos pertineat, l. 33. ff. de contrah. empt.

PVBLICA vtilitas, quæ circa tributorum præſtationes & naturas verſatur, appellatur l. 3. C. de primip.

PVBLICE varie accipitur : interdum eſt in publico loco, veluti apud acta, vel in æde ſacra publica, l. 56. ff. mandat. conjuncta l. 7. in fin. ff. qui ſatiſd cog. l. 7. ff. de minorib. l. 4. ff. de ſtatu liber. Briſſ. Interdum publice eſt publico nomine, & publica autoritate, l. 4. §. in eum, ff. de admin. tut. l. 24. ff. de capt u. leg. 121. §. 1. ff. de diuer. reg. l. 12. ff. de fideicommiſſ. liber. l. 15. §. ſi publicus, ff. de dam. infect. Plane in leg. 6. §. ſacræ, ff. de rer. diuiſ. publice eſt, principali vel pontificali auctoritate, l. vlt. ff. vt in poſſ. leg. Alias publice in commune ſignificat, veluti cum dicimus, publice intereſſe. Briſſ. Prat.

In PVBLICVM deduci intelliguntur fugitiui ſerui, qui magiſtratibus municipalibus vel publicis miniſteriis traduntur, l. 1. §. pen. l. 2. ff. de ſeruis fugit. Et ſic quoque in publico ſeruari dicuntur, qui ſub publica cuſtodia aſſeruantur, leg. 48. ff. de verb. ſign. l. 9. ff. ex quib. cauſ. major. vel etiam qui in carcere ſunt, Nam & Plaut. publicitus excipi, pro carcere excipi in Amphitryon. dixit imitatione Græci ſermonis, quo δημόσιον carcer ... ſignatur. Briſſ. Prat.

PVBLICE fieri dicitur, quod autoritate judicis fit, leg. 1. ff. vt in poſſeſſ. leg. quodque memoriæ publice commendatur, *Daß menniglichem verkundiget vvird zuvviſſen.* l. 1. §. ſed ſciemus, C. de Latin. lib. toll.

PVBLICE fieri dicitur Alciato, quod, coram populo fit : palam vero quod coram pluribus.

PVBLICE intereſſe, vide l. 1. C. de maleſ. & mathem.

PVBLICIANÆ actio dicta ab auctore ſuo nempe Publicio Prætore, qui prætor fuit vrbanus cum M Iunio : vt Cicer. ſcribit in Cluentiana. Hujus actionis introducendæ hic fuit modus ac ratio. Publicius prætor cum animaduerteret eo caſu, quo bonæ fidei poſſeſſor ante impleram vſucapionem, poſſeſſionem amiſiſſet, jure ciuili actionem nullam eſſe proditam, neque tamen æquum eſſe, vt is, qui bona fide poſſediſſet, ſine cauſſa poſſeſſione ſua excideret, neceſſarium eſſe duxit, id quod in hac parte juri deeſſet, ſupplere, & ad exemplum rei vindicationis aduerſus poſſeſſorem non dominum actionem in rem dari ei, qui reuera dominus nondum eſt, dominus tamē eſſe fingitur, Vul. in com. ad §. ſed & iſtæ, 3. n. 6. 7. Inſt de act.

PVBLICIANA actio eſt actio in rem, vtilis, ſiue prætoria vindicatio, quæ amiſſa poſſeſſione datur ei qui à non domino rem traditam ex juſta cauſa acquirendi dominij bona fide accepit, nec dum vſucepit. Et in hoc confertur cum rei vindicatione: quod ſicut rei vindicatio contra quemcunque datur poſſeſſorem, ita publiciana contra quemcunque detinentem datur : Et ſicut rei vindicatio duo habet extrema ſiue requiſita, dominium ex parte agentis, & poſſeſſionem ex parte rei, leg. officium 9. l. in rem 23. ff. de rei vindic. Ita Publiciana in rem actio duobus potiſſimum extremis continetur, poſſeſſione nimirum ex parte rei, & dominio, tamē ſicto ex parte agentis. Verum in illis ipſis extremis maxima inter rei vindicationem & publicianam in rem actionem reperitur differentia. Primum enim cum rei vindicatio nulli cōpetat præterquam domino, Publiciana ei, qui reuera dominus eſt nunquam datur. Secundo rei vindicatio datur aduerſus quēcunque poſſeſſorem vel detentatorem rei, ſiue titulum ſi habeat ſiue non habeat, modo non habeat ab ipſo actore : Publiciana autem datur aduerſus quemcunque titulum habentem. Vult. d. loc. num. 8. 9. 10. 11. 13. 14.

PVBLICIANAM actionem in his, quæ vſucapi non poſſunt, locum non habere, reſpondit Vlp. in l. ſiue autem, 9. §. hæc actio, ff. de Public. in rem actio, quod quoquomodo accipiendum ſit, pluribus exponunt Gomez. ad §. ſed iſtæ quidem, 3. nu. 10. & 12. & Vultejus ibid. nu. 67. Inſtit. de act.

PVBLICIANA actio non tantum de re corporali, ſed etiam de iucorporali datur, l. ſi ego, 11. §. ſi de vſufructu, ff. de Public. in rem act. Vult. d. loco, nu. 24.

PVBLICIANA actio in hoc confertur cum actione quaſi Publiciana, quod vtraque, nimirum tam vera quam quaſi Publiciana agit de re amiſſa : ſed illa de poſſeſſione amiſſa, hæc de amiſſo dominio : illa agit bonæ fidei poſſeſſor, qui dominus nunquam fuit, hæc non alius, niſi qui dominus rei amiſſæ fuit : Ille agit pro vſucapionis ſuæ confirmatione : hic pro vſucapionis aduerſarij reſciſſione : in illa agitur de vſucapione actoris affirmata, in hac de vſucapione rei negata. Quare ſicut in illa actor rem à ſe vſucaptam dicit, ita in actore rem à reo vſucaptam eſſe negat : Et tamen vtrobique tam hoc quam illud fingitur. In publiciana enim res a bonæ fidei poſſeſſore reuera vſucapta nondum fuerat quoniam alias directa ciuilis, vt loquitur Vlp. in leg. 1. ff. de publ. in rem actio. daretur actio, in quaſi publiciana vſucapta fuerat, ex cauſa tamen fingitur vſucaptam non fuiſſe. Niſi enim fingeretur, prætor nullam daret actionem. Et hinc appatet prætorem in publiciana actione ſupplere id quod iuri ciuili deerat, & vſucapionem conſtituere, quæ reuera non erat : in quaſi publiciana vero emendare id quod iure ciuili erat conſtitutum, id eſt, vſucapionem completam reſcindere Vult. ad §. rurſus, 4. n. 2. Inſt. de act.

PVBLICIANA quaſi, ſeu, Quaſi publiciana eſt actio in rem prætoria, quæ reſciſſa iam ante vſucapionem inter abſentes ex iuſta cauſa datur priſtino rei domino ad rem ſuam recuperandam. Hujus requiſita hæc ſunt : Primum rem reuera vſucaptam fuiſſe ab aduerſario, ſeu vſucapionem, id eſt, vim & effectum eius reſciſſum. Deinde actorem rei itius eſſe dominum. Tertio, reum rem iſtam poſſidere. Quarto vſucapionem eſſe completam inter abſentes ex iuſta cauſa : Vult. ad d. §. rurſus, num. 7. 11.

PVBLICO iure contingere, bonoq; publico introductam eſſe vſucapionem dicitur in l. 18. §. 1. ff. de dam infect. l. 1. ff de vſuc. Bri.

In PVBLICO accipere, l. 25. ff de Sen. Sylan.

PVBLICVM Nerarius vocat, quod eſt commune iure naturali, quoniam eius rei proprietas nullius eſſe putatur, quia omnium eſt : vſus autem publicus. Quod ad ea quæ iure ciuili publica ſunt, pertinet, mancipio quidem vniuerſitatis ſunt, vſu verò ſingulorum. Quem enim quiſque locum ceperit in theatro, ſpectandi cauſa, ſuus eſt : nec in alieno, ſed in ſuo eſſe dicitur. Quomodo rite Tullius libr. 3. de Finib. Omnia quæ habemus communia omnium dicit eſſe, vſu tantum eſſe noſtra : quaſi hic orbis nihil aliud ſit, quam commune quoddam hominum theatrum, in quo natura commorandi diuerſorium nobis, non habitandi dederit. Quoniam, inquit, ea natura eiſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet, qui id conſeruaret, eum iuſtum : qui migraret, iniuſtum fore. Sed quemadmodum theatrum, cum commune ſit, recte tamen dici poteſt, eius eſſe eum locum, quem quiſque occuparit : ſic in vrbe, mundóve communi, non aduerſatur ius, quo minus ſuum quidque cuiuſque ſit. Conn. lib. 3. c. 2. nu. 7.

PVBLICVM etiam Adrianus appellat quicquid eſt principis, non alicuius priuati domini vnius, plurimve, vt publicationem bonorum appellamus quæ fiſco cedit, & publicare & confiſcare pro eodem vſurpamus. Conn. lib 3. c. 4. n. 2.

PVBLICVM communium nomine amplectitur Martianus quæ Iuſtinianus diſtinxit. Nam quicquid commune eſt, publicum item eſt : nec intereſt, quod ad vſum attinet, inter commune, & publicum iure gentium, quia vtriuſque vſus communis eſt omnium gentium : ſed communium proprietas nullius eſt, fitque accipientis : publicorum autem proprietas, eſt aut vniuerſitatis, aut ſingulorum. Sicque intelligendum, quod dicit Pomp. Ariſto. ait. Sicut id quod in mari ædificatum eſt fieret priuatum : ita quod à mari occupatum ſit, fieri publicum, id eſt, commune, inquit Accurſius, vt ſit ſcilicet Publicum vſu: proprietate autem nullius. Appellatur autem commune, quia nemo hominum eſt qui non ſit quodammodo eius dominus, vt ſi primus accipiat, nanciſcatur proprium eius dominium, quaſi non in aliena, ſed in ſua venerit. Communia igitur ſunt omnium mortalium, & tamen nullius propria ſunt ; vſus vero non dicitur communis, ſed publicus, quia neque mari, neque littore eius, aut aëre aut aqua profluente vteris tanquam re propria, ſed vt publica : nec vt habens aliquam partem dominij in eis, ſed vt quiuis ex hominum numero, ita vt neminem queas arcere à communione iſtius vſus, ſed quod tu facis, poteſt & quilibet facere, & quidem iure ſuo, non alia ratione quam quia homo. Vide Connanum late de his differentem notat. lib. 3. c. 2. nu. 3.

PVBLICVM, quod non eſt priuatum alicuius, ſed populo commune. Hoc autem pluriſariam dici Bartol. indicat in l. 1. ff. de public. judic. Quo vero à communi diſtet, Ferrar. docet, §. 1. Inſtit. de rer. diuiſ. Alc. tradit ; publicum prop... in iure no-

ſtro accipi, quod ad populum Romanum pertinet, l.bona ciuitatis, de verb. ſig. quæ enim aliis gentibus publica ſunt, pro priuatis habentur. Spieg. Vide etiam Brechæum in l.cum qui ſub tit.de verb. & rer. ſign. vbi non pauca de hac dictione notata inuenies.

Pvblicvm certamen, Vlp.in l.qua actione, §. in colluctatione ad leg. Aquil. interpretatur, quod fit gloriæ cauſa & virtutis. Spieg.

Pvblicvm conſilium, pro Senatu apud Ciceronem ponitur.

Pvblicvm crimen Imp. in leg.4. C.de hæred.id interpretantur, quod ad omnium pertinet iniuriam. Ac primum quidem, inquiunt, hæreſim volumus eſſe publicum crimen: quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. Vide, iudicium publicum.Hot.Prat.

Pvblicvm inſtrumentum, varie dici conſtat ex Specul. tit. de inſtrum.edit.§.7.per tot. Spieg.

Pvblicvm ius, inquit Vlp.in l.1. de juſt. & jur. eſt, quod in ſacris ſacerdotibus & magiſtratibus conſiſtit. Sed in hac parte ſolum verbum Dei ſpectare oportet, non autem præcepta, vel autoritates gentium, aut populi. Proinde Old. recte perſtringit Vlpiani reprehenſores: quod is non etiam iuris publici præcepta trifariam diſtinxerit. De quo ille latius aliquanto diſſerit in diuin. Tab. præcepto 3. Spieg. Cæterum publicum jus interdum id intelligitur, quod ad ſtatum rei Rom. pertinet, in ſacris, ſacerdotibus, ac magiſtratibus conſiſtens, leg.1.§. hujus ſtudij, ff.de juſt. & jur. Cujus partem eſſe jus Senatorium, Plin. lib.8. epiſt.ad Ariſtot. ſcribit. Interdum vero generaliter publicum jus commune & quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues vtuntur, ſignificat, l.33.in fin. l.39. §.vltim.de excuſ. rut. leg.8. ff.de tutel. leg.8. ff.de teſt.tut. leg.7. §.ſi vxor. ff.de don.int.vir. l.6. ff.de adm.tut.leg.76.in fin. ff.de cond.& dem. l.46.& l.117.§.1. ff.de diuerſ.reg.jur.l.42.ff.de oper.lib.leg.1.in pr. & l.15.§.1.ff.ad leg.Falc.coniuncta,l.56.ff.de leg.1. l.2.C.ne vxor pro marito. Vnde quod in leg.38. ff.de pact. ſcriptum eſt, jus publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, id à Conſtantino ſic redditur: ὑπὸ ἰδιωτικῶν συμφώνων τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐνδιαλλάττεται. Sic & apud Terent.Phorm.

Num iniquum poſtulo?
Anne hoc quidem adipiſcar ego, quod ius publicum eſt?

Briſſonius.

Pvblici appellatio id continet, quod in communi populi vſu eſt, & publicis vſibus deſtinatum: qualia erant Romæ campus Martius, forum, theatrum, ſtadium, baſilicæ, viæ, itinera publica. At quæ in fiſci patrimonio ſunt, quoniam quaſi propriæ & priuatæ ſunt principis, eadem appellatione non continentur. l.6. & leg.72.§.vltim.ff.de contrah.emp.leg.2.§.publ.cum ſeq. ff.ne quid in loc..pub.§.vltim. Inſt.de empt.& vend. leg.14. §. vltim. ff.de ſeruit. §.res fiſci,Inſt.de vſuc. Sed & publicæ cauſæ à fiſco ſejunguntur, leg.1. §.1.ff.de calumniator.quanquam fiſci cauſam, publicam vocat Vlp. in leg.21. §.in priuator. ff.de petit.hæred. Briſſ.

Pvblici juris eſſe teſtamenti factionem quo ſenſu dixerit Pap. in l.3. ff.qui teſtam.fac.poſſ. diſpiciamus. Et olim teſtamenti factio ideo juris fuiſſe publici videtur, quod teſtamenta non minus, quam magiſtratus, ſacerdotes, conſecrationes, adoptioneſque calatis comitiis, publica, hoc eſt, populi Romani, opus haberent auctoritate. At poſteaquam ſublato jure publico calatis comitiis teſtamenta condi deſiiſſent, & priuato jure per æs & libram ſic conſiderentur, vt ne principalis quidem in iis interponeretur auctoritas, dubium non videtur, quin teſtamenti factio omnino publici juris eſſe deſierit, præſertim ſi recte Theoph. ait, cum primum per æs & libram condi cœperant teſtamenta, tunc longo tempore antiqua illa calatis comitiis, & in procinctu teſtamentorum genera in deſuetudinem abiiſſe. Erat igitur non publici, ſed priuati juris teſtamenti factio tempore Papiniani, hoc eſt, juris ciuilis, habita videlicet conſideratione antiquæ cujuſdam publici priuatique juris differentiæ, lege regia prorſus abolitæ. Ad quam differentiam Papinianum ſuſpicor reſpexiſſe, & ſic notis ſcripſiſſe. Teſtamenti factio, non p. ſed P.I. eſt, hoc eſt, teſtamenti factio, non publici, ſed priuati juris eſt. Et idcirco aut notis deceptum eſſe Tribonianum veriſimile eſt, qui publici non priuati juris teſtamenti factionem eſſe contendit, aut certe ejus librarios verborum tranſpoſitione, quod fieri frequenter ſolet, turpiſſime lapſos, aut denique calatis comitiis, quod mihi non videtur, etiam Papiniani tempore fieri teſtamenta conſueuiſſe. Nec iis aſſentior qui Accurſ. ſecuti, teſtamenti factionem ſic apud Papin. interpretantur quaſi Papinianus contenderit, jus teſtamentorum faciendorum, tribui jure politico & legibus. Nihil enim aliud apud Papin. quæritur quam teſtamenti factio, non quo iure cuiquam tribuatur, ſed cuius iuris ſit, hoc eſt, quo iure fiant teſtamenta, publicone aut priuato, publicéne an priuatim: ſic quærimus magiſtratuum creatio, conſecratio, aut adoptio cuius iuris ſit, hoc eſt, quo iure creentur magiſtratus, res conſecrentur, adoptiones fiant. Eſt igitur priuati juris, non publici, teſtamenti factio. Et licet legibus ea recte tribui dicatur, male tamen vitioſeque habito alicuius priuati iuris reſpectu, tribui publico iure eadem exiſtimatur. Lege enim regia ius publicum penitus ſublatum in principem conſtat tranſlatum eſſe, & per conſequens omnem abolitam publici priuatique iuris antiquam differentiam. Igitur non publico, ſed ciuili, hoc eſt, priuato iure tribus faciendi teſtamenti ius & poteſtas ſolet. Et hoc quidem toties dicendum eſt quoties priuato iuri publicum ius opponitur, quod ante legem regiam perpetuo fieri ſolebat. At poſtquam lex eſſet lata regia quod ante eam regem priuatum dicebatur, hoc tunc & eſſe, & appellari ius publicum cœpit, quo ſenſu ius publicum accepiſſe viſus eſt Pap. l.15.§.2.ad l.Falc. Et cum ius publicum pactis priuatorum mutari non poſſe ſcriberet idem Papinianus l.38.de pactis, vt paulo ante dictum, non dubium eſt, quin priuatum, hoc eſt, ciuile ius, per publicum intellexerit. Ræu. varior. l.5.c.12.

Pvblici iuris memor, l.5. C.de pignor.

Pvblici Iuris perſecutio in tit.C.de aur.publ.proſecut. Briſſ.

Pvblicvm negotium dicitur omne id, quod ad ciuitatis ſiue municipij cauſam, publicáque bona ſpectat: puta ſi legatus Reipubl.ſit qui legationis cauſa quid impendit, leg.7. §.1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. Item ſi quid in publica prata, paſcua, & agros vectigales, theatra, ſtadia, balnea, portas, muros, pomœria, & ſi quæ ſunt alia, ſumptuum factum creditúmve ſit, dict. leg.7. §.vniuerſitatis. Inſt.de rer.diuiſ. Item ſi quid tributi, vectigalis, aut alterius rei ad Remp. & ciuitatem illam ſpectantis gratia fecit, aut expendit, aut locatum conductúmve habet: vide Gœdd.ad l.bona ciuitatis 15.n.3. ff.de verb.ſig.

Pvblicvm munus, nec ad magiſtratum (quia ille honor eſt, l. cum muneris, ff. de mun. & honor.) nec ad onera refertur, quæ poſſeſſionibus aut patrimonio indicuntur, l.his omnibus in pr.ff.de vacat.mun. Ergo ea tantummodo, quæ extra ordinem ſunt, reſpicit, l.hi qui, eo.tit. Vide item Inſt. de excuſ. rut.in prin. Spieg.

Pvblicvm teſtimonium, quod coram multis fit, C. de cuſtod. reor. l.ſi quis.

Pvblicvs lacus. Vide lacus.

Pvblicvm etiam pro carcere accipitur, vt apud Plaut. Vereor, ne hac nocte adueniens, publico excipiat, id eſt, in carcerem trudat. Brech in l.qui neque, ff.de verb. & rer.ſign.

Pvdicitia, à pudore dicta videtur: vt pudica non ſit, quam non pudet. Hæc velut regina in virtutibus fœminæ eſt, quin & inſtar eſt omnium. Vlp.de iniur. l.ſed eſt quæſtionis, ad fin. Si quis, inquit, tam fœminam quam maſculum, ſiue ingenuos, ſiue libertinos impudicos facere attentauerit, iniuriarum tenebitur, ſed & ſi ſerui pudicitia attentata fuerit, iniuriarum actio locum habet. Spieg.

Pvdicitiæ præmium eſt donatio viri in vxorem, ait Goth. l.24. C.de donat.int.vir.& vxor.

Pvdor, ab Ariſtotele definitur dolor, ſeu perturbatio animi, de iis quæ dedecus videntur inferre. Et omnia reſpicit tempora præſens, præteritum, futurum, poſſibile. Nec ſolum pudor eſt de ipſo dedecore, ſed de periculo etiam ne admittas tale quid, vnde adiiſſe turpitudinis periculum videare. Sane mos vetuſtatis antiquæ, longe pulcherrimus, ex l.ſed ſi hac, ff.de in ius voc.colligitur: quo magna antiquorum integritas relucet: qui cum venderent ancillas virgines cauere ſolebant, vt ſaluus ſit eis pudor, ne proſtituantur. Et hinc emerſit pactum Immiſſionis manus, quod poteſt venditor manus inicere, & libertam proſtitutam abducere, l.penul.C.ſi mancip.ita ven. ne proſtit. Porro, Donatus ait, Pudorem eſſe male facti: verecundiam, recti & honeſti. Vlp. in l.quæ omnia, ff.de procur.eleganter reſpondit: Ferendus eſt, pudorem ſuum purgans. Homer. Iliad. o. pudorem ingens addere calcar ad fortiter agendum indicat. Adi Chiliad. Eraſ. Spieg.

Pvdor pro exiſtimatione, dignitate, &, vt vulgo loquimur, reputatione in l.20.ff.de his qui not.infam. l.25.ff.de procur.l.1. §.item aut per ſemetipſum, iunctis vicinis §. & leg.15. §.generaliter, ff.de iniur. Verecundiam etiam dixit Papin. in l.15. ff. de cond. & demonſt. ſic pudor oneratur, l.ob hæc verba, ff.de his qui not.infam. Et contra pudori parcitur, l.paterfam.28.ff. de reb.auth.iud.poſſid. Briſſ.

Pvella pacta. Vide pacta puella.

Pvella pro muliere, quæ iam duobus nupſerat, & tertio nuptura erat, in l.vxor.41. §.teſt. ff.de l.3.nimirum quia in poteſtate patris tamdiu erat, poſt vero ſui iuris facta fuerat. Prat.

Pver in l.36.de ſtatu liber.impuberem filium ſignificat. Prat.

Pveri vocabulum Latini à Græco παῖς formauerunt, quo ſignificant domeſticos ſeruos, præſertim tabellarios: credo quod non niſi pueris & in iuuenili ætate conſtitutis qui pedibus valerent, vti poterant ad eam rem. Ideo apud Ciceronem ſæpiſſime legitur: Pueri tui mihi à te literas reddiderunt. Quandoquidem etiam pro liberis vſurpant poetæ. Horat. Pueróſque Ledæ, id eſt, Caſtorem & Pollucem & pueros pro filiis dixit Græca conſuetudine, vt notat Porphyrius. Et Terentius in Andria: Puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa cautio eſt. Aut

eſt. Aut diuinat (inquit ibi Donatus) aut puerum quolibet etiam ſexu ſobolem, hoc eſt, fœtum poſuit, vt Græci puerum τυἱὸν & Homerus: Πριάμοιο τεκὼν.. Vnde Paulus in l.204.ff. de verb.ſig. Pueri appellatio tres ſignificationes habet: Vnam, cum omnes ſeruos pueros appellamus. Alteram, cum puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam, cum ætatem puerilem demonſtramus. Connan.lib.10.c.1.nu.1.&c. Vide etiam Brech.in l.pueri appellatio, ff.de verb.& rer.ſignif.

PVERI appellatione etiam puella ſignificatur, non imitatione modo Græci ſermonis, ſed & quod maſculino ſexu fœmininum alias quoque ſemper comprehenditur, l.161. in fin. ff.de verb.oblig. Argumentum etiam huius ſignificationis illud adfert Paulus, quod & recentes ex partu fœminas puerperas Latini vocant. Terent. Andria. Non imperaſti coram quid opus eſſet facto puerperæ. Vbi vide Donatum, Senec.lib.de benefi. cap.35. Sed æger filius, ſed vxor puerpera tenet. Sueton. in Calig.c.8. Qualiſcunque partus ait, ſine ſexus diſcrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam puellas pueras ſicut & pueros puellos dictitarent. Iuuenal. Satyra 6.

Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.

Auſon.in Eidylliis.

Hinc illud quod legi imos Lucina labores.
Prauenit, & grauidos ſenſit ſubrepere nixus
Ante expectatum feſtina puerpera votum.

Gell.quoque libr.12.c.1. puerperam ait dici, quæ recens enixa eſt. Priſc.quoque lib.6. Puer pueri, cuius fœmininum dicebant antiquiſſimi: vnde & puerpera dicitur, quæ puerum vel pueram parit, id eſt, puellam, quod eſt diminutiuum pueræ. Ita puerperam accipe in l.14. §.puerperam, ff.de ædil.edict.Briſſ.

PVERI regij apud Macedonias vocabantur Principum liberi, ad miniſterium electi Regis. Liuius.

PVERI prætoris edicto poſtulare prohibentur, l.1. §.pueritiam, ff.de poſtul. vbi puer ex materia ſubiecta cenſebitur, qui decem & ſeptem annos nondum compleuit. Prat.

PVERO vel puellæ ſi alimenta legata ſint ad pubertatem ſcilicet plenam ali debent, l.Mela, ff.de alimen.legat. Pubertas autem plena quæ ſit: vide ſupra pubertas plena. Prat.

PVERVM caſtrare. Vlp. Et ſi puerum, ait, quis caſtrauerit. & precioſiorem fecerit: Viuianus ſcribit, ceſſare Aquiliam.

PVERIS legatis, puellæ etiam debentur. Id non æque in puellis dicendum eſt, autor Modeſtinus de leg.3. Spieg.

PVERITIA, quæ & pupillaris ætas dicitur, pars eſt infantiæ, hæc certum finem habet in annum ſeptimum quo plene abſoluitur integritas loquendi. Altera pueritiæ pars finem habet in annum 14. in mare, & 12. in fœmina. Cujac.ad l.2. in princip. ff. de excuſat.

PVERITIAM. Vlp. vocat minorẽ annis decem & ſeptem. Quam ætatem ad procedendum in publicum moderatam nuncupat, l.1. ff.de poſtul. Prat.

PVERPERÆ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt, c.puberes, de deſponſ.impub. Io.Bellon. Etymol. Gell. lib.12.c.1. puerperam ait dici, quæ recens enixa eſt. Vnde Plaut.in Amphitr. Omnis erit quæ peperit puerpera.

PVERPERAE appellatio etiam ad eam refertur, quæ puellam enixa eſt: etiãſi à puero puerpera dicta ſit Gœd.ad l.163.§.1.n.1.

PVGIL Latine, Athleta Græce, qui artem pugnandi nouit, l.qua actione, §.ſi quis in colluctatione, ff.ad leg. Aquil. Spieg.

PVGILLARES, dicuntur tabulæ de ligno ſiue alia materia ceratæ, in quibus ſtylo ſcribitur, Plin. ex authoritate Homeri aſſerit, pugillarium vſum fuiſſe ante tempora Trojana. Paul. l.in commodato, ff.commo. igitur inquit, ſi pugillares mihi commodaſti, vt debitor mihi caueret: non recte facies, importune repetendo. Alfen. in l.6. ff.de ſupell.legat. Sed nec pugillares & codices in ſupellectili ſunt. Dictæ autem videntur, vel quod pugno comprehendi poſſint: vel à pungendo: quod ſtylo in his pungendo ſcriberetur. Dicuntur & pugillaria, & Pugillar ſingulariter apud Auſonium. Prat.

PVGNANS cum beſtiis, ceu notatus infamia, poſtulare non poteſt, l.1.§.beſtias, ff.de poſtul. Spieg.

PVGNIS ac calcibus pro omni contumeliæ genere: Vide Eraſ. in Chiliad.

PVLLVS quorumcunq; animalium fœtus. Quinetiam arborum atque plantatum pullos dicimus gl.in l.obligationem fere, §. placet, ff.de actionibus & oblig. Spieg.

PVLMENTARIVM, à pulmento dicitur. Eſt autem cibus ſolidior vtcunque, ſiue ex aquatilibus, ſiue terreſtribus fiat. Paul. de fund.inſtruct. l.cum de lanionis, Sine his, ſcil. patinis & cacabis, palmentarium coqui non poteſt. Apud Vlp. in l.quæſitum §.Trebatius, de fundo inſtruct. Accurſius pulmentaria, farina ordei interpretatur, quum cibaria intelligat, Vlp. admodum pultis facta. Pulte autem, non pane, longo tempore vixiſſe Romanos, manifeſtum: quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur: autor Plinius cap.8.lib.18. Spieg. Adde Forcat. in ſuo penu iuris ciuilis c.23.& Prat.

PVLSARE interdum eſt lædere, violare contumeliis ac damnis afficere, in l.2.§.plane, ff.vbi quis ager. Briſſ.

PVLSARE & verberare Ofilius ſic diſtinguit, vt hoc ſit cum dolore cædere, illud vero ſine dolore, l.5. §.1. ff.de iniur. Quod cur dixerit in hac lege Iureconſultus, exponit Alciat. Hoc tamen non frequenter obſeruatur. Cic.Verr.7. Videtis pendere alios ex arbore, pulſari autem alios ac verberari. Et in eadem: Sex lictores circumſiſtunt valentiſſimi & ad pulſandos verberandoſque homines exercitatiſſimi. Itaque videndum ne hæc verior ſit differentia Vallæ, vt verberare proprie ſit, cum verbere aut flagello cædere: Pulſare cum graui & vehementi ictu, vt hoc generalius ſit, & ad quoduis teli genus pertineat, ſiue gladiis, ſiue lapidibus quis vſus eſſe dicetur, ſiue ſcipionibus & baculis, ſiue etiam pugnis. Prat.

PVLSARI pro conueniri, in iudicium vocari. Vlpian. l.11. §.10. ff.de inter.in iur. Qui interrogatus reſponderit, ſic tenetur quaſi ex contractu obligatus, pro quo pulſabitur. Cic.Verr.5. Pro decuma cum pulſatus à Venerio eſſet dedit. H. S. ſexdecim millia. Sic l.2.§.item ſi ff.de iud. Aut erit in poteſtate cuiuſque pulſando eos, ſubiicere ipſos iuriſdictioni, dum ſe vindicant. Hinc ad ſolutionem pulſari in l.vnic. Cod. de prohib. pec. ſequeſt. quæ in C.Theod dicitur ſolutioni ſuccumbere. Prat.

PVLSATIO pudoris. Paul. lib.4. ſent.tit.5.

PVLVERATICVM & pulueratica in conſt. Theod. & Valent. apud Frontinum extat, honorarium, quod quaſi pro labore & puluere agrimenſoribus datur. Quo nomine etiam à præſidibus ſingulas prouinciæ ciuitates obeuntibus prouinciales exigebantur, ſed abolitum eſt Nou. Leonis & Maiorani decurialibus de quo intellexit Caſſiod. lib.12. var. dum ait, Pulueratica quoque iudicis funditus amputantes, trium tantum etiam dierum præſidibus annonas præberi, ſecundum vetera inſtituta decernimus. Sic pulueratici nomine bini ſolidi dantur ſeruis, qui ſe militiæ offerunt, in l.16. C.Th.de tyronib. Prat.

PVNCTA. quot puncta notarij, tot meorum ſunt damna temporum. Hieronym. epiſt.3.

PVNCTI ſolatium l.laudabile, C.de aduoc.diu. jud. quid ſit varie quæritur à ICtis. Alij enim puncta conſequi ſolatia, alij punctos conſequi ſolatia habent: alij, & ij quidem frequentiores, & (vt arbitratur Cujac.) veriores puncti ſolatium. Vult igitur Impp. patronos, qui fiſci cauſas defendunt in foro præf. prætorio, Kal. Ianuariis inter comites conſiſtorianos de manu ſua puncti conſequi ſolatium. Baſilica (vt idem Cujac.13. obſer.2. refert) conſequi τὸ pactum. An igitur potius pacti ſolatium, id eſt, vt ait l.iubemus pro tempore, & l.petitiones. C. eod.tit. quod communi conſenſu, ſiue communi placito & cõuentione totius collegij aduocatorum patronis fiſci conſtitutum eſt aut ſi mauis, pacta ſolatia. Prat.

PVNCTORVM in diſtinguendis ſenſibus vtilitas & neceſſitas, quidve erroris ob male punctatam ſcientiam, in l.ob æs, C.de præd.min. euenerat, ab Alc. lib.diſpunct.4. c.5. indicatur.

PVNCTVM temporis, id eſt, ſpatium breuiſſimum. Cic. Philipp. Attende pauliſper, cogitationémque ſobrij hominis ad temporis punctum ſuſcipe. Apud Mathematicos enim punctum indiuiſibilis quædam pars eſt lineæ, ob incomprehenſibilem ſui breuitatem, nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodo ſignum protractum, vt Euclid. ſcribit, lineam conficiens, &c. Grammaticum punctum, quandóque eſſe loco copulæ, oſtendit Bart.in l.cum duobus, §.ſi in coeunda, ff.pro ſocio. Alc. li. 4 de verb.ſignif. indicat prouerbialem apud Iurecoſſ. verſum. Ob ſolum punctum caruit Robertus Aſello. Ortum ex hiſtoria, quam vt idem refert, Albericus in hac dictione recenſet. Quamuis illa deſideratur in editione Papienſi, quæ fœde ſcatet mendis: & interim etiam ſi illis careret, adulterina videri poteſt. Alciatus autem refert his verbis: Robertus, inquit, opulenti ſacerdotij, cui Aſinus nomen, ut vocant, Abbas, erat, cæterum auarus & inhoſpitalis: quapropter carmen, quod pro foribus monaſterij præſcriptum erat, commutato puncto inuertit. Porta patens eſto, nulli claudaris honeſto: Id cum Põt. Rom. reſciuiſſet, ſacerdotio hominem priuauit: vnde in fabulam vulgi tranſiit, prouerbialéque carmen natum, de modico momento rem magnam amittentibus. Punctus autem ſuffragium ſiue fauor, quoniam veteres ſuffragia non ferebant, ſed puncto notabant. Vnde Expuncti dicebantur viles, eiecti, ſiue fauore priuati. Spieg.

PVPILLARES vſuræ quænam ſint, vide l.7.§.10.ff.de adminiſt. tutor. l.1. & tot.tit. C.de vſur.pupill.

PVPILLARIS ætas decimoquarto anno terminatur l.16. ff.de jur.fiſc. l.7. C.de impub. l.3.C.de præſcript.30.annor.§.1. Inſtitut. Quib.modis tut.finitur. Eius tres gradus facit Theoph. in §.pupillus. Inſt.de inut.ſtip. infantiam, id eſt, nec dum fandi potentem ætatem: proximam infantiæ, quæ iam fandi poteſtatem conſecuta eſt: & proximam pubertati, quæ proxime pubertatem accedit. Prat.ex Briſſ.

PVPILLARIS ſubſtitutio, eſt quæ fit liberis impuberibus in poteſtate poſitis in eum caſum, quo ante pubertatis annos deceſſerint, l.1.ff.de vul.& pupil. Inſt.de pupil.ſubſtit. Eodémque modo pupillares tabulas accipe quas etiam pupillare teſtamentum & impuberis filij teſtamentum Iureconſulti vocant.

l.34.§.ſi coniunctim,ff.de leg.1.l.8. §.ſed neque impuberis, ff. de inoff. l.2. §.interdum, l.10. §.ſi ex l.20. l.38.in fin.l.43.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.Briſſ.& Prat.

Pvpilli in rub.C.vbi pupil.educat.deb.dicuntur parte orbati.

Pvpillvs eſt, ait Pomp.qui cum impubes eſt, deſiit in patris poteſtate eſſe,aut morte aut emancipatione, l.239.de verb.ſig. Pupillus pro impubere, qui in patris poteſtate eſt: nam à Pupus diminutum nomen eſt, Cui.in l.141.§.1.de verb.oblig.Pupillus licet ex quo fari cœperit,recte ſtipulari poteſt: tamen ſi in parentis poteſtate eſt, ne autore quidem patre obligatur, Cicer.de inuent.2.Quidam pupillum hæredem fecit. pupillus autem ante mortuus eſt, quam in ſuam tutelam veniret Item: Patet enim & ſibi & filio dum is pupillus eſſet, teſtamentum ſcripſit& multa deinceps.Vlp.in l.1.ff.ne vis fiat ei qui in poſ miſ. Pupillum,inquit,cum debemus accipere, qui doli capax non eſt. Idem in l.more,ff.de acquir.vel omit.hæred.Pupillus inquit,qui in alterius poteſtate eſt. Paul.in l.pupil. ff.eod.tit. Pupillus ait, eſt, cuius neque ſcire neque decernere talis ætas poteſt,non magis quam furioſus.Prat.

Pvpillvs non tantum ætatem ſignificat, ſed & conditionem eius,qui ante pubertatem deſiit eſſe in poteſtate patris,& cœpit eſſe in poteſtate tutoris.Cuiac.ad l.2.circ.med.ff.de excuſat.

Pvpillvs de quo dubium non eſt quin rerum ſuarum ſit dominus, per ſe ſolus ſine auctoritate tutoris rem ſuam alienare non poteſt:tutor autem de quo etiam dubium non eſt quod rerum pupillarium reuera dominus non ſit,res pupillares alienare poteſt.Vult.in comm.ad §.fin.Inſt.quib.alien.licet vel non.

Pvpillvs dicitur proximus pubertati, quando exceſſit decimum annum cum ſex menſibus. Pupilla vero,quando nonum annum,& dimidium decimi.gl.eſt not. licet vulgata, in §. pupillus in verb.proximus.Inſt.de inut.ſtip.& ſimilis gl.in l.1.in gl.vlt.poſt princip.ff.de nouat.& ibi Bart.in 2.col.verſic.vero ad verſiculum Illud &c.late tractat. Sed hæc proc.in ciuilibus. In criminalibus vero,ad hoc vt pupillus dicatur proximus pubertati,vt poſſit puniri,debet ſolum diſtare à pubertate per ſex menſes,ita ſing.Bald. in l.excipiuntur, per illum text.vbi etiã Ludo, ff.ad Syllan.& videtur ſenſiſſe.Bart.in loco præallegato dum reſpondet ad l.vlt.§.penult.ff.de lib.hom.exhib. & iſtam limitationem pro ſingula. commendat. Iaſ.in aut. ſacramenta puberum, in 4.col.verſ.ſequitur in text.C.ſi adu.vendi.& in l. properandum,§.1.in 2.not. C.de iudic. vbi alio modo limitat, quando malitia ſuppleret ætatem:iunctis his quæ late & ſubtiliter tradit Soc.in l.1.§.1.in 1.& 2.col. ff.de acqu.poſſ.& Alex. in add.Bart.in d.l.1.de nou.Cotta.

Pvpillvs contrahens an ſine tutoris autoritate natura obligetur: vide Corraſ.6.Miſc.22.nu.1.

Pvpillvs non eſt qui adhuc in vtero eſt, quia pupillus refertur ad ætatem hominis, qui autem in vtero eſt, adhuc homo non eſt,quia nec dum animal eſt,l.1.§.3.ff.vnde cogna.

Pvppæ ſimulacra quædam erant ſeu imagines,puellarum forma & amictu inſignitæ, quæ maxime ſunt in deliciis puellis: Antiqui autem puppam appellabant, quam nos hodie puellam,& puppum puerum.Perſius Satyr.2.

Dicite Pontifices: in ſacris quid facit aurum.
Nempe hoc,quod Veneri donata à virgine puppa.

Puellæ etenim cum nuptias capeſſere vellent,aut virginitatem eiurare. Veneri in templo puppas dicabant, quemadmodum pueris mos erat cum ex pueritia excederent, laribus diiſque familiaribus & domeſticis bullam ſuſpendere: vnde ipſe Perſius Satyr.1.

Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit.

De puppa ſic Mart.Epigr.lib.4.de Cærelia & Gellia,

Dicit ſe vetulam cum ſit Cærelia puppa,
Puppam ſe dicit Gellia,cum ſit anus.

Brech.& Gœdd.in l.non eſt pupillus 161.ff.de verb.& rer.ſign.

Pvra à nuptiis, per ironiam dicitur impudica: quod citra nuptias copiam ſui faceret.

Pvra charta ſcriptæ opponitur l.32.§.quod tamen de leg.3.

Pvra haſta, ſiue puræ haſtæ, quibus iuuenes præmij ergo donabantur. Seru.in 6. Æneid.interpretatur ſine ferro,à Zonara δόρατα ἀσίδηρα vocantur.Prat.

Pvra lanx cælatæ opponitur in l.6.ff.de rei vindic.vt & argentum purum,id eſt,ſine emblematis cælato aduerſum facit.Cic. 6.in Ver.Cœnabat,ait,apud eum: Argentum illi cæterum purum adpoſuerat, & poſt ei negotium dedit, vt quicquid Haluntii eſſet argenti cælati, aut ſi quid eſſet Corinthiorum, vt omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. Et alio loco, Ne quem putetis ſine maximo dolore argentum cælatum domo quod alter eriperet protuliſſe,omnia deferuntur.Cibiratæ fratres vocantur. Pauca improbant: quæ probarunt,his cruſtæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini excuſſis delitiis cum argento puro domum reuerterunt. Plin.lib.21. capit.3. de lemniſcis, Puri diu fuere: cælare primus eos inſtituit P.Claudius. Atque ita magis eſt, vt purum argentum apud Plin. libr. 3.epiſt.1. interpretemur, quam quo Catanæus vir doctiſſimus expoſuit modo Briſſ.& Prat.

Pvra libertas dicitur,quæ pure data eſt,in l.59.§.§.1.de man. teſt.

Pvra obligatio, præſens dicitur,quæ neque diem,neque conditionem habet,§.omnis. Inſt.de verb.oblig cum aliis ſimilib. Plane in l.5.ff.de ſolut. Pura obligatio eſt, quæ ſine ſatiſdatione eſt,cui fideiuſſor vel pignus non acceſſit.Briſſ.

Pvra ſtipulatio dicitur,cui neque dies, neque conditio adiecta eſt:Ideoque confeſtim ex ea & debetur & peti poteſt,vt docet Imp.§.2.Inſt.de verb.oblig.Prat.

Pvra ſubſtantia dicitur, deducto ære alieno l.iubemus, Cod.de repud.Spieg.

Pvra toga,quæ à Cicerone dicitur ἀπόρφυρος, id eſt, ſine purpura,& πλαίσιον, id eſt,iuſtam dici à Plutarcho, Bayfius annotauit. Spieg.

Pvra vaſa, apud Colum. lib.12.c.4.& c.28.in fin.ea accipienda ſunt,in quæ nihil quicquam infuſum eſt alias dicuntur ea,quæ ſunt ſine emblemate,cælatura,aut incruſtatione. Paul. in l.ſi l.ſi rem de rei vind. Quamuis & in vaſis occurrat difficultas, vitum pura,aut cælata ſint,dici oporteat.Spieg.Prat.

Pvre & ſub exceptione opponuntur in l.ſi proprietarius in fin. ff.de dam.infect Polyb.l.1.Briſſ.

Pvre,pro ſimpliciter & abſolute.Paulus in l.3.de doli mali except.in princ.Pure mihi decem debes, ea tibi ſub conditione legaui.Spieg.

Pvre in l.8.de aut.tut.eſt ſine die & conditione.

Pvre ſtipulatus in l.138.§.fi.de ver.obl.dicitur,qui aliquid ſimpliciter ſtipulatus eſt,non adiecto eo,vtrum voluerit.Briſſ.

Pvrgare,eſt & ſe excuſare,& innocentiam ſuam oſtendere,l. is qui reus, ff.de publ.iud.l.vl.de acqu.rer.dom.cum ſimilibus Purgare officium ſeruorum ſuorum, apud Calliſtratum 2. ad Silan. Item purgare prouinciam malis hominibus l.præſes,ff. de offic.præſ.Spieg.

Pvrgare multa ſignificat.Purgare moram,emendare,l.8.l.14. ff.de nouat.l.73.§.fin.l.91.§.ſequitur.ff.de verb.oblig.Tunc autem debitor moram purgare dicitur cum interpellatus aliquando dare noluit,poſtea tamen debitum offert. Quo facto proprie atque vſitate Purgare moram,eluere,emendare, delere dicitur. Donellus de mora purgare exiſtimationem, l.1.ſ. quoties, ff.de iniur.Purgare innocentiam leg.22. ff.de iur.fiſc. Purgare pudorem l.23.ff.de procur.Briſſ.

Pvrgare riuum,fontem,l.1. §.deinde,ff.de fonte.Briſſ.

Pvrgare in edicto prætoris de via publica eſt ad libramentum proprium redigere,ſublato eo quod ſuper eam eſſet,l.1.ff. de via public. Alias immundum tollere ſignificat,l.1.ff.de riu. In iudiciis pro diluere crimen & excuſare vſurpatur, l.qui reus,15.de public.iud.

Pvrgare ſe ſolebant olim ſuſpecti de crimine: alias duello c.2.de purgatio, vulg.Alias aqua frigida vel feruente,in quam nudi mittebantur,c.ex tuarum.De purgatio.Canoni Alias ferro candenti,vt vocat c.fin de purgat.vulg.vel igneto,vt rectius in c.Mennem.2.qu.5. Et quanquam exemplum duelli legatur de Dauide & Goliath 1.Reg.17. non admittitur tamen hodie talis monomachia, l.1. Cod.de gladiato, c.2.de purgat. vulga. Quum enim iſtis cruciatuum afflictionibus Deus tentaretur, merito fuerint abrogatæ: & introducta eſt purgandi formula talis, vt delatus apud Magiſtratum adhibeat ſeptem, vel pro qualitate rei pauciores, qui teſtimonium innocentiæ illius ideo præſtare poſſunt,quia & fide ſint digni, & propter vicinitatem compertam habere poſſint veritatem, cap. ex tuarum, &c.cum dilectus,de purgat.canon. Tum ipſe ſuſpectus iurabit ſe tale crimen non admiſiſſe, quod obiicitur. Compurgatores autem iurabunt,ſe credere,quod principalis iurans dicat veritatem c.de teſtib.& c.vlt.de purgat.canon.Old.Prat.

Pvrgare fructus, interpretatur Cuiacius putare, apud Papin. in l.liberto,§.qui aliena.ff.de neg.geſt. Qui aliena inquit, negocia gerit,vſuras præſtare cogitur:eius ſcilicet pecuniæ, quæ purgatis neceſſariis ſumptibus ſupereſt. Eodem ſenſu purgata raciocinia,id eſt putata legimus, l.pen. in fin. Cod.de bon. proſcr. Suet.in Caligula. Decimo quoque die numerum puniendorum ex cuſtodia ſubſcribens rationem ſe purgare dicebat,id Græcis eſt ἐκκαθαίρειν λογισμὸν Prat.

Pvrgatio canonica. Infamati ex delicto, qui conuinci non poſſunt, debent compelli purgatione canonica, quæ eſt innocentiæ oſtenſio. Dicta canonica, quod canonib. inſtituta, inventaque ſit.Sebaſtian.Brantius in expoſit.titulorum.

Pvrgatio vulgaris. Purgatio vulgaris eſt oſtenſio innocentiæ, vulgo introducta, prohibitaque, quod hac tentatur Deus, multotienſque per eam condemnetur abſoluendus. Anchar.

Pvrgationis iuriſdictio,eſt imperij meri,de quo latius.Spec. tit.de iuriſdict.omn.ind. [c.22.quem vide.&c.

Pvrificationis ritus quis fuerit, explicat Cælius libr.11.

Pvrvm,cui nihil eſt admixtum, l.in his, ff.de ſolut.l.librorum, §.chartis,de leg.Spieg.

Pvrvm iudicium, cui adiecta non eſt exceptio. Cicero de inuen.libr.2. Agit is cui manus præciſa eſt,iniuriarum. Poſtulat is, qui cum agitur, à Prætore exceptionem, extra quam in reum capitis præiudicium fiat. Hic qui agit, iudicium purum

rum poſtulat: ille qui cum agitur, exceptionem addi ait oportere. Hot. Prat.

PVRVM eſt, quod ſine die, ſine conditione debetur: vide Graſ. lib. ſent. §. legitima quæ 58. Godofr. ad l. ſcimus 36. §. 1. Cod. de inoffic. teſtam.

PVRVM putum, pro prorſus, ac vere, quaſi dicas ipſiſſimum eſt ea dictum forma, qua Iureconſulti dicunt, Sarta tecta: vide Eraſm. in Chiliad. Spieg.

PVRVS honor, qui extra adminiſtrationem eſt. Aut. vt ordin. Præfecturæ, in princ. collat. vide Spieg. Prat.

PVRVS locus interdum inædificato opponitur, l. vlt. ff. de pign. act. Quo ſenſu & pura loca Varro lib. 4. de ling. lat. areas in vrbe appellari ſcripſit. Interdum religioſo, id eſt ei loco, in quem mortuus illatus eſt: Itaque purus locus definitur qui neque ſacer, neque ſanctus, neque religioſus eſt, ſed ab omnibus huiuſmodi nominibus vacat, & profani iuris eſt, l. 2. §. prætor, ff. de relig. l. 2. l. 6. l. 9. C. eo. tit. l. 1. §. hoc autem, ff. de mort. infer. l. 6. §. ſi quis in communem, ff. comm. diuid. l. 73. ff. de contrah. empt. §. religioſum, Inſtit. de rer. diuiſ. Ita purum monumentum accipio in l. 5. in fin. ff. de religioſ. l. 5. §. conceſſa, ff. de don. int. vir. Prat.

PVRVS putus ſycophanta, hoc eſt, merus, in quo nihil probitatis eſt, ex omni vitio concretus: qualis delator & calumniator eſſe debet.

PVRPVRAE appellatione, omnis generis purpuram contineri puto, inquit Vlpian. de leg. 3. Idem ait, Purpuræ appellatione coccum non continebitur. Quod ſi verum eſt, non prorſus eadem ſentire videbitur Matthæus de veſte, qua induerunt perfidi Iudæi Seruatorem noſtrum, cum Marco & Ioanne: de quo latius diſſerit Baifius c. 3. in de re Veſtiar. Quære Coccina veſtimenta. Purpura ſiquidem vt fatentur omnes, piſcis eſt è concharum genere, qui florem illum tingendis veſtibus expetitum in mediis faucibus habet.

PVRPVRA interdum pro magiſtratibus ponitur: quorum olim inſigne erat apud Romanos, vt & poſt amiſſam libertatem, cum Imperatorum tum Regum permanſit, l. 1. C. null. lic. inſr. libr. 11. in veſtib. Chlamydib. & l. 1. C. quæ res vendi non poſſ. l. pen. C. de Conſ. lib. 12. Purpurati autem hi, qui apud Principes dignitate antecellabant, dicebantur. Nam illis Purpuræ vſus concedebatur: Vide Bart. in l. ſi quis nauiculam, C. de murileg. lib. 11. Spieg. Prat.

PVRPVRÆ venditio quibus prohibita fuerit, & qui vendere vel mercari verentur ex conſtitutione Grat. Valer. & Theodoſ. liquet, quæ eſt huiuſmodi. Comparandi ſerici facultatem, omnibus ſicut iam præceptum eſt, præter comitem commerciorum, etiam nunc iubemus auferri. Erat enim harum rerum mercaturis quidam præpoſitus à principe qui comes Commerciorum appellatur. Hoc autem erat quod Serici, vt nec purpuræ conceſſus erat priuatis vſus, ac ne quidem huius tingendæ aut vendendæ facultas data. Ita enim iidem Imperatores alia ſua conſtitutione. Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ vel in ſerico, vel in lana, quæ blatea, vel Oxoblapta atque hyacinthina dicitur facultatem nullus poſſit habere priuatus. Sin autem aliquis ſupradicti muricis vellus vendiderit, fortunarum ſuarum: & capitis ſciat ſe ſubiturum eſſe diſcrimen Vellus muricis appellat lanam infectam murice. Blateum autem dicitur purpureum. Nam quod Eutropius dicit in Nerone retibus aureis piſcabatur, quæ blateis funibus extrahebat: Sueton. ita: Piſcatus eſt reti aurato, purpura coccóque funibus nexis, &c. Oxoblapta vero quæ dicantur, vide ſupra Oxoblapta, &c. Connan. lib. 7. c. 7. n. 1. & Cuiac. 12. obſ. 34.

PVRPVRA Tyria rubea eſt, quam Tyrus inſula procreat. Vitruu. lib. 7. c. 13. Plin. lib. 5. cap. 19. quorum hic quoque nobiliſſimam Tyriam appellat. Vnde Imp. §. 34. Inſt. de act. Si quis, ait, generaliter purpuram ſtipulatus ſit, deinde ſpecialiter Tyriam petat, plus petere intelligitur. Prat.

PVRPVRARII, in l. 7. Cod. de excuſ. mun. negociatores purpuræ πραγματευταὶ τῆς ὀξύφυι τῆς πορφύρας. Spieg. Prat.

PVSILLA pecunia. Vlp. de pecul. l. depoſiti. peculium, ait, dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſiue puſillum patrimonium. Spieg.

PVSVLATVM argentum ſeu puſtulatum dicitur, quod purum putum eſt, & puſula ac igne excoctum, quodque poſtulas autem tumores habet: ſed tamen adhuc infectum, & in maſſa vt noſtri loquuntur, ſic dictum, vt ait Columel. lib. 7. c. 5. à puſula ſeu puſtula, igne ſacro, qui puſtulas paſſim qua depaſcitur, attollit: noménque ex eo habet, quia pus continet. Huius meminit Alfen. l. 31. ff. locati, Veluti quum argentum puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent: aut aurum, vt annuli, Suet. Nerone, Exegit ingenti faſtidio & acerbitate nummum aſperum argentum puſtulatum, aurum obryzum, vt plerique omnem collationem palam recuſarent. Sunt tamen qui hoc in loco poſtulatum legi velint, u, in o, mutando quod ſæpe fit: Alij poſtulatum à poſtulando dici volunt, Iuuenalis autoritate freti: Accipe victori populus quod poſtulat aurum: ſed id quamplurimis non probatur. Prat.

PVTAMEN, dicitur rei alicuius purgamentum. Nam quidquid ex aliqua re projicitur, id putamen appellatur.

PVTARE alium eſſe prætore præ alio. vid. l. 2. ff. vbi quis ager. Sp.

PVTARE pro nihilo, Nihili æſtimare, aut facere. apud Ciceronem haud infrequens.

PVTARE Lex 12. tab. à Modeſt. in l. 25. ff. de ſtatuliberis dicitur, quod ita ſenſiſſe eam ex verbis eius colligitur. Briſſ.

PVTARE quod factum eſt, non eſſe, & ignorare, æquipollent. l. qu. fundum, §. ſeruus, ff. pro empt. Alb.

PVTARE, transfertur etiam ad incorporalia: Vt putare rem dicimus eleganter, pro cogitare de re, & diſputando declarare, quid res ipſa velit. Terent. in Adelph. Mitto maledicta omnia: rem ipſam putemus, *Die ſach erwegen.* Prat.

PVTARE, pro conferre, rationem ſubducere. Sic apud Scæuolam in l. Thais §. Titius, ff. de fideicomm. libert. Putari ratio an debeat. & apud Plaut. in Aulular. Putatur ratio cum argentario. *Die rechnung machen.* Prat. Spieg.

PVTARE, vulgo ſignificat æſtimare, opinari, *Schätzen.* Paul. in l. Neſenn. Apollin. ff. de neg. geſt. Igitur, inquit, in re facti facilius putabo, auiam vel hæredes eius audiendos. Prat.

PVTARE arbores, Græci καθαίρειν vocant. Leontin. apud Caſſiod. libr. 10. γεωπονικῶν μετὰ τὴν καρπολογίαν εὐθέως καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ δένδρα καθαρτέον Prat. Briſſ.

PVTATORIÆ falces, quæ putandis arborum ramis deſeruiunt, apud Paul. lib. 4. ſent. tit. 6. Prat. Briſſ.

PVTARE leg. 12. tab. à Modeſt. in l. 25. ff. de ſtatulib. dicitur, quod ita ſenſiſſe eum ex verbis eius colligitur. Briſſ. Prat.

PVTARI proprie arbores vitéſque dicuntur, l. 1. §. Labeo, ff. de aqua cotid. l. 1. §. ſiue autem ff. de noui operis nunciat. Vnde putator qui arbores puras facit, id eſt, earum ramos ſtringit & amputat l. 31. ff. ad l. Aqu. l. 18 §. de putatoribus, ff. de fun. inſtr. Et apud Paulum lib. 3. ſent. tit. 6. & lib. 5. tit. 23. & apud Plin. lib. 27. c. 8. Putare, inquit Varro lib. 4. ling. Lat. valet purum facere: idcóque antiqui putum purum appellarunt. Feſtus Pompeius lib. 9. Imputatum, ait, nondum purgatum. Putum enim eſt purum. Vnde putare vites, dicimus, hoc eſt, detrahere, quæ impedimento ſunt ad fructum. Gellius lib. 6. c. 5. Putare veteres dixerunt, vacantia ex quáque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile ac ſine vitio videretur, relinquere. Sic námque arbores & vites, & ſic etiam rationes dictæ putari. Briſſ. & Prat.

PVTATI ſumptus, pro deductis apud Papin. de neg. geſt. cum ait, Qui aliena negotia gerit, vſuras præſtare cogitur, eius ſcilicet pecuniæ, quæ putatis neceſſariis ſumptibus ſupereſt. Spieg.

PVTATIO, quæ vulgo in arboribus emundatio, in vitibus reiectio dicitur.

PVTEAL, id eſt, quo puteus operitur, ait Pompon. in leg. 14. cum l. ſeq. ff. de act. empt. & vend. Hot. adde Cuiac. obſ. lib. 11. c. 2. in pr. qui ſimiliter ex dictis Pomponij locis fatetur, puteal. eſſe putei operculum, quod gloſſæ περιστόμιον interpretantur. Et ſubiicit, quod illud veteres etiam ſigillis exornare ſoliti ſint, vt ille Ciceronis locus indicat: Tibi mando putealia ſigillata duo. Vide Cuiac. in ſub. alleg. loco.

PVTEANVM, quod ex puteo eſt: vt aqua puteana. Putearius vero, qui puteos fodit. Spieg.

PVTEOLANOS. Puteolana matre, in l. 1. ad munic. Item fundum Puteolanum, in l. Æmilius. de minoribus Albericus indicat tantum. à Puteolis fit poſſeſſiuum Puteolanus. Puteoli autem vrbs Campaniæ Italicæ, prius Dicæarchia dicta: ob iuſtum imperium, vt c. 14. ſcholiorum meorum in primum lib. dict. & fact. Alphonſi regis annotaui: quibus addi poſſunt ea, quorum à Volaterran. fit mentio in deſcriptione Campaniæ, lib. Geograph. 6. Spieg.

PVTEOS aperire, teſte Rhodig. poſitum eleganter apud Iuriſconſ. pro excauare, in §. fin. l. fluminum & inibi. Puteus apertus, ff. de damn. infect. Spieg.

PVTEVS. Omnis puteus fons non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terra manat, & vſui præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu & ſuperficie ſit, fons tantum dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen non amittat: author D. Auguſtin. Tract. 15. in Euangel. Ioan. Vide Vlpianum in l. vnic. de Fonte. Spiegel. Cuiac. 11. obſeruat. 3.

PVTVM. vide paulo ante, Putari proprie arbores.

P Y

PYCTACIA, in l. actuarij, Cod. de erog. mil. ann. lib. 12. pro breuibus commentariolis accipiuntur, quæ eod. tit. in l. excellentia Breues vocantur, teſte Bud. in anno. prior. Apud Lampridium in Alexandri vita, Pyctacium dicitur album, id eſt, tabella dealbata, in qua nomina iudicum ſelectorum deſcribebantur. Spieg.

PYCTÆ: ſunt pugiles. Quod nomen & ad gallinaceos pugnaces tranſlatum eſt. Idem in l. 2. de his qui notan. infa. Vide, Athletarum nomine.

PYRA dicitur lignorum congeries. Virg. lib. 4. Æneid.

Conſcenditque pyram: dixitq; nouiſſima verba.

Brech. in l. cum in teſtamento. nu. 19. tit. de verb. & rer. ſignif.

Pyrgvs, vocitatur turricula, orca, Fritillus, vaſculum cauitate ſeſſili, in quem tali coniiciebantur, antequam emitterentur in alueolum Hot.

Mitteret in Pyrgum talos.-------

Martial. *Si per me miſit, nil niſi vota facit.*

Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apoll. ad Hecdit. libr. 3.

Pyrgopolynices miles apud Plaut. ſic dictus, quod ſtaturoſus eſſet veluti turris, ædificioſúmq; vertice ſydera lambat, victorioſus, & iactanriculus dictus à πύργος, turris Græcis, πολύ multum, νίκη victoria. Mallem tamen appellari Pyrgopolinicen, quod vi poliorcetica, hoc eſt, oppugnatoria, turris multas per victoriam caperet. Sratius eſt & ſignificantius, quod per victoriam caperet. Sratius eſt & ſignificantius, quod per victoriam multiiugas turmas, & rurmales milites proſterneret, agitaret, obtereret. Pyrgus enim eſt militaris ordo, quadringentos viros complectens. Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apoll. ad Heron. lib. 1.

Pyrrhica, eſt ſimulachrum pugnæ equeſtris, quæ & Troja dicitur, πρύλις & ἱππάσια. Dioni: idque ex Suet. lib. de luſibus pueror. Seruius & Donatus ſcribunt in 5. Æneid. Sed tranſiit etiam vſus Pyrrhicæ in pedeſtris pugnæ ſimulachrum, adhibitis numeris, & concentu muſico. Marius Plot. lib. de metris Pyrrhichius pes à Pyrricha luſus genere nomen accepit: quia hoc ſono milites vſi ſub armis (vt ait ille) per ludum ciunt ſimulachra pugnæ. Ipſa tamen Pyrrhica dicta eſt à Pyrrho Cydoneo, quia primus Cretenſes ſub armis ſaltare ad huius pedis ſonum inſtituit. Alia à Pyrrho Achillis filio, quem primum in tumulo patris ſui armatum honoris gratia ſaltauiſſe dicunt. Ariſtoteles autem Achillem ait huius luſus fuiſſe inuentorem, &c. Ei autem, quod ſupra à Plotio de Pyrrho Cydoneo dictum eſt, conſentit Nicolaus apud Stobæum his verbis: Οἱ δὲ Κρῆτες παῖδας ἀγωνίζοντας κοινῇ, καὶ τὸν ἐνόπλιον πυῤῥίχην ... ... Πύῤῥιχος Κυδωνιάτης χρήσας τὸ γένος. Apud Athen. tamen lib. 14. cap. 12. Pyrrhica proprie ſaltatio eſt: Troia vero ludus puerorum: qui turmarim ſe inuicem ex equis peterent: vnde volunt quidam formatum vulgare Tornamentum, quaſi Troiamentum. Prat. ex Cuiac. 13. obſ. 10.

Pyrrhicarii, vel Purricharij in l. aut damnum, ff. de pœnis, ſunt qui à Græcis πυῤῥιχισταὶ dicuntur, hoc eſt, ſaltatores armati. κορδαξ ſaltatio eſt obſcœna & comica. Bud. in d. l. 2. & l. athletas: de his qui not. infam. Vide & Rhodig. c. 4. lib. 5. Poſtellum de magiſtrat. Athen. c. 22.

Pythavles idem cum aſcaule eſt Brodæ lib. Miſcell. 2. cap. 13. eumque Latine vtricularium vocari exiſtimat.

Pythones qui ſunt, in Canonicis decretis, Rhodig. indicat c. 10. lib. 5. Spieg.

Q

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Quid de ea re fieri placeret de ea re ita cenſuerunt. Notæ, quibus veteres in Senatuſconſultis perſcribendis vtebantur: Vide D. E. R. I. C. Hot.

Q. E. R. E. T. P. I. R. D. T. Q. D. D. P. F. id eſt, Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatorium dabo: teſtibuſque duntaxat decem denuntiandi poteſtatem faciam. Formula ex prætoris magiſtratuſve, qui in prouinciis iuri dicundo præerat, edicto: cuius in lege Fauia de coloniis deducendis in lib. Varr. autor. exemplum extat: Inque eam rem is, qui hac leg. iudicium dederit, teſtibus publice duntaxat in res ſingulas decem denunciandi poteſtatem facito ita vt è repub. fideque ſua videbitur. Hot.

Qva de re, id eſt, quare l. pen. C. de metall.

Qva nominandi caſu non vtimur, niſi in compoſitione: vt aliqua, ſiqua. Quapiam, auferendi caſus eſt. Martian. in l. diui, ff. de adimen. legat. Cum teſtator poſtrema ſcriptura, quapiam ratione motus, peſſimum libertum eſſe adieciſſet. Spieg.

Qva, pro qua ratione, Celſus l. cui ſeruus 25. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſt. Cui ſeruus ipſius ſubſtitutus eſt, ſeruum ſuum adire iuſſit: ſi idcirco fecit, ne legata præſtaret, vtraque præſtabit, & qua heres eſt, & qua omiſſa cauſa teſtamenti poſſidet ex ſubſtitutione hæreditatem. Paul. l. pretia rerum, 63. ff. ad l. Falc. Sed nec ille, qui filium alienum poſſidet, tantum habet, quanti eum patri vendere poteſt: nec expectandum eſt, dum vendat, ſed in præſentia non qua filius alicuius, ſed qua homo æſtimatur Cicero pro partim, vſurpat ad Atticum: Quam expedita conſilia tua, quam euigilata tuis cogitationibus, qua itineris, qua nauigationis, qua congreſſus ſermoniſque cum Cæſare. Noſtri etiam pro Qua ex parte vſurpant. Vlp. l. 1. §. ſi pater, ff. ad Silan. Attamen vbi deceſſit, qua extinctum legatum & libertas eſt, SCto fore locum dicit. Idem l. falſus creditor, 44. in fin. ff. de furt. Plane ſi vſuſfructus meus in eo ſeruo eſſe cœperit, dicendum eſt, furti actionem non extingui, qua fructuarius dominus non eſt. Video etiam pro quatenus poſitum à Iauoleno in l. litus, 112. ff. de verb. ſign. Litus publicum eſt eatenus, qua maxime fluctus exæſtuat. Hot. & Prat.

Qva, antiquo & eleganti docendi genere poni ait Anton. Aug. libr. 2. emend. cap. 2. locoſque indicat, in quibus ea vox reperitur, in Pand. Flor. pro quatenus, qua fine, quia, eo quod, in l. cui ſeruus, ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l. pretia, ff. ad l. Falcid. l. 1. §. ſi pater, ff. de SC. Sillan. l. falſus creditor, in fi. ff. de furt. l. 2. §. creditum, ff. ſi cert. per. l. 1. ff. de Senat. l. item miles ff. de re milit. l. lætus, 2. ff. de verb. ſig. l. ſi reus, ff. de duobus reis, l. vt Alfen. ff. de verbor. ſign. l. fructus, in fin. ff. ſol. mat. l. ſi gemina, ff. ad b. ſuc. cæſ. Prat.

Qva, pro quatenus. Paul. Sed nec ille, qui filium alienũ poſſidet, tantum habet, quanti eum patri vendere poteſt. Sed in præſentia non, qua filius alicuius, ſed qua homo æſtimatur. Spieg.

Qva, aliquando ſignificat, tum, ſiue partim, Bud. ex epiſt. Cic. ad Attic. exemplis demonſtrat. Spieg.

Qva, de re, modo propter quam rem, vt in l. 2. ff. de migrando. Modo pro, de qua agitur: Vide Bud. in annot. prioribus. Spieg. Modo pro, quare, l. pen. C. de metallis. Briſſ.

Qva die, quomodo accipiendum ſit, interpretes tradunt, in l. ſi decem cum petieto, ff. de verb. oblig. Spieg.

Qva fronte poterit hoc deſiderari, id eſt, qua ratione, quo pacto: *Mit vvas fugen oder glimpff?* ac ſi dicar, id quidem imprudentius poſtulabitur. Verba ſunt Papiniani in fin. l. ſi plures, 2. de admin. tut. Notum quid velit ſibi illud. Et qua fronte audebis hæc facere? Sic ext. de appell. cap. qua fronte: Vide Eraſm. in Chil. explicantem, quid ſit, Frontem perfricare. Spieg.

Qva, pro parte, l. 25. ff. ſi quis omiſſa.

Qvadantenvs, vſque ad quandam partem, aliquantulum.

Qvadragesima, vectigalis ſpecies, quæ non rerum venalium, ſed litium ſiue ſummarum, de quibus litigaretur, fuit, vt Suetonius in Caio ſcribit. Prat.

Qvadrangvlvs homo, pro, perfecto, qualem Plato inquit eſſe difficile reperire: Vide Bapt. Pium in 4. Lucretij, & Eraſ. in parœm. Quadratus homo. Prat.

Qvadrans erat, autore Plinio nummulus, qui & Triuncis vel Triunx vocatus eſt, à tribus vnciis.

Qvadrans integer. Vlpia. tit. 24. Quadrans fundi, l. 8. ff. de rei vind. Ex quadrante heres ſcriptus, leg. 17. §. ex quadrante, ff. de dol. mal. & met. except.

Qvadrans, Falcidia dicitur, quia illibatus heredi manere debet. Hic quadrans, ſi liberi ſint inſtituti heredes, non etiam extranei, auctus eſt conſtitutione Iuſtiniani, quæ eſt Nouel. 18. quemadmodum etiam legitima pro numero liberorum, vt ſit triens, aut ſemis, vel etiam dodrans, vt ad eam Nouellam expoſuit Cuiac. Vide Vult. in comm. in prin. Inſt. de lege Falcid. num. 5.

Qvadrans ſumma etiam rationum dicitur, in qua nihil excurrit, & in qua nulla ſunt reliqua: id eſt, cum æqualis eſt ſumma accepti & expenſi: Vide Budæ. libr. 1. de aſſe, & in annot. prior. Spieg.

Qvadrans autem ratitus dicitur, quod vt à Feſto & Plinio ſcribitur, in eo eſſet ſculptæ ratis figura. Igitur ratitus, & rate natus & inſignitus, & ratem habens. Turneb. aduerſ. libr. 20. cap. 31.

Qvadrantal. Lege Amphora. & Alc. in l. vinatia vaſa, ff. de verb. ſign. Dictum autem eſt à quatuor quadra, de quo & Gell. lib. 1. c. 20. Adrian. Iunius animad. lib. 2. c. 7.

Qvadrantariam Quintil. lib. 8. c. 6. mulierem vocat, quoniam vili pretio ſui copiam faceret. Hoc nomen Clodiæ Metelli Celetis vxori impoſitum: vt ex Plutarcho notauit Brod. Miſcell. lib. 3. c. 24.

Qvadratarii, in l. vn. de excu. artif. li. 10. C. qui ſint, ex libello paſſionis beator. Claudij, Caſtorij Nicoſtrati, & Symphoriani, qui arte quadrataria excelluiſſe feruntur. Hic autem vno loco ſcriptum eſt. Et cœperunt artifices quadratarij incidere lapidem ad collyrium columnæ. Et alio loco: Tunc cœperunt in nomine Chriſti cauare conchas, & pegas, & lacus cum ſigillis & canthatis, cum magna tenuitate artis. Et alias: Ab eadem hora cœpit Simplicius omnem artem quadrariam cum ferramento ſuo, ſicut Symphorianus, bene & recte operari. Ex quibus & aliis eiuſdem libelli, quos hic omitto, locis eorum artificum induſtriam in columnis ex marmoreis lapidicinis incidendis, marmoriſque in tenues cruſtas ſecandis, & ſigillis, conchis, canthariſque cauandis, & omnibus argumentis ex marmore aliique lapidibus exprimendis verſatam liquet. Quod enim Sidonij Apollinaris à me ſubiecta verba comprobant, quæ lib. 3. Epiſt. ad Secundum leguntur: Sed vide, ait, vt vitium non faciat in marmore lapicida. Quod factum ſiue ab induſtria, ſeu per incutiam mihi magis quam quadratario liuidus lecto adſcribit. Quadratarii Græcis λιθοξόοι, id eſt, lapidum expolitores, exponuntur, l. 1. C. de excuſat. artif. & in Baſilic. οἱ τοῖς ... λίθοις ... Schard. ex Prat. ex Briſſ.

Qvadratæ lances, l. 19. §. plane, ff. de aur. & arg. legat. l. 50. ff. de furt.

Qvadratvm lapidem, in l. 6. §. pen. ff. ſi ſeru. vindic. interpretor quadrangularem, & in ſpeciem quadratam cæſum, quomodo & zonam quadratam Feſtus lib. 15. interpretatur. Liuius lib. 6. Capitolium quoq; ſaxo quadrato ſubſtructum eſt. Plin. libr. 10. epiſt. Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiori lapide detractus eſt. Br. Prat.

Qvadra-

QVADRATVM corpus,id quod mediæ eſt ſtaturæ. Celſus lib.2. Corpus habiliſſimum quadratum eſt,neque gracile,neque obeſum. Et Columel.lib.7.de canib.loquens: Probatur (inquit) quadratus potius quam longus, aut breuis. Brod. Miſcell.lib. cap.4.19.

QVADRIGA,alias pro curru accipitur, quatuor equis trahi ſolito.Alias pro numero quatuor equorum,qui niſi ſimul iungantur,vehiculum non commode poteſt agi ad vſum deſtinatum, l.ſcire debemus,ff.de verb.oblig.Old.Prat.

QVADRIGÆ legatum,de quo Papin.in l.peculium de leg.2.

QVADRIGARII,qui quadrigas agunt,aut conficiunt. Prat.vide Cuiac.ad l.1.in med.C.de excuſ.artif.

QVADRIGARVM nomine intelliguntur etiam equi,qui quadrigas agunt,l.peculium.§.quadrigæ,de leg.2.Eſt ſynecdoche locutionis:Vide Zaſ.in l.ſcire debemus,ff.de verb.oblig.Spieg.

QVADRIGARVM ſupplicium. Hoc ſupplicij genus ab Hercule inuentum eſſe conſtat,qui florenti adhuc ætate regem Eubææ Pyrechmen bellum Bœotiis inferentem vicit,victumque pullis equinis ita alligauit, vt in duas diſpertiretur partes, vt refert Plutarch.c.13.Parall. De hac re lege Alexarchum lib.3.rerum Italicarum.Plutarch.c.14.Parall.Gell.lib.20.c.1.Virg.lib. 8 Æneid.Claudianum in Gild.&c.

QVADRIGATI numi, à notis quadrigarum ſic dicti, qui ante victoriales in vſu fuere,de quibus Plin. lib.33.c.2.

QVADRIMENSTRVI,in rubr. C.de quadrim. breu.dicuntur, quod quarto quoque menſe conficiuntur.Hi breues à chartulariis conficiebantur, & ad officia palatini, aut præfecti prætorio tranſmittebantur, vide Gothofr.in d.rubr.C.& Cuiac.ad tit.C.de epochis,in rubr.

QVADRVPEDI ſeruus æquiparatur, in prin.l.2.ff.ad leg.Aqu.

QVADRVPEDEM pro pecude generaliter,accipi annotauit Alc. in comment. Verum quadrupedis voce proprie maiora,pecudis minora quadrupedia putat (nec ſine ratione) intelligenda Spieg.in Lexic.ci.tit.eſt in Pand. Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Sed & quadrupedis nomine adulteræ & meretrices vocabantur,vt ex Plauto annotauit.Conn.lib.1.c.12.n.2. Vide ſupra in dictione,Pauperies.

QVADRVPLARI pretium alicuius rei dicitur, l.2.§.in hac actione ff.vi bon.rapt.cum eius petitio in quadruplum eſt. In hac actione, inquit Vlp. intra annum vtilem verum pretium rei quadruplatur.

QVADRVPLARI iudicium,l.14.§.1.ff.quod met.cauſ.

QVADRVPLATORES dicti ſunt criminum publicorum delatores,qui pro delationis præmio quartam partem in bonis delatorum conſequebantur.Hi enim delationibus faciendis confiſcationes à principibus impetrant, vt homines interdum inſontes fortunis omnibus euertant, cuiuſmodi patrum memoria multi extiterunt,&c. Vide Budæ.in l.teſtium, ff.de teſtib. Alij (inquit Aſconius) dicunt,quadruplatores eſſe eorum reorum accuſatores, qui conuicti quadrupli damnari ſoleant, aut aleæ, aut pecuniæ grauioribus vſuris fœneratæ, quam conſuetudine, aut eiuſmodi aliorum criminum. Brech. in l.iudicaſſe reum.ff.de verb.ſign.Quadruplatores, inquit Feſtus, dicebantur, qui in eo quæſtu ſe tuebantur, vt ea res perſequerentur, quarum ex legibus quadrupli erat actio. Zaſ.quadruplatores, alicubi nominat,qui lucra ex ludis ſumunt.Prat. & Spieg.

QVADRVPLEX iudicium apud Plin in epiſt. centumuirale eſt, quod ſc. coactum eſt è quatuor iudicum conſiliis & decuriis, quæ in baſilica Iulia ſedebant: nam in ea quatuor erant tribunalia.Hinc Fab.lib.12. Certe cum in baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris eſt cogerentur, atque omnia clamatoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini:Vide Centumuiri. Sunt & apud Fabium iudicia duplicia,in quibus duo conſilia ad vnam cogebantur haſtam, vnumque tribunal. Si apud alios iudices,inquit, agatur, vt in ſecunda alſertione, aut in centumuiralib.iudiciis; duplicibus parte victa.Prat.

QVÆ functus quærendi, cogendi, conſeruandi gratia parata ſunt, explicantur in l.inſtrum.ff.de inſtr.inſtrum.leg.Spieg.

QVÆ, particula, ſubſtantiæ eſt ſignificatiua, non quantitatis, aut qualitatis gl. in l.1. C.de ſent. quæ pro eo quod interprofer.Spieg.

QVÆ non poſuiſti,ne ſuſtollas. Refertur inter Solonis leges, à Platonéque citatur de Legib.11. Nimirum in eos dictum, qui repetunt,quod non crediderunt: item qui ſibi poſtulant acceptum ferri quod non præſtiterunt. Adi Chiliad.Eraſm. Spieg.

QVÆ te dare ſpondere oportet.Videl.quod te,ff.ſi cert.pet.Spi.

QVÆ tabernarum exercendarum, inſtruendarum piſtrini,cauponæ cauſa facta paratáque ſunt, do lego. Vide Pompon. l.ſi ita, ff.de fund.inſtru.

QVÆ viuus præſtabam,dari volo.Quid hæc verba ſibi velint,Papinianus exponit in l.Sejo, §. medico Sempronio de ann. legat.Modeſt.in l.Mela ait.de alimen.& cib.legat. Spieg.

QVÆCVNQVE dictio,propter generalitatem,ad improprios caſus trahitur. Vnde quicunque hæres, etiam improprie heredem comprehendit:& cum de quibuſcunque contractibus loquimur, etiam de abuſiuis dicimus:vt tradunt Doct.in l.vnius §.cogniturum, ff.de quæſt. quod tamen procedit, cum nulla differentiæ ratio aſſignari poteſt.

QVÆCVNQVE ſunt in fundo,pro eo quæ eſſe ſolebant l.quæſitum,§.fi.de leg.3.Quæcunque & Quantacunque,maioris ſunt ſignificantiæ quo ad vniuerſalia, quam verbum Omnis; quia iſta propoſitio Vniuerſalis.Omnes ſciunt,patitur exceptionem ſecundum materiam ſubiectam,l.omnes iuncta gl.C.ſine cenſ. vel reliq. Sed Quiſcúnque, Quantuſcúnque, ſine delectu ſingularia complectuntur, l.baliſta, ff.ad Trebel. vbi ſub verbo, Quantacúnque pecunia,fructus fundorum intelliguntur.Poſſunt tamen exceptionem quandoque pati, ſed raro. Quia, vt Zaſ.ait,nihil in iure noſtro ad punctum redigitur. Spieg.Prat.

QVÆDAM dictio non inducit regulam, ſed exceptionem, vt docet Dynus in l.quidam ff.de iure codicil. Spieg.

QVÆDAM habere poſſumus, quamuis ea nobis vtilia non ſunt, vt ait Labeo,l.ei fundo,ff.de ſeruit.Spieg.

QVÆREMVS, in §.fin. l.& hæc diſtinctio, ff.locati. Accurſ.id inueniemus,exponit. Senſum ſatis indicat Donatus, Non reperietur, niſi quod quæritur: non quæritur, niſi quod præſto non ſit.Spieg.

QVÆRERE,à Quæ:& Res compoſitum eſt.Prat.

QVÆRERE, verbum & proprium rerum capitalium, pro cognoſcere:quod qui accuſatur,nocẽs ſit,an innocens, cum conſilio diſquiritur: veteres Anquirere dicebant. Cic.ad Attic.in l.Senatus cenſuit,vt de iis qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent:quæreretur. Hinc quærere legibus apud veteres dicebantur, qui criminum quæſtiones exercebant, quique quæſtiones publicas exequebantur. Plin.epiſt.vlt.l.5. Cauſa dilationis Nepos. Prætor qui legibus quærit. Cic.in Miloniana: Decernebat enim, vt veteribus legibus extra ordinem quæreretur.Hot.

QVÆRERE: eſt informationem facere, & legibus vindicare, Bud.in l.poſteriore de orig.iur.

QVÆRERE,iudicum & magiſtratuum eſt,inquirere,aliorum.

QVÆRERE legibus apud veteres dicebantur, qui criminum quæſtiones exequebantur,quippe quæſtiones publicas exercebant.Plin.epiſt.vlt.lib.5.Vnde qui rebus capitalibus præerant, olim quæſtores vel quæſitores dicebantur, quaſi ἐρευνηταί, vt Iuſtinianus Nouella 8.interpretatur. Briſſ.

QVÆRERE extra ordinem,eſt diſceptatione compendiaria,& litis imagine potius quam lite, rem tangere, ſeu procedere ſummarie,& ſine ſtrepitu & figura iudicij.Briſſ.

QVÆRERE etiam acquirere eſt,l.vlt.ff.de except.l.24.Cod.de rei vindic.

QVÆRI,liberi vel vulgo vel iure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptiis,vel παρθένιοι ſuſcepti ſunt,l.18.ff.de bon.liber.l.4.C.de ſuis & legit.Briſſ.Prat.

QVÆRI libert.Agell.lib.4.c.3.

QVÆSITAM hæreditatem dicimus quæ vel ex teſtamento,vel ab inteſtato, vel ciuili vel honorario iure eſt adquiſita, l.9.C. de pet.hæred.l.14.C.de teſt.milit.l.14.C.de fideic.Briſſ.Prat.

QVÆSITI in ſeruitute dicuntur filij, qui ex ſeruis parentibus nati ſunt, l.1. §.1. ff.ad Tertyll. l.vlrim.ff.de adopt.l.3.ff.de liber.cauſ. Per adoptionem etiam quæſitus filios dicimus,l.2.§. parui,ff.de ſuis & legit.Briſſ.

QVÆSITOR is eſt,qui præeſt quæſtioni:vide paulo poſt.

QVÆSTIO eſt appetitio cognitionis, quæſtioniſque finis, inuentio eſt,aliquando dubitatio & diſceptatio.Old.

QVÆSTIO eſt,id eſt,controuerſia,l.115.ff.de verb.ſign.l.2.ff.de his quæ in teſtam.delent.l.24.ff.de acquir.vel omit.hæred.Sic cœpta quæſtio,l.1.§.1.ff.ne ſtatu defunct.Quæſtio vulgata,l.1. §.1.ff.pro dote. Quæſtio in eo eſt,l.60.§.quid ergo, ff.de ritu nupt.Briſſ.

QVÆSTIO,in Rubric.de Quæſtionibus. eſt tormentum,quod reo ad ſcelerum & ſociorum ſuorum veritatem eruendam adhibetur,l.item apud,§.quæſtionem,9.de iniuriis,l.1.ff.de quæſtionibus, l.inde Neratius,§.ctſi,ff.ad leg.Aquil.Hot.

QVÆSTIONVM genera, de omnibus plane rebus mundanis, cum in iudicio, tum extra iudicium, tria ſunt: ſcilicet, An ſit? Quid ſit? Quale ſit? Prima quæſtio facti eſt,& probationibus, vel coniecturis expeditur,vt veritas appareat. Inde ſunt tituli: de probationibus,de inſtrumentis,de teſtibus,& alij id genus. Reliquæ duæ quæſtiones iuris ſunt, quæ per artem boni & æqui explicantur: cuius ſit mentio in l.1.in princip.ff.de iuſt.& iure. Quamobrem lex inter quæſtionem facti, & quæſtionem iuris obſeruari vult diſcrimen, l.idem erit, ff. de ſtat. hom. l. mora fieri, in princ. ff.de vſur. Elegantiſſime Vlpian. in l.eum quem,ff.de iudic. Iudicibus,inquit,de iure dubitantibus præſides reſpondere ſolent:ſed de facto conſulentibus non debent præſides conſilium impertire.Prat.Alij ſic:

QVÆSTIO alia facti dicitur, alia iuris. Quæſtio facti eſt, in qua factum nec ne ſit, quæritur: Iuris autem in qua de re ambigitur: veluti cum dicimus, quatenus cuiuſque intereſt, in facto, non in iure conſiſtere, l.quatenus 21. ff.de regul.iur.

Similiter diſtinctiones reperiuntur, in l.1. ff.quæ res pignor.l. vlt.ff.de iureiurand.l.16. ff.de ſtatu homin.l.2.§.vlt. ff.de don. & paſſim in iure noſtro: vt intelligatur, ſolas iuris quæſtiones ad Iuriſconſultos pertinere: alteras vero, quæ totæ in coniecturali ſtatu poſitæ ſunt, ab iis remotas eſſe: vnde illud Cic. in Topic. nihil hoc ad ius. Neque vero prætermittendum eſt, ad facti quæſtiones eas referri, quæ voluntaris ſunt: id eſt, in quibus de voluntate, puta, teſtatoris, ambigitur, leg.3. ff.de aur.& arg.leg. l.41. l.94.ff.de verb.oblig.l.122. ff.de verb.ſign.leg.8. §.ſi debitori, ff.quib.mod.pign. Hot. Vide Duar.ad §. Agetius, ſeu ad Scæu. & eundem lib.1. anniuerſ. diſput. cap.41. Vult.in comm.Inſtit.ad tit.de act.in princ.n.18.& ſeqq.Lagum in method.iur.lib.1.c.2.Hoppe.lib.1.de arte iur. Goedd.in comment. ad rubr.ff.de verb.ſign.n.15.

QVÆSTIO facti, & quæſtio iuris, autore Old.in l.16.Idem erit, ff.de ſtatu homin.Sic differunt.

I. In quæſtione facti conſideratur, quales ſint circumſtantiæ extrinſecus. In quæſtione iuris perpenditur rectum animi iudicium intrinſecus, l.Iuſtitia eſt, ff.de iuſt.& iur.

II. Factum eſt infinitum & incertum, l.natura enim, ff.de præſcript.verb. Ius vero certum & finitum eſſe poteſt atque debet, l.2.ff.de iur.& fact.ignor.

III. Ius in facto poſitum eſt, non factum in iure, l.ſi plagis, §. in cliuo ff.ad l.Aquil.

IV. Quæſtionem facti priorem eſſe oportet quæſtione iuris, d.l.idem erit.

V. Error facti excuſat: quia etiam prudentiſſimos fallit. Error iuris non æque, l.regula iuris, ff.de iuris & facti ignorant. vbi Paulus exemplis declarat.

QVÆSTIO incidens ea eſt, quæ extra formulam prioris actionis exoritur, l.1.C.de offic.rector.pro Gothofr. ad l.1.C.de ordin.iudic.

QVÆSTIO numaria, pro iudicio priuato, in quo non de capite, ſed de pecunia diſceptatur Calliſtrat. l.vltim. ff.ne ſtat. def.D. Claudius reſcripſit: ſi per quæſtionem numariam præiudicium ſtatui videbitur fieri: ceſſare quæſtionem.Hor.Prat.

QVÆSTIONEM conſtituere, eſt decernere, vt ſcelus vindicetur, Bud.in l.1.ad l.Corn.de ſicar.Old.

QVÆSTIONEM decernere, id eſt, quod nunc dicimus, ordinare, vt fiat informatio, & vt contra delinquentes procedatur.Bud. in prior. annot.ad Pandect.

QVÆSTIONEM ferre, eſt vindicandum facinus iudicibus præbere, & mandare, vel potius ad Senatum referre, vt de vindicando ſcelere extra ordinem Senatuſ. & in iudicium res deducatur.Bud in l.1.ad l.Cornel.de ſicar.Old.Prat.

QVÆSTIONEM habere quid l.1. §.item illud, ff.de Senatuſc. Silan. Quæſtionem habere de familia, l.37. §.vlt. ff.de bon.libert. Briſſ.

QVÆSTIONEM poſtulare, eius eſt, qui iniuriam ſibi factam quæritur, aut alteri, quã vindicare ad eum non pertineat. Bud.

QVÆSTIONES etiam publicas conſtitutas à Cornelio Sylla dictatore legimus de Falſis, de Sicariis, de Veneficiis, de Parricidis: fuere & aliis auctoribus repetundarum, & ambitus publicæ conſtitutæ quæſtiones: Briſſ.

QVÆSTIONES itaque publicæ dicebantur iudicia criminalia, quæ per quæſtiones expediuntur. Cic. Philipp.2. Quid enim (ait) attinebit noua lege quæri de eo, quod hominem occidiſſet, cum eſſet legibus quæſtio conſtituta? Oldend.ad l.2.§. capta deinde Sardinia, de orig.iur.

QVÆSTIONI præeſſe dicebantur Prætores, qui quæſtionem exercebant. Ita iudex quæſtionis, in l.1.in princ.ff.ad l.Cor.de ſicar. Quæſtio etiam de crimine conſtitui dicebatur, cum alicuius criminis inquiſitionem Senatus mandabat, Sueton. in Iul.cap.6. Quem inter publicas ceremonias penetraſſe ad eam muliebri veſte tam conſtans fama erat, vt Senatus quæſtionem de pollutis ſacris decreuerit. Briſſ.

QVÆSITOR, id eſt, arbiter, l.2.C.Theodoſ.de poſtul.ſup.verb. Cognitor quæſtor ſtrenæ. Auſon.p.4.

QVÆSITORES dicti, qui quæſtionum iudicia exercent. Horum autem creandorum ratio olim apud Romanos talis fuit. Cum vſus poſtulabat, ex Senatuſconſulto, vt dictator, vel conſulum alter, ambove, vel prætorum aliquis de crimine publico quærere iubebatur, qui iuſſus erat, is quæſitor dicebatur: quos Quæſitores ante 12.tab. leges creari cœptos, ſubindicat Pomp. in l.2.ff.de orig.iur. Dictatorem ſane quæſtionibus exercendis creatum, legimus apud Liu.lib.9. Senatus vero modo conſulibus, modo prætoribus quæſtiones decernebat. De coſſ. qui de Bacchanalibus quærerent, autor eſt Liu.lib.39. Sic Iugurthinæ coniurationis quæſtionem conſuli mandatam Cic. in Brut. ſcribit. De prætoribus, qui de veneficiis & peculatu quærerent, ſcribit Liu.lib.38.& 39. Talis fuit quæſtio de vi C. Domicij prætoris: de qua Cic.& Aſcon.in Milon.Et hoc quidem pacto publicæ quæſtiones tractatæ ſunt vſque ad annum V.C.604.Anno autem ipſo 604.perpetuæ ſunt quæſtiones inſtitutæ, quod ex verbis his Cic. quæ ſunt in Bruto, intelligitur: Carbone forum tenente plura fieri iudicia cœperunt: nam & quæſtiones perpetuæ hoc adoleſcente conſtitutæ ſunt, quæ ante nullæ fuerant. Hæ autem quæſtiones perpetuæ hanc vim habuerunt, vt cum eo tempore ſeni quotannis prætores crearentur: duo qui ius de priuatorum controuerſiis dicerent: quatuor, qui in prouincias iuris dicundi cauſa cum imperio mitterentur: poſthac ratio conuerteretur: atque quatuor illi, qui ſortiri prouincias ſolerent, Romæ ſuas quiſque quæſtiones ſortirentur, vt maieſtatis, peculatus, inter ſicarios, ambitus, repetundarum: adeo vt ſi de aliquo horum criminum eſſet quærendum, non nouo quæſitore, qui extra ordinem quæreret, opus eſſet, ſed prætor ille, qui ei quæſtioni præeſſet, adiretur, iſque vt ante, cum conſilio de eo crimine cognoſceret. Prætor itaque ipſe dicebatur quærere, & quæſtionem ac iudicium exercere, & quæſtioni præeſſe, & quæſitor eſſe. Teſtis eſt Cic.pro Rabirio Poſthumo cum ait: Accuſaui de pecuniis repetundis, iudex ſedi, prætor quæſiui. Et Aſconius: Iudicium C.Cornelij de maieſtate exercuit Qu. Gallus prætor. Iterum Cicer.in Verrem actione: Duo igitur conſules & quæſitor erunt ex illius voluntate. Idem: Subſortiemur in Metelli locum, quoniam is huic quæſtioni præfuturus eſt. Et iterum Aſcon. Scaurus poſtulatus eſt apud M. Catonem prætorem repetundarum: & poſt.M.Cato id iudicium exercebat. Et rurſus Cic.de finibus. L. Tubulus prætor quæſtionem inter ſicarios exercuit. Quæſitoris autem quę eſſent partes, docuit Aſconius, qui exponens, hos Vergilian. verſus lib.6.Æneid.

Quæſitor Minos vrnam mouet, ille ſilentum.
Conciliumq; vocat, vitaſq;, & crimina diſcit.

Ait; Virgilium Minoëm iudicem apud inferos, tanquam ſi prætor ſit rerum capitalium, quæſitorem appellaſſe, dediſſe ſortitionem, cum vrnam nominat electionem iudicum, cum ait, conſiliumque vocat: cognitionem facinorum cum dicit, vitaſque & crimina diſcit. Quod idem etiam ex verbis Cic.in Vatinium colligi poteſt his. Quæro ex te edixeritne C.Memmius prætor, vt ex lege Licinia & Iunia adeſſes die trigeſimo: quæro ex te, num quis in hac ciuitate poſt vrbem conditam tribunos appellarit, ne cauſam diceret? num quis reus in tribunal ſui quæſitoris aſcenderit, eumque vi deturbarit, ſubſellia diſſiparit, vrnas deiecerit, &c. Et in Brut. Intelligens dicendi exiſtimatur, videt oſcitantem iudicem loquentem cum altero nonnunquam etiam circulantem, mittentẽ ad horas, quæſitorem vt dimittat rogantem. Et Philip.5. Quæro ſi Lyſiades citatus iudex non reſponderit, accipietne excuſationem is, qui quæſtioni præerit? Et in Rhet. ad Herenn. Accuſatoris officium eſt, inferre crimina, defenſoris diluere & propulſare, teſtis dicere quæ ſcierit, aut audierit, quæſitoris eſt, vnumquemque eorum in officio ſuo continere. Quibus ex locis intelligitur, quæſitoris fuiſſe ſortiri iudices, cogere, dimittere, & crimen cognoſcere: vel denique (vt ait Cornificius) accuſatorem, defenſorem, teſtem in officio continere: vim ac poteſtatem iudicium coërcendorum, hoc eſt, ſub pignoribus cogendorum habere: In ſella curuli eburnea pro tribunali ſedere. Ipſe autem nec iuratus erat, nec ſententiam ferebat: ſed vrnæ, in quam & cauſarum ſortes conjiciebantur, & iudices ſententiam ferebant, præerat: iudices in conſilium vocabat: videri feciſſe reum, vel non feciſſe pronunciabat. Quanquam non eſt tamen antiqua illa conſuetudo intermiſſa: quin & multi extra ordinem à Senatu decretos, ſiue à populo iuſſos ſunt adducti. Hæc qui plenius audire volet, videat Sigonium de antiquo ciu.Romanorum, lib.2.c.18.Prat.

QVÆSTORES (inquit Varro) à quærendo, qui conquirerent pecunias publicas. Cornel. Tacit lib.11. annal. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctis ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima iuuenta conſulatum ac dictaturas inirent. Quæſtores autem etiam regibus rum imperantibus inſtituti ſunt: quod lex curiata oſtendit, à L.Bruto repetita: manſitque conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatique primum Valerius Poſthumus, & Æmilius Mamercus 63.anno poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Deinde gliſcentibus negotiis duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus ſtipendiaria iam Italia, & accidentibus prouinciarum vectigalibus. Poſt lege Syllæ viginti creari ſupplendo ſenatui, cui iudicia tradiderat. Et quamquam equites iudicia recuperauiſſent, quæſtura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentiũ gratuito concedebatur, donec ſententia Dolabellæ venundaretur. Aſcon.Verr.1.Quæſtores vrbani ærarium quærebant, eiuſque pecunias expenſas & acceptas in tabulas publicas referre conſueuerant. Liuius autem lib. 7. teſtis eſt, eoſdem Quæſtores ſigna ex ærario prompſiſſe Imperatoribus ad bellum exeuntibus. Pomponius in leg.2. §.12. de orig. iur. Deinde cum ærarium populi auctius eſſe cœperit, vt eſſent, qui illi præeſſent conſtituti ſunt Quæſtores, qui pecuniæ præeſſent: dicti ab eo, quod inquirendæ & conſeruandæ pecuniæ cauſa creati erant. Vlpian. in l.1. ff. de offic. quæſtor. Origo quæſtoribus creandis antiquiſſima eſt

& pœnæ,

& pene ante omnes magiſtratus. Gracchanus denique Iunius libro 7. de poteſtatibus etiam ipſum Romulum & Numam Pompilium, binos quæſtores habuiſſe, quos ipſi non ſua voce, ſed populi ſuffragio crearent, refert. Sed ſicuti dubium eſt, an Romulo & Numa regnantibus Quæſtor fuerit, ita Tullo Hoſtilio rege quæſtores fuiſſe certum eſt. Sane crebrior apud veteres opinio eſt, Tullum Hoſtilium primum in Rempub. induxiſſe quæſtores. Et à genere quærendi quæſtores initio dictos, & Iunius & Trebatius, & Feneſtella ſcribunt. Tacitus lib.13. de Nerone loquens. Deinceps curam tabularum publicarum à quæſtoribus ad præfectos tranſtulit, varie habita, ac ſæpe immutata eius rei forma. Nam Auguſtus permiſit ſenatui deligere præfectos. Deinde ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero prætorum, qui præeſſent: neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæſtores ruſſus impoſuit, iiſque ne metu offenſionum ſegnius conſulerent, extra ordinem honores permiſit. Sed deerat robur ætatis eum primum magiſtratum capeſſentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Eorundem etiam munus erat, prædam ex hoſtibus captam vendere, pecuniamque inde redactam in ærarium referre, vt patet ex Liuio li.40. Tacitus li.13. Cenſuit Piſo deſignatus Conſul, ne mulctam à Tribunis dictam quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent. Dio præterea in lib.55. extremo ſcribit Tuberone ac Fabio Coſſ. ad Quæſtores tranſlatam eſſe curam Senatuſconſultorum aſſeruandorum, cum antea Tribunorum plebis & Ædilium id munus fuiſſet. Denique vt paucis horum munus complectar, vectigalia populi Romani in prouincia exigebant, ſtipendia militibus præbebant, ſingula accepta expenſaque rationibus inſerebant, multas pecunias, tam Romæ, quam in prouinciis exigebant, ac in publicas tabulas notabant, omnium pecuniarum rerúmque notas, ac illuſtres rationes dabant, illáſque confectas, conſolidatas, & abſolutas per ſcribas ſuos in ærarium deponebant. Vide fuſius de pluribus Quæſtorum muneribus Alexand. Gen.dier.lib 2.c.2.

QVÆSTOR, cuius meminit Nouel. 80. creatus conſtitutúſque eſt à Iuſtiniano Conſtantinopoli, quærendis coercendiſque mendicis, inertibus, otioſis, peregrinis, errantibus & vagis, cuiuſcúnque conditionis eſſent, ſiue clerici ſiue monachi, ſiue aduocati aliarum ciuitatum, quos συνηγόρους dicta Nouella vocat, & Iulianus Scholaſticos, vt l.2. Cod. de lucr. aduocat. Nos enim, qui in foro, veriſque litibus terimur, multum malitiæ, quamuis nolimus, addiſcimus. Schola & auditorium, & ficta cauſa innoxia eſt: at ſi forte exteri litis cauſa in vrbem venerint, vult Iuſtinianus, Quæſtore imminente, inſtante, vrgente, & ad extremum audiente & cognoſcente, morantibus iudicibus celerrime eorum lites finiri. Eidem in mendicos validos coercitionem dat minorem, quam definiatur l.1.C. de mendic. valid. & conſtituit quandam veluti ἀργίας actionem, vt ipſe ait, id eſt, inertiæ & lenitudinis, qualis fuit olim apud Græcos. Datur etiam huic quæſtori poteſtas cognoſcendi de crimine falſi, & de ſuperexactionibus executorum, id eſt, ſi ſupra modum ſportulas exegerint. Videtur & jus habuiſſe imbecillis dandi tutoris, vt ex Harmenop.5. tit.11. conſtat, qui & in fin. 6. de eius officio tractat. Prat.

QVÆSTORES candidati dicebantur, qui libris, hoc eſt, epiſtolis, ſiue orationibus principis in Senatu legendis præerant: quemadmodum docet Vlpianus in leg. prima, de offic. quæſt. Lampridius in Alexandr. quæſtores candidatos ex ſua pecunia juſſit munera populo dare: ſed vt poſt quæſturam præturas acciperent, & inde prouincias regerent. Quibus ex verbis candidatos ſuſpicor ea re dictos fuiſſe, quod hic ingreſſus erat, & quaſi primordium gerendorum honorum, & ſententiæ in ſenatu dicendæ: quemadmodum Vlpianus eo loco ſcribit Dion. lib.54. συναγωγὴν δ' ἐκ τούτου τὰ βιβλία τὰ ἐπιστολικὰ αὐτοὺς ὑφ' οὐδὲν ἦσαν ὑπὸ ἐλέγχον, τὰ γὰρ δὴ κείμενα τοῖς ταμίαις διαγνῶναι δοὺς, τότε προσαγγελθέντα οἱ κατηγορήσαντο. Tacitus lib.16. Inter quorum aſpectus & minas ingreſſi curiam Senatores, & oratio principis per quæſtorem eius audita eſt. Sueton. in Tito, Recepta ad ſe prope omnium officiorum cura, cum patris nomine & ipſe epiſtolas dictaret, & edicta conſcriberet, orationeſque in ſenatu recitaret, etiam quæſtoris vice. Prat.

QVÆSTOR exercitus, in Nouell. à Procopio definitur χορηγὸς τῆς τῶν στρατιωτῶν δαπάνης: rectiſſimè. Nam Nouell.41. στρατιωτικὰς δαπάνας: & Julian. Nouell.50. annonas militum, tam Comitatenſium, qui per caſtra ſunt, quam limitaneorum eum diſtribuiſſe. Sed habuit etiam juriſdictionem & auditorium, & apparitionem inſtar præfecti prætorio, & vicarium in vrbe: nam ſub eo erant prouinciæ quinque; Scythia, Myſia, Caria, Cyprus, & Cyclades inſulæ, quarum caput Rhodus: & inde Rhodi appellatione, d. Nouell.41. Cyclades ſignificantur. Habuit harum prouinciarum vnaquæque ſuum præſidem, & de præſide Cycladum eſt, leg.4. Cod. de nauic. Nouell.163 & ab his præſidibus appellabatur, non ad præfectum prætorio, ſed ad quæſtorem exercitus, ex Nouell.50. cui Nouell.41. ita derogat, vt ex Myſia quidem & Scythia appellationes apud eum inducantur, quod iis ſedem ſuam in iis prouinciis habeat: ex cæteris autem prouinciis, vt appellationes in vrbem inducantur apud eundem ipſum, ſi forte in vrbe fuerit, vel apud vicarium eius, adhibito quæſtore ſacri palatij. Idem à judice, quẽ ipſe dederit in eis prouinciis, puta Caria, Cypro, Rhodo, vt appelletur ad vicarium eius peragi poſſit: ſi forte eum exercitus cauſa, & neceſſitas auocauerit à munere judicandi, vulgo dicitur, A judice dato eum appellari, qui judicem dedit: id ſic eſt accipiendum, vt & ſucceſſor eius appellari poſſit, leg. 1. ff. quis à quo appell. vel vicarius, ex Nouell.41. vulgo dicitur, Apud quem cœptum eſt judicium, & finem accipere debere. Et hic quoque addatur, vel apud ſucceſſorem eius, aut vicarium. Prat.

QVÆSTOR, Nonius apud Tranquillum, non is eſt, inquit Turneb. aduerſ. libr.2. cap.27. qui pecuniam publicam tractat, ſed qui judicium publicum exercet, & quæſitor ſæpius dicitur, apud quem nominari maiorem poteſtatem, vt prætorem (id enim eſt, compellari majorem poteſtatem) non oportuit. Prat.

QVÆSTORES patricidij (vt ſcribit Pomp. in le.2. de orig. jur.) creari à populo ſolebant, qui capitalibus rebus præeſſent: nam conſulibus de capite ciuis Romani, injuſſu populi jus dicere non licebat, Feſt. libr.14. Parricidj quæſtores appellabantur, qui ſolebant creari cauſa rerum capitalium quærendarum. Nam parricida non vtique is, qui parentem occidiſſet, dicebatur: ſed qui qualemcunque hominem: idem autem fuiſſe indicat lex Numæ Pompilij Regis, his compoſita verbis: Si quis hominem liberum ſciens dolo malo neci dedit, parricida eſto. Prat.

QVÆSTORES prouinciales erant, qui vna cum proconſulibus aut proprætoribus in prouincias exibant, cum pecuniam ſibi ex ærario à ſenatu attributam, & à Tribunis ærarij adnumeratam accepiſſent, vnde ſtipendia, frumenta, legatis, pro quæſtoribus, cohorti prætoriæ ſuppeditarent: vt ex Verr.3. intelligitur, Aſconius. Prima Senatoris adminiſtratio eſt. Quæſtorem fieri, & in prouincia curam gerere pecuniæ publicæ, in vſus diuerſos erogandæ. Inter vrbanos autem & prouinciales quæſtores hanc differentiam notat Hotomannus. Primum, quod illi neque lictores, neque viatores habebant, cum neque vocationem, neque prehenſionem haberent, vt ſcribit Gellius lib.13.c.12. Hi vero & lictores & togam prætextam habebant, vt in Verr.4. idem Hotomann. docet, idque conſtat ex oratione pro Plancio, his verbis: Nam ſimul ac me Dyrrachium attigiſſe audiuit (de Plancio loquitur, quæſtore tum Macedoniæ) ſtatim ad me lictoribus dimiſſis inſignibus abiectis, veſte mutata profectus eſt. Altera differentia eſt, quod Vrbani jus non dicebant: Prouinciales autem jure dicundo conuentus circumibant, vt ſcribit Suetonius in Cæſare, & quæcunque commiſſa populo Romano eſſent, exquirebant: deque iis judices ac recuperatores dabant: quẽmadmodum videmus in diuinatione, Q. Cæcilium Verris Quæſtorem in Agonidem judicium dediſſe, Si pateret ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Prat.

QVÆSTOR ſacri palatij ſub Impp. Conſtantinopolitanis, is erat, qui petitionibus ſubſcribebat, vel etiam reſponſa reddebat, &, vt paucis complectar, qui leges dictabat, preceſque ac reſponſa ſubnotabat, vt conſtat ex Notitia Imper. Roman. & Nouel.53. & 114. l. vltim. Cod. de diuer. reſcr. Sub eorum etiam diſpoſitione laterculum minus erat, vt patet ex leg.32. Cod. de appellat. l.1. Cod. de offic. quæſtor. Nouell. Valent.3. l. vlt. Cod. de petit. bonor. l.64. & ſeq. Cod. de decur. Symmach. ad Auſon. Quæſtores, memini: conſilij regalis particeps, ſcio: precum conditor, recognoſco. Et alio loco: Te magis quæſturæ honos, & contendarum ſanctionum vſus exercuit. Procopius 1. de bello Perſic. εἰ μὴ πρόκλος ἐκώλυσεν, ὃς βασιλεῖ τότε παρήδρευε, τὴν τοῦ κοιαίστωρος καλουμένου ἀρχὴν ἔχων, ἀνὴρ δίκαιος, διὸ δὴ ὅτι νόμους ... ἔγραψεν. & alio loco: πρόκλος ... βασιλεῖ πάρεδρος, κοιαίστωρα τοῦτον καλοῦσι ῥωμαῖοι. His vero de cauſis quæſtor juſtitiæ & legum cuſtos appellatur, & theſaurus famæ publicæ, & armarium legum, in Nouell. Valentiniani de homicid. caſu fact. & Caſſiodoro duobus aut tribus locis. Denique is plane eſt Quæſtor, quem in aula Cancellarium nos & Latini etiam appellarunt. Niceta 7. τοῦ οἰκείου, ὡς ἡ λατίνων βούλεται φωνὴ καγκελλάριον, ὡς δ' ἕλληνες εἴποιεν, λογοθέτου. Nam & ſic legitur in Notitia officiorum Conſtantinopoleos: μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ ... τοῦ βασιλείας ... προστάγματά τε, καὶ χρυσόβουλλα, ... ῥηγῶν, ... καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπηρέτημα. His porro verbis Quæſtor reſcriptis & conſtitutionibus ſubſcribebat: QVÆSTOR LEGI, addita die: vt in conſtitution. Juſtin. & Tyberij de adſcriptitiis. Præcedebat ſubſcriptio principis, addita etiam die: quod iis verbis ſignificatur in Nouell. Valentiniani de homicid. caſ. fact. Et manu diuina: diuinitas te ſeruet per multos annos, & Nouell. de ind. reliq. quod tamen in impreſſis deeſt: Et manu diuina: optamus vos feliciſſimos, &c. Addebatur etiam dies, quo is, ad quem dixi-

geretur conſtitutio, eam accepiſſet, & quo fuiſſet antelata, id eſt, programmate propoſita, l.27. C.Theo.de iis qui ſuper rel. cont. ideoque in vna nonnunquam, & eadem conſtitutione, quatuor dies iis verbis ſubnotatos inuenias, Data, Subſcripta Accepta, Antelata, vel Lecta, vel Allegata. Etiam hoc adiiciemus, eundem morem poſteriores Impp. retinuiſſe, vt & ipſi ſubſcriberent, conſtitutionibus, & chartularius cubiculi, quem vocarunt τὸν ἐπὶ κανικλείου, vt ex quadam Manuelis conſtitutione teſtatur Cuiac.ad l.2.Cod.de petit.bonor.ſublata lib.12. Ad quæſtorem autem pertinebant memoriales, id eſt, (vt Græci interpretantur) dict.leg.2. οἱ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. & ad l.eos. C. de excuſat.muner. οἱ τῶν ὑπομνημάτων παίδων. &c. Prat.

QVÆSTORES viri illuſtres & excellentiſſimi vocabantur, Br.

QVÆSTORIA decreta, vt Tuſanus annotauit lib.4. epiſtol. Budaicar. ſunt à quærenda pecunia dicta: id eſt, à quæſtu & capturis, hoc eſt, lucris faciendis. Idem ait; Niſi liber ſextus Decretalium, & Clementinæ eſſent conditæ, & regulæ Cancellariæ, anguſtus eſſet locus relictus impetrandis priuilegiis, & vacationibus munerum obeundorum, & ſolutionibus legum Canonicarum, quas diſpenſationes vocant, quæ magno quotidie emuntur Romæ. quæſtura, quæſtoris dignitas: ſicut à prætore, prætura. Spieg.

QVÆSTORIVM dicebatur quæſtoris tabernaculum in caſtris: quemadmodum Prætorium, Prætoris. Habebatur enim magno in honore quæſtor. Vnde inſignia quæſtoria nomen traxerunt. Old. Prat.

QVÆSTORIVS ager dictus eſt, qui ex hoſtibus captus per quæſtores populo Rom. limitibus actis diuiſus eſt venditus. Hæc Faccus. quæſtorii agri dicuntur, quos populus Romanus deuictis pulſiſque hoſtibus poſſedit, mandauitque quæſtoribus, vt eos venundarent. Hæc Hygenus. Prat.

QVÆSTVARIÆ mulieres, & quæſtuaria corpora, quæ quæſtum corpore faciunt, l.4.§.1.ff.de his qui not.infam. l.43.§.lenonum, ff.de rit.nupt. Plaut. Pœnul. Facerentque indignum gerere quæſtum corpore. Briſſ.

QVÆSTVARIVS, qui quæſtus gratia ludicram artem exercet, l. Athletas, §.1. & l.2.in fin.ff.de his qui not.infam. Old.

QVÆSTVOSVS homo, qui quæſtus & lucri auidior, vndique lucella quæritat. author Valla.

QVÆSTVM ſcribarum lex Clodia coercuit. Lege Plutarch. in Catone. Spieg.

QVÆSTVRA, eſt ipſum quæſtoris munus ſeu officium. Quæſtura ciuitatum, l.vlt. ff.de muner. & honor. Briſſ.

QVÆSTVS intelligitur, qui ex opera cuiuſque deſcendit, l.7. & 8. ff.pro ſoc. hoc eſt, ſi quod lucrum ex emptione, venditione locatione, conductione deſcendit: denique quod non per ſenatum, vt hæreditas, legatum, donatio: ſed labore & opera cuiuſque quæſitum eſt. Minus tamen eſſe Lucrum quàm quæſtum, patet ex his Ciceronis verbis in Orat.in Piſon. Quo quidem in ſpectaculo mira Reipublicæ æquitas erat: vter eorum periſſet, tanquam laniſta, in eiuſmodi pari lucrum fieri putabat immortalem vero quæſtum, ſi vterque cecidiſſet. Hot. ex Connan. libr.7. c.13. Non enim quæſtus omne lucrum, ſed id quod opera & artificio quæritur, quæſtus appellatur, à quærendo, adeo vt pro ipſa arte ponatur, ex qua nobis lucrum venit. Cic. Iam de artificiis & quæſtibus, qui liberales habendi, qui ſordidi ſint, hoc fere accepimus. Et in Piſon. Seſtertium centies Romæ in quæſtu reliquiſti, id eſt, occupaſti, vt vſuris quæſtum tibi facerent. Vallæ quæſtus eſt actio ipſa, atque artificium lucrandæ pecuniæ. Prat.

QVÆSTVS fundi in l.22. ff.de inſtru. vel inſtrument. reditus eſt, vt apparet ex coniunctione, l 12. §.ſi in agro. eod.tit. Briſſ.

QVÆSTVS illicitus comprehenditur nomine lucri. Vnde luſor etiam ſi multa perdiderit, non poterit prætendere titulum onerosum. Baldi celebratur verbum illud: quidquid ex maleficio quæritur, dicitur eſſe lucrum, ſed illicitum, l.ſi poſſeſſor ff.de petit. hæred. iubet reſtituendos quæſtus inhoneſtos, ne vel colore aliquo poſſeſſor lucrum faciat. Spieg.Prat.

QVÆSTVS cauſa in ſcenam prodire, in certamina deſcendere. l.2. §.vlt. ff.de poſtuland.

QVÆSTVS, pecuniæ fructus agrorum.

QVALE, & tale opponuntur, l.2.ff.de vſur.

QVALECVNQVE dominium, in l.ſi mater, §.eandem, ff.de exec. rei jud. h.e. ſiue dominium in bonis, ſiue dominium ex jure Quiritium, vel, vt non male Johannes loquitur, ſiue dominium ciuile, ſiue naturale. qui enim, inquit Cuiac.dominium aliud directum, alium vtile faciunt, magno errore labuntur. Prat. ex Cujac.11. obſ.35.

QVALEM ſententiam dicat arbiter, non refert, dummodo dicat quod ipſi videtur. Certiſſima enim ductrix conſcientia eſt. Paulus in l.qualem, ff.de recept. Old. Prat.

QVALI ſunt caniſtræ vindemiæ aptæ, ſiue ad comportandas vuas: ſiue ad colandum muſtum. Vlpian.de fund.inſtr. l.inſtrumenta. quali, inquit, vindemiatorij, exceptoriique, in quibus vuæ comportantur, Nebr. At vero, Qualus apud Vlp.in l.ſed & ſi quid. de vſuſt. non cophinum ſignat, vt Accurſius exiſtimauit, ſed vas vimineum, per quod vinum guttatim defluit, cum calcatur vua, reliqua vero materia exire prohibetur. vide infr. Quallus.

QVALIS, infinite ſumitur, quantum ad quantitatem tantum refertur, l.certum, ff.ſi cert. pet. Spieg.

QVALIS QVALIS, idem quod qualiſcunque. Iuriſconſult.l.reſcriptum, ff.de diſtract.pignor. quia ex contractu qualiquali obligatione à debitore interpoſita. Vlp.in l.2. ff.de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. Sic qualiterqualiter, pro qualitercunque, apud Celſum in l.qui fundum, ff.quemadm.ſeruit.amit. Spieg.

QVALIS QVALIS ſeruus, in l.5.§.fin. ff.de conſt.pecun.eſt ſeruus qualiſcunque, ſiue ordinarius, qui & actor dicitur, & diſpenſator, ſiue vicarius, vt recte Græci interpretantur. Prat.ex Cuiac.lib.11.obſ.c.35.

QVALIS QVALIS conditio, l.2.§.1. ff.de bon.poſſ.ſec.tab. l.13.ff. de acquir.vel omit. hered.

QVALIS QVALIS poſſeſſio, l.68.ff.de acquir.vel omit.Briſſ.

QVALISCVNQVE, cuiuſcúnque conditionis. Vlp.in l.2.§.ait prætor, ff.qui ſatiſd. cogant. Qualiſcúnque fideiuſſor accipiatur, hoc quantum ad facultates, id eſt, etiam non locuples. Interdum pro malo ponitur, interdum pro minimo. Obſeruandum autem, quod hæc verba, Qualiſcúnque, quantuſcunque, quantumcunque, licet ſint verba maxime effuſa, vniuerſalia tamen adſtringuntur ad habilitatem meri & nudi facti. Vnde ſi dixero, Qualeſcunque nummos mihi dabis, recipiam: ſi dares mihi cupreos, vel ferreos, non cogerer: debent enim aliquo modo eſſe vtiles. Vide Doct.in l.2.§.quod ait, 2.ff.de verb.oblig. in l.1. C.de fide inſtrum. Spieg.

QVALISCVNQVE poſſeſſor, in l.12. §.penult. ff.quib.mod.pign. vel hypoth. ſolu. hoc eſt, ſiue iuſtus, ſiue iniuſtus poſſeſſor. Prat. Cujac.11. obſ.35.

QVALITAS alias accipitur pro conditione rerum, quatenus ad commercium humanum poſſunt vel non poſſunt accommodati, vt in rit. de diuiſ.rer. & qualit. Alias accipitur pro bonitate vel æſtimatione rerum, §.1. Inſtit.quib. mod. re contrah. oblig.l.1.ff.de act.& oblig. Prat.

QVALITAS eſt, ſecundum quam quales dicimur. Vt aduocatio procuratio, legatio, paternitas, filiatio, qualitates ſunt: quod ſecundum eas aduocati procuratores, legati, patres, filij eſſe dicimus. Diuiditur autem qualitas trifariam: in ἕξιν, h.e. habemus affectum, & qualitatem, quæ ſenſum mouet. Habitus eſt, qualitas vel animi, vel corporis, quæ agendi conſuetudine paratur, quo facilius & certius aliquid agamus, argum. l.legatis ſeruis, §.ornatricibus, de legat.3. Animi, vt Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Medicina, Juriſprudentia. Corporis vt palæſtrica, hiſtrionica, ars pingendi, ars ſagittandi. Rurſus animi habitus, alius eſt ipſius intellectus, alius voluntatis. Intellectus, vt artes. Voluntatis, vt virtutes & vitia. Affectuum ſunt quatuor, lætitia, dolor, ſpes, metus. Qualitates, quæ ſenſum mouent, ſunt, color, ſonus, odor, ſapor: & quæ ad tactum pertinent, durities, mollities, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas. Spieg. Adde Fr.Balduin. Catecheſ.jur.ciuil.c.4.

QVALITAS in jure noſtro accipitur etiam pro differentiis facientibus rem certam ac determinatam, & contrahentibus rem ad indiuiduum, textus eſt ſecundum Zaſ. in l.ſtipulationum, ff.de verb.oblig. Prat.

QVALITAS argumenti, vel negotij, quod vulgus dialecticorum vocat, ſecundum materiam ſubiectam. Qualitas, pro conditione, in l.ob carmen, ff.de teſtib. Spieg.

QVALITAS falſa vitiare non ſolet, l.pen. ff.de reb.dubiis. Spieg.

QVALITAS, adiecta verbo, ſecundum tempus verbi intelligenda eſt, l.in delictis, §.ſi extraneus, ff.de noxalib. Prat.

QVALITAS etiam facti, non tantum factum, probanda eſt. Vulc. lib.4. Inſtit.tit.6.§.5. nu.44.

QVALITAS in libris noſtris eſt, quæ ſpeciem ex differentibus declarat: itaque quam Vlp.in l.heredes, 22.§.ſed etſi, ff.de teſt. numorum ſpeciem appellat, eam Papinian. in l.qui non 78.§. 1.ff.de hæred.inſtit. ſpeciem vocat. Similiter Cajus in l.74. ff. de verb.obli. qualitatem demonſtrari ait.cum certam ſpeciem nominamus: veluti fundus Tuſculanus, homo Stichus. & l. ſeq. Cum vinum Campanum optimum dicimus, ea res, inquit, efficit, vt ea appellatio certi ſignificatiua ſit. Hot. Prat.

QVALITAS prædij dicitur, qua quale ſit illud prædium aſſerimus: & id ex permanentiore & longinquiore habitu, non ex affectione, quæ aut euelli facile, aut commutari poteſt: quemadmodum calor in frigidum, aut ſanitas in ægritudinem aliquando permutari ſolet. Neque enim quidquid fundo attributum eſt, aut accedit, quod ſit ex eius vtilitate, ius fundi dicitur, neque ex eo, qualis nominabitur: vt ſi villam habeam, quæ longos proſpicit agros, cum liceat vicino ædificatis aut altius ſublatis ædibus ſuis, luminibus meis obſtruere, iſta amplitudo proſpectus non dicitur ius fundi mei eſſe, neque ob id fundus meus qualiter ſe habet: id eſt, qualis non nominabitur: quoniam iſtud non eſt perpetuum neque certum, ſed in caſu & in vicini voluntate poſitum. Ratio autem eſt, quia qualitas appellatur Ariſtoteli in Categoriis, ex qua quales nominamur,

minamur. Id autem non fit ex omnibus qualitat,bus,quæ non facile mutantur & euelluntur quod ipſe in vno earum genere ſic oſtendit: Quæcunque accidentia ab iis affectionibus veniunt, quæ permanent, ac difficillime tolli poſſunt, patibiles qualitates nominantur. Siue enim vi naturæ pallor, aut atror inſint, qualitas vocatur (nam quales ex iis nuncupamur (ſiue longo morbo, aut ardore, ita vt haud facile aboliri poſſint, & in omnem ætatem permaneant, patibiles qualitates etiam dicuntur: liquidem ex his quales appellamur: quæ autem facile diſſipantur & euelluntur, πάθη, id eſt, motiones dicuntur, non autem patibiles qualitates: quaſi ex iis nulli quales nominantur. Neque enim quem pudor rubore afficit, ob id ipſum ruber dicitur: nec qui metu pallet, pallidus: eo modo non quæcunque pro tempore adſunt prædiis commoditates, jura prædiorum appellantur: ſed quæ perpetua & connexa ſunt ita, vt nunquam aut vix tolli poſſint: quia demum hæc jura ſunt, ex quibus ipſa prædia qualiter ſe habent, Connan. lib.4.c.7. n.8. Brechæus l.quid aliud & ibi, Alciat.ff.de verb.ſign.

QVALITAS vini, frumenti, olei, & nummorum, pro genere & ſpecie dicitur, in leg.21. §.ſed & ſi notam, ff.qui teſta.fac. cum l.78. § 1.ff.de hered.inſt. l.4. ff.de tritico, vino l.75. ff.de verb. oblig.Briſſ.

QVALITATEM & materiam pro eodem poſuit Vlpia.l.14.ff.de contrah.empr. Prat.

QVALITATIS nomine Tullium libr.1.Acad. quæſt. cunctanter & cum excuſatione vſum eſſe, Inſulanus obſeruauit.Spieg.

QVALITATVM aliæ neceſſariæ, aliæ non neceſſariæ.Priores in actione omnino exprimendæ ſunt: vt Peto decem à pupillo: quia ei mutuaui, intercedente tutoris authoritate. Hæc qualitas eſt neceſſaria, ad victoriamque cauſæ facit. Et hæc interdum à jure præſumitur, l.non putauit, §.non quæris, ff.de contr.tab. l.ſi poſt diuiſionem, ſub finem, C.de juris & facti ign. De qualitatibus autem non neceſſariis perpetuum eſt, vt eas exprimi nihil neceſſe ſit. Si tamen exprimantur, ne vitietur petitio, probandæ veniunt, l.habebat, ff.de inſtit. Spieg.

QVALITER QVALITER, pro qualitercunque, l.7.de minor. l.7. §.1.ff.ad l.Aquil. l.1.ff.de bon.eor.qui ante ſenrent. Prat.

QVALITER ſe habere, id eſt, qualitatibus quibuſdam affectum & præditum eſſe, Celſus in l.76. ff.de verbor.ſign. & in l.qui fundum,12. ff.quemadm.ſeru.amit. Prat.

QVALITERCVNQVE, pro vtcunque, hoc eſt ſiue bene ſiue male. Alberic.

QVALLVS, cuius mentio fit in l.15. §.1. ff.de vſufructu.vaſis genus eſt, ex viminibus compoſitum, per quod vinum guttatim defluit, cum vua imprimitur: à colando dictum, reliqua vero materia exire prohibetur. Virgil.

Tum ſpiſſo vimi ne quallos, Collaque.

Apulei. in 4.lib. Aſini aurei: Iam ferme, inquit, tertium, quallum rumigrabam. Ponitur etiam pro ciſtula, in qua mulieres ponebant penſa lanæ. Horat.

Tibi quallum Cytherea.

& hoc eſt, quod decepit Accurſium, qui exponit in loco illo Iureconſ. Qualli, id eſt, caniſtri ad vindemiandum in eis. A quallo, per diminutionem fit quaſillus, & quaſillum, qui alio nomine (Græco tamen) Calathus appellatur, ſecundum Feſtum, & Seruium ſuper illo Vergil.in Bucol.

---------- Tibi lilia plenis

Ecce ferunt nymphæ calathis, ---------

Cotta. Vide paulo ante Quali.

QVAM, in collatione aliquando ponitur ſolum, nec habet, quod illi reſpondeat: vt in l.3.ff.ſolut.matrim. Sed ſi pecunia, inquit: Paulus ad patrem peruenit, quam filia accepit: hoc eſt, Ad patrem prius peruenit, quam filia accepit. Falluntur, quid eo loco pro relatiuo accipiunt. Oldend.

QVAM, pro magis quam, vel potius quam ſæpe ponitur, leg.2. §. ſed ſi ff.de judic. l.2. §.mutui, ff.de reb.credit. l.7.in princ.ff. depoſ.l 20. in fin.ff.de acquir.hered.l.49.ff.de leg.1.leg.5.ff.de ſuſpectis tutorib. l.5. in princ.ff.de doli except. l.8.C.de jud.l. 18. C.de liber.cauſ. l.vlt. Cod.de vſufruct l.20. §.hoc interdictum, ff.de nou.ope.nunc. l.1. de mort.cauſ.donat.leg.6. §.Titius, ff.ad Trebell. l.21.verſ.ſed vbi, ff.de hered.vend. Et apud Paul.lib.4.ſent.tit.5.& tit.6.& li.5.tit.18. & alibi ſæpiſſime. Sic Tertul. lib.11. aduerſus Marcion. Quia bonum ſcilicet fidere in Deum, quam fidere in hominem: Et in Apologet. c.8. Sed beſtiarum, inquit, opinor hoc munus, quam hominis, & c.28. In ciuitatibus denique apud vos per omnes deos, quam per vnum genium Cæſaris peieratur, id eſt, potius quam per genium. Sic & in li. aduerſus Hermogenem, & aduerſus Valentin. & in lib. ad Martyres, & alibi ſæpe idem auctor loquitur. Liu.lib.3. Oratio fuit precibus quam jurgio ſimilis, Tacit. lib. 1. Verum quia Romanis Germaniſque idem conduceret, & pacem quam bellum probant. Idem libr.3. Ad Druſum pergit, quam haud fratris interitu trucem, quam remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat. Et paulo poſt: Cum accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo, miſeratio quam inuidia augebatur. Et alibi ſæpe. Cenſorin. in libro de natali, de Ariſtotele loquens, vt mirum ſit ad annos 58. vitam pertuliſſe, quam vltra non pertuliſſe. Sic & Terentius, ſi vera eſt quorundam interpretatio, locutus eſt in primo verſu Prologi Eunuchi. Sic & Claudian. de bello Gildon.

------ Phalarim tormentáque flamma

Profuit, & Siculi mugitus ferre iuuenci,

Quam tales audire choros ------

Videtur autem hoc genus loquendi ab Hebræis manaſſe, qui particulam magis ſæpiſſime ſubaudiunt. vide Ant. Aug. libr.4. cap.8. Prat.

QVAM, pro antequam, in l.1. C.vbi cauſ.fiſc. Briſſon.

QVAM, pro quantum, quibuſdam interpoſitis verbis, cuiuſmodi ſunt, poſſum valeo, & ſynonymis; obuia paſſim ſunt exempla. Pro valde ponitur, in l.2. C.de his qui ven.ærat.impetr. Sic apud Cic. & nullos non idoneos Latinitatis auctores reperitur.

QVAM, pro niſi accipitur, cum dicimus: nemo vindicare poteſt quam qui, l.2. ff.ſi ſeruit.vind.Briſſ.

QVAM CITO, cum aliquo temporis ſpatio accipiendum eſt, l.quo enim, ff.rem ratam habet. Vnde & quam cito commode fieri poteſt, arbitrio iudicantis relinquitur. l.1. ff.de iure deliber.

QVAM DE, apud veteres perinde valuiſſe ac quam comparationis dictum, oſtendit Crinitus de honeſta diſcipl. lib.4.c.15.

QVAM DIV, pro quoad Paulus in l.illis libertis, de cond. & demonſt. Quamdiu adoleſcens ad militiam promoueretur. Sic in l.15. ff.quib.mod.vſusfr.amit.l.1.§.habebit, ff.de penu.legat. An hæc dictio faciat conditionem, Barr.diſſerit in l.1.Cod.de leg.& in l.1. ff.de condit.& demonſtr. Prat.vide Cujac.15.obſ. 22. circa fin.

QVAMLIBET, pro aliquam accipitur in l.3.in pr.ff.de acquiren. poſſeſſ. Sed ſufficit, inquit Paul. Quamlibet partem eius fundi introite. Alberic.

QVAMPLVRIMO vendere. apud Cicer.

QVAM maximam partem, l.ſi ita quis, ff.de leg.2.

QVAMOBREM, in Auth.de reſtit. fideicommiſſ. §.quamobrem. Vnica dictio, quibuſdam etiam tres quamobrem, modo interrogat, modo idem ſignificat, quod Quapropter. Spieg.

QVAMPRIDEM, pro quanto tempore ante.

QVAMPRIMVM, vna dictio, valde cito. Vide Specul.tit.de diſput. & alleg. §.4. Spiegel.

QVAMVIS, interdum cauſalis eſt. Alber. exemplis demonſtrat, & ſimul vbi aduerſetur indicat, vt in l.qui iuraſſe, in fin. vbi gloſſ. ff. de iurejur. Interdum corrigit, vt in l.vbi autem non apparet, §.illud, verſic. quod vero, vbi gloſſ. & Doctor. ff.de verborum obligation. Bartol.in leg.3. §.in hac, ff de commod. Nam particula. Quamuis addit prioribus frequentiſſime Cicero: Quis eſt tam ſtultus, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperam eſſe victurum? l.qui ſaccum, ff.de furtis. Spiegel.

QVAMVIS pro quantum vis, l.43.ff.de damno infecto. Sed ſi tanta vis venti fuiſſet, vt quamuis firma ædificia conuelleret. Sic apud Vergil. Vt quamuis auido parerent arua colono. Prat.

QVANDO, id eſt, quo tempore, quandocunque, quodcunq, tempore, quandoque, aliquo tempore. Albericus recte monet in dict. Quando & quandocunque, de his dictionibus certam regulam tradi non poſſe: ſed eas vel ad modum, vel ad conditionem, vel ad tempus, pro materia, vt aiunt, ſubiecta, rum pro proferentis ſententia referendas eſſe. Spieg.

QVANDO etiam, pro ſiquidem: quoniam ſæpe occurrit apud Iuriſconſ. Spieg.

QVANDO, vel commorietur, vt intelligendum ſit, explicat Azo in Rubric.de collat.§.porto lib.C.6.Spieg.

QVANDOQVE, in futurum, *zukunfftiger zeit*, l.ſed & ſi is, §.cum autem, ff.de Carb.edict. Oldend. Et quidem hæc particula communiter longinquum tempus demonſtrat, vt ex Tacito & Sueton. probat. Ferretus ad tit.inſtit. quib.mod.re contrah. oblig. Sic videtur vſurpaſſe Iuriſconſ. in l.ſi culpa, ff. de rei, vindic.& l.ſi adrogator. de adopr.

QVANDOQVE i.e.poſt aliquod interuallum. Cajus in l.42.ff.de jur.dot. Res in dotem datæ, quæ pondere, numero, menſura conſtant, vt quandoque ſoluto matrimonio alias maritus reſtituat. Vlpian. l.22.ff.de adoptio. Cæterum ſi fidei ejus committat, vt quandoque reſtituat: non oportet admitti fideicommiſſum. Hot.

QVANDOQVE interpretantur quidam pro aliqua vice. Inſtitut. quibus modis re contrah. oblig. in princip. Quamuis mali. Alciatus, Noti, text.ſuffragăte, eo in loco, quoniam pro quandoque legi. Idem antiquis in codicibus ſcriptum teſtatur hoc modo: Et quoniam nobis non eadem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis reddantur, inde etiam mutuum appellatum eſt, &c. Quanquam indicat aliquos, qui pro aliquo tempore interpretantur, l.res in dotem. ff.de jure dot. Oldendorp.

QVANDOQVE, alias pro certo tempore, vt alia tempora excludantur: Alias pro quandocunque Flor. Heres quandoque hereditatem adeundo, iam nunc à morte ſucceſſiſſe defuncto intelligitur, ff.de acq. hered.

QVANDOQVE pro quandocunque non rato in libris noſtris vſurpatur, l.77.§.rogo,& §.patet,ff.de leg.2. l.41.§.cohæres, ff.de vulg. & pupill. Sic quandoque venerit, id eſt, quandocunque, in leg.2. ff.de condit.& demonſt. & quandóque liberos habuerit, leg.18. ff. quando dies leg.ced. & quandoque nupſerit in l.30.eo.tit.& quandóque conditio extiterit, in l.28.ff.ad Trebellian.& Quandóque apparuerint, in l.15.ff.de leg.3.Quandoque incideiint, leg.9. ff.de legibus.Sic & in,l.35. ff.de jurejuran.leg.54.ad Trebellian. & l.7. ff.de pact.dotal. leg.1. §.hæc pœna, ff. quod quiſque jur. l.104. §.pen. ff.de leg.lib.1. l.6. ff.de tribu. l.7.ff.de vulg. l.9.ff.de capit.diminu. Sic vbique, pro vbicunque alias dicitur. Alibi quandoque valet aliquando : vt leg.22. ff.de adopt. leg.8. §.manumiſſionis, ff.de donat. inter vir. At in tit. quibus mod. re contrah. oblig. quod ait Iuſtin. vt quandóque non eadem , ſed alia ejuſdem generis reſtituantur , id Cajus, eandem rem tractans lib.2. Inſtitut.dixit, ſtatuto tempore. Et ita accipi debet hæc vox in l.37. §.nuptura , ff.de leg.3. & l.5.§. vlt.de Carbon. edict. Hæc autem verba , quandoque reſtituas, hoc ſignificant, cum primum potueris, leg.29. ff.quan. dies legat.ced.Briſſ.

QVANQVAM, coniunctio cauſalis,idem ſignificãs, quod tametſi Hanc particulam aliquãdo ſubſequitur aliqua particula, tamen & eleganter: vt apud Vlp.in l.quanquam,ff.de aqu.pl. Spieg.

QVANTÆ ſummæ , in leg.quiſquis, ff.de legat.3. teſtator dixit: Quiſquis mihi heres erit , damnas eſto dare quantas ſummas legauero. Ibi , teſte Zaſio , intelliguntur ſub nomine ſummarum corpora : & licet verbum quanti referatur ad pecuniam, proprie tamen ibi refertur ad corpora. Spieg.

QVANTA verbum non ad numeratam tantum pecuniam, ſed & ad corpora pertinet , vt apparet ex relegatione dotis , quæ ita concipi ſolet. Quanta pecunia ad me dotis nomine peruenerit, & ſtipulationibus emptæ hæreditatis , quæ ita concipiuntur. Quanta pecunia ad te ex hereditate illius peruenit. Vtroque enim ſermone , tam quæ in quantitate, quam quæ in corpore conſiſtunt , comprehenduntur le.concubinam §.cum ita. & l.95.ff.de legat.libr.3. l.42.§.primo de legat.2.leg.2.ff.de hered.vend. l.7. & l.vlt. ff.de dote releg. l.50. in fin.de verbor.oblig. Briſſ.

QVANTI eſt l.18. §.vlt. ff.qui & à quib.manum.

QVANTI conductum erit, aut locatum apud Caton.c.144.lib.2.

QVANTI ea res eſt , vel Quanti eam rem patet eſſe,idem valet. in vtraque enim clauſula vetam rei æſtimationem fieri , inquit Vlp. in l.179. ff.de verb.ſign. Non n.ad id quod intereſt, ſed ad rei æſtimationem verumque pretium plurimum hæc clauſula refertur l.93. ff.de verb.ſign. l.8.ff.de in lit.jur. veluti in edicto , quo aduerſus eos , qui in turba damnum dederint, actio in duplum , quanti ea res eſt, proponitur, l.4. §.hæc autem actio, ff.de vi bon.rapt.Et ideo nonnunquam id,quod intereſt,& quanti ea res eſt , opponuntur, l.1. §.vlt. ff.ſi quis jus dicen.l.4.§.in eum,ff.de dam.infect. Nam id quod intereſt,verum rei pretium plerunq; egreditur & excedit, leg.1. ff.de act. empt. Veruntamen pro re ſubjecta varia fit horum verborum interpretatio. Interdum enim veritatem,id eſt, veram quantitatem,vt in edicto. Qui ſatiſd.cogan. & in edicto. De falſo tutore, interdum pœnam, vt in edicto , quod contra eos , qui in jus vocatos vi eximunt, ſcriptum eſt,continent l.pen.§.1.ff.ne quis eum qui in jus voc. leg.2.§.vlt. ff.qui ſatiſd.cog.l.7.§.1.ff. quod falſ.tut. Nec ſemper corporis ipſius , ſed eius juris , quo de agitur æſtimationem continent, vt in edicto. Quod metus cauſa, item de dolo. Quanti ea res eſt, ſic accipimus. Quanti id eſt , quod metu dolove extortum à nobis abeſt, & quod reſtitui oportet : vt ſi proprietas abſit,proprietas,ſi poſſeſſio,ſola poſſeſſio æſtimetur, l.14.§.Labeo,l.21. §.1. ff.quod metus cauſ. l.18. ff.de dolo. Et in edicto, De ſeruo corrupto, quanti ea res eſt , ſic accipitur, quanto ſeruus ob id,quod corruptus eſt , minoris exiſtat, l.9.in fin. ff.de ſeruo corrupt. Briſſ. & Gœdd. ad l.179. per tot. de verb.ſign.

QVANTI ea res eſt, interdum vtilitatem ſignificat,& ad id quod intereſt agentis pertinet : vt in ſtipulatione. Ratam rem haberi , non rei ſtipulandi vel promittendi compendium ſpectãdum eſt, ſed quod intereſt eius, qui ſtipulatus eſt, ratum haberi quod geſtum eſt,leg.2.leg.3.l.8.§.vlt. l.19. ff.ratam rem hab. Et in interdicto Vti poſſidetis , quanti intereſt , vniuſcuiuſque poſſeſſionem retinere, l.2.§.vltimo,ff.vti poſſidet.Similiter in interdicto , de itinere actuque priuato , ex his verbis æſtimatur , quanti actoris interſit via ſiue itinere non prohiberi, l.1. l.3.§.in hoc interdicto, ff.de itiner. actuque priuato. At in interdicto,ne vis fiat ei,qui in poſſeſſ.miſſ.cum ad perſonam domini hæc verba referantur , veram vtilitatem continent , vt quanti vere interſit poſſeſſionem eius rei haberi, in cuius poſſeſſionem miſſus eſt , tanti is, qui prohibuit , condemnetur & l.1 in princ.§.hæc verba, & l.2. ff.ne vis fiat ei , qui in poſſeſſ. Briſſon. Itaque cum lex Aquilia ſcripta ſic eſſet , quanti ea res plurimi fuerit , Iuriſconſ.in l.ait lex 21. & l.ſeq. ſcribunt non ſolum corpus æſtimandum eſſe quanti fuerit,ſed etiam quanti noſtra interfuit. Similiter Vlpian. in l.4.§.in eum,ff.de damn. infecto. dum inquit , quanti ea res eſt , iudicium datur : quod non ad quantitatem refertur , ſed ad id , quod intereſt : quod eodem modo licet animaduertere in l.9.10. & 11. ff.de ſer.corrupt. l.3.in fin.ff.vti poſſid.l.quoties,81.ff.de verb.oblig.

QVANTI & tanti relatiua ſunt inter ſe , vt tot , quot. Cajus l.65. leg.3. Quod ſi minus ſunt , in tantos quanti inueniuntur : id eſt, in tot.quot. inueniuntur. Prat.

QVANTI ea res eſt , in edicto de ſeruo corrupto ſic accipitur, quanti ſeruus ob id, quo corruptus eſt , minoris exiſtat, l.9. in fin.ff.de ſeru.corrupt.Prat.

QVANTICVNQVE vnaquæq;res erit earum rerum, id eſt, quantum valebit , quantúmque erit in re. Inſtit.quib.mod. tollitur obligatio : paſſim noſtri libri hoc habent, quanti ea res erit,in leg.1. ff.ſi quis ius dicent. non obtemp. l.item,§.quadruplator. quod metus cauſa , l.ſi mulier , §.qui poſſeſſionem,quod metus cauſa. Ferretus d.§.quibus modis tollit.obligat.

QVANTI ille æſtimauerit , quid hæc ſibi velit conditio , Iuſtinian. exponit in l.vlt. C.de contrah. empt. Spieg.

QVANTI in litem actor iurauerit l.eius rei, ff.de re iudicata.Sp.

QVANTI interſit, & quanti actor iurauerit : inter ſe differre etiam Fulgoſius cenſuit : & late oſtendit Duaren. in l.in actionibus, num.22.de in litem jurando. Nam Iuriſconſulti hæc duo quanti intereſt , & quanti in litem iuratum fuerit , tanquam diuerſiſſimas res coniungere ſolent , l.non à iudice , ff de iudiciis , & quæ pro contraria ſententia adferuntur , penitus ficulnea ſunt. Vide Duaren.d.loco.

QVANTI in triginta diebus proximis fuit. Hæc verba Vlpiani ad l.Aquil. l.quemadmodum , in fin. & ſi non habent verbum Plurimi, ſic tamen accipienda conſtat , ex §.at nec plurimi, 15. Inſtit.de leg. Aquil.

QVANTI maximi, quanti plurimi. Sic Plinius in epiſt.fin. lib.3. Sic Columell. lib.12. cap.31. Sic Alciat.ſed propter moram,ait, debitoris, quanti plurimi res valuit , condemnatur , in l.2. ff. ſi cert.pet. Spieg. Etſi autem quanti plurimi æſtimatio quædam ſortis acceſſio ſit , & ob moram veniat , tamen vſuræ appellatione non comprehenditur. Nam vſuræ acceſſio eſt extra ſortem, hæc vero ipſius rei pars : nec eſt extra rem , ſed circa rem ipſam, l.ſi ſterilis , §. cum per venditorem, ff. de action. empt. Hoto. lib.1.de vſuris cap.5.

QVANTI, quanti bene emitur, quod neceſſe eſt, dixit Cicero in epiſt.ad Attic. lib.12. Spieg.

QVANTITAS , id quo quantum quid eſſe dicitur, aut iudicatur. Apellus legibus inſeruiens , diuidit quantitatem in numerum. pondus, & menſuram. Numerus, vt duo,tria, quinque,decem, centum,mille. Pondus, vt ſextans,quadrans,dodrans,pondius, ſiue as,dupondius,tripondius. Menſura, vt digitus,palma,pes, paſſus,ſtadium, miliare, vlna,hemina,ſextarius, congius, modius,vrna,amphora. Quanquam pleræque res eiuſmodi ſunt, vt & numerari, & ponderari, & menſurari queant : vt piper, & ſimiles. Pleræque vt ponderari & menſurari : vt butyrum, oleum. Pleræque vt numerari & ponderari : vt pecunia : hæc etenim olim fuit appenſa : vnde penſio. Sententiæ iudicium, vt Plin. lib.7.epiſt.numerantur, non ponderantur , id quod videtur ei perquam abſurdum. Simili ratione motus Iuriſconſ. in leg.2. de verb.ſign. horas dici ponderat, non numerat: atque vult priores quinque poſterioribus ſeptem præualere, propterea quod ad quodvis negotium conficiendum à prandio ſimus ineptiores. Spieg. Adde Forcat. Necyomant.dial.42. numer.3.

QVANTITAS an ſolum in pecunia numerata , an vero etiam in aliis rebus fungibilibus conſiſtat , vide Gœdd. in comment. ad l.pecuniæ appellatione, 4.nu.25.26. ff.de verb.oblig.

QVANTITAS etiam modum ſignificat,l.94.ff.de verb.obligat.in qua quod initio Marcell. quantitatem dixerat , poſtea modum vocat. Sic quantitatem patrimonij, operis, tranſactionis, legatorum,aquæ, dotis, emolumenti,hæreditatis, operis, pretij, vſurarum, &c. dicimus, l.21.in fin. ff.de noui oper.nunc. l.19. ff. de milit.teſt. l.72. l.73.ff.ad l.Falc. l.45.ff.de ſolut. leg.20. ff.de manum. vindic. l.4. C.de hered. vel act. l.9. C.de donat. inter vir.& vx.l.24.ff.de præſ.vib. Briſſ.

QVANTITAS in iure ciuili cum opponitur corpori,ſic definienda videtur , res cuius vis ac momentum vel ſolum , vel præcipue ſpectatur : corpus vero res cuius materia vel ſola,vel præcipue ſpectatur. Vlpian. leg.34.§.2.ff.de legat.1.Eadem ſumma volente teſtatore multiplicari poteſt : ſed hoc ita erit accipiendum , ſi non certum corpus nummorum ſæpius ſit relictum : vt puta centum , quæ in arca habet , ſæpius legauit : tunc enim fundo legato comparandum eſſe credo, Paulus l.87. ff.de leg. 2. Et de quo quæritur pretium teſſeræ ſpectandum : quoniam tale fideicommiſſum magis in quantitate , quam in corpore conſiſtit. Idem in leg.1. ff.de contrahend. empt. Electa eſt materia , cuius publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret. Papinian. l.ſi is cui 94. ff.de ſolutio. Siue in ſingulis numis communionem pro indiuiſo quis eſſe intelligat : ſiue in pecunia non corpora cogitet, ſed quantitatem. Sic Florent.l.65.§.1. ff.de verb. oblig.

oblig. Vlp.l.15. §.3. ff.de re judic. l.nam etſi, 13.in fin.& l.ſi ſocius, 16. ff.ſi cert.pet. Hot. Prat.

QVANTITATEM nummi proprie & recte dici æſtimationem illam publice conſtitutam, qua quanti locabilis ſit, intelligitur tradit Duaren.lib.1.diſput.anniu.c.16. Cujus quantitatis nota & ſignum eſt character, qui nummo imprimitur, vt Ariſtoteles li.1.Politicor.oſtendit. Et ſic accipienda ſunt Vlpiani verba in l.à diuo Pio addicantur ea quantitate, id eſt, valore (vt vulgo loquimur) & æſtimatione, quanta eſt ſumma, quæ debetur, ne ſi forte pluris aut minoris valeant, alteruter, id eſt, debitor aut creditor afficiatur injuria. Alij aliter interpretantur. nec parum ea verba negotij exhibuere Alciato parad. libr.6. cap.5. & in l.creditor.ff.de reb.cred.

QVANTITAS & corpus oppoſuntur in l.81.ff.de leg.2.quomodo autem differant, vide Cujac 14. obſeru.19. Hot.15. illuſtr. quæſt.Gothof.ad l.ſi is cui nummos 94. §.1.ff.de ſolut.

QVANTITAS pro precio & valore, apud Paul.lib.ſent.2.cap.32. Seruus qui furtum fecerit, damnumque dederit, niſi id pro ſui quantitate dominus ſarcire paratus ſit, noxæ dedi poteſt. Hot.

QVANTITATES appellantur, quæ numero, pondere, & menſura conſtant: quæ longe à ſpeciebus differunt: nam quantitates ſingulæ propriam ſpeciem non habent, ſed communi ſpecie continentur: ait Vlp.l.cum Stichus, 29. ff.de ſolut. Itaque ſi nummus pro nummo reddatur, & oleum pro oleo, & vinum pro vino: non aliud pro alio, ſed eadem ſpecies reddi videtur. nam quod in eiuſmodi rebus genere idem eſt, etiam ſpecie idem videtur, l.2.ff.ſi cert.pet. Species vero ſingulæ propriam ſpeciem habent, & communi omnes genere continentur: vt Pamphilus & Dauus communi hominis genere comprehenduntur: ſed alius eſt Pamphilus, alius Dauus. Itaque qui illum pro hoc, vel hunc pro illo ſolueret, aliud pro alio ſoluere diceretur. Quantitates numero diuiduntur d.l. cum Stichus 29. quippe in qua non corpus, ſed vis ac momentum ſpectetur, l. ſi is cui, 9. ff.de ſolut. l.87. ff.de leg.2. Species autem partibus diuiduntur, Hot. Prat.

QVANTITATIS res proprie non commodantur, ſed mutuo dantur, Vult.lib. Inſtit.4.t.15.§.2.nu.15.

QVANTO juniores, tanto perſpicaciores, quomodo intelligendum ſit tradit Alciat. lib.10.parerg.c.16.

QVANTO minoris actiones in jure ciuili duæ reperiuntur, quarum altera ciuilis, altera ædilitia eſt. Ciuilis eſt, quanto minoris empturus erat emptor, ſi vitium ſciſſet, l.Iulianus, ff.de act. empt. Ædilitia eſt, quanto minoris res fuit contractus tempore quam quanti empta eſt, l.quod ſi nolit, 13.§.ſi plures ff.de ædil.ed. Per ciuilem actionem emptor ſi nihil daturus fuiſſet, omne quod dedit, recuperat: at per ædilitiam ſi res nullius pretij eſt, redhibetur l.bouem, 43.§.aliquando.eod.Illa perpetua eſt, hæc vero annua, l.ædiles, 38.eod. Hot. Prat. Et ſic fere omnes ad dict.leg. Iulianus, tradiderunt, moti, quod Iulianus eo loco dicat, ſi tignum vitioſum ſit venditum, & venditor vitium ignorauerit, actione ex empto emptorem poſſe conſequi, quanto minoris empturus fuiſſet, alteram prætoriam ex ædilitio edicto de mancipiis & jumentis propoſitam eſſe intra annum, illam eſſe de cæteris rebus perpetuam, vt de tigno, prætoriam eſſe in id, quanto minoris res eſt. Sic enim verba edicti ſunt, l.ædiles aiunt, aut quanto minoris cum venierint, fuerint: ciuilem quanto minoris quis empturus fuiſſet, d.l.Iulianus, Inter quæ, inquiunt, plurimum intereſt. Quorum vtrunque falſum eſt. Nam primum, quod dicunt actionem quanto minoris, edicto ædilium de iumentis, & mancipiis eſſe propoſitam, vere dicunt. Quod addunt de iis tantum, in eo apertiſſimis ſententiis ICtorum refelluntur, à quibus de ſententia edicti eſt hoc traditum edictum ædilitium, & ſi de mancipiis & jumentis conceptum ſit, tamen ſententiam ad venditiones rerum omnium pertinere, l.1.ff.de ædilit. edict. Quod autem hæc genera ita diſtinguunt, vt prætoriam eſſe dicant in id, quanto minoris res eſt: ciuilem, quanto minoris empturus fuiſſet, ineptiſſime faciunt, cum inter hæc nihil interſit. Non enim in edicto ædilitio dicitur, quanto minoris jumenta ſunt, ſed quanto minoris, cum venierint, fuerint. Id autem eſt, quanto minoris empturus quis fuerit. Tunc enim empturus erat, cum venibant, & non pluris empturus erat, quam valebant, & quanti valebant, tanti illam emptam habere æquiſſimum eſt. Vnde hoc judicium æſtimatorium appellatur, quia res æſtimatur, quanti vere valuerit, eo vitio affecta quo tenetur, vt quanto minoris valuit, quam empta eſt, tantum reddatur. Ne multis: illi edilitiam, quanto minoris eſſe aiunt de mancipiis, & eſſe id, quanto minoris res fuerit, cum venibat. Hoc jam nihil aliud eſſe, niſi quanto minoris actor empturus fuiſſet, cognoſcant ex eodem Iuliano, qui in l.quia dicitur de euiction. Ex cuius verbis vel cæco appatet, & nihil aliud eſſe, quanto minoris quis empturus fuit quam id, quanto minoris res fuit, & de mancipio hanc eſſe actionem, quanto minoris fuerit, quod illi negabant, Hugo Donell.de ædil.edict.

QVANTO minus à Titio conſecutus fuero: dare tantum ſpondes? ſi ita à te ſtipulatus fuero, non ſolet dubitati, quin ſi nihil à Titio conſecutus fuero, totum debeas, quod Titius debuerit, inquit Gajus in l 150. ff.de verb. ſign. Prat.

QVANTO plus, adiectio, ad modicam ſummam pertinet, l.hæc adiectio, ff.de verb.ſign. Curtius lib.1. [illegible], c.7.tom.2.

QVANTVM, ad numerum, & pondus, & menſuram refertur, hoc eſt, ad pecuniam, ſpecies, & corpora, l.cum ſtipulamur, de verb. ſign. Spieg.

QVANTVS ad ſe ſoluere legem dicitur, qui contra legem facit Auth. vt jud. ſine quoque ſuffr. illud videlicet. ver. oportet enim Albertc.

QVANTVM intereſt l.ſi quis ſeruum ff. ad l.Aquil.

QVANTVM infinitum iurare. Vide Vlpianum l.qui reſtituere, §. 1.ff.de rei vindic. Spieg.

QVANTVM mea intereſſet Paul.in l.2. ff.rem rat.haber. hæc verba declarans ſic dicit: quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui. Pompo.in l.ſi procurator, d.tit. idem probat. Spieg.

QVANTVMCVNQVE, aduerbium, tantum quantum: de quo Bart. in l.baliſta, ff.ad Trebell.

QVARTVS, quantus quantum, multitudinis numero, non tantum ad pecuniam numeratam, ſed & ad corpora refertur, leg.29. quand.dies leg. ced. l.93.de leg.3.l.50.de verb.oblig. Prat.

QVANTVS maximus. Plin.epiſt.vlt. lib.3.ad finem: dedit enim mihi, ait, quantum maximum potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet.

QVANTVSQVANTVS, pro Quantuſcunque.

QVANTVM ei debes, redde. Sententia incerta eſt, l.quid tamen. §.ſolutioni, ff.de recep. Spieg.

QVANTVM in ſe eſt, & quantum ad ſe pertinet: quid hæc verba denotent, gl.exponit, 49 diſtinct.cap.ſi.& Archidiac. Spieg.

QVANTVM queo, pro eo quod vulgus dicit, tantum quantum Porro de dictione quanti & quanti vide Bart.in l.1. ſi ſic legatum in princ.de leg.1. & in l.1.de cond. & demonſt. Spieg.

QVANVIS non eſt aduerſatiua particula, l.quid ergo, §.vlt. ff.de his qui not.infam. Briſſ.

QVAQVA ratione, i.e.quacunque ratione, l.21.ff.de fideicomm. libert. Et quoquo jure, leg.6.§.1 ff.de ſtatulib. Et quoquo modo, l.3. ff.ad l.Corn. de fal. Briſſ.

QVARE, modo interrogat, modo ponitur infinite, l.non omnium, C.de rut qui non ſatiſd. l.1.in pr.C.de Lat.libert.tol. Spieg.

QVARTA deducto ære alieno accipienda eſt Papin. §. audita autem, ff.de inoff.teſt.in l.quarta, ad l.Falcid. Spieg.

QVARTA quartæ, l.vnic. C.de Lat.libert.toll. Spieg.

QVARTA, quæ in iure noſtro frequentiſſime appellatur, multiplex eſt: & quadrantem eius aſſis, quo de agitur, ſignificat. Præciſe namque quarta, pro, quarta pars fere nominatur. Quartas igitur literarum ordine breuiter deſcribemus: quarum ſi quis prolixiorem tractatum deſideret, videat Doctor. ac inprimis Fabr. & Aretin. in §. ſed quia heres. Inſtit.de fideicomm.hered.

QVARTÆ ſeptem, quarum in iure ſit mentio, recenſentur à Vult.in li.2. Inſtit.t.23.§.5.nu.7. I. eſt quarta, quæ debetur arrogato ex bonis arrogatoris, ex reſcripto D.Pij, in §.cum autem de adopt. II. quarta legitima. III. quarta Falcidia. IV. Trebellianica. V. quæ coniugi inopi eſt relinquenda. VI. quæ curiæ municipali debetur ex bonis decurionis extraneum heredem habentis. VII. quarta, quam nati petunt, interim dum mater gerit vterum.

QVARTA agnatorum, erat quadrans hereditatis inteſtato mortui, quam agnati, ſi filij non extabant, nepotibus ex filia auferebant l.ſi defunctus, 4.de leg. hered.in lib.5. C.Theod. At ex lege Iuſtiniani, quandiu poſteri vlli ſunt, quamuis ex fæmina pugnati ſint, agnati non admittuntur, leg. vltim. Cod. de ſuis & legit. qua lege quartam illam agnatorum abrogauit. Hotomann. Prat.

QVARTA detrahitur ex Senatuſconſulto Pegaſiano. Vult. Inſtit. lib.2. tit.23.§.3.num.5.

QVARTA arrogati, quæ à D.Pio introducta eſt, dicitur, cum impubes cauſa cognita arrogatus, ſine cauſa tamen emancipatur: tum enim quartam bonorum arrogatoris cum ſuis bonis obtinet: hæc paſſim appellatur quarta D.Pij vide l.Papinianus, 8.§.ſi quis impubes, ff.de inoff.teſtam.& l.1. § ſi impubes, ff.de collat. l.ſi arrogator, 22.ff.de adoptionib. Hoc autem periculi, quod vitæ pupillorum ab arrogatoribus impendebat, euitandi cauſa inſtitutum eſt. Duo quippe cauenda fuerunt in iſtis adoptionibus: quia duplex ad deprædandum arrogati patrimonium aditus patebat: primum ſi puer é medio tolleretur: deinde ſi emanciparetur: nam vtroque modo illius bona arrogatori quærebantur: conſtitutum ergo eſt, primum, vt ne arrogator impuberis eius ante pubertatem mortui heres eſſet: deinde, vt impubes minimum quartam arrogatoris ſui bonorum partem lucraretur. Hotom. Prat.

QVARTA centeſimæ, in l.ſin.C.de pet.hered. quid ſit, docet Ant. Auguſt. libr.2.emend. c.10.

QVARTA curiæ dicitur quadrans eius hæreditatis, quam alienus

aliquis (hoc eſt non ex numero decurionum) qui curiali ſucceſſit, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte ſucceſſit, obtinuit: tum enim conſtitutum eſſet, vt quadrantem curia poſtulare poſſit, non tamen de ſingulis rebus: ſed ita, vt heres vniuerſum patrimonium in partes quatuor diuidat: & ſors ducatur, vt vel curia quadrantem, vel hæres dodrantem obtineat, l.1.& 2.C.quando & quibus quarta pars, libr.10. Hot. Prat.

QVANTA D.Pij. Vide Quarta arrogati.

QVANTA Epiſcoporum inſtituta eſt à Juſtiniano, ſed mira varietate. Nam in Nou.6. ſtatuit, vt qui è curialibus aut cohortalibus Epiſcopus creabitur, quadrantem omnium ſuorum bonorum curiæ largiatur. At Nouell.123. ſtatuit, vt bonorum ſuorum quartam duntaxat retineat: reliquum curiæ attribuatur. Prat.

QVARTA ex tribus maribus eſt, quæ per Senatuſconſultum Sabinianum inducta eſt: vt qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum naturalis patris relinquatur, §.ſed ea omnia. Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.Prat.

QVARTA Falcidiæ dicitur in jure, quam hæredes beneficio legis Falcidiæ retinent ex legatis, ſi forte amplius dodrante in iis conſumptum eſt à teſtatore. Lex autem id ſtatuit non de ſingulis legatariis, ſed de vniuerſis, vt ſcilicet legare ita liceret, dum modo pars quarta patrimonij penes heredem remaneret. Itaque tametſi plures legatarii ſint, non tamen amplius eis quam dodrantem licet attribuere. Viciſſim autem non vniuerſi heredes, ſed ſinguli quartam ex ſua cuiuſque parte retinere poſſunt; moduſque patrimonij, non qui hereditatis adeundæ, ſed qui tempore mortis fuit, ſpectatur, & antequam ea quarta detrahatur, æs alienum, funeris ſumptus, & pretia manumiſſorum ſeruorum detrahenda ſunt, l.1.& paſſim, ff. & C. de leg. Falcid. Hot.Prat.

QVARTA fideicommiſſarij dicitur, cum hæres poſt mortem ſuam rogatus eſt hereditaris ſuæ partem quartam reſtituere. Valet enim fideicommiſſum, perinde ac ſi de hæreditate ſua reſtituenda rogatus eſſet: & eatenus reſtituenda eſt, quatenus hereditas teſtatoris patitur, ſecundum vulgatam formam juris, l.filiusfam.114. §.vt quis. ff.de fideic.primo exemplum etiam extat in l.ita tamen 27. §.Trebellianum,& l.epiſtolam 75. §.1. ff.ad Trebell. Hot.Prat.

QVARTA filiæ majeſtatis damnati ab Imperatoribus Arcadio & Honorio inſtituta eſt: nam cum olim ad liberos damnati majeſtatis bona pertinerent, leg.eorum, ff.ad l.Iul.majeſtatis, is conſtituit, vt filius nihil omnino relinqueretur: filiabus autem quolibet numero eſſent, quarta tantum ex bonis matris ſiue teſtato, ſiue inteſtato deceſſiſſet, attribueretur: vt haberent mediocrem potius filiæ alimoniam, quam integrum emolumentum, ac nomen hæredis, l.quiſquis, 5.C.eod. Hot.Prat.

QVARTA fiſci quæ ſit, docet Paul.in l.pen. ff.de jur.fiſci. Qui tantam fidem accommodauit, vt non capienti reſtituere hereditatem: ſi deducta parte quarta reſtituit, nihil retinere debet quadrans autem, quia hæredi imponitur ipſius, eripitur, & ad fiſcum transferatur, vnde dodrantis ſemiſſem ſolum capit, qui ſe detulit, Hot. Prat.

QVARTA liberorum appellatur quadrans eius partis hæreditariæ, quæ, ſi pater familias inteſtato deceſſiſſet, ad eos peruentura erat: qui quadrans liberis, qui vel inofficioſe exhæredatis, vel minorem in partem inſtitutis, quam quantus ille eſt, attribuitur: veluti ſi duo ſint filij, quia legitima cuiuſque pars ab inteſtato eſt ſemis, iccirco ſeſcuncia illis attribuetur, quæ ſemiſſis pars quarta eſt, l.8.§.ſi quis, l.24. C.de inofficioſ.teſtament. l.omnimodo, 30. Cod.de inoffic.teſtam. & Nou.5.& 22. Juſtinianus hunc quadrantem in trientem aut ſemiſſem pro numero perſonarum mutauit: nam ſi duo ſint ſextantem vterque auferet: quæ legitimæ portionis tertia pars eſt: ſi vero ſex ſint, vnica ſingulis attribuetur: qui eſt legitimæ partis ſemis. Nou.18. & in Auth. Nouiſſima, C.de inoffic.teſtam.

QVARTA matris vel auiæ curialis à Juſtiniano inſtituta eſt, vt ſi mater mortui vel auia tempore, quo filius nepoſve moritur, in collegio ejuſdem ciuitatis curialis reperta fuerit, quartam partem ipſorum hæreditatis obtineant, l.2.in fin. C.quando & quib. Hot. Prat.

QVARTA monachi inſtituta eſt à Juſtinia. Nou.5.§. ἐκεῖνο vbi ſtatuit, vt ſi quis liberos habens, in monaſterium ſe aſcribi velit, tantum ex eius bonis attribuatur liberis ipſis, quantum quarta pars bonorum eius, ſi inteſtatus deceſſiſſet, efficeret: quod ſi quid jam ante, aut donationis propter nuptias, aut dotis cauſa: ſed tamen minus quadrante ipſis erogaſſet, quod ad quadrantem deeſſet, ſuppleretur, reliqua in monaſterij dominium tranſirent, quod idem inculcatur Nou.123.§. εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ, Prat.

QVARTA ſuperſtitis filij dicitur, cum paterfam. vxorem grauidam reliquit: & dubitatur, quot liberos paritura ſit: nam auctores juris conſtituerunt, vt pars pro tribus in ſuſpenſo maneat, vſque dum mulier pepererit: quarta pars ſuperſtiti filio attribuatur: quod enim fieri non raro admodum poteſt, ſpectarunt: id eſt, quia fieri poterat, vt tergemini naſcerentur, quartam partem ſuperſtiti filio aſſignauerunt, leg.3. ff.ſi pars hæred.per. Hot. Prat.

QVARTA Trebellianica, quæ nunc vocatur, Pegaſiana olim fuit: nam Pegaſiano SC. inſtitutum eſt, vt qui fideicommiſſum, ſiue vniuerſale, ſiue particulare reſtitueret, quadrantem ſibi retinere poſſet, §.ſed quia, de fideicomm.hæred.vnde intelligi poteſt, quod lex Falcidia eſt in legatis, id Pegaſianum in fideicommiſſis eſſe: nam quemadmodum hæres, à quo plus dodrante legatum eſt, vſque ad quadrantem integrum retinere poteſt: eodem modo is, qui plus dodrante reſtituere eſt rogatus, ſiue vni, ſiue multis plus dodrante reddere ſit rogatus, quartam ſibi retinere poterit: veluti ſi domum quæ ſemiſſem valeat, Titio: ſeruos qui trientem valeant, Seio: tum enim duas vncias retinebit, non quo ab vtróque ſemunciam vnam detrahat, ſed vt hæc vncia excedens in partes 12. diuidatur, quarum ſex Titius, quatuor Seius auferet, duæ reliquæ apud hæredem remanebunt. Atque hæc quidem inter quartam Falcidiam, & Pegaſianam ſimilitudo eſt: differentia autem illa, quod in Falcidiam legata non imputantur, in Pegaſianam imputantur: itaque ſi teſtator quadringenta in bonis habens, hæredi centum, Mæuio ducenta, Valerio centum leger, heres vltra centum, quæ prælegati nomine retinebit, Mæuio quinquaginta, Valerio viginti quinque quartæ nomine detrahet: at ſi heredem cui centum legarit, roget hæreditatem reſtituere, centum quidem illa ſibi legata retinebit heres: quartam autem eo amplius non detrahet: cuius differentiæ rationem animaduerti hanc eſſe, quod lex Falcidia voluntati præſumptæ teſtatoris ſubſeruiat, eique conſentanea ſit: exiſtimatur enim teſtator legatis hæreditatem exhauriens, errore id facere, & putare plus in hæreditate eſſe, quam reuera ſit: creditúrq; voluntas eius ea fuiſſe vt hæres aliquid obtineret. At SC. Pegaſianum directo voluntati teſtatoris aduerſatur: conſtat enim teſtatoris hanc fuiſſe voluntatem, vt nihil apud heredem niſi nomen ac titulus maneret: reuera alius hæres eſſet: Cum igitur aliquo præmio SCtum hæredes allicere voluerit aduerſus teſtatorem voluntatem ad hæreditates adeundas, credibile eſt ſatis habuiſſe, ſi quadrans iſte quoquo tit.ad heredem perueniret. Itaque Marcian. in l.in quartam, 91. ff.ad leg. Falc. ſiue legatum, ſiue fideicommiſſum datum ſit heredi, ſiue præcipere, vel deducere, vel retinere iuſſus eſt, vel accepta pecunia hereditatem reſtituere rogatus ſit, vel conditionis implendæ cauſa fideicommiſſum ei ſit, ea omnia in quartam ei imputari ſcribit: in Falcidiam autem nequaquam. Atque hæc quidem de quarta Pegaſiana. Iuſtiniani vero conſtitutione Pegaſiani vis in Trebellianum ita transfuſa eſt, vt iam quarta Trebellianica vocitetur: quoniam heres vel quartam, vel quod ei deeſt, retinere, ſolutúmve repetere poteſt: actiones autem pro rata communicantur: ac ſi totam ſponte coactúſve reſtituit, omnium tum commodorum, tum incommodorum ſit expers, §.ſed quia, de fideic. liber. Hot. Prat. vide Vult.ad §.poteſt autem 2.iuncto §.3.nu.6. inſtit. de fideicom.hered.

QVARTANA febris, quæ ex atra bili, ſeu tumore melancholico putri efficitur. Sic dicta, quod quarto die reuertatur, & exacerbet, infeſtetque. Nam integro biduo intermittit, & tarde admodum finitur neminémque (vt Celſus teſtatur) iugulari Sed ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri, vel curantis nunquam fit. Iabolen.de ædil.edict. Qui tertiana, ait, febre, aut quartana, aut podagra vexantur, quíve comitialem morbum habent, ne iis quidem diebus quibus morbis vacant, recte ſani dicentur. Vide, Febris, tertiana. Spieg.

QVARTANA VETVS, l.quæſitum, ff.de judic.l.1.§.proinde, ff.de ædil.edict. Briſſon.

QVARTA eſt certa pars hæreditatis legitimæ, hoc eſt, quarta pars portionis debitæ ab inteſtato, l.2. C.de inoff. donat.quæ deferebatur parentibus, liberis, fratribus, & ſororibus conſanguineis, ne agant querela inofficioſi dict. l.2. l.6. C.eod. Hæc quarta hodie non ſimpliciter excludit, vt olim, ſed tum excludit querelam, cum iure inſtitutionis, non etiam cum iure legati, vel fideicommiſſi, vel mortis cauſa donati relicta eſt, Nouell.115. Vtputa, ſi centum aureos ab inteſtato habere poteram, quadrante, id eſt, aureis 25. nihil ſatis fieri poterit, reliquum poterat in quemvis actum transferri, & quia portio illa continebat quartam partem hæreditatis ab inteſtato debitæ, inde appellabatur. Quadrans vel quarta, hodie etiam appellatur legitima, Nouel.1. & 115. Vult.ad §.ſed hæc ita 5.nu.2. Inſtit.de offic.teſtam.

QVARTARII ſunt Feſto muliones mercenarij, qui quartam partem quæſtus aſſequebantur.

QVARTO nouas Martij, l.item veniunt, §.pridie, ff.de pet.hered.

QVARTVMVIRI creati erant, quibus deducendarum coloniarum, aut ſi quid nouum nuntiatum foret, vt curarent, ne damno Reſpub. afficeretur, óbque varia negotia munus mandatum erat. Præter quos fuere quinqueviri, agris diuidundis, muris, turribúſque reficiundis, ſæpius vt plebem funebri pecunia eleuarent: vtque æs alienum pro his qui ſoluendo non

non eſſent de publico ſoluerent, qui menſarij nuncupati. Alex.de Alex.Gen.dier.lib.3.c.16.

QVARTVS pater,pro abauo, vt & apud Mar.10. Æn.Magnus apud Germanos nobilitatis gradus. Maximus ad octauum vſque pertingit.Spieg.

QVASI verbum differentiæ,diuerſitatiſque, ſed & decidendi rationem ſignificat,l.63.§.ſi cum tres, ff.pro ſocio, l.33. ff.de obl. & act. l.5.§.quippe,ff.de his, qui deiec. vel effud. l.47. ff.de fideiuſſ.l.6.ff.de except.Prat.

QVASI,alias veritatem denotat,l.ſi ante nupr.ff.ſolut.matr. Eſt enim particula aſſertiua veritatis, vt in c. Parochianos, iuncta gl.extr.de decimis.

QVASI,in l.id tempus,ff.de vſucap. diminutionem ſiue improprietatem ſignificat. Interdum pro quando accipitur, l.certis, ff.de accuſ.Prat.

QVASI, alias ſimilitudinem indicat. Pomponius : Si alienam rem, inquit, ſciens mulier in dotem dederit, reddenda ei eſt, quaſi ſuam dediſſet, ff.ſolut.matrimon. Quaſi,dixit,pro ac ſi. Prat.

QVASI, alias improprietatem ſignificat, leg.2.§.voluntatem, ff. ſolut.matrim. Vide Vult.in comment. Inſtitut. ad princip.de oblig.quaſi ex contract.nu.3. Impropriæ ſignificationis exempla ſunt, cum iuris poteſtas aliquid cenſet eſſe, quod reuera non eſt. In conferenda enim vtilitate ex variis negotiis humanæ ſocietatis : cur non tantum valeat iuris autoritas,quantum ipſius facti veritas? Itaque dicimus : I. Quaſi caſtrenſe peculium. II. Quaſi dominium eius,qui non à domino bona fide emit. III. Quaſi poſſeſſionem rei corporalis.Inſt.de reb.corpor.& incorpor.§.1. IV. Quaſi poſſeſſionem eius,qui dolo malo deſiit poſſidere. V. Quaſi ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio,leg.1.ff.de confeſſ. VI. Quaſi Seruiana Inſtit.de action,§.item Seruiana, VII. Quaſi ex contractu agere. Inſtit.de action. quæ quaſi ex contract. naſc.in princip. VIII. Quaſi ex delicto agere. Inſtit.de oblig. quæ quaſi ex delict. naſc.in pr. IX. Quaſi dotalis fundus, l.3. ff.de fund. dotal. X. Quaſi priuilegium, l.ſi cum dotem, §.fin. ff.ſolut. matr. Old. XI. Quaſi vſusfructus earum rerum, quæ vtendo conſumuntur & pereunt. §.conſtituitur. Inſt. de vſufru.l.1. ff.de ſuperfic.

QVASI acceſſio intelligitur pater, qui iubet cum filio contrahi l.91.§.an filiusfam.ff.de verb.oblig.Briſſ.Prat.

QVASI,dictio ſæpius interpretatur pro tanquam, l.adoptionis, ff.de adopt. l.vt ita in fin.ff.de dona.cauſ.mort. l.Item eorum, in pr. ff.quod cuiuſque vniu.nom. l.nec vllam, §.ſui ff.de petit.hæred. leg 3.in pr. ff.de condict.cauſ.dat. Coraſ. §.ſed iſtæ, Inſt.de action.

QVASI debita hæreditas quæ obuenit à parente vel liberto, l. 10. ff.pro ſocio. Sic quaſi à teſtatore relicta dicuntur legata, quæ ſunt relicta teſtamento, quod inofficioſum pronuntiatum eſt,l.Titia,in fin.ff de inoffic.teſtam. Nam vt in l.2. ff.eod.tit. hoc colore de inofficioſo dicitur,quaſi non ſanæ mentis fuerit teſtator,non quaſi vere furioſus aut demens,quia alioquin nullum eſſet teſtamentum,Briſſ.

QVASI alea emi, dicitur, cum captus piſcium vel auium, vel miſſilium emitur.Emptio enim contrahitur, etiam ſi nihil inciderit : quia ſpei emptio eſt author Pomponius in l.nec emptio.ff.de contrahend.empt.Perpendendum autem diligenter, quod cum emo iactum piſcium, ſpes ipſa eſt loco rei. Id pulchre declarat Bart in l.ſi iactum retis, ff.de actio. empt. l.cotem ferro,§.qui maximos,ff.de publ.& vectig.Spieg.

QVASI argumentum. Paul.de pet.hæred. Quod ſi oues,ait,natæ ſunt, deinde ex his aliæ, eæ quoque quaſi augmentum reſtitui debent. Spieg.

QVASI bonus paterfamil.l.ſi fundi,ff.de vſufr.

QVASI caſtrenſe peculium eorum dicitur, qui priuilegia militum habent : quales ſunt ſacerdotes & aduocati : Vide leg 1.§. nec caſtrenſe,ff.de col.bon. l.7.in fin.ff.de bon.l.6. C.de don. matern. l.fi.C.de inoffic.teſt.

QVASI contractus in iure appellantur, qui non proprie contractus ſunt,ſed tantum ad contractuum ſimilitudinem accedunt: nam vt in contractibus, ſic etiam in hiſce actionibus rei priuatæ negotium geritur : verum hoc intereſt, quod in contractibus conuentio interuenit, & voluntas vtriuſque non modo concurrit, verum etiam declaratur in his vnius ſolius actione tum ipſe, tum etiam alter tacite obligatur : vt facile appareat, eos ſi minus re ac veritate,at certe,tacite ac præſumpte, id eſt, ipſo iure contraxiſſe : præſumitur enim ac iudicatur negotiorum geſtor eo animo negotiũ gerere, vt ex dolo & culpa obligetur : viciſſimque etiam dominus eo animo eſſe iudicatur,vt lubenter ſe negotium geſtori obligatum velit, ſi quid ſuo nomine impenderit : quare naſci dicitur hæc obligatio quaſi ex contractu : id eſt, non ex vero & actuoſo (vt ſic dicam) contractu, ſed ex tacito & præſumpto, leg.5.ff.de oblig.& action. leg.2.& 6. ff.de negot. geſtis. Hoto.Prat. Vulteius ad princip. Inſtit.titul. de obligat. quaſi ex contrah. num.1. docet, quaſi contractuum appellationem in libris iuris non extare.

QVASI decurio hoc dedit, non quaſi domeſtica perſona. Paulus in leg.litem eorum. Quod cuiuſque vniuerſ.nomin. Spiegelius.

QVASI delictum dicitur, cum culpa punitur ita quaſi reuera delictum eſſet, Culpa enim proprie à delicto ſic diſtinguitur, quod in hoc dolus eſt, in illa non eſt : veluti cum iudex male per imprudentiam iudicando litem ſuam fecit. Imprudentia enim pars culpæ eſt, culpa autem pars quædam delicti : pœna igitur damnato ſic imponitur, ac ſi deliquiſſet : cum tamen eius factum proprie delictum dici non poſſit, l.5. §.ſi iudex.ff.de oblig.& action. §.1.inſtitut. de oblig.quaſi ex delict. Hot.Prat.

QVASI dominium proprie appellatur, cum res alicui tradita eſt à non domino, iuſto tamen mediante titulo. Improprie quaſi dominium appellatur vtile. Spieg.Adde & Coranum lib.6.c.5. Miſcell.num.2.

QVASI dominium duplex:verum & putatiuum. Verum cum eſt vere ſolutum,tranſactum,&c.Putatiuum,cum non vere, accedente tamen iuſta erroris cauſa : vt ſi erraui in facto proprio, putans me ſoluiſſe vel tranſegiſſe, perſuaſus fortaſſe perſuaſionibus veriſimilibus,vt ait Appellus.Spieg.Prat.

QVASI dominium non eſſe tertiam ſpeciem dominij, à directo & vtili diſtinctam, non vna tantum ratione, probat Appellus cap.5.de adfin.Spieg.Prat.

QVASI continuatur dominium in ſuos hæredes,§.ſin autem. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.

QVASI dominus dicitur, qui diu poſſidendo dominus effici poteſt.Zaſius in l.ſtipulatio, §.hæc quoque ff.de verborum obligat. Spieg.Rectius autem Hotom. §.ſed & iſtæ quidem Inſtit. de act. qui quaſi dominum definit, qui perinde habetur, ac ſi dominus eſſet, eodemque iure vtitur, quo ſi dominus eſſet, vteretur.

QVASI dotalis, qui dotali ſeruo legatus eſt, vt ait Paulus in l. fundus de fund.dot.Spieg.

QVASI dos,quæ à ſeruo ancillæ datur, leg.39. ff.de iur.dot.cum enim matrimonium inter eos non conſiſtat, nec dos eſſe intelligitur, l.3.ff.eod.tit.Quaſi dos etiam dicitur,quæ à minore 12.annis datur,in l.13.ff.de hæred.pet.Prat.Briſſ.

QVASI hæredes ſunt, qui vtilibus actionibus à Prætore datis in hæreditatem reſtituuntur,l 21.§.vltim.ff.quod metus cauſ. Et omnes omnino prætorij ſucceſſores quaſi hæredes ſunt,§.quos autem.Inſtit.de bonor.poſſ.Prat.Briſſ.

QVASI inſtitor,& quaſi inſtitoria actio,in l.quicunque, §.ſed & cum fullo.& leg.1.Cod.quod cum eo qui in alienat.poteſt eſt. Spieg.

QVASI maritus eſt, qui fœminam minorem duodecim annis domum deduxit, antequam ea iuſtam ætatem impleuerit, Vlpianus in l.eum hic ſtatus eſſet, §. ſi quis ſponſam habuit. Et Iulianus, inquit, tractat hanc quæſtionem in minore duodecim annis, ſi in domum quaſi mariti immatura ſit deducta, Spieg.

QVASI miniſterio vacuo ſerui vti, l.ſi pendentes, §.ſi ſerui,ff.de vſufruct.Spieg.

QVASI nulla actio eſt, quæ exceptione repellitur, §. Pompon. ſcribit,& l.eleganter,ff.quod met.cauſ.Spieg.

QVASI patrimonium dicitur mulierum dos l.37.ff.de relig.Peculium quoque quaſi patrimonium dicitur, cum eorum duntaxat, qui ſui iuris ſunt, patrimonium intelligatur, l.9. §.præterea,l.47.in fin.ff.de pecul.Prat.

QVASI pignus eſt,quod pignoris loco retinetur, l.13.§.offert.ff. de act.empt.Prat.

QVASI poſſeſſio incorporalium veluti iurium appellatur. Proprie enim corporales demum res poſſidentur,leg.3.§.qui vſus, fructus, ff.de vi & vi arm.& Inſt.de interdi.in pr.vbi Theoph. quaſi poſſeſſionem definit ἀσωμάτου πράγματος κάτοχησιν. Hæc autem quaſi poſſeſſio in incorporalibus quæritur,per vſum & patientiam aduerſarij, ſciente eo, contra quem præſcribitur, l.2. Cod.de ſer.& aqua. Vt enim ſine poſſeſſione in corporalibus non procedit vſucapio, ita nec in incorporalibus ſine quaſi poſſeſſione contingit,l.ſine,ff.de vſucapio. Solent autem hac voce actiones vtiles deſignari.Ecce enim hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum perſecutionem datur,cum ad exemplum Seruianæ,quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta ſit quaſi Seruiana, vtilis Seruiana dicitur,l.13.§.1.ff.ad Velleia.§.item Seruiana.Inſt. de action.l.1.C.com.de lega. l.1.§.cum prædium,ff.de pig.Eodem modo quaſi Publiciana pro vtili Publiciana,in l.70. ff.de rei vindic. Sic quaſi Fabiana vel Caluiſiana, l.vlt. ff.ſi quid in fraud.patron. Sic vtilem actionem quaſi inſtitoriam dandam dixit Papinianus l.10.§.item Papinianus,ff.mandat.quod alias dicitur,vtili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis agi,l.13. §.ſi procurator, ff.de action.emptor. Hic quaſi damni iniuria actionem pro vtili Aquiliæ actione dixit.Idem Papin in l.27. ff.de procuratoribus. Et alias,vtilem actionem damni iniuria quaſi ex l.Aquilia,l.51.ff.de furt. Sic & vtilem actionem quaſi tutelæ, in leg.52.§.1.ff.de pecul.diximus. Et vtilem actionem

quaſi domino dari, l.22.ff.de aq.& aq.plu.Prat.& Briſſ.

Qvasi vox continet rationem diuerſitatis, vel decidendi, in l. 63.§.ſi cum tres, ff.pro ſocio, & l.53.de obligat. & action.leg.5. §.quippe, ff.de his qui deiecer.vel effuder. l.47. ff.de fideiuſſoribus, leg.6.ff.de exceptionibus, leg.36.in fin. ff.de pignor.act. Sed & veritatem plerunque hæc vox ſignificat, l.34.ff.de dam. infect. Et valet, quod in l.5. §.idem Iulianus, ff.de liber.legat. Briſſ.

Qvasi poſſeſſoris loco conſtitutus dicitur is, qui vſum cœnaculi accepit, l.17.ff.de donat.

Qvasi poſſidens, hoc eſt, qui dolo malo, vel lata culpa deſiit poſſidere, aduerſus quem perinde agitur, ac ſi adhuc poſſideret, l.qui dolo, & l.parem, ff.de reg.iur. l.ſin autem, §.ſed & is qui, ff.de rei vendic, Spieg.

Qvasi prædo habendus eſt, qui per litis conteſtationem vel denuntiationem aduerſarij cœperit intelligere hæreditatem occupatam ad ſe non pertinere: quia fit malæ fidei poſſeſſor, l. ſed & ſi lege, §.de eo autem, & §.etiam ſi ante litem, de petit. hæred.Spieg.Prat.

Qvasi præuentus, in l.ſi quis poſtea, ff.vbi quis ager.Spieg.

Qvasi Publiciana actio, vide ſupra. Publiciana actio in hoc confertur, & Publiciana quaſi.

Qvasi ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio.Spieg.

Qvasi Seruiana, Lege, Actio Seruiana.

Qvasi ſub impoſſibili conditione legatum debeatur, de quo vide Scæuolæ reſponſum in l. qui dotem, ff. de dot. relegat. Spieg.

Qvasi ſui hæredes dici videntur aſcendentes, patrui, & fratres, not.in Auth. de hæred. & Falcid. §.ſi vero expreſſim. Spiegel. Prat.

Qvasi vſucapere accipitur is, qui dicit ſe in ſtatu vſucapiendi fuiſſe, & quaſi habitu, id eſt, aptitudine rem vſucepiſſe, ſi à poſſeſſione non cecidiſſet, petens reduci ſe, & reponi ad rei poſſeſſionem: vt vſucapio perficiatur re ad vſucapionis commodum reſtituta Zaſius in §.ſed iſtæ. Inſtitut. de actionibus. Spieg.Prat.

Qvasi vſusfructus dicitur earum rerum, quæ in abuſu conſiſtunt, id eſt, quæ vtendo conſumuntur: proprietario enim ſatiſdatur: ſatiſdatio vero in corporum locum apud illum ſuccedit leg.2.& 7. ff.de vſufruct. eat.rer.& §.2. Inſt. de vſufruct. Hot.Prat.

Qvasi publica actio, §.3.Inſtitut de ſuſpect.tutor. l.1. §.conſequens, ff.eod.Quia omnibus patet.

Qvatenvs aliquando aduerbium eſt, l.ſi cum dotem, §.nec non illud, ff ſol.matr. Aliquando accipitur pro coniunctione, quod, vt ibid.§.ſæuiſſimo.Prat.

Qvatenvs pro quoniam, quia in l.26. §.ſi is qui ff.mandat.l. 15.§.item ſenatus, ff.de falſis, & l.53.ff.de fideicomm. liber. l.2. ff.ſi quid.in fraud.patron. l.4. ff.de gradibus & affinit. l.49. ff. de verb.oblig.l.6.in fin.ff.ſi cert.pet. l.3.§.1.ff.de in rem verſo, & l.60.§.1.ff.de ritu nupt.l.35. in fin.princ. ff.de auro argento leg. l.14. de aq.& aq. pluu. Feſtus lib.11. in hac ſignificatione veteres Quatenus dixiſſe ſcribit, vſitata illis, quantum exiſtimo, literarum E, & I, commutatione. Inuenio etiam ſic Quintilianum locutum lib.4.Inſtit.c.2.Sed quatenus ait, forte quadam peruenimus ad difficilius narrationum genus iam de his loquamur. Et Plin.lib.3.epiſt.ad Caninium: Et quatinus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur. Et Sueton.in Claudio cap.26. Confirmauitque, quatinus matrimonia ſibi male cederent, manſurum ſe in cœlibatu.Briſſ.

Qvatenvs accipitur interdum pro quouſque: vt l.grege, §.2. ff.de pign.& hypoth.quatenus vtraque pecunia debetur, id eſt, quouſque.Connan.lib.4.cap.13. Interdum pro quandiu, & vſque ad illud tempus, quo vt. Inſt. §.item qui reipub.& ibi Aldobrandinus de excuſ.tut.vel curat.vide Cuiac.15.obſ.22.circa fin. Frequentius tamen tam apud Iureconſultos quam Latinos authores pro (quantum) vel in quantum, & ad quem finem accipitur.

Qvatenvs quo modo ponatur, exponit Bart.in l.1.verſ.quæro de aduerbij, ff.de cond.& dem.& Bald.in l.antiquitas, 1.not. C.de vſufruct.

Qvatenvs ad eum peruenit, id eſt, quatenus ex ea re locupletior ad eum hæreditas peruenit, exponente Caio in l.in hæredem, ff.de dolo. Adde & gloſſ.in Auth.de hæred.& Falcid.ad princ. indicat, hanc particulam denotare cauſam præſentem, præteritam & futuram: Vide Bart.in l.1. ff. de cond. & dem. Spieg.

Qvatenvs facere poſſit, l.maritum, ff.ſol.matr.l.in condemnatione, ff.de diuerſ.reg.iur.l.item miles, 18. ff.de re iudicat.& alibi ſæpe. Hæc verba innuunt, debere ita fieri deductionem, ne quis egeat, l.19. in fin. ff.de re iudic. relinquendumque ei eſſe, vnde ſecundum dignitatem ſuam honeſte cum familia ſua viuere poſſit.Prat.

Qvaternatvm feudum, in Neapol.conſtit. quaternionibus donæ inſcriptum eſt. Prat.

Qvaterniones, à quatuor militum, quib.præerant, numero dicti. Act. Apoſtol.12 tradens eum quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum.

Qvatvor Euangelia. Quum vnum duntaxat ſit Euangelium, quod proprie definiunt eſſe publicam, pridem adeo ac multories promiſſæ, electiſque diu ac multum expectatæ, demum vero per Chriſtum Ieſum partæ & exhibitæ ſalutis renuntiationem atque prædicationem: quatuor tamen vulgo dici cœptum eſt, nimirum à noſtris illis quatuor ſactis hiſtoricis Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, qui dicta & facta Seruatoris, non omnia quidem, ſed quantum ſatis eſt ad cognoſcendum ipſum Chriſtum & redemptorem noſtrum eſſet, in diuerſis & multum à ſe diſſitis regionibus conſcripſere. Per quatuor hæc autem Euangelia Deum teſtem vocabant, qui adminiſtrandis officiis ab Impp. præficiebantur, vt clare patet ex conſtit.9. in Nouell.cuius partem ab initio ſupra recitauimus in dictione Chriſti nomen. Ex præfatione D. Lucæ ſatis colligimus, quod id temporis, neque Matthæi tantum extabat Euangelium, aut Marci, ſed multa ferebantur Euangelia, Nazareorum, Thomæ, Matthiæ, ſecundum Ægyptios ſecundum duodecim, Nicodemi, atque item aliorum, quæ deinde velut apocrypha reiecit Eccleſia. Vide Gelaſium in can.ſancta Roman. diſt.15. Spieg.

Qvatvorviri, magiſtratus erant, qui à Romanis in coloniis ac municipiis creabantur Huic. Cic.epiſt. ſcripſit. Quatuoruiris & Decurionibus Fregellanis. Et in epiſt. ad Attic.de M. Antonio inquit: Euocauit literis è municipiis denos, & quatuor viri venerunt ad villam eius. Prat.

Q V E.

Qvem, & quod, adiectum corpori, conditionem facit, l.quintus, ff.de aur.& arg.leg.& l.ſi ſic, §.1.de leg.1. Spieg.

Qvemadmodvm vox, quot modis accipiatur, latiſſime adnotarunt Bart.Iaſon.Alciat.& nouiſſime iuris. V.Conſultiſſimus Præceptor Coraſius ſub.ff.ſol.mat.quorum verba huc non refero

Qvemadmodvm, varie accipi in iure Bart. indicat in rub.ff. ſol.matrim.

Qvanqvam veſtrum, in l.ſi creditores, C.de pact.Hæc locutio duorum numero contenta eſt, l.vbi, de teſtib. Spieg.

Qverelæ nomine tres in iure ciuili actiones appellantur: vna inofficioſi teſtamenti: altera, quæ ad illius ſimilitudinem introducta eſt, inofficioſæ donationis: tertia inofficioſæ doris.Old. Prat.

Qverela inofficioſæ donationis eſt, qua poſtulatur, vt quod contra officij rationem donatum eſt, reuocetur, leg.1. & paſſ. C.de inoff.donat. Vtriuſque autem hoc commune eſt, vt tum demum concedantur, cum vel alia ratione nulla liberi ius ſuum recuperare poſſunt, vel quadrans hereditatis eius relictus non eſt: quæ pars legitima dicitur: nam ſi minus eis relictum eſt, quod deerit, ſupplebitur, l.ſi totas, 5.& l.ſi mater, 2.C.eod. Hot.Prat.

Qverela inofficioſæ dotis eſt, per quam liberi, quorum mater ſecundo ſuo marito vel omnia bona ſua, vel magnam eorum partem dedit, poſtulant, vt debita ſibi emolumenta præſtentur, l.1.C.de inoffic.dot.Hoc autem querela inofficioſi teſtamenti, & querela inofficioſæ donationis inter ſe differunt, quod illa non niſi & iure facto teſtamento, & adita ex eo hæreditate, & aduerſus hæredem ſcriptum conceditur, l.Papin.§.ſi conditione, ff.de inoffic.l.ſcimus, §.illud, C.eod.Hæc vero plerunque & ab inteſtato, & ei, qui ab inteſt. hæres eſt competit, l.3. Cod.de inoff.donat. Illa reſcindit teſtamentum, & plane ad inteſtati cauſam reuocat, vt nihil ex eo valeat, d.l.Papinian.& l.cum mater, ff.eod. hæc nunquam reuocat, niſi vſque ad legitimam tantum, l.1.& paſſ.C.illo tit.Hot.Prat.

Qverelam habere res dicitur & perſona.Res, cum ex ea querela naſci poteſt: Perſona, cum queritur de iniuria, vel moleſtia aliqua.

Qvaerere hæreditatem plus eſt, quam adire. Suus enim etſi non adit, acquirit tamen hæreditatem. Goucan.cap.1.var.lect. libr.1.

Qverimonia ſubaudi, Iudicialis, per libelli obligationem intelligitur C.de ann.except.l.vt perfectus, fin.reg.l.ſi quis ſuper ſui iuris locis, prior de finibus detulerit querimoniam, Bart.in l.amplius, rem rat.hab.Spieg.

Qverela inofficioſi teſtamenti, remedium eſt liberis immerito exheredatis aduerſus teſtamēta paterna proditum, quod hoc colore inſtituitur, quaſi parum ſanæ mentis teſtator fuerit, cum immerentes liberos à ſucceſſione ſua repelleret.Briſſ.

Qverela inofficioſi ſcilicet teſtamenti ius quoddam eſt reſcindendi teſtamentum, vel donationem, vel dotem in totum captam. An vero querelæ nomine veniat actio, an accuſatio, & eadenine fit quæ petitio hæreditatis, vel officium iudicis dici debeat, differunt doctores in l.1.C.contr.tab.in l.poſthumus §. pen.& l.qui de inofficioſo, ff.eod. Sed vane, & teſte Old.pueriliter. Nam Iuriſconſ. promiſcue appellant alias actionem vt in l.2. & l. quemadmodum, ff.de inoffic. Alias accuſationem vt in l.ſi inſtituta, & in l.ſi ſuſpecta, ff.eod.tit.Alias vt commu-

nuer

niter, querelam, quam vocem modeſtiæ cauſa vſurparunt, ad denotandam hanc actionem. Vnde hæc querela originem duxerit, ex iure ne ciuili an ex prætorio non facile eſt affirmare. Cujac. lib.2.obſ.21.& libr.14.obſ.14.ciuilem eſſe putat ex lege Glicia. Primo quia reſcindat teſtamentum, leg.6. §.1. l.cum duobus: Cod.de inoff.teſtam. l.qui repudiantis 17.§.1. ff.eod. quod ius prætorium non poteſt. Deinde etiam mouetur ex inſcriptione, leg 4. ff.eod.quæ eſt Caij ICti ad l.Gliciam. Sed vehementer huic contradicit Vlp. in l.non putauit, 8. ff. de bon. poſſ. contr. tab.dicens: Exheredatione notatos & remotos iure ciuili parentum teſtamenta non turbare. Sane,inquit, ſi velint inofficioſi querelam inſtituere, eſt in ipſorum arbitrio. Si querela inofficioſi teſtamenti eſſet ex iure ciuili, male negaret Vlp. exheredatos parentum teſtamenta iure ciuili turbare non poſſe. Datur enim hæc querela non niſi exheredatis. Deinde ſententiæ Cujacij valde obſtat, quod hæc querela datur contra ius ciuile emancipatis: qui iure ciuili ſunt incogniti, l.6. ff.de inoffic.teſtam. Tertio omnis ſucceſſio in querela eſt prætoria, non ciuilis, l.Titia 15. & ſeq. ff.eod. Et ſi enim agitata fuerit iudicio centumuirali, potuit tamen nihilominus eſſe prætoria, ſicut & poſſeſſoria hæreditatis petitio, quam conſtat eodem centumuirali iudicio agitatam & tamen prætoriam eſſe, leg.1. ff.de poſſeſſ.hered. pet. ſed valde contra eos, qui hanc querelam ex iure prætorio deducunt, vrget illud argumentum Cujacij, quod querela defunctum facit inteſtatum, id quod ex iure prætorio fieri non poteſt. Quid dicendum? hoc nimirum, querelam extra ordinem ab vtroque iure & ciuili & prætorio profectam fuiſſe,cum vtroque remedium ordinarium deficeret. Hoc euincitur ex effectu, qui arguit ſuam cauſam. Dicit enim expreſſe Vlp. in d. l.non putauit. Non putauit prætor exhæredatione notatis bonorum poſſeſſionum contra tabulas dari, ſicuti nec iure ciuili teſtamenta turbant,ſed ſi velint inofficioſi querelam inſtituere, id in ipſorum eſſe arbitrio: quaſi dicat, exheredatis nec iure tantum ciuili,nec iure tantum prætorio ſuccurri: iure quidem prætorio non ſuccurri quia ſic defunctus non fieret inteſtatus, non vero iure ciuili, quia datur emancipatis, & tamen querela defunctus inteſtatus redditur, qui effectus iuris ciuilis eſt, & datur, emancipato, qui effectus eſt iuris prætorij: ex quo ſequitur cauſam querelæ eſſe ius prætorium & ius ciuile, in qua etiam ſententia videtur fuiſſe Viglius in §. tam autem naturales. Inſtit. de inoffi. teſtam. vbi ait querelam non eſſe magis iuris ciuilis, quam iuris prætorij, & extra ordinem concedi vtroque iure deſtitutis, Vide in comment. Inſt.de inoffic.teſtam. n.3. Porro Viglius admonuit, τῷ [illegible], Græcos probare conari, querelam eſſe cauſam ipſius actionis, vocareque petitionem hæreditatis de inoff. Quemadmodum enim quod quis in teſtam. ſcript.eſt hær.cauſam illi petundæ hæred. præbet, leg.1.2.3.ff.de petit.hær. ita & quod inofficioſe exheredatus vel prætetitus eſt: & quemadmodum non ipſa hæredis ſcriptio vel inſtitutio, ſic nec inofficioſi querela actio eſt, ſed actionis cauſa. Sic Orphitianum.Tertullianumq; Senatuſconſult.cauſam action: præbent actiones dici nequeunt: idque & Scæuolæ autoritate probant dict. l.qui de inofficioſo. fac. l.ſi quis filium, C.eod.& Vlp.qui plura eſſe iudicia petitionis hæreditatis ſignificat l.diuus,§ fin. d.tit.de pet.hæred. Plura autem ſunt ex cauſarum diuerſitate. Legitur tamen interdum & inofficioſi teſtamenti actio d.l.quemadmodum,ſed & creditæ pecuniæ actio inuenitur: quam tamen nulla ſit proprie creditæ pecuniæ actio, ſed condictio ſignificatur, quæ ex creditæ pecuniæ, i mutuo numeratæ cauſa procedit. Spieg. Fuſius de hac querela vide Vult.d.loc.n.4.& ſeqq.

QVERELAM ſcite veteres accuſationem inofficioſi appellarũt, quod de paternis iniuriis conquerentem filium audiri iuſtum eſt & vſitatum, cum ipſum accuſantem vix quiſquam ferat. Nec vero actionis nudum nomen ſatis efficax videbatur ad infirmandum teſtamentum, quod niſi probata patris iniquitate fieri non poterat. Sic igitur temperarunt iſtud, vt neque molliorem appellationem quam pro iudicij grauitate, neque acerbiorem, quam parentum pietas ipſa poſtulat, accommodarent.Hot.ex Connan.lib 9.c.8.n.2.

QVERELA præparata (quæ non niſi extraneis datur l.ſi quis filium,l.ſcimus,in fi.C.de inoff. teſtam. dicitur, quæ in controuerſiam aliquo modo perducta eſt. Præparaſſe autem querelam videtur is,qui ad denunciationem,vel actionis editionem proceſſit:multo magis qui litem conteſtatus eſt l.quemadmodum,ff.de inoff.teſtam.Old.Prat.Spieg.

QVERELAE etiam ad magiſtratus deferuntur,cum eorum officium in his imploratur, quorum actio propoſita non eſt. Sic ſeruos de dominis, ſic patronos de libertis quærentes audiunt præſides & præfecti l.3.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.l.1.ff.de offi.præfect.vrb.Briſſ.

QVI pro qualis. Cicer.in Antonium: qui vir, & quatenus fuiſſe Bud.

QVI, aduerbium, pro quemadmodum, vel quomodo, venuſte ponitur.

QVI, relatiuum ſi qualitas relatoria omnibus competat, vt in l. omnes populi,ff de iuſt.& iur.non reſtringit,ſed declarat. Sic in leg.1.C.de ſumm.trinit. Hæc particula adiecta verbo futuri temporis, facit conditionem l.Stichum qui, ff.de legat.1.Bart. Alex.& Aretin. in l.decem cum petiero, & l.ſi ita quis promiſerit,in princ.ff.de verb.oblig.Spieg.Prat.

QVI amplius oneris, quam licuit vexerit: Vide Marcell. in l. ſi cui via,ff quemadmodum ſer.amit.Spieg.

QVIA,regulariter eſt ca. ſalis, indicat & Bart. in l.demonſtratio, §.quod autem,ff.de cond.& demonſt.Spieg.

QVIBVS ipſis. Pompon.regula iuris ciuilis eſt,ait, quæ efficit, vt quibus ipſis legare poſſumus,eorum quoque ſeruis legare poſſimus Spieg.Prat.

QVIBVSDAM particularitatem denotat, vt quibuſdam videtur, l.13.ff.de damno infecto.Quibuſdam agitur,l.10.§.ſi fraudator, ff.quæ in fraud.credit.

QVIBVSLIBET vocem, de inhabilib. accipiendam non eſſe reſpondit An Alc.reſp.370.n.9.ex Bald.c.1.§.donari quibus mod. alien.olim feud.alien.in vſib.feud.Prat.

QVICVNQVE, dictio diſtributiua,idem ſignificat quod quiſquis: quia vox hæc cunque, naturam geminationis habet: vnde & qualiſqualis, à Iuriſconſ. ſcribitur, cum alij qualiſcunque dicant: ſic & taliſcunque, & vtcunque, pro vteruter, & ſi qua ſimilia. Huius autem diſtributiui duplicis natura eſt, vt rem in ſolidum cuilibet attribuat, & vel in vno poſſit effectum, conſequi,nedum in omnibus.Quod recte Bart.declarat,vt Alc. atteſtatur cap.11.libr.Parerg.3 Continet autem tam maſculos, quam fœminas l.Ait diuus,ff.de iur fiſci.cum ſimil.Item complectitur ciuitatem,municipium, corpus,collegium,& vniuerſitatem l.netum,§.animaduertendum,& ſeq.ff.quod met.cauſ. Vide Bartol.in d. l.ait diuus & in l.neceſſarias § ſi annua, ff.de pign.act.vbi excutit,idem ve ſit,quod omnis. Et quamuis,quicunque, cuiuſcunque, maxime extendatur in iure noſtro, tamen nihilominus intelligitur, cuiuſcunque ſexus, de perſonis aptis,per not.Gloſſ.in l.promittendo,in pr.ff.de iur.dotal. Adſtipulatur Gloſſ.in l.vt gradatim,§.1.ff.de mun.& homo. Vbi etiam vniuerſalitas ad aptas perſonas reſtringitur. Memorabilis eſt illa Zaſij doctrina,quam tradit,enarrans §.de conſtituta Inſtit.de actio. Quod quamuis ius ciuile loquatur & decidat ſub vniuerſali, tamen iſta effuſa vniuerſalitas reſtringitur ad aptas perſonas: & nunquam in iure noſtro tanta vniuerſalis eſt propoſitio,quæ vniuerſaliter omnino intelligatur,quin accipiat reſtrictionem ad homines aptos, per Gloſſ. in iam d.§. in verbo,cum omnibus.Old.Prat.

QVIDQVID Infinite capitur,nunquam refert, l.quod ſi ſic ff.de hæred.vel act.vend.Prat.

QVI meus erit, an ita quis loquatur,ſi meus erit, non intereſt, vtrobique enim conditionem ineſſe Pompon. tradit, in l.nuper de legat.3.Spieg.

QVI naſci ſperatur, pro ſuperſtite habetur: ſed tantum, vt Paul. explicat, cum de ipſius iure quæritur l.quod dicimus de verb. ſign. Quapropter in illa conditione fideicommiſſi, ſi rex Parthorum ſine liberis ex ſe legitime natis, diſceſſerit, talis reſpubl.ſit hæres. Reſpondit Baldus per l.qui in vtero,ff.de ſtatu hom.Qui in vtero tempore mortis fuerit non eſſe impedimento, quo minus euenisse conditio videatur: hic enim non de ventris,ſed de hæredis commodo agitur.

QVI in vtero eſt, pro nato habetur,non ſemper. Gœdd. ad l.131. de verb.ſign.

QVI neſcit, is videtur experiundi poteſtatem non habere, vt ait Caius in l.annus,ff.de calumniis.Spieg.

QVI omnino non reſpondet,contumax eſt. Contumaciæ autem pœnam hanc ferre debet, vt in ſolidum conueniatur. Vlp.ait, in l.de ætate, §.1.ff.de interr.act.Spieg.Prat.

QVID infinite captũ,vt Bart.docet,in l.ſi ſeruum,ff.de acqui.hær. verificatur in qualibet particula. Interdum pro aliquid ponitur;Vlp.in leg.1.§.hic tit.ff.de publ.Et omnes,inquit,qui quid à fiſco conducunt,recte appellantur publicani.Spieg.Prat.

QVID iuris eſt, pro quæritur quid iuris ſit, leg.7. §.vltim. ff.de diſtract.pignor.Briſſ.

QVID ad Rhombum? Huius prouerbij meminit gl.in Authent. licet. Cod.de nat.liber.quod Alciat.teſte,de his dicitur,quæ ad collationem admitti non debent,vel nihil ad rem propoſitam faciunt. Videtur à piſce rhombo optimi ſaporis deductum. Spieg.

QVID intereſt actoris,duplex eſt conſideratio. Altera de damnis & diſpendiis rerum,quas amiſit.Altera de lucris & vtilitatibus non acquiſitis. Qua ratione interdum vtilitas amiſſa, maioris erit,quam res ipſa.Quam differentiam Vlp.eleganter explicat in l.Iulianus ſcribit §.vlt.ff.ad exhibend.Spieg.

QVID ita,vna pars orationis,inquit Donatus,pro quamobrem.

QVID? cur non? leg.1. §.ſi quis ita ſtipulatus ff.de verb.oblig. annotauit.& Alber.Spieg.

QVID, quale, quantumque ſit, ſi vi nominis, vel aliqua demonſtratione,aut relatione,appareret,certum dicitur, autor. ICin l. certum eſt,ff.ſi cert.pet.Spieg.

QVIDAM, perſonam certam dicit, & ſingulare potius ſignum eſt, quam particulare. Nec ſubſiſtit, quod aliqui volunt quidam, pro quis eſſe dictionem vniuerſam. Indiuiduum namque vbique, ſed non demonſtratum indicat, ſi recte textus excuſſeris. Spieg. Prat.

QVIDAM filij, duos tantum etiam complectitur; quod ceu obſeruatu dignum traditum eſt in gloſſ. l. 1. C. de inoffic. donat. Pontificij iuris interpretes verb. quidam alij, ad tres vel quatuor referunt, cap. 1. extr. de reſcrip. & eod. tit. cap. 2. lib. 6. Spieg. Prat.

QVIDQVID dare, facere oportet, & oportebit, l. ſi ſtipulatus, §. 1. l. cum ſtipulantur, ff. de verb. oblig. Spieg.

QVIDEM, ponitur pro videlicet, vel vero. Quam particulam volunt Grammatici duobus modis in oratione accipi. Vno, ad diſtinguendas res. Altero, quaſi per exceptionem eius, quod affirmes. Exempla habes apud Laur. in Poggium Antid. lib. 1. Spieg.

QVIES, pro laxamento & otio, Vlp. in l. 1. §. cura carnis, de offi. præf. vib.

QVIES, & Vigilia opponuntur.

QVIESCERE, pro abſtinere & ſuperſedere. Quieſcere matrimonium, l. 26. ff. ad l. Iul. de Adult. Briſſ.

QVIETE, aduerbium, id eſt, ſine interpellatione vel interruptione aliqua, c. ſanctorum de præſcrip. Cic. in de ſenect. Quiete & eleganter acta dies.

QVIETE obtinere, hoc eſt, ſecure in Placitis feud. de pace tenend. §. ſi tres vel plures. Spieg.

QVIETVM aliquem reddere efficere vt quiete & ſecure viuat.

QVIETVS & ſecurus l. quiſquis, C. de epiſc. & cler.

QVILIBET verbum, rem de qua agitur, cuilibet in ſolidum appropriate ſolet, l. ſi pluribus, vbi Bart. & Zaſ. ff. de leg. 2. & quid dictet à verbo omnis, not. in d. l. ſi pluribus, Prat.

QVILIBET & quælibet ponitur pro aliquis, vel aliqua, vt in c. de homine, de celebrat. miſſar. Ioan. Bellou. Etymol.

QVIMATVS, hoc eſt, ſpacium quinque dierum. Spieg.

QVIN, pro quod, in l. quiſquis, de verb. ſign. in l. natura, in fin. ff. naut. caupon. ſtabul. & multis aliis locis. Sic Terent. in And. Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius. Cæterum annotant doctores, in l. non dubium, in pr. de leg. 3. & in l. vbi, §. fin. ff. de tut. & cur. dat. ab his, hanc particulam poni negatiue & affirmatiue. Spieg.

QVIN particula, quot qualeſque varietates & ſignificationes habeat, & quam ſæpe in veterum ſcriptis obſcura ſit, docet Gell. lib. noct. Att. 17. c. 13.

QVINA dena, vulgo quindena, ff. ad l. Fal. l. qui quadringenta, §. qui ducenta. Spieg. Prat.

QVINARIVS dimidium denarij, id eſt, quinque aſſes. Anto. Auguſt. emendat. l b. 2. c. 7.

QVINCVNX, dicitur ſpacium quinque vnciarum, ſiue pedum, quod inter arbores, ſiue vites ferendas relinquitur: vide Sextans, gl. in §. hæreditas, Inſt. de hæred. inſtit.

QVINCVNCES vſuræ, Scæuola, vt cum fuerit Baſilica annorum viginti quinque cum vſuris quincuncibus reſtituerentur.

QVINDECIM viri. Lege Duumuiri.

QVINI, quinæ, quina nomen eſt diuiduū, ſiue diſtributiuum ad ſingulos tantum. Aphricanus de euictio. l. ſi duos. Si duos inquit, ſeruos quinis à te emam, & eorum alter euincatur, &c. Accurſ. male quinis pro bis quinque exponit, aliud namque eſt emere duos ſeruos quinis aureis, aliud bis quinque, id eſt, decem aureis, nam illud ſignificat, quod quenque illorum emi quinque aureis diuiſim, hoc vero quod ambos emi decem aureis coniunctim. Nebtiſſ.

QVINI ſolidi quid ſignificent in l. vnica, C. de atg. pretio, lib. 10. Auguſt. lib. 2. c. 9. exponit, Prat.

QVINQVATRVS, & quinquatria, vtrumque enim dicitur feriæ erant in honorem Mineruæ inſtitutæ, ſic dictæ, quod quinque diebus fierent, vt Ouidio etiam placet, dum ſcribit:

> *Vna dies media eſt & fiunt ſacra Mineruæ.*
> *Nomina quæ à iunctis quinque diebus habent.*
> *Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro.*
> *Cauſſa quod eſt illa nata Minerua die.*

QVINQVE pedum vſucapionem Cic. nominat in lib. de legibus 1. Ex hac, inquit, non rerum, ſed verborum diſcordia controuerſia nata eſt de finibus: in qua (quoniam vſucapionem duodecim tabulæ intra quinque pedes eſſe noluerunt) depaſci veterem poſſeſſionem Academiæ ab hoc acuto homine non ſinemus, nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus. Depaſci Academiæ poſſeſſionem, refert ad vſucapionem ſpatij quinquepedalis. Senſus eſt, vt in controuerſia vicinorum de finibus, termini requiruntur, quibus repertis quinque quaqua verſus pedes definiuntur, qui quamuis longo tempore ab alterutro poſſeſſi ſint, finibus tamen dirimendis reſeruantur: ſic in controuerſia de finibus bonorum & malorum quæ philoſophos exercet termini Academiæ diſciplinæ à Socrate poſiti peruestigandi ſunt: & Antiochi arrogantia illius gloriam depaſcentis regenda & coercenda eſt lex autem Manilia vnicum adigi arbitrum volebat finibus agrorum regundis, ſed cum tres tum eſſent, facere intulit: nec Manilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus. De hac lege Aggenus Vrbicus his verbis: de fine enim lex Manilia quinque aut ſex pedum latitudinem præſcribit, quoniam hanc latitudinem vel iter ad culturas accedens occupat vel circumactus aratri, quod vſucapi non poteſt. Hoto. Prat. Et ab hoc ſpatio Imperatores præſcriptionem ſubmouiſſe patet apud Iulium Frontinum in libro de iure limitum, & in l. quinque pedum, C. finium regundorum, cui primi illuxerunt Petrus Crinitus libr. 25. de honeſta diſciplina cap. 4. & Marinus Becichemus Scodrenſis Epiſtolicarum quæſtionum c. 78. Et poſt eos Alciatus ad l. quidam, Cod. de decurionibus Maioragius Miſcellaneorum lib. 4. c. 7.

QVINQVENNALIS in l. 1. de medi. & profeſſoribus in C. Theo. Hoc erat in municipiis quibuſdam magiſtratibus nomen. Spart. in Hadr. per Latina oppida dictator, & ædilis, & duumuir fuit, apud Neapolin Demarchus, in patria ſua quinquennalis. Apul. lib. 10. de Aſino aur. Gradatim permenſis honoribus quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus. Briſſ. Prat.

QVINQVENNALES induciæ in l. fin. C. qui bon. ced. poſſunt, vocantur pecuniæ ſoluendæ dilationes, quæ à iuris autoribus dicuntur etiam moratoriæ præſcriptiones l. quoties, C. de precibus Imp. offi. Communiter autem huiuſmodi dilationes ſeu ſecuritates ad annos quinque concedi ſolent: vnde Oldendorpio dicuntur priuilegia quinquennalia l. ius ſingulare eſt ff. de legibus.

QVINQVENNIVM, dicitur multum temporis, in l. 1. §. quod dictum eſt, ff. de ſeparat. Spieg. Prat.

QVINQVENNIVM continuum, quomodo intelligatur in colluſione detegenda, declarat. Vlp. in l. 2. eod. tit. Spieg.

QVINQVE primi in Vertinis ſunt quinque viri, qui principem in ſenatu locum habebant: hi autem, vt & decemprimi, muneribus quibuſdam & functionibus obnoxij erant, vt à Iuriſconſultis traditur. Prat.

QVINQVEVIRI. Lege, Quartumviri,

QVINQVIES: quaterni, in l. antiqui, ff. ſi pars hæred. pet.

QVINTÆ Calendæ. Lege calendæ quintæ. Connan. vero lib. 6. c. 1. nu. 5. per quintas Cal. intelligit Quintiles, id eſt, Iulias ob cauſam, vt ibi per eum.

QVINTIENS: Vide Centiens.

QVINTO nonis Martiis, quæ proxime fuerunt apud Vlpia. in l. item veniunt, §. præter hæc, de pet. hæred. Spieg.

QVINTVM, aduerbium, vt quintum conſul, tempus deſignat, & quater ante factum.

QVINTVS Ceruidius Scæuola cuius authoritatem Vlp. laudat. in leg. 3. §. ante hæredis, ff. de libertis & poſth. Et Paul. in l. cum quidam, ff. eod. vixit temporibus Marci Imp. l. 39. ff. de leg. 3. & l. 22. ff. ad Senat. Trebell.

QVINTVS Mutius Scæuola, l. quintus, ff. de ann. legat & leg. t. §. hoc interdictum ff. quod vi aut clam, & leg. 48. ff. mandati. Briſſ.

QVINTVS Saturninus l. 13. §. Marcellus ff. de iureiur.

QVIPPE, interdum eſt rationalis, hoc eſt, eius quod præceſſit rationem reddit: interdum pro certe, & pro omnino ponitur: vide Vlp. in l. ſeruus, ff. de his qui not. infam. Albericus.

QVIRINVS, velut conditor vrbis Romæ conſecratus: cum antea Romulus diceretur, à quo Romani Quirites. Prat.

QVIRITARE, Budæo teſte aliquando eſt Deos homineſq; implorando conteſtari. Dicimus quoque quiritari pro eodem ſignificato, ἀγανακτεῖν καὶ πετνιᾶσθαι. Brechæus in l. deteſtatio, ff. de verb. & rer. ſign.

QVIRITES, Romani, à Quirino, id eſt, à Romulo ſic dicti. Hoc vero nomen aliquando Romanis opprobrio fuit, quaſi qui præter nomen nihil haberent antiquæ virtutis & audaciæ. Cæſar apud Lucanum: diſcedite caſtris: tradite ſigna viris, ignaui ſigna Quirites, & Lampridius in Alexan. Vos omnes hodie vno ore, atque vna voce Quirites dimittam, & incertum an Quirites. Non enim digni eſtis, qui Romanæ plebis ſitis, & cum nihilominus poſt iſta fremerent, exclamauit: Quirites diſcedite atque arma deponite. Connan. lib 9. cap. 5. num. 1.

QVIRITIVM jus dicebatur, quod ciuium Rom. cauſa proprie inſtitutum ita erat, vt peregrini omnes eius plane expertes eſſent. Itaque cum Cicero Licinium Archiam ciuem Romanum probare vellet: Iis temporibus, inquit, quæ tu criminaris, ne ipſius quidem judicio in ciuium Romanor. jure eſſe verſatum: & teſtamentum ſæpe fecit noſtris legibus, & adiit hæreditates ciuium Romanor. Hoc autem jus quantum ad dominium acquirendum attinet (de quo ſolo titul. Codicis intelligendus eſt, de nudo jure Quiritium tollendo) ab Vlpia. quidem in inſtitutionibus tribus in rebus ponitur, mancipatione, vſucapione, & in jure ceſſione: à Varrone autem lib. de re ruſtic. II. ſex. nam præter ſuperiores addit juſtam hæreditatem emptionem è præda ſub corona, & emptionem in bonis ſectioneve alicuius. Verba eius hæc ſunt. In emptionibus (emptionem autem omnem acquirendi modum intellige, vt ſuo

loco

loco docuimus) dominum legitimum ſex fere res perficiunt ſi hæreditatem iuſtam adiit (intelligit autem legitimam duntaxat.arg. leg.3. ff.pro ſoc.legitima enim ad ciues ſolos, id eſt, Quirites pertinent:) ſi, vt debuit, mancipio ab eo accepit, à quo iure ciuili potuit (mancipationem ſignificat, de quo ſuo loco diximus, & quam Quiritium eſſe propriam Cic. & Boetius in Topic. demonſtrant:) aut ſi in iure ceſſit qui potuit cadere (ſic reſtituit Hotomann. vbi legabatur Cui) & id vbi oportuit (id eſt, apud eum apud quem legis actio eſt hoc ſignificari cognoſces ex formula ceſſionis in iure:) aut ſi vſucepit (vſucapionem enim Quiritium eſſe proprie indicat Cicero ex 12. tab.tabul. in libro offic.1.) aut ſi è præda ſub corona emit (quo de more Gellius libr.7. c.4.) túmve cum in bonis ſectioneve cuius publice: venit qua de re ſuis locis explicauimus. Ius ergo Quiritium hoc erat, vt ſi aliquo illius generis modo acquiſita res eſſet, nihil eſſet periculi à litibus: quemadmodum in Orat.pro Cæcin. Cicero declarat, vt perueniat ad me fundus, inquit, teſtamento alicuius fieri poteſt: vt retineam quod meum factum ſit, ſine iure ciuili non poteſt, id eſt, ſine iure Quiritium, quia hæredis inſtitutio ius Quiritium non transfert, ſed iuſta, & legitima hæreditas: vt ſuperius dictum eſt. Item, fundus à patre relinqui poteſt, at vſucapio fundi, hoc eſt finis ſolicitudinis ac periculi litium, non à patre relinquitur, ſed à legib. aquæductus, hauſtus, iter, actus, à patre: ſed rata auctoritas harum rerum omnium, à iure ciuili ſumitur. Hinc jus euictionis, de quo ſuo loco commemorauimus. Hotomann.

QVIRITIVM iuri opponebatur ius in bonis: de quo ſub verb. In bonis, diſſeruimus, idque apparet ex l.vnic. C.de nud. jur. Quirit.toll.itemque ex Vlp. Inſt.c.1. Prat.

QVIRITVM iure rem eſſe meam aio, quando vindico aut mancipatum, vel iure ceſſum accepi, leg.1 §.1.ff.de rei vindic.Briſſonius.

Ex iure Quiritium liber is fiebat, qui vindicta, cenſu, teſtamentóve ab eo, qui iure Quiritium dominus erat, nullo iure prohibente manumiſſus, pleniſſimam ciuitatem Romanam conſequebatur. Quemadmodum Vlp.in Inſtit.tit.1.exponit.Quo alludens Seneca lib.3. natur.quæſtio. Hæc res efficit, ait, non vt ex iure Quiritium ſit liber, ſed ex iure naturæ.Hoc ius impetrare Latini liberti vel liberis, iteratione, militia, naue, piſtrino, ædificio promereri ſolebant: vt idem Vlp.Inſt.tit.3.exponit. Sic ius Quiritium medico datum accipe apud Plin. lib.29. cap.1. Sic & apud Paul.lib 4. ſent.tit.9. Latinam ingenuam ius Quiritium conſecutam interpretare. Ius autem Quiritium hac nota ſignificabatur I.Q.vt Mango in libello notarum iuris auctor eſt. Briſſ.

QVIS, aut interrogatiue, aut infinite ponitur, nunquam relatiue. Verum vniuerſaliſne an particularis vox ſit, Bart. oſtendit in l.ſi ita, ff.de leg.2. Aliquando ponitur pro aliquis: ita & quocunq; die pro aliquocunq; Vnde qui promittit ſiſtere quocunq; die, perinde eſt ac ſi aliquo die ſiſtere promiſiſſet, eritq; in arbitrio promiſſoris, quo die velit: poteritque vel vſque ad mortem differre.Diei enim electio ad eum ex regula pertinet, l.qui ex plurib.de verb.oblig.Quod ſi antequam ſiſtat moriatur, verum erit aliquo eum die non ſtetiſſe:commiſſaq; ſtipulatione pœnali aduerſus hæredem agetur:quo fit, vt ſubauditione Accurſ.aliorumque tricis, vt ait Alc.nihil ſit opus.Sp.Prat.

QVIS, vel qui relatiuum, poſitum ſine copula, reſtringit præcedentem ſignificationem: textus eſt, qui ad hoc communiter allegatur, in l.ea tamen adiectio. vbi Bart. ff.de leg.3. Iſta regula declaratur pluribus modis per Doct. vbique. Inter alia notabitis elegantem deciſionem Bald. in rubr. Cod.de contr. empt.in pen.col.in 22.quæſt.

QVIS verbum, tam maſculos, quam fœminas complectitur l.1. ff.de verb.ſign.Itaque his verbis, ſi quis id quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa propoſitum,&c.Prætorem vtrumque ſexum complexum Vlp.ait l.7.ff.de iuriſd. Idemque ad illa verba, ſi quis negotia alterius,&c. Hæc verba,ait ſi quis,accipienda ſic ſunt, ſiue quæ l.3.ff.de negot.geſt.Prat.Briſſ.

QVISQVIS voce omnes ſignificantur l.29.ff de hæred.inſt. Atque ita hæc clauſula, quiſquis mihi hæres erit, accipienda eſt l.3.ff.de iure codicil.l.3 l.103.& l.123. ff.de leg.1.l.90.quiſquis, de legat.2. leg.93.de legat.3. leg.29. §.1. de annu. leg.& leg.4. §.vltim. Nam & ſi plures ſint gradus hæredum.& ſcriptum ſit, quiſquis mihi hæres erit, dato: ad omnes gradus hic ſermo pertinebit, l.96.ff.de leg.3.Briſſ.

QVISQVIS iunctum verbo futuri temporis, vt, quiſquis mihi hæres erit, vim habet ſubſtitutionis ſub conditione factæ. Vlpian.in l.qui liberis,& in eandem l.Bart.ff.de vulg.& pupil. ſubſtit. Sed ea quidem ſubſtitutio, Quiſquis mihi hæres erit idem filio impuberi hæres eſto, ad eum tantum qui ex teſtamento, non qui ab inteſtato hæres extiterit porrigitur dict.l. qui liberis, §.hæc verba.Et ideo neque pater, qui per filium, neque dominus, qui per ſeruum hæres extiterit, ad ſubſtitutionem admittetur; neque hæredis hæres: quia non ex iudicio veniunt, hoc eſt, ex voluntate teſtatoris, Brech. in l.quiſquis mihi, ff.de verb.& rer.ſign.

QVISQVILIÆ, purgamenta tartarum,& quidquid ex arboribus minutis ſurculorum, foliorum & florum cadit. velut quidquid cadiæ, author Feſtus.

QVIVIS, vnus è multis eſt, ſed indifferenter hic vel ille.Spieg.

QVO.

QVO, abſolute, pro per quod, vel pro, quæ res, Celſus vſurpare videtur haud ineleganter in fin. §.fin. l.vltim. ſi cert. pet.cum dicit, quo ſcilicet ſignificat non eſſe cogendum eum accipere iudicium, ſi reum locupletem offerat. Spieg.

QVO, quáve, pro quemcunque in locum, & quamcunque in partem.Vlp.l.1.de mortuo infer. Prætor ait: quo quáve illi mortuum inferre, inuito te, ei ius eſt: quo minus illi eo, cáve mortuum inferre,& ſibi ſepelire liceat, vim fieri veto. Spieg.

QVO bonum eſt? locutio Iuriſconſultis vſurpata, pro quam ad rem vtile eſt?Caius l.aliquando,13 in fin. ff.ad Velleia. Quo enim bonum eſt, expectare conditionem vel diem, cum in ea cauſa ſit prior iſte debitor, &c.Vlp.l.3.§.ſi quis ex liberis,ff.de bon. poſſeſſ.contr.tab. cum enim poſſit ſecundum tabulas habere poſſeſſionem, quo bonum eſt ei contra tabulas dari?Idem l.ſi poſt mortem, 10.§.liberi, eod. Quo enim bonum eſt eis fauere, vt partem faciant nihil habituris? Scæuola l.ſi duo, 93. ff.de ſolut.Si duo rei ſint ſtipulandi,& alter alterum hæredem ſcripſit, videndum an confundatur obligatio, placet non confundi: quo bonum eſt hoc dicere? Hotoman.Prat.

QVO caſu, pro qua facti ſpecie. Inſtit. de rerum diuiſ. §. at ſi is Spieg.

QVO deſtinauerit quis auferre, deferre, deponere, ſic accipiendum eſt, quo deſtinauerit eo die manere cum eo furto. Paul.l. 4. de furt.& §.4.verſ.imo vlterius.Inſt.eod.Spieg.

QVO iure, quaque iniuria, Prouerbiale eſſe volunt, quaſi per fas nefas, velis nolis.Vſus eſt eo Terent.in Andr. Quo iure, quáve iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit. Prat.

QVO magis, pro quo minus.Imp.l.3.Cod.de iudic.Nihil prohibet, quo magis apud eum quoque diſceptatio terminetur.Item leg 1.C.Qui dare tut. Non ideo oportuit impediri quo magis liberali cauſa ordinata, curator tibi daretur.Hot.Prat.

QVOMINVS, vt & paulo minus penultima correpta proferendum, vt non, ſignificat l.ſi ego, ff.ſi cert.pet. l.cum ipſe, de excuſ.tut.cum ſimil. Accurſius in l.liber homo, in prin. de verb. oblig.quominus, pro, quam vt, exponit, Sed Papinian. interrogando affirmat. Spieg.

QVO nomine, pro propter eam cauſam, eleganter dixit Pompon. in §. poſt hos quoque Tubero, l. poſter.de origin. iuris. Spieg.

QVO pluris adiectio ad modicam ſummam pertinet l. hæc adiectio, ff.de verb.ſign.Curtius ἐν κατῶν tom.2.lib.1.c.7.

QVO, tenus, relatiuum diuiſiuum, ſignificat, vſque ad quem numerum: referturque ad bini, terni, quaterni.

QVOAD, id eſt, quamdiu, vt ait Donatus l.hæc autem, §.non delendi, in fin.ff ex quibus cauſis in poſſ.eat. At ſi ita.Inſtit.de verb.obligat. Item pro quouſque l.1. ff.de peric. & comm.rei vend.l.eum, qui ita, de verb.oblig.Spieg.

QVOAD viuam, & quoad moriar, idem ſignificant, tametſi contraria eſſe videantur. Rationem habes apud Sipontinum. Vlpian.in l.epiſtol. §.fin. de pact. docet his verbis: vt ei certa quantitas, quoad viueret hæres, præſtaretur, non produci perpetuam præſtationem. Eſt tamen, vbi aliquando rerum quantitatem denotat, & pro quantum, fere cum verbo poſſum accipitur. Cicero de ſenect. Quoad potuit, reſtitit. Quoad eius fieri poteſt, hic (eius) parelcon eſt, hoc eſt, ſuperflua vocis additio. Sed apud Iuriſconſultos frequentior eſt, quæ παρεργία dici poteſt, id eſt, vt Alciat.interpretatur, otioſitas: cum aliqua dictio, vel etiam clauſula additur, quæ minime ad rem, de qua agitur neceſſaria ſit, ita vt etiamſi ea deſit, nihilominus idem iuris fuerit conſtituendum l.qui Romæ, §.Callimachus, ff.de verb.oblig.Spieg.Prat.

QVOCVNQVE die: Vide Quis.

QVOCVNQVE tempore, verbum vniuerſale eſt, & omne tempus ſine reſtrictione complectitur: Vide gloſſ. in l.cum pœnam, ff.de arbitr.Bart.in l.baliſta, ff.ad Trebell.cum ſimilibus Spieg.Prat.

QVOD, coniunctio, quia ſignificat. quod quia, pro ſed quia: vt quod cum, pro, ſed cum.Bud.

QVOD dictio, ſuſpendens diſpoſitionem in aliquem futurum euentum, facit conditionem, ſecundum Bartol.in leg.1.colum. 6. verſ. vlterius quæro, de condit. & demonſtr. & propterea egregie multum in propoſito conſuluit Alexand. conſil. 3. colum.1.& 2.lib.1.quod ſi paciſcor facere conductori illud reſtauratum, quod faciet talis meus vicinus ſuo conductori, ſeu quod faciet ducalis camera ſuis publicanis: quod ſi vicinus vel camera nullum fecerit reſtaurum, neque ego ad aliquod tenebor. Sed tamen contrarium in eadem met cauſa conſuluit late Ber.Soc.conſil.44.in præſenti, lib.1.Cotta.

Qvod, interrogatiuum & relatiuum eſt, obtinetque interdum vicem appellatiui, id eſt, rem multis communem ſignificans. Vide Bart. in l.ſi à certis, ff.de duobus reis, & in l.ſi pater filio. Vbi alij doctores de vulg. & pupil.ſubſtit. Spieg.

Qvod relatiuum iunctum verbo futuri temporis, conditionem importare, docuit Bart. in l.inter ſtipulantem, §. ſacrament. verſ. ſi ſtipulatus fuero, ff. de verbor. oblig. Quæ certe doctrina omnino tuta non eſt, vt Zas. oſtendit in ſing.ſuor. lib. 1. Spieg.

Qvod ademptum eſt, nec datum videtur, ſecundum Celſi & Marcelli ſententiam, quæ vera eſt, vt ait Vlp. in l.ſi ita adſcriptum de leg.1. Spieg. Prat.

Qvod alium facientem prohibere ex officio neceſſe habuit, id, ipſe committere non debuit. Vlp.ait, in l.artius, ff.ſi ſeruit. vend. Spieg. Prat.

Qvod, id eſt, prout, vt in l.ſi quis in metallum,& ibi gl. C.de pœn. Io.Bell.Etymol.

Qvod fato contigit, cuius patrisfamilias, quamuis diligentiſſimo poteſt contingere l.verum, §. ſi locupleti, ff.de minoribus. Spieg.

Qvod in alea luſum eſt, repetitio eius fit, autor Paul. l.fin. ff.de aleator.

Qvod iuſſu nomen eſt obligationis & actionis commune l.ſi tutoris, §.1. l.ſi iuſſu eius, ff.quod iuſſu. Vide actio quod iuſſu.Prat.

Qvod iuſſu, perinde atque mandatum multis modis ſuſcipi poteſt, quod Vlp.in pr. l.1.Quod iuſſu indicat.Spieg.

Qvod legatorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, & hanc cauſam continet, vt quod quiſque legatorum nomine non ex voluntate hæredis occupauerit, id reſtituat hæredi. Etenim Prætori æquiſſimum viſum eſt, vnumquemque non ſibi ius dicere occupatis legatis, ſed ab hærede petere, l.1.§.2. Quod legat. Rediguntur itaque per hoc interdictum ad hæredem ea quæ legatorum nomine poſſidentur l.1. ff.eod. nomen à primis interdicti verbis traxit:quæ ita meo quidem iudicio concepta erant, quod legatorum nomine poſſidet, aut dolo deſiit poſſidere, &c. Briſſ.

Qvod mei cauſa paratum eſt interpretatur ICtus in l.cum teſtamento,de aur.& arg. leg. Spieg.

Qvod non eſt arbitrio in compromiſſo permiſſum, id iubere non poteſt, teſte Alfeno l.arbiter extr. ff.de recept. Spieg.

Qvod putauerit, præſtet: vt hæc verba accipi debeant, explicat l.3. ff.de ann. leg.Spieg.

Qvod quis ſciat, vel quid ſcire debeat,paria cenſentur. Bald. in Authen. ad hæc, C.de vſur. Sicut & idem iudicatur, quod, quis rem aliquam habeat, vel habere debeat l.penult. §. cum ita,vbi Bart de aur.& arg leg.Spieg.Prat.

Qvod, ſi, denotat & iuris & facti diuerſitatem l.1. C.com.diuid. & continuat aliquando præcedentem ſenſum: aliquando vero aduerſatur l.2. ff.de conſtit.pec. l.præcipimus, verſ.quod ſi C.de appel. Spieg.

Qvod ſine fraude ſua aliorúmque fiat, Budæus intelligit, ſaluo ſuo, alienoque iure. Huius perquam elegantis clauſulæ ſenſum Cæſares noſtri in Diplomatibus, & quidem, vt omnia, craſſiore ſtylo, ſic exprimere ſolet: Noſtris tamen ſacrique imperij, ac alterius cuiuſcunque iuribus ſemper ſaluis. Spieg. Prat.

Qvod ab initio non valet, tractatu temporis non poteſt conualeſcere,regula eſt ICtorum.

Qvod ſtatuerit,cum effectu accipimus,non verbotenus, inquit, Vlp.in l.1. quod quiſque jur. Spieg.

Qvod ſuum eſt, item quod meum, exponitur in l.quintus, ff.de aur.arg.leg. Spieg.

Qvod te mihi dare illis calendis oportet, ſpondes, quomodo ſit intelligendum,habes in l.qui ſic ſtipulatur,ff.de verb.ſig.Sp.

Qvod turpiter, vel ſcelere quæſitum eſt, ad compendium hæredis non debet pertinere, in fin. l.quod diximus, ff. Quod met. cauſ.Spieg. Prat.

Qvod vi aut clam, interdictum reſtitutorium eſt, quo qui vi aut clam aliquid moliti ſunt, id reſtituere iubentur, toto tit. Quod vi aut clam. Briſſ.

Qvodammodo, id ſignificat quod barbare dicitur, aliqualiter, Latine aliquo pacto. Notant autem eſſe improprietatis qui volunt,adducunt text.in §.Cato. l.4.ff.de verb.oblig.Vide Bart.in l.quod ſine, ff.ſolut.matr. l.1. ff.rer.amot. l.ſi vt certo §.fin. ff. commod. Zaſ. in Paratitlis ad tit. de rer.diu. in Pandect. Spieg.

Qvodcvnqve,nihil excipit, Cic.de leg. Quodcunque Senatus decreuerit agunto. Spieg.

Qvomodo? interrogatiue, in §.inueniemus enim, in Auth. Vt iud. ſine quoquo ſuffrag. Aliquando pro quacunque ratione l.fin.ff.de milit.teſtam. Aliquando pro vt, vt in §.liberto, l.ſi adulterium.Ad l.Iuliam,de adult. Spieg.

Qvondam, particula, vt præſens tempus notat in noſtra lingua, *VVeiland*, aliquando ſubauditur, ne diſpoſitio vitietur, per text. In l.inſula, de acquir. rer. dom. vbi inſula nominatur, quæ iam exciccauerat. Spieg.

Qvondam, hæc dictio ſignificat mortuum fuiſſe aliquem, c. cum contra, de pignorib. Io.Bell. Etymol.

Qvoniam,cauſalis eſt,vt in l.ſi ita,de cond.& demonſtr. l.non dubium, de leg.3. l.ſi quis, de verbor.ſignif. Spieg.

Qvoqve,dictio,an ponatur pro etiam,Bart.diſſerit in l.fin.ff.de eo quod certo loco. Quando vero implicet, idem tradit in l. Labeo, in pr. ff.de pact.quib.locis notet ſimilitudinem, Albericus indicat. Spieg.

Qvoqve,ablatiuus priore longa. Vlp. l.1.de Aqu.cotid. Item ſi quis ait, dum putat tertio quoque die habere ſe ius aquæ ducendæ. Idem de Gand. leg. Quo minus illi tertio quoque die legere. Sic Cicero in Verrem: quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur.

Qvo qvo, caſu auferendi, id eſt, quocunque apud Scæuolam in l.Thais, §. Stichus & Dama, ff.de fideicomm.libert.

Qvorvm bonorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, quod bonorum poſſeſſori adcommodatur,eiuſque vis & poteſtas eſt hæc, vt quod ex his bonis quiſque quorum poſſeſſio alicui data eſt, pro hærede aut pro poſſeſſore poſſideat, id ei cui bonorum poſſeſſio data, reſtituere debeat, §. adipiſcendæ. Inſt.de interd.rubri. Quorum bonorum. Briſſ. Adde Forcat.in Necyomantiæ dial.22.n.3.

Qvorvm legatorum vide col.præced.Quod legator.

Qvorsvm, id eſt, ad quam rem, vel ad quid, vt in l.Labeo ait, de ſupell. leg. §. id Tubero, ibi. Nam quorſum ſunt nomina, inquit, niſi vt demonſtrent voluntatem dicentis? Spieg.

Qvota pars, pro minima patte apud idoneos autores: in iure noſtro modo dimidiam, modo tertiam, modo quartam, vel ſimilem denotat. Spieg.

Qvotannis,ſingulis annis l.cum quidam, ff.de vſur.ac ſimil. locis. Sunt tamen qui inter quotannis, & ſingulos annos differentiam conſtituant: quod quotannis tempus & ſpacium continuatum ſignificet: in ſingulos vero annos non continuatum ſpacium, aut perpetuum, ſed per interualla annorum ſecretum ſit. Cæterum Alc. obſeruauit, quod Valla alicubi notauerit. Pomp.atque Vlp.quot. menſibus, vel quot.diebus pro ſingulis menſibus, ſingulis diebus ſcripſiſſe. Spieg.

Qvotidie. Doctiſſimi authores Orthographiæ tradunt, Old. teſte Cotidie, non quotidie ſcribendum eſſe. Quamuis enim à quoto & die componatur, vult tamen q.in c.verti. Sic & ſecutus, dicitur à ſequor, non ſequutus: item locutus, à loquor, non loquutus. Idque Quintiliano placet & Haloander noſter ſequitur: quorum ſententiam idem Old. amplectitur, à quo diſſentit Goth.in rub.ff.de aqua quotid.

Qvotidianvm,id eſt,quod ſingulis diebus accidit. Felinus in procemio Decretalium explicat, quomodo intelligendæ ſint dictiones,quotidie,continue,ſemper, ſine intermiſſione.

Qvoties,quot vices requirat (vices enim hæc vox ſignat) Bar. tradit in l.eum qui certarum, §.fin. ff.de verb.oblig. Apud veteres quotiens per n. ſcriptum fuiſſe, teſtantur antiqui codices & A.Aug.in lib.emendation.

Qvoties toties ſignificat infinitatem, vt notat Dy.Albe. Bart. Imo.& Alex.in l.qui bona, §.vlt.ff.de damn.infect.& idem voluit Alexan.in l.ſi Stichum,§.1.colum.2.ver.nec ob ratio,ff.de verb.obl. & in leg.2.§.vlt.col.2.ver.puto, quod interm. ff.qui ſatiſd. cog. & conſ.145. quoniam abunde, col.1. verſic.ſed hoc non obſtante libr.2. Idem quoq; tradit. Soci.col.pen.ver.6. & vlt. ff. qui ſatiſd. cog. & Pau. Caſt.in l.duobus, §. quod ſi reus ante fin.& ibi quoque Iaſ.col.pen. ff.de iniur.quo in loco ipſe Plaut. monet notarium, vt promittere faciat de ſiſtendo quoties toties,& ipſe idē in Alex.in d.l.qui bona, §.vlt.ff.de dam. infect. & d.conſ.145. in pr.li.2. & alij quos in id citat Hippol. Marſi.in l.vnius, §.cognituram, col.7. verſ.item & vltra, cum multis ſeq. ff. de quæſt. vt annotauit Tiraq. in l.Boues, §.hoc ſermone, ff.de verb.ſig.26.limit. n.2.& 5.

Qvotiescvnqve pro quotieſcunq; l.2.§.merito,ff.pro ſocio.

Qvot menſibus & Quot diebus eadem figura, qua Quot annis dicuntur: valentque in ſingulos menſes & dies,l.8.§ ſi cui non nummus, ff.de tranſactio, l.12. §.nouiſſime, ff.quando dies lega.ced. Cato de re ruſt. c.43, Et circum capita oleagina quot menſibus vſque donec pruinæ erunt, fodere oportet. Sic & Vitruu. lib.9.cap.4.& lib.10. cap.7.locutus eſt. Briſſ.annotauit vero & id Brodæus Miſcell. lib.2. c.15.

Qvotvplvm, & ad menſuram, & ad pondus refertur.

Qvotvs,quo numero,quo ordine ſit,interrogat.vt, Quoto gradu es? Vide c.vlt.ext.de conſang. & affin.

Qvotvs autem quiſque, cuiuſcunque ſit conditionis & ordinis. Quotus enim non tantum ordinem dignitatis, ſed & minimum ſignificat. Sic Catanæus teſtatur inueniri apud Plinios vtroſque, Tacitum, Senecam, Martial. in fœminino genere, hucuſque tantum, pro re minima annotauit: præter apud Oratium in Serm. vbi hora quota, ſignificat ordinem: & Cic. in Rhetor. Quarta noctis hora. Spieg.

Qvosqve, dictio, quæ alicubi in Conſtitut. improprie ponitur, An quandoque conditionem faciat, Bart. diſſerit in l. centeſi-

centeſimis, §.fin. ff.de verb.oblig. & in leg.fin. ad Tert. Spiegel. Prat.

QVVM commodum erit, dotis filiæ meæ, tibi erunt aurei centum: putaſne protinus nuptiis factis dotem peti poſſe ab eo, qui ita dotem promiſit? Quid ſi ita promiſiſſet, quum potuero doti erunt. Quod ſi aliquam vim habet poſterior obligatio, poſſet verbum quoquo modo interpretari: vtrum ære alieno deducto, an extante. Proculus putat, quum dotem quis ita promiſit: cum potuero tibi doti erunt centum, æſtimo id quod actum eſt ad interpretationem redigendum eſſe. Nam qui ambigue loquitur, id loquitur, quod ex his quæ ſignificantur ſenſit proprius. Eſt tamen vt hoc eum ſenſiſſe exiſtimem, deducto ære alieno potero: poteſt etiam illa accipi ſignificatio: cum ſalua dignitate mea potero: quæ interpretatio magis accipienda: ſi ita promiſſum: quum commodum erit, hoc eſt, quum ſine incommodo meo potero. Proculus de verb.ſig. Maffeus.

QVVM potuerit fari: & poſtquam fari potuerit: inter has conditiones multum intereſt, poſteriorem ſcripturam vberiorem eſſe conſtat: quum fari potuerit, arctiorem, & ad id tantum modo tempus ſignificari quo primum fari poſſit. Vlp. de verbor.ſign. Maffeus & Conn.lib.3. c.12.nu.8.

R.

R Literam ab Appio Claudio inuentam Pomponius ſcribit in leg.2. §.iuris ciuilis de orig.jur. eoque factum, vt qui antea Valeſij, Fuſij, Papiſij, Auſelij dicebantur: poſt Valerij, Furij, Papirij, Aurelij vocitati ſint. Cuius rei teſtes ſunt Cic.libr.epiſt. 9. Macrob.lib.3. cap.2. Varro de ling.Latin.6. Liuius lib.3. Feſtus 1. Pratejus.

R A.

RABIES Feſto lib.16. eſt morbus caninus. Transfertur & ad homines, pro impotenti furore, Impp. in leg.2.C.qui teſtam.fac. poſſ. pro impotenti impetu vſurpant, dum dicunt: Sed aut impatiens doloris, aut aliqua furoris rabie conſtrictus, ſe præcipitem dedit.

RABVLA, inquit Feſtus, dicitur multis intentus negociis, paratus ad radendum auferendumque: vel eſt in negotiis agendis acrior, quaſi rabioſus: quales ſunt clamoſi aduocati pecuniæ æruſcatores, nonnunquam & pro aduocato, & pro cauſarum patrono in foro accipi ſolet: Cic.in orat. Non enim declamatorem aliquem de ludo aut rabulam de foro, ſed doctiſſimum & perfectiſſimum quærimus. Idem 1.de orat. Non enim cauſidicum neſcio quem, neque proclamatorem, aut rabulam hoc ſermone noſtro conquirimus. Nec alia ratione putandum, quam quod radant, id eſt offendant aures, & vt ait Quintil. nimia verboſitate feriant. Vnde & Cic.ibid. Quaſi rabulæ inquit, qui ſibi diſerti non videntur, niſi omnia tumultu & vociferatione concuſſerint. Vide Barbar.caſtigat. In Plin. capit. 18. libr.14. Fertur. Montanus Inſtit. de iniur. deſiderat quempiam Herculem, qui magnam orbis partem rabulis hominum æruſcatoribus, atque harpyiis eripiat. Ioan.Bapt. in comm. epiſt.Apollin. de Claudian. lib.4. à rabie dictos ait: Et eſſe nenugatores, locuteleios, cauſidicos, qui inter garriendum & velitandum ſinum conſpuunt, linguam rotant & dentes arietant.

RACHA, iis qui Hebraice callent, interjectio intelligitur fuiſſe, animi indignantis; Quaſi dicatur, malum tibi ſcilicet eueniat diſtortus, vel iniquus es. Vide Auguſt.Tract. lib. in Ioannem Chryſoſtomum latius in Matth.5. Homil.11. c.Diuus Baſilius, ait eſſe hoc verbum ſuæ regionis populo peculiare, leuioris conuicii gratia aduerſus familiores vſurpatum.

RADERE in duodecim Tabulis eſt vnguibus dilaniare, dilacerare, verba legis hæc, Mulieres genas ne radunto. Radere barbam l.item Mela, ff.ad leg. Aquil. tondere ſignificat. Prat.

RADERE nummos, vide l.quicunque 8. ff.ad l.Corn. de falſ.

RADICES vide paulo infra Ramorum.

RADICES agere & porrigere, item radices immittere, l.5.§.de arbore, ff.de rei vind.§.ſi Titius,32. Inſtit.de acq.rer.dom.

RADICITVS à radice, vel vſque ad radicem: μεταφορικῶς, pro omnino ponitur, l.furtim,§.2.ff.arbor.furt.cæſar. Sic radicitus amputari in l.Cod.de formul.& impetrationibus actionum ſublat. & radicitus excindere in l.7.§.8. C.de cur.furioſi.

RADIIS maritorum corruſcare in libris noſtris dicuntur mulieres, in quibus honor mariti fulget, velut quodam radio ſolaris, qui eas conſpicuas facit. Prat.

RAMENTVM, tenuis cuiuſque rei particula. Ramenta fluminum dicuntur minutulæ arenæ partes, Spieg.

RAMORVM appellatione veniunt quandoque radices propter identitatem rationis, Gothof.ad l.1.C.de interdict. vide paulo ante Radices.

RANCOR, qua à Sorbonicis Canoniſtis, & vulgo ſignificatione ponitur non eſt Latinum, neque Græcum, neque Hebræum, ſed Raudenſe, vt feſtiue dixit Eraſm. Latinis putor eſt ex vetuſtate, putredine, corruptioneve natus. Spieg.

RAPACIDÆ, imitatione patronymicorum, homines rapaces appellantur, joco comico ficti, vt Æacidæ dicuntur ab Æaco. Plaut. in Aulular.

Rapacidarum, inquit, vbi tantum ſiet in ædibus.

Turneb.aduerſar. li.6.c.26.

RAPAX nomen apud Cic.in Lælio non ſonat iniuſtum, aut πλεονεκτικόν ſed quod ſtudio & arte, ſiue vi quadam ſua & natura alliciat ad ſe quippiam, cuius deſiderio teneatur. Nihil eſt enim, inquit, appetentius ſimilium ſui nihil rapacius quam natura, Prat.

RAPERE verbum plerunq; vim majorem ſignificat, leg.1.l.2.§.1. §.ſi per vim, l.fin.ff.vi.bo.rap. Inſt.eod. l.3.§.non tantum, ff.de incend. Sed tamen pro re ſubiecta ſæpius ad leuiorem & quaſi vim, etiam eam quæ effectum ſortita non eſt, refertur, per l.9. ff.de verb.ſig.d. l.3.§.non ſolum, l.ſi quis ex domo, ff.de furt. Nam ſi quid frangatur, vel ſciſſum ſit, etiamſi vi atroci non fiat, raptum tamen dicetur, quia ruptum eſt, & loco ſuo motum, d.l.3. §.non ſolum, l.3. ff.ne quis eum qui in ius voc. Rapere enim dicitur quaſi è manu capere, tollere, & auferre, ſiue remouere, dict. leg.2. l.4.ne quis eum qui in ius, d.l.3. §.non ſolum, Weſembec. Inſt.de vi bon.rapt. Itaque is etiam rapuiſſe dicitur qui comiti vel mancipio perſuadet, vt ſe abduci patiatur, aut à domino ſuo fugiat, l.15.§.comitem, ff.de injur. cauſ. fin.36.quæſt.1. l.ſi quis ex domo, de furt. l.vn. ff.de rap. virg.dict.l.4.ff.ne quis eum qui. Quo ſenſu D.Auguſt. Quæ inueniſti, inquit, reddenda ſunt. Quod ſi non feceris, ea rapuiſti: cum feceris, quantum potueris, vt ſi plus inueniſſes, plus rapuiſſes, c.ſi quid inueniſti, 14.quæſt.1. Gœddæus ad l.9. nu. 12.13. de verb.ſign.

RAPERE, dicere, trahere, inter ſe differunt: Nam ducimus volentem: trahimus nolentem: at rapimus etiam eum, quem & ducimus & trahimus etiam non reluctantem: ſiquidem eius ſumus animi, vt ſi ſequi nolit, aut ſe duci vel trahi non patiatur, velimus violentiores manus iniicere, dict. leg.3.§.non ſolum, ff.de incend.ruin. Deinde etiam in eo differunt, quod & ducere & trahere dicantur ſine alicuius partis læſione: ſed ruptum etiam dicatur, licet nihil ductum pertractúmve ſit, modo aliquid ſit per fracturam vel ſciſſionem loco motum. Vnde eſt, vt ſi quis in ius vocatum ſaltem ita pallio retineat, vt inde rupturam accipiat, propter quam pallio in publico vti non liceret, nec eius gratia comparare poſſet, exemiſſe credatur, per text.in leg.9.de verb.ſign. Dd.ad leg.1. & leg.4. ff.ne quis eum qui in ius voc.Gœdd. d.loc.nu.16.

RAPERE in materia de in ius vocando, non ſolùm de vi majore, de qua Robert.c.1. libr.3. ſentent.jur. tantummodo interpretatur, accipiendum eſt, ſed ἐν πλάτει & frequentius de moderata etiam violentia. Eſt enim verbum medium, quod tam in bonam quam in malam partem accipi poteſt: licet Raptus & Rapina ſæpius & prope ſemper in malam partem trahantur. Ideóque ſi quis vexandi gratia, quaſi in ius ducendus, apprehenſus eſſet, licet non abductus fuiſſet, attamen aliquid eſſet ei fractum vel ruptum, iniuriarum actioni locus foret, l.iniuriarum, l.item apud §.ſi quis non debitorem, ff.de iniur. Gœdd. d.loco, num.17.

RAPERE in pejorem partem, Donatus apud Terent. interpretatur, pro vitio dare, & vituperare. *Zum vbelſten, argſten oder boſſlichſten auſſlegen.*

RAPERE in ius, idem quod in ius vocare vel trahere. Gœddæus d.loco n.2.3.4. vnde apud Hor.li.1.ſerm.ſat.vlt. Rap. in ius clamor vtrinque. Et apud Plaut. legimus, Rapere ad prætorem: & apud Cic. Rapere ad pœnam, pro punire, in orat.pro Flac.

RAPERE virginem, eſt ei vim inferre & violare: cui Pontificio iure licet ſuo raptori nubere, c.fi.extr.de iuram.calum.

RAPERE & furari, parum τῷ ἔργῳ differunt: atq; alterum pro altero promiſcue frequenter accipimus. Niſi quod rapere, eſt vi auferre: furari vero, eſt rem inuito domino, & ignorante ſubtrahere. Et Paul. lib.38.ad edictum, in l.duob.§.ſi quis, de iureiuran. contendit aliud eſſe rapuiſſe, aliud item furtum feciſſe. Sed in §.1. Inſtit. vi bonor. raptor. ſcribitur raptum & furtum idem ſignificare. Hanc quidem Antonomiam (quia ſit) ſoluit Accurſ.in d. §.ſi quis, vt intelligatur Iuriſconſ. voluiſſe ſentire his verbis, aliud eſſe rapuiſſe, aliud item poſſe Quæ mihi ieiuna quidem & frigida videtur ſolutio. Ego ſane verius exiſtimarem furti & raptus differentiam, ex vi & proprietate verborum oriri. Multum ſiquidem intereſt quis rem de manibus poſſidentis vi abſtulerit, id eſt, rapuerit, an vero clam & ignoranti domino, quod furari proprie appellandum eſt, vide Vultejum in commen. Inſt.ad princ.de bonis vi raptis, num.2. Dicuntur autem immobilia inuadi: mobilia vero rapi, §.pen. Inſt.vi bon.rapt. & gloſſ.in leg.1. de cond.triticea. Brech.in l.Marcellus, de verb.& rer.ſign.

RAPHAELES Iuriſconſulti duo celebrantur, alter Fulgoſius, Comenſis alter: quorum vterque Patauij ius ciuile profeſſus circiter annum 1420. Prat. Hot.

RAPI aliud eſſe, & aliud admoueri palam eſt: ſiquidem amoueri aliquid etiam ſine vi poſſit: Rapi autem ſine vi non poteſt Vlpian. de incend.ruin.nauff. Maff.

RAPI proprie dicuntur juuenes quorum funera ſunt immatura.

RAPI Feſto libr.16. ſimulatur virgo ex gremio matris, aut ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine, cum ad virum trahi

tur: quod videlicet ea res Romulo ceſſerit. Prat.

RAPI oculis in fraudem, hoc eſt, ſtatim re aliqua viſa, fraudem aliquam cogitare, Cic.de aruſp.reſponſ.

RAPIDIVS animal, l.1.C.de quadr.præſcript.

RAPINA eſt delictum, quo quis alicui inuito, cuius intereſt, rem per vim rapit. Vulteius in com. Inſt. ac tit.de bonis vi raptis, in prin.n.3. differt autem à furto, I. Quod furtum latenter & clanculum fit: Rapina impudenter & vi, II. Furtum aliud eſt manifeſtum, aliud nec manifeſtum: Rapina non niſi manifeſta. III. Furti pœna non vna eſt, ſed modo quadrupli, modo dupli: Rapinæ pœna vna eſt tripli. IV. Furti actio ſolam pœnam ſine reipſa perſequitur: Rapinæ vero ſimul & rem & pœnam. V. Furti actio manifeſti, prætoria eſt: nec manifeſti, ciuilis: rapinæ actio tota honoraria eſt. VI. Furti actio perpetua eſt: Rapinæ vero, annua. §.1. Inſt. vi bon.rapt. §.ex maleſic. Inſt.de actionibus. Adde Peckium, l.3.num.6. ff.de incend.ruin. naufrag. Prat. Vult.d.loc.nu.2.

RAPINA ad rem. Raptio, ad perſonam refertur. Bart.in l.ſi quis ex domo, ff.de furt.diſputat non inutiliter, an rapina ſit priuatum delictum. Itemne ſit ſpecies furti, inueſtigat in l.duobus, §.ſi quis iurauerit, ff.de iureiur. Receptum eſt, Rapinam maius furto eſſe delictum, leg.ſi cum except. §.qui vim, ff.quod met. caus. magis enim rem inuito domino contrectat qui vi rapit. quam qui clam amouet §.1. Inſtit.vi bon.rapt. Sp.Pr.

RAPINAM facere in l.68.§.16.ff.de leg.2. quidam exponunt bona alicuius rapere: alij vero, vt Puluæus in lib. de rei.alienation. pro rapos ſerere, vel locum illis ſerendis parare, quod multis probatur. Sic enim ſcribit Iuriſconſultus, Scis vnum fratrem tuum filium noſtrum occidiſſe, dum ei rapinam facit, &c. Ita enim augetur facinus interfectoris, qui etiam de ſe bene merentem interfecit. Prat.

RAPINA committitur in rebus tantum mobilibus, cum immobilia inuadi dicantur. Vult.in comm. Inſtit. ad tit. de bonis vi raptis, in princ. nu.5.

RAPINA fortuitis caſibus adſcribitur, l.30.ff.ad leg.Falc.

RAPIT, qui ſcindit, frangitve vi adhibita vel eo animo, vt ſi prohibeatur, vim adhibeat, l.4.§.ſolum, de incend Alioqui rapere, eſt etiam de manibus auferre, l.4.ne quis eum, qui in ius voc. Et qui verbis puellam ſeducit, eam rapuiſſe dicitur, c.fin. 36.quæ.1.per tot. Seu & furari, rapere eſt, l.ſi quis ex domo. de furt.ex commen. Alc.in l.Marcellus, de verb.ſig. Spieg.

Ῥαπίσματα Iuſtinian. appellat colaphos, quibus cædi liberi cum manumitterentur, ſolebant, l.vlt. C.de emancip. & Nouel.81. opinor, quod abdicationis genus quoddam eſſe videretur, qua Græcos ſolos vti conſueuiſſe, ſuo loco monuimus: hunc tamen cædendi morem etiam in ſeruorum manumiſſionibus ſeruari ſolitum, Iſidorus teſtatur, lib.Etymol.9. c.4. Cornutus in Perſium: Quoties, inquit, manumittebant, eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabant. Vnde manumiſſio dicta eſt, eo quod manu eis immitteretur. Claudianus in lib.4.C.de Conſul. Honorij:

------------ *Famulusque iugo laxatus herili*
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu:
Triſtis conditio pulſata fronte recedit
In ciuem, rubuere genæ, tergoque remouit
Verbera promiſſi felix iniuria voti Hot.

Balduinus autem in Iuſtiniano ſuſpicatur, eo verbo potius ſignificari ipſos ictus vindictæ, hoc eſt, virgulæ prætoriæ quales conſtat olim in manumiſſionib. interueniſſe. Nam & apud Græcos ῥαπίζειν plerunq; ſignificat ῥαβδίζειν vide Cuiac. 5. obſ. 13. Goth.ad d.Nou.81.in præfation.

RAPSERE, antiquum verbum, pro rapere. Cicer.de legibus Sacrum ſacrove commendatum qui clepſerit, rapſeritve, parricida eſto. Spieg.

RAPTOR proprie dicitur, qui res alienas vi rapit ac aufert. Eſtque improbior fure: Ideoque Iulianus teſte Vlp. raptores vocat fures improbiores, l.2.§.cæterum, ff.de vi bonor.raptorum & Iuſtinianus in princ. Inſt.eod.tit.improbos: Ipſeq; Vlp.in l.1.ff.de effract.& expilat. atrociores, Vulteius ad §.1.nu.5. Inſt. de oblig.quæ ex delict.naſc.

RAPTOR tum demum manifeſtus fur intelligitur, cum ſolus vel coactis hominibus armatis vel inermibus palam rapiat & extorqueat rem ſuam præſenti & reſiſtenti vel reclamanti, Vulteius in comm. Inſtit. de bonis vi raptis in pr.n.11.

RAPTOR cur dicatur mitius puniri quam fur, vide omnino Vulteium iam d.loc.nu.13.

RAPTOR ſpecialiter is dicitur in iure noſtro, qui virginem, vel viduam, vel ſanctimonialem rapit, eique vim infert, vnde βιαζόμενος Græce dicitur. Titulus eſt lib.9. C.de raptu virginum ſeu viduarum, nec non ſanctimonialium. Committitur autem raptus violenta fœminæ abductione libidinis explendæ cauſa. Qui ſi committatur in fœmina honeſta, cuiuſcunque conditionis illa ſit, & ſiue ſit deſponſata, ſiue non, vltimo ſupplicio punitur, leg.qui cœtu, 5.§.fin. ff.ad legem Iuliam de vi public. leg.raptores, Cod.de epiſc. & cler. leg.vnic. Cod.de rapt. Virg. Nouel.123.capit.43. & in Conſt.Carolin.artic.118.& præterea omnia bona ipſi adimuntur, dict.l.vnic. quæ cedunt raptis, ſi ingenuæ ſint, aut ſi ſint virgines deuotæ, cedunt monaſterio ſeu Eccleſiæ. Libertinis tamen vel ancillis raptis bonorum publicatio ceſſat. Conſcij vero & miniſtri raptus gladio feriuntur ſiue nolentibus ſiue volentibus fœminis hoc fecerint: parentibus, ſi patientiam præbuerint, deportatione plectendis: ſed ſi quis inter hæc miniſteria ſeruilis conditionis fuerit deprehenſus, citra ſexus diſcretionem crematur, vt ex dictis locis probatur, Vult. ad §.item lex Iulia de vi 8. n.4. Inſt.de publ.jud. Inter raptorem & raptam matrimonium eſſe non poteſt propter flagitij enormitatem, l.vnic.C.de rapt.vir. tametſi in hoc per jus canonicum à iure ciuili receſſum ſit, Vult.in comm. Inſt.ad tit.de nuptiis in princ. n.36.

RAPTVM dicitur, quod per vim ablatum eſt. Eripereque eſt de manibus auferre per raptum, l.4.ff.ne quis eum qui in ius vocat. Et ita in tit.vi bon.rapt.hoc verbum accipitur. Briſſ.

RAPTVS, id eſt, violentum ſtuprum, non in virginem tantum, ſed & viduam, & ſanctimonialem: & ſic in perſonam non autem in res: vide Vultejum ad prin. Inſt.de bonis vi rapt.nu.6 & paulo ante Raptor ſpecialiter.

RARO, aduerbium, pro non ſæpe, inſolenter. Iuriſconſ.in tit.de lega. Perraro eleganter oppoſuit Frequenter. Nam ad ea, inquit, potius debet aptari ius, quæ & frequenter & facile, quam ad ea quæ perraro eueniunt. Quorum quidem verborum ſenſum, quem recentiores ICti induxerunt, non ſatis probat Alciat. cap.8. lib.diſpunct.2. euidenter demonſtrans, ad quos caſus pertineat.

RARVM, pro præclaro & præſtanti, quod non vbique reperiatur. Itaque rarum, eſt vulgari contrarium, teſte Cic.in T. pic. Spie.

RASTA, Germanica vox indicante D.Hieronymo. Sic enim in comment. in Ioel. Nec mirum, ait, ſi vnaquæque gens certa viarum ſpacia ſuis appellet nominibus, cum & Latini mille paſſus vocent, & Galli Leucas, & Perſæ Paranſagas, & Raſtas vniuerſa Germania, atq; in ſingulis nominibus diuerſa menſura ſit. Spieg.

RASTRI, Alfenus Cornelium (inquit) reſpondiſſe aiebat: palos, perticas, raſtros, ligones, inſtrumenti vineæ eſſe. Vide Seruium per illud, Multum adeo raſtris glebas qui frangit inertes. Spieg.

RASVRA, quando vitietur inſtrumentum docet Bart. in l.fin.§. ſin autem, Cod.de edict diui Adriani toll. Quando vero propter teſtamentum ſuſpectum reddatur, tradit in l.ſi vnus, Cod. de teſtam. Spieg.

RASTRVM. Lege Bidens.

RATA, contingentem portionem ſignificat, l.4.& 6.ff.ſi pars hæred.pe.at. l.10. §.idem quærit, ff.de in rem verſ. l.3.ff.de alim. legat. l.14. ff.qui portio, in pig. Briſſ.

RATA parte, quod vulgus ad æquipollentiam ſiue contingentem portionem & etiam pro rata dicit, Latinam vocem vſurpans Vlpian.in l.ſi ſeruus in fin.ff.ſi quis caut. Verum ſi pro rata, inquit, vnius offeratur pœna. Sic idem in l.in his vero, de ſolutio de ſimilibus locis. Interpretantur autem pro portione, quæ quandoque eſt virilis, quandoque hæreditaria, de quo Bald. in l.ſi.C.de impub.& aliis ſubſtitut.Spieg. Prat.

RATÆ preces, id eſt, exauditæ. Bud.

RATA teſtimonia & irrita opponuntur, leg.6.§.quæ ſi quis, ff.de iniuſto rupto.

RATAM rem habere, hoc eſt, comprobare adgnoſcereque quod à non vero procuratore nomine noſtro actum eſt, l.12. ff.rat rem hab. Idque non verbis tantum, ſed & facto explicari poteſt, leg.5.ff.rat.rem hab. Et ita in ſtipulatione qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus. Quæ & de rato cautio & ſatiſdatio de rato vocatur, leg. 23.ff.de admin.tut. leg.22.5.ſi pater, ff.ſolut.matr.& ſtipulatio de rato habendo in leg.2. ff.rem rat.hab. qua promittitur, vt Theophilus in tit.de ſatiſda. loquitur ὡς κύρια καὶ βέβαια τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθησόμενα ὁ δεσπότης δίκης ἡγήσεται. Briſſ.Prat.

RATAM rem habere. Hic loquendi modus ſtipulationem prætoriam in ſe potiſſimum habet. Hæc enim ſtipulatio interponitur auctore Prætore, vt iudicium ratum fiat, quæ exigitur ab eo, qui alieno nomine agit. Vide tit.de ſatiſd. Inſtit. libr.4. Verbum agere hic accipitur late, & complectitur quoque ſtipulationes prætorias l.non ſolum, tit.de ratihabitione. Hoc accipiendum eſt, ſi dubium ſit an is qui agit mandatum habeat. Nam ab eo quem conſtat procuratorem eſſe, dicitur in l.ne ſatiſdatio tit.eod. non exigetur hæc ſatiſdatio, de qua hic loquimur. quia verendum non eſt, vt ratum habeat dominus. Non enim poteſt retractare, quod ſemel mandauit. Idem dicitur in l.1. Cod.de proc. Hinc fit, vt nec à tutore aut curatore exigatur in l.actor. d.tit. de ratihabit. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus etiam cogitur procurator rei ſatiſdare, l.ſed & eæ, §.vltim. & l.ſeq. l.non ſolum, d.tit.de procurat.vbi periculum eſt, ne agat reus. Extant etiam duo loca ſub hoc tit. in l. tutore, & l.procuratore, §.vlt. Hæc cautio exigenda eſt à Procuratore ante litem conteſtatam, poſt conteſtationem litis exigi non poteſt, l.Pompo. §. ratihabitionis, tit.de procurat.

Quæritur

Quæritur etiam quæ ſit formula hujus cautionis? Hæc cautio ſatiſdationem requirit, fidejuſſoris ſcilicet dationem, formula deſcribitur in l.procurator. Cautio r. tum habere & amplius non agere pro eadem cautione habentur, quod ex d.l. colligitur, quam adduximus in lectione publica in l.4.§.Cato. de verb.oblig. Scilerus ex Lecturis Duareu. nondum impreſſ. ſuper.tit. de ratihab.

Ratem inter naues ponit Vlp. in l.1. §.magiſtratum,ff.de exercitor. Vide L.Bayſium in lib.de re naual. Prat.

Ratiarivs, à rate dicitur, vt nauicularius,non opifex,ſed negotiator. Vide Paulum in l.qui ratiario de pig. act. & Bud. in l.1.§.nauem,de exerc.act. Spieg.

Ratificare, quod actum eſt confirmare, *Beſtettigen,Befeſten* Veteres ratare dicebant:vnde eſt irritare,contrarium.Spieg.

Ratihabitio, approbatio eius, cum eo geſtum eſt qui egit procuratorio nomine. Prat.

Ratihabitio,ſeu vt vulgo dicitur,Ratificatio,inſtar mandati eſt, l.fin. C.Macedon. Bartol.in l.Pomponius,ff.neg.geſt. & Landlſr. Balb. deciſio 126. Centur.2. Ejus autem natura eſt, vt retrotrahatur, l.4. & 5. C.de pignorat.act. Hæc quæ operetur ſub pœna promiſſa, pulchre declarat Zaſ.in §.Cato. de verb. oblig. Generaliter effectus ratihabitionis eſt, vt voluntatem noſtram declaremus, & negotium, quod alioqui ad nos nihil pertineret,noſtrum faciamus: non autem, vt approbare videamur qualitatem geſtus. Quod qui ratum habet geſtum, is non ſtatim probet id, quod dolo malo, vel lata culpa geſtum eſt l. Pomp.1. ff.negot.geſt. Spieg.

Ratihabitio à juſſu & auctoritate diſtinguit:Iuſtus enim eſt conſenſus negotium antecedens: auctoritas eſt conſenſus in ipſo negotij actu interpoſitus: Ratihabitio eſt conſenſus, qui negotium perfectum inſequitur, l.fi. ff.de bonorum poſſeſſ. l. ſi quis 6. §.juſſu, ff.de acquir. vel amit.poſſ. Vultejus in comment. Inſt.ad tit. de nuptiis, in princ.num.22.

Ratio triplicem ſignificationem habet principaliter: Primo namque accipitur pro vi illa animi, qua homo à cæteris animalibus diſtat. II. Ratio ſignificat cauſam, quæ demonſtrat verum eſſe id, quod intendimus breui ſubjectione. III. Ratio ſumitur pro reſpectu ſeu conſideratione eius, quod conuenit rei,vt in l.1. §.interdum autem, ff.ſi quadrup.paup.feciſſe dicatur.Nonnunquam etiam ratio accipitur pro forma, modo, via: Salluſtius. At ego vobis (inquit) ſi modo vultis eſſe viri, rationem oſtendam, qua tanta iſta fugiatis pericula, Old.l.quod vero, ff.de legibus.

Ratio dicitur certa & expreſſa in l.vel ſtatuto, quando vnica tantum poteſt reddi. Bald. in l.maximum virium, in 4.col. in princ. Cod.de lib.præter.argumento l.fundus qui locatus,& l. ſeq. ff.de fund.inſtruct. Alexan. in l.ſi conſtante,in princ. in 5. col.verſic.fortius,ff.ſolut.matrimon. & l.mutu.colum.3. verſ. Paulus de Caſtr.in conſ.48. viſis & oportune digeſtis in 2.col. lib.1. & conſ.24.animaduerſis, in vlt.verbis,in 2.lib.& conſ.50. viſis actis col.4. l.b.2. & conſ.185.viſo tit. col.1. circa medium libr.2. & conſ.190. mature digeſtis, colum.pen.eod.lib.& in l. ſerui electione, §.1. colum.1.de legat.1. Deciu conſ.15.colum. 3.verſ.2.principaliter, & conſ.64.colum.1.Dom.Felin.in cap.3. ad fin. de conſtit.& in cap.ſi quando,colum.8. verſic.conſidera nouo. de reſcriptis, & Corn.conſ.15. ex quo dictus Franciſcus, colum.3. verſic. vbi enim vnica, &c.lib.1. & in conſ.217. Quiriacus de Anchona col.vlt.lib.3.

Ratio, eſt certa veritatis demonſtratio. Vnde rationem quærere his, quæ ad ſenſum probantur, infirmitas rationis eſt, vt pulchre dixit Bald.leg.1. Cod.de ſeruis fugit. Lex vero, omne quod ratione conſiſtit.Salomon. in §.reſponſa: Inſtit. de jur. nat.gent. & ciuil. Prat.

Ratio, alia eſt neceſſaria, alia probabilis. Neceſſaria.quæ vera vel efficax eſt: vera, naturalis: efficax, legibus vel moribus probata. Probabilis autem, quæ veriſimilitudinem ducem habet, ſecundum Boethium, & diuum Auguſt. vt à Salomon. citantur. Spieg.

Ratio accepta atque expenſi computata in fine,l.emptor, ff.de (pact.Spieg.

Ratio conſtare dicitur; quando æqua & legitima cauſa reddi poteſt, Ex Catanæo. Spieg. Prat.

Ratio diſputandi in jure, & rigor juris,idem ſignificare videtur.Vide Iul.in memorabili,l.ſi ita vulneratus,ad l. Aquil.in ea enim diſerte ponit,Multa jure ciuili contra ſtrictam rationem diſputandi pro vtilitate communi recepta eſſe. Spieg.Prat.

Ratio implicita,cujus accepta atq; expenſa nondum ſunt computata. Scæuola in l.emptor prædij, §.1.ff.de pact. Old.Prat.

Ratio, inquit Labeo,eſt vltro citroque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, ſoluendi ſui cauſa negotiatio, l.ſi quis ex argentariis, § rationum, ff.de ed. Itaq; non dicitur ratio, ſi quis ſcribat priuatim, Petrum (puta) ſoluiſſe decem tali die. Prat. vide Gœdd.ad l.55.n.4.de verb.ſign.

Ratio legis, eſt idem quod mens legis l.cum mulier,& ibi Bar. ff.ſoluto matrimon. Quanquam Alciat. indicat, differentiam in commentariis ad leg.nominis & rei, de verb.ſign. Non eſt autem ratio legis inueſtiganda, vbi certa liquet legis diſpoſitio: niſi agatur de proferenda lege ad caſus non expreſſos, tollendáque legum contrarietate, per optimum teſte Salomonio text.in c.2. C.de ver.iur.enucl. tum & abſurdi, aut iniquitatis vitandæ cauſa, l.ſcire oportet,§.aliud, ff.de excuſ.tut. Sp.

Ratio legis anima eius eſt, nec magis lex ſine ratione,lex dici poteſt, quam examinatum corpus homo, l.cum mulier, ff.ſolut.matrim. Eberh.à Middel.in loe.à ration.l. Iuſta quoque ratio non patitur, vt legis mente & ſententia neglecta, nudis atque adeo andis inhæreamus verbis, Gœddæus ad l.nominis 6.§.1. nu.de verb.ſign.

Ratio non minus mouere debet iudicem,quam lex.Si quidem vbi lex non eſt, ratio naturalis tacita quædam lex eſt, inquit Paulus in l.cum ratio,ff.de bon.damnator.Spieg. Prat.

Ratio poni dicitur,id eſt,iniri,& computari, l.1.§.ſi ſeruus,ff.ſi quis reita. lib. l.2. §.quod de frumentaria, ff.de admin.rer. ad ciuit. leg.41.§.1.ff.de euict. l.12. l.15.§.quod auus,ff.de admin. tut.l.89.de ſolut. Briſſ.

Ratio putari dicitur, in qua ſumma fit pura,vt Varro lib.5.de ling. Latin. ſcribit,vel vt Nonius Marcel. in qu fraudis, aut falſi, aut mendacij, aut iniqui aliquid ſeparatur & expungitur. Sic in l.7. ff.de contr.empt. accipienda ſunt hæc verba.Si rationes domini arbitrio putet. Cato de re ruſt.c.5. Rationem cum domino crebro putet. Plaut. Aulular. Ratio putatur cum argentario. Briſſ.

Ratio ærariaapud Ciceronem in Quintian.eſt,vt ſcribit Turneb.aduerſ. lib.7.cap.14.Cum in aſſium numerum ſumma redigitur, vt verbi gratia, ſi centum millia æris deberi dicantur. Hoc eo per te agebatur, inquit Cicero.quod propter ærariam rationem non ſatis erant in tabulis inſpexiſſe,quantum deberetur, niſi ad Caſtoris quæſiſſet, quantum ſolueretur, decidis, ſtatuiſque tu propter neceſſitudinem, quæ tibi cum Scapulis eſt, quis iis ad denarium ſolueretur? Hæc Cicero Fac igitur centum millia æris debita fuiſſe Scapulis ex æraria ratione: eam ſummam ſibi in ære numerari nolebant,in argento optabant: nemo eſt enim, qui non magnam ſummam in argento, quam in minuto ære habere malit.non recuſabant debitores, ſed aliquid deduci volebant, ſi ad denarium ſoluerent. Erat enim denarius argenteus.& in argento ratio, vel ad denarium fiebat, vel ad ſeſtertium Voluſius. Quare ſi ad denarium rationem conficies. Et ſi prius inſpexerit, ad quem modum ſeſtertiaria ratio conficiatur. Aliter illum Cicero. locum legit Hot. Nam pro his verbis, Ni ad Caſtoris quæſiſſet,legit,niſi à quæſtoribus quæſiſſes: tum & ærariam rationem exponit,diſſimilitudinem pecuniæ Romanæ à Gallicana. Et illud ad denarium, id eſt, ad rationem pecuniæ Romanæ. Prat.

Ratio ſi non eſt ſcripta in lege,nō poſſumus nos ſuper ea fundare. Bald.in l.ſi defunctus, C.de ſuis & legit. Alex. conſil.55. conſideratis, in vlt.col. verſi. & ad hoc primo adduco libro 1. Maxime ſi vigeret ſtatutum, quod verba ſtatutoris intelligerentur ad literam prout iacent, vt late declarat Anch. in ca. canonum ſtatuta.col.fi.circa fin.de conſt. Cotta.

Ratio pro cautione, Nou.de nupt. §.ſic itaque in fi. accipiturque de datis,& acceptis,hoc eſt,Rationario, quod vulgo regiſtrum vocamus, vt in l.3.ſi quis ex argentariis,§.rationem, ff. de edend.l.emptor,§.Titius,de pactis. Vide ſupra Liber rationum. Ratio item pro cauſa, l.eas obligationes,ff.de capit.dim. Item pro reſpectu, propoſito, ſeu conſilio, vt apud Vlp.in l. clam poſſidere,de acquir.poſſeſſ. Breuiter,rationis vocabulum multiplicem habet intellectum. Reſpexit enim modum,viam, formam,morem, conſuetudinem, ius, iudicium, geſta, & non geſta,tempus,comparationem, & ſimilia. Interdum conſilium & propoſitum ſignificat.Ratio autem & veritas conuertuntur, c.fruſtra 8.Diſt.& Bald.in l.non omnium,ff.de legibus. Spieg.

Ratio, pro reſpectu,vt Habita eſt ratio doctrinæ. Habenda eſt ratio rei familiaris, quam quidem dilabi ſinere, flagitioſum eſt,ait Cic.in 2.Offic.

Ratio pro ſermone dicit Nou.conſt.22.§.ſic itaq; de nupt. Pr.

Ratio ſupputatio aliquando dicitur,vel calculus, ſeu expenſa.

Ratiocinatio,dicitur ea princeps animi vis,quam λογιστικὴν Græci nominant.

Ratiocinator, idem qui calculator.

Ratiocinivm, in tit.de ratiocin.oper.pub.ipſum ratiocinandi,h.e.computandi,quod dicitur actum ſignificat. Spieg.

Rationale,quod ratione vtitur,vel vti poteſt. Rationabile, quod cum ratione factum, dictúmve eſt. Proinde rationabili dicto ita iudex promoueri debet, ſicut lege ſcripta, vt dicit Andr. Eſerniranus in proœm.feu. Cum naturalis ratio vim legis habeat, l.ſcire,§.ſufficit.de excuſ.tut.cum vulg. Spieg.

Rationalia ſubſtantiue, apud Vlpia.ſi modo ſyncera manet lectio in leg.1. §.de ſeruis quoque de tut. & rat.diſtrah. interpretatur Alber.rationum inſtrumenta, Nor.tex: indicat. & alias legi poſſe Auctionalia, nimirum pro tabulis auctionariis in quibus annotabatur pretium rerum publice diſtractarum: quod ſub haſta fere ſolebat fieri, vt indicaui in dictione, Auctionem facere: Auctionariarum tabularum mentionem facit Cicero in Catil. Spieg.Prat.

Rationales poſteriorum Imp. temporibus appellati ſunt, qui procuratores Cæſaris antea dicebantur, Rubr. de offic. procur. Cæſar. vel rationalis. Lamprid. in Alex. vbi aliquos voluiſſet vel rectores prouinciis dare, vel præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt, rationales ordinare. Ad fiſcum itaque pertinentes cauſas per rationalem decidi, & fiſcalia negotia per ipſum expediri legimus leg.5. §.10. C. vbi cauſ. fiſc. l. vltim. C. ad leg. Iul. majeſt. l. vlt. C. ſi aduerſ. fiſc. l. vltim. C. de aduoc. fiſc. leg.2. C. ne vxor pro marito, leg.1. Cod. de modo mult. l.3. de conuenien. fiſc. deb. lib.10. C. l.4. de fide inſtrument. eod. leg. de bon. vacant eo. Briſſ.

Rationales ſummarum in Notitia Roma. Imperij ponuntur per prouincias conſtituti, quos puto rationales ſummæ rei vocari, velut in inſcriptione l.7. C. vbi cauſæ fiſc. Idem Aug. ad Buleforum Rationalem ſummæ rei. At in inſcriptio. leg.7. de jure fiſci, in C. Theod. Verecundo Rationali ſummarum ſcriptum eſt. Alij etiam ſtatuuntur Rationales priuatarum, vt & procurator priuatæ rationis in l.7. C. de edend. & Rationalis priuatæ rationis in l. vnica, Cod. de anno. & cap. Et Rationalis priuatæ rei, l.7. C. de bon. proſcript. Briſſ. Prat.

Rationalis, procurator fiſci eſt, Capitolin. vt ſupra: Erat fiſci procurator in Libya, qui omnes Maximini ſtudio ſpoliauerat: hic per ruſticanam plebem interemptus eſt. Sed cum per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant, viderent auctores cædis, &c. Atque alius eſt à procuratore Cæſaris, l.1. de offic. procurat. Cæſar. Alciatus in l. vniuerſi. Cod. de fundis rei priuatæ lib.11. Adde quæ pulchte ſcripſit Pyrrhus de Quæſtoriis magiſtratibus. Accurſius rationales interpretatur Cæſaris procuratores. Interpres in l. procurator. Cod. de edendo inter fiſci ac Cæſaris procuratorem faciunt diſcrimen, & Pyrrhus exacte demonſtrat, procuratorem fiſci à Cæſaris procuratore longo diſtare interuallo. Eidem non abſurdum videtur, ſi rationalis vocabulum à rationibus dictum, generice tam huic, quam illi conuenire dixerimus. Vnde rationales & procuratores Cæſaris, eoſdem fuiſſe legimus apud Lamprid. in Alexand. teſte Budæo. Spieg.

Rationarius codex, in quo rationes rerum geſtarum continentur, quod vulgus Regiſtrum vocat. Subſtantiue, qui rationarium conficit, vel qui rationibus præeſt: Vide Stephan. Robert. Spieg.

Ratione bona dicere, idem eſt quod bona fide.

Rationem argenti reddere juſſus, explicatur in leg. qui filium ad fi. ff. de manum. teſt.

Rationem conſtare alicui dicitur, quando acceptorum ratio non ſuperat impenſorum rationem ac reliquorum. Eodem modo per tranſlationem ratio conſtat in Rep. cum officio quiſque ſuo præclare fungitur, beneq; collocantur operæ, & in ſumma cum nihil temporis hominibus deperit, Old. Prat.

Rationem petere, id eſt, exigere, l.20. §. vlt. ff. de liberat. lega.

Rationem reddere is, qui juſſus ſit, non videtur ſatisfacere: ſi reliquum reddet non redditis rationibus, Pompon. de lib. leg. M. ff.

Rationes agere, gerere, adminiſtrare, pro eod. noſtri dicunt, l.41. §. libertatem, ff. de fideicommiſſ. libe. l.40. §. ſeruus teſtamento, ff. de ſtatulib. l.34. ff. de libe. caut. Prat. Briſſ.

Rationes calendatim recognoſcere, eſt per ſingulos menſes perſcripta nomina recenſere, vt ſciatur quid nominum quoquo menſe factum ſit. Tuſan.

Rationes dare, reddere eſt, l.33. §. Lucius, ff. de admin. tut. l.23. §. teſtamento, ff. de pecul. legato. l.41. §. Titius, ff. de fideic. libert. Prat. Briſſ.

Rationes reddere eſt legendas offerre primum deinde computandas, vt explorari poſſit, imputationes probe an improbe referantur: accepta recte relata, an non recte. Ita enim incipit quidem res à facto, peruenit autem ad pecuniam: reliqua enim reddi oportet, l.82. & ſimil. ff. de conditio. & demonſtrat. Porro reddere rationem longe aliud eſt quam edere. Nam edere juſſus inſpiciendi facultatem præbere debet, reliquum reddere non debet. Reddere vero juſſus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur reddere cogitur l.89. ff. de verborum ſignificationib. leg.69. §. ſeruus, ff. de euictionibus, l.31. ff. de ſtatulib. Etenim rationes reddere effectu nihil aliud eſt, quam reliqua ſoluere, l.32. ff. de condit. & demonſtrat. leg.4. Cod. de teſtam. manum. Quamobrem reddendarum rationum conditioni ſeruus ita demum ſatisfacit, atque paret, ſi libros rationum edat, ſi legendas, examinandas, diſpungendas computandaſque rationes offerat, ſi cautiones & inſtrumenta omnia actus ſui exhibeat, & hæredes notitia rationum inſtruat & fidem conſtare omnibus, quæ ab eo geſta ſunt, doceat, ac denique cum fide actus ſui quod reliquum eſt ſoluat & reddat, leg.80. leg.81. leg.110. ff de cond. & demonſtr. leg.9. §. is qui reddere, ff. de liber. leg. leg.6. §. vltim. ff. de ſtatulib. Nec vero ſcriptam duntaxat rationem, ſed & eam quæ ſine ſcriptura ab eo adminiſtrata ſit, reddere debet, leg.26. ff. de ſtatuliber. Sufficit plane, ex æquo & bono rationem reddat, nec ea vtique, quæ ſine culpa ſua perierint, reddere debet, leg.22. §. vltim, ff. de manum. teſtam. Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, vt nihil imputari poſſit, leg.41. §. Titius, ff. de fideicomm. libert. quæ tota fere lex de conditione reddendarum rationum tractat. Briſſ. & Prat. Eſt præterea rationem reddere plus quam edere, leg.89. §.2. l. cognoſcere 56. de verb. ſig. l. qui nominibus 44. ff. de admin. tutor. l. Lucius Titius 53. ff. de teſtam. manum. l.8. §. is qui reddere, l. Aurelius, §. Sticho, §. filias ff. de legat. l. cum ſeruus 82. l. qui ſub conditione 111. ff. de condit. & demonſt. leg.6. §. fin. l. Sticho 40. ff. de ſtatu liber. Edere eſt copiam inſpiciendi deſcribendi facere, dare, & dictare, vt cognoſcatur & perlegatur, leg.1. §.1. leg.4. & 6. §. cogentur, §. edi autem eſt. l. argentarius 10. §.1. ff. de eden. Quid enim aliud eſt edere, quam proferre codicem, rationem monſtrare vel dictare, aut exemplum porrigere? Quinimo ne quidem totum rationum codicem is, qui edere iubetur, edere cogetur. Satis eſt ſi à capite deſcribatur, vel ea ſola pars rationum, quæ ad inſtruendum aliquem pertineat, dict. leg. argentarius, §. edi. At rationem reddit, qui in hac nuda editione non ſubſiſtit, ſed præterea eam diligenter computandam & diſpungendam offert, vt is cui eam reddit, calculo adhibito conferat, cognoſcat & diſpungat, quique ſimul id, quod relinquatur, pariat, ſeu reliquum quod, datis acceptiſque collatis, debitum manet, ſoluit, Gœdd. ad l. boues 89. §.2. n 3. ff. de verb. ſign.

Rationes referre, eſt computum reddere: Diſpungere rationes computum examinare. Bud. in l. ſi prior. de pign.

Rationes relatæ olim dicebantur, vt Cicer. lib.5. Epiſt. ad Rufum oſtendit, quæ ad ærarium referebantur. Feſt. Pomp libro 16. R. R. duobus in compluribus orationibus, cum de actis diſſeritur, id eſt, rationum relatarum: quod iis tabulis docentur iudices, quæ publice data atque accepta ſunt. Briſſ. Prat.

Rationes ſubſcribere in l.82. ff. de cond. & demon. Hinc rationes ſubſcriptæ & expunctæ l.13. ff. de diuerſ. & temp. præſcrip.

Rationibus diſtrahendis actio appellatur, quæ aduerſus tutores qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur, leg.1. §. rationibus, l.2. in prin. & §. vlt. ff. de tut. & ratio. diſtr. leg.2. ff. de contr. Briſſ.

Rationibus inferre, eſt eam ſummam, quæ impenditur, in rationarium præſcribere, teſte Bud. Spieg.

Rationibus referre, eſt inter recepta computare. *In dem Empfang oder Einnom ſtellen.* Vlp. in l.2. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertin. §. grani æſtimationem. Spieg.

Rationis habendæ cauſa: hoc eſt, vt curam haberet, propoſuit Prætor, *Ein Auffſehen oder Sorg zu haben.* Vlp. in l.1. in prin. ff. de poſtul. Old.

Rationum appellatione non inſtrumenta tantum, aut codices rationarij, l. cum ſeruus, de condit. & demonſt. l. Prætor, §.1. ff. de edend. ſed & Calendaria, & diaria, ſeu ephemerides & aduerſaria continentur: itémque ſi qua in palimpſeſto, ſeu deleritia charta, aut opiſtographo ſcripta ſunt, l. chartæ, de bonorum poſſ. contr. tab. indicat Alc. in l.1. C. de edend. Spieg. Prat.

Rationum reddendarum conditio quid contineat, not. in §. Stichus & Dama l. Thais, de fideicom. libert. Vide & Vlp. in l. ſi ſtatulib. de ſtatulib. Spieg.

Rationum redditione remiſſa ſcrupuloſa tantum exactio rationum remitti videtur, non etiam reliquorum retentio, vel dolus in actu gerendo commiſſus, l.71. §. Titius, ff. de cond. & demonſtr. leg.10. leg.29. §. filias, l. vltim. §. inter, & §. Titia, ff. de lib. leg. l.122. ff. de leg. lib.1. Et ita de eo, qui tutores ἀνεκλογίστους eſſe, id eſt, rationibus reddendis minime obnoxios voluerat, Iulian. reſpondit, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari eos debere, leg.5. §. Iulian. ff. de adm. tut Briſſ. Prat.

Ratio vera, quam Iuriſco. l.3. ff. ad leg. Falc. nominat eſt quam æquitas ſuadet, cuius ſcientiam profitentur Iureconſulti, & cuius dicuntur ſacerdotes & interpretes Goueanus d. l.3.

Rato tempore, id eſt, deſtinatio. vt & apud Ciceronem de Diuinat. lib.2. Spieg.

Ratis nauigium eſt temere factum & inconditum, vt ſunt trabes connexæ, & ſine fabrica compactæ, quæ nauigij vicem præbent. Ponitur tamen & pro ponte vel etiam loco fluminis quoquo modo iuncto, Cicero ad Atticum: Circumuallatum eſſe Pompeium ratibus, etiam exitus portus teneri. Et veriſimile eſt, id genus nauium primum fuiſſe. Vide Pecklum ad l.4. §. Diuus Anton. ff. de incend. & Bayſium in tract. de re nauali. Spieg.

Ratum & irritum, contraria. Ratum id ſignificat, quod præcedenti meditatione firmatum eſt, & ideo ad effectum ipſum referri, irritum autem recte dici, quod effectu firmum non eſt, 11. quæ, 4. c. irritum. Alc. in l. quum poſteaquam, Cod. de pactis. Lege Firmum. Spieg.

Ratum & ruptum, contraria. Cic. de orat. teſtamentum ruptum, aut ratum.

Ratum habere nihil aliud eſt, quam approbare id, quod geſtum eſt, quod ſua intereſſe poteſt, Vultejus ad §. religioſum 7. nu. 2. Inſt. de rer. diuiſ.

RATVS eſt, imperite pro cogitauit, Interpres accipit apud Vlp. in l.1. de poſtul. l. qui apponite, proprieque eius verbi ſignificatione vſus eſt, ſcilicet, pro exiſtimauit: h.e. quaſi ab æſtimatione ſtatuit atque decreuit. Eſt autem æſtimatio judicij atque rationis, nec vnquam pro mala tantum voluntate vſurpatur, quæ non ſtatim, quia minime apparet, in voluntatem rapienda eſt. In jure noſtro non tamen eſt ſemper, quod vulgo dicunt, Sufficit pro ratione voluntas. Spieg.

RAVCA vermis eſt, radices arrodens. Eius meminit Vlp. in l. ex conducto, §.1. ff. locati. Si raucis aut herbis ſegetes corruptæ ſint. Sic Plin. lib.17. c.18. Olea, inquit, vbi quercus effoſſa ſit, male ponitur: quoniam vermes, qui Raucæ vocantur, naſcuntur & tranſeunt.

RAVDVS, ſiue, vt in mancipationum formulis, Rauduſculus aſſem ſignificat. Prat.

RAVDVM æs, imperfectum veteribus & rude. Vnde in venditionibus mancipi ſcriptum erat, Rauduſculo libram ferito: Vide Feſtum. Spieg.

R E.

RE præpoſitio non niſi compoſita reperitur, denotatque reſolutionem actus interuenientis rei, cui adiicitur l.1. §. eleganter, ff. depoſ. cum ſimilib. quæ Alberic. adducit. Lege, Reddere, Spiegelius.

RE, auferendi caſu: vt Re, non verbis augetur peculium, l. peculium, ff. de pecul. Item re contrahitur obligatio. Inſt. quibus mod. re contrahitur oblig. & illic, Re nondum ſecuta, titul. quib. mod. tol. oblig. Spieg.

RE integra Ioanni And. c. vbi maius, de elect. libr.6. Alberic. l. mandatum, Cod. mand. & alibi quando lis non eſt conteſtata, quandoque etiam ad ſententiam definitiuam vſque, l. errore, C. de jur. & fact. ignor. aliquando rebus in eodem ſtatu manentibus l. quod ſi minor, ff. de minor. quandoque re nondum tradita, vel pretio nondum ſoluto, § fi. Inſtit. quib. mod. tollitur oblig. quandoque electionem celebratam c. vbi periculum, de elec. lib.6. Res integra eſt, donec in negotio aliquid eſt cœptum, l.1. ff. de pollic. Prat.

RE ipſa, & facto ipſo, ejuſve exitu præſtare aliquid, l.2. C. de rerum permut. & l. in minorum, C. in quib. cauſ. reſtit. in integ. non eſt nec.

RE nondum ſecuta, Inſt. quib. mod. toll. oblig.

RE ſua ſe abuti parare, apud Vlpian. l. ſed & ſi, §. hæc verba, ff. de petit. hæred. Spieg.

RE, & verbo fieri poſſe citationem, tradit gloſſa præconio Baldi inſignis, in l. ſed etſi is, ff. de in jus voc. Spieg.

READOPTARE, vel potius in Haloandri editione eſt, repoſitare apud Modeſt. in l. ſi pater filium, de adopt. Spieg.

REÆDIFICARE, pro reſarcire etiam vſurpatur.

REALE vitium obiicere, hoc eſt, rem eſſe talem, quæ alienari, aut tradi non potuerit. Vide O il. Claſſ.3. act.3. Spieg. Prat.

REALIA, ea quæ ob rem conceduntur, & non perſonam reſpiciunt, dicuntur, vt colligitur ex l. cum vnus, ff. de bon. aut. jud. poſſid. Spieg. Prat.

REALIA vitia dicuntur, quæ rebus, id eſt, poſſeſſionibus ipſis inhærent, remque omnimodo à quouis poſſeſſore vſucapi prohibent, vt rés furtiuæ, vi, clam, aut precariæ poſſeſſæ, &c. l. vitium, Cod. de acquir. poſſ. § furtiuæ, Inſt. de vſuca. ad differentiam perſonalium, quæ perſonæ certæ inſunt, & eius tantummodo vſucapionem impediunt, vt mala fides, Prat.

REALIA jura, i. ratione rei competentia, Conn. lib.3. cap.11. n.4.

REATVS verbum, vt auctor eſt Fabius lib.8. Ciceroni aliiſque antiquis ſcriptorib. inuſitatum, ac primum à M. Meſſala confictum fuit: Definiturque ſtatus & conditio, in qua ſunt rei, donec vel abſoluantur, vel condemnentur. Olim inter reos relati, in conſpicua & miſeranda erant calamitate, capillo ſubmiſſo, vt Plin. lib.7. ad Suram ſcribens ſignificat, quem non ante fas fuit reſcindere, quam omnium ſententiis abſoluerentur. Squalore & illuuie confecti, promiſſa barba, habitu ſordido, pannoſo, &, vt inquit Bud. miſericordiæ aucupatore. Qui ſtatus reatus dicitur. Et huc reſpexit Martial. lib.2. Epigram. dum dicit:

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squallidus hærebo, pallidiorque reo.
Si iubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per ſcopulos, exulis ibo comes.

Quapropter omnino falluntur ſcriptores poſt Accurſium, exiſtimantes, leg. Iuriſconſultis reatus verbum pro crimine vſurpari: eorum nq; ſententia refutatur per l.3. §. quod pater, ff. de mun. & honor. Non enim crimen, ſed habitum illum pannoſum, ſtatumq; demiſſum ſignificat, l. fin. ff. ad leg. Iul. maieſt. l. cum ratio §. fraudis, ff. de portion. quæ lib. damnat. conced. l. fin. §. de illo, ff. de bon. eor. qui ante ſent. mort. ſibi conſciu. Vt illa velit Modeſt. in l ſi diutino, ff. de pœn. eum mitius puniendum, qui diu in eo ſtatu fuerit. Nam antiquis miſeranda hæc & diuturna calamitas pars pœnæ, nec iniuria, viſa eſt, Solum Publium Scipionem Africanum, legimus cum Reus eſſet, eique à Claud. Aſellio Tribuno plebis dicta dies eſſet, ad populum neque barbam radere, neque non candida veſte vti deſiiſſe, minimeque fuiſſe cultu ſolito Reorum: vt eſt apud Gellium lib.5. cap 4. Hodie in reatu ſunt, inquit Budæus, qui vel carcere detenti ſordibus & illuuie conficiuntur, aut qui honoris cauſa, cuſtodiæ ſuæ, aut appantorum commiſſi, aut vadimonio vel vadibus obſtricti ſunt, aut expromiſſoribus. Iuſtin. Hiſtoricus in 4. Breui poſt tempore reuocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedeſtria ſecunda Niceas & Lamachus faciunt. Sciendum eſt autem omnem reatum extingui, [illegible] ff. eo accuſat. Ab hac tamen regula excipiuntur quædam crimina, ob quæ quis etiam poſt mortem ſuam damnatur, cuiuſmodi eſt crimen læſæ maieſtatis, & crimen repetundarum, l. fin. ff. ad leg. Iul. maieſt. l. fin. ff. ad leg. Iul. pecul. quod hodie etiam conſtitutum eſt in hæreticis l.4. C. de hæret. & apoſtatis, l.4. C. de apoſtat. Cottal.2. Miſcell. c.20. n.5. 6. 7. 8. Vultejus ad §. per contrarium iexto, n.2.3. Inſt. de hæred. qui ab inteſtat.

REATVS apud Theologos eſt obligatio ex peccato, vel delicto: quo ſenſu Tertul.1. aduerſus Marcion. ſcripſit reatum animæ, & 2. aduerſus eundem reatum patrum in filios redundare, Gothof. ad l.11. in prin. ff. ad leg. Iul. majeſt.

REBELLIS, quam tamen vocem eruditiores, pro eo, qui ex contemptu ſit inobediens, peruerſe poni, monent: quod idem vocandus ſit contumax. Exemplum ex quarto Rheto. ad Herennium, producunt. Porro noſtris Rebellis, & Fidelis, ſunt contraria. Qua de re vide Bart. in Conſtit. Imper. Henrici 7. Qui ſint Rebelles. Spieg.

REBELLIO ipſe actus rebellandi eſt: qui non ſolum facto, ſed & machinatione committitur, vt ibidem pulchre declarat Bart. Breuiter, qui arripiunt arma in eum, cuius iuriſdictioni ſubditi ſunt, vel qui fidem illi datam non ſeruant, *Eyds vnd Lebens Pflicht*, & iuſſis magiſtratuum, in iis quæ ad [illegible] eius officium pertinent, repugnant, propriè rebelles appellantur. Vnde non niſi iniuria hoc nomine cenſeri poſſunt, qui profanis magiſtratibus non reſpondent ex æquo in his, quæ ſtatuunt in rebus, vt nunc vulgo vocant religionis. Spieg.

REBVS humanis eximi, l. ſiquidem, C. de act. & oblig. Rebus ſupereſſe. Vlp. l. de procur. Vſus autem, ai. procuratoris, perquam neceſſarius eſt: vt qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt, vel non poſſunt, ſaltem per alios poſſint, vel agere, vel conueniri. Spieg.

REBVS legatis, quæ in fundo ſunt, accedunt etiam ea, quæ tunc non ſunt, ſi eſſe ſolebant, nec quæ caſu ibi fuerunt, legata exiſtimantur, ait Paulus in fi. l. quæſitum, de lega.3. Spieg.

REBVS nouis noua ponenda nomina, Cic. de nat. Deor. lib.1.

RECANERE eſſe videtur apud Plinium incantationem retorquere, & diſſoluere, quod & recantare fortaſſe dici poteſt. Vt enim cantu rumpi angues priſci cenſebant, ſic angues ipſos exiſtimabant, ſi id præſentirent, recanere & incantationem referre ac diluere. verba Plinij ſunt, non pauci etiam ſerpentes ipſos recanere, & hunc vnum illis eſſe intellectum. Turneb. aduerſ. lib.23. c.10.

RECAVTVM in Nou.130. de tranſ. milit. apochæ ſpecies, quam faciebant delegatores, id eſt, hi qui prouidebant copiis militaribus, collatoribus annonæ militaris, de ſuſcepta, vt loquitur vetus interpres, Nou. 72. i. ſecuritas de ſuſcepta pecunia, vt vult Cujac. ex l.1. C. de col. fund. pat. lib. Auguſt. de cura pro mortuis: vbi eſſet recautum, quo illa cautio vacuata fuerat. Suidas. Recautum ſpecies apochæ apud Romanos. Et ſic dicimus Recauere, pro cautionem ſoluere: vt Repignerare, pignus diſſoluere. Cautio eſt obligatio: Recautio obligationis diſſolutio. Recentiores Euacuatoriam vocarunt. Prat. Cuiac. ad Rub. C. de apoch. publ. & Goth. ad Nou.130. c.1.

RECEDERE conditione, à perſona, à ſtatu, eſt quod immutare conditionem, perſonam, ſtatum dicimus.

RECEDERE id dicitur, quod prius acceſſit. Sic ſi cuius ager totus inundatus fuerit cum receſſerit aqua, palam eſt, &c. in l. §. aliud, 6. ff. de acquir. rer. dom. Briſſ.

RECEDI à pacto, à couentione, l.8. C. de pact. inter nupt. Briſſ.

RECEDERE quoque proprietas à legatario dicitur l.105. ff. de cond. & demonſt.

RECENSITIO, pro recognitione, Vlp. in l.3. §. ſi quis noxali. Ad exhib: Nonne æquum eſt ei familiam exhiberi, vt noxium ſeruum agnoſcat? quod ex cauſa debet fieri, ad deſignandum eum, cuius nomine noxali quis agit, recenſione ſeruorum facta. Accurſ. id eſt, nominatione interpretamur. Spieg. Prat.

RECENS, inueterato contrarium.

RECENTIRE, id eſt, eo tempore, quo res contingit: quod etiam è re nata dicitur.

RECENTI tempore & in præſenti, l.1. §. vlt. & l.2. C. de Carbon. edic. id eſt, ſtatim, &c. Briſſ.

RECEPISSE arbitrium videtur, qui iudicis partes ſuſcepit, finemque ſe ſua ſententia controuerſiis impoſiturum pollicetur, auctor Vlp. in l. idem Pompo. de arb. Vide §. cepiſſe, l. de meis, eod. tit. Spieg.

RECEPISSE ſeruum alienum ita accipimus, ſi ſuſceperit ad ſ

etiam proprium accipere refugium abſcondendi cauſa ſeruo præſtare, vel in ſuo agro, vel in alieno loco ædificione. Vlp. de ſeruo corrupt. Maff.

Recept æ ſunt inſtitutiones, id eſt, approbatæ, l.48. §.1. ff.de hæred. inſtit.

Recepta reddenda, facta, præſtanda, extat apud Paulum exemplum, in l.in judicio, ff.familiæ affciſcundæ. Spieg.

Receptor, qui latrones, eorumque ſurrepta recipit, occultatque, Martianus in l.1. ff.de receptat. Peſſimum, inquit, genus eſt receptatorum, ſine quibus latere nemo diu poteſt. Quamuis receptator, qui cognatum vel affinem conſeruauerit, non eſt leuere puniendus, l.2.eodem tit. Hinc receptaculum, dicitur locus, in quem ſe improbi homines recipiunt. Spiegelius. Prat.

Recepti generaliter dicunrur, qui conſenſu aliquo admiſſi ſunt vel electi. Hinc in Pand. tit.de receptis: hoc eſt, admiſſis ſeu electis illis, qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant inter controuertentes.

Recepti in libris noſtris appellantur. Arbitri: ſeu judices compromiſſarij non ordinarij, l.penult. Cod.de recept.arbit.ex eo quod à Prætore ad arbitrandum delecti, recepti atque demiſſi ſunt: ſiue quia ex recepto, id eſt, ex compromiſſo cauſas dirimendas recipiunt, l.1.& paſſ. ff.de recep. & l.11.C.de jud.Hot. Pratej. Adeuntur autem vel ex pacto nudo, aut conſtipulatione, vel ex jurejurando: l.4. C.de recept.arb. Sublata à Iuſtin. Nou.82. alias dantur à judicibus, Goth. ad d.rubr. C.de recept.arb.

Recepti in reos, vide Reum facere. Venul.l.12.§.1. ff.de accuſ. Hoc beneficio etiam in reos recepti vti poſſunt. Item in fin. Cornelia iniuriarum ſeruum non debere recipi reum, Corn. Sylla auctor fuit, Prat. Hot.

Receptitia actio olim vocabatur, quæ aduerſus argentarios qui pecuniam aut aliud quippiam mobile vel immobile etiam non debitum alieno nomine conſtituerant, dabantur, l.2. C.de conſt.pec.Theop.in §.perſonam, Inſt.de actionib.à verbo, opinor, Recipere quod nonnunquam promittere eſt, quod omnem omnino obligationem, in ſe reus ſic conſtituens reciperet. Vnde & ex recepto, i.compromiſſo, Iuſt.interpretatur. Etſi autem inter actionem receptitiam & conſtitutoriam multæ olim eſſent differentiæ: videbantur nihilominus inter ſe eſſe ſimiles donec Iuſtinianus actione receptitia ſublata, & conſtitutoria adaucta & confirmata, vtramque vnam eſſe voluit. Differentiæ autem, quæ erant, manifeſtæ ſunt ex l.2.C.de conſt.pecu. Receptum n.juris erat ciuilis, vt quod fieret verbis ſolennibus, id eſt ciuilibus & directis, atque adeo non nudo pacto: Conſtitutum vero juris prætorij nudo pacto introductum: Ex recepto obligantur ſoli argentarij: qui recipiebant ad ſe debita aliena: ex conſtituto quiuis alij: quod confirmat Theophilus Inſtit. De action. In conſtitutum veniebant tantum pecuniæ, i.e. ea quæ pondere, numero, & menſura conſtant, vnde etiam tit. eſt de conſtituta pecunia: In receptum autem omnes res, i.e. & pecuniæ & corpora veniebant, vt receptum quidem plenius fuerit reſpectu rerum: ſtrictius reſpectu perſonarum: Conſtitutum autem contra plenius fuerit, ſi perſonas ſpectes, ſtrictius, ſi res: quo vtroque plenior & vberior erat ſtipulatio, vt puta ex qua omnes perſonæ obligatentur, & in quam res quælibet veniunt: Recipiebantur etiam nondum debita, puta ſi argentarius dicebat, vendas illi licet, nam recipio me precium redditurum: at conſtituebantur tantum debita præſentia, vt olim dubitaretur, an debitum ſub conditione vel in diem conſtitui poſſet: Præterea receptum fiebat, & pure & in diem. conſtitutum in diem tantum, l.ſed etſi 17. ff.de conſtit.pecun. Quod verbum etiam conſtituti per ſe ſatis indicat, conſtitutum quaſi ad diem conditum, vt interpretatur Cicero in Epiſt. ad Atticum: Denique actio receptitia erat perpetua, conſtitutoria etiam erat perpetua, ſed certis caſibus annalis, qui quales fuerint, incertum eſt, quoniam Iuſtin.in d.l.2.Conſtitutoriam omni caſu perpetuam eſſe voluit. Quamuis autem hæ differentiæ non eſſent exiguæ, ait tamen Iuſtinian. in §.de conſtituta 8.Inſtit.de actionibus, actionem de conſtituta pecunia ſimilem actioni receptitiæ viſam fuiſſe, nempe ante ſuam conſtitutionem, quoniam poſt hanc non amplius videbatur, eſſe ſimilis, ſed reuera ſimilis, imo eadem facta eſt. Nam niſi Tribonianus quid immutauit in l.6. §.rationem, ff.de eden.ex eo dicimus receptum fuiſſe conſtitutum, etſi non contra. Illud ſane certum eſt, Græcos vtrunque ἀντιφωνήσεως, id eſt, reſponſionis appellatione comprehendiſſe, vt Nouel.115. §.fin. Hinc facile moueri potuit Iuſtinian. vt actione receptitia tanquam ſuperuacua ceſſare juſſa, ſolam conſtitutoriam remanere vellet, in quam receptitia rranſfuſa eſſet, ſicut & Senatuſconſultum Pegaſianum transfudit in Trebellianum, & actionem rei vxoriæ in actionem ex ſtipulatu de dote. Quamobrem nihil in Digeſtis reperias de Senatuſconſulto Pegaſiano, nihil de rei vxoriæ actione, nihil etiam de actione receptitia, de qua tamen abſque omni dubio Iuriſconſulti ſcripſerunt plurima, vtpote ea, in qua plus eſſet, quam in actione conſtitutoria. Apparet enim ex conſtitutione Iuſtiniani jam ante Iuſtinianum minus frequentatam fuiſſe actionem receptitiam, non tamen omnino ſublatam, qua qui vti vellet, id poſſet. Qua ratione potiſſimum motus eſſe videtur Iuſtinianus, vt receptitia, cum idem fieri poſſet per actionem conſtitutæ pecuniæ, ſi in eam quod plenius erat in receptitia, transfunderetur, ab vſu recedere iuberetur. Vuir.ad d. §.in conſtituta 8.n.4. & 5. Inſtit.de actionib.

Receptitia dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris à marito ſtipulatur, l.31. §. ſed & dos, ff.de mort. cauſ. don. Et apud Vlp.in Inſtit.tit.6. Briſſ.Conn.lib.8.c.10.

Vnde Receptitius ſeruus: de quo vide paulo poſt in verbo Recipere præter notas.

Receptui canere hiſtoricis eſt in locum tutiorem redire. Milites ſiquidem cum caſtro renuerint, priuſquam exirent in aciem, cum ſigno dato in eadem redeunt, ſeſe recipere dicuntur. Inde canere receptui eſt tubarum, lituorum, aut cornuum ſeu tibiarum cantu ſignificare militibus, vt à pugna in caſtra aut mœnia redeant.

Receptum eſt compromiſſum, l.14. §.1. C.de jud. Gothofr.ad rub. C.de recept. arbitr.

Receptum eſt, quicquid à pleriſque prudentium approbatum eſt Bud. in l.non debet, de dolo mal. Recipere enim quandoque pro approbare. Inde ius moribus receptum, in d. l.non debet: Et ius receptum l.iu minorum, C.in quib. cauſ. in integ. reſtit. non eſt neceſſ. Prat.

Receptum non videtur, quod receptum non durat, gl.c.nam & ext.de verbor. ſignif. quod vtique verum eſt, cum recipientis ius extinctum eſt: alioquin ſi non extinctum, ſed tranſlatum proponatur, receptum videtur ex reſponſo Pauli, qui ait, ſub tit.de verb.ſig. Cepiſſe quis intelligitur, quamuis aliis acquiſiuit. Spieg. Prat.

Receptum & conſtitutum quomodo differant, vide paulo ante Receptitia actio.

Recepturus, ad animi voluntatem referendum, vt Valla de futuri, temporiſque participiis tradidit: & Alciat. ſequitur, in l.1. ff.ſi cert.pet.per glo in l.2.eod. Spieg.

Receptus in ciuitatem quis dicitur, qui cum ſuffragio ciuis efficitur. Spieg.

Receptus inter reos quis dicitur, quando reiectis exceptionibus dilatoriis, declinatoriiſque pronunciat iudex ad vlteriora procedendum. Quod, vt atteſtatur Alciat. recte Bart. docuit in l.is qui, de publ.iudic. Igitur poſt huiuſmodi interlocutionem, quæ vim cuiuſdam litis conteſtationis habet, qui accuſatus eſt, incipit in reatu eſſe: de qua voce Reatus, vide paulo aute ſuo ordine.

Receptus mos eſt, quem ſponte alienum aſciuimus.

Receſsiſſe non videtur, qui exemplo rediit. Vide magiſtrum Practicæ §. 1. verſ. 1. de Salariis. Sed & animo reuertendi abiens, recedere non videtur, per text.not.in l.nihil, ff.de c.Sp.

Receſſus à noſtris, à Græcis ἀναγωγὴ dicitur, quando ab humilibus ad ſublimia & ardua aſcendit oratio, & hæc Theologis frequentior. Quandoquidem mentis ſubuectionem à litera ad ſenſum ſpiritualem, à terrenis ad cœleſtia, ἀναγωγὴν dicunt. Vt cum dominus pollicetur Iudæis terram fluentem lacte & melle, ἀναγωγικῶς cœleſtem ſedem, & patriam deliciarum ſpiritualium copia redundantem intelligiunt: ἀπὸ τὸ ἀνὰ, τὸ ἄνω, quod ſurſum ſignificat. Eſt ἀναγωγὴ mentis ſurſum eleuatio, & receſſus, quemadmodum ſanguinis reiectionem medici, τὴν τοῦ αἵματος ἀναγωγὴν, id eſt, ſurſum eductionem dicunt, quum videlicet ſanguis è pulmonibus tuſſi, aut è ventriculo, vomitu ſurſum educitur: Vnde ἀναβήσσειν αἷμα extuſſire ſanguinem, frequentius apud Galenum & Hippocr. loquutio. Brechæus in l.Tugurij appellatione, ff.de verb.& rer.ſig.

Recidere, eſt ſui iuris fieri non poſſe, h.de poteſtate in poteſtatem deſcendere, vt eleganter ſenſum reddens Cantiuncula dixit, Inſt.quib.mod.ius pat.pot.ſol.in prin. Vlp.in l.ſiue cont. de lib.agn.in cuius poteſtatem recaſurus eſt, & inferius, In cuius poteſtatem recaſuri non ſunt & rurſum ſub fine eiuſdem, l. idem, de his qui ſui vel alien.iuris. Nepotes, inquit, ex filio, mortuo auo, recidere ſolent in filij poteſtatem. Old. Prat.

Recidere in cauſam, pro relabi, l.6.ff.de captiu.

Recidere pro delibare & amputare. Briſſ.

Recidere flumen dicitur in l.3. ff.de acquir. rer. dom. id eſt, retroire vel retrolabi.

Reciperare pro Recuperare paſſim in Pandect. Florentinis.

Recipere, verbum eſt peculiariter ad materiam arbitrorum pertinens, qui arbitrium recipere dicuntur. Vnde toties abſolute dicitur. Recepit, pro eo quod eſt, admiſit arbitrium in ſe transferri, l.Pedius, in l.ſed ſi in ſeruum, ff.de recept. Old.

Recipere inter alia ſignificat pulchra phraſi promittere ſuſcipere in ſeſe aliquid. Cic.in epiſt.ſæpe dicit: Recepi me venturum. Item, Recepi me facturum. Old. Imo recipere plus aliquanto ſignificat, quam polliceri vel promittere, cum in alieni facti obligationem veniunt. Cicer.epiſt.fami. Separatim promitto, in meque recipio fore eum & tibi voluptati & vſui: Et ad

Et ad Atticum. De æſtate polliceris vel potius recipis,hoc eſt, vt vulgo loquimur,capis ſuper te. Quod nihil aliud eſt,quam alienam obligationem loco veri debitoris ſubire & alterius promiſſi non fideiuſſorem modo, ſed reum ſe conſtituere. Connan.lib.6.c.6.nu.3.

Recipere l.2.§.mulier dotem. ff.de dot.præleg.pro excipere ſumitur. Dotem enim,inquit Vlp.recepiſſe mulierem magis, quam accepiſſe: ſaluo eo, quod ex commodo repræſentatio nis ab ea fideicommitti potuit.Prat.

Recipere idem eſt, quod cauere: ſic accipitur ab Vlpiano in l.emptorem,§.qui autem, ff.de act.empt.& vendic. Niſi forte (inquit) ſi quis omnes iſtas ſupraſcriptas cōuentiones recipiat: quemadmodum recipitur, vt venditor nūmos accipiat,quamuis merx ad emptorem non perueniat recipitur,id eſt,cauetur, Budæo in forenſibus interprete.Adde Brechæum in l.qui fundum in verbo recepta,in tit.de verb. & rer.ſign.

Recipere periculum,i.e.cauere de periculo,l.1.de admin.tut.

Recipere præter notas & vulgatas ſignificationes,in tradendo promittendove excipere & ſibi reſeruare ſignificat,l.205.ff. de verb.ſign.l.11.ff.commun.præd.l.31.in fin.ff.ſoluto matrim. l.53.§.vl..ff.de act. empt.l. 42. ff.de mort.cauſ.donat. l.29. §.ſi fundum, ff.de leg.3.l.43.§.ſtipulatus, ff.de vſufruct.l.40.§.fundi & §.cum fundus,ff.de contrah.empt. Cato de re ruſtic.c.64. Pabulum domino recipitur.Plaut.in Trinum. Poſticulum hoc recepit,cum ædes venderet.Cicero Topic. Fecique quod ſæpe liberales venditores ſolent, vt cum ædes fundumve vendiderint, rutis cæſis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi cauſa apte & loco poſitum videatur. Idem lib. 2.de orat.Dicet te cum ædes venderes,ne in rutis quidem cæſis ſolium paternum recepiſſe. Eodem modo Gellius lib.17.c. 6.hunc Catonis in ſuaſione legis Voconiæ locum interpretatur. Principio nobis mulier magnam dotem attulit, tum magnam recepit,quam in viri poteſtate non committit. Eam pecuniam viro dat mutuam: poſtea vbi irata facta eſt, ſeruum recepticium ſectari atque flagitare virum iubet. Recipit, inquit Gellius id eſt,retinet.Item:quando mulier dotem marito dabat,tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tranſmittebat,ea recipere dicebatur.Briſſ.Prat.

Recipere,i.e.admittere & tolerare..

Recipere vſucapionem res dicitur,quæ vſucapi poteſt,l.9.ff. de vſucap.

Recipere aquam, id eſt, pati vel tolerare,vt per viam publicam aqua fluat,l.2.§.Idem Labeo,ff.ne quid in loco publ.

Recipere in edicto de ſeru. corru. proprie eſt refugium abſcondendi cauſa ſeruo præſtare, vel in ſuo agro, vel in alieno loco,ædificioque,l.1.§.1.ff.de ſeru.corrup.

Recipere arbitrum,eligere arbitrum, pro ad arbitrum compromittere,ad partes referuntur l.2. §.1. l.litigatores,in princ. l. non diſtinguemus, §. de offic. ff.de recept. Recipere autem arbitrium,ſuſcipere officium arbitrandi: recipere auditorium, ad arbitrum pertinent.Spieg.

Recipere cuſtodiam,l.14.§.vlt. ff.de furtis.

Recipere ſaluum fore de furto, & damno intelligi debet,l.5. naut caup.ſtabul.Prat.

Recipi etiam rei dicuntur, l.2.§.ff.de cuſtod.reor.Tac.libro 4. Cæterorum quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen peractus.Briſſ.

Recipere in reos, vel inter reos, eſt, accuſatum poſt delationem legitime inchoatam in album reorum referre,& adnotare,donec crimen peragatur, finiaturque. Briſſ.

Recipere,id eſt,hoſpitio excipere inquilinum,l.2.§.vltim.ff. de vſufruct.

Recipere,id eſt,celare & occultare.Briſſ.

Recipi,id eſt,probari vel tolerari.Briſſ.

Recipere etiam cauſam rei alicuius, dicitur orator,qui eam ad ſe delatam retinet, & vt vulgo loquimur, de ea agenda ſe onerat.Cic.lib.de Orat.Ante condemnentur ij quorum cauſas recipimus.Briſſ.

Recipi inter reos dicuntur,qui in numero ſunt reorum, l.12.§. 1.ff.de accuſ.Prat.

Recipi quoque nomen eius,qui inter reos refertur,Latini auctores dicunt.Cic.4.in Verr.& alij, qui interfuerint,cum accipientis nomen reciperetur. Val.lib.3.c.7. Cum id vitare beneficio legis Memmiæ liceret quæ eorum, qui Reip. cauſa abeſſent,recipi nomina vetabat in vrbem tamen recurrit.Briſſ.

Recipi quoque transfuga dicitur à nobis, ad quos nunc primum is peruenit,l.transfugam,ff.de acquir.rer.dom.

Recipi in carcerem l.1.l.13.ff.de cuſtod.reor. l.1.ff quando appel.ſit.Et recipi in cuſtodiam,l.vlt.ff.de quæſtionib.Briſſ.Prat.

Recipiendum intelligendum,l.ex parte,ff.de hær.inſt. Prat.

Reciprocum dicitur, quod eo redit, vnde prodiit, dictum à recipiendo auctore Varrone. Sic horæ reciprocantur quum explero legitimo curſu,rurſus ad priſtinum ſtatum redeunt:& vnda à littore excuſſa,rurſus littus alluens,reciprocari dicitur. Ex Eraſm. Spieg. Ita mutuum eſt quod reciprocat: quia cum reſtituis mihi quod credideram, redit ad me quod diſceſſerat: Nam quod reddis, adeo ſimile & finitimum eſt ei,quod dederam,vt meum prorſus accepiſſe videat. Conn.lib.7.c.1.num.7.

Reciproca ſubſtitutio, Vide Subſtitutio.

Reciproca argumenta Græcis ἀντιστρέφοντα ſunt dicta, vt annotauit Gell.lib.5. c.10.

Reciſius, pro contractius, breuius, elegans aduerbium apud Calliſtratum,in l.2.de Term.mot.Spieg.

Recitare hæredem,& pro facere,& pro pronunciare,& pro ſcribere vſurpatur. Iulianus in l.1. ſub fin.de his quæ pro non ſcript.hab. Qua,ait ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit. Vide in Pronunciare.

Recitare ſententias dicitur quis,cum publice eas perlegit, l. 2.C.de ſent.ex breu.recitand.

Recitare teſtator hæredem dicitur,qui eum palam, id eſt,ſic vt à teſtibus ſeptem exaudiri poſſit, nuncupat, vt in l.1. ff.de his quæ pro non ſcript.habent. Qua ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit, ex ea parte hæres eſto.Et in l.18.§.vlt. ff.de hæred. inſtit. Qua ex parte à me Titium hæredem inſtitutum recitaſſem, ex ea parte mihi Sempronius hæres eſto. Cicero pro Cæcin. Teſtamento ſi recitatus eſſet hæres pupillus Cornelius. Briſſ.Prat.

Recitari teſtamentum dicitur,cum in publicum prolatum & apertum teſtibus præſentibus publice recitatur, leg.1. Cod. quemadm.teſtam.aper.l.41.ff.ſi cert.pet. l.11. §.1. de leg.2. l 6. in fin.ff.de extraord.crim. l.40. ff.de iur.fiſc.l.29. ff.de manumiſſ.teſtam. & apud Paul. lib.4. ſentent. tit.6. Plin.7. cap.52. Apertoque teſtamento recitatum hæredem minorem funeri inſtitiſſe.Briſſ.Prat.

Recludere,id eſt iterum includere in l.1.in prin.C.de caduc. toll.Recludi in l.14.in pr.C.de legit. hæred. eſt excludi. Hinc Recluſum ius agnitionis in l.4.§.placebat 9.C.de bon.libert.

Recognoſcere, pro approbare, agnoſcere, reuidere, apud Martian.in l.1.§.inter filium,de falſ.Si ſpecialiter,ait,ſubſcriptio facta eſt:quod illi dictaui,& recognoui,pœna ceſſat.Spieg.

Recognoſcere feudum, eſt beneficij ſui autorem agnoſcere,eique illud acceptum referre,ac eo nomine fidem illi,& obſequium referre,lib.feud.2.tit.17.& tit.34.§.3. Dicebant & Recognoſcere de manu.Alberr. Krantz lib.Dan.6.c.17. Ibi tum Cæſar cauſari cœpit, quod rex tardius aduenisſet, Imperio Rom.deuinctus obſequio, quod regnum illius de manu recognoſceret. Idem lib.7.c.41. Ita tamen,vt iuxta regni iura feudum à corona recognoſcat,& inde præſtet obſequia. Prat.

Recognitio eſt diſpunctio l.15.ff.de rebus auct.iud.poſſid.ad quam referenda eſt l.56.ff.de verb.ſign. vt inſcriptionum ſimilitudo admonet, Vbi Vlpianus ait, cognoſcere inſtrumenta eſt relegere & recognoſcere: Diſpungere vero,conferre data & accepta,Sic deſcriptum & recognitum faciant,accipe in l.5. ff. famil.erciſc.Recognoſcere etiam dicitur, qui quod ſe dictante ab alio ſcriptum eſt, agnoſcat, l.15.§. item ſenatus, ff. de falſ. Briſſon.

Recognitio, pro cautione, barbarorum eſt.

Recommendari, eſt Bartoliſticis, detineri & carcerari ad implorationem alterum, de quo vide Bart. in l.2. ad fin. ff.de cuſtod.reor.vbi docet:Si carceratio nulla eſſet,nec recommendationem valere. Notum eſt Latinis, verbum recommendo, non eſſe in vſu.

Recommendari Interpp. eſt, quando aliquis eſt in carceribus propter crimen, & duo auctores veniunt implorantes officium iudicis, quod iſte incarceratus detineatur etiam propter eorum intereſſe.Prat.

Recompenſari verbum,tametſi ægrè à Latinis admiſſum,in maximorum tamen principum Cancellariam receptum eſt.

Reconciliari dicitur matrimonium, quod diſſociatum eſt, l.neque ab initio 14. C.de nupt.

Recondere dotem ſignaculo impoſito: vide Auth. dos data donationem,C.de donat.ante nupt.

Reconventio,quæ rei:& conuentio, quæ actoris eſt,dicitur mutatata petitio.Sunt enim quaſi connexa,l.pen.C.de Iudæis: Vide Abbat.in rubr.de met.pecun. Negant reconuentionem (quæ nihil aliud eſt in effectu, quam retorſio, l.cum Pap.cum Authent.ſequen.C.de ſentent.& interloc.omnium iudic.) habere locum in appellationis cauſa tum coram arbitro: Vide Lanfran. Balb. deciſ.65. centur.1. Poteſt autem conuentio & reconuentio fieri vel coram iudice ordinario, vel delegato,in Nouell.de executoribus, §.illud, & in Auth. & conſequenter, C.de ſentent.vbi gloſſa pulchra.Spieg.Prat.

Reconventionem Caius eleganter appellat mutuam actionem,in l.ſi cum idem, eodem,§.ſed etſi mutuæ,ff.de iuriſdict. Old.

Recta actio pro directa in l.9.§.ſed non vt literæ,ff.de acquir. ter.dom.

Recta cœna,Sportulæ oppoſita erat:Vide Stephanum Robert.

Recta tunica: Vide Feſtum.

Recta via narrare, narrare rem vt eſt,nihil mentiri.

Recta via tranſit dominium rei legatæ in legatarium, l. à Titio,ff.de furt.

Recte verbum ad iuſtitiam cauſæ referri,ſicut rite ad ritum,id eſt, ſolennitatem indicat Alciatus, gloſſ.& Bart. ad l.non pu-

rauit, §.non quæuis, ff.de bonorum poſſeſſ.contr.tab. Bart.gl. ad l.2.verb.recte, ff.de inoff.teſtam.Gœdd.ad l.73 n.3.de verb. ſign. Sed tamen videtur Recte generalius accip. Priſcia. Rite pro recte:quia nihil traditur ritibus, alius quod recte eſſe credatur.Donatus : Recte dicitur,quod nullo vitio verborum dicitur. Vere ad rei ſeu ſententiæ veritatem refertur. Hinc Terent.in Adelph.recte & vere dicis.Spieg.Prat.

RECTE alias & idonee,vtiliter,& vt oportet, l.2. ff.vſufru.quemadmodum cauſ.l.20.§.vltim.ff.de ſeru.vrban. l.14.ff.de ſeru. ruſtic. Item legitime & ſecundum iuris ordinem,l.2.§.1.ff.ad Velleian.l.27.§.recte,ff.de liber.cauſ.l.31. ff.de minorib.l.2.ff. de inoffi.teſtamen.l.6.in fin.ff.de iure patron.l.3.in princ.ff.de liber.& poſthum.Briſſ.

RECTE etiam eſt ſine vitio,id eſt,non vi, non clam,non precario,l.penultima,ff.de itinere actuque. His enim modis recte rem non geri Donat.in Eunuchum Terentij notat.Briſſ.

RECTE verbum non ſolum iuſtitiam,& æquitatem, ſed & legitimum cauſæ ordinem & ſapientiam ſignificat, l.2. §.1.ad Senatuſconſ. Velleian. l.1. §.1. verſ.recte atque ordine, ff.de lib. cauſ.l.2.ff.de inoffi.teſtam.l.ſi mulier, 31.ff.de minor. l.3. ff.de lib.& poſth.l.pen.ff.de itiner.actuque priu.Sic & quod rite fit, recte factum dicetur : iuxta illud Varronis , quo aſſerit, rite à ritu , ſicuti recte à recto, quod curuum non eſt : dictum eſſe: nam quod ſecundum ritus fit, id ratum & rectum perhibetur. Itaque inter hæc duo vocabula rite & recte,nulla eſt differentia,niſi quod recte generalius,rite ſpecialius ſit,licet diſſentiat Brechæus ad l.73. ff.de verbor.ſignif.ſecutus Bart.& gloſſ.in l. non putauit §.non quæuis, ff.de bon.poſſeſſ.cont.tab.& in l.2. ff.de inoffi.teſtamen. Quinimo expreſſe per d.l.2.coniunctam cum d.l. non putauit, §. non quæuis, refutatur : cum in d.l.2. Recte pro eo, quod in d.l. non putauit §.non quæuis Rite appellatur accipiatur, hoc eſt,pro ritu ſolenni, legitimo & iuſto. Nec reſiſtit Ritu à ritu dictum eſſe.& ſacra rite non recte peragi dici,item ritus patrios, cum oſtenſum ſit,rite recti ſpeciem eſſe : nec quicquam tradatur ritibus, niſi rectum credatur, autore Sichardo. In multis quoque locis Liuianis, & ab aliis auctoribus hæc coniunguntur , recte riteque ſacra fieri, neque obſcurum eſt, id etiam recte fieri, quod iuxta ritus, i.e. mores patriæ factum eſt:cum mores & conſuetudines patriæ pars iuris ciuilis ſint,vt l.quibus,cum ſequentibus,ff.de legibus, vt ſi negligantur , efficiant vitium , quia idoneum & iuſtum non eſt, quod contra ritus factum eſt. Nam & id , quod idoneum non eſt, neque vtile rectum vocari nequit , quia vitioſum eſt, arg l.2.ff.de vſufruct.quemadmodum cau.l.6.ff.qui ſatiſd.cog. l.ſeruitutes 20. §.fin.ff.de ſeru.vrb.præd.Sic qui iuſte poſſidet, recte poſſidere, l.recte, ff.de acquir. poſſeſſ.at iuſte non poſſider, niſi qui rite , hoc eſt , ſine vitio, non clam, non precario poſſidet: nam ita poſſidere ritus & mores patriæ non permittunt : itaque qui rite poſſidet,recte etiam poſſidet, l.pen. ff.de itin.actuque priu. Sic nuptiæ rite contractæ dicuntur,quæ iuſtæ ſunt,& recte fiunt , cum ex legum tum morum ordine : & ritus nuptiarum,non ſolum ſunt ſolennia, ſed & ipſum ius, & rectum,rit. Inſt.de nup.toto tit.ff.de ritu nupt.Gœdd.in com. ad l.hæc verba 63.nu.34.ff de verb.ſign.

RECTE atque ordine , id eſt , recte ac ſapienter , quippe ex ſapientia conſideratio : ordo autem ex conſideratione naſcitur. In edicto Velleian.l.2.ff.ad Senatuſconſul. Velleian.Arbitrari Senatum,recte atque ordine facturos ad quos de ea re in iure aditum erit.Cic.in Anton.3.Recte atque ordine,æque Rep.feciſſe & facere Vlp.diui,27.§.1.ff.de liber.cauſ.Recte atque ordine iudices puto facturos, ſi hanc formam fuerint conſecuti. Hot.Prat.

RECTE in ſtipulationibus tantundem valet, vt Arbitratu boni viri : inquit Vlp.l.hæc verba,72.de verbor.ſig. Hinc recte defendere, arbitratu boni viri defendere : apud eundem in l.iam tamen 5.§.3.ff.iudic.ſolui. Hinc illa formula apud Paulum in l.lecta.40. ff.ſi cert.petat. Et hæc quindecim proba recte dari Kalendis futuris ſtipulatus eſt Mæuius. Cato de re ruſtic.cap. 144.Oleam cogi recte,ſatiſdato arbitratu L.Manlij. Idem cap. 146. Recte hæc dari fierique,ſatiſque dari domino promitto. Varro lib.de re ruſtic.2.cap.4.Illaſce ſues ſanas eſſe,habereque recte licere,ſpondeſne ? Scæuola l.qui Romæ, §.15 ff.de verb. obligat.Eaque ſi recte dari fieri promiſit Callimachus. Vlpianus l.aliud eſt,71.de verb.ſign. His rebus recte præſtari.Hot. Prat.

RECTE defendi , hoc eſt, iudicium accipere, vel per ſe, vel per alium , ſed cum ſatiſfactione : nec ille videtur recte defendi, qui quod iudicatum eſt, non ſoluit, l.5.§.fin.ff.ex quibus cauſ. in poſſ.eat.l.recte 63.ff.de iudic.& l.10.ff.de admin.tut.Prat.

RECTE pecunia data intelligitur, quando loco & tempore congruo datur,l.lecta,ff.ſi cert.petat.Spieg.

RECTOR proprie dicitur, qui prouinciam, ſiue Præfecti Præt. titulo, ſiue comitis, ſiue Proconſulis, ſiue Legati , ſiue Cæſaris,ſiue Correctoris nomine regit.Vide Bart.in l.1.Cod.de excuſ.mun. lib.11.& Alciat. in l.principalibus, ff.ſi certum petat. Cæterum Rectorem ſcholaſticorum nomine contineri , vt & epiſcopum, qui ſtudiorum cauſa in Academia ſit, Bald. docuit in proœm.Decretal. Sic appellatione militum, Imperator, *Der oberſte Feldthauptmann* , l.1.de milit. teſtam.appellatione populi Senatus continebitur, §.plebs,Inſt.de iur.nat. Qua ratione cum curiam dicimus , etiam de Cardinalibus : cum monachos,de Abbate : cum Capitulum, de Decano quoque intelligemus,c.quia,§.1.conceſſ.præb.in 6 Spieg.Prat.

RECTORES ciuitatum & municipiorum , cur hodie exerceant, quæ ſint meri mixtique imperij Bart.docet in l.1.ff.de damn. infect.Spieg.

RECTVM,honeſti ſpecies,diuiditur in iuſtitiam,fortitudinem, prudentiam & temperantiam.

RECTVM feudum , idem quod iuſtum, id eſt , quod recto iure, iuſto ac legitimo modo conſtitutum, iuſtaq; inueſtitura quæſitum eſt, lib.Feud.2.tit.2. §.2.& tit.5. §.primo, & tit.20.& tit. 46. Obert.2. tit.8. §.2. pro recto feudo dixit, Rem per beneficium recte inueſtitam. Prat.

RECTVM iudicium,id eſt, directum & principale, l.18. ff.commod.

RECTVM ius dixit Iuſtin.§.1.Inſtit.de fideicommiſſ.hæred.Imprimis, ait, ſciendum eſt, opus eſſe, vt aliquis recto iure teſtamento hæres inſtituatur:Id eſt,ſecundum iuris ciuilis præſcripta & regulas atque adeo verbis directis ac ſolennibus,Prat.

RECVPERARE id dicimus, quod amiſſum in noſtram poteſtatem redigimus.Connan.lib.4.c.17.num.8.

RECVPERATIO eſt,vt ait Gallus Ælius,qua inter populum & regem, nationeſque & ciuitates peregrinas lex conuenit, quo modo per recuperatores reddantur res , recuperenturque , ac res priuatas inter ſe perſequantur.Hotom.ex Feſto.

RECVPERATORES, iudices qui à Prætore in priuatis controuerſiis quacunque de re ageretur, dabantur:quos à recuperando dictos apparet , quod per eos ſuum quiſque ius recuperare poſſet,Hot.Corraſ. Miſcell.lib 3.cap.18.num.6.Recuperatores appellatos ſcribit , quod de bonorum inique ablatorum recuperatione,æſtimandiſque iniuriis cognoſcerent. Idque ex accuſationis tertio in Verrem intelligi exiſtimat. Hot.§.ſic itaq; diſcretis Inſtit.de action.vbi late de eorum officio : & Vult.in comment.Inſtit.eod.tit.ad §.1.num.45.

RECVPERATORIVM iudicium, quod per iudices datos exercebatur apud, Cic.libr.2.de inuent.& apud Suet.in Veſpaſian. & in l.Manilia ad fin.. & Plin. Epiſt.pen.lib.3. Briſſ. Differunt autem iudicium & interdictum recuperatorium. Qui enim vi deiectus erat , interdicto recuperatorio à Prætore impetrato, conuocabat amicos ſuos , & cum iis in fundum recuperandæ poſſeſſionis gratia deductus,præſente aduerſario ſurculum defringebat , ſolennibus verbis cedere aduerſarium, vacuamque relinquere poſſeſſionem iubens,defractoque ſurculo,rurſus ex fundo per eoſdem amicos domum deducebatur : de quo more viſus eſt ſentire Aggenus Vrbicus, cum ita ſcriberet : De loco ſi poſſeſſio petenti firma eſt , etiam intercidere licet, dum cætera ex interdicto diligenter agantur. Magna enim alea eſt litem ad interdictum deducere , cuius eſt executio perplexiſſima. Nec ſane aliud quicquam continebat interdictum, quam ſupplicem quandam decreti formulam,qua fieri quid,aut non fieri ſic à Prætore iubebatur , vt ei parere neceſſum ſtatim foret, ſine aliqua cauſæ indagatione, ac proinde nullam ſententiæ pronunciationem , nullamque rei iudicatæ vim aut effectum ſortiri aliquod interdictum ſolet,l.35 de act.emp.& ven. Aliud eſt ſi neglecto interdicto maluerit iudicio reputatorio is qui deiectus eſt,in poſſeſſionem reſtitui.Tunc enim non recuperari duntaxat poſſeſſio ſolet , ſed tanti etiam aduerſarius condemnabatur,quanti ea res eſſet,h.e.in duplum l.21.in fin. de hæred. vel act.vend.habita etiam eius,quod intereſt,ratione.Idque illud eſt,quod edicti quadam perpetui antiqua clauſula , ſic apud Valerium Probum notis expreſſum inuenio: Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatorium dabo, teſtibuſque publice duntaxat decem denunciandi poteſtatem faciam.Per teſtes eos intelligit Prætor ciues Romanos, qui per vim deiectionem fieri viderant.

RECVPERATORIVM iudicium, inquit Corraſ.3.Miſcell.18.n. 8.dicitur , quod de æſtimandis iniuriis cum recuperatione habebatur : quo iudicio Tranquil. refert Flauiam Domicillam, quam Veſpaſian.pater vxorem duxit,ingenuam,& ciuem Romanam aſſerente patre pronunciatam eſſe.

RECVSARE dicitur,qui non vult adire hæreditatem, l.recuſare, ff.ad SC.Trebellian.

RECVSARE fideicommiſſum,i.nolle præſtare, l.22.ff.de legat.

RECVSARE in iudicio pro inficiari & denegare,l.48.ff.mandati.

RECVSARE , pro accuſationem depellere , apud Ciceron. Budæus obſeruauit. Recuſamus reipſa : & tacite,l.recuſare,ff.de acquirenda hæreditate, l.recuſare. Ad Trebellianum. Item recuſat , hoc eſt, refutat, reiicit improprie , quod ſibi delatum non eſt, l.filia, ff.de aur.& argent.legat. Præterea recuſat , qui debite requiſitus, abſque cauſa protendit executionem vt notat in Authent. de exact. inſtrument. dot. §. illud adſtipulatur lex. tutor, qui repertorium, §.ſi deponi,ff.de adminiſtrat. tut.

Obſer-

Obſeruandum, executorem recuſari non poſſe ſuſpecti nomine, nec ab eo appellari niſi in exequendo modum excedat ſecundum gloſſ. in l. apertiſſimi, C. de iud. Old. Prat.

RECVSARE & Repudiare hæreditatem differunt. Recuſare non modo hæres poteſt, verumetiam fideicommiſſarius, l. cogi, 16. §. 3. & §. ſi ſeruo, ff. ad Trebell. Repudiare autem ſolus hæres poteſt: quippe cum alij nulli hæreditas deferatur. Rurſus, Repudiatio in iure tantum fieri poteſt, l. 3. & 4. Cod. de repud. hæred. Recuſatio vero quouis loco & modo recte fit. Itaque recuſare, inquit Vlp. non tantum præſentes, ſed etiam abſentes, vel per epiſtolam poſſunt, l. recuſare 6. ff. ad Trebell. & l. recuſari 95. ff. de acquir. hæred. Recuſari hæreditas, non tantum verbis, ſed etiam re poteſt, & alio quouis iudicio voluntatis. Hotom. Prat.

RECVSATIO eſt iuriſdictionis vel audientiæ ſuſpicionis cauſa propoſita declinatio, l. apertiſſimi, C. de iud. Specul. tit. de recuſ. Id autem fiebat aut his verbis, hunc nolo: vt ſcribit Plinius in Panegyrico: Sors, inquit, & vrna, iudicem aſſignat, licet rejicere, licet exclamare. Hunc nolo, timidus eſt vel interpoſito iureiurando, his verbis, Eiero, iniquus eſt (vt Aſconius Pædianus docet) alio nullo allato ſuſpicionis argumento Iudex autem ante litem conteſtatam recuſandus eſt, d. l. apertiſſimi. Si lite conteſtata emergat legitima recuſandi cauſa, recuſari quoque poſt litem conteſtatam poterit, gloſſ. in leg. pen. C. de conſort. eiuſdem lit. gloſſ. in cap. cum ſpeciali de appellat. in antiqu. Recuſandi iudicis cauſa recenſet Angel. in §. præterea, num. 9. Inſtit. de except. Alciat. reſponſ. 369. num. 13. Vide autem Cuiac. 9. obſeru. 23. Prat.

RECVSATIO, exceptio. Cic. de inuen. lib. 1. Iudiciale eſt, quod poſitum in iudicio, habet in ſe accuſationem & defenſionem, aut petitionem & recuſationem. Hinc illud Celſi in l. 48. ff. mandat. Si quis ſub vſuris creditam pecuniam fideiuſſiſſet, & reus in iudicio conuentus cum recuſare vellet ſub vſuris creditam eſſe pecuniam, fideiuſſor ſoluendo vſuras poteſtatem recuſandi eas res ſuſtuliſſet, eam pecuniam à reo non petiturum. Hot. Prat. At Conn. lib. 7. c. 14. nu. 8. Recuſationem in d. l. 48. accipit pro defenſione. Recuſare enim quandoque ſignificat defendere. Idcirco Tullius accuſationi recuſationem opponit, quo verbo nimirum defenſionem ſignificat. At defendere tum prohibere & propulſare eſt: tum conſeruare & tueri, vt defendere iniuriam. Sic dict. l. 48. debitor recuſat pecuniam ſub vſuris eſſe creditam, quod hæc eſſet creditoris petitio & intentio, pecuniam non fuiſſe creditam ſub vſuris, idque defendebat & reiiciebat inficiatione. Connan. lib. 7. Hot.

REDACTA pecunia, Vlp. interpretans verba SC. quod relatum eſt in litem veniunt, ff. de pet. hæred. Redactam, inquit, ſic accipiemus non ſolum iam exactam, verum etſi exigi potuit, nec exacta eſt. Spieg.

REDACTA res in patrimonium dicitur, quæ in rem patris verſa vel relata eſt, l. 2. ff. quod cum eo qui in al. pot.

REDACTVS, pro perductus. Vlp. de in ius vocan. Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus, putat Pomponius eum amiſiſſe honorem. Eſt autem redigere proprie, vi quidam, vel induſtria ducere ad aliquid. Sic redigit prætor per interdictum Quod leg. l. 1. Serui in dominium noſtrum rediguntur, l. & ſeruorum, ff. de ſtatu hom. Spieg.

REDACTVS, tus, tui, pecunia ex frugib. venditis redacta: Scæuol. l. 58. §. 1. ff. de vſufr. Sempronio do, lego, ex redactu fructuum holeris, & porrinæ partem ſextam. Prat.

REDADO. TARE, iterum, denuo optare, apud Modeſt. in l. ſi pater filium, de adopt.

REDDERE quamuis proprie ſignificet retrodare, & quod acceperis reſtituere, l. 3. §. ſi quis ſeruum, & l. 39. §. ſi hæres, ff. de ſtatu libert. tamen habet & per ſe dandi ſignificationem, l. 94. vbi Gœddæus, ff. de verb. ſign. quæ ex l. 21. ff. de leg. lib. 2. id eſt, ex lib. 20. ff. Celſi ſumpta eſt. Itaque Reddere iuſſum ſimul & dare iuſſum Caſcellius & Labeo probant. l. 98. ff. de leg. 3. Et ideo ſi quis alicui pecuniam reddi iuſſerit, & ſi debitam non appareat, ex fideicommiſſo tamen ea recte petetur, l. 91. §. 1. ff. de leg. 3. Briſſ. Prat.

REDDERE & reſtituere ſæpe à noſtris coniunguntur, l. Caius Seius, ff. ſolut. matrim. Briſſ.

REDDERE æque bonum, pro eo quod æque acceptum eſt, l. cum quid. in fine, ff. ſi certum petat. quemadmodum in mutuo res æque bona reddenda eſt, ſicuti fuit mutuo accepta. Spieg.

RENDERE ius dicitur magiſtratus, cum aliquid decernit: quaſi quod ei à populo commiſſum fuit, vnicuique diſtribuens, l. pen. ff. de iuſt. & iur. Prat.

REDDERE pro dare aliquando accipitur. Sic apud Cic. reddere literas, pro tradere & dare literas. Quintil. ſi (inquit) verum eſt poſt vetuſta ſecula & innumerabiles annos reddi rurſus aliis corporibus animas, fortaſſis in me renatus ſit aliquis ex illis. Reddi animas pro dari intellexit teſte Laurentio Valla, lib. 2. Reddere exta dixit Virgil. Sed Sacerdotum verbo, ait Seruius. Reddi enim dicebantur exta, cum probata & elixa aræ ſuperponebantur. Virgil. lib. 1. Georg.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

At vero apud Celſum in l. cum quidam vxori, ff. de legatis 2. Cum vir dotem vxori ſuæ reddidiſſet, & quadraginta ei legare voluiſſet, & quanquam ſciret dotem ei redditam, hoc tamen prætextu ac colore verborum vſus eſſet, Iubeo quadraginta reddi vxori, quaſi dotis reddendæ nomine eam ſummam legaſſet; quadraginta legati non dotis nomine deberi conſtat. Brec. in l. plus eſt. in verbo Reſtitutionis, ff. de verb. & rer. ſign.

REDDERE rationes: vide Rationes reddere.

REDDERE, rem pro re dare. Seneca lib. de benef. 6. Cum dicimus, Beneficium illi reddidi, non hoc dicimus, illud nos quod acceperamus reddidiſſe: ſed aliud pro illo reddere. Eſt enim rem pro re dare. Quidni? cum omnis ſolutio non idem reddat, ſed tantundem: nam & pecuniam dicimur reddidiſſe; quamuis numerauimus pro argento aureos, quamuis non interuenerint nummi, ſed delegatione & verbis perfecta ſolutio ſit. Item lib. 7. Reddere, eſt id quod debeas volenti dare. Hotom. & ante eum Duar. lib. 1. diſp. anniuerſ. c. 14. Prat. Porro inter verba Reddere & Edi rationes multum intereſt, nec is, qui hoc edere iuſſus ſit, reliquum reddere debet: nam & argentarius edere rationem iubetur etiamſi quod reliquum ſit apud eum non ſoluat, Pompon. de verb. ſign. Maffæus.

REDDERE in l. 4. C. ne fiſcus vel Reſpublica procur. id eſt, ſoluere.

REDDI actiones dicuntur à Prætore, id eſt, dari, l. 11. ff. de præſcr. verb. l. 52. ff. de rei vind. §. rei perſequendæ, in fin. Inſtit. de act. l. 35. ff. de oblig. & act. l. 9. §. 1 ff. quod falſo tutor. l. vlt. in fin. ff. ſi ventr. nom. l. 23. in fin. ff. commun. diuid. Briſſ. Prat.

REDDI interdictum, id eſt, interdictio agendi poteſtatem permitti, l. 4. ff. de vi & vi & arma, l. 1. §. eſt igitur, & l. vltima, ff. vti poſſid. l. 1. §. hoc interdicto, & §. præter, ff. de itiner. actuque, l. 1. ff. de Saluian. interd. l. 14. §. is qui precario, ff. de furtis, l. 1. §. quæ autem, ff. quor. legator. l. vnic. penult. ff. ne quid in flum. publ. l. 1. §. 1. ff. de fonte, l. 5. in fin. ff. quibus ex cauſis in poſſ. & apud Paul. lib. 4. ſentent. tit. 7. Briſſ. Prat.

REDDI iudicium, id eſt, conſtitui iudicium, l. 12. ff. de præſcript. verb. l. 4. ff. de aqua cott. l. penult. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 3. ff. de bon. eorum, qui ante ſentent. Briſſ. Prat.

REDDI pœnæ dicuntur, qui ad pœnam ſuam, quam euaſerant, vel ad metallum aliamve aliquam reuocantur. Plin. libr. 10. Epiſt. Traianum conſulens de ſeruis, qui ex damnatione in ſeruorum publicorum numerum irrepſerant: Nam & reddere, ait, pœnæ poſt longum tempus pleroſque iam ſenes, & quantum adfirmatur, frugaliter modeſteq; viuentes nimis ſeuerum arbitrabar. Cui Traianus ſic ſcribit: Qui intra hos decem annos damnati, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit operæ ſuæ reddi. Apul. lib. 7. de Aſin. aur. Quoad renaſcenti die ſequenti deductus ad magiſtratus, vt aiebant, pœnæ redderetur, Briſſ. Prat.

REDDI præiudicium, l. fin. ff. ſi lib. ingen. eſſe dic, Prat.

REDDITA res non intelligitur, quæ deterior redditur, l. 3. §. 1. ff. commod.

REDDITÆ vſuræ, l. 17. ff. de vſur. Briſſ.

REDDITI agri, vt Hyginus in lib. de Limitibus & alij id genus auctores ſcribunt, olim dicebantur, qui veteribus poſſeſſoribus redditi erant Briſſ. Prat.

REDDITI apoſtoli, l. 9. ff. de iure fiſc.

REDDITVRI, vetuſte pro Redditum iri. Proculus l. 48. in fine. Sed qui petent, cauere debebunt, ſi hæreditas euicta fuerit, quod legatorum nomine datum ſit, reddituri. Iulianus l. 27. ff. ad Senatuſc. Trebell. Et cauit, quod amplius per legem Falcidiam liceret, cepiſſet, reddituri. Hot. Prat.

REDEMPTI ab hoſtibus quaſi ſpecies quædam ſeruorum ſint, dicuntur, qui precio pro ſe ſoluto ita nobis ſeruiunt, vt tamen pignoris tantum vinculo, donec ſatisfecerint teneantur, vt apparet ex l. 43. ad fin. ff. de legat. 1. & l. 2. ff. de teſtam. l. 15. ff. de captiu. l. 2. & toto prope tit. Briſſ.

REDEMPTIONIS quantitatem offerre l. 15. de captiuis.

REDEMPTOR dicitur, qui certo precio opus aliquod faciendum ſuo periculo conduxit l. 51. §. fi. l. 60. §. lege dicta, ff. locat. l. 17. §. pen. de vſur. l. 40. ff. de rei vind. l. 23. §. 1. ff. de rebus aut. iud. l. 1. in quibus cauſis pign. l. 33. §. qui ædem, ff. de locat. l. 58. in fin. ff. de verborum obligationibus, & qui locat, vetuſte Venditor: opus vero ipſum, Redemptoris bona: Hot. & Connan. lib. 7. cap. 11. Briſſ.

REDEMPTOR cauſarum dicitur, qui alienas lites mercatur pecunia: alias Quadruplator dictus: Vide Alex. ab Alex. lib. 4. c. 15

REDEMPTOR litis dicitur, qui certa mercede pacta litis periculum in ſe recepit, eiuſque periculum præſtat. Vlpianus l. 6. §. 6. ff. mandat. Videbatur autem mihi iudicaturum ſolum fideiuſſiſſe, & quaſi redemptor litis extitiſſet, velle [illegible] mandata iudicio conſequi, quod erat condemnatus. Prius autem dixerat, Ex euentu litis cauerat ſibi certam quantitatem dari. Item l. ſequenti An euentum litium maioris pecuniæ præmio redemerit: Vide Cuiac. 8. obſeru. 31. Quintilian. libr. 12. cap. 7. in fine, de patronis eorumque honorario diſputans,

Paciſcendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis precia, procul abominanda negotiatio, etiam à mediocriter improbis aberit. Imp. l.1. C. de procur. Litem te redemiſſe contra bonos mores precibus manifeſte profeſſus es. Sic. l.22. C. de mandat. l.9. §.1. ff. de offic. proconſ. Hot. & ante eum Corraſ. Miſcell. lib. 1. c. 4. nu. 2. Prat.

REDEMPTOR, in, l.15. ff. de publ. eſt, qui Cretæ cotorias redemerat.

REDEMPTOR operum dicitur, qui opera facienda conduxit, l.2. §. conductore, l. fin. ff. de admin. rer. ad ciu. pert. l.2. ff. de oper. publ. Briſſ.

REDEMPTOR pontis dicitur, qui pontem ſartum tectum pecunia quæ pro mercium exportatione ſoluatur, tuendum conduxit. Labeo l.60. §.8. ff. locat. Vehiculum conduxiſti: id quum ponte tranſiret, redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat. Hot. Prat.

REDEMPTOR ſylvæ, qui ſylvam conduxerat, l.29. ff. locat. Briſſ.

REDEMPTOR vectigalium emptor. in l. Cæſar. in princ. ff. de publ. & alibi. Dicitur & is, qui certo precio conducit vniuerſum aliquod opus faciendum, à redimendo. Sed quare? Quid enim redimit operarius? Huc, Oldend. reſpondente, deſeruit, nempe quod veteres promiſcue omnem contractum appellarint emptionem. Qua priſca ſimilitudine fit, vt redimere pro conducere dicamus in parandis operibus: emit quippe ſibi, & totum in ſe ſuſcipit operarius id, quod parare ſeu facere debet, l. item ſi precio, §. ſecundo, ff. locat. l. ea lege, §.1. eod. tit. l. in lege locationis. ibid. Spieg.

REDEMPTORES, inquit Feſtus proprie atque antiqua conſuetudine dicebantur, qui cum ad faciendum aut præbendum quid conduxerant, tum demum pecunias accipiebant: nam antiquitus Emere pro accipere ponebant. Atij nunc dicuntur Redemptores, qui quid conduxere præbendum, vtendumque. Hodie redemptores publicorum vel priuatorum operum dicuntur, qui opus aliquod faciendum à publico aut priuato ſuſcipiunt, l. cuicunque, §. Labeo. de Inſtit. act. l. redemptores, de rei vend. l. ſi ventri, §.1. de priuil. credit. l. cum in plures §. lege locat. l.1. in qu bus cauſ. pig. hypothec. Græci τοὺς ἐργολάβους. Nam proprie, inquit Bud. ἐργολαβεῖν eſt redempturas facere, vt mancipes & conductores ſolent, quod & μισθοῦσθαι καὶ πρίασθαι dicitur. Brechæus l. eum qui, ff. de verb. ſign. n.9.

REDEMPTORES rerum alienarum videri eos eſſe, qui ceſſiones aliis competentium actionum in ſemetipſos exponi properant, inquit Imperator Anaſtaſius in l.22. C. mandati. Et alienas pecunias præſtitis habent actiones, in l.22. C. mandat.

REDEMPTOS dixit Iuſtinian. in l.14. C. de teſtibus, teſtes precio corruptos & ſubornatos. Briſſ.

REDEMPTVRA, redemptio, conductio publicorum. Vlp. l.5. ff. de inſtit. act. Si quis pecuniis fœnerandis, agris colendis, mercaturis, redempturiſque faciendis præpoſuerit, &c. Liuius lib.3. bell. Punic. Exhortandus qui redempturis auxiſſent patrimonia, vt Reipub. ex qua creuiſſent, ad tempus commodarent. Hotom. Prat.

REDEMPTVS, id eſt, rurſus emptus, l. quoties, §. ſeruus, ff. de hæred. inſtit.

REDHIBERE dicitur venditor, qui rem venditam ſibi ab emptore redditam recipit. Plautus Mercatore, C. quid ſi igitur reddatur illi vnde empta eſt? D. minime gentium. C. Dixit ſe redhibere, ſi non placeat: nam (vt ait Feſtus) Redhibitum proprie dicitur, quod redditum eſt, improbatumque: & qui dedit, idem rurſus coactus eſt habere id, quod ante habuit. Hot. Prat.

REDHIBERE eſt facere, vt rurſus habeat venditor, quod habuerat, & quia id fiebat reddendo, idcirco redhibitio dicta eſt, quaſi redditio. Vlp. in l.21. ff. de ædil. ædict. l.8. & l.9. eod. l.19. ff. de vſucap. l.7. §. qui bona fide, ff. de emptor. l.13. §. præterea, ff. de acquir. poſſ.

REDHIBITIO eſt venditionis reſolutio. l. Pompon. §. præterea, ff. de acquir. poſſeſſ. l.11. §. redhibitionem, cum §. ſeq. ff. de act. empt. l.6. in fin. ff. de diuerſ. & temp. Quintil. lib.8. c.3. An non pudeat certam pecuniam creditam periodis poſtulare, aut circa ſtillicidia affici tut mancipij redhibitionem ſuadere. Hanc à Græcis ἀναγωγὴν vocati Heſychius oſtendit. Sic enim definit, ἀναγωγὴ ἡ τῶν ὠνίων ἀπόδοσις τῷ πεπρακότι ἐχόντων αἰτίαν τινά. Briſſ.

REDHIBITORES l.25. §. ff. de except. rei iud.

REDHIBITORIA actio vocatur, qua experimur contra venditorem, vt cogatur reſtituere precium, & retro quod tradiderat accipere, vt conſtat per tot. tit. de ædil. edict.

REDHIBITIO eſt, quædam in integrum reſtitutio, l. cum autem redhibitio, §. iubent, de ædil. edict. Spieg.

REDIGERE, eſt induſtria reducere ad aliquid, *VViderumbbringen.* Papin. in l.2. ff. qui potior. in pign. habeant. Quamuis inquit, ex cæteris pecuniam ſuam redigere poſſit. Old. Prat.

REDIGERE fructus, cogere ſignificat, l.5. §. qui legatorem, ff. vt in poſſeſſ. legat. ſeu fideicomm. ſeruan.

RENIGERE quoque accipitur pro conferre. Briſſ.

REDIGERE pro referre & computare. Briſſ.

REDIGERE pro compellere, ſeu rurſum adigere. Si in conditionem deteriorem fuerit redactus, l.1. ff. de pœn.

REDIGERE inſtrumenta in poſſeſſionem ſuam, id eſt, poſſeſſionis, in quam quis miſſus eſt, beneficio etiam inſtrumenta retinere, ſeu in poſſeſſione rerum computare, l.5. §. maxime, ff. de Carbon edicto.

REDIGERE in ordinem, id eſt, vt vulgo loquimur, ſuo ſtatu cõtentum eſſe, cogendum. Spieg. Elegantius autem id interpretatur Conn. lib.2. com. c.1. n.3. Redigere in ordinem eſſe imminuere dignitatem alicuius, & in gregarios eum & plebeios rejicere. Vnde Plin. epiſt. lib.2. dicit gulam eſſe reprimendam, & in ordinem redigendam.

REDIGERE in poteſtatem, vel in ſeruitutem, eſt ſibi ſubditum ſeruum facere.

REDIMERE, multis modis in iure noſtro ſolet accipi. I. Emere, licitari. Cicer. Qui merces, inquit, redimunt, vt ſtatim vendant. II. Redimere, quaſi reemere quum res vendita eodem precio recipitur. Ita quotidie vtimur in contractibus annuorum redituum quibus pactum redimendi ſolet adiici. III. Pro liberare vel recuperare illos, qui capti ſunt. Terentius. Vt redimas te captum, quam queas minimo. IV. Redimere accipitur, pro certo pretio aliquid faciendum ſuſcipere, vt totum perficiat ſuo ſumptu, quod & conducere dicimus. Celſus in l. redemptore, ff. de rei vindic. Cicer. Et redemptor, inquit, qui columnam illam de Torquato conduxerat faciendam. Old.

REDIMERE publica: vide Feſtum Briſſ.

REDIMERE ſe, id eſt, pecunia data vel promiſſa ſe liberare, l. idemque, ff. de condic. ob turp. cauſ. Sic Redimere vſumfructum proprietarius, & contrafructuarius proprietatem dicitur in l.4. §. ſuis ff. de manumiſſ. Briſſ.

REDIMERE dicuntur, qui quid à fiſco, vel priuato conduxerunt. Cicero in Bruto: Libri ſocietatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio cenſoribus redimiſſet. Briſſ.

REDIMERE differt ab emere: & quamuis differentia ſit triuialis ac obuia cuique, tamen ex hoc vno Ciceronis pro Seſtio, loco maxime fiet plana. Quis rex, inquit, erat, qui illo anno non aut emendum ſibi, quod non habebat, aut redimendum quod habebat arbitraretur? Sic proprie dicimus captiuos redimere ab hoſtibus cum eos liberamus ſeruitute & vitam noſtram & ſanguinem redimere à prædonibus: vt ſit redimere rem aliquam ab iniuſto domino recuperare, aut aliqua ſeruitute vel pignoris iure liberare. Hot. ex Connan.

REDIMERE litem, futuri emolumenti litis ſocietatem paciſci eſt l.7. ff. mandat. l.30. C. mandati, l.1. § ſi cui cautum, ff. de ext. cog. l.5. C. de procuratorib. l.53. ff. de pact. Briſſ. Prat.

REDIMERE præterea pecunia aduerſarium corrumpere, & precio dato ſe ab accuſatore liberare ſignificat l.29. l.34. ff. de iur. fiſc. Briſſ. Prat.

REDIMERE ſententiam, Redimere iudices. Macer. l.34. eod. Tu qui defenſione omiſſa redimere ſententiam maluiſti. Item, ad defenſiones cauſæ bona fide veniant: non aduerſarios aut iudices redimere tentent. Hot. Prat.

REDIMICVLVM dicitur id, quo innexi implexique tenentur crines mulierum Hinc Plautus redimiculum pro quodam vinculo & nodo, quo velut alligatus tenetur Babylonienſis miles id eſt, miles Græcus, qui Babylone ſtipendia meruerat, iucunda ſuauique tranſlatione dixit, vt de eo teſtatur Turneb. aduerſ. lib.24. cap.17.

REDINTEGRARI matrimonium dicitur, quotiens poſt repudium miſſum iterum coeunt & conueniunt ac reconciliantur coniuges l.23. & l. vltima, ff. rer. amotar. l.64. ff. de iur. dor. l.19. ff. ſolut. matrim. Matrimonium eodem ſenſu inſtaurari dicitur l.62. §.1. ff. de donat. inter virum. Sic & Redintegrari dos in l.6. ff. de jur. dor. Et redintegrari ſeruitus, quæ confuſa reſtituitur l.7. ff. de fund. dot. Redintegrari etiam matrimonium dicitur quod captiuitate ab hoſtibus diſſutum quodam modo erat, l.14. in fin. ff. de captiuis. Redintegratur & ſtipulatio, quæ accepta facta reſtituitur, & ex integro interponitur l.10. ff. quod met. cauſ. Quo ſenſu Reſtaurari obligatio dicitur l.9. ff. de præſcript. verb. Briſſ. Prat.

REDINTEGRATVR quoque legatum, quod ademptum fuerat, l.4. ff. de adimend. leg. Item, Redintegrari locatio ſeu renouari dicitur in l.14. ff. locati, & redintegrari petitio, l.16. C. de fideiuſſor. ac precarium, l.5. C. de precario. Hoc ſenſu Redintegrari obligatio dicitur, quæ pacto inualido erat remiſſa, l.10. ff. quod met. cauſ. Item, non Redintegrari vires teſtamenti dicuntur, quod antea ruptum fuiſſe conſtitit, l.36. §. vlt. ff. de mil. teſtament. denique & Redintegratur etiam actio, quæ extincta fuerat, l.5. ff. ad Senatuſconſ. Trebell.

REDIRE & reuerti ad proprietatem referuntur l. fin. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum. Alb.

REDISSE in poteſtatem domini res tunc dicenda eſt, cum poſſeſſionem eius nactus ſit, vt iuſte auelli non poſſit, l. ſequitur, ff. de vſuc. Conn. lib.3. cap.15.

REDIRE hæreditas dicitur, quæ lege & ab inteſtato obuenit. Papin. in l.69. in fin. princip. ff. de legat.2. Peto pro hæreditate quam tibi reliqui, quæque ad fratrem meum iure legitimo

rediret

rediret,contentus ſis centum aureis. Poſtpon. in l.3. ff. ſi quis omiſſa cauſ.teſt. Si ipſe quoque prætermiſerit,& quod lege ad ſe rediret, poſſidebit hæreditatem. Terentius Andria Actu 2. ſcen.6.Eius morte ea ad me lege redierunt bona. Idem Hecyra Act.1. ſcen.2.

Interea in imbro moritur cognatus ſenex:
Horum ad hos redibat lege hæreditas. Briſſon.Prat.

Reditvs nomen generale eſt, ſicuti prouentus, ſeu obuentiones.Comprehendit autē omnia iura,ſeu vtilitates,quæ percipi poſſunt.Ex Alc.qui citat Card Clem.1.de exceſ.præl.Spieg.

Reditvs dicitur,quicquid ex re aliqua obuenit,& redit,l.5. §. non paſſim,ff.de rebus eor. Sic reditus prædij,id eſt, prouentus,qui quotannis redit, l.pen.ff.de vſufr.leg. l.ſi reditus, ff.de fund.inſtr.l.Titia. ff.de ſolu. l.æquiſſimum, §.1.ff.de vſufruct. vt apud Ouid.Eleg.3.

At reditus nam quiſque ſuos amat, & ſibi quid ſit
Vtile ſollicitis computat articulis.

Reditvs annui inter immobilia computantur, Nouel.7. l.iubemus 2.Cod.de ſacroſanc.Eccleſ.Reditus prædij,legatur,cum vindemia vel meſſes legantur,l.6.ff.de vſufruct.quemad.cau.l. 7.& 17.etſi forte,ff.de vſufruct. Multum autem legatum reditus prædij ab vſusfructus legato differt. Nam cui vſusfructus legatus eſt prædium ipſum, quo vtatur fruatur liberum relinqui debet.Et vero,cui reditus legatur, ſatis eſt offerri annuam quantitatem,quam fundus largitur, nec ad habitationem præſtandam hæres obſtringitur,leg.38.ff.de vſufr. legat. Hæreditatem autem exceptis reditibus reſtituere rogatus, partus ancillarum non retinebit,nec fœtus pecorum,qui ſubmiſſi, & in locum demortuorum capitum ſubſtituti gregem retinent,l.38. §.hæreditatem ff.ad Trebell.Prat.

Reditvs & fructus,ſeu vſufructus, differunt, eorumque differentiam eleganter tractant Iuriſconſ.in l.patrimonij, & in l. fundi Trebatiani, ff.de vſu & vſufruct.leg. In vulgata, ſignificatione pro reuerſione,extat in l.finali, Cod. de ſent.paſſ. vbi Imp. Conſtantinus de patria poteſtate ſentiens, Quæ niſi,ait, patribus bonis detur,luctuoſus erit filiis reditus,quam diſceſſus. Spieg.

Reditvs à Græcis πρόσοδος, παρὰ τὸ προσοδεύομαι, quod prouentus percipere ſignificat: καρποῦμαι,ait Budæus,eſt obuentio, vectigal,& quæſtus φόρος, λῆμμα, κέρδος poteſtque ſcribi duplici dd,cum videlicet, à reddo deriuatur. Reddere enim cenſetur ager quaſi depoſitum ſemen, & operam culturæ impenſam. Qui enim fructus ex terra redduntur domino in annos ſingulos,redditus recte appellantur. Quæ vero obuentiones fructuſque aduentitij ex re quacunque quotannis redeunt, à redeundo,reditus dicuntur.Brechæus in l.frugem,ff.de verb.rer. ſign.Conn.lib.4.c.3.nu.5. tradit,quod quamuis fructus & reditus nomina vt plurimum eadem ſignificatione appellentur, tamen reditus vocabulum proprium eſſe in agro, qui nummo locatus eſt: Fructus autem in eo, qui naturalibus emolumentis inſiſtit.Adde Curtium lib.2.c.32.part.1.& Peckium l.1.§.exercitorem,nu.7.in tit.de exercitoria act.

Reditvs appellatione contineri omnes prouentus exiſtimauit Card.in Clement.vnic.de exceſſ.prælat.Spieg.

Reditvs fructuum, & vſusfructus, diſtant. l.defuncta, §.Sempronio,ff.de vſufruct. Alber.

Reditvs pecuniæ, vſura eſt,l.6. ff.de præſcript.verb.l.20. ff.de adim.leg. l.87. §.vlt. ff.ad leg.Falc. Sic & in inſcriptione Spoletana vna & Reatina altera verbum ex reditu ſummæ accipiemus. Briſſ.

Rediviva ſaxa in l.19.de oper.publ. in C.Theod, ſic appellantur à Latinis, quæ ex vetere in nouum ædificium tranſlata de integro poliuntur, & quaſi invitam noua adſumpta forma denuo reuocantur. Briſſ. Prat.

Redvcere eſt in formam priſtinam inſtaurare. Vlp. in l.3.de itin. actuque priu. §.fin. Internum eſt referre ad arbitrium alicujus. Vnde apud Iuriſperitos non infrequens diſputatio, an qui petit reductionem, ad arbitrium boni viri probare debeat iniquitatem.Panorm.conſ.2. Prat.

Redvcere vxorem l.40. §.vlt.ff.de adulter. l.9.C.ad leg.Iul. de adult. id eſt, prouocare in matrimonium, vt loquitur,l.17. C.de edend.

Redvci dicitur,quæ repudiata erat,l.13.§.vl.ff.ad l.Iul.de adul.

Redvces dicuntur à periculo imminenti ſeruati. Spieg.

Redvndare proprie vſus Vlpian. in l.1. §.1.de aqu. pluu. arcen. Interdum relatiue pro refundere vſurpatur. vt,Hoc faci nus in tuum redundabit caput. Spieg.

Refecta pecunia, redacta ex re quapiam, leg.prima, §.ſi frater,ff.de collation.bonorum.l.5.§.vlt.ff.de vſufr.Prat.

Refectio dicitur etiam ciborum. Celſus: Si in refectione quoque manſerit tuſſis, intermittere oportebit. Sic apud Imper.Barbaroſſam,§.de pac.tenen.in vſib.feud. Spieg.

Refectvs, reditus, prouentus. Scæuola l.78.§.10.ff.ad Senatuſconſult.Trebell. Interim ex refectu paupertatis,qui ad vos peruenerit, ablatis cum vſuris pro quantitate numorum redactis:id eſt,ex reditu patris tertiæ hæreditatis.Nam paupertatem appellat exiguæ hæreditatis partem tertiam. Verbum fructibus agrorum & prouentibus accommodatum. Cic. in Parat. Nunquam eris diues, antequam tibi ex tuis poſſeſſionib. tantum reficiatur, vt ex eo tueri ſex legiones poſſis. Hot.Prat.

Revellere teſtes, teſtimonia, & tabulas, dicebant veteres, quod contradicere & reprobare nos dicimus. Eleuare vero teſtimonia, & ipſa aſpernari. Quod & refutare eſt, & reprehendere. Subleuare autem teſtimonio dici debet, quod deonerare vulgo appellamus. Cui contrarium eſt, premere teſtimonio. Bud.in l.poſteriore,de orig.iur. Spieg.

Referendarii in conſtit.Iuſtin.Nou.10.113.124.& l 2. C.de offic. eius qui vic. alic. iud. ij erant, qui recitabant principi ſupplicum deſideria, & mandata principis iudicibus inſinuabant. Caſſiodor. lib.var.6. ex eorum formula demonſtrat eos cauſarum ordines principi expoſuiſſe, interpellantium vota cognouiſſe, & iis reſponſa reddidiſſe. Nonnunquam etiam, vt Sigebertus ſcribit in Chronico, publicas conſcriptiones annulo ſeu ſigillo regis confirmabant. Quidam magiſtros requeſtarum hodie dici putant. Nominat autem eos ipſe Iuſtinianus ſpectabiles, qui mox ſuum poſt illuſtres obtinebant locum, vide Auth.de referend.ſacr.palat. Alciat. lib.diſpunct. 3.& Bart.in l.eos, C.de excuſ.mun.lib.10. ῥεφερενδάριος, inquit Suidas, ἀξίωμα ῥωμαϊκὸν ἤγουν ὁ κιαφαρδῆς, Ex horum numero ſunt qui referendarij dicuntur majoris Eccleſiæ, Nouel.6. qui ſpecialiter deſtinauerant ad maioris Eccleſiæ negocia principi referenda. At ij qui referendi Curiæ nominantur à Caſſiodor. lib.3.var. iidem non ſunt, qui referendarij, vt eiuſdem Caſſiodori formula de referendis in ſenatu docet. Coclæus hanc vocem in barbararum dictionum claſſem reiecit. Prat.

Referre crimen eſt accuſatori crimen obiicere, vnde Relatio criminum l.3. ff.de public.iud.de qua paulo poſt in verbo Relatio. Prat.

Referre de re aliqua,pro eo, quod eſt, proponere rem agitandam. Prat.

Referre in commentarium,id quod vulgo dicunt, Regiſtrare. monuit Bud in annot.prior. vt Alciat. in 10. parerg. Dicimus autem, ait, Referre ad Senatum, Ferre ad populum: cuius locutionis plena ſunt, eodem teſte, Saluſtij, Liuij, cæterorumque antiquorum volumina. Spie.

Referre in numeros l.ex eo. ff.de mil. teſt. l.vnic. ff. de bon. poſſ.ex reſt.mil. Corraſius lib.5.cap.23. nu.4.interpretatur pro eo,quod eſt in ordines peruenire.

Referre in reos,Vlp.l.15.§.1.ff.ad leg.Iul.de adult.Legis Iuliæ de adulteriis c.7.ita cauetur,ne quis inter reos referat eum,qui tum ſine detractione Reip. cauſa aberit: neque enim æquum viſum eſt abſentem Reipubl. cauſa inter reos referri, dum Reip.operatur.Hotom.Prat. Vide Reum facere.

Referri inter ſtatutos Iuſtiniano in l.7. C.de prox.ſac. ſcrin. eſt referri in numerum eorum, qui in ſtatu militiæ collati erant,& actu (vt dicunt) militiam exercebant. Vltra enim numerum deſtinatum vnicuique militiæ, erant præterea nonnulli extraordinarij,nondum quidem illi milites, ſed deſignati, vt in locum demortuorum ſuo ordine ſubſtituerentur. Connan. lib.4.cap.15.num 13.

Referre iuſiurandum eſt delatam ab aduerſario iuſiurandi conditionem in eum transferre,l.25.l.38.ff.de iurejur.Briſſ.

Referre juſiurandum poteſt is,cui defertur:quod niſi fecerit, aut jurare cogitur l.juſiurandum aut ad pecunias, §.prætor ait, ff.de jurejur. l.manifeſtæ turpitudinis,eod.tit.

Referre juſiurandum, eſt delatum ſibi ab aduerſario juſiurandum in eum transferre, Paulus l.38. ff.de jureiur. Manifeſtæ, inquit, turpitudini & confeſſionis eſt, nolle, nec jurare, nec juſiurandum referre. Et ſæpe in l.juſiurandum, 34. eod. Hotom. Prat.

Referre rem judicatam, retractare, Cic. pro Dom.ſua. Si decemuiri ſacramentum in libertatem injuſtum judicaſſent, tamen quotieſcunque vellet quis, hoc in genere ſe rem judicatam referre poſſe voluerunt Sic referre myſteria dixit lib. De Orat.3. pro Iterare: & Ter.in procl. Hec.Referre comœdiam pro denuo agere, Hot. Prat.

Reficere,in interdicto,de via reficienda eſt ad priſtinam formam & modum, iter, & actum reducere, ſic vt ne dilatet quis vel producat,aut deprimat, aut exaggeret. Reficit viam & qui aperit & qui purgat, & omnes omnino qui in priſtinum ſtatum reducunt, vt Vlp.in l.1.in prin. & §.1. ff.de via pub.ſcribit. Et ſic refectionem accipimus in l.4. §.ſi quis mihi itineris,ff.ſi ſeru.vind. Similiter in interdicto, de riuis, reficere eſt quod corruptum eſt in priſtinum ſtatum inſtaurare. Itaque tegere, ſubſtruere, farcire, ædificare, aduehere, adportareque, quæ ad eam rem vtilia ſunt, reficiendi verbo continentur leg.1. in princ. & §.reficere, ff.de riuis l.11. ff.comm.præd.Briſſ.Prat.

Reficiat etiam redigere eſt & colligere, l.81. ad leg.Falc.vnde refectam pecuniam pro redacta Iuriſconſulti dicunt l.1.§ ſi frater, ff.de collat.bonor. l.3. §.vlt.ff.de vſuris. Briſſ.

Reficiat quis an faciat, permultum intereſt, vt colligitur ex l.quid tum, §.1.& 3.plane,ff.quibus mod.vſusfruct.amitt.Briſſ.

XXX 3

REFICTIO pro refectione,l.1.§.deinde.Briſſ.

REFIGERE tribunos, & alios magiſtratus, pro recreare, & iterum creare: Vide Steph.Robertum.

REFIGERE, quod fixum eſt labefactare,atque conuellere. Venuleius, ff.quod vi aut clam.ſi vitem. Si fixeris, inquit,& ego refixero.Paul.tit.de verb.oblig.l.inter. Tabulæ,inquit,refixæ ſunt.Venul.tit.ad leg. Iul.pecul.l.qui tabulam. Qui tabulam, ait,enim refixerit.Nebriſſ.Vlp.de vſufru.Sed & ſi quid,ait,inædificauerit,poſtea eum neque tollere hoc, neque refigere poſſe,plane refixa poſſe enm vindicare.Spieg.

REFORMARE, pro denuo conſtituere, teſte Budæo apud Hermogenem,in l.vectigalia,de public. Sic etiam reformari,pro denuo conſtitui, ſeu reuocari, apud Vlpianum legimus, in l. iuriſgentium, §.adeo autem, de pact.Spieg. Cæterum aliis reformare idem eſt quod in aliam formam redigere,l.præcipuæ, ff.de ædil.edict.l.1.ff.de appell. Ac iis reformatur contractus cum de rei ſubſtantia partes ſecus, quam fecerint,conueniunt: quod eſt cùm præcedentis contractus forma ſublata noua componitur,eodem contractu permanente l.iuriſgentium, §.adeo, ff.de pactis.Cotraſ.Miſcell.lib.3.c.10.nu.6.

REFORMARE contractum:Vid.ſup.Informare contractum.

REFORMARE pactum l interpoſitas,Cod.de tranſact.id eſt,reſcindere. Si vera ſunt, quæ precibus complexus es, alia ratio pactum reformat.Prat.

REFORMIDARE, *Schevven.* Alfenus: Sed ſi quia mulæ aliquid reformidaſſent,muliones timore permoti,&c. l.ſi plagis ſeruus,ff.ad leg.Aquil.Spieg.

REFRACTARIVS, Senecæ ſignificat contumacem, & filius in ſua ſententia tenacem.Spieg.

REFRAGARI obſequiis, eſt ea præſtare non velle, apud Impp. in l.fi.C.de obſeq.pat.præſtand.& apud eoſdem repugnare, in l.ſi compenſandi,C.de hær.inſt.Spieg.

REFRENARE,hoc eſt,cohibere multitudinem teſtium in l.1.ff. de teſtib.Spieg.

REFRENARI iuſiurandum taxatione apud Paul.in l.arbitrio, ff.de dolo.

REFRIGERATA res,cauſa,accuſatio, quæ integra non eſt: hoc eſt, qua aliquid tacitum eſt, quod alioqui exprimendum erat, Bud.ex Quintil.lib.5.cap.de teſtib.Spieg.

REFVGÆ dicuntur, qui metallo vel alij cui operi & pœnæ, cui addicti erant,fuga ſe ſubducunt,& ſubtrahunt, l.8.§.inter eos, ff.de pœnis. Refugæ operis metalli, l.penult.in fin.ff.de extra ord.cog.Refuga cuſtodiæ,l.13.§.pen.ff.de re milit. Tertull.in lib.de cultu fœminarum de auro agens, quod per damnatos & noxios effoſſum in honorem ornamentorum venit. Et de pœna,ait in honorem metalli refuga mutatur. Eadem forma defugas & confugas in C.Theod.legimus.Briſſ.Prat.

REFVGIA abſceſſus ſunt ædium, & interiora loca, l.13. §.ſed ſi ædium,ff.de vſufr. Sed neque diætas, inquit, IC.transformare vel coniungere, aut ſeparare ei permittitur, vel aditus poſti caſve vertere,vel refugia aperire, vel atrium mutare. Sic l.11. §.quod autem, de ſeru.corr. Vlpianus alio loco κρύπτας vocat. Prat.

REFVNDERE in l.3. Cod.de fund.patrimon. eſt redere,vt apud Senecam: Id erat non tam accipere beneficium, quam refundere.Et Plinius. Quod heſterna crapula ingurgitauerat.palam refundit,Connan.comment.iut.ciuil.lib.7.c.12.n.7.

REFVTARE, renunciare, cedere: vt refutare feudum vaſallus dicitur,cum aut patrono id cedit,quaſi vſufructuarius domino vſumfructum,lib.2.tit.9. §.1.& tit.38. Aut agnato proximiori, ſiue id de iam quæſito feudo fiat, vt lib.2.tit.26.§.27.& tit.49. ſiue de ſperato tantum,vt lib.2.tit.46. De refutatione Papatus extat inſignis hiſtoria in Chronic.Alberti Argent.Prat.

REFVTARE iudicem, idem quod rejicere, recuſare & remouere,Prat.

REFVTATORIAE preces,l.1.C.de relat.l.18.C.de appel.Iudex, inquit,Imp.à quo prouocatum erat, opinionis ſuæ exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quod ſi cui minus plena vel contraria viderentur,is refutatorias preces offerebat, quæ ſimul mittebantur,d.l.18.Symmach.lib.1.epiſt.31. Cuius meritum perennitas veſtra lectis geſtis ac refutatoriis cohærentibus æſtimabit. Briſſ.Prat.

REFVTATORII apoſtoli: vide Apoſtoli.

REFVTATORII libelli,l.37.§.1.C.de appell.l.8.C.Th.eod.tit.

REFVTATVM feudum à patre & filio, retinet appellationem feudi paterni,l.vnica,in fine,de vaſ.decrep.ætat.Spieg.Prat.

REGALIA, nomen eſt multiplex: nam eo plerunque feuda omnia Regis beneficio conceſſa intelliguntur: Interdum Eccleſiaſtico duntaxat maiora & primaria, qualia ſunt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatiæ, quæ ſolius Regis conceſſu & munere conferebantur. Interdum ius ipſum atque auctoritas regalia feuda & beneficia conferendi: cæteraque iura fiſcalia.Interdum inſignia honoris, quæ vaſallis regalibus ſolenni more tribuuntur.Prat.

REGALIA pro feudis regalibus,qualia ſunt ducatus, comitatus, marchiæ, vt lib.feud.1.tit.14. §.1.& lib.2.titul.34.§. Radeuicus lib.2. cap.5. vbi Friderico Imperat.pro Tribunali in Ronchaliis ſedente loquitur: Deinde, inquit, ſuper iuſtitia regni, & de regalibus, quæ longo iam tempore ſeu temeritate peruadentium ſeu neglectu regum imperio deperierant, ſtudiose differens, cum nulla poſſent inuenire defenſionem excuſationis,tam Epiſcopi,quam primates & ciuitates,vno ore, vno aſſenſu, in manum Principis regalia reddidere, primione reſignantium Mediolanenſes extitere: Requiſitique de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt ducatus, marchias comitatus, conſulatus,monetas, telonia,fodrum, vectigalia portus,pedatica,molendina,piſcarias,portus,omnemque vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem nec de terra tantum, verumetiam de ſuis propriis capitib. cenſus annui redditionem. Hiſq; omnibus in fiſcum adnumeratis,tanta circa priſtinos poſſeſſores vſus eſt liberalitate, vt quicunque donatione Regum aliquid horum ſe poſſidere inſtrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc imperiali beneficio & regni nomine idipſum perpetuo poſſideret,&c.His tamen quo nullo iure,ſed tola præſumptione de regalibus ſe intromiſerant 30. millia talentorum, plus minuſve reditibus publicis per ſingulos annos acceſſere Prat.

REGALIA pro maioribus & opulentis ſacerdotiis:cuius rei exempla multa exponit.Hot.c.diſp.feud.8.Radeuicus lib.2.c.15. Cum Hadrianus Papa audiſſet, quod regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quam à ciuitatibus & proceribus recognita fuere literas ſuper hoc negotio dirigit. Et in Epiſtol. Imp. Friderici ad illum Papam apud Nauclerum: Ab Epiſcopis, qui regalia noſtra tenent, cur homagium & regalia ſacramenta non exigamus? Aut igitur regalia noſtra nobis dimittant,aut quæ Dei,Deo,quæ Cæſaris,Cæſari perſoluant.Pra.

REGALIA pro iure & poteſtate conferendi feuda & beneficia regalia:quod per ſceptrum fiebat.Otto Friſing. lib.Chron.7. c.14.Occaſio autem ſceleris huius hęc fuit,quod rege Romam tendente, inter ipſum & Papam conuentio facta, ab obſidibus firmata narratur, vt ſcilicet regalia eorum reſignaret. Itaque dum Romam veniſſet, ac à Pontifice promiſſa ſolui ſibi exegiſſet,Papa,eo quod clamantibus Epiſcopis,ea quæ petebatur, adimplere non poſſet, tanquam nocens cuſtodiæ mancipatur. Et mox:Ad poſtremum pacem facere coactus eſt: Epiſcoporũ ſc.inueſtituras per anulum & baculum Imperatori concedere. Quibus ex locis apparet, inueſtituram per anulum & virgam, ſine baculum fieri ſolere, cum regalia per ſceptrum dari mos eſſet.Otto Friſing.lib.Frid.c.6. Tradit enim curia, & ab Eccleſia eo tempore,quo ſub Henrico Quinto de inueſtituta Epiſcoporum deciſa fuit inter regnum & ſacerdotium controuerſia, ſibi conceſſum autumat,quod obeuntib. Epiſcopis,ſi forte in elegendo partes fiant,Principis arbitrij eſſe, Epiſcopum quem voluerit, ex primatum ſuorum conſilio ponere, nec electum aliquem ante conſectandum, quam ab ipſius manu regalia per ſceptrum ſuſpiciat.Atq; hinc factum eſt, vt gallica conſuetudine regalarium nomine paſſim apud pragmaticos intelliguntur iura regis Galliæ in maioribus ſacerdotiis conferendis,aut eorum fructus parte aliqua ſibi retinenda. Qua de re extat libellus Ægidij Magiſtri Prætoris Pariſienſis ad eiuſdem ius Regis aſſerendum accommodatiſſimus.Licet a.Regalia vno nomine generali appellentur, habet tamen vnumquodque Regale diuerſam originem,& cauſam ab vno. Quod ex actib.regularib. clare perſpicitur:qui non omnes ad vnam cauſam ſed ſpeciem reſpiciunt,ſed origine, cauſa & ſpecie ſeparantur:immo & regalia in ipſo genere, à diuerſo fonte procedunt, quia aliqua à ſuprema principis poteſtate procedunt, vt creare tabelliones, legitimare ſpurios,Muneræ,&c.Quæ Paris à Puteo mere regalia nominat.Alia procedunt ab vniuerſali dominio Imperatoris,vt flumina,viæ publicæ,vectigalia,&c.Pro quo Andr. Iſernita ponderat §.ſed quod principi,Inſtit.de iur.nat.Prat.

REGALIA an venditione includantur tradit Roma. conſil. 271. incip.vis tota præſentis.

REGALIA, pro inſignibus & ornamentis regiæ inaugurationis; Luitprand. Ticinenſis libr.2.c.7. Chunradus Imperator coronam, ſceptrum & cuncta, quæ regalia ſunt indumenta, in medium venire præcepit,& hæc verba effudit: Hæredem,regiæque dignitatis vicarium regalibus meis ornamentis Henricum conſtituo. Et mox. Ipſo mortuo, Principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico duci contulerunt. Witichin. libr.2. Super altare regalia inſignia poſita erant,gladius cum balteo, chlamys cum armillis, Baculus cum ſceptro ac diademate: Video etiam imperialia eadem dici: vt apud Abbat.Vrſperg.in Chronic.anni 1106. Ipſa patris vtriuſque conſiliis annuens, regalia vel imperialia inſignia, crucem ſcilicet & lanceam, ſceptrum, globum, atque coronam filij poteſtati tradidit.Otto Friſing.lib.7.c.40. Reuerſi ad filium optimates, imperialia deferunt,eumque regem creant. Idem in Chron.anni 1153. Volebat enim tenere imperium,cum in poteſtate ſua haberet inſignia imperialia, vtpote coronam & crucem & alia quæ attinebant. Otto Friſing.lib.7.cap.23. Itaque Chunradus Rex curiam in prædicta ciuitate maximo conuentu Principũ habuit

[illegible] : vbi omnes Saxones vltro ſe ſuæ ditioni ſubdidere. Sobis ex Principibus Dux Henricus regalia ſeruans aberat, ad quæ reddenda dies ei præfigitur. Quo veniens, regalia quidem [illegible]tis illectus promiſſis reddidit, ſed tamen ea minime conſecutus (id eſt, recuperans) infecto pacis negotio, ſine gratia ejus diſceſſit: tamen ducatus ei adjudicatur. Quibus ipſis totidem verbis Abbas Vrſperg. vtitur in Chron. anni 1138. Prat.

Regem Feudiſtæ plerumque pro Imperatore nominant: vnde regalia pro Imperatoris jura: ex quo quantum à Romana conſuetudine abhorreant, intelligi poteſt, Liu. lib. 27. circumfuſa inde multitudo Hiſpanorum & ante deditorum, & pridie captorum, Regem cum ingenti conſenſu mappellauit. Tum Scipio ſilentio per præconem facto, ſibi maximum nomen Imperatoris eſſe dixit, quo ſe milites ſui appellaſſent: Regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum eſſe: regalem animum in ſe eſſe: ſi id in hominis ingenio ampliſſimum ducerent, tacite judicarent: vocis vſurpatione abſtinerent. Interdum tamen Regis nomine Langobardus Rex intelligitur: nam Italiæ Regum nomen Langobardi vſurparunt. Illud autem prætermittendum non videtur, cum inuiſum Romæ regis nomen eſſet, qui euerſa Republica dominatum arripuerunt, Imperatoris aut Principis nomen ſibi ſumpſiſſe. De Imperatore Tranquil. auctor eſt: itemque Dio libr. 43. de Principe, Tacitus lib. 1. Lepidi, inquit, atque Antonij arma Auguſtum ceſſere qui cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa, nomine Principis ſub Imperium accepit. Et aliquanto poſt. Non regno tamen, neque dictatura, ſe principis nomine conſtitutam Rempublicam. Sed vbi de re conuenit, minus de verbo laborandum eſt: cum vere proprieque omnes Reges & ſint & appellentur: ſiue dictatores, vt Cæſar: ſiue Principes, vt Auguſtus: ſiue Imperatores vt ipſius ſucceſſores: ſiue Pontifices, ſiue etiam Tribuni nominentur: cujus nominis ac poteſtatis ſuauis ad ridendum hiſtoria extat apud Naucler. Genet. 45. ſub anno 1346. de Nicolao quodam ciue Romano, qui Papa autore totius orbis dominatum ſibi arrogauit, proque eo jure Regibus & Imperatoribus omnibus diem dixit: cujus rei formulam ex ejuſdem Naucleri commentariis cognoſces. Prat.

Regentes, id eſt, gubernantes, adminiſtrantes, apud Vlp. in l. illicitas, ff. de offic. præſid.

Regere eſt gubernare, dirigere, quaſi rem agere. Inde metaphorice regi dicuntur fines: quia non vno modo de finibus judicatur, ſed aut diſcernuntur qui jam ſuut, aut ſtatuuntur, vbi non apparent, adjudicatione, condemnatione. Old.

Regerendarii dicuntur ij, qui erant à regeſtis, ſiue libellis, de quibus Caſſiod. lib. 11. Var. apud quem tamen corrupte regendarij legitur pro regerendarij. Prat.

Regerere pro iterum ingerere, l. 24. ad ſi. ff. quibus modis vſusfruct. Sumitur & pro perſcribere, id eſt, in tabulas referre apud Quintil. lib. 2. c 12. & lib. 3. c. 8. Prat. Hinc.

Regesta, quæ corrupto vocabulo Regiſtra, quaſi regeſtaria dicunt, ſunt acta tabulæ publicæ, quæ Græci ὑπομνήματα & ὑπομνηματισμοὺς vocant. Illo tamen corrupto vocabulo vſus eſt Vopiſc. in Probo: Vſus, inquit, etiam ex regiſtris ſcribarum porticus porphyreticæ. Prat.

Reges principio quomodo aſſumpti ſint, poſt Alciat. in comment. ad l. bona ciuitatis, de verb. ſign. vide Iuſtin. lib. 1. Cæterum, Regis filium, tametſi regnum non habeat, Regem vocari poſſe, cenſuit Scholiaſtes in c. vlt. 24. quæſt. 1. An vero appellandus Rex ſit, natus patre nondum Rege ſalutato, Doct. tractant: Mirum eſt, in dubium reuocari, quod à Iureconſult. apertiſſime deciſum eſt l. Senatoris, 1. de Senat. Spieg. Prat.

Regia lex lata olim à populo de rege præcipue: plura tamen capita continebat. Marcellus enim in l. Negat de mort. infer. negat, inquit, lex regia mulierem, quæ prægnans ſit, humari antequam partus excidatur. Vetuſtiſſima autem fuit ea lex à primis initiis vrbis, regio per eam conſtituto dominatu: deinde renouata, vt ſignificat Tranquillus in Caligula: Ferretus in notis ad Inſt. de jure nat. gent. & ciuil. Quin & leges curiatas ex quibus jus Papyriacum conſtitutum eſt à Sexto Papyrio quandoque leges regias nominatas, quod eas Romanorum reges tulerunt, tradit Connan. lib. 2. c. 12. nu. 1.

Regia manu gubernata omnia priſcis ſeculis fuiſſe, id eſt, nulla lege, nullo certo jure, vulgo dicitur, Franciſcus Hotom.

Regi fines dicuntur, interpretes Boetio, quotiens propriis quiſque ager finibus terminatur. Inde quod ad terminos conſtituendos inter eos, qui confines agros poſſident, datur, judicium finium regundorum dicitur, & de finibus regundis, vt ff. & C. fin. regund. Cic. Topic. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur, quam vrbis finib. regundis arbitrum adigere non poſſis. Et alias. Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur. Idem lib. 1. de legibus: nec Manilia lege ſimuli, ſed ex 12. tres arbitri fines regemus. Idem in Orat. pro Mure. Imperatoris & Iureconſulti differentias recenſens. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus tu in regendis. Bri. Porro Regundorum dicitur pro Regendorum imitatione vetuſtatis in tit. ff. finium regundorum. Nec inconcinne dicitur finalis quæſtio in l. ſi conſtiterit, C. fin. regund. Et limitis actio in c. inter memoratos 16. qu 3. Prat.

Regifugi dies. Regifugium diem, quo exactus eſt Tarquinius, illum in poſterum Romani vocarunt. Quis autem dies is fuerit, variant auctores, apud quos plura & diuerſa refugia leguntur, prout late explicat Onuphrius Panuinius in Comment. lib. 1. Faſt.

Regimentum apud Aur. Arcadium, de offic. præfect. prætor. leg. vnica, pro regimine & adminiſtratione. Regimentis ait, Reipublicæ ad Imperatores perpetuo tranſlatis. Spieg

Regina, regis vxor. An vero id nominis retineat viro defuncto, vide c. ex parte, extr. de foro compet. & 24. qu. 1. c. 23. Sp. Pr.

Regio dicta eſt à rego, quod initio regiones ſub regibus erant, & ab his regebantur: donec in prouincias redigerentur ſub imperio Romano. Erant & prouinciæ ſingulæ in regiones certas diſtributæ, eaſque regiones lib. de condit. agrorum definiuit ad hunc modum Siculus Flaccus. Regiones autem dicimus intra quarum fines ſingularum coloniarum aut municipiorum magiſtratibus ius dicendi, coercendique eſt libera poteſtas. Huiuſmodi regionum fines interdum latiſſimi fuerunt, adeo quidem vt expreſſe ſcripſerit Plin. lib. 4. c. 5. in Achaia regionem Meſſeniam duodeviginti montium. ec Nad alias quam has regiones Vlpianum reſpexiſſe in leg. ſemper in ſtipulationibus ff. de reg. iur. exiſtimat Rævardus ibidem. Romani vrbem ſuam in 14. regiones diſtinguebant, l. 3. ff. de offi. præfect. vig. ex Tacito lib. 14. & vide Tranquil. in Aug. cap. 30. Inde poſtea regiones, plurali numero, cœperunt dici fines ſeu termini, vt Cic pro Archia dicit: vitæ ſpatium, exiguis regionibus circumſcriptum eſſe. Et regionibus agros diuidere, hoc eſt, certis finibus & limitibus perpetuis diſtinguere, vt quiſque ſuam partem ſemper habeat, l. 7. ff. commun. diuid. & l. 3. C. eod. Old. Prat.

Regione verbo vtimur loco aduerbij, vt è regione, quaſi ex aduerſo, rectis lineis. Prat.

Regiones etiam in fundis ſtatuuntur, fundique regionibus diuiduntur l. 7. comm. diuidund. l. 3. C. eod. tit. l. 2. ff. fin. regund. l. 1. C. eod. l. 6 ff. quemadm. ſeruit. amitt. l. 31. ff. de vſufr. leg. l. 8. ff. de rei vind. l. 13. §. idem. Celſus, ff. de act. empt. l. 64. ff. de euictionibus, §. vlt. Inſtit. de offic. iud. Briſſ.

Regiones ergo fundorum partes ſunt certis menſuris diſpartitiæ l. 8. & l. 29. ff. de acqu. rer. dom. Briſſ.

Regis filius, dicitur etiam natus poſt mortem Regis, argum. leg. emancipatum, ff. de Senatoribus. Spieg. Prat.

Regis officium qualenam ſit, vide c. regum officium 23. q. 5. Pr

Regnum, eſt Monarchia, ſeu vnius principatus adminiſtrantis Remp. ad vtilitatem communem. Inde factæ ſunt conſtitutiones, decreta ſeu placita principum, quæ ſunt in C. & in l b. Nouel. Hæc politia cum degenerat, hoc eſt, cum ad propriam vtilitatem tendit, tunc conuertitur in tyrannidem. Tales aliquando Deus orbi dedit, vt interim reipſa agnoſcerentur boni principes. Quid enim animaduertiſſent Romani, & quid poſteritas recordaretur, Octauium Auguſtum fuiſſe optimum moderatorem, niſi Neronem quoque peſſimum experti fuiſſent? Igitur regnum, eſt ius quoddam conſiſtens in dignitate & honore, præeminentia, poteſtate, conſilio, adminiſtratione reipubl. vt hi qui de regno & principatu ſcribunt Latine, expoſuere: à quibus longe arcentur fœminæ, de iure communi, cum plerunq; etiam aduerſus commoda propria, earum conſilium laboret. vt l. 4. C. de ſponſ. Extat c. l. Salicæ, quo fœminis regno interdicitur. Argumenta contra hanc legem adducta, ſcite diluit Pyrrhus ſingulari tractatu, quem de lege Salica, & regni ſucceſſione inſcripſit. Regnum etiam dicitur, quicquid à quoquam poſſidetur. Quinetiam vulgo iactatur adagium, ſuæ quemque domi regem eſſe: quod tamen ab ipſa vſque antiquitate manaſſe. Rotero ex Homero comprobat. Spi.

Regressum habere. Vlp. niſi emptores regreſſum ad bonæ fidei poſſeſſorē habēt l. ſed & etſi §. item ſi res, ff. de pet. hær. Spi.

Regressus ad aliam actionem l. 9 § 1. ff. de tributor. Briſſ.

Regula, inſtrumentum apparet, quo in olei factura vtebantur, vt ex Columella colligitur. Vlp. in l. ſed addes, §. illud nobis. Quod ſi regulis olea prematur, & prelum, & ſucculam, & regulas, tympanum & trochleas, quibus releuatur prelum, dominum præſtare oportere. Vbi interpretes regulas pro tabulis, & ſucculam pro torculari accipit: Vide Budæum in hunc locum. Spieg. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis cap. 11.

Regula, κανὼν γνώμων, proprie dicitur norma, qua lineæ diriguntur: quaſi regens menſuram. Per tranſlationem autem accipitur pro breui iuris præceptione, generaliter concepta vt in tit. ff. de diuiſ. reg. iur. antiq Old.

Regula, eſt coniunctio cauſæ, id eſt, directio quædam generalis ad veritatem rationis exacta. Cum enim vniuerſa cauſæ diſputatio, quæ varias habet ſpecies & circumſtantias, conijcitur in compendioſam iuris theſin, tunc fit regula breuiter rem enarrans. Idem enim in effectu ſignificant, regula, Theſis, definitio: quicquid plerique rixentur. Old. Ioannes & Placentinus veteres gloſſematarij pro coniectione legunt, coniunctio-

XXX 4

quam lectionem probaſſe videtur C.Harmeno.lib.6. κατὰ τῆς συνηθείας τὸ πράγματος ἀσύγκειται καὶ συνήθεια. Hanc regulam declarant P.Decius, & Petrus Faber in d.l.1.Prat.

Regvla in jure noſtro intelligitur, quod compendio refertur, jus antea ſpeciatim & fuſius expoſitum. Vnde non ſecus ex regula, atque è tripode reſpondemus. Nam jam ex jure conſtituto mutuata eſt, nec ipſa juri initium facit, vt pulchre explicat idem Ferrarius, interpretans Pauli verba l.1. de regul. jur. Quamuis regula quævis, pro varietate circumſtantiarum in aliquo vitiatur, atque perdit officium ſuum Spieg.

Regvla eſt, inquit Paulus, quæ rem quæ eſt breuiter enarrat: non vt ex regula jus ſumatur, ſed ex jure quod eſt, regula fiat. per regulam igitur breuis rerum narratio traditur, & vt ait Sabinus, quaſi cauſæ conjectio eſt, quæ ſimul cum in aliquo vitiata eſt, perdit officium ſuum, l.1.ff.de reg.jur. Hot.

Regvla eſt ſententia quædam generalis, quæ ex plurium legum mente à Iureconſultis notata atque animaduerſa, paucis verbis ſummam earum conſenſionem & tanquam harmoniam complectitur. Differt autem lex à regula: quod illa dicitur, quam populus certo & cognito omnibus jure conſtituit: regula vero, quam Iuriſconſulti ex pluribus legum capitibus notatis inter ſeque comparatis elicuerunt: vt non omnino incommode dicere poſſimus, leges eſſe tanquam voces, & ſonos ſingulos: regulam vero eſſe tanquam harmoniam & concentum. Vide plura apud Hot. lib.Obſeru.11.c.1111.

Regvla Catoniana quid ſit, diſces ex tit.de reg.Cato. Hæc ad hæreditates, neque ad legata, quotum dies non mortis tempore, ſed poſt hæreditatem cedit, neque ad conditionales inſtitutiones, l.cætera, §.tractari, ff.de legatis 1.l.1. ff.de reg. Cat. neq; ad nouas leges pertinet, l.antepen. pen.& vlt.ff.eod. Eam autem ſic definiſſe ſcribit Celſus, l.1.ff.eod. Quod ſi teſtamenti facti tempore deceſſiſſet teſtator, inutile foret id legatum quandocunque deceſſerit, non valere: vide ibidem interpretes. Hæc juris regula dicebatur, l.cum legato, ff.quando dies leg.ced. Prat. & Connan. libr.10.c.5.n.13.

Regvlæ formam Paulus eleganter in l.1. ff.de reg. jur. antiqu. tradidit his verbis. Quaſi cauſæ conjectio: ſcilicet, cum latior rerum tractatio ad concinnam breuitatem redigitur, inſpecta generali & primaria juris ratione. Commentatores autem verba tantum, non rem ipſam obſeruant: videlicet putantes regulam eſſe, cum ſigno vniuerſali affirmatiuo, vel negatiuo, vel indefinite, allegantes impertinenter, l.1.§.initio, ff.de offi.præfect.vrb. l.1.§.generaliter, ff.de legat.præſt. Siquidem lex politica ipſis rebus, & non verbis imponitur, l.3.c.commu.de leg. leg.fi. C.de furt. Oldend.

Regvlæ juris ſunt notitiæ quædam ſemper firmæ & immutabiles: vt quæ non ſolum lapideis olim tabulis, ſed etiam cordibus hominum indelebili charactere à Deo ipſo ſunt inſculptæ, veram viuendi honeſtatem exprimentes. Vnde quicquid in hominum commerciis, hujuſmodi axiomatib. conueniens eſt, id cenſetur ab arbitratu boni viri, à conſtante atq; perpetua voluntate, denique ab ipſa juſtitia dependere, Inſti.de jur. nat. gentium & ciuil.§.ſed naturalia, l.Mæuia, ff.de annu.lega. l.1. in prin. ff.de juſt. & jur. Old. Prat.

Regvlæ officium eſt exhibere nobis generaliter definitionem juris, quod alioquin per ſingulas negotiorum circumſtantias latiſſime patet. Qua in re plurimum commodatur humanæ fragilitati: quæ in numeroſa legum multitudine, quaſi in Labyrintho quodam periclitari ſolet, niſi ſummas earum ſententias, & primaria (vt ſic dicam) conſilia præ oculis habeat. Old. Prat.

Regvlare, ſed vt putant, non ſic à Latinis vſurpata eſt interpretibus,, ampliare, & reſtringere legis dictum ſecundum rationem leg.qui quadraginta. Ad Senatuſc.Trebell. Spieg.

Regvlariter, & quod pro regula, & quod ſecundum regulam eſt, Vlp.in leg.regulariter, ff.de petit.hæred. Regulariter ait definiendum eſt, eum demum teneri. Spieg.

Regvlarvm juris antiqui duplex eſt vſus. Alter, quod vniuerſam legum conditionem, & penitiſſima earum conſilia, breui quadam & veluti in faſcem contracta præceptione nobis ob oculos ponunt. Alter, vt in variis quotidie occurrentibus cum publicis tum priuatis negociis ac conſultationibus, hiſce regulis vtamur ad ſeparandum æquum ab iniquo. Quæ ſalutaris ars, ſine notitia hujuſmodi præceptionum exerceri non magis poteſt, quam fabrilis ſine norma. Old.Prat.

Regvlvs, quaſi paruus rex: non quod paruæ ſtaturæ ſit rex ſed quod alicujus vrbis, aut oppidi dominus ſit. Cujuſmodi apud nos ſunt, quos vocamus *Herren*, item, *Frey oder Banherren* à Banno, vocabulo patrio, & non à Vexillo. Quamuis proprie reguli, ſint filij, aut nepotes regum. Old. Conn.lib.2.c.9. Regulos apud Cæſarem dici tradit, eos qui magni alicujus territorij domini erant cum ſumma in ſuos poteſtate.

Regvm nomen, alibi quoque quam Romæ ſanctum fuiſſe, eorumque afflictæ fortunæ ab aliis ſuccurri ſolitum, Cicero ſcribit in ſuaſione legis Maniliæ. Hoc tamen poſt ejectos Tarquinios Romæ odioſum fuit: cum ſcilicet ciuium aliquis rex fieri Romæ affectabat. Aliorum vero regum, qui pop.Ro.nec ſocij, nec amici erant, nomen Romæ ſanctum fuit, ſociorum vero & amicorum, ſanctiſſimum. Vide Zaſ.in l.2.§.exactis deinde regib. ff.de orig.iur. Spieg.

Regvndorvm pro regendorum, imitatione vetuſtatis, dicitur in tit.ff.Finium regund. Vbi regere accipitur, pro diſcernere vel conſtituere: quoniam actio finium regundorum propter fines, quorum contentio incidere ſolet, diſcernendos introducta fuit. Ideoque non inconcinne dicitur finalis quæſtio, in leg.ſi conſtiterit, C.finium regundorum. Et limitis actio, in c.inter memoratos, 16.qu.3. Old.

Rei appellatio generalis eſt. Continet enim omnia, quæ vel in patrimonio ſunt, vel extra patrimonium, & ad omnem contractum cauſaſque & iura pertinet, l.5. & l.23. ff.de verb.ſign. Sunt autem tres præcipue huius vocabuli ſignificationes, hoc Auſonij verſu comprehenſæ?

Imperium, litem, venerem cur vna notet res?

Vt de duabus, quæ nihil ad ius pertinent, taceam, Res polite accipitur in l.8. §. ſi qui poſt rem.cum §. ſeq.ff.de inoffic. teſt. Et olim ſumme dubitatum inter formularios fuiſſe Cic.in Murenia oſtendit, Rem an litem dici oportet. Vnde in actionum ciuilium ſolennibus verba ſub disiunctione hac ita Varrone in lib.6.de ling. Lat. teſte efferebantur, Quam rem ſiue litem dicere oportet. Coniunctim vero protulit Imp.in l.9. C. de ſuis & legit.vt & in ſolenni formula rerum à fœciali repetundarum, quæ à Liu. lib. ponitur. Quarum rerum, litium, cauſarum, conduxit pater patratus. Inde rem amittere litem amittere eſt, l.8.ff.de reſtit.in integr. l.22.§.pen. ff.ratam rem hab. Rem ſeruare pro debitum ſuum ab aliquo conſequi, &, vt alias dicitur, ad ſuum peruenire, l.2.& l.4.ff.de dolo l.19. ff.ad Vellei.l.2.§ ſi Titius, ff.de hær.vend. l.11.in fi.& l.12.ff.ad munic.l.2.ff.de inſtitor. l.35.§.fin.ff.locati, l.4.in fin.ff.de admin. rer.ad ciuit.l.fin. ff.rem pupill. l.38. ff.de excuſ.tut. l.10.ff.de doli except.

Rei ſeruandæ cauſa in poſſeſſionem mitti dicuntur creditores. l.1.& l.7.ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.l.35.§.fin.ff.de acquir.poſſ.l. 13. ff.quæ in fraud.cred.l.51.§.1.ff.de re iud. l.5.§.ſi plures & §. poſtquam, ff.vt in poſſ.legator. l.3.§.creditores ff.vti poſſid.l.5. §.Iulianus, ff.ad exhib.l.26.ff.ad munic.l.30. ff.de pecu.l.pen. §.item dandæ, ff.de diuerſ.temp.l.2.ff.de feriis, l.9.ff.de rei vin. Etiam rei ſeruandæ in poſſeſſionem bonorum tutoris, qui ne alimenta decernantur, latitat, pupillus mittitur, l.7. §.præterea, ff.de ſuſpect.tut. Sed & rei ſeruandæ gratia, fideicommiſſi ſeruandi gratia ſignificat in l.9. ff.de ann. legat.quanquam alias hæ duæ miſſionum in poſſeſſionem cauſæ, vt diuerſæ, ſeparentur, l.1.ff.ex quib.cauſ.in poſſeſſ.

Rei autem ſeruandæ cauſa non poſſidet, qui ſuo iure vt pignus tenet, l.13.ff.quæ in fraud.cred. Briſſ.

Rei perſecutionem continent actiones, quibus perſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt, l.35. ff.de oblig. & act. & §. res perſequenda. Inſt.de action. Sic rei perſecutionem continet actio, l.11.ff.de rebus auth. Iud.poſſid. Briſſ.

Rei perſecutio, & pœna vindictæ, opponuntur, l.20. §.1. ff.de adquir. vel omit.

Rei appellatione & tota res & pars eius continentur, l.7. ff.de iureiur.l.4.§.1.ff.de damn.infect.l.3.§.1.ff.de fund.dot. Eademque res peti intelligitur, etiam ſi pars petatur eius quod totum petitum eſt.l.7.ff.de except.rei iud. Ex re fructuarij item bonæ fidei poſſeſſoris eſſe videtur, quod hi ſeruo donauerint, vel conceſſerint, vel adminiſtratione rerum, quæ ad eos pertinet, compendij fecerint, l.38.ff.de vſufruct. Sed & ſi bona fide poſſeſſori vel fructuario ſeruus accept. tulit, vt paciſcatur, ne ab iis petatur ex re eorum acquirere videntur, cum eos liberent. l.63. ff.de ſolut. l.11. ff.de acceptil. Sed & ſi hæreditatem poſſeſſorum fructuariorumve intuitu & contemplatione ſibi relictam iuſſu eorum adeant, non opera ſua, ſed ex re eorum acquiſiſſe intelligerentur, l.45.in fin.ff.de acquirend.hær. l.32.ff. de liber. cauſ. Atque hæc interpretatio pertinet ad id, quod dicitur fructuario bonæve fidei poſſeſſori, ſeruum quod ex operis ſuis vel ex re eorum ſtipulatur, aut per traditionem accipit, acquirere. Briſſ.

Rei dicuntur omnes, quorum res aguntur, autore Tullio. Itaque qui ſtipulatur, reus ſtipulandi dicitur, qui promittit, reus promittendi habetur, l.2. ff.de duob.reis. Frequentius tamen eſt, magiſque vſitatum, vt debitores nomine Reorum ſignificemus, quemadmodum in publicis iudiciis eos qui accuſantut.& Virgilius: Conſtituam ante aras voti reus: id eſt, debitor & promiſſor.Hot.

Rei nomen pecuniam continet, ſed non è contrario pecunia rē ſignificat. Qua ratione, rei nomen generalius eſt, quam pecuniæ l.1.ad fin.ſi cert.pet.ff. Sed forſan obiicies: quare igitur dixerit Vlpianus, pecuniæ appellatione rem ſignificare? Ego quidem reſpōdebo, pecuniæ verbum rem ſignificare, ſicut ſpecies ſignificat ſuum genus: dicimus n. hominem eſſe animal: ſed generalius eſt animalis nomen quam hominis, vt quia & ratione prædita ζῶα, ſeu ratione carentia animalia ſimul

conti-

contineat: homo tantum de pluribus numero differentibus & indiuiduis prædicari ſolet. Sic quia rei appellatio pecuniam inter cætera, & alia multa etiam continet, dicemus pecuniam rem ſignificare. Vt ſi quis dixerit, rem meam Martino meõ do-lego, pecuniam quoque cum reliqua patrimonij ſubſtantia legaſſe cenſebitur. Si vero pecuniam legauerit, pecuniam numeratam, & æs ſignatum forma publica tantum legaſſe dicetur. Re enim in genere legata, teſtator cenſetur reliquiſſe, non ſolum ſubſtantiam quæ in patrimonio ſit, vt vaſa, aurea, argentea, & ænea, ſed & ſignatam pecuniam. B.ech. in l.rei appellatio, ff.de verb.& rer.ſign.

REI appellatione (inquit Vult. in prin. Inſtit.de rer.diuiſ.nu.4.) intelligimus rem quamuis, præter perſonam, non quatenus vulgari modo Phyſicus res accipit, ſed quatenus Iuriſconſultus & diuiſio rei proponitur à Iuriſconſulto, vt rerum differentia indicetur, & ex differentia cognita cognoſcatur ipſarum qualitas.

REI appellatio non genus, ſed ſpeciem ſignificat. Octauenus ita definit: quod infectæ quidem materiæ pondus, ſignatæ vero numerum, factæ autem ſpeciem dici oportet. Vide l.ſi in rem, ff.de rei vindic. Eſt autem rei appellatio latiſſima, & corporalia & incorporalia complectitur, & ad omnem obligationem, contractumque pertinet. Hinc æquitatem, neceſſitatemve aliquando ſignificat: quandoq; & veritatem: pleruque & adminiſtrationem: ſed & pro judicio, controuerſia, ſententia accipitur: habet enim negotij ſignificatum: pro rei quoque ipſius æſtimatione nunc accipitur, nunc pro eo quod intereſt: homines quoque rerum appellatione contineri, dubium non eſt l.omnia, in ſi de leg.2. ſicut & delicti, cæteraque quæ in facto conſiſtunt. Sed & officia, res appellantur. Reſtringitur autem ex ſubjecta materia. Hæc Alc. in comm. ad tit.de verb.ſig. Idem in Parerg.indicat, & rem pro atrocitate facti dici. Spieg.

REI mortuæ meminit Vlp.in l.7. §.1.de donat. inter virum & vxorem. Quia non ſit locupletior, quæ tantumdem in re mortua impenderit. Accurſius rem mortuam interpretatur, qua mulier locupletior non eſt: Connanus eam, quæ periit, & jam non extat, vt Cic. Ad Atticum: Cæſar cum veniſſet mortuo plauſu, id eſt, refrigerato & extincto, Hot.ex Connano.

REI capitalis damnatus, quis dicatur, vide ff.ſi quis caut.l.ſed & ſi quis, §.1.l.edicto, §.1.de præſcript.ver. l.rei capitalis. de Pœnis. Spieg.

REI vindicatio eſt actio realis, contra poſſeſſorem rei corporalis, data ei, qui ſe eius dominum eſſe affirmat: eoque modo accipitur, ff. & C.de rei vindic. Licet enim etiam rei Incorporalis ſit quædam Vindicatio. Illa tamen ſpecialiter dicitur confeſſoria & negatoria. Rei corporeæ vero ſpecialiter Rei vindicatio. Ex ſupra data definitione duo huius actionis extrema, ſeu, vt loquuntur, requiſita adeo neceſſaria colliguntur, vt ſi alterutrum omittatur, actio nulla ſit: quæ requiſita in libello deduci, & ab actore probari debent: vnum eſt ex parte agentis, velut dominium, directum, vel vtile, vt aſſerat ſe eius rei quam petit, eſſe dominum: alterum ex parte rei, videlicet poſſeſſio, vt is rei petitæ ſit poſſeſſor, vide Vult.ad §.1.nu.57. Inſt. de actio.

REI vxoriæ actio appellabatur, quæ ſoluto matrimonio dotis repetendæ cauſæ dabatur, l.vnic. C.de rei vxor.act.§.fuerat.Inſt. de act. Eius meminere, Cic.3.offic. Quintil.lib.8.cap.3.& Gell. lib.4.c.4. Ejuſque in ff. nunquam ſit mentio, quia a Iuſt.in actionem ex ſtipulatu tranſlata & transfuſa eſt Briſſ.

REIECTANEVM dicitur quod ab omnibus rejicitur.

REIECTIO judicum quid ſit, Aſconius ſic exponit: Moris erat celebrata judicum rejectione, & haberi in officio Prætoris, & in arca reponi nomina ſelectorum judicum: Rejectio autem idcirco dicitur, quia cum multi judices in conſilio cum prætore ſuo judicaturi eſſent, qui Quæſitores fuiſſent in cauſa publica, verbi gratia, repetundarum, ambitus, majeſtatis, neceſſe fuerat eos primum de decuria Senatoria conſcribi, cum Senatus judicaret: deinde in vrnam ſortito mitti, vt de pluribus neceſſarius numerus confici poſſet: tertio, id eſt, poſt vrnam permitti accuſatori ac reo, vt ex illo numero reiic a..t, quos putauerint ſibi aut iniquos, aut ex aliqua re incommodos fore. Rejectione celebrata in eorum locum qui rejecti fuerant ſubſortiebatur præter alios, quibus ille judicum legitimus numerus compleretur: prima enim ſortitio dicebatur, his perfectis jurabant in leges judices, vt obſtricti religione judicarent Hot. Prat.

REIICERE verbum erat juris, quod ſignificabat recuſare; ſeu repudiare Iudices. Sic etiam miles reiici militia dicitur, l.6.§. quia, ff.de re milit. & reiici caſtris, l.29. ff.de lib.cauſa. Briſſ.

REIICERE calcem, id eſt, retro jacere in l.fin.ff.ſi quadrup.paup.

REIICERE cauſam ad regem pro referre ad regem, quod vulgus dicit remittere. Prat.

RELATIO eſt cum ad principem refertur: apud Symmach.lib.1. epiſt.41. & 44. Relationes in l.14. C.de accuſat. interpretor elogia, quæ ab Irenachis officialibuſque ad præſides referebantur. Nam referendi verbo in hac re vtitur Martian. in l.6. ff.de cuſtod.reor. Verbum etiam referre, in ratiociniis vſurpatur, l.82.ff.de cond.& demonſt. Vide in verbo, Rationes. Briſſ.

RELATIO criminis eſt, cum ideo iure factum dicitur, quod alius ante iniuria laceſſierit. Cic.de inuent. Aliter in tit. C.de relationibus. Quando ſuper cauſa ſuperior conſul tur, dicitur. Significat & apud idoneos autores propoſitionem criminis & rei. Aliter vtitur, & quidem eleganter, Paul.in fin.l.penul.de iuſt.i.& iur. quum ait, relatione ſenteet i.e.a, non ad id quod prætor ita fecit, ſed ad illud quod prætorem facere conuenit. Verior tamen eſt ratio, vt quoties iudex prince pi vel maiori magiſtratui cauſam aliquam refert, vt inſtruatur, quemadmodum ius dicere debeat, l.eum quem, § iudicibus, ff.de iudic.in Auth.de iudicibus, .vlt. vel rem ipſi maiori judici finiendam relinquat, quod quibuſdam caſibus permittitur, in auth.vt iudices non ex pecu.vbi notat.Spieg.

RELATIONIS natura, ſicut & demonſtrationis, eſt natura veritatis ex coniunctione ſcripturarum parens. & ideo ea quæ veniunt per modum relationis, vere & proprie intelle dican ur; ita ſing.conſuluit Bald in conſil.212.ea quæ veniunt, in vlt.lib. vbi per hoc infert, quod fideiuſſor vere & proprie promittit eandem ſummam, quam reus principalis: licet non ſpecificet in inſtrumento fideiuſſionis, niſi relatiue ad inſtrumentum principalis. Et hanc deciſionem Bald.pro ſing.refert Iaſon.vbi tamen arguit in contrarium, in l.vbi autem non apparet, § illud, in 1.not. ff.de verb.oblig.quod bene nota, ad ſtatuta, quæ proprie intelligenda ſunt iuribus vulgaribus: & adde etiam ad ea quæ late tradunt, Modeſt.in l.certum eſt, ff.ſi cert.pet. Et in propoſito bene facit notab. dictum Angel. in l.prætor ait, §.1. ad finem, ff.de oper.nou.nunc.cum his quæ ibi late congerunt Modeſt.& D Felin.in cap.tranſlato, in 3.col.poſt.med.de conſtit.& in c.cum dilecta, in 19.col. verſ pro iſtis etiam facit, de reſcript.poſt Alex.conſil.80.viſo col.4.lib.1.

Secundo facit ſing. dictum Bald.in l.3. per gl.ibi C.de nupt. de quo infra opportunius faciam mentionem in dictione. Secundum, & ideo dicitur, quod relatio refert tempus & qualitatem. Dec.conſil.90.col.pen.& conſil.315.col.vlt. & ibi ſæpe. Cotta.

RELATIVA, vel potius relatiua dicuntur, quæ ſecundum hoc ipſum quod ſunt, aliorum dicuntur. Vt ſeruus, domini dicitur ſeruus: & dominus, ſerui dominus: ſic pater, filij pater dicitur: & filius, patris filius Scotus vt refert Agricola l.1.de inuentione, exiſtimauit, in parte qui multos haberet filios, multa proinde nomina, reſpectúſque eſſe patris: quemadmodum & iuriſperiti, patri ſuam in quemque filium aſcriberent patriam poteſtatem, & domino in quemque ſeruum proprium diſcretumque ius mancipij. Spieg.

RELATIVA redditiua, vt ei eorum, referri debet ad omnia ſuperiora: niſi ſententiæ contrariæ præceſſiſſent. Tunc enim ad proxima referrentur. Gloſſ.docet, & ibidem Doct.in fin. l.ſi idem, ff.de iuriſd omn.iud. Spieg.

RELATIVVM eſt, quod ad aliud refertur. qua ratione à Græcis πρός τι hoc eſt, ad aliquid appellatur, vt libertas. Refertur enim ad ſeruitutem: ingenuitas ad libertinitatem. Et in ſumma, quicquid in vniuerſa rerum natura non eſt vel ſubſtantia, vel quantitas, vel qualitas, in hunc ordinem cogitur. Imo quantitates pariter, & qualitates, ſi quando conferantur inuicem. Diuiduntur autem relatiua iuxta numerum priorum trium prædicamentorum, ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis. Vide Apellium c.1.de definit. Spieg.

RELEGARE dotem maritus dicitur, qui quam accepit, præſenti die reddi ac reſtitui iubet: quo caſu recepiſſe magis quam accepiſſe dotem mulier dicitur, vt ait Vlp.in l.2.in fin. ff.de dot. prælег. quoniam reddi potius quam dari dos videtur, ait Papin. l.cum pater 77.§.fidei 12. ff.de legat.2. Sic l.8. ff.de fund. dot. l.41.§ fin. l.48.ff.de legat.2. Hinc relegatio dotis, l.95.ff. de legat.3. ex qua & hæc formula colligitur: Quam a pecunia dotis nomine ad me peruenit, tantum hæres meus dato. Prat.

RELEGARE, ſignificat in exilium mittere, & ſeparare ab aliis. Quare Marcianus triplex exilium diſtinguit, in l.exilium, ff. de interdict & releg. Ovid. Prat.

RELEGARI vſusfructus à Mauritio dicitur in l.23.ff.de vſufruct. legat. Prat. Briſſ.

RELEGATIO dicitur, exterminatio, cum quis exire fines patriæ iubetur; quod Cicero ſedibus expellere dicit: deportatio vero, eum ei qui damnatus eſt, certo ſpacio circumſcribitur pœnæ pendendæ locus. Bud.in l.capitalium, §.in exulib.de pœnis, & Pedius l.4.§. Diuus, tit de inc.rui.naufra. Alij inter deportationẽ & relegationem hanc differentiam ſtatuunt, quod illa perpetuum, hæc temporarium exilium contineat. Sed & in perpetuum ſit relegatio, l.4.l.28.in princi.l.38 § ſi quis inſtrumentum, ff.de pœnis, l.2.C.qui pet.tutor.& apud Plinium lib. 5.Epiſt.ad Minutian. Alij in quibus eſt Iſidor. lib.5.c.27.inter relegatum & deportatum hanc differentiam ſtatuunt, quod relegatum bona ſequantur, deportatum bona non ſequantur. Sed hæc differentia perpetua non eſt. Nam & ademptis bonis aut parte aliqua eorum relegatos legimus, l.1.ff.ſi penden.ap.

pellat. l.11. §.cum quidam, ff.ad leg.Falcid. l.38.§ qui abortionis, & §.ſi quis inſtrumentum, ff.de pœnis. Quod in his duntaxat, qui in perpetuum relegantur jure licito factum,& Paul. & Vlp. teſtes ſunt, tametſi aliter plerumque ſeruatur, l.5. l.7. §.ad tempus, ff.de interdict. Illa certiſſima differentia, quod ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus quis relegaretur non aliter atque cum deportabatur & ciuitatem Romanam,& patriam in liberos poteſtatem, & teſtamenti factionem, & omnia omnino jura ſua, & bona, præterquam ſi qua ei adempta erant,retinebat. Tantum inſula ei egredi non licebat, cujus vinculo quodammodo continebatur leg.4. & l.7. §. hæc eſt differentia cum ſeq. ff.de interdict. & relegar. Eaque ex ipſis condemnationis verbis diuerſitas intelligebatur. Relegatis autem excedendi à præſidibus dabatur. Moris enim erat ita pronunciari. Prouincia illa inſuliſque illis relego: excedereque debebit intra illum diem, dict.l.7. §.hi qui. Briſſonius. Pratejus. Notandum autem hic eſt aliam ſeruorum, aliam liberorum hominum relegationem fuiſſe. Serui enim in agros,homines vero liberi in prouincias ſolebant relegari. Idque Apologia Dauid capite 14. teſtatur euidenter Ambroſius: quem allegat Ræuardus in l.Ad ea, ff.de regul.juris.

Relegatio pro deportatione videtur accipi in l.11. ff.de teſtam.tut. l.27.§.de Decurionibus, ff.de pœnis, Briſſ.

Relegatorum duo eſſe genera Vlp. ſcribit. Quidam enim in inſulam relegantur l.4. l.28.in princ.& §.in exulibus, §.graſſatores, l.30. ff.de pœnis. Sunt qui ſimpliciter relegantur,vt prouinciis iis interdicatur, non etiam inſula adſignetur, l.7.ff.de interdict. Vnde relegatos Ælius Gallus apud Feſtum definit, quib. ignominiæ aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma alioue quo loco abeſſe, lege, Senatuſque conſulto, aut edicto magiſtratuum, Briſſ. Prat.

Relevari, l.13.ff.de cuſtod. reorum,l.4. §.1.ff. de pœnis.Releuari debiti quantitas dicitur in l.1. ff.de pign. Briſſ.

Relevata jugera dicuntur, quæ cum eſſent paluſtria, facta ſunt terrena, l.1. de fund.patrimon.lib.11. Alber.

Relevium dicitur honorarium, quod nouus vaſallus patrono introitus cauſa largitur quaſi morte alterius vaſalli,vel alio quo caſu feudum ceciderit, quod jam à nouo ſubleuetur, Leo Nou.13. εἰσδεκτικὸν nominat. Veteres introitum appellant,vt in l.penult. §.alumno, ff.de legat.2. Plin.lib. Epiſt.10 ad Trajan. De hoc releuio fit mentio in Conſt.Neapol. lib.3.tit.25. Recepto veruntamen aliquo releuio, vt eſt moris, quod quantitatem decem vnciarum auri non excedat, pro aſſignanda poſſeſſione terræ conceſſa. Sic in emphyteuſi, cum fundus alienatus eſt, domino quinquageſima pretij pars erogatur, l.3. C.de jure emphyteut. Sed acerbiora releuia illa ſunt, quibus Scoti veterum Regum inſtitutis olim vtebantur. Nam cum ab vno Rege feuda omnia recognoſcerent, vaſallo mortuo, prædiorum fructus omnes vſque dum filius vnum & viceſimum impleſſet annum, Regibus releuij cauſa tribuebant. Hector Boeth.libr. 11. Et quicquid per id tempus ex eo agro emolumenti proueniret, Wardiam eum vſumfructum noſtri vocant, vniuſque inde anni ejuſdem agri cenſus quem Releuiam vulgo, aut Releuatum dicunt vniuerſa cum hæredis dote, ſi nullam eius deſponſationem viuens pater fecerit, cum in hæreditatem admittitur, fiſco penderetur regio. Prat.

Relicti nomine, mortis cauſa donatio continetur,leg.ſed & ſi quid donetur, ff.de vſufruct. leg. Marcellus de legat.1.Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet, ſiue in diſtributione relinquatur, ſiue in alimenta, ſiue in eruditionem puerorum, ſiue quid aliud. Spieg.

Relictum dicitur,quod teſtamento datum legatumve eſt. Pra.

Relictum cuilibet ex familia, de his accipiendum, qui intra decimum gradum ſunt. Alciat. refert Paulum Caſtrenſem ſic reſpondiſſe. Spieg.

Religio quid ſit, vide Ciceronem lib.2.de inuent.pag.322.

Religio à relegendo auctore Cicerone in libr. de natura deorum deducitur, quod religioſi omnia, quæ ad cultum deorum pertinerent,retractarent, & tanquam relegerent. Sed in hac Etymologia ridetur Tullius à Lactantio, qui religionem arbitratur dictam eſſe,quod eius vinculo obſtricti & religati ſimus libr.4. de vera ſapientia, cap.28. Cum Lactantio etiam facit Ambroſius in lib.de virginibus, vbi virgines Deo nuptas, quaſi religatas oſtendit. Manifeſtius Lactantio aſtipulatur Hier. in Amos c.9. dictam nimirum eſſe religionem, quod quaſi in faſcem domini vincti & religati ſimus. Verum Auguſtinus nonnihil variat ad Ciceronis expoſitionem accedens. Nam in libro de ciuitate Dei 10.c.4.dictam eam quidem putat à religendo, alluſione nominis (vt Viues putat) ad manum ex occaſione capta. Verba ipſius ſunt: Ipſe enim fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eligentes, vel potius religentes (amiſeramus enim negligentes) hunc ergo religentes, vnde & religio dicta perhibetur,ad eum dilectione tendimus vt perueniendo quieſcamus: ideo beati quia illo fine perfecti. Auguſtini deriuationem affirmare videtur Nigidianus ille apud Agellium verſiculus: Religentem eſſe oportet, religioſum minime. Maſſurius Sabinus (vt eſt apud eundem Gell. lib.4. cap. 9.) religioſi vocabulum à relinquendo deducit: ſicut cærimoniæ à carendo,&c. Transfertur autem hoc religionis vocabulum ad alia quæque, quæ ſumma animi integritate peraguntur, ad exceſſum vſque. Religio autem Lactantio lib.4. c.28. eſt veri cultus: Connan. vero lib.1. cap.5. Religionem vocat tacitam eam cogitationem, qua in animo ſuo Deum quiſque colit & veneratur. Quia vero religio in metu, & ex metu magna ex parte conſiſtit, ideo ea interdum ſignificamus non quod licet, ſed quod vetitum eſt, & quod non ſine metu læſi numinis committatur: vt muros tranſilire religioſum fuit Romanis,id eſt,non conceſſum: & in illo Terentij. Nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere, id eſt, inquit Calphurnius,metus & ſollicitudo. Connan.dicto loco.

Religio, id eſt, iuſiurandum, in l.fin. C.de rebus cred. l.fin. circ.med. C.de fideicomm. Auth.quod obtinet, C.de prob.

Religio & ſuperſtitio quid differant, oſtendit Lactantius allegato lib.4.c.28.& Connan. lib.3.cap.1.num.3.

Religio, veneratio,fides, recta conſcientia, metus. Iuriſconſ. Maximum remedium, inquit,expediendarum litium in vſum venit, iuriſiurandi religio l.1.ff.de iureiur. Credendum autem eſt, homines qui aliquid frontis habent,diuini numinis teſtimonium non falſo inuocaturos. Quanquam hoc ſeculo, vt omnia corrupta, luxataque videmus, ſicut iuramenta temere deferuntur in cauſis, vt Old. eleganter ait, obularibus ac nullius momenti: ita pene non habetur vlla ſolennitatis ratio,quæ vtique malorum hominum læſam conſcientiam terrere poſſent à periuriis ſubeundis. Cæterum Religionis verbo ſignificantiſſime antiquitatem vſam eſſe, Budæus indicat: & etiam obſtringere religione, & obligare dixiſſe, pro eo quod dicimus, conſcientiæ metum incutere: exoluere autem religione eſſe huiuſmodi ſcrupulum eximere. His adde,quæ Viues ſcripſit in c.4.lib.10. Auguſtini,de Ciuitate Dei.Spieg.

Religio apud omnes ab origine mundi gentes,primum æquitatis ordinem ſibi vindicauit: vt,quoties de negotio incidente plures concurrerent ſententiæ,ſemper præferretur illa,quę religioni proprius accederet, hoc eſt,pietati & iuſtæ erga Deum functioni pro noſtro munere. Si enim religio à reeligendo, quaſi debitum officium dicitur. Cic. lib.offic.1. In ipſa autem communitate,ait, ſunt gradus officiorum, ex quibus quid cuique præſtet, intelligi poteſt: vt prima Diis immortalibus, ſecunda patriæ tertia parentibus,deinceps gradatim reliqua reliquis debeantur. Idem ſentit Auguſtin. Pompo. in l.2. ff.de inſtit.& iure.Religio erga Deum eſt.Martianus in l.4.ff.ad legem Iulian.pecul. Pap.in l.ſunt perſonæ, ff.de relig. & ſumpt. fun. Itaque non multo magis vbique Chriſtianæ religionis oportet obſeruantiſſimos eſſe,cum de cenſura æquitatis tractatur in iudicio, vel extra iudicium. Siquidem diuinitus edocti ſumus, quo lex velut pædagogus nos ducat, nempe ad Chriſtum, Galat.3. admonemur item Deo magis quam hominibus obediendum eſſe, Actorum 5. Et quotidie oramus: Fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic etiam in terra, Luc.11.

Religio ſi publice reprobata eſt, nefas cenſetur priuatis illam admittere, vt ſi Chriſtiano deferatur, vt per Mahumetem impoſtorem illum, vel per Apollonium magnum, iuret, vel per Dianam: quia exibilatæ ſunt id genus religiones, l.nemo, C. de pagan. Fuerunt tempora Neronis nimirum & Domitiani, quibus per Chriſtum iurare Romano piaculum erat. Tum Vlpianus ſuſpirans identidem fuerunt, inquam ô me miſerum, qui veritatem tantam nunquam attigi, & Chriſtianos homines tam male accepi, eo ſolum imputandum, quod Imperatori Alexandro fuerim à conſiliis,qui à Chriſtianiſmo non multum abhorrebat,& Chriſtum habebat præcipuum. Tunc Hermogenianus,imo vero, Vlpiane iſta calamitas temporum noſtrorum infelicitati magis imputanda eſt, Forcat.in Necyom. dial.12.num.3.

Religio proprie erga Deum eſt, l.2. ff.de iuſtit. & iure, l.3.C. fam.erciſcund.l.14.§.1.ff.de ſeruit.l.21.ff.de vſufructu. Religio etiam ſepulchri eſt, l.3.ff.fam.erciſc. Prat.

Religio tenuis quæ ſit, vide capit.ſi quæſtiones, extra de Sim.

Religio iuriſiurandi l.vlt. ff.de liberali cauſa l.21.ff.de dolo l. 1.l.5. ff.de iureiur. Sic dicta quoniam diuini numinis teſtationem habet, l.1.ff.eod. l.2.C.de reb.cred.

Religionis acceptationes varias recenſet Bart.in l.1.oppo.4. de ſum.Trinit.

Religionis ſeu pietatis cauſæ, quanquam inepte tractentur, ad tria tamen capita omnes pertinent: videlicet, ad diuinum verbum: ad bonas literas: & ad paupertatem. In his conſiſtit vniuerſa pietatis exercitatio, quæ firmum in nobis fidei argumentum eſt. Vnde in externis actionibus euitanda, ſunt, quæ religioni obſtant. Sunt enim ſemper iniqua.Old.Prat.

Religiosa in rubr. ff.de relioſ. & ſumpt.fun. cenſentur, quæ religioſis adhærent l.qui religioſis, ff.de rei vindic. Religioſum teſtem, & religioſe, pro fideliter teſtimonium dicere, vt & pro fideli, religionem, pro fide, Bud.apud Cic.obſeruauit. Spiegel.

Religiosæ domus, vt ext. de religioſ. domibus. Sunt monaſteria, templa, hoſpitalia, cap. de Xenodochiis & oratoria quælibet, ac illa quoque, quæ quis ſibi autore Epiſcopo conſtituit cap. oratorium, 42. diſtinct. Prat.

Religiosi, noſtris proprie dicuntur; qui paupertatem, obedientiam, caſtitatem perpetuam Deo vouerunt. Sed & ampliore ſignificatu hi accipiuntur, qui aliquid ex illis votis obſeruant, vt hoſpitalarij & templarij: vt religioſi intelligantur, qui Græcis dicuntur ..., de quibus S. tabo li. 12. Per ſummum vero abuſum, quilibet Chriſtianus dicitur religioſus: & ita ſentiunt Canoniſtæ in rubr. de regul. Vide Alciat. in l. inter claras, C. de ſumm. Trin. Religioſi quoque dicuntur, qui viram regularem profeſſi ſunt, generali verbo, qui religioſe in ſuis domibus viuunt, quamuis non ſint profeſſi, vide cap. non dicatis 12. Quæſt. t. Prat.

Religiosi dies Gellio lib. 4. cap. 19. dicuntur, triſti omine infames, impeditique, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt. Vide de hiſce & Liuium lib. 6. (conſcientia.

Religiosvm eſt id facere, pro eo, vt vulgus dicit, facienda eſt

Religiosvm Gellius ex Maſſurio dicit eſſe, quod propter ſanctitatem aliquam remotum ac ſepoſitum à nobis eſt. Hot.

Religiosvs locus, opponitur puro. Iuſt. de rer. diuiſ. §. religioſum, & l. 2. §. Prætor ait, ff. de relig. Et ſacro profanus. Briſſ.

Religiosvs locus non conſecratione & verbis ſolennibus, ſed illatione mortuorum efficiebantur l. 6. ff. de rer. diuiſ. & l. 2. §. 2. ff. de relig. vbi Celſus ait, non totum locum, qui ſepulturæ deſtinatus eſt, religioſum fieri, ſed quatenus corpus humatum eſt. Patet autem ex Ciceronis 2. De legibus, ea loca, in quæ mortuus illatus fuerat, neque arari, neque coli jus fuiſſe, vnde religio à relinquendo dicta putatur à Setu. Sulpitio: & Maſſ. Sabino: nam in arando locus ille ſepulturæ relinquebatur. Itaque ſi Pontifices putum eſſe locum aliquem decernebant, exarari jubebant, Cic. De legibus, ſed cum multa in eo loco ſepulchra fuiſſent, exarata ſunt. Statuit enim collegium, locum publicum non potuiſſe priuata religione obligari. Sic Ælius Gallus apud Feſtum ait, Religioſum ſepulchrum dici, vbi mortuus ſepultus, aut humatus ſit. Hot. Prat.

Relinqvatvm, juxta Noric. text. pro reliquarum apud Paul. quum ait, Legatarius proferebat: manus patrisfamilias relinquatum, tam ſuo, quam colonorum nomine. Hæc eſt germana lectio expediti ſenſus, quem obſcurauit vulgata hactenus, hoc eſt, ante Haloandrum prodita editio. Accurſianum item ſcholium indicat fuiſſe variam in l. Oſidius, in princ. de leg. 3. Spiegel.

Relinqvendi verbum proprie ad vltimas voluntates pertinet, l. 1. §. fin. ff. de tabul. exhib. Inde in l. 2. Cod. de natul. lib. Largiendi & Relinquendi verba ſeparantur, vt hoc ad teſtatoris legata, illud ad donationes inter viuos referatur.

Relinqvere domi pecuniam, pecuniam domi inueniri. Oppo. Pecuniam domi non relinquere, nec vſquam inueniri, Paul. in leg. hæredes eius, §. fin. ff. famil. erciſc. Prat.

Relinqvere item eſt, aliquid pro ſuo alicui legare, d. l. hæredes ejus. Prat.

Relinqvere per præceptionem, id eſt, antecaptionem apud Paulum ad fin. l. hæredes, & Cajum in l. rem pignori, ff. fam. erciſ. Spieg. Prat.

Relinqvo, verbum ad vltimas voluntates pertinet, l. 1. §. fin. ff. de tab. exhib. Itaque adjectum vniuerſitati bonorum, denotat inſtitutionem l. diuus Trajan. ff. de milit. teſtamen cum dicit: Ego te hæredem facio, aut tibi bona mea relinquo. Modo tamen hoc fiat in teſtamento ſolenni, nam ſi in codicillis, aut in alia diſpoſitione, in qua directa inſtitutio fieri non poſſet, impotraret fideicommiſſum Bald. in l. & in epiſtola, ad finem, Cod. de fideicommiſſ. Si vero certæ rei vel quantitati adiiciatur iſtud verbum, Legatum ſignificat. Nouell. vt cum de Appellat. cognoſc. §. aliud quoque. De hujus vocabuli effectu vide latius Bart. in l. illa inſtit. ff. de hæred. t. inſt. Bal. & Salyc. l. final. Cod. famil. erciſc. Iaſ. in Auth. Nouiſſima C. de inoffic. teſtamen. Faber in §. plane, Inſtit. de milit. teſtam. Canoniſtæ in cap. Raynutius, vbi Bened. in verbo, Reliquit de teſtam. Spieg. Prat.

Relinqvere etiam eſt omittere & repudiare, §. ex extraneis Inſtit. de hæred. qualit. &c.

Reliqva, ſunt quæ rationibus ſubductis acceptiſque & expenſis computatis debita remanent & ſuperſunt, Græci ... dicunt leg. 32. l. eo. & l. 8t & l. 110. ff. de condit. & demonſt. l. 41. §. Titius, cum §. ſequent. ff. de ſtatulib. l. 29. §. Sticho & l. vlt. §. inter ff. de liber. legat. & in l. 3. C. de ſuſceptoribus, lib. 10. in qua verbum Annis, in contextum ex Accurſiano gloſſemate irrepſit, vitiumque creauit. Abſolute enim Reliquis legendum eſt, vt & ex l. 10. eod tit. in C. Theod. patet, in quo noui ac recentes, non vt in Iuſtinianeo Codice, adoleſcentes legitur. Reliqua etiam ſunt debitæ præteriti temporis penſiones, quas atreragia vocant Galli. Sic reliqua colonorum, ſunt penſiones à colonis debitæ in l. 79. §. peto, & l. 97. & l. 101. in fi. ff. de legat. 3. l. 32. §. vlt. ff. de vſufru. leg. l. 20. & l. 27. §. ad finem, de inſtr. vel inſtru. & apud Plin. lib. 3. Epiſt. ad Caluiſium. Reliquis autem actorum vel colonorum legatis, ea legata videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem cauſa manſerunt, non etiam quæ in aliam cauſam verſa ſunt l. 91. de legat 3. Sic & reliqua conductionis accipe in l. 10 C. ad Velleian. & reliqua vectigalis in l. 47 ff. de iur. fiſc. Et reliqua pro reliquis cenſuum debitorum in rub. ſine cenſu vel reliquis: Reliqua collegarum in l. 21. ff. ad munic. Briſſ.

Reliqvari is dicitur, apud quem ſuperſunt pecuniæ initis ſubductiſque accepti & expenſi rationibus: quique æs alienum ex reliquis rationum contrahit: ſic accipe in l. 24. ff. ad munic. l. 6. §. ſed eos demum, ff. de muner. & honor. l. 20. §. idem, ff. famil. erciſcun. l. 40. ff. de ſtatulib. Sic in l. 46. ff. de admin. tut. Debitum quod ex conductione reliquatus eſt, & in l. 23. ff. de pec. leg. Summas quibus reliquatus erat: & in l. 20. §. liber. ff. de inſtr. vel inſtru. Reliquatus eſt amplam ſummam, i. manſit amplæ ſummæ reliquator ac debitor, & in l. 9. ff. de lib. lega. non impediuur reliquas exigere, quas quis ſe reliquauerit. Quod & reliqua contrahere vel trahere dicitur, in l. 4. §. 1. ff. de admin. ter. ad ciuit. l. 46. ff. de admin. tur. l. 34. §. 1. ff. de ſtatulib. l. 1. ff. de conuen. fiſc. deb. lib. 10. C. Briſſ. & ante eum Corraſ. Miſcell. lib. 2. c. 14.

Reliqvatio, reliquorum debitio. Paulus l. 44. ff. de admin. tut. Si pupillus poſt pubertatem rationibus à tutore acceptis reliquationem eius ſecurus vſuras acceptauerit, &c. Sic in l. 53. ff. de manum. teſtam. Hom. Prat.

Reliqvatores à Græcis ... dicuntur, qui quod alicui debent ex aſſe, ex integro non perſoluunt: ſed alicuius partis debitores adhuc remanent. Vide Pet. Crinitum lib. 15. de hon. diſcipl. & Vlpia. in l. reſcripto, §. ſed eos, ff. de muner. & hono. itemque l. 102. §. Valer ff. de ſolut. l. 9. §. reliquatores, ff. de publican. Brech. in l. poteſt reliquorum, ff. de verb. & rer. ſign. Gothofr. ad d. l. 9. §. reliquatores.

Relicvi, de tribus etiam dici colligitur in auth. vt determ. ſit nu. cler. in prin. Sed & de duob. accipi traditum eſt, c. fin. §. 1. extr. de oſt. de leg. Quamuis reliquorum appellatione, etiam omnes interdum accipi, Vlp. docet, de verb. ſign. Vide l. cum optio. ff. de opt. legat. Spieg. Prat.

Reliqviæ pro Cineribus defunctorum, ſicut in autographo Florentiuarum pandectarum ſcribitur in l. 42. & l. 44. in fin. ff. de religioſ. quæ Græci ... vocant l. 52. §. ſi hæres, de legat. li. t. Quæ tamen ſcriptura immutata eſt ab his, qui Pandectas excuderunt in l. 27. ff. de cond. inſtit. l. 30. ff. famil. erciſc. Briſſ. Pr. Goth. ad l. 12. C. de religioſ.

Reliqvor verbum deponens. Eſt enim Reliquari, æs alienum ex reliquis rationum contrahere, vt paulo ante dictum eſt.

Reliqvorvm appellatio poteſt & vniuerſos ſignificare. Marcellus de verb. ſignif. l. 95. ſicut in eo contingit, qui vnius ſerui optionem alicui, reliquos alij legat, illo non optante omnes huic debebuntur, quod in verbo cæterorum eodem illo titulo Vlp. reſpondit l. 160. Connan. lib. 6. cap. 7. n. 4. Adde Brech. in l. poteſt, tit. de verb. & rer. ſign.

Reliqvvm dicitur quod ſupereſt, maiore ſumma detracta, l. reſcriptum. D. De iis quibus vt indign. Reliquum quandoque totum admittit, l. 1. C. de hæred. inſtit. Cic. Reliquum eſt, vt certemus officiis. Hinc reliquum facere eleganter dicitur pro dimittere vt ſuperſit. Prat.

Relocare, eſt opus ad diem conſtitutum, non perfectum, alij artifici denuo idem opus faciendum locare, l. item quæritur, §. ſi in l. ff. locati. Spieg. Prat.

Remancipare, pro mancipatam rem reddere, & iterum mancipare, hoc eſt, redhibere. Lege Boet. in lib. Comment. in Top. Cic. 4. Spieg. Prat.

Remancipatam Ælius Gallus eſſe ait apud Feſtum, quæ mancipata ſit ab eo, cui in manum conuenerit. Prat.

Remanere, verbi efficaciam indicat Bart. in l. tale pactum, §. fin. de pactis, & in l. prætor, ff. de collat. bonor. Spieg.

Remanere in conditione, in familia, in poteſtate, in obligatione, in poſſeſſione, Briſſ. ex ff. & Cod.

Remanere venditionem pro non facta interpretantur, in l. cum autem, §. fin. ff. de ædil. edict. Prat.

Remansor, pro Emanſor. Arrius l. 4. §. 13. ff. de re mil. Edicta faciebant, quid diu abfuiſſet, vt is inter remanſores haberetur. Et l. 5. §. 6. Si remanſor, aut negligens ſuorum, aut ſegnis, aut extra contubernium agens, non credetur ei. Hot.

Remedivm non ſolum de morbis, ſed de rebus etiam omnibus; quas cum cura operaque noſtra explicamus dicitur; Caius l. 1. de iureiur. Maximum, ait, remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio. Spieg.

Remedivm nuptiale in l. 20. in prin. C. de nupt. id eſt, donatio antenuptialis.

Remedii loco monſtrari, in l. 2. §. idem Seruius probat, ff. de ſtatulib.

Remedivm imponere, pro, adhibere apud Iuſtinian. Inſtit. quib. alien. licet, vel non. paulo poſt princ. Prat.

Remiges ſunt, qui remos agunt, & ceſſante vento nauem remigando propellunt, ac ſcalmis hærent, id eſt, ipſi labro nauis, vbi remi adnexi ſunt: à quo interſcalmia, ſpacia inter remiges dicta ſunt. Accurſius in l.1. §.2. ff.naut.caup. ſtab. ridicule interpretatur remigem, id eſt, qui ſcit melius nauigare. Porro veteres non voluntariis ſemper remigibus vſos, ſed etiam compeditis oſtendit Brodæus Miſcel.lib.2.c.30.

Rem, dictionem & verbum dialectici, at Fortunacianus tradit, ſic diſtinguunt: vt verbum ſit, quod ex ſe, & materialiter, vt vulgo loquuntur, prolatum eſt. Dictio verbi ipſius ſenſum habet, qui in proferentis animo cum latuiſſet, per verbi expreſſionem exiit: ſic verbum cum ſenſu dictio eſt. Res eſt quæ exprimitur, & ex verbo dictioneq; declaratur. Vt ſi interrogem: verbum, ſi quis, quid comprehendit? Si quis, quatenus nudam pronunciationem propter ſe reſpicit, verbum eſt: quatenus ſenſum habet, quem ego ante animo concepi, dictio eſt: maſculi vero & fœminæ ex eo verbo ſignificatæ, res ſunt. Spieg.

Re contrahi dicitur obligatio, quæ re demum intercedente contrahitur, l.1.& l.52.ff.de oblig.& act.l.1.in fin.& l.17.ff.de pact. l.8. §.1. ff.de fidejuſſorib, l.1.ff.de nouationibus, l.2.§.vlt. ff.ad Velleian. l.13. §.ſi fidejuſſori, ff.de acceptil.l.12.C.ſi certr.pet.vt fit mutui datione, commodato, depoſitio, pignoris traditione, In tit. quib. mod. re contrah. obl. Ita re factum contractum, id eſt, numeratione, dixit Vlpian.in l.9. §.quoniam, D.ſi certum petat. Societas vero re contrahi, id eſt, communicatione bonorum dicitur in l.4. ff.pro ſoc. quanquam in ea nudo conſenſu obligatio conſtituatur, Briſſ.

Re excluſus non videtur, quem Prætor ſe in integrum reſtiturum pollicetur, l.5.ff.de reſtit.in integ. Briſſ.

Re & verbis opponuntur, l.1. §. injuriam, ff.de injuriis. Vbi injuriam re fieri Labeo definit, quoties manus inferuntur. Sic reipſa & verbo opponuntur, in leg.37. §.per nuncium, ff.ad S C. Trebell. Briſſ.

Rem in bonis eſſe, vt diſtet ab ex bonis, vel de bonis, colligi poteſt, in l.rem in bonis, ff.de acq.rer.dom. Alber. Spieg.

Rem gerere, pro pugnare, & apud Iuriſcoll. & alios obuium eſt. Spiegel.

In Rem ſuam fidejubet, obligaturque, qui pro ſuo negotio & in ſuam vtilitatem fidejubet obligari: veluti pro ſuo procuratore, aut ſi ad eum pecunia peruenerit, & ipſe reum dederit vice ſua, pro eoque fidejuſſerit, l.13.l.22.ff.ad Vellejan.l.8.§.1.ff.qui ſatiſd.cog. l.25. ff.de pact.l.5.ff.de liber.leg. in Rem ſuam procurator datus dicitur. qui mandatas ſibi actiones lucro & com modo ſuo exercet, Briſſ.

Rem integram variis dici modis, Azo in ſumma oſtendit, Cod. quando licet ad empt.reced. Proprie tamen intelligimus, donec quid geri cœptum eſt, l.1. §.cœpiſſe ff.de Pollic. Spieg.

Rem ipſam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet, l.15.ff.de diuerſ.reg.l.143. ff.de verb.ſign. Briſſ.

Rem habere, ſucceſſionem obtinere eſt, l.12. ff.de injuſto rupto, l.4.in fine, ff.de fideicommiſſ.libert.l.83.ff.de acqu.hæred. Vnde bonorum poſſeſſio quædam eſſe cum re dicitur, nimirum cum is, qui accepit bona, ea cum effectu retinet. Quædam ſine re cum alius euincere jure ciuili hæreditatem poteſt, veluti ſi ſuus hæres ab inteſtato ſit l.8. §.1. ff.de inoffic.teſtam.l.25. C.eod. Et apud Vlpian. in Inſtit.tit.28. Briſſ.

Rem judicatam, nunc vulgo dicimus Sententiam definitiuam Sp.

Rem non eſſe, & non apparere, paria ſunt, l.in lege, l.Rutilia Polla, ff.de contrah.empt. l.quoties. Qui ſatiſd.cog. cum vulg. Sp.

Rem non nouam aggredi, initium l.ſub tit.de judic.in C.Cur id ſit verſum in prouerbialem locum, de his qui vxores vetulas ducunt, Gloſſ.indicat, & Alc.lib.4.de verb.ſing. Spieg.

Rem pupilli ſaluam fore cautio prætoria, quam Theoph.Inſt.de ſatiſd. tut. & de diuiſio. ſtip. ſic explicat, ὁ πραίτωρ τὸν κατεστάμενον ἐπίτροπον ἰσχύας δίδοσθαι κελεύει, ὅτι σῶα καὶ ἀκέραια τὰ τῶν ἀνηβῶν φυλαχθήσονται πράγματα. Briſſ.

Rem pupilli ſaluam fore vel adoleſcentis. Hic loquendi modus ſtipulationem potiſſimum prætoriam prætendit, qua cum conſulitur pupillo, vel adoleſcenti, ſi imperante prætore interponatur. Huc pertinet tit.in Inſt.de ſatiſd.tut. vel cur.eſt enim ea ſatiſdatio, de qua loquimur. Et requiritur ſatiſdatio, id eſt, Fidejuſſoris datio l.1. q.ſatiſd.cogn. Videndum eſt, quæ ſit ratio hujus ſtipulationis interponendæ. In l.2.3.4.6. hæc quæſtio tractatur. Adhibebitur ſeruus Reip. vel Municipium, vt hoc caſu vtilitatis cauſa ſtipuletur pupillo, quamvis is ſeruus pupilli non ſit ſed Reipub. & hoc fit propterea, quod quaſi publica ſit cauſa tutelatis in l.1.de Mag.conuen. dicitur etiam Magiſtratum ipſum, ſi publicus ſeruus deſit, ſtipulari poſſe pupillo, quod ſingulari jure receptum eſt. Nam alias per liberam perſonam alteri non adquiritur, in l.6.dicitur eum qui far poſſit, pupillum ſtipulari hoc caſu poſſe, quod accipiendum eſt de eo, qui ſeptem eſt annorum, l.1. §.1.tit. de admin.tutor. l.ſi infanti, C.de jure delib. Hæc ſatiſdatio exigitur à tutore niſi datus ſit ex inquiſitione prætoris, aut teſtamentarius ſit 7.& 8.tit.rem pupil.ſalu.fore, vel adol. Vide etiam tit.de ſatiſd. tutor. in Inſtit. Sibilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſis ſub d.tit. Rem pupili.ſaluam fore vel adoleſcent.

Rem ratam haberi, hoc eſt, comprobare, agnoſcereque quod actum eſt à falſo procuratore, ait Vlpian.in l.12. §.1. ff.rat.rem hab. Hotom.

Rem tanti valere, quanti vendi poteſt, intelligendum eſt de communi & publica æſtimatione, non de cuiuſque propria & priuata: quia precia rerum ex communi æſtimatione finguntur, l.ſi ſeruum meum, ff.ad leg. Aquil. vbi Bald.precia, ad legem Falcid. Spieg.

Rem, vel cauſam ad exemplum pertinentem dicebant, quam nunc materiam conſequentiæ, importantiæque dicunt. Bud. in l.poſter.de orig. iur.

Rem ſuam eſſe, & rem ſuam fieri, implicat contradictionem. Vul. in comm. Inſt.ad tit.de inut.ſtip.§. Item nemo rem ſuam.

Remiſſe, contrarium Vehementer.

Remiſſi homines dicuntur, qui triſtes, & ſerui non ſunt: qui aliorum facta, aut dicta, ſine vlla offenſione tolerant.

Remiſſio, refutatio, & renuntiatio quo diſtent, Spec.tradit in tit. de pact. & tranſact. Quibus vero modis in contractibus fiat, Bart.docet in l.hæres abſens, ff.de iudic. Idem tractat in l. 1.de operis nou.nunc. De remiſſione, quæ verſatur circa eiuſmodi nunciationem, idem Spec.in tit.de Remiſſionibus tam iudicantibus, quam aliis, abunde diſſerit. Spieg. Et eſt quidem Remiſſio, cum ab vno Iudice ad alterius Iuriſdictionis iudicem iuris prærogatiuam prætendentem facinoroſus remittitur. Nos loquimur cum ab inferiore ad ſuperiorem. Porro hodierno die vſu moribuſque receptum eſt, quod à multis ſeculis Veteres Conſulti defendere voluerunt, præuentione remiſſionem impediri in c.propoſuiſti, de foro competen. Qua ratione, tum maxime, cum ad perſonalem comprehenſionem peruenitur, is qui cœpit ſine euocationis metu iudicare, & ad executionem procedere poterit. Peckius in l.7.in tit.de incer. rum.naufrag.

Remiſſio eſt nuntiationis remiſſio, quæ ſcilicet in hoc fit auctoritate magiſtratus, vt vicinus cui nunciatum eſt, nunciationem negligat, & opus inſtitutum exequatur. Hæc vis enim eſt nunciationis, vt non ante poſſit vicinus facere nouum opus, quam remiſſionem à magiſtratu impetrauerit. Tunc vero eſt vtilis remiſſio, cum nunciatio non tenet, id eſt, cum is nunciauit, qui ius nunciandi non habuit: contra, vbi nunciatio tenet, eſt inutilis remiſſio, & hoc proponitur in principio, l.1. ff.de remiſſion. & l.1.in princ. & l.de pupillo, §.ſi is cui, & §. qui procuratorio l.prætor, l.non ſolum, §.ſciendum ff.de operis noui nunc. Eſt de opere reſtituendo ſatiſdatio remiſſionis loco. Igitur qui ædificare vult contra quam ei denunciatum ſit, vel remiſſionem impetrare debet, vel ſatiſdare de opere demoliendo, ſi iudicatum fuerit iuſtam nunciationem eſſe: quo caſu etſi remiſſio quoque poſſit fieri, non tamen eſt neceſſaria, vt ait l.1.§.1. ff.de remiſſ. id eſt, ſuperuacua eſt remiſſio, Cujac.1.obſeru.16.

Remiſſio aliquando penſionis mercediſve relaxationem, exonerationem, ſeu releuationem ſignificat, vt in l.16. §.fin.& l. 17.in princ.& §.fin. ff.locat. Suet.in Iulio cap.20. Publicanos remiſſionem petentes, tertia mercedum parte releuauit. Plin. lib.10. Epiſt.

Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare, quarum niſi præſens rationem inire non poſſum. Idem lib.9. ad Paulinum: Cum me neceſſitas prædiorum Tuſcanorum retineat: nam priore luſtro quanquam poſt magnas remiſſiones reliqua creuerunt. Columel.li.1.c.7. Si ſedulo colitur ager, plerunque compendium nunquam niſi cœli maior vis aut prædonis inceſſit, detrimentum adfert: eoque remiſſionem petere colonus non audet. Briſſ. Prat.

Remiſſio in tit.de pænit.& remiſſionibus ſignificat indulgentiam. Prat.

Remiſſio pignoris dicitur cum pignus conuentione contraria, quam qua conſtitutum eſt, ſoluitur. Connan.lib.4.c.19.n.1.

Remiſſius conſtitui, id eſt, laxius, minuſque l.4.§.1.ff.de incend. Sic etiam dicitur remiſſius puniri, l.27.ff.de leg.Cornel. de falſis, id eſt, negligentius, l.61.§.cura, ff.de furt.Briſſ.

Remiſſus non videtur, qui euaſit & profugit, l.25.ff.ad leg.Iul. de adult. Cuiac.6. obſ.15.

Remittere dicitur creditor, non qui antapocha teſtatur, ſibi numeratam pecuniam, ſed qui nulla ſolutione vltro ſua beneficentia nomen expungit. Cuiuſmodi ſit cõtractus, ſi quis quid remittit, declarat Bart.in l.ſi quis delegauerit, ff.de don.Spieg.

Remittere, interdum dare dicitur l.ſimiliter, ff.de cond.ob turp.cauſ.cum ſimilib.Bart.in peculium ff.de pecul. Interdum donare l.1.quibus modis pign.ſoluitur, & aliis locis, quæ indicat Albericus. Interdum condonare; Sic remitti culpa pacto l.9.§.11.ff.de cond.& demonſtrat. Ita quoque Remittere iniuriam, multam, crimen, pœnam fuſtium caſtigationem &c. Br. ex ff. An autem remittere ſpecies ſit donationis tradit Bart. in l.ſi quis delegauerit, ff.de don. Vlp.in l.3.in fin.de crim.ſtellio. remittendã, pro minuenda vſurpare videtur, vbi dicit: In iis autem, qui ſunt in aliquo honore poſiti, ad tempus relegatio

aut

aut ab ordine motio remittenda eſt. Sic apud Cicer. Remittere de ſupplicio id eſt,minuere ſupplicium.Spieg.

REMITTERE actionem.Lege,actionem retinere.

REMITTERE annũ,prorogare,cõcedere,vt annus prorogetur.

REMITTERE & dimittere differunt: Remittit enim, qui ad alium iudicem litigandi cauſa mittit: dimittit qui omnino abſoluit Prat.

REMITTERE iuſiurandum cenſetur, qui deferente ſe cum paratus eſſet iurare,aduerſarius gratiam ei fecit, ſiue præſenti,ſine abſenti & ignoranti,adeoque per epiſtolam: vt ſit ampliſſima occaſio remittendi iuramenti, l.remittit l.Labeo, ff.de iureiurand.Sic Remiſſum iuſiurandum accipe in l.9. §.1. & l.4.C. eod.tit.

REMITTERE litem impp.in l.ſi lis,ad l.Corn. de falſ. non ſatis apte dixerunt pro eo,quod eo cauſam deferre ad iudices: aptius tamen quam ſi remittere litem alicui dicamus pro eo, quod eſt donare & actionem cedere.Conn.lib.5.cap.4.n.8.

REMITTERE nunciationem, eſt ſoluere operis noui nunciationem, hoc eſt, prohibitionem, & cedere, vt quid noui fiat operis. Quibus autem modis id fiat, Iuriſconſulti luculenter oſtendunt,Tit.ff.de Remiſſion.Spieg.

REMITTERE nuncium,id eſt,diſcedere à marito,facere diuortium cum viro.

REMITTERE opinionem, pro diſcedere ab ea.

REMITTERE quandoque concedere eſt l.Marcellus,ff.de verbor.ſign.

REMITTERE munera, id eſt, gratiam munerum gerendorum facere,l.5.§.demonſtrator,ff.de iure immun.Briſſ.

REMITTI dicitur vxor, quæ repudiatur, ac in domum parentum ſuorum mittitur.Reduci dicitur miſſa,vel quaſi matrimonio nouo contracto,vel quaſi eodem durante, l.13. §.fin. ff.ad leg. Iul.de adult. Terent. Vosmet videre remiſſa ne opus ſit, vobis an reducta domum,Vide Cuiac.6.obſer.15.

REMITTO tibi quicquid geſſiſti, vel gerere debuiſti, per hæc verba, quæ poni ſolent in tutorum liberationibus, dolus, cul pave minime remiſſus, intelligendus eſt. Secus ſi dictum ſit, Remitto quicquid poſſum per actionem tutelæ. Qua de re vide Iureconſ.in Tractatu de Remiſſio.per totum.Spieg.

REMORARI actiuam habet ſignificationem: vnde Remora piſci, quod naues remoretur.

REMOTO appellationis obſtaculo quid ſit, vide c.ex conqueſtione de reſtit.ſpol.

REMOTVM à iure, magis accipiendum ab eo alienum, quam quod illi contrarium ſonat. Remotus, ac motus Senatu, eleganter Iuriſcoſſ. pro dimiſſo à Senatu, Marcellus & Modeſtinus de Senatoribus vſurpant. Obſeruandum autem,quod ibidem dicitur,ob turpitudinem motum,ceu infamem, *Der Ehren entſetzt*: nec iudicare, nec teſtimonium dicere poſſe, niſi per principem ſit reſtitutus, l.1.C.de ſent.paſſ. & l.1. §.de qua ff.de poſtul. Spieg.

REMOTVS pro à tutela remotus l.14.§.1.ff.de ſolut.

REMOTVS pro exhæredato,l.3.§.ante,ff.de lib.& poſth.Briſſ.

REMOVERE iudicem idem eſt quod recuſare, rejicere, & refutare.Prat.

REMVLCO trahere Latinum eſſe probat Bayfius in libro de re nauali. Et latius de hac loquendi forma diſputat Franciſcus Florid. Sab.lib.1.ſua.ſin.lect.cap.3. Remulco trahi naues affirmans,quæ plus æquo grauatæ,vel fractæ,vel mutilæ paruis nauibus remigum plenis alligatæ ducuntur, vt quò ſimpliciter à nautis duci non poſſint, aliorum nauigiorum adminiculo perueniant: vtitur hac dicendi forma Liuius lib.37.

REMVNCVLVS nonnulli legunt in l.29. §.2. ad leg. Aqui. vbi alij: Lenunculum: alij ferraculum: alij ferriculum: alij ſeruaculum: alij gubernaculum: Vide Gothofr.ad dictum §.2.

REMVNERARE, mutuam gratiam referre, hoc eſt, munere,aliquo munus aliud compenſare, beneficioque beneficium reddere, & quod vulgo eſt,ad antidora obligari.Bart.in l.ſed ſi lege,§.conſuluit,ff.de petit.hæred.& in l.hoc iure, de iuſt.& iur. pulchre diſſerit, an naturæ lege ad remunerandum aſtringamur. Vlp.in l. ſi menſor falſum modum dixerit: Ideo autem inquit,hanc actionem(præter) propoſuit,quia non crediderunt veteres, inter tales perſonas locationem eſſe, ſed magis operam beneficij loco præberi: & id quod datur ei ad remunerandum dari, & inde honorarium appellari. *Ergetzung Verehrung*.Spieg.

REMVNERATIO, proprie muneris alicuius munere alio compenſatio l.1.§.1.tit.iam citato. Vide Bart. & in d.l.ſed ſi lege.§. conſuluit,& Spec. in tit.depoſ. Spieg. Cæterum remuneratio non ſolum vocatur, quod quis aliquo beneficio prouocatus alicui donat,ſed etiam quod eius gratia donat, non alia de cauſa, quam quod ei bene vult ſeu voluit ſimpliciter donare, ſeu fideiuſſoris, ſeu rei commodo, ſeu vtriuſque cederet, l.Idemque ff.mandat.Conn.lib.14.c.14.n.14.

RENITI, contradicere, l.renitentem, Cod.de iniur. Sic Reniti matrimonio,l.16.C.de nuptijs.

RENOVARE, notæ ſignificationis. Scatent huius verbi, cum apud Iuriſcoſſ. tum apud alios auctores, innumera exempla l.4.in princ.de damn.infect.l ſi vnus, .pactus,de pact. Renouatur,totus grex, l.grege,de pignor. Albetic. Renouatur autem quod finitum eſt: Protelatur,quod adhuc durat l.dies,de damno infect.& l.ſed & ſi manente,de precar.l.ſi cum dies.de arbit. Spieg.

RENOVARE contractum, l.iuriſgentium, §.adeo, de pact.quod qualiter ac quibus ex cauſis fiat, docet Specul. titul.de inſtru edict.§.4.verſ.breuiter.Prat.

RENOVATA dos inſtrumentis non reuocatis interpretanda eſt, vt Vlp.cenſuit in l.diuus Seuerus,de iure dot.

RENVMERARE proprie eſt, reddere quod ante nobis numeratum fuerat: vt aurum,dotem,&c.

RENVNCIARE, hoc eſt, cedere licere omnibus his, quæ pro ſe introducta ſunt. Hæc regula, vt Iuſtinian. ait, antiqui iuris perpetua non eſt,de qua fuſius Alc.in Comment.ad l.ſi quis in conſcribendo, C.de pact. Nos vocamus *Verzicg thun*. Verum renunciari poſſe omne ius, ſeu ſola ſpe,ſeu re competat, accipiendum eſt. Hinc renunciatio etiam dicitur id,quod ceſſionem vocamus.Spieg.

RENVNCIARE, repudiare, remittere adfinem habent ſignificationem: pertinent enim ad ceſſionem ab aliquo vltro factam, l.ſi quis in conſcribendo, Cod.de pact.differunt tamen aliquo modo. Nam renunciari ſolet plerunque iuri quæſito, tit.de renunc. At repudiatio ad ius pertinet nondum acquiſitum,vt tit.de repud.hær, Remiſſio quoque eſt iuris acquiſiti vt in C. de remiſſ.pign.Oid.de exceptione renunciatæ litis.

RENVNCIARE, & arcanum deferre ſignificat, teſte Budæo. Vnde apud Paulum in l.ſi quis aliquid, de pœnis Renunciatores conſiliorum,quos lex aut viuos exurit,aut furca ſuſpendit. Spieg.

RENVNCIARE conductionem, eſt irritam nunciare,inquit Aſconius.Hot.

RENVNCIARE dicebantur magiſtratus, qui voce præconis in campo declarabantur ſuffragio populi deſignati, vt Cicer.7.in Verr. & 2.in Rullum, & pro Milo. & Gell.libro 12.capit.8. oſtendunt.Sed & ipſe Conſul ſucceſſorem ſuum populo renunciabat.vt Cicero pro Murena,& libro 7. Epiſtol.indicat. Briſſ. Prat.

RENVNCIARE quilibet fauori & iuri pro ſe introducto poteſt, l.pen.ff.ad SC.Vellcian.

RENVNCIARE hoſpitium dicitur is, quem contracti hoſpitii pœnitet, ne hoſpitij ius violaret.

RENVNCIARE legationem,pro referre nunciate, quid ſit in legatione effectum, vulgo *Relation thun*.Spieg.

RENVNCIARE nuptiis, & renunciare conditionem, pro Sponſalia repudiare l.17.§.vlt.ff.de reb.auct.iud.l.1.C.de Sponſalib. Sic renunciatam affinitatem ſponſalibus contractam accipimus in l.38.in princ,ff.de vſuris.Briſſ.Prat.

RENVNCIARE quoque modum menſores dicuntur l.1.in princ. & l 7. §.1.& §.item Pompon.& l.8.ff.ſi menſ.falſ.mod.Hygen. lib.2 de limitibus conſtit.Longitudinem autem quoriens egeram,ego ita renunciabam. Iugera tot,vel verſus tot. Et mox. Sicut videbitur, ita renunciabimus iugera tot, verſus tot, &c. Briſſ. Prat.

RENVNCIARE redemptionem, pro teſtari ſe non eſſe redemptorem.

RENVNCIARE aliquem idoneum eſſe, id eſt, referre poſt explorationem facultatum locupletem eſſe,l.42.ff.mandat.

RENVNCIATIO, inquit Aſconius, dicitur recuſatio eius rei, in pactum & promiſſionem venerat. Hinc renunciatio ſponſaliorum & nuptiarum,cum ſponſalia,nuptiæve dirimuntur,l.2. ff.de diuort.l.1.C.de ſponſal.l.quæſitum 17.§.fin.ff.de reb.auth. iud.poſſ.Prat.

RENVNCIATIO eſt iuris proprij legitima refutatio, Cardin.in rub.de cenſibus lib.6. Prat.

RENVNCIATIO generalis ad ea reſtringitur, de quibus ſolum intelligitur cogitatum,l.iubemus,C.ad Senatuſc.Vell.Prat.

RENVNCIATIO, vt admonuit Bud. teſtimonij genus, quod edere ſolent architecti, & magiſtri vniuſcuiuſque officij, cum opus eſt: qui propterea publico ſacramento adiguntur. Nobis eſt, *Ein VVetſung thun* Item dicitur renunciatio,quod nunc proceſſum verbalem dicunt: qualis eſt viatorum,& eorum qui edicta,aut ſententias exequuntur.Spieg.

RENVNCIATIO pro nuntiatione noui operis l.16. ff. de operis noui nunc.

RENVNCIATVR conſul, Tribunus, aliuſve magiſtratus, id eſt, declaratur.

REOS Cicero libr.2. de Orat. omnes quorum de re diſceptatur, appellat.Ælius etiam Gallus lib. De ſignificatione verborum ad ius pertinentium Reum definit, qui cum altero litem conteſtatam habet,ſiue is agat, ſiue cum eo agitur. Quibus conſequens eſt,vtrumque ex litigatoribus reum dici: vulgo tamen qui petit & agit,actor: qui conuenitur,reus appellatur. Veteres eum vnde petitur vocabant. Cic.lib.1.de Orat. Nonne nobis in Tribunali Qu. Pompeii ſedentibus poſtulabam, vt illi

vnde peteretur, vetus atque vſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. Idem lib.7.Epiſt.ad Trebat. Ego omnibus vnde petitur hoc conſilij dederim,à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Sed & in l.Mamilia : Et ſi is vnde ea pecunia petita erit,condemnatus erit,eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoque die exigito.Vterque etiam ex contrahentibus reus appellatur,l.5.§.conuentionales ff.de verbor. oblig.Sed differentiæ cauſa,qui ſtipulatur,reus ſtipulandi: qui ſpondet, reus promittendi dicitur l.1. & toto tit. ff.de duobus reis l.134.§.pen.ff.de diuerſ.reg.l.50. §.vlt.l.32.§.duo & paſſim in tit.de fideiuſſoribus , ff.ſicuti qui credit,reus credendi : qui accipit, reus debendi : qui ſatiſdat, reus ſatiſdandi : qui ſatis accipit,reus ſatis accipiendi appellatur,l.34.§.quidam,ff.de ſolutio.Briſſ.& Goueau. l.62. ff.ad leg.Falcid.

Repagvla Obiectamenta, obices , obſtacula. Ouidius in 2. Metamorphoſeon. pedibuſque repagula pulſant , à repangendo ſiue repingendo, hoc eſt, retropingendo & retrudendo repagula vocata.A ſimili deductione pages , Compages & antipagmenta Iohann. Baptiſta in comment. Epiſt.Apollinaris ad Conſtantinum lib.3.

Reparare quod amiſeris,pro recuperare,grauius eſt,quam in ſtatum priſtinum redigere : quaſi rurſus parare, vt in Auth. vt iud.ſine quoquo ſuffr.§.oportet,l.ſi.C.de pact.pign.Spieg.

Reparare merces,Scæuolæ in l.122.§.Callimachus,ff.de verborum obligat.dicitur is,qui earum loco , quas in aliquem locum importatas vendidit , alias comparat, aut eas aliis mercibus commutat: quaſi iterum parare ſeu comparare. Duare, lib.1.diſp.ann.cap.10. qui & Horatij locum Carm.lib.1.Od.31. eodem accipit ſenſu.

Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem : diues & aureis
Mercator exſiccet culullu.
Vna Sina reparata merce.

Alfenus l.16.ff.de in rem verſ.Quidam fundum colendum ſeruo ſuo locauerat,& boues ei dederat.Cum hi boues non eſſent idonei,iuſſerat eos venire,& de his nummis,qui recepti eſſent, alios reparari.Sicque Vlp.in l.48.ff.de pact.Prima actio ſublata eſt,& poſterius pactum , ad actionem reparandum inefficax eſt.Seneca ad Lucill.Epiſt.64.lib.8. Satius eſt amicum reparare quam flere. Sic fere ſumitur conſtitut.2. Pand.propoſita §. omnibus minimo pretio magna prudentia reparanda. Itaque Parare pro emere ſumitur apud Ciceronem, cum alibi , tum in orat.pro Flacc.Si tam te Craſſi agri delectabant,hic alicubi Cruſtrumio, aut in Capenati parauiſſes & Hor.Satyr.5.lib.2.

*----Seruoſne tuos are pararis.*Prat.

Reparari libertatem non poſſe,Vlp.dicit in l.9. §.illud, ff.de ſtatulib.Briſſ.

Reparari vires obligationis Gordian. in l.4. Cod.de ſolut.id eſt, ſuſcitari & reſtitui, Sicut Octauius Minutia,lib.8. Arnobij.Ergo homo nouus naſcitur, non prior ille reparatur. Briſſ. Prat.

Reparari etiam appellationum tempora,id eſt.reſtitui dicuntur. Sic & actio reparari dicitur in l.27.ſed ſi pactum,D.de pactis. Pro reſumptione Inſtantiæ intermiſſæ, vel vt, vulgo loquimur , reſtitutione Inſtantiæ, quæ legitimis tranſactis temporibus perit.Briſſ.

Reparatio appellationis dicitur,cum poſt legitimi temporis lapſum ius peragendæ appellationis reſtituitur Eſt igitur inſtauratio ſeu redintegratio temporis lapſi ſeu litis, ſub rubr.C. de temp.& repar.appell. Cod.Theodoſ. Sicque ſumitur apud Symmach.lib.1.Epiſt.37.& 38. Græci [illegible] & [illegible] vocant.Quomodo autem ſeu iure veteri,ſeu nouo impetraretur, vide apud Cuiac. obſ.lib.12. cap.4.& tract.de diuerſ.præſcript. cap.16.Prat.

Repariassare , de iis dicebatur , quos pœniteret inſtituti, quique à conuentis diſcederent. Vide Chiliad.Eraſm.

Repedare,pro reuerti, Cic.de legib.3. Domum cum laude repedandum.Leo Imp. l.ſi quis ex grege, Cod.de cohort.lib.12. Aut ſi, inquit , ad priſtina ſacramenta maluerit repedare. Sic Rucilius lib.26.Rediiſſe ac repedaſſe,vt Roma viret gladiatoribus.Prat.

Repellere,pro propulſare.|Vt conuicium conuicio repellitur,iuxta l.quæ omnia,de procur.Hoc verbum non eſt vbique accipiendum , de vi ſemper perniciosa publicæ tranquillitati (quoniam non additur ſubinde,Vim vi repellere licet) ſed magis ad iuris intellectum referri ſuadet equitas : vt ſit repellere videlicet per legitimum remedium, Vide Old. Actio.2.Claſſ.3. Spieg.Prat.

Repellere legatum pro repudiare,l.81.§.1.& 86.§.eum ſeruus,ff.de leg.1.& l.5.ff.de leg.2.

Repellere,pro excludere.Sic exceptio perpetui pacti repellit reſidui petitionem l.5.C.de pact.Sic etiam repellit agentem exceptio l.3.§.ſi mecum,ff.ad exhibend.Briſſ.

Repente fit, quod ſecunda die fit, no.per Compoſtel.c.quam fit,de elect. Prat.

Repentinvm & mediatum , contraria : pro ſubito & feſtino ponitur, teſte Alberic.in l.1.C.de paſc.publ. Repentina mors, hoc eſt,à nemine præuiſa, apud Cic. de Diuin.lib.2.& in auth. de Conſang.& vter. frat. §.ſi igitur. Repentino ſiue ex pente fieri etiam dici , quod altera die fiat, Compoſtel. exiſtimauit. Spieg.

Reperire Feſto lib.16. quod amiſſum eſt recipere. Reperio autem à re, & pario , vt repertum ſit quaſi repartum , & in lucem proditum.Prat.

Reperire cauſam,inuenire rationem, quapropter aliquid fieri,aut minus fieri debeat.

Repertvm crimen, adulterium,falſum,pro eo quod palam,& compertum eſt.

Repertorivm quid ſit,declarat Vlp.in l.tutor.de admin.tut. Tutor , inquiens , qui repertorium non fecit , quod vulgo inuentarum appellatur,dolo feciſſe videtur.

Repetentes morbi,qui poſt curam renouati.

Repetere pro memoria repetere , l.10. ff.de pact. l.14. ff. de iur.codicil.Prat.Briſſ.

Repetere,proprie reſtituendum petere.Interdum iterare,Interdum recordari,l.quidam,ff.de iure codicil.

Repetere,pro recordari.Quod & Alber.indicat,in l.quidam, ff.de iur.codicil.& l.reſcriptum,de pœnis. Sic Suet. Plin. Iunior,tum alij vtuntur.Spieg.

Repetere crimen, eſt crimen indulgentia abolitum ex integro iterum perſequi,l.7.ff.ad Turpil.Briſſ.

Repetere actionem inchoatam , eſt deſertam ante actionem denuo inſtituere,l.21.ff.de inoff.teſtam.Briſſ.

Repetere reum eſt,iterato reum facere abolitioneque exemptum reum denuo poſtulare, l.10. §.1. l.12. l.15 §.vlt.& l.17.ff. ad Turpill. l.3.§.1.& l.12.§.vlt.ff.de accuſ.l.14.§.1. ff.de bonor. liber.Suet.in Auguſto c.32. Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit , conditione propoſita , vt ſi quem repetere vellet.par periculum pœnæ ſubiret. Idem in Domician cap.9. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependiſſent,vniuerſos diſcrimine liberauit,nec repeti,niſi intra annum permiſit.Prat.Briſſ.

Repetitio eſt iteratio eius quod relictum eſt,ſiue quid addatur, ſiue adimatur , ſiue transferatur, l.ſi ſic 13. l.ſi pure 54 l.in repetundis 63. l.cum in ſubſtitutione 77. de leg.3. l.auia 77.l. libertis omnibus 108. ff.de condit. & demonſtr. l.legata 19.l. licet 74.l.ſi quis à filio 32.l.ſeruo 113. §.1.de legat.1. l.ſub conditione 13.ff.de hæred.inſtit. l.cum ſeruus, ff.de cond.iuſt. Fit autem dupliciter, aut generalibus verbis, aut ſpecialibus. Generaliter fit , quoties repetuntur præcedentia legata , vel inſtitutionis gradus per verba generalia , puta per verbum Amplius,vt d.l. legata 18. ff.de legat.1. d.l.ſi pure 54. ff.de lega.3. d.l.auia 77. d.l. libertis 18. ff de cond. & demon.vel quiſquis, l.3. §.filius, §.ſeq. ff.de liber. & poſth. leg. quæ conditio 39.ff. de cond.& demon. vel ſimili verborum genere , d.l.licet , d.l. in repetundis, l.cum ſeruus, ff.de cond.& demonſt. Specialiter ſi vel res legatæ aut perſonæ nominatim repetantur , aut notis repetitæ demonſtrentur : vt ſi dicat:quas pecunias legaui , quibus dies appoſitus non eſt, annua , bima , trima die hæres meus dare damnas eſto,d.l.legata 18.ff.de leg.1.vel, Quod Titio legaui,pure legatum volo : quod Seio legaui , ita legatum volo , ſi decem hæredi dederit, &c. Gœdd. ad l.in generali 80.n.2. ff.de verb.ſignif.

Repeti in quæſtionem eſt,in quæſtionem iterum peti l.18. §.1. ff.de quæſtionib. Repeti quæſtio,id eſt, iterari dicitur in l.16. ff.de quæſtionib. Briſſ.Prat.

Repeti dicitur vſusfruct.qui qualicunque ratione amiſſus iterum legatur, & fructuario conſeruatur l.2. §. ſi non mors, l.3. in princip. & §.1.l.5.ff.quibus modis vſusfruct.amitt. l.3.§.1.ff. vſufr.quemadm.cau.vt in ſpecie l.8.ff.de ann.leg.Briſſ.Prat.

Repeti etiam dicuntur legata,quæ ab inſtituto data à ſubſtituto iterum relinquuntur,vel ab vno ex primis hæredibus relicto à cohærede eius rurſum legantur , in hunc modum , Quæ à filio meo legaui,quæque eum dare iuſſi,hæres meus iiſdem diebus dato, l.32. & l.54. ff. de lega.1. l.75. ff. de legat.3. l.80. de verb.ſign.Briſſ. Prat.

Repeti ſatiſdatio dicitur, in l.1. princ. vt legat. ſerua. cauſa non quæ iterum datur , ſed quæ condicitur.

Repetita conſuetudo, & inſtitutum dicitur , hoc eſt , longe interuallo relata, ac, vt Bud.ait, à longiſſimis retrorſum temporibus petita. Aſtipulatur l.1. C.de Erogat. annon.milit. lib. 12. Spieg.

Repetita die,Antelata ſeu prælata die.i.e.die,quæ prætererat falſo reuocata , l.3. ff. de fide inſtru. Repetita quidem die cautionem interponi non debuiſſe,ſed falſi crimen contractum non videri : id eſt,die, quæ iam prætererat falſo pro præſenti nominata : vulgo Antedata dicitur Sic in l.9. §.5. ff. ad exhib. Proinde ſi poſt litem conteſtatam vſucaptum exhibeat , non videtur exhibuiſſe : cum petitor intentionem ſuam perdiderit. Et ideo abſolui eum non oportet,niſi paratus ſit, repetita die intentionem ſuſcipere , ita vt fructus ſecundum legem

æſtiment

æſtimentur. Item de dam. infect.l.ſi finita ſit dies, §.item videamus, ſi cautio ui oſſeratur, poſteaquam miſſus eſt in poſſeſſionem: an non prius decedere debeat, quam ſi ea caueatur etiam de eo damno quod contigerit, poſteaquam miſſus eſt in poſſeſſionem: quod quidem magis probatur. Repetita igitur dic repromittendum erit, i.e.referenda retrorſus cautio,& in præteritum. Eodem modo accipe in l.5. §.ſi quis ipſi, ff.de non.oper.nunc. l.1.§.præterea,& §.ſi tibi ff.de itiner.actuque priu. Vide Budæum in annot.prior.ad dictam leg.9.§.5.& Cur. lib. ἀνεχτῶν 3.cap.32.Tomo I.

Repetitionem in legatis conſulti appellant, hanc ſcripturam,hoc amplius ei hæres meus dato, vel item dare damnas eſto leg 19.ff.de legat.1.leg.61.ff.de legat.3.Item: Quæ à filio meo legaui,hæres meus dato,l.ſi quis 32.ff eodem. Item,Quotieſcunque fructuarius capite minutus erit, vel Quoties vſusfructus amiſſus erit,ei lego,l.3.ff.quib.mod.vſusfr.Prat.

Repetundarum, vel de repetundis accuſatur quis,vel damnatur, qui in adminiſtratione magiſtratus pecunias accepit, vnde accipere non debuit. Tit.eſt ad l.Iul. Repetundarum, de qua Martian. ſic ſcribit: Lex Iulia repetundarum, pertinet ad eas pecunias, quas quis in Magiſtratu, poteſtatiſve curatione legationeve acceperit. Nebriſſenſis. De pecuniis repetundis primus legem tulit Lucius Piſo Lucij Piſonis prætoris in Hiſpania filius,quam poſtea repetiit Iul. Cæſar,vnde & Iuliæ nomen habent. Repetundæ à repetendo dictæ,quod iudicio repetundarum ſocij pop. Rom.pecunias ſibi ereptas repetebant, vt conſtat ex Verrina ſeptima. Vult.in comm.Inſt.de pub.iud. §.fin.nu.8 9.&c. Porro Repetundarum,Repetundis hos duos tantum caſus habet:& Valla teſte,dubitari poteſt,participiumne ſit,ſiue nomen,an gerundium. Quum dicitur, Repetundarum, ſubintelligendum, pecuniarum: quo nomine pecunias, & omnia quibus diuitiæ conſtant, contineri dicimus. Cauſam vero repetundarum multiplicem eſſe, Quintillianus tradit: ea enim multa crimina continet, quæ cauſæ propria ſint, vt videre eſt d.tit. Accuſare quempiam Repetundarum. Plut. ita effert. κρίνειν τινὰ δωροδοκίας. Et ἁλῶναι δώρων, repetundarum pecuniarum iudicio ſubijci. At ἁλῶναι κλοπῆς, eſt damnatum eſſe pecuniarum repetundarum. Prat.

Repetundarum nomine agi poteſt ciuiliter & criminaliter, ciuiliter in quadruplum de qua actione eſt lex prima. C.eod. criminaliter ad pœnam,quæ eſt plerunque exilij:ſed repetundarum rei quandoque durius puniuntur pro admiſſi criminis qualitate,l.7.§.fin.ff.eod. Vult.ſup.d.l.n.10.

Repetundarum iudicium inde dictum eſt, quod eo iudicio ſocij pecunias ſibi contra leges ereptas repetebant, quas ex condemnatorum litibus æſtimatis domum reportarent,ſecundum Vallam & Pedianum. Cic.Verr.7. Itaque res ſuas negligunt: pecunias,quo nomine iudicium hoc appellatur,non repetunt:& paulo poſt,Non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam, domum,ſed ex tua calamitate cineri atque oſſibus filij ſui ſolatium vult aliquod reportare. Intelligendum eſt autem hoc iudicium olim in eos ſolos magiſtratus qui in prouincias mitterentur inſtitutum fuiſſe:quemadmodum Cicero in Diuinat. demonſtrat.poſt vero generaliter eo teneri cœperunt,quicunque in magiſtratu,poteſtate,curatione,legatione vel quo alio officio, munere, miniſteriove publico pecuniam ob iudicandum accepiſſet:quiue magiſtratus vrbani à ſorde ſe non abſtinuiſſent,l 1.& paſſ ff.ad leg.Iul.repetund. Hot.Vult.ſup.d.loco.addam & ex Corn.Tacito lib.11. Colſutianum & alios aliquos perfidos aduocatos fuiſſe repetundarum reos, eo quod pecunia accepta à Suillio accuſatore,præuaricati eſſent: inibique refert ſancitum, vt qui aduocati ob cauſam orandam denum Seſtertium modum egrederentur, repetundarum tenerentur.Prat.& Vult.ad §.fi.n.9.& ſeq.Inſt.de publ.iud.

Repignerare eſt, luere & liberare pignus, aduerſaturque verbo pignerare,leg.5.§.rem tibi dedi, ff.commod. Feſtus lib. 16.Reluere,ſoluere,repignerare. Cælius in carmine, vt aurum & veſtem quod matris fuit, reluat, quod viua ipſi oppoſuit pignori.Vt Replumbare. Et aliis quoque ſatis multis in verbis articulus contrariam ſimplici verbo tribuit ſignificationem, alias vero iterationem, & geminationem ſignificat, vt Retractare interdum eſt, Feſto quoque teſte, iterum tractare l.31.in fi.ff.de iureiur. l.10.§ 1. ff.ad Turpil. §.cum quidam, ff. de recep.qui arbit.l.29. ff.de iur.fiſc. leg.4. C.de epiſ.aud. l.3. C.de Cano. largit. tit. Cic.lib.4. de Nat. Deor. Quin autem omnia quæ ad cultum deorum pertinent,retractarent, & tanquam relegarent,hi dicti ſunt Religioſi. Idem ad Atticum libro 8.Augemus crimen dolorem retractando. Sic Tertull.in Apologetico.Cauſas quæ hoc exegerint,retractemus, & alibi ſæpe.Briſſ.

Replicare,l.35.ff.de pactis,l.3.ff.de pignorat.act.eſt reſoluere ius exceptionis inſtitutæ.

Replicatio vocatur ex eo, quod per eam replicatur, atque reſoluitur ius exceptionis:ait Imp.ti.De replica.in princ. ἀντιγραφὴ à Græcis nominatur.Einſque formula erat aut ſi quemadmodum intelligitur ex l.48.ff.de proc. Iulia l.7.§.1. de curat.furioſ. Si hæredes dementis eaſdem res vindicent quas curator alienauit, & exceptio opponetur, ſi non curator vendiderit: replicatio dari debet, aut ſi ſatiſdatione interpoſita ſecundum decretum vendiderit. Iul. l.24. ff.de except.rei.iudic. Aduerſus exceptionem, Si non eius ſit res, replicatione hæc adiuuabitur,Aut ſi res iudicata non ſit.Caius l.48.ff.de procur. Tum excipiente eo cum quo agitur, ſi non mihi mandatum ſit,vt à debitoribus peterem:actorem ita debere replicare, Aut ſi mihi mandatum eſt,vt à te peterem.Hot.Prat.Itaque.

Replicatio dicta videtur, vel quod implicatam & quaſi tectam exceptionis iniquitatem replicet ac patefaciat: vel potius quod æquitatem actionis ab excipiente reo tectam & quaſi complicatam explicet atque aperiat. Hot. Prat. Græci ἀντιπαραγραφὴν appellant. Rhetores vocare interdum videntur firmamentum,& continens.Sicuti Græci συνέχον quod ius actoris contineat,firmet ac tueatur.Bald.in tit.comment.ſuper.Inſtit. Iuſtin.lib.4.tit.14. de Replicat.

Replicationes ait,Vlp.nihil aliud ſunt quam exceptiones, & à parte actoris veniunt: quæ quidem ideo neceſſariæ ſunt, vt exceptiones excludant, ſemper enim Replicatio idcirco objicitur,vt exceptionem oppugnet,l.2.§.2.ff.de except. Prat. Hot.

Replumbare,eſt adplumbata diſſolvere,vel plumbum auferre de argent.Vlp.de aur.& arg.leg.l.cum aurum. An replumbari debeant,vt ſic appendantur? Nebriſſ.Prat.

Reponere alicui, pro viciſſim objicere, quaſi replicare, recriminari, *Begegnen*.Prat.

Reponere,pro reficere,l.omnino,de impenſ.in reb.dot.fac.lc. in ſumm.§.item Varus ait,de aqua pluuia arcend.Bud.

Reponere ſe in obligationem, l.illud, in princ. ff.quod met. cauſſa.

Reposcimus,quod nobis debetur,vel quod à nobis acceptum eſt. Proinde repoſcenti rem ſuam non reddens, furti tenetur, l.Pom.ſub fin.de acquir.rer.dom.Spieg.Prat.

Repositum frumentum, id eſt, reconditum, l.18. §.item cum inſt.vel inſtr.leg. Sic & repoſita in horreis,& repoſiti fructus. Briſſ.ex ff.

Repotia appellamus ea, quæ ad conuiuiorum claſſem pertinent;de quibus.Horat.licebit ille repotia, natales,alioſve dierum, feſtos albatus celebret. Feſtus quoque Pompeius, repotia poſtridie nuptias interpretatur, cum apud nouum maritum cœnatur, quia quaſi reficitur potatio: affertque exemplum Pacuuij, Ad hoc depulſum mamma pædagogandum accipit repotialis liber.Et interpretantur Grammaticorum tribules,ſeptimum à nuptiis diem, quo iterum epulabantur: alij ſecundum, quo virgo in muliebrem habitum componebatur. Sed crediderim etiam repotia celebrari ſolita liberis natis; cum maritis noua quotannis prope ſoboles naſcatur, vt renouanda ſit epulatio, idcirco ea conuiuia repotia appellata: cui interpretationi Pacuuij exemplum non repugnat: nec vero Auidieni perſonæ conuenit nuptiale conuiuium: ea niſi me fallit augurium, dicere voluit Acro Grammaticus παιδοτρόφια Græci vocari, velut ſublatis & ſuſceptis liberis & parentibus eos alere decernentibus. Nam in Græcorum poteſtate erat liberos exponere, nec alere. Vt autem ita repotia interpreter, mihi perſuadet Auſonius ſic ſcribens:

Coniugioque dapes & ſacra repotia patrum.

Hæc Turneb.aduerſar.lib.3.c.6.vide & Cuiac.16.obſer.39.

Repræsentare,eſt ante diem ſoluere.Vlpian.in l.8.§.3.ff.de tranſact. loquens de iis qui de pecunia alimentorum nomine legata tranſigunt. Eam,inquit, tranſactionem Oratio improbat,quæ idcirco fit, vt quis repræſentatam pecuniam conſumat: id eſt,antequam debeatur ſolutam.Cicer.de Attic.lib.12. Reliquæ pecuniæ vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio vel aliquo qui Faberio debet,repræſentabimus.Item Philip.2. Ego corpus libenter obtulerim, ſi repræſentari morte mea libertas ciuitatis poſſet, id eſt, accelerari. Seneca libr.epiſt.15. Epiſt.1. Petis à me, vt id quod in diem ſuum dixeram debere differri,repræſentem,& ſcribam tibi,an hæc pars philoſophiæ, &c.|Hoc quoque ex Marcelli verbis aperte intelligitur in l.36. §.1.ff.de cond. & demonſt. vbi iuſſerat teſtatrix, vt prædia, ſi filius ſedecim annos non impleret,alteri redderentur.Quæro, inquit, quum Seia deceſſerit deinde filius quintum decimum annum agens,defunctus ſit, an repræſentetur fideicommiſſum quintodecimo anno impleto:id eſt ante tempus,quo decimum ſextum implere potuiſſet, præſtandum ſit. Item contra voluntatem teſtatoris repræſentationem fideicom. deſiderari. Sic leg.24. §.quoties, ff.ſolur.matrim. l.1.l.2.ff.de dot.prælег. Hot.Prat.& Curtius ἀνεχτῶν lib.2.c.33.tom.1.

Repræsentare, pro locum alterius ac numerum obtinere, vel tantundem valere.Vlpian. l.1. §.1.ff.ſi is qui teſtam. Culpa dolo proxima dolum repræſentat. Hot.Prat.

Repræsentare ius præſes prouinciæ dicitur in prouincia, qui in eadem iudicis & iuris vicem tenet,l.1.C.vbi cauſa ſtar.

Repræsentare, eſt exhibere vi quadam iuris præſentiam eius, quod reuera præſens non eſt. Si filius fratris ſucceden-

do cum patruis repræſentat patrem ſuum. Nouell. Quæ iura adgna.& cognatio.§.reſtat vt & tertium.Conſtitut.1.8.Eodem modo pecunia repræſentatur,qui in computationem vel ſolutionem perinde admittitur,atque ſi ſtatim deberetur,quum tamen in diem ſit debita.Vlp.in l.cum hi,ff.de tranſact.Oldend. Prat.

Repraesentare,alias ſignificat ſtatim oſtendere: vt in l.1. §.non autem ſi his qui teſt.lib.eſſ.Old.

Repræsentare dicitur,ait Goth.in not.ad l.1. §.2.ff.de dot. præleg.qui ante diem ſoluit: qui efficit,vt res ſit præſens, vtque quaſi manum præſens detur.

Repraesentare aliquando compoſitionem ſuam à Re:& Præſente proprie exprimit,hoc eſt,denuo præſentem exhibere eum,qui ſemel præſens fuit: vt ſi quis promiſerit aliquem in iudicio repræſentare. Nam liberatur ſimulatque reum denuo iudici præſentauerit,*VViderumb gegenvvertig machen.* Et in hoc diſtat talis promiſſor ab eo,qui iudicio ſiſti promiſit.Is enim vſque ad ſententiam ſiſtere tenetur, l.fin.ff.ſi quis in ius vocat non ierit.Old.Prat.

Repraesentare ſe, eſt præſentiam ſui facere, l.15. §.1. ad Leg.Iul.de adult. Sic & repræſentare ſeſe in l.8.C.quomodo & quando.Briſſ.

Repraesentari cognitio dicitur,l.3.§.cauſæ cognitio,ff.de Carbon.edict.& l.3.§.Iulian.de lib.exhib. quæ non expectato pubertatis tempore ſtatim ſuſcipitur, & mature iudicatur. Briſſ.Prat.

Repraesentari condemnationem,eſt ſic condemnari,vt in præſentiarum ſit ſoluendum id, quod præteriti aut futuri temporis eſt debitum,l.ſi conſtante, §.quoties, ff.ſoluto matrimo. Tunc deducto, inquit Vlp.commodo temporis condemnatio reſidui repræſentatur. Sic idem appellat repræſentatam pecuniam,quæ cum annuo debeatur,ſtatim vna ſumma, quaſi omnes anni præſentes eſſent aut præteriti, perſoluitur, l.cum hi, §.eam tranſactionem,ff.de tranſact. Old.

Repraesentationis Ius,quibus in caſibus obtineat,vide Vult.in Comment.Inſtit.Tit.de ſucceſſ.cognatorum,n.3.

Repræstare in duobus locis in Pand.Flor.inuenitur,l.47.de act. empt. l.22. §.1. ff. ad Trebell.pro quo rem præſtare,l.6.ff. quod cum eo, vt Plauto & Catoni & ICtis reſoluere eſt, quod aliter rem ſoluere.Prat. Vide Cuiac.obſeruat.15.

Reprehendi dicuntur fugitiui, i.e.à fuga retrahi.Cæſar lib. de bell. ciuili. Reducitur ad eum reprehenſus ex itinere Cn. Magius Cremona. Vnde Reprehenſores,qui fugitiuos reducebant:vide Bud.in l.ſi apud,ff.de præſcrip.verb.Prat.

Reprehensa,emendata,correcta,l.illicitas, ff.de offic.præſid. Prat.

Repressalia,poteſtas eſt impignerandi contra quemlibet de terra debitoris,data creditori pro iniuriis & damnis,l.ſi pignerationes,de iniur. & damn.dat. libro 6. Zaſius repreſſaliarum vſum non vult conſuetudine nouitia receptum, quod Bartolus ſenſit: ſed à vetuſtiſſimis Romanis legibus radicem ſumpſiſſe. Vide eum in §. & ita leges quaſdam, l.2. de orig. iuris. Nec negat,vocabulum fœdum eſſe, & barbarum ſed nunc apud Iuriſtas vſurpatum. Itaque repreſſaliis capi,eſt aliquem ob alterius delictum damno grauare. De Repreſſaliis fuſius vide Petrum Gregorium 58. ſyntagm.8. Gail.in tract.de pignor.cap.1. nu.5.6.7.& Bartol.in tract.de Repreſſal.Gothof.in epigraphe. Nouel.52.

Repressaliæ multum à pignorationibus differunt.Nam repreſſaliæ ob denegatam iuſtitiam antiquitus publica auctoritate & Principis ſuperioris conſenſu concedebantur, per text. in c. dominus noſter 23. qu.2. Bart. & Iacob.à Canibus late in ſuis tractatibus de repreſſaliis: ſed pignorationes ob turbatam iuriſdictionem vel poſſeſſionem fiunt,idque priuato arbitrio .Gail.d.l.

Reprobare teſtes, eſt eorum fidem imminuere,& refellere c. præſentium,de teſtibus in 6. Ex quib.autem cauſis refellantur docent Spec.in tit.de teſt.& Nepos Montalbanenſis in tractatu rei fugient. quo in genere commonefactum te velim iure ciuili & Pontificio teſtes reprobatorios (vt cum vulgo loquar) reprobatoriorum,vel (vt Latinius rem exprimam) refutatorios refutatoriorum admittendos ex ſententia Iuſtin.Imper.ſcribit Angelus Aretinus §.ſi vero dicatur, de teſtibus Nouellæ conſtit.90. verba eius conſtitutionis hæc ſunt, καὶ ἄχρι μὲν τετάρτης μαρτυριῶν ἀντιγραφῆς ἀρκεῖν τὰς μαρτυρίας χρῆσθαι. Quod ad quartam teſtium refutationem,reiectionemque produxit Angelus, Refutatorios etiam refutatoriorum teſtium admittendos decreuerunt Pontifices maximi cap.licet dilectus,vbi gloſ. & interpretes de teſtibus,in antiqu.& cap.præſentium, eodem tit.in 6. In ea quoque ſententia eſt Speculator tit. de teſtibus, §.ſæpe, verſicul.item actor. Eandem ſententiam tenet Bald.l. ſi quis teſtibus,C.de teſtibus,verſicul.quæro,quot.quæ ſententia habet æquitatem,quod conſtitutum eſt,vt veritas elucescat. Quo fit, vt ſatis mirari non poſſim pragmaticos quoſdam & alios diuerſum ius admiſiſſe.Nam hac via falſandi anſa præbetur. Nam ſi refutatorij refutatoriorum non admittuntur, qui refutatorios profert:inſtructos teſtes,fideque indignos, falſaque teſtimonia proferet,niſi Quæſtor veritatem negotij acutiſſime extorqueat,quo in genere,

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Nam Quæſtores (*Enqueſteurs* vocant) deſignantur vt plurimum, qui Aſtræam virginem, ne à limine quidem ſalutarunt. Gallica Corinthus ſatis ſuo periculo nouit. Nam quæ ad negotium pertinent,& (vt cum vulgo loquar) circumſtantias rei, quis excutiet ἀκριβῶς? Bone Deus quouſque tandem belluis relictus locus erit? Refutatorij refutatoriorum an admittendi ſint fuſius diſputauit Prat.lib.2.rer.quotid.cap.12.

Reprobare contractum l.10.C.quod cum eo:tutorem,l.2.C. de teſtam.tutor.medicum, l.11.ff.de muneribus & honoribus. Reprobari item teſtimonium dicitur in l.21.ff.de his qui not. infam.Briſſ.

Reprobata in capit. poſt electionem,de conceſſ.præb.id eſt, non aduerſa.

Reprobos nummos in l.eleganter,§.qui reprobos,ff.de pign. act. accipi putem non tantum adulterinos, ſed & quos Princeps improbat.Prat.

Repromittere,eſt ei qui nobis ſtipulantibus antea promiſit,nunc iam viciſſim à nobis ſtipulanti promittere.Cicero pro Comœdo, Repromittis tu abhinc triennium Roſcio. Quod à Flauio abſtulero, partem dimidiam inde Roſcio me ſoluturum ſpondeo. Item, Repromiſiſſe Fannium Roſcio, ſi quid à Flauio exegiſſet, eius partem dimidiam, ſed omnino exegiſſe nihil. Quid? tu non exitum exactionis,ſed initium repromiſſionis ſpectare debes.Roſcius Fannio ſtipulanti pecuniam certam ſpopondit,pro opera & labore,quem in communi iudicio perſequendo ſumpſerat: ſed viciſſim Roſcius ſtipulatus ab eo eſt, dimidiam eius quod exigeret partem. Promiſſor igitur fuit Roſcius priore loco:repromiſſor Fannius,poſteriore:ſicuti ſtipulator priore loco Fannius, reſtipulator poſteriore Roſcius.Hot.ex Conn.lib.6. cap.1.num.2.Prat.

Repromittere eſt, nuda pollicitatione cautioneque promittere,non ſatiſdato, l.5. §.ſi is cui,ff.de noui operis nunciat. l.9.§.quæſitum, l.13.in princ.§.1. l.16.§.vtrum,ff.de damn.infect.l.3.& l.5.§.quod ſi fugit, ff.de cond.cauſ.dat. l.10.ff.de his quæ vt indig. Proinde repromiſſio & ſatiſdatio opponuntur, l.vlt.§.legatarius,ff.quod legat. l.1.§.ſtipulationem, ff.de præt. ſtipul.l.6.ff.vt legato.nom.cauſ.l.23.ff.de vſuf.leg.Briſſ.

Repudiare eſt, ius nobis delatum repellere. Repudiantur enim ea tantum quæ iam delata ſunt,l.1.§.decretalis, ff.de ſucceſſorio edicto.Nec repudiare quis id poteſt,quod ſi velit,habiturus non eſt, l.135. ff.de diuerſ.reg. Siquidem repudiare eſt reiicere è ſe, recuſare. Vnde ICti hæreditatem repudiare dixerunt. Et Terentius in Andr. repudiare conſilium. Quintil. lib.1.cap.1. Repudiata verba dixit,id eſt,reiecta & minus probata. Et repudiationem dixit Cicer. lib.12. Epiſt.ad Atticum. Sic repudiare vxorem dicimus, pro dimittere & remittere, reiicere, veniam abunde dare, quod Græcis ἀπολύειν dicitur & ἀπολύσαι,vt in Euang.Matthæi 19.cap. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Quo loco Eraſm.Roterod. ἀπολῦσαι pro repudiare ſiue abiicere cenſet poſitum: quod alioqui etiam dimittere dicunt: & hoc verbum à Tranquillo in Tiberio Cæſare pro repudiare poſitum,&c. Brechæus l.inter diuortium,ſub tit.de verb.& rer.ſig.

Repudiare eſt hæredis alieni abſtinere neceſſarij, §.6.Inſtit. de hæred.qual.& differ.

Repudiare proprie quærendorum eſt, non partorum, l.1.§. decretalis,de ſucceſſ.edict.

Repudiatio nomine alienationis non venit,vt tradunt Bar. & Bald.in l.pupillorum,C.de repud.

Repudiatus is, cui repudium miſſum eſt, l.38. ff.ſol.mat.l.4. ff.de diuorr.

Repudium generale nomen eſt, nec nuptiarum tantum diremptionem, renunciationemve, ſed & ſponſaliorum ſignificat,l.2. ff.de diuort. Nam inter diuertere & repudiare hoc intereſſet, Paulus ſcribit, quod repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non recte autem ſponſa diuertere dicitur, l. 191.ff.de verb.ſig.Prat.

Repudium renunciare apud Plautum in Aulular. & Terent. Phormion.act.4. Scen.4. Et repudium mittere, l.38. ff.ſoluto matr.l.3.4.& 8.ff.de diuort.Prat.

Repudium proprie eſt, cum ſponſus à ſponſa dimittitur: Diuortium vero, vbi vir & vxor matrimonio ſoluuntur. Repudium ergo ſponſæ mittitur. Diuortium vero in coniugibus duntaxat eſt. Vide Cantiunculam in locum,Ab antecedentib. vbi quædam à fontibus pulchre repetit de repudiis diuortiiſq; Spiegelius ex Alciato de verborum ſignificationibus. Ideoque dulcis & elegans Iuriſconſultis noſtris tropus eſt, quando Paulus in l.3. ff. de diuort. Ideoque per calorem miſſo repudio, ſi breui reuerſa eſt, nec diuertiſſe videtur Vlpian.in l.ſi qua mihi, 12. ff. de ritu nuptiarum. Si qua mihi vxor fuit, deinde à me repudiata nupſit Seio, &c. Papinianus in l.viro atque vxore 39.ff ſoluto matrimon. Diocletian.& Maxim.l.3.

C.de

C.de repud. Theod.& Valent. l.conſenſu 8. C. eod. repudium ad vxorem,referunt. Eſt enim Synecdoche generis pro ſpecie, cum Repudium generalius ſit,etiam apud alios Latinæ linguæ auctores, teſte Brech.ad l.inter diuortium 191.ff.de verb.ſign. quamplurimis in eam rem teſtimoniis citaris. At ſi diuortium pro repudio ſponſi ſponſæque ponatur, vt in l.Quod Seruius, ff.de cond.cauſ.data &c. id durius videtur,cum non ſit ſpeciei pro genere, neque generis pro ſpecie ſynecdoche, ſed ſpeciei pro ſpecie κατάχρησις,& tranſpoſitio:Ideoque rara & inconſueta.Goedd.ad l.101.de verb.ſign.num.1.

Porro REPVDIVM,vt notat Feſt.ex venio hinc dictum eſt,quod fit ob rem pudendam.Con.lib.8.c.12.Proprium huius vocabulum domicilium eſſe exiſtimat in matrimoniis quæ vix poſſunt ſine aliquo pudore renunciari, quum veniunt in memoriam ea quæ tam peramanter & familiariter inter ſe dixerunt, & fecerunt,atque hinc natum,ad alia omnia, quæ recuſantur aut reiiciuntur,tranſlatum eſſe: Adde Brechæum leg.inter diuortium,tit.de verb.& rer.ſign. Et Forcat.in ſuo Cupidine Iuriſperito c.15.n.5.

REPVLSA,reiectio ab honore,vel magiſtratu.

REPVRGIVM,pro emundatione, apud Imp. Conſtantinum in l.C.de æquæduct.lib.11.Prat.

REPVTARE eſt in computatione ineunda aliquid imputare, l. 56.ff.de neg.geſt.l.40.in fi.ff.de minor.l.1.§.præterea,ff.de tut. & rat.diſtr. l.21.ff.ſolut.matrim. l.5.C.de iudic.l.96.§.teſtator. ff.de leg.2.Prat.

REPVTATIONES ſub Rub.C.de repuṭ.dicuntur compenſationes,quæ contra minores in integrum reſtitutos emptori fiunt, vt enim illis aduerſus venditionem reſtitutis, fundus cum fructibus reſtituuntur, ſic illi pretium cum vſuris reddunt, l.minor 40 §.1.l.tutor 48.§.vlt.ff.de minor. Sic enim ſumitur hoc verbum idemque,§.idem Labeo, ff.mand. Reputationes enim eo in loco exponit Vlp. cum fructus rei reſtituendæ reputantur cum ſumptu facto in fructibus recipiendis. Similis compenſatio reſtituto minore aduerſus ſolutionem, d.l.40. §. fin. & aduerſus emptionem l.patri prædium, ff. eod. hoc nomine etiam continentur ἐμπονήματα, i.e.meliorationes prædij,arg.l. ſi prædium,C.de præd.minor. Vlp.l.2.vbi pupil.educ.deb. Officio iudicis,qui tutelæ cognoſcit,congruit reputationes tutoris non improbas admittere. Prat.

REQVIRENDVS pro exquirendus apud Martian. in l.1. ff.de requir.reis.

REQVIRERE pro deſiderare, vt cum requirimus in teſte quod eſſe debet,& non eſt.Spieg.Prat.

RERVM vocabula ſunt immutabilia, hominum mutabilia, lege 5.ff.de leg.1.Prat.

RERVM Italicarum, vel prouincialium ſignificatione, quæ res accipiendæ ſint, explicat Vlp. in l.ex facto, §. rerum autem, de hæred.inſt.Spieg.

RERVM ſumma diuiſio in duos articulos deducitur: nam aliæ ſunt diuini iuris aliæ humani. Diuini iuris ſunt, veluti res ſacræ,& etiam religioſæ:ſanctæ quoque res,veluti muri & portæ quodammodo diuini iuris ſunt. Quod autem diuini iuris eſt, id in nullius bonis eſt: id vero quod humani iuris eſt,plerumque in alicuius bonis eſt: poteſt autem & nullius in bonis eſſe: Nam res hæreditariæ antequam aliquis hæres exiſtat, nullius in bonis ſunt.Hæ autem res,quæ humani iuris ſunt,aut publicæ ſunt aut priuatæ: quæ publicæ ſunt nullius in bonis eſſe creduntur: ipſiuſenim vniuerſitatis eſſe creduntur:priuatæ autem ſunt,quæ ſingulorum ſunt. Quædam præterea res corporales ſunt,quædam incorporales: Corporales hæ ſunt, quæ ſui natura tangi poſſunt,veluti fundus,homo,veſtis,aurum,argentum:& denique aliæ res innumerabiles.Incorporales ſunt,quæ tangi non poſſunt,quales ſunt ea,quæ in iure conſiſtunt: ſicut hæreditas, vſus,vſuſfructus, obligationes quoquo modo contractæ:nec ad rem pertinet,quod in hæreditate res corporales continentur. Nam & fructus, qui ex fundo percipiuntur corporales ſunt, & id quod ex aliqua obligatione nobis debetur, plerunque corporale eſt. Veluti fundus,homo pecuniæ. Nam ipſum ius ſucceſſionis,& ipſum ius vtendi fruendi,& ipſum ius obligationis incorporale eſt.Eodem numero ſunt & iura prædiorum vrbanorum & ruſticorum, quæ etiam ſeruitutes vocantur.Paul.de rerum diuiſ.Maff.

RERVM quædam naturali iure communia ſunt omnium, quædam vniuerſitatis,quædam nullius,pleraque ſingulorum, quæ variis ex cauſſis cuique acquiruntur. Et quidem naturali iure communia ſunt omnium iſta,aer & aqua profluens,& mare,& per hoc littora maris,lapilli & gemmæ.& cætera quæ inueniuntur in littore naturali iure ſtatim noſtra fiunt. Nemo igitur ad littus maris accedere prohibetur piſcandi cauſſa,dum tamen villis,& ædificiis, & monumentis abſtineat,quia non ſunt iuris gentium,ſicut id Diuus Pius piſcatoribus Formianis & Capenatis reſcripſit Sed & flumina pene omnia, & portus publica ſunt. Riparum quoque vſus publicus eſt iuregentium, ſicut ipſius fluminis: itaque nauem ad eas applicare, funes arboribus ibi natis religare, retia ſiccare, & ex mari deducere, & aliquod onus in his reponere,cuilibet liberum eſt,ſicuti ipſum flumen nauigare: ſed proprietas eorum eſt, quorum prædiis adhærent,quales caſæ,arbores quoque in eiſdem natæ eorundem ſunt. In mari piſcantibus liberum eſt caſam in littore ponere in quæ ſe recipiant. Vniuerſitatis ſunt,non ſingulorum,veluti quæ in ciuitatibus ſunt, theatra, & ſtadia,& his ſimilia,& ſi qua alia ſunt communia ciuitatum. Sacræ autem res,& religioſæ & ſanctæ,nullius in bonis ſunt.Marcianus tit. de rer.diuiſ.Maff. Eſt etiam Rei nomen generalius quam pecuniæ. Nam rei nomen pecuniam continet, ſed non è contrario, pecunia rem ſignificat & ideo rei nomen generalius eſt ſeu latius patet quam pecuniæ l.1 ad ſin.ff.ſi cert.pet.

RES dictio varias in iure habet ſignificationes. Nonnunquam ſignificat negotium, materiam, quæſtionem: vt apud Paulum in l.ſi quis aliquid, §.qui abortionis, ff.de pœnis: Interdum æquum & bonum vt in l.1. §.diuus, ff.ad leg.Cornel.de ſicariis. Aliquando conditionem, vt in titul. de rei vxor.action. Quandoque pro bonis ponitur, vt in l.ex facto, §.rerum autem, ff.de hæred.inſtitut. Sæpius pro hæreditate,vt cum dicimus, bonorum poſſeſſionem aliam eſſe cum re, ſi is qui accepit cum effectu bona retineat: ſine re cum alius iure ciuili euincere hæreditatem poteſt: veluti ſi ſuus hæres inteſtato ſit, vt ait Vlp. cap. Inſtitut.23.& 28.& ſic accipienda lex prima, §. pen.ff.ſi tab.teſtam.nul.leg.poſthum.12.ff.de iniuſt.teſtam.Ita rem habere,ſucceſſionem obtinere eſt,l.15.& 16.ff.de leg.præſtand. l.12. ff.de iniuſt.rupt.l.2. §.ſed ſi ſint ſui,ff.ad Tertul.l.5. ff.de ſecund.tab. l.1. §.pen.ff.ſi tabul.teſtam. l.4.in fin.ff.de fideicom. lib.l.83.ff.de acquir,heredit. l.penult.ff.vnde lib. Res quoque ſæpius ponitur pro lite, vt cum dicimus Res compe rendi nata,id eſt,inquit Feſtus, iudicium in tertium diem conſtitutum. Vnde illud Ciceronis contra ICtos in orat. Muræniana Tot homines tam ingenioſos ſtatuere non potuiſſe, vtrum rem an litem dici oporteat.Et in formlis,vt Varro in 6. de lingua ſcribit:Quam rem ſiue litem dici oporteret. Hinc illud Vlpiani in leg.8. §.1. ff.de inoffic.teſtament. Si quis poſt inofficioſi ordinatam litem dereliquerit, poſtea non audietur. Coniunctim autem protulit Imperat. in l.9. C.de finis & legit: vt & ſolenni formula rerum à feciali repetendarum quæ à Liuio lib.1.ponitur:Quarum rerum,litium cauſarum,condixit pater patratus. Hanc rem amittere,litem amittere eſt,l.8.ff.de reſtit.in integr. l.22.§.penult.ff.ratam rem hab. Res quandoque ſignificat ſubſtantiam, leg. pecuniæ, de verborum ſignificat. nonnunquam proprietatem, l.ſi in rem, ff. de rei vindic. aliquando dominum, l.rem in bonis, ff. de acquir. rer.dom: interdum contractum l.1. ff.de rebus cred. Rarius mancipia,l. omnia in fin. ff.de leg.2. Rarius item ſtatum & diſciplinam: vt in rubr.Cod.de re milit.& in l.vnic.C.de iure Reipub.Nonnunquam ſignificat crimen, l.edicto §.qui rei capitalis, ff.de bonorum poſſeſſ. Nonnunquam pœnam, l.rei capitalis, ff.de pœn. Nonnunquam veritatem, in l.1. ff. ad leg. Cornel. de falſ. in §.qui in rationibus: Sæpius vtilitatem & emolumentum: vnde actio de in rem verſo, lib.15. ff.tit.3. Item in rem ſuam procurator, qui alienas actiones ſuo commodo exercet, l.41. ff.de re iudic. Item in rem ſuam fideiuſſor, ad quem emolumentum negocij peruenturum eſt, l.8.§.1. ff.qui ſatiſd. cog. Sic in rem ſuam obligatur, qui pro ſuo negocio & in ſuam vtilitatem id facit,l.13.& 22. ff.ad Vellei. l.25.ff.de pact. l.5.ff.de lib.leg. Vide Taboetium in ſuo Topico militiæ for. & legal. diſcipl.Brechæum in l.rei appellatio,ff.de verbor.ſig. Briſſ.Prat.

RES apud Paulum in tit. de rer. diuiſ. ſignificat non ſolum ea, quæ in noſtro ſunt patrimonio, veluti pecunias, actiones, exceptiones, mobilia ac immobilia bona, ſed & ea quæ ſunt extra patrimonium: vt res ſacras, religioſas, quæ nullius in bonis ſunt, nec fiunt occupantis, liberos homines, iacentem hæreditatem,bona Caduca & vacantia, ſeruitutes vrbanas, prædiales & ruſticas, quæ neque in bonis ſunt, neque extra bona eſſe cenſentur. Res in titu.de verb.& rer.ſignificat. dicitur id quod non eſt dictio, neque verbum, ſed aliud à verbo ſeparatum: Res apud Caium in l.mulieris, ff.iam dict.titul.tria deſignat,formam,materiam & actionem.Res apud Caium dicitur omne id quod diſtinguitur à perſonis & actionibus, quia ius omne verſatur circa perſonas, res & actiones, vt in l.1. ff.de ſtatu hom.Taboet.d.loc.

RES apud hiſtoricos dicitur acies, agmen & exercitus. Liu. lib. 2.de bello Punic. Hannibal. equitatu præualebat, ſed res Romana peditatu ſuperior erat.

RES apud oratores vocatur euentus rei, & occaſio, vt apud Cic. E re nata ſumuntur argumenta.

RES apud Rhetores denotat facta hominum, vt oratio conſiſtit in rebus & verbis:Res ad inuentionem ſpectant:verba diſpoſitionem,elocutionem, memoriam & pronunciationem ſuppeditant. Taboet.d.loco.

REI abeſſe dicuntur, quarum corpus manet, forma mutata & transfigurata: Vide leg.mulieris de verborum ſignificationibus. Eſſe vero dicitur, vbi perpetuo eſſe debet, non vbi

eſt ad tempus. Vide Bart. in l. ex facto, ff. de hæred. inſt. Spieg.

Res abſolute nominata, tota venit, l. ſi defenſor, §. qui interrogatus ff. de interrog. act. Spieg.

Res ad futurum, cauſa ad præteritum refertur, l. 1. & ibi gloſſ. ff. de cond. ob turp. cauſ. Spieg.

Res & bona, quibus diſtent, indicant text. & gloſſ. ſingulares iuxta Bart. in l. fin. ff. de vſufruct.

Res certo ſciri dicitur ea, de qua habetur vehemens opinio in rebus, in quibus vera ſcientia difficilis eſt, per gloſſam elegantem in l. Pannonius auitus, §. rei perduellionis, de acquir. hæred. Spieg.

Res ciuiles ſunt, quæ ad remp. vel ciuitatem pertinent, veluti opera publica, l. ſi aliquando, C. de oper. publ. Secundum quam eſt apud Caſſiodorum lib. 7. formula de comperitor. Cuiac ad l. 2. C. de petito bonorum ſublat.

Res controuerſa dicitur, quam nos contentioſam vocamus teſte Bud. Et qua de re agitur, pro eo quod nunc dicimus, hoc de quo nunc quæſtio eſt, i. e. quod maxime iudicandum eſt. Græce τὸ κρινόμενον: Vide eundem in annotatio. in priorib. ad l. 2. de orig. iur. Spieg.

Res corporalis naturaliter per ſe inſpecta, certe nihil aliud præſtat, quam quod tangit, & exteriore ſenſu ordinari poſſit: vt fundus, aurum, & cæteræ. Si vero exigatur ad rationem politicam animi cogitatione, tunc formulæ iuris concipiuntur: vt per quas res corporales ſic ordinantur ad vſum humanum, vt nemini fiat iniuria. Et tales formulæ dicuntur res incorporales, quia ſubſtantiam non à corpore, ſed ab animo ducunt. Oldend. adfert ſimilitudinem ab homine, qui paruus eſt mundus. Quid valet, inquit, corpus, quod tangi poteſt, niſi animi ratione ad honeſta officia trahatur? Eleganter ergo, inquit, ſicut homo corpus habet & animam ita totum ius noſtrum cenſetur circa duas res verſari, videlicet corporales & incorporales. Quam neceſſariam conſiderationem Accurſius cum ſuis nunquam intellexit. Spieg. Adde Connan. lib. 3. cap. 2. num. 9.

Res creditæ quæ ſint: vide tit. ff. de reb. cred. & Paul. lib. 2. recep. ſent. tit. 1.

Res datur, cum transfertur dominium: ſed traditur puro facto, vt cum equo traditur ſella, quod purum factum eſt. Reſtituitur autem res commodata, depoſita, impignorata, &c. Vide Zaſ. Inſt. de actio, §. ſic itaque diſcretis. Prat.

Res domeſticæ, id eſt, priuatæ principis, quæ eodem muniuntur priuilegio quo res fiſcales & ærarij, Cod. ne rei domeſticæ dom. vel templ. vend. &c. Conn. lib. 3. c. vlt. n. 9.

Res exigua, quæ accipienda ſit, exponit gloſſa magna in l. fin. ſi cert. petat.

Res extare dicitur, penes quemcunque extet, licet non penes reum, l. ſi æſtimatis, ff. ſol. mat.

Res fiſcales, quaſi propriæ & priuatæ Principis ſunt, l. Prætor ait, ff. ne quid in loc. Prat.

Res geri dicitur lite iam conteſtata, quum iudex rejici non poteſt, l. nemo, C. de iuriſd. omn. iud. in l. Iulianus & quia, eod. tit. Antequam, inquit, res geri cæperit. Spieg. Prat.

Res integra variè dicitur, vt aduotat & obſeruat Azo in ſumma, C. quando liceat ab empt. diſcedere, & vide Barbatium conſil. 47. & Alexand. conſil. 118. volum. 1. Proprie tamen intelligimus, donec quid geri cœptum eſt, l. 1. §. cœpiſſe ff. de pollicitat. Re integra Ioanni Andr. c. vbi maius de elect. in 6. Alberic. in l. mandatum, C. de mandat. & alibi quando lis non eſt conteſtata: quandoque etiam ad ſententiam definitiuam vſque, l. errore, C. de iur. & fact. ignor. aliquando reb. in eod. ſtatu manentibus, leg. quod ſi minor. ff. de minorib. quandoque re nondum tradita vel pretio nondum ſoluto, §. fi. Inſtit. quib. mod. tollitur oblig. quandoque electione celebrata, c. vbi periculum de elect. lib. 6. Res integra eſt donec in negocio aliquid eſt cœptum, leg. 1. ff. de pollicit. Prat. Vide Connanum comment. iur. ciuil. lib. 7. cap. 14. num. 11. & Cuiac. lib. 2. cap. 31.

Res in nauem receptæ quæ intelligendæ explicat Vlp. in l. 3. in prin. ff. naut. caup.

Res in nullius bonis dicitur multipliciter. Primo per naturam, vt feræ ſylueſtres, §. feræ. Inſt. de rerum diuiſ. Item facto hominis, vt res pro derelicto habita, §. pen. Inſtit. eodem. Item propter reuerentiam, vt res ſacræ, §. nullius, Inſtit. eodem tit. Item caſu, hoc eſt euentu, vt hæreditas iacens, l. vacantium, C. de bonis vacant. lib. 10. Item tempore, vel temporis diuturnitate, vt theſauri, qui inuenienti conceduntur, cum ſuo tamen modo, de quo in §. theſauros. Inſtitut. dict. tit. de rerum diuiſ. Prat. Vide Vulteium in comment. ad §. nullius. Inſt. iam dict. tit.

Res integra, ait Vult. ad princ. Inſt. de empt. & vend. adhuc eſſe dicitur, ſi neque pretium ſit ſolutum, neque res ſit tradita. Horum enim alterutrum ſi quod factum fuerit res integra amplius non eſt, Vulteius iam d. loc. numer. 72. 73.

Res iudicata, ait Modeſtin. in l. 1. ff. de re iudic. dicitur, quæ finem controuerſiarum pronunciatione iudicis accepit: quod vel condemnatione vel abſolutione contingit. Differt autem res iudicata à ſententia, quod ſententia per modum agentis vel inſtrumenti: Res iudicata per modum patientis ſe habet, Gothofred. in not. ad iam d. l. 1. Porro res iudicata pro veritate habetur, Cuiacius lib. 16. obſeruat. 32. Reſque inter alios iudicata, aliis nocere non poteſt, idem Cuiac. 17. obſeru. 8.

Res iudicata, ait Cuiac. in parat. ff. de re iud. lis eſt de qua iudex ſententiam dixit, vel lis finita ſententia iudicis competentis.

Res iudicata aliquando ipſo iure actionem perimit, vt tradit Cuiac. lib. 22. obſ. c. 15.

Res iudicata ſtatim ad finem perducitur captis & diſtractis pignoribus autoritate magiſtratus, vel etiam ſi iudicatus non defendatur miſſo creditore in poſſeſſionem bonorum omnium iudicati ſeruandi cauſa, l. 2. & 3. C. qui pot. in pig. Cuiac. in parat. ff. de re iudic.

Res mea proprie eſt, cuius actionem habeo, l. qui actionem, de reg. iur. l. 1. §. biduum, verſ. id proprie, ff. quaud. appel. ſit. Rem enim habere videtur: qui actionem ad eam recuperandam habet, l. 143. ff. de verb. ſig. Briſſ.

Res mea quæ eſt, mea amplius effici non poteſt, l. non vt ex plurib. ff. de reg. iur. Vult. ad §. ſed ſi rem. 12. Inſtit. de leg. n. 1.

Res militaris, teſte Valturio cap. 2. eſt ciuilis quædam pars, facultaſque honoratiſſima, ad reliquas ciuilis potentiæ partes tuendo continendas, ſecundum naturam maxime neceſſaria, legitimeque ad hoc ipſum variis diuerſorum temporum exemplis, electione ac ſacramento adacta. Extat tit. ff. de re militar. lib. 49. Oldendorp. noſter in Reſtaurat. Politiæ cap 24 recte admonuit apud Pompon. in §. populo deinde aucto. l. 2. de orig. iur. animaduertendum eſſe quanta olim ſollicitudine ſub ipſo ſtatim initio imperij res militaris fuerit ordinata. Primum, quam magna deliberatione ſuſcipiendum bellum eſſet, tantum illud quod naturali defenſione poſſet iuſtificari aduerſus finitimorum atrocem iniuriam: deinde ne à quibuſvis temere conſcriberetur miles, eſſentque ad hæc deſignati magiſtratus, qui ordinaria poteſtate atque diligentia rem tantam ex animi iudicio recte conficerent: poſtremo, vt vnuſquiſque intelligeret nemini conceſſam eſſe belli gerendi poteſtatem ſine autoritate publica, quæ nihil aliud, quam totius imperij ſalutem reſpicere debet. Old.

Res matris, pro hæreditate, in l. 77. §. alia, ff. de lega. 2. Briſſ.

Res mulieris, dos intelligitur, l. quod dicitur, §. fin. de ſumpt. in res dot. fact. Spieg.

Res nobis cedi dicitur, quando nobis obligatio ad rem oritur, l. cedere diem, ff. de ver. ſig.

Res peribit, id eſt, obligatio ſoluetur, in l. 91. ff. de ſolut.

Res pro vi & effectu, in l. pen. ff. de ſtatulib.

Res pro derelicto habitæ ſunt illæ, quas dominus ea mente abiecit vt eas amplius ſuas eſſe nolit, Vultei. ad §. item ea quæ ex hoſtib. 11. n. 5. Inſt. de diuiſ. rer.

Respvblica, quaſi publica. Ius enim imperij Romani ad populum pertinebat, donec per legem Rhemiam populus in Auguſtum Cæſarem ius omne tranſtulit, l. 1. de man. princip. Alc. de verborum ſign. Nunc autem dicitur etiam cuiuſcunque municipij, per tex. & glo. in l. procuratores C. de decur. lib. 10. Spieg.

Res reddita, in iure illa proprie non dicitur, quæ redditur deterior, l. 3. §. 1. ff. manda. l. Labeo, ff. de verb. ſign. Vulte. ad §. item is cui n. 16. Inſtit. quib. mod. re contrah. oblig.

Res Romanæ, id eſt, imperium dicitur Iuſtiniano, §. iuris præcepta, Inſtit. de iuſtit. & iure. Sicut & Virgil. dixit: poſtquam res Aſiæ, Priamique euertere gentem. & ibidem, Res Agamemnonias, victriciaque arma ſecutus. Aldobrand.

Res ſacras appellamus eas, quæ non temere, nec per quoſlibet, nec quibuſlibet, ſed ſelectis verbis, autoritate publica, & ritu quodam ſingulari adhibito olim per gentiles illorum aberrantis Reipublicæ deorum Pontifices, aut etiam per principem ipſum pontificatu maximo decoratum, nunc autem per religionis noſtræ Antiſtites Deo conſecratæ ſunt. In authent. vt null. fabric. orat. dom. col. 5. & in Authent. de eccleſ. tit. §. ſi quis autem voluerit, & §. ſi quis ædificationem, col. 9. Hujus generis ædes ſacræ, aut alia loca ſunt, quæ ſiue in agro, ſiue in ciuitate, publice Deo dedicata ſunt, l. ſacra, ff. de rerum diuiſ. In hoc etiam genere computantur, & anathemata, ſacra donaria, vaſa, veſtes, quæ ſuis etiam cæremoniis plerumque magnis, arcaniſque, diuinæ ſunt religionis miniſterio deputata: atque vt vno verbo dicamus, quicquid olim fuit, quod deorum haberetur: hodie quicquid rite Deo optimo maxim. dedicatum eſt, id omne diuini iuris eſſe, in tantum exiſtimatur, vt vna vel altera duntaxat excepta cauſa, nec alienari, imo nec obligari ea, vel in pignus aut hypothecam trahi, conceſſum ſit. Ex Cantiuncula. Spieg. Vult. in comm. Inſtit. ad pr. num. 10. de rer. diuiſ.

Res ſanctæ, adfines ſunt ſacris religioſiſque rebus, nam & hæ quodammodo diuini iuris ſunt, proindeque in nullius patrimonio eſſe indicantur. Cuius generis ſunt, muri, & portæ, non

non ſolum vrbis Romæ, ſed etiam reliquarum ciuitatum ac municipiorum, l.ſanctum, §.vlt. & l.ſacra, §.muros, l.vlt. ff.de rer.diuiſ.& l.mortuorum, C.de relig. & ſumpt.fun. Huc quoque pertinent, quæ infra in dictione Sanctum, annotauimus. Spieg. Vide & Vult.ad §.ſanctæ quoque, 8.Inſt.de diuiſ.rer..

Res ſuo marte decurrere, hoc eſt, ſuo ordine peragi debere: l. 1.C.ne lic.potent. Spieg.

Res tempore ſi peritura ſit, hoc eſt, ſi dilatio actionem ſit peremptura. Vlp.in l.1.ff.de feriis. Spieg.

Res tradita retradatur, l.metum autem, §.ex hoc edicto.ff.quod met.cauſſ. Spieg.

Res tradita dicitur, quæ retineri poteſt, l.concubinæ, §.ſi hæres ff.de leg.3. Spieg.

Res vacantes ſunt, quæ ipſo jure ſine vlla hominis voluntate dominum & poſſeſſorem habere deſierunt, vacantes nimirum à domino, & vacantes à poſſeſſore. Hæ rurſus aut ſunt vacantes reipſa, id eſt, de quibus certo conſtat, quod vere ſint vacantes, vel præſumptione juris, quod ex lapſu temporis præſumit res eſſe vacantes, quæ dominum & poſſeſſorem reuera quidem habent, ſed quis ille ſit ignoratur, atque adeo habentur pro rebus dominum & poſſeſſorem non habentibus, Vult. ad §.item ea quæ ex hoſtibus, 11.num.3.4.Inſtit.de diuiſ.rer.

Res vſu conſumi dicuntur, quarum nullus vſus eſſe poteſt, niſi omnino abſumantur & pereant, vt ea quæ edendo ſunt, & item pecunia numerata. Nam hæc cum expenditur pro conſumpta habetur quantum ad eos quorum erat, vt iis occidiſſe, & prorſus periiſſe, nec jam in rerum natura exiſtere dicatur, Connanus lib.7.c.3.n.4.

Res vxoria dicitur quæ vxoris eſt vt dos: quæ quemadmodum ſcribit Imp.in l.penult.C.de iur.dot.& ab initio vxoris fuit, & naturaliter in eius dominio permanet. non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta vel confuſa eſt. Hotom.

Resarcire reſtituere eſt, vt Reſarcire damnum in l.23. C.de admin.tut.vel cur.& Reſarcire detrimentum in l.15.C.de iudi.

Rescindere, per tranſlationem, pro abrogare. Notus tit.de reſcind. vend. & nota actio reſciſſoria, de qua in l.honorariis, §.ſed cum reſciſſa, ff.de act.& oblig. Spieg.

Rescindi ſuperius iudicium dicitur, cum in ſubſidium creditor peculiaris ſerui aduerſus venditorem admittitur, quatenus ſeruare ab emptore non potuit, l.quoties, §. ſi creditor, ff.de pecul.

Rescissio, præciſe pro Reſciſſio matrimonij, quum ſcilicet Prætor matrimonium in danda poſſeſſione pro nihilo ducens, tacite illud reſcindit, & quantum ad jus impetrandæ poſſeſſionis pertinet, extinguit, Vlp. l.3. §.5. de bonorum poſſeſſ. contr. Si emancipatus filius vxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus, dein nepos patre jam mortuo ad bonorum poſſeſſionem aui velit venire: admittendus eſt ad eam: non enim per reſciſſionem is qui filius juſtus eſt, efficietur non filius: quum reſciſſio, quo magis admittatur, non quo minus, adhibeatur. Senſus eſt. Non ſi filius à patre exhæredari potuit, idcirco nepos aduerſus aui tabulas petere bonorum poſſeſſionem non poteſt: nam Prætor cauſſam propter quam exhæredari filius potuit, nimirum turpe illud matrimonium, reſcindit, & quantum in ſe eſt, extinguit: nec enim minus in hoc nepote merita nepotis, quam patris eius delicta perpendit, vti continuo Vlpianus ſubjecit. Hæc Hotoman. Alij tamen locum illum Vlpiani aliter intelligi volunt, & reſciſſionem emancipationis exponunt. Prætor enim, inquiunt, vt emancipatos, qui jure ciuili deiiciuntur, propterea quod per capitis deminutionem jus legitimum amiſerint, ad ſucceſſionem cum cæteris liberis, qui in poteſtate manſerunt, admittat, eorum emancipationem reſcindit, leg.6.§.1.ff.de bonor. poſſeſſ. Accurſius hæc non videns valde ſe torſit in interpretatione d.§. ſi emancipatus. Hi etiam ſic accipienda volunt illa, l.9. de bonorum proſcript.in C.Theod. verba: Qui ab inteſtato ſucceſſuri defuncto, vel ex 12. tabul. vel per reſciſſionem capitis prætorio vocabuntur edicto: vide Alciat.lib.3.parerg. c.22. Prat.

Rescissionis judicium eſt, quod prætor aduerſus ſtricti juris regulas quadam ex æquitate concedit: vt cum vſucapionem reſcindit, §.rurſus. Inſt. de action. vt cum rei traditionem in fraudem creditorum factam pro irrita habet, §.item ſi quis in fraudem, eod.tit. Spieg.Prat.

Rescissoria actio: vide Actio reſciſſoria.

Rescissum Iudicium, id eſt, finitum & conſumptum, l.quoties §.ſi creditor.ff.de Peculio, Sic

Rescindere rem Iudaicam in l.10. Cod.de Procur. & Reſcindere quæ pronuntiauerunt, l.27. ff.de pœnis. Item Reſcindere teſtamentum l.36. ff.de ſtatuliberis. Briſſ.

Rescribere dicebantur debitores, cum pecuniam reddebant: Scribere aut Dictare creditores, cum credebant. Horatius Satyr. lib.2.

Putidius multo cerebrum eſt [mihi crede] Perilli
Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis.

& ibidem.

Scribe decem Nerio: non eſt ſatis, adde Cicutæ.

Moris fuit vt creditores in argentariorum, apud quos ſuas pecunias collocarant, tabulis expenſum alieni ferrent, & argentario id nomen dictarent. Debitores autem cum eam pecuniam reddidiſſent, eidem argentario, vt nomen expungeret, & pecuniam in acceptum referret, dictabant. Donatus in Phormion. Reſcribi, inquit, eſt reddi, ſeu per menſæ ſcripturam dari. Quoniam ad numerationem pecuniæ antecedit ſcriptura, Reſcribere dicebant, pro Renumerare. Per ſcripturam, id eſt, de menſæ ſcriptura dari. Vnde hodie additur chirographis, Domo ex arca ſua: vel, Ex menſæ ſcriptura. Vide Tranſcribi: & Seruij locum in ſeptimum Æneid.

Rescribere dicitur Princeps ad epiſtolas, vt ſubſcribere libellis: ſed tamen etiam ad libellos reſcribere dicunt Iuriſconſulti l.23.ff.de vſufruct. lega.l.4.ff.de appel recip. Quinetiam ipſi Iuriſconſulti reſcripſiſſe dicuntur, quod conſulentibus reſponderint, l.37.ff.de contrahend.empt. Sic l.ex contractu 44. ff.de re iud. Reſcripſit pro reſpondit.& §.ſacræ res, Inſtit. de rer.diuiſ. Papin. reſcripſit: illo enim verbo ſignificatur liber reſponſorum. Hinc

Rescripta principum dicuntur, quibus illi vel ad libellos præſentium, vel ad magiſtratuum abſentium conſultationes, quid ſibi ea de re fieri placeret, reſponderent, vt l.19.§.9. ff.locat.l.diui fratres, 17. ff.de iure patr.tum & paſſim in libris ff.& l.reſcripta, C.de prec. Imp.off. & Pont. Max.tot.tit.de reſcri. in antip. & lib.6. Dicitur & reſcriptio, §.ij autem. Inſt.de eo cui libert. cauſ.bon.add. & l.ſæpe, & l.generaliter, ff.de offic. præſ. Prat.

Rescripti forma longe pulcherrima & paucis admodum verbis multa complectens Pij Imp. eſt apud Vlp.in l.2. ff.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.

Rescriptorum Pontificiorum quædam ſunt contentioſa & ad lites: de his accipiendus eſt textus c.ſtatutum, de reſcr.in 6. Quædam ſunt quæ ſacerdotiorum, ſiue, vt vocant beneficiorum nomine Pont. Max.dat: & hæc memorantur in c.poſtulaſti, de reſcr.in antiq.& horum genera quatuor ſunt: Quædam enim ſunt iuſtitiæ: quia diœceſanum obſtringit iuſtitia, vt clericis ſacerdotium primum vocaturum conferat, c.non liceat, de præbend.in antiq.Ratio, ne clerici mendicare cogantur, neue diuagentur. Quædam ſunt in forma pauperum, de quibus in d.c.poſtulaſti, vbi vide interpp.& text.in c.ſi pauper. de præb.lib.6. Quædam ſunt in forma & conceptione, c.cum ſecundum de præb. Nam qui altari ſeruit, de altari viuere debet, d.c.cum ſecundum: quod ante Paulus Apoſt.conſtituerat, 1. Corinth.9. Quædam ſunt in forma communi concepta, quod ius commune grauet diœceſanos clericis prouidere, d. c.non liceat. Porro reſcriptorum omnium & ciuilium & Pontificiorum prima communiſque lex eſt: Si preces veritate nitantur: quæ conditio, etſi non adiiciatur, ſubaudiendam tamen iubet Rom. Pont.in c.2.de reſcript.in antiq. Sed & eam adiiciendam, alioquin reſcriptum reſpuendum Zeno Imp. conſtituit, in l.fin.de diuerſ.reſcr. Niſi autem preces veritate nitantur, illis parendum non eſt. Hæc obſerua, quia ſunt quotidiana. Prat.

Reserare ſignum, Paul. lib.5.ſent.tit.27.

Resero & claudo ſunt contraria. Accurſ. l.teſtamentum, ff.de teſtam. Prat.

Residere in Eccleſia, eſt in ea deſeruire, eiuſque curam habere, c.conquerente, de cler.non reſid.

Residuæ pecuniæ dicebantur, quæ apud eum, qui publicam pecuniam adminiſtrarat, ſupererant, cum vel in vſum publicum erogari, vel in ærarium referri deberent. Paul.in l.22.ff.ad leg. Iul. pecul. Lege Iulia de reſiduis tenetur, qui publicam pecuniam delegatam in vſum aliquem retinuit, neque in eum conſumpſit. Id eſt, Reſiduorum crimen, eſt pecuniæ publicæ retentio, quæ apud aliquem ex adminiſtratione reſedit, in publicum non relata. Et l.4. §.1. eod. Lege Iulia de reſiduis tenetur is, apud quem ex locatione, emptione, alimentaria ratione, ex pecunia quam accepit, aliaue qua cauſa pecunia publica reſedit. Ea vero pecunia, quam quis cum prouincia abiret, apud ſe eſſe ad ærarium profeſſus retinuit, ante annum reſidua non eſt: quia eam priuatus fiſco debeat, l.9.§.fin. ff.eod. Sic apud Liuium accipi debet lib.3. belli Macedon. Omnibus, ait, reſiduis pecuniis exactis tributo priuatis remiſſo. Sic apud M.Cicer.orat.2. de leg. Agrar. Quid relatum, quid reſiduum ſit. Idem pro Cluentio Auito nuper apud G. Orchinium, collegam meum, locus à iudicibus Fauſto Syllæ de pecuniis reſiduis non eſt conſtitutus. Prat.

Residua hæreditas, de qua nulla fuit inſtitutio, ſed quæ accedit poſt ſcriptos hæredes, quæ accreſcit pro partibus hæreditariis, l.interdum, ff.de hæred.inſtit. Prat.

Residuum aliquando totum ſignificat, Anton.in l.2.C.de hæred.inſtit. Pater tuus ſi ex reſidua parte inſtitutus eſt, quam alter hæres ſcriptus capere non poterat, iſque ad nullam partem hæreditatis per conditionem ſuam admitti potuit, ex aſſe

hæres extitit: nam reſidui commemoratio etiam totum admittit. Prat.

RESIGNARE in §.ſed & ſi quis Inſtit. de milit. teſtam. eſt ſigilla aperire, vt ibidem ait Accurſius vel ſignatum aperire, vt l.6. ff.quemadm.teſtam.aper. l.23. ff.qui teſtam.fac.poſſ. l.20.ff.de vulg. & pupill. l.16. in fin. ff.ad l.Corn.de falſ. Prat.

RESILIRI à contractu, l.8. ff.de in diem addiction.

RESIPISCERE eſt ex furore temporario ad priſtinum ſenſum redire, Liuius lib.24. Si quis reſipiſcat, & antiquam ſanitatem recipiat, l.ex facto, ff.de vulg.& pupill. Nebtiſſ.

RESISTITVR eſt verbum impetſonale, pro remedium adfertur, contrauenitur, occurritur, vt judici juſte procedenti, qua re Panormit. in capit. cauſam quæ, extr. de offic.deleg. Regulariter definitum ait Bart.l.prohibitum, C.de jure fiſc.li.10. non licere magiſtratibus, judicibus eorumve officialib. reſiſtere, obſiſtereve. Plane ſi injuſte exequantur, contra erit, d.l.prohibitum. Sed & ſi pendente appellatione exequantur, Bald.in l.addictos. C.de appellat. Non procedit, quando extra ſuum territorium exequuntur, per leg.fin. ff.de juriſd.om.jud. Fallit, quando exequntur vltra formam juriſdictionis, leg. quemadmodum, ff.ad l.Aquil. Fallit, quaudo apparitores non habent ſignum ſuum, puta baculum, vel armillam. Salic. in l.factum ff.de diuerſ.reg.jur. Fallit, ſi non habent literas ſuæ commiſſionis, l.miſſi opinatores, C.de exact.tribut.lib.10. Prat.

RESISTENTES tribuni l.12.C.de erog. milit. annon. id eſt, in præſenti conſtituti. Septem dierum, inquiunt Imperatores, per quos reſiſtentes tribuni emolumenti gratia ſolenniter ſtellaturæ nomine conſequuntur ſpecies, &c. Prat.

RESOLVERE id quod actum, l.58. ff.de pactis. Sic etiam dicitur Reſolui donatio. l.2. C.de condi. ob cauſſam, l.10. C.de præd. minorum. Briſſ.

RESOLVERE pecuniam dixit Cato pro eo, quod eſt refundere, in libro de re Ruſtica, pag.61. c.63. & 64.

RESOLVI quoque verba verbis recte dicimus l. 24. ff. de accept.

RESOLVTVM teſtamentum, l.cum duobus, ff.de inoffic.teſtam.

RESPECTV dignitatis agi, id eſt, contemplatione & intuitu, l. 38.§.omne, ff.de pœnis, ſic reſpectu mariti, id eſt, eius contemplatione, l.19.§.poteſt eſſe, ff.de pecul.

RESPECTVS apud Canoniſtas frequens pro ratione, qua ad aliquid agendum mouemur. Prat.

RESPICERE pro pertinere ad aliquem. Briſſ.

RESPICERE ſucceſſorem, l.25. C.famil. herciſcund. pro repudiare.

RESPONDERE ad tempus, vel ad diem dicitur, qui in mora non eſt: Et reſpondete ad nomina, quod vulgo dicitur in iure comparere. Non reſpondere eſt, vt nunc loquuntur in iure deficere. Bud. Qui ad interrogata non reſpondet, nec reſpondiſſe cenſetur, l.1.de verb.oblig. & l.de ætate, §.qui tacuit, de interrog.act.& ibi Bart. Prat.

RESPONDERE etiam eſt ſponſione pro alio interuenire. Briſſ.

RESPONDERE creditoribus, id eſt, parere, & ſatisfacere tenentur illi, aduerſus quos actio moueri poteſt, l.1. C.de hered.vel action.

RESPONDERE ad electum quid ſit, vide Duar.1.diſp.anniu.c.4.

RESPONDERE etiam dicitur debitor, cum ſoluit, vt appellari, cum flagitatur, vt ſoluat. Cic. lib.16. ad Attic.epiſt.2. Tamen fit ſæpe, vt ij qui debent, non reſpondeant ad tempus. Prat.

RESPONSA prudentum interpretationes iuris ſunt: Et qui eo funguntur, officio, Iureconſulti vocantur, vt fuere Capito, Labeo, Maſſurius, Nerua, & alij plures, Aymar.lib.5.Inſtit.iur. ciu. Vide ſupra verbum Edicta, Spieg.

RESPONSALES, iidem qui ad reſponſum dicuntur, ἀποκρισιάριοι. Prat.

RESPONSALIS in c.cum olim propter, de priuil.in antiq. ſignificat procuratorem, vel eum, qui abſentem excuſat. Prat.

RESPVBLICA, vt grauiter aſſerit Solon duabus potiſſimum rebus conſtat, præmio & pœna. Præmium virtuti debetur: pœna autem malis, quos nulla honeſtatis ratio ad recte viuendum monet. Noſtri hodie pœnas habent, ac varia tormentorum genera aduerſus malos: ſed præmiorum apud pleroſque adeo nulla eſt ratio, vt mercem viliſſimam pluris æſtiment, quam omnes bonarum literarum vniones. Quid hoc, rogo, eſt aliud, quam alteram Reipublic. partem vtrunque curare, alteram eamque maximam prorſus negligere? Prat.

RESTAGNARE, redundare, aquam non continere, l.1. §.ſed apud Seruij auditores, ff.de aq.& aq.Pluu. Colum.lib.2.cap.17. Itaque ſi qua palus in aliqua parte ſubſidens reſtagnat, ſulcis deriuanda eſt. Prat.

RESTAVRARE accuſationem, id eſt, ex integro inſtituere, l.4. §.1.ff.ad l.Iul.de adult.

RESTAVRARI quæſtio, id eſt ex integro agi dicitur in l.vlt. ff. ad SC.Turpill. Briſſ.

RESTAVRARI totam debere litem apud Modeſtin. l.etiam, §. 1.de minor. *Erſtatten.* Eſt & labeſcentia feliciter reparare, priſtinæ quetum puritati, tum vigori reſtituere. Noſter. Oldend. minime ad ſomnia nugamentaque ſcribenda natus, imo, vt res ipſa manifeſtat, à Deo miſſus, vt quod magnus ille Eraſmus pro Theologico ſtudio repugnando præſtitit, ipſe quoque Oldend. in noſtra iuriſprudentia recte tradenda efficeret: cuius ſtudium quantum aliquot ab annis corruptum ſit, vel ex Hiſpanorum doctiſſimo Ioan. Ludou. Viue cognoſcere licet. Si quis id negat, niſi non ſit communi ſenſu præditus, inter perditiſſimos nebulones eſt habendus. Profecto qui nunc temporis conſultant de reſtauranda religione in Imperio Germanico, his ſimul etiam, monitore fideliſſimo Old. cogitandum eſt de reſtaurando iuris iudicio, hoc eſt, de introducenda vera & ſimplici iuris profeſſione, per quam iuventus ad publicas functiones quandoque in foro ſuſcipiendas conſtanter erudiatur, abolitis commentatorum opinionibus, barbariæ, periſſologiæ, formularum atque aliis id genus impoſturis. Spieg.

RESTICVLVS, paruus reſtis. Vlp. l.5.§.vlt. ff.de his qui deiec. vel effud. Si amphora ex reſticulo ſuſpenſa decidiſſet. Legitur tamen Reticulo. Hoto. Prat.

RESTIPVLARI, eſt ab eo cui quid ante à nobis ſtipulanti promiſimus, viciſſim aliquid ſtipulari. Cic.pro Comœd. Cur igitur decidit, & non reſtipulatur neminem amplius petiturum? Loquitur de Flauio, à quo Roſcius tranſactionis nomine fundum ſtipulatus erat, quærit igitur ſi totius ſocietatis nomine fundum Roſcius ſtipulatus eſt, quid ita Flauius reſtipulatus non eſt, amplius eo nomine neminem petiturum? Item, Recita iſtam ſtipulationem clarius; quid enim ſtipulatio clamat? Quid hic porro nunc reſtipulatur, quod iam pridem ipſe exegit? Loquitur de Roſcio, qui ſtipulatur iam à Fannio partem exactionis futuræ dimidiam; cum antea eidem ſtipulanti certam pecuniæ ſummam pro ſuſcepta in Flauio perſequendo moleſtia & opera, ſpoſpondiſſet. Stipulatus igitur antea fuerat Fannius, reſtipulator poſtea Roſcius: quemadmodum promiſſor antea Roſcius, nunc promiſſor Fannius, vt facile appareat aliud à Cicerone Repromiſſionem, aliud Reſtipulationem appellari, quod vix aſcribendum huic operi putaſſem, niſi Franc. Conn. lib.6. c.1. miram in ea re hallucinationem animaduertiſſem, cum tamen in l.damni 43. §.1. ff.de damn.infect. Alfenus apertiſſime Reſtipulandi verbo & in re ſit vſus. Hotom. Alij viri docti tradunt, ſtipulari verbum proprium eſſe eius qui pecuniam collocat, reſtipulari vero eius qui accipit. Alij econtrario reſtipulari idem eſſe quod repromittere. Connan. d.loco.

RESTITVERE non ſolum ſignificat rem exhibere ſiue præbere, ſed vt cum vniuerſa ſua etiam vſucapiendi cauſa, acceſſione, fructu, vſura, intereſſe, & omni commodo ac emolumento tam occaſione rei, quam ex ipſa re proueniente reddatur ac præſtetur, l.22. l.reſtituere 35.in fin.l.fin.in fin.ff.de verb.ſign. l.qui reſtituere, l.præterea, l.ex diuerſo, ff.de rei vind. l.2. l. videamus, §.in tantum, ff.de vſur. Reſtituere ſiquidem quaſi retro ſtatuere ſiue conſtituere, & dare, & reddere dicitur Varroni. Quare in ea cauſa, forma, acceſſione, & qualitate reddi debet, quod reſtitui oportet, in qua fuiſſet ſi nihil aduerſus id, cuius gratia reſtitutio deſideratur, factum eſſet, dict.l. videamus, §. in Fauiana, l.non enim, ff.ad Trebell.dict. l.præterea, d.l.ex diuerſo, d.l.reſtituere 75. de verbor.ſignific. Itaque ſi res reddita, vſurpata & vſucapta non fuiſſet, ſi non æque apud petitorem, vti reum periiſſet, ſi reſtituta prius, per eam petitori quid acquiri potuiſſet, id omne reſtitui debet: hoc eſt, vſucapionis commodum reſcindetur, rem nec pignori datam eſſe (quia id etiam rei emolumentum & fructus eſt, l.fructus 72. ff.de reg.iu. l.fin. ff.de vſur.) cauebitur, l.ſi poſt acceptum, ff. de rei vindic. æſtimatio rei cum intereſſe & acceſſione, etiamſi bona fide ad iudicium reus prouocarit, præſtabitur, l.illud, ff. de petit.hæred. l.ſi in Aſia, §.fin. l.ſi plures depoſ. Dd.ad l.qui ſine 63. & l.contractus, §.fin. ff. de regul. iur. Et hereditates & legata ſeruo reſtituendo relicta, & ſi quid ex operis eius haberi licuiſſet, hac præſtatione continebitur, dict.l.præterea, ff. de rei vindic. Et illud eſt quod Gaius in d.l. præterea voluit: Nec enim, inquit, ſufficit, corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt, vt & cauſa rei reſtituatur, id eſt, vt omne habeat petitor, quod habiturus foret, ſi eo tempore, quo iudicium accipiebatur, reſtitutus homo fuiſſet. Si ex edicto, quod metus cauſa, ita fiet reſtitutio, vt res tradatur cum omni fructu & occaſione, nec non cautione interpoſita, rem deteriorem non eſſe factam: & in obligationes, ſi quæ cohærebant acceptilatione ſublatæ aut ſeruitutes amiſſæ in priſtinum ſtatum reſtituantur, l.metum 9. §. ex edicto, ff. quod met.cauſ. Nam & iura in reſtitutionem veniunt, l.reſtituere, & l.fin. de verborum ſignificat, dict.l.præterea, l.quod ſi 24.§. reſtitutio. ff.de minor. l.videamus 19. l.qui ſcit 25. dict. l. videamus 38. ff.de vſur. Hinc eſt vt ex edicto prætoris de maioribus concepto reſtituantur petitiones, aliæque petitiones & iura, l.Iulianus 17. ff. ex quibus cauſ. maior. in integr. Huc pertinet tot. tit. Inſtit.de offic.iud.l.4. C.depoſit. l.Neſennius. cum ibi notat.ff.de re iud. & ſimilia. Nam hæc adeo vera ſunt, vt ſi hæc omnia ita dolo & contumacia rei non præſtentur, quoties noſtrum nobis quid reſtitui debet, locus ſit iuramento in litem,

tem,

tem,quo in infinitum juratur,vt arbitratu judicis ſequatur condemnatio,l.qui reſtituere,ff.de rei vindicat. l.4.l.5.& ibi Duaren. ff.de in litem jurand. Gœdd.in comm. ad l.22.num.11.& ſeqq.ff.de verb.ſign.

RESTITVTIONIS effectus, ratione rei, cauſæ, modi, acceſſionum & ſimilium, major eſt quam exhibitionis : & plenior eſt reſtitutio in integrum quam ad exhibendum actio, leg.fin. de verbor.ſign. Nam exhibere eſt præſentiam corporis præbere hoc eſt,inſpiciendi tangendique copiam facere:Reſtituere vero eſt etiam poſſeſſorem facere, non ſolum videndi, tangendique, verum etiam abducendi, habendi & poſſidendi facultatem præſtare. leg.reſtituere, 35.leg.reſtituere, 75. de verb.ſign. fructuſque, id eſt,omne emolumentum & commodum, quod ex re reſtituenda ſupereſt, leg. ſed & partus 12. l.item ſi.14. §. quadruplatur,ff.quod metus cauſ.reddere,l.quod ſi minor,24. §.reſtitutio, ff.de minor. l.ait prætor, 23, §.item ei, l.nec non, 28. §.fin. ff.ex quib.cauſ. major. l.3, §.ex quib. & ſequen.ff.de a ien.jud. muiand. l.Iulianus, 17, §.1, l.præterea 20.l.fructus, 53, ff.de rei vindic. Pleraque alia quoque reſtitutionis verbo continentur, puta, vt caueatur rem deteriorem factam non eſſe, l.merum, 9. §.ex hoc edicto, ff.quod metus cauſ. dolum malum abeſſe, l.ſi poſt acceptum, 18.l.ſeq. l ſi homo, 45. ff.de rei vindicat.vt lucrum ex re vel occaſione rei acceptum vna reſtituatur,l.cum autem, 52.ff.de rei vindic.vt vſucapiendi cauſa reddatur,dicta lege ſi poſt acceptum,l.reſtituere,37.l.reſtituere 75, ff.de verborum ſign.item intereſſe, l.4,in fin.ff.de alie.jud. mut.cauſ. Vt deterioratio reſarciatur, l.non ſolum, 13, ff de rei vind. l.3.§.1. ff,commod.omniſque cauſſa reddatur. Ita interpretandam cenſeo, leg.22.de verb.ſign. Nam quod Brech. ibid. exponit, quaſi dixiſſet ICtus reſtituere, ſignificare etiam reddere, & reddere eſſe veluti ſimilem efficere, & reſtituere domum pro reficere & reparare : & natalibus & priſtinæ integritati reſtituere ; Hæc Brechæi interpretatio mihi diſplicet, cum à ſcopo ICti ſit plane aliena. Non enim quid in vniuerſum pro diuerſa re poſſit ſignificare verbum reſtituere ſtatuebat ICtus in d.l.22. ſed quomodo differret ab exhibitione: vt conſtaret, quam multa alia reddi ab eo oporteret, qui reſtitui condemnatus eſſet,quam qui tantum exhiberi, Gœdd ad d.l.22. n.2.

RESTITVERE is intelligitur, qui ſimul rem & cauſam actori reddit quamuis habiturus eſſet, ſi ſtatim judicij accepti tempore res ei reddita fuiſſet, id eſt, vſucapionis cauſam, & fructuum, & quodcunque aliud quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non eſſet, l.35. l.75. de verb.ſig.l.20. ff.de rei vind. Briſſ. Prat.

RESTITVERE tutelam curationemque pro tutelæ & curationis geſtæ adminiſtrationis rationes reddere, l.32. ff.de minoribus, l.21. §.vlt. ff.de alim.leg. Briſſonius, Pratejus.

RESTITVTI dicuntur qui in bona, dignitates, & ciuitatem reſtituuntur, velut deportati, aut alias damnati. Rubr. de ſent. paſſ. & reſtit. C.l 59. & l.104. ff.de condit. & demonſtr. l.1.§. deinde adiicit. ff.de poſtul. l.6.§.pen.ff,de injuſt.rup. Briſſ.

RESTITVTI in integrum dicuntur cauſſæ de quibus ex integro cognoſcitur, leg.1, §.diuus, & l.7. ff.de jure fiſc. l.33. & l.35. ff. de re iud.Briſſ. Prat.

RESTITVI in integrum dicuntur etiam damnati, l.Lucius,ff.ad Trebell. Briſſ.

RESTITVTIO in integrum datur contra contractum vi vel dolo initum. Vult. in comm. Inſt. l.3.t.14.§.fin.n.20.

RESTITVIT non qui ſolum corpus,ſed etiam qui omnem rem conditionemque reddita cauſa præſtat, & tota reſtitutio iuris interpretatio eſt, l.vlt. §.vlt. ff.de verb.ſig. Quo fit, vt longe plus ſit in reſtitutione, quam in exhibitione l.22. ff. de verb. ſig. Proinde hæc verba ſtipulationis, Eam rem recte reſtitui, fructus continere minime ambiguum eſt, l.37. ff. de verb. ſig. Corraſ.3. Miſc.9.n.1. Et qui rem reſtitui iubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet, l.36. §.1. ff.de rei vind. Sed & cum verbum, Reſtituas in l. inuenitur, etſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam ſunt reſtituendi, l.134. §.1. ff. de diuerſ. reg. Ex quo efficit Vlp.in l.Paulianam actionem fructus venire, propterea quod verbum, Reſtituas, quo Prætor in eam rem vſus eſt, plenam habet ſignificationem, vt etiam fructus reſtituantur, l.38. §.in Fabiniana, ff. de vſur. l.1. ff. quæ in fraud. credit Inde adeo cum Prætor iubet vti opus factum reſtituatur, etiam damnum datum actor conſequi debet, cum verbo reſtitutionis omnis vtilitas actoris contineatur, l.81.ff.de verb.ſig. Simili modo cum deiectum ab vſufructu in eandem cauſam prætor reſtitui iubet, ſic interpretamur, in qua futurus eſſet ſi deiectus non eſſet; vt ſi tempore interim finitus vſus fructus fuerit, nihilominus cogatur reſtituere, id eſt, vſumfructum iterum conſtituere, l. [illegible] §.vlt.ff.de vi & vi armat. Aut ſi poſtquam deiectus eſt, capite minutus vel mortuus fructuarius fuerit, præterita cauſa, præteritumque damnum ſarciatur, l.3.§.vlt. ff.eod.tit. Enimuero in interdicto, Ne quid in loco publ. quo Prætor iubet quod in loco publico factum erit reſtitui, reſtituere in priſtatum reducere eſt, quod fit, ſiue quis tollat quod factum, ſiue ſi quis, ſiue reponat id quod ſublatum eſt, l.1.§.prætor ait, & §. reſtituas, ff.ne quid in loc.publ. Briſſ.& Prat.

RESTITVERE in integrum, eſt in priorem ſtatum reponere lapſos,captos,fraudatoſque, vel per imbecillitatem ætatis, vel per abſentiam, vel per metum aut dolum calliditatemve aduerſarij,vel per ſtatus mutationem,l.1.ff.de in integr.reſtit.vel etiam iuſtum errorem, vt ſcribit Paul. lib.ſent.1.tit.7.& de eo exemplum eſt in §.ſi quis agens, Inſtit. de act. Hinc Reſtitutorium pro iudicio reſtitutorio & cognitione prætoria de reſtitutione facienda,l.7.ff.quod falſ.tutor. l.39.ff.de euict. Prat. & Briſſ.

RESTITVIRI,vel,quod verius eſt, Reſtitutũ iri,vetuſte pro Reſtitutum iri,apud Iulian.in l.23.ff.de act.empt.Et præterea cauere debet, inquit,quicquid ex hæreditate liberti ad eum peruenerit, reſtituiri. Sic & accipe apud Paul.in l.52.in fin. ff.de pecu. & apud Vlp.in l.5.§.1. ff.de cond.cauſ.dat.Prat.ex Hoto.

RESTITVTIO nihil aliud eſt quam repoſitio in priſtinum ſtatum, vt vnuſquiſque ius ſuum recipiat. Itaque ſi in vendendo fundo circumſcriptus reſtituetur, iubebit emptorem prætor fundum cum fructibus reddere & precium recipere, l.quod ſi minor.ff.de minor.25.ann. Prat.

RESTITVTIO integri,vt Paul.l.ſent:7. definit,eſt redintegrandæ rei vel cauſæ actio : id eſt, vt exponit Iſid.l.5. Etymol.cum res redintegratur, quæ vi ablata atque extorta eſt : cauſa vero quæ expleta non eſt, quod eſt, Reſtitutione in integrum non tantum rem perfectam, vtpote datam redintegrari, ſed etiam imperfectam,id eſt,cauſam,vt ſi promiſſa ſit res,non data, l.9. §.ſed quod prætor, ff.quod met.cauſ. Vel ſic : Reſtitutio integri eſt actio reſtitutoria, ſiue reſciſſoria, qua res nobis certa, vel ius vel quælibet alia cauſa redintegratur. Integri autem reſtitutio (vt idem Paulus ait) plus quam ſemel decernenda non eſt : ideoque cauſa cognita, & præſente aduerſario decernitur. Hæc item in rem competit, aut in perſonam. In rem actio competit, vt res ipſa, qua de agitur,reuocetur : in perſonam, aut quadrupli pœna intra annum, vel ſimpli poſt annum peti poteſt. Prat.

RESTITVTIONEM facere, id eſt reſtituere, l.1. §. fuit quæſitum, l.recuſare,§.ſi fiſco,l.ſeruo inuito,§.vlt.& in aliquem reſtitutionem, l.facto 63.ff.ad Trebell.

RESTITVTIO natalium,Nou.78.Vide Natalibus reſtituere.

RESTITVTIO principis,quæ & ab exilio dicitur duplex eſt:generalis & ſpecialis. Hæc cum in infinitum concepta eſt, veluti, In integrum te reſtituo, pleniſſima & latiſſima eſt, id eſt, intra omnia complectitur, l.1.& l.fin.§.fin.C.de ſent.paſſ.l.1.ff. eod.& ideo patriam poteſtatem, ius agnationis, aliaque generis eiuſdem reſtituit. Cum autem finita eſt, id eſt, iuta quædam nominatim continet, vltra non valet, vt in ſpecie l.2. in Inſulam Cod.eod. l.2.ff.eod.Generalis vero reſtitutio dicitur, quæ veniam duntaxat & reditum in patriam indulget : itaque neque bona confiſcata reſtituit, l.4. Cod.de bon.damn.neque vllas actiones,ſiue pro illo, ſiue contra illum conceptæ ſint, l. 4. & 5. C.de ſent.paſſ. Reſtitutio autem Principis veluti poſtliminium eſt, l.2. C.Theod. de repud. Eſt tamen aliqua differentia : nam patre captiuo, filius teſtamentum facere non poteſt, propter ſuſpenſi iuris conſtitutionem : patre deportato de rebus poſtea quæſitis teſtamentum filius facere poteſt: nec reſtituto patre, licet filius in eius poteſtatem reuertatur, irritum teſtamentum fit, l.fin. C. de ſent. paſſ. nam ſine capitis minutione ipſo iure in poteſtatem reuertitur : ſpes poſtliminij omnia ſuſpendit : ſpes reſtitutionis nihil ſuſpendit. Iutiſgentium ſiue poſtliminij ſpes certior eſt quam iuris ciuilis : Et ideo receptum etiam eſt, vt captiuus partem faciat, deportatus non item, l.1. §.ſi ex tribus, & §.fin. ff.de bonor.poſſeſſ.contra tab. l.ſi necem, §. ſi patronus, ff.de bon. libert.Prat.

RESTITVTORIA actio, quæ in veterem debitorem reſtituitur, muliere, quæ pro eo obligationem ſuſceperat, nexu obligationis liberata, l.8.§.Marcellus, & §.ſi mulieri, ff.ad Velleian. l.8.C.eod.tit.Briſſ. Prat.

RESTITVTORIA interdicta appellantur, quibus Prætor reſtitui aliquid iubet, l.1. §.interdictum, & l.2. ff.de interdict.§.reſtitutoria. Inſtit.eod.l.1. ff.de aqua quotid.Qualia ſunt,Quorum bonorum, Quod legatorum, Vnde vi, l.1.§.1. ff.quor.bonor. l.1.ff.quod legator.& illud,quod de via publica proponitur in l.2.§.ait prætor. & §.hoc interdictum, ff.ne quid in loco publ.Et quod precario,l.2.§.1.ff.de precar. Et poſterius interdictum de cloacis, l.1,§.1.& §.vlt.ff.de cloac. Item illud quod proponitur in l.vnic.§ deinde, cum §. ſeq. ff. de fluminibus. Briſſ.

RESTITVTORIVM pro iudicio reſtitutorio, & cognitione prætoria de reſtitutione facienda, l.7.ff.quod falſ.tut.l.39.ff.de euictionib.

RESVSCITARI dicitur legatum quod alicui periit, l.27. ff. de adim.legat. ſic & Reſuſcitari dicuntur obligationes,i.reſtitui, l.9.§.vlt. ff.de iure fiſci.

Retaliare. Vide, Talio: Erat autem Retaliare Gelliana dictio, ſignificans talione hominem repercutere, & inimico reponere. Epigrammaticos poeta jocoſe dixit: Corrumpit ſine talione cœlebs. Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. ad Apollinarem lib. 5.

Retare flumina pro purgare: nam Retæ arbores ſunt, quæ aut ex ripis fluminum eminent, aut in alueis eorum extant: à retib. dictæ, quod prætereuntes naues impediant, quaſique irretiant. Hinc edictum vetus: Qui flumina retanda publice redempta habent, ſi quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non feciſſe: Hæc ex Gellio lib. 11. c. 17. Prat. ex Hot.

Retentio, adſimilatur traditioni, leg. quædam mulier, 2. reſponſ. l. ejus rei, de rei vend. cum ſim. quæ fideliter citat Apellus in Methodo, ca. 3. Porro materiam retentionis tractat Bartol. communiter probatus, in l. indebitum, §. ſi centum, ff. de condict. indebit. & in l. ſi non inducta C. quibus cauſ. pign. tacit. contrah. Spieg. Prat. Vide Vult. ad §. ſunt præterea, 32. & §§. ſeqq. num. 26. Inſtit. de act. & ad §. ſequens illa diuiſio, 16. nu. 44. Inſtit. eod.

Retiarius dici poteſt ille, qui jacit rete ad piſces capiendos, vt patet in lege ſi jactum, ff. de act. empt. & ideo ſunt qui apud Paul. in leg. qui ratiorio. tit. de pignor. act. putent retiarium & rete vbique legendum. Sic etiam Retiarius dictus eſt alter ex gladiatoribus qui fugientem, vel fugam ſimulantem ſe quæreretur, vt rete immitteret: quod pugnæ genus primum à Pittaco Mitylenæo, vno ex ſeptem ſapientibus, inſtitutum eſt, de quo Valer. Max in 1. & Feſtus: Retiario (inquiens) pugnanti aduerſus Mirmillionem cantatur: non te peto, piſcem peto, quid me fugis Galle? Mihi tamen magis placet antiqua lectio, neque eſt quod refordidemus, à rate ratiarium deducere: quia eodem modo à naui, nauicularius formatur, vt apud Iureconſult. in l. 1. ff. quod cujuſque vniuerſ. nomine, & in l. ſemper, iu pluribus locis, ff. de jure immu. non tamen vt de opifice intelligamus, prout ſenſit gloſſator: ſed de negotiatore. Poſſemus etiam mutato ſolum verbo Retiario, cætera retinere, hoc modo: Qui retiario credidit, cum ad diem pecunia non ſolueretur, ratem in flumine, & reliqua, & ſenſus Iureconſult. optime iſtud permittit. Piſcatores enim communiter ratem habent: quod etiam innuit Scæuola in l. periculi pretium, ff. de naut. fœnor. Cotta.

Reticuli, cancelli ex funiculis tenuibus aut è neruis: quibus beſtiæ à loci alicujus aditu arcentur. Vlpia. in l. 17. §. 2. de act. empt. Reticuli circa columnas, plutei circa parietes, item cilicia vela ædium non ſunt. Varro lib. de re ruſt. 3. cap. 5. Inter columnas exteriores pro pariete reticuli è neruis ſunt, vt per ſpici ſylua poſſit, & quæ ibi ſunt, neque auis eas tranſire. In 41, §. 7, de leg. 1. ſimpliciter cancelli appellantur, Prat. & Hot.

Reticulum in l. 5. §. vlt. ff. de his qui dejec. vel effud. vbi amphoram ex reticulo ſuſpenſam narrat, Plin. lib. 31. c. 6. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ: Alij in d. §. vlti. Reſriculo legunt. Briſſ.

Reticula in leg. 25, §. ornamentorum, ff. de auro argent. quæ vulgo ſcoſia dicimus, quæ in formam retis facta ad capillos continendos capiti aptantur. Reticulum Lexicon B. Germani vertit γύργαθον, κεκρύφαλον. Et plane crocufantia reticulis junguntur in d. §. ornamentorum, γύργαθα vero πλέγματα eſſe Pollux lib. 7. c. vlt. & lib. 10, c. 35 docet Iſidor. lib. 20. Etym. c. 30. Reticulum, ait, eſt quod colligit comas: dictum ab eo quod retinet crines ne effundantur, Lampri. in Alex. Matronas autem regias contentas eſſe debere vno reticulo atque inauribus. Vtitur & hoc verbo in hunc ſenſum Capitolinus in Maximinis Reticuli circa columnas in le. 17. §. quæ tabulæ, ff. de act. empt. Reticularum opus apud Vitruu. libr. 2. c. 8. Et Plin. lib. 36. c. 22. Briſſ. Prat.

Retinere hereditatem dicuntur ſui, qui non abſtinent, leg. 6. de rebus auct. jud. poſſid. ſic retinere impenſas, id eſt, ſeruare per retentionem l. 50. ff. de hered. pet.

Retinere poſſeſſionem animo poſſumus, adipiſci non poſſumus, Paul. in l. qui vniuerſas, §. quod per colonum, de acquir. poſſeſſ.

Retinere in poteſtatem l. qui filium, ff. de legat. præſtand. ſed frequentius, Retinere in poteſtate, l. vlt. ff. de legat. præſtan.

Retinere ſolum, i. vti retentione, l. 22, ff. de damn. inf.

Retineri, hoc eſt, detineri & renouari non debent homines liberi inuiti, l. 3, ff. de liber. hom. exhib.

Retorquere crimina, l. 14, §. ſi libertis, ff. de bon. libert.

Retractare, eſt, quod omiſeris repetere, & mutare, renouare, & recognoſcere, leg. 1, §. 1. ff. ne de ſtat. defun. l. 2, de colluſ. deteg. l. 1, C. de ſenten. aduerſ. fiſc. libr. 10. Item pro reuocare, vt apud Vlp. in §. fi. l. non ſolum, ff. de proc. Interdum eſt iterum tractare, vt in leg. 31, in fin. ff. de jurejur. l. 10. §. 1, ff. ad. Turpill. leg. 29, ff. de jure fiſc. l. 4, Cod. de epiſc. aud. Cic. lib. 4. de natur. Deor. qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinent, retractarent, & tãquam relegerent, hi dicti ſunt religioſi. Idem ad Attic. lib. 8. Augemus crimen dolorem retractando, Sic Tertull. in Apologet. Cauſas, quæ hoc exegerint, retractemus. Alias etiam Retractare ſumitur pro ratum non habere, quod ab aliquo geſtum fuerit, vt l. fin. C de bonis quæ liber. nullo modo licentia concedenda filiis eaſdem venditiones vel hypothecas retractare: ideoque & Retractatio opponitur ratihabitioni. Hinc

Retractatio, l. fin. C. de fid. inſtr. & l. fin. C. de temp. appell. Græce ἀναψηλάφησις dicta Nou. 82. cum cauſæ apud ſucceſſorem præf. Præt. retractabantur ex reſcripto principis, l. 1. C. de ſent. præf. præt. quod erat appellationis loco remediũ. Et hoc locum etiam habuit in iis cauſis quæ à ſenatu iudicabantur, vt non apud eundẽ Senatũ, ſed apud alios παλινδικία ſeu retractatio induceretur: qua de re Plin Epiſt. ad Vrſum lib. 6. Prat.

Retractus, vſitata vox in ſcholis, pro redemptione prædiorum, lege aut pacto contrahentium introducta. Vt autem à contrahendo contractum, à diſtrahendo diſtractum ICti declinarunt: ſic à retrahendo Retractum accipere poſſumus. Duplex autem eſt retractus: Legitimus: quem Gentilitium appellare poſſumus, & conuentionalis. Legitimus ſiue Gentilitius eſt, qui propinquis conceditur, vt alienata à propinquis prædia, oblato intra legitimum tempus pretio, recuperare poſſint, qua de cauſa ius ἀντιμήσεως à Græcis appellatum eſt: vnde quandam quaſi prædiorum gentilitatem naſci apparet: qualem ſe Cicero negabat vidiſſe. Ad hanc autem ἀντίμησιν abſurdum eſt referre l. dudum, C. de contrah. empt. vt doctiſſime demonſtrat. Hot. Conuentionalis autem retractus eſt, cum in venditione prædij pactum eſt, vt venditori quandoque liceat illud reſtituto pretio redimere ac recuperare: ſiue dies ei redemptioni præſtituta ſit, ſiue non ſit: cuiuſmodi conuentiones in iure vſitatæ ſunt, vt l. 2. & ſimil. C de pact. int. emp. & vend. Prat. & vide Corr. lib. 3. Miſcell. c. 3. per. tot.

Retrahere apud Vlp. in l. Imperatores 9. §. 1. ff. de admin. rer. ad ciu. pert. ſumitur pro recuperare prædia alienata. Item reſcripſerant, agros Reip. retrahere curatorem ciuitatis debere, licet à bona fide emptoribus poſſideantur, cum poſſint ad auctores ſuos recurrere. Prat.

Retro, pro rurſus, vel ex diuerſo, l. 4. ff. de oper. ſeruor. l. 67. ff. de ſol. l. 40. §. ſeruum, ff. de acquir. poſſ. l. 9. §. fin. ff. de excep. Briſſ. & Prat.

Retro ſumitur pro ante, in §. aliæ autem. Inſtit. de donat. Et cum retro principum conſtitutiones, id eſt, eorum qui ante nos fuerunt: ſicque ſumitur initio primæ epiſtolæ libris Digeſtorum præpoſitæ. Prat.

Retro verbum à Iureconſultis noſtris, etiam ad tempus iam exactum & præteritum trahitur. l. ſi fundus, ff. de pign. l. quærebatur, ff. de pecul. caſt. l. retro. ff. de capt. l. ſeruum, §. 1. de leg. 1. Curt. lib. εἰκασιῶν 3. c. 32. tom. 1.

Retro agere, corroborare, confirmare.

Retro duci. Paul. in l. ſeruitutes, §. ſtillicidium, ff. de ſeruit. vrb. præd. Ea de cauſa, inquit, retro quoque duci poreſt ſtillicidium, quia in noſtro magis incipiet cadere, produci non poteſt, ff. de ſeruit. vrb. præd. Spieg.

Retro iuris ordine, pro eo qui hactenus obtinuit. l. omnes iudices, C. de delatorib. lib. 10. Prat.

Retro obtinuit conſuetudo, id eſt, corroborata eſt, apud Vlp. in l. ſi in aliquam, de offic. proconſ. Spic. Prat.

Retro principes, C. de Nouo C. de compon. ad initium.

Retro ſubaudiri, & ſupprimi per ellipſin ſcribit Albericus in l. ſeruus ſeruum, ff. ad l. Aquil. Prat.

Retrovendendi pactum, inter cætera pacta vulgatiſſimum eſt: Velut cum venditori ex conuentione conceditur ab emptore: quod ſi ipſe vel hæres eius, voluerit quandocunque, aut intra certum tempus reſtituere pretium; vt tum rem ſuam quam vendidit, quaſi redemptam accipiat. Quo pacto in emptione & venditione redditum quotidie vtimur, l. 2. C. de pactis inter empt. & vend. Hot. Prat.

Retrorsum. Vlp. l. ſi duob. §. 1. de diuerſ. & temp. præſ. Quia, inquit, retrorſum quanti plurimi fuit, inſpicitur.

Revehere eſt, quod ante victum fuit, iterum vehere, l. vniuerſi, C. de vectig. & commiſſ.

Revelare, eſt id quod ante tectum fuit, retegere, aperire, palam fieri: cuius tamen nullum exemplum reperiri quidam putant in l. vniuerſi, C. de vectig. & commiſſ. Corrupte legitur in quibuſdam codicibus, Reuelant, pro reuehunt. Pro retecto & palam facto, extat in l. vnica, C. de his qui ſe defer. lib. 10. Spieg.

Revendere operas, l. 22. §. 1. ff. de oper. libert.

Revenire fundum, i. reuendi l. 15. ff. de lege commiſſ.

Revenire ſolent apes ex l. Dei rit. 12. quod alibi dicitur reuerti vel reuolare.

Revera coniunctim vice aduerbij eſt. Aliàs duæ dictiones ſunt Reuera, quod vulgus de facto dicit. Spieg.

Reverendi (vt vtuntur vulgata voce) hoc eſt, quid. reuerentia & honor debetur, in ius ſine venia vocari non poſſunt. Vide Zaſium in l. generaliter, ff. de in ius voc. Debetur autem reuerentia maxime patribus & patronis, tam ſuperſtitibus

bus, quam defunctis, l.apud Celſum, §.aduerſus, ff.de col.except. Spieg.

Reverentia, honor quem tam verbis, quam factis alicui exhibemus l parentes, ff.de in ius voc. quidam adiciunt hæc verba, cum pudore, c.2. de offi. deleg.in 6. Archi. c.decet.de immun. eccleſ. Quibus exhibenda ſit viuis & mortuis vide l. apud Celſum, §.aduerſus, ff.de dol.except. Prat.

Reverti emptor ad venditorem non poteſt, i.regreſſum non habet, l.6.§.ſi acum.& l.7.ff.de act.empt. Briſſ.

Revocari actio, i.reſuſcitari, l.65.§.1.ff.de leg.2.

Revocari quæſtio, id eſt, retractari, l.7.§.generaliter, ff.de except.rei iud. Briſſ.

Revocare domum ſignificat id quod vulgo dicimus petere ſe remitti domum, l.2. §.legatis, ff.de iud. l.28.§.ſi cum in prouincia, ff. quibus ex cauſ.maior. & vide c.fin. de for.comp. vbi pontificij. Sic & ius reuocandi forum, l.7.ff.de iud. Et reuocare in prouinciam, l.7.§.pen. ff.de accuſ. Prat.

Revocari quando poſſit ſententia, ponunt Canoniſtæ c.qualiter & quando, de accuſ. Prat.

Revocare teſtes, quod Galli teſte Bud. recolere dicunt, apud Martianum in l. diuus, de cuſtod. & exhib.reor. Spieg.

Revocatoria actio diuiditur in Paulianam, Fauianam & Caluiſianam, de quibus fuſius Iaſon.in §. item ſi quis in fraudem. Inſtit. de action.

Revocatoria, diploma principis ſignificat, quo abſentem ad ſe reuocat l.vlt. C.de dignitatib.l.11.l.3.C.de ſilentia.lib.12. Iuſtin. Nouell.8. [Greek text illegible]. Reuocatorias, [Greek illegible]. Briſſ.

Revocatur quod tranſlatum fuit, vt colligitur ex gl.l.in hac in factum, ff.quæ in fr.aud.& tot.tit. C.de reuoc.don. Prat.

Resoluto mantello, & vulgari ſermone dixit Accurſ.in l. Papin. §. ſed neque impuberis, ff. de inoff. teſtam. cum contrariis exceptionibus quis aduerſus diuerſos vtitur: ab his ducta metaphora qui, vt ſcenæ ſeruiant, mutant pallium. Alc. li.4. de verb.ſign.

Reum facere in publicis iudiciis, eſt eius nomen ad magiſtratum cujus de ea re notio eſt, deferre, vt ei dies audiendæ accuſationi dicatur, l.3, ff.de accuſ. Hinc Aſconius: Quid eſt, inquit, reum fieri, niſi apud prætorem legibus interrogari? Quum enim in jus ventum eſſet, dicebat accuſator apud Prætorem reo, Aio te Siculos ſpoliaſſe, ſi tacuiſſet, lis ei æſtimabatur, vt victo: ſi negaſſet, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum, & inſtituebatur accuſatio. Hæc ille. Interea autem eius nomen in reorum album referebatur, vt cauſa ex ordine ageretur: dicebaturque in reos receptus vel relatus. Libellorum autem conceptio qualis fuerit, Paul. in d.l.3. ff.de accuſ. demonſtrat. Agi etiam reus eodem ſenſu dicitur, qui accuſatur. Valer. lib.6. c.8. M. Antonius auorum noſtrorum temporibus clariſſimus orator inceſti reus agebatur. Et lib.8. c.1. Q.Flauius à C.Valerio Ædile apud populum reus actus. Recipi vero vel referri inter reos dicitur quis, poſtquam delatum eſt nomen eius. Et contra eximi ex reis, abſolutione vel abolitione ſecuta. Eorum autem ſtatus & conditio, qui inter reos recepti ſunt, Reatus vocatur. Et quandiu accuſatio pendet, in reatu eſſe dicuntur, l.fin. ff.de publ.iud. l. 25.ff.de pœn. l.3.§.quod pater, ff.de muner. & honor. l.46.§.in reatu, ff.de iur.fiſc. Prat.

Reum dat ſeruus domino, id eſt, expromiſſorem, pecuniam pro libertate pactus l.cum ſeruus, ff.de verb.oblig.

Reus in ſacris vocabatur qui ſe numinibus ſuſcepto voto obligaret. Damnatus vero, qui promiſſo voto, non ſoluebat, vt Macrob lib.3 Saturnal.cap.2. Virgil. Æneid.5. Vobis lætus ego candentem in littore taurum conſtituam ante aras voti Reus.

Reus antiquis dictus eſt à re, id eſt lite. Itaque Cic. in 2.de orat. Reos, inquit, appello non eos modo, qui arguuntur, ſed omnes quorum de re diſceptatur: ſic enim olim loquebantur. Et Gallus Ælius apud Feſt. Reus eſt, inquit, qui cum altero litem conteſtatam habet, ſiue is egit, ſiue cum eo actum eſt. Quibus ex verbis apparet, reos antiquis eoſdem fuiſſe, qui nunc litigatores appellantur. Poſtea vero diſtinguendarum appellationum cauſa, & ne nomina confunderentur, rei dici cœpti ſunt (vt Feſtus inquit) à re quam promiſerunt, ac debent: hoc eſt, ij, vnde quid iudicio petitur. Reus, inquit, Feſtus, nunc dicitur qui cauſam dicit, & item qui quid promiſit, ac debet. Veteres autem reum vnde petitur vocabant. Cic. lib.1. de orat. Nonne nobis in tribunali Q. Pompeij ſedentibus poſtulabam, vt illi vnde peteretur, vetus atque vſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. Idem l. 7. Epiſt. ad Trebat. Ego omnibus vnde petitur hoc conſilij dederim, vt à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Sed & in l.Manil. Et ſi is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erat, eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoque die exigito. Marcell. l.38.ff.de fideiuſſ. Nec reus eſt pro quo debeat, nec res vlla quæ poſſit deberi. Vterque etiam ex contrahentibus. Reus appellatur, l.5.§.conuentionales, ff.de verb.oblig. Sed differentiæ cauſa, qui ſtipulatur, reus ſtipulandi: qui ſpondet, reus promittendi dicitur l.1. & tot. tit. ff.de duob.reis, l.134.§.peu. ff.de diuerſ.reg.iur. l.50.§ ſi.l.52. §.duo, & paſſim, ff.de fideiuſſor. ſicuti qui credit, reus credendi: qui accipit, reus debendi: qui ſatiſdat, reus ſatiſdandi: qui ſatis accipit, reus ſatis accipiendi appellatur, l.34. §.quidam, ff.de ſolut. Prat.

Reus agitur, qui accuſatur: Reus peragitur, qui damnatur. Iuriſconſ. Peregiſſe reum non alias quis videtur, niſi condemnauerit. Spieg.

Reus conſtitutus dicitur qui ſe obligauit, l.14.§. Labeo, ff.quod met. cauſ. Et eiuſdem pecuniæ Rei qui eandem pecuniam promiſerunt l. 22. §. cum tu, ff. de fideiuſſoribus, l.84. §. qui Cajum, ff.de leg.1. Duos autem reos promittendi facimus, ſi vtrumque interrogemus, & vterque reſpondeat eiuſdem pecuniæ nomine, l.3.& l.6. ff.de duob.reis, & Inſtit.eo tit. Nec tantum ſtipulatione, ſed & aliis contractibus duo rei fieri poſſunt: veluti ſi apud duos eadem res deponatur, duobusve eadem res locetur, commodetur. Prat.

Reus interdum expromiſſorem ſignificat, id eſt, eum qui alienam in ſe obligationem vel nouatione vel delegatione ſuſcepit, l.1.ff.ad Velleian.l.1.§.exceptionem, ff.quar.rer.act.non dat. l.104. & l.112. ff.de verb.oblig. l.9.§.omnis, ff.de pigner. act.l.7.§.ſeruus pactionis, ff.de dolo, l.22. §.ſi mulier, ff.ſolut. matrim. l.34. in fin. ff.de ſtatulib. l.11. ff.de nouatio. l.vltim. in fin. ff. ſi cert. pet. l. 13. §. præterea, de actio. empt. Briſſ. Briſſ. Prat.

Reus extraordinarius. Lege extraord. reus.

Reus facti, qui aliquod factum commiſit.

Reus ſtipulandi, & reus credendi, cui debetur res, non quod ei res credatur, ſed quia res credat, vel perinde ſit, ac ſi crederet. Reus vero promittendi eſt reus debendi, id eſt, qui rem ſibi creditam debet, eamque promittit ſoluere. Et nota, quod reus actiue, eſt reus ſtipulandi, ſed paſſiue, eſt reus debendi, ſeu promittendi. Anch.

Reus ſatiſdandi, ab Vlp.dicitur, qui ſatiſdato obligatus eſt, id eſt, fideiuſſore dato: Reus verò ſatis accipiendi qui fideiuſſores accepit ob debitum, in l qui hominem, §.quidem, de ſolut. Dici poteſt, quoties reus ſatiſdandi, reos ſatis accipiendi hæres extiterit, fideiuſſores liberari. Spieg.

Reus ſtipulandi is dicitur, qui ſtipulatur, id eſt, interrogat: & reus promittendi, is qui promittit. Plures vero habere reos, noſtra intereſt. & quomodo tractat Bart.in l.liberationem, ff. de liber.leg. Spieg.

Rex, nomen generis: Imperator officij. Reges enim naſcuntur, Imperatores creantur. Ioan.Bapt.Caſtellion. Regem Boemiæ improprie dici exiſtimat, quod competenti prouincia careat, c.ſcitote, 6.quæſt.3. Attamen abundare eum refert, & vere quidem, ſtrenuis militibus, reditibuſque præſtare pleriſque regibus qui pluribus ciuitatibus dominentur. Citat. Hoſtienſ. in c.conſtitutus 2. de teſtib. Rem Boemicam Carolus IV. mirum in modum auxit, ſed exemplo maxime improbando, vt ait Egnatius. Rex autem ſiue Cæſar Romanorum, vt quidam cordatus é noſtris dixit, eſt magni nominis vmbra: nimirum ſentiens, illi Romanæ vrbis imperium, nomine ſolo, at Pont. Max. fructum eſſe relictum. Tertull. nomen regum etiam Cæſaribus accommodat: & D. Hieron. eum ſecutus. Annotauit Rhenanus noſter. Tyrannus autem eo differt à rege: quod hic ad ſubditi populi, ille ad proprium commodum, rem curat & adminiſtrat. Ita Ariſt. & qui eius doctrinam ſecuti ſunt Theologi, decreuere. Quamuis antiquitus nonnulli pro tyranno regem intelligebant: quorum exemplo Virg. cecinit:

Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni.

Lege & Prouinciales in fin. Spieg.

Rex, ſacrificulus erat Romanis qui ſacrorum rex dictus, ſine imperio, ſolo nomine rex, ſacra quæ penes reges erant, obiret, ac ceremoniis præeſſet: quem creatum, aut in locum decedentis ſuffectum, ſicut reliquos ſacerdotes inaugurari oportebat. Alex.de Alex.Gen.dier.lib.3.cap.27. De quo vide Liu.lib.3. & Dion.initio lib 5. Primum autem regem ſacrificulum M.Papirium & patritiis creatum ſcribit Dion. Regis porro vxor appellabatur regina, quæ & ipſa aliquot ſacra facere ſolebat. De qua Macr. in lib. Saturn. Creabatur autem rex ſacrorum comitiis Centuriatis quemadmodum apud Gell. lib.15. c.27. refert Lælius Fœlix.

R H.

Rhaduchus. Vide, Liturgus.

Rhachitæ nuncupantur à Græcis malefica vi inſignes, quos leges, principumque conſtitutiones perſequuntur.

Rhadamantheum iudicium, prouerbio de incorrupte iudicantibus dictum. Rhadamanthus enim manium iudex, neque muneribus neque gratia deflectitur, quominus ſeuere iudicet. Cætera vide apud Eraſ.in Chiliad. Spieg.

Rhadamanthi iuſiurandum dicebatur, quod veriſſimum quidem eſſet, cæterum nullum Deum aſciſceret. Socrates per canem & anſerem iurare conſueuit, ne quem Deorum citaret-

ſiue quod non crederet vllos eſſe Deos, ſiue quod non arbitraretur eſſe boni viri, Deos ſuorum negotiorum teſtes accerſere, vt ait Eraſm. in huius adagij explanatione. Spieg.

RHAPISMATA in l. vlt. C. de emancip. lib.

RHAPSODIÆ verbum pro partes hodie reponendum in l. libro, 52. §. 2. de leg. 3. Olim numerabantur inter aromata, h. e. feſtiuas & iucundas narrationes. Apud veteres poſt Homericas ſic dictos, quod per ſucceſſionem ab Homero genus ducentes, Homerica canebant: non iam ad Homerum genus ſuum referentes, Rhapſodi, hoc eſt eiuſdem carminis decantatorij ſcriptores vocati ſunt: quorum diuerſum eſt etymon apud autores. Vide picum, in hymnum primum. Rhapſodiarum nomine appellantur ſinguli Homeri libri ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν ϗ ᾠδὴν, vt annotauit. Ant. Auguſt. li. emend. 4. c. 2.

RHEDA, genus leuiculi currus, in quo geſtabantur nobiliores in villas ſuas. Vocabulum Gallicum Quintiliano, longa tamen vſurpatione Latinum factum. Eo Iabolen. l. cum in plures, ff. locat. vtitur. An etiam, inquit, pro ipſa ſola rheda portorium daturus fuerit? Spieg. Corraſ. autem lib. 3. Miſcell. c. 20. Rhedam definit currum leuiculum quo paſſim vſi fuerint omnes etiam abiectiſſimi autoritate, Cic. 2. Philip. Vehebatur, inquit Cicero, in eſſedo Tribunus plebis, lictores laureati antecedebant, inter quos aperta lectica mimæ portabantur, ſequebatur rheda cum lenonibus comites nequiſſimi: quales itaque rheda vectarentur, ſolus ornatus oſtendebat. Porrho rheda multi ſimul commode vehebantur, dummodo mularum (quibus, non equis, ad vehiculo veteres vtebantur) iuga oneri ſuffectura adhiberentur. Publice autem Romæ inſtitutum fuit, vt ad portas vrbis, & per vias conſulares ab vrbe Roma vndique in quaſcunque vrbis Romanorumve prouincias ducentes, rhedæ eſſent, quas indigentes declarato pretio in promptu & paratas haberent, Corraſ. d. loc. n. 10. 11.

RHEDÆ meritoriæ, ſunt mercenariæ, quas cuique danti mercedem habere licuit, Corraſ. ibi n. 12.

RHEDARIVS mulus dicitur, qui rhedam ducit: ac ipſius rhedæ rector, Rhedarius vocatur.

RHEGIVM oppidum Italiæ ad mare contra Siciliam: huius meminit Iuriſconſultus apud Zenodotum, Sophronis, qui de menſibus ſcripſit, filius in gratiam Dionyſij tyranni, taxauit Rheginenſes, vt ignauos in rebus bellicis, animique pauidi, quemadmodum teſtantur (vt refert Eraſmus noſter) Græcorum adagiorum collectanea. Eſt & alterum eius nominis oppidum, quod abſque aſpiratione ſcribitur, dictum Lepidi Rhegium, triumuiratus tempore ab eo conditum: non cuius meminit Frontinus & Volaterranus in Gallia togata. Speig. Adde Brech. l. notionem, §. continenteis, tit. de verb. & rer. ſign.

RHEMNIA lex pœnam calumniatoribus irrogabat, l. 1. ff. ad SCtum Turpill.

RHENI noſtri, cuius ortus eſt in monte Adula, qui hodie vulgo vocatur *Vogel*, Paul. tit. de euict. his verbis meminit, L. Titius in Germania trans Rhenum prædia emit, & partem pretij intulit, cum in reſiduam quantitatem hæres emptoris conueniretur, quæſtionem retulit, dicens has poſſeſſiones ac præcepto principali partim diſtractas, partim veteranis in præmia aſſignatas. Spieg.

RHENONES, dicuntur pelles ferinæ ad vſum humanum redactæ. Et Rhenones appellatæ, quod Rhenani populi hiſce peculiariter vt bantur. Ioan. Baptiſt. in comm. Epiſt. Apoll. ad Aprum lib. 4.

RHODIÆ leges, inquit Gratianus in decretis Pontific. naualium commerciorum à ciuitate Rhodo cognominatæ ſunt Erat enim ciuitas Rhodienſis olim & inſulæ opportunitate (vt Gellius lib. 7. c. 3. noct. Attic.) & operum nobilitate & nauigandi ſolertia, naualibuſque victoriis celebrata: atque omnibus ornamentis tantopere cæteras ciuitates ſuperabat, vt nulla legum præſtantia æqualis putaretur, & naualis rei peritia adeo valuit, vt annis multis maris imperio potiretur, & piratarum latrocinia ſuſtulerit, quod latiſſime Strabo demonſtrat, lib. 12. c. 14. Cum itaque mercatorum mari ſe exercentium in ea inſula numerus eſſet frequentiſſimus, & de re nauali indies lites & iurgia exoriebantur: Rhodie leges latæ ſunt, quibus altercationibus de rebus nauticis exortis, & præcipue ſi exonerandæ naues eſſent, prouideretur c. fin. diſtinct. 1.

RHODIÆ naues, quarum frequens mentio apud ſcriptores, nomen à patria ſortitæ: ſicut Ægyptiæ, Aſiaticæ, Liburnicæ, atque Achaicæ & eiuſmodi. Vide Bayfium, de re nauali. Nota conditio apud ICtos, Si nauis ex Aſia venerit. Spieg.

RHODINI ſerici, ab inſula Rhodo aduecti, ceu laudatiſſimi, Impp. meminere in l. 3. C. de veſt. olob. lib. 11. Accurſ. locum non intellexit: Rhodinum ſubſtantiue, pro piſce interpretans. Quod & in annot. Alc. iudicauit. Spieg.

RHODVS, & vrbs & inſula maris mediterranei clariſſima eſt, ſæpe damnum dedit Turcæ, quam ann. 1522. Turcarum Imp. occupauit. Prat.

RHOMBVS piſcis eſt latiſſimus, Martial.

Quamvis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior tamen patella.

Hic venit Accurſio in Prouerb. dicit enim, Quid ad rhombum pro eo, quod eſt ad ſcopum, in Auth. licet, Cod. de nat. lib. vt ait Alc. libr. 4. de verb. ſign. an vero piſcem cogitauerit Accurſ. viderit alius: at Iuriſconſ. in l. de ætate, §. quod autem, ff. de interd. act. dicit, non videri reſpondiſſe illum qui non reſpondit πρὸς ἔπος, id eſt, ad carmen: idque ex vulgato prouerbio, de quo magnus Eraſmus citans illud Luciani in Philopſeude: οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτα, φασὶν, οὐδὲ περὶ τούτων ἠρόμην, id eſt: Nihil ad carmen iſta, vt ajunt, neque de iis interrogabam: meminit Alciat. lib. diſpunct. 2. c. 10. Forcat. in penu jur. ciuil. c. 20.

R I.

RICA Paulo apud Feſtum, veſtimentum quadratum fimbriarum Prat.

RICINVM, vt Nonius ait, erat palliolum fœmineum breue, quod ſua ætate maſurtium dicebatur: cujus formam appingit ipſemet Varro li. 4. de ling. Lat. Apuleius lib. 2. de Aſino aur. Maiorag. Miſcell. lib. 3. c. 14. & Fr. Bald. in l. 12. tab. c. 31.

RIDICA, pedamentum vitium, Vlpian. l. 11. §. 3. ff. quod vi aut clam. Si quis in vineas meas venerit, & inde ridicas abſtulerit, hoc interdicto tenebitur. Varr. de re ruſt. lib. 1. cap. 8. Pedamentum item fere quatuor generum: vnum robuſtum, quod optimum ſolet afferri in vineam è quercu ac junipero, & vocatur Ridica, Hot. & ante eum Corraſ. lib. 1. c. 19. n. 5. & Forcat. in penu jur. ciuil. c. 7. Prat.

RIGOR à rectitudine dicitur, & eſt curſus aquæ, rectum profluentis tenorem ſignificans leg. 1. §. quod autem, ff. ne quid in flumine publ. leg. 1. §. ripa, de flumin. Sic rigor ſtillicidij rectus ejus fluxus eſt, l. vlt. §. vlt. de ſeruit. vrban. At Plin. lib. 8 Epiſt. ad Roman. Rigorem aquæ pro frigiditate poſuit. Sunt & rigores in agris, cujus verbi, quia à Lexicis abeſt, non alienum erit interpretationem ſubjicere. Id autem Boetius lib. 1. Geometr. ita explicat. Rigor eſt quidquid inter duo ſigna veluti in modum lineæ directum proſpicitur. Flexuoſum vero eſt, quidquid ſecundum naturam locorum curuatur. Nam quod in agro à menſore operis cauſa ad finem directum fuerit, Rigor appellatur: quidquid ad horum imitationem in forma ſcribitur, linea appellatur. Bini vero rigores ſunt, quando ſingulis ſpatiis interuenientibus tendunt, vt itinere plerunque peragunt. Aggenus Vrbicus, Rigor, ait, ſuæ rectitudinis naturalis nomen accepit. Sicul. Flacc. in lib. de condition. agror. in aliquibus regionibus, ait, ita fines inter poſſeſſores ordinati ſunt, vt rigores durent per longum tractum incedenteſque in viis aut riuis aut ſubſtructionibus, aut regionibus aliiſque finitionum generibus deficient ſupradicti rigores, Briſſ. Prat. & vide Duaren. lib. 1. diſp. anniu. c. 32. & Cujac. lib. 10. obſeru. c. 2. in med.

RIGOR per tranſlationem dicitur Rigor juris l. 19. de appellat. vbi Rigor tenorem ſignificat, l. ſi expreſſim, ff. de appellation. Briſſ.

RIGOR juris, non eſt jus, ſed exceſſus juris, & auſteritas quædam facta ad terrorem, 50. diſt. vt conſtitueretur gl. in l. fin. §. Lucius ff. de ſeruit. vrb. præd. Spieg.

RIGOR juris quandoque ponitur pro ſolennitate & ordine juris, habita ratione ad Pontificis maximi reſcriptum, ca. ſuper literis de reſcript. Rigor an æquitati præferendus ſit, fuſiſſime tradunt Dd. in l. placuit C. de judic.

RIGOR poſſeſſionum in Frontino pro limite naturali & immobili, vt flumen, montes, & ſimilia, Connan. lib. 4. cap. 10. circa finem.

RIGVVM, quod aquis irrigatur: cui opponitur, Sicaneum.

RIMÆ proprie dicuntur exiguæ diſtantiæ tabularum in juncturis. Vnde tractum eſt, vt omnes fiſſuræ, Rimæ dicantur.

RIMAM inuenire, in tergiuerſatores dicitur, qui nulla in cauſa tot fidei vinculis aſtringi poſſunt, quin aliquid inuaniant, quo elabantur, Eraſm.

RIMARI, hoc eſt, diligenter quærere, ſcrutari, proprie ad iudicantis officium ſpectat, Iuxta vulgatum illud, Oportet judicem cuncta rimari, 30. quæſt. 3. c. indicantem.

RINGERE, Hirrire eſt, quod genus vocis eſt canis rabioſæ. Vt obiter emaculemus Pompeij Sexti codicem, ubi pro ringere, garrire, adulterina vox & aduentitia ſubtruſa fuerat. Ringere porro latrare eſt & baubari. Plaut. in Amphitruone: In enucleatis tamen Archetypis, hanc vocem ſic poſuit. Turbas uxori ciet Amphitruo, atque inuicem ringitant pro mœchis, i. latrant, conuitiantur, inclamant, vociferantur: Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Appollinar. ad Papam Migecium lib. 7.

RIPA fluminis per ſe res eſt naturalis, vſus uero poſſeſſio ripæ, eſt hominum omnium: ripa igitur res eſt publica jure gentium, dominium autem, ſeu proprietas eius, illorum eſt, quorum prædiis ripa adhæret, §. riparum, tit. de diuiſ. rer. & qualit. Vult. ad princ. h. tit. n. 14.

RIPAM fluminum dici, vt litus maris, Grammaticis notum eſt, Ripam autem fluminis Vlp. definit eſſe id, quod flumen continet

tinet, naturalem rigorem curſus ſui tenens, l.1. ff.de fluminib. Paul.vero in l.pen.ff.eod.tit. Ripam ait eam dici, quæ pleniſſimum flumen continet, Maiorag.Miſcell.lib.4.c.2.vbi oſtendit ripam à prædio ſeparari.

Ripam munire eſt aggeribus factis & oppoſitis aquam coercere, ne excreſcens flumen agrum occupet, l.1.§.ſunt autem, ff.ne quid in flum.publ.l.vnica, ff.de ripa munien.

Riparenses milites erant, qui in imperii limitibus excubabant pro Republ. aduerſus barbaros, puta in ripis Danubij, ad tuendas Pannonias aduerſus Sarmatas: & in ripis Euphratis, aduerſus Parthos. Herod.libro 6. Nunciatum eſt, Germanos Rhenum Danubiumque tranſgreſſos, in fines Romanos hoſtiliter intraſſe oppugnareque exercitum ripis inſidentem. Alc. in l.contra, C.de re militari, lib.12. Horum quoque meminit Vopiſcus in Aurel.

Riparensia caſtra in l.14.C.de re milit.lib.12.dicuntur in ripis ſtatuta & locata. Briſſ.

Riparii, qui in ripis habitabant vt Plinio, ripariæ volucres. Sic addita quinta vocali, in noſtrorum annalibus ripuariorum nomine comprehenduntur ij, qui in Treueris ad Moſellæ habitarunt ripam, nec non inter Moſellam, Rhenum ac Moſam: à Francis Ripuaria vocata eſt Neuſtria, & Auſtraſia. Meminere horum è noſtris Regino, Otho Friſingenſis, Ligurinus, & alij: Vide Bilibaldum & Althamar.Sp.Vide Cuiac.lib.obſ.c.25.

Riscvm in l.24. ff.de aur.arg.eſt arcula veſtaria. Tradit Pollux lib.7.Onom.c.19.& lib.10 c.31. κιβώτια ἐν οἷς ἀποτίθενται αἱ ἐσθῆτες ῥίσκοι παρὰ τοῖς κωμικοῖς λέγονται Donatus in Eunuc.Teren.nomen id eſſe Phrygium ſcribit, eoque ſignificari ciſtam pelle contectam. At in lexico B.Germani Riſcus κιβωτὸς μεγάλη definitur. Briſſ. Hot. Riſcum exponit capſulam, in qua linteola munda mulieres reponunt, quibus lotam corporis partem abſtergunt: quod riſcus cum lauatione iungatur in eo loco.Prat.

Rite actiones intendere. Vlp.l.procuratore ff.de procur.

Rite & recte hoc differunt, quod rite ſignificet cauſſæ ordinationem & iuſta ſolennia. (Nam rite à ritu dictum volunt Latini auctores: hinc dicimus ſacra rite peragi, non recte & ritus patrios, id eſt mores) Recte vero cauſæ, vel rei alicuius rationem atque æquitatem. Bart.& gloſſ. in l.non putauit, §.non quamuis, ff.de contr.tab.Idem Bart.cum gl.in l.2.in verbo Recte, ff.de inoffic.teſtam.& in l.iuſte poſſidet, ff.de acqu.poſſeſſ. recte enim à recto deriuatur. Brech.in l.hæc verba, ff.de verb. & rer.ſign.Vide ſupra Recte verbum: Gœdd.ad d.l.hæc verba. 63.n.4.Vult.ad §.plane, 1.n.3.Inſtit.de milit.teſtam.

Ritvales libri apud Hetruſcos, in quibus perſcriptum erat quo ritu conderentur vrbes, aræ, ædeſque ſacrarentur, qua ſanctitate muri, quo iure portæ, quomodo tribus, curiæ, centuriæ diſtribuendæ eſſent, exercitus conſtituerentur, ordinarentur, cæteraque eiuſmodi ad bellum & pacem pertinentia. Maioragius Miſcell.lib.3.cap.14.ex lib.16.Pompeij.

Rhythmvs à metro hoc diſtat Viui, quod metrum ſequitur numerum pedum, Rhythmus tempora: ideoque alterum ſine altero eſſe poteſt. Rhythmum quicquid ſub aurium menſuram cadit, quidam putat, etſi verſus abſit. Tu vide M.Ciceronem. Rhythmico carmine vſos Hebræos refert. Helias:

אשירת בא שיר ככבן ור״ת
כאר הטכונל יתין ור״ת

Ritvs, mos eſt comprobatus in adminiſtrandis ſacrificiis: & generaliter ritus: mos & approbata conſuetudo eſt, quam omnes ratam habent. Vnde titul.de rite nupt. In eo traditur, quo more quoque inſtituto nuptiæ perficiendæ ſint. Spieg.

Rivales dicuntur, qui eundem riuum communem habent. Pomponius de aqua cotidiana, l.hoc iure. Dum ne fundum, inquit, domino, aut aquarium riualibus deterius faciat. Nebriſſ. In re ruſtica riuales dicuntur ii, quorum agros riuus quis determinat, qui incertitudine, & mutatione crebra curſus, lites ſæpe inter eos ſuſcitat. Vnde & Vlp. l.1. de aqua quotidiana. Riuales, ait, qui per eundem riuum aquam ducunt, inter quos ſæpe contentio eſt de aquæ vſ. Sic Acron in artem Poet.Horatij, riuales, ait dicebantur, qui in agris riuum haberent communem, & propter eum ſæpe diſcrepabant. Gellius lib.14. cap.1. Quod ei forte de aquæductu cum riualibus contentio eſſet. Prat.Briſſ.

Rivvm Feſtus lib.16. dici ait, non tantum naturali ſuo impetu fluentem tenuem aquæ fluxum: quo modo Riuum fluminis dixit Caius in l.7.§.inſula, ff.de acquir.rer.domin.ſed & manu factum, ſiue ſuper terram in foſſa, ſiue ſuper ſpecu à Græco verbo ῥεῖν. Hoc poſteriore ſignificato Riuus definitur ab Vlpiano eſſe locus per longitudinem depreſſus, quo aqua decurrat, l.1.§.1. ff.de riuis. Atque ita accipitur in l.2. ff.de extraor. cognit, l.12.& l.16.quemadmod.ſeruit.amit.l.3.§ penult.& vlt. l.5.in fin.ff.de aqua cottid.l.13. l.21.§.1.ff.de ſeruit.ruſt.l.52.§.ſi in communem, ff.pro ſoc.Vitruu.lib.8.capit.7. Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus, Riuis per Canales ſtructiles, & fiſtulis plumbeis, aut tubis fictilibus. Nam in riuo collocabantur fiſtulæ, vel canales quibus aqua deducebatur, l.3.§.ſi quis in riuo, ff.de riuis. Inde deprimere vel alleuare riuum l.12.ff.comm.præd. Et ducere riuum, l.9.ff.de ſeru.Riui prout conuenerat terreni, ſignini, cementitij, lapideíve fiebant, vt apparet ex l.1.§.vlt.& l.3.§.1.ff.de riuis. Item Riui quidam erant aperti, quidam tecti & operti, l.1.§.vlt.l.3.ff.de riuis, l.1.§. ſi quis, ff.ne quid in flum.publ. Hos ſubterraneos Frontin. ſæpius appellat in lib.de aquæduct. Briſſ. Prat.

Rixa, etſi proprie verboſa contentio eſt, ad factum tamen etiam refertur l.ſi ex plagis, §.1.ad l.Aqu.Vlp.in l.4.vi bon.rapt. Et rectiſſime Labeo inquit, inter turbam & rixam multum intereſſe. Namque turbam multitudinis hominum eſſe turbationem, & cœtum ait rixam duorum. Paulus de Sicar.l.fin. Si in rixa homo percuſſus perierit, ictus vniuſcuiuſque in hoc collectorum contemplari oportet. Receptum eſt, inferiis rixæ notionem fieri poſſe. Spieg.

R O.

Robvr, omnium rerum firmitas. Clauſula in robore ſuo duratura frequenter in diplomatis principalibus nullum robur ſumi tradidit Ang. in l.eos, verſ.ſuo robore. C.de præſcript. 30. an.Citat l.ſcripturas, C.qui pot.in pign.hab.& Authen. Quas actiones.C.de Sacr.Eccl.Spieg.Prat.

Roborevm, quod eſt ex materia roboris: roburneum, quod ex robore naſcitur.Schard.

Robvsta ætas, pro militari, apud idoneos autores accipitur. Huic noſtri tribuunt initium ab exceſſu anni 25. Vlpi.in l.ſi in acutis, 2.de Adult.§.lex Iulia. Nec enim viſus eſt, inquit, idoneus accuſator, qui nondum robuſtæ ætatis ſit, & paulo poſt: Maiorem vigintiquinque annis, & eum accipimus, qui annum vigeſimum quintum ætatis agit. Dicitur & robuſtus ætate. Spieg.

Robvstvm, quod eſt multi valoris.

Robvstvs animus, quo quis aduerſus pericula & difficultates firmiter obnititur.Schard.

Rofredvs ICtus nobilis Beneuentanus, ius ciuile publice Boloniæ, deinde Aretij profeſſus eſt, circiter annum 1200.

Rogari lex tum dicitur, cum de referenda ea populus, vel plebs conſulitur. Siquidem Quirites vel à conſulibus, vel à tribunis rogabantur, vellent, iuberentne quid fieri. Qui ſi ſciuiſſent (id eſt, confirmaſſent, lata ſancitaque lex erat, quæ non niſi per populi rogationem fieri poterat. Hodie vero reſcripto opus eſt, l.1.de mandat.princ. Vide Bud.in priorib. Annot.ad poſterior.l.de orig.iur. Vlp.in l.1.ad Leg.Aquil. Certe lex Aquilia plebiſcitum eſt, cum eam Aquilius tribunus plebis à plebe rogauerit.Spieg.Prat.

Rogare inſpicienda vaſa, id eſt, commodato petere, vt tantum inſpicere liceat.Bud.

Rogare, vtendum accipere. Cicer.in Verr. Profecto hinc natum eſt; Malo emere quam rogare ;*Entlehen*.Spieg.

Rogatarivs, tabellio qui rogat quod quiſque ſtipulatur, hoc eſt, promittit: Vide Sipont.

Rogati teſtes intelliguntur interrogati an velint adeſſe nec ne. Si ergo teſtes detenti fuerint inuiti, putauit Vlpianus non valere teſtamentum, l.Qui teſtamento, ff.qui teſtam.fac.poſſ.

Rogatio eſt, cum populus conſulitur de rebus diſcernendis, Zaſius in l.2.ff.de Orig.iur.Lege, Agere cum populo.

Rogatio, lex eſt, ſic appellata, quod cum promulgatur, populus rogatur velitne, & iubeat legem ſanciri. Nebriſſ. Differentiam inter rogationem & promulgationem quidam tradunt, quod promulgatio fiebat binis nundinis, rogatio in tertiis nundinis. Promulgationi item intercedere licebat, rogationi nullo modo. Inde rogatio pro lege accipitur. Cic.Philip.1.Hodie vocem hanc Promulgare, tenemus quidem, quanquam non ſatis intellectam: rei vero ipſius nec vmbram quidem ſequimur. Igitur rogationes proprie ſunt, quotquot regantur leges: ſiue ex populo id fiat, vti leges ſunt ex plebe, vt plebiſcita. Rogationis enim nomine continentur lex, plebiſcitum, & priuilegium: eſt enim quaſi caput & fons totius iuris popularis. Nempe rogare populum, eſt agere cum populo. In qua re hæc erant verba ſolennia: Velitiſne iubeatiſne Quirites, vt hoc vel illud fiat? At pro litaneis parum Latine vſurpantur: rectius ſupplicationes appellantur, vel (vt magis placet Inſulano) ſacrificia precaria, ſeu propitiatoria. Præterea idem monet: Schedulæ, quas indocti ſupplicationes vocant, ſunt ſupplices libelli dicendi, de quibus & ſuperius. Nota item, eſſe legem accipere, vt rationem perferre, pro legem perferre. Spieg.

Rogator in comitiis is erat, qui cum comitia haberentur, ciſtam deferebat colligendis per tribus ſuffragiis. Ex multis vero locis apertum eſt ciſtam deferre ſolitum cum ipſum, qui habebat tributa comitia, prout oſtendit Grucchius lib.2. de comitiis Rom In ciſtas autem populus tabellas ſui ſuffragii mittebat per pontes tranſiens. Vide Turneb.lib.aduerſ.13.c.13.

Rogatvr, pro interrogauit apud Caium, in leg.2.de Adopt.

Rogo, ne alterius ſeruitium experiatur ſeruus meus. Per hæc verba, data videtur fideicommiſſ. libertas, l.rogo, ff.de Fideicommiſſ.libert.

Rogare ſimpliciter intelligitur, qui neque hunc, neque illum rogat, ſed quid fieri omnino velit, oſtendit, itaque omnes ro-

gare videtur Gouean.ad l.eam quam, C.de fideicomm. libr.1. cap.1.var.lectionum.

Roma communis patria noſtra eſt, ait Modeſtin. in l.33. ff. ad municip.& vt ſcite Athenæus ſcribit, τῆς οἰκουμένης δῆμος. Accurſius autem enatrans verba Modeſtin.in d.l.33.Romam ideo communem patriam noſtram dici exiſtimat, quod quilibet Romæ conueniri poſſit. Cuius ſententiam non tantum iuris Pontificij interpretes probant, ſed etiam (vt dicit Alciat.) nullus fere eſt ex iuris ciuilis doctoribus, cui hæc interpretatio non applaudat. Sed ipſe contendit eam verbis Modeſt. repugnare,c.21. Diſpunct.libr.2.Spieg. Ideo eam ſic dictam exiſtimans quod omnes, qui imperio Romano ſubditi eſſent, ius ciuitatis Romanæ haberent iuxta illud Pauli, ff.de ſtat. hom. In orbe Romano qui ſunt, ciues Romani ex conſtitutione diui Antonini effecti ſunt.Verum etſi germana hæc videtur ſententia,nihilominus cum ante conſtitutionem Antonini Roma ſic nuncupata ſit: Maioragio Miſcel. lib.4. cap.5.ea etiam de cauſa communis patria dicta videtur, quod totius quaſi habitatæ eſſet terræ compendium, in qua omnes plane habitarent nationes.Quod verum eſſe ex lib.1.c.15. Dipnoſoph. Athenæi cognoſcere licet.

Roma duplex ſtatuitur in conſtitutionibus: vna vetus ſcilicet quam Romulus condidit, altera noua, videlicet Conſtantinopolis, quam veteris & antiquæ Romæ prærogatiua lætari Impp. voluerunt, l.6. C.de ſacroſ.eccleſ. l.40. C.de epiſcop.& cleric.l.4.Cod.de operibus public.l.vlt.C.in quibus cauſ.pign. Zonaras etiam non ſemel hanc νέαν ῥώμην vocat. Quinetiam Chalcedonenſis Concilij c.22.ita ſcriptum eſt, τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης: διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ. Briſſ.Prat.Gothof.ad l.6.C.de ſacroſ.Eccleſ.

Roma, ſacræ vrbis nomine accipienda eſt verius,Alciato teſte, quam Hieroſolyma, vt Baldus exiſtimauit l.1. C. de Nautico fœnore. Sic etiam cum æternam legimus, potius intelligenda eſt vt in l.1.C.de Suariis. Inepte facere indicat Viues,qui Romam aſpirant, quia Græci aſpirant quæ incipiunt in r.Roma. & vrbs, per Antonomaſiam idem ſignificare videntur: prior tamen latius patet, poſterior arctioribus finibus clauditur. Cum vrbis appellatio, muris: Romæ vero continentibus ædificiis finiantur, atque complectatur ſuburbium l.1. & l. Alph. de verb.ſign.Spieg.

Romæ appellatio continentibus ædificiis finitur l.2. ff.de verb. ſign.Itaque ædificia Romæ fieri ea videntur,quæ in continentibus ædificiis fiunt l.139. ff.de verb.ſign. & penus quæ Romæ ſit legata, non ea tantum quæ intra murum, ſed & quæ intra continentia ſit, debetur l.4.ſi ita,ff.de penu.leg.Briſſ.

Romæ natus dicitur,vt tradit in l.147.de verb.ſign.Terent. Clemens, qui natus eſt in vrbis continentibus, id eſt, ſuburbiis. Qui vero in vico aliquo natus eſt, qui vrbi Romanæ reſpondet, licet is patriam Romam habeat, non tamen Romæ natus intelligitur l.qui ex vico,ff.ad Municip. Spieg.

Romæ dati tutores quinam dicerentur, explicat Tryphonius,l. 45.§.Romæ,ff.de excuſat.

Romam eſſe caput auaritiæ, annotauit interpres in l.ſequitur verſ.pupillus,ff.de Vſur.

Romaniola, ſiue Romandiola, quæ in Feudorum libris aliquoties nominatur, ea pars Italiæ eſt, quæ Ariminum vſque producta olim Flaminia: & ab Arimino ad Rauennam & Boniam Æmilia vocitata eſt: quondam Gallia togata: poſterioribus temporibus Rauennæ Exarchatus. Otto Friſing.libr. Frid.2.cap.7. Ex quo contingit, vt circa Exarchatum Rauennatenſem artatis antiquis eiuſdem prouinciæ incolis, ea pars Italiæ,quæ antiquis Æmilia dicebatur,nunc Romaniola(quod diminutiuum à Roma tractum noſcitur) vulgo vſque hodie dici ſoleat.Fiau. Blondus lib.1. Decad. Cum Longobardorum gentem, tam multis Italiæ populis, affinitatibus ac ſanguinitate coniunctam, nec eiicere tutum,nec delere humanum videretur: Pontifex Imperatorque conſtituerunt, vbi ſedem diu & ſtatus ſui fundamenta habuerant, genti Longobardæ nomen & ſolum patrium conſeruare: vtque propinquior coniunctiorque nominis Romani memoria fines illi faceret certiores, haberentque illi probatæ erga Romanos fidelitatis vicinos, quibus eſſet cura aut motus eorum compeſcendi, aut magiſtratus renunciandi, quicquid Exarchatus Rauennatis fines complecteretur, Romandiolam placuit appellare. Item in lib.de Italia illuſtrata: quam longitudinem & nunc habet Rauennatis Eccleſiæ Exarchatus prouincia, cuius tota id Romandiolæ nomen olim obtinuit: quod quidem nomen oſtendimus in hiſtoriis Carolum Magnum & Pipinum Adriano pontifici Romano poſt oppreſſos dominioque priuatos Langobardos, ea maxime ex cauſa indidiſſe, quod toto Langobardorum tempore Rauenna cum propinquis aliquot ciuitatib. & oppidis Romano populo fidem conſtantiſſime ſeruauit. Scitum eſt autem quod de Romandiola ſcribit Antonius Florent.part.hiſt.3.tit.20.cap.3. Rodolphus,inquit electus Imperator obligauit ſe intra certum tempus venire Mediolanum ſub pœna excommunicationis: quod tamen non impleuit, in partibus Alemaniæ guertis ſibi ſuſcitatis: Vnde nec coronam, nec benedictionem imperialem ab Eccleſia ſuſcepit: Excommunicatus propter hoc, proceſſu temporis, reconciliationem recepit ab Eccleſia, & in ſatisfactionem Eccleſiæ ipſi conceſſit comitatum Romandiolæ. Ioannes Naucletus Generat.27.Itaque Pontifex Imperatorque ſtatuerunt, vt vbi ſedem ducentos & amplius annos,ac ſtatus ſui fundamenta habuiſſent, Papæ Mediolani & in quibuſdam locis aliis trans Padum, genti Longobardæ nomen & ſolum patrium maneret: & vt propinquior coniunctiorque nominis Romani memoria fines illis faceret certiores, quicquid Exarchatus Rauennatis fines complectitur,Romandiolum placuit appellari. Hæc ille. Cum autem Pipinus partem hanc Italiæ Langobardis ereptam Papæ Romano attribuiſſet, aliquanto poſt pontifex ne ingratus videretur, regnum Galliæ Regi Childerico anili ſuperſtitione ſtolido ademptum,illi adiudicauit Ex quo vetus verbum comprobatum eſt,Aut Regem,aut Aſinum naſci oportere.Prat.

Romanenſis,qui alibi ortus eſt, ſed in Roma verſatur:Hinc Romanenſe ſal, non quod Romæ factum eſt, ſed quod Romæ venditur: vide not. in l.cum antea C.de agric.& cenſit, lib.11. Spieg.

Romanum imperium ad mille ac ducentos perſeueraturum Vectius augurio præſtans coniectauit,quod & verum comparuit.Siquidem cum imperarent Cæſares Conſtantij, Romanorum dignitas dilapſa corruit, Byzantium tranſlata,irruentibus in Italiam Hunnis,Vandaliſque ac Gotthis.Spieg.

Romanum imperium an ſit iuſtum,aut violentum, Albericus differit in l.1.C.de ſumm.trinit.Spieg.

Romanum, vel Cæſareum ius, idem eſt quod vulgo ius commune dicimus,& recte: quia teſte Old.ſupremum & eminentiſſimum eſt,plenum certe humanitatis, æquitatiſque, tot iam annis vnanimi omnium conſenſu (autore Deo) receptum. Idque eſt, quod Iuſtinianus in §. ſed ius quidem ciuile. Inſtit.de Iur.nat.gent. & ciuil. Sed quoties, inquit, non addimus nomen cuius ſit ciuitatis, noſtrum ius ſignificamus. Spieg.Prat.

Romanos Pontifices à Cæſarib.electos aliquando. Vide Impp.

Romanus orbis: vide l.17. ff.de ſtatu hom. l.5.de metallar. in C.Theod.Caſſiod.lib.3. Variar.epiſt.penult. Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus cenſuque deſcriptus eſt.Saluian. Maſſil.lib.7. de vero Dei iudic. Sed vbi apud nos emendatur, aut quæ pars Romani orbis corrigitur? Et alias. Sed hæc omnia prætermittantur,quæ & in toto ferme aguntur orbe Romano.Briſſ.Prat.

Romphæa gladij genus eſt,Thraciæ nationis: de quo Ennius 14.annal.apud Gell.10.c.25.& Valer.Flacc.Argon.6.

Æquaque nec ferro breuior,nec romphæa ligno.

Et licet Valer. Flacc. mediam corripiat, Claudianus tamen produxit hoc carmine:

Sic ſternat Geticas vltrix romphæa ſagittas.

Alij frameam ſeu teli longioris genus interpretantur. Et propterea Vlp.Iureconſ.inter arma connumerauit,in l.3.§.armis, 2.vbi vide Gothofr. in not. ff.de vi & vi arma. licet apud eum ſciolus quidam rombotæ repoſuerit De romphæa mentio habetur etiam in Apocalypſi beati Ioannis, c.2.verſ.12.Hæc (inquiens) dicit, qui habet romphæam vtraque parte acutam. Cot.Vtitur hac voce & Liu.lib.31.

Roncalia,de qua in libris feudorum multis locis fit mentio, lib.2.tit.52.§.3.his exponitur verbis ab Othon. Friſing.lib.Frider.c.12. Inde caſtra mouens in campo Roncaliæ ſuper Padum non longe à Placentia menſe Nouembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis Regum Francorum, quæ & Theutonicorum, vt quotieſcunque ad ſumendam Imperij Romani coronam militem ad tranſalpiſandum coegerint, in prædicto campo manſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto, ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorumque equitum agmen feuda habentium ad excubias proxima nocte Principi faciendas per curiæ præconem expoſcitur: quod ſectantes, qui in eius comitatu fuerunt,ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. At ſequenti die quicunque nocturnis vigiliis defuiſſe deprehenſus fuerit, denuo ad præſentiam regis aliorumque Principum vel virorum illuſtrium euocatur. Sicque omnes omnium beneficiati, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur. Hunc morem Principe ſecuto, non ſolum laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum, id eſt Hartuici Bremenſis & Vlrici Hamberſtatenſis regalia perſonis tantum, quia nec perſonis, ſed Eccleſiis perpetualiter à Principib.tradita ſunt, adiudicata fuere Itemque à Gunthero lib.2.

------Tum domum ſigna reuellens.
Roncalia properat rapidis attingere caſtris.
Eſt locus Italia modicum ſeiunctus ab vrbe:
Cui quia pulchro ſitu placet, inde Placentia nomen,

Planus & Eridani placito iunctiſſimus amni.
Effundit latos ſpatioſo limite campos.
Hic quoties claram regnator tendit ad vrbem.
Theutonus, Auſoniam ſumpturus rite coronam,
Ponere caſtra ſolet: ligno ſuſpenditur alte,
Erecto clypeus: tunc præco regius omnes.
Conuocat à dominis feudalia iura tenentes.
Excubias Regi prima celebrare fideles.
Nocte vetuſtiorum debent ex more parentum.
At quicumque domi, domino nolente relictus.
Defuerit feudo priuari curia cenſet, &c.

Lotharius Imperator lib. Feud. 2. tit. 52. §. 1. Dum apud Roncaliam ſecundum antiquorum imperatorum conſuetudinem pro iuſtitia ac pace regni componenda conſideremus. Et titul. 53. Dum ex prædeceſſorum noſtrorum more vniuerſalis curiæ Roncaliæ pro tribunali ſederemus, à Principibus Italicis non modicas accepimus querelas, &c. Abbas Vrſperg in Frid. Pro reparando itaque iuſtitiæ vigore, omnibus Lombardis & Italicis Roncaliam, vbi mos Lombardorum eſt Iuſtitiam ſuam requirere, & ab Imperatoribus recipere diem certam & curiam publicam ad præſentiam Principum, qui tunc aderant eis deſignauit: edictumque eſt ab Imperatore, vt de ſingulis Italiæ vrbibus viri idonei Roncaliam conuenirent, & Barones & alij qui cauſas haberent. Prat.

Rorarii milites, qui & Ferentarij: Vide Feſtum.

Rosam. Pompon. l. 21. §. 1. ff. de aur. & arg. numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa ſunt parata. Ergo roſam pro oleo roſaceo poſuit: vt Celſ. libr. 8. c. 4. Quod ſi membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit roſa tepida. Hot. Prat.

Rostra, autore Liuio, dictum eſt templum ſeu forum ante curiam Hoſtiliam, in quo erat pulpitum ornatum ex roſtris nauium Antiatium, inſigni quadam victoria ereptatum, *die Schnebel, oder ſpitz der Schiff*: vt aliud nihil ſit pro roſtris, quam in loco roſtrorum ſeu ante curiam Hoſtiliam, quæ Senatorum erat, *vor dem Rhathaus.* ex quo loco concionari ſolebant, vt apud Pompon. in l. 2. §. exactis deinde regibus, ff. de orig. iur. vbi ait: Placuit publica autoritate decem conſtitui viros, per quos peterentur leges Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legibus, quas in tabulas eboreas perſcriptas pro Roſtris compoſuerunt, vt poſſint apertius percipi: vide ſupra Pro roſtris. Roſtra nauium, vt putat Bayfius de re nau. Latinis ſunt, quæ Græcis dicuntur Acroſtolia. Sunt autem Acroſtolia nauis partes extremæ, quæ facile euellebantur cum collibitum fuerat, vt Bayfius idem ex Diodoro aliiſque autoribus tradit.

Rota à rotunditate, vel à ruendo dicta eſt. Paul. in l. qui fundum, §. fin. ff. de contrah. emptor. Rota, inquit per quam aqua traheretur, nihilominus ædificij eſt quam Situla. Spieg.

Rota pœnalis ſupplicium à Franciſco Rege in graſſatores inſtitutum, vt fractis membris ſemianimes in altum elatis rotis ſupini imponantur, diuerſiſſimum eſt, à rota illa veterum cui homines alligati crudeliter torquebantur ac diſtendebantur. Nicephorus enim D. Panteelemonem rotam qua membra comminuuntur, ſine damno pertuliſſe ſcribit lib. 7. c. 14. In epiſtola quadam Luciani ad Steſichorum ſic legitur: [illegible] Suidas ſic ſcribit: [illegible] & paulo poſt, [illegible] Demoſthenes 3. in Aphob. [illegible] Marc. quoque Tullius lib. 5. Tuſc. rotam genus quoddam tormenti apud Græcos eſſe teſtatur. Apul. lib. 3. Nec mora, cum ritu Græcienſi ignis & rota tum omne flagrorum genus inferuntur. Et libro decimo. Nec rota vel eculeus more Græcorum tormentis eius apparata iam deerant. Prat. ex Cuiac. lib. 3. obſer. cap. 28. in fin.

Rotarium ſupplicium etiam veteribus cognitum fuiſſe, oſtendit Adrianus Iunius animaduerſionum lib. 3. c. 12. ex Ammiano Marcellino, & Iulio Firmico. Suidas quoque Rotam exponit pro ſiliculis, eculeove quo ſontes extenſi in quæſtione habebantur, &c. Diuerſum tamen rotæ ſupplicium hodierno die vſitatum ab eo, quod Græci τρόχον appellant, poſt Iunium admonet & Brod. lib. 2. Miſcell. c. 10.

Rotæ aquariæ apud Paul. lib. 4. Sent. tit. 6. ſunt, per quas extollitur vel extrahitur aqua: de quibus in l. 2. ff. comm. præd. & l. 40. §. vlt. ff. de contrah. empt. & apud Cato de re ruſt. cap. 11. fit mentio. Lamp. in Heliog. Paraſitos ad rotam aquariam & cum vertigine ſub aquas mittebat, rurſuſque in ſummum reuoluebat. Tertull. Rotas aquilegas vocat in lib. de Anima. A Vitruuio inter ea organa quibus aqua hauritur Rota ponitur libr. 10. c. 9. & alias ſæpe Iſidor. lib. vltim. cap. 10. Dicta ait, eſt Rota quaſi ruat. Eſt enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur. Lucret. in lib. 15. In fluuio verſare Rotas atque hauſtra videmus. Vbi hauſtra ſunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græce [illegible] vocantur, vt & à Nonio notatur. Riuus vero ille quo per totam educta aqua in hortum effunditur ἀμάρα Græcis vocatur, vt & in Etym. tradit. Briſſ.

Rotatus ſermo. Turneb. aduerſ. lib. 3. cap. 17. in fin. rotatum ſermonem putat eſſe orationem conuerſione concluſam atque comprehenſam ambitu: quod genus dicendi à Cicerone verſum, ab Ariſtotele στρογγύλον appellatur: quo genere loquendi contorta oratio eſt, ideoque breuior, quam ſponte natura fuſa.

Rotundæ clauſulæ, apud Quint. lib. 8. intelligendæ, intra quas ſententiæ clauduntur, cum ſequentibus non hærentib. aut Bud. cui & Rotundè, eſt eleganter, & compoſite, ſiue explicate. Sp.

R V.

Rubeus, & rufus generalia nomina ſunt, ad omnia, quæ quomodolibet rubent. Vide Gell. lib. 2. Hermol. in annot. ad Plin. negat Rubeum eſſe Latinam vocem: cum tamen Thyleſio Coſentino teſte, apud autores non malos, ex vuis nigris fieri vinum forte, ex rubeis autem ſuaue legatur. Inſulanus exiſtimat ea vina, quæ medio fere colore ſunt inter alba & rubea, qualia in ægrorum diæta medici reliquis vinis anteponunt, & quæ à colore ignis non admodum diſſentiunt, rubella dicenda: citatque Horat in Serm. & Martial. Spieg.

Rubigo, ſcabra, lapilli, margaritæ, gemmæ l. 25. Ouid. lib. 1. Faſtorum, & §. vlt. ff. de aur. arg. Varro lib. 5. de ling. lat. f. 49.

Rubiginis deſcriptionem: vide apud Plin. lib. 18. c. 17.

Rubrianum SCtum temporibus Traiani factum eſt, Rubrio Gallo & Cælio Piſone Coſſ. Cuius ſententia exponitur in l. 26. §. ſubuentum l. 28. l. 33. §. 1. ff. de fideicomm. libert. l. 3. ff. de legit. tut. Prat.

Rubrianum SC. l. ſi eum ſeruum, ff. de fideicom. libert. Briſſ.

Rubrum colorem cum Rufo, Alc. lib. 2. Paretg. confundit, deceptus vt Brod. Miſcell. libr. 1. cap. 8. exiſtimat, Vernaculo idiomate ſi quidem Itali tam rubrum quam rufum, roſſum vocant promiſcue. At ille ad hunc modum eos colores diſtinguendos exiſtimat, vt rubrum natura ſanguinem eſſe dicat: rufum vero Saxonem aut Britannum: rufos capillos: rufam barbam Germanos quoſdam habere non rubram.

Rubor, pro pudore, qui plerunque mali eſt. Seneca tamen ruborem quoque grauiſſimis vitiis offundi, autor eſt, pen. Epiſt. lib. 1. Papin. in l. 3. §. fin. de vſur. Quod ſi forte ideo reliquit, vt his vaſis vteretur, non ſine rubore deſiderabuntur. Spieg.

Rubrica, terra rubra, de qua vide Dioſcor. lib. 5. c. 71. & Mart. comment. Hac veteres interdum, interdum etiam minio librorum indices, id eſt, titulos notabant: quo factum etiam eſt, vt & pro titulis ipſis capiantur. Vnde Paul. in l. 2. §. recup. ff. de interd. Recuperandæ, inquit, poſſeſſionis cauſa interdicta proponuntur ſub rubrica Vnde vi. Hinc illud Iuu. Sat. 14.

-----*perlege rubras*
Maiorum leges-- -

Et illud Perſij Satyr. 5.

Exceptio ſi quid Maſuri rubrica vetauit.

Hinc Fab. lib. 12. c. 3. Alij ſe ad album & rubricas tranſtulerunt, & formularij vel leguleij eſſe maluerunt Ouid. lib. 1. triſt.

Nec titulus minio nec cedro charta notetur.

Turneb. lib. aduerſ. 4. c. 5. Rubricas ſcribit veteres tantum poſuiſſe in publico legitimoque iure, vt maieſtas legibus accreſceret, capitibuſque earum ſinopide inſignitis & ſanguineum quiddam & cruentum fortaſſe etiam minantibus nec ad Prætoris album pertinuiſſe: tum etiam Iuriſconſultorum libros rubrica notari non ſolitos. Hæc parum mihi cum ſuperiorum autorum autoritate conuenire videntur: nec probabile eſt aliis omnibus eum librorum ornatum, ſolis ICtis exceptis conceſſum fuiſſe. Notat idem Turnebus. Democritum phyſicum grauiſſimum, ea quæ expertus erat, conſignaſſe rubra cera anulo impreſſa, & poſtea commentatiis commiſiſſe. Vitruu. Admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & eius commentarium, quod inſcribitur χειρότονον, in quo etiam vtebatur anulo, ſignans cera ex milto, quæ eſſet expertus. Aduertendum autem quod rubricæ ſui natura ab ſubſequentem textum referendæ ſunt, à quo vel reſtringuntur, vel declarantur, l. aſſe. ff. de hæred. inſtit. Si quidem de particulæ natura, materia ſubſequentis demonſtratiua eſt: l. idem Pomp. ff. de arbitr. Cæterum ſi quæ rubricæ diſponere videntur, id non ex propria natura, ſed ex aliqua extrinſecus accedente ratione fit: veluti quoties contextus integer non extat: vt in pleriſque Codic's titulis, quibus ſi. biecerat leges Græcas Iuſtinianus, quæ hodie beneficio τῶν [illegible] extant fere omnes. Cum enim veriſimile ſit, concordaſſe rubricam cum textu, probabiliter ex rubrica coniicimus, quid in textu olim fuerit. Verum rubrica cum is extat textus, non minus atque ille allegari poteſt, vt rubr. l. 1. C. ne fideiuſſ. dent. licet ex contextu potius agatur, quia ille principalior. Sin autem rubrica clarior, textum ſubſequentem ambiguum declarat. Sicut enim vna pars legis aliam declarat, l. ſed & poſteriores, ff. de leg. & ex præcedentibus ſubſequentia explicantur, l. ſi ſeruus plurium, § fin. ff. de legat. 1. ita ex tit. lex ipſa interpretationem poteſt capere: attamen quam rubrica ſpecialis, generalitas textus prior habenda eſt: quod voluit probata Gloſſa in Authent. de inceſt. nupt. in verb. illicitas: Prat.

RVCTARE, Horat. ducentos ſæpe die verſus ructabar ſtans pede in vno. In Catulli emaculatioribus exemplaribus legitur

In pede ſtans fixo carmina ructat hians (hic verſiculus, Eructare quoque pro eo quod eſt efferre & egerere de inanimis leges. Io.Bapt.in comment. Epiſt.Sido.Apollin.lib.12.

RVDE ædificium in l.1.ſub fin.ff.de impenſ.in reb.dot.fac. iuxta vulgata exemplaria. Verum Haloand.legit, ædificium ruens, ſane clariore ſenſu. Spieg. Prat.

RVDERARE exponit Budæus referente Turneb.aduerſ.lib.2.c. 3.ſtatumini ſuperinducere cum calce & arena, vt rudere nouo rediuiuo, id eſt, ex vetere ædificio ſumpto, non nuper effoſſo, & quod conſtat è cemento. Vitruu.lib.7. Tunc inſuper ſtatuminetur non minore ſaxo, quam quod poſſit manum implere: ſtatuminibus inductis ruderetur: & mox, Inſuper ex teſta nucleus inducatur. Statumina autem vocat lapides & cementa libralia & manalia, ſine calce & arena. Prat.

RVDERATVS ager, qui veterum ædificiorum materia ſcatet.

RVDER, ruderis, vide Rudus, ruderis.

RVDETVM locum rudere completum Cato vocat, Ruderarium cribrum Vilius & furfurarium Apuleius dixit. Qui rudetarium cribrum facit & rudiora linteamina, rudarius ille vocitatur. Io. Bapt.in comment. Epiſt.Apollin.ad Aumaſtum lib.5.

RVDES illi dicuntur per tranſlationem, qui adhuc animum non expoliuere diſciplinis & doctrina, rerumque vſu. Notum, quod quoſcunque à munere quibus in ocium reſtitutos, vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem, rudem accepiſſe, veteres dixerunt. Spieg.

RVDES lapilli vel gemmæ, l.25. §.fin. ff.eod.tit.nondum ornati, aptati. Prat. (ducti. Prat.

RVDES parietes, l.44. ff.de vſufru.nullo dum tectorio opere in-

RVDIS animus Iuſtiniano in §.his igitur. Inſt.de iuſt.& iur.dicitur nondum firmus, nec vlla doctrina imbutus: ſicut & l.2.§. ſed cum perſpeximus, C.de vetere iure enucl. Aldob.§.his igitur. Similiter & Cicero de Natur.deor. rudem vocat nondum cultum, ſed ignarum.

RVDIS maſſa, impolita, §.ſi quis ex aliena, inſtit.de rer.diuiſio.

RVDIS materia non facta, neque in opera coniecta, l.19. §.infecti, ff.de aur.& arg. Prat.

RVDIS ſeruus, tit.de ædil.edict. eſt, non qui diu non ſeruiuit, ſed qui ſemper eſt habitus à venaliciario, vt nulli miniſterio præponeretur. Hugo Donel.de ædil.edicto.

RVDITAS, pro imperitia. Budæus Rudem pro Ruſtico apud Iuuenalem obſeruauit.

RVDVS, eris, quod & raudus, proprie rem aſperam & imperfectam ſignificat. Dicitur autem nouum & vetus rudus, ſed diuerſo ſignificatu. Nouum rudus, materia pauimenti eſt: vti ſaxa de nouo contuſa, ſeu teſtæ confractæ, cum calce, ad pauimentum faciendum: Vide Vitruu.lib.7. Vetus rudus eſt materia pauimentorum, quæ lapidibus & teſtis confractis, calceque arenæ commiſta conſtat. Vlp.in l.3.de ſeruit.præd.ruſt.ius eſſe ei, inquit, terram, rudus, ſaxa in fundum tuum iacere, &c. Spie. Prat.

RVDVSCVLVM non modo pro ære infecto vulgus vſurpat, ſed etiam pro ſignato: vt quum dicitur in mancipando, Ruduſculo libram ferito: id eſt aſſe tangito libram, Feſt. Hot. Prat.

RVERE, quod ad ſtipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba, ſi quid ibi ruerit, poni ſolebant l.18.ff.rem rat.hab. non videtur quod aut vento, aut omnino aliqua vi extrinſecus admota cadat, ſed quod ipſum per ſe concidit, l.43. ff.de dam. inf. Briſſ. Prat.

RVFVLI appellati ſunt tribuni militum, non à populo, ſed à Conſule facti, quod de eorum iure Rutilius Rufus legem tulerit. Hi poſtea mutatione vnius literæ, Rutuli ſunt appellati, Feſtus. Tribunorum autem militum, vt docet actione ſecunda in Verrem Pædianus, duo genera erant. Primum eorum qui Rufuli vocantur: hi in exercitu creari ſolebant. Alij fuerunt comitiati, qui Romæ Comitiis deſignabantur. Patet itaq; non omnes tribunos militum populi ſuffragio creatos, & qui creabantur primum creari cœpiſſe Qu. Seruilio II. & L. Genucio II. conſulib. De iiſdem meminit Liuius lib.9.

RVINA proprie cauſam ſignificat alicuius rei quæ concidit, vnde ruinam minari apud Iuriſconſult. in l.1.§.de Cloac. Nam & cœlum peſtilens, & ruinam minatur immundicie cloacarum. Eſt autem Cloaca non Lattina, vt vulgo loquimur, ſed vt ipſe Iuriſc. definit, locus cauus, per quem colluuies quædam claui fluat: Vide ſupra Cloaca. Plinius pro morte, vſurpat, vbi ait, prodigium in noſtro æuo Neronis principis ruina factum.

RVMOR, modo pro nominis exiſtimatione, modo pro fama, hoc eſt, diſperſo, popularique ſermone ponitur. Vtraque vox in bonam & malam partem capitur. Spec.oſtendit rumorem vanum, cui nec obeſſe nec prodeſſe debere tit. de inſtr.edit. Vide & eundem in titul.de Notor.crimen. Sane quantum famæ vel rumori præſtandum ſit fidei, plurimum in arbitrio iudicis verſatur: plerunque enim vt Alciat.ait, reperiuntur rumuſculi vero abeſſe. Recte autem interpretes rumorem ſeparant à fama. Fama enim eſt communis quædam vox & opinio hominum, multo tempore prædutans, alias in bonum alias in malum à fando ſcilicet appellata c.3. loco de præſump.35.q.6.c Si duo viri. Rumor vero eſt particularis ſermo in populo recens natus, vnde ſolet ſæpe contra veritatem ſpargi l.fin. ff.de hæred. inſtit. Old.in Topic. legalibus in loco à fama.

RVMPENDI verbo vtebatur lex Aquileia, l.qui tabulas, 27. ff.de furt. l.furtum, 7.§.2.ff.arbor.furtim cæſar.

RVMPERE flagris ſeruum in l.9.§.pen. ff.de iniur.

RVMPERE mulas onere, l.30. §. qui mulas, ff.locat. Briſſ.

RVMPERE, id eſt, frangere, ſic Rumpere denuntiationem, l.23.§. vlt.ff.de appellationib.& Rumpere fidem, vide lib.6.Briſſ.item Rumpere pacem dixit Silius Italicus l.1. ſub initium. Briſſ.

RVMPI pedamenta vitium natiua, ſunt eius generis, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit, quos traduces, quidam Rumpos appellant. Brec.in l.pali & perticæ, ff.de ver. & rer.ſig.vid.ſup.Ridica. Vbi 4.pedamētorũ genera indicātur.

RVMPI teſtamentum dicitur, cum permanente ſuo in ſtatu teſtatore caſu aliquo euertitur, vel ipſius ius vitiatur, l.3.§.2. ff. de iniuſt.rupr. & Inſtit.in pr.tit.quib.mod.teſt. Veluti adgnatione poſthumi, adoptione vel arrogatione filij filiæve, alterius teſtamenti factione, dummodo hæres ex eo eſſe potuerit. Iſid. lib.5. Etym. c.24. Ruptum teſtamentum inde dictum ait, quod naſcente poſthumo, neque exhæredato nominatim, neque inſtituto rumpitur. Prat.

RVPERIT in leg.Aquilia, corruperit ſignificat l.27.§.inquit lex. ff.ad leg.Aquil.l.7.§.ſi quis radicitus, ff.arbor furt.cæſ. l.52. in fin.ff.de oblig.& act. l.70.§.1. ff.ad Trebell. Et ideo qui veſtimenta ſciderit, & qui inquinauerit, & qui nauem perforauerit, & qui vulnerauerit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio ſciderit corpus, rupiſſe intelligitur d.l. 27.§.ſi quis teſtam.§.ſi nauem, §.rupiſſe, eod. Briſſ. Adde Bald. comment.ſuper Inſtit.tit. de lege Aquilia.

RVPISSE eum quoque videri docet Vlp.in d. l.27. ff.ad l.Aquil. qui oliuam immaturam decerpſit, vel ſegetem deſecuit immaturam, vel vineas crudas, aut pratum immaturum, aut ſyluam caduam immutatam cæciderit, Gœd. ad l.pratum eſt 31. nu.1. ff.de verb.ſign.

RVPISSE item videtur, qui corrupit. Vlp.l.prætor. Vi bon.rapt. Alphenus l.qui inſulam. Loc. Qui malas ad certum pondus oneris locarat, cum maiore onere conducere eas rupiſſet. Idem de iniur. Offerendus eſt ſeruus præſidi, qui eum flagris rumpat. Idem: Si magiſtratus municipalis ſeruum meum loris ruperit.ex Bud. Spieg.

RVPITIAS in 12.tab.ſignificat damnum dederis: ait Feſtus. Hot.

RVPTVM teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus omnino teſtamenta infirmantur. Vitium ſcilicet iniuſti, rupti & irriti. Quamuis autem poſſimus, & quod irritum eſt, ruptum vocare, & quod ruptum eſt, irritum, & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum, atque iis nominibus plerunque ſine differentia vtamur; commodius tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri, §.alio. qui. mod.teſt.infir.Inſtit. Quid iniuſtum, quidve irritum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterum, ruptum illud eſt teſtamentum, quod cum iure factum eſſet, eodem in ſtatu manente teſtatore, tribus maxime modis redditur inutile: Primo, adgnatione ſui hæredis l.1.ff.de iniuſto, rupto, & irrito teſtam.ſi enim patri, poſt teſtamentum factum, filius in poteſtate futurus naſcatur, eius natiuitate proculdubio rumpitur teſtamentum. Secundo, poſteriore teſtamento iure perfecto prius rumpitur, ſiue ex eo adeatur hæreditas ſiue non, §.poſteriore, Inſt. eod.tit.ſufficit enim quod ex eo exiſtere hæres potuerit, dict.l. eod. Tertio, ſi quis poſt factum teſtamentum adoptauerit ſibi filium, teſtamentum eius rumpitur, non minus quam adgnatione filij, §.1.eod.tit.Inſtit. Anch.

RVPTVM intelligitur, quod quoquo modo corruptum eſt, ait Imp.§.8.ad l.Aquil.

RVRA veteres incultos agros dicebant, id eſt ſylvas & paſcua. Ex libro varior. auctor.de limitibus: Nec dicuntur, vt vult Varro libr.4.de ling. Lat. quod rurſus ex iis percipiantur fructus, ſed à Græco ἄρουρα, prima litera abiecta. Prat.

RVRESTRE, quod eſt ruris, vel eorum proprium, qui ruri degunt. Ruteſtre opus, l.milites, C.Locati. Spieg.

RVRSVS pro contra interdum vſurpari Seruius notat in illud Vergil.lib.3.Georg.

Rurſus cura patrum cadere & ſuccedere matrum.
Incipit, ----

Sic accipitur in l.11.§.ſi filio.& l.88.ff.ad l.Falcid.l.56.in fin.ff. de iur.dot.l.1.ff.quando appel.ſit, l.31.ff.ad Treb.§.rurſus, Inſt. de act.vti rurſus ex diuerſo bis [illegible] Iuſt.dixit. Sic & apud Quint.lib.4. c.vlt.& alias ſæpe hæc vox accipienda eſt. Br. Pr.

RVRSVS, prodenuo: de bina etiam vice intelligendum eſt l.1.§. ſi cui, ff.Vt leg.nom.caueat. Bart.in l.fideicommiſſ.§.ſi quis decem, de leg.3.Spieg.Prat.

RVS, eſt omnis locus extra vrbem, vbi agri ſunt & villæ. Inde Ruſticari l.1.Cod. Si curial.relict.ciuit.rus habit. Rus non eſſe

præſe-

præferendum ciuitati, obſeruatum eſt. In ciuitatibus enim legibus ex equo viuitur, in agris licentius agitur. Spieg.

Rvstica mancipia ab vrbanis non loco, ſed genere vſus cognoſcuntur, l. vrbana 1. ff. de verb. ſign. l. ſeruis vrbanis & l. cum quæreretur, de leg. 3. l. quemadmodum, ff. de ſupel. leg. ſi prædium C. de præd. minor. Sic etiam vrbana prædia à ruſticis non loco ſed qualitate, vſu, materiaque diſcernuntur, l. vrbana 2. ff. de verb. ſign. Neratius tamen ea loco diſtinguit, l. 2. ff. de ſeru. ruſt. præd. l. eo iure, ff. in quib. cauſſ. pign. Prat.

Rvstica tribus: vide infra Tribus.

Rvsticarivm quod ad ruſticum pertinet.

Rvsticæ ſeruitutes, id eſt, prædiorum ruſticorum, l. 1. ff. de itiner. actu. priuat.

Rvstici nuncupantur generaliter omnes, qui ſine nobilitatis iure agriculturam exercent, ſiue ſint ſui iuris, ſiue alieni. Sed vnde eſt, dices, quod ruſticum nomen ad iniuriam ſæpe proferamus? Vt apud Virg. Eclog. 2.

Ruſticus es Corydon.

Reſpondeo: Cum vita cultior à rudi in vniuerſum eſſet aliquo hominum exemplo declaranda altera nuncupata eſt vrbana, quia ex virorum doctorum conſeruatione, moribus & lingua ſolet in vrbe formari: altera vero ruſtica, quandoquidem ruri nulla eſt educationis, nulla loquendi peritia. Inde dicimus vrbanitatem, quæ opponitur ruſticitati: & ruſtice loqui cum qui barbare loquitur, aut inculte. Cæterum per hoc nihil detrahitur dignitati agriculturæ, quam nobiliſſimi Romani exercuerunt, & noſtri quoque nobiles exercent per alios, honeſtiſſimo lucro. Prat.

Rvsticitas eſt ſimplicitas animi, ſine fraude & dolo, vt in l. 1. ff. de interrog. act. & in l. 2. §. 1. ff. ſi quis in ius vocat, non ier. Vbi Paulus ICtus parcendum cenſet ruſticitati hominis.

Rvsticvs quis dicatur docet Bart. in l. conficiuntur ff. de iur. cod.

Rvta cæſa ſine copula à veteribus pronuntiabantur, ſicut & alia multa l. 5. §. idem Iul. ff. ad exhibend l. 38. §. ſi. ff. de act. emp. Ea autem dicuntur, quæ venditor poſſeſſionis, ſui vſus gratia, concidit, tuendaque extraxit. Et ruta quidem quæ eruta ſunt, vt arena, creta, & ſimilia: cæſa ea quæ cæſa, vt arbores cæſas, & carbones, & his ſimilia, eſſe vult. Vlp. l. 17. §. ſi ruta, ff. de act. empt. Gratiaria item quæ ex tabulis fieri ſolent ſi eorum ſtipipites ſupra terram ſunt, vt & regulas, quæ nondum ædificiis impoſitæ ſunt, rutis & cæſis cedere, dixit Iauolen. l. 18. ff. eod. Qu. Mutius Ruta cæſa definit, quæ neque ædium, neque fundi ſunt: & in rutis cæſis ea demum ſtatuebat, quæ terra non tenerentur, quæque opere ſtructili, tectoriove non continerentur, l. 66. in fin. ff. de contrah. empt. l. 241. de verb. ſig. Cic. 2. de Orat. Te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæſis ſolium tibi paternum recepiſſe. Ea ſolita fuiſſe in venditionibus excipi idem in Topicis ſcribit. His opponuntur fixa iunctaque d. l. 38. ſecundum vulgarem ſcripturam, quam Florentiæ præfert I. Cuiac. vel infixa inædificataque, l. cum fundus, ff. de inſtr. vel inſtrum. leg. quibus Liu. lib. 39. adiicit immolita: quo nomine quæque circa ædificij formam molita ſignificantur, vt in legibus limitum. Ne quis eos limites decumanos obſepito, neve quid eis immolitum, neve quid ibi poſitum habeto. Prat.

Rvtabvlvm eſt quod ruſtici in proruendo igne panis coquendi gratia vtuntur. Feſto lib. 16. Prat.

Rvtilans ſanguine, rubeſcens, l. milites C. de teſtam. milit.

Rvtilivs Maximus ICtus, librum ſingularem id eſt, μονοβίβλον, ſcripſit ad legem Falcidiam, ex quo tantum ſupereſt nobis l. ſi hæres ff. de legat. 1. Eſt autem is Rutilius ex ICtis nouis. Is qui citatur in l. ſi habitatio §. vtrum de vſu & hab. & l. 1. de arb. cæd. & l. 3. §. ſigna de penult. leg. ex veteribus nempe P. Rutilius Rufus P. Mucij diſcipulus, qui Romæ conſul fuit cum M. Manilio, & Aſiæ proconſul, vt eſt in l. 2. ff. de orig. iur. vel ſi Aſconio credimus in Diuin. Aſiæ proconſulis quæſtor, aut legatus, vt ſcribit Liu. lib. 70. Hic etiam Rutilius rerum Romanarum hiſtoriam ſcripſit, autore Athenæo in lib. 6. δειπνοσοφ. c. vlt. & Velleio Paterculo in l. 2. Scripſit & de vita ſua libros aliquot, quorum autoritate ſæpe vtitur Chariſius, & orationes complures, Cuiac. 2. obſer. 27.

Rvtrvm, autore Feſto lib. 16. quo arena eruitur. A ruendo quidam deduci volunt Nonius à radendo Lucilius: Frumentarius eſt, modum hic ſecum atque rutellam vna adfert: proinde quaſi inſtrumentum ſit hiſtorium ad æquandam menſuram & radendam: cum tamen ſignificare poſſit inſtrumentum, quo fruges corruuntur in modium, id eſt, conjiciuntur. Prat.

S.

S. F. S. Sine fraude ſua, vt in lege Iulia de adulteriis, Retinere adulterum horas viginti ſine fraude ſua iure liceat, vt ait Vp. in l. c. 5. ff. de adult. Valer. Probus inter notas refert. Hot. Prat.

Σάβανα, Sabana, vox in Baſilicis vſitata, lintea ſignificat, quibus in balneis loti ſiccarentur. Marcellus Exmagiſter officiorum lib. de medicam. Caput laues, & craſſa ſabano diligenter ſiccabis, ſpongiis demerſis, & linteo vel ſabano intorto vtrinque expreſſis. Radices betæ lauabis, & expreſſas ſabano ſiccabis. Prat. vide Cuiac. 9. obſ. 1.

Sabbatarii, qui ſabbatum obſeruant: quod faciunt etiam nunc Iudæi.

Sabbatvm, σάββατον Hebræis quietem ſignific. Greg. Nazianzenus εἰς τὴν κυρίαν κυριακὴν ἡ ... τὴν ἀργίαν ... χαμβάνει. ... σάββατον γίνεται καταπαύσεως ... τῶν ἔργων. Sabbatum ab hebdomade ſedis Dei dictum ait Tertullianus libr. aduerſus Valentinianos. Sabbatum diem commemorant Impp. l. 12. C. de Iudæis. Prat.

Sabbatvm Iudæis ſignificabat totum tempus ſeptem dierum: quod & Hebdomas dicitur Vnde Hebræi ſeptimanam numerabant, veluti primum diem ſabbati, ſecundum, tertium diem Sabbati: ſicut Gentes ab elementis idoliſque, diem Lunæ, diem Martis, Mercurij, & cæteros dicebant. Hos dies ſanctificationibus deſtinatos, Ferias in Iure dicunt: quo & cautum eſt, ne ſabbato Iudæi conueniantur l. die ſabbato C. de Iudæis, nec ipſi Chriſtianos, cum ob æqualitatem in iudiciis ſeruandam, tum quod ipſi item non ſeruarent ferias ſuas, conuenire poſſunt. Abſurdum ſane, quod plerique doct. tradunt, Iudæos non poſſe renunciare huic fauori ceu publico. Nam ille in Iudæis locum non habet, qui ſerui ſunt: & quicquid eis permittitur, à ſola humanitate proficiſcitur: vnde nihil per hoc iuris, vel fauoris publici acquirunt per bonum, vt Zaſ. ait, text. in l. Iudæos, l. fin. §. illud, C. de Iudæis. Vide ipſum in l. nulla iuris ratio, ff. de leg. Obſeruandum autem, quod hactenus parum vulgo cognitum, Iudæis eſſe tria ſabbatorum genera. Primum eſt vulgarium ſabbatorum, quæ ſeptimo quoque die recurrunt. Secundum eſt magnorum Feſtorum, vt prima dies Septembris, Feſtum propitiationis, primus dies feſti tabernaculorum, prima dies feſti azymorum. Tertium genus eſt ſabbatum, quod ea feſta quæ pluribus diebus aguntur concludit. Cuiuſmodi eſt ſeptimo dies azymorum, & octaua dies feſti tabernaculorum. Et hoc genus Sabbata recte dicuntur δευτερόπρωτα id eſt, ſecundo prima, quaſi dicas, prima ſecundario repetita. Porro eiuſmodi δευτερόπρωτα in nullo feſto, præterquam azymorum & tabernaculorum, obſeruantur. Vnde apparet ſpicas, quas Lucas ait ſabbato ſecundo primo fuiſſe euulſas, ſeptimo die azymorum fuiſſe decerptas: idque forſaſſis eo in itinere, quo Chriſtus à feſto Paſchatis, cuius Ioannes meminit, ex Iudæa in Galilæam rediit. Nam ſecundo primo feſti tabernaculorum ſabbato, nulla ſpica, nullaque ſeges in vllo Iudææ agro reperiri poteſt. Igitur quod nunc clare intelligimus apud Lucam c. 6. teſte Eraſmo quid ſit ſabbatum ſecundo primum (qui locus hactenus pleroſque magnæ famæ viros torſit) colligitur, Andreæ Oſiandro, quod negari non poteſt, referimus acceptum. Porro magno myſterio accipienda ſunt in Diuinis tabulis ſcripta hæc verba, diem ſabbati ſanctifices. Nam complectuntur verbi prædicationem, & omnes ceremonias probatas ad cultum & honorem Dei nos perducentes, vt eas diligentes conſeruemus, totumque ſabbatiſmum non niſi in laude & ſanctificatione diuini nominis tranſigamus, ſepoſitis operibus ciuilibus. Vide Old. in Diuin. taq. præcept. 5. Spieg. Adde Turneb. Aduerſariorum lib. 15. cap. 19.

Sabinvs notas ſcripſerat, vt apparet ex l. 45. ff. de leg. 3. & Sabinus & Caſſius coniunguntur, l. 3. §. vlt. ff. de liber. exhiben. Diſſentit Proculus à Sabino in l. ſi duo, in fi. ff. de ſolut. Briſſ.

Sabiniani & Proculeiani ſectæ & familiæ erant iuriſconſultorum inter ſe pugnantium, cum prius tam varium, tamq; controuerſum ius eſſet vt, quod vni placeret, alteri non placeret ICto, quod Cic. multis locis ſuo tempore fieri conqueritur. Horum fit mentio in §. cum ex aliena Inſt. de rer. diuiſ. Briſſ.

Saccarivs, baiulus qui ſacco defert, transfertque merces, aut quid alìud, vel qui ſaccis geſtandis quæſtum facit. Et ſaccaria negociatio, quæ circa ſaccos verſatur, Paul. in l. qui fundum §. venit autem, ff. de contrah. empt. Non magis, ait, quam ſi quid ex ſacco ſaccarij excidiſſet. Prat.

Saccones apud Cic. li. 7. ad Attic. epiſtol. 13. à ſaccis pecuniæ vocabulum deductum: vt enim à bucca bucco, à pera pero, à Druſis Druſo, ſic à ſaccis ſacco ducitur, Prat.

Saccvlarii in l. ſaccularij 7. ff. de extraord. crim. definiuntur, qui vetitas in ſacculis artes exercentes, partes ſubducunt, partem ſubtrahunt. Id eſt, qui magica arte credebantur ſacculos, in quibus homines pecuniam gerunt, incantare & ſubducere, Veteres enim magnam vim magiæ eſſe putabant, vt & ejus vi meſſes alio traduci poſſe cenſerent, excantatis ſegetibus. Diximus, ſubducunt vel ſubtrahunt: quia incertum eſt arte hoc fiat an manu. Subducimus enim arte, vt ſi carminibus, vel qua alia ratione: Subtrahimus manu. Eiuſmodi præſtigias deſcribit Syneſius in epiſt. Euthalij cuiuſdam, quem & βαλαντιοτόμον vocat, id eſt, ſaccularium, qui cum in mulcta ſoluenda vnum ſacculum oſtentaret, in quo erant aurei nummi, & huic ſimilimum alium occultaret, in quo erant ærei, numerata & appenſa pecunia aurea, & ſuo reddita ſacculo, mox clam alterum pro altero ſuppoſuit & tradidit. Iidem etiam Sacellarij dicuntur: & Sacellus βαλάντιον gloſſis Marcellus de medicamentis. In ſacello lineo ad frontem ſuſpendes. Saccularius autem eadem

forma dicitur qua Manticularius apud Tertull. in Apologet. cap.43. Prat.vide Cuiac.10 obſ.27. Turneb.lib.9.aduerſ.ca.17. Gothofr.ad d.l.Saccularij;7.

SACCVM & Sacculum pro marſupio, loculis,crumena, repoſitorio, & reconditorio nummorum dicunt Iureconſulti in l.105. ff.de ſol. l.1. §.ſi pecunia,l.26. §.ſi Titius,& l.29.ff.de depoſiti, l.vlt.ff.de leg.commiſſ.l.30.§.quid ergo,ff.de vſufr.l 3.§.ſi plusquam,ff.de ſtatuliber. l.21.§.1. l.77. ff.de furt.Horatius libro 2. Serm.Sat.3.

Menſam poni iubet atque
Effundi ſaccos nummorum.
Martial.lib.5.Epigr.

Excuſſi loculoſque ſacculumque
Iuuenal.Sat.14.

Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.

Feſtus libr.4.Dirutum ait æs inde dictum, quod dirucbatur in fiſcum non in militis ſacculum. Auguſt.libr.2.de moribus Manichæor. Cum & de proprio ſaceulo diligenter occultato pecunia copioſa ſuppeteret. Nonius Marcel.Marſupi um ſaccum interpretatur.Suid. σακκίον, βαλάντιον μαρσύπιον ἐξ ὧ ἀποσακκίζομαι. Briſſ.Paul.de ſolut. Quod dicimus,hæredes debere ſtatim ſoluere, cum aliquo temperamento intelligendum eſt : nec enim cum ſacco adire debet. Quæ Pauli verba , licet fere prouerbialiter dicta videantur, frequentiore calculo accipi de eo,qui petit rem abſque mora ſibi præſtari , & ideo cum ſacco debitorem adeat,tanquam mox recepturus, Alc.tamen magis placet ſi ad ipſum hæredem referamus. Eſt autem & ſaccus Hebræi ſermonis dictio : Latinis quoque cum Græcis communis.Quas voces enim origine Hæbræas Latini habent,eaſdem & Græcas eſſe,Alciat.tradit cap.8.lib. Parerg.2.Spieg. Denotat autem illis plerunque vilem , contemptum , ſordidum & quaſi lugubrem veſtitum. Solebant enim illæ gentes in omni maiore dolore animi & luctu ſe tali veſtitu veſtire , humi cubare,cinere aut puluere conſpergere , & tenuiter parco ac vili cibo victitare.

In SACCVLO ponere , & numerare opponuntur in l.3. §.ſi plus quam,ff.de ſtatulib. Briſſ.

SACELLVM vulgus capellam vocat. Cenſorem erat curare , vt ſacella non in domo cuiuſquam eſſent. Quod obtinet nunc iure Pont. Varro de ſacellis librum edidit, temporis iniuria amiſſum penitus.De eo libro vide diuum Auguſtinum c.3.ſexti de Ciuitate Dei. Non approbat A.Gellius omnia quæ Sacelli nomine à C Thebatio 2. de Religionibus libro tradita ſunt. Feſt.Pomp. de Veter.verb.ſign.lib.17. Sacella, inquit,dicuntur loca diis ſacrata ſine tecto Hinc conſequens eſt,teſte Camerte noſtro , vt non idem ſit ſacellum & ædicula , quam vulgo Capellam vocitamus , quod non ſit de huius ædiculæ ratione aut forma ſine tecto eſſe : Vide Capella.Spieg.

SACER cognitor in l 3. C. vbi Senator. l.5. quo appell. non recip. cui audientiam cauſæ vice ſua princeps mandauit. Qui & ſacri auditorij cognitor in C.Theodoſ.vocatur.Et iudex ſacrarum cognitionum in quadam inſcriptione Italica, ex qua alia Romana inſcriptio ex Thermis Conſtantini deſcripta emendanda eſt , in qua iudex ſacrarum conſtitutionum pro cognitionum legitur,Briſſ.Prat.

SACERDOS dignitatis & honoris nomen Panormi.in c.ſi ſacerdos,de off.ordin.Prat.

SACERDOS,vox Latina ſignificat miniſtrum ſacrorum,hoc eſt, hominem Deo dicatum,conſecratumque ad faciendum ſacra: Deriuatur enim vox à ſacris.Sacra vero non ſunt,quæ creduntur eſſe ſacra ſacrificia, aræ & templa, veſtes & vaſa : ſed quæcunque veniunt ſub nomine religionis & iuſtitiæ conſiderandæ, ſacræ, in primis leges. Hinc & ſacerdotes iuris appellantur : quod ſanctiſſima res ſit ciuilis ſapientia. Vide Bud.in l.1.de Iuſt.& Iur.Spieg.

SACERDOTES curatores ſacrorum, quos maieſtate Dei, & ſacris vacare oportet. Paulus in l.Non diſtinguemus, §.Sacerdoti,ff.de recept.Old.

SACERDOTIVM,& ſacerdotis dignitatem, & prouentus ſignificat. Nam conſtat, apud gentiles ſacerdotium quoque dignitatem fuiſſe l.1. ff.ad leg. Iul. de Amb. l.non diſtinguemus in pr.de Arbitr. Curabant etiam ludos quos in honorem deorum populus faciebat. Vnde Syriarchæ,Lyciarchiæ, Phœniciarchiæ nomen, à prouinciis quibus præerant l.1. C.de Nat.lib.l. 1.C.de Off.Com.Orient. Hinc & ſacerdotiæ munus,quod patrimoniale fuiſſe traditum eſt,l.antepen. C.de Muner.patrim. lib.10. Præterea fuerunt apud illos ea ſacerdotia, qualia apud Chriſtianos Beneficia vocantur.Spieg.

SACERDOTIVM non tantum honori perſonarum,ſed & maieſtati DEI indulgetur , cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet. autor Paulus l.non diſtinguemus,ff.de Recept.arb.Spieg.

SACERDOTIVM in l.37.§.ſacerdotio,ff.de pactis.Sacerdotium etiam in prouinciis & municipiis l.1.ff.ad l.Iul.de ambitu l.17. de muner.& honorib. l.8.ff.de vocatio.muner. l.8.ff.de excuſ. tutor.l.1.C.de natur.lib.1.vn.de peric. ſucceſſ.lib.10.C. Quod patrimonij munus eſſe ait l.8.de muneribus patrim.lib.10. Iul. Firm.lib.4.Matheſ.cap.15. Faciet quoque reb.hi poteſtate pro climatis geniture menſura gymnaſiarchias , pronunciatum ſacerdotes. Verſabatur autem ſacerdotium munus in adparatu, editione & exhibitione ludorum, vt oſtendit l. vlt.de expenſ. ludo. in Cod.Theod. Inde ſacerdotiorum editiones , in l.1.de ſpectacul.in C.Th.Briſſ.Prat.

SACERDOTVM duo genera erant apud Romanos : Alterum, quod ad placandos DEOS conſtituebatur,vt ſacris præeſſet ſolennibus : Alterum quod prædicta vatum,ſeu reſponſa,in quibus arcanum aliquid ſemper putabant latere , interpretabatur iis,quorum ſcire intererat. Sic autem dii,vel ſeuera dæmones, ſtupidis Gentibus multifariam imponebant. Quandoquidem ipſe Satanas(inquit Paulus,2.Corint.11.) transfiguratur in Angelum lucis.Oldend.Prat.

SACER locus,qui rite per Pontifices conſecratus eſt,Gloſ.l.1.ff. Ne quid in loco ſacro,Inſt.de rer.diuiſ.§.nullus.Spieg.

SACRA alia Cœlius lib.9. c.23.annotat , Thebis fuiſſe ἱερὸν λόχον id eſt ſacram cohortem, quam Gorgidas inſtituerit primus ex electiſſimis viris , hoc eſt , amatoribus amatiſque , vt voluere nonnulli,quando hic eſt ad robur nexus potens.

SACRA Ancora dicitur, cuius eiiciendæ cura ſoli magiſtro, imminente tempeſtate , vt pote in re nautica magis verſato,attribuitur. Vertitur enim in clauo & ancora totius nauis ſalus, & ſine his,vix eſt vt periculum euadere quis poſſit. Et hæc de ſacra ancora potiſſimum intelligi debent. Duplicem enim ancoram plurimum bene inſtitutæ naues habent , quarum maximam ac validiſſimam ancoram ſacram vocant, eamque tum demum mittunt cum extremo laborant diſcrimine. Hinc Lucianus in Drapetis inquit, Viſum eſt igitur te perpenſa extremam ancoram,quam nautæ ſacram nominant,dimittere. Vide Eraſ.in adag. Sacram ancoram ſoluere. Altera vero, etiam ſereno cœlo, & vbi ob receſſum maris fluctuumq; dimiſſo velo quieſcendum eſt,vtuntur,Peckius l.1.ad edictum,§.Magiſtrum nauis,n.2.tit.de exercitor.action.

SACRA à ſanctis & religioſis ſeparantur, l.1.ff.de rer.diuiſ.l.24. §.1. ff.de rei vindic. l.14.in fin. ff.de ſeruit. l 83.§.ſacrum,ff.de verb.obligatio.l.17.ff.de verbor.ſignificat.Nam vt Feſt.lib.16. ſcribit, ſacrum eſt , quod Deo conſecratum eſt : Sanctum , vt murus, qui circa oppidum eſt. Religioſum vt ſepulchrum,vbi corpus humanum eſt.Briſſ.

SACRA certamina ſunt , quæ diis dedicata ſunt l.4. ff.de his qui not.infam.qualia erant Iouis Capitolini,Apollinares ludi,Romani ludi,& magnæ Deum matris. Quint.lib.3.c.7.An laudes Capitolini Iouis perpetuæ ſacri certaminis materia, vel dubiæ ſunt,vel in oratorio genere tractantur.Inde Firmic.lib.3.Matheſ.c.12. Sacris quoque faciet certaminibus præpoſitos.Idem lib.6.c.31. Athletam faciet ipſa genitura,& qui in ſacris certaminibus victor glorioſa & digna reportet præmia coronarum. Fuerunt autem ſacra certamina in antiqua Græcia quatuor longe antiquiſſima : Olympia , Pythia, Iſthmia, Nemea,quæ ſingula grauiſſimos autores ſuos habuere, Forc. in ſuo cupid. Iuriſp.c.20.n.4. Sic etiam ſacras coronas in l.40. ff.de re iud. accipio,quæ in ſacris certaminibus partæ ſunt.Briſſ.

SACRÆ res ſunt , quæ publicæ , id eſt à principe , vel ab eo qui Princeps dedicandi poteſtatem dedit , conſecratæ ſunt , non priuatæ, ſi quis ergo priuatim ſibi ſacrum conſtituerit, ſacrum non eſt,ſed prophanum,l.6.§.2.ff.de diuiſ.rer.l.ſi.ff.vt in poſſ. legat.Hot.Prat.Briſſ.

SACRÆ res ſunt , quæ rite per Pontifices Deo conſecratæ ſunt, veluti ædes ſacræ , & Donaria quæ rite ad miniſterium Dei dedicata ſunt : ait Imp. §.6.de rer.diuiſ.Sed Trebatius,Sacrum eſt,inquit, quicquid eſt quod Deorum habetur apud Macrob. Satur.lib.3.c.3. Et Gallus Ælius apud Feſtum : Sacrum eſt, inquit , quodcunque modo & inſtituto ciuitatis conſecratum ſit,ſiue ædes,ſiue ara,ſiue ſignum, ſiue locus, ſiue pecunia, ſiue quid aliud,quod diis dedicatum & conſecratam ſit. Hot.Prat.

In SACRA & familiam tranſire dicebantur,qui per adoptionem in ius alienum tranſierant. Valer. lib.7. c.7. Et aliquantulum adiuuabat hæredes , quos M. Anneius in Sufferatis familiam ac ſacra tranſierat. Habebant enim veteres propria ſua familiaria ſacra,vt & Cic.lib.2.de legibus perſpicue oſtendit. Briſſ.

SACRARE,apud Liu.lib.2.vt annot. Bud.in poſterioribus annotationibus ad Pandect. eſt deuouere, & deteſtabile decernere, & in morti addicere, vt impune occidi & violari poſſit.Sic ſacri homines deteſtandi & execrabiles dicuntur , quos Græci ἐναγεῖς, ἐξαγίστους, μιαρούς, ἀφοσιωθέντας, φαρμακούς, καθάρματα appellant. Erant enim Catharmeta, homines qui peſte expedienda,alio- vt quo morbo immolebantur diis : Vide Bald in comm.ſuper Inſt.Iuſtin. lib.2.tit.1.

SACRA euocare in l.9.§.1.de rer.diuiſio.Solebant autem Romani ante omnia in oppugnationibus , Deum cuius in tutela oppidum eſſet , euocare certis carminibus quæ à Liuio libro 5. Macrob.lib.5.Saturn.cap.8.referuntur. Quod & Plin.lib.28.c. 2.& Seruius 2.Æneid.notat ad illum verſum,Exceſſere omnes adytis,ariſque relictis.Briſſ.

SACRA euocare ſtulti olim tum dicebant, tum certis verborum formulis ac ſolennitatibus ex loco ſacro facerent prophanum, ſicut contra, ex prophano per conſecrationum cæremonias, effici putabant ſacrum: quaſi vero vſus ipſe non poſſet aliquid conſecrare. Ibib.5.1. *Hoc tempore* & conſecrationes frequentantur, & euocationes ſacrorum, quas degradationes appellant ſacerdotum: rectius nuncuparentur deſecrationes, vel execrationes, *Entvveihung*, Oldend.

SACRA loca ea ſunt quæ publice dedicata ſunt, ſiue in agro, ſiue in ciuitate. Publice vero dedicari debent, quia priuati alicujus cauſa nihil poteſt eſſe ſacrum: ſed ſi quis ædiculam domi ſuæ ſibi ædificatam procurat ſacrari, jam deſinit eius eſſe vſu & proprietate, incipietque eſſe publica vſu, proprietate autem nullius, Vlp.l.9. ff.de diuiſ.rer.

SACRA mens, hoc eſt bene inſtituta, valens ratione, ſolido judicio, recte & ſane ſtatuens de rebus. Spieg.

SACRAMENTALES à Sacramento id eſt juramento dicebantur ij, qui quamuis rei, de qua ambigebatur, teſtes non fuiſſent, tamen ex ejus, cujus res agebatur, animi ſententia, in eadem, quæ ille verba jurabant: ipſius ſcilicet probitate & innocentia confiſi. Nam tum demum adhibebantur, cum teſtes nulli extabant, lib. Feud.1.tit.4. §.3. & tit.10. & 26. Vaſallus autem in Sacramentalium ſuorum numero minimum ſex cognatos, adhibebat: dominus partim cognatis, partim Vaſallis, partim extraneis vti poterat, lib.Feud 2. tit.33. Plura cognoſce ex legibus Langobard. tit.41. De Wadiis de ſacramento fugientibus. Sic apud Gregorium Turonenſem, apud Pariſios pater quidam pro filiæ pudicitia jurabat. Tandem, inquit, ne crimen conſurgat vlterius, innocentem eam faciam ſacramento: eleuatiſque manibus ſuper altari, jurauit filiam non eſſe culpabilem. Forma autem hujus juriſiurandi ſic exponitur in legib. Aleman.titulo ſexto, de juratoribus. Iſta vero ſacramenta ita debent fieri, vt illi coniuratores manus ſuas ſupra capſam ponant, & ille ſolus, cui cauſa requiritur, verba tantum dicat, & ſuper omnium manus manum ſuam ponat, ut ſic Deus eum adjuuet vel illæ reliquiæ, & illas manus quas comprehenſas habet, vt de illa cauſa, vnde interpellatus eſt, culpabilis non ſit. In Lombardia autem plerunque iuratores vocantur, v. lib.1. tit.19. l.ſi quis ex leui. Si huius facti teſtes non habuerit, cum duodecim juratoribus per ſacramentum affirmet, &c. Et in l.de homicidiis. Si hujus facti teſtes non habuerit, cum duodecim juratoribus legitimis per ſacramentum affirmet. Video etiam hoc nomen apud Senecam in initio ludi Claudiani Si libuerit reſpondere, dicam quod mihi in buccam venerit, quis vnquam ab hiſtorico juratores exegit? Vbi juratores pro teſtibus poni vult Hotomann. alij veritatem legunt propter illud Ciceron. de leg.1. Faciunt imperite qui in iſto periculo non vt à poeta, ſed vt à teſte, veritatem exigant. Quo ipſo loco vocem Delectationem abeſſe exiſtimat hoc modo. Non vt à poeta delectationem: ſed vt à teſte veritatem exigant. Nam ſtatim ita ſequitur: Quippe cum illa ad veritatem referantur, in hoc ad delectationem pleraque. Prat.

SACRAMENTO dicere, ſermo antiquorum, prout annotat Budæus in annotationibus reliquis ad Pandectas exiſtimans dicere in Liuio lib. 4. & aliis ſimilibus pro deſtinare & dicare accipi. Vide ibid.

SACRAMENTO rogati, i.e. iureiurando adacti, & iurati. Spieg.

SACRAMENTVM veteres appellabant iuſiurandum, aut religioſam obligationem: opinor, ait Eraſ. quod hoc arcanis quibuſdam ceremoniis perageretur.

SACRAMENTVM dicitur ea pecunia, quæ in iudicium venit in ritibus, ſacramentum à ſacro dicitur. Qui petebat, & qui inficiabatur, de aliis rebus vtrique quingentos æris apud pontificem deponebant, de aliis rebus item certo alio numero aſſum: qui iudicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Varro lib.de ling. Lat.4. At, vt Feſtus inquit, ſacramentum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur, ſiue in rem agitur, ſiue contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta aſſium eſt, in aliis rebus quingentorum, inter eos qui iudicio inter ſe contenderent. Quod lege Papin. Tribuni plebi ſancitum eſt his verbis: Quicunque Prætor poſthac factus erit, qui inter ciues ius dicet, Tres Viros capitales populum rogato. iique Tres viri quicunque ciere ſacramenta exigunto, iudicantoque: eodem iure ſunto, vt quoſuis ex legibus plebiſue ſcitis exigere, iudicareue oportet. Sacramenti autem nomine id æs dici cœptum eſt, quod & propter ærarij rationem, & ſacrorum publicorum multitudinem conſumebatur in rebus diuinis. Sic enim optimi ſcriptoris diuulſos inter ſe locos reconciliare conatur Hot. Pedianus autem Verr.3. Comperendinario, inquit, eſt ab vtriſque litigatoribus inuicem ſibi denunciatio in perendinum diem: namque cum in rem aliquam agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem, &c. Quib. ex Varronis, Pompeij, Aſconij locis, quantum inter ſacramentum & ſponſionem interſit, ita demonſtrari poſſe idem Hotom. arbitratur: Vt ſacramentum ſit certa & legitima pecuniæ ſumma, quæ ab actore & reo deponebatur in ſacro: vt qui victus vel damnatus eſſet, is pecunia ſua mulctaretur: qui viciſſet, ſuam recuperaret. Sponſio autem dicebatur mutua litigatorum promiſſio, cum alter ab altero certam ſummam ſtipulabatur, ni bonam cauſam haberet. In hac igitur ſtipulatio adhibebatur, & alter alterius fidem ſequebatur: neuter deponebat: in illo neuter alterius fidem ſequebatur, neuter ſtipulabatur, ſed vterque exponebat. In hac victor actionem ex ſponſo habebat, id eſt, certi conditionem, vt ſibi eam pecuniam exigere & habere liceret: In illo victi pecunia ſacro committebatur, & in res diuinas conſumebatur. Iſidorus autem lib. Etym.5. Sacramentum eſt, inquit, pignus ſponſionis: quia violare, quod quiſque promiſit, perfidiæ eſt. Quod quam ineptum ſit, id eſt, plane Iſidoricum, nemo non videt. Nam ſacramentum pignus quidem eſt, ſed non ſponſionis: Verum bonæ fidei litigatoris. In ſponſione namque pignus non datur. Sacramentum autem in rerum capitalium iudiciis vſurpari ſolitum putare plane abſurdum eſt, idque ſuperior ille Pediani locus attente conſideratus, ſatis oſtendet. Hinc vero explicari poterit, quod ait Tullius pro Roſcio Comœdo, legitimæ parti ſponſionem factam. Nam ſacramenti quantitas lege definita erat. Huc pertinet elegans Ciceron. epiſtola ad Volumnium iocus, in qua ita eſt: Pugna, ſi me amas, niſi ridiculum [illegible], niſi cetera, quæ ſunt à me in ſecundo de oratore, per Antonij perſonam diſputata de ridiculis ἔντεχνα & arguta apparebunt, vt ſacramento contendas mea non eſſe. Adde & illas ex Valerij Probi libello notas, S.N.S.Q. quæ hæc ſignificabant, ſi negat, ſacramentum quærito. Item Q.N.T.S.Q.P. id eſt, Quando negat, te ſacramento quinquagenario prouoco. Quæ fuiſſe ſolennia ſponſionis ſacramenti verba veriſimile eſt. Prat. Briſſ.

SACRAMENTVM etiam dicitur militare iuſiurandum, in quod milites, qui nomina dabant, adigebantur. Græci ὅρκον στρατιωτικὸν appellant. huius autem ſacramenti ſit mentio in l.8. C.de leg. l.3. C. Th. de immun. conceſſ. Quo qui liberabantur, ſacramento ſolui dicebantur, l.2.§.miles, ff.de his qui not.infam. l. 14.ff.de his quibus vt indign.l.fin.ff.de re milit. Prat.

SACRAMENTI vocem, ideo forte Theologi veteres vſurparunt, quia per ſacramenta nos Chriſto offerimus ac ſacramus, penituſque addicimus. Nec illa quoque ratio nominis inepta videtur, quod Latini olim, teſte Feſto dixerunt ſacramentum, quicquid iuriſiurandi interpoſita ſacratione geritur. Nam in noſtris ſacramentis duplex iuramentum eſt. Alterum ex parte Dei, iuramento ſeſe nobis in filio, & propter filium obligantis, quod non velit mortem peccatoris, ſed ſit nobis propitius futurus propter filium ſuum. Ezech.18. Hebræor.6. & 7. Alterum vero iuramentum eſt ex parte noſtri, qui certo pollicemur, nos ſolum hunc Deum culturos, eaque ratione quam ille nobis præſcribit, ab eoque ſalutem temporariam ac æternam per & propter filium ſuum exſpectaturos & petituros, ac denique Satanæ & mundo inimicitias denunciaturos. Tertia itidem apta conuenienſque ratio Etymologiæ illa eſſe poſſet, quod ſicut olim milites ſe iuramento aſtringebant ſuo duci, quod illi Sacramentum vocauerunt: ita nos quoque in Baptiſmo, & altera ſacra cæremonia, nos Chriſto duci noſtro plane ad Spiritualem militiam, contra Satanam, mundum, & omnem impietatem addicimus & obligamus. Quæ ratio appellationis tanto fit veriſimilior, quod & hoc vitæ genus paſſim in Sacris literis militiæ nomine inſignitur: vbi nobis etiam varia ſpiritualia arma producuntur, ac induuntur, & aliæ quoque quædam voces, noſtræ profeſſionis à re militari deſumptæ ſunt: vt eſt Symbolum, & aliæ.

SACRAMENTVM militare, quod milites iurare ſolent, de quo apud Vegetium li.2. de Re milit. meminit l.fin. C.de Veteran. lib.12. Huic adde Connan.li.9.c.5.n.8.

SACRA priuata gentis cuiuſque fuiſſe quæ diis penatib. paterfamilias faceret, conſtat ex Ciceronis lib. de legib.2. Emancipati autem liberi arbitratu ſuo ſacra ſibi conſtituebant. Hinc filiifamilias in ſacris paternis eſſe dicunt l. 2. C. de bon. quæ lib. In ſacris manere l.filiæ, 12. C.de collat. l.pen. C.de adopt. In ſacris parentum conſtituti l.vlt.C.de inoff.teſta.l.vltima.C. ad Tertul.l.vlt.C.de cur.fut. In ſacris poſiti l.in coniunctione, 20. C.de nupt. In ſacris retineri l.3. C.de bon.mater. Hinc adoptati qui in alterius gentem tranſibant, in eius gentis ſacra tranſire dicebantur: vt apud Val. Max. lib.7.c.7. Et qui per emancipationem de familia demigrabant, à ſacris paternis dimitti, & abſolui, l.quidam, 31. C.de fideic. l.1. C.de annal.except. l.de emancipatis, 13. C.de legit.hær. Hot. Prat.

SACRARIVM & ſacer locus differunt: Nam ſacer locus eſt locus conſecratus; ſacrarium eſt locus, in quo ſacra reponuntur. quod etiam in ædificio priuato eſſe poteſt, l.9. ff.de diuiſ.rer. l.1.ff.ne quid in lo.ſac. Sacrarium quoq; appellatur illa pars, in qua ſunt clerici ad celebrandum propter ſacramenta, quæ ibi conficiuntur, & quia in altari maiori, cum ſoleat eſſe ſacrarium includuntur reliquiæ, extra, de conſec. eccleſ. vel alta. Old. Eſt &

SACRARIVM principis in l.vltim. §.legati, §.de muneribus & honor.l.8.de legat. & decret.legatio. in C.Theod.Briſſ.

SACRARVM cognitionum judex & Sacrarium principis, l.ſi legati, ff.de muner. & honor. l.8.C.Th.de lega.& decr.leg.

SACRAS res vocant Impp. ad ſe pertinentes. Si ſacras domos, ſacras largitiones, ſacra ſcrinia, ſacrum ſtabulum,ſacram monetam, ſacrum comitatum in conſtitutionibus accipimus. Sic & principales conſtitutiones ſacræ dicuntur l.5. §.ii tutor, ff. de admin.tut. l.3.ff.de manumiſſionib. l.27. ff.de re judicata, l. 43. ff.de action.empt. l.18. in princ. & §.1 ff.de jure fiſc.l.1. §. item, ff.quæ ſentent. ſine appella.reſc. l.4. & l.6. ff.de appella. recip. Prat. Briſſ.

SACRATISSIMÆ leges in l.leges,D.de legi.ſiue ſacratæ,quibus ſanctum eſt, vt qui quid aduerſus eas fecerit, ſacer alicui deorum ſit. Sunt qui eas ſacratas dicunt,quas plebs jurata in monte ſacro ſciuerit. De ſacramento Varro lib.4.ling.Lat. Prat.

SACRATA lex apud Liuium lib.2.dicitur, quod in ſacro monte lata ſit. Verum autem vna tantum lex, an plures in ſacro monte latæ ſint, non ſatis conſtat. Liuius & Dionyſius vbi rem ipſam narrant, vnam nominant. Sed Liuius alibi non ſemel ſacratæ leges dixit, vt d.lib.2. ſicut & Cicero de prouinciis conſularibus; & in oratione pro C. Cornelio, vt annotauit Manutius de legibus Romanorum, Budæus autem in poſteriorib. annotat. leges ſacratas dictas,quib. ſanctum jubetur eſſe alicui Deorum, quidquid aduerſus eas fecerit, ſicut familia pecuniaque. Sacrabantur vero leges, aut conſecratione & obteſtatione aut pœnarum ſanctione, Cicero pro Cornelio Balbo.Deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt, aut genere ipſo, vt obteſtatione & conſecratione legis, aut pœna, cum caput ejus qui contra facit,conſecratur. De hac eadem materia vide etiam Connan. in comm. Iuris Ciu. lib.1 c.13.num.3.

SACRA via: cur id nominis obtinuerit, indicat Varro & Pomp. ſitum ejus recitat Bart. Marlian. cap.16. libr.3. Antiqu.Ro. In ea Pomponio teſte, l.2. de Origin.jur. §.fuit autem in primis, Scipioni Naſicæ data publica domus in Sacra via, quo facilius conſuli poſſet. Spieg.

SACRI affatus, l.ſacri C.de diu.reſcr. id eſt Principis reſcriptum, Eodem ſenſu ſacrum oraculum, ſacra adnotatio, ſacræ literæ, ſacri vultus paſſim in conſtit. Imper. legimus: ſimiliter & ſacra forma. Prat.

SACRIFICIVM viſibile inuiſibile eſt ſacramentum,id eſt,ſacrum ſignum, c.ſacrificium, de conſecr.diſt.2. Io.Bello. Etymol.

SACRILEGI ſunt, qui publica ſacra compilauerunt, l.6. & l.9. ff.ad l.Iul.pecul. Seruius in 9.Ecloga Virgil.Sublegere ait furari eſt: vnde & ſacrilegus dicitur,qui ſacra legit,id eſt,furatur Briſſ.

SACRILEGIVM Imp. appellant ſuarum conſtitutionum violatarum crimen l.vn. C.de crimi. ſacri. l.6. de appellatio. in C. Theodoſ. Sacrilegiique crimen irrogant his, qui præcepta ſua neglexerint, vel ſcita violarint l.1. C.vt digni.ordo ſeruet.lib. 12. l.13. C.de erogatio. milit.anno.lib.12.& apud Caſſiod.in libris Variar. aliquoties. De hoc vide Connanum in ſuis comment. ſuper jus ciuile lib.3. cap.1.nu.2. Briſſ. Prat. vide & Cujac 13. obſ.19.

SACRI commiſſi ex Pontificum legibus apud Romanos arguebatur, qui ob delictum nullo pacto aut tempore expiari poſſet: Impie autem committere qui purgari poſſet. Crinitus lib. 14.de honeſta diſcipl.c.2.

In SACRIS paternis conſtitui manereue dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt, l.vlt.C.de inoffi.teſtam. Et à Sacris paternis abſolui,remittive,pro poteſtate paterna liberari,l.1.§.vlt.de ann. recep.Hæc autem locutio inde fluxit,quod filiifam.eorundem cum parentibus, quorum poteſtate continebantur, Sacrorum participes erant. Inde & qui per adoptionem in jus alienum tranſierant, in familiam & Sacra tranſire dicebantur, Briſſ.

SACRISTA ſiue theſaurarius is eſt,ad cujus curam ſpectat cuſtodia vaſorum eccleſiæ, veſtimentorum, theſauri, quæque ad luminaria lampadum ſpectant, ſiue in cera, ſiue in oleo Sic dictus ſacriſta, quaſi ſacris rebus præfectus, vel aſſiſtens.Atque hoc modo accipitur ſacriſta ff.in tit. De offic. ſacriſtæ. Et de hac materia diſſeritur 25.diſt. perlectis, in fine, Anch.

SACROSANCTÆ poſſeſſionis, pro intactis, & ab omni injuria tutis, apud Cic.in Catilinam. Ita ſacroſanctæ eccleſiæ in 2.tit. lib.1.Codicis. Quære Sanctum. Spieg.

SACROSANCTOS Magiſtratus eſſe: quod ſine capitali piaculo attingi non poterant, vt Liuius libr.9. teſtatur. Tum Poſthumus interea: Dedite,inquit,prophanos nos, quæ ſalua religione poteſtis, dedetis deinde iſtos ſacroſanctos, cum Magiſtratu abierint. Hinc ſacroſancta poteſtas Liuio lib.19.pro Tribunitia,& ſacroſanctæ Eccleſiæ à Iuſtiniano dictæ,in quibus eſt jus Aſyli. Vide Budæum in priorib.ad Pandectas.

SACROSANCTVM Feſto lib.18. dicebatur, quod jurejurando interpoſito erat inſtitutum,vt ſi quis violaſſet id,morte pœnas penderet: Sic ſacroſancta Eccleſia in rubr. C.de ſacroſ.Eccleſ. Inde ſacroſancta poteſtas pro Tribunitia apud Liuium Cicer. pro Baldo negat quicquam ſacroſanctum eſſe, niſi quod populus plebsve ſanxiſſet. Vide Sext. Pomp.

SACROSANCTVM id quoque ſignificat, quod ſine inexpiabili ſcelere violare nemini prorſus licet. Atque hoc ſenſu tribuni ciuitatis ſacroſancti dicuntur, vt qui eos violaret, morte pœnas penderet. Pomponius in l.fin. ff.de diuiſio.rer.Si quis,inquit, violauerit muros,capite punitur Oldend.

SACRVM, ſubſtantiue, dicitur omne quod deorum habetur. Vide Aggenum ad finem Comm.in Iul. Front. & ſup. Sacerdos.

SACRVM pro templo. Paulus: Sunt autem, inquit,ſacrilegi,qui publica ſacra compilarint At qui priuata ſacra, vel ædiculas incuſtoditas tentauerint, amplius quam fures, minus quam ſacrilegi merentur. Spieg.

SACRVM cubiculum. Vide,A cubilo.

SACRVM cubiculum eſt duplex, Auguſti & Auguſtæ, Cujac. in l.procemio tit.de præpoſitis ſacri cubiculi. C. li.12.

SACRVM patrimonium vocatur vulgo dominium regis, vt annotauit Droſæus in methodo iuris.

SACRVM quandoque plenius accipitur, vt & ſanctum contineat, l.2.ff.ne quid in loc.ſacr. Prat.

SACRVM & profanum oppouuntur in l.6. §. ſacræ autem, ff.de rer. diuiſ.

SÆVERA interlocutio, pro aſpera increpatione, apud Paul.in l. 3.de Off.præf. vigil.

SÆVERISSIMAM dicere ſententiam, Vlpianus in l. 1. §. nunquid ergo,de Poſtul.Spieg.

SÆVERITATIS, hoc eſt,crudelitatis, vel clementiæ gloria non eſt affectanda l.reſpiciendum, ff. de Pœnis. Seueritas hoc eſt animaduerſio legis, congruentem habet pœnam, C. Si ſeru. aut lib.ad decur. aſpirauerit l.1. lib.10. Spiegel.

SÆVIRE, crudeliter in aliquem agere, §.ſed hoc tempore. Inſt. de his,qui ſunt ſui,vel al.iur. Prat.

SÆVITIA pro inconceſſa caſtigatione. Paul. ad Legem Aquil. Præceptoris enim nimia ſæuitia culpæ adſignatur. Quia leuis duntaxat caſtigatio conceſſa eſt docenti,vt tradit Vlp. Sp. Prat. Σήκωμα eſt æquipondium,hoc eſt quod in libra apponitur ad æquilibrium faciendum.

SAGA in l.12. C.de curſu public. inſtrata equorum. Interpretes βιρικὰ τὰ σάγματα verterunt. vide Bayfium in libr. de re veſtiar.c.15.& Cuiac.ad d.l.12.Porro Sagum militare ac bellicum geſtamen fuiſſe, cum ex Nonio, cum ex Suetonij verbis in Auguſto intelligitur: quod tamen inter familiaria adſcribitur ab Vlpian.in l.procuratoris,ff.de tribut.act. Refert Turnebus lib.2.aduerſ.c.7. Sagum Gallorum geſtamen eſſe. Nam quemadmodum palliatos Græcos, & togatos Romanos intelligimus, cum conſtet pallium Græcorum & togam Romanorum habitum fuiſſe, ſic idem Turnebus ſagatos pro Gallis poſuit è veſtitu gentem ſignificans.

SAGARIA dicitur quædam negociatio, vocabulo à ſagis inclinato: ſicut ab argento,argentaria. & ſagarius,qui ſaga vendit: vt quando ſaga, & alia id genus veſtimenta emimus,& diſtrahimus lucri faciendi gratia.quod etiam innuit Vlpia.in l.cum duobus §.quidam, ff.pro ſocio & ibi gloſſator noſter, qui exponit ſagariam,id eſt ſalis vel ſale,vel ſaccorum,vel vilium veſtium attritarum.Sagum autem erat chlamys militaris quadra. de qua Iuuenalis.

An ſaga vendenti nubat caupone relicto.

Marcus Tullius in Antonianis auctor eſt, ſaga ſumi ſolere in bello atque tumultu, & quando in ſagis tota ciuitas erat,conſulares viri togati eſſe ſolebant: & propterea Iureconſult.in l. veſtis, §.veſtimenta, de aur.& arg.leg.inter veſtimenta vitilia enumerauit ſaga. dicitur autem ſagaria ſimpliciter, & ſignificatur huiuſcemodi negotiatio: ſicut nomine lintheariæ, intelligimus lintheorum negociationem. Itidem abſolute dixerunt argentariam, ſequeſtrariam, & ſic de ſingulis. Proinde cenſeo caſtiganda eſſe verba apud Vlp.in l. Procuratores, §.ſi plures, tit. de tribut. act. apud quem ſaccariam & lintrariam, pro ſagaria & linthearia, male repoſitum inuenies. Sagariam autem quam ſaccariam legere malim: ea potiſſimum ductus ratione, quia aliquos de literis benemeritos inueni, qui hunc locum Vlpian.ita citant. Tamen ſi nihil placet immutare,ſaccaria in eodem ſignificatu accipietur, quaſi à ſaccis deriuata, quæ ſunt viliora veſtimenta.

SAGARIVS, ſagorum venditor, *ein verkauffer der kleider.*

SAGENA, quam alij plagam, vel euerticulum appellant, eſt quoddam retis genus, rariſſimis maculis contexta. Quod genus retis in mare demiſſum, omneis omnis generis piſces colligit. Brechæus in l.Inter puplica, ff.de verb.& rer.ſign.

SAGVM vide Saga.

SAGITTA, à ſagaci ictu,i.e.veloci vocata, vt quibuſdam placet, ſiquidem vt ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennaſque ferro adiecimus: quod ſcelere humani ingenij ac fraude inuentum arbitratur Valturius. Connumeratur C.inter res quæ export.non debent, l.2.Spieg.

SAGITTARIVS. In titulo,De ſagittariis & baliſtariis,lib.5. Decretalium ſagittarius nō accipitur pro ſigno illo cœleſti,quod alij centaurum Chironem arbitrantur, alij Erotum, filium

Euphemis,

Euphemis, nutricis muſatum (de quo fit mentio apud Columellam) ſed illic accipitur ſagittarius pro eo, qui ſagittas emittit, eas præſertim, quæ in bello ex majoribus illis tormentis ejaculabantur longius, vt in ſacris literis. Percuſſus eſt à ſagittariis. Quanquam enim ſagittarios artis ſagittandi peritos intelligere poſſumus, quos vulgus archieros appellat: vide Balliſtarius. Anch.

Sagmina, inquit Marcianus in l. ſanctum, ff. de diuiſ. rer. ſunt quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre ſolebant, ne quis eos violaret: ſicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocant κηρύκεια, Latine Caducei. De ſagminibus Plin. lib. 22. c. 2. ſic inquit. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur, etiam Surdis, hoc eſt, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem autores Imperij Romani, conditoreſque immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibus quam verbenæ: certe vtroque nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſua terra euulſum, hac ſemper & legati, cum ad hoſtes, clarigatumque mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum, vſi, vnus vtique verbenarius vocabatur. Feſtus item, Sagmina ait eſſe verbenas, id eſt, herbas puras, quia ex loco ſancto arcebantur à conſule prætoreve, legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum. Horum vide exemplum apud Liuium lib. 1. Itaque perperam faciunt, qui apud Modeſt. l. vlti. ff. de l. Pomp. de patricid. ſanguineis virgis cædi parricidas legunt: nunquam enim commiſiſſent Romani, vt herbam ſactam impio paricidarum corpore contaminarent, idque nefas non leui piaculo expiandum cenſuiſſent. Prat. Corraſ. lib. 1. miſcel. c. 5. n. 4. Vide Majorag. lib. 4. Miſc. c. 8. Crinit. de honeſt. diſciplin. lib. 7. c. 3.

Sal, quam vtile condimentum ſit, omnibus in comperto eſt, quoniam obſonia à putredine vindicat, & cibos perfuſos ætate donat, nec tantum penui vtilis, ſed miris quoque medicinæ experimentis nobilis, vt exierit in prouerbium: Nihil ſole & ſale corporibus humanis eſſe commodius. Antiqui etiam ſactis ſalem adhibebant mola ſalſa litantes, id eſt farre toſto & ſale conſperſo, Virg. 2. Æneid.

Iamque dies infanda aderat mihi ſacra parari
Et ſalſæ fruges ----

Teſtatur Gregorius cap. ſi rector. §. ſed cum rector. diſt. 43. ſacras literas ſalem ipſum pro ſapientia paſſim vſurpaſſe. Chriſtus quoque Matthæi 5. capite diſcipulos ſuos ſalem terræ vocat, nempe exemplaria ſobrietatis, caſtimoniæ & ſapientiæ. Et Paulus Apoſt. Sermo, inquit, veſter in gratia ſit ſale conditus, id eſt modeſtia. Forcat. in penu iuris ciu. cap. 19.

Sal Ammoniacus, præſtantiſſimus & perlucidus, teſte Dioſcoride, qui foſſilem marino præfert, in Oromeno Indiæ monte cæditur, vt lapis, ac renaſcitur, ex quo regnum majus vectigal conſequitur, quam ex gemmis aurove, Forcat. d. loc.

Salamandra in l. 3. §. alio. ff. ad l. Cor. de ſicar. eſt animal lacerti figura ſtellatum ac variatum, vt Dioſcor. lib. 2. & Plin. lib. 10. c. 67. ſcribunt: cui tantus rigor eſt, vt ignem tactu extinguat: vnde & notata eſt vulgi opinio exiſtimantis igne eam veſci, nec vnquam eo abſumi, cum præ frigiditate quidem aliquo tempore in igne illæſa ſubſiſtere poſſit, eo tamen tandem conſumatur, vt Gal. lib. 3. de temperament. ſcribit. Cæterum inter venena numeratur. Nam hauſtum ejus ſequitur inflammatio linguæ & cum tempore, reſolutioneque aliqua tremor & ſermonis impedimentum, & liuor totius corporis, vt Dioſco. lib. 6. & Plin. lib. 20. cap. 2. tradunt, Briſſ. Prat.

Salarium annuam erogationem ſignificat, quæ alicui ſui tuendi exhibendique cauſa præſtatur, l. vlt. ff. de in rem ver. l. 8. §. ſi in ſingulos, ff. de tranſact. l. vlt. in fin. ff. de oblig. & act. l. 19. §. vlt. ff. de annu. leg. Salarium vero Cornut. in Perſium victum vnius diei interpretatur. Plin. lib. 31. cap. 7. de ſale tractans. Honoribus etiam Militiaque interponitur ſalariis inde dictis magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa ſal ad Sabinos portari conſueuerat. Salarium etiam annuas mercedes ſtipendiaque, quæ ob liberalem artem vel medicinam præſtantur, ſignificat, l. 16. §. 1. de alim. leg. l. 4. ff. decret. ab ordi. fac. l. 51. §. item Papin. ff. pro ſoc. l. 7. l. 56. §. ſalarium, ff. mandat. l. 1. & l. 18. C. eod. l. 4. ff. de offi. adſeſſ. l. 20. §. vlt. ff. loc. Salarium quoque prædij Iuriſconſulti dicunt in l. 40. §. hæres de lega. 1. l. 8. ff. de vſufr. & Salarium pro lapidibus cædendis in l. 14. in fin. ff. commu. præd. Briſſ.

Salaria ait Cujac. ad l. 1. Cod. de præbend. ſalar. lib. 10. interpretantur τὰ διδόμενα εἰς ἅλας, ſiue vt plurimum Græci vertere ſolent σιτηρέσια & ὀψώνια. Suidas ἀλλαγαὶ σιτηρέσιοι pro σαλαρίοις. An igitur ratio nominis hæc, quod ſalaria percipientes inde ſe alant? Quæ ſalaria in l. 6. Cod. de profeſſ. & med. lib. 10. annonaria commoda in l. 9. Cod. eo. Adde Forcat. in penu juris ciuilis cap. 19. Erant autem tribunorum militarium & ducum ſalaria, annonæ ipſorum. Proinde ἀννώνας Græci interpretantur σιτηρέσια. Et fortaſſis inde ductum eſt vocabulum, quod ſalaria percipientes inde ſe alant. Vopiſcus in Aureliano. Nam illi Romam venienti ſalaria ſui ordinis ſunt decreta, & poſtea: Panes militares numero ſedecim, panes militares caſtrenſes quadraginta, vini menſalis ſextarios quadraginta, &c. E quibus intelligitur annonam cuique deſtinatam & aſſignatam, Salarium dici. Idem in Probo. Item in ſalario diurno, bubulæ pondo, porcinæ pondo ſex, caprinæ pondo decem, &c. Latius tamen patuit hoc vocabulum, nec pro annona tantum, verum etiam pro commodo & ſtipendio militum vſurpatum eſt. Plinius. Nec pudet tribunorum militarium ſalariis emere. Itaque à Græcis explicatur στρατιωτικὰ ὀψώνια, σιτηρέσιον, παροχὴ & στρατιωτικοὶ ἀναλώματα, veteribus gloſſis, quæ & ſalialium dici oſtendunt. Prat.

Salariarius apud Vlp. in l. 10. §. 8. ff. manda. dicitur, cui ſalarium ſoluitur, vel qui ſalario fruitur. Eadem forma dictus qua fideicommiſſarius, legatarius, depoſitarius. Prat.

Sales apud Paulum in l. cotem, ff. de public. pro condimentis ponuntur: Nonnunquam pro facete dictis cum lepore & hilaritate vſurpamus: Imperator in l. ſi quis, C. de vectigal. pro alimento vtitur, vide Forcat in penu iuris ciu. c. 19. adde Quintilian. lib. 6. c. 3. Brodæum 6. Miſc. c. 12.

Salgama appellantur herbæ, quæ conditæ ſale ad victum in vaſis adſeruantur, veluti enula, braſſica, beta, etiam nunc apud Turcas. Sed huius nominis obtentu exigebant etiam tranſeuntes milites culcitras, ligna, oleum, quod tollitur lib. 11. C. tit. de Salgamo hoſpit. non præſtand. Ne quis, inquit Imp. Comitum vel Tribunorum Salgami nomine, culcitram, lignum, oleum, à ſuis extorqueat hoſpitibus. Annotauit tamen Alciatus, quod & Salgami appellatione: venit ſal, oleum, butyrum & huiuſmodi eſculenta ad condiendum, atque etiam alia in dies neceſſaria, veluti ligna. Auſonius in quodam epigrammate ad Eumum.

Salgama non hoc ſunt quod balſana, cedite odores.
Nec male olere mihi nec bene olere placet. Prat.

Salica lege vxorem ducere dicitur, qui ea lege accipit, vt ei mane diei nuptiarum munus ſponſalitium afferat: quod munus *Morgengabe* vel Morganatica dicitur, lib. Feud. 2. tit. 30. Eſt autem lex Salica eorum Francorum propria, qui Franci Orientales dicti ſunt, à Sala flumine Salij denominati, de quo flumine & Saliis Francis Strabo lib. 7. & Paul. Æmil. lib. 2. Eguinarthus in Carolo Magno. Ac Salam fluuium, qui Thuringos ac Sorabos diuidit, poſtea à Francis, qui Orientales dicuntur, incolitur. Item alio loco: Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuerſas. Significat autem eas, quæ in volumine Barbaricarum legum vocantur Salica & Francica, quæ ipſa Francorum occidentalium propria eſt. Tamen Hermannus Comes in lib. de orig. Franc. Ripuarinm non Francicam nominat. Duas, inquit, Francos habuiſſe leges, ipſorum autores teſtantur, Salicam atque ripuariam: quibus nullus regum ante Carolum Magnum adiicere quicquam tentauit. Eſt autem Ripuaria regio, quæ Rheno, Moſella, & Moſa quaſi triangulari forma concluditur, & Neuſtria, vel Auſtraſia vocatur. Guilielmus de Oangis ſub anno 420. Franci cœperunt legibus vti, & legem Salicam dictauerunt per quatuor gentis ſuæ proceres electos de pluribus: qui, ſicut lex Salica declarat, iudicauerunt. Ex quibus intelligi poteſt, quam verum ſit, quod nonnulli Claudij Seyſelli autoritate adducti diſputant, Salicam legem mendoſe dici pro Gallicam. Alij autem Salicam legem dictam volunt, quaſi S'aliquam, à duobus verbis, Si aliqua, à quibus hæc lex incipiebat, vt refert Rebuff. in comment. in l. 1. ff. de verb. ſign. Prat.

Salictum, ſalicetum, locus vbi ſalices conſitæ ſunt, apud Vlp. in l. quæſitum, ff. de fund. inſtr. & in l. ſi fundi, ff. de vſufruct.

Salientes, fontes tubulis, fiſtuliſve aquam fundentes: nomine ab eo deducto, quod aqua ex tubuli capite in labrum fluens ſalire videatur, l. 15. ff. de act. empt. Atque id proprie de lapidibus, aut perſonis, ex quibus aquæ ſaliunt intelligi debet. Baſilicis ἀνάβρυται dicuntur, veteribus Silani. Itaque qui Gloſſemata ſunt interpretati, Silanum κρουνὸν exponunt, ſeu κρουνοὺς, id eſt, τὰς ἀρχὰς τῶν ὑδάτων. vt exponit Euſtachius. Dicitur & Tullius. Feſtus. Tullios alij dixerunt eſſe Silanos. Cornelius Celſus lib. 3. Confert etiam aliquid ad ſomnum Silanum iuxta cadens. Lucretius 6.

Corpora Silanos ad aquarum ſtrata iacebant.

Itaque l. 17. §. fin. eod. tit. perſonas, ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, id eſt, Silanos aut Tullios: Alij Syluanos dici volunt, ſed illud magis probatur. Prat. ex Cuiac. 11. obſ. 2.

Saligneus, a, um, dicitur, quod eſt ex materia ſalicis arboris notæ. Vlpian. in l. vitem, ff. de arbor. furt. cæſ. Sed etſi quis ſaligneas virgas inſtituendi ſalicti cauſa defixerit. Ouidius 8. Metamorph.

---- *Lecto non indignanda ſaligno.*

Sic Cato de re ruſtic. Si lapis non erit perticis ſaligneis

Salii, vt tradit Corraſ. 1. Miſcell. 10. nu. 10. dicti ſunt à continuo motu, ſaltuque ſolemni: Sunt enim omnes ſaltatores, & laudatores armatorum Deorum, quorum ſolennitas menſe Martio, ſumptu publico agebatur per multos dies, quibus chorea per vrbem ducebant. Is datum eſt, ſupra tunicam inſign

æneum, pectori tegmen, cæleſtiaque arma, quæ vocantur Ancylia, portare, ac per vrbem canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltu incedere: inſtitutumque vt in fine omnium carminum ſuorum Mamurium appellarent. Hæc Corraſ. Connanus lib. 1, comment. iur. ciu cap. 8. num. 4, in fin. tradit Saliorum appellatione Gallos ſubintelligi: vide paulo ante Salica lege.

SALINÆ locus vbi ſal fit, apud Caium l. 1. ff. quod cuiuſq; vniu. Plinius Autor eſt, Aucum Martium regem ſalis modia ſex millia in congiario populo dediſſe, ſalinaſque primum inſtituiſſe. Earum autem vectigal, exploſis regibus ſublatum, iterum impoſuit Cenſor M Liuius, ob id ipſum Salinator appellatus. Athenæus autem refert lib. 3. δειπνοσοφιστῶν cap. 1. a Lyſimacho iam olim in Troade vectigal ſalinarum conſtitutum, & natura tamen id quaſi refugiente, ſtatim exaruiſſe ſalinas, ac remiſſo vectigali rurſus prodiiſſe. Prat. ex Cujac. 3, obſeru. 31.

SALINÆ publicæ fuerunt, & principis propriæ, vt ferè omnes in Gallia, ex quibus adeo amplum Princeps ſibi vectigal parat, vt ſuæ cuique regioni deputatæ ſint ſalinæ, nec liceat aliunde inuecto ſale vti. Locantur autem publicanis ad certum tempus: & ita iam pleriſque in locis locari cœpere, vt certo pretio ſal à conductoribus emere ſinguli cogantur. quod ſi quis ex iure Romano confirmare velit, in promptu eſt l. inter publica. ff. de verb. ſign. l. ſi quis ſine, C. de vectig. & comm. & l. liber homo, §. 1, ff. de hæred. inſtit. & in libris feudorum inter regalia ſalinarum quoque reditus computantur, tit. Quæ ſint regaliæ. Sciendum tamen, priuatis quoque Romano iure ſalinas poſſidere licuiſſe, l. forma, §. ſalinæ, ff. de cenſibus, l. 5, §. de rebus eor. qui ſub tut. l. generali, §. vxori, & §. ſeq. ff. de vſufr. leg Nec omittendum, propriam olim fœminarum fuiſſe pœnam, vt in opus ſalinarum damnarentur, vt indicat l. aut damnum 8, §. in miniſterium, ff. de pœn. & l. mulier 6. ff. de capt. & poſtlim. Prat. ex Cujac. 3. obſ. 31.

SALINÆ quædam publicæ, quædam priuatæ erant, l. 17. ff. de verb. ſign. l. 13, ff. de publican. l. 4, §. ſalinæ, ff. de cenſib. l. 5, §. 1, ff. de rebus eorum qui, l. 8, §. in miniſterium, ff. de pœnis: Briſſ.

SALINARVM vectigal, in d. l. 17, & l. 1, ff. quod cuiuſque vniuerſ. 59, §. 1, de hæred. inſtit. Briſſ.

SALINARVM conductores in l. 11, C. de vectigal. & comm. in quas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maxime feminas conſueuiſſe oſtendit dicta leg. 8, §. in miniſterium, ff. de pœn. & poſtlim. reu. Briſſonius

SALINARIA dicuntur, quæ dantur pro ſale, not. gloſſ. in verbo Pedagia, c. ſuper quibuſdam, ext. de verb. ſig. Io Bello. Etym.

SALIS vectigal apud Rom. fuiſſe conſtat: Salis meminit Liuius li. 2. Cum ait, altero poſt reges exactos anno ſalis vendendi arbitrium, quia impenſo pretio venibat in publicum, omni ſumptu adepto conceſſum priuatis: bello Punico ſecundo vectigal nouum à cenſoribus Nerone & Salinatore inſtitutum ex Salaria annona. Etenim cum ſextante ſal & Romæ & per totam Italiam eſſet, Romæ eos pretio eodem, pluris in foris & conciliabulis, & alio alibi pretio præbendum locaſſe, ac pretio ſalis tribus oneraſſe, vt idem refert lib. 93. Prat.

SALITOR qui ſalis tributum colligit. Interpres Ciceronis epiſt. ad Atticum libr. 4, exponit ſalitores præfectos, quos Iuriſperiti murilegulos appellant, Germani noſtri *Saltzmeyer* vocant, Quidam tamen codices habent, non Salitoribus ſed data à litoribus.

SALIX, arbor dicta, quod ea celeritate creſcat, vt ſalire videatur, Paul. de ann. legat. l. Cajus Sejus. Præſtari autem volo ex prædiis Potianis, ex prædiis Luctatianis annua arundinis millia trecenta & ſalices mundi annua librarum ſingula millia. Spi.

SALONITANORVM portus in l. 3, C. de naut. fœn. non in Africa, vt Accurſ. exiſtimat, ſed in Dalmatia eſt, Briſſ.

SALSAMENTA dici piſces ſalſos aut laridum, ait Donat. rectius quidem quam Accurſ. qui in l. quidam, ff. de triri. vin. & oleo, exponit ſalſamenta intinctum illum herbulis quibuſdam concinnatum, quam ſalſam vulgus vocat, non ſine ſalis laude. Cum enim conſtet variis ex oleribus, pipere etiam, tamen totum confuſum ab inditis modici ſalis micis nomen ſalſæ inuenit: quippe à nobiliſſimo deducens, vt in procem. §. ac ne tertij Virgilius in Moreto:

Hinc ſalis inſpargit micas.

Sed profecto hujuſmodi intinctum Iuriſconſult. non ſalſam vt imperiti, ſed embamma, vocat l. ſi quis vinum §. ſi acetum, ff. de tritico, vino oleo, ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν, id eſt, intingere: quia cibi eo intingi ſoleant. Vnde Apitius, Embamma, inquit, in ceruinam facies: piper, nardoſtachium folium, apij ſemen, liquamen, vuam paſſam confundes, hoc embamma intinctum ante dixerat: nihil igitur cum embammate ſalſamentum commune habet, Forcat. in penu juris ciuilis cap. 20.

SALSAMENTVM, Vide Gloſſ. in leg. quidam hæredi, ff. de Vin. trit. & ol. leg.

SALSAMENTARII ſalem vendentes, quos Græci ταριχοπώλας & ταριχεμπόρους vocant Brodæus, Miſcel. lib. 6, capite 8.

SALTEM particula, quam habeat principalem ſignificationem quæque vocis iſtius origo ſit, docet Aulus Gellius libro 12. cap. 14.

SALTVARIVS, qui vel fructuum conſeruandorum gratia, vel ſinium cuſtodiendarum cauſa paratus eſt, autore Vlpian. in l. quæſitum, de Inſtruct. & inſtr. leg. quem ſequitur Corraſ. lib. 5. Miſcel. c. 21. n. 4. At ICtus in l. cum quæritur, ff. de leg. 3. pro agri cuſtode accepit. Neque topiarium, inquit, ornandi, ſaltuarium tuendi fundi magis, quam colendi cauſa paratum videri. Irem de Fun. Inſtr. l. inſtrumenta. Si viridaria, inquit, adſint topiarij: ſi fundus ſaltuſque paſtionem habet, greges per eorum, paſtores ſaltuarij. Alias ſaltus, locus vbi paſcuntur armenta, feræque verſantur.

SALTVARIVS, cuſtos fundi eſt. deſiderant enim rani villæ quam agri cuſtodiam, ne quid vicini, aut agri aut fructuum occupent, l. 15. §. vlt. ff. de inſtr. Saltuarios Gloſſarium ἀγροφύλακας appellat: qui ſaltuum cuſtodes dicuntur, & fructuum ſeruandorum gratia parati, vel finium cuſtodiendorum cauſa l. 8. in fin. ff. de vſu & habitat. Briſſ.

SALTVENSES vocantur qui ſaltantibus adſcripti ſunt, l. 1. C. de fugi. colon. lib. 11. l. 13. C. qui milit. non poſſ. lib.

SALTVENSES fundi in rub. & l. 13. C. de fund. patrim. & ſaltuenſ. Principis dicuntur. Hi erant nemora paſtioni deputata, id eſt, fundi, qui pecoris paſcendi cauſa elocari ſolebant, cum in principis patrimonio conſeruarentur. Prat.

SALTVS eſt denſior ſylua, in quo paſci, & æſtiuare, & hyemare pecudes ſolent. Io. Bello. Etymol.

SALTVS appellabant veteres paſcua loca & paſtionibus accommodata l. pen. §. 1. ff. ſi ſeruit. vind. l. 8. ff. de inſtr. vel inſtr. l. 52. ff. de actio. empt. l. 25. ff. de pign. actio. Varr. lib. 4. de ling. lat. Quos agros non colebant propter ſiluas aut id genus vbi pecus poſſit paſci, & poſſidebant, ab vſu ſuo ſaltus nominarunt. Hæc Græci νάπη καὶ νομὰς. noſtri nemora dicunt. Hinc ſaltus ab alendo dictos putat Connan. lib. 3. comm. iur. ciu. c. 9. num. 5. in fi. quod paſcendis & alendis pecoribus inſeruirent. Ælius vero Gallus apud Feſt. lib. 17. ſaltum definit, vbi ſyluæ & paſtiones ſunt quarum cauſa cæſæ quoque ibi ſunt. Et adiicit, ſi qua particula in ſaltu paſtorum aut cuſtodum cauſa aratur, eam rem non perimere nomen ſaltus, non magis quam fundi, qui eſt in agro culto & eius cauſa habet ædificium, ſi qua particula in eo habet ſyluam. Briſſ. Virgil. lib. 2. Georg.

Saltibus in vacuis paſcunt & plena ſecundum Flumina --------

Inde ſaltus paſcuus l. 19. §. 1. ff. loc. Et Saltus paſtioneſque in l. 8. ff. de inſtru. vel inſtru. Et per greges paſtioneſque fructus ex ſaltibus percipi dicitur l. 32. ff. de vſufr. l. 9. ff. de inſtru. vel inſtru. In ſaltibus etiam venari dixit Tryphon. in l. 62. ff. de vſufruct. Virgil. 1. Georgic.

-----*Et magnos canibus circundare ſaltus.* Briſſ.

SALTVS alij æſtiui, alij hyberni erant l. 67. ff. de legat. 3. l. 3. §. ſaltus, l. 44. §. vlt. ff. de adqu. poſſeſſ. Æſtiuos definit Vl. quibus interdum etiam hyeme, plerumque autem æſtate vtimur l. 1. §. æſtiua, ff. de aqua cotti. Briſſ.

SALTVOSVS locus, ſaltibus plenus.

SALVA dignitate mea, verba Proculi, quomodo accipienda ſint, declarat Alciat. in l. Nepos Procul. de verb. ſign. Spieg.

SALVA meliori ſententia l. Claudius, ff. qui pot. in pig. hab. Spie.

SALVA ratione recti ſermonis l. Plautius, ff. de aur. & argent. legat. Spiegelius.

SALVATOR. Quum ſeruator (vt ait Eraſm.) idem ſignificet quod ſaluator, ſeruare idem quod ſaluare: quoniam ſeruator eſt apud idoneos autores, ſaluator non item: docti maluerunt ſeruatorem, quam ſaluatorem. Seruator enim proprie Latinis dicitur, qui in diſcrimine confert ſalutem. Sic olim principibus, qui liberaſſent prouinciam aut patriam ab exitio, erecta ſtatua, aut poſita columna, honorabantur apud Græcos titulo σωτῆρος apud Latinos ſeruatoris. Inde & ſeruorum vocabulum, quod in bello ſeruati eſſent, quum iure potuerint occidi. Inuenitur Seruatoris vocabulum apud orthodoxos ſcriptores & poetas Chriſtianos vetuſtos. Spieg.

SALVBRIS finis dicitur, qui præbet ſalutem, vt in Clem. dudum, de ſepult. Io. Bello Etym.

SALVBRITAS fundi conſiſtit in ſegetum, graminum aliorumque fructuum ſalubri prouentu, Gœdd. in comm. ad l. quid aliud 86. nu. 3. de verb. ſign.

SALVBRITAS prædiorum eſt in terræ fertilitate & qualitate. Quis enim neſcit agros lapidoſos & montoſos tantæ bonitatis non eſſe quantæ ſunt, qui in planicie, ſolo læto & puro? Gœdd. in commen. ad l. quid aliud 86. nu. 3. de verb. ſign.

SALVIANVM interdictum à Saluio Iuliano profectum eſt, de quo tractatur lib. 43. Pandect. & hoc datur ad proſequenda pignora, dictumque eſt aliis à ſaluando, quia ſaluat ius creditorum & dominorum, vt ſcribit Zaſ. Inſtitution. de action. §. Item Seruiana.

SALVIANVM interdictum, ait Briſſon. adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, quo vtitur dominus fundi, de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras pepigit, §. interdictum quoque.

quocque, Inſtit.de interd. l.1, & 2, ff.de ſalu.interd. l.1, C.eod. l.2, §.adipiſcendæ,ff.de interdict.

Salvis verbis legis fieri quid dicitur, quod fit abſque offenſa verborum l.contra legem 29, ff.de legibus, Briſſ.

Salvo jure meo, verba ſunt magnæ efficaciæ: vt colligitur ex l. ſi debitor, §.1. Quibus modis pignus vel hypothec.ſol.cum aliis per Albericum citatis, Spieg.

Salvo officio quem abſoluete apud African.in l.pen.C.de Con.

Salvs incolumitas,|:emedium,Paul.de offic.præfect.vigil. l.3, Nam ſalutem Reipubl. tueri, nulli magis credidit conuenire, nec alium ſufficere ei rei, quam Cæſarem, Spieg.

Salvs communis, l.2 C.de exact.tribur. lib.10. Spieg.

Salvs agitur melius quam agitur de ſalute.

Salvstiani horti fuerunt Romæ, quorum Plinius lib.7.meminit. In conditorio, inquit, Saluſtianorum hortorum adſeruabant. Aphri.de leg.1, l.idem Iulianus. Si Saluſtianos,inquit hortos, qui ſunt Auguſti. Nebriſſ.

Salvvm, fore qui recipit, *zuuervvaren* non ſolum à furto,ſed etiam à damno recipere videtur, vt ait Cajus, l.nauta, ff.naut. caup. Spieg.

Samaria ciuitas regalis in Iſrael, caputque & ſedes regni domus Iſrael, à quo tota regio decem tribuum dicta eſt Samaria. Poſtea Sebaſte dicta eſt, ab Auguſti nomine, dicitur quoque Sichar, & Sichem,& Sichema. Ea eſt Palæſtinæ inter Iudæam & Galilæam ſita (referente A.Calepino) ædificataque eſt à Samarite filio Chanaam, vnde Samaritani ſeu Samaritæ, qui Samariam incolunt. Et ipſi homines erant, qui ſejuncti à Iudæis, diuerſa ab eis ſentiebant, vt indicat Suidas in collectaneis Græcis. Vide & D. Hieronymum ad Algadiam. Ceterum,legitur quod,poſtquam diuiſum fuit regnum ipſum Iſrael ſub Roboam, filio Salomonis, vide in 3.reg. cap.12.) ſuperbe ædificata fuit, & nobiliſſima ædificia fuerunt in ea: nunc autem Dei judicio conuerſa eſt in hortos olerum,vt vix jam aliqua ſit ibi habitatio.

Samia in genere dicuntur figlina, à luto ejus inſulæ fictilibus conuenientiſſimo: Vnde apud Auſonium legitur: Agathoclem regem, cum fictiles lances intelligi voluiſſet, abacum oneraſſe Samio luto,Et animaduerſion. Hadrian.Iun.lib.2 c.10.

Samiata ferramenta in Aureliani Auguſti epiſtola de off. tribun. mil. veteres pro his acceperunt, quæ in ſpiculum mucronata atque accuminata forent. Quod & Nonius Marcellus probauit. Samium enim pro acuto acceptum eſt, ac Samiare pro acuere. Quoniam in Samo hoc artis genus præcipue claruit,Petrus Crinitus de honeſt.diſcipl.lib.22.c.10.

Saga mens, hoc eſt,bene inſtituta, valens ratione, ſolido judicio, recte & ſane ſtatuens de rebus. Sic ſana mente facere teſtamentum, apud Imp.in l.9.Cod.qui teſtam.fac.poſſ. Et ſanæ mentis eſſe, in l.2. C.eod.tit.

Sanates dicti ſunt, qui ſupra infraque Romam habitauerunt, quod nomen iis fuit, quia quum defeciſſent à Romanis,breui poſt redicre in amicitiam, quaſi ſanata mente. Itaque in 12. Tabul. cautum eſt, vt idem juris eſſet Sanatibus quod fortibus: id eſt bonis,& qui nunquam defecerant à Popul.Roman. Feſtus. Hot.Prat.

Sancire propiie eſt, ſi Seruio credimus, ſanctum aliquid, id eſt, conſecratum facere, fuſo ſanguine hoſtiæ. Vſurpatur autem pro decernere,conſtituere, Cicer.in Legibus: Populariter interdum loqui neceſſe eſt, & appellare eam legem, quæ ſcripto ſancit quod vult, aut jubendo,aut vetando, Spieg.

Sancta proprie ſunt, quæ neque ſacra, neque religioſa,neque profana ſunt, ſed ſanctione quadam confirmata. Hinc leges ſanctæ dicuntur, quia ſanctione quadam ſubnixæ ſunt. Quod enim ſanctione quadam ſubnixum eſt, id ſanctum eſt,etſi non ſit Deo conſecratum, l.9. §,proprie, ff.de rer.diuiſ. A ſanciendo ſanctum dictum eſt, quaſi incorruptum & inuiolatum, vt Agge.Vibic.in Comment.ad Frontin.ſcribit Briſſ.

Sanctæ crucis imago eleganter ab Honorio & Theodoſio piiſſimis Imperatoribus fidei noſtræ ſignum dicitur in l.Iudæis, C.de Iul.Spieg.

Sanctæ res ſunt, in ciuitatibus & oppidis muri & portæ, l.1. & l.8.in fin.ff.de rer.diuiſ.l.2.ff.ne quid in loc.ſac.Zonar.to.2. ἅγια τὰ γὰρ ... τὰ τείχη. Sed enim quod ad portas attinet à Iureconſultis diſſentire Plutar.videtur,qui ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς muros ἱερὰ eſſe, portas non item, ſcribit: quod per portas cadauera efferantur, aliæ item res immundæ & minime puræ per eas tranſmittantur,inuehantur, euehantur. Verum diuerſa potius quam contraria aut pugnantia dicit. Merito enim negat portas religionis quicquam habere, aliter atque muros qui aratro circumduci atque ambiri certis adhibitis ſacris in deſignanda vrbe ſolebant: cum eo loci,in quo portæ ſtruendæ erant, ſiſti aratrum, & ſuſtolli conſueuiſſet. Verum eſt tamen nec portis nec muris quicquam conjungi vel apponi licuiſſe, nec aliquid omnino in eas ſine nefario ſcelere committi potuiſſe quo violari viderentur. Eaque propter in ſanctis conſul ti eorum vtrumque recte numerant, leg.2. & vltim. ff.ne quid in loco ſac.Cajus lib.2.Inſtit.tit.1.Sanctæ quoque leges dicuntur, propter ſanctiones, quibus leges ſe ipſas olim muniebant l.nona, §.proprie,ff.de rerum diuiſion. Briſſ.Prat.

Sanctimoniales appellant Impp. virgines Deo deuotas, dicatas,& conſecratas,rubr.de rap.virgin.Prat.ex Briſſ.Vide & Goth.ad Nou.59. c.2. in verb. Aſcetriis. Porro ſanctimoniali vitæ opponitur conuerſatio ſecularis in l. Deo nobis 59. §. 2. C.de epiſcop.cler. vbi vide Gothofr. in not.

Sanctio legum triplex eſt: ſumma,media & infima. Summa eſt, quæ id quod aduerſus legem commiſſum eſt, ipſa per ſe ac vi ſua, id eſt, ſine magiſtratus opera reſcindit: veluti Sanctio legis Æliæ Sentiæ, quæ libertatem eius qui in fraudem creditoris manumiſſus eſt, irritam eſſe iubet, §.2. qui & quib. ex cauſ.Media eſt,quæ non per ſe, ſed magiſtratus opera quod commiſſum eſt reſcindit: Veluti ſi res vendita non valet dimidium precij, vel precium non valet dimidium rei l.2. C.de reſcind. vend. Item,cum ea quæ in fraudem minorum aut creditorum facta ſunt,reſtituuntur. Infima eſt,cum quod commiſſum eſt non reſcinditur, ſed is qui commiſit mulctatur: veluti in lege Furia teſtamentaria, quæ plus mille aſſium legatum, mortiſve cauſa capere vetat, & aduerſus eum qui plus ceperit, quadrupli pœnam conſtituit. Prat.Hot.

Sanctiones Pragmaticæ in rubr. C.de diuerſ.reſcrip. dicuntur, in quibus Princeps adhibito conſilio & tractatu, fuſius reſpondet ad preces, relationem, vel ſuggeſtionem iudicum, vel aliorum, & aliis quidem reſcriptis preces inſeruntur non pragmaticis. Aug.in collatione tertiæ diei cum Donatiſt. vide Cuiac. & Gothofr.ad d.rub.C.de diuerſ.reſcript.

Sanctiones vocamus eas legum partes, quibus pœnas conſtituimus aduerſus eos qui contra leges fecerint: ait Imp. §.8. de rer.diuiſ. Papinian. l.41.ff.de pœn. Sanctio legum quæ nouiſſime certam pœnam irrogat iis, qui præceptis legis non obtemperauerint, ad eas ſpecies pertinere non videtur quibus ipſa lege pœna ſpecialiter addita eſt. Eius ſanctionis exemplum pulcherrimum libet ex reliquiis legis Regiæ propter ſummam elegantiam & vetuſtatem abſcribere. Si quis huiuſce legis ergo aduerſus leges, rogationes, plebiſve ſcita, ſenatuſve conſulta fecit, fecerit, ſiue quod cum ex lege, rogatione,plebiſve ſcito s.v.e.c. facere oportebit, non fecerit,huius legis ergo id ei ne fraudi eſto, neue quid ob eam rem populo dare debeto,neue cui de ea re actio, neue iudicatio eſto. neue quis de ea re apud * ei ſinito. Cic.ad Attic. lib.3.Epiſt.23. Scis enim Clodium ſanxiſſe,vt vix aut omnino non poſſet nec per Senatum, nec per populum infirmari ſua lex, ſed vides nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur, nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet: neque enim vlla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis. Idem Verrina 6. Quid multa? niſi vehementius homini minatus eſſem, niſi legum ſanctionem pœnamque recitaſſem, tabularum mihi poteſtas facta non eſſet. Hot.Prat.

Sanctivs ærarii ab antiquis dicebatur,quod prorſus intactum erat,ex quo nihil promi licebat,ob annuas neceſſitates. Prat.

Sanctorvm nomine olim Chriſtiani accipiebantur, vt ex priſcis conſtat ſcriptoribus. Vnde ſanctiſſimi dicti epiſcopi,vt in Conſt. princ. Quem titulum ex antiquitate retinuit Pont. Rom. Quin &,quod ſupergreditur,teſte Inſulanico, Hutteno, humanam ſortem, beatiſſimi titulo honeſtatur. De quo ſupra ſuo loco. Notum, quod D.Paul.ſymmiſtas ſuos vocat ſanctos. Iudæi vocabant ſancta omnia, quorum vſus ipſis conceſſus erat. Et quidem erant ſancta, quia erant ordinata verbo Dei. Econtra profana & prohibita nominant communia,id eſt,non ſancta, non ſeparata ad vſum populi ſancti, ſed quibus gentes vtebantur. Iudæi autem vocabantur populus Dei, & ſanctus, id eſt, ſeparatus à gentibus ad cultum Dei. Spieg.

Sanctvarivm principis libros atque commentarios, in quos agrorum formæ referebantur, aut, quod magis eſt, locum ipſum & tabularium, in quo huiuſmodi libri reponebantur, ſignificat. Sicul. Flacc.in libro de condit.agror. Quod ſi quis contradicat,ſanctuarium Cæſaris reſpici ſolet. omnium enim agrorum & diuiſorum,& adſignatorum formas,ſed & diuiſionem commentarius & principatus in ſanctuario habet. Qualeſcunque enim formæ fuerint,ſi ambigatur de eorum fide, ad ſanctuarium principis reuertendum erit. Hygen.in lib.1.de limitib. conſtit. Omnes ſignificationes & formas æris tabulis inſcribemus,libros æris & typum totius perticæ linteis deſcriptum, ſecundum ſuas determinationes deſcriptis adfinibus tabulario Cæſaris inſeremus. Et ſi qua beneficia, aut conceſſa, aut adſignata coloniæ fuerunt,ſiue in proximo,ſiue inter alias ciuitates, in lib. beneficiorum adſcribemus. Et quicquid aliud ad inſtrumentum menſorum pertinebit, non ſolum coloniæ, ſed & tabularium Cæſaris manu conditoris ſubſcriptum habere debet. Ita & ſanctuarium Mithridatis pro ſecreto eius tabulario dixit Plin. lib.32.c.8.Briſſ. Prat.

Sanctvm eſt, ait Trebatius interdum idem quod ſacrum, idemque quod religioſum:interdum aliud, id eſt, nec ſacrum, nec religioſum: nimirum incorruptum & inuiolatum. Hæc Macrob. lib.3.c.3.Feſt.autem l.16. Inter ſacrum & ſanctum &

religioſum differentias Ælius Gallus belliſſime refert. ſacrum, ædificium conſecratum Deo. ſanctum, murum qui ſit circa oppidum. religioſum, ſepulchrum vbi mortuus ſepultus, aut humatus ſit. Sed illa portione quadam & temporib. eadem videri poſſe. Siquidem quod ſacrum eſt, id lege aut inſtituto maiorum ſanctum eſſe putant, quod violari id ſine pœna non poſſit. idem religioſum quoque eſſe, quod iam ſit aliquid, quod ibi homini facere non liceat, & quod ſi faciat, aduerſus deorum voluntatem videatur facere. Similiter de muro aut ſepulchro debere obſeruari, vt eadem & ſacra & ſancta religioſa fiant. Hæc Feſtus Proprie autem ſancta dicuntur, quæ ab iniuria hominum defenſa atque munita ſunt: inquit Martian. l.8. ff. de rer. diuiſ. Munita autem propter pœnam propoſitam ſignificat. Nam ſancire eſt ſanguine fuſo confirmare: vt Seruius Grammaticus teſtatur. neque Martiano aſſentimur, vt Hotomannus, qui (Martianus) à ſagminibus hoc verbum eo loco deducit. quin Feſto potius & Aggeno Vrbico in comment. ad Frontinum adſtipulamur, qui ſagmina à ſanciendo, i. confirmando deducit. A ſanguine autem confictum eſſe, vel ex conſuetudine ſacrorum ſolennium, quam Saluſtius in Catilinaria commemorat, intelligi poteſt. Fuere, inquit, qui dicerent, Catilinam cum ad iuſiurandum populares ſceleris ſui adigeret (ſic enim legendum, non Addiceret) humani corporis ſanguinem vino permiſtum in pateris circumtuliſſe. inde cum poſt exſecrationem omnes deguſtaſſent, ſicuti in communibus ſacris fieri conſueuit, aperuiſſe conſilium ſuum, &c. Sancta ergo prima ea ſunt, quæ cæſa victima, & execratione interpoſita, confirmata ſunt. Et ſacroſancta, vt vult Hotomanus, illa eadem proprie, quaſi quæ ſacro facto ſancita ſunt. Sed Liuius lib.3. quum idem prope ſibi videri ſignificaſſet, ICtis tamen aliud placere oſtendit: Cum in violatos Tribunos plebis, inquit, religione, tum lege etiam fecerunt, ſanciendo, vt qui eis nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret. Hac lege iuris interpretes negant quenquam ſacroſanctum eſſe, ſed caput eius qui eorum cui quam nocuerit, ſacrum eſſe, id ſanciri. Hæc Liuius. Eamque ICtum etymologiam Feſt. lib.17. ſecutus, Sacroſancti, inquit, dicuntur, qui ſanciuntur vt ſint ſacri, ſi ſacrum violent. Itaque ſacroſancta duobus modis fiunt: Religione, ſiue iureiurando: & Lege, quorum vtrumque Liuius eodem loco ſignificat, his verbis. Et cum religione inuiolatos eos, tum lege etiam fecerunt. Paulo autem poſt religionem iuſiurandum interpretatur. Dionyſius autem lib.6. Iurarunt, inquit, per ſacra omnia, ſe poſteroſque ſuos hanc perpetuo legem obſeruaturos: addita execratione, vt qui legi parerent, ita deos ſuperos atque inferos propitios haberent: qui non parerent, infeſtos. Hunc verũ que modum exponit Cicer. in ea pro Corn. Balbo. Quid fuit in ea rogatione, quod ſacroſanctum videretur? Primum enim ſacroſanctum eſſe nihil poteſt, niſi quod populus plebſve ſanxiſſet. Deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt aut genere ipſo, aut obteſtatione & conſecratione legis, aut pœnæ: cum caput eius, qui contra facit, conſecratur. Sic autem hunc locum emendari vult. Hotom. Aut genere ipſo, vt obteſtatione & conſecratione Legis: aut pœna, cum caput eius, &c. Duos enim tantum hos fuiſſe modos, locus inſequens, vbi ex enumeratione partium argumentatur, perſpicue oſtendit. Quid habes igitur dicere, inquit, de fœdere eiuſmodi? Vtrum capitis conſecratione, an obteſtatione Legis ſacroſanctum eſſe confirmas? Ex quibus copioſe diſputatis eſt perſpicuum, hoc inter Sanctum & Sacroſanctum intereſſe, quod inter genus & ſpeciem. Sacroſancta enim dicuntur ea, quæ ſub capitis pœna ſancita ſunt, vt inuiolata & incorrupta eſſent. Quæcunque vero pœnam aliquam continent paulo grauiorum, Sancta nominantur. Planum eſt præterea & ſancta & ſacroſancta ea plurimum dici, quæ inuiolata ſunt. Hinc Cicero in ea pro domo ſua, de cuiuſque domo verba faciens: Hoc, inquit, perfugium eſt ita ſanctum omnibus, vt inde abripi neminem fas ſit. Hinc ſacroſanctæ eccleſiæ dicuntur à Iuſtiniano, quæ aſylum præbent. Hinc illud Ciceronis in Catilin. Quid enim expectas? bellum? quid ergo? in vaſtitate omnium tuas poſſeſſiones ſacroſanctas futuras putas? Hinc ſacroſancta fœdera ſemper appellantur, quia gentibus omnibus moris fuit, vt ea ſanguine ſancirent. Cuius rei exemplum inſigne teneri non poſſum, quin hoc loco ex Corn. Tacit. lib.12. ſubſcribam. Mos eſt, inquit, Regibus (de Armenia loquitur) quoties in ſocietatem coeant, implicare dextras, pollicesque inter ſe vincire, nodoque perſtringere. Moxque vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. Hotom. Prat.

SANDAPILARII, Pollinctores & Libitinarij dicebantur, penes quos funerandi cura verſabatur. Hi à Græcis νεκροφόροι καὶ νεκροθάπται, teſte Vlpiano dicuntur, quaſi defunctiferi, qui Sandapilarij, & Veſpillones dicuntur, non multum diſſimiles his vulturiis codonophoris, id eſt, tintinabula geſtantibus, quos Anteambulones arratos Latine appellare poſſumus, & ferales præcones, auctore magno Budæo, à Græcis etiam ταφεῖς &c. Brech. in l. cum in teſtamento, ff. de verb. & rer. ſign. [illegible] hac de re vide plenius Sandapilæ ſunt pharetræ & defunctorum capuli. Iuuen. Epigr. & cæteri Ioann. Bapt. in commen. Epiſt. Sidon. lib.11.

SANDALARIVM ea fori pars ſiue locus eſſe dicitur, vbi vendi ſolebant ſandalia & calciamenta, vbi & librarias tabernas fuiſſe ex Gell. lib.18. ca.4, & ex Macrobio quem idem Gellius, d. loco allegat, conijcere licet.

SANGVINE contingere, l. vel ſi ſanguine, de manu vind. Spieg.

SANGVINEAS (non ſagmineas) virgas legi putat Pratej. apud Modeſt. in l. fi. ff. de legib. eaſque ſic interpretatur. Sanguineæ, inquit, virgæ è ſanguineis fruticibus erant, quibus cædi iubentur parricidæ, vt aut terror ineſſet in cruento eorum dolore, aut ad horrorem, vt volunt quidam, cruentabantur: vt de Bellona ſcribit Maro.

Quam cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.

De iis ſcribit Plin. lib.19. c.10. & lib.24. c.11. Hinc ſanguineæ haſtæ, quæ, quia coloris erant cruenti, ideo & iis ad bellum indicendum feciales vtebantur: has volunt quidam ſanguine cruentatas, quo atrox, & cruentum bellum minarentur, Prat.

SANGVINOLENTVS l.2, C. de patr. qui fil. ſuos diſtr. ſanguine materni vteri adhuc perfuſus, id eſt, recens natus, vt l.1. C.Th. de expoſ. Si quis, inquit Conſtantinus, propter nimiam paupertatem egeſtatemque victus cauſa filium filiamve ſanguinolentus vendiderit: ita enim legendum eſt eo in loco, vt in tit. de infant. expoſ. & de his qui ſang. nutr. acc. Hos Iuuenalis rubentes appellat. Sat.7.

---- ----- Modo primos incipientes
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentes.

Græci ἀρτιγενεῖς καὶ ἀρτιτόκους vocant., Prat. Briſſ.

SANGVIS filij, ſanguis patris eſt, autor ICtus in l.4. ff. de inoff. teſtam.

SANGVIS in iure longe aliud eſt quam conſanguinitas. Sanguis cognatio eſt naturalis, l.2. ff. vnd. cognat. l. vel ſi ſanguine, ff. de manu. vind. l. qui in adoptionem, ff. de adopt. l. ſi in adulterium §.1. ff. ad leg. Iul. de adult. l. dotem, §. fin. de caſtr. pec. l.8. ff. de reg. iur. l.49. C.Th. de his qui ſuper rel. cont. Conſanguinitas vero ſpecies eſt agnationis, id eſt, fraternitas, §. vulgo, Inſt. de ſucceſſ. cog. Neque vero ſoli auctores noſtri, ſed etiam alij cum Græci tum Latini hanc verbi proprietatem obſeruant, Sophocles in Ajace, l. τὸ μανέντος ξύναιμον, id eſt, Ajacis furioſi fratrem Teucrum. Et Virgilius Statiuſque conſanguineum lethi ſoporem, quem Homerus κασίγνητον, Anneus Seneca & Valerius Flaccus, fratrem: Frater duræ languide mortis ſomne fratri ſimilime letho. Idem Statius 11. ſtar. conſanguineum campo ſcelus vnius ingens Bellum vteti. Cujac. obſeru. lib.11. c.26. & ad l. Vacantia 4. C. de bonis vacant.

SANGVIS naturalem conjunctionem ſignificat. Sic ſanguinis caritas, l.5. §.1. ff. de agnoſc. & alim. Briſſ.

SANITAS apud Ciceronem fere ſemper animorum dicitur, nec vnquam niſi ſemel aut iterum pro corporis valetudine vſurpauit, teſte Connan. in ſuis comm. lib.9. c.4. n.10.

SANOS, ait Cicer. lib.3, Tuſcul. quæſt. intelligimus eos quorum mens motu, quaſi morbo perturbata nullo ſit. Item ſanum mente, accipe in l. ſanum, C. de donar. Briſſ.

SANVS non eſt, cui lingua abſciſſa eſt, l. ſi cui lingua, ff. de ædil. edict. Spieg. Prat. Vide & D. Gœdd. ad l. inter ſtuprum 101. §.2. n.4. ff. de verb. ſign.

SANVS qui non longe videt. Sic puerpera & prægnans ICtis ſana eſt, cum id proprium ſit mulierum officium l. quæritur 14. ff. de ædil. edict. Gœdd. in comm. ad l.101. num.4. de verb. & rer. ſignif. §.2.

SAPA muſtum dicitur, vſque ad tertiam partem vel (vt quidam volunt) ad dimidiam decoctum: & à ſapiditate nomen accepit. De hoc Martial.

Et Laletana nigra lagena ſapa.

Græcè ἕψημα dicitur ab ἕψειν, quod eſt decoquere, ejus meminit Vlp. in l. quæſitum eſt, §. ſi qua parte, tit de fund. inſtrum. Vas (inquiens) æneum, in quo ſapa coqueretur, & defrutum fiat: quamuis apud eum quidam repoſuerint, Vas æneum in quo ſapa coqueretur, vt ferueat. Nonius Sapa (inquit) quod nunc metallacium muſtum, ad mediam partem decoctum: defrutum, ſi ex duabus partibus redigatur.

SAPIENS à populo primus Publius Attilius appellatus eſt, vt Pomp. ſcribit in l.2. §. deinde Sextus, ff. de orig. iur. quem tamen Cic. lib. de amicitia Acilium vocat. Hinc & ſapientes pro juriſperitis, vt apud Romanos, prudentes, l. Feud. 2. tit.25. Super negotio iſto tale eſt ſapientum noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti & Gerardi. Radeuicus libr.1. capit.7. At ſapientes & legum periti perſuadent Mediolanenſes, licet improbos & infames, judicis tamen officio per legitimas inducias citandos eſſe: hoc eſt, judicis edictum vnum, mox alterum & tertium, ſeu vnum pro omnibus, quod peremptorium non ſinatur. Ex eodem numero quatuor illi Principes Iuſtinianei iuris interpretes fuere, quorum gloſſis Accurſium magnopere adiutum fuiſſe conſtat, de quibus idem Radeuicus lib.2. c.5.

Haben-

Habens, inquit [de Friderico I. Imp. loquitur] videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros diſertos & in l. doctiſſimos legumque in ciuitate Bononienſi Doctores, & multorum auditorum præceptores, &c. Prat.

Sapientia terreſtris vocatur humana: de qua loquitur Paul. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Sic lib. Sapientiæ c.8. Sapientia iuris ſuos cultores locupletat, & eorum theſauros replet. Loquitur Paul. ad Corint. c.3. Nemo ſe decipiat. Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens. Loquitur Auguſt. in c. qui ſine 16. q. 3. Qui ſine Deo ſapientiam quærit, non ſanus, ſed æger: non prudens ſeu ſtultus, aſſidua laborans ægritudine. Talis ſapientia vocatur à Græcis φρόνησις rerum bonarum & malarum ſcientia: quam Iureconſulti in Pandectis & Pontifices Romani in Decretalibus epiſtolis inſeruerunt, vt annotauit Taboetius in topico militiæ for. & legal. diſcip.

Sapientiam pro Philoſophia dixit Pomp. in l. 2. § poſt hunc maxime ff de orig. iur. & ſapientiam ciuilem Vlp. pro Iuris Ciuilis ſcientia in l. 1. §. proinde. ff. de extraordin. cogn. hinc ſapientiæ ſtudioſi apud Quintil. lib. 1. & lib. 7. Briſſ.

Sarabaltæ Sacerdotes apud Ægyptios in foraminibus petrarum habitantes, induti porcorum & boum pellibus, cincti funibus palmarum, ſpinas ad calcanea portantes ad cingulum ligatas: de quibus plura Crinitus lib. 3. de honeſt. diſcip. c.15. ex Auguſtino & Hieronymo.

Saracenus, Extat in iure Pōtificio tit. de Iudæis & Saracenis. vbi iuris vtriuſque titulorum expoſitor, Saraceni (inquit) dicuntur à Sara vxore Abrahæ, quum potius Agareni dici deberent, ab Agar, ancilla Abrahæ, & matre Iſmaelis, ex quo Saraceni deſcenderunt. De quibus ſcribit Ioan. Carion, li. 3 Chr. Saracenum regnum dictum eſt primo regnum Mahometis. Nam etſi Agarenus erat natione, tamen non ſine magna cauſa mutauit hoc nomen, quod promiſſio in ſcripturis ad Abrahæ filios ex Sara prognatos pertinebat, & non ad Agar. Erant autem Agareni ex Agar. Cæterum, eum prætexeret Mahometes ſuum populum Deo gratum eſſe, atque adeo ad quem pertineret benedictionis promiſſio, vt dominarentur in toto orbe (carnaliter interpretabatur omnes promiſſiones ſcripturarum) mutatio vocabulo de induſtria, populum ſuum Saracenos appellauit, tanquam Saræ filios, & non Agarenos. Sunt autem hi Saraceni potentes, non in Aſia ſolum, ſed in Africa quoque facti. Inde & in Hiſpaniam profecti eius quoque magnam partem diu tenuerunt. Italiam etiam ſæpe per incurſionem ingreſſi ſunt. Anchar.

Sarcina, eſt proprie vtenſilium ſimul compoſitorum. Paul. in l. 2. §. 1. ad l. Rhod. ad merces tranſtulit. Sarcinę, inquit Cuiac. 3. obſ. 1. in med. ſunt quæ onerant nauem. Ab hac voce ſarcinator dicitur, non à ſarciendo. Vide Eraſmum explicantem parœmiam, ſarcinator ſummum centonem. Nebriſſ.

Sarcinator, ſarcinatrix, qui quæ ſarcienda veſtimenta accipit. l. 25. § vlt. ff. loca l. 1. §. r. ff. de tribut. l. 5. ff. nautæ cūpo. l. 27. ff. de pecu l. 5 §. 1 ff. de inſtito. l. 81. ff. de furt. Non. Marcel. Sarcinatorem ſutorem interpretatur addito Lucilij verſu, ſarcinatorem eſſe ſummum fuere centonem optime. Prat. Briſſ.

Sarcire in 12. Tab. ſatisfacere ſignificabat, auctore Feſto. Inde ſarcire noxam, id eſt, damnum præſtare. l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadrup. pauꝑ. l 14. ff de incend. ruin. Et ſarcire damnum in l. 32. in fin de dam. infect. Sicque apud Feſtum Seruius Sulpitius, ſarcito in 12. Tabul. exponit damnum ſoluito, præſtato. Sarcire eſt etiam integrum facere. Sarcire ædificia in l. 7. §. vlt. ff. de iure deliber eſt corrupta reſtituere. Ob eam cauſam opera publica, quæ locantur. ſarta tecta locantur, vt idem Feſt. lib. 16. ſcribit. Ita ſarta tecta accipimus in l. 7. ff. de offi. proconſ. l. 7. ff. de vſufruct. & l. 7. C. eod. tit. l. 7. §. illud. ff. ad l. Iul. repetund. l. 18 ff. de vſu & habit. l. 2. C de cond. in publ. horr. lib. 10. Flauius Vopiſc. in Aurel. De proprio poſſeſſiones quas in Mauritiana habuit, ſartis tectis Capitolij deputauit, Prat. Briſſ.

Sarcofagus ſepulchrum & capulum ſignificat, quod ex ſarcofago lapide fiſſili corpora celerrime conſumente, qui in Troade plurimus naſcebatur, fieret, vt Iſidor. lib. 16. c. 4. ſcribit ἀπὸ τοῦ σάρκοφάγειν, quod carnes exedat. Inuenitur verbum hoc in l. 37. de relig. & ſumpt. l. 18. §. vlt. de alim. leg. l. 6. de ſepult. viol. in C. Th. Et in libello varior. aucto. de limitibus. Orcas in fine inuenies, Sarcofago in fine inuenies. Et in Epigram. Antiq.

Et Lethæoque iaces condita Sarcofago.

Et in alia inſcriptione:

Corpora eorum fictili ſarcofago commendauerim.

Briſſ. Prat.

Sarculus, vel ſarculum, inſtrumentum, quo ſarta ſarciuntur, id eſt, herbis interna ſcentibus purgantur. Vlp. de fun. inſtr. l. inſtrumenta. Ligones, inquit, ſarculi, falces putatoriæ, bidentes. Nebriſſ.

Sardiani Græcis, Latinis ſunt Sardi. Caput Lydiæ quondam fuere Sardes, ante Hydæ dictæ, ad Cayſtrum amnem, haud ita procul Tmolo monte. Quas, quia Crœſi regia erat, cinctas obſidione, & expugnatas fuiſſe à Cyro, lib. 1. ſcripſit Herodotus. Romani & conuentum ſardibus tribuerunt, qui ſardianus dictus eſt Plinio. Magnam vero vrbem, & celebrem fuiſſe, Strabo indicat. Vnde Marcellus recte appellauit rempub. Sardianorum, in l. antepen. ff. de ann. leg. Hæ ſunt ſardes, teſte Vadiano noſtro, homine doctiſſimo, quarum eccleſiam inter ſeptem illas Aſiæ præcipuas Ioan. Apoc. 2. cenſuit. Spieg.

Sardicensis ſynodus, non à ſardibus, ſed ſardica Illirij ciuitate dicta, de qua poſt Epiphanium l. 2. tom. 2. Vide & Vadianum in Illyria, hiſt. tripart. lib. 4. cap. 21. Theod. lib. 2. cap. 4. Spieg.

Sardi venales. Tantum captiuorum Gracchus adduxiſſe ſcribitur, auctore Plinio de viris illuſtribus, vt longa venditione res in prouerbium veniret. Sardi venales: Cuius prouerbij rationem Plutarch. in Romanorum Problematibus aliam tamen adfert. Nimirum olim inoleuiſſe morem apud Romanos ſolemnem, vt qui ludos in capitolio ederet, ſardos venales pronunciarent, prodiretque puer quiſpiam, per ludibrium monili ductus, quam bullā vocant, eumque morem hinc ortum putat, quod Veiētes olim diu cum Romanis bellum geſſiſſent, quodque vrbem horum poſtremam Romulus expugnaſſet. Vnde & regem ipſum & multos captiuos Romam deductos, venales pronuntiauit. Porro cum Lydi ab initio fuerint Hetruſci. Lydorum autem caput erat ſardis, inde factum, vt Hetruſcos ſardorum nomine pronunciarit venales. Huius autem prouerbij meminit Cic. quoq; lib. 7. Epiſt. fam. & explicat Eraſ. in Chil.

Sardonyx, gemma. Plin. lib. 37. c. 6. nomen compoſitum ſcribit ex ſarda, lapide in ſardinia reperto, coloris rubri: & Onyx, quæ gemma eſt ad vnguis humani ſimilitudinem accedens. Vlp. Sardonyca numerat inter gemmas magni pretij. l. 6. de bon. damn. vbi tamen ſardonychica legitur. Hot. Prat.

Sardonyx eſt gemma ex duorum nominum ſocietate ſic vocata. Eſt enim ex Onychis candore & ſardi rubore mixta, auctore Iſidoro lib. 16. Etymol. c. 8. Briſſ.

Sarcogalla in l. vlt §. ſpecies. ff. de publ. ea videtur eſſe, quæ ab aliis auctoribus ſarcocolla vocatur, ſicut ibidem Saffirinus vocatur qui à Plin. lib. 37. c. 9. & Iſid. lib. 16. c. 9. Sapphyrus appellatur. Eſt autem ſarcocolla lacryma arboris in Perſide naſcentis turi ſimilis, vt Dioſcor. lib. 3. & Pli. lib. 13. c. 11. & lib. 24. c. 14. ſcribunt. Nomen ab eo habet, quod diſſolutam & hiantem vulnere carnem adſtringat & adglutinet. Briſſ. Prat. & Goth. ad d. l. vlt. §. ſpecies.

Sarmatae, ſiue Sauromatæ, nam vtroque modo appellantur, populi ſunt Septentrionales, alteri in Aſia, alteri in Europa. Nam duplex eſt ſarmatia. Luca 3. Et in iuncto ſarmata velox Pannonio & ibidem. Affinis ſarmata Moſcho. De aur. & arg. leg. l. arg. Sunt, inquit, nationes quædam, quæ pellibus vtuntur, veluti ſarmatarum. Nebriſſ.

Sarmenta. Sarpere antiqui pro purgare ponebant vnde & virgulæ abſciſſæ, ſarmenta dicuntur. l. ligni appellatione. ff. de leg. 3. Spieg. Prat.

Sarracum vehiculum eſt, inquit Feſtus, quo ornamenta portantur ſcenicorum, frequentius tamen ponitur pro vehiculi genere, quo ligna & lapides deuehi conſueuerunt, Corraſ. 2. Miſc. 20. n. 4.

Sarta tecta Feſtus ſic interpretatur: ſarte ponebant pro integre, ob quam cauſam opera publica, quæ locantur, vt integra tecta præſtantur, ſarta tecta vocantur. Etenim ſarcire eſt integrum facere. Hæc Feſtus. Sed videamur ne non de tectis locutio intelligatur: verum hoc coniunctum pronuncietur, item vt alia complura, in quibus & coniunctio ſubauditur: vt ire agere, vti frui & quæ ſunt generis eiuſdem: vt ſit ſarcta & tecta. quidam c. literam interponendam putant, quod à ſarcio declinatum ſit, non à ſarrio. Chariſius li. 2. Sarcte, inquit, pro integre. Sarcire enim eſt integrum facere. Hinc ſarcta tecta. vti ſunt opera publica publice locantur Vlp. l. 7. ff. de offic proconſ. Ædes ſacras & opera publica circumire inſpiciendi gratia. an ſarta tecta quæ ſint, vel an aliqua refectione indigeant. Idem l. 7. §. 1. ff de vſufr. Hactenus tamē vt ſarta tecta habeant. Item, Vnde Celſus de modo ſarta tecta habendi quærit, ſi quæ vetuſtate corruerunt, reficere non cogitur. Item apud Macrum in l. 7. §. 1. ff. de l. Iul. repetund. Hot. Prat.

Sarta tecta eo modo locari, exigique ſolebant, vt redemptores ſuo lapide, ſua calce, ac ſua materia ædes ſartas rectas præberent, certo precio in ſingulos annos addicto. Quod fieri ſolebat Romæ minimo licitantibus. Bud. in annot. prior. in Pandectas.

Sartor dicitur, qui veſtes facit, vel reſarcit.

Sat, pro ſatis, ante Ciceronis ætatem dictum ſæpius eſſe, quam Ciceronis ætate, & poſtea ab eruditis obſeruatum eſt. Spieg.

Satius pro eligibilius atque melius, aduerbium eſt comparandi ab eo quod eſt ſatis. Iuuen.

Hoc ſatius quam ſi dicas ſub iudice vidi
Quod non vidiſti-----

Vlp. de fideicom. liber. l. ſi debitor. Satius eſt eum, qui agnouit legatum, onerari. Nebriſſ.

Satagere, eſt vehementer, ſed fruſtra moliri. Huius verbi vſum ignorant Canoniſtæ.

SATI fructus. ff. de vſur. l. qui ſcit. §. 1.

SATIO eſt ſpecies quarta acceſſionis induſtrialis. Vult. in comment. Inſtit. de rer. diuiſ. §. 21. n. 1.

SATIS pro valde in l. 4 ff. de in integ. reſt. quemadmodum Florentiæ legitur, & iu l. 7. §. belliſſime. ff. quod vi aut clam. l. 16. l. 45. §. pen. ff. de fideic. libert. l. 2. §. poſt hos quoque. ff. de orig. iur. Vbi ſatis ſuperlatiuo iungitur. ſic ſatis inhumanum, ſatis inciuile, Satis impium, in l. 6. in fin. pr. ff. de pignor. act. l. 20. ff. de adq. hæred l. 37. ff. de l. 5. l. 16. ff. de procur. l. 66. in fin. ff. de ritu nupt. l. 2. C. de comm. rer. aliena l. 33. C. de inoff teſtam. & in aliis Iuſtin. Conſtitutionib. ſæpe. Particula autem, ſatis, his verbis, dare, facere, præſtare, accipere, petere, offerre, eleganter coniungitur. Briſſ. Prat.

SATIS, dictio, interdum à verbis ſuis diſiungitur. Ita dari ſatis. & ſatis pro aliquo date, & ſatis pro lite accipere, legimus in l. 1. §. merito ff de rip mun. l. 33. ff. de fideiuſſ. l. 2. §. ſed & ſi dubitetur ff. de iud l. 26 §. fin. ff. de minor. l. 13. §. Neratius, ff. de act. empt. l. 5. C. de poſtl reuerſ. Et ſatis à poſſeſſore cauendum in l. 10. ad fin. ff. de vſufr. Et ſatis deſiuit eſſe cautum in l. 5. §. 1. ff. de legit. tut. Briſſ.

SATIS, dictio, his verbis, dare, facere, præſtare, accipere, petere, offerre, eleganter coniungitur. Briſſ.

SATIS acceptio, inquit Pompon. in l. 5. §. 2. de verb. obli. eſt ſtipulatio quæ ita obligat promiſſorem, vt adpromiſſores quoque ab eo accipiantur, id eſt, quidem promittant. Briſſ.

SATIS accipere dictum eſt eodem modo quo ſatisficere. nam quia id, quo quis contentus erat, ei præſtabatur, ſatisfieri dictum eſt, d. l. 5. §. 2 Satis accipere autem diciturcreditor, legatarius aut alius quilibet, cui cautio præſtatur, l. 8 ff. de vſufr. ear. rer. l. 17 ff. de teſtam. tut. l. 7 de incend. ruin. l. 30. de vſufr. leg. l fin. §. fin. quor legat. l. 30. § fin. ff. de ſtat. lib. Sic ſatis de euictione accipere l 48. de euict Legati fideicommiſſive ſatis. accipere l. 38. in fin. ff. de cond. indeb. l. fin. C. vt in poſſ. legat. Subauditur autem per Græciſmum in ea locutione verbum nomine & integra oratione effertur in l. 1. §. ſi Titio. ff. vt in poſſ. leg Prat. ex Briſſ.

SATISAGERE pro ſatagere, curare, apud Vlp. in l. hæc conditio 10. ff. de cond. & demonſtr.

SATISDARE proprie eſt ei ſponſores dare, qui ſibi à debitore cauet: nam ſatiſdamus alteri, cauemus nobis. Cauere enim qui ſatis accipit. Cic. in Bruto, At vero tibi ego Brute non ſoluam, niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem petiturum. Sed ICti cauere poſtea dixerunt pro cautionem date. & Cauere ſic diſtinguunt à Satiſdare, vt qui ſponſorem, id eſt, fideiuſſorem det, Satiſdare dicatur: qui vero chirographum duntaxat, Cauere, Hot. Prat.

SATISDARE proprie eſt fideiuſſores date: ſatisfacere latius patet. Verum ſatiſdationis nomine interdum ſatisfactio ſignificatur l. ſatisdationis ff. de verb. ſign. vt in l. 2. pro hæred. l. promiſſor. §. vlt. de conſtit. pec. atque ita ſatiſdationis verbum in l. ſolutam, de ſolut. accipi debet. Cuiac. in tit. quibus mod. toll. oblig. Inſtit. lib. 3. ſuper verb. Solutione.

SATISDARI damni infecti eſt, cauere datis fideiuſſoribus, ſe damnum, ſi quod accidat, ei cuius intererit, præſtaturum. Hot. Prat.

SATISDATIO in tit. ff. qui ſatiſd. cog. & in omnibus prætoriis ſtipulationibus, quibus ſatiſdari iubetur, fideiuſſorum dationem ſignificat. Nam ne pignoribus quidem in vicem ſatiſdationis quis defungi poteſt. l. 7. ff. de prætor ſtip. l. 1. & l. 3. §. 1. ff. ſi cui plus quam per l. Falcid. Nec vero qui ſatiſdare promiſit, fidem impleſſe aliter intelligitur, quam ſi eum dederit acceſſionis loco, qui vtiliter obligetur. Nam ſi minorem 25. annis, vel mulierem, vel ſeruum det, non videtur ſatisfeciſſe obligationi aliter atque ſi non idoneum dederit. l. 3 ff de fideiuſſorib. l. 8. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. Non enim videtur ſatiſdatum, ſi vitioſe ſatiſdatum eſt, l. 6. ff. eod. tit. Briſſ. Prat.

SATISDARE tutores vel curatores dicuntur tunc, cum dant fideiuſſores qui ipſorum nomine promittunt rem pupilli vel adoleſcentia ſaluam fore, id eſt, perſonis pupilli vel adoleſcentis recte proſpectum, & bona non diminutum iri, vide Vult. in comm. ad pr. n. 5. Inſt. de ſatiſdat. tutor.

SATISDARE etiam ſatis præſtare dicitur, l. 8. ff. de vſufru. earum rerum quæ vſu conſumuntur. Martial, lib. 2. Epigr.

Si de ſeruitio graui querantur,
Adſertor venias, ſatiſq; præſtes. Briſſ.

SATISDARI certæ pecuniæ in l. 6. in fin ff. quib. mod. pign. Fideicommiſſi ſatis petere, l. 71. §. 1. ff. de conditionib. & demonſtrat. l. 1. §. ſi quis ſit l. 7. ff. vt lega. nomin. caueat. & pignori accipere legati. l. 18. ff. de pignor. & Interpellari traiectitiæ pecuniæ, in l 2. de naut. fœnore. & Totius dotis ſatisfieri in l. 30. ff. de vſur. leg. Briſſ.

SATISDATIO cautio eſt fideiuſſoria, vel etiam iuratoria, ſi fideiuſſoriam quis date nequeat. Nudæ autem cautioni repromiſſionique ſemper opponitur l. 1. §. ſtipulationem, ff. de prætor. ſtip. Briſſ.

SATISDATIO eodem modo appellata eſt, quo ſatisfactio: nam vt ſatisfacere dicimur ei cuius deſiderium implemus: ita ſatiſdate dicimur aduerſario noſtro, qui pro eo quod à nobis petiit, ita cauit, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus datis fideiuſſoribus l. 1. ff qui ſatiſdat. cog Hot. Prat.

SATISDATIO nihil aliud eſt, quàm cautio pro eo, quod inter parteseſt, vt de eo reddantur in euentum ſecuriores ita definit Vult. in comm. Inſt. de ſatiſd. n. 4. Differt autem ſatiſdatio à ſatisfactione, quod hæc illa latius pateat, vt in l. 61. de verb. ſign. l. 2. pro hered. l. 21. §. fin. de conſt. pecun. l. 49. ff. de ſolut. Hæc plures ſub ſe continet ſpecies, repromiſſionem, pignora, iuratoriam cautionem acceptilationem, nouationem, conſtitutum, & ſi quæ ſunt alia: ſatiſdatio verò eſt ſatisfactio, quæ fit datis fidejuſſoribus: Vide omnino Vult. in comm. Inſt. ad pr. nu. 4. tit. de ſatiſdat. tutor. & Gœdd. in comm. ad l. 61. num. 2. ff. de verb. ſign.

SATISDATIO judicatum ſolui, eſt quum quis ſtipulanti vt ſolueretur ſibi quod fuiſſet judicatum, datis fidejuſſoribus promittit, ait Imp. tit. de ſatiſd. in pr. nam judicatum ſolui, antiquè dictum eſt, pro ſolutum iri: & ſatiſdate judicatum ſolui, dare fidejuſſores locupletes, qui ſtipulanti actori promittant, quantum judicio facto ſolui oporteret, ſi reus dam naretur, tantum ſuo periculo ſolutum iri, l. 3. & paſſ. ff. judic. ſolui. Hot. Prat. vide fuſe Cuiac. 10. obſ. 19.

SATISDATIO neceſſaria eſt, cum iudice imminente ſecundum qualitatem cauſæ ab inuito exigitur. Hæc ſi non poſſit à reo ibi præſtari, vbi conuenitur: poteſt audiri, ſi in alia eiuſdem prouinciæ ciuitate præſtare paratus ſit. Spieg.

SATISDATIO nudæ cautioni repromiſſionique ſemper opponitur l 1. §. ſtipulationem, ff de prætor. ſtip & in tit. de damn. inf. ſæpe l. 5. ff. de pet. hæred. l 45. ff. de procur. l. 56. in pr. ff de euictionib. Briſſ. Prat.

SATISDATIO rem ratam dominum habiturum, eſt quum quis ſtipulanti à procuratore alterius vt dominus eius procurationem ratam habeat, datis fideiuſſoribus promittit. vti docet Imp. tit. de ſatiſd. in pr. & l. 1. & paſſ. ff. rem rat. hab. Hotom. Prat.

SATISDATIO voluntaria, quam partes ex conuentione ſibi præſtant, & poſſent euitare, l. interdum. ff. rem rat. haber. Vnde non in alium locum remittetur, l ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. l. de die § iubetur. & §. vlt. ff qui ſatiſd. cog Spieg.

SATISDATIONE reuelare, l. ſi procuratorem, ff. de procurat. Spieg.

SATISDATIONES ſecundum mancipium Paulus Manutius ſcribit eas eſſe, quæ de rebus mancipio emptis, pretio nondum ſoluto fiant: nam etſi mancipia venditor poſſidet, ab emptore data: quia tamen ea fieri poſſunt deteriora, vt deinde eiuſmodi non inueniantur, qualia emptor promiſerit: ſatiſdationem ſecundum mancipium venditor quærit, vt ſibi de mancipiis caueatur, Cic. ad Attic. 5. De ſatiſdando vero te rogo. quoad eris Romæ, tu vt ſatiſdes, & ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his & Memmianorum. Hot. & Cuiac. 11. obſ. 4. in fin.

SATISDATO aduerbialiter, vt Teſtato dicitur. Inde ſatiſdato cauere, promittere, id eſt, fideiuſſoribus datis, l. 4. §. quæſitum, ff. ſi quis cautio. l. 4. §. addici. ff. de fideicomm. libert. l. 7. ff. de accuſ. l. 56 ff de euictionibus, l. 18. in fin. ff. de caſtr. pec. l. 16. ff. de offic. præſid. l. 31. ff. ad l. Falcid. l. 3. §. 3. ff. ſi cui plus quam per l. Falc. Briſſ.

SATISDATO debere, eſt datis ſponſoribus ſiue fideiuſſoribus debere. Cic. li. 16. epiſt. ad Att. Poſſumus enim, vt ſponſores appellentur, procuratorem introducere: neque enim illi litem conteſtabuntur: quo facto non ſum neſcius ſponſores liberari, ſed & illi turpe arbitror, eo nomine quod ſatiſdato debeat, procuratores eos non diſſoluere: & noſtræ grauitatis ius noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi. Hot. Prat.

SATISDATUM verbum dicitur idoneam cautionem deſiderare, l. 1. §. pen. ff. quod legat. ſatiſdationis tamen appellatione interdum quoque repromiſſio continetur, qua contentus fuerit is, cui ſatiſdatio debebatur, l. 61. ff de verb. ſign. Cuius rei exemplum eſt in l. vlt. § ſi legatarius, ff. quod legat. Briſſ. Prat.

SATIS eſt, pro ſufficit l. 1. C. de his quib. vt indig.

SATIS exigere, l. 105. ff. de cond. & demonſt. l. 9. §. vlt. l. 53. ff. de admin. tut. l. 1. §. vſque adeo. ff. de tutel. & ration. diſtr. l. 1. §. ſi præſes, ff de magiſt. conueniendis. l. 39. §. vlt. de legat. 3. id eſt, ſatiſdationem exigere, vt in d. l. 1. §. ſi curatores, de magi. conuen. Briſſ. Prat.

SATISFACERE dicimur ei, cuius deſiderium implemus, inquit Vlp. l. 1. ff. qui ſatiſd. Et quocunque modo ab obligatione receſſum eſt, dicitur ſatisfactum eſſe, vt exempla ſunt in l. ſi rem alienam, §. omnis, ff. de pign. act l. ſoluitur. 5. §. vlt. l. ſi deferente 13. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. l. quod venditur, ff. de act. empt l. promiſſor. 21 §. 2. ff. de conſtit. pec. l. 4. §. 1. ff. de re iudic. ſatisfactionem etiam ſolutionis verbo accipiendam quandoque placet, l. ſolutionis, 176. ff de verbor. ſignific. l. ſatisfactio. 52. l. ſolutionis. 84. ff. de ſolut. Vult. in comm. Inſt. ad §. fin. n. 6. de perpet. & temporal. action.

SATISFACERE & Soluere tanquam differentia ſeparantur: vt apud Pompon. l. quod vendidi, 19. ff de contrah. empt. Quod vendidi

vendidi non aliter fit accipientis,quam ſi aut pretium nobis ſolutum ſit, aut ſatis eo nomine factum. ſic in l.Stichum.39. §.1. ff.de ſtatu. lib.ſi ita.41.§.1.ff.de manumiſſ.teſt: l.Paul.38. §.2.ff. de lib.cauſ. Soluit enim proprie qui pretium numerat: ſatisfacit, qui pignus vel expromiſſorem, vel fideiuſſorem præbet.l. ſolutionex.ff.de verb.ſign.l.4.§.1.ff.de re iud.l.6 ff quibus modis pign.vel hypoth.l.promiſſor.21.§.2.ff.de conſt.pecun.Hot. Prat.

SATISFACERE,eſt tantum facere,quantum ſatis ſit irato ad vindictam:inquit Aſcon.in illum 3. Verrinæ locum: Video enim, & ex iis quę legi & audiui intelligo,in qua ciuitate legatus populi Rom.aliqua ex parte violatus ſit, niſi publice ſatisfactum ſit,ei ciuitati bellum induci atque inferri ſolet.Hor. Prat.

SATISFACIT,qui idoneum expromiſſorem volenti dat.l.4.§.ait prætor. ff.de re iud.in eo itaque quod dicitur pignus ſoluta pecunia,vel ſi eo nomine ſatisfactum ſit liberari.Satisfactum accipimus,quemadmodum voluit creditor,licet non ſit ſolutum. Siue enim aliis pignoribus ſibi caueri voluit,vt ab hoc recedat, ſiue fidejuſſoribus, ſiue reo dato, ſiue precio aliquo,ſiue nuda conuentione,ſiue aliàs quocunque modo receſſerit,vel ſi conuenerit,vt pro hypotheca fidejuſſor detur,datumque licet non idoneum creditor admiſerit, vel ſi deferente creditore jurauerit debitor non eſſe rem pignori obligatam,ſatisfactum intelligitur.l.9.§. omnis. ff.de pign.act.l.5.§.vlt.l.13.14.ff.quib.mod. pign.l 3. ff.de fidejuſſoribus. Sed & ſi accepto latum ſit,id propter quod hypotheca erat obligata, ſatisfactionis nomen proficiet. l.49. ff.de ſolut.& alias quoque ſatisfactum videtur expromiſſore,vel pignore dato.l.53.ff.de contrah.empt.§.venditę. Inſt.de rer.diuiſ. Briſſ.Prat.

SATISFACTIO eſt pignoris vel fidejuſſoris exhibitio, l.52.ff.de ſolut.l.19. ff.de contrah.empt. Quod vocabulum,licet late pateat,tamen in reſcripto Antonini expoſito in l.5. ff.vt in poſſeſſ.leg.ad exoluendum legatum refertur.Briſſ.Prat.

SATISFACTIO eſt pars pœnitentiæ:Nam partes tres. Contritio, Confeſſio,& Satisfactio.Et in tribus conſiſtit,Satisfactio,in Oratione,jejunio,& eleemoſyna.Briſſ.

SATISFACTIO & ſatisdatio differũt.Nam etſi ſatiſdatio eodem modo appellata eſt, quo ſatisfactio: conſtat tamen ſatiſdationem ſatisfactionis ſpeciem eſſe.l.1.ff.qui ſatiſd.cog.Satisfactio plures ſub ſe continet ſpecies,repromiſſionem,pignora,juratoriam cautionem,acceptilationem,nouationem,conſtitutum,& ſi quæ ſunt alia. l.ſi rem. §.omnis.ff.de pign.act. At ſatiſdatio eſt ſatisfactio,quę fit datis fidejuſſoribus.d.l.1. Goedd.in comm. ad l 61.n.2.de verb.& rer.ſign.

SATIS tibi facio,ſatis tibi fier:fiet tibi ſatis à me,& ab hoc,& illo: ſatis tibi fiet à me,aut ab hoc, aut illo. Horum verborum ſenſum aperit Imp.in Nou. vt cum de appel. cognoſcit, §.fin. Spieg.

SATISFIERI voluntati defuncti videtur,ſi ex fructibus,vel aliunde ſiat.l.is à quo.ff. vt in poſſeſſ.legat.Spieg Briſſ.

SATISFIERI verberibus de ſeruo dicitur in l.17. §.cum ſeruus. cum §.ſequenti.ff.de injur.l.pen.ff.ſi ex nox.cau.agar.

SATIS offerre dicitur debitor in l.1.§.vlt.ff.de requir.vel abſentibus l.5.ff.de ſuſpect.tut.l.6.C.de teſtam.man.Briſſ.

SATIS petere & ſatis deſiderare dicitur is,qui caueri ſibi poſtulat.l.14 ff.de adminiſt.tut. l.vlt. §.1 ff.quod legatorum.l.8. Digeſt.de prætoria.ſtipulat. l.7.ff.rem pupilli ſaluam fore. Inde illud in l.52.in ſi ff de jud.Si petatur fideicommiſſo ſatis.Et ſatis legatorum deſideret, in l.1.§.non exigimus, l.3. §.1. ff.vt in poſſ.leg Briſſ Prat.

SATRAPIA,dictio,neque Romana eſt,neque Græca,ſed Perſica. Hinc Herodotus 3. refert, Darium diuiſiſſe regnum ſuum in 20. Satrapias, & lib.1. ἀρχὴν Babylonis σατραπηΐην vocari tradit. Et Suidas lib.11. ſcribit, Satrapam Armeniæ quotannis 20000. pullorum miſiſſe ad regiam Perſarum. Huius dictionis fit mentio in Nou.conſtit.31.c.1.§.3. vbi Gothof in not.

SATRIANI fundi meminit Scæuola in leg.patronus 35. §.2. de leg.3.

SATRICVM,vrbs fuit antiquiſſima Italiæ; de hac Florus de bello Latino: Satricum,inquit,atque Corniculum quis credat? tunc prouinciæ fuerunt:Liu.li.28.Satrici matris matutæ de cœlo tactam ædem.Nebriſſ.

SATYRA,vt Feſt.li. 17.ſcribit,erat cibi genus ex variis rebus conditum:vel ſecundum aliorum interpretationem,genus carminis, in quo multis de rebus conjunctim & confuſe diſputabatur.Ex quo Statuta lex,quæ multis aliis conferta legibus olim dicebatur: vel νόμος σατυρικὸς [illegible], id eſt, lex, quæ de pluribus rebus loquitur dicta à copia rerum,quaſi à ſaturitate. Iſid.lib.5. Etym. Vnde in ſanctione legum adjiciebatur: Neue per ſaturam abrogato.C.Lælius in oratione quam pro ſe dixit:Poſtera die,quaſi per ſaturam exquiſitis ſententiis in deditionem accipitur. Iuſtinianus Imp.in l 1 in pr.C.de Latin.lib.toll.Latinorum, inquit,libertas quaſi per ſaturam inducta remanet: Idem in conſtit.ad anteceſſores: Opus quaſi per ſaturam collectum. Autor Panegyrici Flauienſium Conſtātino dicati.Neque enim quaſi per ſatyram confundenda ſunt beneficia tua. Lucil.r.ſatur. per ſaturam ædilem factam, Varro in veteri tabula ænea apud Appianum:Extra quam ſi quid in ſatura foret.Feſtus quoque in Satyra: Imperium per ſaturam dare, ſententiam per ſatyram exquirere,abrogare, & derogare:adde Diomedem 3.c.6. Eraſm.Chiliad.4.cent.8. Briſſ.Prat. & Goth.ad d.l.1.in pr.C. de Latin libert.toll.

SAXVM Tarpeium miræ altitudinis erat,à quo Lex duodecim tabularum vult dejici eum,qui falſum dixerit teſtimonium.Sed hodie non poteſt quis ſic damnari,vt de ſaxo præcipitetur, autore. Modeſt.in l.ſi diutino.ff. de pœn. Eſt autem aliis pœnis vtendum,pro qualitate admiſſi Matt. in l.1.in princ.Vlpia.in l. lege Corn. ff.ad l.Corn.de falſ.l. Damus licentiam C.eod.tit. Old. Prat.

S C

SCABINI. *Schoeffel.* Nihil vetat omnino,quin judices vulgo ſcabinos, inquit Inſulanus,aut ejuſmodi homines vocemus juratos:quo nomine etiam ſcimus in pleriſque orbis terrarum partibus à plebe recenſeri. Profert exemplum è Ciceronis de Inuent.lib.1.Religioſum eſt,quod jurati legibus adjudicauerunt. Extat vocabulum in c.1.§.1.de immu.eccl.lib.6.& c.2.de alien. jud.mut.cauſ. fac.Spieg.

SCABIOSI, qui ſcabie, hoc eſt,cutis infectione laborant, de qua libro 5.Celſus: Non dubium eſt,quin Iuriſconſult.l.3. de ædil. edict.de his ſenſerit,quibus aſperior eſt ſcabies, pruritúque magis, quæque difficilius tollitur: & à Græcis ἀγρία, id eſt,fera. Spieg.

SCABRO dicitur,qui dentes aut gingiuas illuuie ſcabras aut ſpurcas habet. Vlpian in l.12. §.fin ff.de ædil.edict. Trebatius ait, non eſſe morboſum os alicui olere, veluti hircoſum, ſcabronem.Sic enim legi vult Cuja.obſer libro 11.cap.10. non Strabonem, cum hic oculorum, non oris vitio laboret. Hoc autem vitium veteribus eſt Scabres,& Scaptes,nouis Scabrities. Pacuuius Teucro, Quæ deſiderio alumnum, pœnitudine, ſquale,ſcapre atque inculta vaſtitudine. Varro Manio, Ager derelinqueretur, ac periret ſquale, ſcabre, atque illuuie & vaſtitudine. Conjungit ſcabrem illuuiei, vt Trebatius, dum ait hircoſi & ſcabronis vitium & illuuie oris accidere. Quidam Raponem legi volunt:ſed rapo,raptor eſt,non lurco:& ſi quod in lurcone vitium oris, hoc ex anima interiore, δύσπνοια non δυσωδία dicitur. Budæus autem plane hic cæcutit, pace tanti viri dixerim. Vide Scaligerum in Varr. Prat. Gothof. ad leg. 12.§.fin.

SCAENA, vide Scena.

SCAEVA dicitur qui manu ſiniſtra ſic vtitur,vt alij homines dextra:& viciſſim dextra pro ſiniſtra: nam ſi imbecillitate dextræ, validius ſiniſtra vteretur, non ſcæua,ſed mancus diceretur, vti docet Vlp.l.12. §.1.de ædil.edict. Liuius libro 2. ſcribit, Mutio apud Romanos inditum fuiſſe nomen Scæuolæ, propter exuſtam dextram.Prat.ex Hot.Briſſ.

SCAEVVM dogma,pro peruerſo & improbato dicunt Impp. in l. hi qui ſcæui.C.Th.de his qui ſuper relig. contend. vt ſcæuitatem motum pro peruerſitate,in l.17.de pœn.in cod.C.Ita ſcæuas libidines Tertul.in Apologet.c.11.dixit,& ſcæuam rem pro mala vſurpatam Feſtus notat.lib.16. Prat.ex Briſſ.

SCALAE,l.17.C.de aquæduct li.11.trajectus erant maritimi Conſtantinopoli in mare protenſi,trajiciendi cauſa vſque ad nauigia. Ad reparationem aquæductus huius almæ vrbis inquiunt Impp.omnia vectigalia, quæ colligi poſſunt ex vniuerſis ſcalis huius inclytæ vrbis,&c. ad refectionem eiuſdem aquæductus procedere. Antea legebatur,ex vniuerſis calculis, contra veterem ſcripturam, & Græcorum metaphraſim, quæ ſic habet εἰς ἀνανέωσιν τοῦ ἀγωγοῦ τὰ παρεχόμενα εἰς τὰς σκάλας ἀναλίσκεσθαι. Talis in regione ſexta ſcala Sycæna, quæ πέρατικὰ Iuſtinianarum dicitur Nouell.69. Græce autem hæ ſcalæ χηλαὶ dicebantur.Prat.& Cujac.ad l.7.C.de aquæduct.libro 11. Porro ſcalam à ſcalis diſtinguunt quidam, vt ſcala ſit, quæ huc atque illuc transferri poteſt. Caius:vel ſcalam ſciens accommodauerit ad aſcendendum,ſcalæ vero latiores habeant gradus, & immobiles permaneāt.ſed hanc confundi differentiam oſtendit Pompon.in l.ſi.ff.de diuerſ.rer.apud Vlp. in l.quæſitum.§.canales. ff.de fund.inſtruct.ſcalæ, quæ ad lacunaria admouentur, domus inſtrumenta ſunt Spieg.

SCALAE Gemoniæ carceris quoddam genus fuit apud Romanos, vt teſtatur Goth.ad l.8.§.ſolent.9.ff de pœn.

SCALPRVM Corn.Celſus inter inſtrumenta chirurgica numerat: licet eo diuerſi quoque artifices vtantur. Nonnulli ſcalpra vocant ferramenta ſutoria, priore parte curua,& à flexu procurrentia acie recta, quibus corium ſecant, Græci σμίλας vocant: ſed à ſimilitudine in falce vinitoria pars illa, quæ ſic acie eſt recta,poſt ſinum curuum ſcalprum vocatur à Columella: quæ (inquit) à flexu procurrit, ſcalprum, nomen adeptum eſt à ſcalpendo. eo enim commodius ſic poſt flexum procurrente quam directo ſcalpi poteſt,vt annotauit. Adria.Turneb.aduer. lib.7.c.10.

SCANDALVM deducunt à Græco σκάζω, quod claudico ſignificat, aut etiam ab Hebræo כשל, quod cadere, aut ruere ſignificat. Declarat autem proprie aliquid in via poſitum, in

quod ambulans impingat & corruat. Idem etiam eſt offendiculum. Porro per metaphoram duo potiſſimum ſignificata habet, nempe notat ruin, damnum, incommodum aut calamitatem quamvis, qui eius vocis vſus pletunque in veteri Teſtamento reperitur: tum etiam occaſionem ſpiritualis lapſus, aut ruinæ.

Scandianvm ſpecies quædam pomi eſt, vt refert Gothof. ad l. 105. de ver. ſig.

Scandvlae ſunt quaſi ſcindulæ tabellæ, non ſerta, ſed bipenni productæ, trunco delecto, veluti Plancæ, quibus ad plurima vtimur. Vnde tectum ſcandulare Apuleio: niſi potius à ſcandendo, vt putat Marius Grabaldus li. 2. de part. ædium: Cum tamen Iſidor. lib. 9. Etym. c. 19. ſcandulas à ſcindendo dictas credat: & verius vter ſenſerit, videto. Sunt igitur ſcandulæ tabellæ vicem tegulatum præſtantes, quernis & ligneis aſſulis, ſeu ſectilibus aſſerculis confectæ, &c. Scandulis contectam fuiſſe Romam annis quadringentis & ſeptuaginta teſtatur. Plin. li. 16. cap. 10. Brech. in l. Tabernæ. ff. de ver. & rer. ſig.

Scandvlativs, faber eſt lignarius, qui ſcandulas facit. Scandulariorum meminit ICtus in l. quibuſdam. de iur. immun.

Scapha (quæ vulgo βάρκα & καΐκιας dicitur Harmen. 2. ti. 11.) nauicula eſt, vnico ligno cauata, à σκάπτω, fodio. Paul. tit. de fund. inſt. l. fi. Scapha, inquit, nauis, non eſt inſtrumentum nauis: etenim, mediocritate, non genere à naui differt. Inſtrumentum autem cuiuſque rei neceſſe eſt alterius generis eſſe. Sic accipe hoc verbum apud Alfenum in l. ſcapha n. 44. ff. de euict. Calliſtr. in l. nauis 4. in pr. vbi Peckius ff. ad l. Rhod. de iact. Vlp. in l. 3. §. 1. ff. de rei vind. vide Bayſium de re naual. Goth. ad d. l. 44. de euict.

Scaphismvs erat ſupplicij genus apud Perſas. Cuius meminit Eunapius de vitis Philoſophorum in Ædeſio, idque fiebat hoc modo. Scaphis duabus, quæ committuntur ac coagmentantur ita includitur homo totus, vt promineat foris caput cùm manibus pedibuſque, dein iubetur edere, aut ſi nolit, vi allata cibum capere compellitur, compunctis etiam oculis: infundunt quoque lac melle miſtum, radiiſq; ſolis aduerſis obiiciunt, vbi facies prius illita muſcis apibuſque oppletur: interim ab excrementis cum veſicæ, tum alui intra ſcaphas verminantibus corpus miſere abſumitur.

Scaphivm, vas eſt, in quod ventris ſordes excipiuntur: eſt autem Græcum verbum σκάφιον, & à Polluce li. Onomaſt. 10. c. 1. inter ea, quæ εἰς κοιτῶνα mulierib. vſui ponitur. Marti.

——— *Qui Mentora frangis*
In ſcaphium mœchæ Sardanapale tuæ.

Et Iuuenal.

Et vide ſcaphium peſitis cum ſumitur armis.

Vlp. in tit. de aur. & arg. leg. l. Quintus Murius: Argento legato, inquit, non puto ventris cauſa habita ſcaphia contineri, quia argenti numero non habentur. Accurſ. Scaphium genus cinguli eſſe dicit, & ventris cauſa exponit, quia corrigia eſt pro ventre ſuſtentando, quaſi non ex auro etiam ſcaphia fieri conſueuerint, dicente Martial.

Ventris onus miſero, nec te pudet, excipis auro.

Nebriſſ. Prat.

De Scaphio vide vlterius quid annotarit Turn. aduerſ. lib. 1. c. 30. & li. 4. c. 1.

Scatebra, ebullitio aquæ ſurgentis.

Sceleratvm, in quo ſcelus eſt conſtitutum, vel commiſſum: vt ſcelerata ſacrificia apud Imp. in l. vnic. Cod. de theſaur. lib. 10. Et ſceleratiſſimum conſilium in l. poſt diui. 8. in princ. C. ad Iul. maieſt.

Sceleritas à Martiano in l. 3. ff. de bonis eor. qui ant. ſent. mor. eadem forma dictum qua bonitas, & malitas pro malitia in l. 5. ff. quod met. cauſ. Sceleritas igitur facti eo in loco ingens deprauatio eſt, & fœditas turpicati animi eius, qui ſibi manus infert. Prat. & Goth. ad d. l. 5.

Scelerosvs proprie dicitur, vt ait Donat. autor ſceleris. Imp. in l. 18. C. de pœn. In ſceleratos, inquit, & noxios proferri debet ſententia.

Scelesta factio apud Imp. in l. 5. in pr. C. ad l. Iul. maieſt. & apud Paul. 5. ſent. 29. §. 2.

Scelestvm contubernium, vide l. 9. C. de inceſt. & inutil. nup.

Scelestvs contractus, quo ſcelus committitur, l. qui contractibus. C. de iur. fiſc.

Scelvs eſt, contra ius improbe admiſſum facinus.

Scena eſt, quæ ludorum faciendorum cauſa, quolibet loco, vbi quis conſiſtat, moueaturque ſpectaculum ſui præbiturus, poſita ſit, in publico, priuatoque, vel in vico: quo tamen loco paſſim homines ſpectaculi cauſa admittatur. l. 2. §. 4 ff. de his qui not. Aliam refert, huius vocis etymologiam Caſſiod. li. 4. var. epiſt. vl. Frons enim theatri, inquit, ſcena dicitur, ab vmbra luci denſiſſima, vbi à paſtoribus inchoante verno diuerſis ſonis carmina cantabantur. Notum autem eſt à Græco σκηνὴ deduci, & ſcena ſcribendum, non ſcæna, licet Pandect. Florent. ſcriptura repugnet. Prat.

Scenici, ſunt ludiones ſeu ludij, qui in ſcena ludos agunt: alias hiſtriones dicti: vt ſunt omnes qui quæſtus cauſa in ſcenam prodeunt notabiles, veluti mimi, hiſtriones, autore Vlp. in d. l. 2. §. fi. vide tit. C. de ſpect. ſcen. & len Græci thymelicos vocant. Sic ſcenica veſtimenta dicuntur, quibus in ſcena vtimur, l. 127. de ver. ſign. l. 13. §. & fi. de vſufr. Prat. Briſſ.

Sceptrvm aliquando, & virga in eodem ſenſu accepta, eſt ſymbolum regni, ſicut & corona: quia reges ſceptra geſtare ſolebant, ſiue ad iudicandum rectitudinem, quę in regimine ineſſe deberet: ſiue etiam ſeueritatem: quandoquidem ſceptrum rectum ſimul eſt, & etiam inſtrumentum, quo percutere aliquem poſſis, ſicut Vlyſſes Therſitam percutit ſceptro. Ad vtrumque ſcripturæ dicta alludunt. Pſal. 45. & Hebr. 1. Virga rectitudinis, virga regni tui, id eſt, regimen tuum longe iuſtiſſimum, vtpote quod in ſola veræ iuſtitiæ propagatione conſiſtat. Seueritatem vero per ſceptrum denotari oſtendit. Pſ. 2. inquiens: ſceptro ferreo, quaſi vas figuli confringes eos, & Pſ. 110. Virgam potentiæ tuæ emittet Dominus de Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.

Scheda folium chartæ, ſiue papyri nondum compactæ & ligatæ. Spied. Dicitur autem Scheda, in quam tabelliones primum contractus referre extra ordinem ſolent ἀπὸ τοῦ σχίζειν, vel à ſcindendo, vt qui ſine aſpiratione ſcedam ſcribunt, ſentiunt, Cuiac. in expoſit. ad Nou. 44. & Goth. in not. ad l. 17. verb. vel à ſceda conſcripta. C. de fide inſtr.

Scheda in l. contractus. C. de fide inſtr. ſignificat primam ſcripturam contractus, negligentius & minus pure ſcriptam, quæ poſtea in mundum redigitur: vulgo vocamus minutam originalem. Briſſ.

Schedia, id eſt, ratis, *ein Flotz.* Vlp. in l. 1. de exercit. act. vocis eius meminit: tametſi vulgati codices, etiam recẽtioris editionis, pro ea ſynedriam retineant, refragante Not. text. Bud. interpretatur ſchediam, nauigium temere factum, & incõditum; vt trabes cõnexæ, & ſine fabrica compactæ. quæ nauigij vicem præbent. Ponitur & pro ponte, & pro loco fluminis quoquo modo iuncto. Suida autore. Feſtus: Schedia, inquit, genus nauigij inconditum, id eſt, tabulis tantum inter ſe nexis factum vnde mala poemata, Schedia appellantur. Schedion dicitur à Græcis extemporaneum, id eſt, quicquid inelaboratum, quicquid temere factum eſt, nec ſatis confectum. vide Bud. in annot. prior. Spieg. Io. Bapt. vero in ſuis comm. epiſt. Sid. Apol. li. 8. ad Leonem. Schedia poemata mala appellari negat, ſed dicit ſchedia eſſe talia volumina, quæ primo rudatu & opificio ſint deformata, non adhuc læuigata, æquata, expolita, atque ad vnguem cælata, ſeu ad vltimam conſummationem redacta. Inde σχεδιάζω verbum Græcum eſt, quod vtique ſignificat rem ruditer incipio, auſpicor delineare, deformare, & partes rudiores abradere.

Schemae, vox quæ ſubinde obuia eſt in Auth. Latine forma dicitur, figura, ſiue cultus ornatuſve Iuſtin. Nou. de ſanctiſ. epiſ. per ſchema innuit, ſi Cochlæo credimus ordinem, habitũ, gradum, & omne id quod ad monachatum pertinet, & (vt vocant) profeſſionem. Inde verbum ἀποσχηματίζειν quod vulgus, degradare dicit quando aliquis ex ordine eximitur: id quod maleficis factitiam religionem profeſſis, & per opiſc. fieri ſolet, vt memorabili exemplo, noſtra memoria apud Bernates. Spieg.

Schemata cognationum, non Stemmata legendum eſſe apud Paul. in l. pen. de grad. Alc. oſtendit, c. 30. ſecundi Parerg. vocem vtramque inibi explicans, Lege tamen σέμματα vt in Paul. Flor. Old.

Σχιλίαρχος inquit Vlp. Græce dicitur dux mille hominum. l. 1. §. 1. ff. de teſt. milit. Hot.

Σκηνὴ non ſolum ſcenam ſed tentorium quoque, & tabernaculum & tabernam ſignificat. vnde Iuſtin. in Nou. Conſt. τὰς ἐπὶ σκηνῶν καπήλας mulieres appellat eas, quæ in tabernis pudorem ſuum quæſtui habent. Connan. in comm. ſuis ſuper ius ciuil. li. 8. c. 6. nu. 4.

Σκοπελισμὸς eſt crimen in Arabia, de quo Vlpianus late explicat & diligenter. l. 9. de extraord. cogn Briſſ.

Schismaticvs, Græce dicitur à σχίζω, quod Latine ſignificat ſcindo: & inde ſchiſma, ſciſſio vel ſciſſura vocatur. Et ita appellatus ſchiſmaticus, qui fidei, fideliumve ſcindit vnitatem, ac ſeparat. Qualis fuit Nouatus presbyter, qui Romæ contra S. Cornelium Rom epiſc. propriam ſibi concilians eccleſiam docuit: lapſis forte poſt acceptum baptiſma, vel ob intolerabilia tormenta perſecutorum ad horam negantibus, deinceps nullam vnquam vel dãdam, vel ſperandã veniam. Ideoque ſe ſuoſque teſte Euſebio Eccleſiaſt. hiſtor. li. 6. c. 33 Græco, ſed ſuperbo nomine καθαρούς vocabat, hoc eſt, puros & ſanctos: quales hodieque rectnctores aliquot ſeſe iactãt meri Nouariani. Quia vero Nouatus eccleſiam diſcidit, & opinionem dogmatis alieniſſimi tenuit, quæ non modo contra fidem, ſed etiam Deo & hominibus ſit abominabilis: idcirco venit, quod in hunc diem omnes, ſeu hæretici, ſeu ſchiſmatici vno nomine Germanis vocentur καθαροὶ quod tamen longa die primum *Ketzer*, poſtea *Ketzer*, pronuntiarunt. Quo nomine vocat etiam eos, qui contra naturam Venere abutuntur, ceu praua opinione adfectos, & à communi hominum vſu diſciſſos. Spieg.

Schola dicta eſt à Græco verbo σχολάζω, id eſt, vaco: quia alijs

liis rebus omiſſis vacare liberalibus artibus diſcipuli debent: vel à voce σχολὴ id eſt, à vacatione & laxamento, quod interdum illis datur. Io. Bell Etym.

SCHOLAE in libris C. ſunt corpora ſiue ordines officialium: hoc eſt, eorum, qui munere & officio aliquo, quod ad principis miniſterium pertinet, fungebantur. Has Iuſtinianus in l. fin. C. de locat. vndecim fuiſſe teſtatur: cum Notitia decem tantum. Omnes autem ſub magiſtri officiorum imperio fuiſſe conſtat ex l. 1. & paſſim C. de offic. Memorantur igitur hæ:

SCHOLA agentium in rebus l. pen. C. de offic. milit. iud. l. 1. de agentib. in reb. lib. 12. C. l. 1. C. de offi. magiſtri offi. l. 11. C. de prox. ſacr. ſcrin. l. 1. C. de præpoſ. agent. in reb. l. 7 C. de principib. agent. Briſſ.

SCHOLA domeſticorum. l. 3. C. vbi Senator. & apud Marcellin. li. 26. Briſſ.

SCHOLA equitum & peditum in l. 6. C. de aduoc. diuerſ. iudic. Briſſ.

SCHOLA gentilium apud Marcellin. li. 27. & in Notitia eum de Magiſtro Officiorum tractatur. Briſſ.

SCHOLAS militum vndecim fuiſſe Iuſtin. in l. vlt. C. de loca. & cond. ſignific. Eſt autem hoc verbum corruptum in l. 7. C. de aquæductu. in qua vulgo calculis pro ſcholis legitur. Briſſ.

SCHOLA palatina. l. 11. §. ſin autem. & §. illo proculdubio. C. de iud. Briſſ.

Et SCHOLA ſcutariorum & clibanariorum in l. 9. de annon. ciu. in C. Th. & in Notitia Imperii Rom. & apud Marcell. lib. 22 qui eorundem primam & ſecundam ſcholam memorat li. 26. Briſſ.

SCHOLA ſilentiariorum. l. 4. C. de ſilentiar. li. 12.

Et SCHOLA ſocietatis ſacrarum largitionum in 13. C. de palat. ſac. lar. li. 12. Briſſ. Plura de variis ſcholis vide in l. 1. à §. 10. ad finem vſque C. de offic. præf. præt. Afric.

SCHOLARES militantes ſunt in ſacro Palatio. Nam & ſcholæ militum ſunt, Vegetio, Seuero Sulpitio in vita Martini, & cæteris: ſicut ſchola literarum, à Græco σχολὴ, id eſt, ab ocio. Alc. in tit. Ced. priuil. ſchol. li 12.

SCHOLARIVM fit mentio in l. vn. C. Th. qui à præb. tyron. l. 3. C. de offic. magiſtr. offic l. fi C. de decan. l. 3. C. de priuil. ſchol. l. 5. C. qui milit. poſſ. l. 14. C. de erog. milit. annon.

SCHOLARIS, continuis literarum ſtudiis, hoc venerando nomine, teſte Old. dignum ſeſe demonſtrans, gaudet iure ſingulari: quod Fridericus Imperator eius nominis primus in gratiam ſtudioſorum promulgauit celebri conſtitutione habita. C. ne fil. pro pat. Non gaudent eo pſeudo illi ſcholares, & vagabundi, quorum in Academiis fere omnibus (vt idem nimis vere dicit) bona pars eſt, quibus literæ in patinis, quam in paginis plus ſapiunt. Quanquam eiuſmodi inſignita quoq; nomina, ſed vana, ad patriam reportant: quod vt Viues recte monuit, nec vnquam iis ducentis annis reiectis numeratur, qui verſatus præterito tempore in ſcholis, certam illam pecuniam dependerit, quacunque ætate, conditione, ingenio, peritia, moribus: contra mentem glo. in l. 1. C. de Tyron. li. 12. & l. nec cui ſuper verb. locanda. C. locati. Prædictum autem priuilegium ſola ſtudendi frequentia, non autem, quod ſis in albo & matricula ſtudentiū, deſcriptus merearis: quemadmodum de notariis & apparitoribus in ſimili dicitur, in l. ſcriniarios. C. de teſtam. mil. & ibi per Bart. Obſeruandum autem, eiuſmodi priuilegium, cuius capita tria pulchre proſequitur Old. non niſi ſcholis ſummorum principum autoritate conſtitutis, longaque conſuetudine receptis competere, vt ſentit Bar. in §. hæc autem tria in procem. Pand.

SCHOLARIS militia l. 38. decurio. in C. Th. vbi legendum exiſtimat Briſſ. Scholari etiam quidam nomen dederunt militiæ.

SCHOLASTER, vel ſcholiarchus recte dicitur, qui in collegiis ſacerdotum Scholaſticus barbare vocatur. Vide Eraſ. in de Pronunciatione: quo loco commemorat, quanta olim ſollicitudine tum publicæ, rum priuatæ ſcholæ inſtitutæ ſint. Spieg.

SCHOLASTICI in l. 2. C. de lucr. aduoc. pro aduocatis. Nou. 80. συνήγοροι vocantur. ita enim Iulianus hoc vocabulum vertit: De his lex eſt in C. Th. in hæc verba: Non latet ſcholaſticos vltra modum acceptis honorariis in defenſione cauſarum annonas & ſumptus accipere conſueſſe. Et ita Sardicenſis Concilij c. 10. Scholaſticus ex foro, id eſt, Zonara interprete, ὁ ἀπὸ λόγους σχολάζων. Et Carthag. Concilij c. 99. ἐκδίκους σχολαστικούς. Et in paſſione Dorotheæ virginis, Theophilus quidam aduocatus præſidis, Scholaſticus appellatur. Scholaſtici autem nomine, inquit Tacitus libr. de orat. primum nuncupati ſunt Rhetores & declamatores litium fictarum: deinde à fictis litibus tranſiit ad veras. Plin. 2. Epiſt. Adhuc ſcholaſticus tantum eſt. Prat.

SCIENS eſt, qui alicuius iudicio rem cognoſcit. Vide l. ait prætor. ff. quæ in fraud. cred. Spieg.

SCIENTE, in edicto fraudatorio ſignificat, conſcio & fraudē participante l. 10. §. quod ait. ff. quæ in fraud. creditor Briſſ.

SCIENTIA, eſt alicuius rei cognitio. l. 1. §. ſcientiam. ff. de tribut. actio. Hinc autem, quod obſeruandum eſt, ſcientiam vel permiſſum domini accipimus: non qui habet voluntatem, ſed patientiam. Adde Connan. ſuper Ius Ciuile. li. 1. c. 1.

SCIENTIA, vt vult Herillus philoſophus, teſte Laertio, eſt habitus ex fantaſiarum acceptione, non verbis explicatis.

SCIENTIA, id eſt, notitia artis, ab exercitatione & profeſſione ſeparatur. in l. Dei. tit. 15.

SCIENTIA interdum ſolam notitiam deſiderat, interdum & voluntatem. veluti in l. Aquil. qua dominus teneri dicitur quo ſciente ſeruus damnum dedit, ſcientiam pro patientia accipimus, vt qui prohibere potuit, teneatur, ſi non prohibuerit. l. 45. l. 46. ff. ad l. Aquil. Similiterq; in omnibus noxalibus action.-bus, vbi ſcientia domini arguitur, ſcientia ſic accipienda eſt, ſi cum prohibere poſſet, non prohibuit. Nam quod ſciente quidem, inuito tamen domino committitur, eum non obligat l. 3. & l. 4. ff. de noxal. Cum huiuſmodi ſcientia culpa vacet. l. 37. ff. de diuer. reg. In edicto quoque, ſi familia furtum feciſſe dicetur, ſciente domino à familia furtum factum accipimus ſi ſciuit, & prohibere potuit. l. 1 §. ſcientiam ff ſi fam. furt. feciſſ. In edicto de Tributoria, ſcientiam accipimus, quæ habet & patientiam, non etiam voluntatem. Non enim velle debet dominus, ſed non velle. Si igitur ſciuit, & non proteſtatus ſit, nec cōtradixerit, tributoria tenebitur tanquam eo ſciente negotio geſto. l. 1. §. ſcientiam. ff. de tribut. In edicto, Quæ in fraudem creditorum, hæc verba, Sciente te, ſic accipimus, conſcio & fraudem participante. nō enim ſcire ſolum, ſed & fraudis participem eſſe oportet. l. 10. in pr. & §. quod ait Prætor. ff. quæ in fraudem cred. In eo quod dicitur dies bonorum poſſeſſionis petendæ ſcientibus cedere, ſcientiam accipimus non quæ iuris prudentibus inſit, ſed eam, quam quis aut per ſe habeat, aut conſulendo peritiores adſequi poſſit. l. 2. §. vlt. ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ. Briſſ. Prat.

SCIENTIA iuris eſt non ignorare, quicquid legibus ſcriptum, moribus receptum, prudentumve autoritate digeſtum eſt, ait Salom. in tit. de iuſt. & iur Spieg.

SCINDERE hæreditatem, id eſt, diuidere in l. 2. C. ad SCtum Orfitian.

SCINDITVR actio, id eſt, diuiditur l. 1. & 2 C. ſi vnus ex plurib.

SCIOLVM non debet ſe quis fingere. ff. de minor. l. fin. gl. & de adult. l. miles. §. quidam. Albet.

SCIRE dicimur, quod ab aliis audimus. l. ſi arbiter. ff. de probat. Spieg. Prat.

SCIRE, eſt rem per cauſas cognoſcere Ariſtoteli, facit c. occidit 24. qu. 8. & naturæ axioma eſt. Vnde recte colligit Olden. eum neſcire actiones, qui cauſas earum ignorat. Qui autem neſcit actionem, non intelligit ius, quod perſequi vult in iudicio. Spieg. Prat.

SCIRE, & ſcire debere, idem eſt, l. 2. C. de in ius voc. l. 8. ff. de iur. & fact. ignor. Hieron. Franc. ad l. qui cum alio 19. n. 34. ff. de reg. iur. Gœdd. ad l. 6. n. 10. ff. de ver. ſig.

SCIRE, iuris: poſſe, facti eſt l. penult. ff. de iuris & fact. ignor. Item paria cenſentur, vel quod quis ſciat, vel quod ſcire debeat. Baldi eſt doctrina, quem vide in Auth. ad hæc. C. de vſur. Sicut & idem iudicatur, quod quis aliquam rem habeat, vel habere debeat. l. pen §. cum ita, vbi Bartolus de aur. & arg. legat. Albericus allegat l. penult. ff. ad Maced. cum multis aliis ſimil. Spieg.

SCIRE leges non eſt verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem, Celſus in l. ſcire. ff. de legib. Senatuſque conſultis. Old. Prat.

SCIRE quis præſumitur illud, quod tenetur inquirere, arg. l. regula. ff de reg. iur. Old. Prat.

SCIRE verbum generaliter ſumitur c. hoc videtur 22. q. 5. Scire explicite & implicite quid ſit, docet Panorm. in gl. rubr. de ſumma Trinit.

SCIRPVM pro ſcrupo legi tradit Crin. lib. 9. c. vlt. Scrupus vero pro ænigmate, & ambiguitate à veterib. acceptus eſt, quod in eo anxietas quædam & aſperitas intelligatur. Scrupos enim aliquoties veteres pro aſperis ſaxis accepere. Hinc rem ſcrupuloſam dicimus, quæ aliquid in ſe aſperitatis continet. Crinitus de honeſta diſcip. dict. loco. Cuius ſententiæ accedit & Cælius lib. 12. Cæterum vtrunque labi oſtendit Brodæus lib. 2. Miſcell. c. 25.

SCISCERE & iubere quid differant, ex oratione Ciceronis pro L. Flacco colligi poteſt. Sciſcere autem, & iubere, ſunt ſuffragio aliquid probare aut improbare. Sed ſciſcit plebs (vnde appellata ſunt plebiſcita) populus vero iubet: quamvis etiā plebs iubere dicatur. Cic. pro Cornelio Balbo: Si tum ſit fundus, cum ſcita & iuſta noſtra, ſua ſententia comprobat. Sciſcere legem, i. ferre de lege ſuffragium. Vide Budæum. Hoc verbum quod eſt legis 12. Tab. citat Paul. in l. qui res ſuas in fi de ſolut. Quo loco Accurſius, nimirum verbi ignorans ſignificatum, pro ſciſcit, ſeparatim legit, ſi ſcit. Ex Alc. in l. tigni. de ver ſig. Vide Plebiſcitum, Spieg. His adde Connan. comm. ſuper ius ciuil. li. 1. c. 13. n. 6 & Curt. ἀνασκευῶν. li. 2. c. 34. tom. 1.

SCITA plebeia appellantur ea, quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit, plebeio magiſtratu interrogante. Feſtus. Vide Plebiſcita. Prat.

SCITVM, ſciti, quod iuſſum, decretum, ſancitum eſt: à ſciſcendo.

SCOLIVM apud Græcos conuiuale carmen erat, & inter pocula concini ſolitum, cuius etymon tradit Orus Grammaticus iu-

de deriuatum, quod à tumulentis quibus ſenſuum organa turbata ſunt, & oblique ſe quodammodo habent, cantari ſoleat. Suidas aliique à contrario ſenſu ita dictum annotant, quod ſimplex ac facile ſit, miniméque ambagioſum aut obſcurum, quam rationem vt falſam reiicit Ariſtophanis interpres. Aliter Heſychius, pererudito & neutiquam vulgari, quodque non à quibuſvis, ſed à doctis tantum caneretur, exponit: quod & attingit Plutarchus in Sympoſiacis. Plura de hoc Hadrian. Iun. animaduerſionum li 3 c.7.

Scoparivs miniſter, cuius miniſterium eſt, vt deuertat pauimenta ſordentia. Vlp. de fund. inſtr. Si villa cultior ſit, accedere inſtrumento fundi atrienſes & ſcoparios. Spieg.

Σκοπελισμὸς criminis genus in Arabia, cuius rei fiebant ii, qui in inimici agrum σκοπέλους, id eſt, lapides poſuiſſent, indicio futuros, quod ſi quis eum agrum coluiſſet, malo letho periturus eſſet inſidiis eorum, qui eos poſuiſſent: quo fiebat vt nemo ad eum agrum accedere auderet, crudelitatem timens eorum, qui ſcopeliſmum fecerant: huius meminit Vlp in l. ſunt quædam. ff. de extraord. crim. Hinc Σκοπελίζειν, id eſt, lapides ſeu ſcopulos illos ponere, in d. l. ſunt quædam Prat.

Scopvs cauſæ in iure ciuili, eſt initium, quod cauſa ſequentium fuerit, velut principalis pars negotij. Nam cuiuſque rei potiſſima pars principium eſt. l.1 ff. de origin. iur Spieg.

Scoria purgamentum argenti eſt, & per metaphoram tum falſam doctrinam corruptamq; religionem ſignificat, tum & hypocritas, & præſertim degenerantes Chriſtianos. Eſaiæ 1. Argentum tuum verſum eſt in ſcorias, id eſt, religio ac homines degenerarunt, corruptique ſunt. Ibi. Expurgabo ad purum ſcorias tuas: id eſt, variis pœnis pleróſque illos degeneres perdam, aliquos etiam ad ſanitatem reuocabo.

Scorpivs, vel vt alij legunt, Scorpus, ſeruus eſt, apud Papin. in l. vxori. 24. § 1. ff. de vſu & vſufru. leg.

Scortevm dicitur omne id, quod ex pellibus factū eſt. Feſtus. Dicuntur enim ſcorta proprie pelles animantium: quodque iis meretrices incubarent, & eæ ſcorta dicta fuere.

Scorti nomine appellātur omnes mulieres, quæ alterius quam mariti conſuetudine vtuntur, vt teſtatur Corn. in ſuis comm. ſuper ius ciuil. lib. 8. c. 13. n. 1. Diogeni vero ſcorta dicebantur eſſe regum reginæ, quod peterent, quodcunque eis videretur. Laërtius in Diogene.

Scortatio donationis genus in Dacia vſurpatum, de quo c 2. de conſuet.

Scortatio omnem coitū illicitum ſignificat, ſiue adulterium ſit, ſiue ſtuprum, ſiue inceſtus, ſiue Sodomia, ſiue fornicatio. Vult. in comm. Inſt. de publicis iud. §. 4. n. 2.

Scotra ſiue Scrota apud Paul. li. 3. ſent tit. 6. ſunt τὰ σαθρὰ τῶν ὑποδημάτων, id eſt, calcei detriti. Scotra, inquit, & ſutor inſtrumento continebuntur. Prat.

Scriba, Vide ſub. C. de tab. Apud Romanos ſcribarum ordo honeſtus erat, nam hominum erat ſanctiſſimorum & innocentiſſimorum quorum fidei leges & tabulæ publicæ committebantur, vt eſt apud Cic. act. in C. Verſ. 5. Imperatores ſuperatis hoſtibus, optime republ geſta, ſcribas ſuos annulis aureis in concione ſæpe donarunt. Spieg.

Scribae dicuntur ſcriptores. Notarii, qui circa principem vel alios magnos Iudices, actis geſtiſque conficiendis deputati ſunt. Alias ſcribæ dicuntur, qui ſcribunt nominatos ad munera & honores, & tributa ſoluta, ſecundum gl. in d. rub. C. de tab. ſcrib. li. 10. Io. Bell. Etymol.

Scriba clariſſimus, de quo Nou. 94. & in Conſtantini Nouell. quæ eius officium aperte definit, erat in prouinciis quaſi prætor tutelaris quidam. Prat.

Scribae veteribus & librarios, & poëtas ſignificabant. Nunc vero ſcribæ ſunt librarii, qui rationes publicas ſcribunt tabulis: ſic accipi debent in rub. & l. 1. C. de tabul. ſcribis. Horum officium quales fuerit, docet M Cicero in 5. Verrin. Prat

Scribam, non tantum ſcribendi agilitas, verum etiam ſolertia, eruditio & fides commendat. Erat. n. apud Græcos honorificentiſſimum munus. Vnde Eumenes Philippi regis & poſt Alexandri Magni ſcriba dicere ſolebat: Se vitam potius poſiturum eſſe, quam fidem. Romani autem ſcribarum officia velut mercenaria, non ſic honorabant, teſte Probo Æmilio. Old.

Scribarvm officium apud populum Romanū quale fuerit, Cicer. in Verrina 5. his docet verbis: Quæ pars operæ aut opportunitatis in ſcriba eſt, cur ei non modo merces tanta detur, ſed cur eum eo rāræ pecuniæ partitio fiat? Ordo eſt honeſtus, quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? eſt vero honeſtus? quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ periculáq; magiſtratuum committuntur. Diſtributi erant in aliquot decurias, quarum in aliqua locū ſibi emere conſueuerant, qui ſcribæ fieri volebāt. Idem in Oratione prō domo ſua: Scribæ qui nobiſcum in rationibus, monimentiſq; publicis verſantur, nō obſcurum de meis in Rempub. beneficiis ſuum iudicium decretúmque voluerunt. Æmilius Probus in vita Eumenis ait, ſcribæ munus multo eſſe apud Graios honorificentius, quam apud Romanos nam apud nos, inquit, reuera, ſicut ſunt, mercenarij ſcribæ exiſtimantur. at apud illos contra nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hor. His adde Turneb. aduerſ. li. 11. c. 10.

Scribere, complures habet ſingulares, & ſumme notandas ſignificationes. Scribere enim eſt ſcripto promittere Scæuol. in l. vlt. ff de doli except. Homo ruſticanus genero ſcripſit quaſi vſuras præteritas. Plaut. Aſin. Nunc ſatagit, adducit domum etiam vltro, & ſcribit nummos. Seruius in 7. Æn. Tranſcribi ait, eſt tradi. Sermo autem hic ſumptus eſt de pecunia. Nam ſcribi eſt dari Briſſ.

Scribere etiam proprium Iureconſultorum muneris verbum fuit, quemadmodum & cauere. Pompo. in l. 2. circa fi. ff. de origin. iur. de Iureconſultis agens. Sed aut iudicibus, ait, ipſis ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſuluerant. In quo verbo ſcite luſit. Cic. Trebatium Iureconſultum negligentiæ arguens ambiguo ſumpto ex ſcribendi varia ſignificatione. Valde, ait, ille libr. 7. epiſt. iam lautus es, qui graueris ad nos literas dare homini præſertim prope domeſtico. Quod ſi ſcribere oblitus es minus multi iam te aduocato cauſa cadent. Vbi ſcribere à vulgari ſua ſignificatione ad hanc quam trado tranſlatum, jocum facit. Scribere formulam dicebatur, qui in iudicio alterum prouocabat. Quintilianus li 6. c. 4. Colaphum tibi ducam & formulam ſcribam quod caput durum habeas. Sed & quod Græci dicunt δίκην γράφειν, hoc Latini verbum verbo reddentes, Dicam ſcribere dicunt. Quam locutionem à comicis primum latinitate donatam, cum Græcas comœdias Latinas facerent, veriſimile eſt. Vtitur autem ea Plaut. Aulularia, Terēt. Phormion. & Cicer. 4. in Verr. Prætor quoque ſcribere dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit. lib. 1 ff. de eo qui prō tu. Vnde in rem ſcriptæ actiones exceptionéſque appellantur, quæ generaliter in rem proponuntur, & aduerſus poſſeſſorem dantur, quanquam ex certæ perſonæ facto oriantur l. 9 §. vlt. ff. quod met. cauſ. l. 1. §. vlt. ff. de interd. l. 4. §. metus cauſ. ff. de doli except. Prat. Briſſ.

Scribere teſtamento dari relinquereq; ſignificat. Inde ſcribere libertatē alicui, eſt ei teſtamento dare. l. 70. ff. de adq. hæred. Quintil. declam. 380. Æger à ſeruo cui libertatem ſcripſerat, venenum petit: nolenti dare crucem ſcripſit. Briſſ. Prat.

Scribere hæredem tam tritum eſt quam quod tritiſſimum, Minus vulgarū eſt, ſcribere tutorem quo tamen non ICti tantum vtuntur. in l. 20. ff. qui teſtam. fac. poſſ. Sed & Cicer. pro Cluent. Nemo illum, ait, ex tam multis cognatis & adfinibus tutorem vnquam liberis ſuis ſcripſit. Vt autem hæres ſcribi qui inſtituitur, ita & exhæres ſcribi dicitur, qui exhæredatur. l. 4. ff. vnde li. l. 1 §. Pomp. ff. de Carbon. edict. Briſſ. Prat.

Scribere apud Horatium lib. 2. ſatyr. 3. dicitur debitor, qui mutuum ſumit, cum vel ipſe, vel argentarius eius nomine ferebat creditori acceptum:

Scribe decem à Nerio (inquit) non eſt ſatis: adde Cicutæ
Nodoſi tabulas centum.

Alij tamen hoc verbum ad creditores referunt, quibus moris fuerit, vt in argentariorum, apud quos ſuas pecunias collocarant, tabulis expenſum alicui ferrent, & argentario id nomen dictarent. Malim tamen de debitore dici. Idem enim Reſcribere dicebatur, cum æs alienum diſſoluebat, id eſt, pecuniam mutuam reddebat, vel per ſe vel per argentarii ſcripturam, qui in codicem ſuum referebat, æs alienum à debitore creditori eſſe diſſolutum. Donatus in hæc Terentij verba ex Phorm. act. 5. ſcen. 7.

Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.

Reſcribi, inquit, eſt reddi, ſeu per menſæ ſcripturam dari. Quoniam adnumerationem pecuniæ antecedit ſcriptura, Reſcribere dicebant pro numerare Sic Horatius vbi ſupra:

Putidius multo cerebrum eſt, mihi crede Perilli
Dictantis, quod tu nunquam reſcribere poſſis.

Vbi Dictare creditoris verbum eſt, cum iubet ſcribere, ſibique acceptum ferre debitorem: vel cum dictat argentario nomen ſuum, vt perſcribat illi in codice ſuo nomina creditoris & debitoris. Perſcribere vero apud Terent. vbi ſupra eſt multis per ſcripturam reddere. Vide perſcribere. Prat.

Scribere quoque, notam inurere ſignificat. l. 7. C. de pœn. Vlp. in Inſtit. l. 1. Dedititiorum numero ſunt, qui pœnæ cauſa vincti ſunt à domino, quibus veſtigia ſcripta fuerunt. Quint. li. 7. c. 4. Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit. Vegetius lib. 2. c. 5. Nam pictis in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti iurare ſolent. Inde inſcriptos vultus, id eſt, ſtigmate notatos dixit Plin. li. 8. c. 3. Briſſ Prat.

Scribere ſibi legatum videtur non ſolum qui ſua manu id facit, ſed & qui per ſeruum ſuum vel filium quem in poteſtate habet, dictante teſtatore legato honoratur. l. 15. §. 1. ff. ad leg. Corn. de falſ Briſſ. Prat.

Sic Scribere ſibi, eſt teſtamento ſibi aliquod legatum, aliudve quid emolumento futurum adſcribere. l. 3. C. de his qui ſibi adſcribunt. Briſſ. Prat.

Scribere ſua manu, non autem propria manu. Id enim negant apud bonos authores reperiri. Proprie autem eorum eſt qui aliquod condunt opus. Sic ſcribere leges pro cōndere interdum

dum accipimus. Scribere etiam, ſiue ſubſcribere ſignificat accuſare & denunciare. Paul l.3. de accuſ. Vbi præbet ordinem libellorum inſcribendorum. Subſcribere, inquit, debebit is qui dat libellos ſe profeſſum eſſe, vel alius pro eo, ſi literas neſciat, Vlp ibid. l. ſi cui crimen obiiciatur, præcedere debet in crimine ſubſcriptio Et de furt. l vlt. Et eum qui agit in crimine ſubſcribere. Idem de priua. delict. l ſi Si extra ordinem eius rei pœnam exercere velit, tunc ſubſcribere crimen oportebit Seneca li.2. de beneficiis, manifeſtè ſubſcriptionem pro accuſatione poſuit, reſte Catanæo. Apud Horat. inuenies ſcribere pro reſtituere. Nam qui mutuo accipiunt, chirographum ſolent creditori ſcribere: qui recipiunt creditam pecuniam, ſubſcribere. Sueton. pro ſubnotare vſus eſt, Marcell. in l. non aliter & adopt. pro conſentire In quem ſenſum frequenter & Vlp. vſurpat. Columell. pro fauere. li.1. Quod ſi voto, inquit, fortuna ſubſcribit, agrum habebimus ſalubri cœlo. Spieg.

SCRIBERE milites, ſcribere ſupplementum exercitui, pro conſcribere, comparare, & colligere crebro legimus. Duos Saluſtij locos ſubieciſſe contentus ero. Sic autem ille in bello Iugurthino igitur diffidens, inquit, cætero exercitui milites eligere, ſcribere, præſidia vndique arceſſere. Et alio loco. Et tamen exercitui ſupplementum ſcribere ab ſociis & nomine Latino auxilia arceſſere Briſſ. Prat.

SCRIBITVS in l.1. ff. de muner. & honor. in editione Florent. inter munera perſonalia, recenſet Hermogen. quod vt corruptum verbum quidam notarunt: quo fit vt, vel vt patrimonium ſcribatur. videnda eo loci τὰ βασιλικὰ cenſeo, & conſulo, quæ quidam putator Toloſas ſubticet non ſine magno reipub. incommodo. Schard.

SCRINIA in libris C. dicuntur capſæ & loculi, in quibus Principis acta, quæ ad ius pertinent, aſſeruantur: qua de cauſa in l. omnium. 19. C. de teſtam. totum ius in ſcriniis Principis conſtitutum dicitur. Eorum genera hæc quatuor numerantur, in l. fi. C. de decur. l.1. C. de prox. ſacriſcrin. Scrinium memoriæ in quo annotationes principis aſſeruantur, l. fi. C. de diuerſ. reſcrip. Scrinium epiſtolarum, in quo ciuitatum poſtulata & legationes recondebantur. Scrinium libellorum, qui Principi ſupplices oblati erant. Scrinium diſpoſitionum, in quo cognitiones & decreta principis conſeruari ſolebant. Sunt & ſcrinia ſacrarum largitionum, videlicet exceptorum, l.5. C. de can. ſacr. larg. l.10. C. de murileg. Tabulariorum, l. fi C. de veſtib. holob. numerorum oue numerariorum, mittendariorum, aureæ maſſæ auri ad reſponſum à miliarenſibus, veſtiarij ſacri, ab argento, à pecuniis. Officiorum autem in eis ſcriniis dignitates & gradus quibus ſtrenæ debentur, veſtes, & annonæ: hi primicerij, ducenarij & centenarij, epiſtolares vel epiſtolarij, vt C. Th. & Saluianus 5. de prouident. Veniunt plerunque noui nuntii, noui epiſtolarii, à ſummis poteſtatibus miſſi: vbi vulgo male nouarum epiſtolarum. Sunt alii gradus, qui dicuntur formæ primæ, ſecundæ, tertiæ, & vt inter miniſteriales, l.2. C. de Caſtrenſ. vide l.7. C. de palat. ſacr. larg. Rerum autem priuatarum ſcrinia quatuor ſunt, beneficiorum, rationum, ſecuritatum, largitionum priuatarum: quod non tantum Notitia imperij Romani comprobat, ſed & l fi C. Th. eod. tit. in qua ita eſt. Tam primicerius officij priuatorum, quam alij quatuor reliquorum primicerij ſcriniorum. Sunt & ſcrinia fabricarum & barbaricariorum. l. 1. C. de præpoſ. agent. in reb. Porro Bud. in l. nec quicquam. ff de offic. proconſ. de ſcriniis loquens ea ſic definit. Scrinia ſunt plutei & armaria, quibus commentarij & libelli literariáque monumenta concludi ſolent. Eaque, vt idem tradit, duorum ſunt generum. Quædam enim ſunt ſtataria, quædam viatoria. Stataria ſunt in regia vel alibi condita in quibus monumenta antiqua ad imperium, regnúmve pertinentia, & (vt ita dicam) inſtrumentum imperij, regnive aſſeruantur, qualia ſunt Pariſiis in receſſu editiore ſacelli: Palatini theſaurus chartarum vulgo appellatur. Græcè chartophylaicon, & Latinè ſcriniarium dici poteſt. Vnde qui theſaurarius chartarum nunc dicitur, rectè appellabitur chartophylax, ſeu præfectus ſcriniorum. Altera ſunt ſcrinia viatoria, quæ in comitatu principali circumferuntur, in quibus libelli ſupplices principibus poſtulantibus porrecti conduntur, quoad ſubſcribantur, i. e. quoad principi vacet libellis & poſtulantibus operam dare, libelliſque reſponſitare. Statariorum ſcriniorum exemplum eſt apud Plin. in epiſt. ad Traian. his verbis, Recitabatur apud me edictum, quod dicebatur D. Auguſti ad Anniam pertinens, recitatæ & epiſtolæ D. Veſpaſiani ad Lacedæmonios, & Diui Titi ad eoſdem, & Achæos, & Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Brochum proconſules, quæ ideo tibi non miſi, quia & parum emendata, & quædam non certæ fidei videbantur, & quia vera & emendata in ſcriniis tuis eſſe credebam. Viatoriorum autem ſcriniorum exemplum eſt apud Lamprid. in Alex. Poſtmeridianis horis (ait) ſubſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper operam dedit, ita vt ab epiſtolis, à libellis & à memoria ſemper aſſiſterent, relegentibus cuncta librariis, & iis, qui ſcrinium gerebant, ita vt Alexander ſua manu addetet, ſi quid eſſet addendum, ſed ex eius ſententia, qui diſertior habebatur. Hæc ille.

SCRINIVM aut ad Reſponſum. l 7. C. de palat. ſacr. larg. Cuius & in notitia cum de Comite largitionum agitur, fit mentio. Ex hoc accipienda ſunt hæc Iuſtin. verba in Nou. de prætore Piſidiæ. ἕξει τὸν ἐπὶ τοῖς στρατιώταις καὶ Ad reſponſum. Et in Nou. de præt. Lycaoniæ καὶ ἰσχύοντα αὐτὸν καὶ Ad reſponſum. ἤτοι ὑποκειμένοις περὶ τὴν στρατιωτικὴν εὐκοσμίαν. Et in Nouel. de prætore Thraciæ. καὶ πάρεισιν, ait, ὑφ' αὐτὸν καὶ Ad reſponſum, διὰ τὰς ἐκεῖσε δυνάμεις. In Nouel. ex Moderatore Helenoponti. ὑπακούετω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἱδρυμένον. ἰσχύοντος καὶ Ad reſpõſum. Ex quibus locis apparet, militaribus vſibus hoc ſcrinium deſeruiſſe. Eóque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetuſtis quibuſdam ad Iulian. Patr. notis legi. Meminit etiam officij ad reſponſum in re militari l.19. §.1. C. de re mili. lib.12 Porro in Notitia cum officium Comitum ſacrarum largitionum recenſetur, ad ſuperiora ſcriniorum genera hęc quoque adduntur: Veſtiani ſacri, Aureæ maſſæ, argenti, Annularenſe, à pecuniis, à miliarenſibus in noſtris etiam libris ſcrinij ad limitem & ab argentariis, & operum, & Orientalis ſcrinij, & Aſiani, & Thracij, & Macedoniæ, & Daciæ fit mentio. l 7. C. de palat. ſacr. larg. l.18. & l. vlt. C. de num. lib.12. Briſſ. Prat.

SCRINIARII in l. vlt. C. de Caſtr. pecul. lib.12. l.8. & l.10. C. de nu. lib.12. l. vlt. de apparitoribus præf. præt. Suidas σκρινιάριος ὁ χαρτουλάριος τοῦ ἐπάρχου, ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον ἤτοι τὸ κιβώτιον. Scriniis autem magiſtri præponebantur. Et ita Alex. Vlp. magiſtrum ſcrinij fuiſſe Lamprid. auctor eſt. Nec principibus tantum, ſed & magiſteriis poteſtatibus ſui ſcriniarij erant. l. vlt. C. de teſt. milit. Briſſ. Prat. Forcat. 12. auiat. 2. ſcriniariis hodie comparari poſſe putat ſecretarios, & ſcribas ducum & Tribunorum. Habuerunt autem olim ſcriniarios præfecti prætorio, magiſtri militum, comites vtriuſque ærarij, proconſul Aſiæ & caſtrenſis ſacri palatij, item duces, Gothof. ad l.16. C. de teſtam. mili.

SCRIPTAE rationes pro ſubſcriptis & ſubſignatis l. Thais. 41. §. fi. ff. de fideic. lib. & l. ſi ita ſtip. §. Chryſogonus. ff. de ver. obl. Pro non ſcriptis haberi & caduca fieri legata longè differunt l. vnic. § & cum triplici C. de caduc. tollen. Vbi traditur ea quæ his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis non eſſent, cum teſtamentum fieret, pro non ſcriptis habita. Quod etiam confirmat l.2. & l.6. in fin. ff. de iure codicil. l. pen. ff. de his quæ pro non ſcript. hab. l.26. §. pro non ſcripto ff. de fideic. liber. Pro non ſcriptis etiam habebantur, quæ ſeruis pœnæ relinquebantur. l.3. ff. de his quæ pro non ſcrip. l.25. §. ſi quis plane. ff de. acquir. hæred. Item turpia legata, quæ legatarij magis notandi, quam demerendi cauſa ſcribuntur, l.57. de leg 1. Itemque deportatis & peregrinis relinquuntur. l.1. C. de hæred. inſtit. In eadem cauſa ſunt & captatoriæ inſtitutiones, captatoriáque legata, eáque quæ ſibi quis manu ſua in teſtamento adſcripſit. l.1 & l. vltim. ff. de his quæ pro non ſcrip. hab. l.15. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falſis. l.4. & l.5. C. de his qui ſibi adſcribunt. Et generaliter quæcunque illicite & contra leges in teſtamento ſcribuntur, pro non ſcriptis habentur, & apud hæredem remanent. l.14 §. ſequens quæſtio. & §. vlt. ff. ad l. Corn. de falſ. l. vlt. ff. de his quæ vt indig. l.20. in fin. de hæred. inſt. Briſſ. Prat.

SCRIPTI hæredes qui teſtamento inſtituti ſunt, & opponuntur legitimis l. controuerſia. ff. de tranſactio. Scriptus hæres non intelligitur. cuius nomen conſulto teſtator induxit. l.2. §. ſi conſulto. ff. de ſecund. tab. bonor. poſſeſſ.

SCRIPTORVM nomine accipimus ſcripturas, quarum editiones requiri ſolent. Tria ſunt autem genera: Primum, in quib. continetur formula actionis, quam quis intendit aduerſus alium in iudicio: & ideo appellantur libelli iudiciales, de quibus loquitur Vlp. in l.1. in prin. de eden. Huc pertinent acta iudiciorum, hoc eſt, ſcripturæ continentes ea, quæ apud Iudicem de cauſa cognoſcentem aguntur. l. is apud quem. C. eo. tit. Secundum genus ſcriptorum, quæ in hoc parantur publica fide, vel priuata ſubſcriptione, ſeu conſignatione, vt res geſtæ per ea facilius conſtent ac probentur: vt ſunt inſtrumenta tabellionum, chirographa, literæ ſigillatæ, de quibus tractatur. in d. l.1. §. editiones. Tertium genus ſcriptorum, complectitur rationem negotiationis inter duos pluréſve. & hoc genus directo pertinet ad actionem edicti de edendo. Addi poteſt & quartum ſcripti genus, in quo vltimæ voluntates continentur: vel teſtamentum, codicillus Old. Prat.

SCRIPTVRARIVS ager, apud Feſt. publicus appellatur, in quo vt pecora naſcantur, certum æs tribuitur: quia publicanus ſcribendo conficit rationem cum paſtore. Prat.

SCRIPTVM facere, pro ſcribæ munus exercere. Liuius li.9. ad fi. de C. Flauio qui ſcriba fuit. Inueni in quibuſdam annalibus, cum appareret Ædilibus, fierique ſe pro Tribuno Ædilem videret, neq; eius nomen recipi, quod ſcriptum faceret, tabulam poſuiſſe & iuraſſe nũquam ſcriptum facturum. Quem aliquanto antea deſiiſſe ſcriptum facere arguit Macer. Lipſius. Sic & Gell. de eodem agens lib.6. c 9. locutus eſt. Prat. Briſſ.

SCRIPTVM Ius. Vetus eſt diſputatio, vtrum magis expediat, regi, ciuitates arbitriis gubernatorum, an ſcripto iure. Conſenſus prudentum teſtatus, melius eſſe, vti ſcripto iure. Atque ita pro

nunciat Ariſtoteles , ſic enim ait: Qui legem vult dominari, vult præeſſe Deum & leges: qui autem hominis arbitrio vult regi ciuitatem, ſæuiſſimam beluam addit. Nam cupiditates & ita gubernatores deprauant, etiamſi fuerint optimi viri: quare lex eſt mens ſine cupiditate Old.

SCRIPTVRA & Pictura hoc differunt inter ſe, quod pictura magis ad rerum verarum naturaliúmque ſimilitudinem accommodatur, vt eas oculis tanquam præſentes offerat. Scriptura verò ſatis habet, ſi animi alterius cogitata nobis declaret, & nobiſcum tanquam viuo ſermone colloquatur. Conn. comm. de iur.ciuil.lib.3. c.6.nu.6.Gœddæus ad l.14.n.11. de verb.ſign. Secundo differunt quoque in hoc, quod ſcriptura, chartis ſeu membranæ cedat, licet aureæ ſint literæ. Pictura autem non tabulæ, ſed tabula picturæ cedat. §. literæ quoque cum ſeq. Inſtit de acquir.rer.domin.

SCRIPTVRA vectigal dicitur, quod è pecore colligebatur: vnde illud Plauti. Nam aduerſum legem à me ob meam ſcripturam pecudem accepit. A. Fere idem quod tu facis, faciunt rem male gerentes: vbi non eſt ſcripturam vnde dent, incuſant publicanos. Sic Cicer. in orat. pro leg. Manilia. Nam (inquit) cum hoſtium copiæ non longe abſunt, etiamſi irruptio nulla facta ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit. Ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex ſcriptura vectigal conſeruari poteſt. Brechæus in leg inter publica. ff. de verb.& rer.ſign. vide & Cicer. in orat. pro Flac Prat.

SCRIPVLI in l 1.& l.5. C. de metallar. li 11.l.1. de ponderatoribus in C.Theod.l.12.de metallar. in eo. C.l.vlt.de ann.ciuic. Latinis Scripulum idem valet quod Græcis γράμμα eſtque viceſima quarta pars vnciæ auctore Voluſio Metiano. Br. Pr.

SCRVPVLOSAE inquiſitio, dubia anxia l.ſi ſeruus vetitus. de leg.1.

SCRVPVLOSVM dicitur, quod difficile eſt cognitu Vlp. de iniuſtis teſtamentis, lege poſthumus. Licet iuris ſcrupuloſitate, nimiáque ſubtilitate teſtamentum ruptum videatur. Nebr. Vide ſupra in dictione Scirpum: & Crinitum de honeſta diſcipl lib.9.c.vlt.

SCRVPVLI, ſunt minuti lapilli, qui inter ambulandum inſiliunt in calceos hominibus ac pedem torquent Inde iniicere ſcrupulum dicitur, qui ſollicitudinem iniicit animo cuiuſpiam. Et ſcrupulum eximit, qui ſollicitudinem eximit. Imp. Alex in l. cum proponas C.de interd.matrim. Vt autem, inquit, omnis ſcrupulus auferatur, inſiſtere pater tuus debet. Spieg.

SCRVPVLVS, Lege, Ponderum ratio.

SCRVTA. Hoc verbo Cælius putat veteramenta omniuaria ſignificari, quæ cum vſu iam detrita ſint, precio item deminuta cenſetur. Qui hæc venalia habent, ab antiquis ſcrutatores ſunt appellati, viliſſimi proxenetæ. Spieg. Eraſm. in annotationibus ad epiſtolas Hieronymi ſcruta interpretatur veſtem pelliciam, hinc ſcrutarius: qua voce vtitur Horatius. Vilia vendentem tunicato ſcruta popello. Sch. De ſcrutis vide etiam quid annotarit Adrianus Turnebus aduerſarior.lib.5.c.14.

SCRVTARI, hoc eſt, inquirere. l.veteratores. C.de commer. & mercat. apud Vlp. in l. diuus Pius. ff. de fugit. §. ſed & diuus Marcus. Sic ſcrutari cubilia.l.3. ff. de fugitiuis, & ſcrutari ſuper conſcientia aliena l.vlt.C de accuſ. Briſſ.

SCRVTINIVM dicitur examen. Cuiuſmodi duplex eſt: vnum ante ordinationem, cuius forma habetur 23. diſtinct. qui epiſc. ſecundum, quandò fit poſt determinationem. De hoc in tit. de ſcrutinio in ordine faciendo, & 23. diſtinct. epiſcop. & cap. ſeq. 24. diſtinct. per totum. Neque ſcrutinium vox alioquin multum barbara, illatináque (vt audio) mihi eſt, vtpote qua vſus ſit, vel in hac ſignificatione propemodum, Apuleius lib.9. pro inueſtigatione. Poſtremum (inquit) magiſtratibus placuit obſtinare denegantem ſcrutinio detegere. Anchor.

SCVCLATIS in l.11.de Scenicis in C. Theo. forte pro ſcutulatis cum vitio legitur, vt ſignificentur veſtes ſcutulis diuiſæ, quarum meminit Pli. lib.8. c.48. B.Hieronymus in Ezech. c.27. Iſtiuſmodi homines negotiatores Tyri ſunt, qui polymita, purpuram & ſcutulata mercantur Briſſ. Prar.

SCVLNAE & Seculnæ olim erant tales, quales hodie apud nos ſunt Sequeſtres. Sculna enim dicebatur is, apud quem plures eandem rem, de qua controuerſia erat, deponebant: dictus ab eo, quod occurrenti, & quaſi ſequenti eos qui contendunt, cõmittitur, vt tradit Modeſt. li.110. de verb.ſign. Ex quo vocantur à Ciceron. interpretes, ſimiles fere Proxenetis, quod ſe iis interponunt medios, quibus aliquid eſt inter ſe negocij controuerſi, qui enim promittebant, iidem apud ſe eſſe pecuniam affirmabant, quanquam propriè Seculnæ ſeu ſequeſtres ſunt, apud quos pecunia deponitur inter plures per quos inducitur pactio, vt notat Aſco. vide Goth. in not. ad rub. C. de prohib. ſequeſtr. pecu. Atque inde factum, vt dicerentur etiam Sculnæ ſeu ſequeſtres, quibus res poſſidenda traditur interim dum de eius poſſeſſione diſceptatur apud iudicem, ideoque olim Sculnæ & Seculnæ nominati, vt refert Gell. ex Lauinio. Vtrunque vocabulum à ſequendo dictum inquit, quod eius qui electus ſit, vtraque pars fidem ſequatur: primam vt verbi originem ſecutus videatur Modeſt. & recte, poſteriorem rei vſum Gell. Conn. in ſuis comm. ſuper ius ciuil. li.7.c.4 n 6.

SCVLPERE, cudendo imaginem aliquam effingere. C. Nem. lic. ſig. ſalu. Chr. Marmore ſculpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis, geniti in Creta inſula. autor Plin. c.4. lib. 36. in pr. Spieg.

SCVLPTORES in l 1.C. de excuſ. artif. Græcis γλύπται, quo nomine Græco & ſculptores lignorum ſignificantur, & qui ſigna faciunt, ſiue ſignarij & alij quilibet ſculptores cælatoréſque, Pręt. ex Cuiac. ad d.l.1.

SCVRRAE videntur priſcis fuiſſe, non tantum qui iocularia & ſcurrilia loquerentur, ſed homines etiam vrbani, non ruſtici, ſed elegantes, Plautus Moſtel.

Tu vrbanus vero ſcurra, delitiæ populi
Rus mihi tu obiectas? Epidico.
T. Scurra es E. Scio te eſſe quidem hominem militarem.
..... neque periurius,
Quam vrbani aſſidui ciues, quos ſcurras vocant.

Videntur autem ſic appellati fuiſſe, qui aſſidue in vrbe eſſent, nunquam in agris, quod ſine cura fortaſſe & opere omni eſſent Turnebus aduerſar. lib.19 c.13.

SCVRRILITAS eſt vitium vrbanitati oppoſitum. Spieg.

SCVTVM ἀπὸ τοῦ σκύτος à pelle, quod non ſine pellibus fiat. Droſæus in meth. iur.

SCYPVS eſt vas potorium ab inuentoribus ſuis Scythis, vt Cælio Rhodig. antiq.lect. lib.27. c.17. & pleriſque aliis videtur, appellatum, Herculi proprie attributum, ſicut Baccho cantharus, Macrob li.5. Saturn.c.21. Eſt ergo ſcyphus potorium quoddam vas ſingularis alicuius magnitudinis & elegantiæ maxime in conuiuiis vſitatum, & ad inebriandum hoſpites adhibitum, cum Herculeos inde hauſtus depromere oporteat, non pitiſando bibere. Vnde Cicero illudere inter ſcyphos dixit, pro eo quod eſt inter potandum. Et Virgil. 8. Æneid.

Et ſacer impleuit dextram ſcyphus, ocyus omnes
In menſam læti libant, diuóſq; precantur.

Eiuſmodi fuit poculum quod Dido ponebat Æneæ lib.1. Æneid. & quod deſcribit Plin. li.33. natur. hiſt. in quo Oreſtis iudicium cælatum erat. Et fortaſſe tale poculum deſcribit Vergil. Eclog.3 quod ait diuini opus Alcimedontis eſſe:

In cuius medio duo ſigna, Conon & quis fuit alter?

Huius verbi fit mentio in l. Labeo 14. vbi Gœddæus in comment n 4 ff. de verb.ſig.

SCYPHVS ſexta pars ſextarij, interprete Horatio. Briſſ.

SCYRPI dicuntur iunci, nodi, & vluoſa vimina. Crates ſeſtercenarias vimine contextas, Cato in re ruſtica Scyrpeas appellat. Libro 1. de agricolatione, Varro Vineaticas & ſcyrpiculas falces appellat, accommodas ad Scyrpos ſecandos: ſcyrpiculus Virgeus calathiſſus Columellæ & Propertio quoque. De ſcyrpo pro Iunco Columella non tacuit. Inde ſcyrpariæ falces, & ſcyrpare dixerunt, pro eo, quod eſt implicare & innectere ſcyrpis. In ſcyrpo nodum quæris inolitum adagium in eos, qui, vbi minime opus, ſcrupuloſiores videbantur, & in re facili difficultatem indagabant. Plautus in Menæchmis Ennianum id circumfertur. Quærunt in ſcyrpo ſoliti quod dicere nodum. Hieronymus ad Pammachium contra Ioannem qui inimicus eſt, etiam in ſcyrpo nodum quærit: ſunt ſeculæ, ſunt falces & ſcyrpiculæ lunariæ humectis, hoc eſt vliginoſis locis, & ſenticoſis emundandis, & extirpandis. Scyrpea ſimulachra vocat Ouid. li. Faſt.5. tom. pro Vimineis argæis. Tunc quoque priſcorum virgo ſimulachra virorum, Mittere roboreo ſcyrpea ponte ſolet. Falces ſcyrpiculæ vocatæ à ſcyrpando, i. ab alligando: ſic ſcyrpicea dolia quaſſa. Scyrpos etiam appellamus lingua Latina nodoſa & ambigioſa poëmata, innexa, implicata inſtar viminum capreolatim & nodatim, ſcyrpata, hoc eſt, nodata, implicita & in ſe coniuncta, vt enodari non poſſint. Gellius lib.11. quæ Græci ænigmata, Latini ſcyrpos appellarunt, tales Græcis itidem griphi vocitantur non gripi, vt in omnibus fere codicibus mendi indoles inoleuit. Ioan. Baptiſta in comm. Sidon. Apoll. lib.1. Epiſt. ad Herennium.

S E.

SEBASTA, ciuitas, cuius meminit Strabo lib.16. quo loco Iudææ extrema occidentalia deſcribit, Auguſtini nomini dedicata.

SEBASTIANI, ſiue Sebaſtiani populi ſunt Sebaſtæ vrbis incolæ, quo nomine duas vrbes legimus, alteram Cappadociæ, & alteram Samariæ in Palæſtina Iudæa, quæ in honorem Auguſti Cæſaris, qui Græce Sebaſtos, Sebaſta eſt cognominata, de vtraque tamen illarum in tit. de ann. leg l liberto. Nebriſſ.

SECARE proprie quis ſerris dicitur, vt cædere ictibus. Cuiac. obſer.11. li.5. Hinc apud Paulum l 5 ff de arb. furt. cæſ.

SECARE proprie eſt ſubſecuiſſe non enim poterat cecidiſſe intelligi, qui ſerra ſecuiſſet: Alij ſubſecare legunt, ſed illa lectio verior. Prat. & Cuiac. 9. obſ. 12.

SECARE, vt ex probatis conſtat authoribus, proprie etiam ſignificat, præcidere, excidere, amputare, ſuccidere. Gœdd. ad l.31. ff. de verb.ſign.n.9.

SECESSVS, rus amœnum & ſuburbanum, quo animi relaxandi cauſſa ſecedimus. Vlp.l.21 §.9. de recep. qui arb. Quid tamen (de arbitrio loquitur) ſi in eo loco qui ſit circa vrbem, adeſſe iuſſerit?

juſſerit? Pegaſus admittit valere juſſum. Quod puto ita verum eſſe,ſi & eius ſit auctoritatis arbiter,vt in ſeceſſibus ſoleat agere,& litigatores facile eo loci venire poſſint. Idem l.16.ff.mandati,vt in hortis quos Rauennæ habebat,in quos omnibus annis ſecedere ſolebat,ſphæriſterium faceret. Plin.lib.2.epiſt.17. Iuſtiſne de cauſis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere,ſeceſſum, quem tu nimis vrbanus es,niſi concupiſcis. Hot. Prat.

SECESSVS & ſeceſſio differunt.Seceſſus enim locum ſignificat,ad quem laxandi animi gratia declinamus , aut ipſam talem declinationem.Seceſſio autem intelligitur fieri ob ſerias aliquas cauſas tractandas: & ita fere in malam partem accipitur. Budæus ſeceſſionem verbum criminoſum eſſe dicit. Id enim eſt in bello ſeceſſio quod defectionem vocamus. Porro duas plebis ſeceſſiones fuiſſe,docet hiſtoria.Pomp.attigit in l.poſterior de orig.jur. in §.exactis deinde regibus item § cum placuiſſet. Priorem §.Accurſius hiſtoriæ ignarus non eſt aſſecutus. Poſt Zaſium & Antonium Garronem , vide Old.in Reſtauratione politiæ,qui adfert lucem Pomponio.Spieg.

SECESSVS cauſa habere ,& veſtem propter ſeceſſum ibi depoſitam.Vide Vlp.in l.quæſitum ff.de fund.inſt.Spieg.

SECRETA nobis communicata , diuulganda non ſunt. Vlp. Ego. arbitror, inquit, & injuriarum agi poſſe, ſi hoc animo recitatum eſt teſtamentum quibuſdam præſentibus , vt judicia ſecreta eius, qui teſtatus eſt, diuulgarentur. l.3.§.ſi quis tabulas Depoſiti:Simpliciter etiam ſecreta dicimus.Spieg.

SECRETARIVM locus eſt, in quo judices cauſas audiunt. Eſt enim Secretarium Iudicum, vt Conſiſtorium Principum. Zeno in l.ſi.C.vbi ſenat.vel clariſſ. Sedendi quoque in aliqua ſecretarij parte,quæ iudicibus inferior, altercantibus vero ſuperior eſſe videatur. Et paulo poſt. Sedendi cum celebratur cognitio, in ſecretariis iudicantium ius conſequantur. Sic in l.fi. C.de offi.diuerſ.iud.l.12.C.de prox.ſacr.ſcrin.Prat.

SECRETA loca,per quæ commeari vulgo non ſolet. apud Vlpia. lege 1.de his qui deiec.Spieg.

SECRETO fieri etiam intelligitur , quod interuenientibus amicis confit.l.pen.in pr.C.qui pot.in pig.hab.Alb.Prat.

SECRETO pronunciare, id eſt, apud ſe Gothofr.ad Nou.157. c.6 in princ.

SECRETVM , pro ſigillo minuto , à barbaricis in cancellariam principum irrepſit. Hæc vox ſubſtantiue poſita,idoneis eſt autoribus res ſecreta, i.e.nulli communicanda , apudque nos tacite ſeruanda.Spieg.

SECRETVM petere , quærere,eſt mecum ſecreto colloqui.

SECTA Græcis αἵρεσις ab eligendo, nunc in peſſimam partem accipitur de falſa doctrina ac religione,eiuſque ſectatoribus. At olim vox vtráque generale nomen fuit, tam ad malas , quam ad bonas ſectas. Ita & ſectæ diuerſæ Iureconſultorum fuerunt l.2.§.hi duo ff.de orig.jur.vt & ſtudiorum. l.8.§.Philoſophus ff.de vacat. & excuſat. Briſſ. Dicta autem eſt Latina vox à ſecando,eo, quod ea factio ſit ab aliis reſecta,aut ſeparata: Diogenes.Laertius in prooemio libri primi de ſectis differens,eam ſectam,ex aliorum ſententia dici ait , quæ rationem aliquam juxta id quod apparet,& in promptu eſt,ſequitur,aut ſequi videtur.Schard.

SECTA pro ratione videtur ſumi,§.vlt.Inſt.de legat.Huiuſmodi autem teſtatorum voluntates valere, ſecta meorum temporum non patitur , id eſt vt exponit Theoph. ἀπώτερον δὲ τῶν εὐσεβῶν ἐμῶν χρόνων τῆς βασιλείας. Sic Alex.in l.2.Co.ad leg. Iul.maieſt.& Gordian.l.2. C.de delat.Prat.

SECTATORES, in lege Fabia de ambitu dicebantur , qui Candidatos ſectabantur , quorum tres partes facit Q.Cicero lib.de petitione conſulatus.Prat.

SECTIO Latine dicitur , quæ poſtea confiſcatio appellari cœpta eſt:quum alicuius bona publicantur,deriuata ex eo appellatione, quod prædam ex hoſtibus captam milites inter ſe ſecabant ac diuidebant. Cæſar li.belli Gall.7. Poſtridie eius diei refractis portis quem iam defenderet nemo,atque intromiſſis militibus noſtris ſectionem eius oppidi vniuerſam Cæſar vendidit. Corn. Tacitus , Reliquas ſectionum Neronianarum nondum in fiſcum conuerſas reuocatis ab exilio conceſſit. Cic.de Inuent.2. Hoc commode reprehenditur,ſi dici poſſit ex hoſtibus reus eſſe captus , cuius prædæ ſectione venierit. Alias ſectio,vt inquit Feſtus,perſecutio iuris eſt. Prat.Hot.

SECTATORES dicti ſunt,inquit Aſconius,qui ſpe lucri ſui ſecuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur , proque iis pecunias penſitabant ſingulis: ac poſtea pro compendio ſuo ſingulas quaſque res pecunia populo venditabant. Hæc ille.Quibus ex verbis ſectatores à ſequendo dictos conjicimus , arbitror ab antiquo verbo ſeco,ſecas: quod idem ſignificat vt ſequor,vnde ſector,ſectaris: & ſecta,ſectæ:nam & accuſatores & judicia ſectabantur , quoniam damnatorum bona ipſi æſtimare, & certam ſummam promittere ſolebant. Hotom. Adde & Brechæum. l.judicaſſe.tit de verb.& rer.ſign.

SECTOR eſt,inquit Hot.æſtimator ac redemptor bonorum damnati,atque proſcripti,qui ſpem ſpectans lucri ſui,i.ſecutus ſpem æſtimationis ſuæ,bona omnia auctione vendit,& ſemel infert pecuniam vel ærario,vel ſociis veterib. Gloſſis ἐξώνης dicitur,id eſt,vt exponunt Heſych.& Suidas τὰ δημόσια ἀγοράζων.

SECVLVM.Hebraicè עלם Olam,conueniens ſono,& pene etiam ſignificatione , cum Latino Olim, quod diuerſis Latinis vocabulis expreſſerunt, jam æternum,iam perpetuum,iam ſeculum ponentes. Significat autem tum perpetuitatem,tum longam durationem, tum debitam rei durationem : aliquando etiam ipſum mundum denotat:aliaque ſignificata habet.Latinis quidem vox.Seculum plerumque ſpatium centum annorum ſignificat : vnde apud Rom.Ludi ſeculares. Vſitatiſſime vero longum tempus declarat, vel præteritum,hac locutione, A ſeculo; vel in genitiuo poſitum , Dies ſeculi : vel etiam futurum,quæ ſignificat Latinis iſtis ferme æquiualent. Plura de hoc vide apud Connan.com.iur.ciuil.li.1.c.10.nu.6.in fi.

SECVM poteſtatem agendi facere. Lege,Venite ad judicium.

SECVNDAE tabulæ,dicũtur,quib.pupillaris ſubſtitutio ſcripta eſt ſic dictæ,quod poſt paternas in ſecunda parte tabularum,& in ima cera fiebant,l.2.§.interdum l.11.ff.de vulg.ſubſt.l.vlt. ff.ad Treb.l.pen.ff.teſt.quemad.aper.vel etiam quia ſubſtitutio hæc paterni teſtamenti quædam appendicula & ſequela eſt , l.qui plures.in fi.ff.de pupil.ſubſt. & (vt ait Iuſtin.) in inferioribus partibus ſcribebatur,eaque pars proprio lino,propriaque cera conſignabatur : & in priore parte teſtamenti cauebatur, ne inferiores tabulæ viuo filio, & adhuc impubere aperirentur.§. ſin autem 4.Inſtit.de pupil.ſubſt.Hot.Prat.

SECVNDAE, arum,tantum pluraliter membrana illa , qua partus obuolutus vtero prodit : quæ & ſecundina vocatur. Dictæ ſecundę,quod naſcentem infantem ſequantur.Occurrit frequens apud Plinium. Spieg.

SECVNDARVM nuptiarum nomine veniunt & tertiæ, atque vlteriores,ſecundum Azo.in ſumma. C.de ſecund.nupt. Attingit ibi & Bart. Spieg.Prat.

SECVNDARIVS,Lege,primicerius.

SECVNDI fructus,vberes,copioſi, Paul.in l.63. in fi.ff.ad leg.Falcid.Prat.Hot.

SECVNDO loco ſcriptum , hæredis ſubſtitutum ſignificat , Caius lib.7. Inſt.tit.4.l 4. ff de SCto Syllan. ad differentiam Inſtitutorum, qui priore gradu & loco inſtituuntur , qui ideo primo loco ſcripti hæredes appellantur.Briſſ.

SECVNDOCERIVS in l.7.C.de palatin.ſacr.largit.lib.12. & rubr. de primicer.& ſecundocer.& l.vlt.C.de domeſtic.& protectoribus, vbi ſecundocerij locum, non, vt vulgo legitur, ſecundi primicerij vetus codex habet. Eſt & hoc verbum frequens in Notitia Imperij Rom. Eadem autem figura qua primicerius, ita & ſecundocerius qui ſecundum in ordine ſuo locum gradumque obtinet,appellatur. Briſſ.Prat.

SECVNDVM,pro, Pro:vt ſecundum te litem do,i.e.pro te. Vlp.Et poſt edictum,ſecundum præſentem judicabitur. Cic.& pro A. Cæcinna: Iam recuperatores, nulla dubitatio eſt,ſiue rem, ſiue verba ſpectare vultis,quin ſecundum nos iudicetis. Spieg.

SECVNDVM dictio non facit conditionem.tex.eſt vulg.in l.pen. & ibid. Bald. in ſecundo not. C.de inſtit.& ſubſtit.& c.abbate ſancti Syluani,extra de verb.ſig. Et ideo ſing.decidit Bald.in l. 1.per gl.ibi Cod.de nuptiis, quod ſi accuſaui Titium de aliquo crimine,& peto condemnari ſecundum ſtatutum,& conſuetudinem, ſi de ſtatuto & conſuetudine aliter non conſtat,punitur extra ordinem. Cotta.

SECVNDVM bonos mores fit, quod recte atque ordine , & more maiorum fit,teſte Budæo in annot.poſter.Spieg.

SECVNDVM præſentem pronunciare, l.Papinianus. §.meminiſſe. verſ.cæterum ff.de inoffi.teſtam.

SECVNDVM ripam in l.29.ff.de acquir.rer.do.i. prope ripam,vt in l 7. §.inſula.eo.tit. Sic ſecundum agrum,ſecundum viam ſecundum parietem l 30.§.1.l.38. ff.de acq.rer.dom. l,13.ff.de ſeruit.vrb.Briſſ.Prat.

SECVNDVM ſtylum,quod vulgo dicunt,Ciceroni ex formula eſt.

SECVNDVM hæredem ſcribere , eſt ſcripto hæredi alium ſubſtituere.in l.8.C.de inſtit.l.56.ff.de fideicomm.libertat.Briſſ.

SECVNDVS, quamvis ſequitur primum , & tam numerum, quam ordinem denotat, id tamen apud noſtros perpetuum non eſt, vt patet per l.1. §.2.ff.de grad. l.ſi primo. §.penult. qui pot. in pig.hab.Sic nec primus aliquando dicitur reſpectu ſecundi.extra de verb.ſig.c.Ioſeph.& vide C de ſec.nup.Alber.

SECVNDVS hæres dicitur qui ſecundo gradu inſtitutus eſt, vt primus qui primo, leg 8. ff de lib.& poſthum. l.ſi is qui 25.de teſtam. vel,vt ait Boëtius lib.commen.in Topic. Cic.2.qui hæredi inſtituto ſubſtituitur.veluti ſi quis filium inſtituat hæredem ſcribatque : Si is filius intra pubertatem deceſſerit, nepotem vel quemlibet alium hæredem eſſe oportere. Caius lib.2. Inſt.tit 4.& l.4 ff ad Sylla. Is vulgo ſubſtitutus appellatur.Cicer.Verrin.3.Appellat L.Annium qui erat inſtitutus ſecundum filium.Et aliquando poſt.Num eſt eiuſmodi edictum,vt quamvis intelligat non populo eſſe ſcriptum, ſed P.Annij ſecundis hæredibus. Saluſt.in bello Iugurth. Erat præterea in exercitu noſtro Numida quidam Maſamiſſæ nepos , quem Micipſa teſtamento ſecundum hæredem inſcripſerat. Suet. in Iul.c.8 . Plures percuſſorum in tutoribus ſi quis ſibi filius naſceretur.

nominauit Brutum etiam in ſecundis hæredibus. Pr. Bt.

Secvritas in l. ſi quando 35. §. 2. C. de inoff. teſtam. id eſt, apocha vel quitantia.

Secvritatis nomen quod vſurpatur ab Vlp. l. 1. ad leg. Iul. majeſt. non accipitur pro eo, quod noſtri ſaluum conductum vocant: (Vlp. enim Latini ſermonis diligens obſeruator, dixiſſet potius contra fidem publicam aliquid eſſe commiſſum: formula loquendi probatis auctoribus viſitata) ſed ἀντὶ τῆς ἀδείας ἢ ἀσφαλείας, ἢ [illegible], cum ſcilicet ſtatus Reipu. ita compoſitus eſt: vt nulla ex parte periculum imminere videatur, nec ſit metus belli externi, aut inteſtini. Budæ. Prat.

Secvritatis publicæ teſſera, dicitur, quæ præſtatur iter facientib. *Geleydt*. Barbari ſaluum conductum vocant. Old.

Secvrvm teſtamentum, firmum, & de quo nihil eſt dubitandum. Secure teſtari, in l. Papin. ff. de inoffic. teſtam. Spieg.

Secvrvs, eſt diſſolutus, & ſine vlla cura, quem ſupinum Iuriſconſ. vocare ſolent, hoc eſt ſocordem & deſidem. Bud. in l. plurimum, de Iur. & facti ignor. & Duaren. lib. 2. diſp. anniu. cap. 22. Spieg.

Secvrvm eſſe, id eſt liberari l. 7. ff. de minor. l. 17. ff. de teſtam. tut. & l. 47. ff. ad Senatuſconſ. Trebell Briſſ.

Secvs, aduerbium aliter ſignificat, præſertim quando particulæ negatiuæ ſequuntur. l. 1. C. de temp. appel. Spieg.

Secvs, male, l. filius matrem. C. de inoffic. teſtam. aliquando contra l. ſi res C. de ordin. cognit. Prat.

Sed particula interdum ponitur adiunctiue, vt in l. qui ſe deberet ff. de Cond. cauſ. dat. cauſ. non ſecut. in verſi. quoniam in l. 2. in princ. verſ. ſed Seruius quidem, & ibi Gloſſ. ff. ad leg. Rhod. de iactu. Eſt & frequenter particula aduerſatiua. Vide Alber.

Sed, pro tamen, l. reſcriptum. §. ſi pacto. ff. de Pactis. l. 2. §. quanquam. ff. de acq & acq. plu. aic. l. Pompo. ff. de Acquir. rer. dom. Briſſon.

Sed, pro ſed &, ſæpe in libris noſtris poni docet Ant. Auguſt. li. Emendat. c. 1. Prat.

Secvtores, vide infra poſt verbum ſequella.

Sed & ſi, Vide Bart. in l. ſed & ſi ff. de petit. hæred in l. patris, de vulg. & pupil. ſubſtit. in l. pupilli. de Negot. geſt.

Sed dictio iuncta copulæ &, aduerſatur in facto, ſed identitatem iuris ſignificat. l. ſed & ſi lege. ff de petit. hæred. Io. Bello. Etymolog. Adde Conn. comment. iur. ciuil. li. 6. n. 6 c. 1.

Sedentarii qui dicantur, vide Gothof. in not. ad Nou. 90. c. 1. in princ.

Sedeo, ſedes, vulgarem habet ſignificationem: cui contraria eſt illa verbi ſto. Sed prætetea ſignificat ſedet, imperſonaliter idem quod, videtur, vel, placet. Vlp. l. ſi fideiuſſor, 7. § vlt. Si ſatiſdatum pro re mobili non ſit, & perſona ſuſpecta ſit, ex qua ſatiſdatio deſideratur, apud officium deponi debebit, ſi hoc judici ſederit, donec vel ſatiſdetur, vel lis finem accipiat. Sederit, id eſt ſi iudici viſum fuerit, ſi ita arbitratus ſit. Hot. Prat.

Sedere, pro placere. Vlpia. in ſi. l. ſi fideiuſſor. ff. Qui ſatiſdar. cog. Si hoc, ait, iudici ſederit.

Sedere dicitur Prætor, cum pro tribunali juris dicendi cauſa ſedet. l. 2. §. confeſtim. ff ad Tertyl l. 7. ff de in integ. reſt. Vnde dies quibus Prætor ius dixit, ſeſſionum, appellantur, in l. 51. §. ſatisfactionis. ff. vt in poſſ. legat. vide infra in verbo ſeſſionum. Briſſ.

Sedere iudices dicuntur. Cicero pro Rabir. Poſt. Modo vos iidem in A. Gabinum iudices ſediſtis. Plin. libro 6. Ad Roman. Sedebant iudices centum & octoginta. tot enim quatuor conſiliis colliguntur. ingens vtrinque aduocatio. Briſſ.

Sedes ordinaria in l. 4. C. de iuriſdict. omn. iud. id eſt, forum ordinarium.

Sedes in § illis autem. Inſtit. de milit. teſtam. l. vlt. C. de reſtit. mil. l. fi. C. quib. non obſt. long. temp. præſcript. & apud Veget. li 3. c. 4. & c. vlt. pro caſtris & loco in quo milites otioſi commorantur. Prat. Vnde Cuiac. veluti oppoſita facit eſſe in expeditione, & eſſe in ſedibus.

Sedeta in l. 18. C de epiſ. audient. erant foſſata ſiue ſtatiua, teſte Suida, Cuiac. conſult. 49. not. eum qui in expeditione fuerit militem in caſtris, in foſſato, in hyberno, in ſtatiuis iure militari teſtari poſſe. Goth. in not. ad l. 17.

Seditio, eſt quietis publicæ perturbatio. l. 1. C. de ſeditioſ. Modeſt. in l. conſtitutiones. de Appel. & relat. ait, damnatos ſtatim puniri publice intereſt, vt ſunt inſignes latrones, vel ſeditionum concitatores, vel duces factionum, Bart. in l. capitalium. §. famoſos. ff. de Furt. qui ſeditioſi dicantur, oſtendit. Cicero lib. de Republ. 6. ſcribit, ſeditionem dictam eſſe à diſſenſione omnium, quod ſeorſum eunt alii in aliud Spieg.

Sedvlaria in l. 4. ff. de ſupell. leg. in ſedilibus numerantur: vt cathedraria in cathedris: ſuntque ea quæ in rheda ſedenti ſubiiciuntur: vel potius ſedes in quibus geſtamur. Prat. vide Seliquaſtra.

Seges, proprie fruges eorum ſeminum, ex quibus conficitur panis, nondum demeſſa, vt ait Valla. Hanc corrumpi & ramis, & herbis, Iuriſconſ. eſt autor, in l. ex conducto. §. ſi vis tempeſtatis. Locati. De ſegetum calamitatibus vide quæ obſeruauit. Cuiac. 15. obſ. 26.

Segmenta pro margaritis & murenulis, hoc eſt torquibus orbiculariter innexarum gemmarum capiuntur. Seruius credit gemmatum à Satyro cubile deſcribi, cum inquit:

Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis.

Segmenta quandoque ſignificant purpuream veſtem, lanceolis, mæandris, lunis & orbiculis varie intextam. Ouid. libro 3. de arte amandi.

Quid de veſte loquar? non iam ſegmenta requiro,
Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Circulos cœli climataque vt ita dicam, Plinius ſegmenta dicit. Ioan. Baptiſt. in comment. Sidon. Apollinar. lib. 8. Epiſt. ad Namantium. Adde Turnebum aduerſariorum libro 4. cap. 13. Cuiac. libro 12. obſ. 34.

Segnicia, tarditas ac negligentia ad agendum, inquit Donatus. Gloſ. in l. ſi nulla. ff. de pigno. act. ſentit ſegnitiem ſiue negligentiam eſſe in omittendo, culpam in faciendo. Spieg. vnde ſegnitia fraudi opponitur, in l. 52. §. 1 ff. de fidejuſſorib. Briſſ.

Σεισάχθεια interpretatur Budæus χρεωκοπίαν, nouas tabulas & æris alieni deciſionem, quod teſtatur Plutarchus in Solone his verbis. Cum infima plebs, inquit, opprimeretur à diuitibus æris alieni magnitudine, cogerenturque alii aut certa fructuum parte agros illorum colere, alii ſeſe illis ad imperatum quodvis faciendum offerre vt aut ſeruirent ipſis creditoribus aut ab eis venirent extraneis, alii filiorum ſuorum ſeruitute ſe libertatemque ſuam redimerent. Solon σεισάχθειαν induxit cauitque vt nemo poſthac corpore addiceretur creditori. Siquidem autem eã legem οἱ χρέα λαμβάνοντες ἐπὶ τοῖς σώμασιν, [illegible], id eſt, qui oppignoratis corporibus mutuabantur addicebantur creditoribus. Conna. Dicta vero eſt σεισάχθεια ἀπὸ τοῦ ἀποσείσασθαι τὸ βάρος τῶν δανείων, ab eo quod ſubleuarentur, ac excuterent æris alieni intolerabilem ſarcinam. Laertius in vita Solonis.

Σεισάχθεια in legibus Solonis tabularum omnium abolitio legis verba hæc ſunt: [illegible] Hanc legem explicui libro 2. veter Iuriſp. l. 1. Prat.

Selinis nomen eſt duarum ciuitatum, altera namque eſt Ciliciæ, de qua Lucanus lib. 9. Quo portu mittitque rates recipitque Selinis. Altera Siciliæ: de qua Virgil. 3. Georg. Palmoſa Selinis. De hac Iuriſc in tit. de cenſib. Nebriſſ.

Seliqvastra, genus eſt ſedilium antiqui generis, ait Feſtus, d litera in l, conuerſa. Paul. in l. 4. de ſupell. leg. Inſtrumenti ſignificatione rhedæ & ſeliquaſtra in ſupellectili adnumerari ſolent. Sedularia legiſſe videtur Turneb. 8. aduerſ. 9. quæ in ſedibus: ſicut cathedraria, quæ in cathedris de quibus l. 5. iam d. tit. Et idem Turneb. 18 aduer. 23. vt roſaria roſæ: ſedularia tanquam ſedilaria. Goth. ad l. 4.

Sella, à ſedendo, quaſi ſeda dicitur, qua magiſtratus olim Romani, ædiles & prætores per vrbem geſtabantur ſedentes: vnde Geſtatoria ſella nuncupabatur. Paulus de Seruit. ruſtic. præd. Qui ſella, inquit, aut lectica vehitur, ire, non agere dicitur. Vbi monente Old. ſellæ aut lecticæ ſignificationem Accurſius non eſt adſecutus, quod & à Nebriſſ. notatum eſt. Vide Lectica. Spieg.

Sella balnearis, vide apud Paul. lib 3. ſent. tit 6. Briſſ.

Sellae curules, ait Iſidor. lib. 20. Etym c 1 erant in quibus magiſtratus ſedentes iura reddebant. Dictæ autem curules, quia apud veteres Prætores & Coſſ. propter itineris longinquitatem curru in forum prouehebantur. Sellæ autem quæ poſt eos vehebantur, quibus ſedentes iura dicebant à curru curules ſunt appellatæ. Briſſ.

Sella geſtatoria quæ ſit, vide l. 49. ff. de leg. 3. l. 7. de ſeruit. ruſtic. Suet in Neron. c. 25. Briſſ. lib 1. Antiquit.

Sellae prætoriæ ſit mentio in l 1. § caſum. ff. de poſtul. Qua de re vide quæ lib. 3. Antiquit. dixit Briſſ.

Sellvlarii, dicti operarii, qui in opere faciendo ſedent. Hinc ars ſellularia appellata, quam ſedentariam appellat, teſte Syluio, Ariſtotelis interpres in libro Moralium magnorum ſecundo. Spieg.

Semel, de viro intelligendum nam quod ſemel ſit, nullam recipit diuiſionem. l. ſi ita fuerit. ff. de manumiſſ. teſtam Spieg.

Semel pro ſimul poſitum videtur. l. ſi libertus 161 §. ſi quis plane ff. de jure patronat. Si quis plane non ſemel alienauerit, ſed quaſdam res ante, quaſdam poſtea, &c Briſſ.

Semis, ſemiſſis, pro ſolidi, hoc eſt aſſis dimidio, vt ſi quis ex ſemiſſe relictus ſit hæres, intelligendum eſt, dimidium hæreditatis illi debere cedere. Hac voce raro extra compoſitionem vtimur, in qua dimidium ſignificat eius cui adiungitur. Labeo tit. de Vulg. ſubſtit. l. ſi pater. Vt vnus, inquit, ſemis apud te maneat. Et ibid. l. & ſi per bonorum poſſeſſionem ſemis ei ſit ablatus. Vide Sextans. Spieg.

Semestres libri dicebantur, qui ſex menſium geſta, & adminiſtrata explicabant. not. §. Item diuus, de excuſ. tut. in Inſtit. Io. Bello. Etymol.

Semestria Diui Marci in libris noſtris ſæpius citantur, vt leg. 46. ff. de pact. l. fin. ff. de ſeru. export. leg. 12 ff. de acquir. hæred, §. item diuus. Inſtit. de excuſ. tut. S c au ea forte appellata ſunt

it, quæ in ſemeſtribus conſiliis conſtituta ab eo, & reſcripta ont. Semeſtria enim conſilia principum dicebantur, in quis cum aliquot ſenatoribus ad ſemeſtre tempus aduocatis, iis quæ ad ſenatum referenda erant, deliberabant: inde opi r, ducto nomine, quod hybernis æſtiuiſque menſibus ſibi nſiliarios mutabant. Suet. Auguſto, ſibique inſtituit conſi- ſortiri ſe meſtria, cum quibus de negociis ad frequentem natum referendis ante tractaret. Et in Claudio, Rerum tum diuiſum antea in hybernos æſtiuoſque menſes, conjun- :. Xiphilinus ad Auguſto tradit ſenatoresque quindecim ſorte ctos eſſe, cum quibus judicabat, καὶ πεντεκαίδεκα, inquit, τῶν ... λαχόντας συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, καὶ δι᾽ ... καὶ ἰδίᾳ χρηματίζειν. Aduocabat quindecim ſenatores ſorte ctos, qui ſibi ad ſex menſes in conſilio eſſent, interdumque m iis ius dicebat. Zonaras etiam lib. 2. ita ſcribit: καὶ τοὺς ὑπάτους ... τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα παρ᾽ ἑκάστων, καὶ ἐκ τοῦ τῶν βουλευτῶν πλήθους ... συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, ὥστε δι᾽ αὐτῶν καὶ πᾶσι ... τὰ βουλεύματα ... μετ᾽ αὐτῶν. id eſt, Conſu- : etiam, ex aliis item magiſtratibus ſingulos, & ex ſenato- m copia conſiliarios quindecim ad ſex menſes aſciuit: vt rum opera cum vniuerſo ſenatu ea quæ deliberanda eſſent mmunicaret: nonnunquam etiam jus vna cum ipſis dice- Obſeruatus eſt etiam idem locus apud Dionem libro 55. ... Prat.

IARI, hæretici qui ſint vide Epiphan. 3. to. 1. hæreſ. 73.

... CINCTVM veſtis quædam præparatoria eſt, vt refert ex ... ino Cujac. li. obſ. 18. Goth. ad leg 23 §. 1. ff. de aur. & ar- nt. leg.

IMITRA inter ornamenta muliebria ponitur ab Vlpiano l. argumento. §. ornamentorum, ff. de auro & arg. leg. Vide t a. Adde Tiraquel. in l. 3. l. connub. gl. 1. partis. 3.

INARIVM appellant fructus ſementis cauſa repoſitos. Sic n narium conſerendi agri cauſa paratum in leg. 9. §. ſemina- m ff. de vſuſr. Et ſeminaria numero multitudinis in l. 3 ff. impenſ. in res dot. Briſſ. De hac dictione vide latius Con. ommen. ſuper ius ciuil. li. 4. c. 1. nu 9. in prin.

INARIVM locus eſt ſubactus, in quo ſemina, aut vitium, aut borum panguntur, conſeruantur, atque adoleſcunt, vt alio ſtea, quaſi ex nutriculæ gremio, transfetantur. Græcè φυ- τώριον dicitur. Prat. & Goth. ad l. 9. §. ſeminarij 6. ff. de vſuf. & l. 3. § 4. ff. arbor furtim cæſar.

INARIVM, eſt locus ille quem vulgus viuarium vocat, & de meminit Vlp. in l. 3. §. quod ſi quis ff. arborum furtim cæſa- m. & Columel. lib. 3. Qui vineam vel arbuſtum conſtituere ſlet, ſeminaria prius facere debebit: ſic enim ſciet, cuius ge- ris vitem poſiturus ſit, & paulo poſt: Optimum eſt (inquit) dem agro quo vitem poſiturus eſt, vel ſaltem vicino, facere minarium & de eo meminit etiam Celſus in l. item ſi fundi, ſeminarios. ff. de vſuf. licet interpretes ibi aliter, & male in- llexerint. & Vlp in l. 3. de impenſis in reb. dot. fact. Cot.

INARIVM appellant fructus ſementis cauſa repoſitos, ſic ſe- narium conferendi agri cauſa paratum in l. 9. §. ſeminarium . de vſuſ. & ſeminaria numero multitudinis in l. 3. ff. de im- nſis in res dotal. Briſſ.

INECIS lingua, id eſt mortua, vt in l. quoniam indignum C. teſtam. Io. Bello. Etymol.

IPLENA probatio. Lege. Probatio ſemiplena.

IPVLLATI, dicuntur ij, qui pullis & anthracinis veſtibus ſunt duti. Pullam nigrum Seruius interpretatur. Quinimo & Ma- non ſecus intelligit Georgicon lib 3 Nigra ſubeſt vda tan- m cui lingua palato. Rejice, ne maculis infuſcet vellera pul- s. Pullicies etiam Columellæ nigredo dicitur. Ioan. Bap. in omment. Epiſt. Sidon Apoll. li. 1. ad Vicentium.

IS ſex vncias continet, vt notum eſt. Ex ſemiſſe hæres ſcri- tus dicitur, qui ex media parte inſtitutus eſt, qui Semiſſarius pellatur in l. 116. §. 1. ff de legar. 1. Briſſ. Prat.

ISSALES vſuræ pro ſemiſſes, id eſt, cum ſeni aurei quotannis centenos penduntur. Modeſt. l. 10. ff. de pollicit. Ita polli- ta eſt, vti ſors apud eam remaneat, & ipſa vſuras ſemiſſales ad æmia certantium reſoluat. Hot. Prat.

ISSARIVS hæres, hæres ex ſemiſſe: Florentinus l. 116. §. 1. ff. de g. & fideic. 3. A cohærede vero ſemiſſario, duobus extraneis oncurrentibus, non amplius tertia parte. Hot. Prat.

ISSALES vſuræ ſunt, quarum menſtrua quantitas ducenteſi- a pars eſt ſortis. In vſurarum enim ratione centeſima aſſis cum obtinet, ad eamque omnes vſurarum ſpecies redigun- r: itaque ſemiſſes vſuræ ſunt, ſi pro centum aureis ſingulis an- is ſex præſtentur. Briſſ.

ISSES vſuræ quæ dicantur oſtendit Hermolaus Barbarus in cunda editione caſtigationum Plinianarum libro decimo- uarto in illud Vſura multiplicata ſemiſſibus: ex auctoritate olumellæ, atque ipſa ratione & æquitate, quæ omni aucto- rate præſtantior eſt, manifeſte demonſtrat, vſuras ſemiſſes as eſſe, quæ ex centenis nummis redduntur quotannis, habita atione non ad centum, ſed ad duodecim vncias, quæ aſſem onſtituunt. Trientarias vero vſuras quæ ex centenis reddunt uaternos nummos. Quadrantarias, quaternos, De ſemiſſi- bus vſuris dixit Plinius: Vſura multiplicata ſemiſſibus, quæ ciuilis ac modica eſt. Quod ſi ſex tantum quotannis quinqua- ginta redderentur, eſſet profecto inciuilis & iniqua: tanto mi- tiores quæ trientes & quadrantes appellantur. De trientaria vſura Capitolinus in Alexandro ſcripſit, exercuiſſe illum trien- tarium fœnus vt æquiſſimum & leuiſſimum ad vſum reipub. De hac quoque ſcribit Paulus in tit. ad l. Falcidiam l. ſi hæres. ſic etiam intelligendum eſt, quod Scæuola de vſuris l. qui ſe- miſſes ſcribit: Qui ſemiſſes, inquit, vſuras promiſit per annos ſingulos, & minores præſtitit, hæres creditoris ſemiſſes petit, &c. ſed vt liquido ante oculos ponamus, quid per vſuras ſe- miſſes intelligendum ſit, libuit ad verbum transferre, quod ſcribit Columel. li. 4. de re ruſt. Vinitor, inquit, licet ſit emptus ſex, vel potius octo millibus ſeſtertiis, tum ipſum ſolum octo jugerum totidem millibus nummorum partum, vineaſque cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis & viminibus binis millibus in ſingula jugera poſitas duco. Fit tum in aſſem conſummatum precium ſeſtertiorum 29. millium. Huc accedunt ſemiſſes vſu- rarum ſeſtertia tria millia, & quadringenti octoginta nummi biennij temporis, quo veluti infantia, vinearum ceſſat à fru- ctu. fit in aſſem ſumma ſortis & vſurarum triginta duorum millium quadringentorum octoginta nummum. Quod quaſi nomen, ſi vt fœnerator cum debitore, ita ruſticus cum vineis fecerit, eius ſummæ vt in perpetuum prædictam vſuram ſe- miſſium dominus conſtituat, percipere debet in annos ſingu- los mille nongentos quinquaginta ſeſtertios nummos. Ex his Columellæ verbis euidentiſſime colligitur ex vſuris ſemiſſus non quinquagenos de centenis, ſed ſenos duntaxat in annum redire creditoribus, ſicuti quaternos ex trientibus, & ternos ex quadrantibus. Nebriſſ.

SEMISSES iſti homines à veteribus ſunt nuncupati, qui breui- culi atque minutiores extarent, quaſi ad menſuram dimidij aſſis vt ſemodios & ſemuncias dicimus. Vnde Valerius ad Ci- ceronem. Simius (inquit) non ſemiſſis homo contra me arma tulit. ſed & pagani Romani, vt à Tertulliano proditum eſt Chriſtianos ridiculo nomine Semiſſios & Sarmentarios, non alia ratione vocarunt, quam quod ad ſtipitem dimidij aſſis reuincti, ſarmentis addictis concremarentur. Crinitus de ho- neſta diſciplina li. 1. c. 13.

SEMITAM Græci ἀτραπὸν vocant, vnde Gallos atrapare deduxiſ- ſe putatur, quod ſignificat fugientem capere & aſſequi, quia fugitiui ſoleant non recta, neque regia, ſed obliquis & laten- tibus ſemitis euadere. Connan.

SEMITA, diuerſa à plauſtrorum via, quam regiam vocant. l. ſi ex plagis § tabernarius. ff. ad leg. Aquil. Spieg.

SEMITA dicta eſt quaſi ſemis via & anguſtius ſpacium, quam vt iter confici poſſit. Eius vias quidem plurimi habent, vt quæ- dam ſecreta per eas portent atque reportent: ideoque ſemita ſæpe pro deuia vel callida via accipitur: vnde Catullus dixit: omnes puſilli & ſeminarij (hoc eſt, qui ſemitas vias quærunt) mœchi. Male igitur gl. in l. paries 158. ff. de verb. ſign. ſentit, ſe- mitam eſſe viam ex cæmento conſtructam: iter vero quod ſine cæmentis: quoniam neque ipſis vocabulis, neque aliis autorum locis reſpondet: Gœd. ad d. l. 158. num. 9. de verb. ſign. vide Cu- iac. lib. 14. obſ. 11.

SEMPER id eſt, ſiue præfinitione temporis l. in cognitione 13. ff. de SCto Silan. l. vlt. ff. ad leg. Pompeiam de Parricid. ideoque omne tempus, omnem caſum reſpicit. l. ſemper. de iur. immun. De quo Barr. in l. 1. ff. ſolut. mat. Spieg. Prat.

SEMPITERNVM, lege, Æternus paries.

SEMVNCIA, vnciæ pars dimidia, vt apud Scæuolam. l. 21. §. 2. ff. de annuis leg. vbi ex aſſe hæreditatis vxor prius quadrantem, deinde ex fideicommiſſo dodrantem, detracto quadrante Fal- cidio, i. vnciis duabus ex ſicilico conſecuta, defendebat partem hæreditatis dimidiam, quam adulto priuigno reſtituere iuſſa erat, ex illo quadrante Falcidia in aſſem reuocato compotan- dum eſſe: quod Scæuola comprobauit. Hot. Prat.

SEMVNCIAS Turnebus aduerſariorum lib. 7. cap. 23. interpreta- tur ſirpeas minores, & tanquam ſemiſirpeas: vt ſirpea loco vnciæ ſit.

SENACVLVM, ſtatio ſenatorum, vnde in curiam ire ſolitos legi- mus. Lampridius in Heliogabalo pro mulierum ſenatu ponit, qui Eraſmo ſenatulus eſt. Spieg.

SENATOR vir eſt conſularis, dictus à ſenio, vel à ſenectute, ſo- lis enim ſenibus cura reipublicæ demandabatur. l. ſemper. de iur. immun. facit l. ad rempubl. de muner. & honor. Etiam Ci- cero ait apud Lacedæmonios ſenes appellari eos qui ſum- mum quendam magiſtratum gerunt. Cæterum, vt inter cæ- teros author eſt Pomponius Lætus, in libello de magiſtrati- bus Roman. Romulus olim elegerat centum ſenatores, qui multitudinis patroni, id eſt, defenſores, eſſent. Et hos ap- pellabant peregrini principes in ciuitate. Poſt cuiuſmodi ſe- natores centum Tullus Hoſtilius (populo Albano Romam traducto) lex eius patriciis ordinem ſenatorium ſuppleuit. Poſtea Tarquinius Priſcus ſenatus maieſtatem centum viris ampliauit. At Tarquinius ille ſuperbus clariorem patrem ſe- natus morte & exilio perdidit. Mox, exactis regibus Senatus

cælibus regis diminuens, à Bruto primo conſule reſtauratus eſt. Primoribus enim equeſtris gradus, electis ad trecentorum ſummam, patrum numerum expleuit. Hi igitur à Bruto additi, & ita ſenatui aſcripti patres conſcripti appellati ſunt. Vnde in ſenatum vocabantur, qui patres, quique conſcripti erant, vt apud Liuium, & alios authores legimus. Cæſar longe poſt ſenatum ſuppleuit, & multos tum ciues, tum externos præter electum, ſed magis per gratiam ſenatoria dignitate donauit, vt ſcribit Riuallius lib. 2. hiſtor. iur. ciuil. Vnde peregrinis & Gallis, & aliis in ſenatum allectis libellus propoſitus eſt, ſuadens ne quis ſenatori nouo curiam monſtrare vellet. Poſt necem quoque Cæſaris tot in ſenatum per gratiam, & præmium allecti ſunt, vt ſuper mille ſenatores eſſent. Sed ad modum priſtinum & ſplendorem eos Auguſtus tandem redegit. Senatores autem triplicis ordinis fuiſſe Feneſtella author eſt: de magiſtratibus Rom. alij enim patricij, alij pedarij, nonnulli vero conſcripti appellabantur. Patricij ſunt ij maxime, qui centum illis patribus à Romulo lectis geniti ſunt. Conſcripti vero ſenatores hi, qui regum, conſulum, cenſorumve decreto in ſenatum lecti ſunt. Pedarios autem ſenatores, variis etiam rationibus appellatos eſſe inuenio. Alij enim, quod hi non haberent ſententiæ dictionem in ſenatu, ſed in aliorum ſententias pedibus irent, dictos pedarios putant: alij, quod eſſent plerique, qui magiſtratus curules adepti ſella curuli in ſenatum veherentur, qui vna pedibus iter facerent, pedarij nominabantur. Vt autem Pædianus ait, ſenatoris prima adminiſtratio erat quæſtorem fieri prouinciæ, curam gerere pecuniæ publicæ, in diuerſos vſus erogandæ. Cæterum, de ſenatoribus & de ſenatu multa copioſe & late admodum Gulielmus Budæus explicat, in l. final. ſub titul. de ſenatoribus, quæ iuuenes perdiſcere, ac veluti vngues digitoſque noſſe velim ante, quam de ſenatorum priuilegiis, cæteriſque ad eos, & eorum filios pertinentibus tractare quicquam incipiant. Nam vt fere in reliquis partibus iuris, ita ſub titulo De ſenatoribus nihil ad hiſtoricam cognitionem pertinens poſitum eſt. Videtur enim Imperator credidiſſe eos, qui ad ius ciuile tractandum accederent, totius rei Romanæ peritos fore. Ideo pauca quædam in ipſo Digeſtorum limine ſeorſim atque in vniuerſum admonuiſſe contentus fuit, l. 2. ff. de orig. iur. Anch.

SENATORES pedarij dicebantur, quod pedibus non curru in ſenatum veniebant: quia nullum curulem magiſtratum vel dignitatem hactenus geſſiſſent, pedibus in ſententiam ibant, Gœdd. ad l. 101. n. 2. de ver. ſig.

SENATORES præteriti apud Feſtum dicuntur neglecti à cenſoribus, quod erat ignominioſum, Goth. in not. ad l. 2. C de bonor. poſſeſſ. contra tab.

SENATORES Alexandriæ ciuitatis pro curialibus ſeu Decurionibus. in l. 59. C. Theod. de petitis & vlt. datur. Briſſ.

SENATORVM tria ſunt genera. Alij enim ſenatores ſunt clariſſimi, alij ſpectabiles, alii illuſtres. Cuia. in l. 2. de dignitatibus C. li. 12. & l. 15. ff. de excuſa. vbi addit, quod olim etiam plures fuerint ordines ſenatorum, vt patricii, conſcripti, pedarii, ſed prædicta tria genera hodie tantum eſſe in vſu.

SENATORVM liberos (inquit Vlp. in tit. de Senatoribus) accipere debemus, non tantum ſenatorum filios, verumetiam omnes qui progeniti ex ipſis, vel ex liberis eorum dicuntur, ſiue naturales, ſiue adoptiui ſint liberi ſenatorum, ex quibus nati dicuntur. ſed etſi ex filia ſenatoris natus ſit, ſpectare debemus patris eius conditionem, teſte Caſſio Longino, qui propter turpitudinem amotus eſt ſenatu: nec reſtitutus iudicare non poteſt: non tamen teſte Modeſtino capite minuitur, ſed morari poteſt Romæ, teſte Vlpiano. Senatoris filius non ſolum cenſetur naturalis, ſed adoptiuus: nec refert quomodo, vel à quo adoptauerit, an in ſenatoria dignitate conſtitutus, an ante Senatoriam dignitatem. Sed quamdiu in adoptione manet & familia ſenatoris eſt filius, emancipatus autem non eſt ſenatoris filius, teſte Paulo: quo in teſte datus à ſenatore patre, filius in adoptionem viro inferioris dignitatis, tamen eſt filius ſenatoris, ſicut conſulis filius eſt conſularis: nam dignitas ſenatoria, vel conſularis, non amittit adoptione ſuum ius. Teſte Vlpiano, emancipatus à ſenatore patre filius, quaſi filium ſenatoris haberi placet: cum teſte Labeone natus poſt mortem patris ſenatoris, quaſi filius ſenatoris habendus ſit. Secus eſt de eo, qui natus eſt poſt patrem de ſenatu emotum. Si quis autem conceptus ſit ex ſenatore patre, & natus poſt motum à ſenatu patrem, Filium ſenatoris cenſeri placuit, ſpectantibus tempus conceptionis. Si quis habuit auum & patrem ſenatorem, ſenatoris nepos & filius intelligitur. Sed ſi pater ante conceptionem filii amiſit dignitatem, cenſetur ille nepos ſenatoris propter auum: non autem filius. Eodem teſte fœminæ clariſſimæ dicuntur, nuptæ clariſſimis viris: at filiæ ſenatorum nuptæ viris clariſſimis, clariſſimæ non cenſentur: viri enim vxoribus tribuunt dignitatem. Maffeus.

SENATVM conſulere, Turnebus lib. 14. c. 11. arbitratur de republ. referre, eſſe ſenatum conſulere, quomodo Reipubl. in annum adminiſtranda ſit, qui in prouincias mittendi, qui reuocandi, qui exercitus conſcribendi, qui dimittendi, qui domi militiæ que agendum.

SENATVM Romanorum hodie repræſentant in noſtra Germania, Septemuiri Principes electores. Old.

SENATVM cogere, eſt conſules & ſenatores in conſilium conuocare vel vocare. Nam cogebantur captis pignoribus vel multa. Old.

SENATV mouere, Ex ſenatu reiicere, De ſenatu mouere, Amittere dignitatem ſenatoriam. Vlp. in l. emancipatum. ff. de ſenatoribus. In quo Titulo Tribonianus nihil ſcitu dignum, ſed quaſdam inanes & ambitioſas de præferendis ſenatorum mulieribus altercationes conſarcinauit. Old.

SENATVS, & locum in quo ipſi ſenatores conueniunt, & ſenatores ipſos ſignificat. De Romanis ſenatus (cuius frequens eſt mentio apud Iureconſultos) inſtitutione, principeque eius, & cenſu, lectione item, & de conuocatione, de coactione, de loco & tempore, de numero legitimo, de autoritate & poteſtate, officio, maieſtate, de dimiſſione, lege Budæum in annot. ad l. vlt. de ſenatorib. Quamvis hæc non latuerunt doctiſſimum Alexandrum Neapolitanum, qui pleraque aut copioſius aut dilucidius tractat. Spieg.

SENATVS alius maximus, alius minor appellatur. Maximus dicitur antiquæ Romæ, & Conſtantinopolitanæ Romę, in l. fin. C. de decur. vbi de iure eius, qui tres filios habet agitur, vt ſi vnum ex iis qui decurio eſſet, ſenatui maximo ſociaſſet, ei curiæ liberationem pareret. Minor dicitur aliarum ciuitatum curiæ & qui in eum conſcripti ſunt, cōſilii publici cauſa, proprie curiales, ſeu decuriones ſunt. Caſſiodo. li. 9. non inaniter appellauit minorem ſenatum, neruos quoque vocitans ac viſcera ciuitatum. Hinc Imp. in l. omnes iudices 33. C. de decur. Quod ſi quis forte iudicum audeat decurionem, & ſuæ curiæ (ſi ſic dici oportet) ſenatorem tormentis ſubdere, &c. Pr.

SENATVS eſt duplex, antiquæ Romæ & Conſtantinopolitanæ Romæ, qui dicitur maximus, l. vlt. de decurionib. & filiis eor. C. li. 10. Cuiac. in procem. d. tit. de decur. & fil. eor.

SENATVSCONSVLTI forma duplex erat: Altera vt ſinguli ſenatores per conſulem interrogati, dicerent ſententias, quod ſemper de rebus grauiſſimis (ſi modo tempus ferret) fieri ſolebat. Altera, vt cum primus dixiſſet, diſcedens mox in aliquam partem, cæteri tum, qui eiuſdem ſententiæ eſſent, eodem irent. Quod per diſceſſionem appellabatur. Et, in ſententiam ire vel pedibus in ſententiam ire. Item, in eandem ſententiam concurrere. Old. Prat. & Gœddæus in comment. ad l. 101. nu. 2. de ver. ſig.

SENATVSCONSVLTO intercedere, hoc eſt opponere ſeſe Tribuni poterant. Cæterum, intrare curiam Tribunis non licebat. Ante valuas autem poſitis ſubſelliis decreta patrum attentiſſima cura examinabant, vt ſi qua ex iis improbaſſent, rata eſſe non finerent. Itaque veterib. ſenatuſconſultis T litera ſubſcribi ſolebat, eaque nota ſignificabatur, illa Tribunos quoque cenſuiſſe. Valer. li. 2. c. 1. Old. Prat.

SENATVSCONSVLTVM vocatur, quod ſenatus ſine plebis arbitrio facit, iubet. Nam cum populus difficile congregaretur, cura Reipubl. ad ſenatum deducta eſt, qui ſe interponere cœpit, atque rerum ſatagere. Id quoque ius vocatum ſenatuſconſultum. Et frequenter ab Conſulis interrogantis nomine ipſa ſenatus decreta dicebantur: vt ſenatuſcōſultum Trebellianum, à Trebellio rogante Conſule, &c. Quod vt fiebat, Gellius docet. In rebus momentoſis, aut ad exemplum pertinentibus, ſenatores non minus centum ſenatuſconſultum facere poterant, vt ex Liuij lib. 9. de bello Macedon. colligitur. Ex Capitolino in Maximino conſtat, quod duo ſenatuſconſulta vno die non fiebant. Spieg. Adde Connan. comm. iur. ciuil. lib. 1. c. 14. num. 5. 6.

SENATVSCONSVLTVM. Quia ad reipublicæ gubernationem legum ſanctio ſupra alias res perneceſſaria videbatur, ius, quo ampliatæ ſunt leges prius latæ, & interdum abrogatæ, ſenatus conſtituere cœpit. Idque ius, quod ad ſenatus fieret conſultationem, ſenatuſconſultum fuit appellatum, vt ſcribit A. Riuallius lib. 3. hiſt. iur. ciuil. Eſt itaque ſenatuſconſultum (vt iureconſulti definiunt) quod ſenatus rogante conſule iubet atque conſtituit. Et frequenter ab cōſulis interrogantis nomine ipſa ſenatuſconſulta dicebantur. Hinc à Claudio, Libonio, Orficio, Pegaſo, Sylla, Tertyllio, Trebellio, Turpilio & Velleio, ſenatuſconſultum Claudianum, Libonianum, Orficianum, Pegaſianum, Syllanianum, Tertyllianum Trebellianum, Turpillianum & Velleianum, & huiuſmodi. Senatuſconſultum tamen Macedonianum Vlpianus li. 14. Digeſtorum appellat à Macedone iniquo fœneratore, de quo diximus ſupra, Anch. Qui fuerint auctores S. C Orficiani, vide apud Cuiac. ſuper Rubr. de S. C. Orficiano. Inſtit. li. 3.

SENATVS edictus vel indictus erat, qui ob negocia incidentia repente indicebantur. Oldi.

SENATVS haberi ſeu conuocari non potuit, niſi per dictatorem, Conſules, Prætores, Tribunos plebis, Interregem, Præfectum vrbi. Nec alio in loco ſenatus conueniebat, quam augurato, quæ

quæ Templa appellabant. Quare primum curia Hoſtilia, dein de Pompeia poſtremo Iulia, cum prophana eſſent loca, per augures ad hoc ſunt templi conſtituta, vt in iis iuſta ſenatuſconſulta, more maiorum, fieri poſſent Hæc ex Gell. lib 14. c. 7. Old. Adde Connan comm iur. ciuil lib. I. c 14. n. I. in prin.

Senatvs mitti vel dimitti dicitur, cum datur facultas ſenatoribus abeundi domum. Old.

Senatvs paulo poſt in duas velut fictiones, & ex centenario ducenarius eſt factus. Inde maiorum, minorumque gentium ſenatores nuncupari cœperunt. Maiorum gentium ſenatores dicebantur, qui ordinarie, & ex patriciis duntaxat ſenatui addicebantur. Minorum gentium, qui extraordinarie in ſenatum ex plebeiis quoque allecti fuerunt, & aſcripti. Patres conſcriptos id collegium appellant: quod nomen dignitatis plurimum, & inuidiæ minimum præ ſe fert. ſed ab initio tantum Patres dicti: poſtea adſcriptis in eum ordinem pluribus patres ſcripti vocati ſunt. Old.

Senatvs Romanus, qui velut ſupremum imperij caput, aliis poteſtatem dabat, non ſolebat appellari ſimpliciter magiſtratus. Prætoris tamen autoritas ad concedendi iuris faſtigium tandem conſcendit, vt ex Pomponio conſtat. l. poſter. de orig. iur. & Old.

Senectvs ſexta hominum ætas dicitur. Ætas enim prima eſt τῶν νέων, id eſt iuuenum, quorum qui primum ſeptennium ἐκ τῆς γονῆς, atq; ipſi quidem natiuitati proximum, exceſſit, grandior dicitur: ab Hippocrate παισδύτριοι. Hoc autem toto primi ſeptennij tempore, παιδίον, id eſt, paruulus, vocatur ipſi Hippocrati: cum vero ſtatim natus eſt, βρέφος, quem nos infantem dicimus. Quando autem ætatis progreſſu puer decimum annum attigit, ab ipſis Græcis μελλέφηβος vocatur. Tota ſiquidem impuberum ætas, ἀνηβεία dicitur, à nobis pueritia vſque ad decimum quartum annum Quo toto tempore pueri ſunt ἄνηβοι καὶ ἀπότριχες. Exacta autem puerili ætate, pubertas à decimo quarto anno ad vigeſimum quintum extenditur, & definit: quod probat ex Hippocrate Galenus in lib. 5. Aphoriſ. Et hæc quidem ſecunda ætas Tertia vero, eſt τῶν μειρακίων, id eſt, adoleſcentulorum, quæ decimo quarto incipit, & in vigeſimum quintum protrahitur. Quæ autem ab hinc vſque ad trigeſimum quintum, Iuniorum νεανίσκων & hæc ætas quæ quarto loco numerari ſolet. Iuuenta dicitur ipſi Galen. in lib. 5. Aphoriſm. Hippoc. Quinta ætas inter iuuentutem & ſenectutem eſt poſita à Cicerone in lib. de ſenectute vocatur conſtans & media: à Græcis, maxime ab Hippocrate & Galeno καθεστηκυῖα dicta. Vnde qui ætatem conſtantem, id eſt, declinantem à trigeſimoquinto anno ad quinquageſimum habent, Hippocrati dicuntur, οἱ καθεστηκότες τοῦτ᾽ ἔστι ἐν παρακμῇ ὄντες Philotheo teſte. Nam qui florente ætate vigent cuiuſmodi diximus eſſe iuuenes, ἀκμάζοντες nominantur. Thucydides appellat τοὺς ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ætate vigentes. Ea eſt ἀνδρεία, virilis ætas, quæ ἐν τῷ μεσεύοντι τῶν ἡλικιῶν in ætatem medio eſt conſtituta. At cum declinans fit, παρακμή vocatur. Vltima ætatum γερόντων, i. ſenum: qui quod honore & præmiis adfici debeant, à Græcis ipſis γέροντες παρὰ τὸ γεραίρειν dicuntur. Hanc quidem tripartito diuidit Gal. lib. 5. de tuend. ſanit Primam autem dicit eorum eſſe qui ὠμογέροντες dicuntur, viridi ſenectute præditi: ob idque ciuilia negocia obire potentes, quique conſilio valent. Hæc ſenectutis prima pars ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum perducitur. Secunda exordium facit à ſexageſimo & in ſeptuageſimum extenditur. Tertia, quod reliquũ ætatis conficit, atque eorum eſt qui πέμβολοι dicuntur, παρὰ τὸ ἐκπέμπεσθαι τὴν εἰς ᾅδην δηλονότι πομπήν, quaſi eorum funebris pompa iam Orco dimittenda ſit.

Senes qui dicantur, vide Bart. l. 2. ff. de excuſ. tut. Panormit. in c. quoniam frequenter. verſ. 3. principaliter quæro. extr. vt lit. non conteſt. Prat.

Senescentem hyemem Cic. lib. 2. de natura deorum vocat ſolſtitium circumſcribens. Sic Ammian. lib. 21 Autumno iam ſeneſcente profectus, pro quo & prouectum dicere non inepte poterimus. Hadr Iun. anim. lib. 1. c. 19.

Seneschallvs vetus dictio eſt, luxata interim pronũciatione à Gallis Senonibus origo eſt, quos Gallorum fortiſſimos Roma aliquando experta eſt, vtpote quam expugnarunt, & Hetruſcos pepulerunt ab Arimino ad Anconam: vnde & Senogallia dicta eſt, quæ deinde Gallia togata, vt ſcribit M. Cato in fragmento Originum: à qua quidem in Galliam Ciſalpinam innumerabilia fere vocabula ſcripſerunt. vt Feudum. Soldata, Vaſallus, & barbara plurima, de quibus in vſib. feudorum. Ergo Seneſchallus quaſi Senogallus vocetur: vel quaſi σεμνόγαλλος, id eſt, ſenetus, vel venerandus Gallus, vt annotauit Forcat. in Necyom. dial. 61. n. 2.

Senior paſſim in libris Feudor. pro patrono, qui feudo dato vaſallum ſibi quæſiuit. Docet autem Hot. diſp. c. 3. vocem eſſe barbaricam *Signor*, quæ Dominum ſignificat, vt in c. Caroli Magni cap. 5. art. 3. Vt nullus comparet caballum, bouem & iumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eſt eius ſenior. Albertus Krantz li. Dan. 8 cap. 3. Octoginta numero ſeniorum ſecum duxit obſides. Et Norman. lib. 2. cap. 21 Quis, ait ille, veſter eſt princeps aut ſenior? Nullus, reſpondent illi: nam æquo per omnia iure imperamus. Et cap. vit. Nam ſenior noſter, vt vidiſti, claudus non veniendi ad te veniam deprecatur. Loquitur de Arnulpho, Flandriæ comite Sic Britanni Armorici in libris ſ-ſuet Britann. Iuigneur. dicunt pro iuniore fratre Neque vere prætermittendum videtur quod apud Anto. Florentin legitur hiſt. part. 2 titul. 17. cap 9. § 7. In prouincia Tyrenſi eſt quidam populus, caſtella decem habens, cum ſuburbanis ſuis. Eſtque numerus eorum ad quadraginta millia virorum. Ij non hereditaria poſſeſſione ſed meritorum prærogatiua magiſtrum ſibi ſolent præficere, quem ſpretis aliarum dignitatum nominibus, Senem vocant: cui tanto obedientiæ & ſubiectionis vinculo ſolent ſe obligare, vt nihil ſit tam durum, tam difficile, tam periculoſum, quod ad magiſtri imperium non aggrediantur implere Prat.

Sensvm eſt, imperſonaliter, pro cogitatum eſt, ſententia ſtetit, placuit: Vlp. l 8 ff. de accepti. An inutilis acceptilatio vtile habeat pactum, quæritur: & niſi in hoc quoque contra ſenſum eſt, habet pactum. Id eſt, niſi qui accepto tulit, contra ſenſit, ſiue mentem ac voluntatem contrariam habuit. Nam plus eſt contra ſentire, quam non conſentire. Et imprudens non conſentit, at non contra ſentit. Locum autem ſic legendum, ea quæ conſequuntur, oſtendunt. Prat. ex Hotom.

Sensvs pro ratione apud ICtum in l 1. § 1. ſi quadrup. pauper. feciſſ. vbi animal ſenſu carere, id eſt, ratione, vt apud Iuſtinianum eo. tit. in prin. Alioquin falſum eſſet quod Vlp. ait. Nam vt Cic. lib. 1 Officior ſcribit. bellua quantum ſenſu mouetur, ad id ſolum, quod adeſt, quoque præſens eſt, ſe adcommodat. Sic nullum ſenſum infantis eſſe dixit Paul. in l. 32. §. infans. ff. de adqu. poſſ. id eſt, nullum iudicium Sic furore detentum ſenſum non habere, ait Vlp. in l 22 §. ſi maritus. ff. ſol. matr. Et alias ſentire non poſſe l 8. §. vnius ff. de optio. leg Briſſ. Prat.

Sensvs pro voluntate teſtatoris in l. 15 ff. de vino trit. l. 3. §. conditio ff. de adim. leg. Briſſ. Prat.

Sensvs communis. Cicero pro Domo ſua, communem ſenſum naturæ appellat, quod is ſenſus à natura datus omnibus ſit. Spieg.

Sententia eſt firma & indubitata reſponſio. not. gl. in verbo. Sententia §. reſponſa. Inſt. de iur nat. gent. & ciuil.

Sententia, alias accipitur pro eo, quod verba ſonant: vt cum dicimus Vlpianum reſpondiſſe in hanc ſententiam. Alias pro lumine orationis, hoc eſt, pro clauſa, quæ breuiter inſigne aliquid oſtendat: vt Obſequium amicos, veritas odium parit. Alias pro animi credulitate, quam quis opinione ſua concipit, Vt, M. Portius Cato rogatus olim ſententiam, oratione longa occupauit tempus. Alias denique ſententia, iudicialis pronunciatio appellatur, cum ex Lege, vel ex æquo & bono iudicatur. Tum enim Iudex ſancit, declarat, quid ius velit, adimi quadam cenſura, ſecundum facti qualitatem. Quo pertinet, quod Paulus ff. de arbitr. Sententiam, inquit, dicere æſtimatur is, qui ea mente id pronuntiat, vt ſecundum hoc diſcedere eos, qui litigant, à tota controuerſia velit. Old. Prat.

Sententia aliquando verbis & ſcripturæ opponitur, ſicut in l. Diuus. §. & quatenus ff. de Falſis, Sententiam magis SCti, ſequendam quam ſcripturam, & in l. Impuberum, §. qui liberti. ff. eod. non verbis, ſed ſententia. Sic etiam non ex verbis, ſed ex ſententia SCti, accuſator quandoque tenetur l 1. §. incidit. ff. ad Turpillianum.

Sententia à re iudicata differt: ſententia enim per modum agentis vel inſtrumenti: res iudicata per modum patientis ſe habet. Goth. in not. ad tub C. de re iudic.

Sententia autem iudicialis duplex eſt: videlicet diffinitiua & interlocutoria: ſententia diffinitiua, ſiue res iudicata, eſt, quæ finem controuerſiarum pronunciatione iudicis accipit: quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit: autore Modeſtino in l. 1. ff. de iud. adde l. qualem 19. §. 1. ff. de recep. arbit. l. 3. C. de ſent. & inter locut. Old. Prat.

Sententia interlocutoria eſt, quæ non de ſumma controuerſia, ſed de reb. ad eam definiendam pertinentibus pronunciatur, l poſt ſententiam 5. C. de ſent & interloc. d. l. qualem. §. vnde. Veluti de cognitione differenda, de teſtibus producendis l. 2. de appel. De quæſtionibus ſeu tormentis, l. à diuo Pio 15. in venditione. de re iud. l 1. §. huic conſequenter de appell. l. 1. §. quæro. ff. ad Turpil. in teſtamento 38. ff de fideicomm libert. l. 9 § ſed ex facto ff. quod met. cauſ. Differentiæ inter ſententiam diffinitiuam interlocutoriam hæ fere ſunt: illa non niſi à iudice ſedente, & ex libello (quod periculum appellatur) recitante pronunciatur, l. 1. & paſſim ff. de ſent. ex peric. recit. Hæc & à ſtante & à pronunciante iudice etiam ſine ſcripto proferri poteſt l. 4. Cod. de dilat. Ab illa ſemper appellari licet exceptis iis de quibus ſub rubr. à quibus appell. non lic. Ab hac aut nunquam l. præſcriptiones. 65. C. Th. de appell. aut rariſſime. cum ſcilicet vim definitiuæ habet velut in l. 2. ff de app. recip. l. ait prætor, §. permittitur. ff. de minor. Illa non niſi cauſa

cognita pronunciatur : hæc vero etiam extra cauſæ cognitionem l.quid ergo,13.§.4 ff.de his qui not.infam.Prat.

SENTENTIA pro iudicato, hoc eſt, cum ex lege, ex æquo & bono ſententia diceret.Spieg.

SENTENTIA falſa dicitur ſine vlla iniuria iudicis, quæ ex falſis & non veris allegationibus,vel inſtrumentis dicta fuerit,quæ ne nomen quidem ſententiæ meretur, ac ſine vlla reſtitutione confutanda eſt, detecta falſitate, l. qui agnitis ff. de except. Prat.

SENTENTIAM dicere exiſtimatur is, qui ea mente quid pronunciat, vt ſecundum id diſcedere eos à tota controuerſia velit,l.qualem.19.§ 1 de arbit.Prat.

SENTENTIAM dare, dicere, ferre, pronunciare ICti pro eodem ſæpe dicunt. In eo tamen differunt ſententiam dicere& ferre, quod iudex fert.ſenator dicit. Spieg.

SENTENTIAM diuidere eſt ſingulis de rebus ſeparatim referre.

SENTENTIAM clam ferre, eſt notam in venam mittere : palam vero eſt ore pronunciare : vide Cicer. lib.3. de legibus. vbi de his duorum iudiciorum generibus diſſerit.Spieg.

SEPARATIO iure noſtro eſt bonorum hæreditariorum ab his quæ hæredis ſunt autoritate Prætoris vel iudicis facta diſcretio Vel bonorum & creditorum aliorum ab aliis ſeorſum habita ratio. Separatio autem proprie pertinet ad commiſta, l. cum aurum de aur & arg.leg 1.§ ſed ſi quis de ſepar. bon.Porro ſicut ſeparatio bonorum æquiſſima eſt, ita maximam vtilitatem habet,iiſque accreuerit.Quibus autem modis permitti ſoleat,tractatur claſſ.5.actione 25 in ſi Old.

SEPARATIO bonorum, vel creditorum gratia fit, qui ſeparari ab hæredis bonis deſiderant, quæ al oquin hæredis bonis iuncta propter hæredis cre itores ſuffect ra non eſſent tit.de ſeparatio.bonorum leg penult. C de hæred. vend. Vel ſeruorum gratia fit,qui à domino, qui non ſoluendo erat, cùm libertate neceſſarij hæredes ſcripti ſeparari à bonis eius peculium ſuum poſtulant l.1.§ vlt.ff de ſeparat.l.6.§ pen ff de minor. Vel etiam aliis de cauſis,de quibus d.tit.de ſeparat.Pra..Briſſ.

SEPARATIONEM etiam bonorum Prætor ei concedit, qui patri ac poſtea fratri ex ſecundis tabulis hæres exſtitit, ſi hæreditatem patris reiecta fraterna retinere velit.l.12.ff de vulg. & pup. Briſſ.

SEPELIRE, in ſepulchrum inferre, humo coniecta contegere. Cic.de Legibus. Mortuum in vrbe ne ſepelito,neue vrito Ibidem:Non qui vritur,ſepelitur,ſed qui humatur. Plin.lib.7.cap. de ſepultura. Sepultus,ait, intelligitur, quoquo modo conditus:Humatus vero,humo contectus.Spieg.

SEPOSITO eo,id eſt, remoto eo,vel etiam ſi id non eſſet : Interdum quoque ſignificat excepto eo, vt in l. ſi finita. 5 §. illud quæritur,in fi ff.de damn infecto.Briſſ.

SEPS aut ſeps eſt,quæ obiecta introitum prohibet in agrum,aut hortum. Lex duodecim Tabul. Si qui ſeptem, vel maceriam iuxta alterius regionem effoderint, terminum ne excedunto. & Columella li.10. Talis humus vel parietibus,vel ſepibus hirtis claudatur. Prat.

SEPTA ſunt, ait Vlp. quæ ad incile opponuntur aquæ deriuandæ compellendæve ex flumine cauſa:ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea.ſiue qualibet alia materia ſint, ad continendam tranſmittendamve aquam excogitata l 1.ff de riuis.Hot.Prat.

SEPTA etiam eſt oppidum Aphricæ Mauritaniæ, ex aduerſo Mellariæ poſitum, quæ nunc eſt Ta ifa. illud ſepta vulgo dicitur. In C.tit. de offic.Prætoris Aphricæ.l. in nomine domini Iubemus,inquit, in traiectu, qui eſt circa Hiſpaniam,qui ſepta dicitur.Nebriſſ.

SEPTVM,quod eſt à ſepiendo dictum : complura ſignificat,nam ſepta dicuntur quæ ſunt munita, ſiue lapidibus, ſiue formaccis parietibus,h.e terra panita, ſiue ex lignis, ſiue etiam ex vepribus & ſpinis.Hinc dicta Roma ſepta in campo Martio. Nebr.

SEPTVM tranſuerſum,Medicis dicitur quod Græci διάφραγμα et διάζωμα nominant : de quo præter alios Brodæus Miſcell.lib.5.c 4.

SEPTEMVIRALE iudicium,quod à ſeptemviris,qui è centum virorum erant ordine, exercebatur. Hinc Pauli liber ſingularis de ſeptemviralibus iudiciis notatus in tit.legis decimæ tertiæ, & leg.28.& leg.31.ff.de inoffic. teſtam. Hotom. Vide Cuiac. 3. obſeru.33.& ſupra in verbo centumuiri.

SEPTEMVIRI erant, qui ſacris epulis præerant, cœnarumque Pontificum,quæ Adiiciales dictæ ſunt,curam agebant : Epulones appellati : qui ſi qua iuſta & ſolemnia ſacris deeſſent ad Pontifices referebant.Alex.de Alex. Genial. dier.lib.3.cap.16. Spieg.Prat.

SEPTIMO menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt propter autoritatem doctiſſimi viri Hippocratis, & ideo credendum eſt eum, qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe.Paulus de ſtatu hominum.Maſſæus.

SEPTVAGENARIVS l.5 § hoc circa ff.de iure immunitatis.

SEPTVNX,id eſt,ſeptem vnciæ,not.§. hæreditas Inſtit.de hæred. inſtit Ioan.Bello Etymolog. Septuncis quoque fit mentio in l.50.§.2.ff.de hæred.inſtit. Septunx,inquit Voluſius Mætianus, ſunt ſeptem duodecimæ.Prat.

SEPVLCRA familiaria dicuntur, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit l.5.ff.de relig.Hot.Prat.

SEPVLCRA hæreditaria ſunt, quæ quis ſibi hæredibuſque ſuis conſtituit, vel quæ paterfam.iure hæreditario acquiſiuit.l.5. & 6 ff eod.Hot.Prat.

SEPVLCHRVM locus eſt,in quo corpus,oſſaque hominis ſepulta ſunt.l 2.§ purus autem.D. de relig & ſumpt.funer.Et breuiter, ſepulchri appellatione omnis ſepulturæ locus continetur. l. prætor ait,§ ſepulchri autem.D de ſepulc.viol facit lex fin.§.ſi qui proiectum, D.quod vi aut clam Dictum ſepulchrum à ſepeliendo,ſicut ſimulachrum a ſimulando. Non autem à ſeorſim & pulchro,propter recordationem doloris : neque à ſemis, quia pulchrum ſuperficie,intus oſſibus plenum eſt : neque quod ſine re pulchra ſit, aut quod ibi ſine pulſu ſint, id eſt, mortui: neque porro à ſeparando, quod illic animæ à viuis ſeparentur. Quod autem ita ſcriptum ſit in leg. XII. Tabul Homini mortuo ne oſſa legito. apparet iura circa defunctos ſancta eſſe debere, & homines retinere debere pietatem erga morientes. Vnde prætoris edicto aduerſus dolo malo ſepulchra violantes actio in factum datur, vt ei ad quem pertineat negotium, quanti ob eam rem æquum eſſe videbitur condemnanti, eique, ad quem non pertineat, centum aureorum actio detur. Quod ſi ſepulchrorum violatores ipſa corpora extraxerint,oſſave eruerint, humiliores quidem Pauli ſententia ſummo afficiuntur ſupplicio, honeſtiores autem in inſulam deportantur aut relegantur, aut in metallum damnantur. Etiam quod ſepulchris extrahere oſſa nefas ſit,Dido apud Virgilium his verbis oſtendit,

Non ego cum Danais Troianam excindere gentem
Aulide iuraui,claſſemve ad Pergama miſi.
Nec patris Anchiſæ cineres maneſve reuelli
Cur mea dicta negat duras dimittere in aures?

De ſepulchris etiam,eorumque violat one nonnihil Cælius li. 9 c.4. Anch.

SEPVLCHRVM Græcè τάφος, παρὰ τὸ θάπτειν, quod defodio ſignificat & ſepelio,mutando π in ɛ.& θ in τ, vt ait Etymon. auctor,à τάφω fit τάφος,quod verbum ſignificat ſtuporem, ſepulchrum, cœnam in exequiis, θάμβον. i. e. pauorem. Dicitur etiam τάφος παρὰ τὸ θάπτω,i.e ſtupere,vel παρὰ τὸ πλήσσειν, percutior,ſecundum eundem Etymolog.Qua ratione ſignificat etiam τάφος πλῆξιν. Brechæus in l.cum in teſta mento. ff. de verb. & rer.ſign. His adde Connan.comment.iur ciuil.l.b 3 c.1 n 4

SEQVELLA,pro acceſſione Scæuola l 93 D. de ſolut. Et quaſi generale quid retinendum eſt, vt vbi ei obligationi quæ ſequellæ locum obtinet principalis accedit.Prat. ex Hotom.

SECVTORES apud Cicer.lib 7. ad Attic. epiſt.14. Gladiatores videntur eſſe à ſequendo dicti De iiſdem enim gladiatoribus ſcribens Cæſar de bello ciuili lib.1. Gladiatoreſque, inquit, quos ibi Cæſar in ludo habebat,ad forum productos, Lentulus libertati confirmat, atque iis equos attribuit, & ſe ſequi iuſſit. &c. Artemidorus lib.de ſomniis 2. cap. Μονομαχίας, varia gladiatorum genera nominans, horum meminit, εἰ δὲ σεκούτορι,... (loquitur autem de nuptiis & vxore ducenda) γυναῖκα χρὴ πλουσίαν, μεγάλα ... διὰ τοῦτο ... Prateius.

SEQVENS curator: in l 7 § cum dementis D. de Curat. furioſ. qui in alterius, remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Eodem modo dicitur ſequens fideiuſſor,ſequens Iudex,emptor magiſtratus,&c. Briſſon.ex D.Cod.

SEQVENTI loco poſitum ædificium dicitur in l 20. §. ſi ſublato, D.de ſeruit.vrb.quod alterius ſublati loco poſitum eſt, ſequentes actiones, i. e. ſequenti loco propoſitę & poſt alias, l. 11.§. idem Neratius D.de act empt.l.37. D. de noxalib. Sequens curator.in l.7.§.cum dementis D.de cur.fur.q • in alterius remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Sequens teſtamentum pro poſtremo & nouiſſimo. in l 3. §. item ſi ipſe. D. ſi cui plus quam per l.Fal.28. §. teſta. D. de libe.leg.Marcia.in l. 29. D.ad Treb ſecundo loco factum dixit : Sequentem etiam Pręt orem in l 26 §.actio D.ex quib cauſ. maio. Vlp. voc.eum, qui ſequente anno erat Pręt or Briſſ.Prat.

SEQVENTIA verba,pro poſteriore clauſula orationis accipiẽda, in l.vlt.§. Titius, D.de vulg.& pupill ex Oldend.Spieg.

SEQVESTER (pro quo veteres Sculnam quaſi ſeculnam poſuiſſe, teſtatur Gel. in hiſtorico M.Varronis) dicitur, apud quem plures rem,de qua controuerſia eſt,deponunt l 109. D. de verb. ſignif.l 5.§.1 l 6.l.7.D.depoſi l 18.D. de præſcr.ver.l.5. verſic. ſed ſi nec ipſi D vt in poſſ.leg l.21.in fin.D.de appellationibus l.5. C.quor.appel. non recip. Tertull in lib. de Reſurrectio. carn. Hic ſequeſter Dei atq; hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito commiſſi ſibi.Idem in lib.de Patientia. Adeo ſatis idoneus patientię ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt. Inuenitur & hoc verbum apud Plautum Mercatore Act.4.ſcen.3. & apud Quintil. lib.12. cap.8. Ab eo autem ſequeſter dictus, quod occurrenti aut quaſi ſequenti eos qui contendunt committitur, aut quod eius fidem qui deponunt ſequantur. vt Gel.lib. 20.c.1. ſcribit, quæ etymologia

Alciato

Alciato ſubdura videtur vt refert Corraſ. 5. Miſc. 2. nu 3. Iſidorus li 10. Etym. Sequeſter, ait, eſt, qui certantibus medius interuenit, qui apud Græcos ἐμέσιος dicitur; apud quem pignora deponi ſolent, à ſequendo dictus, quod fidem vtraque pars ſequatur. Briſſ. Prat. Adde Connan. comment. de iur. ciuil. lib. 7. nu. 6. c. 4. Porro ſequeſter ſi rem ſequeſtratam perdat vel deteriorem faciat, tenetur & eo nomine conueniri poteſt, l. poſt quam §. Imperator. ff. vt legat. nomi. l. ſi is cui, §. qui ſeruandorum. ff. vt in poſſ. legat. Prat. Vide Gœdd. in eleganti tractatu de ſequeſtration. & ad leg. ſequeſter. 110. de verb. ſign.

SEQVESTER, Græcis μεσέγγυος, hoc eſt, interueniens: μεσεγγυᾶσθαι verbum, vt annotauit Budæus in comment. ſignificat apud ſequeſtrem pecuniam deponendam ſtipulor & contendo. Id ipſum vero depoſitum μεσεγγύημα: quod ſequeſtro poſitum, per aduerbium dicitur, teſte Aul. Gellio libro 20. Noct. Attica. Sequeſtres vero ἐργολάβοι, dicuntur ſycophantæ, qui ex alienis calamitatibus & diſpendiis ſua capiunt commoda, &c. Brechæus in l. Sequeſter. dicitur. ff. de verb. & rer. ſignific. Adde Cont. li. 1. c. 5 tom. 1.

SEQVESTRARE verbum à ſequeſtro dicitur: cius ſit mentio in l. 22. §. ſi vero. ff. ſolut. matrim.

SEQVESTRARIA actio, quæ aduerſus ſequeſtrem datur, leg. 12 §. cum ſequeſtria, ff. depoſ. l. 9. §. Labeo ff. de dol. Briſſ.

SEQVESTRALIA conuenire, l. ſi quis. §. Labeo. ff. Quod met. ciuſ. Spieg.

SEQVESTRATIO, eſt rei, de qua agitur, controuerſia, vel ſeparatio, vel compoſitio, vel poſſeſſionis interdictio. Eſt autem duplex. Quædam eſt voluntaria, quando partium conſenſu deponitur res litigioſa, & hæc ſemper poteſt fieri ante judicium, vel pendente iudicio l. 5. in prin. ff. Depoſ. l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut. Quædam vero eſt contentioſa, ſeu (vt nonnulli vocant) Neceſſaria ſequeſtratio, quæ per iudicem decernitur cauſa cognita etiam inuitis vtriſque litigatoribus, vel altero eorum petente. Spieg. Prat.

SEQVESTRATIO, ait Vulte. in comm. Inſt. de action. in pr. n. 67. eſt tranſlatio poſſeſſionis rei litigioſæ in tertiam perſonam facta conſenſu partium vel autoritate iudicis, ea conditione, vt ei qui vicerit, reſtituatur & reddatur. Differtque à depoſito. Primo namque, Deponuntur res duntaxat mobiles, non immobiles: Sequeſtrantur autem non res tantum mobiles, ſed & immobiles: imo etiam iura. Secundo: Sequeſtratio, fit vt plurimum tribus aut quatuor perſonis concurrentibus. Depoſitum autem tam vno quam pluribus. Tertio: Rei depoſitæ proprietas itemque poſſeſſio manent apud deponentem: At ſi res litigioſa ſit ſequeſtrata, tam apud neutrum litigantium manet poſſeſſio, ſed illa tranſit ad ſequeſtrem. Etiam ſi nihil de poſſeſſione conuentum ſit. Vulte. ad § præterea. 3 num. 11. 12. Inſti. quib. mod. re contrah. oblig. A quo tamen diſſentire videtur. Gœd. ad l. 110. de verb ſignific. num. 4. fin. Exiſtimans ſequeſtrum, niſi hoc conuentione agatur non poſſidere.

SEQVESTRATIO regulariter prohibetur in tit. Cod. de Prohib. ſequeſtrat. Attamen in quibuſdam caſibus eſt optimum, & ferre vnicum remedium, quod opponatur futuris litigantium rixis a motuum inſultibus. iuxta legem æquiſſimum in princ. ff. de vſufruct. Spieg.

SEQVESTRATIO perſonæ quoque nonnunquam fieri poteſt, de qua tractatur in l. 3. § ſi vero qui patrem & §. in hoc interdicto. ff. de liber. exhi l. pen. ff. vbi pupil educ. vel mor. r. deb. Spieg.

SEQVESTRATIONIS tutiſſimum & præſentiſſimum eſt remedium in re dubia, & ſpectante ad periculoſam diſcordiam: ſi iudex vtatur eo ſobriè, & cauſa cognita. Ex diuerſo, magnum grauamen eſt, ſi quis tali prætextu ſua poſſeſſione deſtituatur vel vſu rei. Old.

SEQVESTRE deponere l. penult. ff. depoſiti. Briſſ.

SEQVESTRO poſitum apud Caton. vt citat Gell. lib 20. cap. pen. pro apud ſequeſtrum depoſitum. Per Deos immortales, inquit, nolite vos ſequeſtro ponere. Prat.

SEQVESTRO POSITVM à depoſito hoc differt, quod rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet: ſed & poſſeſſio. at ſequeſtro poſitæ poſſeſſio ad ſequeſtrem tranſit. id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius poſſeſſioni id tempus procedat l. 17. §. 1. ff. depoſ. Intereſt tamen qua mente apud ſequeſtrem deponatur. Nam & omittendæ poſſeſſionis cauſa interdum deponitur, interdum vero cuſtodiæ duntaxat cauſa l. intereſſe. 39. de acquir. poſſ. Hot. Prat.

SEQVESTRVM, Depoſiti ſpecies eſt. Nam Paul. tit. depoſiti. Proprie, inquit, in ſequeſtro eſt depoſitum, quod à pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumque traditur l. vi. Sumitur etiam vulgo pro ſcripto illo, quod de ſequeſtratione conficitur.

SEQVI nomen alicuius, vel ſequi perſonam, eſt adprobare, vel agnoſcere & admittere, & fidem ſequi l. 71. ff. de iur. dot. l. 10. C. ad Velleian. l. 4. C. ſi tutor vel curat. l. 1 ff. nautæ, caupo. l. 1. de reb. cred. l. 24 §. in bonis. ff. de reb. auct. iud. l. 1. §. quæſitum eſt. ff. de ſeparation. l. 10. §. ſi quid in fraudem. ff. quæ in fraud. cred. Briſſ. Prat.

SEQVI Iter. id eſt accedere, l. 2. §. recte. ff. ſi ſeruit. vind. Briſſ.

SEQVI nuptias pro contrahere l. 34 §. vlt. ff. de ritu nupt. l. 15. C. ex quibus cauſ. infam. irrog. Briſſ. Prat.

SEQVI cauſam, id eſt conſequi vel venire, li. 5 Cod. de rer. permut. Briſſ.

SEQVIOREM vitam frugi, Vlpian. eleganter oppoſuit in l. cum hi de tranſactionibus §. Sed & perſonarum contemplatio habenda eſt, hoc eſt, cuius vitæ ſint hi, quibus alimēta relicta ſunt: vtrum frugi vitæ, & qui alias ſufficere ſibi poſſint: an ſequioris qui de alimentis pendeant. Sequioris, id eſt, deterioris. Et ita veteres gloſſæ. ſequius χεῖρον. Tranquillus in Titio. Sed non deerant, qui ſequius interpretarentur. Amm. Marcel. libro 28 ſi, fortuna ſequior ingruiſſet. Prat.

Σὴρ apud Seres gentem Indicam, vermiculus quidam, quæ Sericum unde prouenit. Subſericum vero eſt, cuius ſubſtamen ex ſerico eſt: cuiuſmodi forte eſt id quod ſuperioris Germaniæ *Brugiſchen Atlaß* vulgo dicitur. Vide §. de re veſt. Bayf. Spieg.

SERA & clauis inter domus partes connumerantur leg. quæſitum. & ibi Bartol. de fund. inſtruct. Spieg. Prat.

SERA Prece deſiderare. l. 13. C. de iuris & facti ignorant. Sera querela, l. 2. C. in quibus cauſis. Sera repudiatio l. 1. §. decretales ff. de ſucceſſ. edict. & de a patris Briſſ.

SERENISSIMO principi ſupplicare, apud Iuſtinian in l imperialis. n. § de nupt.

SERERE idem eſt quod ſpargere & fundere, teſte Connan. in commentar. iur. ciuil lib. 4 c. 1. n. 2.

SERIÆ (inquit Budæus lib. 5. de Aſſe) erant grandia vaſa, vt dolia, vnde vinum, ad vetuſtatem ſeruandum, in vaſa minora diffundebatur. Vas etiam ſeria erat vinariæ capacitatis, ad multos vſus accommodata eodem Budæo teſte. Columel. lib. 12. rei ruſticæ, cap. 18. Dolia quoque (inquit) & ſeriæ cæteraque vaſa ante 43. vindemias diem picanda ſunt. Sunt qui putent eſſe ſeriam vas fictile; Perſius Satyra 2. ad principium *& o ſi*

Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule.

SERIA vas fictile, de limo, oblongum, inquit Donat. in Terent. Heautontim.

Releui dolia omnia, omnes ſerias,

SERIARVM, quæ vinaria vaſa ſunt, meminit Vlpian. l. 15. §. pro proprietatis ff. de vſufruct. Iulianus in l. vinaria vaſa 206. vbi Brechæus de verb ſign. vide Forcat. in pen. iur. ciu. 25.

SERICOBAPTAE, id eſt, ſerici tinctores, βάπτω enim ſignificat tingo. Inde baptæ apud Iuuen. dicti, quod faciem fuco illinerent, μέταξα Græcis, nobis ſericū dicitur: cuius tinctores baphij παρὰ τὸ βάπτειν, quod eſt tingere. Hinc bapto ſericum pallium. Vide Alciat. in l baſilica C. de Metall. lib. 11. Spieg.

SERICVM, lanæ genus, quod apud Seras Indos ex arboribus depectitur, non illud quod vulgo creditur. Vlpian. de aur. & arg. leg. l. veſtis. Veſtimentorum, inquit, ſunt omnia lanea, linea, vel ſerica, vel bombycina Nebriſſ.

SERICA veteres dixere βῆρυς vt nunc Galli velours. Cujac. ad legem temperent vniuerſi, de veſtibus holoueris & auratis. Cod. libro 11.

SERICVM nema in l. vltim. §. ſpecies. ff. de publican. Serica veſtimenta in l. 23. ff. de auro arg. Vbi ſerica à bombycinis ſeparantur, vt apud Paul lib. 5. ſentent. tit. 6 quæ tamen imperite confundit Iſidor. lib 19 c. 27 Ac bombycina quidem ex vermiculis fiebant, vt ſupra oſtendimus. Serica vox ex genere quodam lanicij quod Indiæ populi Seres, ex arboribus depectebant: quemadmodum erudite And. Tiraq. notauit in libro De legibus connubialibus. Id quod ſubjecti auctorum loci comprobant. Verg. 1. Georg.

Velleraque vt foliis depectant tenuia Seres.

Seneca in Hippolyto.

Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Et in Hercule Oetæo:

Quæ Phœbæis ſubditus Euris.

Legit Eois hæc arboribus.

Plinius quoque lib. 6 c. 17. Seres, inquit, lanicio ſiluarum nobiles perfuſam aqua depectentes frondium caniciem Ammianus quoque Marcell. lib. 23. apud Seras ſiluas eſſe ſublucidas refert, à quibus arborum fœtus aquarum aſpergentibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem teneriimam pectunt, nenteſque ſubtegmina conficiunt ſericum. Idem & Solinus in Polyhiſtore cap 51. ſcribit. Porro, quo tempore texendi ſerici artificium in Occidentis partes inuectum ſit, declaraſſe videtur Otto Friſing libro 1. de geſtis Friderici cap. 33. dum ait, Rogerium Siculum Corintho, Thebis, Athenis expugnatis, opifices qui ſericos pannos texere ſolebant ob Imperatoris ignominiam captiuos deduxiſſe: quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texendi ſuos edocere præcepit. Exindeque ars illa prius à Græcis ſolis inter Chriſtianos habita, Romanis patere cœpit ingeniis Briſſ. Prat. Adde & Brodæum lib. Miſcel 2. c. 22. vbi ſimiliter Serica à bombycinis ſeparat. Quorum opinionem confirmat Arrianus in Periplo maris rubri Sericum lanificium νῆμα ſηρικὸν vocans Dion. lib. μηδ. σηρικὸν ὕφασμα χλιδῆς. Βαρβάρων ἔργον Strabo lib. 15. τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ σηρικά ἐκ φλοιῶν (nō ē vermicu-

lis) ξανθουβῆς βύσσου. Pauſanias ab his recedens ſeres populos à ſe e vermiculo denominatos putat.eruius, apud ſeres vermiculos eſſe prodit, qui bombyces dicuntur, ſericum facientes. Idem perperam ſentiunt Suidas ac alij complures, quibus ſuffragatur Cardanus, quoniam ex Iudicis nauigationibus nullum præter hoc ſerici genus aliud eſſe patuerit. Brodæus d.loco. Adde Forcat.in ſuo Cupidine Iuriſperito c.12.n.6.

SERO. Huius vocis propria ſignificatio eſt, veſpere, quod eſt, poſt occaſum, vt ait Valla. Pro poſt tempus ponitur in l.2.C.de hæred.vel act.vend. Item pro tarde l. ciuitas Rodiorum.C.de offic.præt.& l.ſi vero, ſub fin.ff.de adult. Alberic.

SERILIA vetus poeta Pacuuius funes appellauit. Veroloquium & notationem verbi Græci ſecutus. Nam σπάρτα Græce dicuntur à ſerendo: vnde & ſerilia, quod cannabi linoque fierent: quamvis de ſparteis illud dixerit. Nec vlla ſubſcus cohibet compagem aluei, ſed ſura lino & ſparteia ſerilibus. Vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.17.c.7.

SERMO, pro clauſula in legatis.leg.20.ff.de vſuris. ſermo autem pro ſcriptura teſtamenti, l.12 § vltim.ff.de leg.1.l.85.& leg 98. ff.de leg.1.l.7. ff.de annuis legat. l.29. ff.de hæredibus inſtit. Briſſ.

SERMO ſuperior pro tractatu ſuperiore vel ſuperiore parte edicti l 2 ff.de coniung.cum emancip. Briſſ.

SERMONE pangere idem eſt quod verbis paciſci. Connan.in comment. iuris ciuil.lib.5.cap.1.n.8.

SERPENS generale nomen eſt, ad omnia quę ſerpunt citra vſum pedum. Alb.in ſcholaſtica hiſtor.proditum refert, ſerpentem timere ſibi cum nudum hominem viderit: contra vero, in veſtitum inſilere. Spieg.

SERPERASTRA Varro latina voce appellat ea inſtrumenta, quibus adhuc infantes anniculi ad greſſum ſubriguntur, & ambulando facilius pergunt ne intorta crura ſint, vel inæquali gradu inambulent. Crinitus libro 17. cap.5. de honeſta diſciplina.

SERRACVLVM (alij ſeruaculum) πηδάλιον eſt veteribus gloſſis gubernaculum & clauus. Hinc ſerraculum ducere in l.29. §.1. ff.ad leg. Aquil.ſi nauis tua, ait Vlp. impacta in meam ſcapham damnum mihi dedit, quæſitum eſt, quæ actio mihi competeret. Et ait Procul.ſi in poteſtate nautarum fuit, ne id accideret, & culpa eorum factum ſit, lege Aquilia cum nautis agendum: quia parui refert, nauem immittendo, aut ſerraculum ad nauem ducendo, an tua manu damnum dederis. Interpretes βασιλικῶν lib.13. ſerraculum interpretantur κόντον, hunc locum ſic vertentes, ὥσπερ ἢ χειρὶ, ἢ κοντῷ ζημιώσας, vt teſtatur Cujac.9. obſeru.10. Et ſane Suidas κοντῷ nauibus illati meminit: οἱ δὲ ῥωμαῖοι, inquit, κοντοὺς ἔπηξαν ὑποβρυχίους, ὥστε τὰ σκάφη τῶν βαρβάρων ἐλθόντα περιπαρῆναι. Alij ſeruaculum ἀντὶ τῆς σωτηρίας, id eſt, pro anchora ſumunt: quod non quadrare videtur. Prat.

SERRAM ducere cum aliquo eſt altercari, Tertullian.de coron. Quandiu per hanc lineam ſerram reciprocabimus. Varro de re ruſtic.l.3.c 6. De pauone, inquit, liberè licet dicas, quia diſceſſit Fircellius, qui ſecus ſi qui diceret de iis, gentilitatis cauſa fortaſſis an tecum ſerram, duceret. Quidam locum explicant de ſerra militari, Feſti & Vegetij autoritate freti. ſerra.n. pugnari dicitur, cum ſubinde acceditur ad hoſtem & receditur. Vegetius: Item, inquit, ſerra dicitur, quæ ab ſtrenuis directa ante frontem opponitur hoſtibus, vt turbata acies reparetur. Turneb.aduerſ. lib.8. c.7. ſerram ducere, illo Varronis loco, exponit, ſtreperum & odioſum eſſe, non aliter quam ſtridentem & obſtrepentem ſerram, cuius argutia auribus moleſta eſt: Ioſephus Scaliger ſerram ducere, non ſerram legit, & ſerram τὸ σχοινίον reſtim & funiculum interpretatur. Palladius quidem Martio: ſuſpendendi groſſi ex caprifico linea ſerta pertuſi: nec enim lino velut ſerra vt habent vulg. cod. legendum eſt. Item alibi: Cum ſerta, qua appenſa ſunt auferantur. Igitur ſertam ducere, inquit Scaliger, idem quod Terentio reſtim ductitare. ſaltantes enim alij ἐπὶ καρπῷ χειρὸς, vt apud Poëtas Græcos, ſe tenebant: alias reſtim tenentes hærebant Horat.

Tortum digna ſequi potius, quam ducere funem.

Erat enim ſimilis ludus puerorum, qui ducebant ſparteam reſtem, & tandiu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omiſſa funis prehenſione in nares caderet, cuius ludi meminit Ariſtoteles ſophiſta: & ad hunc alludit Plautus Pœnulo,

——Iam tenetis, ſi teneris, ducite
Cum dirumpatis.

Itaq; verba illa, fortaſſis, an tecum ſertã duceret, exponit Scaliger, tecũ particeps laboris eſſet: vt prouerbialia ſint, quotieſcũque conuentionem intercedere cum aliquo denotamus. Prat.

SERTA id eſt, ancilla. l.ſtuprum ff.de iniuriis. l.inter. §.liberos.ff. ad leg. Iul.de adult. De ſerua fit etiam mentio in l.1.ff.de ſeruo corrupto. l.19. ff.de iure dotium. l.1 §.7.ff.de ſuis & legit. ſic de ſerua natus. l.vlt.ff.pro derelicto. Briſſ.

SERVARE interdum pro tueri, cuſtodire accipitur, vt in l.juriſgẽtium, §.prætor ait.ff de pact. Interdum ſignificat præſtare priuatim: vt ſeruare fidem. ſeruare denique accipitur pro recuperare: vt eleganter in l.ſi mandato meo. ff.de fideiuſſor. & mandator. Prat, ex Oldend.

SERVARE pro cuſtodire. ſic ſeruare ventrem l.3.ff.de ventr. inſpiciendo Quo ſenſu etiam dicuntur dari poſſeſſiones dotis ſeruandæ cauſa. l.26. ff.ad municip. vt & rei ſeruandæ cauſa l. 8.C. de bonis auth. iud. l.7. §.præterea.ff.de ſuſp.tut. ſeruand. legati cauſa. l.3. C. vt in poſſeſſ. &c. Briſſ.

SERVARI ab aliquo poſſe dicitur, quod ex eius bonis redigi poteſt, l.fin.ff.de admin.tut. l.fin.ff.ſi vent.nom. ſic rem ſeruari dicimus. Et ſeruari indemnitatem l.38.§ fi. ff.de act.empt. ſeruari etiam per actionem dicunt ICti, quod abeſt, vel quod damni datum eſt, l.17.in fi.ff.ſi ſeru.vind. & alibi ſæpe. ſic ſeruare pœnam à ſocio, l.6. in fi ff.com. diuid. Quod mater ſeruari filię ſuæ teſtamento juſſit, eo tẽpore præſtare voluiſſe intelligitur, quo ſui juris erit, l 26.ff.de aur.& arg. Prat. ex Briſſ.

SERVARI pro reſeruari. ſic Quod mater filiæ ſuæ ſeruari teſtamento juſſit, eo tempore præſtare voluiſſe intelligitur, quo ſui Iuris ea ſit. l.28 ff.de auro & arg.

SERVARVM ſeu ancillarum, quarum potiſſimum in iure noſtro fit mentio, hæc ſunt nomina: Thetis in l.vlt.ff.pro derelict. Agathea. l.28 in fin.ff de cond.& demonſt. Glauce. Tyche, Elpis, l.37. §.1 ff.de leg.3 Feliciſſima l.41.. Feliciſſimo eod.tit. Concordia l.40. ff.de fideicom.libert. Victorina in l.44 §. hæred.ff. eod.tit. Eutychia in l.59.ff de manum.teſtam. Briſſ.

SERVIANA actio in rem Prætoria, quæ de rebus in prædium vrbanum inuectis illatis, quæ tacito pignoris iure locatori pro penſione obligantur, proponitur. §.item Seruiana. Inſt.de act. l.vlt. ff.de Saluian.interdict. Quæ vero eius exemplo de cæteris rebus pignori oppoſitis datur actio, ea quaſi Seruiana, ſiue hypothecaria appellatur, l 13 § 1. ff.ad Vellcian. vel vtilis Seruiana, l.1 § cum prædium.ff.de pignorib. nec ſolum de iis, quæ pignori oppoſita ſunt, ſed & de legatis & fideicom. l.1. C.commun. de leg. Inde Seruiana vel hypothecaria in l.29. ff.fam.erciſ. l.4.§.ſi quis autem. ff.de doli except. Confunditur tamen plerunque hæc differentia, & cuiuſlibet pignoris perſecutioni Seruianæ nomen accommodatur, vt l.3.l 10.11.21. ff.de pign. l. 42.§. ſed & dominum ff.de procur.leg.28.ff.de pigner.actio. l.4. ff.quibus mod.pign l.30.ff.de noxalib.actio. l 34.& l.35.& l.66. ff de euiction. l.3.§. eſt autem.ff.ad exhib. Prat. ex Briſſ. De act. Seru. vide Vult.ad §.item Seru.6.per tot. Inſt. de actionib.

SERVIANA actio & interdictum Saluianum inter ſe differre videtur. Eſt enim Actio Seruiana à Seruio Sulpitio dicta vt nomine ipſo apparet, quem veriſimile eſt formulam huius actionis primum conſtituiſſe. Nam quamvis Seruius, non gentis aut familiæ appellationem habent ſed hominis tantum ſit nomen, quod veteres prænomen vocant: tamen quia id peculiare fuit Sulpitiæ genti, vt Appius Claudiæ: vix vt gens alia eo vteretur: factum eſt, vt ſæpe id prænomen loco nominis vſurparetur. Interdictum vero Saluianum, à Saluio quodam, ni fallor, pręrore. Id enim magis crediderim quam Iuliano aut alio quouis Iuriſconſulto ex familia Saluia. Vt enim Iuriſconſultorum erat, formulas cautioneſque actionum, contractuumque componere. Ita, prætorum proponere interdicta. Cæterum vt actiones ad ipſarum rerum perſecutionem, ita interdicta plerũque ad poſſeſſionem pertinent. eadem eſt igitur aut certe ſimilis inter hæc differentia. Interdictum itaque etiamſi in rem conceptum ſit, tamen in perſonam reddi videtur, eius nimirum apprehendendi gratia, quod pignoris cauſa iam ante inuectum aut illatum, ex conducta domo aut fundo amotum & auectum eſt: directum quidem in colonum inquilinúmve, qui amouit: vtile vero in extraneum, qui vel ipſe amouit, vel apud ſe habet rem amotam, l.1 ff.de interd. Sal. Eſt autem veluti reſtitutorium: nec exigi in eo conſueuit, ex patrimonio inquilini res ea fuerit, nec ne, quæ pignori in conductam domum illata eſt, ſed hoc vnum, vt pignoris cauſa inducta ſit. Quippe nec niſi ad nudam temporis poſſeſſionem pertinet. Quare, ſi in rei perſecutione verſetur, tamen propius eſt, vt aduerſus extraneum poſt annum non reddatur. Quo exacto ad Seruianum iudicium, quod quamvis & ipſum poſſeſſionem auocet, tamen & in rem datur, & quaſi proprietatis cauſſam continet: locatori deſcendendum eſt lege ſecunda. ff.eodem, planũ facturo in bonis inquilini rem eo tempore, quo pignus contrahebatur fuiſſe leg.ſi cum venditor. ff.de pignoribus aut ſi quid aliud tale. Cæterum poſſeſſione locatori ex interdicto dimiſſa, ordinario iure petitionem ſuam inſtituere debebit, qui pignus vindicaturus aut aliter perſecuturus Quia proprietaris eius aut prioris obligationis integram eſſe & ſaluam diſceptationem opinor. Eo nimirum qui poſſeſſionem incumbit ſuperaturo, ſi petitor intentionem ſuam probare non poſſit. Cuiac lib. εἰκαστῶν cap.39 to.1.

SERVI dicuntur, quibus libertas arbitrio ſuo viuendi adempta eſt, itaque liberis opponũtur, & ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent. §.1.de iur.perſon. l.4.de ſtat.hom. l.239.de verb.ſignif.

SERVI etiam Corpora à Græcis dicti, cuius rationem vide ſupra in voce Corpora & Maiorag. lib.1.cap.10.

SERVORVM autem & addictorum differentia hoc loco notãda, quam Quintil. lib.7.c.3. declarat: vt cum quæritur, an addictus quem lex ſeruire donec ſoluerit jubet, ſeruus ſit: altera

pars

pars finit ita: Seruus eſt qui eſt iure in ſeruitute: altera, qui in ſeruitute eſt eo iure, quo ſeruus, aut, vt antiqui dixerunt, qui ſeruitutem ſeruit: & poſtea, Seruus cum manumittitur, fit libertinus: addictus recepta libertate eſt ingenuus: ſeruus inuito domino libertatem non conſequitur: addictus ſoluenda, citra volūtatem domini conſequetur. Ad ſeruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. Connanus in ſuis Comment. ſuper Iuris Ciuilis lib. 4. c. 14. n. 9.

SERVI ad manum apud Cic. lib. 3. de orat. dicuntur, qui præſto ſunt, in promptu & parati. Quem ſeruum, inquit, ſibi habuit ille ad manum. Amanuenſes autem ſunt à manu ſerui, vt excipiant ſcilicet & ſcribant. Heſychius ſeruum Ad manum exponit hoc modo, πρὸς χεῖρα καὶ εἰς πολλὰ ἕτοιμος οἰκέτης. Prat.

SERVI adſcriptitij, coloni ſunt, qui glebæ vel terræ alicui perpetuo colendæ, in lib. cenſuali, vel publico iudicio ſunt adſcripti & addicti dominis ſuis. Ferrar. inſtitut. de iur. perſon. §. ſeruitus autem. Spieg. Connanus in ſuis comment. ſuper ius ciuile lib. 2. c. 30. n. 2. Seruos adſcriptitios multi in reb. à reliquo ſeruorum genere diſtingui dicit, imo reuera liberos fuiſſe, ſed certis conditionibus multa ſeruitutis ſimulachra libertinorum inſtar retinuiſſe, affirmat, ea tamen longe maiora & expreſſiora. Atque inde eos ſeruos conditionales appellatos fuiſſe à Iuſtiniano. l. defenſionis, de iure fiſc.

SERVI agricolæ duorum generum fuerunt: nam alij vere ſerui erant in dominorum mancipio vſquequaque poſiti: l. 3. C. de agric. & cenſ. alij autem liberi quidem erant, ſed tamen ita addicti, vt quaſi ſerui numerarentur: quorum de conditione diximus ſub voce Cenſui: & patet in l. 27. & 29. C. illo tit.

SERVI atrienſes dicuntur, qui ſupellectilem emundant ædium aut villæ, & diſponunt in atrio, ſimulque atrium omni ex parte mundum & nitidum vt ſit, accurant. In atrio enim patresfamilias ſupellectilem ſuam expoſitam habebant, veluti eſcaria & potoria vaſa. Columella 12. Tum inſiſtere atrienſibus, vt ſupellectilem exponant, & ferramenta deterſa nitidentur atque rubigine liberentur. Atrienſes igitur ſunt nō in vrbe tantum, ſed etiam in villis; & recte in l. 8. ff. de inſtru. leg. quum de ruſtica villa agitur, atrienſibus iunguntur ſcoparij, atque Plauti Aſinaria atrienſis ſcoparium, in quem atrienſi erat imperium, ſic alloquitur recte:

Iuſſin' ſceleſte, ab ianua hoc ſtercus hinc auferri:
Iuſſin' columnis deiecier operas aranearum?
Iuſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud ædibus habitat.

Iidem vero videntur eſſe atrienſes & diætarij, Cuiac. obſer. lib. 11. cap. 34.

SERVI inſularij proprie non dicuntur ij homines, qui deportati aut relegati ſunt in inſulam, & iam inſulares facti, & ſerui pœnæ, ſed ij aut domini ædium, aut inquilini ſunt. Etenim inſula proprie domus, quæ vicinorum parietibus communibus non coniungitur, vt ait Feſtus, quarum magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendio, atque ita à ſimilitudine inſularum quæ circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum vero etiam reliquæ omnes domus quamvis inter ſe coniunctæ eſſent. Ideo ipſe Pompon. in l. vrbana. ff. de verb. ſignific. inſularium ſeruum vrbanis ſeruis adſcribit, quod huic nihil ruſtici operis mandaretur, ſed domus cuſtodia, Conna. comm. iur. ciu. lib. 2. c. 2. n. 5.

SERVI Literati olim ſic dicti, quod in corporibus ipſorum imprimerentur ſigna cuiuſque domini. Nam Græcis notatum eſſe inſcriptum, inſigne olim fuit ſeruitutis. Ex quo prouerbium Samiis nemo literatior, quod hi bello victi quondam ab Athenienſibus & in ſeruitutem redacti punctis in fronte notati ſunt, literarum ſimilitudinem referentibus, aut vt Ariſtoteles in Rhet. ſcribit quod à tyranno olim afflicti atque oppreſſi, cum ciuium laborarent inopia, ſeruos omnes donarunt ciuitate. Poſtea venit ea res in conſuetudinem Romanorum, vt ſeruos inſcriberent, qui ipſi multos à Græcis habebant, iam notatos & compunctos à dominis. Quod ipſum ſolitum erat fieri, vt noſſet quiſque ſuos, Connan. comment. lib. 2. ca. 6. num. 4.

SERVI pœnæ dicebantur, qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent, libertatem: ſin ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterent: adeo vt ne à pœna quidem liberati, in illius domini poteſtatem redirent; vti conſtat ex l. 8. §. 3. & §. 10. & l. 29. ff. de pœn. l. 8. C. de ſent. paſſ. leg. 24. §. 5. ff. de fid. liberi. quod enim nullius niſi pœnæ ſerui eſſent, ita dicebantur. Matrianus. l. 7. ff. de pœn Briſſ. Serui autem pœnæ in omni iure vere ac ſemper ſimiles ſunt mortuis. Cuiac. Obſeru. lib. 3. ca. 10. circa finem. Prat.

SERVI pœnę fiunt, qui metallo vel operi addicuntur, vel qua alia pœna damnantur, quæ miniſterium corporiſque laborem & ſeruitutem irrogat: veluti qui in metallicorū miniſterium, ad ludum, ad beſtias, in opus publicum damnantur. l. 6. §. irrit. ff. de iniuſto rup. l. 6. ff. de ſtatulib. 25. § ſi quis plane. ff. de adqu. hæred. 8. §. in miniſterium. & §. quicuuque, & §. vitim leg. 11. leg. 17. leg. 36. ff. de pœn. l. 7. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. §. pœnæ. Inſtit. quib. mod. ius pat. pot. leg. 1. in fi. & l. 2. ff. de contra tab. Hi enim omnes pœnæ magis quam Cæſaris fiſci ſerui ſunt l. 3. ff. de his quæ pro non ſcri. haben. Briſſ. Adde Connan. commen. ſuper Ius ciuil. lib. 2. c. 3. o. 6.

SERVAM etiam pœnæ mulierem factam legimus. l. 6. ff. de ſtatulib. l. 2. §. 1. ff. ad Tertyllian. quod accidebat, eum vel in opus ſaliuarum, vel in miniſterium metallicorum damnabantur. l. 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. leg. ſexta. ff. de cap. & poſtlim. Nam huiuſmodi pœnis ſeruitutem irrogantibus adfici mulieres conſueuerant. Iuſt. Nouell. 22. εἰ γὰρ τις ἀνὴρ ἢ γυνὴ εἰς μέταλλον ἀπαχθείη τῇ ποινῇ ... τῆς δουλείας ὑποπίπτει. Quam ille ſeruitutis pœnam (ſic enim appellatur in l. 1. ff. de ſent. paſſ.) abrogans eadem conſtitutione, ἡμεῖς δέ, ait, τοῦτο ... ἐξ ἀρχῆς ... τιμωρίας γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Briſſ.

SERVI Topiarij dicuntur, nō qui ornant & ordinant ſaltus fundi, vt male Accurſ. in l. inſtrumenta, §. fin. ff. de fund. inſtruct. ſed qui artem Topiarij operis exercerent, arbuſculi ductilibus diuerſas rerum figuras ſolerti ingenio effingentes, vt conſtat ex l. cum quæreretur, §. fin. ff. de leg. 3. d. § fin. l. quæſitum, §. oſtiarij, ff. de fund. inſtr Plinius iunior. lib. 3. epiſt. à Caluiſio Ruffo. Ineſt, inquit, huic computationi ſumptus ſupellectilis, ſummus Atrienſium, Topiariorum, Fabrorum, &c. Vide Alex. ab Alex. Gen. dier. 3. Corraſ. 3. Miſc. 11. 0. 3.

SERVI appellatio etiam ad ancillam refertur leg. 40. §. ff. de verb. ſignific. Proinde ſeruis legatis, etiam ancillæ debentur. l. 101. in fin. ff. de verb. ſignific. cum quaſi commune nomen vtrunque ſexum contineat. autor Modeſt. in l. ſeruis legatis. ff. de leg. 3. Prat. Briſſ.

SERVILIA nomina hæc in libris noſtris referuntur. Pamphilus, Stichus, quæ vulgatiſſima ſunt. Item Damas, Eros, leg. 105. ff. de verb. oblig. leg. 161. §. vlt. ff. de verb. ſign. Lucrio. l. 37. §. pater. de l. 3. Feliciſſimus. 41. §. Feliciſſimo. de l. 3. Philargyrus. l. 28. §. vlt. de condit. & demon. Diphilus. l. vlt. ff. de fideicom liber. Parthenius. l. 41. ff. de hæred. inſtit. Trophimus, Capitus, Spendoforus, December, Seuerus, l. 37. l. 40. §. libertatem. leg. 41. §. pen. de fideicomm. libert. Antiochus. leg. 97. de legat. lib. 3. Andronicus & Calenus. l. 11. l. 29. §. 1. ff. de ſtatuliber. Aithales. l. 24. ff. ad l. Cornel. de falſ. Philonicus. in l. vl. ff. de rebus dub. Stephanus in l. 52. ff. eod. tit. Philocrates apud Valer. lib. 6. c. 8. Philippus. in l. 2. ff. de of. prætor. & apud Cicer. in oratio. pro Rege Deiot. Clemens apud Suet. in Tiber. cap. 25. Briſſ.

SERVI publici dicebantur & in vrbe & in prouinciis homines libertini generis, quorum miniſterio & opera magiſtratus vtebantur. Varr. lib. de ling. Latin. 7. ſignificare videtur, moris fuiſſe, vt ſerui quidam à populo manumitterentur, eorumque vel magiſtratuum Romanorum, vel municipiorum nomina haberent, à quib. libertate donati eſſent Vlp. c. 20. Inſt. Seruus publices patre dimidia teſtamenti faciendi habet ius. De vrbanis, qui Cenſoribus operam dabant Liuius lib. 43. Cenſores, inquit, ex templo in atrium libertatis aſcenderunt, & ibi ſignati, tabellis (obſignatis tabulis legit Hoto.) publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis ſeruis publicis, negarunt ſe prius quicquam negotij publici geſturos, quam iudicium populi de ſe factum eſſet, Gellius lib. 12. c. 3. Licio tranſuerſo, inquit, qui magiſtratibus præminiſtrabant, cincti erant. Cicer. Verrin. 5. Cur hoc auctore non Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant. Idem Philipp. 13. Quos Antonius delitiarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis. Tacitus lib. annal. 2. Mancipari ſingulos actori publico iubet, ſcilic. vt in Libonem ex ſeruis ſaluo SCto quæreretur. Hinc etiam ſeruus publicus in municipiis dicebatur, quem ciuitas publice emerat, hoc eſt, pecunia de publico ſumpta: vt eius miniſterio vteretur: quemadmodum intelligitur ex l 6. ff. de rer. diuiſ. l. 1. §. ſeruum. ff. de q. l. 3. §. 3. ff. de ſuis & legit. Et ita libertus Reip. dicitur, in l. ſed ſi hac 10. §. 3. ff. de in ius vocand. qui à corpore aliquo vel collegio vel ciuitate manumiſſus eſt, vt in d. l. 3. §. 3. & l. 1. ff. de libert. vniuerſ. Serui autem illi publici olim quidem tabulis publicis præficiebantur: vnde ſerui ciuitatis appellantur, in l. vlt. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. Publici quoque ſerui tabulariam olim adminiſtrabant, vt patet ex l. 18. ff. de adopt. l. 2. C. eod. l. 1. §. exigere. ff. de magiſtrat. conuen. l. 3. C. de poſtlim. reuerſ. l. 4. C. de arbitr. l. vlt. C. de ſeru. Reip. Poſt vero ab Arcadio Imp. in l. generale. C. de tabul. conſtitutum eſt, vt publicis tabulis non amplius ſerui ſed liberi præficerentur. Prat. Briſſ. Vide & Vult. in commenr. Inſt. de adopt. in prin. nu. 6.

SERVITIVM munus obſequiis clientelaris, lib. Feud. 2. tit. 51. §. 3. Similiter poteſt feudum dari ad certum ſeruitium Alber. Krantz, lib. Dan. 7. c. 35. Marchio remitteret homagiale ſeruitium, quod habebat in quibuſdam terris. Proprie ſeruitium officium eſt ſeruile. Saluſt. Animi imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. Itaq. feudale officium vel obſequium libentius appellauimus. Nā ſæpe ſeruitij nomine officium affectationis ſignificatur: vt illud quod imperij vaſalli Imperatori ſuo debent. Krantz. lib. Dan. 6. c. 17. Vt deinceps Rex Danus Romano imperio iunctus haberetur, non in cœtum vocatus accederet aut in exercitib. ordines ductitaret, Principū aliorum more.

ſed magis ſpecie,quam re impetio ſociatus haberetur,Prat.

SERVILIS neceſſitas opponitur liberæ voluntati,l.& qui natura, §.ſi libero homini,ff.de neg.geſt.Spieg.

SERVIRE feudum dicitur is qui eiuſmodi eſt,vt munus ſiue ſeruitium feudi nomine debitũ præbere domino, ac nauare poſſit:veluti qui miles eſt,lib.2.tit.34 §.4.At mutus,ſurdus,cęcus, claudus ſeruire feudum non poſſunt, lib.2.tit.36.Prat.

SERVIRE ſeruitutem Iabolenus dicit in l.34.ff de ſtip.ſeruor.

SERVIRE nobis intelligantur & hi,quos curamus ęgros,qui cupientes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem impediuntur,l.4.§.Stichus, ff.de ſtatuliber.Briſſ.

SERVITVTIS nomen in jure varium,multiplex, atque æquiuocum eſt,Seruitutum enim alia à ſeruando,alia à ſeruiendo denominationem accipit.Seruitus,prout à ſeruando dicitur, eſt conſtitutio juriſgentium,qua quis dominio alieno contra naturam ſubjicitur, §.1.de jure perſon.Inſt.l.libertas §.ſeruitus, de ſtat.hom.ff.Seruitutem hanc juriſgentium conſtitutionem eſſe diximus, atque etiam contra naturam : quia ex hoc jure bella orta ſunt,& captiuitates ſequutæ,& ſeruitutes, quæ ſunt naturali juri contrariæ. Iure enim naturali omnes homines liberi ab initio naſcebantur, §.jus autem gentium,de jur.nat. gent.& ci.Inſtit.Hæc ſeruitus non à ſeruiendo,ſed à ſeruando denominatur,ſerui enim non ex eo quod ſeruiant, licet id reuera faciant , ſed ex eo appellati ſunt , quod Impp. captiuos vendere,ac per hoc ſeruare,nec occidere ſolent, §.ſerui autem de jur.perſon Inſti.r l.libertas.§.ſerui,de ſtat.hom.ff.l.pupillus,§.1.de verb.ſign.ff.Itaque ſerui erant,in quo jus belli exercere victores voluerunt:ſic dicti, quòd ſeruarentur, nec occiderentur.Solebant autem hos,capta ciuitate,ſub haſta vendere, quod jus in authen.exercuit in Gallia I. Cæſar.in Salaſſis Alpinis populis Auguſtus.Vide Vult.in comm.Inſtit.de ſeruitutib,in princ.n.1.

SERVORVM cum vna ſit conditio, & l.ſeruorum,de ſtat.hom.ff. in eorum conditione nulla eſt differentia , §.ſi.de jur.perſon. Inſtit.r.Illud ſciendum ſeruos aut fieri,aut naſci:naſcuntur ex ancillis noſtris,fiunt aut jure gentium, id eſt, ex captiuitate, aut jure ciuili , cum liber homo maior viginti annis ad pretium participandum ſeſe venundari paſſus eſt,d.§.fin.& d.l.& ſeruorum.Iſque ſeruus quadrupedi æquiparatur,in pr.l 2.ff.ad leg.Aquil.adeo vt olim dominis in ſeruos vitæ, neciſque poteſtas eſſet,nunc vero prædura illa ſeruitus vitæ,& necis, quæ à brutorum conditione nihil diſtabat , abolita eſt optima ratione. Sunt autem exempla paſſim in libris Pandectarum de inhumaniſſima ſeruitutis forma. Sed hoc tempore nullis hominibus licet,ſine cauſa legibus cognita, in ſeruos ſuos ſupra modum ſæuire , nam ex conſtitutione Imperatoris Antonini nimia dominorum aſperitas in ſeruos coercetur.Etiam certè ratio naturalis & jus diuinum pręcipiunt relinquere ſeruis victum,ſicut ait Eccleſ 32. Aſino onus, pabulum,& virgam : ita ſeruo laborem,victum,& diſciplinam,expedit enim reipublicę,ne quis ſua re male vtatur,§.in poteſtate,de ijs,qui ſunt ſui vel alie.jur.Inſtit.lib.1.§.igitur,& l.ſeq.de ijs, qui ſunt ſui vel alie.jur.Sed & illud non omittendum,quodcunq; per ſeruum acquiritur,id domino acquiri, d § in poteſtate,& d.§.igitur ita,vt ne momento quidem penes ſeruum ſubſiſtat: l.placet,de acq.hær.ff.ſeruus enim cum in poteſtate alterius ſit,nihil suũ habere poteſt,§.item nobis, per quas perſonas cuique acquiritur.Inſt.2.quod adeo verum eſt,vt dominis nolentibus, vel etiam inuitis per ſeruos acquiratur, d §.item nobis.Anchor.

SERVITVTIS quę à ſeruiẽdo dicitur, duo ſunt genera:aut enim perſonaũ ſunt , aut rerum l.1.de ſeruit.ff.Perſonales ſeruitutes ſunt,vt vſus,vſusfructus,& habitatio, addunt poſt gl.in d. l.1.Doctores ſeruorum operas.Realis ſeruitus,quæ & pręd iorum appellatur, nihil aliud eſt, quam ius prædiis inhærens,vnius vtilitatem adaugens, alterius vero diminuens. Realem ſeruitutem non qualitatem,vt Bartolus,licet id non male,ſed ius eſſe,ex Iuſtin.diximus in §.vnico, ſub ſi.de reb.corp.& incorpor.Inſtit.2. Seruitutes enim prædiorum & ſi corporibus accedunt, incorporales tamen ſunt , l.ſeruitutes,de ſeruitute, ff.Addidimus (prædiis inhærens) quoniam ſine prædiis conſtitui ſeruitus realis non poteſt:nemo enim poteſt ſeruitutem acquirere vrbani vel ruſtici prædii , niſi qui habet prædium: nec quiſquã debere,niſi qui prædium habet, §.ideo de ſeruit. Inſtit.Adiunximus (vnius vtilitatem adaugens) eius ſcil.cui ſeruitus debetur,alterius vero, eius ſcil.qui ſeruit diminuens. Hæc rerum ſeruitus rurſus duplex eſt:alia enim vrbanorum, alia ruſticorum prædiorum eſt. Prædiorum vrbanorum ſeruitutes ſunt hæ,quæ ædificiis inhærent : ideo prædiorum vrbanorum dictæ,quoniam ædificia omnia,vrbana prędia appellamus,& ſi in villa ædificata ſunt. Ruſticorum ergo prædiorum ſeruitutes ſunt,quæ ædificiis non inhærent quæque ſine ędificiis ſunt. Earum ſeruitutum quę ſint iura,abunde docet imperator,d.tit.de ſeruit.Inſtit.Ex iis apparet, quam temere, atque etiam quam prauo exemplo ſit ab interpretibus noſtris reprehenſus, & cum improprietatis, tum inſufficientiæ damnatur Martian. in dict. l.1. de ſeruit. ff. Inſufficientiæ quidem, quod ſeruitutis generale & genericum nomen in omnes ſuas ſpecies non diſtribuerit ac diuiſerit. Improprietatis vero accuſatur,quod eas ſeruitutes perſonales vocet,quas ipſi mixtas rectius & proprius dici aſſerunt & contendunt. Volunt ergo interpretes noſtri ſeruitutis in genere tres eſſe ſpecies, vt alia ſcilicet ſit perſonalis,alia mixta,alia realis. Et perſonalis quidem ſeruitus (ſi ipſis credere dignum eſt) ea eſt,in qua perſona ſeruit perſonæ,puta ſeruus domino.Quanquam enim prædura illa & toleratu nimis difficilis vitę ſeruitus,& necis,abolita eſt,quemadmodum diximus ante,ipſa tamen ſeruitus perſonalis moderato non diſceſſit ab vſu,& ne poteſt quidem iudicio oppido ſano.Mixta,in qua res ſeruit perſonæ: vt in vſu vſufructu, & habitatione. Realis vero ſeruitus ea dicitur, in qua res ſeruit rei,vt in ſeruitutibus ruſticorum & etiam vrbanorum prædiorum,Ancharan.

SERVITVS eſt ius,quo adimitur aliquid libertati, quam dominus in re ſua habet:ac conceditur perſonæ vel rei alienæ. Duplici autem modo colligi poteſt. Altero, cum perſona ſeruit perſonæ,quam ideo perſonalem vocant. Altero, cum ad imitationem perſonarum in rebus conſtituitur ſeruitus : idque dupliciter.Nam aut res immediate ſeruit perſonę,vnde etiam perſonalis appellatur,vt vſus & vſusfructus:aut rebus directe commodum adfert, & dicitur realis. Doctores recedentes a phraſi Romanorum, aiunt, ſeruitutes alias eſſe perſonales, alias reales, alias mixtas, vt dicetur in verbo ſeruitutem, Doctores, Spieg.

SERVITVS tum de hominibus dicitur , tum de rebus. Quæ de hominibus dicitur, eſt conditio eorum qui in ſeruitute ſunt: ſiue Conſtitutio iuris gentium,qua quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur l.4.ff.de ſtatu hom. Quæ de rebus dicitur,eſt ius quod quis vel in re,vel ex re ſua alteri conſtituit, eaque eſt duplex,vna Perſonalis,veluti Vſusfructus,Vſus,Habitatio:altera Realis , vt ſeruitutes prædiorum vrbanorum & ruſticorum,l.1 ff.de ſeruit.h.e.ius in alieno prædio aliquid agendi , quod alteri agere non licet,ab ipſius domino permiſſum, l.1.Hot.Prat.

SERVITVS ædificii non deprimendi, vel ædificii non deſtruendi. Eam vicimus vicino dare poteſt , ne ſol in ædes ſuas depreſſus voluatur Zaſ.§.æque.Inſtit.de action.

SERVITVS confunditur Iabolenus in l.ſi cum ſeruitus, ff.quemadmod.ſer.amit. Quia , inquit, toties confunditur ſeruitus, quoties vti ea is,ad quem pertinet, non poteſt. Spieg.

SERVITVS continua dicitur, quæ cauſam habet continuam, vt aquæductus. Contra, quæ cauſam per interualla habet, non continua dicitur,qualis via,actus,iter,quę non niſi poſt hominum memoriam vſucapitur , cum continua decem annis acquiri poſſit,l.ſeruitutes, de ſeruit.Spieg.

SERVITVS in quarto Præcepto diuinarum Tabularum probatur, quam Ariſtoteles in Politicis grauiſſimis rationibus defendit ex natura cauſam trahere , reprehendens eos qui contrarium adfirmarunt.Quanquam,ait Philippus,quorſum opus eſt tam ſubtili diſputatione?illa vox:Honora patrem & matrem,ſubiicit omnes homines ſeruituti.Non loquor de effectibus illis, contra omnem humanitatis rationem corrupta natura introductis : Vt ſic facile conciliare poſſis Vlpiani ſententiam in l. manumiſſ ff.de iuſt.& iur.cum tabulis diuinis:Intelligendum enim ius eſt gẽtiũ pro iure humano,vt Liuius appellare ſolet: & ſeruitus, pro dura forma, & effectu intolerabili.Old.Pr.

SERVITVS inuaſit,pro incœpit, vt apud Virg.

Aut aliquid iam dudum inuadere magnum.

Vlpian.in vulgata lege: Sed poſteaquam,inquit, Iure gentium ſeruitus inuaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis. Noſtris dicitur ſeruitus , *Eygenmannſchaft*. Quære, Genitus in ſeruitio,Spieg.

SERVITVS luminis. Vide ſupra, Luminis autem habere. Vide Cuiac.1.obſ.4.& 17.obſ.35.

SERVITVS perpetua reſpicit finalem cauſam,naturalis materialem, continua & diſcontinua formalem. A dominis vero prædiorum , quo ſcilicet animo conſtituatur ſeruitus, efficiens cauſa:atque etiam finalis conſideratur,Spieg.

SERVITVS perſonalis eſt , quando perſonæ conceditur habita ſolius perſonæ ratione,l.Mela,§.quidam,ff.de alim.& cib.legat.leg. pecoris, ff.de ſeruit.ruſt.præd. Hæc ſeruitus finitur morte eius cui debetur : Realis autem continua eſt ac perpetua l.foramen.ff.de ſeru.vrb.Prat.

SERVITVS projiciendi protegendive vrbana eſt, videlicet cum ex ædificio vel mœnium , vel tectum extenditur, cum quod proſpectui,& interdum luminibus officitur,l.2.ff.de ſerui.vrb. præd.tum quod cœlum , quod ſupra cuiuſque ſolum intercedit,liberum eſſe debet,teſte Paulo in l. vlt.de ſerui.Rectiſſime autem erroris arguit eos Oldend. inter quos eſt & Zaſius noſter,& ego hactenus eum ſecutus,qui putarunt Imperatorem & Iureconſultos loqui de ſeruitute projiciendi aquam vel ſtercora:quod neque verba patiuntur, neque ſubiectæ conuenit materiæ, quoniam de ædificiijs loquitur.Spieg.

SERVITVS proſpiciendi jus vrbanum,id eſt,habere proſpectum aliquando latius,non ſolum vt cœlum videatur,ſed vt procul ſpectemus etiam alia ædificia.Eſt autẽ plus in proſpectu quã in lu-

in luminib.l.3.l.lumen.l.ſi arborem ff.de ſeru.vrb.præd.Spieg.

SERVITVS realis eſt,quando habetur reſpectus prędij dominantis & prędio imponitur.l 1 ff.de ſeru.tit.gener. vide paulo ante ſeruitutis quæ à ſeruiendo.Prat.

SERVITVS ruſtica,dicitur ius eundi per fundum nudum vicini vel aqua n per fundum ducendi,in quo non eſt ædificium. Cęterum ſi in fundo dominādi,i.e. in prędio,cui debetur ſeruitus, ſit ædificium, tunc iſta dicetur ſeruitus vrbana. Zaſ. §.ſup. cit.

SERVITVS ruſtica quomodo differat ab vrbana : vide Cuiac. 14. obſer. 18. Et quomodo differat ſeruitus ruſticorum prædiorum à ſeruitute vrbanorum prædiorum,vide eundem 11.obſ.18.

SERVITVTEM Doctores diuidunt in perſonalē, realem, mixtā Accurſius adiicit quartū genus, vt quod teſtator in vltima voluntate conſtituit,allegans l.Titium.§.Titio centum.ff.de cōditio.& demonſtr. Et l.Mæuia decedens.ff. de manumiſſ teſta. Veritas ſic habet. Seruitus duplici modo conſideratur : Altero vt pertineat ad iuſtitiam diſtributiuam : quæ ſtatus & conditionem perſonarum conſtituit,diſtribuere vnicuique ſuum officium,quo alius præſit, alius ſubſit. Iſta conſideratione ſeruitus eſt ius,quo iuri alieno quis moderate ſubiicitur, ſicut in prima part.ff.& Inſtit.de iure perſon.Altero autem modo ſeruitus refertur ad iuſtitiā commutatiuam: quæ vitæ huius gratia, inter perſonas communicat omnes res ęqualitate quadam. Hac ratione procedit diuiſio Marciani,in l.1.ff.de ſeruit.Nam aut res immediate deſeruit perſonæ,vnde etiam perſonalis appellatur : vt vſus & vſusfructus: Aut ſeruit rebus,quibus adfert directo commodum, & dicitur realis.Old.

SERVITVTEM conſtituere Vlp Quia per ſententiam non debet ſeruitus conſtitui , ſed quæ eſt, declarari. Spieg.

SERVITVTES prædiorum aliæ in ſolo,aliæ in ſuperficie conſiſtunt. Paul.in l.ſeruitutes eod.tit. Old.

SERVITVTES etiam appellātur prædiorum iura l.1 in fi ff.de rer. diu.l.50.§.1.in fi.ff.de alien.iud.mut.l.quid aliud.de ver.ſig.l.1. ff de ſeruit.ruſtic.præd. Corraſ.5.Miſcel.15.n.3.quib.fundi perſonis vel perſonę fundis ſubiiciuntur. A quibus & ſeruum prędium,& ſeruum fundū, quod ſeruit dicimus,liberoque opponimus.l.8.ff.de act.empt.l.20.§. 1.ff.de adqu.rer.dom. Cic. de leg.Agr.Optimo enim iure ea ſunt profecto prędia,quę optima conditione ſunt : libera meliore iure ſunt,quam ſerua.Capite hoc omnia quæ ſeruiebant,non ſeruient. Quarum aliæ perſonarum eſſe dicuntur,vt vſus fructus & vſus aliæ rerum :eæque rurſus vel vrbanorum, vel ruſticorum prædiorum l.1 ff.de ſeruitutib.cum proximis & coniunctis titulis.l.39 ff.de vſufru In rem vel in perſonam ſeruitutes dixit Paul.in l.12.ff. de annu. leg.Has etiam ſeruitutes dixit Paul.in l.12.ff.de annu.leg.Has etiam ſeruitutes perſonales vocant.l.8.§.tale legatum ff.de liber.legat.l.37 ff.de ſer.ruſt.Et hominum ſeruitutes in l.15. ff.de ſeruit.l.20.in fin.ff.de ſeruit.ruſt.Quoniam hominibus debentur & cum his pereunt.Briſſ.

SERVITVTES perſonales propterea dicuntur,quia & hominibus debentur,& cum iis pereunt atque extinguuntur,l.8.§.tale.ff. de ſeruit.l 15.ff.de ſeru.l.20.in fi.de ſeru.ruſt. Dicuntur quoque perſonales ſeruitutes, cum res perſonæ reales vero cum res rei ſeruit.Prat.

SERVITVTES prædiorum diuidi non poſſunt.l ſtipulationes. de verb. oblig.cuius rei eam eſſe rationem conſtat ex Pomponij Iuriſconſulti fragmentis. Nam harum vſus ita connexus eſt, vt qui eum partiatur, naturam eius corrumpat, Bart.& Dd. in d l.ſtipulationis. Prat.

SERVITVTES reales dicūtur, quæ prædiorum ſunt,ideo quod ſine prædiis conſtitui non poſſunt.Nemo enim poteſt ſeruitutē acquirere vrbani vel ruſtici prædij,niſi qui habet prędium: nec quiquam debere,niſi qui prædium habet, § 3.Inſt.de ſeruit.l. 1.ff commun.præd.l.quoties.15 de ſeruit Seruitutes rerum non ideo dicuntur reales,quod traſeant in ſucceſſorem : ſed quod rerum ſint corporibus inſeparabiliter inhærentes , Corraſ. 1. Miſc.c.22. num 6.

SERVITVTES ruſticorum prædiorum dicuntur, quarum vſus eſt in rebus ruſticis duntaxat : veluti iter, actus,via, aquæductus, hauſtus aquę pecoris ad aquam appulſus,pecoris paſcendi,cretæ eximendæ,calcis coquendæ, l.1. & ſeqq.ff de ſer.ruſt.Prat.

SERVITVTES vrbanorum prædiorum dicuntur prædia eiuſmodi qualitatibus affecta,quæ ea ſubiiciant prædiis alienis : harum tamen vſus eſt tantum in ædibus ſiue illæ in vrbe,ſiue in agro ſint,l 1.ff.comm.præd.veluti altius tollendi & officiendi luminibus vicini, aut non extollendi : item ſtillicidium auertendi in tectum vel aream vicini,aut non auertendi , l.2.ff.de ſeruit. vrban. præd. Prat.

SERVITVTES, quæ cauſam diſcontinuam habent, dicuntur incertæ: & ideo non admittunt vſucapionem.

SERVITVTES regulariter habere cauſam perpetuam, hoc eſt , ad eum finem conſtitui dicuntur, vt ſibi & hæredibus ſuis perpetuo competant. Spieg.

SERVITVTIS ſpecies eſt,non poſſe de loco diſcedere.l.2. ff. de lib.hom exh.

SERVITVTVM prædiorum ruſticorum & vrbanorum natura hæc eſt, vt non poſſint cedi,niſi quando ſeruiunt prædio dominanti l.ergo.ff.de ſeruit.ruſtic. ideoque prædiis, non perſonæ debentur l. vnus ex ſociis ff.eod. Prat.

SERVORVM natura eſt eadem l. & ſeruorum ff.de ſtatu hominū. § fi. Inſt.de iure perſonarum. varia autem eorum artificia aut exercitia ſiue miniſteria :ideoque ſunt ſerui Topiarij,Diætarij. Aquarij, Supellectiarij Hoſtiarij, Diſpenſatores, Actores,Ordinarij & Atrienſes, Balneatores, Fornicatores,Muliones,Venatores, Veſtigatores, Monitores,Nomenclatores,Calculatores, Miniſtratores,Cubicularij, Foracij Coci , Obſonatores, Textores, Cellarij, Villici,Tonſores, Notarij,Curſores,Lecticarij, Tabellarij,Villici, Scoparij,Saltuarij.Permulta ſunt prętcrea ſeruorum & officia & nomina,quæ paſſim occurrunt legentibus Digeſtorum libros. quamvis ergo officio, & cura,& tempore interdum differrent, tamen omnes æque ſerui erant. Ferret.in comment.inſtit.Inſtit.de iure perſon 3. lib.1.Prat.Inter ſeruorum ſpecies fuerunt & Saltuarij,hoc eſt ſyluarum ſeu ſaltuum (ſyluæ quippe denſæ & inuiæ,ſaltus dictæ ſunt, quod ibidem arbores ſaliant (cuſtodes, fructuumque ſyluæ, aut finiū conſeruandorum gratia parati, l. quæſitum, §. ſaltuarium. ff.de fund.inſtr. Corraſ.lib.5. c.21.n 4.

SERVORVM porro eſt dominorum imperio obſequi,eoſque inde nomen accepiſſe Cyprianus expreſſe contendit. Sic enim in libro de ſingularitate clericorum ſcribit: Alioquin nec nos ſerui adſcriberemur, nec ipſe dominus haberetur,ſi ſecundum volūtatem noſtram permitteremur impędere ſeruitutem. Et quamuis hæc ita ſint, interdum tamen fieri quædam per ſeruos ſuos patiebantur domini, ſine aliquo imperio ſpeciali, idque tunc accidere ſolet, cum ſeruus alicui negociationi præpoſitus eſt. Tunc enim ſuo arbitrio negotium domini gerit ſeruus, donec illud gerere à domino prohibeatur. Eaque prohibitio, libello propoſito hac fieri ſolenni formula plerunque ſolet, CVM IANVARIO SERVO MEO GERI NEGOTIVM VETO , vt eſt apud Paul.c.47.in prin.de pecul.

SERVVM cicatricib. deformare. Vlp. in l. locum.ff.de vſufr.Spieg.

SERVVS actor, idem opinor qui diſpenſator: id eſt, cui pecuniæ Sedomini curatio mandata eſt. Papin. l. 24. ff. depoſiti. Centum numos , quas hac die commendaſti mihi , adnumerante ſeruo Sticho actore,&c. Hot.Prat.

SERVVS artifex, Paul l.vlt.de oper.ſeruor.Cum inquit,de operis Seſeruui artificis agitur.

SERVVS diſpenſator, apud Alphenum in l.pen.ff.de ſeru. corrup.

SERVVS fundus,qui ſeruitutem debet: liber,qui ab ea eſt immuSenis, Vlp.l.20.§.1.ff.de acqu.rer.dom. Si ſeruus fuit fundus,cum ſeruitutibus tranſi :ſi liber, vti fuit.Item, Si quis igitur fundum dixerit liberum, quum traderet eum qui ſeruus ſit : nihil iuris ſeruituti fundi detrahit. Cic.pro leg. Agra Optimo iure ea ſunt profecto prædia quæ optima conditione ſunt, libera meliore ſunt, quam ſerua. Hot. Prat.

SERVVS fructuarius cogi poteſt vt operetur.l. ſed & ſicuti.ff. de vſufruct.

SERVVS fugitiuus proprie nòn dicitur,qui fugam tantum cogitauit, atq; idipſum facere velle iactauerit: ſed qui reipſa à domino ſuo aufugerit: & qui huiuſmodi ſeruum vendiderit,ædilitij pœna teneri non debet Tum enim vitium animi dicendū erit,quando effectu aliquo patere cœperit. Quis autem fugitiuus dicatur, ampliſſime tradit Vlp.in l.quis ſit.ff.de ędil.edict. Brech.in l.fugitiuus ff de verb.& rer.ſig.

SERVVS hæreditarius. Quære , Hæreditarius ſeruus.

SERVVS integræ opinionis, qui cuſtodiendus non eſt, teſte Paulo. l. ſi à bonæ princ. ff. de rei vind.

SERVVS mediaſtinus dicitur is,qui ad percipiendum laborem eſt idoneus. Huiuſmodi enim ſeruis infima tantum miniſteria & obuiæ quæque rerum domeſticarum functiones attribuuntur, ita vt ratio virium & corporis in eis habeatur potius , quam ingenij aut induſtriæ. De hoc vide fuſius Connan. com.lib.2, c.2.n.4.

SERVVS ordinarius eſt,qui dominum agnoſcit, & prouinciæ alicui pręficitur: in cuius labores ſi alius fuerit ſuffectus atq; ſubrogatus, is ſeruus vicarius appellatur. Ferrat. Spieg. Exiſtimat autem Conn.lib.2.c.1. inde ordinarios ſeruos dictos eſſe,quod ordinem ſuum & locum tenebant,in re familiari domini non item vicarij,qui in peculio erant ordinariorum, vt ordinarium Ius vocamus ab eo differens,quod extra ordinem datur.Vicariorum vero nulla erat certa deſtinataque miniſterij functio, ſed omnium etiam ordinariorum mandatis obſequi, & parere cogebantur. Peckius l.1. §.in poteſtate n.2. ff.de exerc. act.

SERVVS originarius. Vide Originarij ſerui.

SERVVS peculiaris pro Vicario. Scæuola l.21.ff. de pecul.leg. Si Sticho manumiſſo peculium legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris: quantum peculio detractum erit ob id quod domino debetur, tantum ei accedere cui vicarius legatus eſt,Iulia.ait. Hotoman. Erant enim peculiares ſerui,qui peculio filiorum annumerantur. Apud Suetonium ſerui peculiares pro iis ponuntur qui proprij ſunt alicuius. Seruorum enim Iulij Cæſaris peculiarium meminit, vbi ait, Cæſarem præpoſuiſſe eos

monetæ publiciſque vectigalibus, Prat.

Servvs pileatus is veteribus dicebatur, qui pileo tectus demonſtrabat ſe venum dari expoſitum quidem, ſed cuius nomine emptori venditor nihil præſtaret. Qui vero ſerui ſub corona venibant, iure belli captiui erant, coronis inſignit, ad diſcrimen eorum pileatorum, qui ſine coronis venibant. Bud. in annot. prior. Spieg. Prat.

Servvs pœnæ efficitur, qui in metallum damnatur, & qui beſtiis ſubijcitur. §. pœnæ. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot. Vide paulò ante ſerui pœnæ.

Servvs publicus, id eſt, tabellarius, apud Vlp. in l. non aliter. ff. de auctionibus. in l. ſi pupillus. ff. rem pup. ſal. for. Spieg.

Servvs publicus dicebatur quem ciuitas tabulis publicis præficiebat, vnde ſeruus ciuitatis appellatur in l. vlt. ff. Quod cuiuſque vniuerſ. vide paulo ante ſerui publici.

Servvs publicus lictor, apparitor. Cicer. Phil. p. 13. Quos Antonius delitiarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis. Idem Verrina 5. Cur hoc auctore non Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant? Loquitur Cicero de Veneriis ſiculis apparitoribus. Hotom.

Servvs receptitius etiam dicitur, qui vxoris proprius eſt: vt quem pecunia receperat, neque dixerat doti, ſed ſibi retinuerat. Lege item, Recipere ea mulier dicitur. Spieg.

Servvs vrbanus is cenſetur, qui ex vrbanorum ſeruorum familia natus eſt, etiamſi dimiſſus fuerit in villam, vt ibidem nutriretur. Brechæus in l. is qui natus. tit. de verb. ſign. vide l. ſeruis vrbanis ff. de leg. 3.

Sescvncia, eſt vncia cum dimidia. Vlpian. de leg. præſtan. l. ſi filium. Vt patris, inquit, dimidiæ quartam, id eſt dimidium totius aſſis ſeſcunciam retineat. Idem in l. Papin. §. quoniam autem. Proinde, inquit, etſi ſint ex duobus filiis nepotes, ex vno tres puta, pluréſve, ex vno vnus: vnicum ſeſcuncia, vnum ex illis ſemiuncia querela excludit. Spieg.

Sesqvi vocabulum, ſiue in appoſitione, ſiue in compoſitione inuentum fuerit, dimidio maius ſignificat: vt ſeſquialtera pars, id eſt, pars altera dimidio maior, quam prior. Spieg.

Sesqviplvs id ſignificat, quod tantum cum dimidio vulgares dicunt.

Sessimonivm eſt templum & ſedes apud Vitruu. lib. 7. deducitúrque à ſeſſu vel ſede ſeſſimonium, vt à merce mercimonium. Ita enim ſcribit: ſuſpectos habent in deorum ſeſſimonio, id eſt, in deorum ædificandis templis, & ſedibus ſtatuendis, ac ſeſſimonium dici videtur, vt ἕδος Græci Turneb. aduerſ. lib. 2. c. 3.

Sessio, vocabulum eſt alluſionem habens ad concilia huius ætatis, ſpecioſiora ſcilicet, quàm religioſiora.

Sessionvm dies dicuntur, quibus Prætor ſui copiã facit: quippe cum iis diebus, non de plano & æquo loco ius dicat: ſed de loco edito, & in curuli ſella ſedens, decreta ſua interpônat, apud Vlp. in l. 2. §. dies. ff. quis ordo in poſſeſſ. Dies bonorum poſſeſſionis vtiles eſſe palam eſt, ſed non ſeſſionum numerabuntur, ſi modo ea ſit bonorum poſſeſſio, quæ de plano peti potuit. Eſt & alius Vlpiani locus nimir. in l. 5. ff. vt in poſſ. leg. vbi hoc verbum legitur, ſi credimus vetuſto exemplari, quod à Ianotio profertur: ſex menſium, inquit, puto continuum tempus, non ſeſſionum computandum. Duarenus veteris exemplaris lectionem probat diſput. anniu. lib. 1. c. 16. Pandectæ Florentinæ tamen poſſeſſionem legunt, non ſeſſionum. Prat.

Sessire Galli continuare poſſeſſionem dicunt, deducto verbo à ſeſſitando, hoc eſt, ſæpius ſedendo continuó que inſiſtendo. vide Alc. in l. in lege cenſoria. ff. de verb. ſign. Cyn. in l. ea leg. C. de cond. ob cauſ. Corraſ. 6. Miſcel. 13. n. 1.

Sestertivs nummus, duos aſſes cum ſemiſſe valebat: hinc dictus, quaſi ſemiſſe dempto de trib. De aſſe, & eius variatione vide Bud. & Nebr. in d. ſeſtertius nummus. Adde Connan. comm. lib. 2. c. 9. n. 1. & lib. 12. n. 10.

Sestertivs, & nummus, idem apud veteres fuit. Denarius quatuor nummos valuit, ſeu mauis, quatuor ſeſtertios. At mille nummi, ſeſtertium vnum, neutri generis erat. Lege Alc. lib. 3. diſpunct. cap. 2. ſeſtertiorum autem nomine aureum non continetur. Spieg.

Sestertivs apud Romanos nummus erat, qui duos aſſes & ſemiſſem initio continebat, poteratque æſtimari decem Gallicis denariolis, quos appellant Turonenſes. Poſtea vero ſeſtertius æſtimatus fuit quatuor aſſibus. ſeſtertia autem numero plurali & in genere neutro enunciata continebant millenos ſeſtertios. Itaque nihil intererat inter centum ſeſtertia, & centum millia ſeſtertium: vtraque autem ſumma, ſi primam æſtimationem ſeſtertiorum expendas, complectebatur bis mille & quingentos aureos coronatos, vel certe quatuor millia coronatorum, ſi eam intuearis ſeſtertij numi æſtimationem, quã à dictatura Q. Fabij Maximi receptam, veriſimile eſt in vſu fuiſſe temporibus legis Papiæ. Porro vt à numis ſeſtertiis, ad ſeſtertia tranſeundo, numerus millies multiplicatur: ita cum ad eam locutionem ventum eſt, quæ per aduerbia numeralia enunciatur, creſcunt ſeſtertia ſingula conduplicata, vt ſi centum ſeſtertia dicam, intelligis centum millia ſeſtertium, ſi vbi centies ſeſtertium, dicitur, intelligendum eſt centies centena ſeſtertia, ſiue centies centena millia ſeſtertium, vt annotauit Balduin. in comm. Inſt. de ſucceſſ. liberto. Vide & Cuiac. l. 10. obſ. 37.

Sev dictio eſt augmentatiua. tex. eſt ſingula. in l. ſi quis ita legauerit. ff. de aur. & arg. leg. quem pro ſing. commendat Ludou. ſing. 561. lego Titio. & repetit Franciſcus Crem. not. 56. lego digeſtum. & Dec. conſi. 69. viſis duobus conſiliis. in 4. col. poſt Bal. conſil. 442. verba ita dicunt. in 1. lib. & conſ. 118 ſtatuto ciuitatis. in 1. lib. & conſi. 466. quidam inſtituit. in 3. lib. & Alex. de Alex. Genial. lib. 2. c. 3 Cotta.

Sev dictio in dubio de proprietate ſermonis diſiungit verba: ſed non ſenſum. ita concludit Corn. conſ. 18. in præſeari conſultatione. in 3. col. in 3. lib. & in conſi. 198. in propoſita in vlt. colu. eod. lib. poſt Bart. in d. l. ſi quis ita.

Sev, particula diſiunctiua, qua iungimus ea, quorum alterum, nõ vtrunque affirmamus. De qua Bat. in l. ſi quis ita. ff. de aur. & arg. leg. Alc. in enarrat. l. ſæpe ita compertum. de verb. ſign. vbi demonſtrat, ſeu, vim quoque ampliandi habere. Spieg.

Severissima ſententia l. 1. §. origo. ſeueriſſimam vindictam exigere. l. 1. C. de precib. ſeueriſſime vindicare. l. vlt. Cod. de crim. ſtellionat. & puniri. l. 1. ff. ad leg. Iul. de vi priuat.

Severitas iuris. l. 6. C. de hæred. inſtituend. ſententiæ. l. 4. C. ex quib. cauſ. infam. Briſſ.

Severior ſententia & mitior opponuntur. l. 3. C. ex quib. cauſ. infam.

Severiter, idem quod ſeuere, Gord. Imp. in l. ſeueriter. C. de execut. tur. ſeueriter, inquit, præſes prouinciæ exequetur. Prat.

Severvs, Auguſtus optimus maximúſque princeps appellatur in l. qui ſolidum, §. cum poſt. ff. de legat. 2. & ſanctiſſimus Imperator in l. Titia, §. Lucius, ff. eod. tit.

Severvs plerumque Septimium Seuerum apud noſtros deſignat. Nonnunquam etiam Alexandrum, vt cõnſtat ex l. vere. §. 1. de minor. juncta l. 1. de noxal. act. Briſſ.

Severvs Valerius l. 1. §. quæſitum, ff. de aqua quotidiana.

Seviri hi erant, qui præerant equitum decurijs, quæ ſex erant, Rhamnenſes ſcilicet, Tatienſes, Luceres, primi ſecundique. Erant enim primi Luceres, & ſecundi, ac ſic quoque Tatienſes & Rhamnenſes geminati erant. Hinc in inſcriptionibus antiquis ſeuirum equitum Rom. ſe recepiſſe teſtatur Turneb. Aduerſa. lib. 11. c. 9. vt in hac Trib. mil. l. 7. gem. felic. 6. viro equi. Rom. turm. Prat.

Sexagenarios exactores quoſdam appellatos, qui à collatoribus ſpecies annonarias ſuſcipiebant, tributaque exigebant, conſtat ex l. 1. C. de exactorib. tribut. in C. Th. & l. 2. de annon. & tribut. in C. Theod. Briſſ. Prat.

Sexagenarivs potens eſt, & virginem puellamve ducere poteſt, Gœdd ad l. 128. n. 2. de verb. ſign.

Sexies dies ſine vſuris credere, pro creditæ pecuniæ pecuniam, vt Glareanus exponit, ſoluere ſine vſuris, per ſex partes, ſiue ſolutiones, eleganter dixit Cæſ. Comment. lib. 3. Spieg.

Sextans, quatuorius aſſis partes ſunt, hoc eſt quæ vnciæ non nulli ſeſtans ſcribunt, vide Alexand. Genial. dier. primo. c. 1.

Sextarias. Quære, Medimnus.

Sext. Pompon. gentis Pomponiæ clariſſimus fuit Iuriſconſultus, qui ſcripſit l. 2. ff. de orig. iur. quam legem commentatus eſt poſt Antonium Gartonem Zaſius & Old. Hic Pomponius magno in honore fuit, ac floruit ſub imperio Alexandri optimi Principis.

Sextvs Cæcilius. l. 2. ff. de donat. inter vir. & vxor. Briſſ.

Sextvs Pedius. l. 6. ff. de reb. credit. Briſſ.

Sexvs virilis liberos, & maſculos liberos, ſiue maſculini ſexus nihil inter ſe differunt. Et vero verius eſt, ait Salomonius, nullo modo verbis virilis ſexus fœminas poſſe comprehendi: veluti ex contrario venire non poſſunt mares appellatione fœminini ſexus. Nam vt dicit Pompon. in l. ſi ita ſcriptum ſit, de leg. 2. exemplo peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos contineri. Spieg.

Sexvs maſculinus ſemper fœmininum continet, autor Iulian. in l. qui quos. de leg. 3.

S I.

Si dictione vti ſolent Iuriſconſulti in denotandis actionibus, exceptionibus & replicationibus: vt in l. 1. ff. de condit. trit. l. 2. §. illud. l. fundi, leg. exceptiones, 20. l. exceptio. 22. ff. de excep. Cic. pro Roſc. ſi paret eum dare facere oportere: ſi pactum non ſit ſolutum: ſi tranſactum non ſit: ſi ob metum non ſit nata obligatio, ſi præiudicium fundo partíve eius non ſiat: ſi ſuus non ſit, &c. l. 2. l. 9. in fin. ff. de except. rei iud. d. l. fundi. l. 4. §. item quæritur ſi, §. Labeo etſi, §. ſi à Titio, § metus cauſa. ff. de dol. mal. except. Cuiac. obſeru. 34. lib. 5. Gœdd. in commen. ad leg. primam, nu. 19. ff. de verb. ſign.

Si verbum actui neceſſario euenturo adiectum conditionem efficit, ſæpe tamen pro re ſubiecta cauſalis ſit, ſiue confirmatiue ponitur, veluti in l. videamus. 4. in prin. ff. de io lit. iur. Vbi ſi pro quia poſitum inuenitur, cum Vlp. dicit: Et quidem ipſe pupillus

pupillus,ſi impubes eſt, non poteſt: Similis eſt locus in l. Titium & Mæuium 47.§ à matre datus. verſic. ſi manent res pupilli,vindicari.de adminiſt.tut.item in l.3.ff.de leg.1.l. qui Romæ 122.§.Aggerius vbi Donel.de verb.oblig. Verum cum ea ſignificatio propria non eſt,vt nec illa,quando ſi.pro quamvis & autem accipitur,vt late Bart. in l.1.num.2 4 ſ.6.de condit.& demonſtr.& Gœdd.d.loc.num.17.Eſt quoque vbi hoc verbum pro non ponitur,leg.legato generaliter.in fi.ff.de leg.1.l.ſi res. ff.de minor. Aliquando pro ſicut l.qua ratione.§.1.ff.de acqu. rer.dom. Quandoque pro an.l.3 §.1.ff.de collar.bon. l.9.§.1.ff. de edend. l.5.§. idem Iulianus. ff. de lib.leg.l.1:.C.de vſufruct. leg l.3.C.commun. deleg.l.10. C.de adopt. & alias ſæpe. Vide Cuiac.3.obſer.37.in med. Quandoque admonitionis nota eſt l. muto.§.ſub conditione & eo loci Albericus. ff. de tutel. Regulariter Conditionem facit rubr. & l. à teſtatore ff. de cond. & demonſtr.& toto fere tit. ex cauſa diuerſum. l. aliquando ff.eodem.Prat.

Si.pro etiamſi vel quamvis leg.ita demum.de recept.arbitr. Bri.

Sibi facere videtur, qui non operas eius locauit, ſed quod opus conduxit expedit.Connan commen.lib.4.c.5.n.10.

Si certum petatur,Notum omnibus eſſe non puto, quid certum in hoc tit.C.ſignificet Certum hic mutuum eſt, quod peti, id eſt,repeti dicitur,cum à debitore mutuum repetimus, pro quo nobis datur condictio,id eſt,repetitio certi, hoc eſt, mutui, vt ſcribit Hegendorph.in Exegeſi Anch.

Si cœlum digito non tetigeris.Conditionem hanc impoſſibilem negatiuam noſtri doctores appellant,l.illa.de verb. oblig.eum recte Alciato rectius neceſſariam conditionem dicerent, quæ pro pura habetur Niſi forte de eo cœlo intelligitur,de quo apud poetam oxymorum,ridiculumque ænigma.Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo, Treis pateat cœli ſpacium non amplius vlnas. Vide 18.cap.lib.1.Parerg Spieg. Gœdd.in comment ad l.1.n.17.ff de ver. ſig.

Si diis placet.ſermoni inſeritur,propter rei indignitatem, ſiue temeritatem,teſte Donato.Spieg.

Si eis pro quo Teren.in Adelph ſis dixit,Donatus in eum locum. Fac ſis Soſtrata. Sis honorifice additur verbo,ne quod imperatiuo modo pronunciatur,ſuperbum ſit. Deductus eſt autem à Senatuſconſulti formula: vbi enim aliquid Senatus Conſulib iniungit,addit,S eis videtur.Hæc Donatus.Hot.Prat.

Si ex teſtimento ad libertatem perueneris, pro eo,ſi heres remanumiſerit l.ſeruo manumiſſo ff.de cond.indeb.Spieg.

Si fecerit, ſi dederit, in conditionibus teſtamentariis plerumque hanc ſignificationem habent, Si per eum non ſtet,quominus det aut faciat.l.23.ff.de cond.inſt.In ſtipulationibus quoq; hæc conditio, Si Pamphilum non dederis ſic plerunque exauditur.ſi per te ſteterit quominus Pamphilum dares.l.115 ff de ver.obl. Similique modo hæc conditio, Si Capitolium aſcenderit, ſic accipitur, ſi cum primum potuerit, Capitolium aſcenderit.l. 29.de cond.& demonſtr. Et ex diuerſo Si Capitolium non aſcenderit, hanc recipit interpretationem, ſi, cum primum potuerit,Capitolium non aſcenderit. l.17.§ 1. ff. de manum.teſta. Pari ratione talis conditio, Stichus, ſi eum heres non manumiſerit,liber eſto, hunc ſenſum habet, ſi, cum primum potuerit,ſine magno incommodo ſuo manumittere, non manumiſerit.l.10.in fi.ff.de ſtatulib Briſſ.

Si pateret.Verba erant olim iudicij recuperatorij.

Si quid acciderit,abſolute prolatum,mortem ſignificat.

Si quis,tam maſculos quam fœminas complectitur, vt videre eſt in l.prætor.§ hæc verba.ff de negot.geſt.l.1. §. ait prætor. ff. de conſt pecu.Et apud Plaut.in Vidularia:Dic mihi(inquit)ſi audes,quis ea eſt,quam vis ducere vxorem? Et apud Terent. in Eunucho: Hunc oculis ſuis noſtrorum nunquam vidit Phædria.Quæ quidem antiqua locutio eſt,& ἀρχαϊσμὸς, teſte Donato & Ouidio:

Si quis in hoc artem populo non nouit amandi,
Me legat & lecto carmine,doctus amet.

Brech.in l.verbum.ſub tit.de ver. & rer.ſign.

Si quid in teſtamento,quod ante hoc tempus feci, legaui, cui dare volui, peto ab his, vti tertiam partem pecuniæ filiæ meæ reddant.l.libertis.§ poſthumus.ff.de alimen.leg Spieg.

Si ſciens fallo: Formula iuriſiurandi, quam Feſtus ſic exponit: Lapidem ſilicem tenebant iuraturi per Iouem, hæc verba dicentes:Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter ſalua vrbe arceq; bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem. Ad hunc morem alluſit Paulus in l.26 ff.de iureiur. Qui iuraſſe dicitur, nihil refert,cuius ſexus æratiſue ſit: ſit omni enim modo cuſtodiri debet iuſiurandum aduerſus eum, qui contentus eo,cum deferret, fuit, quamvis pupillus non videatur peierare, quia ſciens fallere non videatur. Huius eiuſdem formulæ Polyb. lib 2. mentionem facit: ſed & Cic.ad Treb. Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare,quum ſcias, Iouem iratum eſſe nemini poſſe? Horom.Prat.

Sic.pro non alio modo. Eſt enim particula demonſtratiua formæ & qualitatis:vt in l.Gallus.in prin.iuncta gl.ſuper verb.Si ſieri voluit.

Sica ſignificat ferreum cultrum. Proprie vero dicebatur breuior gladius,eratque latronibus apta,doloni non diſſimilis, vt refert Balduin.Inſt de publ.iudi. Huius appellatione telorum genus comprehenditur.Cicero pro Milone:Extorta eſt,inquit,conſi- tenti ſica de manibus.Hinc.

Sicarius, qui telum quocunque animo occidendi hominem gerit. Act.21. Eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum. Horum pœna ex lege Cornelia fuit aquæ & ignis interdictio, cui poſtea deportatio, & bonorum ademptio ſubrogata eſt,qua etiam hodie afficiuntur, qui gradus ſunt ſublimioris: ſequenti gradu qui erant, capite puniebantur, id eſt, morte: humiliores vero etiam beſtiis obiiciebantur, vide Vul. ad §.item lex Cornelia de ſicariis.5.n.7 Inſt.publ.iud.

Sicarii. Suidas, [illegible] Cuiac. in Notis ſuis ad lib. 4. Inſt. tit. vlt. circa medium.

Siccare retia l.5.ff de diuerſ.rerum.

Σίκιννις,ſaltatio Satyrica eſt.Bud in l.2.de his qui not infam.

Sicilices, apud Ennium, ſunt haſtæ habentes ſpicula lata: Incedit,inquit Feſtus ex Ennio, miles vulgo ſicilibus latis. vide Turneb 19 aduerſ.

Sicilicus, in l.22.§.1.ff.de annu.leg. eſt vnciæ pars quarta, interprete Voluſio Mœtiano in lib. de aſſe. vide & Bud.lib.1. de aſſe.Goth.ad §.2.

Siclus, שקל, nomen ponderis, quaſi dicas liberator: erat enim modus & regula omnium ponderum.Eſt autem prima diuiſione, Siclus aureus & argenteus. Et hic habebat viginti obolos: & ſecundum Græcorum ponderationem, ponderabat tetradrachmum,id eſt,quatuor drachmas: & ſecundum noſtrã monetam maiorem valebat dimidiato Ioachimico. Et hic quoque erat duplex,vulgaris,ſeu prophanus, & ſacer, ſeu ſanctuarij,qui aliquando erat iuſtior & grauior Porro, quod ad Siclum moneta eſt,figuram attinet,in vna facie habebat arã, cum circumſcriptione שקל ישראל: in altera facie virgam Aaron, cum circumſcriptione קדוש ירושלים: Ieruſalem ſancta. Voluerunt autem duabus illis picturis, ara & virga, tanquam ſymbolo ſignificare ſacerdotium, & regnum.

Sicubi, pro ſi alicubi,l.fin.§ ſicubi. C.de his qui ad eccleſ. confug Spieg.

Sicut,ſicuti,ſimilitudinis aduerbia:tametſi interdum non res ſimiles, ſed diuerſas, & plane contrarias denotant: & particula Ita, in ſecundo membro ponitur, vt apud probatos autores. Quin & interpretes obſeruarunt, ea haud omnimodam ſimilitudinem perpetuo denotare: vt not.in l.ſi cum excipit.§. quatenus,ver.ſicut in interdicto ff.quod met. cauſ. l. cuſtodiam de peric.& com.rei vend.Spieg.

Sicut inſtructus eſt fundus. Quid hæc ſibi verba velint, exponitur in l. 2. C.de ver.ſig.

Sigillare,& ſigillum alicui rei apponere,& claudere ſignificat, vt apud Varron.Contra,inquit,lex minus impia eſt,ne filij parentibus luce ſigillent oculos.

Sigilla in ædificiis fuiſſe legimus, l.13.§. ſed ſi ædium, ff.de vſufr.l.41.§.pe.de leg 1.l.12.§ Papin.ff.de inſtruct. vel inſtrum.l. 17 §.caſtella.ff.de act.empt.l.19 §.idem Celſus,ff.de aur.& arg. Et apud Plin lib.36.c.25.Pediculis argenteis adiuncta ſigilla, in l.32.ff.de aur.& argen.Sigillum candelabro adiectum,in l.13.§. ſi quis rei ſuæ. ff. de rei vindic. Et Parellæ adiecta ſigilla, apud Cic.6.in Verr.Arnob lib.6.Briſſ.Prat.

Sigillaria,pro ſigillis deorum, & ὑποκοριστικῶς etiam ſigilliola, Arnob.li.6. Abſtinetis,ait,à riſu,cum pro diis immortalibus, ſigilliolis hominum formis ſupplicatis humanis, quinimo deos eſſe ſigillaria ipſa crediris,Tertul.in lib. de Orat. Cũ perinde faciant nationes adoratis ſigillatib.ſuis ridendo.Briſſ.

Sigillarii, vt antiquæ gl. teſtantur, ſunt, νευροσπάσται, i. circulatores, qui imagunculas quaſdã venundãt,quæ neruis quibuſdam & fidiculis mouentur, perinde ac ſi viuerent. Et hoc ſenſu ſumpſit Tertull. li.de anima: Velut ſigillario, inquit,motus ſuperficiem intus agitante. Item aduerſus Valentinianos duobus locis. De his ſic Ariſtot. lib. de mundo: ὁμοίως δὲ καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμόν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη μετ' εὐρυθμίας. Prat.& vide Cuiac.lib.11. c.30.

Sigillaria,vicus Romæ,in quo non ſigilla tãtum, ſed & libri, & lances, & aliæ id genus venales res exponebantur: vnde in l.penult.§.paterfam.ff.de leg.2. Sigillaribus emptæ lances. Et apud Gell.lib.2.cap.3. In ſigillariis emptus liber, qui etiam libros eo loci expoſitos aperte ſignificat,lib.1. c 4 Meminit & Sueton.in Neron.cap.38. Vnde etiam ſigillariorum celebritas quædam inſtar nundinarum Saturnaliorum diebus addita, quæ ſigilla deorum fictilia venalia proponi, & pueris emi,ſed & inuicem pro munere miſſitari ſolebant, quemadmodum Macrob.lib.1.cap.10 & c.11.oſtendit Spartian.in Caracalla,quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat, & vel clientibus vel magiſtris ſponte donarunt. Idem in Hadrian:Saturnalia & ſigillaria frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit.Sicque hoc verbum vſurpauit.Sueton.De his ita Auſon. Ædiles plebeij etiam, ædileſque curules ſacra ſigillorum nomine dicta colunt:Alexander Neapolitan.lib.3. Ge-

nial.dicrum,c.4. Cujac.11 obſeru 30. Brod.Miſcell.lib.3.cap.12. Briſſ.Prat.

SIGILLATIM, id eſt, per ſingulos exemplum in c.quia propter extr.de elect.vbi dicitur:aſſumantur tres de collegio: qui vota cunctorum ſecrete,& ſigillatim diligenter exquirant. Io.Bellon Etym.

SIGILLVM,parua ſtatua. Vlp.de Pund.inſtit.l.quæſitum. Sigilla, inquit,& ſtatuæ affixæ non continentur. Nebr.dicitur & quo quid conſignamus, vel obſignamus, & notamus, *ein bitſchal oder handzeichen* Si petam a te de eo tenore chirographi tui ſigillo confirmari.Tu negas ſcripſiſſe te,vel inficiaris ſigillum: recte petam , vt edas ſigillum tuum , vel vt aliquid manu tua ſcribas, quod conferatur cum chirographo.Spieg.

SIGILLVM etiam publicum ſine ſubſcriptione fidem non facit. Molin.in conſuet. Pariſ.Rub.de feudis.§.5.num.13.cum nihil per ſe loquatur,mutumque teſtimonium(quod nullum eſt)ſine ſubſcriptione,vel æquipollente habeatur. Gœdd.ad leg 39.n.3. de verb.ſign.

SIGLA vel ſinglæ notę ſunt,quibus vti librarij in ſcribendo ſolebant.Iuſtin.de confirm. Eandem autem pœnam falſitatis conſtituimus, & aduerſus eos qui in poſterū leges noſtras per ſingulorum obſcuritates auſi fuerint conſcribere. Omnia enim,i. & nomina prudētium,& titulos,& librorū numeros per cōſequentias literarum volumus non per ſigla manifeſtari. Item in Græca conſt. αὐτὴ τιμωρία ... id eſt, Eadem et iam pœna iis imminente, qui certis notis,quas ſinglas vocant, in ſcribendo vtuntur, Hot.Goth.ad l.1.§.in ſchola exceptorum. 12.C.de offic.præfect.præt Afric.

SIGNA apud Lampridium in Heliogabalo menſæ genus eſt, quæ lunæ ſimilitudinem haberet, formamque præferret Σ literæ Græcæ:Crinitus lib.19 c.10. Idem affirmat Io.Bapt.in comm. Epiſt. Sidon Apollin.ad Sigarium,lib.1 hiſce verbis:Menſula ea potiſſimum figura fabre læuigata & exſculpta,vti ſex caperet maiori ex parte conuiuas,in ſimilitudinem elementi Græcanici implicationibus ſpiris incurua,non abſimili fortaſſe figura ab ea quam Lucian. in Lexiphane Delphinidem appellat. Sigma Vates Epigr. iisdem numerat in 4.& 10.Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma, Octo capit, veniat quiſquis amicus erit:Lampridius in Heliogabalo:Recenſet ſigma iuuenibus eſſe ſtratum. Sigma vocitatum à literæ Græcæ ſimilitudine, quemadmodum zeta ſiue zetecula à z literæ figura, & ſi ſint, qui ἀπὸ τοῦ ζῆν, hoc eſt,viuere,deflectant.

SIGNA,ſigilla,& ſignacula idem valent.l.1.§.ſi pecunia. ff.depoſiti. l.11.§.penultim. ff.locat. l 1.in fin. l.2.§ ſi dubitetur. l 4. ff.de teſtam.quemadmodum aper Briſſ.

SIGNA autem anulis χαράκτηρα habentibus impreſſa accipimus in re teſtamentaria, l. 24.§ ſignum autem. ff qui teſta.fac.l.11 ff. de iniuſto rupt §.1. inſt.de teſtam. Sunt & ſigna, in Auth.quod ſine. C.teſta. σύμβολα τῶν ἀριθμῶν : nam male Bulgarus & alij hanc dictionem ad libertorum nomina retulit : niſi dicamus, per ſigna cum ſigla intellexiſſe ea in re : & rurſus σύμβολα, vbi de numeris loquitur. Prat.

SIGNACVLVM, in l.hac conſultiſſima.Cod.de teſtam.ſignificat ſignum ad notam impreſſam.Poteſt tamen aliquid eſſe ſignum, quod non ſit ſignaculum:vt ſtatua ſignum eſt,at anuli affixum ſyngraphæ, ſignaculum.Græce σφραγίς.Spieg.

SIGNA luctus hæc ponuntur in l.11.§.hæc autem ff.de iniur.Vt ſi lugubri & ſqualida veſte vtatur,& eo habitu ſequatur nos aſſidue,vt apud Senecam proponitur 30.controu. lib.6.vel ſi publice lugeat cōditionem noſtram,qui rei judicio delati ſimus. Item ſi demittat barbam , ſubmittatve capillos, id eſt,ſi non tondeat,quod etiam luctus & mœroris fuiſſe ſignum,idem Seneca eodem declarat loco.Barba,inquit,demiſſa ſordidatus ad vos veni.vide Cuiac.lib.6.obſer.5.

SIGNARE quid eſt,niſi proprium aliquid ponere?Hoc eſt enim ſignare, imponere aliquid, quod non confundatur cum cæteris.Signare,eſt ſignum rei ponere Cuicunque rei ponis ſignum, ideo ponis ſignum,ne confuſa cum aliis,à te non poſſit agnoſci:author D.Auguſt tractat.25. in Ioan,Spieg.

SIGNARE ,eſt ſigillo obfirmare. Vlpian.in l.videamus §.qui vinum.ff.locari.Qui vinum (inquit)de Campania tranſportandum conduxiſſet, deinde mota à quodam controuerſia, ſignatum ſuo & alterius ſigillo,in apothecam depoſuiſſet,ex locato tenetur , vt locatori poſſeſſionem vini ſine controuerſia reddat : niſi culpa conductor careret. Sed & Saluſtius in Catilin. ſigna pro ſigillis vſurpauit. Igitur (inquit) perlectis literis, quam prius omnes ſigna ſua cognouiſſent , ſenatus decreuit: vti abdicato magiſtratu Lentulus , itemque cæteri in liberis cuſtodia haberentur.Signa ſua ſigilla intellexit: vnde obſignare, quod Græci ἀποσφραγίζειν, & ἀποσφραγίσματα ſigilla) eſt impreſſo aliquo occludere. Martianus in l.diuus Adrianus. ff.de cuſtod. & exhib.reor. Brech. in l.ſubſignatum. ff. de verb.& rer.ſignific.

SIGNARE & ſubſcribere differunt:Illud anulo,hoc calamo perficitur.Gothof.ad l.21.in princ.C.de teſtamentis.

SIGNATAE tabulæ teſtamenti in edicto prætoris accipiuntur, quę ſeptem teſtium ſignis ſignatæ ſunt. l.vlt.ff.de ſecund.tab. Nec ſignatæ videntur ſi eatum linum, quo ligatæ erant,à teſtatore ipſo inciſum eſt. l.1. §.pen.eod.tit. Harum obſignandi morem ſic expreſſit Paul.lib 5.ſent.titul.ad l.teſtam. Ampliſſimus ordo decreuit eas tabulas , quæ publici vel priuati contractus ſcripturam continent,adhibitis teſtibus ita ſignari,vt in ſummam marginis ad mediam partem perforatæ, triplici lino conſtringantur,atque impoſitum ſupra linum ceræ ſigna imprimantur, vt exteriores ſcripturæ fidem interiori ſeruent.Sic & in l.12. ff. de iniuſto rupt.ſignatum teſtamentum accipimus. Signata ciſta in l.1.§.ſi ciſta. ff.de leg commiſſ.teſtium ſignis obſignatá. Si & ſignata domus. in l.1.§.pen. ff de vent.in poſſ.mitt.l.20. ff.de iniur.Briſſ.Prat.

SIGNA præterea vexilla militaria ſunt. leg 2 § initium.ff.de ord. iur.l.penult.ff.ex quibus cauſ.maior.l.3.§.vltim. ff.de teſtibus, Briſſ Prat.

SIGNA Romani, auctore Vegetio lib.de re militari ſecundo tria habebant. Aquilam,Dracones & Vexilla,Aquila totius legionis ſignum eſt,quam portat aquilifer. Dracones ſunt ſingularium cohortium. Legio enim in decem cohortes diuiditur. quos,qui ferunt,Draconarij dicuntur.Cohortes vero in centurias diuidebantur,ſingulis centuriis ſuum erat Vexillum,in ſingulis vexillis notat numerus, ex quota cohorte quota centuria eſſet,ne qui milites a ſigno aberrarent,quod & Dion li 41, declarat.

SIGNATORES, teſtes ad teſtamenti, nuptiarum, vel cujuſcunque alterius negotij tabulas anulis ſuis obſignandas adhibiti , appellantur.l 22. ff de teſtibus l 3 § hoc interdictum.ff de tabul. exhib.l 32.in fi.ff.de furt. Curent magiſtratus cuiuſque loci teſtari volentibus , & ſeipſos & alios teſtes , vel ſignatores præbere : quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit,ſic in l.32.in fin ff ad l.Aquil l.4 l.5.l.7.de teſta.quemadmod.aper.Saluſt.in Coniurat. Catilin. Ex illis teſtes ſignatoreſque falſos commendare. Suet.in Auguſto,cap.33. Et cum de falſo teſtamento ageretur, omneſque ſignatores lege Cornelia tenerentur,&c.Valer.lib.7.c.7. In eo,Tullianus Pompei magni familiaris ipſo Pompeio ſignatore heres ſcriptus ſic apud Tacitum:Adhibitis,inquit,qui obſignarent,velut ſuſcipiendorum liberorum cauſa conueniſſe. Prat.

SIGNATORES etiam appellantur in l.vlt.ff.de leg.commiſſoria. qui ſacculum pecuniæ ſignis ſuis obſignatum.Briſſ.

SIGNATORIVS anulus Vopiſco dicitur ſigillaricus, vt refert Cujac.14.obſer.11.circa fi.

SIGNATORIO anulo teſtamenta claudebantur. l.ad teſtamentum. D.de teſtam. Eo vtimur, vt ſignum imprimamus l.ad teſtium. § pen.eo.tit.proprie à noſtris appellatus *Ein Bitſchad*, quaſi à damno præſeruatio. Ornamenti autem nomine eum contineri.Paul.negat,vide Gœdd.in comm.ad l. ſignatorius.74.nu.2.3. D.de ver ſig gl,ſuo ſit c.vnic. Clem.de iureiurādo refert,quod ſigillum,vt ait,magnum à bulla aurea diſtet.Spieg.

SIGNATVM aurum.vide Aurum ſignatum.

SIGNATIS. Vlp.l.ad teſtium de reb. eorum qui ſub tut. ſignatas tabulas accipi oportet, & ſi lineo, quo tabulæ inuolutæ ſunt ſigna impreſſa ſunt,ſignatum pro inſigni.apud veteres legitur: vt,ſignata virgo.vide Nou.

SIGNIFICARE, pro ſignific. Martian.in l.65.§.3. D.ad SC.Treb. Nam ſi auditus capaces ſint, vel interrogati nutu poſſint ſignificare,velle ſe periculo ſuo hæreditatem adire.Prat.ex Hot.

SIGNIFICARE, id eſt,quod rei ipſius eſſentiam,veluti picta quadam in tabella ἀκριβῶς exprimit & ponit ob oculos: hoc Græci σημαίνειν, καὶ προσσημαίνειν, & προσσημαντικὸν , ſignificatiuum: ῥῆμα ἐστὶ μέρος λόγου χρόνων διαφόρων προσσημαντικὸν , ſignificatiuum, vt ῥῆμά ἐστι μέρος λόγου χρόνων διαφόρων προσσημαντικόν. id eſt , verbum eſt pars orationis cum actione etiam temporum ſignificatiua. ſignificare igitur eſt rem, de qua quæſtio eſt, repræſentare,ſed id quidem variis modis. Nam modo ſtrictius,modo latius , nunc proprie , nunc autem improprie, & καταχρηστικῶς res ipſa ſignificatur , ac ſecundum ſubiectam materiam : vt in l.ſi certum pet.Feliu.cap.1. de ſumma Trin. Iam vero quandocunque de verbi ſignificatione inter Iureconſultos agitur , de propria ſolet intelligi , niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe deprehendamus.Vt ſi Titius veſtem legauerit,de veſte nondum texta ſenſiſſe,non putandum eſt;niſi quoque non textam nuncupatis,& expreſſis verbis adiecerit, &c.Eſt etiam ſignificare, aliquando indicare & prædicare aliquid venturum,vt cum dicimus de ſignis pluuiam, rei,ventos,vel quid aliud ſignificantibus. Cic.in Orat. pro Sext. Roſc.Amer. Anſeribus(inquit) cibaria publice locantur , & canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent, ſi fures venerint , & ſi fures internoſcere non poſſunt , ſignificant tamen,&c. Brechæ.in l.cum omne ius D.de verbor. & rerum ſignificat.

SIGNIFICATIO.in.rubr. D.de verb.ſig.nihil aliud eſt,quam certa ſenſus demonſtratio,qua quælibet res dictionis attributione ab intellectu ſumpta ἀκριβῶς exprimitur : vel breuius: Significatio eſt proprius & verus verborum rerumque intellectus, quo quælibet res tanquam in picta tabella oculis quaſi ſubjicitur & declaratur,per ea,quæ non. Bald.ad rub. C.de verbor. ſign.&

Greg.Roger.in tract.de iur. interpr.q.2.in prin.n.1.vide Gœdd. in comment.ad rubr.ff. de verb.ſign.n 9.

SIGNIFICATIO. Marcellus: Non aliter, inquit, à ſignificatione verborum recedi oportet, quam cum manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe teſtatorem. Vide Alc. tam ſuper rub.de verb ſign.quam quos eadem de re libros plane aureos ſcripſit.Spieg.

SIGNINVM riuum lapideum interpretatur Vlp in l.1.§ vlt. ff. de riuis.Plin.lib.35 c.12. ſigninum ex teſtis tuſis fieri calce addita ſcribit. Vitr.vero lib.8. cap.vlt ſignina opera ita fieri tradit: Primum harenam puriſſimam aſperrimamque parari, cementum de ſilice frangi,calcem quoq; quam vehementiſſime mortario miſceri, ita vt quinque partes harenæ ad duas calcis reſpondeant,mortarioq; cementum addi. Front. lib.de aquæductib. Concipiuntur ergo via Collatia ad milliarium octauum paluſtribus locis ſignino circumiecto, continendarum ſcaturiginum cauſa. Ex quibus apparet,ſigninum riuum teſtaceum & cæmentitium potius quam lapideum interpretandum eſſe. Ideoq; Briſſonius ſuperiorem interpretationem à Triboniano, non ab Vlpiano venire ſuſpicatur ſunt tamen,qui in illo Vlpiani loco legendum ſiliceum contendant, pro ſigninum ad euitandam antinomiam,quæ oriri poſſet ex leg ſerui.§,·.ff.eo.

SIGNINAM fabricam etiam Boethius in Top. Cic dixit. Et ſigninum alueum aquæductus Caſſiod. lib.·. Var. Epiſt. ad vniuerſos poſſeſſores. Briſſ.Prat.Goth.ad l.1.§. ·.ff.de riuis.

SIGNINVS.Signina Campaniæ vrbs, nota vini auſteritate. Vnde vinum Signinum Martiali

SIGNVM,quo quid fidei cauſa ·· ſignamus,quod ſigillum certum eſſe volumus. Dicitur & apud IC.in l.3.§. hoc interdictum. de tab.exhib Spieg Vel.

SIGNVM eſt res præter ſpeciem,quam ingerit ſenſibus,aliud aliquid obiiciens ex ſe in cognitionem venire.c. ſignum.de conſecrat diſtinct.2. Et ſignare, eſt ſignum imprimere, vt ſupra exemplum eſt in § poſſunt.Inſt de teſtam.ordin. Vbi dicitur: Poſſunt omnes teſtes vno annulo ſignare teſtamentum, & ſignatorius annulus eſt, qui ſignat, ſeu quo ad ſignum vtimur: vt in l.ſignatorius annulus.ff.de verb.ſig.& ſignificatio rerum dicitur demonſtratio,vt in tit.prædict.Io.Bellon.Etymol.

SILANI,vel ſyluani: vide ſup.ſalientes.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compeſcunt & cohibent, quorum ſchola in aula Conſtantinopolitana erat, vt ex Niceph.lib.16. c 24 apparet. De his ſilentiariis ſacri palatij viris ſpectabilibus meminit l. vlt C.de excuſ. tut. l.30 §.vlt.ff. de inoffi..teſtam. Conſtant. de adminiſtr. Imper. διὰ τῶν βήλων ὑπὸ τῶν σιλεντιαρίων συρομένων. Hos intellexit Claudianus,dum ait:ſacroque adhibere ſilentia ſomno. Ambr. in orat. de morte Valent. Veſperi profectus eſt ſilentiarius, tertio de mane quærebat,iamne remeaſſet. At apud Saluian. Maſſi.lib. 4. de vero Dei iudicio, cum ait, Pauerit quippe actores, pauerit ſilentiarios, pauerit procuratores. ſilentiarii accipiuntur, qui in familia cæterorum ſeruorum murmur cohibebant, vt Seneca quadam Epiſtola probat, ſed & Procop. lib.2. de bello Perſico: Imperatorem ad ea, quæ ſunt quietis, miniſtros ſilentiarios vocari ſcribit. Erant autem ſilentiarij ſub decurionibus:vt videre eſt l.3 in fin.C. de ſilent.qui alias ſacri conſiſtorij decuriones dicuntur, vt C. Theod.l.2.6. & vlt. iam d. tit.& alias ſacri palatij, vt l.1. C.eod.Prat.

SILENTIARII (vt inquit Procop.) miniſtri ſunt ad ea,quæ ſilentij, quietiſque ſunt interiores in principis domo, arcanorum principis conſcij, quique ſilendis, & arcanis principis conſiliis intereſſe ſolent. Quidam eos auricularios appellant. Et horum prærogatiuas recenſet potiſſimum l.3. C. de ſilentiar. & decu. lib.12.

SILENTIO conueniſſe videtur,i.e.tacito conſenſu,qui ex ſilentio præſumitur.vbi quis contradicendo actum impedire poteſt: l. 51.ff.locati.ſic ſilentio comprobare.Paulus lib.·.ſent.tit.Briſſ.

SILENTIVM,id eſt,præteritio,in l.10.C.de teſtam.milit.

SILENTIVM longum,in l.3 C.ſi maior.fact.alien. rat. interpretatur ibi Gothofr.quinquennium.

SILENTIVM,pro taciturnitate,l.27 § famil.erciſc.

SILENTIVM, pro interdictione aduocationis l 8. de poſtulando.

SILICERNIVM Latini dicebant, quod Græci περίδειπνον καὶ νεκρόδειπνον: diciturque ſilicernium, cum poſt parentationes circumpotationes fiebant, ſeu funebre conuiuium.Brech.in l cum in teſtamento.ff. de verb.& rer. ſign. Et ſilicernij quidem veriuerbium hoc videtur liber gloſſematorum antiquus adferre, quod in ea nullo lumine accenſo ſilentes tantum vmbræ cernantur, his verbis:Silicernium, περίδειπνον λύχνος γὰρ ἅπτειν ἐν τούτοις οὐ θέμις. Cuiac. obſ. lib.11. c.21. Gothofr.ad l.funeris.37. ff.de relig. & ſumpt.fun.

SILICARII,Lege,Zoxeni.

SILIGINARIVS, cuſtos ſiliginis, diſpenſator ac diſtributor. Vlp. de furt.l.ſi quis vxori. ſi ſiliginario, inquit, quis dixerit, vt qui nomine eius ſiliginem petiiſſet Nebriſſ. Adde Forcat. in penu. iur.ciu c.6. Prat. Hot.

SILIGO,frumenti genus optimi,de quo Plin.lib.18.c.8.Iulian.l.30. ff.de neg.geſt. Quendam ad ſiliginem emendam decreto ordinis curatorem conſtitutum. Prat.ex Hot.

SILIQVA erat primum & minimum pondus apud Romanos: De ſiliquis fit mentio in Auth. ſed hodie C. de epiſc.& cleric. Io. Bell. Etym. Vide fuſe Cuiac. 16 obſ. 23.

SILIQVATICVM, eſt mercatorum onus, quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam, vt teſtatur Caſſiod. lib.4. Idem lib. 2. Qui ita, inquit, commercium negotiationis exerceat, quatenus nec monopolij, nec ſiliquatici, nec auaritiæ aliquid penſionis impendant, Græci κεράτισμα appellant. Prat. Cuiac.ſuper Rubr. de luſtralis auri collatione.C lib.11.

SILLANIANVM Senatuſconſultum ad quæſtionem familiæ pertinebat. Quibus temporibus factum ſit, ex P. Fabro Cuiacius docuit lib.1.obſ c.18.

SILVANI quid ſint,vide ſup in verbo,Salientes.

Σημάντωρ, ſignator, ſignificator, a σημαίνω, ſigno, ſignifico, quod eſt tertium principis vocabulum, ex quibus principis proprietates colliges. Supremus eſt, ad quem vt omnia referuntur, ita ſubditorum curam omittere minime quidem debet. Rex eſt, qui regere & cuncta corrigere debet. Signator vero & ſignificator eſt: legibus ergo ſuis ſignificare debet,quid agendum, & a quo abſtinendum,quod vbi fiet,beata erit Reſpublica. Droſæus in Method.iur.

SIMILIA dicuntur, ſi ſpectatur Etymologia, quaſi ſimul ea, vel eadem. ſimilitudino à Græcis vocatur ὁμοιότης,conuenientia.

SIMILIA dicuntur quadrifariam. Primo, quo ad ſpeciem, habitudines, diſpoſitiones corporeas: vt duæ mulieres forma, habitu, & nota pulchritudinis ſimiles, vel homines duo: quales ſcripſit Valer lib.9 tit de ſimilitud. formæ. Secundo, Similia quædam dicuntur, quo ad naturales potentias: vt quando duo vel plures habent eandem vim loquendi, ambulandi, videndi, docendi, & agendi ſerij nonnihil operis: Tertio, Similia quædam dicuntur, quo ad ſtaturam, fortunam, conditionis euentum,quo ad corporis effigiem, & lineamenta. Quarto denique Similia quædam dicuntur,quoad paſſionem, vt ligna diuerſæ ſpeciei,quando comburuntur quercus & laurus, ſimiles emittunt flammas, & carbones relinquunt, duo latrones, quando ſuſpendio finiunt vitam, dicuntur ſimili plecti ſupplicio. Faboet.io topico militiæ for.& legal.diſcipl.

SIMILIA exiſtimanda ſunt: cum vtrinque eadem eſt æquitatis ratio (quod variis conſtitutionibus docebimur) ex quo argumentum a ſimili duci debet:cuius rei nomine varij Topica legalia ſcripſere. Argumento autem à ſimili quando locus ſit, docet ICtus in l.non poſſunt omnes.ff.de legib. nec vllum frequentius habent Iuriſperiti argumento à ſimili. Similium, parium, & comparatorum tractationem ſibi conſcribere debet iuris ſtudioſiſſimus quiſque. Prat.

SIMILIA non ſunt eadem, l. quod Nerua. ff depoſ. ſed quorum qualitas eſt vna: at quorum eadem eſt ſubſtantia; eadem dicuntur, iuxta Bald in l.neque leges.ff de legibus. l.ea quæ.C. de condict.indeb. Quæ origine ſunt diuerſa, eadem non ſunt, ait Salomon.l.Gallus. ff.de lib.& poſthum.Prat.

SIMILIA in diuerſis perſonis, cauſis vel rebus cenſentur illa,quæ habent vnam & quaſi eandem perſonam. Bald. in comm. ad l.de quibus. col.13.verſ.viſo de cauſis.ff.de legib.

SIMILIA non ſunt, ſi plures inueniuntur differentiæ, quam conſonantiæ, Bald.in l.1. in 2.notab.& ibi.Iaſ.in 3.col. C. de iur. emphyt. Feli.in c.capitulum, col.2. ibi, nullum ſimile.extr.de reſcr.

SIMILA,cuius meminit diuus Hieron in c. gloria.12. q.2. confici hoc modo,tradit Cotta:Frumentum factum, ait, in fruſta, vel mollitum groſſe in aqua, in diuerſas ſubſtantias diuiditur, per cribra extrahitur furfur, & farina ſubtiliſſima, quæ pollina dicitur: poſtea remanet ſimila, quæ diuiditur in groſſam, ſubtilem, & mediocrem: de pollina fit panis papalis, de ſubtiliori ſimila fit etiam panis, de reſiduis duabus fiunt pultes & alia cibaria.Plin. lib.18. ſcribit, Africum triticum præſtantiſſimum fuiſſe: ex cuius farina primum ſimilago, quæ & ſimila dicitur, Cribro tenuiſſimo & polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam veluti ſimilam elicerent,& craſſiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiorem in cerniculo ſuccernerent. Celſus lib 2.c.17. Et tritico, inquit, firmiſſima ſiligo, deinde ſimila,&c. In Geneſi quoque legitur: Accelera,tria ſata ſimile commiſce,& fac.ſubcineritios panes Cotta.

SIMILI modo, pro ſimiliter.l 6.§.ſimul, & §. ſeq.ff.quæ in fraud. credit.

SIMILITVDO Ariſtoteli eſt vnitas qualitatum,quod teſte Salom. aperte liquet in l.qui liberis.ff.de vulg.& pup.Ioan.Andr.in,c. non poteſt.de præb.in 6.ſimilitudo eſt rerum inter ſe differentium comparatio.

SIMILITVDO autem duplex eſt. Aut enim ex pluribus rebus ſimilitudo colligitur: vt tutor fidem præſtare debet, ſi ſocius, ſi mādatarius,debet ēt procurator.Aut vna res vni rei cōparatur. Cic.ad Trebat.ſi ædes exeſæ corruunt,vitiumve faciunt,quarū vſusfructus legatus eſt: heres reſtituere nō debet,nec reficere. Non magis,quam ſeruum reſtituere, ſi is cuius vſusfructus legatus eſſet,deperiiſſet.l.qui vſumfructum §.contra.& l.hactenus ff.de vſufr.l.repeti.§.pen.& l.ſi ager.ff quib.mod. vſusfr. amit.Vide etiam l.amplius.ff. de damno infect. Oldend. Pra-

SIMILITVDO non procedit, ſi forte monſtrari poſſit, illud, quod confertur, diuerſum eſſe genere, natura, vi, magnitudine, loco, tempore, perſona, opinione, aut aliis rationibus, tum enim frigidum ſtatim & eneruè fit argumentum. Quapropter ad probandum non ita crebro, ad explanandum illuſtrandumque frequenter adhibenda eſt ſimilium collatio. Quia mirum in modum inſtruit, & quandam rei imaginem ſubiicit animo. Eſt igitur probatio à ſimili, quoties Iuriſconſulti, vel noſtræ ætatis interpretes vtuntur, his verbis, Argumento l.1. facit l 2. accedit l.3 aut his ſimilibus. ſic Africa.in l ſeruum filij.§. eum qui chirographum ff. de l.1. Argumento eſt, inquit, venditio. Schard.ex Prat.

SIMONIA (quam Latini ambitum vocant, ſiquidem ſimonia Latinum non eſt) dicitur, quando quis vult dare aut accipere dona Dei, data aut accepta pecunia. Cuiuſce rei pulcherrimum habemus exemplum in Actis Apoſtolorum de Simone mago S... no, homine nefario, à quo vulgares ſimoniam ipſam v... Hinc tit. lib.5. Decret. eſt de ſimonia. ſimonia an iure c... differit Bartolus in l.1. ff ad legem Iul. de ambitu & in l ... em ff. de hered. inſt. Prat.

SIMONIAM definit G... ffredus in ſumma, vt ſit ſtudioſa cupiditas emendi, vendendi ſpiritualia, vel his annexa, tot. tit. de ſi... antiq & ... extra. vel & generalius, eſt crimen eccleſiaſticum, quod ſapit hæreſin. c. altare 1. q 3. Prat. Porro ſimoniæ pœna ex iure canonum varia eſt. Primum enim is, qui dedit, ... nitur. & ſacerdotij honore priuatur, c. qui alium c. ſicut. c. ... ſimon. Eademque eſt pœna eius, qui accepit. c. de hoc autem. c ea quæ eod. Interdum accipiens ad tempus excommunicatur, vel alia pœna pro arbitrio iudicis punitur. c ... q 1. ſed & is cui ius aliquod propter ſimoniam ... ad tempus punitur. c ſi quis ordinauerit. de ſimon. ... feriunt anathemate. c. reperiuntur. 1. q 1. Item interdum damnatur, c. ſi quis neque. 1. qu. 1. & monachus ſimoniacus de vno monaſterio transfertur in aliud, c. de regularibus, c. dilectus, c. quoniam. de ſimon. Item reſtituere cogitur, quod accepit, c. ſi quis dator. 1 qu. 1. & interdum eius duplum, c. audiuimus. de ſimon. ſed ex eo tempore, quo in ciuilibus magiſtratus & honores, & in Eccleſiaſticis officia atque alia venalia eſſe cœperunt, ſummo Reipub. incommodo, de ambitu & ſimonia quæſtiones aut nullæ ſunt, aut rariores, vt quæ ſunt crimina iure, ex vſu pro criminibus non habeantur, quam bene viderint illi, quorum eſt diſciplinam conſtituere, honeſtatem tueri, & abuſu ſublato vſum rerum reſtituere, Vult. ad §. final. nu. 7. Inſtit. de publicis iudiciis.

SIMPLA & ſimplum idem ſunt, nam ſimpla promitti; & de ſimpl... caueri dicebatur, cum ob euictionem ſimplum rei pretium ... ittebatur, l.5. §. fin. 56. l. 60. ff. de euict. l. 17. ff. de inſtitor. Var... lib.2 de re ruſt. c. 10. Cauere debet de euictione ſimpli, q... anti ... a res ſit. Inde quæ cautio ſimplæ dicitur, in l 36. ff. de ... nat. inter vir. & vxor. eadem ſtipulatio ſimplæ vocatur in l. ... l.27 ff de euiction. Actio autem de euictione interdum ſimpli, interdum dupli erat. ſimpli erat, cum dictum non erat, quantum ob eam rem præſtare emptorem oportet, vel cum ei, quæ empto fundo acceſſerant, euincebantur, l.16. & l. 60 ff de euictionibus. Dupli vero erat rebus pretioſis vel mancipiis venditis. Briſſ. Prat. Hinc.

SIMPLAM & duplam à Iurec dicitur genere fœminino. l.5. ff. de iure fiſc. ſed triplum & quadruplum duntaxat neutro genere. Briſſon.

SIMPLARIAE venditiones (vt in l. ſi tamen §. vlt. ff. de ædil. edic.) ſunt, ex quibus actio ſimpli ob euictionem datur, vel pro quibus neceſſe venditor non habet, de dupla emptori repromittere, quarum meminit. Vlp. in l. emptori ff. de euictionibus. Ita enim ſimplariæ venditiones à Pomponio dicuntur, ſicut ſimplariæ actiones, & duplariæ, & quadruplariæ dicebantur, quæ in ſimplum, duplum, quadruplum dabantur. Itidem ſimplariæ res dictæ ſunt ab antiquis, quæ nullius prope pretij eſſent, pro quibus ſcilicet in ſimplum tantum venditori cautio debetetur.

SIMPLARIAE res idem ſignificant, quod res potulentæ & eſculentæ, vt ex libello Fulgentij de priſco ſermone ſuſpicari licet. In eo enim ſic ſcriptum eſt. Simplones dicuntur conuiuæ, nam & amicus ſponſi, qui cum eo per conuiuia ambulat, ſimplator dicitur. Hæc Fulgentius, tam ſimplaria, quam ſimplatores à ſimplonibus poſſe deriuari, non obſcure demonſtrans Ræuardus in ſuo comment. ad tit. Pand. de diuerſ. reg iur. l.145.

SIMPLEX, alias eſt nomen numerale, vt ſimplex, duplex, triplex, quadruplex. Vnde ſimplum, duplum, triplum, quadruplum. Old. Prat. Alias ſumitur pro puro miniméque compoſito. Inde dicimus, ſimpliciter aliquid fieri, ad differentiam eius, quod fit ſolenniter. Old. Alias denique dicitur pro vero, ſyncero, aperto, quod nullis conſtat affectatis plicis. Cic. Acad. q. lib. 4. Cum ſimplici homine ſimpliciter agerem. Hoc ſenſu dicitur. Veritatis amica ſimplicitas. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & poſthum. l.1. in prin. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. l.1. C. vt ſe ab hered. abſtin. c.1. de ſumma Trinit. c. paſtoribus. de iudiciis c. veritatis. de iureiurando. 4. q. 9. pura. Ex diuerſo, duplex pro fallaci, quod ex fraude & dolo complicatum ſit. Inde duplices homines dicimus Verſipelles Old Prat.

SIMPLEX donatio, pro mera in leg. 20. §. ſi pater. ff. famil. erciſc. Briſſ. Prat.

SIMPLEX actio, quæ in ſimplum datur. l.3. C vi bonorum rapt.

SIMPLEX mors ea dicitur à Iuſtino lib. 44. & Quintil. in declam. 6. corporis proiecti, quæ alibi ſua mors & naturalis dicitur. Br.

SIMPLEX iuſſio, quæ fit ſine cauſæ cognitione. l. vlt. § vlt. ff. quod met. cauſ. Briſſ Prat.

SIMPLEX poſtulatio. l.1. C. de lit. conteſtat. & ſubſtitutio, quæ in vnum duntaxat caſum concipitur, leg.1. ff. de vulgar. & pupil. Briſſ. Prat.

SIMPLEX exemplum eſt, quod vulgo copia dicitur, & nonnunquam ſufficit. l. exempla. ff. de edend. Spieg.

SIMPLICES anni, primi, & qui ſimplici numero efferuntur, nempe vſque ad decimum.

SIMPLICES fugitiui, qui nondum pro liberis ſe geſſerunt. l. 2. ff. de fugitiu. Briſſ. Prat.

SIMPLICIA interdicta, in quibus alter actor, alter reus eſt, §. tertia diuiſio. Inſt. de interd Qualia ſunt interdicta exhibitoria, & omnia prohibitoria de arboribus cædendis, & de itinere actúque. l 2 ff. de interdict. Prat. ex Briſſ.

SIMPLICIORES homines, pro imperitis, ruſticulis, quos Græci ἰδιώτας appellant. Vlp. 14. §. 4. ff. de relig. Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud huiuſmodi, quod homines ſimpliciores faciunt, id eſt, ſuperſtitioſi & creduli. Hot. Prat.

SIMPLICITAS opponitur calliditati, ſagacitati, verſutiæ. Dicitur & ruſticitas, quæ excuſationem patitur, l 2 §. ſi quis in ius vocat. non ierit. iuncta l. contumacia ff. de re iud. Vide Bald. in l. ſcripturæ. C. de fid. inſtrum. Ang. Nou. de teſt §. & licet. Spieg. Prateius.

SIMPLICITAS, in l.1. C. de iur. & fact. ignor. eſt ignorantia. Bald. & Goth. in d. l.1.

SIMPLICITAS legum, ſignificat æquitatem, & opponitur difficultati, vel ſubtilitati iuris, teſte Iuſtiniano in §. ſed quia ſtipulationes Inſtit. de fideicommiſſ. hered. & in §. final. eod. tit. Idem in §. & hæc quidem. Inſtitu de legit. agnat. ſucceſſ. commendat ſimplicitatem legis XII Tab. Damnat mediam iuriſprudentiam propter ſubtilitatem: ſimplicitas enim ſtatim aperit veritatem, non differt negotium. At contra ſubtilitas ſimulat aliud quam eſt, protrahit in longum, afficitque damno litigantes. Spieg. Prat.

SIMPLICITER illud fieri dicitur, quod ſine fraude doloque malo fit. c. penult. 39. diſtinct. & 16. q.1. ſi capiſ. Vlp. in l. ait prætor. §. ſi quis particeps ff. quæ in fraud. cred. Prat.

SIMPLICITER: pro generaliter, &, vt Græci dicunt ἁπλῶς, l. 66. §. duorum. ff de leg 2. l 3 §. qui libertis. ff. ad Trebel. l.9. §. vlt. ff. de ad. tut. l.19 in prin. ff de li. & poſth l.71. ff. de l.1. Briſſ. Prat.

SIMPLICITER deſiſtere, id eſt, ſine abolitione. l.16. C. ad l. Iul. de adulter.

SIMPLICITER date ſeruum, id eſt, inæſtimatum. l.12. §.1. ff. de iure dotium.

SIMPLICITER, id eſt, nondum partibus conſtitutis. l.38. §. vlt. ff. de ædil. edict.

SIMPLICITER relegati, id eſt, ſine loci aut inſulæ adſignatione. l 31. ff. de interdict.

SIMPLICITER concepta ſtipulatio, id eſt, impeiſonaliter. l.18. §. de ſtipular. ſeru.

SIMPLICITER acceptus fideiuſſor, id eſt, nulla addita ſtipulatione, vel cautione, l.51 §. creditor. ff. de fideiuſſoribus.

SIMPLICITER denuntiaſſe, & ad iudicem, opponuntur, l.17. ff. ad leg Iuliam de adulteriis. plura vide apud Briſſ.

SIMPLICITER & ſimplicius, in l.26. ff. de ſeru. ruſt. l.9. ff de ſeruit. id eſt, non deſignata parte fundi, quæ ſeruiat. Briſſ. Prat.

SIMPLICIVS, apertius, l.1. in lege. ff. locati. cum ſimil locis ab Alber. indicatis. Spieg. Prat.

SIMPVLARIAE priſcis erant tes minutæ, nulliuſque pretii. Vide Eraſm. explicantem paræmiam, In ſimplo. Spieg. & Coraſ. 2. Miſc. 14. n.5. & ſeqq.

SIMPVLVM vas quoddam exiguum eſt, & minutim fundens, cyatho non diſſimile, quo P. Ro. diis immortalibus ſacrificabat. Nam & M. Varro apud Non. Marcellum ait, Deos ipſos vili ſimpulo inuitari. Vnde mulieres diuinis rebus deditæ, ſimpulatrices, vt Feſtus ſcribit, vocantur. Inde quoque & illud diuerbium manauit: Excitare fluctus in ſimpulo, quo Cic. 3. de legibus vſus eſt. Dicebant autem in ſimpulo fieri, quod vel clanculum, vel in re minuta atque humili fieret, allegoria ſumpta à puerorum luſu, quo in ſimpulum per anguſtam fiſtulam inflantes, quaſi fluctus quoſdam excitare ſolent. Coraſ. d. loc.

SIMVL ac, quamprimum. Inſt. de rer. diuiſ. §. ſi quis. Spieg.

SIMVL atque, pro ſtatim, ſiue poſtquam Iuſtin. § fere. de rerum diuiſ. & de empr. & vend in prin. Spieg.

SIMVL fieri quæ dicantur, refert Bart. in l. operis. ff. locati. & in l. fundus. §. ſi duo. de procur. gl. d. l. operis. ſentit. ſimul ſignaſſe teſtes, tametſi ſucceſſiue ſignarint. Alb.

SIMVL in ſacculo ſoluere. Vide Vlp. in l. ſed ſi quis § quid tamen. ff. de vſufruct. Spieg.

SIMVLARE nihil aliud eſt, iuxta Pontanum, quam ſub veritatis ſpecie velle decipere. Vnde & ſimulatio pro deceptione & circumuentione ponitur. Noſtri tradunt, fictionem ſeu ſimulationem regulariter non præſumi, donec probetur. l. cum precibus. C. de probat. Spieg.

SIMVLATE, ficte. C plus val. quod ag. quam quod ſim. conc. in l. cum ea. de tranſact. quæ ſimulate geruntur, pro infect. habitis. Spieg.

SIMVLATRICES, ſcribit Feſtus eſſe mulieres ſagas, & expiatrices, vel ſacerdotes, quæ expiare ſunt ſolitæ, quod verbum putem ex eo natum, quod in ſacris multa ſimulentur, & ſimulata pro veris haberentur, vt apud Maronem:

Sparſerat & latices ſimulatos fontis auerni.

Aliqui mulieres rebus diuinis deditæ ſimulatrices dicebantur, ſed & ſimpulatrices: vt annot. Turneb. aduer. lib. 16. c. 21.

SIMVLATVM dicitur, cum tacite aliquid agimus, expreſſim aliud ſimulamus: vt cum fœnerator contractum mutui colore venditionis obſcurat, quo caſu venditio ipſo iure nulla eſt, cum conſenſum non habeat. Hinc vulgatum illud: Plus valere quod agitur, quam quod ſimulate concipitur, l. ſi ex pretio. C. ſi cert. petat. Simulationem autem qui allegat, is eius formam probare debet. Qua de re videndus eſt Paulus Caſtrenſis in l. Iuris gentium. §. dolo. ff. de pact. Breuiter, hæc ex indiciis & coniecturis, quemadmodum & dolus, præſumitur. l. dolo. ff. ad l. Falc. l. ſi procuratorem. § ſi ignoratis. ff. mandati. Nam in ſimulatione ſufficiunt coniecturæ, vt docet Bald. in l. emptio. C plus val. quod ag. Spieg.

SIMVLATVS contractus proprie dicitur, quum in ſpecie aliquid agimus, cauſamq; iuſtam prætendimus, cum tacite aliquid illicitum agatur: vt cum fœnerator, quod pignoris cauſa acceptum eſt, emiſſe videri vult l. 5. C. plus val. quod agitur. & vide B. Cœpoll. in tract. de ſimulat. contract. Prat. Spieg.

SIN autem, pro ſin minus: Scæuola l 38 §. 1. ff de aur arg. leg ſi mihi per conditionem humanam contigerit, ipſa faciam: ſin autem ab hæredibus meis fieri volo. Hor. Prat.

SINE offenſa eſſe, pro nihil egiſſe, quod dici poſſit offendiſſe. l. ſeruos l. teſtamento centurio ff. de manumiſſ. teſtament.

SINE, vox priuat. negat. excludit: quandoq; tamen includit. c. ad eius 5. diſtinct. Vide nota. in c. 1. præter. ff. de pignor. act Prat.

SINE ſacris hæreditas. Vbi qua commoditas de improuiſo præter ſumptum obiecta eſſet, veteres ſine ſacris hæreditatem vocabant. Et omnino quicquid citra noſtram operam alicunde obtigiſſet lucri, quaſi prouerbialiter hereditatem appellabant: propterea quod ea, quæ ſic obueniunt gratis, quaſique dormientibus, à fortuna donati videntur, vt ſentit Eraſ. à quo minimum diſſentit Alcia, lib. 1. prætermiſſ. Cic. de legib. lib. 2. ex Q. Mutij autoritate oſtendit, quinq; modis adſtringi ſacris hereditatē: quod & Alc. loco iam citato tractauit. Horū autē actorum alia erant totius gentis cōmunia, quæ gentilitia appellari poſſint: alia, quæ ſibi paterfamil. conſtituerit In iure autem noſtro, quoniā ad paganiſmū pertinēt, haudquaquā eſt horū mētio, niſi quod ſuperſunt adhuc tenues huius rei coniecturæ apud Modeſt. l. 1. ff. de nupt. cum in diffinitione nuptiarum: Diuini, inquit, & humani iuris ſunt communicatio. Spieg.

SINENDI modo relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur: Heres mi illum tē illam ſibi habere ſinito, permittito, § 1. Inſt. de teſtament. l. 1. C. comm. de lega. Caius li. 2. Inſt. tit. 5. In lege locationis, qua ſcriptum erat, redemptor ſiluam ne cædito, neve quam cædere ſinito. verbum ſinendi hanc habere ſignificationem Vlp. ſcribit, vt tantum redemptor, ſi quem caſu cædentem viderit, prohibeat, ſed vti curet, & det operam, ne quis cædat. l. 30. ff. locati. At in edictis hoc verbum quam vim habeat, vide Alex ab Alex. lib. 1. c. 4. Briſſ. Prat.

SINGLAE notæ ſunt, quibus in ſcribendo librarij vti ſolebant: vide Sigla.

SINGVLARE ius eſt, quod contra tenorem rationis, propter aliquam vtilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt. l. 16. ff. de legib l. 44 § 1. ff de adquir. poſſ. l 44 §. nondum. ff de vſucapionibus. Conn. com. lib. 1. c. 15. n. 5. Briſſ. Adde Ræuard. commen. ad tit. Pand. de diuerſ. regulis iuris l. Caius. to.

SINGVLARI numero ſæpe etiam pro plurali vtimur: ſicut contra ſæpe plurali pro ſingulari, l. non eſt. 148 ff. de verb. ſig.

SINGVLARIA quædam, id eſt, contra regulas iuris communis, in l. 15. ff de reb. cred. Briſſ.

SINGVLARII, qui ſingulis ſcribunt in not. l. 1. C. de off præf. præt. Afr. & in Notit. Rom. Imperij, & in formulis Caſſiodori: ſicut Notarij, qui in notis ſcribunt. Pr. ex Cuiac. 11. obſ. 40. in fi.

SINGVLARITER ſcriptum edictum, quod vnitatis numero ſcriptum eſt, l. 1. §. item hoc edictum. ff. quod falſ. tut. Sic ſingularem perſonam pro vnica dixit Vlp. in l. 9. §. animaduertendum. ff. quod met. cauſa. Et ſingulares tunicas. l. 38. ff. de aur. arg. leg. pro ſingulis. Briſſ. Prat.

SINGVLARII milites quidam olim appellati, vt ex Caſſiodoro li. 11. variarum, & ex Notitia Imperij Rom. patet. Briſſ.

SINGVLA, ſunt ſingulariæ literæ, vt A, Gell. loquitur lib. 17. ſine coagmentis ſyllabarum, & ita literas à notis ſeparat Manilius illo loco, cui litera verbum eſt. Quiq; notis linguam ſuperet. Iuſtin. in orat. ad Anteceſſores ſcripta, inhibet diſtricte, ne librarij in deſcribendis Inſtitutionib. ff. vel Codice, vllis ſiglis vtantur, ſigla vocans, vel ſingula ἐν συγκοπῇ, vt vincla & ſecla, vt vigilias ſiue excubias poſteriores dixere viglas. Multum autē ſingulæ diſtant à notis. Notæ. n. non ſunt literæ, l. 6. § vlt. ff. de bon. poſſ. Vide Cuia. 11. obſ. 40. qui exempla quædā profert.

SINVS proprie dicitur illa pars corporis, quæ eſt intra pectoris brachiorumq; complexum. Per tranſlationem autem ſinus littora vocantur, quæ curua ſunt, ad ſimilitudinem ſinus, & quaſi brachiis mare amplectentia. Sinus igitur Iuſtinianus appellat partes, libros ac titulos, qui veluti receptacula quædam totum omnium ciuilium, ex omnibus iuris antiqui partibus electas definitiones continent Droſæus in methodo Iuris.

In SINV meo habui, in l. 27. ff. de probat. ſignificat, in occulto. Lamprid. in Commodo: Prædam omnem in ſinum contulit. Alio loco: Qui etiam condemnationes in ſinum vertiſſe dicuntur, id eſt, in priuatas rationes. Tertull. in lib. de fuga in perſecutio. Paciſcens cum delatore, vel milite, vel miniſtro aliquo præſidis ſub tunica & ſinu, quod aiunt. Sinus autem in his Tranquilli verbis in Cæſare: Toga caput obuoluit, ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit: videtur pars quædam veſtimenti latior fuiſſe, & tanquam excurrens in dextra lacinia veſtis, vt cum corpus toga amictum, inuolutumq; eſſet, à dextra in ſiniſtrum humerum reiiceretur, & è ſiniſtro humero in brachium plerunque deſcenderet, aut ſtatim principio brachio ſiniſtro exciperetur, aut ipſum inuolueret: tunc enim ſic ſibi togam iniiciebant, vt & in humerum ſiniſtrum ſibi ſinum reiicerent: quem Cæſar, cum moriendum videret, ne quid corpore renudaretur inhoneſte, deduxit ad crura ſiniſtra manu, qua eum tum fortaſſe gerebat. Quint. lib. 10. Illud vero refellendum, quod quidam reiecta in humerum toga, cum dextra ſinum vſque ad lumbos reduxerunt. Iterum Nam veterib. nulli ſinus, perquam breues poſt illos fuerunt. Et Macrob. de Hortenſio loquens, & eius mollitie: & ſinus ex compoſito defluens, modum lateris ambiret. Et aliis multis locis, qui à Turneb. 2. aduerſ. c. 26. explicantur. Prat. & Goth. ad l 6. §. 1. ff. ad leg. Iul. pecul.

SIPHONES canales ſeu tubi dicuntur, à ſono vocis, ſi, ſi, ſi, quibus acetum vel aquam incendiis iniiciunt. Heſych. σίφων, inquit, ὄργανον εἰς πρόεσιν ὑδάτων ἐν τοῖς ἐμπρησμοῖς. Vtimur hoc verbo Vlp. in l. quæſitum. de fund. inſtr. vbi, Acetum, inquit, quod incendij extinguendi cauſa paratur. Item Centones, Siphones, Perticas quoque, &c. quamvis in vulgatis pro Siphones, ſcopæ ſupponantur, quæ nullius omnino ſunt vſus arcendis ignibus. Plin. ad Traian. Nullus vſquam in publico ſipho, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda. Alex. Neap. Siphones intelligit fiſtulas follib. iunctas, ſeu machinas hydraulicas, quib. agitatis, ad ſuperiora ædium exhauriunt aquam. Prat.

SISTO plerunque ſignificat ſtare facio. Itaque cum promittimus, aut nos, aut alios in iudicio permanſuros, recte dicitur vna appellatione, cautio iudicio ſiſti. Iuriſconſulti enim promiſcue dicunt iudicio ſiſti, tam de ipſo reo, quam de fideiuſſore eius, Vlp. in l. 2. ff. ſi quis caution. ſi quis, inquit, in iudicio ſe ſiſti promiſit. Et infra: ſe ſiſtere non potuit. Idem in l. ſi quis quempiam ff. eo. tit. In eadem, inquit, cauſa eum debet ſiſtere, loquens de fideiuſſore. ſiſto præteritum habet ſtiti, non ſteti, quod à verbo ſto eſt, participali verbo caret: niſi à ſto mutuetur, authore Priſcia. Vlp. in l. ſed & quis. §. illud ſciendum eſt. ff. ſi qui. cautionibus: Eum, inquit, qui idcirco non ſtitit. Et paulo poſt: Ac per hoc in iudicium non ſtitit. Nerat. in l. pen. eo. ſi procurator, inquit, ita ſtipulatus, vt ſiſtat duntaxat eum, quem ſtipularetur: non etiam pœnam, ſi ſtatus non eſſet, ſtipuletur. Ibid. illud, ſtatus à ſto mutuatus eſt. Prat.

SISTERE eum in iudicio dicimus, quem exhibemus & repræſentamus. l. 1. ſi quis in ius voc. & l. 3. eo. l. 1. & 4. ff. de in ius voc. l. 2. C. de accuſat.

SISTERE reum, & exhibere reum. l. ſi eum iudicio. ff. ſi quis caut. ad fideiuſſorem pertinent. ſed venire ad iudicium, vt in d. l. ſi cum iudicio in fi. ſecum agendi poteſtatem facere, vt in l. & ſi poſt tres ff eo. Item, Ire in ius: vel (ſicut nunc loquimur) comparere in iudicio: ſtare iuri, & cætera id genus, ad reum referūtur. Vtrunq; autē cōplectitur cautio, iudicio ſiſti, vt iam diximus: ſiue quis pro ſe, ſiue pro alio promittat. Cuius oppoſitum eſt promiſſionē deſerere. Vlp. in l. ſed & ſi quis §. quæſitum eſt. ff. ſi quis caut. Nos nunc dicimus. cautionē de ſtando iuri. Pr.

SITA, cibaria etiam præter frumenta, quibus ſcil. veſcimur: quo nomine etiam oleum ſignificatur Homer. σῖτα καὶ οἴνοιο τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή. Et Bacchus vires, & robur edulia præbent. Prat.

SITICINES aut Sicinniſtæ à Roman. vocati, qui Græcis τυμβαύλαι dicebantur, & ad nænias accerſebantur. Vt enim funus ad tubam aut tibiam deduceretur, antiqua fuit conſuetudo. Petron.

Hic tuba, candelæ, tandémq; beatulus alto
Compoſitus lecto.

Vide Brodæum Miſcell. lib. 4. c. 30.

SITOCOMIA nomen eſt magiſtratus, qui frumenta & annonam curabat, ἀπὸ τοῦ σίτου, id eſt, frumento, & κομίζειν, id eſt, curare. Cuiuſmodi cura & officium videtur fuiſſe cerealibus olim ædilibus. Ex iis itaque patet error Accurſij, qui mentionem nullam de Sitocomis haberi tradit in legis vnicæ contextu, C. vt nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare. Vide Alciatum ad tres poſteriores C.Iuſtiniani libros Anchar.

Σιτώνης Sitones, curator frumento comparando. Arcad.l.vlti.ff. de muner. & honor.Cura quoque emendi frumenti, olei:nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt,item apud Papirium,l.vlt.§ 2.ff. de admin.rer. ad ciu.Hot.Dicti autem ſunt ἐκ τοῦ τὸν σῖτον ὠνεῖσθαι,i.e.ab emendo frumento.De his Poſtell.de magiſtrat.Athen.c.17.Hinc.

SITONIA, curatio frumento coemendo. Vlp.l.2. ff. de vacat. & immun. ſextum decimum ætatis annum agentem ad munus ſitoniæ vocari non oportet.ſic in rubr.C.de muner S toniç li. 10.Cuia.1 obſ.35 pro Sitoniæ,Sitonici reponendum cenſet, itaque in veterib. libris legi teſtatur. Curam σιτωνικὸν vocat Iuſti. Nouel.30. Et de cura Sitonici ſcripſit Greg.li.10. epiſt.39. Pr. vide Cuia. ad rub. C. vt nemini liceat in coempt. & ad l 3. C. eod.tit.

SITOSTASIVS erat, qui vendendo frumento præerat: σῖτος frumentum ſignificat, στάσις ſtationem. Alc.in l.quicquid decreto. C. de frument. Alex,lib.11.

SITVLA, & ciſtam, qua populi ſuffragia in creandis magiſtratibus legibuſque ferendis colligebantur: & vrnam ſignificat, ad hauriendum è puteo aquam accommodam: vt apud Iuriſconſ. ff.de contrah.empt.in l.qui fundum vendebat §. fi. Alias Sitella dicitur, qua,qui legem ferebat, ſortiebatur tribus,vt eas in ſuffragium mitteret. Cic.in Orat. pro Corn.Dum ſitella defertur: idem in li.2.de natu. deor.Sitellæ in ſortiendo mentio fit in vetuſto legis fragmento,quod citatur à Turnebo aduerſ.lib. & c. 13. his verbis: Ad ſitellam ſorti veniet is in eam ſitellam manum demittito.& apud Plautum in Caſina.Prat.

SITVM in noſtra poteſtate dicitur, quod aliqua ex parte fortuitum eſt,dum id ſit eiuſmodi,vt facile poſſit preſtari,ſi nihil accidat extrinſecus: vt ſi aſcenderit Capitolium filius,qui Romę agit. Fieri enim poteſt,vt repentino morbo correptus decedat, antequam id ei licuerit facere, ſed inopinatus ille caſus non attenditur, qui à teſtatore non potuit tanto ante præuideri: ſecus eſſet dicendum,ſi filius erat Alexandriæ, quia non ignorauit teſtator,imo vero ipſa rerum natura facit multa poſſe accidere, quæ impediant conditionis implementum. Ea igitur in noſtra facultate eſſe dicatur conditio, quæ factu per ſe facilis eſt, cum vero multis non voluntariis, ſed fortuitis caſibus euenire poteſt, vt non contingat, tum dicitur eſſe extra poteſtatem noſtram,vt reſcripſit.Alex Imper.l.4 de inſtit.& ſubſtit. quod cuiuſque animo comprehendit potius, quam verbis poteſt explicari, vt non ſit neceſſe fuſius id. & magis ſpeciatim tradere.Conn.comment.lib.10. c.2.n.5.

SITVS, ſqualor, ſiue incultura cuiuſque rei à deſinendo dictus: quod negligentia deſerantur res, & reddantur incultæ. Vlp. de bon.poſſ.ſecund. tabul.l.1. Vetuſtate, inquit, vel ſitu putrefactum.Nebriſſ.Prat.

SIVE dictio vtrum coniungat an diſiungat,ponit Bart.in l. 1.ff.de public. & l ſi eum.§. qui iniuriarum. ff.ſi quis caut. Bald. in l. cum quidam ff.de verb.ſign.Prat.

S. M.

SMARAGDVS gemma eſt,qua oculorum acies recreatur,qua nihil viridius. Cuius meminit Suidas author Græcus Κμάραγδος, (inquit) θηλυκῶς λέγεται ἐστὶ δ' εἶδος λίθου πολυτίμου, i. e. Smaragdus fœminine dicitur: eſt enim lapidis genus precioſi. Huius meminit IC.l.21.ff.de aur.& arg.& in l.fi.§.ſpecies.ff de publ.Iſid. l.16 c.7.Smaragdum à nimia viriditate dictum, ait, habereque principatum omnium gemmarum virentium.Prat.

SMYRNA à Græcis appellatur, quam nos myrrham odoratam dicimus. Lucret.lib.2. Contentus odor Smyrnæ melliſque ſapores. Apud Galenum quoq; interpres ſemper Smyrnam verbum Græcum pro myrrha reliquit. Apud Marcianum tit.de publ.l. interdum.§ Species.ſmurma pro ſmyrna,vel myrrha legitur.

S. O.

SOBOLES, pro propagine, apud Pomp. in l.1.ff.ſol.matr. Item pro liberis.l.2.C.de infant.expoſ.Spieg.

SOBRIE viuere, pro frugaliter. Vlp.l. his qui. de tut. & cur. dat. Quamvis quaſi indecorum ſit, patrem à filio regi: attamen D. Pius,item diui fratres reſcripſerunt,etiam filium,ſi ſobrie viuat, patri curatorem dandum magis,quam extraneum.Spi.

SOBRINI,ſunt conſobrinorum filij: autor Menand. Aliis, de ſororibus nati, quaſi ſororini. Vſurpatur tamen pro quocunque cognato. Haloander ſecutus fidem Pandectarum Florentinarum,ſuppoſuit in tit. de grad.& affinit. propius ſobrino: non propior ſobrinus. item in l. Ofidius. de leg.3. autore Feſto Pompeio,qui ita ſcribit: Propius ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius,& conſobrinæ meæ filia, & patris mei conſobrinus, & matris meæ conſobrinus. Inde haud dubie dictus,quod ſobrinum gradu præcedat: quod ſignificantius diceretur præpoſito articulo,ſi eius vſus eſſet apud Latinos.Spieg.

SOBRINI Græcis dicuntur διεξάδελφοι καὶ δεύτεροι ἐξάδελφοι: Conſobrini ἐξάδελφοι & πρωτεξάδελφοι. Sobrinorum filij τριτεξάδελφοι, vide Cuiac.4.ſen.Paul.11.§.6.Gothofred.ad l.10.§.17. ff de gradibus.

SOBRINI qui ſint,Caius in l.3.ff.de grad.& adſin.ſic demonſtrat: Item patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ,nepos,neptis:qui ex fratribus patruelibus, aut conſobrinis, aut amitinis vndique propagantur, qui propriè Sobrini vocantur. ſic enim emendandum ac legendum eſſe locum, qui vſq; adhuc fœdiſſime corruptus iacuit, vel hinc licet intelligatur, tum quod alioquin Caius bis eoſdem numeraret: (neque enim alius eſt nepos magni patrui, ac ſobrinus). tum quod hic ipſe ordo eſt, quem idem Caius in cognatorum gradib. recenſendis perpetuo ſeruat: quemadmodum in obſeruationibus planius exponit idem Hoto. Legeretur tamen paulo concinnius vndiq; propagati proprie ſobrini vocantur. Itaque Paul.in l.10.§. 10.ff. de gradib. quum patrui magni nepotes & neptes enumeraſſet: Is, inquit, de cuius cognitione quæritur, his ſobrinus eſt:& inuicem huic illi ſobrini. Hot.

SOBRINO natus ſobrini mei filius,Paulus l.10 ad fin.ff. de gradibus. His perſonis (id eſt, patrui & amitæ maioris nepotibus) auus auia eius, de cuius cognatione quæritur, propius ſobrinis ſunt,pater, mater, ſobrinus, ſobrina. Is, de cuius cognatione quæritur, ſobrino natus eſt, hic proximo nomine definitur parentis ſui ſobrini, vt Trebatius ait: rationem quoque nominis hanc reddit, quod vltimi cognationum gradus ſobrinorum fiunt: itaque Sobrini filius rectè proximum nomen ab eo ipſo huius ſobrini dicetur: & ideo eos, qui ex ſobrinis nati ſunt,inter ſe proximum nomen appellare: hos enim nullum proprium habere nomen quo inter ſe vocentur. ſic emendas hunc locum Hot.in ſuis obſeruationibus.Prat.

SOBRINVS eſt, vt ait Ælius Gallus, patris mei conſobrini filius, & matris meæ conſobrinæ filius. Fœmina iiſdem de cauſis appellat fratrem, & fratrem patruelem, & conſobrinum, & propius conſobrino, & ſobrinam: iidem gradus in ſobrina quoque ſunt.Feſt.Hot.Prat.

SOCER locum parentis obtinet.Pomp.ait l.qui.2.ff.ſol.matri.Vide item l.cum pater ad l.Pomp.de Patrici.l ſoceri.de verb.ſig. cum ſim.ab Alber.citatis. Igitur eadem quę parenti reuerentia pleriſq; in reb.illi debetur,maxime durante affinitate. Spi.Pr.

SOCERI nomine,& viri,& vxoris pater communiter demonſtratur. Mater vero eorum ſocius appellatur, cum apud Græcos proprie viri pater ἑκυρός, mater ἑκυρὰ vocitetur: vxoris autem pater πενθερός, mater πενθερὰ l.4.§.gradus.ff. de gradibus & adf. Soceri autem & ſocrus appellatio etiam ſponſalib. adquiritur. l.8.ff.de gradib.& adg.ſed & vxoris vel mariti auus, auia. proauus, proauia & vlteriores, ſoceri & ſocrus appellatione continentur.l.146.ff.de verb.ſig.l.3.§.1.ff.de poſtul.Quanquam vir vxoris ſuæ auum, magnum ſocerum dicat, auiam, magnam ſocrum:proauum vero maiorem ſocerum,proauiam maiorem ſocrum appellet:vt Feſt.li.12.& Modeſt in d.§ gradus, ſcribunt. Quos etiam proſoceri abſocerique nomine appellatione demonſtramus,vt in l.15.§.1.ff.rer.amot.Et apud Capitol. in Gordianis, Originem maternam & ex Traiani Imper. genere habuit auo,proauo Coſſ.ſocero,pro ſocero,& item alio proſocero,& duob abſoceris conſulibus. Briſſ. & Prat. ἑκυρός vt tradit Etymol.aut παρὰ τὸ εἰς ἑαυτὸν κύριον ἄγειν· ἢ παρὰ κύρω, τὸ ἐπιτυγχάνω, quod ratum facere, comprobare & decernere ſignificat: alterum, frui, potiri, & conſequi,Budæo teſte Brechæ.in l.ſoceri. ff.de verb.& rer.ſign.

SOCIA diuinæ atque humanæ domus, vocatur vxor, l.4. C.de crim.expil.hered. vnde & conſortium illud, Societas vitæ inter vir.& vx.dicitur l 52.ff de re iudicata.l.1. ff. de act. rerum amot.l.52.ff.de iudiciis.vt l.1.ff.de ritu nupt.Briſſ.

SOCIARE pro adiuuare dixit Iuſt.in 1.epiſt.ff. præpoſita.Et iuſſimus,quos probaueris,ad ſociandum laborem eligere.Prat.

SOCIETAS eſt contractus bonæ fidei, de alicuius vel rei vel negotiationis communione ſic inſtitutus,vt eius quæſtus & damnum ad vnumquenq; communiter pertineat. Eius autem duo genera ſunt:Aut n.partes definitæ ſunt, aut indefinitæ: & rurſus ſi definitæ ſunt,aut bonorum omnium ſocietas contracta eſt, aut certæ vnius, vel rei, vel negotiationis,l.2.3.& ſeq.ff. pro ſoc. Prat.

SOCIETAS,inquit Vult in com.Inſt. de ſociet. in pr. n.1. eſt contractus ex conſenſu honeſte initus, de fortunis & operis ad vberiorem quęſtū, vſumque cōmodiorē inter ſe communicandis.

SOCIETATIS duplex eſt conſideratio: altera publica, altera priuata. Societatem publicam natura conſtituit inter omnes homines,quæ nihil eſt aliud, quam naturalis omnium hominum cognatio,cuius meminit l.3 ff. de iuſt.& iure. Hanc eleganter tractat Cicero in offic. Ex hac ſocietate publica, veluti fonte oſtendendum eſſet ſtudioſis, quomodo propter communicationem rerum introducti ſint omnes contractus, omnia commercia,omnes actiones. Quomodo item ad coercendos malos exerceantur accuſationes, & publica iudicia: totius denique iuris ſanctio non ſpectet alio, quam ad conſeruandam inter homines naturę ſocietatem. Sed vix eam adgnoſcimus,

adeo

adeo ſequimur corruptos noſtros affectus in explicando iure.

Societas vero priuata eſt, quę ciuili hominū autoritate in quā dam cōtractus formulam producta eſt: imitatione publicæ ſocietatis: vt, cum duo pluresve ſic contrahunt, quod lucrum & damnum inter eos commune ſit, de vna re vel negotiatione, aut de omnib. bonis præſentibus & futuris. Prat. Porro generali ſocietatis ſignificatione nihil vetat ſocios appellari omnes, qui rem habent quomodocunq; inter ſe communem. Sic Iuſtinia. legatarium appellat ſocium, cui res in teſtamento communiter cum alio relicta eſt. Vlp. negotium pupilli ſine tutoris auctoritate geſtum, vocat ſocietatem quæ tamen nulla eſt, in l. vt in conductionibus. ff. pro ſocio. Et ſæpe in titu. ff. comm. diui. Spieg.

Societas conuentionalis, Græcis κοινοπραξία, vel certæ vnius rei atque negotiationis eſt, vel omnium, totorum ſeu vniuerſorum bonorum. Briſſ.

Societas leonina dicitur, cum alter ſociorum lucrum, alter damnum ſentit, l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio: vide Coraſ. 3. Miſc. c. 10. n. 3. Conn. comment. li. 7. c. 13. n. 4. Tullius hāc ſocietatem leoninam, captioſam vocat & indignam, quaſi quæ pro dignitate cuiuſque non ſit conſtituta. Conn. d. loc.

Societas etiam inter abſentes contrahitur, vel per nuntium qui dicitur epiſtola viua, vel per epiſtolam, quæ dicitur eſſe nuncius tacitus. Vult. ad princ. tom. 26. de ſocietate. n. 6.

Societas ſoluitur ac finitur reſpectu perſonarum, rerum volūtatis & actionis: Perſonarum reſpectu diſſoluitur ſocietas, nimirum ſi perſonæ ſociæ moriantur, ſiue mors illa ſit naturalis ſiue ciuilis. Ratione rerum diſſoluitur, ſi res, quarum contemplatione ſocietas eſt inita eſſe deſinunt, hoc eſt, cū vel omnia in natura rerum eſſe deſierunt vel in ſua quidem ſubſtātia non deſierunt, ſocij tamen eas amplius nō habent, ac proinde quod ad ipſos attinet, eſſe deſierunt, vel etiam ſi res priſtinam ſuam conditionem mutauerint: voluntate ſoluitur ſocietas, cum nō manet omniū conſenſus integer, l. tandiu. C. pro ſocio. Hoc autem fit vel omnium ſociorum diſſenſu, vel vnius illorum renunciatione, l. actione, 65. §. diximus. ff. pro ſocio. Actione denique ſocietas diſtrahitur, ſi mutata cauſa ſit ſocietatis, dict. l. actione. in princip. id eſt, ſiue nouetur actio, ſiue dictetur tantum: fuſius hæc explicantem vide Vulteium in §. 4. cum ſeqq. Inſtit. de ſocietate.

Societas coiri, contrahi, & inchoari dicitur. Briſſ.

Societas vitæ, pro cōmunione victus, quę inter virum & vxorē eſt, l. 1. ff. rer. amot. l. 52. ff. de re iudic. Ex qua vxor rei humanæ atq; diuinæ ſocia dicitur, in l. 4. C. de crim. expi. her. Briſſ. Prat.

Societate vitæ vxor quodammodo domina habetur, l. 1. ff. rer. amot.

Societas voluntaria dicitur, quæ conſenſu, tractatuque inter ſocios habito contrahitur: vocaturque proprie ſocietas: huius meminit Vlp. in l. verum §. in heredem. ff. pro ſocio. vbi ſocietas voluntaria ſeparatur à priuata & publicorum ſocietate, vt heres ſocij, licet ſocius non ſit, lucrum & damnum participet omne, quodcunque viuo ſocio aut poſt mortem eius contigerit, ſed non ſimiliter obſeruari ait in voluntaria ſocietate. Vide fuſius Cuiac. 10. obſer. 25. poſt princ.

Societates etiam collegia & corpora vocantur, in l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 31. ff. de furt. l. 3. §. à municipibus. ff. de bon. poſſ. Quibus qui præerant, magiſtri ſocietatum vocabantur. l. 14. ff. de pact. Briſſ. Prat.

Societates vectigalium, Tac. lib. 13. vocat, vbi male Rhenanus emendauit, Neceſſitates. Coire enim ſolebant publicani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumque his erat corpus habere, vt in d. l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſit. Caius ſcribit. Inde ſocietas vectigalium cauſa coita, in l. 65. §. pen. ff. pro ſoc. & ſocij vectigalium, in l. 9. §. ſocij, ff. de publica. Briſſ. Prat.

Societatis cōuentio inter omnes hominū functiones ad naturalem illam charitatem proxime accedit. Ea enim exprimit typum cognationis inter nos, quam Deus conſtituit, vt res noſtras alter alteri gratis communicemus, nihilque proprium exiſtimemus: ſed eſſe κοινὰ τὰ τῶν φίλων πάντα. Prat.

Socii dicuntur, tam qui tractatu habito ſocietatem coierunt, quam qui in communionem inciderunt & generaliter qui aliquid communiter poſſident. Ita communium prædiorum dominos ſocios appellat lex 19. & lex 34. ff. de ſeru. ruſt. Br. Pr.

Socii criminis quādo teſtes eſſe poſſint, vide Cor. 5. Miſ. 20. n. 4.

Socii nauales dicebantur ij, qui propter cenſus exiguitatem nō ad terreſtria bella legioneſq. centuriabantur, ſed in claſſe belloque nauali militabant. Polybius, πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων. τούτοις δὲ παρίασι πάντας εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. Turnebus aduerſariorum lib. 11. c. 19.

Pro Socio actio eſt, quæ naſcitur ex contractu ſocietatis. Eſtque vltro ac citro directa: nō ex vna parte directa, & ex altera contraria: quia, vt ait Cuiac. in paratit. ff. pro ſoc. res communis eſt omnium ęquo ac pari iure, nec potior vnius ſocij ratio eſt, quā alterius. Ita directa eſt vel ex formula, quæ concipiebatur, vel ex materia, quod plerumque detur de eo, quod impenditur, & geſſit ſocius pro ſocio, & communiter, l. actione 65. §. ſi poſt. ff. pro ſoc. & dicitur actio eſſe generalis, l. 38. eod. quia totius ſocietatis, quandiu conſiſtit, rationes exigit, licet quādoque etiam detur in rem ſiue ſpeciem aliquam certam, puta vt communicetur aliquid ex ſocietate, quod repetit vnus ex ſociis, agatur actione pro ſocio, vt reſtatur id in ſocietatem. Intentatur hæc actio aliquando ad ſocietatem contractam complēdam, ſcilicet vt fiat ceſſio nominum & collectio rerum in communi, ſecundum conuentionem ſocietatis, l. 3 in prin. pro ſoc. Quandoque datur ad præſtationes perſonales, vt ad impenſas & fructus & cætera danda: puta, ſi feci impenſas in re communi, ago pro ſocio, vt condemneris ad refundendum impenſas pro tua parte, d. l. 38. §. fin. l. 1. C. pro ſoc. Quando que datur pro dirimenda ſocietate, & habenda ratione lucri & damni, eaque inter ſocios diuidenda, l. 63. §. ſi cum cauſa. l. 65. §. item qui. ff. co. & notatur in l. tandiu. Cod. eo. cum autem hæc actio ſit generalis, quæ ſocietatis totius, quandiu conſiſtit, rationes exigit, actiones vero generales non dentur, niſi finitis contractibus, inde etiam actio pro ſocio non datur, niſi ſocietate finita, idque verum eſt regulariter. Quandoque enim etiam datur ea nondum finita. Loquor autem de ſocietate voluntaria. Eſt enim quædam & neceſſaria, quam adfert fortuna, vt ſi duo hæredes coniunctim inſtituuntur, pro qua non datur actio pro ſocio, quia eos ſocios non voluntas congregauit, ſed fortuna. Neque competit negotiorum geſtorum actio, quia alter ad negotiorum geſtionem accedit propter ſuam partem, & negotiorum geſtorum actio non eſt de re ſua, aut communi, ſed aliena. l. 35. §. non tantum ff fam. erciſc. ſed competit actio famil. erciſc. ſi coheredes ſint. ſed quid ſi ſint collegatarij, & non cohæredes ſint; Et actio commun. diuidundo competit. l. 34. ff. pro ſoc. Actio communi diuid. eſt inter ſocios, ſiue ſocij ſint voluntate ſiue fortuna, ideoque ſemper concurrit cum actione pro ſocio, vt cui competat actio pro ſocio, competere etiam poſſit actio communi diuidundo: quamuis non contra, qui habet actionē communi diuidundo, habet actionem pro ſocio, l. 1. ff. comm. diuid. Actio autē pro ſocio tantum ex ſocietate voluntaria. Illa mixta eſt tam in rem quam in perſonam: hæc in perſonam tantum: in hac habetur ratio nominum, non in illa l. 43. ff. pro ſoc. Vtraque tamen habet multa cōmunia, puta, quod vtraque bonæ fidei eſt, vtraque eſt de re communi, vtraque datur finito negotio. Communio tamē eſſe poteſt ſine ſocietate, ſocietas ſine communione nunquam. Ideoque ſi renuntietur ſocietati, & non fiat rerum communium diuiſio, ſocietas quidem ſoluitur, communio tamē manet. Certum etiam eſt, in ſocietate neceſſaria præſtari dolum & culpam, quia eum ſocium non elegimus, ſed in eum incidimus, dict. l. 35. §. non tantum. At de ſocietate voluntaria dubitatum fuit, an à ſocio quis poſſit exigere dolum & culpam. Et præualuit ſententia æſtimantium etiam in actione pro ſocio venire culpam & dolum, §. fina. Inſtitut. de ſociet. l. 52. §. 1. l. 72. pro ſocio. Non tamen omnis culpa, ſicut in mandato & commodato, ſed culpa lata & leuis tantum: non etiam leuiſſima. Nam in re, quæ ex parte mea eſt, non omnis negligentia culpave præſtanda eſt: In re quidem mea in ſolidum omnino negligens eſſe poſſum, in re, quæ ex parte mea eſt, aliquatenus negligens eſſe poſſum. Præſtatur igitur ex natura huius negotij dolus, culpa lata & leuis, non leuiſſima, multo minus caſus fortuitus, niſi ex conuentione. Requiritur autē in hac actione, Primum ſocietatem fuiſſe contractam. Secundo ſocietatem eſſe finitam, vel ſi agatur ad rem aliquam certam, aliquid abeſſe ſocietati, quod tamen ad ſocietatem pertineat. Tertio, quæ ex ſocietate communia ſunt aut debentur, non eſſe omnia, vel non eo modo, vt oportebat, communicata & diuerſa. Ex Vulteio ad §. ſequens illa diuiſio. 16. nu. 92. & ſeqq. Inſtit. de actionibus.

Socius ſocij mei, meus ſocius non eſt, quod nihil cum illo contraxi, quod mei gratia ſocius non ſit, quod conuentio illa perſonalis à perſona ad perſonam nō extendatur. Gœdd. ad l. 105. n. 2. de ver. ſig.

Socordia, l. 1. ff. de furt.

Socrus appellatione non tantum vxoris meæ mater, ſed & auia & proauia intelligitur, Conn. 8. commē. 5. n. 7. Vulteius ad §. ſocrum 9. n. 1. Inſtit. de nupt. vide paulo ante. Soceri.

Sodales dicuntur, qui eiuſdem ſunt collegij. Græci ἑταιρείας vocant, l. ſi ff. de colleg. Hinc Sodalitia, in l. 1. eod. tit. de quibus legem quandam Licinniam. latam refert Cic. pro Planc. Tertull. lib. 2. ad vxor. Diſcumbit cum marito in ſodalitiis, ſæpe in popinis. Appellat & Sodalitates idem Cic. in Cato. maior. aliiſque locis. Briſſ. Prat.

Sodalitas, verbum eſt ambiguum: tam in malam enim quam in bonam partem ſumitur.

Sodalitium interpretat Vlpia. in l. 2 §. ſi quis. ff. ne quid in loc. publ. vectigal hoc, quod imponitur ei pendendum, qui in ſolo publico ædificat. Ponitur & pro gnomone, quo horæ ad ſolem denotantur, in l. ſi arborem. vbi Bud ff. de ſeruit. vrb. præd.

Sol ab Ægyptiis ὧρος dictus ἀπὸ τοῦ τὰς ὥρας κρατεῖν, cuius motu horarum temporumque diſtinguuntur interualla, vt qui non modo temporum, ſed terrarum etiam ac ſyderum, cœlique totius rector ſit ac moderator: quem ideo adorabant Ægyptij

vt annotauit Breuiæ.in l. vrbis. §. cuiuſque diei.ff.de verb.ſig.

SOLACIVM pro mercede & quaſi pretio lapidum in alieno fundo pro loci conſuetudine exciſorum. Nã conſuetudo quę ius id omnibus permiſit, fundi domino quaſi pro ſolatio aliquid nummorum ſolui iubebat. Vlp.in l.13. §.1.ff.commun.præd.& in l.33.in fi.ff.de adm.tut.& l.22.§.ſin autem in ſæuiſſimo in fi. ff.ſolut.matr.Atq; adeo commoda & ſalaria munerum ac militiarũ,ſolacia Impp.appellant l.15.C.de aduocat.diuerſ.iudicior.l.3.l.5.l.6.C.de aduocat.diuerſ.iudicum.l.pen.C.de præd. decur.li.10.l.3.C.de agentib.in reb.li.12.l. vlt.C.de ſilẽtiar.li. 12.Inde ſolacia annorum in l.vn.C.de annon.& ca.l.17.de erogat.milit.annon.li.12.C.eadem eſt in Nou.Iuſtiniani vis verbi αἰαψυχή. Secundum hæc,in l.4.C.de nauicular.li.11.vbi vulgo ſalariis pro mercedula præſtitis legitur,veteres ſcripti codices & impreſſus Theodoſij Codex in l.32.eo.tit. ſolatiis ſcriptum habent.Briſſ.Prat.

SOLARIVM apricus locus in ſumma ædium parte, ſolis calori fruendo accommodatus.Vlp.l.17.ff.de ſeru.vrb.præd.Sin vero heliocamino,vel ſolario dicendum erit,quia vmbram facit in loco,cui ſoli fuit neceſſarius contra ſeruitutem impoſitã fieri. Paul.in milite,Nam certe neq. ſolariũ apud nos eſt,neq; hortus vllus,neque feneſtra,neq.clatrata.Macrob.li.2.c.4.de Auguſto.cũ de Tyrię purpuræ,quã emi iuſſerat,obſcuritate quereretur; dicente venditore. Erige altius ac ſuſcipe,his vſus eſt ſalibus: Quid ego,vt me populus Ro.dicat bene cultũ,in ſolatio ambulaturus ſũ? Veteres.n.hyberno tempore valetudinis gratia in ſole apricari,&,vt Seneca ait,in ſole percoqui ſolebant:habebantq; in ædibus ad eũ vſũ loca accõmodata Quę, teſte Iſidor.li.15.c.3.ſolariorum inde nomẽ acceperũt. Quod & Imperator Leo Conſtit.vlt.his verbis tradit, τὰ δὲ περὶ τῶν ὑπαίθρων, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, προσχωρίων διατηρεῖν, ἃ καὶ πρὸς μόνην καὶ ὑπαίθριον ἀπόλαυσιν ἐπινενόηται, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἡλίου εἰληφότα ἡλιακὰ προσαγορεύονται. Briſſ.Prat.

SOLARIVM etiam inſtrumentũ id ſignificat,quo horæ ſolis vmbra declarantur,vt in illis feſtiuis Plauti verſibus,quos Gel.li. 3.cap.3.citat.Vt illum Dij perdant,primus qui horas repperit, Quique adeo primus ſtatuit hic ſolarium.Cic.lib.2.de natura deorum:Aut cui ſolarium deſcriptum,aut ex aqua contemplere intelligere declarari horas arte non caſu. Bri.Prat.

SOLARIVM etiam dicitur id,quod pro ſolo penditur,cum quis in publico ædificauit.Vlp.l.2.§.11.ff.ne quid in loc.publ.& in l.38.§.4.ff.de leg.1.Heres inquit,cogitur legati prædij ſoluere vectigal pręteritum,vel tributũ,vel ſolarium,vel cloacarium. Prat.& Baldum. Inſt.de interdict.

SOLDALA dicitur, quia plerunque in ſolidorum donatione cõſiſtit,quandoque autem in vino & annona conſiſtit,Ioan.Bellon.' Etymol.

SOLDATA eſt præſtatio quædam annua gratuita, quæ à neutra parte tranſit in hæredem: morte enim dantis, vel accipientis interueniente finitur. §.ſoldata.in tit.quis dicat.dux.Marchio. com.in vſib.feud.Ioan.Bello.Etym.

SOLDATA,vox corrupta, ex antiquitatis vſu profluxit,vt ſupra dictum eſt.Quare, Feudum ſoldatæ, Old. à ſolidato exiſtimat acceptum eſſe,vulgare, *ein Soldner*,pro ſtipendiato: *Soldt*,pro ſtipendio. Spieg.

SOLDVRII De ſolduriis Cæſar lib.3. de bello Gallico, quorum hæc fuit conditio,vt omnibus in vita commodis vna cum his fruantur,quorum amicitiæ ſe dederint.Si quid iis per vim accidat,aut eundem caſum vna cum illis ferant,aut ſibi mortem conſciſcant. Hoc genus amicitiæ Græci συναποθνησκόντων. De hac dictione vide latius Conna.comm.li.2.c.9.n.6.

SOLEA vulgo cognita, ita dicta, vt ait Feſtus Pompeius, quod ſolo pedis ſubiiciatur. Cicero de Aruſ. reſponſis: Clodius à crocata, à mitra, à mulieribus, ſoleis,&c. Itali planellas vocant: Hinc ſoleatus,ſoleis calceatus.Cicer.in Verrem, Act.& in oratio.in Piſonem.Et ſolearius,ſolearum confector.Plau.in Aulul.

SOLITA VRILIA veteres appellabant ſacra quædam ab immolatione ſuum,ouium,boum,ſic nominata:hoc genus ſacrificii Maronem putem ſignificaſſe, cum ſcripſit:

... ... cadit quinas de more bidentes,
Totq; ſues,totidem nigrantes terga iuuencos.

Vt annotauit Turnebus aduerſariorum, li. 14. c.4.

SOLEMNE ſignificat Anniuerſarium, legitimum, ordinarium Briſſ.

SOLEMNE ius pro ciuili & legitimo l.28.ff.de diuerſ.reg.iu.Briſſ.

SOLEMNE ſpacium,in l.1.ff pro dote,quod lege 12.tab.ad vſucapionem præſtitutum eſt. Briſſ Prat.

SOLEMNES actiones certis formulis concluſæ,l.2. §. deinde ex his legibus ff.de orig.iur. Briſſ. Prat.

SOLEMNES feriæ,ſtatę & certæ,& quotannis recurrentes. l.2.6.§. ſi ferox,ff.ex quib.cauſ.maior.Briſſ.Prat.

SOLEMNIA accuſationis, in l.11.§,quidã. ff.de adulter.l 7.C de calumniatorib.l 3,& l.6. C.ad exhib.quæ perſtringuntur in l.1. C.ad Turpil.l.3.ff.de accuſat.Briſſ. Prat. vide omnino Cuiac. 13.obſ. 35.

SOLEMNIA iudiciorum,quæ certis legum inſtitutis obſeruare tur.l.7.ff.de in integ.reſtit.Vnde ordinatis ſolemnibus, in l.11. & l.15.C.de liber.cauſ.Briſſ.Prat.

SOLEMNIA munera, id eſt, annua, quod ſingulis annis præſtanda ſint,l tutor ſecundum dignitatem. §.in ſoluendis. ff. de adminiſt.tut. Spieg.

SOLEMNIA patrimoniorum onera.in l.2.ff.de veter.

SOLEMNIA prouocationis,in l.11. C. de admin.tut.l.20.in fin. ff. de appel.l.5 ff.eod.tit.in C.Th.de quibus lib.2. antiquit. dixit. Briſſ.Prat.

SOLEMNIA tempora,in l. vlt. Cod. de excuſ. veter.quinquaginta dies ſunt, D. Marci conſtitutione ad allegandas excuſationes præfiniti,l.6 & l.18.C.de excuſ.tut.Briſſ.

SOLEMNIA teſtamenti,l.20.§. pen.& §.vlt. ff. qui teſtam.fac.l.2. C.de teſtam.Prat.

SOLEMNIA verba,in l.23 ff. de manumiſſ. teſt. quæ in manumiſſione facienda pronunciari ſolebant, quæ vel à domino ipſo manumittente,vt Feſt. Pomp. indicat, vel à lictore virgam capiti ſerui imponente,vt Boet. in Topic.teſtatur, proferri conſueuerant,Briſſ.Prat.

SOLEMNIS emancipatio,in l.ff.de adopt.l.3.C.de emanc.li. Briſſ. Prat.

SOLEMNIS numerus teſtium, pro ſeptem teſtium numero, qui teſtamentis faciendis adhiberi debet, vt lege præſcriptus & ordinarius,l.1.ff. qui teſt.fac.poſſ.Briſſ.Prat.

SOLEMNITAS dicitur certa obſeruatio verborum, perſonarum, vel temporis:inde nuncupata,quod ſola ſeruatur, ſine qualiber addititia mutatione. Lege,materia & forma cauſæ.Spieg.

SOLEMNITAS etiam acceptilationib. & verborũ obligationibus tribuitur,l.vlt.C.de bon.auct.iud.poſſid.l.7.C.comm.vtriuſque iudi.l.12.& l.14.C.ſi cert.pet.l.1. C.de acceptilat.l.10. C.de cõtr. ſtipul.l.1.C.de vſur. l. 5.in fi C.de dolo.Ita ſolenniter liberationem præſtare accipe.l.17.C.de fideic. Briſſ.Prat.

SOLEMNITAS adoptionis,l.25.in fi.ff.de adopt.l.13.l.14. Cod. d. probat.l.5.C. de ſuis & legit.id eſt, legitimus adoptandi ritus Vnde adoptio ſollenni iuris ordine explicari ſolere dicitur. l. 4.C.de adopt.Prat.

SOLEMNITATVM neceſſitas ex ipſa rerum experientia deprehenditur.Nouel. de donat. propter nupt.§. Verum enimuero quia.conſtit.119 Old.

SOLEMNITER cauere, eſt ſatiſdatione ordinaria & vſitata cauere.l.28.ff.de admin. tut.l.46.ff. de procurato. Quanquam hoc Tribonianum iureconſultis adſcripſiſſe facile crediderim, ex §.ſin autem per procuratorem.Iuſtit.de ſatiſdat.Briſſ.Prat.

Obſignatio ſolemniter facta l.9.C.de ſolut.

SOLEMNIVM penſitationum fructuumque fit mentio in l.4.C. quot.appel.non recip.& l.27.C.de iur.dot.& l.25.C.de rei vin. Briſſ.

SOLERS inerti contrarius.

SOLERTIA non cautelam, ſed in omni re prudentiam & induſtriam, perſpicacitatem, & ingeniorum acumen ſignificat: in bonamque,& in malam partem accipitur.Extat in l.1.C.ſi maior.fac.rat.hab.Spieg.

SOLET,pro conſueuit,l.palam.ff.de ritu nupt.

SOLIDA legata, id eſt, integra, in l.14.§.1.ff. ad leg.Falcidiam. Briſſ. Prat.

SOLIDA proprietas dicitur, in qua vſusfructus ineſt, l. Sempronius.26.§.1.ff.de vſufr.lega.l.à liberto.35.ff. de bon. liber. Hot. Prat.

SOLIDA menſa argento coopertæ opponitur l.41.§. vltim. ff. d. contrah.empt.

SOLIDA pars, & pars, quæ deducto vſufructu eſt opponuntur. l. 34.ff.de bon.libert.

SOLIDA res,i.integra.l.15.§.vlt.ff.de pignoribus.

SOLIDAM veniam petere,i.tutam,l.14.ff.de ſeruitutibus.

SOLIDA legata,l.23.ff. de dolo,id eſt, integra, in l.14. §.1.ff.ad legem Falcidiam.& non deminuta.l.20.§.legata.ff. de bon. poſſ. contr.tab.

SOLIDORVM adulter,in l.2.Cod.de falſ.monet. eſt falſus monetarius.

SOLIDVM capere non poſſe dicuntur, qui totum, quod eis relinquitur,capere & alibi adquirere non poſſunt, l.6 D. de vulgari & pupil.l.37.D.de hered.inſtitu.l 6.§.1.D.de condit.& demonſtration.l.7. D. de condition. inſt.l.67. D. ad l.Falcid.l.16. §. ſi qui.D. ad Trebel. Tertullian. ad vxorem. Tu modo vt ſolidum capere poſſis admonitionis noſtræ fideicommiſſum. Briſſ Prat.

SOLIDVM non ſoluitur non minus quantitate, quam die l.85.D. de ſolut.Briſſ.Prat.

SOLIDVM & aureum idem valere,dictum eſt in verb. Aureus. Et ita in l.1.§.hoc autem. D.de fugitiu.l.42. D.de ædil.edict. l.34. D.de iur.fiſc.l.25.D.de epiſc. & cleric. accipiendum eſt ſolidorum nomen. Briſſ.

SOLIDVS eſt ſeptuageſimaſecunda pars libræ auri, l. quotieſcunq; C. de ſuſceptor. continetque 24. ſiliquas. Item ſolidus auri 20. libris æris æſtimatur.l.vnic.C.de collat.ær.lib.10.C. In Nouell. Maiorani de Curialibus Solidi Gallici fit mentio, cuius aurum minore æſtimatione taxatur. In legibus autem Longobardorum

bardorum ſolidus 40. denarijs æſtimatur, l. t. de quantitat. ſolid. in legib. Longobardorum. Et ita in lege Salica, ſolidus accipiendus eſt, vt ex eo patet, quod 600 denarij in ijs legibus 15. ſolidos facere dicuntur, & 120. denarij ſolidos tres, ſed in ea lege compluribus in locis in notis numerorum mendum eſt, quod emendatu facile erit, ſi ad eam quantitatem denariorū, quam d xi, ſolidorum ratio æſtimatioq; redigatur. Briſſ. vide Gœdd. in comm. ad princ. & §§. ſeqq. Inſt. de Attiliano tutor.

Solidvs, vt ait Voluſius Mecianus, proprie idem eſt quod libra, quæ & As vocatur. Cum autem centenarius numerus fere in pecuniarum ratione Aſſis eſſet, atque haberetur, vt in vſuris, quæ Centeſimæ dicuntur, intelligitur, conſuetudo tulit, vt Aureus, qui centum contineret valeiq; ſeſtertios (vt ſuo loco demonſtrau) frequenter ſolidus appellaretur. Idem. n. vtrunque eſſe patet ex locis innumeris: veluti ex l. 5. §. prætor. ff. de his qui deiec. vel effud. comparata cum §. item is qui. Inſt. de oblig. quæ quaſi ex delict. l. 47. ff. de manumiſſ. teſt. l. 8. & 9. ff. de inoff. teſt. Prat. Adde etiam Ferret. comm. Inſtit. Iuſt. lib. 4. tit. 33.

Solidvs ſubſtātiue pro aureo ſumitur: Alciato videtur, aureum, quo hodie vtimur, ex generali omnium populorum conſuetudine eſſe veteri illi ſubrogatum: & ideo quæ de ſolido in iure ciuili cauta ſunt, ad noſtrum hunc, quamvis leuioris ſit ponderis, referenda. Præterea in Paretg. adnotauit, eſſe ſolidum in iure, nummum aureum, quem ἀκ.. aliqui Græci, & ὁλοκ.. dicunt, eius ponderis, cuius Latinis eſt ſextula vel ſtagium, i. e. octo oboli: vt latius ab eo declaratur in opuſculo quod edidit de ponderibus & menſuris. Bud. ex verbis Lampridij, de Alexandro Rom. principe loquentis, colligit, ſolidos primum dictos eſſe aureos nummos, certi cuiuſdam, ſuique ponderis, quaſi integros. Spieg.

Solis dies, in l. 3 C. de ferijs, l. 10. & l. 13 de exectionib. in C. Th. is eſt, qui hodie à Chriſtianis dominicus vocatur, l. 1. & l. vlt. C. de ferijs, ad quas pertinent etiā Leonis conſtitutionem Niceph. lib. 15. hiſt. eccl. c. 25. memorat Greg. Turon. lib. 3. hiſt. c. 13. Ecce enim, ait, dies ſolis adeſt, ſic. n. barbaries diem dominicum vocitare conſueta eſt. Quæ verba Aymonus monachus in eadem hiſtoria referenda tranſcripſit lib. 2. de geſt. Franc. c. 11. Diebus porro nomen à planetis antiquitas indidit. Auſon. in Eidyll.

Nomina quæ ſeptem vertentibus apta diebus
Annus habet, totidem errantes fecere Planetæ.
Primum ſupremúmque diem radiatus habet ſol.
Proxima fraterna ſuccedit luna corona. &c.

Hanc vero inſtitutionem ab Ægyptijs ad reliquas gentes manaſſe, Dio lib. 57. ſcribit. Briſſ. Prat.

Solita viri legendum eſt apud Valer. Maxim. 4. c. 1. pro ſolito fieri: quod nondum quiſquam animaduertit: veteres membranæ habent, ſolita viri: vide Cuiac. 24. obſ. 7.

Solitavrilia veteres appellabant ſacra quædam ab immolatione ſuum, ouium, boum, ſic nominata: hoc genus ſacrificij Maronem putem ſignificaſſe, cum ſcripſit: cædit binas de more bidentes, totque ſues, totidem nigrantes terga iuuencos: annotauit Turneb. aduerſ. lib. 14. c. 4.

Solitvm varie accipi, docet text. & illic Bart. in l. Mela. §. ſed ſi alimenta, ff. de aliment. & cibar. leg. & in l. 1. C. quomodo & quando iudices. Spieg.

Sollicitare eſt inſtare & velut allicere, vel ſpem oſtendendo vel metum, ſecundum Vallam, li. 5. Alias, ſollicitare eſt pro ſe vel pro alio negotium curare, inſtigare, vt verbum Gallicum ſolliciter indicat: ſic qui ſeruum ad delinquendum impellit ſollicitare, & ſollicitator dicitur, l. 11 §. quamvis, l. 14. §. æſtimatio, ff. de ſeru. corrup. Inde ſi quis ſollicitauerit milites aduerſus Rempubl. vel Principem, læſæ maieſtatis tenetur, l. 1. in fin. ff. ad l. Iul. maieſt. Qui etiam ſe ſollicitari ab alio paſſus eſt, vt ſe à militia ſubtraheret, veniam non meretur, l. qui eum vno, §. qui filium, ff. de re milit.

Sollicitare, ait Feſt. li. 17. eſt ſolo citare, loco mouere, ſollicitare etiam eſt angere, contriſtare, curam iniicere, l. 1. ff. de extraord. crim. Prat.

Sollicitator, qui pro alio inſtat, & negotium eius curat, itē inſtigat alium l. ſi ſeruo § idem Pompo. ff. de furt. ibi, furti actione conueniri ſollicitatorem rerum nomine. Et ſollicitator cauſa repellitur à teſtimonio, c. cum à nobis. de teſtib.

Sollicitator, qui ſeruum ad delinquendum impellit, l. 11. §. quamvis. l. 14 §. æſtimatio. ff. de ſeru. corrupt. Prat. ex Briſſ.

Sollicitatores alienarum nuptiarum (quos ſollicitatores alieni effectus, Caſſ. lib. 5. var. vocat) itemque matrimoniorum interpellatores, qui inſtant, & velut alliciunt ſponſas matronáſve ad alienum concubitum. Hi tametſi effectu ſceleris potiri non poſſint, tamen propter voluntatem pernicioſam libidinis extra ordinem puniuntur, l. 1. ff. de extraor. cri. l. Neratius, §. per. & l. tantum, ff. de ſeru. corrupt. c. ſollicitatores, de pœnit. diſt. 1. Coraſ. li. Miſc. 1. n. 9.

Sollicitvs, pro anxio, moleſto, l. Iul. 2. ibi, de damno ſollicito, ff. de rei vind. & ſollicitum de viri hæreditate dicit. Vlp. in l. 2. § 1. ff de vulgat.

Sollicitvdo, inquietudo, vel cura rei vel perſonæ Inde perſonale munus Iuriſ. dicit eſſe illud, quod cum corporibus, cum labore & ſollicitudine animi, ac vigilantia principaliter extitit, l. 1. §. illud, ff. de munerib. & honorib. l. fin. §. qui annonam, ibi, muneris ſollicitudinem ſuſtinent, ff. eod. & ibid. Et ſi quis receperit arbitrium ad curam & ſollicitudinem ſuam hanc rem Prætor pertinere putat, l. 1. § 1 ff. de arbitris.

Sollicitvdo tutelæ non excuſat à muneribus publicis, l. tutelā, C. de exc. mun. l. lib. 10. vbi Luc. de Penn. ait: ſollicitudinem ſingularem adſcribi tutoribus: ſed & in omni officio diligentia neceſſaria eſt, alias negligens, quaſi in mala fide cenſetur, l. Labeo, ff. de ſtat. li. Rebuff. Spieg. Briſſ.

Solo cohærent ædificia, aceruus autem ſolo non cohæret, in l. 10. ff. quod vi aut clam.

Soloecista, qui vitioſe loquitur, quod vulgo vocant incongruum, à verbo σολοικίζειν. Spieg.

Solona, ſiue Salona, pluratiue, vt Cæſari & Seruio dicitur, à Ptolemæo in Dalmatia ponitur. Meminit eius Cæſar li. 3. bel. ciuil. nobis olim Romanorum colonia. Hæc Diocletianum Cæſ. genuit, cuius leges non paucæ extant in C. Iuſtiniani ſparſim inſertæ, ſumma æquitatis ratione latæ. Omnibus ille bonis principibus erat æquandus, ſi à Chriſtianorum ſanguine abſtinuiſſet, quos crudeli & exitiali animo perſecutus eſt. Quippe qui præter innumera ſuppliciorum genera, per quæ ſuam in noſtros carnificinam exercuit, in libros etiam & ſcripturas ſæuijt. Patriam & hanc illam Iuſtinianus noſter jam princeps, Iuſtinianæam primam appellauit. Quod & ea glo. obſeruare licet, 7. q. 1. c. ſcripſit. Vt vehementer peccent (quod ab Haloandr. ſingulariter annotatum eſt) qui Iuſtinianum per contumeliam Thracem appellant, in Conſtit. quam ipſe edidit, de eccleſ. tit. (vt vulgo allegatur) vel potius, de Eccleſiaſt. & Canon. & priuileg. quæ ſacroſanct. reſpic. Eccleſias, vt ſignificantius vertit Haloand. Archiepiſcopum Iuſtinianeæ ſuæ ſub ſe habere voluit Epiſcopos prouinciarum Daciæ mediterraneæ, & Daciæ Ripenſis, item Triballiæ, ac Dardaniæ, & Myſiæ ſuperioris, & Pannoniæ, Iuſtinianeæ ſecundam appellauit Carthaginem Aphricanam, ex quo & Deus hanc reſtituit. Ipſe author eſt in prin. dictæ conſtit. Spieg.

Solonis & Draconis legiſlatorum, quorum apud Græcos maxima ſemper fuit authoritas, fit mentio in l. quod lex, in pr. ff. ad leg. Iul. de adult.

Solvendo eſt, qui ſolidum ſoluere poteſt, l. 114. ff. de verb. ſign. qui rei petitæ inſtar ab actore conſequi poteſt, l. 28. ſolut. non is, cuius bona venduntur, l. 55. in fin. ff. de adminiſtr. tuto. Gothofr. ad l. nemo, 95. de reg. jur.

Solvendo eſſe, id eſt, ſatisfacere, pro quo obligatus ſum ſiue pecunia, ſiue remuneratione. Valla ſcripſit, huic locutioni non poſſe ſubſtantiuum addi; quod ambigitur, datiuus ſit, an ablatiuus: cum Liuius ſcribat; ſi reſpub. ſoluendo æri alieno eſſet, & quæ teſtinguendo igni forent: & alij authores itidem vſi ſunt, vt Tuſanus adnotauit, ſoluendo etiam dicitur, qui in nominibus æs ſuum habet, l. facere, vbi Alex. ſolut. matr. quod intelligendum, ſi debitores idonei ſunt, & bonam fidem agnoſcant, l. à diuo, §. ſi. de re jud. Vide Alciat. in ſoluendo eſſe. de verb. ſign. Spieg.

Solvere verbum variam habet ſignificationem: aliquando ad rem, quæ debetur, refertur. Et is dicitur ſoluere, qui numerat creditori pecuniam creditam, ſiue pro ſe ſiue pro alio, l. ſolut. tit. de ſolutionib. & liberationibus. Huc pertinet l. qui mādat. Eodem pertinet l. qui ſic ſoluit. Quod diximus pecuniam ſolui debere, id exempli cauſa à nobis dictum eſt. Aliquādo hoc verbum refertur ad perſonam aut obligationem non ad rem, vt dicitur ſolutus quis, i. liberatus obligatione, ſic accipitur in d. l. ſolutionis: quia ſolutum eſſe & obligatum eſſe contraria ſunt & repugnantia, ſic accipitur etiam in l. provt quicquam, r. Ex his apparet, ſolutionem differre à ſatisfactione, quod ſatisfactionis verbum latius patet, l. 1. tit. qui ſatiſd. cog. Licet ſatisfactio pro ſolutione ſit, vt dicitur in l. ſatisfactio, quamvis ſolutio non ſit. Sbilbrvs ex lecturis Duareni tit. de ſolut. & liberat. nondum impreſſis.

Solvendo eſſe non videtur, niſi qui ſolidum poteſt ſoluere, l. 114. vbi Gœdd. in comm. ff. de verb. ſign. Quæ interpretatio facienda eſt, quotieſcunque legimus, quod quis ſoluendo non ſit, alium teneri, l. 1. §. ſi magiſtratus, ff. de magiſtrat. l. 5. §. vlt. ff. de ſolution. cum alijs infinitis, ſoluendo videtur is, qui defenditur, l. 95. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

Solvendo eſt hæreditas, quæ hæredem inuenit, quādoquidem aditione hæres creditoribus etiam vltra vires hæreditatis obligatur, l. 36. ff. de bon. libert. l. 33 ff. ſolut. matrim. Briſſ. Prat.

Solvere, eſt eum, qui alligatus ſit, liberum facere, *Ledig zehlen*. Inde qui præſtitit quod debet, ſoluiſſe dicitur: quo fit, vt proprie ſolutionis verbum, liberationiſque, eiuſdem ſit ſignificationis, l. ſolutionis, ff. de ſolut. Vide Alciat. in l. liberationis, de verb. ſign. Spieg.

Solvere dicitur is, ait Vlp. qui facit, quod facere promiſit, l. 167. ff. de verb. ſign.

Solvere idem eſt quod liberare, λύειν. Vnde Virgil. lib. 4. Æneid. de Didone loquens:

Accipite hanc animam, meque his exſoluite curis.

id eſt, hoc me amoris vinculo liberate. Item dicimus nauem portu ſoluere, i. eximere. Quo fit, vt qui obligationis nexu diſtrictus, pecuniam quam debet, ſoluit creditori, tollatur ei obligationis vinculum, & diſſoluatur: ac ideo liberetur debitor nexu. Inſt. quib. mod. tollitur oblig. ad princip. Paulus in l. ſolutionis, ff. de ſolution. & liber. Solutionis (inquit) verbum ad omnem liberationem quoquo modo factam, magiſq; ad ſubſtantiam obligationis refertur, quam ad nummorum ſolutionem. Nam etiam acceptilatione poteſt fieri ſolutio & liberatio debiti, vt ſi quis dicat, ἔχεις λαϐὼν δηνάρια τόσα, ἔχω λαϐών. Tot acceptos denarios habes? Acceptos habeo d. titul quibus modis tol. oblig. §. item per acceptilationem. Propriè ſiquidem debitoris eſt pecuniam ſoluere, creditoris autem liberare debitorem. Qua ratione exiſtimo, Iureconſultum lõge melius dixiſſe, ſolutionem & liberationem correlatiua eſſe, quam eadem. Sed qualiter debitorem liberabit creditor ſolutione facta? Certe confeſſione accepti debiti, aut ſi creditor reddat debitori obligationis inſtrumentum. Quid ſi creditor perdidit præſcriptionem nexus? An poterit compelli debitor vt ſoluat, niſi reddito primum ſibi inſtrumento per creditorem, vt quia debitor velit ſibi inſtrumentum exhiberi, vt videat, nunquid verum ſit, an vero falſum? Vide Bartolum in l. huiuſmodi. §. ſi ita. de lega. 1. Brechæus in l. liberationis verbum. ff. de verb. & rer. ſign.

Solvere, latiſſime patet: nam omnem debiti redditionem, & obligationis diſſolutionem complectitur. Spieg.

Solvere paratus non videtur, qui ſatiſdare paratus eſt, l. 4. §. ſoluiſſe. ff. de re iud. Alberic.

Solvere precarium l. 1. ff. de precario, id eſt, reuocare.

Solvere vnionem, apud Marcellum, l. Scia. 6. ff. de aur. & arg. nõ præſtare ſignificat, vt Accurſ. putauit: ſed de linea detrahere & eximere: nam quũ initio ſic locutus eſſet, Poſtea vnionem ſoluit: neq; vllum mortis tempore inter ornamenta ſua vnionem relinquit: in fine legis ſic inquit, Vt interim omittam, quod etiam diſſolutione ac permutatione tali voluntas quoq; videatur mutata. Hanc tamen locutionem Macrob. lib. 3. c. 7. pro liqueficere vſurpauit: vbi de Cleopatra loquitur, quæ aceto vnionem impoſitum, itaque liquefactum abſorbuit. Hot. Prat.

Solvi legibus dicebantur, quibus quid contra leges facere permittebatur: vt cum Scipio ille Africanus, anteqnam per leges liceret, Ædilis & Conſul factus eſt: legibus eſt ſolutus. Inde Imperatores, qui legibus teneri noluerunt, legibus ſoluti ab Vlpian. appellantur, in l. 31. ff. de legib. Aſconius in Cornelianæ argumento, Cornelius legem promulgauit, qua autoritatem ſenatus minuebat, ne quis niſi per populum legibus ſolueretur: quod antiquo quoque iure erat cautum. Itaque in omnibus SC. quibus tum aliquem legibus ſolui placebat, adiici erat ſolitum, vt de ea re ad populum ferretur. Hot. Prat.

Solvi matrimonium, & eſſe dotem, ſunt duo pugnantia, circa quæ ſe inuoluunt Doct. præſertim neoteric. Tu vide Zaſ. ſuper tit. ſolut. matr. Spieg.

Solvere ſacramento, i. ſacramento, quo obſtrictus quis erat, non amplius teneri: ſicut ſoluere legib. & canonib. De qua loquendi formula Budæus in annotat. ad Pandectas.

Solvisse in tractat. de re iudic. accipere debemus, inquit Vlpia. non tantum eum qui ſoluit: verum omnem omnino, qui ex obligatione liberatus eſt, quæ ex cauſa iudicati deſcendit. l. 4. §. 5 ff. de re iudic. Hot. Prat.

Solvm propriè terra, vt ait Feſtus in l. qui tabernas. ff. de contrah. empt. Dicitur etiam omne, quod ſuſtinet, & vnicuique rei ſubiacet. Cedit autem ſolum publicum ædificio, l. 1. §. ſi quis. & ibi Bart. ff. ne quid in loco publ. Spieg.

Solvm appellant Iureconſulti aream, cui ædificium ſuperponitur, l. 21. ff. de pignor. actio. l. 2. Cod. de rei vindic. quod & ideo partem eſſe ædium dicunt. l 49 ff. de rei vindic Briſſ. & Gothof. ad l eum qui. 23. in princ ff. de vſurp. & vſuc. Adde Brechæum in l. locus. ſub tit. de verb. & rer. ſig. Prat.

In ſolo fieri operæ dicuntur, quæ ſolo coniunctæ ſunt: veluti ſi quis ædificium ponat in ſolo: quod ſi quis meſſem faciat, vineas putet, arbores ſuccidat, opus tamen in ſolo facere non cẽſetur. Et hoc ita in operis noui nũtiatione obtinet, l. 1. §. hoc autem. ff. de noui oper. nunciatio. Cæterum in interdicto, Quod vi aut clam, quod ad ea ſolum opera, quæ in ſolo fiunt, pertinet, etiam in ſolo fieri videtur, quod circa arbores fit, non etiã quod circa fructum arborum, Itaque ſi vineas quis, vel arundinem, vel ſalictum ſucciderit, hoc interd cto tenebitur, l. 1. §. hoc interdictum. l. 7. §. notauimus. ff. quod vi aut clam Prat. ex Briſſ.

In ſolo conſiſtere dicuntur ſeruitutes, quæ ſolo imponuntur, & ſolo debentur, quales ſunt iter, actus, via, l. 3. ff. de ſeruitutib. Briſſ. Prat.

Soli res dicuntur ædes, agri, fundi, & cæteræ res immobiles ſolo coniunctæ, l. 1. ff. de rei vendic. l. 1. ff. de condi. tut. l. 7 ff. de vſufruct. l. 1. § ſi fundus. & l 3. § pertinet. ff. de vi & vi arma. l. 7. §. in peculio. ff. de pecul. l. 1. ff. de ædil. edict. l. 55. ff. de dona. inter vir. l. 1. ff. vtrobi. l. 30 §. quid ergo. ff de vſucap. l. 1. ff. vſufr. quemadmodum caueat. l. 12. § cellarum. ff. de inſtru. vel inſtrum. l. 24. ff. quæ in fraudem creditor. Quæ & ſolo cohærere, & ſolo contineri dicuntur, l. 10. ff. quod vi aut clam. l. 1. §. hoc interdictum. ff. de vi & vi armat. Quod verbum vt Iureconſultis proprium Seneca notat. Sic enim lib. 11. Natur. Quæſtion. Tertia pars de agris, terris, ſatis arbuſtis quæritur: &, vt Iureconſultorum verbo vtar, de omnibus, quæ ſolo continentur Plin. l. 6. epiſt. Euſdem patrimonij tertiam partem conferre iuſſit in ea, quæ ſolo continerentur. Briſſ. Prat.

Soli pignora. in l. 15 §. ſi pignora, ff. de re iud. & obligatio ſoli: in l. 29. §. legatum. ff. de lib. leg. Briſſ. Prat.

Solvi morte, accuſatio dicitur, id eſt, extingui, l. 15. §. idem. ff. ad SC Turpil.

Solvi contractus i. diſſolui, l 97. ff. de ſolutionibus.

Solvm porro Seruius in 5. Æneid. eſſe ſcribit, quod vnicuique rei ſubiacet. Vnde nauium ſolum mare, aer auium, ſtellarum cœlum. Ex quo ab Ouidio dictum ſit, Aſtra tenent cœleſte ſolum. Briſſ. Prat.

Solvm etiam Tuſcarum lingua ſignificat totum & ſolidum. Hinc Solitaurilia hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem ſignant, Tauri, arietis, verris, quod omnes integri ſolidique corporis ſint. Hæc Feſtus.

Solvs dictio licet taxatiua, tamen non operatur correctionem iuris, & ideo ſingul. not. Angel. in l. 1. per illum textum, iuncta gloſſ. in verbo, ſolus. Cod. vbi & apud quem. quod ſi ſtatuto cautum ſit, quod de adulterio & furto omnes iudices ciuitatis poſſint cognoſcere, deinde alio nouo ſtatuto diſponatur, quod de adulterio cognoſcat ſolus capitaneus, per hoc verbum Solus, non videtur adempta iuriſdictio aliis, quod eſt nota dignum, ſecundum Angel. & pro ſingul. citat Iaſ. in l. quod in rerum. §. ſi quis poſt. ante finem. ff. de legat. 1. vbi dicit, quod eſt ſolennis deciſio, ſi eſt vera: eam etiam approbat Decius conſil. 3. diligenter pro tenui. colum. 5. verſic. ſupereſt reſpondere. & poteſt confirmari ex alia ſimili & ſing. deciſione Bartol. in l. 3. § cum Titio. in bonis lecturis. ff de adim. leg. Tamen animaduertendum eſt, quia hoc modo ſecundum ſtatutum nihil prodeſſet, ſed ſuperfluo membranas occuparet, quod non eſt dicendum, per ea, quæ ſcripſi ſupra in verbo, Qualiſcunque, & quæ tradit Corn. conſi. 77. licet multum vrgeant. colum. 1. lib 2. item cum ſit ſpeciale, videtur, quod per eum ſit à primo generali receſſum, vt in ſimili quæſtione concludit Alexand in l. ſi ab hoſtib. in 1. not. ff. ſol. matrim. & eleganter decidit etiam Bald. in l executorem. in 6. col. verſ or. tedeo ad naturam, C. de exec. rei iudic. quem late refero infra in verbo, Statuta contraria. Proinde hoc dictum Angel. apud me dubium eſt, & poteſt reprobari ex eiſdem fundamentis quibus reprobatur opinio Bart. præallegata, prout ſcripſi infra in verbo, Tantum, ſed tamen propter Ang. auctoritatem, adde ad notata per Bart. & ſcrib. in l. ſi conſtante, in prin in nona quæſtiõe 1. partis. ff. ſolut. matrim. Et vlterius, licet alij non referant, addo, quod idem videtur eſſe de mente Bald. in conſ. 351. Ioannes & Federicus fratres. in vltim. colum. in vlt. lib. vbi eleganter concludit, quod vbi dictio taxatiua ponitur ſupra id, quod alias erat à iure depoſitum, nihil debet operari. Sunt tamen qui Angelum referant loqui affirmatiue, & ſic quod dictio Solus poſita in lege noua, corrigat antiquam, & ita Angel. refert Felin. in c. paſtoralis. in pr. colum. 2. verſic. limita tertio. extr. de offic. ordin. vbi eum ſequitur. & ita dicit per Anna. & Doct. Peruſinos fuiſſe conſultum, in fauorem eccleſiæ maioris Ferrarienſis: ita etiam citat Angelum Dec. in dict. l. conſ. 3. in 1. col. Cotta.

Solvta actio, id eſt, finita l. 21. ff. de acceptil.

Solvla margarita, in l. 25. ad ſi. ff. de aur. & arg. & ſolutos vniones, in l. 6. ff. eo. tit. quomodo accipi oporteat, vide Briſſ. lib. 2. Antiq.

Solvta prædia, Cicero in orat. de lege Agraria, nulli obligata vocat. His. n. obligata opponit his verbis: Soluta meliore in cauſa ſunt, quã obligata. Sicul. Falc. in li. de cond. agro. Solutos ait, à quibuſdam appellatos accupatorios agros, ſolutos vero non eſſe, quo. ũ fines demonſtrari poſſint & finiri. Briſſ. & Prat.

Solvtae ſtipulationes, i. ſublatæ, l. 6. de acceptilat.

Solvti rei, id eſt liberati à vinculis vel cuſtodia. l. 10. ff. de cuſtodia.

Solvtio in genere eſt quivis actus quo debitor liberatur ab obligatione, qua deuinctus eſt creditori. Et hinc eſt, vt Paul. dixerit, verbum liberationis eandem habere vim, quam verbum ſolutionis. l. 47. de verb. ſig. l. 54. de ſolut. adeo vt etiam verbo ſolutionis omnis ſatisfactio accipiatur, leg. 177. de verb. ſign. l. 52. de ſolut. & ſolutio non per numerationem tantum, ſed etiam per nouationem fieri dicitur, in l. 11. §. Lucius. in fin. de annu. legat. Solutio ita in genere accepta eſt vel naturalis, iure tamen ciuili approbata, vel eſt ciuilis tantum. Naturalis ſolutionis modi ſunt duo, nimirum ſolutio in ſpecie accepta, & conſenſus contrarius. Solutio ciuilis fit vel ipſo iure, vel ope exceptionis. Ipſo iure multis, ſed tamen certis modis, de quibus duos potiſſimos Iuſtinianus proponit: Inſtitut. titul. quibus mod. obligatio toll. Acceptilationem nimirum & nouationem. Reliquos recenſet Bodinus in method. iur. Vulteius I. Iuriſ.

l. Iuriſprud. Rom. Ope exceptionis obligatio tollitur modis innumeris,cum ipſa quidem obligatio reuera manet, ſed exceptioni oppoſita nullius ſit effectus, ita vt potius effectus obligationis, quam ipſa obligatio tolli dicatur: quos eodem modo Bodinus vel Vulteius dd. locis addidere: vide eundem Vulteium Inſtit quib.mod.toll.oblig.io pr.nu. 4 5.6.

Solvtio & acceptilatio differunt, eo, quod ſolutio eſt naturalis, acceptilatio eſt ciuilis: illa fit vere,hæc imaginarie: illa fit re,facto nimirum interueniente,hæc fit verbis.In hoc autem conueniunt,quod tam hac quam illa debitor liberetur à creditore.Cui enim ſoluitur,is vere rem ſibi debitam, aut illius vice aliam accipit,qui acceptum fert, is non vere accipit, ſed dicitur duntaxat rem accipere, & fingitur in iure,quod acceperit,cum tamen reuera non acceperit. Vult.ad §. 1.n. 3. Inſt. quib. mod.toll.oblig.

Solvtionis appellatione omnis liberatio quoquo modo facta,& ſatisfactio,qua creditor contentus fuerit, continetur.l. 47.l.176.de verb.ſign.l.52.l.54.D.de ſolutionib.quod quemadmodum ſe habeat,lib.1.de ſolutionib. abunde expoſuit. Briſſ. Adde Cuiac.ſuper rubr.de ſolut.& liberat.deb.ciuitat. C.lib. 11.qui dicit,quod liberationis verbum ad obligationem referatur,Solutionis vero ad obligationem,vel ad nummos.Si ad obligationem, æque patet ac liberationis,l.ſolutionis D.de ſolut. cui ex inſcriptione coniungenda eſt l. liberationis. D. de verb. ſign.

Solvtivs, pro facilius, expeditius, apud Vlp. in l.at ſi quis, §. idem Labeo. Sed ſolutius, ait,æquitatem ſequi, cum hoc ei & actionis natura indulget. Spieg. Prat.

Solvto matrimonio dotem reddi,his verbis id actum videtur, vt nullo caſu dos apud maritum remaneat,ſiue diuortio, ſiue morte matrimonium ſoluatur, l. 240. ff. de verb. ſign. Prat. Briſſ.

Solvtvm proprie dicitur,cum naturaliter,id eſt, vere ac re ipſa pecuniæ numerata eſt:ſatisfactum autem,cum ciuiliter id eſt, non pecunia numeratione, ſed verbis creditoris animus eſt contentus , vt docet Martianus l.49.de ſolut.Prat.ex Hotomann.

Solvtvm,ait Caius, non intelligimus eum, qui licet vinculis leuatus ſit, manibus tamen tenetur:ac ne eum quidem intelligimus ſolutum, qui in publico ſine vinculis ſeruatur. l. 48. de verb. ſign Briſſ.

In ſolutum & pro ſoluto dari dicitur, quod vt in liberationem debiti ce ſat,in creditorem transfertur,l.40. §. fin. D. de minor.l.46 D.de ſolut.l.19.§. vlt. D. de reb.credit.l.24. D.de pignor.act.& alias ſæpe.Prat.ex Briſſ.

Solvtvm refertur non ſolum ad dandum,ſed etiam ad faciendum,l.cum rem,& ibi not.ff.rem pupil. ſal.for.

Solvtvm, pro reuocato accipitur,vide in l.35. §...ff.de mil. teſtam.

Solvtvm nihil aliud eſt, quam quod liberatum eſt à nexu, ſeu cuius effectus eſt liberatio; vt ſi ea nondum plena ſequuta ſit.nec ſolutum dicatur,ſiue nexus ille ſit vinculi, ſiue carceris,cuſtodiæ ve,ſiue etiam obligationis nodus.Gœdd.ad l.48. num.3. de verb. ſing.

Solvtvs is dicitur,cui recedendi eſt libera facultas.l.1. de lib. hom. exhi. Caius in l. qui neque, de verb.ſign. Ac ne eum quidem,inquit,intelligimus ſolutum,qui in publico ſine vinculis ſeruatur.Spieg.

Sontes proprie dicuntur,quorum culpa iam ſonat,hoc eſt,qui erroris conuicti ſunt,l.1.§.fin.ff.de ædilit.edict. Spieg.

Sontire ſignificat aliqua in re obeſſe,& grauiter nocere: Vnde ſonticus morbus,qui rebus agendis, & negotiis conficiendis obeſt,nocetque. Ælius Stilo,vt ſcribit P. Crinit.lib.25. de honeſt.diſciplin.ſonticum exiſtimauit pro noxio dictum: vnde ſontes homines,pro noxiis & deperditis.Hanc tamẽ vocem, ſontire, propter nimiam antiquitatem & inſolentiam magis intelligendam eſſe,quam vſurpandam.Quoties,inquit Venuleius,morbus ſonticus nominatur,cum ſignificari. Caſſius ait, qui noceat:nocere autem intelligi,qui perpetuus eſt,non qui tempore finiatur. Sed morbum ſonticum eum videri,qui inciderit in hominem, poſtquam ſanatus ſit. Sontes enim nocentes dicuntur, &c. Brech.in l.Morb.ſonticus.ff.de verb. & rer. ſignific.

Sonticvs exiſtimandus eſt, ait Iul.in l.60.de re iud.qui cuiuſque rei agendæ impedimento eſt.

Sonticvs morbus,apud 12.tab.intelligendus eſt non vulgaris: ſed tam moleſtus vt reus non cogatur apud iudices comparere. Hinc & ſontica cauſa appellatur admodum grauis, vt ait Eraſmus in Chiliad. Vide l.1.§. deinde.l. ob quæ l.pen. ff.de ædil.edict.vbi ſæpe fit mentio de morbo ſontico. & l. quæſitum,de re iud.vt Pomponium Sextum intelligas,qui, veteres ſonticam,id eſt,iuſtam cauſam, dixiſſe, ſcribit: iuſtum enim præbet impedimentum. Spieg. vide & Gœdd. in comm. ad l. 113.n.1.de verb.ſignific.

Sonticvs morbus in 12. tab. qui cuique rei gerundæ obeſt,l. 1. §. ſi quis iudicio. ff. ſi quis caut. eius morbi vim explicat.l. 60.ff.de re iud.eo enim differenda ſunt iudicia. Sonticũ verbum (Feſt.li.17.)ſignificare,ait Ælius Stilo,certum eum iuſta cauſa,&c. In 12.tab.qui accipiatur,docet A.Gell.lib.20.cap.1. verba legis hæc ſunt,ſi iudex,vel alter ex litigatorib. morbo ſontico impediatur, dies iudicij diffiſus eſto. Hanc explicuit tur de iis adibus.

Σόφισμα eſt fraus,commentum,& molimen excogitatum,ex compoſitoque adornatum, quo quis aduerſarium fallaci certandi ratione vincat. Gœdd.ad l.173.n.4.de verb.ſig.

Σόφισμα cauillum,calumniam, & impoſturam ſignificat, φενακισμόν, τέχνασμα, μαγγάνευμα & παραλογισμόν,Budæo teſte in annotationib.καὶ κακούργημα. Idẽ ipſe Budæus in commentar. linguæ Græcæ ſcribit , σόφισμα eſſe ſcitũ inuentum , prudens facinus, ex Arriani lib.6.& Euripid. in Hecub. Atque interdum τοὺς σοφιστάς, philoſophos & ſapiẽtes vocari, Ἀριστοτέλης, inquit Etymologicus auctor, σοφιστὰς λέγει τοὺς ἁπλῶς σοφούς: καὶ σοφιστὰς τοὺς διατριβῶν προεστῶτας, vt tradit Appollonius in Herodotũ. Teſtis eſt etiã Budæus, Sophiſtam pro Præceptore Plutarchum dixiſſe,his verbis, Ἀρτεμίδωρος γνίδιος, ὁ τῶν ἑλληνικῶν λόγων σοφιστής Idẽ Plutarc.in quodam apophthegmat. Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐκ αὐτῷ σοφός,id eſt,Odi ego ſapientẽ. qui ſibi ipſi minime ſapit.Porro dicebatur σοφιστὴς ἀπατεών,id eſt deceptor,καὶ διδάσκαλος πανοῦργος ἀπὸ τοῦ σοφία. Is quoque erat σοφιστὴς, qui Muſicam exercebat,& cithara ludebat, vt author eſt Heſychius. Brechæus in l. Natura. ſubſtit. de verb.& rer.ſign.

Σοφισταί, in l. ſi duas.6.§.Grammatici.1.ff.de excu.tut.exponuntur à Cuiac. & Gothof. ibid.

Σοφὸς Græcis eſt,quod Latinis ſapiens,doctus,acutus,ſcitus, bonus,vtilis:à σοφία ſapiẽtia. Et Romani,cum aliquem laudare vellẽt,quod docte,omnia dixiſſet,aut prudẽter feciſſet, σοφῶς adpellabant:vel mox acclamabãt,σοφῶς,hoc eſt,ſcite, docte, acute,ſapienter.Sic quia Maximam ſcientiã Sempronio populus Rom.attribuit,rectiſſime σοφὸν eũ adpellauit,l.2.§. fuit poſt eos.ff de orig. iur. Olim Iudæorum quoque doctores, teſte Hieronymo,Sophi,hoc eſt ſapientes à plebe dicti ſunt. Qua imitatione apud Græcos ἑπτὰ σοφοί, id eſt,ſeptẽ ſapientes nuncupabantur:Tales Mileſius,Solon Athenienſis, Chilon Lacedæmonius, Pittacus Mitylenæus, Bias Pyrenæus, Cleobulus Lyndius,& Periander Corinthius. Sed poſtea Pythagoras primus , vel hoc nomine omnium ſapientiſſimus, non ſapientem ſe, ſed Philoſophium, hoc eſt.ſapientiæ amatorem adpellari voluit., ſapientiam ſoli Deo relinquens Schard. ex Prat.

Solvtio iuſta tria requirit:Aliquando enim propter perſonam ſoluentis , non eſt iuſta,nec ad tollendam obligationem efficax ſolutio,veluti ſi fiat à pupillo ſiue tutore. Rurſus propter perſonam creditoris aliquãdo nihili eſt ſolutio ei facta. Vt ſi fiat pupillo ſine tutore. Sed & ſi debitor, cum eſſe perpetua & fauorabili exceptione tutus,per errorem vltro ſoluerit,non cogetur tanti redimere damnoſam liberationem, quinimo vtetur condictione indebiti. Omnino enim vt rite fiat ſolutio , oportet ſoluentem non ignoraſſe ius ſuæ obligationis. Poſtremo ratione rei ſolutæ,plerunque eſt inutilis ſolutio:vt ſi ſoluerentur nummi reprobi aut adulterini. Balduinus in comment. Inſtit. Iuſtin. lib. 3. tit. 29. quid. mod. tollitur obligatio.

Sordere perpetua egeſtate, aiunt Impp. in l.5. § 1.C. ad l.Iul. maieſt.

Sordes, pro auaritia, rapinis. Vnde damnatus ſordium, apud Plin.lib.2.epiſt.32.Vlp.l.ait prætor.§.quæſitum eſt,verſ. Et diſtricte Niſi aut ſordes,inquit,aut euidens gratia tutorum ſiue curatorum doceatur.Idem in l.filius familias,ff.de iud.Si euidens,ait,arguatur eius gratia, vel inimicia, vel etiam ſordes, Spieg.

Sordes, pro pecuniaria corruptione, l. 3. §.1.l. 9.§. vlt.ff. de recept.qui arbitr.l.3.C.de arbitr.l.15.ff.de iudic.l.26.§. per magiſtratum.ff.ex quib.cauſ.maior.l.7.§.quæſitum.ff.de mino.l.7. §.comp.ff.de admin.tut.l.51.de euictionib.Nam quod in illis locis dicitur,per ſordes,hoc,pecunia accepta,dicitur in l.1.§. ff.de magiſt.conuen.l.8.§. vlt. ff. manda. ſic interpretandum eſt verbum ſordide in l.3.§. nunc videamus.ff. de ſuſpect. tut. Schard.ex Prat. & Briſſ.

Sordibvs moueri. Aggen. Vrbic.lib.de limitib.agror. In iudicando autem menſor virum bonum & iuſtum agere debet, nullà ambitione aut ſordibus moueri.Hinc Ædilis ſordidus, apud Sueto. in Domit.c.8 pro auaro & corruptioni obnoxio.

Sordide facere,apud eundem Suetonium in Domit.c 9.& ſordide proconſulatum gerere,apud Plin.in Epiſtol. Et ſordide concionari, apud Cic. ad Atticum, qui pecuniis ſe corrumpi patitur. Ab omni ſorde ſe abſtineat,l.eadem. ff.de l. Iulia repetundarum. Damnatus ſordium, non debet de aliis iudicare. Plin. epiſt. 12. lib. 2.

Sordida concuſſio, id eſt, calumnia. Hæc à tranſactionis officio longe diſtat.Tranſactio enim quærit pacem,& finem litium:calumnia diſcordiam parit, & diſpendium. Tranſactio ex bona fide procedit, calumnia ex dolo malo : tantoque magis nocet,quanto latentius procedit ad nocendum.Spieg. Pratëus.

SORDIDA munera quæ habentur in conſtitutionibus, vide ſupra in verbo Munus.

SORDIDA veſtis, in l.39. ff. de iniur. ſordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui inde ſordidati dicebantur, vt ex veterum auctorum libris notum eſt. Briſſ. Prat.

SORDIDAE ſtirpes, ſplendidis & ingenuis natalibus ſcire opponuntur ab Imp. Diocletiano & Maximian. l. ſuper ſtatu. C. de pœnis.

SORDIDE agere, pro auarc. l.3. §. nunc videamus: ff. de ſuſpectis tutor.

SORDIDE agi tutor, qui pecunia corruptus, rem pupilli negligit. l.3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tutor. Spieg. Prat.

SORITAE dicuntur Elenchi, ſeu argumentorum congeries, quibus ex Stoicorum familia Chryſippus certando plurimum vtebatur, cum per multiplicata conſequentia ratiocinationes duxerat, ex his tandem omnibus aliquid velut neceſſario concludens, inducebat: & his quidem diſputationem laqueis, id eſt, Soritis, implicatum atque irretitum aduerſarium tenebat. Quod Cicero videtur intellexiſſe lib.1. de Orat. ad Q. Fratrem, his verbis, Stoici vero noſtri diſputationum ſuarum atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent. Et Perſius in vltimo verſu, Satyr. 6.

Inuentus Chryſippe tui finitor acerui.

Iam vero qui & ſophiſma, & σοφιστικὴν & σωρείτην legunt, hi non multum aberrant à ſcopo noſtri ICti, Brechæus in l. natura in tit. de verb. & rer. ſignific.

Non omnis SORITES eſt cauillatio, ſed is tandem, qui aut æquiuocationem generum non diſtinguens, paralogiſmum parit, aut in accidenti vel attributo peccat. Gœdd. ad l.177. n.5. de verb. ſign.

Σωρείτης. Vlp.177. vbi Gœddæus in comm. ff. de verb. ſign. Natura cauillationis, quam Græci σωρείτην appellauerunt, hæc eſt, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur. Sic in l. 65. ff. de regul. iur. Hot. Prat.

SOROR, teſte Labeone, appellata, quod quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur. Cui dicto aſtipulatur text. in l. mulieres. Co. de incol. lib.10. & in l. mulieres. C. de dignit. li.12. text. in l. cum in adoptiuis. C. de adoptio. Bart. in l. fin. C. de priuileg. ſcholæ, lib.12. quæ iura probant, mulierem mutatione mariti priorem dignitatem, conditionem, forumque mutare. Vide Gell. Noct. Attic. lib.13. c.10. & Cantiunc. in Topic. loco ab Adiunctis. Spieg.

SOROR pro amica, ſiue ſcorto nonnunquam à clericis flagitioſis appellabatur: tam turpiſſimam honeſtiſſimo nomine tegentib. Impp. l. cum qui, 19. C. de epiſc. & cleric. Eum qui probabilem ſeculo diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. Sorores igitur appellabant, quas hodie ſcurræ Commatres vocant. Hotom. Prat. Vide & Cuiac. 2. obſ. 29.

SORORVM aliæ conſanguineæ, aliæ vterinæ ſunt l. pen. & vlt. C. de legit. hæred. quæ verba ſuis locis à nobis exponuntur. Schard. ex Briſſ.

SORORIVS, cui ſoror mea nupſit. Sororius ſimiliter dicitur frater, & ſororis filius. Prat.

SORORIARE, apud Plautum, perinde eſt atque augeri & procreſcere, vnde mammas ſororiantes vocantur in puellis, vt à Sexto Pompeio traditur cum exuberantes intumeſcunt, quod illis euenit ex compreſſo lacte, Crinitus de honeſta diſcipl. lib. 11. c. 12.

SORS ſignum eſt ſortitionis, quod vrnæ immittitur, ſiue fuerit calculus, ſiue concha, ſiue aſcia, ſiue anuli nota, ſiue etiam ceſpes viuus, iuxta Sophoclem, vel ſimile quid, ſiue teſtellæ, & talleolæ ligneæ. Græcis πάλος dicitur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν, à mouendo: alio nomine κλῆρος, ab euentu, quo educta ſorte, ad muneris alicuius adminiſtrationem quis vocatur, à καλῶ, quod eſt voco: aut potius à ξύλον, id eſt, lignum, quod lignorum vſus fuerit potiſſimus ad ſortes faciendas, in quibus ſymbolum ſuum teſſeram vt incidebant: quomodo Homerus Illiad.7. ea voce vſus eſt, ibi, οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ. Notandum autem ſortitionem omnem Mercurio fuiſſe attributam, vt in Iliad.7. annotat Euſtach. Hinc Mercurij ſors apud veteres, quæ fuit oleæ folium, quod in vrnam coniiciebant primumque educebant in honorem eius Dei: cuius conſuetudinis meminit in Æolo Euripides. Atque olim in eo Reipub. ſtatu qui penes populum erat, δημοκρατίαν nominant, magiſtratus ſorte electos fuiſſe: tum & iudices principio conſcriptos de curia ſenatoria, deinceps in vrnam ſortito miſſos, vt è pluribus neceſſarius numerus confici poſſet, autor eſt Pædianus: ita vt primo delecti mox ſortirentur: quod ex oration. Cic. ſæpe diſcere eſt. Ea ratione apud Vergilium 6. Æneidos.

Quæſitor Minos vrnam mouet:

Et apud Statium:

Arbitor hos dura verſat Gortynius vrna.

Seruius in eum Vergilij locum negat auditas fuiſſe cauſas, per ſortem ordinatas. Ordo autem ex ſorte dierum petebatur, quo poſt triceſimum diem cauſſas ſuas exequi poterant.

Iudicum autem nomina tabellis inſculpta, inque vrnam iacta per ſortem promebantur. Preterea Conſules, Proconſules, & Prætores, prouincias ſortiebantur: vetabatque lex cuiquam prouinciam extra ſortem cuipiam cedere, hoc eſt, ne alter alterius prouinciam inuaderet, ſed miſſis ſortibus eas duceret, præcipiebat. Cic. in familia. Epiſt. Appius, inquit. dixit ſeſe, ſi licitum eſſet, legem curiatam ferre, ſortiturum cum collega eſſe prouinciam. Inſuper ducendis legationibus vtinam & ſortem veteri exemplo poſitas fuiſſe, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret, contendit Marcellus Eprius apud Tacitum li.20. In plurimis aliis rebus veteres ſorte vtebantur, quę noſtri non ſunt inſtituti. Sciendum tamen ſortes in plurali proprie dici ipſa ſortis inſtrumenta. Sors vero ipſa ſortitio eſt. Hinc Cicer. Es ſortes ipſas & cætera quæ ad ſortem erant parata, diſturbauit. Prat.

SORS, ſumma eſt, ſiue capitale, h.e. prima pecunia, quæ confertur in ſocietatem, vt inde lucrum fiat, Obſeruandum, quod maximum diſcrimen eſt inter ſortem, quæ controuerſias tollit, alens concordiam præſentiſſima definitione, in quam partes conſentiunt libere (de hac intelligendæ ſunt l. vlt. in pr. C. commun. de leg. l. ſi quæ cautiones. ff. famil. erciſc. l. ſi eum ambo. ff. de iudic. & §. optionis legatum. Inſtit. de legat.) Et ſortem quæ aufert bona, parit rixas, homicidia, & omne malum: quæ item latentium rerum omina, vel alias ſuperſtitiones complectitur. Huius autor Satan eſt: priorem autem ſortem Deus moderatur, ad conciliationem diſſidentium animorum. Spieg.

SORS à ſerie, pro dubio rei euentu qui cum Dei voluntate ſemper ſit deſtinatus, varias producit ſignificationes. Vnde ſortior, verbum, in vſu loquendi frequens, pro adquirere aliquid. Sortiri iudicem, ſortiri prouinciam, ſortiri forum, *Vberkommen.* Nouel. vt omn. obed. iudic. prouinc. §. arripiat. Old. Prat.

SORS, aleæ, vel alterius rei, quæ inſtar ſit aleæ, iudicium, declarans in dubio, ſc. honeſto, voluntatem Dei, *Einglunckfall.* Vnde ſolebant olim, & iam nunc ſolent vel inter coniunctiſſimos, incidentes cõtrouerſiæ per ſortem dirimi, *durch ein loſſ.* l. ſi quæ ſunt cautiones. ff. fam. erciſc. Auguſtin. grauiter in Pſal. Sors eſt, inquit, res in dubitatione humana, diuinam indicans voluntatem. Nam & ſortes miſerunt Apoſtoli Electi ſunt duo iudicio humano: & electus de duob. iudicio diuino. Vnde ſcribitur: Cecidit ſors ſuper Matthiam. Old. Prat. De hac ſortis ſignificatione, vide etiam quid annotarit Adrianus Turnebus aduerſariorum lib.5. c.21.

SORS pro gratia, quam ſignificationem gentes olim non intellexerunt, & multi hodie diſſimulant. Auguſtinus ibidem. Ponitur ergo ſors, ait, pro gratia, qua ſaluantur: quia in ſorte non eſt electio, ſed voluntas Dei. Nam vbi dicitur: Iſte facit, Iſte non facit: merita conſiderantur. Et vbi merita conſiderantur, electio eſt, non ſors. Quoniam autem Deus nulla merita noſtra inuenit, ſorte voluntatis ſuæ nos ſaluos fecit, quia voluit, non quia digni ſumus. Audis hæc Chriſtiane lector? Oldendorp.

SORS dicitur patrimonium, & ſumma ſiue caput illius pecuniæ, quæ confertur in ſocietatem, vt inde lucrum fiat. Qua ratione conſortes accipiendi ſunt, qui vel commune habent patrimonium, vel parem pecuniæ quantitatem ſocietati attulerunt, vt l. dudum. C. de contrahend. empt. Old. Prat.

SORS adfini quadam ſignificatione dicitur quælibet pecunia, cui accedunt vſuræ vel reditus, vt in tit. ff. de vſur. l. pen. ff. ad l. Falcid. l.53. § ante. ff. ad Trebel. Old. Prat.

SORS, pro iudicio, ordinatione ſeu conditione obiter incidente. Tractum autem id eſt ex more Romano. Non enim audiebantur cauſæ, niſi per ſortem ordine quodam. Siquidem quo tempore cauſſæ agebantur, conueniebant omnes, & ex ſorte dierum ordinem accipiebant, ſc. ita vt poſt triginta dies cauſſas ſuas exequerentur. Nunc vix tota hominis ætas ſufficit ad dirimendas lites. Old. Prat.

SORTE res diſcerni ſolet. l. ſed cum ambo ff. Vbi quis aget.

SORTE ſoluta vſuræ peti non poſſunt, niſi ex ſtipulatu agatur. Gœdd. ad l. 117. n. 1. & 2. de verb. ſign.

SORTEM & vſuram perſoluere, figura prouerbiali dictum, quid ſit, interpretatur Eraſmus Chiliad.4 Centur.7. Spieg.

SORTIS & vſurarum ratio inter cætera vel in eo diuerſa eſt, quod propter ſortem chirographariam pignus retineri poteſt, per exceptionem doli, vt eſt conſtitutum in tit. etiam ob chirog. pec. pign. Propter vſuras chirographarias non item, l. 4. C. de vſur. vide Cuiac. 5. obſ. 18.

SORTES Præneſtinæ quæ fuerint tradit Crinitus li.22. c.3. Continebant autem populi Romani fata, teſſeris quibuſdam ligneis inſculptę: Vnde Liuius extenuatas ſortes inter prodigia numerat, quoniam veteræ illæ fatales alicubi conſumptæ viderentur. Sed & alius mox Romanis Imperatoribus in aucupanda per ſortes fortuna fuit, verſibus ad eam rem compoſitis, vel ex aliquo poemate tranſlatis. De variis autem ſortiendi

di rationibus vide luculenter tractantem Hadrianum Iunium lib. 2. animaduerſionum, c.5.

SORTES, (inquit Prateius,) plurali numero reſponſa erant, quæ Satana ſuggerente, dabantur olim conſulentibus de aliqua re: qualibus impoſturis & hodie delectantur impij: Inde ſortilegi dicuntur, 26.q.1. & tot.tit.ext.de ſortileg.Prat.

SORTES appellantur pecuniæ ipſæ principales, quibus vſuræ accedunt, l.14.ff.de vſufr legat.l.pen.§...ff.ad l.Falcid.58.§. ante diem.ff ad Trebell.Briſſ.

SORTILEGIA dicuntur, quæ pro inueniendis furtis, vel diuinationibus intendendis fiunt, per miſſionem ſortis. Quomodo accipitur titulo extra, De ſortilegis. Hinc ſortilegi ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam (quas ſanctorum ſeu Apoſtolorum vocunt) ſortes diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunq; ſcripturarum inſpectione futura promittunt, ca.1.29.q.1. Quod autem huiuſmodi ſortes (ſunt enim in duplici differentia, adeo vt aliquæ ſunt licitæ, vt probat gloſſa ad verbum ſortes, 26. q.2.) ſortilegique improbentur, conſtat manifeſtiſſime ex c.ſortes, 26. q 5. vbi ſcriptum legitur. Sortes, quibus cuncta vos veſtris diſcriminatis prouinciis (quas partes damnauerant) nihil aliud, quam diuinationes, & maleficia eſſe decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Chriſtianos vltra nolumus nominari, &, ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus A Perſis autem fertur eſſe allata diuinatio, cuius Varro quatuor genera ponit, terram, aquam, aerem & ignem. hinc Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam; & Aeromantiam dicta autumant Anchor.c.igitur.26.q.3.4.

SORTIRI eſt ſortito capere, hoc eſt per ſortem obtinere. ſorte enim aliquid conſequi, eſt fortuito rei euentu vel caſu acquirere.Prat.

SORTIRI pro ſorte dirimere in l.5 §.ſi omnes.ff.fam.erciſcun.

SORTIRI defenſores, obtinere & adipiſci, l.1. C.vbi pet.tutor.

SORTIRI filium, pro ſuſcipere. Vlp. l.3 § 5 ff. de bonor. poſſeſſ. contr.tabul. ſi emancipatus filius vxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus. Hotom.

SORTIRI forum, pro acquirere. ſic ſortiri prouinciam, ſortiri iudicem.

SORTIRI, per ſortem eligere, apud Caium in l.ſi quæ ſunt cautiones. Fam.erciſc.Spieg.

SORTIRI prouincias dicebantur Prætores, etiam qui in vrbe ius dicturi erant, nam deſignati antequam magiſtratum inirent, ſortiri inter ſe ſolebant, quis de pecuniis repetundis, quis de ambitu, quis de veneficiis, quis aliis denique quæſtionibus præfuturus eſſet, vt in Verrinam 2.explicat Hot.Prat.

SORTITIONI & ſubſortitioni iudicum Prætor vrbanus præerat hoc eſt, per ſortem & fortuitum euentum deſignabat ex decuriis & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumque nomina in albo ſuo deſcribebat. Vnde ſortiri forum, ſortiri iuriſdictionem, ſortiri effectum dicimus. Plane, ſi reiiciebantur iudices, ſeu, vt nunc loquimur, recuſabantur, ſubſortitionem in locum reiectorum faciebant. Oldendorp. Prat.

S P.

SPACIARI, Spacia facere & deambulare, l.7. de ſeruit. & apud Suet.in Tiber.c.14.Prat.

SPACIVM, non ſolum de loco, ſed etiam de tempore dicitur, l. ſicut in annos.§.idem Papin.ff.quib.mod.vſusfr.amitt.c.fin.de nou.oper.nunc. Prat.Spieg.

SPACIVM temporis nec maximum nec minimum.l.13.ff.de ſolutionibus

SPADONVM nomen à Græco σπάω deductum eſſe, docti verius crediderunt. Ineptum enim eſt ac valde nouum, vt inquit Cuiac. lib.17. obſeru.24. in fin. à Perſico vico σπάδα, quo loco primum nonnullis virilia execta eſſe fabulantur, vel à ſpata, hoc eſt nouacula (Gallorum lingua) qua inciduntur teſtes, vt Accurſ. putabat, ſpadones appellari. Reſiſtit huic poſtremo ſcribendi ratio. Etſi vero quidam arbitrantur eos demum ſpadones eſſe, quibus extracti ſunt κρεμαστῆρες, vel adempta virilia: quia tamen σπάω, non ſolum pro euello, ſed etiam pro detorqueo & contorqueo à Græcis accipitur: vnde σπασμὸς, morbus medicis. ἀπὸ τοῦ σπᾶν, à contractione & contortu: ex eo recte Vlpian. in l.128.de verb.ſig.ſpadonum appellationem, generalem eſſe dixit, vt & in l.ſi ſerua, §. vlt, ff.de iur.dot.l.4. § item diuus. ff.ad l Cornel de ſicar.§.ſed & illud.Inſtit.de adopt.& ibi Theophilus, & Harmenop.lib.2.tit.8 in princ.Epitom. Comprehendit enim non ſolum qui natura ſpadones ſunt, hoc eſt, quibus natura vaſa ſeminaria, & virilia ſunt diſtorta, vel execta, aut inutilia. item qui ſunt thlibiæ, thlaſiæ: ſed & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt, puta ſi ſint caſtrati, vel quibus exciſi, colliſi, contuſi: aqua calente, aut herbarum ſuccis eunuchi facti: De herbis eunuchos facientibus Paul. Ægin.Marcell.de medicam. Plin.lib.19 cap.8. conſulendi ſunt. Thilibiæ ἀπὸ τοῦ θλίβειν, ab atterendo dicti ſunt: ſicuti thlaſiæ à θλάω, hoc eſt, frango, quibus teſtes fracti ſunt: Mynſ. in d.§. ſed & illud. Quibus igitur contortus eſt meatus ſeminis, ij proprie ἀπὸ τοῦ σπᾶν ſpadones dicuntur, Iulius Scaliger exerc. 277.ſect.4.ad Cardan. At vſu generalior eius ſignificatio facta facta eſt, & ſignificantur hac voce omnes, qui natura, arte, morbo vel alio euentu tales ſunt, vt in complexu venereo ad procreandos liberos munia virilia recte obire nequeant. Et in ſumma comprehendit eos, qui naſcuntur ſine teſtibus: ſecundo quibus omnino oblata eſt virilitas: tertio quibus execti ſunt teſtes: quarto quibus attriti vel contuſi ſunt teſticuli: quinto qui integris & incorruptis membris propter vitium quoddam (puta quod diſtortus ſit ſeminis meatus, vt ſemen non recte egeratur, Diocles apud Plutarchum lib.5.de placitis Philoſophorum) procreare liberos non poſſunt, tametſi rem veneream gnauiter exerceant. Primi, ſecundi & tertij generis ſpadones proprie caſtrati appellantur. Itemque eunuchi, quod τὴν εὐνὴν, hoc eſt, lectum virgineum cuſtodiebant: quia nomen ἀπὸ τῆς εὐνῆς καὶ ἔχειν, acceperunt, Scaliger d. exercit. 277. ſect 4. quod ad obſeruandum mulierum pudicitiam adhibebantur, quaſi lecti cuſtodes: quod reliqui lectum vix virgineum aut pudicum permitterent, licet nihil generarent, Gœddæus in comment.ad l.ſpadonium 1.8.n.3.4 ff de verb.ſign.vide & Cuiac. lib.17. obſ.24 Vulteium in comment.ad §. ſed & illud 7 Inſtit. de adoptionibus.

SPADO in ſpecie is dicitur, qui aliquo corporis vitio impeditus generare non poteſt, eo remoto poteſt, l.2.§.1.l. arrogato 40.in fin. ff. de manumiſſ. vind. Hi ſunt Thlaſiæ, qui fractos habent teſticulos, & Thlibiæ, qui attritos. Hi adoptare poſſunt. Nam & matrimonio iungi, & poſthumum in teſtamento hæredem ſcribere poſſunt. Vlt. in comment. ad §. ſed illud 7 Inſtitut.de adopt.

SPARTA dictio Græca eſt, Latine ſata dicitur. Origo enim huius vocabuli ſumpta eſt a verbo σπείρω quod ſero ſignificat, vnde nomen verbale σπαρτὸς, quod ſatus vel ſatiuus appellatur: Vnde Homerus lib.9 c.1.in neutro genere pluratiuo numero σπαρτὰ dixit, vt annotauit Pet.Moſell.in Gellium, lib.17.c.3.

SPARTACVS famoſiſſimus gladiator traditur, de quo ſecundum aliquos intellexit Paul. Iureconſ. in l.3. § ſi ſeruus, ff.de acquirend. poſſeſſ vbi tamen Dd ſecuti vulgarem lectionem repoſuere Spartanum, ſed male. Extat enim hiſtoria de Spartaco famoſiſſimo gladiatore, qui ex Thracia oriundus fuit, robore animi & corporis præſtans. Is ſe in libertatem vindicauit: de quo talis fertur hiſtoria. Cum Lentulus ludum gladiatorium adornaret Capuæ, capta occaſione Spartacus, Chryſus, & Ænomaus ſe inde proripuerunt, ergaſtulos ſeruos armant, eoſque propoſito pileo conuocant ad libertatem: manuque ſeruorum hoc modo congregata, quaſi iuſto exercitu, bellum ingens excitauit: aduerſus illorum impetus comprimendos, miſſos aliquot duces oppreſſerunt: & conſulares exercitus. Tandem demandata eſt talis prouincia Craſſo, qui illos extremo bello profligauit: ex quo inceſſit per vrbem ouans, laurea corona inſignitus: more ouationis præpoſtero. Conſueuerant enim ouantes myrtheam coronam geſtare. Reliquiæ Spartaci coniunxerunt ſe cum Catellianis, quæ paulo poſt ab Octauio patre Auguſti deletæ fuerunt: extra ſortem demandato negotio, vt obiter tendens in Macedoniam comprimeret fugitiuos. A frugalitate Spartacum Pli.laudat, vtpote qui auro interdixerit exercitui ſuo. Idem laudatur à fortitudine, vt qui acriter pugnans ceciderit: de quo ita cecinit Cordubenſis poeta Lucanus:

Vt ſimilis cauſa caderes, qua Spartacus hoſtis.

Et de iſto ſenſit Paul. licet omnes ad Spartanum, quem ignorant, maluerint referre. Hiſtoria Spartaci nota eſt ex lib.95.96. & 97.Epitomarum Liuij.Cot.

SPATHA. Vegetius gladios maiores, ſpathas vocari docet: minores vero, ſemiſpathas. Extat in auth.de armis. §.pen.Spieg.

SPECIALE delictum videtur, quod Dd. noſtri innominatum dicunt, vt cum quis in ius vocatus non paret, l.2. C.de Epiſc.aud. cum temere appellat, cum ius dicentem contemnit, cum in munere ſibi impoſito per deſidiam quis ceſſat, l 2. C.de Sport. Eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur, non vno generali. Ex Alcia.Spieg.Prat.

SPECIALIA iudicia in l.38.ff. locat. ſunt, quibus de vna certa re agitur, qualia ſunt commodati, locati, depoſiti. Prat. ex Briſſ.

SPECIALIA iudicia, generalibus opponuntur l.38.ff pro ſoc.

SPECIALIS iudex, datus, delegatus, pedaneus, l fin.de off.præt.l.fi. C de iudic.Prat.ex Briſſ.

SPECIALES actiones cenſentur, quibus id perſequimur, quod natura ſua, & quantum ad iuris interpretationem pertinet, ſpeciale eſt, etiam ſi acceſſoria quædam habeat, vt equus, veſtis, domus, fundus, & cæteræ id genus res, in quibus ſingularum petitio eſt, l.1. l.28. ff.de rei vindic. Itaque actionibus de vniuerſitate ſpeciales opponuntur, l.3.Cod.de præſc.30.annor. Prat.

SPECIALITER, idem quod ſpeciatim, diſerte, *mit auſſgetruckten vvorten.* Vlp.in l.2 ſi quis caut. Niſi, inquit, contrarium ſpecialiter partib placuerit. Vocabulum iureconſ. familiare l.defuncta l.arbores. ff. de vſufr.& aliis multis locis. Spieg.

SPECIALITER & generaliter opponuntur. l.t. ff. quod iuſſu. ſic

ſpecialiter & generaliter pignori accipere & obligare, l.2.&l. 17. C. de pignoribus.

Specialiter prælegare. Claudius in l.alimenta. ff.de alim.legat. Quia, inquit, deſtinauerat alimentis, eius vſuras pecuniæ, quas ſpecialiter ei prælegauerat. Spieg.

Specie communi contineri dicuntur, quæ in genere ſuo functionem recipiunt, l.29. ff.de ſolutio. Prat.

Species in l.quæſtio.de verb.ſign. pro parte vſurpatur. Vult enim dicere, agrum patrem eſſe fundi, non ſpeciem.arg.l.fundi.eod. tit. Sic Vlp.in l.1.de Agnoſc. lib. vbi SCti Plautiani duas eſſe ſpecies dicit, cum partes debuerit dicere, teſte Apello. Spieg.

Species eſt vox, quæ de pluries differentibus numero, ſeu indiuiduis dicitur, vt apud Apellum tutela teſtamentaria, aditio hæreditatis, dominium directum, emptio, furtum, obligatio ciuilis, actio perſonalis, poſſeſſio naturalis. Quanquam non nullis viſum eſt, vt atteſtatur Cantiunc. ſpeciem indiuiduis comparatam, hoc nomine parum aptè notari. Speciei namque nomen ſola comparatione ad genus videtur inditum: dictamque ſpeciem eſſe, quod confuſum & informe genus expoliret, & ſpeciendum (ſic enim veteres loquebantur) nobis exhiberet. Ob id Cic.in Topic.mauult formam (dum à forma generis locum ducit) appellare. Siquidem ſpecies indiuiduis comparata non iam ſpeciei retinet, ſed generis potius accipit faciem. Ciceronis adſtipulatur Gloſſ.vlt.in l.proponebatur.ff.de iudic. Rei ſpecies, inquit, id eſt, forma. Iuris Ciuilis interpretes ſpeciem paſſim appellant genus, & indiuiduum ſpeciem: vt hominem, equum, bouem, genera: Titium, Bucephalum, & hunc bouem, ſpecies. Sic loquitur, Apello indicante, l.2. in princ. & §.1.l. ſi certum pet.leg. non videtur in iudicem.de iudic.l.fin.de cond.ob cauſ.leg.oſtentum. de Verborum ſignif.l. cum certum. de aur. & argen. leg.l.qui vxori.l.ſpecies eodem tiul. & princip. Inſtit. de donationibus. & iuriſconſ. paſſim.in tractatione legatorum. Spieg. Adde Taboetium in Topico militar. for. & legal.diſciplinæ.

Species Iuriſconſulti appellant, quas veteres Latini Fruges, id eſt, vinum, oleum, frumentum, legumina. Arc l.vlt.ff.de mun. & bon. Cura quoque emendi frumenti, olei: nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellaut, creari moris eſt Imp.l 26. C.de vſur. In traiectitiis autem contractibus, vel ſpecierum fœnori dationibus. Hot.Prat.

Species apud ICtos ſingula corpora ſignificat, l.54. ff. de verb. obli l 30.ff.de leg.1. Separaturque interdum à quantitate, i.ab his, quæ pondere, numero & menſura conſtant l.6. ff. ſi cert. per.l 6.ff.de rei vindic.l.34.§. ſed ſi pondus.ff.de leg.1. Quæ tamen ipſa etiam certæ ſpeciei loco ſunt, cum certo loco circumſcribuntur ac definiuntur: veluti ſi viuum quod in apothecis eſt, pecunia, quæ in arca eſt legetur vel promittatur l.30.in fi.l.34. §.ſed ſi non corpus.de leg.1. Schard ex Briſſ.

Species nulla effici poteſt ſine materia.l.7. §. cum quis ff.de adquir. rer. domin.

Species & corpus pro eodem in l.plane. §. ſed ſiue corpus. ff.de legat.1.

Species pro fama, qua corpus id eſſe agnoſcitur quod eſt, l.7. ff. de ſuppellect. leg. l.76. ff.de iudic. Briſſ. Prat.

Species adæratæ, quarum fit mentio in l.ſeptem.C.de erog.milit.annon.lib.12. Vide ſupra, Adærare, quod opinor nobis eſſe, *die vvarh an gelt ſchlagen*.

Species adærandæ. in l ſpeciebus, C.de Cohortalib. li.12.

Species pro annonariis corporibus ſeu quantitatibus in l.10.& 11. C.de ſacroſ. eccleſ. l.1.l.2 & l.vlt. C.de condit.in publ.horr. lib.10. lib.1.de quibus muneribus vel præſtatio.lib.10.l.7.C.de annon. & tribut lib 10.l.vnic. C.de Salgamo hoſp.non præſt. & aliis infinitis Codicis locis.

Sic Species annonariæ in l.fin.C.de collat.fund.fiſc.lib.11. Vegetius li.3.c.3. Solers debet eſſe tractatus, vt pabula, frumentum, cæteræque annonariæ ſpecies quas à prouincialibus conſueto depoſcit, maturius exigantur. Briſſ. Prat.

Species, pro controuerſia. Ex eo deducta locutione quod finitam quæſtionem Græci hypotheſin vocant. Vlp. l.18. ff. de minor. Diuus Seuerus & Imp. Antoninus non audiuerũt incolorare reſtitui deſiderantem aduerſus fratrem poſt ſpeciem in adiutorio eorum finitam. Sic l.Latinus Largus 83. ff.de leg.3. Latinus Largus. proxime ex facto incidit ſpecies talis. Recentiores videntur legis Caſum vocaſſe. Quintil.autem thema, quaſi facti poſitionem, vel euentus. Sic ſpecies vna pro vna quadam cauſa, in l.ſolet Prætor. & l.ſeq ff.de iuriſ.Hot.Prat.

Species in plurali, pro aromatibus aliquando ſumitur, ſed obſoletum, Macrob. lib.vlt. Saturnal. Species & acres & calidæ ſuper faciem cum apponuntur, exulcerant. Martian.in l fin.ff.de Publican. Species, ait, pertinentes ad vectigal. Ex Theſauro, Steph. Rob. Spieg.

Species reſiſtentes, in eadem l. pro reſtantes intelligit Budæ. quæ reliquamenti cauſſa debentur, id eſt, quæ ex præterito debentur, vulgo *reſt auſſtendig*. Spieg.

Species ſemper generi derogat. Paul. de leg.3. in fi. l. ſeruis vrbanis. Quando ergo in aliquo caſu ſpecies præcedit, & genus ſequitur, tunc ſubintelligitur dictio, alius, ſeu copula intercesſerit, ſeu diſiunctiua, l.hæc ſtipulatio. ff. vt leg ſeu fideic.ibi, hæreditas, ſiue ius, i.ſiue aliud ius quia hæred tas ius eſt l.pecuniæ, §.1. ff.de verb.ſig facit l. Aufidius §. fin.de acq.hæred. ibi, per ſeruum, vel eum quem in poteſtate habet, & l. .§.ſi pecunia. ff.depoſiti, ibi, coram prætore vel honeſtis perſonis, Forcat. Necyomantiæ dial.21 n.2.

Specificatio eſt, quando ex materia ſiue eadem ſiue diuerſa, atque illa vel mea & aliena, vel aliena tantum noua quædam ſpecies, ſeu corpus conſtituitur, puta, ſi ex auro, vel ex auro & argento fiat poculum, ſi ex vuis exprimatur vinum: talem ſpeciem ſi quis conſtituat, vel conſtitui curet. is ſpeciei illius dicitur fieri dominus ſpecificatione, non tamen ſimpliciter, ſed cum quadam diſtinctione, Vult.in commen.ad §.cum ex aliena.16.n.1. de diuiſione rer.

Specificatione mutatur forma, quando ex aliena materia vel ſpecie, arte & induſtria humana aliud opus ſeu ſpecies conficitur, priore forma murata vel ſublata, eaque duplex: vna principalis, altera neceſſaria. Principalis, ſpecificatio plane nouam fingens formam, nouam producit ſpeciem, vt ſi ex auri vel argenti maſſa fiat vas, vel annulus, aut contra ex poculo vel aureo annulo fiat maſſa: ex vino & melle mulſum, &c. §. cum ex aliena. Inſt. de rei.diuiſ Specificatio igitur illa efficit, vt noua hæc ſpecies effecta cedat, non materiæ, ſed formæ domino, qui prioris formæ domino præter materiæ æſtimationem nihil refundere tenebitur. d.§.cum ex aliena l in rem.23. §. quæcunque. ff. de rei vendic. l. quicquid. 27. §.ff.de acquir. rer. dom. modo ad priſtinam materiam ſiue materiæ formam reduci non poſſit. Nam ſi reduci poſſit; agetur ad exhibendum, vt reducatur prius, & deinde reſtituatur, d.§.cum ex aliena leg. quæſitum.38, §.4. ff.de legat.1.l.5.§.1.ff.de rei vendic.l. gemina.in pr.l.ſeq.verſic.ſed ſi moram.& ſeq.D.ad exhiben. Et hoc omnino verum eſt, ſi ſpecificatio illa bona fide facta eſſet. Secus autem, ſi mala fide. Etſi enim reuera propter mutatam formam res prior non exiſtat, tamen dolus & mala fides ſpecificatoris hoc efficit, vt neque priorem ſpeciem deſiiſſe poſſidere videatur. l quod ſi 22. l. ſin autem. 27. ſed & is. ff. de rei vend. neque res in aliam formam tranſiſſe exiſtimetur: & ideo in ſolidum tenebitur, ac ſi ſpecificatio nulla acceſſiſſet. l.de eo. §.ſi quis ex vuis. §.denique. ff.ad exhibend.d l in autem.27. §. ſed & is. ff.de rei vend. Acceſſoria eſt, quando quid alterius rei augendæ & ornandæ cauſſa, ita adiectum eſt, vt prioris ſpeciei formam amittat, & eius, cui acceſſit, pars formalis, vel tota forma eſſe incipiat, vt, ſi purpura aliena intexta ſit chlamydi alterius. §.ſi tamen alienam. Inſtit. de rer. diuiſ. l.in rem. §. ſi quis rei. § item quæcunque.ff.de rei vend. vel tabula aliena, meis coloribus picta.§ ſi quis in alien.Inſt.de rer. diuiſ. amittit hæc purpura, hic color, priorem ſuam rudem formam, & ita iungitur, vt excludi non poſſit, neque ſimpliciter iungitur, ſed ita iungitur, vt purpura pars chlamydis formalis, & color totius tabulæ vera forma non exiſtat. Quare multum hæc acceſſoria ſpecificatio (vtpote cauſſa formalis, per quam res id eſſe incipit quod eſt, veſtimentum nempe pictum, pictura, ſiue imago) differt à nuda acceſſione, adiuncti vice fungente, vt ſi adplumbatum (ſecus enim in ferruminatione, quæ & ipſa ſpecificatio acceſſoria eſt, ob materiarum coadunationem & quaſi mixtionem. l. in rem 23 §.item quæcunque. ff. de rei vend.) quid fuerit. l. in rem. §.non idem ff. de rei vend. vel litera etiam aurea, chartæ inſcripta. §. literæ quoque. Inſt. de rer. diuiſ. Gœddæ.ad l.14.numero 11. de verb. ſign.

Specimen proprie eſt, id quod re venali oſtenditur venditori, vt inde poſſit cæteras merces æſtimare: vt particulæ panni, aut parum frumenti, vel vini guſtus. Spieg.

Speciosas perſonas accipere debemus, inquit Vlp. clariſſimas perſonas vtriuſque ſexus: item eorum, quæ ornamentis ſenatoris vtuntur l.100. vbi Gœdd. in comm. ff de verb.ſign. Hot. Prat.

Spectabilis, titulus eſt dignitatis, quo ornantur præfectus Auguſtalis, Comes orientis, Proconſules, & vicarij vt ex l.vn. C.de ratiocin. oper.publ.l.vn.C.vt omnes iud.l.32.C.de appellatio. l.3. §.illud.l.vlt. C.de can.largitio.tit li.10.C.l.57.& l.59. ff.de decur. li.10. & ex Notitia conſtat. Ornantur & eo Duces l.36.C.de appella.l.3.C.de offic.milit.iud.l.vlt.de off.præf.pręt. Ornantur & eo Tribuni & notarij, magiſtri ſcriniorum, Comites ſacri conſiſtorij, Comites domorum, Comites ſcholarum, Comites militares, item Caſtrenſis, Tribunus notariorum, & Silentiarij l.vlt. C.vbi cauſa fiſc.l.37.§.1.de appellatio.l.vlt de decurion. lib.10. C.l.30 §.vlt. C.de inoff l.4.C de aduo diuerſ. iud. teſte eadem Notitia. Et ita Spectabiles iudices accipe in l. 32. C.de app.l.vlt.C.de modo mul.l.vn.de annon.& cap.l.4.C. de iuriſdict. omn.iud. l.41.in fi.l.13. C.de aduocat.diuerſ iudic. Briſſ.Prat. Eſt autem Spectabilis dignitas media inter Senatorias: nam ſupra ſpectabiles ſunt illuſtres: infra clariſſimi, Gothofr.in Epilog Nou.7.

Spectabilitas inferior erat illuſtri dignitate. Eamque, militiæ ſudore deterſis antiquitatem tribuiſſe Caſſiodor. lib.2. Variar.

riat. Epiſtola ad Steph. ſcribit. Briſſ. Prat.

Spectabitvr litis conteſtatæ tempore, apud Vlp. in l. quantum. ff. Quod metus cauſa.

Spectacvla, loca ſunt exacta, vt ex iis ludi ſpectentur. Theatra vulgo appellant, vt Græca vox, teſte Syluio, quam Latina vulgo vſitatior ſit. Notus tit. de ſpectat. & ſcenic. & Lenon. lib. 11. C. Spieg.

Spectacvlvm celebrare, apud Modeſtinum. D. de Vſu & vſuf. l legatum.

Spectare pro expectare in l. 5. §. Prætor. D. de his qui dejecer. vel effud. l. 6. D. quod falſo tut. l. 29. in fin. D. pro ſoc. l. 83. §. ſacram verb. adeo. D. de verb. oblig. vt ex initio illius §. deprehenditur. Briſſ. Prat.

Spectare pro pertinere & tangere. Briſſ.

Spectatio apud Cic. Verrin. 5 videtur eſſe pecuniæ probatio. Ex omni pecunia, inquit, quam aratoribus ſoluere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebant, primum pro ſpectatione & collybo. Hinc ſpectatores, quos Græci ἀργυρογνώμονας. Prat.

Specvlaria appellabantur, quibus Lumen in cœnacula inferebatur, & ſol admittebatur in ædes, vt hodie per vitreamina & chartacea fit: ſic dicta, quod è ſpeculari lapide fiebant, qui (vt teſtatur Plin. li. 36. c. 22. & lib. 7. c. 5.) vitri modo perlucidus [illegible] in qua-libet tenues Cruſtas finditur. Vlp. in l. 12. § [illegible] leg. Pegaſus ait inſtrumentum domus id [illegible] arcendæ, aut incendij cauſa paratur, non [illegible] gratia: itaque neque ſpecularia, neque vela &c. [illegible] § 4. de vſufr. Idem & in ſpecularibus ſi domus [illegible] legatur. Sic Martial. li. 8 Epigramm.

Hibernis obiecta notis ſpecularia puros

Admittunt ſoles, & ſine ſole diem.

Seneca lib. 13. Epiſt. Quantæ nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quod non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat. Idem li. 14 Epiſt. Quædam noſtra demum memoria prodiiſſe ſcimus, vt ſpeculariorum vſum prolucente teſta clarum tranſmittentium lumen. Muniebantur etiam his ſpecularibus hiemæ cænationes & diætæ aduerſus ventorum imbriumque [illegible] atque ita venti his excludebantur, vt tamen lumen habitantibus transfunderent. Plin. epiſt 2. Egregium aduerſus tempeſtates receptaculum: nam ſpecularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Senec. de diu. prouid. Quem ſpecularia ſemper à flatu vindicarunt. Prat. & vide Cuiac. 13. obſ. [illegible].

Specvlarii apud Tartuntenum in l. fin. D. de iur. immun. Sunt inquit Alciat is, qui feneſtris ſpecularia componunt Prat.

Specvlator Iuriſconſultus nobilis nomen habuit Gulielmi Durandi: ſed cum anno 1271. volumen illud de iure ſcripſiſſet, quod ſpeculum iuris inſcripſit, ſpeculator vocatus eſt. Vita functus traditur florente adhuc ætate, cum vix annum trigeſimum exceſſiſſet. Prat.

Specvlatores, veter. Gloſſ. κατάσκοποι, milites à ſpeculis ſic dicti: quorum munus erat de rebus hoſtium ad ſuos referre quid percepiſſent, ſiue ex ſpecula, ſiue in ipſis hoſtium caſtris, quod Vergil. li. 4. Georgicon videtur pulchre expreſſiſſe, vbi loquilib. 4. veteris [illegible] st.

----quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti,

Inque vicem ſpeculantur aquas & nubila cœli.

Sunt tamen qui militum quoddam genus eſſe volunt, qui præter gladium lanceas geſtaſſe videntur, ex Suet. in Claudio. Neque conuiuia inire auſus eſt, niſi vt ſpeculatores cum lanceis circumſtarent. Et in Galba: Deſcendentem Galbam ſpeculator impulſu turbæ lancea prope vulnerauit. Speculatores itaque legendum non ſpiculatores, in l. diuus. D. de bon. dam. ſicut & in libris Flor. ſcribitur, & l. 7. C. de cohor. prin. cor. & in ſacroſancto Euangelio. [illegible] & à Corn. Tacito lib. 17. ſecundum veterem ſcripturam Cocceio Proculo ſpeculatori: Et paulo poſt Barbium Proculum teſſerarium ſpeculatorem. Hos poſterior ætas ſcultatores appellauit quaſi auſcultatores, quo fit vt nocturnarum excubiarum teſſeras tractent, ex eo ordine qui teſſerarij dicuntur. Sumuntur & ex eo ordine, qui in capitis Reos lege agant, vt Euangelij locus aperte demonſtrat, & ad d. l. diuus [illegible] interpretatio, [illegible]. Et Iulius Firmicus lib 8. c. 26. Speculatores, inquit facit, qui nudato gladio hominum amputant ceruices. Prat. ex Cuiac. 6. obſeru. 33. adde Goth. ad d. l. diuus 6. ff. de bonis damnatorum.

Specvs locus eſt, ex quo deſpicitur vnde & ſpectacula dict. l. 1. §. ſpecus. ff. de riuis. Sic accipitur in l. tr. ff. de aqua & aqu. plu. & l. 3. ff. de riuis, ex quibus apparet per ſpecum plerunque aquam veteres duxiſſe, quod tum neceſſe erat fieri, vt ex Vitruu. li. 8. c. 7 conſtat, cum medij montes erant inter mœnia & caput Fontis, Itaque non male Vlp. à deſpiciendo ſpecum dictum putat, quod ſpecus locus eſſet vndique apertus & in profunditatem demerſus. Briſſ.

Specvs à cuniculo quid diſtet, vide Cuia. 16. obſ. 17.

Spem futuræ perceptionis deteriorem conſtituere licet. l. pactum inter hæredem ff de pact. Spieg. Prat.

Spem precio emere eſt lucrum incertum & in euentu ſitum, certo affectare damno. Exemplum habes apud Pomp. in l. nec empt.o. de contrah. empt. citatur ab Eraſmo Cent. 4 Chil. 1. Spieg.

Spendophorvs ſeruus l 41 §. ſpedophorus. D. de fideic. liber.

Sperare pro expectare apud Vlp. accipitur in l. qui bona 13 in fin. D. de damno infecto.

Sperare, pro timere in l. 3. §. ſi legatarius, D. ſi cui plus, quam per l. Falcid. vt in illo noto Verg. verſu.

At ſperare deos memores fandi atque nefandi. Pr. & Briſſ.

Spes aliqua durat. Vide Iuriſcon. in l. ſi vſusfr. a in pr. D. de vſufructua. quemadmodum cau. Spieg.

Spes, opinio futurorum: refertur que tam ad bona, quam ad mala. Vide Bar. in l. Gallus. §. videndum. ſub fi. & in l. poſthumus. de li. & poſthu. Interpretes faciunt differentiam inter ſpem certam & indubitatam, de qua in l. pen. ff. quibus ad libertat. prouoc. & ſpem reuocabilem vt in §. quid ſi is, in eadem l Gallus. Quod tamen Salomon ſibi non liquere fatetur. ibid. Spieg.

Spes præmiorum pignerari non poteſt. l. ſpem præmiorum. C. quæ res pig. oblig poſſ. Alber Prat.

Sphaeristerivm à ſphæra, id eſt, rotunditate, locus in balneis rotuda forma pilæ ludo accommodatus. Vlp. l. 16. D. manda. Cũ Aurelius Quietus hoſpiti ſuo medico mandaſſe diceretur, vt in hortis eius Sphæriſterium & hypocauſta, & quædam ipſius valetudini apta, ſua impenſa faceret. Sic Plin. in epiſt. ad Apollinarem. Apodyterio ſuperpoſitum eſt (inquit) ſphæriſterium, quod plura genera exercitationis, pluresque circulos capit. Suet. in vita Veſpaſ. Valetudine proſpetrima vſus eſt, quamuis ad tuendam eam nihil amplius quam fauces, cæteraque membra ſibimet ad numerum in ſphæriſterio deficeret. Sphæriſterio etiam antiqui vſi ſunt ad pilæ exercitium, quam Græci σφαῖραν appellant. & ideo Lamprid. in Alexandro tradit, eum poſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui dediſſe. vnde etiam Seneca, Sphæromachiam pilæ luſoriæ certamen appellauit.

Spica illecta eſt, quæ de meſſorum manu excidit, non autem, vt quidam exiſtimant, Culmus, qui radicibus ſegete adempta tenetur, & ſolo cohæret, & pendet, nec eſt deiectus in meſſe, quam vocamus calamum: vnde manauit Chaume, & inde Chaumer. Adferiati quod dicitur Chaumer. ab alio fonte fluit; nec enim feriatis diebus calamus ille colligitur. Ergo ſtipulam illectam colligere, non eſt, quod vulgo dicitur Chaumer, ſed quod vulgo dicitur Glanner. Briſſ.

Spica nardi, quæ ſpica quoque cliſſa vocatur: Græce dicitur Stachys nardi. De qua inter cætera Iuriſconſultus meminit, in tit. de publ. l. interdum. Nardi ſtachys inquir, id eſt, ſpica nardi. Nebriſſ.

Spicilegivm, illectæ ſpicæ collectio dicitur Varroni libro 5. de ling. Lat. & li. 1. de re ruſt. c. 54. vide vtique ſeptuaginta interpretes; Deut. c. 23. & 24. nam Deus aduenis ſpicas illectas relinqui iubebat: quod humanitatis gratia factum docet Aug. li. 4. de ciuit. Dei, c. 8 Briſſ.

Specvlatores, pro apparitoribus apud Calliſt. in l. diuus de pœn. damn. vide paulo ante ſpeculatores.

Spinosvm aliquid in prato, prouerbialiter dixiſſe videtur Imp. in conſt. de concep. dig. § 6. quaſi diceret in re pulcherrima & venuſtiſſima turpe quiddam immixtum eſſe, quod illam dignitatem ac ſpeciem imminuat. vt ſi in prato viridiſſimo & amœniſſimo ſpinæ & vepreculæ ineſſent, qui inambulantium pedes offenderent. Et hoc tamen perraro, inquit, ne ex continuatione eiuſmodi lapſus oriatur aliquid in tali prato ſpinoſum. Loquitur de legibus inculcatis, in quo tamen ei mos geſtus eſſe non videtur. Hot. Prat.

Spiritv vno contineri dicuntur, quæ Græci ἡνωμένα, & συμμεμιγμένα vocant: homo, lignum lapis. l. rerum mixtura. ff. de vſucap. Sed & quæ ex cohærentibus partibus, & vna eademque compagine conſtant, veluti ſtatua, l. in rem actio. 23. §. item quæcunque. ff de rei vind. vid. Briſſ.

Spiritvs vitalis eſt veluti flammula quædam ex ſanguine enata, calorem vitalem reliquis membris miniſtrans: cuius vehiculum ſunt Arteriæ. Eſt namque ex Etymologia Græci ſermonis à ſeruando aere ſeu ſpiritu dicta arteria [illegible], Brech. in l. qui mortuus. tit. de verb. & rer. ſign.

Spiritvm emittere, pro mori, apud Marcian. in l. ſed & illo quæritur. ff. de reb. dub. Spieg.

Spithama Græco vocabulo dicitur palmus maior, qui duodecim digitis conſtat. Bud in l. ſi. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix.

Spolia appellabantur pannicularia ea, quib. indutus erat quis, cum ad ſupplicium deducebatur. l. pen. ff de bonis damnat. Vnde locum illum in quo exui ſolebant, ſpoliarium appellatum eſſe credo. Vide paulo poſt ſpoliarium. Prat. ex Briſſ. & Gœdd. in comm. ad l. 3 §. 1. n. 13. ff. de verb. ſing.

Spolia etiam, quæ cui latro abſtulit, vocantur in l. 31. §. 1. D. depoſ. Briſſ. Prat.

Spoliare, pro exuere bonis, in leg. 1. D. de donat. inter virum &

vxorem. Transfertur ad omnia alia, vt ſpoliare auxiliis, prouincia, fama, vita, &c. Quod Imp. § fin. Inſtit. de actiõn. dicit Expoliatum bonis. Iuriſc. in l. fi. ff. de his quæ in fraud. dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, exui bonis & expoliati bonis, id eſt, iacturam bonorum pati Vide Zaſ. in d §. fi.

SPOLIARE item pupillum dicitur tutor, qui male adminiſtrat, l. qui fundum §. tutor ff pro emptor. Spieg. Prat.

SPOLIARIVM, locus vbi reſeruantur ſpolia, eadem forma qua dicimus armarium. Lampridius in vita Commodi, pro loco vbi noxij necarentur vſurpauit. Gladiatoris, inquit, cadauer trahatur: gladiatoris cadauer in ſpoliario ponatur. ſic Seneca epiſt. 94. ad finem: Nunquid (inquit) aliquem eſſe tam cupidum vitę putas, vt iugulari in ſpoliario quam arena malit. Catanæus in Plinij in Panegyr. interpres ſiue ſpoliarium, ait, appellatum, quod vita priuarentur, ſiue quod ibi ſpoliati laniarentur. Spieg.

SPONDERE, inquit Varro libro 5. de ling. Latin. eſt dicere. Spondeo à ſponte. nam id valet, voluntate. Ab eadem ſponte, declinatum ſpondet.

Spondet enim, qui dicit ſua ſponte, ſpondeo. ſpondet etiam ſponſor, qui vt idem faciat, obligatur. & filia quæ nuptiarum cauſſa appellabatur, & quæ deſponſa erat, ſponſa: quæ pecunia (patroni) & ſponſum inter ſe contra rogata erat, ſponſio: cui deſponſata erat, ſponſus: quo die ſponſum erat ſponſalis: qui ſpoponderat filiam, Deſpondiſſe dicebatur, quod de ſponte eius, id eſt, voluntate exierat. Non enim ſi nolebat (ſubaudi filia) dabat: ſed dabat quod ſponſu erat alligatus (nimirum ſponſionem) nam in comœdiis vides dici, ſponden' tuam gnatam filio vxorem meo? quod tum & prætorium ius ad legem, & Cenſorium iudicium ad æquum æſtimabatur. ſic Deſpondiſſe animum quoque dicitur, vt deſpondiſſe filiam: quod ſuæ ſpontis ſtatuerat finem. Itaque qui ad id quod rogatur non dicit, non reſpondet. vt non ſpondet ille ſtatim, qui dixit ſpondeo, ſi iocandi cauſſa dixit: neque agi poteſt cum eo ex ſponſu. Ita quiſquis dicit in Tragœdia: Meminiſtine te deſpondere mihi gnatam tuam? quod ſine ſponte ſua dixit, cum eo agi non poteſt ex ſponſu. Hactenus Varro: Hot. Prat. Adde Brechæum in l. ſponſio, ſub tit. de verb. & rer. ſign.

SPONDERE in incertum, eſt non in certam nummorum ſummam, ſed quantumcunque quis debeat fide ſua iubere: quæ periculoſiſſima ſponſio erat. Seneca. Sed non ſibi ſponderi in incertum iubebis, ſi fiſco obligabis Prat.

SPONGIÆ, quibus columnæ, pauimenta, podia extergũtur, inſtrumenti ſunt domus. l. quæſitum. § canales. de fund. inſtru. Prat. Cuiac. 13. obſer. 13.

SPONSALIA ſunt promiſſio & repromiſſio futurarum nuptiarum, l. prima. ff. de ſponſalibus. dicta ſponſalia à ſpondeo. Moris enim fuit veteribus ſtipulari, ſibique futuras vxores ſpondere. l. 2. ff. eodem. Vnde ſponſi ſponſæque appellatio nata eſt, l. 3. ff eod. Etenim vt ex S. Sulpitio, Netatioque Aulus Gellius refert, qui vxorem ducturus erat, non ab ipſa, ſed ab eo, ducturus erat, puta patre, vel fratre ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. In ſponſalibus autem conſtituendis parui refert, per ſe & coram, an per nuntium, vel per epiſtolam, an per alium hoc factum ſit l. fi. ff. eodem. conſtat enim & abſenti abſentem deſponſari poſſe, & hoc quotidie fieri. l. ſufficit ff. eodem.

Verum in ſpõſalibus contrahendis ætas contrahentium definita non eſt, vt in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis ſponſalia effici poſſunt, ſi modo id fieri ab vtraque perſona intelligitur, id eſt, ſi non ſint minores, quam ſeptem annorum. l. in ſponſalibus, *la feconde*. ff. eodem. Cæterum, ſponſalia noua ſignificatione quandoque accipi videntur pro muneribus, quæ ſponſæ dantur. l. 1. C ſi Imp. Anchar.

SPONSALIA, inquit Modeſtinus, ſunt mentio & repromiſſio futurarum nuptiarum. l. prima. ff. de ſponſal. quo in loco Mētionem Latine dixit Modeſtinus, vt apud Græcos dicitur μνῆστις vel μνηστεία. Definiri etiam ſponſalia hoc modo poſſunt, vt ſint mutua repromiſſio futurarum nuptiarum recte atque ordine inter eos quibus iure ciuili licet facta. Dixi mutua repromiſſio: quia tam virum mulieri, quam mulierem viro repromittere oportet. vnde ſpondere olim puellæ pater dicebatur, adoleſcentis autem Deſpondere. Dixi recte atque ordine: quia conſenſum non modo partium, verum etiam eorum quorum in poteſtate ſunt adhiberi oportet. l. 7. ff. eodem. deinde quia licet neque ſtipulatio, neque ſcriptura neceſſaria ſit teſtatione ramen opus eſt: tametſi etiam inter abſentes, per epiſtolam aut nuncium contrahi poſſunt, l. 4. eodem. Dixi, inter eos quibus iure ciuili licet: quia ſponſalia inter eos demum contrahi poſſunt, inter quos etiam nuptiæ poſſunt, l. ſi quis tutor, § quamvis, de tit. nupt. ætate tamen excepta. l. 14. ff. de ſponſal. l. 4. de rit. nupt. vbi traditur ſponſalia inter impuberes recte contrahi, dummodo ſeptem annis minores non ſint. Hot. Prat.

SPONSALIA, non minus inter impuberes, quàm inter puberes contrahi poſſunt Vult. in comm. Inſt. tit. 10. in pr. nu. 6.

SPONSALIA requiruntur ad nuptias, hodie quidem ob eam cauſam, vt ſi impedimentum aliquod, quod matrimonio obſtet, ſubſit, id amoueatur, aut ſi amoueri nequeat, nuptiæ inhibeantur, olim vero, quod hoc ita pro ſolennitate eſſet conſtitutum. Vult. d. tit. 10. in pr. n. 9. Seruius autem Sulpicius.

SPONSALIA ſic exponit. Qui vxorem, inquit, ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem ſpondebat. Is contractus ſtipulationum ſponſionumque, dicebatur ſponſalia. Tunc quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur: qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, qui ſtipulabatur ex ſponſo agebat, iudices cognoſcebant. Iudex quamobrem data, accepta ve non eſſet vxor, quærebat. Si nihil iuſtæ cauſſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat, quantique interfuerat eam vxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat, condemnabat. Hoc ius ſponſaliorum obſeruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas vniuerſo Latio lege Iulia data eſt. Hæc eadem Neratius ſcripſit in lib. quem de nuptiis compoſuit. Gell. libro 4. cap. 4. ſponſaliorum autem formulam Plautus hanc profert in Pœnulo:

Agoraſt. Audi tu patrue dico, ne dictum neges
Tuam mihi maiorem filiam deſpondeas.
P Pactam rem habeto.
A. Spondéſne igitur?
P. Spondeo. A. Mi patrue ſalue. nam nunc es plane meus.

Item in Trinum.

----Lyſimach ſponden' ergo
Tuam gnatam vxorem mihi?
Char. ſpondeo, & mille auri Philippum dotis.
Lyſimach. Iſtac lege filiam tuam ſponden' mihi
Vxorem dari? Char. ſpondeo. Lyſimach. Et ego ſpondeo idem hoc. Hot. Prat.

SPONSALITIA largitas, hoc eſt, donatio propter nuptias, ſpecialis eſt contractus, de quo in Auth. vt ſponſalit larg. 117. & in Auth. eo decurſum, vbi Goth. in not. C. de don. aute nupt.

SPONSA patris, nouerca filij dicitur.

SPONSARE, ſponſalia cõtrahere, ſtipulari ſibi vxorem dari. Paul. l. 38 ff. de ritu nupt. Si quis officium in aliqua prouincia adminiſtrat, inde oriundam, vel ibi domicilium habentem ſponſare non prohibetur. Hot. Prat.

SPONSIO dicta ab eo, quod ſponte fit vel dicitur, vel etiam ſpõdere, quaſi ſponte dicere, dare ac promittere. Gœd. l. 7. num. 16. de verb. ſign.

SPONSIO apud antiquos genus erat ſtipulationis, qua plerũque vti ſolebant poſt interdicta, cum lis quædam appendicula incidiſſet, aut etiam ſi alio modo inter duos controuerteretur.

Fiebat autem ſponſio, interpoſita ſtipulatione certę pecuniæ, quam perderet qui ſponſione vinceretur. Actor enim primum ſpõdebat: i. ſponte atque vltro ſponſionem deferebat aduerſario, quem ideo ſponſione laceſſere & prouocare dicebatur: ab eo namque poſtea ſummam eãdem ſtipulabatur. hic autem aut fateri cogebatur, aut ſi inficiaretur, reſtipulari, tum actor iterũ ſtipulanti aduerſario ſpondebat. Græcis erat decima pars rei controuerſæ, in cauſis priuatis: in publicis quinta.

SPONSIO appellatur, inquit Paulus, non ſolum quæ per ſponſus interrogationem fit, ſed omnis ſtipulatio, promiſſioque. l. 19. §. dictum, ff. de ædil. edict l. 7. ff. de verb ſig. Alij libri, ſponſi: corrupte. nam ſponſus dicimus vnde actio ex ſponſu: Hinc illud Seruij Sulpitij apud Gell lib. & c. 4 ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, qui ſtipulabatur, ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebant. Hot. Prat.

SPONSIO, pro certatione pignorum ni ita ſe res habeat, vt qui deponit affirmat. Vlp. l. 17. § 5. ff. de præſcri. verb. Si quis ſpõſionis cauſſa annulos acceperit, nec reddidit victori, &c. Item apud Marcianum l. 3. ff. de aleator. Hotom.

SPONSIO etiam in interdictis erat actio, quando non proprietatis ſed poſſeſſionis tantum erat controuerſia. Cuius ſponſionis exemplum eſt apud Cicer. in Orat. pro Aulo Cecinna. Et Quintil. lib. 7. Aliquando enim ſponſio erat interdicti appendicula & acceſſio. Vt cum iudex edixit de poſſeſſione deiectũ in primis reſtituendum, & reus quidem contendat, ſe omnia quæ oportuit, adimpleſſe, actor vero inficietur plane ſe reſtitutum, liticula quædam ſuboritur, quæ ſponſio dicebatur. Qui ea actione experiri volebat, ex ſponſo agere dicebatur: & veluti προκαλεῖσθαι δικαστικῶς Brech. in l. ſponſio appellatur. ff. de verb. & rer. ſig.

SPONSIO à Sacramento ſic differt (vt in Quintianam. Hot. exponit) quod in Sacramentis deponebantur in ſacro pecuniæ: & qui cauſa cadebat, eius pecuniæ referebantur in ærarium. at in ſponſionibus non deponebantur: ſed tantum interpoſita ſtipulatione promittebantur. Aliis omnibus in rebus ſimillima erat vtriuſque ratio. quemadmodum ex iis locis cognoſcimus, in quibus Sacramentum & in poſſeſſionis, & in proprietatis controuerſiis impoſitum dicitur: vt in libro de Orat. prim. & in oratio. pro Mil. & apud Aſcon. Vett. tertia. vbi de ampliatione loquitur. Hot. Prat.

SPONSIONEM facere in l.pen. ff. de aleæ luſu ſignificat, ſtipulatione pignoreve depoſito contendere, vt qui ex certamine ſuperior diſcedat, pecuniam in ſtipulatum deductam pignorive depoſitam ferat. Macrob. li. 3. c. 17. Nec moratus ſponſione contendit, pignus cuſtodiente Munatio Planco. Sic & ſponſionis cauſſa anulos depoſitos accipe in l. 19. §. vl. ff. de præſcript. verb. qui in hoc ex conuentione depoſiti erant, vt à victore auferrentur. Nam in ſponſionibus anulorum pignoribus olim certatum Plin. lib. 33. c. 1. docet.

Quinetiam litigatores olim ſponſionem facere certæ pecuniæ ſolebant, quæ eius lucro cederet, qui iudicio viciſſet. Cuius rei cauſſa vice mutua ſtipulationes interponi ſolebant. Teſtimoniis, quoniam à Bud. ſatis multa congeſta ſunt, vtendum non putaui. Papin. legem definit communem Reipublicæ ſponſionem, l. 1. ff. de legib. exprimere meo quidem iudicio volens vim verborum Græcorum πόλεως συνθήκη κοινή, quibus Demoſthenes in legis definitione, vt eſt in l. 2. eod. tit. relatum, & Ariſt. in eadem re lib. 3. polit. vſi ſunt. Schard ex Briſſ.

SPONSIO ludicra olim erat, ea quæ ſcil. abſque interrogatione fiebat, ſed depoſitis pignoribus: ſicuti docet Bud. in annot. ad l. 2. de orig. iur. De hoc ſponſionis genere habetur in l. ſi rem tibi. §. ſi quis ſponſionis cauſa. ff. de præſc. verb. & in f. fact. act.

SPONSOR eſt, vt recte Accurſius exiſtimauit, qui ſponte & non rogatus, pro alio promittit. gloſſ. §. primi, in auth. de fideiuſſor. Quod & ex Verrio Feſtus tradit. Hinc ſponſores dicebantur, qui pro candidatis promittebant, ne illi ambitus rei eſſent. Alciat. in Parerg. probat, autoritate Ciceronis, & Plinij Iun. Spie.

SPONSORES ſunt, quicunque ſpondent, maxime pro aliis, ſiue rogati, ſiue non rogati, ſiue ſolenni ſtipulatione, ſiue nuda receptione intercedant. Gœdd. in comm. de ver. ſig. ad l. 7. n. 17.

SPONSORES dicebantur, quos noſtri fideiuſſores poſtea nominarunt, i. quibus ſpondentibus pecuniæ cuipiam creditur, aut aliquid denique promittitur. Cicero pro Quintio, Cur cæteri ſponſores & creditores non conuenerint: item ad Attic. lib. 1. Tulliola, deliciolæ noſtræ, tuum munuſculum flagitat, & me vt ſponſorem appellat. mihi autem abiurare ſatius eſt, quam dependere. Hot. Prat.

SPONSVM, actio erat ex ſponſione quæ ab aduerſariis in priuatis controuerſiis fiebat, nata. Cic. pro Quintio, Sponſionem facere maluit, fecit. Te iudicem C. Aquili ſumpſit. ex ſponſo eget. Hot. Prat.

SPONSVS, hoc eſt, qui nondum maritus eſt. l. 1. ff. de dot. l. 1. §. 1. ff. pro ſuo.

SPONSVS Seruius in illud Æneid. 10. Gremiis abducere pactas, i. ſponſas, inquit, nam ante vſum tabularum matrimonij cautiones ſibi inuicem emittebant, in quibus ſpondebant ſe conſentire in iura matrimonij, & fideiuſſores dabant. vnde & admiſſum eſt, vt dicamus virum à ſpondendo ſponſum.

Cæterum proprie ſpondere puellæ eſt. ergo ſponſus non quia promittitur, ſed quia ſpondet, & ſponſores dat Hot. Prat.

SPONSVS, ſui. idē quod ſpōſio, vide paulo ante Spōſio appellatur.

SPONTE, aduerbialiter poſitum, in Rubric. C. de his qui ſponte publ. mun. ſub. Sua ſponte, ſignificat voluntate propria & ſuapte natura, ſine hominis labore. Spieg.

SPONTE & coactus opponuntur. l. 9. ff ad ſenat. Trebell. l. 45.

SPONTE veniſſe, aliud eſt, quam adfuiſſe l. ſi quis ex conſenſu. C. de epiſc. aud. Spieg.

SPORTVLA, erat apud Roman. quod in dies clientibus ſuis ſub limine portæ exhibebant ad vitæ vſum: cuius loco quandoq; pecunia dabatur. Hinc cum conteſtanda lis eſſet, actor & reus pecuniam contribuebant, deponebantque: is autem qui in cauſſa ſuccubuiſſet, omnia pendebat. Atque ea pecunia ſportula dicebatur, à ſporta, ſeu ſportella, receptaculo maioris ſummæ pecuniarum, autor Alciat. in Diſpunct. Sportulæ Iudiciales vocantur, τὰ δικαστικά, hoc eſt, iudicantium mercedes. Vide & Oldendorpium actio. 13. Claſſ. 1. Spieg.

SPORTVLA, id eſt, capſa, pecuniæ condendæ cauſſa parata, ſed conſuetudo tulit, vt pro ipſa pecunia vſurpetur. Et quoniam in ſportulis obſonia & pecunia & cœnæ ferebantur, hinc factum, vt ſportulæ pro iis cibis & ea ſtipe & pecunia acciperentur, quę à magnatibus iis quotidie dabantur, qui ipſos officij gratia eſſent comitati, aut domi ſalutauiſſent togati. Opponebantur autem rectæ cœnæ, quæ erat cum clientem laute excipiebant & paſcebant. Tranquill. in Domitiano. Sportulas publicas ſuſtulit, reuocata cœnarum rectarum conſuetudine. Erogationes quoque illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant, ſportulæ appellabantur l. 5. §. vlt. ff. de don. inter vir. l. 6. §. 1. ff. de decurionib. vt & ex Plinij Epiſt. ad Traian lib. 10 apparet. Sed & pecuniæ illæ, quæ iudicibus vel viatoribus, id eſt, executoribus litium ac negotiorum pro ſalario dabantur, Sportulæ ſunt appellatæ Rubr. de ſportul. iud. l. 11. §. executorib. ff. de epiſcop. & cleric. §. tripli. Inſt. de actionib. l. 4. C. de Caſtr. lib. 12. l. 12. C. de proxim. ſacr. ſcrin. l. vlt. C. de præpoſit. agen. in rebus. l. vlt. §. vt autem. C. de re milit. lib. 12.

De quibus vide Alc lib. Diſp. 3. c. 17. aliter enim his in locis hoc verbum accipiendum cenſet: itemq; Nouel. 82. Briſſ. Prat.

SPORTVLAE pro ſalariis annuis in l. 129. ff. de leg. 1. niſi cui magis placeat municipales erogationes interpretari. Quo ſenſu in antiquis inſcriptionibus hoc verbum aliquotiens accipitur. Briſſ. Prat.

SPORTAE autem calathi ſunt de vimine texti. l. 3. §. vl. ff. de penu. leg. in quibus etiam pecuniæ condi ſolebant, vt Aſcon. in Verrin. ſcribit. Briſſon. Solebant autem ſportulis & caniſtris etiam cœnas ac prandia inferre, vt de apud Arrian. in Epicteto σπυρίσι δειπνῆται, Brod. Miſcell. lib. 6. c. 7.

Σπουδαῖον in l. 1. C. de vet. iur. enucl. id eſt, ſtudio, amore, curâque dignum. Prat.

SPVRCARE, fœderare, corrumpere, impurum reddere. Paul. l. 1. §. 1. ff. de extraord. crim. Fit iniuria contra bonos mores, veluti ſi quis fimo corrupto aliquem perfuderit, aquas ſpurcauerit. Vbi tamen Correpto legendum ſuſpicor. Vlp l. 27. § 11. ff. ad leg. Aquil. Cum eo plane qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit. Budæus interpretatur, aqua infuſa diluit: vt ſit antique poſitum, ſed videamus ne id ſubtilius dicatur, quam verius. Hot. Prat.

At vinum ſpurcatum dilutum, & vitiatum aqua infuſa recte dici teſtatur Feſtus, & ita veteres locuti ſunt. Et notū eſt illud Athenæi ἀπαλείφας τὸν οἶνον ὀπίχλας τὸ ὕδωρ. Balduin. ad tit. de l. Aquil. De Spurco vino vide etiā quid annotarit Forcat. in ſuo penu iuris ciuilis cap. 9. vbi ſimiliter affirmat, Spurcum vinum explicaſſe Grammaticos aqua miſtum; & ſpurcare, aqua diluere, & ita quidem Budæum ſecutum eſſe autoritatem Feſti Pompeij. Addit, præterea, quod non abs re dici poſſet, grauius eſſe ſpurci ſignificatum, quam vt aqua reddi poſſit, & magis agi Aquilia in aquam infundentem in vini meri dolium, ex illa generali clauſula, Vel alio modo vitiauit, quam vt ſpurcaſſe videri: nec temere Feſtum dixiſſe, ſpurcum eſſe vinum aqua miſtum, ſeu id tantum in ſacrificiis, Spurcum vinum igitur dicitur, quod ſacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antiſtius lib. 10. commentarij Iuris pontificij, cui aqua admiſta eſt, defrutumue aut igne tactum, muſtumve antequam deferueſcat, ergo non eſſet alioquin ſpurcum vinum dilutum, niſi ſacrificiis adhiberetur, argumento eſt, quod defrutum dulciſſima potio, l. fi. §. fin. ff. de trit. vino & ol. Spurcum à Labeone vocatur vtique ſacris deſtinatum. igitur ſpurcari vinum propriè dicitur, cœno luto ve vel ſimili illuuie: & ita aqua ipſa ſpurcatur l. 1. ff. de extraord. crim. i. immunda fit ſordibus, ſed ſacrorum cauſſa augetur immunditia religiosi contrauenientis & ſpurcitia dicitur, ita Imperator in l. mortuorum. C. de relig. dixit ſanctum municipiorum ius pollui, ſi reliquiæ intra ciuitatem condantur: quod mirum eſt pollutionem dici ex eo quod religioſum locum alioquin faceret. §. religioſum. Inſtit. de rer. diuiſ. ſed in ſacris & religioſis omnia ex formula ſeruanda ſunt. Sed & aquæ dicuntur ſpurcari, cum corrumpuntur aliqua re, quæ illas vitiet, iniecta. Paulus de extraord. crim. l. 1. Si aquas, inquit, ſpurcauerit. Nebriſſ.

SPVRIVM eſſe an probrum ſit, dubium videri poteſt propter illa, quæ Hartm. Piſtor. lib. 1. q. iuris, q. 30. Mynſ. obſeru. 31. cent. 4. diſput. ſed magis eſt eſſe, niſi mos regionis & populi iſtius aliud ferat. Gœdd. in comm. de ver. ſig. ad l. 42. n. 12.

SPVRIVS generale nomen eſt, quod iis omnibus conuenit, qui ſine patre iuſto nati ſunt: qui etiam vulgo quæſiti appellantur, l. vulgo. ff. de ſtat. hom. Patet id quoque collatione l. 2. & 4. ff. vnde cogn. appellantur etiam liberi naturales paſſim ſub rubr. C. de nat. liber. Spuriorum autem quinque ſunt ſpecies: nam alij ex concubinatu naſcuntur, alij ex ſcortatione, alij ex ſtupro, alij ex adulterio, alij ex inceſtu. De natis ex concubina: teſtimonium eſt in l. cum tabulis 16. §. 1. ff. de his quib. vt indign. De natis ex meretrice in l. palam 43. ff. de rit. nupt. De natis ex virgine vel vidua honeſtæ exiſtimationis in l. ſi qua illuſtris 5. C. ad Senatuſconſultum Orphit. l. priuignus 7. de grad. De natis ex adultera. l. Imperatores de prob. De inceſta, l. 6. ff. de decur. De Spuriis Plutarch. ſic ſcribit. Spurius primum nomen eſt apud Romanos, vt Sextus & Decimus, & Caius. Prima autem nomina non tota ſcribunt: ſed aut vna litera, vt T. Titum: aut duab. vt Cn. Cneum: aut tribus, vt Sex. Sextum: & Ser. Seruium. Sic Spurius Sp. ſcribebatur. eos autem qui ſine patre erant, qui ἀπάτορες Græce dicuntur, S. & P. deſignabant, quaſi ſine patre dicerentur.

Hactenus Plut. Hot. vide & Crinitum lib. 10. c. 5. de honeſta diſciplina. Cæterum quos vulgo Baſtardos vocamus, interdum Spurij dici poſſunt, interdum non poſſunt, vt hi quos principes agnoſcere ſolenniter ſolent, quaſiq; adoptare, Interpretes legitimare, nullo autore appellant. Vide Bud. in l. vulgo concepti. ff. de ſtatu. hom. Spurius proximitatis nomine, ſucceſſores habet, qui bonorum poſſeſſionem petere poſſunt. l. Spurius. & l. Modeſt. ff. vnde cognati. Spieg.

SPVRIVS appellatur, qui vulgo quæſitus & patre incerto natus eſt, quaſi σποράδην conceptus. §. ſi aduerſus. in fi. Inſt. de nupt. l. 15. de captiu. l. 3. C. ſolut. matr. l. 29. §. 1 ff. de inoffic. teſtam. l. 4. ff. vnde cognat. l. 6. ff. de decurionibus Caius, lib. 1. Inſt. tit. 4. Vlp. in Inſt. tit. 4. Qui matre quidem certa, patre autem incerto nati ſunt, Spurij appellantur.

Itemque vulgo conceptos ſpurios eſſe ti.5.ſcribit.Quos & Fauonios antiquitus dictos Iſid.li.9.Etym.c.5. notat.Ex libera etiam conceptum & ſeruo,velut ſpurium haberi aiunt Imp.l.6. ff.de ſuis & legit.propterea quod ei licet certus pater eſt,is tamen eſt qui iuſtus pater eſſe non potuit.Bri.Adde Cuia.obſer. & emendatio.lib.4.c.6.& Curtius lib.3.εἰκαςῶν.c.8.tom.1.

SPVRIVS & Nothus ſic differre videntur, quod illo nomine appellatur,qui non ex matrimonio,ſiue iuſto, ſiue iniuſto natus eſt:ſed vulgo eſt conceptus: vti docet Modeſt. l.23. ff. de ſtatu hom.Nothus vero,qui ex matrimonio quidem, ſed falſo & in iuſto. νόθος enim ψευδὴς Græcè ſignificat. Quintil lib.3.cap.6. Nothum qui non eſt legitimus Græci vocant: Latinum rei nomen,vt Cato quoque in oratione quadam teſtatus eſt, non habemus,ideóque vtimur peregrino, Hæc Fab. Generalius tamen Græci Nothos appellarunt, idque nomen omnibus iis poſuerunt, qui ex concubitu iniuſto nati eſſent. Heſych. νοθογεννήματα,inquit,πορνογεννήματα,οἱ μὴ γνήσιοι παῖδες,ἀλλ' ἀπὸ πόρνης,ἢ φίλης, ἢ παλλακῆς ἀλλότριοι.

SPVRIVS appellatur etiam is, qui ex iuſtis quidem nuptiis eſt ſuſceptus, nimirum quem vxor ab hoſtibus cum marito capta, in ſeruitute enixa eſt.verum ſolo deinde cum filio reuerſa eſt. hæc Marcianus l.25.ff.de capt.& poſtlim.reu.Hor.

S Q.

SQVALIDVS ager,quaſi excolidus,inquiunt autores de limitibus agror.quod iam à cultura exierit, ſicut Exconſul. Prat.ex Hot.

SQVALLOR teorum.Agell.lib.2.c.6.

S T.

STABVLA veteres appellarunt diuerſoria, & quas tabernas vocamus. Sed & hæc vxor pro ſeptis accipitur, quibus iumenta vel greges ſtabulantur. In priore ſignificatu accipienda eſt apud Vlp in l.vrbana prædia de verbor. ſignificationib. In poſteriore ſenſu videtur accepiſſe Neratius in leg eo iure. In quibus cauſſis pign.tacit.contrah.Ex Alciato.Spieg.

STABVLA qui ſint & quotuplicia, vide apud Gœdd. in ςomm. de verb.ſign.ad l.98.n.3.

STABVLVM ἱπποστάσιον, ὀνοστάσιον, locum ad ſtationem iumentorum paratum ſignificat.l.13.in fin.ff.de vſufruct.

STABVLVM etiam ad hominum manſionem conſtitutum diuerſorium ſignificat.l.1.in fin.ff. furti aduerſ.naut. Vnde ſtabulum πανδοχεῖον vertit Theoph.in §.pen.Inſt.de oblig. ex quaſi delic. Cypr. Epiſt.13.libr.3. Aut ſi,inquit, in via ſtabulum aliquod obſideri & teneri à latronibus cœperit, vt quiſquis ingreſſus fuerit inſidentium illic infeſtatione capiatur, nonne commeantes hac opinione comperta ſtabula alia apperunt tutiora, vbi ſunt fida hoſpitia & receptacula commeantibus tuta? Varro lib.4. de ling.Latin.Inde Locarium quod datur in ſtabulo aut taberna,vbi conſiſtunt.Briſſ.Prat. Adde Peckium l.1.§. caupones, in tit.nautæ,caupo.ſtab.Hinc.

STABVLARIVS,qui ſtabulum exercet,& iumenta apud ſe ſtabulari permittit,l.1 §. caupones l.5.l fin in fin.ff. naut.caup. Vel qui tecto viatores,vel Commeſſatores accipit, Senec.lib.1. de beneſic.c.13.Nemo,ait, ſe ſtabularij aut cauponis hoſpitem iudicat Tertul.in Apolog. c.39. Aliis cœnaturis creditor erit neceſſarius, Herculanarum decimarum pollutarum ſumptus ſtabularij ſupputabunt. Vbi tamen Rhenanus ſine ratione, tabularij,emendat.Apuleius lib.2.de aſino aur. Sumo, ait,ſarcinulam, & pretio manſionis ſtabulario perſoluto capeſſimus viam. Briſſ.Prat.

STADIVM Latinè curriculum in quo equi homineſve currunt,& certant Athletæ,eſtque ſtadium octaua pars milliarij, quod vno ſpiritu confecit Hercules, vt dicit gl.in §. vniuerſitatis, in verbo Stadia.Inſt.de rer.diuiſ.10. Bello.Etym. Cæterum ſciendum eſt nomen ipſius ſtadij diuerſum ac multiplex fuiſſe tum ſpatio inter ſe diſſimili: Præcipue autem nominatur Olympicum, Pythycum & Italicum. Nam Pythicum quidem pedibus millenis finitur. Olympicum, pedibus 400. Italicum pedibus 125. ſic enim Cenſorinus refert, qui de Natalitio ad Cerellium ſcripſit. Neque me latet Herculis quoque ſtadium ab antiquis celebratum, quo 200. pedes haberentur: quod ipſum ſtadij ſpacium Hercules ſuis pedibus metatus eſt Piſis apud Iouem Olympicum: de quo & Plutarchus, & in Atticis Gellius meminerunt.Neque deſunt etiam auctores, qui tradant octauam partem milliarij ipſo ſtadio fere contineri. tum Diaulon & Dolichon addunt.Vt enim ſtadij menſuras pedes 400.habet in vniuerſum: ita Diaulus 1200. Dolichus ſtadia 12. & Schenus 20.vt ipſe etiam Plinius refert: etſi hoc totum in Græcorum Commentariis, cum à plurib.aliis,tum ab iis relatum eſt, qui Platonis leges interpretati ſunt: quo loco de currendi ratione,& ludis Olympicis diſſerit. Pollio autem Vitruuius Stadiatas porticus appellauit,ex ipſa ſtadij,vt puto,menſura,ſicuti etiam Milliarias dicimus.Crinit.lib.21.c.10.de hon.diſc.

STADIVM.Lege menſuratum nomina.

Stands deſs reichs. vide Magiſtratus municipales.

STAGNVM eſt, quod temporalem continet aquam, ibidem ſtagnantem. Quæ quidem aqua pleruunque hyeme cogitur. Vlp. l.1.ff.vt nauig.lic.in flumin.publ.Idem ait Feſtus.

Eſt autem à στεγνόν, vt vult Varro lib.4.ling.Latin.Eſt etiam ſtagnum metalli genus in vet. gloſſ. Græcis κασσίτερος. A quo Stagnei nummi, id eſt, κασσιτηρινοί, l.9.§.1.ff. ad leg. Cornel.de falſ.Prat.Vide Cuiac.11.obſ.3.

STALLVS in choro c. dilectus. de præben. diſces ex Canoniſtis, putem eum locum vbi ſedere Canonicis in fratrem receptis licet.Prat.

STAMEN quicquid in colo ad nendum ponitur. Alias, vt ſcribit Sipontinus, ſtamina dicuntur fila recta, in opere textorio & ſtabilia, per pectinem tranſmiſſa, quibus alia, quæ ſubtemina vocantur,intertexuntur. Hinc apud Vlp.l.70.in pri.ff.de leg.3.

STAMEN & ſubtemen ſumuntur pro filo ſtaminis & ſubteminis cauſſa parato. Apud Paul.in ſentent. Sumitur vtrunque in Sipontini ſignificatu.Dicendum vero ſubtemen non ſubtegmen. Subtemen enim id eſt,quod ſubeſt ſtamini: & ita Gloſſæ,Subtemen κρόκη ὑφάνσις.Et Lucilius apud Nonium (vt in manuſcriptis legimus) Foris ſubteminis pannus eſt.Prat. & vide Cuiac. 11.obſeru.6.

STANTES fructus,id eſt,pendentes, l.7.§. interdum,ff.ſolu. matrim.l.27.ff.de vſufr.

STAPHAS Itali vocant lora illa quibus in equo ſedentium pedes vtrinque inniruntur ac ſuſtinentur. Sunt qui ephippia ab antiquis nominata putent.Sed hi tota abertant via.Fuerunt enim hæc priſcis incognita, vt ex equeſtribus ſtatuis, tum ex ære fuſis,tum è lapide factis colligere licet, in quibus nihil tale viſitur.Brod.Miſcell.lib.4. c.16.

STARE,pro manere & firmum eſt, leg.ſancimus.C.de teſtam.

STARE,de inanimatis etiam dicitur,vt nauis,flumen,currus.

STARE cum aliquo,pro partes eius ſequi, & ei fauere.

STARE decreto pro obedire, & non prouocare, *Dem vrtheil. ſtatt geben.*

STARE per me,per te, per illum,quo minus id fiat,cum nos,vel aliqui alij cauſſa ſumus, ne quid fiat. Vide l.1.§. non exigitur.l. vlt.§.fin.ff.quod leg.l ſi per te non ſtat.C.de vſur.Spieg.

STARE ſententiæ arbitri nihil aliud eſt, quam id agere quantum in ſe fit,vt arbitri ſententiæ pareatur.l.28.§.vlt.ff.de recept. qui aibit.Briſſ.Prat.

STATANVM ſiue Statinam Deum vel Deam pueritiæ præſidem facit Varro lib.de lib.educ.Nomen inde traxit,quod (vt idem Varro ſcribit 11. de vita pop. Rom.) natus puer ſimul ac ſublitus erat ab obſtetrice, ſtatuebatur in terra, vt auſpicaretur rectus eſſe. Ad quem morem forſitan referenda ſunt hæc verba l.3.C.de poſt.her.inſt. Illico poſtquam in terram cecidit,vel in manibus obſtetricis.Certe ſic poetæ loqui ſolent. Papinius 1. Syluarum: tellure cadentem, Excepi fouique ſinu. Et lib.5. meus ille Natum protinus, atque humanum per ipſum. Primo murmure vagientem.Blando Calliope ſinu recepit. Cuiacius Obſeruat.lib.11.c.30.

STATERA,iudicij æqualitas c.1.de re iud.lib.6.Prat.

STATER,& ſiclus eadem ſunt.Ant. Aug. ad Modeſt. Siclus pendit ſemunciam. Prat.

STATHMVS, id eſt, manſio, miliaria habet ſeſquinouem & viginti, *Neun vnd zvvantzigſthalb Vvelſche meil, Ein poſtreyſs.* Cuius ſit mentio,Nou.vt omu.prouinc. mag. obtemp. Conſt. 68.Prat.

STATIM, cum temperamento temporis accipiendum in cetris iuris noſtri locis.Albert.oſtendit.Eſt vbi pro illico ponitur, vt in l.fin.C.de bon.quæ libet.Vide Bart.in leg. qui pignori obligari.§.fin.ff.de author.tut.Spieg.Prat.

STATIM aliquando idem ſignificat quod perpetuo & perſeueranter,ſine intermiſſione,ſine laxamento. Sic enim accipi ſæpe in aliis auctoribus duo celebres Grammatici notarunt,Nonius & Donatus.Cuiacius obſeruat.& emendat. lib.5. cap.12.& lib.13.c.31.Prat.

STATIM atque.Vlpian.l.ſi maritus,de adult. Et primum, inquit, Pomponius putat, admitti accuſationem extraneam poſſe ſtatim atque negauerit:cui aſſentiendum puto.Spieg.

STATINA Dea,apud Tertull.lib. de anima. Prima etiam conſtitutio infantis ſuper terram ſtatim Statinæ (non Ædeæ) Deæ ſacrum eſt. Hanc Varro lib. de educ. liberor. Statanum Deum facit pueritiæ præſidem.Sed ſiue Deus.ſiue Dea,ſiue vtrunque, ſecundum eos, qui numina dicunt hermaphrodita, quia incorporea ſunt,& quod volunt aſſumunt corpus,trahit inde nomen, quod (vt idem Varro ſcripſit 11. de vita pop. Rom.) natus puer, ſimul ac ſublatus erat ab obſtetrice, ſtatuebatur in terra,vt auſpicaretur rectus eſſe. Ad quem morem forſitan referenda ſunt hæc verba,l 3. C.de poſth. hered. inſt. Illico poſtquam in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis. Certe ſic Poetæ loqui ſolent.Papin.1.Syluar.

.........Tellure cadentem
Excepti fouiq; ſinu.......

Et alibi apud eundem.Prat.ex Cuiac.11.obſ.30.

STATIO à ſtando,vel ſtatuendo appellatur. Ea igitur appellatione is locus demonſtratur,vbi quid ſtatuitur & ſtat. Briſſ.

STATIO, locus vbi quis ſui muneris obeundi cauſſa ſe ſiſtit, & ab inuentoribus appellari ſolet: vel: In quo homines adeſſe frequenter

quenter & conueniri ſolent vel audiendi, vel confabulãdi, vel recitandi aliquid, vel reficiendi animi cauſſa: Græcis σύςασις & κύκλος, Latinis etiam circulus Vlp. l. item apud 15. §. conuitium §.ff.de iniur. Idem & ſi ad ſtationem vel tabernam vẽtum ſit, probari oportere. Gell. lib. 13. c. 13 Quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ rationib. ius publice docentium, aut reſpondentium. Vlpia. quoque in l. Fulcinius 7. § illud ſciendum 6. ff. quib. ex caul. in poſſ. Denique eum quoque qui in foro eodem agat, ſi circa columnas aut ſtationes ſe occultet, videri latitare veteres reſponderunt. Sic Iuuenalis Satyr. 2.

Conuictus, thermæ, ſtationes omne theatrum.

Plin. lib. 1. Epiſt. ad Senec. Plerique in ſtationibus ſedent, tempuſque audiendis fabulis conferunt. Idem lib. 2. Epiſt. ad Apol. Itaque prehendo amicos, ſupplico, ambio, domos, ſtationeſque circumeo. Eodem modo ſæpe ſtationes dixit Tertullianus, loca demõſtrans, in quibus Chriſtiani ſtantes die dominico Dominum orabant (nec enim eo tempore Deum, vt tum loquebantur, de geniculis adorabant) idque nomen idem ipſe ait eſſe ab exemplo militari tranſlatum in lib. de orat. Et ita Marcellinus quoque accepit in fin. lib. 28. Hinc Stationes tabellionum dicuntur in Nou. de tabellionib. Prat. vide Briſſ. lib. 2. antiq. 2. Cuiac. obſ. vlt.

STATIONEM nauium, Vlpian. interpretatur vbi tuto naues ſtare poſſint. l. 1. §. non autem, in fin. ff. de fluminib. Sic apud Virg. Æneid. 5.

Statio male fida carinis.

Et lib. 4. Georgic.

Statio tutiſſima nautis.

Inde portum ſtationem eſſe concluſam idem Vlpian. dixit, in l. 59. ff. de ver. ſig Briſſ. Prat.

STATIO etiam iumentorum in l. 13. in fi. ff. de vſufr. Et ſtatio militum, l. 3. § qui ſtationis. ff. de re milit. Et apud Plin. lib. 10. Epiſt. Prat. Briſſ.

STATIO aliquando accipitur pro vigilia, vt apud Modeſt. de re milit. l. deſertorem. Qui ſtationis, inquit, munus reliquit.

STATIONES fiſcales, l. 3. C de compenſatio. l. 1. C. ne fiſcus rem quam vendidit euincat. l. 19. de ſuſceptorib. in C. Theod. Briſſ. Adde Cuia. in d. l. C ne fiſcus rem, &c. C. lib. 10. vbi dicit, ſtationes eſſe manſiones, in quibus officia fiſcalia conſiſtunt, l. 1. C. de compenſat. & l. 2 C. de ſolut. lib. 11. vbi pro rationib. legendum ſtationib. vt & Accurſius legit, qui tamen male fingit, fiſcum in ea ſpecie debitori ſuo eidemque creditori ſucceſiſſe; cum ſit ponendum duobus fiſcum ſucceſſiſſe, debitori & credito, ex diuerſis tamen ſtationibus & in No. 91. duo fiſcalia debita ſic accipiuntur, duarum fiſci ſtationum debita.

STATIONARII ſub rubr. C. de curioſ. & ſtation. quia cum Curioſis coniunguntur (qui contra publici curſus leges commiſſa curioſe peruestigabant) videntur fuiſſe apparitores certis locis per vrbis vias diſpoſiti, vel per prouincias, qui magiſtratibus ſi quid commiſſum eſſet, renuntiarent. Vlp. l. 1. §. quies. ff. de offic. præf. vrbi. Debet. n. diſpoſitos milites Stationarios habere, ad tuendam populariũ quietem, & ad referendum ſibi quid vbique agatur. Impp. in l. ſi quis 31. C. Theod. de epiſc. & cle. Notoriis apparitorum, quos Stationarios appellant, deferatur in notitiam poteſtatum Dicuntur etiam Stationarij, qui portorio exigendo præerant, τελῶναι, l. vniuerſ. 5. C. de vectig. & commiſſ. Sic ſtationarios accipe l. ne quis. 6. C de dign. Ne quis ex vltimis negotiatoribus, vel monetariis, abiectiſque officiis, vel deformibus miniſteriis, ſtationariis omnique officiorum fece, diuerſiſque paſtis turpibus lucris aliqua frui dignitate pertentet. Sunt tamen qui in hoc loco ſtationarios dici exiſtiment de iis, qui mercium viliſſimarum apothecas ſecum deferentes, certis in locis aliquandiu conſiſtunt, emptorem operientes, qui & ob eam rem apothecarij dicuntur, in l. ſi cohortalis. C. de cohortalib. Cuiac. mauult d. l. ne quis accipi, vt l. 1. ff. de offic. præf. vrb. Prat.

STATIONARII milites apud Paul. in l. 4. ff. de fugitiu. qui in portuum præſidiis locati ſunt, Limenarchæ, inquit, & ſtationarij fugitiuos deprehenſos recte in cuſtodiam retinent. Prat.

STATIONARII tabelliones, qui in ſtationibus cum ſubadiuuis miniſtriſque ſuis morabantur, & inſtrumentis ſubſcribebant, quos Iuſtin. in Nou. 44. συμβολαιογράφους appellat, i. contractuum ſcribas, qui & tabelliones dicuntur. Lege cap. 19. lib. 6. Parerg. Alciat. Spieg.

STATIONARIORVM nomine apparitores Præſidum per prouincias conſtituti ſignificantur, qui notoria crimina nuntiare Præſidibus ſolebant, vt apparet ex l. 1. C. de curioſ. & ſtationar. lib. 12. & ex l. 31. de epiſc. & cler. in C. Th. Stationes autem militum per Italiam diſpoſuiſſe Tiberium Suet. in eius vita c. 37. ſcribit. Briſſon.

STATIVA loca dicuntur, in quibus aliquis moratur, à ſtando dicta. Alc. in l. tractationes, C. de tract. & ſtat. lib. 12. Itaque ſtatiua & ſtatuæ quaſi ſtationes dicuntur, ſiue munitiones, in quibus, vt propius pugnent, milites conſident. Liuius lib. 1. Tentata res, ſi primo impetu capi Ardea poſſet. Vbi id parum proceſſit, obſidione & munitionibus cœpti premi hoſtes. In his ſtatiuis (vt fit) longo magis, quam acri bello, ſatis liberi commeatus erant. Idem Liuius lib. 9. Statiua noſtra munimento ſatis tuta ſunt. Anch.

STATIVA, inquit Prat. in rubr. C. de tract. & ſtat. dicuntur diuerſoria, in quibus qui iuſſu Principis curſu Publico vtuntur, & equos publicos ſumere, & cibum capere ſumptu publico ſolẽt.

STATIVA Euſtathius ἀπλήκτους interpretatur & recte Cuiac. ad l. 1. de tractoriis & ſtatiuis. C. lib. 12.

STATOR eſt, qui adſtat lateri regis, & corporis eſt ſtipator, vt ſiquando opus ſit, ad imperium, nutumque regis præſto foret, teſte Alex. Genial. dier. Quomodo maxime accipitur in l. 4. ff. de offic. proconſ. Vbi Vlp. Nemo (ait) proconſulum ſtatores ſuos habere poteſt, ſed vice eorũ milites eo miniſterio in prouinciis funguntur. Lego autem ibidem pro ſtratoribus ſtatore, vt nonnulli legunt, ſed pro ſuperiore ſignificatu, non alio. Stator etiam is eſt, quem princeps varia neceſſitate mittit ad prouincias, vt nuntiet aliquid, cui tenentur prouinciales ſubinde mutare equos, quo celerius eat. Vulgus vernacula lingua equitantem principis famulum vocat. Quo ſenſu accipiendus eſt. C. In tit. de Stratoribus lib. 12. teſtimonio Alciati, illic ſcribentis & Bud. in Græcæ linguæ Commen. Et cenſent ij, iudicantque pro ſtratorib. reponendum eſſe ſtatoribus, quod ex l. vnica eiuſdem tituli fieri debere manifeſtiſſime colligitur.

STATORES quoque ſunt carcerum, aut ædilium cuſtodes. Nam Stare verbum eſt eius rei Manil. lib. 5.

——Immitis veniet, pœnæque miniſter
Carceris & duri cuſtos, quo ſtante ſuperba
Proſtratæ iaceant miſerorum in limine matres:

In Priapeia:

Iam primam ſtator hic libididinoſus
Alter ius ineundo, & exeundo
Porta te faciet potentiorem

Hi poſterioribus temporibus commentarienſes dicebantur, alias circitores dicuntur, vt in Prapeia:

Quid mecum tibi circitor moleſte?
Ad me quid prohibes venire furem?

STATORES etiam videntur dici ſerui aut liberi, qui prope herum aut patronum ſtant, & ei præſto ſunt & ſi quem quærat, arceſſunt, ſiſtuntque. Petronius: Quædam. n. fœminæ ſordibus calent, nec libidinem concitant, niſi aut ſeruos viderint, aut ſtatores altius cinctos, pro quo diſcinctos legi vult Turn. aduer. lib. 4. c. 19. Alias etiam ſtatores, ſunt miniſtri magiſtratus, i. præſidum aut proconſulum: ita dicti, quod ſemper magiſtratui præſto ſint: vt apparitores ab apparẽdo. Vlp. in l. 10. ff. quib. ex cauſ. maior. In eadem cauſſa ſunt & qui à militibus, ſtatoribuſq; vel à municipalibus miniſteriis aſſeruantur. Cic. ep. 19. lib. 2. fam. Exiſtimaui eſſe faciundum vt ad teſtatores meos & lictores cum literis mitterem. Prat.

STATVA dicitur opus ſculptile & fuſile in tit. C. de ſtat. & imag. Erant autem ſtatuæ Principum, his qui ad eas confugiſſent tutiſſimum aſylum, vt docet Briſſ. lib. 4. Antiq. Inde ad ſtatuam confugere, i. ad ſtatuam Cæſaris, legimus, l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. l. in princ. ff. de offic. præf. vrbi. l. 17. §. apud Labeonem ff. de ædil edict. leg. 28. §. ad ſtatuas. ff. de pœn. l. 5. ff. de extraord. crimin. l vnic. Cod. de his qui ad ſtat. confug. §. ſed & maior. Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel alien. Sueton. in Tiber. c 53. Nouiſſime calumniatus, modo ad ſtatuam Auguſti, modo ad exercitum confugere velle, Pandatariam relegauit Plin. lib. 10. Epiſtol. ad Traian. Miles qui eſt in ſtatione Nicomedienſi ſcripſit mihi Callidromum quandam nomine cum detineretur à piſtoribus, quibus operas ſuas locauerat, ad tuam ſtatuam confugiſſe. Sid. Apol. lib. Epiſt. ad Montium. Ac principe poſt diem viſo, in forum ex more deſcendo: quod vbi viſum eſt, illico expauit, vt ait ille, nihil fortiter auſa ſeditio: alii tamen mihi plus quam deceret, ad genua prouolui: alij ne ſalutarent, fugere poſt ſtatuas, alij poſt columnas, &cæt. Conſtat autem forum Romanum ſtatuis & columnis refertum fuiſſe: ideo etiam, qui circa ſtatuas & columnas in foro ſe occultarent, vt occurſum creditorum effugerent, videri latitare, probat l. Fulcinius. §. illud ſciendum. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. quanquam in omnibus exemplaribus legitur ſtationes non ſtatuas. Vide Cuiac. 1. obſeru. 13. Porrò ſtatuit Imp. in tit. Cod. de ſtatuis & imagin. ne iudices vel ſtatuas imagines (quæ virtutum præmia merentibus olim fuere, vt apparet ex l. vlt. Cod. d. tit.) ſine principis conſenſu erigant: & ſtatuit, vt ſi quando principi ſtatua erigatur, iudex adſit, nec vult ſubditos in ſtatua principi facienda vlla pecuniarum collatione grauari debere. Extat etiam in tit. lib. 1. C. de iis, qui ad ſtatuas confugiunt. Vbi Imperator ſtatui puniendos eſſe eos, qui ſine iuſta cauſſa, ſed duntaxat animo creandi inuidiam inimicis, ad ſtatuas principis confugerint. Qui vero ſui defenſionis gratia, aut alia iuſta cauſſa, eos eſſe iure & legibus vindicandos. Quæ conſtitutio continetur in l. capitalium, §. ſed & ſtatuas, ff. de pœnis. Vbi Calliſtratus, Ad ſtatuas, inquit, confugere, vel imagines principum in iniuriam alterius, prohibitum eſt. Cum. n. leges omnib. hominibus æqualiter ſecuritatem tribuant, me-

rito viſum eſt in iniuriam potius alterius, quam ſui defenſionis gratia ad ſtatuas, vel imagines principum confugere, niſi ſi quis ex vinculis, vel cuſtodia detentus à potentiorib. ad huiuſmodi præſidium confugerit. His enim venia tribuenda eſt. Ne autem ad ſtatuas, vel imagines quis confugiat, ſenatus cenſuit, eumque qui imaginem Cæſaris in inuidiam alterius prætuliſſet, in vincula publica coerceri, diuus Pius reſcripſit. Anch.

Statuae affixæ baſibus ſtructilibus: aut tabulæ ligatæ catenis, aut erga parietem affixæ, aut ſi ſimiliter cohærent lignis, non ſunt ædium, ornatus enim cauſſa parantur, non quo ædes perficiantur. Idem Labeo ait: Prothyrum, qui in ædib. iterum fieri ſolet, ædium eſt Pompon de verb. ſign. Maſſæus.

Statuas, & imagines quidam hoc inter ſe differre putant: quod ſtatuæ ſint æneæ, eboreæ, lapideæ: imagines cereæ, & pictæ. vide l. vnicam. C. de his qui ad ſtat. Princ. confug. Spieg.

Statuas olim veteres, cum nomen alicuius de Republica bene meriti immortalitate apud poſteros donatum cuperent, ſolenniter decernere conſueuerunt, quarum aſpectu conſtaret perpetuo rei geſtæ memoria. Quo in genere obſeruationum honeſta vere ratio, haud dubie multos ad virtutis imitationem inuitans, certe non poteſt improbari. Verum hoc ſeculo, præ lucente diuino verbo, palam videre licet, quanto felicius id bonis literis, quam vlla poſſit ſtatua præſtari, ſiquidem nullum externæ rei monumentum humana arte ſic poteſt apparari, quod non inuidia, vel neglectus poſteritatis; aut etiam temporum viciſſitudo facile ſubuertat. Literarum vero diuinitus inditam maieſtatem, nulla vnquam vis, aut incuria hominum poterit. Old.

Statuarii, l. 1. C. de excuſ. artif. Græcis ἀνδριαντοποιοί, id eſt ſimulachrorum fictores. Prat.

Statuere nihil aliud ſignificat, quam deliberata voluntate iudicare, dicere, conſtituere, decernere. Gœdd. in comment. de verb. ſign. l. 46. n. 3.

Statuere generalius eſt, quam pronunciare. Nam pronunciatio ſaltem fit voce ſeu prolatione vocis: ſtatutum etiam ſola animi deliberatione & facto, vt ita quodlibet placitum ſignificare poſſit. Gœdd. d. l. 46. n. 3.

Statuere non dicitur, qui magiſtratum poteſtatemve habet, niſi rem perfecerit, ac ius ſtatuendi habuerit, l. 1. ff. quod quiſque iur. Prat. ex Hot.

Statuere & ſtatuta proprie ad prætorem & ius dicentem pertinent ſecundum ſententiam edicti l. 2. ff. quod quiſque iur. l. 4. ſi quis, verſ. ſed ſi quidem. ff. de re iudic. Briſſ.

Statuit verbum, rem perfectam ſignificat & conſummatam, non cœptam in poſtulatione edicti, Quod quiſque iuris reſte Vlp. in l. 1. eod. tit. Spi. Ideo hæc verba, Quod ſtatuerit, qui iuriſdictioni præeſt, eum effectu accipimus, non verbotenus: nam ſi cum vellet ſtatuere prohibitus ſit, neque effectum decretum habuerit, ceſſat edictum. Vlp. quod quiſq; iuris. Maff.

Statuliber appellatur, qui ſub conditione teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, vt Vlp. Inſt. tit. 1. ſcribit. Sic vet. Gloſſæ. Statulib. ἐλεύθερος χρόνῳ κατὰ διαθήκην ὁριζόμενος. vbi tamen pro χρόνῳ videtur ὅρῳ legendum, vt & voluit Ioſeph. Scal. in teſt. Prat. Aliud autem eſt ſtatuliber & ſtatimliber. Statuliberi non ſtatim liberi, ſed ex die aut conditione, Cuia. & Goth. ad l. 3. qui & à quib. manu.

Statuliber, eſt qui ſtatutam & deſtinatam in tempus, vel in conditionem habet libertatem. l. 1. de ſtatuliber. Spieg.

Statuliber, eſt qui teſtamento certa conditione propoſita iubetur eſſe liber, & ſi per hæredem eſt, quo minus ſtatuliber præſtare poſſit, quod præſtare debet, nihilominus liber eſſe videtur. Feſtus. Hinc ſtatuliberum exponunt veteres gloſſæ ἀναμένοντα τὴν ἐλευθερίαν, cum nondum ſtatuliberorum recta ſit libertas, ſed inflexa quodammodo, donec extiterit conditio, vide Connan. comment lib. 2. c. 4. n. 10. Hot. Prat.

Statumina Lege Pedamentum.

Statum, participium, à verbo ſiſto, quod eſt præſento. & quaſi præſentiam corporis exhibeo. Vlp in l. 1. ſi quis in ius vocat. Cum quis, inquit, iudicio ſiſti promiſerit, neque adiecerit pœnam ſi non ſtatum eſſet. Idem ſi ex nox. cauſſ. l. t. Non videri, ait, in eadem cauſſa ſtatum. Spieg. Prat.

Statum iri, apud Vlpian. repromiſſio, inquit. plane exigenda eſt, voluntati defuncti ſtatum iri. l. ſi quando. ff. vt legat. ſeu fideicommiſſ. ſeruan. cauſ. caueat. Spieg.

Statum obligationis, pro conditione & natura dicimus. l. 9. §. 1. ff. de duobus reis. l. 108. in fin. ff. de verb oblig & l. 124. ff. eod. tit. coniuncta l. 12. §. pen. ff. de ſolutionib. Briſſ. Prat.

Statum quoque ætatis dicimus l. penult. C. quando dies legat. ced. Et inde verba hæc, Cum ad Statum suum pervenerit, ſic accipimus, cum viceſimum quintum annum attigerit. l. 77 §. curatoris. ff. de legat. lib. 2.

Statur, verbum rem perfectam ſignificat, & ſententiam diffinitiuam. c. in iis. extra de verb. ſign. Ioan. Bellon. Etym.

Status duplex eſt, alius publicus, alius priuatus: publicus eſt dignitatis, & honorum. l. cognitionem. 5. ff. de extraordinariis cognitio, priuatus ſtatus eſt hominis conditio priuatim ipſum concernens, & hic ſtatus ſpectatur in tribus, nimirum in libertate, in ciuitate, & in familia l. fin. de c. dim. eamque ob cauſſam ſi quis ſtatum mutare dicitur, is mutat ius illud, quod habet in illo caſu. Vult. in comm. Inſt. d. tit. de c. dimi. §. minor.

Status, aliat ſignificat caput cauſſæ ſeu principalis quæſtionis iuris vel facti, ad quam reliqua ſunt referenda Prat.

Status, alias accipitur. pro conditione, in qua viuunt homines alius alio iure ac ordine: Vt in tit. ff. de ſtatu hominum. Old.

Status, pro ſtata & firmata ætate: nimirum annorum 25. Paul. leg. eum pater, 77. § curatoris. 14. ff. de leg. & fid. 2. Quanquam igitur teſtamento cautum eſſet, vt cum ad ſtatum ſuum ſtatet perueniſſet, ei demum ſolueretur, &c. Hoto. Hæc ætas Græce ἀκμὴ vocatur, & ideo ſtatus dicitur, quia ſcilicet ſit creſcendi finis, quamobrem & perfecta, plena, integra ætas in libris noſtris appellatur, quæ ſequitur ætas παρακμὴ nominatur. Et auctore Galeno etiam ipſe Hippocrates ſenſit, hanc ætatem 25. annorum eſſe pubertatis finem, dum lib 5. ἀφορισμῶν, ait, comitiales morbos accidentes ante pubertatem ætatis mutatione ſanari, accidentes anno 25. non item. Cuiac. ſuper Rubric. tit. ff. de minorib. 25. annis. & 19. de præſcript. Gothofr. ad l. 5. C. quando legati.

Status cauſſæ pro liberalibus iudiciis, quibus ex libertate in ſeruitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem quis petitur. l. 8. § ſi quis. ff. rem ratam hab. l. 1. Cod. de offi prætor. l. 39. §. ſi ſtatus. ff. de procur. l. 1. §. ſed & ſi de ſtatu. ff. de tab. exhib. l. 6. C. de fide inſtrum. l. 3. C. de ord. cogn. & alias ſæpe. Serui porro ſtatum non habent. Ideoque in libertatem perducti mutare ſtatum non videntur. l. 3. §. vlt & l. 4. ff. de cap. minut. Statum autem mutant liberi omnes, qui vel ciuitatem, vel libertatem, vel familiæ ius amittunt. l. 2. ff. de integr. reſt. l. 1. ff. de cap. minut. l. 9. §. Papin. ff. de minorib. Briſſ. Prat.

Status dies cum hoſte vocatur, qui iudicij cauſſa conſtitutus cum peregrino. Eius enim generis ab antiquis Hoſtes appellabantur, quod erant pari iure cum populo Rom. atque Hoſtire ponebatur pro Æquare. Plaut. in Curcul. ſi ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies, tamen eſt eundem quo imperant, ingratis. Feſtus. Hot. Vrat.

Status inſtrumenta quæ ſint in l. 8. § 1. ff. quod met. cauſſ. vide Gothofr. in notis ad l. 15. C. de liber. cauſſ.

Status hominum dicitur conditio, qualitaſve perſonarum, qua quis plurimum poteſt. Appellatur autem in Inſtitutionibus jus perſonarum.

Status perſonarum conditionem ſignificat. Secundum quam alij ingenui ſunt, alij libertini, alij ſerui tit. de ſtatu homin. tit. ne de ſtatu defunct. Vnde inſtrumenta ſtatus, quib. manumiſſio vel ingenuitas probari poteſt. l. 8. ff. quod met. cauſ. Briſſ. Prat.

Status Romani mutatio prima, à regibus ad Conſules: cujus non alia fuit cauſſa, quam tyrannis, hoc eſt, ſæuum ac violentum imperium, quod rex vltimus tandem exercere cœpit. l. 2. §. exactis deinde. ff. de orig. jur. ſecunda mutatio, à conſulibus ad Decemuiros quæ propter Leges ferendas contigit. Et eſt origo duodecim Tabularum, quæ cœpit anno ab vrbe condita 303. Ab ejectis vero regibus 60. d. l. 2. § Poſtea ne diutius. Tertia mutatio à Decemuiris rurſus ad conſules. ibidem. §. deinde quia difficile. Quarta & vltima Romani ſtatus mutatio, à conſulibus ad vnum principem. Quę monarchia ad nos peruenit §. nouiſſime ſicut. Old. Prat.

Statuti, vt ſcribit Balſamo. Nemocanonis 8. c. 1; certus erat aduocatorum numerus in foro prefecturę prętorianę & vrbicariæ, qui ſtatuti dicebantur, ſicut in quaque militia & collegio certi ſtatuti ſunt, vt videre eſt, l. 7. C. de proxim. ſacr. ſcri. & l. vlt. C. de iuriſd. omn. iud. qui fuit ſub primiceriis: ex quibus duo fiſci patroni quotannis prodibant: qua ex re curiali & cohortali fortuna liberabantur cum liberis omnibus quandocunque ſuſceptis. Cuiac ad leg. curialibus conſortiis. C. de decurionibus & filiis eorum, &c. lib. 10.

Statuta libertas dicitur, quæ in diem vel conditionem deſtinatur. l. 1. & l. 6. ff. de ſtatulib. l 81. §. pen. ff. de leg. lib. 1. l. 15. & l. 6 ff de noxalib. l. 27. §. de eo quoque. ff. ad l. Iul. de adult. l. 9. in fin. ff. de optio. leg. l. 25. § 1. ff. de lib cauſ. Briſſ. Prat.

Statutum pretium in leg contractus decimaleptima, C. de fide inſtrum. interpretatur ibi Gothofredus conuentum.

Statutum, idem quod lex ciuilis vel municipalis. Et hoc recipere interpretationem, Salomonius affirmat, & Zaſius aſtipulatur. Quod eſt contra eos qui contendunt, non aliter ſtatuta, quam verbotenus intelligenda. Sciendum autem, quod Roman. Ius ab initio non aliud fuit, quam municipale: nec duodecim Tabularum Leges aliud tum erant, quam id quod noſtri nunc ſtatuta vocant. Poſt propagatum vero Imperium, cœpiſſe Ius eſſe commune inter omnes Imperij Romani populos. quod ceu poſitiuum, Iureconſ. ſecundum voluntatem, ex bono & æquo ſemper fuit interpretatum, vt in ipſis Pandect. libris licet inſpicere. Quia vero nihil eſt inæqualius locorum circumſtantia, non poteſt Ius Romanum æqualiter obſeruari vbique: idcirco receptum eſt, ſcribi ſtatuta non ſolum vt aliquid addatur, aut detrahatur Legi generali, verum etiam contra Regem generalem Romanorum, l. omnes populi, & §. ius

& §.ius autem ciuile. Inſtit.de iur.natur. vide Bart.in l.omnes populi. ff.de iuſt.& iur.Spieg.Prat.

STATVTVM tempus pro conſtituto ſeu præfinito ad petendam in integrum reſtitutionem. l.20.& l.21. ff.de minor. l.6.de in integrum reſtit.

Στεγομὰ in Nouella,cœnacula,quæ penſiones ſunt ædium.vide Cuiac.6.obſ.6.Prat.

STELAE, στῆλαι,ſunt propriè lapideæ pilæ ſurrectæ,in quibus fœdera ſcribi ſolebant,vt omnibus innoteſcerent,& in quibus etiam homines proſcribi ſolebant. Vtitur hoc verbo Plin.lib.6. c.28 Vlp. l ſecuti. ff.ſi ſeru.vin Stelas columnas ſtructiles vocat. A columnis enim quę Græcis κίονες dicuntur,hoc differunt, quod hæ vno ſcapo conſtent.id eſt,lapide oblongo perpetuo, illæ ſtructura,aut lapidea, aut cæmentitia,aut lateritia. Bud.in l.venditor.ff comm.præd. Prat.

STELLAM diurnam eleganter vocauit Catullus Luciferum, vt heſperum noctiferum: Inde,inquit, vſque ad diurnam ſtellam craſtinam perpotabimus.Turneb aduerſ.lib.18.c 14.

STELLATVRA in l.11.C.de erog.mil anno.muneris ſpecies,forſitan ἀπὸ τοῦ στέλλειν, id eſt,mittendo,deducto vocabulo. Septem dierum, inquiūt Impp. per quos reſiſtentes tribuni emolumēti grataria ſolenniter ſtellaturæ nomine conſequuntur ſpecies, non aliter adærentur, niſi vt in foro rerum venalium diſtrahuntur. Conſiſtebant autem ſtellaturæ in annonis dierum ſeptem,aut earum pretio. Valde autem ad dict.l.11. pertinet hic Lambr. in Alex.locus: Tribunos, qui per ſtellaturas militibus aliquid tuliſſent, capitali pœna adfecit. Idem hic Spart.in Peſcennin. Nigro. Nam & Imperatorum tribunos duos, quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus juſſit.Prat.

STELLIO animal eſt verſutiſſimum, quod vt ait Plin.lib.30.c.10. lacertæ ſimile eſt, nullumque fraudulentius homini inuidet: ob idque ſtellionum nomen in maledictum tranſlatum. A ſimilitudine ſtellarum ſic dictus,vt volunt quidam,quia eius corium varium eſt, vt exiſtimauit Verrius, quod Virus ſtillet cibo. Text.de cibis Iudæor. Quis ſtellionem (comedit?) ſed maculas execratur prædam de aliena morte quærentes.Per patientem autem ſtellio repit: & Græcis ἀσκαλαβώτης dictus eſt. Stellionem ſuum veluti ſenium more cæterorum ſerpentium temporibus ſtatutis exuere Apul. Apol.1.ſcribit. Meminit.& Columella lib.7.c.7.Prat.Hinc.

STELLIONATVM Iureconſulti appellant , fraudem omnem atque impoſturam, quæ propriam ſignificationem non habet,& in proprium delicti nomen non cadit. l.7 §.1 ff ad Turpil veluti ſi quis rem alienam ſciens obliget vel alij jam pigneratam alij denuo obliget,vel in pignore dando pro auro æs ſubiecerit, ſtellionatus crimen committit. l.1. ff.de ſtellionatus,l. 16.§.1.l.36.ff.de pign.act Similiter qui ſciens ſtatuliberum diſſimulata eius conditione vendit , vel creditor numeratam iam ſibi pecuniam iterum accipiens, ſtellionatus crimine plectitur. leg 29. §.pen.ff mandal.l 9. §.1.ff.de ſtatuliber. Briſſ.Vide Cuiac.10.obſeru.16.circa fin.& 11.obſeru.40.

Στέμματα cognationum Paulus appellat picturam & deſcriptionem graduum cognationis, in l.9 ff de gra l.& affin. nam στέμματα propriè de imaginibus dicuntur , quæ in atrio ſeruabantur.Martial.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto.

Hotom.Prat.

Et deducitur quidem vocabulum Stemma à verbo στέφω,id eſt, corono,quia ſueuerant Romani, qui ſplendorem ſanguinis oſtentabant,in atriis maiorum ſuorum imagines cereas plerunque diſponere in ſpeciem coronæ,lineis quibuſdam cognationum gradus ſignificantibus.Iuuenal.

Stemmata quid faciunt?quid prodeſt,Pentice,longo
Sanguine cenſeri,pictóſque oſtendere vultus
Maiorum?

Ab eodem verbo στέφω, deſcendit Στέφανος, id eſt,corona. Alc.de more, literam inuertit,in l.pen. de grad.cogn. nec ſtemmata, ſed ſchemata,legi oportere vlt.lib.Paterg.2 c.30.eo quod ſchema imago & figura eſt.Vitruu.lib.9.c.1.figuram pictam exemplumque ſubiecturus oculis lectorum, ſchema appellauit, vtitur Iuſtin.§.natura.& § ſi quis ergo,quib.mod.

STERCOLINIVM quod & ſterculinium , eſt receptaculum ſtercoris. Vlp.in l.fundi.de actio.empt. In ſtercolinio,inquit, diſtinctio Trebatij probanda eſt: vt ſi quidem ſtercorandi cauſſa comparatum ſit,emptorem ſequatur : ſi vendendi, venditorem: Alij ſterquilinium ſcribunt,vt apud Alfenum in leg.ſi quando ff.ſi ſeru.vend. Secundum cuius ait,parietem vicinus ſterquilinium fecerat.Spieg.

STERCORANDI agri. Inſt.de vſu & habit. § ſed ſi pecoris. Eſt autem ſtercorare , pinguefacere: quod fit, fimum agris inſpergendo.l.5.§.ſtipulatio ff.de verb.obl.Spieg.

STEROGETHRVM dicitur ἀπὸ τοῦ στέργειν , quod amare ſignificat. Quo nomine ſcribit Dioſcorides lib.4. c.93. Vmbilicum Veneris fuiſſe appellatum : qua herba, inquit, vtuntur & ad amatoria.Tiraq.in 14.l.connub.gloſſ.1.part.14.

STERILIS pecunia, quæ vſuras non parit , quæ & otioſa dicitur l.3.§.vſuras. ff.de contrat.& vt. Sic & ſteriles nummi in l.7 ff de vſur.Et ſterilis dos, ſiue commodo aliquo in l 4.in fin. ff.de pactis dotalib Briſſ.Prat.

STERILITAS,opponitur Vbertati. Papin.reſpondit:Si vno anno remiſſionem quis colono dederit ob ſterilitatem , deinde ſequentibus annis contingat vbertas:nihil obeſſe domino remiſſionem,ſed integram penſionem,etiam eius anni, quo remiſerit,exigendam autor Vlp.in l ex conducto Locati.Spieg.

STERNERE viam ſilice. Vide Vlp.in l.loci.ff.ſi ſeruit.vind.Spieg.

STIBIVM id dicitur , quod officinæ hodie Antimonium vocant, quo mulieres ad curam formę & decoris, præſertim oculorum vtebantur,vt tradit Galenus lib.6. de ſanitate tuenda. & Plin. lib.33.c.6. Hincque γυναικεῖον Dioſcoridi dictum eſt, vt tradit Tiraq.in 3.l.connub.gl.1 part.1.

STIGMATA l 3. C.de fab.notæ erant publicæ, quib.compungebantur brachia fabricenſium ad imitationem tyronum. Æl. Amidenus li.8.c.12.στίγματα καλεῖται τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα ἐπὶ τῶν στρατευομένων ἐν ταῖς χερσί. Pt.

Στιγματίαι ſerui dicebantur ob crimina in facie notati. Nam veteres ſeruorum ſuorum faciem, ſi quid grauius deliquiſſent, pœnæ nomine, aut literis, aut aliis quibuſdam notis per ignominiam inurebant : Plautus in Caſina , his literarum notis inſignem literatum vocat:Plin.lib.18 c.3.Brod. Miſcell.. lib.4.c.24. De hoc vide etiam Connan.comment. lib.2 c 6.nu 4.

STILLICIDIVM dicitur à ſtilla, quod eſt diminutiuum à ſtitia, vt ſcribit Seru.in 3 Georg. Eſt autem,inquit Varr. libro 4. de lin. Lat.dictum,quod aqua ſtillatim cadat,vbi è tectis guttæ fluunt: flumini opponitur , quod priuatim accipiendum eſt pro curſu vel fluxu aquæ , quicquid Accurſ comminiſcatur. Nam teſte Oldendorpio, vtrumque tam ſtillicidium quam flumen pro re priuata accipitur, vt in l.vlt. de ſerui. Sed immittendi, inquit Paulus, protegendi, projiciendi, idem fluminum & ſtillicidiorum ſeruitutem impedit. ibi certe flumen priuatæ aquæ accipi oportet.Nam publici non eſt ſeruitus.l 3.in fi.ff.de ſeruit.ruſt. prædiorum Spieg.

Itaque alia eſt ſeruitus ſtillicidij , alia fluminis recipiendi, lege ſeruitutes, 20.§.1. ff.de ſeruit.vrban. nam ſtillicidium eſt cum ex tectis: flumina, cum ex canalibus & alueis, plumbeis puta,vel ligneis aqua pluuia labitur. Itaque ſtillicidij recipiēdi ſeruitus dicitur,qua vicinus pati cogitur, vt aqua pluuia ex tecto meo in ſuas ædes labatur: Fluminis vero: qua ferre cogitur,vt aqua eadem in alueum canaléméve recepta, in ſuas ædes cum impetu feratur.d l.ſeruitutes,vbi etiā hoc Paulus adiecit: Si ſtillicidium inferius demittatur , pro ſtillicidio flumen fieri. Inter ſtillicidium & flumen,vt Varro lib 4.de ling. Latin.ſcribit,hoc intereſt,quod ſtillicidium ſtillatim cadat , flumen continue fluat. Ad hæc cum ſtillicidij ſeruitus ex ſuperiore loco ſit,flumen non niſi ex inferiore & imo loco eſſe poteſt,l.20.§. ſtillicidium.l.28. ff.de ſeruit.vrb. Seruius in 3.Georg. vna cum Feſto ſtillam diminutiuum eſſe à Stiria credunt, vnde ſtillicidium ſit deductum. Ita ſtillicidium ſitulæ dixit Tertull. in lib. aduerſ.Gnoſtic.Briſſ.Prat.

STILLICIDIA immittere. l.1.§.item ſciendum.ff.de aq.& aq.plu. l.18.in fin. ff de ſeruit. vrb.l.16 ff.ſi ſeru.vind.& projicere.l.20. ff.de ſeruit.vrb.Is vero in cuius aream ſtillicidium cadit, recipere & excipere & ſuſcipere dicitur, l.17.§.vlt.l.29. in fin.ff.de ſeruit. vrb.l,9. §.1.ſi ſeruit.vind. Briſſon.Prat. Adde Connan. comment.li.4.cap 10.n.16.& c.9.n.3.

STIMVLOS naturales, eleganter Paulus in l.amiciſſimos. de excuſat.tut.pro inſtinctu,ſeu motu naturali,vt vulgo dicitur,accipit.Spieg.

STIPATORES qui olim Latrones dicebantur οἱ σωματοφύλακες, quī tutelæ gratia ſuorum dominorum lateribus aſſident : ſeu mercede conducti milites. Nam moris erat, vt hos imperator , & circa ſe haberet,& primos mitteret ad omne diſcrimen. Latrones,ait Varro in lib de lingua Latina. dicti ab latere, qui circum latera erant Regi,atque ad latera habebant ferrum; quos poſtea à ſtipatione,Stipatores appellarunt,& qui conducebantur.Ea enim merces dicitur Græcè λάτρον. Brech. in leg. hoſtes hi ſunt.ff.de verb.& rer.ſignific.

STIPATVS dicitur quaſi vallatus, munitus,not. in clemen. paſtoralis.in verſ.notorium.de ſent.& re iud.Io.Bell.Etym.

STIPEM conferre.Martian.de colleg.& corp.l.1. Sed tenuioribus permittitur ſtipem menſtruam conferre, dum tantum ſemel in menſe coeant.Spieg.

STIPEM ſpargere apud Romanos ſolebant , qui in theatro ludos darent,Vide Bud.Miſcell.lib.3.c 11.

STIPENDIVM æs militare eſt , vt inquit Varro , à Stipe dictum, quod & ſcripſit Vlpian.in l.27.ff.de verb.ſign. Stipendium,inquit,à Stipe appellatum eſt, quod per ſtipes. id eſt per modica æra colligatur. Ideo hoc etiam Tributum appellari,Pompon. ait. De quo vide quæ not,in l.neque. ff.de impenſ. in reb.dot. fact. Stipendium etiam merces militum dicitur : ſicut & ſalarium,Ea erat denarius in ſingulos dies,qui vnciæ argenti octaua pars eſt, Tacito lib.1.vt citatur ab Alc.in enarratione l.ager, de verb.ſign. Idem indicat inibi, ſtipendiarios omnes prouincias popul.Rom.fuiſſe excepta Italia, & ſi quæ vrbes jus Itali-

cum haberent, vel fœderatæ eſſent. Porro inter ſtipendium & tributum, quo ad propriam ſignificationem & vſus originem nulla eſt differentia per text. in l. 27. ff. de verb. ſig. Nam ex Cic. Liuio Gellio, Plinio ac pluribus aliis notiſſimum redditur, ſtipendium & tributum, olim indifferenter id appellatum fuiſſe, quicquid in publicum colligebatur, vt ex eo miles Reipub. ſuſtentaretur. Itaque ſtipendia & tributa initio fuerunt non rerum, non perſonarum onera. ſed libera erant, quæ quis in publicum faciebat ac contribuebat, vt eo melius moles bellorum ſuſtineri poſſet. Initium apud Romanos habuit, vt domi manentes contribuerint in alimentum eorum, qui militiæ cauſſa aberant: poſt vltro multi Reip. conferebant: denique in dicto tributo: cuius meminit Liu. lib. 4. ab vrb. cond. vbi: Poſtremo indicto, inquit, iam tributo, edixerant etiam Tribuni auxilio ſe futuros, ſi quis in militare ſtipendium tributum non retuliſſet: partes bene cœptam rem perſeueranter tueri: Et quia nõdum argentum ſignatum erat: æs graue plauſtris quidem ad ærarium conuehentes, ſpecioſam collationem etiam faciebant Cum Senatus ſumma fide ex conſenſu contuliſſet: primores plebis, nobilium amici ex compoſito conferre incipiunt, quos cum & à patribus collaudari, & à militari ætate tãquam bonos ciues conſpici vulgus hominum vidit, repente ſpreto tribunitio auxilio, certamen conferendi eſt ortum. Aucta & ditata Rep. eiuſmodi tributum & ſtipendium colonis ac agris imponi cœpit, vt ex Liu. lib. 7. de ſecundo bell. Punic. elucet. Atque ita initio nulla differentia inter ſtipendium & tributum erat, quia quicquid tribuebatur, in ſtipendium cedebat & parua pecunia ſiue ſtipes, quæ viritim colligebatur ac cõferebatur, erat. Cæterum cum jam agris imponi hoc onus cœpiſſet, & quidam hac conditione in publicum venirent, vt quamdiu ſtipem emptores conferrent, poſſiderent: quidam vero per cenſores locarentur, vt de Campanorum agris ex Liu. lib. 7. de ſecund. bell. Punic. demonſtratum eſt & ex Cic. in 5. actio. Verri. patet: aliqua tributi & ſtipendij differentia haberi cœpit, de qua vide Gœdd. in d. l. 27. nu. 13. 14. 15. de verb. ſign. confer. Turneb. aduerſ. lib. 11. c. 27. Cujac. 7. obſer. 3.

STIPENDIA decem, decem militiæ intelliguntur. Nam ſtipendium non ſemeſtre ſolum, ſed annuum militum ſalarium dicebatur, autor Varro. Incipiebant autem apud veteres facere ſtipendia iuuenes anno ætat. 17. C. Gracch. & Legem tulit, de minoribus annis ſeptem & decem ad militiam non cogendis. Spieg.

STIPENDIA merere dicuntur, qui militant. l. 18. ff. de re iud. Impleuiſſe vero ſtipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleuerunt, & pleno ſtipendiorum numero functi ſunt. Rubri. de his, qui non impleu. ſtipend. lib. 10. C. l. 8. ff. de re mi lit. Stipendia porro non militiæ tantum, ſed & legationis dicimus. l. 6. in fin. ff. de legationib. Briſſ. Prat.

STIPENDIARIA & tributaria prædia dicebantur, quibus Italiæ. ius conceſſum non erat, ſed ſtipendia & tributa pendebant. Imp. §. 35. de rer. diu. Vocantur autem ſtipendiaria & tributaria prædia, quæ in prouinciis ſunt: inter quos nec non & Italica prædia ex noſtra conſtitutione nulla eſt differentia Hot. Prat.

STIPENDIARIÆ ciuitates Cæſar comment. 1. Reliquaſque ciuitates ſtipendiarias haberent, i d eſt tributarias.

STIPENDIARII erant, qui ſtipendia militibus nomine Romano dabant, teſte B. Latomo. Vulgus indocte ſtipendiarios appellat eos, qui ſtipendia accipiunt. Spieg.

STIPENDIARII populi, hi qui hanc ſtipem pendebant. Ennius, Pœni ſtipendia pendunt.

STIPENDIARIOS milites vulgus vocat, qui ſtipendia faciunt: cum potius mercenarij, ſiue ærarij milites ſint nuncupandi: Vegetius ſtipendioſos vocat: quamvis & ſtipendioſi dicantur qui pleni ſunt ſtipendiis, id eſt, qui plurima fecerunt ſtipendia. Cott.

STIPENDIARII reditus dicebantur prouentus earum rerum, quæ ad pop. Rom. pertinebant. Brech. in l. inter publica. ff. de verb. & rer. ſignific.

STIPES modica æra appellabantur: vnde ſtipendia dicta Vlp. ſcribit l. 27. § 1. ff. de verb. ſign. l. 1. ff. de colleg. & corp. Vide ſtipendium æs militare. Briſſ.

STIPS, ſtipis, veteribus æs dicebatur, inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. à ſtipando deducto vocabulo: Nam quod aſſes libræ pondo erant, qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, ſed in aliqua cella ſtipabant, i. e. componebant, quo minus loci occuparet. Stipare ἀπὸ τοῦ στείβειν fortaſſe Græco vocabulo. Id apparet, quod vt alias, inſtitutum etiam nunc Diis cum theſauris aſſes dant, ſtipem dicunt. Simile fere dictum eſt in vita Lycurgi apud Plutarchum & Porphyrium: περὶ τῆς ἀρχῆς ἐμψύχων, ὥστε δέκα μνῶν ἀμοιβὴν ἀποθήκης μεγάλης δεῖσθαι. Hanc pecuniam ſic repoſitam in cella Dei, Feſtus ait, Impenſam vocatam fuiſſe, quod nondum eſſet penſa, ſed tantum ſtipata. De ſtipe quam è theſauris dabant, ſic Senec, in Epiſt. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, vel auro, argentoque ſuſpenſo, nec in theſauro ſtipe infuſa, ſed pia & recta voluntate: Et Ouid.

Dic, inquam parua, cur ſtirpe quærat opes.

Contulit æs populus, de quo delubra Metellus.
Fecit, ait: dandæ mos ſtipis inde manet.

Sic ſtips pro pecunia: l. 1. ff. de colleg & corp. Prat.

STIPES ἔρανον ſiue collationem ſignificat, auctore Theophilo in §. traditæ. Inſt. de rer. diuiſ. & argenti aliarumque rerum collectionem. ἐπὶ στιπὲς ἐστὶν ἀἴεχνος, καὶ κατὰ μικρὸν γινομένη τῶν ἀργυρίων, ἢ τῶν ἄλλων συλλογή. Brech. in l. inter publica. ff. de verb. & rer. ſignific. Adde Connan. comment. lib. 6. c. 2. n. 1. 2. & 3.

STIPVLA cuius meminit ICtus in l. ſi vſufr. quib. mod. vſufruct. amit. dicitur culmus cum ſpica, non collectus, ſed in metendo derelictus: quem, cum otium adeſt, ruſtici deinde metunt autor Alciat. in comment. de verb. ſig. 1. Spieg.

STIPVLAM porro à ſtipa dici credunt, quod inſtar ſtipæ, hoc eſt, ſtupæ vii in agris ſoleat. Eſt autem ſtupa herba cuius folia ac radices cum fructu cremabant antiqui eaque exhalatione ac fumo diis litabant. Quare ab ea, quam facere, et exhalatione, quã θυμίασιν Græci dicunt, Thiſia deriuata eſt. Meminit ſtipulæ Vergil. 1. Georg. Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros, Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis. Gœdd. & Brech. in l. ſylua. §. ſtipul. illecta ſub tit. de verb. & rer. ſign.

STIPVLARI, eſt promittenti aſſentire. Dictum à ſtipe, hoc eſt, pecunia: quoniam qui pecuniam obligat, ſtipulari dicitur.

STIPVLARI verbum commune eſt, vt & Priſcian. lib. 5. notat, & Suetonij auctoritate ex lib. 8. Prætorum confirmat. Stipulari itaque dicitur non is tantum, qui interrogat, ſed etiam qui ſpondet & promittit, vt in l. 7. ff. quod cert. loco l. 26. §. qui decem. ff. de cond. indeb. l. 5 Imperator. D. de ſolutionib. §. pen. Inſtit. quib. mod. toll. oblig. l. 39. D. de contrah. empt. l. 12. Cod. de contrah. ſtip. Iſid. lib. 10. Etymol. Stipulator promiſſor: ſtipulari enim promittere eſt. Idem libro 5. Etym. c. 24. Stipulatio eſt promiſſio vel ſponſio. Briſſ. Prat.

STIPVLARI de aliquo pro ab aliquo Iuriſconſulti dicunt. l. 54. §. inter. D. locat. l. 19. D. ad Velleian. l. 110. D. de verb. oblig. l. 13. §. 1. D. de recept. qui arbit. Briſſ. Prat.

STIPVLARI ſtipulationem pro interponere, l. 5. §. 1. D. iudic. ſolu. l. 42. §. vlt. D. ſolut. matrim. Qui autem ab eo cui ſpopondit & promiſit vice mutua, ſtipulatur, Reſtipulari dicitur. l. 43. §. 1. de damn. infect. Briſſ. Prat.

STIPVLATIO definitur contractus nominatus verbis initus, interrogatione præcedente, & congrua interrogationem ſubſequente reſponſione, quo reſpondens interroganti obligatur ad dandum vel faciendum id, quod ſe daturum vel facturum promittit. Vult. in comment Inſt. tit. de verb. oblig. in prin. n. 24.

STIPVLATIO, inquit Pompon. eſt verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, daturum facturumve ſe, quod interrogatus eſt, reſponderit. l. 5. §. 1. D. de verb. oblig. vel ſic: Stipulatio eſt conuentio ſolemnibus verbis ex interrogatione & reſponſione confecta, vbi verbis quod fiat, annotandum, ſatis ex eo patere non fieri eam, niſi inter præſentes. Stipulationem autem inde dictam Tribonianus tradit, quod ſtipulum apud veteres firmum appellabatur, forte à ſtipite deſcendens. tit. de verb. oblig. Inſt. in princ. quod Græcus interpres vertit: ἀπὸ τοῦ στοίχου, Et ſtipitem quidem antiqui vocabant fuſtem terræ defixam, vt autor eſt Feſtus: quo boues & cætera animalia alligarentur, vt retinentur certo loco, & arbuſculis ne nocerent. qua ſimilitudine fortaſſis ſtipulationem exiſtimauit dictam eſſe: de qua & hunc verſiculum, veriſimile eſt, factum eſſe:

Verba ligant homines, taurorum cornua funes.

Aliis hoc videtur abſurdum & legunt, Forte ἀπὸ τοῦ στύπου deſcendens στύφω enim adſtringo & alligo ſignificat. Stipulationem enim dictam ait Paulus, quaſi firmum adſtringendæ obligationis vinculum lib. 5. ſent. tit. 7. Varroni tamen aliud videtur, qui ſtipulationis vocabulum à ſtipe deductum, cenſet: Et ſtipulari, eum dici, & reſtipulari. qui pecuniam alligat, id eſt, (vt exponit Connanus) qui aliquem ſibi alligat pecuniæ promiſſæ. Feſtus autem, ſtipem eſſe nummum ſignificatum, inquit, teſtimonio eſt & id, quod datur in ſtipendium militi, & cum ſpondetur pecunia, quod ſtipulari dicitur.

Sed cum ſtipulatio non pecuniæ modo, ſed rerum omnium eſſe poſſit, quæ veniant in hominum commercium, Tribonianus fortaſſe eam maluit à ſtipite deducere quam à ſtipe: vide Alciat lib. 1. Parerg. c. 39. Forcat. Necyom. dial 72. nu 4. Corraſ. 1. Miſc. vlt. n. 7. 8. 9. & nouiſſime Valteium in com. Inſt. de verb, oblig. in princ. vbi fuſe & eleganter.

STIPVLATIO eſt inuenta à iure ciuili, vide Vult. in comment. Inſt. de verb. oblig. in prin. n. 5.

STIPVLATIO in iure noſtro dicitur committi duobus modis, Vno, quando conditio ſub quo ſtipulatio facta eſt, exiſtit, ita vt id, quod ante ſub conditione illa incertum erat & ſuſpenſum, nunc conditione exiſtente certum ſit & præſens, atque adeo quod ante conditionem exiſtentem non debebatur, nec peti poterat, id nunc conditione exiſtente debeatur, & peti poſſit. Altero modo ſtipulatio in iure noſtro dicitur committi, ſi quid ante ſtipulationem factum ſit, l. Stichum, 93. ff. de ſol. quaſi dicatur in ſtipulationem cõmitti, ſicut in legem cõmitti dicitur, cum aduerſus legis voluntatem aliquid fit, l. non dubium. C. de legib. Vult. in comm. Inſt. §. ſub conditione 3. n. 1.

STIPV-

STIPVLATIO cur introducta ſit, tractatum reperitur diligentiſſime apud Caſtrenſ. Alex. & poſteriores in l. 1. de verb. oblig. vbi docent, ob vtilitatem & neceſſitatem eam inuentam. Hic ſiquidem contractus omnium firmiſſimus eſt & ſolidiſſimus, Cyn. in l. ſi ex pretio. C. ſi cert. pet. Vt qui contractibus innominatis, ne pœnitentiæ locus ſit, efficiat: vtque condictio ob cauſſam, ad repetendum ceſſet, l. cum precibus C. de rer. permut. Bald. l. quamvis. C. de tranſact. omnes nudas conuentiones veſtiat, l. ſine apud acta. C. de tranſact. l. ex placito. C. de rer. permut. faciliúſque cæteris nouationem faciat, Bart. in l. ſingularia, 6. ſpeciali, ff. de reb. cred. merito ergo juris autores ſtipulationem adinuerũt, ne contrahentium fides violaretur, ſed eſſet inter homines fidei & promiſſi firmitas, Bald. in c. 1. ad pr. de pact. Propter neceſſitatem inuentam eſſe ſtipulationem argumento ſunt hi contractus, qui ſine ſtipulatione non [illegible]tent, vt obligationes fideiuſſoriæ, quæ niſi interpoſita ſtipulatione, inutiliter fiunt, l. 5 §. ſatis accepti. de verb. oblig. l. bland[illegible] C. de fideiuſſ. Præterquam ſi pro dote fideiuſſ[illegible] inter[illegible]cedat [illegible] caſu ex nudo pacto, aut etiam pollicitatio[illegible] obliga[illegible], l. ſi C ad Velleian. Promiſſiones denique judiciales [illegible], ſi non interueniat ſtipulatio, effectum non habere, [illegible] omnes. §. [illegible] C. de epiſc. & cleric. niſi ad judicium [illegible] factæ ſint vt de judicio ſiſti, aut judicato ſol[illegible] l. cum pro quo. ff. de in jus vocan. l. generaliter, C. de e[illegible] Accurſ. F[illegible]it denique inuenta ſtipulatio prop[illegible] obligationes iuris gentium contractas nouandas, quę [illegible] in aliam obligationem non poterant, niſi prius in ſtipulationem deductæ, l. [illegible] inutilis, § ſi l. & vno, §. I. ff. de ac[illegible] § [illegible] quib. mod. [illegible] obl. Conra. d. l. [illegible] n. 1. 2. 4.

STIPVLATIO hodie fit verbis quibuslibet intelligibilibus, ore [illegible], inter præſentes, quavis lingua, contextu vnico, interrogatione præcedente, & ad eam congrua reſponſione ſobſequente. Volt. in comm Inſt. t. de verb. obl. in pr 55.

STIPVLATIO omnis, inquit Imper. aut pure aut in diem, aut ſub conditione fit. Pure, veluti, Quinque aureos dare ſpondes, idque confeſtim peti poteſt. In diem cum adiecto die, quo pecunia ſoluatur, ſtipulatio fit: veluti, Decem aureos primis Kalendis dare ſpondes? idque ſtatim quidem debetur, ſed peti prius quam dies venerit non poteſt, ita tamen, vt totus is dies arbitrio ſoluentis tribui debeat. Sub conditione ſtipulatio fit, cum in aliquem caſum differtur obligatio, vt ſi aliquid factum fuerit, vel non fuerit, committatur ſtipulatio, veluti ſi Titius Conſul fuerit factus, quinque aureos dare ſpondes, §. omnis de verb. oblig. Prat.

STIPVLATIO ſemper in perſonam eſt. Gœdd. in comment. in verb. ſign. l. 70 §. 1. n. 5.

STIPVLATIO aut certa eſt, aut incerta. Ex certa datur certi condictio, ex incerta actio ex ſtipulatu, Cuiac. ad l. 68. ff. de verb. oblig.

STIPVLATIO eſt ſpecies efficaciſſimi contractus, vnde ad imbecillem innominatorum naturam dirigenda non eſt: quod ideo inuenta ſit, vt vberius ex ea nobis, quam ex illis conſulatur. Quod copioſe Iaſon. oſtẽdit in l. quũ mota. C. de tranſ. Spieg.

STIPVLATIO duplex eſt, legatorum & pactorum. Legatorum vna eſt, quia in ea ſingulæ res vel ſingula legata non exprimuntur, nec vſquam inueniuntur expreſſa à contrahentibus. Stipulatio vero pactorum eſt multiplex, quia licet in ea ſingulæ res nõ exprimantur à contrahentibus, fuere tamen ab iiſdem in pactis expreſſę, quorum aſtringendorum cauſſa facta eſt ſtipulatio. Cuiac. ad l. 29. ff. de verb. oblig. circa medium.

STIPVLATIO, ait Cuia. ad l. 2. in prin. de ver. obl. duplex eſt: Vulgaris, quæ fit ſimpliciter, veluti tem dari, vt recte Thalæus ſcribit 29. Βασιλικῶν ad l. 1. Cod. de rei vxor. act. Hanc de iure inutiliter ſtipulamur. Eſt & alia ſpecialis, quæ fit adiect. cauſſa, Quod actione rei vxoriæ dare facere oportet, dari: vel, quod ex cauſſa conditionis dare facere oportet. Pr. ex Cuiac. d. loc.

STIPVLATIO cui deficit forma, nihil omnino valet, nec vt pactum quidem, l. 1 §. ſi quis ita, ff. de verb. oblig. l. 1. §. cum qui, ff. de conſt. pecu. ratio eſt quia magis fauent jura reis excipiẽtibus, quam iis qui agunt, l. Arrianus. ff. de act. l. fauorabiliores, ff. de regul. jur. Forca. in Necyom. dial. 5. n. 4.

STIPVLATIO Aquiliana ſtipulatio eſt à C. Aquilio Gallo prodita, per quam omnium rerum obligatio in ſtipulatum deducitur, & ea per acceptilationem tollitur, cuius formulam cognoſce ex l. 18 ff. de acceptil. Hot. Prat.

STIPVLATIO alternata eſt, quotiens disiunctiuo modo duæ res promittuntur, quoniam non vtrunque, ſed duorum alterum dari oportet, vt puta, Stichus aut decem. Disiunctio ipſa διάζευξις, Altercatio, σταυροπηγισμὸς dicitur Cuiac. in commen. ſuis ad leg. ſi vnis, §. ſed ſi ſtipulatus, ff. de pactis. Prat.

STIPVLATIO judicatum ſolui, tres clauſulas in vnum collectas habet: de re judicata, de re defendenda, de dolo malo, autore. Vlp. in l. judicatum ſolui, ff. de judic. ſol. Quæ verba ipſe explicat in l. jam tamen fideiuſſor. eod. tit.

STIPVLATIO, juris eſt: pactum, facti, per l. ſi vnus § pactus, ff. de pact. quod vt accipiendum eſt. Bart. declarat. ibid. Prat.

STIPVLATIO mortis cauſſa eximatur fieri, vt ait Antiſtius Labeo, quæ ita fit, vt morte promiſſoris confirmetur: aut, vt quidam dixerunt, cuius ſtipulationis mors fuit cauſſa. Feſt. Hot.

STIPVLATIO præpoſtera eſt, quoties ſtipulamur nobis dari ante euentum conditionis, aut diei. Gothof. ad l. 25. C. de teſt.

STIPVLATIO Tribunitia eſt, quæ ex juriſdictione Tribunorum venit: id eſt, quæ pro collegio Tribunorum, Tribunis ipſis autorib. interponitur. Eius meminit Vlp. tit. 7. Si maritus, inquit pro muliere ſe obligauerit, vel in rem eius impenderit, diuortio facto eo nomine cauere ſibi ſolet ſtipulatione Tribunitia, Hot. Prat. Eſt autem ſtipulatio tribunitia honoraria, quia, vt ſupra dictum ex juriſdictione tribunorum venit, vt prætoria, ex juriſdictione prætoris, vel Ædilitia, ex juriſdictione ædiliũ. Cuiac. in notis ſuis ad tit. 7. Vlp. de jur. dona. int. vir. & vx.

STIPVLATIONES per ſe ſolæ non ſubſiſtunt, ſed ex aliis obligationibus dependent, quod totidem fere verbis ſcripſit Vlpia. in l. ſtipulationum, 5. ff. de ver. obl. idemque in l. 1. ff. de prætoriis ſtipulationibus affirmat, omnes ſtipulationes natura ſui eſſe cautionales, id enim agi in ſtipulationibus, vt quis cautior ſit & ſecurior, ſtipulatione nimirum interpoſita. Vult. in com. Inſtit. tit. de verb. obig. in pr. n. 19.

STIPVLATIONES antiquitus certis verbis ſic concipiebantur, vt eodem quis verbo reſpondere cogeretur, quo eſſet interrogatus: ſiue pro ſe, ſiue pro alio vellet promittere. Vt: ſpondes? ſpondeo: Promittis? promitto: Dabis? dabo: Facies? faciam: Sed hac verborum ſolemnitate per Leonem principem ſublata, placuit etiam Iuſtiniano, nihil referre ijſdémne an diuerſis verbis, aut quibus linguis vtantur contrahentes ſtipulationem: dummodo vterque alterius mentem & conſenſum ſane intelligat, ſiue per ſe ſiue per verum interpretem. Hinc earum quæ Græcis verbis concipiebantur, hæ annotantur formulæ apud Cuiac. li. 14 c. vl. Apud Ariſtoph. in Plu. φεύγεις. ἂν ἴδῃ ϖαντ-ἔργους. φημ' ἐγώ. Vel his verbis: κελεύεις, κελεύω, Homer. Odyſſ. θ. ἐγὼ δέ τοι αὐτὸν ὑπίσχομαι ὡς σὺ κελεύεις. Vel hoc verbo: ἐγγυῶμαι, vt in l. blanditus. Cod. de fideiuſſ. ὅτι ἐγγυῶμαι τόνδε. ita enim legendum baſilica docent, vt idem Cuiac. obſeruauit. Vnde qui ſic accepit promiſſionem ab alio, ſtipulator dicitur, & reus ſtipulandi: Qui autem annuit & reſpondet, Promiſſor vocatur, & reus promittendi, à re in ſtipulationem deducta, §. 1. Inſt. de verb. oblig. l. 1. §. ſi quis, & §. vlt. ff. eod. tit. l. 1. ff. de duob. reis. Old. Prat.

STIPVLATIO prætoria. In l. 5. de verb. oblig. dicitur, Stipulationes Prætorias eſſe, quæ ex mero officio prætoris proficiſcuntur, hoc eſt, quæ prætoris imperio & juſſu interponuntur, vt ſtipulatio damni infecti. Nam ſi domus vicini ruinoſa ſit, vicinus adit prætorem vt alter cogatur interponere cautionem damni infecti, & prætoria dicitur, quia juſſu prætoris & imperio interponitur. Aliæ ſtipulationes ſunt judiciales, quæ ex ſolo judicis officio proficiſcuntur, vt cautio de dolo, & cæt. Aliæ ſunt communes quæ modo prætoris, modo judicis juſſu interponuntur, vt Cautio rem pupilli ſaluam fore, de qua latius ſupra in dictione Rem pupilli, & cæt. Aliæ ſtipulationes ſunt conuentionales, quæ pendent ex conuentione contrahentium. Stipulationum prætoriarum tria ſunt genera in l. Quædam ſunt judiciales, quæ ſcilicet non à judice dato, ſed à judicio dicuntur, quod propter judicium interponantur, alia ſignificatione dicuntur judiciales ac in l. 5. de verbor. obl. quia ſemper à prætore interponuntur. Aliquando enim ob judicium vt ratum fiat jubet prætor interponi cautionem. Aliæ ſunt cautionales, quædam communes. Cautionales dicuntur cautionales tantum. Nam alias generaliter dicendo omnes prætoriæ ſtipulationes ob cautionem interponuntur, vt ſecurior ſit aduerſarius. Prætoriæ autem ſtipulationes inſtar actionum habent l. actionis, de oblig. & action. Communis eſt ſtipulatio judicio ſiſtendi cauſſa facta. Ego puto eam dici propterea communem, quod non poſſit dici Iudicialis, quod non interponatur, vt judicium ratum fiat: ſed tamen quoquo modo pertinet ad judicium, & propterea mihi videtur eam ſcilicet communem ea ratione dici. Seiler. ex lectur. Duar. ſuper titul. de præt. ſtipul. nondum impreſſis, adde Duar. & Cuiac. ad l. 5. ff. de ver. oblig. Nota præterea quod ſtipulatio judicialis interponitur juſſu prætoris ab eo qui cõuenitur nomine alieno, qui defendit alium in judicio, §. ſed hodie. Inſt. de ſatiſd. & C. de ſatiſd. Olim exigebatur etiam ab eo, qui ſuo nomine conueniebatur actione in rẽ, quod jus Iuſtin. emẽdauit & ſuſtulit omnino. Huc pertinet quod dicitur in l. ſi ad defendendum, tit. judicatum ſolui. Hæc autem ſtipulatio exigitur in ipſo litis limine antequam lis conteſtetur. Poſt litẽ enim conteſtatam non poteſt magis exigi hæc ratio lautior. l. Pompon. §. tati de proc. Hæc ſtipulatio tres clauſulas continet, l. 6. d. tit. judicatum ſolui, ſiue res judicata fuerit ſecũdum actorem, ſiue res defenſa non fuerit, ſiue dolo malo quod factũ fuerit, hac vna clauſula collecta ſũt, quod quomodo accipiendum ſit, nec Accurſ. nec Bartol. & c. intellexerunt. Hæc omnia deducunt in ſtipulationem, ſed vna clauſula collecta erãt. Seiler. ex lectur. Duareni nondum impreſſ. tit. judicatũ ſolui,

Stipvlationes introducendæ ratio fuit valde neceſſaria: ne homines ex nudis pronunciationibus ſæpe incauti illaquearentur vinculo obligationis. Porro per interrogationem excitatur animus ad deliberationem quandam, num ſit promittendum: Per reſponſionem declaratur talis deliberatio certo conſenſu. Optima igitur ratione Lex vult, talem formam manere firmam ad obligationem: & conſequenti nomine denotauit. Nam ſtipulatio vocatur, hoc eſt, confirmatio ſed adſtrictio, à ſtipulo quod veteres firmum appellabant. Oldend.

Stipvlationvm aliæ judiciales ſunt, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ communes Prætoriæ & judiciales l.5. in pr. ff. de verb. oblig. Hæc diuiſio ſumpta eſt à cauſſa finali ſeu effectu. Omnium. n. ſtipulationum, quas in toto negotiorum mundo cogitare poſſumus, finis & effectus hic eſt: Vt ad cautionem illis vtamur, alias in cauſis ad officium judicis cuiuſlibet pertinentibus, alias in grauioribus negotijs, ad prætoris cognitionem ſpectantibus: alias in ſpeciebus; quæ vtrobique tractari poſſint (reſpectu ſemper foro Romanorum) tam apud judicem quam apud prætorem: alias denique extra judicium in contractibus & honeſtis conuentionibus. Old.

Stipvlationvm cauſſa efficiens, quæ commendatorib. valde impoſuit, eſt jus ciuile, quod etiam nimiam ſolennitatem earum poſtea ſuſtulit, §. in hac re de verb. obli. l. omnes. Cod. de contrah ſtipul. Old.

Stipvlationvm prætoriarum inquit Vlp. tres videntur eſſe ſpecies vide paulo ante ſtipulatio prætoria.

Stipvlationvm aliæ ſunt diuiduæ, aliæ indiuiduæ pro ratione rerum quæ in ſtipulationem deductæ ſunt. Rerum enim aliæ poſſunt diuidi, id eſt, pro parte peti, præſtari, dari, ſolui, veluti ſummę eiſque pro parte ſolutis pro parte contingit liberatio. Item ſpecies certæ, vt puta Stichus, partis diuiſionem & liberationem admittunt, l. 9 § 1 ff. de ſolut. Pars ſolui poteſt volenti ſtipulatori. Aliæ natura diuidi non poſſunt, vt prædiorum jura via, iter, actus, aquæductus, quæ diuiſionem non admittunt: Aliæ natura poſſunt diuidi, ſed niſi totæ ſoluantur, ſtipulationi ſatis non fit, vt ſi homo ſit generaliter promiſſus. Nam niſi ſolidus homo ſoluatur, nihil agitur. Parte igitur ſoluta volenti, pro parte non contingit liberatio, ſed conueniri adhuc promiſſor poteſt, vt integrum hominem præſtet, & pars ſoluta condici quaſi indebita. Cuiac. ad l. 2. ff. de verbor. oblig. in princ.

Stipvlationvm quædam in dando, quædam in faciendo conſiſtunt, l. 2. in pr. ff. de verb. oblig ſumitur hæc diuiſio à cauſſa materiali. Quoniam nihil expectare poſſumus à proximo ad vtilitatem noſtram, quod in ſtipulationem deducamus, quam aut dationem rerum, aut præſtationem factorum. Nihil igitur eſt aliud, circa quod verſetur ſtipulatio velut materiam, præter hæc duo: idque nos docet vniuerſa naturæ conditio, quam nemo poteſt infitiari. Old. Pr. Vide Corraſ. l. Miſc. 23. n 6.

Stipvlator fere in leg. dici ſolet is, qui interrogat velut creditor obligans alium. Promiſſor verò accipitur, qui reſpondês obligatur. Quanquam Vlp. ſtipulatum appellet promittentem in l. ſi non ſortem, §. ſi decem, ff de cond. indeb. Old. Prat.

Stipvlatvs pro ſtipulatio in l. 8. de re jud. l. 73. de cond & demon. l. 17. de reb autor. jud. l. 10. §. partum, ff. quę in fraud. cred. l. 28 §. igitur, de jureiur. Imp. l. 13. C. de inutil. ſtip. ſuper ſtipulatu tuo adi præſidem prouinciæ. Papin. l. pecu. 9. de vſur. Pecunię funebris intra diem certum debito non ſoluto dupli ſtipulatum in altero tanto reſpondi non tenere. Scæuol. vxor. 35. ff. de l. 3. Quicquid ad eum jnve ſtipulatum eius conceſſit. Prat.

Stipvlor, verbum juris eſt poſtulare, ſibi promitti aliquid ſolennibus verbis. Cic. pro Roſc. Comæd. ſtipulatus es? vbi? quo die? quo tempore? quo præſente? qui ſpopondiſſe me dicit? nemo. Spieg.

Stipvlvm apud veteres firmum appellabant, forte à ſtipite deſcendens. ita inquit Iuſtin Inſtit. de verb. oblig. in princ. Paul. li. 5. ſent. & Iſidor. li. 10. Etym. Vide Corraſ. 1. Miſc. 15. n. 3. 7. 8. 9.

Stirpes, ſunt ferulæ, ſeu virgultæ, quæ de radicibus naſcuntur: ea & germina dicuntur l. diuortio. §. puto. ſolut. matrim. Hinc & germinalis arbor. Accurſ. quæ ſtirpes ſunt, pedamenta eſſe arbitratur, contra M. Varronis, & Columellæ, cæterorumque antiquorum autoritatem. Spieg.

Stirpes, ſi Grammaticis credimus, de homine fœmininum eſt: de arboribus maſculinum, ſuccedere in ſtirpes, & in capita, id eſt pro vitilibus portionibus, in l. 1. C. de ſuis & legit. hęred. Vide ſupra. Et ſtirpe excidere, pro radicibus, apud Vlp. l. 1. de arbor. cædend. Spieg.

Stiti, præteritum à verbo ſiſto, ſupino caret, quod tamen à verbo ſto mutuatur, autore Priſciano. Vide Vlp. in l. ſed & ſi quis § illud ſciendum eſt, ff. ſi quis cautionibus, & Netacium in l. pen. eod. tit. Ibi Old. annotante illud (ſtatus) à ſto mutatus eſt. Spieg.

Stiva vocitatur manica aratri qua regitur & capulas teres & oblongulus. Cic. in Scauriana. Ab ipſa ſtiua homines mecum loquebantur. Maro Georg. lib. 1.

Stiuáque, quæ currus à tergo torqueat imos.

Ioan. Bapt. in com. Epiſt. Sidon. Apoll. ad Hieron. lib. 1.

Stoicae ſapientiæ ſummum philoſophum Chryſippum, Marcianus in l. 2. de leg. ideo appellare videtur, quod Stoici dicebant, ſapientem infra ſe omnia habere, ex ſeſeque ipſum, non aliunde pendere: vſque adeo, vt Horatius eorum verbis dicat Ad ſummum ſapiens vno minor eſt Ioue Spieg.

Stoicis in inueſtigandis vocabulorum principiis fuit perquã familiare, vt illa non tam ex verbis alijs, quam ex rebus ipſis repeterent, ad naturam nimirum propius accedentes. Stoicorum autem diſciplinæ ICti illi antiquiores ſeſe conſirmarunt vt plurimum. Vult. in comm. in priu. Inſtit. de iuſt. & iure. n. 5.

Stola, veſtis erat ad talos demiſſa, matronarum inſigne. Vlp. de aur. & argen. leg. l. veſtis. Muliebria, inquit, ſunt veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, ideoque eam quidem ἀπὸ τῆς.... vocauit: etſi ea Caligula & Heliogabalus vſi ſunt. Prat.

Stolam veteres dixerũt omne quod corpus tegeret autor Nonius. Ex autoribus à Nonio citatis, probari poteſt, ſtolam quoque virorum fuiſſe, de qua Bayf. de re veſt. c. 17. Spieg.

Stola dicitur ἀπὸ τοῦ στέλλεσθαι, quod operire & induere ſignificat. Brech. in l. Tugurij. ff. de verb. & rer. ſignif. & idem in l. veſtis appellatione. eod. tit.

Stolo pro ſtolido vſurpatur in quadam Auſonij epiſt. & à ſtolone ſtolidi nomen ortum eſſe videtur, vltro etiam originem profitetur ſuam, ſed iam non potes ô Stolo doceri: niſi ſi quis pro veteri & antiquo & ſene poſitum putet. adiuncta tamen etiam ſignificatione ſtoliditatis & ſtultitiæ. Turneb. aduer. li. 2. c. 23.

Strabo nonnulli legũt in l. qui clauum §. is cui os oleat, ff. de ædil. edict. vbi tamen alij Strabo. vide ſupra Scabro.

Stragvla, non pro lecti operimento tantum, ſed generaliter pro omni veſte quę inſternitur, accipitur στρῶμα Græce, omne id eſt quod inſternitur: Alciat. de verb. ſign. Spieg. Videtur Vlp. intelligere ſtragulam veſtem, omne veſtimentum hominis quod injiciat: quale eſt Græcorum pallium. vt enim Romani togati à toga, ſic Græci à pallio palliati vocantur: & palliatæ comœdiæ, quæ ſcriptæ ſunt ſecundum ritus & habitus palliatorũ Græcorum, vt ſcribit Donatus & Diomedes Grãmatici. Laurentius Valla in l. b. ſuo Elegantiarum dicit, quod non meminit reperiſſe ſtragulam veſtem in hunc ſenſum: ſed in opertorium lecti eam potius, vbi etiam dormiebant & diſcumbebant. quod Varro lib. 4. de ling. lat. tentatur, de culcitra loquens: Ac quicquid inſternebant (ait) à ſternendo ſtragulum appellabant: & equorum ſimiliumque, quorum operimentum etiam inſtratum vocatur. De ſtragula veſte meminit Vlp. in l. quęſitum eſt, § ſed ſi fundus. ff. de fũdo inſtr. u. l. 23. § virilia. & l. 25. ff. de aur. & arg. & Verg. Æneid. 4. de Didone loquens: Stratiſque relictis incubat Tit. ul. Nam neque tunc plumę, nec ſtragula picta ſoporem Pap. Sylua 1. de Venere.

Feſſa iacet ſtratis vbi quondam conſcia culpæ.

Lemnia, repperunt deprenſo vincula lecto.

Idem Syluarum 2.

Qui matutinos abrumpit murmure ſomnos,
Impoſitus ſtratis? ....

Stragvla etiam veſtis accipitur pro tapetis & aulæis, quod indicant præcedentes autoritates, & maxime Tibulli, dum inquit Stragula picta & innuit Martial. Epigram. vlt.

Stragula purpureis lucent villoſa tapetis. Et paulo poſt:
Nudo ſtragula ne toro paterent.

Diuus tamen Hieronymus ſtragulam muliebrem veſtem appellat, cui inquit: Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius. & ſic ſecundum ICtum noſtrum, & D. Hieron. ſtragula etiam ſignificare poteſt hominis veſtimentum, quod innuere videtur Liuius lib. 4. de le. Opia differens. Et cum tibi, inquit, viro liceat purpura in veſte ſtragula vti, matremfamil. tuam purpureum amiculum habere non ſines. Idem affirmat Iſidor. lib. 19. Etym. cap. 26. vbi enumerat quaſdam inſtrati ſiue ſtraguli ſpecies, puta ceruicalia, fulcra, tapeta, mantilia, mappas, toralia, aulæas, cortinas: quibus adde conopium, velamen, tectum, caducum, ſegeſtria, centones, & ſimilia ex Feſto: vide Gœdd. ad l. inſtratum. 45. num. 2. ff de verb. ſign.

Stramenta, ſunt calami frumentacei; ſpicis demiſſis. Vlp. de act. empt. l. fund. Fundo, inquit, vendito, vel legato, ſterquilinium & ſtramenta emptoris & legatarij ſunt. Nebriſſ.

Stramentorvm item nomine ſignificatur omne, quod ſolo, cauſſa quieſcendi, inſternitur: apud Caium in l. quos nos hoſtes, 234. § verbum viuere, vbi Alc. & Gœdd. in commen. ff. de verb. ſign.

Strangvlari id eſt neceſſitate adigi. C. de prędiis curiæ non alienand. lib. 10. Ambroſius l b. 2. de pœnitent. c. 5. nec verbi vanius præiudicio tantam cauſſam ſtrangulandam arbitror. l. 5. §. 1 ff. de arbor. furt. cæſ. Briſſ.

Strata lapide via l. 1. §. pen. ff. de via publ. Stratæ pro viis publicis l. 4. C. de priuil. dom. Aug. libro 11 l. 6. de itine. munien. in C. Theod. & apud Iſidor lib. 15. Etym. c. vlt. qui ſtratam dictam quaſi vulgi pedibus tritam tradit, cum tamen ſimilius vero ſit, ab eo quod lapidib. ſternatur, ita appellatam Procop. lib. 1. de bello Perſico viam à Latinis ſtratam etiam dici tradit

Briſſ.

Briſſ. Cuiac. ad d. l. 4. C. de priuil. dom. Aug. inquit, ſtratá proprie dici, quod Galli paue poſtea cœpiſſe quamlibet viam ſtratã dici, vt 58. βασιλικῶν tit. 3. τῇ ὁδῷ τῇ στράτᾳ συνίσταται. & tit. 5. τῷ στράτᾳ χρησάμενος. & tit. 7. κὰν ... στράτας. Pr.

Στρατηγοὶ prætores ſignificantur nonnunquam; vt Nouell. 19. & Dion. lib. 50. alias magiſtri militum, vt Nouell. 22. 58. & 103. alias & quidem frequentiſſime in libris magiſtratus municipiorum: Lucæ 22. recte vetus interpres στρατηγοὺς magiſtratus interpretatur, quod idem diuinus ſcriptor ἄρχοντας cap. 23 nominat. Cuiac. ad d. l. 2. de excuſ. in fin.

STRATORES. tit. C. de ſtratoribus, lib. 12. ij erant quorum munus erat equum freno tenere, & conſcendenti magiſtratui operam ferre. Spartianus in Caracalla. Cum illum in æquum ſtrator eius leuaret. Paulus Diaconus de geſtis Langobar. Equus quamvis hinc inde à ſtratoribus verberibus cæſus, non poterat eleuari. Horum etiam erat, equos militares probare, qui à prouincialibus conferebantur, vt l. vn. C. eod. tit. indicat. & Amm. Marcel. lib. 29. his verbis: Conſtantinus ſtrator paucos militares equos ex his auſus mutare ad quos probandos miſſus eſt in Sardiniam. Stratores etiam in carceribus ponuntur. in l. r. C. de cuſtod. reor. iique videntur ſignificari, qui victus & ſtratus eorum, qui carcere continebantur, curæ præpoſiti erant: aut etiam milites illi intelligi, quibus cuſtodiæ committebantur. Alij hoc ſenſu ſtatores legunt: vide paulo ante Statores. Prat. & Cuiac. ad l. 1. C. de ſtrator. Stratores laguncularum id eſt compoſitores. Mitſam eis, dicitur, ordinatores & ſtratores laguncularum, Hieremiæ. 48.

STRATAM omne veſtimentum eſt, quod ſterni ſolet, à ſternendo dictum. Ruſin. l. 34 ff. de re iud. Si victum vel ſtratum inferri quis iudicato non patietur vtilis in eum pœnalis actio danda eſt. Vlp. l. 45. de ver. ſig. Inſtratum omne veſtimentum continetur, quod iniciatur, Labeo ait: neque enim dubium eſt quin ſtragula veſtis ſit omne pallium περίστρωμα. In victu ergo veſtem accipiemus, non ſtragulam: in ſtratu, omnem ſtragulam veſtem. Idem igitur eſt ſtratum, quod ſtragulum, de quo ſic Varro lib. 4. de ling. Lat. Ac quicquid inſternebant, à ſternendo ſtragulam appellabant. Prat.

STRATVRA ſpecies eſt ſtructuræ: & potiſſimum eſt illa ſtructura, qua pauimentum, & ea quibus incedimus, inſtruuntur: ſic enim & ſtratam dicimus viam. Vſitatum olim fuit, & etiamnum eſt, vt pauimenta lapidib. ſtrata, ſtraturis ex tabulis factis hyeme tegerent, & vt commodior eſſet vſus, & ne nimium pedes refrigerarent marmora & lapides: quo fiebat, vt his ſtraturis perpetuus eſſet vſus, & inhabitandi cauſſa fierent. Vide Gœdd. in com. ad l. malum nauis. 241. §. 4. ff. de ver. ſig.

STRENA, cuius meminit gl. in l. laudabile. C. de aduoc. diuer. iudicum, munus ſignificat, quod aduocatis & amicis datur, Alc. in com. de ver. ſig. Earum autem origo, qua felicem ominamur annum ipſius auſpicio & initio à Tacito rege manaſſe dicitur, qui primum Romuli hoſtis, deinde collega in regno Rom. fuit: hoc, quia & ſtrenæ ne hoc quidem tempore exoleuerunt. literis mandare voluit Turn. aduerſ. lib. 10. c. 26. Vt & antiquitatem rei intelligamus, & quem auctorem eius moris habeamus, ſciamus. Si quis v. quo auctore iſta loquatur, quærit? laudatur ab eo Symmachus in quadam epiſt. ſic ſcribens: ab exortu pene vrbis Martiæ ſtrenarum vſus adoleuit auctoritate Tatij regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni noui auſpices, primus accepit. D. D. Imperatores nomen iudicio viris ſtrenuis hæc conuenire ob virtutem Schard. ex Turnebo aduerſ. lib. & c. eodem.

STRENVVS, efficax, gnauus, vigilans, fortis, ſic dictus, quod ſternendo aduerſa renuat. Iuſtinian. Nam & manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus habebatur.

STRICTAM rationem habemus, ait Vlp. quæ nunquam in ambiguis religionum quæſtionibus omitti ſolet. Nam ſummam eſſe rationem, quæ pro religioſis facit l. ſunt perſonæ ff. de relig. & ſumpt. fun. Strictam quoque rationem dixit IC. in l. 7. §. ſi cuius. ff. de acq. rer. do. l. r. §. accuſationem. in fi. ff. ad Turpil. Et ſtrictam interpretationẽ in l. 20. §. ſi ſublatũ. ff. de ſer. vrb. Briſſ.

STRICTI Iuris vocabulum peculiare eſt ICtis. Duobus autem modis intelligitur. Altero proprie, cum leges ſcriptæ nimis ſeuere, ac ſine vllo temperamento, aut trahunt per interpretationem ad caſus ſimiles. in quib. tamen ratione circumſtantiarum eſt aliqua diſſimilitudo: aut in caſu, de quo loquuntur nimis durus ſenſus extorquetur. Altero modo impropriè ſumitur, cum fraus ſit Legi, hoc eſt, cum ſaluis verbis Legis ſententia eius circumuenitur, detorquẽdo eam ad impertinentia aut eludendo ratione ſophiſtica. gloſſ. in l. placuit. C. de iudiciis id vocabulum tripliciter exponit. Cum Iudæis ſummo iure agendum eſſe. Interpretum doctrina eſt: non tamen, vt notabiliter Alciat. dixit, ſummouendi ſunt ab hac æquitate, qua ἐπιείκειαν vocant. Quum nihil aliud ſit ius, quam hæc æquitas in artem redacta. Cæterum in omnibus rebus præcipuam eſſe iuſtitiæ æquitatiſque ſcriptæ, quam ſtricti iuris rationem. Impp. Conſtant. & Licinius conſtituere. Quando rigor iuris temperandus ſit ἐπιεικείᾳ, id eſt, æquitate, Batt. incidat l. vlt. ſub fin. C. de Legibus & Philippus in epit. Philoſophorum lib. 1. Spieg.

STRICTI iuris actiones dicuntur in quibus ita ad præſcriptã formulam ac ſummam adſtricti erant iudices, vt neque pluris neque minoris damnare reũ poſſent: vel, quæ ſtricta iure vallatæ ſunt, nec ex bona fide deſcendunt. §. actionum. Inſtit. de act. l. vn. §. ſed & ſi non ignoramus C. de rei vin. ἐν οἷς, vt cum Theophilo loquar, τῆς ἀκριβείας ἡ φύσις κόλος. Quæ & ſtricta iudicia, & ſtricti iudicij actiones vocantur. l. 3. § an hac. ff. commod. l. 5. ff. de in lit. iur. Briſſ. Prat. Coraſ. 2. Miſc. 8. n 13.

STRICTVM ius noſtri appellant, quod veteres ſummum dicebant: id eſt, quod reſtricte ad verborum præſcriptum dirigitur, & tanquam ad viuum reſecatur, quod merum & ſubtile ius alias dicitur, & paſſim æquitati opponitur, l. 86. ff. de acquir. hæred. l. pen. ff. de conſtit. pecun. l. penul. C. ad exhib. l. pen. §. 1. ff. de iure dot. l. 50. in fi. ff. de petitio. hæred. l. 28. ff. de ſtatulib. l. 8. C. de iudic. Briſſ. Prat. Corraſ. d. loc. n. 12.

STRIGA, l. fi. Lang. de hom. ſec. l. 3. qual mund. alien. per l. 2. de iniur. mul. Feſto eſt malefica, quæ hominis inteſtina corpore paulatim diffluente perdere fingitur: Gloſſis vet. Striga λάμια, στρίγξ, qui etiam humanis corporib. veſci credebatur: καὶ γυνὴ φαρμακίς, Langobardis Maſca, hodie Magsz. Prat.

STRIGARE eſt in ſtrigam equos vel mulos iunctos agere & recta dirigere; ne diuerſi abeant, hi in hanc, illi in aliam partem. Eo verbo vſus eſt, qui parodiam venuſtiſſimam epigrammatis Catulliani luſit in Ventidium mulionem.

Et inde tot per orbitoſa millia
Iugitm tuliſſe læua ſiue dextera.
Strigare mulas, ſiue vtrumque cœperat.

De hoc Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 8. c. 2.

STROBYLI, teſte Dioſcor. ac Galeno, proprie arbores ſunt, nucleos pineos ferentes & ipſi quoque nuclei ſtrobyli dicuntur, quos etiam κοκκάλους Græci appellant. & carduus is qui manditur, fere iam vbique σκόλυμος Græce dictus, in Latino (vt ait Dioſcor.) ſtrobulus vocatur: ex hac ſimilitudine, quia nucis pineæ ſpeciem præſentet: vt etiam refert Hermol. Barbarus, & de his, ſenſit Vlp. in l. ligni appellatio. in fiu. de leg. 3. apud quem ſtroboli mendoſe legitur. Meminit etiam Plin. natur. hiſtor. li. 16 c 11. ſecundum Hermolai caſtigationem Cott. & Gœdd. ad l. carbonum. 167. n. 2. & 8. ff. de ver. ſig.

STROPHA exculationem doloſam ſignificat, teſte Catanæo com. t. Hac dictione vſus interdum Martialis, & Prudentius noſter qui quum, ſicut & cæteri veteres poetę noſtræ pietatis Proſper, Paulinus, Sedullius, Iuuencus & Arator habeant res altiſſimas, & humano generi ſalutares, non ſunt omnino in verbis rudes, aut contemnendi. Multa habent, teſte Viue, (cuius iudicio cedat omnis Ciceroniarum ſemichriſtiana cohors) quibus elegantia & venuſtate carminis certent cum antiquis nonnulla, quibus etia n eos vincant. Itaque non niſi olidum olet, quod nuper Eraſmomatrix ille pronunciauit (ſed parum competens iudex) vnicum Actij Synceri ad ſummum Pontificem epigramma, pluris eſſe faciendum, quam innumeras Prudentiorum Aratorum ac Iuuencorum myriades Spieg.

STROPHIVM faſcia eſt pectoralis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum. Mart. in Apophoretis:

Faſcia creſcentes dominæ compeſce pupillas.
Vt ſit quod capiat noſtra, tegatque manus.

Turpill. u.: Me miſeram, quod inter vias epiſtola excidit mihi Infelix, inter tuniculam ac ſtrophium collocatam. Catull.

Non tereti ſtrophio lactentis vincta papillas

Strophia etiam tenuiores coronæ à veteribus dictæ (vt in 21. natur. hiſt. docet Plin.) ab inſigni quod imponebatur capitibus ſacerdotum pro corona, quod ἀπὸ τοῦ στρέφειν, hoc eſt, à vertendo, ſtrophus vocabatur. De his Plin. in prææalleg. lib. Tenuioribus (inquit) vtebantur antiqui coronis, ſtrophia appellantes. Hinc nota ſunt ſtrophiola, quibus in ſacris vtebantur. Cot. & Brodæus Miſcell. lib. 4. c. 11.

STRVCTILE dicitur, quod manu conſtructum eſt, & fabrica conſtat. Structilis riuus in l. 3. §. 1. ff. de riuis. Structiles baſes in l. pen. ff. de ver. ſig. Structiles canales apud Vitruu. lib. 8. c. 7. Structilis forma apud Pallad. lib. 9. c. 11. Briſſ.

STVCTILE opus dicitur, quod ex lapide quadrato, aut laterculis calceque conſtructum eſt, cuiuſmodi ſunt columnæ, pauimenta, ſepes, ICtus in l. 241. ff. de verb. ſign. In rutis cæſis, inquit, ea ſunt, quæ terra non tenentur, quæque opere ſtructili tectorióve continentur. Gœdd. in l. 241. num. 1. Sic ſtructilis & terrenus opponuntur in l. 3. §. 1. ff. de riuis.

STRVCTILES columnæ, quæ non vno ſaxo perpetuo conſtant: ſed ex cæſis lapidibus aut coctilibus laterculis conſtructæ ſunt. Vlp. l. 8. ff. ſi ſeruit. vind. Superque eum parietem columnas ſtructiles imponere, quæ tectum porticus ambulatoriæ ſuſtineant. Columnas ex eo dictas quod columen, id eſt, ſummum faſtigij percurrens tignum ſuſtineant, Vitruu. auctor eſt, lib. 4. cap. 2. Hot. Prat.

STRVCTILIS lapis, non ille quadratus, atq; ad normam cæſus: ſed rudis & informis, quod vel reticulata ſtructura, vel ordinaria fit. Vldian. l. 6. §. 4. ff. ſi ſeru. vind. Forte vt reſiciat lapide

quadrato, vel lapide ſtructili, vel quouis alio opere, quod in ſeruiture dictum eſt. De reticulata & ordinaria ſtructura lege Vitruu. lib.2.c.8. Hot.Prat.

STRVCTORES, interpretantur ipſi Impp.id eſt, ædificatores,in l. priore. de excuſ.artif. C.lib.10. Structores etiam vocari poſſe eos, qui ad principum menſas minutatim, ſuo more,eſculenta conſcindunt, Inſulan. recte putat Spieg.

STRVCTORES bucularum in l.vlt.ff. de iure immunit.ſecundum Floren. lect. Alij enim codices habent baccularij ſtructores: Halo.bractearij ſtructores.Turn.9.aduer.16.legit buccularios, quos interpretatur galearum ſtructores. Vide Gothofr.in d.l. vlt. Et ſtructores quidem Tribonianus ædificatores interpretatur in l.1.de excuſat. artif. lib.10.C. Vege. etiam lib.2.ca.11. In exercitu ſtructores ponit. Sic enim illic ex vetuſtis codicibus legendum eſt,non,vt paſſim ſcriptum eſt, inſtructores. Similiterque in miniſteriis militaribus ſtructores poni videmus in Epiſt.quæ à Vopiſ.in Aurelia. refertur.Briſſ.Prat.

STRVCTVRAE nomine intelligitur opus factum è cæmentis ſeu laterculis. Brechæus in l.Carbonum. ff.de verb.& rer.ſign.

STRVCTVM in l.3. §. vnde illud. ff.de minor.ſignificat machinatum,& excogitatum. Sed totum hoc ſtructum, inquit IC. vt maiore ex facto liberaretur.Prat.

STRVMA,extātia quædā in tergo:ſicuti in pectore gibb.habetur.

STVBA, vel Stupha, vocabulum pluribus non videtur Latinum. Sed quib. hoc videtur, nec habent ſtubas,inquit Volzius:qu.& adnotauit, ductum vocabulum à Stypo,quod & Græci dicunt στύβω: quod ea loca ob calorem ſeruandum ſtypentur. Nam υ in u,& π in b,vt mutetur,non adeo infrequens eſt.Spieg.

STVDIA liberalia, quod homine libero digna ſunt. Vlpia.l.2.de var. & extraord. cog. Liberales artes appellat Rhetoricam, Grammaticam, Geometriam, Medicinam,Iuriſperitiam.Vide Locatione.C.de profeſſ.& ſtud.liberal. vrb.Roman.Seneca ſolam philoſophiam ſentit eſſe liberalem diſciplinam, quod liberum facit hominem, hoc eſt,ſapientem,ſublimem,fortem, magnanimum cætera puſilla,ac puerilia eſſe Spieg.

STVDIORVM cauſa alibi agere,l.5.C.ad Senat.Maced.Studiorum cauſa aliquo loco morari,l.2.C.de incol.

STVDIOSE pro data opera,arte,propoſito,& σπουδαίως,in l.1.ff.de abig Sic ſtudio,id eſt,arte,in l.13.& l.53 ff. de fideic. libert.Prat.

STVDIOSI juris olim his nominibus appellabantur:Primo anno Dupondij, & Dupondio numo duobus aſſibus æſtimato,quaſi nullius adhuc in ciuili diſciplina æſtimationis, ſcilicet initiati tantum ſtudiis: ſicut reſpectu Chriſtianiſmi infantes, paruuli dicuntur. Poſtea vocati ſunt Iuſtinianei. Conſtit.ff.2.§.& primo quidem anno. Secundo anno dicebantur Edictales,ab edicto quod eis proponebatur.Ibid.§.ſecundo autem. Tertio anno Papinianiſtæ vocabantur, ab autore Papin.cuius libros legebant. Ibid.§.tertij denique anni. Quarto anno λύται nuncupabant, hoc eſt, ſolutos, vt qui iam à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione eſſent liberati. Ibid. §. ſed quia ſolitum. Quinto anno προλύται appellabantur, hoc eſt, qui λύταις eruditione præſtarent. Ibid. §.quibus ſi bene. Poſt quinquennium itaque conſummato iuris ſtudio, dicebantur Oratores maximi,iuſtitię ſatellites,iudiciorum athletę gubernatoreſque.Hoc ſeculo & ordinem docendi, & titulorum nomina corruperunt inſulſi commentatores. Cœperunt enim appellare Baccalaureos,Licentiatos,Doctores,iuris Ciuilis,iuris Canonici,Decretorum, & (ſi Diis placet) vtriuſque Iuris. Mirum cur non etiam Prætorij juris Doctores deſignauerint, ne vllum genus Doctorum in barbaro regno deſideraretur. Old.Prat.

STVDIOSI iuris pro iuris peritis. l.1.ff.de offic.adſeſſ.l.9.§.1.ff.de pœn. l.4. ff. de extraord.cognitio. Et apud Sueton.in Neron. Gellius lib.12.c.13. Cur hoc me potius, ait,rogas quam ex iſtis aliquem petiris,ſtudioſiſque iuris,quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoleiis? Sic enim legere malo quam vt vulgo ſtudioſiſque viris. Nam juris periti in conſilium adhiberi non quilibet ſtudioſi ſolebant. Quanquam & conſulti abſolutè ſtudioſi videntur appellari in l.2.§.poſt hunc maximè ff.de orig. iur.Briſſ. Studioſos iuris ait Cujac.7.obſer.25. conſtat pro iuris profeſſoribus & adſeſſoribus comitibuſve iudicum accipi l.1. ff.de offic. adſeſſ.l.mortis §.ſolet.ff.de pœnis.Eſt enim hæc appellatio communis tam præceptorum quam diſcipulorum & auditorum iuris. Cuiac.d loc.

STVDIOSVM, pro expetendum apud Iuſtinianum Conſtit. ff. 1. in princ.cum dixit:Nihil tam ſtudioſum in omnibus rebus inuenitur, quam legum autoritas,quæ & diuinas & humanas res bene diſponit,& omnem iniquitatem expellit. Spieg.

STVDIOSVS in eo loco vbi literis incumbit, neque pro ciue neque pro incola haberi debet, nempe quoad munera & forum: niſi decem annis tranſactis eo loco ſedem ſibi conſtituerit, vel hoc dixerit.l.2.C.de incol.& vbi quis,&c. lib.10.Horat.Lucius de priuileg. ſchola. priuileg.9. Gœdd. ad l.190.num.5.de verb. ſign.

STVLTA eſt opinio tua l.Domit.ff.de teſt.

STVLTITIA eſt inconſtantia ſanitate vacans,vt tradit Connan. 9. comm.4. num.10. Referturque tam ad iuris imprudentiam quam ad facti errorem l. ſi per imprudentiam. ff.de euictione. Alberic.

STVLTVS, imprudens. Nam & multi non inſipientes, aliquando ſtulte aliquid vel agunt, vel loquuntur. Quemadmodum ſtultus eſt ICtus qui emit hæreditatem non ſoluendo l.3. ad leg. Falcid.& ſtultiſſ. Imperatori,pro bono eligens malum.§.cæterum.Inſtit.quod cum eo. Spieg.Prat.

STVLTVS impetitum ſignificat, in l. 9. §. ſi quis ius. ff. de iur. & fact.ignor.l.4.ff.quod vi aut clam.Prat.

STVPRATVS.Vlpian. l.1.§. remouet,de poſtul.Si quis tamen,inquit, vi prædonum,vel hoſtium ſtupratus eſt,non debet notari. Spiegel.

STVPRVM dictum videtur quaſi turpis ſtupor,cum ſtupidus bruto ſimilis ſit,qui in Venerem ruit,& turpitudinem longe deteſtabiliorem, quam bruta tractat, qui deflorationem virginitatis pudicitiæque non ſine ingenti ſtupiditate motum ingeniique appetit. Nihil profecto in vita mortalium turpius fœdiuſque eſt, quando hæc nobis res cum belluis communis eſt, & hac vna tantum humanæ vitæ internoſcitur infirmitas. [Alexander Magnus, vt teſtatur Plutarchus,ſe duabus potiſſimum rebus mortalitatem intelligere aiebat, ſopore & coitu: quas ſola naturæ infirmitas pareret. Pythagoras rogatus quando concumbendum eſſet: tunc inquit,cum teipſo infirmior fieri vis,Diogen.lib.8.Fortaſſe haud inepte etiam dixeris ſtuprum à ſtupore pudoris, qui læditur deductum videri. Eſt autem ſtuprum in genere coitus lege prohibitus pudorem corrumpens: ſed in ſpecie duplex eſt, aliud contra naturæ ordinem: aliud naturæ ordine concurrente: hoc definitur vitium honeſtæ perſonæ,tum virgini tum cuique alij innuptæ per coitum illicitum illatum, l.6.§.1.l. ſtuprum.ff. ad legem Iul.de adult.l.18. C.eod.tit.Vide Gœdd.in comm.ad l.inter ſtuprum.tot.num.6. 7.9.de verb.ſign.

STVPRVM in maſculum quoque committitur, l.2. ff.de ſer. corrupt. l.1.§.remouet.ff.de poſtul.l.8.ff. quod met.cauſ.l.vlt.ff.de offic.præſid.Briſſ.

STVPRVM committit, qui liberam mulierem cupidinis cauſa, non matrimonij comprimit: excepta videlicet concubina, ait Modeſtin. in l.ſtuprum.ff.ad leg Iul.de adult.Old.

STVPRVM,inquit Marcell.de rit.nupt.intelligitur in his quoque mulieribus eſſe, quæ turpiter viuerent, vulgoque quæſtum facerent, etiamſi non palam, & ſi qua ſe in concubinatu alterius quam patroni tradidiſſet,matrisfamil. honeſtatem non habuiſſe eam dico.Maff.

STVPRVM generaliter coitus eſt lege vetitus, iſque duplex:alter cum nupta, quem dicimus adulterium: vel cum cognatis,vel ſacris virginibus; alter cum qualibet perſona, cui vis infertur, etiamſi ancilla ſit. Inter ſtuprum autem & adulterium hoc intereſſe quidam putant, ait Modeſtin. quod adulterium in nuptam ſtuprum in viduam committitur, ſed lex Iulia de adulteriis hoc verbo indifferenter vtitur l.104. ff.de verb.ſign.l.6. ff.de adult. l.41. ff.de rit.nupt. Denique ſtuprum cum qualibet muliere committitur, quæ neque vxoris,neque concubinæ loco habetur, l.3.ff. de concubin. l.ſtuprum 34.ff. de adult.Prat. Vide & Vult.ad §.item lex Iulia.de adulteriis,Inſt.de publ.iud.

STVPRI crimen committunt liberi qui parentum vxores concubinas ducunt.l.4.C.de nupt.

STYLVS, inſtrumentum ferreum, non abſimile calamo,anterius acutum, retro vero quaſi plantam habens,fuit, quod olim in ceratis tabulis ſcribere, & alterius extremitatis obtuſitate delere ſolebant.

STYLVS, graphium quo ſcribitur ſignificat: vnde vſus obtinuit, vt proſcriptura dicendique modo accipiatur.Imper.Conſtant. l.1. C.de ſacroſ. eccl. Poſtquam iam aliud velle non poſſunt,liber ſit ſtylus: & licium, quod iterum non redit arbitrium. Complectitur autem Styli vocabulum plurimas res,teſte Roterod. ſermonis habitum, & dictionis quaſi filum,figuras,conſilium,iudicium,argumentationis genus,inuentionem,tractationem affectus: & ἤθη, quæ Græci vocant, atque in ſingulis horum mille diſcrimina, nempe non pauciora quam ſunt ingeniorum: quorum profecto totidem differentiæ ſunt, quot ipſi ſunt homines. Alius iucundior eſt, alius exactior. Alius ſimplicior, alius picturatior. Alius leuior, alius acrior. Hic ſeuerior eſt,ille feſtiuior.Hic eruditior,ille ſanctior.Hic copioſior, ille neruoſior. Denique ne rem, inquit, infinitam proſequar, totius animi ſimulacrum ſemel exhibet oratio.Spieg.

STYLVM proſcriptionis incurrere.in l.fin.Cod.quæ res ven.non poſſ.l.3.de bon.vac.lib.10.l.ſi quis poſthac.de bon.proſcriptione. Alberic.

Στυπτηρία, alumen,à στύφω,aſtringo.Vlp.de reb.eor.qui ſub tutel. l. 3. Si lapidicinas, inquit, vel quæ alia metalla pupillus habuerit, ſtypteriæ, vel cujuſlibet alterius materiæ, vel ſi cretæ argenti fodinas, vel quid aliud huic ſimile. Nec nouum noſtris videri debet (quod Alciat. in Parerg. adnotauit) appellatione metalli etiam alumen contineri, cum hæc vox omnia comprehendat, quæ ſub terram effodiendo reperiuntur. Sic dicta, quia ἄλλο μετ᾽ ἄλλο, id eſt, aliud poſt aliud inueniatur.

Vnde

Vnde apparet, in metallum cenſeri damnatos l. aut damnum, de pœn. quoſcunque: non ſolum qui argenti, ferriue fodinis opus faciunt, ſed etiam qui alumen, cretamue effodiunt, & ſi qua ſimilia. Spieg.

S V.

Sva mala mente ad hoc procedere, apud Vlpia.in fin.l.quid ergo.de legat.1. Spieg.

Svadere, ſuauibus verbis aliquem hortari ad id quod intendimus, l.1.§.perſuadere.de ſeru.corrupt. Ratio & æquitas ſuadent. l.87 §. Imperat de leg.2.ſuadetur prætorij, l.3.ff.de iur.deli.

Svae ætatis eſſe, id eſt, ſeptem annos impleuiſſe, l.18.§.4.C.de iure deliberand.

Svae poteſtatis eſſe, id eſt, ſui iuris eſſe, Vlp.l.17.ff.de his qui not. Ea notatur quæ quum ſuæ poteſtatis, hoc facit. Hotom.

Svarii, id eſt, ſuum & porcorum venditores. Alias ſuarij dicuntur porcinarij, ſiue porcarij, cuſtodientes porcos ciuium in paſcuis. Quo modo accipitur C. in tit.de ſuariis.l.1.Anch.

Svavivm dicitur laſciuus oris motus ad amorem alliciens, & ad baſium vocans, cum ſcilicet figuratur labris promiſſis aut lingua prolata, vt cum mulieres ſuauiantur amatores. Vnde & Plautus in Aſinaria ſcripſit:

...... Ne ſic tuſſiat
Vt cuiquam linguam in tuſſiendo proferat. Iterum:
Tu labellum abſtergas
Potius quam cuiquam ſuauium faciat palam.

Id eſt, quam ſic os comparet & formet vt ad baſiandum aliquem inuitet. quod tamen, vt Petronius ſcribit, eſſe videtur potius ſignum innuentis, & inuitatiunculam amoris ſignificantis, quam ad baſia vocantis. Turn.aduerſ.lib.1.c.19.

Svb pro poſt, l.1.ff.de interd.& releg. aliquando pro coram.l.generaliter.§.fin. de iureiur. Reliqua vide in not.ad l.Mathematicos. C.de epiſc.audient. Prat.

Svb conditione, pro ea lege, hoc pacto.

Svb corona venire, id eſt, in ſeruitutem redigi. Antiquitus enim mancipia iure belli capta coronis induta veniebant, & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Nam corona ſignum erat captiuorum venalium, ſic vt pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine emptori venditor nihil præſtaret. Bud.in priorib.annotat.in Pandectas.

Svb pellibus durare, ideo dicitur, quoniam militum tentoria pellibus obtegerentur. Vnde & ſub pellibus eſſe dicebantur. Liuius lib.27. Aut ſub pellibus milites habendos fore. Huc ſpectat Celſus de ſupellectile ff.loquens Labeo, inquit, originem fuiſſe ſupellectilis putat, quod olim iis qui in legionem proficiſcerentur, locari ſolerent, quæ ſub pellibus vſui forent. Cælius lib.27.c.14 lect.antiq. Vide ſupra, Pelles.

Svb tempus venditionis, Vlp. interpretatur, hoc eſt, biduo ante venditionem, l.ædiles.2.§.vendendi.de ædilit.edict. Fere autem iungitur ſub accuſatiuo, cum tempus ſignificetur: Itaque ſub tempus, cum Haloand. & non ſub tempore, vt in vulgatis, legendum. Seruius exponit, ſub tempus, & ſub idem tempus, hoc eſt, circa. Spieg. Prat.

Sva titulo exequi, pro pertractare, apud Vlp.in l.1.§. hoc edicto. ff.de poſtulan. Spieg.Prat.

Svbadivvae in l.4.5.& vlt.C.de agérib.in reb.li.12 ſunt Adiutorum adiutores, quemadmodum Syneſius in Epiſt.ad Herculianum indicat his verbis: Αρποκρατίων τις ἐξ τῶν ἡρακλειώτου δορυφόρων τάξιν ἔχων τῶν βοηθῶν, ἢ γὰρ σουβαδιούβα λέξις τοῦτο ἑρμηνεύειν ἐθέλει. Eſt plane inſigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quem ita ſub litera ρ, ſcriptum eſt: ῥυβαιυβὸς παρὰ ῥωμαίοις ὁ τῶν βοηθῶν βοηθός. Nam proculdubio in ordinem dictionum à litera σ incipientium vox illa transferenda eſt, & pro ῥυβαιυβὸς σουβαδιούβα ſcribendum. Inuenitur autem hoc verbum aliquoties in notitia imperij Roman. Atque adeo vbi officium magiſtri officiorum recenſetur, Subadiuuæ adiutores duo pro Subadiuuæ adiutoris legitur. Briſſ. Prat. Habuit magiſter officiorum adiutorem ex ſchola agentium in rebus, vt dicitur in l.12. C. de præpoſitis laborum, lib.12. & ſubadiuuas adiutoris duos: habuit & ſubadiuuas fabricarum, quas conſtat fuiſſe ſub diſpoſitione magiſtri officiorum, & ſubadiuuas barbatiorum, id eſt, officinarum barbaticariorum. Et horum ſubadiuuantium meminit Marianus Scotus; & l.agentes in rebus.C.de agentibus in rebus. lib.12. in qua vulgo male ſubadiubatum, pro ſubadiuuarum legitur. De his & in l.3. C.Th. de agent.in reb. Periculum, inquit, ſe & adiutor & ſubadiuuæ ſubituros eſſe cognoſcant, ſi huiuſmodi ſanctionis normam inſequentib. magiſtris deſierint intimare. Iidem, vt opinor, chartularij dicuntur. in l.5.& 9.d.tit. de agentibus in rebus. C.lib.11.Cuia.ad l. ex eo quo, ſæpe iam alleg.:it.C.de agen.in reb.li.12.

Svbarratio fit annuli datione, & aliis modis, not. cap. ſi quis vxor, 27.q.7.&c. ſi de ſponſ. impub. Prat.

Svbavditio, tropus, Grammaticis notiſſimus eſt, & apud ICtos. Nam ſæpe vel taxatiua, vel augmentatiua dictio ſubintelligitur. In taxatiua exemplum eſt apud Venul.l.fin.ff.de ædilit. edict. cum morbum ſonticum dixit, qui perpetuum noceret, non qui tempore finiretur: ſubauditur tantum. Cod.de poſtulan. Vide Anton. Auguſtin. lib.1. emend.cap.1.& Thom. Linacrum. Quæ dictiones ſubaudiantur, indicat Alberic. in Lexico. Prat.

Svbcvrator, adiutor curatori cum minore tamen poteſtate datus. Iulian.l.30.de negot.geſt. Quendam ad ſiliginem emendam curatorem decreto ordinis conſtitutum eſſe: eidem alium ſubcuratorem conſtitutum: ſiliginem miſcendo corrupiſſe, &c. Hot. Prat.

Svbdere ſe ſententiæ, in princ.l.3.ff.iud.ſolui.

Svbdiaconvs, qui ſubiacet præceptis & officiis Leuitarum.ca. cleros.21.diſtin. Eorum officium ponitur in c.perlectis. 25. diſtin. Erant Subdiaconi B Ignat.tempore, vt ex eius ad Antiochen.Epiſtola liquet, ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους ἁγνοτάτους. Prat.

Svbdialia comitia apud Athenienſes erant, quibus publica iudicia vltro citroque cauſſis agitatis tractabantur à mille, aut mille quingentis primæ notæ ciuibus: Vide Poſtell. de magiſtrat. Athenienſ.c.11. Græcis dicebantur ἡλιαία.

Svbdisivnctiva coniunctio à Grammaticis ſic definitur, quæ voce disiunctiua vtrumque adeſſe ſignificat, vel ſimul, vel diſcrete vt Alexander ſiue Paris: Nam qui prius vocabatur Alexander Priami filius, poſtea cognominatus eſt Paris, dormit vel diſputat, nam poteſt neutrum facere, ſed de particula ſubdiſiunctiua quanquam ad Grammaticum pertineat diſſerere, copioſiſſime diſputauit Proculus Iuriſconſultus in tit. de verb. ſig. hæc verba, vbi Gœdd. in comment. Nebriſſ.

Svbdisivnctivorvm duo ſunt genera. l. hæc verba 124.ff.de verb. ſignif. Subdiſiunctiua diuerſa diuidit, &c. d.l.hæc verba. Prat.

Svbditvm teſtamentum dicitur, cum vero teſtamento occultato, aliud clam fuit oppoſitum, pro ſurrogato, ſeu ſucceſſore Paul. vſurpat, de Iud. cum ait: Mortuo iudice. Prat.

Svbditvs, ſicut ſuperiores non debent nimia familiaritate contemptos ſe reddere l.obſeruandum. ff. de off. præſ. Ita ſubditi non tenentur vltra modum obſequi c.Admonendi. 2.q.7.& 11. q.3.c. Quid ergo.&c.ſeq. Leuit.19. Gal.1.Old. Prat.

Svbditvs iudex interprete Feſto libr.17. dicebatur qui ioco mortui dabatur his, qui cum iudicem habuerant, in aliqua re vel lite. ſic in l.60.ff.de iud. ſubditus iudex in demortui locum ſuffectus dicitur. Briſſ.Prat.

Svbditvs ratione domicilii, gl.in clem.vn. in verb.ſubditos.ff. foro compet.Prat. Subdoctor ab Auſon.dicitur, qui Græcis πρόσχολος ordinarij doctoris vicarius, Goth.ad l.1. §. 8.Cod.de off. præf.prætor.Afr.

Svbdole, caute, fraudulenter l.quiſquis.C.de poſtul.

Svbdolvs, occulte decipiens.

Svbdvcere ſe iudex, l.1.§.dies.ff.quando appell.ſit.Cic.oratione pro domo ſua. Quis in meum locum iudicem ſubdidit.

Svbdvctiones, Cic. vocat lib.2.de Orat.inanes & ſophiſticas philoſophorum argutias & diſputationes: qualibus & nunc vtuntur. Old. teſte, in diiudicandis cauſſis, & tractando iure, magno ſtudioſorum incommodo. Spieg.

Svbdvctvs reus, l.ſi pendent.appel.& ſubductus morte reus.l.3. C.ſi reus vel accuſ.

Svbesse cauſa dicitur l.7.ſed cum nulla.ff.de pact.

Svbfevdatio, nominant vulgò *Affterlehen*. Zaſ.de feud.alien.

Svbgrvndatio, prominentium tectorum conſtructio, de qua Vitruu. lib.4.Spieg.

Svbgrvndia, ſunt tegulæ propendentes extra tectum domus, ad parietum defenſionem, ne imbribus corrumpantur. Iabol. de verborum ſignificat. l.malum nauis. Qualia, inquit, mœniana & ſubgrundia eſſent, id eſt, recti patres impendentes ad parietum munitionem. Nebriſſ. Dicuntur & Subgrundæ, vt Budæus oſtendit autoritate Varr. & prætoris edictum probat quod Vlpian. interpretatur, in l.ſi vero plures. §.prætor ait.de his qui deie. Spieg. Plin. tamen ſubgrundas accipit pro tegulis inferioribus. Nam in tectorum ſtructura duo ſunt ordines tegularum: alter ſupernatum, alter infernarum. ſcribens namque lib.25.de duobus.Sedi generibus, hoc eſt, maiori & minorem appellari hypoſtegon. & ſubdit cauſſam cur ſic appelletur, quoniam in ſubgrundis ferè naſcitur, hoc eſt, in tegulis inferioribus: id quod vulgò videmus in tectis naſci. Neq; Briſſ.

Svbhastare eſt ſub haſta mittere, id eſt, per incantum publicum vendere. haſta vero erat virga, quæ dabatur cum alicui poteſtas daretur de aliqua merce. Ioan. Bellon. Etym.

Svb haſta venire dicuntur ea, quæ iure haſtæ fiſcalis, id eſt, auctionis, quæ fit à fiſco de bonis caducis, vel commiſſis, vel obligatis, cuius ſignum eſt haſta in foro poſita, veluti ſub corona captiui, quod eorum venalium lignum eſſet corona capiti impoſita. Feſtus. Haſtæ ſubiiciebantur ea, quæ publice venundabant, quia ſignum præcipuum eſt haſta. Tertullia.in Apol.ſub eadem voce præconis, ſub eadem haſta, ſub eadem annotatione quæſtoris diuinitas adducta conducitur. Adiectiones autem ſunt licitationes ſiue promiſſiones offerentium maius precium, vt in l.1. C.de vend. reb.ciuit.lib.11.l.2.de locat.præd. ciuit. l.pen.de omni agr.deſ.C.eo lib. Addictiones ſunt penes

eos qui pluris licitati ſunt rerum ſubiectarum voci præconis collocationes, has προσκηρύξεις, illas ὑπερθεματισμοὺς vocant, Cuia.ſuper rubr.de fide & iure haſtæ fiſcalis.C.lib.10.

SVBIACERE voci præconis dicebatur, cum ad lapides, ad quos præco aſcendebat, in foro cuiuſpiam venalia bona ſubiicie-bantur. Vide Sylujum pro Publio Quintio.

SVBIECTAE ſibi perſonæ.Vlp.ſiue per ſubiectas ſibi perſonas vſu adquiſierint.l.item ait prætor.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

SVBIECTVS partus,pro ſubdito,ſuppoſito l 1.C.de falſ.quemadmodum ſubiicere teſtamenta,hoc eſt,pro veris falſa ſupponere. Spieg.

SVBIICERE,pro loco alterius ponere,apud Paul.in l.& qui natura. §.cùm me.de neg. geſt. Spieg.

SVBIICERE delatorem vel accuſatorem, ſummittere & ſupponere eſt.l.50.§.1.ff.de legat.1.l 15.ff.ad Turpill.l.14.§.is demum videtur. ff.de bon.libert.Briſſ.Prat.

SVBIICERE teſtamentum eſt pro vero falſum ſupponere, in l.2. ff.ad l.Corn.de falſ.& apud Paul.lib.3.ſent.tit.7. & lib.5.tit.24. Quint.lib.9.ca.2. Ream ruebat,quæ ſubieciſſe dicebatur marito teſtamentum. Briſſ. ſic ſubiecta teſtamenta,& ſubiector teſtamentorum,apud Cic.ſæpe.Prat.

SVBIICI etiam partus,id eſt,ſupponi dicitur l.1.§.ſed & ſi ſeruus. ff.de ventr. inſpic.l.1.§.vlt.l.3.§.ſi mater.ff.de Carbon.edi.l.1.§. 1.ff.de quæſt. l.16. ff. de his quæ vt indi. ſuppoſitum partum dicit l.46.ff.de iur. fiſc.l.9.ff.de Carb.edi.Prat.Briſſ.

SVBIICI beſtiis, pro obiici. in l.vlt. C.ad l.Fab.de plagia.l.3.pen. ff ad l.Corn.de ſicar.l.12.C.de pœn.Prat.Briſſ.

SVBIICI quæſtioni l.ir. C.de quæſtionib. Pr.Br.

SVBIICI fuſtib.l.28.§.& vt generaliter.ff.de pœnis.Pr.Br.

SVBIICI pœnis l.1.ff ad.Turpil.Prat.Briſſ.

SVBIICI vectigalium præſtationi dicuntur ea pro quibus vectigal præſtatur & penditur l.9.§ pen.ff de publican. Vectigalib. etiam ſubiectos agros Hygen. lib.2. de limit.conſtit. dicit: qui ſub vectigali locantur. Prat Briſſ.

SVBIICI vſuris dicuntur, quibus vſuræ adplicantur l.38.ff. de neg. geſt l. 4.ff de adminiſtrat.tut.Briſſ.

SVBINDE, pro frequenter, à ICtis interdum vſurpatur: in quem ſenſum Li[illegible], Columellam, Martialem plerunque vſos, ſed in primis Tranq[illegible], Catanæus annotauit Sp.Subinde agere & ſubinde damnum dare l 18.ff ratam rem haberi.

SVBINTRODVCTA mulier quid ſit, in Decretis pontificiis diſtin.32.c. Interdixit per omnia. & rurſus eadem diſtin. Nullus miſſam audiat presbyteri quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem (quia Gloſſematarij prorſus ſilentio prætereunt) latè explicat Rhenanus adiecto ſcholio Euſebianæ hiſtor eccleſ Spieg.Prat.

SVBINVESTITVS eſt vaſallus vaſalli. Old.de actio. beneficiatiis: annotauit Feudiſtarum loquendi formulas, ab vſu Latinorum abhorrentes, quas adſcribam. Noſtri, inquit, Dare feudum, Concedere feudum vaſallo, nunc dicunt: Romani dare mancipio fundum, In fidem ſuam accipere clientem. Noſtri, Auferre feudum, Aperire feudum: Romani,Iniicere manus prædio clientelatio. Noſtri, ſubſtituere aliquem in locum ſuum, ſubinueſtire; Romani, Emancipare prædium, A clientela ſeſe eximere in gratiam alterius. Noſtri feudum accipere, Inueſtiri de feudo; Romani mancipio accipere, Fidem patroni ſequi In fidem ſe conferre.Vnde autem eſt,quod vulgo dici ſolet in epiſtolis;Ioannes mancipium tuum. Non enim ad bellicam captiuitatem, aut ſeruitutis conditionem pertinet, in quo multi falluntur. Noſtri, ſeruire, ſeruitutem facere domino: Romani, Clientelam exhibere, Obſequium vel clientelam exuere alienato prædio. Noſtri, Vaſallus non vult ſeruire, Derelinquit dominum, Romani, Cliens non vult dominum agnoſcere, Inficiatur clientelam. Facit ſui controuerſiam. Noſtri, Feudum paternum, Feudum antiquum. Romani, Ius gentilitium, quaſi ad gentiles agnatoſque tranſiens. Exemplum citat à 5. Cic. actio.in Ver.Noſtri, Inueſtituram facere, Iuramentum fidelitatis recipere: Romani, Oſculo in fidem accipere, verba præire. Iureiurando diſcinctum clientum adigere. Noſtri, Inueſtituram petere. Iurare fidelitatem: Romani, Dare manus ſupplices, Oſculum obſequioſe porrigere, In verba iurare, ſacramento adigi. Noſtri, Breue teſtatum, Inſtrumentum feudale: Romani,Apocham admiſſæ clientelæ, Antapocham clientelæ exhibitæ: quaſi teſtificationem vltro citroque dati & agniti beneficij. Noſtri, ſaluo iure cuiuſcunque, clauſulam appellant in breui teſtato ſolennem: Romani, Quod ſine fraude ſua,aliorumque fiat: exemplum ex primo Liuij citat. Noſtri,Feloniam contra dominum committere, pro confiſcari. Vt in titul. de publ. & vectig. & commiſſ. Paul. de neg geſt ſic periculum, inquit, erat,ne prædia in publicum committerentur. Noſtri,Culpam remittere, Feloniam non perſequi: Romani, Manum iniectam tollere. Manus injectionem remittere. Noſtri, Feudum improprium vocant, & Feudum temporale, quod ad annum, vel quinquennium conceditur: Romani, Precarium clientelare dixerunt. Oldendos.Prat.

SVBIRE defenſionem, pro ſuſcipere defendendum. Spieg.ſubire: pro ſuſtinere ſic litem ſubire.l.7.ff.de dote præleg.

SVBIRE inſtructionem eſt cœptum opus inſtruere, adornare, ac perficere. Vt refert Connan.in comment.lib.5.c.8.n.5.

SVBIRE iudicium.in l.fi.C. de deſert. ſic Cic. dixit pro Flacco.

SVBITA ſeruitus l 6.§.irritum. ff.de iniuſto rupto. & ſubita vis.l. 30. l.5. vlt.ff.ad l.Aquil.

SVBITARIOS milites, veteres repentina auxilia appellaſſe, Liuius auror eſt.

SVBITO pro improuiſo, circa propoſitum. apud Triphon. in eleganti §.quod ſi ſeruus. l.ſi is qui.de acq.rer.dom.Spieg.Prat.

SVBIVGALIVM nomine(quorum ſit mentio in Nou.30.c.7.§.2.) intelliguntur iumenta.Goth.in not ad d.§ 2.

SVBIVGARE grauamini reſtitutionis dicitur in l.30. C. de fideicomm. ſicut & ſubiugati competentibus actibus in l. 12. C. de acq.poſſ.

SVBIVGATA bona, corrupte legitur in vulgatis, apud Papin.in l. cum in rem verſo. de vſur.Reponendum publicata,pro ſubiugata. Spieg.Prat.

SVBIVGVM mitti. Quandoque milites ſub iugum miſſi ſunt,nullibi melius leges, quam apud Liuium lib.10. & lib.1. Decad.1. Vbi Horatius ſub tigillum mittitur, hoc eſt, ſub iugum, hac forma vt duo recti tigilla defixa ſtarent, tertiumque ſuperne duobus illis tranſuerſum imponeretur.

SVBLATVM habere dicimur quod altius extulimus l.7.ff.ſi ſeruit.vindic. & ſublatis altius ædificiis l.11 ff.de ſeruit.præd.vrb. ſublata ſuperficie, i.ablata.l.71.ff.de vſufr.

SVBLEGERE eſt in locum mortui ſubſtituere: ſicut allegere in cœtum adiungere. Tranquillus in Tyber.c.51 Inſtanti ſæpius, vt ciuitate d[illegible] in decurias allegeret, negauit ſe allecturum ſublect. [illegible] allecti propter inopiam ſenatorum [illegible] Gothof. in not.ad l.6.in princ.ff.de munet. & honor.

SVBLEVARE teſtimonio aliquem, dici debet, quod exonerare vulgò dicimus inquit Budæus.Spieg.

SVBLIMISSIMI iudices ſunt præfecti prætorio, Quæſtores, Magiſtri officiorum l.17 §.penult.& l.penult. Cod.de appel. Inde ſedes prætoriana ſublimiſſima appellatur in l.14.Cod.de iudic. Briſſ.Prat.

SVBLIMITAS tua,pro altitudine,voce Hiſpanis familiari, *Alteza*:quæ nobis ſonat, *Hochcit*. in l.poſt. C.de indict.lib.10.Authen.de Lenon.§ ſiu.Spieg.

SVBLVCARE arbores, in 12.tab.eſt ramos ſupputare.Prat.

SVBMINISTRARE, l.50. ff.fam.erciſc.ſubminiſtrare alimenta. l. 27.§ pen. ff.de inoffic.

SVBMISSA vox, concitatæ opponitur, quam Canoniſtæ,& ſuppreſſam vocant c.ſi cum.extr.de ver.ſig.c alma.§ adjicimus,de ſent. excom. lib.6.ſubmiſſe,vel (vt quidam ſcribunt) ſummiſſe, id ſignificat, quod barbaris eſt humiliter: & ſubmittere,quod illis ipſis eſt humiliare: quod verbum, teſte Inſulano, doctis non placet.Spieg.

SVBMITTERE, eſt propagandæ ſobolis gratiæ matricib.ſupponere, atque alendos præbere fœtus. De voce ſummittere vide paulò poſt ſummittere.

SVBMITTERE pretia, pro minuere.Plin. Neque enim pudor,ſed æmuli pretia ſubmittunt. Bud. ait.

SVBMOVERE à magiſtratu, officio, dignitate, eſt quod vulgus deponere dicit.

SVBMOVERE clam,ſiue ſubtus,vel à longe mouere.Inſt.§.autem. Quib.alien.lic.l 2.ff.de compenſat.Spieg.

SVBMOVERI exceptione. Quod notat Vlp.in ſi.l.quid ergo.ff.de vſufr.ſubmittere autem facti eſt: & Iulianus proprie dicit diſpertire, & diuidere, & diuiſionem quandam facere, quod dominium ſubmiſſorum erit proprietarij.Spie. De verbo ſubmouere vide paulò poſt ſummouere.

SVBNIXI priuilegio, i. fulciti, quod eſt vulgo muniti,apud Aur. Arcad.in l.vnica.ſub fin.ff.de off.præf.præt.Spieg.

SVBNOTARE dicimur,cum quaſi inuentarium conficimus:&ſubnotatio,ſubſcriptio.l.vn.C.de emend.Iuſtin.Prat.

SVBOLES pro ſobole ſæpe in Pand. Flor. de quo verbo eiuſque notatione Feſtus lib.17. Prat.

SVBORNARE, eſt falſum inſtruere aliquem,ſemotis arbitris: &, Catanæo teſte, ſemper in malum vſurpatur. Exemplum habes apud Paulum in l.alij propter.de accuſat.tum alibi.Spieg.

SVBORNARE delatorem, & ſubmittere pro eodem. l.1.& l Diuus, ff.de iure patronat. ita & ſubornatus accuſator, i.ſummiſſus,l. 1.§ incidit, ff ad Turpil. (Bell.Etym.

SVBORNATIO eſt latens ſeductio, vt in Clem. teſtib.de teſtib.Io.

SVBRIGERE, corrigere,emendare pœnis propoſitis. Hinc in libris de off. proconſ. qui Vlpiani exiſtimantur,ad ſubrigenda, veteres gloſſæ exponunt εἰς ἐπανόρθωσιν τιμωρίας.Prat.

SVBRIPERE, noſtris vſurpatur, pro eo quod eſt per mendacem narrationem aliquid extorquere, & quaſi furari. Hinc ſurreptio pro impetratione quæ fit à principe, per falſam rei narrationem. Et ſurreptitia diplamata ac literæ, quæ ad falſam alicuius ſuggeſtionem conceſſæ ſunt. vt ſi quis pro apoſtata

ſectatione

ſectariove ſe ſimpliciter profanum apud principem mentitetur. Hi namque ab omni iuris beneficio, miro omnium orthodoxorum Iuriſperitorum excluduntur. Spieg. Cuiac. in commentariis ſuis ad l. 4. ſuper vo. rem mihi. ff. de vſurpat. & vſucap. dicit, ſurripere eſſe idem, quod loco mouere l. 3 §. ſi rem. ff. de acq. vel amitt. poſſ. Furtum autem emendare eſſe locò reponere. Per ſubreptionem aliquid impetrare dicitur, qui falſum petitioni inſerit, l. vlt. in fin. C. ſi nuptiæ ex reſcr. Got. in not. ad l. 19 ff. de leg. Corn. falſ.

SVBROGANDVS, pro ſubſtituendus, in l. vn. Cod. de colleg. lib. 11. Nihil autem debet ſubrogari, ſubſtitui, ſubordinari, ſuggeri, niſi cum illis qualitatibus, cum iſto iure, cum iſta conditione, qua fuit res cui ſubrogatur, Gloſſ. & Bart. in l. 1. C. de mancip. & colon. patr. lib. 11. Sic ſubſiſtit regula: Subrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur l. quod debitori. & ibi Dynus. ff. de don. cauſ. mort. Spieg. Prat.

SVBROGATIONES dicuntur, quum aliquis alij cedit officium ſuum, ea tamen lege, vt ſibi quoque illud retineat quamdiu vixerit, & altero mortuo, ſiue is fuerit qui ceſſit, ſiue is cui ceſſum eſt, alteri ſaluum ſit & integrum officium: quod raro ſolet concedi à principe, propterea quod duplicatur iſto modo numerus magiſtratuum, vt ſit ius honorum priuilegiorum que vtriuſque, exercitium vero vnius aut exercitium quidem vtriuſque, ſic vt altero abſente alter exequatur. Conna. comment. lib. 4. n. 15 & 16.

SVBSCRIBERE, eſt querelam vna experiri: interdum iudicium dictare, vel actionem, vt apud Paul. in l. actione. ff. pro ſocio. Dicitur & edere iudicium, ab Vlp. tit. rem rat. hab. Hinc ſubſcriptores, Pedianus ait, eos appellatos cauſidicos, qui adiuuare accuſatorem poterant ſubmiſſius. Et ſubſcribere cauſæ dici poteſt id, quod adiungere cauſæ non dicunt. *Der Sachen, oder dem Handel anhengig.* Quod & in cauſam deſcendere dicebatur. Vide Budæum in pr. annot. poſter. & ſupra, Scribere. Spieg. Differunt autem ſubſcribere & ſignare: hoc annulo: illud calamo perficitur, Goth. in not. ad l. 21. C. de teſtam.

SVBSCRIBERE, pro conſentire l. non aliter. ff. de adopt. Subſcribere in crimen l. vlt. ff. de furt. l. 14 ff. de falſ. vlt. ff. de priuat. del. Subſcribere autem accuſator libellis quos dabat, debebat ſe profeſſum eſſe l. 3. §. item ſcribere. ff. de accuſat. Prat. Briſſ.

SVBSCRIBERE rationibus l. 40. §. ſeruus teſtamento ff. de ſtatu lib. & Subſcribere rationes l. 82. ff. de cond. & demonſt. l. 12. ff. de liber. legat. Inde ſubſcriptæ rationes l. 41. § libertatem. ff. de ſtatuliber. l. 13. in fi. ff. de diuerſ. & temporalib. Briſſ. Prat.

SVBSCRIBENDARII, actuarij & optiones aderant diuiſioni annonarum, teſte Cuiac. in l. excellentia tua. Cod. de erogat. milit. anno. Optio enim eſt erogator militaris annonæ. Optioni iungitur actuarius, vt Non. Martiani de indeb. deb. & d. l. excellentia. & l. vlt. Cod. de erog. milit. anno. qui ſubſcribendarius in l. 1. C. Th. eod. tit. Et annonario in l. 3. Cod. Th de numerat. Zonaras in Apoſtolorum c. 83. differentiam facit inter στρατιωτικὰ διανέμοντι, & [illegible] ſubſcriptione, & στρατολογίῳ. Idē Cuiac. ad l. 3. C. de apochis publ. libro 10.

SVBSCRIPTIO, eſt exempli ab alio ſcripti notarij manus ſignis facta munitio. l. diuus §. item ſenatus. de Falcid. vbi Bar. paremque vim habet, quam Holographa ſcriptura, l. empt. §. 1. vbi Bart. ff. de pact.

SVBSCRIPTIO interdum appellatur quod à Principe vel præſide, libello oblato ſubſcribitur. l. 1. ff. de conſtit. princ. ſubſcriptio cenſoria. Cic. pro Cluent. Ad ſubſcriptionem accuſator compellitur. Plin. epiſt. 1. lib. 5. poſt hoc ille cum cæteris ſubſcripſit contumuirale iudicium. Et paulo poſt, ſcis te non ſubſcripſiſſe mecum.

SVBSCRIPTIONES, quarum mentio fit in Nou. 126. c. 3. non erant nudæ nominis appoſitiones: ſed hi qui ſubſcribebant, adnotabant cui rei ſubſcriberent, Goth. in not. ad d. c. 3.

SVBSCRIPTIO in crimen pro inſcriptione l. 7. ff. de accuſationib. l. 29. ff. ad l. Corn. de falſ. l. 3. ff. ad l. Fab. de plag. l. 13. Cod. de accuſat. Quintil. declam. 15. Nunquid inique iudices, in tanti ſceleris ſubſcriptione depoſco, ne nominibus reos æſtimare velitis. Sumitur & Subſcriptio autore Chariſio lib. 1. pro præſcriptione. Hinc lib. 51. Βασιλικῶν, tit. 15. καὶ ὑπογραφὰς ἐξίσωσιν. Briſſ. Prat.

SVBSCRIPTIONES principum dicebantur eorum conſtitutiones, quibus reſpondebant præſentibus ſeſe per libellos conſulentibus. nam quum abſentibus reſpondebant, Epiſtolæ dicebantur. Vlp. l. 1. ff. de conſtit. princ. Quodcunque igitur Imperator per epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuit, vel cognoſcens decreuit, &c. Huius autem libelli & ſubſcriptionis exemplum eſt apud Vlp. l. 10. §. 9. ff. locati. Hot. Prat.

SVBSTRIPTORES dicebantur, qui ſe accuſationi, qui rei nomen detulerat, ſubſcribebant, qui ſe accuſationi, qui rei nomen detulerat, ſubſcribebant. plura cognoſces ex comment. Hot. in diuinat. Prat.

SVBSCRIPTORES (ait Pedianus) non ſolum chartarum cauſa, neque iuuandi accuſatoris adhiberi ſolent, ſed etiam vt non facile corrumpantur. Pragmatici hodie vulgari lingua Celtica Adiunctos appellant: & Subſcriptiones, Adiunctiones. Brecch. in l. ſubſignatum. ff. de verb. & rer. ſign.

SVBSECIVA ſunt proprie, ait Iſidor. lib. 15. Etym. c. 13. quæ ſutor de materia præcidens quaſi ſuperuacua abiicit. indeque ſubſeciuos agros dictos, quos in Pertica diuiſos recuſant quaſi ſteriles, vel paluſtres. Itemque Subſeciua, quæ in diuiſione agri non efficiunt centuriam, id eſt, iugera ducenta quæ à ſubſecante linea ita appellata eſſe Frontin. in lib. de Agrorum qualit. ſcribit. A quo ſicut & ab eius interprete Aggeno Vrbico Subſeciuorum duo genera conſtituuntur. Vnum, quod in extremo aſſignatorum finium centuria expleri non potuit. Aliud, quod in med is aſſignationibus & integris centuriis interuenit: quidquid enim inter 4. limites minus, quam incluſum eſt, fuerit aſſignatum, in hac remanet appellatione, ideo quod is modus, qui aſſignationi ſupereſt, linea concluditur & ſubſecetur. Et generaliter Subſeciuum appellatum eſt, quod inter menſualem lineam & centuriæ extremitatem minus quam vt centuriam expleret, ſupererat. Ex quibus illuceſcet hic Tertulliani ex lib. 1. aduerſ. Marcion. locus. In quo ita eſt: Et videndum, ne qua adhuc illa vacant ſubſeciua, in quibus & tertius aliquis ſtipare ſe Deus poſſit. Sic enim illic verbum hoc ſcribi debet. Similiter Apuleius lib. 8. de Aſin. Aur. Ac me relictum ſolum & ſubſeciuum cum faſtidio plerique præteribant. Suet. in Domitia. c. 9. Subſeciua quæ diuiſis per veteranos agris carptim ſuperfuerant, veteribus poſſeſſoribus vt vſucapta conceſſit. Quod etiam Aggen. Vrbic. in commentariis Frontini his verbis refert: Nam Domitianus per totam Italiam ſubſeciua poſſidentibus donauit, dictoque hoc vniuerſis notum fecit. Priſſ. Prat.

SVBSEDISSE pars ſoli dicitur, quæ depreſſa eſt l. 14. §. 1. ff. de aq. & aq. plu. Cic. lib. 1. de Diuin. verbo Deſidere non ſemel in eo ſignificato vſus eſt. Briſſ. Prat.

SVB ſe habere præſes prouinciæ dicitur, quæ pertinent ad prouinciam quam adminiſtrat. l. 1. §. 1. ff. de interd. & releg.

SVBSELLIA, ſunt tribunorum, triumuirorum, quæſtorum, & huiuſmodi minora iudicia exercentium, qui non in ſellis curulibus, nec tribunalibus, ſed in ſubſelliis conſidebant. Erant & ſubſellia iudicum, id eſt, eorum qui publicis iudiciis diſceptandis operam dabant. Bud. in annot. priorib. ad l. 1. de iudic. vide Crinitum lib. 2. c. 3. Prat.

SVBSEQVI legis voluntatem l. 10 §. vlt. ff. de capitu.

SVBSIDIARIA actio ea vocatur, quæ pupillo in ſubſidium datur aduerſus magiſtratus qui tutores dederunt, l. 1. in pr. §. non tantum. ff. de magiſtr. conuen. §. vlt. Inſt. de ſatiſdat. tutor. Inde autem appellationem habet, quod in extremum ſubſidium pupillo excuſſis tutoribus fideiuſſoribuſque eorum datur, l. 5. Cod. de magiſtr. conuen. Prat. Briſſ.

SVBSIDIARIAE literæ. quæ à paribus ad pares vel ſuperiores ſcribuntur, petendo exhiberi transfertique in autheticam formam quoddam ſcriptum publicum vel priuatum. Spieg. Prat.

SVBSIDIVM bonorum poſſeſſionis, inquit Imp. l. ſi aut nullam. C. de legit. hæred. Prat.

SVBSIDIVM vitæ, id eſt, alimenta, in l. 5. C. de patr. poteſt.

SVBSIGNARE res in leg. 28. §. 3. Cod. de adminiſtr. tut. id eſt, obligare.

SVBSIGNARE prædia, legi operis faciendi adſcribere qui prædes quæque prædia pro redemptore oppignerarentur, vt in lapide antiquo. Qui redemerit prædes dato, prædiaque ſubſignato Duumuirum arbitratu. Et in extremo: Dies pecu. pars dimidia dabitur, vbi præſidia ſatis ſubſignata erunt: altera pars dimidia ſoluetur opere effecto probatoque. Hot. Prat.

SVBSIGNATAE fiſco facultates conductorum vectigalium fiſci dicuntur, l. pen. § conductores. ff. de iure immunita, quæ ſubſcriptione obligatæ ſunt. Quo ſenſu & ſubſignare res dixit Iuſtin. in l. vlt. §. defenſionem. Cod. de adminiſt. tur. Subſignata etiam apud ærarium & Cenſorem prædia, quæ in cenſum deferebantur, Cic. pro Flacco ſignificat. Briſſ.

SVBSIGNATVM dicitur, quod ab aliquo ſubſcriptum eſt. Nam veteres ſubſignationis verbo pro ſubſcriptione vti ſolebant, Paul. in l. 39. vbi Gœdd. in comm. n. 1. ff. de verb. ſign. ſcribit, & Feſt. lib. 16. confirmat, Reſignare, inquiens, antiqui pro reſcribere, ponebant, vt adhuc ſubſignare dicimus, pro, ſubſcribere, Briſſ. Prat.

SVBSISTERE pro hærere & dubitare ponitur à noſtris autorib. quando à præcipiti & temeraria adfirmatione abſtinere volūt ICtus in l. 33. ff. de procuratorib. Quantum, inquit, ad filiumfamilias, verum eſt: in ſeruo ſubſiſtimus. Sic l. pen. §. conductores, ff. de iur. immunit. Vnde ſubſiſti poteſt an prohibendi ſint à præſide, vel procuratore. Sic & l. 32. ff de reb. cred. Prat. & Briſſ.

SVBSISTERE in l. 81. §. 2. C. de iur. delibet. id eſt viuere.

SVBSISTIT iuris ratione ſententia, id eſt valet & conſiſtit, l. 14. C. de procur. Sic & ſubſiſtere iure teſtamentum dicitur l. 11. C. de teſta. manumiſſione.

SVBSORTITIO in reiectione ſuſpecti iudicis quomodo fiebat, pulchre declarat Bart. Latomus item in Orat. pro Cn. Plancio. Spieg.

SVBSTANTIA pro patrimonio l.fi. C.de verb. ſign.Spieg. Prat.

SVBSTANTIA generaliter definitur,quæ ad rei eſſentiam neceſſario requiritur:atque hæc materiam, formam ſolennitatemque comprehendit.Ex.Alciat.Spieg.

SVBSTANTIA pro bonis & facultatib. l 51. ff. de pet. hær.l.3.§.verſuras,ff de contrar.tut.& vtil.act.l.14.§.partis,ff.de bon.libert. l.3.§.nunc videamus,ff.de ſuſpect.tuto.l.4.C.qui bon.ced.poſſ. & aliis locis. Prat.ſic

SVBSTANTIA hæreditatis l.58.§.pen.ff.de admin. tut.ſubſtantia pro οὐσία in l.9.§. inde quæritur. ff. de contrah.empt. Et ideo materiam ipſam quos corpus conſtat, ſignificat in l. 4. §.ſi ex lana,ff.de vſucap.l.9.§.ſi quis rerum,ff.ad exhib.ſed & pro corpore ipſo ponitur in l.20.ff de contrah.empt.Prat.

SVBSTANTIA & res opinioni & exiſtimationi opponuntur in l. 2. §. ſi ſub conditione , & §.ſi à pupillo, ff.pro empto.Briſſ. Prat.

SVBSTANTIA pro ſuſtentamento,c.ſi epiſcopus,12.q.3.Prat.

SVBSTANTIA inanimata diuiditur in fungibilem, vt eſt vinum, zinziber,pecunia:non fungibilem,vt eſt ager,flumen,arbor.

SVBSTANTIALIA contractus ea dicimus, quæ dant eſſe contractui , ſuntque velut forma eſſentialis, qua ſublata contractum ipſum extingui neceſſum eſt,l. Iulianus, §.ſi quis rem.ff.ad exhib. Corraſ.3. Miſc.10.n.1.

SVBSTITVENDI verbum ea comprehendit , quæ ſubordinantur, quemadmodum inſtitui dicuntur , quæ principaliter ordinata ſunt,& ſtatuta:Patetque late vtriuſque verbi ſignificatio. Nam & vita inſtitui dicitur , dum componitur. Et leges inſtituere dicimur , dum ordinamus,ſtatuimus. ſic ſubſtituuntur procuratores , ſubſtituuntur iudices, dum ordinantur. Item & arbores ſubſtituit vſufructuarius in locum demortuarum & ſi quæ ſimilia, fac.l.pen.ff.iudic. ſolui.& l.agri.de Vſufr. Cæterum in materia vltimarum voluntatum verba inſtituendi & ſubſtituendi ex communiter accidentibus vniuerſalem ſucceſſionem reſpiciunt. Qui enim hæres generaliter ordinatur, inſtitui:& is qui ſequenti loco ſubordinatur , ſubſtitui dicitur. In ſingulari ſucceſſione quamvis verbo ſubſtitutionis , vt paulo ante dictum eſt,ad legata & donationes cauſa mortis accommodatur: non tamen inuenitur , quod inſtitutionis verbo teſtatores in legatis & donationibus vſi ſint , quanquam ex verbi ſignificatione legatarios & donatarios inſtitutos dici , etiam Politus tradit.Spieg.

SVBSTITVERE proprie eſt in eius qui iam certum locum obtinet,alterum ſupponere,ſic ſubſtituere arbores l.18.ff.de vſufr.l. 45.§.pen.ff. de iure fiſc.in locum mortuarum vel infructuoſarum alias reponere,l.14.ff.de impenſ.in res dot.ſubſtituere pecora l.69.ff.de vſufr.;Hoc exemplo.

SVBSTITVI dicuntur hæredes, qui eorum in locum ſufficiuntur , qui prius erant, & ſecundo vel tertio gradu inſtituuntur l.1.ff. de vulg.& pup. Nec vero hæredibus modo, ſed & legatariis quoque ſubſtituitur , & his quibus mortis cauſa quid donatur l.50. ff. de legat.2.l. 32. de leg.3.l.10.ff. de mort.cauſ. don. Alias tamen inter ſubſtitutum & inſtitutum hoc intereſt, non quod hic primo , ille ſecundo gradu ſcriptus ſit : ſed quod inſtitutus paratus & deſignatus eſt ad locum obtinendum, ſubſtitutus autem iam eum occupauit : vt omnis inſtitutus, cum hæreditatem adit , ſubſtitutus proprie dicendus ſit, & inſtitutus, qui teſtamento nuncupatus aut ſcriptus eſt : ſubſtitutus, qui ſucceſſit, ita inſtitutus in ſpe, ſubſtitutus in re ac poſſeſſione eſt.Vt cum,ſi Titius hæres non erit, hæredem inſtituo mihi eum,non Titio ſubſtituo:& ſi ſubſtitutus dicendus eſt , meum in locum ſubſtitutus dicendus eſt, non autem in illum Titij. Prat.Briſſ.

SVBSTITVTIO dati , id eſt, quod ſubſtitutione facta relictum eſt, dari dicitur in l.ſi patroni §.ideo Senatus,ff.ad Treb.eadem ratione qua donatio pro re donata.Briſſ.

SVBSTITVTIO eſt , quæ poſt inſtitutionem à teſtatore fieri ſolet, id eſt, ſecundi hæredis appellatio: eſtque duplex.Vulgaris illa. Hæres mihi eſto (ſiue hoc filio ſiue extraneo dicatur) quod ſi hæreditatem meam adire nolueris, illum ſubſtituo , ad quem hæreditas mea debeat pertinere. Pupillaris ſubſtitutio filiis tantum impuberibus dari poteſt, quæ ita fit:Ille filius meus, ſi intra pubertatem deceſſerit , illum ei ſubſtituo. Hæc Caius lib.Inſtit.2.tit.4. Vel ſic;

SVBSTITVTIO eſt ſecundi hæredis in locum prioris deficientis inſtitutio.Ea autem duplex eſt:vna Pupillaris, quæ pupillari tantum ætati fit;hoc modo , Filius meus hæres eſto : ſi hæres non erit , & antequam in ſuam tutelam venerit , i. pubes factus ſit, moriatur,Titius ei heres eſto. Altera vulgaris,quæ omni ætati fit: hoc modo. Titius hæres eſto:ſi non erit Mæuius eſto: Illa ſolis filiisfamilias,hæc cuivis fieri ſolet,ſiue filius ſit,ſiue extraneus:illa heredem filio deſignat,hæc teſtatori:illa proprie ſubſtitutio , hæc proprie inſtitutio eſt , vt ex voce Inſtituere cognoſces,l.5.& paſſim. de vulg.& pupil.Prat.

SVBSTITVTIO,inquit, Zaſius,nihil aliud eſt,quam ſequenti loco facta ſubordinatio. Fumæus ſic eam definit : ſubſtitutio eſt in locum cuiuſcunque inſtituti hæredis deficientis ſuppoſitio. Et recte quidem , cum fiat etiam ſubſtitutio in legatis , & donationibus cauſa mortis,text.in l.Vt heredibus,ff.de leg.3. & heredis deficientis verbum , vti generale , comprehendat omnes ſubſtitutionum ſpecies , ſiue deficiat hæres in inſtitutione , quia noluerit adire , vel non potuerit, propter ætatis vel ſenſus defectum , aut alio quovis modo deficiat, ſunt autem communi calculo receptæ ſubſtitutionum quinque ſpecies: Vulgaris, Pupillaris, Exemplaris, Breuiloqua,ſeu Reciproca , & Compendioſa : quæ tamen Iure communi non eſt ſubſtitutio , ſed propter militum multam fauorem valet jure ſubſtitutionis. Iure autem communi non valet,ſed poteſt fieri loco illius fideicommiſſum,text.in §.fin. Inſti.de pupil. Vnde qui fideicommiſſariam ſubſtitutionem vocant,vt & recte monuit Fumæus , terminos confundunt. Aliud eſt enim Fideicommiſſum,aliud ſubſtitutio, ſubſtitutio nempe,vt ipſe dixit, eſt in locum deficientis ſuppoſitio.In fideicommiſſo vero rogamus heredem,vt ab hæreditate adita deficiat, & deinde reſtituat , ſic vt neceſſe ſit illum adire , qui rogatur reſtituere l. Cogi.ff.ad Trebell. Deinde in ſubſtitutione ſubſtitutus alteri directe capit hæreditatem ex teſtamento per manus hæredis inſtituti. Old.Prat.

SVBSTITVTIO Compendioſa , ſic dicta , quod ſub compendio plures ſubſtitutiones complectatur,cum ſubſtituitur directe, cuicunque inſtituto , quocunque tempore , certo vel incerto defecerit vltra pupillarem 14.annorum. Quod de homine ſano intelligendum.Nam ſi furioſo,vel dementi illo modo ſubſtituatur,tum eam exemplarem vocabimus. Exemplum incerti temporis erit,ſi teſtator dicat:Inſtituo A. & quandocunque morietur , F. hæres eſto. Certi vero temporis ſpecies erit, ſi teſtator dicat de ſuo hærede : ſi intra 25.annum ſuæ ætatis deceſſerit, F.hæres eſto, de qua in l.Precibus, §.fin.C. de impub. ſed obſeruandum , vt habeat nomen compendioſæ verum, oportebit eum, cui ſubſtituitur, exceſſiſſe 14.annum : intra enim illud tempus ſemper vocatur pupillaris.l.in pupilla,ff.de vulg. Fit autem compendioſa nonnunquam per verba directa, vel obliqua, vel etiam per communia,id eſt, ea quæ vt directa , & vt obliqua, ſalua recti ſermonis proprietate , interpretantur. Old. Prat. Vide fuſius Gui. Benedictum in cap. Raynutius,extr. de teſta. Vult. ad §.fin.num.1.Inſt. de pupill. ſubſtit.

SVBSTITVTIO,directe facta tunc dicitur,quando per verba ſubſtitutionis nulla fides,nullum miniſterium,& nullus actus alterius cuiuſcunque requiruntur. tex. in l. Omne verbum , C. Com.de leg.Old.Prat.

SVBSTITVTIO exemplaris eſt illa ; quæ ad exemplum pupillaris fit cuivis perſonæ non valenti jure teſtari,veluti ſi fiat furioſo perpetuo , muto , prodigo , cui bonis interdictum eſt. Dicta exemplaris, quia eſt exemplar & imitatio pupillaris ſubſtitutionis. Ex eo certe , quia ſicut fit pupillaris impuberi, non valenti teſtari,quam diu impubes eſt, ſic fiat de furioſo,vt ei donec reſipuerit,poſſit ſubſtitui:quoniam interim prohibetur teſtari dum furit.Atque ſicut pupillaris ſubſtitutio ceſſat,ceſſante cauſa, ſcilicet defectus ætatis,ſic & hæc finitur furioſo reſipiſcente. Hoc autem nomen exemplaris finxerunt noſtri doctores propter leges quaſdam, quæ voluerunt poſſe ſubſtitui illis miſerabilibus perſonis:cujus rei tres tantum locos in jure ciuili Fumæus annotauit. Old. Prat. vide Vult. in commen.Inſt.de vulg.ſubſtit.in pr.n.8.

SVBSTITVTIO pupillaris,eſt ordinatio hæredis à patre in teſtamento filio impuberi in poteſtate conſtituto,facta ſub ea conditione , ſi impubes deceſſerit. Ita Fumæo erit exemplum, Titius filius meus hæres mihi eſto:& ſi Titius filius meus intra 14.annum morietur, Seius hæres eſto,à pupillo,cui fit nominata.Old. Prat, vide & Gœdd.in com.ad l.116.in prin.ff.de verb.ſign.Cuiac.10.obſ.vlt.circ.fin. Vult.in comm.Inſt.de pupill. ſubſtit.in prin.n.1.

SVBSTITVTIO pupillaris diuiditur in generalem , expreſſam, tacitam, & in aliam quandam partim expreſſam , & partim tacitam Old.Prat.

SVBSTITVTIO pupillaris generalis eſt illa quam ſub reciproca contineri Lex declaratur in l.Iam hoc jure, ff.de vulg.eadem certe ratione,quæ ſatis infra in vulgari explicabitur. Expreſſa erit illa:Titius filius meus,hæres mihi eſto:& ſi filius meus intra 14. annum morietur, Seius hæres eſto. in §.1. Inſtit. de Pupill. Tacita ſub expreſſa vulgari comprehenditur, quia talis à lege ſubauditur,l.ſi quis.C.de impub.Quarta,quę duplex eſt, compoſita ex expreſſa & tacita, cujus exemplum aſſumitur ex ſpecie l.fin. C.de inſt.& ſubſtit.ſub condit. fac.tametſi omnes Accurſiani hoc non ſentiunt,contra quos Fumæus illum caſum recte conſtituit. Old.Prat.

SVBSTITVTIO pupillaris opponitur vulgari,cum qua etſi nonnulla habeat communia,in pleriſque tamen diſcrepat. Illa enim introducta eſt lege 12.tab. hæc morib. l.2. ff. de pupillar. ſubſtit. ſeu iure Patriæ poteſtatis moribus introducto , l. 8. ff. de his qui ſui vel alien. Illa fit à quocunque,hæc à parentibus,neque tamen iis promiſcue omnibus , ſed iis duntaxat, qui inſtitutum in poteſtate habent : Illa fit hæredi cuivis, hæc impuberi tantum. Illa hæreditatis adquiſitione expirat,

…hæc pubertate eius, cui ſubſtitutum eſt. Nam in illa de vnius ſane teſtatoris agitur hæreditate, in hac de hæreditate duorum nimirum & teſtatoris & impuberis inſtituti. Vult. ad d. … de pupil. ſubſt. n. 2.

…STITVTIO reciproca, ſeu breuiloqua, mutua, & alia ſubſtitutionis forma breuis eſt. ob id reciproca dicta, quod duobus fiat reciproce, veluti ſi quis duobus inſtitutis hæredibus dicat, Vos inuicem ſubſtituo, & tametſi duas aut tres poſſit continere ſpecies ſubſtitutionum, non propter eam mixturam fiet tertia, ſeu diſtincta ſpecies, non magis, quam ſi quis dixerit, Hominum quidam albi; hæc enim accidentia ſunt, non ſpecies. Dicitur autem reciproca, quaſi retroducta, repetita, reflexa: quia ſicut fluctus reciprocantur in anguſto mari, id eſt, ſeſe repercutiunt refluendo, ita iſta ſubſtitutio de vno in alterum retroducitur, reflectitur, & repetitur. Quia & ſubſtitutionum ſpecies, quæ ſub reciproca continentur, ſaluæ manent, nec vſquam mutatur eorum natura, & ſemper eſt vel vulgaris, vel pupillaris: bene quidem alteratur, quia non tantam vim exprimunt, ac ſi ſpecialiter expreſſæ eſſent. Itaque Dd. magiſtrali nomine, vt Zaſiani verbo loquar, vocârunt breuiloquam, propter …cum in teſt. § His verbis. ff. de hæred. inſtit. vbi hæc ſubſtitutio dicitur breuiter fieri. Old. Pr. Adde Forcat. in Necyom. dial. 26. n. 1.

…STITVTIO vulgaris eſt, quæ à quocunque, de quocunque, & in quemcunque caſum concipi poteſt, nihil ſpeciale habens. Salom. in l. Gallus Vigl. Inſt. de vulgar. ſubſtit. Fumæus: Vulgaris ſubſtitutio eſt, inquit, altera hæredis inſtitutio directa in locum non adeuntis prioris inſtituti. Intelligit autem alteram hæredis ſubſtitutionem, ſiue 2 ſiue 3 aut 4. & deinceps, quod voluerit teſtator. Nam plures gradus inſtitutionis facere poteſt: & ille omnis dicitur ſubſtitutus, qui habet ante ſe inſtitutum, ſiue ſit primus inſtitutus, aut ſecundus primo ſubſtitutus, text. in § primo. Inſt. de vulg. Directa vero ideo dicitur, quod per ſeipſum, & non per manus alterius capit hereditatem: quo à Fideicommiſſo differt. Exemplum huius ſubſtitutionis ſumit ex Mod. l. 1. de vulg. Lucius hæres eſto, ſi mihi Lucius hæres non erit, tunc Seius mihi hæres eſto. Sufficiet autem, ſi ſit expreſſa vel tacita hæredis inſtitutio. Qualis eſt illa: Si mihi legitimus hæres non erit, Titius hæres eſto. vt in l. ſi quis ita. & in l. Cum in teſt. ff. de hær. inſt. Vulgaris autem ſubſtitutio 1. diuiditur in ſimplicem: cuius exemplum iam dictum eſt: & duplicem, veluti Titius hæres eſto: & ſi Titius hæres non erit, vel hæres erit, & intra pubertatem deceſſerit, Sempronius ſit hæres. Vocatur autem duplex, quia in 1. cap. habet vulgarem ſatis expreſſam, & pupillarem in 2. cap. Si intra pubertatem deceſſerit. Ita diuidebat Mod. in l. 1. de vulg. Eſt autem præter hanc & alia ſimplicis vulgaris ſubdiuiſio: vulgaris generalis, vulgaris expreſſa, & vulgaris tacita, ſeu à lege ſubaudita. Old. Prat. vide & Gœdd. in l. in vulgari 162. in pr. & §. 1. ff. de ver. ſig. ac omnino Vult. in comm. Inſt. de vulg. ſubſtit. in pr. n. 5.

SVBSTITVTIO vulgaris generalis, eſt Fumæo, quæ fit verbis generalibus, cuiuſmodi eſt Reciproca ſubſtitutio, quam aliqui vocant Breuiloquam, duobus hæredibus inſtitutis, ſi dicat teſtator: Vos hæredes meos inuicem ſubſtituo, nihil enim eſt præter generale nomen Subſtitutionis: cuius ſpecies ſunt vulgaris, pupillaris, & aliæ iam denominatæ, & tamen ſub illo genere continetur hæc ſpecies, vulgaris ſcilicet ſubſtitutio: tanquam fuiſſet ſpecialiter & nominatim expreſſa. text. in l. iam hoc iure. §. Quod ais. ff. de vulg. quam tum expreſſam non dixit Iuriſconſ. neque ita proprie poſſumus appellare, quicquid noſtro Bart placuerit. Placuit enim, Expreſſum id recte dici quod generaliter veniret. in quo ipſum lapſum, Fumæus ſcite demonſtrat: vt in eo quod putauit, generalem hanc ſubſtitutionem comprehendi ſub compendioſa. Oldendorp. Prat.

SVBSTITVTIO vulgaris expreſſa, quæ fit his verbis: Titius hæres eſto. Si Titius hæres non erit, Seius hæres eſto. Dixit Bart. ſi diis placet, prudentior adhuc expreſſiorem hac inueniri, veluti ſi quis ita ſubſtituat: Sempronium hæredem inſtituo. quod ſi Sempronius hæres eſſe noller, Titius ſit hæres. Singularis enim caſus ille exprimitur, quo nollet eſſe hæres. Recte vero Fumæus ait, quantum ad illum caſum, expreſſiorem ſe non videre, quippe cum idem ſit dicere, ſi hæres non erit: cum enim renuit eſſe hæres, euenit conditio text. in l. Cum proponas. C. de hær. inſt. Old. Prat.

SVBSTITVTIO vulgaris tacita, quæ non exprimitur verbis, ſeu ordinatione aperta teſtatoris, ſed ex interpretatione, declaratione, vel ampliatione Legis, ſubauditur, qualis eſt ea, quæ ex compendioſa concipitur. de qua in l. Centurio. ff. de vulg. in l. Precib. C. de impub. & aliis ſubſtit. Gloſſ. vlt. in l. Lucius. ff. de vulg. hanc nullo modo expreſſam, euicit Fumæus contra Bart. Old. Prat.

SVBSTITVTIO pupillaris & vulgaris quomodo diſcernantur, declaratum eſt in verbo ſubſtitutio pupillaris opponitur: quibus differentiis adde, quod illa ſit in euentum adquiſitæ hæreditatis & mortis, aut in euentum mortis duntaxat, illa in euentum non adquiſitæ hæreditatis. Item ſubſtitutio vulgaris plerunque æſtimatur ex ratione ſucceſſionis, Pupillaris vero ex ratione ſcripturæ æſtimatur, non ſucceſſionis, proinde in ea ordo ſcripturæ obſeruatur. Cuiac. in Notis ſuis ad tit. Vlp. 23. quemad. teſt. rump.

SVBSTITVTIONES ideo adinuentas fuiſſe tradit Corraſ. Miſc. 2. n. 3. ne teſtantium iudicia irrita, caducaque fiant: neve teſtator ſine hærede decedat. l. vn. ad pr. C. de caduc. tollen.

SVBSTITVTIONVM, ratione ſucceſſionis duo tantum ſunt genera. Ratione perſonarum tria, vulgaris, pupillaris, Iuſtinianea. Ratione ſcripturæ quatuor; nam vel primus caſus exprimitur, vel ſecundus, vel vterque, vel neuter. Idem Cuiac. in Notis ſuis ad lib. 2. Inſt. ſub tit. de pupil. ſubſt.

SVBSTITVTIO & fideicommiſſum differunt, quod fideicommiſſo non continentur propria bona filij, ſubſtitutione continentur, l. cohæredi, § quod ſi hæredem. ff. de vulg. & pupil. Cuiac. l. 11. obſeru. 15.

SVBSTRVCTIO, eſt fabrica, quæ in fundamentis fit. Fundamenta autem foſſæ, in quibus ſubſtruitur. Glar.

SVBSTRVERE ergo, eſt ædificium à fundamentis deficiens fulcire. Hinc ſubſtructio dicta parietis fultura. Vitru. lib. 1. Non ſolum in muro, ſed etiam in ſubſtructionib. Colu. lib. 1. Pro fultura, inquit, & ſubſtructione fungetur. Vlp. lib. 43. tit. de riuis. l. 1. Hebr.

SVBTEGMEN. l. ſi cui. ff. de leg. 3. Silius Italicus lib. 15. pag. 181.

Conſpicuus ſicuti Tyrius ſub tegminis arte.

SVBTEGMEN. vide ſupra in dictione Stamen.

SVBTILE aut à telo aut à tela deductum videtur, & præpoſitione ſub, quæ in compoſitione vim aut localem aut diminutiuam habet. Si à tela, tectum aliquid & latens, quod non niſi à peritis videri poteſt, ſignificat: quemadmodum in tela filum tenue craſſiori ſuppoſitum eſt; ſi à telo, aliquid acutum & non obtuſum notat, quod in omnia facile vt telum penetrare poſſit, vt annotauit Droſæus in methodo iuris.

SVBTILE ingenium in l. 2. C. de commerc. & mercat. fallax & deceptioſum exponere videtur Pontifex in Cle. abuſionibus. de pœnit. & remiſſ. Prat.

SVBTILITAS iudicialis. Eius fit mentio in l. ſi fuerit. in fin. ff. de Reb. dubiis. Obſeruandum, ſummariam cognitionem carere ſubtilitate l. 1. C. vt in poſſeſſio. leg. Non debet (ait Antonius Pius) is qui iuri dicundo præeſt, ſubtiliter cognoſcere. Obſeruandum vero, verbum ſubtilitatis anceps eſſe, & in iure noſtro in malam etiam partem accipi, nempe pro captione, pro maligna adinuentione, pro fallacia, vt in l. ſicut, §. pen. ff. Quibus mod. pign. vel hypo. ſol. ca. dilecti. de Iudic. Clem. 2. eo. tit. & ibi Glo. l. Sancimus. Cod. ad Treb. cum mult. ſimil. Vide Zaſ. in Apol ad Eckium. Spieg.

SVBTILITAS benignitati opponitur, tanquam ſummum ius æquitati, l. ſi tibi 20 de reb. cred. l. ſi tibi ff. de don. Prat.

SVBTILITAS iuris, æquo & bono dicitur obſiſtere l. filio præterito. ff. de iniuſt. reſtam. Et ſubtilis ratio. l. per fundum. ff. de ſeruit. ruſtic. præd.

SVBTILITAS iuris, quia tendit ad læſionem alterius omnino reprobatur; & eſt appoſita ſimplicitati, quæ ſolet dici amica legum l. Si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. l Gallus §. Quidam recte. ff. de lib. & poſth. Simpliciter enim fieri dicitur id, quod ſine fraudis conſcientia fit. l. Ait prætor. §. ſi quis particeps. ff. de his quæ in frau. credito. Alia ſubtilitas eſt ad inueſtigandam vniuſcuiuſque negotij iuſtitiam ex circumſtantiis, ſecundum artem boni & æqui. l. 1. in pr. ff. de iuſt. & iur. Ea non opponitur ſimplicitati, ſed maximum adfert robur. Vnde iudiciaria ſubtilitas appellatur in l. ſi fuerit. §. ſin autem. ff. de reb. dub. Et huius ſubtilitatis frequentiſſima eſt mentio in legib. Old. Prat.

SVBTILITER, id eſt, ſummatim, in l. 1. C. vt in poſſ. legator.

SVBTRAHERE furto, i. furari, in l. 9. C. de furt.

SVBTRAHERE pecora, l. 1. §. 1. ff. de abig. rem. l. 40. ff. de noxalib. pro ſurripere & inuito domino contrectare. l. 215 ff. de ver. ſig. ſubtrahere reum mors dicitur vel alia pœna. l. 19. ff. ad l. Iul. de adult. Briſſ.

SVBVASALLVS *ein aſſter Lehenmann*, qui ab alio ſit quaſi ſubſtituendo factus Vaſallus; vt dicit Old.

SVBVENIRE dicitur prætor, l. 7. §. prætori. ff. de iniur.

SVBVERTERE libertatem, l. 1. §. vlt. ff. de legit. tut.

SVBVERBVSTAE, ſunt ſtigmatiæ, quaſi verubus vſtæ, ceu ſubueruſtæ. Feſtus, Plaut. Tertul. de pallio: Liberrinos, inquit, in equeſtribus ſubuerbuſtos, in liberalibus, &c. Goth. ad l. 1. §. 8. de fugitiu.

SVBVLO; vt inquit Feſtus Pompeius, Hetruſca dictio eſt, qua ſignificatur Tibicen, quod ipſum & Q. Enni. Poeta in hoc verſu poſuit:

Subulo quondam marinas propter aſtabat,
-------- aquas

Vt M. Varro notauit in libro de verbis poeticis. Huius, inquit, verbi radices haud quidem in Latio, verum in Hetruria petendæ ſunt. Sed illud inprimis ſeruandum eſt, hanc vocem & in cœnis Macrobianis haberi, quo loco de iocis ac dicteriis

diſſerit, quæ in cœnis & compotationibus ad vrbanitatem & gratiam merita exiguntur. Neque illa, inquit, preferenda ſunt, quæ planipedes aut Subulones ſolent. De ſubulis etiam notum eſt omnibus acceptas eſſe pro mucronatis ſpiculis, quorum ſit vſus in lanificiis ad pectenda vellera. Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur: Indignum eſſe pro diis hominibuſque in aciem, ſuſcepta ſubula, armatum deſcendere. Plinius in ceruorum cornibus ſubulas nuncupat, quo à Græcis παττάλια appellantur. Crinit. lib. 18. c. 13.

SVBVRBANA poſſeſſio. l. 41. §. legauerat. ff. de leg. 3. ſuburbana regio Italiæ. Colum. lib. 11. pag. 381. item ſuburbana villa. l. 1. §. dies ff. quand. app. ſit alias ſuburbanum prædium. l. 38. §. Iulius. ff. ord. & §. Lucius. & l. 93. ff. de leg. 3.

SVBVRBICARIAE regiones, & ſuburbicariæ partes, quæ ab Italiæ regionib. ſeparantur in l. 9. de anno. & tribut. in C. Th. l. 12. de extraor. mun. in eo. C. l. 12. de indul. deb. eo. & in notitia Imperij Rom. vbi de Comite rerum priuatarum per occidentem tractatur. ſuburbicariæ autem regiones dicuntur etiam vrbicariæ. in l. 1. C. Th. ſi per obrep. fuer. impet. l. 14. C. de ind. deb. l. 3. C. Th. quib. eq. vſ. 9. C. Th. de extra. mun. & apud Caium & Theodoſ. autores limitum, Tuſcia vrbicaria & annonaria, vt Picenum aliud ſuburbicarium, aliud annonarium, d. l. 12. C. Th. de ind. deb. & in Notitia Imp. Roma. Hinc & ſuburbicariæ Eccleſiæ apud Rufinum Aquileienſem in canone ſexto Niceni concilij. Prat.

SVCCEDANEA hoſtia olim dicebatur, quæ in alterius locum ſacrificiis adhibebatur, vt Gell. lib. 4. c. 6. & Seruius in 8. Æneid. ſcribunt. Apul. l. 8. de aſino aur. ſed poſtquam non ceruam pro virgine ſed aſinum pro homine ſuccedaneum videre. Pr.

SVCCEDANEVS culpæ, quæ in culpam ſuccedit. l. 4. ff. de mag. conuen. ſuccedaneus damni l. 10. C qui da. tu. ſuccedaneus functionis, l. 17. C. de decurion. ſuccedaneus ſolutionis, l. 3. Cod. de fund. rei priuat. Prat.

SVCCEDANEVS alieni periculi, dicitur in quem incommodum periculi alieni, hoc eſt cuius culpam alter ſuſtinet, redundat Vlpia. l. 3. in fine, ff. de adminiſt. tut. Plane ſi non conſentiant tutores Prætori, ſed velint omnes gerere, quia fidem non habeant electo, nec patiuntur ſuccedanei eſſe alieni periculi. Plaud. Epid.

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Vt meum tergum ſtultitia tua ſubdas ſuccedaneum?

Nam ſtultitiæ tuæ dixit pro Tergo tuo, cui periculum à ſtultitia imminet. Vlpia. l. 4 ff. de magiſt. conuen. Nam magiſtratus quidem in omne periculum ſuccedit, hæres ipſius dolo proximæ culpæ ſuccedaneus eſt. Hot. Prat.

SVCCESSIO dicitur, cum priore ſubducto de poteſtate ſuo hærede, vlterior in proximum locum ſuccedit l. 28. §. l. ff. de liber. & poſt. Et ſuccedere, pro in ſui hæredis locum ſuceedere ſublato de medio vel morte, vel pœna, vel captiuitate, vel emancipatione eo qui præcedebat l. 29. §. videndum. & §. ille caſus. ff. de liber. & poſt. l. 2. ff. de vulg. & pup. l. 6. §. 1. & l. 3 ff. de iniuſto rupt. Plane quod in l. 1. §. interdum. ff. de ſuis & legit. dicitur, in ſuis ſucceſſionem non eſſe, hunc ſenſum habet, vt eo qui primum locum mortis tempore tenebat mortuo, ſequens vt ſuus hæres non admittatur aliter atque ſi ante eum alij delata hæreditas non eſſet. Quomodo & in hæreditate legitima ſucceſſionem non eſſe, cum Paulo lib. 4. Senten. titul. 8. ſcribit Iuſtin. in §. placebat. Inſtitut. de legit. adgnat. ſucceſſ. Briſſ. & Prat.

SVCCESSIO generaliſſime accepta, ſignificat quamvis in locum alterius conceſſionem. Quomodocunque enim quis in locum alterius conceſſerit, is ſemper recte dicetur ſucceſſiſſe. Illa conceſſio ita fit interdum in locum alterius viuentis, interdum in locum alterius defuncti: atque vtriuſque illius ſiue viuentis ſiue defuncti locum, nempe officij ſeu dignitatis vel rei. ſed illa quæ fit in locum officii ſeu dignitatis, nullum tribuit dominium: Hæc autem quæ fit in locum alterius, contemplatione rei, ita vt res, quæ alterius illius fuit, in ipſius ſucceſſorem transferatur, hæc demum illa eſt, quæ confert dominium, modo fiat legitime. Eſt & ſucceſſio quædam rerum ſingularium, eaque non eſt vniuerſalis ſed ſingularis, quod tot juris noſtri locis comprobatur, quot locis ſucceſſio in ius vniuerſum & ſucceſſio in rem inter ſe ſibi inuicem opponuntur, vt fit in l. fi. in fin. ff. de except rei vend. l. 7. in fin. & l. ſeq. de iureiur. l. 24. § addjicitur. de dam. inf. l. 1. §. illud tenendũ. ff. quod legat. & paſſim, quibus locis ſucceſſio in jus ſiue per vniuerſitatem, ſiue in bona vniuerſa diſtinguitur à ſucceſſione quæ fit in rem. Ita ſucceſſio vniuerſalis vna eſt, alia ſingularis; illa proprie eſt juris, hæc rei: non quod per illam non etiam acquirantur res, aut per hanc non etiam acquiratur jus, vtrobique enim (niſi circumſtantiæ diuerſum ſuadeant) pleno jure res acquiritur, ita vt & res ipſa habeatur, atque omne ipſius jus, ſed quod illa ſit titulus ſiue modus eiuſmodi, in quo non ſpectatur, vtrum res aliquæ ſint in quas ſuccedi poſſit (quoniam & ei, qui nihil omnino in bonis habuit, ſuccedi poteſt, non quidem proprie in rem, quippe quæ nulla exiſtat, ſed in jus, hoc eſt, in facultatem ſiue poteſtatem omni illo jure vtendi, quod defunctus habuit) hæc vero titulus ſiue modus eiuſmodi, vt niſi res aliqua ſit, in qua ſuccedi poſſit, ſucceſſio etiam nulla ſit, atque ne fingi quidem poſſit. Ita in ſucceſſione vniuerſali ſemper eſt jus, non etiam ſemper res, in quo ſuccedatur, in ſucceſſione ſingulari, ſi rem tollas, ſucceſſionem etiam ſuſtuleris: & rurſus in ſucceſſione vniuerſali principaliter jus acquirimus, & quia eſt jus, per conſequens etiam rem ipſam, aut certæ rei perſequendæ facultatem, ſi modo res vlla ſit. in hac vero principaliter acquirimus rem, & per hanc per conſequens etiam jus: atque adeo ibi jus prius eſt re, hic res prior eſt iure: & rurſus ibi ius dominatur, hic dominatur factum, ibi ſæpe fictio iuris eſt, hic nunquam ſed ſemper veritas. Hinc ſucceſſio vniuerſalis eſt, quæ fit in locum alterius titulo vniuerſali, cuiuſmodi titulus eſt hæreditatis. ſingularis eſt, quæ fit in locum alterius titulo ſingulari, cuiuſmodi titulus eſt legati, idem titulus donationis, l. ſi tibi 17. §. pactum ff. de pact. Vtraque hæc ſucceſſio eſt ex lege ſiue iure, ita tamen, vt lex ſiue ius in ſui ſocietatem aſciſcat voluntatem hominis, ſemper in ſucceſſione ſingulari, non ſemper in ſucceſſione vniuerſali, quam interdum ius ſolum ſine hominis voluntate conſtituit. Cæterum omnis illa ſucceſſio, in qua cum lege concurrit factum hominis, dicitur fieri ex hominis diſpoſitione, eaque diſpoſitio eſt vel inter viuos, vel mortis cauſa. Diſpoſitio inter viuos fit per conuentiones, ſiue illæ ſint contractus, ſiue nudum pactum. Cæterum in quæſtione de ſucceſſione, primum omnium diſpiciendum eſt, an is de cuius ſucceſſione quæritur, vltimam ſuam voluntatem ante mortem ſuam declarauerit nec ne. Quandiu enim vltima voluntas aliqua eſt, eaque de iure ſubſiſtit, tamdiu ad ſucceſſionem, quæ dicitur fieri ab inteſtato, id eſt, quæ eſt ex ſola lege, perueniri non poteſt, l. quamdiu. 89. ff. de reg iur. l. quamdiu. 39 ff. de acquir. vel omit. hered. l. antequam. C. commun. de ſucceſſ. l. 2. C. vnde liberi, Vult. in comm. Inſt. ad tit. de teſtamen. ordinand. n. 4. 5. & ſeq.

SVCCESSIO quædam eſt, de gradu in gradum, vt poſt filium ſuccedat nepos, qui eſt in ſecundo gradu, & poſt nepotem pronepos, qui eſt in tertio: & quædam eſt de capite in caput, hoc explico: agnatorum eſt vnum caput, cognatorum aliud, vnde vir & vxor eſt aliud: excluſis agnatis vocantur cognati: excluſis cognatis vocantur vir & vxor. not. gloſ. in rub. de ſucceſſ. edict. Io. Bell. Etym.

SVCCESSIO graduum dicitur, cum primo eorum graduum qui in ordine aliquo ſunt, omittente inſequens admittitur, plures enim in ordine fere vnoquoque reperiuntur gradus, l. prima. ff. de ſucceſſ. edict. §. cum igitur. 7. Inſtit. de bonor. poſſeſſ. Hoto.

SVCCESSIO naturalis eſt ex parte matris: Legitima, id eſt, quæ ſecundum leges datur, ex parte patris, gloſ. l. 1. Cod. vnde vir & vxor. Prat.

SVCCESSIO ordinum, eſt cum ordo perſonarum vniuerſus, cui potiſſimum poſſeſſio deferebatur, illam omiſit: veluti liberorum, aut legitimorum, aut cognatorum l. 1. ff. ſi quis ord. in bon. poſſ. eademque ſucceſſio de capite in caput appellatur l. 5. C. qui admitt. ad bon. poſſ. Hot. Prat.

SVCCESSIO perſonarum, eſt cum priore gradu vacuo, is qui inferiorem tenebat eius in locum aſcendit l. 1. §. ſi filius, ff. de ſuis & legit. l. 3. C eo. Hot. Prat.

SVCCESSIO rerum, eſt cum perſona non tam perſonæ, quam rebus ſuccedit. ea autem duplex eſt. nam aut in jus vniuerſum eſt: qualis eſt hæredum, & eorum qui bonorum poſſeſſores ſunt, aut in res ſingulares l. 1. §. in locum. ff. quod legat. l. 7. & 8. ff. de iureiur. l. vlt. ff. de except rei ven. Hot. Prat.

SVCCESSIONVM gradus tres, liberorum, legitimorum & cognatorum explicat Alc. in Parad. lib 4. c. 4. Spieg.

SVCCESSOR vniuerſitatis iure ciuili eſt. aut qui directo hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato, legis. SCti, edicti, conſtitutionumque beneficio. l. 1. 2. 3. 4. ff. de pet. hered. aut oblique per fideicommiſſum ſucceſſit, § final. Inſt. per quas perſon. nob. acq. tit. Inſt. de fideic. her. Sed & is hoc iure vniuerſitatis ſucceſſor eſt, qui per arrogationem acquirit. tit. Inſt. de acquiſ. per arrogat. & cui libertatis conſeruandæ cauſa bona addicuntur, Inſtit. de eo cui libert. cauſ. bon. addic. Gœdd. ad l. 70. §. 1. num. 2. de verb. ſig.

SVCCESSOREM dare, vel mittere, eſt magiſtratum abrogare: quod nunc officium auferre vulgo dicimus, inquit Bud. vnde apud Vlp in l. 2. ad l. Iul. Maieſt. dicentem: Qui ve de prouincia, cum ei ſucceſſum eſſet, non diſceſſit, pro abrogatum ei imperium eſſe, accipiendum eſt. Spieg.

SVCCESSORES alij in vniuerſum, alii in rem ſuccedunt. l. vlt. ff. de except. rei vend. l. 9. §. deinde. ff. de ædil. edict. l. 7. in fin. & l. 8 ff. de iureiurand. Ita ſucceſſio per donationem in l. 17. §. pactum. ff. de pact. ſucceſſorum itaque verbo non ſolum qui in vniuerſa bona, ſed & qui in rei dominium ſucceſſerint in ſtipulatione damni infecti continentur l. 34. §. adiicitur. ff. de damn. infect. In locumque ſucceſſiſſe accipimus ſiue per vniuerſitatem, ſiue in rem ſucceſſerint l 1 §. in locum. ff. quod legator. Et ideo cum hæredem ſignificare volumus iuris ſucceſ-

ſorem

ſorem dicimus l.9.§.1.ff.de eden.§. legatariis. Inſt.de teſtam. ordin. & in locum hæreditario iure ſuccedentem l. vlt. ff. pro ſuo. quos in locum & in ius ſuccedere ait Paul. in d.l.9. §.1. & l.41. & l. 177.ff. de diuerſ.reg. Qui autem per vniuerſitatem ſuccedunt, vel ciuili, vel honorario iure ſuccedunt l.1. in fin. ff.de muner. & honor. Vnde quidam honorarij ſunt ſucceſſores, veluti bon. poſſeſſ.& quib. ex Treb. SCto hæreditas reſtituta eſt l.24.ff.fam.erciſc.l.9.§.illud.ff.de interrog.in iur. fac. l.7.in fin.ff.de cond.furt. Briſſ.Prat.

SVCCESSORIVM edictum & ſucceſſorium caput dicitur, quo inter bonorum poſſeſſores ſucceſſionis gradus definiti ſunt, & vno repudiante vel omittente, vel tempore excluſo ſequentes in locum eius admittantur l.1.ff.de ſucceſſ.ed.l.vlt. C.eo.tit. l. 1.§.pen.ff. de iur. & fact. ign. Vlp. in Inſtir.tit.28.Briſſonius. Vel vt Prat. Succeſſorium edictum eſt id, quo prætor ſucceſſionem permiſit: id eſt, ius inter eos quibus bonorum poſſeſſiones deferuntur, vt in locum eorum qui poſtulationem omiſerint, ſequentes ſuccedere ſubireque poſſint.l.1. ff. de ſucceſſ. edict.

SVCCESSORES hæredum Modeſt. in l.annuum. de An. leg. ſucceſſores, ait, hæredum negant ſe debere.

SVCCESSOR ſimpliciter pro eo qui ſuccedit in magiſtratum, l. 17.§.nominati.ff.ad municip.

SVCCIDA laua, à ſuccidendo: quod talis ſit, qualis ſucciſa eſt hoc eſt plena ſordib. Varro à ſudore deriuat. 5. de Re ruſtic. Spieg.

SVCCIDERE arbores.l.1.§.hoc autem.ff.de oper.nou.nunt.Briſſ.

SVCCIDIVM, Quære, Laridum.

SVCCINVM, gemma eſt ex gummi arboris gleſſariæ congelata, quam diximus à Græcis appellari electrum. Iuuenal. In cuius manib. ceu pinguia ſuccina tritas Cernis ephemacidas. Mart. Incluſit tenuem ſuccina gemma feram. Plin.de ſuccino, deque medicamentis ex eo multa lib.37.Nebr.

SVCCINCTVS pro homine armato, & militiæ ſtudioſo capitur, atque adeo pro omni, qui eſt alicuius virtutis & induſtriæ, contra qui eſt mollis, ignauus, & militiæ inhabilis, diſcinctus nominatur.Perſius:

Non pudet ad mortem diſcincti viuere: Nacca.

Et Liuius lib.7. belli Puoici: Diſtrictus gladiis diſcinctos deſtituit.At Horatius.

Altius at nos præcinctis vnum.

Et Plin.lib.7. Epiſt. ſicut in caſtris, ſic in literis noſtris plures cultui pagano quos cinctos & armatos reperias, id eſt, quos plebeios & rudes literarum exiſtimes, qui tamen ſunt peteruditi & magnæ induſtriæ.Conn.comm.lib.9. c.5.n.8.

SVCCISIVIS operis fieri dicitur, quod horis quibuſdam quaſi furtiuis agitur, vbi iam ordinariis ac legitimis officiis perfuncti ſumus. Metaphora traducta à mercenariis, aut ſeruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iuſtas illas horas nonnihil etiam operantur ſibi, quod cedat in peculium. Ex Eraſ. Spieg.

SVCCVMBERE, non obtinere, paria ſunt. l.Pola. C. de his quibus vt indig.ſuccumbere neceſſitati l.45.§.vlt.ff.de excuſ.

SVCCVRRERE dicitur prætor l.20. §.ſi libet. ff.de bonis lib.ſuccurri reo aut exceptione aut interpretatione, l. 17.ff.de pecu. conſt. ſuccurrendum ei erat, l.4.§.vlt. ff. de doli mali except. ſuccurſum eſt, l.3.C.de fideicomm.liber.Briſſ.

SVCVLA (inquit Budæus) machina eſt tractoria quæ veſtibus verſatur, vide Vitruu.lib.10.c.4 & 5.Conſtat enim tereti ligno, duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrinque æqua extantibus longitudine, hæc dum verſatur, funis qui ductarius dicitur, circa eam obuoluitur. Vlp.in l.ſed addes.§.illud nobis.ff. locati.Quod ſi ait, regulis olea permatur: & prelum, & ſuculam, & regulas, & tympanum, & trochleas, quibus releuetur prelum, dominum præſtare oportere.Spieg. Prat.

SVDORES aquæ in legibus vocari Seneca lib.3.c.15. Natu. Quæſtio. ſcribit, qua guttæ quædam vel preſſura loci eliduntur, vel æſtu euocantur.Quod Briſſ.ad interpretationem l.1.§. caput aquæ ff.de aq.cottid.trahit, in qua ita eſt. Plane ſi aqua ſudoribus manando in aliquem locum effluere atque ibi apparere incipit.Vitruu.lib.8.c.1. In terra autem nigra ſudores & ſtillæ inueniuntur exiles, quæ ex hibernis tempeſtatibus collectæ in ſpiſſis & ſolidis locis ſubſidunt. Quod ipſum Pallad. lib.9. c.8.tradens, Nigra ait, terra humores & ſtillicidia non magna ex hibernis imbribus & liquore collecta & mox ſequenti die aperto loco ſi in eodem vaſe ſudores intrinſecus inueniantur, aut ſtillæ, aquas ibi eſſe non dubites. Vide Gotho. ad d.l.1.§. caput aquæ 8.ff.de aqua quotid.Briſſ. Prat.

SVES pecorum appellatione continentur, quia & hi gregatim paſcuntur, quod Homeri autoritate probat Martian. in l.legatis ſeruis.§.pecoribus.de legat.3.Spieg.Prat.

SVFFECTVS Conſul ait Iſidor. lib.10.eſt, qui pro alio ſubſtituitur. ſic enim appellabatur, qui in demortui Conſulis locum ſufficiebatur l.2.§.Labeo.ff.de orig.iur.Lamprid.in Alex.Conſules quoſcunque vel ordinarios vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit. Spartian.in Caracalla, Helium, Pertinacem ſuffectum Conſulem ob hoc ſolum quod filius eſſet Imperatoris, occidi juſſit. Suet. in Iulio cap.80. Q.Maximo ſuffecto trimeſtrique conſuli. Idem in Auguſto c.26. Die Kalendarum Ianuat. cum mane pro æde Capitolini Iouis paululum curuli ſella præſediſſet, honore abiit, ſuffecto alio in locum ſuum. Ab ordinariis autem Conſulibus non etiam à ſuffectis anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus ſequebatur. Auſon. in Gratia.action. ſed conſulatus ille cuiuſmodi? Ordinario ſuffectus, bimeſtri ſpacio interpoſitus, in ſexta anni parte conſumptus, quærendum vt reliquerit tantus Orator, quibus Conſulibus geſſerit conſulatum Briſſ.

SVFFERRE litis æſtimationem. l.ſed ſi vnius.§.cum ſeruus. ff.de iniuriis.ſufferre autem litis æſtimationem victus dicitur, qui pretium hominis dat.l.21. ff.de euictionibus.ſufferre condemnationem dicitur in l.2.C.de noxal.act. & ſufferre multam. l. vlt.ff.de termino moto.

SVFFICERE, pro ſatis eſſe, datiuo, vt apud Pomponium l.2. de Origin. iur. §. Poſt deinde, pro ſubminiſtrare & maculare, accuſatiuo iungitur. Item ſufficere conſulem, eſt in locum eius, qui ambitus damnatus ſit, vel mortuus, alium facere. Nam particula ſub, in compoſitione ſignificat in locum aliorum. inde ſupplere & ſupplementum, & ſubortiri dicta ſunt. Spieg.

SVFFICERE operi, adminiſtrationi, negociis. l.13.ff.de tutel.leg. pen.§.vlt.de excuſ.tut. l.5.§.ſed ſi filius.ff.de liber.adgnat.Prat. Briſſ.

SVFFICERE dicuntur fructus quando competenter ſufficiunt, licet non extenſiue.c.cum M.Ferra.de conſtit.Prat.

SVFFICIENS portio quæ ſit, vide cap.extirpandæ. de præbend. Prat.

SVFFICIENS ſubſtantia, ex qua quis ſuſtentari poteſt, teſte Papin.l.hæres.ff.de petit.hær.Spieg.

SVFFICIT maritum indemnem præſtari, non etiam lucrum ſentire. l.quotiens. in fin. ff.de iur.dot. ſufficit patrono ſi nihil de ſuo in necem eius libertus alienauit, non ſi non acquiſiuit. leg. 1.§. vtrum autem. verſic.in cæteris. ff.ſi quis in fraud. patr.

SVFFICIT, hoc verbum denotat, quod fieri poteſt, non quod debet.

SVFFICIVNT tibi vineæ, vel fundus: fideicommiſſu m eſt. quoniam & illud fideicommiſſum eſſe arbitramur. Contentus eſto illa re.autor Vlpian. de Legat.3. l.fideicommiſſa. §.ſi quis ita. Spieg.

SVFFICIENTER, clare & euidenter, c.præſentium, de teſtibus in 6. c.in noſtris.de conceſſ.præb.Prat.

SVFFLAMEN litis: Iuuenal. Nec res atteritur longo ſufflamine litis.Prat.

SVFFODERE l.11.ff.de aq.& aq.pluuia.

SVFFRAGIA pro vocibus & ſcitis, quibus vel in magiſtratu mandando, vel reo iudicando, vel lege, aut rogatione ſciſcenda, aliave qua re ſtatuenda voluntatem ſuam quiſque indicat.leg. 32.ff.de legib.leg.1.ff.de offic.quæſtor.l.5.ff.quod cuiuſque vniuerſit.l.6.§.1.ff.de decurion.l.8.ff.de muneribus & honorib.l.5. ff.famil.erciſc.l.vlt.ff.de præd.decurion.Briſſ.

SVFFRAGIVM dicitur vox illa, qua vnuſquiſque ſuam declarat voluntatem, de aliquo ad magiſtratum eligendo: Pomponius in l.2.§.iiſdem temporibus ff.de orig.iur.Dicti ſunt (ait) tribuni, quod olim in tres partes populus diuiſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur, vel quia tribuum ſuffragio creabantur. Iuuen.Satyr.8.

Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni?

Aliquando tamen ſuffragium pro auxilio accipitur, vt in tit. Cod.de ſuffragiis. Nam quod in Nouellis legitur, Vt iudices ſiue quoquo ſuffragio fiant, inſulſiſſime verſum eſt è Græco Iuſtiniani C.ſed à Gregorio Haloandro, homine (teſte Old. 12. Tab.) doctiſſimo, & de reipub.optime ſemper merito, ſic reſtitutum eſt, vt præſides abſque vlla datione pecuniæ ad officia mittantur. Cæterum, ſuffragia ab initio palam & voces ferebantur, poſtea legibus latis, per tabellam dari cœperunt, vt nimia ſuffragandi libido in non bonis cauſis eriperetur potentiſſimis.Primam enim tabellariam legem Gabinius tulit, vt per ſuffragia in tabella deſcripta magiſtratus mandarentur. Biennio poſt lex Caſſia tabellaria ſecuta eſt, quam Lucius Caſſius nobilis homo tulit, vt per tabellam, niſi in perduellionis crimine, populus iudicaret. Tertia lex tabellaria Carbonis ſeditioſi, atque improbi ciuis, fuit, qua cautum eſt, vt per tabellam iuberentur, ferrenturque leges, ac etiam vetarentur. Extat etiam lex 12. Tab.huiuſmodi: Creatio magiſtratuum, & iudicia, populi juſſa, vetita, cum ſenatus ſuffragio quam ſciſcentur, optimatibus nota, plebi libera ſunto. Hac vero lege libertatis ſpecies datur, bonorum autoritas retinetur, & contentionis cauſa tollitur. Cæſar poſtmodum libera populo ſuffragia abſtulit. Vnde Mod.dicit legem Iuliam de ambitu in vrbe ſuis ceſſaſſe temporibus: quia tunc ad principis curam non populi fauorem, magiſtratuum creatio pertinebat.Ancho.

SVFFRAGIVM, etiam in conſtitutionibus ſignificat impetrationem beneficii,quod quis alteri,à quo rogatus erat, à Principe, apud quem gratia valebat, eſt eblanditus: ſed auxilium & patrocinium honorum, adipiſcendorum cauſa latum ac præſtitum, l. vn.Cod.de ſuffrag.l.1.ſi cert.petat. de ſuffrag. in C.Th. l.7. Cod.de adue.diuerſ.iud. l.36.l.44.de decurionib. in C.Th. Nou.Conſtit.6 Lamprid.in Alexan Quod cum factum eſſet,& Thurinus ſuffragium promiſiſſet, dixiſſetque ſe quædam Imperatori dixiſſe cum nihil dixiſſet,&c. Briſſ. Ex Liuij verbis li.1. triplicem fuiſſe ferendorum ſuffragiorum rationem intelligimus: primam eam,quam Romulus inſtituit,alteram eam, cuius Seruius Tullius auctor fuit & inuentor, vt gradus eſſent ij, quos Liuius dicto libro 1. expoſuit, tertiam quam ſua ætate ab ſuperioribus diuerſam eſſe affirmat. Qua autem inſtituta à Seruio ratione, niſi variaretur ſententiis inter equites, & primæ claſſis pedites infra non deſcenderetur, Liuius non exponit, ſed nos ex Dionyſio jam oſtendimus, nimirum hoc idcirco fieri ſolitum, quòd illi vniuerſi reliquas tribus centuriis ſuperarent. Id quod tamen Ioachino Petronio libro 3. de magiſtratibus Romanis non longè à principio falſum videtur. Nam cum ſecundæ claſſis viginti eſſent centuriæ, tertiæ 50. quartæ 25.quintæ 30.efficitur profecto maiorem harum numerum eſſe: quam equitum & primæ claſſis,quæ ex ipſius Dionyſij ſententia decem & octo centurias explebant. Itaque magis adducitur vt credat, hunc honorem equitibus, & primæ claſſis peditibus tributum eſſe,vt ſi in ferendis ſuffragiis vnum idemque ſentirent, eorum valeret ſententia. non diffitetur tamen Dionyſij rationem ſententię eius de numero centuriarum conuenire. Equites enim facit explentes decem & octo centurias, primam claſſem octoginta, ſecundam duas & viginti adiunctis fabris, tertiam viginti, quartam duas & viginti, quintam 30.&c.

SVFFRAGIA emendicata dicit Imp Gord. in l.ſinguli. C.de accuſat. quæ ſcilicet precibus & munuſculis extorta & obtenta ſunt.Prat.

SVFFRAGIVM quoque, teſte Cuiacio,pecunia eſt, quæ ſuffragatoribus aulicis datur promittitúrve honoris adipiſcendi cauſa,quo nomine erat actio,ſi certum peteretur de ſuffragio: nec in honoribus, qui à principe deferuntur, locus legi Iuliæ de ambitu.Et eodem ſuffragij titulo principes etiam ipſi, qui honorem deferebant, pecunias accipiebant, quæ ſuffragia δεσποτικὰ vocantur in formula iuriſiurandi Nouellę Iuſtiniani octauæ,de præſidibus ſubiecta.ſed hoc omne ſuffragiorum genus ſuſtulit Iuſtinianus eadem Nouella, imitatus Nouellam Theodoſij, quem extat l.vlt. C.ad l.Iul.reb. & Tiberius Nouel. 61. generaliter vetans ſuffragij nomine quidquam vel ſuffragatoribus dari,vel publicis rationibus inferri.Cujac.in expoſitione ad d.Nou. Iuſtin.8.de præſidib.

SVFFVGIVM, locus ad euitandum imbrem, vel tempeſtatem, aut calorem,vel aliud diſcrimen,ſuperficies.Spieg.

SVFFVLTVRA ſpecies eſt acceſſionis, de qua vide Vult.ad §.ſi tamen 17.Inſt.de diuiſ.rer.

SVGGERERE & requirere opponuntur ita, hoc magis ſuggerentis eſt quam requirentis. leg.1. §.qui quæſtionem. D.de quæſtionibus. item ſuggerere,id eſt allegare. l.8.Cod.ad leg.Falcid. Briſſ.

SVGGESTVM eſt. Paul.de leg.3.in fi.l. Ofidius quidam ait à parte legatarij ſuggeſtum eſt,quædam à colonis poſt mortem patriſfamilias exacta,hoc eſt,pro legatario, vel in gratiam & fauorem legatarij.ſic vſurpatur à Cicerone in Bruto, quum ait: Vt nemo contra ciuium perditorum popularem turbulentamque clementiam à Senatu & à bonorum cauſa ſteterit conſtantius: hoc eſt, ſenatui ſtuduerit & fauerit,eumque tutatus fuerit. Videtur autem Iuriſconſ. ſuggeſtum eſt,poſuiſſe pro relatum eſt, narratum, ſiue iudicatum, *Fürget ragen,angezeigt*. Proprie enim ſuggerere, idem eſt quod ſubminiſtrare, c.priu. vbi Archid.70.diſtin. Spieg.

SVGGILLARE, proprie eſt liuido colore inquinare: vt cum ictu fuſtis percuſſa cutis ſanie ſeſe ſuffundente nigreſcit. ſic enim ſuggillata in facie dicuntur, vt vibices in corpore, ὑπώπια Græce,quod ſub oculis maxime appareant. Et per metaphoram ſuggillare, pro deridere, & reprehendere ponitur. Bud. in l.ſed ſi hac lege §.1. de in ius vocand. Atque ideo ſuggillare, deridere eſt: quod qui ex contuſione liuores contraxerunt, derideri ſolent. Vlpian. de iniur. l.item apud Labeonem: ſi quis, inquit, non ad ſugillationem domini ſeruo iniuriam facit.Idem in l.10.§.8 ff.de in ius voc. Permiſſurus enim eſt,ſi famoſa actio non ſit,vel pudorem non ſuggillat. Nebriſſ. Prat.

SVGGRVNDA, vel ſuggruenda (varie enim in Pandectis Florentinis hoc verbum ſcribitur) ſunt proiecta ex ædibus quæ ita prouehuntur & protenduntur, vt nuſquam requieſcant. vel, pars tecti vltra ſtructuram ædium proiecta & prominens, qua ſtillicidia à parietibus arceantur, qualia fere ſunt Lugdunenſia tecta: videl.242.§.inter. ff.de verbor.ſignifi.leg.5.in fin. ff.de his qui deiecer. vel effud. Rubr.de damn. infect. & ſuggrundis & proiectis, apud Vitruu. libro 2.cap.9. ſubgrunda vocantur. Vnde ſubgrundationem idem dixit l.4.c.1. ſubgrundas etiam Varro lib.3. de re ruſtica dicit. Græci γεισηπόδισμα appellantur. Sic enim Moſchopul. in libris περὶ σχεδῶν γεισηποδίσματα αἱ προβολαὶ τῶν ὑπερῴων οἰκημάτων αἱ ὑπὲρ τοὺς κάτω τοίχους προέχουσαι, γεισηπόδισται δὲ τὰ φέροντα αὐτὰς ξύλα. Briſſ.vide Bud. in annot. prior. ad Pandect. Corraſ. 3. Miſcell. c. vlt. num.12.

SVGGRVNDIA reliqua ſunt proiecta, quæ vel in tecto vel qualibet alia ædium parte ſunt,non ſolum proſpiciendi,ſed & ſtillicidij,auertendi cauſſa: dicta à ſuggrediendo, quod quaſi latenter & pedetentim progrediantur è parietibus & tectis. Vide Gœdd.ad l.242.§.inter proiectum.n.2.

SVI hæredes defuncto eſſe, apud Caium, l.3. ff. de petit. hæred. Spieg.

SVI hæredes etiam agnati dicuntur. leg. filius, de ſuis & legit. hæred.l.prima.Cod.§ 1. de grad. affin. l. de bonis. §. huic autem, de Carb. edict. ſed differentiæ cauſa ſeparantur ſui ab agnatis. In ordine ſuorum non ſeruatur gradus prærogatiua: quod ſecus eſt in ordine agnatorum. Hi diuidunt hæreditatem in capita,illi in ſtirpes In his habetur diſcretio ſexus,in illis non item.Hi fiunt hæredes in aditione,illi exiſtũt. His capite diminutis non datur bonorum poſſeſſio vnde legitimi, illis tunc etiam datur bonorum poſſeſſio vnde liberi. Agnati & ſui dicuntur etiam legitimi.Cuiac.in notis ad tit.Inſt. de legit. agnato. ſucceſſ. Vide & eundem Cuiac.14. obſeru.19. circ.med.

SVI quoque hæredes ab extraneis diſtant hoc modo, Extraneus impleta conditione poteſtatiua integrum eſt repudiare vel adire. eo enim res tantum conditioni parendo deducitur, vt inſtitutio pro pura habeatur l.ſi pupillus, de cond. inſt. l. 1. de cond. cauſ. da. ſui autem impleta conditione poteſtatiua ſtatim ipſo iure hæredes exiſtunt, l 5. de cond. & demonſtr. nec abſtinendi beneficium habent, cum ſua ſe ſponte in hæreditatem coniecerint; Id vero beneficium eis tantum detur, qui non ſua ſponte hæredes extiterunt Nec huic differentiæ quicquam obſtat l.eum bonis,de acq.hered. Hoc enim ex ea lege tantum colligitur. Qua ea re extraneus pro hærede geſſiſſe non videtur, nec ſuum ſe miſcuiſſe videri, quod & in hoc tractatu procedit. nam conditioni poteſtatiuæ parendo ſuus ſe miſcere non videtur,hæres tamen exiſtit ſtatim,nec poteſt abſtinendi beneficium impetrare. Idem Cuiac. ad l.86.ff.de hæred.inſtit.

SVITAS apud Dd. noſtros eſt ſui hæredis qualitas. ſunt autem qui cum apud veteres probatoſque autores hanc vocem non legerint,vt inſolentem & parum Latinam refugiant. ſed cum Cicero Appietatem & Lentulitatem dixerit, Pollioque Titum Liuium Patauinitatem quandam ſonare ſcripſerit: noſterque Domitius Vlpia.peregrinitatem,l.ſed ſi hac.§.liberos.ff. de ius vocat.ego etiam Suitatem libere dixerim (ait Corr.3. Miſc.16. num.9) nec in his quæ paulatim vſu recepta ſunt, ad docendum tamen apta. Grammaticorum regulis tam ſuperſtitioſe iuris profeſſores obſtringi, nec tam anxie ſolicitos eſſe oportet.hæc Corraſ.

SVITAS eſt ius quoddam intellectuale & directum propter patriam poteſtatem, & quandam domeſticitatem domini bonorum aſcendentium, continuationem ad ſucceſſores proximos poſt mortem immediate inducens. l. poſthumorum. ff. de iniuſto rupto.& §.1.Inſtit. de hæred.quæ ab inteſt. vide omnino Corraſ.Miſcell.2.n.1.2.3.& ſeqq.

SVI hæredes appellantur, quia domeſtici hæredes ſunt.§.ſui autem.Inſt.de hær.qualit.& diff. Io.Bello.Etym.

SVI hæredes non fiunt ſed exiſtunt hæredes, quemadmodum ipſe demonſtraui in tit.de hær.qual. & diff.nec adquirere bona dicuntur,ſed retinere:ideoque ſuorum conditio talis eſt, vt retro paterna bona obtinuiſſe videantur. Cuiac.ad l.2.ff.pro hæred. vel poſſ.

SVLCI aquarij, qui Græce ὑδραύλακες appellantur. Vlp.l .de aqu. Spieg.Adde Forcat.in penu iuris ciuilis c.5.

SVLPHVRARIA,ſulphuris fodinam ſignificat, l.8 §. in calcariam. ff.de pœn.l.13.§. inde eſt quæſitum ff.de vſufr. l.52.§. ſi ſulphurariæ.de fuit.Briſſ.Prat.

SVLPHVRATA ſunt fomenta ad ignem ſuſcipiendum ſulphure in ſummo oblita.Vlp.in l.Carbonum.167.de ver. ſig.ſulphurata, inquit,de ligno eandem habebunt definitionem. Idem in l. ligni appellatio.55.§.8.de leg.3.Martial.

Hoc quod tranſtyberinus ambulator
Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.

Venduntur enim in faſciculos collecta, & quaſi gregatim permutantur Franciſcus Marius Grapaldus de partib. ædium li.2. 2.c.4.& Gœd.in comm.ad d.l.167.n.1.de ver.ſig.

SVLPHVRATA de ligno,id eſt, ligna ſulphure illita in l.55. §. vlt. ff.de leg.3 l.167.ff.de verb.ſig. Plin.lib.36. natur.hiſto.c.19. Cuiuſmodi ſunt quas allumetas vocamus. Briſſ.

SVME (teſte Seruio 5. Æneid.) verbum eſt Iuriſconſultorum, quo vtuntur, quoties legatum non ab hærede datur,ſed eſt in accipientis arbitrio. Atque ita ſumitur l. ſi ſic ſtipulatus.95. de verb. oblig.

obli g. Si ſic ſtipulatus fuero. Per te non fieri, quominus hominem ex his quos habes, ſumam? electio mea erit. Cuia. ad l. 7. ff. de verb. oblig.

SVMI dicitur iudex arbitrive, & capi, qui ex conuentione litigatorum aditur. l. 4. C. de dote releg. Sic ſumptus ex interdicto iudex. l. 21. ff. quod vi aut clam. Sumptus ex compromiſſo in l. 50. ff. de recep. qui arbitr. l. pen. de iud. Cic. pro Flacco. Q. Naſo iudex ſumitur. Valer. Max. lib. 8. cap. 2. de C. Mario. Nam cum C. Titinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quam impudicã de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam dote ſpoliare conaretur, ſumptus inter eos iudex in conſpectu habita quæſtione ſubductum Titinium monuit, vt incepto deſiſteret. Dicitur & adſumi qui alius additur, l. 17. §. ſi in duos, ff. de recept. qui arb. Briſſ. Prat.

SVMITO verbum vſitatum in legatis.

SVMMA generaliter accipitur pro collectione omnium rerum, quæ vbi de valore fuerit quæſitum, in ſummam ſolent redigi pecuniarum. Quippe cum is ſit vſus pecuniæ, vt omnium plane rerum corporalium & incorporalium precia & æſtimationem repræſentet. l. ſi in duabus actionibus. ff. de reg. iur. Alioquin autem ſpecialiter ſumma, de quantitate pecuniarum certa intelligi ſolet. l. quærebatur. ff. qui potior. in pig. hab. l. diligenter. §. ſeruo quoque. ff. mandat. Aliiſque locis fere infinitis. Old. Prat.

SVMMA condemnationis l. 3. §. pen. ff. vti poſſ. Briſſ.

SVMMA dies, nouiſſima, l. 7. §. Papinianus. ff. ſol. matr.

SVMMA diuiſio primam & præcipuam ac generaliorem diuiſionem ſignificat. l. 3. ff. de ſtatu hom. l. 1. ff. de rer. diuiſ. §. 1. Inſtit. de act. Briſſ. Prat.

SVMMA pecuniæ quantitatem ſignificat. leg. 19. ff. de verb. oblig. l. 45. §. fiſcalibus. ff. de iure fiſc. l. 22. l. 38. ff. de re iud. & alias ſæpe. Briſſ. Prat.

SVMMA pecuniæ, non de quantis ſummis tantum, ſed etiam de vna ſola quantitate intelligenda eſt. l. quærebatur. ff. qui pot. in pig. hab. l. diligenter. §. ſeruo quoque mandati. Vide ſupra, Quanta ſumma. Spieg.

SVMMA pignoris id ſignificat quanti pignus valet, vt ſumma debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum eſt, ſummam. l. 87. ff. de furt. Briſſ. Prat.

SVMMA poſſeſſionis. l. 3. § at ex contrario. ff. de acq. poſſ. Briſſ.

SVMMA prouidẽtia, pro naturali ratione, in l. 1. ff. de legit. tut. interpretantur; an recte, ſubſiſto. Cic. de Inuent. Prouidentia eſt, ait, per quã futurum aliquid videtur, antequam eueniat. quod prudentiæ proprium eſt: cuius ſpecies prouidentia eſt. Spieg.

SVMMA quæſtionis. l. 52. §. pen. de oblig. & act. Briſſ.

SVMMA Reip. Locutio eſt idem ſignificans, quod ſtatus & firmamentum Reip. Vlp. l. 1. §. 10. de exercit. act. Ideo autem ex voluntate in ſolidum tenetur, qui habent in poteſtate exercitorem, quia ad ſummam Reip. nauium exercitio pertinet, hoc eſt, ea re ſublata Reip. ſtatus euertitur, ſtare Reſp. non poteſt. Florentini tamen libri, ſummam Remp. quod ego abiudico. Paul. Sent. 5. c. 23. Qui ſalute Principis, vel de ſũma Reip. vaticinatores conſulit, cum eo qui reſponderit, capite punitur. Hot. Prat.

SVMMA ſummarum apud Plaut. in Truculent. eſt cum in rationibus multa nomina & capita in vnam ſummam rediguntur ac ſi multis ſummis factis omnia tãdem in vnam conſummantur. Nam vt capita in ſummam, ſic ſummæ in ſummam ſummarũ rediguntur. In Lucretio autem ſumma ſummarum immenſitatem ipſam vniuerſi ſignificat. Prat.

SVMMAM eſſe rationem, quæ pro religioſis facit, Papinian. ait, in fi. leg. ſunt perſonæ, ff. de relig. & Vlp. ſeq. tit. l. 1. Quia religionis intereſt, ait, monumenta exstrui, & exornari. Spieg.

SVMMARII dicuntur qui faciendæ rationis ſummarum quatuncunque periti ſunt. Nam & ſummis tributorum faciendis adhibentur Nou. 30. Cuiac. in expoſit. ad Nou. Iuſtin. 64. de hortulanis. Numerantur autem ſummarij inter officia Comitianæ. Idem Cuia. in expoſit. ad dict. Nouell. Iuſtinian. 30. de Proconſule Cappadociæ, vide & Goth. in notis ad d. Nou. 30. & 64. cap. 1.

SVMMARIE. Vide ſup. de plano.

SVMMARIVM, non aliud eſt, quam breuis enarratio omniumque deciduntur. Ab eo quod ſummatim, breuiter & enucleate, omniaque explicat Salom. in l. Gallus. §. & quid ſi? Alcia. ait ſummaria nobis, quæ Inſtin. παρεχῆτλα vocat. Spieg.

SVMMARVM ſcripta. Vlp. ad fin. l. ſi ſeruus plurium: Sed & mens ait, patris familias, & legatarij dignitas, & charitas & neceſſitudo: item earum quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur, ſummarum ſcripta ſunt ſpectanda. Spieg.

SVMMATES, qui & optimates & primates appellantur. l. quinque. ff. de decur. lib. 10. Prat.

SVMMATIM cognoſcere Prætor iudéxve dicitur in l. 15. §. ſi ſuper. ff. de re iud. l. 1. in fi. ff. de prætor. ſtipul. l. 2. §. ſciendũ. ff. ad exhib. l. 3. §. cauſæ cognitio. ff. de Carbo. ed. l. 3. §. 1. ff. vt in poſſeſſ. legat. l. 9. §. illud quæritur. ff. de interrogationib. in iure faciend. l. 1. §. ſi ea quæ. ff. de ventr. in poſſ. mitten. l. 7. verſ. plane ff. de petit. hæred. l. 40. ff. ad l. Aquil. Briſſ. Prat.

SVMMATIM exiſtimandum iudici. l. ſi quis. §. plane. ff. de petit. hæred.

SVMMINISTRARE. l. 5. § nec non ff. de in rem verſo.

SVMMITTERE delatorem, eſt accuſatorem ſubiicere & ſupponere. l. 9. §. vlt. ff. ad l. Cornel. de falſ. l. 5. ff. de iure patron. l. 1. §. incidit. iuncta l. 15. ff. ad Turp. Quintil. Declama. 281. Quinetiam ſi permittitur iſta defenſio, & ille poteſt dicere non occidiſſe, qui percuſſorem ſummiſerit. Nam ita emendandum eſt, vbi vulgo, ſuum miſerit, perperã legitur. Sed & apud eundem auctorem Declama. 355. in hoc verbo aliud mendum eſt. Inueniſſe illos rationem, qua mutuo dolore diſtraherentur. ſummiſſeq. qui dicerent male tractatas à tutore rationes vbi, ſummiſiſſeque legendum eſt. Briſſ. Prat.

SVMMITTERE vim in l. 9. §. animaduertendum. ff. quod met. cauſ. Et ſummittere qui vociferentur interpretare in l. 15. §. conuitium. ff. de iniur. Briſſ. Prat.

SVMMITTERE faſces. Hinc elegans proreptit adagium, vt cum damus, & herbam quodammodo porrigimus, vincique nos plane fatemur, ſũmittere faſces dicamur: aſtipulante Cicerone in Bruto. Porro faſces ſummittere Cælius lib. 12. lectionũ antiq. c. 7. interpretatur, nõ ſurrectos tenere, vt ſolebant prius lictores, vt viſendos eos præberent, oſtentarentque ad terrorem increſcentis audaciæ, ſed deprimere, & ante pedes quodammodo deiicere.

SVMMITTI dicuntur pecora, cum propagandæ ſobolis gratia matribus ſupponuntur, atque alenda præbẽtur: vel cum in locum demortuorum capitum ſubſtituuntur, vt modo grex ſuppleatur l. 96. l. 70. ff. de vſufr. l. 58. §. hæreditatẽ. ff. ad Treb. l. 19. §. ſerui. ff. de iure dot. Briſſ. Prat.

SVMMO iure agere, eſt non ex æquo & bono, ſed inquirere quodam præfracto iure. Summum enim antiqui ius, ſummam putabant crucem, annotauit Bud. in l. 1. de iuſtit. & iur. Obſeruandum autem, ſummum ius & æquitatem, differentia quidẽ eſſe, ſed non diuerſi generis. Nam æquitas ius eſt, eſt, non illud quidem Lege ſcripta comprehenſum, ſed præſtantius meliuſque. Nec enim in ſcriptum redigi æquitas poteſt, cuius ratio ex ſola deliberatione animi, ſecundum negotiorum circumſtantias dependet. Quanquam ius aliquod, de caſu ſpeciali ad æquitatem redactum, poſſit ſcripto comprehendi. Vide, Iuris ſtricti vocabulum Spieg.

SVMMO iure agere, tum dicimus, cum quam maxime poſſumus duriter & præfracte cum aduerſario contendimus, eumque quam aſperrimo & vehementiſſimo iudicio poſſumus, perſequimur. Prat.

SVMMOVERE dicebantur magiſtratus, quum quempiam extrudi iuberent. Conſules quidem & prætores per lictorem, Tribuni autem per viatorem. at illi quidem ſummouebant, vt qui non pareret, prehẽdi iuberent. hi vero non pro imperio, ſed comiter verbis ſummouebant, Si vobis videtur, diſcedite Quirites: Cicero pro Quintio, Aut ſatiſdare, aut ſponſionem iubet facere. & interea recuſantes noſtros aduocatos acerrime ſummoueri. De Dolabella Prætore loquitur. Inde deductum ad noſtros vocabulum eſt, vt ſummoueri dicantur actores per exceptionem, quos ita rei perpulit exceptio, vt à Tribunali quodammodo ſummoti videantur. Hot. Prat.

SVMMOVERI actio dicitur præſcriptione pro excludi. l. 21. C. de euictionib.

Summoueri pro repelli. l. 3. C. de repud. vel abſtin. hæred.

SVMMVM pro præcipuo potioreque, à quo nullum ſit ſuperius, vſurpatur. Sic Imp. Inſt. de act. in princ. Summa, inquit, diuiſio in duo genera diducitur, vtpote à generaliſſimo capite producta, quantum ad materiam attinet. Spieg.

SVMMVM digitum, apud Iuſtinianum ſub finem Inſt. Accurſius indicem digitum intelligit. Rectius Alciatus putat, poſſe de tabella, ſeu, vt Græci dicunt, elencho, accipi. Prouerbialiter autem dicimus, Extremis attingere digitis, pro eo quod eſt leuiter attingere. Vnde & Imperator prouerbialiter locutus videtur. Spieg. Prat.

SVMMVM ius, ſumma iniuria, *Eng recht, vveit vnrecht.* Item, *Alſo ſcharff vvurd ſchertig. Darumb muſs man zu beyden ſeyten oin ſchlahen, vnd die billigeit laſſen alles rechtens meyſterin ſeyn.* Vide Matt. de Vſura. Spieg.

SVMMVM ſupplicium mortem ſignificat. l. 38. §. qui abortionis. ff. de pœn. l. pen. ff. de condit. cauſa da. l. vlt. ff. de ſepult. viol. & apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 21. Calliſt. in l. 28. ff. de pœn. Summum ſupplicium eſſe videtur ad furcã damnatio, item viui crematio & capitis amputatio. Paul. lib. 5. ſent. tit. 17. Summa ſupplicia ſunt crux, crematio, decollatio. Ad beſtias etiam damnatio ex hoc genere eſt l. 26. ff. de pœn. vt Paul. lib. 5. ſent. tit. 23. oſtẽdit. Briſſ. Prat.

SVORVM appellatione venit ſingularis amicus. ita ſing. Bal. in l. 1. col. 11. verſ. quid de ſingulari amico. C. qui accuſ. non poſſ. cum ſimilib. late traditis. per Alexan. in reper. l. ſæpe. col. 50. verſ. 2. poteſt ſaluari, &c. ff. de re iud. & cum his quæ late retuli ſupra in verbo Amor. Vltra ea adde, quod Bald. fin. in repet. c. ſi pater. in 29. col. verſic. quid ſi teſtator dicat, ſi deceſſerit ſine ſuis, &c. de teſta. lib. 9. decidit, quod appellatione ſuo

rum continentur omnes illi,qui poſſunt perſequi iniuriam illatam attinentibus ſuis, quod pro mirabili citat And. Sicul. in commento leg. enm acutiſſimi. col. 42. verſ. 6. iſtud ſummarium. C. de fideicom. & latius vtrunque dictum reaſſumit idem in 51.co.verſ.quid ſi teſtator dicat.vbi examinat,qui veniant appellatione ſuorum. & vltra eum in pulchra quæſt.cōſuluit Bald.conſilio 78.deſcendentib.in 4.lib.& tangit Fel.in c.nulli.§.1.col.pen.verſ.generaliter autem.extra de reſcript.& Alex.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.l.1.in 18.col.ff.ad Trebel. & quod fœminæ non comprehendantur, conſuluit Aretin. conſ.39.in facto dicitur.per totum.& nota quod verbum ſuus eſt poſſeſſiuum,& propterea non comprehendit iura,neque actiones per ſing.dictum.Bal.in l.1.in prin.de ſtatu hominum. Cotta.

SVORVM appellatione,Accur.in l.S.fœmina.C.ad Turpi.eos intelligit, pro quibus teſtimonium dici non poteſt.qui ſunt vſque ad ſeptimum gradum,l.lege Iulia.ff. de teſtib. Corraſ.4. Miſcel. 10.nu.7.

SVOS hæredes accipere debemus filios, filiaſve,ſiue naturales ſiue adoptiuos,vt ait Vlp.de ſuis & legit.hæred.Maff.

SVMPTVS, impenſa. Hinc ſumptuaria Lex,quæ de moderandis ſumptibus lata eſt.Haloan.in l.pen.ff.de via pub. à ſe in Latinum verſa. Quod ſi qui,ait, in conductis ædibus habitant, quod ædium domini eas non reparet,ipſi reparauerint,eum ſumptum in penſionem reputabunt.Paul.de rei vindicat. Sed ſumptibus,ait, peritoris,qui extra cibaria in iter vel nauigationem faciendi ſunt.l.ſi res mobilis.Spieg.

SVMPTIBVS inanibus vexare,l.1. ff.de inoff.teſt.

SVPELLECTICARIVS quis ſit , vide Celſum in l. quæſitum. §. Celſus quoque. ff. de inſtruct. vel inſtrum.

SVPELLECTILEM Pompon. definit eſſe domeſticum patris familinſtrumentum,quod neque argento, auróve facto vel veſti adnumeretur. l.1 ff. de ſupel.leg.quod tamen de reb.mouentibus, non animantibus intelligendum eſt ex l.2.ibid.de qua definitione vide Alex.ab Alex.Gen.dier.li.1.c.19.Alfenus ſupellectilis eas res eſſe ſcribit quæ ad vſum communem patrisfam.paratæ,nomen ſui generis ſeparatum non habent.l.6. ff.eo tit. Tubero ſupellectilem eſſe dicebat inſtrumentum patrisfam.rerū ad quotidianum vſum paratatum,quod in aliam ſpeciem non caderet: vt verbi gratia, penum, argentum, veſtem,ornamenta, inſtrumenta,agri, aut domus,l.7.eo.tit.Supellectilis ergo appellatione veſtis non continetur; quoniam proprio generi adſcribitur. leg.4.ff.de legatis, lib.1.Briſſ.vide & Gœdd.in com.ad l.93.n.1.de verb.ſign.

SVPELLECTILI legata ſecundum Paul. in l.3.in prin.de ſup.l. hæc continentur: Menſæ,trapezephora, & delphica.Sunt tamen qui in hoc loco Iureconſ. aliter legendum putent, hoc modo: Menſæ, trapezæ,amphora delphica.

SVPELLECTILIS originem fuiſſe, tradit Labeo in l.7. ff.de ſupell.l.quod olim his, qui in legationem proficiſcerentur,locari ſolerent, quæ ſub pellibus vſui forent, qua de re vide Alc. lib.1. diſpun.c.5.

SVPELLECTILIS, ait Papin.tit.de ſupell. leg. Menſas eſſe cuiuſcunque generis, ſcilicet, vel argenteas , vel argento incluſas placet. nam & argenteos lectos,item argentea candelabra ſupellectili cedere,poſterior ætas recepit: & Vlyſſem ex auro & argento lectum inuentis arboris truncis ædificatum ornaſſe, quem Penelope recognoſcendi viri accepit,vt voluit Homer. Maffæus.

SVPELLECTILIS (ait Iabol. eod. titu.) non eſſe vaſa ænea ſalienris aquæ poſita. Item ſi quid aliud magis delitiarum,quam vſus cauſa paratum eſſet,non eſſe ſupellectilis, Labeo & Trebatius putant. Myrrhina autem vaſa, & vitrea quæ ad vſum edendi, & bibendi cauſa parata eſſent, in ſupellectili dicunt eſſe .Maffæus.

SVPELLEX licet videatur tantum dici de ſtragula,ſiue lodice,ab eo quod ſuper lectum imponatur,ad alia tamen domus vtenſilia eius ſignificatio ſe extendit,imo & ad alias res,quæ ſunt aut poſſunt alicui ornamento eſſe: ſed ad veſtes non extenditur,l.qui veſtem.ff.de ſupellectili leg.

SVPERÆQVATIO perperam legitur in vulgatis codicibus in l.ſi quis deſerta.C.de omni agro deſert.lib. 11. Legendū enim eſt, ſub peræquationis iure perceperit.Old.Prat.

SVPERAMENTA materiarum apud Vlp.in l.ligni appellatio. 55. §.1.ff.de leg.3.dicuntur, quæ in paranda materia iuſtā magnitudinem aut longitudinem excedentia,reſecantur,cuiuſmodi ſunt vitium ſtirpes, & radices infrugiferæ. Old.Prat.

SVPERCILIA,inquit Hygenus,ſunt loca ex plano in breui cliuo deuexo intra pedes latitudinis 30.alioquin iam collis eſt,Cuiac.10. obſ.11.

SVPERDICERE eſt præter id quod dictum eſt, ſubiungere dictis, apud Cicer.1.de legib.

SVPERDICI pro prædicari per præconem:id eſt,eius voce & (vt cum Apuleio loquar, boatu pronunciari & proclamari. Vlpian.in l.ſi duo. 13.in fin.ff.de iureiur. Fuſtibus eum caſtigandum dimittere,& ita ei ſuperdici,προπετῶς μὴ ὄμνυε,hoc eſt,temerarie ne petulanter iures. Sic in l.fuſtib.C.ex quib.cau.inf. Fuſtib.cæſum cui per præconem ita dictum μὴ συκοφάντει. Sunt tamen qui ſuperiore Vlp. loco pro ſuperdici ſuperindici legant, hæcque illius verba referendo exiſtiment ad veterum morē, qui cum de damnato homine ſupplicium ſumebant in loco ſupplicii conſpicuo ἐπιγραφὴν,ſeu,vt vocant, titulum affigebant,quo breuiter admonitus populus,pœnæ à Reo expetitæ cauſam intelligeret , eoque exemplo à ſimili facinore perpetrando cæteri auocarentur. Prat. Vide & Cuia.13.obſer. 3.

SVPERDVCERE nouercam dicitur pater, qui filio nouercam inducit,l.fin. C.Th.de bon.matern.Quintil. declamat. 381.Quidam filio ſuperinduxit nouercam,& ex ea aliam filiam ſuſcepit.Plin.lib. 6. Epiſt.ad Rom. inducere nouercam eod. modo dixit. Briſſ.

SVPERESSE rebus ſuis,pro ſufficere earum adminiſtrationi,negotia ſua gerere & illis conſulere , prouidere & proſpicere, Græca videtur eſſe locutio:dicunt enim illi ἀρκεῖν τοῖς πράγμασι. Paulus l.2. de curator. furioſ Sed & aliis (inquit) dabit Proconſul curatores,qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt.Sic l.1. §.fin.ff.de procurator. l.60.in fi.ff.de re iud.l.12.ff.de tutoribus & curatorib.dat.l.10. ff.ex quib. cauſ. maior.l.pen.ff.de vacat.mun.Gell. lib.1.c.22.de cuius verbi ſignificatione diſputans,eos ridet,qui ſupereſſe ſe his quibus aduocationem præbebant,dicebant,pro adeſſe. Quo tamen in ſignificatu Sueto. in Auguſto hoc verbo vſus eſt. Prat. & Hot.

SVPEREXACTORES dicuntur, qui vltra quam debetur nomine tributi à prouincialib. exigunt : & tales teneutur in duplum, ſed etſi perſeuerauerint, capite plectuntur,l 1.C.de ſuperexactio. lib.10.quod tamen mutauit Leo Nouel.61. debetque id quod iniuſte exactum eſt,protinus domino reſtitui.Prat.

SVPEREXCVRRERE apud ICtum Vlpia.in l.1.ff.de arborib.cædend.Si arbor (inquit) ædibus alienis impendeat,vtrum totam arborem iubeat Prætor adimi,an vero id ſolum quod ſuperexcurrat quæritur.Prat.

SVPERFICIARIA prædia,quæ in conducto ſolo certa penſione annua habentur l.10.ff.fam.erciſc.l.49.ff.de verb. ſign.l.16.in fi.ff.de pigner.act. Sic. & ſuperficiaria inſula in l.12.§. 1.ff.de Public.a.l. 1.§.& generaliter.ff.de vi & vi arm.l.9.§.quæſitum. l.39.§.damni.ff.de damn.infect.Et ſuperficiarius fundus l.1.ff. quib.mod.vſuſfr.amitt. Briſſ.

SVPERFICIARIAS ædes appellamus, inquit Caius,quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt,quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt,cuius & ſolum. l. poſter. de ſuperfi. Spieg. Adde Connan. comment. li.4.c.11.n.6.

SVPERFICIARIVM interpretatur Paulus,qui in alieno ſolo ſuperficiē ita habet,vt certam penſionem præſtet.l.74. ff. de rei vind.Alias hac periphraſi ſignificatur,qui in cōducto ſolo ſuperficiem impoſuit.l.15.§.& qui in conducto.ff.de dam.infe. Seneca li.13.Epiſt.Mathematica,vt ita dicam,ſuperficiaria eſt, in alieno ædificat, aliena accipit.Proinde ſuperficiarij domini non ſunt,ſed quaſi inquilini,cum in alieno habitent.l.3.§.pen. ff.de noui oper.nuntiat. Aliquod tamen ius in re habent.l.19. ff.de dam.infect. Et ideo ſuperficiaria bonis adnumerantur.l. 49. ff.de verb.ſign. ſuperficiarios denique Prætor loco dominorum habet,& vtilibus in rem actionib.tuetur, l.1.§.fi.ff.de ſuperfi.18.§.ei qui.ff.de dam.inf.l.74.& ſeq.de rei vind.l.16.in fin.de pig.act.Briſſ.

SVPERFICIARIVS, ait Vultc.ad §.adeo.nu.6. Inſt.de locat.dicitur,qui conduxit ſolum vt in eo ædificaret,& pro recognitione dominij nomine ſoli illius quotannis penderet ſalarium, per l.1.ff.de ſuperf.Hic ab emphyteuta eo differt,quod nimirum ius tantum habeat in ſuperficie,emphyteuticarius non in ſuperficie tantum,ſed in prædio vniuerſo : ille hoc ius ſibi acquirit reſpectu ſuperficiei poſitę in ſolo alieno ſuis ſumptibus, hic acquirit ſibi ius emphyteuſeos reſpectu meliorationū quæ Græcis dicuntur ἐμπονήματα,reſpectu,in quam,meliorationum,quas iam fecit vel adhuc facturus eſt. Vulcei.iam d. loc.

SVPERFICIES quod ſuper ſoli faciem eſt, veluti ſi quid ſatum aut ædificatum eſt:itaque vites,arbores,plantæ,ſegetes,ſuperficies appellantur.Vitis quidem appellatur ſuperficies vineæ, in l.certo 13.de ſeru.ruſt.Domus autem ſuperficies ſoli,l.cum qui.23.ff.de vſurpat.vbi ædes dicuntur ex duabus rebus conſtare ex ſolo & ſuperficie. Superficies autem vſque eo ſoli pars eſt, eique natura cohæret , vt non illud ſine hac tradi, neque hæc ſiue illo vſucapi poſſit,l.obligationem.44.de oblig.& act. l. nunquam.26.de vſurpat. Denique ſuperficies ſolo cedere dicitur,l.qui domum.50.ff.ad leg.Aquil. l. qui res ſuas.98. in fin.ff.de ſolu.& arborum quæ fundo continentur,non eſt ſeparatum corpus à fundo, inquit Pompo. l. Quintus 20. ff. de act.empr.

SVPERFICIVM pro ſuperficie legitur in Pand.Florent.tit.de ſuperf.vt l.ſi area.ff.de leg.1.l.32.ff.de iure dot.& in autographo Piſano in l.1.ff.de ſuperficieb.vt & apud Caium lib.2.Inſtit.r.] Briſſ. Adde Cuiac. ad l. nunquam. ff. de vſurpat. & vſucap. Prat.

SVPERFICIO,ſupero,redundo,ſuperfluo.Vlp.l. 1. §. 2c. ff.de aq. & aq.plu. Iidem aiunt,aquam pluuiam in ſuo retinere,vel ſuperfi-

ſuperfi-

perſicientem ex vicini in ſuum deriuate omnibus ius eſſe. Haud ſcio tamen an verius vulgatis in libris legatur ſuperfluentem. Hot.Prat.

SVPERFLVA dicuntur, quæ minime ſunt neceſſaria, Gothofr. in not ad.l.28.in pr.C.de teſtam.

SVPERFLVI, id eſt, ſupernumerarij, in l.3.in pr.C de aduoc.diuer. iudicum.

SVPERFLVVM pretij id eſt, quod deeſt iuſto pretio.in l.1.C.ſi maior factus alienat.

SVPERFLVVM Vlpian. ſed & hunc in caſum puto, ſi dos (quia permodica fuit) in funus non ſufficit: & in ſuperfluum, in patrem debere actionem.

SVPERFLVVS ſumptus reſtituendus. Vide Pap.in l.ſumptus.ff. de rei vin.

SVPERFOETATIO, ſecundarius conceptus eſt prægnantis; quam Superimpregnationem vulgus appellat. Lege Budæum in annotat.prior.ad leg.antiqui.ſi pars hæred.pet.Spieg.Prat.

SVPERILLVSTRES, ſenatores, conſules, dictatores, not.In l.1.ff.de off. eius cui mand.

SVPERINDICTVM extraordinarium munus vltra ſolitam & canonicam collationem indictum ſignificat, id eſt, augmentum indictionis.l.1. C.de indictionib.l.10.l 1. C.de ſuperindicti.l.3. C.de excuſ.muner.eo.l.3.C de ſilentiar.lib.2. Appellatur & ſuperindictio in l.1. de priuil. dom. Auguſt. lib. 11. Vnde ſuperindictitij tituli in l. vlt.eod.tit. quemadmodum ex ſcriptorum librorum auctoritate emendandum eſt. Briſſonius Cuiac. tamen diſcrimen facit inter ſuperindictionem & ſuperindictum, & dicit ſuperindictionem pro indictione illa canonica haberi, ideoque ab ea neminem excuſari, vt ipſe refert ad d.l. 1. C. de indictionib. lib. 10. Interdictum vero eſſe augmentum indictionis, & eſſe munus extraordinarium, à quo excuſentur plerique allegat ad hoc l.3.C.T.de col.fun.pa.vbi dicitur: Augmenti & ſuperindictitij.Marcellin.27. Indictionale augmentum, Athalaricus Rex 9.quod à nobis augmenti nomine quærebatur, illuſtrem virum comitem patrimonij noſtri nunc iuſſimus remouere.& alio loco, Quicquid conſuetudinariam functionem petebatur augmenti nomine.Idem Cuiac. ad l. vnic. de ſuperindicto. C alleg.lib.10.Prat.

SVPERINDICTVM, In tit. C. de ſuperindicto, ſuperindictum eſt acceſſio vltra indictionem facta, vbi recte interpretatus eſt Hegendorph.illic. Quid autem ſit indictio, ſi quis ſcire deſiderauit, diximus ante ſuo loco. Anchor.

SVPERIOR cognitio parentum eſt, Inſt. de grad.affin. ſuperior, proximus, c. quanquam.de elect.in 6.ſuperior, prima, l.ſi date. ff.de verb. oblig.

SVPERIORES, poſitiue, intelliguntur ij, qui ſunt ſupra gradum cognationis, vel affinitatis: ſicut inferiores, qui ſunt infra ipſum gradum.Prat.

SVPERLATA nomina.ſuperlata verba, quæ augendi cauſa in oratione proferuntur. Vide Cicer.in partit.Spieg.

SVPERNVMERARII, l.7.C.de prox.ſac.ſcrin.qui in ſacris ſcriniis vltra numerum ſtatutorum militant. Quod ſi quis, inquiunt Impp. de ſupernumerarijs, qui ſtatuti locum ſubire debuerat, ne pecuniam offerat, ſtatuti etiam gradum recuſare voluerit. Vide Suidam in voce ὑπεράριθμος. Prat.

SVPERSEDERIT pro omiſerit, apud Papin.in prin.l ſi cum venditore.de euict. leg. Lucius itidem. in princip ad leg. municip. ſic apud Imp.in l.15. C. de non n. pec.l.11. C.depoſit. l.3. circ. fin. C. de iur. emphyteut.l 2. C.de ſponſal.l.20. C.de don. ante nupt.l.8.§.4.in pr.C.de bonis quæ liberis, l.7.C.quæ accuſ.non. poſſ.

SVPER ſomnum, Budæo eſt apud Curt.ſeruus à cubili.Spieg.

SVPERSTES, duo, vt opinor, ſignificat. video enim & pro teſte & pro præſente vſurpari. Feſtus lib. 17. ſuperſtites, inquit, teſtes præſentes ſignificat. cuius rei teſtimonio eſt, quod ſuperſtitibus præſentibus leges inter quos controuerſia eſt, vindicias ſumere iubent. Plautus in Artemone, Nunc mihi licet quidvis loqui, nemo hic adeſt ſuperſtes. Seruius autem libr. Æneid. 3. ſuperſtes, inquit, præſentem ſignificat. vt Cicero in Muræniana, ſuis vtriſque ſuperſtitibus, id eſt, præſentibus. Quod tamen poſtremum verbum apud Cic. è gloſſa in contextum irrepſit. Hot.Prat.

SVPERSTITIONEM inducit, qui nouas vel vſu vel ratione incognitas religiones affert, ex quibus animi hominum moueantur, Paul.5.ſent.21.§.2.ſuperſtitioni impietas contraria. Eſt autem religio veri cultus, ſuperſtitio, falſi.4. Lactantius 28.ſuperſtitio minimis etiam in rebus Deos inſerit.Liu.lib.27. Eorum, inquit, vafricie augetur, quibus quæſtui ſunt capti ſuperſtitione animi.vid. Goth. in not.ad leg 30.ff.de pœnis.

SVPERSTITIOSVS, vano & inani metu Dei affectus: id eſt, qui metuit ibi Deum offendere, vbi non offenditur, nam à ſuperſtes deductum nomen eſt, & haud ſcio an iis proprie attributum, qui nimium in fanis conſiſtebant, quaſi apud Deos ſuos ſuperſtites, quos vernacula lingua Bigotos appellamus. quod in vitio Vlp. poſuit l.1.§.5. ff. de ædi. edi. vbi ſuperſtitioſos inter eos numerat, qui animi vitio laborant, Cicero tamen lib. de natura Deorum ſecundo ſic ſcribit: Non enim philoſophi ſolum, verum etiam maiores noſtri ſuperſtitionem à religione ſeparauerunt. nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati, quod nomen poſtea latius patuit. Hos Græci δεισιδαίμονας vocant: de quibus vide Plutarch. in lib. περὶ δεισιδαιμονίας. Plautus autem in Rudente hoc verbum in eo poſuit, qui vaticinaretur.

Qui ſi iſta aut ſuperſtitioſa, aut hariola, atque omnia
Quicquid inſit, vera dicet?

His Adde Connan.comment.lib.3.c...n.3.Hot.Prat.

SVPERSTITIOSAM, h.e.erroneam, inanem gerere ſolicitudinem l.nec maritus.ſub fi.C.ſol.mat.l.ſi tutores.11. C.de compenſat. l.quandiu. C.qui admitti ad bonor.poſſ. ſic ſuperſtitioſa appellatio in l.6.C.quando prouoc.non eſt neceſſ.

SVPERVACVAS impenſas facere.l. vtiles autem. in fi.ff. de petit. hæred.

SVPERVIVERE eſt ſuperſtitem alicui viuere, interdum etiam ſaluum euadere.Cuiac.in Notis ad lib.2.Iuſtit.Dn. Iuſt. ſub tit. de donat.

SVPINA ignorantia, pro ſtulta & hebeti, quæ Craſſa vulgo dicitur.l.nec ſupina.ff.de iur.& fact.ign.Spieg.

SVPINA vero Stoicis dicuntur quæ cum particula paſſiua conſtruuntur, vt eſt audior, videor, vt recta quæ conſtruuntur cum aliquo ex caſib.obliquis ad prædicati generationem, vt eſt audit, videt, loquitur.Laert.li.7.in vita Zenonis Citriei.

SVPINVS, diſſolutus, negligens, alicui negotio indormiens, Paulus l.15. §.1. ff. de contrah. empt. Ignorantia emptori prodeſt, quæ non in ſupinum hominem cadit.Prat.ex Hot.

SVPPARA non tam vela fuiſſe videntur, quam velorum quædam ſupplementa, & ſummæ partes, quæ ſupra ipſa vela & antemnam expandebantur: quod vt opinor, ſenſim pararentur. Lucanus,

----Summaque pandens
Suppara velorum perituras colligit auras. Papin.
----Vos ſummis annectite ſuppara velis.

SVPPARA autem in alto mari & pelago pandebant aliæ naues, cum terram legebant, colligebant & ſubſtringebant: Alexandrinæ naues ſupparis paſſis in portum peruehebantur. Seneca, ſolis enim licet ſupparum intendere, quod in alto omnes habent naues. nulla enim res æque adiuuat curſum, quam ſumma pars veli; illinc maxime nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit, maiorque eſt quam expedit, antenna ſummittitur: minus habet virium flatus ex humili. Cum intrauere Capreas & promontorium, ex quo Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas, cæteræ velo iubentur eſſe contentæ, ſupparum Alexandrinarum inſigne indicium eſt. Turneb. aduerſ. lib.21.c.4.

SVPPETERE præter tritas ſignificationes eſt ſubiecta ſua perſona, pro alio petere, l. 52.§ 5. ff. de furt. pro quo quidam ibi legunt, ſic petet, vt Haloander, qui hoc verbum eo ſignificatu non intellexit. Prat. Briſſ.

SVPPLENTES omnes defectus tam iuris quam facti. Clauſula quæ quotidie apponi ſolet in diplomatibus Rom. Pont. & Impp. reſpicit tantum defectus iuris poſitiui, non autem naturalis vt eſt tex. in Clem. paſtoralis.§. cæterum defectus. de re iudi. Spieg. Eſt inter ſupplere & interpretari differentia quædam. ſupplemus ſpecialia, interpretamur generalia, l. Gallus.§. quid ſi qui filium.& §.ſeq.de liber.& poſth. ſupplere eſt extendere & quaſi emendare.§.1.Inſt.de bon.poſſ.Interpretari neque extendere eſt, neque emendare. ſupplere non poſſumus ſine lege, interpretari poſſumus ſine lege. Cuia.ad leg.commodiſſime. ff.de lib. & poſth.

SVPPLERE gregem, id eſt in locum capitum defunctorum ſummittere.l.69.& 70.ff.de vſufr.

SVPPLERE de iure vel de facto, quando poſſit iudex, vide tit. C. vt quæ deſunt aduoc.part.& ſpeculat. de off. omn.iud.part.1.§. 6. Prat.

SVPPLERE iudex dicitur ea quæ deſunt aduocatis partium. Briſſ.

SVPPLERI etiam dicitur portio non ea cui quid deficiebat, ſed cui aliquid additur, in l.quod bonis.§. vlt.ff. ad leg. Falc.Briſſ.

SVPPLETIO quam ponit Papa in reſcriptis, ad quid referatur, docet Panorm.in c. illa.de elect.

SVPPLETVR quod deeſt, cap.1. in pr.de ſacr. vnct. l. oratio. ff.de ſponſalib. Prat.

SVPPLETVR vnum ius per aliud, Panor.in cap. ſuper quæſt.de elect. Prat.

SVPPLICARE, proprie eſt paulo demiſſius orare, obſecrareque: ducto more à miſeris, qui plicatis manibus fere rogant: non autem ſicut aliquando, non tamen abſque erroris duce, putaui à genibus poplitibuſque plicatis.Spieg.Cæterum, de ſupplicandi modis varie apud diuerſas gentes obſeruatis, vide Hadria. Iun. animad.lib.2.c.11.

SVPPLICATIO, eſt veniæ petitio prioris erroris: item remedium iudicialis grauaminis, quod Canoniſtæ vocant Reuiſionem ſententiæ. c. ex literis. de in integ. reſtit. Ea vtimur aduerſus ſententiam eorum, à quib. appellare non licet propter eminentiam. l.1. ff. de off.præf. prær. l.1. C.de ſent.præfect. præt.

l. ſi quis aduerſus.& Auth. Quæ ſupplicatio. C.de precib.Imp. offerend. præterea. Vel eſt quædam benignitatis ipſius ſuperioris implotatio. Quam etiam ad alias expeditiones vtimur diuerſimode. Vide Explicatio. Spieg.Prat.

SVPPLICATIONES etiam erant, cum aut ex collatione, aut certe de bonis damnatorum ſacrificaretur. Vnde & ſupplicia dicuntur, Iſid. in 6. & meminit Feſtus: Supplicationes quæ ſunt de bonis paſſorum ſupplicia. Saluſtius: In ſuppliciis deorum magnifici. Iſid. lib. 5. Supplicium, inquit, proprie dicitur, non qui quoquo modo punitur, ſed ita damnatur, vt bona eius conſecrentur, & in publicum redigantur. Nam ſupplicia dicebantur, ſupplicamenta. Et ſupplicium dicitur, de cuius damnatione deliberatur aliquid Deo, vnde & ſupplicare.

SVPPLICIORVM alia ſumma ſunt, alia mediocria, alia minima. Summa ſunt, crux. crematio, decollatio: Mediocria metallum ludus, deportatio. Minima, relegatio, opus publicum, vincula. Hæc Paulus lib.ſent.5.c.17.Hot.Prat.

SVPPLICIVM Quintil.in Declamat. ait, eſſe publicæ animaduerſionis crimen. Briſſ.

SVPPLICIVM, noſtris pro pœna familiare eſt. Vnde ſumere ſupplicium, leg. in magiſtratib. ff. de iuriſdictio. Item ſummum ſupplicium, de quo in l.capitalium. ff. de pœn. & vlt.ſuppl. in leg.vlt. eod.

SVPPLICIVM vltimum, ait Celſus, eſſe mortem ſolam interpretamur l.21.ff.de pœnis.Hot.Prat.

SVPPONERE teſtamentum, id eſt, Falſum teſtamentum ſuppoſita perſona obſignare: vel potius falſum teſtamentum loco veri ſubiicere & producere, autore Cicerone in de Legib. Paradox. & pro Cluent. Sic ſuppoſiti partus, hoc eſt, falſi & adulterini, in l.cum ſuppoſiti.C.ad leg.Corn.de falſ.Spieg.Prat.

SVPPONERE pro ſubiicere l.91.ff.de ſolutionib. hoc etiam ſenſu appellantur ſuppoſiti filij. Briſſ.

SVPPONERE hypothecam pro pignorare. Hinc & tit. D.de reb. cor.qui ſub tutel.vel cura.ſunt, ſine decreto non alienandis, vel ſupponendis. Eſt enim hic ſupponendis, pignori obligandis. Cornut. in illum locum. Me tibi ſuppoſui; tanquam aliquod pignus, inquit. Prat.

SVPPOSITA perſona. Hermogen. de iure fiſc. in leg.auferrur. Quod, inquit, à præſide, ſeu procuratore, vel quolibet alio in ea prouincia, in qua adminiſtrat (licet per ſuppoſitam perſonam) comparatum eſt, infirmato contractu vindicatur. Idem in princip. eiuſdem leg. qui cum, ait, hæres inſtitutus eſſet, vt filius poſt mortem eius, qui pater dicebatur, ſuppoſitus declaratus eſt. Spieg.

SVPPOSITIONES, ſunt poſitiones, eſſe aut non eſſe ſignificantes. Eæ ſignificant eſſe, quæ ſunt propoſitiones affirmatiuæ: non eſſe vero, quæ ſunt negatiuæ. Droſæus in methodo iuris.

SVPPOSITVS actor pro falſo & ſubornato, l.2.§.& cum placuiſſet. ff.de orig.iur.

SVPPOSITVS iuriſdictioni. Vlp. auctor eſt in l. 1. ſi quis in ius voc.non iet. Non ſuppoſitum iuriſdictioni illius, ad quem vocatus eſt, pro non dato fideiuſſorem haberi. Spieg.

SVPPOSITVS filius, in prin.iam citatæ l.aufertur.

SVPPRAEDES dicuntur ſecundi & tertij fideiuſſores, quos Galli in cauſa fiſci & publica Contraplegios dicuntur, vt annotauit Corn. lib.6.c.7.circa finem.

SVPPRIMERE teſtamentum in lege Corn.teſtamentaria intelligitur, qui ſciens prudenſque tabulas teſtamenti in fraudem hæredum legatariorum, fideicommiſſariorum, aut libertorum non profert, & qui cum habeat, & proferre poſſit, proferre eas non curat. Paul.lib.4.ſent.tit.7. vbi Cuiac.tradit, quos is qui taliter ſupprimit teſtamentum, teneatur lege Cornelia teſtamentaria, & interdicto de tab.exhi. Iſid. ex Paulo mutuatus ſuppreſſum teſtamentum lib.5.Etym.c.24.definit, quod in fraudem legatariorum ſeu libertorum non eſt palam prolatum. Quod ergo ſi non latet, ſi tamen perſonis ſupradictis non proferatur, ſuppreſſum videtur. Supprimere ergo celare eſt, quod crimen in teſtamentis ad l.Corn.de falſis pertinet. l.2.ff.ad l.Corn.de falſis. Et ita ſuppreſſos accipe l.10.in fi. D. quemad. teſta.aperiant. l.33.D.de iud.l.3.ſi quis dolo. D.de tab.exhib.l.9. D.de dolo.l.7. D.de falſ.Sueto.in Caligula c.16.Legata ex teſtamento Tiberij quanquam abolito, ſed & Liuiæ Auguſtæ, quod Tiberius ſuppreſſerat, cum fide ac ſine calumnia repræſentata perſoluit. Supprimere etiam mancipia dicimus.l.82.§.pen.D.de furt. Vnde ſuppreſſores mancipiorum plagiarij, qui alienis ſeruis ſuadent, vt à dominis fugiant, eoſque inuito vel inſciente domino celant l.pen. D.de leg.Fab. Et ſuppreſſi mancipij crimen in l.3. ff.eo.ti. Supprimere etiam naufragiũ.l.3.§. item is cuius. ff.ad l. Cor.de ſic.& naufragos ſuppreſſos dicunt ICti.l.3.§.vlt.D.de incend.rui. Supprimere merces.l.30.in fi.ff.de ſtellionat.Briſſ.

SVPPRIMERE & intercipere dicitur, qui domino repoſcenti non reddit, ait Pompo.l.44.in fi.ff.de acq.rer.domin.

SVPRA, id eſt, præter, l.ex conducto.ff.locat.ſupra excludit, l.fi.ff. de iuriſdict. vide Bart.l.cum ita.ff.de dote prælég. Prat.

SVPRA iuriſdictionem ſuam ius dicere, eſt quod vulgo dicitur, Iudicem excedere limites ſuos. Exempla pete ex l.vlt.de iuriſd. omn.iud. Spieg.

SVPRASCRIPTA, omnia quæ antea dicta ſunt ſiue præceſſerunt, complectitur, niſi intercedens abſurditas ad proxima tantum referenda cogat, de quo latius Bart.in l.1.§. hoc edicto.ff.de poſtul.Spieg.Prat.

SVPRASCRIPTIS aliis, item ſupradictis perſonis, in l.ab hoſtibus in prin.& leg.item ait Prætor.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

SVPREMA dies pro nouiſſima in l. 7. §. Papinia. ff. ſolut. matrim. Sic ſuprema hora. l.1.§.dies ff.quando appellan.ſit.l.2.ff. de verb. ſig. Et in 12.tab. Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto. Briſſ. Adde Brechæum in l.2.§.cuiuſque diei.ff.de verb.ſign.

SVPREMA numero multitudinis abſolute pro nouiſſimis iudiciis, & vlt.voluntate, ſeu teſtamento. in l.25. §.1. ff. de liber. & poſth. l.3 §.vlt.ff. de munerib. & honorib.l.vn. D de bonor.poſſeſſ. ex teſtam.mil.l.39. D. de pigne.act.l.36. §. miles in ſupremis. D. de milit. teſtam. Corn. Tacit. lib. 1. Nihil eo die ſenatus agi, niſi de ſupremis Auguſti, cuius teſtamentum inlatum eſt per virgines Veſtales. Quintil. Declamat.1. Neque ego grauiſſimum partem ſua iuueni iactaſſe crediderim. At quod idem auctor. Declam.8. ait. Vidimus igitur frequenter ad vitam poſt conclamata ſuprema redeuntes, ſic accipiendum eſt, poſt conclamata nouiſſima verba: In quibus fuiſſe verbum, Ilicet, Donat.in Vergil. & Seruius notant. Briſſ.Prat.

SVPREMA iudicia dicunt nonnunquam l. 5. D. quemadm. teſta.aperian.l.32.§.pœnitentiam.D.de don.inter vir. Quintil.lib.6. c.de riſu. Conſulenti eum, an principalis ei teſtamento ſuaderet ordinare ſuprema iudicia. Briſſ. Prat.

SVPREMA ſua ordinare, teſtamentum facere, ſupremam voluntatem exponere, Modeſtin l.39.D.de pig.act. Creditor quum ſuprema ſua ordinaret, teſtamento cauit. Hot.Prat.

SVPREMAM dicere, vt annotat Donat. dicebatur præco, cum dimittebatur iudicum conſeſſus. Hinc Plautus: Mater ſupremam mihi tua dixit, domum ire iuſſit. Id eſt, mater ſupremam dixit tempeſtatem, & ilicet pronunciauit, domumque ire iuſſit, Turneb.aduerſ.li.3.c.11.Prat.

SVPREMAM voluntatem, mortuorum diſpoſitionem dicimus. l. 78.D.de hæred.inſtit.& aliis vulgatis locis. Briſſ. Prat.

SVPREMAS etiam tabulas pro teſtamento Latini auctores dicunt. Martial.lib.5.Epigr.

Supremas tibi tricies in anno
.....Signandi tabulas. Idem eod.
Quadrantem Criſpus tabulis, Fauſtine, ſupremis
Non dedit vxori. Briſſ. Prat.

SVPREMVS non is demum, qui poſt aliquem, ſed etiam poſt quem nemo ſit, & quem nemo ſequatur, intelligitur. l. 34. D. de vulgar. & pupil.l.92. D.de verb.ſign. & l. qui duos 9.D. de rebus dub. quod tamen ſic accipiendum eſt, vt non reſtricta Latini ſermonis conſuetudo, ſed æquitatis ratio ſeruata videatur. Sic ſupremas tabulas ſecundum quas ſe Prætor bonorum poſſeſſionem daturum pollicetur, accipimus nouiſſimas, poſt quas aliæ nullæ factæ ſunt.l.1. §.1. l.pen.§. plane. D. de ſecund. tabul. Sed & illæ ſupremæ habentur tabulæ quæ ſolæ ſunt l.161. D. de verbor. ſign. In vulgari quoque ſubſtitutione, qua ei, qui ſupremus morietur, hæres ſubſtituitur, recte hæres ſubſtitutus etiam vnico intelligitur. l. 163. ff. de verbor. ſignific. l.9. ff. de rebus dub. Cum vero plures ſunt, ei qui nouiſſimus deceſſerit, ex his verbis ſubſtitutus ſuccedet. d. l.9. & l.14. in fi. D ad leg.Falcid.Briſſ. Prat. Adde Brech. d l. 163. D. de verb. & rer.ſign. Vide & Gœdd. in comment. ad l. proximus. 92. D.de verb.ſign.

SVRDA teſtimonia dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quod hæ rogatæ nihil reſpondeant. Vnde Rot. explicante, ſurdis agere teſtimoniis prouerbio dicuntur, qui vel procul abſentes, vel ita defunctos modo citant, ne queant deprehendi. Spieg.

SVRDASTER, hoc eſt, minus audiens, tutor eſſe poteſt. l. pen. & vlt.C.de leg.tut. Prat.

SVRDVS quomodo probetur, declarat Bar. in l.1. D. de bon. poſſ. Prateius.

SVRRENTEM, item Surrentinum vinum. Lege, Vrnalia.

SVRREPERE & Obrepere, Nicol. Perottus, Budæo annotante, ab obripiendo & ſurripiendo dicta exiſtimat. Obrepere quid ſit, paucis indicatum eſt, cuius vim verbi haud recte intellectam, idem explicat in poſterior Anno at. ad leg. ſi quis obrepſerit, ad leg.Corn.de falſ. Accurſ. exiſtimauit, Obrepſerit, eodem admonente Bud. ab obripio eſſe: vt preces obreptitias & ſubreptitias. Qua de re non inutiliter Doctores noſtri, in l.& ſi legibus, C.ſi cont.ius vel vtil.publ. & inter Pont. iur. Interpretes, Felin.in rub. c. dilectus, 1.c. poſtulaſti.de reſcrip. tum alij aliis locis diſſerunt. Quod huc proprie pertinet, & ſatis è verbis Vlpiani colligitur. Obrepimus, cum tacendo aliquid impetramus, quod exprimere neceſſe erat, expreſſumque Principem à conceſſione abalienaſſet: Surrepimus vero, cum à Principe per falſam rei narrationem aliquid extorquemus. Puta Reſcriptum, Priuilegium, Beneficium, Feudum, &c. Sp Prat.

SVSCEPTI ſunt clientes, qui ſe & bona ſua omnia tuenda & defendenda potentioribus addicunt fraudandorum publicorum tributorum cauſa, qua ſpecie potentiores vicanorum & ruſti-

corum.

eorum bona ſibi vindicabant vel relinquebant ſuſceptis ſub patrocinij mercede certa. quod damnatur tiru. C. vt nemo ad ſuum patroc. ſuſcip. vicos vel ruſticanos eor. & tit. de pact. vic. C.T. & Iuſtin. Nouell. 17. & Tiberij de diuinis domibus, Saluianus 5. de prouidentia Dei: vt vim, inquit, exactionis euadant, tradunt ſe ad tuendum protegendumque maioribus, dedititios ſe diuitum faciunt, & quaſi in ius eorum ditionemque tranſcendunt. Nec tamen graue hoc eſſet, ſi potentes patrocinia iſta non venderent, hæc lege tueri pauperes videntur, vt ſpolient. Omnes enim ij, qui defendi videntur, defenſoribus ſuis omnem fere ſubſtantiam ſuam addicunt. Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed fit nouum genus venditionis & emptionis. venditor nihil tradit & totum accipit. Emptor nihil accipit, & totum penitus amittit. Vocat igitur ſuſceptos, vt Seruius libro 6. Æneidos, id eſt, clientes. & Auguſtinus in quæſtio. miſtis: Nunquid ſi malæ vitæ ſit Aduocatus, contra ſuſceptum eius pronunciabitur? hoc eſt officium aduocati, vt ſecundum iuris ordinem ſuſcepti ſui cauſam peroret. Nunquid poterit vita eius, ſi turpis eſt, obeſſe cauſæ ſuſcepti? Palæmon Grammaticus V.R. in gloſſis: Aſſecla, cliens, ſiue ſuſceptus. Sic ſuſceptum accipe l. 1. C. de princip. agent. in reb. Néve ſub vnius perſona ſuſcepti fraude quadam aliena negocia inſerenda eſſe pertentent. Prat. Adde Cuiac. ad l. 1. C. vt nemo ad ſuum patro. ſuſcip. &c.

SVSCEPTORES, vt tradit Poſtellus in lib. de magiſtrat. Athenienſ. c. 13. ſunt, qui Gallice receptores auxiliorum dicuntur, qui aliquando cogunt res fiſci maiori menſura aut pondere nomine regio perſolui, non quidem vt regi reive publicæ proſint, ſed vt ſub regij nominis terrore rem maxime augeant: Briſſonius eos eſſe dicit, qui ſolutionem auri & ſpecierum accipiebant, & modum iugationis poſſeſſorum & ſpecies ſingulas deſcribebant, per l. 9. C. defenſ. ciuit. l. 5. C. ad leg. Iul. repet. l. 5. C. de exactor. tributor. l. pen. § illud. C. de canon. largit. tit. l. 23 C. de decurio. l. 1. 2. & tot. tit. C. de ſuſceptor. Cuiac. in rub. C. iam d. tit. eos hoc modo definit; Suſceptores, inquit, ſunt, qui annonis & tributis vtriuſque ærarij recipiendis, præpoſiti ſunt l. cum poſſeſſor. in fin. D. de cenſib. Horum munus annuum erat, l. 4. C. de ſuſcept. niſi more ciuitatis ſoleant fieri in biennium, vel niſi raritas hominum (ſic enim legendum, non auctoritas Græce σπάνιοι) eos in biennium creari cogat, vt eſt l. 22. C. Theod. eod. tit. Iubebantur autem hi præſentibus defenſoribus ciuitatum, qui quaſi quidam Tribuni plebis erant, perſcribere modum iugationis cuiuſque, & ſpecies ſingulas, quos fiſco inferri oportebat, vel earum quantitatem. Sunt & alij vini ſuſceptores, Græcis κάπηλοι dicti, de quibus lib. 11. C. tit. de ſuar. & ſuſcept. vini, in quo de illis nulla fit mentio. Hi vero ſuſcipiebant vina fiſcalia & populo vendebant. Populo enim Romano oleum, panis, porcina, gratuita præbebantur, vinum non niſi pretio, vt Vopiſcus ſcribit in Aureliano. Prat.

SVSCEPTORES, qui ſolutionem auri & ſpecierum accipiebant, & modum iugationis poſſeſſorum & ſpecies ſingulas deſcribebant. l. 9. C. de defenſoribus ciuit. l. 5. C. ad legem Iul. repet. l. 5. de exactoribus tribut. lib. 10. C. l. pen. §. illud. de cano. largit. tit. eod. l. 23. de decurion. lib. 10. C. l. 1. & 2. & tit. de ſuſceptorib. eo. Briſſ. Poſtellus in lib. de magiſt. Ath. c. 13. putat per ſuſceptores intelligi, qui Gallice receptores auxiliorum dicuntur, qui aliquando cogunt res fiſci maiori menſura aut pondere nomine regio perſolui, non quidem vt regi reive publicæ proſint, ſed vt ſub regij nominis terrore rem maxime augeant: Cuia. ſuper Rub. C. de ſuſceptor. præpoſ. &c. lib. 10. definit: ſuſceptores eſſe, qui annonis & tributis vtriuſque ærarij recipiendis præpoſiti ſunt, l. cum poſſeſſor. in fin. D. de cenſib. Præpoſitos vero eſſe, qui horreis, in quibus ſpecies fiſcales deponuntur l. 2. hoc tit. vel pagis, de quibus dixi in l. 9. ſupra lib. eod. de iur. fiſc. Cuiac. in ſupra d. loco. Suſceptorum autem munus annuum eſt. Idem Cuiac. ad l. 3. d. tit. C. de ſuſceptoribus lib. præallegato.

SVSCEPTORES, qui luſores recipiunt, l. 1. §. idem notandum, D. de aleæ luſu. Briſſ.

SVSCEPTVS pro Cliente. Ammia. Marcel. lib. 30.

SVSCIPERE pro celare. Sic ſuſcipere furem. l. 48. §. qui ex D. de furt. item pro recipere ſic ſuſcipere in fidem l. 8. C. quod cum eo. Interdum tamen idem valet quod concipere. l. ex facto. 17. D. ad Treb. inde ſuſceptus pro editus & natus. Sic ſuſceptus filius. l. 15 D. de ritu nupt. Briſſ.

SVSCIPERE aliquem l. 132 ff. de verbor. oblig. id eſt in fidem & clientelam accipere. Quidam, inquit, cum filium alienum ſuſciperet. Prat.

SVSCIPERE æs alienum, id eſt conſtituere ſe debitorem, alterius nomine l 19 §. vlt ff. de iuriſdict. Briſſ.

SVSCIPERE cognitionem in l. 8. & l. 9 ff. de offic. præſid. Plinius libro 6. Epiſt. ad Cornel. Hæredes cum Cæſar eſſet in Dacia, communiter epiſtola ſcripta petierant, vt ſuſciperet cognitionem. Briſſ.

SVSCIPERE hæreditatem: fideicommiſſum: aduocationem: adminiſtrationem. Briſſ.

SVSCIPERE delationes, i. e. onus denunciandi & deferendi, l. 1. in princ. ff. de iure fiſci. Briſſ.

SVSCIPERE iudicium ſeu excipere reus dicitur, l. 7. ff. de petit. hæred. l. 7. §. vlt. l. 9. §. ei tutori. ff. de tut. & rat. diſtr. Et ſuſcipere litem l. 64. ff. de procuratoribus. Sed & iudex qui iudicandi in ſe neceſſitatem recipit, ſuſcipere judicium dicitur, l. pen. ff. de vacatio. muner. Schard. ex Briſſ.

SVSCIPERE obligationem, l. 45. ff. mand. Briſſ.

SVSCIPERE in ſe periculum, non eſt teneri de caſu fortuito, l. opus, ff. locat. l. ſed & ſi quis. §. quæſitum, ff. ſi quis caut. Spieg.

SVSCIPERE pro accipere: ſic ſuſcipere ancillam temporarij miniſterij cauſa, l. 2. C. commodati. Briſſ.

SVSPECTÆ vitæ pater, l. filiusfamilias, §. ſed & filiafamilias, ff. de procur. Spieg.

SVSPECTI crimen, id eſt, criminatio & accuſatio ſuſpecti. Vlp. in l. 1. §. 1. de ſuſpect. tutor. Sciendum eſt ſuſpecti crimen ex l. 12. Tab. deſcendere. Prat.

SVSPECTO decedere dicitur, quem non ſua morte, ſed violentia deceſſiſſe ſuſpicamur, l. portiones, 21. ff. de iis quæ vt indig. Br.

SVSPECTVS tutor, de quo eſt ſuſpicio, quod non ex fide adminiſtret: & qui moribus talis eſt, vt ſit ſuſpectus, §. ſuſpectus & §. fi. Inſt. de ſuſpect. tut. l. ſuſpectus, & l. ſcire oportet, ff. de tut. & curat. dat. ab his. Item qui operam ſuam in inuitum ingerit. l. quæ omnia, ff. de procur. Spieg.

SVSPECTVS tutor eſt, qui non ex fide tutelam gerit, licet ſoluendo ſit, §. ſuſpectum. Inſtit. de ſuſpect. tut. Nam qui fraudulenter tutelam adminiſtrauit, etiam ſi ſatis offerat, vt ſuſpectus remouetur. Tutorem enim non facultates, ſed fraudulenta adminiſtratio, & callida conuerſatio ſuſpectum faciunt, l. 31. ff. de reb. auct. iud. Itaque ſi in tutela graſſatus eſt, aut ſordide egit vel pernicioſe pupillo, vel aliquid intercepit ex reb. pupillaribus, jam vt ſuſpectus remouetur, l. 1. §. nunc videamus, ff. de ſuſpect. tutoribus. Apparet itaque ex fide & diligentia & maleuolo propoſito magis, quam ex facultatibus ſuſpectum tutorem argui. Quod in hærede quem vt ſuſpectum Prætor deminuere vetuit: contra eſt qui ex ſolis facultatibus ſuſpectus exiſtimatur d. l. 31. & l. 7. §. qui ſciens, ff. pro empto. Dicunt autem promiſcue Iureconſulti pro eodem ſuſpectum facere, & ſuſpectum poſtulare l. 1. §. conſequens, l. 3. l. 7. ff. de ſuſpect. tut. l. 6. ff. rem rat. hab. l. 39. ad fin. ff. de procur. l. 14. § 1. D. de ſolutio. l. 8. §. pen. D. de admin. tut. l. vlt. D. qui per tut. Vnde ſuſpect. poſtulatio & accuſatio, l. 3. §. ſi quis affuturus. D. de ſuſp. tut. l. 1. §. ſuſpect. D. ad Turpil. l. 5. §. geſſiſſe. D. de admin. tut. Briſſ. Prat.

SVSPECTVS tutor vel curator eſt (quantum ad crimen, quod ex lege 12. tabul. deſcendit, attinet) qui tutor vel curator fraudulenter & negligenter in rebus pupilli vel adoleſcentis verſatur. Vult. in Comment. Inſt. de ſuſpectis tutoribus vel curatoribus in pr. nu. 1.

SVSPENDERE, pro differre. Sic dicitur ſuſpendi actus l. vltim. ff. commun. præd. ſic quoque dicitur ſuſpendi ſtipulatio, cognitio, &c. Briſſ.

SVSPENDIOSVS, qui ſuſpenſus eſt, cui vita ſuſpendio adempta eſt. Vlpia. l. 11. §. 1. ff. de his qui not. infam. Non ſolent autem lugeri hoſtes, vel perduellionis damnati, nec ſuſpendioſi, nec qui manus ſibi intulerunt. Plin. lib. 28. c. 2. Laqueum ſuſpendioſi, circumdatum temporibus capitis dolorem ſedare. Recte autem idem Plin. eiuſdem libri c. 4. Pœnam laquei præpoſteram eſſe ait, ex eo, quod includatur ſpiritus, cui exitus quærendus eſt. Prat.

SVSPENSA bona dixit Seneca, quæ venalia pendent in tabula proſcripta. Et ſuſpenſis amici bonis, inquit, libellum deiicio, creditoribus eius me obligaturus. Sic tranquillus, Lege prædiatoria in vacuum pependerit. Prat.

SVSPENSIO dicitur diſpoſitio, vt in c. quærenti, de verb. ſign. & ſuſpenſus depoſitus dicitur. Io. Bello. Etym.

SVSPENSIO pœnæ genus apud Pontificios c. veritatis, de dol. & contum. Io. Andr. Clem. ff. de pœnis. Prat.

SVSPENSIO eſt duplex: vna corporalis, ſpiritualis altera. Corporalis qua quis in furcas tollitur c. ſi non licet 23. q. 5. & c. fin. ead. cauſ. & quæſtione. Prat.

SVSPENSIO ſpiritualis canonica, vel eccleſiaſtica, quæ contingit in officio, vel beneficio vel vtroque, cap. eos, qui 23. diſtin. Prat.

SVSPENSVM dicitur id, quod excedit domos, vel vltra eas extenditur, quod ſi ceciderit & alicui nocuerit, vel damnum intulerit in via publica eunti tenebitur dominus domus illius, de qua damnum illatum eſt, vt ff. de his qui deiec. vel effud. per tot. Old. Prat.

SVSPICIO à ſuſpicor, ſuſpicari, quod ſignificat cum timore quodam ea adſpicere, de quib. dubitatur: eſt ipſe ſuſpicandi actus. Quare iunctum cum Venio, ſemper accipitur paſſiue, vt Venit in ſuſpicionem, ſuſpicioſus, actiue & paſſiue. Old. Prat.

SVSPICIONEM itaque ſic definiemus. Et actus per quem in dubitationem trahimur, timentes de aliquo, ne læſionem adferat, priuatim, aut publice. Prat.

SVSPICIO autem eſt triplex, l. Cum debitores noſtros alieno

ætī obnoxios, ſuſpicamur abitionem meditari, ne carceri mancipentur, quoniam ſoluendo non ſunt, vel quod incipiunt dilapidare & diſtrahere omnia fere bona. Hæc nuncupantur ſuſpicio fugæ. Quæ ſolet priuatum, nec adeo magnum adferre detrimentum in Repub. ideoque non cenſetur crimen. Vlpia. ff de Priuileg. creditro. Vide l. ait prætor §. ſi debitorem. ff. quæ in frau. cred. leg. fin. C. de feri. Et vtrobique Bartol. II. Eſt quædam ſuſpicio aduerſus iudicem non ſolum delegatum, verum etiam ordinarium. Nam cum magiſtratus ſæpe religionis ſuæ obliti, perniciosiſſime iudicando noceant, rectiſſime conceſſum eſt, omnes ex ſuſpicionis cauſa recuſari. De iudice delegato tractatur in l. apertiſſimi. & l. vlt. C. de iudic. De ordinario autem extat Nouell. vt præſides, qui interpellan. §. quod ſi vſuueniat. Conſt. 76. II. Eſt quædam denique ſuſpicionis ſpecies ex eo nata, quod tendit ad lædendum publicè aut priuatim, quæ pertinent ad actionem de poſtulatione ſuſpecti. Old. Prat.

SVSTENTARE ſe, i. alere. l. 5. ff. de ventre in poſſeſſ.

SVSTINERE, pro differre, reſeruare, reiicere. Calliſtrat. l. 36. ff. de iud. Ex iuſtis cauſis, & ex certis perſonis ſuſtinendæ ſunt cognitiones. Humanum eſt in ſimilibus cauſis cognitionem ad aliquem modum ſuſtinere. Hot. Prat.

SVSTINERE actiones, differre, ſuſpendere Pomp. l. 35. ff. de iur. fiſc. Vtrum vius fiſci ante exequendum ſit, & ſuſtinendæ actiones cæterorum. & c. Vlp. l. 1. §. 3 ff. ſi fam. fuit fec. Tandiu aliorū nomine actio ſuſtineri debebit, quandiu priore iudicio poteſt actor conſequi. ſic pœnam ſuſtinere. Idem l. ſi quis, 6. §. quid tamen, 7. ff. de iniuſt. rupt. Pœna tamen ſuſtinenda eſt quoad princeps reſcripſerit ad literas Præſidis. Hot. Prat.

SVSTINERE partes actoris & petitoris, i. gerere. l. 7. §. vlt. ff. de lib. cauſſ. Briſſ.

SVSTINERE capitis diminutionem, i. pati l. 2. C. de legit. tut.

SVSTINERE etiam ſignificat ferre, vt ſuſtinere onera, item repræſentare perſonam; item pro exhibere, alere, ſuſtentare, ſumitur. Briſſ.

SVSTINERE controuerſiam fruſtra, id eſt iniuſte conueniri l. 1. C. de N. fil. pro pat. Briſſ.

SVSTINERI, differri & inhiberi ad tempus ſignificat. ſic ſuſtineri iudicium, præſtatio dicitur. l. 4. §. vlt. ff. de lib. cau. l. 5. §. vlt. l. 7. § 1 ff de pet. her. Briſſ.

SVSVM verſus, antiquum eſſe puto: ſi modo non fallit, qua tamen alia emendatior hactenus non eſt, Haloandri editio, pro ſurſum verſum, in vulgatis legitur. Spieg.

SVSVRRO, qui occulte maledicendo odium in aliquem, aut diſſenſionem molitur.

SVVM verbo, dominium ſignificari, & ea tantum quæ vindicari à nobis poſſunt, non etiam quæ in nominibus ſunt ſuorum appellatione contineri traditur in l. 27. §. argento. & l. 34. ff. de auro arg. Gœd. in comm. ad l. 239. n. 9. de ver. ſig. Sed nec quæ pignori tenentur, ſuorum appellatione veniunt. l. 9. §. vlt. ff. de ſupell. leg. l. 74 de legat. 3. Ambiguum vero eſſe cum quis ſuum dicit, vtrum de toto, an de parte ſignificet, Pompo. in l. 239. §. vlt. ff. de verb. ſign. ſcribit; quoniam & id noſtrum eſt, quod nobis cum alio commune eſt. Cum quis ſuos ſeruos dicit, hi deſignari videntur, quos paterfam. ſuorum numero habuit, & qui pleno iure eius fuerunt. In his vero fructuarij ſerui non continebantur, nec venales habiti ſerui. ſerui plane cum alio communes & bona fide poſſeſſi, & quorum vſusfructus alienus ſit, continebuntur. l. 71. l. 73. l. 74. ff. de leg. 3. Briſſ. Prat. Vide & ſupra in verbo Meorum, & Gœddæum in l. meorum. 91. de verb. ſign.

SVVM conſequi & recipere creditores pro eo, quod ſibi debetur, conſequi, Iureconſulti eleganter dicunt. Vnde Vlpia. in l. 7. §. apud Labeonem. ff. quæ in fraud. credi. cum ait qui ſuum recipiat, nullam videri facere iniuriam, hoc eſt, eum qui quod ſibi debetur receperit. ſic & in l. 15. §. quod ſi res. ff. de re iud. l. 96. §. 1. ff. de ſolut. lib. 44. ff. de cond. indeb. l. 4. §. idem Iulianus. ff. de doli except. l. 12. ff. de nouatio. l. 37. ff. de iur. fiſc. l. 7. de ceſſio. bon. In eam denique ſententiam ad ſuum peruenire dicunt. l. 1. ff. quod certo loc. l. 1. §. illud verum. ff. ſi quis teſtam. lib. Briſſ. Prat.

SVAE ætatis eſſe dicuntur, qui minorem ætatem exceſſerunt. l. 27. ff. de neg. geſt. l. 5. §. item ipſe tutor ff. de auctor. tut. ſi tamen teſtator alicui ita legauerit, cum ſuæ ætatis erit factus, facti quæſtionem eſſe Vlpia. ſcribit, vtrum de pubertate, an de 25. annis ſenſum ſit. l. 50. in fi. ff. de leg. 3. Hoc exemplo credo Tribonianum in Alexandri reſcripto verba hæc, Suæ ætatis factus ſit, interpretatum, l. ſi pupillarem ætatem exceſſerit. l. 3. C. de teſta. tut. Furioſus ſuus non eſſe dicitur, id eſt, apud ſe non eſſe l. 7. §. adeo. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. Prat. Briſſ.

SVAE poteſtatis fieri dicuntur ſerui manumiſſione. l. vlt. ff. de liber. cau. In eundem ſenſum ſuæ auctoritatis dixit Spartian. in Hadr. Decoctores, ait, bonorum ſi ſuæ auctoritatis eſſent catamidiari, in amphitheatro & dimitti iuſſit. Briſſ. Prat.

SVA morte decedere dicuntur, qui naturali morte & natura ſua obeunt. l. vltim. §. 1. ff. de bon. damnat. Cuius §. verba repetita ſunt, licet diuerſo auctoris titulo prælato in leg. 28. ff. de bonis libert. Sueto. in Iulio cap. vlt. Percuſſorum autem fere neque triennio quiſquam amplius ſuperuixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes, alius alio caſu periit. Significat enim omnes biothanatos fuiſſe, vt cum Firmico loquar. Trebellius Pollio in Herennia tyranno. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte ſua eſſe conſumptos. Briſſ. Prat.

Sic ſua natura rem intercidere accipimus in l. 14. §. vlt. ff. de poſ. Briſſ.

SVI juris eſſe dicuntur, qui nullius poteſtati ſubjacent, ſed propriæ ſunt poteſtatis & proprij arbitrij titul. de his qui ſunt ſui vel alien. jur. Qui & ſuæ poteſtatis eſſe dicuntur, l. 4. D. de his qui ſunt ſui. l. 17. D. de his qui not. infam. l. 43. D. de oblig. & actio. l. vlt. D. de lib. cauſ. & ſui arbitrij, l. 22. D. de ritu nupt. Briſſ. Prat.

SVI & neceſſarij hæredes ſunt liberi qui in poteſtate parentis fuerint, quos nemo antecedit. Sui autem ideo appellantur, quia domeſtici hæredes ſunt: & viuo quoque patre quodammodo domini exiſtimantur. Neceſſarij vero ideo dicuntur, quia omnino ſiue velint, ſiue nolint tam ab inteſtato, quam ex teſtamento ex lege 12. tab. hæredes fiunt, ait Imp. §. 2. de hær. qualit. Vel ſic:

SVI & neceſſarij hæredes dicuntur, qui in morientis familia proximum ab eo gradum obtinent: veluti filij, aut iis de familia ſublatis, nepotes, & qui deinceps item vxor, qui in manum conuenit: item nurus, quæ in manu filij eſt, quem in poteſtate habemus. Vlpia. tit. 4. Sui autem idcirco appellabantur, quoniam patreſam. mortuo non tam alienarum, quam ſuarum quodammodo rerum plenum integrumque dominium adipiſcuntur: quarum etiam illo viuo hæredes (quo verbo veteres dominium intelligebant) lege 12. Tabularum deſignati erant. Neceſſarij autem dicuntur, quoniam eadem lege cogebantur hæreditatem retinere, l. 2. D. de lib. & poſthu. l. 57. de acqu. her. Hot. Prat.

SVI pro Noſtri Paul. l. 10. ff. de nouat. Nouare poſſumus, aut ipſi ſi ſui juris ſumus: aut per alios qui voluntate noſtra ſtipulantur. Hot. Prat.

SVI jus, vide Ius ſui. Atque inde eſt quod

SVI dupliciter dicuntur, quod quidam ſui ſunt in primo gradu, vt filij, quidam vlterioris gradus vt nepotes: qui non quidem ſui ſunt, ſed eſſe poſſunt, filiis ſcilicet mortuis, Connan. lib. 10. c. 3. num. 4.

SVI poſthumi dicuntur, qui tempore teſtamenti ſi nati ſunt haberentur in ſuis hæredibus: vt poſthumus, aut mortuo filio poſthumus nepos. Conn. lib. 10. c. 4. n. 10.

SVITATEM vulgus vocat ſui hæredis qualitatem, Græcis autem γνησιότητα, in qua definienda valde nonnulli laborant, in l. qui ſe patris. C. vnde liberi eum ex conjugato vocabulo, hoc eſt, ſui ſatis ejus ſignificatio liqueat. Quanquam ſuitatem nuſquam apud veteres reperias, ſed tamen in his quæ vſu paulatim recepta, & ad docendum apta ſunt, non nimis ſuperſtitioſe Grammaticorum canonibus obſtricti eſſe debemus: Alciat. Suitatis voce, quam à dictione Sui, interpretes deduxerunt, non raro vti ſolet: eamque ſic recte finit: Suitas, eſt hæredum qualitas, qui primum in poteſtate paterna locum obtinent, continuationem dominij, neceſſitatemque ſucceſſionis inducens §. ſui autem. Inſt. de hæred. qual. Videntur autem ij hæredes quodam modo ſibiipſis ſuccedere, cum viuente quoque patre domini cenſeantur, l. in ſuis. D. de lib. & poſthu. & ideo ſui appellantur. Spieg. Prat. v. & Corraſ. 1. Miſc. 2. n. 1. 2. 3. & ſeqq. & Miſc. 16. n. 9. Vultei. in comm. Inſt. ad tit. de exhæredat. liber. in pr. n. 9.

SVO Marte: Lege, Marte ſuo.

SVO nomine agere, l. 5. §. D. de doli mali except. Suo quoque nomine pater vel dominus conueniri dicuntur, quando in ſolidum, non de peculio, vel in rem verſo in eos actio intenditur, l. 6. §. pen. D. quæ in fraud. cred.

Σωρείτης cauillationis genus, qua ab euidenter veris ad euidenter falſa gradatim & per breuiſſimas mutationes deducimur, l. 177. D. de verb. ſign. Ab aliis aceruus vocatur. Inuentum à Chryſippo, Diogen. Laert. ſcribit. Briſſ.

SVORVM, vel meorum appellatione, non ſolum intelligenda ea ſunt, quæ noſtra ſunt: ſed etiam ea in quibus jus aliquod habemus, gl. & Bald. in l. 2. ad princ. de orig. iur. gl. in l. fi. & me & Titium, ſi cert. pet. in l. i. ſub fin.

SVORVM duo ſunt genera, nam alij natura ſui ſunt, nimirū filij, filiæve: alij ſucceſſione, nimirum nepotes aut poſteriores, qui in filiorum non etiam filiarum locum vacuum & deſtitutum ſubeunt: veluti ſi vno filio mortuo (nam ex filiabus prognati ſui eſſe non poſſunt) nepotes ex illo ejus in gradum ſuccedant. Lex enim eis patris ſui jus ſic attribuit, vt illi patrem ſuum repræſentent, tametſi non idem omnino jus eis conceſſerit, l. 3. C. de ſuis & legit. l. 1. §. ſi filius. D. eod. l. 2. & l. 3. C. de legit. liber. l. Gallus, §. ſeq. D. de liber. poſthu. Hot. Prat.

SVOS in l. 8. 12. & 19. Cod. qui accuſar. non poſſ. accipimus parētes liberos, patronos, patronas, eorumque filios filias, nepotes neptes, conſobrinos & propinquos, l. 1. D. de accuſ. Prat. Briſſ.

SVOS

Svos in legatis præcipue ſeruos, vel ancillas, eos accipimus, autore Vlpia. qui ſunt pleno jure teſtantis, inter quos fructuarij non continentur, ſed qui bona fide teſtatori ſeruiunt, l.ſuos autem.ff.de leg 3.Prat.

Svos hæredes liberos in poteſtate poſitos vocamus, qui primum poteſtatis locum obtinent, quaſi domeſticos & familiares hæredes, cum viuo quoque patre quodammodo domum habere exiſtimentur, nec tam in nouum dominium ſuccedere quam vetus continuare videantur, magiſque ad propria aut debita, quam ad aliena bona vocentur, §. ſed ſui. Inſtit. de hæredū qualitate & differentia, l.11.ff.de liber. poſth.l.12. ff.qui teſta.face. poſſ. Et apud Pli.in Panegy. Quia de cauſſa ſui hæredes illico apparent & exiſtunt, & ipſo iure hæredes deprehenduntur, nec aditione egēt, l.pen. §.ſi patronus, ff.de bon.libert.l.14.ff.de ſuis & legit. Suos hæredes ait Vlpia.in l.1.§.ſuos, ff.de ſuis & legit. accipere debemus filios, filias ſiue naturales ſiue adoptiuos. Calliſt. in l.220. ff.de ver.ſign. Liberorum ait, appellatione nepotes & pronepotes, cæterique qui ex his deſcendunt, continentur. Hos enim omnes ſuorūm appellatione lex 12.Tabul. comprehendit. Caius lib.1.Inſt.tit.8. Sui hæredes ſunt filius, filia, nepos vel neptis, pronepos, proneptis ex nepote, & omnes per virilem ſexum deſcendentes. Similiter & poſthumi, qui ſi viuo patre nati fuiſſent, in poteſtate futuri erant: ſui hæredes ſunt. Priſcia. lib.17. Suus Ciceronis filius hæres eſt patris conſtitutus. Suus enim dicitur ad diſcretionem illius, qui ſecundum leges ſuus non eſt, id eſt, ſub poteſtate patris naturalis, conſtitutus. Sic & ſuum hæredem accipe in l.vlt. ff.de collat. bonorum, Briſſ.Prat.

Svvm eſſe, & jus ſuitatis habere inter ſe differunt. Omnis enim qui ſuus eſt, ius habet ſuitatis, non item omnis is, qui jus habet ſuitatis, ſuus eſt, Vulte. in comm. Inſtit. ad §.cæter.nu.3.Inſt. de hæred.qualit.& differ.

Svvm eſſe & inter ſuos vocari differunt. Nam qui vocantur inter ſuos, re vera ſui non ſunt, ſed ſuorum duntaxat loco habentur, eo quod idem jus in ſucceſſione conſecuti ſunt, quod habent illi, qui re vera ſui ſunt, idem Vulte. ad §.fin.4. Inſt.de hæredit. quæ ab inteſtat.

Svvs & Sui dicuntur proximiores ex agnatis l.vlt.ff.de gradib.

Svvs hæres is dicitur, qui quaſi proprius & dominatus, nec aliunde accitus eſt, quaſique ſuiipſius hæres. Hinc Iuſtin. eſſe exiſtimat filium, filiam, nepotem, neptémve ex filio, & deinceps cæteros liberos, qui in poteſtate morientis fuerunt, & primum locum obtinent. Et quia hi viuo patre quodammodo domini bonorum exiſtimantur, & poſt mortem patris liberam bonorum adminiſtrationem conſequuntur, ſui hæredes appellantur, dicuntur etiam à Iuriſconſultis neceſſarij, eo quod ab inteſtato, & ex teſtamento inuiti hæredes fiunt ex huiuſmodi lege 12. Tabul. Inteſtatorum hæreditates primo ſuorum hæredum velint, noliátve, ſunto. His deficientibus adgnatus proximus familiam habeto: Prætor tamen ſecundūm Caium, & alios legumlatores, poteſtatem facit liberis puberibus ſiue impuberibus ſe abſtinendi ab hæreditate, vt quamvis jure ciuili creditoribus hæreditatiis teneantur, tamen in eos (ſi velint relinquere hæreditatem) actio non detur. Vt autem Diocler.& Maxim. ſcribunt, lex ipſa 12.Tabul. in poſthum. ſuo obtinet, Vnde ſi quis poſthum. & agnatum relinquat; poſthumus ab inteſtato præfertur. Quinimo ſi filius, & ex altero filio, qui mortuus ſit, nepos exiſtat, euidenter lege 12. Tab. caueri, prædicti Imperatores Frontini reſcripſerunt, vt pariter inteſtato defuncto ſuccedant. Apoſtolus quoque dixit: Si filius eſt, ergo hæres. Quod ſi ſuus hæres non exiſtat, adgnatus proximus, hoc eſt, quotquot ſunt in eodem gradu (ſic enim præclare Iuſtin. interpretatus eſt, ſiue alius adgnatorum gradus exiſtat, ſiue non exiſtat. Nam proximus adgnatus in ipſa lege 12.tab. etiam ſolus habetur, vt Pompo. enarrat. lib. vltim. Pandect.) hæreditatem capiunt. Quemadmodum igitur teſtandi cauſa ex voluntate relinquentis bona ſua dependet, ita ſucceſſio ab inteſtato gradus habet, ne tota cognatio ſimul irruat in bona. Ne igitur de iis plura ſcribamus, iam apparet abunde quis dicatur ſuus hæres. De cuius vocis ſignificatione à Socino Angelus Politianus interrogatus obmutuit, cum tamen gloriatus eſſet in gl.iur ciuil. ſe vel Accurſum ſuperaſſe poſſe, quemadmodum refert Alc.in fi.lib.4.de verb.ſig. Cæterum, de huius vocis vſu multa eleganter videre eſt apud Bud.in Græc. ling.Comment.

Svvs hæres eſt, qui in poteſtate patria teſtatoris exiſtens, proximum ab eo gradum obtinet hæreditatis tempore, puta filius, filia, atque his remotis, nepos neptis, & in ſumma per virilem ſexum deſcendentes omnes, qui in poteſtate defuncti, mortis tempore proximi fuerunt. Vult.in Comment.Inſtit.de hæred. qualit.§.2.n.1.

Svvs, ſuæ poteſtatis, vt Meus apud Perſium.

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi.

Iuſtin.§.2. ad S.C. Tertyll. ſed & filiæ ſuæ mortuæ filius vel filia præponitur: id eſt, quæ ſui juris eſt, ſuæque poteſtatis. Sic Plaut.in Perſa, vbi lenonem inducit, qui ancillam manumiſerat: Ita ancilla mea quæ fuit hodie nunc eſt ſua. Et apud Cic. li. de repub.3. Eſt enim genus iniuſtæ ſeruitutis, cum ij ſunt alterius, qui ſui poſſunt eſſe. Hor.Prat.

Svvs dicitur, quod ſit domeſticus in propriis quodammodo exiſtens, ex quo dicitur Suitas, quæ eſt hæredis ſui qualitas, dominij continuationem, neceſſitatemque ſucceſſionis ipſo jure inducens. Vult.in Comm.Inſt.de exhæred.libero.in pr.n.9.

Svvs etiam, pro eo qui in ſua poteſtate eſt, alio modo dicitur veruſte: id eſt, ſanæ mentis. Vlp.l.Fulcinius,7. §.adeo.ff.quib.ex cauſ.in poſſ. Furioſus hanc venditionem pati non poteſt, quia non ſe occultat, qui ſuus nō eſt. Cic. Tuſcul.3. Itaque nihil melius, quam quod eſt in conſuetudine ſermonis Latini, cum exiſſe è poteſtate dicimus eos, qui effrenati feruntur: aut libidine, aut iracundia: qui igitur exiſſe èx poteſtate dicuntur, idcirco dicuntur, quia non ſunt in poteſtate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum eſt. Hot.Prat.

S Y.

Sycaminon, morus Ægyptia, qua vti ſolent in aggeribus Nili, per quos incrementa eius diſpenſantur, & coercentur: ait Vlp. l.10.ff.de extraord.crim. Hot.Prat.

Sycomorvs, ficus Ægypti, fatua & ſterilis, Iuriſc.de extraord. crim.l.ſaccularij. Si quis, inquit, arborem ſycomororum exciderit, Nebr.

Sycophanta, litis leuiſſimæ etiam accuſator. Cum enim apud Athenienſes fici eſſent in pretio, mulcta indicebatur his, qui eas auferrent; vnde qui aliquem accuſaret huius criminis ſycophonta dicebatur: σῦκον, ficus eſt. Hinc cœptum eſt trahi ad calumniatores, & viros nihili. l. verbum. C.ex quibus cauſ. infam. irrog. ἐσυκοφάντησας, h.e. calumniatus es. Alc. libro 2. diſput.c.26. Vnde Sycophantica ſeu Sophiſtica, eſt ſtudium captionum, calumniarum in doctrina, artibus, negotiis, judiciis. Hæ ſunt præcipuæ peſtes Eccleſiæ, & Rerum publicarum. Spi. Adde Gell.lib.4.c.14.

Syllaba. Vide l.qui habet.ff.de manumiſſ.teſtam.

Syllogismvs cornutus, apud commētatores ſatis illorum eſt vocabulum, pro eo quod Græcis dilemma eſt, & Latinis complexio hoc eſt Bicorne argumentum.

Sylva cædua, quæ in hoc habetur, vt cædatur, vel quæ exciſa rurſus ex ſtirpibus aut radicibus renaſcitur. l. ſylua cædua. ff. de verb. ſign. Porro teſte Paulo, l.ſi abſente, ff.de vſur. Syluam cæduam, etiamſi intempeſtiue cædua ſit, in fructu eſſe conſtat: ſicut oliua immature lecta, itum ferrum immature cæſum, in fructu eſt. Spieg. Adde Conn.lib.4.c.1.n.4.

Sylva cædua Gœddæo ea eſt, quæ in hoc habetur, vt cædatur, & ſucciſa ex ſtirpibus radicibuſque repullulet, ac renaſcatur, ad l.30.n.4.de verb.& rer.ſig.

Sylvam quaſi ſoliuam dici quidam exiſtimant. Sed ego puto melius ἀπὸ τῆς ὕλης, quæ quidem dictio præter id, quod materiam rudem & informem ſignificat accipitur etiam ἀντὶ τῶ δρυμῶ, ſignificatque σύνδενδρον τόπον, vt eſt apud Etymolog. Itaque Græca imitatione Hyle à noſtris ſylua dicitur. Vnde arboreſque in materiam, vel vites quæ in ſarmenta eluxuriāt, à Græcis dicuntur ὑλομανεῖν, quod Sylueſcere Latinis dicitur, autore Gaza: quemadmodum ἐξυβρίζειν: cum ſegetes luxuriant, & nimia pabuli vbertate laſciuiunt, Budæo teſte. Sed & Sylua, verbum Sylueſcere generaliter & ad arbores pertinet, & ad herbas Virg.lib.1 Geor.

——— *Subit aſpera ſylua.*
Lappæq; tribuliſque interq; nitentia culta,
Infœlix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Et Ouid.lib.11. Metamorph.

——— *Syluiſque paluſtribus exit.*

Et idem lib.3 Metamorph.

Nam duo magnorum viridi coeuntia ſylua.
Corpora ſerpentum.

Quibus locis ſylua herbam virentem ſignificat & luxuriantem. Huic jam d. ſententiæ adſtipulatur etiam Cujac. obſeru. lib.10.cap.15. vbi allegat etiam exemplum ex Cicerone, vt ibi apud eum eſt videre. Syluas etiam de vitib. dixiſſe Virgilium, teſtis eſt Seruius eo loco, vbi ait ipſe Virg.

Syluarúmque alia preſſos propaginis arcus.

Propria tamen ſignificatione de arborum conſitione dicitur. Virgil.lib.1. Georg.

Concuſſáque famem in ſyluis ſolabere quercu.

Quamvis autem generalis ſyluæ ſit appellatio, id tamen diſcriminis ponunt inter ſyluam, lucum, nemus, & ſaltum, quod Sylua cædua ſit, quæ exciſa ſcilicet, repullulat. Lucus vero cæduus non eſt, quin potius manu conſitus religioſuſque atque alicui Deo, vel hominis alicuius cineribus conſecratus. Ouid. lib.2.Faſtor.

——— *Multiſque incæduus annis,*
Iunonis magna nomine lucus erat.

Nemus (quod etiam à Græcis νέμος παρὰ τὸ νέμω dicitur, quod in eo greges armentaque paſci ſoleant) eſt locus amœnitatis ac voluptatis plenus. Virg.lib.4.Æneid.

In nemus ire parant, vbi primos craſtinus ortus.

Extulerit Titan,radiiſque retexerit orbem.

Martial.lib.10 Epigram.

Et delicatæ laureum nemus Floræ.

Et iterum lib.9.

Tu colis elyſios,nemoriſque habitator amœni.

Saltus autem eſt ſylua,inuia nec peruia tranſeuntibus, vbi paſci atque æſtiuare pecudes ſolent:aut ſi locus aërque patiatur hyemare.Sic ferme Laur.Vallen.lib 4.Virg lib.4.Æneid.

Dum trepidant alæ,ſaltuſque indagine cingunt.

Et alibi: ——*Saltuſque peragrat.*

Dictæos: hæret lateri lethalis arundo.

Brechæus & Gœdd.in l.ſylua cædua eſt.ff.de ver.& rer.ſign.

SYLVA palaris, quæ palos profert, apud Vlp.l.ſi fundi. §.fin ff.de vſufr.Spieg.

SYLVA paſcua dicitur, quæ paſcuis pecudum pura ſuum,ouium, deſtinata eſt.l.ſylua ff.de verb.ſig.Gœdd.

Σύμβολα in teſtamentis ſunt æs,& libra. Cujac.ad rubr.ff. de verb. oblig.Prat.

SYMBOLA quoque dicuntur ea quæ in omni actu legitimo fere interueniunt, vt in emancipatione alapa: in mancipatione æs & libra: in cretione digitorum crepitus, vide Cuja.& Gothofr. ad Nou.78.in præfat.

Symbola vulgo.conuiuialia dicuntur ĉ non oportet.2.44.diſtin.

Σύμβολα apud Iuſtinianum in Nouel. Conſt. 81. dicuntur Codicilli. Sunt autem diplomata, quæ continent teſtimonium collati à Principe publici muneris, vtiturque hac voce in eadem ſignificatione noſter Hermogenianus. Et apud Suetonium in Claudio legimus Codicillos datorum officiorum.Balduin.comment.Inſt.quib.mod.ius patriæ por.ſolu.

SYMPHONIA, chorus ſymphoniacorum, id eſt, eorum qui concentum efficiebant.Cicer.Verrin.6. Cum in eis conuiuiis ſymphonia caneret,maximiſque poculis miniſtraretur.Prat.

SYMPHONIACI ſerui erant hi,quibus antiqui vtebantur, vt in claſſe claſſicum pugnantibus canerent, vt docuit Aſcon. referens, cani remigibus celeuma per ſymphoniacos ſeruos ſolitum olim eſſe. Vlp.l.ſed etſi quid. §.1.ff.de vſuf.vbi adfert abuſionis exempla,vel de ſymphoniaco, inquit atrienſem Paul.in l.22.§.ff.ad leg Aquil. Veluti ſi quis,inquit, ex Comœdiis aut ſymphoniacis, aut gemellis, aut quadriga, aut pati mularum vnum vel vnam occiderit. Cicer. in lib. de Diuinatione. Ab hac,inquit, mulier præfectus Antonii quidam ſymphoniacos ſeruos abducebat per iniuriam quibus ſe in claſſe vti velle dicebat. Briſſon. vide Budæum in l.1.ff.naut.caup.ſtabul.

SYNAGOGA,à congregando dicta, vſitatiſſime dicitur locus aut domus in quo Iudæi docendæ ac diſcendæ religionis gratia, præſertim extra Ieroſolymam,congregabantur. Nam Ieroſolymæ id in ipſo templo factitabant: in quo ſolo offerre, ac ſacrificare eis licebat. In hac ſignificatione vox hæc valde crebro in Euangeliſtis & actis legitur. Raro pro cœtu ipſo ponitur, vt Actor.13. Soluta autem ſynagoga ſeu congregatione ſecuti ſunt multi Iudæi Paulum orantes, &c. Hinc fit vox ἀποσυνάγωγος, alienus à ſynagoga, quæ excommunicatum ſignificat:quod vulgata inepte vertit.Ioan 9.vt qui confiteretur eum, extra ſynagogam fieret. Et multo ineptius ac obſcurius Io.16. Abſque ſynagogis facient vos: cum ſenſus proprie ſit: Excludent vos ex cœtu ac populo Dei: habebunt vos pro Ethnicis ac publicanis. Hinc porro obtinuit,vt apud Theologos ſynagoga cœtus Iudæorum & etiam aliorum impiorum vocetur: ſicut Eccleſia, populus Dei. Synagogas tantum loca conuentuum Iudaicorum, & Synedria Græcorum aut gentilium quidam volunt vocari, ſed falſo. Nam ſynedrij crebra fit mentio in Nouo Teſtamento, vt Matth.5.10 26. Marc.13.& alias. Scimus autem Moſen cum oneri non ſufficeret, 70. ſibi aſciuiſſe iudices,qui populum vna cum ipſo regerent: Exod.18.Iam vero Iudæi à Babylonico exilio reuerſi, Synedrion habuerunt, quod corrupte Sanedrin vocarunt,ex 70.iudicibus. Vt autem fieri ſolet in talibus numeris,cum de Synedrio ſermo erat,tantum dicebant 70. iudices: ac eos ex poſteris Dauidis electos fuiſſe,teſtis eſt Philo,vt poteſtas aliqua maneret in Regia ſtirpe. Videtur tamen aliquando appellatiue accipi, pro quovis iudicio, aut conſenſu iudicum, vel Senatorum, vt Matth.10. Tradent vos in Synedria. Sic Marc.13.Tradent vos in Synedria & Synagogas.

Συνάλλαγμα dicitur à συν quod eſt ſimul,& ἀλλάζω viciſſim,& verbo ἄλλως deſcendit,quod mutare vulgo ſignificat: quaſi contra ſeu viciſſim actum, id eſt, mutuum factum obligatorium. Eſt ergo Synallagma, cum vltra verba contractus aliquid vtrinque agitur; quoties ſcilicet ex vtriuſque parte aliquid fit. quo vterque obligatus eſt: vt, Do tibi Stichum,vt Pamphilum manumittas. Vlp.l.7. ff.de pact. Dedi tibi rem vt mihi aliam dares:dedi vt aliquid facias: συνάλλαγμα eſſe,& hinc naſci ciuilem obligationem:& paulo poſt. Eſſe enim contractum,quod Ariſto. συνάλλαγμα dicit.vnde hæc naſcitur actio. Alc.de verb. ſig.Adde Conn.lib.5.cap.1.n 2.

Συνάλλαγμα Græcis negotium geſtum & vltro citroque obligationem ſignificat,l.7. ff.de pact.Briſſ.

Συμφραγή,in Nouel.151.obreptio.Prat.

Συνείσακτοι mulieres vocabantur, quæ apud Epiſcopos, diaconos, preſbyteros, & cæteros rel gionis noſtræ antiſtites vel miniſtros,vitam omnem ſuam manebant: non illæ aut matrimonij aut turpis alicuius libidinis & voluptatis, vt dicebant, cauſa, at ne obſequij quidem vllius domeſtici, ſed vt illis tanquam ſuæ pudicitiæ cuſtodibus ac obſeruatoribus rerumque ſuarum omnium tutoribus & conſiliariis vterentur. Corn. vide Hierony. in lib. ad Ruſticum monachum de viuendi forma, & in libro de vitando ſuſpecto contubernio, & in eodem ſermone Ioã. Chryſoſt.& Ancitanum Concil. cap.18. Goth.in not.ad l. 19.C.de epiſc.& cler.

SYNCERA exiſtimatio, pro veritate habenda eſt, maxime vt ſit finis litium l.vlt. ff.pro ſuo.Spieg.

SYNDICATVS. Iudices olim functi officio ſuo tenebantur in eadem prouincia, vel ciuitate,cui præfuiſſent, quinquaginta diebus.Palam commorari,vt de culpa fraudibuſque,ſi quas admiſiſſent, conuenirentur, ac rationem redderent,id quod vulgo ſubire ſyndicatum, Latine autem cauſam dicere, & cauſæ faciendæ obnoxium eſſe,nuncupamus. l.1.Cod. vt omu.iud. tam ciuil. & milit. Non.vt præſid. abſque vll.pec. §. neceſſitatem. Idem obſeruabatur de aſſeſſoribus & conſiliariis Iudicum l.3. de aſſeſſorib.Spieg Prat.

SYNDICI ſunt actores vniuerſitatum,collegiorum, ſocietatum,& aliorum corporum,per quos tanquam in Republica quod communiter agi fieri oportet,agitur & fit, leg.1.§.quibus autem.ff. quod cuiuſque vniuerſit. Defenſores quoque ciuitatum & qui ad earum cauſas vel agendas vel defendendas eliguntur; Syndici appellantur. leg.1. §.defenſores.ff.de muneribus & honor. Briſſonius.

SYNDICVS σύνδικος,defenſor,qui ab aliquo collegio, municipio, vniuerſitate, vel ciuitate ad cauſam ipſius agendam delectus eſt.Arcadius in l.munerum.§.defenſores.ff.de muneribus & honorib. Sic Ἔκδικοι Græcis dicebantur qui in Republica agebant domi ac foris pleniore aliquanto poteſtate, quam legati. Cic. ad Thermum lib.Epiſt.11.Legatos (inquit) audio miſſos eſſe: ſed malo Ecdicos, vt aliquid confici poſſit. Craſſius tamen Caius in l.1.§ quib.autem & §.vlt. ff.quod cuiuſque vniuerſit. nomi.Syndicum non videtur diſtinguere ab actore. Et Paulus in l.item eorum.§ actor vniuerſitatis.ff ibidem. Sed tamen in hoc ſemper obſeruatur differentia, Primum, quod officium actoris eſt generalius, cum à priuato quoque conſtituatur. Deinde, quod momentaneum ſit, pro re nata habens locum, Syndici vero non æque,vt oſtendit tit.in Nouell. De defenſorib.ciuit.V idefenſor Latine nihil aliud ſignificat,quam Syndicus Græce. Vide c.quia in cauſis &c. Petitio veſtra.de procuratoribus. Certe merentur laudem ciuitates, quæ habent à Conſiliis Iuriſperitos, vulgo Sindicos vocant, quorum ſtudio præcipue vtuntur in poſtulationibus, libellis, edictis, decretis, epiſtolis, & cognitionibus cauſarum grauiorum. Old. vide & Corraſ.5. Miſc.6.nu.10.11.12.

SYNDICVS etiam eſt ciuium aduocatus iuriſque publici defenſor, quaſi in cauſam publicam communiter incumbens ſeu ſingulorum cauſam dicens gloſ. in leg.1. ex verb.ſyndicum. ff.quod cuiuſque vniuerſ. Hinc Arcad.ſing.lib.de muner.ciuil. Defenſores quoque (inquit) quos Græci συνδίκους appellant, laborem perſonalis muneris aggrediuntur. Itaque nos in iure (ait Alc. lib.1. Parerg.cap.5.) Arcadium ſequimur, vt ſyndicus ſit reipublicæ,vel vniuerſitatis alicuius defenſor. Hinc tit.eſt, De defenſoribus ciuitatum lib.1.Cod.Et ij quondam dicebantur viri, non ex decurionibus. ſed ex aliis delecti, tres num. quorum partes erant proſpicere, ne tenuiores, & infimæ ſortis homines,à nobilibus (vti fit) premerentur.Quomodo autem conſtituantur defenſores ciuitatis, quæ munia ſint quibus cauſis ſe admiſcere debeant, oſtenditur in d.tit.de defenſoribus ciuitat.hoc nomine vocari poſſunt, quos hodie deputatos noſtri appellant, vt ſcribit Bud. in annot.ad leg. vlt. §.defenſores. de mun.& honor.Nam pro hoc videtur facere text.in tit.de ſyndico.lib 1. Decret.Vbi Gregorius, Sicuti ſtudij noſtri (inquit) eſſe debet à litigiis forenſibus monachos ſubmouere, ita neceſſe eſt noſtra prouiſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant, ordinare, pro qua te tibi præcipimus quatenus cum Fauſto loqui debeas,cui (ſi voluerit conſtituto ei ſalario, monaſterij generaliter debeas negotia commendare. Anch.

SYNEDRIA in quadam C. conſtitut. ſunt coitiones & collegia. vide Cujac.lib.7.obſ.cap.30. Bud. συνέδριον conſeſſum vertit.in poſt adn.

SYNEDRIA conſeſſus ſenatorum, judicum concilium. extat.in l.pen. C.de jud.Spieg.

Συνημμένον in l.rerum miſtura. ff.de vſuc.interpretatur Gell.adiunctum,connexum. libro 16 cap.8. Victu. libro 5.cap.4. coniunctum.Seneca lib.17.epiſt. compoſitum. Paul.l.in rem. ff.de rei vind.& Pompon. in d.l.rerum miſtura, cohærens. Prat.& Cujac.ad iam d.l.rerum miſtura.

SYNGRAPHA dicitur ſcriptura ſiue ſchedula, quæ manu eorum qui

qui paciſcebantur, in alicuius rei fidem fit. vt Bud. docet. Cuiuſmodi eſt, quæ ſchedula appellatur. Ex ſyngrapha agere cum aliquo eſt, litigare, de quo is ſyngrapham conſcripſerit. Corraſ.1 Miſcel 13. n.9.

SYNGRAPHA Latinis ſonat conſcriptionem, quod vtriuſque manu conſcripta, vtriſque partibus tradi ſoleat. Et in hoc ſyngraphæ differunt à Tabulis: quod tabulæ ab vna parte tantum ſeruari conſueuerunt. A chirographo, tabulis, codicillis differt ſyngrapha: quod in illis non ſcribantur niſi acta, in hac etiam contra fidem actionis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolet. Plaut. in captiu. Sequere me, viaticum vt dem à Trapezita tibi: ea idem opera à prætore ſumas ſyngraphum. Tyrrd. quem ſyngraphum? Æger. quem hic ferat ſecum ad legionem. Vide Gothofr. in not. ad l. 27. §. 3. D. de l. Corn. de falſ.

SYNONETVM publica comparatio ſpecierum, quæ in commune fiebat, dicitur ab Impp. l. 1. C. Th. de publ. compa. à συν καὶ ὠνεῖσθαι. Quam conceptionem appellari in l. 2. C. de frum. vrb. Conſtant. & in rub. vt nem. lic. in coemp. ſpec. ſe excuſ. docuit Iac. Cuiac. lib. 1. obſ. c. 35. Accurſ. hanc coemptionem ſic accipit, vt prouinciales à fiſco res annonarias emere cogantur: Alij (in quibus & Cuiac. eſt) vt eas fiſco vendere forenſibus pretiis compellantur quibus fauere videtur l. 2. C. Th. de publ. compa. l. 1. & 3. C. de quib. mun. vel præſt. ne lic. ſe excuſ. & quod Suid. ſcribit in hunc modum de onere ſynoneti, ſiue συνωνῆς. συνωνὴ τὸ ἄχθος, ὅτι οἱ ἐπιτεταγμένοι τῷ σίτῳ ἐκ τοῦ ἐπαρχείου, &c. Τόνδε σῖτον εἰκὸς ἦν τῷ δημοσίῳ χωρίζεσθαι, καὶ τίμημα ἐπ' αὐτῷ ... οὐδ' ἔστι τὸ ἄχθος ὑπὲρ συνωνῆς καλεῖν νενόμικασι. Et Caſſiod. libr. 11. var. Lardi, inquit, atque tritici ſpecies nullis temporibus coemptionis nomine inde decernimus poſtulari. His adde Græcum ex Tiber. j conſtit. locum, in quo ita eſt: ... ἡμετέραν κέλευσιν, ἵνα ... τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ἢ καὶ ἐπ' αὐτῷ ... φάσεων χάριν συνωνήν τινα εἰδῶν γίνεσθαι συμβαίνει, τούτοις ἁπάντων μόνων τοὺς ἄλλους ὑποτελεῖς ... τὰς τῶν βασιλικῶν οἴκων κτήσεις καὶ οἰκήσεις ὑποκεῖσθαι κελεύομεν. Prat.

SYNOPSIS, l. magis puto. §. in primis. ff. de reb. eor. eſt compendium, ſeu breuis bonorum deſcriptio, quod inuentarium aut repertorium alio loco Vlpian. appellat, alio ἀπογραφὴν, l. tutor qui repertorium. ff. de adminiſtr. tut. l. cum plures. ff. de reb. aut iud. poſſid. Pro ſynopſis autem ſuperiore loco, perperam ſi opus ſit, legebatur. Dicitur autem σύνοψις à συν præpoſitione, id eſt, cum, & ὄψις viſio, quod quæ late patebant in vnum omnia contracta facile conſpiciebantur. Prat. Vide & Cuiac. 8. obſeru. 1.

Συνθήματα in Pandectis Græcis ſunt duplomata, quę dabantur iis, qui curſu publico vtebantur. Prat.

SYNTHESIS Hot. eſt congeſtio, ſeu aceruus, Scæuola in l. 38. ff. de aur. & arg. lega. Quæro, inquit Scæuola, an ex vniuerſa veſte, id eſt an ex ſyntheſi tunicas ſingulas & palliola Sempronia eligere poſſit. Turn. 23. aduer. 18. Syntheſin interpretari mauult elegantiorem veſtem, qua certis diebus feſtis populo Rom. quaſi extra ordinem, vti liceret. Sic audio, inquit idem Turn. Venetos ſenatores certo quodam togæ genere perpetuo vti in publico, domi eoſdē ſericatos eſſe: qua veſte domeſtica ſi foris vterentur capitis diminutionem ſubituros eſſe & nobilitatem amiſſuros. eam veſtem ſyntheſin appellabant, quod cum eo raro vterentur, domi compoſitam habebant in arcis aut prælis. Martia.

De Palatinis domina quod ſerica prælis.

Porro etiam ſeptenas aut octonas in ſingulis arcis aut prælis habebant, quæ ſeptenæ aut octonæ veſtes ſyntheſes proprie dicebantur: ſed &, vt Scæuola ſcribit, vniuerſa etiam veſtis, quod, vt opinor, compoſita in veſtiario eſſet. Per tranſlationem ſeptenaria ſyntheſis Sagunti à Martiale dicitur, cum ſeptem vaſa Saguntina fictilia intelligat, & à Papinio

Aut vnam dare ſyntheſin, quid horres?
Alborum calicum atque caccaborum.

Hæc Turn. aduerſ. lib. 23. cap. 8. cuius expoſitionem improbat Hot. & cenſet ſyntheſin, conſeruationem eſſe veſtium, non veſtis genus: & in eam conſeruationem non cuiuſuis generis veſtes adhiberi ſolitas, ſed eas duntaxat, quibus pop. Rom. extra ordinem vti, certis & paucis diebus licebat: putatque Scæuolæ verba ſatis plane & perſpicue oſtendere, Syntheſin de omnibus veſtimentorum generibus quæ aceruatim conſeruabantur, vſurpatam fuiſſe. Alc. lib. 1. parerg. cap. 21. aliter hanc dictionem exponit? Vide & Brod. Miſc. lib. 9.

SYNTHESIN Iuriſconſulti videntur accipere pro vniuerſa velut ſerie, ac compoſitione quadam veſtium in l. 38. §. 1. ff. de aur. & argent. vulgo autem dicitur veſtis cubicularis & cænatoria. Briſſonius.

Σύντεκνον alij ſororem, alij concubinam, alij è ſacro fonte ſuſceptam interpretantur. Balſamo accipit pro matre ſuſceptæ in ſynodi Trullo habitæ cap. 53. Prat. vide & Cuiac. 9. obſeru. 9. circa med.

SYRIARCHIA, ſacerdotij genus in Syria. l. 1. Cod. de natur. lib. l. vn. C. de off. comit. orient. l. 105. de decur. in C. Th. Nou. 89. vide de Syriarchæ in l. vlt. de ex. ... in C. Th. qui i ... tij muneris gerebant. Syrias autem multitudinis numero nominari in l. 7. § interdicere. ff. de interdict. & in l. 3 ff. de cenſib. nemini nimirum eſſe debet Duæ enim memorantur in l. 1. ff. de cenſib. vna, quæ Cœle, altera quæ Phœnice diceretur In notitia quoque Imperij Rom. Syria ſalutaris ponitur. ſed & Syriæ nomen latiſſime patuiſſe Guliel. Tyrenſis Pontifex tradit lib. 13. de bello ſac. c. 2 Briſſ. Prat. Vide & Cuiac. 2 obſ. 13.

SYRI dicuntur ſerui lecticarij, ſtatuoſi, corpulenti, abdomini nati non pſalmos, non cœleſtes meditantes cantilenas, animo eorum velut athletarum (vt autor eſt Hippocr. & repertum eſt Hieronymo) nihil ſuperum diuinum ingeniatum cogitante. Cum cantus res diuina ſit, & harmonicis concentus, ſuper qua re multa Boetius in Muſica, Gellius, Cenſorinus, vt annotauit Io. Bapt. in com. Epiſt. Sido. Apol. ad Cand. na. li. 1.

SYRMA veſtis eſt fluxa & prolixa humumque verrens, qualis erat tibicinum & ſi licinum vt apud Flaccum, traxitque vagus per pulpita veſtem. Eandem & Orpheo tribuit Maro,

Nec Threicius longo cum veſte ſacerdos.

Eam etiam veſtem Tibullus ſignificaſſe videtur, cum cecinit,

Ima videbatur talis illudere palla.

Vt annotauit Adrian. Turn. aduerſ. lib. 18. cap. 35.

SYRTES non tantum mare breue & vadoſum, arenisque & aggeribus infeſtum nauibus ſignificant, vt in Africa: ſed etiam ſqualentes & arenoſos ſolitudinis tractus: quod ſimilitudine quadam creditur factum Turn. cum & Syrtes in Africa arenoſæ eſſent, & arenoſam late longeque deſertamque oram porrigerent. Prud. in Helia.

Spreuiſſe tradunt criminum frequentiam
Caſto fauentem Syrtium ſilentio.

Adrian. Turn. aduerſ. lib. 17. cap. 10.

SYRTES (ait Pint.) apud Harmenop. in his, quæ ex Iuliano architecto retulit, ſunt vela, quibus ædes muniuntur, aduerſus conſpectum aliarum: ſic dictæ, quod trahi, obduci & reduci ſoleant, quibus etiam cancellos iungit. & ita l. extera. §. ſed ſi cancelli ff. de l. 1. cancellis iunguntur vela. Prat. Cuiac. 13. obſ. 30. cir. fin.

SYSSITOS, Latine ſodalis. Sodales ſunt qui eiuſdem collegij ſunt. Græci συσσίτους vocant. autor Caius l. vlt. ff. de colleg. & corp. Spieg.

Συστήματα, manſus, manſio, Clem. in Petro, ... καὶ δύο συστήματα, Prat. Cuiac. tamen ad l. 8. inci. nemo poſſeſſorum, C. de annon. & tributis in hoc diſſentit. Nam manſiones dicit vocari proprie ἀλλαγὰς ſiue diuerſoria, in quæ ſe recipiunt milites expeditionis tempore, vel etiam ſacer comitatus. Poſteriores dixere manſus, vtrunque à manendo, & inde manentes in hiſtoria Helmodij, & Gallis Maiſons. Villas vero poſſe appellari συστήματα, allegat eiuſdem Clem. in Petro locum ſupra ſcriptum, ſed pro ... legendum cenſet. Separantur autē villæ ſeu συστήματα à ciuitatibus & oppidis in l. 9. C. eod. tit. l. 2. de condit. in pub. hor. l. modios, de ſuſcepto. C. lib. 10. l. 2. de lucr. aduoc. lib. 12. & l. Claudiopolis. C. Th. de decur. Ex annonis & pabulis inſtruuntur ex collatione vicinorum, non ex collatione eorum, qui procul diſiuncti ſunt.

Σωματοφύλακες milites prætoriani Herodiano in 5. Prat.

Σωρίτης Cauillationis genus. Vide ſup. Sorites.

T.

TLiteram Veteribus SCtis ſcribi ſolitam, Vale. Max. li. 2. his teſtatur verbis, Illud quoque memoria repetēdum eſt, quod tribunis plebis intrare curiam nō licebat, ante valuas autem poſitis ſubſelliis, decreta patrum attentiſſima cura examinabant. vt ſi qua ex eis improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus SCtis T. litera ſubſcribi ſolebat: eaque nota ſignificabatur, illi Tribunos quoque cenſuiſſe, qui quamuis pro commodis plebis excubabant, inque imperiis compeſcendis occupati erant, inſtrui tamen ea argenteis vaſis, & annulis aureis publice præbitis patiebantur, quo talium rerum vſu auctoritas magiſtratuum eſſet ornatior. Hot. Prat.

T, & D, literas cognatas ſcribit M. Fabius lib. 1. cap. 2. quod ſæpe in Pand. Flor. videre licet, vt adquin, pro atquin. l. 19. ff. de neg. geſt. Schard. ex Prat.

TABARDVM vocant Pontifices epithogium, veſtimenti genus in clem. vnic. de vit. & honeſt. cler. Prat.

TABE conſumi in l. 1. C. de cuſtod. re. nō eſt putredine conſumi, vt Alber. autumat, ſed colliquatione, & extenuatione corporis ex curæ diuturnitate, vt apud Virg. lib. 9 Æneid.

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit

Et Ouid. lib. 9. Methamorph.

Ambuſtaque ſonant neruis, cæcaque medullis,
Tabe labefactis. Prateius.

TABELLAE tres olim iudicibus dari ſolebāt, in quarum vna A litera inſcripta erat, Abſolutionem ſignificans, in altera C, condemnationem denotans, in tertia N. L. id eſt, non liquere, quo Ampliatio indicabatur. Prat. vide ſup. in litera A. in litera C. & in litera N.

TABELLAE appellatio in l.fin.C.de præd.dec.lib.11.eo ſenſu accipi debet, quo periculum in Rub.C.de ſent.ex peric. recit.id eſt, pro ſcriptura breui concepta. Nec ex tabella, inquit Imp. decretum recitari, ſed curialium vel maioris partis curiæ relatione currente. Prat. Accurſius pro functione delegati iudicis accipit, ſed perperam, vt oſtendit Budæus in poſter.annot.

TABELLARIAE leges quatuor latæ fuerunt, quibus ſanciebatur, vt pop.Rom.non voce, vt antea, ſed tabella ſuffragium in comitiis ferret, vt ita omnio liberum iudicium ſuum in magiſtratibus creandis haberet. De hac tab.ita Cic. in Planciana loquitur: Frontes, inquit, aperit hominum, mentes tegit, eamque dat libertatem, vt quod velint faciant, promittant autem quod rogantur. Prat.

TABELLARIS ſententia, Bud.annotat, quod olim fuit modus genuinus ferendi ſuffragii in conciliis & ſententiæ, deinde in iudiciis: interdum enim voce, interdum tabellæ eo munere fungebantur. Spieg.

TABELLARIVS ſeruus, l.pen.ff de adquir.rer. domin. literarum geſtulus, vt loquitur Caſſiodorus.

TABELLIONES ſunt publici contractuum ſcriptores, l.1. vt nemo ad ſuum patr.C.lib.11.l.2.C.de eunuchis, l.contractus, de fide inſt um.C.lib.10.Vel teſtamentorum l.ambiguitates. C. de teſt.Cuiac.ad l.vniuerſos.C.de decur.lib.10.& Gothofr.ad l.1.C.de eunuchis.& ad Nouel.44.in epigraphe. Vel, vt vult Briſſ.dicuntur, qui inſtrumenta formant, conficiunt, & conſcribunt l.6.§.& nonnunquam.ff.de pœn.l.14.§. his tabellionibus.C.de ſacroſanct.eccleſ.l.29. l.31.§.1. l.49. C.de epiſc.& cleric. Nouell. 73. Suid. ταβελλιὰν ὁ τὰ τῆς πόλεως γράφων συμβόλαια, ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς νομικὸς λεγόμενος, ἅπαντα ἔπαινον τὰ τῆς πόλεως γραμματεῖα, ἕκαστον αὐτῶν οἰκείοις ἐπισφραγίζων γράμμασι. Briſſon. Porro inſtrumenta à tabellionib.(quos nunc Notarios publicos vocamus) confecta ſiue conſcripta ἔγγραφα dicuntur, d. Nouell.73.51.46.117. 142.& edicto 7.Forenſia ſiue publica l.comparationes, de fid.inſtr.C.lib. 10. De eis ſpecialis eſt Nou. 44. περὶ συμβολαιογράφων, ex qua intelligitur habere eos ſtationes ſuas, quas & gradus & ſcamma Græci vocant, & miniſtros ſiue diſcipulos, neque adiutorem ſiue ſubſtitutum confirmatum apud acta magiſtri cenſus. Et Leonis Nouel. περὶ πολιτικῶν σωματείων διατάξεων, ex qua intelligitur fuiſſe certum tabellionum corpus ſub primicerio, à quo ex collegij ſententia tabelliones quique creabantur, non niſi homines fidei probę & ſcribendi loquendique peritiſſimi, nec non & iuriſperiti, qui tenerent libros LX. Βασιλικῶν, & haberet, ὡς φασι, vt ait, XL.titulos Enchiridij. Cuiac. in ſub.d.l.vn u rſos, de decurionib.lib.10.

TABELLIONES etiam dicuntur, qui inſtrumenta formant, conficiunt, & conſcribunt.l.9.§.& nonnunquam.ff.de pœn.

TABELLIONES, inquit Vulteij.hodie ſunt Protonotarij, Notarij, *Verwaltern*, Lectores, Regiſtratores, Secretarij & Scribæ, qui etiam dicuntur ab actis: Eorum officium eſt ad tribunal iudicis pro lucta, partium litigantium nomine vel excipere, vel deſcribere ad acta, vel proceſſus expedire & iudicia ordinare, Vult. in comm.Inſtit.tit.de action.in prin.n.3:.

TABERNA dicitur, quod tabulis clauditur. Donat. dictam exiſtimat taberuam, quaſi taberam à validioribus trabibus, quibus ſuperiora ſuſpenſa ſunt.Brech.in leg.tabernæ.ff.de verb.& rer. ſign.

TABERNAE appellatio omne vtile ad habitandum ædificiũ demonſtrat, ex eo quod tabulis claudatur.Vnde tabernacula & cõtubernales appellantur l.183.cum l.ſeq.ff.de verb.ſign.Diomedes lib.3 Secunda ſpecies toga tum, quæ tabernariæ dicũtur, humilitate perſonarum & argumentorum ſimilitudine Comœdiis pares, in quibus non magiſtratus regeſque, ſed humiles & priuatæ domus inducuntur: quæ quod olim tabulis tegerentur, communiter Tabernariæ vocabantur. Iſidor.lib. 15.Etymol.cap.2.Tabernæ olim vocabantur ædiculæ paruæ & ſimplices in vicis, axibus & tabulis clauſæ. Vnde & Tabernariæ quod ſoleant conſidere.Dictæ autem tabernæ, quod ex tabulis lignisq; erant conſtructæ, quæ nunc etſi non ſpeciem nomen tamen retinent.Briſſ.Prat.Vide & Gœd.ind.l.183.nu.1. & ſeqq.de ver. ſign.

TABERNA lanionis eſt, in qua vendũtur carnes laniatorum pecorum; cum etiã lanionem à laniandis pecoribus dictum tradant Latini doctores; & Zaſ.in l.2.ff.de orig.iur.idem aſſerat, eumque eſſe lanionem, quem vulgo Macellarium vocant. Adde PecKium l.1.§.caupones.in tit.naut.caup.ſtab.

TABERNAS quoque pro œnopoliis accipimus, & cellis vinariis, vbi vinum & ſeruari, & vendi ſolet, quas Xenoph. οἰνῶνας appellat, Vitru.li.6.Apothecas; quo etiam loco docet in veſtibus ædificiorũ, eorum maxime qui ruſticis rebus ſeruiunt, tabernas, ſtabula eſſe facienda, quæ ad fructus ſeruandos magis quam ad elegantiæ decorem poſſunt eſſe.In ſumma tabernæ nomen ſignificat omnem illum locum ædificio tectum tabularum, quo & merces vendi, & opera quæcunque fabricari ſolent, ſicut in officina.Brech.in l.tabernæ ff.de verbor.& rerũ ſignific.

TABERNAE argentariorum erant, quæ circum forum erant. Harum meminit Liuius lib.29. & Dionyſ.lib.3. qui eas à Tarquinio rege in foro poſitas ait. Et l.23.ff.de contrah.empt.

TABERNA cauponia. Huius inſtrumento legato quæ veniant. Paul.refert in l.tabernæ cauponiæ ff.de fund.inſtr.

TABERNA calcearia.Quære, Calcariam tabernam.

TABERNA ferraria, apud Scæuol.in l.pen.de legat.2.

TABERNA inſtructa, Vlpian. eſt, quæ & rebus & hominibus ad negotiationem paratis conſtat. quod tum verum eſt, cum tabernam pro vniuerſitate virium ipſius negotiationis, non autem pro loco ſimpliciter accipimus.Prat.Adde Brech.in l inſtructam. ſub tit.de verb.& rer.ſign. num.1.

TABERNA meritoria, ſtabulum, ſiue diuerſorium eſt Perotto. Variæ autem ſunt ſpecies tabernarum meritoriarum, de quibus vide Gœd.d.loc. num.3.

TABERNACVLVM eſt caſa, tabulis, vel corio, vel etiam arborum ramis ſeu ſtramentis facta tectaque, ac quæ loco moueri poſſit, & huc aut illuc transferri: & eo in caſtris Imperatores vtuntur aduerſus ambientis aeris καὶ τοῦ χειμῶνος ac cœli iniurias. Plin. lib.2.nat.hiſt.cap.55. ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant; aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos marinos appellant, &c. Et quoniam in prætorio Imp. locari ſolebat tabernaculum, Auguſtale appellabatur. Tradit Xenoph.lib.8.Pædiæ Cyri, tabernaculum ipſius Cyri ſemper tum hyeme, tum vero æſtate Orientem verſus ſitum fuiſſe.De tabernaculorum Caſtrenſium fabrica varia, apud diuerſas gentes, ſcribit eleganter Alex.ab Alex.lib.1.Genial.dier.c.12. Iam vero tabernaculum, quod à Græcis σκηνὴ, id eſt, ſcena Latinis, eſt frons theatri, ſeu medium theatri hoſtium, vt ſcriptũ eſt à Caſſiod.in epiſt. ad Symmach. vbi de theatri origine tractat Brech.in l. tabernæ, 183.& Gœdd. inde tabernacula, 184.ff.de verb.& rer. ſign.

TABERNAM negotiatoriam, & cauponiam & purpurariam dicimus l.43.ff.de rit.nupt.l.2.ff.de inſtitor.l 91.§.pater. de leg.3. Tabernas quoque Suid. καπηλεῖα καὶ παντοπωλεῖα interpretatur. Tabernæ etiam argentariæ in l.32.ff.de contra.empt.fit mentio. Tabernam autem qui pignori dat merces, quę in ea ſunt, obligaſſe videtur l.34.ff.de pignor. Tabernæ inſtrumento legato loci duntaxat non etiam totius negotiationis inſtrumentum legatum videtur. Proinde inſtitores legato non continebantur. Aliter atque ſi inſtructa taberna legetur l. 185. ff.de ver.ſign.l.13.ff.de inſtru.vel inſtrũ.Inde Tabernarius in l. 25.§.1.ff.ad leg.Aquil. Prat. Briſſ.

TABES in agris, apud Vlp.in l.ex conducto.§.1.ff.locati, quid ſit, declarat Plin.hiſt.nat.lib.17.de vitiis, & morbis arborum differens, dum refert quaſdam locorum ſeu temporum cauſas eſſe, quæ propriè morbi appellantur, quoniam protinus necant; ſicut tabes cum inuaſerit arborem, aut vredo, vel flatus alicuius regionis proprius: vt eſt in Apulia Atcabalus, & in Eubœa Olympias.Hic enim ſi flauerit circa brumã, exurit frigore arefaciens: vt nullis poſtea ſolibus recreari poſſint.& hæc Plin. verba transſcribit Theophr.in 4.de plantis. Declinatur tabes tabis. Verg.Et terram tabo maculant, licet Seruius ibi dicat, eſſe ſeptimi caſus, vt Sponte. Non omitto, quod in libris impreſſis apud IC.in loco præalleg. labes legitur, non tabes.quæ tamen lectio non conuenit ſequentibus, quia poſtea de terræ motu ſubdit.Vlp.Cotta.

TABLINVM Latinè eſt quod grammatophylacium à Grecis vocatur, qua voce IC.vſus eſt in l.moris.de pœn. Vide Gramatophylacium.& Bud.in annot.poſter.Spieg.

Ταβλίζειν, tabulis ludere, Gothof. ad l.34. §. 1. de epiſc.audient. in Auth.interdicimus.C.de epiſc.& cler.

ταβλοδόχος, aleatorum ſuſceptor, Cuiac.& Gothofr. ad Nou. 123. c.10.& Gothof.ad d.l.34.§. 1.C.de epiſc.audient.

TABVLA gypſata, pro albo prætoris: niſi quod in ea non ſolum iudices notati, prætorumq; iura ſcribi ſolebant; ſed etiam ſingulorum annorum acta literis mandabantur. Annales hodie vocantur.Spieg.

TABVLAE propriè teſtamentum ſignificant l.1.§.hoc interdum. ff.de tabul.exhib.& l.1.§.1.quemad.teſt aper. Vnde bonorum poſſeſſiones ſecundum tabulas, & contra tabulas dictæ. Tabulæ etiam dicuntur folia teſtamenti. Quare, Budæo teſte, primæ & ſecundæ tabulæ, intelligi poſſunt prima & ſecunda charta teſtamenti, quæ etiam primæ & ſecundæ ceræ dicuntur.de quibus ſupra in dictione Cera prima, aliquanto fuſius. Antiquiſſimus autem mos ſcribendi fuit in ceratis tabulis, quæ & codicilli & pugillares vocantur. Tria quippe hæc, Viglio teſte, vocabula plurali fere numero proferri ſolent. Spieg.Prat.

TABVLAE non teſtamenti duntaxat, ſed & contractuum & alterius cuiuſcunque negotij dicuntur ab eo quod in tabulas ligneas cera il itas ea referri ſolet.c. Vnde Ceratæ à Plauto in Aſinaria appellantur.Et indeque bonorum poſſeſſio cõtra tabulas.Contra lignum dari vulgo dicebatur.l.19.ff.de cont.tab. Sic tabulæ Nuptiales in l.31.ff.de donat. dotis, ſiue dotales. in l.11. ff. de dot.prælleg. contractuum obligationis &c. Briſſ.

TABVLA, libellus proſcriptionis. Vlpian.l.13. §.5.ff.de act.empt. Cum venditor ſciret fundum pluribus municipiis legata debere,in tabula quidem conſcripſerit, vni municipio deberi. Cic. in Quint.perpetuo libellos appellat. Prat.ex Hotom.

TABVLAS accepti & expenſi. Moris enim erat vt patresfam.quęcunque per ſingulos dies aut acciperent, aut expenderent, ea primum propere ac feſtinanter in codicem memoriæ cauſa paratum, referrent, quæ Adverſaria dicebantur: deinde per otium in aliis tabulis ordine & accurate perſcriberent.eas tabulas accepti & expenſi nominabant de quibus Cic.in Cluen. ſic ſcribit. Confecit tabulas diligentiſſime.hæc autem res habet hoc certe, vt nihil poſſit neque additum, neque detractum de re familiari latere. Hot.Prat.

TABVLAE auctionales apud Ambroſ.lib.2.epiſt. Tabulæ contractus l.4.C.ſi quis al.vel ſibi.Prat.Briſſ.

TABVLAE diuinæ, Decem præcepta, in quibus miſericors Deus viua voce notitiam naturalem, propter originis vitium in hominibus obſcuratam, renouari voluit: Vt certum extaret teſtimonium, has eſſe naturæ leges, verbo Dei confirmatas, quas in animis hominum quoque inſculpſiſſet. Futurum enim prouidebat, vt imbecillitate quadam in errorem facilem lapſuri eſſent homines, niſi certum extrinſecus adjiceretur præſcriptum, ad quod hæſitantes confugerent. Enimvero vtcunque hoc ſit factum, videmus tamen gentes falſa perſuaſione à naturali iudicio aliquando eſſe abductas: quid igitur credamus futurum fuiſſe, ſi nulla extarent literarum monumenta diuina bonitate nobis de iure naturali data? perpendendæ igitur diligenter hæ tabulæ, ceu fontes humanarum 12 tabularum, & totius Iuris, Gentium & Ciuilis.Schard.ex Prat.

TABVLAE dotis l.pen.ff de donat.inter vir. Seu tabulæ dotales in l.11.ff.de dote releg.Prat.Briſſ.

TABVLARE inanes dicuntur, quoties ſolutum eſt debitum, l.18.ff. ad exhib Gothofr.ad l.27.in prin.ff.de furt.

TABVLARE inſtrumentorum Reip.l 31.32. ff.de furt.Tabulæ pro quibus pecunia promiſſa erat,l.104 §.1.ff.de leg.1.Prat Briſſ.

TABVLAE nouæ appellantur, quando creditores debitas pecunias cum vſuris perſoluere non coguntur ipſis creditoribus & abolitis prioribus debitis, nouæ tabulæ conficiuntur. Spieg. Vide Cœlium lib.12.c.20.lect.antiq.

TABVLAE nuptiales in l.31. ff.de donat.& leg.9.Cod.de nuptiis.& apud Tertull.in lib.de pudicitia, & Apud. Apolog.2.& Auguſtin.lib.2 de morib. Manichæor.Quas tabulas Matrimoniales vocat Iul Firmic.lib.7. Matheſ.cap.7. Tabulæ rem ſaluam fore cautionis l.5. ff de ſuſp.tutor.Prat.Briſſ.

TABVLAE pictæ,i.e.tabulæ & picturæ.Romani quippe expugnatis oppidis quicquid ornamentorum inueniſſent,triumphantes, maximo apparatu ferebant,atque vrbem nouis ſtatuis,picturis & tabulis ab hoſtibus tranſlatis magnifice ornabant. Qua de re copioſe Alex. ab Alex.lib.6.c.6. De tabulis autem à Faluio Romam tranſlatis, Plin.libro 35.cap.7. Porro tabulæ pictæ an cedant ædibus venditis, vide Gœdd. in l.ſtatuæ 245. num.1.2. de verb.ſign.

TABVLAE venditionis l.2.C ſi mancip ita venier.& apud Senec. lib.4. controuerſ. Et tabulæ emptionum in l.1.de his qui ven. æt.impetr.in C.Th.Briſſ.

TABVLAE ſupremæ quæ dicantur, vide ſup. Supremus.

TABVLAM figere & refigere quid ſit apud Venuleium in fin. l. ff. quod vi aut clam.non ſatis explicatum eſt ab interpp. quod vt & in multis aliis, quæ fuerit veterum conſuetudo, ignorarunt. Videtur autem ea fuiſſe Alc.teſte vt cum debitor abeſſet, priuſquam ex edicto bonorum eius poſſeſſionem ceu contumacis & in fraudem latitantis,prætor cōcederet,ad eius domum cum teſtibus creditor accederet, & eo non inuento, eius ædibus tabulam præfigerent, forte ne quid interim aſportaretur,eamque rem in teſtationem redigeret. Spieg.

TABVLÆ etiam apud architecturæ profeſſores ſunt aſſeres ſectiles authore Feſto,à quibus etiam & aſſamenta & aſſulæ dicuntur.A tabulis tabulationem & tabulata accipiunt. Ioan. Bapt. Albertus lib.7.rei ædificatoriæ. cap.9.vt annotauit Brech.in l. Tabernæ.ſub tit.de verb.& rer.ſign.

TABVLARII, qui & tabelliones ſunt, qui inſtrumenta publica teſtationeſque conſcribunt leg.11. Cod.qui potio. in pign.l.vlt.§. hi quoque ff.de muner. & honor.l.3.§.ſi tabulæ.ff.de tabul.exhib.l.vlt. ff.de iure emhyt. l. 8.C.de teſtam. rur.l.vlt. §.ſui autem dubius. C.de iur.fiſc.l.9. C.de defenſorib.ciuit.l.vn.§.ſancimus itaque C.de Lat.lib.l.vn,C.de annali except.l.1.de exactorib.tribut.l.10.C. Rub.de tabul. lib. 10. C. & l.2.de iur.fiſ. eod l.2.de conueniend.fiſc.deb.l 1.de his qui ex publ.ratiocin. eo.lib.l.1. de immun.nem.conced.lib.11. Tabularius etiam pro calculatore,quem Græcis ψηφιστὰς vocant,qui in tabula calculandi & computandi artem pueros docet, vel alias eam artem tenet l.1.§.ludi.l.vlt.ff.ſi menſ.fal.mod.oſtendit. Briſſ.Prat. Corraſ.3.Miſcel.11.n.2. Vide tabelliones.

TABVLARIOS definit Cujac.hoc modo: Tabularij inquit, dicuntur,qui ciuitatum aut prouinciarum chartas & rationes tractant,ac ſupputant,qui præſunt tabulario ciuitatum,in quo plerique publica & priuatorum reconduntur, veluti debitorum obſignatæ pecuniæ. Et de chartis liquet ex l.pen.Cod.de tabular.l.fin. §.hi quoque. ff.de mun.& honor. l.3.§.2. ff de tab.exhib.De rationib. vero ex l.1.& l.miſſi. Cod.de exact.tribut.l.2. C de nume.l.1.C.de immu.nem.conced. l.1.C.de cenſib.In rebus tamen priuatorum plerunque adhibebantur, vel vt pro imperitis literarum ſcriberent aut ſubſcriberent, vel vt pro ſtipulari nequeuntibus ſtipularentur, quaſi perſonæ publicæ, vt ex multis locis patet. Hæc Cujac. ad l.vniuerſos decuriones. C.de decur.Porro fuerunt primum ſerui publici,quod ſeruirent perſonis contrahentibus, l.non aliter, ff de adopt. l.fin. Cod.de ſeru.reip.man. Capitol. in Gordianis. Non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent. Seruos publicos tabularios vocat. Poſtea vero Arcadij & Honorij conſtitutione ſancitum, vt nulli deinceps ad id officium pateret aditus,qui obnoxius eſſet ſeruituti.Hi autem conditionales erant, id eſt, huic conditioni addicti & mancipati,adeo, vt non poſſent aſpirare ad aliam militiam vel dignitatem, vti patet ex l. ſcriptura.C.qui potior.in pign.l.3.5.7.8.C.Theod.de num.act. Prat.

TABVLARIVM pro archiuo, id eſt, loco, in quo inſtrumenta, literæ tabulæque publicæ recondebantur, in quibus omnia paſcua, prædia, vectigalia, portoria, ciuitates redemptioneſque publicanorum perſcripta erant. Cicer. de natura Deorum libro 3.Sed exeamus è theatro: veniamus in forum: ſeſſum ire precor. quid? vt iudicetur, qui tabularium incenderit. Virgil. Georg.lib.2.

Inſanúmque forum, aut populi tabularia vidit.

Vbi Seruius, Tabularium in æde Saturni, & ærario fuiſſe ſcribit:cum tamen Liuius lib.43. ita ſcribat. Cenſores ex templo in atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabulis publicis clauſoque tabulario & dimiſſis ſeruis publicis negarunt ſe, &c.Sumitur autem tabular.l.92.ff.de leg.3.pro loco in quo priuata cuiuſque patrisfam. inſtrumenta, emptiones, ſeu nomina debitorum ſeruantur. In fundo autem vno (inquit Paul.) ex his qui prælegati ſunt, tabularium eſt, in quo ſunt & complurium mancipiorum emptiones, ſed & fundorum & variorum contractuum inſtrumenta, præterea & nomina debitorum. Pr. adde Corraſ.3.Miſc.11.nu.5.6.

TABVLAS teſtamenti in prætoris edicto quo ſecundum tabulas bonorum poſſeſſio defertur, & in interdicto de tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Siue igitur tabulæ ſint ligneæ, ſiue cuiuſcunque alterius materiæ ſiue chartæ ſiue membranæ, ſiue corium animalis alicuius tabularum appellatione continebantur l.1.ff.de ſec.tab.Paul.lib.4.ſent.tit.7. Tabulæ plane teſtamenti non intelliguntur in quibus hæres ſcriptus non eſt,magiſque codicilli, quam teſtamentum intelliguntur l.vlt.ff.de iur.codicil.Briſſ.Et nota,quod tabularij, vt ſupra etiam dictum, olim ſerui publici dicti fuerint, vt refert Capitoli.in Gordianis,dum inquit: Non ſcribæ,non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent. Seruos publicos tabularios vocat.Inde leg vlt.C.de ſeru. Reipub.man.tabularij actus argumentum eſt ſeruitutis. Vide Cujac. l.3.de tabul. ſcribis.C lib.10.

TABVLATVM opus quid ſit, vide l.22.C.de operib.publ.

TABVLIS obſignatis agere cum pactio in tabul. relata eſſet. Cic. 2.de Orat Tu mihi cum in circulo decipiare aduerſarij ſtipulatiuncula,& cum obſignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id ſit ſcriptum quo ille capiatur: ego tibi vllam cauſam maiorem committendam putem? Item Tuſc.5. Tu quidem obſignatis tabellis agis mecum,& teſtificaris quod dixerim aliquādo,aut ſcripſerim. Nam deteſtationibus locus hic ex Quintiana documento eſt: Næuius pueros circum amicos dimittit. Ipſe ſeruos neceſſarios corrogat.veniunt frequentes. teſtificantur iſti P.Quintium non ſtetiſſe: & ſe ſtitiſſe. tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Idem in Piſoniana: Iſte claudus quomodo aiunt pilam retinere: quod acceperat, teſtificari:tabulas obſignare velle.Hot.Prat.

TACENS,an & quando videatur conſentire declarat Bart. in l.in adoptionibus,ff de adopt.

TACERE eſt medium inter conſentire & reprobare,Card.in clem. ſæpe,§.ſi tamen,de verb.ſign-Spieg.Prat.

Ταχυδρόμοι Baſilicῶn interpp. ad l.8.C.de curſu publ. appellantur equi publici cenſuales, veredi. Cuiac.ad Rubr. C de curſu publico,angariis,& peragariis C.de lib.12.Gothofr.ad l.18.§.21.ff. de muner.& honor.

TACITA fideicommiſſa ſunt, quæ quis non capienti tacite rogatus eſt reſtituere,leg.18,in prin. & §. vlt. ff.de his, quæ vt indign.l.13.ff.ad l.Falc.l.1.C.ad l.Falc.l.17. §.in tanto,ff.de vſur.l. 3.ff.de probat,l.1. de dilat. libro 10.C.Quint.lib.9.cap.2.Ream tuebatur quæ ſubjeciſſe marito teſtamentum dicebatur & chirographum marito expirante hæredibus dediſſe, & verum erat. Nam quia per leges inſtitui vxor non poterat hæres, id fuerat actum, vt ad eam bona per hoc tacitum fideicommiſſum peruenirent. Scripſerat & Paul. librum ſingularem de tacitis fideicommiſſis. Porro non eo minus tacitum fidecom-

miſſum eſt, quod palam teſtator reliquerit, ſi perſonam cui reſtitui vellet, non ſignificauerit, l.123.§.vlt.ff.de leg.lib.1. Cuius rei præclarum exemplum eſt in Quint. declam.325. in qua diues fingitur deceſſiſſe hærede inſtituto bonorum paupere, cum elogio tali, Peto vt hanc hæreditatem tanquam fideicommiſſam. Ex quibus verbis tacita fides ſuſcepta arguitur. Difficile, ait, eſt quidem natura probare tacitum fideicommiſſum. Quomodo tamen probamus? elogium ſcriptum eſt, palam certe & manifeſte electus hic eſt ad tranſitum hæreditatis: ſilentium & fides eſt, inquam, de reſtituenda hæreditate, &c. Schard. ex Prat. & Briſſ.

Tacita fides eſt, cum quis non palam rogatus in fraudem legis promittit, ſe id, quod ſibi relinquitur reſtituturum perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere prohibetur, ſiue chirographum eo nomine dederit ſiue nuda pollicitatione repromiſerit. l. in fraudem. 10. ff. de his quibus vt indign. l. 1. 3. & 40 ff. de iur. fiſc. Tacite igitur relictum videtur, cum neque teſtamento, neque codicillis palam datum eſt, ſed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad ſe ex bonis defuncti peruenerit, id ei qui alioquin capiendi jus non habeat, reſtituturum, d. l. 1. dict. l. 3 in pr. l. 40. §. 1. & l. 41. ff de iur fiſc. l. 11. in fin. ff. de fideic. libert. l. 11. ff. de inoff. teſta. l. 83. ff. de acq. hæred. Quo belle alludit Syneſius epiſt. 1. quæ quatenus ex hac metaphora tacitorũ fideicommiſſorũ pendet, vulgo obſcura habetur. Agit autem in ea de libris ſuis Rhetoricis, quos pro vulgo quæſitis liberis habet. Et tamen perinde atque juſtos & legitimos eos complecti ſcribit. vt pro juſtorum loco eos ac lubens ſit habiturus, niſi leges, quæ acres ſunt ingenuitatis patronæ, repugnarent. Itaque id eos demum ex bonis ſuis laturos ſcribit, quod clam & tacite in eos ſit collaturus. Verba eius, quibus hanc poſtremam rationem exprimit; hæc ſunt; ἔχει δὲ κρυφαίως, ὅ, τὸ αὖ αὐτοῖς κρύφα χαρίσομαι. Prat. ex Briſſ.

Tacitam fidem contra leges accommodare intelligitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud tacite, id eſt clam, videlicet, domeſtica cautione, & chirographo, vel nuda pollicitatione, promittit ſe reſtiturum perſonæ, quæ legibus ex Teſtamento capere prohibetur. l. 10. & l. 11. ff. de his quæ vt indign. Briſſonius.

Per Tacitam fidem tranſlata prædia, in l. 15. §. pen. ff. ad municip. quæ in fraudem munerum ciuilium in alium nomine tenus tranſlata ſunt: ita vt reipſa maneant in prioris poſſeſſoris dominio. Prat. ex Briſſ.

Tacita iudicia erant, cum ſenatus decernebat, vt in candidatos ob eorum contentionem diſciplinæ & inſtitutis patriis legumque iuſſis repugnantem populique tribus & centurias corrumpentem, iudicium tacitum fieret, quo vel ante damnarentur ambitus vel eorum comitiis ratio non haberetur, quod more maiorum petiſſe non viderentur. De hoc genere judicii ſic ad Attic. loquitur Cicer. Senatus decreuit, vt tacitum iudicium ante omnia fieret ab iis conſiliis, quæ erant omnibus ſortita in ſingulos candidatos, magnus timor candidatorum. Hinc & illud eiuſdem 3 off. Quamvis etiam demerſæ ſint leges alicuius opibus, quamvis tremefacta libertas, emergunt tamen hæc aliquando aut iudiciis tacitis, aut occultis de honore ſuffragiis. Prat.

Tacita pactio leg. pen. §. 1. ff. de bon. libert. accipitur pro ea pactione quæ clam in fraudem alicuius facta eſt. Briſſ.

Tacita pecunia, l. emptor. ff. de pactis. ea eſt, quæ non continetur publica ſcriptura menſæ, vel alio publico teſtimonio; quomodo ſi qua ineſſe credito turpitudo videatur, dari pecuniæ ſolent. Sic in veteri quodam teſtamento Semproniį Tucidani militis. Aurelius Tucidanus tacitam pecuniam ſi via Lat. Oſſ. meis. re. monumentum ſuo ſumptu ædificauerit, habeto. & apud Gell. lib. & ca. 12. Ap. Sylla qui tum reus erat, mutua H.S. 20. tacita accepit. Sic enim veteres habent libri, non tacite, vt teſtatur Cujac. in d. l. emptor.

Tacita penſatio, id eſt compenſatio, appellatur ea quæ licet verbis expreſſa non ſit, iure tamen competit. l. vnum ex familia 67. ff. de leg. 2.

Tacita SCta quæ olim appellarentur explicat Capitolinus in lib. de reb. geſt. Gordianor. Prat. ex Briſſ.

Tacita veritate & falſitate ſuggeſta, quomodo intelligendum ſit, vide Inno. c. ſuper literis. 3. extra de reſcript.

Tacite pluriſariam aliqua inſunt. Aut directo, id eſt, immediate Aut ex obliquo, id eſt, propter aliud. Quæ inſunt tacite, directo, inſunt aut per modum conditionis aut pure: & tunc aut ex legis diſpoſitione, aut ex rerum natura, aut ex conſuetudine, aut neceſſitate, aut ex dependentia, quia tacite dependent ex expreſſo. Quando vero tacitum non venit ſimpliciter: ſed ex adiuncto, ex obliquo, ex vi relatotia, tunc taciti & expreſſi non eſt eadem operatio, quia quæ expreſſe fieri non poſſunt, ex adiuncto, ex relatione, ex obliquo tacite recipiuntur. Exempla proponit Zaſ. in leg. cum quid. ff. ſi cert. pet. Spiegel. Prat.

Taciti fit, quod fit domi, vel nuda pollicitatione, vel cautione, vel chirographo, Goth. in not. ad l. 103. ff. de legat. 1.

Tacite relictum videtur, cum neque teſtamento, neque codicillis palam datum eſt, ſed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad ſe ex bonis defuncti peruenerit, id ei, qui alioquin capiendi jus non habeat, reſtituturum. l. 1. l. 3. in pr. ff. de iur. Fiſc. Briſſ.

Taciti & expreſſi diuerſa ratio: quia tacitum non annullat, expreſſum annullat. facit pulcher, vt Zaſ. ait tex. in l. nonnunquam. ff. de condi. & demonſtratio. cum dicitur: Nonnunquam expreſſa nocent, quæ non expreſſa non nocent. Vide Ferr. in Reg. l. expreſſa nocent ff. de reg. iur. Spieg.

Tacito actum (intellige, intentione contrahentium) pro cauto, id eſt, pro expreſſo, habetur, vt traditur in l. cum quid. ff. ſi cert. pet. Spieg.

Tacito iure tranſire, apud Vlpian. in l. ſi pareſa. de adopt. Spieg.

Tacitum & expreſſum, ſi vtriuſque par ſit potentia, æquipatantur, ſecundum Bald. in l. de quibus. ff. de leg. Spieg. Prat.

Tacitum tempus, id eſt, dilatio, quæ ex re ipſa ineſt promiſſioni, hoc modo dicitur tacite in obligatione tempus contineri, quæ per rerum naturam præſtari non poteſt l. 73. ff. de fideiuſſ. Briſſ.

Taciturnitas in leg. 2. §. pen. ff. ad munic. l. honores. §. vlt. de decur. pro voluntate accipitur, & conſenſu. Prat. ex Cuiac. 13. obſeru. 34.

Taciturnitas, obſeruantiæ genus in ſilentio conſtitutæ. Hæc præcipua virtus eſt eorum qui ſummorum principum res notis ſcribunt. Ziffræ vocantur in aula. Spieg.

Taciturnus, qui natura facile tacet. Quanquam huius nullum exemplum reperitur apud idoneum autorem. Spieg.

Tacitus actiue, qui tacet, & quod ſecretum eſt, optime nouit tenere & tacere. Contra, id quo tacetur, vt tacita fides, per quam tacetur, quod illicite vel præſtatur, vel contrahitur apud Paul. in l. ordine. §. pen. ad leg. municip. & l. pen. C. de reſcind. vend.

Tacitus, tacita, tacitum, opponuntur aperto, expreſſo, ſic tacitus conſenſus. l. 16. C. de locato & conduct. Briſſ.

Tædio vitæ ſibi manus inferre. Vlpian. in leg. 1. ad Syll. §. ſi ſibi; item l. fin. §. ſi quis autem. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſc. Si quis, inquit in iam d. §. ſi quis, tædio vitæ, vel impatientia doloris alicuius vitam finierit. Huiuſmodi tædium vitæ Seneca faſtidium vitæ vocauit. epiſt. 24. 49.

Tænia, vox eſt Græca, ſignificat fimbriam ſeu vittam.

Tagax à tangendo, quo veteres vſi ſunt, id eſt, furunculus, vt Feſtus interpretatur. Cicer. 6. ad Attic. Quæſtorem nemo dignum putat. etenim eſt leuis, libidinoſus, tagax. vulgo male ſagax ſiue rapax. Prat.

Τάγμα in l. 1. ff. de mil. teſt. mille hominum multitudinem interpretatur Vlp. Prat.

Tale, ſui natura comprehendit genus, non ſpeciem, vt colligi poteſt C. de verb. ſign. l. 1. in princ. ibi, talem habere, & verſ. 1. ibi, Nulla ſpeciali. Albetic. Aliud autem eſſe talem, aliud haberi pro tali l. mercis, & ibi interpres. de verb. ſign. Batt. in l. ſi maritus. 2. §. legis Iuliæ. ff. de adult. Spieg. Prat.

Talea, pro exactione, barbarum prorſus vocabulum, natum in ſchola imperitorum Latinitatis, cui multa id genus ſimilia debemus: Taleæ, vt & collectæ in ea ſunt exactionum ſpecie, quæ non habet certam & perpetuam præſtationem, interque perſonalia munera referuntur: vt Alc. ſuper verbo, extraordinarium, in l. placet. Cod. de ſacroſ. eccleſ. & Iaſon. aliquando copioſius ibidem collectarum materiam tradidit. Latinis talea eſt fruſtum ligni præciſum ex vtraque parte, vt in terra inſeratur. Spiegel. hoc verbo vſus eſt. Specul. tit. de cler. conjuga. per totum, eoque vtuntur pontifices, ac eorum interpretes ſæpiſſime. Prat.

Talentum Euboicum quid ſit, docet Feſt. his verbis: Euboicum talentum nummo Græco ſeptem millium & quingentorum ciſtophorum eſt, noſtro quatuor millium denariorum, de quo plura Bud. libro 2. de Aſſe, vbi annotat. dictum Feſti minime conuenire cum ratione Liuiana, quæ talenta ſex millium denarium facit.

Tali ſeu taxilli, qui in leg. 25. §. 8. ff de pen. ἀστράγαλοι vocantur, ex oſſiculis carne nudatis fiunt: diuerſis à teſſeris quæ κύβοι. Talus enim quatuor: Cubus ſex lateribus conſtat. Gothofr. in not. ad d. §. 8.

Talio ius eſt, quo delinquenti par pœna infligitur: maxime probatum à Pythagoricis, ſic dicere ſolitis. Ius rectum fuerit, factis ſi perſeraræqua. Hebræi quoque ſunt vſi jure talionis Deo autore. Ariſtoteles vero tale ius eleuat in delictis, in commerciis admittit per analogiam, hoc eſt per ſimilitudinem ſeu proportionem, non per æqualitatem. Talio. *ein gleiche vvidergeltung, desgethanen Schadens, als Aug vmb Aug, Handt vmb Handt.* Old.

Talio ait Iſidor. lib 5 cap 21. eſt ſimilitudo vindictæ, vt taliter patiatur quis vt fecit. Briſſ.

Talio pœnæ genus eſt, ex 12. tab. quo damnum illatum ſimili damno penſatur: veluti ſi oculus eruatur ei, qui oculum excuſſerit alteri. Vnde retaliare dicimus, cum par pari refertur. Adi

tur. Adi Ferrat. cnſtantem. §. pœna autem iniuriarum. Inſtit. de iniur. & vide infra in ſcholiis ad eaſdem Tab Spieg.

TALIO in l. 12. tab. ſimilem ſiue reciprocam perpeſſionem ſignificat. Impp. dixere reciprocam pœnam in l. 3. Th. de exh. reis l. hi quos. C. Th. de accuſ. Verba l. 12 tab. hæc ſunt: ſi membrum rupit, ni cum eo pacit, talio eſto. Sic enim ea lex cum in Gellio, tum in Sex. Pompeio reſtituenda eſt. Lex ait pacit, ab antiquo verbo paco, quod eſt paciſcor. Cuiac. not. ad lib. 4. Inſtit. tit. de Iniu. ijs.

TALIONIS pœna à quo inſtituta, deque eius ratione dubitatum fuit ſuperioribus diebus: propterea paucula hæc adjicere, inconueniens viſum non eſt. Talionis itaque pœna 12. tabulis conſtituta erat, ſed poſtea prætorij juris clementia reuocata eſt: vt in 19. Noct. ū Attic. inquit A. Gell. vbi alligant duas cauſas: legis ſcilicet: incommoditatem, & rependendæ pœnæ, id eſt, retaliandę difficultatem. De hac pœna meminit D. Aug. in c. pen. 14. qu. 1. Et licet de jure ciuili talis pœna conſtituta eſſet, vt patet in l. libellorum, §. item ſubſcribere, & in l. ſi cui in pr. ff. de accuſat. in l. 3. vbi doctores. C. de accuſat. non poſſ. & in pulchra quæſt. Bald. in l. 2. C. de fid. inſtr. in vlt. quæſt. & etiam eſt de jure diuino, cum legamus Exodi 21. & Deut. 19. de pœna ſycophantiæ & calumniæ: non miſereberis eius, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dēte exiges, tamen conſuetudo hodie contrarium obſeruat, vt firmat Bart. in d. l. ſi cui, in pr. cum ſuis concord. Et talis conſuetudo valet, vt per D. Fel. late in ca. ſuper his, colum. 4. de accuſ. ne propter antiquorum rigorem accu atores retrahantur, & ſic delicta remaneant impunita contra l. ita vulneratus, § pen. ff. ad l. Aquil. cum vulg Coit.

TAM, ait Feſtus lib. 18. ſignificationem habet præpoſitiuam quādam, cui ſubiungimus. Quam pro ſic ita al. quando ex contrario ſubiungimus. Quam: vt tam bonus Homerus quam Cleryias malus poeta eſt. Priore ſignificatu pro ita vel ſic, apud Vlp. l. non ſolum, ff. de iniur. Tam etiam pro Tamen accipitur apud veteres: vt & apud ICtos in Pand. Flor. Prat. Vid. & de hac dictione Goes. in l. verbum oportebit, 8. n. 1. de verb. ſign.

TAM & quam inter ſe diuerſe facta æquant. Vlp. in l. non ſolum de iniur. Si inquit, mandato meo facta ſit alicui iniuria, plerique aiunt tam me qui mandaui, quam eum qui ſuſcepit, iniuriarum teneri. Spieg.

TAMDIV, quamdiu, apud Vlp. coniunctim in l. ſi filia, §. ſi filiusfa. ff. fam. ercisc. Sed filio datam, tamdiu, quamdiu peculium patitur. Item apud Iulian. l. 2. de precar. ſed diuiſum: vt & apud Cic. in Verrin. Ignominia autem grauis tādiu in illo homine fuit, quamdiu iſte in prouincia manſit & apud Vlpia. in l. is autem. Ex. quib. cauſ. maior. cum ait: Tamdiu igitur in ſeruitute eſſe videbitur, quamdiu non eſt eiuſmodi lis cœpta. Spieg.

TAMDIV Reip. cauſa abeſſe quis videbitur, quamdiu officio alicui præeſt: quod ſi finitum fuerit officium, iam deſinit abeſſe Reip. cauſa. Vlp. l. ſi cui, ff. ex quib. cauſ. maior Spieg. Prat.

TAMDIV pro donec, c. ex literis, ff. de offic. deleg Prat.

TAMEN, pro nihilominus, præſertim apud Neratium, in l. ex hæreditate, fam. ercisc. accipiendum, reclamant enim particulæ præcedentes, quia etiamſi, tamen pro quia, vt vulgo receptum eſt. Eius vis à facto plerunque ius diſcernit vt docet Bart. in l. 1. ff. ſi quis ius diceati non obtemp. Spieg.

TAMEN ETSI pro Quāvis vſurpatur, vt à M. Tullio in epiſt. ad. da Planc. Sed tamen etſi antea ſcripſi, quæ exiſtimaui ſcribi oportere, tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui. Cuiac. obſ. lib. 1. c. 14. in princ.

TAMENNE? particula eſt orationis vrgens cum interrogatione Ciceroni frequens, vt Tuſan. per exempla commonſtrat. Spieg.

TAM iure legeque. Vetus locutio, qua lege actum aliquid fuiſſe ſignificabant, quam rogari ius fuiſſet. Procul. l. ſi is qui. 44. ff. de adopt. Sed ſic adoptauit, vt tam iure legeque nepos ſuus eſſet, quam ſi ex Lucio puta filio ſuo natus eſſet. Alludit autem ad arrogationis formulam, quam Gel. lib. 5. cap. 19. exponit, velitis, iubeatis, vti L. Valerius L. Titio tam iure legeque filius fiet, quam ſi ex eo patre matreque familias eius natus eſſet. Hinc Cic. locus in orat. pro domo emendandus eſt, Fueris ſane Tribunus pleb. tam iure, quam lege, quam fuit hic ipſe Rullus. Legendum enim apparet, tam iure ac lege, vel tam jure lege, Hot. Prat.

ταμεῖον, cellarium. Nou. Marciani de indig. relig. Hinc.

TAMIACA præſidia rubr. C. de præd. tamiac. poſſeſſiones erant in Cappadocia & domus propriæ patrimonii Principis, & in eis coloni æque & inquilini & ſerui equitia eiuſdem iuris, conditionis, nominis, homines puta tamiaci, poſſeſſioneſque tamiacæ, qui quæve omnes erant ſub iuriſdictione Comitis duorum, l. vlt. C. vbi fiſc. cauſ. Nou. 10. quod mutatur Nou. 30. & transfunditur in Proconſulem Cappadociæ. Hæ autem poſſeſſiones dicuntur tamiacæ, quod harum redditus deputati eſſent cubiculo & cellario ſacro, quod propriè, vt diximus, ταμεῖον eſt. Hæc Cuiac. Nou. 30. Alc. arbitratur fundos tamiagos eſſe qui diſpenſatori publico præſtabant annuos fructus vectigales, quibus ille poſtea in domo imperatoria diſpenſabat. nam ταμίας diſpenſatorem ſignificat. Prat.

TANGERE aliquid, pro deſcribere & mentionem facere, notum eſt minus fore: quod & circumuenire ſignificat, & intelligere, Cic. Poſtquam autem conſilia eius omnia tetigi. Spieg.

TANQVAM, pro quaſi, ſimilitudinis magis eſt, quam veritatis, c. dudum. i. extra de elect. quandoque veritatem ſignificat, §. ſacera in pœnam, decret. c. cum pro cauſa, de ſent. excom vide Bernar. c. ſoli: æ. de maior. & obed. Prat.

TANTISPER quod ſignificat per tantum ſpacium, ſiue per tantum tempus, vt inquit Valla, ſemper fere deſiderat iungi huic particulæ Dum, pro donec. Teret. in Heaut. Ego te meum eſſe dici tantiſper volo, dum quod te dignum eſt facias. Gell. lib. 6. loco Dum, æquiualens poſuit, Quoad: tantiſper, inquit, quoad fieret permutatio. Vlp. tit. de tutel. l. Qui tutorem. Dum magis æxati, quam dementi tantiſper ſit conſulendum. Nebr.

TANTI, id eſt, tam multi, 65. ff. de leg. 1. Quod ſi minus ſunt, in tantos quanti inueniantur, id eſt, in tot, quot inueniantur. Iuſtin. l. 23. C. de legat. Niſi ſpecialiter expreſſerit, & dixerit teſtator, tantas quidem partes velle vnum, tantas autem alterum habere. Prat. ex Hot.

TANTI condemnetur, quanti actor in litem jurauerit. Paul. in l. harum. ff. Si ſeruit. viodic. Spieg.

TANTVLVM, tantum paruum, intelligitur, & tantulum aduerbium, tam parum. Iabolen. de leg. 3. l. qui concubinam. §. cum ita legatum eſſet. Titia vxor mea tantulam partem habet, quantulam vnus hæres. Spieg.

TANTVM dictio taxatiua, poſitiua in l. noua, non eſt ſufficiens ad inducendum correctionem alterius l. ita ſing. concludit Bart. in l. 3 §. cum Titio, ff. de admin. leg. vbi hoc ſing. decidit, quod ſi ſtatutum pro aliquo maleficio imponat pœnam centum, & alio ſtatuto caueatur pro eodem delicto pœna in quinquaginta tantum: certe primum ſtatutum ſeruabitur: quia per dictionem tantum, non inducitur ll. correctio, allegat leg. ob æs juncta gloſſ. C. de præd. minorum, & alia, de quibus ibi per eum, licet lecturæ Bart. impreſſæ, communiter in hoc defectiuæ circumferantur; & eius deciſionem ſimpliciter ſequitur D. Alex. in leg. ſi cōſtante in pr. in 7. col. ff. ſol. matr. & Dec. conſil. 110. vere vt puto. in 2. col. poſt Alet. conſi. 16. proponitur ex facto, in vlt. col. & pro ſing. citat Iaſ. vbi tamen eam reprobat. in l. 1. in pr. in 10. col. verſ. 2. concluſio, ff. de off. eius cui mand. eſt juriſd. & in l. 1. in 2. col. ff. ſi quis jus dic. non obtemp. & in d. l. ſi conſtante, in pr. ſuper glo. magna. in vlt. qu. verſ. 4. adde. vbi dicit, quod putat eam falſam: quamvis dutum eſſet in practica obtinere contra Bartol. quia eum ſequitur Imol. in l. ſi vero. §. de viro, ff. ſol. matr. circa 6. colu. & Pet. de Anchor. in c. 1. in 8. col. in 14. quæſt. de conſtit. & D. Alex. in l. 1. in 1. col. C. de bon. poſt. contr. tab. Et vltra eos poteſt confirmari, quia quando dictio Tantum taxatiua apponitur circa id quod alias in jure diſpoſitum reperitur, nunc nihil operatur, ita eleganter inquit Bald. in cōſ. 351. Ioan. & Feder. in vlt. col. in 5. lib. Secundo confirmo ex alia ſingul. deciſ. Aug. in l. 1. Cod. vbi & apud quem. prout negatiue loquitur: tamen illa deciſio laborat eodem morbo, quo hæc Barto. ideo apud me dubia eſt, vt ſcripſi ſupra in verbo, Solus. & contrarium firmat Corn. conſil. 20. videtur in præſenti caſu in 2. col. ad fi. in 3. lib. Cotta.

TANTVM, dictio non tollit ea quæ de conſuetudine nobis competunt: propterea ſing. decidit Bart. in l. viros. per illum tex. C. de diuerſ. offic. lib. 12. quod ſi fieret ſtatutum quod Epiſcopus tantum cognoſcat inter ſcholares, non per hoc impeditur rectoris juriſdictio, quæ ſibi conſuetudine competit; ſecus ſi à lege ſibi daretur, allegat not. in c. 1. de conſt. l. b. 9. & hanc deciſionem commendat Iaſ. in leg. ſi mora, in quarto not. & in l. ſi conſtante in pr. ad fi. gl. magnę. ff. ſol. matr. & de ea meminit in l. 1. in 10. col. verſ. 2. concl. ff. de offic. eius. & in l. 1. in 3. col. ff. ſi quis jus dic. non obtemp. Sequitur etiam Felin. in c. paſtoralis. in prin. in 2. col. in 3. lim. extra de offic. ordina. & conſuluit Dec. conſ. 3. diligenter pro tenui in 1. col.

TANTVM quandoque adiectiue ponitur, quandoque ſubſtantiue. Aliquando excludit. ff. de ſerui. l. ſi is. l. ſolutum. §. ſi in ſortem. ff. de pign. act. Quandoque includit l. cum teſtamento, ff. de verb. ſign. interdum reſtringit, & limitat. l. properandum, §. 1. C. de judic. plerunque tēmporis qualitatem ſignificat l. ſi. C. de edict. diui Hādr. toll. Aliquando excludit quoſdam caſus, ſed non omnes l. licet, ff. de vſufr. legat. quandoque ſubauditur l. cum ſponſas, ff. de publica, l. non enim, ff. ad SC. Trebell. quod & Ant. Auguſt. lib. 1. emend. c. 1. indicat. Quandoque ponitur pro adeo, l. ſi. C. de epiſc. & cler. Plerunque negationis, incluſiua vox eſt c. cum eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſ. & prop. l. ſolemus, ff. de judicijs. Prat.

TANTVM, quantitatis eſt, quaſi tam multum, vel tam magnum. Tanti & quanti, quanticunque ſimiliter totidem, plures, minoris, jungūtur verbis pretium ſignificātibus, quæ in frequenter in jure noſtro occurrunt, emo, vendo, veneo, mercor, comparo æſtimo, conſtat, conduco, loco, fœneror, paciſcor, pango, pepigi, condemno, poſtulo, & ſi qua ſunt ſimilia. Iulianus

tantum accepiſſe intelligendum etſi quanti is homo venire potuiſſet in l.mortis cauſa capimus,ff.de don.cauſ.mort.Cæterum notum eſt, tantum, aduerbium, ſolum ſignificat. §.1.in fi.Inſtit.de ſtip.ſeru.Nihil tanti eſſe,pro nihil tanti æſtimati. Ex.Bud.Spieg.

TANTVM quod pro niſi interdum vſurpatur. Cic.in Verr.Tantum quod hominem non nominat,id eſt, niſi quod hominem non nominat, vt refert Turneb.aduerſ.lib.5.c.28.

In TANTVM vt pro adeo, l.55.ff.de ritu. Nupt.

TANTVMMODO reſtringit l.2. C.de patrib.qui fil.diſtraxer. An autem omnem excludat adiectionem. Doctores varijs in locis atringitur,quo allegat Alber.Spieg.

TANTVNDEM, atque tantum ſignificat.Vlp.l.1.de don. Si tantundem filius patri debuit, quantum promiſit,valere donatio intelligitur. Spieg.

TANTVLO venire in primitiuo dicitur tanti venire.

TAPETA,id eſt, aulæa, quibus ſubſellia & cathedræ inſterni ſolent, venire ſupellectilis vocabulo : illa autem quibus inſternuntur vehiculo,potius inſtrumenti viatorij eſſe, Paul.cenſet l.5.de Supel.leg. Vocantur etiam tapetes,& tapetia. Vide Io. Petrum Vallam in Pœnul.Plauti.Bud.in poſter.adnot.Spieg.

TAPINOMATA, Humilitates ſeu reatus per humum dicuntur: inde figura ταπείνωσις ſiue, quod Euphrates, eſt Aſtrologi nomen honorifici, ſeu quod orientis fluuium genethliacos magos gymnoſophiſtas, cæteroſque philoſophos intellexit. Io. Bapt. in comment.epiſt.Sidon. Apol.ad Claudianum lib. 4.

Τὰ πρῶτα prima Pandectarum pars nuncupatur,hoc eſt,primaria, qua nihil eſt anterius.Continet enim principia Iuris, quod à Iuſtitia homini diuinitus inſita virtute deſcendit : oſtendens omnium magiſtratuum & prudentium circa tractandas leges officia,vtque his recte imperantibus obtemperetur. Old.Prat.

TARAXOPOLIDES à Philone aduerſus Flaccum dicuntur, qui plebem contra Remp. audent colligere. Goth.in not.ad rubr. C. de ſeditioſis.

TARDA nomina Romani eos vocabant, qui jam in mora erant. Vide Bud.in comment.ling.Græcæ.Spieg.Prat.

TARDOS menſes Maro Iunium & Iulium appellauit : eo quod horæ tunc ſunt longiſſimæ.Hinc in Euangelio habetur, Nonne duodecim ſunt horæ diei ? Ex Alc. in l.2.de verb.ſig. Spieg.

Ταρσὸς Remus interprete Bayſio in lib.de re Naua.

Ταρσοὺς κωπῶν palmulas remorum appellat L. Pollux lib.1.c.9.περὶ μορίων νεώς.Prat.

TASCODRVGITAE,hæretici ſunt, vide Epiphan.2.tom.1.hæreſ. 48.& Gothof.ad l.5.in prin. C.de hæret.

TAVRILIA ludi ſic appellati ab immolatione taurorum,vt docet Turneb.lib.aduerſ.13.c.4.

TAVRVS pars eſt obſcœna,vt apud Feſtum in ſolitaurilibus atq; harum hoſtiarum omnium immolati ſunt tauri,quæ pars in caſtratione cæditur:inde caſtrati dicti,idem Turneb.adu.lib.17.

TAXARE pro pretio æſtimare apud Plinium.Hinc taxatio dicitur, Feſto teſte, quæ ſit certæ ſummæ : quam judex etiam poſt principale negotium definitum facere poteſt, leg.terminatio. C.de fruct.& lit.expenſ.Spi.Prat.& Reuat.ad l. 24.ff.de reg.jur.

TAXATA quantitas in l.3. C.de inut.ſtipulat.id eſt certa.

TAXATIO ſumitur, vt Iuſtinianus autor eſt in Nou. 53 & Nou. 82. ἀντὶ τῆς ῥητῆς ποσότητος ὁριζομένης παρὰ τοῦ δικάζοντος:id eſt,pro ſumma quadam (pecuniæ) ab eo qui judicio præeſt,definita, id quod plerunque ſit juriſiurandi in litem refrenandi cauſa, l.videamus,§ pen.ff.de in lit.jur.l.3.§.præterea, ff.ad exhib.l. arbitrio. §.ff.de dolo l.qui reſtituere, ff.de rei vind. Vel, auctore Sext. Pompeio,cum arbitrio præſcribitur vſq; ad quam ſummam ius ei ſtatuendi ſit.Taxationes etiam dicuntur in teſtamentis & contractibus præſcriptiones quædam verborum, quibus oratio aut coercetur aut dilatatur : nam plerunque taxationes efficiunt, vt minus quam dictum ſit,debeatur: vt ecce ſi quis vendat pondo olei quod natum erit, ſunt hæc verba; Quod natum erit, loco taxationis:& ideo 10.pondo emptori, niſi nata ſint, non debebuntur: & ſi quinque duntaxat nata ſint, hæc ſola debebuntur, l.ſi debitor.§.veriſimile.ff.de contr. empt. cui,vt & inſcriptionum ſimilitudo ſuadet,optime l. cum certis. ff.de trit. vin.& ol. legat.coniungetur. Nonnunquam vt plus debeatur quam dictum fuerit:quemadmodum ſi quis vendat 18. iugera fundi, & quod eius admenſum eſſet,ad ſingula pretium conſtituat, ſunt hæc verba:Quod eius admenſum eſſet, loco taxationis, & ideo 20.inuenris pro 20.pretium debebitur, l. qui fundum.§. qui agrum.ff.de contrag.empt. Sic alibi traditur. hæc verba: Quidquid ad te peruenit, haberi loco taxationis, & nihil ex eo quod peruenit,prorſus deduci,diſſimiliter atque ſi vir vxori dotem relegaſſet, leg. Mæuio,§.vlt. ff. de leg. 1. Illud etiam quod veteres in vino Diis offerendo ſoliti erant dicere, Macte vino inferio eſto, taxationis vim habuit: ac ita cenſuiſſe Trebatium ſcribit Arnobius lib.7. aduerſus gentes. Inferio,inquit Trebatius, verbum, ea cauſa eſt additum, eaque ratione profertur, ne vinum omne omnino quod in cellis ac apothecis eſt conditum, ex quibus illud quod effunditur ſumptum eſt, eſſe ſacrum incipiat, & ex vſibus eripiatur humanis. Addito igitur hoc verbo ſolum erit, quod inferetur,ſacrum Pra.Briſſ.ex Cuiac.2.obſeru.12.& Gothof. in not. ad l.59.§.1. ff.de contrah. emp.

TAXATIVA dictio, non raro ſubauditur in iure noſtro. Hoc Alciatus exemplis probat,in leg.anniculus , de verb. ſign. Huius autem eſt proprie, quod minus eſt, excludere ,vt patet ex Alpheni reſponſo l.cum teſtamento.eod.Alciatus tamen illud in ea quidem ſpecie propter auaritiam quorundam ſacerdotum, hodie minus obſeruandum exiſtimat per text.taxans hic quædam inducta conſtitutionibus Pontificum. Spieg.

TAXATOR, prout vulgo Cancellariis accipitur, nullum habere exemplum idoneum putant. Taxatores (Feſtus inquit) à ſcenicis dicuntur, qui alterum maledictis tangunt. Spieg.

T E.

TEKNA Græci appellant , quos Latini proprie natos dicunt. Et habet vtrunque nomen eandem originem, quod illud à τίκτω, id eſt, pario, hoc autem à naſcor verbo Latino ducitur, vt ſine cauſa reprehendat eum, quiſquis fuit, qui legem hanc Mod.l. 104. de verb. ſign. eſt interpretatus ἡ τῶν τέκνων προσηγορία καὶ ἐπὶ τοὺς ἐκγόνους ἐκτείνεται.Natorum appellatio & ad nepotes extenditur Connan.comment.lib.10.c 1.n .1.

TECTA ſarta, vide Sarta tecta.

TECTE,aduerbium contrarium eſt Aperte. τέκτα Græci vocant fabrum lignarium, ſeu materiatum tantum : cuius vocis meminit Papin.l.pen. de via publica, dum licitam eſſe tectioni tradi troches, id eſt, rotas extra ergaſterium præponere.Spieg.

Τέκτονα Græci, Latini fabrum appellant, παρὰ τὸ τεύχω, quod Suidas docet vocabulum ad lapidarios ſimul , & ab lignarios pertinere.Aliquando τέκτονα architectum etiam vertunt. Brech.in leg.ferri proprie dicimus.§. fabros ff.de verb.& rer.ſign.

TECTO qui fuerunt ſub eodem, quomodo accipiatur, eleganter explicat Vlp.in l. 1.ad SC.Syllanian.§.hoc autem. Spieg.

TECTORES ſunt dealbatores, qui κονιάται Græcis dicuntur, id eſt, qui opere tectorio parietes inducunt : alias albini, ſeu albarij dicti ; ſicque vſurpatur hoc verbum , l.5.§.ſed interdum. Cod. commodat.l. 27.in fin. ff. ad leg. Aquil.vbi tamen pro tectori, Budæus legendum cenſet victori , contra βασιλικῶν expoſitionem, quæ κονιατῇ habet. Sic etiam vſurpatur hoc verbum l. 1. C.de excuſ.artif.lib.10. Horum opificium ita Tertull.in lib.de Idololatr.explicat. Scit albarius tectoria inducere , & ciſternam lineare , & cymatia diſtendere, & multa alia ornamenta, præter ſimulachra parietibus incriſpare. Prat. Briſſ. & Cuiac. 10.obſeru.9.

TECTORIA, Incruſtationes ſplendorem tranſmittentes quæ ex gypſo & calce vel ex marmore tuſo compoſitæ parietibus inducebantur & illinebantur , vt Vitruu.lib.2.c.4.& lib.7.c.2.& Plin.docent. Inuenitur hoc verbum in l.7.in fi. ff.de vſufr.l.38. in fin.ff.de rei vind.l.1.§. ſi vicinus.ff. vti poſſidet.leg.3.§. ſed ſi mutua.ff.de in rem ver.l.17.§.quæ tabulæ.ff.de acti.empt. l.40. ff.de damn.infect.Sic vulgaria tectoria in l.1.in fin.ff.de ſerui. vrba. quæ Seneca gregalia vocare videtur lib.13. Epiſt. vbi balnea gregalia tectorio inducta dicit. Briſſ.& Corr.1.Miſcel.16. num.10.11.& 12.

TECTORIVM opus in l.241. ff.de verb.ſign.tectorium autem imponere parietibus pro inducere dixit Nerat.in l.44.ff.de vſufr. Schard.ex Briſſ. Vide & Gœdd.in d.l.241. n.1.

TEGVLAE, à tegendo , quæ affixæ ædificij pars cenſentur l. nam etſi ramos, ff. quod vi aut clam, l.granaria, §.tegulæ.de actio. empt. Spieg. Prat.

TELAM ordiri , pro rem aliquam aggredi. Notum prouerbium, Alter orſus eſt , alter perfecit. Adr.Chiliad.Eraſm.

TELONIVM , ſiue teloneum, locus vbi vectigal colligitur. Telones,is qui colligit. Telos enim Græce,vectigal.eſt.Spieg.Hinc

TELONARII in l.3.de indulg. debit.in.C. Th.Moſchopul.in libro περὶ σχεδῶν πλώτης , ait, οἱ τὰ τελωνεῖα ὠνούμενοι εἰσὶ τὰ τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ τοῦ αἰγιαλοῦ διερχόμενοι. Canonem talone apud Caſſiodorū lib.5. epiſt.ad Ampel. legimus , Gotthorumque regibus penſitatum fuiſſe inde intelligimus. Et plane Telonea inter regalia ponuntur in conſtitutione Friderici Imperatoris quædā finem lib.2.de feudis,titul.56.poſita eſt. Ad quam pertinet quod Radeuicus lib.4. de geſtis illius Imperatoris c.5.ita ſcribit ? Tam epiſcopi quam primates , vno ore, vno adſenſu in manum principis regalia reddere Primique reſignantium Mediolanenſes extitere. requirentique de hoc ipſo iure quid eſſet , adiudicauerunt ducatus, marchias , comitatus, conſulatus, monetas, telonea, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina , piſcarias , portus , omnemque vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem. Briſſ.Prat.

TELA , Feſtus lib. 1. ab armis proprietate ſignificationis hos diſtare ſcribit,quod tela ſint ea, quibus procul prœliamur : Arma vero ab humeris dependentia.Prat.Briſſ.

TELVM , inquit Caius in l.ſi caluitur de verb.ſign. vulgo quidem appellatur, quod ab arcu mittitur , ſed nunc omne ſignificatur, quod manu mittitur.Itaque ſequitur, vt & lapis, & lignum , & ferrum , hoc nomine contineatur. Idque argumento ab etymologia ſumpto , ſiquidem telum dicitur ἀπὸ τοῦ τηλοῦ, quod longe ſigni-

ge ſignificat: Et hanc ſignificationem inuenire poſſumus & in Græco nomine: nam quod telum appellamus, illi βέλος appellant; eoque nomine vulgo quidem id ſignificatur, quod ab arcu mittitur: ſed non minus omne ſignificatur, quod manu mittitur ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι, id eſt, à iaciendo. Quamvis quod arcu mittitur, propriè ab eis τόξευμα dicitur τόξον enim arcum ſignificat. Vnde & toxicum: quoniam eo ſagittæ intingebantur, vt Plinius ait. Caius id Xenophontis autoritate probat, cuius verba reſtituta inſigniter, docto Alciato debemus: qui ſuſpicatur eiuſmodi verba ſcripta fuiſſe à Triboniano in Inſtitutionibus ſub Rubric. de publ. iudic. vbi Epigramma in Xerolopho ſcriptum allegatur, & Xenophontis facti fit mentio, qui ita ſcribit: τὰ βέλη ἡμῶν εἶχον ἐν λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι καὶ λίθοι. Hujuſmodi, inquit, tela ab eis habeantur, lanceæ, ſpicula, fundæ; plurimis autem & ſagittæ. Ita teli verbum accipe in l. 1 §. occiſorum. ff. ad Syllan. in l. Corn. de ſicariis. & in §. item lex Cornelia. Inſt. de publ. iudic. Prat. & Gœd. in d. l. ſi caluitur. § 2.

Telvm pro enſe & gladio vſurpauit Virgil. his verbis.

At non hoc telum mea quod vi dextera verſat
Effugies: neque enim is teli nec vulneris auctor.
Sic ait, & ſublatum alte conſurgit in enſem.

Quem locum Seruius explicans, in hæc verba ſcribit: Telum hoc loco gladium dixit à longitudine. Vnde & Muſtela dicitur, quaſi mus longus. Telum autem pro gladio poſuiſſe illud ſignificat, quod infert paulo poſt, Conſurgit in enſem. Brech. l. ſi calumnietur. §. telum. ff. de verb. ſig.

Telvm, ait Bart. in l. 1. & fin. de vi public. propè ſignificat ea, quæ alterius lædendi cauſa habentur.

Telvm pro conſilio ac ratione & via gerendi poſuit Liu. lib. 10. Et Eraſmus admonuit in prouerbio, Ingens telum neceſſitas.

Temerare, violare ſacra (inquit Feſtus) & contaminare. Liu. Sepulchra maiorum vulſa, temerata ac violata. Spieg.

Temerarivs dicitur, non qui plus audet, quam oportet: ſed qui facile, nullo adhibito conſilio, credit. Papin. ait, temeritatem facilitatis veniam continere, & inconſultum calorem calumniæ vitio carere. & ob id hunc nullam pœnam ſubire oportere autor Martian. l. 1. ad SC. Turpillianum. Spieg.

Temerarivs litigator intelligitur, qui neque intentionem ſuam probat, neque allegationum cauſſam habet. Notus eſt tit. apud Imp. 4. Inſtitut. de Pœna temere, id eſt abſque cauſa, litigantium. Spieg. Prat.

Temerator, pro falſario, in l. ſi quis obrepſerit. ad leg. Cornel. de falſ. Spieg.

Temere, id eſt inconſulta facilitate aliquid facere. l. 41. ff. de recept. ſic temere ædificare. l. 7. §. ex diuerſo. ff. de acqu. rer. dom.

Temere non eſt, pro non ab re. Sueton. pro fere poſuit. In quem ſenſum pariter Plinius ſenior frequentius vſurpauit. Spieg.

Temere auditorium recipere, apud Calliſtratum l. cum lege. ff. de recept. Spieg.

Temere valet vulgo paſſim, alio loco fortuito, negligenter. Fabius in Flacco, cur non ſub alno vel platano, vel hac pinu iacentes ſic temere? temere eſt ſine arte. Liuius. Itaque ingens vis coacta nauium eſt, lintriumq; temere ad victualem vſum paratarum. Turneb. lib. 11. c. 28.

Temere litigare controuerſiamque mouere dicebatur actor qui per calumniam quid petit, aut ſine iuſta cauſa experitur, quiq; nullum litigij titulum, ſiue juſtam cauſam proferre poterat. Et erant quidem olim cauſæ iuſtæ expenſi latio, menſæ ratio, chirographi exhibitio, tabularum obſignatio, teſtium interceſſio, ex quibus ſi nulla repetiram pecuniam deberi probaretur dimitti reum oportebat, actoremque de calumnia in decimam litis partem condemnari, auctore Gellio, lib. 14. c. 2. & Iuſtin. §. hæc autem. Inſtitut. de pœn. temer. litig. ſic accipe l. 29. §. 1. ff. de liber. cauſ. l. 79. ff. de iudic. vide Ræuard. in l. 41. §. hæc ita de reg. iur.

Temeritas eſt, cum quid facimus propria voluntate, & citra ſuperius auctoritatem. Gemina in c. eum, qui §. inſuper. de præbend. & quando fit actus prohibitus, vt idem ibidem ſcribit. & vide Bart. in l. 1. ff. ad Turpillia. Prat.

Temeritas accuſatorum, tribus modis detegitur, & trib. pœnis ſubjicitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari, eſt falſa crimina intendere. Præuaricari vero, eſt vera crimina abſcondere. tergiuerſari in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Martian. autor in prin. l. 1. ad SC. Turpillianum. Spieg. Prat.

Temeritatis vocabulo Budæ. pro fortuitis caſibus eleganter, vtitur. Spieg.

Temonaria functio, l. 14. Cod. Th. de extraord. mun. ex qua & probari poteſt capitulariam functionem eandem eſſe. Sic temonaria onera, l. 1. C. de palat. ſacr. largit. lib. 12. & l. 4. C. de dignit. i. præſtatio tyronum, equorum, auri tyronici. Temonarij enim dicuntur, qui aurum tytonicum, tyrones, equos exigebant, l. 1. C. de priuil. cor. qui in ſact. pal. in qua tamen vulgo male turmariorum legitur, aut, vt emendant alij, teloniatiorum, quod vitium ſatis perſpicue ex eo deprehenditur, quod eo in loco Capitulatios eós vocari Imperatores aiunt, & ex Symmacho li. 1. epiſt. vbi capitulatios taxationem tyronis poſtulaſſe legimus. Hos protoſtaſiæ ſiue prototypæ onere fungi indicat l. 1. C. Th. de deſert. Si temonarius, inquit, prodiderit eſſertorem, protoſtaſiæ onere biennio releuetur. Prat.

Temonarivm, i. vt ait Syneſius in epiſt. ἀπαίτησις τοῦ στρατιωτικοῦ χρυσίου τοῦ καλουμένου τιρωνικοῦ. Impp. Valent. & Valens in l. 7. C. Th. de tyron. Si aurum, inquiunt, fuerit pro tyronibus inferendum, vnumquenque pro modo capitationis ſuæ debitum redhibere oportet, & ne aliquod dubium relinquatur, ſolidorum numerum, qui temonario inferendus eſt, deſignamus. Prat. & Cujac. ad d. l 4. Cod. de dignitatibus.

Temones inter præſtationes ſordidas & munera referuntur in l. maximarum. C. excuſ. mun. & l. 4. C. de dignit. l. 4. C. de prox. ſacr. ſcrin. Prat. & temonarij qui hoc tributi genus exigunt in l. 1. C. de priuil eor. qui in ſacr. palat.

Temperamentvm idem eſt quod temperatio, ſeu moderatio. Arcadius in l. de minore. de Quæſt. tormenta, inquit, habenda ſunt non quanta accuſator poſtulat: ſed vt moderatæ rationis temperamenta deſiderant. Canonica decreta, in pœnis irrogandis iubent, ex lenitate & feritate fieri quoddam temperamentum. 47. Diſtinct. c. de diſciplina. Sic Imp. Conſtantinus in l. ſi quis in ea culpa, C. de cuſtod. reor. vult adhibendam iudicibus, immodice ſæuientibus, freni temperiem, hoc eſt coercionem. Spieg.

Temperare datiuis iunctum, abſtinere ſignificat. Vlp in l. 1. §. quod autem, de offic. Præf. vrbi. Sic temperare legato l. 41. ff. de bon. liberr. Briſſ. Prætere a curare debebit Præfectus vrbi, vt nũmularij probe ſe gerant circa omne negotium: & temperent his, quæ ſunt prohibita. Rem vero ſuo ordine ac menſura adminiſtrare potiſſimum cum accuſatiuo iungitur, denotat. vt apud Impp. in l. 1. de Præpoſ. ſacr. ſcrin. C. lib 12. Vt inter eos, aiunt, merito dignitatis habeantur, qui præfecti diœceſes ſibi creditas temperarunt. Sic temperatio reipub. id eſt, moderatio, apud Cic. in legib. Spieg. Prat.

Temperare vectigalia, pro minuere, apud Plin. in Paneg. Prat.

Temperatvra, vocatur argilla ad maceriæ ſtructuram temperata, paleis, aut culmis, pilis, & ſimilibus, quo tenacius adhæreat, Spieg.

Tempeſtatis appellatione, continentur niues immoderatæ, quæ frumenta corrumpunt. l. fiſtulas, §. fi. de contr. empt. eſtque cœleſtis iniuria, ſiue terram, ſiue mare conturbet. l. 2. §. quod diximus, ff. Si quis caut. & l. 2. ad leg. Rhod. de jactu. Vnde, Calamitoſa tempeſtas, apud Iuriſc. in l. ex conducto, §. ſi vis tempeſtatis, ff Locati. Apud Ciceronem tamen pro die videtur ſumi hoc verſu.

Tertia te Phthia tempeſtas læta vocabit:

cum verſus Homericus, quem expreſſit ſic habeat:

Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Prat.

Templarii, inter militares ordines: vnde & præcipuum hoc nomen ſortiti ſunt, & ſimul initium habuere, Volaterran. libro 21. Anthropol. indicat. Eorum & Albetic. in hæc verba meminit: templarij, inquit, erant magnus Ordo in Eccleſia, & erant milites ſtrenui beatæ Mariæ: & deſtructus fuit ille ordo, tempore Clementis Papæ V. ad procuratorem Regis Franciæ. Et ſicut audiui ab vno, qui fuit examinator cauſæ & teſtium, deſtructus fuit contra juſtitiam. Et mihi dixit, quod ipſe Clemens protulit hoc: Et ſi non per viam iuſtitiæ poteſt deſtrui, deſtruatur tamen per viam expedientiæ, ne ſcandalizetur charus filius noſter Rex Franciæ. Attamen dictus Volaterr. ſcribit, templariorum ordinem iuſtis de cauſis deſtructum, eorum bonis Rhodiis militibus conceſſis Spieg.

Templa Auguſta, augurio condita dixit Ouid. lib. 1. Faſto.

Sancta vocant Auguſta patres: Auguſta vocantur.
Templa ſacerdotum rite dicata manu

Corraſ. Miſcell. 12. nu. 7.

Templvm vna & altera ſignificatione dicitur. Etenim à Paulo Apoſtolo, corpus noſtrum templum Spiritus S. appellatur. An (inquit) neſcitis, quod templum Dei eſtis? Et beatus Hieron. ita quadam epiſtola ad Paulinum de vita eremitica. Verum Chriſti templum, anima credentis eſt: illam exorna, illam veſti, illi offer donaria, in illam Chriſtum ſuſcipe. Templum etiam ipſe Chriſtus ſuum corpus appellauit. Λύσατε (ait) τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. At ille, vt teſtatur D. Iohannes, dicebat de templo corporis ſui. Quod ſi varias, & multiplices templi ſignificationes perſequi liceat, templum rurſus dicitur locus in terra, augurij, aut auſpicij cauſſa quibuſdam conceptis verbis finitus & conſecratus. Et apud Romanos nullo alio in loco, quam in templo, licebat cum populo agere. Nam Comitium forum, Campus Martius, erant templa, id eſt, conſecrata loca. Cœlum etiam dicitur templum, quod omnium vndique pateat aſpectui, vt ex Ciceronis verbis in ſomnium Scipionis videre eſt. Vbi templum cœlum appellauit, & vacuum illud omne, quod vndique circumſpicitur & patet; in medio cuius, tanquam in media mundi ſede, globum terræ locauit. Eſt enim templum à tuendo, vt M. Varroni placet, aut à

cōtemplando dictum. Quoties augures ex arce augurium petunt lituum tenent ſine nodo aduncum, quo cœli regiones & certa ſpacia quibus videnda ad ſe pertinere, volebant, tuebantur: quæ templa dicta ſunt. Quapropter templum trib. modis dicebatur, teſte Varrone: ab natura, ab auſpicio, ab ſimilitudine, ab natura in cœlo: ab auſpiciis, in terra: ab ſimilitudine, ſub terra. Templum etiā tigillū ſignificat, quod in ædificio tranſuerſum ponitur ſupra Canterios prominenteis ad extremam ſuggrū dationem, auctor Vitruuius li.5. Verū interim à nobis templum accipitur vulgo pro ęde ſacra & domo, vbi Deus adoratur. Idem etiam à Græcis vſurpatur. vt ſcribit Heſych. optimus linguæ Græcæ auctor: ναὸς (inquit) οἶκος ἔνθα θεὸς προσκυνεῖται. Et diuinus Pſaltes, Adorabo ad templum ſanctum tuum. Similiter etiam in Euangelio. Et erat ibi orans in templo. Brech. in l. Tabernæ. ff. de ver. & rer. ſig.

Templvm, ſecundum Iſidorum dictum eſt quaſi tectum amplum, vide Alciat. in l. malum nauis ff de ver. ſig.

Templvm iuſtitiæ l.1. §. cum hæc. C. de ver. iur. enucl. Prat.

Tempora proprie pro ſua vel ſibi conſtituta. Paul. l.2 ff. quib. mod. vſufr. Quoniam per propria quiſque tempora non concurrente altero, fructus integros habuit.

Tempora media non nocere, ſolemus dicere. Vt puta ciuis Roman. ſcriptus hæres, viuo teſtatore factus eſt peregrinus: mox ad ciuitatem Romanam peruenit: media tempora non nocent, l. ſi eiuſmodi. ff. de hæred. inſtit. Old. Prat.

Temporales actiones dicuntur quæ certo temporis ſpacio terminantur, & perpetuis opponuntur. Inſt. de perpet. & temp. action. & hoc nomine hodie eæ demonſtrantur quæ minore ac breuiore 20. & 30. annorum ſpatio finiuntur. Briſſ. Imperatorum tamen conſtitutionibus in perſonam actiones annis triginta, in rem vero decem & viginti annorum ſpatio circūſcriptæ ſunt, l.3. C. de præſcript. 30. annorum: & ſub tit. de præſcr. 10 vel 25. Porro antiquitus omnes actiones, ſiue ex l. 12. Tabul. Plebiſcitis, legibus, Senatuſconſultis, ſiue ex Principū Conſtitutionibus proficiſcerentur, perpetuæ erant: hoc eſt, in centeſimum vſque annum, & forte vltra, competebant. vt Cl. innuit in l.1. C. de præſcr. 30. vel 40. ann. Sed quia jus vigilantibus ſcriptū eſſe Scæuola ſcribit, l. pupillus in fi. ff. quę in fraud. cred. conſtituentibus diuis Principibus factum eſt, vt actiones certos fines habeant, vltra quos non viuunt: & ſic perpetuitas illa vetus ad 30. juges annos vulgo eſt reſtricta & coarctata, vt quam longiſſimi temporis. Et ſic perpetua communiter vocamus in l.3. de præſcript. 30. annorum, ad ſimilitudinem perpetuæ illius & antiquæ actionis, quæ ſupra hominis vitam olim extendebatur. Quare omnes actiones quæ antiquitus perpetuæ fuerant nunc temporales ſunt, & ad certum tempus per Conſtitutiones coactæ. Spieg. Prat. Vide Dd. in comm. Inſt. de perpet. & tempor. act.

Temporales exceptiones, atque dilatoriæ ſunt, quæ non ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt: qualis eſt pacti conuenti temporalis. Caius in l. Exceptiones. ff. de except. præſcript. & præiud. Old. Prat. Hot.

Temporali actione teneri. in l. vlt ff. de Minorib. Spieg.

Temporalis, pro temporario, hoc eſt, non perpetuo, ſed ad tempus durante, apud Paulum in l. ſi. tibi filius de Adopt. Et Labeo putat, nullam eſſe actionem. Nec enim moribus noſtris conuenire, filium temporalem habere. Spieg.

Temporaria coercitio, quæ deſcendit ex ſententia, pœnæ eſt abolitio. l. fratres ff. de pœnis. Hot.

Temporaria res, quæ ad tempus durat, & non in perpetuum. Paulus, Quib. ex cauſa l. ad cognitionem. Exilio, inquit temporario. Papin. de Pœnis. l. ſeruus, cum ſeruus per errorem in opus temporarium fuiſſet datus, expleto tempore domino ſeruum eſſe reddendum. Nebriſſ.

Temporarivs tutor, id eſt, datus ad certum ac finitum tempus l.2. ff. de tut. & cur. dat. apud Albericum temporaneus eſt: ſed reclamante ſenſu. Eſt enim temporaneum, quod ad tempus pertinet, ſiue quod ſubito & in tempore fit. Spieg. Prat.

Tempore eodem fieri intelliguntur, quandoque etiam, ſi non ſimul, aut ſubito, eodémve puncto, ſed ſucceſſiue fiant. l. antiqui. ff. ſi pars hæred. per l. Areſcuſa. de ſtat. hom. Spieg Prat.

Tempore, figurate, hoc eſt pro tempore Iuriſconſulti interdum vtuntur l. verbum erit. de ver. ſig. de quo Bart. in l.1. C. de leg. l. qui Romæ. §. Augerius. de verb. obl. l. fi. C. Quæ res pign. oblig. poſſ. Spieg.

Tempore etiam fraudem fieri, autores ſunt Iuriſconſulti in l. ait Prætor. §. ſi cum in diem. l. omnes. §. fi. Quæ in frau. cred. glo. in l. fraus. ff. de leg. Albericus.

Tempore fit iniuria, ſi in ludis & in conſpectu Prætoris. l. Prætore d xit, ff. de iniur. & famoſ. lib. Hot. Prat.

Tempore liberari dicuntur, qui temporali actione tenebantur cuius dies exiit l. vlt. in fi. ff. rem rat. hab. l.1. §. item ſi periculum. ff. de vent. in poſſ. mitt. l.5. § quotieſcunque. ff. de Carbon. ed. l.45. ff de adm. tuto. l.24. ff. de mort. cau. don. l.3. ff. quæ in frau. cred. Briſſ. Prat.

Tempore peritura res dicitur, cum dilatio actionem peremptura eſt l. 2. ff. de feriis, l.12. ff. de procuratorib Briſſ. Prat.

Temporis habere rationem, in omnibus rebus bene feliciterque conſtituendis, plurimum referre, natura ſatis manifeſtum eſt. Attamen plerique quum id non credant, coguntur experiri, atque ſtultorum magiſtro, exitu, tandem belliſſima docentur. Nemo enim commodum voti ſui ſucceſſum ſperabit, qui tempeſtiuitatem aut ignorat, aut contemnit. Quis non videt agriculturam, ſationes, meſſes, vindemias, inſitiones, propagationes in tempore vtiliter exerceri: at contra, neglecta opportunitate, omnia iſta, aut calore, aut gelatione prorſus interire? Quorum exiſtimabis ſine periculo nauigaturum, nullo temporis diſcrimine obſeruato? An non palam conſtat, vſum optimarum herbarum, adde etiam quotidiani cibi, prorſus nihil prodeſſe nobis, aut etiam nocere, niſi in tempore ſumamus? Quis item principes feliciter adiuuerit extra tempeſtiuitatem? Sicut Horatius, mittens olim Auguſto Cæſari librum, diligenter monebat portitorem, vt tempeſtiuiter adiret, ac molliſſima fandi tempora obſeruaret. Quo fere pertinet, quod Imperatores in l. Ciuitas. C. de offic. recto. prouinc. Ciuitas (inquiunt) Rhodiorum iniuriam ſuam non tam decenter, quam ſero conqueſta eſt. In ſumma, omnis humana actio ſuam expoſcit tempeſtiuam occaſionem, quam niſi mordicus retineamus, res ipſa vnumquemque docebit, quam verum ſit, quod dici ſolet: Noſce tempus. Poſt feſtum venire, miſerrimum eſt. Alioqui videbimus, quam ſæpe nobis ex lucro damnum, ex voluptate moleſtiam, ex amicitia ſimultatem afferet neglecta tempeſtiuitas: vt mihi inſanire videantur? qui nihil referre putant in rebus publicis ac priuatis, quid quoquo tempore fiat Old. Prat.

Temporis præſentis vel præteriti verba, an trahantur ad futurum Bart. differit, in l. talis ſcriptura. ff. de leg.1. Spieg.

Temporvm diſciplina, pro bonis morib. & eorum obſeruatione accipiendum eſt. C. de Pact. l. vlt. in fi. Spieg. Prat.

Temptat, pro tentat dicere & adfirmare nititur. in l.160. ff. de verb. ſign. l.3. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. l.12. §. quod ait prætor. ff. quod vi aut clam. l.2. §. & Africanus ff. ad Tertyll. l.10. ff. de acquir. poſſ. Briſſ. Prat.

Tempvs, eſt ex cœli ſoliſq. vertigine deductum ſpacium, quo rerum omnium agitationem viciſſitudinemq. metimur. Quo reſpiciens Chriſtus ipſe, mutationē rerum nobis ob oculos poſuit, quum diceret: Vnius diei, ſcilicet breuiuſculi temporis 12. horas eſſe, quæ hominem ſæpe in aliam ſententiā pertrahunt. Nulla eſt qualitas, quæ in rebus humanis maiorem vim habeat, quam temporis viciſſitudo. Tempus enim dat roſas, & mutat omnia: cuius qui rationem non habet, is plane nihil poteſt in iure ſecundum æquitatem diffinire Old. Prat.

Tempvs, abſolute, decennium intelligitur. Vide Albericum & in dictus, Vetuſtas.

Tempvs continuum dicitur, quod continuo currit, & in quo ſubducuntur tam dies feſti, quam operarij: tam dies abſentiæ quam præſentiæ. Tempus vero vtile, quod vtiliter præterfluit, in quo dies feſti non ſubducuntur, & in quo actor, vel per ſe, vel per procuratorē agere poteſt. In quo item habetur reſpectus, an quis iudicis copiam habere quiuerit. Vide Hegend. in tit. Cod de temp. in integ. reſtit. l. intra vtile. ff. de minoribus. Spieg. Prat.

Tempvs diuturnum dicitur quod decem annorum eſt. Conn. li. comm. 1. c. 10. n 4.

Tempvs æſtimationis, dupliciter conſideratur. Nempe, tempus à quo, & tempus ad quod. Tempus à quo, id eſt, quando incipiat ratio haberi æſtimationis, à quo tempore. Sed tempus ad quod, id, eſt, quādo finiatur conſideratio, æſtimationis, vſq. ad quod tempus duret æſtimatio. Et ſic tēpus à quo reſpicit initium: ſed tempus ad quod, finem. Zaſ. in l. vinum. ff. ſi cert. pet. Spieg Prat.

Tempvs legitimum quod dicatur, vide l.32. ff. de iud.

Tempvs modicum, quandoque trium aut quinque dierum eſt, l. ſi poſt tres. ff. Si quis caut. cum ſimil. Quandoque de 10. diebus accipitur, vt in l. promiſſor. Stichi de conſtit. pecu. quod & Euſtath. in lib. de var. obſer. temp annotat. περὶ ι΄ ἡμερῶν. Interdum dies 30. ſignat. l.1. §.2. de Itin. actuque priu. Interdum duorum menſium ſpacium l. ſancimus. C. de fideiuſſ. cū ſimil. idq. Euſtath. obſeruauit eod. lib περὶ ξ΄ ἡμερῶν. Quandoque trium. l. de operis. C. de ædif. priu. Eſt & aliquando quadrimęſtre. l. ſi debitori. ff de iud. cum ſimil. Quādoq. 10. menſium. l.2. C. de nupt. Quādoque quinquennium. l.1. §. quod dictum. de ſeparat. Pręterea, iudicis arbitrio relinquitur diffiniendum. l. ab hoſtibus. §. fin. Ex quib. cauſ. maior. Spieg. Prat. De hoc vide fuſius Cōn. lib. cōm. 7. c. 12. n. 4. Gothof. ad l.1. §.9. ff. ſi is qui teſt. liber eſſe iuſſus erit.

Tempvs motæ litis, tempus Conteſtationis accipitur. not. ext. de ver. ſig. ex parte. 2. & c. ex parte. de reſtit. ſpoliat. Spieg. Prat.

Tempvs quinquennale, vocatur Luſtrum in quot annos olim prædia locari ſolebant. Luſtrum enim à luendo, hoc eſt ſoluendo dictum eſſe, Varro autor eſt: quoniam quinto quoque anno vectigalia tributáque exigebantur. Spieg.

Tempvs

TEMPVS quod excedit hominum memoriam, ſpecies eſt vſucapiendi omnium efficaciſſima: poſt tantum enim ſeculum nullo probationis genere homini poſſibile eſt, aut defendere, aut impugnare fidem poſſidentis. Quomodo autem probari debeat, memoriam non extare, nemo melius, quam Paulus ipſe tradit, in l. pen. de Probat. & in l. 2. §. idem Labeo, de aqu. pluu. arc. Spieg. Prat.

TEMPVS ſtatutum in l. 1. C. ſi quis ignorans rem minor. eſſe, id eſt quinquennium, Gothof. in d. l. 1.

TEMPVS 30. dierum dicitur pleniſſimum, ad deliberandum ſuper quocunque negotio. per text. & gloſ. in auth. de appell. §. 1. Coll. quarta. Spieg. Prat.

TEMVLENTIA, pro vinolentia. Imp. in l. vnica. C. Si quis Imper. maled. ac temulentia turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit. Tementum exiſtimat interpres eſſe genus optimi vini, quum pro vino quocunque accipiatur. dictum quod tentet, hoc eſt, labefactet mentem. Vide Donatum in Terentium. Spieg. Prat.

TENAX ſui iuris dicitur, qui tam arcte ius ſuum ſeruet, vt de eo demere aut auferre ſibi ab aliquo, ne tantillum quidem patiatur. Quod auarorum eſt dominorum proprium in ſuos colonos. Colum. Sed nec dominus in vnaquaque re, cui colonum obſignauerit, tenax eſſe iuris ſui debet, ſicut in diebus pecuniarum, &c. Spieg. Prat.

TENDERE ad noxam, pro ſpectat vel vergit. Spieg.

TENDERE in re militari tentoria figere, ſeu papiliones erigere ſignificat. Virgil. lib. 1. Hic Dolopum manus, hic ſæuus tendebat Achilles.

TENDIT pro ſpectat, vel vergit, c. ſtatutum de reſcript. in 6. Pra.

TENERA ætas, puerilis & pupillaris, etiam noſtris. l. fin. C. de teſtam. milit. Alberic.

TENERE merum factum ſignificat, & ad poſſeſſionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore poſſeſſioni inſiſtit, licet non poſſideat. l. 9. in fin. ff. de rei vindic. Itaque tenere & poſſidere ſeparantur. l. 18 ff. de acceptilationibus. Quinetiam in quos ius poſſidendi non cadit, quales ſunt ſerui, hi tenere recte dicuntur. l. 38. §. hæc quoque ſtipulatio. ff. de verb. obl. l. 49. §. 1. ff. de acquir. poſſeſſio. l. 4. §. item ſi eam rem, ff. de vſucap. Schard. ex Briſſ. & Prat.

TENERE interdum ſignificat, quod obtinere & iudicio vincere: Paulus in l. vlt. ff. de except. rei iud. Qui in rem egiſſet nec tenuiſſet. Imp. Ant. in l. 1. Cod. ad l. Fabiam de plagiar. Si vero in cauſa tenuerit, etiam l. Fabiæ crimen perſequi poterit Philippus, & in l. 6. C. ad l. Corn. de falſ. ſecundum ſcriptorum Codicum lectionem, Qui falſas tabulas dixerit nec tenuerit, quod nonnullorum inſcitia immutatum eſt. Similiter in l. 11. C. de inoffic. teſt. Eum. ait Gordianus, qui in officio ſi cauſam delatam non tenuit, à falſi accuſatione non ſubmoueri placuit. Cic. in orat. pro Cæcin. Et hoc loco dixiſti Scæuolam cauſam apud centumuiros non tenuiſſe. Suet. in Domit. c. 9. Nec repeti niſi intra annum, eaque conditione permiſit, vt accuſatori qui cauſam non teneret, exilium pœna eſſet. Briſſ. Prat.

TENERE eſt proprium naturalis poſſeſſionis. Habere & poſſidere ciuilis, & ita habere & poſſidere ita plerunque iunguntur, ſibi habere & poſſidere. l. pater. §. quindecim. de legat. 3. & in l. Gaius. §. Titius, de legat. 2 Habuit & poſſedit pro eo. Interdū tenere accipitur pro poſſidere, vt in l. iuſto §. vlt. ff. de vſur. & vſucap. & habere vel poſſidere pro tenere. Cuiac. ad l. 38 §. Si quis ita. ff. de verb. oblig.

TENERE facti eſt: poſſidere iuris, ait Gothofr. in not. ad Inſtit. tit. quibus modis toll. oblig. per l. 38. in princip. de verb. oblig. vide eundem Gothofred. in notis ad l. 3. C. ne rei dominic. vel templor. (caut.

TENERE pro obſeruare. Sic illud tenendum eſt in l. 11. ff. ſi quis

TENERE decretum aliquem, dicitur, id eſt adſtringere & obligare. Sic tenuit eum decretum in l. 13. ff. de excuſat. Sic eodem ſenſu dicitur quæſtio tenere vnum ex hæredib. l. 26. ff. de except. rei iud. Briſſ.

TENERE, pro valere, conſiſtere. Sic, tenebit actio, id eſt, valebit. l. 59 ff. ad SC. Trebell. Briſſ.

TENERE gratiam, pro eſſe in gratia.

TENERE hæreditatem. Cicero: Tenuit permagnam Sextilius hæreditatem. de Finib. lib. 2.

TENERE partes, ſententiæ alicuius eſſe.

TENERE in poteſtate, pro in poteſtate habere, & moderari.

TENERE ius dicitur; qui calleat leges & iura.

TENERE Legem, Legi ſubiici.

TENERE perſonam, translate, pro ſtatus alicuius eſſe.

TENERE promiſſum, id eſt, præſtare.

TENERI argumentis & teſtibus, eſt coargui & conuinci.

TENERI, pro obligari. Hinc teneri Lege aut interdicto quis dicitur, eum per Legem, vel prætoris edictum, interdictumve obſtrictus eſt ad aliquid faciendum, vel non faciendum. Sic Teneri quem promiſſo, pro obligatum eſſe, accipiendum eſt. Spieg. Prat. Briſſ.

TENERI pœna, pro obnoxium eſſe. Spieg.

TENERI & de vulnerato, & de occiſo: duo enim ſunt delicta, vt ait Caius in fin. l. illud quæſitum. ff. ad Aquil. Spieg. Prat.

TENERI, reputari, cenſeri; c. in illis 80. diſtinct.

TENERE pro retinere. l. hæredi. 15. ff. de his quæ vt indign.

TENERE in adminiſtratione, i. e. detineri. l. 10. C. de excuſ. tutor.

TENET pro occupat & tegit in l. 7. §. inſula. ff. de acq. rer. dom. Sed & terra tenere dicuntur quæ terræ cohærent. Briſſ. Prat.

TENOR, quod attenditur. Fel. in c quum veniſſet. 1. ext. de teſta. Eraſmus ait, Tenorem, rei progreſſum vocant. Vnde quæ ſui ſimilia, ſibique veluti perpetua quadam ſuccedunt ſerie, horum eſſe tenorem dicimus. Spieg.

TENOR actorum, l. 15. C. de fid. inſtrum. Tenor ætatis, l. 28. § pen. ff. de liber. & poſthum. Tenor inſtrumenti, l. 8. ff. de ſtat. hom. Tenor iuriſdictionis l. 8. C. quod met. cauſ. Tenor legis l. pen. C. ad l. Aquil. Tenor rationis, l. 16. ff. de legib. Briſſ. Prat.

TENOR pro pactione contra communem feudi naturam ac rationem in contractu interpoſita, lib. feud. 2. tit. 1. §. 3. Prat.

TENTARE, à Tendo deductum; eſt rē incertam aggredi, & diligenter inquirere: quaſi manum tendat, vel aliam corporis partem, & experiatur Cic. in Paradoxis: Tentare volui, poſſentne ita dici, vt probarentur. Vlpia. in l. his conſequenter. §. ſed cum. ff. famil. hercíſc. ex Prat.

TENTARI ius dicitur, quum non intellectum ac incertum aggreditur, hoc eſt, experitur. Autor Tullius in orat. pro C. Rabirio Poſthumo. Old. Prat.

TENTAT pro tentat dicere, & affirmare nititur. vidē Tentar. Prā.

TENTORES dicebātur ii, qui vel equos vel repagula in circuitu tenebant, antequam ad curſum emitterentur: hi à Græcis ἀφέται appellabantur. vt annotauit Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 18 cap. 38.

TENVES homines, non viles, vt Interpres exiſtimat. §. ne tenuis. ſollicitas. ff de offi. præſid. ſed potius intelligendi, qui vel humili loco nati, vel quibus tenues facultates, aut nullæ ſunt. Tenuiores, id eſt, pauperiores, vt apud Ciceronem, recte interpretatus eſt. Vnde tenuitas patrimonij, pro exiguitate & mediocritate in l. 1. C. de pœnæ. rut Old. Prat.

TENVIS intellectus, non pro breui, ſed paruo & exiguo, apud Iuriſconſ. accipiendus eſt. l. fin. ff. de diuort. Prat.

TENVIT damnatio, pro, accepta eſt & probata, in l. 1. ff. de pœnis, vt apud Plinium, Sententia tenuit, in Epiſtola, vt ait: Sic ex tribus ſententiis quæ factæ ſunt, tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa. Old.

TENVS, pro eo quod dicimus, Vſque ad, ſequitur dictionem (vt aduerſus) cui inſeruit. Paul. Creditoris, cui pignus ſurreptum eſt, non credito tenus intereſt, ſed omnimodo furti agere poteſt. Spieg.

TENVTA, verbum è Doctoribus deriuatum, pro ſimplici ſaiſina, quæ poſſeſſorem non facit, ſed in poſſeſſione eſſe l. poſſideri, §. fin. ff. de acquir. poſſ. Huius meminere Bart. in leg. Fulcinius. §. ſi quis. 2. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat. Alexand. conſil. 47. vol. 2.

TEPIDARIVM eſt ahenum, ex quo tepida exit: vt Caldarium, ex quo aqua calida hauritur: & Frigidarium, ex quo frigida. Vide Sipont, Spieg.

TEPIDARIVM, & balineum Paulus pro eodem poſuit in l. 19. ff. de ſeruit. vrb. Non poſſe, inquit, prohiberi vicinum, quo minus balineum habeat ſecundum parietem communem, ſed ſi talis ſit vſus tepidarii, vt adſiduum humorem habeat, poſſe prohiberi. Similiter Vitruu. lib 5, c. 10. vbi de balnearum diſpoſitionibus loquitur, principiò Tepidarium pro ipſa balnei cella poſuit: mox, pro vaſe aheno in quo aqua calefit. Hot. Prat.

TER enixa mulier dicitur, quæ vno partu tergeminos, hoc eſt, tres edidit, vt ait Paulus in l. terrenixa. de verb. ſig. SC. Tertulliano cautum erat, vt quæ mulier ingenua Romana tres: Libertinæ vero, vel Latinæ conditionis, quatuor liberos enixa eſſet, filio defuncto ſuccederet. §. 1. Inſtit. ad SC. Tertul. Vnde Pauli ſententiæ, mulier quę tergeminos peperit SC. Tertulliani gaudebat beneficio. Hodie tamen & Honorij & Iuſtiniani Conſt. l. 1. & 2. C. de iur. lib. extincta huiuſmodi priuilegia ſūt. Quod Procopius admodum improbat, cauſamque euerſionis Rom. Imperij inde ortam arbitratur. Spieg.

TER factum intelligi Albericus adnotauit, quod eodem momento fit. Proinde mulier ſic inſtituta, ſi ter peperit, hæreditatem capiet vno partu, tergeminos enixa. l. ter enixa d. tit. de verb. ſign. Spieg.

TERGEMINVM Honorem Turneb. aduerſar. lib. 3. c. 20. pro maximo & ampliſſimo interpretatur, veluti cum populus ingentem tollat plauſum, aliquem honorās. Sæpe etiam in hac notione hoc verbum à poetis tritum animaduerti. Martial.

Tergeminum mugiat ore ſophos.

Id eſt, maxima voce ſuccłamet ſophos. Item Tibullus,

Illud tergemina nantem confinia mortis.

Id eſt, ingentis & multiplicis. Hinc adeo id factum ſuſpicor, quod quæ tergemina ſunt, eadem ampla & magna ſunt. Schar. ex Turneb. lib. & cap. eod.

TERGIVERSARI, inquit Marcianus, eſt in vniuerſum ab accuſa-

tione deſiſtere,in l.1.ff.ad SCtum Turpill.Vide ſupra:Temeritas actu ſatorum.Non.Marcello eſt fallere,& dicta mutare, & eſt quaſi tergum verrere.Spieg.Adde Conn.lib.5.c.7.

Termes,hoc eſt,ramus ex arbore decerptus cum fructu,nec foliis repletus,nec nimis glaber.vt Feſtus ait, in diuiſione agrorum, antequam metæ ponerentur, figi ſolebat: termino nomen dedit. Deus apud antiquos creditus,in cuius tutela fines agrorum eſſe exiſtimabantur. Caius Cæſ. tulit legem agrariã, aduerſus eos qui terminos ſtatutos extra ſuum gradũ finesve mouerũt dolo malo. Calliſtrat.autor. l.fin.de Term.mot.Tulit & aliam diuus Nerua,cuius idem meminit ibid.Spieg.

Terminales arbores apud Paul.lib.5.ſent.tit.22.de quibus vide Sicul. Flaccum, Hyginum,& alios auctores de limitibus Briſſ.Prat.

Terminales lapides qui terminos conſtituunt,apud Ammiã. Marc.lib.18.qui & finales in libello variorum auctorum de limitibus. Briſſ. Prat.

Terminalis ſententia,id eſt,definitiua,l.vlt. C.de iur.dot.

Terminare,pro limites conſtituere,& apud Ciceronem primo offic. cum ait: Illorum fines,ſicut ipſi dixerant, terminauit: in medio relictum quod erat, populo Romano adiudicauit. Spieg.

Terminata. Paul.in l.vt ſunt.ff.de verb.ſign. Vt ſunt,inquit, iudicio terminata,tranſactione compoſita,longioris temporis ſilentio finita. Old.Prat.

Termini appellatione quid veniat,docet Bart.l.3.de ann.legat. Prat.

Termini,limites agrorum,& fines poſſeſſionum ſignificant.l. 3.ff.de adquir. poſſeſſ. Hinc fines,agrorum termini, quod hæ partes propter limitare iter maxime teruntur.Briſſ.

Terminus à terẽdo dicitur,vt vult Varro lib.4.de ling. Lat.ſed inepte, cum τέρμα Græce dicatur. Et eſt ſignum quod agrum ab agro, id eſt, limites agrorum fineſque poſſeſſionis diuidit *ein Marckſtein.* Modeſt. tit.de term.moto.Terminorum,ait amulſorum non mulcta pecuniaria eſt, ſed pro conditione admittentium coercione tranſigendum eſt, Coercio *ein Leibſtraff,oder buſs.* Paul.in l.ſed & lo. ff. fin.regund. Si dicantur, inquit, termini deiecti, vel exarati, iudex qui de crimine cognoſcit,etiam de finibus cognoſcere poteſt,Sic l.3.ff.de acqu. poſ.l.12.ff.fi regund. Terminos ergo, finium cauſa poſitos lapides,arboreſve accipimus.l.1.2.3.de term. mot.Prat.

Terminus iuris, ad dandum apoſtolos, vt vulgo dicunt, eſt tempus 30. dierum, intra quod iudex tenetur dare apoſtolos, hoc eſt, literas dimiſſorias. Vide Marcellum dictorum verborum ſignificat. eleganter tractantem, in l.1.ff. de libell.dimiſſ. Spieg. Prat.

Terminus litium,pro fine inſtantiæ vel ſententia diffinitiua.§. ſed hodie.Inſtit.de ſatiſdat.Is autem eſt in criminalibus biennium, ſicut triennium in ciuilibus cauſis.l.1.C.vt in cert.pet. temp.Et ideo, vt ait Alc. bis errant vulgares latrunculatores (*Blutrichter*) qui ſi reum conuincere nequeunt, cum rebus ſic ſtantibus abſoluunt, vt quandocunque vel minima coniectura ducti, rurſus in carcerem trudant. Nam elapſo biennio, inquietari amplius non poteſt: & cum accuſatori ſtatutus eſt terminus probationum recipiendarum cauſa, ſi probatum nõ ſit,diffinitiue reus eſt abſoluendus:non autem ea forma, quã concuſſores & δημοβόροι iudices repererunt.Spieg.Prat.

Terminus pro numero præciſo,in l.1 ff.de decr.ab ord.facien.

Terminus ſimpliciter datus intelligitur peremptorius; c.1. de dolo & contum.in 6. Prat.

Terminus peremptorius quædam interlocutoria eſt.Alber.Archidiac.c 1. de except.in 6.

Terra conditum corpus videtur, etſi in arcula conditum hoc animo ſit,vt non alio transferatur,autor Modeſtin. in l. diui fratres de relig. Plane vſurpat arculam pro loculo, quo cum mortui conduntur in terra. Spieg.

Terra integra, apud Caium in l. ſylua cædua.de verb. ſign.intelligenda, quæ nondum depaſta eſt: licet ibidem, vt adnotauit Alciat. paſcendi verbum,pinguefaciendi,contra rationem ſermonis Accurſ. intellexerit.l.de Glande leg.Spieg.

Terra proſciſſa dicitur,quæ primum aratrum experta eſt grandioribus glebis relictis: Catoni,Plinio,& cæteris.Spieg.

Terra Salica. Quære, Salicam Legem.

Terram pro terra,Prouerbiali figura,in hominem exulem,erronem,& incertis vagantem ſedibus. Eraſm.

Terram territorum aliquando ſignificare,& prouinciam, ſeu regionem etiam,apud Cicer.tum alios probatos autores,obſeruarunt Grammatici.Bart.in l.1.ff.de via publica.Spieg.

Terram video Qui moleſti, teſte Eraſmo, prolixique laboris finem adeſſe ſignificat,dicere ſolet γῆν ὁρῶ id eſt,terram video Spieg.

Terrena via, Sabuloſæ opponitur.Vlp.l.2.de via pub.§.ſi quis. Neque humiliorem, inquit, viam ſub nomine refectionis,is qui interdicit,poteſt facere,vel in viam terrenam glaream inijcere,aut ſternere viam lapide,quæ terrena ſit:vel econtrario, de ſtrata terrenam facere,Spieg.Prat.

Terrere,& terrorem incutere.Vnde apud Vlp.poteſt Proconſul de plano cõminari etiam,& terrere filium à parte oblatũ, qui non,vt oportet,conſeruari dicatur.l.nec quicquam de off. proconſ. Sed ſubmouere ſignificat: vt exponit Caius in fin.l. pupillus eſt. de verb.ſign.Terror armorum,ſatis arguit quem eſſe deiectum. l. idem eſt. ff. de vi & vi arm. Spieg.

Terribilis iudex,item terribiles Leges dicuntur,quod terrorem inijciant delinquentibus, quemadmodum & diuina eloquia.l. vnica.C.ſi rect.prouinc. Authent.de mand.princ.§.talem.Aut. Conſtitutio quæ adſcript. §. penult. Spieg.

Territorium & gleba ſæpe pro eodem ſumuntur,vt l.11.C.de oper.publ.l.3.de nat.lib.l nulli,C.de epiſc.& cler.Sicut & municeps & curialis pro eodẽ l.5.C. de omni agro deſerto. Cod. lib.2.l.1.de fug.colo.C.lib.2.eod.l.41.C.Theod.de oper.publ. Cuiac ad l. iubemus.C.lib.11.d.tit.de omni agro deſerto.vide etiam in l.pupillus,verſic.territorium.ff.de verb.ſig.

Territorium,inquit Pompon.in l.239.§ 8.ff.de verb. ſign.eſt vniuerſitas agrorum,intra fines cuiuſq. ciuitatis: quod ab eo dictum quidam aiunt,quod magiſtratus eius loci intra eos fines terrendi,i.ſubmouendi ius habet.Briſſ.Varro autem Etymologiam territorij hanc conſtituit. Terra dicta ab eo(vt Ælius ſcribit)quod teritur.Itaq.Terra in Augurum libris ſcripta cum R vno. Ab eo colonis locus communis, qui prope oppidum relinquitur,Territorium quod maxime teritur. At Siculus Flaccus aliunde huius appellationis originem deducit. Sic enim in lib.de conditio.agror.ſcribit. Ab his populis,qui ſedes in aliqua regione conſtituerant, eorumque agros occupauerant,præmenſum quod vniuerſalis ſuffecturum videbitur ſolum territis fugatiſque inde ciuibus territoria dixere.Et alia. Bellis enim geſtis victores populi terras omnes,ex quibus victos eiecerunt,publice atque vniverſaliter territorium dixere,intra quos fines ius ducendi eſſet:vbi malim,iuris dicundi ius eſſet.Hinc conſentit,Front.in lib.de agror.qualit.his verbis: Quidquid enim ad coloniæ municipijve priuilegium pertinet,territorij iuris appellant.Sed ſi rationem appellationis huius tractemus, territorium eſt quidquid hoſtis terrendi cauſa conſtitutum eſt. At Iſidor.in alia penitus ſententia eſt. Territorium enim vocatum ait,quaſi Tauritorium,id eſt,tritum bobus & aratro, ab eo quod antiqui ſulco ducto & poſſeſſionũ & territoriorum limites deſignabant.Briſſ.Cuiac.ad l.duum virum de decu.C. lib.10. territoriũ à terra mauult deducere quam à terrendo. Nam & pro fundo ſæpe accipitur,l. 3.C.de nat.lib.l.nulli.C. de epiſcopis & clericis.

Territorium oppidorum & ciuitatum,l.3.§ non perpetuæ ff. de ſepul.viol.l.41.§.ſi quis ad opus.ff.de leg.1.Territorium iudicis,l.fin.ff.de iuriſd.Prat.

Terror armorum dicitur,& ſolo armorum aduentu,licet armis vſi non ſint l.3.§.qui armati.ff.de vi & vi arma.Prat.

Tertiare,verbum ruſticum,ad culturæ agri tertiam manum, vel tertiam operam ſpectans: quemadmodum Iterare, ad ſecundam. Spieg.

Tertiocerius eadem forma,quæ primicerius & ſecundocerius dicitur,qui in ordine ſuo tertium locum obtinet.l.1.C.de præpoſit.agen.in reb.lib.12.l.7.C.de palat.ſacr.larg.lib.11. ibi. & quartocerius eadem figura effertur.Inuenitur & tertiocerij nomen aliquoties in notitia Imperij Rom.Briſſ.Prat.

Tertium edictum,pro tertio capite.l.1.§. deinde adiicit. ff. de poſtulando.

Tertylliano Senatuſconſulto matres ad legitimam filiorum hæreditatem admittuntur.tit.ff.ad SCtum Tertyll. l. 34. ff.ad Trebell.Briſſ.

Teruncius, nummus à tribus vncijs dictus: cuius vtilitas in Prouerbium abiit.Vide Eraſm.in Chiliad. & Bud.in Aſſe.

Tessares caidecacidae in l.5.C.de hæret.& Manich.hæreticorum genus ab eo nuncupatum,quod 14.Luna paſcha cum Iudæis obſeruare contendunt,auctore Iſid.lib.8.Etymol.c.5. Briſſ. Prat.

Teſſera ſymbolum eſt bellicum,quod in aciem prodeuntibus dabatur,ne confuſione diſtraherentur,& vt inter ſe ab hoſtibus cognoſcerentur.Vel vt ait Veget.lib.2.c.7.Teſſera dicitur præceptum ducis,quo vel ad aliquod opus,vel ad bellum mouetur exercitus. Polybius de teſſera militari ſcribens πλατεῖον appellat,quod taleola eſſet,vel tabella lata inſcripta,ſed & ξύλιον ab eodem vocari videtur. Eſt & teſſera frumentaria ſignum ſcilicet frumentarium,quod qui exhibebat,frumentum pro portione Romę à principe accipiebat.vt hodie quibuſdã in locis nummi plumbei vel ærei, vel quid ſimile, quod pro ſymbolo ſit. Vlp.l.52. §.1. ff. de iudic. Si libertis ſuis teſſeras frumentarias emi voluerit, quamuis maior pars hæreditatis emi voluerit,&c.Paulus l.49.ff.de leg.2.§.1.Si Titio frumentaria teſſera legata ſit,& is deceſſerit: Iuuenalis Satyra 7.

Summula ne pereat qua vilis teſſera venit
Frumenti.

Turneb.aduerſ.lib.16.cap.29.has teſſeras frumentarias exiſtimat dictas à Græco τέσσαρα, & fuiſſe fruſtilla lignea quadrata, certa inſignita & notata forma, quæ dabantur iis quibus ius erat

tius erat petendi frumenti publici, quanquam & rotunda etiam fuerint cum à Dione σφαιρία dicantur, id eſt, globuli & pilulæ. Itaque in Titio ſic ſcribit: σφαιρία ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν εἰς τὸ θέατρον ἔρριπτει, σύμβολον ἔχοντα τῶν ἰδίων, &c. Idem autem Turnebus ſcribit ex Suetonio, certum fuiſſe ciuium numerum Romæ, quibus frumentum dabatur de publico. Hæc enim ſunt Tranquilli verba in Iulio Cæſare: Atque ex viginti trecentiſque millibus accipientium frumentum è publica ad centum quinquaginta retraxit. A Græcis teſſera frumentaria etiam σιτηρέσια dicuntur, id eſt τὰ διδόμενα σῖτον εἰς τροφὴν, quæ Pollux lib 8. inter honores publicos enumerat. Briſſ. Non admodum autem diſſimiles erant teſſeris frumentariis, quæ apud Athenienſes σιτήσεις dicebantur, id eſt annonæ quæ bene de Rep. meritis dabantur, & ius epulandi publice in Prytaneo Hoſpitib. etiam teſſera olim dabatur, vt hoſpes agnoſceretur. Hinc qui ius hoſpitij violaſſet teſſeram confregiſſe dicebatur. Plautus in Pœnulo.

Deum hoſpitalem, & teſſeram mecum fero. Idem in Ciſtel.
Abi, quære vbi iureiurando tuo ſatis ſit ſubſidij.
Hic apud nos iam Alceſimarche confregiſti teſſeram.

Alias teſſeræ taxilli ſunt luſorii. Prat.

TESSERA publicæ ſecuritatis dicitur, quæ præſtatur iter facientibus: Barbari ſaluum conductum vocant. Prat.

TESSERARII, inquit Vegetius lib. 2. cap. 7. ſunt qui teſſeram per contubernia militum, aut prætorianorum nunciant. Plutarchus videtur eos vocare διαγγέλους. vet. Gloſſæ γραμματεῖς. Hi è numero ſpeculatorum fuerunt, vt diximus in verbo Speculatores. Corn Tacit. lib. 17. ſed tum à libertis Onomaſtum futuro ſceleri præfecit, à quo Barbium Proculum teſſerarium ſpeculatorem & Vetium optionem eodem perductos, &c. ita enim legendum Plutarchus & lib. veteres teſtantur. Prat.

TESTABILIS dicitur cui teſtimonij dicendi ius eſt, idq; verbum lex Horatia vſurpat, quæ de Caia Tarratia facta eſt. Contrarium eſt in 12. Tab. ſcriptum. Improbus inteſtabiliſque eſto. Hæc Gell. lib 6. c. 7. Hot. Prat.

TESTACEVM opus Plinio li. 10. epiſt. de aquæduct. Nicomedenſ. Aliqua pars, air, vt mihi videtur, teſtaceo opere agenda erit, id enim & facilius & vtilius. Prat.

TESTARI generaliter apud Iureconſultos dicitur, qui aut teſtes rogat, aut coram iis voluntatem ſuam exponit, etiam ſi inter viuos id fiat, vt annotauit Baldui. in ſua Catecheſi iur ciu. c. 3.

TESTARI non modo teſtamentum facere, l. 8. §. 1. ff. de tranſact. ſed & teſtibus adhibitis quidlibet declarare, denunciare, nomenve facere ſignificat, l. 20. ff. de acquir. hær. Briſſ.

TESTARI, inter alia ſignificat etiam ſententiam ſuam exprimere. Vnde Teſtimonium & Teſtamentum deducuntur. Et Inteſtabilis, qui nec teſtimonium dicere, nec teſtamentum facere, ex teſtamentove aliquid conſequi poteſt. Hinc & Inteſtatus. Alciat. de verb. ſig. Adde Conna. li. comm. 9. c. 1. n. 2.

TESTARI pro eo, quod vulgo dicitur proteſtari. Sic teſtari dominum, id eſt, proteſtari, ſeu teſtato denunciare, l. 3. §. cum inquil. ff. vti poſſid.

TESTARI is dicitur libera voluntate poſſe, qui in bonis certis, hæredem quem vult, inſtituere poteſt, vt Bald. & alij tradunt in l. fin. C. de pact. Spieg.

TESTARI pro iurare & precari, vſurpari cœptum: ab eo quod teſtes per numen aliquod ſolebant affirmare verba ſua, quo maior fides adhiberetur. Vnde vſitatius, Deteſtor, idem eſt, quod deprecor, & abominor. Spieg.

TESTARI, eſt teſtificandi alicuius negocij cauſa tabulas obſignare Venul. l. 22. ff. de teſtib. Curent magiſtratus cuiuſque loci teſtati volentibus & ſeipſos & alios, teſtes vel ſignatores præbere: quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit. Hot.

TESTARI apud præfectum, eſt teſtibus productis maleficium admiſſum oſtendere, l. c. 5. infra ad l. Iuliam, de adul. Peckius comment. l. 7. n. 6. ff. de incend. ruin. naufrag.

TESTAMENTARIA appellata eſt, Cornelia lex de falſis, quod de his, qui teſtamenta ſubieciſſent, reſignaſſent, celaſſent, ſuppreſſiſſent, falſave ſignaſſent, recitaſſent, ſcripta eſſet: Latius vero teſtamentariæ leges quæcunque ad cauſam teſtamentorum pertinent, accipiuntur in l. 1. §. lex Falci. ff. ad leg. Falcid. Briſſ. Prat.

TESTAMENTARIVS, id eſt, qui teſtamento datus eſt tutor, excludit legitimum, & datiuum. Legitimus ſi eſt, datiuum excludit, cum, vbi legitimus ſit datus à iudice tutor, ipſo iure nullus ſit l. ſi ſororis tuæ. C. qui dar. tut. poſſ. Datiui tum demum ad tutelam vocantur, ſi nullo in teſtamento datus ſit, nec legitimus quiſpiam qui tutelam ſuſcipiat, ex agnatis ſuperſit. Old. monuit, diſtinguere doctores multas executorum ſpecies: & quidem ſubtiliter magis, quam cum vtilitate fori, rixantes de nominib. & negligentes rem ipſam. Porro Teſtamentarius adiectiue, quod ad teſtamentum pertinet.

TESTAMENTARIVS vulgo accipitur pro executore teſtamenti, peſſimo errore. Alias enim ponitur adiectiue: & tunc ſignificat quicquid ad teſtamentum pertinet, vt teſtamentarius executor. Teſtamentaria lex, Teſtamentarius ſcriba, ſicut in leg. 1 ff. ſi quis aliquem teſtam. prohib. Alias ſubſtantiuè legitur pro eo, qui teſtamenta falſa conficit & ſupponit. Quocirca noſtrates ſolent etiam ignorantes ſignificationem rei declarare, hoc modo: Teſtamentarius, *Taſte zu vvas da iſt* Cic. lib. Offic. 3. Neque enim de ſicariis, veneficis, teſtamentariis, furibus, peculatoribus hoc loco diſſerendum eſt. Eodem modo apud Calliſtratum eſt intelligendum, in l. diuus, §. ſi quis duobus, ff. ad leg. Corn. de falſ. & apud Paul. in l. impuberem, §. ſi teſtamentarius, ibid. Old.

TESTAMENTARIVS teſtamenti ſcriptorem ſignificat, qui dictante teſtatore id excipit, l. 6. §. 1. ff. de hæred. inſt. Briſſ.

TESTAMENTI ordo hic erat apud veteres: vt primo capite hæredis fiat inſtitutio, ſiue vnus, ſiue plures ſint, in vniuerſum bona ex defuncti voluntate capiant. Sequenti capite & in ima cera, ſecundi hæredes legata, & reliqua teſtatoris voluntas & diſpoſitio ponuntur: ſiue aliquos onere grauare: aut ſi quibus dari fierique oporteret, teſtator pro ſua voluntate arbitratus eſt: qui non hæredes, ſed Legatarij ſunt dicti. Alex. de Alex. Genial. dier. lib. 5. c. 1. Certe qui hodie obſeruatur ordo in vlt. voluntatibus conſcribendis, excepta clauſula generali (quæ poſtremum locum ſortita eſt, ab Accurſianis, & mere formulatiis introducta, tum vſu in inſulſorum recepta notariorum) improbandus non eſt: videlicet, vt primo loco præfatio, ſecundo legata, tertio inſtitutio, quarto ſubſtitutiones, quinto cæteræ teſtatoris diſpoſitiones, inter quas exhæredationes referri ſolent, ponantur. Spieg. Prat.

TESTAMENTI factio eſt jus teſtamenti faciendi, aut ex eo capiendi aliquid: illa actiua, hæc paſſiua teſtamenti factio dicitur. Omnes autem qui actiuam, Teſtamenti factionem habẽt, habent etiam Teſtamenti factionem paſſiuam, non vice ſim omnes qui paſſiuam, etiam habent actiuam. Vulte. in comm. Inſti. quib. non eſt permiſſ. teſtam. in pr. n. 3.

TESTAMENTI factionem habere dicitur non is ſolum, qui teſtamentum facere poteſt, ſed & is, qui ex alterius teſtamento capere, & ſibi vel aliis adquirere poteſt, l. 16. ff. qui teſtam. fac. l. vlt. ff. pro herede, l. 31. l. 49. & l. ſeq. ff. de hæred. inſtit. Briſſ. Hotoman. hanc veterem locutionem eſſe vult, & à 12. Tab. manaſſe, in quibus tamen ſcriptum fuiſſe opinatur: De iis, quibuſcum teſtamenti factio haberetur, non qui teſtamenti factionem haberent, arg. l. vlt. ff. pro hæred. l. 31. & 49. ff. de hæred. inſtit.

TESTAMENTI itaq; factio eum his eſſe dicitur, quibus vel hæreditas vel legatum relinqui poteſt, l. 7. ff. pro lega. l. 21. ff. de teſtam. tut. l. 5 ff. de ſerui. leg. §. ſeruus autem. Inſt. de hæred. inſti. §. teſtes. Inſtit. de teſtam. l. 82. §. vlt. ff. de l. 2. Briſſ.

TESTAMENTORVM, hoc eſt, verborum, quibus teſtamenta condita ſunt, interpretatio latior eſt, quam rei ſtipulatoriæ, l. quicquid aſtringendæ, ff. de verbor. oblig. fac. l. veterib. ff. de pact. Nam recepta pridem ſententia, & pium, & publice vtile eſt defunctorum eloga interpretatione iuuare, l. mulier. l. ſi mater & l. ſi ita eſſet, ff. quand. dies leg. ced. Spieg.

TESTAMENTORVM ſubiector, idem qui Teſtamentarius. Vide Cic. lib. de offic. 3. Spieg.

TESTAMENTO dati tutores videntur, qui codicillis teſtamento confirmatis dati ſunt, l. 3. ff. de teſtam. tut. Prat.

TESTAMENTVM, inquit Imp. Iuſtinianus in prin. Inſtit. de teſtam. ordinand. ex eo appellatur, quod teſtatio mentis ſit: ſecutus nimirum magnum illum ICtum Seruium Sulpitium, qui lib. 2. de teſtam. ordinand. id totidem verbis ſcripſerat, vt teſtatur Gellius lib. 6. noct. Attic. c 12. Quod axioma ibidem Gellio improbatur, & poſt eum Laurẽtio Vallæ l. 6. elegantiar. c. 36. Cuius vtriuſque autoritas apud nonnullos etiam Dd. iuris in l. 1. ff. de acquir. vel amittend. poſſ. & in leg. 2. §. appellatur. ff. de reb. cred. tantum ponderis habuit, vt Iuſtinianum Imperatorem in hoc reprehenderint: pleriſque tamen ICtis probatur, & nonnullis adeo, vt teſtamentum his verbis à Iuſtiniano definiri etiam exiſtimauerint. Dubium ſane non eſt, quin teſtamentum ſit teſtatio mentis: non facile tamen conceſſerim: teſtamentum eo modo eſſe definiendum. Alienus non ſum ab his, qui hanc teſtamenti etymologiam eſſe arbitrantur. Eſt enim hæc notatio nominis à forma teſtamenti deſumpta, non tamen omni ſed quadam eius parte: quaſi dicat Iuſtinianus, teſtamentum appellari ab eo, quod quis teſtibus adhibitis in eo mentem ſuam declaret. Sed obſtat ex veteribus Gellius, ex recentioribus Laurentius Valla. Hic enim ſupra dict. loco ſcribit: Cur à mente potius dicatur teſtamentum, quam à mento vel menta? Quia nihil ad hanc ſignificationem mentum mentave facit, inquies: Quid ergo mens ad armentum, ad ſalſamentum, ad condimentum, & ad huiuſmodi infinita? Non eſt ergo vera hæc etymologia, neque à mente neque à mento, neque à menta, ſed potius hæc nomina aſſumunt Tum ſyllabam, cum exirent antea in Men, vt veſtimen, calceamen, regimen, quibus adiecta ſyllaba Tum, fit veſtimentum, calceamentum, regimentum: ita teſtamen adiecta ſyllaba Tum facit teſtamentum. Hactenus Valla. Verum enimvero in ſcholis Grammaticorum hæc ita diſputantur argute: ſed habent ICtorum notationes ab illis rationem

longe diuerſam. Grammatici enim de verbis agunt, ac notationes ſuas ex iiſdem deducunt ICti non tam ex verbis quam ex rebus ipſis de quibus agitur, vt ex verbi notatione non intelligatur verbi proprietas, ſed natura rei. Hoc ICtis admodum eſt familiare, nec mirum, ſiquidem in pleriſque Philoſophos Stoicos, qui rerum maxime, non verborum ſtudioſi fuerunt imitati ſunt. Ita enim ius à iuſtitia appellatum dicit Vlp. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. cum tamen Grammatici ea de re interrogati reſponſuri ſint, vocabulum iuris eſſe ſimplex, à quo iuſtitia, non à iuſtitia ius appellatur. Ita Paulus in l. 2. §. appellata, ff. de rebus cred. mutui dationem, vel vt Iuſtin. loquitur in fine principij Inſtit. quib. mod. re contrah. mutuum appellatum eſſe ſcribit, quod de meo tuum fiat, cuiuſmodi notatio Grammatico ne in mentem quidem venerit. Ita donationem idem Paulus in l. 35. §. 1. ff. de don. mortis cauſa dictam eſſe ſcribit à dono, quaſi doni dationem, &c. Si igitur quæras, cur hæ notationes ita fiant, rationem afferre poſſumus ex Conn. comment. lib. 9. c. 1. vbi ait: Quia vnius verbi imagine totius rei informatio fieri non poterat, additum alterum eſt, quod ad proprietatem eius nominis, de quo ageretur, declarandam facere videbatur. Eadem ratione de teſtamento dicemus, quod teſtamentum dictum ſit quaſi teſtatio mentis, quæ notatio non eſt grammatica, ex verbi etymo ſed ex ipſa Iuriſprudentia deſumpta. Recte igitur Iuſtin. teſtamentum ita appellatum eſſe dicit, ſi in ſchola ICtorum verſemur: recte quoque Gell. & Valla ſi in Grammaticorum ſchola agamus. Et quemadmodum Iuſtiniano nulla fuiſſet reprehendendi ratio, ſi notationem teſtamenti Grammaticam reprehendiſſet: ita Gellio & Vallæ nulla fuit Iuſtinianum reprehendendi ratio, cum teſtamenti notationem iuridicam attulit. Artes enim ſingulæ ſuis limitibus ſunt coercendæ, extra quos, ſi quis euagetur, is in meſſem alienam falcem immittit Sit igitur nobis, qui in ſcholis ICtorum verſamur, illud certo poſitum, teſtamentum appellatum quaſi teſtatio mentis, & Gellio ac Vallæ argutias ſuas grammaticas relinquamus: ex Vulteio in comm. Inſt. ad prin. de teſtam. ordinand. n. 12. 13.

TESTAMENTVM varij varie definiunt: Receptior eſt definitio Modeſtini in l. 1. ff. qui teſta. fac. poſſ. quam cum accuratius tractet Vulteius iam d. loco nu. 14 & ſeqq. adſcribemus. Teſtamentum, inquit Modeſt. eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. Accurſius gloſſator legum alioquin ſtudioſiſſimus definitionem hanc, vt non ſat perfectam, improbat, cui contradicit Bartol. ſcribens eam eſſe perfectiſſimam, & Cuiacius in paratit. ff. cui definitio illa videtur eſſe perfecta. Sane à textibus iuris recedere, mihi ſemper eſt religio, nec quicquam eſt, quod in Interprete magis improbem quam ſi vel ad emendandum, vel ad impugnandum textum, modo probabilis eius defendendi ratio adferri poſſit, nimis ſit facilis. Sed in veris tamen definitionibus inueſtigandis tantum abeſt, vt quis contra iuris principia ſiue textus quid faciat, vt ea multo magis confirmet atque illuſtret, quemadmodum is, qui in vera hominis definitione eruenda laborat, hominem eiuſve naturam non deſtruit, ſed quis ſit, oſtendit. Eſt igitur in definitionem iſtam Modeſtini quam vocant, inquirendum accuratius. Veriſſimum eſt teſtamentum eſſe noſtræ voluntatis iuſtam ſententiam de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit: Quæritur, an teſtamentum ita etiam vere definiatur: id vulgo exiſtimant: ego definitionem eſſe nego. Vtque id negem facit definitionis natura. Docent Logici quod omnis definitio: quæ definito ſuo vel latior vel anguſtior eſt, vitioſa ſit. Hanc definitionem, ſi definitio eſt, dico vtroque illo vitio laborare. Propoſitio argumenti huius certiſſima eſt ex Logicorum ſcholis repetita. Aſſumptionis partes duæ ſunt, prior eſt, quod hæc definitio ſit latior: poſterior, quod ſit anguſtior, quod vtrumque vitium abſurdum non eſt in eadem definitione diuerſo reſpectu concurrere. Quod latior ſit, ita oſtendo: Latior eſt illa definitio, quæ alij etiam, quam definito competere poteſt: quod idem eſt Logicorum axioma: at definitio illa etiam alij, quam teſtamento conuenire poteſt: quod ſic probatur: Si codicillus, ſi mortis cauſa donatio, ſi quæuis alia vlt. voluntas eſt iuſta ſententia voluntatis noſtræ, de eo quod poſt mortē noſtrā fieri velimus, definitio illa etiam alij, quam teſtamento conuenire poteſt. At prius eſt: & poſterius igitur. Propoſitionis conſequentia per ſe ipſe patet. Aſſumptio probatur inde, quod quælibet vlt. voluntas eſt iuſta ſententia voluntatis noſtræ. At codicillus, mortis cauſa donatio, &c. ſunt vlt. voluntates. Hic nec propoſitio nec aſſumptio negari poteſt. Veruntamen Interpretes ne hoc, quod in diſceptatione poſitum erat, contra ſe ipſos concedere viderētur, refugium quærunt in vocabulo Iuſta. Cætera. n. Modeſtini verba, cum nimis ſint manifeſta, nec negari poſſit, quin cæteris etiam vltimarum voluntatum ſpecieb. accommodentur, in hoc ſolo omnem teſtamenti vim poſitam eſſe exiſtimant, vt teſtamentum à cæteris vlt. voluntatis ſpecieb. diſtinguatur. Verum ſi hoc ita eſt, cæteras omnes voluntatis ſpecies iniuſtas eſſe neceſſe fuerit, iniuſtum enim opponitur iuſto, nec per Logicorum regulas aliter fieri poteſt, quam vt eius, quo res à re diſtinguitur, contrarium ſit in illa, à qua diſtinguitur. At vero niſi cæteræ vltimarum volunt. ſpecies iuſtæ ſint, iuris effectum non habeant: cum autem æque ſuum habeant effectum atque teſtamentum, etſi non omnino eundem, negari non poteſt, quin & ipſæ juſtam habeant ſententiam. Hunc nodum cum Interpretes viderēt, vocabulum *Iuſta* interpretantur *perfecta*, alij malunt *ſolennis*, idq; auctoritate Vlpia. in fragm. tit. 20. vbi ait: Teſtamentum eſſe mentis noſtræ juſtam conteſtationem, in id ſolenniter factam, vt poſt mortem noſtram valeat. Sed vt hæc Modeſtini ſententia fuerit, debuit certe in definitione ejuſmodi verbis vti, quæ eſſent propria & perſpicua, quæ interpretatione ejuſmodi non indigerent, præſertim cum Modeſtino tam facile fuiſſet dicere *perfecta*, aut, vt alij malunt, *ſolennis* quam dicebat *iuſta*. Cur enim Modeſt. non dixiſſet, *perfecta*, aut cur non dixiſſet *ſolennis*? Sed ſit ſane ita, admittamus interpretationem, & tamen ne ſic quidem res expedita fuerit. Nam codicillos cæteraſque vlt. voluntatis ſpecies eandem in ſuo genere habere perfectionem, quam in ſuo genere habent teſtamenta, nullus ICtus vnquam negauerit, vt jam pridem demonſtratum eſt à Viglio Zuichemo in prin. Inſtit. de teſtam. ordinan. nu. 24. Quod ſi vero juſtam ſententiam interpretemur ſolennem, videamus, ne dum teſtamentum à cæteris vlt. voluntatis ſpeciebus diſtinguere volumus, nimis anguſte teſtamentum definiamus, excludentes teſtamentum militis, quod vt maxime ſolenne non ſit teſtamentum tamen eſt, aut, vt dum teſtamentum à cæteris vlt. voluntatis ſpeciebus diſtinguere volumus, genus diſtinguamus à ſpecie. Sed ſpecies à ſpecie diſtinguitur, non à genere, quod illi ineſt. Teſtamentum. n. militare æque teſtamentum eſt, & æque eſt juſtum atq; paganum, tametſi non ſit ſolenne: ſolennitas ſpeciei eſt, hoc eſt, teſtamenti pagani, juſtitia eſt generis omni teſtamento Romano conueniens. Quid igitur eſt quod Modeſtinus dicit iuſta? Hoc nimirum: vt teſtamentum debeat eſſe naturali æquitati & ciuili conueniens, & quodque in ſuo genere ſecundum regulas & præſcriptum juris factum, quorum prius ad materiam teſtamenti pertinet, poſterius ad formam. Nemo enim facere poteſt, quo minus leges in ſuo teſtamento locum habeant, l. nemo 55. ſi quis in ſuo ff. de leg. 1. Oſtenſum eſt hanc definitionem definito ſuo eſſe latiorem: eſſe vero & anguſtiorem nimirum quod ad teſtamenta ipſa attinet, oſtendit Vulteius hoc modo. Sunt teſtamenta quædam iniuſta, cuiuſmodi ſunt teſtamenta peregrinorum, hoc eſt, eorum qui non ſunt ciues Romani, quorum meminit Vlp. in fragmen. tit. 20. §. Latinus. Hæc teſtamenta non ſunt nulla, ſed ſuam etiam vim & robur habent, veruntamen quoniam non facta ſunt ſecundum præſcriptum legum Romanarum, iuſta non ſunt. Sunt quidem illa teſtamenta, ſed quoniam à ciuibus Romanis facta non ſunt, injuſta, atque hoc qualitatem teſtamenti ſignificat: illud autem quatenus quæritur an teſtamentum ſit, denotat ſubſtantiam. Sicut igitur diſtincta eſt ſubſtantia rei à qualitate ejus, ita diſtinguitur quæſtio illa an ſit teſtamentum, ab ea, qua quæritur, quale ſit teſtamentum, quod propterea addo, ne quis forte putet, conciliari hanc rem poſſe, ſi dicatur, teſtamenta illa injuſta eſſe. Sed quoniam Modeſtino propoſitum erat docere duntaxat de teſtamentis ciuium Romanorum, anguſtia hæc excuſatur, latitudo definitionis excuſationem non habet, multo vero minus interpretes. Non eſt igitur illa teſtamenti definitio. Duas teſtamenti definitiones quæ afferuntur, jam profligauimus: profliganda etiam nobis nunc eſt tertia ex Græcorum interpretum commentariis deſumpta: dicebant illi, teſtamentum nihil eſſe aliud, niſi hæreditatis dationem. Hæc definitio ſi vera eſt, neceſſe eſt, vt vbicunque eſt teſtamentum, ibi etiam detur hæreditas, & viciſſim vbi datur hæreditas, ibi eſſe teſtamentum. Sed hoc vtrumq; falſum eſt. Falſitas prioris ex eo patet: quod ſi quis teſtamentum faciat, atque in eo hæredem inſtituat ſui hæredis jura habentem, inſtituto hæreditas non datur. Dare enim eſt dominium transferre, §. ſic itaque. Inſtit. de act. at viuo patre filij rerum paternarum quodammodo domini eſſe cenſentur, §. ſui. Inſtit. de hæred qual. & different. l. in ſuis. 11. ff. de liber. & poſthum. adeo vt pater ſi in alium hæreditatem transferre velit, neceſſe habeat, eam prius filio adimere, quod fit exhæredatione. Exhæredatio enim eſt hæreditatis ademptio. Si igitur filio per exhæredationem hæreditas adimitur, neceſſe eſt vt filius eam prius habuerit. Quod enim non habetur, adimi non poteſt: Si vero habetur, dari etiam amplius non poteſt, eo ipſo quod jam habetur: at ex teſtamento hæreditatem filius non habebat, quia filius non erat inſtitutus hæres E contrario, dari etiam nonnunquam hæreditatem, vbi teſtamentum non eſt, ex eo conſtat, quod hæreditas dari poteſt etiam in codicillis per fideicommiſſum, §. directo. Inſt. de codicil. l. 1. §. fin. ff. de iur. codicill. Si dicas hoc fieri oblique, illud vero in teſtamento fieri directo: reſpondebo primum, eſſe hanc quæſtionem de obliqua & directa hæreditatis datione, ab ea, quæ nobis eſt propoſita, aliam: Noſtra. n quæſtio ſubſtantiæ eſt, hæc qualitatis: quærimus enim ſimpliciter, an alia etiam vlt. voluntate, quam teſtamento, hæreditas adiri poſſit: directo, an obliquæ

obliqueque non quærimus, nec locum habet quæſtio illa poſterior, niſi prior illa ſit expedita: ad ſubuertendam enim Græcorum definitionem ſatis eſt, hoc obtinere, etiam codicillis hæreditatem dari, quomodocunque etiam detur. Reſpondebo ſecūdo, quod miles in codicillis, qui tamen teſtamentum non ſunt, hæredem directo inſtituere poſſit, l. militis 36. ff. de teſtam. mil. Quid igitur? Probabam aliquando, ait Vulteius, vt definitio teſtamenti repeteretur ex l. quærebatur 19. ff de teſtam. mili. & teſtamentum definiretur hæredis inſtitutio: confirmabat me in eo etiam, quod omnis vis ac poteſtas teſtamenti in hæredis inſtitutione eſſet poſita, §. ante hæredis Inſt. de legat. l. quod per manus 10. ff. de iur. codicil. Vlpia. in fragm. ti. 24. præſertim cum viderem etiam Impp. ita argumentari, ex eo quod quis hæredem inſtituiſſet, non codicillum, ſed teſtamentum eum facere voluiſſe, eamq; ad rem autorem habebam magnū illum Accurſium qui in gloſſa ad Modeſtinū, vt definitio perficeretur, addidit, cum hæredis inſtitutione. Sed animaduerto non eſſe nulla, quæ & huic definitioni obſtent. Nam in codicillis etiam, etiamſi non ſemper, interdum tamen hæres inſtituitur, & vero etiam in codicillis militis interdum directa eſt hæredis inſtitutio. Sed quoniam ex natura codicillorum hoc non eſt, vt in iis directo hæres inſtituatur, videtur mihi teſtamentum ita abſolute definiri poſſe, ſi dicam: Teſtamentum eſt vltima voluntas directa, ex ſui natura inſtitutionem hæredis continens: Hæc Vult. d. loc. n. 15. 16 & ſeqq.

Testamenti ſumma diſtributio hæc eſt, quod aliud eſt juſtum, aliud iniuſtum, quæ præterquam quod per ſe ipſa ſatis patet, comprobatur ex rubr. ff. de iniuſt. irrito, & leg. 2. §. primo ff. quemadmod. teſtam. aperiant. Teſtamentum juſtum eſt teſtamentum factum à ciue Romano: injuſtum contra factum non à ciue Romano ſed à peregrino (Accipimus autem peregrinum, non qui à patria ſua peregre abeſt, ſed qui ciuis Romanus non eſt, ſiquidem & peregrinari ſiue peregre abeſſe quis poſſit qui tamen ciuis Romanus ſit, & maneat) cur juſtum & injuſtum teſtamentum ex ciue Rom. & peregrino, non autem regulis circa teſtamentum ordinandum à iure præſcriptis, metiat, cauſa hæc eſt, quod fieri poſſit, vt quis peregrinus omnes condendi teſtamenti ſolennitates à jure requiſitas obſeruet, qui tamen teſtamentum juſtum non condat, eo quod ciuis Rom. non ſit: ciuis Romanus autem è contrario ſi vel minimam ſolennitatem à jure in teſtamento faciendo requiſitam non obſeruauerit, propterea tamen teſtamentum injuſtum nō facit, eo quod ciuis Romanus eſt. Nam ſi ſolennitates in ſuo genere non obſeruauerit, omnino nullum eſt. Teſtamentum autem nullum cum teſtamento iniuſto idem non eſt: quod declarari poteſt exemplo vxoris injuſtæ & vxoris nullius. Vxorem enim injuſtam dicimus eſſe vxorem, vxor nulla ne vxor quidem eſt, quod patet ab effectu, cum illa accuſari adulterij poſſit, hæc non item, l ſi vxor l. 13. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adulter. Et vero teſtamentum nullum ne vllo quidem modo vnquam juſtum eſſe poſſit: at teſtamentum injuſtum, juſtum eſſe poſſit. Nam ab alio, quam à ciue Roman. teſtamentum ſecundum ſuæ ciuitatis leges factum, tametſi in Republica Romana iniuſtum ſit & habeatur, in ea tamen Republica ſeu ciuitate, cuius ipſe ciuis eſt, iuſtum fuerit. Vnde non temere à Caio libro ſecundo Inſtit. ſcriptum, & à compilatoribus in l. 4. ff. qui teſtamen. facer. poſſ. relatum eſt, quod ſi quæramus, an valeat teſtamentum, in primis animaduertere debeamus, an is qui teſtamentum fecit, habuerit teſtamenti factionem: deinde ſi habuerit, requiremus, an ſecundum regulas iuris ciuilis teſtatus ſit: cum Caius ad quæſtionem illam decidendam ſimpliciter reſpondere etiam potuiſſet, id teſtamentum valere, quod ſecundum regulas iuris ciuilis factum ſit, ſed quod fieri poteſt, vt quis ſecundum regulas iuris ciuilis teſtetur, is autem ciuis Romanus non ſit, ſtudioſe ad duo illa Caius attendendum monet. Ita teſtamentum nullum tantum ſit in Rep. Romana, non extra illam: & ſemper teſtamentum quod fit extra Rempubl. Rom. iniuſtum eſt, ſiue in ſua Repub. valeat, ſiue non valeat. Sed quoniam teſtamentum iniuſtum ad aliam quam ad Rempub. Romanam ſpectat, de eo teſtamento, quod iuſtum eſſe diximus videndum eſt. Dixi teſtamentum iuſtum eſſe teſtamentum factum à ciue Romano: ſed cum multi ſint ciues Romani, qui teſtamenti faciendi poteſtatem non habent, aut vt habeant, non tamen ea recte vtantur, definitio hæc ita ſupplenda eſt, vt dicamus, teſtamentum iuſtum eſſe teſtamentum factum ſecundum regulas iuris ciuilis, à ciue Romano, teſtamenti factionem habente. Hoc iterum ſimplex eſt vel mixtum: quæ diſtributio ex principali cauſa teſtamentorum efficiente deſumpta eſt, hoc eſt, ex iure. Simplex eſt, quod vna iuris parte conſtitutum eſt, & hoc rurſus eſt ciuile vel prætorium. Ciuile eſt teſtamentum quavis alia iuris parte, quam edicto prætoris conſtitutum: atque hoc iterum facio duplex, nimirum legitimum, vel imperatorium. Legitimum eſt quod lege aliqua, à populo Romano lata, conſtitutum vel approbatum eſt. Quod iterum eſt vel vetus vel nouum. Vetus duplex eſt: vnum quod fiebat tempore pacis, & alterum quod fiebat tempore belli. Id quod tempore pacis fiebat, dicebatur fieri comitiis calatis, quæ quolibet anno bis celebrabantur per præconem, vniuerſo pop. Rom. conuocato, vnde etiam calata dicta ſunt ἀπὸ τοῦ καλεῖν, à vocando: coram populo ita conuocato is, qui teſtamentum facturus erat, voluntatem ſuam voce, vt puto, declarabat, ſine vlla alia ſolennitate vlteriori: quippe præſentia & autoritate populi omnem ſolennitatem, ſi quæ deſideraretur, ſupplente. Hoc teſtamenti genus ſimilitudinem quandam cum eo habet quod nunc paganum dicimus: non tamen cum eo eſt idem. Hoc enim fiebat coram toto populo: paganum fit nimirum coram ſeptem teſtibus: hoc à maribus tantum fiebat: illud à maribus & à fœminis: hoc bis duntaxat in anno fiebat: illud (paganum) quotieſcunque teſtatori liberet: hoc ſine ſolennitatibus expediebatur: illud ſolenniter: hoc abolitum eſt: pagano etiamnum vtimur. Teſta. tempore belli dicebatur fieri in procinctu, cum milites armis accincti & ad pugnam comparati iamiam illam inituri ſtarent, quo tempore tantum abeſt, vt ſolennia deſiderata fuerint, vt ob militum imperitiam & ob periculum inſtans de illis ne cogitari quidem potuerit. Hoc cum eo quod militare nunc appellamus, aliquid habet commune, ſed cum eo idem non eſt, quippe quod illud ſit multo antiquius etiam ante legem 12. Tabul. receptum, cum militare ſub imperatoribus demum cœperit: Fiebat autem teſtamentum paganum à paganis tantum, militare tantum à militibus. Pagani à pagis (pagus autem dictus eſt à voce Græca πηγὴ, id eſt fons, eo quod conderetur in iſtiuſmodi loco, vbi aqua ſuppeteret) olim erant ruſtici ſicut & hodie ex vulgato loquendi vſu, qui agriculturæ duntaxat operam dabant, & à militia arcebantur, ne armis aſſueti contra ciuitates inſurgerent: ſed poſtea ex vſu iuris factum eſt, vt appellatio illa extenderetur ad omnes, qui militiæ ſacramento adſtricti non erant, vbicunque etiam habitarent, ſiue in vrbibus, ſiue extra eas, iiſque opponerentur milites, vt fit in l. 1. §. 1. ff. de ſeruis fugitiu. l. 7. §. fi. ff. de dona. l. 38. in fi. de teſtam. mil. l. fin. ff. ad legem Falcid. l. 14. ff. de pœn. Militum autem appellatione etſi generaliter contineantur omnes illi, qui in negociis ad Rempub. vtilitatem pertinentibus occupati ſunt, ex quo milites quidam armati, quidam togati ab officiis ſuis vel foris vel domi præſtandis dicti ſunt. In doctrina tamen de teſtam. illos ſolos milites accipimus, qui in armis militant, neque tamen eos omnes, ſed hos duntaxat, qui ipſo actu militant, ac in expeditione degunt. Sed cum hæc duo teſtamentorum genera ita eſſent comparata, vt ciues Romani omnes ad teſtandum alioquin etiam habiles iis vti non poſſent: ſiquidem fœminæ comitiorum & bellorum nullum omnino habebant commercium, nō vero omnes etiam mares, ob id quod comitia in anno duntaxat bis haberentur, atque adeo morte ſæpe præuenirentur, aut alios etiam teſtandi curam non haberent, vtrumque illud teſtamenti genus paulatim in deſuetudinem abiit, ex quo tamen hoc remanſit, vt hodie etiam teſtamentum aliud dicatur paganum, aliud militare: ſimile tamen teſtamento, quod fiebat calatis comitiis, etiamnum eſt illud quod fit coram Principe, aut factum Principi offertur, idque propter poteſtatem, quam omnem à ſe populus in Imperatorem ſeu Principem tranſtulit, cuius mentio fit in l. omnium. Cod. qui teſtam. fac. poſſ. Succeſſit itaque nouum teſtandi genus, omni perſonæ omnique tempori conueniens, quod dicebatur fieri per æs & libram, id eſt, per emancipationem. Mancipatio autem eſt venditio. Per venditionem igitur. Hoc occaſione antiqui illius moris Romani introductum eſt, quo omnes diſpoſitiones inter viuos fiebant per venditionem, accommodato eo etiam ad diſpoſitiones, quæ fiunt mortis cauſa: Quoniam vero antiquis Romanis æs non fuit ſignatum, ſed rude, nummus ille appendebatur libra. Vnde hoc negocium ita per æs agebatur, vt neceſſe eſſet accedere etiam libram, quo æs illud appenderetur, atque hinc phraſis illa, per æs & libram. Perſonæ, per quas hoc negocium ageretur, erant tres: Vna quæ tenebat libram, quæ inde libripens dicebatur: altera vendebat familiam ſiue bona ſua, quæ teſtator erat: & tertia emebat, quæ emptor familiæ dicebatur. Adhibebantur autem neceſſario teſtes minimum quinque ciues Romani, ſiue Latini Iuniani puberes, ob ſidem rei geſtæ. Quomodo autem hæc res peragerentur, docet Vlp. in fragm. tit. 20. §. teſtamento. Verum cum fictiones & imaginationes illæ plerunque multas & magnas ambages habentes, tandem etiam Romanis diſplicerent, præſertim etiam, quod alius emeret, alius hæres eſſet, atque ille nihil niſi hæredis nomen haberet, hic bona hæreditaria: hæc enim teſtandi forma Romanis tandem diſplicuit, & partim in vſu eſſe deſiit. Hæc de teſtamento ciuili legitimo: Sequitur teſtamentum ciuile Imperatorium, quod eſt teſtamentum Imperatorum conſtitutionibus introductum. Atque hoc teſtamentum eſt militis, quod & militare dicitur. Teſtamentum militare eſt teſtamentum iuſtum, non ſolenne, ſed vt libet, hoc eſt, quoquo modo milites voluerint, & quoquomodo potuerint teſtari, leg. 1. ff. de teſtamen. milit. l. milites. Cod. eod. Atque hoc iterum eſt militare vere vel quaſi: Vere militare teſtamentum eſt factum à militibus armatis. Dubium vero non eſt, quin milites etiam ante Imperatorum

tempóra teſtari potuerint. Supra enim dictum eſt teſtamentum, quod fiebat in procinctu, à ſolis militibus fieri ſolitum. Sed cum in deſuetudinem illud abiiſſet, atque tanta etiam, vt puto, libertas, in teſtando non concederetur, quanta poſtea introducta eſt, primus Iulius Cæſar liberam, hoc eſt ſolennitatibus in paganorum teſtamentis adhiberi ſolitis non ad ſtrictam teſtamenti factionem conceſſit, non tamen infinitam, quam Imperatores poſtea ſequentes permiſerunt, vt conſtat ex d.l.1. ff. de teſtam. milit. Conſtitutum enim eſt, vt, quocunque modo militis voluntas appareret, ita cuſtodiretur, l. prima. Cod. eod. l. licet inter. Cod. de pact. Singulares vero & priuilegio quodam militibus hoc ab Imperatoribus conceſſum eſt, partim propter ipſorum imperitiam; l. quanquam, C. eodem, l. & armatæ militiæ ſimplicitatem, l. prima C. de fact. & iur. ignoran. partim ob fauorem quem milites habent propter periculum cui pro Reipubl. commodo ſunt expoſiti, dum hoſtem à finibus arcent, l. prima, ff. eodem. Vnde valde eleganter Petrus Faber ad l. 7. ff. de reg. iur. Semper, inquit, voluntas militis inſpicitur, pagani plerunque non voluntas, ſed ſcriptura. Olim ante Iuſtinianum hoc priuilegium commune erat militibus omnibus ſiue in expeditione, ſiue extra eam eſſent, ſed Iuſtinian. reſtrinxiſſe illud videtur ad milites eos, qui in expeditione degerent, l. penult. Cod. de teſtam. milit. cuius ipſe etiam Iuſtin. mentionem facit in prin Inſt. eod. tit. Non igitur exiſtimandum eſt, ſi teſtamentum eſt militis, teſtamentum illud eſſe militare. Nam ſiue ius, quod ante Iuſtinianum fuit, ſiue ius, quod Iuſtinianus poſtea introduxit, ſpectes, milites non ſunt adſtricti ad id, vt teſtamentum faciant militare, ſed in ipſorum eſt arbitrio, vt teſtentur iure vel militari, vel communi: ideoque recte Iuſtinianus in d. pr. ait diligentem illam obſeruationem eſſe remiſſam. Deinde ſi ius nouum Iuſtiniani ſpectes, multi ſunt milites, qui tamen non militant, aut in expeditione degunt. Teſtamentum militare quaſi, quod etiam exemplare dici poteſt, eo quod ad exemplum teſtamenti militaris, de quo modo dictum eſt, comparatum eſt, eſt teſtamentum factum ab aliquo tempore peſtis in loco illo, vbi teſtamentum fit, graſſantis. Tempus enim peſtis comparatur tempori belli, quoniam tum cenſetur bellum eſſe inter Deum & homines, vt notat Bart. in l. naturaliter, num. 15. de vſucap. quem refert Gell. 2. obſeru. pract. 108. num. 108. Hoc iterum duplex eſt. Fit enim vel ab eo qui peſte iam eſt correptus, vel ab eo qui peſte correptus nondum eſt. Porro legitimis illis teſtamentis ab vſu remotis ſucceſſit teſtamentum prætorium, id eſt, teſtamentum, cuius faciendi forma à prætore introducta eſt, ſublato nimirum iſto mancipationis ritu, aliiſque ſolennitatibus, earumque loco adhibitis teſtibus, non vt ibi quinque, ſed ſeptem, eorundemque teſtium ſignis. Cum autem paulatim, inquit Imper. in §. ſed cum paulatim. Inſtit. de teſtam. ordin. tam ex vſu hominum, quam ex conſtitutionum emendationibus cœpit in vnam conſonantiam ius ciuile & prætorium iungi, introductum eſt teſtamentum aliud, quod Vulteius ex iunctione vtriuſque illius iuris appellat teſtamentum mixtum, id vero eſt teſtamentum, cuius condendi forma ex pluribus iuris partibus conflata eſt. Quod iterum eſt vel commune vel peculiare. Commune eſt teſtamentum factum ſecundum præſcriptum iuris ciuilis, prætorij & conſtitutionum: & ius quidem ciuile præſcripſit, vt adhiberentur teſtes, & teſtamentum vnico contextu in teſtium illorum præſentia fieret ius vero prætorium, numerum teſtium, eorundemque obſignationem: ius denique conſtitutionum teſtatoris teſtiumque ſubſcriptionem, cui Iuſtinianus addidit, vt per manus teſtatoris vel teſtium nomen hæredis exprimeretur, l. iubemus. C. de teſtam. quam tamen neceſſitatem poſtea idem Iuſtinianus Nouel. 119. §. quia vero, ex quo deſumpta eſt Authentica. Et non obſeruato C. de teſtam. remiſit, atque voluntati teſtatoris liberæ ſubiecit. Peculiare teſtamentum id voco, in quo ſingulariter aliquid receptum eſt, & quidem vel minus vel amplius, quam in teſtamento communi. Minus ratione ſolennitatum receptum eſt in teſtamento facto ad pias cauſas, in teſtamento facto inter liberos, l. hac conſultiſſima 21. §. ex imperfecto. C. de teſtam. in teſtamento facto à ruſtico, l. fin. C. eod. in teſtamento facto ex oblatis principi precibus, l. omnium. Cod. eod. Amplius aliquid, quam in teſtamento facto communi deſideratur in teſtamento facto à cæco l. hac conſultiſſima, 8. C. qui teſtam. fac. poſſ. Item in teſtamento facto à ſurdo & muto, l. diſcretis. C. eod. Ex his omnibus apparet antiquiſſimis temporibus teſtamenta voce potiſſimum nuncupari ſolita, temporibus poſterioribus in ſcriptis magis celebrari: tametſi & in his & illis in arbitrio teſtatoris fuerit, teſtamentum ſuum vel voce nuncupare, vel ſcriptis conſignare. Vnde ab hac forma accidentali teſtamentum diſtribuitur in Scriptum & Nuncupatum, § fi. Inſt. de teſt. ordin. quod vtrunq; ita diſtinguitur non ex ſcriptura, ſed ex voluntate teſtatoris. Neque enim exiſtimandum eſt, ſi teſtamentum in ſcripturam redactum eſt, id teſtamentum eſſe ſcriptum, ſiquidem id quod voce nuncupatur, & ſcripto teſtamento opponitur, non minus ac teſtamentum ſcriptum in ſcriptura redigi poteſt. Sed ſcriptura illa in teſtamento ſcripto de ipſius eſt ſubſtantia, in teſtamento nuncupato, ſcriptura in eum duntaxat finem fit, vt rei geſtæ veritas probari poſſit. Prout igitur teſtator voluerit, ita vel ſcriptum vel nuncupatum habebit teſtamentum, nuncupatum tamen ſemper eſt, ſi de teſtamento quidem facto conſtet, ſed nulla ſcriptura proferatur, neq; vllam factam eſſe probari poſſit. Hinc teſtatum ſcriptum eſt teſtamentum in ſcripturam redactam eo voluntate teſtatoris ex animo, vt teſtamentum eſſet ſcriptum: Teſtamentum nuncupatum, eſt teſtamentum viua voce à teſtatore factum, quod ſi in ſcripturam redigatur, nuncupatum nihilominus maneat ſcriptura rem geſtam comprobante. His conſequens eſt teſtamentum mixtum & teſtamentum prætorium non niſi in ſcriptis fieri poſſe, eo quod vtrunque illud à teſtibus ſuis ſignaculis ſiue ſigillis obſignandum eſt, quod fieri non poteſt niſi in charta, membrana, aliave materia ſcripturam recipiente. Teſtamentum igitur nuncupatum eſt ex ſolo iure ciuili, quod expreſſe per §. fin. Inſtitut. de teſtam. ordin. probatur, atque iuri prætorio eſt incognitum; niſi quoad vtilem bonorum poſſeſſionem ſecundum vel contra tabulas dandam, l. 2. C. de bon. poſſ. ſecund. tab. l. 1. C. de bon. poſſ. cont. tab. l. fi. Cod. de codicill. & deinde numerus ſeptem teſtium iure prætorio introductus non minus in teſtamento nuncupato, atque ſcripto regulariter cuſtodiendus eſt, vt ſi cui hanc rem ſubtilius examinare placeat, videri poſſit, teſtamentum nuncupatum eſſe quaſi intermedium inter ſimplex teſtamentum & mixtum, atque participare aliquid de teſtamento ciuili, legitimo, & aliquid de teſtamento ciuili prætorio. Hæc Vulteius ad d. pr. n. 21. 22. & ſeqq. Inſtit. de teſtam. ordin.

Testamentvm autem illud proprie dicitur quod iure perfectum eſt: ſed abuſiue Teſtamenta quoque appellamus, quæ iniuſta, irrita, rupta, vel imperfecta ſunt. Nam horum quoque inſpectionem prætor permittit, l. 2. §. ff. de teſtam. quem. aper. Briſſ.

Testamentvm holographum, inquit Iſidor. & Valentianus Nouell. 2. de teſtam. eſt manu autoris totum conſcriptum atq; ſubſcriptum. Vnde & nomen accepit. In hoc non exigitur ſubſcriptio teſtatoris ex conſtitution. Iuſti. l. cum antiquitas, §. fi. C. de teſtam. Non exiguntur teſtes ex Nouella Valentiniani, quæ tamen non obtinuit. Prat.

Testamentvm imperfectum eſt, quod non obſignatum eſt ſeptem teſtium ſignis, quod Africanus in tertio tractatu euidenter demonſtrat, dum teſtamentum perfectum opponit non ſignato, & l. hac conſultiſſima, §. non ſubſcriptum. C. de teſt. ſi modo vt in veteribus, & C. Th. in eo ita legatur: Non ſubſcriptum à teſtibus ac non ſignatum teſtamentum pro imperfecto haberi conuenit. Perfectum ergo teſtamentum eſt, quod ſignitum eſt non minus quam ſeptem teſtium ſignis, Cuiac. in tertio tractatu African. pag. pen.

Testamentvm improbum eſt contra leges: Inofficioſum contra merita: Inhumanum contra pietatem. Aſcon. Hor. Prat.

Testamenta ingrata generaliter ſunt ea, in quibus de nobis bene meritis nihil relinquimus, ſiue liberi ſint, ſiue extranei. non tamen omnibus de ingrato teſtamento queri licet, Cuiac. 3. obſ. 8. in fin.

Testamentvm iniuſtum atque irritum Vlpianus affirmat eſſe id, ſi bonorum poſſeſſio data fuerit ei, qui rem ab inteſtato auferre poſſit, Conn. 10. comm. C. 4. Irrita vero fiunt teſtamenta, veluti capitis deminutione, vt ſi quis teſtamento facto poſtea ſe dederit ad rogandum, Ferrer. in comment. Inſt. tit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.

Testamentvm inofficioſum eſt, quod certis perſonis immerito exhæredatis non ex officio pietatis factum videtur, l. 2. ff. de inoff. teſt. Paul. 4. ſent. 5. Non enim dicendum eſt inofficioſum, ſi tantum de eo controuerſia ſit, & adhuc agatur, ſed ſi ſententia iudicis declaretur inofficioſum eſſe, & contra pietatis officium exhæredationem factam, Vulteius in comm. Inſt. ad tit. de inoff. teſt. in pr. n. 2.

Testamentvm pupillare eſt pars & ſequela teſtamenti paterni. Vult. in comm. Inſt. de pupill. ſubſt. in prin. n. 9.

Testari non modo teſtamentum facere, ſed & teſtibus adhibitis quidlibet declarare, denunciare, notumve facere ſignificat, l. 20. in pr. de acquir. hæred. Et ideo ſolent teſtari liberi, qui neceſſarij exiſtunt, non animo hæredis ſe gerere, quæ gerunt. Eſt & de quocunque negotio tabulas, quæ ad probationem valeant conficere, quod & Teſtificari dicitur. Tranquillus: Cum quid per iocum teſtandi gratia ſignarent Cicero pro Quintio. Teſtificantur iſti P. Quintium non ſtetiſſe, & ſe ſtetiſſe: tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Prat.

Testatio & Teſtificatio, actus ille teſtādi conſignandiq; Cic. Verr. 7. Ipſe in tabellas refert, obſignat ſignis amicorum prouidens homo: vt contra hoc crimen, ſi quando opus eſſet, hac videl. ſignificatione vteretur Vlpia. l. 9. §. 1 ff. de pœn. Solet & ita interdici, ne inſtrumenta omnino forment, neve libellos concipiant, vel teſtationes conſignent. Sic. in l. 3. ff. de concub. l. 7. ff. de ſponſ. l. 2. ff. de naut. fœn. l. vltim. ff. de cuſto. reor. Cic. in

Cic. in Quint. Ipſe ſuos neceſſarios ab atriis Liciniis,& à faucib. macelli corrogat, vt ad tabulam Sextiam ſibi adſint, hora ſecunda poſtridie: veniunt frequentes, teſtificatur iſte P. Quintium non ſtitiſſe, & ſe ſtitiſſe, tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Morem hunc Ouid. lib. de Ponto 4. his ſignif. verbis:

Confiteor, teſtare licet, ſignate Quirites:
Nil opus eſt legum viribus, ipſe loquor. Hot.

Testatio pro conuentione & denunciatione teſtibus adhibitis facta. l.5. §.vlt. ff. de adm. tut. l.1. ſed & ſi quis contra. ff quod vi aut clam. Teſtatio pro teſtium depoſitione, vt loquimur in l.21. ff. de his qui not. infa. Briſſ. Prat.

Testatio ſcripturam teſtibus communitam ſignificat. l.7. ff. de ſponſalib. l. vlt. ff. de cuſtod. reor. l.3. ff de concubin. l.22. ff. ex quib. cauſ. maior. l.20. ff. de oprio. leg. l.7. ff. de aſſig. libe. l.2. ff. de naut. fœn. l.8. §.1. ff. de noui oper nunt. l.39. §. vlt. ff. de lega. 3. vbi teſtatione complecti, in teſtationem redigere, in teſtationem referre, pro eod. dicuntur: In teſtatum etiam redigere ait. Vlp. in l. §. recte autem. ff. vſufruct. quemadmod. cau. Briſſ. Prat.

Testatio priuata ſeu adnotatio. l.5. C. de probatio. Teſtatio habita. l.4. ff. de fide inſtrum. l.13. C. eod. tit. Briſſ. Prat.

Testatio vacuæ poſſeſſionis. l.11. C. de contrah. emp. Br. Prat.

Testatio, Teſtamentum dicitur: & econtrario. Vbi enim non eſt teſtatio, ibi non eſt teſtamentum. Vigl. Inſt. de teſtam. ord. Requirere Proteſtatio.

Testationem, hoc eſt, vt vulgus ait, dicta teſtium recitare, & fidem non habere teſtationi, apud Paul. in l. Luc. Titius, ff. de his qui not. infam. Spieg.

Testatione probare, apud Paul. in l. ſi autem. in prin. ff. de rei vind. Spieg.

Testationes vocabant teſtimonia per tabulas dicta, cum conſenſu ſignatorum, & teſtes iureiurando niti, ait Quint. Briſſ.

Testationes conſignare, l 9 §. nonnunquam. ff. de pœn.

Testationibus conuenire arbitrum, ne ſententiã diceret, hoc eſt, apud arbitrum adhibitis teſtibus proteſtari: vulgo appellãt, cum notario & teſtibus requirere. Paulus in l. non diſtinguemus. 23. §. cum quidam 14. ff. de arbit. Cum quidam, inquit, arbiter ex aliis cauſis inimicus manifeſte apparuiſſet, teſtationibus etiam conuentus, ne ſententiam diceret. Spieg. Prat.

Testato conuentus dicitur qui coram teſtibus conuentus eſt. l. vlt. ff. pro derelic. l.5. §. vlt. ff. de admin. tut. l 122. §. cohæredes. ff. de verb. obl. l. vlt. ff. de leg. commiſſ. l.8. §. igit. mand. leg. 10. §. ſi quis. ff. quæ in fraud. cred. Briſſ.

Testato denunciare. leg.1. §. licet. ff. de petic. & commo. Teſtato iubere, l.1. ff quod iuſſu. quod & conteſtato dicitur, l.1. § Iulian. ff. de agnoſc. liber. Prat.

Testato etiam teſtamento facto ſignificat. in l.45. §.1. ff. de iure fiſc. l.7. ff. de diuerſ. regul. iur. vt inteſtato ſine teſtamento. Briſſ. Prat.

Testator & Legatarius Pomp. de legat. & fideicom. Si ex toto fundo legato, inquit, teſtator partem alienaſſet, reliquam duntaxat partem deberi placet: quia etiamſi adieciſſet ei fundo, augmentum legatario accederet.

Testatores ſuis teſtamentis teſtes adhibere debent, eoſque teſtabiles: nam ſi contra fieret, teſtamenta irrita eſſent. Hinc ait Harmenop. lib 1. cap.1. ὁ καταδικασθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ, οὐ μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ. Condemnatum igitur non oportuit: alioqui teſtabilis erit, teſtimoniumque recte dicet: quod indicat Calliſtratus leg.3. §. lege Iulia. ff. de teſtibus à contrario ſenſu, idque in quocunque fere criminum genere, etſi publica ſint, d. §. lege, id quod non ſolum in teſtamentis ſed & in iudiciis, aliiſve actibus recipiendum eſt: idque Speculator cenſuit in tit. de teſt. §. ſæpe in forma excipienda aduerſus teſtes. Prat.

Testatum ſubſtantiue proprie dicitur ſcriptura, quæ coram teſtibus facta eſt. Vnde & teſtato conuenire, teſtato admonere dicimus, l.1. ff. de vſufruct. quemadm. Spieg.

Testatum breue. Lege, Breue teſtatum.

Testatum relinquere apud aliquem, hoc eſt, rem certam facere, & teſtimoniis comprobare. Hinc teſtata res, pro teſtibus confirmata & approbata. Spieg.

Testatus & inteſtatus contraria. Tritum enim eſt illud: Nemo poteſt teſtatus & inteſtatus decedere. Spieg.

Testem excitare, quod vulgo dicunt, facere fugere. Vide Syluium.

Testem interrogare, refellere, dare. Briſſ.

Testem, à teſtando, i.e. ſententiã noſtram exponendo, dicti, quod ea quæ de rei geſtæ veritate ſentiũt in iudicium proferant. Calliſtratus teſtiũ fidem, cõditionem, vitam anteactam, fortunam, æſtimationem atque dignitatem diligenter exquirendam eſſe præcipit. l.3. in pr. de teſtib. Idem in §. lege Iul. d. l. oſtendit non omnibus teſtimonij dictionem eſſe. In cauſa propria, præter legatarium, & fideicommiſſarium, teſtis idoneus nullus eſſe poteſt, l. nullus ff. eod. l. fi. C. de fideicom. Spieg.

Testes proprie dicuntur, qui de reb. & negociis hominum fidem faciunt, cum dubitatur, & veritati patrocinantur. Inde appellati, quod tueantur ſtatum cauſæ, in Auth. de teſtib. in pr. Prat.

Testibus honos habetur, quum vera dicere creduntur. His enim fides non abrogatur, nec de eorum religione dubitatur. Ideo conuicij loco Ciceroni Clodius obiecit, quod eius contra ſe teſtimonio iudices non credidiſſent. Vide Tillinum in orat. pro M. Fonteio. Spieg.

Testibus præſentibus aliquid facere: cui contrarium eſt, Clam & furtim aliquid facere.

Testificari, & teſtimonium dicere, & teſtibus firmare, ſignifica: *Kundtſchafft geben. kundtſchafften dorthun.* Vox infrequens non eſt apud Ciceronem. Adi Syluium in orat. pro A. Cluentio. Spieg.

Testimonium à verbo teſtari, vt paulo poſt ſupra dictum eſt, deducitur: à noſtris pro ipſius aſſeueratione, in Scriptura nonnunquam pro lege & doctrina Dei accipitur. Pro teſtimonio dicere, olim dictum, quod nunc dicimus Deponere. Bud. annotauit in l 2. de orig. iur. vt & teſtimonia confuſa dici, quæ turmatim teſtificantur: quas Latine turmas vocamus. Item refellere teſtimonia, quod nunc contradicere, & eleuare teſtimonia, hoc eſt, vilia leuiaque verbis demonſtrare. Subleuare autem teſtimonia pro eo quod vulgo exonerare dicitur. Huic contrarium eſt, Premere teſtimonio, teſtimonium denunciare. Lege, Denunciare. Obſerua teſtimonium dicere, dare non ferre, à Cice. dici ſolitum, Opus non eſſet vt admoneremus, niſi ferre teſtimonium, vt vulgo, ita inducte dici ſolitum, cognoſceremus ait Syluius in oratione pro L Flacco. Quamvis id dixerit Calliſtrat. in tit. de teſtibus. An ei inimicus ſit, aduerſus quem teſtimonium fert? Idem Syluius annotauit in oratio. pro L. Cornel. Balbo Græcorum morem fuiſſe, vt prius dicerent teſtimonium, poſtea iurarent: à noſtris contra fieri ſolere. Spieg.

Testimonium denunciare, dicere, perhibere: item falſum teſtimonium præbere l.27. ff. de leg. Cornel. de falſ. Briſſ.

Testimonia ſurda. Lege, Surda teſtim.

Testimonia abſentium teſtium dicta & teſtationes ſcriptis comprehenſas ſignificant: & à teſtibus ſeparantur. l.3. §. idem diuus ff. de teſtib. l.1. ff de fide inſtrum. Briſſ. Prat.

Testimoniorum modus duplex: manifeſtus & cæcus. Manifeſtus eſt, qui certos teſtes, & præſentes habet. Cæcus in quo multitudinem aut ciuitatem dicimus ſcire. Cicero, Teſtis, ait, eſt Sicilia tota. Prat.

Testimoniales in l pen. C. Th. de veter. & titul. de teſtim. exhib. ſunt miſſionis honeſtæ epiſtolæ. Veget. lib.11. Contubernalibus, completis ſtipendiis per teſtimoniales ex more dimiſſis. Et hæc ſunt inſtrumenta, de quib. in l. ſi ſolennibus. C. de fid. inſtrum. Sunt & aliæ literæ ea. fin. de temp. ord. Adde Cujac. ad l. vlt. de profeſſorib. & medicis. C. lib.10.

Testimonium legitimum eſt, quod duorum fide comprobatur, etiamſi mulieres ſint, aut peregrini & non rogati. Conn. lib.9. comment. c 6. n.1. in fin.

Testis à teſtando, id eſt, ſententiam exponendo, quod ea, quæ de re geſta ſentiunt, in iudicio dicunt & proferunt. Vide Iſid. lib.5. Etym. c 23.

Testis appellatio apud veteres latius patuit, ſiquidem, vt in Parer. Alciat. atteſtatur, qui nunc teſtis eſt, olim ſuperſtes & antiſtes eſt dictus, c. forus ext. de verb. ſign. quia ſuper ea re, qua de agebatur, ſtabat. Plaut. Aſin. Nunc mihi licet quodvis loqui: nemo adeſt ſuperſtes. Idem ſimpliciter pro re præſente accepit. Superſtitem vtrunque moniti, ne iniuſſi abeant. Eadem ratione dictus eſt Antiſtes, & Anteſtatus, & Anteſtor verbum, & Antiſtitor, pro teſtificatore. Caius Inſtit. quibus mod. filij ex. de pat. pot. quæ emancipatio, ſeu manumiſſio ſolebat ante Præſidem fieri, modo ante Curiam facienda eſt: vbi quinque teſtes ciues Romani in præſentia erunt, pro illo qui libripens appellatur, id eſt, ſtateram tenens: & pro eo qui Anteſtatus appellatur, alij duo: vt 7. teſtium numerus impleatur. Exempla adducit: in c 20. lib.2. Parer. Lex quoque 12. tab. teſtes, ſuperſtites appellauit: Superſtitibus præſentibus vindiciæ ſumuntur. Spieg.

Testis corruptus, non tantum pecunia, ſed qui etiam prece, vel precio, falſum dixiſſe præſumitur, accipiendus eſt, per apertum tex. in l. diuus Adrian. ff. de re iud. Spieg.

Testis domeſticus. Lege, Domeſticus teſtis.

Testis incertus, id eſt, qui audiuit. Nam qui rem vidit, certus teſtis eſt: qui audiuit, incertus. Itaque autore Plauto, Pluris eſt teſtis oculatus vnus, quam auriti decem.

Testis inimicus. Calliſtratus vt ad dicendum teſtimonium negat admittendum eum, qui lucri cauſa dicturum ſit: ita etiam teſtem eum, qui inimicus ſit, & aduerſus quem dicturus ſit teſtimonium, negat admittendum. Vide elegantem legem 3. ff. de teſtib. Spieg.

Testes jurati, qui jurarunt. Nam jureiurando teſtes à judicibus aſtringuntur, ſe nihil contra quod verum eſſe ſciant dicturos, Paulo aliter hoc, Tiſlino teſte, Græci faciebant: quibus mos fuit, quum teſtimonium dixiſſent, jurandi cauſa ad aras accedere: nimirum quod prius teſtimonium dicerent, poſtea jurarent. Huc illud etiam ſpectat, quod juratus eſt mihi, pro jurauit, paſſiue dixit Plautus in Perſa. Spieg.

Testis locuples. Multos fieri falſos teſtes, egeſtas coegit. Itaque fideles teſtes à Cicerone ſæpe appellantur locupletes.

Testes Claſſici dicebantur ij, qui ſignandis teſtamentis olim adhiberentur. Solebant autem locupletiſſimi quique adhiberi teſtes, quod ij maioris eſſe fidei cenſerentur, nec propter egeſtatem in ipſa teſtamenta falſi quicquam commiſſuri. Ideo apud Latinos teſtes Claſſici, locupletes, & aſſidui dicuntur, qui ſunt integræ opinionis & fidei. Nam qui erant primarum claſſium, ditiſſimi erant omnium. Conn. lib. 9. comun. c. 3. n. 1.

Testes mercenarij. Vide Merc. teſtes.

Testes omni exceptione maiores, qui nulla penitus exceptione ſubmoueri poſſunt l. opinionem Cod. de contrah. & committ. ſtipul. ſub ſi Vide gl. in §. item verborum Inſt. de inut ſtip. Ioan. Tiſlinus, quæ in teſtibus conſideranda ſint, hoc eleganti diſticho complexus eſt: Conditio, fortuna, fides, diſcretio, ſexus: Fama ætaſque bonis teſtibus eſſe volunt. Alij hæc his comprehendunt: vita, dignitate, & moribus.

Testis quot capitulis dicatur inhabilis, vide Bart. in l filiusfamil. ff. de dolo. Prat.

Testes reprobatorij vocantur, quibus cum res aliter oſtenduntur, neceſſe eſt reprobari priores teſtes. Quod ſicut ab aduerſario conuento excipiendo, ita rurſus ab actore replicando fieri poteſt: & tunc vulgo dicuntur reprobatorij reprobatoriorum. Spieg.

Testium vſus naturali ratione à Deo Opt. Max. quoq; probatus, huc ſolum ſpectat, vt publice proſit omnibus ad tuendam veritatem aduerſus mendacia malorum. Prat.

Testium officio fungi dicuntur in teſtamentis, qui ſigilla imponunt, Goth. in not. ad l. 9. C. de teſtam.

Testudinem (de qua & Liuius lib. 20.) Turneb. lib. 9. aduerſ. cap. 8. intelligit eam, quam faciebat exercitus ſe tegumentis ſcutorum vndique operiens, vt teſtudo ſuo obducta eſt putamine, eaque ſpecie referebat rectum ædificiorum. Sic autem ſe operiebat crate perpetua clypeorum aduerſus ſagittas hoſtium, & aduerſus omnia miſſilia ſuperne cadentia, cum vrbem oppugnabant: Hinc Maro ſcribit:

Obſeſſúmque acta teſtudine limen.

Testudines legatis, lecti quoque teſtudinei pedibus inargentati debentur, l. centeſima, in fin. ff. de leg. 1. Ex quo adpatet veteres ſuppellectili ex teſtudine vſos. quod & Celſus l. 7. ff. de ſupel. leg. tradit. Primus autem: vt Plinius libro trigeſimo tertio capitulo vndecimo, autor eſt, Caruilius Pollio teſtudines ſecare in laminas, lectoſque & repoſitoria his veſtire inſtituit. Briſſ. Prat.

Τετραετηρικὸν eſt, quod quarto quoque anno inſtauratur, agon tetraetericus dicitur eodem modo, vt trietericus à Virgilio pro triennali, Goth. in not. ad l. 10. ff. de pollicitation.

Tetrarchæ. Regna aliqua in partes quatuor diuiſa erant: eorum quartæ parti qui præerant, Tetrarcæ dicebantur.

Tetrum, quod tum ad mentem, tum ad cæteros ſenſus pertinet malum, fœdum & pollutum, & inſuaue ſignificat. leg. 1. Cod. de emend. ſeru. Spieg.

Textrinum, locus in quo texitur. l. qui textrinum. C. de mun. leg. lib. 11. Alber. Spieg.

T H.

Thalamus oculi eſt cauitas oſſibus conſtans: atque ex eo tunicam appellant conſolidatiuam & coniunctiuam. Venas ſecum deportat in oculum ex fronte & temporibus, per quos defluit ſanguis, vnde generatur Ophthalmia. Brech in l. inter ſtuprum §. verum eſt morbum. ff. de verb. & rer. ſign.

Thalassus dicitur Hymenæus nuptiarum Deus, nuncupatus à ſtamine ſeu à Thalaſio, cuius nomine Sabina exportata fuit in Pauperioris domum feliccem euentum ſortito coniugio. Authores Plutarchus, Liuius, cæteri. Hymen & hymenæum Græci dicunt, cum ſit Hymen autore Donato ea pellicula, quæ primo coitu diſrumpitur. Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apol. ad Heronium lib. 1.

Thamiaca prædia vide Tamiaca.

Thares, pater fuit Abrahæ, qui primus monetam fabricauit, vt opinatur Alber. in dictionario, & Corraſ. 3. Miſcellan. 13. numero 2.

Theatra & Amphitheatra, tum opera illa omnium in vrbibus maxima: quæ non temporaria mora, verum etiam æternitatis deſtinatione fieri ſolent. adeo ſunt vniuerſitatis, ac non ſingulorum: vt ſi quid vniuerſitati debetur, ſingulis non debeatur: & contra quod debet vniuerſitas, ſinguli non debeant. l. ſicut. §. ſi quid. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nomine. Vide Canriunc. in §. vniuerſitatis Inſt. de rer. diuiſ. Quære ſupra, Spectacula, Sp. Sunt autem diuerſa Theatrum, & Amphitheatrum, l. 7. ff. de diuiſ. rer. leg. 3. de ope. pub. quid alterum ab altero diſtet, exponit Caſſiod. lib. 4. Var. epiſt. & lib. 5 epiſt. ad Maxim. vbi theatrum viſorium interpretatur. Prat. & Briſſ.

Theatra dicuntur ſpectacula, viſoria. in §. vniuerſitatis. Inſt. de rer. diuiſ. Io. Bello. Etym.

Theca vocitantur Choritus pharetræ, eo quod ſit conditorium ſagittarum, Maro:

Corityque leues humeris & lethifer arcus.

Etiamſi Marcellus apud Vergilium Chorici legat, cenſens Choricum eſſe leue miſſile in modum ſagittarum. Statius pro pharetra Thebaid. lib. 9. vſurpauit: Cæleſtibus implet Chorithon telis. Papin. interpres hæc ſuper choryto: Choryton theca arcus ſolius dicitur, ſicut pharetra ſagittarum. Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apoll. ad Agricol. lib. 1.

Thematium, forma diminutiua propoſitionem, factum, caſum, ſpeciem ſignificans nam his omnibus, teſte doctiſs. Haloandro. vtuntur veteres conſulti. huius verbi loco. Inde Vlp add. Aquil. dixit ſpeciem proponere, id quod Caius referre caſum de condict. indeb. Spieg Prat.

Themis, Græcis, iuris æquique dea credita eſt, quæ ſuaderet hominibus id petere quod fas eſſet: eandemque eſſe Ipſam, atque fas exiſtimabant. Vnde Themiſtes, oracula, & conſilia conſultaque & Leges ſancitæ dicuntur, Euſtathio teſte. Alij Themin ius & iuſtitiam eſſe putant. Prat. Budæus in annot. prior. Spieg Prat.

Thensae ſacra vehicula erant auctoribus Seruio & Feſto Tranquillus in Cæſare: Ampliora etiam humano faſtigio ſibi decerni paſſus eſt, ſedem auream in curia, & pro tribunali thenſam & Ferculum Circenſi pompa, Bud. in prior. ad Pandect. Thenſæ autem cur ſit dicerentur, tractat. Auguſt. in 2. de ciuit. Dei. Aſconius ſic dictas putat, quod ante eas loca tendunrur, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt: quem ſatis iuuerit locus ille Vergilij in 2. Æneid. de equo lignee:

——— *Funémque manu contingere gaudent.*

Corraſ. 3. Miſcel. 10. nu. 13.

Theodoram vxorem, Iuſtinia. ob inſigne raramque eius prudentiam, ad conſilia Reipublicæ adhibuit. in Auth. Iuſiurandum quod præſt. arg. §. hæc autem in Auth. Vt jud. ſiue quoquo ſuffrag. ſac. l. bene à Zenone C. de quadrien præſcri. Veriſimile eſt quoque, huius affectu datam celeberrimam illam. Conſt. Iuſtin. cui caput eſt, Maximum. C. deli. præter. qua antiquo iure emendato, mulieribus ſuccurrit. Quamvis hæc tribus mod. ſæpiſſime ad vetus ius relabi videtur: pactis ſtatutis & priuilegiis. Vide Vigl. in §. ſed hæc quidem. Inſtit. de exhæred. lib. Spieg Prat.

Theologus hinc dicitur, quod de Deo loquatur. itaque Theologi non ſunt, qui nihil crepant niſi philoſophos & ſophiſmata. Eraſm. inquit, Theologus eſt vir pius, de diuinis loquendi peritus. &, Theologia eſt pietas cum ratione de diuinis rebus loquendi coniuncta. Spieg.

Theophrastus citatur in l. 3. ff. de legibus quæ excerpta eſt ex l. 3 ff ſi pars hær. per. Briſſ.

Theria, id eſt, animalia. Verum nonnunquam ea voce vſi ſunt veteres, præterquam in beſtiis, & venenaris iis, quæ ictu morſuve venenum relinquunt, & in quo exiguo corpore maxima nocendi vis regnat. Spieg.

Theriaca, θηριακή, medicamentum aduerſus omnium animantium venena inſtitutum: de quo cognoſces ex Plinio l. b. 20. c. 24. Vlp. l. 12 §. 21. de inſtr. vel inſtrum. Theriacam quoque, inquit, & cætera medicamenta, quæ receſſus cauſa dominus ibi habuiſſet. Quamvis veram hodie non habent omnes officinæ, conſenſu omnium eruditorum, vt pulchre ſuper ea re Leonicenus & Manardus. Interim tamen tam ſtupidus eſt mundus, vt prorſus decipiat vbique. Ex Onomaſtico Brunfelſiano Spiegelius. Eſt autem Theriaca antidorum notiſſimum contra venena, de cuius compoſitione duo extant Galeni opera, alterum ad Cæſarem, alterum ad Pamphilium. dicta theriaca à ther. quod eſt fera, hoc eſt, vipera. Plinius lib 29. Fiunt, inquit, ex vipera paſtilli, qui theriaci vocantur à Græcis. Hieronimus in Iouianum lib. 2. Viperæ inquit, carnes vnde theriaca conficitur, quantis rebus aptæ ſunt, norunt medici. Neb. Hot.

Therma eſt vocabulum Græcum, quod neque Latinum nomen, neque ſignificationem vnica dictione recipere poteſt, θερμὸν calidum tantum ſignificat. Nos vero loca quæ calenribus aquis aut ſine ipſis ſola fornace calefacta, lauandi & ſudandi vſibus depurata ſunt eodem nomine, quo Græci thermas appellamus, Donſæus in method. jur.

Thermae Achilleæ nuncupabantur Romæ in l. omnis de aquæduct. 12. C. de Achille quem Theris mater aqua ſtygia abluiſſe memoratur præter talum, vt annotauit Forcat. in cupid. juriſper. c. 10.

Thesaurus eſt, vt inquit Paulus, vetus quædam depoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominum non habeat. Briſſonius. Sic enim fit eius qui inuenerit, quod non alterius ſit. l. nunquam nuda, ff. de acquir. rer. dom. ſicque ſumitur. l. 67. de rei vind. l. 3. §. mercatoris, l. 44. ff. de acquir. poſſ. l. 1. l. 3. §. pen. & leg. vlt. ff. de iur. fiſc. leg. 39. §. 1. ff. de aur. & arg. leg. Græci theſaurum dicunt pecuniam, quam quis in numerato & ad caſus repentinos repoſitam habet. Vide Alciatum libro 4. de verb. ſignif. & Ferrar. in §. theſaur. Inſtitut. de rerum diuiſ. Spiegelius. In Pandect. Florent. perpetuo legitur Theſaurus: quod tamen non probat Caper Grammaticus, vt neque Donatus: nam Theſaurum, inquit, veteres ſecundùm Græcos, ſine N. litera proferebant. Prat.

Thesaurus

Thesavrvs non eſt quælibet pecunia recondita,ſed vt Paulus Iureconſultus eum deſcribit, eſt vetus quædam pecuniæ depoſitio, cuius memoria non extat, vt iam nec dominum nec poſſeſſorem habere cenſeatur. Vult.in Comm. Inſtit de rer.diuiſ.§ 25. n.1.

Thesavrvm Caſſiodorus lib.6 definit,depoſitiuum pecuniam, quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſit.

Thesavrienses claſſis, quorum fit mentio inter officiales ſacrarum epiſtolarum, l. fin. C. de diuerſ. offic. iidem videntur fuiſſe,qui vicarij Macedoniæ,quorum & ibi ſit mentio.Prat.

Thesavrorvm præpoſitos habebant Imperatores Conſtantinopoli tani & Comites.l.pen.C. de murilegul.lib.11 l.vlt.C.vt dignit.ord.ſer.l.2.C.de palat.ſacr largit.lib.12.Et Theſaurarios. cuſtodiæ theſaurorum ſuorum præpoſitos. l. 1. de cano.largitio. tit.lib.10. C.Briſſ.

Thesavrensis. Inp.in l.nullus theſaurenſis,'de palat. ſacrar. largitio.C.lib.12.theſaurenſem vocare videtur officialem comitis ſacrarum largitionum, qui & comes theſaurorum dicitur,quem Græci vocant διασατιστικόν.Meminit & Ammia. Marcellin.li.22.Cuiac.in d.l.nullus theſaurenſis.C.de palat.ſacrar. largit.

Thesavrvm inuenire. Imp. Leo recte beneficium Dei appellat,interpretaturque theſaurum mobilia (alij monilia) condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiore.l.vnic.de theſaur. C.lib.10.Triphoninus autem donum fortunæ, in l.ſi is qui in aliena,ff.de adq rer.rer.dom.Refertur elegans Scæuolæ reſponſum tit.de rei vind.quod haud grauate adſcripſi.A tutore,inquit, pupilli domum mercatus, ad eius refectionẽ fabrum induxit: is pecuniam inuenit. quæritur,ad quem pertineat? Reſpondit:Si non theſauri fuerunt,ſed pecunia forte perdita,vel per errorem ab eo ad quem pertinebat,non ablata: nihilominus eius eam eſſe,cuius fuerat.Spieg. Adde Foreat.in Necyom. dial.57.n.4.& ſeq.

Thesis, ait Alciat,eſt generalis & indeterminata aſſertio,quæſtionis modum complectens,quales apud nos ſunt regulæ Iuris.Hypotheſis vero determinata eſt,ſicut apud nos caſus vel ſpecies facti.Apud Dialecticos,vt inquit Ariſt.Theſis eſt concluſio, præter communem ſententiam propoſita.Ariſtophani vero in Nubibus,ſignificat ſportulatum depoſitum,vnde iudicum honoraria pendantur. Spieg.

Thesmophylaces legum & inſtitutorum ſunt cuſtodes,Budæ.in annot.prior.l.1.de iuſt.& iur.Prat.

Θέσμος vocatur lex ſcripta. Vnde Theſmothetæ dicuntur ij qui ſcriptas leges emendabant,Conn.1.comm 8.in prine.

Θεώρητρα apud Harmen. ſunt munera, quæ ſponſæ dabantur ante nuptias,cum ſe viſendam præberet, depoſito flammeo. Conſuetudo enim erat olim,vt & quarundam gentium etiam nunc eſt,vt virgines vultum velo tegerẽt. ὀπτήρια Philoſtrato etiam dicuntur,& ἀνακαλυπτήρια: Vnde ille Antipatri iocus, qui cum deformem duxiſſet vxorem,rogaretur que quando daturus eſſet ἀνακαλυπτήρια.Quin potius quæritis, inquit,quando ἐγκαλυπτήρια.Prat.

Θεωρία in l.fin. (quæ Græca eſt) de veter.iur.enucl.Latine viſio, Prat.

Thlasiae,ſiue Thlibiæ, Latine dicti ſunt qui habent teſticulos attritos,à θλάω ſiue θλίβω.quod eſt frango: quod foru aquæ calidæ fiebat,& manuum attritione,vt hoc pacto pretioſiores eſſent,& in principum delieiis. Hi propter hoc vitium liberos gignere nõ poſſunt,ſed vitio ſublato poſſent.ideoque adoptare his permiſſum eſt & matrimonium contrahere,quia ſanitatis ſpem habent: l.ſi ſerua. §. ſi ſpadoni. ff. de iure dot. Vlp.de verb.ſign.l.ſpadonum.Thlibiæ,inquit,& thlaſiæ,ſed & ſi quod & aliud genus ſpadonum eſt.Item Paul.ad l.Cornel.de ſicar.l.hi quoque.Hi,inquit, qui thlibias faciunt,ex conſtitutione D. Hadriani,in ea ſunt cauſa , qua hi qui caſtrant.Nebriſſ.Vid.Spadonum genera.

Thymelicas ſaltationes, apud Iuſt.Nov.de conſulib.§. ac primus quidem. Vide Tragœd. Spieg.

Thymelici ſiue Thumelici , οἱ ἐν ὑποκρίσει τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενοι,inquit Suidas, id eſt,qui perſonati artem oſtentant. eſt enim θυμέλη locus editior, vbi actores ſaltabant.Iul.Pollux lib. 4.καὶ σκηνὴ μὲν ὑποκριτῶν ἴδιον.ἡ δὲ ὀρχήστρα,τοῦ χοροῦ,ἐν ᾗ καὶ ἡ θυμέλη,ἢ τι βῆμα οὖσα,ἢτε βωμός. Scena,inquit, propria eſt hiſtrionum orcheſtra vero chori : in qua eſt & θυμέλη,quæ vel tribunal eſt, vel ara:id eſt,locus editior, vt dixi. Vitruuius lib. de archit. 5. cap.8. Apud Græcos,inquit,tragici & comici actores in ſcena peragunt: reliqui autem artifices ſuas per orcheſtram præſtant actiones : itaque ex eo ſcenici & thymelici Græce ſeparatim nominantur.Ex his appatet, thymelicorum nomine intelligi ludios,mimos,citharœdos, tibicines , cithariſtas, lyriſtas : & qui ſunt in eodem genere. Specialiter autem videntur dici thymelici,cantatores,qui modos faciebant,& ſaltationes:de quibus etiam intellexit Vlp.l.4.ff.de his qui not.infam.Et generaliter,inquit,ita omnes opinantur, & vtile videtur, vt neque thymelici,neque xyſtici,neque agitatores,nec qui aquam equis ſpargunt, cæteraque eorum miniſteria, qui certaminibus ſacris deſeruiunt , ignominioſi habeantur. Græci enim ad d.l.4. ita vertunt: ὡς δὲ παρ᾽ αὐτῶν τέχνη, οὐδὲ ἄτιμοι εἰσὶν οἱ τῆς ἀθλητῆς καὶ τῶν λεγόμενων ἐν τοῖς ὀλυμπίοις τὰ ἐπιθέματα, καὶ τῆς ἐν ξυστῷ ἀγωνιζομένων. Iſidorus quoque lib. 18.cap.47. Thymelicos muſicos ſcenicos interpretatur , qui organis & lyris & citharis præcinebant: ſic dictos,quod olim in orcheſtra ſtantes cantabant ſuper pulpitum, quod θυμέλη vocabatur. Phrynicus etiam ἐν ἐκλογῇ ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην , ait dictum πάντα τὸν ἐν τῷ θεάτρῳ ἐφ᾽ οὗ αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ, καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγωνίζονται. De thymelicis etiam fit mentio in l. 10.ff. de pollicitat. & l. pen. C. Th. de ſpectac. Briſſ Prat. Hotom.& Corraſ. 4. Miſcell. 24.num.19. & 15.

Thymelitae.l 11.C.Th.de piſtoribus l.5.eo.C.de Scẽic.Prat.

Thynni piſces prægrandes traduntur, ceruice & abdomine in precio apud antiquos , atque iugulo tantum recenti : cætera pars plena palpamentis,ſale aſſeruatur,quæ Melandria appellatur, cæſis aſſulis quernis ſimilis.& ideo Lucilius in 1.lib.Satyr. Abdomina (inquit) thynna vementib. prius dabo , cephaleamque carnem. hi nimia pinguedine dehiſcunt. neque plus quam biennio poſſunt viuere. Cauſam tradit Ariſtoteles de nat.anim.lib.9.c.17. vbi etiã de eorum coitu,partu & adoleſcentia. Carne tantum paſcuntur ; pariunt in Ponto, nec vlpiam alibi.Ariſt.lib.5.c.10. Gregales ſunt,& amici inter ſe,vt in 9 tradit Ariſt.c. 2. Agitantur aſilo,exoriente cane: & omnium maxime piſcium, gaudent tepore. ab his Thynnoſcopi dicti homines,qui ex ſuperioris littoris parte thynnos ſpeculari conſueuerunt.Latine thynnarij, vel thunnarij vocitantur, y in u conuerſa vt moris eſt. prout etiam vertit Latine Græceque doctiſſ.Theodorus Gaza,in libro Ariſtot.4.de Animal.cap 10.Et ſæpe(inquiens)thunnarij circumretiunt thunnos dormientes, & in aliis locis Ariſtot. ſuperius telaris. De thynnis meminit etiam Strabo lib 3. addens, thynnos plurimum glande gaudere, cuius cibo eximie pingueſcant. & ſecundum iſta debet caſtigari locus apud Vlp.in l. venditor in pr.ff. commun.prædio. apud quem mendoſe tignata legitur. Cotta. Adde Foreat.in penu.iur. ciuil.c.20. Vide Plin. lib. 6. cap. 15.

T I

Τῇ δυνάμει, vi ipſa,non directo,non diſertis verbis,ſed idem valentibus.Vlp.in l.29.ff.de arbitr.Qui ab arbitro damnatus,nõ à reo,ſed ab eius fideiuſſore petit,τῇ δυνάμει à reo petit:id eſt, verbo quidem à fideiuſſore petit: re ipſa à reo. Sic enim Cic. frequentiſſime hanc effert locutionem.Prat.ex Hor.

Τήβεννοι trabeæ ornamenta Conſulum , Nouel. 105. & apud Appianum, Artemidorum,Suidam & Moſchopulum.Adde Cuiac ad l.1.C.publicæ lætitiæ vel conſulum nunciatores,&c.lib.12, Prat.

Tiberis,Albula prius,à colore,non à Tiberio Nerone,in eo,vt Alberic.ait,ſubmerſo.ſed à Tiberi rege Albano,ibi præcipitato,cognominatus eſt.Ex Suetonio conſtat,erudeliſſimę belluę corpus publiece crematum: tametſi Tiberium in Tiberim,pars populi clamitatent.Spieg.

Tibi,& à te,nec ad rem,nec ad dignitatem,ſed perſonam duntaxat referuntur:vt tradunt Interpretes Pont.iuris c.maudata. extr.de præſump.& c.tibi.& c.ſi pro re.de reſcript.lib.6.Spieg. Prat.

Tibiale,velamen tibiarum:quin etiam arma,quibus crura muniuntur, Tibialia.vocantur. Paulus in l.qui commeatus.ff.de re militar. Si tibiale, vel humerale miles alienauit, caſtigari verberibus debet.Spieg.

Tibicines,in ædificiis appellantur columellæ, quibus ruſtici recta ſua fulcire ſolent.

Tibvr, ſiue Tiburtum, vrbs , ad decimum ſextum lapidem ab vrbe diſtans. Hanc vocem apud veteres Iuriſcoll. ſcriptam per i,Latinum,non per y, obſeruat editio Haloandrina. Pierius in caſtigationibus in Poetam accedit. Seruius lib. 7. autor eſt, tres fratres veniſſe ad Italiam: Catyllum , Coracem, Tiburtum.Hi ſimul omnes vnam fecere ciuitatem, & eam de fratris maioris nomine Tibur appellauere, licet & alias fecerint ſinguli.Huc enim plebs Romana ſeceſſit.Spieg

Tibvrtibvs municipibus meis amantiſſimis,quos ſcitis, balneum Iulianum iunctum domui meæ , ita vt publice ſumptu hætedum meorum & diligentia decem menſibus totius anni præbeatur gratis. Vide Scæuol.in l.patronus. §.codicillis, de l.3.Spieg.

Tcilivm quid ſit,Vide ſub iugum mitti, &c.

Tinna, ſolent trabes appellari , quibus ſumma domus contegitur. A tegendo ſic dicta. Hinc fabri tignarij, murarij omnes, materiarij albariique ſignificantur. Hinc & contignationes. Alciat.de verb.ſign.Vide Corraſ.3. Miſcellan.25.num.1.2.3. & fuſius Gœddæum in comment.ad l. tigni.62.n.3.4.& ſeqq. ff. de verb.ſign.

Tignarivs faber,non ſolum is qui dolat,ſed etiam qui ſolaria lignea,hoc eſt,qui trabes,cæteraque ad tabulata domus vtilia, & omnis qui ædificat,intelligitur.l.ferri. de verborum ſignificat. Spieg. Adde Cuiac.ad leg.primam,in fin.C. de excuſat, artif.lib. 10, qui dicit, Græcos generali vocabulo τέκτονας vti.

TIGNI appellatione in lege XII. Tabul. omne genus materiæ, ex qua ædificia conſtant ſecundum Caij, Vlpiani & Iuſtiniani opinionem, venit. l. tigni appellatione ff. de verb. & rer. ſign. Briſſ. Vnde quidam aiunt tegulam quoque & lapidem, & cæmenta cæteraque, ſi qua ædificiis ſunt vtilia (tigna enim à tegendo dicta ſunt) hoc amplius, & calcem & arenam tignorum appellatione contineri. Sed & in vineis tigni appellatione omnia vineis neceſſaria continentur, vt puta, perticæ, pedamenta l. 1. ff. de tign. iniuncto, l. tigni. ff. ad exhibend. Prat. & Hotom.

TIGNVM proprie eſt cui tectum ſuperponitur Vitruuius lib. 4. Trabes (inquit) ſupra columnas & paraſtatas & antas ponuntur, in contignationibus tigna & axes, &c. Nam contignatio habet trabes, tigna, aſſes, regulas. Albertus de re ædificato lib. 7. In trabibus ſunt tigna, quorum reſecta ad perpendiculum capita extrorſus apparent ex moduli dimidia, Tignorum latitudo æquabit craſſitudinem trabis, &c. Hæc ille. Item Vitruuius lib. 10. Supra capreolos tignum collocatum coniungebat capreolorũ compactiones. Brechæus in l. tigni appellatione. ff. de verb. & rer. ſignific. Et tignum quidem à tegendo dicitur, eaque proprie ædificij pars eſt, quæ tegit: & tegit quidem non continuatione perpetua ædificij, vt in operis cæſo lapide cõcameratis & tectis, ſed lignorum contignatione, & appoſitione, vt fere ſunt omnium ædium tecta. Tignum enim proprie ligneum fuit ſignificauitque quamcunque trabem tegendi cauſa impoſitam. Connan. libr. 3. comment. lib. 6. num. 8.

TIGVLA foramina, quibus fumus exit. Prat.

TILIA arborum tunicas ex cortice interiore membranulæ ſumuntur: in quibus veteres ſcribebant l. 52. ff. de leg. 3. Spieg. Prat.

TIMEO inter ea numeratur verba, quæ idem poſſunt addita, vel non addita negatione. Vide Alcia. in l. duabus negatiuis. de verb. ſign. Spieg. Prat.

TIMIDI qui ſemper, & præter modum timent. De his ex empto actionem admittit Prætor, teſte Vlp. in l. 1. ſub finem. de ædil. edict. Spieg.

TIMIDIORES ſunt ſerui. Auth. de non alien. §. nunc autem. verſic. Oeconomus.

TIMIDITAS, ex rebus, non ex vocabulis oritur, vt Cic. oppido ſcite dixit, lib. 4. de finib. Vlp. in §. apparet l. cum vero is. de fideicomm. liber. cenſuit obeſſe libertati non debere, quæ vel ſeruis petitur vel in totum non petitur per ignauiam, vel timiditatem, &c. Spieg. Prat.

TIMOR, ait Cicero, metus mali appropinquantis. Tuſcu. 4. Metum autem accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem: ſed maioris mali, & qui in hominem conſtantiſſimum cadat. l. 5. & 6. Quod metus cauſ. Vide Metus. Spieg. Prat.

TIMOR infamiæ, timor vexationis. l. nec timorem. ff. quod met. cauſ.

Τίφη, Græcis commune eſt nomen vermis, coloris & frumenti. Cuiac. ad l. 64. ff. de verb. oblig.

TIRONES ſunt puberes, 18. annorum, ſumpta virili toga, quod & Plin. lib. 8. teſtatur his verbis. Tanaquil, quæ eadem Caia Cæcilia dicitur, prima texuit rectam tunicam, quæ ſimul cum toga puta tirones induuntur, nouæque nuptæ. Sunt & Tirones qui nondum in numeros relati, lecti tamen vt militent, publicis expenſis iter faciunt, & ſub campi doctore exercentur. l. 42. ff. de teſtã. milit. l. vlt. ff. de muner. & honor. l. 4. in fin. ff. de re milit. l. vlt. ff. de cuſtod. reor. Hos notis compungi in brachiis ſolitos oſtendit l. 3. ff. de fabricenſib. lib. 11. C. Et Veget. lib. 1. c. 8. Tironum autem præſtatio & præbitio olim in muneribus publicis fuit l. 4. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 11. l. 2. C. de priuileg. cor. qui in ſacr. pal. l. 10. C. de palatin. ſacr. larg. lib. 12. l. 2. C. de ſilentiar. eod tit. Qui à præbitio. tiro. in C. Th. Marcell. lib. 21. Pariquc ſtudio ſupplementa legionib. ſcripta ſunt indictis per prouincias tirociniis. Briſſ. Prat.

TITHASVS. Hoc nomine Græci manſuetum appellant, quo idẽ Pompo. vtitur in l. ita relictum, ff. de legat. 2. Cuiac. ad l. 67. ff. de hær. inſti.

TITIONES & carbones differunt, quod Titio lignum ſit aliqua ſui parte exuſtum & extinctum, vel torris extinctus. Torris enim dicitur lignum aliquod teres igne ardẽs. Carbones ſiquidem ligno ſemiambuſto, atque igni torrefacto conficiuntur. Brech. & Goedd. in l. Carbonum. ff. de verb. & ret. ſign.

TITIVS & Accius vetera nomina quibus exempli cauſa vti mos erat. Varro in Teſtamento, Quod ſi quis vndecimo menſe natus eſt, Accio idem quod Titio ius eſto apud me. Per hoc vetus prouerbium Varro ſignificat, ſicuti vulgo dici ſolitum erat, de rebus inter ſe nihil diſtantibus, idem Accij quod Titij: ita pari eodemque iure eſſe in 10. menſibus natos & in 11. Hæc Gel. lib. 3. c. 16. Prat.

TITVBARE, non eſt, vt imperitum Latinitatis ait vulgus, defectuoſe loqui, vel inſcienter, ſed vacillare, hoc eſt, ægre pedibus inſiſtere. Hinc nonnihil tranſlate teſtis titubare dicitur, cuius dictum vel ægre diſcernitur, vel vt inconſtans ac varium exploditur. Sic Iuſtinian. vocat titubantẽ mentem. l. fin. Cod. de cond. indeb. quæ hæret, in ancipitique eſt, atque dubia, Spiegelius, Prateius.

TITVLVM Rogerius, vetus interpres, in titulum de diuerſis præſcriptionibus definit, cauſam acquirendi dominium, id eſt, e qua noſtrum fiat, quod non erat noſtrum. Briſſ.

TITVLVS à tuendo, hoc eſt, indicando dicitur, quia tuetur & indicat id, cui ſuperſcribitur, ne incidat ambiguitas. Vnde ſolẽ omnibus propemodum rerum generibus inſcribi quidã velut indices, qui oſtendant autorem, vel materiam, vel aliam operis qualitatem. Et, quo magis id facerent, egregie, ſolebant olim titulos rubris literis ſcribere. Iuuenal. Satyr. 14.

Cauſas age, perlege rubras Maiorum leges.

Inde tituli alias appellantur iam nunc rubricæ, in l. 1. ff. ſi cert. pet. & in l. 2. §. pen. ff. de interdict. Prat.

TITVLVS cauſam poſſeſſionis ſignificat. l. 1. ff. pro ſoluto. Significat & cauſam transferendi dominij l. 24. C. de rei vind.

TITVLVS pro colore. l. Sulpicius ff. de dona. int. vir. & vx. pro nomine & forma. Sic titulus actionis, l. 69. ff. de fideiuſſorib. pro edicti capite. l. 1. ff. de bon. relat. etiam pro inſcriptione, quæ ſupplicij, quod de reo ſumebatur, cauſam indicabat, vſurpatur à Suetonio in Domitiano c. 14. Briſſ.

TITVLVS eſt iuſta, & æquitati naturali conſentanea poſſeſſionis cauſa: Veluti, Pro emptore, Pro donato, l. 1. ff. pro ſoluto, l. 3. §. fin. de acquir. poſſ.

TITVLI diſtinguuntur in nominatos & innominatos, lucratiuos & onerofos, vniuerſales & particulares, veros & putatiuos. De quibus late tractat Old. in pr. claſſis tertiæ.

TITVLI in prædiis dicebantur, vt opinatur Hot. tabulæ, in quibus dominorum nomina inſcripta erant, vt ex iis, cuius prædia eſſent, cognoſceretur. Hinc rubr. lib. C. 11. vt nemo priuatos titulos prædiis ſuis vel alienis imponat, vel vela regia ſuſpendat. Item: De his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt vel eorum nomina in litem prætendunt. Appellantur & ſigna in rub. inſeq. Moris autem fuit cum prædium aliquod caducum, id eſt, fiſco commiſſum eſſet, vt comes priuatarum rerum ei Principis titulos teſtato, publicis perſonis adhibitis, ſolenniter affigeret. Valent. l. 3. C. de bon. vacant. Tituli vero, quorum adiectione prædia noſtris ſunt conſecranda ſubſtantiis, non niſi publica teſtificatione proponantur. Quantum autem ex Nou. 30. De Proconſ. Cappa. exiſtimare licet, tabulæ titulorum erant ligneæ. Cum enim ita ſcripſiſſet. Σκίδας δὲ καὶ ἀποθέσθαι προσηγορίαν τῶν ἐχόντων κωλύσει, mox infert: Τοὺς μὲν τοι τίτλους ἐάν τις δή ποτε τολμήσειεν ἀναθεῖναι καθελὼν, εὐθὺς ἀπορρήξει τῆς τῶν ἀναθέντων κεφαλῆς. Prat.

TITVLI primum erant certæ ſedes clericis attributæ, in quibus ſuum munus exercerent. Poſtea eo nomine prædia iis ad victũ cultumque aſſignata, lib. feud. 1. tit. 6. §. 1. Si Epiſcopus vel Abbas vel Abbatiſta, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ iis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur. In Chalcedon. Concil. Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ τάγματι εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, &c. Quæ verba Canoniſtæ tranſtulerunt in cap. neminem. diſtinc. 70. vbi tamen Poſſeſſiones pro Pagi vitioſe legitur. Idem c. 3. Sanctorum Canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur: & in qua Eccleſia quilibet intitulatus eſt, in ea perpetuo perſeueret. Prat.

TITVLI vocabulo Imp. in l. cogi. C. de pet. hær. bifariam vtuntur. Primo pro vero titulo, quales ſunt: Pro emptore, pro donato, pro legato, pro derelicto & ſimiles. Deinde vero, pro quadam modificatione, iuxta Azonis interpretationem: qualem etiam habet prædo & raptor. l. pro hærede. in fin. eo. tit. Bart. ſentit, & quidem recte, titulum re ipſa nihil aliud eſſe, quam cauſam contractus, & (vt alij dicunt) initium poſſidendi. in l. per diuerſos. C. mandat. Spieg. Tranquillus in Domitiano, titulum pro cauſa animaduerſionis & ſupplicij de nocente ſumpti vſurpat: vt mirum videri non debeat, quod Matthæus in Euangelio dixit αἰτίαν, id Latina voce ab aliis τίτλον vocatum eſſe. Sic enim & Plutarch. & alij, pro Catulo κάτλον, pro Bibulo βίβλον pro Lentulo λέντλον dixere. Hinc factum etiam vt noſtri in tractatu poſſeſſionum, quod veteres cauſam dixerunt, ipſi titulum vocent. Quem Theophilus non ineleganter lib. Inſtit. 4. deſcribit. Qua quidem ſignificatione & Domitius Vlpianus l. 1. ff. pro dote. Titulus eſt (inquit) vſucapionis, & quidem iuſtiſſimus qui appellatur pro dote. Et Marcellus in Epiſt. ad Sulpitium: Si color vel titulus, vt ſic dixerim, donationi quæſitus eſt nihil valebit traditio. l. Sulpitius, de donat. inter virum. Curtius lib. 2. ἐλεγχῶν, cap. 42. tomo 1.

TITVLVS, quod alicui rei, vt libero, operi, vel ſtatuæ, ſuperſcribitur, ad eius cognitionem. vnde in ſtatuis, ſiue picturis Titulum dicimus, literas, quæ vel artificis, vel eius cuius ſtatuæ, ſiue imago eſt, nomen demonſtrat: vel tempus quo factũ eſt opus, declarat. Habet & alias titulus ſignificationes, quas gloſſæ indicant, in l. non ambiguum. C. famil. herc. & in Nouel. de mandat. princ. §. titulos.

TITVLVS, pro Cauſa, iuxta quod vulgo loquimur, Corruptus titulus

titulus pro non titulo habetur. Item, Titulus, malus non releuat: vt in fure, prædone, raptore, tyranno & ſimilibus, vbi nulla cauſa ſaltem iuſta adduci poteſt. per text. valde elegantem in l. qui interrogatus, cum l.ſeque.ff. de pet. hæred. Bart. in l.ſi aget de rei vendic. facit differentiam inter titulum vniuerſalem, & titulum ſingularem. Sed rectius indicante Apello, diſtinxiſſet inter contractum & modum acquirendi dominij. Vide cauſam apud eundem, c.3. Oldend. hanc culpam condonat non abs re Bartolo. Vide eum in Introductorio claſſ. 3. Spieg. Vide Ræuardum de auctoritate prudentum c.7. Ambroſium in ſermone 90. Aſconium in oratione Ciceronis pro Milone: Manumiſerat eos, inquit, quod caput ſuum vlti eſſent, &c.

Titvlvs falſus. Quemadmodum per rerum naturam, vbi poſt titulum nihil ſequitur materiæ vel operis, aut vbi materia ſeu opus non reſpondet titulo, ibi vanus & falſus dicitur titulus: ita qui verbis duntaxat poſſidendi cauſam & prætextum allegat, quem reuera non habet, is nihil facit aliud, quam quod fumos vendidit, & titulum mentitur ſuæ poſſeſſionis. Spieg.

Titvli etiam fiſcales & largitionales, l.5. de ſuſceptoribus lib. 10.C. rub. de canon. largit. tito. Symmach.lib.2. Epiſt. Et quantum in titulis fiſcalibus exigendis tua cura promeruerit. Briſſ.

Titvlvs hæreditarius l. 1. C. ſi quis ig. rem minor. ſin. decret. compar. & titulus honorarius, ibid. Alberic.

Titvlvs lucratiuus eſt, cum res ad aliquem peruenit ſine onere ſine grauamine dandi, ex mera liberalitate. Hos titulos, vel cauſas lucratiuas, eleganter recenſet Imp. in l.vnic. C. de impon.luc.deſcript.lib.10. Vide ſupra. Lucratiuæ cauſæ. Titulus autem oneroſus eſt, quando res ad aliquem peruenit cum onere aliquid dandi, aut faciendi: cum is qui rem recipit, oneratus & grauatus eſt aliquid viciſſim dare, aut facere: ſicut eſt in omni contractu. Spieg. Prat.

Titvlos magiſtratuum dicimus, per quos eorum gradus, dignitates & imperia deſignantur. *ein VVirdigkeit.* Hi autem mirum dictu eſt, quam variis modis per ſeculorum viciſſitudines immutati ſint. Nouel. de mandat. princ. §. titulos. Conſt.17. Sic titulus Iuſtiniani Imperatoris deſcribitur, Inſt. & C. in princ. Item tituli Eccleſiarum & beneficiorum dici ſolent. Quomodo etiam accipiendi ſunt. C. vt nemo priuat. tit. præd. ſuis, vel aliis impo. Hac ratione dici cœperunt tituli, pro cauſis ſeu formulis iuſtificandæ poſſeſſionis, h.e. quib. defenderetur vniuſcuiuſque poſſeſſio ab impugnatione alterius, *Anzeigung einer rechtmeſſigen Ankunfft.* Vt ecce, ſi quis dubitet, vtrum iuſte poſſideam: ego illi cauſam allegem meæ poſſeſſionis: puta, quod emerim, vel dono acceperim, tunc cauſa huiuſmodi ſeu formula iure probata eſt mihi titulus, tueturq; rem meam. Old. Prat.

Titvli nominati, ad inſtar contractuum: quia tituli ex contractibus proficiſcuntur. tractantur hi lib. Pandect.41. Innominati tituli ſunt ex iure naturali, apud omnes gentes æque recepti, abſque certa & ſolenni formula, quales declarat Oldendorp.

Titvlvs pro ſuo Vide ſupra. pro ſuo Titulus ludi eſt, lucratiuus. Quære Turpe lucrum.

Titvlvs verus dicitur, qui nobis ſignificat vere competere cauſam. Putatiuus autem titulus, quem putamus nos habere iuſto quodam errore alieni facti, cum reuera non habeamus poſſidendi cauſam. Quare recte monuit Old. titulos putatiuos potius dicendos titulos bonæ fidei, iuxta phraſim ICtorum. Hi enim vocant bonam fidem, quicquid illæſa conſcientia credimus eſſe, cum non ſit, ſcilicet tolerando errore lapſi. Sic bonæ fidei emptor dicitur is, qui à non domino emit. Vide & bonæ fidei poſſeſſor. Spieg. Prat.

Titvlotenvs, quod nudo verbo nititur, quod probari non poteſt. Vlpian. Ne tamen titulotenus tutores ære alieno allegato, pecunia abutantur, in §. illud quæri poteſt, l. magis puto. de rebus eor. qui ſub tut. Idem eſt, ſi quis titulum quidem facti allegare poſſit, ſed iure inualidum, vt quia emerit à furioſo ſciens: vel quia maritus vxori, aut vxor marito donauerit. Is enim titulotenus pro poſſeſſore poſſidet. Quoniam reprobatus, vel inualidus titulus habetur pro non titulo. Spieg.

T O.

Toga à tegendo dicta eſt, vt vult Pomp. in l. 180. de verb. ſign. Hanc tradit Septimus Florens a Pelaſgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos veniſſe. Græci quendam Tebennum Arcadem (vt refert Turneb. 7. aduerſ. 20.) togæ Romanæ inuentorem prædicant, qui primus id genus veſtis geſſerit, & ſinum Ionicum naui ingreſſus in Italiam veniret, & veſtimentum propagarit, vnde & togam τήβεννον fuiſſe appellatam ſcribunt de inuentoris nomine. Quintilian. lib.11.c.3. eius formam ac figuram his deſignat verbis. Veteribus nulli ſinus: perquam breues poſt illos fuerunt. Ipſam togam rotundam eſſe, & apte cæſam velim: aliter enim multis modis fiet enormis. Pars eius prior mediis cruribus optime terminatur, poſterior eadem portione altius quam cinctura: ſinus decentiſſimus, ſi aliquando ſupra imam togam fuerit: nunquam certe ſit inferior. Cornutus autem in Perſij ſatyra 5. Toga, inquit, dicta eſt, quod velamento ſuo corpus tegat atque operiat. Eſt autem purum pallium forma rotunda & fuſiore, atque inundante ſinu & ſub dextro veniens, ſuper humerum ſiniſtrum ponitur: menſura togæ iuſtæ ſenas vlnas habebat. Toga autem ciuium Romanor. fuit propria: itaque & vbique eam geſtare iubebantur, neque peregrinis ea vti licebat. l. ſed ſi accepto 32. ff. de iure fiſci. Vnde illud Plinij libro Epiſt. 3. Idem cum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togę iure quibus igni & aqua interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit: Latine, inquit declamaturus ſum. Tranquil. in Claud. Peregrinitatis reum orta inter aduocatos leni contentione, togatumne an palliatum dicere cauſam oporteret, quaſi æquitatem integram oſtentans, mutare habitum prout accuſaretur, defenderetur-ve iuſſit. Hoto. Proinde etiam ius datum togæ Carthaginenſibus apparet tum à Statilio Tauro deducta Colonia eſt muro cinctu, Ælio Saturnino vel aure vel pontifice eam Coloniam inaugurante & ſolemne carmen effante: non enim ius erat cuiuis eius togæ vſurpandæ proinde ſcribit, cum concordia iuuat, toga oblata eſt, cum dixiſſet Carthaginenſes tunicam cinctu arbitrante ſuſpendiſſe, & pallium tabulata congregatione ſulciſſe: ſubiicit, ſi quid vel dignitas, vel temporalitas veſtit, vbi libenter Vertit, ſcriberem, quod haud paulo ad ſententiam eſſet accommodatius. Vide Turneb. aduerſ. lib.7. c.20.

Togarvm varia antiquis Romanis erant genera: vt, Toga prætexta, qua vtebantur pueri vſque ad annum decimum octauum. dicta, quod veſti purpura intexebatur. Poſtea ſumebant togam virilem: quæ & Libera dicebatur. Vlp. de Aur. & arg. leg. l. veſtis. Puerilia autem ſunt veluti togæ prætextæ, aliculæ, chlamydes, & pallia: quæ filiis noſtris comparamus. ſic legit Nebriſſ. Expungendæ ſunt autem dictiones. Aliculæ, & Pallia: ſubſtituendæque Alicubi & Alia. Sic enim habet Nor. tex. Aſtipulatur Bayſius. Item, toga virilis, toga picta, toga regia, quæ erat auro & purpura intexta, qua reges vtebantur, quæ à Liuio inter inſignia triumphantis numeratur. Toga pura, quam tyrunculi forenſes aſſumebant tyrocinij die. Toga candida, quam petitores magiſtratuum induebant: vnde candidati dicebantur. Neque vero in profeſſione ſatis erat togam candidam induere, ſed etiam ſolenni ad populum nominatione, quæ in concione ab aliquo magiſtratu data fieret. Nam ſi præſens Q. Fuluius Flaccus profeſſus eſt, ſe petere præt. non abſq; toga candida, quia prętextam ferre eum ędilem oportebat, relinquitur profiteri aliud fuiſſe, quam toga candida petere magiſtr. de quo Gruch. C. de comitiis Rom. lib. 1. Candida ergo toga petitionis ſignum erat, vt à populo dignoſcerentur, qui ambirent magiſtratus. Quamdiu enim retinebatur tota candida, tamdiu perſtare in petitione: ea depoſita, & petendi voluntatem depoſuiſſe candidati cenſebantur. Erat & Toga libera, id eſt, virilis, qua ſumpta excedebant à magiſterio pędagogorum, & tutoris autoritate & ſuę permittebantur libertati. Hinc Propertius.

Matris & ante Deos libera ſumpta toga eſt.

At eam etiam Liberalibus indere ſolebant pueri in Liberi honorem vel Liberę vitę ſignificationem: atque eo die prodibant cultu tironum ſumpta pura toga, id eſt, virili, de qua Ouid.

Reſtat vt inueniam quare toga libera detur,
Luce geri pueris candide Bacche tua, &c. Prat.

Toga vitrea ideo ſic appellata, quod ritu vitri tranſluceret. Varro medio, Iſtorum vitreę togę oſtentant tunicę clauos. Turneb.14. aduerſ. c.19.

Togati in Impp. conſtitutionibus pro Aduocatis & patronis ponuntur, quos Gręci συνηγόρους vocant, l.11. §. procul dubio. C. de iudic. l. fin. C. de ſportul. Et paſſim in tit. C. de aduocat. diuerſ. iud. Briſſon. Prat. adde Cuiac. ad lib. 5. de metat. & epidem.

Togati Togatos dicimus eoſdem quos aduocatos & patronos cauſarum: qui in forenſibus negotiis pręmunientes, litigatoribus ſuum præbent patrocinium, quorum patrocinia ſubſtantiuo nomine dicuntur honoraria. Togatus ordo aduocatorum apud Sidon. Appollin. Sic togatorum profeſſionem accipe apud Caſſiod. epiſt.33. li.3. & qui togati dicuntur in epiſt. de confirm. C. Iuſtin. iidem patroni cauſarum in epiſt. de confirma. digeſtorum. Sic toga pro veſte forenſi aduocatorum in l. iiſdem. C. de aduoc. diuerſ. iudic. Briſſ.

Tolerabile tributum, pro moderato, nec difficili.

Tolerabilia eſſe, quæ vetus conſuetudo comprobat, reſcripſerunt Impp. Verus & Antonius, autor Papyrius in l. Imperatores. de Politic. Spieg.

Tolerare pro ſuſtentare noue dixi, Alph in l. centoria, vbi Alciat. & Bud. in annot. poſterior. Sic & Tacitus tolerare vitam.

Tolleno quid ſit, Glareanus antea expoſuit. eſt vero κηλώνειον, vt ait Turne. lib.6. aduerſ. c.18. quod ſurſum deorſum hinc inde tollitur, more Oſcilli, & alternis hinc & inde ſuſpicit, & deſpicit. Vide etiam Petr. Crinit. de honeſt. diſcipl. lib.19. cap.2.

TOLLERE iudicium tollere, diſturbare, reſcindere iudicium aut rem iudicatam in eadem re dicimus, pro eo quod vulgo dicunt, quaſſare, & annihilare ſententiam iudicis. Ex Syluio. Spieg.

TOLLERE pro ſuſcipere. Sic tollere liberos, in l.6. quamvis. ff. de iure patron.

TOLLERE & præſtare opponuntur. l. 14. quod te. ff. de ædilit. edicto.

TOLLERE pro auferre, in l.19.§.ſi inquilinus, ff. locati.

TOLLERE, verbi vſus & elegans, & varius eſt apud Iuriſconſultos: præſertim Vlpianum qui fuit Romani ſermonis obſeruantiſſimus. Vt ius vicino non eſſe, altius ædes tollere. Et interdum dici poteſt eum quoque, qui tollit ædificium, vel deprimit, luminibus officere, hoc eſt, demoliri, diruere, eleuare, ſurſum erigere l.ſi arborem.§. per contrarium. ff. de Seruitut. vrban. præd. Spieg.

TOLLI id eſt diſſolui & finiri. l.33. de diuer. reg. Altera actio alteram non tollit. l.1.§. vtraque. ff de tut. & rationibus.

TOLLI vſu id eſt conſumi l.1. ff. de vſufr. ear. rer.

TOLLISSE, pro ſuſtuliſſe: apud Vlpia. in l.13. §.3. ff. de acceptil. Hotoman.

TOMENTVM Circenſe hoc vocabatur, quod fortaſſe initio Circenſibus ſpectaculis ſibi ſubſternere ſolerent. Strabo de hoc tomento ſic ſcribit, τύφη τὶ καὶ πάτυξη ἀντὶ λίνου τὶ πολλὴ κατακομίζεται τοπαμοῖς ἐπ τὴν ῥώμην. Schard. ex Turnebo lib.9.c.14.

TOMENTVM Circenſe, vocatur triuiale commune pauperibus: & eſt, quicquid puluillo infarcitur, ſiue illud ſit de lana, pluma, ſtrumento, caricibus vel iuncis. A τομὴ inciſione: concidebantur enim quæ puluillis infarciebantur Vlp. in l. ſi cui lana, §. lanæ appellatione, quinta. ff. de Leg.3. Lanæ, inquit, appellatione, tomentum non continebitur. Nebriſſ.

TONSOR tadebat. vide Vlp. in pr. l. idē Mela ſcribit. ff. ad l. Aquil.

TONSVRA OVIVM. l. legata. in fin. ff. de leg.3.

TOPIARII ſerui in l.60.§ vlt. de legat. lib.3. l.12.§. idem reſpondit. & l.17. in fi. ff. de inſtr. vel inſtrum. Et apud Pli. li.3. Epiſt. ad Caluiſ. Sunt qui etiam geſtationis conueſtiunt, formas ex plantis, fruticibus, arboribus, faciunt, variaſque ex his ſubtiliter compoſitis & plexis figuras exprimunt & reddunt. Vnde quidam Typiarios eos efferendos contendunt à typis, id eſt, formis ac figuris, quas exprimunt. Hos eleganter hoc verborum ambitu Iulius Firmicus li.8 Matheſ. c.10. deſignat. Vel qui, ait, buxeas arbores tondens in belluas fingat aut virides porticus in circulum flexis viribus faciat ab opere topiario quod ipſi facere ſciunt, dicti. Topiarium vero opus è topiis, quæ à funiculis nomen obtinuerunt, quibus frutices & arbuſculæ tonſiles in animalium ſpecies aut rerum hiſtorias luculenta varietate aſſimilatæ ſunt, & religatæ hinc inde deſtinentur flectanturque ad effingenda quæ ludunt rerum & animalium argumenta. Briſſ. Prat. Vide Forcat. in ſuo Cupid. Iuriſperitor. c.5. num.8. Turneb 16. aduerſ.13. & l.24. ca.12. Corraſ. lib.5. Miſcell. ca.21. num. 3.

TOPIARIVM opus nomen habere videtur ἀπὸ τῶν τοπίων, id eſt, funiculis, vt vult. Hot. Nam funiculis in eo opere opus eſt, vt lentæ ſequaceſque hederæ & virgæ victæ loco ſe teneant, nec reſiliant: Alij ἀπὸ τῶν τόπων. Prat. & Corraſ. iam d. loc.

Τοποτηρηταὶ in Nou. περὶ τοποτηρητῶν, qui mittuntur à præfectis Prætorii, vel comitibus, vel præſidibus, iuris dicendi cauſa A. Iuliano Antecellore dicuntur vicarij, à Paulo Monacho lib. 6. hiſt. Longobard. loci ſeruatores in l.2. C. de exhib. reis loci indiges. Vide Cuiac. c.3. obſeru.14. Prat.

Τοποτηρηταὶ tamen non ſunt confundendi cum his, quibus præſides iuriſdictionem ſuam mandant. Nam hi plerunque ſequuntur præſides ipſos, vt legati proconſules: τοποτηρηταὶ in ſingulis municipiis abſentium vicem ſuſtinent. Quib. mandatur iuriſdictio, eos non ſequuntur illa, quæ præſidibus lege data ſunt, l.1. ff. de off. eius cui mand. Vicarij ſiue τοποτηρηταὶ conſtituuntur, vt & ea, quæ lege præſidibus ſpecialiter data ſunt, exequantur, l.1. C. de offi. eius qui vic. al. iud. obt. excepto iure gladij, Nou.118. Cuiac. in expoſ. Nou.8.

Τοποτηρητὴς Suidæ εἶδος ἀξιώματος. Prat.

TORALIA Imperia apud Paul. l. 3. ff. de ſupell. leg. corrupte dici Hotom. exiſtimat pro Toralia imperuia, i. denſa, & non rara. Ioſephus Scaliger in ſuis in Varro, de re ruſt. coniectaneis veterem lectionem tuetur, toraliaq; imperia vocari à Paulo cenſet, veterum more, a in e mutato, imparia, quæ & paterfamilias ſibi ſeruat præter ea quæ ſunt quotidiani vſus: eadem forma qua trapetes impares eſſe oportere præcipit Cato: h.e. præter illos, quorum quotidie vſus eſſet: vt ſi in illis quotidianis aliquid fractum ſit, aut aliquid reficiendum ſit, ea præſto ſint, quæ in illorum locum ſufficiantur. Trapetes, inquit, bonos priſtos impares eſſe oportet. Id eſt, oportet eſſe vnos trapetes præter illos quotidianos in ſingulis torcularibus. Paria.n. vocari debent, quæ habentur quotidianæ viſioni: imparia ergo, quæ præter illa adhibentur. Ideoq; idē Cato tit 12. quæ ſupra imparia, dixit ſuperuacanea, Prælа, inquit, temperata quinque, ſuperuacanea tria. Idem ibidem Suculis quinque, ſuperuacaneam vnam. Addidit igitur ICtus imparia, ne tantum ea, quæ in vſum quotidianum inſtruerentur, comprehenderet, ſed & ea quoque intelligeret, quæ aliquando ad eoſdem vſus deprom poſſent. Prat.

TORALIVM duo fuiſſe genera Paulus ſignificat in l. 5. ff de ſupell. leg. vnum quod ſtraguli nomine contineretur, alterum quod non contineretur. Hoc autem plagam appellatum Nonius teſtatur grande ſcilicet linteum tegmen: ob eam (vt conjicit Hot.) cauſſam ita dictum, quod plagis, id eſt, foraminibus peruium ac pellucidum eſſet. Prat. ex Hot.

TORCVLAR, quod & torculum, tam oleatium, quam vinarium apud antiquos legitur, quod & Bud. admonuit. Spieg.

TORCVLARIA, ſunt machinæ premendis vuis aptæ. Præla enim dicuntur trabes in torculari, quibus vua calcata premitur. Vlpia. in l. fundi de Action. empt. cenſuit torcularia inſtrumenti magis eſſe, quam ædificij, etiamſi ædificio cohærent. Sic Haloander habet, & ſenſus ipſe requirit, vt ſine negatione legatur. Spieg. Adde Forcat. in Pen. juris ciuilis c.7.

TORCVLARIVS, a, um, quod ad torcular pertinet.

TOREVMATA dicuntur Opera argentea, lineatione opificioque circumcaſili & vndique ſecus munditie ambiente polita, cælata, ſculpta, baccata, pro vaſis vtique pretioſis Epigrammatico Poëta accipitur hæc dictio, & impreſſis & anaglyphis. In hanc pene ſignificationem Toreuma Lucius accepit in primo Floridorum, deflexum à τορεύω verbo Græco quod ſignificat Sculpo & elaboro, inde τορεία. Hellanicos ſculpturam dicimus. Præbe puer calices, tepidique toreumata Nili, cecinit epigrammatographus Poëta. Ioan. Bapt. in comm. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Agricolam lib.1.

TORMENTA fidicularum quæ dicantur, vide l.4. C. ad l. Iuliam. Mateſt.

TORMENTA ſeruorum, l.1. & l.4 ff. de quæſtionibus.

TORMENTVM, & cruciatum qui infligitur alicui ad perноſcendam veritatem, ſignificat: & pro his etiam ponitur, qui cruciatum inferunt, vt apud Ciceronem pro Cluentio. Eſt quoque generale vocabulum omnium machinarum, ſaxa, tela & id genus alia torquentium, atque immittentium. Vulgo Bombardę, & Canones appellantur. De priori ſignificantia vide l. diuus Pius, ff. de Quæſtio. & Bartol. in l. 1. cod. tit. pulchre differentem quib. modis, & contra quos tormenta ſint adhibenda. Quintilian. quoque in lib. 10. ſcribit, qua ratione tractari debeant tormenta & quæſtiones. Sunt autem probationes inartificiales. Spieg.

TORNEAMENTA vulgo dicuntur quædam nundinæ, vel feriæ, in quibus milites ex condicto conuenire ſolent, & ad oſtenſionem virium ſuarum, & audaciæ temere congredi & aggredi c.1. ext. de torneamen. Et hæc prohibentur fieri, quod hinc periculum animarum, morſque hominum prouenıat, vt ibi notatur. Sed quod mortuo in eis eccleſiaſtica denegetur ſepultura, rationem adfert capitulum de torneamentis nullam, neque vllam eſſe idoneam exiſtimo, cum hoc crudelitatem potius quam humanitatem ſapiat. Anch.

TORQVATI milites, quibus torques virtutis præmium fuit. cujus militare in prin. Decret. Torquatos puto recte appellaueris, qui ab Imperatoribus virtute meruerunt jus militare. Germani tales, *Ritter*, Itali equites auratos appellant: forte quod olim equites ſplendidi epitheto inſigniuit Hircius, nimirum ab auri fulgore & virtutibus: Ceciderе, inquit, eo prælio ſplendidi ac illuſtres viri, nonnulli Equites Romani. Quem ſecutus in hiſtoriis Tacitus, illuſtres Equites pariter appellauit, teſte Catanæo. Cæterum torques, colli induuias & ornamenta, tam maſculino, quam fœminino, idoneos quoſdam & præ cæteris illuſtres Latinæ linguæ autores protuliſſe, lib.10. Valturius oſtendit.

TORQVATI etiam hodie vocari poſſunt Proceres ſiue Equites aurei velleris, qui vulgo, *Die Herren von der Fluſs*, dicuntur. Spieg.

TORQVERE, tormentum inferre, cauſſa inueſtigandi veri. Donatus. Torquemus hominem, extorquemus veritatem. Interpretes Torturam vocant: ab eaque docent non eſſe incipiendum, Bart. in l.1. de quæſt. Spieg. Prat.

TORQVERI dicuntur de quibus quæſtio habetur. Paul. lib.5. ſent. tit.6. l. vlt. ff. de decurionibus.

TORQVERE jus per tranſlationem pro auertere, aut peruertere. Cic. pro Cæcinna: Iuris retinere ſententiam, & æquitatem plurimum valere oportere, an verbo, ac litera jus omne torquere, vos ſtatuite judices, vtri æquiores eſſe videantur. Spieg. Prat.

TORRENS, fluuius qui non de fonte, neque de viua aqua, ſed à pluuiis, vel de montibus in valles deſcendit: æſtate autem ſiccatur, aquis vero hyemalibus inundatur & currit. Vide l.1. & 2. de Flum. & l. in ſumma §. pen. de Aqu. plu. arc. Spieg. Torrens, ait Feſtus lib. 17. ſignificat fluuium ſubitis imbribus concitatum, qui alioquin ſiccitatibus exareſcit. Horatius flumen hibernum vocauit. Prat.

TORRERE, jam vſurpatur pro igne vrere. Proculus (ſi vulgati codices carent menda) in l. quidam Iberius, de ſeruit. vrban. præd. De tubulis, inquit, eo amplius hoc juris eſt: quia per

eos flamma torrſetur paries, alias inflammaretur, vt apud Haloandrum.Spieg.

TORTOR, ex vſu dicitur is, qui torquet in equuleo, magis quam qui extremo ſupplicio afficit, vt tradit Sylu. Hinc tortura, ſupplicium. Spieg.

Ad torturam inferendam quæ exigantur, vide l.3.& ibi Cyn. C.de quæſt.& Hippol de Marſil.tract. quæſt.

TORTVRA poteſt quandoque fieri in domo, non in iudicio, quando tabulæ teſtamentis patris eorum filiorum, qui à familia interfectus dicebatur, priuſquam quæſtio de ſeruis haberetur, apertæ & recitatæ ſunt.vt in l. Si ca quæſt. C. de his, quib. vt indi.& ibi not. doct. circa gloſ.2. Old. Vide Parid. Puteum in tract.de tort. Prat.

TOTA decem. Iulian.l.ſi tibi.ff.de vſufr.ear.rer. quæ vſu conſum. Fient quidem ait, tria tota decem, ſed mihi quinque numerari debebunt. Spieg.

TOTA ſtatua vno ſpiritu continetur.Paul.in fin.§.item quæcunque.l.in rem actio.ff. de rei vend.Spieg.

TOTA vita, totum vitæ tempus.

TOTVM, figurate, pro ſingulis ſuis partibus ponitur, vt, Quo anno: pro, qua anni parte: Quo tempore, id eſt, pro quacunque temporis parte. Sic & eodem die dicimus, pro eius diei quacunque parte, l.quæ de tota.ff.de rei vend. Sp. Adde Forcat. in ſuo cupid.Iuriſperito, n.6.c.9.

TOTVM fundum noſtrum recte dicimus, eum eſſe etiam, cuius vſusfructus alienus eſt: quia vſusfructus non dominij pars, ſed ſeruitutis ſit: vt via, & iter.nec falſo dictum eſt, meum eſſe hoc: & Iulianus ait: & eſt verius quod quintus Mutius ait, partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari, ait Paulus in l. recto dicimus 25. vbi Gœd. in comm.ff.de verb.ſign.

TOTVM integrale, nihil aliud eſt, quam integrum quoddam, ex pluribus inter ſeſe cohærentibus conſtans: quod quidem artificiale dicitur: vt ædificium, nauis, fundus, prædium l.rerum mixtura.ff.de vſucapion.Hoc alienari prohibito, & pars alienari prohibita videtur lege dotale.§.prædij.ff.de Fund.dot.Vbi Vlp.ait: Proinde ſiue totum prædium in dotem ſit datum, ſiue pars prædii, alienari non poterit, & hoc iure vtimur. Differt autem ab altero corporem genere, quod in d.l.rerum mixt. Pomponius Naturale nuncupauit, quod ſcilicet vno ſpiritu continetur: vt homo, lapis, lignum. Vide Plutar. in de Præcept. coniugalib.Claud. in Topic. Legal. & ſupra, Corpora. Spieg. Gœdd d.loc n.5.& 6.

TOTVM in modo, à Logicis ideo nominatur, quia determinatio adiecta dictioni, limitat eam, & facit velut partem. Vnde dictio ſimpliciter ſumpta, ſi referatur ad eandem dictionem cum determinatione, tunc quæ ſimplex eſt, dicitur Totum in modo: quæ determinationem habet pars in modo. Homo enim, ſi referas ad hominem album, totum eſt. & totum in modo, quandoquidem iſta determinatio (albus) quia adiicitur eidem dictioni, partem facit: reiecta à dictione relinquit totum. Atque adeo ſimiles determinationes, eandem dictionem, & eius ſignificatum à ſeipſo diuerſificant: vt vbi non adiicitur, totum ſit: vbi adiicitur, pars. Vnde dicitur. Totum in modo, & pars in modo: quia modus vtramque facit paginam. Niſi enim modum adiicias, dictio quæ in toto eſt, pars non efficietur. Eſt autem, Cantiunc. teſte, non infrequens apud ICtos argumentationis genus, de toto in modo: tametſi in vulgaris Dd. Commentariis de hac re nihil explicatum reperias. Vide eum ſub finem, vbi hunc locum, à toto, tract.Spieg.

TOTVM numerale, quod conſtat numeris, ſicut ſunt ſummæ in quantitate diſcreta: qua quærimus, quod res ſint.Spieg.

TOTVM numeri dicitur, & partes eius dicimus, quotas, vel latinius, partes vniuerſi. Vt ſi decem conſideres, partes totius ſcilicet decem, ſunt prima, ſecunda, tertia. Totum generis, quod in ſuas ſpecies diuiditur, vt animal in hominem & brutum apud Dialecticos. Brechæus in l.recte dicimus.ff. de verb.& rer.ſign.

TOTVM & omne ſic differunt, quod totum dicimus vnius corporis plenitudinem: omne, de vniuerſis.Prat.

TOTVM perfectum dicitur id, quod omnibus partibus ſuis cohæret.l.1.ff.de Orig iur.Spieg.

Τόξευμα apud Græcos quidem proprio nomine vocetur, id quod ab arcu mittitur: apud nos autem communi nomine & telum appellatur, l.ſi caluitur.ff.de verb.ſign.Prat.ex Hot.

Τοξικαὶ feneſtræ apud C. Harmenopulum in his quæ ex Iuliano architecto retulit, ſunt obliquæ & anguſtiores feneſtræ, veluti quibus etiam hodie tela emitti ſolent aduerſus hoſtes: ſicque exponit Symmachus in Ezechielem, vt refert Cuiac.13. obſer. 30. qui etiam addit, ſe putare has in conſtitutione Zenonis de ædificiis priuatis & in Nouel. 165. ſignificari, dum vetat vicino auferri vſum feneſtræ apertæ, maris proſpiciendi cauſſa, etiamſi ea ſit obliqua & coacta. Virgilius, inquit, idem, obliqua luce dicit, & in certas feneſtras lib.3. Æneid. vbi tamen Turneb. aduerſ. lib. 4. cap. 22. inſertas legi mauult, id eſt, quæ ædibus inſertæ, & interpoſitę erant, vt apud Lucretium.

Inſerti fundunt radij per opaca domorum. Prat.

T R.

TRABEAM & Conſulum fuiſſe, non ſolum conſtat ex Auſonio & Ammiano, quos citat Bayſius lib 1. de re veſtiar.c.11. ſed & ex l.vbi Cuiac. C.de conſ. Varia autem trabeatum ſunt genera, vt ſcribit Suet.vnum quod diis ſacratur, & eſt totum purpureum: alterum quod eſt regum, quod etiam purpureum eſt, ſed albo infectum: tertium eſt augurale, purpura & cocco mixtis infectum.

TRABES proprie, Feſtus ait, ſunt duo tigna ædificij gratia ſimul compacta. Nam cum ſimplicia ſunt, non trabes, ſed tigna dicuntur. Paul.l.quod ſi neque de peric.& comm.rei vend. Videri autem trabes habitas, quas emptor ſignaſſet.Spieg.Prat.

TRABEM alienam tollere.l.50.§.vlt.ff.ad l.Aquil.

TRACTA vocantur à trahendo & tractando. Tractam dicit fœminino genere Plin. 10. ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ ſucco, ex eo placentam vulgo tartam traiecta litera tanquam tractam appellamus. Tracta lanæ etiam inuenitur. Igitur in Catone ſcribendum eſt farinæ ſiligineæ. l.11. Vnde ſolum facias in tracta farinæ l 4. Eodem modo aliquot interpunctionibus, poſtea eodem capite ſic delinquitur, vbi arebunt, inquit, componito, pariter. ſic enim lego, id eſt, facies vt ante feceras cum in qualo poneres, tum in ſingula tracta, id eſt, ſingula tracta tractabis, & depſes & finges vt oportet. Itaque mox requitur, vbi depoſueris, ſequitur vbi tracta erunt, id eſt, vbi erunt ficta, vt oportet: locum calfacito & teſtam, id eſt, clibanum. Mox præcipit vt è libris duabus farinæ fiat ſolum tenue: ſubſcribit ibi balteum ponito. Balteum autem vocat id quod cingitur placenta & ambitur: Eſt autem ſolum vel ſoli pars. Nam cum fingitur placenta poſitis tractis ita, vt in ſummo cingula ſint ſolum quod imo latum erat, replicatum in metam ſurſum verſus colligitur, vnde ſcribit poſtea, ſolum contrahito: totaque tracta cingit, & tractarum condimenta complectitur. Hæc annotauit Turneb.aduer.lib.23.c.9.

TRACTARE pecuniam, pro adminiſtrare etiam vſurpatur. Cic. in Verr.1. Eras tu Quæſtor, pecuniam publicam tractabas. S. Hieron. periculoſam innuit Quæſtoriam functionem: exiſtimans, circa rem piceam aſſiduo verſantem, ab ea vix non poſſe non coinquinari. Proinde magna laude vehendi ſunt, qui priuati commodi obliti, publicam pecuniam, bona fide procurant.

TRACTARE pro excipere & habere. Sic atrociſſime tractare ancillas.l.2.ff.de his qui ſui.

TRACTARE pro diſcutere, agere, deliberare, ſeu diſſerere, Sic tractare ius l.12.§.vlt.ff.ad l.Iul.de adult. Ad tractandum, id eſt agendum ſeu colloquendum de adulterio. l. 9. ff.ad l. Iul. de adult.

TRACTATORES in l.3.C.de can.larg.tit. l.null.C. de numerar.l. vlt.C.de excu. Nou. 28.30.118.129.147. eoſdem cenſet Cuiac. quos chartularios, qui ſcilicet tabulas vel chartas fiſcalium debitorum tractant, agunt, adminiſtrant. Teſtatur Briſſ. ſe in lexico B.Germani tractatores inueniſſe verſos παραμονιστάς.

TRACTORIAE, diplomata à literas euectionis publicæ præbitioniſque ſignificant, id eſt, quæ dantur miſſis vel euocatis à Principe curſu publico vtentibus, adſcriptis etiam ſtatiuis, id eſt, diuerſoriis & manſionibus, quibus alantur ſumptu publico: nam quos euocabant aut mittebant, eis non tantum equorum publicorum copiam dabant, ſed & viatica. Hinc Rubr. de tractoriis & ſtatiu. lib. 12. C. Sic enim eam Rubricam emendandam cenſeo, eodemque collyrio etiam l.2. C. de deſertoribus, lib.12.& l.pen.de curſu pub. eod. lib. medebimur, in quibus Tractatoriæ pro Tractoriis perperam ac mendoſe vulgo legitur. Sed & in l.1. C.de tractor.& ſtat. vbi impreſſi codices Tractatores cum ſtatiuis, rectius & Rubricæ conuenientius ſcriptorum codicum auctoritate freti legimus Tractoriæ cum ſtatiuis. Huius noſtrę ſcripturæ veritatem præter veteres libros, etiam impreſſi B. Auguſtini codices comprobant: in quibus, Epiſt.15. ita ſcriptum eſt, Tractoria ad me denuo Idib.Nouemb. venit. Quæ & mox tractoria epiſtola ibidem appellatur. Et in li.poſt collatio. contra Donatiſt. cap.24. A primatu ſuo per tractoriam ſunt euocati. Formulam tractoriæ legatorum ex antiquo libro ſcripto ſumptam hanc refert. Briſſ.

Ille Rex omnibus agentibus (locus) Nos in Dei nomine Apoſtolico viro.N.nec non & illuſtri viro. N. partibus illis legationis cauſſa dixerimus. Ideo iubemus, vt locis conuenientibus eiſdem à vobis euectio ſimul & humanitas miniſtretur: Hoc eſt veredos ſiue parauer edos tot, panes nitidos tot, vini modios tot, ceruiſiæ modum tantum, lardi libras tot, porcos tot, porcellos tot, veruices tot, agnellos tot, phaſianos tot, pullos tot, oua tot, olei libras tot, gari libras tot, mel tantum, aceti tantum piper tot, grani maſtiches tot, dactylas tantas, peſtaſias tantas, amygdala tot, cereos tot, ſalis tot, olera legumen, carra tanta, faculas tot. Itemque victu ad caballos eorum fœni carra tot. Hæc omnia tam eundo quam redeundo eiſdem miniſtrari in locis ſolitis & impleri ſine mora procurare. Et ita Tractoriam ſiue tractorias accipi etiam oportet in l.pen. C. de curſ. publ. ang. & parang. lib.12. C. Th. de dom.

proteſt. in l.3. Langobardorum ti.6.& ti.1.c.37. & in conſti. Caroli Magni. Si quis literas noſtras deſpexerit, i. tractoriam quæ propter miſſos recipiendos dirigitur.. Et alio loco: Vt miſſi noſtri accipiant ſecundum quod ſua tractoria continetur. Euſthatius ita definiuit. lib. de tēporib. Τρακτωρεία ἐλέγοντο αἱ κελεύσεις αἱ παρὰ τῶν ἐπάρχων προβάσεις ζώων δρομικῶν χορηγεῖσθαι, ἃς καὶ κωμβίνας ἡ αὐτῶν γλῶσσα καλεῖ ῥωμαίων τοῦτ' ἔστι συνθήματα. Prat. ex Briſſ. adde Coraſ. r. Miſc. 11. n. 5.

TRACTATVS pro quæſtione & articulo in l.5. in pr.& §.pen. ff. de præſcript. verb. l. vlt. ff. ſi pars hær. pet. l.32. §. offic. ff. de arbitr. Sic Tractatu habito in l 9 ff. de gradib.& adſi. At in l.23. ff. pro ſoc. tractatu habito eſt, conuentione habita. Briſſ Prat.

TRACTATVS dicitur proprie locus communis & longe & late patens, vt ſi quæratur, quæ actio competat ex cauſſa ob rem dati: quæ quidem quæſtio minores amplectitur multas, vel ſi quæratur de facto, aut de æquitate, nam & harum quæſtionum varia, longa, difficilis definitio eſt. Cuia. in 1. tract. ad Africanum poſt princ. Prat.

TRACTATVS apud Dialecticos dicitur quidquid conſtituimus verum eſſe, & falſum reperitur: verbi gratia: Qui quadringenta habebat, trecenta legauit, deinde fundum tibi dignum C. aureis ſub hac conditione legauit: Si lege Falcidiæ in teſtamento ſuo locus non eſſet. quæritur quid iuris? dixi hanc quæſtionem eſſe, quæ tractatus apud Dialecticos dicitur. Namque ſi legatum tibi datum valere dicamus, Legi Falcidiæ locus erit: Ideoque deficiente conditione non debebitur. Rurſus ſi qua conditio deficiat. legatum valiturum non ſit, Falcidiæ locus non erit.. Porro ſi locus legi non ſit exiſtente conditione, legatum tibi debebitur. Cum autem voluntate teſtatoris eam fuiſſe appareat, vt propter tuum legatum cæterorum legata minui nollet, & magis eſt, vt ſtatuere debeamus tui legati conditionem defeciſſe: Aphricanus ad l. Falc. Maffæus.

TRACTVS pro amplo ſpatio terræ, quam regionem appellamus.

TRACTVS temporis l 11. l. 43 §. vl. ff. de procuratorib. l.30. ff. de diuerſ. reg. iur. Tractus pro plaga, & regione, l.4. C. de ſumma trinit. l.2. C. de offic. præf. præt. Vall. li.7. c.1. Mauritaniæ & Numidiæ cæterarumque illius tractus gentium Front lib. 1. de Aquæduct. Ea namque eſt, quam omnes tractus eius per vicem in modulos certos diſpenſatum accipiunt. Briſſ. Prat.

TRADERE, non eſt dare proprie, ſed tantum porrigere. Sic tradit deponens, commodans & venditor, qui non eſt mercis ipſius dominus. Sic tradimus miniſtris noſtris pecuniam, vt nobis aliquid emant & ſic itaque diſc. Inſt. de Act. Spieg.

TRADERE verbum, non ſignificat proprietatem dare, ſed poſſeſſionem transferre l. ſi non trad. ff. de verbor. obliga. Ioan. Bello. Etymol.

TRADERE proprie de facto intelligitur non de iure. Sic l. ſi rem tradi. ff. de ver. obl. & l. ſi rem trad. ff. de act. emp. Pro dare tamē nonnunquam vſurpatur. l. 1. §.1. Tradere autem dicitur quaſi transdare: & ita in legibus ſcriptum prodidit Feſtus. Tranſque dator & Accius apud Nonium veteri lectione Remiſque nixi prope iter naues in fugam tranſeunt Prat.

TRADITA res videtur, ſi cū apud me eſſet ex aliqua cauſſa, poſt emptionem apud me remanſerit. l.11. §. ſi quis rem. ff. de publ. l.62. ff. de euict. l.9. §. interdum. ff. de acq. rer. dom. Non videtur traditus ſeruus, quem donec pretium ſolueret, à venditore emptor conductum rogauit, cum eius poſſeſſio per locationem à venditore retineatur. l.16. ff. de petic & commod. Si quis fundum per Epiſtolam donet ei, qui in eo fundo ſit, ſufficiat hoc ad traditam poſſeſſionem. Idem eſt & ſi à fundo abſit, ſi tamen qui donat, ab eo conducat, vel vſumfru. retineat, vel ſi eius nomine conſtituat, poſſidere, l.77. ff. de rei vindic. l.35. §. Sed ſi quidem. ff. de don. Briſſ.

TRADITAE videntur trabes quas emptor ſignauerit, l.14. in fin. ff. de petic. & commod.

TRADITA quoque videntur vina cum claues cellæ vinariæ emptori adiectæ ſunt. l.1. §. ſi iuſſerim, ff. de acq. poſſ. vbi etiam adiicitur eas res quæ propter magnitudinem ponderis moueri non poſſunt, pro traditis haberi, ſi in re præſenti contrahere conſenſerint.

TRADITIO rerum corporalium eſt. Incorporales enim traditionem non recipiunt, l.43. §.1. ff. de acq rer. dom. Sed in his vſus iuris pro traditione poſſeſſionis cedit, l.20. ff. de ſeruit. Eoque modo traditio ſeruiturum accipienda eſt in l.1. in fi. ff. de ſeru. ruſt. & traditio vſusfr. in l.13. §.1. ff. de publ. Briſſ.

TRADITIONIS nomine ICti omnes acquiſitionum ſpecies cōplectuntur, vt ſtipulationis verbo obligationes omnes. Ideoq; ſæpe ſtipulari & per traditionem accipere coniungunt, cum omnem obligationem & dominij acquiſitionem ſignificare volunt, vt in l.12. §. de illo. ff. de vſur. l.27. §.1. ff. ad Trebell. l.12 §. 1. ff. de capt. & poſtlim l.14. & 15. §. ſi ſeruus. de caſtr. pec. l.14. ff. de vſu & habit. l.25. §. licet. ff. de libr. cauſ. l.33. & 39. in fi. ff. de acq. rer. dom. l.86. §. cum ſeruus de leg.1. l.12. ff. de aut. tut. Ex contrario in l. 6 ff. de ver. obl. nec tradere nec promittendo obligati hoc continet, nec alienare, nec ex aliquo contractu obligari. Briſſ.

TRADITIO Theophilo noſtro eſt tranſlatio ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μετάθεσις, de manu in manum, ſed de ea traditione videtur tantum intellexiſſe, quæ ex vna tantum parte ſit, veluti de manu mea in manum tuam, non de reciproca. Quæ tamen definitio vim traditionis perfecte non explicat. Fieri enim poteſt, vt rei cuius tu poſſeſſor non es, de manu tua in manum eam transferat, me etiam mox forſitan redditurò eandem ipſam rem, aut derelicturo, nec tamen ſit traditio. Verior vt vult Cuiac. 11. obſer. 19. hæc definitio eſt: Traditio eſt datio poſſeſſionis. l 3. ff. de act. empt. l. ſi rem tradi. de verbor. oblig. vbi eſt ἐκλογὴ elegans dum ait, eum qui tradi ſtipulatur, tantum tradi ſtipulari, id eſt, poſſeſſionem dari, non proprietatem: etſi tradere nonnunquam pro dare vſurpatur: nam in vſu eſt, ſicut ait dict. l. in rem, vt intelligatur factum tradendi verbo non ius. Porro ſi quis tradendo rem numeret pretium ſtatim, vt Charondas & Plato fieri iubent, μηδ' ἐπὶ ἀναβολῇ, id eſt, abſque dilatione, vel etiam ſi eadem ratione rerum permutatio fiat dante vel accipiente ſimul vno atque altero. Hæc eſt Ariſtoteli ἀγορὰ διὰ τὸν χρηματισμὸν ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, in qua beneficentiæ nulla laus ineſt. Theſſalus: ἐν τῷ πρεσβευτικῷ ἡ πίστις χάριτα χάριτι, μαρτυρίων, καὶ μὴ οἷόνπερ τοῖς ἀντιυμῶσιν ἐκ χειρὸς συναλλάξας ἅπαξ ἀπιέναι.

TRADITIO, eſt modus res ſingulas iure gentium acquirendi, cum cauſa ſubeſt: id eſt titulus, veluti cum venditionis, permutationis, legati, donationiſve cauſſa aliquid traditur. l. qua ratione, 9. §.3. ff. de acquir. rer. dom. olim autem Traditio proprie erat alienatio rerum nec mancipi. vti ſcribit Vlp. c. Inſt. xix. vbi etiam adſcribit. Nec mancipi rerum dominia, ipſa traditione apprehendi: ſcilicet ſi ex iuſta cauſſa tradita ſint nobis. Eſt autem traditio modus acquirendi dominium iure naturali inter cæteros omnes potiſſimus, adeo vt cum iure gentium dominium transferri dicitur, id dicatur fieri traditionibus, cæteris nimirum modis per ſynecdochen ſub hoc occultatis, ſicut iure ciuili dominia transferri dicuntur vſucapionibus, l. traditionib. C. de pactis. Vult. ad §. per traditionem, 26. nu.1. Inſt. de diuiſ. rer.

TRADITIONEM corporalium, quaſi traditionem incorporalium eſſe, docet Spec. tit. de emp. & vend. §.1. ſuper verbo, Tradere, & verſi. ſed & ſi plures. Diuiditur in dationem, & traditionem, §. ſic itaque diſcretis Inſt. de action.

TRADITIONIS verbo in l. traditionib. Cod. de pact. Imp. vtitur impropriè: nempe pro datione. Vicissim in l. ſi vt certo §. nunc videndum, ſumitur verbum dare, pro tradere. Spieg.

TRADITIO ex legitima cauſſa, ſeu titulo, producit poſſeſſionem, & rurſus poſſeſſio producit vſucapionem, & dominium: quæ ſic cohærent, vt intellectu iuris ſeparari non poſſint, ſi conſtare debeat vſucapio l. traditio in fi. ff. de Acquir. rer. dom. Falſum eſt enim Accurſij commentum, quod verba per hanc non referantur ad poſſeſſionem. Vnde fit, quod alias dicitur titulus poſſeſſionis, alias titulus vſucapionis. Vlpian. in l.1. in pr. Pro ſuo. Ex Old. Spieg. Prat. Adde Fr. Balduin. Catecheſin ſuper Ius Ciuile, c.3.

TRADITIO alia vera eſt, alia quaſi. Vera conſiſtit in facto: traditio quaſi conſiſtit vt plurimum in patientia, qua nimirum permittimus aliquid fieri in rebus corporalibus, in quibus res illæ incorporales ſunt conſtitutæ: & hæc patientia ſuccedit in locum facti, quod ita fieri in ſeruitutib. textus ſunt expreſſi in l. omnium, 3. ff. de vſufru. l. fin. de ſeruit. l.6. §.1. ſi ſeruit. vindicet. Vult. d. loc. n.5.

TRADITIONES humanæ. Vide, Humanæ traditiones.

TRADITIO nuda dicitur, cuius nulla eſt cauſſa. Spieg.

TRADITVIRI, vetuſte pro Traditum iri. Paul. l.47. ff. de rei vind. Non aliter litem æſtimari à iudice, quam ſi cauerit actor quod per ſe non fiat poſſeſſionem eius rei non tradituri. Iulian. l.47. §.3. De fid. lib. Quum ſub conditione legato ſeruo libertas datur, non aliter fideicommiſſario tradi debet, quam vt caueatur exiſtente conditione tradituiri. Hot. Prat.

TRADO tibi, præſto tibi, & ſimilia verba, propius vero eſt, vt inter Latine loquentes, dominium tranſlatum non cenſeatur: quia verba id non inferunt, autor Alciat. citans, leg. ſi fundum certum de verb. oblig. Spieg.

TRADVCERE, & pro infamia afficere, & vt vulgo loquuntur, diffamare, & velut in exemplum proponere deridendum per vicos, & theatra, quod Catamidiare Græce dicitur, autoribus Eraſ. & Bud. Spieg.

TRADVCERE vites Iuriſconſ. & agricolationis gnaris eſt, vites in arborem proximam tranſmittere, vt ibi fulciantur & ſuſtententur l. ſi duo, §. item videamus, ff. vti poſſ. ſi actor, inquit, vicini tui ex fundo tuo vites traduxit in ſuas arbores. Traducitur & vitis. cum deprimitur, & porrigitur ad alium locum, vt l. ſi vitem, ff. quod vi aut clam. Traduces enim in vitib. dicuntur, qui aliunde tracti ac propagati ſunt. Adde Brechæum in l. pali, ſub tit de verb. & rer. ſig.

Τραγήματα Græci, quæ dixerunt, ea veteres noſtri bellaria appellauerunt. Vina quoque dulciora, eſt inuenire in Comœdiis antiquioribus, hoc nomine appellata, dictaque eſſe ea Liberi bellaria, vt annotauit Petr. Moſell. in Aul Gell. lib.13. c.11.

TRAGOEDI, actores tragœdiæ. Iuſtin. in Nouel. de Conſulib. §.

Ac primus quidem, quum ait, vbi & his qui in ſcena riſum concitant locus eſt, & tragœdis pariter ac thymelicis ſaltationibus iuxta Haloand.

TRAGOEDI ſerui, l.12.ff. de fideicommiſ.liber. & tragica veſtis tit.de vſufruct.

TRAGVLA dicitur tanquam trabula, vt tradit Turneb.lib.22.aduerſ.cap.13 Erant vero tragulæ duplicis generis: quædam enim tormentis mittebantur, quædam vero manu, vt idem Turn. li. 7.cap.12.tradit. Illæ atrociter ſauciabant, ac plerunque ſcutum aut corpus tranſuerberabant. Vnde & tragularij dicti, qui eas è tormentis iaciunt: Vide etiam prouerbium, Tragulam iniicere.

TRAHERE, id eſt, protrahere & differre. Sic trahere executionem ſententiæ, l.tutor.41 in princ.de vſufr. Trahendum decretum, id eſt, protrahendum, l.12.ff.ad SC. Trebell.

TRAHERE reliqua dicitur, qui reliquatus eſt, l.ſeruus, 34.§. Imperator.& §.quid ego, ff de ſtatuliber.

TRAHERE, id eſt, deducere, ſic traxit nomen, in l 1 §.vlt.ff.de teſtam.milit. Trahere pro rapere, ſic trahi ad pœnam, in l.7.§.1.ff. ad l.Iul.maieſt.

TRAHERE pro adducere non trahere damnum, id eſt, euitare, l. 57.& 58 ff.de rei vendic.

TRAHIMVR inuiti: Ducimur volentes, vide Bart.in l.1. C.de Agric.& cenſit.lib. 11. & ibidem: Trahitur, qui in iure trahitur, Sic in Auth.Ne fil.pro patre. Spieg.

TRAIECTITIA, ait Modeſtinus, ea pecunia eſt, quæ trans mare creditoris periculo vehitur: ſiue illa ipſa exportetur, ſiue etiam merces ex ea comparatæ reportentur, modo creditoris periculo vtræque nauigent. Cæterum ſi eodem modo conſumatur, non erit traiectitia, l.1.ff de naut.fœn. Sic in l.3.§.ſi ſeruus, ff. de pec.& in l.1.& l.vlt.C.de naut.fœn.& in l.19.C.de vſur.& l.2. §.vlt.ff quod cert.loco & in l.32.ff.de oblig.& action.Paul.lib. 2.Sent.tit.14.& Nou.Conſt 110. Appellatur nautica pecunia in l.1.§.vlt.ff.nautæ, caup.l.3.ff.de naut.fœn.Prat.Briſſ.

TRAIICERE armenta l.12.ff.de ſeruit.ruſt. Briſſ.

TRAIICERE aquæductum l.11.§.1.ff.de Publicia.Briſſ.

TRAIICI vectores dicuntur, qui in vlteriorem ripam vel litus exponuntur l.3 ff.nautæ, caup.Briſſ.Prat.

TRAIICI etiam pecunia, quæ trans mare exportatur l. 39. §. patruus, ff.de adminiſt.tut. leg 9.§.1.ff. ad leg. Iul.pecul.Briſſon. Prateius.

TRANQVILLITAS ſeculi l.vlt.C.ne fiſcus, & noſtra tranquillitas, l.1 C quando libellus.

TRANSACTA finitaque in SCto Tertylliano ſic accipimus, iudicio terminata, tranſactione compoſita, longioriſque temporis ſilentio finita l.1.§.vlt.ff.ad SCtum Tert.l 229.& 230.vbi Gœd. in comment.ff.de verb.ſign.quæ ipſa inſcriptione ſuadente eo referenda eſt. Paulus vero libro ſingulari de tacitis fideicommiſſis, tranſacta finitave intelligenda ſcribit non ſolum de quibus controuerſia fuit, ſed etiam quæ ſine controuerſia ſint poſſeſſa l.219.ff.de verb.ſign. Briſſ.Prat. Hotom. Corraſ.1.Miſcel. 2..num.2.

TRANSACTIO, à tranſigendo, hoc eſt finem imponendo, habet duplicem ſignificationem: Alteram, vt tranſacta dicamus etiam ea, quæ nunquam in controuerſia fuerunt, habent tamen certum finem. Et ſic loquitur lex Tranſacta.ff.de ver.ſig. Altera, vt tranſactionem accipiamus tantum de iis, quæ in controuerſia ſunt, & à lite futura aut pendente, ad certam compoſitionem reducuntur, dando aliquid vel accipiendo. Ita in tit.ff.de tranſactio.accipitur.Old. Adde Conn.latius hæc explicantem lib.5. comment.c.6.n.1.

TRANSACTIO an ſit contractus nominatus, vide Corraſ. lib. 1. Miſcel.23.n.1.quem refellit Gœd.in comment.ad l.vt ſi cui exempto, duodecima, in prin.n.6.& ſeqq.ff.de verb.ſig.

TRANSACTIO, eſt de re dubia, & lite ancipiti, necdum ad finem ducta non gratuita pactio l.1. de Tranſact. Diuiditur in iuſiurandum, ſententiam & tranſactionem l.1.vbi Gl.& lex 2.de iureiur. Spieg.

TRANSACTIO proprie appellatur, quum aliquo dato vel recepto, timore præſentis, vel futuri iudicij, in re dubia conuentum deciſumque eſt l.1.ff.de Tranſact Generaliter autem accipitur pro quocunque actu, quo concordia inducitur, vel ab obligatione receditur l.1.ff. de Pact. vel ad finem aliquid deducitur. Vnde tranſigere ætatem Plinius dixit. Sic & tranſigere æuum, tranſigere diem dicimus. Et quo magis latiſſima tentandæ tranſactionis occaſio præberetur controuertentibus, erat olim poſterior Feriarum pars, hoc eſt, poſt diuinum cultum reliqua, ad componendas lites deſtinata, vide l. vlt. Cod. de Fer. & Alciatum in leg. Tranſacta.de verborum ſignificat. Spiegel.Prat.Corraſ.1.Miſcell.23.numer.6.& Gœdd.dict.loc.& eundem Gœddæum in comment. ad l. vt ſunt iudicio, 230. de verb.ſign.

TRANSACTIO ſpecialiter conuentionem ſignificat qua à lite iam mota vel mouenda, aliquo dato, retento, promiſſo, receditur tot.tit.de Tranſact.Cod.& ff.Et à pacto hoc diſtat, quod qui tranſigit de re dubia, & lite incerta neque finita, non gratuito decedit: qui vero paciſcitur donationis cauſſa, rem certam & indubitatam libertate remittit, vide Harmenop. pag. 96. Vetus Gloſſarium, Tranſactio eſt cum aliquo aut dato aut retento, aut promiſſo, ab actione & controuerſia litigantes recedunt. Briſſ.

TRANSACTORES, vel compoſitores controuerſiarum, *gutlicke vnterhandler*, nihil arbitrantur: ſed agunt omnia ſcitu partium & voluntate: tandemque pronuntiant, id, quod æquum videtur, vt tractatur in l.1.de Recept.arb.Spieg.

TRANSACTVM autem dicitur ſiue Aquiliana ſtipulatione, ſiue pacto ſit tranſactum l.2.ff.de tranſaction. vtroque enim modo tranſactiones fiunt l.15. C.eod.tit.Briſſ.Prat.

TRANSCENDERE muros, l.vlt.ff.de diuiſ.rer.

TRANSCRIBERE, ius ſuum in alterum transferre: deriuata locutione ex eo, quod veteres (vt ſcribit Donat.) in foro & de menſæ ſcriptura, magis quam ex arca domoque pecunias numerabant, nam quod argentarius Titio acceptum tulerat, id ſi Titij voluntate Mæuio acceptum ferret, Titiique nomen expungeret, Tranſcribere dicebatur. Procul.l.12.ff. de præſcript. verb. Conueniſſe inter eos vt eos fundos, ſi ipſe vellet, eodem precio mulier tranſcriberet. Caius in leg.13. ff.ad SC. Vell. Aut ſi hæreditatem emerit, & æs alienum hæreditarium in ſe tranſcribat. Impp.l.iubemus, 14. C.de ſacr. eccleſ. Poſſeſſionem eccleſiaſticam tanquam nullo iure tranſcriptam, in iure ipſius atque dominio permanere. Vlpian.l.41. §.9. de leg. & fid.lib.32. Agri plagam quæ eſt in regione illa Mæuius tranſcribi volo, precio facto viri boni arbitratu. Sic accipe Tranſcripta prædia, in l.fin.Cod.de præd.nauic. Ambroſ. lib. 6.Epiſt. Denique tranſcriptis in aliorum iura prædiis virum ſequitur. Symmach. lib.2.Epiſt. Cum ad ſoliditatem tranſcriptæ in nouum Dominium poſſeſſionis cuncta ex morte celebrata ſint. Sic æs alienum in ſe tranſcribere, id eſt transferre, l. 13. ad Velleian. Seruius in illud Æneid. 7.

Et tua Dardanÿ tranſcribi ſceptra colonis?

TRANSCRIBI, inquit, id eſt tradi. Sermo autem hic tractus eſt de pecunia, nam Scribi eſt dari. Horat.

Scribe decem Nerio, non eſt ſatis, adde cicutæ.

Reſcribi, reddi Horat.

Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis:

Hotom.Prat.

Vide & Bud.in annot.prior.ad d.l.12.ff.de præſcript.verb.

TRANSDVCI dicitur grex l.4.§ 1.ff.de ſeruit.& tranſduci vites in arbores, l.3.§.item ſi.ff.vti poſſid. & alias tranſducere aquæductum. Tranſductus ad alium vſum, l.6.ff. de leg.3.

TRANSDVCTA linea, l.29.ff de acquir.rer.dom.

TRASENNA Nonio Marcello feneſtra eſt, cuius verba quibus tranſennam apud Cicer. & Salluſt. explicat, ſubſcribam, Tranſenna non, vt quidam putant, tranſitus, ſed feneſtra eſt. Cicer. nunc pete à Craſſo, vt illam copiam ornamentorum ſuorum, quam conſtructam vno in loco, quaſi per tranſennam prætereuntes, ſtrictim aſpeximus. Salluſt.hiſt.lib. 2.tranſenna demiſſum victoriæ ſimulachrum, cum machinato ſtrepitu coronam capiti imponebat. A Nonio autem Seruius diſſentit, qui hoc in Salluſt.loco tranſennam extentum funem interpretatur, cum explicat lib.5. Æneid.

-------- *& volucrem traiecto in fune columbam.*

Ac veriorem equidem eſſe Seruij ſententiam arbitror. Nam Valerius eadem de re loquens ſcribit, demiſſas eſſe lacunaribus coronas aureas, quod profecto factum eſſe funibus exiſtimandum eſt. Idque adeo magis intelliget, qui totum Salluſtij locum à Macrobio præſcriptum perleget. Sed & Plutarchus nullum nobis relinquit dubitandi locum, qui Salluſtij interpres ſcribit in Sertorio de Metello, καὶ νίκῃ πεποιημένῃ δι᾽ ὀργάνων ἐπιδρόμων χρύσεα τρόπαια καὶ στεφάνους διαφέρουσαι κατάγοντα. Nam epidromum funem eſſe conſtat, & in venatione ſic eum appellant, qui eſt ſummus & imus in retibus, quoque intendunt. Plinius, vt annulum hominis cum epidromis tranſirent. Fauet & Seruij interpretationi Iſidorus, qui tranſennam ſcribit extentum eſſe funem. Nunc quiſpiam putaret, vt in Salluſtio ſic & in Cicer. per tranſennam præterire eos qui machina quadam vt aſſolet in ludis fieri, celerrime tranſeunt per funem tenſum in theatro, id eſt, per funem feruntur, & prætereunt theatri ſpacium. Itaque cum ſcribit Horatius:

Ille per extentum funem mihi poſſe videtur
Ire poeta.

Eſſe poteſt tranſenna, id eſt, extenſus funis, quem veluti perambulet funambulo poeta rerum miraculo perſimilis. Videtur tamen in Ciceronis exemplo eſſe tranſenna tranſitus quaſi tranſienna: tranſitum autem intelligo peruium ſpacium inter conclauia cubicula, aut cœnationes. Si enim per tranſennam præteriens, in veſtiario per fores eius videres veſtem pulcherrimam conſtructam & compoſitam: non acquieſceres in tam breui aſpectu, ſic vſurpat tranſennam Paulinus, in epiſt. ad Seuer. Hæc, inquit, baſilica, in baſilica memorati confeſſoris, aperitur trinis arcubus, paribus, perlucente tranſenna,

per quam viciſſim ſibi tecta ac ſpacia baſilicæ vtriuſque iunguntur. Iterum: Intra ipſam vero tranſennam, qua breue illud, quod propinquas ſibi baſilicas potius diſcludebat, interuallum continuatur. Eſt etiam tranſenna funis, vt in Salluſtij exemplo. Itaque cum ad illaqueandum aues intendantur funes.

Nunc à tranſenna hic turdus lumbricum petit.

Plautus dixit, nam in auium pedicis funiculus eſt: σπάρτιον vocari dixit Pollux eum funiculum: atque adeo pedicam totam Plautus tranſennam vocauit. Eſt vt ait Iſidorus in traiectu fluuiorum, qua pontones ſunt, traiectus funis, quem ait tranſennam vocari, quomodo apud Marcellinum lib. 25. accipi videtur, cum ait, tanquam è tranſenna ſimul emiſſi, ſpe citius ripas occupauere: melius tamen ſit intelligere, velut pedicis & laqueis emiſſos. Nam eis aues liberatæ celerrimæ auolant & feruntur ocyſſime, Schard. ex Turneb. lib.5.c.6.

TRANSFERRE in iure aliquando retinet propriam ſignificandi vim, vt ſit ferre aliquid de loco ad locum, vel de perſona ad perſonam: vel de tempore ad tempus. Inde dicimur transferre domicilium, transferre legatum, hoc eſt, in alterum conferre. ff. de adimendis vel transferend. legat. Transferre alias ſignificat ita transfundere, vt quod prius erat, prorſus perimatur, vt transfundere obligationem, l.1. in princ. ff. de nouat. Transferre alias dicitur id quoque, quod non omnino recedit à transferente, vt in l. ſi is cuius nomine, ff. de interrogat. leg. 1. §. qui mandatam, & l. ſeq. ff. de offic. eius cui. Prat.

TRANSFERRI etiam dicitur condictio in alium Senatum, l.37. ff. de condict. furt. Transfertur domicilium re & facto, l.30. ff. ad municip.

TRANSFIGVRATVM apud Vlp. leg. quid tamen, ff. quib. mod. vſusfruct. Proinde & ornamentum, ait, diſſolutum aut transfiguratum extinguit vſumfructum. Notum transfigurare, eſſe in aliam figuram vertere. Verbum Plinianum, quod & apud Suetonium legitur. Interpres diui Matthæi cap. 17. vſus quoque eſt eo: pro quo Eraſmus maluit Transformatus adiicere, nimirum diuum Hieronymum ſecutus, cuius Scholium ſic habet: Quod autem dicit, Transfiguratus eſt ante eos: nemo putet priſtinam eum formam & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem, & adſumpſiſſe corpus, vel ſpirituale vel aereum: ſed quomodo transformatus ſit, Euangeliſta demonſtrat, dicens: Et reſplenduit facies eius. Spieg.

TRANSFORMARE. Vlp. Sed neque diætas transformare, vel coniungere, eaſve ſeparare ei permittitur l. ſi cuius §. ſed ſi ædium, ff. de vſufruct. Vide Transfiguratum. Spiegel. Et transformare quidem aliud nihil eſt, quam in aliam formam reducere, quod Iuriſconſ. in l. mulieris, ff. de verb. ſign. dixit transfigurare. Sic apud Virgilium 7. Æneid. Alecto.

---- Furalia membra

Exuit, in vultus ſeſe transformat aniles.

TRANSFVGA non is ſolum accipiendus eſt, qui aut ad hoſtes, aut in bello transfugit, ſed & qui per induciarum tempus aut ad eos quibus cum nulla amicitia eſt, fide ſuſcepta transfugit, maloque conſilio & proditoris animo patriam relinquit l. 19. §. transfugæ, ff de captiu. & poſtl. Feſtus lib.14. Gallum Ælium perfugam, qui & transfuga dicitur, definiſſe ſcribit, qui liber aut ſeruus aut hoſtis ſui voluntate ad hoſtes tranſierit. Sic in l. 14. ff. ex quib. cauſ. maior. & l.38. §.1 ff. de pœn. l.3. in fin. ff. ad l. Corn. de ſicar. Briſſ. Hinc Cuiac. transfugam definit, quod ſit proditor, qui fide mutata ad hoſtes tranſit, leg. transfuga, ff de capti. & poſtli. qui idem dicitur & perfuga, vt ex Ælio Gallo, Sex. Pompeius refert. Cuia. obſer. lib.4.c.9. & lib.6.c.16. Vid etiam Alex. ab Alex. lib.4.c.7. & Blondũ li.7. Romæ triũphantis.

TRASFVGA metalli, qui ex metallo refugit in l.12. §. ſi depotratum, ff. de captiu. & poſtlim. qui alias refuga dicitur. Bt Prat.

TRANSFVSIONEM à Tranſlatione hoc diſtare, gl. in l.1 ff. de nouatio, putat, vt ſi quid nouatur in eadem perſona, transfuſio ſit: in altera vero tranſlatio vocetur: cum tamen transfundere proprie ſit, ab vno ad alterum transferre. Itaque videntur Iuriſconſulti pro eodem accepiſſe: quod ſatis ſequentia verba, ſi perpendantur, innuere etiam videntur. Old. Prat.

TRANSGREDIENTEM, pro prætereuntem, aut prętereuehentem, elegantem vſurpat Martian. in l. fin. §. diui de Publica. Spieg.

TRANSGREDI perſonam, §. plane. Inſt. de iure naturali.

TRANSIGERE, proprie actor dicitur, id eſt, ab actione tranſire. Metaphorice tamen ſimplicius accipitur pro decidere: & tranſacta res, quoquo modo finita, *Albommen, ablenen.* Sicut agere dicitur, qui petit quod ſibi debetur, §.1. Inſti. de act. Ita Tranſigere, qui prætet formulam actionis ſuæ, aliquid accipiendo litem ſopiuit, *Abtaginen* Quamvis & reus tranſigere, ſed improprie, dicitur per Gloſſ. & Dd. in l.2. C. de Tranſaction.

TRANSIGERE, ait Goth. ad rub. C. de tranſact eſt cauſſam ſeu litem l.16. ff. eod. rem, l 1. ff. eo. controuerſiam, l.14. ff eo. Vel futuram, l.2 Cod. eod. vel pendentem aut motam, l. vlt. C. eod. dubiam tamen, l.12. Cod. eod. incertam, nondum finitam, d. l. 1. conſenſu, l.13. l.41. Cod. eod. l.37. C. eo. l.65. l. certa conditione, l. 25. C eod. certa lege, l.14. ff. eod. id eſt, aliquo dato, l.65. §.1. ff. de cond. indeb. retento, l.37. Cod. de tranſact. vel accepto l.14. C. eod. vel promiſſo, l.2. l.37. & 38. C. eod. finire, l.10.16. & 19. C. eod. l.1. ff. eod. decidere, l.8. l.17. C. eod.

TRANSIGERE verbum & generaliter vſurpatur, & ſpecialiter: Generaliter pro quamvis conuentione, vt quocunque modo ad finem perducatur aliquod negocium, tranſigi dicatur: idque bifariam, primum vbi nulla eſt controuerſia, ſed ſponte negocium aliquod contrahitur, veluti in l.1. §.1. ff. de pact. Conuentionis verbum generale eſt ad omnia pertinens, de quibus negocij contrahendi tranſigendique cauſſa conſentiunt, &c. Hinc illud Cic. in Orat. pro Cluent. Manilius rem cum Oppianico tranſigit pecuniam ab eo accipit. Deinde eum orta controuerſia deciditur, vt l.1. ff. teſtam. quemadm. aper. l.6. ff. de tranſact. itaque Tranſigere & Decidere Cicero pro eodem vſurpat, veluti Verr. IV. Quod vnquam huiuſmodi monſtrum audiuimus? qui cum reo tranſigat, poſt eum accuſatore decidat? Sic in ea pro Comœdo. Criminatio tua quæ eſt? Roſcium cum Flauio pro ſocietate decidiſſe. Defenſio mea quæ eſt? Roſcium pro ſua parte cum Flauio tranſegiſſe. Sic iureiurando tranſigi negocium dicitur in l.2. & l. admonendi, 31. ff. de iureiur. & ſententia tranſigi. l. pœna 13. § grauior. ff. de his qui not. infam. l.1. §. ſicut, ff. ad Turpil. l.5. ff. de decur. l.15. ff. ad munic. Sic Paulus l.46. ff de rei vindic. Tranſegiſſe, inquit, cum eo, & decidiſſe videor, eo precio quod ipſe conſtituit. Hot. Prat.

TRANSIGENDI verbum generale eſt, & ad omnes ſpecies pertinet quibus controuerſiæ deciduntur atque finiuntur. Briſſ.

TRANSIGERE vero ſpeciatim & peculiariter ſub tit. De tranſact. accipitur, pro de lite iam mota vel mouenda aliquo dato, vel retento, vel promiſſo decidere, leg. tranſactio. C. illo tit. deniq; in hac ſignificatione tranſigi gratis non poteſt. Prat. Hot.

TRANSIGERE & paciſci hoc differunt, quod is qui tranſigit, quaſi de re dubia & lite incerta neque finita tranſigit: qui vero paciſcitur, donationis cauſſa rem certam & indubitatam liberalitate remittit l.1. ff de tranſact. Hot. Prat.

TRANSIGERE vel paciſci de crimine an liceat, vide Cuiac. 6. obſ. 11. Et an tranſigens ſuper crimine pro confeſſo & conuicto habendus ſit, tractat Vult. in comment. Inſtit. de pœn. temer. litigant, in princ. n.29.

TRANSIGERE ab agendi verbo ducitur, quod cum generale ſit, iudiciorum iam pene factum eſt proprium. Hinc actiones forenſes & actum quod iudicatum eſt. Donat. ad Terent. Actum agam, id eſt, nihil agam, quod enim in iure ſemel iudicatum fuerit reſcindi & iterum agi non poteſt. Inde tranſactum quod omnino peractum eſt, & perfectum, & iudicati auctoritatem aſſumit. Connan. lib.5.c.6.n.1. Hot.

TRANSIGI negocia accipimus l.2. ff. ſi quis cautio, & l.1. §.1. ff. de pactis, & velut pacto tranſegiſſe videtur de credito, qui contentus fuit pignora poſſidere l.15 §. ſi pignora, ff. de re iud. Briſſ. Prat.

TRANSIRE actio dicitur, l.43. ff. ad l. Aquil. Tranſire etiam acceptio à perſona in perſonam dicitur l.9. §. vlt. ff. de exceptione rei iudic. item tranſire conditio ad emptorem dicitur in l. 54. §. vl. ff. de eui. vt ſcilicet in eius perſona pareri conditioni poſſit.

TRANSIRE pro præterire. Sic tranſire dicitur dies, l.39. ff. de minorib. annus, l.5. §.1. C de temporib. in integr. reſt. & tempus, l. 5. §. quod ſi. ff. de præfect. vrbi.

TRANSIRE ad hæredem Plinius: Margaritæ gemmæque ad hæreditatem tranſierunt: veſtes prolongant tempus, vnguenta illico expirant, & ſuis moriuntur horis. Spieg.

TRANSIRE legem, pro non curare, & negligere.

TRANSIRE vitam, pro viuere, & quod vitam tranſigere etiam dicitur. Seneca: Semper vero eſſe felicem, & ſine morſu vellet tranſigere vitam, ignorare eſt rerum naturæ alteram partem. Spieg.

TRANSITVM facere dicunt Imperator. in l.4. C. ſi quis ignorans rem minor. eſſe.

TRANSIVNGI iumenta dicuntur, quæ in quadrigis loco mutantur: & in diuerſam partem, vt à dextra in læuam, aut contra iũguntur.. Vlp. l.38. § 5. ff. de ædil. edict. Quæſitum eſt, ſi mula talis ſit, vt tranſiungi non poſſit, an ſana ſit, & ait Pompon. ſanam eſſe, pleraſque denique carrhucarias tales eſſe, vt non poſſint tranſiungi. Idem ait, ſi nata ſit eo ingenio aut corpore, vt alterum iugum non patiatur, ſanam non eſſe Hot Prat.

TRANSLATIO, Rhetorum vox à ICtis. Marcello, in l. ſicut, §. ſuperuacuum. Quib. mod. pign. Vlp. in l. ſed & ſi vnius, de iniur. & ab Alciato explicatur c.10. lib.1. Parerg. Spieg.

TRANSLATIO legati eſt, cum teſtator id, quod alicui legarat, aut à perſona in perſonam transfert, aut ab eo qui dare iuſſus eſt, transferr vt alius det: aut cum rem pro re dari iubet, aut quod pure datum eſt, ſub conditione transfert, leg.5. ff. de admin. & transf. leg De hac tranſlatione agit l. ſi. ff. de his qui pœn. nom. & Inſt. de adempt. legat. Briſſ. Prat.

TRANSLATIO litis vel iudicij eſt, cum iudicium ab aliquo ſuſceptum transfertur in alium, l.25 & 27. ff. de procur. l.17. §. ſed etſi. ff. de iniur. Prat.

TRANSLATITIA, inquit Aſconius, veteres dixerunt non noua, nec nuper inuenta, ſed aliunde tranſlata. Prat.

TRANSLATITIA edicta dicebantur, quæ ex veteri & recepto iure, eoque

re,eoque quod antea obtinebat componebatur. Cic. 3. in Verr. In re tam vſitata ſatis eſt oſtendere omnes antea ita jus dixiſſe. & hoc vetus edictum tranſlatitiumque eſſe Idem lib.3.epiſt.ad Attic. Alterum caput eſt tranſlatitium , de impunitate , ſi quid contra alias leges eius legis ergo factum ſit.Gell lib.3.c penult. Hoc ſignificabat edictum , quo Conſules ſeruandæ conſuetudinis cauſſa tranſlatitio vtuntur.Briſſ.

TRANSLATITIE, negligenter, defunctorie: tranſlata locutione ab edictis tranſlatitiis, quæ nullam diligentiam requirebant. Marcianus l.1.§ 6.ff.ad SC. Turpill. Prævaricatorem eum eſſe oſtendimus,qui colludit cum reo, & tranſlatitie munere accuſandi defungitur. Vlp.l.1.ff.de iur.patr. Patronorum querelas aduerſus libertos Præſides audire , & non tranſlatitie exequi debent,Item Papin.l.55.§.1.ad SC. Trebell Sed nec illud tranſlatitie omittendum eſt, id eſt,prætereundum eſt. Hoto.Prat.& Gotth.ad d.l.1.§.6. ff.ad SCtum Turpill.

TRANSLATIVA conſtitutio à Quintil. li.3.dicitur cum cauſſa ex eo pendet, quod non is agere videtur, quem oportet: aut non cum eo qui cum oportet:aut non apud quos,quo tempore,qua lege,quo crimine,qua pœna oportet:vel etiam tranſlatiua conſtitutio eſt,in qua tum peremptoriæ,tum etiam illatoriæ exceptiones,hodie proponuntur.Quod & ante inceptum judicium, & aliquando poſt ipſam litis conteſtationem fieri ſolet , & non in perſonalibus actionibus tantum ſed etiam in realibus Brech.in leg.Litis nomen.ff de verb.& rer ſign.

TRANSLATVM verbum dicitur, cum à propria ſignificatione in aliam conuertitur. Cicero maxime probat tranſlationem verborum: quæ & apud Iuriſconſultos frequens eſt. Vide Alciatum in proœmio Comment. de verb.ſign.Spieg.

TRANS mate Reipub.cauſſa abeſſe, adud Vlp.l.verum §.ex facto. ff.de Minor.Spieg.

TRANSMIGRARE ad alia loca.l.1.ff.de decur.

TRANSMIGRARE, eſt in longinquioris loci domicilium, habitationemve migrare.Valla.

TRANSMISSA res in l.6.§ 1. C.de appellat.& conſult.id eſt,omiſſa.Tranſmiſſa hæreditas in l.1.C.ſi omiſſa ſit cauſ.teſta. Tranſmiſſum tempus in l.4 C.de acquir.poſſeſſ.

TRANSMITTERE hæreditatem , pro transferre,relegare. Obſeruãdum tamen , quod hæreditas non adita, regulariter ad alios non tranſmittitur l quoniam ſororem.C.de Iure delib. l.1.§ in nouiſſimo. C.de caduc.tollend. vide Bald.in l vnic.Cod.de iis qui ante apert.tab.Iaſ.in l.ſi infanti.C.de iur.delib.Prat.

TRANSNOMINARE nomen commutare, inuertere vel immutare.Nihil autem mali eſt ferendi nominis cauſſa inſtitutum,honeſti hominis nomen aſſumere,Caius in l facta. §.ſi in danda. ff.ad SCtum Trebellian. Spieg.

TRANSPORTARI vinum.l 1..§.qui vinum, ff.locati,& tranſportandum vinum vel tignum, & tranſportandam coloniam deducere.l.25.§.qui coloniam. ff.locati.

TRANSSVMERE , ex alio ſumere. Vnde quæ ex primis tabulis (vulgus originalia vocat) tranſcripta ſunt , ſolennitate juris adhibita,dicuntur tranſumpta. Spieg.

TRANSVEHIMVR ſiue id ratibus in mari , aut curru per terrãm fiat. Apud ICtum vero in l.2. ff.de in ius voc.cum ait. Sed nec eum,qui equo publico in cauſſa publica tranſuehatur ad tranſuectionem equitum referri debet,à Fabio Maximo inſtitutam. Liu.lib.9.in fi. Ab eodem Fabio inſtitutum dicitur, vt equites Idib. Quint. tranſueherentur , quod iiſdem verbis tradit Val. Max.lib.2. c.de inſtit.antiquis, tum hoc addit: Equeſtris vero ordinis iuuentus omnibus annis bis vrbem ſpectaculo ſui ſub magnis autoribus celebrabat , die Lupercalium & equitum probatione. Equitum probationem eiuſmodi tranſuectionem appellans:à Græcis ... explicatur: aliud tranſuehi:nam ſimilem legem fuiſſe apud Athenienſes teſtis eſt Demoſth.in orat.... Cujacius autem in illo Vlpian.loco pro in cauſa publica in capitolium legi vult, vt Plinius: vel in Caſtoris Pollucis, vt Dionyſius Prat.

TRANSVECTIO, ..., à Plutarch.in Pompeio vocatur, qua ad ſedentes in foro cenſores , vnumquemque equitem equum ſuum adduxiſſe ſcribit, & de ſtipendiis legitimis confectis interrogatos , ratione in iis reddidiſſe. ... vocat Dionyſius. Tranſuectionem hodie monſtra n vocamus,cum equites ſolenniter recenſentur. Prat.

TRANSVECTIONIS autem verbo intelliguntur angariæ, parangariæ,parauere di. l.12.de excuſ.mu. C.lib.10. Cujac.ad leg 1 de quib.mu.vel præſta.C.eo.li.vid.& Cor 1.Miſc.11.n.2.C.eo.li.

TRANSVERSALES,qui ex tranſuerſo,ſiue à latere conjuncti ſunt: vt fratres,& ſorores,eorumque liberi.Inſt.de gradibus cognat. Spieg.

TRANSVERSARIVM in l.habitatores ff.locat. videtur ſumptum, pro aduerſarium. Prat.

TRANSVERSVS agit, qui vi & impetu quodam ab inſtituto deflectitur.Eraſm.

TRAPES, etis, maſc.gen.mola olearia, à ... voluo ſeu verto. Trapetus idem,ſed antique. Vtraque vox extat apud Catonem de re ruſtic.

TRAPETVM in l.19.§.illud.ff loca mola eſt quæ in altum ... deprimebatur, qua olivæ confringebantur: vide iſi l lib vi.. Etim.c.14 in Lexico B.Germani T.a. ... & ... redditur. Plin.lib.15.c.6.de oleis agens, Poſtea,ait,inuentum,vt lauarentur vtique feruenti aqua, pretium is prælo ſubjicerentur ſolidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. Columel. lib.12 c 50. Olea autem co..ficiendo, inquit, molæ vtiliores ſunt trapetum. Trapeti concinnaudi & ædificandi rationem vide apud Catonem de re ru.t. tit.20.& 21. Prat.Briſſ.In alia tamen ſignificatione accipiatur, ſecundum aliquos, apud Paul in l.de trapetis. ff le ſupel. l ſed ibi,iudicio meo, caſtigandum eſt Tapetis , de quib.Martial.Epigr.vlt.Stragula purpureis lucent villoſa tapetis.Cotta.

TRAPEZITAS,id eſt menſarios,gemmarumque, & argenti,& veſtium diſtractores, mercatores.omneſque apothecarios, & quibuſcunque ergaſteriis adhærentes,à dignitatibus,& militia Lex ſubmouet.C.de Cohort lib.12.

TRAPEZOPHORA in l.3.ff.de ſupel.leg.Pollux lib.10.onom.c.19 ... ,id eſt, menſam in qua vaſa. potoria collocabantur , ... recenti ſignificatione dictam ſcribit. Apud Paul.tamen in d.l 3. Trapezophoram intelligere malim columellas ſiue pedes quib. impoſitæ ſuſtinentur menſæ:idque verbi Etymologiæ magis conuenit.... enim menſa eſt,& ..., fero.Prat.vide Alex.Neap. Gen.die.lib.1.c.19.

Τραυλίζειν, id eſt, balbutire, eſt vitium linguæ,non vocis. Ariſt.in Problem. ſegmento 11.tria genera huiuſmodi vitiorum ponit: Traubeten , id eſt blæſitatem,cum literam aliquam exprimere non poſſumus: eamque non quamlibet, ſed certam Pſelloten, id eſt balbutiem , quæ eſt literam elidere vel ſyllabam , id eſt pronũciando eximere & prætermittere.Hiſchophoniam,id eſt hæſitantiam: quæ eſt ſyllabam ſyllabæ jungere non poſſe. Hæc tria vitia expreſſit Vlp de ædil.edict.in l.idem Offilius. §.quæſitum eſt.in quem vide quæ annotauit Badæus.

TREBATIVS fuit juriſperitus clarus temporibus Ciceronis : ad quem cum ſcriberet Topica , omnia exempla ex Iure Ciuili ſumpſit:vt haberet rationem eius, ad quem ſcribebat.Spieg.

TREBELLIANICA eſt quarta omnium,quæ ex judicio teſtatoris, quocunque fit,capiuntur. Dd.l.in quartam in 4.not.

TREBELLIANICAE & Falcidiæ appellatio ſæpe vſurpatur promiſcue l.cohæredi,21.§.cum filiæ.ff.de vulg.& pupill.ſubſtit.l. Tiria teſtamento.86. ff.ad l.Falcid. & Falcidiæ beneficium.in l. cogi.16. §.idem Mæcianus. ff.ad SCtum Trebell.item Falcidiæ legis commodum in l.ita tamen.27.§.Trebell.& in l.ſi legatus. 30.ff.ad SCtum Trebell.nihil eſt aliud quam Trebellianica ſiue commodum Senatuſconſulti.Vult.in comm.ad §.reſtituta.3. n.8.Inſt.de fideicommiſſ. hæreditatib.

TREBELLIANVM SCtum Anneo Seneca & Trebellio Maximo, Coſſ. factum de fideicommiſſariis hæreditatibus hoc continebat : vt reſtituta hæreditate fideicommiſſario, & in fideicommiſſarium actiones hæreditariæ tranſirent. Vlp.in Inſt. tit.22. §.reſtituta. In t.de fideic. hæred. Sed Iuſtianus in hoc SCtum etiam Pegaſianum quod de quartæ detractione ſcriptum erat tranſtulit: Hodie igitur ex Trebellianico non tantum tranſire actiones ſed & quartam detrahi dicimus Briſſ.

TREBELLIANVS fideicommiſſarius. l.15.§.1. ff.vt legator,id eſt, is cui ex Trebelliano Senatuſconſulto reſtituta eſt hæreditas.

TRECENTVM pro trecentorum.l.89.§ 2.ff.de ſolut.

TREMERE , proprie corporum ſolidorum eſt : cum propter frequentem commotionem ita concutiuntur , vt ſtare loco neſciant.Hinc fit,vt Tremor pro rigore accipiatur. Auth. Iusjur. quod præſt.ab his §.1. Spieg. (mil.annon.lib.12.

TREMIS,vti ſemis,apud Imp.Anaſtaſ.in l.videmus. C de erog.

TREMISSES l.pen.in prin. C.de excoctio. & tranſlatio, milit.an. lib.12.l.3 Cod de milit. veſt.eod.libr. Aureorum ſiue ſolidorum tertiam partem valentes numi. Quos poſteriorum Imperatorum tempore ſiliquas octo pependiſſe non dubium eſt , quandoquidem ex eorum conſtitutione duos & ſeptuaginta ſolidos ex libra conflatos conſtat.Briſſ.Prat.

TREMISSES genus monetæ erat,quæ conſtabat ex tertia parte ſolidi, vel aurei:de quibus meminit Lampridius in Alex. tumque primum ſemiſſes, in quit, aureorum formati ſunt, tunc etiam cum ad tertiam partem aurei, vectigal decidiſſet tremiſſes. & paulo poſt : Sed cum non potuiſſet per publicas neceſſitates. conflari non juſſit, & tremiſſes tantum.ſolidoſque formari. De tremiſſibus meminit etiam Imperator in l.per hanc diuinam, circa princ C.de erog.mili.ann. lib.12.qui ſecundum prædicta debet intelligi & his conuenit vulgata parœmia, Homo treſſis de contemptiſſimis.Cotta.

TREPIDATIO. Chariſius lib.ſingulari de teſtib.Plurimum,ait,in excutienda veritate, etiam vox ipſa,& cognationis ſubtilis diligentia adfert. Nam & ex ſermone, & ex eo,qua quis conſtantia , qua trepidatione quid diceret , vel cuius exiſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt , quædam ad illuminandam veritatem in lucem emergunt.Spieg.

TRES facere collegium exiſtimat Neratius Priſcus, & hoc magis ſequendum eſt Marcellus de verb.ſign.Maff.

Treſsis ſunt tres aurei I.Cujac. lib.obſeruat.7. c.33.Prat.& Gothofr in not.ad Non.59.c.5.

Trevga, pro induciis, ſecuritas eſt præſtita perſonis, & reb. ad tempus aliquod, bello nondum finito, vt dicit gloſ.in cap.1.de treng.& pac.Interpretes aiunt,induciæ ſunt ad modicum tempus; treuga in longum extenditur. l.poſtliminium. §.induciæ. ff.de cap & poſtlim.reuerſ.& not.ff.de pact.Eſt autem treuga barbarum vocabulum à leguleiis tamen receptum.

Tria ſunt,quæ habemus: libertatem, ciuitatem,familiam. Vide l.vlt.ff.de capit.minur.Spieg.

Triarii milites qui tribus vexillis conſtarent Liuio lib.8. Aug. ad Modeſtinum de excuſ.tut.Prat.

Tribonianvs, notatione Pamphilus. Imp.Iuſtiniani Paredrus fuit : quem Magiſtratum Romani Quæſtorem, Latini ICtum vocant. vir fuit moribus & artium omnium diſciplina nulli ſecundus. Iuſtum ſectabatur lucrum : ſingulis diebus leges aliquas aut antiquabat, aut condebat,vt ex vſu videbat, Ingenio ita miti & manſueto fuit, vt nihil à quoquam ingratiis ſit paſſus.Iiſque moribus ac doctrina ſingulari vnicum auaritię morbum obſcurabat.Hæc Procop.lib.de bello Perſ 1.Prat.

Tribvarivm à tribu,vt tributarium à tributo. Spieg.

Tribvere, id eſt,dare,ſic tribuere actiones. l.2. §.peruéniſſe.ff. de hær.vend.

Tribvi, tum accipiendum eſt,cum ex cauſſa à judice, quod alias non competeret,conceditur, arg.leg.1. §.1. C.de pet.bon. ſubla. Zaſ in l ex diuerſo ff.ſoluto matrim.intellect.Spieg.

Tribvles, id eſt, de mea tribu. tribules meos, tuos, ſuos,noſtros,& veſtros,dicimus,non contribules vide Syluium.

Tribvli, vel vt Græce, τρίβολοι machinulæ ſunt ferreæ, doloſæ, trigona,aut tetragona forma quæ in quamcumque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infeſtos protendunt .Plutarch. in Apoh. Κατασπεῖραι τριβόλους σιδηρᾶς, ὅπως μὴ διαμάχοντες οἱ πολέμιοι προσμάχωνται τοῖς χώμασιν. Id eſt, Spargere tribulos ferreos ne hoſtes aggeribus inſiſtẽtes pugnam illinc ciere poſſent. Hoc autem verbum perperam legitur in l.quidam Iberius. ff. de ſeru vrb.præd.pro Tubuli.De tribulis etiam fit mentio apud Veget. & Front. Tribuli in quibuſdam regionibus vt Ferrariæ. Venetiiſque vocitantur beſtiolæ quædam , formam habentes tribulis ferris ſimilem, quæ colliguntur iuxta ripas fluminum, vel maris, vel in paludibus. Tribuli præterea herbæ quædam, inter frugum vitia enumerantur à Verg.Georg.1 Subit aſperrima ſylua , Lappæque, tribulique, & à Plin.lib 18. Lolium & tribulum & carduum lappamque non minus quam rubum, inter frugum morbos, quam inter ipſius terræ peſtes numeraue rim.Et hoc voluit ſignificare Vlp.in l.ex conducto.§.1.ff.locati.cum refert:damno colono eſſe,ſi herbis ſegetes corruptę ſint. Tribulis etiam pro vehiculi genere , quo excutiantur in area fruges maturæ,vſi ſunt ſcriptores. Plin in præallegato libro 18. dum inquit : Meſſis ipſa alibi tribulis in area,alibi equorum greſſibus exteritur,alibi perticis flagellauit.Verg Georg.1.

Tribulaque trabeæque & iniquo pondere raſtri Cotta.

Tribvnal, quorum apud priſcos Romanos fuerit judicum, Aſconius docet. Formam eius Vitruu. lib.5. ſcribit. Hoc hodie ordinariis judicibus tribuunt Interpretes , vt Romanis principibus,hoc eſt Pont.Max.& Imperatoris,Conſiſtorium. § illud, Aut.de Appell & inter quæ temp. Bart.in l.1.C.de Confeſſ.indicat,quæ judici pro tribunali,& quæ non expienda ſunt: aperitque quo ſenſu id,quod vulgo receptum eſt, Loco maiori debet iudex ſedere.

Tribvnal, vt Iſid.definit, locus ſublimis & editus in quo conſidentes magiſtratus ius dicunt. l.pen. ff.de iuſtit. & jur. Pro Tribunali enim ſoli magiſtratus ſedebant. Vnde ius dicentem hac periphraſi nonnunquam Iureconſulti demonſtrant , Qui tribunali præeſt,qui pro tribunali cognoſcit , l.1.§.penul. ff.de iudic.l.2.ff.de re iud.Briſſ.

Tribvnali præerant magiſtratus,curules duntaxat, quibus curulis ſellæ ius erat:veluti Conſules , Prætores,Ædiles:& in prouinciis Præſides ac Proconſules. Minores autem magiſtratus ex ſubſelliis, vt ſcribit Aſconius, ius dicebant,veluti Tribuni, Quæſtores,Triumviri. Vitruu. lib.5. cap.1.de baſilica Iulia loquens. Item tribunal eſt in ea æde hemicycli ſchematis minoris curuatura formatum. eius autem hemicycli in fronte eſt interuallum, pedum 46. introrſus curuatura pedum 15. vti eos qui apud magiſtratus ſtarent,negociantes in baſilica ne impedirent De tribunali conſulis R.qui Macedonibus terrori erat, Liu.li.45. ſic loquitur. Aſſuetis regio Imperio formam terribilem præbuit tribunal : ſummotor aditus, præco, aſcenſus,inſueta omnia &c.Prat.Pro tribunali, & de plano opponuntur,in l.1.§.abolitio.ff.ad Turpill.

Tribv mouere, erat ex vna tribu in aliam notæ cauſſa transferre, vt patet ex Liuio. Negauit, inquit, Claudius cenſor,ſuffragij latronem iniuſſu populi cenſorem cuiquam homini , nedum vniuerſo ordini adimere poſſe , neque enim ſi tribu mouere poſſet, quod nihil ſit aliud, quam iubere mutare tribum, ideo omnibus quinque & triginta tribubus mouere poſſe. Ex quibus verbis manifeſtum ſit,mouere tribu eſſe,ex honeſtiore tribu in minus honeſtam transferre,vt ex ruſtica in vrbanam aut ex ruſtica in ruſticam. Vnde Plinius dixit in vrbanas tribus transferri ignominioſum fuiſſe.Prat.

Tribvni ærarij dicebantur,inquit Varro lib.4. ling.Lat.quibus attributa erat pecunia, vt militi redderent. Et Pedianus Verrina 3. Pecunia attributa eſt , quæ in ſtipendium militum de ærario à tribunis ærariis adnumerari. Quæſtori ſolet.Hi maſtratus quidem non erant : ſed qui procurationem publicam habebant,idcirco in hunc ordinem relati ſunt,eo magis quod Cic.lib. de legib.3. vbi de magiſtratibus ſe leges dare profitetur,hunc quoque aſcribit , & minorem magiſtratum appellare videtur, his verbis:minores magiſtratus periti juris plures in plera ſunto.Militiæ quibus ius,ſi erunt imperanto.Ærariique tribuni ſunto. Domi publicam pecuniam cuſtodiunto Quam lectionem manuſcriptorum librorum autoritate confirmari, mihi magnopere placuit. Ordinis autem nomen hoc fuiſſe, magnumque illorum numerum extitiſſe , vel ex eo intelligi poteſt,quod in l.Aurelia latum erat, vt judicia quæ penes ſolos Senatores erant,cum equitibus & tribunis ærariis communicarentur. Quod ſi quis differentiam inter tribunos ærarij & Quæſtores ærarij requirat,hanc me reſpondeo fuiſſe arbitrari, quod Tribuni pecuniam in vrbe ſignatam cuſtodirent. Quæſtores, ex vectigalibus quæſitam , illi tribuebant atque adnumerabant Quæſtoribus in prouincias abeuntibus: hi pecunias ærarij tum acceptas,tum expenſas in tabulas publicas referebant.Hot Prat.

Tribvnvs Celerum à Romulo primum creatus eſt , vt Liuius libro 1. teſtatur, vt ſcribit, illum trecentos armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellauit , non in bello ſolum ſed etiam in pace habuiſſe. Feſtus lib.3.Celeres inquit,antiqui dixerunt , quos nunc equites dicimus , à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo iis propoſitus fuit, qui primitus electi fuerunt ex ſingulis decuriis deni, ideoque omnino trecenti fuere. Idem etiam Dionyſ.lib.2.ſcribit, & hoc amplius, Celerum alios equites,alios pedites fuiſſe.eorũ Tribunos tres ſubiectos centuriones fuiſſe, rurſuſque his alios:omneſq; per vrbem haſtatos Regem comitatos eſſe , eiuſque mandata obiiſſe. In militia vero anteſignanos fuiſſe,primos pugnam iniiſſe,poſtremos diſceſſiſſe:equites quidem in planitie, pedites vero in aſperis & inæqualibus locis pugnaſſe. Paulo aliter tamen Pomponius in l.2.ff.de orig.iur. Regum temporibus,inquit,Tribunũ Celerum fuiſſe,conſtat.is autem erat,qui equitibus præerat,& velut ſecundum locum à Regibus obtinebat: quo in numero fuit Iunius Brutus , qui autor fuit Regis ejiciẽdi.Et paulo poſt ait,Magiſtros equitum ita Dictatorib.eſſe iunctos,vt Regibus tribunos Celerum Ouid.lib.Faſtor.4.

Hic celer vrget opus quem Romulus ipſe vocarat:
Sintque Celer curæ, dixerat, iſta tuæ.
Neue quis aut muros,aut jactam vomere foſſam
*Tranſeat, audentem talia dede neci.*Prat.

Tribvni militum terni Cõſulari poteſtate creati ſunt anno vrbis 310.cum orta inter patres & plebem diſſenſio eſſet , propter C.Canuleij Tribuni pleb.legem , qua de Conſule altero de plebe creando agebatur. Placuit igitur, vt pro Conſulibus Tribuni militum ex patritiis terni totidemque ex plebe crearentur : qui Conſulari ac ſummo imperio Reipub. ſummam adminiſtrarent.Verum terni tantum,iique patritij creati ſunt: plebs eo contenta fuit,quod ſui ratio in comitiis habita fuiſſet. Liu.lib.4.& Dionyſ.libro 2. Pompon. l.2.§.14 de orig.iur. Deinde cum poſt aliquot annos plebs cum patribus contenderet,& vellet ex ſuo quoque corpore Conſules creare,& patres recuſarent : factum eſt , vt Tribuni militum crearentur partim ex plebe,partim ex patribus,conſulari poteſtate, hique conſtituti ſint vario numero : interdum enim viginti fuerunt, interdum plures,nonnunquam pauciores.Prat.

Tribvni militum in legionibus , inquit Varro , quod terni ex tribus tribubus,Ramnium,Lucerum,Tatienſium,olim ad exercitum mittebantur. Pedianus autem Verrin. 2. Tribunorum inquit, militarium duo ſunt genera : primum eorum qui Rufuli dicuntur:hi in exercitu creari ſolent:alij ſunt Comitiati, qui Romæ Comitiis deſignantur.Zonaras autem lib.2.ſcribit eos ſic appellatos , qui imperium in mille viros obtinerent. Cic.lib.de legib.munus eorum his complectitur verbis:Militiæ quibus iuſſi erunt,imperanto.Polyb.in 6.de Rep.Deſignatis conſulibus poſtea tribunos militum creant , & quatuordecim quidem ex iis faciunt Tribunos,qui habent annua quinque ſtipendia. his deinde adjiciunt decem,quos creant ex iis, qui ſupra quinque vſque ad decem habent annua ſtipendia, Equites quidem qui decem omnino habent ſtipendia,pedites autem,qui ſex,& eo amplius habent annua ſtipendia. Liu.lib. 7. Et cum eo anno primum placuiſſet Tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam & antea ſicut nunc, quos Rutulos vocant,Imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit.Idem lib.9. Et duo imperia eo anno dari cœpta per populum, vtraque ad rem militarẽ pertinentia : vnum, vt Tribuni militum ſeniдeni in quatuor legiones à populo crearẽtur:

quæ ante perquam paucis ſuffragio populi relictis, locis Dictatorum & Conſulum ferme fuerant beneficia. Tulerunt eam rogationem Tribuni plebis L. Atilius C. Martius. Idem lib. 42. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod Conſules ex SCto ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur. Sed conſulum Prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque eſſet. Hinc illud apud Sueton. in Cæſare: Tribunus militum cui primum Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit autores reſtituendæ Tribunitiæ poteſtatis enixiſſime iuuit. Idem apud Plutarchum in Catone Vticenſi: In petitione Tribunatus militaris legem quæ candidato nomenclatores adeſſe vetabat, ſolus Cato ſeruauit, per ſe ipſum appellans populum. Plin. autem lib. 31. cap. 7. & lib. 34. cap. 3. ſcribit, eorum ſtipendium, Salarium dictum fuiſſe, à ſalis nomine, quod honoribus, inquit, militiæque interponitur, ſalariis inde dictis, magna apud antiquos autoritate, ſicut apparet ex nomine Salariæ viæ: quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Macer. in leg. officium 12. ff. de re milit. Officium Tribunorum eſt, vel eorum qui exercitui præſunt, milites in caſtris continere, ad exercitationem producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdũ circumire, frumentarionibus commilitonum intereſſe, frumentum probare, menſorum fraudem coercere, delicta ſecundũ ſuæ autoritatis modum caſtigare, principiis frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere. Prat.

Tribuni militatis fit mentio, in leg. 12. §. fin. ff. de re milit. l. 11. 13. eod. tit. libro 12. C. l. vnic. C. de ſalgamo, libro 12. l. 1. Cod. de commeat. eodem lib Tribuni prætoriani, in l. vlt. Cod. de numerat. lib. 12. l. 4. C. de appar. magiſt. mil. Briſſ.

Tribuni plebis primum ita creati ſunt: anno 260. cum plebs ex vrbe ad Æquorum bellum educta, propter nobilium fœneratorum impotentiam, Conſulibus relictis, trans Anienem amnem collem occupauit, neque eo anno in vrbem reuocari potuit vſque dum Senatus ei per decem legatos promiſit, ius ipſi fore, magiſtratum é ſuo corpore contra Patritiorum potentiam creare. Primum autem duo vel, vt tradunt alij, quinque creati ſunt: ſed anno 296. Horatio, Minutio, Coſſ. decem effecti. Liuius lib. 3. & Dionyſius lib. 6. & 10. In eandem ſententiam Pompon. in l. 2. §. 2. de orig. iur. Iiſdem temporibus, inquit, cum plebs à patribus ſeceſſiſſet, anno fere decimo ſeptimo poſt reges exactos, Tribunos ſibi in monte ſacro creauit, qui eſſent plebeij magiſtratus. Dicti tribuni quod olim in tres partes populus diuiſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur: vel quia tribuum ſuffragio creabantur: Sic Varro lib. de lingua Latin. 4. Tribuni plebeij, qui ex Tribunis militum primum Tribuni plebeij facti, qui plebem defenderent; in seceſſione Cruſtomerina. Cicero libro de legib. 3. poteſtatem eorum his declarat verbis. Plebs quos pro ſe contra vim auxilij ergo decem creaſſit, Tribuni eius ſunto. quodque ij prohibeſſint, quodque plebem rogaſſint, ratum eſto: ſanctique ſunto: neve plebem orbam Tribunis relinquunto. Erat enim hic magiſtratus ſacroſanctus. Liuius lib. 3. ipſis quoque Tribunis, vt ſacroſancti viderentur, cuius rei propriè iam memoria abolerat, relatis quibuſdam ex magno interuallo ceremoniis, renouarunt, & tum religione inuiolatos eos, tum legem etiam fecerunt ſanciendo, vt qui Tribunis plebis, Ædilibus, iudicibus, Decemuiris nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet, familia ad ædem Cereris, liberi, liberæque venum irent. Idemque tradit Dionyſius lib. 6. Ij viatorem quidem & prehenſionem habebant, vocationem vero nequaquam: nam (vt ait Gellius) antiquitus creati videntur, non iuri dicundo, nec cauſis, querelíſque de abſentibus noſcendis, ſeu interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent, vt iniuria quæ coram fieret, arceretur, ac propterea ius ad ſe vocandi ademptum: quoniam vt vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum, & præſentium oculis opus erat, hæc Gelli. lib. 13. cap. 13. Scribit etiam in hanc ſententiam libri 15. cap. 17. his verbis. Tribuni neque aduocant patrios, neque ad eos referre de re vlla poſſunt. Ita ne leges quidem propriè, ſed plebiſcita appellantur, quæ Tribunis plebis ferrent accepta: Plutarchus autem in Catone Vtic. Ius, inquit, Tribunitiæ poteſtatis magis ad impediendum quam ad agendum: quippe cæteris omnibus collegis volentibus, vnus, qui nolit & intercedat, plus poteſt. Idem in problemat. Cur Tribunus plebis purpura non vtitur, cum cæteri magiſtratus vtantur? an quod magiſtratus non eſt? nam nec in ſella ius dicunt, nec ineunte anno item vt reliqui, magiſtratum ineunt, nec Dictatore creato ſe abdicant: imo quaſi magiſtratus non ſint, delato ad Dictatorem imperio ſuam ipſi poteſtatem retinent. Cuius rei teſtimonium apud Liu. lib. 7. videmus de tribunis plebis, qui L. Manlium Dictatorem magiſtratu abire coegerunt. Idem etiam lib. 6. intercedendi formulam, & ſolenne verbum fuiſſe hoc VETO ſignificat his verbis: Faxo, ne iuuet vox iſta VETO, qua nunc continentes collegas noſtros tam læti auditis. Reperio etiam apud eundem lib. 4. Conſules à Tribunis plebis duci in vincula potuiſſe & libro nono, Cenſorem Appium à P. Sempronio Tribuno pleb. prehendi, & in vincula duci iuſſum eſſe, & lib. 5. Tribunos plebis minitari ſe iuſſuros eſſe in vincula Tribunos militum duci. Apud Dionem autem libro 37. Metellum Conſulem à L. Flauio Tribuno pleb. in carcerem ductum eſſe Plutarchus in Problem. autor eſt, moribus Romanorum conſtitutum eſſe, vt domus Tribunorum noctu ne clauderetur (quod & Macrobius Saturn. 1. confirmat) ſed interdiu noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quaſi portus quidam, & præſidium periclitantium. Maiores enim communem Tribunum eſſe voluerunt, & tanquam aram omnibus acceſſibilem, proinde honore quidem Sacroſanctos eos eſſe voluerunt, nec ſine inexpiabili ſcelere violabiles. Idem in vita Catonis Vticenſis tradit, Tribunos plebis in baſilica Porcia χρηματίζειν εἰωθότας: quod ego non ius dicere, ſed conuentum agere & pro collegio decreta ſua interponere interpretandum puto. Prat. ex Hotom.

Tribuni ſcholarum ſub rub. C. de comit. & tribu. ſchol. dicuntur, qui ſolis agentium in rebus, hoc eſt, ordinibus eorum, qui Remp. adminiſtrabant, præfecti erant. Hi comitum honore & nomine dignabantur, Imperatoris epulis adhibebantur, & adorandæ ipſius purpuræ ius habebant, l. 1. C. Quam porro altus honoris gradus hic eſſet, licebit ex his Hieronymi verbis cognoſcere, qui aduerſus Iohannem Hieroſolymitanum ad Pammachium ſcribens: Finge, inquit, aliquem tribunitiæ poteſtatis ſuo vitio regradatum, per ſingula militiæ equeſtris officia ad tyronis vocabulum deuolutum, nunquid ex tribuno ſtatim fiet tyro? non: ſed ante primicerius, deinceps ſenator, ducenarius, biarchus, circitor, eques, deinde tyro, & quanquam tribunus quondam, miles gregarius ſit, tamen ex tribuno non tyro, ſed primicerius factus eſt. Prat.

Tribuni vigilum, in l. pen. C. de apparitor. magiſt. mil. lib. 12.

Tribuni voluptatum, apud Caſſiod. in lib. Variar.

Tribuno & ſacroſancto reſiſtere fas non erat. Exemplum apud Plin. lib. 7. c. 44. Et aduerſus vim Tribunitiam ſola collegarum interceſſio remedio erat.

Tribus à tributo dictum Liu. lib. 1. non ſine cauſſa adiicit. Nam Varronis ſententia, verbum tribus, à tribus eſt nominatum, quod ager Romanus in tres partes diuiſus eſſet, Tatienſes, Rhamnenſes, Lucerenſes, quam etiam Plutarchus & Dionyſius ſecuti ſunt, tribum à numero dictam putantes, ſicut ab Athenienſibus τριττὺς eſt appellata ἀπὸ τῶν τριῶν, i. e. à tribus, eamque veriorem exiſtimat Petron. lib. 2. de magiſt. Rom. Vt vero Liuius in hoc à Varrone diſſentit, ſic nec, quos Varro tribus vocat, eodem nomine appellat Liuius, ſed centurias, eaſque equitum. Tribus vero à centuriis differre, Liuij locus ſupra citatus, luculenter teſtatur, dum primum duplicatum fuiſſe numerum tribuum, quas tempore ſuo 35. fuiſſe ſcribit. Quod ſi duplicatæ fuerunt, vt ipſe vult, & curiæ eædem ſunt, quæ tribus: certe cum dicat curias à Romulo 30. fuiſſe, non ſolum eſſent quinque & triginta tribus, ſed ſexaginta duplicatæ. Deinde tribus à tributo appellatas confirmat, cuius conferendi Seruius rationem inierit. Quod ſi quatuor tantum erant tribus à Seruio inſtitutæ. Curiæ autem triginta, quas Romulus, vt vult, inſtituerit, certe aliud tribuum, aliud curiarum nomine intelligi conuenit. Liuio ſuffragatur Dionyſ. Halicarnaſ. lib. 2. antiq. Rom. & Plutarch. in vita Romul.

Tribus aliquando pro familia accipitur, quemadmodum familia in ſacris literis συμμορίας, καὶ διαφόρως pro tribu, gente, & ſtirpe accipi ſolet ab interpretibus: quod apud Græcos nomen πατρία idem ſit quod φυλή. Brech. in l. pronunciatio §. familiæ appellatio. de verb. ſign.

Tribus apud Romanos tres à Romulo inſtitutæ ſucceſſu temporis, & increſcente ciuium numero ad numerum 35. perductæ ſunt, in quas ciues Romani erant diuiſi: quarum nomina iam aſcribemus: & ſcriptores aliquot, qui harum meminerunt, ex Manutio apponemus, vt quicquid de his in authoribus reperitur, facilius intelligi poſſit, ac certior vnicuique harum cognitio ſit.

Æmilia. Cic ad Att. lib. 2. Liu. lib. 38. antiquæ inſcription.

Aniensis. Cic. pro Plancio. Liu. lib. 10. antiquæ inſcriptiones.

Arniensis. Cic. in Agrar. 2. in Rullum, Liu. lib. 6. & 29. vbi corrupte legi putamus Narnienſis. Nam lapis antiquus quem Vulſiniis in templi parietibus, vide Prateius, expreſſam Arnienſis mentionem continet.

Clavdia. Liu. lib. 2. Virg. lib. 7. Dionyſius Halicarn. lib. 5. antiquæ inſcriptiones.

Clvstvmina. Cicero pro Plancio, pro Balbo, antiquæ inſcriptiones.

Collina. Varro lib. 4. de ling. Lat. Plin. lib. 18. c. 3. Feſtus antiquæ inſcriptiones.

Cornelia. Liu. lib. 38. antiquæ inſcriptiones.

Esqvilina. Varro lib. 4. de ling. Lat. Plin. lib. 18 c. 3. Feſt. antiquæ inſcript. Eſt in ædibus Gentilis Delphinij Romani fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu.

Fabia. Horatius epiſt. 6. lib. 1. Sueto. in Auguſt. antiquæ inſcriptiones.

Falerina. Liuius lib. 9 Neapoli, vt refert Prat. antiquus lapis eſt ita inſcriptus: C. Piſtorio C. F. FAL. FIRMO AEDIL. II. VIR.

CVRATORI. OPER.PVBLICOR. item Ioſephus, ἐν τῷ τῆς ἰουδαικῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ. κεφαλῇ ιζ.

GALERIA. Liu. li. 27. Plin. lib. 7. cap 49. etſi pro Galeria legitur Galerius, ſed corrigendus locus eſt ex antiquo libro Franciſci Aſulani, & antiquæ inſcriptiones.

HORATIA. Scriptum in libris de hac tribu nihil eſt: in lapidibus tamen nouies nominatur: deductam ſatis conſtat à veteri familia patricia, vt alias non paucas.

LEMONIA Cic. pro Planc. Phil. 9. Feſtus, antiquæ inſcript.

MAECIA. hanc in lapidib. duob. inuenit. Prat. C. OCTAVIO. C. F. MAEC. VERO. C. HERBRACIO. MAEC. ROMANO. ejus meminit Tull. lib. 4. ad Attic. epiſt. 14. Liu. lib. 8. & 29. Valer. Max. lib. 2. c. 4. & Feſtus.

MENTINA. Cic. lib. 13. epiſt. fam. Ioſephus ἐν τῷ τῆς ἰουδαικῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ. κεφαλῇ ιζ. cum quib. lapides tres conſentiunt. C. VALERIO, C. F. MEN. DOLVTIO. MARCIANO AMVNIO. A. F. MEN. EVARISTO. C. CATIO. C. F. MEN. BALBO. C. CATIVS. C. F. MEN. Gallus: & epiſt. 9. li. 13. Cic. epiſt. fam. puto tamen hanc tribum fuiſſe Meneniam potius quam Mentinam, & corruptum eſſe Ioſephi locum, deducetur enim ab antiqua familia, patricia, vt aliæ octo Æmilia, Claudia, Cornelia, Fabia, Horatia, Papiria, Sergia, Veturia. nam Publilia nomen accepit à plebeia gente.

OVFENTINA Liu. lib. 9. Feſtus, antiquæ inſcript.

PALATINA. Cic. in Verrem. Pedianus, Varro lib. 4. de ling. Latin. Plin. lib. 18. c. 3. Liu. lib. 20. Feſtus antiquæ inſcriptiones.

PAPIRA. Liuius lib. 8. Feſtus, antiquæ inſcript.

POPLILIA, quæ deinde Publilia ſcripta eſt, ſicuti, ex Poblius Publius factus eſt, reperitur in lapidibus & PVB. & PVBL. & PVBLIL. & POB. Liu. lib. 7. antiquæ inſcript. Puto hanc eſſe quam Feſtus Popillam nominat. de qua Valer. lib. 9 c. 10. & antiquæ inſcriptiones.

POLLIA Liu. lib. 29. Valer. Max. lib. 2. c. 4. & lib. 9. cap. 10. antiquæ inſcriptiones.

POMPTINA. Cicer. ad Attic. lib. 4. Liu. lib. 7. Feſtus antiquæ inſcriptiones.

PVPINIA. Cic. ad Quint. fratr. lib. 3. Liu. lib. 26. Feſtus, duo antiquorum lapidum exempla extant, alterum Capuæ D. VIBI. D. F. PVB. NIGRI. alterum Patauij CLESSIO C. F. PVB.

QVIRINA. Cic. pro Quint. Aſcon. Feſt. antiq. inſcript.

ROMILIA. Cic. in Verrem. idemque in Agrar. 1. Aſcon. Varro lib. 4. de ling. Latin. Feſtus, Seruius in comm. 3. Æneid. antiquæ inſcriptiones, eſt etiam Ferrariæ ſemifractus lapis, intimis ſummi templi Parietibus inſtratus, in quo ita ſcriptum vidit. Prat. LETIO T. F. ROM.

SABATINA. Liu. lib. 6. Feſtus, lapis antiquus Romæ in ædibus Cardinalis Carpenſis, CN. CORNELIO. CN. F. SAB. MVSAEO. MANCIPI. VIAE. APPIAE.

SCAPTIA. Liu. lib. 8. Sueton. in Auguſto, Feſtus, lapidis antiqui exemplum Romę extat in regione Pantheonis: C. AVRELIVS. C. F. SCA. SEVERVS & item aliud. C. CRANTANIVS SCAPTIA. MACER.

SERGIA. Aſconius, antiq. inſcript.

STELLATINA. Liu. lib. 6. antiquæ inſcript.

SVBVRANA, Varro lib. 4. de lingu. Latin. Cicero etiam Agrar. 2. quo in loco videtur corrupte legi ab Ocriculana: cũ in libris quinque antiquis legatur ab vſura. nam inde mihi orta conjectura eſt legi poſſe, A ſuburbana mutatione fere nulla. Plinius lib. 18. c. 3. Feſtus antiquæ inſcript. & alibi.

TERENTINA. Cic. pro Planc. Liu. lib. 10. antiquæ inſcriptiones.

TROMENTINA, Feſtus. Liuius etiam lib. 6. ſcripſit, Tormentina vt opinor, non, vt impreſſum eſt, Promentina, antiquæ inſcriptiones.

VEIENTINA Pro Plancio.

VELINA. Cic. ad Atticum lib. 4. & in Bruto, Horat. epiſt. 6. lib. 1. Perſius, antiquæ inſcriptiones.

VETVRIA hoc lapide notata C. CASSIVS C. F. VET. & hoc SEX APVSIVS. SEX. F. VET. & hoc SEX. CALPVRNIVS SEX. F. VETVRIA.

VOLTINIA. Cicer. pro Plancio, antiquæ inſcriptiones & in antiquo lapide, qui eſt Veneris in turri S. Vitalis CN. NVMERIVS CN. F. VOL. FRONTO.

Ex hoc numero quatuor tantum vrbanæ fuerunt, Palatina, Eſquilina, Collina, Suburana, in quas, vt inquit Plin. transferri ignominiæ eſſet, dictæ à partibus vrbis, in quibus habitabant. Reliquæ omnes ruſticæ laudatiſſimæ, eorum, qui rura haberent: quæ propriæ ingenuorum erant, cum vrbanæ libertinorum eſſent: vt in Aſconio, & in epitome Liuiana lib. 20. Aſconium autem vbi illud in Verrem exponit quinque & triginta tribus, cur de nominibus Sabinarum plures tribus eſſe factas dixerit, mirari non ſatis poſſum, cum à Sabinis non tribus ſed curiæ nomina acceperint, vt inquit Liu. lib. 1. & Feſtus. Hæc ex Prateio.

TRIBVS emi & emi comparari dicitur, l. 35. de leg. ſicut militia. Id autem fiebat, cum quis in tribum vel militiam aliquo dato cooptabatur, l. 11. & fin. C. de prox. ſacr. ſcrin. & conſt. Nou. 57. & 97. vide Alciat. lib. 1. parerg. c. 16.

TRIBVTARIVM, quod ſoluendo tributo obnoxium eſt. Inſtit. rer. diui. §. per traditionem. Itaque ſtipendiaria quoque, & tributaria prædia eodem modo alienantur. Spieg.

TRIBVTARII ſerui ideo ſic dicuntur, quod tributum domino pendunt. Cenſus etiam iſte qui quotannis ab eis ſoluitur tributarium emolumentum vocatur à Val. Imp. vt annotauit Conn. lib. 2. c. 10. n. 3.

TRIBVTORVM dominus vocatur is, qui tributis exigendis præerat. Connan. lib. 7. c. 11. n. 8.

TRIBVTVM idem quod ſtipendium appellari, Pomponius ait: & ſane appellatur à contributione tributum, vel ex eo, quod militibus tribuatur. Hæc Vlp. de verb. ſign. Maff. Hodie tamen vt tradit Cuiac. 7. obſer. 3. nulla tributi & ſtipendij differentia eſt.

TRIBVTVM initio pecunia ea quæ populo imperabatur appellata eſt, ſiue quod tributum à ſingulis proportione cenſus exigeretur, vt Varro lib. 4. de ling. Lat. ſcribit, ſiue ab intributione, aut militibus tribueretur, vt Vlp. in l. 27. in fin. & Feſt. lib. 17. probant. Briſſ.

TRIBVTVM in exercitoria actione intelligitur id, quod inter creditores ſerui negotiantis & dominum cui idem ſeruus debet, tribuitur, hoc eſt, diſtribuitur pro rata ejus, quod cuique debetur. In tributum igitur vocari, aliud hic eſt nihil quam ad virilem partem admitti. Quod vt plenius intelligi poſſit, per exemplum, cujus maximam in docendo vim eſſe, apud Platonem teſtatur Socrates in lib. de regno, col. 9. circa fi. arduumq; eſſe abſque exemplis res magnas lucide oſtendere, indicabimus. Filiusfam. in merce peculiari ſciente patienteque patre negociatur, cui ego ad certum contracta conuentione, magnam mercium quantitatem vendidi. Is & cum aliis in merce peculiari eadem ratione contractum iniit. Conuenio patrem, ſummam filio credi tam exigo. Sane quamvis regulariter in peculio receptum ſit, vt parentes quod ſibi debetur, in primis deducere poſſint l. depoſiti. infra de pec. l. ſi cum dotem, §. vlt. inf. ſolu. matr. hoc tamen caſu communis regula locum non habet. In ſolidum igitur in medium delato & exhibito creditoribus peculio: nihil deducet pater, quo ſciente patienteque contractum eſt: ſed diuiſo inter omnes creditores quoad virilem portionem, i. pro rata ejus, quod ei à filio debetur, admittendus erit. Quæ hic in filio dicta ſunt, eadem in ſeruo locum habent. Peckius comment. l. 1. §. ſi is. nu. 7. ff. de exercit. act.

TRIBVTVM quid ſit, & quomodo à ſtipendio differat, vide Gœd. ad l. 27. n. 15. de verb. ſign.

TRIBVTA quædam erant perſonarum ſiue capitis: quædam vero pro prædiis, aut mouentibus reddebantur, l. 3. ff. de cenſib. l. 42. ff. de pact. l. 32. in fin. ff. de vſufruct. l. 14. §. Idem Iul. ff. de act. empt. Vnde tributoria cauſſa, l. 46. §. vt debitoribus, ff. de iur. fiſc. Briſſ. Hinc.

TRIBVTA in corporibus conſiſtunt, veluti aur. arg. ære, equis, veſtib. & quæ in tributiones & contributiones dicuntur. Annonæ vero in ſpecieb. veluti frumento, vino, oleo, pane, carne, ſale. Sunt autem duplicia tributa, ſoli & capitis, l. vlt. ff. de cenſib. Capitis ſunt qui ſtipendia vocent. Tertull. in Apolog. Si agri tributo onuſti viliores, hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliore. Conferunt autem & annonam & tributa poſſeſſores, i. domini prædiorum prouincialium quotannis, vel ipſi prædiorum conductores: l. ſine hærede, §. Lucius, ff. de admin. tut. cauſſam tuendi exercitus l. 2. de exact. trib. Cod. lib. 10. C. ad rub. tit. de annonis & tributis, C. d. lib. 10.

TRIBVTA, poſtquam Auguſtus cum populo prouincias partitus eſt, appellari cœpta ſunt, quæ bello victæ prouinciæ populo quotannis pendebant: quæ vero Cæſaris prouinciæ ad belli ſubſidia inferebant, ſtipendia ſunt vocata. Ea cauſſa eſt, cur tributa à ſtipendiis, tributariaque prædia à ſtipendiariis ſeparentur: l. 3 ff. de impenſ. in reb. dotal. fact. l. 46. §. qui compenſationem, ff. de iur. fiſc. §. per traditionem vbi Theophil. Inſtit. de rer. diuiſ. Briſſ. Prat.

TRIBVTORIA actio eſt actio perſonalis prætoria, data ex contractu ſerui vel filiifamilias aduerſus dominum vel patrem de merce peculiari in qua ſeruus vel filiusfamilias ſciente & patiente domino vel patre negotiatus eſt, pro rata debiti inter dominum patremve & creditores æque diuidenda. Vnde etiam tributoria dicta eſt quaſi diſtributoria. Hic enim huius actionis eſt ſcopus, vt diuiſio à patre dominove inique facta emendetur. Nam hæc actio præſupponit diuiſionem factam, & cum diuiſio illa ſit iniqua actor ad æqualitatem Geometricam eam reduci cupit, vt probatur ex §. introduxit. 2. Inſtit. quod cum eo contract. eſt. & l. fin. ff. de tribut. act. Datur autem hæc actio tantum ex contractu filiorumfamilias, & ſeruorum noſtrorum, vel proprietate, vel vſu, vel fructu; quin etiam hominum liberorum & ſeruorum alienorum, ſi bona fide nobis ſeruiant, ex contractu de merce peculiari celebrato, ſciente vel patiente domino, patreve. Et de merce omni, ſi omnis mercis intuitu contractus celebratus ſit, vel tantum parte ejus, quatenus negotiatus fuerit, leg. aliquando, ff. quod cum eo qui in alien. §. is quoque Inſtit. eod. titul. Non datur hæc actio in ſolidum, ſed quantum rationibus peculij ſubductis

cuique

cuique creditori pro portione rata debitum fuerit, l. procuratoris. 5. §. fi. ff. eo. In hanc actionem non deducitur id, quod domino patrive ex peculio debetur, ſed omnes eodem ſunt loco: Vulteius ad d. §. introduxit.

Tribvtvm ſtipendium eſt, quod appellatur ab intributione, vel ex eo quod militibus tribuatur, vt ait Vlp. in l. ager. ff. de verb. ſig. Varro lib. 4. à tribubus dictum vult, quod ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis pro portione cenſus exigebatur, vide Feſtum lib. 17. Tributorum autem duo erant genera, vnum perſonarum ſiue capitis, alterum rei, ſiue ſoli, id eſt, agris impoſitum, vt notatur l. 3. & l. fin. ff. de cenſib. Neq; eorum ſententia improbanda, qui perſonale, proprie ſtipendium appellandum putant, cum ſcilicet aurum, argentum, æs pendebatur. Reale vero ſiue prædiale, cum equi, veſtes, cæteraque ex eodem genere præſtabantur Hinc illud Tertul. in Apologet. *Sic agri tributo onuſti, viliores: hominum capita ſtipendio cenſa, ignobiliora.* Prat.

Triennivm eſt tempus 30. annorum. Inde tricennalis præſcri. vt in cap. Vigilanti de præſcripr. Prat.

Triclinivm, locus, tribus conſtratum lectis, ad diſcumbendum. l. foramen. ff. de ſeruit vrban. præd. Hinc triclinaria veſtimenta, quibus in tricliniis vtimur: quæ & Recidipna vocantur. Paulus in l. apud Labeonem. de Opt. leg. cum ita legatum eſt: Veſtimenta quæ volet triclinaria, ſumito. Spieg. Adde Fore. in pen. iuris ciuilis cap. 26. numer. 1. & Corraſ. 6. Miſcell. 10. num. 4. 5.

Triclinivs l. 19 & l. 18. ff. de ſeruit. præd. vrb.

Triconеs intelliguntur ij homines, qui Gerrones à veteribus ſeu rixatores dicuntur: quales ij ſunt, qui contentiones ac rixas auidius conſectantur. Id ex Satyris poetæ Lucilij aſſumptum eſt, qui primus (vt puto) ab intricando hanc vocem deflexit. Carmen Lucilij id eſt ad Panætium.

Cotta ſenex Craſſi pater huius Panæti
Magnus fuit triconum: idem manus ſoluere nulli
Lentius: ------

Quo loco Tricones Nonius accipit pro moroſis hominibus & ad quanquam rixam paratis. Pet. Crinitus l. b. 24. de honeſt. diſcipl. cap. 5.

Tridvo, pro intra triduum, vſurpatur. Vulgatus dicit, antequam ſint tres dies De hac voce vide Cuiac. cap de præſcr.

Triens tertia pars aſſis eſt, quatuor continet vncias, l. ſeruum meum. § fi. ff. de hær. inſt. ſic ſumitur in Nou. 18. §. ταῦτα ἡμᾶς, Vide Voluſ. Mætian. in diſtribut. aſſis. Prat.

Trientes vſuræ, quæ intra tertiam partem centeſimæ concluduntur: quo modo & trientarium fœnus apud Capitolinum in Antonio: & trientes penſiones apud Lampridium in Alex Briſſ. Prat. Sic trientes & ſemiſſes in vſufructu conſtituuntur l. 26. §. vlt. ff. de vſu & vſufr.

Trierarchvs, interpretatur nauis princeps. Trieris enim nauis eſt triplici ordine remorum inſtructa. Ad Treb. l. eius fiduciarium, inquit, reliquit hæredem trierarchum. Item de bon. poſſ. l. 1. Nauarchos, ait, & trierarchos claſſium: & apud M. Cic. in Verr. & Tacit. lib. 18. qui triremibus præeſt. Prat.

Trieterictvm in l. Septicia. ff. de pollicit. falſo legitur pro πεντετηρικὸν, vt in Pand. Florent. quadriennale certamen ſignificat. Prat.

Trifariam, in tres partes, l. 1. §. fi. ff. de mun. & hon. Prat.

Trifinivm, locus in quem tres poſſeſſores attingebant, id eſt, in quem tres diuerſæ poſſeſſiones terminabant. Sicul. Flacc. in lib. de cond. agr. Prat.

Trifvr, plus quam fur, vel maximus fur.

Triga, trigæ, τρίππος, quaſi triaga, à tribus equis iunctis. Currus dicitur qui à trib. equis trahitur. Vlp. in l. ædiles, ff. de ædil. edict. etſi triga vænierit, redhibenda erit tota, ſed etſi quadriga redhibeatur. Hinc

Trigarivm, τριππαρεῖον, curule certamen. Plin. li. 37. cap. 13. Ne equos quidem in trigariis inferri vllos vernaculis animaduerto. Apud Martianum quoque Capellam li. 9. qui de Muſica inſcribitur: Trigarium, inquit, ſupplicantis ſemper germanitatis adueniat: hoc eſt, trigemina, inquit, illa mulier, ſiue tres in vnius nominis vocabulum conſpirantes. Prat.

Trigarivs, trigarij, τριππηλάτης, trigarum agitator. Plin. lib. 28. capit. decimo ſexto, Feruntque & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cum ſic quoque ſe trigario approbare vellet. Prat.

Trigemini, tres vno partu editi, quales fuere Horatij temporibus Tulli Hoſtilij Rom. Regis. l. 7. ff. de reb. dub. l. 3. ff. ſi pars hered. pet. l. 137. de ver. ſig. Briſſ. Prat.

Trimodivm quod tres modios continet.

Trinepos, abnepotis filius: quod ſit poſt tres à nepote.

Trini, æ, a, nomen eſt diſtributiuum, quale illud bini & quini & deni, ſignificatque cuilibet competere tria. Iungiturque vt alia eiuſmodi nomina, nominib. pluraliter declinatis. Martialis:

Tranſierint bina forſan trinave Calendæ.

Sillius lib. 15. Punicorum:

Qui ſua nunc trinis deducunt agmina caſtris.

Martia. lib. 50. de legat. l. ſciendum. Præcipitur, inquit, edicto Veſpaſiani omnibus ciuitatib. ne plures quam trinos legatos mittant. Accurſius in erroribus pertinax eſt. nam qui binos expoſuit pro quatuor, quinos pro decem, denos pro viginti, hoc in loco trinos pro ſex exponit. cum exponendum fuerit trinos, id eſt, quælibet ciuitas tres. Sed quæro iam, non ab illo ſed ab illius amatoribus, an recte dictum ſit, quod omnes ciuitates, non amplius mittere debeant, quam ſex legatos? ſignificaretur namque, quod omnes ciuitates ſimul ſumptæ non amplius eſſent miſſuræ quam ſex legatos, quod eſt perquam ridiculum. Neb.

Trinvm edictum, id eſt, trina citatio: quæ & Peremptoria nominatur. De cuius effectibus abunde ſatis Doctores. Sed poſt omnes, & conciſius & dilucidius Zaſius tractat, in l. contumacia. ff. de re iud. Spieg. Prat.

Trinvndinvm. Si quid ſuffragiis pop. Ro. ferendum erat, id per ternas nundinas recitabatur: & id tempus Trinundinum, & duob. vocabulis trium nundinarum dicitur. Spieg. Vide Gothofr. ad l. 10. C. de public. iudic.

Tripartita liber Ælij. l. 2. § deinde. ff. de orig. iur.

Tripartita diuiſio. l. 60. ff. de cond. & demonſt.

Tripartitvm ius. §. 1. Inſt. teſtam. ordinand.

Tripertitas nomine cur Sext. Ælij Iuriſc. liber inſcriptus ſit, indicat Pompon. in §. deinde Q. Fabius. verſ. poſt hos fuit Tiber. Coruncanus. l. 2. de orig. iur. Vide Rutilium in vita huius Sexti, paulo ante finem. Spieg.

Tripartitvm, quod in tres partes diuiſum eſt. Inſt. §. ſed cum paulatim. de teſtam. Alb.

Triphvs quid ſignificet apud Vlpia. in l. idem Offilius to. §. 5. ff. de ædil. edict. ſæpe dubitatum eſt. Sunt qui referant ſe in Pandect. Flor. Atypus legiſſe: tamen ingenue fatentur, quid morbi ſit, non inuenire, neque inuenturos ſe ſperare. Sed ab etymologia vocabuli putant eos eſſe Atypos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vtentur. Nonnulli Aphthiphum corrigendum aſſerunt. Aphthæ enim ſunt, quas non aliter fere Plin. quam oris vlcera infantibus nuncupat. Sunt & alia oris vlcera, ſed minus vtique fæua, atque in adultis maxime, & ideo Aphthiphum Iureconſultus vocat, eum qui aphthis, hoc eſt vlceribus laboraret. Ego exiſtimo eam lectionem quæ circumfertur, non improbandam eſſe. potuit enim Iureconſultus Triphum eum appellare, qui Græcis Triphonius dicatur: hoc eſt, eum qui ob linguæ celeritatem ita confuſe loquitur, vt vno tempore tres ſimul voces videatur emittere, & idcirco intelligi non poſſit: quales quotidie vidimus. φωνὴ enim Græcis vox eſt. Sane Triphonius etiam nomen Iureconſ. fuit, cui forſitan à prædicta cauſſa nomen inditum eſt. Aliqui ſunt qui legant Typhlum, hoc eſt cæcum. quam lectionem is cui placuerit, probet; mihi quidem non applaudit Cott. & Goth. ad d. l. 10. §. 5.

Triphonini fit mentio in l. vlt. ff. de iure fiſci.

Triplicatio, eſt ſecunda actoris defenſio, contra rei duplicationem oppoſita, §. 1. Inſtit. de replicat. quaſi enim Replicatio, conduplicatio & geminatio fuiſſet: ſic quod tertio poſt actionem loco referretur, atque in iudicium obiiceretur, Triplicationis nomine ſignificatum eſt. At in l. 2. ff. de except. Triplicatio rei tribuitur, quaſi Replicationi opponatur. vbi, vt vere dicam, mendum ſubeſſe arbitror: & ex Imperatoris verbis corrigendum. Hot. Prat.

Tripondivm, pondus trium aſſium Inſtit. de hæred. inſt. §. & ſi plures. Vel tripondium eſt quod in triginta ſex vncias diuiditur.

Tripvdivm augurium accipiebatur ex pullis gallinaceis quos in cauea incluſos aſſeruabant pullarij, quibus eductis obiiciebatur paſtus, tumque ex paſcendi ratione augurium capiebat pullarius, idque ad magiſtratum deferebat eum à quo iuſſus erat captare augurium. Si enim paſcerentur, bonum augurium erat, ſi non paſcerentur, malum.

Triremis, à Græcis τριήρης dicitur τριηράρχος, nauis princeps, ſiue, vt hodie vocatur, Patronus: quo vocabulo, vt & nauarchi ceu Latinitate donato, vſi ſunt Iuriſcoſſ. Lege Bayſium de re naual. Spieg. Vide Trierarchus. Porro ad Triremes pœna, frequentiſſimum his temporib. genus eſt ſupplicij, cuius meminit Valerius lib. & c. vlt. ſcribens, quendam iuſſu Auguſti quod ſe Octauiæ ſororis vtero genitum ſimularet, remo publicæ triremis affixum Suidas huius etiam meminit: εἰ μὴ τοι μιτοίκιοι μὴ τιθῇ τι, μέτοικοι ἀπήγοντο πρὸς τοὺς πολίτας καὶ οἱ ἐκαλοῦντο, ἐπιπράσκοντο, ἐκελεύοντο δὲ καὶ εἰς τὰς ναῦς τοὺς μετοίκους. Et Ioſephus. lib. 17. Prat.

Triste auxilium, Martian. ait. eſt. appellare, l. ſerui. de appell. Sed hoc ob ſtatum ſerui dictum puto: quum appellandi vſus ſit & frequens, & neceſſarius, vt dicit Vlp. l. 1. eodem. Spieg.

Tristem literam Cicer. appellat θ, ſalutarem τ. quod hac abſolueretur reus, illa damnaretur. de quo Eraſmus in Prouerb. Theta præfigere. Spieg.

Tristis ſententia apud Ouid. lib. 15. Metam. Triſtiores caſus. l. 3. §. ſi in. ff. de munerib. & honorib.

HHHH 4

TRISTEGA, trium contignationum ædificia, ſiue tres contignationes.

TRITAVVS eſt patris & matris atauus, aui vel auiæ abauus, proaui vel proauiæ proauus, abaui vel abauiæ auus, ataui vel atauiæ pater, dictus quaſi tertius auus. l.3. l. vlt. §.6. de gradib. & adf. Scribitur autem in d. l.3. Triauus, Triauia in P. Florent. Briſſ. Prat.

TRITICARIA condictio (tametſi nullo in loco repetiatur, vnde dicta ſit, teſte Accurſio) dici tamen poteſt aſſumpſiſſe nomen à Tritico authore, vt & Publiciana à Publicio Inſtit. de donat. §. ſed quia ſane. Hæc vero locum habet pro omni re, excepta pecunia numerata, ſiue certum, ſiue incertum, ſiue dominium, ſiue poſſeſſio petatur. l.1. & ibi Bart. de cond. tritic. ff. Anchor.

TRITICVM in iure ciuili videtur quam ſæpiſſime pro toto frumenti genere vſurpatum, l. triticum. ff. de verb. oblig. vbi Accurſ. generale nomen eſſe dicit omnium quæ in area teruntur: quod ſatis oſtendit Iuriſconſultus, ſic inquiens: Triticum dari oportere ſtipulatus eſt aliquis, facti quæſtio eſt non iuris. Igitur ſi de aliquo tritico cogitauerit, id eſt, certi generis & quantitatis, id habebitur pro expreſſo: alioquin ſi cum deſtinare genus & modum vellet, non fecerit, nihil ſtipulatus videtur, nec vnum quidem modium. Si igitur tritici plura genera ſunt, ergo triticum pro frumento in genere capitur, quod rurſus in genera quas ſpecies vocamus diuiditur. l.2. ff. ſi cert. petat. Cæterum nihil prohibet triticum ſpeciem frumenti eſſe in d. l. triticum, vt l. ſi. quis vinum. ff. de tritic. vi & oleo. Amox plura eſſe tritici genera. Columella lib. 2. c.6. Prima, inquit, & vtiliſſima ſunt hominibus frumenta, triticum, & ſemen adoreum. Tritici autem genera complura cognouimus, verum ex his maxime ferendum eſt, quod robus dicitur. Secundum eſt ſiliginis, tertium eſt trimeſtre, quod & genus eſt ſiliginis. reliquæ ſpecies ſupetuacuæ ſunt. Hæc ille. Cornelius Celſus, lib. 2. de re medica. Firmius eſt triticum, quam milium, idipſum quam hordeum: ex tritico firmiſſima ſiligo. Quapropter poteſt non verum eſſe, quod vult gloſ. in d. l. triticum, pro toto genere frumenti triticum legi: quia ipſum in alia genera ſubdiuiditur. Idem dici poteſt in l. fideiuſſorem, ff. man. Atqui in rubr. ff. de tri. vi. & ole. leg. expreſſum eſt triticum tantum, & l. prima, & rubr. de triticaria actione: propter excellentiam frumenti, quod eſt optimi alimenti, & commune vbique, prætetea miræ fertilitatis. Forcatulus in penu Iuris Ciuilis cap.6. in prin.

TRITICVM quod in horreo eſt. l. 75. §. illud. ff. de verb. oblig. & Triticum Africum. l.74. & l.75. ff. de verb. oblig.

Τριττὺς, Tribus, eſt pars tertia. Hinc Pollux lib.8. ὅτι μὲν δὴ τέσσαρες ἦσαν αἱ φυλαὶ, εἰς τρία μέρη ἑκάστη διῄρητο. καὶ τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο τριττὺς, καὶ ἔθνος καὶ φρατρία. vnde τριττύαρχος dicebatur, ὁ τῆς τριττύος ἄρχων. Prat.

TRIVMPHALIS currus forma neque bellico curtui quo Heroicis temporib. Troiani & Thebani belli, homines vſi ſunt, vt barbari Britanni & Belgæ Couino: neque curtui Circenſi, quo Romæ ludis equeſtri. quadrigariis vtebantur & agitatores Olympiæ: ſed rotundæ turri aſſimilis erat, vt Zonaras ſcribit his verbis: τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτε ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερὲς, ἀλλ' εἰς πύργου περιφερῆ τρόπον ἐξείργαστο. Prat.

TRIVMPHANDI modus talis erat: Victores corona primum laurea, deinde aurea redimiti, curru inaurato, quem quatuor equi albi trahebant, Romam inuehebantur. Præcedebat ſenatus: ſequebatur populus: poſt hunc ordo militaris. Ante currum victoris ibant Duces victi, catenam ferream collo geſtantes. Et primum omnium ad templum Iouis Capitolini, deinde per vrbem atque domum reducebantur. Cicer. in Piſonem: Quid tandem (inquit) habet iſte currus? Quid victi ante currum Duces? Quid ſimulachra Oppidorum? Quid aurum? Quid argentum? Quid Legati in equis & Tribuni? Quid clamor militum? Quid tota illa pompa? Quid vehi per vrbem? Vnde ſunt, qui triumphum à tribus ordinibus Senatus, populi & militum dici exiſtimant. M. tamen Varro lib.5. de ling. Latin. Triumphum dictum vult, quod cum Imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in Capitolium euntes: Io triumphe, io idque inquit, à θριάμβῳ Græco liberi patris cognomento poteſt dictum eſſe. Prat.

TRIVMVIRI capitales, ſeu Treuiri, vel Treſuiri (inquit Pomponius) creati ſunt, qui carceris cuſtodiam haberent, vt cum animaduerti oporteret, id interuentu eorum fieret. Salluſt. in Catilin. In eum locum poſtquam demiſſus eſt Lentulus, iudices rerum capitalium, quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere. Hi octo lictores habebant, qui eorum iuſſu in damnatum animaduertebant. Plautus Amphit. Quid faciam nunc. ſi Treſuiri me in carcerem compegerint? Inde eras è promptuaria cella depromat ad flagrum. Nec quicquam ſit qui non me omnes eſſe dignum deputent. Ita quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædent. Et in Aſinaria: vbi ſæpe cauſſam dixeris pendens aduerſus octo, Aſtutos audaces viros, valentes virgatores. Et paulo poſt. vbi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo validos lictores vlmeis affectos lentis virgis. Et in eadem: Ibo ergo ad Treſuiros, veſtraque ibi nomina faxo erunt capitis. Verum illi de vilibus, & abiectæ tantum conditionis hominibus ius dicebant: vt furibus, ſeruis nequam, & apud columnam Mæniam cauſſas cognoſcebant autor Cicero in diuinat. Et Aſconius in eadem: Memorabile autem eſt, quod Valerius Max. lib.5. cap.5. commemorat de muliere quadam, quam Prætor damnatam Triumuiro in carcere necandam tradiderat: quam receptam is qui cuſtodiæ præerat, non protinus ſtrangulauit: aditum autem ad eam filiæ dedit: quam poſt animaduertit exerto vbere famem matris lenientem. Itaque res ab ipſo ad Triumuirum, à Triumuiro, ad Prætorem, à Prætore ad Conſulum iudicium perlata, remiſſionem pœnæ mulieri impetrauit. Idem etiam lib. 8. cap. 4. de L. Calpurnio Triumuiro mentionem facit, à quo ſeruus quidam in crucem eſt actus. Apud Feſtum autem ſub verbo, Sacramentum, lex Papiria legitur de Triumuiris capitalibus. Sed ſuſpicor de mendo, & Monetalibus legendum putem. Prat.

TRIVMVIRI Epulones. De his Triumuiris Cic. lib.3. de orator. ita ſcribit: Sed vt Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros epulones eſſe voluerunt, cum eſſent ipſi à Numa, vt etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent inſtituti. Ac poſterioribus temporibus Septemuiros epulones fuiſſe, intelligi poteſt ex Gellij lib.1. c.12. Meminit etiam Septemuirorum epulonum. Plinius lib. 2. epiſt. ad Arrianum. Et Lucan. lib.1. cauit: Septemuirque epulis Feſtus, Titiique ſodales.

TRIVMVIRI monetales, qui & Treuiri, auro, argento, ære flando, feriundo conſtituti ſunt: vt ſcribit Pompon. in l.2. §.16. ff. de orig. iur. Itaque hos ſic inſcribebant: A.A.A. F.F. Horum igitur munus erat, numiſmata probi auri & argenti, iuſtique ponderis examinare. Hinc illud Ciceronis lib. de legib.3. Æs, argentum, aurum, publice ſignato. Idem ad Trebatium de Treuiris Gallis iocans, Treuiros vites cenſeo: audio capitales eſſe, mallem auro, ære, argento eſſent. de illis enim Galliæ populis loquitur, qui eum capitales bellicoſique eſſent, ludit eum in Treuirorum, tum in capitalium verbo. Idem enim eſt, ac ſi diceret: Mallem hos Treuiros pecunioſos eſſe, quam bellicoſos: vt Cæſare eos vincente, tu diteſceres. Apud Sext. Pomp. ſub voce Sacramentum, lex Papiria refertur de Triumuiris capitalibus, quam potius ad monetales pertinuiſſe arbitrater. Prat.

TRIVMVIRI nocturni incendiis arcendis præfuiſſe dicuntur apud vetuſtiores, à Paulo in l.1. ff. de offic. præf. vigil. & ab eo, quod excubias agerent, nocturnos dictos eſſe: interueniſſe etiam nonnunquam & Ædiles & Tribunos plebis, fuiſſeque familiam publicam, circa portam & muros diſpoſitam, vnde ſi opus eſſet, euocabatur. Dio vero lib.55. ita ſcribit: οἱ δὲ δὴ στενωποὶ ἐπιμελητῶν τινων ἐκ τῶν δημοτῶν, οὓς καὶ στενωπάρχους καλοῦμεν, καὶ στολῇ καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἀρχικῇ καὶ ῥαβδούχοις δύο ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις ὧν ἂν ἄρχωσιν, ἡμέραις τισὶ χρῆσθαι ἐδόθη, ἥ τε δουλεία ἡ τοῖς ἀγορανόμοις τῶν ἐμπιπραμένων ἕνεκα συνοῦσα ἐπετράπη καὶ τοῖς καὶ ἐκείνων καὶ τῶν δὲ στρατηγῶν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεῖσαν, κλήρῳ προσταχθέντων. ὃ καὶ νῦν γίγνεται, στενωπάρχους. Dio vocat, qui vicorum magiſtri dicebantur, quos non ſemper prætexta vſos, ſed eo tantum tempore, quo ludos compilatorios faciebant. Cic. in orat. Piſon. & Aſconius in eandem ſignificat. tametſi ad Auguſtum hæc potius referenda ſunt, de quo Suetonius ita ſcribit: Spatium vrbis in regiones, vicoſque diuiſit, inſtituitque vt illas annui magiſtratus ſortita tuerentur, hos magiſtri è plebe cuiuſque viciniæ lecti. Valerius autem Maximus lib.8. cap.1. de M. Militio, Cn. Lolio, L. Sextilio Triumuiris commemorat, qui quod ad incendium in ſacra via exortum, extinguendum tardius venerant, à Tribuno plebis die dicta ad populum damnati ſunt. Idem de P. Bilio Triumuiro nocturno, qui à P. Aquilio Tribuno pleb. accuſatus, iudicio concidit, quia vigilias negligentius circumierat. Prat.

TRIVNCIVM, quod trium vnciarum eſt, Auth. de trient. & ſemiſſ. Spieg.

TROCHLEA apud ICtum Vlpianum in l. ſed addes 19. §. illud nouis, 2. ff. locati varie deſcribitur: quoniam & ipſa non vnius generis eſt: vide Budæ. in annot. prior. Nebr. ff. ſcribit, trochleam inſtrumentum eſſe cum orbiculis ad eleuanda & deprimenda onera. Tympanum, inquit, & trochleas, quibus eleuatur prelum. vide Catonem capit. 136. de re ruſtic. Prat.

TROPHÆVM, monumentum dixere, nunc marmoreum, modo æneum, cum inſcriptione & titulis æuo perpetuo duraturis. Interdum, ſi materia non ſuppetebat, lapides in ingentem cumulum aggerendo, vel inſignem arborem exciſis ramis, ibique hoſtium ſpolia ſtatuendo, in memoriam poſteritatis, bonis, & fortibus viris pro trophæis erigebant. Alex. de Alex. Genial. dier. lib.1. cap.21.

TROPHIMA, merces nutricum eſt. τρέφειν ſignificat alere: τροφὴ καὶ τρόφιμα nutricationem, ſeu nutricium Alciat. lib. 1. diſpunct. c. 18. Extat in vulgatis exemplaribus in l. Publia Mæuia, §. fin ff. depoſit.

depoſit. Sed Haloander hoc in loco eam non agnoſcit. Spieg.

TROPVS. ſecundum Scaurum, Quintilianum & Diomedem, eſt, cum ſermo à principali & naturali ſignificatione transfertur ad aliquam ſimilitudinem: vel à propria ſignificatione, ad non propriam: propter ornatum, neceſſitatem aut aſſeuerationem: quæ & Emphaſis dicitur. Hinc emergunt allegoriæ, quæ potius theologiæ, & oratoriæ, quam iuri conferunt, quod & Zaſ. indicauit. Quamvis, ipſo teſte, puritas Latini ſermonis in iure noſtro ciuili, quoad eius fieri poterit, aſſerenda eſt: arg. l. Plautius. ff. de auro & arg. leg. Spieg.

TROXIMA vua, quę matura & comeſtibilis, inepta vino, τρώξιμος maturus, comeſtibilis. Iuriſconſ. de verbo. ſign. l. qui fundum. Et quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſſa haberemus: quas Græci Troximas appellant. Nebr. Prat.

TRVLLA, vas eſt, quo è culina in lauatrinā aquam fundunt, atque ad alia eiuſmodi miniſteria comparatum. Pomp. de aur. & arg. le. l. & §. Veluti paropſidas, inquit, tabulas, trullas. Paul. de fund. inſtr. l. tabernæ. Trullæ, ait, quę circa cœnam ſolent traiici. Nebr. Alexandro Neapolitano trulla, eſt poculi genus: ſicut ſcyphus, Herculis: Canthatus, Liberi, modiolus, & phiala. lib. 3 Gen. dier. cap. 10. Quidam hoc vocabulum à tranſuolando deducunt, quod per eam aqua tranſuolet: tamen fallūtur qui eam vas tantum aquarium putarunt. Cicer. Verrin. 6. Erat enim vas vinarium ex vna gemma prægrandi, trulla excauata cum manubrio aureo. & Iuuenal. Satyr. 3. vide Cuiac. 11. obſ. 7. Gothof. in d. l. tabernæ.

TRVPHATORES. Rhodig. in fin. cap. 8 lib. 11. ad notauit dignum ſcitu: paſſim plebeia, vtrē ut multi, voce impoſtores deriſoreſque dici triumphatores: indicans id ex media Græcia verbum eſſe. Spieg.

TRVTINA, Græce τρυτάνη id libræ genus, quo vel minutiſſimū ponderis momentum ſentitur. Latini quoque exactam æqualitatē Æquilibrium appellant. Vnde & æqua lance fieri dicitur, quod pari iure fit, citra perſonarū reſpectum. Ita Modeſt. de re iud. l. non tantum ſub finem. Quod & in perſona mulieris ęqua lance ſeruari, æquitatis ſuggerit ratio. Item Iuſt. C. de nat. lib. Quapropter ſancimus, in huiuſmodi caſib. omnes liberos, ſiue ante dotalia inſtrumēta editi ſint, ſiue poſtea, vna eademque lance trutinari. l. cum quis à muliere, ad finem. Vide Eraſm. in Adag. Eadem penſari trutina.

Trutina iuſtius. Alciat. libr. 4 de ver. ſign. & ſupra Æqua lāce.

TRVTINARE, tranſlate, pro penſiculare ex animo *Bey jhm erwegen*, vt apud Imp. in l. generaliter. C. de reb. cred. Spieg.

TRVTINARI vna eademque lance, pro pari iure eſſe Iuſtin. prouerbij figura, dixit in l. cū quis 10. C. de nat. lib. in l. fi. C. de iudic. eſt cognoſcere. Prat.

τρυφὴ Theophilo in §. interdum. Inſt. de obli. quæ ex delict. pro laſciuia. Prat.

TRYPHVS, declinatur, nam τρυφὴ delicias, & τρυφάω delicior ſignificat. Vlpia. de ædil. e dict. l. idē Offilius. Bulbus, inquit, & blæſus, & triphus iſque qui tardius loquitur. Vbi ttyphum pro blæſo, & qui quodam modo ex deliciis ſic loquitur. Nebr. qui corruptum non animaduertit hunc locum, quem Bud. cum eſſet Florentiæ in Piſanis Pandectis, vt ipſe ait, ita legit. Anbalbus, & blæſus & atypus, iſque qui tardius loquitur, & verus & varius ſanus ſit? Nor. text. ſubſcribit. Hic autem Iuriſconſ. tria linguæ vitia blæſitatem, balbutiem hæſitantiamque expreſſit: & quartum, quod atypi nomine vocauit: exiſtimat Budæus ab etymologia vocabuli eos eſſe Atypos dictos, qui nō ſatis expedito plectro linguæ vterentur, quaſi ἀτύπους non ferientes, vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformanteſve. Spieg.

T V.

TVA non intereſt, Exceptio excluſoria. Siquidem actio non datur, niſi agentis interſit. Spieg.

TVA pecunia pro tibi debita. l. ſi pecuniam. C. neg. geſt. Alberic.

TVAS res tibi habeto, tuas res tibi agito. His verbis, vt Caius l. 2. de diuort oſtendit, diuortium apud veteres agebatur: quorum altero reddit dotem, altero abdicit à ſe tutoris munus in rebus vxoris. Hæc autē forma verborum perſcripta eſt, vt Eraſmus noſter in Chiliad. indicat: ne vel non ratum eſſet diuortiū, ſi nullis ſolennibus verbis peragerentur: vel inauſpicatum & odioſum, ſi verbis inciuilibus. Itidem, codē autore Caio, d. l. in diſcutiendis ſponſalibus, viſum eſt vti his verbis, Conditione tua nō vtar. Hęc vero quomodo gratiam prouerbij habebant, Eraſmus pulchre demonſtrat. Spieg.

TVBI, & per diminutionem tubuli, ſunt canales fictiles, per quos fumus vltra parietem conducitur. De quibus meminit Iureconſult. in l. quidam Hyberus. in prin. ff. de ſeru vrb. præd. dum refert, non licere tubulos habere admotos ad parietem communem. Ita enim ſcribendum eſt, non tribulos vt in vulgatis codicibus, & refert Senec. 94. ad Lucil. antiquos parietibus tubos immiſiſſe, per quos circumfunderetur calor, quo ima ſimul & ſumma æqualiter fomentum caperent. De tubulis fictilibus meminit Vitruuius in 8. Ductus (inquiens) aquæ fiunt generibus tribus: riuis per canales ſtructiles: aut fiſtulis plumbeis, ſeu tubulis fictilibus, eos etiam ad alios vſus parari conſuetos inuenimus, vt illi qui ſtillicidiis ponuntur, imbrium colligendorum gratia, vt ad ciſternas ſimul ducantur. de quibus Pli. Pinus, piceæ, & alni, aquarum ductus in tubos cauantur. Attic. apud Cic. in ſermone de legibus.

TVBVLARIVS apud Marcell. in prin. l. b. 28 Patre tubulario Præſidialis officij, Prat. Vide Turneb. 9. aduerſ. 16. Gothof. ad l. 6. ibi tubarij. ff. de iure immun.

TVBVLI, machinulæ ſunt ferreæ, doloſæ, tetragona formula, quæ in quamcunque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infeſtos protrudunt. Bud. in annot. ad l. quidem Iberius. eod. tit. Spieg.

TVBVS, ſiue ſit fictilis, ſiue ex alia materia, fiſtula eſt, per quam aqua deducitur. Vlpian. de Cloac. l. 1. Cloacæ appellatione, & tubus, & fiſtulæ continentur. Hinc tubulus per diminutionem, eodem ſignificatu. Paulus alicubi pro cuniculo ſubterraneo poſuit: Hi colores, inquit, in eiſdem tubulis inueniuntur. Adde Forcat. in Auiario iur. ciuil. cap. 11. Prat.

TVERI ſeruitutes pro conſeruare apud Vlpian. l. 1. ff. de itin. actuque, priu.

TVERI ſe pro eo quod eſt ſuſtentare, tolerare, exhibere ſe, & alere in l. pen. & l. vlt. ff. de in rem verſo. l. 1. §. ſed nonnullos. ff. de tutel. & rat. diſtr. Notandum eſt autem hoc verbum etiam paſſiua ſignificatione contra grammaticorum regulas vſurpari à Iuteconſultis nō ſemel, vt in l. 7. ff. de curatorib. fur. Conſilio, inquit Iuriſconſultus, & opera curatoris tueri debet nō ſolum patrimonium ſed & corpus ac ſalus furioſi. Sic l. 17. ff. de iniuſto rupt. l. 30. ff. de liber. cauſſ. l. 5. §. ad eam autem l. vlt. in fin. ff. de leg. præſt. l. 7. in fin. ff. de noxalib. l. 3. C. de ſeruit l. 153. de decurionib. in C. Th. Sic & Varro lib. 3. de re ruſt. c. 1. Et in pace a Ruſticis Rom. alebantur. & in bello ab his tuebantur. Vitruuius lib. 8 Res omnes nō ali ſine elementorum poteſtate, neque creſcere, nec tueri. Briſſ. Prat. Adde Cuiac. ad l. fi. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſta.

TVGVRIVM eſt omne ædificium, quod ruſticæ magis cuſtodiæ conuenit, quam vrbanis ædibus, à tecto, autore Offilio, tāquā tegulurium dictū eadem plane ratione, qua toga quod ea tegamur: ait Iuriſconſ. in l. 180. de ver. ſig. hoc eſt: Turguriū eſt: caſa ſeu domuncula ruſtica, vimineis aut ligneis cratibus ædificata, intextis ſtramentis aut arundinib. tegulis culmiſve temere congeſtis tecta, non vt ibi habitet paterfamilias, aut ruſtica familia, vel mancipia, aut fructus inſtrumentave recondantur cuſtodiæ cauſa, ſed ſolummodo, vt quæ ibi ſunt, ab imbrib. ac pluuiis, vel nimia ſolis impreſſione defendātur. Eiuſmodi ſunt caſæ opilionum, & quæ in fundo paſcuo, aut vbi ius aquandi habemus, habentur pecoris recipiendi gratia, ſi aut nimius æſtus moleſtus ſit, aut hyems vehementer premat, l. 6 in fin. ff. de ſe u. ruſt. præd. quo ſenſu etiā apud Virgil. 1. Eclog. Melibœus:

> *Et nunquam patrios longo poſt tempore fines.*
> *Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen,*
> *Poſt aliquot mea regna videns, mirabor ariſtas.*

Eiuſmodi ſunt & caſæ piſcatoriæ, & eius generis aliæ quas in littore ponere licet, l. 5. de rerum diuiſ. niſi quod caſarum nomen generalius: quia & vrbanæ eſſe poſſunt: tuguria autē ſola ſunt ruſticæ, ruſtico vſui inſeruientia. Eſt igitur tugurium ſpecies caſæ, atque ita ſpecies ædificij ruſtici, non omne ædificium ruſticum. Nonne hæc cum Pomponio, qui dicit, tugurij appellatione omne ædificium ruſticum ſignificari, pugnant? Hoc Alciatus in d. l. 180. arbitratur, Sane inquit, Iuriſconſultus videtur tugurium accipere pro quacunque domo ruſtica: quod ita ſimpliciter verum non eſt: quæ enim parietibus & tegulis lateritiis (ordine diſpoſitis ſcilicet) conſtat, tugurium non eſt: ſed fallitur. Non enim hæc erat mens Pomponij: verba enim illa omne ædificium ſtatim reſtringit, & ad formam tugurij reuocat his verbis, quæ ruſticæ magis, & quaſi dicat tugurium eſt omne ædificium ruſticum, quod ruſticæ magis, quam cuſtodiæ vrbanæ conuenit, ſeu quod nullam ædificij vrbani formam habet. Vrbani ædificij proprium eſt, vt vrbano vſui inſeruiat, forma igitur eius eſt, quæ magis ad vſum vrbanum habitandi & cuſtodiendi à furibus raptoribus aliiſque ſimilibus, ſit apta, quam vt ſolū modo ab aeris iniuria defendat: At ruſtica cuſtodia ſola defenſione à pluuiis æſtu & gelu contenta eſt: fuſius vide Gœddæum in comm. ad d. l. 180. n. 4. 5 de ver. ſig.

TVITVS vocabulum raro inuentu. Paulus tamen de vac. mun. l. legato. Qui publicum, inquit, negotium tuitus ſit. Cæteri Iuriſconſulti frequenter dixere Tuitionem. Spieg.

TVLLIANVS locus carcer quidam fuit apud Romanos, vt refert Goth. in not. ad l. 8. 9. ff. de pœn.

TVLLI Hoſtilij Romani regis (quem quidam fulmine cum tota domo conflagraſſe ſcribunt. alij incenſam eius domum ab Anco Martio, qui poſtea regnauit, affirmant) Vlpian. de offic. quæſt. meminit his verbis: Sed ſicuti dubium eſt, an à Romulo & Numa regnantibus, Quæſtor fuerit: ita à Tullo Hoſtilio rege Quæſtores fuiſſe, certum eſt. Et ſane crebrior apud

veteres opinio eſt, Tullum Hoſtilium primum in Rempublicam induxiſſe Quæſtores,& à genere quærendi Quæſtores initio dictos & Iunius,& Trebatius,& Feneſtella tribunt.

Tvllii cognomento Ciceronis oratoris, omnium Latinorum facile principis, de Republica quos ſex ſcripſit libros, à quib. S. Auguſtinus nonnulla in ſuam Ciuitatem tranſtulerit, non extare noſter Alberic. in dictione Tullij; ſingulariter indicauit. Viues non dubitat,quin opus fuerit admirabile,faciens ex his fragmentis,quæ vidit,coniecturam. Sed Tulli,vnde Tullij ſunt,ſignificari veteri lingua,neſcio quid quaſi eruptionis riuorumque aquæ tradunt. Camerarius ait: Ciceronum quidē cognomentum,à legumine factum apparet:vt Fabiorum,Piſonum,Lentulorum. Non deſunt qui ſcribant,verrucam,quæ in ore vt ciceteula extitiſſet,cognomen tū hoc addidiſſe ei,qui primus ex hac familia ita fuerit appellatus. Tryphon. Tulliū citat in tractatu de pœni. leg.Cic.

Tvmbrs negotia dicuntur,cum erumpunt ſeditiones & bella, vt ait Interpres.Ciceronis Epiſtolarum ad Atticum.Spieg.

Tvmpana:Vide Tympana.

Tvmvltvosvs,qui turbas excitare ſolitus eſt.Calliſt.l.fi.de offic.procur.Cæſ.loquens:Si tamen,inquit,quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum aduerſus colonos prohibuerint in prædia Cæſariana accedere,abſtinere debebit.

Tvmvlvs vocabulum,in l.1.§.1.ff.depoſiti.quomodo intelligēdum ſit,ab Accurſio,& qui cū ſequuntur,parum animaduerſū eſſe, Budæus putauit: quem vide ibidem. Accipitur autē pro omni motu periculoſo, præcipue populari, & rapide facto. *Entpoerung*.Hinc euitando quandoque conceditur,quod alioqui negatum eſſet.l.pen.ff.ad legem Corn.de ſicar.Maieſtatis criminis reus qui aduerſus Rempublicam ſeditionis,tumultuſve auctor eſt.l.1.in fi. ad leg. Iul.Ma.eſt. Tumultum autē ſedare, rem eſſe neceſſariam, Imp. pronunciat, in Auth.de Mand.prin.Spieg.

Tvmvlvs honorarius Græcis κενοτάφιον dicitur,id eſt, inane ſepulchrū. vt not.Bud. ex Sueton.in Claudio:Exercitus honorarium Druſo tumulum excitauit, circa quem deinceps ſtato die miles decurreret,Galliarumque ciuitates ſupplicarent.

Quoniam tamen antiquis magna ſemper fuit etiam horū honorariorum tumulorum veneratio,vt videmus ex Sueton. Equitum decurſione, ciuitatumque annua ſupplicatione honoratum publice Druſi tumulum, vix aliter eredi poteſt, quā eos quoque religioſos fuiſſe habitos. vt teſtatur Martianus l. in tantum. κενοτάφιον quoq: magis placet eſſe locum religioſum,ſicut teſtis in ea re eſt Verg.lib.3.Æneid.

Libabat cineri Andromache,manéſque vocabat
Hectoreum ad tumulum,viridi quem ceſpite inanem
Et geminas,cauſam lachrymis,ſacrauerat aras.

Sed Diui fratres contra reſcripſerunt,vt ait Vlpia. Hos ſcilicet honoris cauſſa poſitos tumulos nō eſſe religioſos, quia tum erat nullum in eis ſit corpus hominis ſepultum.Connan.lib.3.c. de reb.diui.t.n.4.

Tvno particula,præcedit & taxat extremitatē tēporis.l.ſi iis.ſub fi.de cond.& demō.cū concord.in gl Adde his quæ de hac voce notat Bart.in l.ſubſtitutione.ff.de vulg & pupil.ſubſti & in l.in illa.ff.de verb.obl.& in l.tutorib.ff.de teſt.tut.& in l.lecta. ff.ſi cert.pet.a. Spieg.

Tvnc in edicti Vnde vi his verbis, Quæque ibi tunc habuit ſic accipimus,tunc cum deijceretur.l.1.§.rectiſſime.ff.de vi & vi arm.In hac oratione, Si in quinquēnio filius Titio naſcatur, tunc hæres dato. Articulus Tunc extremi quinquēnij tempus ſignificat.l.4.in fi.ff.de cond.& demōſt.Tunc ex hac die in l. 126.in prin.ff.de verb.obl.quod vulgo dicimus, Ex nūc prout ex tunc,& ex tunc prout ex nunc. Briſſ.Pr.

Tvnc temporis,idem quod tum.c.1.de maior.& obed.li.6.referturque ad omne tempus.Tunc demum,pro tunc tandem Vlp. in fin.l.2.de do.mort.cauſſa.Sed tunc demū,cum mors fuerit inſecuta.Spieg.

Tvnica proprie dicitur, quam ſubuculam, vel induſium vocamus: Pallium,quo illam tegimus:quamuis ſæpe alia pro aliis dicantur.Lege poſt Bud.in l.vlt.de Sen.Bayſ.de re veſt.Spieg.

Tvnica veſtis breuior,& interior: ei enim toga ſuperimpoſita, crura & tibias contegebat.Paul.l.1.ff de contrah.empt.Sed an ſine numis venditio dici hodieque poſſit,dubitatur:veluti ſi ego totam dedi,vt tunicam acciperem.Hæc Paulus.Plutarc.autem in vita Coriolani & in Problem. Catonem tradit ſcriptū reliquiſſe,fuiſſe in more vt candidati ſine tunica venirēt ad ſupplicandū populo,ſola toga candida, eaque recincta indutri.Aſconius autem in Orat.pro Scauro,& Val.Max.lib.3.c. 6. aiunt Catonem Prætoriē iudicium Scauri, quia æſtate agebatur,ſine tunica exercuiſſe campeſtri ſub toga cinctum: in forum quoque ſic deſcendiſſe,iuſque dixiſſe,idque reperiſſe ex vetere conſuetudine.ſecundum quam & Romuli ſtatis ſtatuæ in capitolio,& in Roſtris Camilli fuerunt togatæ ſine tunicis. Hot.Prat.

Tvnicam palmatam Perionius vna cum Budæo dici exiſtimat à palma in ea intexta.At Feſtus palmatam dici tradidit,à latitudine clauorum, qui fere palmæ orbem æquarent.Eſt enim tunica palmata,& latus clauus idem.Græci tunicam hanc palmatam,ſiue latum clauum Platyſemon appellabant,quaſi latis ſignis aut clauis ſignatam,&c.Vide Latus clauus,&c.

Tvrba multitudo eſt:turbæ in plurali,moleſtiæ,contentiones. Vlp.in l.4.de turba Turbam autem,inquit,appellatam Labeo ait,ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum τυρβή. Si duo rixam commiſerint,vtique non accipimus in turba id factum: quia duo,turba non proprie dicuntur. Si vero fuerint decē aut quindecim homines,turba dicetur.Vide Alcia. paulo ante fin.lib.4.de ver.ſig.Spieg.

Tvrba & rixa multum diſferunt: ait Vlp.namq. turba multitudinis hominum eſt turbatio & cœtus:Rixa,etiam duorum.l.4. §.1.ff.vbi bon.raptor.vbi turbam appellatam Labeo ait ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum. ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν. Hot.Prat. Ita in ed.cto à Prætore de damno quod in turba datum eſt propoſito, in turba factum accipimus,quod decem aut quindecim hominibus coactis factū eſt,l.4.in princ.& §. 1.ff.vi bon.rapt.Briſſ.

Tvrbare poſſeſſionem alienam quid ſit,explanat glo.in l.vim facit,ff.de vi & vi armata.Spieg.

Tvrbare ſigna eſt confundere & permiſcere, ſic vt adgnoſci iam non poſſint l.22.§.ſi ſigna.ff.qui teſt.fac.Quint.lib 12.c.8. Denique linum ruptum aut turbata cera,aut ſine adgnitione ſigna frequenter inuenies.Prat.Briſſ.

Tvrbare rationem ſibi commiſſam eſt conturbare l.1.in fin.ff. de ſerui.corrupt.Briſſ.

Tvrbari dicitur ciuitas,quando ratione alicuius caſus homines relinquunt artes,& miniſteria ſua,ita eleganter Bald.in l. obſeruare.§.antequā.ff.de off.procon.& l. inferens ad quæſt. ſtatuti Florentini,vt per eum.quod putat notandū.Cott.

Tvrbassit,verbum xii.Tabularum,antiquum,pro turbauerit. Aſt qui turbaſſit in agendo,fraus autoris eſto. Spieg.Prat.

Tvrbato ordine mortalitatis.l.nam etſi.ff.de inoff.teſt.Spieg.

Tvrbo,qui & Preſter vocatur ab Ariſt.li.2.Meteor.inter violentos ponitur ventos: à Iureconſ.ſub nomine Vis diuinæ,atque maioris etiam, quæ nō debet cōductori damnoſa eſſe.de qua vide l.ſi merces.§ vis maior.ff.locati.Bud.in l.ex conducto.§. ſed & ſi labes.Hoc eodē in tit.Turbinis meminit Iuſtin.in §. aut arboribus.Inſt.de empt.& vend.Spieg.

Tvrbo quoque nomen viri eſt,apud Paulinum in l.19.ff.qui potior.in pign Turbo,inquit,apud alium iudicem victus appellauerat : quæreba ur, vtrum tertius creditor etiam Turbonē ſuperare deberet. & alibi in eadem leg.

Tvrbvlentvs,pro irato,commoto.l.1.ſi quis Imp.maledix.

Tvrdetania,eadem quæ & Betica,nunc Granata,de cuius opulentia Strabo lib.3. mirando.

Tvrma quaſi terma 3 .equites,hoc eſt 3.Decurias recipit, qui honore præſtant,& ordine. Sed turmæ proprie ex equitibus: Centuria vero fit ex peditib. Alex.de Alex.Genial.dier.lib.1.c. 5.Has quoque tribus veteres nuncuparunt:& qui his præeſſent, Tribunos dixere.Spieg. Prat.

Tvrmarii l.1.C.de priu.l.cor.qui in ſac.pal.mil.qui turmas tyronum cogebant.Prat.

Tvrpe, contrarium pulchro, ad corpus & ad animum refertur. Pro inhoneſto apud noſtros Doct.crebrum eſt,vt turpis quæſtus turpiter in feudum conceditur.Itaque recte exiſtimat Zaſ. neutiquam ferendum eſſe,quod quidam Prælati Feudum conſtituerunt ex quæſtu luſorio, vulgo *Scholder, Emſigel*: cui nec admodum probatus videtur reditus ille,qui prouenit ex Epiſcopalium ſigillorum quæſtu.De quo vide eum tit.quæ res in feud.dari poſſ.Spieg.

Tvrpe lucrum dicitur,quicquid illicitis modis acquiritur, adeo vt ab hærede quoque exorqueatur.Spieg.

Tvrpia quoque lucra ſunt ob falſum teſtimonium,ob gratioſam ſententiam,aut alias turpiter & ſcelere quæſita,l.5.ff. de calumniat.l.19.§.vlt.ff.quod met.cauſ.Prat Briſſ.

Tvrpes conditiones, quæ inhoneſtæ & contra bonos mores ſunt.l.63.§.ſi ſub conditione.ff.ad Trebell.l.112.§. penult.ff.de leg.lib.1. Briſſ.Prat.

Tvrpes perſonæ ſunt famoſæ & inhoneſtæ perſonæ,veluti lenones. meretrices, veſpilliones, harenarij, hiſtriones, pantomimi .l.3.ff.ſi quis à paren.l.71.§.pen.ff.de ſolution.l.27.C. de inoff.teſtam.l.7.& l 63.§.ſi ſub conditione.& §. ſi vero nominis.ff.ad Trebell.l.22.§.necnon illud.ff.ſolut.matr.l.12.de ſecūd.nup.in C.Th.& ita in l.17.ff.de teſtam.tut.l.12.ff.de ſponſalib. l.3.§.Iulianus.in fi.ff.de lib.exhib.Sed & alias turpe plerunque ſignificat famoſum: & quod infamiam irrogat. Sic Turpes actiones, Turpiaque iudicia, appellantur, quæ damnatis infamiam inferunt.ἀτιμοποιοὺς ἀγωγάς vocat Theophilus in §. ex quibuſdam.Inſtit.de pœn.tem. litig.Quales ſunt iniuriarum, vi bonorum raptorum ſerui corrupti,rerum amotarum,tutelæ,fiduciæ, mandati , pro ſocio , depoſiti, l. 56. ff. pro ſoc. l. 2.ff.rer.amot.l.4.ff.de his qui not.ir fa.Ita Turpe tutelæ iudicium dixit Cicer. lib. 1. de orat.Et pro Cecinna,Turpe iudiciū dari aduerſus eum,qui tutelam fraudaſſet. Idemq. Turpia

Mandati,

Mandati, pro ſocio, depoſiti, iudicia appellat in oratio. pro Roſcio Com. Sic turpi iudicio damnatos apud eundem in oratio.pro Cluen.interp c are, qui eo iudicio damnati ſunt, quod infamiæ notam inurit. Briſſ. Prat.

RPIA legata dicuntur, quæ denotandi magis legatarij cauſa ſcribuntur, l 54.ff.de legat.1.Prat.Briſſ.

RPIS inſtitutio, l.9.ff.de liber & poſthum. Prat.

RPIS pactio, l.7.ff. de his qui not infam. Prat.

RPIS arbiter, id eſt, pecunia corruptus, l.ſed & ſi ſeruum, §.ſunt & alij, ff.de arb.Spieg.Prat.

RPISSIMA vita paupertatis obtentu non excuſanda, l. palam, ff.de ritu nupt. Spieg.Prat.

RPITER datur quod meretrici datur: Item quod datur, vt male iudicetur, l.3.l.4.§.ſed quod meretrici, ff.de condict.ob turp. cauſ.Prat.Briſſ.

RPITER accipitur quod in hoc accipitur, vt res depoſita, vel commodata reddatur, l.5.ff. de tut.& ration.diſtrah.l.vlt.ff.de cond.ob turp.cau.Briſſon.Prat.

VRPITER feciſſe dicitur, qui in dando auro ſubiicit æs, l.36.ff. de pign.act.

VRPITVDO, ſignificat deformitatem, ſed animi fere tantum. Græcis paulo latius patet vocabulum αἶσχος, & de corpore quoque dicitur. Proinde, vt maxima noſtris eſt. Turpitudinem ſuam hoc eſt, quod turpiter, inhoneſte, indecoreque fecit, nemini licet allegare, leg.palam, ff.de ritu nupt. l. tranſactione finita. C. de tranſact. cum ſimil. Qua de re latius commentantur Bart.& Dd in l.1.de cond.ob turpem cauſſ. & in l.tutela.Cod.de in integ.reſt.ſed copioſius in leg. iuſiurandum quod conuent. §. procurator. Haud tamen perpetua eſt, nam in quibuſdam caſib.fallit, quos recitat. Felin.in cap.lator.in pri.de re iud. Spieg.

VRRIS Stratonis, Ptolemæo quis dicatur, vide Goth.in not.ad l.8.§.7.de cenſib.

VS à tundendo, ſine aſpiratione, dicitur. Soſipater libr.1.pag. 73. Iulius Modeſtinus ἀπὸ τοῦ θύειν, tractum dicit. Ita Thus ſcribendum eſſet.

VSCIA, Italiæ regionis celebris meminit Alberic.quo loco indicat ſe in Tit.Liuij, tum aliorum id genus autorum libris eſſe verſatum. Scæuola in l.vxorem, §.codicillis, de leg.3.Spieg.

VSCVLANVS fundus, l.74.& l.75.§.vlt.ff.de verb.oblig.

VTELA, pro conſeruatione. Florentinus leg. vt vim, de iuſt. & iur. quod quiſque ob tutelam *zu errettung*, corporis ſui fecerit, iure feciſſe exiſtimetur. Hoc iuriſcon. dictum pulchre explanat Salomonius in Comment. ad hanc leg. tametſi quædam à vulgo traditis diſcrepent: ſed quæ veterum Iuriſconſultorum reſponſis confirmantur. Tranſlate poſitum pro ſuſtentatione, refectione, reperies apud Papinianum in l.diuortio, §.fin. ſolut. matrim. Continetur & tutelæ appellatione Cura. l.cum pater, ff. de cond.& demonſt. Sic Tutor, qui dicitur quaſi tuitor, id eſt, defenſor, l.1.& Inſtit.de tutel. Pro curatore interdum ponitur, leg.cum quidam, ff de tutor. & curat. dat. ab his. Alber. falſe dicit. Sed hodie communiter magis dici poſſunt Tollitores, quam tutores, qui communiter tollunt, & furantur bona pupillorum.

VTELA eſt ius tuendi impuberis pupilli. Vult. in comm. Inſtit. §. eſt autem tutela, 1.n.1.

VTELA eſt duplex, alia à lege ipſa data: alia permiſſa dari. Data à lege ipſa, per eminentiam dicitur legitima tutela: permiſſa dari dicitur datiua: & ruſus permittitur illa dari, vel à priuato in teſtamento, vel à magiſtratu, l.1.ff. de teſtam.tutela, l 1.ff.de tutor. vel curat. datis. Vnde datiuæ tutelæ ruſus duæ ſunt ſpecies, vna quæ dicitur teſtamentaria, & altera quæ dicitur honoraria. Vult.in d §.autem tutela, 1.n.7.

VTELA eſt perſonarum, quæ ſeſe tueri non poſſunt: Cura eſt perſonarum, quæ ſe quidem tueri poſſunt ſed non bona ſua l. cum plures, 12 §.cum tutor, ff.de adminiſt.& peric.tutor.l.propter, 31.§.licet, ff.de excuſat.l.conſilio, 7.de curat.furioſi.

VTELA eſt ius atque poteſtas in capite libero conſtituta, ad tuendum eum, qui propter ætatem (quæ ſecundum Iuriſconſultos eſt vſque ad pubertatem, id eſt, ad 14. annum: nam inde vſque ad 25. dantur curatores, qui etiam furioſis & mente captis dari ſolent) ſponte ſe defendere nequit, iure ciuili data, atque permiſſa. Vnde tutores dicuntur, qui eam vim atque poteſtatem habent. Eſt autem tutela duplex: teſtamentaria, & legitima, quarum meminit, præter noſtros Iuriſconſultos, lex huiuſmodi XII. Tabul. Tutores liberis in poteſtate teſtamento parentes danto. Si non ſint dati, adgnati, qui ſucceſſionem ſperant, ſunto. Teſtamentaria tutela eſt, quæ teſtamento, ſiue codicillis dat tutores. Pro hoc facit bonus textus in l. 3. ff. de teſtam. tut. Legitima autem tutela, quæ ab inteſtato ex lege XII. Tabul. adgnatos efficit tutores, dicta legitima, quod adgnati ipſi vocentur legitimi, §. 1. Inſt. de legit. agnat. tutel. Vide Cuiac.1.obſeru. 16. Hæc vero tutela (ſicut Vlpian. ait) adgnatis, qui ad legitimam hæreditatem admitti poſſunt, & patronis, ſumma prudentia leg. XII. Tabul. delata eſt, vt, qui ſucceſſionem ſperarent, bona tuerentur. Adgnatis quidem ſpecialiter & nominatim, ſed patronis per interpretationem, & conſequentias hæreditatum delata eſt, vt eleganter dicti Iuſtinianus & Vlpianus oſtendunt. Poteſt itaque pater filio tutorem, & ſubſtitutum eidem tutorem dare, vt è verbis Pauli Iuriſconſulti ſub titulo, de excuſ. tut. interpretes iuris ciuilis colligunt. Si tamen aliqua ſit ſuſpitio, ne ſucceſſuri pupillo inſidientur, tunc iuxta mentem huiuſmodi leg.XII. Tab. Suſpecti tutores remouentur Anchar.

TVTELAE actio eſt actio quæ datur tutela finita, quia abſurdum videtur rationes adminiſtrationis deſiderari ab eo, qui adhuc adminiſtrat, l. niſi finita, l. ſi tutor. §. abſurdum, ff. de tutel. & rat.diſtrah.quod hodie ſecus eſt: ſi quidem durante tutela ſingulis annis tutor rationem reddere compelli poteſt, ſicut quis libet adminiſtrator alius, per Clem.1.de relig. domib.&c.1. de cleric. ægrot. in 6 quod idem ſtatuit Carolus. V.in Commitiis Auguſtanis anno 1548. *in der Policeyordnung*. repetita poſtea à Rodolpho II. anno 1577. Francofurti. Et datur hæc actio inter eos qui fuerunt tutores, & pupilli, & in Codice vocatur arbitrium tutelæ, quæ & ipſa ex vna parte directa eſt, ex altera contraria: Directa datur pupillo aduerſus tutorem ad reddendam adminiſtrationis ſuæ rationem, & ſoluendum, quicquid reliquorum nomine debet, l. tutorem, C.arbitr. tutel. & quod dolo aut culpa eius lata vel leui amiſſum eſt, vel non acquiſitum, l.1.ff. de tut. & rat. diſtrah. In quo venit, vt rationes actus ſui conficiat, & pupillo reddat, vt ſi non fecit, aut factas non exhibet, eo nomine tutelæ iudicio teneatur. Contraria datur tutori aduerſus pupillum eius rei nomine: quod ipſi ex tutela eiuſque adminiſtratione abeſt, de qua vider. titu. ff. de tut.& rat.diſtrah.& lib.5.C.à tit.51.vſque ad tit.59.Quare ſi tutor bona fide litem mouit, & ſumptus fecit, aut ſi quid aliud geſſit pro vtilitate pupilli, hoc iudicio contrario indemnitatem conſequetur, atque adeo de omnibus aliis, quæ ei propter tutelam abſunt. Ita tamen repetuntur ſumptus ſi expediat pupillo ita tutelam adminiſtrari. Sufficit autem bene & diligenter negocia geſſiſſe, etiamſi euentum aduerſum habuit, quod geſtum eſt, l.1.l.quid ergo.ff.de contr.tutel.Act. Vult. ad § actionum 25.num.32.& ſeq.Inſt.de act.

TVTELAE & curæ differentia hæc eſt: Tutela eſt perſonarum, cura vero bonorum. Cuiac. Not. ad lib.1.Inſt.titu.de excu.tut.& curat.§.pupillorum tutela.

TVTELAE affectatæ illæ videntur ſemper, quæ modicæ rei ſunt ſine vllo aut ſane exiguo cum onere. Cuiac.ad l.2.de excuſat.

TVTELAM reddere, tutelæ rationes reddere Iureconſultis ſignificat, l.2.§.ei quoque, ff. de iud.l.21 ff. de tutel. & rat. diſt.l. vnic.in fi.ff.ſi penden.appell. Dicunt & eodem ſenſu, reſtituere tutelam, l.7. §.vlt.l.28.in fi.ff.de adm.tut.l.1.§. vlt. ff.de vſur.l. 21.in fi.ff.de annu.leg.l.1.§.ex illa, ff. ad leg.Corn de falſ. l.10. ff.rem.pup.ſal fo.l.pen.C.de ſuſp. tutor. Sic tutelam exigere & tutelam repoſcere pro tutelæ rationes repoſcere, in l. 13. ff.de tut.& rat.diſt.l.30.de adm.tut. Et recipere tutelam Suet. in Claudio cap.2. Diu etiam atque poſt tutelam receptam alieni iuris & ſine pædagogo fuit, id eſt, poſt pubertatem. In ſuam tutelam venire, & ſuæ tutelæ effici, eſt ad pubertatem peruenire, l.7.§.1.ff.de admin.tut.l.8.§.1.ff.de ſecun. tab.l.39. ff. de vulg & pup.l.54.in fi de hæred. inſt.l. vlt ff. de iure delib. l. 32. ff.de leg.1. Sic in edicto prætoris de miſſione in poſſeſſionem verba hæc, Si pupillus in ſuam tutelam venerit accipienda ſunt, l 5. §. ait Prætor. ff. quib.ex cau.in poſſ.eat, Proinde ſi filiæfam. ita legatum ſit, cum in tutelam ſuam peruenerit, tunc debebitur, cum viripotens facta fuerit, l. 51. ff.de leg.li.3. Nec vero ICtis tantum, ſed & aliis Latinis auctor. huiuſmodi locutio placuit. Cicero quidem cum alias ſæpius, tum in lib. de orato. ita locutus eſt. Negaretque niſi poſthumus & natus, & antequam in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, heredem eum eſſe poſſe, qui ſecundum poſthumum & natum & mortuum eſſet, heres inſtitutus. Idem lib.2.de Inuent. Quidam pupillum heredem fecit, pupillus autem ante mortuus eſt, quam in ſuam tutelam veniret. Porro interdum ea verba ſignificant, Cum in ſuam tutelam & poteſtatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit æſtimandum. Interdum etiam 25. annum hæc verba demonſtrant, ſi ea mens fuerit loquentis teſtatoris, l.56.in fin. ff. de legatis tertio. In qua Vlpianus ex voluntate teſtantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet. Briſſ.Prat.

TVTELA mulieris multum differt à pupillari, & idcirco ſimul atque viripotens eſſe cœperat filiafamilias, & per hoc tutela pupillari liberari, tunc ea quodammodo in ſuam peruenire tutelam dicebatur. Idque ad Sabinum lib.4 ſibi videtur Paulus voluiſſe cap.51 de leg.3. Nec id adeo mirum. Nam mulierum tutores non geſſiſſe negotia, ſed auctoritatem dantaxat interpoſuiſſe, auctor eſt in fragmentis. Vlp. tit.11. Teſtatur etiam pro Muræna Cicero, genus quoddam fuiſſe tutorum, quod poteſtate mulierum continebatur: ſatis per hoc indicans quodammodo in ſuam tutelam mulieres viripotentes peruenire. Ridet enim Iuriſconſultos Cicero, qui cum auctores fuerint muliebris tutelæ, illud efficere non potuerunt, vt mulieres in

tutorum poteſtate eſſent, ſiquidem in mulierum poteſtate tutores potius videntur fuiſſe, quam fuerint in tutorum poteſtate mulieres Ræuard.l.17.ad tit.Pand.de diuerſ.reg.iuris.

Tvtelaris cauſſa, lis eſt quam tutor pupilli nomine intendit. Vlpianus l.4. ff. de in lit. iur. Videamus in tutelari cauſſa quis iurare,& aduerſus quem poſſit.Hotom.Prat.

In Tvto eſſe dicitur, cum in ſtipulationibus res de qua agitur eo modo accipitur, qui non eſt iuri communi repugnans, alioqui ſubuerteretur ſtipulatio,quod autem euerti poteſt, non eſt in tuto.Sic Cicero ad Heren. Tute viuit,qui honeſte viuit. Connan.lib.6.cap.de ſtipul.cer.& incert.& fact.3.num.5.

Tvtor, defenſor pupilli, qui ante omnia perſonæ attribuitur pupillari, vt eum alat.l. dum plures, §.cum tutor.ff. de admin. tut.& tit.C.de alimen.pupill.præſtan.Deinde ne res pupillares neglectæ peſſum eant,aut vitientur, ad tutoris officium pertinet,l.propter litem,§. licet datus, de excuſ. tut. E diuerſo Curator in primis conſtituitur, vt rebus minoris ſedulo proſpiciat: deinde, vt perſonis opera ſua adſit, iuxta l.diuus Marcus, ff.de offic. præſi. cum ſimilib. Vnde fit, quod appellatione tutoris aliquando contineatur curator.vt in l.2.ff.de tut.& curat. dat.ab his.Et in l.pater.§. conditionum verba,ff.de condition. & demonſtr.nihilominus etiam tutorem eum appellamus,qui magis negligit, quam pupillum tuetur. Vide Aleiat.in comm. ad leg.inde tabernacula,de verborum ſign. Spieg.

Tvtor dari poteſt, non ſolum præſens præſenti, ſed etiam abſens præſenti.& contra,l.5. de tuto. & curat.dat.ab his, modo is,qui datur, eiuſdem ſit prouinciæ vel municipij, l. 1. l. 3. eod. Præſenti & abſenti, modo intra centeſimum lapidem hæreat. Tutori dato quinquaginta dies ad excuſandum ſe conceduntur: vltra vero centeſimum lapidem abſenti adhuc connumerantur in ſingula viginti millia paſſuum ſinguli dies, eoque amplius triginta.Gœdd.in comm.de verb.ſign.l.73.§.1.nu.1.

Tvtor & curator quomodo differant, exponit Modeſt. 7. differentiarum. Primo namque ventri curator datur ex edicto Prætoris,non tutor:quia nec prætor tutorem facere potuit:Secundo tutorem habenti tutor non datur. Curatorem autem habenti curator dari poteſt: cuius differentiæ rationem tradit Cuiac.lib.5. C.tit.36. vide eundem Cuiac.17.obſ.7. vbi plures differentias tradit.

Tvtores ſunt qui vim ac poteſtatem in pupillos habent:exque re ipſa nomen ceperunt, itaque appellantur Tutores, quaſi Tuitores, atque defenſores: ſicut Æditui dicuntur, qui ædes tuentur, l.1. ff. de tutelis. Eorum autem tria ſunt genera, nam alij dicuntur Teſtamentarij, alij Legitimi, alij morib.inducti:

Teſtamentarij ſunt,quos paterfam.impuberi filiof. itemque nepoti, quem tamen non patris, ſed ſuæ poteſtati relicturus eſt.in ſuo teſtamento conſtituit, l.1. & paſſ.ff.de teſt.tut. Legitimi ſunt (vt apud Vlpian.in Inſt.) qui ex lege aliqua deſcendunt, per eminentiam autem Legitimi dicuntur, qui ex lege XII.Tabul introducuntur,ſeu propalam,quales ſunt agnati: ſeu per conſequentiam,quales ſunt patroni, l.1. & paſſ. ff. de legi. tut. Moribus inducti: vide, Tutor Prætorianus. Hotom. Prat. Differentia autem tutorum hæc eſt, quod tutores teſtamentarij & datiui dentur,& legitimi vero non dentur, l. 5. ff.de leg. tut.Cuiac.ad l.13.de excuſ.

Tvtores Attiliani dicuntur, qui ex Attilia dati ſunt: quæ iubet mulieribus, pupilliſve non habentibus tutores dari à prætore & maiori parte Tribunorum plebis.Vlp.tit.2.Hoto.

Tvtor Ceſſitius appellatur is, cui in iure tutela ceſſa eſt, qui ſiue mortuus fuerit, ſiue alij tutela ceſſerit, redit ad legitimum tutorem tutela: ſed & ſi legitimus deceſſerit, aut capite minutus fuerit,Ceſſitia quoque tutela extinguitur.Vlp.cap.Inſtit.11. Hot. Prat.

Tvtores datiui appellantur, qui teſtamento nominatim dati ſunt: hos enim lex 12.confirmat, vt ait Vlpian. c. Inſt. 11. Datiuum tamen pro Attiliano aut Iuliano Modeſt. poſuit in l.7. ff.rem pup.ſal.for.vbi Teſtamentarij, qui proprie Datiui ſunt à Datiuis diſtinguuntur, & Iuſtin.in l.40. C.de epiſ.& cleric. vbi Teſtamentarias tutelas à Datiuis ſeparat. Hotoman. Prat.

Tvtor falſus eſt, qui vel tutorem habenti datus eſt,vel ſi furioſus datus eſt & ob eam rem autoritatem præſtare non poſſit,vel ſi ad aliam regionem ſit datus. Eiuſmodi tutor perinde habetur, ac ſi tutor non eſſet, vt traditum eſt ab Vlpiano in l.1.ff.de quod falſ. tuto. autor. geſt. eſſe dic.Brechæus in l. Paulus reſpondit:ff.de verb.ſign.& Gœddæus in eadem lege.

Tvtor fiduciarius dicitur, qui liberum caput mancipatum ſibi, vel à parente, vel à coemptore manumiſit: idque per ſimilitudinem patroni.Vlpian.cap.Inſt.11.vel ſic.Hotom.Prat.

Tvtor fiduciarius, proprie eſt pater fiduciarius, cui pater naturalis filium emancipauit, ea lege vt manumitteret: vel pater naturalis, qui in emancipatione manumiſſor extitit contracta fiducia, quod nomen tranſmittit in liberos ſuos fratres impuberis emancipati,& permanet in eis etiam hodie,non in emancipatore,qui cœpit haberi pro legitimo tutore,quaſi patronus. Cuiac.ad Africanum tract.4.fol.40.

Tvtor fiduciarius is proprie dicitur, qui cum pater eſſet fiduciarius filium ſibi mancipatum manumiſit; nec remancipauit, hæc Vlpianus in Inſtitut. Ponamus ergo contractam fuiſſe fiduciam, id eſt, vltro citroque factam emancipationem patremque fiduciarium vero patri filium remancipaſſe. Pater verus, quoniam alter fidem ſimiliter eius ſequutus eſt, fiduciarius eodem modo dici deberet, at quoniam verus eſt pater, ſuam retinet meliorem appellationem. Præterea tutor etiam fiduciarius, item vt alter, dici deberet, ſed quoniam qui legitimi ſunt hæredes, ij tutores ſunt legitimi,pater quem lex ad manumiſſi filij hæreditatem vocat, ſuum hoc à lege nomen retinebit, diceturque Legitimus. At quoniam emancipati frater hæres non eſt legitimus, quemadmodum docet Caius in Inſtit.& Vlp.in l.1.ff. ſi à patre quis manum fu.Tutor legitimus vt patroni filius,appellari non poteſt.Patroni enim filius vt hæres eſt legitimus,ſic tutor legitimus appellatur.Quod igitur agnatus ille proximus filij manumiſſi frater, cum ad tutelam vocabitur, nomen habebit? Pater ſuum nomen fiduciarij tutoris,quo vſus non eſt,in illum transferet, dicetur que Tutor fiduciarius.Hot. Prat.

Tvtor honorarius dicitur, qui non adminiſtrationis & oneris, ſed honoris tantum cauſa datur,l.3. §.1.ff.de admin.tut.vbi Vlpia.ait,eos non iccirco extra periculum eſſe, ſi pupillos negligant.Nam prius quidem excuſſis eius qui geſſerit facultatibus, conueniri oportere.Hoto.Prat.Honoris cauſſa datus tutor non videtur, quem pater à cæteris tutoribus, rationes accipere voluit,l.26.§.1.de legitim.tur.Briſſ.

Tvtores Iuliani dicuntur, qui ex lege Iulia & Titia dati ſunt, quæ iubet mulieribus pupilliſve non habentibus tutores dari in prouinciis à præſidibus earum.Vlp.cap.Inſt.11.Hot.Prat.

Tvtores legitimi qui dicantur, vide tutores ſunt qui vim.

Tvtor Prætorianus, Vlpian.cap.Inſtit.11. Moribus tutor datur mulieri,pupillove, qui cum tutore ſuo lege aut legitimo iudicio agere vult, vt auctore eo agat (ipſe enim tutor in rem ſuam auctor fieri non poteſt) qui Prætorianus tutor dicitur, quia à Prætore vrbis dari conſueuit.Hot.Prat.

Tvtor ſuſpectus dicitur (quantum ad crimen quod ex l.12. tab. deſcendit, attinet) qui fraudulenter & negligenter in reb. pupilli vel adoleſcentis verſatur, l.31.ff. de rebus auctor.iud.poſſ. Vulteius ad prin.nu.1. Inſt.de ſuſpect.tut.

Tvtor & Protutor inter ſe differunt. Tutor enim non tantum bonorum, ſed etiam perſonæ cuſtodiam habet, cuius etiamnum officio incumbit conditionem pupilli ſui quærere: & omni in re parum abeſt patris poteſtate & reuerentia.At in Protutore nihil huiuſmodi eſt qui bonorum geſtioni præeſt: in eoque operam ſuam vltro accommodat. Connan. lib. 8. c. de inutil.nupt.6.num.7.

Tvtore autore factum, vt accipiendum eſt. Iuriſconſ. exponit in l.3,de autor.tut. & Iuſtin. in §.penul eod. Spieg.Porro aliud eſt tutore autore,longe aliud per tutorem aliquid fieri:Tutore quippe autore,id eſt,ipſo pupillo adeunte, ac ſolennia peragente. Per tutorem, id eſt, adeunte tutore, atque agente ſolennia: vide Cuiac.1. obſeru.34.

Tvtorem eſſe alicui, eleganter dicitur,pro præſcribere, atque imperare:iuxta Perſianum illud,Ne ſis mihi tutor.Spieg.

Tvtoris officium. Vide Curatoris officium. Notitiæ vero cauſa tutores dari olim liberti ſolebant, quod in familia verſati cognitas ac perſpectas pupilli facultates haberent,& ideo tutores earum notitia inſtruere poterant, l.1.§.ſi pupillus,ff.de tutel.& rat.diſtr.l.32.§.1.ff.de teſta.tut.l.1.C.de peric.tut.Briſſ.

Tvtvs locus, in quo ſecure verſari, aut quidpiam agere poſſumus. Caius in l.plerique, de in ius voc. quia domus tutiſſimum, hoc eſt maxime ſecurum cuique defugium, atque receptaculum ſit. Huic ſententiæ non abſimilis eſt ſententia illa, quæ apud Græcos circumfertur, οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος: id eſt, Domus amica, domus optima. Vide Hegendorfinum in eandem l. Spieg.

Tvvm eſt quod vendicare potes: vel cuius dominium ad te ſpectat,l.quintus,§.argento,§.cum aurum,& §.ſi cui de aur.& arg. leg.Tuum non eſt,quod tibi caſu auferri poteſt, §.1.l.actiones, de reg.iur.Spieg.

Tvvm quoque non eſt, quod tibi debetur. Spec. tit. de decim. Tuum,id eſt,tuæ iuriſdictioni ſubiectum, c.2. de iis quæ fiunt à maio. part. capit.cap.1. de auctor. & vſu pall.Prat.vide & hac dictione Gœddæum in l.meorum 91.de verb.ſign.

T Y.

Tyberivs Cæſar, Liuij Druſi ex Liuia Druſilla filius Auguſti. Deinde priuignus. Ab illo ea lege eſt adoptatus, vt ipſe Germanicum Druſi Neronis fratris ſui filium adoptaret. Ex Suetonio in vita Auguſti,Tyberij,& Caij Cæſarum.Iuſtinian.lib.1. Inſtit.tit.de adoptio.Nebriſſ.hic valde reprehendit Accurſium, quem vide, &c.

Tyberis fluuius Italiæ [illegible] longitudine Apennini Aretinorum finibus [illegible] à rege Tuſcorum huius nominis,qui [illegible] eum in bello periit. Quod,præter Virgil. [illegible] Ouid.lib.2.Faſtor.

Albula, quem Tyberim [illegible]

Reddidit,

Reddidit, hybernis fort e turbabat aquis.

Suntalij qui aliunde hoc nomen trahant. Sed ne in minutiis ab inſtituto noſtro alienis immoremur, à Tyberi,ſeu in poemate Tybris, fit Tybetinus, na, num: vt piſcis Tyberinus, & nauta Tybetinus,hoc eſt,in Tyberi verſans.Quomodo accipitur C.in tit.de nautis Tyberinis,lib.11.Anch.

Τύμβος funus dicitur, cum iam incenſum eſt cadauer, & ardet. Exequias dum funus ipſum effertur. Cum vero iam crematum eſt,reliquiæ & buſtum,quaſi vſtum, quod à Græcis Cicero appellari putat τύμβον,Τύμβος δὲ λέγεται παρὰ τὸ τύφεσθαι, quod vri ſignificat.Brechæus in l.cum in teſtamento, ff.de verb. & rer. ſig.Gothofr.in not.ad l.ſi ex re 28.§.4.ff.de ſtipulation.ſeru.

TYMPANVM, rota maioris ambitus, quæ ab hominibus orbem eius introrſum calcantibus verſatur. Vlpian. l.19.§. 1.ff. locat. Quod ſi regulis olea prematur,& prælum, & ſuculam,& regulas,& tympanum,& trochleas,quib.releuatur prælum,&c. Lucret.lib.4.

Multaque per trochleas,& tympana pondere magno
Commouit,atque leui ſuſtollit machina niſu.

Hot.Prat.& Forcat.in penu iur.ciu.cap.11.

TYMPANA margaritæ:de quibus Plin.lib.nono,capite trigeſimo quinto. Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchiſque adhæreſcunt,nec iis auelli queunt, niſi lima:quibus vna tantum eſt facies,& ab ea rotunditas: auerſis planicies,ob id Tympana nominantur Paul.l.32.§.vlt.ff. de aur.& arg. Cum quædam ornamentum mamillarum ex tympanis margaritis triginta quatuor legaſſet. Prat.Hot.

TYMPANVM etiam pro quodam torturæ genere interdum capitur.Nam in tympano apud Græcos homines torquebantur.Et hinc is qui ſæpe in eo per tormenta cruciatus eſt, à Plauto apud Priſcianum tympanotribam vocari,creditur: verba ſunt Plauti in Truculento,

Tympanotribam amas hominem non nauci.

Ac videtur à τυμπανότριψ formari, vt fictum eſt, οἰκότριψ. Vel tympanotribam vocare videtur eum qui tympanum pulſabat, vt in ſacris Rheæ: & in multis initiationibus & ſacris tympana gerebantur,vt è Lyſiſtrata Ariſtophanis conſtat.Tympanum autem illis in ſacris gerere patrum virile videbatur,cenſebaturque muliebre,atque hanc interpretationem meliorem eſſe putat Turneb.aduerſ.lib. 17.c.22.

TYNNARIA piſcatio, l. venditor, ff. comm. præd. qua piſcantur Tynni piſces prægrandes Budæo in d.l.venditor.Plin.lib.9.cap. 15.Prat.

Τύπος, forma, figura, adumbratio eſt. Imperialis Cancellatia Romana, vetuſtius olim typum aureum appellabat, quæ hodie dicitur,Bulla aurea,ſiue Sigillũ maieſtatis:Τύφος aſpiratum, inflationem ſignificat & ſuperbiam.Inde videtur Volzio deduci Typhon ventus,de quo action.27.qui,teſte Plinio,præcipua nauigantium peſtis eſt,*Sturmvvindt*. Hoc ideo adſcripſi,quod non raro ſcriptum repetitur,pro typhus,ſine aſpiratione typus. Spieg.

TYPVM pragmaticum, qui pro chartula, ſeu indice, quod fieri debeat, accipiunt in Auth.In medio litis non fier.ſacr. form.ſi Haloandri verſionem legerint,quam ab Iuſtiniani ſenſu receſſerint,deprehendent.Spieg.

TYRANNI vocabulum,de communi loquẽdi vſu,qui etiam proprietate potentior eſt,l.anniculus,l.in vſu.de verb.ſign.de malo principe intelligitur: cum olim ſui natura qualemcunque ſignificaret,Vlp.in l.Fulcinius. Quib.ex cauſ.in poſſ.eatur,explicans,quid ſit Latitare. Poteſt,inquit, quis Latitare non turpi de cauſa,veluti qui tyranni crudelitatem timet,aut vim hoſtium,aut domeſticas ſeditiones.Plato,& Ariſtot.appellant tyrannos,eos qui Remp. ad ſuam, non ad eorum qui ipſis commiſſi ſunt, vtilitatem adminiſtrant. Latini vero appellant eos, qui in libera ciuitate dominationem per vim occupauerunt. Cum huiuſmodi tyrannis fœdera, aut bella fiebant. Tyranni qui dicantur,vide Bart.in l.16.C.de ſacroſ.Eccleſ.

TYRANNIS, ſæuus, violentus ac atrox dominatus. De hac ſingulari libro, quem de Tyrannia inſcripſit Bart.pluribus diſſerit Melanchthon, liceatne priuatis interficere tyrannos, libro Philoſophiæ Moralis 1. non inutiliter attingit. Zaſius noſter cenſuit tyrannidem tyrannide illudendam, tyrannumque tyranno opponendum. Spieg.

TYRANNIDEM, quæ neque diuturna eſt, neque felicem habet exitum, reiicit lex 12. Tabularum: Iuſta imperia ſunto. Et quamvis olim inter tyrannidem & iuſtum imperium nihil interefſet,cum tyranni dicerentur domini & Reges, qui plenam haberent in ſubditos poteſtatem, quales erant plerunque viri ſpectatæ virtutis, vt apud Virgil.

Pars mihi pacis erit,dextram tetigiſſe tyranni.

Tamen cum poſtea creſcente hominum malitia, vi quadam & ex animi libidine, non vero Iure & Legibus, plerique regnare cœpiſſent, ad eos tantum Tyranni nomen reſtrictum eſt: & quo magis patella dignum haberet operculum, quale fuit Imperium, talis erat ſubditorum amor & obedientia. Exemplis ſcatent omnes hiſtoriæ. Old. Prat. De tyrannide Baſiliſci,vide l.ſin. Cod.de inceſt. De tyrannide Odenati, vide l. 4. C.de ingen.manum. de Auidij Caſſij,l.7.C. ad l.Iul.maieſt. his adde Bartoli tractatum de tyrannia,& vide Cuiac.lib.3.obſer.19.

TYRANNICIDA,tyranni percuſſor, accepto conſilio Reipub. liberandæ.

TYRANNOCTONVS, Ciceroni eſt vindex & oppreſſor tyrannidis.Spieg.

TYRBE, vox apud Iuriſconſ. in l. prætor ait,2. vi bonor. rapt. Græcis eſt, quod nobis tumultus: vnde turba facta eſt, vt ex Sylla, Sulla: & Xuſtico, Xyſticus,& alia permulta, y in u noſtrum verterunt,autor Bud.in annot.poſter.Spieg.Prat.

TYRONES,id eſt, nouitij, opponuntur veteranis militibus:hi erant iuniores, qui publicis ſtipendiis in militari diſciplina inſtituebantur, & militiæ deſignati, ad pugnam exercebantur: qui deinde, vbi ſatis videbantur inſtructi, in numeros referebantur, nec antea priuilegia militiæ habebant, vt plane conſtat de milit.teſtamen.ex Vlpiani reſponſo,vbi ait:Ex eo tempore quis iure militare incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, non ante, & quæ ſequuntur. Cæterum, vt tyro ad omnem artem refertur, ita tyrocinium pro prima actione, in quacunque arte accipiendum eſt: quod & tyrocinium facere, & ponere rudimentum dicitur. Siquidem Tyro,extra militiam, rudem, & inexercitum ſignificat. Obſeruandum autem, quod Venuleius Tyrocinium animi pro ſimplicitate, & rudimento,poſuit eleganter, in l.vlt. de ædil. edict. ibi Nouitium autem, non tyrocinio animi, ſed conditione ſeruitutis intelligi.Spieg.

TYRO & gregarius miles pro eodem dicitur, & iuniores ſæpe in C. Th.qui & caligati. Cuiac.ad l.vlt.de militari veſte,Cod. lib.11.

TYRVS,Sor Hebraice. Sur vulgo,vti ait Munſter. patria Vlp.l.1. de cenſib. metropolis in Syria Phœnice,l.vn. de metrop. Beryto.C.lib.11.Splendidiſſima quondam populi Romani colonia. eius in libro Ioſue mentionem facit Scriptura, & Iſai.23. & Ezech. 26. de ea multa dicuntur, quod olim regia floruerit dignitate, vt facile inde vetuſtatem æſtimare liceat. Verus item hiſtoria Tyrum,vt multarum vrbium parentem celebrat. Ioſephus 240. annis ante templum Hieroſolymitanum conditam putat. Hodie nec obſcura eſt,nec infrequens, Vadiano teſte: ſed ante omnia clara ſepulchro Friderici Sueuorum ducis & Imperat.Romanorum,quem Itali Barbaroſſam cognominant. Spieg.

T Z.

TZANCARVM, vel Tzangarum (eſt enim quædam in ſcriptura varietas) fit mentio in l. 3. & l. vlt. Quo quemque habitu eſſe op. in C. Th. Et ita forte apud Vopiſc.in Claudio verbum hoc pro zanchis, quæ inter veſtimenta numerantur, ſubſtitui debet. Genus autem quoddam calceamentorum id fuiſſe, adductus libelli Græci de officiis aulæ Conſtantinopolitanæ verbis, ſuſpicor, quæ ita habent, ὅτι καὶ ἕτερον εἶδος ὑποδημάτων ἃ καλοῦσι τζάγκια, ἔχοντα ἐκ πλαγίων κατὰ τὰς κνήμας καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν ἀετοὺς διὰ λίθων μαργάρων, ἅπερ καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς προελεύσεις καὶ τὰς ἑορτὰς ... καὶ ὁ ταῦτα ποιῶν ὁ τζαγκάριος, ὡς οἱ ἕτεροι ἄλλα τζάγκια ἐνομάζεται. Sed & Moſchopul.in lib. περὶ σχεδῶν,Τζαγκάριοι vulgo appellari ſcribit, quem Attici σκυτοτόμον, i. cerdonem coriarium vocant.Plane Imperatorum calceamenta purpurea & φοινικόχροα fuiſſe Zonar.Tom.2.Annal.in Michaelis Theophili filij imperio indicat.Ἐδίδε,ait,αὐτῷ τὰ φοινικόχροα πέδιλα καὶ φορεῖν ταῦτα ἐπέτρεψε καὶ βασιλέα αὐτὸν. Eaque mox τὰς βασιλείας παράσημα vocat. Idẽ in Baſilio Porphyrogeneto, καταλύσας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδεδεμένους ὑποδήμασι φοινικοῖς, τὰ μὲν ἄλλα τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ σκληρὸς ἀπεδύσατο, τὰ δὲ γε πέδιλα ἐκ ποδῶν, & quæ ſequuntur.Guliel.Tyrius lib.15.de bello ſac.c.23. Exhibita,ait,ſibi in patris præſentia, & eo mandante imperiali reuerentia, ocreis, vt mos eſt,in illo Imperio, inſignitus purpureis ab vniuerſis legionib. certatim Auguſtus eſt appellatus. Idem etiam Nicetas in Annal. confirmat, καὶ τοῦτο,ait, ἀκριβὰς καταλείπειν τῆς βασιλείας διάδοχον ἐρυθροῦν τι οἱ πέδιλα μετεδίδωκε καὶ βασιλέα ἐδείκνυε ... Bt.Prat.

TZANI quorum mentio fit in præfatione Nouell. 1. in pr. Sunt populi in Armenia Perſameniam verſus, primum Mactones, poſtea Tzani nuncupati. Hos Arrianus auctor eſt ante Adriani Imp. tempora fuiſſe Romanis tributarios, ſed poſtea ob incultam nimis, barbaramque vitæ rationem defeciſſe, donec iterum à Iuſtiniano primum per Sittam, deinde per Theodorum deuicti fuerint, ſed magno eorum bono. Hac enim ratione relictis ferinis illis ſuis moribus Chriſtianam religionem amplexi ſunt. Id quod pluribus verbis ſcribit Procopius lib. 3. περὶ τῶν τοῦ Ιουστινιανοῦ κτισμάτων. Horum meminit Iuſtinianus in Nou. 28. iactans ſuo principatu primum Tzanorum gentem Romani Imperij maieſtatem agnouiſſe, & in Nouel. 1. ſtatim principio, & apertius Agathias lib. 5. qui deſcribens victoriam Iuſtiniani aduerſus Tzanos,primæ Nouellę conſtitutionis meminit, palamque aſſerit in ea fieri mentionem Tzanorum Balduinus.

TZETZES dictio tria ſignificat, ὁδηγόν, ἀφ᾽ ὧν ἐπλὰ ἀπὸ τι, τὸ ὑζητῶ σὺν τούτοις. Goth. in Not. ad Nouell. 52. in epigraphe.

V A.

VACARE dicitur, quod nec iure, nec facto detinetur ab aliquo, l. vlt. C. de bon. vacant. lib. 10. Vide Batt. in l. ſi bona, ff. de acquir. poſſeſſ. Spieg. Prat.

VACARE domus dicitur, quæ à nullo inhabitatur, l. pen. §. 1. ff. de vſu & habit & vacare poſſeſſio, quæ à nullo detinetur, l. 37. ff. de vſuca. Vacare ſeruus qui nullum miniſterium præſtat, l. 21. ff. ad exhib. Et Vacare hæreditas, in l. 30. ff. de vulgar. & pup. quæ ab hæredibus ſcriptis adita non eſt. Vacare quoque portio dicitur, quæ teſtamento nulli data eſt, l. vlt. ff. de ſecund. tab. §. videamus. Inſt. de hæred. inſtit. Quomodo & vacuam partem intellige in l. 19. & l. 59. §. 1. ff. de hæred. inſt. Et vacuum ſextantem, in l. 8. ff. de ſecund. tab. Briſſ. Prat.

VACARE, id eſt, feriari, ſic ruſtici ſtipulas illectas cum vacauerint, colligunt, l. 30. §. 1. ff. de verb. ſign.

VACARE fructus dicitur, qui non colligitur, l. 2. §. vlt. ff. quib. ᵃˢ mod. vſusfruct.

VACARE à legatione, id eſt, immunem eſſe, l. 6. ff. de legat. ſic vacare culpa, id eſt, carere, l. 3. ff. de magiſt. conuen.

VACARE libertis alendis, id eſt, operam dare, l. 5. §. demonſtrat. & de iur. immunit.

VACARE dicitur pecunia; quæ non occupatur, neque nominibus vel in emptionem prædiorum collocatur, l. 11. in fi. ff. de admin. tut.

VACARE operam dare, l. non diſtinguemus, §. ſacerdotio, ff. de arbitr. Vacare, deſiſtere, l. 1. ff. de vacat. mun. Vacare, id eſt, ceſſare. Prat.

VACARE populo, procul eſſe. Budæus citat Cic in Tuſcul.

VACARE poſtulationibus, teſte Bud. dicitur pro eo, quod Galli expedire requeſtas: nos *Supplicatzen erledigen* dicimus. Adfert è Plinianis epiſtolis teſtimonium, in annotat. Prior. Spieg. Hinc

VACANS, participium, qui ociatur.

VACANTEM mulierem pro vidua poſuit Martian. in l. 5. §. 2. ff. de vi. publ. Qui vacantem, inquit, mulierem rapuit. Et Quint. declam. Siue enim, iudices, malignitas eſt perſuaſionis humanæ, fœminam vacantem vocare meretricem. Prat.

VACANTES in l. 2. C. vt dignitat. ordo ſeru. & C. Th. de comitib. vacantibus ſunt, quos Græci ζωστικοὺς vocant. qui ſcilicet nulla iam dignitate fungantur, ſiue munere excellerint, ſiue nunquam geſſerint, id eſt, honores imaginarios geſſerint. Hi enim dicuntur adſcriptitij & adlecti & opponuntur honoratis Lamprid. in Alexand. Nequem adſcriptum id eſt, vacantium, habetet. Vacantes etiam Tribunos apud Marcellin. lib. 31. & Veget. lib. 3. c. 17. legimus. Prat. Briſſ. & fuſius Cuiac. ad l. 1. Cod de primicer.

VACANTIA bona dicuntur, eadem quæ & caduca, nimirum quæ illius fuerunt, cuius heres nullus eſt, l. 1. C. de bon. vacant. Hæc olim quidem publicabantur, teſte Vlp. c. 18. Inſtit. nunc vero lege Iulia confiſcantur, & quadriennium iis nunciandis præſcribitur, l. 10. §. intra de diur. & temp. præſcr. leg. 96. §. 1. l. 114. §. quæ inteſtato de l. 1. l. 5. ff. de manum. teſta. l. 6. §. eſt fiſco ff. ad Trebel. l. 5. §. certe, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. l. 1. §. 1. l. vlt. ff. de ſucceſſ. ed. l. 1. §. diuus. l. 41. ff. de iur. fiſc. l. 18. ff. de vſucap. l. 19. ff. de diuerſ. temp. l. 10. C. de inoff. l. 22. C. de appel. l. 1. C. de quadr. præſcr. l. 1. Cod. de donat. int. vir. l. pen. & l. vlt. de vacatio. lib. 10. Cod. &c. Vacantia autem dici quæ & caduca patet ex l. fin. Cod. Theod. de bon. vacant. l. 2. cum aliis pluribus titul. ſeq. Strabo ἀδέσποτα vocat lib. 17. Geograph. quod dominum, id eſt, hæredem non habeant. Conſtantinus vero ἀκληρονόμητα. Sic vacantem hæreditatem accipe in leg. 13. §. item ſi quis à fiſco. ff de pet. hered. Et vacare bona, in leg. 2. in fin. ff. ad Tertvll. & in leg. 38. ff. de iure fiſc. quorum neque hæres, neque poſſeſſor extat, ab eo quod domino vacua iacent. Vacantes areæ quæ nullum vſum ciuitatibus ornatumque præbent, l. 41. C. de operib. publ. Briſſ. Prat.

VACAT cauſæ probatio, id eſt, ſuperflua eſt, apud Modeſt. in l. ſi conſentiente, de manum. Spieg.

VACATIO, præcipue pro immunitate, exemptione ponitur, item & ſolutione ac ceſſatione. Steph. in Theſauro citat teſtimonia quibus accipi vult vacationes militiæ, quas barbari treugas vocant ſignificare. Spieg.

VACATIO, muneruum publicorum excuſationem ſignificat leg. 5. §. vlt. in fin. ff. de muneribus & honor. tit. de vacat. & excuſ. munet. Suet. in Claud. c. 55. Cum decurias rerum actu expungeret, eum qui diſſimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, reſponderat, vt cupidum iudicandi dimiſit. Plin. lib. 10. Epiſt. Cum citarem iudices conuentum inchoaturus, Archippus vacationem petere cœpit, vt Philoſophus. Briſſ. Prat.

VACATIO muneris publici non præſtat, vt ne magiſtratus quis creetur, l. 12. ff. de muner. & honoribus. Ea vero omnia, quæ extra ordinem ad tempus inducuntur, ab his qui vacationem meruerunt, exigenda non ſunt. Briſſ. Prat. Eſt autem inter vacationem & excuſationem differentia aliqua. Excuſatio enim cauſam habet & legitima eſt. Vacatio nuda eſt, nec legem nec cauſam aliam habet quam indulgentiam Principis, quæ etiam ab extraordinariis tantum muneribus liberat, non ab ordinariis & legitimis. Prat. & Gothof. ad rubr. ff. de vacat. & excuſ. mun.

VACATIO ex lege Iulia Papia dari dicebatur his perſonis, quæ neceſſitate matrimonij contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominus, ex aliorum teſtamentis perinde atque nuptiis deuinctæ capere poterant. Vlp. in Inſtit. tit. 14. Fœminis ait, lex Iulia à morte viri anni tribuit vacationem, à diuortio ſex menſium, &c. Suet. in Auguſto c. 34. de lege Iulia, de maritandis ordinibus. Hanc, inquit, eum aliquanto ſeuerius, quam cæteras emendaſſet, præ tumultu recuſantium ferre non potuit, niſi adempta demum lenitate parte pœnarum & vacatione trienni j data. Briſſ. Prat.

VACATIONEM accipere. Vide C. de his qui à princ. vacat. acce. lib. 10.

VACATIONEM dare. Item vacationem habere, vide Doletum.

VACATIO Legis, pro ſolutione Legis, Budæo atteſtante.

VACILLANS teſtis, qui inconſtantia & diuerſa teſtimonia dicit, vide text. & gl. ſæpe verbo Vacillat. l. 2. ff. de teſtib. & Vallani lib. 5. Elegant. Spieg.

VACVAM domum habitare dicuntur, qui ſpeciem rei magnificam oſtentant, quum ipſi bono vacui ſunt. Sententiam vulgo jactatam Eraſmus indicat, ad finem Cent. 6. Chiliad. Spieg.

VACVAM mulierem Cornelius Tacitus lib. 13. appellat viduam eodem ſenſu quo vacantem mulierem paulo ante in l. 5. §. 2. ff. ad l. Iul. de vi publ. nominati diximus. Prat.

VACVA pars, l. 19. & l. 59. §. 1. ff. de hæred. inſtit. quæ teſtamento nulli data eſt.

VACVA pecunia, id eſt otioſa, inutilis, infructuoſa, quæ in arca ſterilis & otioſa manſit, l. 28. ff. depoſit. Quibus vt primum proſpiciam, ne vacua tibi ſint, id eſt, vt vſuras eorum accipias, curæ habebo, l. 24. ff. de præſcr. verb. l. 12. in fin. ff. de adminiſt. tut. Prat.

In VACVAM poſſeſſionem mitti introduci dicitur, quia in fundi poſſeſſionem liberam, & à nemine occupatam introducitur. l. 3. §. 1. ff. de act. empt. l. 3. ff. de vſur. l. 32. §. arbitri. ff. de recept. qui arbi. l. 18. §. ſi venditorem, l. 33. l. 14. ff. de adqu. poſſ. Vacua autem poſſeſſio emptori tradita non intelligitur, ſi alius vel ventris, vel legatorum nomine in ea ſit, vel creditores bona poſſideant, l. 2. §. vlt. ff. de act. empt. Quanquam hi non poſſideant, ſed magis cuſtodiendi & obſeruandi cauſa in poſſeſſione ſint. Briſſ. Prat.

VACVA traditio, pro vacuæ poſſeſſionis traditio in l. 20. ff. de ſeruit. Briſſ. Prat.

VACVI agri, ſiue vacant agri, qui nihil proferunt, vel non excoluntur, *ageren*. Sic vacua prædia, pro nihil continentibus accipimus. Spieg.

VACVI nummi, Scæuolæ, qui ſunt ſine vſuris, l. Quintus Cæcilius. Depoſiti. Spieg.

VACVVM proprie inane ſignificat. Ita vacuus locus, vacuus venter pleno opponitur, l. 30. §. pen. l. 83. ff. de adq. hæred. l. 2. §. 1. ff. de decur. Ita vacuæ tabulæ, i. nihil ſcriptum habentes l. 11. ff. de iniuſt. rup. Briſſ.

VACVVM miniſterium dicitur ejus, qui certam procurationem habet nullam, ſed primum quodque ſibi impoſitum munus obire cogitur. Vlp. de mediaſtino loquens, l. 27. §. 2. de vſufruct. Si ſerui vſusfructus legatus eſt, eujus teſtator quaſi miniſterio vacuo vtebatur, ſi cum diſciplinis vel arte inſtituerit vſufructuarius, arte ejus vel peritia vtetur. Hot. Prat.

VACVVS fundus, qui à nemine detinetur & occupatur, l. 33. ff. locat. Coroific. 4. Rheto. ad Herenn. Neceſſe eſt cum conſtet illum fundum noſtrum eſſe oſtendas te aut vacuum poſſediſſe, aut vſu tuum feciſſe. Eodemque modo vacua poſſeſſio, quæ à nemine detinetur, l. 18. in fin. l. 68. in fin. ff. de contrab. empt. l. 51. in fin. l. 75. §. qui id quod, ff. de verb. oblig l. 3. §. hoc interdictum, ff. de itin. actuque, l. pen. in fin. ff. de adqu. poſſ. l. 3. C. eod. tit. l. 4. §. ſi tu me vi. ff. de vſucap. l. 19. ff. de vi & vi arm. Cic. lib. 3. de orat. Noſtra eſt, inquam, omnis iſta prudentiæ doctrinæque poſſeſſio, in quam homines quaſi caducam atque vacuam abundantes otio nobis occupatis inuolauerunt. Quintil. declam. 12. Vndecunque offulſit lucrum, ſine reſpectu ſalus publica addicitur, & in vacuam poſſeſſionem fames venit. Briſſ. Prat.

VACVVS ad agendum, ad narrandum, hoc eſt, cui vacat narrare aut agere. Steph. Rob.

VACVVS ſextans, vide l. 8. ff. de ſecund. tab. Prat.

VADARI, pro vadimonio obſtringere, ſiue diem judicij ex compacto conſtituere, & in jus vocare, proprie tamen eſt, ſub certa pœna ſe judicio ſtatutum promittere: quod qui multæ fidei poſſeſſor non erat, vadem, id eſt, fidejuſſorem dare tenebatur, vide Vallam lib. 6. Elegant. c. 31. Spieg.

VADARI dicebatur is, & cui vadatio denunciabatur, & is qui eam denunciabat. Cic. in Orat. pro Quintio: vadari vis? promittit, in jus vocas? ſequitur. Horat Satyr. lib. 1. Satyr. 1.

Ventum erat ad Veſtæ quarta jam parte diei:

Præterita:& caſu tunc reſpondere vadato
Debebat.

Ergo qui litem intendere alicui volebant, à Prætore poſtulabant, vt eum vadari liceret. Plaut. in Aulul.

Pulmentum pridem ei eripuit miluius:
Homo ad Prætorem plorabundus deuenit.
Inſit ibi poſtulare, plorans, eiulans,
Vt liceret miluium vadarier.

De Euclione loquitur. Eſt autem vadari, vades poſtulare, id eſt, locupletes fideiuſſores, qui aliquem certæ pecuniæ ſponſione vadimonium obiturum præſtabant. Hinc Liu. lib. 3. Tot vadibus accuſator vadatus eſt reum. Prat.

VADATIO denuntiatio erat illa, quæ fiebat, vt iam dictum eſt. Prat.

VADERE vulgo vſurpatur pro ire: Alij tamen in re violenta aut difficili, teſte Syluio, vſurpare ſolent. Spieg.

VADES proprie dicebantur, vt Aſcon. in Monoſyllab. & Feſtus lib. vlt. oſtendunt, qui reum capitis ſiſtendum ſpondebant, qualis fuit ille Damon, de quo Cic. li. 3. Offic. meminit. Sed tamen quicunque pro altero vadimonium etiam in ciuili cauſa promittebat, vas appellabatur. Porphyrion: vades, inquit, ſponſores diei notum eſt: quod qui eos dederit vadere, id eſt, diſcedere interim liceat. Quæ quanquam propter diſſimilem ſyllabarum quantitatem, dubitationis aliquid habeant, illud tamen demonſtrant, morem hunc veteribus fuiſſe, vt qui litem vellet intendere, aduerſario denuntiaret, vt in ius veniret: ſi nollet, vel eum cogeret, vel ſponſorem acciperet, fore, vt conſtituto ſe die ſiſteret. Illa autem denuntiatio, Vadatio dicebatur. Nam & qui denuntiabat, & qui denunciabatur, Vadari dicebatur. Cicer. in Quintiana: Vadari vis? promittit. in tns vocas? ſequitur. Horat. ſerm. 1. ſatyra 9.

Ventum eſt ad Veſtæ, quarta iam parte diei
Præterita: & caſu tunc reſpondere vadato
Debebat.

Ergo qui litem alicui intendere volebant, à Prætore poſtulabantur vt eum vadari liceret. Plaut. in Aulul.

Pulmentum pridem ei eripuit miluius,
Homo ad Prætorem plorabundus deuenit:
Inſit ibi poſtulare, plorans, euilans,
Vt liceret miluium vadarier.

De Euclione loquitur. Eſt autem vadari, vades poſtulare, id eſt locupletes fideiuſſores, qui aliquem certæ pecuniæ ſponſione vadimonium obiturum præſtabant. Hinc apud Liuium Tot vadibus acuſator vadatus eſt reum. Horat.

Ille datus vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt,
Solos felices viuentes clamat in vrbe.

Quod ſi quis vades dare nollet, & vadimonium promittere, qui vadabatur, aliquem eorum qui aderant, accepta eius auricula, interrogabat, Licetne anteſtari? Si ille reſponderet, Licet: iniecta manu aduerſarium ad prætorem trahebant. Vide paulo poſt in verbo Vas: & Hotoman. in oratione pro Quintio.

VADIMONIVM, eſt ſponſio ſtandi in iudicio. Inde vadari verbum, pro vadimonio obſtringere. Sunt autem vadimonio obſtricti, qui ob crimina in iudicium vocati, ab iudicibus impetrauerunt, vt aut ſua, aut ſponſorum fide dimittantur, ea lege, vt in certum diem ad iudicium ſiſtant. Budæus in annotationib. ad l. poſter. de orig. iur. Porro venire ad vadimonium, obire vadimonium, & ſiſtere vadimonium in eadem ferme re dicuntur. Spieg.

VADIMONIVM non ſponſionem modo alterius ſiſtendi, ſed & conſtitutum diem ſignificat, quo quis ſe iudicio ſiſtere debebat, ad quam diem, qui iudicio adſunt, vadimonium obire & ad vadimonium occurrere, quo dicendi genere vſi ſunt Marcus Cicero pro Quintio, Plin. lib. 8. epiſtolar. Suetonius in Caligul. cap. 39. & vadimonio ſiſtere apud Apul. lib. 9. Aſini aur. Vadimonium promittere Varroni lib. 5. ling. Lat. Briſſ. Etſi forte non male etiam de citatione perſonali intelligi poſſet. Vadari namque pro citare perſonaliter affuturum vſurpari docet Bud. in annot. prior. ad Pand.

VADIMONIVM Cuiacius ad l. ait prætor. §. item & in eremodicus, ff. de minor. vigintiquinque ann. definit eſſe ſatiſdationem iudicio ſiſtendi cauſa: vbi ſubiicit differentias quaſdam eremodicij & vadimonij. Et eremodicio, inquit, lis amittitur. Ex deſerto vadimonio lis non amittitur. Deſerit vadimonium reus non actor. Contrahit eremodicium non reus tantum, ſed etiam actor. Eremodicij reſtitutio præſtatur omnis ætatis hominibus, ſi ex iuſta cauſa ſe abfuiſſe doceant. Deſerti vadimonii reſtitutio non præſtatur, ſed exceptio tantum reo ex certis cauſis datur, ſi deſertionis pœna petatur ſtipulatione comprehenſa. Vide Cuiac. ſupra allegato loco, &c.

VADIMONIVM promittere, *Verſprechen in das Recht zuſtellen.* Vadimonium obire, *Sich auff den beſtimpten Rechtſtagſtellen.* Contra Vadimonium deſerere, *Den Rechstag nicht verſtehen.* Non venire ad vadimonium: idem quod Græce Eremodicium dicitur. Vadimonium differre, iudicium erat non niſi ex magna cauſa, vtpote luctus, uel iuſtitij publici. Præs & Vas ſic diſcernuntur: Præs eſt, qui populo ſe obligat, interrogatus à magiſtratu, proprie in cauſis pecuniariis. Vas qui pro alio promittit in iudicio pœnali. Old.

VADIMONII deſertio eſt deſertio promiſſionis iudicio ſiſtendi cauſa factæ. Longe aliud eſt deſertio litis conteſtatæ, grauiorque ex hac cauſa, quam ex illa pœna. Nam hæc damno litis coërcetur, quia deſertiori non licet appellare, vel ex integro cauſam agere, illa non item. Et olim quidem, qui litem inchoatam deſerebat, euocabatur edictis tribus & peremptorio, non etiam is, qui non parebat, promiſſioni iudicio ſiſti. Male igitur Haloander vadimonium & litem conteſtatam confundit. Cuiacius in expoſit. Nouel. Iuſtiuian. 69. vt omnes obediant præſidibus.

VADIMONIVM miſſum facere, eſt vadimonij obligationem remittere, Budæo indicante.

VADIS primum, deinde per ſyncopen Vas, fideiuſſor dicitur iudicio ſiſtendi in cauſa, quam non licet deſerere. *Ein Burg.*

VADOR, vadatis, vadari, commune, fideiubere pro alio, *verburgen, oder verburgt vverden.* Actiue & paſſiue.

VADO tranſire, pro vadare, in l. vltim. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Eſt vadum cuiuſcunque aquæ fundus, per quem via datur, *ein Furt*, in quo quiſquis conſtiterit, iam effugit periculum, ne mergatur. Vnde prouerbium, Res eſt in vado, id eſt, in tuto. Nam vt in profundo periculum conſiſtit, ita in vado ſecuritas. Spieg.

VADOSVS amnis, qui frequentia habet vada, quæ tranſiri pedibus poſſunt.

VAE particula, quæ in aliis atque aliis vocabulis, variatim per has duas literas cum a, litera media emmiſſa dicitur, duplicem ſignificatum, eundemque inter ſe diuerſum, capit. Nam & augendæ rei & minuendæ valet, ſicut aliæ particulæ plurimæ: propter quod accidit, vt quædam vocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint, & vtroque verſum dicantur, væſcum, væhemens, & vægrande: de quibus vide Gellium lib. 5. cap. 12.

VAFER, quaſi valde Afer: mita enim ſemper fuit Afrorum calliditas: vt eſt hodie Hiſpanorum.

VAGABVNDVS, crebro vagans: qualem dominum fiduciarius cliens, hoc eſt, vaſallus, ſequi minime tenetur, magno conſenſu interpretum Placitor. Feud. gloſſ l. 4. §. prætor. ff. de damno infecto. Vagabundum intelligit, cui nec certum domicilium, nec conſtans habitatio eſt. Quod & Bartolus probat in l. 1. C. vbi de crim agi opor. & in l. quiſquis. C. de agric. cenſ. & colon. lib. 11. Spieg. Prat.

VAGARI, pro errare. Vlp. de iniur. in l. prætor edixit, quia qui famoſam actionem intendit, non debet vagari cum diſcrimine alienæ exiſtimationis. Sic Cicer. vagam & errantem ſententiam certæ ſtabilique oppoſuit. Spieg.

VAGARI ſine cauſa, hoc eſt, inutiliter huc atque illuc ferri, apud Iuriſconſult. in l. ſi quis ſit fugitiuus, §. errorem, de ædil. ædict. Spieg.

VAGA ſententia, cui certa opponitur.

VACATVS, l. deſertores, §. 1. ff. de re milit.

VAGVLATIO, in l. duodecim tabularum, vt ait Feſt. ſignificat quæſtionem cum conuitio, id eſt, cum teſtes quæruntur magna voce & boatu: verba legis hæc ſunt, cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum vagulationem ito. Sic enim legi vult Turnebus, & videtur eam lectionem agnoſcere Feſtus. Vagulatio autem à vagulo deducitur, vt & hoc à vagio, itaque vagulatio conquerentis & plorantis eſt, nec à vagor deducitur, vt volunt quidam. Senſus vero legis hic eſt: ſi teſtis ei defuerit, qui litem habuit, ei licere comperendinationis die, id eſt, die tertio, ante eius ædes (portus enim pro domo, vt vult Feſtus & Donatus) libere conqueri, & implorare teſtimonium, conuitiumque receuſanti facere. Ob vagulationem autem dictum antiquo more, pro ad vagulationem. Alij ad hæc Plauti in Aulularia referunt.

Ita me bene amet Lauerna, tu iam niſi reddi
Mihi vaſa iubes, populo hic differam te ante ædes.

Id eſt, conuitio a pipatu pullorum, quod eodem videtur recidere. Sunt tamen, qui Obuagulatum malint legi, Ob interpretantes Circum. Prat. Vide Cuiac. 7. obſ. 15.

VAGVS vir ad militiam non accedat, l. 1. C. de Tyronibus, li. 12. Sic ſcholaris vagus, vt ibi commodum refertur, non fiat magiſter. Obſeruauit & Albericus.

VALERE, pro vires habere. Vulgato dicto: Si non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum. Refertur & ad pretium. Vnde valor & valitura, pro pretio. C. nem. lic. in compar. ſpe. l. 1. li. 10. C. quæ ſit long. conſuet. l. 2. de libet. leg. l. 3. Sed euidentiora hæc ſunt, quam vt hic proferantur exempla. Vide Alciatum. Spieg.

VALEAT, verbum ad effectum refertur, cum affirmatiue ponitur l. vniuerſa. C. de precib. Imper. offer. Spieg. Prat.

VALERE teſtamentum dicitur, quam diu ex eo adiri hereditas poteſt, nec ab inteſtato defertur hereditas, h. e. legitimus admittitur: quam diu valere poſſit teſtamentum, c. 39. de acquir.

hær. Eſt & illud certum de inofficioſo teſtamento; aliiſque hereditariis cauſis centumuiros cognouiſſe, c.13. & 17. de inoffic.teſtam.c.fin. C.de pet.hered.

VALERE vt legem, Cic.de legib.3. Tamen erant in more eorum qui tum vt lex valebat.

VALESII apud antiquiores dicebantur qui poſtea ſ litera (vt in pleriſque aliis) in r literam mutata, Valerij ſunt appellati. Fuit autem Valeriorum familia Romæ dicta à Valerio viro præclaro, nec minus locuplete, in gente Sabina, qui poſtea Manius Valerius Terentius cognominatus eſt, à Terentio, loco quodam Diti patri ſacro, Romæ in campo Martio, in quo aram illi dicatam ab antiquis primus omnium monſtrauit. Quintil.li.1. vt Valeſij, inquit, & Fuſij, in Valerios & Furios venerunt, ita arbos ætatis fuit. Idem quoque Feſtus Pompeius ſcribit in dictione, Aurelia familia. Pomponius in titulo de origine iuris, l.neceſſarium.auctor eſt, Appium Claudium cæcum fuiſſe auctorem, vt in illis nominibus ſ litera in r tranſiret, &c. Nebriſſenſis.

VALETVDINARIVM, locus, in quem ægroti valetudinis curandæ cauſa diuertunt: hinc Columella li.2.c.1. Siue alter languidior eſt, in valetudinarium confeſtim deducat, & conuenientem ei cæteram curationem adhiberi iubeat: & li.2.c.3. Valetudinaria quoque vel ſi vacent ab imbecillis, identidem apertire, & immunditiis liberare, &c. Hot. Prat.

VALETVDINARIVS, qui frequenter ægrotat. Martian.de re milit. Officium, inquit, tribuni eſt, delicta militum ſecundum ſuę autoritatis modum caſtigare, principiiſque frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere. Attamen in l.ad perſonas, ff.de iureiur. Valetudinarij ſunt intelligendi, qui graui morbo laborant, nec poſſunt ſine periculo domum egredi: vt elegantem definitionem ponit Marcellus in l.quæſitum, ff.de re iud. Spieg. Prat. Vide Panormit. in cap.quoniam, verſi.quarto quæro, vt lit.non conteſt. Cuiac.ad leg.8.9.10.11. & 12.ff.de excuſ. Valetudinarios definit eos, qui perpetua & pertinaci valetudine adficiuntur, l.prima.Cod.qui morb. ſe excuſ.

VALETVDINARIVS medicus, qui valetudine affectos curat: vel potius, qui in valetudinario miniſterio medici fungitur, *Spitalartzet* Arcadius l. fin. de iur.immunit. Et quibuſdam, ait, aliquam vacationem munerum grauiorum conditio tribuit: vt ſunt menſores, optiones, valetudinarij, medici, capſarij, & artifices, & qui foſſam faciunt: & qui ſequuntur. Spieg. Prat.

VALETVDINE impediri, l.1.§.ſi vero, ff ſi quis caut.

VALETVDINE perpetua teneri, l.vn.C.qui morb.ſe excuſ.

VALETVDO eſt ὑγίεια, nam aut eſt integra, aut aduerſa, l.vlt.ff. de iniuſt.rupt. Briſſ.

VALETVDINIS impendia l.45.ff.vſufruct.ſeu impenſę, l.18.§.2.ff. commod.vocantur etiam Valetudinis ſumptus, i.in ſalutem & ſanitatem facti, l.27.§.rupiſſe ff.ad l.Aquil.

VALETVDO pro morbo ſumitur, & mala diſpoſitione, l.quæritur, 14.ff.de ædil.edict. Prope peram quoque, inquit Vlp. ſana non eſſe, ſi modo nihil extrinſecus accidat, quod corpus eius in valetudinem aliquam immitteret. Prat.

VALLIS quæ dicatur, Bartol.oſtendit in tractatu Tyberiadis, lib. 1.Spieg.

VALLVM fidei.l.ſi quanquam.Cod.de epiſc.& cleric.eſt propria caſtrorum munitio.l.deſertorem, §.in bello. ff.de re mili. Per metaphoram, pro ſumma totius negotij, & omni momento, præſidioque non inelegantes vſurpatur, vt ab Eraſm.aduerſus Ariſtot.ſententiam, recte traditum eſt in explicatione prouerbij, Prora & puppis. Spieg. Prat.

VALOR, pro pretio notum. Quomodo ille eliciatur ex re, hoc eſt vt res æſtimanda ſit, Bartol.indicat in l.ſi ſeruus, ff. ad l.Aquil. Quo vero modo probetur valor rei, idem docet in l.pretia, rerum, ff ad l.Falc. Spieg.

VALVÆ, pluraliter tantum, dictæ, quod intus reuoluantur, ſuntque portæ geminas partes habentes. Ab his Feudiſtæ Valuaſores dictos putant, quaſi ad valuas ſtantes: quos & Barones, Balbus nominat in c.1.qui feud.dare poſſ. Spieg.

VALVASORES verbum à vaſallo deductum: horum autem alij maiores ſiue Regij ſunt, qui ſecundum feudorum gradum obtinent: & à Capitaneis regni feuda receperunt, qui & vaſſi dominici appellantur. Alij minores, qui ab eis feuda receperunt: alij minimi, quibus ab his tradita feuda ſunt, lib.primo, tit.primo, § primo, & §.4 & titulo 15. & libro 2. tit. 10. §. 1. Fridericus primus apud Radeuicum lib.2. cap.31. Nos in præſentia & teſtimonio omnium Teutonicorum & Langobardorum, & Epiſcoporum & Laicorum Principum, & Baronum, & Valuaſorum omnem iuſtitiam ac conſilium obtulimus, &c. Eorum in Gallia qualis ſit conditio, Bureletius in ſumma Aurali his exponit verbis. Valuaſor dicitur nobilis, qui ſummæ coërcitionis, non etiam nundinarum & mercatus ius habet: eſtque Barone inferior, atque ab eo feudum ſuum obtinet. Prat. adde Baro.à Taurenberg.titul.feud.quis dicatur dux. Et Zaſ.part.2. in compend.feud.

VALVASINI, diminutiuo vocabulo dicuntur modo minores, modo etiam minimi valuaſores, lib.2.tit.10.§.1. & lib.1.tit.15. Prat.

VANDALI, veteris Germaniæ populi, omnium ferociſſimi, Honorij principatu in Hiſpaniam penetrarunt iuxta fluuium Hiſpalim: Beticæ tractum occupant, qui ab ipſis olim Vandalia, ab Hiſpanis vulgo Vandaluſia appellatur: teſte Rhenano ſub finem libri primi rerum Germanarum. De his Iuſtinianus triumphauit, eum Aphricam annis iam centum & quinque occupaſſent, iuxta l.1. Cod.de offic.præfect.prætor.Alphr. per Ducem Belizarium ſuperatis. Vandali autem, vt Althamerus ait, Germanorum vltimi, verſus Gothos & Gepidas, Sarmatis confines fuere, & Vandali fluuij accolæ, cui Viſtola ab authoribus appellatur. Bilibaldus grauis autor, vult Vandalos ex Gothorum ortos eſſe gente: quemadmodum & Scyros, Gepidas, Alanos, ac reliquos Gothicę nationis populos: inter quos nihil, præter ſolam interfuit nomenclaturam. Eiſdem enim inſtitutis, eademque vtebantur lingua, Germanica nempe. Sed ex omnibus nationibus Gothicis nulla amplius in Germania ſupereſt, exceptis Sciris: qui & nunc quoque Stirij, vel Stirenſes appellantur: & Turcilingi, qui & Turingi. Spieg.

VANVM dicitur, quod nec poſſibile, nec veriſimile eſt, autore Donato. Huic Iuſtinianus ſcite ſuffragatur in l. vnica. C. de dedit. liber. tollen. Nos, inquiens, qui veritatem colimus, ea tantummodo volumus in noſtris eſſe legibus, quæ re ipſa obtinent. Spieg.

VANVM & pro cancellato habere, apud Scæuol. in l.emptor.ff. de pact. Spieg.

VAPVLA Papyria, ſubaudiendum, Lege: vt ſit, comminantis pœnam legis Papyriæ. Sinnius Capitol. prouerbio dici ſolitum, autor eſt ſi quando vellent ſignificare, ſe negligere minas aliquorum. Vide Chiliad. Eraſmi. Prat. Spieg. & Oldend. De prouerbiali dictione, vide vlterius quid annotauit Turn. aduerſ.lib.15.c.11.

VARIVS, qui modo vnum, modo aliud dicit Card. Zabarella in cap.præterea, de teſtib.& c.cum eccleſia Sutrina. de cauſ.poſſ. & propr.& ibi interpretes Pontificij.

VARIARE & vacillare quis dicatur, explicant Doctores in l.qui falſo, vel vario, ff.de teſt. Spieg.

VARIE ex perſonis cauſiſque conſtituere. Vide Celſum in l. in fundo, ff.de rei vind. Spieg.

VARIETAS humanorum negotiorum non ſinit conſtantem ſemper manere eandem ſanctionem. Nouel.de reſtit.in prin. Conſtit.39. & de reis qui ingrediuntur ad exped.app.in pr.Conſtit. 1. Spieg.

VARI, vide infra, Varus.

VARICARE, atque etiam diuaricare eſt à recto deflectere: idque proprie, cum quis rectis pedibus ſtare nequit, ſed diductis & varie diſcretis: vnde diuaricata tigna architecturæ profeſſores dicunt, id eſt, rarefacta. Sic qui litigantium vtramvis in partem inclinant, & cum aduerſariis colludunt, præuaricatores nominantur. Vide Præuaricator. Brech. in l. præuaricatores. ff. de ver.& rer.ſign. Hinc

VARICES, qui ab Hippocr. κίρσοι vocantur, ſunt venæ in cruribus & coxis tumidiores & laxiores, teſte Galeno in lib. 6. Aphoriſmorum Hippocratis, quod ex craſſo humore & melancholico contrahi ſolet. Id genus morbo adfecti pedibus introrſum detortis coguntur incedere: eiuſmodi autem vari dicuntur, quos tamen Vlp. in l.idem Ofilius ait, §. quæſitum, ff.de ædil.edict.inter ſanos connumerat. Huc vergit etiam Satyrographi illud hemiſtichion, varicoſus fiet aruſpex. Anſa ſcoptica & cauillatori hinc obiecta eſt Vatinio, qui Ciceroni iactitabundo ſeſe humeris populi Romani deportatum eſſe, h.e. ab auxilio facetoſe dixit: vnde ergo tibi varices? Mirum varices correpta prima proferri, cum varus, à quo trahunt originem, primam longam intendat. Io. Bapt. in comm. Sidon. Apollinar. epiſt.ad Sigerium lib.5 Vide Gœddæum in comm.ad l.præuaricatores, 212.n.2 ff.de ver.ſign.

VARICOSVS, quem Iulianus de ædil.edict. ſanum non eſſe dicit, Accurſius ſtultum interpretatur, ſed haud recte, qui modo huc, modo illuc vadit: & varicem, tibiarum ægritudinem, non multo rectius exponit. Nam varices non tantum, quamvis potiſſimum in cruribus, ſed etiam in temporibus, ventre, teſtibus, inguine intumeſcunt. Vnde Varicoſus, qui habet huiuſmodi varices, id eſt, venas plus æquo intumeſcentes atque obtortas. Spieg.& Old.

VARIETAS proprie in diſparibus coloribus dicitur, cum transfertur in multa diſparia, ait Cic.lib. 2. de finib. ſic poſt multas varietates obtinuit, &c. Briſſon.

VARII dicuntur, qui dolos nectunt. Contra hos, Zaſ. teſte, inuentus eſt tit. de dolo malo. Cic. laudat Sextilium, quod in cauſa non fuit varius. Spieg. Prat.

VARIVS, qui modo vnum, modo aliud dicit. Card. Zabarella in c.præterea, de teſtib.& c.cum eccleſia Sutrina, de cauſ.poſſ. & propr.& ibi Canoniſtæ.

VARIVS color eſt, qui & verſicolor dicitur Propertio.

VARVS dicitur, qui cruribus eſt introrſum obtortis, Varius, qui extrorſum,

extrorſum. Vlpia. l.10.in fin. ff.de ædil.edict. Quæſitum eſt, an varus & vatius ſanus ſit, & opinor eos ſanos eſſe. Ouid.9. Metamorph.

tenuique à pectore varas.

In ſtatione manus.

VARI, à Græcis ῥαιβοὶ dicuntur: vt vatij βλαισοί. Prat.

VAS, vadis, primo dictus eſt, qui aliquem in judicio priuato ſiſtendum ſpondebat. Hinc Varro lib.5.de ling. Latin. Vas appellatus, qui pro altero vadimonium dedit. Conſuetudo erat, cum reus parum eſſet idoneus, inceptis rebus, vt pro ſe alterum daret. Liuius libro 3. de Cæſone loquens: Vades dare placuit, vnum vadem trium millium æris obligarunt. Et paulo poſt: Tot vadibus accuſator vadatus eſt reum: hic primus vades publicos dedit. Poſtea vero & is dictus eſt, qui ſponſo erat ſiſtendi aliquem in iudicio publico, vt ex ſuperiore Liuij loco licet colligere. Acron. in libro 1. Satyr. 1. vbi hunc verſum interpretantur.

Ille datis vadibus qui rure extractus in vrbem eſt.

VADIBVS, inquit, id eſt, ſponſoribus à vadimonio: quod promittit is, qui ad judicium prouocatur, certo die affuturum. Vades ideo dicti, quod qui eos dederit, Vadendi habet poteſtatem. Ideo cenſuit Porphyrio, quod tamen à quantitatis ratione diſcrepat: prior enim in Vado producitur. Quidam in pactis conuentis & mancipiis hoc nominis prius vſurpatum volunt, hincque in l.venditionis eaurum, ne venditor vadem daret, ne emptor vadem poſceret, ſi quando res euinceretur: Vas tamen interdum videtur ſimpliciter pro ſponſore vſurpari. M. Cicer. epiſt. ad Brutum. Maximo autem, cum hæc ſcribebam, afficiebar dolore, quod cum me pro adoleſcentulo ac pene puero Reſp. accepiſſet vadem, vix videbat, quod promiſeram, præſtare poſſe. Prat. Vide ſupra in verb. Vades proprie.

VASA vinaria proprie vaſa torcularia eſſe placet, ait Iulianus in l. vinaria, 206. ff de verb.ſign. in qua l. Alciatus varia vaſorum genera explanat. Scæuola de legat.3. in l.Lucius Titius. §.collegio exponit Vaſa vinaria, id eſt, cuppæ & dolia, quæ in cella defixa ſunt.

VASA concinnatoria. Vide ſupra Concinnare.

VASA cruſtata dicuntur, quæ vitreis cruſtis inrecta ſunt, Corraſ.4. Miſcell.16.n.9.

VASA ſi cui legata ſunt, non ſolum ea continentur, quæ aliquid in ſe recipiant, edendi bibendique cauſa paratum, ſed etiam quæ aliquid ſuſtineant, & ideo ſcutellas vel promulſidaria contineri. Repoſitoria quoque continebuntur: nam vaſorum appellatio generalis eſt. Dicimus vaſa vinaria & naualia. Pompo. de aur. & arg.leg. Maffæus.

VASALLAGIVM. Italicum vocabulum, idem eſt, quod homagium Gallicum. Vide Specul. de feud. §.2. quid autem, & ſeq.

VASALLVM, vel Fidelem (vt nunc vocamus) olim clientem dicebant quaſi colentem dominũ, vt ab eo defenderetur, & qui viciſſim dignitatẽ domini tutaretur propter beneficium. Ex Old. qui & monuit, Clientelam eſſe obſequium ipſum, quod homagium vocant, & ſeruitium pro beneficio præſtandum, ſubſcribens Budæo, cuius verba in dictione Cliens retulimus. Sed & Alciat. ſcribit, Clientum hodie inſtar obtinere, quos barbara voce vaſallos vocamus. in l.patroni. de verb.ſign. Spieg.

VASALLI dicuntur ſoldurij apud Gallos, quorum olim hæc erat conditio, vt omnibus in vita commodis vna cum iis fruerentur, quorum ſe amicitiæ dedidiſſent: quod ſi quis iis per vim accidiſſet, aut eundem caſum ferrent ipſi, aut mortem ſibi conſciſcerent. Conn. libro 2. c.de bonis libertorum, 9. numero 6.

VASALLVM eſſe, non eſt ſtatus perſonæ, vt docet Zaſ. in l.ſunt qui ff.de re iud. Spieg.

VASALLI ambigui dicuntur, de quorum feudo controuerſia eſt. Zaſ.

VASALLORVM varia eſſe genera conſtat. Alij enim fidem & hominium debent, alij ſeruitium, alij pacem, alij pliuium, vt loquuntur, id eſt, vt domino capto ab hoſtibus pro eo obſides dentur, alij ſunt lidi, alij non lidi, ſiue plani. Cujac. obſ. lib.8. cap.14.

VASARIVM Alciat. elucidans l.inter domum, ff.de verb.ſign. exponit eſſe præmium, quod reducibus magiſtratibus propter geſtum apud exteros honorem, impenditur. Reperio in Theſauro Roberti Stephani Vaſarium, vt veſtiarium, calcearium dici hoc eſt, vaſorum ſupellectilem. Spieg. & Old.

VASIS legatis non ſolum ea continentur, quæ aliquid in ſe recipiant, edendi bibendique cauſa paratum, ſed & quæ aliquid ſuſtineant. Et ideo ſcutellas vel promulſidaria repoſitoria quoque continebantur, l.19.§.argento. ff.de aur.arg. Vaſorum enim generalis appellatio eſt. Dicimus vaſa vinaria, vaſa naualia. Briſſ. Prat. Hinc.

VASCVLARIVS, qui vaſa argentea & aurea facit. Sunt enim inter artifices vaſcularij, cælatores, inauratores, & bractearij, in l.apud Lab. de præſcript. verb. Si cum emere argentum velles, vaſcularius ad te detulerit. Sic l.pen. ff.de aur. & argen. l.vlt. ff. de oblig. & act. Spieg.

VASORVM appellatio generalis eſt: dicimus enim vaſa vinaria, & naualia, l.cum aurum, §.argentum. ff.de aur. & arg.leg. Spieg.

VASSVS generali nomine dicitur cliens, qui pro beneficio accepto fidem ſuam autori beneficij obligauit: cuius vocabuli origo Germanica eſt, pro quo vulgatum illud beneficiatus. Prateius.

VASSVS Regius, qui datum à Rege beneficium obtinet. Aymonius lib.5. cap.56. Abbates etiam, & regni primores, ac Vaſſi Regij ſe illi commendauerunt, & ſacramento, ſecundum morem, fidelitatem promiſerunt. Item in legibus Bajoar. tit.3. Siue Regis Vaſſus, ſiue Ducis, omnes ad placitum veniant. Prat. Hinc.

VASALLVS ὑποκοριστικῶς diminutiuo nomine inferioris ordinis cliens, id eſt, qui in Vaſſi fide & clientela eſt. Sunt, qui à Germanico *Geſell* deducant, quo nomine ſocius, comes, commilito ſignificatur. Fortaſſe tamen in primitiuis potius quàm in deriuatiuis etymologia quærenda eſt: qua de re copioſe in diſput. feud. exponit Hor. Deinde Ioannes Auentinus lib. hiſtor.7. Geſalos Germanice nominat, quos Latine verberones interpretatur genus hominum nouę ſuperſtitionis, qui ad vmbilicum nudati flagris & verberibus ſeſe in publico pro templis & aris cruentabãt. Nauclerus Gener.45. Flagellabant, inquit, ſe bis in die, & ſemel quilibet clam in nocte: & de licentia vxoris ſuæ: & depoſitis veſtimentis habentes in modum branchæ camiſias à femore ad talos protenſas. Tanta erat multitudo, quod nemo poterat numerare. Prat.

VASALLVS per ſacramentum, qui propriè vaſallus eſt, & domino per juſiurandum ſuam fidem adſtrinxit, lib.feudor.2.tit.47. Dici poteſt Vaſallus juratus: vt ei, qui iniuratus eſt opponatur, qui neque fidelitatem, neque ſeruitium debet, de quo lib.1.tit.24.§. Sunt enim (ait) quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda. Item lib.2.tit.3.§.4. Prat.

VASALLAGIVM, vaſalli obſequium. Itaque homagium & vaſallagium pro ſynonymis vſurpantur: vt Neapol. conſt. lib.2.tit.36. Si quando aliquis fuerit ab aliquo de homagio imperitus, &c. Et in extremo: Quæ omnia in militibus & baronibus de vaſallagio connentis volumus obſeruari. Et apud Petrum de Vineis lib. epiſt.6. cap.9. Abſoluentes eos ab omni fidelitate vaſallagij ſeu homagij juramento. Dicitur & vaſſaticum, vt in fragmentis Theodulphi. Pipinus rex tenuit placitum ſuum in compendio, ibique venit Thaſſilo Dux Baioariorum in vaſſatico ſe commendans, & per manus ſacramenta jurauit, & & fidelitatem promiſit Regi Pipino, & filiis eius, quod recta mente, & firma deuotione, ſicut vaſſus dominis ſuis eſſe deberet. Prat.

VASCVLARIVS, qui vaſa conficit, leg.20.§.vltim. ff.de præſcript. verb. Briſſ.

VASSALLITIVM, clientela vaſalli, Regino lib. Chron.2. anno 852. Berengarius cũ filio ſuo Adelberto Regiæ ſe per omnia in vaſſallitium dedit donationi. Prat.

VASTATIO, à vaſto, quod eſt, quaſi vacuum reddo in vſibus feud. de pace tenend.§.vlt & in Auth. de Leonib. in prin. Spieg.

VATII ſunt, qui pedes extrorſus obtortos habent: ſiidem, vt arbitratur Budæus, qui valgi: Meminit ICtus in l. item Offilius. §.quæſitum eſt. ff.de ædil.edict. Varro. lib.2.de re ruſtic. de canibus loquens: Sint cruribus rectis, ac potius varis, quam vatiis: id eſt, in ſe potius & introrſus intortis quam extrorſus. Valgos, inquit Feſtus, Aurelius intelligi voluit, qui diuerſas ſuras habent, ſicut è contrario vari dicuntur incurua crura habentes. Prat.

V B.

VBERES prouentus, pro copioſis. Vlp. in l.annonam attentare, ff.de extraord.cri. Quidam, & maior pars, hodie ſine aſpitatione ſcribit. Spieg.

VBERIVS, opponitur arctiori. Iabolen. de verb.ſig. Inter illam, ait, conditionem cum fari potuerit, & poſtquam fari potuerit, multum intereſt: nam poſteriorem ſcripturam vberiorem eſſe conſtat: cum fari potuerit, arctiorem. Spieg.

VBERTAS ſterilitati opponitur, l.8. ff.locati. & l.15. §.ſi Papinianus. ff.eod. Briſſ.

VBI, & continuare, & aduerſari, & pro apud quem, ſumi, Albeticus indicat. Spieg.

VBI aduerbium loci, ſignificat, in quo loco. Interrogatiue aliquando pronunciatur. Relatiue nonnunquam, & infinite aliquando. Spieg.

VBI, in proprio ſignificato nullam parit conditionem, teſte Alberic. qui allegat l.ſi ita ſcriptum.§.fin. ff.de legat.2. Prat.

VBI inſtrumentum dotale conſcriptum eſt, l.exigere. ff.de Iudiciis.

VBI primum. Romanis eſt, quod incontinenti Barbaris.

VBI, pro poſtquam, l.poſtliminium. in principio. & §.primo. de captiuis & poſtliminio reuerſis. indicarunt Interpretes. Albericus.

VBI, pro quando, l.ſi quis in legatione. ff.de iudiciis. Alberic.

VBI primum potuit, leg.2.§.confeſtim. ad Senatuſconſul. Tertullian. l.nepos Proculo. de verb.ſign. Albricus.

VBI tu Caius, ego Caia. Vide ſupr. Caius.

VBI voluerit. Hæc locutio varie recipit temperamentum ex antecedentibus, ex ſubſequentibus, ex adiunctis, ex circunſtantiis, vt ex Doctorum reſponſis, vulgo conſilia vocat, conſtat. Spieg.

VBI voluerit, mater morietur. Hæc verba Iuriſc. interpretatur in l. quintus. de ann. legat.

VBICVNQVE æquitas judicem mouerit, poteſt interrogare, l. vbicunque. ff. de interrog. act.

VBICVNQVE eſſent lapidicinæ, ſi excipiantur hæ, præſentes tantum denotant, l. in lege ff. de contrah. empt.

VBIQVE, generica vox reſtringitur à ſubiecta materia l. lex Cornelia. §. ſi tamen. ff. de iniur. Spieg.

VBIQVE, pro vbicunque, Iauolen. in leg. 77. ff. de contrahen. empt. In lege fundi vendundi lapidicinæ in eo fundo, vbique eſſent, exceptæ erant. Paulus l. quòd niſi 10. in fin. ff. de oper. libert.

Non eſſe iniungendam neceſſitatem liberto vbique eum ſequi. Sic l. vrbana. 66. ff. de ver. ſig. Veluti is, qui ruſticarum rerum actiones diſpenſet, vbique habitet: non multum abeſt à villico. Sic enim eo in loco legendum videtur, non ibique, vt in vulgat. C. habetur; alioqui ſibi ipſi contrarius videtur Iuriſconſultus. Prat.

V E.

VE disiunctiua coniunctio eſt, id ſignificans quod, aut Geminata eleganter poſtponitur negatiuæ, l. 3. ad l. Iul. peculat.

VE, particula quandoque priuata eſt. Labeo, vt à Iauoleno allegatur, l. malum §. viduam. de verb. ſig. quaſi vecors, veſanus qui ſine corde, aut ſine ſanitate eſſet. Vide Gell. libro 5. c. 1. Regulariter disiungit, id ſignificans quod, aut Congerit Exempla Alberic. Spieg.

VECTES, inquit Budæus, baculi ſunt validi, per mediam machinæ traiecti, quibus manuductis, machina dum verſatur, funem ductarium aduoluit. Ab his vectibus Vectiatij dicti ſunt, torcularia premunt vectibus, *Trotter*. Spieg. Prat.

VECTIGALIS nomen, ait Gœdd. ad leg. 17. num. 13. de verbor. ſignific. generale eſt, & ſignificat, quidquid emolumenti ac compendij ex quacunque re ad publicum vſum capitur, & exigitur in tantum, vt etiam quadrageſimam litis, Cujac. obſeru. 28. libro 6 viceſimam hæreditatis, & ſimilia, teſte Dione lib. 55. in actis anni 759. cuius etiam meminit Pompon. in l. 2. §. ex his. ff. de orig. jur. & Iuſtin. in l. fin. Cod. de edict. diui Hadriani tollend. ſignificet. De vectigalibus vide fuſius Gœd. in d. l. 17.

VECTIGAL eſt, quod pro rebus ciuitati inuectis vel euectis publico ſoluitur: Publicum autem vectigal ipſum eſt. Vide Alciatum in comm ent. ad leg. inter publica ff. de verbor. ſignific. Vectigalium vero diuerſa olim erat conditio. Neque enim ſemper pecuniariæ ſolutionis, ſed etiam ſi quid alicui ſpecialiter concederetur, vnde ſentiret publica authoritate lucrum. Sic intelligendus eſt, vt & Old. docet, Vlp. in d. l. inter publica. Spieg.

VECTIGALIVM tria erant genera: Decumarum, quæ ex frumento, vino, oleo, & frugibus minutis exigebantur: Scripturæ, quæ ex paſcuis: Portorij, quod ex mercibus exportandis vel importandis recipiebatur. Vlpia. l. 17. ff. de verb. ſignific. Prat.

VECTIGAL ſtipendiarium. Scribit Appianus Alexand. lib. 1. bell. ciuilium, ſub principium li. Roman. colonis dediſſe colendos agros, quos bello ſibi quæſierant, eoſque graſſantis belli injuria incultos relictos: ex quibus quidem agris vectigalia annua publice pendebant coloni: partem ſcilicet decimam ſeminum: fructuum vero omnium, quos ex arboribus percepiſſent, quintam. Pecorum vectigalium rationem quandam etiam præſcripſerant. Hoc autem vectigal ſtipendiarium dicebatur, id eſt, certum vt autor eſt Cicero actio. c. in Verrem. Brechæus in l. inter publica. ff. de ver. & rer. ſig.

Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit: quale eſt vectigal portus, vel venalium rerum, item ſalinarum & metallorum, & picariarum. Sic in l. ſed & hi. 13. &c. ff. de public. l. 103. ff. de verb. ſignific. Hot. Prat. Adde Cujac. ad l. vnic. de Alex. primatibus Cod. libro 11. Proprie autem & ſpeciatim.

VECTIGAL dicitur, quod fiſco vel reip. portorij nomine penditur: id eſt, pro mercibus, quæ vel inuehuntur, vel euehuntur: quod ἐξαγώγιον Iuſtinianus vocat in edicto de Alexandrinis, & Strabo lib. 17. in Alexandria vectigalia alia ἐξαγωγικὰ, alia εἰσαγωγικὰ facit. Veteres autem etiam in priuatorum prouentibus hoc verbo vtebantur. Paul. l. 59. ff. de vſufruct. Cæſæ harundinis vel pali compendium, ſi in eo quoque fundi vectigal eſſe conueniit; ad fructuarium pertinet. Sic apud Ciceronem in Paradox. Et meo tenui vectigali (id eſt, agrorum mercedib. ſiue reditibus) detractis ſumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit. Hot. Prat.

VECTIGALES, quod tributum pendit: & Vectigales, ij, qui tributa perſoluunt.

VECTIGALES agri ciuitatum, ſeu municipiorum alij dicuntur: alij non vectigales: vectigales vocatur, qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id eſt, hac lege, vt tādiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipſis, qui conduxerunt, neque his, qui in locum eorum ſucceſſerunt, auferri eos liceat, & ſic ſemper in iure intelligi debent: alias emphyteuticarij dicuntur. Non vectigales ſunt, qui ita colendi dantur, vt priuatim agros noſtros dare ſolemus, l. 1. ff. ſi ag. vectigal. l. 1. §. 1. ff. de publican. l. 71. §. vlt. ff. de leg. lib. 1. Briſſ. Adde Connan. lib. 7. c. de iure emphyt. 11. n. 2. Pr.

VECTIGALES quoque agros populi Romani appellabant, qui ex hoſte capti, vectigalibus ſubiiciebantur, mancipibuſque vel in ſingula luſtra, vel in annos centenos locabantur, vt Hygen. in lib. de limitib. conſtit. docet. Briſſ. Prat.

VECTIGALIS actio, quæ de vectigali fundo poſſeſſorius propoſita eſt, l. 15. §. ſi de vectigalibus. ff. de dam. infect. l. 66. ff. de euict. proprias enim prætor his in rem propoſuit actiones, loco domini eos habens, licet domini non ſint, l. 1. ff. ſi ag. vectig. l. 5. in fin. ff. de arb. furt. cæſ. Prat.

VECTIGALIS fundus municipium; poteſt & ipſis municipibus & aliis etiam legari, vt tradit Vlpia. in fin. l. ſi domus. de legat. 1. vectigalis fundi & vectigalis prædij fit mentio in leg. 1. ff. de condict. tritic. leg. 16. in fin ff. de pignor. action. l. 16. de ſeruit. l. 4. §. finium. ff. fin. regund. l. 1. quibus modis vſusfruct. amit. leg. 7. ff. commun. diuid. l. 23. §. 1. ff. de aqu. & aqua pluuia. leg 5 §. bonorum. ff. vlt in poſſ. bon. legat. Prat. vide Gœdd. ad leg. 17. nu. 19. de verb. ſign.

VECTIGALIS pecunia, quæ ex vecturæ reditibus prouenit.

VECTIGALIA noua, ſicut nec nouas exactiones, niſi conſulto Imperatore, nullus princeps imponere poteſt. Si quiſquam vero ſuperiorem neminem agnoſcit, ex cauſa hoc poteſt: dum tamen meminerit, ſi ob prodigalitatem ſuam pecunia indigeat, vel iuſtitiam ſubditis non miniſtret, poſſe etiam ſibi tributa denegari, & de facto reſiſti. Lucas à Penna l. 1. Cod. de Superind. libro 10.

VECTIGALIA, quæ τέλη dicuntur, proprie ſunt prætoria, quæ in itinere præſtari ſolent, l. ſi quis pro vxore. ff. de don. int. vir. & vxor. quæ fructuum oneta non eſſe conſtat. Phauorinus: τέλος λέγεται τὸ ὑπὲρ τῆς ἰδίας εἰσφερόμενον, ἢ τὸ ὑπὲρ τῶν ἐμπορίας συντελούμενα. Sunt tamen & alia vectigalium loco, veluti viceſima hæreditatum & manumiſſorum centeſima, ducenteſima, quinquageſima rerum venalium: quadrageſima litium, quæ onera prædiorum non ſunt. Item reditus ex metallis, ſalinis. picariis, cretæfodinis, cotoriis, l. inter. ff. de verb. ſign. quæ etiam onera prædiorum dici non poſſunt, cum ſint in iure populi. Romani aut principis, nemini autem res ſua debet onera. At ſane vectigalia prædiorum emphyteuticorum, onera prædiorum eſſe videntur, quia in eis prædiis ius, eorumque vindicationem emphyteuticarius habet.

Item ſcripturæ & decumarum vectigalia, onera fructuum ſiue prædiorum ſunt. Sed hæc publicanis locantur, & prædia emphyteutica emphyteuticariis dantur. Cujac. obſer. lib. 7. c. 4. poſt princ.

VECTIGALIARII, qui & publicani & telonæ dicuntur, proprie ij ſunt, qui vectigalia P. R. aut principis veluti portoria conducta habent, non tributa, leg. 12. §. vltim. ff de public. & vectig. l. cum qui. ff. de verbor. ſignificat. qua de cauſa Cæſar dum vult leuare Aſiam publicanis, apud Dionem 42. quod redigebatur ex vectigalibus, in tributi collationem transformat. Verum ij etiam, qui ſalinas, cotorias, picarias, cretæfodinas, metalla conducta habent, & qui ciuitatibus debita portoria conduxerunt, publicanorum loco ſunt, l. 13. ff. de public. & vectig. & ſi qui quandoque tributa vel ſtipendia conducant l. prima. §. primo. eod. Liuius 39. Vectigalia ſummis pretiis, vltra tributa infimis locauerunt, quas locationes Senatus precibus & lachrymis publicanorum victus induci juſſit. Eſt & ſimilis locus libro 43. Emphyteuticarios non auſim publicanos appellare, quia jus in prædiis habent, quod publicani non habent. Sed neque eos, quibus priuati homines fructus, quæſtus, reditus ſuos locant, qui & vectigalia dicuntur, quia publica conducta non habent. Cujac. dict. obſeru. libro 7. cap. 4. prope finem.

VECTIONES Paul. de fund. inſtru. Sed videndum, ait, ne inter inſtrumentum tabernæ, & inſtrumentum cauponiæ ſit diſcrimen: vt taberna non niſi loci inſtrumenta ſint, vt doliaria, vaſa, vectiones, ancones, &c. Rhodiginus, Vectiones (inquit) apud ICtos legimus: eas, ſunt quivegetes intelligant, à vehendo nuncupatas.

VECTOR, & is, qui in aliena naui, vel equo, vel plauſtro vehitur pretio: & is, qui vehit, dicitur, leg. 1. de exercit. leg. 2. de jactu. leg. 1. & 3. Naut. caup. ſtabular. Valla auctor eſt libro 1. in Barpt. Facium, Vectorias naues aut non inueniri, aut inuſitatum eſſe. Spieg.

VECTVRA merces eſt, quæ vectoribus ſoluitur. l. 62. ff. de rei vindic. Briſſ.

VECTVRA tam jumentorum, quam camelorum, & nauigium eſt. l. 26. ff. de petit. hæred. l. 62. ff. de rei vindicat. l. 15. §. item cum quidam. ff. locat. l. vlt. ff. de leg. Rhod. l. 52. §. ſi quis ex ſociis

ff. pro

ff.pro ſoc.l.39.§.1.ff.de leg.1.l.13.§.ſi fructibus. ff. de act.empt. Prat.

Vecturam facere apud Iuriſconſultos dicuntur, qui vecturis victum quæritabant.Vide Alex.lib. 3. cap.14.

VEGETARI,pro recreari,ſiue ſanum tueri,apud Imp.Conſtantinum l.1.de cuſtod.reor. Nec vero, inquit, ſedis intimæ tenebras pati debebit incluſus, ſed vſurpata luce vegetari. Spieg. Prat.

VEHICULA,carruchas interpretantur Impp.l.vnic. C. de hono. vehicul.lib.11.eo verbo vſus eſt auctor feudor. cap. vnico. §. mercator.de pace tenen.in vſib.feud.Prat.

VEHICULORUM autem,curruumque diuerſa fuiſſe genera,non vna facie apud auctores legimus. Nam & Eſſedum & Petoritum, Ciſium, Carruca, Carpentum, Pilentum, Arcera, Plauſtrum, Rheda, & Sarracum, Epiredium, quod barbarum eſt, Carri,Couinum & Arcirma. Licet diuerſi generis,omnes tamen vehiculorum numero fuere. Petoritum enim Gallicum fuit,rotatum quatuor.Couinum Britannorum, Eſſeda Belgarum,Carrucę Germanorum & Gallorum.Arcera infirmorum. Erat enim plauſtrum tectum vndique. Eas quidem Carrucas etiam in Italia frequentes fuiſſe comperimus. Quippe Nero Cæſar nunquam minus mille carrucis iter feciſſe proditur, longo ſemper agmine impedimentorum incedente.Pilentum Veneti coloris erat, quo matronæ vectabantur caſtæ, quas poſtea Balternas dixere. PecKius l. 3.num.5.ff.de incend.rui. naufra.

VEL,ait Feſt.lib.19.coniugatio eſt diſiunctiua, ſc. earum rerum, quæ natura diſiunctæ ſunt: in quibus Aut, coniunctione rectius vtimur,vt aut dies aut nox:ſed earum quæ non ſunt contrariæ.quæ eligatur,nihil intereſt.Prat.

VEL, particula diſiunctiua inter conditiones negatiuas poſita ſoluitur in coniunctiuam Et,Gothofred. ad l.6.C. de Inſti. & ſubſtitur.

VEL particula non diſiungit ſemper, ſed determinat interdum, vt teſte Zaſio in fi.l.ſi familia.ff.de iuriſdict.iudicata,quomodo ponatur,indicat Alber.& Bart. in l.ſupra iter.§. officiũ. ff. de aqua plu.arcend.& in l.generali. C. de ſacroſ. eccleſ.

VEL,polyſimum eſt, quandoque enim emendationis nota eſt,l. bona fide. ff de noxalib.aliquoties pro Et, l. ſæpe, ff.de verb. ſign.l.cum quidam.ff.eod.tit.aliquando alternatiua vox eſt,c. inter cæteras.extr.de reſcript.Interdum pro ſaltem ponitur,l. multum,ff.de hæred.vel act.vend.plerunque ponitur pro etiam,l.quod ſi Epheſi.ff.de eo quod cert.loc.& §.per occaſionem.de nupt.coll.ii.& cum dicimus.Vel illius teſtimonio, id eſt,illo teſte. Aliquando negandi vim habet,l.ſi de rua.C.de don.int.vir.& vx.Sæpiſſime etiam ponitur pro quando l.2.C. de iure dot. l.1.§.imbre.ff.de aqu.& aqua plu.

Quandoque etiam ponitur pro veluti,& ſimilitudinis nota eſt,l.pen.ff. de fideiuſſ. Quandoque quantitatis ſignificatiua eſt,l.plane.§.1.ff.de legat.1.Quando autem diſiungat,an non, diſcutit Bart. l. ſupra iter. ff.de aqu.& aqua pluuia arcend. Prat.

VEL cæteris , formula in feudi conceſſione quid ſonet, docent Interpretes in rubr. de eo qui ſibi vel hæred.ſuis in vſib.feud. Prateius.

VEL cæteris,quos ſecum habet,formula,in l.qui iuriſdictioni.ff. de iuriſd.coniung.vt ex lectione eius legis conſtat,& vide c.1. extr.vt lit.non conteſt.& ca.2.de dolo & contu.Prat.

VELA appellebantur,quæ in ædibus vel vmbræ gratia,vel arcẽdi frigoris,ventique excludendi cauſa obtendebantur, l.17. §. qua pictæ.ff.de actio.empt.l.41 § item hoc prohibetur.ff. de leg.lib.1.l.12.§.ſi domus.ff.de inſtruct.vel inſtr.vbi etiam vela cilicia ideo parari ſcribitur,ne ædificia vento vel pluuia laborent.Martial.lib.14.Epigrammat.

Sit licet & ventus,te tua vela tegent.

Seneca lib.4 Natur.quæſtio.Itaque quamuis cœnationem velis ac ſpecularibus muniant, & igne multo doment hyemẽ. Sueton.in Caligul.c.26.Reductis interdum flagrantiſſimo ſole velis emitti quenquam vetarent.Tertullian.in lib.de habitu muliebri,de Parthis & Medis loquens: ſed & parietes Tyriis & hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ vos operoſe reſoluta transfiguratis pro pictura abutuntur. Sic velum in mœniano immiſſum,in l.2.§.cum quidam.ff.ne quid in loc.publ. & cubicula obductis velis opaca, apud Plinium lib.7.epiſt.ad Cornutum.

Foribus etiam obtendebantur vela.Suet.in Claud.Prorepſit ad ſolatium proximum:interque prætenta foribus vela ſe abdidit.Lamprid.in Heliogab.Qui ſubito militum ſtrepitu exterritus in angulum ſe condidit : obiectuque veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi ſe texit.Sic l.5 C.de naufrag.leuato velo,i.patente velo,aperta fore.Briſſ.Prat.

VELA cilicia,dicta, quod ex hircorum vel capellarum pil s fiebant.Vlp.de fund.inſtr.l.quæſitum.Vela autem,inquit,cilicia, inſtrumenti eſſe; Caſſius ait: quæ ideo parentur, ne ædificia vento vel pluuia laborent.Spieg.

VELA regia appellantur inſignia Cæſarum,quæ domib. & prædiis principis imponebantur.Alciat. Parer. lib.5. c. 1. Anchias.

VELABRUM,locus,in quo vela obtẽdebantur,ſub quibus olearij vendere ſolebant:Velabra,ventilabra eſſe ait Adrian.Turneb.lib.3.aduerſ. c.5.idque imminuto vocabulo extrita ſyllaba. Prat.

VELA quoque nauis inſtrumenta ſunt , quæ in legibus Rhodiis Græco verbo ἀρμενα vocantur, in fin. l. 2. quam vtpote cuiuis ſtudioſiſſimo obuiam non refero.Prat.

VELA multiplicia eſſe,ait glo.§. velamen.20. qu.1.

VELAMENTUM,l.1.C.de repud. hæred.

[V]ELAMENTUM pro prætextu,vel colore quæſito poſuit conſtitutio principalis l.velamento.C.de poſtul.Velamento abſentiæ patroni cauſæ,rurſus ad finitas quæſtiones quis fruſtra redire conatur.Sic l.1.C.de quibus mun.vel præſta.Prat.

VELAMENTUM in l.cum duob.52 §.ſi in coeunda.ff.pro ſocio. quod velat & ſupplet.Si in coeunda,inquit Vlp.ex Celſo,ſocietate,artem operamve pollicitus eſt alter,veluti cum pecus in commune paſcendum, aut agrum politori damus in commune quærendis fructibus,nimirum ſibi etiam culpa præſtãda eſt:pretium enim operæ artis eſt velamentum:id eſt,vt exponit Duar.pecunia,quam accipit is,qui operam confert,(ſupplet & velat,quod in arte vel opera deeſt: ideoque pecuniam conferenti de culpa tenetur, qui operã confert.

Velo (vt Hotomann. vult) pretium, quod artifex accipit, velat ac abſcondit ipſius arte,facitque vt nulla eius ratio ducatur: ſicque ille,qui pecuniam contulit,non minus quam hic ſocietatem iuuet,ac eius pecunia loco operæ ſit.Cuiac.Leuamentum legit, & illud,pretium operæ artis, ὑπ' ἀνωμάλου dictum à Celſo putat: vt ſit ſenſus,In ea etiam ſocietate, quam quis ita contraxit,vt ipſe pecuniã,alter operam artémve conferret,ab ipſo culpam præſtari,quod æſtimatio, ſiue pretium artis, vel operæ ei ſit leuamentum non mediocre,atque ideo, vt ita contracta ſocietas ipſius quoque vtilitatem reſpiciat.Et ita videtur intellexiſſe Iuſtinianus §.de illa ſane.Inſtit.de ſociet.Prat. Vide Leuamentum.

VELARIA,dicta vela,quibus theatra teguntur.Spieg.

VELATA mulier.c.vlt.24.diſtinct.& Velatá ſponſa ibid. vbi vide Archid. Prat.

VELITARES haſtæ erant iaculatoriæ,id eſt, quibus eminus iaculabantur,proinde aliis leuiores:De his Ouidius:Vtque prior primo plenum flauentis arenæ, Nondũ calfacti velitis haſta ſolum. Haſtam velitarem Polyb. videtur γρόσφον appellare.Vt enim de velitibus ſcribit Liuius lib. 38. eos tripedalem parmam habere,& in dextra haſtas,quibus eminus vtuntur,ia Polybio haſta velitaris τὸ τῶν γροσφομάχων βέλος,longitudine eſt duorum cubitorum, craſſitudine digitali, ferro dodrantali, ita in tenuitatẽ & gracilitatem ducto, vt primo ſtatim iactu neceſſario inflectatur. A velitari & manipulari haſta differebat amentata,quæ grauior erat & maior,& vt maiore impetu torqueretur,habena vel amento media vinciebatur, cui digitus inſerebatur ad conatum iactus adiuuandum.Turnebus lib.14. aduerſ.c.11.

VELLE & nolle medium habent,non nolle.l.3 ff.de reg.iur. vbi Franc.Duaren.Franc.Pet.Fabr.Iac.Cuiac.obſ.23.libr. 15.Ioh. Robert.c.3.lib.animaduerſ.

VELLE, à nõ nolle differre,vult Vlp.quod excutit Valla cap.12. lib.1.Dialect.c.diſputationum,Spieg.

VELLE aliquando ſignificat verbis expreſſis voluntatem ſuam declarare,idque tunc maxime accidere ſolet,cum ei opponitur nõ nolle. Eſt enim non nolle,pati & nihil contradicere. Eoque ſenſu non nolle viſus eſt accepiſſe Cicero ad Atticum ſcribens,lib.13. Proximis tuis literis primum te id non nolle cognoui,h.e. cognoui,h.e. pati & nõ contradicere. Iuriſconſulti nõ nolle & velle, hic etiam interpretati ſunt,vt velle eos dicant, qui voluntatẽ ſuam declarant, ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant ; nõ nolle, qui, quid ſcientes diſſimulant, hoc eſt,non declarant ſe velle nolle,vel quod fit,fieri velle, idque ex Vlpiano euidentiſſime conſtat. Cum enim peculiatẽ mercem, etiamſi nihil eſſet in peculio, dominum tributoria obligare,ſi modo ſciente domino ſeruus negotiaretur, contenderat.Vlpian.hæc verba ſubiecit:Scientiam hic accipimus, quæ habet & voluntatem,ſed vt Rævardus putat, non voluntatem ſed patientiam. Non enim velle debet dominus, ſed non nolle,l.1 §. 7. & 2. de tribut. act. Quo in loco eum, qui ſciens non proteſtatur,aut non contradicit, non nolle: eumque,qui quid fieri vetat vel iubet, velle interpretatur Vlpia. Eius igitur eſt non nolle,qui poteſt velle,hoc eſt, is dicendus eſt diſſimulare vel pati, qui poteſt voluntatem ſuam declarare. Ideoque ſi mercem ſerui peculiarem apud Vlpianum dominus ignoraſſet,quia voluiſſe propter ignorantiam intelligi non poterat,iuſtam profecto defenſionem habuiſſet,& tributoria conueniri nequaquam potuiſſet. Nec ſane alia ratione dominus, cum patitur colonum in fundo eſſe, ex integro locare intelligitur, quam quod voluntatem ſuam poſuerit declarare, l. 14. locati. Simili modo Colonus reconduxiſſe videtur vtriuſque partis taciturnitate,l.13.§.10.&11.Græci interpretes eum non ſatis intelligerent, quid ſignificaret non nolle in hac regula iuris, cuius tenor ſonat, eius eſt nolle,

qui poteſt velle, negationem reiecerunt,& ſic legendam eam poſteris reliquerunt. Eius eſt nolle, qui poteſt velle. Florentina Pandectarum editio, quam ego Græcorum auctoritati longe præferendam cenſeo, expreſſe ſcriptum continet, Eius eſt non nolle. Ræuard. in comment. l. 3 ad tit. Pand. de diuerſ. reg. iur.

VELLE non creditur infans, pupillus furioſus, prodigus: item is, qui imperio patris vel domini obſequitur. l. 4. l. 40. & l. 189. ff. de diuerſ. reg. iur. Itaque in l. Papia, ſi impubes ſit patronus, voluntate eius non videtur liberta nupta, ſi tutoris autoritas non acceſſerit, l. 13. in fi. de oper. libert. Briſſ.

VELLEIANO Senatuſconſulto, quod M. Silano & Velleio Tutore Coſſ. factum eſt, fœminis alienam in ſe obligationem ſuſcipientibus ſubuenitur. Appellatur Senatuſconſultum de intercesſionibus, l. 9. l. 10. l. 19. C. eod. tit. Briſſ.

VELLEIANO Senatuſconſulto renunciari poteſt. Vult. in com. Inſtit. §. quæ diximus. 5. nu. 15.

VELO leuato procedere; nihil aliud ſignificat, quam ſummarie, breuiter, & imperfecta deductione, ſi opus ſit, examinare, vt nec ad pleniſſimas iudiciorum formulas recurrere oporteat, ſed ſuccincte, de plano, ſine ſtrepitu iudiciorum, & ſolenni figura. PetKius l. 5. de nauf. C. lib. 11.

VELVT, improprietas vel fictionis nota eſt. Sic velut hæredes dicuntur bonorum poſſeſſores, & cæteri honorarij ſucceſſores, quoniam hæredes ſola lex vel conſtitutio principis facere poteſt, l. 1. ff. de poſſeſſ. hæredit. §. quos autem. Inſtit. de bonorum poſſeſſion. Peculium veluti patrimonium eſſe dicitur, l. 32. §. 1. l. 39. ff. de pecul. quoniam patrimonium ſubiectæ alieno iuri perſonæ non habent. Briſſ. Prat.

VELVT Mutiana cautio, in l. 7. ff. de condition. & demonſt. quæ ad exemplum Mutianæ comparata & introducta eſt. Briſſ. Prat.

VELVT pacto tranſegiſſe dicitur qui contentus fuit pignora in cred tum poſſidere, l. 13. §. ſi pignor. ff. de re iud. Briſſ. Prat.

VELVTI plerunque verum exprimit, l. precib. C. de impub. Similitudinis etiam nota eſt, l. 1. §. hæc verba. ff. de interd. §. ſicut Inſt. de ſatiſ. tut. Exempli quoque ſignificatiua eſt, leg. qui reſtituere. ff. de rei vindic. Prat.

VELVTI poſſeſſor iuris dicitur, l. 16 §. pen. l. 18. §. ſi qui, ff. de petit. hæred. quoniam iuris poſſeſſio proprie nulla eſt. Pari ratione & interdicta veluti poſſeſſoria de iuribus prædiorum conſtituta dicuntur, l. 10. ff. de ſeruitutib. Prat. Briſſ.

Et VELVT longa poſſeſſio, quæ vſu nititur, qui in rebus incorporalibus poſſeſſionis vicem repræſentat, l. 5. §. pen. ff. de itiner. actuque. l. 10. ff. de ſeruitutibus. Briſſ. Prat.

VELVT vti poſſidetis interdictum pro vtili indicto. in l. 1. §. proponitur. ff. de ſuperficiebus. Briſſ. Prat.

VENAE aquarum l. 1. § pen. ff de fonte l. 21. ff. de aqua & aqua pluu. id eſt, meatus ſubterranei. Briſſ. Prat.

VENAE fontis in l. 34. in fi. ff. de ſeruitut. ruſt. Briſſ.

VENAE putei in l. 24. §. vlt. ff. de damn. infect. Briſſ.

VENAE metallorum & lapidicinarum in l. 13. §. inde eſt quæſitū. ff. de vſufr. vt venæ ſaxorum in l. 2. l. 10. de metallar. in C. Th. Prat. Briſſ.

VENA ferri in l. 1. de fabricenſib. lib. 1. C. vbi tamen vulgo mendoſe venerabilis, pro venæ nobilis legitur, quemadmodum arguitur ex l. 1. eod. tit. in C. Th. & ex Caſſiodoro: Seculis ſuis producit nobilis vena primarios. Prat. Briſſ.

VENAS tenere, tranſlate, pro pernoſcere naturam & ingenium hominis. quod non eſt niſi acutorum, hoc eſt, eorum qui in promptu deguſtāt mentes, ſenſuſque eorum, quibuſcum agunt.

VENALEM formam exhibet mulier formoſa, quæ corporis ſui copiam facit, ſeſeque proſtituit, quales multæ viſuntur in Corintho noua. Prat.

VENALES, ſi nihil addas, ſerui nouitij intelliguntur, qui ad vendendum ſunt expoſiti. Ex Theſauro Stephani Roberti. Sp.

VENALES nouicij. Pomp. l. ſi negotia. ff neg geſt. Veluti, inquit venales nouicios coemendo. Spieg.

VENALICIARIAM exercere. Vlp. in l. 73. §. vlt. ff. de legatis 3. Eum, inquit, qui venaliciariam exerceat, puto ſuorum facile contineri velle eiuſmodi mancipia: niſi euidens volūtas fuerit etiam de his ſentientis. Nam quos quis ideo comparauit, vt illico diſtraheret, mercis magis loco, quam ſuorum habuiſſe credendum eſt. Spieg.

VENALIS poſſeſſio in l. 1. C. de rer. permut. quæ vendenda proponitur. Prat.

VENALIS ſententia quæ precio fertur, l. venales. Cod. quando prouo. non eſt neceſſ. Sic eodem ſenſu.

VENALITATEM dixit Leo Imperat. l. vnica in fine. Cod. de monop. Prat.

VENALITIARII dicebantur mangones, hoc eſt venditores hominum, quos ad alliciendos emptores miris impoſturis ornabant. Erant enim mittendi coloris periti, l. 207. de verb. ſign. l. 1. § 1. de tributo, l. 57. ff. mandat. l. iuſtiſſime. §. 1. ff. de ædil. edict. Old. Adde Conn. lib. 7. cap. 14. num. 1. hi à Græcis dicti ἀνδραποδοκάπηλοι. vt refert Brechæus in l. Mercis, in tit. de verb. & rer. ſignif.

VENALITII, dicuntur negotiatores, à vendendo, Plinio & Ciceroni & Nonio, præſertim ſeruorum. Inde ſerui quoque ipſi Venalitij dicuntur. Et Venalitium munus in l. iubemus venalitium. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12. quando quis cogitur negotiari: quod viro nobili indignum reputatur. Nebriſſ. & Cuiac. 10. obſ. 6.

VENALITIVM, corpus ipſum, vel venditio, vel locus vbi nouitij venduntur. Venuleius: Nam quicunque, inquit, ex venalitio nouitiorum emptus, alicui miniſterio præpoſitus ſit, ſtatim eum è veteratorum numero eſſe, l. vlt. ff. de ædil. ed. Spieg.

VENALITIVM videtur eſſe vectigal rerum publice venalium de quo & l. 1. de vet. C. lib. 12. Cuiac. ad l. 4. de prox. ſacr. ſcrinio. C. lib. 12.

VENALITIVS, adiectiuum, venditum corpus. Pomp. Iuriſconſ. Quod ſi familiam domeſticam vxoris, aut venalitiam parauit. Sic Plinius alicubi venalitios greges pro venditis ſeruis vſurpat. Spieg. Adde Conna. lib. 2. c. 2. n. 1.

VENALIVM nomen, quemadmodum Quintil. lib. 8. c. 1. ſcribit, cum commune ſit omnibus rebus quæ mercis numero habentur, tamen peculiariter ſeruis nouitiis tribuitur, l. 11. ff. de negot. Seneca lib. 4. de Benefic. c. 12. Mercator vrbibus prodeſt, medicus ægrotis, mango venalibus. Idem lib. 11. Detrahis veſtimenta venalibus, ne quæ vitia corporis lateant. Plin. lib. 35. c. 17. Eſt & viliſſima, qua citeum perducere ad victoriæ notam, pedeſque venalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Et ſic Cicero, quod in oratione poſt reditum dixit de grege venalium, in oratione Piſoniana diſerte de grege nouitiorum dixit. Quintilian. Declamat. 338. Cum forte videret puerū venalibus interpoſitum, & cognouit, & agnitus eſt. Sueton. in lib. de clar. Rhetoribus. Venalitij cum Brundiſij gregem venalium naui educerent, formoſo & pretioſo pucro, quod portitores verebantur, bullam impoſuere. Prateius. Briſſ.

VENALITIA familia, apud Vlp. in l. 11. §. vlt. ff. de dona. int. vir. quæ venalis habetur. Suet. in Auguſt. c. 42. Magna vero quondā ſterilitate, ac difficili remedio, cum venalitias & Laniſtarum familias vrbe expuliſſet. Et Venalitia multitudinis numero in l. 5. §. vlt. ff. de iur. delib. Briſſ. Prat.

VENARI, hoc eſt, feras indagare poteſt vſufructuarius. l. vſufru. ff. de vſufruct. Spieg.

VENARI puellas, in Auth. de lenō. §. 1. tranſlate, pro ineſcare, ſeu captare blandis vel verbis, vel munuſculis. Spieg.

VENATIO eſt occupatio animalium, quæ natura ſua ſunt feta. Cuius ſpecies ſunt tres: Venatio proprie ita dicta, quæ eſt beſtiarum: piſcium, quæ dicitur piſcatio: & auium, quæ eſt aucupium, Vulteius in comment. Inſtit. §. feræ igitur beſtiæ. 10. num. 5.

VENATIO edi dicebatur, cum in harena populo beſtiarum venatio exhibebatur, l. 122. ff. de legat. 1. Briſſ.

VENATIO alia eſt, de qua in l. venationem. 16. ff. de vſur. & fruct. quæ priuata eſt, & quandoque fructuum appellatione venit. Briſſ.

VENATIONES dicebantur ludi, in quibus feræ magno diſcrimine ab iis, qui depugnabant, conficiebantur, l. 1. §. beſtias. ff. de poſtulan. l. ciuitatibus. 121. ff. de lega. 1. Hinc venatorius ludus, genus illud pœnæ, apud Vlpia. l. aut damnum §. fin. ff. de pœn. Prat.

VENATIONAM teditui connumerat Vlp. l. 9. §. 4. ff. de vſufr.

VENATIO etiam Metaphoricos ad alia transfertur: nam pro adulatione ſumitur, c. ne quid. 11. q. 3. Hinc venari auram popularem dicimus, id eſt, captare. Prat.

VENATIO & ipſum venandi actum, & ipſas feras captas ſignificat: noſtri ſtuſtum vocant, de quo in l. venationem. ff. de vſu. Spieg.

VENATORES ſerui, & venatorium inſtrumentum l. 12. §. ſi in agro. ff. de inſtruct. vel inſtrum. Et apud Paul. lib. 3. ſentent. tit. 6. Et Venatio ludiaria apud Trebellium Pollio in Gallienis. Briſſ.

VENATORES & aucupes vtrum in vrbanis atq; in ruſticis (ſeruis) contineantur, poteſt dubitari. Sed dicendum eſt, Paulo tradente, vbi pateſfam. morabatur & hos alebat, ibi eos numerari, l. ſeruis vrbanis 99. ff. de legat. 3. Prat. Old.

VENDAX, qui facile vendit. Notum illud Catonis: Patremfamil. vendacem & non emacem eſſe oportet. Spieg. Prat.

VENDERE verbum ad omnem alienationem pertinet: ſed proprie ea eſt, quæ pretio & re inter ſe commutatis fit. Vnde magna differentia eſt inter vendere, & rem vendendam dare. Nam ſi lancem tibi dedi, vel maſſam auri, vt eam venderes, & nummis vtereris, neque venditio eſt, neque mutuum, ſed mutuum conualeſcit, poſtquam nummi ex venditione redacti ſunt, l. rogaſti. 11. ff. de reb. cred. periculum autem rei interim eum ſpectat, cuius cauſa res ad vendendum data eſt. Nam qui rem vendendam accipit, vt pretio vteretur, periculo ſuo rem habet, l. 4. in pr. ff. de reb. cred. maxime ſi ſine vſuris credita eſt, & dominus alias rem vendendi propoſitum non habuerit. Briſſ.

VENDERE cum affectu accipi debet, §. vendita. Inſtit. de rer. diuiſ.

diuſ. Siquidem ſine traditione venditio omnino perfecta non eſt. Et vendere damnatus intelligitur iuſto precio. Spieg.

VENDERE ad aſſem, idem quod reducere ad æſtimationem aſſis eſſe dicitur. Vide Conn. lib.4.c. fin.n.6.

VENDERE crediroris iure, eſt ſuo iure vendere, non communi lege pignoris, vt ait l.&ſi is ff.de diſtract pig. Cuiac.l.1.obſeru. 14.

VENDERE damnatus intelligitur iuſto precio.

VENDERE pro emere poſuit Iulianus l. 7. §. qui bona. ff. pro empt.& è contrario emere pro vendere poſuêre imperatores l. vnica. C.ſi ſeruus extero emi. vnde & merito dixerit Gaius l.19.ff.de action.empt. veteres ait, in emptione venditionéque appellationibus promiſcue vtebantur, id eſt, & in locatione, & conductione, vt eſt legendum in l.ſequent. Nec enim inquit Cuiac. 9. obſeru. 15. emptionem pro venditione, vel emptorem pro venditore, nec è contrario vt acciperent, ita locuti ſunt: ſed locationem venditionem appellarunt ſæpe & conductorem emptorem, ſiue redemptorem vt mercedem ſiue penſionem pretium quia locatio & conductio proxima eſt emptioni & venditioni, eiſdemque regulis conſtat. Hygen. 2. de limitibus conſt. Mancipibus ementibus, id eſt conducentibus in annos ſingulos. Feſtus: Venditiones olim dicebantur Cenſorum locationes. Prat. Vide & Alciat.3. parerg.22.

VENDENDI verbũ ad omnem alienationem in l. 12.tab.pertinere docuit Prat. lib 4. veter. Iuriſp. l. 3. verba legis hæc ſunt: Parentib. liberos ter vendendi ius ac poteſtas eſto, quod quando parentibus liceat, docuit idem Prat. ex l. fin. Cod. de patr. qui fil. diſtrax.

VENDIBILE & quod facile vendi poteſt, & quod vulgare, vulgóque gratum eſt. Spieg.& Prat.

VENDICARE non poteſt niſi dominus: nam vt ſcribit Paul. in l. in rem actio. de rei vind. Vindicatio competit ei, qui aut iure gentium, aut iure ciuili dominium acquiſiuit, condictio autẽ in rem furtiua ſimiliter competit ſoli domino. l. 1.de condict. furti. Ferrer.com. Inſtit.Iuſt l.4.tit.de emp.& vendit.

VENDICARE, vulgo eſt appropriare, hoc eſt ſibi proprium facere & aſſumere. Rei mouentis vendicatio quomodo fiebat olim, Alc.in l.pecuniæ verbum.de verb.ſig.oſtendit.

VENDICATIO eſt cùm vendico rem, id eſt, dico rem meam eſſe. Briſſ.

VENDICATIO rei ſingularis, id eſt, in rem actio, quę & deſignãda eſt, & verum tota, an pars, & quota petatur, expreſſim dicendum eſt. vt l.ſi in rem ff.de rei vindic. Old. Adde Conn.lib. 5.c.de reuoc.donat.7.n.2.

VENDIDIT verbum appoſitum in inſtrumento, improprietatur, & ad locationem refertur, quando ſolutio pretij eſt diuiſa per plures annos vel menſes, & de tali contractu iudicatur, vt de locatione. ita ſing. concludit Ang. in conſ. 2. certum eſt. in 2. colum. quod pro ſing. & nota digno approbat Alex. in l. eotem ferro. §. qui maximos. in apoſtillis. ff. de publ. quamvis contrarium tenuerint Imol. & Lud Roman. quos refert Alex. in conſ. 2. viſo inſtrumento. in 2. colum. libro. 1. vbi tamen non audet eorum opinionem approbare, propter auctoritatem Bart. qui videtur tenere contrarium, vt ibi per eum. Et hoc bene nota, pro limitatione eius quod dicitur, quod vbi fit mentio pretij, cenſetur venditio: de quo late ponit Iaſ.in l. 1. in 6.colum.poſt med.C.de iure emphyt.& in l.2.ad fin.princ.ff. ſi cert.pet. & in l. vlt.1.not.ff.de cond, ob cauſam. poſt Alexan. late in l.ſi quis ante. in vltim. notab.ff.de acq.poſſ. & Corn.conſ.28.quamvis in præſenti. in 1. col. in 2. li.& ad prædicta quod verbum Vendidit exponatur, i. e. locauit ratione ſubiectæ materiæ: vide Iaſ.in l. ſi tibi pecuniam in 1.col.ff.ſi cer.pet.vbi etiam dicit, quod exponitur id eſt, permutauit: cum tamen venditionis appellatione non veniat permutatio, vt not. ſingul. Bald. in l.dedi. per illum. tex.vbi Alexand. & Iaſ. in 3.not. ff. de condit. ob cauſam. & ſcribit Corn. conſil. 73. quamuis videatur in 1.colum. in vlt. lib. Corr.

VENDITARE ſententiam l.15.§.idem.ff.de iniuriis, id eſt, venalem habere. Briſſ.

VENDITARE ſeſe alicui, eſt per aſſentationem operam ſuam vltro ſpondere, quaſique venalem oſtentare. Bud.

VENDITIONE & emptione, veteres in appellationibus promiſcue vtebantur. Caius. ff. de act. empt. Origo autem emendi vendendique à permutationibus cœpit. Paul. in l.1.ff.de contrah.empt. Old.

VENDITIO pro re vendita accipitur in l.eum qui de in diem add ct. Sic & emptio & donatio & furtum accipitur. Briſſ.

VENDITIO donationis cauſa fieri videtur, ſi vno nummo res vẽdita ſit. l. 46.ff.loca.l.10. in fi.ff.de acquir.poſſ.item ſi viliori pretio.l.17.ad Velleian.vel minoris.l.5 §.5.ff.de don. int.vir.& vx.l.8.§.1.ad Iul.maieſt.Gotho.in not.ad l.6.ff.pro dona.

VENDITIO imaginaria eſt, cui nomen venditionis, conductionis & ſimilium adſcribitur, l.3.C.de contrah.empt.l.46.ff.locat.l.66.in fi ff.de iur.do. Paul.2.ſent.23.§.4. Goth.in not.ad l. 25.C.de donat.

VENDITIO omnem contractum, quo rei dominium transferri poſſit, late complectitur, vt tradit Bald.in l.ſciendum. §. emptorem.ff.de ædil.edict. per l. ſtatuliberis à cæteris.§. Quintus.ff.de ſtatuliberis. Bart.in l.ſicut.§. venditionis. ff. quibus mod., pig. vel hypoth.ſol. Sed hoc ex impropria & latiſſima ſignificatione, ac καταχρηστικῶς. Non enim in ſtatutis, quæ ſtrictioris atque exactioris ſunt interpretationis, permutatio, venditionis iure cenſebitur. Et quidem venditionis verbum modo ſtrictiorem, modo latiorem habet ſignificationem: vt annotauit glo.in d. l. ſtatuliberis. §. Quintus. ſub finem: Brech.in l. alienatum.ſub.tit.de verb.& rer. ſign. Adde Bald. in comm.ſuper Inſtit.Iuſt,lib.3.in [illegible] tit.23.de empt. & vend.

VENDITIONES ſimpulatia vocantur rerum humilium, minutarum & vilium, quæ in nullo ferme ſunt pretio, Corr. 2.Miſc. 24.num.8.

VENDITIONIS verbum, complectitur omnem alienationem. Itaque ſi cui ne vendat quid, prohibitum eſt, is nec donare, nec permutare poterit l. ſtatuliberi.§.fin.ff.de ſtatulib.Bart.in l.ſancimus.C.de rebus Eccleſiaſt.non alien.Old.

VENDITIONIS verbum, τῷ ἔργῳ, & cum effectu eſt accipiendum, vt videlicet res vendita tradatur emptori pretio perſoluto. argument.cap. Imperialem.§. calidis. de prohib. feud.alin. per Fedec.cap.relatum, de cleric. non reſid.l.1. quod quiſque iur. Item

VENDITIONIS verbo omnis alienatio comprehenditur. Ergo permutatio, quæ etiam alienatio eſt, venditio cenſebitur, cum in ea permutatione dominij tranſlatio requiratur. Atqui venditio omnem quidem contractum, quo rei dominium transferri poſſit, late complectitur. Et quidem venditionis verbum, modo ſtrictiorem, modo latiorẽ habet ſignificationem: vt annotauit gloſſ.in l.ſtatuliberis.§.Quintus.ſub finẽ: Brech.in l.alienatum.ff.de verb.& rer.ſign.

VENDITIO in aſſem, apud Mod.in l.Titius.Quib.mod.pign.vel hypot.intelligitur, vt Alc. ſentit, cùm quis tanti rem pignorauerit, quanti vendi poterat, c.33.lib.2.parerg.Old.Prat.

VENDITIO perfecta dicitur, quã ſecuta eſt traditio. §. venditæ. Inſtit.de rer.diuiſ.proin, vt pro non facta cenſeatur, ab ea recedi poteſt nudo cõſenſu l.ab emptione.ff.de pactis.l.1.ff.de peric.& commod. rei vend.Old.Prat.

VENDITOR, quandoque ponitur pro emptore, & vice verſa ſt veteres.C.de actionib.empt.Vt vendito pro empto l.ſed hoc nomine.ff.de eu ct. Alber.annotat ſecutus Accurſium, qui putabat quod olim doctiſſimi legiſlatores confuderint ſignificationem Emptoris & Venditoris: quod non eſt verum. Vide Oldend.claſſ.4. act.1.Old.

VENDITOR liberalis. Tullius in fi.Topic.ad Trebatium, venditores liberales eos dici affirmat, qui cum ædes fundumve vẽdunt rutis cæſis receptis, aliquid tamen emptori concedunt, quod ornandi cauſa apte & ſuo loco poſitũ videtur. Conn.li. 7.c.7.n.7.

VENDITVM recte dicitur etiam quod in dominio venditoris manet, non autem alienatum, l. 67.ff.de verb.ſign.falſũ igitur eſt, quod quidam aiunt, vendere eſt iuſto pretio rem dare. Nam dare eſt dominium transferre, §.ſic itaque.Inſt.de actionib.Prat.

VENEFICVS, venenarius & maleficus eſt. Calliſtratus de pœnis.l.capitalium. Venenarij, inquit, capite puniendi ſunt. Nebriſſ. Venenarios hoc loco legit Accurſ. quod Bapt. Pius in poſter.annotat.probat.c.10.Mea quidem, inquiens, ſententia, Doctiſſime Accurſius venenarios exponit eos qui planetas colunt. Old.

VENEFICVS, qui venena conficit, & qui incantationibus cæteriſque malis artibus vtitur. Cic.in Catilin. Quis tota Italia veneficus? Hinc veneficium ipſẽ actus venenandi, cuius certe conſcij capite puniendi ſunt l.capitalium de pœnis. Etiam veneficii in Perſis pœna huiuſmodi legibus vindicatur: Ampla eſt petra, in qua capita eorum impoſita alia petra feriunt, quoad faciem & caput infregerint. Hoc martyrii genere Gyges interiit, teſte Plutarcho in vita Artaxer. Aneh.Vide Vulte.ad §.Item lex Corn.de ſicar.5.Inſtit. de publ.iud.

VENENVM dicitur, quod cito intra venas eat, Vnde poetæ frequenter accipiunt venenum pro amore. Virgil.lib.4. Æneid. vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Et lib. Occultum inſpirans ignem fallitque veneno. Brech.& Gœdd.in l. qui venenum. ff de verb.& rer.ſign.

VENENVM ἐν μέσῳ ἐστι, vt ſecundum Vlp. in l.1.§.perſuadere.ff. de ſeruo corrupt. loquar, id eſt, medium nomen eſt. quemadmodum φάρμακον apud Græcos, ideoque qui venenum dicit, adiicere debet, vtrum bonum, an malum: Nam & medicamenta venena ſunt, eoque nomine continetur omne, quod adhibitum eius rei naturam, cui adhibitum eſt, mutat ſiue id ad ſanandum, ſiue ad occidendum paratum eſt l. 236. ff. de verb.ſig. l.3. §. ad leg. Cornel.de ſicar. Vnde apud Cic. lib. offic. vbi vulgo, Qui vinum fugiens vendit ſciens, in vetuſtis codicibus, rectius ſecundum Briſſonium venenum fugiens, legitur, id eſt medicamentum, Nonius Marcellus, Mẽ-

dicinam, ait, & venenum dicimus: tractum à Græcis, qui venenum φάρμακον appellant. Quod antiquorum exemplis comprobat. Similiter Seruius in 1. Georgic. ad illa verba ille malum virus. Bene, ait, addidit malum, ad diſcretionem. Nam virus & bonum & malum eſt, ſicut venenum quod idem eſt. Venit autem à Græco. Nam illi φάρμακα medium habent, id eſt, bonum & malum. Inde adeo eius veneni quod nocet, mali adiectione diſtinctio fit l. 9. ff ad leg. Aquil. l. 35. §. veneni mali. ff. de contrah. empt. l. 7. ff. de lege Pomp. de parricid. l. 4. §. 1. ff. familiæ erciſc. Et huiuſmodi venenum Quintil. declam. 350. interpretatur potionem mortis cauſa datam. Inter venena autem chantaridas Tertull. lib. 1. aduerſus Marcio. ponit: Nec diſſentit Marcian. in l. 3. §. alio SCto. ff. ad l. Cornel. de ſicar. Briſſ. Prat.

Venenvm eſt vel bonum vel malum. Bona venena ſunt, quæ nunquam ſua natura ſunt mala: Mala ſunt duplicia: aut enim nullo temperamento adhibito ſalubria effici poſſunt, cuiuſmodi eſt ſerpentum virus, aut poſſunt, vt eſt aconitum, cicuta, mandragora Gœdd. ad l. 236. n. 1. de verb. ſign.

Venenarii intoxicatores, & qui venena miſcent. l. 19. §. venenatij. ff. de pœn. Tertullia. in Apologet. cap. 43. Nam ſi qui forte vere de ſterilitate Chriſtianorum conqueri poſſunt primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum ſicarij, venenarij, magi. Idem in lib. de pudicitia: Tragœdias omittam, ſciunt hodie venenarij, ſciunt magi. Sueton. in Neron. cap. 33. Britannicum veneno aggreſſus eſt, quod acceptum à quadam Locuſta venenariorum indice, cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto, mulierem ſua manu verberauit. Quod idem Cornel. Tacit. lib. 11. refert. Vtitur etiam hoc verbo Iul. Firmic. lib. 6. cap. 19. Hæc eo pluribus exemplis confirmo, quod in huius verbi interpretatione lapſum Baptiſtam Pium in poſterior. annot. video Briſſ. Prat.

Venerabiles domos locoſque in conſtitutionibus recentiorum Impp. exaudire oportet, Eccleſias, xenones, ptochotrophia, noſocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus l. 18. 19. C. de ſacr. eccl. l. 33. & 37. C. de epiſc. & cler. Quorum verborum interpretationem ex Iuliano Patricio hic adſcribam: Xenodochium, ait ille, eſt locus venerabilis, in quo peregrini ſuſcipiuntur. Appellant enim Xenonem. Ptochotrophium eſt locus venerab. lis, in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. Gerontocomium eſt locus venerabilis, in quo pauperes & propter ſenectutem ſolam infirmi homines curantur. Brephotrophium eſt locus venerabilis, in quo infantes aluntur, vt orphanotrophium interprete Moſch. in libro περὶ σχεδῶν ἔνθα οἱ ὀρφανοὶ τρέφονται. Briſſ. Prat.

Veneranda domus, pro ſacra æde. Auth. conſtit. quæ ex aſſcript.

Venerandæ leges l. 1. C. de bon. quæ liberis.

Veneranda Reſpub. l. quo reip. ff de iniur.

Veneranda ſenectus, cultu & veneratione digna l. ſemper. ff. de iur. immun. Spieg.

Venerari verbum compoſitum ex venia & orando, ait Feſtus lib. 19. Prat.

Venerari oportet patrem & matrem l. 1. ff. de obſequ. pat. præſt.

Venia ætatis, beneficium, indulgentia, permiſſio. C. de his, qui veniam ætat. impetr. per totum. Hæc aufert aliud beneficium, nempe Reſtitutionis in integrum per Bart. ibid. Venia tamen in actione edicti, de in ius vocando, non eſt intelligenda generalis ille permiſſus magiſtratus, cum poſtulanti iuſtitiam, decernit citationem, vt aduerſarius in ius vocetur Nam venia eſt ſolenniter impetranda aduerſus perſonas reuerendas, hoc eſt, primùm deſignanda eſt qualitas perſonæ, quænam reuerentia illi debeatur. Deinde ſumma controuerſiæ eſt exponenda, quare velit talem perſonam conuenire in iudicio. Tum ſi iudex cauſa ſummatim cognita, permittat reum vocari in ius: dicitur impetrata venia id fieri: & in Actis deſcribendum eſt. Old. Prat. Vide Gœdd. in commen. ad l. 21. nu. 19. 20. ff. de verb. ſign.

Venia pro permiſſu in tit. de in ius vocand. Briſſ.

Veniam in anteactum dare, apud Vlp. in l. 1. ff. de fugit. Spieg.

Venientanæ gemmæ meminit l. 19. §. pen. ff. de auro, arg. &c. eaq; numeratur inter lapillos non pellucidos. Eam Plinius & Iſidorus Italicam gemmam eſſe à Veientibus, repertam, nigram facie, albis intermicantibus notis, ſcribunt. Briſſ. Prat.

Venire verbum ICtis frequentiſſimum eſt. Sic venire dolum dicunt cum dolus ab aliquo præſtandus eſt. l. 45. ff fam. erciſc. Sic & fructus venire dicuntur in actionem qui cum ex vi & natura actionis peti poſſint. l. 56. ff. famil. erciſc. Sic venire in æſtimationem, in culpam. Briſſ. ex ff.

Venire pro ire & ingredi. Sic venire in poſſeſſionem. l. 33. §. vlt. ff. de acquir. poſſeſſ. item pro adire & accedere, pro peruenire. Briſſ.

Venire pro portari, deferri, noſtris familiare eſt. Sic per metonymiam venire commeatus, qui afferantur, dicimus: vide Quintil. lib. 10. c. 6. Spieg.

Venire, in crimen, pro accuſari.

Venire diem diſtat à cedere diem, vt ſupra indicaui in verbo Diem addictionis cedere. Spieg.

Venire ad iudicium, vt in l. ſi eum iudicio, in fi. ff. ſi quis cautio. Item ſecum poteſtatem agendi facere, vt in l. etſi poſt tres. ff. eod. tit Item, Ire in ius, vel ſicut nunc loquimur, comparere in iudicio: Stare iuri, & cætera id genus, ad reum referuntur. Sed exhibere reum, d. l. ſi eum iudicio. in princip. Item ſiſtere reum, ad fideiuſſorem pertinet. vtrunque autem complectitur Cautio iudicio ſiſti, ſiue quis pro ſe, ſiue pro alio promittat. Cuius oppoſitum eſt. promiſſionem deſerere. Nos nunc dicimus, Cautionem de ſtando iuri. Quæ omnia incautum fallere poſſent, ſicut Accurſius errauit. Old. Prat.

Venit in mentem, & pro ſuccurrit, quod notum eſt, & forte pro cui eſt, vel fert animus, accipi poſſe videtur apud Marcel. in l. maximéque. de admiſtr. tut. vbi dicit: nam periniquum eſt, eum forte, cui poſt viceſimum annum, vel amplius in mentem venit, tutelam repoſcere. Spieg.

Veniſſe, pro perueniſſe, apud Pomponium de verbor. ſignific. Spieg.

Veniſſe ad hæredem, inquit Pompon. de verb. ſign. nihil intelligitur, ni ſi deducto ære alieno. Maff.

Venter pro muliere prægnante. l. 1. §. 1. ff. de ventr. in poſſ. mit. Hinc ventrem mittere in poſſeſſionem hæreditatis, id eſt, mulierem prægnantem, quæ hæredem ſe parituram adſerit, l. 1. in prin. de vent. in poſſ. mitt. Itaque ventrem in l. ventre. 84 ff. de acqu. hær. interpretatur Alc. ibid. in ſumma legis pro poſthumo. Prat.

Vento viuere, dicuntur prouerbio vulgatiſſimo, qui nullo viuunt impendio. Hoc vſus eſt Alex. Imp. ad fin. l. poſter. C. de alim. pupil. præſt. Spieg.

Ventosvm & plenum vento ſignificat, & inane. Vlp. ad leg. Aquil. Siquidem die ventoſo id fecit, culpæ reus eſt. Nam & qui occaſionem damni præſtat, damnum feciſſe videtur. l. qui occidit, §. pen. Spieg.

Ventilari cauſa dicitur, l. 6. C. pro ſocio cum de ea dubitatur, tractatur & agitatur. Alio ſenſu ſerui dicuntur mortui domini cadauer ventilare, l. vnic. §. ſed & qui C. de lat. lib. toll. id eſt, thure, vt exponit Irnerius. Prat.

Ventrale videtur ſacculi genus fuiſſe, pecuniæ ad vſum quotidianum neceſſariæ geſtandæ accommodatum, & ſub ventrem appenſum. Vlpian. l. 6. ff. de bon. damnat. Zonam à Ventrali ſic diſtinguit: Nec ſi zonam circa ſe habuerit, protinus aliquis ſibi vindicare debebit: ſed veſtem qua is fuerit indutus, aut nummulos in ventralem quos victus ſui cauſa in promptu habuerit. Legitur tamen vetralem. Hotom. Palæmo & Paulus in Gloſſis, ventrale, faſcia, quod ventrem operiat, & aliæ gloſſæ, ventrale κοιλιοδέσμος, ζωνίδια. Alij tegumentum ventris exponunt, in quo res leuiores poni ſoleant. Et ita ab Adriano Imper. l. diuus C. de bon. damnat. pro funda, id eſt, crumena, ventralis accipitur. Nummulos, inquit, in vetralem, legendum ventralem. Plin. lib. 8. cap. 48. Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra ſicut villoſa etiam ventralia. Idem libro 27. cap. 7. de abſynthio loquens, Arcet inguinum tumorem in ventrali habitum. Eodem ſenſu Latini fundum & profundum dixerunt. Macrobius. Demiſſa in fundum (ſic habent, teſte Cuiacio, libri veteres) paupere manu, paucos denarios protulit. Caper Grammaticus: In profundum nummi, vel in arcam conduntur. Prat. vide & Cuiac. 10. obſeru. 26.

Ventrem facere dicitur paries qui intumeſcit, qui procumbit qui proiectus eſt. Alfenus in l. 17. ff. ſi ſerui. vindic. Si quando, ait, inter ædes binas paries eſſet, qui ita ventrem faceret, vt in vicini domo ſemi pedem, aut amplius procumberet: agi oportet ius non eſſe, illum parietem ita proiectum in ſuum eſſe inuito ſe. Spieg.

Ventrem appellant ICti vterum quem mulier geſtat, vel animal quod in vtero eſt l. non eſt ambiguum. ff. de bon. poſſ. Ita quoque venter dicitur inſtitui, exhæredari vel præteriri l. ventre 84. ff. de acquir. hæred. Inde ventrem in poſſeſſionem mitti & ventriculatorem dari dicunt & vacuum ventrem l. 7. §. adeo ff. quibus ex cauſ. in poſſ. Briſſ.

Ventrem ferre, id eſt prægnans eſſe poteſt mulier totos decem menſes, & duos dies, per gloſſam nor. in Nouell. Conſtit. de Reſtitut. § mulier. & in l. inteſtato. §. fin. ff. de Suis & legit. hæred. Spieg.

Venvleivs Saturninus, ICtus, is eſt qui Quintus Saturninus vocatur in l. 13. §. Marcellus ff. de Senatorib. Briſſ.

Ver ſacrum pro religioſo (vt inquit Nonius Marcellus) à Suſenna acceptum eſt, cum alij pro vitali, atque exectando intellexerint. Relatum de Lacedæmoniis eſt, quod ij quidem ver ſacrum deſtinauerunt, quo tempore orbem Heracliam condiderunt. Sex. autem Pompeius ob eam rationem dictum exiſtimauit, quod in magnis periculis vouendi mos fuit, ſe cuncta animalia immolaturos, quæ vere proximo naſcerentur. Quæ res (inquit) cum paulo crudelior atque acrior videretur, pueros, puellaſque innocentes interimere, in adul-

tam ætatem perductos velabant atque extra fines exigebant. Hinc appellati ſunt Sacrani ex oppido Reate orti, quod in ſacro vere nati haberentur. De his ſacris & in commentariis Græcorum mentio habetur, qui maiore diligentia atque ſtudio Romanos ritus ac inſtitutiones perquirunt. Petr. Crinitus lib. 14. de honeſt. diſcip. c. 8.

VERBVM, eſt pars orationis ſignificans incompoſitum prædicatum vt Diogenes, vel ſicut quidam volunt, elementum orationis ſiue caſu, ſignificans aliquid conſtructum de aliquo vel aliquibus vt lego, ſcribo, ita Laertius lib. 7. de vita Diogenis.

VERBA, id eſt, vocabula abſolute poſita, propriè & non abuſiue accipi debent. per l. ea lege. ff. de teſtam. l. non aliter. de leg. 3. l. nepos Proculo. de verb. ſignif. niſi non ita voluiſſe autorem præſumamus. tunc enim ex coniectura reſtringuntur: quæ aſſumuntur modo ex re, modo ex perſona, amicitia, item affinitate, odio, paupertate, tum ex negotij qualitate. vt late indicat Alciat. in princ. comment. de verb. ſig. Spieg.

VERBA, ſunt notæ paſſionum animi & voluntatis l. Labeo. de ſupel. leg. l. ille aut ille. §. cum verbis. l. non aliter. ff. de lega. 3. Bat. in l. contra legem. ff. de legib. cum ſimil. Spieg. Prat.

VERBA ſunt notæ rerum. Vultei. in comment. Inſtit. de lega. §. 27. num. 2.

VERBA cum effectu ſunt accipienda, l. pen. ff. ne quis eum l. 1. §. hæc verba. ff. quod quiſque iur. quod de iis accipiendum eſt, vbi lex effectum exigit, idque potiſſimum in iis, ob quæ pœna irrogatur. Prat.

VERBA abſolutè poſita intelliguntur cum limitatione: vt cum dicitur, à ſemetipſo inutiliter legari, hoc non eſt verum abſolute: ſed tunc verum eſt, poſtquam adita eſt hæreditas, vt ſcite declarat Zaſius in l. qui filiabus. ff. de leg. 1. Spieg.

VERBA abſolute poſita propriè & non καταχρηστικῶς accipienda ſunt, l. ea lege. ff. de teſtibus. l. nepos Proculo. ff. de verb. ſign. & vide Ale. in comment. de verb. ſig.

VERBA abuſiua, regulariter apud ICtos non recipi. Vide Abuſiorum nomen.

VERBA clara qui interpretari velit, ferendus non eſt. Iaſon poſt Doct. in l. quicquid adſtringendæ. ff. de verb. oblig. citat commodum tex. in l. ille aut ille. §. in verbis. de lega. 3. & l. non aliter. ff. eod. l. ſi mihi & Titio. §. fin. l. continuus. §. cum. ff. de ver. oblig. Old. Prat.

VERBA ciuilia. Hæc falſo cenſuit Bartolus eſſe verbum, Inſtituo, vel hæres eſto, tanquam hæc non iuris gentium, ſed ciuilis verba ſint. Itaque Alciati verior ſententia amplectenda, arbitrantis verba ciuilia dici ſimpliciter verba, quibus pupillaris ſubſtitutio confici poteſt. Siquidem Vulgaris dicta eſt, quod vulgo omnibus competat: at Pupillaris, non niſi ciuibus Romanis, qui filios in poteſtate habeant, quod ius patriæ poteſtatis proprium ciuium eſt: & id quidem moribus ciuitatis inductum eſt, id eſt, iure non ſcripto, ſed prudentum interpretatione, ideoque propriè ciuili: quod Pompon. docuit l. 2. §. iis legibus de orig. iur. Vnde meritò Papinian. verba ciuilia ea omnia appellauit, quibus hæc ſubſtitutio eſt inducta: In tractatu de vulg. & pupil. Verbis ciuilibus, inquiens, ſubſtitutionem poſt quatuor decimum annum ætatis, fruſtra fieri conuenit. Alciatus cap. 1. decimi libri parerg. Spieg. Cæterum Connano libro 10. cap. 8. num. 9. probabilius eſſe videtur verba Ciuilia dici Papiniano, quæ etiam directa vocantur & legitima, quod vim legis pene habeant, nec factum hominis requirant.

VERBA dubia in reſcriptis, priuilegiis, contractibus, iudiciis, & voluntatibus vltimis, qui accipienda ſint, vide textum in l. ſi quis intentione ff de iud. & l. veterib. ff. de pact. l. in ambiguis de diuerſ. reg. iur. & ibi vide interpretes. Prat.

VERBA, durante vita, habent vim conditionis, l. ſi ego. §. 1. de iur. dot. Bart. in l. 1. §. 7. ff. de cond. & demon.

VERBA geminata & exuperantia reſtringenda ſunt pro re. & ſubiecta materia, l. ſi ſtipulatus ff. de vſur. Aleiat. reſponſ. 203. num. 28. Prat.

VERBA geminata & repetita, voluntatem enixam & conſtantem indicant. Baldus in l. fructus. C. de act. emp. cum multis ſimil. per pleroſque omnes Doct. ex Zaſio. Old. Prat.

VERBA generatim concepta, ad illa quæ poſtmodum de nouo recenter emergunt, non ſunt porrigenda l. qui cum tutoribus in fin. ff. de tranſact. Idque obtinet etiam ſi illa generalis forma verborum iureiurando eſſet roborata. Baro Tautenbergius citat in Viridario. c. cum inter P. & ibi Gloſſ. & Doct. de renunt. Spieg. Old. Prat.

VERBA imperatiua ſunt verba directa l. quoniam C. de teſtam. Cuiac. ad tit. 24. ff de lega. in princ. in verbo Imperatiue.

VERBA in differenti materia per prius, non per poſterius intelligenda ſunt. Glo. in l. de vnoquoque ff. de re iud. Bald. l. t. C. de ſucceſſ. edict. Spieg.

VERBA intelligenda ſunt in caſu poſſibili, vt recte annotauit Accurſius in §. 1. Inſtit. de oblig. tit. general.

VERBA mere æquiuoca, ſi per communem vſum loquendi in intellectu certo ſumuntur, talis intellectus præferendus eſt. Hoc Felini dictum ceu elegans, citat Zaſ. l. 1. reſponſ. Spieg. Prat.

VERBA nihil operari melius eſt, quam abſurde. Dictum eſt Baldi l. terminato, ad finem. C. de fruct. & lit. expenſ. fac. Old.

VERBA non tam intuenda, quam cauſa & natura rei, vt mens contrahentium ex eis potius, quam ex verbis appareat. Bald. citat l. ſi in venditione, ff. comm. præd. Adde l. capitalium, §. diuus ff. de pœn. cum ſimilib. Old. Prat.

VERBA obſcure prolata, eo ſunt intelligenda ſenſu, quem ſolent recte intelligentibus generare, c. ex literis, i. de ſponſ. & matrim. Vide Baronem à Tautenberg. tom. 1. Viridarij concluſ. juriſdict. Spieg. Old. & Prat.

VERBA offendi poſſunt, imo ab eis recedere licet, vt verba ad ſanum intellectum reducantur. Gloſſ. in l. actorum, ff. de re iud. & in l. non dubium. C. de legibus. Hanc doctrinam poſt Bart. teſte Zaſ. Bald. eleganter tractat in iam allegata leg. Vide item Dinum, c. fin. ne reg. iur. lib. 6. Spieg. Prat.

VERBA ordinationis quando verificari poſſunt in ſua vera ſignificatione, trahi ad extraneum intellectum non debent; leg. non aliter. ff. de leg. 3. l. nepos Proculo. ff. de verb. ſig. l. 1. §. ſi is qui ff. de exercit. act. argum. in l. ſi filio quem pater, ff. de lib. & poſthum. Spieg.

VERBA precaria hæc ſunt, peto, rogo, volo, mando. §. vlt. de ſingul. reb. per fid. rel. l. 2 C. com. de legat. Item deprecor, cupio, iniungo, deſidero l. etiam hoc modo l. & eo modo, ff. de leg. libr. 1. Addit Paulus impetro, lego, impero cum Aleiato. Et tamen non adſentior, dum minus eſſe precarium jubeo putat quam impetro. Nam & iubeo precarium eſt, l. Aurelius, §. vltim. ff. de lib. leg. & vtrumque ſignificat volo ſiue cupio. Hæc verba & inflexa dicuntur & παρακλητικά, & fideicommiſſaria, nuſquam obliqua. Commendo non eſt verbum precarium, vt ſi dixerit, illum tibi commendo l. ex verbo. C. de fideicommiſſ. libert. l. fideicommiſſa, §. ſi ita quis. D. de legat. lib. 3. niſi vt Thalelæus notat forſitan probetur fideicommittere eo verbo teſtatorem voluiſſe. Nam ex nouiſſimis conſtitutionibus omne verbum ad fideicommittendum vtile atque validum eſt. At relinquo videtur eſſe precarium l. Lucius, §. filiam. D. ad Senatuſconſ. Trebell. ſed Paulus negat. Cuiac. ad lib. 4. Iul. Paul. ſent. tit. 1. de fideicommiſſis, §. fideicommittere his verbis.

VERBA plenitudinis poteſtatis & certæ ſcientiæ exprimi in priuilegio opus non eſt, ſi adſunt æquiualentia. Vide Bal. in l. lapil. ff. de rer. diuiſ. & Felin. poſt Abb. in c. nonnulli, de reſcript. Spieg. Prat.

VERBA pro re, & ſubiecta materia accipi debent l. damni infecti quidem ff. de damn. infect. Bald. l. 1. C. comm. idem in rubric. C. de contrah. empt. quæſt. 9. Prat.

VERBA quantumuis generalia, ad aptitudinem reſtringuntur, etiamſi nullam aliam paterentur reſtrictionem, per text. in l. vt gradu im. §. 1. ff. de munet. & hon. & gloſſ. ab omnibus, Zaſio atteſtante approbatam, in l. qui autem, §. ſi. ff. de Conſtit. pec. & l. ſed ſi compromiſſum, ff. de arbitr. Spieg. Prat.

VERBA quæ aliquid operari poſſunt non debent eſſe ſuperflua l. ſi ſtipulatus, ff. de vſur. ſi quando, de lega. 1. Spieg. Prat.

VERBA quæ perclara ſunt de eis diſceptandum non eſt, vide ſupra, Verba clara & manifeſta.

VERBA quibus ſubſtitutiones concipiuntur aliqua directa, aliqua obliqua, aliqua communia nominantur. Directa ſunt, per quæ ſubſtitutus directo, & per ſe, non per mediam perſonam ad hæreditatem peruenire poteſt, ejuſmodi ſunt indubitata, vt Zaſius ait, Hæres eſto. Item, hæredem inſtituo, non quidem de ſui natura, ſed ad illum qualitati hæreditariæ, vt Heredem inſtituo, qui & Polito ſubſcribens, non recipit diſtinctionem Bartoli, de verbis ciuiliter & directo directis, vtpote commentitiam. Vocantur etiam hæc directa verba, ciuilia, vt cum Vlpian. titul. 25. dixit fideicommiſſum non relinqui verbis ciuilibus filio puberi ſubſtitutionem in ſecundum caſum fruſtra & inutiliter fieri, l. verbis, ff. de vulg. ſubſtitut. Ciuilia autem vocantur, quoniam talia ſunt, qualia legum ciuilium verba, vtputa hæres eſto, Damnas eſto, Damnas ſunto, Dato, Facito, Præcipito, Capito, Sumito, Habeto, id eſt, imperatiua. Cicero pro Balbo, explicans illa fœderum verba Imperium majeſtatemque populi Romani comiter conſeruato: quæ ita præſcripſit Liu. libro 38. Verb, inquit, genus hoc, conſeruato, quo magis in legibus quam in fœderibus vti ſolemus, imperantis eſt non precantis. Et Porphyrio ad hæc Horatij verba ſcribentis ad Trebatium, Tranſnanto, habento. Directis, inquit, verbis vtitur propter Iu iſperitos. Obliqua autem ſeu inflexa, cum teſtator jubet, rogat, mandat, iniungit hæredi, vt reſtituantur bona Titio. Vnde verbum Reſtitui vere obliquum eſt, ſicut & alia verba diſtribuendi: vt cum teſtator dicit: Bona mea diſtribuantur, reddantur, diuidantur, partiantur, & ſimilia: quæ per diſcurſum iuris inueniri poſſunt: & maxime iſta verba, Rogo, volo, mando: quibus verbis fideicommiſſaria ſubſtitutio conficitur, quam & precariam nominat Iuriſconſultus in l. quærebatur, 3. Reſp. ff. de teſtamento militari. Verbum iubeo interdum precarium eſt, optantis & adulantis ſignificatum habens, & idem quod volo, vt cum

dicimus, iubeo ſaluere, & in l. Aurelius. §. fin. ff. de lib. leg. Reddi jubeo, fideicommiſſum eſt. Communia, quæ vtrique ſignificationi conueniunt, hoc eſt, quæ eſſe directa, aliquando poſſunt eſſe & obliqua, nam ſi vniuerſitati bonorum adiiciantur, directa ſunt: ſi rem certam reſpiciant, obliqua. iuxta doctrinam Bald. tametſi Zaſ. demonſtrat eam non eſſe perfectam. Bartolus complura numerat verba communia, in notiſſima l. Centurio de vulgar. Quanquam & alia adnumerantur inter Communia: videlicet, pertineat, remaneat, redeat, reuertatur, deuoluatur, deferatur, habeat, conſequatur. Item verbum, Depûto, relinquo, competat, maneat, & multa id genus, quæ apud vtriuſque iuris interpretes annotare licet: inter quos ſuper verbo Succedat, nondum conueniat. De verbo Lego conſtat: quod quamvis ex latiſſima ſignificatione etiam ad hæreditatem poſſit accommodari, argum. l. verbis legis ff. de verbor. ſignific. eſt tamen hodie coanguſtatum ad res ſingulares legatas, per iam d. l. in fi. Solebant etiam nonnunquam teſtatores directis ſimul ac precariis verbis idem relinquere, vt ſi iure legari valere nequiret, ſaltem valeret iure fideicommiſſi, vt l. Publius l. non ad ea. ff. de cond. & demonſt. l. quiſquis. ff. de leg. 3. l. Aurelius. §. Titius. ff. de lib. leg. l. ſi quis ſeruo. ff. de manu. teſt. & his plerunque verbis, Do, lego, darique volo. priora enim ſunt directa, poſteriora precaria. Prat. Old. & vide Forcat. in Necyom. dialog. 24. n. 3.

VERBA ſecundum materiam ſubiectam intelligi nemo eſt qui neſciat l. damni infecti quidem. ff. de damn. infect. Bald. l. 2. C. commod. & idem rub. 9. quæſt. C. de contrah. empt. cum ſimil. Spieg.

VERBA ſimpliciter poſita debent intelligi in potiori & pleno ſignificato l. 1. §. 1. ff ſi ager. vectig. Nam non eſt audiendus monitore Zaſio, nec ferendus aliquo modo, qui verbum ſimpliciter poſitum, à toto ad certam qualitatem reſtringit, arctat, & perpetuat. Spieg. Prat.

VERBA ſtrictæ ſignificationis ad latam extendi poſſunt, ſi ſubſit ratio. Vide poſt gl. Ang. in Auth. vt hi qui oblig. poſt. pr. in verbo: Ad curationem. Spieg. Prat.

VERBI appellatione venit tota clauſula l. ſi quando. C. de inoffic. & Deuter. capit. 4. Bartol. in §. ait prætor. l. Item apud. ff. de iniur. Terentius, verbum hoc hercle verum eſt, Sine Cerere & Baccho friget Venus. Et alibi Thais Phædriæ amanti dicit: veruntamen potius quam te inimicum habeam, faciam, vt iuſſeris. Tum Phædria vtinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres, potius quam te inimicum habeam ſyncere dici, quiduis poſſem perpeti. Denique Parmeno ſic loquitur, Labaſcit vno verbo victus quam cito. Forcatul. in Necyomantiæ dialog. 34.

VERBA teſtamenti, faciant, diſponant libere, cauſam dominij habent. Auth. de reſtitutionib. §. ſi vero ibi. & licentiam habere, &c. Spieg.

VERBA teſtamenti generalia, generaliter ſunt intelligenda l. 1. §. generaliter. de leg. præſtand. cum vulg.

VERBENACA. Vide Sagmina.

VERBERA ſeruilia, l. 12. ff de iur. fiſc. interpretatur Briſſ. lib. 3. c. 9. antiquit. flagra, flagella, lora, quibus ſeruos rumpi ſolitos conſtat. l. ſed eſt quæſtionis. § pen. & l. e. item apud. §. adiicitur ff. de iniur. & ex veteribus comœdiis. Prat.

VERBERARE & Pulſare in l. Cornelia. de iniuriis hoc differunt, quod verberare eſt cum dolore cædere, Pulſare ſine dolore l. 5. in pr. & §. inter pulſationem. ff. de iniur. l. 22. §. vlt. ff. rem rat. hab. Confunduntur tamen vt plurimum l. 4. §. ſi cum ſeruum ff. vi bon. rapt. Briſſ.

VERBA à magiſtro allata, vel parente, emendationis, non iniuriæ gratia data creduntur. l. 16 §. 2. ff. de pœn.

VERBERARE dicitur abuſiue & qui pugnis cæciderit. Vlp. in l. item apud Labeonem. ff. de iniur. Prat.

VERBERATIO vinculorum l. 7. ff. de pœn.

VERBERO. Imp. Conſtantinus. C. de mulierib. quæ ſe propriis ſeruis iunxerunt. Si qua, inquit, cum ſeruo ſuo occulte rem habere detegitur, capitali ſententia ſubiugetur, tradendo ignibus verberone.

VERBI gratia, & verbi cauſa, quod exempli gratia dicitur, in eandem ſignificationem in fin. §. pen. l. verum. ff. de minoribus l. 2. ff. locati. l. 2. Vt dignitatis ordo ſeruetur, Cod. lib. 12. ad l. Rhodiam de Iactu. l. nauis. §. fin. Inſtit. de except. in pr. ff. de ſupellecti. l. Labeo. & de peric. & comm. rei vend. l. ſi per emptorem. Spieg

VERBIS obligamur cum præcedit interrogatio, & ſequitur congrua reſponſio. Mod. in l. obligamur. ff. de act. & oblig. Prat.

VERBIS contrahi obligatio dicitur, quæ per ſtipulationem concipitur: quia non quibuſuis verbis contrahebatur, ſed ſolennibus duntaxat, & certis: quorum formulæ à ICtis conſcribebantur. itaque vt interrogatio concepta erat, ita ſubſequi reſponſionem oportebat. l. obligamur, 52. ff. de obligat. & act. Paul. lib. ſentent. 5. cap. 8. Obligationum firmandarum gratia ſtipulationes inductæ ſunt, quæ quadam verborum ſolennitate concipiuntur. Verborum autem obligationis tres ſunt ſpecies: Stipulatio, l. cum patrem, C. de iure dot. & de qua iam diximus. Dictio dotis, quæ verbis quoque ſolennibus fiebat nulla interrogatione præcedente. nam Caius 2. inſtit. ſcribit dictione dotis ſine interrogatione tres tantum perſonas obligari: mulierem quæ nuptura eſt, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis ſexus. Tertia ſpecies eſt, Iuſiurandum liberti iurantis ſe domum, munus, operas patrono daturum: nam, vt ibidem Caius ſcribit, libertus ſine interrogation promittens verbis obligatur. Alij duas tantum conſtituunt: vnam quæ expreſſis verbis fit vtroque loquente, ſeſeque exaudiente, l. 1. ff. de verb. oblig. Aliam tacitam, quam lex fingit. l. vnic. C. de rei vx. act. Prat. Adde Cuiac. ad l. ſi vnus. §. ſi accepti ff. de pact.

VERBORVM ſubtilitatem Iulianus accipit pro ſummo iure, in l. tibi pecuniam. ff. ſi cer. pet. condict. Sed hæc (inquit) intelligenda ſunt propter ſubtilitatem verborum. Benignius tamen eſt vtrunque valere. Adde l. ſi fundus. §. ſi pluris. ff. de pign. & hypot. Schard. ex Prat.

VERBORVM ſuperficiem tenere, non ſatis eſſe ad inueſtigationem Iuris, meminiſſe oportet, ſed interius reſpicienda eſt mens legiſlatoris, qua ratione motus fuerit ad ſtatuendum aliquid. Scire leges (inquit Celſus) non eſt verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem in l. ſcire leges ff. de legibus. Non quod voluerit Celſus negligi prorſus verba, quorum primam oportet eſſe cognitionem, & ſine quibus mens proferentis percipi non poteſt, vt ipſe tractat eleganter in l. Labeo ait. §. vlt. ff. de ſuppellectil. legat. Imo ſenſit potius vtrunque coniungendum eſſe.

VERBOSVM, hoc eſt, loquacem, Accurſius in leg. & ea cauſa in prin. ff. de poſtulando recte exiſtimat, hominem plus æquo verboſum prohibendum eſſe pro alio poſtulare. Imperator quoque verboſas aſſertiones deteſtatur, in leg. ampliorem. §. in refutatoriis. Cod. de appellat. Caius in l. prima. de origin. iuris dixit, verboſos commentarios pro prolixis, ac verbis abundantibus: vt Satyricus, Verboſa & grandis epiſtola venit A Capreis. Quibus verbis, Eraſmo exponente, ſignificatur prolixum diploma: qualia principes de magnis rebus ſolent mittere. Et Marcus Tullius cum ait: Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quam velles. Verboſiorem dixit longiorem. ſequitur enim: Quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Prat.

VERBO tenus, quod intra verba manet nullo ſequente effectu, accipimus, per l. 1. ff. quod quiſque iur. Spieg.

VERBVM, pro oratione, ſiue (vt alij loquuntur) pro clauſula. Modeſt. l. 4. §. 1. ff. de vulg. & pup. Sed ſi alter pubes alter impubes, hoc communi verbo, Eoſque inuicem ſubſtituo, ſibi fuerint ſubſtituti. Paul. l. 15. ff. rem rat. hab. Amplius non peto verbum Labeo ita accipiebat, ſi iudicio petitum eſſet. Terent. Verum hercle hoc verbum eſt, quod vulgo dici ſolet. Prat.

VERBVM, à veritate deducit Varro: quod verum nos loqui oporteat. Vide Bart. in l. Gallus §. idem credendum ff. de liberis & poſth. Old. Prat.

VERBVM Chriſti, neque in Eccleſia prædicari, neque in Republica retineri politica ordinatio ſine ſcholaſtica inſtitutione poteſt. Sicut hoc ſeculo nos ſtultorum magiſter, hoc eſt, pœnitendus rerum exitus tandem docuit. Ergo neceſſarium quoque olim cenſuerunt & Cæſar Fridericus, & omnes Imperij ordines, vt præcipua quædam ſecuritatis præmia clementer ſcholaſticis donata, melros inuitarent ad præclara literarum ſtudia Conſtit. Habita. C. Ne filius pro patr. Maximum enim ad virtutes incitamentum Solon cenſuit eſſe in præmiis, quaſi alteram, adeoque maximam adminiſtrandæ Reipubl. partem. Old.

VERBVM Dei. Oldend. in Reſtaurat. politiæ: In ciuitate, & vbiuis locorum, inquit, neceſſario requiritur in primis verbum Dei: deinde magiſtratus qui adminiſtret Rempublicam. Id quod gentes quoque, quamvis CHRISTVM IESVM Seruatorem noſtrum ignorent, lumine tamen naturali aliquo modo cognouerunt. Ideoque intra exempla iuris publici referuntur ſacerdotes & magiſtratus in l. prima. §. 1. ff. de iuſtit. & iur. Spieg.

VERBVM futuri temporis annullatiuum nunquam intelligitur ipſo iure tollere, ſed requiritur ſententia. gloſſa eſt ordinaria in l. in criminali. C. de iur. omn. judic. Fallit ſing. niſi lex geminate loqueretur, ita ſing. Bald. per illum text. in tit. de pace Cõſtant §. priuilegia omnia, in verbo, & in irritum reducantur. de quo ſcripſi ſupra in verbo Geminatio verborum. Secundo fallit, quando profertur à teſtatore. Verbi gratia: ſi hæres moleſtauerit vxorem meam, priuetur hæreditate, ita eleganter Bal. in l. 1. circa colum. 7. C. de his quæ pœnæ nom. quem ita citat Franciſc. Crem. not. 7. tu ſcis quod verbum. & Felin. approbat in c. Rudolph. in 19. col. ver. amittat de reſcrip. vbi tamen ſubdit, quod licet Crem. citet Bald. ad hoc, tamen Bald. ibi hoc non dicit. Cotta.

VERE, aduerbium, quod dicitur in rei veritate.

VERE datum eſt, id eſt, bona fide: item vere diſtraxiſti, & donationis cauſa, opponuntur, l. 8. ff. de contrah. Briſſ.

ERECVNDIA, & pudorem recti & honeſti, & modeſtiam ſignificat. Vide Vlp. in eleganti l.4. de alien. iud. mut. Spieg.

ERECVNDIA reuerentiam ſignificat. l. libertus qui. ff. de oper. libert.

EREDI ſunt publici equi curſuales, qui à Græcis ταχυδρόμοι ad l.8. de curſu publico angar. & perangar. C. lib. 12. Procopius II. de bello Perſico. ἱ δὲ ἵπποις τοῖς δημοσίοις ὀχούμενος, οὓς δὴ βεριδους καλεῖν νενομίκασι. & Iulianus Noul. 130. qui, τὸν δημοσίων ἵππων δρόμον, interpretatur veredorum curſum. Inde qui iuſſu principum huc atque illuc curſu publico mittuntur, veredarij ab Hieronymo in hiſtoria Eſther, quos Ioſephus II. ἀρχαιολογίας angaros, & ad Euſtochium, clericus vagus veredarius vrbis. Procop. de bello Vand. τὸν τὰς βασιλικὰς ἐπιστολὰς ἀεὶ κομίζοντα, ὃν δὴ βερέδαριον καλοῦσι. Prima origo nominis veredorum, quod vehant ſiue ducant redas, auctore Feſto, quæ & ipſæ curſuales dicuntur l.9. Cod. Th. de legatis, & dec. leg. Iſidorus aliam affert notationem, quod ſcilicet vias publicas currerent, per quas & rhedas ire ſolitum erat. Qui ſcribunt reda, verecundos ſcribũt. Qui rheda verhedos, vt in Pandect. Flor. l. vl. ff. de mun. & hon. Sed cœpere etiam veredi appellari ſine reda. Vtebantur etiam ad curſum publicum bobus l.1 Cod. Th. eod. tit. & mulis atq; aſinis, quod ſuſtuliſſe Iulianum Socrates ſcribit lib.3. c.1. Carolum magnum iter feciſſe carpento iunctis bobus & bubulco, ruſtico more agente, Eginhardus ſcribit. Paraueredi videntur eſſe maiores equi agminales, quos poſteriore parafredos vocarunt, vt in lege Bauuariorum: parafredos donent aut ipſi vadant vbi eis iniunctum fuerit, eſtque ea hodie equorum appellatio Gallorum, Italorum, Hiſpanorumque communis: Cuiac. ad Rubr. C. de curſu public. angar. & perangar. li. 12. De hoc vide etiam Turn. aduerſ. lib. 18. c.9. Prat Coraſ. 1. Miſc. 11. n.4.

ERENDA neut. gene. plur. num. dicuntur corporis partes, quæ non niſi cum verecundia nominantur. Lege epiſt. Plin 14. lib. 3. qua exemplo Macedonis monet, non debere dominos erga ſeruos truces eſſe. Spieg.

ERERI, dubitare, l.2. ff. de damn. infect. l. potior. ff. qui pot. in pign. Prat.

ERILOQVIVM idem quod Etymologia eſt, quod à Cicerone in Topicis Notatio, & ab Ariſtotele σύμβολον appellatur. quod Latine, eodem Cicerone teſte, eſt Nota. vel vt quibuſdam aliis placet ſignum, indicium eſt, quando ad veram verbi interpretationem, vocem traducimus. Ipſe Cicero ſcribit argumenta duci à notatione, cum ex vi nominis argumentum elicitur: eamque eſſe notationem, quam Græci ἐτυμολογίαν vocant, id eſt (inquit) verbum ex verbo, veriloquium. Brechæus in l. Tugurij, ff. de verb. ſign.

ERISIMILE, idem quod ſimile vero.

ERISIMILE non eſt, quod eſt à vero diſſimile, vt dicit Bal. in l. ea quidem. C. de accuſ. Vnde quod non eſt veriſimile, non debet attendi: quia non veriſimilia falſitatis habent imaginem, vt idem Bald. dicit in l.1. C. de furt. & ſer. cor. Spieg.

ERITAS eſt, per quam immutata ea quæ ſunt aut fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur, autor Cicero de Inuen. Ioan. Lud. Viues lib.2. de anima ſcribit, nullas duas res tam eſſe inter ſe amicas & concordes, quam virtutem & veritatem: nempe germanas à Deo genitas, & humanis mentibus ſicut vtiliſſimas, ita etiam integris iucundiſſimas. Verſatur autem veritas primo circa artes & doctrinas. Secundo circa pacta & contractus, iudicia teſtimonia. Tertio erga alios: videlicet eſſe candidum, non ſtruere inſidias, ingenue dicere cum opus eſt quod ſentiat. Recte igitur definit eam Phil. lib ſecund. Philoſ. Moral. eſſe habitum voluntatis, videlicet amorem veritatis & ſimplicitatis in omnibus dictis aut factis, in omni conſuetudine vitæ: & odium acre ſimulationis, fucorum, ſophiſticæ, calumniarum, ſtropharum, & quicquid eſt huiuſmodi artificiorum. In ſumma, Veritas & ſermonis integritas, & vera ratio accipienda eſt, cui ſemper locum fore adſerit Iuriſconſultus l. fin. de probat. Spieg.

N VERITATE, id eſt reuera. Briſſ.

ERITAS humana eſt notitia rei, in Auth. de inſtr. caut. & fid. in princ. Veritas quandoque appellatur ſubſtantia, l.2. §. ſi ſub conditione, ff. pro empt. Veritas quando præualeat opinioni, docet Bart. & Aret. in l. is qui putat ff. de acq. hær. Prat.

ERIVS puto, pro æquius & iuſtius interdum vſurpatur à ICtis, vt apud Vl. l.2. de fundo dot. & aliis locis. Hoc etiam Budæus monuit. Spieg.

ERMINA dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quaſi à vermibus ſcindatur. hic dolor Græcis στρόφος dicitur. Prat.

ERNA, ſeruus domi noſtræ natus ex ancilla noſtra, aut ſeruo Græcis οἰκογενὴς l. ſeruus §. fin. de legat. 3. l. eum ſemper vernis. C. de rei vindic. Paul. in l. ſeruis vrbanis. Si vernæ alij, inquit, alij curſores legati ſint, ſi quidam & curſores & vernæ ſunt, curſoribus cedent, vt ait Feſt. libro 19. qui in villis vere nati ſunt: quod tempus duce natura, fœturæ eſt, & tunc rem diuinam inſtituerit Marti, Numa Pompilius, pacis concordiæve obtinendæ gratia inter Sabinos Romanoſque, vt vernæ vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id eſt, ibidem natos: quos vincere pernicioſum arbitrium. Sabinis, qui coniuncti erant cum populo Rom. Hæc Feſtus. Vernas veteres appellaſſe Non. Marcellus ſcribit qui vere ſacro fuerant nati: & habitum fuiſſe hoc nomen pro vitabili & maledicto. Prat. Briſſonius.

VERNA l.15. ff. de aur. & argen. ſumitur pro liberto, non ſeruo. In hac enim lege teſtator vernis ſuis legat: quod ſi de ſeruis intelligeremus, inutiliter fieret. Libertos autem vernas etiam antiquæ inſcriptiones nobis referunt, vt hæc, Fortunatus Auguſti libertus verna. At vero ſignificantur ea appellatione, qui in ædibus noſtris nati ſunt: vt vernarum aprorum, & luporum Martiali, qui in viuariis & piſcinis noſtris. Marcus I. τῶν εἰς ἑαυτὸν Latinam cum Græca appellatione coniunxit, hoc modo: οἰκογενὴς οὐεργάκλος, nam vt ſeruum & ſeruulum, ita vernam & vernaculum dicimus: quo nomine & Tribunorum plebis miniſtros quoſdam, aut ſeruos publicos Suidas appellat, eundem quem Cedrinus de Februario & Camillo, ſiue hiſtoriam ſiue fabulans narrans. Prat.

VERNACTVM. quod vere aratum eſt. Dictum à temporis argumento. Interdum pro eodem accipiuntur, vernactum, & nouale. Budæus tamen Noualem tum dici ſentit, & Nouale, cum ager poſt meſſem totus quieſcit: tum autem vernactum, cum vere terra proſciſſa eſt. Græce νέατος, & νεός, & νεουμ. Latine etiam interdum Seges dicitur, cum iterata & exculta eſt ad ſementem. Spieg.

VERNACVLVM, omne quod domi noſtræ naſcitur, vel in noſtra patria. vt, vernaculum vinum, aurum. vnde vernacula lingua dicitur, vel ſeruilis vel plebeia, qua tanquam communi ac naturali, omnes vulgo loquuntur. Linguam maternam hodie vocamus. Spieg.

VERO, diſcretiua coniunctio, variis modis ſumitur, vt Albericus oſtendit. Iuncta pronomini ego, non tam diſcretionem interim ſignificat, quam (vt Hermolao placet) confirmationem, pro quiueriam, vel etiam. Cætera require à Stephano Roberto.

VERO verius, prouerbiali tropo dicimus, quod prorſus indubitatum haberi volumus. Vlpianus haud diſſimili forma dixit, Certo certius: quamquam nihil prohibet aliud alio certius eſſe l. teſtamento datos tutores, 2. de teſtam. tut. Spieg.

VERONA, ciuitas Venetiæ, à Brenno duce, Brennona primo, deinde mutatis literis, Verona dicta eſt, vt Iuſtinus refert lib. 20. Albe. neſcio quæ ſecutus Chronica, Veroniam dicendam tradidit, quod vt ait, conſecrata fuit (forte conſtructa legendum) à Romani expulſis contra Romam & ibi ſunt multa ædificia ſimilia Romæ ſcilicet Arena, & alia.

VERIS ſacri mentio fit apud Liuium lib. 22. & lib. 34. vbi ſcribitur: ver ſacrum videri pecus: quod natum eſſet inter Calend. Mart. & pridie Calend. Maias. verum Feſt. id ſic explicat: ver ſacrum vouendi mos fuit Italis. Magnis enim periculis adducti vouebant, quæcunque vere proximo nata eſſent apud ſe animalia, immolaturos. Sed cum crudele videretur pueros ac puellas innocentes interficere, perductos in adultam ætatem velabant, atque ita extra fines ſuos exigebant. Idem Sextus Pomponius in Mamertino, vt ſi vellent (inquit) eo malo liberari, ver ſacrum vouerent, id eſt, quæcunque vere proximo nata eſſent immolaturos. Plura de hoc Pithœus aduerſ. ſubſ. lib.1. cap.6.

VERSARI male in tutela, pro non recte fungi munere tutorio l. l. §.1. ff. de off. præf. vrb. Spieg. Prat.

VERSARI in munere ſuo, ſuo munere fungi. Eſt autem verſari, in aliqua re aſſiduum eſſe l.3. §.1. ff. de offic. præf. vrb. Spieg. Adde Conn. lib.7. c.2. n.3.

VERSARI in rem, pro verti, l.27. ff. ad Senat. Velleian.

VERSARI in lucro, id eſt eſſe, l.3. ff. de vi & vi arm.

VERSARI delictum in actione, i.e. venire & præſtari in actione, quod dolo vel delicto corruptum eſt, l.49. C. de oblig & act.

VERSATVR vtilitas abſentium, id eſt agitur de vtilitate abſentium l.1. ff. de neg. geſt.

VERSARI pro conſiſtere. Sic verſatur res in cauſæ cognitione l. 17. §. quod autem, ff. de iniuriis. Briſſ.

VERSA vice l.1. ff. de lib. cauſ. tum aliis locis, pro viciſſim, vice verſa, ſeparatim his duobus verbis poſitis. Spieg.

VERSICOLORES, Vlpian. l. ſi cui. §. l. de leg. 3. appellat lanas, quæ natiuum colorem mutarunt, ſiue purpura, ſiue cocco, ſiue alio colore infectæ ſint. vt etiam in dictione. Varius color relatum eſt. Valla ex variis autoribus oſtendit verſicolorem, aliquam rem dici, quæ variorum colorum ſit. Sed Vlpiani locum a Valla non intellectum, Alciatus non temere concedit. Spiegelius.

VERSICOLORIVM appellatione ea continentur, quæ tincta ſunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, crocum & alia id genus. Quæ vero natiuo colore vel alba vel nigra ſunt verſicoloribus non adnumerantur l.70. §. verſicoloribus l.78. §. coccum. ff. de legat. lib.3, l.32. §. Labeo. ff. de aur. arg. Briſſ. Prat.

KKKK

vero lex à magiſtratu ferretur,eodē in templo alios quoq; magiſtratus affuiſſe,eos nimirum,qui cum magiſtratu legem ferente conſentirent,leginius in Orat.ad Vattin. Quæ quidē leges,inquit,anno poſt ſedentibus in templo duobus nō Conſulibus; ſed proditoribus huius ciuitatis,ac peſtibus,vna cū auſpiciis,cum interceſſionibus, cū omni iure publico conflagrauerunt. Oſtēdi latam in templo legem,cum in foro ferebatur, hoc eſt,tributis comitiis:quid cū in campo centuriatis;tū in templis Deorū nō exiſtimo, quæ in campo nulla fuiſſe legimus:quo tamen in loco à magiſtratu ferretur,eum locū ante auguratū fuiſſe crēdiderim. Nam,ſi tributis comitiis ſemper in templo,cur centuriatis,quæ maiorū rerum cauſa habebantur, profano in loco lex ferretur? ſed fortaſſe videri poſſit infirma cōiectura:addamus exemplū,vt dubia res teſtimonio probetur. Liuius igitur lib.3. Tribuni, inquit, vt impediendæ rei nulla ſpes erat,de proferēdo exercitu agere,eo magis,quod& augures iuſſos adeſſe ad lacū Regillū, fama exierat, locūque inaugurari, vbi auſpicato cū populo agi poſſet:vt quicquid vi tribunitia Romę rogatū eſſet,id comitiis ibi abrogaretur. Inter leges autē,quæ in foro,& eas,quæ in campo ferrentur,dixi iam hoc interfuiſſe,quod in foro tributis comitiis ferrētur,in campo comitiis centuriatis.

Leges centuriatis comitiis latæ.

Nunc adiungo primum illud,centuriatis comitiis eas eſſe latas,quæ è SC.ferebantur: deinde illud,quæ centuriatis cōmitiis ferrētur,eas ſi à SC.nō ferrētur,patrib. quidē auctoribus ſemper eſſe latas,quod non à primis Reipublic.temporibus,ſed tātū poſt P. Philonis dictaturam obſeruatū eſt, hunc enim dictatorē legē tuliſſe vt legū, quæ comitiis centuriatis ferrētur,ante latū ſuffragiū patres auctores fierēt,ſcribit Liu. lib.8.quo ſignificatur. non omnes antea leges,quæ centuriatis comitiis ferrētur, è SC.aut patribus auctoribus eſſe latas: quod ſi factū nūquā antea nō erat,cōſuetudine ſeruata,quæ in Numa Regē creando eſt inducta,vt ſcilicet,antequā populus ſuffragium iniret, patres in incertū comitiorū euentum auctores fierēt:Publius in plebem propenſus,quia plebeiæ gentis erat,quod Senatui liberū erat, id neceſſariū fecit,quodq; more factū erat,id vt legē fieret,ſua lege ſanxit. Neque vero, quod ait Liu. patres auctores fierēt, ex plano,patres Senatuſconſultū probarent: fiebant enim de re & relata & diſputata SC.quid porro referri & diſputari opus erat id,quod omnino probari à Senatu Publilia lex iuberet? nā de quo fit SC.id eiuſmodi eſt,vt improbari & abiici potuerit: eſt autē probatū & acceptū,quia maior pars ſenatus ita ſenſerit: at in hoc nō,verū vis licere,neque plurium Senatorū, voluntatē ſpectari,Publilius voluit, ſed quaſi ab vniuerſo Senatu probatū eſſet,ita, vellent nollent,patres auctores eſſe. Ergo ſic exiſtimare debemus,quę leges centuriatis comitiis ferrētur,eas poſt legē Publiliam aut è Senatuſc.aut certe patrib.auctoribus eſſe latas, quæ vero ante legē Publiliam centuriatis comitiis latæ erant, alias è Senatuſ.alias ſine SC.patribus auctoribus,alias neque è SC.neque patribus auctoribus. Nihilne igitur interfuit,dicet aliquis,inter leges,quæ patribus auctoribus:& eas quæ è SC. ferrētur; nihil,mea ſententia,ante legē Publiliam:nam ſiue è SC.ſiue patribus auctoribus ferrentur,è Senatus voluntate ferebantur. Poſt legem autē Publiliam multū inter huiuſmodi leges interfuit,atque adeo tantū,quantum inter ſecundam & aduerſam voluntatē intereſt. Nam ſecunda ſenatus voluntate ferebantur eæ leges,quæ SC.probatæ iam erant:aduerſa vero, nonnunquam eæ,quarū patres auctores fiebant. Probabant enim inuiti,lege coacti. Itaque honorificentius habebatur id, quod è SC.centuriatis comitiis latū eſſet,quam id, quod iiſdē comitiis patribus auctoribus. ſed extremis Reipub.temporibus nullā legē centuriatis comitiis ſine SC.patribus auctoribus latam inuenio, permultas autē è SC.iiſdem comitiis ſiue quod abrogata ſit Publilia lex:ſiue,quod cū idem Publius eodē tempore, poſteaquam Q.Hortēnſius dictator legem tuliſſet,vt eo iure,quod plebs ſtatuiſſet,omnes Quirites tenerētur,nihil attinuit patres auctores de eo fieri,quo,vel ſi auctores ipſi nō fierent, tamen ciues æque tenerētur: itaque magiſtratus aut è SC.centuriatis comitiis,aut ſi Senatus diſſentiret,tributis leges tulerunt:(quātū & leges multæ tributis comitiis ex SC.latæ ſunt) cū duabus legibus,Publilia & Hortenſia,eandē vim haberent leges tributis comitiis latæ,quā habuerunt antea leges eæ,quæ cēturiatis comitiis, patrib.auctoribus,latæ erant:nō enim,quod ait Cic.Philip.10. Legem Panſa comitiis cēturiatis ex auctoritate noſtra laturus eſt: eo ſenſu dictum exiſtimo, quod eam legē patribus auctorib. Panſa laturus eſſet,ſed,& auctoritate noſtra,ex plano,è SC.loquitur,n. de Cæſaris actis:quę lege cōfirmari & ſanciri Senat.cupiebat: eū porrò cuperet,nimirum SC.potius, quā alia quauis ratione declararet:quod ſi cui,auctoritatē Senatus pro SC.vſurpari,nouum eſt:nihil errabit,ſi,vt de recte Latine conſuetudine loquēdi iudicare poſſit, Ciceronis libros diligenter euoluerit.

Leges quas Senatus ferri cupiebat,an de SC.ferrentur.

Hic fortaſſe quæretur,ante Publiliam legem, omneſne leges,quas Senatus,ſiue centuriatis,ſiue tributis comitiis, ferri cuperet, ferrentur è SC.an vero aliæ è SC.aliæ vero ſine SC. tātū patribus auctoribus. Vtrunque factū eſt:nā neque omnes è SC.neque omnes patribus auctoribus latæ ſunt: de latis è SC. teſtimoniū res nō deſiderat:exemplorū enim plena ſunt omnia: patribus autē auctoribus minus quidē multa,ſed aliquot tamen latæ ſunt,vt Petilia de ambitu, à Tribuno pleb. tributis comitiis lata,de qua Liu.lib.7. Quæretur etiā (pergā enim dubitando,quo nō ſolū veterū librorū obſeruatio; ſed ipſa me coniectura ducit) vtrū centuriatis comitiis leges à maiore tantū magiſtratu,an etiā à minore ferrētur:faciamus quod Oratores ſolēt,qui cū teſtibus rē probare nō poſſunt,argumentantur à ſimili,& hoc genere ſæpe fidē faciunt,itē nos, cum centuriatis comitiis à minore magiſtratu leges latę ſint, nec ne,affirmare nō poſſimus,quia neutrū ab antiquis traditū eſt,ſimilitudinē ſequemur,&quod in creādis magiſtratibus fieri ſolitū eſt,idem in ferendis legibus obſeruatum eſſe dicemus:nam ſi creandis magiſtratib.centuriata comitia nunquā, niſi à maiore magiſtratu habita ſunt:itidē ferendis legib.nunquam,niſi à maiore,eſſe habita, conſentaneum eſt:Illud autē eſt:Eſſe igitur & hoc dicemus,Neque enim cur nō ſit, aut ratio ſuadet,aut exempla demonſtrant.

Leges quibus temporibus,diebus, horis ferrentur.

De legum tempore,quæ notauimus,hæc ſunt:neque omnibus diebus licuiſſe legē ferri,neque quibus liceret,per omnes horas, licebat faſtis tantū diebus, nefaſtis nō licebat:nec faſtis vero omnibus,ſed comitialib. duntaxat. Comitialibus autem ita licebat,ſi nemo de cœlo ſeruaret:quæ duab. legib. Ælia & Fuſia, ſancita erant:id annis prope centū ante Ciceronis ætatē,vt ſcripſit ipſe in Orat.in Piſonē.inſtitutū,ad extrema fere manſit Reip.tempora. Piſone autē & Gabinio Coſſ. P.Clodius Tribunus pleb.Ciceronis ac bonorū partiū inimicus,vt armaret immoderata licētia tribuniciā poteſtatē, dierū diſcrimen, & auſpiciorū impedimenta ſuſtulit: neque enim tātū,vt omnibus plane faſtis ferri lex poſſet,verū etiā,ne quis per eos dies,quibus cū populo liceret agi,de cœlo ſeruaret,rogationē tulit:idque poſtea ſeruatum eſſe,videntur illa ſignificare,quæ ſcripta ſunt in Orat.de prou. Aut ſtatuendū vobis eſt legem Æliam manere,legem Fuſiam nō eſſe abrogatam, non omnibus faſtis legē ferri licere,cū lex feratur,de cœlo ſeruari,obnuntiari,intercedi licere. Ergo ante l.Clodiā nō omnib. ſed faſtis,nō omnibus faſtis,ſed comitialibus,nec comitialib. ſi quis de cœlo ſeruaret,ius ferēdæ legis erat. poſt legē Clodiā non omnibus quidem diebus, ſed omnib. tamen faſtis,quod ante nō licuerat,etiamſi de cœlo ſeruaretur, ferri lex potuit. Opinor etiam,qui dies Religioſi vocabantur, quorum in nu. Atri erāt,iis non potuiſſe legē ferri,de quibus hæc legimus in Feſto. Dies religioſi,quib. niſi quod neceſſe eſt,nefas haberetur facere:quales ſūt ſex & triginta,Atri,qui appellātur,& Allienſis,atque ii,quibus mundus patet. Allienſem autem diem, quam Feſtus nō nominat,XV. Kal.Sext.fuiſſe,Liu.docet lib.6. idemque ſubiungit,religioſū diem fuiſſe poſtridie etiam Idus Quint.cui Gell.lib.5.c.17.Macrob.lib.1.Saturn. aſſētiuntur:ex quibus & id cognoſcitur. quod Varro quoque lib.5. & Feſtus docent, Liuiuſque ſignificat, dies poſtridie omnes Kalendas, Nonas,Idus atros eſſe habitos,vt neque præliares,neq; comitiales eſſent:itaq; quod ad Kalendas attinet,legitur illud Afranij apud Noniū:Septēbris heri Kalendæ,hodie ater dies quod ſi dies atri comitiales nō ſunt:Ergo diebus atris ferre legē nō licuit. Dies autē,quibus mundus patebat,alio loco Feſtus nominat, & ait fuiſſe, poſtridie Volcanalia, tertio Nonas Octobris,Sexto Idus Nouēbris:& poſtridie Volcanalia fuit nono kalendas Septembris,vt apparet in Kalendario Romano. His adduntur dies,quibus penus patebat:de quo ſic Feſtus:Penus vocatur locus intimus in æde Veſtæ, tegetibus ſeptus, (ſic enim fortaſſe legēdū) qui certis dieb.circa Veſtalia aperitur: ij dies religioſi habētur. Viratos etiā à pleriſque,vt omnis aduerſi,4.Kalend.Nonas,Idus,Gellius & Macrobius tradidere. Quāquā vnius Gellij mihi quidē ſufficit auctoritas: à quo Macrobiū,& in hoc loco,& alibi totidē verbis eadē ſumpſiſſe conſtat. Diebus autē religioſis exercitū cōſcribere, legiones educere, manus cū hoſte conſerere, ſponſalia inire, peregre proficiſci,denique publicę vel priuatę rei quidquā moliri nō licuit:quod his dieb.aduerſus rerū exitus cōſequutus eſſet. De dieb. hęc. Horę vero,quibus agi cū populo poſſet,omnes erant intra ortū ſolis, & occaſum,reliquis nō licebat: ante primā n.horā nihil agi licuiſſe cū populo.cū ait Dio in extremo li. 39.nō ex plano,ante primam horā Romani diei,cuius initium à media nocte ſumebatur,ſed ante lucem, ante aurorā, quod ipſe quoq; Dio ſic interpretatur,his verbis: ὁ Γάλβας, ὁ Σέρουιος [illegible] quod ſi nō ante primā,ſequitur vt nec poſt extremam decimam,quæ diem claudit,agi cū populo licuerit:ſiquidē neque veſpertina SC. rata fuiſſe,neque prætori vrb.ius dicere poſt ſolis occaſū licuiſſe, traditū eſt à Cicerone in Philip.3.& à Cenſorino de die natali; ſicut

ſ, ſicut igitur non omnibus diebus ferre legem licebat, ita nec omnibus horis: quibus autem horis, iis ita licebat, ſi neque fulgeret Iupiter, neque tonaret.

Cauſæ ferendarum legum.

Nunc de cauſis agamus, quæ ipſa quoque promiſſi noſtri pars eſt. A corruptis moribus manaſſe leges, nemini dubium eſt, nam vbi continenter & ſobrie viuitur, vbi colitur pietas, vbi iuſtitiæ locus eſt, quorſum ibi lex feratur? nec ſanis corporib. quæſita medecina eſt: nec qui leniter & ſedato curſu amnes fluerent, ſed incitatis, extraq; ripas diffluentib. aggeres obiecti. Vetuſtiſſimi mortalium, prorſus omnem vim, atq; omnem luxum ignorantes, tranquillam vitam, ipſa natura duce, viuebant: poſt erupit iniuria, & quod quiſque potuit, id quiſque velle, neglecta ratione, cœpit: tunc neceſſario leges latæ, & iniecta licentiæ quaſi frena, quæ, ſi quis recte agere ſua ſponte nollet, eum pœnæ metu in officio continerent. Itaq; conſeruandæ augendæque ciuitatis cauſa, & vt eſſet bene viuendi norma, legem inuentam, manifeſte cognoſcitur. Neque minus ad hunc finem ſpectarunt, quæ de religione, quam quæ de bello leges latæ ſunt: quæſita pietas in Deos videtur, quæſita populo voluptas, vt in ludis, omnia tamen ad publicam vtilitatem referebantur. Cuius autem legis vitioſa ac turpis origo ſit, ea lex nominanda non eſt. Nam legis cauſa iuſtitia, & lex ipſa iuſta ac ſancta debet eſſe. Inde enim publicũ exoritur commodum, publicum dico & quo munitur imperium aduerſus hoſtilem vim, & quo priuati ciues, ſua quiſq; bona, ſuum quiſque ius aduerſus priuatorum iniurias tuentur: quod ſi hoc in omni bene conſtituta ciuitate, multo magis agnoſcitur in Republica R. quæ, dum optimis legibus paret, malas autem vel abrogat ſuffragiis populi, vel tollit Senatuſconſ. orbem terrarum pene vniuerſum imperio comprehendit: quæq; ciuitates aut malas leges habuerunt, aut bonis non recte ſunt vſæ: aliæ vi externa, aliæ domeſtica ſeditione conciderunt: quod & apud veteres ſæpe accidiſſe legimus, & noſtra non ſemel tempeſtate vidimus.

Legis poteſtas

Supereſt de poteſtate legis: ea, quæritur primum, vtrum maxima, deinde, ſi maxima, vtrum perpetua: quod pro noſtra conſuetudine breuiter oſtendemus. Erat in lege ſumma vis, non ſolum, quia, quod erat lege ſancitum, Quirites omnes tenebantur, quod tribus legibus, vna conſulari, Valeria, Horatia, duabus dictatoriis, Publilia & Hortenſia, ſancitum ſupra diximus (paucas tamen excipio, quibus non omnes plane ciues obſtringebantur. quo de genere fuiſſe legem de repetundis, iam oſtendimus: lata enim eſt poſt illas tres, conſularem vnam, dictatorias duas, à nobis proxime nominatas: & quodcunque poſtremum populus iuſſit, id ius ratumque eſſe XII. Tab. lege ſancitum eſt) verum etiam quia non, vt prætoris edictum, item lex annuo ſpatio terminabatur, ſed vigebat vſq; dum alia lege abrogaretur: abrogari vero omnes licuit, præter Sacratas: quæ violatæ ſæpe, abrogatæ nũquam ſunt: abroganti vero non eadem, quæ violanti legem pœna ſancitur: cæteræ leges & abrogari omnes potuerunt, & abrogatæ multæ ſunt: tametſi nulla lata lex eſt, quæ ipſa ſe contra abrogationem quaſi ſanctionis ſepimento non muniret, graui pœna mulctave ei, qui abrogaſſet irrogata: at multi multas abrogarunt, neque tamen vllam propterea ſubiere pœnam. Dixi iam, plus fuiſſe poteſtatis in eo, quod poſtremum populus iuſſiſſet, quam in eo, quod antea iuſſerat, id lege XII. Tab. ſancitum eſſe: iuſſum autem populi & ſuffragia fuerunt, quibus abrogabantur leges. Itaque non quid antea populo placuiſſet, ſed quid ei poſtremum placeret, ſpectari ſolebat: ſenſit autem in hoc genere populus non ſemper è Republ. nam quemadmodum ſæpe malas leges bonus populus, ſic interdum bonas malus abrogauit: à Senatu vero nunquam vlla lex, niſi Reip. cauſa ſublata eſt: vt, cum Apuleiæ, Mario Conſule referente, SC. damnatæ ſunt, quod ab hoſte Reip. L. Appuleio Saturnino rogatæ eſſent: aut, cum Liuiæ conſilio Philippi Conſulis ſublatæ, quia contra auſpicia, quæ ſeruari lex Ælia iubebat, à M. Liuio Druſo latæ iudicarentur: erant enim quatuor omnino genera (vt ipſa fere Ciceronis verba vſurpem, quæ ſunt in Orat. pro C. Corn.) quibus per Senatum more maiorum ſtatueretur aliquid de legibus: vnum eiuſmodi, placere legem abrogari, vt Q. Cæcilio, M. Iunio Coſſ. duæ leges rem militarem impedirent, vt abrogarentur: atque hoc genere non abrogabat legem Senatus (nam abrogare proprie populus dicebatur) ſed, vt abrogaretur, ſtatuebat. Alterum genus erat: quæ lex lata eſſe diceretur, ea non videri populum teneri, vt L. Marcio, Sext. Iulio Coſſ. de legibus Liuiis, quæ, vt vno SC. tollerentur, Philippus Conſul, Liuij inimicus, obtinuit à Senatu: ideo autem huiuſmodi legibus non videri populum teneri, Senatus decernebat, quia, contra auſpicia latas eſſe, augures monuiſſent. Tanta Romæ fuit in auguribus auctoritas, de quibus lib. 2. de legib. hæc à Cicerone ſcripta legimus: Quid religioſius, quam cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid, leges non iure rogatas, tollere? nihil domi, nihil militiæ per magiſtratus geſtum, ſine augurum auctoritate poſſe cuiquam probari? quæ ipſa & alia in libro de Religione tractabimus. Tertium de legum derogationibus, quo de genere perſæpe SC. fiunt, vt de lege Calpurnia de ambitu, quæ derogaretur. Quartum genus, quod ea Ciceronis oratio mutila admodum eſt, neque in ipſa, neque in Pediano interprete, ac ne alibi quidem, quod ſciam, inuenitur, me tamen in eam partem coniectura ducit, vt exiſtimem, cum aliquem Senatus hoſtem iudicaret, ſimul, vt eius quoque leges, quæ quidem aduerſus Rempub. eſſent, tollerentur: eodem SC. aut alio, proxime facto, iudicaſſe, quatum enim maxime legum cauſa pernicioſus patriæ ciuis damnatus ſit, & à Rep. remotus: eas ipſas leges in Rep. geſſiſſe, ſed abiectas illico eſſe, etiamſi ab hiſtoria non prodatur, veri tamen ſimilium eſt, quale fuit quod de legib. Saturnini proxime, & de legibus M. Antonij, in 1. huius libri parte diximus. Recte igitur ſemper & iuſtiſſime Senatus. A populo vero, aut ab iis qui mercede conducti ſpeciem quandã populi præ ſe ferebant, temeritate potius, aut fraude, quam conſilio aut ratione, ſalutares ciuitati leges nonnunquam abrogatæ ſunt, vt, rogante P. Clodio Tribuno pleb. Ælia de auſpiciis, Fuſia de diebus comitialibus. Poſtremum illud eſt, cum verbo quidem, neque à Senatu, neque à populo, tacito autem omnium conſenſu per deſuetudinem leges abrogabantur, id quod & Iulianus ICtus notauit. Erat igitur in lege vis non ſolum maxima, quod Cic. in Philipp. 2. ſatis plane narrat, cum ait: in publicis actis nihil eſt lege grauius: verum etiam perpetua: ſiquidem vetuſtateque tollebatur lex, vt edictum: neque debilitabatur, vt SC. niſi leges eſſent eiuſmodi, vt Reip. minimum conſulere viderentur: nam has contrario vſu non ſolum debilitatas, verum etiam plane extinctas, neque damnatum eſſe quenquam, quia feciſſet aduerſus eã legem, quę iam exerceri eã deſiſſet, ſatis conſtare video. Leges autem multæ, quandiu Reſp. ſtetit, perpetuo iure valuerunt, cum ipſo libertatis initio, à primis Conſulibus, ac iam ante à primis Regibus latæ eſſent: quib. ego de legib. loquor, cum perpetuam vim legi tribuo: nam pernicioſas leges, nec iure rogatas, non perpetuo iure eſſe, ſed tolli quamprimum vtile eſt: cuiuſmodi multæ SC. ſublatæ ſunt: populus autem quem ſæpe Reipubl. commodo malas rationes auerterent, rectam diiudicandis legibus normam non agnouit, ſed vtiles ſæpe abrogauit, ſæpe ſciuit inutiles. Illud tamen, quia pertinet ad abrogandi rationem, quod in Feſto Pompeio notaui, non omittam: in ſanctione legum adſcribi ſolitum, ne per Saturam abrogari derogariue liceret. Erat enim Satura lex aliis multis conferta legibus, accepto nomine à genere cibi ex variis rebus cõdito: quod apud Diomedem Grammaticum ſcriptum eſt: id autem eò placuit in ſanctione adſcribi, quia in lege, multis legibus permixta & confuſa, ſubeſſe fraus, quæ populum falleret, facile poterat: at in ſimplici lege, ſi de abrogando, derogandove populus rogabatur, non difficile erat, id, quod derogabatur, quale eſſet, intelligere. Addam & illud, fractam eſſe legis vim, non modo cum alia lege nominatim abrogaretur, ſed etiam, cum non omnino tota, ſed eius pars lege poſterius lata tolleretur: quod, Derogare dicebatur: aut, cum nulla ſuperioris legis mentione facta, aliquid ei contrarium poſteriore lege rogaretur, quod erat, Obrogare: atque hoc quidem de genere apud Liu. lib. 9. P. Sempronius Tribun. pleb. aduerſus Ap. Claudium cenſorem in concione ita diſputat: Ideo Æmiliæ potius legi paruerunt, quam illi antiquæ, quia hanc poſtremum populus iuſſerat, & quia, vbi duæ contrariæ leges ſunt, ſemper antiquam abrogat noua. Eſt etiam in 2. de Inuent. ſcriptum. In duabus contrariis legibus, vtra poſterius lata ſit, conſiderare oportet: nam poſtrema quæque grauiſſima eſt. Omnino quod legis vim maximam fuiſſe dixi, eo dixi, non ſolum, quia nihil eſſet lege grauius, & in publicis actis nihil obſeruaretur magis, verum etiam, quia legis ſententia pertineret ad omnes ciues, & omnibus æqua iura deſcriberet: præſertim à quo tempore Qu. Hortenſius dictator rogationem tulit, de qua iam mentionem fecimus, vt, quod plebs ſanxiſſet, eo Quirites omnes tenerentur. Veruntamen duo genera legum accipio: alterum, quod non omnes ciues, alterum, quod omnes quidem, ſed diſpari iure comprehenderet, primum enim illud apud Cic. lib. 3. ad Attic. obſeruaui, quam legem aliquis Tribunus pleb. ferret, ea lege collegas eius obſtrictos minime fuiſſe, deinde, vt omittam leges alias, quib. Senatores tenebantur, cæteri autem erant ordines liberati: quam legem, ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit, eam pro plebe, non in plebem eſſe latam, declaratur in Orat. pro Cluent. poſteaque L. Sylla Felix, cum eius rei quæſtionem ſua lege conſtitueret, populum Rom. quem ab hoc genere liberum acceperat, alligare nouo quæſtionis genere auſus non eſt. Ergo hac lege, quæ primum Sempronia fuit, de Gracchi latoris nomine, deinde Cornelia, poſteaquam L. Sylla, lege lata, quæſtionem & ipſe eiuſdem rei conſtituit: qua deinde potius, quam Sempronia, eius generis iudicia ſunt adminiſtrata: hac, inquam, lege, vt eſt in Orat. pro Cluent. ſenatores, & ij, qui magiſtratum geſſerant, ſoli tenebantur: vt, quemadmodum recta agentibus plura præmia, ſic plura peccantibus iudiciorum pericula propoſita eſſent. Lege etiam Iulia de pecunijs repetundis, equeſtrem ordinem non fuiſſe alligatum, legimus in Oratione pro Rabirio Poſthumo: in Orat. vero pro Cluent. quæ lex item de pecuniis repetundis nominatur, qua & ipſa præter ordinem Senatorium nemo tenebatur, Iulia non fuit, vt ex temporum examinatione quæ me ſæpe magnis erroribus impediuit, facile coniecit: nam

Rum lib.10.ait Cato. Tarruntenus.l.vlt.ff.de jur.immun. Veterinarij architectus,gubernatores Columel.lib.6.c.8. Solent etiam faſtidia cibo afferre vitioſa incrementa Linguæ, quos Ranas Veterinarij vocant.Hotom.Prat.

VETERNOSVS,graui ſomno oppreſſus, Catoni.Prat.

VETITOR in l.51. ff.de re judic. poſitum pro debitor,non emptor aut venditor,contendit Cujac.12.obſ.23.

VETITVS rationes reddere : non hoc conſequitur, vt nec apud earũ ſit,& reddat & lucrifaciat:ſed ne ſcrupuloſa inquiſitio fiat, hoc eſt,vt negligentiæ ratio non habeatur, ſed tantum fraudum,autor Marr,l.ſi ſeruus vetitus.ff.de l.1.Old.Prat.

VETITORVM obligatio maior eſſe ſemper ſolet, quam iuſſorum: quia magis delinquit ille qui prohibitum facit aliquid, quam qui juſſus non obtemperat mandatis.Huic enim vel error, vel ignorantia, vel ſocordia,ad ſummum negligentia imputari poteſt:ille facto ſuo tanquam manum affert legibus.Connan.lib. 1.cap.9.nu.7.

VETVS, inquit Sulpitius Apollinaris apud Gel.lib.16.c.5.ab ætatis magnitudine compoſitum eliſumque eſt.Ve enim in dictione hac intendit,& altera dictionis pars eſt;ætas alia.

VETVS foſſa quæ dicatur, vide l.2.§.1.ff.de aqu.pluu.arc.Spieg.

VETVS dici ſolet, id, quod à noſtra memoria remotum eſt. Connan.lib.1.c.10. nu.6.

VETVS jus in libris noſtris varie accipitur. Interdum enim hoc nomine lex 12.tab.ſignificatur, quæ alias lex antiqua appellatur,l.1. ff.de petit.hæred.l.2. §.1.ff.de noxalibus.Interdum vero vero jus intelligitur quodcunque ante nouam aliquam legem, vel conſtitutionem obtinuit, vt in l.2.§.ſi mater hæreditatem, ff.ad Tertyll. & l.2.C.eod.tit.Ius vetus eſt, quod ante Senatuſc. Tertyllianum ſeruabatur. Similique modo in l.32.§. ſi diuortium, ff.de donat int.vir. Vetus jus eſt, quod ante Orationem Antonini in vſu erat,in l.8.§. ſed ſi curator.ff.de reb.eor. Vetus ius intelligendum eſt, quod Orationem Seueri anteceſſit,quæ prædia eorum, qui ſub tutela curaue eſſent, ſine decreto alienari obligatiue prohibuit, Briſſ.Prat.

VETVS opus nouo opponitur, l.1.§.ſi quis, ff.de oper.noui nunciat.Briſſ.

VETVS vinum ex vſu teſtatoris æſtimatur, i.quot annorum vino pro vetere vtebatur. Si id non appareat,vetus accipietur.quod non eſt nouum,id eſt,anni prioris vinum l.10.l.11.ff.de tritico, vino vel oleo.Briſſ.

VETVSTA pro 10.annis,l.1.§.fi. & l.2.in princ. ff.de aqua & aq. pluu.arcend.ex Alberic.Prat.

VETVSTAS in libris noſtris infinitum tempus,id eſt,quod hominum memoriam excedit, ſignificat,leg.1. §.vltim. ff.de aqua & aqua pluu.

VETVSTAS vicem legis tenet:autoribus Vlp. in leg.1.§.vlt. de aq. pluu.arcend.& Paulo, ibidem in l.2.§. Idem Labeo. Quæ Iuriſconſultorum reſponſa ſi diligenter conferas,videbis quantam vim habeat tempus in viciſſitudine rerum mortalium.Eſt enim vice legis, vice conſtituti, eſt loco conſenſus. Breuiter, nihil non poteſt mutare,vt deſinant quidam mirari, quomodo directum dominium tribuat.Oldend.

VETVSTAS in l.7.C.de fund. rei priuati. libro 11. pro 40. annis: quandoque id tempus ſignificat, quid memoriam hominum excedit,l.1. § fin.& l.2.& fin. ff.de aq & aq.plu.l.4. C.de aquæ duct.Prat.

VESVSTAS fideliſſima.l. Teſtamenta omnia. C.de teſta.

VETVSTATE jam deterius factum relinquere. Vide Pomponium in fin.l.ſed cum fructuarius, ff.de vſufruct.Spieg.

VEXARI in l 3.§.1.de vac.mun.leg.1. ff.de teſtib.l.annonam, ff.de extraord.crim.l.1.ff.ad leg. Iul.repetund.eſt ferri.raptari.huc & illuc diſtrahi,de quo vide Gel.lib.2.c 6 Prat.

VEXILLATIONES equitum alas dici Veget.lib.2. cap.1.ſcribit ab eo quod velis, id eſt, flammulis vtantur. Quo poſtremo verbo Leo Imper.in libr. De re militari non ſemel vtitur. Ita accipe vexillationes in l.2.Cod.de hæred.decur.l.9.Cod.quando prouoc.non eſt nec l.8.de erog.milit.ann.lib.12. C.l.1.de bon.milit.in C.Th.& in Notitia Imperij Rom. Apul.libro 7.de Aſino aur.Tota denique factione militarium vexillationum indagatu contecta.Briſſ.

V I.

VI poſſidere eum definiendum eſt, qui expulſo vetere poſſeſſore adquiſitam per vim poſſeſſionem tenet. Vlp.in l.1.ff.de vi & vi armata.

VIA cum adſit,ſemitam quærere. Conueniet, inquit Eraſm.adagium in tergiuerſatores : qui quo præſens negotium ſuffugiant diuerticula captant. Semita enim diuerſa eſt à via plauſtrorum, quam regiam vocant. Vide ſupra, Iter, & Seruium in 4. Æneid.comment. diſſentientem à juriſconſul. leg.1.ne quid in loc.publ. Alciat.in leg. quantum ad ius pertinet, ff. de verb.ſignific. Cum de via loquimur, inquit, quatenus ſeruitutis ſpecies eſt. Inſtit. de ſeruit. in princip. ab itinere, actuque diſtat. Quum vere de ſeruitute non accipitur, aliter viam intelligimus; continetque non ſolum iter, ſed etiam ſemitam. Hoc autem diſtat iter à ſemita, quod ita latius eſt, ſemita anguſtior, & quidam quaſi callis.Spieg.

VIA, inquit Paulus, conſtitui vel latior octo pedibus, vel anguſtior poteſt, vt tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poteſt: alioqui iter ſit. *Fuſspfad*, non via.Attamen via interdum diſcendarum rerum rationem ſignificat, Græce μέθοδος. Vnde Methodici dicti,qui rationem artis, & diſcendi compendia ſequuntur. & Amethodi, hoc eſt, à via & ratione docendi diſcendique abhorrentes, quaſique auij. Autore Bud. in annot. ad l.poſter. de orig.juris. Sunt autem Vlpiano. illæ trium generum. Quædam publicæ, quædam priuatæ, quædam vicinales dictæ. Paulus & militares vias memorat. in l. viæ vicinales. de loc. & iter. pub. Abuſiue autem via pro omni loco, per quem habere iter omnibus licet. Et in leg.2.de orig.jur. Pomponius vſurpat pro vera atque iuſto ordine conſtante docendi ratione, quæ Græcis vocatur Methodus, vt paulo ante diximus. Spieg.

VIA à vehendo dicta eſt,quaſi veha. Varro 1. De re ruſt. Villicus agri colendi cauſa conſtitutus, atque appellatus à villa, quod ab eo in eam conuehuntur fructus, & euehuntur: à quo ruſtici etiam nunc quoque Viam Veam appellant, propter vecturas: & Vellam,non villam, quo vehunt. Hæc Varro. Proprie igitur Via, cum de ſeruitute loquimur, eſt jus vehiculi ducendi per prædium alienum. Eius latitudo lege 12. tab. definita eſt, in porrectum pedes octo, in anfractum ſedecim.l.8.ff.de ſeruit.ruſtic. Hotom. & omnino Vultei. Inſt.de ſeruitut. in princ nu.23.

VIA interdum ius eundi, agendi & ambulandi ſignificat. Nam iter & actum in ſe via continet, l.1 §.via l.7. ff.de ſeruit. ruſt.l. 14.§.ſi viam ff.de acceptilatio. Dicitur autem via quaſi, vehia quod vehendo teratur,vt Varro lib 4.de ling.Lat. Via.n.vt Iſidor.lib.15. cap.vlt.ſcribit,eſt, qua ire vehiculum poteſt. Briſſ.& & Balduin. Inſt.de ſeruitut.

VIA, pro ratione. Paul. Si coactus hæreditatem repudiem, duplici via prætor mihi ſuccurrit, in fin. §.leg. ſi mulier. ff.quod met.cauſ.Spieg.

VIA agraria eſt,per quam exitur de conſulari via ad agros, l.2.§. viarum, ff.ne quid in loc. public. l.fin.ff.de loc. & itiner.publ. Gœdd.ad l.157.n.7 ff.de verb.ſign.

VIA cliuoſa, mollis,aſpera, anguſtior, latior, paluſtris, ſicca, longior,altior,humilior.Briſſ.

VIA deterior fieri intelligitur, ſi vſus eius ad commeandum corrumpatur: hoc eſt,ad eundum. vt cum plana fuerit, cliuoſa, fiat,vel ex molli aſpera: aut anguſtior ex latiore: aut paluſtris è ſicca l.2 §.deteriorem,ff.ne quid in loco publico.

VIA immunita,quando ita facta eſt,vt per eã nemo trãſire poſſit.

VIA, iter, & actus,non forma tantum, ſed etiam ſpatio, in quo exercentur, diſtinguuntur. Vult. in Comment. Inſt. de ſeruitut.in pr.n.21.

VIA lignica apud Aggen. Vrbicum Com.de limitib.agro.Prat.

VIA prima,Latinis eſt; quod Barbari dicunt, primo ictu, hoc eſt ſtatim, primo ipſo congreſſu.

VIÆ alias itinera ſignificant, quibus publice commeatus eſt, Viarum autem quædam publicæ ſunt, quædam priuatæ l.2.§. viarum,ff.ne quid in loc.publ.38. ff.de acquir.rer.dom. Publicas vias Iſidor.lib. 5.c. vlt.definit.quæ in ſolo publico ſunt per quas iter populo patet, quæ vel ad mare vel ad oppida pertinent, hæ & prætoriæ dicuntur & conſulares,& βασιλικαὶ & militares, d.§.viarum & l.fi.ff.de itin.publ. Sicul. Flacc.in lib. de condict.agror. Viarum, ait, non omnium vna eademque eſt conditio. Nam ſunt viæ publicæ regales, quæ publicæ muniuntur, & auctorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur Hygen. in lib.de limit.conſtit. Quibuſdam ait, colonis D.M.ita conſtituerunt, vti viam conſularem tranſeuntem per coloniam contineret. Priuatæ viæ, quæ agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur, vel eæ quæ ſunt in agris quibus eſt impoſita ſeruitus, vt ad agrum alterius ducant. vel eæ, quæ ad agros ducunt, per quos omnibus commeare licet, in quas exitur de via conſulari, d.§. viarum. Sunt & vicinales viæ, quæ vel in vicis ſunt, vel in vicos ducunt: quæ ſi non ex collatione priuatorum fiant,publicarum loco habentur. Sed inter eas & cæteras vias & publicas quę etiam militares dicuntur hoc intereſt, quod militares exitum ad mare, aut in vrbes,aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habent. Vicinalium vero pars in militares exitum habent,pars ſine exitu intermoriuntur, l.vltim.ff. de locis & itineribus publ.Et ita vicinales vias accipe apud Senecam libro 5.de benef. cap. penult. & apud Frontin. libro 2. de aquæductibus & in §.item ſi putator.Inſtitut.de lege Aquil. vbi Theophil. publica ὁδὸς δημοσία, ait ἥτις καὶ μιλιταρία λέγεται, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι βασιλική, ἣ πάντες ἄνθρωποι κέχρηνται ἐπὶ διαφόρους τόπους. Vicinalis δὲ ἡ ἐπὶ κώμας ἄγουσα, vicus γὰρ ἡ κώμη, διὰ ταύτης γὰρ βαδίζει πᾶς ἐπὶ τὴν κώμην αὐτοῦ. Sicul. Flac.in lib.de condit.agrot. Vicinales autem viæ, quæ de publicis diuertuntur in agros, & ſæpe ad alteras publicas perueniunt, aliter muniuntur per pagos, id eſt, per magiſtros pagorum, qui operas à poſſeſſoribus ad eas tuendas exigere,

ſoliti ſunt, aut, vt comperimus, vnique poſſeſſori per ſingulos agros certa ſpatia aſſignantur, quæ ſuis impenſis reſiciant. Briſſ. Prat.

VIA recta hæc quoque dicitur, quæ per obliquum ducit, non tantum illa, quæ recta, & quaſi linea ducta & ad amuſſim, Goedd. in comm. ad l.3.n.15. de verb. ſign.

VIA ſacra multis rationibus dicebatur. Primum, quod augures per eam proficiſci: deinde, quod omnia Romanorum pſeudoſacra per eam vehi: denique quod triumphi omnes hac agi ſolerent, Varrone teſte Old.

VIAM aperire ait Vlpia. in l.1. ff. de via public. eſt ad veterem altitudinem latitudinemque reſtituere. Sed & purgare refectionis portio eſt. Purgare autem proprie dicitur ad libramentum proprium redigere, ſublato eo quod ſupereſt. Reficit enim & qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui in priſtinum ſtatum deducunt.

VIAM reficere ſic accipimus, ad priſtinam formam iter & actum reducere: hoc eſt, ne quis dilatet, aut producat, aut deprimat, aut exaggeret. Aliud enim eſt reficere, longe aliud facere l. tertia. §. reficere. ff. de itin. act. Reficere autem dicitur. inſtaurare in priſtinum ſtatum quod corruptum eſt. Et ſub verbo reficiendi, tegere ſubſtruere, ſarcire, ædificare, item aduehere, apportareque ea quæ ad eam rem opus eſſent, continentur. l. 1. §. deinde. ff. de riuis.

VIAM determinare Iabol. de ſeruit. præd. ruſt. l. certo. §. 1. Igitur arbitet, ait, dandus, qui vtroque caſu viam determinare debet. Spieg.

VIAM facere eſt locum, vbi non erat via, aperire. Exigere viam dicuntur magiſtratus, cum viciniam cogunt munire ſe cum ſumptu diligentiſſime facto. Aſconius in Prat. vrb. Spieg.

VIAM mihi præſtare debes, l.1. §. 1. ff. ſi vſufruct. amitt.

VIAM munire. Liuius lib. 10. viam muniuit, id eſt, lapibus ſtrauit: vt Plin. c. 34. loquitur. Dicta vero eſt hæc via Appia: Et, vt Lætus ait à Conſtantini via incipiens, inter Tuſculum & Albam ad Algidum tendit, & inde porto ad Caſſilinum progreſſa, vnde viginti ſtadij à Capua Latinæ viæ iungitur. vide Pomponium Lætum titul. 79. de Antiquitatibus vrbis. Volaterranum libro 6. cap. 8. vrb. comment. Alexand. ab Alexand. libro 3. cap. 13. Hæc via à Caracalla poſtmodum munita, nouæ deinceps nomen accepit.

VIATICARI Plauto eſt viaticum parata, Gothofre. in not. ad l. 36. ff. ad municipal.

VIATICVM ſumptus itineris ſignificat. Græce ἐφόδιον dicitur, auctore Gellio lib. 17. cap. 7. l. 1. §. ſi pupillis. ff. de tutel. & rat. diſtr. l. 51. §. ſi quis ex ſociis. ff. pro ſoc. Impendia ad iter explicandum neceſſaria vocantur in leg. 7. ff. ad Trebell. Ad ſumptum etiam deſtinatam quamcumque pecuniam viaticum vocant, l. 17. ff. de reb. credit. Briſſ. Prat. Goth ad d. l. 36. in pr.

VIATICVLVM ὑπὸ κοσμικῶν quod ad ſumptum pater filiæ deſtinauerat. dixit Vlp. in l. 18. in fin. ff. de iud. Briſſ. Prat. Sic Apuleius lib. 7. de aſin. viaticulum mihi corraſi.

VIATICA cœna, quæ datur abituro Goth. d. loc.

VIATOREM nonnunquam nominatim vice arbitri date, l. vlt. ff. de iudiciis. Spieg.

VIATOR proprie is eſt, qui ſuis pedibus iter facit, & diſtinguitur ab eo qui equo tranſuehitur, & ab eo qui παραπλεῖ id eſt naui præteruehitur. Cujac. obſer. lib. 10. c. 13. circa fi. & Prat.

VIATOR pro apparitore, l. vlt. ff. de iudic. Briſſ.

VIATORES olim dicti ſunt, qui à villa in curiam Senatores acceſſebant: vt Cicero in Cat. ma. & Colum. libro 1. c. 1. teſtantur. hinc conſuetudine ſermonis tranſlatum ad eos eſt hoc verbum, qui magiſtratus iuſſu reos in jus vocarent: Gell. lib. 13. Ac deinde narrat quid Labeo per viatorem à tribu. plebis vocatus, reſponderit, cum à muliere quadam tribuni plebis aduerſus eum aditi, Gellianum ad eum miſiſſent, vt veniret & mulieri reſponderet: iuſſit eum qui miſſus erat, redire, & tribunis dicere: Ius eos non habere, neque ſe, neque alium quenquam vocandi: cum moribus maiorum Tribuni plebis prehenſionem haberent, vocationem non haberent. Poſtremo eo verbo cum apparitores, tum Executores litium plerunque appellantur, vt Imp. docet in §. 22. de action. Tripli, inquit, agimus, quum quidam maiorem vera æſtimatione quantitatem in libello conuentionis inſerunt, vt ex hac cauſa viatores, id eſt, executores litium, ampliorem ſummam ſportularum nomine exigerent. Nam de apparitoribus ſentire Iuſtin. conſtat etiam ex leg. 31. §. 5. Cod. de epiſc. & cler. Vlp. leg. 5. §. 21. ff. vt in poſſ. lega. Miſſus in poſſeſſionem ſi non admittatur, habet interdictum propoſitum: aut per viatorem, aut per officialem præfecti, aut per magiſtratum introducendus eſt. Plin. libro 18. cap. 3. Aranti quatuor ſua jugera Cincinato, Viator attulit Dictaturam, & quidem nudo plenoque puluetis etiamnum ore. Cui Viator. Vela corpus, inquit, vt proferam Senatus populique Romani mandata. Tales tum etiam viatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt, ſubinde & ex agris ſenatum ducesque acceerſentibus Hotman. Pratcius. Feſtus autem &c.

VIATORES appellantur, qui magiſtratibus apparent: eo quia initio omnium tribuum quum agri in propinquo erant vrbis, atque aſſidue homines ruſticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam vrbe: quod ex agris plerunque homines vocabantur à magiſtratibus & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via. Hac de re vide Columellam in præfatione libri 1. Ciceronem de ſenectute, & Alex. ab Alexand lib. 1. c. 27. Hot. Prat. & Cujac. in not. ad tit. Inſt. de act. in verbo viatores. & Vult. in comment. Inſt. cod. tit. in princ. nu. 33. & ad §. omnes autem actiones 19. cum ſeq. nu. 17.

VIATORIVM vas, quod per viam deferebatur, & cubilia viatoria.

VIATORVM varia fuiſſe nomina conſtat ex variis juris articulis: Aliquando enim miniſteria vocantur, leg. 3. §. tutor. ff. de ſuſpect. tut. Aliquando apparitio, l. fin. ff. quod met. cauſ. ſæpiſſime appatitores, l. ſi pignora, ff. de euict. Interdum officia, l. illicitum §. ne tenuis. ff. de offic. præſid. nonnunquam officiales: rubr. & l. 1. C. de filiis official. &c. nullus 4. q. 4. ſæpe in Nouellis vocantur τάξεις, ταξεῶται interdum executores, l. 2. Cod. de ſport. aliquando miſſi, cap. 1. de immun. Eccleſ. & ibi gl. Erant etiam viatores, vt teſtatur Turneb. ex priſcis titulis, in quibus ad factiones circi, & ludos circenſes nomina pertinentia plurima reperiuntur, qui miniſtri curſitabant huc illuc, vltro citro juſſu agitatorum, ſi qua forte re egerent, ac illis præſto ſemper erant. Prat.

VIATORES judiciorum Iuſtin. in §. tripli, de actionibus appellat executores litium, nunc vocamus nuncios vel curſores, *Gerichtsbotten*, qui vt Cujac. in d. §. tripli, ad verbum viatores, definit, in jus vocant, qui judicata exigunt, quibus imminendi litibus ſollicitudo iniuncta eſt, quibus accedunt omnium infimi, qui pedelli vocantur. Vult. in comment. Inſtit. de actionibus in prin. nu. 35.

VICANALIA vulgo appellantur, quæ ad pagum aliquem in vniuerſum pertinent. Prat.

VICANOS in rub. vt nullus ex vican. interpretantur quidam ex vico natos. Hinc etiam Cicero lib. 1. de diuinat. Aſtrologos vicanos vocat, qui in vicis & pagis aruſpicinam exercebant, qui vaniſſimi & mendaciſſimi erant. Prat.

VICARIVS à vice vulgo dicitur, eſtque is, qui vicem alterius obtinet, & in locum eius ſuccedit, quod & ad res alias refertur. Cicero. Vicaria ſolutio rerum creditarum, id eſt, vicem reddens creditori. Hinc & Quintilianus vicariam operam vocat. Sic l. vlt. C. de feriis. Subeat animos vicaria pœnitudo. Prat.

VICARIVS interprete Theophilo in §. cum autem Inſtitut. quod cum eo appellatur ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης. Sic in l. 25. ff. com. diuid. l. 5. §. 1. ff. de tribut. l. 19. §. vlt. ff. de noxalib. l. 11 §. fin. cum l ſeq. ff. de pecul. l. 4. in fin l. 7. §. in peculio. ff. de pecul. leg. 17. §. 1. ff. de in rem, verſ. l. 31. ff. de contrah. empt. l. 17. §. item ait lex, l. 44 ff. de ædil. edict. leg. 71. in fin. ff. de leg. 3. l. 12. §. Celſus, ff. de inſtr. vel inſtrum. leg. l. 4. l. 6. §. ſi vicario, l. pen. ff. de pecul. legat. l. 10. ff. de man teſt. Briſſ.

VICARIVS ſeruus ille dicitur, qui in familia atrienſi ſeruo, id eſt, maiori ſeruit: id eſt, interprete Theophilo ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης. Vlpianus l. ſeruus 73. ff. de legat. 3. Vicarios autem ſeruorum ſuorum numero non contineri Pomponius libro 5. ſcribit, Paulus l. ſi in re 19. ff. de noxal. act. Si ſeruus tuus nauem exercuerit, eiuſque vicarius & idem nauta in eadem naue damnum dederit. Vicarius & ordinarius nomina ſeruorum inter ſe conferuntur: nam ille in huius, quaſi domini, peculio ſeruus eſt. Vlpian. l. 17. ff. de pecul. Si ſeruus meus ordinarius vicarius habeat, id quod vicarij mihi debent, an deducam ex peculio ſerui ordinarij? Martialis:

Eſſe ſat eſt ſeruum, iam nolo vicarius eſſe.

Sed & latius hoc nomen ſumitur: nam vicarij interdum dicuntur, qui in vicem aliorum exitio peſtique deuouentur, vt in eorum caput expetant ea mala, quæ aliis erant euentura, vt in carmine deuotionis: Eoſque ego vicarios pro me fide magiſtratuque meo & pro populo Romano exercitibus legionibuſque noſtris do, deuoueo. Prat.

VICARIVS ſub titulo C. de offic. vicar. erat vir ſpectabilis præfecti prætorio vicarius, qui ex mandato principis in diœceſem aliquam, ſiue tractum mittebatur, multas habentem prouincias l 4. C. de annon. & trib. l. 1. C. de proxim. ſacr. ſcrin. l. 1. C. vt omnes judices, leg. 1. §. à præfecto, ff. de leg. 3. propriam igitur juriſdictionem habebat, non à præfecto mandatam, quod & legatis proconſulum affirmatur. Quot autem fuerint vicarij, tum in Oriente, tum in Occidente, notitia Romani Imperij his verbis indicat: In præfectura prætoriana Orientis tres erant vicarij, quorum fit mentio in leg. vltim. Cod. de diuerſ. offic. lib. 12. Vnus diœceſeos Aſianæ, qui prouincias octo adminiſtrabat, Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Piſidiam, Phrygiam, Pacatianam, Phrygiam ſalutarem. Alter erat vicarius diœceſeos Ponticæ, ſub cuius diſpoſitione erant prouinciæ 11. Bithynia, Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia ſalutaris, Cappadocia vtraque Helenopontus, Pontus Polemoniacus, Armenia prima, & ſecunda. Tertius erat vicarius diœceſeos Thraciarum, cui ſuberant

Thracia,Heminomontus,Rhodopo,Mœſia ſecũda, Scythia.In partibus vero Occidentis vicatius vnus erat vrbis Romæ, cuius fit mentio lib.4.Variar.Caſſiod.Epiſt.ad Ioannem Archiatrum. Cui ſuberant Conſulares & correctores Italiæ & Præſides Sardiniæ,Corſicæ,Valeriæ. Alter vero erat ante Iuſtiniani tempora vicarius Africæ, cui ſuberant conſulares Byzacij & Numidiæ : & Præſides quoque Tripolitanæ & Mauritaniæ vtriuſque. Tertius erat vicarius Hiſpaniarum,cuius fit mentio in inſcriptione,l.vlt. Cod.quor.bonor.& l.16. C.de donar.ante nupt.& apud Sulpit Seuer.lib.2.Sac.hiſt. Huic ſuberant conſulares Beticæ,Luſitaniæ,Galliciæ: præſides Tarracenſis, Carthaginenſis,Tirigitaniæ,inſularum Balearium.Et hæc ita ante Iuſtin. obtinere. Cæterum Iuſtin. vicarios Aſianæ & Ponticæ diœceſeos abrogauit, & vtrumque in vnicæ prouinciæ, nempe Galatiæ Pacatianæ,adminiſtrationem commutauit.Nouel.6.& Nouel.20. Idem vicarium Africæ in propriam præfecturam prætorianam tranſmutauit. Briſſ.Prat.

VICARIVS alieni iuris. Cicero pro Cæcin. Qui legitime procurator dicitur omnium rerum eius, qui in Italia non ſit abſitve reip.cauſa,quaſi quidam pene dominus,hoc eſt alieni iuris vicarius.Spieg.

VICARIVS à Suffecto, quo diſtet, Alb. docet in l.2.C.de off. eius qui vic.alt.jud. obtin.

VICARIVS Proconſulis,Proconſulatum obtinere cenſetur:rametſi Proconſulis nomine abſtineat.

VICARIOS aliter ſumi jure ciuili aliter jure canonico , ſatis arguunt TT. C.& extra de off. vicar.per tot Spieg.

VICARIA fides. Cicero de mandati judicio loquens , pro Roſc. Amer.Propterea,inquit,quod quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus,in his operæ noſtræ vicaria fides amicorum supponitur.Spieg.

VICE,pro loco accipitur:vt vice mea,vice tua,pro tuo & meo loco.Alia vice,vſitatius,pro alio tempore,l.pen.ff.de præſcr.verb. l.2.& ibi not.C.de adopt.& l.palam. ff.de ritu nupt.Spieg.

VICECOMES de offic. vicar.dicitur, cui dominus temporalis committit executionem iuriſdictionis ſuæ in aliquibus caſtris,& ſic eiuſmodi vicarium adpellant Langobard. Prat.

VICEDOMINATVS ius patronatus, c.quia.de iur.patr.

VICEDOMINVS qui vice domini res ipſius adminiſtrat , eique vicariam operam præſtat. Apud Canoniſtas,vicedominus OEconomus, qui è clericorum numero Epiſcopatum adminiſtrat,c. volumus,& c.Diaconum & c.ſeq.89 diſt.Proprie tamen OEconomus,qui res canonicorum adminiſtrat:Vicedominus qui Epiſcopi,c conſuleie.extr.de Simon. Prat.

VICE mutua, pro viciſſim:locutio eſt noſtris familiariſſima : vt in l.pen.ff.de præſcr.verb.l.6.ff.ſi cert.pet.l.qui non militabat,78. ff.hæred.inſti.l.filius quem 24.C fam erciſ.Hot.Prat.

VICEM iudicis ſupplere loco, iudicis eſſe.

VICEM noſtram dolere , eſt propter incommoda priuata dolere. Vicem autem publicam,eſt, quod vulgo dicunt, zelo reipubl. Eſt autem,teſte Priſciano,figurata locutio.Spieg.

VICEM tenentes,ſiue gerentes, iidem qui vicarij, qui alterius judicis vicem gerunt. De his vide Bartolum in l.filius, ff.de legatio.& in l.ſuggerente.Cod.de offi.eius,qui vic.alt.ger. & in leg. 2.ff.de tutor.& curat.dat.ab his. Item Zaſium noſtrum in leg. more,de juriſdict.omn. iudic. vbi eleganter tradit, eos eſſe in triplici differentia. Spieg.

VICENA auri pondo fiſco dependere, l.1.in fin. C.de canon. largit.tit.C.lib.10.

VICENA millia paſſuum , l.1.ſi quis caut.Vide gloſſ.ibid.Spieg.

VICENVS, idem quod viceſimus.

VICESIMA hæreditatum quæ & lex viceſima vocatur, & lex Iulia de viceſima,vectigal fuit ab Auguſto,locupletandi ærarij cauſa inſtitutum : quod extraneis hæredibus non inopibus imperaretur,auctor Dio lib.55. eius mentio fit in l.2.C.de tranſact. & in l.vlt.C.de edict.diu. Hadr.toll.Paul.4. Sent.cap.6.& Plin.in Paneg.& ita lib.7.Epiſt ad Corelliam viceſima accipienda eſt, vt ex alia eiuſdem libri epiſtola ad Fabatum conſtat, non de viceſima rerum venalium, vt volunt. Eſt & eius mentio & in aliquot inſcript. vnde conſtat Æmilium Macrum duos de ea libros ſcripſiſſe.Fuit & alia.

VICESIMA,de qua Pompon.ſcribit A. Offilium primum ſcripſiſſe, leg.2.§.ex his,ff.de orig.jur.ſed (vt opinor) illa fuit de qua Liuius lib.7. ita ſcribit : Cn.Manlius Conſul legem de viceſima eorum qui manumitteretur, tulit. Patres qui ea lege haud paruum vectigal inopi ærario additum eſſet , auctores fuerunt Hot.Prat.Briſſ.

VICESIMÆ variæ hinc inde ab auctorib.memorantur. Erat enim viceſima rerum venditarum quæ ad fiſcum pertinebat,de qua Plin.lib.7.Epiſt.& Iac. Ræuard.lib.3.varior.cap.16. Fuit & viceſima eorum qui manumitterentur introducta ex l.Manlia , de qua Liuius lib.7. Huius meminit & Cic. ad Attic.lib.2. quamvis Blondus in ſua Roma triumphante , vbi de vectigalibus diſputat,neſcio cuius auctoritate fretus , Ciceronem in eo loco de viceſima quadam loqui ſcribat , quam ex re frumentaria Latini Romanis præſtiterint. Fuit & viceſima hæreditatum introducta lege Iulia vel Papia,qua cautum erat,vt qui hæres extraneus inſtitutus fuiſſet, is priuſquam hæreditatem adiret, viceſimam eius partem fiſco daret , qua lege filij & proximiores hæredes non tenebantur. De qua Alciatus lib.diſpunctionum 3.cap.6.Zaſius in catalogo legum antiquarum,de lege Iulia vel Papia de maritandis ordinibus. Hanc Gratianus Imperator,vt tradit in gratiarum actione Auſonius penitus ſuſtulit.

VICESIMARII extractores,à viceſima parte: vt octauarij ab octaua.Prat.

VICESIMARIVM aurum, quod ex viceſima colligebatur. Erat autem vectigal,quemadmodum Decima.Spieg.

VICI adpellari incipiunt Feſto lib.19.ex agris, qui ibi villas non habent ex Vicis partim habent rempublic. & ius dicitur . partim nihil eorum,& tamen ibi magiſtri vici. Altero cum id genus ædificij quæ continentia ſunt iis , oppidiſque , itineribus, regionibuſque diſtributa diſtant , nominibuſque diſſimilibus diſcriminis cauſa ſunt diſpartita , quod & probat Varro libro quarto Ling. Lat. aiens vicum ex domibus conſtare. Tertio cum id genus ædificiorum definitur quæ in oppido priuo in ſuo quiſque loco proprie ita ædificat,vt in eo ædificio peruium ſit quo itinere habitatores ad ſuam quiſque habitationem habeat acceſſum , qui non dicuntur vicarij (alias ibi eſt vicani, nec inepte,ſed rectius) ſicut ij , qui aut in oppido vias,aut ij, qui in agris ſunt,vicani adpellantur.

VICI pro pagis in l.2. §.vlt. ff.de vacat.muner. l.30.ff.ad municip. l.198.ff.de verb.ſign. vnde Vicanei.qui ex eodem vico & pago ſunt,leg.4.ff.de cenſibus. Et Vicinales viæ,quæ vel ex vicis vel in vicos ducunt. de quibus ſupra in verbo via diximus. Briſſ. Prat.

VICIARE vinum. Vlpian. Cum eo plane,ait, qui vinum ſpurcauit,vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo viciauit (hoc eſt corrupit) agi poſſe leg.Aquilia Celſus ait: quia & effuſum, vel acetum factum corrupti appellatione contineatur,nec negat factum & vſtum contineri corrupti appellatione, l.ſeruus ſeruum,ff.ad l.Aquil.Spieg.Prat.

VICINI ſunt,quorum prædia non linea , ſed paries communis diſterminat.nam in vrbanis prædiis, Vicini in ruſticis, Confines appellantur. Paulus leg.4.§.vltim.ff.fin.regund. Hoc judicium locum habet in confinio prædiorum ruſticorum , vrbanorum diſplicuit : neque enim confines hi,ſed magis vicini dicuntur: & ea communibus parietibus plerunque diſterminantur. Hot. Prat.

VICINI, ait Bart. in l.ſi tertius, ff.de aq.pluu. dicuntur, quovſque vox hominis acclamantis exaudiri poteſt,leg.1. §.eodem, ff.ad Tertyll. quod de voce communi accipiendum eſt, non nimis gracili,nec(vt ait) tubali,aut taurina.Prat.

VICINIA,locus vicinus,ſeu ipſa vicinitas. De qua vide Bart.in l.1. §.hoc judicium. ff.fin.regum. Inter quæ dicatur, in l.ſi tertius, in princ.ff.de aqua plu.arcend.Spieg.

VICINIA & confinium differunt , vicinia enim eſt vrbanorum prædiorum, confinium eſt ruſticorum. Vultei. in Comment. Inſt.de actionibus §.18.nu.23.

VICINVM , proximum ſignificat & adfine. Sic vicina dicitur eſſe emptioni permutatio in l.vlt.ff.de rer.permut. Sic vicinus tractatus,l.9.§.hinc vicinus,ff.de vſufruct. Viciniæ ſcripturæ in l. 20.§.primo,ff.qui teſtam.fac.Briſſ.Prat.

VICINVM malum habere,vel non,multum intereſt,ff.de contrah. empt.leg quod ſæpe, §.fin.& de leg.2.l.ſi cui fundus. Solut.matrimon.leg.1. Reſp.2.Cod.de agric.& mancip.dom.& fiſcalibus leg.vlt. lib.11. Proinde ſcitum eſt illud Themiſtoclis apud Plutarchum : qui cum prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere juſſit, ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας, id eſt,quod etiam vicinos haberet bonos. Adi Chiliades Eraſmi. Spiegelius.

VICINVS pro conſorte , l.ſi de meo,ff.comm.diuid. l.vicinus, ff.de aq. pluu.arcend. & aliquando pro ſocio , l.damni §.cum parietem,ff de damn.infect.Prat.

VICINVS fundus, & confinis,quomodo diſtent,tradit Paul.in §.fin. l.ſed & loci.fin.reg.Spieg.

VICINVS locus eatenus accipitur, quatenus clamantis vox audiri poteſt.Bart.in l.ſi tertius,in princ.ff.de aq.pluu.arc.Spieg.

VICIS legata perinde licere capere, atque ciuitatibus, vt ait Caius, reſcripto Imperatoris noſtri ſignificatur. Vicus platea vocatur, quæ fit ex multiplicatis domibus ex pluribus vicis fit vrbs. Et eſt duplex: vrbanus,qui angiportum continet, quaſi anguſtiorem plateam ſine exitu:& vicus paganus,cum plures ruſticanæ domus conjunctæ ſunt extra muros.Spieg.

VICISSIM per vices, hoc eſt, viciſſitudinem , ſiue alternationem, l.papin.ff.de ſenten.

VICISSITVDO, alternatio, mutatio ex alio in aliud , inquit Cic.l. jubemus nulli, C.de ſacroſ.eccleſ.

VICOMAGISTRI in deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ, quibus per noctem tuendę vrbis cura mandata eſt: quos Dio στενωπάρχας vocat.lib 55.Prat.

VICTALICIA, *Leibdingen.* vocabulum barbarum.

VICTIMA omne animal , quod diis immolabatur , dictum eſt,

Hoſtia

Hoſtia ab hoſtiendo,id eſt,ferendo: Ouidius.

Victima,quæ dextra cecidit victrice,vocatur:
Hoſtibus à domitis,hoſtia nomen habet. Old.

VICTIMAM Ælius apud Feſtum lib.19.ait eſſe vitulum, ob eius vigorem.Alij autem quæ vincta adducatur ad altare, aut quæ ad hoſtes victos immoletur. Prat.

VICTIMARIVS,&qui victimas vendebat,& victimariorum miniſter erat,de quo Valerius lib.1.c.1.Extat vocabulum in l.vlt. ff de iur.immun.Spieg.

VICTORIOSVS vir niſi autore inuentoreque Catone recipitur, Aulo Gellio annotante.Præterea putant, Induſtrius, non Induſtrioſus dicendum. Fatetur Inſulanus illud quidem verum ſi perſonam deſignes. Valerius Max.autem , certam actionẽ dixit induſtrioſam. Spieg.

VICTRICES literæ victoriam denunciantes.

VICTVS verbo continentur quæ eſui,potui, cuiuique corporis, quæq;ad viuendum homini neceſſaria ſunt,veſtimenta quoq; & cætera,quib. tegendi curandiue corporis cauſa vtimur,eadem appellatione continentur.Verbum itaque viuere,non ad ſolum cibum pertinet, ſed & veſtimenta & ſtramenta eo cõtinentur,cum ſine his viuere nemo poſſit.Buſſ.

VICTVS verbum,cum à voce viuere deductum ſit,eius appellatione comprehenditur, quicquid ad tuendum conſeruandũque hominis vitam neceſſarium eſt : Itaque non ſolum cibus potuſque victus dicitur, verum etiam veſtimentum,ſtramentum,tegumentum,habitatio,miniſterium, famulorum ac ſeruorum,& ſi quæ ſunt eius generis alia.l.43.& l.ſequ.l.10 lege, 203.l.quas nos hoſtes 234.§. verbum viuere,ff.de verb.ſign. l. fin.ff.de alim.& cibar.l hi qui,ff de tranſact.l.ſuo victu.ff.de oper libert l.ſolet.§ fin. ff. de offic.procõſ.l.fi.§ irenarchæ,ff. de mũ.& hon.l.reſcripto eod.Caius quoque ICtus victus appellationem extendit etiam ad ea,quæ non ſolum tuendi,verum curandi etiã corporis gratia adhibentur,cuiuſmodi ſunt pharmaca tam euacuantia,quã confortãtia, Brech.& Forner. in l.& cætera 44. de ver.ſign.facit l.in rebus, §.poſſunt,ff.cõmod.l.ſicut,ff.de vſuf.l.ſi cum dotem §.ſi autem,ff.ſolut.matrim.Nec reſiſtit ſi quis dicat, φάρμακα καθαίροντα, id eſt, purgantia , detrahere ac nocere: etſi non nihil corpus debilitent & detrahant , vt tamen vita a noxiis humoribus defendatur maxime proſunt.Recte quoque Zaſ.ad l.ſi victum,ff.de re iudic.notat,victus appellatione contineri etiam amictum,ſicuti & ſpecies à ſuo genere , cum multo etiam plura,veluti tectum,habitationem,& ſimilia comprehendat.Quin barbarũ putat,ſi quis hæc contingat , victum & amictum, cum bis idem dixerit. Quanquam ambiguitatis tollendæ gratia vtrũque optima ratione coniungi ſimulque exprimi vtile exiſtimauerim,arg.l.nõ ſolent 94. de reg.iur. victus quoque & alimenti ſignificationẽ per omnia exęquatam eſſe teſtatur Paul. in l.fi.ff.de alim.& cib.legat.vide Gœdd.ad d.l.&cætera 44.de verb.ſig.

VICTVS cultuſque appellatione veniunt quoque omnis generis miniſtratores,puta diſpenſatores,inſularij, villici, atrienſes, tectores,operarij,ruſtici,coci,victores,cubicularij,ſarcinatores,agaſones,muliones,l.cũ quæreretur 60.§.1.ff.de leg.3.Hi enim ea curant conficiuntve, quæ ad victum & cultum corporis ſpectant;aut ipſius corporis dominici curam habent,puta medici,& vnctores & balneatores,Gœdd.ad l.203. nũ.3. de verb. ſig.

VICVS,pars vrbis eſt,quæ ex multiplicatis domib. fit,& ex pluribus vicis vrbs conſtat.Diuiditur enim vrbs in vicos quaſi in membra minora.Vicus ruri,ſiue ruſticus dicitur,cũ plures ſimul villæ,quæ Pagi dicuntur,hoc eſt,plures ruſticanæ domus coniunctæ ſunt,& aliquo ſpacio remotæ ab vrbe, dummodo nõ ſint clauſæ mœnibus.Vide quæ not.C.de epiſc & cle.l.ſi in eccleſiis,ff.de leg.3.l.ſi hæres §.vicis.Spieg.

VIDELICET,verbum,quamuis regulariter ponitur declaratiue, vt per multa iura conſtat,tamẽ in l.tempus,ff.de re iud.ponitur limitatiue,& ſignificat temperamentum,pluchra loquẽdi figura.Old. Prat.

VIDERI,fictionis verbũ eſt interdum,vt in l.1.§.fi. ff.ad Turpil. vide Bart.in l.ſi duo,ff.de acqu.hær.& in l.3.§.idẽ ſcribit, ff. de pecul.Vide & Bud.in poſter.annot.Alicubi veritatis eſt,vt in l.Titio,§.Titio genero,ff.de cõd.& demonſt. l.tale.de hæred.inſt.& in ſimil.Hoc verbũ Iuriſconſ. eſſe Cicero atteſtatur ad Trebat.li.Epiſt.7.Hoc quemadmodũ, inquit,vos ſcribere ſoletis in veſtris libris,idẽ Q.Cornelio videbatur. Sentit autem,Iuriſc.affirmare ſententias ſuas,aliorum autoritate. Old. Prat.

VIDETVR verbum improprietatẽ ſignificat, vt not. per Dd.in l. 1.§.deieciſſe,ff. de vi & vi arma. Bart.& alios in l.ſi is qui pro emptore,ff.de vſucap.& & probatio.tex in l.ſi quis fũdũ.ff.de contrah.empt.Tiraquell.in tract.*le mort ſaiſit le vif*.decla.52. part. nu.13.

VIDERI verbum,& eſſe diuerſa ſunt.Nam nomina ſcriniariorũ videntur eſſe in matriculis militaribus,non ſunt tamen:id eſt, videntur milites,non ſunt tamẽ vere.Gothof. in not.ad l.16. C.de teſtam.milit.

VIDERI feciſſe,formula qua veteres in ſententiis vtebãtur.Cicer.lib.Acade.quæſt.2.Quam rationẽ, inquit,maiorum etiam comprobat diligentia,qui primum iurare &c. quæque iurati iudices cognouiſſent,vt ea non eſſe facta , ſed vt viſa ſi pronunciarent. Idem Verrina 4.Vix ille hoc dixerat, quum iſte pronunciat Sthenium literas publicas corrupiſſe videri.Itẽ alibi,Feciſſe videri pronunc ant Idem lib.de finibus 2.Reque ex vtraque parte audita.pronunciaret eum non talem videri fuiſſe in Imperio,quales eius maiores fuiſſent,Sex.Pompei.li. 14 Parũ cauiſſe videri pronunciat magiſtratus, quum de conſilij ſententia capitis quem condemnaturus eſt. Hot.Prat.

VIDIMVS. Lege,Originale.

VIDVAE notatio varia à Grammaticis tradita eſt, Quidã ab antiquo verbo iduare, hoc eſt,diuidere, ducunt, vt ſolam eam mulierem ſignificet,quæ à marito ſuo diuiſa ſit morte aut diuortio:quod placet Alc.in l.242.§. viduam de verb. ſign.Contra ICti Antiſtium Labeonem ſecuti tradiderunt , viduam à duitate per priuationem dici. Ea enim natura eſt coniunctionis encliticæ ve,vt priuet , ſicut litera a apud Græcos:quã quã interdũ videatur augere,vt A.Gell.lib.5.noct. Attic.c. 12. docuit. Deinde arguit hoc vſus verbi viduare, quod nihil aliud eſt quam priuare,& diuellere,ſeparare, ſeiungere, ad vnitatẽ reducere.Sic Manilius,viduata,inquit,volant pennis:Et Suet, vrbe ciuibus viduata.Horat.Et foliis viduantur orni,& Virg. 8. Æneid.

Funera, tam multis viduaſſet ciuibus vrbem.

Deinde vſus ipſius nominis viduæ.Nam nõ ſolum ad fœminam,quæ aliquando nupta fuit, ſed & ad virginem,& ad eam quæ quidem nupta eſt,verum mariti vſu caret ac ſi diuortiũ interceſſiſſet,aut nunquam virum habuiſſet. Quo Plautus in Sticho.Credo ego miſeram fuiſſe Penelopen,ſoror Quæ tandiu vidua viro ſuo caruit.Et apud Ouidium, Deianira.

Ipſa domo vidua votis operoſa pudicis
Torqueor,infeſto ne vir ab hoſte cadam.

Et Seneca in Agamemnone:

Decem per annos vidua reſpiciam virum.

VIDVAM igitur quaſi ſine duitate dictam eſſe tradit Labeo: à ve & duitate,ſicut vecor à ve & cor: Veſanus à ve & ſanus: quaſi dicat ſine corde,ſine ſanitate. Cum enim matrimoniũ ſit neque plurium neq;pauciorum quam duorum,l.1.ff.de rit.nupt, §.1.Inſt.de patr.poteſt.conſequens eſt , vt quæ ſine ea duitate eſt,vidua habeatur.Contra hanc Labeonis ſententiam nititur Alciatus,quatuor potiſſimum argumentis fretus: Primo quia prior in vidua ſyllaba corripitur : in vecors & veſanus primã producimus. Secundo argumentum ab etymologia tantum negatiue,non autem affirmatiue procedit.Eberhard. à Middelburg.loc.4.ab etymol.num.9.at hæc notationis ratio affirmatiue procederet.Tertio mouetur autoritate §.item lex Iuliæ de adulteriis Inſtit.de publ. iud. vbi vidua per diſiunctiuã particulam coniungitur cum virgine. Quarto mouetur autoritate c. vidua 34.diſt.vidua inquit D.Hieron.eſt cuius maritus mortuus eſt.Adde Iſidor.lib.9.etymol.c 8. Vidua, inquit, vocata,quod cum viro vno fuerit,nec circa conſortium,alterius viri poſt mortem coniugis primi adhæſerit.Nam quæ alteri poſt mortem prioris viri nupſerint,viduæ non dicuntur. Adde quod Gellius d.cap.12.lib.5.ſcripſit particulam ve & augendæ rei & minuendæ valere,ſicuti aliæ particulæ plurimæ: Vnde conſequens fuerit hanc etymologiæ rationem falſam, incertam & dubiam eſſe. Sed nihil mouent. Nam cum enclitica hæc coniunctio natura ſua corripiatur, mirum non eſt, eam quoque(vt regulariter fit)in vidua corripi,licet in vecors & veſanus producatur.Regula quidem eſt,vt deriuatæ primitiuorum quantitatem retineant:ſed hæc regula multas habet exceptiones.Multa ſunt vocabula,quorum primitiua in principio vel aliis ſyllabis ſunt longa,deriuata autem corripiuntur,vel vice verſa;admonente Gellio lib.12. c.3.Cuiac.obſeru. 10.li 5. licet in exemplis vterque lapſus ſit.Sic laterna à lateo nomẽ habet:at prima in laterna producitur,quę in lateo breuis eſt. Sic ſedes à ſedendo dicta eſt,primamque producit.etiamſi ſedeo primã habeat breuẽ, de qua re plura apud Murmelium & alios Grammaticos.Quo facile prima obiectio diluitur.Ad ſecundum reſpondetur,negandam eſſe propoſitionem.Nam non ſolum negatiue ſed & affirmatiue à vera notatione procedit argumentum,vt nec inuitus fatetur Eberhard. à Midaelb. Et plenius docetur à Ramo in Scholiis Dial.& eius interpretib.Deinde aliud eſt notationem tradere,aliud argumentum à notatione ſumere.Ad tertium reſpondetur rarum non eſſe,vt ambiguitatis tollendæ gratia ſpecie præmiſſa,ſubiiciatur genus vel idem pluribus verbis exprimatur , vt fuſe tradit Gœdd.in comm.ad l.1.de verb. ſign. Quartũ ab autoritate ſumptum ideo non admodum viget,quod D.Hieronym. non etymologiam,ſed vſum vocis vulgarem, non artificialẽ tradiderat.Idem reſpondetur ad Iſidori autoritatem:atque eo magis,quod in eodem c.8.lib.9.ſubiicit:Item, vidua, inquit, dicta eſt,quod ſola ſit,nec circa conſortium alterius viri cõ-

iugalia iuſta cuſtodiat. Hæc etimologiæ ratio æque in virgines cadit; vt in eas,quæ aliquando nuptæ fuerunt. Poſtremum eodem modo tollitur,quo ad primum argumẽtum reſponſum eſt:neque ex eo,quod pro diuerſa re ſubiecta vna eademq; vox diuerſas admittit ſignificationes,deriuatorum inde deſcendentium originem reddit incertam: cum ſæpe deriuata etiam à primitiuorum ſignificatione augẽdo minuendove recedant,Gœd.ad l.242.§.viduam ff. de verb.ſign.

VIDVALITER viuere dicitur etiam ea,quæ religionem ingreſſa eſt:& ideo legatum factũ vxori donec caſte & honeſte vixerit,& vidualem vitam ſeruauerit,pertinet etiam ad eam quæ religionem ingreditur,ita ſing.Bald.in l.Deo nobis,in 3.colu. verſ.iuxta prædicta.C.de epiſc.& cler.& pro ſing.commendat Crem.not.142.maritus,& ſequitur Alexan.in l.mulier, §. cũ preponeretur col.7.ff.ad Treb.quibus adde quæ in ſimili ſcripſi ſupra in verb.Conditio adiecta Nunquid autem legatum factum mulieri, ſi vidua remanſerit, requirat perpetuam viduitatem,conſuluit eleg.Bald.conſil.42.præmittendum eſt,in 5.lib. Coras.

VIENNA ciuitas eſt Allobrogum in Gallia Narbonenſi, cuius meminit Iuriſconſultus tit.de cenſi.

VIETORES,qui vitilibus,id eſt,flexibilibus, quos vulgo circulos nominabant, vaſa vinciunt, circumligant pro ſententia Donati in Terent. Nam viere ſignificat flexum eſſe,aut poſſe facile flecti,teſtibus Marcello,Varrone: nos cupparios,*Kieffer* vocamus,vt à Zaſ.præceptore noſtro accepimus,quum elucidaret aliquot tit.Pandect.Vlp.in fin.§ l.ſi ſeruus ſeruum.ff.ad leg.Aquil. Item,ait, ſi vietori locaueris lacum vino plenum curandum. Spieg.

VIGESIMARII exactores,è vigeſima parte:ſicut Octauarii,ab octaua dicti.Lege Alc.in l.eum qui vectig.de verb.ſign.Old.

VIGILANTIA, diligentia. Hermogenianus: Perſonale munus eſt,quod cum corporibus, tum labore,ac ſolicitudine animi ac vigilantia exiſtit.l.1.ff.de mun.& hon. Old.Prat.

VIGILANTISSIMI iudices, pro maxime prouidis & intẽtis,l.3. C.de offic.Rector.prouinc.Spieg.

VIGILARE, vigilanter prouidere, inquit Seruius,ſiue ſtudium & diligentiam adhibere. Hinc quod frequens in ore cauſidicorum eſt,Vigilantibus iura ſubuenire ſolent.Spieg.

VIGILARE ſibi dicuntur creditores, qui de ſuo conſequendo ſolliciti ſunt,& in eo exigendo aliis diligentiores. Sic vigilantibus ius ſcriptum eſſe dicitur.Briſſ.

VIGILAX,pro vigilans,induſtrius, ſolicitus. Caius.l. 18. ff. de ædil.edict. Si conſtantem,aut laborioſum,aut curacem,vigilacem eſſe,aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem adfirmauerit Hot.Prat.

VIGILES nocturni excubitores vocabantur,qui noctu incendiorum arcendorum cauſa vigilias agebant ex Auguſti inſtituto, qui per ſingulas vrbis regiones eos diſpoſuit, præfecto eis ex equeſtri ordine viro ſpectabili, qui præfectus vigilum eſt appellatus,l.1.2.&3 ff.de offic.præf.vigil.l.vlt ff.de condict.cau. da.l.2.§.1.ff.de fugit.l.58.ff.de furt.Pra.Briſſ.Hinc Cuiacius dicit in Notis ſuis ad tit.2.Vlp.de Latinis,§ militia,quod ſeptẽ vigilum cohortes D.Auguſtus conſtituerit ita,vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur.Conſtat enim 14.fuiſſe regiones vrbis l.3 de offic.præf.vigil.inter eos,qui Latinis ſex annis militaſſet,ex lege Viſellia ius Quiritum cõſequebatur.

VIGILIA,& frequentius vigiliæ,numero multitudinis,Excubię dicuntur. Sed tamen hoc inter ſe differunt,quod vigiliæ ſunt tantum nocturnæ:Excubiæ autem,tam nocturnæ,quam diurnæ. Diuidebantur autem in quaterna horarum ſpacia,ita vt prima,ſecunda, tertia & quarta vigilia diceretur. Interdũ & vigiliarum nomine ipſos cuſtodes, qui vigilant, accepimus. Adi Theſ.Steph.Robert.qui indicat & apud Plautum reperiri vigiliam,pro eo die,qui feſtum diem præcedit.Decreta Pont. nõ laudant vigilias immodicas,quibus ſenſus integritas corrumpatur,de conſecr.diſt.5. c.non mediocriter.Spieg.

VIGINTI aureos pro libertate retinenda dependere,l.ſi mulier, ff.de minor.

VIGINTI millia paſſuum,quomodo accipienda, declarat Alc.in comment.de verb.ſign.in leg.in itinere faciendo.Spieg.

VIGINTIQVATVOR horæ,Paul.in leg.more Romano,ff.de feriis Quicquid,ait,in iis viginti quatuor horis,id eſt,quibus dimidiatis noctibus & luce media actũ eſt:perinde eſt,quaſi qualibet hora lucis actum eſſet.Spieg.Prat.

VIGINTIVIRATVS cauſis diiudicandis fuit:quod munus magnę indolis iuuenibus conferri ſolebat.Illinc enim gradũ ad reliquos honores auſpicabãtur viri exculti ingenio & doctrina Et centum viri,ampliſſimum iudicium, qui populo iura aliquandiu dixere:à quibus nulla erat prouocatio: quorũ iudicia centũ viralia dicebantur.Ale.Neap Gen.dier. li.3.c.16.

VIGINTIVIRI erant Trium viri capitales,Triumviri monetales, & Quatuor viri curatores viarum vrbis,& Decemviri,qui haſtam centum viralem cogebant:Dio lib.53.Prat.

VIGOR.Impp.in leg prohibitum eſt,de iure fiſci.C.lib. 10.ad fi. Cum literis noſtris cognouerit,non ex arbitrio ſuo,Cæſarianos ad capiendas eaſdem veniſſe facultates,ſed iuſtitiæ vigorem id fieri ſtatuiſſe.Interpres vigorem,id eſt,Principem exponit,quod ſit vigor iuſtitiæ,& animata Lex.Sed apparet,ef. frenatæ officialium cupiditati oppoſitam ab Imp.perpetuam, & conſtantem iuſtitiæ voluntatem,vnicuique ſua tribuentẽ. Siquidem quod firmum & integrum eſt,recte vigere nuncupatur.Spieg.Prat. (prouin.

VIGOR cenſuræ noſtræ abſumat,in l.iuſtiſſimos. C.de offic.rect.

VIGORIS veſtigium in l.4 C.qui teſtam.fac.poſſ.appellare videtur Diocletian.habitum,Gothof.in not.ad l.3.C.quand.tutor. vel curatores.

VILE dicitur, quod paruo precio emitur. Noſtri rem vilem dicunt,quæ non excedit valorem 5.aureorum,l ſi oleum, ff. de dolo.l.diuus.ff.de bon.damn.Veruntamen vilis alicui res dicitur,quam pro nihilo habet,& nihili facit.Spieg.

VILES perſonas Alc.recitat,in comm. ad l.mercis appellatione, de verb.ſign.

VILITAS,opponitur caritati,l.2.de iur.haſt.fiſc.C.lib.12.

VILIPENDIVM,& hoc in barbarie vocabulum ff.natum eſt.

VILLA, à vehendo quaſi vehilla dicitur,quod in eam ruri fructus conuehantur ex agris, ſicut domus proprie in vrbe eſt- *Ein Meyerhoff.*

Caius Villam appellat Caſam l.ripatum,§.vlt. ff.de rer.diuiſ. Theophilus κώμην,Theocritus καλίβαν.vt refert Balduin. in comment.Inſtit.lib.2.tit.1.

VILLA ſignificat ædificium fundi.l.ſi fundum.ff.de legat.1.

VILLA,fundi acceſſio eſt:proinde diruta ea,vſusfructus non extinguitur.autor Vlp.l.fundi vſufr.ff.quib.mod.vſufruct.amit. Pompon.in l.ſi ita,ff.de inſtr.vel inſtr.leg. villa, inquit,pars fundi ſine vlla dubitatione habetur.Prat.Spieg.

VILLA fundi,non agri,pars inquit Gœdd.ad l.27.nu.8.

VILLA etiam eſt ſeceſſus & ſecretum,& ita l.ego cum in villa.ff. de man.vind.in villa dum dicitur recte manumiſſionem fieri apud prætorem ſine lictore,inter parietes & ſecreto eam fieri poſſe ſignificatur,nec publicam conteſtationem requiri. Cuiac.obſ.lib.6.c.20.prope finem.

VILLA diuiditur in vrbanam,l.plenum,ff.de vſu & habit.ruſt.l. videamus.Locati.& Fructuariam, in quam fructus deuehuntur:vnde & à vehẽdo villa dicta Columellæ,quaſi vihilla.Sp.

VILLA dicitur quod in eam,& ab ea conuehantur fructus,& euehantur cum veneunt. A quo ruſtici etiam nunc quoque viam veham appellant propter vecturas: & vellam, non villam,quo vehunt,& vnde vehunt.Brech.in leg.vrbana,ff. de verb.& rer.ſign.Adde Connan.lib,4.c.10.n.5.

VILLA fructuaria dicitur,quę fructib.condendis parabatur.Pra.

VILLA ruſtica,eſt ea pars villæ,quam villicus, colonus, vel vinitor.vel arborator habitandam ſibi obtinet,& familiæ villaticæ, atque inſtrumento omni ruſtico condendo aut continendo.Vlp.in l.ſi cuius,ff.de vſufruct.Ita fũdi,ait,vſusfructus legatus eſt:non debet neque arbores frugiferas excidere,neq; villam diruere.vide Bud.in leg. videamus.

VILLA vrbana, quæ eodem teſte,& Prætorium dicitur,ea pars eſt,quam dominus ſibi recipit:quæ quia elegantius amœniuſque ædificari ſolet,& inſtrui,ideo vrbana vocatur,quaſi vrbani nitoris & elegantiæ plus habens,quam ruſticæ.Spieg.

VILLAM vrbanam.Vitruu.lib.6.c.8. Pſeudourbanam videtur appellare, quod ea inſtar ædificiorum vrbis,domos haberet, & vrbis domos veluti ementiretur,&c.Brech.in leg. vrbana prædia.ff.de verb.& rer.ſign.

VILLANI,inquit Budæus, dicuntur, quod villæ (vnde Villici dicti) aſcripti,& colonariæ conditioni addicti,aut ipſi ſunt, aut eorum maiores fuerint.quarum rerum veſtigia nõ obſcura multis in locis extant: quod tamen nomen loquentiũ inſcitia in contumeliam iam vertit. Villanum enim,& vilem, vernacula ſimplicitas confundit.Vide eum in prior.annotat.& not.in leg.non patimur.C.de curſ.publ.lib.12.Spieg.

VILLICA,vxor villici.Columella: Nec tamen inſtituendo villicam,domeſticarum rerum villico remittimus curam,ſed tãtummodo laborem eius,adiutrice data,leuamus.Spieg.

VILLICVS ait Varro lib.1.de ruſt.agri colendi cauſa conſtitutus,atque appellatus à villa:quod ab ea in eam conuehuntur fructus,& euehuntur,cum veneunt. Horat.

Villice ſyluarum,& mihi me reddentis agelli.

Iuuenal.in 3.Satyr.

Viue bidentis amans,& culti villicus horti.

Colum.lib.11.Villicus ſemper caueat,ne improuidus ab opere vincatur:res eſt agreſtis,inſidioſiſſima cunctanti.De villico etiã meminit Alph.in l.cenſoria.ff.de verb.ſig. & Vlp.de villica.in l.quæſitum eſt,§.item fabrum.ff.de fund.inſtr.Cott.

VILLICVS eſt is, qui præpoſitus eſt rationib. ruſticis,fructibus percipiendis,vniuerſoque operi ruſtico,l.8.ff.de inſtr.leg.l.ſi filio,ff.de adim.leg.l.ſi cum villico,16. vbi Gothof.in notis,ff. de inſt.act.Sed poſtę hanc ſolent appellationẽ transferre ad præfectos quoſlibet,vt Iuuenalis ad præfectum vrbi ſcribens de Pegaſo Iuriſconſulto:

Pegaſus attonitæ poſitus modo villicus vrbi.

Et ad

Et ad Præfectum ærarij Patauina inſcriptio:

Villicus ærarij quondam, nunc cultor agelli.

Cuiac.obſer.lib.11.c.37.in princ.Prat.& omnino Gœd.ad l.166. in prin.n.5.ff.de ve.ſig.

VINACIA, grana vuæ compreſſę, Iulian.l.14.in fi.ff.de cond.furt. Idem iuris eſt vuis ſubreptis: nam & muſtum & vinacia iure condici poſſunt.Vlpian. l.52. §.8.ff.de furt. Idem eſt & in vuis,& in muſto,& in vinaceis.nam & vuarum,& muſti,& vinaceorum nomine furti agere poteſt Hot. Prat.

VINALIA, feriæ 9.Cal. Maij, deguſtandis vinis inſtitutæ, teſte Plin.Et altera vinalia,quæ aguntur ad 13.Cal.Septemp.

VINARIA vaſa, inquit Iulian. proprie vaſa torcularia eſſe placet.Dolia autẽ & ſerias tandiu in ea cauſa eſſe,quandiu vinũ haberent:quum ſine vino eſſe deſinerent,in eo numero nõ eſſe:quoniam ad alium vſum transferri poſſent,veluti ſi frumẽtum in his addatur.Eandem cauſam amphorarũ eſſe:vt quũ vinum habeãt,tum in vaſis vinariis quum inanes ſint,iſi extra numerum vinariorum ſint: quia aliud in his addi poſſit,l. 206.ff.de ver.ſig.Hot. Prat.

VINARIAM nauem Vlp in l.21.§.5.ff.de furt.eam interpretatur, in quam vinum effunditur,& vnde poſtea hauritur.Briſſ.Prat.

VINARIVS,pro vinoſo & ebrioſo.Vlp.in l.ob quæ,de ædil.edict. Item,aleatores & vinarios nõ contineri edicto,quoſdam reſpondiſſe, Pomp.ait. Ibidem in l.ædiles reputa ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus eſt,aleator forte,vel vinarius vel erroneus ſit.Eſt etiam vinarius,vini venditor.Vnde Lamp.ſcribit,Imp. Alaxandrum conſtituiſſe corpora vinariorum,& caligariorum,& omnino omnium artium.Spieg.

VINCERE,pro obtinere. Paul.de publica. Locatio vectigalium (ſic enim legendum) quæ calore licitantis vltra modum ſolitæ conductionis inflatur,ita demum admittenda eſt,ſi fideiuſſores idoneos,& cautiones,is qui licitatione vicerit,offerre paratus ſit.Spieg.

VINCTVS pro ſeruo & compedito.In compedibus enim vincti ſerui ad agriculturam deſtinabantur.Porro,vinctum eſſe,hoc eſt,conſtrictum,& in vinculis eſſe,diſtare.Alb. annotauit,per leg.ſi tamen §.ei qui ſeruum ff.de ædil.edict.Spieg.Prat

VINCTVS,quod ad l.Æliam Sentiam attinet,non videtur fuiſſe ſeruus,licet carcere clauſus fuerit,ſi vincula corpori eius nõ ſint addita.l.216.vbi Gœd.in comm.ff.de ver.ſig.Et apud Vlp. in Inſt.tit.1.Briſſ.Prat.

VINCVLA appellat Iuriſc.cuſtodiam.compedes,latumias,atque omnem denique corporis coercionẽ, l.ſuccurritur,quibus ex cauſ.maior.Quid ſit, è vinculis cauſam dicere, ſupra dictum eſt in dictione Cauſ.Spieg.

VINCVLA & cuſtodia,tanquam genus & ſpecies differunt: vincula vtrunque vinculi genus continent,& priuatum & publicum:at cuſtodia publica tantum vincula ſiue publicam cuſtodiam,Gœd.ad l.224.n.1.de ver.ſig.

VINCVLORVM genera ſunt,compedes,pedicæ, manicæ,& catenæ.Sunt & Boiæ damnatorum torques quaſi iugum boum. Item collaria, quibus in publico blaſphemi & lenæ etiamnũ alligantur,vt deriſui viatoribus ſint. Eſt & Numella. ligneũ inſtrumentũ. quo quis incuruus & quadrupes caput & pedes exerit. Alc.comment.de ver ſig.Spieg.

VINCVLORVM autem appellatione vel publica vel priuata vincula ſignificãtur,l.214.ff.de ver.ſig.Et ideo in edicto prętoris de in integrum reſtitutione maiorum verba hæc:Siue in vinculis eſſet,nõ ad eum tantum pertinent,qui publica cuſtodia coercentur, ſed ad eũ quoque,qui à latronibus aut prędonib. vel potentioribus vi oppreſſus vinculis teneatur:Sed & incluſi latumiis vinctorum numero habentur: quatenus nihil intereſt,parietib.quis,an compedibus teneatur.In vinculis quoq. eſſe accipimus eos,qui ita alligati ſunt,vt in publico parere ſine dedecore non poſſunt,l.9.& l.10. ff.ex quib.cau.maior.Cuſtodiæ autẽ appellatione ſola publica intelligitur.Et ideo in vinculis cuſtodiave ſeparantur in l.3. § l.Iul.ff.de teſtibus.Et apud Vlp.in Inſt.tit.1.Briſſ.Prat.

VINCVLVM & obligationis dicimus,l.67.ff.de procurat.& ęquitatis l 95.§.naturalis ff.de ſolutionibus. Vinculũ pignoris,in l.39.§.curatores,ff.de adm.tut.l.15.§.ſed ſi emptor.ff.de re iud. l.6.C.de locat.l.2.C.de cur.fur.Et ita vinculum reſtituendæ rei quæ pignori nexa erat,dicitur in l.9.in fi.ff.de ſupel.leg.Sic & vinculũ in l.10.ff.qui teſt.fac.poſſ. pro vinculo pignoris, quo ab hoſtib.redempti redemptoribus obſtringuntur,l.21.ff. de captiu.& poſtl.l.8.& l.11. C.eod.tit.l.43.§.vlt.ff.de leg.lib.1. Quo vinculo reſolui intelliguntur ſi libertas iis detur.l.70.ff. de acquir.hær.Briſſ.

VINCVLVM iuris Inſt.de obli.in prin.C.de teſt.mil.l.quanquam. Cicero dixit memorabiliter pro Cæcin.Qui ius ciuile cõtẽnendum putat,is vincula reuellit non modo iudiciorum,ſed etiam vtilitatis,vitæque communis.Et in de fin.paulo ante fi. lib.3.ver.Quemadmodũ igitur membris vtimur. Et quo modo,inquit,hominum inter homines iuris eſſe vincula putant, ſi homini nihil iuris eſſet cum beſtiis? Spieg.

VINCVLVM ſtipulationis,l.6.C.ſi cer.pet.l.6. C.de vſur.

VINCVLVM cautionis,l.40.ff.de vulg.& pupil.l.13.§.1.de tut. & curat.vt vinculum fideiuſſionis apud Caſſiod.li.12.variar.epiſt. ad Fruinatem.

VINCVLVM locationis,l.52.§.pen.ff.de fideiuſſorib.

VINCVLVM familiæ,l.87 ff.de adq.hær.

VINCVLVM neceſſitudinis & adfinitatis,l.9.ff.de ſuſpect. tutor. l.vlt.C.de codicill.

VINCVLVM religionis,l.1.C.de in lit.iur.id eſt, iuramentum.

VINCVLVM pœnæ,l.134.ff.de ver.oblig.

VINCVLVM inſulæ,l.5.ff.de interd.& relig.

VINCVLA cenſualia,l.4.§.ſi quis inquilinum,ff.de cenſib. Briſſ.

VINDEMIA,inter eas refertur dictiones,quæ in numero ſingulari plus,quã in plurali ſignificant.Papin.in l.diuortio.ſolut. matr.vtroque numero protulit.collectis vindemiis,vindemiæ fructus percepta vindemia,& antè vindemiam.Iulian.eleganter collectæ pedentem vindemiam opponit.de act.empt.leg. qui pendentẽ.Spieg.vindemia facta l.1.§.idem ait.ff.de vent. in poſſ,mitt.vindemia coacta l.13.ff.qu b. mod.vſusf.vindemia legata l.6.ff.vſufructuarius quemadm.caue.Briſſ.

VINDICARE eſt,ſuum repetere.Exempla ſunt apud Cic.quamuis mutilata,teſte Philippo in orat.pro L.Muræna,quo loco idem ſcribit: vindicare eſt aſſerere fiduciariam poſſeſſionẽ rei de qua litigatur:quoad lis finiatur.vindicare eſt etiam animaduertere in malos. Item vindicatur maieſtas publica,cum à ſontibus ſupplicium ſumitur.Spieg.

VINDICARE,ait Vulr.ad §.1.nu.27 Inſt.de action.eſt vel dominium rei,vel ius quod quis habet in re,ſibi aſſerere,& ita nõ tantum proprietatem rei,ſed aliud etiam ius,quod quis in re habere poteſt.

VINDICARE,pro petere per hypothecariam actionem,in leg. Paul.reſpondit.in prin.de pign.

VINDICARE hæreditate,pro petere hæreditatem,l.ſi ſuperatus, in prin.ff.de pign.

VINDICARE in hypothecis, eſt per hypothecariam actionem petere,l.fideiuſſor.§.Lucius Titius ff.de reb.dub.

VINDICARE in ſeruitutem,l.3.ff.de liber.cau.Nec vero res corporales tantum,ſed & iura vindicari dicuntur,veluti hæreditas,vſusfructus,ſeruitus,l.1.§.1.ff.de per.hęr.l.vn.§.penul.ff.de remiſſ.Briſſ. Prat.

VINDICARE etiam iniuriam ſibi factam exequi & crimen perſequi ſignificat l.2.§.ſed & ſi agant.ff.de iud.l.18.§.1.ff.de iure fiſc.Briſſ. Prat.

VINDICATIO eſt,per quã vis & iniuria, & omnino omne quod obfuturum eſt,defendendo aut vlciſcendo propulſatur,autor Cic.de Inuent.2.Spieg.Adde Balduin.comment.Inſt.Iuſtinia. lib.4.tit.3.de lege Aquil.& Connan.lib.1.c.6.n.8.

VINDICATIO videtur ex antiquis vindiciis originem duxiſſe. nam Cicero in Milon.cum actiones calumnioſas ſignificaret, ita ſcribit:Eum denique,qui non calumniis litium,non iniuſtis vindiciis ac ſacramentis alienos fundos,ſed caſtris,exercitu,ſignis inferendis petebat.Sed tamẽ longe aliud vindiciæ olim fuerunt,aliud hodie vindicatio eſt,quod ex Aſconij verbis in Verrin.3.intelligetur. Hot.Prat.

VINDICATIO triplex eſt,proprietatis,ſeruitutis,& pignoris:l.3. §.eſt autem,§. Pompon.ff.ad exhiben.Proprietatis vindicatio etiam ſi ea vtiliter experiamur,reſpectu cęterarũ directa eſt, ideoque eam Harmenopulus conferens cum hypothecaria, quæ vxori in cæteris mariti bonis competit,nõ male directã appellauit.Hæc enim proprie vindicatio eſt,cæteræ quaſi vindicationes.Cuiac.obſer.& emend.li.5.c.19.circa med.& Gœd. ad l.131.n.22.& ſeqq.ff.de ver.ſig.

VINDICATIO omnis in rem actio appellatur,l.25.ff.de oblig. & act.§.appellamus.Inſt.de actionib.Itaque non eæ tãtũ actiones,quibus rem noſtram eſſe,ſed & quibus pignori obligatã nobis eſſe intẽdimus,vindicationes appellantur.Vnde hypothecaria actio vindicatio pignoris appellatur in l.16.§.in vindicatione.ff.de pignorib.A vindicando autem vindicatio dicitur.Eſt autẽ vindicare vel dominium vel rei ius aliquod ſibi adſerere.Inde vindicare ſuũ eſſe pro eo quod alias ſuũ eſſe petere dicitur l.27.§.cui legatum,ff.de aur.& arg.l.66.ff. de rer. vind.l.6.§.ſed & ſi fundũ,ff.de confeſſ.§.nã cui.Inſt.de actio. l.21.§.1.in fi.ff.de excepr.rei iud.Et vindicare dominium in l. 40.ff.de pignor.act.Et vindicare per in rem actionem ius nõ eſſe alicui reficiendi,l.3.§.pen.ff.de riuis.Et vindicare pignus creditor dicitur.qui in rẽ ſibi pignori obligatam à poſſeſſore petit.l.vlt.ff.de pign.act.l.16.§.creditor,ff.de pign.l.7.C.de oblig.& act.Briſſ Prat.

VINDICEM in 12.Tab.appellatum,qui alterius cauſam ſuſcipiebat vindicandam,quem nunc procuratorem dicimus,Boet.in Top.ſcribit.Videtur tamen ita potius appellatus,qui iudicio ſiſti,iudicatumque ſolui ſatis pro alio dabat.Id eſt,qui vindicabat,quo minus is,qui prehenſus eſſet,ab aliquo teneretur,vt cum cuipiam iniecta eſſet manus,vt ad prætorem iudicemve duceretur,qui etiam eum, qui iudicatus à creditore ducebatur,liberabat.Hæc autem ſunt legis verba.Aſſiduo vindex aſſiduus eſto:Proletario ciui,quiuis volet, vindex eſto. Huius

meminit Cic. in Top. & Gell. lib. 16. c. 10. Prat. & Briſſonia lde G... ad l. quos nos hoſtes, 234. §. 1. de ver. ſign. Briſſ.

VINDICES: Sic in l. 1. C. Theod. ſi quae im. prae lit. poteſt. ciuitatum defenſores ſiue ἐκδίκοι ciuitatum vindices appellari. At vindices illi quorum Iuſtinianus in Nou. περὶ τῆς δημοσίων ἀπό... & in Nou. περὶ τοποτηρητῶν meminit, an ſint ciuitatũ defenſores addubito. Nã hi potius vindices à Iuſtiniano appellari videntur, qui ex gẽtiis tributis, quorum ad curiales antea exactio pertinebat, ab Anaſtaſio Imperatore in ſingulis ciuitatibus conſtituti ſunt, vt auctor eſt Nicephorus lib. 16. cap. 44. è quibus veriſimile eſt Iuſtiniani tempore adhuc in quibuſdam ciuitatibus nonnullos ſuperfuiſſe. Defenſores autem ciuitatum ſiue locorum antiquiores longe ſunt, & ſimiles Tribunis plebis, atq; ideo defẽſores plebis appellantur in l. 1. C. de offi. iurid. Alex. Rurſus ab eis diuerſi ſunt τοποτηρηταὶ vt ex Nou. περὶ τοποτηρητῶν facile intelligi poteſt; qui mittuntur à praefectis praetorio, vel comitibus vel praeſidibus iuris dicẽdi cauſſa, & à Paulo Monacho loci ſeruatores appellantur l. 6. hiſt. Longo. & in l. 77. de furt. in l. Lõgob. & loci iudices in l. 2. C. de exhib. reis. à Iuliano anteceſſore, vicarij. Meminit Anna in Alexiade 3. Adameteni τοποτηρητῶν. Heracleae & Paphlagoniae circa pontum. Suidas τοποτηρητὰς εἶδος ἀξιώματος. Caeterum vindicibus Anaſtaſianis pares ſunt, qui Canonicarij dicuntur in Nou. περὶ τῆς δημοσίων αὐτοῦ, & Nou. περὶ αὐθυπάτων καππαδοκίας, & in libris Variarum Caſſiodori ſaepiſſime. Hi ab exigendis Canõibus canonicarij: illi, quod ab Anaſtaſio decurionum iniquis exactionibus oppoſiti fuerint, appellati ſunt vindices Cuiac. obſeruat. lib. 3. c. 24.

VINDICIAE Vet. gloſſ. τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα. corrupte enim vindigeſtae. Quibus adſtipulatur Feſtus lib. 19. vindiciç, inquit, appellantur res eae, de quibus controuerſia eſt: aut potius vindiciae dicuntur inter eos qui contendunt. Seruius tamen in ſingulari extulit, vindiciam eſſe dicens rem, de qua controuerſia erat ab eo quod vindicabatur. Atq; hinc patet vindicias olim aliud nihil fuiſſe, quam poſſeſſionem rei controuerſae alicui magiſtratus decreto vſque ad finem iudicij attributam. Liu. lib. 3 de Virginij filia loquens ab App. Claudio decem viro adamata: Marco Claudio clienti negotium dedit, vt virginem in ſeruitutem aſſereret, neque cederet ſecundũ libertatem poſtulantibus vindicias. Item paulo poſt: Poſtulant (aduocati puellae) vt rem integram in patris aduentum differat, lege ab ipſo lata vindicias det ſecundum libertatem. Itẽ: Hoc tantũ ſciat, ſibi, ſi huius vindiciis ceſſerit conditionem filiae quaerendã eſſe. Idem Pomp. l. 2. de orig. iur. de eod. Appio loquens. Et ſecundum eum, qui in ſeruitutem ab eo ſuppoſitus petierat (vindicias) dixiſſe. Poſtulare autem vindicias ſecũdũ libertatem, eſt poſtulare vt interim quis libertate potiretur: nam dare vindicias ſecundum libertatem, vel à ſeruitute, eſt decernere, vt interim dum quaeſtio agitatur in poſſeſſione ipſa ſui ac libertatis quis eſſet: cuius contrarium eſt dare vindicias à libertate, vel ſecundum ſeruitutem, qua phraſi etiam paulo inferius vtitur idem Liu. De lite autem vindiciarũ ſic Paedian in Verrin. 3. Lis vindiciarum eſt, cum litigatur de ea re apud Praetorem, cuius incertum eſt, quis debeat eſſe poſſeſſor. Ideoq. qui eam tenet ſatiſdat pro praede litis vindiciarũ aduerſario ſuo, quo illi ſatisfaciat is, nihil ſe deterius in poſſeſſione facturum de qua iurgium eſſet. Rurſus ſponſione ipſa prouocatur ab aduerſario, certae pecuniae aut aeſtimationis quam amittat, niſi ſua ſit haereditas, de qua contendit. Praedes autem vocat ſatiſdatores locupletes. Hanc recedendantiam vocari vult Budaeus. vindiciae item dicebantur, quae ex fundo in ius afferebantur vindicandi cauſa: Atque harum vindiciarũ ſeu rei vindicationis haec à Cicerone refertur formula in orat. pro Muraen. Fundus qui eſt in agro qui Sabinus vocatur. eum ego ex iure meum eſſe aio: inde ibi ego te ex iure manu conſertum voco. Is autem, vnde petebatur, hęc reſpondebat: vnde tu me ex iure manu conſertum vocaſti, inde ibi ego te reuoco. vindiciae item manus correptionem ſignificant: καρπισμὸς, à Clemẽte vocatur, à Chariſio καρπεία dicitur, Gell. vindiciae correptione manus in re atque loco praeſenti apud Praetorẽ fiebant. vindiciae autem verbum à vindico videtur deductũ, vel teſte Liuio, vbi ſupra; Appius, inquit, cum virginem non defendi ab Icilio. ſed inquietum hominem locum ſeditionis quaerere diceret non prohibiturum ſe illi eo die materiam, &c. Et paulo poſt: A Marco Claudio peritutũ vt decederẽ iure ſuo vindicatiq. puellam in poſterum diem pateretur. vindicari enim puellam dixit, pro vindicias puellae ſecundum libertatẽ dati, h. e. eſſeti interim in libertatem, & in poſſeſſione libertatis eſſe. vindiciã ferre dicebatur, qui ẽ decreto ſententiaque obtinebat: dicere vero vindicias, iudex. Sed ſi vindiciam ille tulerat, qui non debuerat, tribus arbitris datis, duplione dãnum luebat. Lex enim erat: Si vindiciam falſam tulit, rei ſiue litis arbitros tres dato, eorum arbitriis fructus duplione dãnum decidito, Prat. Aſcon. in contra Verrẽ Oratio. Vindiciarum, ait, lis eſt cum litigatur de ea re apud praetorẽ, cuius incertũ eſt quis debeat eſſe poſſeſſor. Et ideo qui eam tenet, ſatiſdat pro praede litis vindiciarũ aduerſario ſuo, quo illi ſatisfaciat, nihil ſe deterius in poſſeſſione facturũ eſſe qua iurgium eſſet. Briſſ.

VINDICIARVM nomine nihil aliud intelligi, quam aſſertionẽ, Cael. lib. 17. cap. 29. lect. antiq. tradit, quae à ſeruitute ad libertatem fieret: vindiciae ſecundum libertatem dicebantur. Si vero à libertate in ſeruitutem, Vindiciae ſecundum ſeruitutẽ pronũciabantur. A quibus minime diſſimilia vide apud Alexand. ab Alex. lib. 6. cap. 10. Praecipue autem vide notata a Turneb. lib. 15. aduerſ. c. 23. Vbi varias huius dictionis ſignificationes eſſe oſtendit. Caeterũ quia Fr. Hoto. li. 1. obſ. c. 32. Hermagoreo artificio locũ Liu. lib. 3. valde obſcurum, inſigniter explicuit, ideo eius explicationem adſcribere non poenitebit. Puella virginea, quae in poteſtate patris abſentis erat in ſeruitutem petebatur. Cum aſſertores vindicias ſecundum libertatem poſtularent; aduerſarij contradicerent, cauſa ita eſt conſtituta. Intentio: Vindiciae ſecundum libertatem decernendae ſunt. Depulſio: Non ſunt. Q. An ſint; R. Quia nemo idoneus auctor exiſtit, cui addicantur. Nam ſi ſui iuris puella eſſet, & tutores adeſſent, iis decernerentur, darentur etiam patri, ſi adeſſet atque defenderet. At nemo pro ea quae in patris manu ſit, iuſtus eſt auctor praeter patrẽ. F. At lex indefinite ſcripta eſt, neq; inter filiamfamilias aut matrẽfamilias diſtinguit. D. An lex ita demum vindicias ſecundum libertatem decerni iubeat, ſi quis idoneus auctor exiſtat, cui addicantur. Hoc enim Appij verba ſatis alioqui obſcura, ſignificare videntur. In his, inquit, quae aſſerantur in libertatem, quia quiuis lege agere poſſit, id iuris eſſe, in ea, quae in patris manu ſit, neminem eſſe alium, cui dominus poſſeſſione cedat. Quaſi diceret, filiaefamilias non aſſeruntur in libertatẽ, ſed petuntur filię, l. 1. ff. de rei vindic. Prętetea non quivis poteſt lege agere, pro filiafamil., ſed ſolus pater. Is autẽ abeſt, quaere nemo exiſtit, cui vindiciae ſecundũ libertatẽ attribuantur, quod ne cui abſurdius videatur: Vlpiani locum adſcribam, ex leg. Pompo. 40. ff. de procur. vbi ſic ait: Pomponius ſcribit, nõ omnes actiones per procuratores quẽ poſſe inſtituere. Denique vt liberi, qui in poteſtate abſentis dicuntur, ducantur, interdictum non poſſe deſiderare ait, niſi, vt Iulianus ait, cauſa cognita, id eſt, ſi & nominatim ei mandatũ ſit, & patet valetudine, vel alia iuſta cauſa impediatur. His adde Turneb. aduerſ. lib. 15. c. 27.

VINDICO concretum eſſe verbum voluntà vim & dico, vt iudico, quod Varro lib. 4. de ling. Lat. à ius & dico deriuatum in vindicationibus manus conſeri & vim quandam adhiberi ſolitam, quam Feſtucariam Gellius, Quotidianam Cicero appellat, vt oſtendit Hotom. in orat. pro Caec. Prat.

VINDICO, Diomedes li. 1. vſurpat hoc verbum non pro defendo, ſed pro animaduerto de poena: vt apud Saluſtium, vindicatũ fuit in noxios. Sic quoque vindicare delictum iudex dicitur in l. 1. ff. de obſeq parent. Briſſ.

VINDICTA, pro vltione apud Paul. de iniuriis in l. quod reipublicae venerandae, vt habet vulgata lectio: ſiue vindicandae, vt Bud. legendum exiſtimat. Quia tamen, inquit, non ea mente magiſtratus facit, vt iniuriam faciat, ſed ad vindictã maieſtatis publicae reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur. Spieg.

VINDICTA, inquit Boetius in Topico Ciceronis, eſt virgula quędã, quã lictor manumittẽdi ſerui capiti imponens, eundẽ ſeruũ in libertatẽ vindicabat, dicẽs quędã verba ſolennia. atq. ideo illa virgula Vindicta vocabatur. Plutarchus de iis qui tardius à Deo puniũtur: ῥαβδίου τοῖς ἀνεὶς ἐλευθερίαν ἀφαιρῶνται, κάρφος αὐτῶν λεπτὸν ἐπιβάλλουσι τοῖς σώμασι. Romani, inquit, corporibus quos in libertatem efferunt, tenuem feſtucam imponunt. Feſtuca igitur vindicta nominatur à Vindice, vt ſcribit Liu. li. 2. qui ſeruus cum adoleſcentum nobilium coniurationem patefeciſſet, libertate & ciuitate donatus eſt. Quare vindicta idem eſt vt feſtuca: nec alio ſenſu dixit Perſius,

vindicta poſtquam meus à praetore receſſi.

quem alio loco,

Non in feſtuca lictor quam geſtat inani. Hot.

VINDICTAM imponere in l. pen. §. pater ff. de caſtr. pecul. l. 14 in fin. ff. de manumiſſio. & l. 12. §. poteſt. ff. de liber. cauſ. l. 5. ff. de manu. vind. l. 2. C. ſi aduerſ. liber. Briſſ. Prat.

VINDICTA libertatem imponere l. 10 Cod. qui teſt. fac. Et. vindicta manumittere leg. 33. ff. de dolo tit. de manumiſſ. vindict. Briſſ. Prat.

VINDICTA liberare l. 122. §. Flauius ff. de verbor. oblig. l. 15. ff. de manumiſſionibus. l. 5. ff. de manum. vind. l. vlt. ff. pro derelict. Briſſ. Prat.

VINDICTAM facere, eſt cedentem fugientẽmve inſequi, ait Salomon. Paulus in l. quod reipub. ff. de iniur. pro animaduerſione & delicto ſumit. Spieg.

VINDIVS l. 7. §. 18. ff. de pact.

VINEA, locus eſt vitibus conſitus. Caius de in ius vocan. Sed etiam à vinea ait, & balneo & theatro nemo dubitat in ius vocare licere. Vide Bart. in l. certo generi. ff. de ſeruit. ruſt. praed. & ſimul Gloſſ. quam Albericus commendat. Spieg.

VINETVM in §. manifeſtus. Inſt. oblig. quae ex delict.

VINI

VINI appellatione quæ veniant, docent Iuriſconſ. l. 1. & 3. §. 1. & l. ſi quis vinum ff. de Trit. vino & oleo leg. A vi deductum volunt nonnulli, quod vim inferat menti. Notum ex Plinio in prouerbium ceſſiſſe, Sapientiam vino obumbrari. Vnde noſtri *VVein hynein, vvitz heraus*. In prouerbiis item Eccleſiaſticis duo referuntur, quæ ſapientem etiam dementent, vinum & mulieres. Vide Alber. in l. 1. C. ſi quis Imp. maledix. Spieg.

VINI vitia celebrata duo in primis ſunt, acor & mucor, de quib. in l. ſi quis vina. ff. de peric. & com. rei vend. Bud. in l. in venditionibus, ff. de contrah. empr. Forcat. in penu. iur. ciu. c. 9.

VINI genera quædam enumerantur, in l. 9. ff. de trit. vino legat. Scutarum autem, cadorum, cupparum, culleorum, in quib. vinum diffundi ſolebat, fit mentio in l. 15. §. proprietatis, ff. de v. ſuſ. l. 93. §. pen. ff. de leg. lib. 3. l. 3. §. 1. l. 16. l. 14. ff. de trit. vino. Briſſ.

VINITOR, ruſticus vinearum cultor appellatur, & de eo loquitur Vlp. in l. inſtrumenta fundi, ff de fund. inſtr. (nam ita ſcribendum eſt, ex antiquis exemplaribus: non monitor, vt in impreſſis codicibus legitur) & ideo Col. lib. 1. refert, quod ſeparandi ſunt aratores à vinitorib. & in 4. Is, inquit, vinitor, licet ſit emptus ſex vel potius octo milibus ſextertiis. Vergil. Georg. 2.

Iam canit extremos effœtus vinitor antes.

Sedulius poeta Chriſtianus:

Sordidus impreſſas calcabit vinitor vuas. Cotta.

VINO legato, ea demum vaſa ſequuntur, quæ ita diffuſa ſunt, vt non ad perpetuum vſum vaſa reſeruarentur: veluti amphoræ, & cadi verba ſunt Iureconſult. in l. vino, ff. de tritic. vino, oleóque leg. in quo loco amphora pro vaſe vinario paruo habetur, vtpote continens heminas nonaginta ſex. Hemina autem menſarum eſt vnciarum 12. ita quod amphora ad medietatem vnius metretæ Mediol. non aſcendit. Cadus autem ex congiis decem conſtat: Congius heminas duodecim continet, & ſic inter amphoram & cadum non multum intereſt. Simile reſponſum habetur per Vlp. in l. 3. eod. tit. tamen cum ex facto incidiſſet in promiſſione facta de duabus ampullis vini, cottannis præſtandis epiſcopo Tortelano, conſuluit Fulg. conſ. 131. in quodam inſtrumento. Ampullas non deberi, arg. l. veterib. ff de pact. Largior enim fit interpretatio in vltimis voluntatibus, quam in contractibus. Prohibet ſacra ſcriptura vinum regibus dari: quia nullum ibi arcanum inueniatur, vbi regnet ebrietas. vnde in prouerbium abiit. In vino veritas, de quo Eraſmus in prouerbiis. Cotta.

VINO legato id omne, quod ex vinea natum, vinum permanſit, & acetum quoque, quod vini numero paterfam. habuerit, continetur. Mulſum vero, & defrutum, & zythum, & ceruiſia, niſi de his quoque teſtator ſenſerit, non continentur. l. 1. & l. 9. ff. de tritico, vino, l. 2. in fin. ff. de optio. leg. Vini autem genera quædam enumerantur in d. l 9. & vinum Falernum, Campanum, Aſiaticum, diffuſum. Vini veteris ſeu vetuſti fit mentio in l. cum quid, ff. ſi cert. per.

VINVM cum vaſis legatum. Proculus l. pen. de trit. & vin. leg. Illud verum eſſe puto, cui vinum cum vaſis legatum erit, ei amphoras, cados, in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe. Old. Prat.

VINVM Aminæum eſt præſtantiſſimum, de quo l. ſi. §. ſi. ff. de trit. vino & oleo, quod & Falernum appellatur, l. legatum, §. fi. ff. de annu. legar. à loco vt recte ſuſpicatur Accurſ. à Falerno enim Campaniæ agro ſeu monte dictum eſt. Martialis. Nec in Falerno monte maior autumnus. Forcat. in ſua penu. iur. ciu. c. 7.

VINVM doliare omnes fere apud Vlpianum in l. 1. ff. de peric. & commod. rei vend. exponunt, quod in dolio conditum eſt, ad vini pendentis diſcrimen; prætertita cum vinum pendens, ipſas vuas ſignificet, & vindemiam nondum collectam. Nam vinum pro vuis dici, locus ille Plauti clariſſime indicat: Tum vinum priuſquam coactum pendet putidum. Sed Turneb. aduerſariorum lib. 1. c. 1. vinum doliare potius, putat dici ad diſcrimen vini diffuſi, cuius rei teſtem citat Proculum Iuriſcon. ſultum. Is quidem, ego (inquit) etſi dolia in vaſis vinariis non ſunt, non tamen non concederem Trebatio, quod in doliis eſſet, id eſt, quod in vaſis eſſet legatum: Illud verum eſſe puto, cui vinum legatum cum vaſis erit, ei amphoras & cados in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe. Vinum autem doliare vinum eſt nouum, quod quia vetuſtatem non habet, quæ diffuſo quæritur, & vino maturitatem & ſuauitatem affert, ideo minoris erat precii. Vinum de dolio, appellat Cicero, vt in Bruto. Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare velit, de dolio ſibi haurieudum putet? Appellat & vinum de cupa, vt in Piſonem, Panis & vinum à propala & cupa. Itidem & Plutarchus vinum de dolio nouum eſſe oſtendit, cuius verba ſunt, τὸν δὲ αἰθαλώδη ... : id eſt, iſto veteri & miti vino reiecto durum & immite de dolio bibimus, culicum turba perſtrepens. vide Cato c. 148 Conn. lib. 7 c. 7. n. 2.

VINVM diffuſum eſt, quod in amphoras & cados apothecarum ad aſſeruandum fuſum eſt. Plinius apothecas fuiſſe & diffundi ſolita vina, anno MCXXXIII. vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento. De diffuſo vino ita ſcribit Horat.

Vina bibes iterum Tauro diffuſa:

Et Iuuenalis:

Ipſe capillato diffuſum conſule potat.

Defúdere autem vinum eſt de dolio in craterem aut de cratere in pateram fundere. In Horatio igitur recte coniicit vir doctiſſimus Lambinus ſcribendum.

Et niſi mutatum parcit defundere vinum.

Id enim eſt in pateram vel trullam fundere & bibere. Et lib. 2. de finibus: Quibus vinum defuſum ſit è pleno Oenophoro, id eſt, deorſum in pateram aut poculum fuſum. Et apud Maron.

Hæc ait, & liquidum Ambroſiæ defudit honorem.

Schard. ex Turneb. aduerſarior. lib. 1. c. t.

VINEA & vites differunt, quod vinea eſt ager ipſe, vites vero quæ fructus ferunt: denique inter vineam & vites hoc intereſt, quod inter arua & ſegetes. Iauol. l. certo, ff. de ſeruir. ruſt. Certo generi agrorum acquiri ſeruitus poteſt, veluti vineis: quod ea ad ſolum magis, quam ad ſuperficiem pertinet: ideo ſublatis vineis, ſeruitus manebit. Quibus verbis oſtendit vineam ſolum ipſum eſſe: vitem vero ſuperficiem. Sic l. 4. ff. de cenſib. vinea quod vites habeat, oliuæ quod arbores. Prat.

VINVM diffuſum. Vide Dolium. (ol. leg.

VINVM paternum l. ſi quis vinum, §. vino autem, ff. de trit. vin. &

VINI Falerni, quod domi naſceretur, quotannis in annos ſingulos binos culleos hæres meus Attio dato. Etiam pro eo anno, quo nihil vini natum eſſet, deberi duos culleos, ſi modo ex vindemia cæterorum annorum dari poſſunt. Iabolenus reſpondit l. legatum ita eſt. de annu. legat. Spieg.

VINVM ſi quis legauerit, omne continetur, quod ex vinea natum vinum permanſit: ſed ſi mulſum factum ſit, vini appellatione non continebitur proprie: niſi forte paterfamil. etiam de hoc ſenſit. Certe Zythum, quod in quibuſdam prouinciis ex tritico vel hordeo, vel ex pane conficitur, non continebitur. Simili modo, nec camum, nec ceruiſia continebitur: nec hydromeli. quidem conditum, nec hoc puto, niſi alia mens teſtantis fuit. Oenomeli plane, id eſt, dulciſſimum vinum & paſſum, niſi contraria ſit mens, continebitur: Defrutum non continebitur, quod potius conditurae loco fuit. Acinaticium plane vino continetur. Cidoneum, & ſi qua alia ſunt, quæ non ex vinea fuerint, vini appellatione non continebuntur: Item acetum vini appellatione non continebitur: Hæc omnia ita demum vini nomine non continebuntur, ſi modo vini numero à teſtatore non ſint habita. Alioquin Sabinus ſcribit, omnia vini appellatione contineri, quæ vini numero paterfam. habuit: Igitur & acetum, quod vini numero paterfamil. habuit, Zythum & camum, & cætera quæque pro hominum affectione atque vſu vini numero habebuntur: Hæc Vlp. de tritico, vino, oleoque leg. Maſſæus. Adde Forcat. in penu ſuo iur. ciu. c. 8. in princ.

VINVM fæcatum dicitur vinum ex fæce factum. Nam cum è doliis non multo poſt vindemiam in alia vaſa transfertur vinum, reſidet in doliorum fundo fæx qua in fiſcinas fæcarias coniecta, torquendo vinum fæcatum exprimitur.

VINVM nardinum eſt, quod vel nardo, vel vnguento nardino conditum eſt. veteres enim, vt Theophraſtus auctor eſt, vnguentum miſcebant vino, idque nonnulli in compotatione ipſa ſubito faciebant, alii autem iam ante medicatum & curatum habebant. Turneb. lib. 2. c. 19.

VINVM Surrentinum. Lege, Vinalia.

VINVM ſpurcare. Quære Spurcare vinum.

VINVM vetus, dicitur anno lapſo. Si enim muſtum, ait Alciat. à Calendis Nouembribus, quo tempore defæcatum eſſe incipit, nouum vinum dicitur l. iubemus. C. de erog. mil. lib. 12. Apparet non prius vetus appellari, quam aliud nouum collectum ſit. l. Vetus. de trit. vin. & ol. leg. Vult tamen hac in re ad conſuetudinem regionis eſſe attendendum. Adi & Bartol. in l. cum quid ff ſi cert. pet. & in d. l. iubemus. Old. Prat. & Corraſ. 3. Miſcell. 12. n. 3. & ſeqq.

VINVM vetuſtum. Eius meminit Scæuola de leg. 3. Columella lib. 3. de re ruſtica, paulo ante finem: Neque enim, ait, poſt annos quindecim, vel paulo plures deprehendi poteſt ignobilitas in guſtu, quoniam fere omne vinum id tempus eam qualitatem ſortitur, vt vetuſtas acquirat bonitatem. Old.

VIOCVRI magiſtratus è 26. numero, quorum erant quatuor in vrbe, & duo extra vrbem, de quibus Dio lib. 54. Hi curatores erant viarum. Prat.

VIOLARE, proprie de virgine dicitur: transfertur tamen ad alia, vt violare ius legationis, violare ſacra, muros, & loca religioſa, parentes, fœdus, legem. Vnde violatæ legis reus habeatur l. 1. C. de pet. bon. ſublat. lib. 10. Spieg. Prat.

VIOLATI pudoris macula adſpergi, apud Impp. in l. diuo Marco. C. de pœn. Spieg.

VIOLAVIT, qui oppreſſit, c. ſi quis ſponſam 27. q. 2.

VIOLATVM, id eſt, violandum, c. veniens. extr. qui clar. vel vouent. Prat.

VIOLATVS pudor. l. 11. C. de quæſtionib.

VIOLATOR pacis, id eſt, raptor, puniendus, per text. §. ſi vero pacis, de pace tenen. in vſibus feud. l. fin. ff. de re milit.

Violenter, à violens aduerbium, vt vult Acron. Noſtris eſt frequens, pro eo quod vi actum, factum, geſtumue eſſe intelligi volunt. Terent. in Phorm. Violenter tolerare, pro ægre & inuito vſurpauit. Spieg.

Violenter abripere l.2.C. vi bonor.

Violentes, pro violenti, in aut. vt om. obed. iud. prou. §. attip. vt violenti pro violento, apud Horat. teſte Budæo. Spieg.

Violentia in malam partem ſumitur, cap. conqueſtus de for. compet. Violentia quot modis inferatur, tradit Bart. l.1.C. de nauic. Quotuplex ſit, notatur in l. in iis. ff. quod met. cauſ. & in l. ſi quis in tantum. C. vnde vi. Quando dicitur fieri violentia, & quæ actio propter eam detur, not. in l.1. ff de vi publ. Prat.

Violentia. Sub vno violentiæ nomine multa facinora continentur, teſte Imp. Conſtantino. l. quoniam. C. de mulier. quæ ſe propt. ſer. iunx. Spieg.

Violentus poſſeſſor, qui expulſo veteri poſſeſſore adquiſitam per vim rerum poſſeſſionem obtinet: aut qui in hoc ipſum aptus & præparatus venit, vt contra bonos mores auxilio, cui reſiſti non poſſit, fretus, ingrediens in poſſeſſionem vim faciat, definitore Old. Spieg. Prat.

Vir à Latinis dicitur, quod maior in eo vis eſt, quam in fœmina, vt teſtis eſt Lactantius in lib. de Opificio Dei. & hinc virtus nomen accepit. Nam plus roboris maribus attributum eſt, ait ipſe Lactantius c. 12. quo facilius ad patientiam iugi maritalis fœminæ cogerentur. Sic à Græcis dicitur ἀνὴρ, quod vir à Latinis παρὰ τὸ ἄνω τὸ ἀνύω ἀνὺρ, & per Syncopem ἀνήρ. Brech. in leg. hominis. ff. de verb. & rer. ſign.

Vir, pro marito, in l.1. §. eſt quæſtio. ff. pro dote. Aliquando reſpectum ætatis dicit, vt apud Plin. cum ait: Quod non modo in puero, ſiue adoleſcente, ſed etiam in viro admiratione dignum videretur. Aliquando reſpectum ſexus habet, vt apud eundem: Viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æſtate. Heſiod. prodidit. vide Bart. in leg. cum quis decedens. §. codicillis. in fin. & in leg. ſeruis. de leg. 3. Spieg. de leg. 3. Spieg.

Vir bonus, qui iuri naturali obtemperat, & voluntatem ſuam illi conformem facit, eamque ſequitur. Item Vir bonus dicitur, qui facit alteri, quod ſibi vult fieri, l.1. circa medium. ff. de ſolut. Iudicauit & Alb. in iure Ciuili iudex eſt: & nomen Viri, eſt ſæpe dignitatis: refertur enim ad virtutem, vimque animi & corporis, l.1.C. de digni. lib. 11. Spieg. Pia. Vide omnino Corraſ. 4. Miſcel. c. 22. nu. 1. & ſeqq. per tot.

Vir appellatio domeſtica & familiaris. Cum vero prodit foras & aliquo ſe communi hominum commercio implicat, ciuis potius quam viri munere defungitur, vt annotauit lib. 6. c. 8. n. 1.

Vires, pro poteſtate, ſiue facultate patrimonii. Vlp. in fin. l.1. de legat. 2. velut certam quantitatem, exprimit pro viribus ſcilicet patrimonij. Spieg. Prat.

Viri boni arbitrium, quod omnibus fere ſtipulationibus olim comprehendebatur, idoneæ & integræ exiſtimationis diligentiſq; circumſpecti, & conſiderati patrisf. arbitrium ſignificabat. l.20. §. vlt. ff. de oper. libert. l.31 §. ſiue autem. ff. de noui oper. l.9. in pr. & §. ſed ſi lapidicinas l 13. in fin. l 15. §. & ſi veſtimentorum. l.65. ff. de vſufruct. l.18. §. & cuius. ff. de dam. infect. l.47. §. ſi Sticho ff. de fideic. libert. l.13. ff. de annu. leg. l 1. ff de legat. lib. 2. l.17. l.18. ff. iudic. ſol. l.50. ff. ſolut matr. & aliis infinitis locis. Qua de re etiam ſupra in verbo Arbitrium, & in verbo Bonus nonnihil dixi. Briſſ. Prat.

Viribus præturæ compelli, hoc eſt, poteſtate: & vt tunc vulgo dicimus, ex officio iudicis l.2. in pr. de iud. Spieg. Prat.

Virile, quod eſt viri: vt, virile officium, munus, l.1 quam mul. tut. offi fun pot. l. pen. ff. de eden. l. fœminæ. ff. de reg. iur. Spieg.

Viriles portiones æquales Paul. interpretatur in lib. 3. ſent. tit. 2. quæ ſcilicet pro numero perſonarum & in capita conſtituuntur, vt tot fiant, quot ſunt & perſonæ: l.1. § & ſi quidem omnes 11. ff. de tut. & rat. diſtr. l.7. ff. de fideiuſſorib. tut. l.43. ff. de re iud. l.54. §. vlt. de leg. 1. l.67. §. ſi duos. ff. de legat. Briſſ. Prat.

Virilis portio in legatis conſeruandis poſt petitam contra tabulas bonorum poſſeſſionem quomodo accipienda ſit, vide l. 8. ff. de legat. præſtand. Briſſ.

Virilis appellatione in l. Papia, etiam interdum tota hæreditas continetur l.125. ff. de verb. ſign. Briſſ.

Virilia, pluraliter tantum, verenda, pudenda. Plinio, & Canoniſtis, tit. de corpore vitiatis. c. 3. & ſeq.

Virilis ſignificatio quidem varia eſt, & ad officia vel munera l. fœmina. de edend. l.2. de reg. iur. l.2. C. quando mulier tut. offic. relata, id deſignat quod viris proprie committitur. Vide Gœdd. ad l.145. n.1. & 2. de verb. ſign.

Virilis. Vna atque altera ſignificatione hæc dictio, virilis, accipitur, cum à linguæ Latinæ auctoribus, tum etiam à noſtris Iureconſultis. Nam quod dicimus aliquando pro virili parte quicquam facere, id pro viribus, pro poteſtate, & quatenus in facultate noſtra eſt poſitum, intelligimus. Cic. act. 5. in Verr. Quæris (inquit) cui ei ſim inimicus, cui Po. Romanus infeſtus ſit? qui præſertim plus etiam, quam pars virilis poſtulat, pro voluntate Po. Romani, oneris ac muneris ſuſcipere debeam. Virilis etiam dicitur, quod ad virum pertinet, & virum decet ſumma virtute præditum (eſt enim à viro virtus dicta: vt teſtis eſt Cic. lib. 2. Tuſc. quæſt.) vt virilis animus, id eſt, fortis, & μακρόθυμος. Dicebatur etiam virilis toga virorum veſtimentum à Romanis. Solebant enim prætextam pueri ad virilem vſque ætatem deferre. Depoſita vero & dimiſſa prætexta poſt pubertatem, decimo videlicet & ſeptimo ætatis anno, togam ſumebant: quæ ideo virilis directa eſt. Præterea, virile pro virili vſurpauit Calliſtratus in l. fœminæ. ff. de edendo. Quo loco dixit, fœminas remotas videri ab officio argentariæ, cum ea opera virilis ſit, id eſt, virile negotium & ciuile, vt viſum eſt Franciſc. Conn. lib. 6. comment. iuris ciuilis. Alioqui virilis appellatio ad ſingulas & æquales partes refertur pro numero perſonarum l. vnicus. §. ſin autem legatarij. Cod. de caduc. tollen. Vt cum dicimus, hæredes pro virili teneri. Idem de pluribus vna eademque obligatione comprehenſis, cum pro virili, τοῦτ᾽ ἔστι κατὰ μέρος ἢ ἐν μέρει ἢ ποσὸν μέρος non in ſolidū tenetur. Sed Vlpianus loco virilis nomen, totum ac reliquum quandoque ſignificare ſcripſit. Vt cum duo in partes æquales inſtituti ſunt, altero eorum mortuo, vel qui eiurauit hæreditatem, totum accreſcit alteri. Sic virilis appellatio ad totum reducitur, Brech. in l. virilis. ff. de verb. & rer. ſign.

Virilis toga appellabatur toga pura. Sic enim ſcribit ad Attic. Cic. lib. 9. Volo Ciceroni meo togam puram dare. Dicebaturque toga pura, quod ei nulla purpura eſſet prætexta. Ræuar. in comm. l.2. §. item impubes ad tit. pand. de diuerſ. reg. iur.

Virilis vigor completur poſt tempus annorum vigintiquinque l.1. ff. de minor. Spieg. Prat.

Virilitas pro teſticulis. l.5. in fin. ff. ad l. Corn. de ſicar. Martial. lib. 9. Epigr.

Non puer auari ſectus arte mangonis
Virilitatis damna mœret erepta.

Plin. lib. 35. c. 12. Galli Samia teſta virilitatem ſibi amputant. Quint. Dec. 340. Mango iratus, ait, illi fortaſſe precium exciſa virilitate producer. Et in Inſtit. ora. lib. 5. c. 13. Non alio medius fidius modo docentium, quam quo mancipiorum negotiatores formæ puerorum exciſa virilitate lenocinantur. Apul. lib. 8. de aſino aur. Fuga det ſtabilem illum exectorem virilitatis meæ relinquentem. Briſſ. Prat.

Virilis appellatione interdum etiam tota hæreditas continetur, ait Vlp. in l. virilis 145. ff. de verb. ſign.

Viriliter, Cic. in Offic. Quod viriliter, animoque magno fit, id dignum viro, & decorum videtur. Id eſt, fortiter. Viri namque animus fortis eſſe debet.

Viriolae inter ornamenta mulierum enumerantur ab Vlp. in leg. argumento. §. muliebri. ff. de aur. & arg. leg. & à Scæuola in l. vlt. §. vlt. eod. tit. & puto diminutiuum eſſe à viriis, minoreſque anulos ſignificare, quos vulgus corrupto vocabulo vergeras nuncupat. & de his meminit Plin. Nat. hiſt. lib. 33. c. 3. vbi etiam de armillis mentio eſt. de quibus etiam Iureconſ. in loco ſupra allegato, & diuus Hieron. Adde Tiraquel. in l.3. connub. gl. 1. part 3. n. 27. in Eſaia: Illa, inquiens, auferet Dominus, ornamentum calciamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas. Dicuntur etiam ornamenta ea, quæ militares viri ab imperatoribus donati, in ſiniſtris brachiis gerere conſueuerunt: quæ Priſc. brachialia vocitauit. & de armillis militarib. Liuius, Cæſar, & cæteri. proinde eleganter Iureconſult. viriolas & armillas ſimul enumerant. Cotta.

Virpotens virgo dicitur matura & nubilis virgo, & quæ iam virum pati poteſt. l.13. ff. de verb. ſign. l.101. ff. de cond. & demonſtr. Briſſ. Prat.

Viripotentes vocantur fœminæ, vt maſculi puberes. Inſtit. de nupt. in princ. & apud Vlpian. tit. 5. Reg. & de curationibus, vt maſculi impuberes, fœminæ vero nondum viripotentes, l.1. §. impuberes. ff. de SC. Silan. Fœminas tamen tam impuberes quam puberes dixit idem Vlp. tit. 2. Regul. Briſſ.

Viris legatis & pueros deberi cenſuit ICtus in l. ſeruis legatis §. mulieribus. ff. de leg. 3. Prat.

Virgatores, lorarij, carnifices, qui virgis cædunt. Apud Romanos morti addictus virgis cædebatur: deinde necabatur. Interim cum facinus non erat graue, ſatis habebant, virgis cædere. Tum etiam qui creditoribus addicebantur, multa turpia & miſeranda patiebantur, nexi apud creditores, multaſq; ſeruili more in tergo plagas. Huic modo ſubuenere Leges Porcia & Sempronia: quæ liberum corpus Romani ciuis, virgis, aut aliis verberibus cædi vetant. Spieg.

Virgilii teſtimonium, appellat Martianus in l. in tantum, ad fin de diuiſ. rer. Viues credit eum Iulio Cæſari nec cognitum nec viſum, neque item Ciceroni: & recte, mea quidem ſententia. Sunt ex recentioribus, qui Vergilium non Vergilium ſcribi debere autument. De hoc vide Caſtigationes Pierii in Virgilium. Spieg.

Virgo, à virtute videtur originem vocabuli trahere: vt ex ipſo nomine ſemper ſe admoneri cognoſcat. vt Fulgentius refert Epiſt. 3. ad Probam. Vlp. Quod ſi ego me virginem emere putarem, cum eſſet mulier, emptio non valebit. Cæterum per virginem intelligimus puerum, ſiue maſculus, ſiue fœmella is fuerit

is fuerit, qui adhuc incorruptus eſt: Veneris vſum non expertos. Dicitur autem & de aliis rebus illibatis intactis & incorruptis. Vnde Martialis chartam nondum contrectatam inuulgatamq; vocat virginem. Et Plin. terram dixit ſynceram & intactam, neque à metallis effoſſam, aut attaminatam. Spieg.

IRGO nonnunquam etiam pro muliere accipitur, vt videre eſt apud Terent. in Adelphis, qui virginem pro muliere ἀρχαϊσμῷ, dixit Donato teſte: Virgo (inquit) eſt cum matre. Et idem paulo poſt act. 4 Scen. 7. Virginem vocauit, quæ etiam cum viro fuit. Illinc (ait) huc transfertur virgo, hic virginem (vt autor eſt Donatus) pro muliere corrupta poſuit: vt apud Virgil. Ah virgo infelix! Sic Athenis Erechthæi Regis filias Cic. lib. 5. de finib. bonorum & malorum per quandam [illegible], hoc eſt, virgines appellatas fuiſſe ſcribit, quæ pro patriæ ſalute mortem feruntur contempſiſſe. Hæ, inquam, virgines Hyacinthides cognominabantur, quæ quidem quanquam virgines appellaræ ſint, non abſtinuere tamen virorum concubitu. Brechæus in l. mulieris. in tit. de ver. & rer. ſig.

IRGINES Dei, & virgines hominum quæ appellentur, annotauit apud Tertullianum Rhenanus in argumento libri de Virginibus velandis. Spieg.

IRGINES Veſtales. vide Old. in c. 5. tit. 1. l. 12. Tabul.

IRGINES in leg. licet. C. de nupt. accipe, quæ non ſunt factæ puerperæ, quæ nullos liberos ſuſceperunt. Sic loquitur Marcellinus comes & Paulus Diaconus, de Honorij nuptiis agentes. Virginis appellationem non vna aufert. Quintil. declam. pa. 175. Vnde Cicero apud Macro. Cras mulier fiet. Briſſ.

IRGINITAS eſt in carne corruptibili perpetua incorruptionis cogitatio. B. Aug. lib de nupt. & concupiſc. B. Ambr. ſic definit. eſt expers contagionis integritas. Prat.

IRGINARI, hoc eſt, virgines agere, vocabulum apud Tertull. deprauatum reſtituit Rhenanus. Prat.

IRIDARIA, loca ſignificant virentibus herbis graminibuſque & arbuſtis conſita. l. 26. ff. de inſtr. vel inſtru. Et apud Vlp. in Inſtit. ti. 6. & Suet. in Tiber. c. 60. Et Lamprid. in Heliogaba. lo. & Veget. li. 4 c. 6. Appellantur & Viridiaria prout in Pand. Flor. ſcriptum eſt in l. 13. §. fructuarius. & §. ſi ædium. ff. de v. ſufr. & in l. 8. in fi. ff. de inſtr. vel inſtr. Et viridia. in l. 79. in fi. ff. de verb. ſign. l. 15. ff. de ſeruit. l. 12. ff. de ſeruit. vrb. Et apud Vitruu. lib. 6. c. 6. & li. 5. c. 9. & Senec. Epiſt. 15. lib. 1. Et ſic ciſternam viridibus ſubditam apud eundem accipe lib. 13. Epiſt. Et Ambulationes preſſis ac tonſis viridibus vmbroſis apud Plin. lib. 15. Epiſt. ad Apollinatem, Macrob. li. 1. Saturn. ca. 4. viridia cum [illegible] accipiuntur, genitiuum in ium faciunt, vt viridia prata, viridium pratorum. Cum vero ipſam loci viriditatem ſignificare volumus, viridiorum dicimus: vt cum dicitur, Formoſa facies viridiorum. Apparet autem ex d. l. 26. etiam in doliis defodi viridiaria conſueuiſſe aggeſta terra. Quin & in feneſtris amœnitatis gratia interdum habebantur, vt ex Martiale, & ex Plin. l. 19 c. 4. intelligimus. Supra ædificia quoque viridiaria habuiſſe Rom. oſtendit. l. 12. ff. de ſeruit. vrb. præd. Briſſ. Prat.

IRIDARII ſerui dicuntur Vlpiano, qui viridariorum curam habent. Sunt autem Iaboleno viridaria, arboribus virentibus loca conſita, quæ viridaria item dicimus. Spieg.

RIDI obſeruantia, valere, pro ſemper in ſuo vigore permanere. l. Arriani. C. de hær.

RIAE, inquit Iſidor. ſunt virorum armillæ: dicuntur tamen etiam de mulieribus. Septimius Florens lib. de pallio: vtique ſicut veſtigia cæſtuum viria occupauit: ita & endromidis ſolocem, &c. Ambroſius 1. de Abraham: Inaures habebat, quæ non grauarent aurem, ſed demulcerent: virias, quæ manum non materiali auro onerarent, ſed ſpiritali actu leuarent. Prat. Hinc

RIOLA ornamenti genus ex gemmis l. 14. ff. de contr. empt. Diminutiuum autem eſt à verbo viria; quo vtuntur Tertull. in lib. de Pallio, & Plin. lib. 33. c. 3. Briſſ.

RIOLAE, armillæ erant ex gemmis, margaritiſque auro cælatis, quibus vtebantur Celtæ i. Galli. Dicebantur item Viriæ: atque iis vtebantur Celtiberi, i. Hiſpani. Vlp. de aur. & arg. leg. l. argumento. Armillæ, inquit, viriolæ, annulli, præter ſignatorios. Et infra l. medico. Lineas duas ex margaritis & viriolas ex ſmaragdis. Paul. de opi. leg. l. ſi tibi. Si ex quatuor, inquit, viriolis duæ. Nebuſſ & ibi Bart. vide Alciat. lib. 4. pareg. c. 18. Plin. lib. 33. c. 3.

RTVS, vis illa qua res cuius eſt virtus, perfecta redditur. Cicer. de Finibus: Atque in ſenſibus eſt & ſua cuique virtus. Spieg.

IRTVTIS definitionem Ariſtotelicam Philippus & commendat & explanat. lib. 1. Philoſoph. Moral. Ipſe breuiter, ſed exacte definit, virtutem eſſe habitum, qui inclinat voluntatem ad obediendum rectæ rationi. Spieg.

IRTVTEM eſſe iuſtitiam quandam, Plato differit: quia ſit concordia virium hominis inter ſeſe, hoc eſt, obedientis appetitionem ad rationem. Et contra vitium, ſeu iniuſtitiam definit eſſe harum virium diſcordiam & ſeditionem. Vide Philippum lib. 1. Philoſoph. Moral. Spieg.

IRTVTEM omnem in ſe complectitur iuſtitia. Vide Eraſm. in Chiliad. & Melancth. Epit. Philoſoph. Moral. in prin. lib. 2. & in commen. ad Ethic. Ariſtot. vbi agit de vniuerſal. inſtit. Spi.

VIS verbum eſt anceps: quod etiam accipi bonam in partem poteſt: vt quam Magiſtratus recte infert, ſcilicet iure licito & iure honoris quem ſuſtinet, l. 3. quod met. cauſ. vis eſt tunc quoties quis id quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit, l. 12. ff. eod.

VIS, inquit Paulus lib. ſent. 1. tit. 7. eſt maior rei impetus, qui repelli non poteſt. Græci autem ſic vertunt, [illegible]. In illa itaque Pauli definitione pro maior maioris legendum cenſuerim, quod & probat l. 2. ff. quod met. cauſ. vis inquit, eſt neceſſitas impoſita contraria voluntati, maiorisque rei impetus, qui repelli non poteſt. Prat.

VIS dicitur, quicquid nullo iure fit, contra liberam alicuius voluntatem. De qua elegantiſſime tractat Cicer. in Orat. pro Cæcinna, Cum de iure (inquiens) & legitimis hominum controuerſiis loquimur, & in his rebus vim nominamus, pertenuis vis intelligi debet. Vnde in hac ſignificatione, Vis & Ius opponuntur. Calliſtr. in l. Extat. §. 1. ff. Quod met. cauſ. Atq; per hæc duo contraria, diſtingui humanam vitam longo interuallo à beluina, Cic. in orat. pro P. Seſtio pulchre docet. Old. Prat.

VIS accipitur pro virtute quadam efficaci, hoc eſt, quæ potens eſt producere effectum. Quo ſenſu Cicero dixit de finib. Atqua in ſenſibus eſt & ſua cuique virtus. Sic in tit. ff de leg. Modeſtinus, Legis virtus, inquit, eſt, imperare, vetare, permittere, punire. Et Cælius, Scire leges, ait, non eſt verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem. Et in l. Qui decem. §. Stichum ff. de ſolutionib. Hac phraſi promiſcue dicere ſolemus, Vi conceſſionis aut virtute conceſſionis. Item, in virtute obedientiæ, pro vi obedientiæ. Eodem modo intelligenda eſt definitio tutelæ, Inſti. de tutel. §. 1. & in l. 1. ff eo. tit. Old. Prat.

VIS apud noſtrates, ait Alc. ius ipſum ſignificat. Vnde tutela definitur, vis atque poteſtas in capite libero. Cuius ratio eſt quoniam iure gentium ex viribus iura metiebantur. Vnde accipitur & quandoque pro effectu temporali. Paulus l. 1. de Statu lib. Fiunt, inquit, ſtatu liberi, vel conditione expreſſa, vel vi ipſa. vt cum creditoris fraudandi cauſa manumittuntur, &c. Aliquando pro vero effectu, vt apud Marcellum, l. qui decem §. Stichum. ff. de ſol. Et qui hominem ſtipulatus eſt, promiſſor eum dando, qui tunc illi ſeruierat, liberatur vi ipſa. Dicitur autem vis à Græco βία, cuius contrarium & [illegible] eſt ius. Vnde ad differentiam eius, quod ipſo iure fit, dicimus aliquid in effectu, vel vi ipſa factum. Solet autem vis variis modis deduci in iudicium. Alia eſt enim.

VIS ablatiua, cum quis ab inuito aufert: vnde actio vi bon. rapt. prodita eſt, & publici iudicij lex Iulia de vi. Eſt & quæ vocat.

VIS atrox, & armata. Vlpia. in l. ff. Quod met. cauſ. Vis enim, inquit, fiebat mentio, propter neceſſitatem impoſitam contrariam voluntati. Compulſiua vis eſt, cum quis inuitus compellitur vt alij conſentiat. Aduerſus hanc multa introducuntur remedia. I. Conſtitutio diui Marci, in l. extat. ff. quod metus cauſa. Et totus ille titulus. II. l. pen. ff. de vi priuat. Quæ d. l. Extat. craſſius exponit. III. Si quis in tantam. C. Vnde vi. IV. l. Miles. §. Iudicat. ff. de re iudicat. V. Conſtitutio Maximiliani, Anno 1495. Vuormatiæ. VI. Conſtitutio Caroli V. Anno 1521. Vuormatiæ. VII. Conſtitutio Friderici, tit. de ſtatut. & conſuetud. contra libert. Eccleſia. VIII. l. Hi qui ædes alienas ff. ad legem Iuliam de vi public. In C. Theodoſiano, eod. titu. eſt elegans conſtitutio aduerſus illatam vim, Old. Prat.

VIS diuina dicitur, quæ fato accidit ſupra omnem hominum cuſtodiam. Et propterea nuncupatur vis maior in l. ex conducto. l ſi merces. §. vis maior. ff. locat. l. fluminum. §. Seruius quoque ff. de dam. infect. Old.

VIS expulſa, quæ, ſi cum telo fiat, etiam vis armata antiquis dicitur: qua fundo deiectum poſſeſſorem interdicto vnde vi. Prætor abſque exceptione, quod alter ab altero, vi clam vel precario poſſideat: reſtituit. Alia eſt

VIS exturbatiua, cum vterque litigantium poſſidere ſe affirmat, aut alium expugnare nititur. Cui malo vt obuiam eat Prætor, Vti poſſidetis, ita poſſideatis, interdicit, dum tamen nec vi, nec clam, nec precario, alter ab altero poſſideat. l. 1. vti poſſid.

VIS fluminis etiam ſine tempeſtate accipienda eſt, ait Vlp. Item, vim fluminis, inquit, intelligimus: & ſi magnitudo eius impedimento ſit, ſiue pons ſolutus ſit, vel nauigium non ſtet. l. 2. §. quod diximus. ff. Si quis caut. Spieg.

VIS eſt inquietatiua, vt cum in meo ædificas: vnde Prętor, quod vi aut clam factum eſt, reſtitui iubet. Alia eſt.

VIS imminens, non ipſa tantum percuſſio, ſed armorum terror, ſignaque, ac actus manifeſtæ voluntatis nocendi, accipienda eſt. Baldus exiſtimauit, licere aduerſarium præueniendo cędere, quando videt præparamenta ad offendendum. Accurſij Baldi & Angeli Aretini ſententia eſt: Vbicunque periculoſa eſt cunctatio, præuenire, ſemper iuſtę defenſionis eſſe. Caius ad leg. Aquil. Si ſeruum tuum latronem mihi inſidiantem occidero, ſecurus ero. Nam aduerſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere. Spieg.

LLLL

Vis maior eſt, inquit Caius, quam Græci θεοῦ βίαν appellant, l. 25. §. 5. ff. locat. id eſt, ea quæ conſilio humano, neque prouideri neque vitari poteſt, & eſt animaduerſio Dei in homines, cuius euitandæ ipſe facultatem ademit: veluti fulgura, grandines. Cic. II. De inuen. Defenſoris, inquit, conqueſtio calamitatis eius, quæ non culpa, ſed vi maiore quadam acciderit, &c. Plinius lib. 18. cap. 28. in fin. Ante omnia autem duo genera eſſe cœleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnum quod tempeſtates vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraque ſimilia intelliguntur: quæ quum acciderint, vis maior appellatur. Hæc ab horridis ſyderibus exeunt, veluti Arcturo, Orione, Hœdis. Alia ſunt illa quæ ſilente cœlo, ſereniſque noctibus fiunt nullo ſentiente niſi quum facta ſunt. Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, aliis rubiginem, aliis vredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus vero ſterilitatem. Columell. lib. 1. c. 7. Nam vbi ſedulo colitur ager, plerumque compendium, nunquam (niſi cœli maior vis, aut prædonis inceſſit) detrimentum affert. Seneca lib. 4. de benef. c. pen. Appellatur & vis magna, leg. 2. in fin. ff. de peric. & cóm. rei vend. Similiter, Vis diuina dicitur, quæ non ab hominibus ſed à mirabili quadam Dei potentia infertur. Vlp. l. 24. §. 3. ff. de damn. inf. Ita eum teneri, ſi ædificij vitio id acciderit, non ſi violentia ventorum, vel qua alia ratione quæ vim habet diuinam, quod enim tam firmum ædificium eſt, vt fluminis, aut maris, aut tempeſtatis, aut ruinæ, incendij, aut terræmotus vim ſuſtinere poſſit? Hot.

Vis non dicitur, quæ verbis fit, ſed facto. qui enim aliter quam facto cogitur, aut propria voluntate, vim non patitur. Quod in interdicto, vim fieri vero, maxime dicendum argumento verbi, fieri, l. pen. §. fi. Si vſuſfr. pet.

Vis publica dicitur quæ armis infertur, §. item lex Iulia Inſtit. de public. iudic. quia armorum vſus publicus eſt non priuatus l. 1. ff. ad leg. Iuliam de vi publica & priuata. Vt armorum vſus inſcio principe. Nouella Iuſtiniani de armis. Exempla huius vis publicæ hæc referuntur à Iuris autoribus. Qui ſeruos aut liberos homines in armis habuerunt. Qui pubes cum telo in publico fuerit. Qui in incendio cum gladio aut telo rapiendi cauſa fuerit. Qui armatis hominibus poſſeſſorem domo agrove ſuo vel naui ſua deiecerit. ex l. 3. ff. ad leg. Iul. de vi publ. Item qui cum imperium poteſtatemve haberet, ciuem Romanum aduerſus prouocationem necauerit, verberauerit, &c. Nam quia publice id factum, & à magiſtratu populi Rom. ea vis publica non male dicitur, quamvis arma adhibita non ſint. Eadem eſt cauſa eius, qui legatos ſiue oratores aut eorum Comites pulſat l. 7. eod. Hi enim in tutela & fide publica ſunt. Idem dicendum eſt de eo, qui noua vectigalia exercet, l. vlt. ff. eod. cum ſolius principis ſit ea inſtituere, tit. C. noua vectig. inſtit. Similis ratio eſt eius, qui reum vinctum detinet ne Romæ ad Iudicium adſit l. 8. ff. ad l. Iul. de vi publ. Item ſi vis aliqua atrocior & quæ Rempublicam magnopere turbet, admittatur, veluti ſi quis ex incendio aliquid rapuerit præter materiam, l. 3. eod. Qui ſtuprum alicui per vim intulit. leg. 3. 5. & 6. eo. Nec ſolum punitur is qui ſtupri cauſa vim intulit mulieri, ſed etiam qui matrimonij cauſa, eam quamvis volentem parentibus inuitis abduxit & eripuit tit. C. de raptu virginum: idque Iuſtiniani conſtitutione eui Iure pontificio derogatum eſt ea. cum cauſa. de raptor. Item tenetur hac lege qui mota ſeditione incendium fecit. Qui hominem dolo malo incluſit, quive fecit quo minus ſepeliatur, &c. l. 5. eod. Hac lege etiam tenetur qui conuocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberetur & pulſetur, &c. l. 10. eo. Duaren. in com. & ff. ad leg. Iul. de vi public. & priuat. c. 1.

Vis priuata dicitur, quæ coactis hominib. ſine armis fit: veluti ſi quis ſine armis aliquem deiecerit de agro ſuo, l. 5. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. Si quis cœtum aliquem & concurſum fecerit quo minus quis in ius producatur ab eo qui ius vocat l. 4. eo. Si quis conuocatis hominib. vim fecerit quo quis verberetur, &c. l. 2. ff. eo. tit. Ex quo apparet eadem admiſſa vtraque lege vindicari, quod nouum non eſt, Verum non ideo vtraque lege accuſare quem licet, electio enim accuſatoris eſt. Duaren. in comm. ad tit ff. ad leg. Iul. de vi publ. & priuat. cap. 2. De pœna vis publicæ & priuatæ vide Vulteium ad §. item lex Iulia de vi 8. Inſt. de public. Goedd. ad l. 41. n. 2. 3. & 4. de verb. ſign.

Vis, quæ ad interdictum ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt, pertinet, accipienda eſt pro qualibet priuata temeritate, ne quis ad decretam poſſeſſionem perueniat, vel ne ademptam quiete retineat. Old.

Vis turbatiua dicitur, cum vterque poſſeſſionem aſſerens, ab alterutro deturbatur. Quo pertinet tit. ff. vti poſſidet. Cicer. eleganter appellat vim quotidianam, quod poſſeſſores indies ſolent vtrinque poſſeſſionem vindicare. Prat. vide Vis extuibatiua.

Vi ipſa, i. e. non reuera, & actu ipſo, vt vulgo loquimur: ſed facultate, τῇ δυνάμει, vt alibi loquuntur, veluti quum quid nominatim dictum non eſt, ſed aut verborum, aut ipſius negotij vis hæc eſt. Marcellus leg. 71. ff. de ſolut. Vi quidem ipſa & hic ex his dari ſtipulatus eſt, qui eius non erant, id eſt; quamvis id non expreſſerit, ſe ſtipulari hominem ex iis qui ſui non ſunt, tamen ex vi negocij ſatis intelligitur: neminem ſcilicet quod ſuũ eſt ſtipulari: nam erat pro erat legendũ opinor. Hot.

Vi factum id videtur eſſe, ait Mutius, qua de re quis, quum prohiberetur, fecit: clam, quod quiſque quum controuerſiam haberet, habituramve ſe putaret, fecit: l. 37. §. 1. ff. de iur. Hot.

Vi facit, qui prohibitus facit, ſiue à domino, ſiue ab alio ipſius nomine prohibeatur: vti conſtat ex l. 3. ff. Quod vi aut clam. Hotoman.

Vi poſſidere in interdictis prætoriis dicitur, qui expulſo veteri poſſeſſore ſiue iure is, ſiue mala fide poſſidebat, adquiſitam per vim poſſeſſionẽ obtinet: aut qui in hoc ipſum aptatus & præparatus venit, vt contra bonos mores auxilio, ne prohiberi poſſit ingrediens in poſſeſſionem, facit. Sed qui per vim poſſeſſionem ſuam retinuerit, aut etiam ereptam ſibi, in ipſo congreſſu recuperauerit, vi poſſidere non intelligitur, l. 1. §. vi poſſidere, ff. de vi & vi arm. l. 41. §. ſi tu me vi. ff. de vſuc. Vi poſſidet & ille, qui abſente domino ingreſſus poſſeſſionem venientem deinde non admiſit, l. 6. in fi. ff. de acq. poſſ. At qui vacuam poſſeſſionem occupauerit, quanquam deinde venientem dominum prohibuerit, vi non poſſideret, l. 4. §. pen. ff. de vſucap. Vi porro poſſidere à me videtur & qui ab auctore meo vi poſſidet, l. 3. §. ſi quis ab auctore, ff. de itin. actuque, vimque facit, qui ſinit poſſidentem eo quod poſſideat, vti arbitrio ſuo, ſiue in ſerendo, ſiue in fodiendo, ſiue ædificando, ſiue quid omnino faciendo, quod libetam poſſeſſionem aduerſarij non relinquit, l. 11. ff. de vi & vi arm. Briſſ. Prat.

Vi factum in interdicto, Quod vi aut clam, videtur, finitore Mucio Sceuola, quod quis cum prohibetur fecit, l 74. §. vi factum, ff. de diuerſ. reg. iur. leg. 1. §. hoc interdictum, ff. quod vi aut clam. Sed qui vel minimi lapilli iactu prohibitus facere perſeuerauerit, vel contra teſtationem denuntiationemque fecerit; aut eum ſcitet prohibendum, per vim molitus eſt, ne prohiberi poſſet, & quominus prohiberetur, conſecutus eſt perleulum denunciando aduerſario aut ianua præcluſa l. 1. §. hoc interdictum, & l. 19. ff. quod vi aut clam. Briſſ. Prat.

Vim facere videtur quominus reficiatur, qui neceſſaria refectioni aſportari non patitur, leg. 4. ff. de itin. actuque priu. Non videtur vim facere, qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur, l. 197. §. 1. ff. de diuerſ. regu. iur. Alia cauſa eſt eius, qui quod ſibi deberi putat non per iudicem repoſcit. leg. 8. ff. quot met. cauſ. l. pen. ff. ad l. Iul. de vi priuat. Cæterum omne omnino quod per vim fit, aut in vis publicæ aut priuatæ crimen cadit. l. 195. ff. de diuerſ. reg. Briſſ. Prat.

Vim facere moribus, Cicero dicit in orat. pro Cæcinna perſæpe. Moris enim erat vt quum de agro quopiam controuerſia inſtitueretur, quia propter commoda poſſeſſionis magna iurgia & pugnæ interdum ac cædes oriebantur, litigatores amicorum ſententia diem inter ſe ſumerent, qua die in rem præſentem i. e. in agrum illum vna venirent, & in eo agro vim aliquam alter alteri dicis cauſa faceret: id eſt, non veram & ſolidam, ſed fictam & ſimulatam: quam Cice. In illa Oratione, vim quotidianam appellat: & Gellius lib. 20. capi. 9. ciuilem ac feſtucariam. Hot. Prat.

Vim accipimus atrocem, & eam, quæ aduerſus bonos mores fiat, non etiam eam, quam magiſtratus recte intulit, ſcilicet iure licito & honoris, quem ſuſtinet. Cæterum ſi per iniuriam quid fecerit magiſtratus, vel prouinciæ præſes, Pomp. ſcribit hoc edictum locum habere, ſi forte, inquit: mortis, aut verberum terrore pecuniam alicui extorſit. Vlp. de verb. ſign. Maffeus.

Vim nullam feci, cum Martianus diceret: Cæſar dixit: tu vim putas eſſe ſolum, ſi homines vulnerentur: Vis eſt enim & tunc, quotiens quis id, quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit: quiſquis igitur probatus mihi fuerit rem vllam debitoris, vel pecuniam debitam non ab ipſo ſibi datam ſine vllo iudice temere poſſidere, vel accepiſſe, iſque ſibi ius in eam rem dixiſſe, ius crediti non habebit. Calliſtrat. de verb. ſign. Maffeus.

Vim, hoc eſt, violentiam atque iniuriam propulſare, non aliud eſt, quam inſtantem, imminentemve vim, aut iniuriam expellere. Spieg.

Vim vi repellere Cicero Seſtio: Non verebar, ne quis aut vim vi repulſam reprehenderet. De quo Salomonius latius atque præclare diſſerit in l. 7. de Iuſt. & Iur. Spieg.

Vim vi repellere licet, perinde eſt, ac ſi dixerit: Vim, hoc eſt, violentiam, licet pellere viribus. vt Iuriſconſ. bifariam vſus fit voce Vi. Quod Appellus ex Laur. Vallæ Dialect. indicat. Spieg.

Viſcellia lex aduerſus libertinos ingenuitatis iura & munia vſurpantes & ſibi vindicantes ſcripta fuit, tit. C. ad leg. Viſcelliam, l. vn. C. victum ciuilit. criminal. ag. Prat.

Viſcera hominis ex ſe mouere l. 3. C. de Quæſt. Seruius tradit Viſcera non tantum inteſtina ſignificare: ſed quidquid ſub corio eſt: i. e. carnem quæ eſt inter oſſa & cutem. Spieg.

Viſcera: pars viſcerum matris, ait Quint. Declam. 335. Seneca in Octauia, Ouid. in metamorph. Vteri pars hæc eſt ſeptima noſtri. Sic viſcerum portio, partus antequam edatur, l. 1. §. ex hoc

hoc ff.de inſpic.ventre.Viſceribus vim inferre,l.ſi mulierem,ff.ad leg.Corn.de ſicari s.

Visceratio,largitio carnis,quæ publicis epulis fiebat Pomponius l.54.De lega.& fid.lib.31.L. Titius plebi quina millia dedit,hoc amplius Seius viſcetationem. Cic.lib.de offic.2.Prodigi qui epulis & viſcerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt.Paulus in l.22.De legib.lib.50. viſcerationem intelligere videtur, quum ait quod ad diuiſionem ſingulorum ciuium relictum videtur.Hot,Prat.vide Blond.lib.1.Romæ triumph. Meminit obiter Cic.1.lib.offic.tit.De duplici liberalitatis genere.Alex. quoque ab Alex.lib.5.c.7.& lib.3.c.8.

Visio,conſideratio,quæſtio, prudens cogitatio.Imp.de compoſ. digeſt.Et in his partibus in quibus perfectiſſime viſiones expoſitæ veterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat ſparſum,hoc ſeparate penitus erat inciuile.In Græca conſtitutione ὄψεια nominatur : καὶ τὰ πολλάκις φυλαχθῶσι το πᾶς ὅλης ὄψεως σωιχίς, &c. fine, quod ita plerunque obſeruari ſotius viſionis continuationem oportebat,&c.Vlp.l.25.§.10.ff.de hæred.pet. Sed in propoſita quæſtione tribus viſionibus relatis, vna prima deinde alia, poſſe dici totum quod ſuperest reſtituere eum debere.Idem in l.8.§.2.ff.ad S.C.Velleian.Proinde ſecundum hanc ſuam diſtinctionem in prima viſione vbi quaſi debitrix delegata eſt, exceptionem ei Senatuſconſulti Marcellus non daret, item apud eundem in l.29.§.4.ff. mand.& l. 25.§.1.ff.de probat. Hot.

Visiones,vt Anto. Auguſt. animaduertit, Iureconſulti appellant quod Græci διαιρήματα & ὄψεις l.23. §. adeo, ff.de petit. hær.Inſpectionem etiam dicunt Iureconſulti nonnunquam in eandem ſententiam,l.51.ff.depoſ.

Visitatio,ait Prat.eſt exploratio vitiorum animarum,quarum cura Epiſcopo concredita eſt,c.ſi epiſcopus,ff.de offic. ordin. Hinc viſitatores,eiuſmodi exploratores,cap.procurationes de cenſib.

Visitatio eſt quæ à Græcis ὄψις vocatur, quod in luminibus lunæ verbum frequentiſſime vſurpatur à Græcis. Vitru.lib.9. Viſitationem,inquit,facit tenuem extremæ rotundationis, i. tenuiter & exiliter eius extremitas cernitur. Vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.21.c.28.

Vispellio vilium & ignobilium cadauerum elatorem ſignif.Et ita hoc verbum in Pandectis Floret.ſcribitur in l.3t.ff.de cuictionib.l.7.ff.ad Treb.l.73.§.pen.ff.de ſolutionib. Vbi biſpellionem vſitata literarum B. & V.inter ſe commutatione ſcriptum eſt. Quod tamen in fœdum errorem quoſdam induxit. Sic & in lexico B. Germani viſpelliones νεκροθάπτης, κοπιατής. In aliorum auctorum codicibus viſpillones & veſpillones appellantur, vt apud Tertull. in lib. de Pallio, & Martial.lib.1. Epigr.ſemel atque iterum, in libello Fulgentij obſcurarũ vocum,& apud Ammia. Marcel.29.& Sidon. Apollin.lib.1.Epiſt. vlt.& lib.2.Epiſt.ad Deſideratum,vbi veſpelliones & Sandapilarios coniungit:in codicibus tamen Suetonij & Eutropij,qui Venetiis anno 1490.impreſſi ſunt,apud illum in Domitia,c.17. & apud hunc lib.7. cum de Domitiani funere agit,viſpiliones ſcriptum eſt.Briſſ. Cuiac.vero ad l.non impoſſibile ff.de pact. viſpellionem, ex Fulgentio, cadauerum nudatorem interpretatur,de quo vlciſcendo agitur in l.3.§.aduerſus ff.de ſep.viol. v. ſup. Veſpillo. Sunt tamen qui inter viſpellionem & veſpillonem hoc diſcriminis ponant, vt ille funerator ſit, hic cadara portet.Prat.

Visum fuerit æquum & iuſtum, quomodo intelligatur, vide in Auth.iuſiur.quod præſt.ſol.ab his qui offic,ſuſcip.& Batt.in l. fi. C.de Fideicomm.

Visus appellatione venire etiam cæteros hominis ſenſus, Albericus annotauit.

Vita,Ambroſ.in lib.de bon. mort.eſt ſpiraminis fruitio, mors opponitur,adimitur ſupplicio vltimo. Vita pro ſubſtantia ponitur in Nou.de referendar.poſt med.Prat.

Vita,eſt conſeruatio eorum inſtrumentorum,quibus anima vtitur in corpore.Hac lege adimitur l. aut damnum,ff.de Pœnis. Spieg.

Vita functus,Lege,Fungi.

Vita perpetua,pro anteacta.

Vita longæui hominis centum anni ſunt.Conna.li,4.n.5.

Vitalitia apud Autores Barbaricos ſunt dotalitia & doaria, Latinis munera nuptialia , Græcis ὑπόβολα, quaſi quæ vtenda fruenda mulieri in omne vitæ ſuæ tempus attribuuntur. Prat.

Vitare,cauere eſt, imo plus quam cauere: & à vi dicitur, quaſi vi auertere, à quo vitium dictum.

Vitellivs Iuriſconſultus l.34. ff.de adq.poſſ.

Vitem tenere , pro pœnæ vitis ſubiici , apud Iuriſconſultos in milites,ff.de Re mili. Siquidem vitibus tantus acceſſit honor, vt etiam in delictis pœnam honorarent : quoniam veteri de ſuppliciis Lege Romana ſancitum,vt ciues non virgis euerberarentur,ſed vitibus,teſtibus Luc.Floro, ac Tit Liuio. Huius ſupplicij meminit in Galba Plutarchus. Macrobius item vite appellat Centurialem.Iuuenal.ſatyr.8.Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem , Si lentus pigra muniret caſtra dolabra, Plin.lib.14.1. Centurionum in manu vitis optimo præmio tardos ordines ad lentas producit aquilas,vide Apuleium 9.de Aſino,Silium 3.Punicor.Lucan.6. & omnino Goth. in not.ad d.l. milites,13.n.4.ff.de re mil.

Vites transducere in arbores,l.3.n. item videamus ff. vti poſſid. quia arboribus olim,& maxime vlmis,maritabantur.Briſſ.

Vitiligator.Lege.Concinnare.

Vitium generalius nomen eſſe, definiuit Sabin. l.1. §. ſed ſciendum,de ædil.edict.quod etiam ad animum refertur.Modeſt.in l.inter ſtuprum,vitium,ait,perpetuum eſſe impedimentum corporis.Vlpian.vitium & morbum, pro eodem accipit,vide Gellium 2.lib.c 4. Sed pro corruptione, ad res ipſas pertinet. Sic ædificia vitium facere dicuntur,dum corruunt,& damnum patiuntur.Spieg.

Vitium & morbus Vlpiano non differunt,vide Gœdd.ad l.101.§. 2.n.3.& 4.

Vitium à morbo Ædilium edicto ſeparatur : Eaque inter hæc verba differentia ſtatuitur, quod morbus , temporalis eſt corporis imbecillitas : vitium vero perpetuum corporis impedimentum,veluti ſi luſcus quis ſcit l.1.in pr. & §.ſciendum,ff.de ædil.edict.l.101.§. verum eſt,ff.de verb.ſig. In ſtipulatione autem damni infecti , qua de vitio loci operiſve cauetur, vitium id eſſe definitur quod accidens extrinſecus vitioſas ædes facit l.15.§.notandum cum ſeq.l.18.§.1. & §.& cuius l.24.§.vitium,ff. de dam. inf. Paluſtris itaque locus & harenoſus vitioſus non exiſtimabitur, quia naturale id vitium eſt. Quod ſi arbores vetuſtate deciderint,vitio earum caſus factus intelligetur d.l. 24. §.apud Viuianum, ff.eod. Quo referenda ſunt illa Cic.in Top. verba : Non enim eius vitio, qui demolitus eſt , damnum factum eſt,ſed eius operis vitio,quod ita ædificatum eſt, vt ſuſpendi non poſſit.Spieg.Prat.

Vitium ædium & loci eſſe Labeo ait , quod accidens intrinſecus infirmiores eas facit,l.24.§.de damn.infect.Prat.

Vitium etiam pro culpa ponitur.Sic vitio ſuo quem cauſa cecidiſſe,vitiove eius quid accidiſſe.id eſt,culpa dicimus l. 23.in fi. ff.de neg.l.95.§.pen.ff.de ſolution.l.71.in fi.ff.de conditionib. & demonſt.l.63.in fi.ff.de euictio.l.12.§.pen.ff.de inoff.teſtam. Briſſ. Prat.

Vitium facere dicuntur parietes,qui ruinam minantur. Caius in l. qui inſulam 30. ff.loc. Dominus inſulæ,quia ædificia vitium facere diceret demolieras eam: paulo poſt, vitiatum ædificium appellat. Idem l.32.ff. de dam.infect. Si ædibus meis proximæ ſint ædes meæ & tuæ, quæritur, an ſi hæ vitium mihi faciant, cauere mihi debeas. Item. Nam etſi vnas ædes communes tecum habui , eæque vitium faciant. Cicero in Topic. Si ædes excſæ corruerunt,vitiumve fecerunt,Prat.Hot.

Vitia deteſtanda ſunt tria:Ludus,ebrietas, ocium,Vlp.in l. Ædiles etiam, §.Pedius ait, ff.de ædil. edict. Hoc autem,(inquit) quod deterior ſeruus factus ſit, non ſolum ad corpus, ſed etiam ad animi vitia referendum eſt,vt puta ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus ſit: aleator forte vel vinarius, vel erroneus.Old. De naturali vitio adi.Gl.in l.ſeruus ſeruum, §.ſi fornicarius,ff.de ædil.edict.Spieg.

Vitia perſonalia,realia,& quaſi realia, vide l.vitia. C.de acquir. poſſ.& l.apud Celſum, ff.de Doli except.

Vitia poſſeſſionum alia ſunt ex re , veluti quod res fiſci ſit , vel furtiua,vel vi poſſeſſa,vel contra leg. Iuliam repetundarum accepta: Alia ex perſona, veluti ſi mala fide, ſi clam, ſi precario, quis poſſeſſionem ſit ingreſſus l. 11. C.de acquir. poſſeſſ.l.13.§.1. ff.eod.tit.l.24.ff. de vſucap.l.13. §.partus,ff.de publicia. Vitioſum itaque initium poſſeſſionis eſt , ſi quis rei alienæ ſciens poſſeſſionem adprehendat l.15.§. pen. ff.de vſucapionib. Briſſ. Prateius.

Vitium,ſtuprum. Vnde offerre vitium virgini, pro vitiare virginem,dixit Terent. in Hecyra. Cicero pro culpa,4. Acad.vſurpat,vt dare vitio pro culpare,1.Offic.

Vitium , ſiue ſuſpicio impreſſionis, cum adminiſtratores in officio publico concutiunt ſubditos ad contrahendum l. non licet,& l.officij,ff.de contrah.emp.l.ſi per impreſſionem.Cod.de his qui vi metuſve cauſa, leg.1. Cod.de Contract. iudic.Spieg. Hinc igitur.

Vitium temporale appellat Vlpianus,non quod tempore tollitur, ſed quod tempus ipſum, id eſt, ſenectus attulit, quod æternum eſt, & indies augeſcit magis ac magis, vt annotauit Conn. lib. 10.c.3.n.3.

Vitiare obligationem l.1.§.1.ff.de ver.oblig.

Vitiare pro deſtruere,& efficere vt nullus ſit momenti. Sic vitiate matrimonium,l.3.C.de interd.matrim.vitiare fundamenta,i.corrumpere,l 24.n.idem Seruius de damn.infect.

Vitio vini factum,hoc eſt,ob vinum,præ ebrietate.

Vitiosa nuce non emere, pro eo quod eſt, ne minimo quidem.

Vitiose cautum,vel ſatisfactum,non videtur cautum. Ideo rurſus eſt recte cauendum,l.quoties l.de die,§.mulieres,& §. ſi ſeruus,ff. qui ſatiſd.cog.Prat.

Vitiosqve cœpiſſe poſſidere intelligitur qui vi , clam , vel precario, vel mala fide cœpit poſſidere leg.2. §. Celſus,ff.pro empto l. 13.§.vlt.l. vlt.de acq.poſſeſſ. leg.3. §. ſi quis ab aucto-

re,l.pen. ff.de itin.actuque l.1.§. Ariſto. ff. de aqua quotid.l. 15.§.penult.ff.de vſucap.Ex contrario ſine vitio tradita poſſeſſio in leg.24.ff.de donat.int.vir.leg.1.§.vltim.ff.de except.rei vend.Briſſ.Prat.

Vitiose ſe habere membrum,eſt vitio affectum eſſe.

Vitiosi magiſtratus,dicuntur vitio creati, id eſt,corrupto ſuffragio.Spieg.

Vitiosvm & nullum æquiparantur.Nam quod vitioſe fit habetur pro non facto l.quoties,ff. Qui ſatiſd. cog. vitioſe,accipe inutiliter.Spieg.Prat.

Vitiosvm mancipium, vel iumentum,id eſt, morboſum, ſiue morbo infectum.

Vitreamina, vaſcula vitrea quæ ornatus cauſa parantur. Paulus l.18. §.8.ff. de inſt. vel inſt. Qum in diem mortis ibi libros, & vitreamina & veſticulam habuerit, an eadem &c. Hot.Prat.

Vitriarivs in l.1.C.Th.de excuſ.artif. & l.1.C.Iuſtin.eod.qui vitra facit Græce ὑαλουργὸς.

Vitricvs matris meæ maritus. Modeſt.in l.4.§.4.

Vitta eſt genus quoddam ornamentorum muliebrium, vt videre eſt in l.argumento,ff.ornamentorum, ff.de aur.& arg.l. quib. ſcilicet mulieres capillos colligant: vt ſatis oſtendit illud Ouidij 1. Metamor.

Vitta coercebat poſitos ſine lege capillos. Et lib.2.
Vitta coercebat neglectos alba capillos.

Erantque olim propriæ honeſtarum matronarum, virginum & Veſtal um Tibullus, lib.1.Eleg.6.

Sit modo caſta,doce, quamvis non vitta legatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.

Hæ alio nomine Tæniæ appellantur, vt placet D. Hieronym. in Eſaiam.3.cap. quemadmodum & ſupra diximus in dictione Tæniæ,vittæ fit mentio in c. fœminæ 30. q.5 vittam erinalem memorat Martianus Capella lib.1. Sed & vittas vitiles fuiſſe oſtendit illud Virg.3 Æneid.

Rex Anius,rex idem hominum, Phœbique ſacerdos
Vittis & ſacra redimitus tempora laur
Occurrit. --------

Hæc annotauit Tiraquellus in 3.l.connub.gl.1.part.3.

Vitvlvs, non tantum de boue iuniore,ſed etiam de aliis quadrupedibus maiorib.accipiendus eſt. Quinetiam ad piſces refertur l.ſi quis fundum,§.Imperat.vet.ſi quis vitulos,ff.Locati.Old.Prat.

Viva nonnunquam dicuntur, quæ natiua ſunt,non factitia: vt flumina viua & argentum viuum. Ineſt autem rebus natiuis ne cio quid gratiæ (inquit Eraſm.) genuinæ, quod ars nulla queat imitatione conſequi.Contra mortua dicuntur,quæ torpent,languentque. Spieg.

Viva aqua dicitur vulgo illa,quæ fonte exit. Illa enim quæ colligitur de pluuia in lacunas aut ciſternas, viua non dicitur, Et ſi de fonte manauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec ad ſe illud vnde manabat admiſcetit, ſed interrupto meatu, tanquam è fontis tramite ſeparata fuerit, non dicitur aqua viua. Sed illa aqua viua dicitur,quæ manans excipitur,autor D.Auguſt.in c.4. Euang. ſecundum Ioannem. Meminit aquæ viuæ Iuriſconſultus l.vnica,de Fonte.Spieg.

Viva ſepes,quæ rubis non præciſis, ſed in eo loco natis contexitur.Spieg.

Viva vox.Infra Vox viua.

Vivaria, loca ſepta ſunt, quibus incluſæ feræ cuſtodiuntur & aſſeruantur, vel vt ait Columella lib. 8.cap.1. cubilia pecudum ſylueſtrium, in quibus nemoribus clauſis cuſtodiuntur.Triphon.l.62.§.primo,ff.de vſufruct.Si viuariis incluſæ feræ in ea poſſeſſione cuſtodiebantur. Sic l.3.§. item feras, ff.de adquiren.poſſeſſ.vbi viuaria à piſcinis Paul. ſeparat,& quod initio, Viuariis, poſtea, Siluis circumſeptis dicit. Sic & apud Plinium lib. 8. c.52. vbi viuaria primum togati generis inueniſſe Fuluium quendam ſcribit, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit: Ammian. Marcellin. c.32.Ita hic quoque intra ſepta,quæ appellant Viuaria, ſagittarum pulſibus crebris dentatas confidens beſtias incidentia multa parui ducebat. Briſſ. Prateius.

Vivaria etiam piſcium dixit Seneca lib. 14. Epiſtel. Et Viuaria muranarum,oſtrearum,cochlearum idem Plinius libr. 9.c.54. 55.56. Briſſ.

Vivera verbum,inquit Caius,quidam putant ad cibum pertinere:ſed Offilius ad Atticum ait,his verbis & veſtimenta & ſtramenta contineri:ſine his enim viuere neminem poſſe,l.234.§. 2.de ver. ſign.

Vivere dicitur actio;Inſt.de perp.& tempor.act.l.1.C.de annal. excep.Cuiac.18.obſeru.37.Goth.ad l.3 C.de præſcr.30.vel 40. ann.& a l.3.C.de temp.& repar.appell.

Vivvm ſulphur,vt Turneb.li.1.aduerſ.c.39.explicat,auctore Plinio, quod ignem non eſt expertum, ἄπυρον Græcis vocatum, nam reliqua genera coctione parantur, hoc gleboſum, gelidumque effoditur,auidiſſimeque flammam corripit.

Vix pro raro,l.alienationis, ff.de ver.ſig.

Vix vocula, duo atque eadem quidem ex diametro pugnantia ſignificat. Vno namque modo ponitur pro eo, quod eſt,etiam l.vix certis,de Iudic. Alio modo, pro eo quod eſt, nullo modo l.tutor.in pr.l.fin.in prin.ad SC.Velleian.Vide Bart.in l.1.ff.de tutel.Spieg.Prat.

V L.

Vlcisci, vindicare eſt,& iniuriam non impunitam relinquere l. ſcientiam §.cum aliter ad leg.Aquil.Et dicimus.Vlciſcor te certiam,pro Vlciſcor me,Spieg.

Vlcvs,ſanies concreta,intra cutem latitans l.ob quæ vitia,§.fin. ff.de Ædil.edict.

Vlcvs tangere, eſt mouere dolorem: eiuſque rei facere mentionem,quæ nos magnopere vrat.vide Prou. Eraſm.noſtri annotarunt vlcus dici innatum, vulnus illatum. A nonnullis vlcus ſcribitur cum h,quod Græce ἕλκος dicatur. Spieg.

Vliginosvs ager ſemper eſt humidus, humidus enim dicitur, qui aliquando ſiccatur. Hot.

Vligo, terræ naturalis humor, ex ea nunquam recedens, autor Seruius.

Vllvs aliquis, quaſi vnus aliquis. Nunquam autem affirmatiue ponitur: ſed ponitur, vel negatiue vel interrogatiue, vel ſubiunctiue. Exempla pete ex Alberico.Prat.

Vlna,vide,Menſurarum nomina.

Vlnam, veteres, & quidem melius, Alciato teſte, vtranque manum ſimpliciter ex cauſam appellant:quo fit,vt idem quod cubitus,aut duæ ſpithamæ. Spieg.

Vlpiano adſidente, Prætorem interlocutum eſſe l. mecum autem,§.ſed ex facto,ff. Quod met.cauſ.Spieg.

Vlterior familiaritas,pro nimia ac modum progrediente,apud Calliſtrat.l.obſeruandum,de offic.præſid.Spieg.Prat.

Vltimvm ſupplicium eſſe mortem ſolam interpretamur, ait l. 21.de pœn.l.pen.C.Th.de offic.rect.pro.l.28.de pœn. vbi Calliſt.ſic ſcribit.Summum ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio, viui crematio, capitis amputatio:Sic vltimam pœnam Plinius lib.2.Epiſt.ad Arria.dixit, & Suet.in Iulio c.19.Prat.

Vltimvm teſtamentum,Quintilian.interpretatur primum,poſt quod tamen aliud factum erat,quod iure non valebat:hocque ex voluntate Legis eſſe aſtruma.,licet non ex verbis.Spieg.

Vltimvs quis cenſetur, qui poſt ſe neminem habet, etiamſi à nemine quoque præcedatur: quod latius exponit Alciatus in comm.de ver.ſig.Spieg.

Vltio,dolotis confeſſio eſt Seneca,vltio & talio inhumana vocabula ſunt.Idem vltio quid præſtet, oſtendit c.21.li.1.de Clement.vide Bart.in l.deuotum. C.de Metat.& epidemet.lib.12. tit.41. Spieg.

Vltio,vlciſcendi actus,de quo vide Bart.in l. de Metat.& Epidem.C.lib.12.Spieg.

Vltis Tyberim,pro vltra,apud Pomponium,de orig.iur.in l.2. §.& quia magiſtratus.

Vltore gladio puniri,locum ſupra indicauimus.

Vltra,præpoſitio,præter & trans ſignificat. Sine caſu adueibiū eſt,vide Bart.in l.Celſus,ff.de vſucap.& in l.cum ita,ff.de dot. releg.& Alc.in l.ſi quis dixerit,ff.de ver.ſig.Spieg.

Vltra quandoque temporis nota eſt, c. ſi Paulus 32.qu.5.l.cum duobus, §. idem reſpondit ff. pro ſocio: aliquando medium tempus ſignificat, c.literæ, de dilat. Quandoque incluſionem ſignificat,l.cum vltra.C.de non num.pec.l.eos,C.de vſur.Aliquando præfinit, & vt vulgo loquimur,taxat,l. properandum in pr.C.de iud.Prat.

Vltra in teſtamentis quid ſignificet, docet l. Celſus, ff.de vſucap.Prat.

Vltra dimidium (vt dicunt) iuſti pretij deceptus dicitur venditor, qui nec dimidiam partem veri pretij acceperit: vt ſi res valeat ducentis,quam vendidit nonaginta & quinque. In emptore vero alia ratio eſt.Nam is non poteſt decipi vltra dimidium iuſti precii,prætetquam,ſi plus duplo emat: puta,ſi rem centum aureorum iuſti valoris, emat ducentis, & aliquanto pluris,vide Old.in act.1.claſſ.4.Spieg.Prat.

Vltro dictio varias in iure ſortitur ſignificationes. Interdum ſignificat vltra, vt annotauit Donatus in Terent. Adelph. act.4. Scen.3 & Seru. in librum ſecundum Æneid. Interdum ſignificat ex vna parte, Vnde, vltro citroque valet, Hincinde, Ex vtraque parte, Ex vtroque latere. Sic Cicero pro Quintio, Tunc appellat vltro Næuium, vt quoniam ſuſpicaretur ſibi aliquid deberi, &c. Cornel. Tacit. libro 11. Deinde metu ne ad perniciem vltro traherentur, deſiſtunt. Idem lib. 5. Conſultruſque Cæſar, an ſepeliri fineret, non erubuit permittere, vltroque incuſare caſus,qui reum abſtuliſſent. Idem eod.lib.Vltroque damnatur,atq; vrbe exigitur. Et poſtea: Non deſpectum id apud Barbaros vltroque potentiam habet, Plin. lib.35. cap.6. Qui adulterant vero iudicio ſtercora columbina vel annulariam vltro inficiunt.Idem lib.5.cap.9.Cauſas huius incrementi varias prodidere, ſed maxime probabiles eteſiarū eo tempore ex aduerſo flantium repercuſſum, vltro in ora acto mari.Idem libro 19.cap.primo. Quinimo tranſit conuitiū & intemperantia culpatur, vltroque qui pariete arguuntur. Accius Phœniſſis incuſat vltro à fortuna opibuſque omnibus deſertum Sueton.in Tiberio cap.17, Sed neque impertrauit,vltroque

ſtoque etiam admonitus eſt, dimitteret omnem curam ſuorum Apul. Apolog. 3. Sed nec quidquam tentata eius grauitate, vltro leuitatis & inconſtantiæ increpitus reportat. Auguſt. in lib. de Geſt. cum Emerito. Ab eo imperatore, ad cuius examen criminationes ſuas vltro accuſando miſerunt. Briſſ.

Vltro, pro prius. Paulus l. ſi in emptione, 34. §. item ſi 3. ff. de cont. empt. Nec tamen ex vendito, quicquam conſequitur, niſi vltro quod conuenerit præſtet. Africanus l. ſi priuſquam, 15. ff. de op. no. nunc. Cauere iuberet non prius ſe ædificaturum quam vltro egiſſet ius ſibi eſſe altius tollere. Nam vltro abundat hoc loco: vt l. 1. §. interdictum, ff. vti poſſ. Actio nunquam vltro poſſeſſori datur, quippe quum ſufficiat ei, quod poſſidet. Sic apud Papinianum l. 1. in fin. ff. de vſur. Tutor vltro conuenit pupillum, eique pecuniam offert, id eſt, prius quam à pupillo conueniatur. Hot. Adde Cuiac. obſ. lib. 3. c. 2. circa medium. Prat.

Vltro, pro ipſo iure, & ſine aliquo facto aduentitio. Paul. leg. 2. ff. de lege Rhod. Imo etſi non retineat merces magiſter, vltro ex locato habiturus eſt actionem, id eſt etiam ſine retentione. vox tamen Non in libris Flor. deeſt. Vlpi. leg. 3. ff. de cond. cauſ. dati. Quinimo etſi nihil tibi dedi vt manumitteres, placuerat tamen vt darem vltro tibi competere actionem, quæ ex hoc contractu, naſcitur. Hot. Prat.

Vltro, ſua ſponte. Scæuol. l. cum quis, 37. §. nuptura, 4. ff. de leg. & fid. lib. 3. An maritus doli mali exceptione ſe tueri poſſit: & an vltro ex cauſa fideicommiſſi actio ei competat. id eſt, ſua ſponte id ab illo poſſit petere, quod per exceptionem retineret. Papinianus leg. 1. in fin. ff. de vſur. Plane ſi tutelæ iudicio nolentem experiri tutor vltro conuenerit, & pecuniam obtulerit, &c. Item apud Paulum l. Ergo, 22. ff. ex quib. cauſ. maior. Hot. Prat.

Vltro citroqve: Hæc verba vt apud alios authores peculiarem habent ſignificationem, vtpote, Hinc inde, ex vtraque parte, ex vtroque latere. &c. Ita in hac iuris noſtri arte à communi ſenſu plane remota: hanc habent vt vltroque citroque idem ſit ac ſi diceres, negocium ſiue cauſam habens l. 7. ff. de pactis, l. ſeruus, 19. ff. mandati, §. 2. Inſt. de oblig. quæ quaſi ex cont. naſc. leg. 19. ff. de verb. ſig. Hinc eſt vt quod ita fit & agitur, vltro citroque fieri dicatur, & negocium vocetur. Gœd. ad leg. 19. ff. de verb. ſig. n. 18. & 19.

Vltronea voluntas, noſtris oblata dicitur, ſiue non requiſita, l. ſi. C. de crim. ſacrileg.

V M.

Vmbra, pro corpore. Quoties aliquis magnum quiddam videbitur aſſecutus, cum nihil tandem auferat præter titulum aut ſpes meras. Eraſm.

Vmbra & imago, cui opponitur Solida & expreſſa effigies.

Vmbra veritatis, ſpecies quædam, & quod veriſimile dicitur.

Vmbræ, prouerbiali loco dicebantur olim ij, qui veniebant olim ad conuiuium, non ipſi quidem vocati, ſed comites eorum, qui vocati fuerant, ſic illos ſequentes, velut vmbra corpus vltro ſequitur. Adi Chiliad. Eraſ.

Vmbrata quies apud Alber. inumbrata, legendum, vt habent ſinceri codices l. ſi quod meo nomine, §. furioſo, ff. de acqu. poſſeſſ. Spieg.

Vmbratilis mora, quæ in vmbra fit. (de legat.

Vmbratilis ſuffragiorum pactio, apud Iuſtin. in l. vniuerſi. C.

Vmbria regio Italiæ, incipit ab Apennino & vltra, vſque ad ſinum Adriaticum extenditur, multis præclara vetuſtiſſimis oppidis. Rationem nominis pete à Plin. lib. 3. cap. 14. Scæuola, Vmbria eſt regio in Piceno l. vxorem, §. codicillis, de legat. 3. Spieg.

Vmbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædam oſſea, aut lignea corneaue, vmbilici noſtri formam imitantia, quæ voluminibus iam abſolutis addebantur. Hinc prouerbialis figura, Ad vmbilicum ducere: quod ſignificat, librum finire atque abſoluere. Eraſm.

Vmbilicvs, ſignificat quicquid in aliqua re eſt medium.

V N.

Vna, aduerbium, acuitur, ſignificatque ſimul, l. imo ff. de vſu & habit. cum ſim. quas Alber. indicat. Holoander in iam citata l. pro hoc, vtique cum vir vna ſit, legit, Cum viro iuncta ſit. Spi.

Vnam domum in duas diuidere, pariete medio ædificato, apud Vlp. l. ſi quis duas, ff. commun. præd.

Vna res cenſetur, fundus, & fructus eius, ſiue matuti ſint, ſiue non, lege fin. §. pen. ff. Quæ in fraud. cred. Spieg.

Vnare, ſimplex verbum Tertullianus vſurpat: Vnde nos Adunare dicimus, & Coadunare. Rhen. Prat.

Vnanimis, quod vnius eſt animi, & eiuſdem ſententiæ cum altero. Canoniſtæ quod vnanimi conſenſu factum eſt, vnanimiter factum, voce patum Latina dicunt. Quorum nonnulli id etiam intelligunt, reclamantibus quibuſdam, modo pars maior conſentiat. Abbas diſſentit, quod verbi vnanimiter vis, haud vllum diſcrepantem exigat, per tex. c. bonæ memoriæ, 2. de Poſtul. Prælat. &c. vnanimiter, eod. tit. Spieg.

Vncia eſt totius ſiue aſſis pars duodecima: vnciæ duæ: ſextans, quaſi ſexta pars aſſis. Vnciæ tres; quadrans, quaſi pars aſſis 4. Vnciæ quatuor: triens, qui eſt aſſis pars tertia. Vnciæ quinque, quincunx. Vnciæ ſex: ſemis, qui eſt totius aſſis pars dimidia. Septem, ſeptunx. Octo, bes. Nouem, dodrans. Decem, dextans. Vndecim, deunx. Et tandem duodecim vnciæ ſimul & in vniuerſum collectæ, totum Aſſem conſtituunt. Vncia autem in minores quoque partes diducitur, puta in ſemunciam, cuius mentio fit in l. Papinianus 8. §. quoniam, ff. de inoffic. teſtam. l. idem quod Sabinus, 17. §. 1. ff. de hæred. inſti. & ſemunciam rurſus diuidi in tres ſextulas, & rurſus vna ſextula cum dimidia dicebatur ſiciliens, cuius mentio fit in l. libetto 21. §. filium, ff. de ann. legat. & apud Feſtum lib. 17. vide Vult. in comm. Inſt. ad §. hæreditas plerunque 2. n. 4. Inſt. de hæred. inſtituend.

Vncia auri, aurei ſex A. Auguſti. lib. 2. c. 9. & eod. lib. c. vlt. declarat Vnciam pedis. Prat.

Vnciaria ſtips, duodecima aſſis pars, omniũ minima moneta.

Vnciariæ vites, quod inter quamlibet vitem vnius iugeri vnciа, interuallum æquale faceret. Spieg.

Vnciariæ vſuræ l. 47. §. præfectus, ff. de admi. tutõ. quæ ſingulos nummos à centenis quotannis efficiunt. Budæo interprete apud A. Auguſt. lib. 2. Emend. c. 10. Prat.

Vnciarivm fœnus, omnium minimum quod ex centum, vnciam tantum in autum reddebat. Tacit. lib. 5. fœnus vnciarium duodecim tabularum legibus conſtitutum fuiſſe tradit. Decennio autem poſt hanc de vnciario fœnore latam legem, Semiunciarium tantum ex vnciario factum tribunitiis, vt inquit Tacitus, rogationibus. Sed cum ne ſic quidem fœnus tolerari poſſet. L. Genutius ad plebem tulit, ne fœnerare liceret. Verum cum conſtricta eſſet hiſce legibus auaritia, aperteque graſſari metu legum non auderet, ad fraudes ſe conuertit. Via fraudis hæc fuit, vt nomina in ſocios, qui hiſce legibus non tenebantur, tranſcriberent, atque ita libero fœnore debitores obruebantur. Deprehenſa autem hac fraude, M. Sempronius Tribunus plebis ex auctoritate patrum legem rogauit, plebſque ſciuit, vt cum ſociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ idem ius eſſet, quod cum ciuibus Romanis. Vnciarum vero fœnus dicitur ratione maximæ vſuræ, quæ in aſſis partes diuidi poteſt: æs enim, qui duodecim vncias continet, pro toto & integro vſurpari ſolet, vt tradidit Zaſius in Catologo Legum antiquarum. A quo nec Sigonius diſſentire videtur, dum de iure ciuium Romanorum libro ſecundo, cap. 11. ſcribit. Veteres vnciariam vſuram dixiſſe, reſpicientes centeſimam, quam maximam vſuram exiſtimarunt, quæ eſt, cum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus penditur, id eſt, cum quotannis duodeni pro ſingulis vſuræ nomine numerantur. Hanc vero quaſi vſurarum aſſem quendam eſſe voluerunt. Vnde aliæ minores vſuræ, quaſi aſſis partes, aut particulæ defluxerunt: Semis cum dimidia pars centeſimæ in menſes ſingulos ſoluitur, quadrans cum quarta, vnciaria cum duodecima, ſemiunciaria cum viceſima quarta. Adde Fr. Balduin. comm. in 12. tab. c. 23.

Vnciarivs hæres, ex vncia ſcriptus, leg. 34. §. inde dicitur ff. de leg. 1.

Vnctores, ἀλεῖπται, ſerui ſunt, qui in balneis dominum vngebant, atque illi muneri deſtinati erant. Conſuetudo enim erat veterum ſingulis diebus antequam cibum caperent, in balneo ſe lauandi, & poſtea vngendi. Cic. in Epiſt. ad fam. lib. 7. 24. Ille autem, ait, qui ſciret ſe nepotem bellum tibicinem habere, & ſat bonum vnctorem, diſceſſit à me, vt mihi videbatur, iratior. Teſtatur Victor. variar. lect. lib. 37. cap. 1. ſpectari Romæ in antiquo lapide vnctorem dextra manu guttum tenentem, nec longe ab ea forma ſtrigilem inciſam. Prat.

Vnctores veteribus vſitatiſſimi, initio tantum neceſſario & virili corporis cultui adhibebantur. Poſt in voluptatem res tranſit, ac diſtingui cœpit inter vnctores atque vnguentarios: illi valetudini, hi voluptati inſeruiebant, & pleriſque ciuitatibus eiiciebantur. Gœdd. ad l. 203. ff. de vorb. ſig. n. 4.

Vnctvarivm, locus vbi ſeruabatur oleum vnctui opportunum.

Vnda, ponitur pro aqua, vt pars pro toto. Cicero pro Plancio per tranſlationem, vndæ comitiorum dixit, pro varia ſententiarum multitudine, quibus veluti vndis mare, ita etiam comitia feruere videntur.

Vnde, particula generica eſt, varieque accipitur, de qua latius Batt. in l. 1. in prin. ff. de vi & vi arm. Spieg.

Vndones cilicij quidem dicti ſunt ab vndis, de quibus meminit diuus Hieronym. & Martial. in Apophoretis,

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti,
Cyniphio poterit planta latere ſinu

Inde vndulata veſtis. Varto de vita patrum: à quibuſdã (inquit) dicitur eſſe Fortunæ virginis, ab eo quod duabus vndulatis togis eſt opertum. Plinius lib. 8. c. 48. Factamque ab ea togam regiam vndulatam, in æde Fortunæ, qua Seruius Tullus fuerat vſus. Vndones igitur ſunt, quales modo videmus in his textis, quæ tanquam ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν, Symballota appellamus, prout etiam docuit nos Hermol. Barbarus in Plinianis caſtigationibus, cap. 48. ſupra citato. Fit autem vndulata veſtis

ex hircorum & caprarum pilis, potius quam lanęis, vt Martialis teſtimonio iam docuimus, quæ ad vndatum ſimilitudinem picta eſt: ſicuti & veſtis Cymatilis à fluctu dicitur, vt eſt apud Plautum & Ouidium. De vndulata veſte meminit etiam Nonius Marcell. Alij ſymballota dicta autumat, ab origine, & ab illo veſtium genere, de quibus Plinius ita ſcripſit: Lanæ & Perſæ coactæ veſtem faciunt: erit ergo Symballoton, quaſi συμβαλλόντων, hoc eſt, coactum implexu potius quam textu conditum, & ſecundum iſta caſtigabis verba Vlp. in l.argumento, in prin.ff. de aur.& arg.leg.dum dicit, Alia cauſa eſt odonum ſcribe, vndonum, & de his veſtibus vndulatis dictum puta.

VNGERE malo veneno, apud Vlp.l. item ſi obſtetrix, ff. ad l. Aquil. Spieg.

VNGVENTA coactis odoribus fieri ait lex 27. §.1.ff. de acquiren. rer.dom.

VNGVENTVM, quod & vngentum dicitur non eſt medicamentum, vt vulgus exiſtimat, & tenax illa compoſitio, qua chirurgi vtuntur ad vulnera curãda: ſed commiſtio diuerſorum odorum, addito oleo, aut balſamo, aut aliquo pingui, ad vngenda corpora, deliciarum & luxuriæ cauſa, inuenta. Pomponius tamen in l.argumento, de Aur.arg. leg. de mundo muliebri loquens, ſcribit vnguenta eſſe, quæ valetudinis cauſa comparantur. Sed hæc magis medicamenta dicuntur. Spieg.

VNGVENTIS legatis non tantum ea legata videntur, quib. vngimur voluptatis cauſa, ſed & valetudinis, l.21.§. t.l.25. in fi.ff.de aur.& arg.leg Prat.

VNGVENTARIVS, qui vnguenta conficit ac vendit, à Græcis Myropola dicitur. Viles autem habiti ſunt vnguentarij. Nec mirum, Catanæus inquit, cum vnguentum ſit materia luxus maxime ſuperuacui. Vnde ſcribit Plinius. Licinium Craſſum, & Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe ne quis venderet vnguenta exotica (ſic enim peregrina appellauere) & Auguſto à M.Antonio exprobatum legimus proauum habuiſſe, qui modo vnguentariam tabernam, modo piſtrinum exercuiſſet. Seneca etiam libro quarto Naturalium quæſtionum, tradit vnguentarios à Lacedæmoniis expulſos, & propere cedere finibus iuſſos, quia oleum diſperderent. Athenæus Ariſtotelem pharmacopolam notat. Spieg.

VNGVENTARIA, & ars ipſa conficiendorum vnguentorum. Vnde vnguentariam facere, & quæ vnguenta conficit, & vendit. Spiegelius.

VNICA filia, duos parare generos dicitur, vbi quis idem beneficium duobus ſimul pollicetur. Vide Eraſm.in Adag.Prat.

VNICVS ſingularis, ſolus vel vnus tantum inter alias ſpecies.

VNICVS filius l.2.ff de Libet. & poſthum. & Cicero pro Roſc. Amer. Et quæramus, inquit, quæ tanta vitia fuerint in vnico filio. Spieg.

VNIGENITVS, filius qui vnicus eſt, quaſi ſolus genitus, nec fratrem vllum habuit, aut ſororem. Diuus Hieronymus eleganter eludit Heluidium volentem differentiam eſſe inter vnigenitum & primogenitum. Spieg.

VNIO margaritum eſt ex concha, quæ apud Rubrum mare & creſcit & coaleſcit l.6.l.19.§. penult.ff.de auro, argen.leg.Plin.lib. 12.cap.1. Vnio in maris Rubri profundo, Smaragdus in ima tellure quæritur. Apertius hoc demonſtrat idem autor lib. 9.c.35. Scribit autem Iſido.lib.16. Etymolog.c.10.inde vniones dictos quod tantum vnus, nunquam duo vel plures ſimul reperiantur. Briſſ.

VNITAS, ab vnus. Vnitatis ſeparatio impetrari non debet l. 1. §. ſciendum, ff.de Separat.

VNI teſti etiam ſublimis dignitatis, regulariter in nulla facile cauſa creditur, l.Iuriſiurandi.C.de teſtibus l,1.§.Idem Cornelio, & l.§. vlt.ff. de quæſt. Quanquam ſemiplenam probationem faciat, modo ſi legitimam cauſam dicto & teſtimonio ſuo, etiam non interrogatus à iudice, adiiciat l.Admonendi, ff.de iureiur.l.in bonæ fidei. C.de rebus credit. Baldus in c.1.de cont. inter do.& fidel.de inueſtit. Old.

VNIVERSALES actiones appellantur, quibus perſequimur corpus aliquod iuris, continens multas res cum augmento & diminutione, vt ſunt hæreditas, peculium, dos, iuriſdictio. Old. Prateius.

VNIVERSALE, quod ad vniuerſos pertinet. Quæ autem vniuerſorum ſint, vide Inſt.de Rer.diuiſ.§. qua ratione.

VNIVERSALI orationi in Legibus, quod harum natura ſit, vt de vniuerſis conſtituantur, indefinita æquipollet. Vide Alciat.enarrantem l.in vſu iuris.de ver.ſig. Spieg.

VNIVERSARVM fortunarum ſocietas, ff. pro ſocio, l. ſocietatem cum ſeq.

VNIVERSI interpretatio, fit pro ſingulis eius portionibus qua ratione & quandoque genus pro ſingulis ſuis partibus accipimus, & pro tempore exponimus, pro qualibet temporis parte. Gl.c.generali,§.illos.de Elect.in Sexto. Spieg.

VNIVERSITAS quæ ſit dicenda, & vtrum eo nomine veniat homines de vniuerſitate, differit Bart.in l.aut facta,§. fi.ff.de pœnis. Spieg.Prat.

VNIVERSITAS etiam pro vniuerſitate bonorum, vt hæreditate vt caſtrenſi peculio, leg. 1. ff.quor. bonor.l.10.§.ait Senatus, ff.de pet. hæred.l.1. ff. de rei vindic. l.1. § quæ ſunt alicuius, ff. de interdict. Caius lib. 2.inſtitut. Per vniuerſitatem ait, id eſt, omnia ſimul bona adquirimus hæreditate, adoptione. Sic in §.videamus. Inſtit.per quas perſonas nobis adquir.& Inſtit. de adquiſition.per adrogatio.in princ. & in l.1.de actionibus certo tem.finien.in Cod. Theodoſ. verbum hoc accipiendum eſt. Briſſ.Prat.

VNIVERSITAS quoque vocatur grex, peculium, armentum, equirium l.70.ff.de vſufr. Briſſ.Prat.

VNIVERSITATEM per vnum conſeruari, tex eſt in lege ſicut.§. vniuerſitas, ff.Quod cuiuſque vniuerſit.non. Vide Bart.in cap. leg. Spieg.

VNIVERSITATES appellantur collegia & corpora, curiæ ſocietates, titulo, Quod cuiuſque vniuerſit. & tit.de manumiſſionibus quæ ſeruis ad vniuerſitat. pertinentibus. Durat vero & manet vniuerſitatis nomen etiam ſi ad vnam perſonam reciderit l.7.§. vlt.ff.quod cuiuſque vniuerſit. Briſſ.Prat.

VNIVERSITATES res ſunt, quæ in ciuitatibus ſunt theatra, ſtadia, & ſi qua alia ſunt communia ciuitatum l.6.§.1.ff.de rer.diuiſ.§. vniuerſitatis. Inſtit.eod.Briſſ.Prat.

VNIVERSITATVM alia perſonarum, vt ff.Quod cuiuſq; vniuerſalia rerum. Et hæc duplex: Iuris, vt hæreditas, peculium, ff. de petit. hæred.l.Item,§.non ſolum. Facti, l.1. Per hanc de rei ven. Bart.in l.1.in prin.ff.de damn.infect. Old.Prat.

VNIVERSITATVM nomina, quæ & collectiua, non membris ſolum, ſed & capite conſtant: ideo illud quoque comprehendere debent. Sic appellatione militum, Imperator: appellatione populi, Senatus continebitur l.1.de Milit.teſt.§. plebs. Inſtitut.de iur.Nat.Vide Bald.in Proœmio Decretalium. Spiegelius.

VNIVERSVS, quaſi omnis ad vnum verſus, i ſine aliqua exceptione. Et in ſingulari quidem idem eſt quod totus: vt, Vniuerſus ager. In plurali ſignificat omnes coniunctim. Nam ſi dicimus, Omnes ſibi domicilium conſtituerunt: intelligitur domicilium ſibi vnumquemque conſtituiſſe. Si vero dicimus, Vniuerſi ſibi domicilium conſtituerunt: ſignificatur omnes ſimul vnum ſibi pro omnib. domicilium feciſſe. Vide l.quoties, in fi.ff. fam.erciſc.l.talis ſcriptura,§.fi.de lega.1.Spieg.

VNVS ſepultura, ſepulchra plura efficere poteſt teſte Paulo: cui videtur, illum eſſe religioſum locum, vbi quod principale eſt, conditur, i.caput, vnde qualis cuiuſque imago ſit, cognoſcitur l. cum in diuerſis, ff.de Religioſ.& ſumpt.fun. Spieg.

VNO contextu fieri dicitur, quod fit continuata actione, ſine intermiſſione, ſine interruptione actus, l. hæredes palam, ff. de Teſtam.§ ſed cum paulatim. Inſt.eod.Prat.

VNO impetu, id eſt, nixu, partu. Triphonius: Nec enim, inquit, natura permiſit, ſimul vno impetu duos infantes de vno vtero matris excedere l.Areſcuſa.ff.de ſtat.hom. Spieg.

VNO loco, pro eadem prouincia l.fin. C.de Præſcript.long.temp. Alberic.

VNO ore damnari. C.de Epiſc. & cler.l.quoniam venerabilis, pro ſummo conſenſu paſſim apud autores obuium eſt. Vide Chiliad.Eraſ. Spieg.

VNO ſpiritu, vide de rei vind.l.ſi rem.§.at in his corporibus.

VNO tempore, pro eodem.

VNO tenore, vide ſupra.tenor.

VNVM dicitur, quod finaliter vnum eſt, ait Goth.ad l.ſi illud, 27.ff. de leg. 1.

VNVM inſtrumentum dicitur, quod ſimul abſoluitur, licet obligationes plures complectatur. Gothofr.ad l. cum plures 72.ff.de euict.

VNVS & alter, pro duobus l.nonnunquam.ff.de Iud.Alber.

VNVS homo. Paulus: Difficile eſt, vt vnus homo duorum vicem ſuſtineat.l.ſi plures ſint, ff.de pactis. Spieg.

VNVS QVISQVE vectorum res ſua ſeruet.l.vlt.ff.Naut.caup.ſtab.

VNVM ius ſemper idem, nunquam mutatum.

VNVM precium, pro vna ſumma, etiamſi ex ſingulorum precio collecta ſit exponitur, teſte Alberico, in l.Ædiles aiunt.§.ſi forte, ff.de ædil.edict.Spieg Prat.

V O.

VOCABVLA, vſu quodam corrupto, pro Latinis recepta, referuntur in dictione Blada. Spieg.

VOCABVLA aliquot Iureconſultis propria annotat Alciat. lib. 4. de verb. ſign. & inibi aliquot vocabula Iureconſultis propria. Spieg.

VOCABVLA iuri ſubiiciuntur explicanda, non iura vocabulis, l. omne verbum. C.commun.de legat.

VOCABVLVM, eſt id quo res ſingulæ nominantur & vocantur, aut voce efferuntur. Bart. docet in l.1.§.ex qua.ff. de Tut. Vocabulum haud raro trahere propriam ſignificationem à diſpoſitione. Sumi autem nonnunquam pro ſignificato vocabuli, monſtrat Albet. Spieg.

VOCABVLA noua reb.nouis imponenda, vide Cicer.lib.3.de Finib. in princ.Spieg.

VOCALITAS, conſonantia, quam Græci Euphoniam vocant.

VOCARE, pro nomen imponere.

VOCARE in crimen, eſt accuſare aliquem criminis.

VOCARI in ius propria eſt ad Prætorem, vel alium qui iuriſdictioni præeſt vocare, l.1.ff. ſi quis in ius voc. Eodem ſenſu dicimus, in iudicium vocare, l.1.l. tutor pro pupillo.ff. de admin. tut.l.3.ff.de eo per quem fact.l.1.§.prætor.qui ſatiſd.cog. Porro is, qui in ius vocatus eſt, ſequi debet, & quidem ſtatim ex 12. tab. Si in ius vocat. atque eat. Qua enim actione conueniatur, cognoſcit antequam vocetur: nam editio actionis atque inſtrumentorum litis in ius vocationem præcedit. Quid ergo aliud reſtat, quam vt vocantem ſequatur? Hodie vtrumque fit, ſimul ex continenti, editio nempe & vocatio: & ideo nec ſequitur ſtatim qui vocatus eſt, aut manu iniecta inuitus duci, rapi, trahi, niſi ſcilicet Vadimonium promittat, id eſt, niſi ſatiſdet iudicio ſiſti, l.5.§.vlt.ff. qui ſatiſd.cog. & inde ti. In ius vocati vt eant. aut ſatiſdent: Fuſius vide Cuiac. lib.10. obſ.10. & 11. Duaren.lib.1.diſp.c.1. Hermannum Vult.lib.1. diſcept.c.1. Gœdd.ad l.9.n.1.6.7.ff.de verb. ſign.

VOCARE ad libertatem ſeruos, idem quod Manumittere.

VOCARE in partem iuris verbum, pro participem facere, & partiarium admittere. C e.pro Cæcinn. Mulieres in partem vocatæ ſunt. Sic Vergil.li.3.Æneid. Ipſumque vocamus in prædam, partemque Iouem. Prat.

VOOARI, quo diſtet ab Euocari, vide §. fin. in l.cum ſeruum. de fideicomm.libert. Spieg.

VOCARI ad iudicium, l.1.§.ſufficit.& l.51.ff.de admin. & peric.

VOCATORES dicti ſunt, quibus datum eſt inuitandi negotium ſiue qui ipſi vocant ad cœnas. Spieg.

VOCE non emiſſa ab hac luce ſubtrahi. in l. 1. C.de Poſth.hær.inſtit. Alberic.

VOCES prædicabiles quinque ſunt: Genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens. Inter quas tanta cognatio & affinitas eſſe videtur, vt quamvis ſynonymæ non ſint differantque ratione & vocabulis: cohærent tamen inter ſe viciſſim, vt mutuo quod habet altera, tribuat & communicet alteri, genus vtique communicat ſpeciei: vt in primo ſui nominis occurſu diffiniatur: quia nulla ſine generis interuentu ſpecies explicari poteſt. Species etiam communicat generi, vt per eam ſpecioſius inſpiciatur & venuſtius, atque certius. Speciei quippe beneficio, depellitur generalitas prius incerta, informis, & confuſa. Taboetius in Topico.

VOCIFERATIO Modeſtinus, §.fi.l.3.de re milit. Qui ſeditionem atrocem militum concitauit, capite punitur: ſi intra vociferationem, aut leuem querelam ſeditio mota eſt, tunc gradu militiæ deiicitur. Eſt autem Vociferari, tradente Valla, voce effrænata, non modo dolorem, ſed etiam indignationem (quanquam indignatio doloris genus eſt) oſtendere. Interdum ſine affectu, ſed tamen vehementius exclamare. Hinc vociferatio, verbale, ipſe vociferandi actus. Solet autem ingens fieri inter litigandum & diſputandum vociferatio. Spieg.Prat.

VOCONIA lex de mulierum hæreditatibus, Inſt. de leg.Falc. & apud Paul. lib.4. ſenten. Quam Q. Vocon. Saxa Trib. pleb. à pleb.rogauit, vt Cic.pro Cornel Balbo, & Flor.in epito.Liuian. & Auguſt.lib.2.de ciuitat. Dei ſcribunt. Cauebatur autem ea, ne quis cenſus mulierem vltra quadrantem hæreditas relinqueret heredem. Briſſ.

VOLAE Manus & pedum interiores partes. hinc fit Inuolare, quod ſignificat intra volam recipere. vnde & volema declinatur in tantum grandeſcens pomum vti volam impleat. Io Bap. in comm.epiſt.Sidon.Apollina.ad Claudianum.lib.4.

VOLENS intelligitur, qui conſentit expreſſe, vel tacite nihil opponit. Huic quo nihil vulgarius eſt, non fit iniuria l.cum donationis.C.de tranſact. Porro, Volens nolente animo dicendum, vbi quis fingit ſe nolle, quod cupit: aut contra etiam in Hebræorum Prouerbiis, Pigrum velle, & non velle. Vide Eraſm. in Chiliad. Spieg.

VOLENTI iniuria non fit, l.1.§.vſque adeo.ff.de iniur. Gœddæ.ad l.ſatiſdationis 61.num. 3. ff. de verb. ſign. Vult. in comm. Inſt. tit. de vſuc.in pr. & §§.ſeqq. num. 43. Corraſ. 3. Miſcell. t. numero 11.

VOLGO concipere. l.44. §. non obeſt. ff. de ritu nupt.

VOLO verbum, de ſe indicat ſolam voluntatis declarationem, quapropter qui dicit ſe velle eligere, non eligit: & qui dicit ſe velle hereditatem adire, non idcirco adit: ſicut & qui dicit idcirco velle Stichum dare, non dat. l. Clodius. de Acq. hæred. Licet ex illis verbis cenſeatur facta electio: non enim quiſquam vult dare, niſi prius elegit: & hæc proprietate verbi defenduntur. Alioquin mens proferentis quandoque aliud ſuadet: vt eleganter docet Alc. explicans l. 1.C. de Summ. trinit. Igitur & qui rogatus eſt reſtituere, Quibus volet, etiam indignos præferre poterit. at ſi is, quos dignos putauerit, vel arbitratus fuerit, reſtituere rogatus eſſet, tunc non alias quam ex viri boni arbitratu reſtitutio facienda eſt l.1.& 24. ff. de leg.2. Prat.

VOLO verbum prolatum ab eo, qui poteſtatem habet diſponendi & imperandi, imponit neceſſitatem, l.1.in fin. mandat. l. 1. vbi Dd. C.de ſumm. Trin. Dd. in l. ſerui electione in pr.ff.de leg. 1. Corraſ. 4. Miſc. 7. n. 6.

VOLONES appellati ſerui, ſua ſponte militantes. Etſi enim ſeruis poſt inductam ſeruitutem militia interdictum, idq; ſemper conſtantiſſime obſeruatum, tamen cum ingenti aliqua clade accepta, publicæ calamitatis neceſſitas horum etiam operam deſideraret, vt bello Punico cum ſe vltro obtuliſſent militiæ, nomina eorum libentibus ciuium animis accepta ſunt, & volones appellati quod ſponte ſua id feciſſent, cum legibus non tenerentur. Idem poſt Cannenſem pugnam & ſæpe alias factum eſt. Neque tamen ij ſimul ac in numeros relati eſſent, libertate & ciuitate donabantur, ſed militiæ tantummodo ius habebant: teſtamenti & cæterorum priuilegiorum non habebant. Hoc oſtendi poteſt ex Liuio lib.4.Decad.3.

VOLUCRIS nomine, omne id quod volat, non ſolum aues: ſed apes quoque, veſpæ, tabani, & reliqua huiuſmodi ſignificantur, teſte Steph.Rub.Spieg.

VOLUIT transferre in l.non vult.6.ff. de diuerſ. reg. iur. cum effectu accipi poſſe, id eſt, tranſtulit re ipſa, docet Decius ibidem num.3. Sic in l.fin.ff. de rer.diuiſ. qui ſenſus ferri poſſit, necne, ipſe diſpice. vide tamen Bart.in d. l. fin. ad multos effectus. & vide Accurſ.in l.t.ff.de leg.1.Prat.

VOLAM verbum extenſiuum ſiue paratacticum eſt in futurũ, volebam in præteritum voluero non item. voluero ſignificat ſemel, volam identidem. Hoc voluntatis mutationem admittit, illud non item. Cuiac.ad l.17.& l.112. ff. de verbor.obligationibus.

VOLUMEN, Vide ſupra, Librum.

VOLUMUS verbum, in Conſtitutione Principis ſignificat quod mandamus & præcipimus: quia quum dependeat id à ſola voluntate Principis, id verbum actus perfectionem inducit. Vide Alc.in l.cunctos populos C.de Sum.trin. Spieg.

VOLUNTAS, eſt facultas ſeu vis animi, qua bonum expetimus, malum auerſamur, duce ratione. nam mutæ animantes duce natura, quæ ſenſus extimulat. Papinianus: Voluntatem, inquit, potius quam verba ſpectari placuit in conuentionibus contrahentium. Spieg.

VOLUNTAS eſt eius, qui conſentit legitime, & vt oportet, l.4.C. de fideic.lib.Quintil.declam.340.

VOLUNTAS duplex eſt, remiſſa nempe & integra. Remiſſa in his eſt, quæ vi vel metu fiunt, integra, hæc non eſt. Hæc vero ibidemum eſt, vbi quid vltro atque ſponte volumus. Cuiac. ad Rub.ff.quod metus cauſa geſtum erit, circa finem.

VOLUNTAS & propoſitum facientis, diſtinguunt maſcula l. qui iniuriæ. cum concord. in Gloſſ. ff. de Furt.l. Diuus. de ſicar. Spieg. Prat.

VOLUNTAS interdum ex ſcientia, & patientia inducitur l.7.§. interdum ff. de S.C.Macedonia. Briſſ. Prat.

VOLUNTAS ambulatoria vſque in momentum mortis dicitur, propter incertum voluntatis, ait Zaſ. Nam facile variat, quicquid ex voluntate conficitur l.4.in fi.ff.de adimen.leg.vbi dicitur, voluntatem eſſe ambulatoriam, inconſtantem. Spieg. Prat.

VOLUNTAS captatoria eſt ea, quæ pendet ex aliena voluntate l.captatorias.ff.de hæred.inſtit.Spieg.

VOLUNTAS coacta. Vide Coacta voluntas.

VOLUNTAS conſtans & perpetua apud Ciceronem appellatur animi affectio atque habitus, apud Ariſtotelem προαίρεσις, quæ certæ & ſanum rectumque iudicium & firmam voluntatem continet. Balduinus in Catecheſi iuris ciuilis cap.1. in princ. Errantis voluntas nulla eſt.l.20.ff. de aq. & aqu. plu.nec furioſi.l.47.ff de adquir.hær.l.40.ff de diuerſ. reg. iur. Proinde eorum voluntate factum nihil videtur. Cæterum cum voluntas alicuius in aliquo actu deſideratur, ea vel ſubſequi recte poteſt.l.10.ff.de aq.& aq.pluu. Briſſ.Prat.

VOLUNTAS & propoſitum diſtinguunt maleficia.l. qui iniuria. 53.de furt.l. quod Reip.13. de iniuriis. voluntate, eaque vel ſpontanea, vel non ſpontanea. Vide Vult. in comm.Inſtit.in pr.t.de oblig.quæ ex delict.naſc.n.10.

VOLUNTAS expreſſa, quæ ex præfationibus, vel præcedenti tractatu conſtat.l.Titia.l.ita ſtipulatus ſum.ff.de verb.obli. Tacita, vt quia natura contractus, qualitas rei, perſonæ, contrahentium conſuetudo, eius quod actum eſt, coniecturam inducant. l.ſemper in ſtipul.de reg.iur. Vide Alc. in l.conuentionibus. de verb.ſign. Spieg.Prat.

VOLUNTAS præſumpta. Lege, Præſumpta voluntas.

VOLUNTATES vltimæ fiunt quinque modis. Auth. de hæred. & Falcid.§.quia vero. Porro apud Vlp. legimus defunctorum voluntates non ſtricte eſſe interpretandas.l.plenum. §.1.ff. de vſu & habit. Old.Prat.

VOLUNTARIUS procurator eſt qui ſe alienis negociis offert ſine mandato, qui voluntarius amicus in oratione pro Cæcina, voluntarius procurator in Bruto, Procurator ſimpliciter in Pandectis ſæpe, cum tamen proprie ſimplex appellatio ei tantum conueniat, qui mandatum habet. Is cauere de rato omnino debet. Verus procurator, de quo non dubitatur, an procurator ſit, cauere non debet. Cuiac. obſeru.lib.7. c.26. circa medium.

VOLUNTARIA iuriſdictio eſt, quæ ſeruatur in volentes. not. l.2. ff.de off.proconſ. & leg. Old.Prat.

VOLVNTARIA ſocietas, in M. Tullij Quinctiana, opponitur ſocietati hæreditariæ, id eſt, communioni, quæ intercedit cum hærede defuncti ſocij. Hæc enim voluntaria non eſt, quia re, non conſenſu conſiſtit. voluntaria autem eſt, quæ conſenſu contrahitur, tractatuque habito inter ſocios. Et hanc propriè dicimus ſocietatem, illam verò rerum communionem l.23.ff. de reg.iur.vel communiter geſtum, l.31.32.cum ſeq.l.actiones. §.ſi poſt, ff.pro ſocio, & ſocietatem impropriè. Voluntariam ſocietatem dixit Alp.in l.verum, §. in hæredem. ff.eod. ſeparans eam à ſocietate vectigalium, cæterorumque publicorum, atque etiam à ſocietate priuata. Cuiac. obſeru.lib.10. cap.25.

VOLVNTARIVM exilium.l.16.§.euentu.ff.de pœnis. & iuſiurandum, rubrica de iureiurando, id eſt, quod ex conuentione extra iudicium defertur.l.17.ff.de iureiur.

VOLVNTARIVM eſt, quod neque per vim, neque per ignorantiam fit. Obſeruandum autem, quod non volens quis peccare poteſt. Et quod iuxta Salomonium ſtupidus eſt qui non volens peccat, interdum pœnæ fit obnoxius. & ideo ait Demoſthenes, Lex eſt voluntariorum & inuoluntariorum peccatorum coercio. Spieg.

VOLVNTARIVS contractus. l.4.C. de vſufr.hæres.l.13.ff.de opt. leg qui neceſſario opponitur. l.13.ff.de opt.leg.Briſſ.

VOLVNTATE fieri non videtur, quod ignoratur.l.non videtur. ff de lib.cau.Prat.

VOLVNTATE mea vtaris. Quomodo hæc verba, tum iis ſimilia intelligantur, vide in l. Lucius, iunct. gl. ff.de donat.

VOLVNTATE noſtra poſſidere ſerui intelliguntur, quod eis peculium habere permiſimus. l.1.§.item adquirimus.ff.de adq. poſſ. Prat.

VOLVNTATE domini in libertate eſt, qui volente & conſentiente domino ius libertatis vſurpat, vel aliquid pro libero gerit l.4.C. de fideicom. liber. & apud Quintilian. Declamat 340. Briſſ.Prat.

VOLVNTATIS vltimæ appellationem generalem eſſe, ac ſub ſe quaſdam continere ſpecies, ipſa vox per ſe ſatis arguit, & probatur per Nou. 1. in fin. Eſt autem nominata, vel innominata. Nominata eſt, quæ certum in iure nomen expreſſum habet, cuiuſmodi ſunt teſtamentum, codicillus, mortis cauſa donatio, & epiſtola. Præter has ſpecies ſi quæ ſunt aliæ, dicuntur innominatæ, nimirum ſi quocunque alio modo, quam vel teſtamento, vel codicillo, vel mortis cauſa donatione, vel epiſtola alicui aliquid relinquatur, aut poſt mortem demum præſtandum detur. Inter has vltimæ voluntatis ſpecies potiſſima eſt illa, quæ dicitur teſtamentum, cuius vt vſus eſt frequentiſſimus, ita doctrina in iure patens latiſſimè, adeò vt totam partem Digeſtorum quintam occupauerit, & lib.6.C.tit. 34.in Inſtitutionibus maiori libri ſecundi parte titulis nimir. 16. deſcripta & expoſita eſt. Eſt autem vltima voluntas haud aliter ſeruanda quàm lex. l.in conditionibus 19.ff.de cond.& demonſt.d.Nou.1.in pr.Nou.22.§.diſponat, vltima voluntas 13. qu. 2. & voluntatem teſtatoris non ſeruare impium eſſe & iniquum ſcribitur in l.conſulta. C. de teſt. quoniam publicè intereſt, ſuprema hominum iudicia ſuum ſortiri effectum, l. vel negare. 5. ff. de teſtam. quem. aper. l.1. C. de ſacroſ. eccleſ. Vult. in commen. Inſt. de teſtam. ordin. in prin.num. 10.11.

VOLVNTATEM filiæ cum pater agit de dote, non ſic accipimus vt conſentiat filia, ſed vt ne contradicat.l.2.§.voluntatem.ff. ſol.matr.voluntate itaque filiæ pater dotem recepiſſe videtur ſi cauſas contradicendi ei filia non habuerit. l. 37. ff.eod.tit. Briſſ.Prat.

VOLVNTATEM teſtatoris ſequi dicitur in l.fi. C.ad l.Falc.qui eius præcepto paret, & quòd iubet, facit. Sic eodem ſenſu plenam fidem teſtatori exhibere d.l.fi.in pr.Prat.

VOLVERO & volam hoc differunt: quod & ſi vtrunque verbum futurum tempus ſignificet, illud tamen præciſè momento ipſo temporis, quo quis voluntatem ſuam ſemel elocutus eſt, includitur: hoc longius funditur, & temporis tractum habet.l.112. ff.de verb. oblig.l.6.ff.ad SC. Tertull. Hot. Vide paulò ante Volam verbum.

VOLVPTAS, eſt elata præter modum lætitia, opinione præſentis alicuius boni. Huic verbo. Cic. inquit, omnes qui vbique ſunt, qui Latinè ſciunt, duas res ſubiiciunt: lætitiam in animo, commotionem ſuauem iucunditatis in corpore. lib. 2. de finib. Spiegel. Laertius lib. 7. in vita Diogenis definit quod voluptas ſit irrationabilis eius rei appetitus, quæ videatur appetenda.

VOLVPTARIAE impenſæ ſunt, quæ ad voluptatem fiunt, quæque ſpeciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent: vt ſunt viridaria, aquæ ſalientes, incruſtationes, loricationes, picturæ. l.1.in princ. l.7.9.l.11.ff.de impenſ. in res dot.l.79. ff. de verb. ſign.& apud Vlp.in Inſt.tit.de dotib. Voluptuoſæ etiam appellantur l.14.ff.de impenſ.in res do. Voluptati deſeruientia prætoria in l.198.ff.de verb.ſign.quale deſcribitur in l.13.§.fructuarius.ff.de vſufr. Voluptatis artifex in l.7.§ dabitur. ff. de oper. libert. Briſſ.Prat.

VOPISCVS dicitur, qui ex duobus conceptis, vno abortu excluſo, ad partum legitimum ducitur. Old. Prat.

VORARE, eſt cibum non confectum dentibus deglutire.

VORAGO, barathrum dicitur, quod in eam cadentia non emergunt, ſed quaſi abſorbentur. Voraginem vſurarum Canoniſtæ vſurpant. de qua, ſi lubet, vide c.1.de vſur.lib.6. Spieg.

VORAX & fraudulentum propoſitum. l.1. C. de nume. actuar. & chartular. lib.12.

VORSVRAM ſoluere, Eraſm. indicat prouerbialiter vſurpari de eo, qui ſic è præſentibus malis extricat ſeſe, vt aliis grauioribus impediatur. Nam Donato vorſuram facere, eſt æs alienum, alieno ære ſoluere, aut minore fœnore maiorem accepiam pecuniam occupare. Hinc ducta voce, vt author eſt Feſtus Pompeius, quod vertant creditorem, Spieg.

VOSSISSATORES lepidè vocat Eraſmus noſter, qui barbaros ſecuti vnum multitudinis numero compellant, præter veterem conſuetudinem. Qua de re fusè diſſerit in de Conſcribend. epiſt.

VOTVM eſt alicuius faciendi, vel non faciendi, verſus Deum deliberata & iuſta promiſſio, ὁμολογία. Vnde Cicero eleganter dixit votum ſponſionem, quâ Deo obligamur. Nobis præcipuum votum eſt, quod in baptiſmate fecimus. De quo illud eſt, 6.Pſal.vota redde Deo Iacob. De votis extat tit. De voto & voti redemptione. Solebant autem veteres quàm plurima vota pro principe nuncupare, vt vota anniuerſaria, ob diem imperii, cum ſcilicet ad imperium princeps ſumptus eſſet: quorum & in iure mentio habetur. l.omnes C.de feriis. Item vota concepta ob ſalutem principis, à ſacerdotibus, conſulibus, idque poſt tertium diem Cal.Ian. authore Caio, in l. ſi caluitur.233.§.1. vbi omnino vide. D.Iohan.Gœdd.ff.de verb. ſign.

VOTVM captandæ mortis in iure noſtro dicitur, ardens illud deſiderium, quo flagrant iniqui homines ex alterius morte lucrum ſperantes, vt illius vitæ inſidias parent, l.de fideic.C.de tranſact. Cortaſ.lib.5.Miſcel.c.12.n.1.

VOTA quinquennalia, decennalia, vicennalia dicuntur, quæ (teſte Alciato) in veteribus numiſmatis notabantur hoc modo: vot.10.vot.20.vot.30. vide Ciceronem de legibus. Pro voluntate ac deſiderio nonnunquam votum accipitur, quod ea valde deſideramus, quæ voto à Deo poſcimus. Vnde voti compotem eſſe dicimus eum, qui deſiderium ſuum aſſecutus eſt. Et pro voto ſuccedere, quod Græci dicunt κατὰ γνώμην προχωρεῖν. de hoc quidem Bart.in l.ſi quis.ad fin. ff.de pollicit. Vota etiam γαμήλια dicuntur matrimonium, ſiue nuptiæ, quod in nuptiis contrahendis fiant viro citroque promiſſiones. Vnde dicimus ad ſecunda vota migrare, quemadmodum extat tit. in Auth. Vt exactione inſtante dotis primæ & ſecundæ viro ad ſecunda vota migranti proponatur vxor vna, vel ex prioris matrimonii filiis. votum tãta apud gentiles homines res erat, vt verbis duntaxat enunciatis nullum induci voluerit, vt cenſet Bartol.in l. ſi quis ad fin. ff. de pollicitat. Porro in filiofamilias non habebat locum hoc eſt, eo non obligabatur filiusfamilias. l.ſi quis tem. §.voto. ff.eod. Eius rei refert bonam rationem D.Alciatus, & quidem efficaciorem. c. 9. 1.Parerg. vt & Gœdd. ad d. l.ſi caluitur. 233 §.1. de verb.ſign. Inter votum autem & pollicitationem hoc diſcriminis eſſe oſtendit Alciatus, quod pollicitatio reipublicæ, vel priuato alicui fiat, votum verò principi, vel Deo, ex cauſa principis, vel imperij, aut ob fortunam regis, Cæſaris, & ſi qui caſus ſimiles.

VOTI reus dicitur, qui diis in euentum conditionis promittit, aut vbi conditio euenit, tum etiam damnatus eſt voti. vide Alciatum Ià li.nominis & rei, de verb.ſign.

VOTVM aliud eſt munificum, aliud honeſtum, aliud turpe, Munificum eſt, veluti votis eſſe liberalem, ac diuitem: quod multo facilius eſt quàm eſſe demum, iuxta Ouidianum illud,

Pollicitus diues quilibet eſſe poteſt.

De hoc videndus eſt Eraſ. in Adag. Honeſtum votũ eſt, quod fit ſuper re honeſta, veluti quod in ipſis licitis nuptiis legitimè celebratis fit. Turpe verò eſt, quod fit ſuper re turpi, vt illud eſſet; ſi quis voueret ſe nunquam nuptias contracturum. Et hoc quidem, etiam iuramento firmatum, non eſſe ſeruandum rectè tradit Zaſius aduerſus Andream Eſernitanum, l.generaliter, ff.de verb.oblig.

VOTIVVS, va, vum penult. producta dicitur, quod ex voto dari promittitur, Horat.

Paſcitur in veſtrum reditum votiua iuuenca.

Aliquando votiuum ſignificat, quod voto deſideratum eſt. Apuleius lib. 6. Tota ciuitas ad votiuum conſpectum effunditur. Etiam votiua verba dicimus, quibus in faciendis votis vtimur, & votiuas preces, quibus aliquid cum voto poſcimus, Item & votiua legatio, pro eo, quod barbarè dicitur, ad beneplacitum, hoc eſt, quæ pro voto ac voluntate, vel voluntariè ſuſcipitur. Huiuſmodi autem locutionum exempla apud Ciceronem, Plinium, & reliquos claſſicos authores multa reperire facillimum eſt, ideoque hic minus adſerenda. Ancher.

VOTVM pro charitate, & indulgentia paterna, l. ſecipro. 7. ff. ſi tab. teſt. Liberos naturæ, ſimul & parentum commune votum, ad hæreditatem parentum admittit. Sic in l. 15. ff. de inoffic.teſt. Propter votum paternum, & naturalem erga liberos charitatem. Prat.

VOTVM pro conſenſu.c.2.de elect.in 6.

VOTVM, id eſt, oratio, l. denunciamus. C. de iis qui ad Eccleſ. confug. Prat.

VOX, vt Archelaus primus definiuit eſt aeris percuſſus Laertius in vita Archelai. Diuiditur autem in duo, eſt enim animata alia, alia inanimata. Animata quidem animantium. Inanimata vero ſonorum atque crepituum: idem Laertius lib.3. circa finem in Vita Platonis. Alii vocem definientes dicunt eam ſonum eſſe ex ſignificandi propoſito editum. Interdum tamen vocis verbo ſermo ſignificatur: vt cum Martial. ad Cæſarem dicebat.

Vox diuerſa ſonat populorum, eſt vox tamen vna
Cum verus patriæ diceris eſſe pater.

Vide Corraſ.r.Miſcell 8.n.5.6.

VOX patris, vox filii, quia pater & filius vna cenſentur perſona.l. fin.C.de impub. & al. ſubſtit § & qui iuri.4. vbi Vult. Inſt. de inutil.ſtip idem Vult.ad princ.Inſt. de ſtipul. ſeruor.n.2. & ad §.fin.n.5 Inſt de oblig.

VOX viua.Martian. Ius honorarium, quaſi viua vox eſt iuris Ciuilis.l.nam & ipſum.ff. de inſt.& iur Spieg.

VOX validior & exiguior.l.1.§.hoc autem ff.ad SC. Silan.Briſſ.

VOCEM rapere l.7.C.de quæſt.Briſſ

VOCE appellare l 5.§.vlt.ff.de appell.Briſſ.

VOCE tenus.l.1.§.accuſationem ff.ad SC.Turpill Briſſ.

VOX eadem ex diuerſa re, cui adhibetur ,diuerſas habere poteſt ſignificationes. Gœdd. in commen. de verb. ſign. ad l.215. num.61

V P.

VPILIO, paſtor ouium, opilio qui vulgo dicitur.Alfenus.l.60. in fin.de leg. & fid. lib.32. Item oues quæ ſtercorandi fundi cauſa parantur, item Vpilionem,ſi eius generis oues curaret. Virg l.

Venit & Vpilio,tardi venere bubulci. Hor.Prat.

V R.

VRBANA ancilla.Paul. de leg.3. Eum qui natus eſt (inquit) ex ancilla vrbana, & miſſus in villam nutriendus: interim in neutris eſſe (puta in vrbanis & ruſticis) quidam putant, videamus, ne in vrbanis eſſe intelligatur, quod magis placet. l.ſeruis vrbanis,§ eum qui.Spieg. Prat.

VRBANA familia à ruſtica non loco, ſed genere vſus diſtinguitur, poteſt enim diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero, ſi ruſticarum rerum rationem diſpenſet.l. 166. ff. de verb.ſign l. 12. ff. de ſupell. leg. Qua in re vſus præcipuè teſtantis ſpectari debet, videndumque eſt quo quemque ſeruum loco ac numero is habuerit. Et certe quos circa ſe habet paterfam. & ſui vſus miniſteriique vrbani cauſa, non poſſunt non in eo numero eſſe. Quod plenius exponitur in l.99. ff. de leg.3. & l.12. §. idem reſpondit. ff. de inſtrum. vel inſtr. l.4.§. pen. ff. de pe. leg. Atque ita vrbanorum vel ruſticorum prædiorum ſeruitutes, pro genere & qualitate prædiorum quibus debentur æſtimamus. Nam & aquæductus, qui per vrbanum prædium tranſit, iter quoque per vrbanum prædium, vrbanæ ſeruitutes ſunt,l.11.§.1.ff. de publicia.l.14.ff. de commu. præd. Briſſ. Prat.

VRBANA mancipia quæ ſint,explicat Iuriſconſ.in l.ſeruis vrbanis de leg.3.l.is qui notus.de ſupell.leg. Spieg.

VRBANA prædia appellari ædificia etiamſi in villa ſint, Ruſtica vero fundos Vlpia. ſcribit in l.1. ff. comm. præd. & in fragmentis Inſtit.tit.19.Briſſ.Prat.

VRBANA prædia à Ruſticis non loco, ſed materia & qualitate diſcernuntur. Vrbana ſiquidem accipimus ædificia omnia, non ſolum ea, quæ ſint in oppidis, ſed & ſi forte ſtabula ſunt in continentib.ædificiis, vel alia meritoria in villis & in vicis, vel ſi prætoria voluptati tantum deſeruientia, horti quoque qui amœnitatis gratia non reditus habentur. l.98. ff. de verb. ſing.l.16.C.de præd.minor.l.54. in fin.ff de pet.hær.l.59. ff. de contrah.empt.l.13.§.ſi in locatis. ff. de action.emp.tit. de ſeru. vrban.præd.l.4.ff.de pact Briſſ.Prat.

VRBANA penus & ſupellex, ad vſum vrbanum, non ad locum vrbanum,aut peregrinum,dirigenda eſt, inquit Iabol. l. quemadmodum.de ſup.leg. Prat.

VRBANAS Cohortes.Dio.lib 58. ςρατόπεδα πολιτικὰ vocat.

VRBANAS tribus appellabant, vt ait Feſt.lib.vlt.in quas vrbs erat diſtributa à Ser.Tull.rege,id eſt,Saburana, Palatina, Eſquilina,Collina. Prat.

VRBANVS,qui in vrbe habitat,cui Ruſticus opponitur.Vide apud Eraſ.prouerb. Vrbanus nihil æqui cogitat.Spieg.

VRBANVS Prætor.Vide.§. deinde cum placuiſſet in l.2.ff. de orig.iur. & ſupra in verbo Prætor vrbanus.

VRBANVM, etſi ab vrbe deriuatum ſit: non tamen ad locum, vt vrbis ſignificatio, ſed ad vſum ac finem cuiuſque rei refertur, vt annotat Gœdd.ad l.2.in pr.ff. de verb. ſign. ac patet ex l.4.§.ſi ita legetur.ff.de penu. leg.l.99. de legat.3. l.1.comm. præd.l.12. de ſupell.leg. Nam eum eorum qui in vrbe verſantur mores ſint longe elegantiores, & maiore ſuauitate prædit, quam qui ſemper ruri vixerunt, & alius cultus, aliudque vitæ genus ſit vrbicorum, quam agreſtium: inde factum eſt, vt illud vrbanum proprie diceretur, quod magis ad ciuilem & humaniorem vitam aptum videretur, quod vero magis agreſtibus,ipſiſque agris ac fructuum curæ conueniret, ruſticorũ haberetur. Hinc Labeo acutus verborum interpres: Quemadmodum, inquit, vrbanus, ſeruus & ruſt cus diſtinguitur non loco,ſed genere vſus(hoc eſt à fine & vſu) ita vrbana penus & ſuppellex ad vrbanum vſum non ad locum vrbanum aut peregrinum dirigenda eſt. multumque intereſt, penus & ſupellex ea,quæ in vrbe ſit,an vrbana legetur vel promittatur,dict. l.12. de legat.4.§.ſi ita legetur.Neratius in l.eo iure ff.in quib. cauſ. pign. Vlpian. in l.vrbana 198.ff. de verbor. ſignificat. & Paul. in l.ſeruis vrbanis 99. de leg.3.vide Gœdd.ad l. 166.num.1.ff.de verb.ſign.

VRBANICANI milites, vel (vt vulgatis in libris legimus) Vrbanici, dicuntur, qui in præſidio vrbis locati ſunt. l.55. §. 1. ff. ex quib.cauſ.maior.Et Vrbaniciani officiales in l.1. C.Theod. de cond.in publ.hor.Prat. & Hot.

VRBEM ab vrbo appellatam, Pomp.tradidit in l.239.§.vrbs.ff.de verb.ſign.Quod & Seruius in 1.Æneid.& Iſidor.lib.15.ſcribunt Briſſ.

VRBEM ſimpliciter cum legimus, Romam κατ᾽ἐξοχὴν intelligimus, quæ olim inter alias tantum caput extulit vrbes; vt ait Virgil.in Bucolic. Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.Et ita in l.1 ff.de ſenatorib.l.1.ff.ad l.Iul.de amb.l. pen.§.negotiatores.ff.de munerib.& honorib.l.7.§.conſtitutũ.ff. de interd.& releg.l.1.ff. de offic.præf. vrb. vrbis tamen appellatio proprietate ſermonis anguſtior eſt, quam Romæ: vrbs enim muris, Roma vero continentibus demum ædificiis finitur. l.2. ff.de verbor.ſignific. Eadem a Conſtantino in l. 1.Cod. de ſuariis.lib.11.appellatur vrbs æterna, vt à Symmacho lib.1. epiſt. ſæpenumero,& Ammia.Marcellino. Et ita in l.4.C.de operib. publ.Impp.Valentinia,,& Valens, Intra vrbem æternam ſeripſerant. Cuius loco intra vrbem Romam veterem & nouam ſuppoſuit.Tribonianus eiuſque collegæ, vt & alia in libris ff. & C.Iuſtiniani, vt ex eorum & veterum collatione liquet, immutarunt. Briſſ.Prat.

VRBEM regiam in Conſtitutionibus Conſtantinopolin accipere debemus.l.vlt.C.de aſſertorib.l.12.C.de iud.l.14.n. ſane C. de ſacroſ eccl.l.25.C.de nupt.l.25. C.de teſtam.l.5. C.de his qui ad eccl.conſ.l.31.n.in hac.C.de epiſc. & cler.§.vlt. Inſt. de ſatiſdatio.Eadem & inclyta & florentiſſima vrbs appellatur l.vn.C.de contractibus iud.l.11.C. de aſſertoribus l.vlt.C.de ædific.priua. in Epiſt.Pandectis præpoſita §. illud vero. Et vrbs magnifica in l.31.§.executorib.C.de epiſc. & cler. Et noua Roma. Zonoras etiam νέαν ῥώμην ϗ βασιλίδα πόλιν,Imperatorum exemplo vocat.Briſſ.

VRBICVM,id eſt,vrbanum inſcript. l.9.ff. de oper.nou. nunciat. Briſſ.

VRBICA tutela l.8.§ ſed ſi ignomin.ff.de accuſat.Briſſ.

VRBICA procuratio Vlp. in l.11.§.2.de maior. dicitur ea,quæ propter certam ciuitatis controuerſiam mandata eſſet.Hic,ait,eum curam adminiſtraſſet, & beneficio principis vrbicam procurationem eſſet adeptus.Spieg Prat.

VRBICARIAE regiones l.vn. C.Th.ſi per obrept.fuer.imp.l.3. C. Th.Trib.in ipſis ſpecieb.& alibi. Prat.

VRBIS & ciuitatis differentiam facile cognoſces ex his verbis Ciceronis in orat.pro P.Seſtio: Cum conuenticula hominũ,quas poſtea ciuitates nominauerunt:tum domicilia coniuncta,quas vrbes dicimus.Hac igitur ratione poſſit dici ciuitas,quæcunque vniuerſitas populorum,communi lege ac ritu viuentium: vulgo Communitas,vel commune.Inſulanus.

VRBS pro ipſo loco tantum mœnibus concluſo accipitur, quando rei in vrbe deſignatæ qualitas extra porrigi non patitur: Si enim dixerit Titius, Vrbanam meam omnem ſupellectilem do lego: cenſebitur ſenſiſſe de omni ea ſupellectile, quam in ciuitate, & ſuburbiis, & vſque ad centeſimum lapidem habet. Text.eſt in l.prima, §.cum vrbem, ff. de offic.præf. vrba. Nam qualitas ſupellectilis ea eſt, vt ruri, & in ciuitate haberi poſſit. Quod ſi bona,quæ vrbis habitationi tantum commoda & deſtinata ſunt, quis legauerit, non ad ea quidem, quæ extra vrbis mœnia ſunt, protrahentur: cum id qualitas rei legatæ non patiatur, quæ rem ipſam veluti vmbra corpus, quocunque ingrediatur loco, ſequitur. not. gloſſ. in l. frater à fratre, de condict.indeb.& argumen.l.Iulianus § ſed & ſi quis,& quæ ibi not.ad exhibend.cum ſimilibus.Brechæus in l.vrbis appellati.ff.de verb.& rer.ſign. Adde Connan. lib.1.c. de iure Ciuil. 7.n.1.

VRBVM ſiue vruum, eſt curuatura aratri, vrbare ſiue vruare eſt arare,atque definire,l.pupillus.§.vrbs.ff.de verbor. ſign.In condendis enim vrbibus olim aratro vtebantur, quo futuræ vrbis magnitudinem, proportionem, ſitumque muro cingendum definiebant. Cæl. Rhodig.lib.14. cap.5. Ferner, ad l.2.de

verb.ſig.ex M.Munilio : iiſdemque deſtruendis inductum eodem modo aratrum adhibebant, vt eodem, quo definitæ eſſent vrbes, modo rurſus delerent, expungerent, euerterent, deſtruerent, iuxta l.nihil tam.ff.de reg.iur.vide Gœdd. ad l.2.in prin. num.16.ff.de verb.ſign.

VRCEOLI, vaſcula parandæ potioni accommodata, apud Pompon.l.21.ff.de aur.arg.

VRCEVS vas erat anſam habens lateri applumbatam, ex ære, vt ahenum fiebat, vt Varro ait, ſed & ex quavis alia materia, nam Martialis fictilem ponit. hunc anguſto & gracili collo, in patulum deſinente ore pingit vir doctiſſimus Lazarus Bayſius, quem Forcatulus improbans in hoc non ſequitur, cum vrceos picatos ponat lib. 12. Columella in quibus ſorba condiantur. Eodem, inquit, tempore ſorba manu lecta curioſe in vrceolos picatos adiicito, & opercula picata impo ito. Sane Columella vaſis conditiuis hanc formam paulo ante dederat, vt vſque ad imum æqualia eſſent, ne ventrem facerent, vt exemptis, inquit, ad vſum ſalgamis, quicquid ſupereſt, æquali pondere vſque ad fundum deprimatur. Vrceis præterea aqua in ahenum infunditur. l.cum de lanionis.§.aſinam.ff. de fun.inſtru. cui rei æquabilitas neceſſaria eſt, anguſto.n.& gracileſcente collo, mora fit hauriendo. Adde quod & fructus vrceis componuntur. l. quæſitum.§.conſeruandi.ff. de fund. inſtru. Caro in toreulario vrceum vnum ponit, quod capit quadrantalia quinque, id eſt, amphoras; nam quadrantal & amphoram idem fuiſſe Feſtus ait, ſed Budæus dubitari poſſe ſcribit. Pet. Lentulus Spinter vrceum habuit ex Onyche marmore, cadi magnitudine. igitur vrceus certam formam, non certam menſuram habebat. Forcat.in penu Iuris ciuil.c.25.

VREDO qua herbæ, frutices, arboreſque perculſæ areſcunt, quam ἐκπλῆξιν τῶν δένδρων vocat Theophraſtus, Vlp, l.ex conducto.15. §.1.ff.locati. Sed ſi vredo fructum oleæ corruperit, aut ſolis feruore non aſſueto id acciderit. Plin.lib.18.c.28. vredinis cauſam negat eſſe rorem inuſtum ſole acri, omnemque vredinem frigore tantum conſtare, ſole innoxio, quod his probat rationibus. Hoc enim niſi noctibus & ante ſolis ardorem euenire deprehenditur, totumque lunari ratione conſtat, quoniam talis iniuria non fit niſi interlunio, plenáve luna, hnc eſt, præualente : vtroque enim habitu plena eſt, vt ſæpe aliis in locis obſeruauit idem Plinius. Sed interlunio omne lumen, quod à ſole accepit, cœlo tegerit. Differentia vtriuſque habitus magna, ſed manifeſta. namque interlunio æſtate calidiſſima eſt, hyeme gelida : E diuerſo in plenilunio æſtate facit gelidas noctes, hyeme tepidas. Cauſa euidens eſt : Æſtate enim interlunio neceſſe eſt, cum ſole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens : eademque interlunio abſit hyeme quando abſcedit & ſol. Item plenilunio æſtiuo procul abeat aduerſa ſoli : hyeme autem ad nos per æſtiuum circulum accedat. Ita per ſe roſcida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Igitur hoc genus cœleſtis iniuriæ, ſilente cœlo, ſereniſque noctibus fit, nullo ſentiente, niſi cum facta ſunt, vt idem ſcribit. Prat.adde Cuiac.15.obſeru.28.in fin. Gothof.ad d.l.ex conducto, 15.§. 1. ibi aut ſolis feruore. ff. locati. Cott. in memoral. in ver. vredo.

VREPHOTROPHIVM dictio Græca, locum ſignificans ad infantes nutriendos paratum; βρέφος enim Græci infantem dicunt. Huius meminit Imp.in l. illud, §.1. licet codices ibi mendoſi ſint.C.de ſacroſ.eccleſ. Cotta.

VRGERE ius.Cic. lib. offic. 3. Ius Craſſus vrgebat : quod vitium venditor non dixiſſet ſciens, id oportere præſtari. Spieg.

VRGERE etiam bona fides dicitur.l.2.C.de commod.Briſſ.

VRGET etiam æs alienum l.5.§.ſi æs.ff.de reb.eorum.l.7.§.plane. ff.quib.ex cauſ.in poſſ.Briſſ.

VRGENS neceſſitas l.1.C.Nem.licer.in comparat.ſpec.lib.10.

VRINAM facere, pro meiere. Vlp. Item de eo qui vrinam facit, quæritur, ſubaudi, an morboſus ſit. l.quæritur. vbi Pedij ſententiam probat: non quia vrinam in lecto facit, ſed quia vitioſam veſicam habet, redhiberi poſſe. Prat.

VRINATORES in l.4.§.1.ff.de l.Rhod. dicuntur, qui in caput merguntur, & ſub aqua natant, ab vrinare, id eſt, mergi in aquam. Quo verbo vtitur Firmicus lib.8. cap.15. illorum miniſterium egregie his verſibus deſcribit Manilius libr.5. Aſtronomic.

Illis in Ponto iucundum eſt quærere pontum
Corpora qui mergunt vndis, ipſúmq; ſub antris
Nerea & æquoreas conantur viſere Nymphas,
Exportántq; maris prædas & rapta profundo
Naufragia atque imas auidi ſcrutantur harenas.

Nam per vrinatores naufragio merſæ, & in mare nauis leuandæ cauſa iactæ res extrahi ſolebant. Inde vrinandi artifex apud Symmach.lib.1. epiſt.25. Briſſ. Id genus hominum Varro notatores interpretatur, non quidem ſuperficiales tantum illos qui abluendi corporis gratia natant, ſed qui ſe flumini marive committentes, ex fundo quantum fieri poteſt, iniecta extrahunt, oraque ne fluctus intrent communiunt & merulatum in morem ad aquarias inquiſitiones longe oculatiſſimi ſunt. Hinc & Plinius Phocas ranaſque ſub aqua diu vrinari dixit, c.37. lib. 1. Horum alij aliis longe perſpicaciores ſunt, & diutius ſub flumine latent, & bello nauali admodum neceſſarij ſunt, vt qui hoſtilem claſſem profodiendo multum diminuere poſſent. Ex iis autem omnibus qui hac in re plurimum valuerunt, præcipuus fuiſſe traditur homo quidam (vt eleganter Alexander ab Alexandro ſcribit) cui nomen Colan inditum fuerunt cognomento piſcis, ſingulari fato ſeu fortuna genitus, qui plus in aquis degere, quam in terris victitare ſolebat; cumque diebus ſingulis mare, & aquas petere neceſſum haberet, itaque inter marinas beluas complures dies verſabatur, & conuiuebat illæſus, haud aliter, quam ſi ex eis vna fuiſſet. Penetrabat maris intima & remotiſſima, reuertebatur ſæpe ad littus, & nautas de futuris tempeſtatibus præmonebat, vt apud Volaterranum quoque latiſſime deſcribitur. Sane illi hoc an fato an ſidere euenerit, in ambiguo plerique omnes reliquere. Nam tantum eum nando profeciſſe aſtruitur vt maxima pelagi interualla ſpaciaque immenſa CCCCC & vltra ſtadiorum, fœda tempeſtate & reluctantibus aquis excellenti vi & velocitate natatu peragraret. idque non ſemel facere conſueſſe. Donec (inquit Alexander) feſto annuo ſolennique die in Siculo freto effuſa multitudine ad ſpectaculum, in portu Meſſanæ experiri credo volens quantum præ cæteris vrinando valeret : dum pateram auream munus natantibus tunc à Rege in mare deiectum, ab imo eripere conatur, cum ſe in mare merſiſſet, dum illius ſtudio profunda exquirit vada, diu expectatus ab imo maris fundo, in quod ſe deiecerat, nunquam emerſit, neque poſtea inuentus apparuit. Creditur in concauas illius pelagi cauernas, quibus totus ille ſinus refertus eſt, incidiſſe: ipſumq; in imas voragines vorticibus rapidis ſemel delapſum, eum ſe recipere vellet & ad ſuperiora niti, reuerti nequiſſe: cumque diutius reluctatus, reſpirare nequiret, inter occurſantes ſcopulos, vndique inundantibus aquis oppreſſum, vitam intcriſſe. Pet. Peckius in ſuis commen.l.4 §.ſed ſi nauis. n.1.tit. ad l. Rhodiam.

VRNA, menſuræ genus quatuor capiens congios. Huius hæc nota quis fuit. Sic autem dicta eſt, inquit Varro lib.4.ling. Lat, ab vrinando, quod vrinant in aqua haurienda. Prat.

VRNALES vrcei, vrinam continentes. hæc eſt menſura ſextariorum viginti quatuor. Vide Alciatum in l. vrinaria vaſa. de verb.ſign.Spieg. Prat.

VRNALIA. Proculus in l.fi.de trit.& vin.leg. Qui vinum, ait, Surrentinum in vrnalibus habebat diffuſum, Surrentum oppidum fuit Campaniæ, Sinum quondam ſes. Hinc Surrentinum vinum, quod, quum quintum ſupra vigeſimum excelſerit annũ, potui eſſe incipit. nam eum minime pingue ac tenue ſit, vix matureſcit : & quum ad vetuſtatem peruenerit, ferme ſolum perpetuo vtentibus gratum. Spieg. Vide de hac voce Ant. Auguſt.lib.2.Emed.c.11.

VRNARIVM menſa quadrata, ſuper qua vrnæ aqua plenæ, in culina reponuntur.

VRSVS, beſtia eſt, nec numero pecudum continetur, author Caius in l.2.in fin.ff.ad l.Aquil.Spieg. Prat.

VRVVM, ſiue vrbum, eſt curuatura aratri; & vruare, ſiue vrbare, eſt arare, aratroque definire, Gœdd. in comm. de verb.ſign. ad prin.l.2.

V S.

VSIA, Græca vox, pro ſubſtantia. apud Vlp. in venditionibus de contrah.empt. Vide Bud.in priorib. Annot.

VSIO, idem quod vſus apud veteres, autore Nonio. Alfen.in l.60. §.2.ff.de leg.3. Et Vlp.l.27.§.4. ff. de aur. & arg. Siue, inquit Vlpian. in ſuæ, ſiue alterius vſionis cauſa paratum eſſet. Prateius.

VSITATVM, abſolute, quod in vſu eſt. Aphricanus. Nam & vſitatum fere eſt, ſic legare. §.ſit ita ſcriptum. Item Venuleius §. pen. l.continuus.de verb.oblig.& vſitatius & elegantius eſſe Labeo ait, de legat.1. Et alibi Cic. in Verr. Non eſt vſitatum, non ſenatorium. Dicimus etiam adiectiue, vſitatus mos, vſitatum tempus, vſitata conſuetudo, iudicium vſitatum, vſitata nomina, l.2.de Præſcript. verb. pro vulgaria, recepta & communia. Spieg.

VSQVE, præpoſitio, quaſi ad vnum vel locum, vel tempus, vel aliud huiuſcemodi. De hac particula plura annotauit Alber. & Bart. in l.patronus.§.Sempronio. ff. de leg.3. in l. ſemper in ſtipul. de reg.iur. tum alibi. Spieg.

VSQVE nunc pro hactenus, vel hucuſque in l.omni innouatione. C.de ſacroſ.eccleſ. l.1.C.de ſum.trin.Spieg.

VSQVE ad tertiam generationem, idem interpretatur in præcitata l.patronus.Spieg.

VSQVE incluſionis nota l.fin.ff.de ſenat.l.2.ff. de his qui not. infam.l.11.ff. de dolo, l.1. ff. an per alium cauſæ appell.l.fi. ff. de diſcuſſ.& c.1.de ord.ab epiſc.qui renun. aliquando excluſionis. c.cum dilectis.de fid.inſtr. Adde Brechæum in l. hæc adiectio. ſub tit.de verb. & rer. ſign. Significatiua quoque eſt termini ad quem, ſicut dictio A, vel Ab. Prat.

VSQVEQVAQVE, pro ſemper, apud Marcellum, in l. ab agnato de curat. furioſ. aliquando ſignificat ſimpliciter, in l. in ratione,

tiono,

tione. §.videre,ff.ad legem Falcidiam.Prateius.

VSVALIS, & hoc vſuale, idem ſignificat, quod vſuarius.Iuriſc. in l.interdum, ff. de public. Quoties quis, ait, mancipia inuecta profeſſus non fuerit, ſiue venalia, ſiue vſualia, in pœna commiſſi eſt.Spieg.& Prat.

VSVARIVS, qui vſum habet, vt fructuarius qui fructum, l.13. §.de præteritis, ff.de vſufr. l.52. ff.de ſtipul. ſeruor. Vſuarius tamen ſeruus in quo vſum habemus, vocatur in l.14. ff. de vſu & habit.l.2.ff.de pecul.l.7.§.ſi ſeruum,l.12.§.quare,ff.de dolo l.54.ff. de acq.rer.dom.Prat.

VSVARIVS & vſufructuarium ſignificat. l. ſi cum duorum, 32.de ſtipul.ſeruor. Briſſ.

VSVCAPERE, vſu acquirere,& poſſeſſione ſuum facere ſignificat, quemadmodum ICti loquuntur,l.1.19.& 21.ff.ex quib.cauſ.maior.l.82.§.1.de leg.1.l.33. in pr. ff.de vſucap.l.22.§. ſed & ſi cui. ff.ad Trebell. Prat.

VSVCAPIO eſt acquiſitio dominij, per poſſeſſionem prolixam & iuſtam, vel acquiſitio per vſum,l.1.§.vlt.ff. ex quibus cauſ. maior.Hanc autem ſic definit ICtus. Vſucapio eſt adeptio dominij (ſic enim in l.3.ff.de vſucap. non adiectio legendum Vlp. ſuadet in Epitom. tit. 19.) per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti. Verba hæc Temporis lege definiti ſuppoſuerunt Tribonianus & collegæ. Nam Vlpianus pro his dixerat, anni vel biennij: rerum mobilium anni, immobilium biennij. Nam vſucapionum tempora produxit Iuſtinianus,l.vnic.C.de vſucap.transform. Duxit autem Modeſtin. illam definitionem ab officio vſucapionis, cuius exitus & proprium eſt, vt per eam acquiratur dominium, quod alioqui in rebus bona fide traditis nunquam certo conſtare poſſet, quia propter infinitam rerum varietatem incertum eſt plerunque, vtrum tradens ſit dominus, an non ſit. Hæc autem adquiſitio plenum ius tribuit, leg.17. in fin.ff.de rei vindic. ex 12. tabul. ideoque vetuſtiſſimum ius eſſe dicitur bonæ fidei poſſeſſoris,l.in bello, § ſi quis ſeruum, ff.de capt.& poſtlim.& vſus nonnunquam l.deducta, §.ante, ff. ad SCtum Trebell. & poſſeſſio vt l.cum miles & l. denique, ff. ex quib.cauſ. maior. Prat.

VSVCAPIO ſic dicitur, vt mortis cauſa capio. Capio eſt acquiſitio: Capere eſt in ſuum dominium capere l. aliud l.cepiſſe,ff.de verb.ſign.l.prætoris,ff.de damn.infect. Vſus autem eſt poſſeſſio, quæ opinione domini poſſidetur,& ex diuerſo poſſeſſio eſt vſus l.quæſtio.ff.de verb.ſign.& ita poſſeſſionem ab Ælio Gallo definiri Sext.Pompeius ſcribit.Ergo vſucapere eſt poſſeſſionem acquirere, quod & poſſeſſione capere dicunt. l. emptor fundi,l.qui fundum,§.ſeruus,ff.pro empt.l.non ſolum, §.ſi dominus. l.quamvis, ff.de vſurpa. & vſuc. Et interdum vſucapio ipſa vſus ſimpliciter ſeu poſſeſſio dicitur l.denique & l.ſeq.cum miles l.ait prætor.ff.ex quib.cauſ.maio.l.deducta,§.ante diem, in fin. ff. ad SC. Treb. ex quo apparet vſucapio ſcribi oportere: nec enim ſic dicitur vſucapio, vt pignoris capio, licet Cato apud Gellium contra ſentiat. Ait Modeſt. Cuiac. ad l.3.ff. de vſurp.& vſucap.

VSVCAPIO interrumpitur vel naturaliter vel ciuiliter. Naturaliter quidem, cum quis vel ſua ſponte ipſe poſſeſſionem rei illius à ſe dimittit, vel ab alio de poſſeſſione rei deiicitur.Hæc interruptio eſt facti, & in veritate conſiſtit, & proprie dicitur vſurpatio. At illa, quæ ciuilis dicitur, magis eſt iuris,& fictione potius, quam veritate ſuſtinetur, ita vt ius ratione effectus fingat poſſeſſionem interruptam,&, vt ita dicam, diſcontinuatam eſſe, cum tamen, ſi factum ipſum ſpectemus & veritatem, poſſeſſio illa adhuc ſit continua & integra.Vult.in comm.Inſt. tit. de vſucap.n.48.

VSVCAPIO inde dicta eſt, quod per vſum aliquid capit & auferr. Vſus enim per lapſum temporis adimit res corporales priori domino, & transfert in alium. Sic pignori capionem olim dicebant, quam nunc captionem & ablationem pignorum nuncupamus. Gell. lib. 7. exiſtimat, Vſucapionem & Pignoricapionem, duplicatis ex integro vocabulis, dici oportere. Interdum tamen extra compoſitionem, interiecta qualibet voce, profertur, vt eſt apud Paul.in l. nunquam, §. vlt. de vſuc. Si defunctus, inquit, emit: hæres autem putat eum ex donationis cauſa poſſediſſe, vſu eum capturum Iulianus ait: Interpretes vſucapionem & præſcriptionem in ſignificatione confundunt, in qua vtique diſcrimen eſt: rurſus in re ipſa ſæpe differentiam conſtituunt, cum nulla ſit. Primum enim vtriuſque verbum iungunt accuſatiuo, vt vſucapio domum, præſcribo domum, veſtem, fundum: non animaduertentes, quod præſcribendi ſignificatio magis ad exceptionem pertineat, etiamſi effectus retinendi dominii plerunque ſequatur. Deinde vſucapionem trahunt ad res mobiles, præſcriptionem ad res immobiles per legem ſecundam. C. in quibus cauſis ceſ. long. temp. præſcript. §. in ſeruorum, cum tamen Impp. ibi, Præſcriptionem, ſeu exceptionem longi temporis appellant: tractantes ſolum de proprietate ſeruorum, & ſic rerum mobilium. Vnde recte colligit Old. Præſcriptionem non pertinere duntaxat ad res immobiles, ſicut nec vſucapionem ſemper ad res mobiles, per l.furtum, quare, l. nunquam in vſucapionibus, in prin. ff. de vſucap. Itaque vſucapio refertur genuina ſignificationis vi ad acquiſitionem rerum mobilium & immobilium: quod vel indicat Rubrica 3. lib. π. qui tractat de acquir. rer. dom. Præſcriptio autem ad ius excipiendi principaliter pertinet. Vnde tit.de diuerſ.& tempor. Præſcr.lib.6.poſt reliquas exceptionum ſpecies, generaliter ſubiungitur. Spieg.

VSVCAPIO, & Præſcriptio, ſunt modi adquirendi dominij. Quapropter is qui vſucapit, vel præſcribit, priuſquam complet vſucapionem, vel præſcriptionem, non eſt dominus, ſed quaſi dominus. Spieg.

VSVCAPIO currere & procedere, item impleri dicitur, l.15.l.18.ff. de vſucap.l.2.ff.pro donat.Briſſ.

VSVFRVCTVARIVS, alias accipitur ſubſtantiue pro eo qui habet vſumfructum regulariter: alias adiectiue, pro re in qua eſt vſusfructus, l.arborib.§. fin. ff. de vſufr. Vſufructuarius autem re aliena boni viri arbitratu vti frui debet, l. item ſi fundi 9. ff. de vſuf.l.1. ff. vſufr. quemadmod. cau.id eſt, vti frui debet re quemadmodum bonus paterfamilias ea vſurus eſſet, nimirum ne quid rei incommodetur. Non enim eſt dominus rei, ſed tantum habet ius in re, cuius iuris beneficio in re illa plus facere non poteſt, quam ipſi ſit conceſſum. Sed quidnam conceſſum eſt vſufructuario? Hoc nimirum, vt re vtatur fruatur, non vt abutatur, & ipſam male vtendo perdat, l. ſed & ſi quid 15.ff.de vſuf. vel ad alium vſum, quam in quem res eſt comparata conuertat, leg. 19.& 34. §. 1.ff. de vſuft.Male autem vtitur vſufructuarius ſi ſubſtantiam & formam rei immutet, aut alias rem deteriorem fieri patiatur. Immutatur autem forma etiam tum, cum per immutationem illam res ſit melior, l.vſufructuarius 24.ff.de vſufr.l. fin. ff.de vſu & habitat. Nam quod vſufructuarius meliorem cauſam proprietatis facere poſſe dicitur, in l.ſi cuius 13.§.fructuarius, ff.de vſufr.id intelligendum eſt non de ſubſtantia ſeu forma rei, ſed de qualitate ſiue adiuncto, quo mutato vel de nouo introducto rei ipſius ſubſtantia ſiue forma non quam primum immutata eſſe intelligitur. Quod ſi ergo ſubſtantia rei mutari vel minui non debet, multo minus prorſus debet tolli, Vult.in comm. Inſt.de vſuft.in pr.num.16. & ſeqq.

VSVRA, ſortis acceſſio eſt, quæ propter mutuo datæ pecuniæ vſum vel etiam moram exigitur. Cur hæc in mutuo Iure diuino prohibita ſit, attigunt Doct. receptumque eſt, quod dicitur: Iure veteri de vſuris, hodie ad id quod intereſt produci, qua ad de re latius Alciat. in comm.de verb. ſign. & in de rebus cred.itemque Corraſ.3. Miſc.21.num.7.& ſeqq. Sumitur etiam pro reditu & fructu, qui percipitur ex vſu aliarum quoque rerum. Catanæus citat Papin. & Vlp. Comm. 6. Spieg.

VSVRA ab vtendo dicitur, & ad alias quoq; res accommodatur, quibus ad tempus vtimur: aliud autem ſonat vſura, quum vetamur dare proximo ad vſuram. Ea Græcis Τόκος dicitur, id eſt, partus: quod pecunia mutuo data, pariat lucrum ei qui dedit. Ariſt. cenſuit præter naturam eſſe, vt pecunia pariat pecuniam: tametſi veterum leges moderatione probarunt vſuras, vltra vetuerant. Iudæis permiſſum erat alienis ad vſuram dare mutuum, ſuis popularibus nequaquam. At Chriſtianæ leges damnant vſuras, h.e. quicquid in fœnore ſorti accedit. An vero exercere fœnus, pugnet cum iure naturæ, vt quidam eruditi rationibus contendunt, eleganter excutit, & dilucide, vt plerunq; ſolet, quæ tractanda ſuſcipit Philipp.l. Epit. Philoſ.moral.l.2. ibid. vtiliter admonens, Vſuras immoderatas eſſe vituperandas: quia iniuſte exhauriunt alienas facultates. Adde Curt. lib. 1. εἰκαστῶν, c.21.tom.1.

VSVRA apud antiquos duplex fuit, terreſtris & nautica. Terreſtris, id eſt, ἔγγειος, menſtrua erat. Nautica iterum duplex fuit: vna, quæ in alteram tantum nauigationem ſtatuebatur, à Græcis Heteroplus dicta: altera ita contrahebatur, vt non aliter deberetur, nec ipſa nec ſors eius, quam ſi nauis ſoſpes cum mercibus domum rediiſſet. Hanc Amphoteroplum dicunt, quaſi in commeatum remeatumque taxatam. Cuius quoq; meminit Modeſt. in leg.1.ff. de nautico fœnor. Merces (inquit) ſi periculo creditoris nauigent, traiectitiæ pecuniæ erunt loco. Hoc etiam annotauit Budæus li.1.de Aſſe, eo loco, vbi docet ex Demoſthene πρὸς Φορμίωνα, vſurā nauticā, non menſtruam fuiſſe: ſed vna in omne tempus nauigationis & negotiationis conſtitutione taxatam. At vero terreſtres vſuræ omnes menſtruæ erant, & in ſingulas Calendas cedebat earum dies. Hoc eſt, tricesimo & vltimo die menſis, qui ab Atticis ἕνη καὶ νέα dicitur, quod confinium ſit deficientis Lunæ & renaſcentis: hoc eſt, veteris & nouæ: quo die cedebat fœnorum petitio, hoc eſt, quæ νουμηνία etiam dicitur à Græcis Budæo teſte. Brech.in l.vſura,ff. de verb.& rei.ſign.

VSVRA, proprie vſus: ſed poſtea loquendi conſuetudine vſus merces, Vſura nominata eſt.Cic. Verr.5.Quis hoc fieri poſſe iudicauit, vt quum Senatus publicanos vſura ſæpe iuuiſſet, magiſtratus à publicanis pecuniam pro vſuris auderet auferre?& lib. Tuſcul. 1. Natura dedit vſuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præſtituta die: quid eſt igitur quod querare, ſi repetit quum vult? Prat. Ergo

VSVRA eſt (vt conſuetudo loquendi tulit) merces vel æſtimatio vſus pecuniæ , ea vero duplex eſt : nam altera in generis ſui nomine conſiſtit:altera fœnus vocatur. Prat. Sic. & Cuiac. Duplex , inquit eſt vſura , Alia propter quæſtum infligitur, quæ fœnus appellatur , & cedit ſtatim ex die interpoſitæ ſtipulationis. Alia propter moram ; quæ pœna dicitur, & cedit ex tempore tardæ ſolutionis l.lecta. ff.de rebus cred. vtraque eſt menſtrua, vtraque currit lite conteſtata , id eſt, non ceſſat Rurſus pœna alia eſt,quæ ſemel duntaxat infertur ob moram, hæc non eſt vſura. Cuiac.ad l.90. ff.de ver.obl.Hot.Speciatim autem.

VSVRA, eſt compenſatio eius quod creditoris intereſt vſu caruiſſe ſuæ pecuniæ dum ea debitor vteretur, nam vſuræ non propter lucrum petentium , ſed propter moram non ſoluentium infliguntur,l.cum quidam,§ ſi pupillo,ff.de vſur.Prat.

VSVRARVM ſpecies ex Aſſis partibus denominantur,quod vt intelligatur, illud ſcire oportet, ſortem omnem ad centenarium numerum reuocari : ſummam autem vſuram eſſe , cum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus perſoluitur. Et quoniam iſta ratione ſumma hæc vſura duodecim aureos annuos in centenos efficit,duodenarius numerus Iuriſconſultos mouit,vt Aſſem hunc vſurarium appellarent. Quemadmodum autem hic As non ex menſtrua , ſed ex annua penſione æſtimandus eſt:ſimiliter omnes eius partes ex anni ratione intelligendæ ſunt,vt ſi vnus in centenos annuatim pendatur, Vnciaria vſura:ſi bini,Sextans,ſi terni, Quadrans:ſi quaterni,Triens:ſi quini,Quincunx:ſi ſeni,Semis:ſi ſepteni, Septunx:ſi octoni,Bes: ſi nouem, Dodrans:ſi deni,Dextans:ſi vndeni,Deunx: ſi duodeni,As. Prat.

VSVRA beſſis, cum in ſingulos centenos quotannis octoni ſoluuntur,l.pen.C.de vſur.Prat.

VSVRA centeſima (qui eſt As vſurarius) dicitur.quum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus , id eſt , ſingulis annis duodecies penditur, vide Cuiac. in Pandect. & Nou. 130. & Anton. Auguſtin. lib.2.c.10. penditur. Romani enim Græcorum morem imitati,qui faciliotis & cõmodioris doctrinæ cauſa,quãuis ſummam ſortis ad Minam,quæ centum drachmas valebat, perpetuo redegerunt quantumcunque ſortem ſimiliter ad numerum centenarium reuocarunt.Itaq; vſura centeſima,ex parte ſortis centeſima,ſicuti apud Græcos Drachmalis à drachma, quæ pars eſt ſortis ad minam redactæ centeſima, nomen inuenit. quapropter eam Plutarch. in Lucullo ἑκατοστὴν appellat. Eius exemplum apud Paulum extat in l.40.ff.de reb.cred.Tũc eo amplius quo poſt ſoluam , pœnæ nomine in dies triginta, inque denarios centenos denarios ſingulos dari ſtipulatus eſt P.Mæuius.vide l.4.§.vl.ff.de naut.fœn.l.8. C.ſi cer.pet.l.vlt.C. de iur.dot.l. vn.§.cum autem. C.de rei vxor.act.l.1. & 2.C.de vſur.rei iud Conſtan.lib.3.Epito.tit.7.ἑκατοστιαῖοι τόκοι ἐστὶν τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν νομίσμασι ιβ΄ ἤ κατ᾽ ὅλον διδόσθαι ἐνιαυτὸν διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καθ᾽ ἕκαστον μῆνα δίδοσθαι ἕν : Et hæc quidem fuit vſuræ centeſimæ vetus definitio. Alia enim fuit Imperatoris Conſtantini temporibus definitio , vt videre eſt ex verbis Ammiani l.2.C.Theo.de vſur.qui vſuram centeſimam eſſe ait, cum tres ſiliquæ annuæ in ſingulos ſolidos præſtantur,nam cũ viginti quatuor ſiliquæ ſolidum efficiant , in ſingula centena duodecim ſolidi, & duodecim ſiliquæ præſtari debebunt, & ſic vſura centeſima duodecim ſolidorum erit,& ſemis,cuius etiã ſit mentio in Nou.130. Succeſſit & huic nouæ definitioni alia amplior , quæ in centenos ſolidos reddit 16.ſemis & quatuor ſiliquas, h.e.in libram auri, quæ eſt 72. ſolidorum duodenos. Autor Harmenop.3.Epit.& Zonar. Nicenæ ſynodi 117.Vt nunc libræ , inquit , ſunt ſolidorum 72. ita olim centenariæ erant & 100. ſolidor. vſura erat 12. quæ & ob id dicitur centeſima, quod de ſorte 100.exigatur.Cuiac.in expoſit.Nouel.Iuſtin.32. de his qui pecuniam credunt agricolis. Eſt autem vſura centeſima legitima,& ideo cuilibet permiſſum eſt eandem ſtipulari, & hoc oſtendit l.ſi pro mutua.Cod.ſi cert.petat.Item l.lecta ff. de reb.cred. Et ita conſtitutum eſt in C. Theod.ſub tit.de vſuris.Igitur ſi ſupra centeſimam ſolutæ ſunt vſuræ,non repetentur quidem, ſed in ſortem imputabuntur:& ſi ſortem expleuerint, repetentur quaſi indebitæ l. ſi non ſortem, §.1.ff. de condict.indeb. Cuiac.ad l.Iul. Paul.recept.ſent.lib.2.tit.14.de vſuris,§.vſuræ ſupra.

VSVRA quadrans eſt , quum pars centeſimæ quarta quotannis ſoluitur:hoc eſt,ex centenis,quaterni:apud Scæuolam l.21.§.4. ff.de ann.leg.Hot.Prat.

VSVRAE quincunces , quum pars centeſima quinta quotannis penditur:hoc eſt,ex centenis,quini: quarum fit mentio in l.17. ff.de vſur.& leg.15.16.§.2.ff. de alim. & cibar.l.7.ff.de adm.tut. Perſius Sat. 15.

Quid petis vt numi quos hic quicunce modeſto
Nutrieras peragant auidos ſudare decunces?

Hot.Prat.

VSVRA maritima, vide Fœnus nauticum.Hot.

VSVRA maxima & grauiſſima, intelligitur centeſima in l.7. §.8. & l.54.ff.de admin.tut.& l.38.ff.de neg.geſt.Hot.Prat.

VSVRAE maiores ſemiſſibus priuatis non debentur ex conſtitutione Iuſtiniani,quæ edita eſt ipſo II.Coſ.Sed neq; fiſco ex hac conſtitutione, Semiſſes Iuſtiniano & ciuiles & moderatæ viſæ ſunt. Ex hac conſtitutione ſemiſſes forſitan Tribonianus ſubſcripſit in l.1.C.de iis quib.vt indig. & l.cum quidam §.ſi debitores,ff.de vſur. Cuiac.ad l.3.de fiſc.vſur.lib.10.

VSVRA etiam pœnam complectitur,& id quod intereſt, l. vlt. ff. de eo quod certo loco. At cum vſuræ,ait Alciat. in l.lecta, Si certum petatur,hodie de Chriſtiana repub.eiectæ ſint,non tam ad vocum ſignificationes attendendum eſt, quam ne fraus legi fiat, ſub nomine pœnæ. Etenim qui centum accepit ea conditione & lege, vt niſi eadem centum intra Calend. Martias perſoluat, decem præſtare nomine pœnæ, teneatur ; ſi intra eum diem Calendarum partem debiti totius exoluerit, ceſſat integra pœnæ præſtatio , quamvis ſummo iure agi poſſit , vt tota pœna debeatur:c.ſuam,extr.de pœnis, &c. Brech.in l.vſura. ff. de ver.& rer.ſig.Cuiac.tamen ad l.1.de fiſcalibus vſur.C.lib.10. negat pœnarum vſuras deberi ex l. vlt. ff. de mag. con. Vſura enim,inquit,pœna veluti quædam eſt. Iniquum autem eſt pœnæ pœnam adiici, quo fit vt vt & vſuræ vſura non ſit.At multæ deberi poſſunt vſuræ , videlicet ſi intra tempora iudicati non ſoluatur.

VSVRAE nauticę,pro magnis abiere in prouerbium.Adi Chil.Eraſmi,& vide ſupra. Nauticæ vſuræ.Spieg.

VSVRA enim nautica eſt infinita: eſt enim penſatio ſuſcepti periculi.Hodie ex conſtitutione Iuſtiniani eſt centeſima.Vulgaris autem vſura eſt ſemis. Significat tamen Papinianus vſuram nauticam eſſe centeſimam in l.nihil.ff.de naut.fœn.ſed id Tribo.ex Iuſtiniani conſtitutione addidiſſe puto.Cuiac.Iul. Paul. recept.ſent.lib.2.tit.14.§.traiectitia.

VSVRAE pupillares vel quicunces ſunt vel trientes,vel aliæ leuiores pro more regionis,l.tutor qui repertorium, §.quæ ſint autem,ff.de adm.tut.niſi in certis cauſis, quas lib.3. ſelect. Antiq. exponit Briſſ.c.1.& explicantur d.l.qui tutor.Prat.

VSVRA rei iudicatæ olim fuit duplex centeſima , hodie vna eſt centeſima. Eſt autem hæc vſura ſortis , non etiam vſurarum, quæ in condemnationem deductæ ſunt l. 3. C. de vſur.rei iud. nam vſurarum vſuræ non debentur etiamſi vſuræ ipſæ in ſortem redigantur,hoc eſt, etiamſi fiat anatociſmus. Cuiac.obſer. lib 3. cap. 39. Semiſſes vſuræ quaſi dimidiæ centeſimæ ſunt, nempe cum pro 100. aureis ſex quotannis penduntur , ita vt vſura menſtrua ducenteſima ſit pars ſortis, l.30.ff.de adim.leg. l.3.ff.quod iuſſu,l.24.ff.de præſc.verb.l.1.Cod.de his quæ vt indig.Et apud Plin.lib. 14.c.4. Cuiuſmodi olim vſuras à debitoribus ſuis fiſcus accipiebat,l.17.§.ſi debitores,ff.de vſur. Ex qua vſuras fiſcales in leg.6.ff.de iure fiſc. ſemiſſes interpretabimur. Appellantur & Semiſſales in l.decima. ff. de pollicitationibus; Briſſ.

Septunces vero,quotiens ſeptem aurei.Briſſ.

SOLENNES vſuræ ciuitatum ſemiſſales erant , vt recte in l. ſepticia, ff.de pollicit. τὸν ἐξ ἑτοῦς τόκον vſuram ſemiſſem Modeſtin.interpretatur,quanti à Repub. pecuniæ mutuari ſolebant. Cuiac.in expoſit. Nou.Iuſtin.7.circa medium.

VSVRAE trientes quæ ſint apud Paul.in l.3.§.vlt.ff.ad l.Falcid.inter Dd. vix conuenit. Accurſ. quem communiter alij ſequuti ſunt , putabat trientes vſuras eas eſſe, quibus tertiam ſortis partem in ſingulos annos lucrifacere contingeret , ita declarauit Accurſ.in l.eos,§.primo. Cod.de vſuris,& in l.1.in fin. C.de his quib. vt indign. vbi Imperator fecit mentionem de vſuris ſemiſſib. de quibus etiam Paul. meminit in l.cum quidam , in prin.& in §.ſi debitores. & in §.vlt.ff. de vſuris, & Iulian.in l. tutor qui repertorium,§.ex cæteris, ff. de admin.tutor.Vſuras (inquiens) quicunces,aut trientes,aut ſi quæ leuiores in prouincia frequentantur, & in l.alimenta,§. Baſilicæ,ff.de alim.& cib.lega.& in l.qui ſemiſſes,ff.de vſuris,& Imp.in l.vlt.Cod.de fiſc.vſur.lib.10.qui text. clare probat communem opinionem, dum dicit tertiam partem centeſimæ,ad idem tex.in authen.de alienat.& emph.§.locationes vero, ibi, non autem maioribus quam quartam partem centeſimæ , & ſic 25. pro centenario, & in §. autem ſuper ipſis , quam in vſuris , inquit, non amplius quarta parte centeſimæ , & gloſſ. ibi in dictione Centeſimæ, declarat hanc vſuram fieri , quando pro ſingulo menſe ſoluimus quinque denarios pro libra,& ſimilis text.in l. hac edictali.§.his illud.ibi,centeſimæ partem tertiam. C. de ſecund. nup. & in auth.hoc ius porrectum.10.qu.2. & vtrobiq; gloſſator.& hæ autoritates (iudicio meo) mouerunt Accurſ & Doct.quorum opinio etiam firmatur auctoritate Liuij, qui li.1.de bello Maced.ſcribit,Triuncium agrum appellatũ,qui pro tertia parte pecuniæ datus fuerat creditoribus populi Rom. Potuerunt etiam duci ratione,quia ſemis,triens,quadrans,bes,& aliæ partes in diuiſione hæreditatis hanc interpretationem in aſſe accipiunt,vt in li.de ling. Lat.docuit Varro,& apud nos Vlpia.in l.ſeruum meum, §.vlt ff.de hæred.inſtit. & Iuſtin.in §.hæreditas plerunque.Inſtit.de hæred.inſtit. & retulimus in prioribus memorabilib.in verbo Hæreditas. Expoſitionem hanc multis ſæculis receptam,quia nemo refragabatur,dicit Hermol.Bard. in caſtigationibus Plinian. in poſterioribus ſcriptis, ſe tam diu ſequutum eſſe,quandiu contrarium inuenire non licuit. Nunc

L Co-

L. Columella duce, lib. 4. vſuras ſemiſſes interpretatur, quoties de centum nummis (quę verbi gratia ſit ſors) non quinquagenos, vt alij putauerint, ſed ſenos tantum nummos vſuræ nomine percipimus. & ob id ciuiles & modicæ à Plin. vocatæ ſunt: tanto minores, quæ trientes, & quadrantes appellantur. Capitol. in Alex. trientarium ait fœnus eum, vt æquiſſimum & leuiſſimum exercuiſſe, ad vſum reip. idē in An. Pio: Fœnus: inquit trientarium, hoc eſt minimis vſuris exercuit. Sed verba Columellæ perrexamus: is inquit, vinitor licet ſit emptu ſex, vel potius octo millibus ſeſtertiis, cum ipſum ſolum octo jugerum totidem millibus nummorum partum, vineaſque cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis & viminibus, binis millibus in ſingula jugera poſitas duco: fit tum in aſſem conſummatum precium, ſextertiorum 29. millium. (inquit) accedunt ſemiſſes vſurarum, ſextertia tria millia & quadringenti octuaginta nūmi, biennij temporis, quo velut infantia vinearum ceſſat à fructu, fit in aſſem ſumma ſortis, & vſurarum, 32. millium quadringentorum octuaginta nummum, quod quaſi nomen, ſicut fœnerator cum debitore, ita ruſticus cum vineis fecerit: eius ſummæ vt in perpetuum prædictam vſuram ſemiſſium dominus conſtituat, percipere debet in annos ſingulos mille nongentos quinquaginta ſextertios nummos. Ex his verbis Columellæ in 4. lib. euidentiſſime colligitur, ex vſuris ſemiſſibus non quinquagenos de centenis, ſed ſenos duntaxat in annum redire creditoribus ſicuti quaternos ex trientibus, & hoc etiam apertius conuincitur ex verbis Paul. in præallegata leg. 3. quæ ſuperius retulimus cuius l. ſenſus his qui Latine loqui didiciſſent, ſecundum Hermol. erat & expeditus, & facilis: licet ſcrib. pedem efferre nequiuerint. Si reip. legari eſſent in annos ſingulos ſextertij, ſiue aurei (v.g.) quaterni, tantundem legatum videri ab hærede, ac ſi centenos ſemel repurare juſſus fuiſſet: quia de centum nummis quaterni colliguntur, vſuræ trientis nomine in annos ſingulos. Quod ſi vt noſtri interpretes exiſtimant, vſura triens eſſet: non quatuor de centum, ſed 33. ſequeretur hoc incommodum, ſecundum cum, quod ſi hæreditas 100. numorum foret, & ex ea reip. in annos ſingulos 25. nummi legarentur, detractioni legis Falcidiæ locus non eſſet: quoniam 25. in annos ſingulos tantundem eſſe viderentur, quantūm 75. ſemel, quæ ſumma dodrantem non excederet. auth. Cotta.

Vsvrae trientes ſunt, quæ non plus quam ſingulas ſiliquas quotannis in ſolidos ſingulos, & non plus quam ſolidos quatuor & ſiliquas quatuor in cētenos. Hæc enim eſt definitio vſuræ triētis, vt conſtat ex Leone No. 8; & Amano l. 2. C. Th. de vſu.

Vnciæ Vsvrae in centenos aureos vnum annum reddunt, l. 47. profectus, ff. de admi. tut. Hæ enim duodecimam partem centeſimæ velut aſſis vncia explent. Briſſ. Adde Brech. in l. vſura in tit. de verb. & ret. ſig.

Vsvram pro pœna, & pœnam pro vſura poni, indicat Alb. Porro Vſuræ verbum non eſt fœdum, teſte Olden. ſed non habere vſurę modum, & honeſtam ratione m, eſt turpiſſimum. Eſt autem vſura proprie lucrum ſupra ſortem exactum, tantum propter officium mutuationis. Nam cum aliquid accedit ad ſortem, cum debitor efficacem cauſam damni dedit, illa acceſſio non eſt vſuraria, aut illicita, de qua paciſcimur propter officium mutuationis, & cum debitor non dedit efficacem damni alicuius cauſam. Spieg.

Vsvrarvm & ſortis ratio inter cætera vel in eo, diuerſa eſt, quod propter ſortem chirographariam pignus retineri poteſt, per exceptionem doli, vt eſt conſtitutum in tit. etiam ob chirogr. pec. pign. Propter vſuras chirographarias non item, l. 4. C. de vſur. Tunc vero vſuræ ſunt chirographariæ, cum pignus contractum eſt in ſortem duntaxat. Vide Cujac. 5 obſ. 28.

Vsvraria pecunia eſt, quæ ſub vſuris debetur. Vlpia. leg. 11. ff. de compenſ. Quum alter alteri pecuniam ſine vſuris, alter vſurariam debet, concurrentis apud vtrunque quantitatis vſuræ pręſtandæ non ſunt, & l. 12. Sed ſi inuicem ſit vſuraria pecunia, &c. Hot. Prat. (Plaut. Amph.

Vsvraria vxor, pro vſuaria: id eſt, qua quis pro vxore vtitur.

Volo deludi illum, dum cum hac vſuraria.
Vxore nunc mihi morigero.

Iupiter ſic loquitur de Alcmena, Amphitruonis vxore propria, ipſius vſuraria. Hot. Prat.

Vsvrarivm debitum, cuius vſuræ debentur Iulian. l. 6 in fi. ff. de neg. geſt. Etſi forte non fuerit vſurarium debitum, incipit eſſe vſurarium. Hot. Prat.

Vsvrarivm negotium, l. ſi pupilli in fi. D. de neg. geſt.

Vsvrarivs debitor, qui ſub vſuris pecuniam debet, leg. 7. ff. de vſur. Prat. (Spieg.

Vsvrarivs dies, quo vſura ob creditam pecuniam ſoluenda eſt.

Vsvra permittitur leges. rit. ff. & C. de vſur. Canones vero prohibent, cap. 3. cod. tit. Vtimur re ipſa hoc tempore non minus, quam olim: nominis autem (neſcio qua ratione) nos putet. Oldend. Prat.

Vsvras lex diuina prohibet. Odioſum autem vſurarum nomen eſt, quo fit, vt vſurarum nomen in intereſſe mutatum ſit. Vide Clemens Mato in Satyr.

L'on ne preſte plus à vſure.
Mais à intereſt tant qu'on veut.

Hujuſmodi commenta ju ſtitum conniuentia ſūt ... non ſine magno Reip. incommodo. Ferendi tamen non ſunt, qui ... ius illud improbum exercent. Prat. & Corr. 3. Miſc. 21. n. 15.

Vsvris Chriſtus contractum mutui contaminari vetuit. Luc. Exod. 22. c. Conſuluit. De vſuris Per hoc autem non improbantur moderatæ vſuræ & conſuetæ, ſi ſub forma emptionis & vēditionis exerceantur, ſicut conſuetum eſt. Tunc enim & creditor agit ingenue, & debitor intelligit negotium, quod agitur. Longe enim differunt, concipere ſpecialem contractum ad vſuras, vel (vt nunc vulgo dicunt) Rentas, quod licet: & decipere vſuras contra mutui contractus naturam, quod illicitum eſt. Certe verbum Vſura non eſt fœdum: ſed non habere vſuræ modum & honeſtam rationem, eſt turpiſſimum. Quod commentatores aut non intelligunt, aut calumnioſe diſſimulant. Old. Prateius.

Vsvrpare, Iuriſconſultis eſt, vt & Alc. indicat, vſucapere, & eiſdem inter dum præter jus vti. Vallæ vero eſt, in frequenti vſu habere, ſiue vti, tum verbis, tum factis. Spieg.

Vsvrpare oratoribus eſt frequenter vti: Iuriſconſultis vſurpare eſt interrumpere poſſeſſionem, quod vtique fit etiamſi quis frequenter non vtatur: etſi ex agro tantum ſurculum defringat, vt M. Tull. in 3 orat. Cujac. ad l 2. ff. de vſurp. & vſuc. in fin.

Vsvrpare & vſucapere, verba ſunt inter ſe contrarie relata: nam Vſucapere, eſt vtendo acquirere: Vſurpare vero, vtendo retinere Paul. l. 2. ff. de vſur & vſuc. Vſurpatio, inquit, eſt vſurpationis interruptio. Oratores autem Vſurpationem frequentem vſum vocant. Hæc fit amiſſa poſſeſſione ante tempus complendę vſucapioni finitū, vel interpellatione, aut vſu domini à Græcis definitur ῥῆξις τῶ χρόνυ ἤγυν τομὴ ἢ διακοπή. ICti etiam veterem conſuetudinem retinuerunt in l. naturaliter, 5. ff. eod & alibi perſæpe. Magnopere autem notatu dignum eſt, quod Cic. lib. de oratore 3 ſignificat, mor s fuiſſe in poſſeſſione vſurpanda, vt ſurculus defringeretur. Etiam, inquit, hac inſtituendo diuiſione vtuntur: ſed ita, non vt jure, aut judicio, vt denique recuperare amiſſam poſſeſſionem. ſed vt ex jure ciuili ſurculo defringendo vſurpare videantur. Quo tamen in loco (vt hoc obiter admoueam) vocem *Rhetores* omnino deſiderari arb trorivt ſic legatur, Rhetores etiam hac inſtituendo, &c. locum autem ſic aperiam, Peripatetici & Academici omnem ciuilem quæſtionem aut finitam aut infinitam eſſe dicūt. Rhetores etiam qui ſoli res iſtas olim tractare conſueuerant, nunc vero à philoſophis de poſſeſſione depulſi ſunt, dum ſuos inſtituunt, hac quidem diuiſione vtuntur, docentque quæſtionem aliam finitam, aliam infinitam eſſe. Sed ita tamen docent, vt non tanquam in diſputatione artis ſuæ propria quaſi ſuo jure verſentur, & aperte profiteantur philoſophos nullum in ea jus habere: itemque iis intendant, quod in alienam poſſeſſionem irruerint: verum quemadmodum ſolent ij, qui ſuos agros ab aliis poſſideri ſciunt ac vident: ſic iſti Rhetores, ne longo tempore res ſuæ vſucapiantur, poſſeſſionem interrumpunt, & quod in illa re vſitatum eſt, ſurculum defringunt. Nam finitam quidem quæſtionem obtinent: verum lacinia, id eſt parua aliqua ex parte. Philoſophi enim Academici qui nunc apud Philonem ſe exercent, præcipue has cauſas tractant. Infinitam autem iidem dicendi magiſtri nominant tantum, & tanquam primoribus digitis leuiter attingunt. De vſurpationib. librum ſcripſerat Appius Claudius, teſte Pompo. in l. 2. de orig. jur.

Vsvrpare honorem, vti honore Mattian. l. 7. ff. de mun. & hon. Eum contra quem propter honores appellatum eſt, ſi pendente appellatione honorem vſurpauerit, coercetur. Hotoman.

Vsvrpare jus, pro eo quod vulgo dicitur Capere poſſeſſionem, Bud. Idem monuit, Vſurpare ciuitatem, id eſt, dicere ſe ciuem, & agere. Spieg.

Vsvrpari etiam ſeruitus dicitur, quæ vtendo retinetur, leg. 6. §. 1. l. 8. in fi. l. 9. & 16. ſi ſer. vind.

Vsvrpata mulier, apud Gell. lib. 3. c. 2. & Macrob. li. 1. c. 3. & Macrob. lib. 1. c. 3. quid, explicat Marius ICtus. Prat.

Vsvrpatvm etiam pro vſu adquiſitum in l. 40. ff. ex quib. cauſ. mai. Sed vſurpatum rus, id eſt, vſu retentum l. 16. ff. quemad-

Vsvrpata lex l. 2. §. 1. ff. de adm. rer. (modum, ſeruit. amit.

Vstvm. Lege, Vitiare vinum.

Vsvs dicitur, quando jus vtendi alicui datur, quod vti poſſit prædio vel domo ad neceſſitatem. Vſusfructus vero plenior eſt: quia datur in eo jus & facultas vtendi & fruendi prædio vel domo. Habitatio autem, ſeruitus eſt, ſeu jus habitandi in ædibus alicuius ſimile vſu. Zaſ. in §. æque. Inſt. de act.

Vsvs ſignificat jus vtendi re aliena ſalua rerum ſubſtantia, & ab vſufructu differt. Nam cui vſus relictus eſt, vti poteſt, frui vero non poteſt; l. ſecunda, ff de vſu & hab. minuſque eſt vſum legari, quam fructum. Quandoquidem fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt, l. 10. & l. 14. §. 1. ff. de vſu & habit. Et vſus quidem neceſſitate perſonæ circumſcribitur ac definitur, fructus non item. Nam qui vſumfructum habet, non tantum ad vſum ſuum vti poteſt, ſed & ad quæſtum & compendium. Omnis

enim rei vtilis ei conceſſa eſt. Interdum tamen vſu legato etiam vſusfructus datus intelligitur, veluti ſi pecuniæ vſus legetur ... us appellatione etiam fructus continetur, quoniam ... continet vſus pecuniæ, quod fructus, leg.5.in fin.l.10.ff.de ... fr.eat.rer.Briſſ.

... vm Græce χρῆσιν appellari Vlp. ſignificat in leg.10.§.1.ff.de vſu & habit.. Quanquam apud Cic. libro 7. Epiſt. χρῆσιν pro fructu Curius accepit. Prat. & Briſſ.

Vsvs appellatione veniatne proprietas, differit Batt. in l.donationes ff.de donat.

Vsvs ſeruitutis genus pro itinere. Seruius ad lib.2.Æneid.

Limen erat cæcæque fores & peruius vſus.
Tectorum Priami.

Vsvs, inquit, verbum juris. Via, actus, vſus. Videtur dictum pro conſuetudine eundi. Prat.

Vsibvs puellæ res relictæ proprietatem arguunt. Vide Alber.in l. donationes, §.ſpecies, ff.de donat. Prat.

Vsvs & vſusfructus licet multa inter ſe habeant communia nec vllus ſit vſusfructus, cui vſus non inſit. Sunt tamen non pauca, quibus inter ſe differant. Primum enim in vſufructu non eſt ſimplex vſus rei, ſed eiuſmodi, quo vſufructuarius omnes omnino rei commoditates, quoſcunque etiam fructus, ſiue naturales illi ſint, ſiue ciuiles, hoc eſt, ſiue ex ipſius rei corpore, ſiue ipſius occaſione proueniant, percipit. Vſus autem tam late ſe non extendit, ideoque fructus vſus ineſſe, vſui fructus deeſſe dicitur, leg. ſi habitatio 10.l.per ſeruum.14. §.1. ff.de vſu & hab. Secundo vſus tantum eſt neceſſitatis, vſusfructus præter neceſſitatem etiam eſt voluptatis. Nam jure vſus vſuarius ex re vſum debente, plus percipere non poteſt, quam ipſi ad ſe, ſuamque familiam ſuſtentandam ſatis ſit, pro vitæ ſuæ conditione & dignitate, ita vt ipſi nec deſit quid nec etiam abundet: jure autem vſusfructus vſufructuarius fructus rei percipit, etiamſi fructibus opus non habeat, non tantum ad naturam (vel neceſſitatem) ſed etiam ad lucrum. Tertio vſus prior eſt, ſiue ſpectes natiuam vſus, ſiue vtentis animum: vſusfructus autem vſu eſt poſterior. Hinc quarto loco fit, vt vſufructuarius jus ſuum poſſit transferre in alium puta locatione, venditione, donatione, &c. Vſuarius etſi poſſet id, quod percepit jure vſus, ſi genium ſuum fraudare velit, transferre in alium, jus tamen vtendi in alium transferre non poteſt l.plenum 11. §.ſi vſus, ff.de vſu & hab. Quinto, Vſus eiuſdem rei pluribus competere, & quidem ſolidus poteſt, ſi nimirum illa res omnium vſui ſufficiat. Vſumfructum autem duo habere integrum non poſſunt diuiſum poſſunt, Connan.lib.1.cap.5. Sexto vſufructuarius moriens fructus perceptos ac collectos tranſmittit ad hæredes, & debentur præterea fructus hæredi fructuarij pro rata temporis eius anni quo vſusfructus conſtitit, l.5.§ ſi.ff.ſi vſusfr.per l.32.§.pen. ff.de vſufr.leg. Vſuarius autem non tranſmittit, ſed quidquid ſupereſt fructuum ſiue perceptorum, ſiue percipiendorum id redit ad dominum proprietatis, Connan.d.c.5. Vult.in comm. Inſt.tit.de vſu & habit.in pr.n.1.2.& ſeqq.

Vsvs etiam poſſeſſionem ſignificat, vt Iauol. in l.115. ff.de verb.ſignific. ſcribit. Et ita Ælius Gallus poſſeſſionem vſum definit apud Feſt. Pomp.lib.14. Sicque in 12.tab.ſumitur in his verbis: Vſus & autoritas fundi biennium eſto: cæterarum rerum annuus vſus eſto. Sic & Horat.in Sermonib. Quædam, ait, ſi credis conſultis mancipat vſus. Briſſ. Prat.

Vſus & Abſumptio, ſunt contraria. Vnde reperire eſt, Abuſus, pro conſumptione. Quare, Abuſus.

Vsvs domus item, & vſus fundi, quæ contineat, tradunt Iuriſcoſſ. tit. de vſu & habit.

Vsvs equitis in l.plenum, §.ſed ſi bonum, eod.tit.

Vsvsfrvctvs eſt jus alienis rebus vtendi fruendi, ſalua rerum ſubſtantia l.1.ff.de vſufr. Hot.

Vsvsfrvctvs eſt jus ex ſeruitute quæſitum, l.vti frui.5.ff.ſi ſeruit.vind. atque intelligendum eſt, quod dicitur, vſusfructus eſt jus: nam reuera vſusfructus eſt ſeruitus, ſed jus & ſeruitus relatiua ſunt. Cum igitur vſusfructus ſeruitus rei ſit, jus vero perſonæ: relinquitur vſumfructum eſſe jus in ſeruitute quæſitum: alioqui colonus & commodatarius jus haberent vtendi fruendi rebus alienis, ſalua earum ſubſtantia: non minus quam vſufructuarius. Verum inter illos & hunc ea differentia eſt, quod, neque ager colono, neque equus commodatario ſeruitutem debet, fructuario vero debet. Vnde intelligitur, vſum ab vſufructu hoc differre, quod ille ad neceſſitatem, hic etiam ad vtilitatem ac voluptatem refertur, nam cui vſus, eidem omnium generum fructus, duntaxat quantum ad ipſius neceſſitatem ſatis erit, debebuntur, veluti ex ſilua, quantum ad coquendum & calefaciendum opus eſt: ex frumento, vino, & baccis arborum, quantum ad ipſius familiam alendam: ex oleo, fœno, & ſtramentis, quantum ſimiliter alias ad res opus erit debebitur, qua ex re intelligitur, quod Vlp. ſignificat, in l.per ſeruum, 14.§.1.ff. eod. nimirum vſum ab vſufructu hoc differre, quo pars à toto. Deinde vſus eſt jus vtendi re quapiam, quatenus ei cui conceditur neceſſe eſt: Vſusfructus, jus vtendi fruendi aliena re, quantum eius ſalua ſubſtantia ferre poterit, Vlp.leg.per ſeruum, 14. §.1.ff.de vſu & habit. Vſusfructus an fructus legetur, nihil intereſt. nam fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt. & fructus quidem ſine vſu non eſſe poteſt; vſus ſine fructu poteſt. denique ſi tibi fructus ſine vſu legatus ſit, inutile eſſe legatum Pompom. ſcribit. ſed ſi fructus ſine vſu, videri conſtitutum qui & ab initio conſtitui poteſt, Hot. De differentia vſusfructus & vſus vide paulo ante Vſus & vſusfructus.

Vsvsfrvctvs à reliquis ſeruitutibus differt. Nam in ſeruitutibus prædialibus non vtimur, nec fruimur re, ſed vtimur duntaxat ſeruitute, quæ rei inhæret, quod minus eſt, quam vti re ipſa, quia res, quæ debet ſeruitutem prædialem, nobis non traditur, ſicuti fit in vſufructu. Præterea ſolus vſusfructus eſt diuiduus, reliquæ ſeruitutes omnes ſunt indiuiduæ, leg.5.ff.de vſufruct.l. etſi 6.§.3.ff.ſi ſeruit.vind.l.1. §.ſi vſusfructus, l.lege 7.l.ſed vſusfructus, 81.D.ad leg.Falcid. Ratio differentiæ hæc eſt, quia vſusfructus conſiſtit in fruendo, l.1.D.quando dies legator. Frui autem eſt fructus percipere, quæ res eſt facti, ac proinde diuiſionem recipit, ſicut fructus fundi pro parte poſſum capere, pro parte poſſum repudiare. At reliquæ ſeruitutes non conſiſtunt in fruendo, ſed tantum in vtendo. Vult.in comm. Inſtit.tit.de vſufruct.in prin.n.12.14.

Vsvsfrvctvs in multis caſibus eſt pars dominij, non quod dominium ex eiuſmodi partibus conſtet, in quibus etiam ſit vſusfructus, ſed propter rei vſufructuariæ commoditates, quas omnes vſufructuarius ſibi vindicando, domino rei perſimilis eſt, & re illa vtitur, jure vſusfructus, haud aliter atque ſi rei ipſius eſſet dominus: idque, vt Iuriſconſultus Paulus in l.4.ff de vſufr. ait, fit in multis caſibus, non autem in omnibus, quod eleganter explicauit gloſſ. in jam dicta l. vſusfructus. id eſt, juris ſibi conſtituti vſufructuarius reuera eſt, dominus, ac proinde vi illius dominij, ſi vti frui impediatur, vſumfructum vindicat, l.5. ff.ſi vſusfr.petat. Eſt igitur vſusfructus pars dominij, videlicet illius, qui habet vſumfructum, & viciſſim non eſt pars dominij, ſed ſeruitus, ſicut Paulus loquitur in l.25. ff.de verb.ſign.reſpectu nimirum eius: cuius fundus vſumfructum debet, atque ita ſeruitutem. Vult. d.loc.n.8.

Vsvfrvctvarivs & vſuarius differunt: Illi, quicquid ex agro emolumenti percipi poterit, debitor. Huic, vſuario. duntaxat quantum ad ipſius victum cultumque neceſſe eſt. Hinc illud Ciceronis in primo de officiis: Expetuntur autem diuitiæ tum ad vſus vitæ neceſſarios, tum ad perfruendas voluptates. Altera differentia eſt, quod Vſuarius ius ſuum transferre in alium non poteſt; at Fructuarius poteſt, l.vtique eod.11.& l.plenum. 12.§.operas.ff.eod. Cum enim vſus ex perſonæ certę conditione atque qualitate metiendus ſit, ob eamque cauſam & creſcere & decreſcere poſſit: transferri in alteram perſonam non poteſt: quippe cuius quantitas incerta ſit: nam vſuario plus debebitur ſi vxorem ducat, aut liberos habeat, quam cum cœlebs erat: & viciſſim minus, ſi viduus ſit, liberiſque careat, quam cum & maritus & pater erat. Tertia differentia eſt, quod vſuarius fundi per ſe colendi jus non habet: id enim ſibi proprietarius retinet: at fructuarius habet, l.ſi habitatio, 10. in fin. cum l.ſeq.ff.eod. Iuſtin. autem in Inſtitutionibus etiam hanc differentiam commemorat, quod vſuario fundi fructus naturales tantum, non etiam elaborati debentur: vſufructuario vero vtrique debentur, id eſt, non tantum ij, quos terra ſua ſponte profert, verum etiam ij, qui arte & induſtria culturaque adhibita naſcuntur: veluti poma, cæteræque arborum baccæ: item fœnum, ligna, & cætera, quæ ſunt generis eiuſdem, vſuario pro modo & ratione ſuæ neceſſitatis debentur: at frumentum, oleum, vinum non debentur. In quo licet Triboniani negligentiam admirati, qui pueris, quorum diſciplinam ſuſcepit, Neruæ ſententiam inculcat, quam à Sabino, Caſſio, Labeone, Proculo Vlpiano & Paulo repudiatam atque exploſam in Pandectis, teſtatur l plenum, 12. §.1.& l.fundi.15.D.de eod. vbi Paulus ſcribit, fundi vſu legato, licere vſuario & ex penu, quod in annum duntaxat ſufficiat, capere: quamvis mediocris prædij eo modo fructus conſumantur: ex quibus intelligitur, ei cui agri vſus legatus eſt, fructus etiam elaboratos deberi: quod tamen ſic accipiendum eſt, dummodo vſuarius partem impendii proprietario reſtituat: quamvis enim frumentum, & vinum, & oleum in fructu magis, quam in vſu numerētur: fœnum tamen, & lignum, & arborum baccæ, itemque ſtramenta, non minus fructus, quam vſus dici poſſunt. Quarta igitur differentia hæc eſt, quod vſus gregis in ſolo ſtercore, vſusfructus vero etiam in fœtu reliquiſque omnibus continetur, leg.plenum 12. §.ſed ſi pecoris. D.eodem. vbi Vlpianus ait, modico tamen lacte vſuarium vti poſſe: neque ita ſtricte defunctorum voluntates interpretandas eſſe. Dicet aliquis; Quid ita gregis fructus, item vt agri, pro vſuarij neceſſitate non conceditur? nam in ſtercore ſolo exiguus eſt vſus. Reſpondetur, quoniam alioqui non alius pecoris fructus, alius vſus eſſet: deinde quia plerunque in agro ſupereſt aliquid proprietario, in grege vero nequaquam. Het. Prat.

Vsvsfrvctvs eſt duplex, nudus, qui ſeruitus eſt in perſonam, & alter, qui proprietati cohæret, l.126.§.1. D.de verbor.oblig.l.ſi cum

cum teſtamento.§.pen.ff.de execut.rei iudic.Cuiac.ad l.58.ff. de verb.oblig.

Vsvsfrvctvs ab vtifrui deriuatur,res quæ noſtra non eſt,ſed perinde ex ea fructum atque vtilitatem capimus, ac ſi noſtra eſſet. Recidit tamen interdum in Dominij nomen, ſicut quæ liber alia ſeruitus,l.3.ff.ſi vſufruct. per. adſtipulatur l.ſed & ſi poſſeſſori,§. item ſi iurauero.de iureiurand. Vſufructus quoque nomine, ſicut & vſus appellatione interdum proprietas continetur.l. fi.ff.de vſufru.earum rerum.l.ſpecies. ff.de aur. & arg.eum ſimil. Quaſi vſufructus in iis cenſetur, quæ vſu conſumuntur,l.1.cum ſeq.d.tit.de vſufr.ear.rerum.

Vſumfructum Dd. partiuntur vt alius cauſalis ſit proprietatis perpetuus comes,quem in rebus propriis habemus, l.cum teſtamento.§.ſi fundum. ff.de excep.rei iudic. Alius formalis, ſic dictus,quod eius forma à proprietate ſeiuncta ſit,eo quippe apud vnum, proprietate verò apud alterum exiſtente,leg. permiſceri.in. prin.ff.de acq.poſſ.& ita hunc in rebus alienis eſſe conſtat,l.1.ff.de vſufr.l.vtifrui.in prin.ff.ſi vſuſfr.pet.§.1. vbi Accurſ.Inſtit.de vſufr. Quam diuiſionem omnes fere Interpretes receperunt, cum tamen ea tota commentitia ſit,ac à ICtorum traditionibus aliena,qui vſumfructum definientes, dicunt ius eſſe alienis rebus vtendi:quæ verba diligenter perpendenda ſunt. Nam cum definitionem rei definitæ ſubſtantiam continere oporteat,eademque cum definito conuerti,euidens ſit,vnum eſſe vſumfructum,qui in vſu & rerum alienarum fructu conſiſtit: & quod ſi alius detur, nempe conſiſtens in iure vtendi rebus propriis,accuſari meritò poterunt inſcitiæ & ineptiæ legiſlatores: Illa verba,alienis rebus,contra rei veritatem, diffinitioni vſusfructus inſarcientes: cum & vſusfructus in rebus propriis reſideat. Sed qui Dd. commenta potius,quàm ICtum Paulum tueri maluerit, eum vix ſanæ mentis exiſtimat Corraſ.Quapropter vſumfructum eum Iuriſconſulto vnum facio, & eum in rebus alienis. Quod & apertiſſimè diſſerit Tripho. l. cùm in fundo. in princ. ff. de iure dotium. Cum in fundo mariti,inquit,mulier habens vſumfructum,dotis cauſa maritò eum dedit, quamuis ab ea vſusfructus diſceſſerit, maritus tamen vſumfructum non habet, ſed ſuo fundo quaſi dominus vtitur.Exprimit idem Vlp.in l. vtifrui.in princ. ff.ſi vſusfruct. pet.dum tradit, eum ſolum,ius ſibi eſſe vtifrui intendere poſſe, qui habet vſumfructum: quare dominus non poterit,cùm vſumfructum non habet: Quid quod, cùm vſusfructus ſeruitus ſit, l. 1. ff.de ſeruitut. nec res propria cuiquam ſeruire poſſit, d l.vti. l.in re communi. ff.de ſeru.vrban.præd. dici non poteſt vſumfructum eſſe in rebus propriis. Corraſ. 5. Miſcell. 3.n.1.& 2.

Vsvsfrvctvs bifariam ſumitur. Primùm pro fructuum perceptione: deinde pro iure percipiendi: vt colligitur, Alberico iudicante, ex l.quod ſi pendente. ff.de peric.& comm.rei vend.& l. ſi vſusfr.de iure dot. Spieg.

Vsvsfrvctvs fungibilium rerum propriè non eſt, ſed quaſi vſusfructus. ff. de vſuf.earum rer.quæ vſu conſum. Iuriſc.tamen in l. ſed & ſi poſſeſſori.de iureiur. appellat Vſumfructum etiam quaſi vſufunctum, nempe rerum fungibilium. Spieg.

Vsvsfrvctvs ex fruendo conſiſtit, id eſt facto, aliquo eius qui fruitur & vtitur, ait Vlp. in princ.l.vnicæ. quando dies vſusfr. leg. Spieg.

Vsvsfrvctvs & fructus re ipſa non differunt: niſi quod compoſitum iſtud verbum vſum quoque in fructibus, complectitur. Differentiæ tamen causâ ſic diſtinguuntur: Vſusfructus magis eſt facti, quàm iuris, cùm in perceptione conſiſtat, nec ante fructus acquiratur fructuatio, quàm ipſe eum perceperit. l. 1.quando dies legat. ced.§.is verò.Inſtitut.de rer.diuiſ. Vſus vero magis eſt iuris quàm facti: & ob id etiam vſus indiuiduus vſusfructus diuiduus eſt. Cuiac.tractat.5. ad Afric.fol.75. in fin. Porro legare vſumfructum, & legare fructum, nihil diſtant: quemadmodum ſi ſimplici verbo dicas, Alimenta, victum: aut duplici, neceſſaria vitæ ad alendum.Vide Old.act.2. claſſ. 3. Spieg.

Vsvsfrvctvs, & vſus pecuniæ, idem ſunt, l.hoc Senatus .§. fin. l. ſi vſus, de vſufr. ear.rer.Spieg.

Vsvs legatus quid contineat, docet Iuriſconſ.l.per ſeruum.§. 1. cum ſeq. eod. tit. Spieg.

Vsvs pecuniæ amitti non poteſt, quàm duobus modis, morte ſc. aut capitis diminutione.l. in ſtipulatione. cum ſeq.ff.de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſum. l.ſi vſufr.nomine. §.cum vſusfr. ff.de vſufruct. quemadm.caueat. Spieg.Prat.

Vsvs reciprocus, qui frequentiſſimus eſt inter ruſticos: vt, commodo tibi boues meos ad arandum terram tuam, certos dies vt tu viciſſim commodes tuos, cùm ego arauero:nō cadit ſub actionem Commodati, ſed præſcriptis verbis. text. in l. ſi tibi rem inſpiciendam. §. 1. ff. de præſcr.verb. Ex Zaſ. Spieg. Prat.

Vsvs ſerui. l. plenum. §. ſi vſus. & §.ſeq.

Vsvs ſui causâ, & vſu ſuo duci ea demum mancipia videntur, quæ ad patrisfam. corpus tuendum, atque ipſius cultum deſtinantur: veluti cubicularij, coci, miniſtratores, obſonatores & alij eiuſmodi vſus causâ parati.l. 203.ff.de verb. ſign. quæ vſualia mancipia vocantur,in leg.vlt.§ [illegible] D. [illegible] Si quis argentum, quod vſus ſui cauſa [illegible] legauerit, id duntaxat debebitur, quod victus [illegible] quotidianum vſum parauerit, non etiam quod commodare ad [illegible] & cæteras apparitiones ſolebat; l.28. D. de aur.& arg.leg. Legatis [illegible] ſeruis qui vſus eius cauſa parati ſunt,ad eam non pertinent hi ſerui, qui non proprij ipſius, ſed communis vſus cauſa parati ſunt. l.35.D.de leg.2. his vero verbis ea, quæ poſt teſtamentum factum vſibus eius comparauerunt, continebantur. l. 33.§.1.de leg. 3.Briſſ. Prat.

Vsvs ſuus, quid & hoc ſit, itidem explicatur à IC. in l.cum in teſtamento, de aur.& arg.legat. Quid vſus domus, in l.2. & 3.de vſu & habit. Quid fundi vſus, l. ſi habitatio.§. ſi vſus fundi.eod. Quid pecoris.l.plenum §.ſed ſi pecoris & ibidem oſtenditur, quid equitis vſus ſit. §.ſed ſi bonum.ſicut & ſerui vſus.§.ſi vſus. & ſeq.

Vsvs vulgatus loquendi, accipiendus ille eſt, qui paſſim receptus ſit ab omnibus. Abſurdum namque foret,ſi ex abuſiuo loquendi, aut intelligendi modo, rudis tantummodo vulgi introduci diceremus communem vſum loquendi: ſecundum Bal.in l. 1.C. de ſucceſſ.edict. Spieg.

Vsvs etiam pro conſuetudine ponitur. Sic in vſu,id eſt,in vulgari & quotidiano ſermone, in communi vita, & vt dicimus, in praxi in l.45.& l.51.§.quod tamen.D.de legat.3.& l 3.D.ex quibus cauſ. maior. l. 1.§.impuberi. D.de Senatuſc. Silan. l 75.§. ſed ſi legata.D. ad leg.Falc.l.7.§. cum hoc edictum.ff.ex quib. cauſ.in poſſ.l. 48.in fin.de ædil.edict.l.158.l.211. ff.de verb.ſignif.Briſſ.Ex vſu,pro vtile eſt,l.99.in fin.ff.de ſolut. Prat.

V T.

Vt. Huius particulæ proprium eſt, finalem dicere cauſam,vſumque eius varium Alber. per exempla demonſtrat.

Vt, modi notam eſſe,adnotat Bart.l.1. ff.de cond.&.demonſtr.C. de cond.quæ ſub mod. quandoque ſignificat conditionem, l. cum tale.ff de cond.& demonſtr.quandoque ſignificat ſecundum.l.1.C.de iis qui parent.vel lib.occid. plerunque cauſatiue & ἀκολούθως ponitur.Cauſatiue quidem in cap. ſicut.47.l.ſi quis temere. ff.de legat.1. ἀκολούθως vero & conſecutiue, l.in eccleſiis. de epiſc.& cler. l.1.ff.de ſeruit. & c.cum liqueat.1.quæſt.1. quandoque ſignificat quam, c.locis.63. diſtin.quandoque aduerſatiue, pro ſed,l.cum poſt.C.de appell.Aliquando pro tanquam, l.leges vt generales. C.de legib. Quandoque veritatis ſignificatiua eſt,l.cum aliis.C.de ſecun.nupt. Quandoque pro quamuis, l.ſed an vltro. ff.de neg.geſt. Prat.Adde Curt.lib.2. εἰκότων, c.27.tom.1.

Vt, pro quando,l.ſi cum dies.§.ſi.arbiter.ff.de arbitris.Plerunque ſupereſt, l. 1. ff. de parricid.interdum Ordinis nota eſt.Prat.

Vt, alias ſignificat cauſam,alias ſimilitudinem, pro ſicut. Vlpianus in l.ſi cum dotem.§.1.& §.ſin autem. ff.ſolut.matrim.Old. Prat.

Vt, alias pro quod accipitur.Marcell. in l.poſtulante.in pr.ff ad SC.Treb.Poteſt tamen,inquit,euenire,vt reſtitutionem diſtulerit heres. Old.Prat.

Vtvt, ſignificat vtranque,ſiue quoquomodo.Paul.vtut hereditatis petitione contineatur, l.& non tantum.ff.de petit.hered. Spieg.

Vt habeant vnde ſe paſcant, Aburnio exponente l.pen. de alim. legat.hæc adiectio magis ad cauſam prælegandi, quàm ad vſumfructum conſtituendum pertinet. Spieg.

Vt inſtructa eſt cum omni iure ſuo.Vide Iuriſc.in l.quæſitum,de fund. inſtru.Spieg.

Vt eſt inſtructus fundus. exponitur à Scæuola in leg. prædia. de inſtru. vel inſtrum.leg.

Vt ſic dixerim.Si quid (tradit Quintil.) pericloſius finxiſſe videbimur, quibuſdam remediis præmuniendum eſt: Vt ita dicam.Si liceret dicere.Quodammodo.Permitte mihi ſic.Quod idem etiam iis, quæ licentius tranſlata erunt, proderit, quæ non tutò dici poſſunt. In quo non falli iudicium noſtrum, ſollicitudine ipſa manifeſtum erit. Legitur hæc clauſula commodè repetita à Marcello,in l.poſtulante.ad Trebell. Annotatur Eraſm.in explicatione Parœmiæ, Tenuiter dicis.Frequens & illud in Græcis auctoribus, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, id eſt, vt ita loquar: quum ſentiunt ſe rem, non vt eſt, exactè proloqui, ſed qualibuſcunque verbis ſignificare, ac notare verius,quàm eloqui. Spieg.

Vt viſum fuerit æquum & iuſtum, quomodo accipiendum ſit, explanat Bart.in l.fin.C.de fideic.Spieg.

Vtendi generalis eſt appellatio.

Vtendvm dare proprie eſt Commodare.Plaut. in Trinummo:

Nam beneficium homini propriū quod datum,proprium erit.
Quod datum vtendum eſt,id repetendi copia eſt,cum velis.

Sumitur autem etiam pro dare mutuum: vt in l.2.ff.de calum. Si gratuita pecunia vtenda data ſit, & c. Labeò vero in l.1.ff. commod. Vtendum dare, genus faciebat: & mobilibus æquè atque immobilibus rebus attribuebat: Commodare verò,ſpeciem:& mobilium duntaxat propriam. Sed, vt apparet, inquit Vlp.etiam res ſoli commodati dicitur.Sic l.19.& l.21.§.1.ff.illo

tit Q. Scæuol. lib. de iure ciuil. 16. Quod cui ſeruandum datum eſt, ſiue quod vtendum acceperit, ſi ad aliam rem atque accepit vſus eſt, furti ſe obligauit. Hoc ex Gell. lib. 7. c. 15. vnde vtendum rogare, pro commodato rogare, l. 15. ff. depoſiti. Plaut. Aulul. Cultrum, ſecurim, mortarium, quæ vtenda vaſa ſemper vicini rogant. Hot. & Prat.

VTENSILIA ſunt Columellę, quibus aut alitur hominum genus, aut etiam excolitur. Vnde gl. in l. eos qui vtenſilia. ff. de decurionib. non rectè de iis tantum accipit, quæ ad eſum potumque pertinent. Sunt autem excipienda ſecundum communem cum loquendi, tum reſtatoris vſum, leg. ſi certus numerus. de leg. 3. cum ſimil. quæ Alber. allegat. Spieg. & Prat.

VTER, qui vnus ex duobus: poniturque interrogatiue, & aliquando infinite. l. 1. ff. de rer. permutat. & l. vter ex fratribus. de condit. inſtit. & l. in Falcidia. ad l. Falc. Vide Bart. in l. creditor. §. Lucius. ff. mandati. Spieg.

VTER ab vtro euerſus ſit apud Paul. in l. ſcientiam. ff. ad l. Aq. Sp.

VTER prior iudex iudicaret. apud Alfenum l. is à quo. ff. de rei vend. Spieg.

VTER, vtris, pellis qua vinum aut oleum deferri ſolet. l. 3. ff. de trit. vin. & ol. leg. Prat.

VTERVS, l. 3. ff. de condict. indeb. l. 3. §. eſt autem. ff. de ſuis & legitimis. & l. qui in vtero ff. de ſtat. homin. & in vtero geſtare. l. 4. ff. de Senatuſc. Silan. In vtero habere, l. 30. §. 6. ff. de adqu.

VNO VTERO tres edere. l. 3. §. item Iulianus. ff. de ſtatuliber. id eſt, vno fœtu, vt loquitur lex ſeptima. ff. de rebus dubiis.

VTERO graui, l. qui graui. ff. de iure codic. Briſſ.

VTERINVS, qui ex eodem vtero prodit. Iuſtin. Inſt. de bon. poſſ. Frater, ſoror ve, conſanguinei, vel vterini. l. conſanguinei. Spi.

VTERLIBET, alter ex duobus, hoc eſt, vter quem tibi capere libet, l. arbor. §. de veſtibulo. ff. commun. diuid. l. qui duos. ff. de procur. Spieg.

VTERQVE, vox plerunque coniungit, l. ſi quis duob. ff. de leg. 2. quandoque diuidit. l. Pompon. ff. de rei vind. Prat.

VTERQVE, ſignificat ambos: differunt tamen, quod cum vtrunque aliquid feciſſe dicimus, & ab hoc, & ab illo ſeparatim factum intelligimus: cum vero ambos dicimus feciſſe, ab vtroque coniunctim id factum oſtendimus. De tribus etiam dicit, ſentit gl. in §. non ſolum. 2. Inſt. per quas perſon. nob. obli. acq. l. 3. in pr. ff. rer. amot. Bud. annotat, Vtrique de pluribus etiam dici, ſed duo facientibus genera. Cic. in Catil. Quos ego vtroſque in eodem genere prædatorum, direptorumque pono, id eſt, quæ duo genera ciuium. Spieg.

VTERQVE ſexus. Vlp. Sed & vtrunque ſexum prætor complexus eſt, l. ſi quis id. de iuriſd. omn. iud. Plaut. neutro genere protulit in Rudente.

VTI, dictio, ad aliud relatiua eſt, non ex ſe diſpoſitiua, leg. 1. Vti poſſidet. ex Alc. in l. ſi cum fundum. ff. de verb. ſign. Spieg.

VTI ſæpe ponitur pro quocunque modo. Nam lex 12. tabul. ait: Vti legaſſit ſuper pecunia tutela re ſuæ rei. Vti, id eſt quocunque modo ſaluis legibus. Cuiac. ad l. 2. ff. de excuſ.

VTI à me poſſeſſa, Vti poſſedi, vt accipienda, IC. oſtendunt, l. Seiæ, §. fin. de fund. inſtr. l. quæſitum §. prædia. cum ſeq l. qui habebat. §. peto. Item, Vti à me poſſeſſa ſunt, & quæcunque ibi erunt cum moriar. l. Lucius Titius. §. quidam de leg. 3. Spieg.

VTI optimus maximuſque eſt, quomodo accipiendum ſit, ſupra indicatum eſt in dictione, Optimum tradere. De quo & Alc. in l. ſi cum fundum. de verb. ſign. Spieg.

VTI, verbum, pro vtilitatem capere, de omnib. rebus dicitur, exceptis amicis & familiaribus, de quibus pro conſeruari accipimus. Cæterum, municipes vtuntur foro, baſilica & ſimilibus, non poſſident. l. 1. §. fin. ff. de acq. poſſ. Spieg.

VTI, inquit Valla, eſt alterius rei gratia, frui, nullius ſed vt ſic dicam, propter ſe: in illo iter eſt, in hoc meta: hoc alterius finis, ad quem illud tendit: qui hoc habet, quieſcit, & contentus eſt: qui illud, ſemper vlterius tendit. Ideoque reprehenſus eſt Hannibal, qui cum poſſet vti Cannenſi victoria, frui maluit. Ita enim interpretamur Aſdrubalis dictum, Vincere ſcis Hannibal, victoria neſcis vti. Dicimus, inquit, tamen nonnunquam vtimur, pro fruimur, verecundię cauſa, vt vtor pane, vtor palmulis, quaſi viuendi potius cauſa edamus, quam edendi viuamus: denique frui eſt delectationem capere ex vtendo. Hot.

VTI, non vſque ad compendium, ſed ad vſum, non abuſum. vide Vlp. l. plenum. §. 1. ff. de vſu & hab. Spieg.

VTI frui, hæc compoſitio verbi omnem vtilitatem rei ſignificat, ſed cum moderamine, quippe ſalua rerum ſubſtantia. Vide Olden. declarantem obiter definitionem Vſusfructus in act. 6. claſſ. 3. Spieg.

VTI & Abuti ſic differunt. Vtimur, inquit Boetius, iis rebus, quæ nobis vtentibus permanent: iis autem abutimur, quæ nobis vtentibus pereunt. Cic. in Topic. Non debet ea mulier, cui vir vſumfructum bonorum ſuorum legauit, cellis vinariis & oleariis plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. Vſus enim non abuſus relictus eſt. Itaque quarum rerum vſus ſeparari ab eorum corporib. non poteſt, earum vſus conſtitui non poteſt. l. 1. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſ. veluti vini, frumenti, olei, pecuniæ, &c. Donat. in Andr. Vtimur, inquit, fructibus rei, quæ ab amantibus ſaluo vſu nobis ſubminiſtrantur. Abutimur, quando deperdimus & rem & fructum: nam vſui eſt ager, domus: Abuſui vinum, oleum, & cætera huiuſmodi. Hot. Prat.

VTI rem, pro vti re veteres dicebant. Q. Scæuol. lib. de iur. ciu. lib. 16. Quod cui ſeruandum datum eſt, ſiue quod vtendum acceperit, ſi ad aliam rem, atque accepit, vſus eſt, furti ſe obligauit Hot. ex Gell. lib. 7. c. 15.

VTI via populi, Cic. dixit, pro populi more cuiuſlibet ſententiæ, ſine vllo iudicio aſſentiri: & numero vocum potius, quàm veritati operam dare.

VTI pro viuere à Latinis vſurpatur. Terent. in Adel. Siquidem porro Mitio, Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paululum præ manu Dederis, vnde vtatur: reddet tibi cito, &c. Dixit Terent. Vnde vtatur, pro vnde viuat, ſicut Donat. hunc locum interpretatur. Brech. in l. in lege Cenſoria. ff. de verb. & (ter. ſig.

VTILE, quo vtimur, quod nobis confert.

VTILE, quod rem meliorem facit, & deteriorem eſſe non ſinit, l. quod dicitur, §. fin. ff. de impenſ. in res dotal. fact. cum ſeq. l. penſæ. de verb. ſig. Spieg.

VTILE eſt, rem iuſto pretio habere poſſe, l. ſi cui fundus. de leg. 2.

VTILE, niſi & honeſtum ſit, non appellandum, per text. & gl. ab Alberico indicatam.

VTILE eſt, perpetua phraſis eſt ICtorum, quod vbi volunt ſignificare aliquid bonum & æquum eſſe, atque iure ſcripto procedere: ibi vtuntur appellatione vtilitatis longè pulcherrima, ſc. reſpicientes ad id, quod eſt in l. 1. §. 1. ff. de iuſt. & iur. Nam ius nihil aliud eſt, quàm honeſta vtilitas, deſeruiens humanæ ſocietati ad tranſigendam hanc vitam. Pomponius in l. ſi rem meam, ff. de verb. oblig. Si rem meam, inquit, ſub conditione ſtipuler, vtilis ſtipulatio eſt, ſi conditionis exiſtentis tempore mea non ſit. Prat.

VTILE per inutile non vitiatur, quando talia ſunt, quæ natura, lege, aut conſenſu ſeparari commode poſſunt. l. ſancimus, C. de don. c. vtile, de reg. iur. in 6. l. 1. §. ſed etſi mihi, ff. de ver. obl. In iis vero, quæ ſeparabilia non ſunt, quia vel repugnat natura, vel legis authoritas, vel contrahentium voluntas: vtile corrumpitur per inutile, l. 1. §. Trebarius, ff. de aqua quotid. Ratio huius differentiæ eſt, quia priore caſu nemo læditur: poſteriore vero ſemper ſequeretur læſio alterius, ſi totum negotium nõ corrueret, incidente vitio. Et hæret fere in hac ſententia Barr. quicquid alij rixentur, in l. Græce, §. illud. ff. de fideiuſ. Prat.

VTILE eſſe, vel vtilius eſſe. id eſt, magis ex vſu eſſe, pro ratione decidendi legimus, l. 3. §. hoc interdicto, ff. ne quid in loco publie. l. 5. in fin. ff. ſi pars hered. pet. l. 89. in fin. de ſolut. Prat. Briſſ.

VTILE tempus & continuum opponuntur, l. 31. ad l. Iul. de adulr. l. 1. §. ſi mulier. ff. de lib. agnoſc. Prat.

VTILES actiones dicuntur, quæ non ex lege ipſa, ſed interpretatione contra iuris ſtricti rationem, vtilitatis, id eſt, æquitatis cauſa conceduntur: indeque nomen inuenerunt. l. quia actionum. ff. de præſcr. verb. l. ſeruitutes, §. ſi ſublatum, ff. ſi de ſeruit. vrban. præd. l. ſi longius, in fin. ff. de iudic. Veluti Actio à Prætore conſtituta eſt aduerſus eos, qui ſeruum alienum corruperint, in duplum quanti ea res erit: quærebatur, an ſi quis filium filiamve famil. corruperit, ea actio dari poſſit. Reſpondetur, vtilem dandam eſſe: in qua officio iudicis æſtimabitur, quanti noſtra intereſſit, l. vt tantum. 14. ff. de ſeru. corrupt. Hinc Pompon. l. quia actionum, 11. de præſcrip. verb. Supplet Prætor in l. Aquil. quod ei deeſt, reddendo actiones in factum accommodatas legi Aquiliæ: idque vtilitas eius legis exigit. Hinc vtilitas ſtricto iuri opponitur à Paulo l. ſeruitutes. 20. ff. de ſeruit. vrb. & ab Vlp. l. ſi longius, 19. in fin. ff. de iud. Sic etiam vtiles actiones directis opponuntur, quæ recta ex legis verbis deſcendunt, cum vtiles tanquam ex obliquo veniant: quare etiam à Theophilo πλαγιασικαὶ vocantur. His autem verbis demonſtrantur plerunque, Quaſi veluti, ad exemplum, exemplo, ad ſimilitudinem Hot. & Prat.

VTILIS actio autem multis modis accipitur. Primo, vtilis actio appellatur directa, quæ defectu nominatæ actionis ex bono & æquo datur, Cuiuſmodi eſt actio præſcript. verbis, l. cum mota, C. de tranſact. l. quoties, l. quia, ff. de præſcr. verb. Vnde ex vtilitate aliquid conceſſum dicimus, id eſt, ex æquitate, rigore iuris non obſeruato, l. iuſto, §. pen ff. de vſucap. l. peregre, §. quæſitum, ff. de acquir. poſſ. Secundo, actio vtilis reſpectu directæ ad diuerſa competentis vocatur, ſecundum Bart. in l. 1. de actio. talis eſt in rem actio competens emphyteutæ ratione vtilis dominij, l. 1. in fin. ff. ſi ager vect. nam dominus directam in rem haber pro directo dominio: mallem dixiſſet Bart. hanc vtilem ad eandem rem competere reſpectu diuerſi iuris: ſi modo actio conceſſa emphyteutæ vtilis dicenda eſt. Tertio vtilis datur ex mente legis: directa vero ex verbis ipſis, & ſic differunt, vt ῥητὸν καὶ διάνοια, l. ſi aus, ff. de legibus. facit l. penult. ff. ſi quadrup. paup. fec. l. fin. C. ad leg. Aqu. l. curatoris. C. de negor. geſt. Enimuero reiicienda eſſe videtur Bartoli & ſequacium opinio, qui vtilem quandoque contra verba & mentem legis inuenerunt, in leg. quoties, Cod. de donation. quæ ſub modo. vbi do-

vbi donauit Ælius Seio centum, vt poſt annum Titio reſtitueret, ſi hoc non eſt ſtipulatus Titius, nulla ei ſtricto iure parata eſt actio: ſed donatori condictio ob cauſam repetendum donata, quaſi cauſa non ſequuta. Sed tamen benigni iuris interpretatione Titio vtilis actio permittitur, iuxta Ælij donatoris voluntatem. Forcatulus dicit nuſquam his videre vtilem actionem aduerſus legis ſententiam, cum magis benigni iuris interpretatione concedatur, qui legem interpretatur, quod intus eſt in lege excutit, & relicto cortice verborum ſcientiam accipit, vt d.l.fraus, ff.de legib. Forcat. in Necyom. dialog.63.in prin.

VTILES dies dicuntur, quibus experiundi, & iudicis adeundi poteſtas eſt, l.3.in fi.ff. de accuſ.l.6.ff.quæ in fraud.credit.l.10. ff.ad Turpill.l.55.ff.de ædil.edict. Vtiles autem dies interdum (quod in his, quæ decretum exigunt, ſeruatur) ſeſſionum accipiuntur: quibus ſcilicet Prætor pro tribunali ſederit, & poſtulationibus dederit reſponſum. In his vero, quæ de plano expediri poſſunt, vtiles ſunt quicunque dies, quibus Prætor ſui copiam in publico, vel adeuntibus ſe fecerit, l.2.ff.quis ordo in bon.poſſeſſ. §.vlt.Inſt.de bon.poſſ.Prat.Briſſ.Sic

VTILEM annum accipimus ex diebus vtilibus, id eſt, quibus experiundi poteſtas fuerit, conſtantem, l. 1. §.1.ff. quando act.de pecul.l.1.ff.de in rem verſo, l.3.§. 1.hæc actio.ff.vi bonorum rapt.l.28.§.ſi quis, ff.de lib.& poſth.l. 14.ff. de acq.& aqua plu. l.1.& l.6.in fin.ff.quæ in fraud.credit.l. 1.ff.vti poſſidetis. Experiundi autem poteſtas eſt ſi agendi facultas eſt, nec enim ſatis eſt reum poteſtatem ſecum agendi facere, vel habere eum, qui ſe idonee defendat: ſed hoc amplius exigitur, vt actor nulla idonea cauſa impediatur experiri. Nam ſi vel Reipublicæ cauſa abſit, vel ab hoſtibus detineatur, aut in vinculis ſit, aut ſic tempeſtate in aliquo loco detineatur, vt mandare non poſſit, experiundi poteſtatem non habet, l.1.ff.de diuerſ.tempor. Cæterum experiundi poteſtatem, quod ad redhibitoriæ tempus attinet, habuiſſe non videtur, quo vitium latens fugitiui ignorauit, l.55.ff.de ædil. edict. Dies ad appellandum conſtituti ad aliquid vtiles ſunt: ſi forte eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Nam is dies ſeruatur, quo primo adeundi facultas erit, id eſt, quo in publico ſui copiam fecerit, l.1. §.dies, ff.quando appell.ſit. Briſſ.Prat.

VTILIA quædam ſunt publice, quædam priuatim, l.1.§.1.ff.de iuſtit.& iure. Publice vtilia ſunt, quæ in commune vtilia ſunt, & quæ ad vtilitates omnium in commune pertinent, leg. 3.§. is quoque, ff.de SC. Silaniano, l.6.§. ne quid.de offi. præſid. Huius exempla videre eſt in verbo, Intereſt. Briſſ. Publica vtilitas duplex ſtatuitur: vna, quæ eadem communis dicitur in l.51. in fi.ff.ad leg.Aquil. Altera priuata. Publicæ vtilitatis cauſa propoſitum dicitur interdictum, de Loco publico fruendo. Tuetur enim vectigalia publica, neruos totius ciuitatis, l.1.§.1. ff. de loco publ.fruend. Pro publica vtilitate exercetur actio iniuriarum, quoniam ad compeſcendam audaciam, cohibendamque petulantiam iniurioſorum hominum pertinet, l. 42. §.1.ff.de procuratorib. Publica vtilitas eſt edictorum Prætoris, quæ iuris veteris ſupplendi, corrigendi, emendandi cauſa comparata ſunt leg.7.ff.de iuſt.& iure. Nuptiarum quoque publica eſt vtilitas, l.12.§.modo, ff.de captiu. Et apud Paul. lib.2. ſente,tit.20. Præterea ſi quod tumultus, vel incendij, vel naufragij cauſa depoſitum eſt, non redditur, creſcit perfidiæ crimen, & publica vtilitas coercenda eſt vindicandæ Reipu. cauſa, l.1.§.hæc autem ſeparatio. ff. de depoſ. ſic vtilitate publica aliquid receptum dicimus, l.8.ff. depoſi. Et vtilitatis cauſa, l.2. §.ſi de impubere, ff.pro empt.l.59.§. vſumfructum, ff.de ſolut. l.1.ff.qui & à quibus, l.32.§.pen.ff.de acqu.poſſ.l.1.Cod.eod.tit. l.5.§.1.de legit.tutorib. Et propter vtilitatem, l.19.ff.de præſcr. verb.l.16.ff.de legib.l.1.§.magiſtratum, in fi.ff.de exercitor.l.6. ff.rem pupill.ſalu.for.l.40.§.1.ff.de acquir.poſſ.l.1.§.1.D.quod legator. Vel vtilitate ſuadente, l.1.§.ſunt qui putent. D.ne quid in flum.publ. Et vtilitate ſuadente receptum, quemadmodum legendum videtur, l.44.§.eum qui.ff.de vſucap. Ex vtilitate etiam edicta commendantur, l.1.ff.de negot.geſt.l.1.ff.de reſtit. in integ.l.1.ff.de exerc.l.1.D.naut.caupo. Atque hæc vtilitas ius facit & conſtituit. Iura enim ſalubriter pro vtilitate hominum introducta ſunt. Quamobrem & Horatius, Vtilitatem iuſti & æqui matrem dixit. Eſtque legiſlatoris, omnia ad vtilitatem ciuium referre, vt Cic.ad Q.Fratrem ſcribit, & Ariſt.in lib.de moribus monet. Vnde idem Cic. in Topic. Ius ciuile definit, quod pluribus in quaque ciuitate vtile eſt. Solent & ſæpe Iuriſconſulti ſic ratiocinari: Per vtilitas, ergo idem jus, l.5.§ conſtituitur.D. vt in poſſ.legat.l.2.§.procuratorem. D.pro empt. l.fin.D.de cloac. Nam quoties lege aliquid vnum vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, & cætera, quæ ad eandem vtilitatem tendunt, interpretatione, vel certe iuriſdictione ſuppleri, l.12.ff.de legib. Briſſ.& Prat.

VTILITAS ſæpe etiam affectionis eſt, & communem æſtimationem longe excedit. Gœd.in comm.de verb.& rer.ſig.l.179.n.3.

VTILITAS etiam omne compendium, & id, quod noſtra intereſt, id eſt, damna & lucra complectitur, l.4.§.in eum, ff.de dam. infect.l.11.§.vlt.ff.de act.empt.l.81.§.vlt.ff.de verb.oblig.l.penul.§.ſi quis cautio.l.1.§.hæc verba, ff.ne vis fiat ei qui in poſſ. Ita accipe quod dicitur, vtilitatem deberi, vtilitatem venire in iudicium & in æſtimationem, l.9.§.præterea. D.ad exhib.l.22. cum ſequ.ad leg. Aquil.l.21. §.cum per venditorem. ff.de act. empt.Briſſ.Prat.

VTILITATIS verbo id, quod intereſt, continetur, l.2.in pr.& §. fi.ff.de eo quod cert.loco, l.ſi procurator.ff. ſi quis caut.d.l.21. §.cum per venditorem, ff.de act.empt. Corraſ.6. Miſcel. 2.n.1.

VTIQVE, pro Tantum, in l.21.ff.mandati, l.31.§.culpam, ff.de ædil. edict.l.17.§.ſi eum mihi, ff.de præſcript.verb.Briſſ.

VTIQVE Latinis idem ſonat quod omnino. Cic. Fabis Pythagorei vtique abſtinuerunt.

VTIQVE certe, l.vtique, ff. de rei vindic. continuationis nota, l. vtique, ff.de dam.infect. Aliquando pro ita demum, l.diuortio. §.ſicut, ff.de negot. geſt. Aliquando pro ſicut, l.ſicut, ff.de act. empt.Briſſ.

Non VTIQVE, id eſt, non tantum, l.quod ſi non ſit.§.culpam, ff.de ædil.edict.l.ſi gratuitam at.& l.ſi rem tibi.§. ſi cum mihi, ff.de præſcr.l.cum mandato, §.1.ff.mandati.Briſſ.

VTRARII dicebantur, qui vtribus, & aliis eius generis pellibus aquam in caſtra deferre ſolebant. Sch.

VTRES vaſa vinaria non ſunt, non enim condendo ſed defendendo vino parati ſunt. Cuiac.lib.2.obſ.36.

VTRVBI (Sic enim recte in Pandect. Flor.& apud Theophil. Inſtitut.de interdict. ſcriptum eſt) interdictum eſt retinendæ poſſeſſionis, quod de re mobili maiore parte anni poſſeſſa datur, l.1.D.vtrubi, l.9.ff.de rei vindic. Theophylus interpretatur πολ ἑτέρω. Sic autem à primis verbis, quibus concipiebantur, hoc interdictum nominatum eſt. Næuius in Varentilla. Vtrubi cœnaturi eſtis, hiccine an triclinio. Vide interdictum vtrubi. Briſſ. & Prat.

VTPOTE, pro quia, cauſatiua eſt, vt quippe, quemadm. oſtendit Valla in Elegantiis. C.de ſact.eccl.Auth.ingreſſi. Nec ergo de his teſtantur, vtpote, nec domini rerum. Spieg.

VTPVTA. Hac voce Iurecoſſ. vtuntur, ceu confirmatiua, vid. Alb.

VTRAQVE lingua, Græca & Latina.

Ex VTRAQVE parte cauere, id eſt, vltro citroque l.1.ff.de æd.edi.

VTRAQVE ripa, l.vlt.D.de flum.Briſſ.

VTRISQVE luminibus orbatus, l.1.§ caſum, ff.de Poſtul.

VTRIVSQVE poſſeſſionis reditus confuſi. Protulit eius exemplum Paul.in l.prædiis, §.Titio, de legat.3.Spieg.

VTRO, Aduerbium, verſus quam partem.

VTROBI, vtro in loco, ſicut Vtrobique Haloand. rectius Vtrubi: vt ſit compoſitum ex vtrum, & vbi: quaſi apud quem ex duobus de re controuertentibus. Quod & Accurſ. recte ſentit in l. vnica, ff. Vtrobi. Spieg.

VTRVM, interrogandi aduerbium, idem quod Num ſignificans, & ſequentem fere ſemper habet particulam, An, quamvis etiam ſine ea particula interrogat. Inſt.de ſatiſd.tut.§.ſi ex te. de rer.diuiſ. §. feræ igitur. & §. ſi ex aliena planta, l. ſi ſtipulatus fuero, ff.de verb.oblig.cum ſimil.per Alber.indicatis, qui in l.ſi is qui ducenta, §.vtrum, ff.de reb.dub.annotauit dubitantis eſſe vocem, quomodo reperitur apud Plaut. Terent. & Cicer.

V V.

VVA vitis fructus, inter dulcia recenſetur. in l. vlt.ff. de tritic. & vin.leg.Prat.

VVA in homine appellatur tumor quidam & glandula carnea, id eſt, pellicula, quæ vuæ inſtar in extremo palato dependet; eius meminit Vlp. in l.14.§.2. ff.de ædil.edict. Vide Celſum lib.6.c. 13.& lib.7.c.12.Plin.lib.20.c.17.Tonſillis quoque & vuis medetur, & capitis doloribus.Prat. Hotom.

VVÆ crudæ, Vlpian.ad l. Aquil. leg. ſi ſeruus ſeruum, §.ſi oliuam, Crudas vuas nondum maturas vocat, Cic. de Senect. Et quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi auelluntur: ſi matura & coacta, decidunt. Spieg.

VVAE duracinæ ſunt, quæ propter acinorum duritiem tutæ ſunt à frigore, ita vt vel ſuſpendi, vel alio modo eſui ſeruari poſſint hyemali tempore, ſecundum Hadr. Iunium c. de menſis ſecundis & fructibus. Inde etiam Suet. in epiſt. Auguſt. c. 76. dixit: Dum lectica ex regia redeo, panis vnicam cum paucis acinis vuæ duracinæ comedi, Gœd. ad l.qui fundum, 205. num.2. de verb.ſign.

VVAS purpureas interpretatur Alciatus vuas ante perfectam maturitatem decerptas, cum adhuc rubeſcunt, in ollis reponendas. Gœddæus iam dicto loco. Quod tamen rectius de vuis paſſis dici poteſt, quæ, dum purpuraſcunt, decerpuntur, ac quaſi mortificantur ad ſolem: vnde paſſæ dicuntur, ſecundum Plinium. Eiuſdem generis ſunt vuæ vnciariæ, vuæ Corinthiacæ. Gœdd.ibid.

VVADIVM pignus. Güntherus lib. 8. Si quis habens feudum pretio, ſeu vendere totum, ſeu dare, ſeu vuadio ſupponere cogitur. Quod erat in Imper.conſtit.lib. feud.2.titul.55. vel vendere, vel pignerare, Capitular. Carol. artic.20. Et ſi non habet pretium in vuadio, per ſeruum ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. Prat.

VVARVM iſta ſunt genera, Aminea, aſiniuſca, atruſca, albuicrus, albena, apiana, apicia, bummammia, aut, vt Græci dicunt, βουμάσθος, duracina, labruſca, melampſithia, maronia, mareotis, numentana, præcia, prannia, pſithia, pilliolata, rhodia, ſtephanitis, venuncula, variola, lagea. Macrob. 3. Saturnal. vlt. & Gothof. ad l. qui fundum, 205. ff. de verb. ſign.

VVAS, quas non vini cauſa habemus, ſed eſus (quæ Græcis τρώξιμοι, hoc eſt, eſcariæ, comeſtibiles) poma dici poſſe, Paulus auctor eſt in iam d. l. 205.

VVLGARE interdum ſignificat vſitatum, commune, ſolenne, ordinarium, ciuile, legitimum, vt vulgares actiones appellantur actiones legibus proditæ, vſitatæ, & ordinariæ, l. 1. ff. de præſc. verb. l. 46. in fin. ff. de her. inſt. Briſſ. Prat.

VVLGARE pactum, vulgo & cõmuniter contractibus adſcribi ſolitum. l. 30. ff. de pact. dotal. iuncta leg. 5. ff. de diuort. l. 3. Cod. de pign. act. iuncta l. 1. C. de pact. pign. & l. 4. ff. de pign. act. Br. Pr.

VVLGARE præmium propoſitum delatoribus præmium ſignificat. l. 13. §. extat. de iur. fiſc. Briſſ. Prat.

VVLGARES artes, quæ vulgo Mechanicæ dicuntur.

VVLGARIA opponuntur his, quæ in pretio ſunt, l. 3. ff. de ſupell. leg. vt vulgaria tentoria, quidam, §. parietem, ff. de ſeruit. ruſt. præd. Spieg.

VVLGARIA nomina, pro vſitatis, l. 2. ff. de præſcr. verb.

VVLGARIA tectoria, pro gregalibus tectoriis, vt cum Seneca loquar, in l. 13. in fin. ff. de ſeruit. vrb. præd. Briſſ.

VVLGARIA vaſa, IC. definit, quæ non ſunt proprio loco attributa l. ſupellectili, de ſupell. leg. Spieg. Et Vulgaria verba, ordinaria, & cautione de rato habendo comprehendi ſolita, in l. 7. ff. rem rat. hab. Et, Vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in diem vel ſub conditione relictorum nomine vulgo interponi ſolet, in l. 13. §. iidem principes, ff. de leg. i. tit. vt lega. ſeu fideic. nom. cau. Briſſ.

Sic vulgari modo legatorum dies proferri dicitur, in l. 4. ff. de dote præleg. qui ea clauſula prorogatur, quæ refertur in leg. 30. ff. de leg. 1. Briſſ. Prat.

VVLGARI modo legari vxori dicitur, quod vſitato modo legatur, in l. 108. ff. de legat. lib. 1. Briſſ.

VVLGARIS amicitia, quæ ex leui notitia contingit, & inter improbos quoque plerumque eſt: vt colligitur ex Paul. in l. latæ culpæ, de verb. ſign. Eſt & alia amicitia, quam Paulus in d. l. deſcribit: de qua proditum eſt leges accipiendas eſſe, quæ cauſa amicitiæ aliquid indulgent, vel vetant, l. ſciendum, §. ſi alicuius, ff. de legat. Spieg.

VVLGARIS exceptio rei iudicatæ, l. 3. ff. de popularib. act. Briſſ.

VVLGARIS formula, in l. 44. ff. de furt. pro actione vſitata de peculio, cuius formula eſt cum adiectione noxæ. Prat.

VVLGARIS perſona, leuis: ea honeſtæ perſonæ ab Vlp. opponitur in l. legitimos, de legit. tut.

VVLGARIS quot modis in iure ſumatur, exponit Bart. in leg. 1. ff. de vulg. & pupill.

VVLGARIS ſubſtitutio poteſt videri dicta, quæ ex leg. 12. tabul. deſcendit; niſi cui magis placeat, inde dicta, quod à quolibet teſtatore, & cuicunque heredi ſcripto fieri poſſit. Nam & in vulgarem caſum factam ſubſtitutionem dixit Mod. in l. 4. §. 1. ff. de vulg. & pup. Briſſ. Prat.

VVLGARIS vxor Budæo plebeia eſt, quæ matrisfamilias nomen obtinet. Vlp. in l. ſi vxor. 13. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. Sed &, inquit, in ea vxore poteſt maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit: quamvis ſi vidua eſſet, impune in ea ſtuprum committeretur. Non enim relatiuum QVAE ad vxorem, ſed ad verbum mulierem, quod ſubauditur referendum eſt, vt ſit ſenſus; Si quis vulgarem mulierem, id eſt, quæ vulgo corpore quæſtum facit, vxorem duxerit, poteſt in ea vindicare adulterium: ſi tamen eo mortuo rurſus ad ingenium redeat, impune, vt in vulgari ac publica meretrice libido verſabitur. Sicque Duar. & & Hot. exponunt, aliter Alc. lib. 2. parerg. c. 40. Prat.

VVLGO concipere, & vulgo parere accipimus eam, quæ vulgo & paſſim ſui copiam facit, l. 5. verſ. nec intereſt, ff. de ſtat. homin. l. 5. ff. de in ius voc. l. 4. §. cognationis, ff. de gradib. & adfinitat. l. 22. C. de adult. l. 77. §. mater. ff. de leg. lib. 2. Briſſ. Prat.

VVLGO quæſiti cognatos habent, non agnatos, leg. 4. ff. vnde cognati.

VVLGO quæſiti ſiue vulgo concepti dicuntur, qui paſſim & σποράδην, & incerto patre concepti ſunt, qui & ſpurij vocantur, l. 19. ff. de ſtatu hom. l. 4. in fin. ff. de in ius voc. l. 18. ff. de bon. libert. l. 5. § 1. ff. de liber. agnoſc. l. 16. §. penul. ff. de his quæ vt indig. l. 1. §. ſed & vulgo, ff. ad Tertyll. l. 1. ff. ad munic. Caius lib. 1. Inſt. tit. 5. Modeſt. autem vulgo conceptos definit, qui patrem demonſtrare non poſſunt: vel qui poſſunt quidem, ſed eum habent, quem habere non licet, l. 23. ff. de ſtatu hom. Briſſ.

VVLGO autem quæſiti, ex iuſtis nuptiis quæſitis opponuntur, l. 2. ff. ad Tertyllian. l. 18. ff. de bonis libertor. d. leg. 5. Nam hi parentem ſuum demonſtrare & ciere poſſunt, vt Tzetzes lib. hiſt. chiliad. 5. c. 17. ſignificat his verbis: Νομοθετεῖ δὲ γυναιξὶ τοὺς γάμους νομίμους ἐξ ὧν παῖδες ἐγνώκεισαν τοὺς ἐκ τῶν σπορέων, τὸ πρὶν μόνον γινώσκοντες ὡς ἔχειν τὴν μητέρα. Prat.

VVLGVS, multitudo ignobilior. Inſt. de rer. diuiſ. hoc amplius.

VVLNVS eſt hians patenſque apertura, corporis ictu aliquo inflicta. Vide Bart. in l. ſi ſeruus, §. ſi factum, ff. ad l. Aquil. & in l. lex Cornelia, §. 1. de iniur. Spieg.

VVLNVS lethale præſumitur, ſi vulneratus intra triduum mortuus fuerit. Bart. cum aliis probat in l. vlt. in fin. ff. de ſicar. Prat.

VVLNVS mortiferum infligere. Iulianus: Igitur ſi quis ſeruo mortiferum vulnus inflixerit, eundemque alius ex interuallo ita percuſſerit, vt maturius interficeretur, quam ex priore vulnere mori. etus fuerat: ſtatuendum eſt, vtrumque eorum lege Aquilia teneri. Spieg.

VVLNVSCVLVM, l. 1. §. proinde, ff. de ædil. edict. Hinc,

VVLNERE vita excedere, apud Iulianum in l. ſi ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. Item

VVLNERARIVS, ſubſtantiue, qui Vulnera ſanat & curat. Item

VVLNERATIO, ipſe vulnerandi actus, num prius accipienda, quamvis repellatur, Interpretes controuertunt. Sunt, qui fuga potius, quam vim propellendo, ſalutem eſſe petendam confirment, vide Salomonium in l. vt vim. vbi non vulgaria tractat, vltra Doctorum traditiones. Spieg.

VVLT, an ſignificet liberam voluntatem, diſſerit Bart. in l. Luc. Titius, ff. de fideic.

VVLTVOSI dicuntur Triſtibundi, Indignabundi, corrugata fronte. Apul. lib. 3. Metamorph. Fotis mea dominæ ſuæ cubitu procurato, ſui longe diſſimilis aduenit, non ex læta facie, nec ſermone diaculo, ſed vultuoſo, frontem rugis inſurgentibus adſæuerabat. Ioan. Bapt. in comm. epiſt. Sidon. Apollinar. ad Montium, lib. 1.

VVLTVS, à mente fingitur, vt ait Cic. lib. Tuſc. quæſt. 3. eſtque vultus, vt idem in Piſonem ait, ſermo quidam mentis tacitus. Extat apud Spec. tit. de aduoc. §. 5. vulgatus verſiculus: Vultus talis erit, qualia mente gerit.

VVLTVS nullo in animante eſſe, præter hominem, poteſt: cuius vim Græci norunt, nomen omnino non habent. Author Cic. de leg. lib. 1. Vide Spec. tit. de Aduoc. §. 5. & 1. part. tit. de Teſte, n. 7. Spieg. Prat.

VVLTV recto, l. ſacrileg. C. de diuerſ. reſcript.

VVLTVS ſacri. C. Publ. lætit. l. 1. lib. 52.

VVLTVRES, metaphora vulgata, appellantur captatores teſtamentorum, & heredipetæ.

VVLVA, Latinis non eſt obſcœna vox, non magis quam matrix, qua concipitur fœtus: quæ cum deſtituitur vi attrahendi ac retinendi ſemen, ſterileſcit mulier. Nec eſt, vt indoctum vulgus accipit, pudendum muliebre. Vlp. de ædil. edict. Quæritur, inquit, de ea muliere, quæ ſemper mortuos parit, an morboſa ſit. Sabinus: ſi vuluæ vitio hoc contingat, morboſam eſſe ait. Vide Roterod. in annot. ad cap. 4. in Rom. Spieg.

V X.

VXOR ab vnguendo ſic dicta, quæ in matrimonium conuenit. Conuenit autem duobus modis: aut coemptione, aut vſu: nam confarreationem, quæ propria Pontificum erat, omitto. Coemptione, cum vir & fœmina ſe inuicem emebant: vt Seruius ſcribit in illud Virgilij: Teque ſibi generum Thetys emat omnibus vndis. Vereri autem Romanorum lege, vt Varro ſcriptum reliquit, nubentes mulieres tres ad virum aſſes ferre ſolebant: atq; vnum quidem, quem in manu tenebant, tanquam emendi cauſa marito dare: alium, quem in pede habebant, in foro latium familiarium ponere: tertium in ſacciperio cum condidiſſent, compito vicinali ſolebant reſignare. Hinc euenicbat, vt mulier quidem in manu mancipioque mariti eſſet, aut eius, cuius in manu mancipioque maritus erat, ſuaque illi hæres fieret; quemadmodum Boët. in Top. & Vlp. inſti. multis locis tradunt: vir autem non in manum, id eſt, poteſtatem vxoris erat: ſed quod coemptus erat, id ei ſui heredis ius tribuebat: quod Gell. lib. 3. c. 2. & lib. 18. c. 6. & Boëtius in Topicis teſtantur: itemque Dion, hac de re ſcribens lib. antiqu. 2. Moris autem erat, vt vir mulierem interrogaret, an ſibi materfamilias eſſe vellet, viciſſimque hæc virum, an ſibi paterfamilias eſſe vellet: nam ſi vterque reſpondebat, velle, mulier materfamilias vocabatur: quoniam (vt ait Gell.) non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui, vt diximus, heredis locum venerat. Cic. in Top. Cum mulier viro in manum conuenit, omnia, quæ mulieris fuerunt, viri fiunt dotis nomine. Seru. etiam in lib. Ænei. 7. Per conceptionem, inquit, facto matrimonio, ſibi inuicem ſuccedebant. Teſtari tamen arbitratu ſuo poterant: nam à tutoris poteſtate liberabatur, quæ materfamilias fiebat: tametſi quibuſdam etiam in rebus tutorum poteſtas, ſed multo leuior, permaneat, quod Cic. in Murænianа exagitat. Vſu vero fieri matrimonium dicebatur, cum tutoribus auctoribus mulier in matrimonium alicui conueniebat, quocum ea conſueſcebat, quaſi cum iuſto perfectoque marito: adeo vt ſi vſus ille intra annum non interrumperetur, pro vſucapta iam haberetur: ei tamen intra annum vſurpare, id eſt, vſum infringere ex lege 12. tabul. liceret, quod ni faceret, quoad in eo matrimonio maneret, matrona, inquit Gell. dicebatur: & ſi ſibi liberi nati non forent, à matris

ſcilicet

ſcilicet nomine, non adepto iam : ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi. Hæc neque in manu mancipioque mariti, neque ſui iuris erat: ſed ſemper in tutorum poteſtate permanebat: quod ſi inteſtata moreretur, agnatus proximus familiam habebat. Hæc ex Cic. Topic.oratio, pro Flacco, Boetio in Topic.Gell.lib.3.c.2.& lib.18.c.6. Quæ ſi vera ſunt, videamus,ne in illa oratione pro Flacco mendum ſubſit, his verbis, quæ ſubiiciam: In manum, inquit, conuenerat, nunc audio: ſed quæro, vtrum vſu,an coemptione. Legendum enim videtur, In matrimonium conuenerat: de quo tamen doctiorum hominum ſententiam expectabo. Illud minime prætermittendum eſt, tametſi Iuriſconſultorum noſtrorum tempore, quorum ex ſcriptis Pandectarum libri coagmentati ſunt, Materfamil. & Matrona plerunque pro eadem vſurparentur, quemadmodum ſuperius à nobis demonſtratum eſt: tamen conſtat, eodem ipſo tempore Conuentionem in manum vſurpari ſolitam fuiſſe, Matremque familias proprie appellatam eſſe, quæ in viri manum conuenerat: id quod ex Vlpia. Inſtit.c.22. intelligitur, vbi inter ſuos heredes numerat vxorem, quæ in manu eſt, & nurum, quæ in manu eſt filij, quem in poteſtate habemus: quod etiam cap. 29. perſpicue inculcatur: vt mihi dubium non ſit, verba hæc Feſti, quæ ſubſcribam, eodem pertinuiſſe: eſſeque, ſi tempus illud ſpectemus, non abſurda, vt quidam exiſtimauit, ſed & certiſſima & veriſſima. Materfamilias, inquit, non ante dicebatur, quam virius paterfamilias dictus eſſet: nec poſſunt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine,nec quæ ſine filiis eſt, appellari poteſt. Quem locum ſic intelligo,vt quæ filiofamilias nupta ſit,non ante eo nomine vtatur,quam is ſui iuris effectus ſit: neque conſentaneum ſit, vt ſi ſocrus viuat, quæ materfamil. appelletur, nurus eandem nominis dignitatem obtineat: & cum illud nomen ex mariti familia,in quam (vt ait Gellius) aſciua eſt,conſecuta ſit: profecto quæ vidua eſt, materfam proprie dici non poteſt. Vtrum autem ante liberos ſuſceptos non ita diceretur, equidem affirmare nõ auſim: cum Boet. ad ſtipulationem coemptionis illud verbum, adſcribat: niſi forte dicamus, ſtipulationem ad omen,non ad veritatem referri oportere: atque adeo contracto matrimonio etiam ante liberos ſuſceptos eodem modo matremfa. eſſe dictã,quemadmodum Matronam dici ſuperius docuimus. Hot.& Prat.ad de Conn.lib.5.c.3.n.2.

VXOR iuſta dicitur,quæ vere vxor, & perquam ſolenniter ducta eſt, non quæ ſimplici ſponſione vxor eſt, tametſi legitima ſit. Alc.in Parod. lib.4.c.7.

VXOR duobus modis olim habebatur,vſu nimirum,& in manum conuentione.Quæ in manum veniebat,hæc tranſibat in familiam & poteſtatem mariti ſui. Hæc vxor marito ſuo defuncto inteſtato ſuccedebat tanquam ſuus hæres, & fiebat liberis ſuis inſtar ſororis conſanguineæ, quoniam cum liberis ſuis in eiuſdem erat poteſtate. Vult.in com. Inſtit.in prin.titu.de SCto Tertyl.n.4. & 5.

VXOREM appellat maritus dominam,apud Scæuolam in l. vxorem.de leg.tt.3. eiuſmodi, Alberico teſte, ſunt multi, qui non modo eas dominas vocant, ſed pro dominabus obſeruantes, eis etiam ſeruiunt. Quod certe vitio dandum eſt. Id vxorij nomen indicat. Quamvis poſſeſſiuo epitheto ab vxore,mundus dicatur vxorius, dos vxoria, monile vxorium, & imperium vxorium: vbi maritus nihil facit, niſi quod vxor iubet, Quum tamen vxor in familia viri eſſe videatur, qui habet dominium, id eſt, quandam præeminentiam in illam, l.pronuntiatio.§.fam.appellat.de verbor.ſign.l.quicunque. C.de remiſſ.Spieg.

Vxor alia iuſta dicitur ab Vlpiano, alia iniuſta, in l.ſi vxor.13.§.1.ff. de adult. Pater autem, iuſtam dici eam, cum qui matrimonium legibus contractum eſt, vt in l.31.ff. de ritu nupt. Si ſenatori, inquit, indulgentia principis poteſt iuſta vxor eſſe. Quod cum ita ſit, ſequitur, vt iniuſta ea vxor dicatur,cum qua matrimonium non ſecundum leges contractum eſt: veluti ſi tutor pupillam, aut ſi ſine principis indulgentia ſenator libertinam, aut ſine patris iuſſu filiusfamilias vxorem duxerit. Itaque Vlp.in d.l.ſi vxor. §.1. cum iniuſtam vxorem nominaſſet, mox qualecunque matrimonium id appellat. Et Macer in l.marito.24.in fin.ff.eod. Vxorem contra leges nuptam hanc nominat. Sed non propterea putandum eſt, Vlpianum nouam vxorem diuiſionem tradere, & ita earum ſpecies partiri, vt aliæ dicantur iuſtæ, aliæ iniuſtæ: nam quæ iniuſta ſunt perinde ac ſi non eſſent,habentur. Itaque (vt ait Vlp.in l.2.ff.teſtam. quemadm.aper.) cum iniuſtum, aut falſum, aut irritum teſtamentum dicimus, abuſiue & non proprie loquimur, vt cum iniquum aut falſum modium nominamus, inquit Paul. in l. 2.1.de verbor.ſign. aut quodvis aliud falſum inſtrumentum, in l. ſi quis. 6. ff. de falſ. Quare abſurdum eſſet exiſtimare, diuiſionem vxorum,quam Cic. in Topic.tradidit,vt aliæ matresfamilias dicantur, aliæ tantummodo vxores habeantur, ad illam iuſtæ & iniuſtæ vxoris partitionem abuſiuam pertinere. Et rectiſſime veriſſimeque à Boetio declaratum eſt, generale vxorum nomen iis ſpeciatim attribui, quæ nondum matresfamilias ſunt, ſed intra annum vſucapionis habentur: quæ tamen interea iuſtæ vxores ſunt quia legibus ductæ ſunt: tametſi nondum plena vxorum iura conſecutæ ſunt, quæ poſt vſucapionem abſolutam ſunt adepturæ. Quod igitur Vlpian. de iuſta & iniuſta vxore dixit,non diuiſioni, ſed abuſioni potius tribuendum eſt: quaſi addidiſſet, vt ita loquar, vel verbi gratia,vel tale quippiam. Liuius lib.39. Campani petierunt, vt ſibi ciues Romanas ducere vxores liceret: & ſi qui prius duxiſſent,vt habere eas & ante diem nati, vt iuſti liberi hæredeſque eſſent. Prat.

VXORES eſſe in poteſtate maritorum, & ſine horum auctoritate non poſſe teſtari,aut contrahere, optima ſane ratione mihi,videtur receptum eſſe. Nam & Moſaica lex olim per matrimonium eximit filias à parentum poteſtate, transferẽs eas in maritos,Leuit.22.& Num.30.Apoſt.Rom.7.& 1.Cor.7. Mulier,inquit,quanto tempore viuit vir eius,alligata eſt legi ipſius. Etenim mulier vere compoſita exiſtimare debet, mores viri eſſe legem vitæ ſuæ,impoſitam ſibi à Deo. Vnde Imp.vocat maritum dominum in l pen.C.de inoff.donat.Adde l.ea quæ.in pr. ff.de don.int.vir.& vxor. Et l.Lucius.§.quæ marito.ff.de leg.1. Epheſ.5. Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint. Et Coloſſ.3. Item 1. Cor.11. Vir eſt caput mulieris. Sic Sara illa ſancta mulier de Abrahamo viro ſuo loquens: Dominus,inquit, meus vetulus eſt. Gen.18 Quod repetit D.Petrus in ſua 1.epiſt.c.3. Denique Deus ipſe mulierem alloquens, Gen.3. dicit; Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Olden.

VXORES impropriæ,id eſt,contubernales,l.quæſitum.§. vxore.ff. de fund.inſtruct.Prat.

VXORIAE rei actio eſt, quoties poſt diuortium de dote contentio eſt,inquit Boet.in Topic.Cic.vbi Cicer. huius in actionis formula verba illa ſolennia fuiſſe ait, quantum æquius melius, quod idem in 3.Offic.commemorat, eiuſque rei veſtigia ſunt in fi.l.pen.ff.ſol.matr.l.ſi cum Corn 82.ff.de ſolut.Prat.

VXORIS nomen in clericis & ſacerdotib. honeſtiſſimum appellatur,in l.eum qui 19.C.de epiſc. & cler. Neque enim,inquit, clericis competenter adiunctæ ſunt, quæ dignos ſacerdotio viros ſua conuerſatione fecerunt.Hot.Prat.

VXORIS appellatione an contineatur ſponſa, quæſitum eſt: quidam,aiunt: contineri per l. Labeo.6.ff. de gradib. & l. Seruius Vide Bart.l.ſiue. C.de bon. quæ liber. & an ſponſa de futuro. Vide Panorm.in c.1.de cleric.coniung.& an ſponſa de præſenti poſſit dici vxor, vt lucretur dimidium lucri conſtante matrimonio.Vide Panorm.in c.ex publico,de conuerſ. coniug.Barbar.in rubr.& c.1. de ſponſal.Prat.

X.

X LITERA illa ceu vaſtior,ſequente conſonante in S. à veteribus mutata eſt: vt ex emendatione Haloandri deprehendere licet.Spieg.

Χαραγλαι,qui monetam cudunt Græcis, in l.1. C. de murileg. lib. 11.Prat.Cuiac.ad l.1.C.de murileg.lib.10. ait Χαράτας dici falſos monetarios.

XELOROPHO pro Xenophonte falſo legitur,in §.item lex Cornelia.Inſt.de public iudic.Prat.

XENAGI,dicuntur præfecti,mercede ſtipendia facientibus.

XENAGOGVS,eſt peregrini mercenariique militis dux.

XENIA vocabantur munuſcula,quæ à prouincialibus rectoribus prouinciarum eorumque comitibus offerebantur,l.6.ff de offi. proconſ.l. vni.ne damna prouincialibus infligant in C.Theod. Briſſ.

XENIVM proprie munus, quod hoſpitibus datur: ξένος enim hoſpes dicitur. Vlp.de offic.proconſ.l. ſolent. Non,inquit,in totum xeniis abſtinere debet proconſul. Et paulo poſt: Quantum ad xenia pertinet,vetus prouerbium eſt. Nebriſſ. Hoto. Xenia autem non ſunt debita. Plin.lib.5.epiſt.ad Valer. Quam me iuuat,quod in cauſis agendis non modo pactione, dono, munere,verum etiam xeniis ſemper abſtinui: vtitur idem hoc verbo lib.6.epiſt.ad Cornelian.Briſſ.& Prat.

XENIVM capere,eſt locum,in quem diuertas,à magiſtratibus impetrare,vbi diuerſoria minus ſupperant.

XENODOCHIVM,dictio Græca eſt: de qua meminit Imp.in l.omnia priuileg.& in l.omnes §.priuileg.C.de epiſc.& cler.& in l.illud.§.ſi quis vero. C.de ſacroſ.eccleſ. & ſignificat locum, in quo peregrini (hoſpites, vel potius pauperes) recipiuntur: vt etiam ſenſit gl. ibi dictum ἐπὶ τῶ δέχομαι ἢ ξένοι. Xenodochij quoq; fit mentio in c. de xenodochiis.extr. de religioſ.dom.c. non eſt putanda.1.qu.c.per literas de præbend.& apud Specul. tit.de inſtrum.edit.§. nunc vero aliqua verſic. 62. Alio nomine Xenon appellatur: de quo in l.ſi quis ad declinandum.§.vbi autem.& §.ſi autem ampliores.C.de epiſc. & cleric.& in l.pen.in prin C.de ſacroſ.eccl.& in auth.de alien. & emphyt.§.emphyteoſis vero.

XENODOCHVS, in rubr.C.de epiſc. & cler.is eſt,qui aduenas, ægrotos,inopes,debiles, inualidos, neceſſarium ſibi victum parare nequeuntes, hoſpitio excipit, Gothofr. ad l. ſi quis ad declinandam.49.§.3.C.iam d.tit.

XENOPAROCHVS, id eſt, qui publice munera hoſpitibus contribuit: ξένος hoſpes, πάροχος dator eſt, ſeu tributor. Arcad. tit. de muner. l. munerum. Tabularij, inquit, vel xenoparochi, vt in quibuſdam ciuitatibus. Nebriſſ. Xenoparochi, qui peregrinis res ad victum neceſſarias præbebant: idem fere qui parochi, qui præbent ligna ſalemque, vt ait Horat. lib. ſermo. 1. Hot. Prat.

XEROLOPHVM, locus Conſtantinopoli celebris, Iuſtin. 4. Inſt. tit. de publ. iud. Admonet nos, inquit, epigramma in xerolopho ſcriptum. Nebriſſ. Sed hoc vocabulum, quod Alciat. putat adulterinum apud Iuſtinianum loco iam citato, pro tumulo à Suida ponitur, ex congeſtis lapidibus facto. Tripodes in eo fuiſſe, in qubus epigrammata ſcribi ſolerent, Priſcianus author eſt lib. 1. ſub. tit. de accidentibus literæ, fol. 7. Spiegelius.

Ξηρόλοφος aridus tumulus, ἀπὸ τοῦ ξηροῦ καὶ λόφου. De hac dictione vide etiam Apellum in membro de actionibus. & Balduin. in comment. ſuper Inſtit. Iuſt. lib. 4.

Χρῆσις, id eſt, vſus. Vlp. Sed ſi χρῆσις, ait, ſit relicta, an vſus ſit, videndum, l. ſi habitatio, §. 1. ff. de vſu & habit. Spieg.

Κριθολόγος appellatur, qui in Alexandria frumento ſuſcipiendo, & excutiendo præfectus eſt, qualem & apud Opuntios fuiſſe Plutarch. refert in Hellenicis. Cuiac. ad l. 1. de frumēt. Alexandriæ C. lib. 11.

Χρυσάμμος eſt Balluca. vt Tribon. expoſuit, quæ nuper effoſſa eſt è terra. Sic & ad 2. Græci 56. Βασιλικῶν tit. 2. ὁ συμπληρωτὴς χρυσάμμου διδόσθω. Pollux: τὴν χρυσῖτιν ψάμμον vocat. Cuiac. ad l. 1. de metallariis & metall. C. d. lib. 11.

X Y.

Ξύλον, lignum, l. ligni. § lignorum. ff. de leg. 3.

Ξυληγοὶ, naues lignorum vectrices. ibid.

Ξύλα καύσιμα, ligna coctilia, interprete L. Bayfio libel. de re veſtiar. c. 2. Prat.

XYLOCINNAMOMI de quo in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publ. fit mētio. Dioſc. lib. 1. diuerſam facit ſpeciem à cinnamomo: eſſeque lignoſum cinnamomum tradit, quod ſarmenta longa, robuſtaque ferat, & odore ſit longe cinnamomo inferiori. Meminit & Plin. lib. 12. c. 19. Bſſ.

XYSTARCHES, qui xyſto præeſt. vide paulo poſt Xyſticos.

XYSTVS autem & Xyſtum cum apud Græcos idem ſignificent, apud Latinos tamen nonnihil habere diſcriminis, docuit Gulielm. Philander in Anno. in Vitruuium. Nam Xyſtos, inquit, Latini vocant porticus tectas, vbi athletæ per hyemē exercebantur: Xyſta autem ſubdiales ambulationes, vbi ſudo cælo ſuas exercebant palæſtras. Vide Vitruu. lib. 5. c. 11. & lib. 6. c. 10. Hot. & Prat.

XYSTICOS pugiles dictos patet, vel ex eo quod in xyſtis & longis porticibus exercebantur: vel quod haſtis decernerent, à Græco verbo, ξυστὸν, quod haſtam ſignificat. quare Xyſticos, ludiones, quod haſtis depugnarent, velut gladiatores: & xyſtarchas, qui gymnaſio præeſſent, nuncuparunt apud Vlp. in l. athletas in princ. ff. de his qui not. infam. xyſtici & thymelici inter eos athletas connumerantur, qui in theatrū prodibant, ad edendas in ſcenas operas, & quia virtutis gratia hoc faciebant, inter ignominioſos non ſunt habiti. de quib. plura ſcripſit Alex. Genialium, lib. 3. c. 9. vbi etiam de pancratiaſtis, & aliis luctatoribus tradit: & de pancratio etiam Vlp. in l. qua actione. §. ſi quis. ff. ad leg. Aquil. Cotta. Xyſticorū meminit & Sueton. in Galba, in c. 15. Tertull. in lib. de ſpectaculis. Etenim ipſi actores & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, ſcenicos, xyſticos, harenarios illos amentiſſimos. Prat.

Y.

YPERTHESIS, dilatio Græcis interpretibus. l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Prat.

Ὑπηρεσία ἐθνικὴ l. 6. ff. de excuſ. tut. prouinciale munus. Anton. Auguſt. interprete. Adde Cuiac. ad l. 6. §. Grammatici. ff. de excuſ.

Ὑπόβολον eſt incrementum dotis, vel quod mortuo marito vxori ſuperſtiti redditur ſupra dotem, ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod eſt maiori rei vel ſummæ minorem adiicere. Græci alias reddidere dimidiam, alias tertiam, niſi aliud conuentum fuiſſet. Moribus Toloſanorum redditur hodie dimidia, vt ſi 100. ſint in dote, 150. Eſt apud Harmenopulum lib. 4 definitio hypoboli valde deprauata. Verba eius hæc ſunt: ὑπόβολον κερδοῦσι, τὸ ἐπὶ τῇ ποσότητι τῆς προικὸς, ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἡ προὶξ ἀπαιτῆται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς. ταύτῃ ὑποβαλλόμενον ἤγουν ὑποτιθέμενον. Sed legendum ὅταν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ προὶξ ἀπαιτῆται παρὰ τῆς γυναικὸς. Nam vt quæ in Harmenopulo ſub eod. tit. περὶ ὑποβόλου ſequuntur, aperte demonſtrant, non mortua vxore, ſed mortuo marito, hypobolo locus eſt. Quod & iis verbis adnotatum reperiri in Harmenopulo Biblioth. Regiæ. εἶχε γὰρ τὸ πρωτότυπον οὕτως εἰκάζω ἐσφαλμένον ὤφειλε γὰρ γράφειν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς. Confirmatur iis, quæ de hypobolo ſcripſit Georg. Phobenus hoc modo. τὸ ὑπόβολον ὃ καὶ προγαμιαία καλεῖται δωρεὰ ἰδία τις συμφωνία ἐστὶν ὥσπερ καρπὸς τῆς προικὸς συμφωνούμενος ἀπαιτεῖσθαι διὸ καὶ ὑπόβολον λέγεται. ἔχει δὲ οὕτω τὸ προγνόμενον. θανόντος γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἀπαιτεῖται κατὰ τὴν τῆς προικὸς ποσότητα, καὶ εἰ μὲν συμφωνηθῇ ῥητῶς μέχρι τοῦ τρίτου τῆς προικὸς, δίδοται τὸ ὁρισθέν, εἰ δὲ μὴ συμφωνηθῇ, τὸ ἥμισυ τῆς εἰρημένης προικὸς δίδοται. καλεῖται δὲ τοῦτο καὶ περὶ γάμου δωρεὰ, διότι καὶ περὶ τοῦ γάμου συμφωνεῖται. Et Demetrius Chartophylax Archiep. Bulgariæ. quem librum habet Pet. Faber vir nunquam ſatis laudatus, q. 55. Τὴν γε μὴν ἀπαίτησιν τοῦ ὑποβόλου τότε χώραν ἔχειν ὁπηνίκα προτελευτήσῃ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ. Cuiac. obſeru. & emendat. lib. 5. c. 4 prope finem.

Ὑποβολιμαῖος dicitur puer tam ſuppoſititius quam ſpurius & adulterio natus. Conn. lib. 1. c. 12. nu. 1.

Ὕβρις verbum eſt polyſemum. Proprie autem ſignificat inſolentem quandam & confidentem contumeliam. Apud Æſchinem ὑβρίζειν eſt ſtupro contaminare. Apud Ariſtophanem in Ranis ὕβρις ſignificat, quod idem autor alio loco ait, πολλὴν τρυφὴν, delicias nimias, quibus ſcilicet inſoleſcimus & efferamur ad inferendam iniuriam contumeliamque, Balduin. in comm. ſuper Inſt. Iuſt. lib. 4. tit. 4. de iniuriis.

Ὑποκοριστικῶς, id eſt, diminutiua forma aliquid proferre, ἀπὸ τοῦ ὑποκορίζω, quod ſignificat nonnunquam per diminutionem loqui, Vlpian. in l. cogi. 16. in princ. ff. ad Treb. Et ſi ſubſtantiam meam, & ſi peculium meum teſtator dixerit, quia plerique ὑποκοριστικῶς patrimonium ſuum, peculium dicunt, cogendus erit, ſcilicet adire. Prat.

Ὑποθήκη, vide ſupra Hypotheca.

Ὑπομνηματοφύλακες à Græcis appellantur, qui Actuarij numeri totius rationes tractant. Cuiac. ad l. 5. de erogatione militaris annonæ, C. lib. 12.

Ὑπομνηματογράφος à Strabone inter magiſtratus ciuitatis Alexandrinæ numeratur lib. 17. qui Latine dici poteſt Commentarienſis, Cuiac. ad l. 59. de decur. C. lib. 10.

Z.

ZALEVCI lex, de edicto. mandatóque plus ſatis rigido, parumque humano dicebatur: quales feruntur & Draconis tuliſſe leges apud Athen. vide Val. Max. lib. 6. c. 5. & Cœl. Rhodig. lib. 10. c. 19. & lib. 5 q. c. 78. adde Coraſ. 2. Miſc. 25. n. 2. Prat.

ZANI, vel potius Tzani pop uli, vt Viglius legendum eſſe annotauit, quod & Alc. probat, à veteribus Sanni vocari ſunt. ptius tamen & Macrones dicti: primum ſub imperio Iuſtiniani victi, in formam prouinciæ ſunt redacti, vt ſcribit Agath. lib. 5. Fit eorum mentio in Nou. 1. conſtit. de hæred. & Falcid. Sp. Pr.

ZEA genus frumenti, Langobardico vocabulo ab Accurſio ſæpe appellatur ſpelta, vide l. triticum, ff. de verb. oblig. Spieg. Ad. de Cuiac. ibid. Prat.

ZELOTYPIA definitur à Chryſippo ægritudo animi, ex eo proueniens, quod timeas, ne adſit alteri, quod cum nemine velis habere communne. Zelotypiæ ſpiritu vexatus vir, cum ſuſpecta in vxorem de adulterio habet, quo modo agere poſſit, docet Moſes in Numeris, & Imp. Nouell. 117. Spieg. Prat.

ZELI nomine ſignificatur & æmulatio, quæ eſt ſecundum Ciceronem, ægritudo, ſi eo, quod concupierit, alius potiatur, ipſe careat: In ſacris vero literis affectus ille ita nominatur, qui oritur ex cōmixtione indignationis, quę eſt de bono indigni: & miſericordia, quæ eſt de malo indigni. Tametſi zeli nomine, quidam capiantūr zelo imperito, & imprudenti: cuius ad Rom. meminit diuus Paulus. Vide Ludo. Viuem de anima, lib. 3. tit. de indignatione. Spieg. Fuit autē olim & factio quædam Iudæorum, quæ ſibi impoſuit Zelotarum nomen, tanquam acerrimis aſſertoribus & defenſoribus legitimarū obſeruationum. Ioach. Camerar.

Ζῆλος dictio Græca eſt, ardorem quendam animi & contentionem mentis, oſtendens ἀπὸ τοῦ ζέειν, vt videtur, i. à feruendo: eſtque ἀμφίμεσον non minus laudatæ & iuſtæ affectionis ſignificatiua, quam prauæ & improbæ æmulationis. Sed pauci è Latinis apud veteres ea (quod ſciam) vtuntur. Curt. li. 3. ἀκμαστῶν, c. 3.

ZELVS proprie noſtris eſt, viri amor in vxorem. 2. q. 1. c. ſi peccauerit, in fin. Dicitur & Zelus, affectus ille. Old.

ZETA, locus erat vnius cubiculi capax, ſolem hybernum ſpectans: ita conſtructum, vt per heliocaminum vaporem acciperet. Alex. Neapol. Genial. dier. li. 5. c. 5. Super hac dictione quid compererit Cataneus refert pluribus in comm. ad 2. lib. Plin. epiſt. Old.

ZETARII apud Paulinum lib. 3. ſenten. tit. 6. iidem qui Diætarij dicuntur l. quæſitum, §. idem reſpondit, ff. de inſtr. vel inſtr. leg. ex quo apparet zetam, & diætam idem valere: ſicut zabolum & diabolum: zacynthum & diacynthum, zaconum & diaconum. Prat.

ZEVGMATIS genus eſt, quando aduerſus res præcedentes, neutro adiectiuo omnes terminamus, vt cum dicimus, vxori veſtem, ornamenta, mundum, aurum, argentum, quod eius cauſa paratum eſſet, omne lego: intelligitur legata etiam veſtis, eius cauſa non parata l. hæres. §. vxori. de leg. 3. Spieg.

Ζᾷα Latine Fax dicitur. Connan. lib. 8. c. 3. num. 2.

ZEVXIPPI porticus in l. 18. C. de operib. pub. In deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ, cuius incertus eſt auctor, Thermæ Zeuxippi in ſecunda regione ponuntur Zonaras Tom. 3. in Iuſtiniano. Καὶ τὸ ζευξίππου λουτρὸν τὸ λεγόμενον ζευξίππου. Et in Philippico: Καὶ ἐν τῷ τοῦ ζευξίππου μετὰ τὸν ἀγῶνα λουσάμενος ἀνεπαύετο Briſſ. Prat.

Ζημία in legib. Solonis apud Demoſth. & Plutarch. pœna & ad mortem, & ad aliud pœnæ genus pertinet. Prat.

Περὶ ζημιῶν ἀερικῶν, i. de mulctis aëriis, titulus eſt apud Harmenop. quem Cuiac. 10. obſeru. 7. referendum putat ad illud genus vectigalis pro aëre exacti, de quo Cedrenus in Michael. Paphlago. meminit his verbis πορισμάτια ἐν πρὸς ἣν ἄν τις εἴποι κακίαν, πᾶσαν ἐφεῦρεν ἰδὸν ἀδικίας, προσθεὶς ἐπίκηρα τῶν πλεισμάτων διδόναι ἕκαστον τὴν χαρίαν ὑπὲρ ἀερικοῦ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ἰσχὺν αὐτοῦ. Et huc pertinet illud Peſcenij Nigri apud Spartianum. Vós terras veſtras leuari cenſitione vultis, ego vero etiam aerem veſtrum cenſere vellem. Et ſane Plin. lib. 12. c. 1. refert, quoſdam populos pro vmbra platani vectigal pendiſſe. Pr.

Ζημιοῦν. ζημιοῦσθαι, in legib. Solonis apud Demoſt. & Plut. pœnam infligere, & irrogare mulctam. Prat. Cuiac. tamen obſeru. lib. 6. cap. 25. negat ζημιοῦν idem eſſe quod pœnam ſeu mortem infligere, ſed tantum mulctam infligere ſignificare oſtendit, idque probat autoritate Gellij, qui ſimiliter mulctare non necare, dixit.

Zingiberi in vlt. §. ſpecies. ff. de public. Imitatione Græcę ſcripturæ. Nam Græcis ζιγγίβερ dicitur, eſtque interprete Suida εἶδος ἀρώματος. De quo videndus eſt Dioſc. lib. 12. & Plin. lib. 17. c. 7. Briſſ. Prat.

Zizania in extrauag. ſuper cathedram, §. ab olim. de ſepultur. μεταφορικῶς primam Adæ declinationem ſignificat, vt ibidem dicit gloſſematar. qui eam pro ſcandalo accipi ſcribit. Prat. vide infra Zizania.

Zona, cingulum duplex, pecuniæ quam aliquandiu conſeruare volumus, geſtandæ idoneum. Vlp. l. 6. ff. de bon. damnat. Nec ſi zonam circa ſe habuerit, protinus aliquis vindicare debebit. Gracchus apud Gell. lib. 15. c. 12. Itaque Quirites, quum Roma profectus ſum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Hor. Cæterum zonæ appellatione quid intelligatur veterib. relatum à Rhod. lib. lect. antiq. 22. cap. 19. Spieg. & Old.

Zonam ſoluere dicitur maritus in lecto, cum nuptiam virginem deuirginat. Catullus. Nec quærendum aliud foret neruoſius illud, Quod zonam poſſet ſoluere virginea. Ouid. in epiſt. Phyſi. ad Demoph. Cui mea virginitas auib. libata ſiniſtris, Caſtraq; fallaci zona reuincta manu. Prat.

Zoophyta dicuntur, quæ mediam naturam inter ſenſibilia & vegetabilia habent: vt oſtrea, ſpongiæ, & ſimilia inter animalia Nos forte, inquit Budæus, Plantanimes dicere poſſumus, vel Plantanimalia.

Zωόπετα, petia dicuntur, animalium figuris intexta.

Zoxeni, operarij, qui in diem viuunt, παρὰ τὸ ζῆν, καὶ ξενίζειν, quod viuere ſignificat in hoſpitiis: ipſi autem operarij, qui in aquæductibus laborabant, Silicarij dicuntur. Alc. in l. ad reparationem. C. de aquæductib. lib. 11. Old. Prat.

Zugocephala, ſignificant iumentorum capita iugo illigata. Iuſt. tamen in Nou. iuxta editionem Haloandrinam de offic. præſid. conſtitut. 17. §. compelles etiam, vſurpauit hoc vocabulum, pro, quod iuncti boues vno die exarare poſſunt. vt Iugerum appellatio apud Varronem, & alios. Oldend.

Zygostatae, libripendes, qui examini ponderum præfecti ſunt, vel quorum iudicio nummi probari debent, ita ſigna ponderum nummis imprimi, Horum iudicio, Paul. Caſt. cenſuit, catenus liberari debitum, quatenus deliquato ære, reliquum argenti ſuperterit creditori, l. fi. C. de Pond lib. 10. Qua de re latius diſſerit. Alc. in l. 2. ff. ſi cert. pet. Old. Hinc Zygoſtaticam fidem Alciatus appellauit fidem plenariam & examinatam, ideo, quod Zygoſtatica libra ſit publice in ciuitatibus ſuſpenſa: Hinc ζυγοστάται lib. 38. Βασιλικῶν, vt teſtatur Cuiac. l. 6. §. Grammatici. ff. de excuſ. dicuntur ponderatores & libripendes.

Zythum, potus eſt, quem è frugibus excogitauit Ægyptus. Vlp. tit. de trit. & vin. leg. l. ſi quis zythum. inquit, & cætera pro hominum affectatione, Anton. Nebriſſ. Olden. Fit ex hordeo in aqua reſoluto, maxime in Ægypto. Dioſcor. lib. 2. Hotom.

Zythus vini appellatione non continetur, ſecundum Vlp. in l. ſi quis vinum ff. de vin. trit. oleoque leg & ex frugibus præparatur apud Ægyptios, vt ait Colum. vel ex hordeo, ſecundum Suidam, vel ex tritico aut pane, l. 9 ibidem. in Hiſpania vero Cerea appellatur: de qua, ſecundum aliquos, ſenſit etiam Vlpia. in ea. l ſi quis vinum, quibus non aſſentio. Cotta.

Zyzania, adulterina ſemina, quæ frugibus ſæpe miſcentur. In ſacris literis quidam zizania interpretantur ſectas & hæreſes: atque inde colligunt, non eſſe poteſtatis ciuilis, hæreticos ſuppliciis adficere. Spieg. Vide ſupra Zizania.

FINIS.

COMPLEMENTVM LEXICI PERFECTI.

Coronidis vice, ne quid omnino deeſſe videatur, adiectum: in quo continentur ſequentia,

I. Liber ſingularis, De vocibus & Orthographia, Syntaxi, & formulis quibuſdam in iure ciuili Romano plane ſingularibus, aut omnino inuſitatis, ex Briſſ. & aliis: cum Indice Alphabetico.

II. Formulæ Antiquæ ſeu ſolennia & hodie inuſitata Populi Rom. verba.

III. De variis tum Verborum tum vero & Rerum formulis & antiquitatibus, quæ in Regiis ac Decemuiralibus, aliiſque priſcis Romanorum Legibus, Senatuſconſultis, & Magiſtratuum creationibus, officiis ac differentiis, continentur: ex Lipſio, Paul. Manut. Hotom. & aliis.

Leges Regiæ & Leges decemuirales.

Legum Romanarum accommodata ad literarum ordinem enumeratio.

De Senatoribus, Senatu, & Senatuſconſultis.

De Magiſtratibus Romanis.

IV. De verbis feudalibus, præcipue notabilibus, aut alias minus vſitatis: ex Hotom. Cuiac. Vulteio, Roſenthal. & aliis.

Eaque ſtudio Iohan. Calvini alias Kahl, &c. collecta & adiecta: Editione quarta nunc recognita & aucta.

ΠΑΡΕΡΓΩΝ

LIBER SINGVLARIS DE VOCIBVS

ORTHOGRAPHIA, SYNTAXI, ET FORMVLIS QVIBVSDAM
plane ſingularibus, aut omnino inuſitatis, ex Briſſo & aliis: quarum
Indicem Alphabeticum vide mox infra in fine horum
παρέργων.

QVæ in Pandectis Piſanis aliter atque in tritis &
vulgatis codicibus ſcripta occurrant, & quid eam
varietatem, aut potius receptæ paſſim ſcripturæ
labem creauerit; paucis primum demonſtremus:
Ita nimirum, vt ne in alienas poſſeſſiones temere
irruamus, & vaſtiſſimum de Orthographia Latina dicendi
campum apertum, quibus oportet, relinquamus. Et hic ea
tantum, quæ propoſitis rebus neceſſaria ſunt, ita perſeque-
mur, vt nobis res, non nos rebus ſubiiciamus; reliqua ad
eos, quorum ea de re propria notio eſt, remittamus. Inuenio
1 igitur quod Sterquilinum vulgo dicitur, Sterculinum in Pan-
dectis Florentinis ſcribi in l.17. §. ff. ſi ſeruitus vindicet. & in
l.17.§.fundo.ff.de actio.empt. Quam ſcripturam veteres M.Ca-
tonis de re ruſtica, & Terentij Comœdiarum libri adiuuant,
in quibus ſtercilinum conſtanter legi iampridem Per. Victo-
rius, & Georgius Fabricius prodiderunt. Confirmat hoc idem
B.Germani Latinogræcum Lexicon, in quo ita eſt, Sterculi-
num, κοπροδοχεῖον, κοπρία. Idque & verbi ipſius origo ſuadet, ex
qua Sterculij quoque Dei, quem à veteribus ſtercorandorum
agrorum cauſa cultum Iſidor.li.17.Etymol.cap.1.tradit, efficta
& formata appellatio eſt. Ac facile in hoc verbo C in Q
2 vt in aliis multis dictionibus propter affinitatem mutatum
eſt. nam & quod Quippe dicimus, id in Piſanis Pandectis
Coeppe in l.19.§.1.de acq.poſſ. & alias Qoeppe ſcribitur in l.8.
§.vlt.ff. de contra tab.
3 Præterea quod vulgo ſurſum verſum, in Pandectis Floren-
tinis, ſuſum verſum recte meo quidem iudicio non ſemel
ſcriptum eſt.l.18.in fi.ff.de probationib.l.9.ff. de diuort.l. vlt.
§.ſunt ex lateribus.& §.nunc ſingulos. ff. de gradibus & affi-
nibus. Probabiliorem autem mihi eam lectionem facit quod
4 à ſus, ductum Sutum mihi perſuadeo. Etiam Cis & vltis eæ-
dem Pandectæ habent in l.2.§.capta deinde.ff.de orig.iur.non
5 vt alij codices Vls. Sed & quod Tegmen & Subtegmen paſſim,
Temen & Subtemen Florentinæ dicitur l.70.in prin.& §.vl.ff.
de leg.lib.3.l.22.in fin.ff.de aur.& argen. Quam ſcripturam Le-
6 xicon B. Germani comprobat, vti Subtemen κρόκη ῥοδάνη
vertitur. Hoc amplius Florentini libri Culcitas, non vt alij
Culcitras efferunt.l.3.ff.de ſuppellect. leg.l.25. §. Culcitæ.ff. de
aur.argen. Eamque ſcripturam in Lexicon B.Germani in quo
Culcita τύλη redditur. Apud Iſidorum etiam lib. 19. Etymo-
log.capite 17.ita ſcriptum eſt, Culcitæ vocatæ quod culcentur,
id eſt, farciantur pluma ſiue tomento, quo molliores calidio-
7 reſque ſint. Coercitionem quoque Florentinæ Pandectæ,
8 non, vt vulgus loquitur, Coertionem ſemper enuntiant. Iam
vero Fauia lex & Fauiana actio recte in iiſdem Pandectis &
Pauli ſententiar. libris in Codice Theodoſij Fabia & Fabiana
dicitur. Eum autem errorem, qui diutina poſſeſſione cum vi-
tio Codices omnes occupauit, ex ea quæ inter literas B. & V.
olim extitit, cognatione ortum certo certius eſt. Nam cum
in pronunciando & ſcribendo promiſcue atque indifferenter
his literis vterentur, eo factum eſt, vt vna in aliam multis
in dictionibus degenerarit. Quæ res non paucos errores in au-
ctorum libros inuexit, quorum ne longe exempla petantur,
quam multi Codices Velle quæri, pro belle quæri ante hac
ſcriptum habuerunt, in l.2.§.vltim.ff.de ſuis & legit. Quin e-
tiam ex hac promiſcua literarum mutatione Celſi nomen cor-
ruptum fuit. Is enim non in legum modo libris, ſed & in Pli-
nij Epiſtolis Iubentius appellatur, qui Iuuentius dici debet,
quemadmodum recte Pandectæ Florentinæ ediderunt in leg.
20.§.præter.ff.de petit.hæred.l.7. & 1.ff. de iure patron.& an-
tiquum illud vetuſti libelli à me libro 3.Select. Antiquit. relati
monumentum teſtatur, cuius Iuuentius Celſus ſubſcripſiſſe
traditur. Cuiuſmodi nominis præfectus quidam vrbi à Sym-
macho lib.1.Epiſt.29. memoratur. Nec abſimili errore Iauo-
lenus in Iabolenum tranſiit, & Hauitus in Habitum: vnde vi-
tiata ſplendidæ orationis Ciceronianæ inſcriptio fuit, quam
pro Cluentio Auito dictam earundem Pandectarum ſcrip-
tura patefecit, ſicuti Iacob. Cuiac. de noſtra ſcientia optime
meritus, aliis quoque eiuſdem generis mendis detectis ad-
monuit: quibus addatur licet emendatio l.2.Cod.de cenſito-
rib. & peræquator.l.11.vbi Fœtus verauerit, pro, Hebetauerit
ſcriptum eſt: quemadmodum patet ex leg.1.eodem titul. in
Cod.Theod. ex qua amplius, vt hoc obiter admoneam, patet
Tribonianum capitale ſupplicium à Gratian.& Valentinian.
irrogatum, incompetentem indignationem transformaſſe.
Atque ex hac literarum mutatione creatam illam lectionis
varietatem exiſtimo, quæ inter Iuſtinianeum & Theodoſia-
num Codicem intercedit in leg.11.Cod.de ſuſceptor, lib.10.
Vbi Vini ſuſceptoribus legitur cum in leg.26.eodem titu.in
Cod.Theod. binis ſuſceptoribus ſcriptum ſit. In quo Codice
etiam innumerabilibus proppe in locis voces hæ, Conni-
uere & Conniuentia deprauatæ ſunt, in earumque locum 6
conhibere & conhibentia irrepſerunt, vt in leg.71. & leg.
77.de decurionib.de murilegul.l.2.quorũ appell.non recip.
leg.39.de epiſcop.& cleric. Inde quoque manauit error ille,
qui apud Caſſio. lib.5. variar. Epiſt. ad vniuerſos poſſeſſor.
cernitur: in quo Signini albei, pro Signini aluei cum vitio
legitur, vt & apud Cicer.orat.7. in Verrem circa finem Lege
de iudiciis iudicibuſque nobis promulgata, pro, Iudicibuſ-
que nouis. Sed de his ſatis: ad inſtituta pergamus. Quod vul-
go ſulphur, in Pandectis Piſanis ſulpur ſcribitur l.13.§ inde
eſt quæſitum.ff. de vſufruct. Quomodo & in vetuſtis Cato-
nis codicibus verbum hoc ſcriptum offendiſſe ſe Victorius
teſtatur. Inde ſulphurata in l.55.ff. de lega.lib.3. l.147.ff.de 10
verb.ſign. & Sulputariæ pro ſulputis ſordinis in l.52.§. ſi ſul-
puariæ.ff, de furt. Eodemq; modo & Calpurnius in iiſdem 11
Pandectis ſcribitur in l.10.ff.de offic.proconſ. qui in aliis li-
bris Calphurnius. Sed & Balliſtrarios eædem Pandectę nun-
cupant. quos alij Balliſtarios l. vlt.ff.de iur.immun. Quam
ſcripturam etiam Lexicon Latinogræcum B. Germani ſe-
quitur, in quo ita eſt, Balliſtra, σφενδόνη, μάγγανον. Quo poſtre-
mo verbo, vt hoc in tranſcurſu admoneam, in hoc ſignifica-
to Leo Imper. in lib. de Bellico apparatu non ſemel vtitur.
Enimuero multa quæ reliqui codices per o offerunt, voca-
bula, Florentini per u ſcribunt. Conſtanter enim ac perpe- 12
tuo Epiſtulam habent, Epiſtolam nunquam: etſi Græca, vn-
de Latina ducta eſt, appellatio, ita pronunciandum ſuadeat.
Me tamen in admirationem trahit quod & in vetuſtorum
auctorum manu exaratis libris Epiſtulam ſcribi alij ante me
monuerunt. Et ita quoque in inſcriptione quadam Roma-
na ſcriptum eſt.

M. AVR. ALEXAND. AVG. LIB. AB EPISTVLIS.

SVbolem etiam non ſobolem iidem libri edunt. l.10. §.ſi
ſerui. ff.de iur.dot.l.22.§. ſin autem tantus. ff. ſol. matr.
l. 64. ff. de condit. & demonſt. Quemadmodum & in C.
Theo. qui Io. Tilij beneficio Lutetiæ excuſus eſt, vbique
hoc verbum ſcribitur l.1. de mulieribus, quæ ſe ſeruis iun-
xer.l. 74. de decur. & aliis infinitis locis. Vt & in Lexico
iam ſæpius citato. Suboles ἐπιγονή. Quod rectum videtur, vt
à Suboleſcendo, id eſt, ſuberescendo, vox hæc deriuata ſit.
Eam enim apud veteres verbum oleſcere ſignificationem
habuiſſe Feſtus notauit. Adoleſcentem quoque ibidem
ſemper legas, Adoleſcentem nuſquam. Et Vtrubi l. 1. &
Rubr. ff. vtrubi. l. 9. ff. de re vind. Vtrubique, non Vtro-
bique l. 4. ff. de pact. dotalib. l. 85. ff. de legar. lib.3. l.25.
ff. qu. dies leg. ced. l. 19. in fin. ff. de iud. l. 11. §. officium,
ff.de aq.& aq. pluu. l.36.§. pen.de legat.lib.1. Varietatem
autem hanc ſcripturæ, qua inter ſe codices diſſident ex
antiqua

antiqua literarũ O & V quã in ſermone recipiebãt, functione
fluxiſſe credo, ex qua Vulgo & Volgo indifferenter ſcribi in
veterũ notis ſcimus. Inde adeo qui paſſim Opilio, Florentinæ
Vpilio dicitur in l. 60. in fi. ff. de leg. 3. quanquam ouium cu-
ſtodes, Ouiliones appellentur in l. 25. in fin. ff. de inſtr. vel in-
ſtrum. Sic etiam Hoc, pro Huc, (quod veteribus in vſu fuiſ-
ſe Seru. 8. Æneid. notat.) legimus in l. 6. ff. de vſu & habit. La-
tinum porro V Græcum ὑψιλὸν repræſentare, eiuſque loco in
referendis dictionibus. Græcis antiquitus ſuffici ſolitam non
eſt ignotum. Hinc illa Muſia, pro Myſia in leg. 16. §. vlt. ff. de
3 pœn. & Tumpanum in l. 19. §. illud. ff. locati, pro, Tympanum,
Aſſurius ſermo, pro Aſſyrius in l. 1. §. vl. ff. de ver. obl. Silla, pro
Sylla in l. 2. §. deinde Cornelius, ff. de orig. iur. Et Purrhus, pro
Pyrrhus in l. 1. §. 2. ff. de poſtul. Et Polupoius, pro Polypoius in
l. 12. ff. de ædil. edic. Contra Centyrio, pro Centurio in l. 26.
cõuenit. ff. de pactis dotal. l. 40. ff. de adm. tut. l. 15. ff. de vulg. &
pupill. Vt Lyſitania, pro, Luſitania in l. vlt. ff. de cenſib. Fuit e-
tiam olim Latino I, magna & ad commutationem procliuis
cum vocali V, cognatio. Inde adeo quod hodie Recuperare,
14 antiquitus Reciperare dictum, non ex Piſanis Pand. tantum,
ſed ex aliis vetuſtis omnib. codicib. intelligimus. Ex diuerſo
Duploma, pro Diploma, Adſimulatur, pro, eo quod vulgo
Aſſimulatur in iiſdem Pãdectis legimus, Et plane Adſimulare
dixiſſe antiquos Diomedes ait, Ciceroniſque & Virgilii teſti-
moniis confirmat. licet eam ſcripturam veterum codices in
hunc diem non retinuerunt. Arceſſitis etiam amicis Floren-
15 tinæ ſcribitur in l. 39. §. propoſitum. ff. de leg. 3. vbi alii Codi-
ces Accerſitis habent. Atque ita, quantum memoria repeto, in
manuſcriptis veterum auctorum codicibus quos quidẽ mihi
videre ante hac contigit, Arceſſere, pro, Euocare ſcriptum,
vbicunque id occurrit, reperi, licet Grammaticorum diſtin-
ctioni hanc ſcripturam repugnare non ignorẽ, qui Accerſere
in ea ſignificatione dicendum contendunt. Vnde in l. 7. C. vbi
cauſæ fiſcal. quo loci typis impreſſi libri Accerſendis, veteres
mei Arceſſendis ſcriptum habent. Itidemque apud Cicer. pro
A. Cluent. primi qui ex Venetorum officina prodiere Codi-
ces, Arceſſit ſine cauſa puerum, non vt recentiores: Accerſit,
16 ediderũt. Deſrudetur vero, quod eſt in l. 45. in fin. ff. ſol. matri.
cuius loco hodie Defraudetur, ſcribimus, germanam antiqui-
tatem olet. Defrudo enim nõ Defraudo veteres dixiſſe, vt re-
liquos omnes taceam, Nonius Marcell. notat, & hoc Plaut.
in Aſin. verſu comprobat:

Ten' ego defrudem cui ipſi nihil eſt in manu?

Subdit & Terentianum ex Phormione Act. 1. ſcen. 1. verſum:

Meum defraudans genium compaſſi miſer.

Conſtitit certe. pro conſiſtit ſæpenumero in Pand. Piſanis
17 ſcribitur. l. 68. l. 68. in fin. ff. de ſolut. l. 34. ff. de negot. geſtis. Et
18 Conſtiteremus, pro Conſiſteremus in l. 26. ff. de iudic. Iuue-
nalem etiam facilitatem, non vt alij libri Iuuenilem eædẽ
Pandectæ ſcribunt in l. 15. §. lex Iulia. ff. ad l. Iuliam de adult.
19 & Sycamionem arborem in l. penult. ff. de extraord. crim. vbi
alii Sycomorum. Et Perfocat in l. 4. de lib. adgn. vbi alii Præ-
20 focat. Scribunt & eædem Pandectæ vt plurimum, Atquin nõ-
21 Atqui l. 78. §. pen. ff. de leg. 3. l. 19. ff. de negot. geſt. l. 59. ff. ad
Trebel. l. vlt. de fideicom. libert. l. 15. ff. ad l. Iul. adulter. Refi-
22 ctionem iidem, pro Refectionem aliquoties ſcribunt l. 1. §.
cloacæ. ff. de cloac. l. 3. §. vlt. & l. vlt. ff. de riuis. At Vrguere, &
23 Tinguere, addito, V. in cæteris temporibus conſtanter ſcri-
bunt. l. vlt. ff. de iudic. l. 22. ff. de neg. geſt. l. 75. ff. de leg. 3. & aliis
innumerabilibus locis Quæ verbi Tinguo ſcriptura Capro
Grammatico probatur: & in hunc quoque modum Vrguet
in Lexico B. Germani ſcribitur & vertitur ἐπείγει, κατασπεύδει,
ἐπείγεται. Placet etiam Probo artis ſuæ peritiſſimo, ita ſcriben-
24 dum Vnguo. Plane meram antiquitatem ſapit, quod Prægnas
prægnatis, reliquoſque deinceps caſus ſimili forma eædem
Pandectæ efferunt. Cui dictioni vt poſteritas literam N. in-
ſeruit, ita de quibuſdam aliis vocibus detraxit, quibus eu-
phoniæ gratia olim ea interiici & interponi conſueuerat.
25 Nanctus enim & Thenſaurus, Quotiens, Quotienſcumque,
Vicenſimus, Quadragenſimus, Centenſimus, & alia id genus
hodie ſine N, pronunciantur. Quibus haud ſatis ſcio an adnu-
merari debeant quæ in iiſdem Pandectis obſeruaui, Relin-
querit, Relinquiſſet. l. 79. ff. ad l. Falcid. l. 2. §. ſi ex emancipato.
ff. de collatio. bonor. l. 41. §. Lucius ff. de fideicom. libert. l. 112.
ff. de verb. oblig. & aliis infinitis locis. Idem contingerunt in
l. 41 §. Titius. ff. de fideicom. libert. Obtingerunt in l. 15. ff. de
muneribus & honoribus. Confunderant in l. 31. ff. locat. Re-
ſcinderat. in l. 1 §. quod ait Prætor in fin. ff. de cloac. Nam
26 nec abſimili ſpecie Rumperit, Rumptum & Corrumpit, pro,
Ruperit, Ruptum, Corrupit ibid. legimus in l. 22. ff. de furt. l.
vlt. ff. locati. Rubr. de ini. rupt. & irr. l. vlt. ff. locati. Et quædam
alia præterea verborum tempora contra Grammaticorum re-
27 gulas formam habent. Veluti Accederat, pro, Arceſſerat in l.
28 vlt. ff. de acq. her. Decederit, pro, Deceſſerit. in leg. 27. §. 1. ff. de
29 leg. 3. Adiuuauerit, pro Adiuuerit in leg. 15. §. ff. de manum.
30 teſtam. Adpulſerit in leg. 1. §. Trebatius, ff. de aqua quotid. Et

Toliſſe, pro Tuliſſe in l. 13. §. ſi quis hominem. ff. de accepti- 31
lationibus. Et Oblinuerit in l. 1. § 1. ff. de extraor. crim. Sed vt 32
nudæ antiquitatis reliqua in Pandectis impreſſa veſtigia per-
ſequar, non omittendum eſt, quod Vxorei, pro, Vxori legimus
in l. 31. ff. de vſufruct. leg. Ipſeis, pro Ipſis in l. 1 ff. de feriis, &
Beneuolentia, pro, Beniuolentia in l. 62. ff. de hered. inſtit.
Cuius generis in vetuſtis ſaxis monumentiſque exempla
ſunt frequentia. Ploſtrum item & Clodium illic ſcribi obſer-
uabis, quæ nunc per au efferuntur. Item Neglegere. Intellege- 33
re, Deiudicare, Delenimentum, Deuerticulum Deſtricte, 34
Deſperite, Deminutum, quæ nunc per i enunciantur. Cui
mutationi faciſe ipſa literarum affinitas locum dedit, quæ an-
tiquis temporibus ſine vllo diſcrimine inter ſe commuta-
bantur, quemadmodum Fab. lib. 1. cap. 12. & Gell. lib. 10. cap.
24. & Donat. in Phorm. Terentij admonent. Maxime vero
ea in dictionum fine licentia vtebantur. Vnde Noxale, pro 35
Noxali, in l. 27. in pr. ff. de euict. Defenſione, pro Defenſioni
in l. 39. §. 1. ff. de noxalib. Exceptione, pro Exceptioni in d. l.
39. §. pen. Rurſus Petitioni, pro, Petitione in l. 8. ff. de rei ven-
dicat. Et Ferruminationi, pro, Ferruminatione in l. 23. § item
quæcunque ff. eod. ti. Adfinitati, pro, l. Adfinitate in l. 39. ff. de
iniur. Cuiuſmodi infinita exempla in eorum librorum lectio-
ne verſantibus occurrent, quæ hinc admonitus ſibi quiſque
ſuo ſtudio obſeruabit. Eſt & ex antiquo loquendi more repe- 36
tenda quorundam verborum à vulgari forma diſſidens ſcri-
ptura. Apiſci enim, pro, Adipiſci, & Cludo, pro Claudo, non 37
raro in illis Pandectis leges. Nubſit etiam & ſcribſit, quæ paſ- 38
ſim per P, ſcribuntur aliquoties inuenies in titul. De condi-
tion. & demonſtratio. At ex contrario Optinere, Optulit, Su-
ptile, Suptilitas in iiſdem libris, vt plurimum per P, non vt in
aliis per B, ſcribuntur. Sed & multa per C, illic ſcripta ani-
maduerti, quæ per T, vbique alias concipiuntur, veluti con-
dicio, Ædilicius, Ædilicia, Aduenticium, Muciana, Venali- 39
ciaria, Conuicium, Solacium, Traiecticia, Pigneraticius, Pi-
gneraticia, quæ duo poſtrema etiamnum in codice Iuſtiniani
corrupta ſunt. Retinent & illi libri fere ſemper in compoſitis
verbis integras vtriuſque voces. Itaque Exſtat, Exſpectat, Ex- 40
ſoluere, Exſequi, Extruere, Exſpirat tam crebro legimus, vt
nimiæ ſit & putidæ diligentiæ loca proferre. Eadem forma
Transducere habent, non Traducere, in leg. 13. §. 1. ff. de Publi- 41
cia. l. 61. ff. de leg. lib. 3. l. 31. ff. pœnis. Et transcribere, in l.
92. ff. de diu. reg. iur. Inlacrymari in l. 19. ff. de offic. præſid. In- 42
rogare. l. 1. in fin. ff. de ſeruis exp. Et Circumire in l. 7 §. 1. ff. de
offic. procunſ. Nonnulla quoque contra receptam ſcribendi
conſuetudinem in illis libris vocabula aſpirantur. Nimirũ
Harena, Harenarii, quibus in verbis aſpirationem Phocas 43
Grammaticus deſiderat. Item Holus l. 12. ff. de vſu & habit.
Vethedi in l. vlt. ff. de mun. & hon. At harundo & harundine-
tum, non abſciſſe, ſed varie & modo addita, modo dempta
aſpiratione. Sicut & Trahianus quandoque l. 4. in fin. ff. pecu-
latus. l. 3. in fin. ff. de abig. l. 5. § vlt. ff. de his quæ vt indign. &
Trahianopolis l. 1. ff. de cenſib. Per contrarium quædam in il-
lis libris citra ſpiritum, aliter atque vulgo ſcribuntur. Qualia 44
ſunt hæc, carus caritas. pro beneuolentia, poſthumus, Quæ
quia in Pandectis obuia ſunt, idcirco locorum teſtimonio ſu-
perſedeo. Tantum confirmandæ huius ſcripturæ cauſa Lexi-
con. B. Germani citabo, in quo Poſtumus ſine aſpiratione
ſcribitur, definiturque ὁ ζῶντος μὴ τοῦ πατρὸς συλλαβόμενος, ἀποθανόν-
τος δὲ γεννώμενος. Similiter citra aſpirationem verbum Tus ſcribi-
tur, non modo in l. 3. §. pen. ff. de pen. leg. verum etiã in eod.
ædis B. Germani Lexico. Quam ſcripturam rectam eſſe Iſido-
rus libr. 16. Etym. c. 8. à tundendo huius verbis originem de-
ducens, docet. Item Partos Pandecte efferunt non Parthos, l.
10. ff. de condit. & demonſt. Edetam in leg. 3. ff. arbor. furt. cæſ.
& Vmorem l. 57. ff. locati, l. 18. ff. de ſeruit. vrb. Et Vmerale in
leg. 14. §. vlt. ff. de re milit. Et Redam l 60. §. pen. ff. locati Tro-
cleas. l. 19. §. illud ff. eod. tit. Renum in l. 11. ff. de euict. Aenũ-
in l. 12. ff. de inſtr. vel inſtrum. Cęterum in loco P. H. aſpirati in 45
multis præſertimq. peregrinis dictionibus F. ponitur, ſic Fœ-
nices, Elefantos, Filippos, Orfi.ianum, Chirografa, Sifones,
Efeſum in Florentinis libris legimus. l. 1. & l. vlt. ff. de cenſib.
l. 2. in fi. ff. ad l. Aquil. l. 6. ff. de acqu. hered. l. 11. §. 1. ff. de ſeruo
corr. l. 12. ff. de inſt. vel inſtrum. l. 137. §. cum ita. ff. de verbor. o-
blig. Inſuper quædam vnicis literis concepta vocabula in illis
libris occurrunt quæ nos geminatis ac repetitis ſcribimus, vt
Conubium: quam eandem ſcripturam Lexicon B. Germani 45
ſequitur, vt ſupra lib. 3. de verb. ſign. docui. Item conexa l.
17. ff. de neg. geſt. l. 59. ff. de rei vend. l 1. §. pen. D. de ſuis & le-
git. Litus & litora l. 3. D. de rer. diuiſ. & alibi ſæpe Coperto-
ria in l. 38. §. 1. D. de aur. argen. quæ vulgo Coopertoria. Ilico,
Vilicus, Vilica l. 146. l. 205. D. de verb. ſignific. & alij infinitis
locis. Pediſequa l. 65. D. de leg. lib. 2. Britanica. 46. D. ad Treb.
Poſtremo Anulum, Ædiles, Curules, Oportune, ſine litera-
rum geminatione in illis libris vel indiligens lector offendet,
Vice verſa geminantur in aliquot diction. b. literæ, quarum re-
petitionem communis ac trita ſcribendi ratio repudiat. Neq;

47 & Querellam, Sequellam, & Sollemnem, Litteram, Immo, Quinimmo, Comminus, Repperit, Mercennarius perpetuo inuenies. Et certe in Lexico B. Germani eodem modo Querella ſcribitur, & redditur μέμψις. Bracchium etiam iidem libri ſcribunt l.23 §.item quæcunque. ff. de rei vendicatio. l.12. ff. de æd. edict. Et Sollertiam l.24. ff. ex quib. cauſ. maior. & Maſſurium l.2. §. his etiam. ff. de orig. iur. l.105. ff. de verb. obli. l.144. ff. de verb. ſign. Et Catilinam l.8. ff. ad l. Iul. maieſt. Reccidere l.10. l.40 ff. de adopti. l.7. in fin. ff. quod cuiuſque vniu. l.6. ff. de capitu. l. 13. ff. de optio. leg. Summiſſit etiam & promiſſit, inuenias in l.15. §. conuicium, ff. de iniur. & l.49 ff. famil. erciſc. & Reppulerit in l.86. §.1. ff. de leg.1. At Supremum, Cupæ, Culei, varie & interdum vnicis ac ſimplicibus, interdum repetitis literis ſcribuntur.

Enimuero puris vocabulis ſcribi ſolita quædam vocabula quibus nunc diphthongos addimus ex conſtanti eorum libro-
48 rum ſcriptura obſeruaui. Cuiuſmodi ſunt hæc, Hereditas, Ceterum, Edere, Femina, Ferus, Veneo. Rurſus cum diphthongis quædam ſcripta obſeruaui, quæ ab iis vulgo vacant. Velu-
49 ti Pœne, ſicut & in Epigrammate veteri Romanor. Docta Erodita pœne Muſarum manu. Item pœnula l.7. de ſupell. leg. Pœnutia l.25. in fin. ff. de pigner. act. Obedire in l.8. in fin. ff. de pollicit. Amænitas in l.3. ff. de aq. quotid. Scæna in leg.1. & l.4. §. vltimo, ff. de his qui notan. infa. l.24. ff. ad leg. Iul. de adult. quemadmodum in Epigrammate quoque marmoris Romani ſcriptum ferunt, in hoc verſu:

Et Græca in ſcæna prima populo apparui.

Vnde Scænica in l.15. §. etſi veſtimentorum de vſufr. l.127. ff. de verb. ſign. Et Proſcænium in l. 8. ff. de pollicita. Depræhendere & compræhendere nõ ſine varietate aliqua diphthongis augentur. Porro alias plerunque à receptis, diphthongos
50 verbis quibuſdam Pandectæ tribuunt. Etenim Cœnum & Fœnum, Cœcus, Pœnitentia, Cœlum quæ vulgo per œ, illic per æ, eduntur l.26. ff. de acquir. rer. domin. l.93. §. pen. ff. de leg. lib.3. l.1. de poſtul. l.28. ff. de ſeru. vrb. Et quod mihi magis mirum accidit, fœnus vbique illic ſcribitur, vt & in Lexico B. Germani fœnerator: quanquam à fœtu pecuniæ ea nomina tracta Grammaticis placet.

Nec vero ipſæ ſibi vſquequaque Pandectæ conſtant. Nam
51 Sugrunda, & Sugruenda dicunt l.5. in fi. ff. de his qui deiec. Rubr. de damn. infect. & ſugr. In Lexico autem B. Germani Sugrunda ſcribitur & exponitur γεῖσον. Fulctium item lecti, & Fulcium dici inuenio. l.52. §. vlt. ff. de leg. lib.3. l.35. ff. de acquir. rer. dom. Sed enim ambigui generis dubiæque coniugationis nomina ac verba in his non pauca recipere eſt: velu-
52 ti Concordia & Concordium neutro genere in l.27. ff. de pact. dota. Alimonia alimoniæ in l.1. §. pen. ff. de extr. cognit. & Alimonia alimoniorum in l. 73. ff. de iure doti. l.4. ff. de liber. agnoſc. vt & apud Varro. lib. 1. de re ruſtic. c.8. In partu & alimonio. Et lib.3. c.16. mellis alimonio Lectus item & Lectum in l.19. §. item Celſus. ff. de aur. & arg. Papyrus & Papyrũ in l. 52. §. chartis ff. de leg. lib.3. Denarii & Denaria l.13. §.1. ff. de verb. oblig. Tegulæ & Tegula regulorum in l. 30. §. Labeo. ff. de vſuca. l.8. ff. quod vi aut clam. Caſtella & Caſtelli in l.41. §. item hoc prohibetur, ff. de leg. lib.1. Conſortium & Conſortio conſortionis in l.96. §. cum eod. ff. de ſolut. Quod verbum Velleius quoque Paterc. libr. poſteriori vſurpat, vt & Tribuniciæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret. Alia etiam ex Lucilio 19. & ex M. Tullio lib.3. Offic. & ex Liuio deprompta teſtimonia Nonius Marcel. ſuppeditat. Pręterea lupanar & lupanarium legimus, l.43. ff. de ritu nupt. l.21. §. ſed ſi in aliquem. ff. de recept. qui arbitr. l.27. ff. de petitio. heredit. exemplar & exemplarium l. 47. ff. de leg. lib.2. l.10. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l. 18. D. de teſtam. quemadm. aper. l.1. §. ſi quis in duob. D. de bon. poſſeſſ. ſec. tabul. Miliare & Miliarium l. 42. D. de excuſ. tut. l.1. §. initio. D. de officio præf. vrbi, l.4. §.1. D. de her. inſtit. Ac quemadmodũ Gellius Vulgarem & Vulga-
53 rium ac Vulgariam dicit, ita noſtri peculiares res & peculiarias, peculiarem cauſam & peculiariam efferunt l.54. §. vlt. D. de doli exc. l.4. §. pen. D de pecul. Temporalem denique & Temporariam actionem, Verſicolorem veſtem & Verſicoloriam, Angularem locum & Angularium apud eos legimus, l.9. §. ſi is qui temporaria, D. de iureiur. d. l.55. §. vlt. D. ad Trebell. l.1. §. vlt. D. de aq. quotid. l.70. D. de leg. lib.3. l. 69. D. de
54 contrah. empt. item Ductum aquæ Ductionem l.10. in fin. D. de aq. & aqu. pluu. Inceſtus etiam & inceſtum apud eos inuenitur. l.56. D. de ritu nup. l.39. §. vlt. & l. vlt. D. ad le. Iul. de adulter. l.4. & l.5. D. de quæſt. Coniunctio & coniunctus l.91. §. vlt. D. de leg. lib. 3. Mandatum & Mandatus in l.41. §. pater. D. de legat.3. l. vlt. in fi. D. pro empt. l.2. D. de litig. l.42. D. de neg. geſt. l. vlt. ff. de ſolu. l.22. & l.26. D. de minor. l.14. §. pẽ. D. de relig. l.25. §. vlt. D. de exc. rei iud. Iuſſus & iuſſum. in l.25. §. iuſſum, l.39. D. de acq. her. Eandem in quibuſdam verbis coniugationum varietatem atque inconſtantiam notare licet. Nam
55 Ædificare & Ædifacere auctores noſtri dicunt, l.60. §. mandaui, D. locati, l. 10. §. vlt. D. ſolut. mat. Significare & Significere in leg.65. §.1. D. ad Trebell. eadem figura, qua luctifacere. Magnifaciebat leges in l.1. §. pen. D. quod vi aut clam.
Sed & Demoliri ac Demolire vſurpant. l.30. D. locati. l.12. D. 56
de vſufru. leg. l.37. & l.43 §.1. D. de damn. infect. l.50. D. ad leg. Aquiliam. Cuius varietatis nouitatem mihi Diomedes leniit, qui Demolire antiquos dixiſſe, prolatis in eam rem Varronis ex libris Poetices, & Epiſtolicarum quæſtionum & Næuii in Corollaria locis, comprobat. Illud etiam quando in huius verbi mentionem incidimus, notandum eſt. Demolior non tantum actiua, ſed & paſſiua ſignificatione à Iuriſconſultis vſurpari. Ita demolita domus eſt, dixit Iauolen. in l.23. D. de vſucap. Et demolitis ædibus Vlp. in l.10. §.1. D. quibus mod. vſusfr. amitt. Sic & alia multa, quæ actiuam duntaxat habere ſignificationem vulgo creduntur, paſſiue accepta in libris noſtris obſeruaui. Veluti Tueri & Stipulari, de quibus libr. 17. & lib.18. de verb. quæ ad ius pert. ſigniſ. diximus. Item polliceri in l.1. n. eſt autem. D. de exercitor. vbi Vlpia. Actio pollicetur, ait, i.e. promittitur: Nec non obliuiſci. Paul. in l. 60. §. pen. D. de ritu nup. Per adoptionem in totum a propriæ familiæ obliuiſcuntur. Morari. Papin. in l.5. §.1. D. vt legat. nomi. cau. Si petitionis dies moraretur, pro, retardaretur, & differretur. Paul. in l.85. §. vlt. D. de diuerſ. reg. iur. Quoties æquitate deſiderij naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur. Exſequi Paul. in l.18. D. de iuriſd. omn. iud. Quæſitum eſt, an ſententia exſequi poſſit. Vlp. in l.2. D. de re iud. Sed perraro intra ſtaturũ tempus ſententiæ exſequentur, Populitari. Papirius Iuſtus in l.21. in fi. D. de appell. Cum fructus populitarentur ab aduerſario. Et apud Liu. crebro populari παθητικῶς ponitur. Interpretari, Iulian. in l.13. in fi. D. de reb. dub. Sed procliuior eſt ſententia teſtatoris ſic eſſe interpretanda. Paul. in l.12. D. de diu. reg. iur. in teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur. Sic & apud Sueton. in Neron. c.13. Dein precanti tiara deducta diadema impoſuit: verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronunciante. Mentiri. Modeſt. in l. 75
28. D. ad l. Cornel. de falſ. Si à debitore prælato die pignoris obligatio mentiatur. Admetiatur etiam paſſiua ſignificatione ponitur in l.35. §. pen. D. de contrah. emptio. & l.36. D. locati. Sed & Actio moderatur, pro, modus actione præſcribitur, in l.15. in fin. D. de neg. geſt. inuenies. Et nomen quod confitetur, pro, quod in confeſſo eſt in l.15. D. ſic quoque D. de re iudicata. Quinetiam Arbitretur, pro, Arbitrium feratur & ſententia dicatur, παθητικῶς bis vſurpatur in l.27. §. ſi quis litigatorum. D. de recept. qui arbitr. Et alias, Sumptus, ait Vlp. arbitrantur pro facultatibus & dignitate defuncti. l. 1. 2. §. ſumptus. D. de relig. i.e. arbitrio boni viri definiuntur & æſtimantur. Idemque Vlpian. verbo Patitur ſic vſus eſt in l.11. §. vlt. D. de act. empt. Bonæ fidei, innuiens, contractus hac conuentione non patitur, id eſt, non patitur neque admittit hanc conuentionem. Funerari etiam paſſiue accipitur, & ſepeliri ſignificat in l.17. D. de reb. auct. iud. poſſid. & in l 8. D. de ſepul. viol. & apud Paul. lib.5. ſent. tit. 26. iuncta l.5. D. ad l. Iul. de vi publ. Conteſtetur lis, paſſiue in l.1. in fi. D. de feriis. l.3. §. pen. D. de ſepul. viol. l.7. verſ. ita demum. ff. de peti. hered. Complectitur quoque, pro, comprehenditur. Scæuola in l.133. ff. de verbor. obli. Nam ſicut & ipſius heredis caput, ita ipſius vis vel ſæpius facta complectitur. Vlp. in l.3 §. ſed illud. ff. de appell. Et quorundam, ait, nomina libellis ſint complexa. Sic in l.30. §. in furioſi, ff. de fideic. liberr. Decretum interponetur, quod id ipſũ complectatur, id eſt, contineatur & comprehendatur. Poſtre-
mo & Fœnetari pecuniam ab aliquo, pro mutuam accipere 58
Paul. dixit in l.35 ff. de ſolut.

Iam, vt ad nomina veniam, eorum in numero multitudinis genitiuos complures à communi ſermone, pronunciatione-
que abhorrentes, in noſtris libris vel minus attentus lector de- 59
prehendet. Nam menſum ſemper, non item menſium ſcriptũ inuenies l.40. ff. ſi cert. pet. l.7. §. ex contrario. ff. ſol. matr. l.2. ff. quan. act. de pecul. l.60. ff. de leg. lib.3 l.5. §. ſatisfactionis. ff. vt in poſſ. legat. l.7. §. vſuræ. ff. de adm. tut. l.101. ff. de diuerſ. reg. iur. Quo etiam modo in C. Theod. idem genitiuus ſcribitur vbicunque is occurrit, vt l.10. de appellatio. & l.4. C. de repara-
tionibus appellatio probant. Deinde nominum horũ, Ciuita- 60
tes, Hæreditates, Quantitates, Facultates, Æſtates, Seruitutes, Parentes, hi ſemper genitiui eduntur Ciuitatiũ. l. vlt. §. epiſc. ff. de mun. & honor. l.23. §. vlt. ff. de oper. liberr. Hæreditatium l.3. ff. de legit. tutoribus & in inſcriptione l.68. ff. ad l. Falcid. aliarumque ſimilium, Quantitatium in leg. vltim. in fin. D. quod met. cauſ. Facultatium in l.78. §.1. ff. de leg. lib.3. Æſtatiũ l.1. §. æſtatem. ff. de aq. quoti. Seruitutium in l.6. §. etiam. D. ſi ſeru. vindic. & l.72. ff. de verb. oblig. Parentiũ in l.34. §. pen ff. de ritu nupt. l. pen. ff. de ſponſalib. Bubum etiam dicunt ICti
pro boum, & Duum pro Duorum, & Edulium pro Eduliorum, 61
l.55. ff. de legat.3. l.7. §. vſuræ. ff. de adm. tut. l.6. in fin. de offic. proconſ.

Sunt etiam in iiſdem Pand. quædam contra tritum mo-
rem literarum incremento producta vocabula. Nomencula- 62
tor enim illic dicitur qui aliis in libris Nomenclator, vt ſu-
pra lib.

pra lib.ii.probaui. Vbcritas item pro vbertas in l.15. §. Papi-
nianus, ff. locati. Facilitas item pro Facultas l 3.in fin.ff.de ap-
pel.Figulinæ pro ſiglinis, in l.6.ff.de ſeruit.ruſtic. Secutio,pro,
Sectio,in l.85.ff.de verb.oblig. Ducitum,pro,Ductum,in l.1.ff.
de teſt.milit. Valide,pro valde,in l 27. ff.qui teſtam.fac.poſſ.
vbi valide ſtultam Celſus dixit, ſicut valide ſapientem Vlp.in
l.4.§.idem Pomponius ff.de ædil.edict. Contra Lamna, pro-
Lamina,in l.117. in fi.ff.de aur.arg.Domna,pro, Domina,in l.
38.§.Lucius, ff.de legat.lib.2.Calda,pro, Calida,in l.19. §.illud
nobis,ff.locati.

Porro caſus plerumque à receptis Grammaticorum regulis
63 alienos verbis & aduerbiis ICti adnectunt.Sic verbum conti-
neo datiuo jungunt, qui ablatiuo ſecundum Grammaticorum
traditiones ſocietati deberet Ita promiſſioni continentur,legi-
mus in l.57.ff.de iure dot. Et alias.Conditioni cõtinentur l.41.
§.Stichus,ff.de fideic. lib. vt & alias. Omnes caſus qui huic ſti-
pulationi continentur l.3.ff. vſufr,quemad.cau.Similiter in l.2.
ff.ex quib.cauſ.maior.Hoc edictũ,quod ad eos,qui ei cõtinẽ-
tur. Et in l 3.§.ligna,ff.de penu.leg.penori legato cõtineantur.
Verbum etiam Contentus datiuo copulant.Vnde,vni cõtentus
eſſe debet,aiunt in l.8.§.1. ff.de legat.lib.2. Et contentam eſſe
doti in l.61.ff.de hered.inſtit. At in l.37.§.nuptura, ff.de leg.3.
64 Popularius dicunt Contentus partis dimidiæ dotis. Fungor et-
iam datiuo ab iis jũgitur. Itaque magiſtratui funguntur, inue-
nies in l.vlt.in fi.ff.ad municip.Et muneri defungi in l.1.§.præ-
65 uaricatorem, ff.ad Turpil.niſi Muneri pro Munere, illic ex li-
terarum familiari mutatione,de qua ante egimus,ſcriptum di-
camus. Sic & pecuniã conditioni comprehenſam dicunt in l.
94.ff.de cond. & demonſt. vt Orbi terrarum cõprehenſos Cic.
66 li.4.de Rep.Nonio referẽte.Verbo quoque Antecedere datiuũ
noſtri auctores tribuunt in l.92.ff.de verb.ſig vt & verbo inſe-
qui. Hinc inſequentes ſibi adgnatos dixit Vlp. in l.3. §.vtique
ff.de ſuis & legit. Necnon verbo Pœnitere eũdẽ caſum adpli-
cant. Nam prioris voluntatis ſibi pœnituiſſe dicunt in l.22.ff.
67 de leg.3.Quinetiam Vti exceptionem dixit Paul in l.7.§. pro-
curator ff.pro empto. Quod minus nouum mihi Diomedes fe-
cit,qui antiquos datiuo junxiſſe verbũ Vtor lib.1.tradit. Simi-
lique modo Abuti dotem in l.22.§.ſin autẽ,ff.ſol. matr.vt Abu-
68 ti operã in prologo Andriæ.Item,Agere Hypothecariam,pro,
69 Hypothecaria legimus in l.57.ff.de leg.1. Et ſubſequi actione
in l.39.ff.de noxalib, & habitatione cõducat in l.11.§.qui lega-
torũ,ff.vt in poſſ.legat.Atque vt ad particulas & voces reliquas
deſcendam, multos eis Grammaticorum præceptis repugnãtes
70 caſus tribui videas.Nam ſatis tempus habeat,dicunt in l.19.ff.
de oper.libert.Amplius ſui debiti in l.61.in fin. ff.de cõdictio.
indeb.& Amplius legi conceſſæ portionis in l.62.§.1.ff.de cõd.
71 & demonſt.Sub conditionem datus ſextans in l.76. ff.de acqu.
hered.Sub conditionẽ datum legatum in l.7.in fi.ff.de leg.li.3.
72 Sub cõditionem manumiſſum l.79.ff.de cond.& demonſt.Sub
cõditionem reddendarum rationum liber eſſe iuſſus in l.3 eo.
tit. Articulum quoque, In,ſine vlla motus ſignificatione ſæpe-
numero accuſatiuo jungunt.In Prætoris edicto ita ſcriptũ erat,
ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe jubeo,l.121.ff.de leg.
lib.1.l.13.in fin. ff.de man.teſt. Quo loquendi genere ipſi ICti
Prætorum verba ſubſequentes vtuntur in l.1.§.1. ff.de Carbo.
& l.3.§.pen..ff de jure,l.7.cum Rubr. §.1.ff de act empt.Eadem
figura, & in poſſeſſionem remanere dicunt in l.32.§ ſi maritus,
ff. de donat,int.vir.& vx & in l.31 § facti.ff.de captiu.Item in
ſeruitutem remanere l.14.ff.de fideic.libert.In fugam eſſe in l.
14.§.pro eo autem,ff.quod met cauſ.In moram eſſe in l.8.ff de
nouat. In relegationem eſſe in l.12.ff.de bon.poſſeſſ. In fructũ
eſſe l. 40.§ cum fundum,ff.de cõtrah.empt.In poteſtatem eſſe
l.1 .ff.quis ordo in bon.poſſeſſ.& apud Vlp.in Inſt.ti.28.Cuius
locutionis exẽpla ex antiquis auctoribus prõpta Gellius ſup-
peditabit. Sic & in ſeruitutẽ factum delictum in l.11. ff.de mi-
norib.In hereditatem deprehendi in l.18. §.ſeruus ff.de ſtip.ſer-
uor.Et vt breuiter abſoluam,eiuſmodi alia exempla occurrunt
in l.35.in fin.ff.de ædil.edict.l.40. ff.de adopt l.55.ff.ad Aquil.l.
•.ff.de ſeru.corr l.pen. ff.de fugit l.29. ff.ad Trebel.l.41.ff.pro
ſocio,l 2.ff.de l.Rhod.l.32. §.ſi maritus,ff.de dona.int.vir.l.11.
§.pen.l.17.l.31. ff.locat.l.78.§ cum vir.ff.de leg.lib.3.l.34.ff.de
73 negot.geſt.Nonnunquam etiam cum motu,ſexto caſui vox In,ab
iiſdem jungitur, veluti in poſſeſſione mitti,In hoſtiũ poteſtate
peruenire,In carcere recipi, Committere in actione, & his ſi-
milia l.13. ff.vt in poſſ.leg.l.12.ff.qui teſtam.fac.l.6.§.eius qui,
ff.de iniuſt.rupt.l.65.§.Labeo,ff.pro ſoc.l.34.§.Caius,ff.de leg.
lib.2.l.85.ff.de legat.lib.3.l.32.ff.de liber.cau.l.8.ff.de pollicit.
His adiungam & alias in eandem claſſem reuocandas phraſes:
74 Quales ſunt hæ,pridie æquinoctium l.1. §.æſtatem, ff.de aqu.
quotid. Pridie vindemias l 7.ff.ſolut.matr. Plus quartæ l.11.§.
quod vulgo.in fi. ff.ad l.Falcid.Et plus debiti l.2.C.ex quibus
cauſ.infa.irrog.ſecundum librorũ ſcriptorũ lectionẽ.Plus pre-
tium ſoluat in l.25.§.1.ff.de vſufr.Multo minus fructum perci-
piat in l.14.ff.de vſufr.niſi fructum illic conciſe pro fructuum
75 poſitum magis placeat,vt & in l.58.§.pen.ff.ad Treb.itẽ Abun-
de patrimonium reliquit, in l.vlt.§.1. ff.de leg.lib.2.Pauciores
centum dierum non ſunt dandi,l.2, ff.de jure delibe.Paruum
vini in l.21.ff.de furt. Et paruum inter hanc ſpeciem intereſt
in l.117. ff.de leg.lib.1. Et non rarum admodum,pro raro,in l.
2.ff.ſi pars hæred.pet.

Verum quoniam de articulis dicere cæpi,ſatius fuerit,quæ
de iis notatu digna collegi,abſoluere,vt ad alia gradum dein-
ceps faciamus.Inuenio autem, Ad,pro,Apud,poſitum in l.62. 76
§.1.ff.de cond.& demonſt.& l.1.in fi.ff.apud eum à quo appel-
lat.l.41.§.ſorori, ff.de leg.3. Quam ſignificationem Seruius in
artem Grammaticã Donati notat, & hac auctoritate compro-
bat, Decẽ fiſcos ad Senatorem illum pactos. Sic & Cic.Epiſt.
ad Brutum,Meſſalam laudem præſertim ad Brutũ,cui non mi-
nus Virtus illius quam mihi nota eſt.Idem ad Attic.li.10.Cõ-
modũ ad te dederam literas de pluribus rebus cum ad me be-
ne mane Dionyſius fuit. Liuius lib.10.Minus cladis, cæterum
nõ plus armorum ad hoſtes erat.Atque alias idem auctor hoc
in ſenſu vocem illam vſurpauit.Vt & Plin.li.7.Epiſt.cum ait:
Ego quoque ad me habeo decretum prouinciæ.

Contra Apud,pro, Ad,accipitur in l.11.ff.de offic.proc. & in
l.27.ff.de ſtat.lib.Non eſt etiam prætereũda vocis Ad,ex mẽ-
te loquentis expreſſa ſignificatio in l.18. §.ff.de manum.teſt.
in qua,Ad manum idem accipitur quod Poſt annum.

Aliubi,pro,Alibi,ponitur in l.64.ff.de cond.& dem.l.1.ff.de 77
cadau.ponitur. Quo in ſignificato eadem voce vtuntur Varro
lib.1.de re Ruſtic.c.44.& Tertull.lib.De ſpectat.

Autem,pro,Enim in l.10..§.vlt. ff.de diuerſ.tempor.præſcr. 78
pro Igitur in l.63.§.pecor. ff.de leg.3.Elegãtiam vero & orna-
tum habet hæc particula ſubdita voci Et, vt in l.16.§.1. ff.ad
Trebell.Et generaliter autẽ In l.5.§.tutelæ, ff.de oblig.& act.
Et hoc autem caſu. Cui non abſimile eſt illud Senec. Ep.59.
li.8 Et hæc autem quæ non ſunt rerum natura complectitur.

Proinde valet,Perinde in l.134.in fin.& l.137.§.cum quis,ff. 79
de verb.oblig.l.49.ff.de euict.l.205.ff.de diu.reg.jur.Fuit enim
vox nec veteribus ſimilitudinis nota. Atque eo ſenſu à Terẽt.
Heauton,ſcen.1.& in Phormio.& à Varro.apud Non.Marcel.
in verbo Vndulatum particulam hanc vſurpatam reperies. vt
& apud Quintil. Declam.13. cum ait, An viminis modo texti
pretium formula taxaſſem , & proinde agerem quaſi inanes
perdidiſſem.

Cum, pro, Quia in l.41. §.teſtamento, verſ.quæſitum,ff.de 80
leg.3.l.62. ff.ſol.matr.l.17.ff.de cond.& dem. l.5.§.quæri ff.vt
poſſ.leg.l.29.§.vlt.ff.de adult..

Dum,pro,Verum,in l.1.§.item quæſitum,in fi.ff.de aq.quot. 81
Sic,pro,Deinde l.15. ff.de præſcr.verb.leg l.§.in beſtiis, ff.ſi
quadrup.pauper.l.9.§.1. ff.de donat.int. l.34.§.cui juſiurãdum
ff.de jurejur.l.25.§.vlt.ff.de ædil.edict.vbi ex abundanti, Sic
deinde,legimus.

Si,pro, Quamvis,l.71.§.prædium, ff.de leg.2.l.124.in fi.ff.de
verb.oblig. Super,id eſt,præter, & vltra,in l.pen.ff.de peri.&
commod. 82

In pubertatem,pro,Intra pubertatem in l.2.ad fi ff.de vulg. 83
& pupil.Io.annos,pro,Poſt annos in l.41.§.hærede, ff.de fidei-
com.liber.

In tempus,pro, Poſt tempus in l.56. §.1.iuncto.§.ſequ.ff.ad
Trebell.

Quaſi,pro, Veluti in l.21.ff.quando dies leg.ced.ſecundum
Florentinam vtique ſcripturam

Quam , nono ſenſu poſitum inuenies in l.13.ff.de libert.&
poſt.& l.pen.ff. de leg.3.

Tam,pro,valde in l.25.§.non ſemper. ff.de minorib. Cuius
ſignificationis aliud quoque mihi teſtimonium P.Faber meus
protulit ex l.1.in fin.ff.de cur.Furio.Vbi Floren.eſt,Si tã pro-
bus ſit,id eſt,ſi ſobrie viuat,vt in l.11.ff.de tutoribus dat.Addi-
dit & Plin.eod.ſenſu hoc verbum vſurpaſſe,li.7.c.49. Orato-
res quidem ambo,ſed tam diſpari euentu.Et Vell.Paterculum
libro poſteriore. Nam dictaturam, quam ei pertinaciter defe-
rebat populus tam conſtanter repulit, Et alias, Nec minora
conſequi potuit: ſed non tam concupiuit.

Verum,pro, Tamen in l.9.§.licet, ff.quod met.cau.l.2.ff.de 84
his quæ in teſt.del.

Vel,pro, Vel in l.177.ff.de diuerſ.reg.jur.in qua ita eſt, Qui
in ius domin.vel alterius.

Tamerſi,pro, Quamvis ponitur in l.56.ff.de judic.l.7.§.in-
terdum,ff.ad SC.Maced.qui duo loci ad eum,quem Iac.Cuja.
lib.1.obſer.notauit,commodiſſime addentur.Ac mihi vox hæc
Tamen ſi mutata videtur in l.18.§.vlt. ff.de iniuriis,vbi longe
aptius quam vti vulgo legitur,legeretur. Quod ſi ſciſſet filiũ
eſſe,tamen etſi neſciſſet cuius filius eſſet, dicerem, inquit,pa-
trem ſuo nomine iniuriarum agere poſſe.

Quanquam etſi in l.1.§.vlt.ff.ſi leg.nom.cau.Quia enim in l.
23.ff.de exc.rei jud.Enimvero repetuntur plerũque per pleo-
naſmũ ſine aliqua ſenſus neceſſitate voces multæ, vt in l.16.in
fi.ff.qui teſt.fac.poſſ.Nam etiam Cõpotibus mẽtis perſonales
actiones etiã ignorantibus acquirũtur.Et in l.3.ff.ſi pars hær. 85
pet.Ideo,ait Paulus,quia ſcire non potuerunt quod naſci poſ-
ſent: Ideo tam multa de huiuſmodi re tã varia & incredibilia
tradiderunt,&c. Eodẽque modo,vox, An.παρέλκει in l.52.ff.de
pecul.& in l.40.ff.de acquir.hered.Quæſitum eſt,ait Vlp.an li-

cet quis paternæ hæreditatis nihil attingat,aliquid tamẽ pro-
pter,patris volũtatem habeat vel faciat,an creditorib.paternis
cogitur reſpondere.Pompo.in l.77.ff.eo.tit.Illud dubitari po-
teſt,an ſi cũ teſtamẽto hæres inſtitutus eſſem ab eo,qui etiam
ſi inteſtatus deceſſiſſet, legitima hæreditas eius ad me pertine-
ret,an ſimul vtramque hæreditatem repudiare poſſim.Scæuola
in l.78.§.Mæuia.l.2. ff.ad SC.Treb. Quæſitum eſt,An Septicio
filio defuncto intra viceſimũ annũ ſine liberis, hoc fideicom-
miſſum vtrũ pro portionib. hæreditatis ad fratrẽ & ſororẽ eius
pertineat.Idem Põp.in l.3.ff.de verb.oblig.An etiam ſi me non
prohibeas,vxorem autem meam prohiberes, vel contra vxorẽ
mea ſtipulata, me prohibeas,an committatur ſtipulatio ? His
accedent ex Petr.Fabri beneficio & alia particularũ περίλοιπα
exempla , quæ ſubjeci. Tryphon.in l.pen. ff.de vi & vi arm.
Quãquam ego moram fecero,quominus interdicto te conue-
nirem,ſubtractis tamen mortalitate ſeruis, aut pecorib.aliiſve
reb.intercidentibus, tuum tamen onus nihilominus in his re-
ſtituendis eſſe Paul. in l.38. §.in Fauiana ff.de vſur.in Fauiana
quoq; actione & Pauliana,per quam quę in fraudẽ creditorum
alienata ſunt reuocantur,fructus quoq; reſtituuntur , Vlp.in l.
1.ff.de extraord.cogn.Si imprecatus eſt,ſi,vt vulgari verbo im-
poſtorum vtar,exorcizauit. Paul.in l.45.§.eius bona, ff.de jure
fiſc.Eius bona qui ſibi mortem conſciuit non ante ad fiſcum
coguntur,quam prius conſtiterit,&c.Adde & hæc Vlpiani ver-
ba quæ ſunt in l.1.§. Labeo ff.de aqua quotid. ne quid in illo
fundo faciat,quare ex ea re aqua inquinetur.

Sed jam ſatis ſuperq; in ſingulis voculis hæſitamus,ad dicẽ-
di genera inuentu rara vel à communib. Grammaticorum re-
gulis abhorrentia quæ in Digeſtis reperiũtur,tranſeamus.Ini-
86 tio autẽ Antiproſes quaſdam à me obſeruatas adſcribam. Cu-
juſmodi eſt,quod in l.27.§.ſi quis ſeruum,ff.ad Aquil.ſcribitur.
Si quis mulionem conductum ad regendum mulum,commen-
dauerit ei mulum.Pompo in l.8.ff.de liberatio.leg.Non ſolum
noſtrum debitorem, ſed & hæredis noſtri, vt liberetur, legare
poſſumus. Simile huic eſt Terentianum illud Adelphis.Illum
vt viuat optant.Inſolens quoque eſt hæc locutio. Nec tranſ-
ferri perſonæ putationem ex perſona filiorum ad eos poteſt,
quam Paul.vſurpat in l.18 §.ſi imperia.ff.de iniuriis. Nec mi-
nus data pleriſque videbuntur hæc , Iubere eum debebit Pro-
conſul,vt idonee caueat.l.41.ff.de petit.hæred. Æſtimationem
eius quod intereſt ad id tempus referendum, l.12. ff.ſi quis om.
cau.teſt.Et Denegandum eſt aduerſus eum exceptionem, l.19.
ff.de nouat.Item,Sed Iuliani ſententiam ſequendum eſt, l.12.§.
facti,ff.de captiu.& poſtli. A capite rationem reddendum in l.
19.§.1. ff.de neg.geſt.petebam res æſtimatas, quarum pretium
in dotem erant.l.78.§ pen. ff.de leg.3.cuiq.periculoſum eſſe fi
dem ſuam l.1.ff.ad Treb. Pro non ſcripto ea conditio eſt l.22.
§.1.ff.quando dies leg. id eſt,vt alias,pro non ſcripta l.20. ff.de
87 cond.inſtit.Grammaticorum etiam traditionibus ſpretis Papi-
nianus,Cum Aſiam veniſſet,dixit in l.73.in fi.ff.de cond.& de-
monſt.Et magis faciliores voluntates in l.67.§.ſi rem,ff.de leg.
2.quemadmodum Palladius, Longior magis quam latior lib.1.
c.17.dixit.Maior natu quam 25.annor. l.14.ff.de bonis libertor.
Minor quã 25.annis natu.l.12.ff.de minorib.l.102.ff de leg.lib.
1.l.8.ff.ſi quid in fr.patrõ.Minor quã viri potens l.pen.ff.quã-
do dies leg.ced.Huc pertinet & illud,Mori magis quã damnari
maluerunt,l.6.§.eius qui verſ. Nam eorum ff.de iniuſt.rupt. Et
melius eſt ſenſum magis amplecti quam verba l.3.§.conditio.
ff.de adim.leg.Et melius eſt poſſidere potius,quã in perſonam
88 experiri,l.1.§.1. ff.de ſuperficiebus. Longe magis Grammaticos
turbabit quod in l.156.§.cum quis,ff.de diuer.reg.iur ſcriptum
89 offendent,alij in locum ſucceſſerunt. Et in l.1.in fi.ff.de ſecũd.
tab.pars vni,pro vnius.Et in l.1.in fi.ff.de in rem verſo.Domus
ſui.Et in l.80.ff.pro ſoc.Ex duomilleſimis partib.Ad quod in l.
vlt.ff.de reb.dub.legitur;Cum quiſque eorũ ad trigeſimũ æta-
tis annum perueniſſent, ſimilib.aliorum auctorũ locis confir-
matum,minus nouitatis habebit.Nam & apud Plautum legere
me memini,vbi quiſque vident,eunt obuiam.Et apud Ouidiũ,
Veſtras quiſq.redite domos.Et alias.Fugiuntq penates quiſque
ſuos.Apul.lib.8.de Aſin.aur.Sarcinulis quiſq.ſumptis ſuis viam
90 capeſſunt. Hic ergo quæ è Græco dicẽdi genere efficta expreſ-
ſaq.in ff.inueniuntur ſubjicerem , niſi hic locus vberrime ab
Anton. Auguſt.lib.2. Emend.tractatus eſſet, ad cuius copiam.
etſi vix aliquid addi poſſe videatur, cumuli tamen loco paucu-
la quædam adjiciam. Ad eas igitur phraſes,in quibus verbum
Cauſa,vel Nomine vel Gratia,Græco more recitetur, has inſu-
ſuper addemus, Rei ſeruandæ poſſidere in l.5.§. poſtquam.ff.vt
vt in poſſeſſ.legar. fideicommiſſi non teneri l.77. §.qui dotale
ff.de lega.2. Si quis euitandi criminis id egit,vt Reipub. cauſa
abeſſet l.15.§.1. ad l.Iul de adult. Damni non amplius parte ſua
conſecuturum, l.11.§.officium,in fi.ff.de aqu.pluu. Damni in-
fecti miſſus in poſſeſſionem,l.15.§.ſi quis damni, ff.de dam.in-
fect,Et Damni infecti cauere, ſatiſdareque l.11.& alias ſæpe ff.
eod.tit. ſatiſdare legatorum l.4.& l.10. ff.vt legat.nom.cau.le-
gati ſatiſpetere,l.7.eod.tit.

91 Reliquis Græciſmis ſunt & hi jungendi , Inhabiles tueri,in
l.11.ff.de decurionib. Ius non habet intercedere: l.2.§ ſi filius.

de muneribus & honor. Cum quidam repeteretur mercedem,
quam acceperat,l.16.§.item cum quidam,ff.locati.Nõ diſſimu-
lato ſe libertum eſſe,l.15. ff.de in jus vocand.id eſt,cũ nõ diſſi-
mulaſſet.Cõperto matrem ſuam inteſtato deceſſiſſe, i.cum cõ-
periiſſet,l.86.§.vlt.ff.de acquir.hæred. Nihilminus,pro, Nihi-
lominus.Græcorum exẽplo,qui οὐδὲν ἧττον dicunt,inuenies in l.
57.§.pater.in fin.ff.de leg.2.Ex eodem fonte crediderim & hæc
quæ ſequuntur,hauſta. Ex eo tẽpore quidquid æſtimatur quod
nouiſſime ſolui potuit.l.11. ff.de re judic. vbi Quod pro, Quo
dictũ eſt,imitatione Græcorum, qui plerunque & ſubaudiunt.
Simili modo in l.9.ff.de liber.& poſt.hæred.inſtit. Ad id tẽpus
referuntur, quod teſtamentum deſtituitur, non quod moritur.
Et in l.12.§.vlt.ff.vt in poſſ.legat.vel fid. In cum ſc.caſum,quod
fideicommiſſi conditio extitit:Et in l.15.§.non autem ſtatim.ff.
de damn.infect. Ergo interuallũ aliquod debebit intercedere,
quod aut pro derelicto ædes longo ſilentio videatur habuiſſe.

Certum temporis Vlp.dixit in l.8. §.vnde ſi quis, ff.de inoff.
teſta. vt Multum temporis in l.22.§.ſi hæres, ff.ad Treb.l.5.§.à
barbaris.ff.de re milit. Certo loci in l.19.§.1.ff.de judiciis.Ali-
quo loci in l.1.ff.de ſeruis exportandis.Eo loci in l 32.in fin.ff.
de judiciis.

Cæterũ puta puta Latina ſunt iſthæc , Nihil acti erit l.137.§. 93
1.ff.de verb.oblig.Quid acti ſit.leg.21.l.26.ff.de reb.dub.l.41.ff.
de verb.oblig. Quod acti ſit,l.57.ff.de oblig. & act.Aliquid jus
l.19.ff.de damn.inf.l.20.ff.de noxalib.Aliquid mancipium l.36.
ff.de bon.libert.Impendium aliquid l.63.§.ſi ſub conditione,ff.
ad Trebel.Aliquid emolumẽtum,l.12.§.funus autem,ff.de re-
lig.& ſumptib.Si quid Sacerdotium nacti, l.pen.ff.de vacatio-
ne munerum. Quo pro,quod,in quibuſdam locis poſitum ob-
ſeruaui, vt in l.35.ff.de neg.geſt. Non eſſe imputandũ quo non
ſoluerit.Et in l.24.§. Seruius.ff.de damn.inf.Rationem adjicit
quo ſi hoc non admittatur,iniquum erit.Quo enim tã firmum
ædificium eſt vt fluminis,&c. Et in l.40. ff.de contrah.empt.
Quo poſt diem trigeſimum renũciaſſet nihil ei profuturum.

Notandæ ſunt & hæ phraſes,Abundat mandati quantitatem
l.35 ff.mandati. Pignoris obligatio etiam inter abſentes recte 94
ex contractu obligatur,l.23.ff.de pignorib.Qui nauis nauigãdæ
cauſa in naui ſunt,l.1.§.1.ff.naut.caup.l.1.§.1.de exercitor. Si-
cuti & agi actio dicitur in l.23.ff.de preſer.verb.Et quoniã nul-
lum hic ordinem tenere propter varietatem locutionum inſti-
tui,ſuperioribus accedant & quę ſequuntur:Annum in fuga fe-
cerat,pro cõſumpſerat, l.24 §.vlt. ff.de ſtatu liber.Nõ inuitum
huius ſolutionis fore in l.2.ff.depoſiti.Sponte ſtipulatoris,l.29.
ff.de euict. Sponte tutorem l.3.§.item quæri,ff.de reb.cor.Lar- 95
giter eſſe,pro intereſſe in l.81.ff.pro ſocio. Verbũ autem ipſũ,
Intereſſe, nouo genere conſtructionis vſurpatũ à Paulo obſer-
uaui.in l.21.in fin.ff.quand.dies leg.ced. Nec multum,ait,inter
eſſe tale legatum ab hoc, ſi heres erit,dato.Idem verbum ſcite
diſiunxit & diſparauit Modeſt.in l.6. ff.de publica.Inter crimi-
nis,ait, reos & fraudis participes multum ſtatuerunt, i.multum
intereſſe:Cuius generis alias diſiunctiones, quãdo in hunc ſer-
monem ipſa nos deduxit oratio,referre placet. Vlp.in l.12.§.1.
ff.de jure dotium. Si mulier circum in hoc venta eſt,i.in hoc
circumuẽta eſt.Idem in l.29. ff.de relig.Lucri dotem faciat. Sa-
tiſdare autem , ſatisfacere & ſatiſpetere ſæpenumero eo modo
diſiungi, adnotaui.Nec abſimili modo Satis egerit,pro Satege-
rit idem Vlp. dixit in l.10. ff.de cond.& demõ. ſecutus veterum
morem,qui Satiſagere,pro,Satagere dicebant auctore Chariſio
Soſipatro lib.1.Inſtit. Grammatica,à quo Catonis ex libr.Dic-
tum dictarum de conſulatu ſuo verba hæc citantur. Iam no-
ſtri apud vallum ſatis agebant. Citantur & ex Pacuuij Atalanta
& Plauti Bacchidibus idem comprobantes verſus.Quibus ego
Apuleio adjungam lib.8.de Aſino aureo ita loquẽtem. Coloni
multitudinem noſtram latrones rati,ſatis agẽtes rerum ſuarum
eximieque trepidi. Sed reliquas dicẽdi ſpecies notatu nõ indi-
gnas exequamur.Majus delinquit,pro,Magis,legimus in l.5.§. 97
1. ff.de ſeruo corr. Crimen quod delinquitur in l.38.§.1. verſic.
fratres denique, ff.ad l.Iul.de adult. Cum erit annis 25. in l.78.
§.hæredum,& §.rogatus, ff.ad Trebell. Periculoſe eſſe ex per-
ſona rei hoc metiri,l.61. ff.de judic. Diſtat aliquid doli exce-
ptione,l. 4.§.pen.ff.de doli except.Pœnam dignam ſuæ perſo- 98
næ pati,leg.18.§. Item eos.in fin. ff.de jure fiſc. Cuius locutio-
nis ſi quem inſolentia offendet,ſciat is & ita Balbum in Epiſt.
ad Ciceronem locutum eſſe. Obſecro te,ait Cicero,ſuſcipe cu-
ram & cognitionem digniſſimã tuæ virtutis. Damnatus in cri-
mine capitali,l.13.§.vlt.ff. qui teſt.fac.poſſ.A marito p[illegible]
ratus, pro jurejurando adactus in l.14.ff.de dote pr[illegible]leg. Con-
ſtare ratio & Conſtare rationibus in l.pen. ff.de ſeru.cor. Nu- 99
ptum collocare & nuptui,l.59. & l.62. ff.de ritu nupt. l.41.§.te-
ſtamento,ff.de leg.3.l.5. C.de interdict.matri.Conceſſiſſe ven-
ditioni,pro,conſenſiſſe & acquieuiſſe in l.14.in fi.ff.de diuerſis
temporalibus præſcr.Ex defuncto interpoſitus contractus,l.73.
ff.ad Trebell. Peto de te l.57.§.vlt. ff.eo.tit. l.5.§. ſi de me pe-
tiſſes.ff.commodati. Non tantum ad ſola furta pertinet,pro, 100
Non ad ſola tantum furta l.1.§. præterea.ff.ſi quis teſtam.liber.
eſſe. Illo deprehenſam vbi,&c.l.23.§.1.ff.ad l. Iul.de adult. Bo
morari vbi l.7.circa fi.ff.de annu.leg.Erga parietẽ adfixæ ſta-

tuæ

tuæ l.245. D.de verb.ſig. Ambedit agrum flumen l. 38.ff. de acq. rer.dom. & Deletus ager vi fluminis l.11. §. vlt. D.de acq.& aqua pluu.arc. Ad infitias ire l.44. §. qui familiæ D. fam. erciſc. A
1 quibus inſtructus ſit fundus,pro, Quib. inſtructus in leg.18. ff.quan. dies leg. cred. Eualuit Seruij ſententia in l. 6.§.etiam. ff.ſi ſeruit. vindicet.Dando ſe in adrogandum l.pe.ff.de ſecund.tab. Data ad hoc opera,pro,De induſtria, leg. 53.§. pe.ff. ad leg.Aqui. Latitans
2 patronum l.8.ff. de cond.& dem. Factus in poſſeſſionem, pro actus,& miſſus l.11.ff.vt in poſſ.leg. vel fideic. Mulram aduerſus aliquem dicere in l.31.§.ſi is faciat.ff.de recept.qui arbir.In nomen ſuum prædia emere l.2.ff.quando ex facto tutor. Occupabit condirio inſtitutionem pro eo,quod eſt, committet,& ei faciet locũ,
13 l. 17. ff. de cond. inſt. Pertinet ad animum meum Sempronia l. 60. §. 1. ff. mandati. Perrepſerat rumor l 2 ff. quis ordo in bon. poſſ.ſeru. Parere æri alieno,pro æs alienum exſoluere leg.5.§.non paſſim in fi. ff. de reb.eo. Sicut parere penſionibus, ſatisfacere
04 eſt,In leg.54.§.1. ff. locari. Aditus poſticaſve verrere l. 13. §. ſed ſi ædium,ff.de vſufr.Propagationes facere in leg.24.§. ſi domus.D. locati.Pulſatus eſſet,pro Expulſus in leg.54.§.1.ff.e.t. Penſi in ſocietatem ſumptus,i.Expenſi leg.52.§.ſi quis ex ſociis ff.pro ſocio. Proiicere pecuniam, i. Profundere, perdere & diſſipare leg.25.ff. de probationib. Proiicere rem vili pretio in leg. 50. ff.de euict.i.
05 addicere, & adiudicare, &, vt vulgo loquimur, abandonuer. Retineo,me dixiſſe,pro, Memini in leg.92.ff.de cond.& demon. Facere procuratorem,pro,Dare in l.8.§.ſi quis mandauerit.ff. mandati,leg.4. §.vlt.ff. de appell. Stare ſententia & ſententiæ promiſcue dicunt ICti in tit. de recept. qui arbir. recepe. Reſpondere meſſes dicit Pau.in leg 8.in fi ff.ſol. matr.Sicut & Virg.lib.Geor.
06 Illa ſeges demum votis reſpondet auari Agricolæ. Ratam fecerit ſolutionem l.7 ff de dote præleg. Subſerere vites leg.13.§. de præteritis ff. de vſufr. Supplicium ſumere à ſeruo leg. 12. ff.de iuriſd. omn.iud. Subdici pœna, pro, Subiici pœnæ leg.1 §. indicit. ff.ad Turpil. Stipulam quæ in meſſe iacet l.13. ff. quib. mod. vſuſfr.amitt. Quod ſuperauerit, i.quod ſuperetit leg. 6.ff. de reb.auctor. iudic.poſſid.vnde ſuperamenta materiarum in leg.55.§. lignis. D. de leg.3. Superat: vita in l. 78. §. heredum ff.ad Treb. Tranſire cæteros in leg.13.ff. locati. Veſtem quam veſtitus eſt l.14. non ſolum ff.de furt.Nec prætereunda eſt familiaris ICtis locutio: Cum in eo eſſet,vt,qua vtuntur in l.24. in fi ff.quæ in fraud.cred.l.44.
07 ff.de pactis,& l 7. §.ſunt & aliæ ff. de libe.cauſ. Nec hæc quidem omittenda.In reagenda, quam illi vſurpant,in l.27.de rei vindic. l.2. ff. de ſolutionib. Diſciplinæ traditus & in diſciplinam, i.magiſtro erudiendus atque inſtituendus datus, l.16.de ædil.edict.leg. 78.ff.de leg.3. Carendum habeat leg.38 ff.de rei vindic. Adpoſita auctoritate, pro, interpoſita & accommodata l. 189. ff.de diuerſis
08 reg. iuris. Imminente iudice pro interueniente, & partes ſuas interponente in l. 85.§. vlt.ff.de leg.1. Adplicitus morbo in leg.7.ff. ad Treb. Adplicari ad munera leg. 2. ff. de iur. immunit. Si nauis qui exarmauerit leg.3.§.ſi conſeruatis D.de l.Rhod.Celſum dant
09 mulæ l.43.ff.de ædil.edict. Exitum inteſtati facere, ad cauſam inteſtati redigi, valet in l.3.ff.de his quæ in teſtam. del. Sine exitu res futura eſt,i.ſine fine leg 17.§.principaliter ff.de recepr.qui arbit. recepet. Cogere radices, pro concipere in leg.3. ff. arb. furt. cæſ. Calumniari ius ciuile leg. pen. ff. ad exhib. inſula iniuncta
10 domui leg.19.§.vl.ff.de leg.lib.3.Area iniuncta domui l.57. D.locati.Iungere inter ſe litem leg.1.ff.de litigioſ.Fabricam docere, i. fabrilem artem in leg.26.§.vl.ff. mandati. Intricare peculium l.1. §.vl. ff.de ſer.corr.l. 21. ff. de pecul. Inconditum eſt, pro, durum
11 & inciuile in l.95.§. additio D.de ſolutionib. Durare animum in tormenta leg.18.§.1.ff. de quæſt. Annum agere ætatis vinceſimum leg 1 ff de manum. l.15. §. minorem ff.ad leg. Iul.de adult. Reliquorum nomine deſolutum eſt, pro, exſolutum in leg. 41.§. item quæro ff.de fideicomm.libert. Vſuras reſoluat,i.exſoluat in l.10 ff.de pollicit. Nimium eſt licere in l.23.§. nimium ff.de adm.
12 tut.Nimia circa maritum l.13.§.eo autem D.ſolut.matr.Palmarij nomine,i.victoriæ l.1.§.ſi cui cautum ff.de extraord.cogn.Rurſum retradatur,l.58. D ſolut.matrim Sic retro reddat in l.67.ff. de ſolut.Retro reſtituere l.6.ff.de fideic. libert.l.vlt.§.vlt. ff.de public. Retro recurrere l.16.§.1. ff.de pignor. Operas à mane dare l.2. D. de annu.legat.

Nunc ſiluam quandam minus vſitatorum verborum ſubiiciã, additiſque ICtorum teſtimoniis comprobabo, vt quib.commodum fuerit his vti, habeant quorum ſe auctoritate tueantur. Huiuſmodi. n. ducibus freti non pauca à delicatis quibuſdam & faſtidioſis iudicibus ex albo puræ Latinitatis temere eradi vocabula docebimus, quæ puritatis ſtudioſiſſimis auctorib. in vſu ſunt. Initium autem faciam à verbo Certiorare,quod à ICtis cre-
3 bris ſermonib.vſurpatur leg. 3.§. etſi heres ff.de mino.l.1.§. quid ergo ff.ſi quis omiſſ.cauſ. teſta.l. 21.§. peritam. ff.de petit.hered. l.21.§.in teſtamentis D. qui reſt. fac.poſſ. leg. 3. §.is qui neſcir.D. de liber.hom.exhib. leg.5.§.ſi ſeruum ff. de cond.cauſ. dat.l.1.in fi.ff.de action.empt.leg.4.ff.de interrog. in iur.fac.l.34. ff. de iureiur. Obuiare etiam reperies in l.20. ff. de donat. Sponſare pro ſponſalia contrahere in leg.38.§.de ritu nupt. Meliorare in l.13.§. inde eſt quæſitum ff. de vſufr. Cui contrarium Peiorare apud Paulum lib. 2. Sent. tit. 28. Simile eſt Minorare & Minorari in
4 l.vlt.ff.de ſeru. export. vt & Depretiari, de quo verbo lib.4. ver. ſig.dixi,Falſare in l.pe.ff. de falſis. Moleſtari in l.10.ff. de libe. leg. Duplari & Quadruplari, leg.27. ff.de furt. & alias ſæpe. Inſinuare pro notum facere in leg. 11. §. ſi quis ita ff. de leg.3. Quod alias Notificare in leg.5.§. demonſtratur ff.de iure immunit. Inaugeri in leg.27.in fin.ff. de liber.cauſa. Inarare in leg.8.§.vlt.ff. quod vi aut clam. Infeſtari in leg.3. §. Labeo ff. de incend. rui. 115
nauf.Expenſare,pro,Expendere,leg.41.§. libertatem,ff. de fideic. libert. Exinanire in l.87.§. Imperator.ff. de leg.2. vbi exinaniſſe patrimonium,i.exhauſiſſe. Integrare in leg.8.ff. de tutel.& rationib.diſtrah.leg.21.§. pen. ff. de SC.Silan. & apud Paul.lib.2. Sent. tit.15.Redadoptare in leg.41.ff.de adopt.Aduixerit in leg.30.ff. de adim.leg.Æquiperant in leg.104.ff. de diuer.reg.iur. Coæſtimabitur in leg.67.§.1.ff.de furtis.Conſanauerit,neutraliter,vt Grammatici loquuntur,vt in leg.10.ff.de ædi.edic.Lucrifit in l.3.§.aqu. ff.de aqua quotid. Reuinci,in leg. 3. §.tutor. ff. de ſuſpect. tutor.
Quod verbum & apud Apul.lib.8. de Aſin.aur.inueni. Quod,ait, 116
ſimulanter reuicta charide ſuſcipit. Reficere teſtamentum pro iterum condere in leg.9. ff. de milit.teſt. Complanare in l. 3.§. ſi
vicinus ff.de aqu.& aqu.pluu.Coanguſtare in l.19.§.ſi inquilinus, 117
ff.locati l.102.ff.de ver.ſig. Caſſitare in l.10.§.ſi antea ff.de ſeruitutibus vrban.

Comparere in l.7.ff.de ſecund.tab.

Præoccupare in leg.19.ff.de pœnis.Ponamus,pro,fingamus, & vt vulgus barbarorum loquitur, ponamus caſum leg.7.ff.de inof. teſt.leg.17.ff.de leg.2.l 1.§. inter ipſum, & l.3.ff.de coniung.cum
emancip.lib.leg.1.§. ſiue qui putent, ff.ne quid in flumin. public. 118
Prætermittendi, & Præmiſſorum verbo in eundem cum interpretibus ſenſum vtuntur auctores in leg.1.ff. de iur.& fact.ignor. le.9.ff.de caſtr.pecul. Prægrauo in l.5.§.1.ff. de ſolut.Participare furtum,lucrum, conſilium fraudis, leg. 1.in pr.ff.ſi famil. furt.feciſſe dica.leg.96.ff.de ſolut. Manifeſtare in l. 16.§. 1.ff. de ali. leg. l.vlt.§.ſi quidem ff.ad Turpil. leg. 5.§. ex his verbis,ff. de his qui deiecer.vel effud.leg.1.§.1.de tabul. exhib.l.vlt.§. Titius, verſi.ſecundum,ff.de vulg.& pupil.l.10.in fin.ff.de reb.dub.Sternere tri- 119
clinium in l.5.ſi de me.D.commodati. Transfiguratum ornamentum in leg.10.§. ſi maſtæ ff.quib. mod. vſuſfr.amitt. Veniri,pro, Venire,& venum dari in l.3.ff.de obſeq.à liber.& libert.Concidere teſtamentum l.1.§.1.ff.de his quæ in teſtam.delen. Incidere tabulas l.pen.in fi.ff.de bon.poſſ.ſec.tab.& Incidere linum,leg.1.§. vlt.eod.tit. Abeo,pro habeo.

Amicalis affectio in l.10. §. ſi quis ea ff.mandati, & in Epiſto- 120
la Pandectis præpoſita.Adiectamentum in leg.242.ff.de ver.ſign. Additamentum in leg.70.§.1.ff. de leg.2.l. 58.§.pen.ff. ad Treb.l. 91.§.vlt.ff.de leg.3.l.28.§. cum inter ff.de pactis dotalib. l.70.§.1. ff.de leg 2. Ædiculæ ὑποκοριστικῶς in l.9 ff ad l.Iul.pecula. vt Caſulæ in l.91.ff.de legar.3.Domuncula in l 3.§.vlt.ff.de ſepulchr.viol. Dominulus in l.41.§.teſtamento ff. de legatis 3.Minutula ſumma l.192.ff.de ver. ſig.

Ædicula, Caſula, Domuncula, Dominulus.

Concamaratio ædium in leg.31 ff.de leg.3. In concubatu,pro, Concubinatu in leg.3.ff.de concubin. Curtax in l.18.ff. de ædil.edict.vt vigilax eodem loco. Coniectio, pro Coniectura,in leg.21. ff.qui teſt.fac.poſſunt.Centeſium,pro, Centeſimo in leg.42.ff. de excuſ.tut.Comeſor in leg.18.ff.de ædil.edict.In cætera parte,l.19. ff.de liberis & poſthum.l.2.ff. de his quæ in teſt.del. Cætera co-
gnitionis in leg.40.ff.de mino.Cætera venditionis in l. 5.§.ſi pu- 121
pillus,in fin.ff.de reb.eor. Calcitroſus equus in leg.1.§.1.ff.ſi quadrupes pauperi. Capiſtrum equi in l.1. §. quæ depoſitis ff. depoſiti. Capſellæ in quibus fructus componuntur in leg. 12. §. conſeruandi, ff. de inſtruct. vel inſtrum. leg. Crudæ vineæ, pro immaturis leg.27.§.ſi oliuam ff.ad l.Aquil. Cauillatio pro captioſa ratiocinatione in leg.65.ff.de diu.regu.iur.l. 85. ff.de cond.& dem. Cannabum in leg.1.§. ſed & ſi vt certis ff. de inſtitor.actio.Commilitium in leg.18.ff.de caſtr.pecul.Quo verbo etiam Vell.Paterculus & Ouidius & Tacitus vtuntur. Durioſitas in leg.6.ff.de iur. & fact.ign.Cæteroquin in leg.35.§.tertium ff.de hered.inſtit.l.29. ff. de iure fiſc.

Certe tamen in l.28.in fi.ff.de noxalib. actio.

Defectus conditionis in leg.27.in fin.ff.de condit.inſt.l.5.ff.de 122
iniuſt.rupt.Determinatio in leg.15.in fin.ff.de teſtam.milit.Diuiditas in l.80.in fi.ff.ad leg.Falcid. Dulcitudo in leg.10.§.ſi quid in fraudem,ff.quæ in fraud.credit. vt Pinguitudo in leg.1.§. vltim.de aqu. & aquæ pluu. Licet Seruius in 3. Georg. Virgil. id nomen Latinum eſſe neget.Duplatio in leg.31.ff.de noxalib. Dubio procul in leg.22.§.vlt.ff.ad Treb. vt Adhuc nondum in l.9. ff. de lib. cauſ.Delegatu,pro,delegatione in leg.4.§ quæ in tutore, ff.de doli excep.ſicut Reſponſu, pro,Reſponſione in leg. 1 §. verbis ff.de oblig.& act. Domu vero in ſexto caſu & Domi in ſecundo, perſæpe dicunt, leg.28.ff locati, leg.42.ff.de neg. geſt.l.36.ff.de euict. l.22.ff.quib.mod.vſuſfr.amitt.leg.41.§. ſed ſi quis ad opus,leg.65. §.vlt.l.91.§.vlt.ff.de leg.1.l.63. ff.de procu.l.pen.§. Lucius de leg. 2.Ero, pro hero.

Exter & Extrarius pro Extraneo in l. 69.§ prædium,ff.de legat. 123
2.l.15.§.Seruius,ff.de caſtrenſ.pecul.leg.55. ff.ad Trebell. l.17.ff.de quæſtionib.Extremo aduerbialiter in leg.83.ff.de leg.lib.3.vt Hiberno in leg.vlt.§.pen. ff.quæ in fraud.creditor. Suſpecto in l.21. ff.de his quæ vt indign.

Fœdus,pro, fœditate in leg.47.ff.de ritu nupt. frugi vita in l.8. 124

§.ſed & perſonatum.ff de tranſactionib. Fere plerunque in l.vlt. ff.de ſponſalibus vt bene beate in leg. vlt.ff. de nundinis,& Bene mane apud Ciceronem.

125 Gibberoſi in leg.3.ff.de ædil.edict.Gutturoſi in l.12.§.1.ff. eod. tit.Generatim in l.55.ff.ad Trebel.vt Minutatim in l.3 ff de alim. leg.l.55.§.idem lib.2.ff.de leg.3.Gallicana lingua in l.11.ff.de leg.3. Gallicana res in l.4.in fi.ff.de leg.1.

126 Hetones in l.31.ff.locati.Hircoſus in leg.12.§.1. ff.de ædil.edic. Impetiginoſus in l.6.§.de ædil.edict.

Idonior in leg.18.ff.de teſtam. tutel.l.2. ff. de popul.act.Indubitanter in leg.2.§.ſi conſulto,ff.de ſec.tabul. Immutabiliter in l. 99.ff.de verb.oblig.In præſentia & in præſentiarum l.1.§. penult. ff.quod vi aut clam.leg.137.§. ff.de verb. oblig.l.11.§. ex cauſa,ff. de interro.in iur.fac.leg.1.§.exigere,ff.de magiſtrat.conuen leg.1. §.1.ff.de tabell.exhiben. In totum pro,omnino,in leg.1.§.1.ff. de ſuis & legitim.leg.77. ff.de diuerſ.reg.iur.l.60.§.penult.ff. de ritu nupt.Incaute,pro,inconſulto,leg.1.ff.de his quæ in teſtam.delen. Incolotate,in leg.18 ff.de minorib.In recenti, pro,recens,l.15.ff. de pœnis.Inſtar quoddam operis,in leg.21.§. opus autem,ff.de operis no.nunciatio. Indiligentia, leg.9.§. earum rer.ff.de public. Indeuotio in leg.1.in fi.ff.de penu.lega.quod tamen verbum Triboniani eſſe facile crediderim. Interritura in leg. vlt.§.vlt.ff. de pign.act.Intercapedo in leg.55.in fin.ff.de admin.tutor. Imminutum,pro,non minuto,in leg.44 ff.de bon.liber. Sicut inſcriptum pecus,pro,non ſcripto,& quod quis apud publicanos non eſt profeſſus,Varro dixit li.2.de re Ruſtic.c.1.Inuinctus pro valde vincto in leg.pen.ff.de l.Fabia. Impræſtationes in l.22. §.vlt.ff. familiæ erciſcundæ.

127 Lanipendia in leg.31.ff.de don.inter vir.Litigium in l.49.ff de recept.qui arbit.recep. Loricationes in leg.79.in fi.ff de verb.ſig. Longe æquum in leg.4.§.Labeo,ff.de doli except.longe vtile leg. 2.§.1.ff.de ſuperficiebus.Leguli in leg.13.§.ſi tamen ff.de vſufruct. Lunaticus in leg.43.§.aliquando ff.de ædil.edict.Lucroſa bona in leg.8.ff.qui teſt.fac.poſſ. Leuamentum in l.3.§.vlt. ff. ſi quis teſtament.lib.

128 Malitas in leg.5.ff.quod metus cauſſa,pro Malitia. Medietas in leg.3.ff.ſi pars hæred. pet. quo in ſenſu alias Mediocritas dicitur, l.7.ff.vt legat.nomin.cau.Miſſa,pro,miſſione in leg 39 §.nupt.ff. de adult.Metipſæ in leg.62.§.1.ff.de vſufr.vbi Florentinæ legitur vel ſibimetipſæ inciderint, pro , ſi ibimet ipſæ inciderint. Morio in leg.4.§.idem Pompo.ff.de ædil.edict. Mortalitas in l.pen.ff.de vi & vi arm.leg.6.§. ſicut medico ff.de offic. præſid.l.2.ff.de pact. dotal.leg.22.ver.decreuiſſe ff ad Treb.l. 24.ff.quæ in frau.cred.l. 15.ff.de inoff.teſt.leg.26.ff.de fideic.libert.l. 209.ff.de diu.reg.iur.

129 Mortifere vulneratus leg.is §.1.l. 21.ff.ad l.Aquil.l.3.ff.de condic.tritic.Momentaria cura in l.8.ff.de alim.legat. Mercaturis faciendis l.5.ff.de inſtitot.Minutula ſumma.ſup.n.110.

Nundinas,id eſt,epulas in l.69.ff.pro ſoc.

Nutritia,pro,nutricum mercedibus in leg.5. pen.ff.de extraor. cogn.Non dubie in leg.90.ff.de legat.1.l.71.§. à Titio,l.91.ff. de cond.& demonſt.l.34.§.1.ff.mandati.Neceſſarie,pro neceſſario in l.51.ff.de pet.her.

Ominis,pro hominis.

Opitulatio in l.1.ff.de minor. Oſſuaria in l.2.ff.de ſepu. viol.in qua ſc.mortui oſſa iacent.

Poſtumus pro poſthumus.

130 Proteruitas in leg.1.ff.ſi is qui teſtam.lib.Pigmentarij in l.13.§. adiectio.ff.de ſicariis. Phaſianarij in leg.66.ff. de leg.3 Parum eſt vt,l.202.ff.de diuerſ.regul.iur.Par mularum leg.22.ff. ad l.Aquil. Poculorum paria duo leg.3.ff.de leg.3.Porticationes in l.37.in fin. ff.de religioſ. Prurigino ſi in leg.3.ff.de ædil.edict. Plauſtrarius in leg.27.§.pen.ff.ad leg. Aquil.vt piſtrinarius in l.1.§.ſi quis ſeruum ff.de poſſ.Plurifariam in leg.1.ff.de minorib.l.pen.§.pen.ff.de iure immunit.quo verbo & Apul.leg.8.vſus,&, vt Eraſmus quoque adnotauit,Tranquillus non ſemel. Peregre eſſe in leg.23. §.vlt.ff. de her.inſtit.Pergula in leg.18.§.proinde,ff.de iudic.l. 5.§. vlt. ff. de his qui deiecer. Pugillares in leg.6. ff.de ſupell. l.17. §.ſicut.ff. commodati leg.148. ff.de verb.ſign. Porca in l.1.§.1.ff.de abigeis. Polia in leg.38.in fin.ff.de ædil.edict.Pernicaciter in l.3.§.qui pecuniam ff.de ſuſpect. tutor. Punica lingua in leg.11.ff. de legat.3. Pœnus ſermo in leg.1.§.vlt.ff.de verb.oblig.Prærogatiua in leg.9. in fin.ff.de iureiur.l.1.ff.de veter. l.5. §. ſi quis ff. de itin.actuque Præualentia in leg.23. §. ſed & id quod ff.de rei vindic. Perfundi oculos in leg.5.in fi.ff.ad l.Aquil. & effundi dicitur in l.13.§.item Iulianus ff.locati,pro etui.Putatio perſonæ in leg.18.§.ſi iniuria. ff.de iniur. Præſtaturus, exſtaturus , obſtaturus ſemper in Pandectis ſcribitur , licet Grammatici obſtiturus & extiturus & præſtiturus dicendum tradant. Quæ quia ſingulis pene in paginis Pandectarum deprehendi poſſunt , idcirco à me exemplis non confirmatur.

131 Quingenas,pro, quingentas ſingulis dixit Vlpia. l.15. in fin.ff. de oper.libert.Sicut quinis empti ſerui in leg.47.ff de euictionibus qui ſinguli quinque empti ſunt. Et quina ſoluiſſent, i.ſinguli quinque in l.25.ff.de cond.indeb.& Dena,i. decem ſinguli in leg. 10.ff.de cond.indeb. Et in leg.29.ff. de leg.1.l.vlt.ff.de tribut. At in leg.3.ff.de annu.leg.& in l.126.ff.de verb.oblig.dena decem ſignificant. Quadriginta, pro quadringenta leg. 33. ff. ad Trebell. Quin minus interrogatiue in leg.78.§.coeeum,ff.de lega.3. Quadrifariter,in leg.vlt.§. tertio gradu ff. de grad.& affinit. Quadruplatur in l.14.§.1.ff.quod met.cauſ.

132 Reſupinus, pro negligenti & diſſoluto in leg.23. ff. de probat. Reſupina exiſtimatio,in l.4.ff.quod vi aut clam: quæ alias craſſa & ſupina & diſſoluta vocatur in leg.6.ff.de iur.& facti ign.Ruſticanus homo in leg.vlt.ff.de doli except.Ruteſtre opus l.99.ff.de lega.3.Raucis ſegetes corruptæ l. 15.§.1.ff.locati.Rudus in l.3.ff.de ſeruit.ruſtic.

133 Rationabile in l.122.in fi.ff.de ver.ſig.

134 Seruaculum,pro,ſerraculum nauis in leg.29.§.ſi nauis,ff.ad leg. Aquil.Scutellæ in leg.19.§. argento ff.de aur. arg. Siliginarius in leg.52.§.apud ff.de furt. Segnitior.in l.17.§. quod autem ff.de iniur.Sales in leg.11.§.ſalinæ,& l.13. ff.de publican.Strobyli de pinu in leg.55.in fi.ff.de leg.3. l.167.ff.de ver.ſig. Suaſus nomen in l.9. §.1 ff. de ſeru.corrupt. Salictum & ſalictetum in leg.7.§ notauimus,ff.quod vi aut clam leg.3.ff.arbor furt. cæſ.l.9.§. vlt.ff.de vſufru.Saligneæ virgæ in d.leg.3. Syriaticæ res in l.15.ff.de teſtam. tutor.Stirpitus in leg.3.§.1. ff.arbor.furt.cæſ. Siccida lana,l.70.ff. de leg. 3. Scopæ quibus columnæ, & pauimenta exterguntur in leg.12.§.Acetum ff.de inſtr.vel inſtrum. Vnde ſcoparij in leg.8.in fi.eo.tit.Stypteriæ metalla l. 3.in fine,ff. de reb.eor.

135 Tantiſper quam,in leg.pen.ff.de vacat.munet.Temerator in l. 29.ff.ad leg.Corn.de falſ.Tranſuerſarium in leg. 27.ff.locati. Tomentum tomentationis cauſa paratum in leg.70.ff.de le.3.Truellæ in leg.36.ff.de aur.arg.quæ Tryllæ in leg.19.§.argento,eod.tit. vocantur.

136 Vinarius,pro vinoſo in leg.4.§.1. & l.25.§. Pedius ff.de ædil.edict.Vitreamina in leg.18.ff.de inſtruct.vel inſtrum. Vnis tabulis in leg.1.§.ſi quis in duob.ff. de ſecund. tabul. Vtedo fructus corrumpens in l.15.§.1.ff.locati.

Vrbanil pro bumanis.

Vulnuſculum in leg.1.§. ſed ſciendum, ff.de ædil.edict. Vatus & Vatius in leg.10.§.vlt.eod.tit.viſceratio in leg.54 ff.de legatione lib.3.Vt quid interrogatiue in leg. vlt.§. penul. ff.quis ordo in bon. poſſ. Atque hæc fere omnia nobis Pandectarum Florent. lectio ſuppeditauit , quam in hoc opere , quoad eius fieri potuit, ſum ſecutus. Nec tamen ex omni parte integros Florentinos li- 137 bros præſtare velim. Quippe compertum habeo , multa eis vitia vel tranſcriptione commiſſa , vel ex prima origine tranſmiſſa, inſidere , quorum aliqua ſenſus noſtros ſpecie recti facillime fallunt , aliqua labem ſuam manifeſte produnt. Nemo certe dubitabit,quin in leg.50. ff.de petit.hered. vbi illic,Ratione doli exceptione legitur , legi debeat , Ratione doli exceptionis. Sic enim eius reſponſi auctor Papin.& alias loqui conſueuit, leg. 67. §.ſed ſi vno, & leg.69.§. vlt. ff. de leg.2. Sed & Nominatim, pro, Nominatum in leg.6.in fin.ff. de interd. & releg. illic legitur. Et hominibus,pro,nominibus in leg.2.in fi.ff.de cuſtod.reor. Et ſoluendum,pro ſolidum,in leg.vlt.ff.de diſtr.pign. Et Præceptorem, pro Prætorem in leg.14.ff.ad Treb.Plane nonnulla antiquæ ſcripturæ rationem minime tenentibus mendoſa videri poſſint, quæ mendo vacant. Veluti idonei, pro, idonee ei legitur in leg. 11.§. ſi heres , ff. de leg. 3. Verum hoc ad priſcum ſcribendi morem redigendum ac reuocandum eſt , quo coaleſcentibus in vnum extremis dictionum antecedentium & primis ſequentium ſyllabis vnum plerunque verbum duorum vice fungebatur. Quem- 138 admodum Eius,pro, Ei ius ſcriptum eſt in leg.6.in fin.ff.arb.furt. cæſ. & Cuius, pro, Cui ius in leg. 163. ff. de diu. reg. iur. Alterius, pro, Alteri ius in l 9.ff.de libet.cauſ. niſi in generandi caſu Alteri veteres vſurparunt , ſicut & alij & vni eodem in caſu eos dixiſſe ex iis ipſis Pandectis intelligimus. Sed hæc hactenus, quæ licet leuioris operæ , atque adeo profeſſione noſtra indiga moroſis quibuſdam videbuntur , cum tamen doctrina præſtantes olim viros in id genus quæſtionib. verſatos cogitem, non eſt cur ego , qui præclare mecum agi exiſtimo , ſi per eorum veſtigia repere liceat , hanc tractationem mihi parum decoram putem.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS VOCVM AC FORMVLARVM
in his παρέργοις præcipuarum.

A.

Abro pro habeo.
Abundat quantitatem. numero 94
Abunde patrimonium. 75
Abuti dotem cum accuſatiuo. 67
Accederat pro Acceſſerat.27
Accerſendis pro Arceſſendis.15
Ad pro Apud.76
Adhuc nondum,id eſt, nondum.112
Adiuuauerit pro Adiuuerit. 28
Adpulſerit pro Appulerit.
Adulcſcens pro Adoleſcens.12
Ædificare & Ædifacere. 55
Ædiles Curules pro Ædiles Cuiules.46
Æquiperare. 115
Æſtatium pro Æſtatum.61
Affinitati pro Adfinitate. 35
Ago hypothecariam pro hypothecaria. 68
Albei pro Aluei.9
Alii pro alius.85.& 138
Alimonia,æ,& Alimonia,orum.52
Aliquid pro Aliquod.93
Aliquo loci.92
Aliubi pro Alibi.77
Alterius pro Alterius ius.138
Alteri pro alterius.ibid.
Amœnitas pro Amenitas. 48
An peculiariter vſurpatur.85
Angularis & Angularius.53
Antecedo cum datiuo. 66
Anulum & Annulum.46
Antiptoſes quædam inuſitatæ. 86
Apiſci pro Adipiſci.56
Applicitus morbo,Applicari ad muneta.108
Appoſita auctoritate,id eſt, interpoſita. 107
Arbitrari pro Arbitrium ferri.57
Arceſſere pro Euocare.15
Arceſſit pro Acceſſit.15
Arceſſitis pro Accerſitis.ibid.
Aſſurius pro Aſſyrius. 14
Atquin pro Atqui.21
Autem pro Enim.78

B.

Balliſtarij & Balliſtratij. 11
Bene beate,bene mane.124
Beneiuolentia pro beniuolentia.32
Bracchium pro brachium.47
Britanica pro Britannica. 60
Buum pro boum. 61

C.

Cæcus pro cœcus.50
Cælum pro cœlum.ibid.
Cænum pro cœnum.ibid.
Calda pro calida. 75
Catendum habere,id eſt,carere.107
Carus pro charus. 44
Caſſitare.117
Caſtella & caſtelli.52
Catillinam pro Catilinam.47
Centenſimus pro centeſimus. 25
Centyrio pro centurio. 14
Certiorare.113
Certum temporis certo loci.92
Ceſſum dant mulæ.109
Chirografa pro chirographa. 45
Cis pro citra.4
Ciuitatium pro ciuitatum 60
Cludo pro claudo.37
Coeppe pro quippe.2
Comminus pro cominus.47
Complecti pro comprehendi.57
Comprehendo cum datiuo:vt,comprehendo conditioni.65
Concordium pro concordia.12
Conexa pro connexa. 46
Confunderant pro confuderant. 25
Conhibere & conhibentia,pro Conniuere & conniuentia.9
Coniunctio & coniunctus.54
Conſanari neutraliter.115
Conſortium & conſortio,onis.52
Copertoria pro coopertoria. 46
Conſtitit pro conſiſtit.17
Conſtiteremus pro conſiſteremus.ibid.
Contentus cum datiuo: vt contentus doti. 63
Continere cum datiuo:vt,continere conditioni .65
Contingerunt pro contigerunt. ibid.
Contra Apud pro Ad.46.
Conubium pro connubium. ibid.
Cuius pro cui ius. 138.
Culcita pro culcitra. 6.
Culei pro cullei. 47.
Cum pro quia. 80.
Cupæ pro cuppæ. 47.

D.

Damnatus in crimine pro criminis. 98.
Decederit pro deceſſerit. 27.
Defrudetur pro defraudetur. 16.
Defungor cum datiuo : vt, defungi muneri. 64.
Deiudicare pro diiudicare. 34.
Delenimentum pro delinimentum. ibid.
Deminutum pro diminutum. ibid.
Demolire & demoliri. 56.
Dena , id eſt , decem ſinguli. 131.
Denarij & denaria. 5.
Depræhondere pro deprehendere. 49.
Depretari. 113.
Deſolutum pro exſolutum. 111.
Deſperire pro diſperire. 54.
Deſtricte pro diſtricte. ibid.
Deuerticulum pro diuerticulum. ibid.
Dignus cum genitiuo : vt , dignus pœnæ. 98.
Diſtat exceptione pro ab exceptione. 97.
Domi domæ. 122.
Domna pro domina. 61.
Ducitum pro ductum. ibid.
Dum pro verum. 80.
Duploma pro diploma. 14.
Duplare. 114.
Durare animum in tormenta. 11.
Duum pro duorum. 61.

E.

Ederam pro hederam. 44.
Edere pro Ædere. 48.
Edulium pro eduliorum. 61.
Efeſum pro Epheſum. 45.
Effundi. 130.
Eius pro ei ius. 138.
Elefantos pro Elephantos.
Eo pro ibi. 100.
Eo loci. 92.
Ero pro hero.
Epiſtula pro epiſtola.12.
Erodite pro erudita. 48.
Errores quidam in Pandectis Florentinis. 37.
Eſſe pro intereſſe.96 .
Eſſe,id eſt, verſari in aliquo.107.
Eualuit ſententia,id eſt, præualui. 107.
Exceptione pro exceptioni. 35.
Exemplar & exemplarium. 52.
Exinanire patrimonium,id eſt, exhaurire.115.
Exitus pro fine. 109.
Expenſare pro expendere.114.
Exſequi pro exequi.29.
Exſtaturus. 130.

F.

Fabricam docere, hoc eſt,fabrilem artem.110
Facere pro conſumere.95.
Factus in poſſeſſionem,id eſt,miſſus.102.
Facultatium pro facultatum.62.
Feneratur pro fenerator.50.
Fænum pro fœnum.50.
Fænus pro fœnus. ibid.
Falſare 114.
Fauia,ana,pro Fabia, Fabiana.8.
Femina pro fœmina.48.
Ferruminationi,pro ferruminatione.35.
Fetus pro fœtus. 48.
Figulinæ pro figulinis.62.
Filippos, pro Philippos.45.
Fulctum pro fulcrum.51.
Fungor cum datiuo:vt,fungor magiſtratui.64

G.

Gerundiorum conſtructio particularis.86.
Græciſmi varij. 90.

H.

Harena pro Arena. 43.
Harenarij pro Arenarij. 45.

Ha rundinetum pro Arundinetum. 43.
Harundo pro Arundo. 45.
Hauitus pro habitus. 8.
Hereditas pro hæ editas.48.
Hoc pro huc.12.
Holus pro Olus.43.
Hyberno.123.

I

Iauolenus pro Iabolenus. 8.
Idonei pro Idonee. 137.
Illo pro illic.100.
Immo pro imo. 47.
In pro poſt & intra. 81.
Inarare.114.
Inaugeri. ibid.
Inceſtus & inceſtum. 54.
Inconditum,id eſt,durum,inciuile.100
Ad inficias ire.101
Iniuncta domui inſula.109
Iniuncta domui area. ibid.
Inlacrymari pro illacrymari. 41
In poteſtatem eſſe pro in poteſtate.71
In poſſeſſione mitti.73.
Inrogare pro irrogare. 42
Inſequor eum datiuo, vt inſequi ſibi.66
Inſinuare,id eſt,notum facere.114
Inſtructus ab aliquo,id eſt, aliquo.101
Integrare.115
Intellegere pro intelligere.33
Intereſſe variis modis vſurpatur.96
Intricare peculium.110
Ipſeis pro ipſis.87
Iubentius pro Iuuentius.8
Iuſſus & iuſſum.54
Iuuenalem pro iuuenilem.18

L.

Lamna pro Lamina.61
Latiniſmi varij 93
Latitans patronum.101
Lectum pro lectus.52
Litteram pro literam. 47
Litus pro littus.46
Lupanar & Lupanarium. 52
Lyſitania pro Luſitania.14

M.

Magis quandoque abundat.87
Magnificiebat pro magnifaciebat. 55
Maius pro magis. 97
Malitas pro malitia. 128
Maſſurium pro Maſurium.67
Meliorare. 113
Menſum pro menſium.59
Mercennarius pro mercenarius. 47
Miliare & miliarium.52
Minorare. 113
Minutatim. 111
Minutula ſumma. 120
Muſia pro Myſia.14

N.

Nanctus pro nactus. 25
Neglegere pro negligere.35
Nihilminus pro nihilominus.91
Nomenculator pro Nomenclator.52
Notificare.114
Noxale pro noxali.35
Nubſit pro nupſit.38
Nuptum collocare & nuptui.99

O.

Obædire pro obedire.48
Oblinuerit pro obleuerit. 25
Obſtaturus & obſtiturus.130
Obtingerunt pro obtigerunt. 25
Occupare varie vſurpatur.102
Oleſco.12
Ominis pro hominis.129
Oportune pro opportune.46
Optinere pro obtinere.38
Optulit pro obtulit. ibid.
Orfitianum pro orphitianum.45
Ouilio pro ouium cuſtos.12

P.

Pæhe pro pene.48
Pænitentia pro pœnitentia.50
Pænula pro penula.48
Pænuria pro penuria.48
Palmarij nomine,i.victoriæ.111
Papyrus & papyrum.52
Parentium pro parentum.61
Parere æri alieno,id eſt,exſoluere.105
Participare furtum lucrum.118
Partos pro Parthos.44
Paruum vini.75
Peculiares & peculiaras res.53
Pediſequa pro pediſſequa.46
Peiorare.113
Penſum pro expenſum.104
Perfocat pro præfocat.20
Petitioni pro petitione.35
Pinguitudo.122
Polliceri paſſiue.56
Polupſus pro Polypoſus. 14
Ponamus,id eſt,finiamus.117
Populitari paſſiue pro populari.56
Poſtumus pro Poſthumus. 44.
Prægnas prægnatis.24.
Prægrauare.118
Pridie æquinoctium.74
Proiicere pecuniam,id eſt,profundere. 104
Proinde pro perinde.79
Promiſſit pro promiſit. 47
Purrhus pro Pyrrhus.14

Q.

Queppe pro quippe.2
Quadragenſimus pro quadrageſimus. 25
Quadruplari.114
Quanquam etſi. 84
Quaſi pro veluti.83
Quantitatium pro quantitatum.61
Querellam pro querelam.47
Quid pro quod.93
Quinimmo pro quinimo.47
Quo pro quod.93
Quotiens pro quoties.25
Quotieſcunque pro quotieſcunque.25

R.

Reccidere pro recidere.47
Reciperare pro recuperare.14
Redadoptare.115
Redam pro Rhedam.44
Reficere teſtamentum,id eſt, iterum condere 116
Refictionem pro refectionem. 22
Relinquerint pro reliquerint.25
Relinquiſſet pro reliquiſſet.25
Renum pro Rhenum.44
Repperit pro reperit.47
Reppulerit pro repulerit.ibid.
Reſcinderat pro reſciderat. 25
Reſoluere vſuras,id eſt,exſoluere.111
Reſpondere,id eſt,votis reſpondere.105
Reſponſu,id eſt,reſponſione.121
Retineo,id eſt,memini.
Retradere,id eſt,rurſus tradere. 112
Retro redere,reſtituere,recurrere.ibid.
Rumperit pro ruperit. 26
Rumptum pro ruptum. ibid.

S.

Satis tempus pro temporis.70
Scæna pro ſcena.48
Scænica pro ſcenica. ibid.
Secutio pro ſectio.62
Sequellam pro ſequelam.71
Seruitutium pro ſeruitutum.61
Si pro quamvis. 81
Sibimetipſæ pro ſi ibimetipſæ.128
Sifones pro ſiphones.45
Significare pro ſignificare.55
Sollemnem pro ſolemnem.47
Sollertia pro ſolertia.ibid.
Sponte ſtipulatoris.95
Stereulinum pro ſterquilinum & ſterciliurm. 1
Stercutius.1
Stipulari paſſiue. 56
Sub conditionem pro conditione. 71
Suboles pro ſoboles.12
Suboleſco pro ſubcreſco.num.12 (ne. 69
Subſequor cum ablatiuo , vt ſubſequor actio-
Subtemen pro ſubtegmen. 5
Sudici pœna,id eſt,ſubiici pœnæ.106
Sugrunda & ſugruenda pro ſuggrunda. 51
Sui pro ſuæ.88
Sulla pro Sylla.14
Sulpuaria pro ſulphuris fodinis,10
Sulphur pro ſulphur. ibid.
Summiſſit pro ſummiſit.47

Super pro præter.81.
Superamenta materiarum,i.e.quæ ſuperſunt.106.
Superare,i.e.ſupereſſe.106.
Suppremum pro ſupremum.47.
Suptile pro ſubtile.38.
Suptilitas pro ſubtilitas,38.
Suſum pro ſurſum. 3.
Sycamionem pro ſycomorum.19.

T.

Tam pro valde.83.
Tamen e ſi pro Quamvis.84.
Tegulæ & tegula, orum.52.
Temen pro tegmen.5.
Temporalis pro temporarius.53.
Thenſaurus pro Theſaurus.25.
Tinguere.23.
Tolliſſe pro tuliſſe.30.
Trahianopolis pro Traianopolis.43.
Trahianus pro Traianus.43.
Tranſducere pro traducere.41.
Transfiguratum ornamentum.119.
Trocleas pro Throcleas.44.
Tueri paſſiue. 36.
Tumpanum pro Tympanum.14.
Tus pro thus. 44:

V.

Valide pro valde. 62.
Vberitas pro vbertas.62.
Vel pro velin.84.
Veneo pro væneo.48.
Veniri pro venire & venumdari.119.
Verhedi pro veredi.43.
Verſiculor & verſicolorius.53.
Vertere inſolenter vſurpatur. 104.
Verum pro tamen.84.
Vetauerit pro hebetauerit.8.
Vicenſimus pro viceſimus.25.
Vigilax.121.
Vilica pro villica. 46.
Vilicus pro villicus.46.
Vls & vltis pro vltra.4.
Vmanis,pro humanis
Vmerale pro humerale.44.
Vmorem pro humorem.44.
Vnguo pro vngo.23.
Vni pro vnius. 88. & 138.
Volgo pro vulgo. 12.
Vpilio pro Opilio.12.
Vrguere pro vrgere.23.
Vtrubi pro vtrobi.11.
Vtrubique pro vtrobique. 12.
Vulgarius pro vulgaria.53.
Vxorei pro vxori.32.

Reliquas voces vide numero 120.& ſequentibus ſecundum ordinem Alphabeticum.

FINIS.

FORMVLÆ ANTIQVÆ, SEV SOlennia & hodie inuſitata populi Rom. verba, ex veterum monumentis collecta.

FORMVLAE antiquæ,quæ & Actiones dicebantur erant ſolennium quondam verborum conceptiones, quibus eadem in re populus Roman. vti conſueuerat. Vulgus hodie ſtylum, formulariumve appellat. Earum autem ICtos principes & tanquam Architectos fuiſſe, nemo neſcit. Has ex diuturna veterum ſcriptorum obſeruatione colligere licet. Sunt autem potiſſimum tales, quales ſequuntur.

Abdicationis L.Manlij.

CVM SILANVM filium meum pecunias à ſociis accepiſſe mihi probatum ſit, & Repub.& domo mea indignum iudico, protinuſq; è conſpectu meo abire iubeo.Ex Valer. Max.lib.5.c.8.

Acceptilationis Aquilianæ.

Quicquid te mihi ex quacunque cauſſa dare facere oportet, vel oportebit,præſens, in diemve,aut ſub conditione:quarumque rerum mihi tecum actio,quæve aduerſus te petitio vel aduerſus te perſecutio eſt,eritve:quidve tumecum habes,tenes, poſſides, quanti quæque earum rerum res erit, tantum pecuniam dari ſtipulatus eſt A.Agerius : ſpopondit Numerius Negidius. Quod Numerius Negidius A.Agerio promiſit, ſpopondítve; id haberetne à ſe acceptum, Numerius Nigidus A. Agerium rogauit:A.Augerius Numerio Negidio acceptum fecit. Ex Inſtitutio.Iuſtinia.lib.3.tit,quibus modis tol.oblig. Ex D.lib.46. de acceptilationibus.

Actionis in perſonam.

Aio te mihi dare facere oportere.Val.Probus & Iuſti.§.ſic itaque De Actionibus.

Actionis furti adiuti.

Ope, conſilio tuo furtum factum eſſe aio. Cicero De natura deor.lib.3.4. Inſtit.

Actionis in rem

Petitor.

Fundus qui eſt in agro,qui Sabinus vocatur,meus eſt:eum ego ex iure Quiritum meum eſſe aio. inde ibi ego te ex iure manu conſertum voco.

Is vnde petitur.

Vnde tu me ex iure manu conſertum vocaſti, inde ibi ego te reuoco.

Prætor.

Vtriſq; ſuperſtitibus iſtam viam dico:Inite viam:& redite viam.

Petitor.

Quando te in iure conſpicio,poſtulo ante ſi es auctor.

Is vnde petitur.

Auctor,ſed anne tu dicis,qua cauſa vindicaueris.Hæc ex Oratione pro Muræna,pro Cæcinna,& Valerio Probo.

Actionis.

Quam rem,ſiue litem dicere oportet.Varro lib.de ling.6. Et pro Muræ.

Actionis id diem.

Ille fundus centum eſto tibi emptus, niſi quis intrat Calendas Ianuarias proximas meliorem conditionem fecerit, quo res à Domino abeat l.1.ff. de in diem addict.

Anuli aurei in concione donandi.

Quandoquidem tu in prælio,in libello, in re militari mihi nunquam defuiſti, omnibuſq; in periculis mecum verſatus es, ob haſce res hoc anulo aureo te dono.Hæc fere ex Verri.Orat.5.

Anteſtandi.

Olim qui anteſtabantur,auriculam teſtium contingebant,hiſque verbis loquebantur: LICET ANTESTARI ? ſi ille reſponderet: licet : iniectione manus aduerſarium ſuum in ius trahebat. Horatius Sermone primo, Satyra nona, & in eundem Acron cum Porphyrio.

Arbitrij fiduciæ.

Vt inter bonos bene agier oportet, & ſine fraudatione Cic. in Topic. in Offic.3.

Arrogationis.

Velitis,iubeatis Quirites, vti L. Valerius L. Titio tam iure legeque filius ſit, quam ſi ex eo patre matreq; familias eius natus eſſet:vtique ei vitæ neciſque in eum poteſtas ſiet,vti pariendo filio eſt:hoc ita,vt dixit, ita vos Quirites rogo.ex Gellij lib.5. c.19 Suſpicor autem legendum pro Pariendo,Patriendo : vt ſit, Endo, pro, In, vetuſte. quam opinionem locus hic Orat. pro domo perſpicue confirmat : Credo enim, quanquam in illa adoptione legitime factum eſt nihil, tamen te eſſe interrogatum,auctorne eſſes,vt in te P.Fonteius vitæ neciſque poteſtatem haberet,vt in filio.

Aſſerendi in libertatem.

Hunc ego hominem ex iure Quiritium liberali aſſero cauſa manu.Terent.Adelph.Plautus Pœnulo, & Curcul. Donat.in Ter. vide,Liberali cauſa.

Belli indicendi.

Legatus vbi ad fines eorum venit, vnde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen eſt) AVDI IVPITER,inquit,audite fines(cuiuſcunq; gentis ſunt,nominat)audiat fas. ego ſum publicus nuncius populi R.iuſte pieq; legatus venio : verbiſque meis fides ſit.Peragit deinde poſtulata, inde Iouem teſtem facit:Si ego iniuſte,impieque illos homines, illaſque res, dedier populo Rom. mihiq; expoſco,tum patriæ compotem me nunquam ſinas eſſe : Hæc,cum fines ſupra ſcandit, hæc quicunque ei primus vir obuius fuerit, hæc portam ingrediens, hæc forum ingreſſus, paucis verbis carminis, concipiendique iuriſiurandi mutatis.peragit. ſi non deduntur quos expoſcit, diebus tribus & triginta (tot enim ſolemnes ſunt) peractis, bellum ita indicit,AVDI IVPITER,& tu Iuno, Quirine, diique omnes cœleſtes,voſque terreſtres, voſque inferni audite. Ego vos teſtor populum illum(quicunque eſt nominat)iniuſtum eſſe,neque ius perſoluere, ſed de iſtis rebus in patria maiores natu conſulemus, quo pacto ius noſtrum adipiſcamur. Cum is nuncius Romam ad conſulendum redit, confeſtim res his ferme verbis patres conſulebat : Quarum rerum, litium cauſſarum condixit Pater patratus populi Rom. Quiritum, Patri patrato priſcorum Latinorum, hominibuſque priſcis Latinis, quas res nec dederunt, nec ſoluerunt nec fecerunt, quas res dari fieri,ſolui oportuit : dic (inquit ei, quem primus ſententiam rogabat)quid cenſes?Tum ille : Puro pioque duello quærendas cenſeo, itaque conſentio, conſciſcoque. Inde ordine alij rogabantur : quandoque pars maior eorum qui aderant, in eandem ſententiam ibat, bellum erat conſenſu fieri ſolitum; vt fecialis haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum ferret, & non minus tribus puberibus præſentibus diceret, QVOD POPVLI priſcorum Latinorum, hominesque priſci Latini aduerſus populum Rom. Quiritium fecerunt. deliquerunt, quod popolus Ro. Quiritium bellum cum priſcis Latinis iuſſit eſſe, Senatuſque populi Ro. Quiritium

cenſuit, conſenſit, conſciuit, vt bellum cum priſcis Latinis fieret: ob eam rem ego, populuſq; Ro. populis priſcorum Latinorum, hominibuſq; priſcis Latinis bellum indico, facioque. Id vbi dixiſſet haſtam in fines eorum emittebat. Ex Liuij lib.1.

Belli indicendi.

Quod populus Hermundulus, homineſque populi Hermunduli, aduerſus populum Rom. bellum fecere deliquereque: quodque populus Romanus populo Hermundulo, hominibuſque Hermundulis bellum indico, facioque Ex Gell. li.16.c.4.

Cautionis de dolo malo.

Vti ne propter te fidem tuam captus, fraudatuſve ſim. Cicer.3. Offic.

Ceſſionis in iure.

In iure conceſſio fit hoc modo: Apud magiſtratum populi Ro. vel apud Prætorem, vel apud præſidem prouinciæ, is cui res in iure ceditur, rem tenens ita vindicat: HVNC EGO EX IVRE QVIRITIVM HOMINEM MEVM ESSE AIO. Deinde poſteaquam hic vindicauerit, Prætor interrogat eum qui cedit, an contra vindicet: quo negante aut tacente, tunc ei qui vindicauerit, eum addicit, idque legis actio vocabatur. Boëtius in Topic. Cic. ex comment. Caij.

Cinguli à Traiano Imp. præfecto præt. dati.

Accipito hunc enſem, vt ſiquidem recte atque è Rep. imperauero, pro me, ſin ſecus, contra me vtaris.

Coemptionis in matrimonio.

Vir in coemptione ſic ſtipulabatur: Viſne mulier mihi materfamilias eſſe: illa reſpondebat volo: item mulier interrogabat, Viſne vir mihi paterfamilias eſſe? ille reſpondebat volo, itaque mulier viro conueniebat in manum: & vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem. Hæc Boëtius in Topic. Ex Vlp. Inſt.

Conteſtandæ litis.

Conteſtari litem dicuntur duo, aut plures aduerſarij: quod ordinato iudicio vtraque pars dicere ſolet, TESTES ESTOTE. Feſtus lib.3.

Cretionis in hæreditatibus.

Cretio eſt certorum dierum ſpatium, quod datur inſtituto heredi ad deliberandum, vtrum expediat ei adire hereditatem, necne: velut, Titius heres eſto, cernitoque in diebus centum proximis, quibus ſcieris, poteriſque: niſi ita creueris, exheres eſto. Cernere eſt verba cretionis dicere ad hunc modum: Cum me Mæuius heredem inſtituerit, eam hæreditatem adeo, cernoque. Ex Vlpiani inſtit. c.22.

Decreti Trib. pl.

Quod P. Scipio Africanus poſtulauit pro L. Scipione Aſiatico fratre, cum contra leges contraque morem maiorum Trib. plebis hominibus acciris per vim inauſpicato ſententiam de eo tulerit, mulctamque nullo exemplo irrogauerit, prædeſque eam ob cauſam reum dare cogatur, ſi non det, in vincula duci iubeat, vt eum à collegæ vi prohibeamus, & quod contra collega poſtulauit, ne ſibi intercedamus, quo minus ſuapte poteſtate vti liceat: de ea re noſtrum ſententia omnium data eſt: Si L. Cornelius Scipio Aſiaticus, collegæ arbitratu prædes dabit collegæ, ne eum in vincula ducat, intercedemus: ſi eius arbitratu prædes non dabit, quo minus collega ſua poteſtate vtatur, non intercedemus.

Item.

Cum L. Cornelius Scipio Aſiaticus triumphans, hoſtium duces in carcerem coniectauerit, alienum videtur eſſe à dignitate Reipub. in eum locum Imperatorem pop. Rom. duci, in quem locum ab eo coniecti ſunt duces hoſtium. Itaque L. Cornelium Scipionem Aſiaticum à collegæ vi prohibeo. Ex Gell. lib.7.c 19.

Dedicationis ſpoliorum & templi, qua Romulus Sabinorum rege interfecto eſt vſus.

Iupiter Feretri, inquit, hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque iis regionibus quas modo animo metatus ſum, dedico, ſedem opimis ſpoliis, quæ regibus ducibuſq; hoſtium cæſis, me auctorem ſequentes poſteri ferent. Ex Liu. li.1.

Deditionis à fecialibus.

Quandoquidem hice homines, iniuſſu populi Rom. Quiritium fœdus ictum iri ſpoponderunt, atque ob eam rem noxam nocuerunt: ob eam rem quo populus Rom. ſcelere impio ſit ſolutus, hoſce homines vobis dedo. Ex Liuij lib.9.

Deditionis.

Rex interrogauit: ESTISNE vos legati Oratoreſque miſſi à populo Collatino, vt vos populum Collatinum dederitis? Sumus. Eſtne populus Collatinus ſua poteſtate? Eſt. Deditiſne vos populum Collatinum, vrbem, agros, aquam, terminos, delubra, vtenſilia, diuina humanaque omnia in meam populique Rom. ditionem? Dedimus. At ego recipio. Ex Liuij lib.1.

Deferendi nominis.

Cum in ius ventum eſſet, dicebat accuſator apud Prætorem reo, AIO TE SICVLOS SPOLIASSE; ſi tacuiſſet, lis ei æſtimabatur, vt victo: ſi negabatur, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum, & inſtituebatur accuſatio. Aſcon. in Verr.2.

Deferendi nominis.

Conſul & dies apud illud Prætorem vel proconſulem L. Titius profeſſus eſt, ſe Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre, quod dicat eam cum C. Seio in ciuitate illa, domo illius, menſe illo conſulib. illis, adulterium commiſiſſe, Paul.3.ff.de accuſat.

Deuotionis vrbium & exercituum per impia nomina Deorum Ethnicorum.

Dis pater, ſiue Iouis, manes, ſiue quo alio nomine fas eſt, nominare, vt omnes illam vrbem Carthaginem exercitumque quem me ſentio dicere, fuga, formidine, terrore compleatis, quique aduerſus legiones, exercitumque noſtrum arma telaque feret, vti vos eos exercitus, eos hoſtes, eoſq; homines, vrbes, agróſque eorum, & qui in his locis, regionibuſque, agris vrbibuſq; habitant, abducatis lumine ſupero princeps, exercitumq; hoſtium, vrbes agroſq; eorum, quos me ſentio dicere. Vti vos eas vrbes, agroſque, capita, ætateſq; eorum deuotas, conſecrataſque habeatis, illis legibus, quibus quandoque ſunt maxime hoſtes deuoti, eoſque ego, vicarios pro me fide, magiſtratuque meo, & pro pop. Rom. exercitibus legionibuſq; noſtris do, deuoueo vt me meamque fidem, imperiumq; legiones, exercitumque noſtrum qui in his rebus gerundis ſunt, bene ſaluos ſinaris eſſe. Si hæc ita faxitis, vt ego ſciam, ſentiam, intelligam: Tunc quiſquis votum hoc faxit, vbi faxit, recte factum eſt, quibus atris tribus, Tellus mater, teque Iupiter obteſtor. Ex Macrobij lib.3.c.9.

Deuotionis qua Decius eſt vſus more Ethnicorum, vt ſupra.

Iane, Iupiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, diui Nouenſiles, dij Indigites, diui, quorum eſt poteſtas noſtrorum, hoſtiumque, diique Manes, vos precor, veneror, veniam peto, feroque, vti populo Rom. Quiritium vim victoriámque proſperetis: hoſteſque populi Rom. Quiritium terrore, formidine, morteq; afficiatis. Sicut verbis nuncupaui, ita pro Rep. Quiritium, exercitu, legionibus, auxiliis popu. Rom. Quiritium, legiones, auxiliaque, hoſtium mecum diis manibus, Tellurique deuoueo. Ex Liuij lib.8.

Dimittendæ concionis à Trib. pleb.

Si vobis videtur diſcedite Quirites, Liuius lib.2.

Dimittendi funeris.

Corona populi tandiu ſtabat, reſpondens fletibus præficæ, id eſt, principi planctuum, quandiu conſumpto cadauere, & collectis cineribus, diceretur nouiſſimum verbum ILICET: quod ire licet ſignificat, vnde eſt.

------ *Dixitque nouiſſima verba.*

Seruius lib. Æneid.6.

Dimittendi iuditij.

Actum eſt, ilicet. Donatus in Phormion. Sic iudices de conſilio dimittebantur, ſuprema dicta cum præco pronunciaſſet, ACTVM EST, ILICET: id eſt, ire licet.

Dimittendi iudicij.

Moris fuit veterum, cum ſatis viſum eſſet fluxiſſe verborum, hanc ſibi neceſſitatem finiendæ Orationis imponere, vt dicerent ad vltimum, DIXI: quod etiam ab vtraque parte Oratione conſumpta, vt in conſilium dimitterentur, Prætor ſoleret pronunciare, DIXERVNT, Aſconius in 2. Verr. Cic. tamen Verr.4. Præco, inquit, dixiſſe pronunciat.

Dimittendi Senatus.

Nihil vos moramur P.C. Iul. Capitol. in Ant. Philoſop.

Dimittendorum manium.

Dicebatur VALE, poſt tumuli peracta ſolennia. Seruius Æne. 6. Idem in lib.3. Mortuis etiam dicitur: vt,

------ *Salue maxime Palla,*
Æternumque vale. Item in eod.
------ *animamque ſepulchro*
Condimus, & magna ſupremum voce ciemus.

hoc eſt, inquit, Seruius, Dicimus more ſolemni. VALE.

Diuortij.

Tuas res tibi habeto. Tuas res tibi agito. Ex l.2.ff.de diuortiis.

Donationis cauſa mortis.

In donationibus quæ mortis cauſa fiunt, hæc verborum ſolennitas cuſtoditur, Illum agrum, aut illam domum me malo habere, quam te:te, quam heredem meum. Hæc Arrianus Pauli Sent. interpres, lib. Sent. 11. c.3.

Dotis dicendæ.

Decem doti tibi erunt quod mihi debes, doti tibi erit, l.44.46.59. l.59.de iur. dot.

Dotis legatæ.

Quæ inſtrumento dotali conſcripta ſunt, do lego. Bredcrod. ex ll. ff. & C.

Duumuirorum qui de perduellione iudicent faciendorum.

Duumuiri perduellionem iudicent; ſi à Duumuiris prouocarit, prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito: infelici arbori reſte ſuſpendito: verberato vel intra pomœrium, vel extra pomœrium. Ex Liuij lib. .

Edicti ædilitij, vide in leg. 38. ff. de ædil. edict. & apud Gell. lib.4. cap.2.

Edicti Cenſorum de coercendis Rhetoribus.

RENVNCIATVM eſt nobis eſſe homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos Rhetores, ibi homines adoleſcentulos dies totos dicere, Maiores noſtros qui liberos ſuos

ſuos diſcere,& quos in ludos itetare vellent,inſtituerũt. Hæc noua quæ præter conſuetudinem ac morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Quapropter & ijs qui eos ludos habent,& iis qui eo venire conſueuerunt, viſum eſt faciundum,vt oſtenderemus noſtram ſententiam, nobis non placere.Ex Gellij lib.15.c.11.

Edicti Prætorij exempla paſſim in Pandectis extant.

Emancipationis.

Eſt autem emancipatio, imaginaria quædam venditio, quod ipſum ius proprium Romanorum eſt. Eaque res ita agitur adhibitis non minus quam quinque teſtib. ciuib. Romanis, puberib.& præterea alio eiuſdem conditionis,qui libram æneam teneat,qui appellatur Libripens. Is qui mancipium accipit æs tenens ita dicit. Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio,Iſque mihi emptus eſt hoc ære æneaque libra. Deinde ære percutit libram, idque æs dat ei, à quo mancipium accipit,quaſi pretij loco. Ex Caij lib.Inſtit.1.

Emptionis.

Fundus Sempronianus, quicquid Sempronij iuris fuit, erit tibi emptus tot nummis:Brederod.ex ff.lib.19.t.1.l.48.

Euocationis Deorum.

Si Deus ſi Dea es,cuius populus, ciuitaſque Carthaginenſis eſt in tutela,teque maxime ille,qui vrbis huius, populique tutelam recepiſti,precor,veneroeque, veniamque à vobis peto, vt vos populum ciuitatemque Carthaginenſium deſeratis, loca, templa,ſacra,eorumque vrbem relinquatis,abſque his abeatis: eique populo, ciuitatique metum, formidinem, obliuionem iniiciatis: proditique Romam ad me, meoſque veniatis: noſtraque vrbis loca,populoque Rom.militibuſque meis præpoſiti ſitis;vt ſciamus intelligamuſque,ſi ita feceritis,voueo vobis templa ludoſque facturum. Ex Macrobij lib.3.c.9.

Exceptionis.

Extra quam ſi quid ita factũ ſit,vti lege fieri licuit,l.1.§. Labeo. de flu.Extra quam in reum capitis preiudicium fiat,lib.2. De inuentr.Si non vi,non clam, non precario feceris,l.ſi vitem.ff. quod vi aut. Si in ea re de qua agitur præiudicium hereditati non fiat,l.1.ff.fam.erciſc.Si in ea re nihil metus cauſa factum eſt,l.4.§.vlt.De dol.excep.Si non voluntate creditoris fundus venit,l.ſicut.ff.quib.mod.pig. Si non mihi mandatum ſit, vt à debitoribus peterem.l.itaque 48.de procur.act.

Exercitus euocandi.

Si eſſet tumultus,qui fuerat ducturus exercitum,ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, vnum roſeum, quo pedites euocabat, alterum cæruleum, quo equites, dicebat: Qui vult ſaluam Remp. me ſequatur. Seruius Æneid. lib. 8. Cicero poſt reditum in Senatu: Quid magnificentius, quid præclarius mihi accidere potuit, quam quod illo petente vos decreuiſtis, vt cuncti ex omni Italia qui Rem.ſaluam vellent, ad me vnum hominem fractum & prope diſſipatum reſtituendum & defendendum venirent? vt qua voce ter omnino poſt Romam conditam Conſul vſus eſſet pro vniuerſa Repub. apud eos ſolum qui eius vocem exaudire poſſent. Idem pro C. Rabirio.Fit SC. vt C. Marius L. Val. Coſſ. operam darent, vt imperium populi R.maieſtaſque conſeruaretur,qui Remp.ſaluam eſſe vellent,arma capere,& ſe ſequi iubent.

Fideiubendi.

CENTVM QVAE mihi Caius debet, eadem mihi dare ſpondes? ſpondeo. Stichum aut decem fide tua iubes?iubeo. Quantam pecuniam credidero, fide tua eſſe iubes? iubeo, Mille modios tritici fide tua eſſe iubes?iubeo.Si reus quadraginta non ſoluerit,fide tua eſſe iubes?iubeo.Ex tract.de fideiuſſ.in Pandectis.

Fiduciæ.

Vt inter bonos bene agier oportet,& ſine fraudatione.Cic.offic. 3 Epiſt.fam.7.epiſt.12.

Fœderis peragendi.

Fecialis regem Tullum ita rogauit, Iubeſne me rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente rege, Sagmina, inquit,te rex poſco. Rex ait: Pura tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit: poſtea regem ita rogauit. Rex, faciſne me regium nuncium populi Romani Quiritium? Vaſa comiteſque meos?Rex reſpondit,Quod ſine fraude mea,& populi Romani Quiritium fiat,facio.Dein fecialis patrem patratum facit,qui legib.fœderis recitatis,AVDI,inquit,Iupiter,audi pater patrate populi Albani, Audi tu populus Albanus: vt illa palàm prima poſtrema ex illis tabulis ceraue recitata ſunt ſine dolo malo, vtique ea hic hodie rectiſſime intellecta ſunt illis legibus populus Romanus prior non deficiet, ſi prior defecerit, publico conſilio, dolo malo, tum Dieſpiter populum R.ſic ferito, vt ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito,quanto magis potes polleſque. Quod vbi dixit,porcum ſaxo ſilice percuſſit.Ex Liuij lib.1.

Fœderis cum Antiocho rege.

Amicitia regi Antiocho cum populo Romano his legib. & conditionibus eſto. Ne quem exercitum qui cum populo Romano ſociiſque bellum geſturus erit, Rex fines regni ſui eorumve qui ſub ditione eius erunt,tranſire ſinito:neu commeatu, ne qua alia ope iuuato.Idem Romani ſociiq; Antiocho,& iis,qui ſub imperio eius erunt,præſtent. Belli gerendi ius Antiocho ne eſto,cum iis qui inſulas colunt; neve in Europam tranſeundi. Excedito vrbibus,agris,vicis,caſtellis cis Taurum montem vſq; ad Tanaim amnem,& à valle Tauri,vſq; ad iuga qua in Lycaoniam vergit,ne qua arma efferto ex iis oppidis, agris,caſtelliſq; in quibus excedat,ſi qua extulit, quæ quoque oportebit,recte reſtituito.ne militẽ, ne quem alium ex regno Eumenis recipito.Si qui earum vrbium ciues, quæ regno abſcedũt,cum rege Antiocho,intraq; fines eius regni ſunt, Apameam omnes ante diem certam redeant.Qui ex regno Antiochi apud Romanos,ſocioſque ſunt,iis ius abeundi manendique eſto. Seruos ſeu fugitiuos,ſeu bello captos,ſeu quilibet captus aut transfuga erit, reddito Romanis ſociiſq; Elephantos tradito omnes,neque alios parato.Tradito & naues lõgas, armamentaque earum:neve plures quam decem naues actuarias,nulla quarum plus quam XXX.remis agatur,habeto: neve minorẽ ex belli cauſa,quod ipſe illaturus erit: neve nauigato circa Calycandrum neve Sarpedontẽ promontoria: extra quã ſi qua nauis pecuniam ſtipendiũ aut legatos, aut obſides portabit.Milites mercede conducendi ex iis gentib. quæ ſub ditione populi Romani ſunt, Antiocho regi ius ne eſto: ne voluntarios quidem recipiendi.Rhodiorum ſociorumve quę ædes ædificiaque intra fines regni Antiochi ſunt,quo iure ante bellum fuerunt,eo Rhodiorum ſociorumve ſunto.Si quæ pecuniæ debentur, earum exactio eſto. Si quid ablatum eſt, id conquirendi,cognoſcendi, repetendiq; ius item eſto, Si quas vrbes, quas tradi oportet,ij tenent, quib. Antiochus dedit ex iis præſidia deducito: vtique recte tradantur, curato. Argenti probi Attica talenta XII.millia dato intra XII.annos pẽſionib. æquis,talentum ne minus pondo LXXX.Romanis ponderibus pendat: & tritici DLX.millia modium. Eumeni regi talenta CCCL.intra quinquennium dato,& pro frumento, quod æſtimatione fiat,talenta CXXVII. Obſides Ro.XX.dato, & triennio mutato,neve minores octonumdenum annorum,neu minores quinum quadragenum. Si qui ſociorum populi Romani, vltro bellum inferrent Antiocho, vim vi arcendi ius eſto: dum ne quam vrbem, aut belli iure teneat, aut in amicitiam accipiat:controuerſias inter ſe iure ac iudicio diſceptent aut ſi vtriſque placebit,bello.Ex Liuij lib.38.

Heredis inſtituendi.

Heres recte inſtitui poteſt his verbis, Titius heres ſit,Titiũ heredem eſſe iubeo.Illa autem inſtitutio,Heredem inſtituo,Heredem facio,pleriſque improbata eſt. Ex Vlpia.Inſt.c.21.

Heredis inſtituendi ac ſubſtituendi.

Heredes ſcripti ſunt, velut, Titius heres eſto cernitoque in diebus proximis centum,quibus ſcieris poteriſque:niſi ita creueris,exheres eſto:tunc Mæuius heres eſto,cernitoq;in diebus, & reliqua. Similiter & deinceps ſubſtitui poteſt. Ex Vlp. Inſt. c.21.Siue viuo me,ſiue mortuo natus fuerit,heres eſto. Titius hæreditatis meæ Dominus eſto. Excepto fundo, excepto vſufructu, heres eſto. Quem heredem codicillis fecero, heres eſto. Titius ex parte dimidia heres eſto. Seius ex parte dimidia, ex qua parte Seium inſtitui, ex eadem parte Sempronius heres eſto.Publius,Marcus, Gaius,inuicem ſubſtituti hæredes mihi ſunto. Quos ex diſparibus partibus hæredes inſtitui, æque heredes ſunto,Brederod.ex ll.ff.

Inſtitutionis captatoriæ.

Qua ex parte.Titius me heredem inſtituerit,ex ea parte Mæuius heres eſto.quanta ex parte me à Titio heredẽ inſtitutũ reciaſſem,ex ea parte Sempronius mihi heres eſto,Brederod.ex ll.ff.

Indicendi compitalia.

Die Noni poſt Kal.Ian. Quiritib.compitalia erunt.Ex Macrobij lib.1.c.4.& Gell.lib.10.c.24.

Iudicij vocandi.

Quod bonum, fortunatum, felixque ſalutareque ſit populo R. Quiritium reiq; publicæ populi R.Quiritium,mihique collegæque meo,fidei,magiſtratuique noſtro,omnes Quirites, pedites,armatos,priuatoſque curatores omnium tribuum,ſi quis pro ſe, ſiue altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me.Ex Varr.lib.de ling.lat. Liu.lib.40.

Interceſſionis Tribunitiæ.

eto, Liu.lib.1.

Interdicti de bonis prodigi.

Quando tu bona paterna auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico. Ex Paul. ſent. lib. 3. tit.5. Locum autem ſic correximus,cum antea legeretur, HABITA QVAE. Noſtræ correctionis teſtes ſunt ante biennium clariſſimi viri Bonifacius Amerbachius, Paulus Manutius: ad quos de communibus ſtudiis, vt fit, ſcribens,ea de re mentionem inieci.Interfuit etiam correctioni Iacob. Calonius, adoleſcens eruditiſſ. mihique amiciſſimus. Poſt eadem ICto doctiſſimo Iac. Cuiacio in mentem venit, hoc tamen teſtari nunc operæ precium putaui, & ſimul conſiderandum, an pro EARE, legendum potius eſſet ÆRE, COMMERCIOQVE. vt intelligatur, ei omni negotio quod per æs & libram gerebatur, interdictum eſſe. Aliorum Interdictorum Prætoris exempla in

Pandectis obuia ſunt omnibus lib. Pandectis. XLIII.

Interrogationis, qua Cenſores in ſolemni iureiurando de vxoribus vtebantur.

Et tu ex animi tui ſententia vxorem habes? Ex Gellij lib. 4. c. 20. & lib. de Orat. 2.

Iudicandi.

Vide poſterius, ſub formula ſententiæ ferendæ.

Iudicis dandi.

L. Octauius iudex eſto. Si apparet fundum Capenatem quo de agitur ex iure Quiritium, P. Seruilij eſſe, neque is fundus reſtituatur. Ex Verr. 4.

Iudicij recuperatorij.

Si pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Cic. in Diuinat. Si pateret iugera eiuſmodi fundi eſſe plura, quam colonus eſſet profeſſus, tum Xeno damnaretur. Si pateret aduerſus edictum feciſſe. Ex Verrina 5.

Si pateret H-S IↃↃↃ dari oportere. Ex Orat. pro Q. Roſcio.

Si apparet eum dare oportere. Ex §. ſic itaque, De actionibus.

Iudicij T. Manlij in filium.

Quandoquidem Tu, M. Manli, neque Imperium conſulare, neque maieſtatem patriam veritus, aduerſus edictum noſtrum, extra ordinem in hoſtem pugnaſti, & quantum in te fuit, diſciplinam militarem, qua ſtetit ad hanc diem Romana res, ſoluiſti: meque in eam neceſſitatem adduxiſti, vt aut Reip. mihi aut mei, meorumque obliuiſcendum ſit, nos potius noſtro delicto plectemur, quam Reſpub. tanto ſuo damno noſtra peccata luat. triſte exemplum, ſed in poſterum ſalubre iuuentuti erimus, me quidem cum ingenita caritas liberûm, tum ſpecimen iſtud virtutis, deceptæ vana imagine decoris, in te mouet: ſed cum aut morte tua ſancienda ſint Conſulum imperia, aut impunitate in perpetuum abroganda: nec te quidem, ſi quid in te noſtri ſanguinis eſt, recuſare cenſeam, quin diſciplinam militarem, culpa tua prolapſam, pœna reſtituas. I lictor, deliga ad palum, Ex Liuij li. 8.

Iudiciorum bonæ fidei.

Quantum ex bona fide illum dare facere oportet. Cicer. Offic. lib. 2. in Topic.

Iuriſiurandi.

Maiorum diligentia hæc fuit. Primum iurare ex animi ſui ſentententia, quenque voluerunt: deinde ita teneri, Si ſciens falleret: quod inſcitia multa verſaretur in vita. Cic. lib. Acad. II. Idem de offi. 3. Non enim falſum iurare, peierare eſt: ſed quod ex animi ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur more noſtro, id non facere periurium eſt. Liu. lib. 32. Ex animi ſententia iuro, vt ego Remp. non deſeram, neque alium ciuem deſerere patiar. Idem lib. 43. Ex tui animi ſententia ex edicto C. Claudij, Ti. Sempronij Cenſorum in prouinciam Macedoniam redibis, quod ſine dolo malo facere poteris?

Iuriſiurandi à P. Scipione concepta.

Ex mei animi ſententia iuro, vt ego Remp. non deſeram, neque alium ciuem Romanum deſerere patiar. ſi ſciens fallo; tum me Iupiter Opt. Max. domum, familiam, remque meam peſſimo letho afficias. Ex Liuij lib. 22.

Iuriſiurandi à L. Bruto ob Lucretiam præſtiti.

Per hunc caſtiſſimum ante regiam iniuriam ſanguinem iuro, voſque dij teſtes facio, me L. Tarquinium Superbum cum ſcelerata coniuge & omni liberorum ſtirpe, ferro, igni, quacunque dehinc vi poſſim, exacturum, nec illos, nec alium quenque regnare Romæ paſſurum. Ex Liuij lib. 1.

Iuriſiurandi per Iouem lapidem.

Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter ſalua vrbe, arceque bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem, Feſtus lib. 10. Plaut. Aulul. Cic. Ep. fam. 7. Plutarchus in Syllan. Polybius lib. Hiſtor. 3. rem ſic explicat: ῥωμαῖοι δὲ Δία λίθον ὀμνύειν, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν ἄρην καὶ τὸν ἐνυάλιον. ἔστι δὲ τὸ Δία λίθον, τοιοῦτον. λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρκια περὶ τῶν συνθηκῶν. ἐπειδὰν ὀμόσῃ δημοσίᾳ πίστει, λέγει τάδε, εὐορκοῦντι μέν μοι ποιεῖν τ' ἀγαθά, εἰ δ' ἄλλως διανοηθείην ἢ πράξαιμι, πάντων τῶν ἄλλων σωζομένων ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσιν, ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων ἱερῶν τάφων, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὕτως ὡς ὅδε λίθος νῦν καὶ ταῦτ' εἰπὼν ῥίπτει τὸν λίθον ἐκ τῆς χειρός.

Iuriſiurandi militari.

In magiſtratu C. Lælij C. F. Coſ. L. ve Cornelij P. F. Coſ. in exercitu, decemque millia paſſuum prope furtum non facies dolo malo, ſolus neque cum pluribus pluris nummi argentei in dies ſingulos. Extra haſtam, haſtile, ligna, pabulum, vtrem, follem, faculam, ſi quid ibi inueneris ſuſtulerisve, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit: vti tu, ad C. Lælium, C. F. Coſ. L. ve Corne. P. F. Coſ. ſiue ad quem eorum iuſſerit, profetas, aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, ſuſtulerisve dolo malo, aut domino ſuo, cuium id cenſebis eſſe, reddes, vti quod recte factum eſſe voles. Deinde ita concipiebatur iuſiurandum, vt adeſſent, his additis exceptionibus, niſi harunce aliqua cauſa erit: Funus familiare: feriæ vindemiales: calendæque quæ non eius rei cauſa in eum diem collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet: morbus ſonticus, auſpiciumve anniuerſarium, quod recte fieri non poſſet, niſi ipſus eo die ibi ſit, -ius, hoſtiſve, ſtatus, condictuſve dies cum hoſte, ſi cui eorum harunce quæ cauſa erit, tum ſe poſtridie quam per eas cauſas licebit eo die venturum, aditurumque eum, qui eum pagum, vicum, oppidumve delegerit. Ex Gellij lib. 16. c. 4.

Legis ferendæ.

Velitis iubeatis Quirites, &c. Ex Cicer. Orat. pro Domo,

Quicunque poſt hanc legem. Ex Oratione pro Poſthumo & l. 1. ff. ad leg. Falcid.

Conſul (vel Prætor, vel qui populum rogarat) populum iure rogauit, populuſque iure ſciuit.

Si quid ius non fuit rogari, eius ea lege nihilum rogatum, Ex Philipp. 1. Valerio Probo, Feſto Pomp. Orat. pro Domo, pro Cæcina, lib. Epiſt. ad Attic. 3.

Si quid contra alias leges, huius legis ergo latum ſit, & qui in hanc legem rogaſſit, impune eſto. Cic. lib. 3. ad Attic.

Legis iubendæ vel antiquandæ.

Vti rogas: vel antiquo, moris erat vt populo in comitiis legum duæ tabellæ darentur, quarum in altera V. R. in altera A. ſcriptum erat, patet ex Cic. lib. de leg. 2. Epiſt. ad Atti. 1. Liu. & aliis.

Legis ſanciendæ.

Ne per Saturam abrogari, derogarive ius eſto. Feſtus.

Iuſſu mandatuque legis militaris. P. R.

Cos. Imp. Trib. Miles Tiro, commilito armare, quiſquis es, manipularive Centurio, turmave Legionarie hie ſiſtito, vexillum ſinito, arma deponito, nec citra hunc amnem Rubiconem ſigna, ductum exercitum commeatumque traducito. Si quis huiuſce iuſſionis ergo aduerſus præcepta ierit feceritve, adiudicatus eſto hoſtis P. R. ac ſi contra patriam arma tulerit, penateſque è ſacris penetralibus aſportauerit. S. P. Q. R.

Sanctio plebiſciti, S. ve Conſulti vltra hos fines arma ac ſigna proferre liceat nemini. Ex Epigr. Rom.

Legati teſtamentarij.

Legamus quatuor modis: per vindicationem, per damnationem, ſinendi modo, per præceptionem. Per vindicationem, his verbis legamus: Do, lego, Capito, ſumito, ſiue habeto. Per damnationem his verbis: Hæres meus damnas eſto dare, dato, facito, heredem meum dare iubeo. Sinendi modo ita: Heres meus damnas eſto ſinere, Lucium Titium ſumere illam rem, ſibique habere. Per præceptionem ſic: L. Titius illam rem præcipito. Ex Vlpiani Inſtit. c. 24.

Libandi diis vini.

Mactus hoc vino inferio eſto. Arnob. lib. cont. gent. 7. infra vide Sacrificij portæ.

Literarum ab Impp. ad Senatum incolumi exercitu mittendarum.

Si vero & liberi veſtri valetis, bene eſt: ego & exercitus valemus. Dio. Caſſ. in Adriano, & Cic. in Epiſt. perſæpe, aliique complures.

Luſtrandi agri.

Mars pater te precor, quæſoque, vti ſies volens propitius mihi, domo, familiæque noſtræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum ſuouitaurilia circumagi iuſſi, vti tu morbos viſos inuiſoſque, viduettatem, vaſtitudinemque, calamitates, intemperiaſque prohibeſſis, defendas, auerrunceſque, vtique tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandire, beneque euenire ſinas, paſtores, pecuaque ſalua ſeruaſſis, diciſque bonam ſalutem valetudinemque mihi, domo, familiæque noſtræ. Harunce rerum ergo, fundi terræ, agrique mei luſtrandi, luſtrique faciendi ergo ſicuti dixi, macte hiſce ſuouitaurilib. lactentib. immolandis eſto. Mars pater eiuſdem rei ergo, macte hiſce ſuouitaurilib. lactentib. eſto. Item cultro facito ſtruem, & ferrum vti adſiet. Inde obmoueto. Vbi porcum immolabis, agnum vitulumque, ſic oportet. Eiuſque rei ergo macte hiſce ſuouitaurilib. immolandis eſto, nominare vetat Martem neque agnum, vitulumque. Si minus in omnes litabit, ſic verba concipito: Mars pater, ſi quid tibi in illiſce ſuouitaurilibus lactentibus neque ſatisfactum eſt, te hiſce ſuouitaurilib. piaculo. Si vno, duobuſque dubitauerit, ſic verba concipito: Mars pater, quod tibi illuc porco neque ſatisfactum eſt, te hoc porco piaculo. Ex Catone De re ruſtica.

Mancipij faciendi.

Vide nexus faciendi formulam.

Manumittendi ſerui.

Manumitti ſeruus dicebatur, cum dominus aut caput eius ſerui, aut aliud membrum tenens dicebat: Hunc hominem liberum eſſe volo: & emittebat eum è manu. Ex Feſti li. 11. Extat etiam in Bibliotheca regia fragmentum indicis Latinogræci, in quo ſcriptum ita eſt: Βινδίκτα ἡ ῥάβδος, μεθ' ἧς ὁ ἄρχων ἢ ὁ πραίτωρ τὴν τῶν ἐλευθερουμένων κεφαλὴν ἐπάγει, φάσκοντες: φαμὲν τὸν παρόντα ἄνθρωπον εἶναι ἐλεύθερον, καὶ πολίτην ῥωμαίων.

Matrimonij teſtificandi.

Cos. Avg. Pub. Claud. Quæſt. ær. Antoninam Volumniam virginem. volent. auſpi. è parent. ſuis coemit. e. IIII. fac. in do. dux. id eſt, Conſule Auguſto, P. Claudius Quæſtor ærarij Antoninam Volumniam virginem volentem auſpicato è parentibus ſuis coemit, & quatuor facibus in domum duxit. Ex lapide Patauino.

Miſſionis ignominioſæ.

C. Auiene, quod in Italia milites populi Rom. contra Remp. inſtigaſti, rapinaſque per municipia feciſti, quodque mihi & Reip. inutilis

inutilis fuiſti,& pro militibus tuam familiam,iumentaque in naues impoſuiſti, tuaque opera militibuſque tépore neceſſario Reſp.earet,ob eas res ignominiæ cauſá ab exercitu meo te remoueo:hodieque ex Aſia abeſſe,& quantum potes,proficiſci iubeo. itemq; te A. Fontei,quod Tribunus militū ſeditioſus, maluſque eiuis fuiſti,ab exercitu dimitto.T.Alliene,M.Titio, C.Clauſiane,cum ordines in meo exercitu, beneficio nō virtute conſecuti ita vos geſſeritis, vt neque bello fortes neque pace boni aut vtiles fueritis,& magis ſeditione concitandiſq; militibus, aduerſariorum noſtrorum Imperatoris,quam pudoris modeſtiæque fueritis ſtudioſores, indignos vos eſſe arbitror,qui in meo exercitu ordines ducatis:miſſoſque facio, & quantum poteſtis, abeſſe ex Africa iubeo.Ex Hirtio.

Mulcta in iudicio.

. Terentio quando citatus neque reſpondit, neque excuſatus eſt ego ei vnam ouem mulctam dico Gell.lib. 11.c.1.

Nexus faciendi.

ancipatio eſt imaginaria quædam venditio,quæ ſic agitur:adhibitis non minus quam quinque teſtibus, iudicibus Roma. puberibus & præterea alio eiuſdem conditionis, qui libram æneam tenebat, qui appellabatur Libripens, is qui mancipiū accipit æs tenens ita dicit : Hunc ego hominē ex iure Quiritium meum eſſe aio,iſque mihi emptus eſt hoc ære,æneaque libra.Deinde ære percutit libram,idque æs dat ei,à quo mancipium accipit,quaſi precij loco.Boetius in Topic. ex lib. 1. Inſtit.Caij.

Ominis nuptialis.

ALASIO. Liuius lib.1.Vnam longe ante alias ſpecie inſignem à globo Talaſij cuiuſdā raptam ferunt: multiſque ſciſcitantibus cuinam eam ferrēt, identidem,ne quis violaret,TALASIO ferri calamitatum:inde nuptialem hanc vocem factam. Idem Seruius in lib.Æneid.1.

Oraculi Delphici.

OMANE, aquam Albanam caue lacu contineri, caue in mare manare ſuo flumine ſinas. emiſſam per agros rigabis, diſſipatamque riuis extingues.tū inſiſte audax hoſtium muris,memor , quam per tot annos obſides vrbem, ex ea tibi his quæ nunc panduntur,fatis victoriam datam, bello perfecto donum amplum victor ad mea templa portato:ſacraque patria, quorum omiſſa cura eſt, inſtaurata vt aſſolet,facito.Ex Liuij lib.5.

Pactionis ob pacem cum Ætolis.

Imperium maieſtatemque populi Romani gens Ætolorum cōſeruato ſine dolo malo , ne quem exercitum, qui aduerſus ſocios, amicoſque eorum ducetur, per fines ſuos tranſire finito,neve vlla ope iuuato,hoſtes eoſdem habeto,quos populus Rom.armaque in eos ferto, bellumque pariter gerito. perfugas,fugitiuos,captiuoſque reddito Romanis, ſociiſque : præterquam ſi qui capti,cum domos rediſſent,iterum capti ſunt: aut ſi qui eo tempore ex iis capti, ſunt, qui tum hoſtes erant Romanis,cum inter præſidia Romana Ætoli eſſent.aliorum: qui comparebunt,intra dies centum Corcyræorum magiſtratibus ſine dolo malo tradantur: qui non comparebunt,quando quiſque eorum primum inuentus fuerit,reddatur.Obſides XL.arbitratu Conſulis Romani dato, ne minores XII. annorum, neu maiores XL. Obſes ne eſto Prætor, Præfectus equitum, ſcriba publicus , neve quis qui ante Obſes fuerit apud Romanos. Cephalenia extra pacis leges eſto. Ex Liuij lib.38.

Precationis ob bellum Macedonicum.

uam rem Senatus populuſque Romanus de Repub.deque ineundo nouo bello in animo haberet, ea res vti populo Rom. ſociiſque ac nomini Latino bene ac feliciter eueniret:ſecundum rem diuinam,precationemque,vt de Repub.deque prouinciis ſenatum conſulerent. Ex Liuij lib.31.

Precationis P.Scipionis.

iui, Deæque, inquit,qui maria terraſque colitis , vos precor quæſoque,quæ in meo imperio geſta ſunt, geruntur,poſtque gerentur,ea mihi,populo,plebique Romanæ, ſociis, nominique Latino,qui populi Romani,quique meam ſectam,imperium,auſpiciumque terra,mari omnibuſque ſequuntur, bene vertant:eaque vos omnia bene iuuetis:bonis auctibus auxitis: ſaluos incolumeſque victis perduellibus, victores ſpoliis decoratos,triumphanteſque mecū domos reduces ſiſtatis:inimicorum hoſtiumq; vlciſcendorum copiam faxitis:quæq; populus Carthaginenſis in ciuitatē noſtram facere molitus eſt,ea vt mihi populoque Romano in ciuitatem Carthaginenſiū exempla edendi facultatem detis.Ex Liu.lib.29.

Precationis quæ in principio pompa Romani Imperatores triumphantes,in Vaticano vtebantur.

.. NVTV, & imperio quorum nata & aucta eſt res Romana, candem placati,propitiatique ſeruate.

In fine vero in Capitolium aſcendentes hæc.

RATIAS tibi Iupiter Optume Maxume , tibique Iunoni Reginæ,& cæteris huius cuſtodibus,habitatoribuſque arcis Dis lubens lætuſque ago, te Romana in hanc diem & horam per manus, quod voluiſtis , meas ſeruata, bene geſtaque eandem & ſeruate,vt facitis,fouete,protegite,propitiate,ſupplex oro. Ex Macrob. Saturnaliorum lib.1.

Precationis Herſiliæ.

Neria Martis,te obſecro pacem dare, vt liceat nuptiis propriis & proſperis vti,quod de tui coniugis conſilio contigit, vti nos itidem integras raperent, vnde liberos ſibi & ſuis poſteris patriæ pararent.Ex Gel.lib.13.c.21.

Precationis Conſularis,in Conſule renunciando.

QVOD bonū,fauſtum,felix, fortunatumque ſit mihi magiſtratuique meo , populo, plebique Romanæ L.Licinium Coſ.renuncio.Cic.pro Muræna.

Præconij in ſacrificiis.

Hoc AGE. Plutarchus in Numa, & Coroliano, Fauete linguis, Cic.1.& 2.de Diuinat.Plin.lib.28.c.2.

Præfandi omnibus in rebus.

QVOD bonum,fauſtum,felix, fortunatumque ſit.Cic.lib.de diuinat.1.

Poſthumos nepotes inſtituendi.

FILIVS MEVS hæres eſto.ſi filius meus me viuo moriatur, tunc quis mihi ex eo nepos,ſiue quę neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis,quibus filius meus moreretur, natus nata erit,hæredes ſunto. Scæuola ex C.Aquilio l.Gallus 29.De liber.& poſthum.

Regis ab interrege rogandi.

QVOD bonum, felixque ſit, Quirites regem create,ita patribus viſum eſt,patres deinde,ſi dignum,qui ſecundus ab Romulo numeretur,crearitis,auctores fierent. Ex Liuij lib.1.

Regis inaugurandi.

IVPITER PATER,ſi eſt fas hūc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo,regem Romę eſſe,vti tu ſigna nobis certa acclarassint inter eos fines,quos feci.Ex Liuij lib.1.

Relegandi.

ILLVM PROVINCIA illa, inſuliſque cis relego: excedere debebit intra illū diē.Ex Vlp.in l.7.§. his qui.de interd. & releg.

Renunciandi Conſulis deſignati ab ipſo Coſ.

QVOD bonum fauſtum,felix,fortunatumque ſit,mihi magiſtratuique meo, populo, plebique Romanæ, N.N. Conſulem renuncio. Ex Cicerone in Orat.pro Muræna.

Replicationis.

AVT Si mihi mandatum eſt,vt à te peterem, l.itaque, 41. De procurat.

AVT Si res iudicata non ſit,l.24. De except.rei jud.

AVT Si damnatione interpoſita ſecundum decretum vēdiderit, l.conſilio.7.De curat.fur.

Repudij.

CONDITIONE tua non vtor,ex l.11.ff.de diuo.& rep.

Rogandi iudicis.

Itaque præclarum à maioribus accepimus morem rogandi iudicij,ſi eum teneremus: QVAE SALVA FIDE facere poſſit. Hæc rogatio ad ea pertinet,&c. Cic. lib.de Offic.3.

Rogationis Attiliæ.

OMNES Campani,Atelani,Calatini, Sabatini,qui ſe dediderunt in arbitrium ditionemque populi Romani Fuluio Proconſuli queque vna ſecū dediderunt,agrum,vrbemque,diuina humanaque,vteſiliaque,ſiue quid aliud dediderunt,de his rebus quid fieri velitis,vos rogo Quirites.Plebs ſic iuſſit: Quod Senatus maxima pars cenſeat,qui aſſidetis,id volumus iubemuſque.Ex Liuij lib.26.

Rogationis de Tribunitio magiſtratu.

SI TRIBVNOS pleb.decem rogabo, ſi quos vtiuus hodie decem tribunos plebis fecerint, hi tū, quos ſibi collegas cooptaſſint, ita illi legitimi eadem lege. Tribuni plebei ſint, vt illi,quos hodie Tribuni plebei feceritis.Ex Liuij lib.3.

Salutationis matutinæ.

Aue. *Veſpertinæ.*

Salue.Dio Caſſius in Adriano.

Salutationis patris patriæ.

QVOD bonum,fauſtumque ſit tibi,domuiq; tuæ Cæſar Auguſte, Senatus te conſentiens cum pop. Rom.conſalutat patriæ patrem. Ea Valerius Meſſala vſus traditur à Suet. in Auguſto.

Salutationis in Epiſtolis.

Seneca lib. Epiſt. 2. Epiſt.15. Mos antiquus fuit, vſque ad meam Senatus ætatem,primis Epiſtolæ verbis adiicere,Si vales,bene eſt,ego valeo.Recte & nos dicimus,Si philoſopharis,bene eſt, &c.

Salutationis in Epiſtolis Impp.re bene geſtâ.

Si vos liberiq. veſtri valetis,bene eſt.Ego quidem & exercitus, valemus.Xiphilinus in Adriano,& in epiſt.Cicer.paſſim.

Sacrificij porca præcidanea ante meſſem.

Priuſquam meſſem facies,porcam præcidaneam hoc modo fieri oportet. Cæteri porca præcidanea, porcam fœminam, priuſquam haſce fruges condantur, far,triticum, ordeum,fabam, ſemen rapicium,thure,vino,Iano,Ioui,Iunoni præfato.Priuſquam porcam fœminam immolabis.Iano ſtruem commoueto ſic : IANE PATER , te hac ſtrue commouenda bonas preces precor,vti ſi es volens propitius mihi liberiſque meis,domo familiæque meæ mactus hoc ferto. Fertum Ioui moueto,&

mactato ſic: Iupiter te hoc fercto ob mouendo bonas precor, preces, bene precatus ſum, eiuſdem rei ergo macte vino inferio eſto. poſtea Ioui ſic: IVPITER MACTE fercto eſto, macte vino inferio eſto. Poſtea porcam præcidaneã immolato. Vbi exta proiecta erunt, ita Iano ſtruem commoueto, mactatoque item vti prius feceras. Ioui ferctum obmoueto: mactatoq. vti prius feceras. Item Iano vinum dato, & Ioui vinum dato, ita vti prius datum fuit, ob ſtruem obmouendam, & ferctũ libãdũ, poſtea Cereri exta & vinum dato. Ex Catone De re ruſt. c. 134. apud quem tamen mactus perpetuo legendum, locus ille ex libro Arnobii contra gentes 7. ſignificare videtur. Operæ precium eſt, verba ipſa depromere, quib. cum vinum datur, vti ac ſupplicare conſuetudo eſt. Mactus hoc vino inferio eſto. Inferio, inquit Trebatius, verbum ea cauſa eſt additum, eaque ratione profertur: ne vinũ omne omnino quod in cellis atque apothecis eſt conditum, ex quibus illud quod effunditur promptum eſt, eſſe ſacrum incipiat & ex vſibus eripiatur humanis.

SConſultorum à Plebe comprobandorum.

Quod Senatus maxima pars iubeat, qui aſſidetis, id volumus iubemuſque. Ex Liuij lib. 26.

SC. quo quid Conſulibus mandatur.

DONATVS in Adelph. Terent. Fac ſis Soſtrata. Sis, inquit, honorifice additur verbo, ne quod imperatiuo modo pronunciatur, ſuperbum ſit: deductum eſt autẽ à Senatuſconſulti formula: vbi enim aliquid Senatus Conſulib. iniungit, addit: Si EIS VIDEATVR. Hæc ille. Et eſt hoc obſeruatum à Cicerone in illis SC. quæ in Philippic. legimus, vt Philipp. 9. Vtique C. Panſa, A. Hircius Coſſ. alter, amboue, ſi eis videbitur, Quæſtoribus vrbanis imperent, &c.

Senatuſconſ. ſcribendi.

Quid de ea fieri placeret, de ea re ita cenſuerunt. Cælius in Epiſt. fam. 7. & alibi perſæpe.

Senatuſconſulti ſummi.

VIDEANT Conſules, ne quid Reſp. detrimenti accipiat. Saluſt. Catil. Cic. in Catil. Liuius lib. 3 Tantumq; terrorem incuſſere patribus, vt (quæ forma Senatuſconſulti vltimæ ſemper neceſſitatis habita eſt) Poſthumio alteri conſulum negotium daretur: Videret, ne quid Reſp. detrimenti caperet.

Sententia in perduellionis damnatum ferenda.

LICTOR, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori reſte ſuſpendito. Cic. pro C. Rabirio, Liu. lib. Gell. lib. 12. c. 3.

Sententia in damnatos pronuncianda.

In cauſis maioribus iudices in ciſtam tabellas conijciebant ſuas, eaſque inſculptas literas habentes, A. abſolutionis, C. condẽnationis: cum de alicuius capite agebatur, N. L. ampliationis, his enim literis ſignificabant non liquere. Pedian. in diuinat. De formula N. L. Cicero in Cluent.

Sententia in priuatis litibus pronuncianda.

CICERO lib. de Finib. II. Priuatarum litium iudices ſumus. nihil enim poſſumus iudicare, niſi quod eſt noſtri iudicij. in quo fruſtra iudices ſolent, cum ſententias pronunciant, addere: Si quid mei iudicij eſt. Si enim non fuit eorum iudicij, nihilo magis, hoc non addito, illud eſt iudicatum, &c.

Sententia pronuncianda.

CVM conſtet Titium Seio ex illa ſpecie quinquaginta. itẽ ex illa ſpecie viginti quinq; debere: iccirco L. Titium Seio centũ condemno. Ex l. 1. ff. quæ ſent. ſine appel. Item, Non liquet: ſi quando obſcura cauſa videbatur, priuati iudices id iurabant. Gel. lib. 14. c. 2. & l. Pomponius. ff. de re iud.

Sententia pronuncianda.

FECISSE VIDERI, Cic. pro Cæcina, Verrina. 3. de finib. 2. & aliis locis innumeris, itemque alij complures.

Sponſionis.

Quod à Flauio abſtulero, partem dimidiam inde Roſcio me ſoluturum ſpondeo. Ex Cicer. Oratione pro Qu. Roſcio.

Sponſionis in iudicio.

NI TE Apronius in Decumis ſocium eſſe dicat, ex Verrina 5.

Sponſionis in arbitrio.

NI VIR BONVS ſit. Cic. lib. 3. Offic.

Stipulationis in emptione ſuum.

ILLASCE ſues ſanas eſſe, habereque recte licere, noxiſque præſtare, neque de pecore morboſo eſſe, ſpondeſne? Varr. lib. 2. c. 4.

Stipulandi.

Spondes? ſpondeo. promittis? promitto. fideiubes? fideiubeo. dabis? dabo. facies? faciam. Iuſtinianus §. 1. de ver. obl.

Stipulationis in caprarum emptione.

ILLAS capras hodie recte eſſe, & bibere poſſe, habereque recte licere, hæc ſpondeſne? Ex Varr. lib. De re ruſtic. 2. c. 3.

Stipulationis in ouium emptione.

CVM emptor dixit: TANTIS SVNT MIHI EMPTAE? & ille reſpondit, SVNT, & expromiſit nummos: emptor ſtipulatur priſca formula ſic: ILLASCE oues, qua de re agitur, ſanas recte eſſe, vti pecus ouillum, quod recte ſanum eſt extra luſcam, ſurdam, minam, id eſt, ventre glabro: neque de pecore morboſo eſſe, habere recte licere, hæc ſic recte fieri ſpondes? Ex Varrone lib. De re ruſt. 2. c. 2.

Stipulationum in boum aut iuuencorum emptione.

Eos cum emimus domitos, ſtipulamur ſic: ILLOSCE boues ſanos eſſe noxiſque præſtari? Cum emimus indomitos, ſic: ILLOSCE iuuencos ſane recte, deque pecore ſano eſſe, noxiſque præſtari ſpondeſne? Varr. lib. 2. c. 5.

Teſtamenti nuncupati.

TABVLAS teſtamenti teſtator tenens ita dicit: HAEC vti in his tabulis ceriſve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor. Itaque vos Quirites teſtimonium præbitote. Ex Vlpiani Inſtit. c. 20.

Teſtimonij dicendi.

Maiorum hæc fuit diligentia. Voluerunt, vt qui teſtimonium diceret, ARBITRARI ſe diceret, etiam quod ipſe vidiſſet. Cic. Academ. 2. Idem pro Fonteio: Primum illud verbum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis ARBITROR, quo nos etiam tunc vtimur, cum ea dicimus iurati, quæ comperta habemus, quæ ipſi vidimus, ex toto teſtimonio ſuſtulit.

Templi concipiendi.

Varro lib. de ling. lat. 6. Concipitur templum verbum, non iiſdem vſquequaque. In arce ita: Teſtaque meta ſunto, quoad ego eas relinquam, nuncupauero. Olla ver arbor, quicquid eſt, quam me ſentio dixiſſe, templum, rectumque: ferro in ſiniſtrum. Olla ver arbor, quicquid eſt, quod me ſentio dixiſſe, templum tectumque: ferro in dextrum. Interea conregione, conſpicione, cortumione, vtique ea rectiſſime ſenſi.

Vaticinij Martiani.

AMNEM Troiugena Cannam Romæ fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conſerere manus. Sed neque credes tu mihi, donec compleris ſanguine campum: multaque millia occiſa tua deferat amnis in pontum magnum ex terra frugifera, piſcibus, auibus, feriſque quæ incolunt terras: iis fiat eſca caro tua: nam mihi Iupiter ita fatus eſt. Hoſtes Romani ſi expellere vultis, vomicamque quæ gentium venit longe, Apollini vouendos cenſeo ludos: qui quotannis comiter Apollini fiant, cum populus dederit ex publico partem priuati vti conferat pro ſe ſuiſque. His ludis faciendis præerit Prætor. hic qui ius populo plebique dabit ſummum. Decemviri Græco ritu hoſtiis ſacra faciant, hæc ſi recte faxitis, gaudebitis ſemper, fietque res veſtra melior: nam is dius extinguet perduelles veſtros, qui veſtros campos paſcit placide. Ex Liuij lib. 25.

Veſtalis à Pontif. Max. capiunda.

SACERDOTEM Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet ſacerdotem Veſtalem facere, pro populo Rom. Quiritibus, vti quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Ex Gellij li. 1. c. 12.

Voti ob bellum cum Rege Antiocho.

SI DVELLVM, quod cum Antiocho Rege ſumi populus iuſſit, id ex ſententia Senatus populique Romani confectum erit, tum tibi Iupiter populus R. ludos magnos, dies decem continuos faciet: donaque ad omnia puluinaria dabuntur de pecunia, quantam Senatus decreuit, quiſque magiſtratus eos ludos, quando vbique faxit, hi ludi recte dati ſunto. Ex Liu. lib. 36.

Voti concipiendi.

TVO ductu, Pythice Apollo, tuoque numine inſtinctus pergo ad delendam vrbem Veios: tibique hanc decimam partem prædæ voueo, te ſimul Iuno Regina, quæ nunc Veios colis, precor, vt nos victores in noſtram, tuamque mox futuram vrbem ſequare: vbi te dignum amplitudine tua templum accipiat. Ex Liu. lib. 5.

Voti de vere ſacro concipiendi.

VELITIS iubeatiſne hoc ſic geri? ſi res populi Rom. Quiritium ad quinquennium proximum, ſicut velim eam, ſalua ſeruata erit hiſce duellis, datum donum duit populus Rom. Quiritium, quod duellum populo Roman. cum Carthaginenſi eſt, quæque duella cum Gallis ſunt, qui cis Alpes ſunt: quod ver attulerit ex ſuillo, ouillo, caprino, bouillo grege, quæque prophana erunt, Ioui fieri, ex qua die Senatus populuſque iuſſerit, qui faciet, quando volet, quaque lege volet, facito: quo modo faxit, probe factum eſto. Si id moritur, quod fieri oportebit, prophanum eſto, neque ſcelus eſto, ſi quis rumpet, occidetve inſciens, ne fraus eſto. Si quis clepſit, ne populo ſcelus eſto, neve cui cleptum erit, ſi atro die faxit inſciens, probe factum eſto, ſi nocte ſiue luce, ſiue ſeruus ſiue liber faxit, probe factum eſto. Si ante id ea Senatus populuſque iuſſerit fieri, ac faxit, eo populus ſolutus liber eſto. Eiuſdem rei cauſa ludi magni voti æris 333. millibus, triente: prætereà bubus Ioui 300. multis aliis diuis bubus albis, atque cæteris hoſtiis. Ex Liui. lib. 22.

Voti Pontificum.

PONTIFICVM votis annuant Dij Romanæ Reipublic. arcana, quæ morbis præſidia Apollinis iuſſu ſumma veneratione ex hoc Palladis ſcypho ſacramenta libarunt, annuant, quorum ritu Romano imperio regna ceſſere. Ex Antiquit. Rom. c. 1.

DE VARIIS VERBORVM AC RERVM Formulis & Antiquitatibus, quæ in Regiis ac Decemviralibus, aliiſque priſcis Romanorum Legibus, Senatuſconſultis, & Magiſtratuum creatoribus, officijs ac differentijs continentur.

Hæ leges ſunt fontes, è quibus præcipue ius ciuile manauit.

LEGES REGIÆ & LEGES X. VIRALES,

I. Lipſij opera collectæ.

DE REGIIS LEGIBVS, ET QVI REGES QVAS TVLERINT.

IVs omne Publicum aut Priuatum eſt. Publicum, Diuinum, aut Humanum. Diuinum, quod ad ſacra & ſacerdotes pertinet: Humanum, quod ad magiſtratus & publicam adminiſtrationem. Ex his Romulus Rex Humanum præcipue: Numa Diuinum conſtituit. Et publico quidem iuri pauca aut Reges cæteri, aut X. viri addiderunt. Supererat Priuatum: quod in Naturale, Gentium, & Ciuile tribuitur. Naturæ ius Romuli fere leges præferunt: Numa Gentium addidit. Romulus de educatione liberorum, de matrimoniis, de parentum iure ſanxit: Numa de homicidiis, de bonæ fidei contractibus, de ſepultura quædam tulit. Iuris ciuilis præcipuus auctor eſt Seruius Tullius, qui auctore Dionyſio de Contractibus & Iniuriis 50. leges rogauit: item de fœnore, de nexis, ære alieno, & alia, quæ compluria in ſuas tabulas X. viri transtulerunt. Non aliena ab hac origine iuris Ariſtotelis diuiſio eſt Iuſtitiæ particularis in διανεμητικὴν ſiue Diſtributam, & ἀλλακτικὴν ſiue Commutatiuam. Priorem illam iuſtitiam Romulus maxime, & ex parte Numa: poſteriorem cæteri ſpectarunt. Romuli leges, quarum verba ipſa perierunt, ſententiæ ex antiquis præcipue Dionyſio colliguntur, ſic concipi poſſunt.

I. Deos patrios colunto: externas fabulas in ſuperſtitiones ne admiſcento.
II. Ne quid inauſpicato publice gerunto.
III. Nocturna ſacrificia, priuilegiaque amouentor.
IV. Rex ſacrorum præſes, legum cuſtos eſto: iudicia exerceto: belli imperium habeto.
V. Patres ſacerdotia & magiſtratus capiunto: plebeiis patroni ſunto.
VI. Populi ſuffragia ſunto: magiſtratus creanto: leges ſciſcunto: pacem bellumque iubento.
VII. Mœnia ſancta exiſtimantor.
VIII. Vxor Farreatione viro iuncta in ſacra & bona eius venito: iusdeuortendi ne eſto.
IX. Si ſtuprum commiſit, aliudve quid peccaſſit, maritus iudex & vindex eſto: deque eo cum cognatis cognoſcito.
X. Temetum mulier ne bibito.
XI. Quod natum erit, parentes tollunto: monſtroſos tamen partus ſe fraude exponi fas eſto.
XII. In liberos ſuprema patrum auctoritas eſto, venumdare, occidere liceto.

Verba ipſarum legum.

XIII. Si pater filium ter venumduit, filius à patre liber eſto.
XIV. Sei puer parenteis verberit, aſtolœ ploraſſint, puer diueis parentum ſacer eſto. Sei nurus, ſacra diueis parentum eſto.
XV. Patronus ſi clienti fraudem faxit, ſacer eſto.
XVI. Duumviri perduellionem iudicent: ſi à duumviris prouocarit prouocatione certato. Si vincent caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito: verberato vel intra pomœrium, vel extra pomœrium.

Numæ Pompilij leges.

Numa ait Dionyſius, Romuli leges firmauit, nouas ipſe de ritibus & miniſtris ſacrorum adiunxit: Curiones, Flamines, Augures, Veſtales, Salios, Fetiales, Pontifices inſtituit. Legum aliquot verba reperiuntur.

I. Dis ex imputata vite ne libanto.
II. Vino rogum ne reſpergito.
III. Piſceis quei ſquamoſi non ſunt nei polluceto: ſquamoſos omneis præter ſcarum polluceto.
IV. Quouis auſpicio, claſſe procincta, opima ſpolia capiuntur, Ioui Feretrio bouem cædito, quei cepit, æris ducenda dariet oportero.
Secunda ſpolia in Martis aram in campo ſolitaurilia vtra voluerit cædito.
Tertia ſpolia Iano quirino agnum marem cædito, gentum qui ceperit ære dato.
V. Qui terminum exaraſſit, ipſus & boues ſacri ſunto.
VI. Si quis hominem liberum dolo ſciens morti duit, paricida eſto: ſi imprudens, tum in concione pro capite occiſi & natis eius arietem offerto.
VII. Pellex aram Iunonis ne tagito: ſi tagit, Iunoni crinibus demiſſis agnum fœminam cædito.
VIII. Sei hominem fulmini Iovis occiſit, ne ſupra genua tollito.
Homo ſi flumine occiſus eſit, ei juſta nulla fieri oportetó.

Senſa legum iſtà.

IX. Deis fruge & mola ſalſa ſupplicanto.
X. In contractibus fides ſeruator: Fidei numen omnes metuunto.
XI. Si filiusfam. vxorem duxit, patri vendundi eius ne vlterius ius eſto.
XII. Mulierem, ſi prægnans mortua fuat, niſi exciſo partu, ne humato: qui ſecus faxit, quaſi ſpem animantis peremerit ita eſto.

Tulli Hoſtilij.

NATI trigemini, donicum puberes eſunt, de publico aluntor.

De X. virorum legibus quando & quomodo ſcripta.

REGIAE leges partim ſcriptæ, partim inſcriptæ aduſque Tarquinij ſuperbi tempora valuerunt. Primus ille & Seruij leges omnes abrogauit, & priorum Regum pleraſque contempſit, ad vim omnia referens, & libidinem dominandi. Tarquinio vero pulſo, à Bruto & Valerio Coſſ. reuocatas iterum Seruianas aliaſque leges Dionyſius adfirmat. Quaſdam & ipſi Coſſ. poſtea Tribuni addiderunt tuendæ libertatis, vt ſunt Valeriæ, Sacratiæ, Iciliæ leges. Sed hæ omnes ius publicum ſpectabant: & priuato iuri nulla facta acceſſio ante leges X. virales, A. V. C. CCXCII. promulgata à Tribunis lex Terentia eſt de Quinqueviris, vt Liuius, vel Decemviris, vt Dionyſius, Legum Scrib. creandis: Eaque lex plebi volenti fuit. Nam ad id tempus loco regum Coſſ. ius dicebant: Conſules autem ex Patribus erant. Itaque in diſſenſu ordinum, cum Patres occaſione iuris præcipue vterentur: ad premendam plebem, nec plebeio contra patricium ius vllum æquum eſſet: omnibus concionibus iactata & flagitata lex Terentia eſt. Reſtitere tamen 7. annos ipſos, Patres. Fracti demum conceſſere, miſſique legati in Græciam ad Solonis inclitas leges, aliarumque ciuitatum inſtituta moreſque noſcendos addidit Dionyſius etiam in Græcanicas Italiæ ciuitates. Biennium plus minus legati abfuerunt. Reuerſi ſunt A. V. CCCI. Statimque plebs peruicit vt ſcribendarum legum initium fieret, Patres tenuerunt, vt X. viri è Patriciis tantum crearentur. Creati Ap. Claudius, T. Genutius, P. Sextius, Sp. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romulus, Sp. Poſthumius, omnes Conſulares. Inierunt magiſtratum ſine prouocatione A. V. CCCII. ſineque anni propoſitæ decem tabulæ. Duæ reliquæ ſequenti anno additæ. In Græcis interpretandis vſi opera ſunt Hermodori Epheſij Philoſophi. Tabulas vocare placuit exemplo Athenienſium, qui Solonis leges dixerunt ἄξονας, tabulis ligneis inciſas, quamvis iſtas æreas fuiſſe conſtet, diſſentiente Pompon., Perlatæ ſunt comitiis centuriatis, fixæ in foro ad curiam Hoſtiliam, manſeruntque quamvis poſt varia incendia vrbis, vltra Septimij Seueri Imper. tempora. De diuiſione tabularum ex fragmentis difficile judicium. Modo tamen & ordine ſcriptas fuiſſe non eſt dubium. Leges Regiæ & Solonis, decem primas tabulas occupaſſe videntur: duæ poſtremæ de ſacris fuerunt, eaſque à Faliſcis petitas Seruius eſt auctor. Ceteræ leges regiæ ex I. II. & III. tabula à Feſto citantur. Lex Romuli de vendendis filiis à Dionyſio in quarta ponitur: Fragmenta quæ ſuperſunt, hæc ſunt.

I. Iuſſus populi & ſuffragia ſunto. Quodcumque

poſtremum populus iuſſit, id ius ratumque eſto.

II. Priuilegia ne irroganto.

III. De capite ciuis niſi per maximum comitatum ne ferunto.

IV. Forti ſanatique idem ius eſto.

V. Qui hoſtem concitauerit, quive ciuem hoſti tradiderit, quive cœtus nocturnos agitauerit, capital eſto.

VI. Sodalitates & collegia ſunto : aſt ne in leges publicas commodave peccanto.

VII. Qui fruges excantaſſit, Cereri ſacer eſto.

VIII. Qui frugem aratro quæſitam pauit ſecuitve pubes Cereri necator. Impubes prætoris arbitratu verberator, noxamve duplionemve præſtato.

IX. Si in alieno pecus pauerit, actio eſto.

X. Qui iniuria alienas arbores cæciderit, in ſingulas xxv. æris luito.

XI. Arboris impendentis ramos xv. pedes à terra circumcidere ius eſto.

XII. Paterfamilias vti legaſſit ſuper pecunia tutelave ſuæ rei, ita ius eſto.

XIII. Si inteſtatus moritur, cui heres nec eſcit, agnatus proximus familiam habeto : ſi agnatus nec eſcit, gentiles familiam herciſcunto.

XIV. Si furioſus eſſe incipit, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque eius poteſtas eſto.

XV. Hominem mortuum in vrbe ne ſepelito, neue vrito.

XVI. Hoc plus ne facito : rogum aſcia ne polito.

XVII. Mulieres genas ne radunto, neue leſſum funeris ergo habento.

XVIII. Homini mortuo oſſa ne legito, quo poſt funus faciat, niſi belli peregreve mortuo.

XIX. Qui coronam parit, ipſe pecuniamve eius virtutes cauſa arduitor.

XX. Neue aurum addito.

XXI. Quoi auro dentes vincti eſunt, aſtim cum ollo ſepelire & vrere ſe fraude eſto.

XXII. Seruilis vnctura tollitor, omniſque circumpotatio.

XXIII. Rogum buſtumve nouum, propius LX. pedes, alienas ædes ne adiicito.

XXIV. Forum buſtumve ne vſucapito.

XXV. Si in ius vocet, atque eat.

XXVI. Si morbus æuitaſue vitium eſcit, qui in ius vocaſſit: iumentum dato : ſi volet arceram, ne ſternito.

XXVII. Si quid horum fuit vitium iudici, arbitrove, reove, dies diffiſſus eſto.

XXVIII. Si vis vocationi fuat, teſtamini : igitur em capito.

XXIX. Si caluitur pedemve ſruit, manem endoiacito.

XXX. Si quei in iure manum conſerunt, vtrique ſuperſtitibus vindicias ſumunto.

XXXI. Si vindiciam falſam tulit, rei ſi velit is arbitros tres dato, forum arbitriis fructus duplione damnum decidito.

XXXII. Rem vbi pagunt, orato, nei pagunt, ante meridiem in foro aut in comitio cauſam coniiciunto, poſt meridiem præſente ambobus litem addicito. Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto.

XXXIII. Æris confeſſi, rebuſque iure iudicatis triginta dies iuſti ſunto: poſtidea manus endoiectio eſto : in ius ducito, nei iudicatum facit, aut quips endo iure em vindicit, ſecum ducito, vincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo, ne minore, aut ſi volet, maiore vincito. Si volet, ſuo viuito, ni ſuo viuit, qui em vinctum habebit libras farris endo dies dato. Si volet, plus dato.

XXXIV. Tertiis nundinis partes ſecanto : ſi plus minuſue ſecuerint, ſe fraude eſto.

XXXV. Aſſiduo vindex aſſiduus eſto: proletario quivis volet vindex eſto.

XXXVI. Qui ſe ſierit teſtarier, libripenſe fuerit, in teſtimonium fariatur, improbus inteſtabiliſque eſto.

XXXVII. Cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus, ob portum obuagulatum ito.

XXXVIII. Qui falſum teſtimonium dixerit, ſaxo Tarpeio deiicitor.

XXXIX. Si iudex arbiterve ob rem iudicandam pecuniam acceperit, capital eſto.

XL. Qui malum carmen incantaſſit, Cereri ſacer eſto.

XLI. Qui iniuriam alteri faxit, xxv. æris pœnæ ſunto.

XLII. Si quis carmen occentaſſit, actitaſſit, condidiſſit, quod alteri flagitium faxit, capital eſto.

XLIII. Si membrum rupſit, ni cum eo pacit, talio eſto.

XLIV. Si nox furtum faxit, etim aliquips occiſit, iure cæſus eſto.

XLV. Interdiu ſi ſe telo defenderit, iure cæſus eſto.

XLVI. Si adorat furto, quod nec manifeſtum erit, duplionem luito.

XLVII. Furta per lancem liciumque concepta, quaſi manifeſta vindicator.

XLVIII. De furto paciſci liceto.

XLIX. Tignum iunctum ædibus, vineæque concapeſne ſoluito.

L. Furtiuæ rei æterna auctoritas eſto.

LI. Vſus, auctoritas fundi, Biennium eſto.

LII. Aduerſus hoſtem æterna auctoritas eſto.

LIII. Qui nexum faciet mancipiumque, vti lingua nuncupaſſit, ita ius eſto.

LIV. Vindiciæ ſecundum libertatem dantor.

LV. Ne quis vnciario fœnore plus exerceto.

LVI. Patricij cum plebeis conoubia ne iungunto.

LVII. Via in porrectum VIII. P. in amfractum XVI. P. lata eſto.

LVIII. In finibus intra v. pedes vſucapio ne eſto.

DE LEGIBVS ROMANIS, EX PAVL. Manut. Lib. 6. Antiquitatum Romanarum, & alijs.

PRIMA omnium, atque æquiſſima naturæ lex eſt, quæ tum nihil cuiquam deeſſe, tum ea, quæ quiſque habet, æterna iubet eſſe : nam quemadmodum illæ, quæ cœleſtibus corporibus præſunt, beatæ mentes iuſtiſſimæ ſunt, & ſuum quæque corpus iuſtiſſime regit : ſic ipſa natura, quæ de ſuperioribus illis mentibus deriuata, & in vnum collecta, vis eſt, æquiſſimum in agendo ordinem ſeruauit : eaque quæ egit, patere omnibus, nec vnquam non eſſe vult : itaque & eam partem aëris, quæ ſublimior, eoque purior eſt, oculis traiicientes, adſpectu cœli iucundiſſimo omnes fruimur : & inferiorem mixtam ſpiritu haurimus : & ſuſtinemur, atque alimur terra : & aqua ad ea, quæ cuique commoda, ac neceſſaria ſunt, vtimur : nam etſi horum ſingula vni animantium generi tributa ad vſum ac victum præcipue videntur : tamen ita vni generi proprium vnumquodque eſt, vt diuerſis generibus animantibus nihil denegetur : alitibus aër, mare piſcibus, quadrupedibus terra, certa cuique animanti ſedes ac naturale domicilium eſt: omnia tamen omnibus communia ſunt, neque alieni alimenti vſu animal vllum perpetuo caret. Hæc ſua lege natura, communis omnium mater, ita conſtituit ac ſanxit : cuius ad ſimilitudinem quo propius accedunt humanæ leges, eo certior ac laudabilior ea vitæ ratio eſt, quam hominum generi præſcribunt, neque ad aliud exemplum ſpectarunt homines illi, quos antiqui ſcriptores diuinis laudibus extollunt, qui ſuas ciuitates optimis inſtitutis, ac ſaluberrimis legibus temperarunt. Celebrantur præter cæteras Lacedæmoniorum leges à Lycurgo latæ : Athenienſium à Solone Commemorantur & illæ, quas Locrenſibus Zaleucus, Thurijs Charondas, Getis Zamolxis Pythagoræ diſcipulus dedit. Laudat etiam Cretenſium leges Plato, Carthaginenſium Iſocrates. Romanas vero Polybius anteponere omnibus non dubitat. Hæc cum ab iis, qui cæteris hominibus ingenio ac ſapientia præſtiterunt, ſummopere laudatæ prædicatæ ſint : quid aliud, niſi præclaras fuiſſe credendum eſt? at diſſimiles inter ſe, & ſi diſſimiles, quomodo omnes præclaræ? quia nimirum ad eundem finem, eandemque, quaſi metam, non eadem tamen via, omnes tendunt. Ius naturæ, in quo nihil inæquale deprehenditur, primi conditores legum ante oculos habuerunt: eius imaginem in ſuas quiſque leges, quantum imitatione licuit, tranſtulerunt: qui cum ad iuſtitiam pariter intenderent, eandem tamen in tradendo iure rationem ideo ſecuti non ſunt, qui non eiuſdem loci non eiuſdem cœli, non eiuſdem hominibus ingenij leges ferebant: hæc illi cum animo circumſpicerent, atq; cogitarent, modo perficere poſſent, quod agebant: qua ratione perficerent, laborandum non eſſe iudicarunt. Neque enim ipſarum legum vitio factum eſt, vt aut Athenienſes minus diu, quam Lacedæmonij: aut Lacedæmonij minus quam Romani floruerint: ſed quod Athenæ citius, quam Sparta, & Sparta citius quam Roma de recta maiorum conſuetudine deflectens, legum Imperium maieſtatemque neglexit. Quare prudenter iudicat Polybius, quod duabus potentiſſimis ciuitatibus, Carthagine & Roma, multorum annorum bello de imperio decertantibus, ad extremum ſuccubuiſſe Carthaginem, & victam conditiones accepiſſe, ob eam maxime cauſam putat, quod, quo tempore inter eas incidit contentio, tum & Carthagine multo quam antea negligentius: & Romæ multo quam vnquam diligentius leges colebantur: nihil enim ſine iure perpetuum eſt. Ius autem ipſum nihil aliud eſt, quam bene viuendi norma, legibus tradita atque præſcripta, quam qui tenent, ſoli duas maximas res maximeque optabiles adipiſcuntur : primum ipſi cotidie magis in ſua ciuitate cari ſunt, atque honorati, inter cognatos clari, inter homines viri, inter viros heroes : deinde id quod velle bonitatis eſt, perficere virtutis, facile conſequuntur,

vt eorum

vt eorum patria ciuibus frequens, pace tuta, opibus beata sit, &c. hoc genere fuiſſe legimus Thebis Epaminondam, Spartæ Ageſilaum, Athenis Ariſtidem, Romanæ Camillum, Fabios, Decios, Scipiones, Catones, innumerabiles alios: nulla enim ex omnium ſeculorum memoria magis ad omnem laudem ciuitas excelluit. Et paulo poſt: Ius igitur omne aut à natura eſt, aut à conſuetudine, aut à legibus. Ius naturæ ipſum per ſe, ſine conſuetudine & legibus, ad optimam vitæ conditionem ſatis erat: ſatis enim beate viueremus, ſi naturam ducem ſequeremur: ſed quia, quod iuſtum & laudabile eſt, multi, vel quia ſunt hebetes, non intelligunt: vel ſunt improbi, diſſimulant: idcirco, ne peccantibus daretur excuſandi locus, ſcripta lex eſt, quæ quid agendum, fugiendumve eſſet, perpetuis literarum notis teſtatum atque expreſſum ante oculos poneret: is enim, qui legem fert, ſi modo ſuam voluntatem ciuitatis commodo metitur, tria ſpectat, vt pœnam factis dignam perditi homines luant: vt cæteri, exemplo admoniti, pœnaque deterriti, meliores efficiantur: vt viri boni, ſublatis improbis, tutiorem ac tranquilliorem vitam agant. Eſt igitur lex tanquam præco, quæ ſuggerente natura, iuſtitiam ciuibus denuntiat: cuius vocem qui volentes auribus percipiunt, eamque fideliter animo cuſtodiunt, ita viuunt, vt virtutem à vitio facile diſtinguant, & ab altero tanquam à peſtifero angue, refugiant: alterum amplexentur, & amabilem præ cæteris rebus exiſtiment. Verum quia publica res ita cum priuata cohæret, vt altera alterius commodo nitatur, nec fere, niſi vtrique recte ſit, diu vigere & ſtare ciuitas [illegible]: propterea quæ vtrique conſulerent leges, aliæ pro ſtatu Reipublicæ, aliæ pro ſingulorum vtilitate, diuerſis temporibus latæ ſunt: fuit igitur & ius publicum, & ius priuatum. Rurſus, quia publica ſunt infirma, ſi ſeparaentur à diuinis, publici iuris facta diuiſio eſt, vt altera pars ad religionem, altera ad res humanas pertineret. Ius priuatum ne ipſum quidem ſimplex eſt, ſed leges quidem omnes de rebus humanis, alias tamen de iure ciuili, alias de criminibus continet. Primum igitur nobis agendum eſt de iure publico, deinceps de priuato: & primum de publico diuino, deinde de humano: item de priuato: primum de eo, quod ad ius Ciuile pertinet, ſecundo loco de eo, quod crimina perſequitur. Romanæ leges aut à regibus latæ ſunt, aut ab iis magiſtratibus, quos, regno ſublato, alios aliis temporibus creatos, ciuitas habuit. Illas leges magna ex parte aliunde deſumptas facile crediderim, non enim dubitandum eſt, quin cum ea tempeſtate in Italia & Albani & Sabini, & præter cæteros Etruſci floruerint, cumque Albæ Romulus, in Sabinis Numa, Priſcus etiam matre Etruſca, patre in Græcia nato, in Etruria educato genitus eſſet, ad ſuam quiſque patriam reſpexerit, & ea, quæ in iis populis probabiliora videbantur inſtituta, delegerit, Romæque legibus ſanxerit. A Lacedæmoniis etiam nonnulla, ab Athenienſibus multa ad ius conſtituendum video deriuata: nam fere, quæcunque in duodecim Tabulis Decemuiri ſcripſerunt, de Solonis legibus tranſlata ſunt: & earum Tabularum ſupplementa Romanos à Faliſcis collegiſſe, apud Seruium Honoratum ſcriptum eſt, cuius in Commentario à Cretenſibus etiam aliquid ſumptum, animaduertimus. Maiores, inquit, noſtri ſedentes epulabantur: quem morem habuerunt à Laconibus & Cretenſibus, vt Varro docet in libris de gente populi Romani, in quibus docet; quid à quaque traxerit gente per imitationem. Nec vero ab ingenio pauca, atque à prudentia eſſe deprompta, credendum eſt, præſertim in Repub. cum in magnis opibus imperij pro vario rerum euentu, noua iura temporum neceſſitas exigeret. Regum ætate non multas in vrbe leges fuiſſe, exiſtimauerim: non ſolum, quia Regum iuſſa pro legibus erant, ad eos grauiſſima quæque deferebantur: eorum omnes dicto annuere, imperio parere cogebantur: Verum etiam, quia ciuitas, neque dum populo ſatis frequens, neque opibus locuples, legum multitudinem non deſiderabat. Inter paucos, & aſſiduis bellis exercitos, nondum licentia, nondum plane vis emerſerat: non luxuries, non illa, quæ fere opes conſequitur, malarum artium lues in vrbem inuaſerat, regibus exactis, ſimul cum publicis opibus, & nata noua vitia ſunt, & ea quæ fuerant, aucta: tunc, vt ad varios morbos diuerſa medicamenta inueſtigata, inuentaque ſunt, ſic ad ea mala, quæ manare cœperant in ciuitate, comprimenda atque ſananda, varia legum genera peperit neceſſitas. Neque tamen reges ipſi leges neglexerunt: poterant omnino, quicquid vellent: ſed voluit nemo, niſi quod liceret: quin, vt ait Liuius, ab ipſo ſtatim vrbis primordio Romulus, diuinis rebus rite perpetratis, vocata ad concionem multitudine, quæ coaleſcere in populi vnius corpus nulla re, præterquam legibus poterat, iura dedit: quem Numa ſubſecutus, multo etiam magis ciuitatem legibus excoluit, & ab armis ad religionem, bonoſque mores totam traduxit. Omneſque deinceps, præter Superbum, ita regnarunt, vt quod idem Liuius alio loco tradit, Brutus idem, qui tantum gloriæ, Superbo exacto, meruit, malo publico vel maximo id facturus fuerit, ſi libertatis immaturæ cupidine priorum regum alicui regnum extorſiſſet, quare cum ipſos moderati ingenij, optimique exempli fuiſſe conſtat, tum leges habuiſſe, quarum ad præſcriptum vniuerſos ciues viuere voluerunt.

Legis definitio

Et longo poſt interuallo: Legem Ateius Capito [illegible] his verbis: Lex eſt generale iuſſum populi, aut plebis, rogante magiſtratu. Lex igitur fuit, non modo quæ centuriatis Comitiis in Campo Martio, ferente ſuffragium populo, patriciis & plebeiis, in centurias diſtributis, rogante maiore magiſtratu, ferebatur: Verum etiam, quæ tributis Comitiis in foro, ferente ſuffragium plebe, ſine patriciis, in tribus diſtributa, rogante minore magiſtratu, id eſt, Tribuno plebis. Non ſolus tributis comitiis legem tulit, ſolus autem inter minores magiſtratus: quia Conſules, etiam tributis comitiis, legem tuliſſe conſtat. In iis verbis non videtur Capito plebiſcitum à lege diſtinxiſſe, At Lælius Felix apud Gellium: Tribuni, inquit, neque aduocant patricios, neque ad eos referre de vlla re poſſunt: ita ne leges quidem proprie, ſed Plebiſcita appellantur, quæ Tribunis plebis ferentibus accepta ſunt: quibus rogationibus ante Patritij non tenebantur, donec Qu. Hortenſius dictator eam legem tulit, vt eo iure, quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. A quo ego tempore Plebiſcita Leges appellari cœpta, quandoquidem legum vim Hortenſia lege iam obtinerent, facile crediderim: nam antea quæ tributis comitiis ferebantur, plebiſcita conſtat eſſe nominata. Varro quidem, quo nemo diligentius antiquitatis vſum tetinuit, Legem tamen vocat quam Tribunus pleb. M. Prætorius tulerat: quod appellari plebiſcitum, multis poſt annis Cenſorinus maluit. Sed de plebiſcitis, quæ Lælius, eadem fere Feſtus. Scita plebei appellantur, inquit: ea quæ pleb. ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit, plebeio magiſtratu rogante. Verum & Lælius & Feſtus proprie loquuntur, ad priſca illa tempora ſpectantes: nam poſtea paulatim obtinuit conſuetudo, vt legis nomen de plebiſcitis etiam vſurparetur Eodemque modo contra definitionem Capitonis: qui generale iuſſum legem appellauit, quæ de vno ciue populus iuſſit, Leges dictæ: licet priuilegia verius, vt eſſent, ſic etiam appellari poſſent: cuius generis exempla, de imperio Cn. Pompeij, de reditu Ciceronis, de cæde Clodij quæſtio, Gellius commemorat: in quo illud animaduertendum eſt, cum in XII. Tab. eſſet ſcriptum, ne de ſingulis, niſi centuriatis Comitiis, ferri poſſet, quod in lege de reditu Ciceronis obſeruatum eſt: de Imperio tamen Pompeij, tributis Comitiis, rogante Manlio Tribuno pleb. actum eſſe. Sed, ſiue populi ſcitum, ſiue plebiſcitum eſſet: quorum alterum magiſtratu patritio, alterum plebeio rogante factum eſſe, ex Feſto cognoſcitur: ſiue ad plures homines, pluresve res, aut ad omnes homines, omneſve res, aut ad vnum hominem, vnamve rem pertineret: prorſus omnia populi plebiſve iuſſa, tum legis tum etiam rogationis nomine, quia populus plebſve magiſtratu rogaretur, appellari ſolita, veterum monumentorum obſeruatio declarat: quod Gellius quoque notauit. Nam, quod Ælius Gallus, vt apud Feſtum ſcriptum eſt, aiebat, inter legem & Rogationem hoc intereſſe, quod Rogatio eſſet genus Legis, quæ autem lex non continuo rogatio: quod ita Feſtus exponit: Rogatio eſt, cum populus conſulitur de vno pluribuſve hominibus, quod non ad omnes pertineat, & de vna pluriſve rebus, de quibus non omnibus ſanciatur: id mihi (pace vtriuſque dixerim) falſum videtur, nomen enim ipſum Rogationis oſtendit, omnes ſiue ad vnum, pluresve homines, ſiue ad vnam pluresve res pertineant, vno Rogationis vocabulo appellari poſſe: nam, vt Gellius animaduertit, nullum populi plebiſve iuſſum fieri poteſt, niſi populus aut plebs rogetur, quod dum fit, ea fere rogatio eſt, & dicitur: idque etiam poſt lata ſuffragia nomen manſit: quanquam frequentius omnino, de quocunque populi plebiſve iuſſu in antiquorum ſcriptis Legis nomen inuenitur.

Leges à quibus & vbi ferrentur.

Leges autem nec niſi à magiſtratibus: nec niſi Comitiis ferebantur: idque probandum exemplis non exiſtimo, ne, quæ ipſa per ſe ſatis aperta res eſt, in ea demonſtranda ſuperuacaneam operam ſuſcipiam: ſed quia nec vnus magiſtratus, nec vna Comitia erant: vtrum ab vno, an ab omnibus magiſtratibus, & vtrum vnis, an omnibus comitiis ferrentur, aperiendum videtur. Ferebantur leges à magiſtratibus maioribus quatuor, vno minore: à maioribus Prætore & Conſule, qui ordinarij magiſtratus erant: item à dictatore & interrege, qui maiores quidem, ordinarij tamen non erant: neque populi comitiis creabantur: cenſor autem, etſi erat maior magiſtratus, ius tamen ferendæ legis, aut habendorum comitiorum non habebat. Ideo dixit Plinius lib. 35. cap. 17. Lex Metilla exſtat, Fullonibus dicta, quam cenſores dedere ad populum ferendam: minor magiſtratus, qui leges ferret, Tribunus plebis erat: nam ædiles cur. quæſtores, ædiles plebis, III. Viri capitales. III. Viri monetæ cudendæ, tribuni militum tam Rufuli, quam Comitiati, etſi magiſtratus erant, leges tamen non ferebant; iique neque viatorem, vt tribunus plebis, neque lictorem, vt Conſul, & Prætor, habebant: propterea tum vocandi, ac prehendendi iure, quod Conſul & Prætor habebant: tum etiam prehendendi, quod vnum tribuni plebis erat, omnino carebant; qui vero poteſtatem neque vocationis habebent, neque prehenſionis, eos magiſtratibus à priuato quoque in ius vocari potuiſſe, & M. Leuinum ædilem cur. à

priuato in ius eductam eſſe, tradidit Varr. lib. 25. rerum humanarum. Verum quæ doctrinæ cauſa à me traduntur, veterum teſtimonio ſingula confirmare, & exemplorum multitudine librum infercire, minime neceſſarium exiſtimo: non ſolum quod hiſtoriæ, librique, vnde ipſi hæc hauſimus, omnibus patent: ſed etiam quod exemplis referta narratio dignitatem non habet, putidæ potius cuiuſdam diligentiæ, & ambitionis ineptæ ſpeciem quandam præfert. Legiſlatores aut tributis Comitiis, aut Centuriatis, aut etiam, vt in imperio mandato, & in adoptionibus curiatis legem ferebant. ſi tributis, aut Senatuſcon. aut ſi ne: ſi Centuriatis è Senatuſconſ. ſemper: plus omnino dignitatis atque auctoritatis in Centuriatis, ſed poteſtatis non minus erat in tributis, æque enim populus vniuerſus tenebatur iis legibus, quæ tributis Comitiis ferebantur, atque iis, quæ Centuriatis. Idque ſancitum eſſe lege à Qu. Hortenſio dictatore lata, cum ante iure eo, quod ſtatuiſſet plebs, patritii non tenerentur, Lælii teſtimonio iam probauimus. Hortenſius, quæ rogata plebs ſanxiſſet, ideo pertinere ad omnes Quirites voluit, vel, vt iura plebis augeret, cum plebeius ipſe eſſet, vel, vtili Reipub. conſilio, quod in libera ciuitate diſſimilem ciuium conditionem, diſcordiæve ſemina putaret. In quo diſſidentes veterum opiniones licet agnoſcere: nam, quod Hortenſio dictatori à Lælio tribuit Gellius, id ad Qu. Publ. Philonem dictatorem Liuius refert, qui multis annis ante Hortenſium dictator fuit. Rurſus neque ab Hortenſio, neque à Philone, ſed multo ante à L. Valerio Potitio, & M. Horatio Barbato Coſſ. eam legem eſſe latam, Dionyſius tradit, qua in varietate verum internoſcere difficile ſit: niſi ſi, quod res eſt, non tanquam nouam legem eſſe latam, ſed quaſi veterem à duobus Dictatoribus, Philone & Hortenſio, renouatam intelligas. Scripſit etiam idem Lælius, cum Tribunus ple. populum adeſſe iuberet, non comitia, ſed conſilium edicere debuiſſe, cum non vniuerſum populum, ſed plebem tantum, quæ pars populi eſt, aduocare Tribunus poſſet. Verum hoc, quod à Lælio ſcriptum in Gellio legimus, obſeruatum ſit, nec ne, haud ſane mihi certum eſt: quin quo me inclinat coniectura, eo me dare ſi velim: comitia, quæ Tribunus ple. haberet, dicta crediderim, non ſolum poſt legem Hortenſiam, quæ diſcrimine ſublato, tribunitiis rogationibus eius omnes pari iure ſubiecit: ſed antea quoque cum plebiſcitis patritij non parerent: quid enim? nonne tributa comitia dicebantur, quæ deſignandis minoribus magiſtratibus haberentur? attributa comitia non à Tribuno ple. habebantur? An igitur eſt, qui, cum Tribuni pl. eſſent deſignandi, eius rei cauſa conſilium à Tribuno edictum legerit? quod ſi quis, vt omnino Lælij diſtinctio confirmetur, non de eo populo, qui ad deſignandos magiſtratus, ſed de eo, qui ad ſciſcendam legem aduocaretur, accipi velit: ne hoc quidem adſenſerim: cum aliter eſſe, ipſo Cicerone magiſtro, didicerim. Vocat enim hic noſter libro 2. de Diuinatione, comitia, & in legum iure & in iudiciis populi, & in creandis magiſtratibus. Præterea in Orat. pro Sextio: Venio, inquit ad comitia, ſiue magiſtratuum ſiue legum. Et Liuius libro 31. Rogatio, inquit, de bello Macedonico primis comitiis ab omnibus ferme centuriis antiquata eſt. & ibidem: Pro ſe quoque Conſulem hortari, vt de integro comitia rogationi ferendæ ediceret. & lib. 45. Macedonicus exercitus Imperatori erat negligenter affuturus comitiis ferendæ legis. Iam vero & de reo iudicando comitia dicta, quæ Tribunus plebis haberet, exempla teſtantur, vt in 3. de legibus, 2. de diuinat. & apud Liuium quatuor libris 3. 26. 40. 43. Quanquam ſi quis ipſa Lælij verba paulo attentius conſideret, intelligeret, nec ab ipſo traditum id, quod nos, quaſi traditum, exemplis redarguimus: ait enim, qui non vniuerſum populum, ſed partem aliquam populi adeſſe iuberet, eum non comitia, ſed conſilium edicere debere. Quibus verbis, non quid fieret, ſed quid fieri deberet, ſignificat. Notat igitur, & quodammodo reprehendit deprauatam conſuetudinem: ſicut eodem loco, cum infert: Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcito appellantur quæ Tribunis pleb. ferentibus accepta ſunt? quo in loco Appellantur, accepit pro, appellari debent: quod enim tradidit, obſeruatum non eſſe, quæque Tribunis rogantibus plebs juſſit, ea tum plebiſcita, tum leges, & à Liuio & ab aliis dici, ſæpe licet animaduertere: ſicuti & conſilium plebis, & comitia de reo Poſthumio apud eundem Liu. lib. 25.

In ferenda lege quid obſeruatum ſit.

Legem autem laturus magiſtratus ſcribebat eam domi & cum peritis conſultabat: ne quid contra populi rem, aut voluntatem ſanciret, ne forte pugnantia capita ſimul ferret: neve quid, quod vetuas aliqua lex, ſi ferretur, inane infirmumque iuberet eſſe, etſi quæ poſtea ferretur lex, ſuperiores omnes, præter Sacratas, abrogabat) ne curationem, poteſtatem, commodumve aliquod ipſe ſibi ſua lege aut collegis, cognatis, affinibus mandaret; quod leges duæ, Licinia & Æbutia, fieri vetuerunt. Contra quas leges fecit P. Clodius: tulit enim, quod in oratione pro domo traditum eſt, vt ſibi Ciceronis ædes liceret poſſidere. Etiam illud inſcribenda lege cauebatur, ne pluribus de rebus, quæ non eiuſdem generis viderentur, vna rogatione ferretur; quod fieri cum lex Cæcilia & Didia vetabat, itaque à Clodio factum accuſat Cicero pro domo ſua, tum faciendum non eſſe, indicat idem in ſuarum legum libro 3. his verbis: Qui agent non plus quam de ſingulis rebus conſulunto: nam, conſulunto, eſt populum roganto. Conſulitur enim populus, cum lex rogatur: itaque in Orat. pro Mil. Nihil, inquit, de eius morte populus conſultus, nulla quæſtio decreta à Senatu eſt: & pro domo ſua: ſi populus de iſta re conſultus eſſet. & Feſtus: Rogatio eſt, cum populus conſulitur, etiam in Senatu, Conſulere, eſt rogare ſententias. Ad Atticum lib. 12. Hic me laudat, inquit, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus ſim, quod denique, antequam conſulerem, ipſe iudicauerim. Addebatur illa exceptio: vt, ſi quid ius non eſſet rogari, ne eſſet rogatum: quod in Orat. pro domo notauimus. Item, ſi quid contra alias leges eius legis ergo latum eſſet, vt ei, qui eam legem rogaſſet, impune eſſet: quod fuiſſe tranſlatitium, hoc eſt ſcribi ſolitum in omnibus legibus, tradit Cicero lib. 3. Epiſt. ad Attic. Hæc igitur, quæ propoſui, quaſi legitima à bonis viris in ferenda lege omnia cauebantur. Sed vbi rationem vicit libido, ſpreta bonorum conſuetudine, nihil præter ſuam potentiam & vtilitatem in lege ſpectarunt. Ideo ſæpe leges Clodij, aut Vatinij, alienas à more maiorum, acerbe reprehenſas à Tullio videmus. Scripta lege, Legiſlator bene de Republica ſentiens, antequam eam promulgaret, referebat ad Senatum, vt quo plus ponderis, maioremque vim lex haberet, de Senatus eam ſententia ferret: popularis vero, ac ſeditioſus magiſtratus, vt Vatinius Tribunus plebis: Cæſare Conſule, non modo prætermiſſa Senatus auctoritate, ſed interdum etiam contra Senatus auctoritatem legem rogabat. Promulgabatur deinde lex, id eſt, in publico ponebatur: eſt enim promulgare, vt ait Feſtus, quaſi prouulgare: id autem eo fiebat, vt inſpiceret, qui vellet, inſpectam conſideraret: non ſolum vt intercedi poſſet, antequam ferretur, verum etiam vt aliquanto ante ſtatuere, cuivis liceret, vtrum cum ferretur, antiquanda ſuffragiis, an accipienda lex eſſet: addo etiam illud, vt quivis monere legiſlatorem poſſet, vel de corrigenda, vel omnino de non ferenda lege.

Spatium promulgationis.

Spatium autem promulgationis, vt ex Macrobio, Dionyſio, Cicerone, Quintil. & aliis paret, quacunque de re ferretur lex, erat trinundinum, id eſt, per trinas nundinas. Cum enim nundinarum cauſa ex agris in vrbem ciues conuenirent, per trinundinum leges, vt à ruſtica plebe ter legi cognoſcique poſſent, patere voluerunt: quod cum M. Antonius non ſeruaſſet, inuehitur in eum Cicero Philipp. 5. his verbis: Vbi lex Cæcilia & Didia? vbi promulgatio trinundinum? Et idem pro domo ſua. Hora fere ſexta diei queſtus ſum in iudicio, cum C. Antonium collegam meum defenderem, quædam de Republica, quæ mihi viſa ſunt, ad illius miſeri cauſam pertinere: hæc homines improbi ad quoſdam viros fortes longe aliter, atque à me dicta ſunt, detulerunt: hora nona illo ipſo die tu es adoptatus: ſi, quod in cæteris legibus trinundinum eſſe oportet, id in adoptione ſatis eſt trium eſſe horarum, nihil reprehendo: ſin eadem obſeruanda ſunt, vt decreuit Senatus, M. Druſi legibus, quæ contra legem Cæciliam & Didiam latæ eſſent, populum non teneri: iam intelligis, omni genere iuris, quod in ſacris, quod in auſpiciis, quod in legibus ſit, te Tribunum pleb. non fuiſſe. Et, vt aliud ex alio, trinundinum non ſolum in lege ferenda, ſed & in magiſtratu deſignando video eſſe ſeruatum, ob eam ſcilicet cauſam, vt conſuleretur candidatis pariter & populo: illis ad magis conciliandos ſibi plebis animos, huic, ne aliquem imprudenter repente crearet, quem creatum poſtea nollet. Locum autem & in lege & in magiſtratu fuiſſe trinundino, minime miror: qui videam à Cicerone, Orat. 2. in Rullum, appellari legem ea comitia, quibus maiores magiſtratus crearentur: nam ſi comitia lex ſunt, ſequitur, vt quod in lege, idem in comitiis obſeruetur & quod rationi conſentaneum videtur, id exempla clarius oſtendunt. Decemviris creandis, inquit Liuius lib. 3. in trinundinum comitia indicta ſunt. & in Epiſt. ad Tironem Cicero: Ad conſulatus petitionem ſe venturum, neque iam velle abſentis rationem haberi ſui: ſe præſentem trinundinum petiturum. Quod tamen non niſi tranquilla Repub. ſeruatum exiſtimo. Nam Punico bello ſecundo Qu. Fabius Max. Conſul, tertium Romam comitiorum cauſa proficiſcens, in eum, quem primum diem comitialem habuit, comitia edixit. Idemque fecit anno proximo C. Claudius Cento, dictator comitiorum conſulatium cauſa creatus. Sed nimirum, quod dici ſolet, ſilent leges inter arma: & ad Remp. cuius cauſa latæ leges ipſæ ſunt, omnia referenda. Seruabatur præterea in iudicio populi trinundinum, cum ſcilicet à populo reus iudicaretur. Vnde illud pro domo: Cum tam moderata iudicia populi ſint à maioribus conſtituta: primum, vt ne pœna capitis cum pecunia coniungatur: deinde, ne, niſi pro dicta die, quis accuſetur: tertio, vt ante magiſtratus accuſet intermiſſa die, quam mulctam irroget, aut iudicet: quarto, ſit accuſatio trinundinum. Conſtat igitur, in omnibus plane comitiis, de legibus, de magiſtratibus, de reis, trinundini rationem eſſe ductam. Neque vero trinundinum ita interpretor: vt, ipſo tertiarum nundinarum die, vel latas eſſe leges, vel deſignatum magiſtratum,

vel reum

vel reum à populo judicatum, exiſtimem:cum & Macrob.li.1. comiria nundinis haberi nõ licuiſſe, veterum teſtimonio probet:& Feſtus, nundinas non ſolum inter ferias,ſed etiam inter nefaſtos dies apud antiquos fuiſſe dicat:inter ferias,ne cum populo agi liceret:inter nefaſtos dies,ne lege. Nũdinas,inquit,feriarum diem eſſe voluerunt antiqui,quo ruſtici mercandi vendendique cauſa in vrbem conuenirent,eumque nefaſtum, ne,ſi liceret cum populo agi,interpellarEtur nundinatores. Aliud autem erat cum populo agere: aliud,lege agere. Cum populo,populum eſt ad conſilium,aut comiria vocare, vt air Feſtus: vel,vt Gellius,rogare populum,quod ſuffragiis ſuis aut jubeat,aut vetet: quod ramen idem eſt:lege aurem agere, jus experiri,in judicio cõtendere. Libro etiam 4.Epiſt.ad Attic per duos nundinarum dies nihil de comitiis tẽtatum,his verbis Cicero declarat: Ante decem Kalend.nundinæ,concio biduo nulla,

Trinundinum in promulganda lege.

Trinundinum igitur in eam ſententiam dictum accipio, vt inter eum diẽ,quo promulgata lex erat,& eum,quo deinde ferrerut,trinę nundinæ intercederent:quo & ſæpius,& à pluribus vrbem mercandi vendendique cauſa viſitantibus, promulgata lex cognoſci poſſet. Poſt rertias nundinas,magiſtratus in eum locũ,vbi legem larurus erat,ſiue in forum,ſiue in cãpum Martium, populum conuotabar. Ibi cum legem præco,ſubjiciente ſcriba,recitaſſet,rum primum quidem is,qui legem promulgarat,populo ſuadebat, vt rogationẽ acciperet, ſed poſt eum alij, non priuati modo, quibus ab aliquo magiſtratu cõcio daretur; (nam alioqui concionandi poteſtas priuatis non erat) verum etiam quandoque magiſtrarus,pro ſuo quiſque ſenſu,vel ſuadebant,vel diſſuadebant. Suaſorem rogationis eum, qui rogabar, fuiſſe,ita veriſimile eſt,vt exemplis,quæ mulra ſuppetunt,mihi eſſe vtendum in re minime dubia,non exiſtimem. Quod autem minus veriſimile eſt,vt aliquis eius rogationis,quã ferret,ipſe diſſuaſor fuerit:id niſi teſtimoniis probem, credibile non erit atque hoc rum fiebat,cum magiſtratus non è ſua,ſed è ſenatus ſentẽtia rogarionem ferebar,neque enim prohibebatur diſſuadere ad populum,quod non probauerat in Senaru. Piſonis Cõſulis exemplum habemus in Epiſtola,Vereor,ad Atticum lib.1. Piſo,inquit Conſul,lator rogationis,idem erat diſſuaſor: quod Attico,vt nouũ & iniquum,ſcripſit Cicero,ſuadere reliqui ſuas rogationes ſolerent. Vnde illud Attici apud Cicer.li.2.de legib. Suade igitur, ſic placet, iſtam ipſam legem vt ego, vti rogas, poſſim edicere: loquitur enim Atticus cum Cicerone,vti cum magiſtratu legem rogante: & quẽadmodum in eo libro perſonam Cicero ſuſtinet Magiſtrarus,legem rogantis,quod ſuperiora proxima verba declarant:Si quæ forte leges à me hodie rogabuntur,quæ non ſint in noſtra Republica,nec fuerint tamen erant fere in more majorum,qui tum vt lex valebat:ſic Atticus ciuem agit,de ipſa lege ſuffragium ferentẽ,quod indicat illud: vti ego,vti rogas,poſſim edicere:refert enim morem illum tabularum, quibus ſciſcebatur lex: quæ his duabus erant literis ſignatæ, V.R. id eſt, vti rogas: cum eæ,quibus lex rejiciebatur, vna litera A, eſſent inſcriptæ: quæ valebat, Antiquo,hoc eſt, nihil nouari volo,antiqua probo,&,vt explanat Feſtus,in morem priſtinum reduco. Vereor autem (vt à re propoſita paululum digredıar) ne mendum lateat in verbo, Edicere:cui,quantum ex antiqua Latina loquendi conſuetudine conjicere, ac meminiſſe poſſum,in hac ſententia locus non eſt. Sed ad rem. Priuatus legem Ciniciam de donis & muneribus, Qu.Fabius Max.ſuaſit,Ogulniam de ſacerdotiis,Publ.Decius Mus: Voconiam de hereditatibus Marcus Cato ille Cenſorius:Corneliam de reditu Ciceronis Cn. Pompeius. Nec vero qui priuati item legẽ diſſuaſerint, inuenire non facile eſt:exẽplum habemus in oratione pro lege Manilia. Qu.Hortenſij,in libro de Amicitia, C.Lælij,& minoris Aphricani. Maniliam legem,de bello Mithridatico,Cn.Pompeio extra ordinem mãdato,diſſuaſit Hortenſius:Papiriam de Tribunis plebis reficiendis, Lælius & Africanus. Atque hanc ipſam conſuetudinem,vt priuati legem ſuaderent,aut diſſuaderent,indicat Liuius lib.45.his verbis:Ita traditum erat,ne quis prius intercederet legi, quam priuatis ſuadendi,diſſuadendique poteſtas facta eſſet:quo melius aut commoda legis aperirentur, aut vitia. Quo perſæpe venit,vt aut ij, qui ad intercedendum venerant, deſiſterent:aut intercederent, qui non profeſſi eſſent: ſe interceſſuros: & eodem libro infra: cum in Capitolio rogationem eam Tiberius Sempronius ferre vellet, & priuatis lege dicendi locus eſſet,neque ad ſuadendum, vt in re minime dubia quiſquam procederet,Setuius Galba repente proceſſit. Item Cic.in orat.pro Corn.cuius extãt reliquiæ quædam,cum Aſconij commentariis editæ: Eſt, inquit,jus vexandi,dum priuati dicunt, dum ſtella defertur, dum æquantur ſordes, dum ſortitio fit.quibus in locis cum & Liuius Cicero de ſolis priuatis mentionem fecerint,non tamen eam poteſtatem ſolis priuatis fuiſſe,debemus exiſtimare: partem enim pro toto poſuerũt,quia priuati & ſæpius & plures,quam magiſtratus,aut pro lege,aut contra legem,dicere ſolerent. Magiſtratuũ porro,vel ſuadentium vel diſſuadentium legem exempla habemus hæc: M.Portius Cato, ille maior Conſul rogationem de abroganda lege Oppia. C.Lælius ille ſapiens, prætor Liciniam de cooptatione ſacerdotum ad populum transferenda diſſuaſerunt:legem Maniliam prætor Cicero luculẽta,quæ extat, Oratione ſuaſit:Agrariam Rulli ij,quæ extant. Orationibus Cõſul idem diſſuaſit. Verum hæc,quæ paulo longius,vt illuſtriora fierent,produximus,paucis admodum verbis lib. de leg.3.Cicero cõprehendit: Populum,inquit docento,doceri à Magiſtratibus priuatiſque patiuntor:in quo ſignificatur,vt & ipſi magiſtratus, qui legem ferent,doceant, hoc eſt,de ipſa lege dicant, & dicere alios quoque tum magiſtratus,tum priuatos patiãtur. Infra vero,libro eod.cum dixit,De promulgatione,de ſingulis rebus,de priuatis,magiſtratibus audiẽdis: priuatos poſuit ante magiſtratus,cum ſupra primũ magiſtratus, deinde priuatos nominaſſet quod ſi ad veritatem ordo referatur, prius nominari priuatos, deinde magiſtrarus oportuit: prior enim priuatis locus in ſuadenda diſſuadẽdave lege ideo datus eſt,ne,ſi eos, qui magiſtratum gerebant,ante audiſſent,ab iis diſſentire non auderent. Idque Dio hiſtoriæ ſuæ lib.39.ſcriptum reliquit: quos autem ſuadere aut diſſuadere leges ſolitos fuiſſe diximus, eos in ea pro Flacco legis auctores Cicero appellat: cum auctores intelligat vel accipiendæ legis,vel antiquandæ. Hæc de ſuadentibus,diſſuadentibuſque legem.

Locus,in quo ſuadebatur lex,aut diſſuadebatur.

Nunc de loco,vnde ſuaderent, aut diſſuaderent, addendum quiddam eſt. Nemo ad populum, niſi de loco ſuperiore cõcionabatur,ſiue is priuatus eſſet,ſiue magiſtratũ adminiſtraret. Id autem ob eam cauſſam,quo longius à ſtantibus concione tum exaudiri vox,tum intelligi verba poſſent. Concionabantur igitur,ſi in foro,de Roſtris,quæ ad Comitium fuiſſe,prope jũcta curiæ, Pædianus ait: ſi in campo Martio,vel alibi,de ſuggeſtu, aut editiore aliquo loco. Concionari autẽ magiſtratibus pro ea quam habebant, poteſtate,omnibus licebat:priuatis, quod jam diximus,niſi concionem,id eſt,concionandi poteſtatẽ,à magiſtratu aliquo acciperent,non licebat,& quia ſæpius in foro,vbi Roſtra fuiſſe diximus,quam in campo leges ferebãtur: ideo ſæpius de Roſtris,quam in campo,conciones habebantur: multo enim plures triburis comitiis,quę legum quidem cauſa in foro, interdum & in Capitolio habebantur,quam Cẽturiatis, quæ in campo,latas eſſe conſtat,cum Tribuni ple.qui comitia tributa, non centuriata habebant, facillime ad leges rogandas adducerentur, quippe qui leges nõ ferrẽt ex Senatus auctoritate:quod neceſſe erat de legibus cẽturiatis. Dixi,priuatos non niſi poteſtate à magiſtratu accepta concionari potuiſſe,magiſtratus autem cunctos ſuo jure potuiſſe: quod cum ita eſſe nunc etiam confirmem,tamen illud addo,ſummum in eo jus,ſummamque poteſtatem tribunorum plebis fuiſſe,qui,ſi vellent,nõ priuatos modo,verum & magiſtratus ipſos,atque etiam Conſulem, qui ſummus erat magiſtratus,prohibere concione poterant. Itaque Ciceronem Conſulem extrema magiſtratus die Qu.Metellus Nepos,Tribunus ple.concionis habendæ poteſtate priuauit: & Qu.Metellum Celerem Cõſulem à L.Flauio Tribuno plebis in carcerem deductum,annoque proxime conſecuto M.Bibulum, item Conſulem à Publ.Vatinio Tribuno ple.hiſtoriæ narrant: non enim de Roſtris modo concionantẽ,atque etiam de curru triũphantem detrahere Tribuno ple.licebat: Verum,& quoquo vellet,deducere,vel ad ſupplicium,ſi liberet,propterea quod,cui vellet,manus injicere, vetuſto Sacratarum legum jure poterat: ipſi,cum Sacroſanctus eſſet,nemo poterat. Verum Tribuni ple. poteſtatem ſuo loco,i.e.libro de Magiſtratibus reſeruemus:interim,quod in manibus eſt,ipſum agamus. Cum ſuaſerant,diſſuaſerantve legem primo loco magiſtratus,qui legem ferebat, ſecũdo priuati,tertio reliqui magiſtrarus: tũ præſentibus ſacerdotibus,vt Dionyſius ſcribit,& diuina exponentibus,ſitella vel vrna (ſitella Cicero, vrnam Lucanus vocat) deferebatur: in quam ſiue tribuum,ſiue tributis comitiis lex ferretur,ſiue centuriarum,ſiue centuriatis,nomina cõjiciebantur: deinde ſortibus æquatis,hoc eſt,ita agitata ſitella, ne qua ſors ſubſultaret, atque exiliret, ſed pariter omnes æquatæ jacerent, ſortitio fiebar,quæq; prima vel tribus,vel centuria,quæ ſecunda quæ tertia ſitella exiſſet,eundem,quem ſors dederat,in ſuffragio ferendo locum atque ordinem obtinebat: hæc dum agerentur,ſi quis Tribunus pl.legi vellet intercedere,locus erat,nũquam autem ante ſuaſionem diſſuaſionemque legis interceſſionem fuiſſe, declarãt illa proxime recitata,quæ Liuius lib.45.Cicero in Oratione pro C.Cornel.tradiderunt. Et,quoniam de interceſſione, quæ legem impediebat, mentionem facimus: (neque enim lege tantum,verum & SCtis & Prætorum decretis, aut judiciis interceſſum eſſe animaduertimus) omnibus de cauſis,quę quo minus promulgata lex proferri poſſet, impedimento fuerunt, nobis dicendum eſt,

Interceſſionis modi quatuor.

Hæ quatuor traduntur:prima interceſſio, cum Tribuni plebis,quorum proprie intercedendi jus erat,edita voce illa,Veto, de qua mentionem facit Liuius,intercedebant:cuius generis exempla non deſunt. Altera,cum is,qui promulgarat,vel amicorum precibus adductus,vel ſenatus auctoritate commotus, vel

ipſe ſua ſponte cōſultū mutabat:quod C.Manilius,& L.Cæcilius, vterque Tribunus pl. diuerſis temporibus fecerunt, ille in lege de libertinorum ſuffragiis,hic in ea,quā de minuēda ambitus pœna promulgauit.Tertia ratio fuit,cum neque intercedente Tribuno,neque eo,qui promulgauerat,conſilium mutāte,comitiales dies,i.e.eos,quibus agi cum populo licebat. Cōſul eximebat,vel ſupplicationibus decernendis, vel feriis indicendis,nō ſolum iis,quæ Latinæ dicebantur,quas indicere ſoli Cōſules poterant,ſed etiam iis,quæ imperatiuæ,quas non modo Conſulibus,verū etiam Prætoribus ipſorū arbitratu licebat imperare:quo genere vſum eſſe Cn. Cornelium Lentulū Marcellinum Conſulem,vt C.Catonis Tribuni pl.legib.obſiſteret, videmus in Epiſtola,Placiturum,li.2.ad Qu.fratrē Quartā cauſam,quæ & ipſa comitiis,quacunque de re haberentur,impedimento eſſet,auſpicia inuenimus:quorum duo genera reperio: Vnum,quo magiſtratus tantum vtebantur,quę Spectio dicebātur,vel de cœlo ſeruare:quo de genere teſtes locupletes habemus Tullium in 2.Philip.& Varronem apud Nonium:alterum genus ad augures pertinebat,cum ex auiū ſignis.i.volatu,cātu, & tripudio ſolliſtimo,auſpicium faciebant:nam ſi quid aduerſi viderant,aut audierāt,id nuntiantes,comitia impediebāt: quod Cic.li.2.de legib.vt alia omittantur exempla,ſignificat.Illo autem priore genere, vel ſi aduerſi nihil eſſet, ipſa tamen per ſe ſpectionem impediebat:quod à Dione li.38.traditum animaduerti.Obnuntiatio autem,quæ augurum erat, duarum rerū obſeruatione fiebat,vel cum de cœlo fulſiſſet,aut tonaſſet: (erat.n. augurum diſciplina,vel Ioue fulgente,tonante,comitia dimitterētur)quo genere impedimenti Pōpeius Magnus in ſecundo conſulatu , cum Prætorem creari,virum omnium integerrimū M.Catonem videret,ipſe autem hominem flagitioſiſſimum P. Vatinium,Cæſaris gratia,vellet,comitia diſſoluit:vel cum aues aduerſa portenderent.Auium autem tria genera:alites,quæ volatu: oſcines,quæ cantu:pulli,qui tripudio dabant ſigna rerum futurarum.Nec omnium erat eadem ſignificatio,cum quædam à dextra,quædā à ſiniſtra volantes,aut canentes proſperos euētus oſtenderent:hinc illud li.1.de Diuinat.Iupiter ne cornicem à læua,coruū à dextra juſſiſſet.Et Plaut. in Aſin.Picus,& Cornix eſt ab læua,coruus porro à dextra.Et in epiſt.ad Cæcinā: Non igitur ex alitis volatu,non ex cantu ſiniſtro oſcinis,nec ex tripudiis,ſolliſtimis tibi augutor.Aues autem vtriuſque generis,id eſt,alites & oſcines, perſequitur Feſtus 13.241.Et quanquam ſiniſtra Romanis læta,vt Græcis dextra: iiſdē tamen, vt li.2.de Diuinat.cognouimus,ſiniſtrum fulmen triſte omen fuit ad comitia,cum ad cæteras res eſſet optimum:& ſi bubo volaret ad ſiniſtrā:præclare Lucanus hoc genere li.5.cum neglectam veterem comitiorum rationem ſignificaret,illa pronuntiat:

——fingit ſollemnia campus.
Nec cœlum ſeruare licet,tonat,augure ſurdo,
Et lætæ jurantur aues bubone ſiniſtro.

Redeo ad inſtitutum:Sortitione tribuum,aut centuriarū facta,dicebat is,qui legem ferebat:Si vobis videtur,diſcedite Quirites:de quo Pediani verba ſubſcribam:Cum,inquit,id ſolū ſupereſt,vt populus ſentētiā ferat,jubet vnumquenque is,qui fert legem,diſcedere:quod verbum nō hoc ſignificat, ꝙ in cōmuni cōſuetudine eſt,ꝰde eo loco,vbi lex fertur, ſed in ſuam quiſque tribum diſcedat, in qua eſt ſuffragium laturus:populus.n.confuſus,vt ſemper alias,ita & in concione.Liui.autem li.2.vbi de lege Lætoria loquitur:Cōſul,inquit,Appius negare jus eſſe tribuno in quempiam,niſi in plebeium: non.n.populi,ſed plebis eū magiſtratū eſſe, nec vllum ipſum ſummouere pro imperio poſſe more maiorū,quia ita dicatur:Si vobis videtur,diſcedite Quirites,vbi Diſcedite,dictum apparet,ad ſuffragia ferenda.li. 3.vbi de Terētia lege ait,idē ſignificat,cum ait: Quēadmodum ſe tribuni geſſiſſent in prohibēdo delectu,ſic patres in lege,quę per omnes comitiales dies ferebatur,impedienda gerebant:initium erat rixæ,cum diſcedere populum juſſiſſent tribuni,quod patres ſe ſummoueri haud ſinebant. Cum igitur de concione juſſi diſcedere,in ſuā quiſque tribū,aut centuriā abiiſſet, priuatos homines inuenio,qui de lege laborarēt,ipſos,ne quid fallaciæ cōmitteretur, aut tabellas diſtribuiſſe , aut diſtribuentibus præfuiſſe:idq.Diribere proprio vocabulo dicebatur; quod muneris,quia fere obiri curatique ab iis ſoleret,qui neq.ætate graues,neque geſtis honoribus inſignes admodum eſſent,id ſibi & à ſenibus,& à dignitate præſtantibus præcipue contigiſſe, glorioſe commemorat Cicero in Piſonē.Hoc, inquit,certe video, quod indicant tabulæ publicæ, vos rogatores, vos diribitores, vos cuſtodes fuiſſe tabellarum:& quod in honoribus veſtrorū propinquorum non facitis,vel ætatis excuſatione,vel honoris: in ſalute mea,nullo rogante,vos veſtra ſponte feciſtis. Eodemque verbo eadem de re vſus eſt in ea poſt reditum in Senatu,cū ait:Quando tantam frequentiam in campo,tantum ſplendorem Italiæ totius, ordinumque omnium, quando illa dignitate tot rogatores , diribitores, cuſtodeſque vidiſtis? Nec dubito,quin legendum ſit, Diribeantur,non Diripiatur, in ea in Piſo.In eo loco:An expectas,dum te LXXV. tabellæ diripiantur? pro,diribeantur,vt de re judicium fiat.Sic & Plin. manifeſte accipit lib.36.c.15.Hic eſt,inquit,ille domitor orbis populus, qui gentes & regna diribet. Ciſtis autem ſuffragiorum cuſtodiendis certos homines in comitiis præfuiſſe , qui Nongenti ſunt appellati:idem Plin. lib.33.c.2.ſcriptum reliquit.

Suffragia quomodo ferrentur.

Objicitur hic quæſtio perdifficilis,quomodo ſuffragia ferrētur:quod in tanta rerū antiquarum obſcuritate ſuffragandi vſu non ſolum intermiſſo,verum etiam penitus amiſſo, poſt tot ſecula manifeſtum non eſſe,quis miretur? itaque nec,opinor,totam rē explicare quiſquam poſſit:nec tamen ignorabit omnia, qui veterum libros diligenter examinarit.Primum igitur illud, multorum teſtimonio, conſtat, ciſtas cum ſuffragiorum tabellis pontibus quibuſdam:quo tutius cuſtodirētur,impoſitas eſſe: ex quib. tabulæ populo miniſtrarentur: quem morem Cicero in epiſt.quadā ad Atticum li.1.declarat,his verbis: Operæ Clodianæ pontes occuparant, tabellæ miniſtrabantur, ita vt nulla daretur.Vti rogas.Et li.3.de legibus.Pontes lex Maria fecit anguſtos:quam legem Plutarch.etiam in Mario ſignificat. Libro autem 1.Rhetoric.ad Herennium : Cœpio,vt Saturninum cōtra SC.legem de Semiſſibus & trientibus aduerſus Remp.ferre vidit:cum viris bonis impetum facit,pontes diſturbat,ciſtas dejicit, impedimento,quo ſecius feratur lex. Deinde cum à Feſto ſcriptum videam,ſuffragia per pontem comitiis ferri ſolita,adducor in eam ſententiam,vt exiſtimem,tabellas in eorum pontium capite miniſtratas eſſe,& in extremis pontibus alias ciſtas fuiſſe,in quibus tabellas quiſque ſuas deponeret:quod erat ſuffragium ferre : quod etſi ex duobus locis Ciceronis,& ex lib. Rhet.ad Heren.ſatis licet intelligere : tamen,quo res pateat illuſtrius.Feſti verba recitabimus: Quo tempore, inquit,primum per pontem cœperunt comitiis ſuffragium ferre,juniores conclamauerunt,vt de ponte dejicerentur ſexagenarij,qui jā nullo publico munere fungerentur, vt ipſi potius ſibi, quam illi deligerent Imperatorem.Vanam autem opinionem de ponte Tiberino confirmauit Afranius,Et idem alio loco:Depontani ſenes appellabantur , qui ſexagenarij de ponte dejiciebantur. Quo ſpectaſſe Macrobius videtur,cum ait Sat.li.1. His ne tam doctis viris,quorum M.Cicero & Varro imitatores ſe gloriantur,adimere vis in verborum comitiis jus ſuffragandi,& tanquam ſexagenarios de ponte dejicies? Tranſibant igitur per eos pontes ad lationem ſuffragij, tabellis acceptis in prima pontis parte, quas in extrema redderent.Erant autem,quot tribus,aut quot centuriæ,tot pontes : vt per ſuum ſingulæ pontem ſuffragium ferrent:alioqui negotium longi tēporis,nec ſine perturbatione aliqua fuiſſet,ſi ponte vnico tribus omnes, aut centuriæ tranſire cogerentur , &, cum ait Cic. Operæ Clodianæ pontes occuparant: &,Pontes lex Maria fecit anguſtos: & ille qui ſcripſit ad Herennium: Pontes diſturbat,ciſtas dejicit: pontium multitudinem perſpicue declarant.Nec de duabus tabellis cuique datis quiſquā dubitat, cum hac litera, A, quæ legis antiquationē ſignificat,altera ſic inſcripta, V.R. id eſt,Vti rogas: quæ legem accipiebat,vti magiſtratus rogauerat.Pontes autem dicti,quod extructæ ad tempus menſæ ſatis anguſtæ,præſertim poſt legem Mariam,pontium ſimilitudinem haberent:quæ,ſi tributim populus in forum vocaretur,35.pro numero tribuum fuēre,ſi centuriatim in campum, totidem pro centuriæ,id eſt,193.

Ordo in ferendis ſuffragiis.

Nunc de ordine in ferendis ſuffragiis agamus.Primo loco ea tribus,eave centuria,quæ omnium tribuum,aut centuriarū nominibus in ſortem coniectis,prima de ſitella,de qua jam diximus,ſorte exierat,ſuffragiū ferebat:eaque prærogatiua dicebatur,quia prima rogaretur à magiſtratu,qui comitia habebat:at in prima tribu,aut centuria quis primus? videlicet is,quē magiſtratus legem ferens deligebat:deligebat autem quem & dignitate præſtare,& rogationi ſuæ præter cæteros facere judicabat. Vtrunque cognoſcitur in Orat.pro Plācio,in qua ita ſcriptum eſt:Nam quod primus ſciuit legem de publicanis, tum vir ampliſſimus Conſul id illi ordini per populum dedit,quod per Senatum,ſi licuiſſet,dediſſet, ſi in eo crimen eſt,quia ſuffragiū tulit,quis nō tulit publicanus? ſi,quia primus ſciuit,vtrum id ſortis eſſe vis,an eius, qui illam legem ferebat? ſi ſortis, nullū crimen eſt in caſu,ſi conſulis:ſplendor etiam Plancij,hunc à ſummo viro principem ordinis judicarum,quo conſtat,ideo primū Plancium ad ſuffragium ferendum à Cæſare cōſule lectū eſſe, quia primus ordinis equeſtris judicaretur: quod ipſum confirmant illa pro domo ſua:Cōſulari homini P.Clodius,euerſa Republica,ciuitatem adimere,cōſilio aduocato,conductis operis non ſolum legētium,ſed etiam ſeruorum,Sedulio principe? dixit enim Sedulio principe,pro primo omniū ſuffragiū ferente, quod apertius proxime oſtendit, cum ait:Sin autem is primus ſciuit,erat enim quodammodo legis ornamentum, cum is eam ſciſcebat primus, cuius in ciuitate non leuis eſſet auctoritas, quod etſi ſatis clare indicant ea,quæ ex Orat.pro Plancio recitauimus:tamen in hac ipſa pro domo ſuā idē ſit illuſtrius:ſubjungit enim poſtea, quæ proxime ad exemplum attuli,nō magno interuallo: Tu huius,vt acta tui præclari tribunatus hominis dignitate honeſtes,auctoritatem amplecteris: quaſi Clodius Sedulij,tanquam clari hominis,nomen publicis in tabulis ad legem honeſtandam ſcripſiſſet , aut fortaſſe etiam in æs ſimul

cum ipſa lege incidiſſet, nam, vt dicam, quod ſentio, ſuſpicor de mendo, vbi Seduli meato ſic in ea pro domo ſua: quod enim legitur: Quid te audacius, qui in eius nomen incideris; id non placet: non enim cum audacia caſus congruit: nam Incidere, verbũ eſt in caſu poſitum: audacia vero volũtatis eſt, non enim qui incidit audax, ſed impudens & inſcius: qui vero audax, is non incidit, ſed incurrit & irruit: quare aliter ſuſpicor à Cicerone ſcriptũ eſſe, & forte ſic: Quid te audacius, qui in ęs nomen eius incideris. leges enim in æs incidi ſolitas, paulo poſt docebimus. Cũ igitur ab eo, quem magiſtratus ipſe primũ delegiſſet, deincepſq; ab aliis eiuſdem tribus, aut centuriæ perlata ſuffragia erant: tum ſuffragiis in vtramq; ſententiã dinumeratis, & eorũ numeris puncto notato, eius tribus, aut centuriæ voluntas cognoſcebatur, eaque à præcone renuntiabatur: &, eadem in reliquis tribubus aut centuriis ratione ſeruata, ex maiore tribuum, centuriarũve numero, vel antiquabatur, vel ſciſcebatur lex: hoc autẽ, Dirimere ſuffragia, & Diremptio ſuffragiorũ dicebatur. Itaq; vetera habẽt exemplaria Varronis de re ruſt. lib. 3. Dum dirimuntur ſuffragia, vis potius villæ publicæ vtamur vmbra, quam priuati candidati tabella? quod aperte declarat Lucanus, quem locũ deprauari, &, vt aliis in locis, Diribet, pro Dirimit, reponere, facile nõ fuit, in illo verſu libri 5. Et nõ admiſſæ, dirimit ſuffragia plebis. & ad Q. Frat. lib. 3. Epiſt. 4. lego, Diremptis tabellis, nõ, vt vulgo legitur, &, vt habent libri quoq; veteres. Diruptis. Itẽ, in ora. pro Planc. Diremptio, nõ Direptio. Diremptis, igitur ſuffragiis, vel de antiquata lege, vel de accepta cognoſcebatur: ac de antiquata, id eſt, ſuffragiis improbata (Feſtus enim Antiquare, explanat, in morẽ priſtinum reducere) nihil eſt dicendum.

Iureiurando confirmabatur lex.

Scitam autem atque acceptam, omnium ciuium iureiurando cõfirmari ſolitã legimus. Itaq; Q. Metellus, ille Numicidius, ne in legem Saturni per vim latã iuraret, in exilium ire maluit, ſibique potius de patria, quam de ſententia, decedendum putauit: quem anno poſt 43. imitatus nõ eſt M. Cato, is, quem Vticenſem hiſtorici nominant: qui cum leges P. Clodij nullo neque iure, neque more rogatas putaret, in eas tamen iurauit, conſilio vſus optimo, vt Cicero ait in ea pro Sextio: nam ab eo, quod omnino ne fiat, fieri non poteſt, cum periculo diſſentire, temeritatis videtur eſſe.

Leges quando in æs incidebantur.

Poſt iuſiurandum in æs lex incidebatur: quod indicat Liu. lib. 3. his verbis: Priuſquam vrbem Conſules egrederentur, leges decemuirales, quibus tabul. 12. eſt nomen, in æs inciſas in publico propoſuerunt. atque hoc lib. 10. Dionyſ. confirmat: & Cic. in Orat. 3. in Catil. Memoria, inquit, tenetis Cotta, & Torquato Coſſ. complures in Capitolio turres, de cœlo eſſe percuſſas: cum & ſimulacra Deorũ immortalium depulſa ſunt: & ſtatuæ veterum hominum deiectæ, & legũ æra liquefacta: quod ipſum verſib. deinde perſecutus eſt in ſecundo de Conſulatu ſuo, vt lib. 1. & 2. de diuinatione patet: eandem conſuetudinem probant illa, quæ in 1. Philipp. ſcripta ſunt: Forum ſepietur, omnes claudentur aditus: armati in præſidiis multis in locis collocabuntur: quid tum? quod erit ita geſtum, id lex erit, & in æs incidi iubebitis; quod etiam nõ multo ante dixerat: quæ ille in æs incidit, in quo populi iuſſa perpetuaſque leges eſſe voluit, pro nihilo habebuntur? exemplis non egemus: ſed vnum Suetonij, quod in C. Cæſaris vita legimus, quod apertam rem multo etiam illuſtrius oſtendit, apponemus. Marcus, inquit, Claudius Marcellus Conſul, edicto præfatus de ſumma ſe Reip. acturũ, retulit ad Senatum, vt ei ſuccederetur ante tempus; quoniam, bello confecto, pax eſſet, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne abſentis ratio comitiis haberetur, quando nec plebiſcito Pompeius poſtea abrogaſſet: acciderat autem, vt is, legem de iure magiſtratuum ferens, ex capite, quo à petitione honorum abſentes ſummouebat, ne Cæſarem quidem exciperet per obliuionem: ac mox, lege iam in æs inciſa, & in ærarium condita, corrigeret errorem. Hic illud occurrit: Si tum denique in æs leges incidebantur, cum perlatæ eſſent: quod proxima Suetonij verba oſtendunt: Cur in Orat. pro Mil. cũ de legibus nondum latis, ſed quas Clodius ferre cogitarat, mentionem facit? Incidebantur, inquit, iam domi leges, quæ nos noſtris ſeruis addicerent? cur nõ ſcribebantur potius, quam incidebantur: an incideret Clodius leges nondum latas: dicamus, quod omiſit Pedianus interpres, qui in arte Ciceronis indicanda parcus nimis eſt, ſicut in exponenda hiſtoria ſatis liberalis: notat Cicero confidentiam Clodij, hominis audaciſſimi, qui domi ſuæ leges non modo ſcriberet, ſed etiam quaſi latas incideret: quas, quo iure, quave iniuria, cum ſuis operis & ſeruis omnino perferre cõſtituerat. Et eſt Oratoris artificium, ad odium concitandum, ea de inimico dicere, quæ etiamſi fortaſſe facta nõ ſunt, fieri tamen potuiſſe, eius, in quem dicitur, anteacta vita declarat, nihil erat, quod in Clodium, quamuis atrociter excogitatum, non veriſimiliter videretur: ideo incidebantur potius, quam ſcribebantur, dixit, vel vere, quod magis puto ὑπερβολικῶς. & tamẽ veriſimiliter, vt de Publio Clodio, quem omnium audaciſſimum eſſe conſtabat. Ne illud quidem prætermittam, non in tabulis modo æneis, ſed etiam in columnis inciſas eſſe leges: de tabulis dubium non eſt, quas etiam aliquot in hunc vſque diem ſeruatas, ipſi vidimus: de columnis autem Cicero pro Balbo ſic: Cum Latinis omnibus fœdus ictum Sp. Caſſio, Poſthumo Geminio Coſſ. quis ignorat? quod quidem nuper in columna ænea meminimus poſt Roſtra inciſum & perſcriptum fuiſſe: qua ipſa de re Liuius lib. 2. ſic: Tantum ſua laude obſtitit famę Conſulis Marcius, vt, niſi fœdus cũ Latinis, columna ænea inſculptum, monumento eſſet, ab Sp. Caſſio vno, quia Collega abfuerat, ictum, Poſthumum bellũ geſſiſſe cũ Volſcis memoria ceſſiſſet: & Varro, vt apud Macrobium legimus, antiquiſſimam legem in columna ænea ſcripſit inciſam fuiſſe, cui mentio intercalaris adſcriberetur: nec deeſt Dionis in hiſtoria teſtimonium, qui libro 41. columnas, quibus inciſæ leges legerentur, de cœlo tactas, memoriæ prodidit. Scripta iam lege, promulgata, perlata, in æs inciſa (his enim quaſi gradibus ad id, quod in l. vltimum ac ſummum eſt, peruenimus) vnum reſtat, vt, vbi cuſtodienda reponeretur, oſtendamus. Scire igitur oportet, non eandem legum omnium fuiſſe rationem, ſed aliquot, maximeque tabulis æneis inciſas in publico proponi ſolitæ, vt oculis ciuium paterent, quod exempla demonſtrant: quæ vero æneas in tabulas eſſent inciſæ, eas ad ærarium delatas, quo ſc. & SCta, ita cum publicis pecuniis, omniumque publicarum rationum libris conditæ aſſeruabantur. Erat autem Ærarium, tum aliorum, tum maxime Feſti, Macrobij, & Plutarchi in problematibus teſtimonio, in Saturni Opiſque templo: templum autem in vico Iugario, ad Capitolij radices: Vnde ſepties millies H.S. à Cæſare dictatore depoſitum, poſt illius interitum M. Antonius Conſul abſtulit. Et ſi tantũ Opis in Philippica 1. & 2. vbi hac de re Cicero loquitur, mentio fit: puto, quod duabus cellis ſimulacra Opis & Saturni ſeparatim dedicata colerentur, & ad Opis cellam propius, quam ad Saturni, eam pecuniam Cæſar locaſſet: primis enim Reipublicæ temporibus, legem Iciliam in templo Dianæ, quod in Auentino monte fuit, repoſitam eſſe, legimus in hiſtoria Dionyſij. Quæ ad rationem perferendæ legis attinerent, quæ fere ponderis alicuius eſſe viderentur, omnia, vt arbitramur, perſecuti ſumus: nam in quo differrent legum ferendarum comitia, à cæteris comitiis, vt de magiſtratu creando, de reo iudicando, quia cõuenire magis in librum de Comitiis hæc tractatio videtur, qui poſt hunc de ll. exibit, hic omittimus.

Locus ferendæ legis.

Locum ferendæ legis interdum Prata Flaminia, qui poſtea Circus Flaminius dictus eſt, interdum etiam Lucum Petilinum, quandoq; Capitolium, ſed plerumque forum, aut Campum Martium fuiſſe legimus. De Pratis Flaminiis, Luco Petilino, Capitolio, Liuius teſtis: de Foro declarant illa pro C. Rabirio Poſthumo: Si lex ferretur, conuolareris ad Roſtra: erant enim Roſtra in foro: dixit autem, conuolaretis ad Roſtra, cum hoc intelligeret, vt inde legẽ diſſuaderetis. Et aperte in Orat. 1. in Anton. & in V. & pro domo, & vbi non. de Campo, inde conſtat, quod, cum leges centuriatis comitiis ſæpe latæ ſint, centuriata porro comitia in Campo eſſe habita, omnes hiſtoriæ narrent: manifeſte ſequitur, vt leges centuriatis comitiis latę, in campo latæ ſint. Hic nitur alia conſideratio, loco ne ſacro an profano ferretur. Sacro potius, quam profano crediderim: primum, quod in Roſtris, qui locus erat auguratus, Templumque dicebatur, ſæpe à magiſtratu ferretur: Itaque pro Sextio, Princeps, inquit, rogationis Q. Fabricius templum aliquanto ante lucem occupauit, occuparat enim, vt legem ferret: quod illa verba pro Milone declarant. Potuitne Fabricio, viro optimo, cum de reditu meo legem ferret, pulſo? occuparat autẽ Roſtra, non templum alicui Deo ſacrum: quod ipſe Cicero declarat inf. in ead. pro Sextio, ſubiungens, Tribunos pleb. ferro à Roſtris à Clodio pulſos, Fabricium intelligẽs: ſed clariſſime in Vatinium his verbis: Cũ Lucium Vettium iudicem in Roſtris, in illo, inquam, augurato templo à loco collocaris. Et Liu. li. 8 Naues, inquit, Antiatiũ, partim in naualia Romæ ſubductæ, partim incenſæ: Roſtriſque earum ſuggeſtũ in foro exſtructũ adornari placuit: Roſtraque id templum appellatum. Altera eſt ratio, quod leges à P. Clodio Tribuno pleb. in templo Caſtoris latas inuenio: quod indicat illud in Piſon. Eodem in templo, eodem & loci veſtigio, & temporis, arbitratia non mei ſolũ, ſed patriæ funeris abſtuliſti. Sic enim interpretor illud. Eodem in templo, quo in templo legẽ de mea pernicie tulerat Clodius, eodẽ in templo de Macedonia tibi tradenda ſtatim legẽ tulit: quam tu prouinciam ad arbitrium tuum pro meo funere, quod idem funus patriæ fuit, ipſe pactus eras. Itaque prouinciam lege traditam, quaſi præmium à Clodio debitũ abſtuliſti: & apertius in oratione pro domo ſua: Cum arma, inquit, in ædẽ Caſtoris comportabas, nihil aliud, niſi, vti ne quid per vim agi poſſet, machinabare. In libris autem de Inuent. Flaminium, inquit, eum, qui Conſul Remp. male geſſit bello Punico ſecundo, legem Agrariam per ſeditionem ad populum ferentẽ, pater ſuus de templo deduxit: accerſitur maieſtatis. & apud Liuium, antequam Roſtra in foro exſtructa eſſent, de Tribunis pleb. legum rogandarum cauſa in templum coeuntibus nõ ſemel mentionẽ fieri videmus. Ferebat ergo magiſtratus legem in templo: ferebat ſuffragia de lege populus circa templum: locum enim tantæ multitudini vllo in templo fuiſſe, credibile non eſt: cum

vero lex à magiſtratu ferretur,eodē in templo alios quoq; magiſtratus affuiſſe,eos nimirum,qui cum magiſtratu legem ferente conſentirent,legimus in Orat.ad Vattin. Quæ quidē leges,inquit,anno poſt ſedentibus in templo duobus nō Conſulibus; ſed proditoribus huius ciuitatis,ac peſtibus,vna cū auſpiciis,cum interceſſionibus, cū omni iure publico conflagrauerunt. Oſtēdi latam in templo legem,cum in foro ferebatur, hoc eſt,tributis comitiis:quid cū in campo centuriatis;tū in templis Deorū nō exiſtimo, quæ in campo nulla fuiſſe legimus:quo tamen in loco à magiſtratu ferretur,eum locū ante auguratū fuiſſe crediderim. Nam,ſi tributis comitiis ſemper in templo,cur centuriatis,quæ maiorū rerum cauſa habebantur, profano in loco lex ferretur? ſed fortaſſe videri poſſit infirma cōiectura:addamus exemplū,vt dubia res teſtimonio probetur. Liuius igitur lib.3. Tribuni, inquit, vt impediendæ rei nulla ſpes erat,de proficiſcēdo exercitu agere,eo magis,quod& augures iuſſos adeſſe ad lacū Regillū, fama exierat, locūque inaugurari, vbi auſpicato cū populo agi poſſet: vt quicquid vi tribunitia Romę rogatū eſſet,id comitiis ibi abrogaretur. Inter leges autē,quæ in foro,& eas,quæ in campo ferrentur,dixi iam hoc interfuiſſe,quod in foro tributis comitiis ferrētur,in campo comitiis centuriatis.

Leges centuriatis comitiis latæ.

Nunc adiungo primum illud,centuriatis comitiis eas eſſe latas,quæ è SC.ferebantur: deinde illud,quæ centuriatis cōmitiis ferrētur,eas ſi à SC.nō ferrētur,patrib. quidē auctoribus ſemper eſſe latas,quod non à primis Reipublic.temporibus,ſed tātū poſt P. Philonis dictaturam obſeruatū eſt, hunc enim dictatorē legē tuliſſe vt legū, quæ comitiis centuriatis ferrētur,ante latū ſuffragiū patres auctores fierēt,ſcribit Liu. lib.8.quo ſignificatur, non omnes antea leges,quæ centuriatis comitiis ferrētur, è SC.aut patribus auctoribus eſſe latas: quod ſi factū nūquā antea nō erat,cōſuetudine ſeruata,quæ in Numa Rege creando eſt inducta,vt ſcilicet,antequā populus ſuffragium iniret, patres in incertū comitiorū euentum auctores fierēt:Publius in plebem propenſus,quia plebeiæ gentis erat,quod Senatui liberū erat, id neceſſariū fecit,quodq; more factū erat,id vt legē fieret,ſua lege ſanxit. Neque vero, quod ait Liu. patres auctores fierēt, ex plano,patres Senatuſconſultū probarent: fiebant enim de re & relata & diſputata SC.quid porro referri & diſputari opus erat id,quod omnino probari à Senatu Publilia lex iuberet? nā de quo fit SC.id eiuſmodi eſt,vt improbari & abiici potuerit: eſt autē probatū & acceptū,quia maior pars ſenatus ita ſenſerit: at in hoc nō,verū vis licere,neque plurium Senatorū, voluntatē ſpectari,Publilius voluit, ſed quaſi ab vniuerſo Senatu probatū eſſet,ita, vellent nollent,patres auctores eſſe. Ergo ſic exiſtimare debemus,quę leges centuriatis comitiis ferrētur,eas poſt legē Publiliam aut è Senatuſc.aut certe patrib.auctoribus eſſe latas, quæ vero ante legē Publiliam centuriatis comitiis latæ erant, alias è Senatuſ.alias ſine SC.patribus auctoribus,alias neque è SC.neque patribus auctoribus. Nihilne igitur interfuit,dicet aliquis,inter leges,quæ patribus auctoribus:& eas quæ è SC. ferrētur; nihil,mea ſententia,ante legē Publiliam:nam ſiue è SC.ſiue patribus auctoribus ferrentur,è Senatus voluntate ferebantur. Poſt legem autē Publiliam multū inter huiuſmodi leges interfuit,atque adeo tantū,quantum inter ſecundam & aduerſam voluntatē intereſt. Nam ſecunda ſenatus voluntate ferebantur eæ leges,quæ SC.probatæ iam erant:aduerſa vero, nonnunquam eæ,quarū patres auctores fiebant. Probabant enim inuiti,lege coacti. Itaque honorificentius habebatur id, quod è SC.centuriatis comitiis latū eſſet,quam id, quod iiſdē comitiis patribus auctoribus.ſed extremis Reipub.temporibus nullā legē centuriatis comitiis ſine SC.patribus auctoribus latam inuenio, permultas autē è SC.iiſdem comitiis ſiue quod abrogata ſit Publilia lex:ſiue,quod cū idem Publius eodē tempore, poſteaquam Q. Hortēnſius dictator legem tuliſſet,vt eo iure,quod plebs ſtatuiſſet,omnes Quirites tenerētur,nihil attinuit patres auctores de eo fieri,quo,vel ſi auctores ipſi nō fierent, tamen ciues æque tenerētur : itaque magiſtratus aut è SC.centuriatis comitiis,aut ſi Senatus diſſentiret,tributis leges tulerunt:(quātū & leges multæ tributis comitiis ex SC.latæ ſunt) cū duabus legibus,Publilia & Hortenſia,eandē vim haberent leges tributis comitiis latæ,quā habuerunt antea leges eæ,quæ cēturiatis comitiis, patrib.auctoribus,latæ erant:nō enim,quod ait Cic.Philip.10. Legem Panſa comitiis cēturiatis ex auctoritate noſtra laturus eſt: eo ſenſu dictum exiſtimo, quod eam legē patribus auctorib. Panſa laturus eſſet,ſed,& auctoritate noſtra,ex plano,è SC.loquitur.n. de Cęſaris actis:quę lege cōfirmari & ſanciri Senat.cupiebat: eū porrò cuperet,nimirum SC.potius, quā alia quauis ratione declararet:quod ſi cui,auctoritatē Senatus pro SC.vſurpari,nouum eſt:nihil errabit,ſi,vt de recte Latine conſuetudine loquēdi iudicare poſſit, Ciceronis libros diligenter euoluerit.

Leges quas Senatus ferri cupiebat,an de SC.ferrentur.

Hic fortaſſe quæretur,ante Publiliam legem, omneſne leges,quas Senatus,ſiue centuriatis,ſiue tributis comitiis, ferri cuperet , ferrentur è SC.an vero aliæ è SC.aliæ vero ſine SC. tātū patribus auctoribus. Vtrunque factū eſt:nā neque omnes è SC.neque omnes patribus auctoribus latæ ſunt: de latis è SC. teſtimoniū res nō deſiderat:exemplorū enim plena ſunt omnia: patribus autē auctoribus minus quidē multa,ſed aliquot tamen latæ ſunt,vt Petilia de ambitu, à Tribuno pleb. tributis comitiis lata,de qua Liu.lib.7. Quæretur etiā (pergā enim dubitando,quo nō ſolū veterū librorū obſeruatio; ſed ipſa me coniectura ducit) verū centuriatis comitiis leges à maiore tantū magiſtratu,an etiā à minore ferrētur:faciamus quod Oratores ſolēt,qui cū teſtibus rē probare nō poſſunt,argumentantur à ſimili,& hoc genere ſæpe fidē faciunt,itē nos, cum centuriatis comitiis à minore magiſtratu leges latę ſint, nec ne,affirmare nō poſſimus,quia neutrū ab antiquis traditū eſt,ſimilitudinē ſequemur,&quod in creādis magiſtratibus fieri ſolitū eſt,idem in ferendis legibus obſeruatum eſſe dicemus:nam ſi creandis magiſtratib.centuriata comitia nunquā, niſi à maiore magiſtratu habita ſunt:itidē ferendis legib.nunquam,niſi à maiore,eſſe habita, conſentaneum eſt:Illud autē eſt:Eſſe igitur & hoc dicemus. Neque enim cur nō ſit, aut ratio ſuadet,aut exempla demonſtrant.

Leges quibus temporibus,diebus, horis ferrentur.

De legum tempore,quæ notauimus,hæc ſunt:neque omnibus diebus licuiſſe legē ferri,neque quibus liceret,per omnes horas , licebat faſtis tantū diebus, nefaſtis nō licebat:nec faſtis vero omnibus,ſed comitialib. duntaxat. Comitialibus autem ita licebat,ſi nemo de cœlo ſeruaret:quæ duab. legib. Ælia & Fuſia, ſancita erant:id annis prope centū ante Ciceronis ætatē,vt ſcripſit ipſe in Orat.in Piſonē.inſtitutū,ad extrema fere manſit Reip.tempora. Piſone autē & Gabinio Coſſ. P.Clodius Tribunus pleb.Ciceronis ac bonarū partiū inimicus,vt armaret immoderata licētia tribuniciā poteſtatē, dierū diſcrimen , & auſpiciorū impedimenta ſuſtulit: neque enim tātū,vt omnibus plane faſtis ferri lex poſſet,verū etiā,ne quis per eos dies,quibus cū populo liceret agi,de cœlo ſeruaret,rogationē tulit:idque poſtea ſeruatum eſſe,videntur illa ſignificare,quæ ſcripta ſunt in Orat.de prou. Aut ſtatuendū vobis eſt legem Æliam manere,legem Fuſiam nō eſſe abrogatam, non omnibus faſtis legē ferri licere,cū lex feratur,de cœlo ſeruari,obnuntiari,intercedi licere. Ergo ante l.Clodiā nō omnib. ſed faſtis,nō omnibus faſtis,ſed comitialibus,nec comitialib. ſi quis de cœlo ſeruaret,ius ferēdæ legis erat.poſt legē Clodiā non omnibus quidem diebus, ſed omnib. tamen faſtis,quod ante nō licuerat,etiamſi de cœlo ſeruaretur, ferri lex potuit. Opinor etiam,qui dies Religioſi vocabantur , quorum in nu. Atri erāt,iis non potuiſſe legē ferri,de quibus hæc legimus in Feſto. Dies religioſi,quib.niſi quod neceſſe eſt,nefas habetur facere:quales ſūt ſex & triginta,Atri,qui appellātur,& Allienſis,atque ii,quibus mundus patet. Allienſem autem diem, quam Feſtus nō nominat,XV Kal.Sext.fuiſſe,Liu.docet lib.6. idemque ſubiungit,religioſū diem fuiſſe poſtridie etiam Idus Quint.cur Gell.lib.5.c.17.Macrob.lib.1.Saturn. aſſētiuntur:ex quibus & id cognoſcitur, quod Varro quoque lib.5. & Feſtus docent, Liuiuſque ſignificat, dies poſtridie omnes Kalendas, Nonas,Idus atros eſſe habitos,vt neque præliares,neq;comitiales eſſent:itaq;quod ad Kalendas attinet,legitur illud Afranij apud Noniū:Septēbris heri Kalendæ,hodie ater dies quod ſi dies atri comitiales nō ſunt:Ergo diebus atris ferre legē nō licuit. Dies autē,quibus mundus patebat,alio loco Feſtus nominat, & ait fuiſſe, poſtridie Volcanalia, tertio Nonas Octobris,Sexto Idus Nouēbris:& poſtridie Volcanalia fuit nono kalendas Septembris,vt apparet in Kalendario Romano. His adduntur dies,quibus penus patebat:de quo ſic Feſtus: Penus vocatur locus intimus in æde Veſtæ , tegetibus ſeptus, (ſic enim fortaſſe legēdū) qui certis dieb.circa Veſtalia aperitur: ij dies religioſi habētur. Vitatos etiā à pleriſque,vt omnis aduerſi,4. Kalend. Nonas,Idus,Gellius & Macrobius tradidere. Quāquā vnius Gellij mihi quidē ſufficit auctoritas: à quo Macrobiū,& in hoc loco,& alibi totidē verbis eadē ſumpſiſſe conſtat. Diebus autē religioſis exercitū cōſcribere, legiones educere, manus cū hoſte conſerere, ſponſalia inire, peregre proficiſci,denique publicę vel priuatę rei quidquā moliri nō licuit:quod his dieb.aduerſus rerū exitus cōſecutus eſſet. De dieb.hęc. Horę vero,quibus agi cū populo poſſet,omnes erant intra ortū ſolis, & occaſum,reliquis nō licebat : ante primā .n.horā nihil agi licuiſſe cū populo.cū ait Dio in extremo li. 39.nō ex plano,ante primam horā Romani diei,cuius initium à media nocte ſumebatur,ſed ante lucem, ante auterā, quod ipſe quoq; Dio ſic interpretatur,his verbis: ὁ Γάλβας, ὁ Σέρβιος κοῦ- θα, καὶ τῶν τῶν ἐν στρατηγῶν τὸ φάσον πρὶν ἰδουλικὴ πρὸ ἐκ ἐξὸν ἐν τῷ νόμῳ πολὺ πρότερον ἀρχὴ γίγνεσθαι, ἐν τῷ δήμῳ τι χρηματίσασθαι. quod ſi nō ante primā,ſequitur vt nec poſt extremam,i.eam,quæ diem claudit,agi cū populo licuerit:ſiquidē neque veſpertina SC.rata fuiſſe,neque prætori vrb.ius dicere poſt ſolis occaſū licuiſſe, traditū eſt à Cicerone in Philip.3.& à Cenſorino de die natali; ſicut

ſicut igitur non omnibus diebus ferre legem licebat,ita nec o-
mnibus horis:quibus autem horis, its ita licebat,ſi neque fulge-
ret Iupiter,neque tonaret.

Cauſæ ferendarum legum.

Nunc de cauſis agamus , quæ ipſa quoque promiſſi noſtri
pars eſt. A corruptis moribus manaſſe leges, nemini dubium eſt,
nam vbi continenter & ſobrie viuitur, vbi colitur pietas,vbi iu-
ſtitiæ locus eſt,quorſum ibi lex feratur?nec ſanis corporib. quæ-
ſita medecina eſt:nec qui leniter & ſedato curſu amnes fluerent,
ſed inciatis extraq; ripas diffluentib.aggeres obiecti. Vetuſtiſſi-
mi mortalium,prorſus omnem vim,atq;omnem luxum ignoran-
tes,tranquillam vitam,ipſa natura duce,viuebant:poſt erupit in-
iuria,& quod quiſque potuit , id quiſque velle,neglecta ratione,
cœpit:tunc neceſſario leges latæ, & iniecta licentiæ quaſi frena,
quæ,ſi quis recte agere ſua ſponte nollet, cum pœnæ metu in of-
ficio continerent. Itaq;conſeruandæ augendæque ciuitatis cauſa,
& vt eſſet bene viuendi norma, legem inuentam, manifeſte co-
gnoſcitur. Neque minus ad hunc finem ſpectarunt,quæ de re-
ligione,quam quæ de bello leges latæ ſunt:quæſita pietas in Deos
videtur,quæſita populo voluptas,vt in ludis,omnia tamen ad pu-
blicam vtilitatem referebantur.Cuius autem legis vitioſa ac tur-
pis origo ſit,ea lex nominanda non eſt.Nam legis cauſa iuſtitia,
& lex ipſa iuſta ac ſancta debet eſſe. Inde enim publicū exoritur
commodum, publicum dico & quo munitur imperium aduerſus
hoſtilem vim, & quo priuati ciues,ſua quiſq;bona, ſuum quiſque
ius aduerſus priuatorum iniurias tuentur:quod ſi hoc in omni
bene conſtituta ciuitate,multo magis agnoſcitur in Republica R.
quæ,dum optimis legibus paret,malas autem vel abrogat ſuffra-
giis populi, vel tollit Senatuſconſ.orbem terrarum pene vniuer-
ſum imperio comprehendit: quæq; ciuitates aut malas leges ha-
buerunt,aut bonis non recte ſunt vſæ: aliæ vi externa,aliæ dome-
ſtica ſeditione conciderunt:quod & apud veteres ſæpe accidiſſe
legimus,& noſtra non ſemel tempeſtate vidimus.

Legis poteſtas

. Supereſt de poteſtate legis: ea, quæritur primum, vtrum ma-
xima, deinde, ſi maxima,vtrum perpetua: quod pro noſtra con-
ſuetudine breuiter oſtendemus. Erat in lege ſumma vis;non ſo-
lum,quia,quod erat lege ſancitum, Quirites omnes tenebantur,
quo à tribus legibus, vna conſulari, Valeria, Horatia, duabus di-
ctatoriis, Publilia & Hortenſia, ſancitum ſupra diximus (paucas
tamen excipio, quibus non omnes plane ciues obſtringebantur,
quo de genere fuiſſe legem de repetundis, iam oſtendimus: lata
enim eſt poſt illas tres, conſularem vnam, dictatorias duas,à no-
bis proxime nominatas:& quodcunque poſtremum populus iuſ-
ſit, id ius ratumque eſſe XII. Tab. lege ſancitum eſt)verum etiam
quia non,vt prætoris edictum, item lex annuo ſpatio terminaba-
tur,ſed vigebat vſq;dum alia lege abrogaretur: abrogari vero o-
mnes licuit,præter Sacratas:quę violatæ ſæpe,abrogatæ nūquam
ſunt:abroganti vero non eadem, quæ violanti legem pœna ſan-
citur: exteræ leges & abrogari omnes potuerunt,& abrogatæ
multæ ſunt: tametſi nulla lata lex eſt,quæ ipſa ſe contra abroga-
tionem quaſi ſanctionis ſepimento non munierit , graui pœna
mulctâve ei,qui abrogaſſet irrogata:at multi multas abrogarunt,
neque tamen vllam propterea ſubiere pœnam. .Dixi iam , plus
fuiſſe poteſtatis in eo , quod poſtremum populus iuſſiſſet, quam
in eo,quod antea iuſſerat,id lege XII. Tab.ſancitum eſſe: iuſſum
autem populi & ſuffragia fuerant , quibus abrogabantur leges.
Itaque non quid antea populo placuiſſet,ſed quid ei poſtremum
placeret, ſpectari ſolebat: ſenſit autem in hoc genere populus
non ſemper è Republ.nam quemadmodum ſæpe malas leges bo-
nus populus, ſic interdum bonas malus abrogauit : à Senatu
vero nunquam vlla lex,niſi Reip.cauſa ſublata eſt: vt, cum Apu-
leiæ, Mario Conſule referente, SC.damnatæ ſunt,quod ab hoſte
Reip.L.Appuleio Saturnino rogatæ eſſent: aut,cum Liuiæ conſi-
lio Philippi Conſulis ſublatæ,quia contra auſpicia, quæ ſeruari
lex Ælia iubebat,à M.Liuio Druſo latæ iudicarentur: erant enim
quatuor omnino genera (vt ipſa fere Ciceronis verba vſurpem,
quæ ſunt in Orat.pro C.Corn.) quibus per Senatum more maio-
rum ſtatueretur aliquid de legibus: vnum eiuſmodi, placere le-
gem abrogari, vt Q.Cæcilio,M.Iunio Coſſ.duæ leges rem mi-
litarem impedirent, vt abrogarentur: atque hoc genere non ab-
rogabat legem Senatus(nam abrogare proprie populus diceba-
tur)ſed, vt abrogaretur, ſtatuebat Alterum genus erat: quæ lex
lata eſſe diceretur , ea non videri populum teneri, vt L. Marcio,
Sext.Iulio Coſſ. de legibus Liuiis, quæ , vt vno SC.tollerentur,
Philippus Conſul,Liuij inimicus, obtinuit à Senatu: ideo autem
huiuſmodi legibus non videri populum teneri , Senatus decer-
nebat,quia, contra auſpicia latas eſſe, augures monuiſſent. Tan-
ta Romæ fuit in auguribus auctoritas, de quibus lib.2.de legib.
hæc à Cicerone ſcripta legimus:Quid religioſius, quam cum po
pulo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid, leges
non iure rogatas,tollere?nihil domi, nihil militiæ per magiſtra-
tus geſtum, ſine augurum auctoritate poſſe cuiquam probari?
quæ ipſa & alia in libro de Religione tractabimus. Tertium de
legum derogationibus , quo de genere perſæpe SC. fiunt, vt de
lege Calpurnia de ambitu, quæ derogaretur. Quartum genus,
quod ea Ciceronis oratio mutila admodum eſt, neque in ipſa,
neque in Pediano interprete,ac ne alibi quidem,quod ſciam,in-
uenitur , me tamen in eam partem coniectura ducit, vt exiſti-
mem,cum aliquem Senatus hoſtem iudicaret, ſimul, vt eius quo-
que leges,quæ quidem aduerſus Rempub.eſſent,tollerentur: eo-
dem SC.aut alio, proxime facto,iudicaſſe, quarum enim maxi-
me legum cauſa pernicioſus patriæ ciuis damnatus ſit,& à Rep.
remotus: eas ipſas leges in Rep.geſſiſſe, ſed abiectas illico eſſe,e-
tiamſi ab hiſtoria non prodatur, veri tamen ſimilium eſt, qua-
le fuit quod de legib. Saturnini proxime,& de legibus M. Anto-
nij,in 1.huius libri parte diximus. Recte igitur ſemper & iuſtiſſi-
me Senatus. A populo vero,aut ab iis qui mercede conducti ſpe-
ciem quandā populi præ ſe ferebant, temeritate potius, aut frau-
de,quam conſilio aut ratione , ſalutares ciuitati leges nonnun-
quam abrogatæ ſunt, vt, rogante P.Clodio Tribuno pleb. Ælia
de auſpiciis, Fuſia de diebus comitialibus. Poſtremum illud eſt,
cum verbo quidem , neque à Senatu, neque à populo, tacito au-
tem omnium conſenſu per deſuetudinem leges abrogabantur,
id quod & Iulianus ICtus notauit. Erat igitur in lege vis non ſo-
lum maxima, quod Cic. in Philipp.1. ſatis plane narrat,cum ait:
in publicis actis nihil eſt lege grauius: verum etiam perpetua:ſi-
quidem vetuſtateque tollebatur lex, vt edictum: neque debili-
tabatur,vt SC.niſi leges eſſent eiuſmodi, vt Reip.minimum con-
ſulere viderentur: nam has contrario vſu non ſolum debilitatas,
verum etiam plane extinctas, neque damnatum eſſe quenquam,
quia feciſſet aduerſus eā legem,quę iam exerceri eā deſiiſſet,ſatis
conſtare video .Leges autem multæ,quandiu Reſp. ſtetit, perpe-
tuo iure valuerunt, cum ipſo libertatis initio, à primis Conſuli-
bus, ac iam ante à primis Regibus latæ eſſent:quib.ego de legib.
loquor,cum perpetuam vim legi tribuo : nam pernicioſas leges,
nec iure rogatas, non perpetuo iure eſſe, ſed tolli quamprimum
vtile eſt:cuiuſmodi multæ SC.ſublatæ ſunt:populus autem quem
ſæpe Reipubl. commodo malas rationes auerterent , rectam
diiudicandis legibus normam non agnouit, ſed vtiles ſæpe abro-
gauit, ſæpe ſciuit inutiles. Illud tamen, quia pertinet ad abro-
gandi rationem, quod in Feſto Pompeio notaui,non omittam:in
ſanctione legum adſcribi ſolitum,ne per Saturam abrogari dero-
garive liceret.Erat enim Satura lex aliis multis conferta legibus,
accepto nomine à genere cibi ex variis rebus cōdito:quod apud
Diomedem Grammaticum ſcriptum eſt: id autem eò placuit in
ſanctione adſcribi,quia in lege, multis legibus permixta & con-
fuſa,ſubeſſe fraus,quæ populum falleret,facile poterat: at in ſim-
plici lege,ſi de abrogando, derogandove populus rogabatur, non
difficile erat, id, quod derogabatur, quale eſſet, intelligere. Ad-
dam & illud,fractam eſſe legis vim,non modo cum alia lege no-
minatim abrogaretur, ſed etiam, cum non omnino tota,ſed eius
pars lege poſterius lata tolleretur: quod, Derogare dicebatur:
aut,cum nulla ſuperioris legis mentione facta,aliquid ei contra-
rium poſteriore lege rogaretur, quod erat, Obrogare: atque hoc
quidem de genere apud Liu. lib. 9.P. Sempronius Tribun. pleb.
aduerſus Ap.Claudium cenſorem in concione ita diſputat: Ideo
Æmiliæ potius legi paruerunt,quam illi antiquæ, quia hanc po-
ſtremum populus iuſſerat, & quia, vbi duæ contrariæ leges ſunt,
ſemper antiquam abrogat noua. Eſt etiam in 2. de Inuent. ſcri-
ptum. In duabus contrariis legibus, vtra poſterius lata ſit,conſi-
derare oportet: nam poſtrema quæque grauiſſima eſt. Omnino
quod legis vim maximam fuiſſe dixi , eo dixi, non ſolum , quia
nihil eſſet lege grauius,& in publicis actis nihil obſeruaretur ma-
gis,verum etiam,quia legis ſententia pertineret ad omnes ciues,
& omnibus æqua iura deſcriberet: præſertim à quo tempore.Qu.
Hortenſius dictator rogationem tulit, de qua iam mentionem
fecimus, vt,quod plebs ſanxiſſet, eo Quirites omnes tenerentur.
Veruntamen duo genera legum accipio: alterum,quod non om-
nes ciues , alterum, quod omnes quidem, ſed diſpari iure com-
prehenderet, primum enim illud apud Cic. lib. 3. ad Attic.obſer-
uaui,quam legem aliquis Tribunus pleb. ferret, ea lege collegas
eius obſtrictos minime fuiſſe, deinde, vt omittam leges alias,
quib.Senatores tenebantur, cæteri autem erant ordines liberati:
quam legem , ne quis iudicio circumueniretur. C. Gracchus tu-
lit,eam pro plebe, non in plebem eſſe latam, declaratur in Orat.
pro Cluent.poſteaque L. Sylla Felix , cum eius rei quæſtionem
ſua lege conſtitueret , populum Rom. quem ab hoc genere libe-
rum acceperat, alligare nouo quæſtionis genere auſus non eſt.
Ergo hac lege , quæ primum Sempronia fuit, de Gracchi latoris
nomine,deinde Cornelia,poſteaquam L.Sylla.lege lata, quæſtio-
nem & ipſe eiuſdem rei conſtituit : qua deinde potius , quam
Sempronia , eius generis iudicia ſunt adminiſtrata: hac, inquam,
lege,vt eſt in Orat. pro Cluent. ſenatores,& ij, qui magiſtratum
geſſerant, ſoli tenebantur : vt , quemadmodum recta agentibus
plura præmia, ſic plura peccantibus iudiciorum pericula propo-
ſita eſſent. Lege etiam Iulia de pecunijs repetundis , equeſtrem
ordinem non fuiſſe alligatum, legimus in Oratione pro Rabirio
Poſthumo:in Orat.vero pro Cluent.quæ lex item de pecuniis re-
petundis nominatur,qua & ipſa præter ordinem Senatorium ne-
mo tenebatur, Iulia non fuit, vt ex temporum examinatione
quæ me ſæpe magnis erroribus impediuit,facile conijcit: nam

vero lex à magiſtratu ferretur,eodē in templo alios quoq; magiſtratus affuiſſe,eos nimirum,qui cum magiſtratu legem ferente conſentirent,legimus in Orat.ad Vattin.Quæ quidē leges,inquit,anno poſt ſedentibus in templo duobus nō Conſulibus; ſed proditoribus huius ciuitatis,ac peſtibus,vna cū auſpiciis,cum interceſſionibus, cū omni iure publico conflagrauerunt.Oſtēdi latam in templo legem,cum in foro ferebatur, hoc eſt,tributis comitiis:quid cū in campo centuriatis;tū in templis Deorū nō exiſtimo, quæ in campo nulla fuiſſe legimus:quo tamen in loco à magiſtratu ferretur,eum locū ante auguratū fuiſſe crēdiderim.Nam,ſi tributis comitiis ſemper in templo,cur centuriatis,quæ maiorū rerum cauſa habebantur, profano in loco lex ferretur? ſed fortaſſe videri poſſit infirma cōiectura:addamus exemplū,vt dubia res teſtimonio probetur.Liuius igitur lib.3.Tribuni, inquit, vt impediendæ rei nulla ſpes erat,de proferēdo exercitu agere,eo magis,quod& augures iuſſos adeſſe ad lacū Regillū, fama exierat, locūque inaugurari, vbi auſpicato cū populo agi poſſet: vt quicquid vi tribunitia Romę rogatū eſſet,id comitiis ibi abrogaretur.Inter leges autē,quæ in foro,& eas,quæ in campo ferrentur,dixi iam hoc interfuiſſe,quod in foro tributis comitiis ferrētur,in campo comitiis centuriatis.

Leges centuriatis comitiis lata.

Nunc adiungo primum illud,centuriatis comitiis eas eſſe latas,quæ è SC.ferebantur: deinde illud,quæ centuriatis cōmitiis ferrētur,eas ſi à SC.nō ferrētur,patrib. quidē auctoribus ſemper eſſe latas,quod non à primis Reipublic.temporibus,ſed tātū poſt P. Philonis dictaturam obſeruatū eſt, hunc enim dictatorē legē tuliſſe vt legū, quæ comitiis centuriatis ferrētur,ante latū ſuffragiū patres auctores fierēt,ſcribit Liu. lib.8.quo ſignificatur, non omnes antea leges,quæ centuriatis comitiis ferrētur, è SC.aut patribus auctoribus eſſe latas: quod ſi factū nūquā antea nō erat,cōſuetudine ſeruata,quæ in Numa Rege creando eſt inducta,vt ſcilicet,antequā populus ſuffragium iniret, patres in incertū comitiorū euentum auctores fierēt:Publius in plebem propenſus,quia plebeiæ gentis erat,quod Senatui liberū erat, id neceſſariū fecit,quodq; more factū erat,id vt legè fieret,ſua lege ſanxit.Neque vero, quod ait Liu. patres auctores fierēt, ex plano,patres Senatusconſultū probarent: fiebant enim de re & relata & diſputata SC.quid porro referri & diſputari opus erat id,quod omnino probari à Senatu Publilia lex iuberet?nā de quo fit SC.id eiuſmodi eſt,vt improbari & abiici potuerit: eſt autē probatū & acceptū,quia maior pars ſenatus ita ſenſerit: at in hoc nō,verū vis licere,neque plurium Senatorū, voluntatē ſpectari,Publilius voluit, ſed quaſi ab vniuerſo Senatu probatū eſſet,ita, vellent nollent,patres auctores eſſe.Ergo ſic exiſtimare debemus,quę leges centuriatis comitiis ferrētur,eas poſt legē Publiliam aut è Senatuſc.aut certe patrib.auctoribus eſſe latas, quæ vero ante legē Publiliam centuriatis comitiis latæ erant, alias è Senatuſ.alias ſine SC.patribus auctoribus,alias neque è SC.neque patribus auctoribus.Nihilne igitur interfuit,dicet aliquis,inter leges,quæ patribus auctoribus:& eas quæ è SC. ferrētur; nihil,mea ſententia,ante legē Publiliam:nam ſiue è SC.ſiue patribus auctoribus ferrentur,è Senatus voluntate ferebantur. Poſt legem autē Publiliam multū inter huiuſmodi leges interfuit,atque adeo tantū,quantum inter ſecundam & aduerſam voluntatē intereſt.Nam ſecunda ſenatus voluntate ferebantur eæ leges,quæ SC.probatæ iam erant:aduerſa vero, nonnunquam eæ,quarū patres auctores fiebant.Probabant enim inuiti,lege coacti.Itaque honorificentius habebatur id, quod è SC.centuriatis comitiis latū eſſet,quam id, quod iiſdē comitiis patribus auctoribus.ſed extremis Reipub.temporibus nullā legē centuriatis comitiis ſine SC.patribus auctoribus latam inuenio, permultas autē è SC.iiſdem comitiis ſiue quod abrogata ſit Publilia lex:ſiue,quod cū idem Publius eodē tempore, poſteaquam Q.Hortēnſius dictator legem tuliſſet,vt eo iure,quod plebs ſtatuiſſet,omnes Quirites tenerētur,nihil attinuit patres auctores de eo fieri,quo,vel ſi auctores ipſi nō fierent, tamen ciues æque tenerētur : itaque magiſtratus aut è SC.centuriatis comitiis,aut ſi Senatus diſſentiret,tributis leges tulerunt:(quarū & leges multæ tributis comitiis ex SC.latæ ſunt) cū duabus legibus,Publilia & Hortenſia,eandē vim haberent leges tributis comitiis latæ,quā habuerunt antea leges eæ,quæ cēturiatis comitiis, patrib.auctoribus,latæ erant:nō enim,quod ait Cic.Philip.10. Legem Panſa comitiis cēturiatis ex auctoritate noſtra laturus eſt : eo ſenſu dictum exiſtimo, quod eam legē patribus auctorib. Panſa laturus eſſet,ſed,& auctoritate noſtra,ex plano,è SC.loquitur.n. de Cęſaris actis:quę lege cōfirmari & ſanciri Senat.cupiebat: eū porrò cuperet,nimirum SC.potius, quā alia quauis ratione declararet:quod ſi eni,auctoritatē Senatus pro SC.vſurpari,nouum eſt:nihil errabit,ſi,vt de recte Latine conſuetudine loquēdi iudicare poſſit,Ciceronis libros diligenter euoluerit.

Leges quas Senatus ferri cupiebat,an de SC.ferrentur.

Hic fortaſſe quæretur,ante Publiliam legem, omneſne leges,quas Senatus,ſiue centuriatis,ſiue tributis comitiis, ferri cuperet , ferrentur è SC.an vero aliæ è SC.aliæ vero ſine SC. tātū patribus auctoribus. Vtrunque factū eſt:nā neque omnes è SC.neque omnes patribus auctoribus latæ ſunt: de latis è SC. teſtimoniū res nō deſideret:exemplorū enim plena ſunt omnia: patribus autē auctoribus minus quidē multa,ſed aliquot tamen latæ ſunt,vt Pœtilia de ambitu, à Tribuno pleb. tributis comitiis lata,de qua Liu.lib.7. Quæretur etiā (pergā enim dubitando,quo nō ſolū veterū librorū obſeruatio; ſed ipſa me coniectura ducit) vtrū centuriatis comitiis leges à maiore tantū magiſtratu,an etiā à minore ferrētur:faciamus quod Oratores ſolēt,qui cū teſtibus rē probare nō poſſunt,argumentantur à ſimili,& hoc genere ſæpe fidē faciunt,itē nos, cum centuriatis comitiis à minore magiſtratu leges latę ſint, nec ne,affirmare nō poſſimus,quia neutrū ab antiquis traditū eſt,ſimilitudinē ſequemur,&quod in creādis magiſtratibus fieri ſolitū eſt,idem in ferendis legibus obſeruatum eſſe dicemus:nam ſi creandis magiſtratib.centuriata comitia nunquā, niſi à maiore magiſtratu habita ſunt:itidē ferendis legib.nunquam,niſi à maiore,eſſe habita, conſentaneum eſt:Illud autē eſt:Eſſe igitur & hoc dicemus,Neque enim cur nō ſit, aut ratio ſuadet,aut exempla demonſtrant.

Leges quibus temporibus,diebus, horis ferrentur.

De legum tempore,quæ notauimus,hæc ſunt:neque omnibus diebus licuiſſe legē ferri,neque quibus liceret,per omnes horas , licebat faſtis tantū diebus, nefaſtis nō licebat:nec faſtis vero omnibus,ſed comitialib. duntaxat. Comitialibus autem ita licebat,ſi nemo de cœlo ſeruaret:quæ duab. legib. Ælia & Fuſia, ſancita erant:id annis prope centū ante Ciceronis ætatē,vt ſcripſit ipſe in Orat.in Piſonē.inſtitutū,ad extrema fere manſit Reip.tempora. Piſone autē & Gabinio Coſſ. P.Clodius Tribunus pleb.Ciceronis ac bonorū partiū inimicus,vt armaret immoderata licētia tribuniciā poteſtatē, dierū diſcrimen , & auſpiciorū impedimenta ſuſtulit: neque enim tātū,vt omnibus plane faſtis ferri lex poſſet,verū etiā,ne quis per eos dies,quibus cū populo liceret agi,de cœlo ſeruaret,rogationē tulit:idque poſtea ſeruatum eſſe,videntur illa ſignificare,quæ ſcripta ſunt in Orat.de prou. Aut ſtatuendū vobis eſt legem Æliam manere,legem Fuſiam nō eſſe abrogatam, non omnibus faſtis legē ferri licere,cū lex feratur,de cœlo ſeruari,obnuntiari,intercedi licere.Ergo ante l.Clodiā nō omnib. ſed faſtis,nō omnibus faſtis,ſed comitialibus,nec comitialib. ſi quis de cœlo ſeruaret,ius ferēdæ legis erat.poſt legē Clodiā non omnibus quidem diebus, ſed omnib. tamen faſtis,quod ante nō licuerat,etiamſi de cœlo ſeruaretur, ferri lex potuit. Opinor etiam,qui dies Religioſi vocabantur , quorum in nu. Atri erāt,iis non potuiſſe legē ferri,de quibus hæc legimus in Feſto. Dies religioſi,quib.niſi quod neceſſe eſt,nefas habetur facere:quales ſūt ſex & triginta,Atri,qui appellātur,& Allienſis,atque ii,quibus mundus patet.Allienſem autem diem, quam Feſtus nō nominat,XV.Kal.Sext.fuiſſe,Liu.docet lib.6. idemque ſubiungit,religioſū diem fuiſſe poſtridie etiam Idus Quint.cui Gell.lib.5.c.17.Macrob.lib.1.Saturn. aſſentiuntur:ex quibus & id cognoſcitur. quod Varro quoque lib.5. & Feſtus docent, Liuiuſque ſignificat, dies poſtridie omnes Kalendas, Nonas,Idus atros eſſe habitos,vt neque præliares,neq;comitiales eſſent:itaq;quod ad Kalendas attinet,legitur illud Afranij apud Noniū:Septēbris heri Kalendæ,hodie ater dies quod ſi dies atri comitiales nō ſunt:Ergo diebus atris ferre legē nō licuit.Dies autē,quibus mundus patebat,alio loco Feſtus nominat, & ait fuiſſe, poſtridie Volcanalia, tertio Nonas Octobris,Sexto Idus Nouēbris:& poſtridie Volcanalia fuit nono kalendas Septembris,vt apparet in Kalendario Romano.His adduntur dies,quibus penus patebat:de quo ſic Feſtus:Penus vocatur locus intimus in æde Veſtæ , tegetibus ſeptus, (ſic enim fortaſſe legēdū)qui certis dieb.circa Veſtalia aperitur: ij dies religioſi habētur. Vitatos etiā à pleriſque,vt omnis aduerſi,4.Kalend.Nonas,Idus,Gellius & Macrobius tradidere.Quāquā vnius Gellij mihi quidē ſufficit auctoritas: à quo Macrobiū.& in hoc loco,& alibi totidē verbis eadē ſumpſiſſe conſtat. Diebus autē religioſis exercitū cōſcribere, legiones educere, manus cū hoſte conſerere, ſponſalia inire, peregre proficiſci,denique publicę vel priuatę rei quidquā moliri nō licuit:quod his dieb.aduerſus rerū exitus cōſequut9 eſſet.De dieb.hęc.Horę vero,quibus agi cū populo poſſet,omnes erant intra ortū ſolis, & occaſum,reliquis nō licebat : ante primā .n.horā nihil agi licuiſſe cū populo.cū ait Dio in extremo li. 39.nō ex plano,ante primam horā Romani diei,cuius initium à media nocte ſumebatur,ſed ante lucem, ante aurorā, quod ipſe quoq;Dio ſic interpretatur,his verbis:ὁ Γάλβας, ὁ Σέργιος [illegible] quod ſi nō ante primā,ſequitur vt nec poſt extremam,.eam,quæ diem claudit,agi cū populo licuerit:ſiquidē neque veſpertina SC.rata fuiſſe,neque prætori vrb.ius dicere poſt ſolis occaſū licuiſſe, traditū eſt à Cicerone in Philip.2.& à Cenſorino de die natali; ſicut

ſi, ſicut igitur non omnibus diebus ferre legem licebat, ita nec omnibus horis: quibus autem horis, iis ita licebat, ſi neque fulgeret Iupiter, neque tonaret.

Cauſæ ferendarum legum.

Nunc de cauſis agamus, quæ ipſa quoque promiſſi noſtri pars eſt. A corruptis moribus manaſſe leges, nemini dubium eſt, nam vbi continenter & ſobrie viuitur, vbi colitur pietas, vbi iuſtitiæ locus eſt, quorſum ibi lex feratur? nec ſanis corporib. quæſita medecina eſt: nec qui leniter & ſedato curſu amnes fluerent, ſed incitatis, extraq; ripas diffluentib. aggeres obiecti. Vetuſtiſſimi mortalium, prorſus omnem vim, atq; omnem luxum ignorantes, tranquillam vitam, ipſa natura duce, viuebant: poſt erupit iniuria, & quod quiſque potuit, id quiſque velle, neglecta ratione, cœpit: tunc neceſſario leges latæ, & iniecta licentiæ quaſi frena, quæ, ſi quis recte agere ſua ſponte nollet, eum pœnæ metu in officio continerent. Itaq; conſeruandæ augendæque ciuitatis cauſa, & vt eſſet bene viuendi norma, legem inuentam, manifeſte cognoſcitur. Neque minus ad hunc finem ſpectarunt, quæ de religione, quam quæ de bello leges latæ ſunt: quæ ſita pietas in Deos videtur, quæſita populo voluptas, vt in ludis, omnia tamen ad publicam vtilitatem referebantur. Cuius autem legis vitioſa ac turpis origo ſit, ea lex nominanda non eſt. Nam legis cauſa iuſtitia, & lex ipſa iuſta ac ſancta debet eſſe. Inde enim publicũ exoritur commodum, publicum dico & quo munitur imperium aduerſus hoſtilem vim, & quo priuati ciues, ſua quiſq; bona, ſuum quiſque ius aduerſus priuatorum iniurias tuentur: quod ſi hoc in omni bene conſtituta ciuitate, multo magis agnoſcitur in Republica R. quæ, dum optimis legibus paret, malas autem vel abrogat ſuffragiis populi, vel tollit Senatuſconſ. orbem terrarum pene vniuerſum imperio comprehendit: quæq; ciuitates aut malas leges habuerunt, aut bonis non recte ſunt vſæ: aliæ vi externa, aliæ domeſtica ſeditione conciderunt: quod & apud veteres ſæpe accidiſſe legimus, & noſtra non ſemel tempeſtate vidimus.

Legis poteſtas

Supereſt de poteſtate legis: ea, quæritur primum, vtrum maxima, deinde, ſi maxima, vtrum perpetua: quod pro noſtra conſuetudine breuiter oſtendemus. Erat in lege ſumma vis; non ſolum, quia, quod erat lege ſancitum, Quirites omnes tenebantur, quod tribus legibus, vna conſulari, Valeria, Horatia, duabus dictatoriis, Publilia & Hortenſia, ſancitum ſupra diximus (paucas tamen excipio, quibus non omnes plane ciues obſtringebantur, quo de genere fuiſſe legem de repetundis, iam oſtendimus: lata enim eſt poſt illas tres, conſularem vnam, dictatorias duas, à nobis proxime nominatas: & quodcunque poſtremum populus iuſſit, id ius ratumque eſſe XII. Tab. lege ſancitum eſt) verum etiam quia non, vt prætoris edictum, item lex annuo ſpatio terminabatur, ſed vigebat vſq; dum alia lege abrogaretur: abrogari vero omnes licuit, præter Sacratas: quæ violatæ ſæpe, abrogatæ nũquam ſunt: abroganti vero non eadem, quæ violanti legem pœna ſancitur: cæteræ leges & abrogari omnes potuerunt, & abrogatæ multæ ſunt: tametſi nulla lata lex eſt, quæ ipſa ſe contra abrogationem quaſi ſanctionis ſepimento non muniret, graui pœna mulctave ei, qui abrogaſſet irrogata: at multi multas abrogarunt, neque tamen vllam propterea ſubiere pœnam. Dixi iam, plus fuiſſe poteſtatis in eo, quod poſtremum populus iuſſiſſet, quam in eo, quod antea iuſſerat, id lege XII. Tab. ſancitum eſſe: iuſſum autem populi & ſuffragia fuerunt, quibus abrogabantur leges. Itaque non quid antea populo placuiſſet, ſed quid ei poſtremum placeret, ſpectari ſolebat: ſenſit autem in hoc genere populus non ſemper è Republ. nam quemadmodum ſæpe malas leges bonus populus, ſic interdum bonas malus abrogauit: à Senatu vero nunquam vlla lex, niſi Reip. cauſa ſublata eſt: vt, eum Apuleiæ, Mario Conſule referente, SC. damnatæ ſunt, quod ab hoſte Reip. L. Appuleio Saturnino rogatæ eſſent: aut, cum Liuiæ conſilio Philippi Conſulis ſublatæ, quia contra auſpicia, quæ ſeruari lex Ælia iubebat, à M. Liuio Druſo latæ iudicarentur: erant enim quatuor omnino genera (vt ipſa fere Ciceronis verba vſurpem, quæ ſunt in Orat. pro C. Corn.) quibus per Senatum more maiorum ſtatueretur aliquid de legibus: vnum eiuſmodi, placere legem abrogari, vt Q. Cæcilio, M. Iunio Coſſ. duæ leges rem militarem impedirent, vt abrogarentur: atque hoc genere non abrogabat legem Senatus (nam abrogare proprie populus dicebatur) ſed, vt abrogaretur, ſtatuebat. Alterum genus erat: quæ lex lata eſſe diceretur, ea non videri populum teneri, vt L. Marcio, Sext. Iulio Coſſ. de legibus Liuiis, quæ, vt vno SC. tollerentur, Philippus Conſul, Liuij inimicus, obtinuit à Senatu: ideo autem huiuſmodi legibus non videri populum teneri, Senatus decernebat, quia, contra auſpicia latas eſſe, augures monuiſſent. Tanta Romæ fuit in auguribus auctoritas, de quibus lib. 2. de legib. hæc à Cicerone ſcripta legimus: Quid religioſius, quam cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid, leges non iure rogatas, tollere? nihil domi, nihil militiæ per magiſtratus geſtum, ſine augurum auctoritate poſſe cuiquam probari? quæ ipſa & alia in libro de Religione tractabimus. Tertium de legum derogationibus, quo de genere perſæpe SC. fiunt, vt de lege Calpurnia de ambitu, quæ derogaretur. Quartum genus, quod eſt Ciceronis oratio mutila admodum eſt, neque in ipſa, neque in Pediano interprete, ac ne alibi quidem, quod ſciam, inuenitur, me tamen in eam partem coniectura ducit, vt exiſtimem, cum aliquem Senatus hoſtem iudicaret, ſimul, vt eius quoque leges, quæ quidem aduerſus Rempub. eſſent, tollerentur: eodem SC. aut alio, proxime facto, iudicaſſe, quarum enim maxime legum cauſa pernicioſus patriæ ciuis damnatus ſit, & à Rep. remotus: eas ipſas leges in Rep. geſſiſſe, ſed abiectas illico eſſe, etiamſi ab hiſtoria non prodatur, veri tamen ſimilium eſt, quale fuit quod de legib. Saturnini proxime, & de legibus M. Antonij, in 1. huius libri parte diximus. Recte igitur ſemper & iuſtiſſime Senatus. A populo vero, aut ab iis qui mercede conducti ſpeciem quandã populi præ ſe ferebant, temeritate potius, aut fraude, quam conſilio aut ratione, ſalutares ciuitati leges nonnunquam abrogatæ ſunt, vt, rogante P. Clodio Tribuno pleb. Ælia de auſpiciis, Fuſia de diebus comitialibus. Poſtremum illud eſt, cum verbo quidem, neque à Senatu, neque à populo, tacito autem omnium conſenſu per deſuetudinem leges abrogabantur, id quod & Iulianus ICtus notauit. Erat igitur in lege vis non ſolum maxima, quod Cic. in Philipp. 2. ſatis plane narrat, cum ait: in publicis actis nihil eſt lege grauius: verum etiam perpetua: ſiquidem vetuſtateque tollebatur lex, vt edictum: neque debilitabatur, vt SC. niſi leges eſſent eiuſmodi, vt Reip. minimum conſulere viderentur: nam has contrario vſu non ſolum debilitatas, verum etiam plane extinctas, neque damnatum eſſe quenquam, quia feciſſet aduerſus eã legem, quæ iam exerceri eã deſiiſſet, ſatis conſtare video. Leges autem multæ, quandiu Reſp. ſtetit, perpetuo iure valuerunt, cum ipſo libertatis initio, à primis Conſulibus, ac iam ante à primis Regibus latæ eſſent: quib. ego de legib. loquor, cum perpetuam vim legi tribuo: nam pernicioſas leges, nec iure rogatas, non perpetuo iure eſſe, ſed tolli quamprimum vtile eſt: cuiuſmodi multæ SC. ſublatæ ſunt: populus autem quem ſæpe Reipubl. commodo malas rationes auerterent, rectam diiudicandis legibus normam non agnouit, ſed vtiles ſæpe abrogauit, ſæpe ſciuit inutiles. Illud tamen, quia pertinet ad abrogandi rationem, quod in Feſto Pompeio notaui, non omittiam: in ſanctione legum adſcribi ſolitum, ne per Saturam abrogari derogariue liceret. Erat enim Satura lex aliis multis conferta legibus, accepto nomine à genere cibi ex variis rebus cõdito: quod apud Diomedem Grammaticum ſcriptum eſt: id autem eò placuit in ſanctione adſcribi, quia in lege, multis legibus permixta & confuſa, ſubeſſe fraus, quæ populum falleret, facile poterat: at in ſimplici lege, ſi de abrogando, derogandove populus rogabatur, non difficile erat, id, quod derogabatur, quale eſſet, intelligere. Addam & illud, fractam eſſe legis vim, non modo cum alia lege nominatim abrogaretur, ſed etiam, cum non omnino tota, ſed eius pars lege poſterius lata tolleretur: quod, Derogare dicebatur: aut, cum nulla ſuperioris legis mentione facta, aliquid ei contrarium poſteriore lege rogaretur, quod erat, Obrogare: atque hoc quidem de genere apud Liu. lib. 9. P. Sempronius Tribun. pleb. aduerſus Ap. Claudium cenſorem in concione ita diſputat: Ideo Æmiliæ potius legi paruerunt, quam illi antiquæ, quia hanc poſtremum populus iuſſerat, & quia, vbi duæ contrariæ leges ſunt, ſemper antiquam abrogat noua. Eſt etiam in 2. de Inuent. ſcriptum. In duabus contrariis legibus, vtra poſterius lata ſit, conſiderare oportet: nam poſtrema quæque grauiſſima eſt. Omnino quod legis vim maximam fuiſſe dixi, eo dixi, non ſolum, quia nihil eſſet lege grauius, & in publicis actis nihil obſeruaretur magis, verum etiam, quia legis ſententia pertineret ad omnes ciues, & omnibus æqua iura deſcriberet: præſertim à quo tempore Qu. Hortenſius dictator rogationem tulit, de qua iam mentionem fecimus, vt, quod plebs ſanxiſſet, eo Quirites omnes tenerentur. Veruntamen duo genera legum accipio: alterum, quod non omnes ciues, alterum, quod omnes quidem, ſed diſpari iure comprehenderet, primum enim illud apud Cic. lib. 3. ad Attic. obſeruaui, quam legem aliquis Tribunus pleb. ferret, ea lege collegas eius obſtrictos minime fuiſſe, deinde, vt omittam leges alias, quib. Senatores tenebantur, cæteri autem erant ordines liberati: quam legem, ne quis iudicio circumueniretur. C. Gracchus tulit, eam pro plebe, non in plebem eſſe latam, declaratur in Orat. pro Cluent. poſteaque L. Sylla Felix, cum eius rei quæſtionem ſua lege conſtitueret, populum Rom. quem ab hoc genere liberum acceperat, alligare nouo quæſtionis genere auſus non eſt. Ergo hac lege, quæ primum Sempronia fuit, de Gracchi latoris nomine, deinde Cornelia, poſteaquam L. Sylla, lege lata, quæſtionem & ipſe eiuſdem rei conſtituit: qua deinde potius, quam Sempronia, eius generis iudicia ſunt adminiſtrata: hac, inquam, lege, vt eſt in Orat. pro Cluent. ſenatores, & ij, qui magiſtratum geſſerant, ſoli tenebantur: vt, quemadmodum recta agentibus plura præmia, ſic plura peccantibus iudiciorum pericula propoſita eſſent. Lege etiam Iulia de pecunijs repetundis, equeſtrem ordinem non fuiſſe alligatum, legimus in Oratione pro Rabirio Poſthumo: in Orat. vero pro Cluent. quæ lex item de pecuniis repetundis nominatur, qua & ipſa præter ordinem Senatorium nemo tenebatur, Iulia non fuit, vt ex temporum examinatione quæ me ſæpe magnis erroribus impediuit, facile coniecit: nam

purnia conceſſerat, virtutis ergo ciuitate donati. Hæc Nonius refert in voce, Ergo.

CANVLEIA, de parium connubiis. Tulit G. Canuleius, Trib. pleb. M. Genutio, & C. Curtio Coſſ. Anno 309. aduerſus leg. XII. Tabu. qua cautum erat, Ne liceret Patriciis coniungi connubio cum plebeijs. Hujus hæc referuntur capita: vt plebicum patribus connubiorum jus eſſet. Vt tribuni militum conſulari poteſtate promiſcue ex patribus ac plebe crearentur, Auguſtinus lib. De ciuitate Dei.3.c.17. Liuius lib.4.

CASSIA AGRARIA. Tulit Sp. Caſſius Conſul cum Virginio. Anno 267. Vti ex agro Hernicis, quibus cum fœdus ictum erat adempto, dimidium Latinis, dimidium plebi diuideretur. Lex tamen non tenuit. Liui. li.2. Valer. lib.5 c.8.

Caſſia, De Senatu. Hanc tulit L. Caſſius. L. F. Longinus, Tribunus pleb. C. Mario, C. Flauio Coſſ. Anno 646. Vt quem populus damnaſſet, cuiue Imperium abrogaſſet, in Senatu ne eſſet Aſcon. in Corn. Tulit autem eam Caſſius maxime propter ſimultates, cum Q. Seruilio Cæpione, qui ante biennium Conſul fuerat, & cui populus imperium abrogauerat, ob male geſtum bellum.

CASSIA De ſuffragiis. Tulit L. Caſſius, Tribunus pleb. Lepido & Mancino Coſſ. Anno 616. Vt Iudices ſententias, quas voce dicebant, tabellis ferrent: in his etiam populus ipſe, duntaxat cum de mulctis judicaret, non de capite: nimirum in perduellionis judicio, Cic. in Lælio, vbi hanc legem biennio poſt Gabiniam latam ſcribit, item in Bruto, & lib. de legib.3. item Aſcon. in Cornelianam & Verrinam II.

Caſſia, De Pauli triumpho. Tulit Qu. Caſſius Prætor, Ælio, Iunio Coſſ. Anno 586 Vt Paulo, Anicio, & Octauio, ex bello Macedonico victoria redeuntibus, quo die vrbem triumphantes inueherentur, imperium eſſet. Liu. lib.45.

Caſſia, De Senatu ſupplendo. Tulit C. Caſſius Prætor, Dictatore Iulio Cæſare. Vt in numerum Patriciorum, qui Senatui deeſſent, alij ſublegerentur. Tacitus lib.11. Suet. autem Iulio Cæſare ſcribit, eum Senatum suppleuiſſe, patricios allegiſſe, Prætorum, Ædilium, Quæſtorum, minorum etiam magiſtratuum numerum ampliaſſe. Vtrum autem illa Caſſia lege an alia, incertum eſt.

CINCIA, De donis & muneribus. Tulit M. Cincius Tribunus pl. Cornelio, Sempronio Coſ. Anno 549. Vt ne plus ducentis aureis donare liceret: extra quam ſi coniunctis perſonis donaretur: quod eo amplius donatum eſſet, ratum non eſſet, argum. l. ſancimus C. de donatio. Vlp. c. Inſt.1. lege 4. & 5. C. Th. de donat. Vt in donatione quibuſcunque perſonis facta mancipatio traditione adhiberetur, exceptis liberorum & parentum perſonis quibus cum donatum, hæc ſolemnitas non eſt neceſſaria. d.l.4. & 5. Ne quis ob cauſam orandam donum munuſve caperet. Liuius li.34. Tacit. li.13. Cic. in Catone, ad Atticum 1. & de Ora. Feſtus hanc muneralem à Plauto vocari ſcribit.

Neque muneralem legem, neque lenoniam,
Rogata fuerit necne, flocci æſtimo.

Quod autem hac cautum ſcribit: Ne cui liceret munus accipere, non de omnib. generatim, ſed de patronis tantum accipiendum eſt. Idem lege Titia cautum fuit, de qua ſuo loco, Sed primus omnium ob defenſum negotium, vt ait Ammianus li.30. pecuniam accepit Antipho Rhamnuſius. Poſtea Claudius Imperator vſque ad X H. S. capi permiſit, quod & Nero confirmauit: vt refert Suetonius, cui adſtipulatur Tacitus li.11. Et Plin. in 6. Epiſt. ad Rufum, ICtis permiſſum videtur capere vſque ad 100 aureos, l.1 §. ſi cui cautum. D. de var. & ext. cogn.

CLAVDIA De liberali cauſa. Tulit Ap. Claudius Decemvir, cum collegis, Anno 302. Vt cum quis in ſeruitutem aſſereretur, vindiciæ ſecundum libertatem darentur. Liuius li.3. Dionyſ. li.10. Videtur autem hæc lex deſumpta è Solonis lege quadam, in qua ſic ſcriptum eſt. Σώματος εἰς δουλείαν ἐξ ἐλευθερίας ἀγομένου, μὴ ἡ ἐγγύησις ἔστω τῷ ἐν δουλείᾳ, ἀλλὰ ἡ συλλαβοῦσα κύριον εἶναι μέχρι δίκης.

CLAVDIA, De Senatorum quæſt. Tulit Qu. Claudius Tribun. pl. P. Cornel. T. Sempronio Coſſ. Anno 535. adiuuante vno patrum C. Flamin. Ne quis ſenator, quiue Senatoris pater fuiſſet, maritimam nauem, quæ plus quam trecentarum amphorarum eſſet, haberet. Id ſatis habitum ad fructus ex agris vectandos: quæſtus omnis patrib. indecorus viſus eſt. Li. li.21. & Ci. Verrin. 7. Videndum etiam, nunquid ad hāc Claudiam pertineat, quod Pædianus ſcribit in Cornelianam, his verbis: Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem Senatori habere licet per legem. Hanc autem legē poſtea in Iuliam de repetundis Cæſar Dictator tranſtulit: nam ex lege Iuliæ repetundarum Senatorib. habere naues non licuit, inquit Scæuola. in l. his qui naues, de vacat. mu.

CLAVDIA, De Scribarū negociatione. Videtur, inqt Ho. proxime Claudiæ pars fuiſſe. Suet. in Domitiano, Scribas quæſtorios negociantes ex conſuetudine, ſed contra Claudiam legem, venia in præteritum donauit. Aliud ea de lege nihil reperitur.

CLAVDIA, DE SOCIIS AC NOMINIS LATINI. Tulit C. Claudius Coſ. cum T. Sempronio, Ann.576. Qui ſocij ac nominis Latini cenſi eſſent, vt omnes in ſuam quiſque ciuitatem ante Kalen. Nouemb. redirent. Vt Dictator, Conſul, Interrex, Cenſor, Prætor; qui nunc eſſet apud forum, darent operam, vt qui manu mitteretur, in libertatem vindicaretur, juſiurandum daret, qui cum manumitteret, ciuitatis mutandæ cauſa manu non mittere, qui id non juraret, eum manumittendum non cenſuerunt: Liu lib.41.

CLAVDIA, De comitiis. Tulit M. Claudius Marcellus Coſſ. cum Seru. Sulpitio, Anno 609. Ne in magiſtratuum comitiis abſentium ratio haberetur. Suetonius in Cæſare.

CLAVDIA, DE COLONIA NOVICOMI. Tulit idem M. Marcellus Vt colonis, quos rogatione Vatinia Nouumcomū Cæſar deduxiſſet, ciuitas adimeretur: quod per ambitionem, & vltra præſcriptum data eſſet. Sueton. in Cæſare.

CLAVDIA, de fœnore. Tulit Claudius Cæſar: Ne creditores in mortem parentum pecunias filiisfam. fœnori darent. Tacitus lib.11. vbi aperte legem latam affirmat.

CLAVDIA, de re nummaria Tulit. Vt victoriatus nummus, qui ex Illyrico adiectus mercis loco habebatur, Romæ percuteretur: & eadem victoriæ nota obſignaretur. Plin. lib.33. c.3.

CLAVDIA, de tutelis. Tulit, Vt ne agnati mulierum tutelam legitimam recipere cogerentur. Vlp. tit.11. & Imp. l.3. C. de legit. tut.

CLAVDIA FRVMENTARIA, ſeu de annon. Tulit P. Clodius, Tribun. plebis, Piſone, Gabinio Coſ. Anno DCXCV. Vt frumentum populo, quod antea ſenis æris, ac trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur, & Sext. Claudio frumentaria procuratio mandaretur. Aſcon. in Piſonianam, Cicero pro Seſtio & in Piſonem, & pro Domo.

Clodia, DE COMITIIS. Tulit idē. Ne quis per eos dies, quib. cum populo agi liceret, de cœlo ſeruaret. Vt omnib. faſtis legem ferri liceret: qua de cauſa legē Æliam & Fuſiā, propugnacula & muros tranquillitatis a Clodio ſublatā toties Cicero queritur, in Sextiana, Piſoniana: & in hanc Aſconius, & Dio li.38.

Clodia, DE INIVRIIS PVBLICIS. Tulit idem, ſed de ea nihil me legiſſe puto, præter hæc Ciceronis in ea pro Domo. At tu etiam legem de iniuriis publicis tuliſti, Anagnino neſcio cui Menullæ per gratiam, qui tibi ob eam legem ſtatuam in meis ædibus poſuit, vt locus ipſe in tua tanta iniuria legem & inſcriptionem refelleretur.

Clodia, DE VI. Tulit idem. Vt de iis, qui ciues Rom. ſine judicio populi, indictaq; cauſa necaſſent, quæſtio haberetur. Tulit autem ob Ciceronem, & alios, à quibus necati erant Catilinarij, quamvis nominatim de Cicerone nullam faceret mentionem. Velleius li.2. Dio 38. Cic. ad Atticum III.

Clodia, DE M. TVLLIO. Tulit idem. Vt M. Tullio Cicer. quod falſum SC. retuliſſet, quod ciues Ro. indemnatos necaſſet, aqua & igne interdictum eſſet, neue ei intra quingenta paſſuum millia liceret eſſe, ne quis de ipſius reditu ad Senatū referret, ne quis ſententiam diceret, ne diſputaret, ne loqueretur, ne pedib. iret in ſententiam, ne ſcribendo adeſſet. Cic. pro Domo ſua, Poſt reditum in Sen. & lib. ad Attic. III. & Dio lib.38.

Clodia, DE PROVINCIIS. Tulit idem. Vt Gabinio Syria, Babylon, Perſæ: Piſoni Macedonia, Achaia, Theſſalia, Græcia, omniſque Boetia pro conſulari imperio mandaretur: iiſque cum exercitu in eas prouincias ituris, pecunia ex ærario attribueretur. Cicero pro Domo, & in Sextiana.

Clodia, DE INTERCESSIONE. Tulit idem Clodius. Vt libera & ſoluta in ferendis legibus Tribunorum plebis poteſtas eſſet, neque interceſſione impediretur. Cicer. in Sextiana. Nouem enim Tribunis vnus obſiſtere poterat. Dio lib.38.

Clodia, DE COLLEGIIS. Tulit idem. Vt collegia, id eſt, conuentus artificum à Numa inſtituti, & magna ex parte partim legib. partim SC. ſublati, reſtituerentur, multiq; alij conſtituerentur. Cic. in Sextiana, Piſoniana, pro domo ſua, Pedianus in Corne. & Dio li.38. Plutar. autem de Collegiis à Numa inſtitutis hæc refert: Ex pleriſque, inquit, eius inſtitutis, diſtributio multitudinis per artificia maxime admiratione digna habetur: nam cum ciuitas ex Sabinis & Ro. cōſtaret, eſſentque inter eos crebræ contentiones, ſtatuit eos Numa in plures partes ſecare, vt magnas illas duas factiones in plures & minutas partes diſiectas, penitus tolleret. Fuit autem hæc diſtributio ex ratione artificiorum facta, vtpote tibicinum, aurificum, architectorum, tinctorum, cerdonum, coriariorum, fabrorum, figulorum, eademque ratione reliquorum artificum: atque iis, cum certos conuentus, tum etiam deos quos colerent, pro dignitate cuiuſque attribuit. Tum primum factiones illæ ex vrbe ſublatæ ſunt, vt alij Sabini, alij Romani, alij Tatij, alij Romulei eiues inuidioſis nominibus dicerentur.

Clodia, DE REGNO CYPRI. Tulit idem. vt Cyprus inſula in prouinciæ formam redigeretur, vt Ptolemæus rex Cypri ſedens cum purpura & ſceptro & illis inſignib. regiis præconi publico ſubijceretur, & cum bonis omnib. publicaretur. Vt M. Cato Quæſtor cum iure prætorio, adiuncto etiam Quæſtore mitteretur in Inſulam Cyprum, & regiæ Gazæ vendendæ & pecuniæ deportandæ præficeretur. Vt qui Bizantij rerum capitalium damnati exularent, pop. Ro. nomine in eam ciuitatem reducerentur. Cice. pro Domo ſua, pro. Sex De prou. conſ. Velleius li. 2. Plutar. in Vitis.

Clodia,

Clodia, De Pessinuntio Sacerdotio. Tulit idem. Vt Peſſinuntius Matris magnæ ſacerdos, ſuo ſacerdotio ſpoliaretur, fanumque illud Brogitaro Gallo græco attribueretur. Cic. pro Sextio, De aruſpic. reſp.

Clodia, De censoribus. Tulit idem. Ne quē Cēſores in legēdo prætereūt, neve qua ignominia afficerent, niſi qui apud eos accuſatus, & vtriuſque Cēſoris ſentētia damnatus eſſet. Aſco. in Piſonianā. Cice. in eadem, in Milonīana & Sextiana. Hac autē lege Cenſoriæ poteſtatis jus imminutū eſt quod quadringentis annis in Rep. vt inquit in Piſonē Cicero, tetenū fuerat. Antea enim cenſoribus notam apponere licuit etiam non accuſatis, & quod vnus ſtatuiſſet, niſi alter diſerte interceſſiſſet, aut notatum liberaſſet, tantūdem erat, ac ſi vtriuſque judicio eſſet damnatus.

Cornelia, de patriciis. Tulit cum collegiis Sext. Cornelius Tribu-milit. Anno 370. Ne quis patricius in arce aut capitolio habitaret. Liuius libro 6. Dionyſ. li. 4.

Cornelia, de bello Antiochi. Tulit P. Cornelius Conſul cum M. Acilio; Ann. 562. Vellent juberentne cum Antioche rege, quique ſectam eius ſecuti eſſent, bellum iniri. Liuius lib. 36.

Cornelia Bæbia, de ambitu. Tulere P. Cornelius, M. Bebius Coss. Ann. 572. Liuius lib. 40. Florus præterea Epit. 47. legem de ambitu latam teſtatur.

Cornelia, de C. Mario. Tulit L. Cornelius Cinna Coſ. cum Cn. Octauio, Ann. 666. vt C. Marius, qui à L. Sylla oppreſſus profugerat, in vrbem reciperetur. Velleius lib. 2. App.

Cornelia judiciaria. Tulit L. Cornelius Sylla dictator & Coſſ. cum Qu. Metello An: 673. Vt judicia equeſtri ordini adempta in ſolum ordinem Senatorium trāsferrentur. Itā quadrat annorum ratio ab Aſconio tradita, cūm ait: Equites à lege Sempronia ad hanc legem annos, quadraginta judicaſſe. cum Cicero oratorio more dicat prope quadraginta. Flor. Epit. 89. Aſco. in Diuin. & Cice. in eadem. Huius eiuſdem fuiſſe pars videtur caput illud quod Cicer. Verr. 4. commemorat, Ne cui extra ordinem Senatorium rejiciendi amplius quam trium judicum poteſtas eſſet.

Cornelia Repetundarum. Tulit idem. Vt in repetundarum judicio reus omnino cōperendinaretur, nec vna actione ea cauſa abſolueretur. Vt certi dies prouincialibus magiſtratibus quib. ſucceſſum eſſet, decedēdi cauſa præſtituti eſſent. Vt legatis ſumptus præſcriberetur. Vt accuſatori liceret omnib. teſtimonium denunciare, præterquam defenſori: item omnia clauſa rei obſignare, & literas omnes, tum publicas, tum priuatas, quibus inſtrui poſſet accuſatio præter literas publicanorum, Romam deportare liceret. Cic. Verr. 4. & in eam Aſconius.

Cornelia Agraria. Tulit idem. Vt proſcriptorum agri publici eſſent: quod maxime de iis agris intelligēdum eſt, qui in Thuſcia circa Volaterras ac Feſulas erant: quos militibus ſuis Sylla diuiſit. Cicero contra Rullum. Sunt enim multi agri lege Cornelia publicati, nec cuiquam aſſignati, neque venditi, qui à paucis hominibus impudentiſſime poſſidentur. Idem pro Roſcio Amerino, contra Rullum. Salluſtius in Catilin.

Cornelia Sumptuaria. Tulit idem. Vt Calendis. Idibus, Nonis, diebus ludorum, & feriis quibuſdam ſolemnibus H. S. tricenos in cœnam inſumere jus poteſtaſque eſſet. cæteris autem aliis diebus omnibus non amplius ternos. ſunt minora precia rebus impoſita. Gell. li. 2. c. 24. Macrob. li. Satur. 3. c. 17. & Plut. in Sylla.

Cornelia, De municipiis. Tulit idem. Vt municipiis omnibus jus ciuitatis agrique adimeretur. Cic. pro domo ſua, pro Cæcina, Appianus bellis ciuilis lib. 2.

Cornelia, De magistratibus. Tulit, vt opinatur Hot. idem. Vt qui cum imperio in prouinciam profectus eſſet, tandiu illud imperium retineret, quoad in vrbem reuerſus eſſet: cum antea certo ac præfinito tempore imperium illud terminaretur: & ſi ſucceſſor non mitteretur noua rogatione ad imperium prorogandum opus eſſet. Item vt triginta tantum dies, poſtquam ſucceſſor miſſus eſſet, magiſtratui ad decedendum concederentur. Cic. epiſt. 9. ad Lentulum. & lib. 3. ad App. epiſt. 6. (eius.

Cornelia, De Sumptibus funerum. Tulit idem Plutar. in vita

Cornelia, De tribunis plebis. Tulit idem. Ne tribunis pleb. ferendarum legum, concinnandive jus eſſet, neve ad eos prouocatio eſſet, vt ne iis interdicere liceret: neve iis, qui Tribuni plebis fuiſſent, alios poſtea magiſtratus capere liceret. Cicer. de legib. 3. Cæſar comment. Gal. lib. 1. Plutarchus in eius vita. Florus in Epit. Appia. De bello ciuili. 1. Aſcon. in 3. Verrin.

Cornelia, De Provinciis. Tulit idem. Ne quis plus anno prouinciæ præeſſet. Cic. ad Appium, lib. Fam. 5. Item vt Senatus quaſdam prouinciis decerneret.

Cornelia, De magistratibus. Tulit idem: Vt iis, qui ſuas partes in ciuili bello ſecuti eſſent, honores ante tempus capere jus eſſet. Vt ſi quis magiſtratum peteret, quem ante iniuiſſet, niſi decennium interjectum eſſet, eius ratio non haberetur. Appia. de bel. ciuil. Vt proſcriptorum liberi bonorum petēdorum poteſtate priuarentur, Plin. libro 7. Quinti. libro 11. cap. 1. Cicero in Piſo. Dio libro 41.

Cornelia, De Sacerdotiis. Tulit idem. Vt jus creandorum ſacerdotum à populo (cuius hæc lege Domitia poteſtas erat) ad collegia ſacerdotum transferretur: iſque ex veteri more tribu. tis comitiis cooptarentur. Dio li. 37. Et Aſcon. in Diuinat.

Cornelia, De quaestoribus. Tulit idem. Vt viginti Quæſtores ſupplendo ſenatui crearentur, cui judicia tradiderat. Taci. li. 2.

Cornelia, De proscriptis. Vide Valeria.

Cornelia Maiestatis. Tulit idem. Ne qui cum imperio prouincias obtinerent, populi ſenatuſve injuſſu exercitum de prouincia deportarent, bellumve ſua ſponte gererent. Cic. in Piſon. Alia capita fuerunt, quæ Pedienus in Corneliana ſignificat. Fuit & illud, vt à quæſtionibus vel cruentis nullius dignitas exciperetur, Ammian. Marcel. lib. 19.

Cornelia. De sicariis et veneficis. Tulit idem. Vt qui hominem occiderit, vel venenum pararit, habuerit, vendiderit, cuiuſque dolo malo incendium factum erit, quive hominis occidendi furtive faciendi cauſa cum telo ambulauerit, judicio publico damnetur. Marcia. lib. 1. ff. ad l. Cor. de ſica. quo ſub titulo multa huius legis capita enumerantur. Ea lege excepti erant, qui proſcriptione Syllana ob relata ciuium R. capita pecunias ex ærario acceperant, Suet. Cæſare. Eiuſdem etiam hoc fuit, vt cum in conſilium iri oporteret. Quæſtor à reo quæreret, clam an palam de ſe ſententiam ferri vellet. Cic. in Cluentia. Item, vt ſi quis domi ſuę necatus erit, ei qui ſeruos; qui ante quæſtionem fugerint, peruestigarit, & indicarit, in ſingulos ſeruos, quos eius cædis conuicerit, qui nos aureos ex bonis occiſi, aut ſi inde redigi ea quantitas nō poſſit, ex publico accipiat. Vt de his qui ante quæſtionem habitam fugerint, ſi aperto teſtamento libri ſcripti inueniantur, judicium inter ſicarios fiat: ita vt ex vinculis cauſam dicant, & conuicti perinde ac ſerui puniantur: & ei qui conuicerit, deni aurei præmij nomine dentur ex bonis damnati. Caius l. 25. ff. ad SC. Sylla. Huius legis meminit Seneca lib. 1. de Prouidentia, & li. Declam. 3. item in ludo, quem de morte Claudij Cæſaris compoſuit.

Cornelia, De Iniuriis. Tulit idem, vt Venuleius teſtatur, in l. hos accuſare 12. in fi. ff. de accuſ. Vt in eos, qui quempiam pulſaſſent, verberaſſent, domumve alienam vi introiſſent, judicium daretur. Vt in eo judicio non eſſet, qui ei qui ageret, gener, ſocer, vitricus, priuignus, ſobrinuſve eſſet, propiuſve eorum quenquam ea cognatione, affinitateve attingeret, quive eorū cuius, patronuſve eorum cuius patronus eſſet. Vt ſi filiusfa. ex omni cauſa injuriarum agat, vt actori iuſiurādum deferre liceat reo, an injuriam fecerit. Si quis librum ad infamiam alicuius pertinentem ſcripſerit, compoſuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret: etiamſi alterius nomine ediderit, vel ſine nomine: vti de ea re agere liceret: & ſi condemnatus ſit, qui id fecit, inteſtabilis ex l. eſſe jubetur. Vlp. l. 5. ff. de iniu. & §. ſed & lex. Inſtit. de jur.

Cornelia, De Falso. Tulit idem. De omni falſitatum genere, quę in nummis, teſtamentis, partibus, judiciis, tabulis publicis, aliiſque reb. commiſſæ, publici judicij pœnam mererentur: de quibus ICti copioſe ſub tit. ad l. Corn. de falſ. Crimina enim fere ſunt innumera, quibus quod pœna eſſet conſtituta nulla, huius legis pœna, partim SCtis, partim Principum reſcriptis, partim etiam ICtorum reſponſis attributa eſt. Meminit Cic. Verr. 3. De nat. Deor. 2. & Suet. in Auguſto. Pomp. l. 2. De orig. jur. Paul. ſent. 4. c. 7. & lib. 5. cap. 14. Neque veriſimile eſſe, quod Zaſ. putat, id ſolum falſum hac lege coerceri, quod in teſtamentis commiſſum eſſet: ex l. 9. patet. ff. de falſis, vbi lege Cornelia caueri ait vt qui in aurum vitij quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos flauerit, falſi crimine teneatur, &c.

Cornelia, De Testamentis. Tulit idem. Vt eorum teſtamenta, qui in hoſtium poteſtate eſſent, perinde rata eſſent, ac ſi hi, qui ea feciſſent, in hoſtium poteſtatem non perueniſſent: & hęreditas ex his eodem modo ad vnumquēque pertineret. Iulia. l. 12. ff. qui teſt. fac. poſſ. Vlp. e. Inſt. 23. Iauol. in l. 15. De injuſt. rup. & Iuſtin. § vlt. quib. non eſt permiſſ. fac. teſt. Atque ex hac lege inducta fictio eſt. Vt qui captus, apud hoſtes decederet, mortuus eodem momento quo captus eſſet, putaretur. Eiuſdem legis caput opinatur illud fuiſſe Hotom. quod in edicto Verris ſignificatur, apud Ciceronem lib. Accuſ. 1. Non minus multis ſignis, quam è lege oporteat, cautumque de numero teſtium, quos in teſtamentis adhiberi oporteret, fuiſſe.

Cornelia, De Lusu. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, ſponſionemve eius rei ergo faceret, niſi qui corporis exercendi cauſa, ſuſceptus eſſet, faceret. Veluti ſi certaretur diſco, haſta pilove jaciendo, currendo, ſaliendo, luctando, pugnando, quæ Virtutis cauſa fiebant. Vtrum autem hæc lex Reipub. aut Imperatorum temporibus lata ſit, vix ſciri poteſt. Huius Marcia. l. 3. de aleator. mentionem facit.

Cornelia, de iis qui legib. ſoluuntur, Tulit C. Cornelius, Trib. ple. quem Cicero defendit, C. Piſone, M. Glabrione coſſ. Ann. 686. Ne quis in Senatu legibus ſolueretur, niſi cc. affuiſſent: neve quis eum ſolutus eſſet, intercederet, cum de ea re ad populum ferretur. Aſconius in Cornelianam, quod eo pertinebat, vt eſſet quidem in Senatus poteſtare, dare extra ordinem imperia, legibuſque ſoluere, ſed ita vt poſt ad populum veteri more de ea referretur. Dio lib. 36.

Cornelia, de juriſdictione prætorum. Hanc idem, etſi nemo repugnare auſus eſt, multis tamē inuitis tulit, vt eodem loco ſcribi Aſcon. Vt Prætores ex edictis ſuis perpetuis jus dicerent: quæ

res tum gratiam ambitioſis Prætoribus, qui varie jus dicere aſſueuerant, ſuſtulit. Solebant enim antea Prætores neglectis dictis ſuis perpetuis, vt quiſque auaritia aut ambitione ducebatur, varie jus dicere: hacque ratione fiebat, vt ſingulis annis noua edicto proponerentur, ipſumque ius prætorium ob edictorum varietatem turbarentur. Dio lib.26.

CORNELIA, de natali vrbis. Tulit P.Cornelius Dolabella Coſſ. ſtatim poſt Cæſaris necem, vt deinceps is dies natalis vrbis haberetur. Appianus lib. De bello ciuili ſecundo.

Cornelia. De M.Tullio Cicerone. Tulit Centuriatis comitiis P. Cornelius Lentulus, Conſul. Qu.Metello, Anno DCCXVII. & cum omnibus magiſtratibus, præter vnũ prætorem App. Claudium, P.Clodii fratrem, & duos Trib.pleb.Sex.Attilium Serranum, & Numerium Quintium, pridie Non. Sextiles Vt M.Tullio Cicer. redire in ciuitatem, venireque in Senatum liceret. Cicero pro Domo, pro Sext. in Piſo. in Epiſt.fa. & alibi.

Cornelia, De limitibus, Tulit. Vt per actuarios limites populo ficut per viam publicam itineris faciundi jus eſſet. Hyginus in libello De limitibus conſtit.

CVRIA, de patrum auctoritate. Tulit M.Curius Dentatus Trib. pleb. M.Fuluio Pæto, T.Manlio Coſ. AN. DCLV. Vt ante comitia magiſtratuũ, patres auctores fierent, hoc eſt, vt probare ſeſe dicerent eos magiſtratus, quos populus creaſſet. Hãc legẽ Cic. in li. de claris Oratoribus Appio Claudio Cæco interrege comitia habente: Liuius autẽ li.10. P.Sulpitio latã eſſe tradũt. de quo hoc tantum dicã, ab eo qui primus interrex eſſet proditus, comitia non haberi ſolita eſſe. Quare ſi duo interreges proditi ſunt, à poſteriore habita eſſe comitia neceſſe eſt. Priorẽ eſſe proditũ Appiũ Liuius aſſerit, Cicero Sulpitium videtur exiſtimaſſe. Hujus legis etiã meminit Probus De viris illuſt. idem in lege Publicia cautum de comitiis legum fuit.

CVRIATA lex dicebatur olim, quæ in curiatis comitiis, i.e. vniuerſi populi ſuffragiis curiatim in forũ conuenientis, de eorũ imperio ferebatur, qui in prouincias mittebantur: vide l. quid cuique imperij, atque [illegible] attribui placeret. Poſtea vero nõ ab vniuerſo populi, ſed à XXX. lictoribus ad ſpeciem atque vſurpationem vetuſtatis, h.e. ad triginta veteres curias repræſentandas cõſtitutis, iubebatur. Liu.li.9. Cic.2 Agraria in Rullũ. Ferri autem ſolitã à Conſulib. hanc legẽ idẽ Cicero in eadẽ Oratione ſignificat his verbis: Conſulib. legẽ Curiatam ferentib. à Trib.pleb. ſæpe eſt intercẽſſum. idemque cõfirmant illa verba in epiſt. ad Lentulũ. Legem Curiatam Conſuli ferri opus eſſe, neceſſe non eſt. Nam quod in ſua lege Rullus poſuerat, vt à Prætore ferretur, extraordinariũ fuit: quia videbat adduci Conſules minime poſſe, vt eam ferrent, vtpote qui nullum X.viris imperium dare vellent. itaque Ciceronis extant Orationes aduerſus legem Rulli de Decemviris.

D.

DECEMVIRALES, de 12.tab. Tulit App. Claudius decemvir, cum collegis. Anno CCCII. Vt leges 12. tabularum ratæ eſſent, eiſque populus pareret. His etiam duas eodem anno tabulas addiderunt. Dionyſ.lib.10. & Liuius lib.3.

DECIA, de duumviris naualibus. Tulit M.Decius Trib.pleb. Iunio Æmilio coſ. Ann DCXLIII. Vt duumviros nauales claſſis ornandæ reficiendæque cauſa populus juberet. Liuius li.9.

DIDIA ſumptuaria. Tulit Didius Trib.pleb. vt opinatur Zaſius, Appio Claudio Pulchro, Q.Metello Macedonico Coſ. Anno DCX. Vt vniuerſa Italia, non ſola vrbs, lege Fannia ſumptuaria teneretur (Italis exiſtimantibus Fanniam legem nõ in ſe, ſed in ſolos vrbanos ciues eſſe conſcriptã.) Vt non ſoli qui prandia cœnaſve maiore ſumptu feciſſent, ſed etiam, qui ad eas vocati eſſent, atque omnino interfuiſſent, pœnis legis tenerẽtur. Macrob.lib.3.c.17.

DOMITIA de ſacerdotiis. Tulit C.Domitius Ænobarbus Trib. pleb. Neronis Imp. atauus, pontificibus offenſior, quod alium quam ſe ſui patris in locum cooptaſſent, C.Mario 3. L.Aurelio coſ. An. DCI. Vt non ſacerdotũ collegia, vt antea quem vellẽt cooptarent, ſed populi id beneficium eſſet. Cum autẽ populus per religionẽ ſacerdotia mandare non poterat, rogauit vt minor pars populi id eſt, tribus ſeptemdecim vocarentur: ab ea parte qui eſſet factus, is à Collegio cooptaretur. Suet. Nerone. Velleius lib.2. Cic. in Agra.2. Epi.5. ad Brutum, & pro Corn. & Aſcon. in eandem Dio.li.27. Adde etiam, vt cenſet Manutius hac lege permiſſum vt abſentes quoq; poſſent petere ſacerdotia de ea hunc locũ Ciceronis ad Brutũ exponens: Ciceronem noſtrum, inquit, in veſtrum collegium adoptari volo, exiſtimo omnino abſentium rationẽ haberi ſacerdotum comitiis poſſe. nam etiam factum eſt antea. C.n. Marius, cum in Cappadocia eſſet, lege Domitia factus eſt augur. nec quo minus id poſtea liceret, lex vlla ſanxit. Sed & Paterculus autor eſt. C.Cæſarem, cum in Aſia eſſet, Romæ populi ſuffragiis pontificem creatũ. Hanc autem legem poſtea L.Sylla rerũ potitus abrogauit. vt teſtatur Aſco. ſpoliauitque populum arbitrio, creandorum ſacerdotum: cuius tamen legem aliquot poſt annis T.Atius Labienus trib.pleb. abrogauit Domitiamque reſtituit.

DVILIA, de magiſtratibus Tulit M.Duilius Trib.pleb. Valerio, Horatio coſ. Anno CCCIII. Vt qui plebem ſine Trib.pleb. reliquiſſet, quique magiſtratum ſine prouocatione creaſſet, tergo & capite puniretur. Liuius lib.3. Dionyſ.lib.10.

DVILIA MAENIA, de coitionibus. Tulere de Collegij ſententia M.Duilius, L.Mænius Trib.pleb. Martio, Manlio cos. Ann. CCCXCVI. Ne quis poſtea populum ſeuocaret, qui hoc facit, capitale eſſet. Liuius li 7.

DVILIA MAENIA, DE FENORE. Tulere iidẽ. Vt fenus ne maius vnciario exerceretur. Liuius lib.7. Tacitus tamen lib.7. Fenus vnciarum 12. tab. legibus cõſtitutum fuiſſe tradit.

F.

FABIA, de ambitu. Tulit. Vt certus numerus ſectatorum eſſet, i. eorum qui candidatos in campum deducerent. Cic. in Mur.

FABIA, de plagiariis, Qu. Fabio Leone, & M.Claudio Marcello coſ. An. DLXXI. latã eſt, vt quibuſdam placet; Vt qui hominẽ ingenuũ vel libertinũ inuitũ celauerit, vinctũ habuerit, emerit ſciens dolo malo, quive in earũ quã re ſocius erit, quiq; ſeruo alieno, ſervæve perſuaſerit, vt à domino dominave fugiat, vel eũ, eãve inuito vel inſciente domino dominave celauerit, vinctũ habuerit, emerit ſciẽs dolo malo, quive in ea re ſocius erit, judicio pœnaq; pecuniaria dãnetur, l.pen. & vlt. ff. ad Fabiam. Itẽ ne ſeruus, qui plagiũ admiſit, pro quo Dominus pœnã retulit intra decẽ annos manumittatur l.12. ff. de manumiſſ. Cice pro C.Rabirio, An de ſeruis alienis cõtra legẽ Fabiã in retẽtis, plura dicẽda ſunt? Et Iuriſcõſulti in Pãdect. itẽ Paulus ſent. lib.5.c.7.

FABIA LEX, pro formula dicitur, apud Paulum lib. ſent.5. c 3. improprie, cum ea lex non fuerit: ſed actionis formula. Similiter autem Cicero Manilianas venalium vendendorum leges dixit, in lib. de Orat.1. pro Cautiones.

FABIA, de terminis. Ea igitur in lib. De agrorum conditionib. his fere verbis, quæ paucis quibuſdã locis caſtigauit Her. Qui hac lege coloniam deduxerit, municipium, præfecturam, forũ, conciliabulum cõſtituerit, in eo agro, qui ager intra fines coloniæ eius, municipij, fori, conciliabuli præfecturæ erit, limites decumanis vt fiant, terminique ſtatuãtur, curato: quique fines ita ſtatuerit, hi fines eorũ ſunt, dũ ne extra agrũ colonicũ, territorium fines ducat: quique termini hac lege ſtatuti erunt, ne quis quẽ eorũ ejicito, neve cõmoueto, ſciens dolo malo, ſi quis aduerſus ea fecerit, in terminos ſingulos quos ejecerit, locove mouerit ſciens dolo malo [illegible] XV. in publicum eorum, quorũ intra fines is ager erit, dare dãnas eſto: deque ea re curatoris, qui hac lege erit, juriſdictio, reciperatorumque datio, addictio eſt. Si curator hac lege non erit, tunc quicũque magiſtratus in ea colonia, municipio, præfectura, foro, conciliabulo juri dicũdo præerit, magiſtratus de ea re juriſdictio, judiciſque datio addictio eſto: inque eam rem is qui hac lege judicium dederit, teſtib. publice dũtaxat in res ſingulas X. denunciandi poteſtatẽ facito, ita vt è Rep. fideque ſua videbitur. Et ſi is vnde ea pecunia petita erit, condẽnatus erit, eam pecuniã ab eo, deve bonis eius primo quoque die exigito, eiuſque quod receptum erit partẽ dimidiã eius cuius vnius opera maxime is condemnatus erit, partem dimidiam in publicum redigito. Quo ex loco terminus aberit, ſi quis in eum locum terminũ reſtituere volet, ſine ſua fraude liceat facere: neve quid cui is ob eam rem hac lege damnas eſto.

FALCIDIA, de teſtamẽtis. Tulit P.Falcid.Trib.pleb. Domitio, Aſinio coſ. An. DCCXIV. Eius hæc quatuor capita memorãtur: Qui ciues R. ſunt, qui eorum poſt hanc legem rogatã teſtamentum facere volet, ei quã pecuniã quaſque res, quibuſq; dare legare volet, ius poteſtaſq; eſto, vt hac lege licebit. Quicunque ciuis R. poſt hanc legem rogatam teſtamentum faciet, is quantam cuique ciui R. pecuniam jure publico dare legare volet, ius poteſtaſque eſto, dum ita detur legetur, vt ne minus, quam quartam partẽ hæreditatis ex eo teſtamento heredes capiant. Eis quibus ita datũ legatũ erit, eam pecuniã ſine fraude ſua capere liceto: iſque hæres, qui eam pecuniam debeto dare, quã damnatus eſt. Si quis aliter quam hac lege liceat, pecuniã dederit, legauerit, heredi quartam partẽ eius pecuniæ quæ data legata erit, ex eo teſtamento retinere liceto. Paul. l.1. ff. ad leg. Falc. Hieronymus in Euſebii Chronicis, qui tamẽ latam ita fuiſſe ſcribit, vt quarta pars tum hæredibus ſupereſſet, ſi quatuor aut minus eſſent: ſi autem plus quatuor, medietas: quod in ICtum libris nuſquam reperias, tum & huius hæc verba refert, Dio, lib.48. Vt heres quartam partem bonorum ſibi relictorum, ſi grauiter oneratus ſit legatis, accipiat: cætera legatariis relinquat.

FANNIA, ſumptuaria. Tulit C.Fannius Coſ. cum M.Meſſala. An. DLXXXIX. Vt ludis Romanis, plebeis, Saturnalibus, & aliis quibuſdam dieb. centenos æris in ſingulos dies impendere liceret: decemque aliis diebus in ſingulis menſib. tricenos: cæteris autẽ omnib. dieb. denos. Ne quid volucrum poneretur, præter vnam gallinam, quæ non eſſet altilis. Plin.lib.10.c.50. Gel.li.2.cap.24. Macrob. lib.3.cap.17. Athenæus autem libri ſexti extremo, legem ſic exponit: ἐκέλευε δὲ ὁ νόμος, τριῶν μὲν πλείονας τῶν ἔξω τῆς οἰκίας μὴ ὑποδέχεσθαι, κατ᾽ ἀγορὰν δὲ τῶν πέντε. τοῦτο δὲ τρὶς τοῦ μηνὸς ἐγίνετο. ὀψωνεῖν δὲ πλεῖον οὐ δυοῖν δραχμῶν καὶ ἡμίσους ἐκ τοῦ ὀψωνίου. κρέως δὲ καπνιστοῦ δεκαπέντε τάλαντα δαπανᾶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐπεχώρει. ἢ ὅσα γὰρ φέρει λάχανα καὶ ὄσπρια ἑψήματα. Hanc Lucilius his expreſſit verbis: Fannii centuſſiſque miſellos: quod ſcilicet ſumptibus centũ aſſibus modum fecerit. De hac lege Sammonicus Serenus ita refert:

Lex

Lex Fannia, Sanctiſſimi Auguſti, ingenti omnium ordinum conſenſu peruenit ad populum, neq; eam Prætores, aut tribuni, aut pleraſq; alias, ſed ex omni bonorum conſilio & ſententia ipſi conſules pertulere: cum Reſp. ex luxuria conuiuiorum maiora quam credi poteſt, detrimenta pateretur, ſi quidem eo res redierit, vt gula illecti plerique ingenui pueri, pudicitiā & liberalitatē ſuā venditarēt: pleriq; ex plebe Romana vino madidi in Comitium venirent, & ebrij de Reip. ſalute conſulerēt.

FAVIA, de terminis. Vide Fabia.

FLAMINIA agraria. Tulit C. Flaminius Trib. pleb. M. Lepido, M. Poblicio Coſſ. An. DXIII. alij Q. Fabio Verrucoſſo, Sp. Caruilio Coſ. decem annis ante ſecundum bellum Punicum: vt ea regio Galliæ, quæ Picennum vocatur, vnde Senones expulſi fuerant militibus Romanis diuideretur. Polyb. 2.

FLAVIA de Tuſculanis. Tulit M. Flauius Trib. pleb. Sulpitio Æmilio Coſ. Anno CDXXX. Vt in Tuſculanos animaduerteretur, quorum ope ac conſilio Veliterni, Priuernateſque populo R. bellum feciſſent. Liuius lib. 8. Antiquata, ibid. Flauia Plotia, vide Plotia Flauia.

FLAVIA AGRARIA, à Tribuno ple. promulgata eſt, Q. Metello Celere, L. Afranio Coſ. cur autem perlata ſit, nihil habeo. Huius meminit Cic. lib. 1. ad Atticum Epiſt. 17.

FLAVIA, de Ædilibus ex patribus creandis. Tulit M. Furius Camillus Dict. Ann. CCCCXXV. Vt duo Ædiles ex patribus crearentur. Liuius lib. 6. in fin.

FVRIA, de iure Campanorum. Dedit campanis L. Furius Prætor, Foſlio & Plautio coſſ. an. CCCCXXV. cum primum Capua in deditionem recepta præfecti eo miſſi ſunt. Liu. li. 9.

FVRIA Attilia, de Mancino. Tulere L. Furius & Sex. Attilius Tribuni pleb. Vt C. Mancinus, quod ſine Senatus auctoritate pacem cum Numantinis feciſſet, iis dederetur. Cic. lib. 3. Offic. Epitome 56.

FVRIA, de teſtamētis. Tulit C. Trib. pl. Ne cui, niſi manumiſſoris cognato, certiſq; aliis perſonis ſupra mille aſſes legare, mortiſve cauſa donare liceret: quod ſi quis maiorē ſummā ſibi legatam accepiſſet, quadruplum eius quo plus quam licebat, accepiſſet, redderet. Theoph. Inſt. de leg. Falc. de hac ſcribit in hæc verba: καὶ ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ὁ νόμος ὁ φούριος, ὅστις εἶπε μὴ ἐξεῖναί τινι ληγατεύειν περαιτέρω χιλίων νομισμάτων. εἰ δέ τις πλείονα ποσότητα καταλειφθεῖσαν κατεδίξατο, τὸ τετραπλοῦν τοῦ ὑπὲρ πλεῖον ἔτυχε ἀποδιδόναι. Lata eſt autem (vt ait Iuſtin.) legis 12. tabularum coercendæ cauſa; qua vti quiſque legaſſit ſuæ rei, ita ius erat: Cicero pro Balbo, & Verr. 3. Iuſtinia. de leg. Falc. Vlp. c. Inſt. c. 1. & 28. vbi minus quam perfectam eam eſſe dicit, quod vetet aliquid fieri, & ſi factum ſit, non reſcindi. Ad hanc etiam videtur reſpex. Iſt. Pompo. l. 120. de ver. ſig.

FARIA CANINIA, de manumiſſione. Tulere, vt opinatur Hot. P. Furius Camillus, C. Caninius Gall. Coſ. an. DCCLII. Vt in teſtamento ex trib. ſeruis nō plures quā duos manumittere liceat, vſq; ad decem, dimidiā partem: à decimo vſq; ad triginta, tertiam partem, vt tamen adhuc quinq; manumittere liceat æque vt ex priori numero: à 30. vſq; ad 100. quartam partē, æque vt decem ex priori numero liberari poſſint, à 100. vſque ad 500. partem quintam ſimiliter, vt ex antecedenti numero 25. poſſint fieri liberi, eademque præcipit, ne plures omnino quam centum ex cuiuſquam teſtamento liberi fiant. Eadem lex cauet, vt libertates ſeruis teſtamento nominatim dentur. Hæc ex Inſt. Vlp. tit. Paulo ſent. 4. Caij inſt. quæ lex ſublata eſt à Iuſtiniano ſpeciali tit. qui habetur lib. 7. C.

FVSIA, de Comitiis. Tulit Furius ſiue Fuſius cōſul cum Sexto Attilio, an. DCXVII. vt vult. Hoto. Vt certis dieb. qui tamen faſti eſſent, agi cum populo non liceret. Cicer. in Sextiana, in Orat. poſt red. De prouinc. conſul. & alibi frequentiſſime. Latam illo tempore Cic. in Piſo. teſtatur: qui centum annis dixit, pro circiter 100. annos, vt idem cenſet, Vide Ælia de comitiis.

FVSIA, de Comitiis. Tulit Q. Fuſius Calen. Prætor, C. Cæſare, M. Bibulo coſ. an. DCXCIIII. Cum in tributis comitiis omnium ſimul ſuffragia confunderentur, itaq; fieret, vt ſingula genera de ſuffragiorum euentu ſic inter ſe contenderent, vt quod recte futurum eſſet: id ſuo ſuffragio factum dicerent: quod ſecus, in alios reiicerent: Tulit, vt ſingula genera ſuffragiorum ſeorſim fierent, quo ſententiæ internoſci poſſent. Hoc modo ſingulorum generum ſuffragia ſeorſim renunciabantur. Dio. li. 38.

G.

GABINIA, de nocturnis cœtibus. Tulit. Vt qui conciones vllas clandeſtinas in vrbe conflauiſſet, more maiorum capitali ſupplicio mulctaretur. Ex declamat. Porc. Latronis in Catil. Idem autem prius lege 12. Tab. cautum erat, vt idem teſtatur.

GABINIA, de ſuffragiis. Tulit A. Gabinius Trib. pl. Piſone, Popilio. coſ. an. DCXIII. Vt comitiis quib. magiſtratus crearentur, populus non voce, ſed per tabellam ſuffragium ferret. E quo id liberius eſſet, cautū eſt, ne quis inſpiceret tabellā, ne rogaret, ne appellaret, ita ab omni parte liberum iudicium ſuum in magiſtratib. creandis populus haberet, Cic. de leg. lib. 3. in li. de Amic. idem pro Plancio, de tabella populo data, frontes aperit hominum, inquit, mentes detegit, eamque libertatem dat, vt quod velint, faciant, promittant autem quod rogantur.

Gabinia, de piratis perſequendis Tulit A. Gabinius Trib. ple. Metello Marcio coſ. anno DCLXXXV. Eſt autem is Gabinius, qui conſul cum Piſone fuit atque conſulatu Syriam adeptus regem Ptolemæum in regnum reſtituit, pulſo Archelao Cappadoce: notiſſimus etiā Ciceronis inimicitiis, & Pompeij ſingulari fauore. Huius hæc ſunt capita: Vt bellum aduerſus piratas Cn. Pompeio in triennium ita mandaretur, vt toto mari, quod eſt intra columnas Herculis, & in maritimis prouinciis vſque ad quadringenteſimum à mari ſtadium poteſtatem haberet imperandi regibus, præſidib. ciuitatibus, vt ſe reb. omnib. ad eius belli adminiſtrationem neceſſariis iuuarent. Pædia. in Corn. Vell. lib. 2. Dio lib. 38. Plut. in Pompeio, & Cic. de lege Manilia, & in Orat. poſt redit. in Senat. Appia. in Mithridat.

Gabinia, de ſenatu habendo. Tulit. vt ex cal. Febr. ad cal. Martias quotidie Senatus cogeretur, & legatis exterarum nationum daretur. Cic. in Epiſt. ad Q. Frat. lib. 2. Epiſt. 11.

Gabinia, de vſuris. Tulit. Ne ius diceretur de iis pecuniis, quæ verſura facta eſſent ſumptæ: ne ſcilicet prouinciales homines à Romanis exhaurirentur: ne grauior vſura quam centeſima exigeretur, ſed & præter amiſſam ſortem certam pœnam ſanciebat. Cic. lib. 1. Epiſt. ad Attic. 6.

GELLIA ET CORNELIA, de ciuitate. Tulere L. Gellius Publicola, Cn. Cornelius Lentulus coſſ. ann. DCLXXXI. Vti ciues Rom. ſint ij, quos Cn. Pompeius de conſilij ſententia ſingulatim ciuitate donauerit. Cic. pro Balbo.

GENVTIA Æmilia, de clauo pangendo. Tulere ex SC. Cn. Genutius, L. Æmilius coſſ. anno CCCXC. Vti qui Prætor maximus ſit, Idib. Septemb. clauum pangat, Liu. li. 7. vbi addit, Legem ætate ſua priſcis literis verbiſque ſcriptam, clauumque quia raræ per ea tempora literæ erant, notam numeri annorum fuiſſe, eoque Mineruæ templo dicatam legem, quia numerus à Minerua inuentus ſit.

Genutia, de fenore. Tulit L. Genutius Trib. ple. C. Martio 4. Q. Seruilio coſſ. an. CDXI. Ne fenerare liceret. Liu. lib. 7.

Genutia, de magiſtratibus. Tulit idem, Martio, Seruilio coſſ. ann. CDXI. Ne quis eundem magiſtratum intra decem annos caperet, neu duo magiſtratus vno anno gereret, vtique liceret, conſules ambos Plebeios creari. Liu. lib. 7.

GLICIA, de ratione inducendæ querelæ inofficioſi teſtamēti. Tulit M. Claudius Glicia dictator, vt Hortenſiā & Corneliā Hortenſius & Cornelius dictatores. Illius fit mentio apud Suet. in Tiberio c. 2. & Florum in Epito. Liuij li. 9. & in Faſtis Capitolinis his verbis: M. Claudius C. F. Glicia, qui ſcriba fuerat, dictator coactus abdicare ſine Mag. equitū. Scripſit autē Caius librū ſingularē ad legē Gliciā, ex quo vna tantū nobis ſupereſt ſentētia in l. 4. ff. de inoff. teſt. quæ rationē inducēdæ querelæ, ſeu ferēdę legis Gliciæ continet, ſic. n. eius l. 4. inſcriptio edita in Florentinis, & ita legēdū cēſet Ia. Cuiac. Obſ. li. 2. c. 21. & li. 3. c. 14. Appellata autē hęc lex eſt à cognomine, quemadmodū & lex Norbana, Peducæa, & Poppæa: hæc. n. Norbanus, Peducæus, Poppæus, cognominibus adſcribuntur. Si quis tamen inuſitatum id eſſe dicat, poterit & à nomine ducere, nam Glicij Galli apud Tacitum lib. 15. fit mentio, & Auguſtæ Taurin. in hoc tit. antiquo. Q. Glicio P. F. Atilio Agricolæ coſſ. vir. Epulonum legato pro prætore Imp. Neruæ Cæſ. Prouinciæ Beticæ leg. I. 6. Ferrat. citerioris Hiſp. Prætori Ædili Cur. Iul. Veſpaſiani Tribunicolæ X. viro Alitib. iud. Prætorem autem etiam leges ad populum tuliſſe, populumque rogaſſe Liuius indicat lib. 27. Sed videtur potius à dictatore appellata. Vide Cuia. in locis prǽcitat.

H.

HIERONICA frumentaria. Tulit Hier. Tyrānus. Huius meminit Cic. Verr. quarta, qua inter aratores & decumanos iudicia facta dicit. Hæc. n. fuit conſtitutū, vt refert Zaſius, quantū frumenti, aut quo pretio, quòve tēpore arator frumentū decumano, i. publicano, qui decimas redemerat, daret. Quod ita diligenter & cautè ſcriptum erat, vt nec arator decumanum fraudare, nec decumanus plus decima ab aratore auferre poſſet. Atque ob hanc legis æquitatem, Romani Sicilia potiri, nihil mutauerant. Memorabile hoc etiam in lege fuit, quod numerus aratorum quotannis apud magiſtratus publice ſubſcribebatur.

Hirtia, de Pompeianis. Tulit A. Hircius, qui poſtea in pugna ad Mutinam cecidit: Vt Pompeiani ad dignitates non admitterentur. Ex epiſt. Anto. Philip. 13.

HORATIA Valeria: de plebiſcitis. Tulere L. Valerius, M. Horatius conſ. anno CCCIII. Vt quod tributim plebs iuſſiſſet, populus teneret. Liu. lib. 13. Dionyſ. 2. Quod poſtea lege Hortenſia & Publia confirmatum eſt.

Horatia, de prouocatione. Vide Valeria, de prouocatione.

Horatia de magiſtratibus ſacroſanctis. Tulit idem. Vt qui Trib. ple. Ædilibus: iudicibus nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret. Liu. lib. 3. Dionyſ. lib. 5.

Horatia, de Caia Tarratia, virgine Veſtali. Tulit. Vt certi honores eis tribuantur, in his vt teſtabilis eſſet. Vt ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire, ac nubere voluiſſet, ius ei poteſtaſque exaugurandi atque nubendi eſſet: munificētiæ & beneficij gratia quod campum & Tiberinum, ſiue Martium populo

Rom.condonaſſet. Gell.lib.6.c.7. Plutarchus in Publicola, vbi eam Tarquiniam appellat.

Hortensia, de nundinis. Tulit. Vt nundinæ quæ prius erant feriæ, faſtæ eſſent: vti ruſtici, qui nundinandi cauſa in vrbem veniebant, lites componerent. Macro.in Satur.lib.1.c.16.

Hortensia, de plebiſcitis. Tulit Q. Hortenſius Dictator ſeditionis ſedandæ cauſa creatus, Anno cdlxvii. Vt eo iure quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur: cum antea Patritij non tenerentur. Gell.l.15.c.27. Florus epit.11. Plin.li.16.c.10. Iuſtin.in §.plebiſcitum de iure nat.gent. & ciuili. Pomp.l.2.de orig.iur.§.deinde cum eſſet in ciuitate. Auguſt.lib.3. De ciuitate Dei, c.17. quod antea lege Horatia ſancitum erat, & poſtea lege Publilia confirmatum eſt.

Hostilia, de furtis. Tulit A. Hoſtilius Conſul cum A. Atilio, Anno lxxxiii. Vt furti agere liceret eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut Reipub. cauſa abeſſent, quive in eorum, cuius tutela eſſent. Iuſtinianus de iis per quos ag.poſ. Hinc illæ Hoſtilianæ actiones, hoc eſt, formulæ apud Cic.lib. De Orat.1. vbi de militis teſtamento agitur.

I.

Icilia, de Auentino. Tulit L. Icilius Trib.pleb. M. Valerio. Sp. Virginio Coſſ. Anno cccxcvii. Vt Auentinus mons plebi ad ædificia concederetur, ὅσα μὲν ἰδιῶταί τινες ἔχον ἐκ δικαίου κτησάμενοι, ταῦτα τοὺς κυρίους κατέχειν· ὅσα δὲ βιασάμενοί τινες ἢ κλοπῇ λαβόντες ᾠκοδομήσαντο, κομισαμένους τὰς δαπάνας ἃς ἂν οἱ διαιτηταὶ γνῶσι, τῷ δήμῳ παραδιδόναι· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἦν δημόσια, χωρὶς ὠνῆς τὸν δῆμον παραλαβόντα διελέσθαι. Id eſt, Quæ priuati quidam iure quæſita poſſidebant, ea pro domino poſſiderent: quæ vero vel vi, vel clam accepta ædificiis occuparant, ea recuperata impenſis quas arbitri ſtatuiſſent, populo redderent. cætera vero, quæ publica eſſent, ea populum ſine precio recipere, & inter ſe diuidere. Dionyſ.lib.10.& Liu.lib.3.

Icilia, de Tribun.pleb. Tulit Spurius Icilius Trib.pleb. T. Genucio, P. Minutio Coſſ. ann. cclxi. Δημάρχου γνώμην ἀγορεύοντος ἐν δήμῳ, μηδεὶς λεγέτω μηδὲν ἐναντίον, μηδὲ μεσολαβείτω τὸν λόγον. ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, διδότω τοῖς δημάρχοις ἐγγυητὰς, αἰτηθεὶς εἰς ἔκτισιν, ἧς ἂν αὐτῷ ἐπιθῶσι, ζημίας· ὁ δὲ μὴ διδοὺς ἐγγυητὴν θανάτῳ ζημιούσθω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ἱερὰ ἔστω. τῶν δ' ἀμφισβητούντων πρὸς ταύτας τὰς ζημίας αἱ κρίσεις ἔστωσαν ἐπὶ τοῦ δήμου. i. Tribuno ad populum concionanti, ne qui contradicito, neve eum interpellato. Qui contra faxit, prædes Tribunis dato ſe mulctam quam ipſi irrogabunt ſoluturum: qui prædes non dederit, capital eſto: familiaque eius ſacra eſto. Si quid erit in mulctis controuerſiæ, populi iudiciũ eſto. Dionyſ.lib.7.

Ivlia Annalis, Vide Villia Annalis.

Ivlia, De ciuitate. Tulit Sext. Iulius Cæſar Coſ. cum L. Martio. Anno dclxiv. Vt ciuitas ſociis & Latinis omnibus qui arma deponerẽt daretur: nam Italici belli reſtinguendi cauſa lata eſt. Vel ſic: Vt iis qui bello Italico exorto, in fide manſerát (manſerant autẽ omnes Latini) & iis qui in amicitiã poſtea rediiſſent, ciuitas daretur. Additur in Orat.pro Balbo: Qui fundi facti eſſent, Gel.li.4.c.4. Appian.de bello ciuil 1. Eutropius. Huius autẽ legis beneficio coloniarũ omniũ & municipiorũ, quæ in Italia fuerũt, æqua iura ſunt, nõ vt legib.Ro. æque viuerent (nã coloniarũ duntaxat Romanarũ hoc fuit: municipia ſuis legib. atq; inſtitutis viuebant) ſed vt æque ius illud ciuiũ Ro. ferendi ſcil. ſuffragij, & adipiſcendorum magiſtratuũ obtinerẽt: quod antea municipiis, & Romanis coloniis licuerat; Latinis vero coloniis, & Latino populo non itẽ. Poſtea ſublatam hanc legẽ licet opinari, cum dicat Suet. homini Latino ius Quiritium a Claudio Imperatore propoſitũ, niſi ſi hoc intelligas, omnib. id propoſitum, qui tantum Latij ius haberent: cuiuſmodi erant omnes extra Italiam Latinæ coloniæ, omniaq; municipia quæ ius Latij habebant, ius autem Quiritium nondum eſſent aſſecuta. Huius enim legis beneficium intra terminos Italiæ continebatur. Manutius hanc legem latam refert à L. Cæſare Conſule P. Rutili j collega: Iuliam aut dictã, quod ſolus eam Cæſar, cum eius collega Rutilius in prælio eſſet occiſus, ex SC. tulit.

Ivlia, de prouinciis, & magiſtratib. in prouincias miſſis. Tulit C. Iul. Cæſar conſul cũ Bibulo. an. dcxc. Vt Achaia, Theſſalia, cũcta Græcia liberæ eſſent, neq; in iis magiſtratib. pop. Ro. ius dicere liceret. Cic. pro Domo ſua, in Piſon. & de prou.conſ. Itẽ vt magiſtratib. tranſeuntib. eorũq; comitib. fænũ aliaq; ab oppidis & vicis ſubminiſtrarẽtur. Ad Attic.li.5. & in Piſon. Itẽ duab. in ciuitatib. prouinciæ ſuæ Magiſtratibus decedentes rationes ſuas relinquerẽt, eaſdemq; totidẽ verbis ad ærariũ referrẽt. Cic. Epiſt. Fa.li.5. Epiſt.20. in Piſo. Item, Nẽ coronarium aurum iis qui prouincias obtinerent, vel decerni, vel ab iis accipi liceret, niſi decreto triũpho. Cic. in Piſo. Ne qui cum imperio eſſet, iniuſſu populi, aut ſenatus de prouincia exirent, exercitus educerent, aut bellum ſua ſponte iniuſſu pop. aut Senatus gererent, in regnum alienũ accederent. Cic. in Piſonem, pro Poſthumo.

Iulia Agraria. Tulit idem eodẽ tempore, ſuaſore C. Pompeio. Vt ager Stellas, maiorib. conſecratus, itẽ Campanus, ad ſubſidia Reip. vectigalis relictus, plebi diuiderentur. Diuiſit extra ſortem xx. millib. ciuium, quibus terni pluresq; liberi eſſent. Vell.ij.li.2. Plu. in Pompeio, & in Cæſar. & in Cat. Vtic. Dio.38. Hãc vocat campanã Cic.lib.2 ad Atticum: Habet, inquit, etiã cãpana lex execratione candidatorum in concione, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque vt ex legib. Iuliis non dubitant iurare cæteri. Aliam præterea Calliſtratus commemorat in l.3.ff. de term.mot. Vt qui terminos ſtatutos extra ſuum gradum finesve dolo malo mouerint, quinquaginta aureos dare in publicum damnentur: eiuſque rei actio petitio ei qui volet detur.

Iulia De vi. Tulit idem. Vt ei qui de vi damnatus eſſet aqua & igni interdiceretur. Cic. Philip.1.

Iulia maieſtatis. Tulit idem. Vt ei, qui maieſtatis damnatus eſſet, aqua & igni interdiceretur. Cic. Phil.1.

Iulia Ivdiciaria, Tulit idem. Vt iudicia ad duo genera iudicũ redigerentur, equeſtris ordinis & ſenatorij. Tribuni vero ærarij, quod erat tertium, tollerentur. Sueton. in Cæſare. Meminit Gell.li.14.c.2. Dio li.43. Multa præterea huius legis capita fuerunt, de ipſorum iudicum ætate, dignitate & conditione, de forma & conſuetudine iudiciorum publicorum & priuatorum. Quæ omnia in antiquis Iuriſconſultorum libris comprehenſa, opera Triboniani abolita ſunt.

Iulia De Sacerdotiis. Tulit idẽ. Vt in cooptandis ſacerdotib. etiam abſentiũ ratio haberetur. Patet ex li.1. epiſt. ad Brutum.

Iulia Repetvndarvm. Tulit idẽ. Vt ex Vatiniana & Sextiana intelligitur. Ne cui, qui in prouincia cum poteſtate, imperiove eſſet, pecuniã capere, cõciliare liceret: extra quã ſi ad templum monimẽtumq; capiat. Cic. ep.1. ad Q. Frat. & epiſt.1. li.6. ad Attic. Vt ab iis exigeretur pecunia ad quos ea quã is ceperit qui dãnatus ſit, peruenerit. Vt magiſtratus cũ de prouincia decederẽt, rationes in prouinciæ duab. ciuitatib. quæ ipſis maxime viderẽtur, relinquerẽt. & totidẽ verbis ad ærariũ referrẽt. Ne qui cũ imperio eſſet, iniuſſu populi aut Senatus de prouincia exirẽt, exercitũ educerẽt, bellũ ſua ſpõte gererẽt, in regnũ alienũ accederent. Cic. pro Poſth. In Ep.li.5. ep.20. & in Piſo. Item ne quis in magiſtratu, poteſtate, curatione, legatione, vel quo alio officio, munere, miniſteriove publico, quive ex cohorte cuius eorũ eſt, pecuniã ob iudicãdũ decernendũve, accipiat, vel quo magis aut minus quid ex offi. ſuo faciat: ne quis ob militẽ legẽdũ, mittẽdumve, æs accipiat: neve quis ob ſententiam in ſenatu cõſiliove publico dicẽdã pecuniã accipiat: vel ob accuſandum, vel nõ accuſandum: vtq; vrbani magiſtratus ab omni ſorde ſe abſtineãt, ne pl⁹ doni munerisve in anno accipiãt, quã quod ſit aureorũ cẽtum: ne quis ob iudicẽ, arbitrũve dandũ, mutãdum, iubendumve vt iudicet: neve ob nõ dãdum, non mutãdum, nõ iubẽdum vt iudicet: neve hominẽ in vincula publica cõiiciendum, vinciẽdum, vincirive iubendum, exve vinculis dimittendum, neve quis ob hominẽ condẽnandũ, abſoluendumve: neve ob litẽ æſtimandam iudiciũve capitis pecuniæ faciendũ, vel non faciẽdum aliquid accipiat, neve in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentum publice dandũ, prębendum, approbandum (alias appendendum) ſarta recta tuenda, antequam perfecta, probata, præſtita lege erunt, vt venditiones locationes eius rei cauſa pluris minorisve factæ, irritæ ſint: neve vſucapi ea res poſſit, hæredesve eius veniant. Hæc ex Pandect. ti. de l. Iul. repetũ. Adde & ex Tacito li.11. Vt aduocati ob cauſam orandam denum ſeſtertium modum egreſſi eſſent, repetũdarum tenerentur. L. autem Piſo legem de pecuniis repetundis tulit, nulla antea cum fuiſſet, ſcribit Cic. lib.2. offic.

Ivlia, De Provinciis. Tulit idem dictator. Ne prouinciæ prętoriæ plus quam annum, non plus quam biennium Conſulares obtinerentur. Cic. Philip.1. & 5. & 4. item Dio lib.43.

Iulia, De Legibvs Cæsaris. Tulit idem. Vt ei qui in ſuas leges non iuraſſet, capitale eſſet. Appianus de bello ciuili.2.

Iulia, De Fenore. Tulit idem. Vt diſiecta nouarũ tabularũ expectatione, quæ crebro mouebatur, debitores creditorib. ſatisfacerẽt per æſtimationẽ poſſeſſionũ, quãti quaſq; ante ciuile bellum cõparaſſent deducta ſumma, æris alieni, ſi quid vſuræ nomine numeratum aut perſcriptũ fuiſſet: qua conditione quarta fere crediti deperibat. Suet. in Cæſare. Cæſar li.3. De bello ciu. Atq; hęc fortaſſis ex Solonis legib. in quib. ſic legitur: τῶν χρεῶν ἀποκοπὰς ποιήσασθαι, καὶ λύτρωσιν. καὶ ἐπὶ σώμασι μὴ δανείζεσθαι καὶ οὕτως ὁ νόμος Σεισάχθεια καλεῖσθαι. Eadem etiam de malo credendi poſſidendique intra Italiam cauebatur. Tacit. lib.5.

Iulia De Coloniis, Tulit idem. Vt ager Campanus viginti millibus ciuium extra ſortem diuideretur, eoque colonia deduceretur. Suet. in Iulio & Auguſto.

Iulia, De Vi Pvblica et Privata. Tulit C. Iul. Octau. Aug. Vt qui aliqua poteſtate præditus ciuem Romanũ antea ad populũ, nũc ad Imp. appellantẽ necarit, necarive iuſſerit, torſerit, verberaverit, condẽnauerit, in publica vincula duci iuſſerit, humilior ſi ſit, pœna capitis, honeſtior vero inſulæ deportatione coerceatur. Paul. li.5. Sẽt. tit.26. l.7. ff. ad l. Iul. de vi publ. Et ita l.8. ff. ad l. Iul. de vi publ. accipienda quoque eſt de magiſtratu, qui reum prouocantem vinciat, impediatve quo minus Romę intra conſtitutum tempus adſit. Lege autem Iul. de vi priuata tenetur, qui quẽ armatis hominib. poſſeſſione, domo, agro, villa deiecerit, expugnauerit, obſederit, incluſerit, vel vt id fieret homines commodauerit, qui cœtu, concurſu incendium fecerit,

ſit, qui funus ariipuerit, diſtraxerit, ſepeliri prohibuerit, qui cũ telo in foro, concione, comitio fuerit, qui templa portaſve vrbis armatis obſederit, tenuerit, occupauerit. Paul. vbi ſup. Sed alij pœnã Iuliæ de vi publica ſtatuunt, vt l.3.l.4.l.5.l.10.ff. ad l. Iul. de vi pub. & generaliter vim armatã vim publicã definiũt, vt vim ſine armis, vim priuatã. Alij vero hæc ſic diſtinguunt, vt legẽ Iuliã de vi publica ſimilẽ omnino fuiſſe. Valeriis dicãt, & (vt Paul. d. tit. 26. in prin. ſcribit) pœnã ſanxiſſe tantũ aduerſus publicatũ perſonatũ, i. e. magiſtratuũ in ciues Rõ. immoderatã vim. Lege autẽ Iulia de vi priuata pœnã eſſe ſancitã aduerſus priuatorũ vim. Et ſane ſicut eodẽ interdicto vis facta cõuocatis armatiſq; hominib. cõprehẽditur, vt videre eſt apud Paulũ li. 5. ſent. tit. 6 cur ſicut vis facta cõuocatis hominib. legi Iuliæ de vi priuata nõ ſubiicitur, l.2.l.4.l.5.ff. de vi priuata, nõ ſubiicietur etiã ea, quę armatis hominib. infertur? Verũ fuit ſępe vel cõſtitutionib. vel SCC. legib. Iuliis derogatũ, obrogatũ, ſubrogatũ: nec vlla fere lex publicorũ iudiciorũ ſyncera remãſit: ſed retento ſolo legis nomine, ei aptata ſũt, quęcunq; poſtea alię vel ll. vel cõſtitutiones inuexerãt. Sic factũ eſt, vt omnis vis armata ad pœnã legis Iulię de vi publica redigeretur, conſequẽs vero eſt, vt ea quoque ad legẽ Iuliã de vi publica redigatur, quæ fit conuocatis hominib. ſine armis: quãdoquidẽ hæc quaſi paria cõiugi ſolẽt, cõuocatis armatiſve hominib. Si quis igitur vim fecerit cõuocatis hominib. ei vtriuſque legis crimẽ obiici poteſt: quod fieri quãdoque ex eodẽ facto oſtẽdit lex, ſi præſes ff. de pœ. Atque ideo in Pand. hæc verba, Hac lege tenetur, qui conuocatis hominib. vim fecerit, quis verberetur, pulſetur, neque homo occiſus tam ſub ti. de vi publica, quã ſub eo qui eſt de vi priuata, reperiuntur. Pœna autem legis Iuliæ de vi publ. erat aquæ & ignis interdictio. Hinc notandum quod ſcribit Paul. li. 5. ſent. ti. 26. lege Iulia eum etiam teneri, qui eum, cui aqua & igni interdictum eſt, receperit, celauerit, tenuerit: interdicitur enim & aqua ſimul, & igni & tecto. Cicero pro domo ſua: Id non ademptione, inquit, ciuitatis, ſed recti & aquæ & ignis interdictione faciebant. Vide Florum Epitom. 120. Suet. in eius vita. Has leges Iuliam publicorum, & Iuliam priuatorum appellat Vlp. in l. ſi præſes, 32. ff. de pœn. & l. 1. ff. vnde vi. Eadem præterea lege cauebatur, ne rem vi poſſeſſam vſucapere liceret, l. 33. §. 2 ff. de vſurpat.

Iulia MAIESTATIS. Tulit idẽ. Qua tenetur is, cuius opera dolo malo conſiliũ initũ erit, quo obſides iniuſſu principis interciderẽt, quo armati homines cum telis lapidibuſve in vrbe ſint, conueniantve aduerſus rempublicam, locave occupentur vel templa, quove cœtus, conuentuſve fiat, homines ad ſeditionem conuocentur, cuiusve opera, conſilio, dolo malo cõſiliũ initum erit, quo quis magiſtratus populi Ro. quive imperium poteſtatemve habet, occidatur, quove quis contra Remp. arma ferat, qui hoſtib. populi Ro. nuntium literaſve miſerit, ſignũve dederit feceritve dolo malo, quo hoſtes populi Rom. conſilio iuuentur aduerſus Remp. quive milites ſolicitauerit, concitaueritve, quo ſeditio, tumultuſve aduerſus Remp. fiat. Quive de prouincia cũ ei ſucceſſum eſſet, non diſceſſit, aut qui exercitum deſeruit, vel priuatus ad hoſtes perfugit, quive ſciens falſum conſcripſit, vel recitauerit in tabulis publicis: nam & hoc capite primo lege maieſtatis enumeratur. Quive in bellis ceſſerit, aut arcẽ tenuerit, aut caſtra conceſſerit: quive iniuſſu principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, exercitũ comparauerit, quive cum ei in prouincia ſucceſſum eſſet, exercitiũ ſucceſſori, non tradiderit, quive imperium exercitumve pop. Rom. deſeruerit, quive priuatus pro poteſtate magiſtratu ne quid ſciens dolo malo geſſerit, quidve quid eorum, quæ ſupra ſcripta ſunt, facere curauerit. Cuiuſque dolo malo iureiurãdo quis adactus eſt, quo aduerſus Remp. faciat, cuiuſve dolo malo exercitus populi Ro. in inſidias deductus, hoſtibuſve proditus erit: factumve dolo malo cuius dicitur, quominus hoſtes in poteſtatem populi Rom. veniant: cuiusve opera dolo malo hoſtes populi Ro. commeatu, armis, telis, equis, pecunia, aliave qua re adiuti erunt, vtve ex amicis hoſtes pop. Ro. fiant. cuiuſve dolo malo factum erit, quo res exteræ nationis populo R. minus obtemperet, cuiusve opera dolo malo factum erit, quo magis obſides pecunia, iumenta hoſtibus populi Rom. dantur aduerſus Rempublic. Item qui confeſſum in iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum emiſerit. Vlp. l. 1. & 2. ff. ad leg. Iul. maieſt. l. 3. eod. Scæuola l. 4. eod.

Iulia, DE AMBITV. Tulit idẽ. Vt qui petiturus magiſtratum, vel prouinciam, vel ſacerdotium turbam ſuffragiorũ cauſa cõduxerit, ſeruos aduocauerit, aliamve quam multitudinem conduxerit, cõuictus vt vis publicæ reus in inſulam deportetur. Suet. in Aug. Paul. ſent. 5. c. 30. & Iuriſcon. in Pand. Diuerſum tamen Dio tradit lib. 59. Vt qui magiſtratum ambiiſſent, quinquennium à magiſtratib. arcerẽtur, quod ipſum Zonaras li. 11. ſecutus eſt. Hanc autem legem ideo Octauius Auguſtus tulit, quod per trium virorum tempora ius creandorum magiſtratuum à populo ablatum fuiſſet, ipſique Triumviri magiſtratus Reip. darent. Poſtea tamen creatione magiſtratuum ad curam Principis delata, ceſſauit Romæ hæc lex, vt ait Modeſtinus ff. eod. Hinc Quinti. de ambitu loquens, lib. 6. Hoc genus, inquit, noſtris temporib. totum pene ſublatum eſt, cum omnia tutelæ, curæque vnius innixa periclitari nullo iudicij exitu poſſint, quod & notat Ammianus lib. 14.

Iulia, DE MARITANDIS ORDINIBVS. Tulit idem. Ne cœlibes, niſi qui genere eſſent proximi, quicquam ex teſtamento ciuis Rom. caperent: neve orbi pluſquam dimidiũ eorũ quæ relicta eſſent. Hæc ex Euſebio, Nicephoro, Sozomene, & l. 1. C. de infir. pœn. cælib. Ne coniux coniugis teſtamento niſi decimam relictorũ partem caperet: fiſcus reliquas nouẽ. Vlp. c. Inſt. 15. l. 1. C. de his qui ſe def. li. 10. l. 2. C. de infir. pœ. cœlib. Feminis inquit Vlp. lex Iulia à morte viri anni vocationem: à diuortio, ſex menſium. Lex autem Papia, à morte viri, triennij: à repudio, anni & ſex menſiũ. Vlp. c. 14. Suet. in Auguſt. Vt priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas ſit, qui plures liberos quã collega aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit: ſed ſi par vtriq; numerus liberorũ eſſet, maritus, aut qui in numero maritorũ eſt, præferatur: ſi verò ambo & mariti & patres totidem liberorum ſunt, ille priſtinus honos inſtauretur, & qui maior natu eſt prior faſces ſumat. Gel. li. 2. c. 15. Vt ſi liberta ab inuito patrono diuerteret, alij nubere inuito patrono non poſſet. Vt iuſiurandum quod liberto impoſitum eſt, ne vxorem ducat, ei remittatur, l. 6. §. 3. De iure pat. l. 1. ff. vnde vir & vxor. Ne ſenatores eorũve liberi, libertinas, & quæ ipſæ, quarũve pater materve artem ludicram fecerit, itẽ ex numero corpore quæſtum facientium vxorem ducant. Cęteri autem ingenui prohibẽtur ducere lenam, à lenone lenave manumiſſam, & in adulterio deprehẽſam, & in iudicio publico damnatam, & quæ artẽ ludicram fecerit. Paul. l. 44. ff. de ritu nupt. Marcianus autem in l. 19. eodem ſcribit, c. 35. fuiſſe. Vt qui liberos quos habent in poteſtate, iniuria prohibuerint vxores ducere, vel nubere, à magiſtratibus cogantur in matrimonium collocare, & dotare. Vt patritijs liceret libertinas vxores ducere: præterquam ſi ſenatores, ſenatorũve liberi eſſent, ne qua ſponſalia rata eſſent, niſi ſtatim exacto biennio nuptiæ fierent: hoc eſt, ne puellæ decẽ annis minores ducerentur, quarum annus ætatis duodecimus maturus coniugio habebatur, Zonaras lib. 11. Hæc autem lex in libris noſtris interdum Iulia tantum, interdum Papia, interdum Iulia Pappia, interdum Pappia Poppæa dicitur.

Iulia, DE VICESIMA. Tulit idem. Vt quæ hæreditates, legata & donationes mortis cauſa ad alienos, aut locupletes peruenirent, earum pars vicesima ad fiſcum pertineret. Vt teſtamenta in municipiis, coloniis, oppidis, præfectura, vico, caſtello, conciliabulo facta, in foro vel baſilica, præſentibus teſtibus vel honeſtis viris inter horam ſecundam & decimam diei recitentur, exemploque ſublato, ab iiſdem rurſus magiſtratibus obſignato, quorum præſentia conſtat apertum. Vt teſtamentorum ſtatim poſt mortem teſtatoris aperiatur, hoc eſt, à præſentibus intra triduum vel quinque dies: ab abſentibus quoque intra eos dies: cum ſuperuenerint. Vt teſtes, vel maxima pars eorum adhibeantur, qui ſignauerit teſtamentum, ita vt agnitis ſignis rupto lineo aperiatur & recitetur, atque ita deſcribendi exempli fiat poteſtas, ac deinde ſigno publico obſignatum in Archiuum redigatur, vt ſi quando exemplum eius interciderit, ſit vnde peti poſſit. Dio. li. 38. & Paul. Sent. li. 4. tit. 6.

Iulia, De IVDICIIS. Tulit idem, qua formam iudiciorũ tum publicorũ tum priuatorum præſcripſit. Gell. li. 14. c. 2. Vt qui nomen alicuius deferrent, locum, annum, & menſem, quo crimen admiſſum erit, deſignent. l. 3. de accuſ. Ne eodem tempore de duobus reis quis quereretur, niſi ſuarũ iniuriarum cauſa, l. 12. eod. Ne inuito denũcietur, vt teſtimoniũ dicat aduerſus ſocerum, generum, vitricum, priuignũ, ſobrinũ, ſobrinã, ſobrino natũ, eosve qui priore gradu ſint, item ne liberto ipſius, liberorũ eius, parẽtum, viri, vxoris: item patroni, patronæ, & vt ne patroni patronæ aduers' libertos, neq; liberti aduerſus patronum cogantur teſtimoniũ dicere, l. 4. ff. de teſtib. Vt inter priuatos qui in iudicẽ conſenſiſſent, iuris dicundi ei iudici poteſtas eſſet, l. 3. §. 1. ff. de iudic. Ne qui iudex ſit, arbitrium recipere eius rei de qua iudex eſt, inve ſe promitti iubeat, l. 9. de arbit. Ne minor ann. 20. iudicare cogatur, l. cum lege 41. ff. arbit. Vt Saturnalib. triduo feriæ ſeruarentur. Macrob. lib. 1. c. 10. Eadem etiam latum opinatur Hot. vt certus patronorum numerus eſſet. Meminit Aſconius in argum. pro Scauro. Et ſi quis reus vel accuſator domum iudicis ingrediatur, per legem Iuliam iudiciariam in legem ambitus iudicis cõmittit. l. 1. ff. de ambit. Itẽ ne iudices ſuo anno in alienas ædes ingrediãtur. Dio. li. 54.

Iulia CADVCARIA. Tulit (vt exiſtimat Hot.) idem: eiuſdem legis hæc duo fuẽre capita: Vt ſi nemo ſit, ad quem bonorũ poſſeſſio pertinere poſſit: aut ſit quidem, ſed ius ſuum omiſerit, bona publicentur. Vlp. c. Inſt. 28. Idem l. 4. §. 10. ff. de fideic. libert. Quare & ſi caduciariis legibus bona delata ſint, idem erit probandum. Sic enim locum hunc reſtituit nobis Iaco. Cuia. Eandem legem ſignificat Iulian. l. 96. §. 1. de lega. & fideic. li. 1. Quoties lege Iulia bona vacantia ad fiſcum pertinent, & legata & fideicommiſſa præſtantur.

Iulia, DE ADVLTERIIS. Tulit idẽ. Si quis ſtuprum, adulteriumque faceret, ſciens, dolo malo. Suet. in Auguſt. & Iuriſconſ. tit. ad legem Iul. de adult. Corn. Tacit. lib. 2. Huius caput er-

iam hoc fuit,Ne maritus dotale prædium inuita vxore alienet: neve id etiam eius voluntate oppignetet.Paul.lib.Sent.2.c.21. & Iuſtin.ſub tit. quib.aliena. licet in prin. & de eo plene Cuiac.ad l.ſi matito,ff.de fund.dot.

Iulia Theatralis. Tulit idem.Vt equitib. Roman. quib.ipſis parentiſve equeſter cenſus vnquam fuiſſet , in quatuordecim ordinibus lege Roſcia Theatrali conſtitutis conſidere liceret. Suet.in Auguſt.Plin.lib.33.c.2.

Iulia Svmptvaria. Tulit idem Vt profeſſis diebus ducentos nummos in conuiuiis conſumere liceret:Calendis,Idibus,Nonis, & aliis quibuſdam feſtiuis trecentos, nuptiis autem & repotiis H-S.millies.Gell.lib.2.c.24.

Iulia De Manvmissionibvs. Tulit idem. Vt imperator , cum ſeruum manumittit , non vindictam imponat , ſed ſimpliciter liberum eſſe iubeat.Paul.l. apud eum.14.ff. de manumiſſ. Qua lege tam manumiſſoris,quam manumiſſi ætatem definiuit,iuraque quibus patroni aduerſus libertos vterentur , conſtituit. Dio lib. 55.

Iulia,De Veneno.Nominatur à Suetonio in Nerone.

Iulia Pecvlatvs.Tulit idem.Ne quis ex pecunia ſacra religioſa, publicave auferat, neve intercipiat, neve in rem ſuam vertat: neve faciat quo quis auferat, intercipiat , vel in rem ſuam vertat,niſi cuique vtique licebit:neve quis in aurum,argentum æs publicum quid indat,neve immiſceat: neve quo quid indatur , immiſceatur, faciat ſciens dolo malo , quod id peius fiat. Vlp.l.1.ff.eod.

Iulia,De Residvis.Tulit idem. Ne quis eam pecuniam,quæ in vſum publicum erogati , vel in ærarium inferri debuit, priuatim retineat,l.2.ff.ad leg.Iul.pecul.

Ivlia Titia,de tutoribus. Tulere. Vt prouinciarum præſides mulieribus pupilliſve tutores non habentibus, tutores darent. Iuſtin.Inſt.de Attil.tut.& Vlp.cap.Inſt.11.

Ivlia,de ceſſione bonorum.Tulit.Vt qui ſine dolo ſuo malo æri alieno ſatisfacere non poſſet,bonis ſuis cedendo liberaretur,l. 4.C.qui bon.ced.poſſ.& in C.Theod.li.4.tit.qui bonis ex lege Iulia cedere poſſint.

Ivlia Et Sempronia , de limitibus. Tulere. Vt per actuarios limites populo eundi ius eſſet, ſicut per viam publicam. Hyginus in lib. de limit. conſtit. Apud Frontinum autem Tiberij Cæſ. conſtitutio legitur, ex qua hæc ſumpſimus : Eſt & aliud monumentum,quod non longe ab ædibus vel itinere publico conſtitutum:id eſt, iuxta legem Semproniam & Iuliam, quod cardinibus & Decumanis conſtitutum eſſe monſtratur,quod rationem finium recipere videtur:id eſt , concurrentium linearum , atque ſecantium ſe inuicem, & ordinem in vtroque cuſtodit, limitum rationem diſcernens.

Ivlia Miscella de teſtamentis. Tulit. Vt coniugi ſuperſtiti legatū ſibi à demortuo ea lege,ne iterū nuberet, ita capere ius eſſet,ſi intra annum (luctui nondum erat præfinitus annus) iuraret ſe liberorū quærendorum cauſa velle nubere. Inſt.in tractatu de indicta viduitate & lege Iulia Miſcella tollenda, li. C. 6.tit.40.& Nou.conſtit.22.vbi Iuſtinia. Iuliū Miſcellam huius legis auctorem nominat.Alij tamen Miſcellam malūt dictam, quod id legis Iuliæ caput,tam ad virū quam fœminam pertinebat,l.3.C.de indict.vid.tollenda.Capit igitur ex ea lege vir mulierve hæreditatem, aut legatum intra annum,etiamſi ſecundū matrimonium contrahat,ſiue à coniuge, ſiue ab extraneo hæreditas aut legatum relictum ſit ſub conditione viduitatis.Poſt annum non capit,niſi præſtita cautione Mutiana,quæ ſolet interponi in omnib.conditionibus, quæ morte legatariorum finiuntur:ſiue quæ in non faciendo concipiuntur, qua caueat ſe non coiturum ſecundas nuptias:& ſi coierit, redditurum legatum cum fructibus medij temporis,l. Mutianæ,l. hæres,§. qui poſt.l. Titio fundus,ff. de cond.& demonſt. l. cum filius,§. qui Mutianam,ff.de leg.2.De hac lege etiam eſt,l.vl.ff.de ſtatulib. Hanc autem ſuſtulit Iuſtin.d.tit.de indict.vid.toll.

Ivlia Plavtia,de vſuca.Vide Iulia de vi,& Plautia de vi.Ne res vi poſſeſſas vſucapere vllo tempore liceret Iuſtin.de vſucap.lib. Inſt.1.

Ivnia, de Regio & Conſulati Imperio. Tulit L.Iunius Brutus ſolus Conſul,Anno 243. Vt imperium Tarquinio abrogaretur, vt ipſe idem cum coniuge ac liberis , itemque omnes Tarquiniæ gentis exularent : Vt capitale eſſet , ſi quis de iis reuocandis mentionem faceret: Vt regio Imperio abrogato,Conſules duo regia poteſtate quotannis comitiis centuriatis à populo crearentur,Dionyſ.lib.4.Liu.lib.2.

Ivnia De Trib.pleb. Vide Sacrata.

Ivnia Licinia , de legib. Tulere Iunius Silanus, & L. Licinius Muræna Coſſ.Anno ab vrb.cond. 691. Vt iis,qui trinundinum in ferenda lege non ſeruaſſent, grauiores quam lex Cæcilia & Didia ſanxiſſet pœnæ irrogarentur. Cic. Philip. 3. Vbi, inquit, lex Cæcilia & Didia?vbi promulgatio trinundinum?Vbi pœnæ recenti lege Iunia & Licinia?Idem Epiſt.ad Attic.leg.1. & 4.& Vatiniana interrogatione,& pro domo ſua.

Ivnia Norbana , de libertinis , Tulere M. Iunius Silanus L. Norbanus Balb.Coſſ.Anno 771.Vt ij ſerui,qui neq; cenſum,neque vindicta,neque teſtamento,ſed aut per Epiſtolam,aut inter amicos,aut conuiuij adhibitione liberi fierent,non ciues Romani,ſed eodem iure,Quo Latini coloni eſſent. Vt ſi Latinus ciuem Romanam,vel Latinam vxorem duxerit,teſtatione interpoſita,quod liberorum quærendorum cauſa vxorem duxerit, poſtea filio filiave nato natave, & anniculo facto, poſſit apud Prætorem vel Præſidem prouinciæ cauſam probatæ , & fieri ciuis Romanus , tam ipſe quam filius filiave eius & vxor, ſcil. ſi & ipſa Latina ſit. Vt latinorum legitimæ ſucceſſiones nullæ prorſus eſſent:ſed eorum bona manumiſſores, tanquam ſeruorum peculia ſibi haberent. Vt liberti ius ciuitatis Rom. non ante haberent, quam ius aureorum annulorum, aut natalium reſtitutionem à principe impetraſſent. Vlp.in Inſt.Iuſtiniana tit.3.§.c.de ſucceſſ.liber.Idem Nou.78.

Ivnia annalis.Vide Villia annalis.

Ivnia Vellæa,de hæredum inſtitutione. Tulere,vt qui teſtamentum faceret,omnē virilis ſexus, qui ei ſuus hæres futurus erit,cum naſceretur,inſtituēdi exhæredandive poteſtatem haberet,etiam viuo teſtatore naſceretur.Item,vt ſi quis ex ſuis hæredib. ſuus hæres eſſe deſineret, liberi eius,& cæteri in locum ſuorum ſui hæredes ſuccederent. Scæuola l. Gallus 29.de lib. & poſth.Vel ſic:Vt qui teſtamentum faceret,omnes eos virilis ſexus neceſſario inſtitueret hæredes,qui cum naſcerētur,ei hæredes ſui futuri eſſent,eorumq;in locum liberi ſuccederēt:qui niſi inſtituti eſſent,aut ſi exhæredati,ad exēplum poſthumorū, eſſent,teſtamentum ne valeret.Duplex itaq; in hac lege caput fuit,primum vt mortuo filio,nepotes nondum nati poſſint inſtitui:item,vt viuente filio,naſcituri nepotes poſſint inſtitui,ſi auo viuente,& mortuo filio naſcantur:ne facti ſui,cum naſcētur,ſi ſe præteritos inuenerint,rumpāt teſtamētum.Altero capite cautum eſt,vt nepotes iam nati,viuente filio,ab auo hæredes inſtituantur,vel nominatim exhæredētur:ne forte mortuo poſt teſtamētum filio,facti ſui hæredes,ad exemplum poſthumorum teſtamentum infirment.Cuiac.pro Iunia,Iulia legendum cenſet,corrupteque,vbi huius ſit mentio,Iunia legi,ad l. Gallus ff.eo.vide §.poſthumorum.Inſt.de exhær.libe.

Iunia Petronia,de libertate.Tulere C.Iunius Cæſonius,Petronius Turpillianus Coſſ.Anno 813.Vt ſi diſſonantes pares iudicum exiſtant ſententiæ,pro libertate pronuncietur.Hermog.l. 24.ff. de manumiſſ. Ab eodem quoque Petronio lex Petronia de ſeruis infra ſuo loco numeratur.

L.

Labiena,de ſacerdotiis. Tulit T. Labienus Trib.pleb. Cicerone, Antonio Coſſ. anno 690. Vt ius creandorum ſacerdotum penes collegia eſſet, vt veteri lege Domitia,quam lex Cornelia abrogarat. Dio.lib.37.vide Domitia Lex.

Laetoria,de minorib. Tulit,vt iis,qui furioſi vel prodigi eſſent,curatores darentur:qui eos circumſcripſiſſent,iudicio publico tenerentur.Cic.de offic.3.de natur. Deor.3. & Capito in Anto.Philoſ.Ne à minoribus 25.annis ſtipulari liceret:hoc eſt, ne ſtipulatione obligari poſſent.Sueto.in quarto Prætorum apud Priſcianum,lib.8. Et hoc illius caput, vt exiſtimat Hotoman.Plautus ſignificat in Pſeudolo,vbi Callidorum ſic loquētem facit. Nimis ſum miſer : nummum nuſquam reperire argenti queo.Ita miſer & amore pereo,& inopia argentaria.Perij,an non ? tum lex me perdit quina vicenaria, Metuunt credere omnes. Profertur in eandem ſententiam à Conſtantino in l.2.C. Th.de don.

Laetoria,de plebeiis magiſtratib.Vide Publilia Lætoria.

Licinia,de fenore.Tulit C.Licinius Stolo Trib. pleb.Furio, C. Lælio,&c.Trib.milit.anno 376.Vt deducto eo de capite, quod vſuris pernumeratum eſſet, id quod ſupereſſet, triennio æquis portionib.perſolueretur.Liu.li.6.Eſt & alia Licinia de fenore lata à Licinio Lucullo,Aſiæ proconſule,ad leuandam ære alieno prouinciam lata. Ne ſupra centeſimam iure fenoris ſolueretur:Ne maiores eſſent vſuræ,quam quibus veteri iure pecuniæ antea credebantur : Ne creditoribus à debitore fenoris nomine plus omnino liceret accipere quam quanta fructuum creditoris quarta pars eſſet.

Licinia,de magiſtratib.è plebe creandis.Tulit idem C.Licinius Stolo. Ne tribunorum militum comitia fierent , ſed Conſulum & vtrique alter ex plebe crearetur.Liu.lib.6.

Licinia Agraria.Tulit idem.Æmilio,Valerio,&c. Tribun.milit.Anno 377.Ne quis plus quingēta iugera agri,centū pecoris maioris capita, quingenta minoris poſſideret, Varro lib.de re ruſt.1.Colum.l.1.c.3.Liu.li.6.Appia.de bellis ciuilib.1 Gell.lib. 10.c.1.Valerius lib.8.c.6.Plin.lib.18.c.2.Vellius li.2.Plutarc.in Camillo & in Gracchis, videtur de ſeptem iugeris viritim diuidendis cauiſſe. Nam Columell.lib.1.Poſt exactos,inquit,reges Liciniana illa ſeptem iugera, quæ plebis Tribunus viritim diuiſerat, maiores quæſtus antiquis retulere , quam nunc nobis ampliſſima veruacta.Liciniæ legis,ne communi diuidundo quis alienare experiatur,ſit mentio apud Marcianum,l.ſi.ff.de alien.iud.mut.Si quis,inquit iudicij communi diuidundo eiuitandi cauſa rem alienauerit, ex l. Licinia interdicitur ei , ne communi diuidundo in iudicio experiatur.

Licinia ſumptuaria. Tulit P. Licinius Craſſus Diues Coſſ. cum Cn.Lentulo Anno 656. Vt Kalendis, nonis, nundis Romanis

manis cuique in dies ſingulos triginta duntaxat aſſes edundi cauſa conſumere liceret: nuptiis ducenos, cæteris vero diebus qui excepti non eſſent, tricenos: cum & carnis aridæ pondo tria, & ſalſamentorum pondo librã cõcederet, quod autẽ è terra, vite arboreve natum eſſet, id impune conſumere liceret. Macrob. lib. 3 c. 17. Gell. lib. 2. c. 24. Cic. lib. 7. Ep. ad Gallum, Epiſt. 27. Et Feſtus, Centenariæ cœnæ dicebantur, in quas Lege Licinia non plus centuſſib. præter terræ nata impendebatur: id eſt, centum aſſibus, qui erant breues nummi ex ære.

LICINIA, de ludis Apollinaribus. Tulit P. Licinius Varus Prætor vrb. Claudio, Quinctio Coſſ. Anno 545. Vt ludi Apollinares, qui die incerta fiebant, in perpetuam in ſtatam diem vouerentur. Itaque ipſe primus ita vouit, fecitque ante diem tertium nonas Quintiles: is dies deinde ſolemnis ſeruatus. Liu. lib. 27.

LICINIA CASSIA, de bello Perſei. Tulere Licin. Caſſius Coſſ. Anno 582. Vt quod Perſeus Philipp. filius, Macedonum Rex, aduerſus fœdus cum patre Philippo ictum, & ſecum poſt mortem eius renouatum, ſociis populi Romani arma intuliſſet, agros vaſtaſſet, vrbeſque occupaſſet: quodque belli parandi aduerſus pop. Roman. conſilia iniſſet, arma, milites, claſſem eius rei cauſa comparaſſet: vt niſi de iis rebus ſatisfeciſſet, bellum cum eo iniretur. Liu. lib. 42.

Licinia Caſſia, DE TRIBVNIS MILITVM. Tulere iidem Coſſ. Ne tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur, ſed Conſulum Prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque eſſet. Liuius lib. 42.

LICINIA ET MVTIA, de peregrinis. Tulere L. Licin. Craſſus, & Q. Mutius Scæuola Coſſ. Anno 658. Vt ſocij Latini, Romanæ ciuitatis iure priuati, ſuas in ciuitates redigerentur. Aſco. in Cornel. & pro Scauro, Cic. in Bruto, & lib. de offic. 3. de Orat. 2. pro Cornel. Balbo. & pro Sextio Appia. lib. 1.

LICINIA, de ſodalitiis. Vt in ſodalitiis iudices ab accuſatore ex tribub. ederentur. Cic. in Or. pro Planc. & lib. Fam. Epiſt. 8.

Licinia Æbutia, de legumlatoribus. Tulere. Vti poteſtas nulla curatione non modo iis, qui de aliqua curatione, aut poteſtate tuliſſent, ſed nec eorũ collegis, cognatis, affinibus mandaretur. Cic. in Orat. 2. contra Rullum, & in Orat. pro domo ſua. Sunt tamen, qui duas leges conſtituant, alteram Liciniam, alteram Æbutiam, quæ eiuſdem generis fuerint.

LICINIA rogatio, de ſacerdotiis. Promulgauit Q. Licinius Craſſus. Vt ſacerdotum cooptatio ab ipſorum collegio ad populum transferretur. Cicero in Lælio.

LICINIA Iunia, de legibus. Vide Iunia Licinia.

LIVIA, de coloniis deducendis. Tulit M. Liuius Druſus Tribun. pleb. Domitio, Fannio Coſſ. Ann. 631. Vt 12. coloniæ deducerẽtur, & ſingulis tria ciuium millia aſſignarentur. Plut. in Gracchis.

LIVIA, de decemuiris. Tulit. Vt decemuiri crearentur, qui agros diuiderent. Eſt autem lata poſt captam Carthaginem, vna cum Rubria, de agris in Africa diuidundis. Harum fit mentio in tabula ænea, cuius meminit Manutius.

Liuia, de Sociis Latini nominis. Tulit idem. Ne quem Latini nominis virgis in exercitu cædi liceret. Plut. ibidem.

Liuia, DE VECTIGALIBVS. Tulit idem. Vt pauperibus quibus agri diuiderentur, vectigal quod ex lege Sempronia pendebant, remitteretur. Plut. ibid.

Liuia, DE RE NVMMARIA. Tulit idem. Vt octaua æris pars argento miſceretur Plin. lib. 33. c. 3.

LIVIA iudiciaria. Tulit M. Liuius Druſus Tribun. pleb. L. Martio Philippo, Sexto Iulio Cæſare Coſſ. Anno 662. Vt æqua ex parte iudicia penes Senatum & equeſtrem ordinem eſſent, id eſt, 300. equites. & 300. Senatores. Aſcon. in Cornelianam. Cic. de Orat. 3. Florus in Epit. LXXI. Appianus autem rem ſic explicat: τὴν βουλὴν διὰ τὰς στάσεις τότε οὖσαν μόλις ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους ὄντας δι' ἀπορίας αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἱππέων αἰτήσεσθαι ἀριστίνδην προσκαταλέξαι, καὶ ἐκ τῶν πάντων εἰς τὸ μέλλον εἶναι τὰ δικαστήρια, εὐθύνας τε ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι δωροδοκίας προσέγραψεν, ἐγκλήματος ὄντα δὲ καὶ ἀγνώστου διὰ τὸ ἔθος τῆς δωροδοκίας ἀιδίου ἐπιπολαζούσης. Cum per id tempus propter ſuperiores ſeditiones vix trecenti Senatores eſſent, totidẽ ex equeſtri ordine arbitratu bonorum virorũ delectos ipſis adiunxit, vti deinceps ex hiſce omnibus iudices legerentur: vtque de pecunia ob rem iudicandam accepta cauſã dicere cogerentur: quod crimen conſuetudine iam pro nullo numerabatur, cum largitiones ſine vllo pudore increbuiſſent. Hæc ille lib. de bell. ciuil. 1.

Liuia Agraria. Tulit idem. Vt Semproniæ leges de agris populo diuidendis valerent.

Liuia FRVMENTARIA. Tulit idẽ. vt Sempronia lex de frumento plebi ex publico vilitum dando valeret.

Liuia, DE COLONIIS DEDVCENDIS. Tulit idem. Vt Lex Sempronia ea de re valeret.

Liuia, DE SOCIIS. Tulit idem. Vt ſociis omnibus ius ciuitatis Romanæ daretur: quod ante ipſum M. Fuluius Conſul tentarat. Liuius tamen in perferenda lege occiſus eſt, Appianus de bello ciu. 1. Florus & Cic. de legib. 3.

LVTATIA, de vi publica. Tulit Q. Lutatius Catulus Coſſ. cum C. Mario, anno 647. Vt de ſeditioſis conſceleratiſque ciuibus, qui armati Senatum obſederint, magiſtratibus vim attulerint, Remp. oppugnarint, quotidie etiam diebus feſtis, ludiſque publicis quæreretur. Cicero pro Cœlio. Hac damnati ſunt, qui de Catilinæ ſociis in vrbe remanſerant, vt idem in eadem teſtatur. idcoque in Orat. quæ in Cic. Salluſtij nomine inſcribitur, forte pro Plautiæ, Lutatiæ legendum, cum eo loco de coniuratorum damnatione verba fiant poſt eius conſulatum.

M.

MAMILIA, de limitibus. Eius aliquot locis mentio fit in libr. de agrorum conditionibus, conſtatque ex Aggeno Vrbico, & lib. Cic. de legib. 1. & Bruto eam in finibus agrorum quinque aut ſex pedum latitudinem præſcripſiſſe, quos vſucapi vetaret. In libello vero variorum auctorum eidem volumini ſubiecto Mamilia, Roſcia, Peducea, Alliena, Fauia nominatur: ſed capita tria duntaxat poſtremarum legum referuntur: quia neque de quinque pedum præſcriptione mentio vlla fit: etiam hę notæ K L 3. item 4. & 5. caput legis tertiæ 4. & 5. ſubſcribi tantum ſignificant: quas ſuum in locum referemus. Ex Cice. apparet, hanc legem finibus regundis ſingulos arbitros conſtituiſſe. Tulit C. Mamilius Tribu. pleb. qui propterea Limetanus ſeu Limtanus dictus eſt. Salluſt. in Iugurth. hunc Mamilium Tribun. pleb. nominat, & in nummo argenteo ſic ſcriptum reſtatur Manut. in Salluſt. C. MAMIL LIMETAN.

MAMILIA De Senatoribus à Iugurtha corruptis. Tulit idem S. Poſthumio, Q. Minutio Coſſ. Anno 643, Vti quæreretur in eos, quorum conſilio Iugurtha Senatus decreta neglexiſſet, quique ab eo in legationibus aut imperiis pecunias accepiſſent: qui elephantos, quique perfugas tradidiſſent, item qui de pace aut bello cum hoſtibus pactiones feciſſent. Salluſt. in Iugurth.

MANIA vide Menia.

MANILIA, de bello Mithridatico. Tulit C. Manilius Tribunus pleb. M. Lepido, L. Volcatio Coſſ. Anno 687. Vt belli Mithridatici adminiſtratio Cn. Pompeio mandaretur. Vt prouincia vniuerſa, cui Lucullus præfuerat, omneque ipſius imperium, exercitus & copiæ Pompeio darentur: & hoc amplius Bithynia adjungetur, cui Glabrio præerat: claſſis item & copiæ omnes maritimæ, quas ipſe initio belli Piratici habuerat; omnes præterea prouinciæ, quibus ſolis lege Gabinia non præfuerat, Phrygia, Lycaonia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, Colchis ſuperior & Armenia. Cic. pro lege Manilia, Plutarchus in Pompeio, Appianus in Mithridat. Florus Epitomes 100. Dio lib. 26.

Manilia, De ſuffragiis libertinorum. Tulit idem. Vt libertinis in omnibus tribubus ſuffragium eſſet. Vide Cic. in Milioniana, & Aſconium.

Maniliæ leges venalium vendendorum, ab Antonio dicuntur in lib. de Orat. 1. pro Cautiones, vt apud Catonem, Lex vini vendendi, oleæ faciendæ.

Manilia, de viceſima. Tulit C. Manilius Coſſ. cum C. Martio Anno 396. Vt ij qui manumitterentur, fortunarum ſuarum viceſimam ærario darent. Liuius lib. 7.

Manilia, De Sacerdotiis, Tulit P. Manilius Tribun. pleb. L. Furio, M. Marcello Coſſ. Anno 557. Vt propter ſacrificiorum multitudinem Triumviri Epulones crearentur: cum eſſent ipſi à Numa, vt etiam ludorum illud epulare ſacrificium facerent, inſtituti. Ius præterea togæ prætextæ habendæ, item vt Pontifici eiſdem eſſet. Cicer. de Orat. 3. Liuius 33. Vbi tamen pro P. Manilius, T. Romuleius legitur: quod Carol. Sigonius ex conjectura emendauit.

Manlia, De C. Mario. Tulit L. Manlius Trib. pleb. C. Mario, L. Caſſio Coſſ. Anno 646. Vt eidem C. Mario prouincia Numidia mandaretur.

Martia Atinia. De pace Macedonica. Tulere Q. Martius, C. Atinius Trib. pleb. Furio, Claudio Coſſ. Anno 557. Vellent juberentne cum rege Philippo pacem eſſe? omnes quinque & triginta tribus, vti rogas, juſſerunt. Liuius li. 33.

MARTIA, De Magiſtratibus. Tulit Martius Cenſorinus, Ne cui bis cenſuram gerere liceret. Plutarchus in Coriolano.

Martia, De Statellis. Tulere M. Martius Sermo, & Q. Martius Sylla, Trib. pleb. Popilio, Ælio Coſſ. Anno 581. Vt qui ex Statellis (Liguriæ populis) deditis in libertatem reſtitutus ante Kalendas Sextiles non eſſet, cuius dolo malo is ſeruitutem veniſſet, vt juratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret, animaduerteretque Liuius lib. 41.

MARIA, De ſuffragiis. Tulit C. Marius Trib. pleb. L. Cæcilio, L. Cotta Coſſ. Anno 634. Vt pontes, per quos ſuffragia in comitiis ferebantur, anguſtiores fierent, ne quis illic quꝗ ſuffragium ferret, conſiſtere poſſet ad appellandum rogandumque. Cic. de legib. 3. Plutarch. in Mario.

Maria, De re nummaria. Tulit M. Marius Gratidianus Prætor, L. Sylla Dictatore. Vt nummi certa tum excogitata ratione probarentur. Iactabatur enim temporibus illis nummus ſic, vt nemo ſcire poſſet, quid haberet, de offic. 3. Plin. lib. 33. cap. 9. qui legem hanc nominatim appellat, cum Cicero Prætoris edictum de Roſtris promulgatum fuiſſe ſcribat. Hic autem

ille Marius eſt, cuius caput Catilina per vrbem tulit: quod ei inuidioſiſſime obiicit Cicero.

Maria Porcia, De Triumpho. Tulere L. Marius M. Cato Porcius Trib. pleb. Vt pœna afficerentur ij, qui aut hoſtium occiſorum in prælio, aut amiſſorum ciuium falſum numerum literis Senatui retuliſſent. Vt eum primum vrbem iniraſſent, apud Quæſtores vrbanos iurarent, de vtroque numero vere ab iis Senatui ſcriptum eſſe. Valerius lib. 2. c. de iure triumph.

Memmia, de Iugurtha Romam euocando. Tulit C. Memmius Trib. pleb. P. Scipione Naſica, L. Beſtia Calpurnio coſſ. Ann. 643. Vti L. Caſſius Prætor ad Iugurtham mitteretur, eumque interpoſita fide publica Romam duceret, quo facilius indicio, regis, Scauri & reliquorum, quos pecuniæ captæ arceſſebant, delicta patefierent. Salluſt. de bello Iugurth.

Memmia de reis poſtulandis. Tulit, vt eorum, qui Reip. cauſa abeſſent, nomina ne in reos reciperentur. Vt calumniatorib. pœna conſtituto iudicio interponeretur. Valer. Max. lib. 3. c. 7. Calumniatori autem hac in lege in fronte imprimebatur litera, qua indicabatur calumniatum eum eſſe. Cic. pro Sexto Roſcio, literam illam, cui vos vſque eo inimici eſtis, vt etiam calumnias oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras accuſare poſſitis. Huius etiam meminit Papin. l. 13. de teſtib. leg. 1. §. 1. Ad SCtum Turpil. Legitur etiam Remmia. Plin. in Panegyrico de delatorib. loquens: Neque vt antea exanguem illam, & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant.

Menenia Sextia, de mulcta. Tulere T. Menenius, P. Sextius coſſ. Ann. 3[illegible]1. Auctor Feſtus lib. 4. cuius verba ſic legit Hot. Peculatus furtum publicum dici cœptum eſt, à Pecore, quia ab eo initium eius fraudis eſſe cœpit, ſiquidem antea æs aut argentum ſignatum ob delicta pœna grauiſſima erat 2. ouium, & 30. boum: quæ pecudes poſtquam ære ſignato vti cœpit populus Rom. Tarpeia lege cautum eſt, vt bos centuſſis, ouis decuſſis æſtimaretur. Eam legem ſanxere T. Menenius Lanatus, & P. Sextius Capitolinus coſſ.

Menia, De auctoritate patrum. Nominatur à Cic. in lib. de clar. Orat. Eaque videtur eſſe, quæ apud Feſt. lib. 14. Minia nominatur, in dictione, Prorſus: & apud Nonium fotraſſe, in voce Sugillare: vbi ait, Sugillare, occludere. Vario Geminis, contra lex Mania eſt in pietate ne filij patribus luce clara ſugillent oculos. Alludere videtur ad patrum nomen, quo lex Menia Patritios intelligebat.

Menia, de ciuitate. Tulit, Vt ex alterutro peregrino natus deterioris parentis conditionem ſequatur. Vlp. c. Inſt. 5. Et ad hanc idem in l. lex naturæ, 24. de ſtatu hom. ſpecial. legem intelligit.

Metella, de fullonibus, Vide Cæcilia, de fullonib.

Minutia. Meminit Feſt. lib. 13. in voce Oſi ſunt.

Minutia, de Triumuiris menſariis. Tulit Minutius Trib. pleb. Æmilio, Terentio coſſ. Anno 157. Vt propter penuriam argenti Triumuiri menſarij crearentur. Liuius lib. 23.

Muneralis lex vocata eſt, quà Cincius cauit, ne cui liceret munus accipere, Feſtus, qui Plauti verſus citat, quos in Cincia retulimus.

O.

Ogulnia De Sacerdotiis. Tulere Q. & Cn. Ogulnij. Trib. pleb. M. Valerio, Q. Appuleio coſſ. Ann. 454. Vt cum quatuor Augures, quatuor Pontifices ea tempeſtate eſſent, placeretque augeri ſacerdotum numerum, quatuor pontifices, quinque Augures, de plebe omnes allegerentur. Ita deinceps octo Pontifices, nouem augures fuerunt. Liuius lib. 10.

Oppia, De matronarum cultu, vel mundo muliebri. Tulit C. Oppius Tribun. pleb. Q. Fabio, T. Sempronio coſſ. Ann. 540. in medio ardore belli Punici ſecundi. Ne qua mulier plus ſemuncia auri haberet: neve veſtimento verſicolori vteretur: neu iuncto vehiculo in vrbe oppidove, aut propius inde mille paſſus, niſi ſacrorum publicorum cauſa veheretur. Liuius lib. 34. in pr. Tacit. lib. 3. & Val. Max. lib. 9. c. 1. Ea tamen poſt viginti annos antiquata eſt, auctorib. M. Fundanio, & L. Valerio Trib. pleb.

Optima Lex, cum nominabatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellabatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſe, ſignificabatur. Vt fuit M. Valerij Marci filij, Voluſij nepotis, qui primus magiſter populi creatus eſt. Poſtquam vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, Vt optima lege: vtpote imminuto iure priorum magiſtrotum. Hæc Feſtus. Idem alibi. In magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſet, ſignificabatur. Poſtquam vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, Vt optima lege: vtpote imminuto iure priorum magiſtrorum.

Orchia, de numero conuiuarum. Tulit C. Orchius Trib. pleb. Q. Fabio M. Claudio coſſ. Anno 570. Macrob. lib. 3. c. 17. Feſt. li. 13. in dictione, obſonitauere.

Ouinia Lex nominatur à Feſto, vbi de præteritis agit Senatoribus. Vt cenſores ex omni ordine optimum quenque curiatim in Senatum legerent. quo factum eſt, vt qui præteriti eſſent, & loco moti, haberentur ignominioſi.

P.

Pacuuia, de menſis Auguſti nomine. Tulit Sextus Pacuuius Tribun. pleb. Auguſto Imperatore, vt qui menſis ante Sextilis vocabatur, quod à Martio, qui primus olim fuerat, ſextus eſſet: is deinceps Auguſtus ab Auguſto diceretur, Macrob. lib. Sat. 1. ca. 12.

Pagana Lege in pleriſque Italiæ prædiis cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes, torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant: quoniam aduerſetur id omnium ſpei, præcipueque frugum. Plin. lib. 28. c. 2. ad fin.

Papia, vide Pappia.

Papiria Iulia de mulctarum æſtimatione. Tulere L. Papirius, L. Iulius coſſ. Anno 324. Liuius lib. 4. vide Ateria.

Papiria, de nexu, vide Petilia.

Papiria, De ciuitate. Tulit L. Papirius Pr. Vt Acerranis ciuitas ſine ſuffragio daretur, Cornelio, Domitio coſſ. Ann. 22.t. Liuius lib. 28.

Papiria, de ſuffragiis. Tulit C. Papirius Carbo Tribun. pleb. Popilio, Rupilio coſſ. Anno DCXXI. Vt in iubendis legibus aut vetandis populus tabella ſuffragium ferret. Cic. de legib. 3.

Papiria, de triumuiris capitalib. aut potius Monetalibus. Tulit L. Papirius Tribunus pleb. Vt qui prætor fieret, qui inter ciues ius diceret, Tres viros capitales (Monetales legit Hotom.) populum rogaret: qui ſacramenta litigatorum exigerent, iudicarentque, eodemque iure eſſent, vt quos ex legibus plebiſve ſcitis exigere iudicareve oportet. Hæc ex Feſto in lib. 17. voce Seſtertios.

Papiria, De conſecratione. Tulit idem. Ne iniuſſu plebis ædes, terram, aram, aliamve rem vllam conſecrare liceret. Cic. pro Domo ſua.

Papiria, De refectione Tribun. pleb. Tulit C. Papirius Carbo Tribun. pleb. L. Cornelio Scipione, C. Lælio coſſ. Ann. 560. Vt eundem Tribun. pleb. quoties quidē vellet, creari liceret, quæ tamen perlata non eſt. Florus li. 59. & Cic. in Lælio.

Papiria, De re nummaria. Tulit, vt cenſet Hotto. idem L. Papirius Trib. pleb. Vt aſſes, qui vnciales erant, ſemunciales fierent. Plin. lib. 33. c. 3.

Pappia, De ciuitate. Tulit C. Pappius, Tribun. pleb. Cotta, Manlio coſſ. Anno DCXXCIX. Vt peregrini vrbe Roma pellerentur. Cic. de Offi. 3. pro Balbo, pro Archia. Dio lib. 37.

Pappia. De Veſtalis capiundi ritu. Tulit. Vt Pont. Max. arbitratu virgines è populo viginti legantur, ſortitioque in concione ex eo numero fiat. Gell. lib. 1. c. 12.

Pappia, De, Sociis. Tulit. Vt ſocij Latini in ſuas ciuitates redigerentur. Vt iudicium ſociis & ciuitatibus exteris conſtitueretur, repetundi eius cauſa, quo in ciuitatis R. cenſum irrepſiſſet. Valerius lib. 3. c. 4. Cic. in Corneliana.

Pappia decimaria. Tulit Auguſtus. Vt ſi quis extraneus hæres inſtitutus fuiſſet, is priuſquam hæreditatem adiret, viceſimam partem fiſco impendere teneretur: qua lege proximiores hæredes non tenebantur. cuius etiam meminit Iuſtinian. l. vlt. C. de edict. diui Adria. tol. quod in totū ſuſtulit Gratianus Imp. vt affirmat Auſon. in Gratiarum actione. Aliud eius caput erat, vt ſi hæres inſtitutus viuente teſtatore, vel ante aditam hæreditatem deceſſiſſet, fiſco bona addicerentur. Et hoc ab Iuſtiniano ſublatum tit. C. de caduc. toll. Tertium, vt vir & vxor, nullis ex eo matrimonio extantibus liberis, decimam ex teſtamento matrimonij nomine capere poſſint: ſi vero extent liberi ex alio matrimonio, pro vnoquoque ex liberis aliam decimam, & pro communi filio poſt nonum diem amiſſo aliam: pro duobus poſt nonum diem amiſſis duas: quod explicat Vlp. in fragm. tit. 15. & 16. Vide Cuiac. Obſeru. lib. 3. cap. 12.

Pappia Poppaea, de maritandis ordinibus, Tulere M. Pappius Mutilus, Q. Poppæus Secundus coſſ. iuſſ Auguſto Imperatore: vt conſtat ex Dione, apud quem Popilius legitur, pro Poppæus. Vt qui Senator eſſet, quive filius, nepos, pronepoſve ex filio vel ex filia natus, cuius eorum eſſet, ne quis eorum ſponſam vxoremve ſciens dolo malo haberet libertinā, aut eam quæ ipſa, cuiuſve pater, materve artem ludicram facit, fecitve, neve Senatoris filia, neptiſve ex filio, proneptiſve ex nepote, filio nata, nata libertino, eius qui ipſe, cuiuſve pater materve artē ludicram facit fecitve, ſponſa nuptave ſciens dolo malo eſſet. Vt ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet: aut vir hac ætate iunior quinquagenariam fœminam duceret in vxorem: Vt patronis, qui ius trium liberorum haberent, contra tabulas teſtamenti liberti, aut ab inteſtato contra ſuos hæredes non naturales bonorum poſſeſſio detur. Vt patronæ ingenuæ duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus idem iuris detur, quod patronis ex edicto. Vt liberis ingenuæ tribuatur. Vt omnibus ingenuis, præter Senatores, eorumque liberos, vxores libertinas habere liceret. Tacitus lib. 3. ICti ſub tit. de ritu nupt. de vulg. ſubſtit. de iur. patr. & aliis locis innumeris. Vlp. c. Inſtit. 14. & 26. Dio lib. 56. Vide

L. Iul.

l. Iul. de mar. ordin. vbi plura diximus. Vide item Lactantium lib. 1. Inſtit. c. 16. Suet. in Claudio, c. 24. Vbi Claudium refert caput vnum huius legis edicto abrogaſſe, quod de ſexagenariis loquitur: quod ſecutus eſt Iuſtin. l. ſancimus, 2. C. de nup. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. c. 22.

PAPPIA, de iure patronatus. Tulit idem. Vt ex bonis eius, qui H-S. centum millium patrimonium reliquerat, & pauciores quam tres liberos habebat, ſiue is teſtamento facto, ſiue inteſtatus mortuus fuerat, virilis pars patrono deberetur. Itaque cum vnum quidem filium reliquerat hæredem libertus perinde pars dimidia debebatur patrono, ac ſi is ſine vllo filio filiave inteſtatus deceſſiſſet: cum vero duos duaſve hæredes reliquerat, tertia pars debebatur patrono: ſi tres reliquerat, repellebatur patronus. Item, Vt libertus, qui duos libertos in poteſtate haberet, operarumque obligatione liberaretur. Iuſtin. §. de ſucceſſ. liber. Et in Pand. ſub tit. de bon. liber. aliiſque locis complurib.

PEDIA. De vi & Cæſaris interfectoribus. Tulit Q. Pedius Coſ. cum Auguſto Cæſare Anno 611. Vt qui C. Cæſaris cædis auctores eſſent, iudicio conſtituto rei fierent, & damnatis aqua & igni interdiceretur. Appian. lib. de bello ciuil. 3. Suet. Nerone & Galba. Velleius lib. 2.

PEDVCEIA, De inceſtu Nominatur à Cic. de nat. Deor. 3.

Peducia De terminis. Tulit. In libello variorum auctorum, De agrorum conditionibus, his edita eſt verbis, quæ tamen aliqua ex parte corrigimus. Quæ colonia hac lege deducta, quodve municipium, præfectura forum, conciliabulum conſtitutum erit, qui ager intra fines eorum erit, ſi termini in eo agro ſtatuti non erunt, quo in loco terminus non extabit, in eo loco is, cuius is ager erit, terminum deſtituendum curato: vtque recte factum eſſe velit, magiſtratus qui in ea colonia, municipio, præfectura, foro, conciliabulo iure dicundo præerit, facito vt fiat.

PESVLANIA, de damno à canibus illato. Tulit. Vt ſi canis pauperiem fecerit, damnumve dederit, in dominum actio detur, vt aut damni æſtimationem ſubeat, aut canem noxæ dedat. Paul. Sent. lib. 1. c. 15. In quibuſdam tamen exemplarib. Peſolonia legitur. Cuiac. Solonia reponit, vt ad Solonem referatur, de quo ſic Plutarc. ἔγραψε ᾗ βλάβης τετραπόδων νόμον, ἐν ᾧ ᾗ κύνα δακόντα παραδοῦναι κελεύει κλοιῷ τετραπήχει δεδεμένον.

PETILIA PAPIRIA, DE NEXV, VIDE POETILIA PAPIRIA.

PETILIA, de peculatu. Tulit Q. Petilius Trib. pleb Æmilio, Flaminio Coſſ. Anno 556. Vellent iuberentne, quæratur, quæ pecunia capta, ablata, coacta ab rege Antiocho eſt, quique ſub eius Imperio fuerunt, quod eius in publicum relatum non eſt, vti de ea re Ser. Sulpit. Prætor vrb. ad ſenatum referat. Omnes tribus vti rogat iuſſerunt. Liu. lib. 38.

PETRONIA, De ſeruis. Tulit, vt exiſtimat Hoto. Petronius Turpillianus Coſ. cum Cæſonio Peto. Anno 813. Ne dominis poteſtas eſſet ad beſtias depugnandas ſuo arbitratu ſeruos ſuos tradere. Vt ei, qui iure viri delatum adulterium non pereguiſſet, nunquam poſtea hoc crimen referre liceret. Modeſt. l. 2. ff. ad l. Cornel. de ſicar. Impp. l. 15. C. ad l. Iul. de adulte. Ab eodem Petronio & collega Iunio, ſupra Iunia Petronia numerata eſt.

Petronia. De peregrinis. Tulit. Vt peregrini vrbe Roma expellerentur. Cic. lib. de Offic. 3. Hanc Feſtus lib. 16. in voce, Reſpublicas, eo loco ſignificat, vbi nunc P. Ennij de peregrinis legitur, vt vult Hotom.

PINARIA, de ambitu. Tulit L. Pinarius Tribu. mil. cum collegis Anno 312. Ne cui album veſtimentum addere petitionis cauſa liceret. Liu. lib. 4. Lex tamen non tenuit, vt ex omnium temporum conſuetudine intelligitur.

PINARIA FVRIA de intercalando. Tulere L. Pinarius. L. Furius Coſſ. eam antiquiſſimam, cui mentio intercalaris adſcribitur, in columna ærea inciſam fuiſſe Varro ſcribit, teſte Macrobio, lib. 1. c. 13.

PLAVTIA Iudiciaria. Tulit M. Plautius Siluanus Tribun. pleb. C. Pompeio Strabone, L. Porcio Catone Coſſ. Anno 664. ſecundo anno belli Italici, cum equeſter ordo in iudiciis dominaretur. Vt tribus ſingulæ ex eo numero quinos denos ſuffragio crearent, qui eo anno iudicarent. ex eo factum eſt, vt Senatores quoque in eo numero eſſent, & quidam etiam ex ipſa plebe. Cic. in Orat. pro Corn. Epiſt. ad Attic. lib. 4. & Aſcon. Ex quo intelligitur, cum equites ſoli iudicarent XXX. tribus dediſſe ſingulas XV. iudices, itaque iudices 450. fuerunt: & iudicia inter tres ordines, ſenatorium, equeſtrem, & plebeium communicata ſunt.

Plautia, De vi publica. Tulit idem. Vt de iis, qui vim publicam armatis hominibus feciſſent, quæſtio conſtitueretur. Meminit Cic. de reſp. aruſp. pro Mil. lib. Epiſt. ad Q. Fratrem 2. & ad Attic. Salluſt. in Catil. Aſcon. in Milon. & Cælius ad Cic. lib. Epiſt. 8. Item. Ne rem vi poſſeſſam vſucapere liceret. Iulianus leg. 33. §. 2. ff. de vſuc. §. furtiuæ. Inſtit. de vſuc. Lex Plautia & Iulia ea demum vetuit longa poſſeſſione capi, quæ vi poſſeſſa fuiſſent: non etiam ex quibus vi quis deiectus fuiſſet. Huius legis mentio fit in ea Oratio. quæ Salluſtij nomine in Cicer. inſcribitur, corrupte tamen, meo iudicio, & pro Plautiæ, Lutatiæ legendum. Vide Lutatiæ, De vi publica.

PLAVTIA Papiria, de ciuitate, Tulere M. Plautius Siluanus, C. Papirius Carbo Tribun. pleb. Cn. Pompeio, L. Catone Coſſ. 664. Vt ciuitas iis daretur, qui fœderatis ciuitatibus adſcripti fuiſſent, ſi & cum lex ferebatur, in Italia domicilium habuiſſent, & ſexaginta diebus eſſent profeſſi. Cic. pro Archia.

PLAETORIA, Vide Lætoria.

Plætoria. De iure dicundo. Tulit M. Plætorius Tribun. pleb. Vt Prætor vrbanus qui nunc eſt, quique poſthac fuerit, duos lictores apud ſe habeto: iſque ſupremum ad ſolis occaſum ius inter ciues dicito, Cenſorin. lib. de die nat. cap. 19. Varro lib. de ling. 5. Sed poſtea lex Prætoria id quoque tempus iubet eſſe ſupremum, quod Prætor in Comitio ſupremam pronuntiauit populo.

PLOTIA, De exulibus. Tulit Plotius Trib. pleb. Vt qui Lepidum, eiuſdem bello ſecuti, poſt necem Coſſ. ad Sertorium confugerant, impune in ciuitatem redirent. Sueton. in Cæſare, Gell. lib. 13. cap. 3.

Plotia & Flauia agrariæ. Tulere Tribun pleb. Vt vel agri, quos à Senatu locupletes emiſſent, ſed ſita poſſeſſoribus pecunia, plebi diuiderentur: vel, ſi neminem vetere poſſeſſione moueri Senatus vellet, alij agri ex pecunia, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur, emerentur, & plebi quæ agros non haberet partirentur. Cicer. lib. ad Attic. 1. Has ideo iunxi, quod vtraque idem ſancitum fuerit.

PLOTIA Agraria. Nominatur à Cicerone libr. Epiſt. ad Attic. 1. Epiſt. Nihil mihi, Agraria, inquit, promulgata eſt à Flauio: ſanè leuis, eadem fere quæ fuit Plotia.

POETILIA, de ambitu prima. Tulit C. Pœtilius Trib. pleb. C. Fabio & C. Plautio Coſſ. Anno 395. Vt ne ambiendi magiſtratus cauſa nundinas & conciliabula obire liceret. Liu. lib. 7.

Pœtelia Papiria, de nexu. Tulere C. Pœtelius L. Papirius Mugillanus Coſſ. Anno CDXXIX. Ne quis niſi noxam meruiſſet, donec pœnam lueret, in compedibus aut in neruo teneretur: pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet, & ne quis in poſterum necteretur. Liu. lib. 8. Et de eadem lege C. Manlius in Epiſt. ad Q. Marcium conſulem, apud Salluſt. Catilin. Et ita Solon: τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν ποιῆσαι, ᾗ λύτρωσιν ᾗ ἐπὶ σώμασι μὴ δανείζειν, quam legem Σεισάχθειαν appellabat, vt ſcribit Plutarchus.

POMPEIA, de Tribun. pleb. Tulit C. Pompeius I. Conſul cum Marco Craſſo, Anno 683. Vt ad Tribunos pleb. prouocandi ius eſſet: (quod lege Corn. prohibitum fuerat) omniaque omnino, quæ Tribun. pleb. ademerat Sylla, illis reſtituerentur. Plutarch. in Pompeio, Aſconius in Verrin. 1. & 2. & Cæſar de bel. ciuil. lib. 1.

Pompeia, De iure coloniarum. Tulit Cn. Pompeius Strabo Conſul. Vt tranſpadanæ coloniæ, eæque quæ extra Italiam finitimæ Pado in agro Gallico erant conſtitutæ, petendi magiſtratus gratia ciuitatem Romanam adipiſcerentur, & hæreditates à populo Rom. capere, reliquoque iure ciuium Rom. vti poſſent. Aſcon. vt refert Zaſius.

Pompeia, DE PROVINCIIS. Tulit Cn. Pompeius Coſ. cum Q. Cæcilio, Anno 701. Vt ſibi Hiſpania prouincia in alterum quinquennium prorogaretur. Dio lib. 38. & Plut. in Vit. qui tamen, Quadriennium ſcribit.

Pompeia IVDICIARIA. Tulit idem Coſ. cum M. Craſſo iterum, Anno 693. Vt ampliſſimo ex cenſu, ex centuriis aliter quam antea, lecti iudices, ex tribus tamen ordinibus, quibus Aurelia lege communicata erant iudicia: Senatorio ſcilicet, Equeſtri & Tribunis ærariis res iudicarent. Item vt quinque & ſeptuaginta iudices, cauſas cognoſcerent. Cicero in Piſonem, & Aſcon. in eandem.

Pompeia, DE PARRICIDIIS. Tulit idem. Vt qui cognatos vel affines, qui parentum liberorumve nomine continentur, fratremque aut ſororem necaſſet, is ſanguinis virgis verberatus, in culeum inſueretur cum cane, gallo gallinaceo, viperâ & ſimia, deinde in mare vel profluentem proiceretur. Modeſt. leg. 9. ff. ad l. Pompeiam de parricid. Vbi ait, more maiorum eam fuiſſe conſtitutam pœnam. Florus autem Epitome 68. de Publicio Malleolo loquens, qui ob matrem interemptam primus hoc ſupplicij genus ſubiit, culei tamen meminit, vt & Valerius Maxim. lib. 1. capit. 1. de Tarquinio rege ſcribens: tum & Cicero in Orat. pro Sexto Roſcio. Seneca vero libr. de Clementia primo, de Cæſare Auguſto loquens: Non culeum, inquit, non ſerpentes, non carcerem decreuit. Iuuenalis etiam de ſerpente & ſimia loquitur. At Conſtantinus in l. 1. Cod. de parricid. canem & gallum gallinaceum adieciſſe videtur: quæ tamen omnia Iuſtinianus legi Pompeiæ in Inſtitutionibus attribuit. Vt vt ſit, hoc videtur Pompeius inſtituiſſe, vt cum antea Prætor certus ac proprius non eſſet, qui de parricidiis ius diceret, ſed lege Cornelia, qui inter ſicarios quæreret, de iis quoque quæreret (quemadmodum ex Roſciana intelligitur) deinceps certus huius criminis quæſitor eſſet: nam quod ait Vlpia. in l. 1. ff. de parricid. Pompeia eandem Pœnam parricidis eſſe conſtitutam, quæ lege Cornelia de ſicariis: ſic He

cipiendum eſt, qua lex Cornelia ad parricidas pertinebat. Alioqui perobſcurus videri locus poſſet.

Pompeia De Vi et Ambitv. Tulit idem Conſul ſolus creatus Anno dcci. Vt priuſquam cauſa de vi ageretur, teſtes per triduum audirentur: dicta eorum iudices conſignarent, quarta die adeſſe omnes in diem poſterum iuberentur, & coram accuſatore ac reo pilæ, in quibus nomina iudicum inſcripta eſſent, æquarentur: dein ruſus poſtera die ſortitio fieret vnius & lxxx. qui numerus cum ſorte obtigiſſet, ipſi protinus ſeſſum irent: tum ad dicendum accuſator duas horas, reus tres haberet, reuſq; illo eodem die iudicaretur: prius autem quam ſententiæ ferrentur, quinos ex ſingulis ordinibus accuſator, totidem reus reiiceret: ita vt numerus iudicum relinqueretur, qui ſententias ferrent, quinquaginta & vnus. Aſconius in Milonianæ argumento, Dio lib. 40. Cic. lib. 4. de finib. & ad Attic. lib. 10. Cæſar de bello ciuil. lib. 3.

Pompeia, De Pecvniis Ob Rem Ivdicandam captis. Tulit idem, eodem anno. Vt de iis qui à ſecundo ſuo conſulatu ad hunc vſque diem ob rem iudicandam pecunias cepiſſent, quæſtio conſtitueretur. Appia. de bello ciuil. lib. 2.

Pompeia Ivdiciaria. Tulit idem eod. anno. Ne reum in iudicio laudare liceret. Plutarc. in Pomp. & Cato Vtic. Valerius lib. 6. cap. 2.

Pompeia, de magiſtratib. Tulit Cn. Pompeius tertium Conſ. cum Q. Cæcilio, Anno dcc. Ne cuius abſentis in magiſtratuum comitiis ratio haberetur: vno Cæſare excepto. Dio lib. 40. & Plutarch. in vitis.

Pompeia, De Magistratibvs Bithyniorvm. Tulit idem. Ne quis anni xxx. minor magiſtratum caperet, in Senatuve eſſet. Vt qui magiſtratum cepiſſent, eis in Senatu eſſe liceret. Ne Decuriones in curiam à Cenſoribus lecti, pecuniam pro introitu darent. Vt Senatores certis de cauſis à Cenſoribus ordine mouerentur. Vt Bithynicis ciuitatibus adſcribere ſibi quos vellent, ciues liceret, dum ne ciuitatis eſſent alienæ, ſed earum quiſque ciuitatum, quæ eſſent in Bithynia. Plin. Cæcil. lib. Epiſt. 10. Epiſt. 84. & 117.

Popilia, de Veſtalis capiendæ ritu. Vt ſi quis honeſto loco natus adeat Pontificem Max. atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cuius duntaxat, ſaluis religionum obſeruationibus, ratio haberi poſſit: id per ſe ratum ſit. Gell. lib. 1. c. 12.

Porcia, De iure ciuitatis. Tulit M. Porcius Cato Tribun. pleb. Valerio, Apuleio Coſſ. Anno cdliv. Ne quis magiſtratus ciuem Rom. virgis cæderet, necaretve: ſed damnato exilium permitteret: cum antea nudorum ceruix inſereretur furcæ, corpus virgis ad necem cæderetur. Liuius lib. 10. Cicer. pro Rabirio perduel. Salluſt. in Catil. Suet. in Nerone.

Pvblicia, de cereis. Tulit Publicius Trib. pleb. Vt Saturnalibus ce. ei non niſi ditioribus mitterentur. Macrob. lib. 1. c. 7.

Publicia, de luſu. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, ſponſionemve in ludo, niſi qui Virtutis cauſa ſuſceptus eſſet, faceret: veluti ſi quis certet haſta, vel pilo iaciendo, vel currendo, ſaliendo, luctando, pugnando. Marcianus l. 3. ff. de aleat. Idem l. Titia & Cornelia ſancitum fuit, vt idem refert.

Pvblilia Lætoria, de plebeiis magiſtratib. Tulit Volero Publilius Philo, & Lætorius Trib. pleb. Ap. F. & T. Quinctio Coſſ. Anno cclxxx. Vt plebeij magiſtratus, qui antea curiatis comitiis fiebant, deinceps remotis patrib. tribut s comitiis crearentur. Liu. lib. 2. Dionyſ. lib. 9. apud quem tamen πόπλιος βολίρων legitur pro ποπλίλιος. Nam Voleto prænomen, Publilius nomen fuit, vt non Voleronia, ſed Publilia lex dicenda ſit.

Publilia, de legibus & cenſoribus. Tulit Q. Publilius Philo Dictator, Ann. ccccxiv. Vt plebiſcita Quirites omnes tenerent: Vt legum quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent: vt alter vtique ex plebe, cum eo ventum ſit, vt vtrumque plebeium Conſulem fieri liceret, Cenſor crearetur. Liu. lib. ab V. C. 8.

Pvpia, De Senatu habendo. Tulit. Ne Senatus à xviii. Kalendis Febr. ad vſque Kalendas Febr. haberetur. Ne niſi perfectis, aut reiectis legationibus aliis de reb. Senatus haberetur. Cic. Epiſt. Lentul. 4. ad Q. Fratrem, lib. 2. Epiſt. & Cælius 8. Epiſt. ad Cicer. Vbi hac lege ſolutos magiſtratus ſcribit.

Q.

Qvinta Viccoatia, vide Lætoria.

R.

Regia, De Vnivs Imperio. Lata eſt ineunte regnum Romulo, qua populus omnem ei poteſtatem in ſe conceſſit. Liu. lib. 34. Ex vtero tandem genere ea lex eſſe videtur, quam abrogamus, ſan vetus regia lex, ſimul cum ipſa vrbe nata? Cum autem annis amplius D. florente populi Rom. libertate ſopita fuiſſet, poſtea D. Auguſti & Tiberij dominatu, qui legibus ſoluti ſunt, excitata, ſubtilius & copioſius quam antea perſcripta eſt: & quo quiſque die ſucceſſores mortuorum imperium excipiebant, recitari ſolebat, quemadmodum ex his eius reliquiis intelligitur, quæ ex libro Epigrammatum Romanorum referuntur ab Hotomanno. Ea vero ad Veſpaſiani imperium pertinet: quæ vt idem cenſet, à Corn. Tacito lib. 20, his ſignificatur verbis: Tum Senatus omnia Principibus ſolita Veſpaſiano decreuit, &c. Sane & qui teſtentur Romæ hanc Scripturam extare in baſilica Lateranenſi, in ære inciſam. Eſt autem huiuſmodi: Fœdus ne cum quibus volet facere liceat, ita vt licuit D. Auguſt. Tiberio Iulio Cæſari Auguſto, Tiberio Claudio Cæſari Aug. Auguſto Germanico. Vtique cum ex voluntate authoritateve, iuſſu mandatove eius, præſenteve eo Senatus habebitur, omnium rerum ius perinde habeatur, ſeruetur, perinde ac ſi è lege Senatus editus eſſet, habeteturve. Vtique quos magiſtratum, poteſtatem, imperium, curationemve cuius rei petentes Senatui populoque Rom. commendauerit, quibuſve ſuffragationem ſuam dederit, promiſerit, eorum comitiis quibuſve extra ordinem ratio habeatur. Vtique ei fines pomœrij proferre, promouere, cum ex Rep. cenſebit eſſe liceat, ita vti licuit Tiberio Claudio Cæſari Aug. Germanico. Vtique quæcunque ex vſu Reipubl. maieſtate diuinarum, humanarum, publicarum, priuatarumque rerum eſſe cenſebit, ei agere, facere, ius poteſtaſque ſit, ita vti D. Auguſto, Tiberioque Iulio Cæſari Auguſt. Tiberioque Claudio Cæſari Aug. Germanico fuit. vtique quibus legibus plebiſueſcitis ſcriptum fuit, ne Diuus Auguſt. Tiberiuſve, Iulius Cæſar Auguſt. Tiberiuſve Claudius Cæſar Auguſt. Germanicus teneretur, iis legibus, plebiſueſcitis Imp. Cæſar Veſpaſianus ſolutus ſit: quæque & quaque lege rogatione Diuum Auguſtum, Tiberiumve Claudium Cæſarem Auguſtum Germanicum facere oportuit, ea omnia Imper. Cæſari Veſpaſiano Auguſto facere liceat. Vtique quæ ante hanc legem rogatam acta, geſta, decreta, imperata, ab Imperatore Cæſare Veſpaſiano Auguſto iuſſa mandatuve eius à quoque ſunt, ea perinde iuſta rataque ſint, ac ſi populi plebiſve iuſſu acta eſſent. Sanctio. Si quis huiuſce legis ergo aduerſus leges, rogationes, plebiſueſcita, ſenatuſve conſulta fecit, fecerit, ſiue quod eum ex lege, rogatione, plebiſueſcito, S. V. C C. facere oportebit, non fecerit, legis huius ergo, id ei ne fraudi eſto: ne quid ob eam rem populo dare debeto, neve cui de ea re actio, neve iudicatio eſto, neve quis de ea re apud ſe agi ſinito. Hæc ex epigrammatum antiquorum lib. Vlp. autem in l. 1. ff. de conſt. princ. hanc legem ſignificat, cum ita ſcribit: Quod principi placuit, legis habet vigorem: vtpote cum lege Regia, quæ de imperio eius lata eſt, populus ei & in eum omne imperium & poteſtatem conferat. Quod Iuſtinian. totidem verbis in tit. de iure natur. & gent. tranſcripſit. Hanc autem Alexander Imp. legem imperij appellare videtur in leg. 3. C. de teſtamentis, & à Strabone in fine poſtremi libri ſignificatur his verbis, vbi de Cæſare Auguſto loquens, ἐπεὶ γὰρ, inquit, ἡ πατρὶς ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν προστασίαν τῆς ἡγεμονίας, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης κατέστη κύριος διὰ βίου, &c.

Regia, de mortuo inferendo. Tulit. Ne mulier, quæ prægnans mortua ſit, humetur antequam partus ei excidatur, qui contra fecerit, ſpem animantis cum grauida peremiſſe videatur. Marcian. l. 2. ff. de mort. infer. Hanc autem legem ſuperioris partem fuiſſe, ridiculum eſt dicere, tametſi eius auctorem nominare difficile eſt, cum ſatis conſtet, Regis verbum cognomen fuiſſe, non nomen. Exiſtimat Hotomannus Romuli aut Numæ Pompilij legis alicuius, de qua Marcianus antea diſputarat, partem hanc fuiſſe, cum præſertim ad ſacra hæc lex pertineat, de quibus quæ leges à Numa conſtitutæ fuerant, ſemper obſeruandæ ſunt: vt Iulius quoque Capitol. in Antonio Pio teſtatur. Similem Diodorus apud Ægyptios Græcoſque prope omnes legem de mulieribus grauidis rei capitalis damnatis li. 2. commemorat, itemque Clem. Alex. l. 2. Strom. & Plutarch. de Ægyptiis, lib. de ſera num. vind. Ælianus de Athenienſibus lib. Var. hiſtor. 5.

Remmia vide Memmia.

Rhodia. De iactu. Latam opinatur Hotoman. à Rhodiis, & à Cæſaribus receptam: Vt ſi leuandæ nauis gratia iactus mercium factus eſt, omnium contributione ſarciatur; quod pro omnib. damnatum eſt. Paul. l. 1. ff. de lege Rhodia. Sumpſiſſe tamen videntur hanc legem Romani, vt & alias complures nauticas è Rhodiis, quorum diſciplina naualis, & gloria tunc maxime excellebat: & in l. ἀξίωσις ff. de l. Rhod. eleganter Antoninus ait, terram ſuis legibus, mare legibus Rhodiis regi, quatenus nulla eis ſua. um legum aduerſatur. Niſi forte hæc de Rhodiis lata eſt: & Rhodia ſic dicitur, vt Cypria lex (quæ de Cypri rege lata eſt à Claudio) nominatur in Sextiana: & Tribunitia, de Tribunorum poteſtate, in ſecunda Verr.

Romvlsia, de ſacerdotiis. vide Manlia.

Roſcia Theatralis. Tulit L. Roſcius Otho, Trib. pleb. L. Metello, Q. Martio coſſ. Anno lxxxii. Vt in Theatro Equitibus Romanis, qui H-S. quadringenta poſſiderent 14. gradus ſpectandi gratia aſſignarentur: exceptis iis, qui ſiue ſuo ſiue fortunæ vitio decoxiſſent, cui generi certum locum aſſignauit, pœna irrogata ſi in 14. ſediſſent. Cicero Philipp. 2. Aſcon. in Cornelianam. Flor. epit 99. Dio lib. 36. Plin. lib. 7. c. 30. Iuuenalis Satyr. 14. Et Tacit. lib. 15. qui legem interpretatur hanc, habuiſſe vim, vt Equites non ante plebem, ac ſeparatim, confuſe tantum quatuordecim ordines haberent.

Roscia, De terminis. Eius caput in libro variorum auctorum, de agrorum conditionibus amiſſum puto: vt in Mamilia lege Expoſuimus.

Rupilia, De iure Siculorum. Dedit P. Rupilius Conſul cum P. Popilio, Anno DCXXI. Cicer. Verrina 4. Siculi hoc iure ſunt, vt quod ciuis cum ciue agat, domi certet ſuis legibus: quod Siculus cum Siculo non eiuſdem ciuitatis, vt de eo Prætor iudicet ex P. Rupilij decreto, quod is decem legatorū ſententia ſtatuit, quam legem Siculi Rupiliam vocant, ſortiatur. Quod priuatus à populo petit, aut populus à priuato, ſenatus ex aliqua ciuitate qui iudicet datur, cum alternæ ciuitates reiectæ ſunt. Quod ciuis Roman. à Siculo petit, Siculus iudex datur, quod Siculus à ciue Romano, ciuis Romanus datur, cæterarum rerum ſelecti iudices ex ciuium Rom. cōuentu proponi ſolent. Vide Aſconium in eandē Orat. & Valer. Max. lib. 6. c. 10. apud quem tamen Rutilius perperam legitur.

Rutilia, de trib. milit. Tulit C. Rutilius Rufus. Feſtus. Rufuli appellabantur tribuni militum à conſule facti non à populo: de quorum iure, quod Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli ac poſt Rutuli ſunt appellati.

S.

Sacrata militaris. Tulit, vt cenſet Hotom. M. Valerius Coruus Dictator, Anno CDXI. ob militum Capuanorum ſeceſſionem. Ne cuius milit s ſcripti nomen, niſi ipſo volente, deleretur: ne quis vbi Tribunus militum fuiſſet, poſtea ordinum ductor eſſet. Liuius lib. 7.

Sacratis legibus Veſtalibus pœna inceſti cōſtituta eſt, ut viuæ defoderentur. Dionyſ. lib. 1.

Sacrata Iunia, de Trib. pleb. Tulit L. Iunius Brutus Tribun. pleb. primus creatus, Caſſio, Cominio coſſ. Ann. CCLX. Vt plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus auxilij latio aduerſus Conſules eſſet: neve cui patrum capere eum magiſtratum liceret. Vt neque priuilegium irrogari, neque de capite ciuis, niſi comitiis centuriatis, rogare liceret. Liuius lib. 2. & Cic. pro Sextio & pro domo. Dionyſ. li. 6. legis verba hæc refert: Δήμαρχον ἄκοντα ὥσπερ ἕνα τῶν πολλῶν, μηδεὶς μηδὲν ἀναγκαζέτω δρᾶν, μηδὲ μαστιγούτω, μηδὲ ἐπιταττέτω μαστιγοῦν ἑτέρῳ, μηδὲ ἀποκτεινέτω, μηδὲ ἀποκτείνειν κελευέτω. Ἐὰν δέ τις τῶν ἀπηγορευμένων τι ποιήσῃ, ἐξάγιστος ἔστω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ δήμητρος ἱερά. καὶ ὁ κτείνας τινὰ τῶν ταῦτα εἰργασμένων, φόνου καθαρὸς ἔστω. id eſt; ne quis Tribunum vt quaſi priuatum quicquā facere cogito, neve virgis cædito, neve cædi iubeto, ne occidito, neve occidi iubeto: qui aduerſus ea fecerit, ſacer eſto: bonaque eius Cereri ſacra ſunto: cumque occidere ius faſque eſto. Liu. autem lib. 3. hoc ē rogatione carmen edit: Si Trib. pleb. decem rogabo, ſi quis minus hodie decem Tribu. plebis feceritis, hi tum quos ſibi collegas cooptaſſint, illi ita legitimi eadē lege Tribuni plebeij ſint, vt illi quos hodie Tribuni plebeij feceritis. Sacratæ autem leges dicebantur, inquit Feſtus, quibus ſancitum erat, Vt ſi quis aduerſus eas feciſſet, ſacer alicui deorum eſſet. Sunt qui eſſe dicant Sacratas, quas plebs jurata in monte ſacro ſciuerit. Hæc ille. Cic. pro Cornelio maieſtatis reo. Tanta igitur in illis virtus fuit, vt annis XVI. poſt reges exactos, poſt nimiam dominationem potentium leges ſacratas ipſi ſibi conſtituerent, duos Tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons ſacer appellatur, in quo armatæ conſederant, æternæ memoriæ cauſa conſecrarent. Hæc Cic. Dubitari autem poteſt. verum ne illud ſit quod ſcribit Dion. lib. 11. in Auentino fœdere comprehenſum hoc fuiſſe, vti Trib. pleb. exacto ſui magiſtratus anno, mox totidem alios in annum ſequentem deſignarent: quod ſi prætermiſiſſent, illico viui comburerentur. ſin aliquanto diutius eos in deſignando diſſenſio tardaret, interea poteſtas eis prorogaretur, dum alios crearent.

Satyra Lex. Feſtus, Satura eſt cibi genus conditi; & eſt lex multis aliis confecta legibus. Itaque in ſanctione legum adſcribitur, Neve per Saturam abrogato, aut derogato. Annius Luſcus in ea quam dixit aduerſus Tiberium Gracchum, Imperium quod plebs per Satyram dederat, id abrogatum eſt. & C. Lælius in ea, quam pro ſe dixit. Dein poſtera die quaſi per Satyram ſententiis exquiſitis in deditionem accipitur. Quidam dicunt eſſe genus carminis, vbi de multis rebus diſputatur. Hæc Feſtus. Diomedes Grammaticus: Satyra lex nomen accepit à genere cibi ex variis rebus conditi. Salluſtius in Iugurthino bello iiſdem verbis Dein poſtero die quaſi per Satyram ſententiis exquiſitis, in deditionem accipitur, quod Salluſtius de Iugurtha dicit, nec ibi quiſquam aderat Lælius. mendū igitur ſubeſt in Feſto. Legem itaque Satyram fuiſse putār, in qua coniunctim multis de rebus vna cogitatione populus conſulebatur. Quod lege Cæcilia & Didia vetitum fuiſſe, Cic. in Orat. pro domo ſua teſtatur. Et ſententias ferri per Satyrā, cum ex multis capitib. etſi quædam comprobantur, quædam improbantur, inijcitur tamen tabella, VTI ROGAS. Iuſtinian. in præfat. ad anteceſſores. §. 2 Et primi anni hoc opus legentibus tradebatur non ſecundum edicti perpetui ordinationem, ſed paſſim, quaſi per Satyram collectum, & vtile cum inutilibus mixtum, maxima parte inutilib. deputata, id eſt, Nullo ordine, ſed confuſe ac perturbate, dum modo hinc, modo illinc aliquid decipitur. Vide Eraſm. Chil. 4. cent. 5.

Scantinia, vel Scatinia, de pueris impudicis. Tulit C. Scantinius Aricinus Trib. pleb. Vt qui præpoſteram vel aduerſi vel auerſi venerem exercuiſſent; vel, vt qui alienam pudicitiam ſolicitaſſent, aut ſuam ipſi proſtituiſſent, pœna x. millium nummum coercerentur. Iuuenal. Sat. 2. Suet. Domitiano. Auſonius, Cic. Phil. 3. Fabius lib. 4. c. 2. & lib. 7. 4. Cælius lib. Epiſt. fam. 8. epiſt. 12. Hic Scantinius cum Marcelli viri illuſtris filium de impudicitia appellaſſet, damnatus eſt, vt Valerius lib. 6. c. 1. teſtatur. Tertullianus lib. de Monogam. Prudentius in Romano. Poſtea tamen huic ſceleri pœna gladij à Chriſtianis Imperatoribus conſtituta eſt, quam primum ſanxerunt Conſtantius & Conſtans, vt habetur in l. cum vir nubit. C. ad l. Iul. de adult.

Scribonia agraria ſeu viaria. Tulit Cæl. Curio Tribun. pleb. Cælius Epiſt. fam lib. 8.

Scribonia, de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum. Tulit fortaſſe idem ille. Ne vrbanorum prædiorum ſeruitutes vſucapi liceret, vtique earum ſeruitutum libertatem vſucapere ius eſſet, l. 4. in fi. ff. de vſurp. vbi Cuiac. Ad ciuitatum dignitatem ea lex pertinuit: vſque eo vt etiam ſine bona fide & titulo eius libertatis vſucapionem ferret, l. ſi ædes 32. ff. de ſeruit vrb.

Sempronia agraria. Tulit T. Sempronius Gracchus Trib. pleb. P. Mutio Scæuola, L. Calpurnio coſſ. Anno. DCXX. Ne quis ex publico agro plus quingenta iugera poſſideret: quorum tamen dimidium filiis habere liceret. Vt ſi quis latius agrum pateſaceret, Triumuiri quotannis lati opera creati, iudicarent qua publicus ager, qua priuatus eſſet. Appian. lib. Emphyl. 1. Plutarch. in Gracchis. Vell. lib. 2. Auctor lib. de vir. illuſtr. Cicer. in Sextian. & de aruſpic. reſponſ. Florus epitom. 58. & Siculus Flaccus in lib. de condit. agror. apud quem tamen Ducenta legimus, cum alij omnes aperte Quingenta prodant.

Sempronia, de ære alieno. Tulit M. Sempronius Trib. pleb. L. Cornelio. Q. Minutio coſſ. Anno DLX. Vt cum ſociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ ius idem quod cū ciuib. Rom. eſſet. Liu. lib. 35. Cic. de Offic. 2.

Sempronia De Regis Attali Hæreditate. Tulit idem: ὅπως τὰ βασιλικὰ χρήματα κομισθέντα, τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν, ὑπάρχοι πρὸς κατασκευὴν καὶ γεωργίας ἀφορμήν. Vt pecunia Regis Attali, qui populum Rom. hæredem fecerat, iis ciuibus qui ſua lege Sempronia agrum ſortiti erant, daretur ad comparationem inſtrumentorum & agriculturæ apparatum. Vt agri Regij à Cenſoribus locarentur: vnde vectigal populo penderetur. Plutarch. in Gracchis Cic. Verr. 5. & Florus epiſt. 58.

Sempronia iudiciaria. Tulit C. Sempronius Gracchus Trib. pleb. L. Q. Cæcilio. T. Quinctio coſſ. Anno DCXXX. Vt iudicia quæ ſemper antea penes ordinem Senatorium fuiſſent, ad ſolos Equites transferrentur. Appian. lib. de bel. ciuil. 1. Aſconius in Diuinat. Vell. lib. 2. Tacitus lib. 12. Varro de vita populi R. apud Marcellum in voce Biceps. Plutarch. autem in Gracchorum vita, Equites trecentos cum Senatoribus trecentis mixtos tradit, atque inter vtroſque communicata iudicia: quod (pace tanti viri dixerim) falſum eſt. Hæc enim Liuia lex fuit: vt ſuo loco docuimus.

Sempronia, De Magiſtratibus. Tulit idem. Vt ex confuſis quinque claſſibus ſorte centuriæ vocarentur. Salluſt. in Orat. Cæſar. de Repub. ord. Vt cui magiſtratus fuiſſet, ei magiſtratum iterum capere ius non eſſet. qua lege M. Gelanias, cui Ti. Gracchi lege Tribunatus abrogatus fuerat, notabatur. Eam tamen Caius, Corneliæ matris precibus poſt abrogauit. Plutarch. ibidem, & alij.

Sempronia, De iure ciuit. Tulit idem. Ne de capite ciui Rom. iniuſſu populi iudicaretur: qui in dicta cauſa in ciuem Rom. animaduertiſſet, de eo populi quæſtio conſtitueretur: quod propter P. Popilium latum eſt. Cic. pro Rabir. pro domo, pro Cluentio, & de legib. 3. item Plutarc. in Gracchis. Idem poſtea lege Porcia repetitum eſt. Cic. Verr. 7. O nomen dulce libertatis: ô ius eximium noſtræ ciuitatis: ô lex Porcia, legeſque Semproniæ. Videtur autem exceptum parricidium his legibus fuiſſe. Cum in Orat. pro Sext. Roſc. vetus ſupplicium cōmemoretur.

Sempronia, De Suffragiis. Tulit idem. Vt ſociis Latinis ius ſuffragij ferendi perinde vt ciuibus Roman. eſſet. Iidem.

Sempronia, De Viis Italiæ. Tulit idem. Vt viæ in Italia munirentur, ſternerentur, lapidibus milliaria diſcernentibus notarentur pontib. inſtruerentur. Iidem.

Sempronia De Coloniis Deducendis. Tulit idem. Vt coloniæ extra Italiam deducerentur. Paterculus lib. 1. Plutarc. in Gracchis. Appia. in Liby. Florus epit. 60.

Sempronia, De Re Militari. Tulit idem. Ne minores annis 17. ad militiam cogerentur. Vt veſtes militibus gratuito & præter ſtipendium darentur. Plutarc. in Gracchis.

Sempronia, De Provinciis Decernendis. Tulit idem. Vt Senatus quotannis ante comitia conſularia deſignandis cōſulibus prouincias arbitratu ſuo decerneret, quas deinde ipſi deſignati inter ſe ſortirentur: quod ante vel poſt deſignatos,

vel poſt initum conſulatum facere ſolebat: præterea cum antea Senatus decreto per Tribunos interdici poſſet, ne deinceps liceret. Cicer. pro domo ſua, in Vatinium, de prouinc. coſ. Salluſt. in Iugurth. Sueton.

Sempronia Frumentaria. Tulit idem iterum Tribu. pleb. M. Fuluio, M. Plautio coſſ. anno DCXXVIII. Vt ſemiſſe & trientе frumentum menſtruum plebi ex publico viritim daretur. Appian. libro de bello ciuil. 1. Flo. Epitom. 60. Cicero pro Sextio, Tuſc. 3. in Bruto: Vell. lib. 2. Plutarch. in vitis. Hinc locus Romæ conſtitutus, in quo frumentum publicum aſſeruabatur, vna cum legibus frumentariis, qui dicebatur, Horrea Sempronia.

Sempronia & Iulia, de limitib: Tulit. Vt per auctuarios limites populo ius eundi eſſet, ſicut per viam publicam. Hyginus libello de limitibus conſtit. Vide Iulia de limitib.

SENTIA, de Senatu ſupplendo. Tulit, vt Hotoman. opinatur, C. Sentius coſ. Cum L. Lucretio Auguſto imperante, Anno DCCXXXIII. Vt in numerum patriciorum qui Senatui deeſſent, alij ſublegerentur. Tacitus lib. 2. vbi tamen Senia legitur pro Sentia.

SERVILIA AGRARIA. Tulit Publ. Seruilius Rullus Trib. pleb. Cicerone, Antonio coſſ. anno DCXV. Vt quæ poſt C. Marium, C. Carbonem coſſ. publice data, aſſignata, vendita, conceſſa eſſent, ea omnia eo iure forent, vti quæ optimo iure priuata ſunt. Vt Decemuiri cum ſummo Imperio crearentur, qui totius Italiæ, Syriæ, Aſiæ, Libyæ, & prouinciarum quas nuper Pompeius ſubegerat, vectigalia venderent, ex eaque pecunia agros colonis, quos arbitratu ſuo quo vellent deducerent, mercarentur. Vt eis liceret damnate quos vellent, damnatos in integrum reſtituere, exules reducere. Huius rei cauſa haberent apparitores, ſcribas, librarios, præcones, architectos, &, vt eis darentur more maiorum muli, tabernacula, ſupellex, &c. Lex Cicerone diſſuadente perlata non eſt. Hoc tamen viſum eſt ex illius contra legem orationibus deſcribendum eſſe.

SERVILIA, de ciuitate Tulit C. Seruilius Glaucia tribu. pleb. coſ. Vt Latinis ius eſſet ciuitatis aſſequendæ, in locum eius quem accuſando repetundarum damnaſſent. Aſco. pro Scauro & Cic. pro Balbo.

Seruilia Repetundarum. Tulit idem. Vt reus comperendinaretur: cum ante vel iudicari primo poſſet, vel amplius pronunciari. Id eſt, vt accuſatori dies xx. ad agendum, totidem defenſori ad defendendū darentur. Cic. Verrin. 3. pro poſthumo, pro Scauro, & in hanc Valer. lib. 8. c. 1.

Seruilia iudiciaria. Tulit Q. Seruilius Cæpio coſ. cum C. Attilio. anno DCXLVII. Vt iudicia quæ lege Sempronia ad ſolos equites tranſlata erant, ordini Senatorio communicarentur: quę tamen nō multo poſt abrogata eſt. Tacitus lib. 12. Cic. 1. de arte rhet. de Orat. 2. in Bruto, in Orat. pro Scauro. & ibid. Aſcon. Imparem autem & minorem fuiſſe Senatorum numerum ex eo conſtat, quod lege Liuia, quæ proxime inſecuta eſt, ex ęqua parte communicata ſunt. & fortaſſis hoc eſt quod Florus in Epitom. de 300. Senatoribus cum 600. equitibus commixtis ad l. Semproniam referebat, lib. 6.

SEXTIA LICINIA, de ſacerdotiis. Tulere L. Sextius, C. Licinius Tribun. pleb. P. Manlio Dictatore anno 385. Vt pro Duumuiris ſacris faciundis, Decemuiri ita crearentur, vt pars ex plebe, pars ex patribus fiat. Liu. lib. 6.

Sextia De Magiſtratibus. Tulit idē L. Sextius, M. Furio Dictatore V. anno 386. Vt conſul vnus e plebe crearetur: qua de cauſa viciſſim conceſſum à plebe nobilitati, vt prætor vnus qui ius in vrbe diceret, ex patribus crearetur. Liu. lib. 6.

SVLPITIA, de iure ciuitatis. Tulit P. Sulpitius. Trib. pleb. Q. Pompeio, L. Sylla coſſ. Anno 665. Vt exules reuocarentur: Vt noui ciues libertinique diſtribuerentur in trib. Florus epit. 77. Plutar. in Sylla. Eo enim tempore noui ciues in octo tantum tribubus ſuffragium ferebant, auctore Appiano, & propter reliquarum tribuum multitudinem nullius momenti erant.

Sulpitia, de C. Pontinio. Tulit Seru. Sulpitius Galba Prætor, anno 699. Vt C. Pontinio Proconſuli, quo die vrbem triumphans ingrederetur, imperium eſſet. Cic. lib. 4. ad Attic. Dio lib. 40.

Sulpitia, de ære alieno. Tulit idem μηδένα συγκλητικὸν ὑπὲρ δισχιλίας δραχμὰς ὀφείλειν. Ne quis Senator ſupra duo millia drachmarū deberet. Plut. in Sylla. Ipſe tamē legiſlator, cū vita exceſſit, vltra trecentas myriades debiti nomine reliquit.

Sulpitia, De Belo Mithridatico. Tulit idem. Vt Syllæ, cui Aſia prouincia obuenerat, vt bellū Mithridaticum adminiſtraret, imperium abrogaretur, & C. Mario mandaretur. Velleius lib. 2. Flor. epit. 77. Plutar. in Sylla, & Mario, & Appia. de bello ciuil. 1.

Sulpitia De Bello Macedonico. Tulit P. Sulpitius conſul cū C. Aurelio, an. 553. Vellent iuberent Philippo regi Macedonibuſque, qui ſub regno eius eſſent, ob iniurias armaq. illata ſociis popul Rom. bellum indici. Liu. lib. 31.

Sulpitia Sempronia, de templis & aris. Tulere ex SC. P. Sulpi. P. Semp. coſſ. 649. Ne quis templum aram ve Senatus iniuſſu, aut Tribunorum pl. maioris partis dedicaret. Liu. lib. 9.

T.

TALARIA, de talorum luſu. Nominatur à Plauto in milit. glor.

Atque adeo vt ne legi fraudem faciam talariæ:

Accuratote, vt ſine talis domi agite vt conuiuium.

Facete ad legem aliquam de alea veterem alludit, qua talorū luſus conuiuiis interdicebatur: Publiciam forte, aut Titiam. Nam ſumptuariæ leges, quibus hanc nonnulli attribuunt, de ſumptibus tantummodo cauebant.

Tarpeia. De mulcta, Vide Ateria Tarpeia.

TERENTIA CASSIA frumentaria. Tulere M. Terentius Luculus C. Caſſius coſſ. anno DCXXC. Vt frumenti alteræ decumæ à prouinciis coemerentur precio in modios H.S. trium cōſtituto: item vt ciuitatibus æqualiter imperaretur, precio in modios ſingulos H.S. quatuor conſtituto. Cic. Verr. 5. & 7.

Terentia, de legib. cōſularis imperij. Tulit C. Terent. Arſa Trib. pleb. Lucretio, Veturio coſſ. anno 290. Vt quinq; viri crearentur legibus de imperio conſulari ſcribendis, ne ipſi libidinē ac licentiam ſuam pro lege haberent. Dionyſius lib. 10. Liu. li. 3. qui tamē perlatam non fuiſſe affirmat. Corrupte autem antea Terentilla vocabatur.

THORIA agraria, Tulit Sp. Thorius Trib. pl. Ne agri amplius diuiderentur, ſed poſſeſſorib. in iis relictis, vectigalia pro iis penderentur, eaque pecunia populo diuideretur. τὴν μὲν γῆν μηκέτι διανέμειν, ἀλλ' εἶναι τῶν ἐχόντων, καὶ φόρους ὑπὲρ αὐτῆς τῷ δήμῳ κατατίθεσθαι, καὶ τάδε τὰ χρήματα χωρεῖν εἰς διανομάς. Hæc Appian. lib. de bello ciuil. 1. qui ſubiungit, non multo poſt latam fuiſſe legem, qua vectigal illud abrogatū eſt. At Cic. in Bruto lege Thoria id factū tradit. Sp. Thorius, ait, ſatis valuit in populari genere dicēdi, is qui agrū publicū vitioſa & inutili lege, vectigali leuauit. Idem præterea in lib. de Orat. 2. ſcribit Lucilium lege Thoria poſtulatum fuiſſe: quod ab eius pecore agri publici depaſti eſſent. Corrupte autē apud Appianum Borius legitur, pro Thorius: vt alia in hoc genere quam multa.

TITIA, DE LVSV. Ne quis in pecuniā luderet, ſponſionem ve in ludo, niſi qui Virtutis cauſa ſuſceptus eſſet, faceret. Marcia. lib. 3. ff. de aleator. Vide PVBLICIA de luſu. Ac de his fortaſſis accipiendi ſunt hi verſus Horatij lib. 3. Carm. Od. 24.

——— *Neſcit equo rudis*
Hærere ingenuus puer:
Venariq; timet, ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea.

Meminit etiam Cic. Philipp. 2. legis de aleator.

Titia, de triumviratu quinquennali. Tulit P. Titius Trib. pleb. Vt Treſviri conſulari poteſtate conſtituendæ Reip. in quinquennium crearētur, Octauius Cæſar, Lepidus & Antonius. Appia. de bell. ciuil. 4. & Florus Epit. 120.

Titia, de donis & muneribus. Tulit L. Titius. Ne ob orandā cauſā pecuniam domum ve patroni acciperent. Tacit. lib. 2. & Auſo.

Iuriſconſulto cui nubit adultera coniunx,
Papia lex placuit, Iulia diſplicuit.
Quæritis vnde ſit hæc diſtantia? ſemivir ipſe,
Stantiniam metuens, non metuit Titiam.

Eum notat, qui à clientelis inops, nec domum nec munus ab vllo capiebat. Idem fuit ſanctum Cincia lege, de qua ſuperius retulimus.

Titia Agraria, Tulit vt vult Hot. Sext. Titius, Trib. pleb. M. Antonio. A. Poſthumo coſſ. anno 654. Vt vectigal agris publice aſſignatis impoſitum Quæſtor colligeret. Cic. lib. 2. De Orat. pro Muræna. Valer. lib. 8 c. 1.

TREBONIA, De Tribunis pleb. Tulit L. Trebonius Tribun. pleb. Harminio, Virginio coſſ. ann. 305. Vt qui plebē Romanā, Trib. pleb. rogaret, is vſque eo rogaret, dum decem tribunos pleb. faceret. Qua lege Tribunorum cooptatio collegio adempta, in pop. Rom. tranſlata eſt. Liu. lib. 3. & 5.

Trebonia, de Cæſare Tulit A. Trebonius Trib. ple. Pompeio Magno & Craſſo iterum coſſ. anno 698. Vt Cæſari imperium in Gallia in aliud quinquennium quam quod ei Vatinia lege cōceſſum erat, prorogaretur. Ita Trebonius Senatui ſucceſſoris mittendi poteſtatem adimebat. Cic. lib. ad Attic. 7. 8. 9. 10. Item Florus epit. 105. Plutarch. in Pomp. & Catone Vticenſi. Dio libro 39.

Trebonia, de Pompeio. Tulit idem. Vt eiſdem coſſ. Syria & Hiſpania prouinciæ in quinquennium darentur. Plutarch. in Pompeio.

TRIBVNITIA lex dicitur, quæ de Tribunorum poteſtate lata eſt, Feſt. lib. 17. Homo ſacer is eſt, quem populus iudicauit ob maleficiū neque fas eſt eum immolari: ſed qui occidit, parricidij non dānatur. Nam lege Tribunitia cauetur prima. Si quis eum, qui eo plebiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit. Quib. verbis Feſtus Sacratam Iuniam, quam ſuo loco expoſuimus, ſignificat. Alia ſententia dixit Cicero in Verrina ſecunda. Videtur adhuc poſt legem Tribunitiam vnum Senatorem vel tenuiſſimum eſſe damnatum. Quibus verbis Pompeiam legem intelligit, de Tribunitia poteſtate reſtituenda, nondum tamen latam, ſed in concionibus oſtentatam.

Tribvnitia lex nominatur,à Pomponio dicam,an Triboniano? in l.2.De orig.jur.fere initio:Exactis deinde Regibus lege Tribunitia omnes leges hæ exoleuerunt. At lata ea lex eſt à Iunio Bruto conſule, non Tribuno,vti Liuius teſtatur. Rurſus quod nonnullis placet,à C.Terentio Arſa Tribuno pleb.latam eſſe, Lucretio, Veturio coſs.ann.290. quo anno ſcribit Liuius latam fuiſſe legem ab illo,Vt Quinque viri crearentur legibus de imperio conſulari ſcribendis:non ſatisfacit.diſerte namque Liuius perlatam eam legem non fuiſſe affirmat, ceſſit, inquit Liuius,ad vltimum maieſtati Trib.pleb.& deſtitit. Videndum ergo vtrum apud Pomponium mendum ſit,& legendum Lege Brvti Ivnia: an potius Pomponius à Liuio diſſentiat, & à Bruto Celerum Tribuno legem latam exiſtimet,nec dum conſulatum adepto.nam eum Celerum Tribunum fuiſſe,in ead.l. §.8.confirmat.

Tvllia, de legationibus liberis. Tulit M.Tull. Cicero, conſul cum Ant.anno 690.Ne ſicut antea infinitum,ſed annuum tempus earum eſſet.Idem de Legib.2.

Tullia,de ambitu.Tulit idem.Ne quis munus gladiatorium biennio quo magiſtratum petierat, petiturusve erat,ederet : niſi ex teſtamento præſtituta die. Vt ſenatoribus ambitus damnatis, aqua & igni ad annos 10. interdiceretur. Vt in plebem pœna grauior eſſet,quam lege Calpurnia fuiſſet.Vt reis morbum excuſantibus, pœna certa eſſet. Cic.pro Muræna,pro Sex.in Vatin.Dio lib.37.

V.

Valeria, de prouocatione & libertate populi. Tulit P.Valer. Publicola cōſ.ſolus,Bruto collega mortuo,anno 245.Vt aduerſus omnes magiſtratus, ad populum prouocatio eſſet. Ne quis magiſtratus ciuem Rom.aduerſus prouocationem verberare, aut necare,aut pecunia mulctare vellet. Ne quis Romæ imperium haberet,niſi cui à populo datū eſſet, ſacrumque eſſet cum bonis caput eius qui regni occupandi conſilia iniiſſet. Vt capitale eſſet,ſi quis injuſſu populi magiſtratum adiiſſet.Vt quinque boum & duarum ouium mulcta eſſet.Vt publicæ pecuniæ in æde Saturni reconderentur, duoque ærarij Quæſtores crearentur,Vt plebs à portoriis & tributis præſtandis liberarentur, Liu.lib.2. Dionyſ.lib.5. Plut.in eius vita. Valer. Max.lib.4.c.1. Pomp. de orig.jur.

Valeria,de prouocatione.Tulit L.Valerius conſul cum M.Horat. ann.304. Ne quis vllum magiſtratum ſine prouocatione crearet:qui creaſſet, eum iuſque faſque occidi,neve ea cædes capitalis noxæ haberetur.Liu.lib.3.Dionyſius.10. Eodem anno lata fuerat Duilia,qua de Conſulibus tantum cauebatur. Vocatur etiam hæc Horatia.

Valeria, de prouocatione. Tulit M.Valerius conſ.cum Qu. Apuleio.ann.653.Ne quis qui prouocaſſet,virgis cæderetur,ſecuriue necaretur : ſi quis aduerſus ea feciſſet, improbe facturum.Liu. lib.10.Diligentius,inquit,quam alia ſancita eſt:tertio tum poſt Reges exactos lata,ſemper à familia eadem.

Valeria, de ære alieno. Tulit L.Valerius Flaccus coſ.cum C.Cinna,in Marij demortui locum ſuffectus,anno DCLXVII.Vt creditoribus quadrans ſolueretur. Paterculus lib.2.

Valeria, de Syllæ dictatura. Tulit L.Valerius Flaccus Interrex à Senatu proditus,deſtituta conſulibus ciuitate,Carbone & Mario interfectis. Vt L.Sylla perpetuus dictator Reip.conſtituendæ cauſa crearetur, & quæcunque is aut tanquam conſul, aut tanquam proconſul geſſiſſet,rata eſſent. Cic. Verr.4.in Rullum, Appian.de bello ciuil.

Valeria,de proſcriptis. Tulit idem.Vt eorum bona veneant qui proſcripti ſunt, aut eorum qui in aduerſariorum præſidiis occiſi ſunt.Vt proſcriptiones venditioneſque ad diem Kalen.Iun. fiant.Cic.pro Sext. Roſcio,vbi contumelioſe in Syllam,vtrum Valeria an Cornelia dicenda ſit, neſcire ſe ſcribit. In Verrin. 3. caput Corneliæ memoratur. Ne quis teſtamento proſcriptum juuaret.Sed ego neque à Valeria,quæ nomine dicebatur, cum re ac Veritate eſſet Cornelia,id abjudico:neque ad verba, ſed ſententiam legis id refero. nam ſi aqua & igni eis interdictum erat, nihilo magis teſtamento, quam inter viuos eis largiri licebat.

Valeria, de jure ciuitatis. Tulit Qu.Valerius Trib.pleb. Martio, Sext. Iulio coſ.ann.661. Vt de iis qui ſocios jus ciuitatis clam palamve juſſiſſent,quæſtio haberetur. App.lib.de bel.ciu.1.

Valeria,de defectione militum. Tulit M.Valerius Coruus Dictator,anno 612. Ne cui militum ſeceſſio,quam metu ſupplicij fecerant, cum de Capua, quæ ipſorum præſidio commiſſa erat, occupanda conſpiraſſent,eorumque conſilium defectum eſſet, fraudi eſſet. Liu.lib.7.

Valeria de iure ſuffragii.Tulit C.Valerius Trappo Treb.pleb.Valerio.Liuio coſs.anno 565. Vt Formianis,Fundanis,Arpinatib. ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffragio habuerunt ciuitatem) eſſet.Liu.lib.38.

Varia maieſtatis. Tulit Q.Varius,propter obſcurum ius ciuitatis Hybrida cognominatus. Trib.ple. aduerſus intercesſionem collegarum. Vt quæreretur de iis,quorum ope conſiliove ſocii contra populum Roman. arma ſumpſiſſent. Aſcon.in Orat.pro Scauro & pro Cornelio:& in iiſdem Tullius. Valer.Max.lib.8. c.6.Cic.Tuſc.1.& in Bruto.

Vatinia,de Cæſaris prouinciis.Tulit P.Vatin.Trib.pleb.C.Cæſare,M.Bibulo coſs.anno 614.Vt Cæſari Gallia Ciſalpina cum Illyrico in quinquennium, ſine Senatus decreto , & extra ſortem mandaretur.Vt ij quos in lege nominabat, legati ſine Senatus decreto cum Cæſare proficiſcerentur.Vt eidem pecunia ex ærario ad exercitum attribueretur. Vt idem coloniam Nouumcomum deduceret. Tranquillus in Cæſare : Cicero pro Balbo,& epiſt. ad Lentulum, Salluſt.Iugurth. Plutar.in vitis,& præſertim Cicero in Vatiniana hoc loco, Eripueraſne Senatui prouinciæ,&c. quo ex loco conjecturam capit Hotom.locum illum in media Oratione corruptum eſſe, vbi ſic legitur, Eripuerisne partes illo tempore cariſſimas partim à Cæſare, partim à publicanis. legendumque partim à Senatu, vt partes intelligantur ſubminiſtrandæ pecuniæ,cum Senatus ærarij diſpenſationem haberet, publicani ſæpe Rempub. pecunia iuuarent. Mendum ex nota ſe, ortum videtur, pro qua imperitus ſcriptor Cæſare repoſuit.

Vatinia,de repetundis. Tulit idem. Vt qui repetundarum reus eſſet, ei alterna conſilia reiicere liceret.Cic.in Vat.vbi commodiorem conditionem reiectionis , pro contentionem legendum videtur.

Velleia, de hæredum inſtitutione.Vide Iunia Velleia.

Villia annalis,Tulit L.Villius Annalis Trib.pleb.L.Manlio,Q. Fuluio coſs.ann.574. Quot annos nati quemque magiſtratum peterent,caperentque. Liu.lib.40. vbi tamen corrupte legitur ab L.Iulio Trib.pleb. latā, vt annotat vir doctiſſimus C.Sigonius.Et in lib.epiſt. Cælij 8.pro L.Iulio Annali,in manuſcriptis eſt, L.Villio & apud Valerium li.9. L.Tullius Annalis, pro L Villius. Quod autem Liuius loco ſup.citato hanc legem eo primum anno latam ſcribit,mirum prorſus eſt,cum li.25.ita de Scipione tradiderit: Huic petenti ædilitatem,cum obſiſterent: Trib.pl.negantes rationem eius habendam eſſe, quod nōdum ad petendum legitima ætas eſſet. Poſt autem lib.22. in conſulatu mandando T.Quin.Flaminio,quem nōdum annos 30.natum fuiſſe Plutarchus prodit , huius legis ne verbum quidem fecerit:imo vero ita ſcripſerit: Patres cenſuerūt qui honorem, quem ſibi per leges capere liceret.peteret,in eo populo creandi quem velit,poteſtatem fieri æquum eſſe.Hanc autem legem ſignificat Ouidius in Faſtis,cum ait:

Legibus eſt ætas populo ſenior,finitáque certis
Legibus eſt ætas,vnde petatur honos.

Annus autem fuit Quæſturę quidem non ante XXVII.Tribunatus XXX. Ædilitatis XXXVII. Præturæ XL. Conſulatus XLIII.Et quod de Quæſtura diximus, apte congruit cum eo quod Polyb. lib.6.ſcribit, legem fuiſſe, ne quis vrbanum magiſtratum gereret,niſi decem ſtipendia confeciſſet. Annus autem ad militandum legitimus fuit 17.Vide Cic.Philip.5.

Viſellia,de libertinis,Tulit L.Viſellius Varro coſ.cum C.Fonteio,an.DCCLXXIII.Diui Claudij tēporibus.Ne libertinis hominibus,qui jus annulorum aureorum adepti non erant, eos honores,qui ingenuorum proprij ſunt, capere liceret. Imp.l. vnic.ad legem Viſell.l.1.C.quādo priu.act.crim.præiud. Vlp. c.Inſtit.3.Viſcellia tamen vbique legitur mendoſe cum Viſelliorum familia nota ſit , cuius C.Viſellius Varro, Ciceronis conſobrinus,vt conſtat ex Bruto.

Vnciaria.Lex dici cœpta eſt,quam Sylla & Qu.Pompeius tulerunt, qua ſancitum eſt, vt debitores decimam partem. * * * Hæc apud Feſtum: nec plura leguntur.

Voconia, de mulierū hæreditatib. Tulit Q.Vocon.Saxa Trib. Cæpione & Philippo coſ.an.594.Ne quis cenſus eſſet,i. centū millia ſeſtertiū poſſideret, vt §.Papian.Inſtit.de ſucceſſ.libert. virginem, neve mulierē, ſupra quadrātem ſuorum bonorū,i. ὑπὲρ δύο ἥμισυ μυριάδας,vltra 25.millia ſeſtertium,vt ait Dio lib. 56.hæredem inſtitueret:pluſve cuiquam legaret,quam ad hæredem hæredeſve perueniret.Ne fœminæ vltra cōſanguineos ab inteſtato ſuccederent.Theoph.in Inſt.tit.de leg.Falc.καὶ νόμῳ δὴ ὁ τρίτῳ τάξει ὁ Βοκώνιος νόμος, ὅς εἶπε πλεῖον λαμβάνειν τὸν ληγατάριον τοῦ κληρονόμου. Cic.Verrin.3.de ſenect.de finib.2. Dio li.56 Gell.lib.7,c.13.& li.17.c.5. Auguſt.li.de ciuit. Dei 3. Florus in Epit.lib.41. Volumnius legitur pro Voconius Paul. li.ſent.4. Extat autem declamatio Quintiliani CCLXIV. in qua lex præponitur:Ne liceat mulieri niſi dimidiam partem bonorum relinquere. Verum ea lex ad Scholaſticas exercitationes ficta & accommodata fuiſſe videtur,vt ex Dione conſtat.

Volebonia,de plebeiis magiſtratibus,vide Publilia Lætoria.

LEGVM, QVARVM INCERTA SVNT Nomina Recenſio.

Leges publicorum iudiciorum,vt ante,ſi reo commodum ſit,iudicium de accuſatore fiat, vtrum illi liceat accuſare , necne. Cornif.ad Herenn.lib.1.

Lex,Ne quis vrbanum magiſtratum caperet, niſi qui decem ſtipendia confeciſſet. Polyb.lib.6.

Lex ſemunciarij fenoris. Tulit T.Manlio Torquato, C.Plautio coſſ.Anno CDVI.Liu.lib.7.

QQQQ

Leges, de ambitu. Ne quis candidatus nomenclatore in magiſtratus petitione vteretur. Plutarch. in Cato Vtic. Vt qui competitorem ſuum ambitus damnaſſet, pro eo ſubſtitueretur. Cicer. pro Sylla: Vt qui quempiam ambitus damnaſſet, eius tribum aſſequeretur. Cic. pro Balbo: Vt qui ambitu damnaſſet, alium eodem crimine damnaſſet, in integrum reſtitueretur. Cic. pro Cluent. Vt accuſatori cuſtos apponeretur, qui videret quæcunque ad accuſationem pararet atque ageret. Plutarch. in Cat. Vtic.

Lex, de Cn. Publicio Menandro homine libertino, quem legati in Græciam proficiſcentes, interpretem ſecum habuerunt, vt ſi domum reuertiſſet, & inde Romam rediſſet, ne minus ciuis eſſet. Cic. in ea pro Balbo. Pomponius autem in lege 5. ff. de capt. & poſtlim. Et ideo, inquit, in quodam Menandro, qui poſteaquam apud nos manumiſſus erat, miſſus eſt ad ſuos: non eſt viſa neceſſaria lex de illo, vt maneret ciuis Romanus. Nam ſiue animus ei fuiſſet remanendi apud ſuos, deſinebat eſſe ciuis: ſiue animus erat reuertendi, manebat ciuis: & ideo lex fuit ſuperuacua. De eodem Menandro Ciceronis locum in lib. de Orat. 1. intelligendum cenſet Hotom. Similique in genere, inferiore ordine, ſi quis apud nos ſeruiſſet ex populo fœderato, ſeſeque liberaſſet, ac poſtea domum reueniſſet, quæſitum eſt apud maiores noſtros, num is ad ſuos poſtliminio rediſſet, & amiſiſſet hanc ciuitatem.

Lex, de militia. Vt qui ciuem ab hoſte ſeruaſſet, is ab Imperatore quercea corona donaretur. Plutarch. in Coriol. Item, ne cuius militis ſcripti nomen, niſi ipſo volente, deleretur. Liu. libro 7. Item, Ne quis loco ab Imper. deſignato cederet, atque ordinem deſereret. Diodor. l. 12.

Lex de Carminibus infamibus. Donatus in Terent. ſed cum Poëtæ abuti licentius illo & paſſim lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos, ne quiſquam in alterum carmen infame proponeret, lege lata ſiluere.

—— Lex eſt accepta chorusque
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Hæc Donatus ex Horatij libro, De arte. Idem etiam in lib. Epiſt. 2. ad Auguſtum, legem eandem his verſib. ſignificat,

—— Quinetiam lex.
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi. Vertere modum formidine fuſtis
Ad benedicendum, delectandumque redacti.

Sed hanc 12. Tabul. legem eſſe cenſet Hotom. de qua Cic. lib. 4. de Rep. ſcribit apud Auguſt. lib. de ciuit. 2.

Lex, de ciuitate Romana Mutini Libyphœnicique, data qui cum ab Hannone Carthaginenſium Imperatore, cuius præfectus fuerat, dignitate ſua ſpoliatus eſſet, Agrigentum Romanis prodidit. Liu. lib. 27.

Lex, de Dictatore Ne Dictatori equum conſcendere liceat. Plutarch. in Fabio Maximo.

Lex, de C. Seruilio. Tulit Cn. Seruilio, C. Seruilio coſſ. Anno 550. Ne illi fraudi eſſet, quod patre, qui ſella curuli ſediſſet, viuo, cum id ignoraret, Tribun. pleb. atque Ædilis pleb. fuiſſet, contra quam ſancitum legibus erat. Fuerat autem C. Seruilij pater annos 10. apud hoſtes Boios captiuus. Liuius libro 27. & 30.

Lex, de Comitiis, Ne in Comitiis magiſtratuum abſentum ratio haberetur. Suet. & Plut. in Cæſare.

Lex, ne quis præſidum munus, donum caperet, niſi eſculentum, poculentum, quod intra dies proximos prodigatur, l. plebiſcito 18. ff. de offic. præſid.

Lex, Auguſti tempore lata, vt præfecto Ægypti imperium par proconſuli daretur: commemoratur ab Vlp. l. 1. ff. de offic. præfect. Auguſt.

Lex Agraria paulò poſt C. Gracchi necem lata, τὴν γῆν ὑπὲρ ἧς διεφέροντο ἐξεῖναι πιπράσκειν τοῖς ἔχουσιν· ἀπείρητο γὰρ ἐκ Γράκχου τοῦ προτέρου καὶ τόδε. Id eſt, vt liceret iis, qui agrum lege Sempronia poſſidebant, vendere. Hoc enim lex Tib. Gracchi vetabat Appian. lib. de bello ciuil. 1.

Lex lata Papirio. Caruilio coſſ. Anno 440. Vt qui juniorum non conueniſſet ad Imperatorium edictum, quique injuſſu abiiſſet, caput Ioui ſacratum eſſet. Liu. lib. 10.

Leges de Comitiis. Ne is qui Comitiis præeſſet, ſui rationem in magiſtratu petendo haberet. Liu. lib. 10. Ne quis inſpiciat tabellam, ne roget, ne appellet. Cic. de leg. lib. 3.

Lex vt rei frumentariæ procuratio Sext. Clodio adempta, Cn. Pompeio mandaretur. Cicer. pro domo ſua. Plutarch. in Viris. Dio lib. 39.

Lex de repetundis. Vt euntibus in prouincias inquirendi in eos cauſa, quos repetundarum reos fecerant, certus comitum numerus eſſet. Vt literæ ex prouincia deportatæ triduo ad Prætorem deferrentur, judicumque ſignis obſignarentur. Vt accuſato ſex tantum horæ darentur. Cicer. pro Flacco, vbi recentem hanc legem appellat. vnde apparet inter Corneliam & Iuliam aliquam fuiſſe: cum id de neutra intelligi poſſit.

Lex, de vini potu. Vt neque libera neque ſerua biberet vinum, neque vero clarorum virorum quiſpiam à pube vſque ad 35. ann. Ælianus Romanorum veterum hanc fuiſſe legem teſtatur. lib. 2.

Lex, de magiſtratibus Vt numerus liberorum in candidatis præpol eret, Cornel. Tacit. lib. 2. Videtur legis Papiæ Poppeæ pars fuiſſe.

Lex, Ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret, quod propter M. Manlium Capitolinum factum eſt. Liu. lib. 6.

Lex, ex auctoritate patrum ad populum lata, vt Priuernatibus ciuitas daretur. Liu. lib. 8.

Lex de Sacerdotiis. Ne duo ex eadem gente idem ſacerdotium haberent. Dio lib. 39.

Lex pecuniaria. Ne quis in argento vel auro plus 60. H.S. poſſideret, quam legem Iul. Cæſar II. Conſulatus confirmauit. Dio 41.

Lex, de Quæſtoribus. Vt Quæſtoribus anno confecto redire ex prouincia liceret. Plutarch. in Gracchis.

Lex, de militia. Vt ciues Rom. annos 10. cum vſus Reipub. poſtularet, militarent. Plutarch in Gracchis.

Lex qua Flaminica Dialis ſacrorum cauſa in poteſtate viri, cætera promiſcuo iure ageret. Tacit. lib. 4.

Lex, quæ ſumptum ſepulchrorum definiebat, & qui eum modum ſuperaret, tanta pecunia, quantam præter modum impendiſſet, mulctabat. Cic. ad Attic. lib. 12. Epiſt. 33.

Lex P. Scipione, C. Liuio coſſ. lata per vnum è Trib. pleb. Anno DCVI. Vt belli Punici ſecundi adminiſtratio P. Scipioni mandaretur, vt ex delectibus ſupplementum conſcriberet, voluntarios quotquot poſſet à ſociis acciperet, & ad reges ac ciuitates literas daret, inſcriptas populi Romani nomine. Appian. De bell. Punicis.

Lex Caſtrenſis apud Romanos. Quæ pro deſertore habet, ſi quis vlterius ſuccedat, quam vnde ſigna audiri poſſint. Appian. in Libyco.

Lex, de Tribunis pleb. Εἰ δήμαρχος αἰτοίη τῆς παραγγελίας, τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι. Vt ſi Tribunus nondum promiſſa præſtiterit eius in primis ratio à populo Comitiis Tribunitiis habeatur Appian. de bello ciuil. 1.

Lex de triumpho. Ne quis triumpharet, niſi qui hoſtium quinque millia vna acie cæcidiſſet. Valer. Max. lib. 2 c. 3. & Dio lib. 37. Vt ſolis Conſulibus & Ducibus triumphare liceret. Plut. in Pomp. & Cato. Vtic. Ne qui triumphaturus erat, ante triumphum vrbem introiret. Plutarch. in Pomp.

Lex de trigeminis, κελεύουσα, εἴ τισι γένοιντο τρίδυμοι, ἐκ τοῦ δημοσίου τὰς τροφὰς τῶν παίδων χορηγεῖσθαι μέχρις ἥβης. Vt quibus trigemini liberi nati erant, iis ad alendos pueros ſumptus de publico ſuppeditetur. Dionyſius lib. 3. qui propter Horatiorum laudem eam latam ſuoque adhuc tempore obſeruatam ſcribit.

Lex, de Vacatione. Appian. De bello ciuil lib. 2. ſic ſcribit: Οὕτω δή τι φοβεροὶ Ῥωμαίοις ἐδόκουν Κελτοὶ, ὡς ἐν τῷ νόμῳ τῷ περὶ ἀστρατείας ἱερέων καὶ γερόντων ἐγγεγράφθαι, πλὴν μὴ κελτικὸς πόλεμος ἐπίῃ, τότε δὲ καὶ γέροντας καὶ ἱερέας στρατεύεσθαι. Vſque eo, inquit, Galli Romanis terribiles & formidoloſi ſunt, vt in lege de vacatione militiæ, quæ ſacerdotibus & ſenibus permittitur, illud aſcriptum ſit, niſi ſi bellum Gallicum exoriatur. tum enim & ſenes & ſacerdotes in militiam proficiſci. Liuius quoque lib. 8 tradit, exorto tumultu Gallico, Mamercum coſ. juſſum ſcribere exercitum ſine vlla Vacationis venia, quin opificum quoque vulgus & ſellularij, minime militiæ idoneum genus exciti dicuntur. Idem præterea li. 10. vbi de eodem nuncio commemorat: Senatus, inquit, juſtitia indici, delectum omnis generis hominū haberi juſſit, nec ingenui modo, aut juniores ſacramento adacti ſunt: ſed ſeniorum etiam cohortes factæ, libertiniique centuriati. Plutarch. præterea in vita M. Marcelli, de Gallis loquens: οὓς μάλιστα, inquit, Ῥωμαῖοι δεῖσαι δοκοῦσιν, ἅτε δὴ καὶ τὴν πόλιν ὑπ' αὐτῶν ἀποβαλόντες· ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ ἔθεντο νόμον, ἀτελεῖς εἶναι στρατείας τοὺς ἱερεῖς, πλὴν εἰ μὴ Γαλατικὸς πάλιν ἐπέλθοι πόλεμος. id eſt, Quos maxime Romani metuiſſe videntur, quippe à quibus vrbe pulſi aliquando fuerant, aciam legem tulerant, vt vacatio militiæ ſacerdotibus eſſet præterquam ſi rurſus bellum Gallicum exoriretur. Item in Camillo οὕτω δὲ ὁ φόβος ἦν ἰσχυρός, ὥστε θέσθαι νόμον, ἀφεῖσθαι τοὺς ἱερεῖς στρατείας, χωρὶς ἂν μὴ γαλατικὸς ᾖ πόλεμος, id eſt, Tantus erat Gallorum metus, vt legem Romani tulerint, vt ſacerdotes militiæ vacationem haberent, præterquam ſi bellum Gallicum exoriretur. Tumultu tamen, non bello Gallico, hanc fuiſſe conſuetudinem Cicero Philipp. 8. docet hie verbis: Grauius autem eſſe tumultum, quam bellum, hunc intelligi poteſt, quod bello Gallico vacationes valent, tumultu non valent. Huius legis etiam in ea pro Fonteio meminit.

Lex Vectibvlici, ſiue, vt eſt manuſcript. Cod. Vectij Libyci, qua manumiſſus à Rep. Rom. ciuitatem Romanam conſequebatur: cujus poteſtas poſtea Senatuſconſulto Iubentio. Celſo iterum, & Neratio Marcello coſſ. facto, ad prouincias porrecta eſt, de qua l. vlt. C. de ſeruis Reipub. manumit.

FINIS.

DE SENATORIBVS, SENATV, ET SENATVSCONſultis, ex Fr. Hotomann. & aliis.

SENATORES à Romulo primum inſtitutos eſſe, Liuius, Dionyſius, Plutarchus, aliique auctores tradunt. Liuius quidem in libro primo ſic: Cum iam virium haud pœniteret, conſilium deinde viribus parat. Centum creat Senatores, ſiue quia is numerus ſatis erat, ſiue quia ſoli centum erant, qui creare Patres poſſent. Patres certe ab honore, patritiique progenies eorū appellati. Dionyſius autem libro ſecundo: Romulus autem his conſtitutis, ſtatuit continuo ſibi Conſiliarios cooptare. Viroſque centum ex patritiis legit, quibuſcum Rempub. adminiſtraret. Eorum autem hoc diſcrimen fecit. Ipſe quidem vnum ex omnibus præſtantiſſimum deſignauit, quem exiſtimaret vrbanis rebus præeſſe oportere, ſi quando ipſe cum exercitu extra vrbem eſſet. Deinde iuſſit vnamquamque tribum tres viros ætate, prudentia & nobilitate generis præſtantes deligere. Poſt illos nouem ſingulas curias iuſſit denuo tres viros è patritiis maxime idoneos deligere. Poſtquam ad primos illos nouem à tribubus deſignatos, iſtos nonaginta, quos curiæ crearant, adiunxiſſet, & iis illum præfeciſſet, quem ipſe antea decreuerat; centum Senatorum numerum impleuit. Is conſeſſus, ſiue concilium, verbum pro verbo Græce expreſſum, γερουσία, id eſt, Senatum ſignificat: & vſque adhuc eo nomine à Romanis appellatur. Verum autem propter ſenectutem eorum, qui cooptati fuerant, an propter virtutem nomē illud repererit, non habeo certum, quod dicam, quippe priſci homines ſolebant eos qui natu grandes, & boni viri eſſent, γέροντας, id eſt, ſenes appellare. qui vero in eo conſilio erant, Patres conſcripti vocati ſunt, & vſque adhuc eam appellationem retinuerunt. Plutarchus autem in Romulo ferè in eādem ſententiam ſcribit: Nec enim excurſione, nec ſaltu, nec eminus haſtis vtetur (de Sene Scipione loquitur) ſed conſilio, ratione, ſententia: quæ niſi eſſent in ſenibus non ſummum conſilium maiores noſtri appellaſſent Senatum. Seneca autem à qua ætate non cogerentur Senatores in ſenatum venire, duobus locis conſtituit: quorum vnus eſt libro Declamationum primo: Senator, inquit, poſt ſexageſimum quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Et in fine libri De breuitate vitæ: Lex, inquit, à quinquageſimo anno militem non cogit: à ſexageſimo Senatorem non citat. Zonaras autem lib. II. in hunc modum, Romulus ex iis, qui tum amplitudine generis, tum prudentia, tum etiam inſtituto vitæ clariores eſſent, centum deſignauit Conſiliarios, eoſque Patritios nominauit. Eorum autem conuentum vniuerſum, Senatum appellauit: quem Græci γερουσίαν vocant. Senatoribus autem idcirco Patritiorum nomen eſt impoſitum, vel quod ingenuorum liberorum patres eſſent: vel potius, quod ipſi demonſtrare patres ſuos poſſent, quippe qui nobili genere orti omnes eſſent: vel etiam à patrocinio (ſic autem προστασίαν Latino verbo appellant: Patronos enim eos, qui præſidium atque opem ferunt, nominabant. Sed videamus ne proxime ad Romuli mentem accedat is, qui per hanc appellationem exiſtimet illum hoc ſignificare, oportere primarios viros & ciuitatis principes, paterno ſtudio curam inferiorum ſuſcipere ſimulque plebem per hanc Patritiorum appellationem perducere, vt ne potentiorum honoribus indignentur: ſed erga eos bono animo ſint, quippe quos Patres & habeant, & appellent. Idem de Patritiis eod. lib. Patritiis enim vrbanos calceos, tum corrigiarum implicatione, tum literæ vnius forma inſignitos dederunt, vt ab illis centum viri, qui à principio Senatores fuerunt, fluxiſſe viderentur. Literam autem R, fuiſſe aiunt, ſiue quod numerum illorum centumvirorum ſignificet (nam apud Græcos ρ̄ eſt numerus centenarij) ſiue quod prima ſit litera, qua Romanorum nomen ſcribitur.

Nunc qui Senatores eſſent, quique in ſenatu dicendæ ſententiæ ius haberent, breuiter ex antiquorum auctoribus ordine expoſitis aperiendum eſt. Salluſt. in Catil. Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientia validum erat, Reip. conſultabant: hi vel ætate, vel curæ ſimilitudine Patres appellabantur. Liu. li. II. Deinde quo plus virium in ſenatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regiis diminutum patrum numerum, primoribus equeſtris gradus lectis, ad trecentorum ſummam expleuit. traditumque inde fertur, vt in ſenatum vocarentur, qui patres, quique conſcripti eſſent. Conſcriptos videlicet in nouum Senatum appellabant lectos, id mirum, quantum profuit ad concordiam ciuitatis, iungendoſque patribus plebis animos. Feſtus lib. I. Patres dicuntur, qui ſunt patritij generis: Conſcripti, qui in ſenatu ſunt ſcriptis annotati. Allecti autem dicebantur apud Romanos, qui propter inopiam ex equeſtri ordine in ſenatorum ſunt numerum aſſumpti. Idem lib. 14. Patres Senatores ideo appellati ſunt, quia agrorum partes attribuebant tenuioribus ac ſi liberis propriis. Idem lib. 15. Qui patres, quod conſcripti vocati ſunt in curiam, quo tempore, Regibus vrbe expulſis, P. Valerius Conſul propter inopiam patritiorum ex plebe allegit in numerum Senatorum centum & ſexaginta quatuor, vt expleret numerum trecentorum. Sic duo genera appellauere. Idem lib. 17. Senatores à ſenectute dici, ſatis conſtat, quos initio Romulus elegit centum: quorum conſilio Rempub. adminiſtrabat. Itaque etiam Patres appellati ſunt, & nunc cum Senatores eſſe iubentur, additur, Quibus in Senatu ſententiam dicere licet: quia ij, qui poſt luſtrum conditum ex iunioribus magiſtratum cepere, & in Senatu ſententiam dicunt, & non vocantur Senatores ante, quam in Senatoribus ſunt cenſi. Quibus ex verbis apparet, primum eos demum Senatores fuiſſe, qui à Cenſoribus lecti in ſenatum eſſent, vt de ſumma Reip. ſententiam rogati loco & modo dicerent. Deinde fuiſſe etiam alios, qui quamvis à cenſoribus lecti non fuiſſent, tamen pro iure magiſtratus quem aut tum gerebant, aut ante geſſerant, ſententiæ in Senatu dicendæ ius habebant. De quibus verba Gellij ex lib. 3. cap. 18. ſubſcribam. Videtur, inquit, eos ſignificare, qui nondum à coſſ. in Senatum lecti, ſenatores quidem non erant: ſed quia honoribus populi vſi quidem erant, in ſenatum veniebant, & ſententiæ ius habebant: nam & Curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à cenſoribus in Senatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias: ſed quas principes dixerant, in eas deſcendebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque Coſſ. cum Senatores in Curiam vocant, ſeruandæ conſuetudinis cauſa tranſlatitio vtuntur, ſenatores quibus in ſenatu ſententiam dicere licet. Hæc Gellius. Huius autem edicti mentionem Liuius facit in lib. 23. Conſules, inquit, edixerunt, quoties Senatum vocaſſent, vti ſenatores, quibuſque in Senatu dicere ſententiam liceret, ad portam Capænam conuenirent. Quo in libro paulò ſupra, ea quæ modo dicebamus, planiſſime confirmat. Dictator, inquit, recitato vetere Senatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui poſt L. Æmilium, & C. Flaminium cenſores curulem magiſtratum cepiſſent, nec dum in Senatum lecti eſſent, vt quiſque eorum Senator primus creatus erat. Tum legit, qui Ædiles Tribuni & Prætores, Quæſtoreſve fuerant. Idem lib. 36 P. Cornelius coſ. edixit, qui Senatores eſſent, quibuſque in ſenatu ſententiam dicere liceret, quique minores magiſtratus eſſent, ne quis eorum ab vrbe abiret. Iam vero ſcire illud oportet, cum olim quidem Senatores à Cenſoribus ex ætate & rerum vſu prudentiaq; legerentur, quemadmodum ſuperius dictum eſt, poſtea tamen ex cenſu legi conſueuiſſe. quam rem Plin. lib. 14. deplorans: Poſteris, inquit, laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit. Poſtquam Senator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu, magiſtratum ducemque nihil magis exornare quam cenſus, peſſum iere vitæ precia, &c. Seneca etiam libro Declamat. II. Senatorium ad gradum cenſus aſcendere facit. Cenſus Romanum equitem à plebe diſcernit. Cenſus in caſtris ordinem promouet. Cenſu in foro iudex legitur. Cenſus autem Senatorius quantus fuerit, Sueton. in Auguſto his demonſtrat verbis: Senatorium cenſum ampliauit, ac pro octingentorum millium ſumma duodecies H-S. taxauit, ſuppleuitque non habentibus.

CAPVT II.

QVIBVS DE REBVS SENATVS cognoſceret.

DIONYSIVS Halicarnaſſ. lib. 6. ſcribit, legem ab vrbe condita Romæ fuiſſe, vt Reſpublica omnis in poteſtate ſenatus eſſet, præter magiſtratuum creationem, legum lationem, & belli paciſve arbitrium. Itaque Polybius libr. 6. ærarium vectigaliaque omnia in eius manu fuiſſe, impendiaque de publico eiuſdem arbitratu facta eſſe teſtatur. Quæſtores enim ſine Senatus auctoritate, præter ea quæ conſules iuſſiſſent, ne minimum quidem eum opus eſſet, in rem vllam ſumptum facere potuiſſe: grauiſſimis etiam & maximis ſumptibus, quos cenſores in luſtri quinquennalis apparatum faciebant, præfuiſſe: ab eodemque auctoritatem & facultatem illam his conceſſam fuiſſe. Iam vero maleficia & crimina per Italiam commiſſa, de quibus iudicium publice fieri debebat, vt puta proditionis, coniurationis, veneficij, cædis atque inſidiarum, ad ſenatum referebantur, eiuſque de his cognitio erat. Quod ſi qua in Italia controuerſia dirimenda, ſi publice vel priuatim quiſpiam, vel ciuitas obiurganda, ſi cui auxilium, aut præſidium ferendum erat, de his omnibus curam Senatus habebat. Eodemque modo ſi extra Italiam ad aliquos legatio mittenda erat, vel aliquid decidendum, vel ad fœdus faciendum, vel ad cohortandum, aut etiam imperandum, aut poſtremo ad res repetendas, aut ad bellum indicendum: hæc Senatus ipſe curabat ac prouidebat. Præterea quid de legationibus exterarum gentium, quæ in vrbem venerint, agendum, quid eis reſpondendum, in ſenatus vo-

... notate atque arbitrio poſitum erat. Hæc Polybius: quæ tamen, vbi de judiciis loquitur, obſcura ſunt, non enim Senatum de rebus capitalibus iudicaſſe legimus. Nam etſi Quæſitores ex ſenatoribus crearentur data opera, qui de crimine aliquo cum conſilio, hoc eſt, adhibita iudicum aliquot eodem ex ordine decuria quærerent, te vero iudicata priuati eſſent: non tamen ſenatum idcirco iudicaſſe, ſed Senatores tantum, dicendum eſt. Itaque poſterioribus temporibus cum etiam Senatores ſoli lege Cornelia judicarent, Cic. Verr. in 7. ſic loquitur. Quo confugient ſocij? quem implorabunt? ad Senatum deuenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non vſitatum, non ſenatorium.

Verum ut enim vt rem illam omnem planius intelligamus, ſcire illud oportet, primis temporibus judicia penes ſolos Senatores fuiſſe, quemadmodum ex Polybio modo diximus: nimirum vſque ad annum vrbis 630. quo lex Sempron a lata eſt. vt judicia in equeſtrem ordinem transferrentur: quæ ratio durauit ad annum vſque 657. quo lege Seruilia latum eſt, vt Equeſtria judicia cum ordine Senatorio ita communicarentur, vt minor tamen Senatorum numerus eſſet, quod quidem vſque ad annum 661. obſeruatum eſt, quo Liuia lege ſancitum eſt, vt æqua ex parte judicia penes ſenatum, & equeſtrem ordinem eſſent: vſque dum Plautia lex ferretur anno 664. quæ nonnullos etiam ex plebe vna cum Senatoribus & equitibus admiſit. Poſt vero iterum ad ſolum ordinem Senatorium iudicia redierunt, lata lege Cornelia Anno 673. vt judicia equeſtri ordini adempta, ad ſolos Senatores transferrentur, quod vſque ad legem Aureliam vſurpatum fuit, quæ anno DCLXXXIII. ſanxit, vti cum ſenatoribus & equites & Tribuni ærarij judicarent. Sed hos Iulius Cæſar ſuſtulit, judiciaque ad ſolos equites: & Senatores iterum reuocauit. Iam vero quod ad reliqua Polybij pertinet, præclarus extat & ei conſentaneus Ciceronis locus in Vatiniana, his verbis: Eripueras ſenatui prouinciæ decernendæ poteſtatem, imperatoris deligendum judicium, ærarij diſpenſationem: quæ nunquam ſibi populus Romanus appetiuit, qui nunquam hæc ſummi conſilij gubernationi auferre conatus eſt. Item: Quis legatos vnquam audiuit ſine SC. &c. In ea vero pro Domo ſua ſummam ejus ordinis poteſtatem his oſtendit verbis: Summum & populi Rom. populorumque & gentium omnium, ac regum conſilium Senatus. Porro autem non minimam ſenatus poteſtatis partem illam fuiſſe conſtat, quod & in comitiis maioribus, & in legibus ferendis, neceſſaria & cognitio & auctoritas Senatus eſſet. Liu. lib. 1. Decreuerunt, inquit. vt cum populus Regem juſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres auctores fierent, hodieque in legibus magiſtratibuſque rogandis vſurpatur idem jus vi ademptum: priuſquam populus ſuffragium ineat, in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt. Idem etiam lib. 8. ſcribit à P. Philone Dictatore legem latam, vt legum quæ Comitiis centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent. Et Appianus lib. de bellis ciuilib. 1. legem à L. Sylla latam, commemorat, vt nihil ad populum referretur, niſi quod antea confirmatum à Senatu fuiſſet, quemadmodum, inquit antiqua lege iubebatur. Hæc cum ita ſint, facile intellectu eſt, quam ridicule Tribonianus, & in lege ſecunda, de orig. iur. & in Inſtit. ſcribat, cum auctus eſſet populus Rom. in eum modum, vt difficile eſſet in vnum eum conuocari legis ſanciendæ cauſa, ſenatum vice populi conſultum eſſe. Non enim propter ciuium copiam populi poteſtas ad ſenatum tranſlata eſt, ſed Cæſarum aſtutia, & calliditate, qui in Senatus augenda potentia, ſuæ ſeruiebant. Tacitus lib. 1. Tum primum è Campo Comitia ad patres tranſlata ſunt: nam ad eam diem & ſi potiſſima principis arbitrio, quædam tamen ſtudiis tribuum fiebant: neque populus ademptum jus queſtus eſt, niſi inani rumore. Suet. in Cæſ. Comitia cum populo partitus eſt, de exceptis conſulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum pro parte dimidia, quos populus vellet pronunciarentur: pro altera parte, quos ipſe dediſſet. Idem in Tiber. Neque tam paruum quicquam, neque tam magnum publici priuatique negotij fuit, de quo non ad P.C. referretur. Idem in Caligula: Tentauit & comitiorum more reuocato ſuffragia populo reddere.

CAPVT III.
PER QVOS SENATVS MORE MAIORUM haberetur & conſuleretur.

PER quos autem Senatus more maiorum haberi conſulique ſoleret, Gellius lib. 14. ex Varrone his exponit verbis: Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum Senatus haberi ſoleret, eoſque nominat Dictatorem, Conſules, Prætores, Trib. plebis, Interregem, Præfect. vrbis: neque alij præter hos, jus fuiſſe dixit facere Senatusconſultum. Quotieſque vſu veniſſet, vt omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romæ eſſent, tum quo ſupra ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior aliis eſſet, ei potiſſimum Senatus conſulendi jus fuiſſe. Addit deinde, extraordinario jure Tribunos quoque militares, qui pro Conſulibus fuiſſent, item Decemviros, quibus imperium conſulare tum eſſet: item Triumviros Reipubl. conſtituendæ cauſa creatos, jus conſulendi Senatum habuiſſe. Vtrum autem præfectus vrbi Latinorum feriarum cauſa, Senatum habere poſſet, dubitatum, idem capite inſequenti tradit: quoniam ne Senator quidem ſit, neque dicendæ ſententiæ jus habeat: cum ex ea ætate Præfectus fiat, quæ non ſit ſenatoria. Sed & Capitonem & Tuberonem contra Mutium cenſuiſſe, Ius eſſe Præfecto ſenatus habendi. Namque & Tribunis plen. ſenatus habendi ius fuiſſe: quanquam Senatores ante Atinium plebiſcitum non eſſent.

CAPVT IV.
QVO LOCO SENATVS haberetur.

SENATVM alibi quam in locis per augures conſecratis, quæ templa vocabantur, haberi non licuiſſe Gellius lib. 18. memoriæ prodidit: Senatuſconſultumque alioqui juſtum non fuiſſe. Propterea & in curia Hoſtilia, & in Pompeia, & poſt in Iulia, cum profana illa loca fuiſſent, templa eſſe per augures conſtituta: vt in iis Senatuſconſulta more maiorum juſta fieri poſſent. Seruius in illud Æneid. lib. xi.

Alta intra limina cogit.

Quæritur, inquit, cur ad priuatam domum conuocetur Senatus, qui non niſi ad publica & augurato condita loca conuenire conſueuit. Sed ſcimus domum Latini augurato conditam, & eandem tam templum fuiſſe, quam curiam. Namque in ſuperioribus legimus tectum auguſtum, id eſt, augurio conditum. Item paulo poſt:

Hinc ſceptra accipere, & primos attollere faſces
Regibus omen erat: hoc illi curia templum.

Merito ergo ad domum Regis quaſi ad locum publicum conuocatur Senatus. nam, vt ait in ſeptimo,

Tali intus templo diuum patriaque Latinus
Sede ſedens.

Idcirco etiam in Palatij atrio, quod augurato conditum eſt, apud maiores conſulebatur Senatus: vbi etiam arietes immolabantur, quod (vt in ſeptimo diximus) Virgilius ad Latini tranſtulit domum. Multi dicunt perite Virgilium nec templi nec curiæ hoc loco feciſſe commemorationem, ſed tantum dixiſſe, intra tecta regia: vt oſtenderet conſilium quod initur, non eſſe complendum: quia nec rite eſt inchoatum. Ea enim quæ dicet Latinus, effectu carebunt. Hæc Seruius.

Loca autem ea, in quibus Senatus cogebatur, ſenacula vocabantur. Senaculum, inquit Varro, ſupra Græcoſtaſin, vbi ædes Concordiæ, & baſilica Opimia, ſenaculum vocatum, vbi ſenatus aut Seniores conſiſterent: dictum vt γερουσία apud Græcos. Feſtus libro 17. Senacula tria fuiſſe Romæ in quibus Senatus haberi ſolitus ſit, memoriæ Nicoſtratus, in libro, qui inſcribitur, de Senatu habendo. Vnum vbi nunc ædes eſt Concordiæ, inter Capitolium, & forum: in quo ſolebant magiſtratus, vt dicit Titinnius, cum ſenioribus deliberare, alterum ad portam Capenam, tertium intra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, Senatus dabatur. Hæc ille.

Animaduerti etiam magiſtratibus qui ad vrbem redibant, datum in eo templo Senatum fuiſſe. Liu. libr. 38. de P. Scipione loquens: Ipſe, inquit, decem nauibus Romam rediit: & Senatu extra vrbem dato in æde Bellonæ, quas res in Hiſpania geſſiſſet, diſſeruit. Et lib. 49. Lucius, inquit, Manlius proconſul ex Hiſpania redierat: cui poſtulanti ab ſenatu in æde Bellonæ, triumphum, rerum geſtarum magnitudo impetrabilem faciebat. Memorabile eſt etiam quod Plin. lib 8. cap. 45. ſcribit, cum eſſet nunciatum bouem locutum (quod frequens in priſcorum prodigiis fuiſſe ait) Senatum ſub dio haberi ſolitum fuiſſe.

CAPAT V.
QVO TEMPORE SENATVS haberetur.

PORRO autem Senatus alius fuit legitimus, alius indictus. Legitimus dicebatur, qui vel lege vel more certis ſemper diebus habebatur: Calend. Nonis, Idibus, Suetonius in Auguſto: Sancit, ne plus quam bis in menſe legitimus Senatus habeetur, ſcilicet Calendis & Idibus: neve Septembr. Octobrive menſe vllos adeſſe alios neceſſe eſſet, quam forte ductos. Indictus autem dicebatur, qui reliquis diebus menſis, qui modo comitiales non erant, Magiſtratuum vocatu cogebatur. Capitolinus in Gordiano: Non legitimo, ſed indicto Senatus die Conſul iam domi conuentus, cum Prætoribus, Ædilibus, & Tribunis in curiam venit. Comitialibus autem diebus idcirco Senatus non indicebatur, ne ſenatores à ſuffragio ferendo auocarentur. Præterea Gellius lib. 14. docet Senatuſconſultum nec ante exortum, nec poſt occaſum ſolem factum, ratum fuiſſe: opus etiam Cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore SC. factum eſſet. Seneca vero de tranquillitate vitæ lib. primo. Maiores noſtri, inquit, nouam relationem poſt horam decimam, in Senatu fieri vetabant. Quin & menſem totum Februarium legationibus exterarum gentium audiendis attributum fuiſſe, multis ex locis conſtat. Cicero ad Lentulum, Senatus haberi tote Februario non poteſt, niſi perfectis aut reiectis legationibus.

Idem

Idem ad Qu. Fratrem, libro 2. Epiſt. Et quod lege Gabinia ſanctum ſit ex Kalend. Februar. vſque ad Kalend. Martias, Legatis Senatum quotidie dari.

CAPVT VI.

QVOMODO SENTENTIÆ IN *ſenatu exquirerentur & dicerentur.*

SENATVSCONSVLTA duobus modis fieri ſolita Gell. lib. 14. docet: aut per diſceſſionem, ſi conſentiretur: aut ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim, incipique à conſulari gradu: ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui princeps in Senatum lectus eſſet. In Senatuſconſulto per diſceſſionem faciendo, moris erat (quemadmodum Feſtus lib. 15. ſcribit) vt præco diceret: Qui hoc cenſetis, illuc tranſite: qui alia omnia, in hanc partem. Ominis autem cauſa ſic præibat, ne diceret, Qui non cenſetis. Hinc illud Hirtij lib. 8. de bello Gallico: Diſceſſionem faciente Marcello, Senatus frequens in alia omnia tranſiit. Suet. in Tiberio. Cum Senatuſconſultum per diſceſſionem fieret, tranſeuntem eum in alteram partem in qua pauciores erant, ſecutus eſt nemo. Plin autem in Epiſtolarum lib 8. conſuetudinem illam ſic explicat: Quid? lex non aperte docet dirimi debere ſententias occidentis & relegantis, cum ita diſceſſionem fieri iubet? Qui hæc ſentitis, In hanc partem, qui alia omnia, in illam partem ite quam ſentitis. Examina ſingula verba & expende. Qui hæc cenſetis: hoc eſt, qui relegandos putatis: in hanc partem, id eſt, in eam, in qua ſedet qui cenſuit relegandos. Ex quo manifeſtum eſt, non poſſe in eadem parte remanere eos, qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia animaduertis, vt non contenta lex diceret Alia, addiderit, Omnia. num ergo dubium, Alia omnia ſentire eos qui occidunt, quam qui relegant? In illam partem ite, quam ſentitis. Nonne videtur ipſa lex eos qui diſſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? num conſulere etiam, vbi quiſque remaneret, quo tranſgredi debeat, non tantum ſolemnibus verbis, ſed manu geſtuque demonſtrat? Hæc Plinius. Eodem autem illa quoque pertinent, quæ ex Gellij lib. 3. cap. 18. ſcribemus. Non pauci ſunt, qui opinantur Pedarios Senatores appellatos, qui ſententiam in Senatu non verbis dicerent, ſed in alienam ſententiam pedibus irent. Quid igitur? Cum Senatuſconſult. per diceſſionem fiebat: nonne vniuerſi Senatores ſententiam pedibus ferebant? Feſtus lib. 1. Pedarium Senatorem ſignificat Lucilius cum ait: Agipes vocem mittere cœpit: quia ita appellatur, quod tacitus tranſeundo ad eum, cuius ſententiam probat, quid ſentiat, indicat. Cicero libro ad Atticum 1. Epiſtola 18. Cum eſt actum, neque animaduerſum eſt ad quos pertineret, & raptim in eam ſententiam Pedarij concurrerunt, Plinius libro Epiſtolarum 11. Sed cum fieret diſceſſio qui ſellis curulibus aſtiterant, in Cornuti ſententiam ire cœperunt. tum illi, qui ſe collegæ annumerari patiebantur, in diuerſum tranſierant. Seneca de vita beata lib. 1. cap. 2. Cum de beata vita agitur, non eſt quod mihi illud diſceſſionum more reſpondeas. Hæc pars maior eſſe videtur. Hactenus de Senatuſconſ. quod per diſceſſionem fieri dicebatur. Nunc de eo, quod exquirendis ſingulorum ſententiis fiebat, breuiter explicandum eſt. Moris erat, vt poſt comitia Conſularia, Conſules deſignati, primi ſententias rogarentur, & eorum is prior, qui priore loco declaratus eſſet. ante comitia vero, is qui è Cenſoribus princeps Senatus lectus erat, ij deinde, quos conſulibus videbatur: ita tamen, vt ne Prætorium Conſulari, Ædilitium Prætorio, Tribunitium Ædilitio anteferrent: quemadmodum ex Salluſtio & Gellio intelligimus. Cicer. Philipp. 5. Sed qui ordo in ſententiis rogandis ſeruari ſolet, eundem tenebo in viris fortibus honorandis à Bruto igitur Conſule deſignato more maiorum capiamus exordium. Memorabile autem eſt, quod Suetonius ſcribit in Iulio Cæſare, moris fuiſſe, vt quem ordinem rogandarum ſententiarum Conſul Kal. Ianuariis tenuiſſet, eundem toto anno vſurparet. Poſt nouam affinitatem, inquit, Pompeium primum rogare ſententiam cœpiſſe: cum Craſſus ſoleret, eſſetque conſuetudo, vt quem ordinem interrogandi ſententias Conſul Kalend. Ianuariis inſtituiſſet, eum toto anno conſeruaret. Cum autem rogatus Senator ſententiam dicere vellet, aſſurgebat, ſtansque dicebat. Cicero ad Attic. lib. 1. Locutus ita eſt in Senatu, vt omnia illius ordinis γενικῶς laudaret: mihique vt aſſedit, dixit ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtis rebus reſponſum. Stans autem non modo de ea re, de qua relatum fuiſſet, verum etiam quacunque de re volebat, & quamdiu volebat, dicendi poteſtatem habebat: quemadmodum Gellius teſtatur. Tacitus lib. 3. Decretum ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, ne veſtis ſerica viros fœdaret: exceſſit Fronto ac poſtulauit modum argento, ſupellectili, familiæ. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus ſi quid è Repub. crederent, ſententiæ loco dicere. Idem libro 13. de bello & pace, inquit, de vectigalibus & legibus, quibuſque aliis Romana continentur, ſuadere diſſuadere licebat patribus, quoties ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, & quæ vellent expromere relationemque in eo poſtulare. Gellius lib. 4. cap. 10. C. Cæſar Conſul M. Catonem ſententiam rogauit: Catonem quæ conſulebatur, quoniam non è Repub. videbatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ, longa Oratione vtebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius Senatori, vt ſententiam rogatus, dicere ante quicquid vellet alius rei & quod vellet. Cæſar Conſul viatorem vocauit: eumque cum finem non faceret prehendi loquentem, & in carcerem duci iuſſit. Senatus conſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem. Hac, inquit, inuidia facta. Cæſar deſtitit, & mitti Catonem iuſſit. Hanc autem hiſtoriam etiam Plutarchus in Catone commemorat.

Forma autem ſententiæ dicendæ, quemadmodum ex Philippicis Orationibus apparet, fere hæc erat: Quod verba facta ſint de literis, &c. de ea re ita cenſeo. Neque vero prætereundum illud eſt, quod Pedianus docet in Milonianæ commentariis, cum aliquis dicenda ſententia duas pluresve res complexus eſſet, eæ ſi non omnes probarentur, poſtulari ſolitum à quovis ſedente, vt dividat: id eſt, vt de rebus ſingulis referatur. De quo more multa Plin. in Epiſtola ad Ariſtonem lib. Epiſt. 8. vbi ſcribit, cum in Senatu relatum eſſet de libertis Conſulis interfecti, & pars abſoluendos, pars morte mulctandos cenſuiſſet, eum qui libertos relegandos, ſeruos ſupplicio afficiendos dixiſſet, coactum eſſe diuidere ſententiam: quoniam, inquit, duas res comprehendebat. Eius rei etiam exemplum extat in Epiſtol. Ciceronis ad Lentulum. Itaque, inquit, cum ſententia prima Bibuli pronunciata eſſet, vt tres legati regem reducerent: ſecunda Hortenſij, vt tu ſine exercitu reduceres, tertia Volcatij, vt Pompeius reduceret: poſtulatum eſt, vt Bibuli ſententia diuideretur, quatenus de religione dicebat: & rei quia iam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt.

CAPVT VII.

DE NVMERO SENATORVM AD *SC. faciendum neceſſario.*

SENATORES primum à Romulo centum, deinde à Bruto conſule ducentos creatos fuiſſe, ſuperius ex Liuio docuimus: eumque trecentorum numerum ad vſque Gracchi Tribunatum duraſſe, patet ex Dione, lib. 54. & Epitome Liuij. Vbi tamen, quæ de aucto Senatorum numero leguntur, mihi plane obſcura ſunt: quemadmodum in lege Seruilia ſignificauimus. Ciceronis quidem tempore DCXV. reperio numerari, in eius primo ad Attic. Epiſtolarum libro. Dio vero lib. 43. Cæſaris ætate ſcribit nongentos fuiſſe. & Sueton. in Auguſto. poſt cædem Cæſaris amplius mille fuiſſe teſtatur, ſed Auguſtum ad modum priſtinum redegiſſe: qui modus, quemadmodum intelligi debeat, mihi non ſatis conſtat. Dio namque lib. 54. ea de re ſcribens, ait, eum in animo quidem habuiſſe, trecentos duntaxat ex antiquo more conſtituere: ſed offenſionis vitandæ cauſſa, numerum ſexcentorum expleuiſſe: vt veriſimilius ſit, modum illum priſtinum à Suetonio non antiquiſſimum, ſed qui ante corruptiſſima tempora fuerat, intellectum eſſe. Vtcunque ſit, illud conſtat, ſenatori qui non aderat, aut cauſam aut culpam fuiſſe: quemadmodum in Legibus Cicero loquitur, id eſt, aut legitimæ excuſationis eguiſſe, aut in culpa fuiſſe. nam, vt idem ait, grauitatem res habet, cum frequens eſt ordo. Culpa autem pignoribus capiendis coercebatur. Itaque cum Antonius interminatus eſſet, ſe Ciceronis domum, qui in Senatum non venerat, publicis operis diſturbaturum: Quis vnquam, inquit, tanto damno Senatorem coegit? aut quid eſt vltra pignus & mulctam? hoc eſt, extra mulctam lege conſtitutam: quæ dum ſoluatur, pignora capiuntur: quemadmodum in §. penultim. Inſtitut. qui ſatiſd. cog. legimus pignoribus captis coerceri tutores, qui non ſatiſdant. mulctam enim, redacta ex pignorum venditione pecunia, Quæſtores ærarij capiebant. Cicer. de Orat. lib. 3. An tu, cum omnem auctoritatem vniuerſi ordinis pro pignore putares, eamque in conſpectu populi Romani concideres, me his pignoribus exiſtimas poſſe terreri? non tibi illa ſunt cædenda, ſi Craſſum vis coercere, hæc tibi eſt excidenda lingua qua vel euulſa ſpiritu ipſo libidinem tuam libertas mea refutabit. Quo ex loco exiſtimare concidi, frangique pignora ſolita fuiſſe, ridiculum eſt. Cædere namque veteres pro conſumere dicebant: Vt Nonius demonſtrat ex illo Lucilij.

Lana opus omne perit: ſqualor, tineæ omnia cædunt.

Quare cum cædi pignora lex vetus dixiſſet pro, ita capi, vt auctione diſtraherentur, & conſumerentur, ludens Craſſus ancipiti ſignificatione vocabuli, ſic loquutus eſt: ſimiliter vt Ciceroni ea pro Sext. Roſcio: Neſcimus, per iſta tempora eoſdem fere ſectores fuiſſe collorum, & bonorum? non enim ſectores bonorum ab eodem verbo, quo ſectores collorum appellatos eſſe, cuivis perſpicuum eſt. Itaque idem in eodem libri tertij procemio, paulo ſuperius ſic ſcripſit: Non tulit ille, & grauiter exarſit, pignoribúſque ablatis Craſſum inſtituit coercere. Et Gell lib 14. c. 7. Prætor hæc quoque de pignore capiendo diſſerit, deque mulcta dicenda Senatori, qui cum in Senatum venire deberet non adeſſet. Atque hæc quidem hactenus. Certum autem Senatorum numerum ad SC. faciendum neceſſarium fuiſſe, multis ex locis conſtat. Itaque NVMERA SENATVM, dicere ſolebat quivis

...nator Conſuli: cum impedimento volebat eſſe, quo minus fieret SC ſi tot non eſſent Senatores, quo numero liceret SC. ſcribi, vt ex. ectaretur: quod ex lib. 12. Sext. Pompeij didicimus. Verum qui numerus in omnibus SC. legitimus fuerit, conſiderandum eſt. Dio lib. in fine libri 54. quod eiuſdem numerum prodit: Nam de Auguſto loquens: ὁρῶν δὲ ὅτι οὐχὶ ἀεὶ συνελέγοντο ἐκέλευσε τὰ δόγματα καὶ ὑπ᾽ ἐλαττόνων ἢ τετρακοσίων γίγνεσθαι. Οὐ γὰρ ἐξῆν τινα ἐκ τῶν πρὶν ἄλλως κυροῦσθαι. Cum videret Senatum non ſemper frequentem conuenire, decreuit vt eius conſulta etiam à paucioribus quam quadringentis fierent. Prius enim non aliter, quam eo numero conſtante rata eſſe poterant. Quod quidem tum de poſtremis temporibus, quibus vſque adeo Senatus creuerat; intelligendum eſt: tum de maioribus rebus de quibus Senatus conſuleretur. Nam ſi ſuperiora ſpectemus, Liu. lib. 39. vbi de Bacchanalibus loquitur, ſcribit SC. tantum fuiſſe, vt ſi quis tale ſacrum, neceſſarium eſſe ducetet, apud Prætorem vrbanum profiteretur, Prætor Senatum conſuleret; ſi ei permiſſum eſſet, dum in Senatu centum non minus eſſent, ita id ſacrum faceret, cùm ne plus quinque ſacrificio intereſſent. Pedianus autem de re non ita magni momenti loquens, in Corneliana ſcribit, lege Cornelia cautum fuiſſe, ne quis in Senatu ſolueretur legibus, niſi ducenti adfuiſſent. Obſeruatum eſt etiam Prudentium trecentos tantum prodere. Sic enim ſcribit.

Hic conſulta patrum ſubſiſtere conſcriptorum,
Non aliter licitum priſco ſub tempore, quam ſi
Trecentum ſenſiſſe ſenes legerentur in vnum.

CAPVT VIII.

QVÆ FORMA SCRIBENDI SC. fuerit.

IN SENATVSCONSVLTIS ſcribendis primum moris erat, vt ea res, de qua rogatæ ſententiæ fuerant, ſummatim exponeretur. Quod M. Marcellus Conſul verba fecit de prouinciis D. E. R. I. C. vel M. Pomponius Senatum conſuluit. Quod verba facta ſunt de Philoſophis, & Rhetoribus, D. E. R. I. C. Quod ſi quis Senatus Conſulibus mandaret, Donatus in Adelph. Terentij ſcribit, addi ſolitum, ſi eis videatur. Cuius rei exemplum video in Philippica Ciceronis nona, vtique C. Panſa, A. Hirtius coſſ. alter amboue, ſi eis videatur, Quæſtoribus vrbanis imperent: tamen etſi apud eundem eam interdum formulam prætermiſſam animaduerti. Quoniam autem SC. intercedere Tribuni poterant, propterea moris erat, vt illa clauſula adderetur: Si quis interceſſiſſet. addebatur Huic SC. interceſſit C. Lælius, C. Panſa Trib. pleb. actum quidem non SC. ſed auctoritas preſcripta dicebatur, quemadmodum Dio. lib. 55. nos docet verbis: εἰ δὲ οὖν ποτε ἐκ συντυχίας τινὸς ἢ συνελθεῖν, ἐσοὶ ἢ χρεία ἐπείγοι ἐκάλει, ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἡ γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέντοι ... ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανε, ἀλλ᾽ αὐκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως ...ν ... τοιοῦτον. γὰρ ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος δηλοῖ. ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ ἀδύνατόν ἐστι. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἴ ποτε ἐν τόπῳ τινὶ μὴ νομίμῳ ἢ ἡμέρᾳ μὴ καθηκούσῃ, ἢ καὶ ἔξω νομίμου παραγγέλσεως ὑπὸ σπουδῆς ... ἤθροισαν, ἢ καὶ ἐναντιωθέντων τινῶν δημάρχων. τὸ μὲν δόγμα οὐκ ἠδύνατο ... τὴν δὲ γνώμην ... οὐχ ἕτερον ἀποκρύπτεσθαι. Quod ſi forte euenerat, vt non tam multi, quam opus erat, conuenirent, ſenatus quidem habebatur, decretumque preſcribebatur, non tamen quaſi ratum, effectum habebat, ſed erat autoritas, vti Senatus ſententia nota ac teſtata eſſet. Tale enim quiddam vis huius verbi declarat, quod vno verbo Græce exprimi non poteſt. Quod idem etiam obſeruatum eſt, ſi quando in loco aliquo non legitimo, aut die non idoneo, aut non legitimo edicto, ſed ambitioſe Senatus coactus eſſet, aut nonnulli Tribuni plebis interceſſiſſent. Tunc enim SC. fieri non poterat, quid tamen placuiſſet, teſtari reliqui volebant. Quibus verbis illa ſunt apud Ciceronem conſentanea: vt lib. 1. ad Lentulum, De his rebus Senatus auctoritas grauiſſima interceſſerat: cum Cato & Caninius interceſſiſſent, tamen eſt perſcripta. Præterea illud animaduertimus, notari nominatim illum oportuiſſe, cuius in ſententiam SC. eſſet factum. Cicer. lib. ad Attic. 4. Epiſt. 1. Factum eſt decretum in meam ſententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam ſuſciperet, lexque ferretur, quo SConſult. recitato, cum concio more hoc inſulſo & nouo plauſum, meo nomine recitando dediſſet, habui concionem. Huc etiam illud pertinet, quod Feſtus ſcribit, Ælium Gallum Iuriſconſ. Senatus decretum à Conſulto ſic diſtinguere, vt id dicat particulam quandam eſſe Senatuſconſulti: vt cum prouincia alicui decernitur, quod tamen ipſum Senatuſconſulti eſt. Scripto Senatuſconſulto primum eorum omnium nomina, qui tum affuiſſent, ſcribi ſolebant. Cælius ad Ciceronem, Senatuſconſultum factum, auctoritateſque perſcriptæ, pridie Id. Octobris in æde Apollinis. Scribendo affuerunt L. Domitius, Cn. F. Ænobarbus Qu. Cæcilius Qu. F. &c. Cicer. in procem. libri de Orat. 3. Et eundem, id quod in auctoribus perſcriptis extat, SC. ſcribendo affuiſſe. Moris autem fuiſſe videtur, vt ad Conſulis pedes id fieret. Lampridius enim in Heliogabalo ſic ſcribit: Deinde vbi primum diem Senatus habuit, matrem ſuam in Senatum vocari iuſſit: quæ cum veniſſet, vocata ad Conſulum ſubſellia, ſcribendo affuit, id eſt, Senatuſconſulti conficiendi teſtis.

CAPVT IX.

QVÆ FACIENDIS SC. IMPEDIMENTA eſſent: & ſi fierint, vbi aſſeruarentur.

SVMMA Senatus voluntas certis de cauſis interdum ſic impediebatur, vt fieri SC. non poſſet. Primum impedimentum reperio, ſi legitimus Senatorum numerus non adeſſet: quo tempore cuivis Senatori dicere Conſuli licebat, NVMERA SENATVM: vt ſuperius docuimus. Alterum, cum dies tolleretur, hoc eſt, cum quis aduſque ſolis occaſum Orationem producebat: quo tempore SC. fieri non poterat: vti ſuperius quoque demonſtrauimus, vbi de Catone diem eximente commemorauimus: eoque ille quartæ Verrinæ locus pertinet: Eo die tranſigi nihil potuit, quod & id temporis erat, & ille pater iſtius inuenerat homines, qui dicendo tempus conſumerent. Tertium, cum quis Tribun. plebis moram imponebat: veluti cum Attilius noctem ſibi ad deliberandum poſtulauit, quo tempore de Cicerone reuocando in Senatu agebatur, vt eſt in Oratione pro Sextio. Quartum, cum quis intercederet: nam (vt ſcribit Gellius lib. 14) intercedendi ne SC. fieret, ius fuit iis, qui eadem poteſtate, qua ij qui SC. facere vellent, maioreve eſſent. Memorabile autem eſt, quod Valer. lib. 2. ſcribit, vetuſtis temporibus ius non fuiſſe Tribunis pleb. curiam intrare: ante valuas autem poſitis ſubſellijs decreta patrum examinaſſe: vt ſi quæ ex eis improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus Senatuſconſultis T. literam ſubſcribi ſolitam: qua nota ſignificabatur, illa Tribunos quoque cenſuiſſe. Iam vero Liu. lib. 3. auctor eſt, anno ab V. C. 404. inſtitutum à Valerio & Horatio coſſ. fuiſſe, vt Senatuſconſulta in ædem Cereris ad Ædiles plebis deferrentur: quæque ante arbitrio Conſulum ſupprimebantur, vitiabanturque: poſtea tamen ad ærarium ea delata fuiſſe & Cic. Philip. 5 & Sueton. in Auguſto & Tacit. lib. 3. teſtantur. Hactenus de Senatu.

DE SENATVSCONSVLTIS.

Senatuſconſultorum quædam ſunt, quæ proprium nomen habent, quædam ſunt anonyma, quæ proprio nomine donata non fuere: Proprio nomine donata hæc ſunt:

SC. AEMILIANVM, de fideicommiſſariis libertatibus, factum eſt Æmilio Iunio & Iulio Suet. coſſ. Vt ſi quis ex his, qui fideicommiſſam libertatem ex quacunque cauſa deberent ſeruo, qui mortis tempore eius, qui rogauit, non fuerit, iſque adeſſe negaretur, Prætor cognoſcat. Et ſi in ea cauſa eſſe videbitur: vt ſi præſens eſſet, manumittere cogi deberet, id ita eſſe pronunciet. Cumque ita eſſe pronunciaſſet, idem iuris ſit, quod eſſet ſi ita, vt ex fideicommiſſo manumitti debuiſſet, manumiſſus eſſet, l. ſi cum ſeruum. 28. §. ſi quis. ff. de fideicom. libert.

SC APRONIANVM, de fideicommiſſariis hæreditatibus, factum eſt M. & L. Antoninis Imperatoribus, Aproniano, Paulo coſſ. Ann. DCCCCXXIII. Vt omnibus ciuitatibus quæ ſub Imperio populi Romani ſunt, reſtitui deberet & poſſet fideicommiſſa hæreditas. Sed & actiones in eas ex Trebelliano transferrentur. quin & municipes ad eas admitterentur. ita tamen vt his, quibus reſtitueretur hæreditas, actorem eligerent, & ad agendum, & ad excipiendas actiones, l. omnibus 26. & l. ſeq. ff. ad Trebell.

SC. ATTICVLEIANVM, de libertatibus ſeruorum, factum imperante Traiano, ipſo & Atticuleio Pæto coſſ. An. DCCCLIX. Vt quacunque in prouincia libertas ſeruo relicta teſtamento fuerit, Præſes eius prouinciæ de ea cognoſcat, quamvis hæres non ſit eius prouinciæ, l. non tantum 51. §. 5. de fideicommiſſ. libert.

SC. ANTONIANVM, de haſtis Martiis, in regia motis, factum Marco Antonio, A. Poſthumio coſſ. Ann. DLIII. Quod Cæſar Iulius L. F. Pontifex nuntiauit, in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, de ea re ita cenſuerunt: Vt M. Antonius Conſul, hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris diis, quibus videretur placandis vti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt. Si quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet Gell. lib. 4. c. 6.

SC. Carbonianum de ſtatu liberorum: Vt ſi cui controuerſia fiat, an inter liberos ſit & impubes ſit, cauſa cognita perinde bonorum poſſeſſio detur, ac ſi nulla de ea re controuerſia eſſet: & iudicium in pubertatis tempus differtur, & paſſ. ff. de carbon. edict.

SC. Caluitianum, de nuptiis quinquagenarij: Vt ſi maior quinquagenaria minori ſexagenario nupſerit, nihil ea res ad capiendas hæreditates, & legatas dotes pertineat. Itaque mortua muliere dos caduca erit. Vlp. c. Inſtit. 16.

SC. Claudianum, de nuptiis ſexagenarij: Vt qui maior ſexagenario minorem quinquagenaria vxorem duxerit, perinde habeatur, ac ſi minor ſexaginta annorum vxorem duxiſſet. Vlp. c. Inſtitut. 16.

SC. Claudianum, de prouinciis conſularibus factum eſt L. Paulo, C. Marcello Anno coſs. DCCIII. Quod M. Marcellus Conſul verba fecit de prouinciis conſularibus, de ea re ita cen-

Ita cenſuerunt: Vt L. Paulus, C. Marcellus coſſ. cum magiſtratum iniſſent a. d. ex Calend. Martiis, quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent, de conſulatibus prouinciis ad ſenatum referrent, neve quid prius ex Calend. Martiis, neve quid coniunctim de ea re referretur à conſulibus, vtique eius rei cauſa per dies comitiales ſenatum haberent, S. Q C. facerent. Et cum de ea re ad ſenatum referretur, à conſulibus, eorum, qui in trecentis iudicibus eſſent, ſex adducere liceret, ſi quid de ea re ad populum plebemve lato opus eſſet, vt Seru. Sulpit. M. Marcellus coſſ. Prætor. Tribuni plebis, quibus eorum videretur, ad populum plebemve ferrent, quod ij non tuliſſent, vti quæcunque deinceps eſſent, ad populum plebemve ferrent. Cælius ad Cicer. Epiſt. lib. 8.

SC. Claudianum, de muliere ſeruo alieno coniuncta: Vt ea mulier, quæ ſe alieno ſeruo iunxerat, domino ſerui cum bonis ſuis omnib. addiceretur. l. 1. Cod. de SC. Claud. tol. Vbi Iuſtin. ait denuntiationibus ſententia iudicum opus fuiſſe. Vlp. cap. Inſt. 1. Maxima capitis diminutio, inquit, dicitur, per quam ciuitas & libertas amittitur, veluti cum mulier alieno ſeruo ſe iunxerit, denunciante domino, & ancilla facta fuerit, ex SC. Claudiano. Huius etiam certiſſimum veſtigium eſt, l. Lucius 2. C. depoſiti. Idem autem dicitur de ingenua muliere, quæ ſe ad gynæceatium applicauit, l 2. C de muril eg. Quare autem hoc Claudianum SC. vocetur, ſatis conſtituere non poſſum. Nam Claudij Imp. nomine ſic appellatum dicere, nulla ratio eſt: cum ſatis conſtet Senatuſconſ. non ex Imperatorum, ſed ex conſulum referentium nomine appellata fuiſſe. Locum igitur Cornelij Taciti libro 1. conſiderans, in quo expoſitam SC. ſententiam ſcribit Pallantem, quem Claudij libertum, & apud illum gratia & auctoritate mirabili præditum fuiſſe conſtat, editum ac nominatim à Claudio repertorem huius relationis, ac propterea prætoria inſignia, & centies quinquagies H-S. ei decreta fuiſſe: Venio in opinionem, Claudianum ex illius liberti nomine appellatum eſſe. Verba Cornelij hęc ſunt: Inter quæ, inquit, refertur ad patres de pœna fœminarum, quæ ſeruis coniungerentur, ſtatuiturque vt ignaro Domino ad id prolapſa, in ſeruitutem ſui conſenſiſſet: & qui nati eſſent, pro libertis haberentur, Pallanti quem repertorem eius relationis ediderat Cæſar, Prætoria inſignia & centies quinquagies cenſuit conſul deſignatus. His autem ex verbis ſcrupulus aliquis naſcitur, cum Vlpian. & Iuſtin. non aliter eam ſeruituti addictam ſcribant, quam ſi denunciante Domino deſiſtere noluiſſet. Video autem Tranquillum in Veſpaſiano, cap. 11. ſcribere, auctorem illum Senatui fuiſſe decernendi, vt quæ ſe alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla haberetur. Vt ſuſpicari liceat, quod Claudij tempore inſtitutum erat, id Veſpaſiani auctoritate abſolutum fuiſſe: & à Iuriſconſultis totum ei SC. attributum: quod vetuſtius & Claudij auctoritate inceptum, Claudianum nominatur. Hot. Sunt autem qui Tranquillum hac in re peccaſſe contendant cum & Senatuſc. Claudianum, & id, quod Macedonianum dicitur, Veſpaſiano tribuit, vtcunque eſſe Claudianum ex Tacito confirmantes; Hoc autem SC ſublatum fuit conſtitutione Iuſtiniani, quæ eſt vnica d. tit. de Senatuſconſulto Claud. toll.

SC. Claudianum, de quæſtione familiæ, cum SC. Silaniano coniungitur, ſub tit. de SC. Silania. & Claud. Vide SC. Silanianum.

SC. Claudianum ſuper collegio aruſpicum: Viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaque aruſpicum: Viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaque aruſpicum. Huius meminit Cornel. Tacit. lib. 11.

SC. DASVMIANVM de libertatibus fideicommiſſariis: Vt ſi ex iuſta cauſa abſit, qui fideicommiſſam libertatem ſeruus debet, aut pupillus ſit, & hoc pronunciatum fuerit, perinde libertas competat ſeruo atque ſi, vt oportet, ex cauſa fideicommiſſi manumiſſus eſſet. Item, vt ſi eum, eoſve, quicunque fideicommiſſam libertatem ex quacunque cauſa debere pronunciati fuerint, abeſſe contigerit, perinde habeatur is, qui manumitti iuſſus eſt, atque ſi, vt oportet, ex cauſa fideicõmiſſi manumiſſus eſſet. l. neque 36. & l. non tantum ſi §. Senatuſconſ. ff. de fideic. libert.

SC. FANNIANVM, De Philoſophis & Rhetoribus factum C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala coſ. an. DC XII Quod M. Pomponius Prætor ſenatum conſuluit de Philoſophis & Rhetoribus. De ea re ita cenſuerunt, vt M. Pomponius Prætor animaduerteret, curaretque, vt ſi è Rep. fideque ſua videretur, vti Romæ ne eſſent. Gell. lib. 15. c. 11.

SC. Iunicianum, de libertatibus fideicommiſſariis: Vt ſi hæres rogatus ſit non hæreditarium ſed proprium ſeruum manumittere, is ſeruus poſt pronunciationem, ad libertatem perueniat, ſiue ex iuſta cauſa dominus abſit, ſiue latitet, ſiue præſens non vult manumittere, ſiue etiam dominus eius ſerui emptor ſit, l. non tantum. 51. §. ſed ſi. ff. de fideicomm. liber. Alij Vincianum vocant.

SC. IVNIANVM, de colluſione detegenda, factum Domitiano imperante, Cæſare & App. Iunio Sabino coſ. ann. DCCCXXXIX. Vt qui per domini & ſerui, aut patroni & liberti colluſionem factam probaſſet, vt vel ſeruus ad libertatem, vel libertus ad ingenuitatem proclamaret, liberq; aut ingenuus pronunciaretur, is ſeruum quidem in poteſtate ac dominio ſuo, liberũ autem in patronatu ſuo haberet, l. 1. ff. de coll. dereg. l. 2. C. eod. l. adoptiuum 8 ff. de in ius vocando. In Baſilicis tamen, vt teſtatur Iac. Cuiac. in Parat. SC. Iunianum d. l. 2. C. de col. deteg. vocatur Ninnianum. Alij Numianum dici aiunt.

SC. IVLIANVM, de petitione hæreditatis, diſtractis reb. hæreditatiis dolo prætereito, & fructibus factum Hadriani temporibus Qu. Iulio Balbo, P. Iuuentio Celſo. T. Aufidio Frontone Arrio Seuer ano coſ. Vt ſi antequam partes caducæ ex bonis defuncti fiſco peterentur, hi ſe hæredes exiſtimant, hæreditatem diſtraxerint, ne redactæ ex precio rerum venditarum vſuræ exigantur, idemque in ſimilibus cauſis ſeruetur. Item, vt à quibus hæreditas petita fuiſſet, ſi aduerſus eos iudicatum eſſet, ij precia, quæ ad eos rerum ex hæreditate venditarum peruenſſent, & ſi eæ ante petitam hæreditatem deperiſſent, deminutæve fuiſſent, reſtituere deberent. Item, vt ij, qui bona inuaſiſſent, cum ſcirent ad ſe non pertinere, etiamſi ante litem conteſtatam fecerint, quo minus poſſiderent, perinde condemnarentur, quaſi poſſiderent: ij autem qui iuſtas cauſas habuiſſent, quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, vſque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent: Petita autem fiſco hæreditas ex eo tempore exiſtimaretur eſſe, quo primum ſcierit quiſque eam à ſe peti: id eſt, cum primum id denunciatum eſſet ei, aut literis vel edicto euocatus eſſet. Vlpian. l. item veniunt. 20. ff. de hæredit. petit. apud quem pro OSNVS, legendum FRONTO ARRIVS, ex Faſtis Onuphrij Veronenſibus intelligitur.

SC. LARGIANVM, de bonis libertorum: Vt liberi manumiſſoris non nominatim exhæredes facti, extraneis hæredibus eorum in bonis libertinorum præponerentur, veluti Lælius liberis ſuperſtitibus obiit. Thraciàs eius libertus teſtamentum ſcripſit, ſibi; extraneos quoſdam hæredes inſtituit. Senatus voluit, vt hæc hæreditas inſtitutis hæredibus adimeretur, liberiſq; Lælij tribueretur, ſi modo a patre exhæredes facti non eſſent. Nam ſi eſſent, paterno iure omni emolumento videbantur, quod patris cauſa vndecunq; proficiſci poterat. §. vl. de ſucceſſ. lib. l. 1. & paſſ. C. de lat. lib. toll.

SC. LIBONIANVM, ut et ſic factum opinatur Hotom. Hadriano Imp. L. Nonio, M. Annio Libone coſ. ann. CCCXC. Vt pœna legis Corneliæ de falſis teneatur, qui ob inſtruendam aduocationem, teſtimoniave, pecuniam acceperit, pactuſve fuerit, ſocietatem coierit, ad obligationem innocentium qui ſibi eiue qui in ſua poteſtate eſt, legatum fideicommiſſumve adſcripſerit in teſtamento militis, aut etiam alterius: dummodo id ſignatum perfectumque fuerit: qui in teſtamento pupillo tutorem ſcripſerit: qui hæres inſtitutus exhæredationem nominatim filij, vel aliarum perſonarum adſcripſerit, qui libertatem manu ſua ademerit ſeruo teſtatoris, & maxime cui à ſe legata, vel fideicommiſſa data erant. Vt ſi ſeruus domini ſui iuſſu teſtamento, codicilliſve libertatem ſibi adſcripſerit: ob eam rem, quod ipſius manu adſcriptum eſt, minus liber ſit: ſed libertas ei ex fideicommiſſa cauſa præſtetur, ſi modo poſt ſcripturam manu ſua teſtator, teſtamento, codicilliſve ſubſcripſerit, l. 1. & paſſ. ff. de falſ. & l. 19. ff. de teſtam. tut. & l. 2. ff de conceſ.

SC. MACEDONIANVM, de filiorumfam. ære alieno Veſpaſiani (vt opinatur Hot.) tempore factum eſt: Ne cui, qui filiof. mutuo pecuniam dediſſet, etiam poſt mortem parentis eius, cuius in poteſtate fuiſſet, actio, petitiove daretur: vt ſcirent, qui peſſimo exemplo fœnerarent, nullius poſſe filif. bonum nomen expectata patris morte fieri. l. 1. ff. ad Macedon. in qua duo obſcura ſunt: quo tempore ſit factum & vtrum Macedo, qui SC. cauſam dedit, adoleſcens perditus fuerit, vt Theophilus exiſtimat, an fœnerator vetus ac nobilis, vt eruditi omnes putant. Quod ad priorem dubitationem attinet, conſtat legem Lætoriam antiquiſſimam fuiſſe, qua vetabatur, ne ob pecuniam minoribus viginti quinque annis creditam, ſiue ij filiif. ſiue ſui iuris eſſent, ius diceretur, nam quod ad locum illum Terentij in Phormione pertinet,

Quaſi quiſquam crederet te viuo;

Non ad vllam legem, ſed ad filiifa. ius referendum puto. Iam vero Tacit. lib. 11. Vbi de Claudio loquitur: Lege lata, inquit, ſæuitiam creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecunias filiisfam. fœnori darent, quo in loco MORTAM legendum putat idem Hotom. quaſi dixerit obligationem non præſentem, ſed in diem collatam in mortis tempus fuiſſe, hoc modo: centum quæ tibi credidi, poſt patris mortem dare ſpondes? Sueton. autem in Veſpaſiani vita cap 11. ſic ſcribit: Auctor, inquit, ſenatui fuit decernendi, ne filiorumfamil. feneratoribus exigendi crediti ius vnquam eſſet: hoc eſt, ne poſt patrum quidem mortem, quod Macedonianum eſſe SC. plane videtur, quia Tacit. non de SC. ſed de lege nominatim loquitur, venioque in ſuſpicionem ea lege Claudia certas quaſdam cauſas exceptas fuiſſe: veluti ſtudiorum & alias honeſtas ac neceſſarias, Macedonem autem, cum exemplo peſſimo, maliſque

moribus, hac eſt contra bonos mores, pecuniam adoleſcentibus crederet, cauſam mutationis non adſcripſiſſe: atque illud eſſe quod legimus d. l. 1. INCERTIS NOMINIBVS: quod verbum eadem in re Cic. Verrin. 5. poſuit: Ex omni pecunia, inquit, quam aratoribus ſoluere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebant, primum, pro ſpectatione, & collybo, deinde pro neſcio quo cerario. Macedo autem, cuius nomen etiam in Epigrammatis Ro. reperitur, pag. 89. in ſepulchro C. Modeſtij Macedonis, feneratorr fuiſſe videtur, cui mos erat filiisfamil. credere tacito fenore, ſub tunica, vt dicitur, & ſinu, in perniciem parentum ſimul, ac liberorum: cuius & ſimilium quicunque talia nomina ſectarentur, odio hoc SC. introdux t Senatus. Seneca quodam loco, quaſdam pecunias, de quibus ius creditori non dicitur, deberi, ſed non exigi: harum numero ſunt pecuniæ creditæ filiisfam. quare eleganter Vlpia. in l. credere filiofam. eſſe perdere ait.

SC. NERONIANVM, de ſimulatis adoptionibus Nerone Imp. factum eſt: Ne ſimulata adoptio in vlla parte muneris publici iuuaret, ac ne vſurpandis quidem hereditatibus prodeſſet, Percrebuerat enim ea tempeſtate prauiſſimus mos, cum propinquis comitiis, aut forte prouinciarum plerique orbi aſciſcerent filios, præturaſque & prouincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu, quos adoptauerant, Qui magna cum inuidia ſenatum adeunt, ius naturæ, labores educandi aduerſus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant. Satis precij eſſe orbis, quod multa ſecuritate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta & prompta & obuia haberent. Sibi promiſſa legum diu expectata in ludibrium verti, quando quis ſine ſolicitudine parens, ſine luctu orbus, longa patrum vota repente adæquaret. Tacit. lib. 15.

SC. NERONIANVM, de quæſtione familiæ, vide SC. Silanianum.

SC. NINNIANVM, vide SC. Iunianum.

SC. NYMFIANVM, vide SC. Iunianum.

SC. ORPHITIANVM, de maternis hereditatibus eſt: auctores eius fuerunt Marcus & Commodus Impp. oratione in ſenatu habita, aut per candidatos recitata: Orphito & Rufo Coſ. Vt filius & filia, quamuis patris in poteſtate ſint, ad bona matris inteſtatæ ante conſanguineos vel adgnatos vocentur: ſiue mater ingenua ſit, ſiue libertina: item ſiue liberi legitimi ſint, ſiue vulgo quæſiti, l. 1. & pen. ff. ad Tertyl. & Orphic. ſpurios tamen matri quæ illuſtris ſit, non ſuccedere, ſi modo extent ex iuſtis nuptiis procreati, Imp. ſcribit in l. pen. C. eod. Quin & illud intelligendum eſt, ex Impp. conſtitutionibus nepotes & neptes ad auiæ inteſtatæ ſucceſſionem admiſſos, admiſſaſque, eſſe, l. ſi defunctus 4. de leg. hær. in C. Theod. & §. ſed cum de ſenatusc. Orphic. Aliud huius SC. caput extat apud Paulum lib. 4 ſent. tit. 14.

SC. PEGASIANVM, de quarta fideic. retinenda factum Veſpaſiani Auguſti temporibus, Pegaſo & Puſione Coſſ. Vt ei, qui rogatus eſſet hæreditatem reſtituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. quam ſi retinuiſſet, tum omnes actiones, quæ in hæredes hæredibuſque dari ſolent: in eum eique darentur. Is autem, qui partem hæreditatis ex fideicommiſſo reciperet, legatarij loco eſſet, hæreditatiſque tum commoda, tum incommoda inter hæredem, & eum, cui reliquæ partes eſſent reſtitutæ, communicarentur, interpoſitis ſtipulationibus, ad exemplum partis, & pro parte ſtipulationum. Sed ſi hæres ſcriptus hereditatem adire recuſaret, ob id quod diceret ſibi eam ſuſpectum eſſe, quaſi damnoſam, poſtulatu eius, qui reſtituere rogatus eſſet, iuſſu prætoris adiret, totamque reſtitueret: ita vt ei, & in eum, qui reciperet hæreditatem, actiones darentur. Iuſtin. ſub tit. de fideicom. hæred. Vlp. cap. Inſtit. 25. Paul. lib. ſent. 4. cap. 3.

SC. PLANCIANVM, de liberis agnoſcendis, & partu ſubiecto: vti liceat mulieri, parentiue, in cuius poteſtate eſt, vel ei, cui mandatum ab eis eſt, ſi ea ſe facto diuortio prægnantem putet, denunciare intra dies triginta, poſt diuortium connumerandos, ipſi marito vel parenti, cuius in poteſtate eſt, vel etiam domui eius, ſi nullius eorum copia eſt. Et ſi maritus cui denunciatum erit, cuſtodes ad ventrem cuſtodiendum, inſpiciendumque non miſerit, neque conteſtatio dixerit, eam ex ſe prægnantem non eſſe, vt ei quod editum ſit, agnoſcere ſit neceſſe, l. 1. ff. de liber. agnoſ.

SC. PISONIANVM, quod & Neronianum dicitur, de ſeruis obnoxiis venditis. Vt ſi ſeruus pœnæ propter necatum dominum obnoxius venierit, quandoque animaduerſum in eum eſſet, venditor precium præſtaret: ne emptori iniuriam feciſſe videatur ſenatus, l. ſenatuſconſ. 8. de SC. Silaniano. Vide Senatuſc. Silanian.

SC. PERNICIANVM, de nuptiis: Vt qui intra ſexageſimum, vel quæ intra quinquageſimum annum, neque liberos ſuſceperit, neque matrimonium contraxerit, licet ipſis legibus poſt hanc ætatem liberatus eſſet, perpetuis tamen pœnis teneatur. Vlpian. cap. Inſt. 16.

SC. PRÆTEXTVM appellamus, nobile illud in Papirii prætextati honorem factum: Vti pueri prætextati deinceps cum patribus in curiam non introirent, præter vnum illum Papirium vtque ei puero poſtea prætextati cognomentum honoris gratia imponeretur, Nota eſt hiſtoria ex Macrobio libr. Saturn. 1. capit. 6. & Gellio lib. 1. cap. 23.

SC. RVBRIANVM, de fideicommiſſariis libertatibus, factum eſt temporibus Diui Traiani, Rubrio Gallo & Cœlio Hiſpone Coſſ. Anno DCCCLIX. Vt ſi hi, à quibus libertatem præſtari oportet, euocati à Prætore adeſſe noluiſſent, dum hi neque infantes ſint, neque furioſi, neque ab hoſtibus capti, neque hi, quos religio, aut honeſtior cauſa, aut calamitas aliqua, vel maior res familiaris, aut capitis famæve periculum, aut ſimilis cauſa moretur: ac ne pupilli quidem, qui tutorem non habent, aut eos habeant, quos earum quæ cauſa detinet: & cauſa cognita, Prætor pronunciaſſet, libertatem his deberi, eodem iure ſtatus ſeruaretur, ac ſi directo manumiſſi eſſent, l. cum vero 26 §. ſubeunt. l. neque 36. l. ſi filius 33. ff. de fideicom. libert.

SC. SABINIANVM, de eo, qui è tribus maribus arrogatus erat: Vt qui vnum è tribus alterius liberis maribus adoptaſſet, ei non minus quam reliquis adoptiuis relinqueret, videlicet quadrantem hæreditatis ſuæ, l. 2. & penultim. §. quæ autem. Codic. de adopt. & §. ſed ea omnia 13. vbi Theoph. de hæred. quæ ab inteſt. Videtur etiam ex eodem SC. manaſſe, quod Iuſtinianus commemorat in leg. vltim. Cod. de decurionibus vt qui tres mares haberet, ſi vnum ex iis, qui Decurio eſſet, in Senatum maximum id eſt, Romanum allegendum curaret, ei curiæ liberationem pareret.

SC. SILANIANVM, de quæſtione familiæ, Auguſti temporibus factum eſt, Dolabella & Silano Coſ. Anno DCCLXII. vt cenſet Cuiac. Obſeru. lib. 1. cap. 18. Vt de ſeruis eius, qui domi ſuæ necatus erit, qui quidem ſub eodem tecto fuerint, neque opem ei tulerint, niſi qui impuberes fuerint, quæſtio publica habeatur: & conuicti ſummo ſupplicio afficiantur: qui vero non ſub eodem tecto, ſed in eadem regione fuerint, non aliter puniantur, quam ſi conſcii fuerint: vt quod ad cauſam teſtamenti pertinens relictum erit ab eo, qui occiſus eſſe dicitur, id ne quis ſciens dolo malo aperiat, recitet, deſcribat, vel aperiendum, recitandum, deſcribendumque ante ſupplicium de noxiis ſumptum, & quæſtionem de ſeruis habitam curet: qui ſecus faxit, quod eo teſtamento ei relictum fuerit, publicetur, & in eum qui id fecerit, centum aureorum iudicium detur, quod populare eſt. l. 1. 13. 14. & 15. ff. ad SC. Silanian. Fuit & poſtea de quæſtione familiæ factum aliud SC. Nerone A. II. & Piſone Coſſ. vt auctor eſt Tacitus lib. 13. & 14. quod Piſonianum dicitur in l. SC. Silania. & Neronianum à Paulo lib. 3. Sent. Putat etiam Cuiacius hoc SC. Claudianum appellati, in titul. de SC. Silani. & Claudia. neque enim notum eſt, vt SC. Neronian. dicatur Claudia. Cæterum fuit etiam de quæſtione familiæ factum SC. aliud ſub D. Marco. vt indicat lex penult. Cod. de his quibus vt indign. neque rem eam Adrianus prætermiſit, vt Spartianus auctor eſt, adeo fuit Imperatoribus curæ dominorum ſecuritas.

SC. STATILIANVM, vel Domitianum, de quinquennij præſcriptione. Auguſti temporibus factum eſt, Tauro & Lepido Coſſ. Anno DCCLXIII. Vt in cognitione teſtamenti eius, qui à familia ſua occiſus eſſe dicetur, ante habitam de familia quæſtionem, aperti quinquennij tempus hæredibus conſtituatur, l. in cognitione 13. ff. ad SC. Silanianum.

SC. SVMMVM, ſiue ſupremum appellatur, quod ſummis Reip. temporibus fieri ſolebat: de quo Liu. lib. 3. Tantum, inquit, terrorem Hernici incuſſere patribus, vt quæ forma Senatuſconſulti vltimæ ſemper neceſſitatis habita eſt, Poſthumio alteri Conſulum negocium daretur, videret ne quid Reſp. detrimenti caperet. Saluſt. in Catilin. Itaque (quod plerunque in atroci negocio ſolet) ſenatus decreuit: darent operam conſules, ne quid Reſp. detrimenti caperet. Ea poteſtas per Senatum more Romano magiſtratui maxima permittitur, exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis ſocios atque ciues, militiæque imperium, atque iudicium ſummum habere: aliter ſine populi iuſſu nulli earum rerum Conſuli ius eſt, Cæſar de bel. ciui. l. 1. Quotieſcunque fit decretum, darent magiſtratus operam, ne quid Reſp. detrimenti caperet: qua voce, & quo Senatuſc. populus Roman. ad arma ſit vocatus: factum in pernicioſis legibus, in vi Tribunitia, in ſeceſſione populi, templis, lociſque editioribus occupatis.

SC. TREBELLIANVM, de actionibus ab hæredibus in fideicommiſſarios transferendis, factum eſt temporibus Neronis, 8. Calend. Septembr. Annæo Seneca, Trebellio Maximo Coſſ. anno DCCCX Vt cum æquiſſimum eſſet in omnibus fideicōmiſſariis hereditatibus ſi qua de his bonis iudicia penderent, ex his eos ſubire, in quos ius fructuſve transferretur, potius quam periculoſam eſſe cuique ſuam fidem: deinceps actiones quæ in hæredem, hæredibuſque dari ſolent, eæ neque in eos, neque his darentur, qui fidei ſuæ commiſſum ſicuti rogati eſſent, reſtituiſſent, ſed his & in eos, quibus ex teſtamento fideicom-

deicommiſſum reſtitutum fuiſſet, quo magis in reliquum confirmentur ſupremæ defunctorum voluntates. Hæc Vlpian. lib. 1. ff. eod.

SC. TVRPILLIANVM, de accuſationibus deſertis, factum fortaſſe Imperat. Nerone, C. Silio, M. Turpilliano coſſ. anno DCCCIX. Vt qui crimen publici iudicij detulit, & cauſa criminis ordinata, id eſt, inſcriptionibus depoſitis, & fideiuſſore de exercenda lite præſtito, eoque qui accuſatur, ſub cuſtodia officij facto, non impetrata abolitione ab executione criminis deſtitit: quippe accuſatorem ſubiecit, aut inſtigavit, aut mandauit alicui, & inſtruxit eum ad accuſationem capitalem, deinde probationes, allegando excuſationes, omiſit, qui chirographum ob accuſandum dedit, pactionemve aliquam interpoſuit, aut quid accepit ab aduerſario, pœna quinque librarum auri mulctetur, l. 1. & paſſ. Cod. & ff ad Turpi. L. leg. 3. in fine, ff. de præuaricat. & l ſerui. Cod. ad legem Iul. de adulter.

SC. TERTVLLIANVM. de liberorum hæreditatibus matri deferendis, D. Pio, qui adoptionis iure Adrianus dictus eſt, imperante factum eſt, Tertulla & Sacerdote coſſ. Vt mater ingenua trium liberorum ius habens libertina quatuor, ad liberorum inteſtatorum hæreditatem admittatur, ſiue ſui iuris, ſiue in patris poteſtate ſit, ita tamen, vt ſi filiusfam. ſit, parentis iuſſu hæreditatem adeat: deinde, vt filio mortuo, ſui: filia mortua, liberi præferantur matri, vtrovis mortuo, pater non etiam auus, item conſanguineus, ſiue ſolus ſit, ſiue cum eo ſoror, eidem præferantur: conſanguinea vero ſola pariter cum matre ſuccedat, leg. 1. & 2. ff. eod. lib. Inſtit. 3. tit. 3. vbi multa eius capita corriguntur.

SC. TACITVM, cuiuſmodi fuerit, Capitolinus in Gordianis docet his verbis: Omnino exemplum Senatuſconſulti taciti non illud eſt hodie, quam quod veſtra clementia conuocatis ad interiora maiorib. ea diſponit, quæ non ſunt omnibus publicanda: de quibus etiam adiurare ſolitis, ne quis ante rem completam quicquam vel audiat, vel intelligat. Hunc autem morem apud Veteres neceſſitates publicæ repererunt, vt ſi forte vis aliqua ab hoſtibus immineret, quæ vel cogeret humilia captare conſilia, vel aliqua conſtituere, quæ non prius oporte. et dici, quam officii, vel ſi nollent ad amicos aliqua permanere, Senatuſconſultum tacitum fieri: ita vt non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus interdent, ſenatores exciperent, ſenatores omnium officia cenſualium, ſcribarumque complerent, ne quid forte proderetur.

SC. VELLEIANVM, de mulierum interceſſionibus, factum eſt M. Silano, & Velleio tutore coſſ. Ne ius adverſus mulieres diceretur, qui fideiuſſoribus & mutuationibus pro aliis interceſſiſſent: cum eas virilibus officiis fungi, & eius generis obligationibus obſtringi, non ſit æquum. Ergo in veterem debitorem, aut in eum, qui pro ſe conſtituiſſet mulierem ream, d. bitur: magis enim ille, quam creditor mulierem decepit, l. 1. & 2. ff. eo. Interceſſio autem eſt, quoquomodo recipiat alienam obligationem, veterem aut nouam.

SC. VELLEIANVM, de aſſignatione libertorum, factum eſt Claudianis temporibus, Velleio Rufo, Oſterio Scapula coſſ. Si quis duos pluresve liberos iuſtis nuptiis quæſitos, in poteſtate haberet, de liberto libertave ſignificaſſet, cuius ex liberis ſuis eum libertum, libertamve eam eſſe vellet, is, eave quandoque is qui eum eamve manumiſit, inter viuos vel teſtamento in ciuitate eſſe deſiiſſet, ſolus ei patronus, ſolave patrona eſſet. perinde atque ſi ab eo eave libertatem conſecutus conſecutave eſt. Vtique ſi ex liberis quis in ciuitate eſſe deſiiſſet, neque ei liberi vlli eſſent: cæteris eius liberis qui manumiſit, perinde omnia iura ſeruentur, ac ſi nihil de eo liberto, eave liberta parens ſignificaſſet, l. 1. ff. de aſſig. liber.

SC. VINCIANVM, vide SC. Iuncianum.

SC. VITRASIANVM, de fideicommiſſis libertatibus, factũ opinor Veſpaſiano imperante, Sulpitio Galbo, Vitraſio Pollione coſſ. Vt patres ſeruorum, quibus per fideicommiſſum libertas data eſt, iuſto precio æſtimentur: atque ita ſeruus ab his, qui rogati ſunt, manumittatur: hi autem, qui eos manumiſerunt, precij nomine perinde fratribus & cohæredibus ſuis obligati ſint, atque ſi ob eam rem ex iudicati cauſa cum his agi poſſit. Nam ante ſi plures hæredes erant inſtituti, & inter eos qui fari non poſſunt, ſed non ipſe rogatus erat ſeruum manumittere non oportebat intercidere libertatem ob hoc, quod cohæredibus ſuis vendere cum infans non poſſit, l. cum quaſi. 30. §. ſi plures, ff. de fideic. libert.

SC. VIGINTIVIRALE, factum eſt Auguſto Imp. Tiberio & Varo coſſ. anno DCCCLI. Vt viginti viri ex quibus conſtituerentur, quorum deinceps nullus in ſenatum allegeretur, niſi quem etiam alium magiſtratum, cuius ratione Senator poſſet fieri, geſſiſſet. Hi viginti viri in locum 36. virorum ſucceſſerunt: quorum tres capitalibus iudiciis, alij tres pecuniæ ſignandæ præfecti ſunt: quatuor viis Vrbis, decem iis iudiciis, quæ ad centum viros ſoite deferuntur. Vt quoniam nemo facile Tribunatum pleb. petebat: ſorte ex iis, qui Quæſtores fuiſſent, dum quadrageſimum annum attigiſſent, deligerentur Dio lib. 54.

SC. VOLVSIANVM, de coitione in litem: vt qui improbe in alienam litem coeunt, vel in accuſationem innocentum, vt quicquid ex condemnatione in rem ipſius redactum fuerit, inter eos communicaretur, lege Iulia de vi priuata tenerentur l. 6. ff. ad l Iul. de vi priuata & l. 2. ff. de concuſ.

PROPRIVM NOMEN HÆC NON HABENT.

Vnum Cotollio Panſa, & Acilia Auiola coſ. factum D. Adriani temporibus de ædium demolitione, quo dirui quid ex ædificiis negociandi cauſa, diſtrahive aut legari prohibetur, l. 52. ff. de contrah. empt. l. 40. ff. de leg. lib. 1. l. vl. ff. de damn. infect. de quo et ipſe undæ ſunt, l. 45. ff. de don. int. vir. l. 11. §. ſi quis illicite, l. 41. §. vl. ff. de leg. 3. Nec de eo intelligi debet l. 2. C. de ædif. priu. vt notat Cuiac. Obſeru. lib. 5. c. 26.

Aliud Cotta & Meſſala coſ. factum de vxoribus proconſulum & præſidum. Vt ſi quid vxores eorum, qui ad officia proficiſcuntur, delinquerent, ab ipſis ratio & vindicta exigeretur. De quo leg. 4. §. proficiſci, ff. de offic. proconſul. & Tacit. lib. 3. & 4. Annal. Alterius etiam eiuſdem facti meminit l. 11. §. ſeruus ff. de accuſ.

Aliud Modeſto conſule, de fugitiuis ſerui factum l. 1. §. 1. Cod. de ſeru. fugit. Quod intelligi putat Briſſ. in l. 2. in fi. ff. ad leg. Fabi. l. 35. §. 1 de contrah. empt.

Alterius quod Neratio Vero & Annio Priſco coſ. factum eſt, meminit l. 6. ff. ad leg. Corn. de ſicar.

Senatuſconſultum de illicitis collegiis, l. 1. ff. de colleg. illicit. de tutorum & pupillarum nuptiis, l. 4. C. de excuſ. tutor.

Senatuſconſulta de tutelis, l. pen. de tut. l. 11. ff. de teſtam. tut.

Senatuſconſultum de comitibus liberiſque eorum, qui prouincias regunt. in l. 16 ff. de offic. præſid.

Senatuſconſultum de re funeraria, in l. 12. §. 1. de religioſis dom.

Senatuſconſultum de tabulis ſignandis, apud Paul. 5. ſent. tit. 27.

Senatuſconſultum de his, qui voluntate dominorum in libertate morati ſunt, l. 4. C. de fideic. libert.

Senatuſconſultum de proclamantib. ad libertatem, in l. 5. ff. quib. ad libert. procla.

Senatuſconſultum de his, qui poſt manumiſſionem originem repetunt, in l. 1. C. de ingen. manumiſ. de accipienda eſt l. 5. ff. ſi libert. ingen. eſſe dicat. quæ eius ſenatuſconſulti verba quædam exponit l. 23. ff. de libert. cauſ.

Senatuſconſultum, quod in pecuniam ludere vetuit, l. ſecunda. de aleator.

Aliud Iuuentio Celſo iterum & Neratio & Marcello coſ. Hadriani temporibus factum, in l. vl. de ſer. reip. manum. quo lex Veſtibulici, vel Vectij Libyci (vt eſt in manu. cod.) qua manumiſſi à Rep. ciuitatem Roman. conſequebantur, ad prouincias porrecta eſt.

Senatuſconſultum, quo pecuniæ vſusfruct. conſtitutus eſt, per cautionem l. 1. C. de vſufr. l. ff. de ſeru. leg.

Senatuſconſultum de cenſuum veterum & monumentorum fide, l. 6. C. de probat.

Senatuſconſultum de famoſis epigrammatis & libellis, l. vlt. §. vl. ff. de iniur. l. 18. §. vl. ff. qui teſtam. fac.

Senatuſconſultum, de mortis cauſa donationibus, l. 35. ff. de don. cauſ. mort.

Aliud item, quo calumniæ cauſa publico iudicio damnati poſtulare apud pedaneos iudices prohibentur, l. 1. §. item Senatuſconſ. ff. de poſtulat.

Aliud de ictu l. 15. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.

Aliud quo pluribus legib. ad idem crimen rei fieri prohibentur, l. 14. ff. de accuſat.

Aliud de his, qui matrimonij cauſa manumittuntur, l. 8. ff. qui & à quib.

Aliud auctore Hadrian. factum de natis ex ciu. Roman. cuius Vlpian. in Inſtit. titul. 3. meminit. Aliud item, quo prohibentur legati ante perfectam legationem negotiis vel priuatis rebus obſtringi, l. 12. ff. de legationib. Quo referenda eſt l. 8. in fi. eod. tit.

Senatuſconſultum quo cautum erat, vt mulier poſſet in ſua re quem de falſo accuſare, l. 5. C. qui accuſ. non poſ. Meminit l. 2. ff. de accuſat. & l. 1. C. de calumniatorib.

Senatuſconſultum, in l. 15. ſi quis ſe ſcribat, ff. de milit. teſtam. & l. 14. in princ. l. 15. §. item ſenatus, ff. ad legem Cornel. de falſ. l. 3. & l. vltim. Cod. de his, qui ſibi adſcrib. Libonianum accipiendum eſt.

Senatuſconſultum Ælio Tuberone & Fabio Max. coſ. ne circum aquæ ductus quæ per prædia privatorum deducuntur, arbores alıter habeantur, quam dextra læuaque intermiſſis pedibus 15. vt refert Iul. Frontinus lib. de aquæ ductibus.

Aliud, ne quiſquam, cui à fiſco aliquid peteret, alia inſtrumenta delatori cogatur edere, quam quæ ad eam cauſam pertinerent, ex qua ſe deferre profeſſus eſſet, l. 3. de edendo.

FINIS.

DE MAGISTRATIBVS *Romanis.*

MAGISTRATVS extraordinarios & ordinarios Carolus Sigonius in Liuium ſic exponit. Eſt, inquit, intelligendum magiſtratus omnes cum poteſtate fuiſſe, cum imperio vero non niſi eos, quibus nominatim mandatum eſſet imperium: auctore enim Feſto, cum poteſtate eſſe dicebatur ille, qui alicui negocio præfectus eſſet: cum imperio, cui nominatim imperium delatum eſſet. Mandabatur autem imperium his duntaxat magiſtratib. cum vſus Reipubl. poſtulabat, Dictatori, Conſuli, Prætori. Erat autem imperium rei militaris adminiſtrādæ facultas. Quare Cic dixit in Philipp. 5. Demus imperium C. Cæſari, ſine quo res militaris adminiſtrari non poteſt. Neque vero eodem tempore mandabatur magiſtratus, & imperium, neque iiſdem comitiis. Nam imperium primum, deinde prouincia cum imperio deferebatur, & magiſtratus quidem vt conſulatus ac prætura centuriatis comitiis, imperium vero curiatis. Sic enim Liuius lib. 5. Comitia curiata, quæ rem militarem continent: centuriata quibus conſules, tribunoſque milites crearis, & lib. 9. Ei legem curiatam de imperio ferenti triſte omen diffidit, quod Fauciæ curiæ fuit principium duabus inſignis cladibus, & Cic. ad Appium, Appius dixit, ſeſo, ſi licitum eſſet, legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciam, ſi lex curiata non eſſet, ſe comparaturum cum collega, ſibique ſucceſſurum, legem curiatam conſuli ferre opus eſſe; neceſſe non eſſe; ſe quoniam ex SC. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quod in vrbem introiſſet, lib. tamen 26. ait Liuius. Iuſſi deinde inire ſuffragium, ad vnum omnes non centuriæ modo, ſed etiam homines P. Scipioni imperium eſſe in Hiſpaniam iuſſerunt. Atque hæc quidem ita. Inſtitutum eſt etiam, vt conſulibus & prætoribus poſtquam magiſtratu abiiſſent, prorogaretur, ſi tempora Reipub. poſcerent, imperium, iique pro conſulibus & pro prætoribus rem gererent. Qui primus pro coſ. rem geſſerit prorogatu ex conſulatu imperio Q. Publilius Philo fuit, qui idem etiam primus procoſ. triumphauit, vt Liu. lib. 8. eſt auctor. Qu, autem Valerium Faltonem propr. primum ex Sicilia triumphaſſe inuenio in triumphis Capitolinis, eundem vero prætorem etiam rem in Sicilia geſſiſſe ſcribit Valerius de iure triumphandi. Fieri etiam poterat vt ex prætura pro conſule mitteretur, id eſt, cum imperio conſulari, & cum XII. faſcib. vt coſ. non VI. vt præt. vt L. Æmilius ex Plutarch. & L. Gellius primo de leg. Cic. Adde, quod imperium etiam priuatis extra ordinem mandatum eſt, quibus autem mandatum erat, ij pariter pro coſ. & pro præt. rem geſſerunt. Primus, cui mandatum eſt hoc modo, T. Quintius fuit, de quo Liu. lib. 3. ſcribit. Viſum eſt pro conſule T. Quintium ſubſidio caſtris cum ſociali exercitu mitti. Pariter P. Scipio in Hiſpaniam priuatus cum imperio miſſus eſt, atque alij quidam poſt eum, donec eo prætores cum imperio mitti cœpti ſunt. Idem Octauius de quo 11. Philipp. Cicero. Imperium Cæſari extraordinarium mea ſententia dedi, eam propr. vt eſſet, decreuerat. Ex his intelligi poteſt, proconſules aut proprætores, vel ſi cum prorogato ex magiſtratu, vel ſi cum extraordinario eſſent imperio, ſine magiſtratu, fuiſſe, quod item ex Cicerone lib. 2. De diu. confirmatur. Bellicam rem adminiſtrari maiores noſtri non niſi auſpicato voluerunt, quam multi ſunt anni, cum bella à proprætoribus & proconſulibus adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Neque enim niſi magiſtratus habebant auſpicia vel maiora, ſi maiores, vel minora, ſi minores eſſent. Quia vero hactenus triumphus non erat decretus iis, qui priuati extra ordinem rem geſſiſſent, propterea P. Scipioni ex Hiſpania non eſt decretus. Primus L. Lentulus ex his, vt ouans vrbem iniret, obtinuit, poſt Pompeius etiam de Mithridate triumphauit. De L. autem Lentulo ſic Liuius lib. 41. Res triumpho dignas eſſe cenſebat Senatus, ſed exemplum à maioribus non accepiſſe, vt qui neque Dictator, neque Conſul, neque Prætor res geſſiſſet, triumpharet, pro conſule illum Hiſpaniam, non conſulem, aut prætorem obtinuiſſe, decurrebatur tamen eo, vt ouans vrbem iniret, intercedente T. Sempronio Longo Tribuno pleb. qui nihilo magis id more maiorum, aut nullo exemplo futurum dicebat; poſtremo victus conſenſu patrum tribunus exiit, & ex SC. L. Lentulus ouans vrbem ingreſſus eſt. Eadem ratione quæſtori aliquando imperium datum eſt, vt ait Salluſt. in Catil. Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt adnitente Craſſo. Poſtremo inſtitutum eſt etiam, vt quotannis conſulares, & prætoriæ prouinciæ decernerentur, in quas conſules, aut prætores poſt magiſtratum accepto imperio mitterentur (quemadmodum ex Ora. de procōſul. intelligi poteſt) iidemque pariter proconſules, & proprætores dicerentur. Factum eſt autem, vt aut proxime poſtquam magiſtratu abiiſſent, aut aliquot annis interpoſitis, in prouincias irent. Si autem ſubito ibant, vt P. Lentulus in Ciliciam, tum ordinario imperio vtebantur. ſi ſpacio annorum interpoſito, vt in eandem Cicero, extraordinario. Itaque ipſe de ſemetipſo ait ad Attic. lib. 9. faciā vt ſumma modeſtia, & ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Idem ne Proprætoribus etiam iudicandum eſt. Quod Cælius ad Ciceronem docet, his verbis: Senatui placere in Ciliciam prouinciam, inque reliquas octo prouincias, quas Prætorij propræt. obtinuerunt eos, qui Prætores fuerunt, neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex SC. cum imperio in prouincias mitti oporteret, eos ſortito in prouincias mitti oportere. Ne autem mendum eſſe librorum quis putet, animaduertere oportet; Prætorem ſæpe pro proprætore poni. Vt C. Verres Siciliæ prætor, id eſt, cum prætorio imperio, poſtq iam prætor vrbanus fuerat. Item Prætorem pro proconſule. Vt C. Cæſar Galliæ prætor, P. Rupilius Siciliæ, in quas prouincias ex conſulatu miſſi ſunt. Item conſulem pro proconſule, vt cum ait Liuius P. Scipionem conſulem in Africa bellum geſſiſſet, & alia eiuſmodi, cum tamen Scipio in Africam poſt conſulatum venerit prorogato conſulari imperio.

MAGISTRATVS apud quem legis actio eſt, vide Legis actio.

MAGISTRATVVM ROMANORVM Index Alphabetico literarum ordine deſcriptus.

AEDILES plebis duo primum creati ſunt anno CCLXI. auctore Dionyſ. Halicarnaſſæo libro ſexto. Curules vero anno CCCLXXXVIII. Vt Liuius in fine lib. 6. teſtatur. Vtrique magiſtratum Kal. Ianuar. inibant, vt Cicer. Verrin. 2. eſt auctor. Curulium autem triplex fuit procuratio. primum vt ludos facerent, deinde vt ædes ſacras, publicaſque, item vias publicas tuerentur, poſtremo vt ne in mancipiorum venditione, & menſuris fraus admitteretur, quod ex Verr. 7. & edicto Curulium intelligitur, quod extat lib. Pandect. 21. His ergo de rebus quemadmodum anno ſuo ius dicturi eſſent, Prætorum exemplo edicebant, deinde in ſella curuli conſidentes, ex edicto ſuo ius reddebant, nam ſellam curulem eos habuiſſe, idem Ciceronis locus oſtendit. Plebeiorum autem quadripartitam Dionyſ. Halicar. procurationem facit in lib. 6. Vt eſſent Tribunorum pleb. adminiſtri, cum res poſtularet. De rebus ad ſe ab illis delatis iudicarent, loca ſacra & publica tuerentur, annonæ curam ſuſciperent. Cum autem Curulibus Cicero ſacrarum & publicarum ædium procurationem attribuat; arbitror diſtinctam poſtea eorum curam ita fuiſſe, vt Curules ludos omnes præter plebeios, hi plebeios ſolos curarent: illi ædes ſacras & publicas, itemque vias: hi priuatas & cloacas tuerentur, illi mancipiorum venditionibus, hi annonæ præeſſent. Tullius autem in lib. de legat. 3. hæc omnia permiſcet, nec ſingula ſingulis attribuit. Suntoq; Ædiles (ait) curatores vrbis, annonæ, ludorumque ſolennium. Cum autem Ædiles plebis Tribunorum, adminiſtri tantum eſſent, nec propriam iuriſdictionem haberent, ſed de rebus tantum ad ſe tribunorum arbitrio delatis cognoſcerent, edictum eos nullum propoſuiſſe veriſimile eſt, nunc veterum ſcriptorum auctoritates, ex quibus adoleſcentes de huiuſce magiſtratus vi ac poteſtate æſtimare poſſint, ſubiiciemus. Varro lib. de ling. lat. 4. Ædilis, qui ædes ſacras & priuatas procuraret. Cicer. Verric. 7. Nunc ſum deſignatus Ædilis: habeo rationem quid à populo Roman. acceperim: mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum ceremonia Cereri, Libero, Liberæque faciendos: mihi Floram matrem populi Roman. plebique Rom. ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt nominati: maxima cum dignitate & religione, Ioui, Iunoni, Mineruæque eſſe faciundos, mihi ſacrorum ædium procurationem, mihi totam vrbem tuendam eſſe commiſſam. Liuius in fin. lib. 6. de Curulib. Recuſantibus ferias Latinas curare Ædilibus plebeis, conclamatum à patritiis eſt iuuenibus, ſe id honoris Deum immortalium cauſa libenter acturos, vt Ædiles fierent, quibus cum ab vniuerſis gratiæ actæ eſſent, factum SC. vt duos viros Ædiles ex patribus Dictator populum rogaret, patres auctores omnibus eius anni comitiis fierent. Ædiles idem ſcribit libro 30. & viatores & ſcribas habuiſſe. Pompo. leg. 2. de orig. iur. Itemque vt eſſent qui ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita ſua plebs defendebat: duos ex plebe conſtituerunt, qui etiam Ædiles appellati ſunt. Idem, Tunc vt aliquo pluris Patres haberentur, placuit duos ex numero Patrum conſtitui, ita facti ſunt Ædiles curules. Reperio præterea Ædiles de ſtuprorum licentia quam mulieres profitebantur decreuiſſe. Tacit. lib. 2. Eodem anno grauibus Senatus decretis libido fœminarum coercita, cautumque ne quæſtum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus eques R. fuiſſet. nam Veſtilia Prætoria familia genita licentiam ſtupri apud Ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto, quo ſatis pœnarum aduerſus impudicas in ipſa profeſſione flagitij credebant. Suetonius in Tiberio, Fœminæ famoſæ vt ad euitan-

euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exſolue-rentur, lenocinium profiteri cœperunt: & ex iuuentute vtriuſque ordinis profligatiſſimus quiſque famoſam iudicij notam ſponte ſubibant. Idem præterea quę iter in publica via impediebant, frangere atque conſcindere poterant: vt intelligitur ex l.11. ff. de peric. & comm. menſuras item iniquas confringere. l.13. §.8 ff. locat. quā de re Iuuenalis ſic, Et de menſura ius dicere, vaſa minora, Frangere pannoſus vacuis Ædilis vlubris. item in venalitios animaduertere, l.12. ff. de decurion. Scribit etiam Taci. lib.13. Ædiles pignora cepiſſe, & mulctam irrogaſſe. Cohibita, inquit, arctius & Ædilitia poteſtas, ſtatutumque quantum Curules, & quantum plebeij pignoris caperent. Dio lib.53. in fin. Anno 731. Ædili cuidam plebis mortuo C. Calpurnius, qui tamen ante Ædilis Curulis fuerat, ſucceſſit, quod, alias factum fuiſſe, memoriæ proditum nuſquam eſt. Feſtus Pomp. Ædilis initio dictus eſt magiſtratus, qui ædium non tantum ſacrarum, ſed etiam priuatarum curam gerebat. Poſtea hoc nomen & ad magiſtratus translatum eſt. Dictus eſt autem Ædilis, quod facilis ad eum plebis aditus eſſet. Sed & Ædilatus dicebatur eadem dignitas, ſicut Pontificatus. Gellius lib.13. c.14. Qui poteſtatem neque vocationis populi vtrinque habent, neque prehenſionis, eos magiſtratus à priuato in ius quoque vocari eſt poteſtas. M. Lepidus Ædilis Curulis à priuato ad prætorem in ius eſt eductus: nunc ſtipati ſeruis publicis non modo prehendi non poſſunt: ſed etiam vltro ſummouent populum. Plutarchus in Mario, poſt Tribunatum maiorem Ædilitatem petiuit. Duo enim erant ordines Ædilium, alter in quo ipſi Ædiles in iure dicēdo ſellis incuruos pedes habentibus vtebantur. & hic nomen magiſtratus retinebat, alterum plebeium magiſtratum appellabant. Eodē die de vtroque comitia fiebant. Liuius lib. 3. Inſtitutum eſt etiam ab iiſdem conſulibus, vt Senatuſconſulta in ædem Cereris ad Ædiles pleb. deferrentur, quæ ante arbitrio Conſulum ſupprimebantur, nunciabanturque.

ÆDILES CEREALES, Pomp. l.2. ff. de orig. iur. Deinde C. Iulius Cæſar duos Ædiles creauit, qui frumento præeſſent, & à Cerere Cereales conſtituit. Dio l.43. in fi. Anno ab V.C. DCCX. primum ſex Ædiles ſunt conſtituti, duo patritij, qui Cereris Ædiles dicerentur, quatuor plebeij, iſque mos ad noſtram vſque ætatem perductus eſt.

CENSORES.

CENSORES DVO PRIMVM CREATI SVNT, PAPIRIVS ET Sempronius Anno CCCX. auctor Liuius lib.55. & lib.10. Varro de ling. lat. Cenſor ad cuius cenſionem, id eſt, arbitrium cenſeretur populus. Feſtus lib.3. Cenſores dicti, quod rem ſuam quiſque tanti æſtimare ſolitus ſit, quantū illi cenſuerint. Liu. lib.4. Cenſores dicti, quod cenſui agendo præeſſent. Cic. de legib.3. Cenſores populi æuitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſento. Vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuento: populique partes in tribus diſtribuunto exin pecunias, æuitates, ordines partiunto. Equitum, peditumque prolem deſcribunto. Cœlibes eſſe prohibento mores populi regunto, bini ſunto, magiſtratum quinquennem habento, eaque poteſtas ſemper eſto. Pedianus in Diuinat. Cic. Regendis moribus ciuitatis Cenſores quinto quoque anno creari ſolebant. hi prorſus ciues ſic notabant, vt qui ſenator eſſet, eiiceretur Senatu, qui eques Rom. equum publicum perderet: qui plebeius, in Ceritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed ad hoc eſſet ciuis tantum, vt pro capite ſuo tributi nomine æra penderet. iidem completo quinquennio vrbem luſtrabant, & Suouetaurilia ſacrificia, de ſue, oue, tauro, faciebant, eorum notam ſucceſſores plerunque ſoluebant. Cic. de Offic. 3. Nulla de re diligentius, quàm de iureiurando Cenſores iudicabant, Liu. lib.40. Comitiis perfectis Cenſores in campo ad aram Martis in ſellis curulibus conſederunt. Eorum autem officium erat legere Senatum, recenſere equites, agere cenſum, luſtrum condere. In omnib. precationibus hæc verba nuncupabant. vt ea res mihi collegæque meo bene & feliciter eueniat. Cenſori autem defuncto nunquam aliquis ſufficitur. auctor idem Liu. lib.5.6.9. & Plutar. in vitis, Liuius idem lib.4. & 9. Cenſuram primo quinquennem fuiſſe ſcribit, deinde Mam. Æmilium Dictatorem legem tuliſſe, vt cenſura, quæ antea quinquennalis fuerat, annua & ſemeſtris eſſet. Plutar. in Pompeio, Mos erat Romanis, vt equites qui per legitimum tempus militaſſent, equum per medium forum coram Cenſoribus ducerent: & apud illos Imperatores ſub quibus ſtipendia meruiſſent, nominarent. Vide præterea Gellium lib.13. c.14. Plutarchum in Flaminio, & in Catone Maiore. Liuium lib. 29. qui curam publicarum tabularum Cenſorum propriam fuiſſe ſcribit, & ius ſartorum tectorum exigendorum ad eoſdem pertinuiſſe quod idem Pedianus in Verri. 3. confirmat. Et de nota Cenſoria Val. Max. item Cic. in Cluentiana. Liu. lib.29. Cenſores Marcus Porcius & L. Valerius metu mixta expectatione Senatum legerunt: ſeptē mouerunt ſenatu, ex quibus vnum inſignem & nobilitate & honoribus L. Quintium Flaminium Conſularem, Patrum memoria, inquit, inſtitutum fertur, vt Cenſores motis è Senatu adſcriberent notas. Catonis & aliæ quædam acerbæ Orationes extant in eos quos aut Senatorio loco mouit, aut quibus equos ademit. Longe grauiſſima in L. Quintium oratio eſt, quaſi accuſator ante notam non cenſor poſt notam vſus eſſet, retinere Quintium in Senatu ſi tum Cenſor eſſe potuiſſet.

CENTVMVIRI.

CENTVMVIRI MAGISTRATVS quidem non erant, ſed cū à Cic. lib. de leg.3. ii qui lites contractas iudicabant, hoc eſt, vel Centum viri, vel certe decem viri in minorum magiſtratū ordinem referantur, de iis quoque hoc loco dici poſſe, non incommode iudicauimus. Feſtus libro 3. Centum viralium iudicia, à Centum viris ſunt dicta. Nam cum eſſent Romæ XXXV. tribus, quæ & Curiæ ſunt dictæ, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicandum, qui Centū viri appellati ſunt, & licet quinque amplius quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, Centum viri ſunt dicti. Cic. lib. de Orat.1. Nam volitare in foro, hærere in iure, ac Prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpe non de facto, ſed de æquitate & iure certetur: iactare ſe in cauſis Centum viralibus, in quibus vſucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum aut ratorum, cæterorumque rerum innumerabilium, iure verſentur, &c. Eoſdem de inoffic. teſt. cognouiſſe, patet ex l.13. & 17. ff. de offi. teſt. Ouid. lib. de Ponto.3.

Vtque fui ſolitus, ſediſſem forſitan vnus,
De centum iudex in tua verba viris.

Poſterioribus autem temporib. eorū iuriſdictio multum creuit, quemadmodum ex iis, quæ ſubiiciam quiuis ſua ſponte intelliget. Fab. lib.4. cap.1. Quibuſdam in iudiciis, maximeque capitalibus, vt apud Centum viros, ipſi iudices exigunt ſolicitas & accuratas actiones, contemnique ſe, niſi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt: nec doceri ſolum, ſed etiam delectari volunt. Idem lib.5. cap.2. Præiudicia verſantur etiam in iudiciis, cum de cauſa pronunciatum eſt, vt in aſſertione ſecunda, & partibus Centum viralium, quæ in duas haſtas diuiſæ ſunt. Idem lib. XI. cap.1. Etiamſi apud alios iudices agetur, vt in ſecunda aſſertione, aut in Centum viralibus iudiciis duplicibus parte victa. Cornelius Tacitus in lib. de Oratore. Lege Pompeia omnia apud Prætores gerebantur, apud quos quod maiora olim negotia exerceri ſolita ſunt, quod maius argumentum, quam quod cauſæ Centum virales, quæ nunc primum obtinent locum, adeo ſplendore aliorum iudiciorum obruebantur, vt neque Ciceronis, neque Cæſaris, neque Bruti, neque Cælii, neque Calui, non denique vllius magni Oratoris libet apud Centum viros dictus, legitur, exceptis Orationibus Aſinij. Plin. lib. Epiſt.2. Diſtringor centū viralibus cauſis, quæ me exercent magis quam delectant. Sunt enim pleræque paruæ, & exiles, raro incidit vel perſonarum claritate, vel negocij magnitudine inſignis, ad hoc perpauci, cum quib. iuuet dicere. Cæteri audaces, atque magna ex parte adoleſcentuli obſcuri declamaturi huc tranſeunt, tam irreuerenter & temere, vt mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe videatur, ſic in foro pueros à Centum viralibus cauſis auſpicari, vt ab Homero in Scholis. Auctus eſt autem poſtea Centum virorum numerus manente tamen ſemper nomine, diuiſuſque in quatuor Conſilia. Plin. lib. 6. Epiſt. Femina ſplendide nata, nupta Prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre intra vndecim dies, quam ille nouercā ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta (tot enim quatuor Conſiliis conſcribuntur.) His autem Prætor præerat, quem admodum idem lib.5. ſignificat his verbis. Hoc facto Nepotis commotus Prætor, qui Centum viralibus præſidet, deliberaturus an ſequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit. Erant autem Centum virorum Conſilia quatuor, in quadam baſilica inter ſe vſque adeo proxima, vt actiones vnius Tribunalis ab alio exaudiri poſſent, vt ex eodem Plinio lib.2. intelligimus. Quintilianus lib. 12. de Trachallo loquens: certe inquit cum in Iulia baſilica diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, (vt moris eſt) cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.

CONSVLES.

CONSVLES exactis Regibus quo creari cœpere anno CCXLV. Vt Liuius in fin. lib.1. tradit: & lib. 2. Omnia iura, inquit, omnia inſignia primi Conſules tenuere ſi id modo cautum eſt, ne ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur. Varro lib. 4. Conſul nominatus, quod conſulere populum, & ſenatum debet: niſi illinc potius, vnde Actius in Bruto Qui recte conſulat, Conſul fiat. Cic. de legib. 3. Regio imperio duo ſunto: iiſque præeundo, iudicando, conſulendo, Prætores, iudices,

Conſules appellantor, militiæ ſummum ius habento, nemini parento. Ollis ſalus populi ſuprema lex eſto. Pompo. l. 2. §. 8. de orig. iur. Conſules ab eo dicti ſunt, quod plurimum Reipublicæ conſulerent. Lege lata ſummum eis ius delatum eſt, prouocatio ab iis populo conceſſa, prohibitum eis ne poſſent in caput ciuis Rom. animaduertere iniuſſu populi. ſolum relictum eſt illis vt coercere poſſent, & in vincula publica deduci iuberent. Nonius Marcellus, Conſulum & Prætorum proprietas, quod conſulant, & præeant populis auctoritate Varronis oſtenditur de vita populi Rom. lib. 2. Quod iidem dicebantur Conſules & Prætores, quod præirent populo, Prætores; quod conſulerent Senatui, Conſules, Polybius lib. 6. Conſules antequam ex vrbe legiones educant, vrbanarum rerum omnium ius atque imperium habent. His enim cæteri omnes magiſtratus, Prætor, Tribunus pleb. parent ac ſubiecti ſunt. Hi legationes in curiam introducebant: quæ celeriter ſtatuenda ſunt, decernunt: quæ & deliberanda ſunt, ad Senatum referunt, quæ vero à Senatu decreta ſunt, ea vt perficiantur ipſorum officium eſt, quinimo & quæ de Republ per populum tranſigenda & perficienda ſunt, eorum officium eſt perpendere, ac diligenter examinare, concionem, quoties opus eſt aduocare, Senatuſconſulta ad populum referre, quicquid maior pars iuſſerit, exequi. Quinetiam in his quæ ad belli apparatum & caſtrenſem diſciplinam pertinent, hi ſummum imperium habent. His ius eſt ſociis quicquid viſum fuerit, imperare. Tribunos militum creare, delectum habere, ad hæc de iis qui ſub imperio eorum ſunt in caſtris, arbitratu ſuo ſupplicium ſumere. His præterea licet, eos comitante Quæſtore, ac ſedulo imperata faciente, publici æris quantum res ipſa tulerit, impendere. Hæc Polyb. Conſtat autem ex Cicerone Philip. 5. Legitimum conſulatus annum fuiſſe 43. ex Muræniana & lib. Epiſt. 7. & Liuii lib. 1. centuriatis comitiis eos creari conſueuiſſe. ex Pediano in Verr. 2. diem Comitiorum conſularium fuiſſe 9. Cal. Sextil ex Philip. 2. & Plutarcho in Cic. Conſules captis pignoribus Senatores qui nec aderant, & quibus cauſa non erat, coercuiſſe. ex Liuii libr. 42. cum ad bellum proficiſcerentur, votis in Capitolio nuncupatis paludatos ex vrbe exiſſe, omnibus ordinibus eos comitantibus. ex Verrin. 3. deſignatos in comitiis conſules domum à multitudine deduci ſolitos, ex locis innumeris, eoſdem Cal. Ianuariis magiſtratum iniſſe: pompamque inſignem adhibitam fuiſſe, qua de re verſus Ouidii pulcherrimos ex lib. 4. De Ponto ſubſcribemus.

Ergo vbi Iane biceps longum reſeraueris annum,
Pulſus & à ſacro menſe December erit,
Purpura Pompeium ſummi velabit honoris,
Ne titulis quicquam debeat ille ſuis.
Cernere iam videor rumpi pene atria turba,
Et populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpeiæ primum tibi ſedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boues niueos certa præbere ſecuri,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Curia te excipiet, patreſque ex more vocati
Intendent aures ad tua verba ſuas.
Inde domum repetet toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.

Item Elegia IX.

Dúmque latus cinget ſancti tibi turba Senatus,
Conſulis ante pedes ire iuberet eques.
Et quanquam cuperem ſemper tibi proximus eſſe,
Gauderem lateris non habuiſſe locum.
Ne querulus, turba quamuis eliderer, eſſem:
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Proſpicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Denſaque quam longum turba teneret iter.
Quoque magis noris, quam me vulgaria tangant,
Spectarem qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in ſella noſſem formata curuli,
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.
At cum Tarpeias eſſes deductus in arces,
Dum caderet iuſſu victima ſacra tuo.
Me quoque ſecreto grates ſibi magnus agentem
Audiſſet, media qui ſedet æde Deus.

Idem etiam Elegia ſequenti de extraordinaria Conſulis poteſtate, nonnulla ſcribit, quæ quia nuſquam alibi me legiſſe memini, ſubiiciam.

Aut reget ille ſuos dicendo iura Quirites,
Conſpicuum ſignis cum premet altus ebur:
Aut populi reditus poſitam componet ad haſtam
Et minui magna non ſinet vrbis opes:
Aut vt erunt patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignus Conſule rebus aget:
Aut feret Auguſto ſolitam, natoque ſalutem,
Deque patrum noto, conſulee officio.

Item Elegia IX,

Hac modo te populo reddentem iura videbit,
Et ſe ſecretis finget adeſſe ſuis.
Nunc longi reditus haſtæ te opponere luſtri,
Credet & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba ſenatu,
Publica quærentum quid petat vtilitas.
Nunc pro Cæſaribus ſuperis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmare iubet centeno iudice cauſas.

DECEMVIRI.

DECEMVIRI Reipub. adminiſtrandæ primum creati ſunt, mortuo Romulo. Patres enim centum à Romulo creati, decem decuriis factis, ſinguliſque in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent, conſociarunt. Decem imperitabant: vnus cum inſignibus imperii, & lictoribus erat. quinque dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat. Hæc Liuius lib. 1. Dionyſius autem libr. 2. ſcribit, ducentos patres fuiſſe, & imperium decuriis factis vni, eodem modo commiſiſſe.

DECEMVIRI Reipubl. adminiſtrandæ ſecundo creati ſunt anno CCCII. hac de cauſa plebs de nimio Conſulum imperio querebatur, qui ius non è certis legibus, ſed arbitrio ſuo dicerent. Petitis igitur è Græcia legibus ſenatuſconſulto, & plebiſcito confirmatum eſt, vt omnibus abrogatis magiſtratibus, Decem viri cũ ſummo imperio crearentur: qui decimo die ius populo ſingulis redderent, & eo die penes Præfectum iuris faſces XII. eſſent: collegis nouem ſinguli accenſi apparerent. Liuius lib. 3. Dionyſ. lib. 10. Pompon. in l. g. 2. §. 13. de orig. iur. Et cum placuiſſet leges quoque ferri, latum eſt ad populũ, vti omnes magiſtratu ſe abdicarent. quo Decem viri conſtituti anno vno cum magiſtratum prorogarent ſibi, & cũ iniurioſe tractarent, neque vellent deinceps ſufficere magiſtratibus vt ipſi, & factio ſua perpetuo Remp. occupatam retinerent? nimia atque aſpera dominatione eo rem perduxerunt, vt exercitus à Rep. ſecederet.

DECEMVIRI, litibus (vt olim loquebantur) iudicandis, quo tẽpore creati fuerint, non reperio. Lites autem eos cauſaſque priuatas iudicaſſe, in quibus de iure controuerſia non erat, multis ex locis conſtat Lucanus ad Piſonem, Pomponius l. 2. §. 16. de orig. iur. Deinde cum eſſet neceſſarius magiſtratus, qui haſtæ præeſſent, decem viri litibus iudicandis ſunt conſtituti Sueton. Auguſto, Auctor fuit, vt Centum viralem haſtam, quam Quæſtura functi conſueuerant cogere, Decem viri cogerent, Cicero pro Cæcinna. Cum Aretinæ mulieris libertatem defenderem, & Cotta Decem viris religionem iniceciſſet, Decem viri prima actione non iudicauerunt. Item pro Domo, ſi Decem viri Sacramentum in libertatẽ iniuſtum iudicaſſent, tamen quotieſcunque vellet quis, hoc in genere rẽ ſe iudicatam referre poſſe voluerunt. Dio præterea lib. 54. ſcribit decem viros iis iudiciis quæ ad Centum viros ſorte deferebantur, præfuiſſe. Cicero in Oratore, Plane Duorum virorũ iudicium, aut Trium virorum capitalium, aut Decem virorũ litibus iudicandis, dico nunquam.

DICTATORES.

DICTATOR inde nomen inuenit, quod (vt inquit Varro) à cõſule dicebatur, cui dicto audientes omnes eſſent, nam vt Dionyſ. lib. 5. Plutarchus in Marcello, & Liuius libro 9. 22. & 23. tradunt, non à populo in comitiis, vt cæteri magiſtratus: ſed à conſule captatis auſpiciis, nocte, ac ſilentio dicebatur. Plutarcus, Dictator non à populo, aut à patribus, creari poteſt, ſed alter conſulum, quem vult Dictatorem dicit. Vnde quia ita dictus ſit, Dictator appellatur Dionyſ. autem Senatuſconſ. factum ſcribit, vt conſules qui tum erant, magiſtratuſque reliqui ſe abdicarent, vnúſque vir quem Senatus nominaret, populus ſciſceret, haud amplius quam per ſex menſium ſpatium ſine prouocatione, & maiore quam conſules poteſtate imperaret. Cauſam creandi Cicero de legib. 3. ſic explicat. Aſt quando duellum grauius, diſcordiæ ciuium eſcunt, Dictator eſto, ne amplius ſex menſes, ſi Senatus creuerit: idẽ iuris quod duo conſules teneto. Iſque aue ſiniſtra dictus, populi magiſter eſto. Dionyſius eius imperium lib. 5. ſic exponit. Οὕτως πρῶτος ἐν ῥώμῃ μόναρχος ἀπεδείχθη πολέμου τε καὶ εἰρήνης, καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος αὐτοκράτωρ. Ὄνομα δ᾽ αὐτῷ τίθενται δικτάτορα, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν καὶ διατάττειν ὅ,τι θέλοι, τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοῖς ἄλλοις, ὡς αὐτῷ δοκῇ. Pomponius l. 2. §. 10. ff. de orig. iur. Populo deinde aucto, cum crebra orirentur bella, & quædam acriora à finitimis inferrentur: interdũ re exigente placuit maioris poteſtatis magiſtratum conſtitui. Itaque dictatores proditi ſunt, à quibus nec prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduerſio data eſt. Hunc magiſtratum quoniam ſummam poteſtatem habebat, non erat fas vltra ſextũ menſem retinere. Feſtus, optima lege cum dicebatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator dicitur, quam pleniſſimum poſſet ius ſignificabatur. Præter ſuperiores cauſas, quibus Dictator creabatur, nimirum Rei gerendæ & ſeditionum

-tionis ſedandæ: inuenio creatum etiam fuiſſe claui in peſtilentia figendi cauſa. de quo Liu.lib.7. commemorat. item Comitiorum habendorum, eodem auctore lib.7.& 9. Quæſtionis exercendæ, vt apud eundem lib.9. Ludorum faciendorum, Senatus agendi, feriarum Latinarum, vt paſſim apud eundem legimus. Tantum autem illius erat imperium, vt eo creato magiſtratus omnes præter Tribunos pleb. imperio ſeſe abdicarent, auctor Plutarch. in Fabio. Duo vero eſſe Dictatores non poterant, ac ne Dicta or quidem ſine magiſtro equitum, auctore Dionyſ. libro 5. & Liuio 23. neque extra Rom.agrum, hoc eſt, Italiam, dici poterat: vt idem lib.27. ſcribit. Nonnunquam & Senatus populum rogari decernebat, vt quem vellet Dictatorem juberet, qui deinde à Conſule diceretur: cujus rei exemplum extat apud Liuium lib.27. Quin & L.Cornelius Sylla Dictator a L.Valerio Flauo Interrege dictus eſt, auctore Appian. libro de bell.ciuil. Caium autem Iulium Cæſarem Senatus Dictatorem creauit. Vt Plutarch. in ejus vita ſcribis.

DVVMVIRI.

Dvvmviri Capitales dicebantur qui de perduellionis crimine judicabant. Liuius lib.1. De Tullo Rege loquens, Duumviros, inquit, qui Horatio perduellionem judicent ſecundum legem facio. Lex horrendi carminis erat. Duumviri perduellionem judicent: ſi à Duumviris prouocarit, prouocatione certato, ſi vincent, caput obnubito: infelici arbori reſte ſuſpendito: verberato, vel intra pomœrium, vel extra pomœrium. Durauit hic mos ſtante ſemper Rep. Itaque C.Rabirius à Iulio Cæſare, & L.Cæſare Duumviris perduellionis damnatus eſt, ſed ad populum prouocauit: vt ex Ciceronis Oratione pro eo & Suetonio, & Dionis libro 37.notum eſt omnibus Cicero in Oratore, Plane Duumvirorum judicium, aut Triumvirorum capitalium dico nunquam. Duumviri nauales lege Decia, quam M.Decius Trib.pleb. tulit, creati ſunt: vt claſſis ornandæ reficiendæque curam haberent. Liu.lib.9. Duumviri ſacerdotes ad inſtitutum noſtrum non pertinent. Duumviri curatores viarum quæ extra vrbem eſſent, nominantur à Dione lib.4. in eorum 26.virorum numero, vnde alij quoque magiſtratus minores erant. Duumviri municipales, vide Duumviri ſub litera D.

INTERREX.

Intsregnvm, primum inſtitutum eſt mortuo Romulo: vt Liu. & Dionyſ.& Plutarch. ſcribunt. Patres enim decem decuriis factis, ſingulisque in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent, conſociatunt, decem imperitabant, vnus cum inſignibus imperij & lictoribus erat: quinque dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat: annuumque interuallum regni fuit id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Hæc ille, inde autem mos fluxit, vt cum ſine ſummo imperio ciuitas eſſet, tum & Patritiis & à Patritiis Interrex proderetur, qui dies duntaxat quinque imperium obtineret, à quo alius deinde creabatur, in dies alteros quinque, itemque alius atque alius eodem modo dum Conſules creari poſſent, vt ex Ciceronis Orat. pro domo. Aſconio in Milon. & Liu. locis innumeris intelligitur, qui etiam lib.7. ſcribit ad vndecimum peruentum eſſe, dum per dies quinquaginta quinque ſine ſummo Imperio ciuitas eſſet: Infeſtam, inquit, Patribus plebem Interreges eum accepiſſent; ad vndecimum interregem ſeditionibus certatum eſt.

IVRIDICVS ALEXANDRIÆ.

Ivridicvs Alexandriæ appellabatur, qui Alexandriæ juridicundo præerat, quam Prætor vrbanus Romæ, Nam Vlp. in leg.1. ff.de offic.jurid.Alexan.ſcribit ei legis actionem datam fuiſſe: ſibi &, vti, quæcunque lege agi poſſent, agere apud eum liceret. Spartianus in Seuero, deinde inquit, Alexandrinus jus Buleutarum (id eſt, Senatorum) dedit, qui ſine publico conſilio, ita vt ſub regibus ante viuebant, vno judice contenti, quem Cæſar dediſſet. Strabo libro 17. de Ægypto loquens, quam cum prouinciam & vectigalem populi Rom. dixiſſet eſſe, ad eamque regendam mitti cum ſummo imperio Præfectum, qui Principis locum obtineret, ὑπ' αὐτῷ δὲ, inquit, ἐστιν ὁ δικαιοδότης, ὁ τῶν πολλῶν κρίσεων κύριος: id eſt, ſub eo eſt Iuridicus, penes quem juris dicundi poteſtas eſt.

MAGISTER EQVITVM.

Magister equitum dicebatur, inquit Varro, quod ſumma poteſtas huius in equites, & ad cenſus, vt eſt ſumma in populum Rom.Dictatoris: vnde is quoque Magiſter populi appellatus eſt. Moris autem erat, vt à Dictatore diceretur, noctu, ſimul atque creatus Dictator fuerat. Liuius lib.4. Dictator à Conſule dicitur: ipſe deinde C.Seruilium Ahalam magiſtrum Equitum dicit. Item, & Senatus Dictatorem dici Mamercum & Æmilium iuſſit. Is magiſtrum Equitum L.Quintium Cincinnatum dixit. Item, Virginius dum collegam conſuleret, moratus, permittente eo, nocte, Dictatorem dixit. Is ſibi magiſtrum equitum Poſthumum dixit. Pomponius l.2. de Origine. Et his Dictatoribus magiſtri equitum jungebantur, ſic quo Regibus Tribuni Celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie Præfectorum prætorio. Aurel.leg.1.ff.de off.præf. prætor. Cum apud veteres dictatoribus ad tempus ſumma poteſtas crederetur, & magiſtros equitum ſibi eligerent, qui aſſociati participes curæ militiæ gratia ſecundam poſt eos poteſtatem gererent.

PRÆFECTI ÆRARII.

Præfecti ærarij primum ab Auguſto inſtituti ſunt, vt ſcribit Dio lib.55. Cum enim ærarium conficiendi ratio excogitari non poſſet, ipſe certum ac proprium ære ſuo conſtituit, quod Militare appellauit: eiuſque adminiſtrationem tribus Prætoriis ſorte lectis ad triennium mandauit: qui binis lictoribus, aliiſque miniſtris vterentur. poſt cum neque ipſius pecunia, neque ea quæ à Regibus & populis mittebatur, ſatis locupletari ærarium poſſet, conſtituit vt pars hæreditatum ac legatorum viceſima eo referretur: præterquam quæ proximis cognatis aut pauperibus relinquerentur. Poſtremis autem temporibus eoſdem præfectos à principe deligi, & ſine lictoribus creari ſolitos eodem loco ſcribit, Vlp.l.8.§.2. ff.de tranſact apud Procuratorem Cæſaris tranſigi de alimentis poteſt: ſcilicet ſi à fiſco petantur alimenta. Secundum quæ & apud Præfectos ærarij tranſigi poterit. Sueton. in Auguſto, vtique perpetuo, ac ſine difficultate ſumptus, ad tuendos eos, proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis conſtituit: Quod autem ad hoc ærarium Dio Prætoriis refert, id Suetonius alteri attribuere videtur. Auctor fuit Senatui, inquit, vt citra ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios Prætorve ſive tranſiret: niſi forte in vtroque hoc factum ſit, cum idem libro 43. ſcribat, publicæ pecuniæ adminiſtrationem quę à Fabio, Caninio ad Coſſ.ad Ædiles translata fuerat, poſtea Quæſtoribus redditam non eſſe ſed Prætoriis viris commiſſam. quod ipſum etiam ex Gellij libro 13. cap 25. intelleximus. Quod autem, inquit, per Quæſtorem dixi pecuniam ex prædæ venditione contrahi, intelligi non oportet Præfectum ærario ſignificari: nam cura ærarij à Quæſtore ad Præfectum tranſlata eſt.

PRÆFECTVS VRBI.

Praefectvrae vrbis triplicem video rationem fuiſſe: aliam enim Regum, aliam Imperatorum, aliam mediis temporibus eius magiſtratus procurationem fuiſſe animaduerto. nam primis temporibus præfectus vrbi à Regibus creabatur. Liu.lib.1. L.Brutus Imperium in vrbe Lucretio Præfecto vrbis jam ante à Rege inſtituto, reliquit. Et paulo poſt duo Conſules inde Comitiis Centuriatis à Præfecto vrbis ex commentariis S. Tullij creati ſunt. Tacit. libro 5. Sed præcipua ex eo gloria, quod Præfectus vrbi recens, continuam poteſtatem, & inſolentia pari grauiorem, mire temperauit. namque antea profectis domo Regibus, ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine Imperio foret in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac ſubitis mederetur, feruntque à Romulo Dentrem Romulium, poſt à Tullo Hoſtilio Numam Martium, & à Tarquinio Superbo Sp.Lucretium impoſitos. Dein Conſules mandabant. Duratque ſimulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui conſulare munus vſurpet. Hæc Tacitus. ex quibus ſecunda huiuſce magiſtratus forma intelligitur, de qua loquitur Gell lib 14. c.vlt. Præfectum vrbi, inquit, Latinarum cauſa relictum Senatum habere poſſe, negat Mutius: quoniam ne Senator quidem ſit, neque jus habeat ſententiæ dicendæ: cum ex ea ætate Præfectus fiat, quæ non ſit ſenatoria. M.autem Varro & Atteius Capito jus eſſe Præfecto Senatus habendi dicunt. Deque ea re aſſenſum Capitonem Tuberoni, contra ſententiam Mutij, refert. Pompon.l.2. §.17. ff.de orig.jur. Quoties, inquit, proficiſcuntur extra Remp.magiſtratus, vnus relinquitur, qui ius dicat. is vocatur Præfectus vrbi, qui Præfectus olim conſtituebatur: poſtea vero Latinarum feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſeruatur. Latinæ autem feriæ dicebantur, quæ quotannis in Albano monte à quinquaginta Latinis ciuitatibus, Romaniſque magiſtratibus quatriduano ſacrificio Ioui Latiali celebrabantur. vnde ſacrificium Latiar dicebatur: in coque Latini à Romanis carnem petebant. Macrob.li.1. Conceptiuæ feriæ ſunt, quæ quotannis à Magiſtratibus, vel ſacerdotibus concipiuntur, in dies certos vel incertos, vt ſunt Latinæ, Sementinæ. Item, Quare nec Latinarum tempore quo publicæ quondam induciæ inter Rom. populum Latinoſque firmatæ ſunt, inchoari bellum decebat. Diony.autem lib.6. tradit, has per vnum diem celebratas à Superbo rege fuiſſe, exactis autem Regibus per biduum: tandemque poſt ſeceſſionem in ſacrum montem, per triduum. Plut.autem in Camillo propter patrum & plebis concordiam diem quartum additum fuiſſe teſtatur. Verum hæc quidem hactenus de Præfectura vrbis, quæ ſtante Rep. vſurpata eſt. Poſtremis vero temporibus imminuta eius ratio multis in rebus, videturque magiſtratus hic ab Auguſto primum renouatus. Sueton.enim ſic ſcribit. Quoque plures partem adminiſtrandæ Reipubl.caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum

& aquarum, aluei Tyberis, frumenti populo diuidundi, Præfecturam vrbis. Ego has fere video ab Vlpiano partes ipſius procurationi attributas eſſe. Vt ſeruorum de dominis querelas, vicissimque horum in illos criminationes audiret. Vt patronis de liberis ingratis querentibus ius diceret. Vt de tutorum curatorumve criminibus cognoſceret. Numulariorum argentariorumque fraudes coerceret. Vt ſpectaculorum diſciplinæ præeſſet. Vt carnis curam gereret. Vt quietem in populo procuraret, illicitaque collegia coerceret, denique quicquid non modo intra vrbem, verum etiam intra centeſimum ab vrbe lapidem commiſſum eſſet, animaduerteret: ſic vt & vrbe, & Italia interdicendi poteſtatem haberet, itemque in inſulam deportandi, leg. 6. ff. de interd. & releg. l. rei capitalis, §. constat. ff. de pœn. Quod autem Vlp. de carnis cura ſcribit, inuenio in Epigrammatis vrbis Romæ confirmatum in edicto Aproniani Præf. vrbi, de carne occiſi pecoris appendenda & vendenda. Quod de criminibus video etiam ad publica pertinere, leg. 1. §. generaliter, ff. de pœn. vt ſcilicet eas pœnas quæ legibus conſtitutæ ſunt, imponat. tametſi extra ordinem cognoſcit. leg. ordo. ff. de pub. iud. de extraordinariis autem arbitratu ſuo ſtatuebat, leg. 1. ff. de effractoribus. Itaque & Prætores, & Præfecti vigilum ſi quis grauiore ſupplicio plectendus eſſet, eum ad illum remittebant. leg. nam ſalutem, & l. vlt. ff. de offic. præf. vigil. Dio vero lib. 52. πολίαρχον eum appellat, & Mœcenatem ſuadentem Auguſto facit, vt eum è primariis viris deligât, qui omnes magiſtratus priores geſſerit, vt eas cauſas in quibus prouocatio fuerit, & nonnullas etiam publicas & capitales diſcepter, non modo in vrbe, verum etiam μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίων σταδίων, quod ille pro centum paſſuum millibus poſuit. vt patet ex leg. 1. ff. de offic. præf. vrb.

PRÆFECTVS ANNONÆ.

Præfectvs annonæ magiſtratus fuit extraordinarius vtilitatis cauſa conſtitutus, vti ſcribit Pompon. l. 2. §. 17. de orig. iur. Liuius lib. 4. Minutium nominat, quem Præfectum vrbi à plebe creatum fuiſſe ſcribit. Conſtat eius munus fuiſſe, vt videret ne plebs annonæ inopia & caritate laboraret. Itaque ſi quid ad annonam pertinens commiſſum erat, ipſe cognoſcebat. Marcianus leg. decimatertia, ff. de accuſat. Mulierem, inquit, propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem audiri à Præfecto annonæ deferentem diuus Seuerus, & Antoninus reſcripſerunt.

PRÆFECTVS PRÆTORIO.

Præfectvs prætorio tranſlata in vnius dominatum Republ. exemplo magiſtrorum equitum ab Imperatore creari ſolebat: eique dari plenior (vt Arcadius ſcribit) licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem, quibus initiis adeo is magiſtratus creuit, vt appellari à præfectis prætorio non poſſit. credidit enim princeps eos qui ob ſingularem induſtriam explorata eorum fide & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberent, non aliter iudicaturos eſſe, pro ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus, leg. 1. digeſt. de offic. præf. præt. Vnde autem dictus ſit demiror eſſe qui ambigant, cum Aſconij extet auctoritas: Veteres, inquit, omnem magiſtratum cui pareret exercitus Prætorem appellauerunt. Vnde & Prætorium tabernaculum eius dicitur, & in caſtris porta Prætoria, & hodie quoque Præfectus prætorio. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Præfectum prætorio dici eum qui militibus præerat, quos Impp. in ſui cuſtodiam allegerant: quod inſtitutum primum ab Auguſto fluxiſſe Suetonius in eius vita, & Dio lib. 55. teſtantur. Dio quidem vbi ſcribit eorum decem millia fuiſſe, legionemque illam ſuos faſces habuiſſe. Conſtat autem ex pleriſque omnibus ſolitum ab Imperatore cingulum vna cum gladio dari Præfecto prætorio: & memorabilis vox Traiani literis mandata eſt, qui cum Præfectum ſuum cingulo donaret, ita dixiſſe traditur, accipe hunc enſem: & ſiquidem recte atque à Republ imperauero, pro me: ſin ſecus, in me vtere. Quam vt ego mihi perſuadeo, vocem ſuam in Panegyrico Plinij ſignificans, ita loquitur. Ego quidem in me ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam Præfecti manum armaui. Suetonius & Plinius hanc Præfecturam equitibus Romanis mandari ſolitam ſcribunt. Ille his verbis, Veſpaſianus, inquit, Præfecturam quoque Prætorij ſuſcipit, nunquam ad id tempus, niſi ab equite Rom. adminiſtratam. Plinius autem Titum alloquens, & quod his nobilius feciſti, dum illud patri pariter, & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio eius. Hæc autem poteſtas vſque eo poſteriorum Cæſarum beneficio creuit, vt etiam poſtremis temporibus ad prouincias regendas cum ſummo imperio miſſi ſint, vt ex illis Iuſtiniani conſtitutionibus intelligitur, de officio Præfecti præt. Africæ, de officio Præf. præt. Orientis. Caſſiodorus etiam epiſt. leg. 6. Poteſtati Præfecti prætorio, inquit, nulla dignitas eſt æqualis, vice ſacra iudicat, nullus ei miles fori auctoritate præſcribit, excepto Officiali magiſtri militum. Curiales enim etiam verberat. in officio ſuo ius retinet ſingulare, & talibus tantiſque noſcitur iubere, quos etiam prouinciarum non audeant Iudices in qualibet parte contemnere. Militia perfunctis, Tribunorum & notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exæquat. gratanter implet Imperator quæ ille conſtituit.

PRÆFECTVS VIGILVM.

Præfectvs vigilum inſtitutus eſt ab Auguſto. nam cum ſeptē cohortes opportunis locis conſtituiſſet, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur: præpoſuit eis Tribunos, & ſuper omnes ſpectabilem virum, qui præfectus vigilum appellaretur. Is cognoſcebat de incendiariis, effractoribus furibus, raptoribus: niſi ſi qua tam atrox, tamque famoſa perſona ſit: vt præfecto vrbi remittatur, & quia plerunque incendia culpa fiunt inhabitantium, aut fuſtibus caſtigat eos, qui negligentius ignem habuerunt: aut ſeuera interlocutione comminatus, fuſtium caſtigationem remittit. Idem per totam noctem vigilare debebat, & errare calciatus, cum hamis, & dolabris, & curare omnes inquilinos admonendos, ne negligentia aliqua incendij caſus oriatur: præterea vt aquam vnuſquiſque inquilinus in cœnaculo habeat. Hæc ex leg. 3. ff. de offic. præf. vigil. Dio lib. 55. ἐπειδή τε ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ πολλὰ τῆς πόλεως πυρὶ διεφθάρη, ἄνδρας τε ἐξελευθέρους ἑπταχῇ πρὸς τὰς ἐπικουρίας αὐτῆς κατελέξατο, καὶ ἄρχοντα ἱππέα αὐτοῖς προσέταξεν, ὡς καὶ δι' ὀλίγου σφᾶς διαλύσων. οὐ μέντοι καὶ ἐποίησε τοῦτο. Καταμαθὼν γὰρ ἐκ τῆς πείρας, καὶ χρησιμωτάτην, καὶ ἀναγκαιοτάτην τὴν παρ' αὐτῶν βοήθειαν οὖσαν, ἐτήρησεν αὐτούς. καὶ εἰσὶ καὶ νῦν οἱ νυκτοφύλακες οὗτοι ἴδιόν τινα τρόπον ἐκ τῶν ἀπελευθέρων ἔτι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων στρατευόμενοι, καὶ τείχη τε ἐν τῇ πόλει ἔχουσι, καὶ μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φέρουσιν. Id eſt: Cum per id tempus multa in vrbe incendio periiſſent, libertini generis homines ſeptem in locis, incendiis procurandis delegit: eiſq; Equitem vnum præfecit eo conſilio, vt peregrino tempore illorum opera vteretur. Verum cum experiundo cognouiſſet præſidium illud & vtiliſſimum & maxime neceſſarium eſſe, retinuit. ſuntque vſque adhuc nocturnæ quodammodo excubiæ militares, non ex libertinis tantum, verum etiam ex aliis conſtitutæ: quæ muris in vrbe præſunt, mercedemque de publico accipiunt. In eandem ſententiam Suet. in Auguſto, aduerſus incendia excubias nocturnas, vigileſque commentus eſt. Item, libertino milite, præter quam Romæ incendiorum cauſa, & ſi tumultus in grauiore annona metueretur bis vſus eſt.

PRÆFECTVS AVGVSTALIS.

Præfectvs Auguſtalis, ſiue Præfectus prætorio Auguſtalis, dicebatur is, cui Princeps ſummum imperium & proconſulari par in Ægyptum dedit: quemadmodum Vlpian. ſcribit l. 1. ff. de off. præf. Auguſt. Tacit. lib. 12. nam D. Auguſtus apud Equeſtres, qui Ægypto præſiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi Romani magiſtratus conſtituiſſent. Item lib. 2. M. Silano. L. Norbano Coſſ. Germanicus in Ægyptum proficiſcitur cognoſcendæ antiquitatis cauſa, ſed cura prouinciæ prætendebatur: leuauitque apertis horreis pretia frugum, multaque in vulgus grata vſurpauit, ſine milite incedere pedib. intectis, & pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus, Tiberius cultu habituque eius lenibus verbis perſtricto acerrime increpuit, quod contra inſtituta Auguſti, non ſponte principis Alexandriam introiſſet, nam Auguſtus inter alia Dominationis arcana, vetitis, ſine permiſſu ingredi ſenatorib. aut equitib. Rom. illuſtrib. ſepoſuit Ægyptum, ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, clauſtraq; terræ ac maris, quamvis leui præſidio aduerſus ingentes exercitus inſediſſet. Strabo lib. 17. de Ægypto loquens, ἐπαρχία νῦν ἐστι, φόρους μὲν τελοῦσα ἀξιολόγους, ὑπὸ σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν διοικουμένη τῶν πεμπομένων ἐπάρχων ἀεί. ὁ μὲν οὖν πεμφθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως ἔχει τάξιν: Id eſt, Ægyptus autem nunc prouincia eſt, vectigalis populi Ro. regiturque à viris ſapientibus, qui eo cum imperio mittuntur. Qui mittitur principis loco eſt. Dio præterea lib. 51. in eandem ſententiam cum Suetonio & Tacito loquitur, vbi ait, Auguſtum propter gentis leuitatem, & regionis frugumque omnium vbertatem & copiam non eſſe auſum eam prouinciam vlli Senatori committere: quin & proficiſcendi in Ægyptum poteſtatem, niſi ipſe nominatim alicui conceſſiſſet, nemini fuiſſe.

PRÆSIDES PROVINCIARVM.

Præsides prouinciarum dici cœperunt, poſt diuiſionem prouinciarum ab Auguſto factam. Sic.n. prouincias diuiſit, vt aliæ Cæſaris, aliæ populi dicerentur. Cæſaris, quæ validiores erant, & quas annuis (vt Suetonius ſcribit) Magiſtratuum edictis regi, nec facile, nec tutum erat. Has igitur ipſe ſuſcepit, in eaſq; Rectores mittere inſtituit, viros (vt ait Strabo) tum Prætorios, tum etiam equites. Quos & ille generali nomine διοικητὰς, & Iuriſconſulti in Pandectis præſides appellât. Nomen (inquit Macer) præſidis generale eſt, eo quod & proconſules, & legati Cæſaris, & omnes prouincias regentes licet Senatores ſint, Præſides appellantur. Vbi tamen Senatores Non Sint cum negatione legendum videtur: vt equites ſignificaret, de quibus hoc ipſum Strabo teſtatur.

Popu-

Populi autem prouinciis qui præerant, Proconſules, (vt ait Suet.) dicebantur. Vnde caput eſt in libro Pandectarum 1. de officio Proconſulis: quod ad populi prouinciarum ſolos rectores pertinet. Nam etſi populus in ſuas prouincias στρατηγοὺς καὶ ὑπάτους (vt Strabo appellat) id eſt, prætores & conſules (quibus nominibus abuſus eſt pro, proprætores & Proconſules, vt continuo poſt demonſtrat) tamen vtroſque Proconſulum nomine appellari ſolitos, & Suetonius teſtatur, & ex Pandectarum libris facile intellectu eſt. quum ſcilicet extraordinarium eſſet eo tempore prope omnium in prouinciis imperium. eoque generali nomine, Rectores omnes appellarentur. Nam vt in eiuſdem Imperatoris vita Suetonius ſcribit, Auguſtus auctor ſenatui fuit, ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in prouincias mitterentur. Præſides autem maius imperium in ſua prouincia habebant omnibus poſt principem, l.4. de offic.præſid. & omnia prouincia deſideria alia, quæ Romæ varios iudices habebant ad officium præſidium pertinebant.l.2. eod. denique omnium Romæ magiſtratuum vice & officio fungebantur.leg.11.eod.Plura de iis ſub verbo, Proconſules.

PRÆTOR VRBANVS.

PRÆTOR Dictus, inquit Varro: qui præiret iure, & exercitu, à quo id Lucilius. Ergo Prætorum eſt ante præire. Hinc Feſtus, Prætorem maiorem (inquit) L.Cæſar putat dici, Vrbanum: cæteros, minores. Maximum Prætorem dici putant alij eum, qui maximi imperij ſit: alij qui ætatis maximæ pro collegio: quia Augurum decretum eſt, quod in ſalutis Augurio Prætores maiores & minores appellantur: non ad ætatem, ſed ad vim imperij pertinere. Hinc apud Liuium lib.7. Lex vetuſtis ſcripta verbis, vt qui Prætor maximus eſſet, Idib. Septem. clauum pangeret, id eſt, qui ſummum imperium & poteſtatem haberet velut conſul, aut Dictator. Verum hoc commune verbum tandem eius proprium factum eſt, qui in iure dicundo præeſſet, de quo Pomponius in l.2. de orig.iur. Cumque conſules auocarentur bellis finitimis, neque eſſet, qui in ciuitate ius reddere poſſet: factum eſt, vt Prætor quoque crearetur qui Vrbanus appellatus eſt, quod in vrbe ius redderet, Liuius lib.6. & 7. ſcribit anno ab V. C. 388. conceſſum à plebe nobilitati de Prætore vno, qui ius in vrbe diceret, ex patritiis creando, eumque ſibi honorem Patritios quæſiuiſſe, pro conceſſo plebi altero conſulatu. Hæc ille. Moris autem erat, vt is creatus comitiis Centuriatis priuſquam ius diceret, vt cuique notum eſſet, quemadmodum anno ſuo ius dicturus eſſet, in albo edictum conſtitueret atque proponeret, quod ab edicendo, id eſt, ante denunciando ac prædicendo dictum eſt: quaſi tanto ante populo denunciare, quæ eſſet in iure dicendo obſeruaturus. Hoc autem inito magiſtratu, habita concione & iuratus in leges, faciebat. Cic. de fi.2. Quid enim mereri velis iam, quum magiſtratum inieris, & in concionem aſcenderis (eſt enim tibi edicendum, quæ ſis obſeruaturus in iure dicendo: & fortaſſe etiam ſi tibi erit viſum, aliquid de maioribus tuis & de teipſo dices more maiorum) quid mercaris igitur, vt te dicas in eo magiſtratu omnia voluptatis cauſa facturum eſſe. Iuriſdicundi autem munus tribus hiſce continebatur verbis, Do, dico, Addico. Dabat bonorum poſſeſſionem ex legibus, ex edicto ſuo, ex Senatuſconſultis. Dabat iudicium Recuperatorium, itemque Arbitros, cum priuati poſtulabant. Dicebat viam in formulis, iſtam viam dico. Dicebat tutorem ex lege Attilia, dicebat ſententiam quibuſdam in cauſis, maioribus vt in liberalibus. in popularib. in executionibus ſententiarum, in appellationibus, & aliis præterea nonnullis. Dicebat etiam interdicendo, cum de poſſeſſione, interdum etiam cum de proprietate agebatur: quod ex li. Pandect.43. cuivis facile eſt intelligere. Dicebat præterea indicendo, veluti cum ferias indicebat, Gell.li. 10.c.24. & item Macrob.l. Saturn.1.demonſtrant. Suetonius in Claudio, obſeruauitque ſedulo, vt quoties terra in vrbe mouiſſet, Ferias aduocata concione Prætor indiceret. Addicebat autem cum in iure conceſſo fiebat: cuius rei ritum in formulis expoſuimus. Cic. li. de legib.3. Iuris diſceptator qui priuata iudicet, iudicarive iubeat, prætor eſto. Is iuris ciuilis cuſtos eſto. Polyb. autem & Plutarch. ei ſex Lictores datos tradunt. Vnde ἀρχὴν ἑξαπέλεκυν appellant, id eſt, ſex ſecurium. Notandum etiam quod Cicero ſcribit lib. fam. Epiſt.11. Placuit nobis, inquit, vt ſtatim ad Cornutum prætorem vrbis has literas deferrem qui, quod conſules aberant, conſulare munus ſuſtinebat more maiorum. Gell. lib.11. cap.14. Prætor etſi collega conſulis eſt, neque prætorem, neque collegam iure rogare poteſt, quia imperium minus Prætor, maius habet conſul: & à maiore imperio maius, et à minore collega rogari iure non poteſt. Sed & collegam eſſe prætorem conſulum, Meſſala docet: quod eodem auſpicio creantur. Hunc Centumuiralib. iudiciis poſtremis temporibus præfuiſſe. Plin. lib. Epiſt.5. his demonſtrat verbis: Hoc facto Nepotis commotus Prætor, qui Centumuiralib. præſidet: deliberaturus an ſequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit.

PRÆTOR PEREGRINVS.

PRÆTOR Peregrinus, vt Pomponius ſcribit, creatus eſt propter magnam peregrinorum turbam, vt inter eos ius diceret: cum Vrbanus prætor ſatisfacere vtriſque non poſſet. Eum autem reperio in Epitome Liuij lib.19. anno 510. primum creatum fuiſſe & peregrinum dictum, quod inter ciues & peregrinos ius diceret. Itaque video apud Liuium ſemper vrbanam iuriſdictionem ei quæ inter ciues & peregrinos eſt opponi. Vt lib. 21. Romæ iuris dicendi vrbana ſors Pomponio, inter ciues Ro. & peregrinos, P.Furio Philo euenit. Et lib.33. Prætores deinde prouincias ſortiti, L.Apuſtius Fullo vrbanam Iuriſdictionem. M.Acilius Glabrio inter ciues & peregrinos. Et li.40. iuriſdictio vrbana M.Ogulnio Gallo, inter peregrinos M.Malerio euenit. Et li 41. Prætores L.Papirius Naſo vrbanam, M. Aburius inter peregrinos ſortiti ſunt. A. Atilius Serranus vrbanam, C. Clunius Saxula inter ciues & peregrinos. Honoratiorem autem vrbanam peregrina fuiſſe Appianus & Dio non obſcure ſignificant: ille li. de bellis ciu.2. vbi ſcribit Brutum & Caſſium Prætores deſignatos inter ſe contendiſſe, vter iuris inter ciues dicũdi prouinciã obtineret. Hic autem li.42. vbi narrat Prætorem Cæcilium indigne tuliſſe, quod Cæſar eam prouinciam collegæ Trebonio dediſſet. omnibus autem præturis præſtantiorem & gratioſiorem fuiſſe in Orat. pro Muræna perſpicue demonſtrat. Sed quæri ſolet, quid inter vrbanam & peregrinam Præturam interfuerit. Ego tres fere differentias reperio. Prima hæc eſt, quod (vt modo diximus) ſoli ciues R. agere apud Vrbanum poterant, Peregrini non poterant. Altera quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaque (vt eſt in Orat. pro Flacco) cum Græcus homo Heraclides à C. Plotio Senatore mancipia quædam petiiſſet, & fore videret, vt iudex ſumptus ſententiam ſecundũ reum diceret, & ab eo iudice abiit; & quod iudicium lege nõ erat, cauſam totam reliquit. Quod cum ita ſit, ſequitur ciues Rom. neque ſuos liberos emancipare, neque alienos adoptare, neque ſuos ſeruos manumittere, neque in iure cedere, neque bonorum poſſeſſionem tutoremve ciui Rom. impuberi poſtulare apud eum potuiſſe: denique, vt rẽ vno verbo complectar, legis actionem eum Prætorem non habuiſſe. Falſum eſt autem quod quidam ſcribunt, eum de pecuniis Repetundis quæſiſſe. nam Aſconij locus, in Orat. Ciceronis contra competitores, quo ſolo argumento nituntur, longe alio pertinet. Scribit enim Antonium cum magiſtratum adhuc nullum obtinuiſſet, ſed equitum turmas de Syllano exercitu nactus eſſet, Græcos ſpoliaſſe: ideoque ad M.Lucullum Prætorem, qui ius inter peregrinos dicebat, à Græcis in ius eductum eſſe. non igitur Repetundarum iudicium illud erat, ſed iniuriarum potius; quæ cum atrociores eſſent, dignæ viſæ ſunt, de quibus Prætor ipſe inter ciuem & peregrinos Græcos homines, cognoſceret. Tertia differentia eſt, quod Prætor vrbanus edictum in albo proponebat, quibus de rebus anno ſuo dicturus eſſet: cum alter nuſquam, quod ſciam, legatur propoſuiſſe: ſed (vt opinor) ex vrbano edicto ius dicebat.

PRÆTORES PROVINCIALES.

PRÆTORES prouinciales creati ſunt circa annum 519. Sicilia & Sardinia captis, atque in prouinciarum formam redactis: quemadmodum Solinus c.11. & Liuius Epit.20. prodiderunt. Pomponius autẽ in l.2. De orig.iur. Capta Sardinia, inquit, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi prouincia, totidem Prætores, quot prouinciæ in ditionẽ venerant, creati ſunt. Poſt autem moris fuit, vt eum armis tutandæ prouinciæ viderentur, eo ſtatim & conſules & Prætores inito magiſtratũ mitterentur. Tandem etiam inſtitutum eſt, vt qui Conſulatu aut Prætura abiiſſent, eo cum ſummo imperio proficiſcerentur: illique Procõſules, hi Proprætores (tametſi verbis hiſce nonnunquam veteres abutantur) appellarentur. Demõſtraui etiam in Verrinarum cõmentariis moris fuiſſe, vt cum à Senatu decretæ & Cõſulares & Prætoriæ prouinciæ fuiſſent, tum conſules inter ſe, itemque Prætores prouincias ſortirentur, aut vero inter ſe compararent. Conſules autem id adhuc deſignati, & antequam magiſtratum inirent facere ſolebant (quemadmodum ex Orat. de prouinc. Cõſul. Salluſtio in Iugurt. & innumeris Liuij locis intelligitur. Prætores vero quo tempore magiſtratu abibant, id factitaſſe ſignificat locus Verrinæ 4. Qui ſimul atque ei ſorte prouincia Sicilia obuenit, ſtatim Romæ, & ad vrbem, antequam proficiſceretur, quærere ipſe ſecum & cogitare cum ſuis cœpit, quibuſnam rebus in ea prouincia maximam vno anno pecuniam facere poſſet.

PRÆTOR FIDEICOMMISSARIVS.

PRÆTORES fideicõmiſſarios duos à Claudio Cæſare inſtitutos eſſe qui fideicommiſſis ius dicerent, ſcribit Pomp. l.2. §.17. ff. de orig.iur. ex iiſque vnum à Tito Cæſare detractũ eſſe. Suetonius autem in Claudio, Iuriſdictionem de fideicommiſſis, inquit, quotannis & tantum in vrbe delegari magiſtratibus ſolitam in perpetuam, atque etiam per prouincias, poteſtatibus demandauit. Sed hæc facile ex Fabij verbis explicare qui lib.3. cap.6. ſic ſcribit. Non debet apud Prætorem petere fideicommiſſum

ſed apud Conſules: maior enim Prætoria cognitione ſumma eſt, quæritur an maior ſumma ſit, &c. Quo ex loco intelligitur, fideicommiſſorum iuriſdictionem ita partitam fuiſſe, vt prætor vſque ad certam ſummam cognoſceret, de maiore conſul ius diceret. Budæus autem eum locum in Annotationibus ſuis proferens: ita duobus in locis interpretatus eſt, vt vel ea res admonere nos debeat, quanta in aliorum ſcriptis legendis beneuolentia & facilitate vti debeamus. Verum vt inſtitutum ſermonem perſequamur. Vlp. perſpicue id quod diximus, confirmat, c. Inſt. 25. Fideicommiſſa, inquit, non per formulam petuntur, vt legata. Sed cognitio eſt Romæ quidem conſulum, aut prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur. in prouinciis vero, præſidum prouinciarum. De prætore fideicommiſſario Imp. l. 2. C. qui pot. in pign. habeant. Paul. l. quæſitum 78. §. pen. ff. de leg. 3. & l. 4. in fi. ff. quib. ad lib. Vlp. l. ſi cui legatum 92. de cond. & demonſt.

PRÆTOR FISCALIS.

Praetor Fiſcalis ab Imperatore Nerua creatus eſt, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, vt Pomponius ſcribit in l. 2. §. 18. de orig. iur.

PRÆTOR TVTELARIS.

Praetor tutelaris primus à M. Antonio Philoſopho creatus eſt, quemadmodum Iulius Capitolinus ſcribit: cum antea tutores à Conſulibus poſcerentur, vt diligentius de Tutoribus tractaretur. Quantum autem ex Iuſtiniano intelligimus, officium eius erat, vt cogerent tutores & ſatiſdare rem pupilli ſaluam fore, & delatam tutelam recipere.

PRÆTORES RERVM CAPITALIVM.

Vide infra Quæſitores.

PROCVRATOR CÆSARIS.

Procvrator Cæſaris ab Auguſto primum inſtitutus eſt, vt ex Dionyſ. lib. 53. intelligimus: vbi ait Auguſtum in omnes prouincias præterquam vbi Proconſules eſſent, mittere inſtituiſſe curatores, qui vectigalia conquirerent, impendiaque, ſi quæ opus eſſent, facerent. Hoc autem potius officium quam magiſtratus appellatur in l. non licet 46 ff. de contrah. empt. Itaque Rationales paſſim in libris noſtris appellantur: eoſq; deportandis ius non habere, ſed petulantibus aditu prædiorum Cæſaris interdicere poſſe, Calliſtratus auctor eſt in l. vlt. ff. de offi. procur. præterea iuriſdictionem inter priuatos extra fiſcales cauſas non habebat. l. 1. C. de iuriſd. omn. iud. l. 1. & paſſim C. vbi fiſc. cauſa. Inter fiſcum autem & priuatos ius dicebat. Vlp. in l. 5. C. eod. l. 1. ff. de off. pro. Cæſar. ſcribit, ea quæ ab illo acta, geſtaq; ſunt, ſic à Cæſare comprobari, atque ſi ab eo ipſo geſta eſſent. Hinc illud Tacit. lib. 12. de Claudio Cæſare, Eodem anno inquit, ſæpius audita vox principis, aut parem vim rerum habendam à procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Ac ne fortuito prolapſus videretur, Senatuſconſulto quoque cautum plenius & vberius, quam antea. Suetonius tamen id illum precibus impetraſſe ſcribit. vt ſibi in curiam, inquit, Præfectum prætorij ſecum inducere liceret, vtque rata eſſent quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerent, precario exegit. Ad eundem illud quoque pertinet, quod idem in Veſpaſiano ſcribit, procuratorem rapaciſſimum quenque ad ampliora officia ex induſtria promouiſſe, quo locupletiores mox condemnaret, ex quibus quidem vulgo pro ſpongiis dicebatur vti, quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes.

PROCONSVLES ET PROPRAETORES.

Proconsvles & proprætores qui primis temporibus fuerunt, ſub literam P. retulimus, De poſtremis temporibus pauca hæc ex Dionis libro 53. à nobis conuerſa huc in locum adſcribemus. Cæſar cum appetendi regni ſuſpicionem omnem ab ſeſe remouere conſtituiſſet, decem ſibi annorum imperium in ſuas prouincias ſumpſit. hoc enim temporis ſpacio pacatas ſe illas redditurum recepit. Simulque iuueniliter exultans, hoc addidit quo celerius ſedatæ & quietæ eſſe poſſent: eo ſe maturius illas depoſiturum. Atque eo primum tempore ſenatores & in ſuas & in ſenatus prouincias cum imperio miſit: præter Ægyptum, quam ſolam equiti Roman. iis de cauſis quas ſuperius expoſuimus, attribuit. Poſt deinde hæc conſtituit: vt eorum præfecturæ eſſent annuæ, ſortéque legerentur, niſi quis vel propter liberorum multitudinem, vel propter vxorem ductam ius aliquod præcipuum ac ſingulare haberet: vt ex Senatuſconſulto mitterentur, & neque gladiis accincti, neque habitu militari eſſent: Vt proconſules dicerentur non modo illi duo, qui conſulatu eſſent functi, ſed etiam ceteri viri prætorij, quive pro prætore mitterentur: Vt tot lictores vtiſque darentur, quot habere in vrbe legibus licebat: vt imperij inſignia, quamprimum Pomœrio egreſſi eſſent, acciperent: eaque dum ex prouincia decederent, perpetuo retinerent. Reliquos vero à ſe deligi, ſuoſque legatos etſi conſulatum geſſiſſent, tamen proprætores nominari voluit. duo namque hæc nomina valde floruerunt tum, cum penes populum imperium eſſet. Is enim iam inde à primis temporibus Prætoris nomen tanquam rei militari maxime conueniens, attribuit eis, quos delegiſſet: & proprætores eos appellauit: reliquos autem quaſi vocabulo ad pacem magis accommodato è nomine conſulum proconſules appellauit. Hęc enim nomina prętoris & conſulis in Italia retinuit: qui vero extra Italiam erant, quaſi horum locum obtinerent, præfectos omnes appellauit. Effecit igitur, vt quos ipſi deligerent non proprætores ſolum dicerentur, verum etiam & plures annos cum imperio eſſent, & habitu militari vterentur, & gladium animaduertendique in milites poteſtatem haberent. Siquidem nulli neque proconſuli, neque proprætori, neque præfecto ius gladij geſtandi permittebatur, quin ſimul eadem animaduertendi in milites poteſtas legibus concederetur. neque vero Senatorib. tantum, verum etiam equitibus Rom. qui eam poteſtatem habent, ius illud permittitur Atque hęc quidem ita ſe habent. Iā vero lictoribus ſex omnes vtuntur proprętores, & quicunque conſules non ſunt, ex eoque Lictorum numero nomen inuenerunt: vt ἑξαπελέκεις dicerentur. Imperij etiam inſignia, poſtquam in prouincias ſuas peruenerint, vtique accipiant: eaque vna cum imperio deponūt. Hoc eodem modo leges etiam iubent, ex prętoriis & conſularibus viris pręſides in Senatus & Imperatoris prouinciās mitti: quos Imperator & quę in loca volebat, & quo tempore volebat, mittere conſueuerat. ita multi non modo Prętores, verum etiam conſules prouinciis prę fuerunt, id quod hodieq; nonnunquam fieri conſueuit. Senatus autem & ſeorſim quidē conſularibus Africam atq; Aſiam conceſſit: & prętoriis reliquas omnes diſtribuit. Omnibus autem æquabiliter interdixit, ne quis quinquennio ante, quam magiſtratum in vrbe geſſiſſet prouincias ſortiretur. Sic temporis progreſſu, licet maior eorum qui ſortiebātur quam prouinciarum numerus eſſet, tamen ad imperium omnes perueniebant. Poſtea cum male nonnulli magiſtratus geſſiſſent, illę quoque prouincię Imperatori adiectę ſunt, ſic vt eas ipſe quodammodo diſtribueret, cum tot ſortiri iuberet, quot eſſent prouincię. Alij autem Imperatores etiam à ſe delectos in prouincias miſerunt: iiſque annos complures prorogarunt. Alij vero equitib. ſenatorum loco prouincias mandarunt, quo ſere tempore hęc legibus conſtituta ſunt de ſenatoribus quibus necis in eos, qui imperio ſuo ſubiecti eſſent, haberent. Mittuntur enim etiam quib. ius illud non permittitur in eas prouincias quę populi & Senatus eſſe dicuntur, & proquæſtores quos ſors dederit, & aſſeſſores eorum qui cum imperio ſunt Hoc enim nomine recte illos, ſi officium illorum ſpectemus, appellabimus: cum alij legatos etiam illos appellent. Sed de nomine ſuperius ſatis dictū eſt. Hos igitur aſſeſſores ſibi quiq; deligūt, vnum quidem prætorij ex ſui aut inferioris ordinis hominibus, tres vero conſulares, ex eiuſdem dignitatis viris, quos ipſe Imperator probauerit. Quanquam hęc ratio innouata eſt. Sed quia breui interiit ſatis erit ſuo loco indicare. De prouinciis igitur populi ita ſe habent. Mittuntur vero & in alias prouincias, quę Imperatoris dicuntur ab eo ipſo præſides pluribus legionibus inſtructi: plurimum ex prętoriis, interdum ex iis quęſturam aut alium magiſtratum intermedium geſſerunt. Hęc ex Dione.

PRODICTATOR.

Prodictator propter conſulum abſentiam nonnunquam creatus eſt, Liu. lib. 22. Itaque ad remedium iam diu deſideratum, nec adhibitum, Dictatorem dicendum, ciuitas confugit, & quia conſul aberat, à quo vno diei poſſe videbatur, nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuncium, aut litteras mitti: nec Dictatorem populus creare poterat: quod nūquam ante eam diem factum erat, prodictatorem populus creauit Q. Fabium maximum, & Magiſtrum equitum M. Rufum Minutium.

QVÆSTORES ÆRARII.

Qvaestores (inquit Varro) à quærendo: qui conquirerent pecunias publicas. Cornelius Tacitus lib. 11. Annalium, apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctiſque ciuium ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima iuuenta conſulatum ac Dictaturas inirent. Sed Quæſtores Regibus etiam tum imperantibus inſtituti ſunt: quod lex curiata oſtendit à L. Bruto repetita. Manſitque Conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret, creatique primum Valerius Poſthumius, Æmilius Mamercus 63. annos poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein gliſcentibus negotiis, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus ſtipendaria iam Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Poſt lege Syllæ viginti creati ſupplendo Senatui cui iudicia tradiderat. Et quoniam Equites iudicia recuperauiſſent, quæſtura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec ſententia Dolabellæ venundaretur. Aſconius Verrin. 1. Quæſtores vrbani ærarium quærebant, eiuſque pecunias expenſas & acceptas in tabulas publicas referre conſueuerant. Liuius autem lib. 7. teſtis eſt, eoſdem Quæſtores ſigna ex ærario prompſiſſe Imperatoribus ad bellum exeuntibus. Pomponius l. 2. §. 22. ff. de origin. iur. Deinde cum ærarium populi auctius eſſe cœpiſſet, vt eſſent qui illi præeſſent, conſtituti ſunt

Quæſtores qui pecuniæ præeſſent. Dicti ab eo, quod inquirendæ & conſeruandæ pecuniæ cauſa creati erant. Vlp. in l. g. 1. ff. de offic. quæſt. Origo quæſtoribus creandis antiquiſſima eſt, & pene ante omnes magiſtratus. Gracchanus denique Iunius lib. 7. de Poteſtatibus, etiam ipſum Romulum & Numam Pompilium, binos Quæſtores habuiſſe, quos ipſi non ſua voce, ſed populi ſuffragio crearent, refert. Sed ſicuti dubium eſt an Romulo & Numa regnantibus Quæſtor fuerit, ita Tullo Hoſtilio Rege Quæſtores fuiſſe certum eſt. Sane crebrior apud veteres opinio eſt, Tull. Hoſtilium primum in Rempub. induxiſſe Quæſtores. Et à genere quærendi Quæſtores initio dictos, & Iunius Trebatius & Feneſtella ſcribunt. Tacitus libro 13. de Nerone loquens. Deinceps curam tabularum publicarum à Quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit, varie habita ac ſæpe immutata eius rei forma. Nam Auguſtus permiſit Senatui deligere Præfectos. Deinde ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero Prætorum, qui præeſſent: neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius Quæſtores rurſus impoſuit: iiſque ne metu offenſionum ſegnius conſulerent, extra ordinem honores permiſit. Sed deerat robur ætatis eum primum Magiſtratum capeſſentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Eorundem etiam munus erat prædam ex hoſtib. captam vendere, pecuniamque inde redactam in ærarium referre: quemadmodum Gellius lib. 13. c. 13. declarat. Item multas irrogatas exequi & in publicas tabulas referre: vt patet ex Liuij lib. 40. Tacitus lib. 13. Cenſuit Piſo deſignatus Conſul, ne multam à Tribunis dictam Quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent. Dio præterea in lib. 55. extremo ſcribit, Tuberone, Fabio Coſſ. ad Quæſtores tranſlatam eſſe curam Senatuſconſultorum aſſeruandorum, cum antea Tribunorum pleb. & Ædilium id munus fuiſſet.

QVÆSTORES PROVINCIALES.

QVÆSTORES prouinciales erant, qui vna cum Proconſulibus aut Proprætoribus in prouincias exibant, cum pecuniam ſibi ex ærario à Senatu attributam, & à Tribunis ærarij adnumeratam accepiſſent, vnde ſtipendia, frumenta, legatis, proquæſtoribus, cohorti prætoriæ ſuppeditarent: quemadmodum ex Verrina 3. intelligitur. Aſconius. Prima Senatoris adminiſtratio eſt Quæſtorem fieri, & in prouincia curam gerere pecuniæ publicæ in vſus diuerſos erogandæ. Inter Vrbanos autem & prouinciales Quæſtores hanc differentiam reperio Primum quod illi neque lictores, neque viatores habebant: quum neque vocationem neque prehenſionem haberent, vti ſcribit Gell. li. 13 cap. 12. Hi vero & lictores, & togam prætextam habebant: vt in Verrinam 4. docuimus, idque conſtat ex Orat. pro Plancio his verbis, nam ſimul ac me Dyrrachium attigiſſe audiuit (de Plancio loquitur, Quæſtore tum Macedoniæ) ſtatim ad me lictoribus dimiſſis inſignibus abjectis, veſte mutata profectus eſt. Altera differentia eſt, quod vrbani jus non dicebant: Prouinciales autem iure dicundo conuentus circumibant, vt ſcribit Suetonius in Cæſare, & quæcunque commiſſa populo Rom. eſſent, exquirebant: deque iis Iudices ac Recuperatores dabant: quemadmodum videmus in Diuinatione Qu. Cæcilium Verris Quæſtorem in Agonidem judicium dediſſe, ſi pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe.

QVÆSTORES PARRICIDII.

QVÆSTORES parricidij (quemadmodum ſcribit Pomponius in l. 2. de orig. jur.) creari à populo ſolebant, qui capitalib. reb. præeſſent. nam Conſulibus de capite ciuis Rom. injuſſu populi jus dicere non licebat. Feſt. lib. 14. Parricidij Quæſtores appellabantur, qui ſolebant creari cauſa rerum capitalium quærendarum. Nam parricida non vtique non is qui parentem occidiſſet; ſed qui qualemcunque hominem. idem autem fuiſſe indicat lex Numæ Pompilij Regis his compoſita verbis, ſi quis hominem liberum dolo ſciens neci duit, Parricida eſto. Poſtea vero cum à Senatu quæſtiones extra ordinem mandati cœpiſſent, nomen quidem obſoleuit, res ipſa in vſu manſit. Dictatorem tamen quæſtionibus exercendis creatum legimus apud Liuium libro 9. Senatus vero modo Conſulibus modo Prætoribus quæſtiones decernebat. de Coſſ. qui de Bacchanalibus quærerent, author eſt Liuius lib. 39. Sic Iugurthinæ conjurationis quæſtionem Conſuli, mandatam Cic. in Bruto ſcribit: De Prætoribus qui de venificiis & peculatu quærerent, ſcribit Liuius libro 35. & 39. Talis fuit quæſtio de vi Cn. Domitij Prætoris: de qua Cicero & Aſcon. in Milonianam. Cum igitur variæ & incertæ judiciorum publicorum quæſtiones eſſent, eæque modo Coſſ. modo Prætoribus mandarentur, Cornelius Sylla lege ad populum lata perpetuas (vt ait Pomponius) quæſtiones conſtituit & quatuor prætores adjecit: Nam ex lege Bæbia alternis annis (vt Liu. libro 40. ſcribit) quatuor Prætores creabantur: duo qui in vrbe jus dicerent, vrbanus, & peregrinus: Reliqui qui in prouincias Siciliam & Sardiniam irent. Deinde ſex creari cœperunt. totidem. n. idem numerat libro 45. Tum Sylla quatuor adjecit: vtque ex iis decem, octo de publicis criminibus quærerent, conſtituit. Nam ante legem Corneliam non quæſtionibus exercendis, ſed prouinciis adminiſtrandis creabantur prætores: quibus tamen quandoque extra ordinem quæſtiones (vt diximus) mandabantur à ſenatu. Vnde extraordinariæ quæſtiones illæ, hæ ordinariæ perpetuæ & quotidianæ à Cicerone appellantur. Decem autem Prætores hi ſunt. Prætor vrbanus, item Peregrinus, qui priuatis de cauſis jus dicebant. Publicorum autem judiciorum quæſitores erant, Prætor repetundarum, veneficij, inter ſicarios duo, qui etiam de parricidio quærebant, auctore Cicero. pro Sex. Roſcio: peculatus, ambitus, de vi publica. Ex quibus omnibus intelligitur recte ſcripſiſſe Pomponium, Primum Syllam publicas conſtituiſſe quæſtiones, & quatuor Prætores adjeciſſe. Deinde C. Cæſarem duos addidiſſe, ac proinde XII. Prætores Cæſaris tempore fuiſſe, vnde patet decem ante Cæſarem fuiſſe Prætores, quod idem Ciceronis teſtimonio confirmatur, qui in Oratione Cluentiana ſex publicorum judiciorum Prætores commemorat. Q. Voconium de veneficio, M. Plerorium, & C. Flaminium inter ſicarios, C. Ordinium peculatus, ſeipſum de repetundis pecuniis, C. Aquilium ambitus. Deinde, quid reliquæ quæſtiones? inquit, quibus verbis certe prætorem vrbanum non intelligit, vt nonnulli ſuſpicantur, neque enim is quærere, ſed cognoſcere dicitur. Intelligit ergo C. Caſſium, qui de maieſtate eo anno quæſiuit. Et alium qui de vi publica, quibus omnibus ſi vrbanum & peregrinum adiicias, decem omnino prætores efficies. Nam qui Prætorem inter peregrinos de pecuniis repetundis quæſiſſe exiſtimant, nullis ſane commodis rationibus ſententiam ſuam confirmant. Confundunt enim & perturbant iuriſdictionem & quæſtionem: publicaque & priuata iudicia, quin etiam Prætorem peregrinum de repetundis pecuniis non quæſiſſe, Liuius teſtis eſt libro 42. quod enim C. Antonium apud M. Lucullum prætorem qui jus inter peregrinos dicebat accuſatum Pedianus ſcribit, quod Achæos ſpoliaſſet, non illud repetundarum iudicium eſt: neque enim prętor in Achaia Antonius fuerat: neque legatus: vix erat Quęſtorius. Sed nactus (inquit Aſconius) de exercitu Syllę equitum turmas, Achęos ſpoliauit. Non enim hoc in iudicio repetundarum quęritur, an ſpoliarit ſocios, cum nullum haberet imperium, ſed cœperitne contra leges pecunias Antonius: teſtis Cicer. Verrin. 5. & lib. de Orat. 2. Quamobrem cum lex nulla ſanxiſſet pœnam in eos qui latronum more priuati prouincias ſpoliarent, & diripetent, ſed tantum vt magiſtratus (neque enim tum lex Iulia lata erit) quomodo Prętor repetundarum hac de re iudicare potuiſſet, cum quęſtiones legibus exercentur? Recte vero prętor peregrinos qui inter ciues & peregrinos ius dicebat, & quidem inter Senatores & prouinciales, Romę fieri ſolita iudicia Cic. lib. 13. Epiſt. fam. ad Ser. Sulpitium teſtis eſt. Satis ergo conſtat decem fuiſſe Prætores, recteque Nicolaum Grucchium virum clariſſimum & eruditiſſimum in optimo ſuo de comitiis libro id ex Pomponio defendiſſe. tametſi contumelioſe ſane à nonnullis, qui eum neſcio quem appellant, hanc ob cauſam, reprehendatur. Atque hic quidem numerus Prętorum ordinarius fuit. Nam octo quoque creatos Cicero pro Milone, & in ea quam poſt reditum in Senatu non habuit Oratione demonſtrat. Et Cęlius libro octauo Epiſt. octo prętorias prouincias nominat. extraordinarię tamẽ illę ſunt: De Aſia enim agitur in eo Senatuſcõſ. quam Sylla (vt pro Flacco Cicero ſcribit) pro portione in prouincias deſcripſit. Quibus ſi adjiciamus illum prętorem quem lege Clodia conſtitutum, Cic. pro domo ſcribit, nouem certe efficiemus. Nam quod Dio lib. 42. Cęſarem decem prętores conſtituiſſe ſcribit, tam verum eſſe exiſtimo, quam illud Paterculi, qui Octauiano illud attribuit. Cęſar enim qui pro libidine Rempub. tractaret, modo decem, modo duodecim, modo quatuordecim Prętores creabat: vt idem li. 43. teſtatur. Decem igitur ordinarios prętores fuiſſe, cum Pomponio & Cicerone crediderim, pro ratione tamen prouinciarum quandoque pauciores, quandoque plures extra ordinem creatos non negarim, huc enim ſpectat illa Ciceronis lex, huic poteſtati pari quoſcunque Senatus creauerit, populuſve iuſſit, tot ſunto. atque hęc quidem hactenus quę tibi omnia, Lector optime, ex adoleſcẽtis clariſſimi Richardi Strein, Baronis generoſiſſimi commentationibus optimis de magiſtratibus deprompta, hunc in locum referre volui: vt tibi arrhabonem quendam ac ſpecimen illarum meditationum hoc tempore pręberem, & adoleſcenti nobiliſſimo, quem propter optimarum artium ſtudium incredibile in conuictu meo habitum, ſemper chariſſimum, jucundiſſimumque habui, honorem meritiſſimum adjungerem, animumque ad hunc ſuum curſum perſequendum quacunque ratione poſſem, adderem.

QVÆSTORES CANDIDATI.

QVÆSTORES candidati dicebantur, qui libris, hoc eſt, epiſtolis, ſiue Orationibus Principis in Senatu legendis præerant: quemadmodum docet Vlpianus in l. 1. ff. de offic. quęſt. 7. Lam-

pridius in Alexandro, Quæſtores candidatos ex ſua pecunia juſſit munera populo dare ſed vt poſt Quæſturam præturas acciperent, & inde prouincias regerent. Quibus ex verbis candidatos ſuſpicor ea re dictos eſſe, quod hic ingreſſus erat, & quaſi primordium gerendorum honorum, & ſententiæ in Senatu dicendæ, quemadmodum Vlpianus eodem loco ſcribit.

TRIBVNI ÆRARII.

Tribvni ærarij dicebantur, inquit Varro, quibus attributa erat pecunia, vt militi redderent. Et Pedianus Verrina 3 Pecunia attributa eſt, quę in ſtipendium militum de ærario à Tribunis ærariis adnumerari Quæſtori ſolet. Hi magiſtratus quidem non erant, ſed quia procurationem publicam habebant, ideirco à nobis in hunc ordinem relati ſunt eo magis, quod Cicero in lib. de legibus 3. vbi de magiſtratibus ſe leges dare profitetur, hunc quoque adſcribit, & minorem magiſtratum appellare videtur: his verbis quę ante annos ſex à me multis audientibus caſtigata, ſubſcribam. Minores magiſtratus, partiti juris plures in plera ſunto. Militię quibus juſſi erunt, imperanto. Ærariique Tribuni ſunto. Domi publicam pecuniam cuſtodiunto. Quam lectionem manuſcriptorum librorum auctoritate confirmari, mihi magnopere placuit. Ordinis autem nomen hoc fuiſſe, magnumque illorum numerum extitiſſe, vel ex eo intelligi poteſt, quod in lege Aurelia diximus, latum fuiſſe, vt judicia quæ penes ſolos Senatores erant, cum equitibus & Tribunis ærariis communicarentur. Quod ſi quis differentiam inter Tribunos ærarij, & Quæſtores ærarij requirat, hanc me reſpondebo fuiſſe arbitrari, quod Tribuni pecuniam in vrbe ſignatam cuſtodirent: Quæſtores ex vectigalibus quæſitam. Illi tribuebant, atque adnumerabant. Quæſtoribus in prouincias abeuntibus: hi pecunias ærarij tum acceptas tum expenſas in tabulas publicas referebant.

TRIBVNVS CELERVM.

Tribvnvs Celerum à Romulo primum creatus eſt, vt Liuius libro primo teſtatur, vbi ſcribit illum trecentos armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellauit, non in bello ſolum, ſed etiam in pace habuiſſe. Feſtus lib. 3. Celeres, inquit, antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo iis præpoſitus fuit, qui primi electi fuerunt ex ſingulis decuriis deni, ideoque omnino trecenti fuere. Idem etiam Dionyſ. lib. 2. ſcribit, & hoc amplius. Celerum alios equites, alios pedites fuiſſe. eorum Tribuno tres ſubiectos centuriones fuiſſe, rurſuſque his alios: omneſque per vrbem haſtatos Regem comitatos eſſe, eiuſque mandata obiiſſe. in militia vero anteſignanos fuiſſe, primos pugnam iniiſſe poſtremos diſceſſiſſe: equites quidem in planitie, pedites vero in aſperis & inæqualibus locis pugnaſſe. Paulo aliter tamen Pomponius ſub tit. De orig. jur. Regum temporibus, inquit, Tribunum Celerum fuiſſe conſtat, is autem erat, qui equitibus præerat, & veluti ſecundum locum à regibus obtinebat: quo in numero fuit Iunius Brutus, qui auctor fuit Regis ejciendi, & paulo poſt ait, Magiſtros equitum ita Dictatoribus eſſe junctos, vt Regibus Tribunos Celerum. Ouid. lib. Faſtorum 4.

Hoc Celer vrget opus quem Romulus ipſe vocarat:
Sintq; Celer cura, dixerat, iſta tua.
Neve quis aut muros, aut factam vomere foſſam,
Tranſeat, audentem talia dede neci.

TRIBVNI MILITVM CONSVLARI POTESTATE.

Tribvni militum Conſulari poteſtate creati ſunt, anno Vrbis 310. cum orta inter patres & plebem diſſenſio eſſet, propter C. Canuleij Tribun. pleb. legem qua de Conſule altero de plebe creando agebatur. Placuit igitur, vt pro Conſulibus tribuni militum ex Patritiis terni, totidemque ex plebe crearentur: qui Conſulari ac ſummo Imperio Reipub. ſummam adminiſtrarent. Verum terni tantum, iique patritij creati ſunt: plebs eo contenta fuit, quod ſui ratio in comitiis habita fuiſſet. Liuius libro 4. & Dionyſ. libro 11. Pomponius l. 2. § 14. De orig. jur. Deinde cum poſt aliquot annos plebs cum patribus contenderet, & vellet ex ſuo quoque corpore Conſules creare, & patres recuſarent: factum eſt, vt Tribuni militum crearentur partim ex plebe, partim ex patribus, conſulari poteſtate, hique conſtituti ſint vario numero, interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores.

TRIBVNI MILITVM IN LEGIONIBVS.

Tribvni militum, inquit Varro, quod terni ex tribubus Ramnium, Lucerum, Tatienſium olim ad exercitum mittebantur. Pedianus autem Verrina 2. Tribunorum, inquit, militarium duo ſunt genera: primum eorum, qui Rufuli dicuntur, hi in exercitu creari ſolent, alij ſunt Comitiati, qui Romæ comitiis deſignantur. Cicer. lib. 3. de legibus, minus eorum complectitur verbis, militiæ quibus juſſi erunt, imperanto. Polyb. in 6. de Repub. Deſignatis Conſulibus poſtea Tribunos militum creant, & quatuordecim quidem ex iis faciunt tribunos, qui habent annua quinque ſtipendia. his deinde adjiciunt decem, quos creant ex iis qui ſupra quinque vſque ad decem habent annua ſtipendia: Equites quidem qui decem omnino habent ſtipendia, pedites autem qui ſex, & eo amplius habent annua ſtipendia. Liuius libro 7. Et eum eo anno primum placuiſſet Tribunus militum ad legiones ſuffragio fieri (nam & antea ſicut nunc, quos Rufulos vocant, imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit. Idem libro nono. Et duo imperia eo anno dari cœpta per populum. vtraque ad rem militarem pertinentia, vnum, vt Tribuni militum ſeni deni in quatuor legiones à populo crearentur: quę ante perquam paucis ſuffragio populi relictis locis Dictatorum & conſulum ferme fuerant beneficia. Tulerunt eam rogationem Tribuni pleb. L. Attilius, C. Marcius. idem lib. 42. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod conſules ex Senatuſconſul. ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur. Sed conſulum prætorumque in iis faciendis judicium arbitriumque eſſet. Hinc illud apud Suetonium in Cæſare, Tribunis militum qui primum Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit, auctores reſtituendæ Tribunitiæ poteſtatis enixiſſime juuit. Item apud Plutarchum in Catone Vticenſi. In petitione Tribunatus militaris legem quæ candidato nomenclatores adeſſe vetabat, ſolos Cato ſeruauit, per ſeipſum appellans populum. Plinius autem libri trigeſimi primi, capitul. 7. & lib. 34. cap. 3 ſcribit, eorum ſtipendium, Salarium dictum fuiſſe, à ſalis nomine, quod honoribus, inquit, interponitur, ſalariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine ſalariæ viæ: quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Macer in l. officium 12. ff. de re milit. Officium Tribunorum eſt, vel eorum qui exercitui præſunt, milites in caſtris continere, ad exercitationem producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdum circumire, frumentationibus commilitonum intereſſe, frumentum probare, menſorum fraudem coercere, delicta ſecundum ſuæ auctoritatis modum caſtigare, principiis frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere.

TRIBVNI PLEBIS.

Tribvni pleb. primum ita creati ſunt, anno 260. cum plebs ex vrbe ad Æquorum bellum educta propter nobilium fœneratorum impotentiam conſulibus relictis trans Anienem amnem collem occupauit: neque eo anno reuocari in vrbem potuit, vſque dum ei Senatus per decem Legatos promiſit jus ipſi fore magiſtratum ò ſuo corpore contra patritiorum potentiam. creare: primum autem duo, vel vt alij tradunt, quinque creati ſunt, ſed ann. 296. Horatio, Minutio coſs. decem effecti. Liuius libro tertio. & Dionyſ. libro 6. & 10. In eandem ſententiam Pompon. leg. ſecunda. §. 11 ff. de orig. jur. Iiſdem temporibus, inquit, cum plebs à patribus diſceſſiſſet, anno fere ſeptimodecimo poſt reges exactos Tribunos ſibi in monte ſacro creauit, qui eſſent plebeij magiſtratus. Dicti Tribuni, quod olim inter tres partes populus diuiſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur: vel quia tribuum ſuffragio creabantur. Sic Varro lib. de ling. lat. 4. Tribuni plebeij, qui ex Tribunis militum primum Tribuni plebei facti, qui plebem defenderent, in ſeceſſione Cruſtumerina. Cicer. lib. de legibus 3. poteſtatem eorum his declarat verbis. Plebs quos pro ſe contra vim auxilij ergo decem creaſſit, Tribuni eius ſunto. quodque ij prohibeſſint, quodque plebem rogaſſint, ratum eſto; Sanctique ſunto: neve plebem orbam Tribunis relinquunto. Erat enim hic magiſtratus ſacroſanctus Liuius libro 3. ipſis quoque Tribunis, vt ſacroſancti viderentur, cuius rei prope jam memoria aboleuerat, relatis quibuſdam ex magno interuallo ceremoniis, renouarunt, & tum religione inuiolatos eos, tum legem etiam fecerunt ſanciendo, vt qui Tribunis plebis, Ædilibus, Iudicibus, Decemviris nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet, familia ad ædem Cereris, liberi, liberæque venum irent. Idemque tradit Dionyſ. lib. 6. Ij viatorem quidem & prehenſionem habebant, vocationem vero, nequaquam. Nam vt ait Gellius, antiquitus creati videntur, non juri dicundo, nec cauſis, querelisque de abſentibus noſcendis: ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent: vt injuria quæ coram fieret, arceretur, ac propterea jus ad ſe vocandi ademptum: quoniam vt vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum & præſentium oculis opus erat. hæc Gell. lib. 13. cap. 13. ſcribit etiam in hanc ſententiam lib. 15. cap. 27. his verbis, Tribuni neque aduocant Patritios, neque ad eos referre de re vlla poſſunt. Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita appellantur, quæ Tribunis plebis ferrent accepta. Plutarchus in Catone Vtic. Ius, inquit, Tribunitiæ poteſtatis magis ad impediendum eſt, quam ad agendum: quippe ceteris omnibus collegis volentibus vnus qui nolit & intercedat, plus poteſt. Idem in Problemat. Cur Tribunus pleb. purpura non vtitur, cum ceteri magiſtratus vtantur? an quod magiſtratus non eſt? nam neque

neque in ſella ius dicunt, nec ineunte anno item vt reliqui, magiſtratum ineunt, nec Dictatore creato, ſe abdicant: imo quaſi magiſtratus non ſint, delato ad Dictatorem imperio ſuam ipſi poteſtatem retinent. Cuius rei teſtimonium apud Liuium lib.7. videmus, de Tribunis pleb. qui L. Manlium Dictatorem magiſtratu abire coegerunt. Idem etiam lib.6. intercedendi formulam & ſolenne verbum fuiſſe hoc VETO, ſignificat his verbis, Faxo, ne iuuet vox iſta VETO, qua nunc concinentes collegas noſtros tam læti auditis. Reperio etiam apud eundem li.4. Conſules à Tribunis pleb. duci in vincula potuiſſe. & li. 9. Cenſorem Appium à P. Sempronio Tribuno pleb. prehendi, & in vincula duci iuſſum eſſe, & li.5. Tribunos pleb. minitari ſe iuſſuros eſſe in vincula Tribunos militum duci. Apud Dionem autem li. 37. Metellum Conſulem à L. Flauio Tribuno pleb. in carcerem ductum eſſe. Plutarchus in Problematis autor eſt moribus Romanorum conſtitutum eſſe, vt domus Tribunorum noctu ne clauderentur, (quod & Macrob. Satu.1. confirmat) ſed interdiu noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quaſi portus quidam & præſidium periclitantium. Maiores enim communem Tribunum eos eſſe voluerunt, nec ſine inexpiabili ſcelere violabiles. Idem in vita Catonis Vticenſis tradit Tribunos pleb. in Baſilica χρηματίζειν εἰωθότας: quod ego non ius dicere, ſed conuentum agere & pro collegio decreta ſua interponere interpretandum puto.

TRIVMVIRI CAPITALES.

TRIVMVIRI Capitales (inquit Pomponius) creati ſunt qui carceris cuſtodiam haberent, vt cum animaduerti oporteret, id interuentu eorum fieret. Salluſt. in Catil. in eum locum poſtquam demiſſus eſt Lentulus, vindices rerum capitalium quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere. Hi octo lictores habebant, qui eorum iuſſu in damnatum animaduertebant. Plautus Amphyt. Quid faciam nunc, ſi tres viri me in carcerem compegerint; Inde cras in promptuaria cella depromat ad flagrum. Nec quicquam ſit, qui nõ me omnes eſſe dignum deputent, Ita quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædent. Et in Aſinaria. Vbi ſæpe cauſam dixeris pendens aduerſus octo Aſtutos audaces viros, valentes virgatores. Et paulo poſt, vbi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo validos lictores vlmeis affectos lentis virgis. Et in eadem, Ibo ego ad Treſuiros, veſtraque ibi nomina Faxo erit capitis. Verum illi de vilibus & abiectæ tantum conditionis hominibus ius dicebant: vt furibus & ſeruis nequam, & apud Columnam Meniam cauſas cognoſcebant, autor Cicero in diuinat. Et Aſconius in eandem. Memorabile autem eſt, quod Valerius Max. lib.5. c.3. commemorat de muliere quadam, quam Prætor damnatam Triumuiro in carcere necandam tradiderat: quam receptam is qui cuſtodiæ præerat, non protinus ſtrangulauit: aditum autem ad eam filiæ dedit: quam poſt animaduertit exerto vbere famem matris lenientem. itaque res ab ipſo ad Triumuirum, à Triumuiro ad Prætorem, à Prætore ad Conſulum iudicium perlata, remiſſionem pœnæ mulieri impetrauit. Idem etiam libr. VIII. c. IV. de Calpurnio Triumuiro mentionem facit, à quo ſeruus quidam in crucem eſt actus.

TRIVMVIRI NOCTVRNI.

TRIVMVIRI incendiis arcendis præfuiſſe dicuntur apud vetuſtiores, à Paulo in l.1. ff. de off. præf. vigil. & ab eo quod excubias agerent, nocturnos dictos eſſe: interueniſſe etiam nonnunquam & Ædiles & Tribunos pleb. fuiſſeque familiam publicam, circa portam & muros diſpoſitam, vnde ſi opus eſſet euocabatur. Dio verò li.55. ſi ita ſcribit. οἱ δὲ στενωποὶ ἐπιμεληταῖς τισὶν ἐκ τοῦ δήμου, οὓς καὶ στενωπάρχους καλοῦμεν, καὶ σφισι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἀρχικῇ καὶ ῥαβδούχοις δύο ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις ὧν ἂν ἄρχωσιν, ἡμέραις τισὶ χρῆσθαι ἐδόθη, ἥ τε δουλεία ἡ τοῖς ἀγορανόμοις τῶν ἐμπρησμῶν ἕνεκα συνοῦσα ὑποτέτακτο, καίτοι καὶ ἐκείνοις καὶ τοῖς δημάρχοις τοῖς δὲ στρατηγοῖς πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεῖσαν, κλήρῳ προσταχθέντων: ὃ καὶ νῦν γίγνεται. στενωπάρχους Dio vocat, qui vicorum magiſtri dicebantur, quos non ſemper prætexta vſos, ſed eo tantum tempore quo ludos compitalitios faciebant. Cic. in Orat. in Piſonem. & Aſconius in eandem ſignificant. tametſi ad Auguſtum hæc potius referenda ſunt, de quo Suetonius ita ſcribit, Spatium vrbis in regiones, vicoſque diuiſit: inſtituitque vt illas annui magiſtratus ſortito tuerentur, hos magiſtri è plebe cuiuſque viciniæ lecti. Valerius autem Max. lib.8. cap.1. de M. Mulitio. Cn. Lilio, L. Sextilio Triumuiris commemorat, qui quod ad incendium in ſacra via exortum extinguendum tardius venerant, à Tribuno pleb. die dicta ad populum damnati ſunt. Item de P. Bilio Triumuiro nocturno, qui à P. Aquilio pleb. accuſatus, iudicio concidit, quia vigilias negligentius circumierat.

TRIVMVIRI MONETALES.

TRIVMVIRI monetales, auro, argento, æri fiando feriundo conſtituti ſunt: vt ſcribit Pomponius in l.2. §.16. De orig. iur. Hinc illud Ciceronis lib. de leg. Æs, argentum, aurum publice ſignanto. Item ad Trebatium de Treuiris Gallis iocans, Treuiros vtles cenſeo: audio capitales eſſe, mallẽ auro, ære, argento

DE VERBIS FEVDALIBVS, præcipue notabilibus, aut alias minus vſitatis, ex Hotom, Cuiac. Vulte. Roſenth. & aliis.

A.

ABBAS, qui feudum conferre poſſe dicitur, li. feud. 1. tit.1. & tit.14. §.3. is eſt, qui in Monachorum ſodalitate, ac cœnobio principatum obtinet. qui à Iuſtiniano Archimandrita, à nonnullis Cœnobiarcha, vel Archimonachus dicitur. Iuſt. nou. CXV. §. Sancimus, vt Abbas, ſiue Archimandrita ſingulis monaſteriis præponatur, quo monachi ex vitæ probitate maxime idoneũ delegerint, & qui ab Epiſcopo cõfirmetur. Legibus autem Longobardorũ ſancitũ eſt, ne Abbas minus quinquaginta monachos ſibi ſubiectos habeat, qui cum eo regulariter viuant. In Lombarda lib. 2. tit. 54. lib.18. Sed poſterioribus ſeculis.

Abbates etiam dicti ſunt proceres, ſiue ex vocabuli notatione, quod abbatiarum prouentu fruerentur. Hinc Hugo ille Capetus, Galliæ regnum arte adeptus, Abbas Hugo dicebatur. Symphorianus Champerius in Genealogia Regum Francorum, Cumque Lotharij frater Carolus aſpiraret ad Regnum cuius antea contemptum præ ſe tulerat, ab Hugone Abbate (eo qui Capetus vulgo vocabatur) editus, vt aiunt, ex familia Comitum Pariſienſium, captus eſt: & in cuſtodiam Aureliis poſitus. Alb. Krantzius in Saxonia, lib.4. cap.21. De regno Francorum per ea tempora magna contentio fuit, cum Carolus Lotharij defuncti frater illud peteret, Hugo Pariſiorum Comes cognomento Magnus, & item Abbas, illud ſibi vendicaret. Suidegerus in Chron. Dionyſiacis: Qui in Chronicis Abbates dicuntur, non ſunt monachi, ſed Barones & Proceres ſeculares, quibus rex Abbatias fruendas ad tempus concedit. Guill. Paradinus ſcriptor Annal. Burgund. lib.2. ſub anno 1103. ſcribit, ſe monimenta vidiſſe cõplura perantiqua, in quibus Proceres Galliæ his nominibus vtebantur: Dux & Abbas: Comes & Abbas. Vnum etiam profert, quod ſubſcribemus. Ego H. de bello ioco volo vt præſentes & futuri ſciant, quod Guido Comes Forenſis, nepos meus L. Dei gratia Regi Francorum, quando rediit de Podio ſanctæ Mariæ, cum ſecum duxit captos Vicecomitem de Pollignae & filium eius Heraclium, donum quod ei dederat, ſcil. Abbatiam Sauigniaci, quæ anteceſſorum & mea ſemper fuerat, & eſſe debet, ſui gratia mihi eandem per virgam reddidit Montebriſonis, in Eccleſia ſanctæ Mariæ Magdalenæ extra villã: vbi Rex miſſam audiuit: his teſtibus de familia Regis, Guidone de Garſanda, G. Pinſerna, & G. Chevruſa conſanguineis meis. Item in Append. Aimoini lib.50.34. Quinetiam, inquit, vſque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt: & ſtatuentes Decanos monachis, ſibi tamen Abbatis vſurpauerunt. Quem locum Paulus Æmilius, Hiſtoricus Pontificalis verius, quam Gallicus, in Carolo ſimplice ſic imitatus eſt, vt multa pro ſuo more ad Patroni ſui potentiam amplificandã inſarciret. Aimonius lib.5. c.1. Ordinaui autem per totam Aquitaniam, Comites, Abbateſque: nec non alios plurimos, quos Vaſſos vulgo vocant, ex gente Francorum: eiſque commiſit curam Regni Aimoin. eod. lib. c.36. Ludouicus quos potuit, conciliauit ſibi, dans eis Abbatias & Comitatus. Item: Audiuit regni Primores tam Abbates quam comites indignatos, quia quibuſdam honores dederat, ſine ipſorũ conſenſu. Item: Conſecratus eſt, & coronatus, in regem, Ludouicus ab Hincmaro Rhemorum Epiſcopo: & Epiſcopi ſe ſuaſque Eccleſias ad debitam defenſionem & debita priuilegia ſibi ſeruanda, commendarunt. Abbates etiam, ac Regni primores, ac Vaſſi Regij ſe illi accommodauerunt, & ſacramento ſecundum morem, fidelitatem promiſerunt. Quo ex loco probabilis coniectura duci poteſt, nomen hoc in Pontificali Romano, in formula Regis inaugurandi, hac ipſa in re poſitum fuiſſe. Pontificibus quoque (inquit) Eccleſiarum Dei condignum & canonicum honorem exhibere, atque ea, quæ ab Imperatoribus & Regibus Eccleſiis collata & reddita ſunt, inuiolabiliter obſeruare: Abbatibus, Comitibus & vaſallis meis congruum honorem ſecundũ cõſilium fidelium meorum præſtare. Nauclerus Generat.33. Hugonis Capeti pater, inquit, primum Abbas dictus eſt, quod ipſe & Robertus Comes Pariſienſ. primi fuerunt, qui relicta monaſteriis prædia prouentuſque occupauerint, ea ſibi ſuiſque militibus attribuentes ſeque Abbates appellantes: a quo impatientes monachis, prout volebant, adhibito moderamine victus & veſtimentorum.

ABBATES quoque nonnunquam in hiſtoriis accipiuntur pro Nobilibus, quod nomen etiam hodie retinent in montibus Pyrenæis nobiles quidam: & hoc ſenſu, quantum opinor, An-

conius 5.cap. 1. Carolus inquit ordinauit per totem Aquitaniam comites, Abbateſque, nec non alios plurimos, quos vaſſos vulgo vocant. Cuiac.li.1. feud.c.pag.15.

ABBATIA, cuius diminutiuum eſt ABBATIOLA, vocatur ipſum monaſterium cum omnibus ſuis pertinentiis, cui Abbates vel Abbatiſſæ præſunt. vid. Cuiac. d. loc.

Abbatiſſa, cui ſimiliter feudorum conferendorum ius eſſe dicitur, libr. feud. 1. titul. 1. §. 1. Et æquiparatur abbati in adminiſtratione rerum ſecularium, cap. 1. De his qui feud. dare poſſunt. Roſenth. ca. 4. feud. concl. 18. n. 1. & lit. A. monialium, ſiue monacharum antiſtita; quam Iuſtinian. Nouel. 115. iubet ab ipſis monialib. electam ab Epiſcopo confirmari: & monialibus eunuchum vnum attribui, qui res illarum adminiſtret. Nouel. 123. 133.

Adæquatio, eſt æquabilis diuiſio hæreditatis inter fratres, antequam diuiſionem leges vetabant quicquam alienari, niſi poſt annos 40. & ei qui ſe læſum contendebat, ſuccurrebatur. Lombard. li. 2. tit. 19. Sic tamen, vt omni tempore ſortes ſtare debeant, & adæquatio percurrat. Idẽ l. Longob. tit. 48. de quadraginta annis poſſ. frat. & Aleman. tit. 89. vlt. frat. poſt mort. pat. hinc lib. feud. 2. tit. 58. §. 3. Scilicet adæquatio percurrat vſque ad quadraginta annos.

Aduocatia negocij alicuius publici procuratio, à ſuperiore mandata: vt li. feu. 2. tit. 17. §. 15. Quicunque aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium inordinarie tractauerit. Hot. Lex. feud. Hinc aduocatus videtur idem fuiſſe, qui à pragmaticis noſtris Commiſſarius vocatur, cui præfectura aut munus aliquod, ac præſertim cauſarum diſceptandarũ publice mandatum eſt. Hinc. li. l. Franc. 3. c. 11. de aduocatis & vicedominis. Et lib. 4. c. 100. Vt tales eligantur, qui ſciant, & velint iuſtitiæ cauſam diſcernere & determinare.

Aduocatia etiam dicitur tutela & defenſio ſacerdotalis alicuius collegij: Hoto. ibid. velut Abbatiæ & Monachorum, quibus & vectigalia quædam attributa ſunt: quorũ potentem aliquem, vel comitem, vel alium nobilem ſibi defenſorem & patronũ cooptabant: vt in diplomate donationis. quam Carolus Magnus Monachis Vlmenſibus fecit: apud Nauclerum, Adelbertum cognatum noſtrum aduocatum ac defenſorem conſtituimus, &c. Item, vt Abbas & Monachi ex his, quos inter potentes nouerint, & inuenerint meliores ſeculi & æquitatis amatores, eligant huic loco aduocatos & defenſores. Item: ſtatuimus, vt ſi aduocatus placitare voluerit, quando vel qualiter, aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo diſponatur: vt non compluribus quam triginta equis ad placitandum veniat: & quidquid placitando ibidẽ adquirat, tertia parte ſibi retenta, duas Abbati reddat. Ioh. Tritemius. Conſtituit autem Archiepiſcopus aduocatum Hirſaugienſis monaſterij ipſum Comitem Erlafridum, ſub ea conditione, vt mortuo patre filius in aduocatiam nõ ſuccedat: niſi fuerit ad eam per Abbatem & monachos aſſumptus. Verebatur enim ne poſt mortem ſuam per filium, ſiue nepotes iniuriam aut violentiam aliquam pateretur, ſi aduocatia hæreditario iure deuolueretur ad poſteros. Abbas Vrſperg. in Philippi vita Aduocatiæ beneficium his exponit verbis: Imperatores nihil iuris ſibi vindicarunt, præterquam illud quod pertinet ad dominiũ totius terræ, vt ſub protectione ſua eas ſuſciperent, & priuilegiis ſuis munirent, & fideliter defenderent. Et paulo poſt: Et de voluntate fratrum in prædiis eorum ſtatueret extra Abbatiam annuum, quod ſibi pro abbatia & defenſione ſolueretur. Vide infra MAMBVRGVS.

Affidati non propriè Vaſalli ſunt, ſed quaſi vaſalli: ſic enim dicuntur, qui in alicuius fidem & tutelam recepti ſunt. Neapol. cõſt. li. 3. ti 7. Vt in terris, inquit, demanij noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere. Itẽ: Quod ſi affidatos ſuſceperit, vel etiam commendatos bona ſua omnia publicentur. Et conſtit. ſeq. Duo ſunt neceſſaria, vt homines affidatorum vel recommendatorum, iure teneantur, videlicet, quod prædeceſſorum noſtrorum temporibus, vel ab ipſis, vel à prædeceſſoribus ſuis de feudo vel hæreditario ſuo aliquid tenuerint, propter quam homine ipſorum merito cenſeantur.

Alode, vel Alodum, Alodium vel Allodium, dicitur proprium cuiuſque liberi hominis patrimonium: quod Romano more dicebant, Prædium cenſui cenſendo: vel Prædium mancipi: vel quod iure Quiritium, aut quod mancipio & nexu tenebatur. Cicero de aruſp. reſponſ. Multæ ſunt domus in hac vrbe, atque haud ſcio, an pene cuncta iure optimo. ſed tamen iure priuato, iure hæreditario, iure auctoritatis, iure mancipij, nexi iure. Feudiſta lib. 2 tit. 26. §. 2. Agnatis feudum, filia vero allodium eſſe aſſerentibus. Item lib. 2. tit 17. §. 2. Per filiam debere recognoſcere, cum de paterno allodio eſſet feudum hoc. In leg. Baior. vbi titulus eſt: vt nullus Baioarius allodem aut vitem ſine capitali crimine perdat: mox hæc ſubſequuntur. In ducis poteſtate ſit vita ipſius, & omnes res & patrimonium. Sic legis Salicæ tit. 62. de allodis. Item, Ripuariæ 68. & Baioat. c. 24. de his qui propriam allodem vendiderint. Et apud Radeuicum lib. 1. c. 30. vbi Imper. Fridericus loquens de Adriano Papæ Nuntios noſtros non eſſe recipiendos in Palatiis Epiſcoporum aſſerit. Concedo: ſi forte aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo, & non in noſtro palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt palatia Epiſcoporum, cum profecto omne quod inædificatur ſolo cedat, noſtra ſunt & palatia. Item cap. Baioariæ legis 24. Venditam allodem euincenti dicitur. Cur inuadere conaris territorium quod ego iuſte iure hæreditatis donaui? Tum alter: Non ita, ſed mei anteceſſores illud tenuerunt, & mihi alodem reliquerunt, & veſtita eſt illius manu, cui tradidi. Item legis Anglorum tit. 17. de alodib. Hæreditatem defuncti filius non filia ſuſcipiat. poſt quintam tamen generationem filia in hæreditatem ſuccedat: & tunc demum hæreditas ad fuſum à lancea tranſeat. Item leg. Franc. lib. 4. c. 51. Audiuimus, quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem: & in ipſo placito dato precio comparant ipſas res iterum ſibi in alodem. Sic apud Adonem in Chron. ætat. ſexta. Baptiſatis Saxonibus, & ingenuitate & alodo firmitas fidei roborata, ſi amplius amiſſa Chriſtianitate in perfidiam relaberemur, id eſt, ſub pœna libertatis & patrimonij amittendi. Rerum igitur duo genera Barbarici ſcriptores conſtituerunt: Allodia, quæ pleno patrimonij iure ite tenebantur, vt eo nomine nulla neque gratia, neque merces, neque opera deberetur: & Feuda, quæ beneficio alterius ſic tenebantur, vt eorum nomine, gratia & opera quædam deberetur. Helmodus in hiſtor. Slau. lib. 2. c. 6. Nobile illud caſtrum cum omni attinentia ſua obtinuit. Allodij inſigne exemplum extat apud Hectorem Boetium hiſtor. Scot. lib. 16. Inter reliquam prædam, inquit, diploma, donati à Rege agri inuentum eſt, his verbis exaratum: Ego Rex Adelſtanus dono tibi Pauline Oddan, & Roddan prædia tam bona, tamque immunia, atque ipſe ea poſſedi. Verbi autem illius notionem demonſtrare, in tanta caligine perdifficile eſſe arbitror. Veriſimile tamen videtur, primam verbi originem ex eo manaſſe, quod nationis bello ſubactæ prædia bipartito diuiderentur: & melior pars militibus fruenda in beneficij loco attribueretur: altera pars plebeis, ac reliquæ multitudini: quod etiam Germani dicunt, ALS LEVD, quaſi quis dicat, vniuerſæ plebi. Nam Leudes & Leudi paſſim apud Germanos & Francogallicos hiſtoricos dicuntur, qui vulgo ſubiecti appellantur, vt apud Georg. Turon. lib. 9. in pactione Childeberti & Gunrchtranni. Conuenit: vt Leudes illi, qui domino Guntchtanno ſacramenta præbuerunt, ſi poſtea conuincuntur ſe in parte alia tradidiſſe, vt debeant remoueri. Et paulo poſt. Similiter conuenit, vt nullus alterius Leudes nec ſollicitet, nec venientes excipiat. Item alio loco: Conuenit vt Leudes, qui domino Gunthchranno ſacramenta primitus præbuerunt. Atque in hanc ſententiam primum me Gallorum noſtrorum ſermo & conſuetudo induxit, qui prædia huiuſmodi nominant Alleud: eaque longiſſimo interuallo ab iis, quæ in his libris Allodia vel Allodes appellantur, ſeparant. Nam illo nomine eos demum fundos appellant, pro quibus cenſus, ſiue penſiuncula ſoluitur. vnde Fundi liberi allodij fiefs de Franc alleud: quorum nemo donatorem agnoſcitur: pro quibus nemine gratia debetur, & qui eo nomine immunes ſunt: quos more Rom. dicebant, Optimo iure poſſideri. Verum hæc quidem hactenus. Nam omnis hæc poſita in diuinatione diſputatio eſt: aliquanto concinniore fortaſſe, quam quod Guil. Bud. in Annot. in Pand. ſcribit, Alaudia à laudandi, h. e. nominandi auctoris verbo profecta: quod qui prædia ea iure habeant, laudare auctorem ſuum nemi̇nem teneantur: vt qui nullum ſoli dominum agnoſcant, nec patronum, i. qui in nullius fide ſit, quaſi Budæus Alaudia coniunctum verbum putaret ex a, particula priuatiua, & laudare: quippe, quorum nomine laudatio non debeatur. Neque fortaſſe probabilius videatur, ſi Alodem ex A eadẽ particula priuatiua, & Lodes fictum vocabulum dicamus, quaſi ſine lode, i. e. vaſſallo: vt cum Amens dicitur, quaſi ſine mente: nam neque A particula illam apud Germanos priuandi vim habet, & Lodes præciſe vaſſallum non ſignificat: ſed quemuis (vt ante dixi) principis ditioni ſubiectum, ſiue is miles ſit ſiue non ſit: & ſiue feudum alterius beneficio teneat, ſiue non teneat. Doctores autem vulgo Alaudium definiunt proprietatem, quæ à nullo recognoſcitur: quod non abſurde dicitur, ſed quod feuda quædã allodij liberi finxerunt, quæ Galli FRANC ALLEVD appellarunt, totum eſt (vt iam ante diximus) ab inſtitutis Germanicis alieniſſimum. Sed ecce rurſus alteram huius vocabuli notionem. Beatus Rhenan Rerum Germanicarũ li. 2. Alodia (inquit) proprij iuris erant fortaſſe Germanico vocabulo ſic dicta, quod familiæ velut coagmentata ſint, & coniuncta, hoc eſt, inſeparabilia à familia: EINANTOD. vnde plerumque negligebantur beneficia regia: Alodia curabantur: vt autem hoc ſit, feudum Allodio opponi conſtat ex c. 1. §. ſi de feudo defuncti contentio ſit. Et c. 1. in fine: de eo qui ſibi & hæredibus ſuis, & pluribus exemplis & hiſtorijs confirmant. Cuiac. Hoto. & Vult. vbi de hoc vocabulo agunt.

ANGARIAE & PARANGARIAE: Hiſce verbis Hoto. ſcribit ſignificari

ficati operas extraordinarias, quæ propter repentinorum aliquod negotium ad ſolius Imperatoris edictum præſtantur, & paucorum quorundam, quibus lege hoc ita tributum eſt, L. Iudicib. C. de curſ. public. Vulgo hæc ita diſtinguuntur, quod Angariæ ſint munera perſonalia, quæ præſtantur Imperatori ſumptibus & expenſis Imperatoris: Parangariæ ſint munera mixta, quando quis Imperatori ſeruitia expedit ſumptibus propriis. Vulte. de feudis lib. 1. cap. 5. nu. 6. Vtriuſque, tam Angariarum quam parangariarum præſtatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recenſentur lib. Feud. 2. tit. 56. Vult. di. loc. quod ea Regis aut Imperatoris iura propria ſint: cum olim eo nomine ſignificarentur munera onerum vehendorum prouincialibus impoſita. Vnde Angariari naues dici ſolebant, quibus onerum tranſmittendorum neceſſitas iniungebatur, l. pen. ff. de veter. nonnulli interpretantur poſtas: qua de re vide Cuiac. in leg. fin. Codic. de fabr. lib. 11. & in tit. de curſ. publ. lib. 12.

Aperiri feudū alicui dicitur, cum ei lege defertur: veluti Domino, cum ei ob Vaſſalli mortem aut culpam committitur, id eſt, ad eum reuertitur, li. 1. tit. 18. §. 2. li. 2. tit. 15. & tit. 26. §. 4. Commi[illegible] & in commiſſum cadere veteres dixerunt, quæ propter delictum aliquod amittuntur. Aperiri etiam agnato feudum dicitur, cum ob vaſſalli crimen in non dominum commiſſum agnato lege defertur, lib. 2. tit. 31.

Armandiæ, vel, vt alij volunt, Armanniæ, ſunt, vt quidam exponunt, littora publica: quæ ita dicta eſſe putant ab ariditate: alij interpretantur vectigal, quod ex armentis animalium ſoluatur, Hern. Aluerat. Bald. & alij in cap. 1. quæ ſint Regal. Quidam dicunt eſſe vectigal, non tamen ex armentis animalium, ſed quod pendatur ex licentia arma faciendi: prout anteriores ſcribere dicit Roſen. c. 5. n. 19. Alij denique interpretantur fabricas & publica armamentaria, quæ principem Romanorum ſemper ſibi ſoli vindicaſſe apparet ex Nou. 85 & l 1. C. vt armorum vſus. Hanc poſtremam Cuia. amplectitur lib. 5. feud. pa. 292. eamque interpretationem eſſe omnium veriſſimam teſtatur Borch. dict. c. 1. n. 41. vt refert Vulte. li. 1. feud. cap. 5. n. 6.

Aſtalium ab aſtu dictum, idem eſt quod Felonia. Aſtalium facere, eſt fruſtrari & decipere. Vnde ſæpius in legibus, aſto animo eſt doloſo & callido, l. 4. de furtis, l. 15. qual. quis defen. ſe deb. leg. 3. de hom. lib. ho. l. 1. de dam. iniur. Ad hunc modum Plaut. loquitur in Pænul. Mea ſoror ita ſtupida eſt ſine animo aſto. Et Accius apud Nonium: N. ſi vt aſta ingenium lingua laudem. Cuiac. lib. 1. feud. tit. 1.

Aſſilire, pro vim afferre, adoriri, oppugnare, li. feud. 1. tit. 5. §. 1. Similiter ſi dominum aſſilierit, vel caſtrum domini ſciens dominum vel dominam intus eſſe. Et eod. lib. 17. Si ſcienter ſeniores aſſilierint.

Auiaticus, id eſt, nepos, lib. feud. 5. tit. 1. §. 3. Si vero filios non habuerit, & Auiaticum ex filio maſculo reliquerit. Fictum nomen ab Auus vel Auius, quo nomine in legibus barbaricis pro auus ſæpe vtuntur. Nepotem vero feudiſtæ interdum fratris filium appellant, vt lib. 1. tit. 5. §. 1.

B.

Bannus ſiue bannum, duo ſignificat: Edictum, qua die vaſſalli equis vtriuſq; inſtructi ad comitatum adeſſe debeant: & factionem h. e. multam edicto non parentis. Capitul. Carol. Si hoc non impleuerit, beneficium perdat: & qui beneficium non habuerit, bannum ſoluat. Et alibi: Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia vendit, & ſi non habet pretium ſemetipſum donet, vſque dum ipſos banno ſoluat. Gregorius Turon. lib. 5. c. 26. Bannos iuſſit exigi pro eo, quod in exercitum non ambulaſſent. Vnde Heribannum duo quoque ſignificat, de quo infra ſuo loco: generaliter mulctam omnem quæ domino debetur, quaſi ab Her & Bannus: ſpecialiter eam quæ pro militiæ deſertione penditur, quaſi ab Hoerr quod exercitum ſignificat. Et bannus mulcta, Legis Franc. li. 4. c. 71. Quicunque liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribannum, id eſt, ſolid. LX. perſoluat: aut ſi non habuerit, vnde illam ſummam perſoluat, ſemetipſum pro vuadio in ſeruitium principis tradat, donec per tempora bannus ſit perſolutus. Et qui propter heribannum ſe in ſeruitium tradunt, ſi moriatur, hæredes eius de ipſo banno obnoxij non ſiant. Hotom. Lex feud. in voce Bannus, & in verbo Heribannum, eſt edictum, ait, quo feudatarij ad militiam in diem certum euocantur. Hinc

Bannitus, interdum euocatus, leg. Franc. 3. c. 64. Quicunque noſtros habens honores, in hoſtem bannitus fuerit, & ad condictum placitum non venerit, &c. Leg. Franc. li. 4. c. 72. Vt non per aliquam occaſionem, neq; pro vuadia, nec de ſcara, nec de vuarda, nec pro Heribergare, nec pro alio banno heribannum apponet ei ſuam tertiam partem. Item, ipſe heribannus non exactetur neque in terris, neque in mancipiis, ſed in auro atque argento, &c. Vnde nonnulli Francogallicum verbum corruptum putant Arbierban: Vſurpatur enim pro pœna non reſpondentis ad exercitum, ab Hoerr, vel Herre, quod exercitum ſignificat, & Bannvs, indicta, vnde

Herislitivm, pœna deſertæ ſiue detrectatæ militiæ. Leg. Franc. li. 4. c. 72. Quicunque abſq; licentia vel permiſſione principis de hoſte reuerſus fuerit: quod factum Franci & Alemanni Herislitz dicunt, volumus, vt antiqua conſtitutio, id eſt, capitalis ſententia erga illum cuſtodiatur. Item in Capitulari Caroli, & in Lombarda lib. 1. tit. 15. Si quis dimiſſo exercitu abſque licentia Regis domum reuertatur, & quod nos Theudiſca lingua dicimus Erislitz fecerit: Item, Ex ea die ſit bannum reſciſſum, quod Theudiſca lingua Erislitz, i. armorum depoſitio vocatur, vbi depoſitio pro deſertio poſitum videtur. Beatus tamen Rhen. lib. Germa. 2. Deſeruiſſe, inquit, exercitum, inter capitalia numerabatur. Id Flagitium Franci vocabant Heriſchlitz, quaſi dicas, exercitus ſciſſionem.

Bannitus interdum exilio damnatus, lib. feud. 4. tit. 27. dominum excommunicatum, vel ab Rege bannitum, non eſt obligatus vaſſallus ad adiuuandum.

Baro in libris quidem feudiſticis non nominatur: ſed apud alios ſcriptores barbaricos eo nomine appellatur, qui inter nobiles opibus & potentia antecellit: quem Satrapem Perſæ appellabant. Denique Barones & optimates pro iiſdem vſurpantur. In Append. Aimonij lib. 5. cap. 51. Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates quoque, plures etiam optimates & Barones ſui regni congregari fecit. Et cap. ſequ. Quidam quoque ſuffraganei ipſorum, nec non optimatum & Baronum regni Franciæ non minima pars. Et cap. 51. Quæ pernicioſa factio zelo & diuerſitate Baronum, Comitum, atque Optimatum regni tanta terram calamitate extinxit, &c. Otto Friſing. lib. 7. capit. 25. Leopaldus Marchia ſuſcepto à Rege ducatu Norico, omnibus pene Baronibus ad eum pertinentibus, amoreque ſeu terrore ad eum confluentibus, ſedem ducatus Ratiſbonam ſuæ ditioni ſubiecit. Vnde autem nominis huius origo fluxerit, non ſatis conſtat. Plerique eam deducunt à Græco βαρὺς, quod eſt grauis, Eguin. Bar. 2. feud. 3. nimirum moribus: Alij à Græco βάρος, quod Latinis ſignificat pondus, quod nimirum aliis corporis pondere & natura anteire debeant. Borch. tract. feud. cap. 5. voluit dictus eſſe à Germanico Banner. Nonnulli appellationem illam ab Hebræorum, Bar, quod eſt filius, repetunt, de quo videatur Mozi: de his qui feud. dare poſſ. numer. 17. Plures notationes videre licet apud Vulte. de feud. lib. 1. cap. 4. numer. 14. Apud veteres quidem Latinos auctores notum eſt, pro bardo & ſtupido vſurpari, ſed in legibus Barbaricis. Hot.

Baro paſſim pro mare ſeu viro vſurpatur: vt legis Salicæ, titul. 34. Si quis Baronem de via hortauerit, aut impinxerit, &c. Si vero mulierem hortauerit, &c. Item in Lombarda lib. 1. tit. 9. Si quis homicidium perpetrauerit in Barone libero, vel ſeruo, vel ancilla, &c. Quare non abſurde fortaſſe diſputari poſſet, cum barbari ſcriptores vulgo pro vaſſallis Homines nominent: quemadmodum poſterius in voce Homo, exponetur: factum, vt Barones dicerentur iidem qui alibi vaſſi dominici: & Homines ſiue vaſſalli Regij: quo nomine Regij Capitanei, ſiue Proceres omnes, hoc eſt, Duces, Comites, Marchiones continentur. Sigebertus in Chronicis anni 1560. Capitales Barones ſuos cum paucis ſecum duxit: ſolidarios vero milites innumeros. Flauius Blondus lib. quinto decad. 2. Nam primam vrbis, quos nunc Barones, nunc Capitaneos appellabant, Imperatori obſequentes, &c. de Friderico Barbaroſſa loquitur.

Sic in Lombard. lib. 1. tit. 14. Si quis ex Baronibus noſtris ad nos venire voluerit, ſecurus veniat, & illæſus ad ſuos reuertatur. Sic apud Ottonem. Friſing. Marchio in Baronum numerum refertur, lib. Frid. 1. cap. 12. Inter quos Vvilhelmus Marchio de Monteferrato, vir nobilis & magnus, & qui pene ſolus ex Italiæ Baronibus ciuitatum effugere potuit imperium, grauem conqueſtionem fecit Item cap. 16. Vicinorum Baronum, quorum vnus Marchio Opitius, præſidiis munita. Iure autem Gallico Baro dicitur, qui ſuo territorio ſummæ, mediæ, & infimæ coercitionis, atque etiam nundinarum ius habet. Veluti virgis cædendi, ſuſpendendi, exilio mulctandi, ceruicis amputandæ, cremandi, notæ inurendæ. Itaque patibuli quatuor tignis erigendi poteſtatem habet: vt eſt apud Ioh. Butiier. in ſumma Rurali. Apud Scotos autem Barones vetuſtis temporibus iidem, qui apud Germanos dicebantur: nimirum vaſſi Regij, equites Regij. Hector. Boet. hiſtor. Scot. lib. 11. §. ſeq. Conuenienti eo nobilitati condicto die, regno in partes, quas vocant Baronias, diuiſo, cunctas opes agroſque regios meritorum habita ratione diuiſit. Barones vero (ita illius temporis equites noſtrorum annalium monumenta appellant) ne non ſuppeterent ad Regiam maieſtatem facultates, vt cuiuſcunque agri domino excedente ex humanis, heres ſiue mas, ſiue fœmina, vſque ad alterum ſupra viceſimum ætatis annum Regis eſſet ſub tutela.

Baronia, pars Regni iure feudi conceſſa. Hector iam d. loco.

Beneficium generali ſignificatione, prout definitur ab Oberto cap. 1. de beneficio quid ſit, &c. ex Seneca nihil aliud eſt quam beneuola actio, tribuens gaudium capientibus, capienſque tribuendo in id, quod facit, prona & ſponte ſua parata. Speciali

ſignificatione Latinè noſtri appellant erebo, quod ſua lingua Feudum: vt in Diſpu.feudor.c.2.expoſuimus. Sic libro feudorum 2.tit.1.§.2. Sciendum eſt, feudum, ſiue beneficium non in rebus ſoli, &c. conſiſtere. Item lib.feud.2.tit.52.§.3. Comperimus milites ſua beneficia paſſim diſtrahere. Item, Milites ſuos omnibus beneficijs exutos. Item: Nemini licere beneficia, quę à ſuis ſenioribus habent, ſine ipſorum permiſſione diſtrahere. Et ab hac conſuetudine non abhorret, quod Cæſar lib. de bello ciuil.2. ſic ſcribit: Cæſar, etſi multis neceſſariiſque rebus in Italiam reuocabatur, tamen conſtituerat nullam partem belli in Hiſpaniis relinquere, quod magna eſſe Pompeij beneficia, & magnas clientelas in citeriore prouincia ſciebat. Sic cum populus Romanus ſtante Republica honores & magiſtratus mandabat, eique ſoli accepti ferebantur, Beneficia dicebantur. Cicero.Philip.14. Eſt ille quidem Conſul: ſed alterum nomen beneficij eſt populi Romani, alterum, &c. Et Agraria 2. Et vnuſquiſque ſtudio & ſuffragio ſuo viam ſibi ad beneficium impetrandum munire poſſit. Et pro Muræna: Vt eiuſdem hominis voce & declaratus Conſul, & defenſus, beneficium populi Romani cum veſtra atque omnium ciuium ſalute tueatur.

Beneficium igitur, propriè ſic dictum, idem quod Feudum: vnde Beneficiare pro Infeudare, vel feudum alicui tribuere. Sigebert. in Chron. anni 1007. Poſtea Imperator ſeditione ſuorum coactus, Valentianas Balduino Comiti beneficiauit: vt ſibi contra motus ſuorum auxilio eſſet. Hinc

Beneficiatus, pro beneficiarius, qui feudi beneficio affectus eſt, li.feud.2.tit. 55. §.1. Beneficiati eorum feuda, quæ ab iis tenebant, obligauerant, vendiderant. Otto Friſing. 1. Frid.2.cap.12. Singuli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. Item, ſicque omnes omnium beneficia, qui ſibi bena voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnentur. Cæſ.de bell.ciuil.1. Petreius vero non deſerit ſeſe, armat familiam, cum hac & prętoria cohorte certatorum, barbariſque equitibus paucis beneficiariis ſuis, quos ſuæ cuſtodiæ cauſa habere conſueuerat, ad vallum aduolat. Item lib. 3. Euocatorum citciter duo millia, quæ ex beneficiarijs ſuperiorum exercituum ad eum conuenerant, quæ tota acie diſperſerat.

Beneficiarios apud I. Cæſarem, 1. ac 3. de bello ciuil. vt & apud alios paſſim reperies. Hoto.

Beneficium & hæreditas ſic opponuntur, vt Feudum & Allodium: nam illo nomine appellantur, quæ beneficio alicuius adepta ſunt: hoc vero, quæ legitimis hæreditatibus, vt in teſtamento Caroli Magni apud Nauclerum & Marium: Præcipimus, vt poſt noſtrum diſceſſum vnuſquiſq; accipiat beneficiin regno domini ſui, & non alterius, &c. Hæreditatem autem ſuam habeat vnuſquiſque illorum hominum, abſque contradictione, in quocunque regno hoc eum habere contigerit.

Breue teſtatum deſcriptores feudorum interpretantur Inſtrumentum publicum, vt in cap.1.§. ſi cum. & § ſi autem inueſtitura. Quid ſit inueſtitura & inſtrumentum publice confectum, vt in c.1.in fi. ſi de feud.vaſ. ab aliquo interpell.fuer. Volt.lib. 1.feu.c.7.num. 41. Latinis modo teſtationem, modo teſtificationem appellari ſcribit Hotom. in Lex.ſuo feu. in ver. Breue teſtatum, ad hoc allegans Ciceronem in Verrin.7.

Breuis autem, breues, breue, breuia, & breuiculum, ſunt chartulæ ſiue libelli breues, quæ eum per ſe ſolæ fidem non faciunt, vt probat Cuia. in l.inter chartulas. C.de conuen. fiſci debit.lib. 10. per l.inſtrumentum, & l.exemplo. C.de proba. merito adiectum eſt in doctrina feudali huic breui epitheton illud teſtatum, nimirum vt iſto actu innuatur, debere hoc breue eſſe eiuſmodi, quod ad probandum ſiue teſtificandum ſit idoneum & ſufficiens. Volt. ſupra d.loc.

Buccellarij, atteſtante Cuiac. lib.2. feud. tit. 7. dicuntur milites corporum cuſtodes ſiue protectores, qui patronis ſuis aſſiſtunt ſemper, l.vlt. Cod. ad leg. Iul. de vi publ. vide plura apud Cuiac. dict. loco.

C.

Cambium, quod ab antiquo verbo Cambire originem trahit, permutatio, ſiue rei alterius pro altera ſubſtitutio. li.feud.1.tit. 25. Vaſſallus cambium feudi à domino petit. Et li.1. tit.4.§. 2. Vel cambium proprietatis nomine illius feudi habuerit, & li. 3.tit.1.§.4.

Camera pro conclaui, in quo pecunia ſeruatur: vnde feudum de Camera, li.2.tit.1.§.2.tit.2.§.2. pro ſtipendio, quod vaſſallo datur à domino. Sic in teſtamento Caroli M. apud Eguinat. Incipit deſcriptio atque diuiſio, quam perfecit de theſauris ſuis, atq; pecunia, quæ illa die in Camera eius inuenta eſt. Anton. Florentin. part. hiſt.3. in extremo: Anno 1204. Petrus Arragonienſis Rex obtulit regnum ſuum Innocentio Papæ, illudque ſibi ac ſucceſſoribus ſuis conſtituit cenſuale, vt annuatim de Camera ipſius Regis 250. maſſemuntinæ Apoſtolicæ ſedi redderentur. Feudum de Camera, & Soldatam idem eſſe arbitror ex lib. feu.2.tit.10. in fin. Pet. de Vineis Epiſt.1.cap.38. Neq; non noſtrorum, & Cameris feudatariorum in ipſa collectæ ſubſidiis computatis.

Campio, certator pro alio datus in duello: à campo dictus, qui circus erat decertantibus definitus. Sic lege Langob. tit. 112. Nullus campio præſumat, quando ad pugnandum contra alium vadit, herbas, quæ ad maleficium pertinent, ſuper ſe habere. Item in c. Orthonis, leg. Franc. li.5. tit.6. Si ſeruus liberum ſe vocauerit, liceat domino campionem dare, ſi morbus aut ætas eum pugnare prohibuerit. Et Friſionum tit.14. In hac tamen contentione licet vnicuique pro ſe campionem mercede conducere.

Capitanei dicuntur, qui Latinis ſunt principes, aut proceres: quod tanquam caput reliquo corpori, ſic illi reliquis ciuibus præſunt. Horum duæ ſpecies numerantur: nam alij ſunt Capitanei regni, quo verbo Duces, Comites, Marchiones intelliguntur: ac proprie Capitanei numerantur, lib.feud.1.tit.1.§.1. & tit.7. Alij vero improprie, qui vrbium præfecti ſunt, quibus plebs ab aliquo ſuperiorum gubernanda commiſſa eſt: qui & valuaſores regij, aut maiores appellantur, li.feud.1.tit.1.§.1. & tit.7. & tit.17.

Cauenæ, vox barbara eſt, & placet nonnullis magis vt ſcribatur non cauena, ſed canéua. Nonnullis etiam canua, vel, vt eſt apud Ardizonem, cancus: quas voces ſcribunt Longobardis ſignificare cellam: vnde feudum de cauena in lib. 2. tit.1.§.2. & tit. 2. §. 2. erogatio annua vini, frumenti, alteriuſve annonæ, quæ militi tribuitur. Itaque veriſimilius eſt pro cella ſiue cellario dictam. lib.feud.2.tit 2. in fin. feudum ſoldatæ ſignificatur eſſe feudum de camera vel cauena: quia plerunque (inquit) in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona. Doctores, inter quos Vultei. malunt cauenam dictam quaſi cameram auenæ: auena ſynecdochice accepta, pro omnis generis frumento, Atque iterum pro omni eo, quo corpus hominis ſuſtentatur, vt ita dicere poſſimus, cameram eſſe cauenam pecuniæ principis, cauenam eſſe cameram frumenti principis.

Cletus, κλῆρος, Latinis ſors, generale nomen eſt pro vniuerſa Eccleſia, Hebræorum more, apud quos natio Iudæorum eo nomine appellatur, 1. Pet.5. vbi Presbyteros admonet, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων: non vt dominantes cleris. Hinc

Clericus, de quo ſæpe in libris feudiſticis mentio fit, ita definitur ab Hieronymo in epiſt. ad Nepotian. Igitur clericus, qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ, interpretetur primum vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim Cleros Græce, ſors Latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars clericorum eſt. Conſtantinus autem clericos ita definit, qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt. l.1.C.Th.de Epiſc.& cler. nimirum preſbyteri, diaconi, lectores, exorciſtæ. Separantur autem ab Epiſcopis, lib.feud.2.tit.55. & in tit. C.de Epiſc.& cler.

Clientes & clientuli, in his libris interdum dicuntur, qui paſſim vaſſalli aut milites, aut feudatarij appellantur, vt lib. 1. tit. 15. Improprie autem iis hæc appellatio tribuitur. Nam clientes olim duorum erant generum: alij namque ciues Romani erant homines tenues, qui ſe in potentioris alicuius fidem dicabant, quem Patronum nominabant, qui eos ab iniuriis defenderet. Eius neceſſitudinis certa erant iura, quæ in Comment. verb. Iur. ex Dionyſ. Halicarn. lib 2 expoſuimus, & rurſus in fragment. XII. tabul. ad illam legem. Patronus ſi clienti fraudem faxit, ſacer eſto. Eorum mentio fit in leg. 3. ff. de vſu & habit. leg.5.§.1.ff.de iis qui effud. leg. ſi libertus 89. ff. de furt. leg 3. §. ſed quod. ff. de pen. leg. Alij præterea clientes erant homines prouinciales, qui ſe imperat. popul. Roman. declarant, ac propterea parte aliqua ſuorum agrorum donati fuerant: quorum conditio propius ad vaſſallorum ſimilitudinem accedit. Qua de re copioſe cap. Diſput. 2. expoſuimus, de quibus intelligi poteſt. l. non dubito. 7. ff. de capt. & poſt.

Comites in libris feudiſticis dicuntur Iudices ordinarij, qui in pace & otio ius reddunt, itemque præfecti vrbium. Itaque lib. feudor. 2. titul. 27. §. qui iudex dictus eſt, item continuo poſt Comes appellatur. Comes eandem hæreditatem Regiæ ditioni aſſignet, & §. 4. Si Comes hæreditatem Regiæ poteſtati conſignet. Et §. 12. Comes quanto pretio ſecundum qualitatem temporis ſit annona vendenda, vtiliter prouideat. Et §. 16. Comes ſiue Iudex in cuius regimine Guerram fecerint. Sic legis Franc. lib.11. de Aduocatione ad comites, cap. 6. Monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis fidei nobis promiſſæ in pace & iuſtitia facienda, &c. Et in edicto religioſo Carolomanni apud Aucntinum lib.3. Præfectus, quem Franci Graphionem vocant, ſummo ſtudio adnitatur, vt incantationes impune non abeant. Graff igitur, modo Præfectus, modo Comes Latine dicitur. Helmod. in hiſt. Slau. cap.68. Super hos omnes functus eſt Comes honore Cometiæ: feceitque iuſtitiam populo. Otto Friſing. lib. Frid.2. cap.12. oſtendit, ſingulas Longobardorum ciuitates ſuos habuiſſe Comites, id eſt, Iudices ac præfectos iuri dicundo præpoſitos, vbi Langobar.

in Gallia

in Gallia Ciſalpina ſedibus, moribus & inſtitutis loquitur: Ex quo fit (inquit) vt tota illa terta intra ciuitates fermè diuiſa, ſingulæ ad comminandum (id eſt, in ius vocandum) ſecum diœceſanos compulerint, vixque aliquis nobilis, vel vir tam magnis, tam magno ambitu inveniri queat, qui ciuitatis ſuæ non ſequatur imperium. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac communicandi poteſtate, Comitatus ſuos appellare.

Comites etiam dicuntur alicuius regionis præfecti. Greg. Turo. lib.4. Nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum Regis Chlodouei fuerunt: & Comites non Reges appellati ſunt. Alb. Krantz. in Vandal. lib.1. c.28. Equidem arbitror, qui, cum Senatus Rempub. adminiſtraret, rexere prouincias Proconſules: & ſub Auguſtis inde Imperatoribus prouinciarum præſides inde dicerentur: aut præfecti prætorij: hi poſtea ſub Imperatoribus iam Imperio declinante Comites dicerentur: Erat (inquit) Comitatus Imp. Mediol. Quid vult inſinuare aliud, niſi quod publicum Imperatoris conſilium ibi quiescat? Comites ergo in prouincijs habebantur, qui in quaque prouincia publicum fouebant conſilium. Hoc ipſum & Epiſtolæ Auguſtini ſonare videntur. Ætate autem noſtra longe aliud præfert Comitis nomen: inferiorem ſcilicet nobilitatis gradum, ſub Duce, ſupra Barones. Hæc ille.

Comites ſtabuli fuerunt præfecti equorum regiorum, qui deinde corruptè Coneſtabili tam in Orientis, quam in Occidentis Imperio appellati ſunt.

Comites prætetea duodecim circiter Caroli Magni tempora, ſub vno Duce fuiſſe ſolitos, docuimus ſub vocabulo, Duces. Quod tamen neque vbique, neque perpetuo obſeruatum eſt. Albertus Krantz. lib. Dit.8 c.37. Comitatum quoque Holſatiæ atque Stotmariæ, iuncta ditione Thietmarſiæ in Ducatum verti depoſcit. Non grauatus Imperator, mox annuit poſtulatis. Comitatus titulum extinguit, & ex tribus memoratis ditionibus vnum creat Ducatum, Regemque præſentem illo ſolemniter inueſtiuit.

Comitatus, pro Iuriſdictio, territorium, qui alibi diſtrictus dicitur. Otto Friſing. lib. Frid.2. cap.13. De Longobard. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi, id eſt, in ius vocandi, poteſtate comitatus ſuos appellare.

Commendare ſe, dicebantur Vaſſalli, cum ſe in fidem & clientelam Patroni dicabant, more (vt videtur) ab antiquis Romanorum & Athenienſium inſtitutis tracto. Terent. in Eunucho:

----Vna eſt domus:

Thais patri ſe commendauit in clientelam & fidem

Aimoin. lib.4. cap.64. Illuc & Taſſilo cum primoribus gentis ſuæ venit: & more Francico in manus Regis in Vaſſaticum manibus ſuis ſemetipſum commendauit. Item lib.5. cap.35. Abbates etiam, & Regni primores, ac Vaſſi Regij ſe illi commendauerunt, & ſacramento ſecundum morem fidelitatem promiſerunt. Commendati tamen, & recommendati dicebantur, non iidem qui vaſſalli, ſed tantum qui ſe in alicuius potentioris fidem & tutelam receperant: vt diximus in voce, Affidati.

Conſortes dicuntur Dominus & Vaſſallus: quaſi σύμμαχοι eiuſdem militiæ ſocij, eiuſdem fortunæ participes, lib. feud. tit.3. Si contigerit feudum neglectu fidelis conſortibus applicari: id eſt, dominis committi, & aperiri. Alibi coniuges appellantur, quaſi coniugales, eodem iugo alligati, lib.2. titul.58 §.1. Nonnunquam etiam Pares appellantur: vt ſuo loco diximus ex l. Franc 4. c.65.

Conſultum dicitur idem quod pignus, vt lib. feudor. 2. tit.8. §.3. Nam nec pignus, quod conſultum dicitur, fieri poteſt ex feudo.

Conuerſus dicitur, qui à communi hominum conſuetudine ad monachalem vitam abductus, depoſito virili habitu veſtitum cucullarem induit. libr. feudor. 2. titul.30. Hic primus eſt ad monachiſmum gradus. Alter eſt eorum, qui poſt conuerſionem profitetur ſe ab hominum conſortio abſcedere, & Profeſſi appellantur. Poſtremus monachorum. Conuerſio non ſpoliat patrimonio: profeſſio ſpoliat, cum hæc formula pronunciata eſt: Do me & mea vni Eccleſiæ, gloſ. in cap. vt lex continentiæ cau.17. qu.1. quod totum ex antiqua gentium conſuetudine profectum eſt, vt ex illo Verrin. 1. intelligi poteſt: Dixit & ſe & omnia ſua Veneris eſſe? ſi pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Iuſtinianus Nouell. tertia. Si quis (inquit) monachus fieri vult, non ſtatim monachus fiat, ſed per triennium tonſura quidem & veſte laicorum vtatur: & narret cauſas, propter quas ad ſolitariam vitam migrare cupiat: vt ſi per triennium talis appareat, vt dignus videatur tonſura, & veſte religioſa, tunc tondeatur, & veſtem monachicam veſtiat.

Conuicani, quorum mentio fit in l.1. Co. non lic. habit. metr. ſunt cognati conſorteſque noſtri.

Credentia, arcanum vaſſalli fideicommiſſum. li. feudorum 1. tit.17 Vel ſi credentiam ad eorum damnum ſcienter manifeſtauerint.

Cucurbitare dominum, pro vxori domini ſtuprum afferre, lib. feud. 1. tit.5. §.2. lib.3. tit.2. §.1. & lib.2. tit. 57. & tit.38. Barbarica videtur origo vocabuli, cum in legibus Longob. corbita pro ſtupro vel infamia vſurpetur. Vnde Cucurbitam dicebant vxoris adulterio infamem: quam Argam etiam appellabant, vt in Lombard. lib. tit. de conuit. quod tamen à Græco ἀργὸς deductum videtur: quaſi qui eiuſmodi contumeliam patitur, ſit iners, atque excors: nam apud Pau. Diaconum de geſt. Longob. lib.6. c.8. Quando tu (inquit Dux quidam Ferdulphus) fortiter aliquid agere poteris, qui ab Arga nomen deductum habes? Corbitare autem video Plautum dixiſſe, pro ventrem implere in Caſina: Noui ego ambas illas eſtrices. Corbitant vbi commeſſe poſſunt. Fictum videtur à Corbita, quæ nauis oneraria eſt: vnde illud eiuſdem in Pœnulo: Tardiores quam corbitæ ſunt in tranquillo mari, vt corbitare facile dici poſſit non modo a lultera, quæ ex alio prægnans fit: ſed etiam adulter, qui alienæ vxoris ventrem implet, quem vulgo cuculum appellant.

Cucurbitare autem vxorem domini vaſallus dicitur, non tantum ſi cum ea adulterium perfecerit, ſed etiam ſi id duntaxat attentauerit, quod variis modis fieri poteſt, vt ſcribitur in l. apud Labeonem. 15. §. ſi quis virginis. ff. de iniur. puta, conando, ad proximum actum perueniendo: Item turpiter cum ea ludendo, turpiter oſculando, &c.

Curia & curtis, idem. Itaque lib. feud. 2. tit.51. §.1. Quidam Capitaneus in quadam Curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit. Curia autem propriè ac reſtrictè, eſt area muro circumdata, in qua ædificium inſulæ modo poſitum eſt, vt in diplomate Ludouici apud Ioannem Aucotinum: Ludouicus diuina fauente gratia Rex Barioariorum, Gotzbaldo perpetuo dono in villa Engolſtat dúas Eccleſias curtim dominicatam, cum ædificiis deſuper poſitis. Abbas Vrſperg. in Fride. I. de pactione inter ipſum & Placentinos: Præcepit muros & foſſata deiicere, & turres ciuitatis euertere: & quatenus in vna curte non conſiſtat plus ædificiorum, quam vna domus. Item in formula Pacis Alſaticæ apud B. Rhenanum, lib. German. rerum 2. Quicunque aliquem rapina, aut incendio, aut captiuitate, aut aliqua temerari a præſumptione infra curtis (mendoſe legitur CORTIS) aut domus ipſius conſeptum, aut conclaue inuaſerit, aut aliquem ad ſanguinis effuſionē percuſſerit, liber capitali ſumma puniatur, vbi legendum eſt SENTENTIA: vt lib. feud. tit.27. §.2. Hinc

Curtis pro Prætorio, ſiue ampla & magnifica domo frequenter vſurpatur: quam Gallice dicimus LA MAISON SEIGNORIALE. Helmodus in hiſt. Slau. lib.1. ca.12. De vrbibus vero, aut prædiis, aut curtis numero, quæ ad poſſeſſionem Pontificis pertinebant, & c. 24. Ipſe quidem villas ampliſſimæ poſſeſſionis accepit: & prædia colonis exercenda diſtribuit: habuitque præter alias curtes duas nobiles, ad quas ſæpius diuerſatus eſt. Vnam in via publica, quæ dicitur Buzu, &c. Item c. 18. Prætetea curtes illæ notiſſimæ Buzu & Nezenna, & cæteræ poſſeſſiones in terra Vagirorum Epiſcopo reſtitutæ ſunt rurſus incolendæ. Item c.32. Miſſi ergo à Principib. venerunt ad Regem, qui tum forte conſiſtebat in corte Regia Hilgeſtein, &c. Latius tamen hoc nomen vſurpatur pro territorio & finib. eius dominij, cui vaſalli ſubſunt. Vnde feuda in curte, vt lib.2. tit.51. Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficij. Hinc pares curiæ, & pares curtis paſſim in libris noſtris promiſcue appellantur. Et cum in legibus Baioar. titulus ſit, De eo qui ſcandalum in curia Ducis commiſit, mox in textu ſic legitur: Si quis in curte Ducis ſcandalum commiſerit. Item: Nullus præſumat in curte ſcandalum committere, Differunt autem Curia ſiue Curtis & Domus Albert. Argentinenſ. Itaque de Spira reuerſus, Argentinæ in curia dominorum de Ochſenſtein decumbens, diem clauſit extremum. Domus eſt ædificium, in quo dominus habitat, quod Iuriſconſultorum more Prætorium appellatur. Curtis vero, idem opinor, quod Romanis cohors. In villa (inquit Varro) cohors eſt, ex eo dicta, quod circa eum locum pecus coherceatur. Vnde cohortales aues, quæ in villatica cohorte aluntur: eiuſmodi ſunt galliñæ, vt de vulpe in Faſt. Ouid.

Abſtulerat multis illa cohortis aues.

Hinc in legibus Baioar. cap. 14. Si quis in curtem alicuius per vim contra legem intrauerit, cum tribus ſolidis componat. Et mox: Si autem in domum per violentiam intrauerit, cum ſex ſolidis componat. Item in legibus Aleman. tit.10. Si quis intra curtem Epiſcopi contra legem intrauerit, 18. ſolid. componat. Lingua noſtra dicimus Baſſam cohortem: quæ non ita munita eſſe ſolet, vt domus ſiue caſtrum domini. Itaque paulo ſupra, quaſi cohors leui muro, vel maceria clauſa eſſet, ſcriptum in iiſdem legibus ita eſt: Si curtem diſſipauerit, aut irruperit liber liberi, cum tribus ſolidis componat, & reſtituat damnum. Veriſimile eſt autem, Patronos in cohorte locum habuiſſe, iuriſdictioni & cauſis cognoſcendis deſignatum. Alie-

nare autem cuttem dominus, ſimulq; conſtituta feuda poteſat. Tacite tamen generali curtis alienatione feuda non continentur lib. 1. feudorum, tit. 26. §. 20. tit. 5. § 1. Etſi autem curtis & domus ita differunt, vt cohors & villa: tamen vt ſæpe ex pretioſe parte res appellantur, ſæpenumero curtis pro domus parte numerantur, vt in legibus Baioar. titul. decimoquarto: Si quis intra curtem Ducis aliquid inuiolauerit, quia domus Ducis publica eſt, triengeldum componat. Hinc feudum in curte dicitur, & feudum extra curtem. lib. feudorum. 1. tit. 5. §. 5. & lib. 2. tit. 51. § 1. Et pares curtis, aut curiæ, aut domus pro iiſdem nominatur. lib. 1. tit. 10.

D.

Defenſio in libris duplex eſt: Iuratoria & armata: Defenſio iuratoria eſt, cum deficiente vtrinque probatione iuſiurandum cum xii. ſacramentalibus defertur. lib. feud. 2. titulo 58. §. 6. Fauorabilior autem is eſt, cui defertur. lib. feud. 2. titulo 58. §. 4. Rurſus hæc iuratoria duplex eſt: vna, quæ reo principali conceditur, vt iuret ſe feciſſe, vel non feciſſe: altera, quæ ſucceſſori permittitur, vt iuret ſe neque ſcire, neque credere factum à deceſſore ſuo eſſe, dicto titul. 58. §. 6. Defenſio armata eſt, quæ per duellum & ſingulare certamen inſtituitur, vt lib. 3. titulo 2. §. 1. Si quis ſuorum parium per pugnam eum fatigare voluerit, vt per pugnam ſe defendat, edicimus. & lib. 2. tit. 36 §. 3. Sed de vtraque defenſione plenius in diſputatione feud. diſſeruimus.

Delinquere feudum, pro committere vel committere culpam, quamobrem alteri debeatur, lib. feu. 2. titul. 3. Vaſſalli feudum delinquentis licet ad agnatos quandoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aſpirabit.

Deſtrictio, vel Diſtrictus.

Deueſtire, & inueſtire, contraria ſunt. Nam vt inueſtire eſt poſſeſſionem tradere: ſic Deueſtire, poſſeſſionem auferre, ſiue ea prius infeudationis nomine tradita ſit, ſiue quo alio titulo iure adquiſita. Veſt. n. ſiue veſtitura Barbaris fuit poſſeſſio: vt in verbo Inueſtitura docuimus. Deueſtire, pro Inueſtituram feudalem adimere, vſurpatur in lib. feud. 1. titul. 7. Si Princeps inueſtierit Capitaneos ſuos, de aliquo feudo, non poſſunt eos deueſtire ſine culpa, pro quamuis poſſeſſionem ad mere: in li. feu. 3. tit. 1. §. 4. Illis vero, quæ tenent proprietario iure, aut per libellum, ſiue precariam, nemo eum deueſtire audeat iniuſte. Helmoldus in Slau. hiſtor. Quem meritum inueſtiuimus, immeritum quare non deueſtiamus. ſta imque (loquitur de aliquot Epiſcopis & Imperatore Henrico IIII.) Regem aggreſſi ſunt, eique coronam de capite abruperunt: deinde ſublatum de ſede purpura, cæteriſque, quæ ad ſacram inueſtituram pertinent, funditus exuerunt.

Diffidare, ſiue diffiduciare, eſt feidam, hoc eſt, bellum indicere, hoſtem declarare vt in voce, Feida, exponimus. Frider. lib. feu. 2. titul 59 §. 4. Perpetua damnamus infamia, diffidamus atque banuimus. Sic apud Petrum de Vineis lib. Epiſt. 3. cap. 85. Penitus deneges opportunitatem, quam tecum ſoliti ſunt habere, & diffidies eos tanquam inimicos noſtros & Imperij. Ponitur etiam, pro, priuatas inimicitias denunciare: quemadmodum in voce, Feida, docuimus, & exempla protulimus. Populi autem Romani inſtituto amicitia renunciabatur, & domo interdicebatur. Sueto. in Claudio: Ac ne tunc quidem vltra progreſſus, quam vt amicitiam ei renuntiaret, mandaretque domeſticis vitionem, ſi quid ſibi accideret. Tacitus lib. quint. Sed Cæſar miſſis ad Senatum literis diſſeruit, morem fuiſſe maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiæ ponere. At Conradus IIII. In priuato in aurea bulla c. 18. iubet diffidationes priuatas fieri per triduum, palam ac teſtato. Non licere (inquit) prætextu diffidationis quempiam inuadi per incendia, ſpolia, vel rapinas, niſi diffidatio per tres dies naturales ipſi diffidando perſonaliter, vel in loco, quo hab tare conſueuit, publice fuerit intimata: poſſitque de intimatione eiuſmodi per teſtes idoneos fieri plena fides.

Dingrauij & Gograuij fuerunt iudices pedanei. Cuiac. l. 1. titul. 1. feud.

Diſtrictus, ſiue Diſtrictio, coercendi poteſtas, ſiue iuriſdictio, quæ magiſtratui cum imperio mixto intra certæ regionis ac territorij fines conceditur. Siculus. Flaccus: Regiones, inquit, dicimus, intra quarum fines magiſtratibus ius dicendi coercendique eſt libera poteſtas. lib. feud. 1. titulo 5. §. 4. Si quis feudum extra curtem detinuerit & dominus diſtrictum habuerit, &c. Et libro 2. titulo 54 Qui allodium vendiderit, diſtrictum & iuriſdictionem Imperatoris vendere non præſumat. Fictum nomen eſt à diſtringendo quo noſtri Scriptores vſi ſunt, pro coercendo, vt in Capital. Caroli Magni: A miniſtris Reipublicæ diſtricti, ſed ſolidis componant. Item lib. Franc. l. 3. c. 4 Deletanatur, quis è duobus contra ius ſit, vt pacati ſiant, & diſtringantur ad pacem. Et l. Baioar. t. 6. Si talis homo potens hoc fecerit, quem ille Comes diſtringere non poteſt, tunc dicat Duci ſuo, & Dux illum diſtringat, ſecundumque legem ſuam

Interdum pro Territorio vſurpatur. Antonius Floren. hiſtor part. 3. titulo 20. cap. 8. §. 13. Ciuitas Florentia XXX. millia hominum in ſe continebat aptos ad arma, & diſtrictus eius LXX. millia.

Domeſtica, de quibus tractatur in C. Iuſt tit. 17. Dicuntur Imperatores protectores domeſtici, in l. 8. C. Theod. de domeſticis & protectorib. &, vt loquitur Caſſiod. li. 1. variar. In aula Imperatoris iugiter excubant pro defenſione & tuitione corporis & honoris Imperat. [illegible], id eſt domeſtici milites appellati à Suida, & [illegible], id eſt, domeſtici haſtas geſtantes, à Socrat lib 1 c. 13. Quorum alios pedites, alios equites fuiſſe, probat Cuiacius in l. 1. C. de domeſticis & protectoribus, per l. ſi C. eod & apertius per l. reſtituendæ. §. licentiam, C de aduocat. diuerſ. iud.

Dominus paſſim appellatur is qui feudum in re ſua alteri fruendum conſtituit: ideirco, vt vulgo creditur, qui rei in feudum datæ dominium & proprietatem retinuit: ſolum vſumfructum feudi nomine conceſſit: lib. feud. 2. titulo 8. §. tertio. Ego barbarico nomine Dominum eodem modo dici non dubito, quo & Signor, ſiue ſenior appellatur: quaſi vaſſallus Patronum ſuum honoris cauſa Dominum appellaret: vt in formula iuriſiurandi, lib. feud. 2. titulo quinto. Ego vero, quod ero fidelis ei, vt vaſſallus Domino. Sic domina patroni vxor appellatur, lib. 2. titul. 24. § teſt o. & l. Franc. lib. 4. titul. 46. Promitto me Domino meo Carolo, & filiis eius fidelem futurum. Ex eodem genere illud eſt, quod vulgo in ſcholis dictitant, directum feudi dominium manere penes patronum: vtile vero in vaſſallum tranſire.

Dominicum, patrimonium domini. Hinc dominicum eccleſiæ, lib. feudor. 2. tit. 35 §. 1. Epiſcopi & clerici, ea quæ in dominico habent, non dederunt & hodie dant. Sic in Append. Aimoini lib. quinto, cap t. 15. Cum omnibus villis in eo conſiſtentibus, tam dominica is quam etiam vaſſallorum. Item: Et Abbatias Pramram & Stapolam cum omnibus villis dominicatis & vaſſallorum. Item in inſtrumento priuilegij ſancti Germani Pariſienſis: Vineas quoque in præfata villa decreuimus ab eiſdem excoli, vindemiari à quibus olim cultæ fuerunt, & vindemiæ ſiue ſint indominicatæ, ſiue in beneficium quibuſlibet datæ. Hinc

Dominicalia, pro Regalibus feudis, vt apud Radeuic. li. 2. c. 30. In capitulis pacificationis oblatis ab Adriano Papa Imperatori Friderico I. de Dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.

Dotalitium vſusfructus partis bonorum mariti, quem vxori propter nuptias dat, vt eo poſt ſuam mortem alatur: Vulgus doarium appellat: Harmenopolus Hypololon. v. Morganitica ex Hotoman. Saxon Sp cul. lib. 3. articul. 74. Diuortium ſi id iure fuerit celebratum inter virum & vxorem, mulier dotalitium, id eſt, vitæ prouiſionem, ſibi in proprietate viri donatum eo tenebit. Sigeb. in chron. ſub anno 1178. Willelmus Rex Siciliæ fecit chartam fieri Iohannæ Reginæ ſuæ vxori de dotalitio ſuo: cuius partem hic poſuimus: Willelmus Rex Siciliæ diuina fauente clementia per hoc præſens ſcriptum damus, & in dotalium concedimus Iohannæ Reginæ chariſſimæ vxori noſtræ ciuitatem montis S. Angeli, &c.

Dotarium, (alij Doarium. v Morganatica) idem quod dotalitium. Neapol. conſt. li. 3 tit. 13. & i. 15. & ti. 16. vbi mulier cogitur iurare fidelitatem ei qui feudi proprietarius permanſit. Contra autem quod ab vxore confertur, Maritagium appellabant: quam vocem in Francogallia retinuimus. Petrus de Vineis epiſt. lib. 3. cap. 5. Aggreſſus eſt eos in lecto nudos: & fugere non permiſit, donec eos in manibus eius omnem dotem & ius, de quibus tenebatur eis pro maritagio, reſpondere oportuit neceſſario remiſiſſe. Et lib. 5. c. 16. Eadem cum pro maritagio filiæ noſtræ chariſſimæ, quam filio N. Marchionis Milnenſis decreuimus copulandam &c.

Dos interdum etiam dicitur, quod maritus vxori dat. v. Morganatica ex Hotom.

Duces, ab antiquis ſemper quidam pro doctoribus exercituum dicebantur: ſed tamen tribus modis id nomen vſurpatur: nam interdum duces appellabantur, qui ſummum in militia imperium obtinebant: qui, ſi commiſſo prælio victoriam obtinuiſſent, Imperatores conclamatione militum appellabantur. Liuius libro 9. Iam primum vt ordiar ab ducibus comparandis, haud equidem abnuo, egregium Ducem fuiſſe Alexandrum. Interdum autem Dux appellatur, cui pars Imperij ab altero ſuperiore mandata eſt. Cic. Offic. 3. M. Attilius Regulus, cum Conſul iterum in Africa ex inſidiis captus eſſet, Duce Xantippo Lacedæmonio, Imperatore autem patre Annibalis Amilcare, iuratus miſſus eſt ad Senatum, &c. Sic in leg. conuentionum, 5. ff. de pact. Publica conuentio eſt, quæ fit per pacem, quoties inter ſe Duces belli quædam paciſcuntur. Sic à Cæſare Duces perſæpe appellantur, qui legati ipſius erant, qui Imperatore abſente ſummam poteſtatem habebant: vt Labienus apud Cæſarem libro 6. Præſtate eandem nobis Ducibus virtutem, quam ſæpenumero Imperatori præſti-

præſtitiſtis. Hirc. de bell. Afric. Quibus rebus cognitis, Iuba, cum non lege à Scipione atque eius Ducibus abeſſet. Prius autem Imp. ex prælio quodam appellatus fuerat. Iuſt. li. 24. Multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus Soſthenes ignobilis præponitur eſſet: & cum Rex exercitu appellatus ipſe non in Regis, ſed Ducis nomen iurare milites coëgit. Idem l. 9 Cum Honoratum inſuper ducatu aduerſarium videtur. Et li. 39. Agathocles Regis lateri iunctus ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas & ducatus mulieres ordinabant. Tacitus de mor. German. Reges ex nobilitate: Duces ex virtute ſumunt: nec Regibus infinita aut libera poteſtas: & Duces exemplo potius, quam imperio, ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant, admiratione præſunt. Interdum tamen Duces dicuntur, qui ſummum imperium obtinent: qui vero cum poteſtate ſũt, i. quibus imperij pars mandata eſt, Comites. Cicero pro Marcello: bellicas laudes ſolent extenuare verbis, eaſq; detrahere Ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum. Et aliquando poſt. Hæc enim res vnius eſt propria Cæſaris: cæteræ duce te geſtæ magnæ illæ quidem, ſed tamen multo magnoque comitatu. Huius autem rei tu idem es & Dux & Comes. Eo loco Cæſar perſpicuus & Dux & Imperator appellatur. Idem in Lælio: de Scipione dicam libentius: quanta illi fuerit gratuitas, quanta in Oratione maieſtas: vt facile, Ducem populi Romani non Comitem diceres. Liu. li. 4. Ea rite opima ſpolia habētur, quæ dux duci detraxerit: nec ducē nouimus, niſi cuius auſpicio bellum geritur. Cæſar cōment. Gallic. vii. Comites familiareſq; eius anguſto in loco, equitum noſtrorum vim paulisper ſuſtinuerūt: de Rege Ambiorige loquitur. Cic. pro Rabit. Calliſthenem doctum hominem comitem magni Alexandri ab Alexandro necatum. Poſtea vero

Duces dicti ſunt, quibus Rex aut populus regionis alicuius adminiſtrandę poteſtatem dederat: vt in l. Baioar. li. 13. c. 1. Si quis contra Ducē ſuum, quem Rex ordinauit in prouincia, illa, aut populus elegit Ducē, de morte eius conſiliatus fuerit, &c. Specul. Saxon. l. b. 3. art. 53. Quælibet prouincia Theutonicæ terræ ſuum habet Palatinatum: Saxonia, Bauaria, Frãconia, & Sueuia: quæ, antequam à Rom. ſuperabantur, Regna fuerunt: à quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata. Attamen illuſtres vaſſallos & vexillorum feuda reſecatunt. Animaduerſione autem dignum eſt, quod circiter ætatem Caroli Magni Duces dicebantur: cui duodecim Comites ſuberant: quod ex infra ſcriptis locis intelligetur. Theodulphus ſub anno 849. Taſſilonem Ducatu Baioariorum collocauit per ſuum beneficium, Grifonem vero partibus Neuſtriæ miſit, & dedit ei duodecim Comitatus. Nam hoc illius fragmentum cum aliis nonnullis mihi Stephanus Paſquerius communicauit: vir eruditiſſimus, & in Frãciarum antiquitatum doctrina plane ſingularis. Eum autem locum Aimoinus imitatus eſt, li. 4. c. 61. Taſſilonem (inquit) in Ducatũ reſtituit, Grifonem more Ducum duodecim Comitatibus donauit. Sed ille tali beneficio contentus non erat. Idem eodem libro capite 116. Baldricus Dux Foroiulienſis honoribus, quos habebat, priuatus, & marcha, quam ſolus tenebat, inter quatuor Comites diuiſa eſt. Sic enim ſeparatim legendum eſt, Inter quatuor, id eſt, xii. vt & in eiuſdem Append. lib. 5. cap. 11. Itidem Baldrico Duci Foroiulienſi, dum obiiceretur, & probatum eſſet, eius ignauia & iniuria vaſtatam à Bulgaris regionem noſtram, pulſus eſt Ducatu, & inter quatuor Comitatus eſt eiuſdem poteſtas diſſecta. Quem locum. P. Pitheus ſingularis ingenij, & omnium literarum laude præſtans, iam pridem emendauit. Otto Friſing. lib. Chronic. 5. cap. 20. At Pipinus Taſſilonem in Ducatum reſtituit: fratrique 12. Comitatus reſtituit: quibus ille non contentus ad Ruaifarium Ducem Aquitaniæ fugit. Ado in Chro. Eique per beneficium Baioariam Ducatum commiſit: Grifoni quoque in partibus Auſtriæ xii. Comitatus dedit.

Duces rurſus & Comites apud ſcriptores barbaricos ita diſtinguuntur, vt Duces ſint totius Regionis Præfecti: Comites vrbis tantum. Greg. Turon. li. 9. c. 7. Ennodius, cum Ducatum vrbiũ Turonicæ atque Pictauæ adminiſtraret, adhuc & vici Iulienſis atque Benarnæ vrbium principatum accepit. Sed euntibus Comitibus Turonicæ, atque Pictauæ vrbis, ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum à ſe remoueri. Idem li. 8. c. 18. Itaque Nicetius à Comitatu Aruerno ſubmotus, Ducatum à Rege expetiit, datis pro eo immenſis muneribus. Item: Theodolphum Andegauis Comitem eſſe decreuit. Item: Gondobaldus autem Comitatum Meldenſem, ingreſſuſque vrbem, cauſarum actionem agere cœpit. Item lib. 6. c. 41. Miſitque ad Duces & Comites ciuitatum nuntios, vt muros componerent vrbis.

Dultum facere idem eſt, quod dimittere. Theodulphus: Saxones baptizati more ſuo omnem ingenuitatem & alodem ſuam magis gurpiuerunt, & dultum fecerunt.

E.

Eques interdum pro vaſallo ponitur. Equites Regis, Vaſalli Regij. Cuiac.

Exercitalis, idem qui miles, vaſallus, feudatarius. Lombard. lib. 1. tit. 15. Si quis de exercitalibus Ducem ſuum contempſerit, ad iuſtitiam faciendam xx. ſolid. Duci ſuo & Regi componat.

Exfeſtucare, verbum ad feuda pertinet. Significat enim idem quod Deueſtire, hoc eſt, honorem alteri abrogare, aut ipſum abdicare. Otto Friſing. Chron. li. 7. c. 34. At Eugenius Papa cum Romanis hoc tempore pacem fecit, vt patritiatus dignitatem exfeſtucarent, & Præfectum in priſtinam dignitatem reciperent. Sigebert. in Chron. ann. 1113. Concilium Romæ celebratur: pax inter regnum & ſacerdotium reformatur, & ius inueſtiturarum Epiſcopalium ab Imperatore exfeſtucatur. Fictum videtur ex feſtuca, quo verbo veteres Latini virgam, ſurculum, vindictam ſignificabant: eaque in ſeruorum manumiſſionibus vtebantur. Cum igitur inueſtitura, feſtuca, aut ſcipione tradendo fieret. Infeſtucare dictum eſt, pro Inueſtire: & exfeſtucare, pro deueſtire. Otto lib. 1. Frid. 2. c. 8. Conditio pacis fuit, vt Bertolfus Ducatum exfeſtucaret, ſic tamen, vt Turegum à manu Imperatoris ei tenendum remaneret.

Exinaniri feudum, dicitur, quod deſeritur, quod euaneſcit, cuius conſtitutio irrita & inanis eſt, lib. 1. tit. 15. §. 2.

F.

Facere iuſtitiam, pro ſiſtere ſe in iudicio, lib. feud. 2. tit. 22. & ti. 24. §. 4. Si Dominus ei iuſtitiam facere voluerit, poterit eum deprædare. Et lib. 2. tit. 24. §. 4. ſi ſuo domino iuſtitiam facere voluerit, feudo ſpoliandus eſt. Sic enim locum illum interpretor, vt in legibus Baioar. cap. 16. tit. 2. Si quis liber alteri libero, qui eum malliat, (in ius vocat) dedignabitur iuſtitiam facere. Item, Et poſtea reſpondeat ſecundum legem, & faciat iuſtitiam. Interdum tamen facere iuſtitiam eſt, legibus vindicare, vt lib. feud. 1. tit. 17. §. 6. Dominus, cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur, ad faciendam iuſtitiam illum producat. Interdum ius reddere, vel iuriſdictionem exercere. Ado in Chron. Legatos regios, qui tunc ad iuſtitias faciendas cum eis verſabantur, comprehendunt. Aimonius lib. 4. c. 10. Lotharius vero, cum ſecundum patris iuſſionem in Italia iuſtitias faceret, id eſt, ius redderet. Helmodus in hiſtor. Slau. cap. 68. Super hos omnes functus eſt Comes honore Corneliæ, fecitque iuſtitiam populo ſuo, id eſt, ius reddidit. Hot.

Feudum, Germanica vox eſt, vulgo vſurpata pro beneficio, cuius nomine opera quædam gratiæ teſtificandæ cauſa debetur: vt multis expoſuimus capit. Diſput. feud. 1. ait Hotomannus Lex feud.

Feodum pro Feudum dixerunt multi, & in his Angli: Fortaſſe ab illa notatione Germanicæ vocis Feed, de qua diximus eodem Diſput. cap. Itaque vulgari lingua ſcribunt Fee: longiſſime tamen à Longobardici iuris ratione & inſtituto. Feoda nãque generaliter appellant prædia omnia, quæ perpetuo iure tenentur, etiam Allodia, quæ à parentibus & maioribus hæreditate relicta ſunt. Et aliquando feodum ipſis hæreditatem ſignificat. Hotomann. in Lexic. feud. Stephanus Paſquerius excellenti vir ingenio, & inter Pariſienſes cauſidicos dicendi facultate præſtans, libellum mihi Anglicanum Liteltonium dedit, quo feodorum Anglicorum iura exponuntur: ita inconditе, abſurde, & inconcinne ſcriptum, vt facile appareat, veriſſimum eſſe, quod Polydor. Virgilius in Anglica Hiſtoria de iure Anglicano teſtatus eſt, ſtultitiã in eo libro eum malitia & calumniandi ſtudio certare. Sed operæ pretium, quas feudi ſpecies conſtituant, ipſorum verbis exponere. Feudum enim appellatur aliud ſimplex, aliud Talicum. Tenant en fee ſimple, eſt celui qui ad terres ou tenemens á tener á luy, & ſe heires á tousiouts Et eſt appel en Latin Feodum ſimplex: quia feodum idem eſt, quod hæreditas: & ſimplex idem eſt, quod legitimum vel purum: & ſic Feodum ſimplex idem eſt quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Car ſi home voile purchaſer terres ou tenementz en fee ſimple, il conuient d'auoir ceux parolx en ſon purchaſſe, á auer & tener á luy & á ſes heires: car ceux parolx (ſes heires) ſont le ſtate denheritãces. Car ſi home purchaſſe terre par ceux parolx (á auer & tener á lei átous iours) en ces deux caſes, il n'y ad eſtat, fors que pour terme de vie: pour ce qu'il faut ceux parolx, ſc. heires: leſquels parolx tant ſolement font l'eſtat d'enheritance, en toutes feoffemens & grantes. Id eſt: Feudatarius ſimplex is dicitur, qui prædia perpetuario iure poſſidet. Nam Latine Feodum ſimplex vocatur, quia Feodum idem eſt, quod hæreditas. Et ſimplex idem eſt, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Nam ſi quis prædia iure feodi ſimplicis adquirere velit, hac formula vti eum oportet: vt ſibi ſuiſque hæredibus habere & tenere liceat. Hæc enim verba, Svis Haeredibvs, faciunt rem hæreditariam, ſiue perpetuariam. At ſi vtatur his verbis, vt tibi habere & tenere perpetuo habere, tenereque liceat: his duobus caſibus ad vitæ tempus duntaxat adquiritur. Tum aliquanto poſt, cap. 2. Fee taile: feudum taile dicitur, eum prædia donata ſunt alicui viro, & ipſius hæredibus ab ipſo naſcituris.

Feida, vel Faida, idem quod alibi Guerra: ex Germanica Feid, quod modo bellũ, modo capitales inimicitias ſignificat. Leg. Longobard.tit.10.Vt feida,quod eſt inimicitia,poſt acceptam compoſitionem poſtponatur. Et tit.58. Propter Faidam deponendam,i. eſt, inimicitiam pacificandam. In Lombard. lib.1. tit.de homicid.lib.homin.leg. ſi quis Longobardus.Quia filiæ eius, quod fœmineo ſexu eſſe probantur, non poſſunt ipſam Faidam leuare. Item lib.1 tit.7. Vt Faida (quæ eſt inimicitia) poſt compoſitionem acceptam poſtponatur. Hinc Faidoſus, qui alibi diffidatus, cui inimicitiæ denuntiatæ ſunt,vt in legibus Friſing. Homo Faidoſus pacem habeat in Eccleſia, in domo ſua,ad Eccleſiam eundo &c. Et in legibus Baioar. Si quis hominem per iuſſionem Regis occiderit, non requiratur ei nec feudoſus ſit. Hinc Diffidare,meo iudicio, pro inimicitias denuntiare,bellum indicere, hoſtem declarare. Et Diffidatio, quæ à Barbaricis ad Latinam conſuetudinem alludentibus Diffiduciatio dicta eſt.Abbas Vrſperg.in conſtit.Frider.1. Sancimus etiam, vt quicunque alij damnum facere, aut lædere ipſum intendat,tribus ad minus ante diebus per certum nuntium ſuum diffiducient eum: quod ſi læſus diffiduciatum ſe fuiſſe negare voluerit, &c. vide ſupr. Diffidare. B. Rhenanus German.rerum li.2.Faidam vocabant Franci ſimultatem apertam, qua vnus aliquis vni vel pluribus bellum denuntiat: ab hoc Gallicani ſcribæ Faidoſum appellant, qui Faidam exercet.Germanis notum minus vocabulum eſt.

Felonia,non præciſe contumaciam Vaſalli in Dominum, huiuſve in vaſallum perfidiam ſignificat: verum quodvis capitale facinus,lib.feud.2.tit.26.§.Domino,23.Domino committente feloniam (vt ita dicam) proprietas feudi ad vaſallum pertinet,ſiue peccauerit in vaſallum, ſiue in alium,& rurſus tit.37. & tit.47.ſi fratrem interfecerit, vel aliam feloniam commiſerit.Denique Felonia Gottis & Longobardis dicitur,quod Germanis hodie *Schelmerey*,Latinis Scelus.

Feudatarius,qui feudum à patrono ſibi commiſſum accepit:Latina conſuetudine,vt beneficiarius.lib.feud.3.tit.2.§.3. Feudatarius Patium laudatione damnum reſarciat.

Fictum vectigal, cuius mentio fit in conſtitut. Frider. de Pace Conſtantiæ,fixum & firmum ſignificat.Cuiac.d.loc.

Fideles interdum generaliter dicuntur, qui in principis alicuius poteſtate ac ditione ſunt: qui vulgo ſubiecti appellantur, vel ſubditi.Gregor.Turon.lib.10.cap.3.Nos,piiſſime Rex,ſubiecti atque fideles vobis gentique veſtræ eſſe deſideramus.Item li. 4.Sacramentum dederat,vt ei fidelis eſſet:& lib.5.Sacramento ſe obſtrinxit, quam fidelis Regi Chilperico eſſe debetet. Hinc

Fidelitas generaliter interdum pro fide & obedientia omnium ſubiectorum. Duplex enim fidelitas eſt: Vna,quæ à vaſallis & quaſi vaſallis:altera quæ à ciuibus præſtatur, vt in leg. Frideric.de pace Conſtant lib.feud. 2.tit. 61. Vaſalli noſtri à nobis inueſtituram recipiant, & fidelitatem faciant, ſicuti vaſalli cæteri omnes, ſicut ciues à XVI. annis vſque ad LXX. Item apud Radeu. lib.2.c.30. Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere domino Imperatori. Abbas Vrſperg.ſub anno 1191. Procurante Imperatore factum eſt, vt principes Alemanniæ penes omnes filium paruulum ipſius adhuc in cunis vagientem, aſſumerent in Regem, & ei fidelitatem iurarent. Aimoin.lib.4.c.61. Et poſt eum totidem verbis Abbas Vrſperg. in vita Pipini Regis. Illuc & Taſſilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis ſuæ venit, fidelitatemque tam ipſi Regi Pipino, quam filiis eius iureiurando promiſit Radeuicus lib.1.c.11. Tunc ad curiam venientes Friderico fidelitatem fecerunt, atque hominium & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt. Et huc pertinet illa quæſtio de iuramento,quod Impp.Papæ Rom.in coronatione recipienda præſtare ſolebant, c.ego Ludouicus, diſt.63.vtrum ſit iuſiurandum fidelitatis vaſallitiæ, quaſi imperium à Papa recognoſcat, cap.1.de iureiur. in Clem. an vero iuſiurandum fœderis,aut fidelitatis iudicialis, quaſi Imp.ſimpliciter ſe Eccleſiæ Chriſtianæ fidelem fore promittat.

Fideles interdum ſpecialiter dicuntur iidem qui vaſalli: qui feudo accepto,in Patroni fide & clientela ſunt:viciſſimque ſuam ei certi obſequij nomine fidem aſtrinxerunt. Cicero in Oratione pro Sex. Roſcio: Quæres in cuius fide ſint & clientela, lib.feud.1.tit.14.§.3. Si ergo domino & fideli placuit,vt paciſcantur cum filia,&c.Et lib.1.tit.4,§.6.Tunc oportebit fidelem incrementi veſtitutam probare.Item:Si vero fidelis in poſſeſſione incrementi fuerit, &c. Et tit.6.Si contentio fuerit inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi, &c.

Fidelitatem dicimus (inquit Obertus) iuſiurandum,quod vaſallus præſtat domino, lib.2.tit.3.§.4. & tit.26. §. vbi quot heredes ſunt,tot fidelitatem habent:hoc eſt, tot debent ſe domino exhibere, vt ei ſuam fidem & obſequium interpoſito iureiurando adſtringant. Iuſiurandum fidelitatis videtur Latine non incommode dici Exſecratio poſſe. Cicero Verrin.7.Vbi fides, vbi exſecrationes, vbi dextræ complexuſque? vide Vaſallitium.

Fodrum, quod à Germanico vocabulo *Futer* deriuat Cuiacius, paſſim hodieque in Cauponis Germaniæ pro pabulo equorum vſurpatur. In legibus Franc. Tempore hyemis, quando mareſchalcos illarum ad fodrum dirigunt.Paſſim vero vſurpatur pro annona militari: vt lib. feud.3. titul.1. tradere volumus. Item lib.2.tit.56 Et tit.62 Nobis intrantibus Lombardiam fodrum conſuetum & regale præſtabunt. Otto Friſing.lib.1.Frider.2 cap.13.Mos enim antiquus,ex quo imperium Romanum ad Francos deriuatum eſt,ad noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotieſcunque Reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoſ libet de familiaribus ſuis præmittant, qui ſingulas ciuitates, ſeu oppida peragrando, ea quæad fiſcum regalem ſpectant,quæ ab accolis fodrum dicuntur,exquirant.Huius collationis,quę ob tranſitũ exercitus imponitur,mentio fit in leg.ſi pendentes,12.§.ſi quid.ff.de vſufru.&.apud Petrum de Vineis Epiſt.lib.2. cap. 29. vbi fodrum interpretatur frumentum,hordeum,& res alias victui opportunas,ad exercitum Imperatorium.Sicul Flaccus de cond.agror. Nam & quoties militi prætereunti,aliiue cui comitatui annona publica præſtanda eſt,ſi ligna aut ſtramenta deportanda, quærendum,quæ ciuitates, quibus pagis huiuſmodi munera præbere ſolitæ ſint. Appendix Aimoini lib. 5. cap. 3. Inhibent à plebeiis vitelius annonas militares (quas vulgo fodrum vocant) dari. Fuit enim hoc antiquioris quoque conſuetudinis.Guntherus;

Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolicium certo ſub tempore cenſum,
Hæc Ligures ſacro tribuerunt omnia fiſco.

Ammianus Marc. in fin.lib. 21. Eique vehiculo inſidenti (de Iouiano Imperatore loquitur) vt Principibus ſolet, annonæ militaris offerebantur indicia,vt ipſi nominant,probra.Quod ſane eiuſmodi ſit,non intelligo. Illud conſtat, annonas illas militares plerunque æſtimari,& pecuniam pro iis pendi ſolere:quod inſtitutum ex antiquis magiſtratuum Roman. moribus fluxit: qui cum frumentum in cellam ab aratoribus exigendi ius haberent,ſæpe pro frumento pecuniam,quanti frumentum erat, accipiebant. Qua de cauſa genus illud frumenti Æſtimatum appellabant, vt in Verrinas Ciceronis Orationes multis locis docuimus.ait Hotom. Lexic.feud. verbo Fodrum, vide ibid. verbo Mareſchalcus. Seruius Honoratus in 1.Æneid.Cellarium (inquit) dicitur paucorum dierum.Vnde & in cellam dicitur imperatum frumentum.Penus vero dicitur longi temporis. Otto Friſing.lib. Frideric. 1. cap.23.Petactis ibi aliquot diebus, cum fodrum à vicinis ciuitatibus,& caſtellis, & oppidis exquireretur, Spoletati indignationem Principis incurrunt: dupliciter enim peccauerant,cum octingentarum librarum facti eſſent obnoxij,partim defraudando, partim falſam monetam dando. Præclarum eſt autem, quod Cicero de ſuo fodro & annonis ſcribit in Epiſt. ad Atticum. Nos Aſia excepit mirabiliter. Aduentus noſter ne minimo quidem ſumptui fuit. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere: ſed ne ligna quidem: nec præter quatuor lectos,& tectum quidquam:multis locis ne tectum quidem,& in tabernaculo manere plerunque.Sic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, vt nullus teruncius inſumatur in quenquam. Id fit etiam & legatorum & tribunorum, & præfectorum diligentia, vide Mareſchalcus.

Forbannum, pro Relegatione, vel certarum regionum interdictione.Et Forbanniti,interdicti.Legis Franc.cap.50.vt Comes, qui latronem in Forbannum miſerit, vicinis ſuis & aliis Comitibus notum faciat,eundem latronem à ſe forbannitum,vt illi eum non recipiant. Et cap. 49. de latrone forbannito, vt nemo eum recipiat.

Francia,eius amplitudo,diuiſio:vide Salica lege vxorem ex Hot.

G.

Gallia,Germania,vide Salica l.ex Hotom.

Gaſtaldus.v.Guaſtaldus.

Geniculus,in quibuſdam feudorum libris dicitur pro Generatio, ſiue gradus generationis:vt lib.1.tit.1.§.3.Licet moderno tempore vſque ad ſeptimum geniculum ſit vſurpatum. Item in Lomb.lib.2.tit.14. Omnis parentela vſque in ſeptimum geniculum numeretur.

Geſſel vox Germanogallica, quæ ſignificatur comes, qui nobis ſeruit mercede certa, vnde & Geſſatas populos Gallica lingua nuncupatos, Polybius 11. & Plutarchus in Marco Marcello ſcribunt.

Gograſij ſunt iudices pedanei.

Grauio,vel Graphio, appellatur iudex fiſcalis;qui & Comes dicitur.

Guadia eſt pignus, vnde Inguadiare verbum, de quo poſterius ſuo loco dicemus. In Lombard. li.1.tit.15. Si non habuerit,vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio principis tradat. Item lib. 2.tit.21. Si quis alij guadiam & fideiuſſorem dederit, omne quod per guadiam & fideiuſſorem obligauit, adimpleat. Item ſi quis alij guadiam dederit, & eam recipere neglexerit,&c.

Guardia

Guardia, pro cuſtodia, vetus vox Germanica, *vvarden* vel *vvarten*: qua ſermo quoque Gallicus hodie vtitur: vnde feudum Guardiæ, cum quis prædio cuſtos imponitur. Hinc tenere pro feudo, & tenere per Guardiam opponuntur. lib. feud. titul. 2. & tit. 11.

Guarentare, vel (vt eſt in aliis libris) Guarentiſare, pro cauſam alterius ſuſcipere, defenſorem ſe profiteri, *vvahren, bevvahren*: Priſcum Francorum verbum, quod in Francogalliam inuectum eſt, Guerent: quo ſignificatur is, qui Latinis Auctor dicitur, & euictionem præſtat, lib. feud. 2. tit. 34. §. 1. in Lombar. tamen libro 2. tit. 36. de euiction. Latine appellatur Auctor. At in Specul. Saxon. dicitur VVarandator, art. 9. *der da bevvaret vor ſchaden ſchadlos helt*. Quiſquis alteri ante reſignationem & infeudationem, bonorum poſſeſſionem tradiderit, ipſe eiuſdem debet eſſe VVarandator, quotieſcunq; emptorem ipſius VVarandatione indigere contigerit. Item artic. 15. At VVarandam emptionis ſuæ producere potuerit, &c Item: Niſi per defectum in teſtibus, aut VVaranda ſuccubuerit. Aliis autem locis VVaranda pro ſatiſfactione paſſim vſurpatur.

Guaſtaldus, præfectus ſiue cuſtos curtis; qui & actor dicitur, Lombard. lib. 2. tit. 17. Si Guaſtaldus, aut quilibet acta Regis, poſt ſuſceptas & commiſſas ſibi ad gubernandum curtes, aut caſas Regis, aliquid per donationem conquiſierit. Et mox: Concedimus etiam Guaſtaldis noſtris curtes noſtras prouidentibus. Item Lombard. lib. 1. tit. 32. & Langobard. leg. titul. 59. §. ſi quis Guaſtaldus, vel Actor Regis curtem Regiam habens ad gubernandum, ex ipſa curte alicui ſine iuſſione caſam tributariam, vel terram, ſyluam, vites, vel prata auſus fuerit donare. Sic libro feudorum 1. tit. 10. Niſi Vaſſallus ſit Guaſtaldus, vel actor Domini. Item leg Langobar. tit. 101. §. 17. Si mancipium cuiuſcunque in curte Regis confugium fecerit, & Guaſtaldus, aut actor Regis poſt ſecundam & tertiam conteſtationem reddere dilatauerit.

Guaſtaldorum quoque munus aliquod erat in re militari: vti patet ex Lombard. libro 1. titulo 15. Si Dux exercitalem ſuum moleſtauerit iniuſte, Guaſtaldus eum ſolaciet, vſque dum ad præſentiam Regis eum perducat. Item ſi Guaſtaldus exercitalem ſuum contra rationem moleſtauerit, Dux eum ſolaciet, quouſque veritatem ſuam inueniat. Paulus Diaconus de geſtis Langobard. lib. 5. cap. 11. Ipſumque per Alzeconem mutato dignitatis nomine, pro Duce Guaſtaldorum vocitari præcepit. De Guaſtaldo Vitus Amerbachius in Capitul. Caroli Mag. ſic ſcribit: Guaſtaldus ſignificat œconomum, id eſt, procuratorem domus, & rei familiaris. Puto factum nomen à Guaſt. id eſt, hoſpitium, vel potius à Germanorum *Gaſt*, hoſpes, hoſpitio receptus veteri Germanica & Gallica lingua, & Halden, id eſt, tenere. Sic enim in quibuſdam Germaniæ locis adhuc verbum pronunciatur. Feudi Guaſtaldiæ exemplum extat apud Petrum de Vineis, lib. epiſt. 6. cap. 25. Ita tamen (inquit Fridericus) quod caſtrum ipſum à nobis & heredibus noſtris in Capitaniam teneat, & immediate à noſtra curia recognoſcat: viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu in ipſo ſuccedat.

Guerra, ſiue Werra, non tantum dicitur bellum, quod Imperatoris nomine publice geritur: verum etiam quod priuatus aliquis ſuſceperit: cum ſuas inimicitias perſequitur, vt libro Feudorũ 2. tit. 28. §. 1. & 2. & apud Vrſpergenſ. Abbatem in l. Frideric. Imperator. Si liber homo, ingenuus, miniſterialis, incendium commiſerit, pro VVerra propria, pro amico, pro parente.

H.

Haubertic um feudum, Gallica lingua vulgo dicitur, pro Loricatum, id eſt, datum Vaſſallo ea conditione, vt ad edictum loricatus, ſiue cataphractus præſto ſit. Nam vt Lorica Latinis, proprie & minus vſitate eſt tegmen de loro factum, quo maiores in bellis vtebantur: quemadmodum Seruius Honoratus ſcribit in lib. Æneid. 11. frequentiſſime autem pro ærea armatura integra vſurpatur. Sic apud Gallos Haubert, proprie loricam annulis contextam ſignificat, quam vulgus Cotte de maille, appellat. Vnde vetus prouerbium Gallicum. De maille à maille on faict le haubergeon. Poſt vero integra equitis armatura eo nomine appellata eſt: videturq; Nortmannicum verbum fuiſſe: cum in ea Galliæ parte frequentius illud verbum vſurpatur: vnde Fiefs de haubert, feuda Loricæ. Sigebertus in Chronic. ann. 1160. In Nortmannia de feudo vniuſcuiuſque Loricæ, & de reliquis omnibus tam in Nortmannia, quam in Anglia, & reliquis ſuis terris. Helmodus in hiſtor. Slauorum, lib. 1. c. 88. in hunc modum rebus compoſitis, profectus eſt Dux in Langobardiam, cum mille (vt aiunt) loricis, habens in comitatu ſuo Adolphum Comitem, &c. Idem lib. 2. cap. 13. Filius quoque Regis ex concubina natus Chriſtophorus nomine, cum mille (vt aiunt) loricis, venit Aldenburg, & percuſſerant maritima eius. Feudum igitur loricæ eſt, quod militi aſſignatur, ea lege, vt ad edictum præſto in armis ſit. Landulphus lib. hiſtor. Miſcellan. 21. Vſque ad viginti ſcaphas remanſerunt habentes centenos loricatos, ad has cuſtodiendas. Et lib. 20. Miſit tria millia loricatorum ad circumdandum eum ne fugeret. Antonianus Florentinus hiſtor. part. 2. tit. 16. cap. 13. § 1. Inuenti ſunt habere peditum ſexcenta millia: equitum vero loricatorum centum millia. Item tit. 17. cap. 8. § 3. In ſolo domini Imperatoris comitatu equitum loricatorum erant ad LXX. millia abſque peditum copiis. Helmodus in hiſt. Slau. cap. 52. Elegit de exercitu mille loricatos, abiitque in occurſum exercitus. Sic Liuius Latine loricatos interpretatur, quos Græci cataphractos appellant lib. 37. His (inquit) tria millia peditum loricatorum cataphractos ipſi appellant, adiunxit.

Here vox Germanorum antiqua: qua ſignificatur exercitus: quo ſenſu & Heriſlit dixerunt lib. 15. Langius, de exercit. lib. 17. de eo qui alij ameſt. deſertionem exercitus.

Heres in iure feudiſtico proprie filius intelligitur. Itaque ſine herede deceſſiſſe dicitur, qui ſine filio deceſſit. lib. 1. tit. 13. & lib. 2. titulo 34.

Hereditas autem plerunque allodia ſignificat. Vt in Specul. Saxon. articul. 5. Quæcunque bona defunctus poſt ſe relinquit, vocabulo vniuerſali hereditatis complectimur, niſi feudum fuerit.

Heredes accelerantes, *Gahnerben*, in Speculo Saxonico, artic. 17. appellari videntur, quos Francogallica lingua appellamus, Habiles à ſucceder. Quando, inquit, hæreditatem neque ſoror, neque frater adeat, omnes qui ſe in pari gradu cognationis exiſtere probauerint; æquam hæreditatis percipiant portionem. Et cum in ſexum non diſcernamus, heredes accelerantes eos appellamus.

Heribannum, edictum, quo feudatarij ad militiam in diem certum euocantur: vt in voce Bannus expoſuimus. Hinc non reſpondet ad editum; apud Vlpianum l. 4. ff. de re milit. vbi tamen nonnulli maluerunt delictum. Liuius lib. 2. Qui ibi ad edictum Romani regis ex omnibus populis conuenere, &c. Idem lib. 10. Vt qui iuniorum non conueniſſet ad Imperatorum Edictum; quique iniuſſu abiiſſet, caput Ioui ſacratum erat.

Heriſchulda, eſt pœna non reſpondentis ad delictum. Cuiac. in præfatio. feud. Idem ſignificabat antiqua Germanorum vox Raiſouueldum.

Heriſlitium, vide Bannus, bannitus.

Homo, hominium, homagium quid ſit, expoſuimus cap. Diſput. 111. Albertus Krantzius videtur. hoc poſterius illo facere, in VVandalia lib. 3. cap. 36. Apud Cæſarem, inquit, immenſo auro in ſatisfactionem; & hominio, quod nunc vocant homagium præſtito indemnitatem coëmit. Helmodus in hiſtoria Slau. cap. 68. Quicunque voluiſſet fieri homo, Ethelcri veniebat vt acciperet byrrum, clypeum, vel equum. Et mox: Sicubi reperti fuiſſent homines Etheleri, aut renuntiarent hominio, aut prouincia ſecederent. Videtur autem hominiorum inſtitutum etiam in Græciam poſterioribus ſeculis manaſſe. Nam in Epiſtola Emanuelis Græcorum Imperatoris apud Albertum Krantzium in Saxonia lib. 6. cap. 37. ita ſcriptum eſt: Sultanus Imperio noſtro ſe dedidit, & miſſis legatis miſericordiam poſtulauit: fecitque imperio noſtro hominium & iuramenta: pollicitus ſeruire nobis aduerſus omnem hominem: ita vt ſit amicorum noſtrorum amicus, & hoſtis inimicorum. Hominium triplex eſſe docuimus cap. diſ. 20. Addunt etiam nonnulli Hommage de pleiure, hominium vadiorum: cum quis Patrono ab hoſtibus capto, tenetur ſe vadem & obſidem ipſius præſtare: velut (inquit Butelerius) cum Rege Iohanne ab Anglis capto Barones Franciæ complures coacti ſunt vades ſe pro eo præbere. Otto Friſing. hominium alicui cum ſacramento fidelitatis exhibere. Ioan. Trit. homagio fidelitatis ſuſcepto. Radeuic. hominium & beneficia de manu illius reuerenter ſuſceperunt. Hotom. Lex. feud. verb. homo. Cicero tamen Philip. XII. Quod ſi in bello (inquit) dari vicarij ſolerent, libenter me, vt Domitius Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. Verum autem propriumque feudum eſt, cuius cauſa fidelitas iuratur, & militaris opera obligatur, Otto Friſing. libro Friderici primo, cap. 20. Ad pedes Imperatoris ſatisfactionem offerens, humiliter Dux venit, hominiumque ſibi cum ſacramento fidelitatis exhibens, Ducatum ab illo ſuſcepit. Iohann. Tritemius cap. 22. Eodem die Fridericus Colonienſem ciuitatem ingreſſus, cum honore magno ſuſcipitur: & homagio fidelitatis ſuſcepto, per dies ſeptem commoratus. Otto Friſing. libro 7. cap. 19. Imperator Polonorum Ducem cum multis muneribus obuium habuit, quem tamen ante non dignatus eſt ſuo conſpectui præſentari: quam de Pomeranis & Ragis tributum ſibi faceret, ſubiectionemque perpetuam ſacramento confirmaret. Radeuicus lib. 1. cap. 11. Tunc ad curiam venientes, Friderico fidelitatem fecerunt, atque hominium, & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt.

Homologus, ὁμόλογος à nonnullis dictus eſt pro Vaſſus, aut Vaſſallus: quemadmodum in diſput. cap. 4. expoſuimus. De-

dititij à Romanis dicti, qui à Græcis ὁμόλογοι, vtpote qui non modo in fide, verum etiam in ditione, ac poteſtate populi Romani eſſent. Nam etſi libertatem retinebant, non tamen parem iuris & libertatis conditionem obtinebant. Itaque tres libertatis gradus Vlpian. in Fragmentis expoſuit: ciuium Romanorum Latinorum, Iunianorum, aut Dedititiorum, aut qui Dedititiorum numero erant: qui ciuitatis Romanæ ius nullo modo aſſequi poterant: vt Caius in libro Inſtitutionum primo exponit. Quare non recte Vaſſallus omnis dedititius appellatur. Multi enim vaſſalli ſunt, qui in fide tantum ſunt: cum dedititij (vt modo dictum eſt) etiam in ditione ac poteſtate eſſent. Et, vt de dedititijs ſemel dicamus, apud Romanos hoc nomine appellabantur, qui armis populi Romani territi, ſeſe, ſuaque omnia Imperatori exercitus debebant, inque ipſius fidem & clientelam permittebant, ſeſeque imperata facturos promittebant. Deditionis autem forma hæc erat: vt dediti arma traderent: deinde vt obſides darent, tum vt iurarent, ſe nequidquam contra populum Romanum conſilij inituros, neque obſides repetituros, neque recuſaturos, quo minus perpetuo ſub populi Romani ditione atque imperio eſſent. Plura vide in Hotomanni iam dicto loco: & ibidem, quod dedititij meliore conditione quam ſerui, deteriore quam liberi ſint. Liuius libro vigeſimo octauo: Mox vetuſtus erat Romanis, cum quo nec fœdere, nec legibus iungeretur amicitia, non prius imperio in eum tanquam pacatum vti, quam omnia humana diuinaque dedidiſſent: obſides accepti, arma adempta, præſidia vrbibus impoſita forent. Idem lib. 1. Dedititioſque Collatinos ita accipio, eamque deditionis formulam eſſe Rex interrogauit: Eſtiſne vos legati, oratoreſque miſſi à populo Collatino, vt vos populumque Collatinum dederetis? Sumus. Eſtne populus Collatinus in ſua poteſtate? Eſt. Deditiſne vos, populum Collatinum, vrbem, agros, aquam, terminos, delubra, vtenſilia, diuina, humanaque omnia in meam populique Romani ditionem? Dedimus. Et ego recipio. Idem lib. 7. ex formula Campanorum: Itaque populum Campanum, vrbemque Capuam, agros, delubra deum, diuina humanaque omnia in veſtram P. C. populique Romani ditionem dedimus, quicquid deinde patiemur, dedititij veſtri paſſuri. Deinceps reliqua videamus. Cæſar lib. 2. Cæſar reſpondit, ſe eorum ciuitatem conſeruaturum, ſi priuſquam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent: ſed deditionis nullam eſſe conditionem, niſi armis traditis. Idem alio loco: Cæſar obſidibus acceptis, armiſque omnibus ex oppido traditis in deditionem Sueſſiones accepit. Et lib. 1. Heluetij legatos ad eum de deditione miſerunt. Cæſar obſides, arma, ſeruos, qui ad eos perfugiſſent, popoſcit. Item: Hos Cæſar reductos in hoſtium numero habuit. Reliquos omnes obſidibus, armis, perfugis, traditis, in deditionem accepit. Idem lib. 7. Tertio die miſſis ex oppido legatis de deditione arma proferri, iumenta produci, ſexcentos obſides dari iubet. Liui. lib. 34. tertium fœderis genus eſſe ait, quo bello victis leges dicuntur. Vbi enim omnia ei, qui armis plus poſſet, dedita eſſent, quæ ex ijs habere victos, quibus mulctari eos velit, ipſius jus atque arbitrium eſſe. Latini de Campanis apud eundem: Campanorum aliam conditionem eſſe, qui non fœdere, ſed per deditionem in fidem veniſſent. Item de Apulis: Ita in ſocietatem eos eſſe acceptos, vt non æquo fœdere, ſed vt in ditione populi Romani eſſent. Quod autem de ariete Cæſar ſcribit, quod ſane memoratu dignum eſt, idem Cicero libr. Offic. 1. confirmat: Et cum ijs, inquit, quos vi deuiceris, conſulendum eſt: tum ij, qui armis poſitis ad Imperatorum fidem confugiunt, quamvis murum aries percuſſerit, recipiendi ſunt. Cum igitur bello victi, aut captiui omnes eſſent, aut dedititij: captiui quidem victorum ſerui fiebant: dedititij vero meliore conditione quam ſerui, deteriore quam liberi.

Hoſtis. pro exercitu, caſtris, militia. Vnde vox Francogallica, l. hoſt. lib. feudor. 1. tit. 29. Si inſimul ſteterint, vel in Regem hoſtis adquiſierint. Item libro 1. titul. 7. Tunc enim poſſunt deueſtiri, niſi fecerint hoſtem Romæ, id eſt, in exercitu & comitatu Imperatoris Romam profecti ſunt. Sic libr. leg. Franc. 4. De non cogendo bibere in hoſte: vt nemo parem ſuum bibere cogat, Aimo. Hoſtem dixerit, i. exercitum: & quicunque in exercitu ebrius fuerit, ita excommunicetur, vt in bibendo ſola aqua vtatur, donec ſe male feciſſe cognoſcat. Et apud Aimon. lib. 5. cap. 28. Vnde hoſtem quam maximam potuit cum Carolomanno dixerit. Hinc

Hoſtendiciæ dicuntur (vt Feudiſta ſcribit) adiutorium, quod Vaſſalli faciunt Dominis, Romam cum Rege in hoſtem pergentibus. Verbi gratia, in Lombardia, dimidiam, in Teuthonica terra, tertiam partem fructuum eius anni, quo hoſtem faciunt, libro feudorum 2. titulo 40. Fictum vocabulum ab hoſte, quod exercitum aut caſtra ſignificat, &, quo adhuc in Francogallia vulgo vtimur, perfacile intellectu eſt. Cum autem paſſim in legibus Barbaricis Heriſlitium pro deſertione militiæ dici videamus, ab here, quod exercitum ſignificat: facile adducor, vt corruptum verbum exiſtimem, pro Hoſtelltz, vel Hoſtelitiæ. Rurſus aliud Hoſtelitias, aliud Heriſlitium eſſe arbitror: nam Heriſlitium capite plectitur. In Lomb. li. 1. tit. 15. l. ſi quis contumax. quippe, cum belli cauſa edictum promulgatum eſſet. Hoſtelitiæ vero pecuniaria multa eſt, etiam Friderici conſt. lib. feud. 2. tit. 55. quia edictum non belli, ſed honorati comitatus cauſa factum ſit: cum Imperatore Romam ad petendam coronam proficiſcente, euocantur. Itali feuda Imperij tenentes, vt in faucibus Italiæ Imperatori præſto ſint, cum equis & armis.

I.

In antea, pro deinceps, poſthac, in poſterum: quaſi futurum tempus non à tergo ſequatur, ſed ante nos cedat, lib. feud. 2. tit. 5. Iuro, quod à modo in antea ero fidelis ei. Et tit. 7. Honorem quem nunc habes, vel in antea habebis, id eſt, deinceps:

Inculpatus, pro culpatus, accuſatus, lib. feud. 1. tit. 19. §. Si vnus inculpatus fuerit, vna de his nominatis culpis. Sic l. Salic. tit. 43. Si cuius ſeruus in furtum fuerit inculpatus, ſi talis cauſa eſt, &c. Item leg. Burg. tit. 8. de ingenuis inculpatis.

In capillo puella dicitur, quæ nupta non eſt: quia comatæ, ſine vllo capitis tegmine incedebant: nuptæ capite velato erant. lib. feud. 2. tit. 24. §. 3. Rurſus ſi Dominæ vel filiæ, aut ſorori in domo adhuc manenti, quæ in capillo dicitur, ſeſe immiſcuerit, &c. in Lomb. lib. 12. cap. 20. Qui filiam in caſa habuerit in capillo, & filium non reliquerit, &c. Et Neapol. conſt. 3. tit. 27. Et ſorores in capillo ſuccedunt. Coniugatæ autem & dotatæ à fratrum ſucceſſionibus excluduntur. Et mox: Filiæ autem in capillo poſt mortem patris in domo manentes, maiores ſorores coniugatas, & donatas de bonis patris excludunt. Leg. Langob. tit. 45. De eo qui filiam in capillo in caſa habuerit, & filium non reliquerit legitimum, &c. Fuit autem apud antiquos conſuetudo hæc, vt nouæ nuptæ crines ſoluerent: quod in ſecundis nuptiis non fiebat. Optatus Afer contra Donatiſtas ſcribens. Inueniſtis (ait) huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundo coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent, imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt. Ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis feſtiuitas. Hæc ille: fuiſſe tamen hoc quoque luctus & mœroris argumentum, multis ex locis conſtat. Ouidius Triſt. 1.

Illa etiam ante lares ſparſis proſtrata capillis,
Contigit extructos ore tremente focos.

Liuius 1. Soluit crines, & flebiliter nomine ſponſum mortuum appellat. Notatu etiam dignum eſt, moris fuiſſe Francorum Regibus, vt filios exephebos Principi alicui vicino tondendos mitterent, qui eorum poſtea quaſi Patronus eſſet. Seruos enim Romano more cum libertatem acciperent, tondi ſolitos, nemo ignorat. Paul. Diac. de geſt. Langob. lib. 6. c. 37. Circa hæc tempora Carolus Francorum Princeps, filium ſuum ad Luitprandum miſit, vt eius (iuxta morem) capillum ſuſciperet: qui eius cæſariem incidens, ei pater effectus eſt: multiſque Regiis muneribus donatum genitori remiſit.

Inuadiare pecuniam, eſt, vel ex commiſſo, vel ex condemnatione debere, lib. feud. 2. tit. 27. §. 4. Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit, prædium ſuum pro pignore illi tradat: & intra quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat.

Inuadiare, pro oppignerare. Sigeb. in Chron. ann. 1160. VVilhelmus Comes Pictauienſis inuadiauit eandem ciuitatem Raymundo Comiti, propter pecuniam, quam idem VVilhelmus in expeditione exponit. Sic multam, inuadiare, eſt obligare dato pignore.

Inuadiare hominem, pro obſidem dare, in Lombard. lib. 1. tit. 25. l. ſi quis liber. Semetipſum inuadiare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem adimpleat. Et paulo poſt: Si non habuerit vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guardiam in ſeruitio Principis tradat.

Inueſtire eſt poſſeſſionem tradere, vide ſupra deueſtire ex Hotomann.

Inueſtitura, barbaricum nomen, barbaricam quoque notationem habet. Nam (vt ait feudiſta libro 2. titulo 2.) Inueſtitura proprie dicitur poſſeſſio: abuſiuo autem modo dicitur, quando haſta, vel aliud corporeum traditur à domino. Itaque in legibus Barbaricis, veſtitura propriè pro ipſa poſſeſſione vſurpatur: & veſtitus, pro poſſeſſus, Leg. Franc. lib. 4. in capitulis additis, cap. 4. Vt omnis liber homo, qui quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, ſiue de alterius beneficio habet: id eſt qui quatuor manſos aut in allodij, aut feudi nomine habet, tenet, poſſidet. Item cap. 21. Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit, alicui reddiderit, &c. Hinc in quibuſdam Francogalliæ noſtræ regionibus Veſt, Deueſt, ficta vocabula: Nam Veſten & beveſten hodie quoque Germani dicunt, pro confirmare & ſtabilire. Quemadmodum ergo Romani iuris inſtituto nullæ alienationes ſola conuentione fiebant, ſed vt ſolemni mancipatione, vel naturali traditione, tamen vt iidem certam verborum formulam (quam ſtipula-

ſtipulationem appellabant) firmandi & ſtabiliendi cauſa inſuper adhibebant. l.1. ff.de prætor.ſtipulat. ſic Langobardi ritum aliquem, vexilli, gladij, aut haſtæ, præter conuentionem adhiberi voluerunt. Velut ejuſdem leg.Franc.lib.4.cap.21. De illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in dominica veſtitura ſunt. Sic leg.Franc.lib.4.cap.15. Aut propter veſtitutam Domini Caroli genitoris noſtri eadem mancipia contradicere non audeat. Quod ſi à veſte, vel veſtimento deductum inueſtituræ nomen eſſet, primum infeudationis inſigne genus aliquod veſtis fuiſſet. At ſuo loco demonſtratum eſt, non veſtimento, aut inueſtimento: ſed gladio vel haſta, Regnum: vexillo Ducatum: virga & annulo, Epiſcopatum: haſta vero inferiora feuda conferri. Deinde intelligi oportet, inueſtituram non eſſe ſymbolum infeudationis proprium: neque in feudorum poſſeſſionibus tradendis tantum adhiberi ſolitam fuiſſe: nam in omnium etiam rerum traditionibus adhibebatur, quę abſentes erant: id eſt, quarum præſentium poſſeſſio non dabatur, velut in Lombard. libro 2.tit.18 hoc eſt, titul.de vltim. voluntat. l.pen. vbi Imperator Ludouicus ſtatuit, vt ſi quis extra ſuum comitatum, forte in caſtris, aut palatio Regis de iis bonis, quæ in illo comitatu ſunt, teſtari velit, coram teſtibus traditionem faciat, & fidejuſſorem conſtituat: cui inueſtituræ poſt ſuam mortem faciendæ poteſtatem præbeat. Nam quomodo moriens extra ſuum Comitatum & patriam, rerum in ea poſitarum traditionem faciet? nimirum per ſymbolum & notam inueſtituræ. Quod autem de fidejuſſore ſtatuit, conſentaneum eſt juri Romano, de quo in leg.4. ff.de euict. vt in alienationibus, inter viuos etiam ſecundus auctor adhibeatur. Guagninus in vita Caroli Magni: Quibus beneficiis vt Pontifex gratiæ aliquid rependeret, Carolum multis ornauit priuilegiis. Quorum illud maximum fuit, donare Eccleſias idoneis ſacerdotibus poſſe. Id à ſacerdotibus. Id veſtitura vulgo appellatur, qua ſine Eccleſiam, vel (vt nunc loquimur) beneficium nemo poſſidebat. Recipiebat enim à Rege, qui beneficium adepturus eſſet, annulum, vt ſimile quippiam, Inueſtituræ notam, argumentum ſcilicet Regiæ in eum gratitudinis. Intereſt etiam Regem noſſe, qui majores maxime Eccleſias adminiſtrent, quarum ipſi tutores ſunt. Adjectum priuilegio eſt, Romanum quoque Pontificem ſine Caroli juſſu eligi non debere: idque in Synodo, aſſidentibus Romæ centum quinquaginta tribus Epiſcopis atque Abbatibus firmatum eſt.

Inueſtita igitur res dicitur, de qua Inueſtitura facta eſt: ſiue Infeudationis titulo, ſiue alio quovis: vt modo diximus ex leg. Franc. Si quis quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, vel de alterius beneficio habeat. Item lib.feud.2.tit.8. Rei per beneficium inueſtitæ. Et tit.57. Rei pro beneficio inueſtitæ. Sic INVESTITVS dicitur, cui quid ſolemniter traditum, & quaſi mancipatum eſt, quamvis id feudum non ſit, vt in formula conuentionis Lugdunenſis apud Guil. Paradinum in Annal. Burgund.li.2.ſub Ann.1215. Et clauibus vniuerſarum munitionum & portarum d.Archiepiſcopus fuit inueſtitus. Sic REVESTITVS, cui res aliqua reddita eſt, cuiuſcunque generis illa ſit, vt in Conſilio Carolomanni Imperio coacto, apud Nauclerum Gener.25. Eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit, & iterum ſi princeps jubeat, precarium remouetur.

Iudicare, pro teſtamento legare. In legibus Aſtulphi Regis Langobard.tit.4. & in Lombard. lib.2.tit.4. Si quis Langobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis judicare, non amplius judicare poſſit. Item in Lombar.lib.2. tit 4. Si quis Langobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis judicare, & filios & filias ex ea reliquerit, &c. Hinc.

Iudicare feudum pro anima, id eſt, Eccleſiæ addicere, vel legare ſub conditione precationum, quæ pro domini conſtituentis anima fieri debeant, lib.feudor.2.titul.9. §.2.& tit.55.§. Langobard. Luitprand.titulo 3. Si quilibet Langobardus ægrotauerit, poteſtatem habeat pro anima ſua judicandi vel diſpenſandi de rebus ſuis.

Iugerum eſt menſura agreſtis, quæ eſt in longitudinem pedum ducentorum & quadraginta, in latitudinem centum & viginti. Eandem menſuram gloſſæ aruipendium vocant.

Iuſiurandum in feudorum libris aliud eſt ſimplex, ſiue ſolitarium: quod ſolus litigator, ſiue Dominus, ſiue vaſſallus præſtat: aliud conjunctum, ſiue commune, quod ego Sacramentalitium diſtinguendi cauſa nominaui, propterea quod conjuratores certo numero vna id præſtant, qui Sacramentales (vt ſuo loco diximus) appellantur, lib.feud.1.tit.4.§ 2.& tit.26.& lib. 2.tit.33.§.2. Rurſus aliud eſt liquidum, quod feudalitij ſcriptores appellant, ſine mentione conſcientiæ: cum quis liquido factum, aut non factum jurat: de ſuo videlicet facto affirmans: aliud fortaſſis Arbitrarium dici poteſt: quia per verbum antiquæ Romanorum formulæ ARBITROR, concipitur: cum quis jurat ſe arbitrari non factum. quod iidem ſcriptores dicunt. Iuramento conſcientiam ſolam apponere, libro feudorum 2.tit.33. §.2.& tit.58. §.6. quære fidelitatem diximus, ex Hotom. De juriſiurandi veteris formula, dictum eſt in libell. de formul. antiqu. itemque in Scholis noſtris ad lib. 4. C.ſub. illo tit.

Iuſtitiam facere, Vid. Facere IVSTITIAM.

L.

Landtgrauij ſunt prouinciæ comites ſiue judices.

LANGOBARDIA: quam Latini Ciſalpinam Galliam appellabant, de qua in feud.libr. frequentiſſima mentio fit, vnde dicta ſit. Otto Friſing.libr. Frid 2. c.13. his demonſtrat verbis. Barbarorum (inquit) incurſionibus ac dominationi, qui à Scanzia inſula cum Albone Duce venientes, Pannoniam primo inhabitarunt ſubjacere incipiens ab eiſdem, eo quod ad agendum exercitum, fœminis, reflexis ad mentum crinibus, ſicque virilem, & barbaram faciem inuitantibus, & ideirco Langobardis à longis barbis vocitatis, & ipſa Langobardia appellari conſueuit. Hæc Otto. Quod idem ſcribit Guntherus, poëta eximius, qui Ottonis hiſtoriam verſibus perſecutus eſt.

Dicitur à longis ea Longobardia barbis.

Sed Albertus Krantzius lib. Dan.2.c.21. Notationem illam improbat, & à Bardis dictos putat, qui poſtea Saxones appellati ſunt, vel à longis barbis, pro barbatis. Probabilior autem videtur Pauli Diaconi conjectura, qui libr.de geſt. Langob.1.cap.8. ita ſcribit: Certum eſt, Longobardos ab intactæ ferro barbæ longitudine, cum prius Vinnuli dicti fuerint, poſtmodum ita appellatos. Nam juxta illorum linguam, lang. longam: & bard. barbam ſignificat. Langobardorum porro mores & inſtituta copioſe eodem loco Friſing exponit cauſamque belloſum inter ipſos & Imp. Germanicos eſſe ſcribit, quod parte Italiæ armis ſubacta, & occupata, libertatem retinere, ſuiſque legibus viuere, neque ſe Imperatoris poteſtati ſubjicere vellent, multoſque plebeios, & infimæ conditionis homines in ſuam ciuitatem ita reciperent: vt eos neque à militiæ cingulo neque à cæteris dignitatum gradibus excluderent. Ex quo factum eſt, inquit, vt cæteris orbis ciuitatibus diuitiis & potentia præemineant.

Laudum plerumque dicitur, quod re aliquandiu deliberata conſtitutum eſt, ſæpenumero etiam pro Arbitrio vſurpatur. Vnde Laudamentum ſapientum, quod ICti inter ſe diſputata & deliberata conſtituerunt, lib.feud.1.tit.19. §.1. Nam laudare proprie eſt, re quæſita & agitata communi conſilio & conſenſu conſtituere: quod noſtra lingua dicimus Accorder: vnde Laudimiæ accordements paſſim in legibus Galliæ municipalibus, quo nihil aptius, neque commodius fingi potuit. Helmod in hiſt. Slau.cap.27. Cumque non longe abeſſet pugna, factum ex conſilio vtriuſque partis, vt laudaretur pax, vſque poſt biduum: id eſt communi ſenſu conſtitueretur. Item cap.57. Nec tamen retineri potuit, ſed ſicut laudatum fecerat, occurrit ad locum placiti, comitatus tantum quatuor viris. Sic lib. feud.1.tit.22.§ 3. Niſi conuicta culpa, quæ ſit laudata per judicium Parium ſuorum. Item tit.28. Viri prudentes Mediolanenſes laudauerunt. Et lib.2.tit.20. Sed laudatum ſæpe, id eſt. communi conſilio conſtitutum: quod Gallice dicimus ACCORDE'. Hinc

Laudamentum, lib.feud.1. tit.21. Per laudamentum Parium ſuorum. Et lib.5. titul.1.2. Parium laudatione beneficium amittat. Helmodus in hiſt. Slau. libro primo, cap.92. Laudatum autem fuit, ne quis transfugam alterius reciperet: id eſt conuenit. Et cap.28. Abiit Epiſcopus ad Ducem propter colloquium prouinciale, quod laudatum fuerit in Erthoneburg. id eſt, communi conſenſu indictum & conſtitutum. Radeuic.lib. 1.cap.10. Laudamentum à Papa Adriano accepiſſe memoratur, vt ſcriptura & pictura de medio tolleretur. Idem lib.2. cap.11. Accepta de hac probabili petitione fideli fundamento, ad propria reuerſus eſt: id eſt, conuentione ſcripta & obſignata.

Lauda, ſiue Laudimia vulgari lingua los vel potius Lauds, dicere ſolemus, ſummam pecuniæ, quam nouus Vaſſallus patrono præſtat, quaſi beneficij agnoſcendi cauſa, quapropter εἰσδεκτικὸν à Leone Nou.XIII. appellatur, quaſi eius ſuſcipiendi cauſa delatum, vt cum emphyteuta nouus quinquageſimam precij partem præſtat, l.3.C.de jur.emphyt. Et quia non ſemper certa ſumma eſt, de viri boni arbitratu re quæſita & deliberata conſtituitur. Latine Arbitraria dici poſſunt. Iuſtinus lib.2. Alexander ſua ſibi dari reſcripſit, juſſitque ſupplicem venire, & Regni Arbitraria victori permittere. Item libro 21. Precibus Amilcarem exorat, vt inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſciperet. Cicero poſt reditum in Senatu, & in Piſoniana, Arbitria funeris dixit, pro mercede Pacta: vt in earum commen. oſtendimus.

Leodes, ſiue Leudes, ſiue Leudi Principis dicuntur, qui eius imperio ac ditioni parent. quod jam pridem Stephanus Paſquierius, vir doctiſſimus, in ſuis Francogallicis Diſquiſitionibus elegantiſſime demonſtrauit Aimoin. libro 9. cap.92. Interea Leudi Theodoricum hortari cœperunt, vt fratri reconcilia-

retur. Item lib.4.cap.8. Omnes Leudi bonitatem ejus cernentes vehementer amauerunt. Et c.15. Leudes, qui maxime indignabantur, ad ſe vocat. Et cap. Fines regni inſuis Leudibus ſuis probatiſſimis viris & illuſtribus in fide diſpoſuit.

Lex Salica, vide Salica lex.

Libellarius contractus, eſt conuentio de retinenda data in perpetuum, ſub annua paucorum denariorum penſione. Obertus feud.2. tit.9. §.1. vbi contractum hunc aperte interpretatur fraudulentam alienationem, quæ ſub nomine & prætextu locationis fieri ſolet. Et lib feud.2. tit.55.§.1. Obligauerant, vendiderant, quandam colluſione nomine libelli alienauerant. Sic lib.feud.2.tit.45. mentio fit certæ penſionis, quæ quotannis libellarii emptionis nomine præſtatur. Vnde autem fictum nomen ſit, non facile dixerim: nam omnium quidem veterum Doctorum vulgata opinio eſt, eo ſic dici, quod contractus in libello, ſiue breui charta perſcribatur: quod veriſſimum eſſe arbitror. Fuit tamen tempus, cum dubitarem, an à libell? (quod fuiſſe minuti nummi Romani genus nemo ignorat) potius deductum eſſet: nam Obertus viliſſimam duorum denariorum penſionem appellat: quaſi diceret, al quot libellis, quæ quotannis penduntur, quaſi beneficij teſtificandi cauſa. Cuiuſmodi fere conuentio illa eſt, de qua eſt apud Liuium lib.41. Conſules agrum æſtimaturos: & in jugera aſſes vectigales, teſtificandi cauſa publicum agrum eſſe impoſituros: vt ſi quis, cum ſoluere poſſit populus, pecuniam habere, quam agrum mallet, reſtitueret agrum populo. Sed vſitata feudiſtarum conſuetudo repugnat: apud quos paſſim libellus maſculino genere nominatur: vt lib.feud. tit.44. Per libellum alienare. Pro libello agrum tenere. Ad libellum dare. Et tit.9 §.2. Per libellum, vt dicunt, venditio. Et tit.59 §.1. Si libellum vnus alteri fecerit de feudo paterno, non eſt libellus, ed quaſi refutatio. Quibus ex locis perſpicuum eſt, Libellum facere nihil aliud eſſe, quam illo leui libellorum, ſiue denariorum annuorum pretio vendere: ſiue feudum, ſiue allodium vendatur. Sic lib.feud.2. tit.44. Si feudum ad libellum domini voluntate vendidit, ſi quidem pro libello ei datur ſingulis forte annis, & hoc jure feudi cenſebitur. Et paulo poſt, vbi pro feudo & pro libello retinere, perſpicue tanquam contraria opponuntur. Sic in l.Langob.tit.67. §.primo, & in Lomb. libro 1.tit.9 Si quis homo in aliena terra libellario nomine reſidens homicidium fecerit, habeat ſpatium ad conquirendum, &c. Et §.3 Quod ſi nec hoc voluerit facere ipſe, cujus terra eſt, dare debeat libellario nomine ipſam terram ei, cui homicidium factum eſt; vt redeat et exinde, ſicut ille reddebat, qui ipſum homicidium fecit: Sic libro feudor.3.tit. 1.§.4. Inſuper omnibus modis prohibemus, vt nullus Senior de beneficio ſuorum militum cambium, aut precariam, aut libellum, ſine eorum aſſenſu facere præſumat. Quod interpres in tit. de leg. Conradi, lib.feud.2 tit 4. §.2. ita expoſuit: Ex eadem lege deſcendit, quod dominus ſine voluntate vaſſalli feudum alienare non poteſt. Eodem pertinet text. feud.2.tit. 34.§.3. Notarius vero, qui ſuper hoc tali contractu libellum, vel aliud inſtrumentum conſcripſerit. Rurſus alia Libelli natura & conditio notanda eſt: quam aperte demonſtrat libro 1. tit.13. vt res de coloni ſtirpe & familia non exeat: atque hac extincta, continuo ad datorem reuertatur. Ibi enim feudum idcirco vetatur ad libellum dari Eccleſiæ, quia nunquam ei heres eſſe deſinit: quod idem de collegiis dici poteſt: argum. lege proponebat, ff. de judic. hæc cum ita ſint, perſpicuum eſſe arbitror, libellarium contractum non eſſe venditionem, quia nullo juſto pretio res æſtimatur, vt venditur: ſed potius emphyteuſim: quia non pretium ſoluitur, ſed vectigal annuum minutum pro feudo alienato ponitur. Aut plane ſic mihi perſuadeo, cum Doctorum prope omnium conſenſu, ſcriptura in contractu emphyteutico ex Zenonis conſtitutione requiratur: l.1.C.de jure emphyt. probabile eſſe, Langobardos pro emphyteuſi libellarium contractum dixiſſe. Video enim, Ardiſonem aperte teſtari permultis Italiæ locis atque adeo Veronæ in patria ſua, Libellum pro Contractu emphyteutico dici atque vſurpari ſolere. Reliquum eſt, vt Libellarij definitionem exponamus, hoc modo: Libellarius eſt conuentio in libello præſcripta de prædio in perpetuum fruendo, ea lege, vt colonus, eiuſque poſteri quotannis vectigalis nomine certam penſiunculam præſtent, vſque dum ſtirpe extincta prædium ad auctorem reuertatur. Vide Libellaria apud Hotom. Hinc

Libellaria pro Allodio, ſiue allodio paſſim vſurpatur. Verum (vt opinor) pro eo tantum, quod ſub illa leuicula penſione annua locatum eſt, vt feud.2. tit.26. §.1. vbi feudum & libellaria opponuntur. Agnatis feudum, filia vero allodium, ſiue libellariam eſſe aſſerentibus. Item, domino feudum, filia allodium ſiue libellariam eſſe allegante. Et lib.1.tit.5.§.2. Si fidelis feudum libellario nomine dederit. Item: Poſtquam ad libellariam dederit. Recte igitur Baldus & reliqui, ſine vlla varietate, Doctores in rubric. Cod de jure emphyteu. Libellarium contractum definiunt, conceſſionem ſub vili penſione factam, ſiue de ſuperficie, ſiue de fundo, ſiue in cenſum, ſiue in emphyteuſim ſiue ad alium redditum, ſiue ad vitam, ſiue in perpetuum, ſiue cum pacto de renouando, vel non.

Liga (vnde Ligij homines) fœdus, ſocietas, Albert. Argent. in Chron. Inter Principem & Francum, interpoſitis juramentis, & confectis literis, Liga perpetuo eſt confirmata. Marchio cum Maſtino Veroneſi ligam contraxit, eiuſque filio ſuam filiam deſponſauit.

Ligium feudum dictum exiſtimant à ligando, per eminentiam, quod nimirum id habens, arctio i fidelitate domino ſuo ſit obſtrictus aduerſus omnes homines: quod non eſt in feudo non ligio.

Ligius idem plane qui vaſſallus, vt in Diſp.feud.cap.4. copioſe demonſtrauimus. Idque confirmatur ea formula, quam Guil. Paradinus in annalib. Burgund. prodidit lib.2.ſub anno 1217. Ego Odo Dux Burgundiæ præſentibus & futuris notum facio, quod cum dilectus conſanguineus meus Comes Stephanus fecit mihi ligium homagium de feudo, quod tenebat de Comite Burgundiæ, idem Comes ſcilicet de feudo Matiſcone, quod Comes Wilhelmus de dicto Comite Stephano ligio tenebat, conceſſi eidem Comiti Stephano: quod quando heres legitimus, qui Comitatum Burgundiæ tenebit, venerit, & homagium mihi fecerit, ſupradictus Comes Stephanus, abſque fide mea in homagium Comitis Burgundiæ, de prædicto feudo reuertatur. Quod vt ratum habeatur, præſens ſcriptum ſigillo meo confirmaui. Actū eſt hoc apud Lariam, Anno gratiæ 1200. menſe Octobri. Sed mendoſe formula illa deſcripta eſt.

Lorica, loricatus, loricæ feudum. vide Haubericum feudum.

M.

Magiſter curiæ, qui in domo & familia principis aut nobilis ſecundum dominum primas tenet: qua in re differt à Paribus Curiæ, qui parem & æquabilem Conuaſſallorum dignitatem obtinent: Albertus Krantz. libro Daniæ cap.1. Grauis ſimultas inter militem quendam Regi proximum: qui Magiſter Curiæ illius dicebatur: & alium quendam militem. Ad quem cum Regis ſuſpicio in Magiſtratum curiæ memoratum permanaſſet, &c. Idem appellatur ab aliis Major domus: quemadmodum & pares domus dicuntur. Sed de Majore domus plura in Francogallia noſtra diximus: quam, ſi quid otij ſuppeteret, lubentiſſime ad exitum perduceremus.

Mallare, eſt in jus vocare: vide Hotoman. in Lex.feud. in verb. facere juſtitiam.

In Mallo, id eſt, in judicio: Hotoman Lexic.feud. verb. Placitum.

Mamburgus, idem fere, qui Aduocatus. Itaque qui Curator Reip. in libris Pandectarum dicitur, Mamburgus Feudiſticis temporibus appellatus eſt. Vnde Mamburgium, curatio. In formula regni accepti a Boſone apud Guill. Paradin. Annal. Burg. lib.1. Omnibus, vt monuiſtis, legem, juſtitiam, & rectum Mamburgium, auxiliantes Deo, conſeruabo. Dicebatur & Mandiburdium, vt paulo ſupra in formula regni delati: Defenſionem & Mamburgium ſingulis exhibentes. Et apud Ioh. Tritem. pag. 88. Vnus aureus Romæ perſoluatur quotannis, vt cœnobium ſub Romanæ Eccleſiæ mandiburdio & majeſtate ſecurum ſemper ſtabiliatur & defendatur. In quibuſdam locis Manibourgus mendoſe legitur.

Mancipi res quæ ſint, in Commentar. verb. jur. copioſe ſatis expoſuimus. Videntur vſurpatæ pro rebus allodialibus apud Sigebertum, ſub Anno 965. quidquid in re mancipi habuit, per teſtamentum Eccleſiis ſanctorum delegato mortuus eſt.

Mandiburdium. vide ſupra Mamburgus.

Manſio, Romana lingua, pro Diuerſorio, quod partim Principis, partim militum itineribus paratum, & ex vicinitatis contributione annona rebuſque neceſſariis inſtructum eſt. Suet. in Tito Veſp. Spectaculis abſolutis Sabinos petit: deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, &c... Lamprid in Alex. Tacebantur ſecreta bellorum. Itinerum dies publice proponebantur: ita vt edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet: Illa die, illa hora ab vrbe ſum exiturus: &, ſi dij voluerint, in prima manſione manſurus: deinde per ordinem, manſiones: deinde ſtatiuæ. Poſterioribus autem temporibus apud Scriptores barbaricos.

Manſionatici appellati ſunt: cuius verbi duplicem vſum reperio: pro manſione hoſpitali, ſiue diuerſorio: & pro munere ac ſumptu reſpiciendorum hoſpitum. Illius ſignificationis exemplum eſt apud Aimoinum lib.5. cap.31. Indeque (de Carolo Caluo Francorum Rege loquitur) per Attiniacum & conſuetos Manſionaticos Compendium adiit. Hinc apud eundem libro 5. cap. 34. In priuilegio Abbatiæ Sancti Germani Pariſienſis: Sed neque ſeruitia ex iis exactis, vel paraueredos, aut expenſas ad ſuas, vel ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat, ſiue manſionaticos inde exigat: id eſt, ſumptus pro diuerſorio & hoſpitibus recipiendis.

Manſio, pro domo & ædibus: vnde Francogallicum nomen Maiſon. Gregor. Tur. lib.3. At ille ingreſſus manſionem Do-

mini

mini ſui, apprehendit ſcutum eius ac frameam. Et lib.5. Hoſtium manſionibus noſtræ grauibus audio cogi verberibus. Et l.9. Ad manſionem Epiſcopi conuolauit, & clauſis oſtiis, ait, &c. Helmodus in hiſt. Slau. c.50. Occupauit montem, qui antiquitus Alberg dicitur: impoſuitque illic manſiuſculas, intendens ibidem communire caſtellum.

Manſuarius, idem quod manens ſiue commanens, i. e. villicus Alij παραμονάριον, vt Synodi Chalcedonenſis, ca.2. Alij maſſarios appellant. Nam & manſum dixere maſſam Caſſiodorus, Gregorius, & alij. Eoſdem Amerbachius putat manſionaticos appellari: ſed fallitur. vide ſupr. Manſionaticus.

Manſus, ſiue Manſum, neque domus eſt, neque area, neque hortus, ſed ager certi modi ac menſuræ: qui propterea Metatus ab antiquis dicebatur: quoniam in agrorum diuiſionibus & aſſignationibus menſores adhibebantur, qui & Finitores à Cicerone in Agrar. Orat. appellantur, quanquam in ſecunda mendum eſt in illo loco: Ianitores ex illo ordine ducentos conſtituit. Legendum eſt enim Finitores. Virgil. in Diris. Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos. Siculus Flaccus li.1. de condit. agror. Nominibus (ait) agrorum diuiſorum qui inſtitutis limitibus diuiſi ſunt, & formæ varias appellationes accipiunt, quidam arbores finales, alij in venis, alij in membris ſcripſerunt: & quamvis vna res ſit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij Typon, quod, vt ſupra diximus, vna res eſt forma. Dicebantur etiam agri limitati, ſicut metati. Hinc metatio, limitatio, centuriatio, cancellatio, &c. de quibus mentio eſt, l. in agris, 16. ff. de adquir. rer. dom. & l.1. §. inſula, ff. de flum.

Manſus autem vel in priuati hominis patrimonio eſt, vel Eccleſiæ: ad clerici victum cultumque attributus. leg. Franc. li.1. c.85. Sancitum eſt, vt vnicuique Eccleſiæ vnus manſus integer abſque alio ſeruitio attribuatur: & presbyteri in iis conſtituti non de domibus, neque de atriis, vel hortis iuxta Eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſeruitium faciant præter Eccleſiaſticum. Et ſi aliquid amplius habuerint: inde Senioribus ſuis debitum ſeruitium impendant, quam legem ex Conſtitut. Caroli Magni Canoniſtæ ſuo more retulerunt, in capite primo. extr. de ceuſ. & 33. quæſt. vlti. §. ſancitum. Melius tamen ibi legi puto ARBIS, quam ATRIIS. Locus autem demonſtrat, quod ſuperius dictum eſt, Manſum neque domum, neque aream, neque hortum fuiſſe. Itaque lib. feud. 1. tit. 4. §. 4. Curtis dicitur eſſe in manſo, id eſt, ædificium, Albert. Krantzius in VVandalia, lib. 4. cap. 15. Aſſignauitque trecentos manſos Eccleſiæ in perpetuum ſeruituros. Item: Adolphus trecentos quoque manſos permiſit Duci, vt per manum eius aſſignentur in dotem Eccleſiæ. Et cap. 24. Eat Epiſcopus in Vagriam: adhibitis viris induſtriis, æſtimari faciat prædia: quod de trecentis manſis, ego ſupplebo. Veniens Epiſcopus deprehendit prædia vix centum implere manſos. Quamobrem Comes volens redarguere agrimenſores, adhibuit menſuram ſuam funiculo breui, & hominibus incomperto. Specul. Saxon. libro 2. artic. 54. Nemini licet ſeparatim paſcere pecora, vt per id communi paſtori pretium minuatur: niſi tres menſos habeat ſub titulo proprietatis, vel feudalis, cui ouile & paſtorem ſeparatim conceditur habere. Vbi pretium paſtori ſoluitur de manſis ſeu curiis, & non de pecoribus, illud non licet denegare, ne villa maneat ſine paſtore. Helmodus in hiſtor. Slau. cap. 84. Habuit cum eo orationem de trecentis manſis, qui oblati fuerant in dotem Epiſcopij. Et mox: & ait Comes: Eat dominus Epiſcopus in Vagriam, & adhibitis viris induſtriis faciat prædia hæc: quod debuerit de trecentis manſis, ego ſupplebo: quod ſuperfuerit, meum erit. Veniens ergo Epiſcopus vidit poſſeſſionem, & habita inquiſitione cum colonis, deprehendit prædia hæc vix centum manſos continere. Quamobrem Comes fecit menſurari terram funiculo breui, & noſtratibus incognito. Præterea paludes & nemora funiculo menſus eſt, & ita fecit maximum agrorum numerum. Perlata ergo cauſa ad Ducem, adiudicauit Dux Epiſcopo dari menſuram iuxta morem terræ huius, nec menſurandas paludes, aut ſyluas robuſtiores. Item c.88. Et ſubſcripſit in dotem Magnopolitanæ Eccleſiæ trecentos manſos. Idem c.10. Pauperibus ortus natalibus primo ſeptem manſis, totidemque manentibus ex hereditate patrum fuit contentus. Ex mox: Dicitur manentes ſuos pro furto delatos damnaſſe ad mortem. Quo loco non manſum pro villa poſuiſſe, vt docti quidem Germani ad marginem annotarunt, ſed pro iugero, locus in c. 12. demonſtrat. Per longiſſimos tractus & vaſtam ſolitudinem maxime ſyluarum robora ſulcos prætendit, quibus iugera quondam fuiſſent diſpertita. Et mox: vbi reditum Epiſcopatus Aldenburgenſis exponit: De quolibet aratro menſura grani. Slauicum vero aratrum par boum, aut vnus conficit equus. Item cap.88. De aratro tres modios ſiliginis, porro Slauicum aratrum perficitur duobus bobus, & totidem equis. Item in diplomate priuilegij Hirſaugienſis apud Ioann. Tritemium: Si quiſpiam vnam vineam, vnum manſum, vnum molendinum, vel ſaltem vnum mancipium abſtulerit, &c. Et mox: Si vero quiſlibet illorum cortem, vel aliquam villam inde violenter abalienauerit, &c. Item in priuilegio Eccleſiæ Bremenſis à Carolo Magno, apud Albertum Krantzium in Saxoniæ li.2. c.15. Hinc Parachiæ ſeptuaginta manſos cum ſuis colonis offerentes, totius huius Parochiæ incolas decimas ſuas Eccleſiæ, ſuoque prouiſori perſoluere. Abbas Vſperg. in Lothario Saxon. Cuius curiæ mille & centum manſus ſunt, vno vallo comprehenſi. Item ſub Philippo: Vt videlicet quilibet manſus ruſticanorum prædiorum ſolueret maltare vnum auenæ. Placet igitur eorum ſententia, qui à Menſura ductum vocabulum putant: quia ſi ager ex certo modo præſcriptus (vt illa lex oſtendit) neceſſe eſt, certæ menſuræ fuiſſe, libr. feud. 1. tit. 4. Si quis de manſo vno feudi nomine inueſtituram acceperit. Nam cum manſum vnum, duo, tria, numerantur, certi agrorum modi perſpicue ſignificantur.

Manſum aliud eſt Indominicatum, quod in Principis, aut Eccleſiæ, aut nobilis alicuius dominio eſt: neque vel in feudum, vel in precariam, vel alio titulo alteri conceſſum: aliud Ingenuum, quod eſt nobilium, & colono alicui locatum eſt, qui Manſuarius vocatur: aliud Seruile, quod in feudum datum eſt ſub certi ſeruitij conditione. Apud Aimoin. lib.5. cap 35. Vbi Regni Franciæ adminiſtrandi forma præſcribitur: vt de manſis indominicatis, ſolidus vnus. de vnoquoque manſo ingenuo, quatuor denarij de cenſu dominico, & quatuor de facultate manſuarij.

Manſus eſt (inquit Bald.) prædium, in quo manent homines. Manſus (inquit Aluarot.) fundus, qui duobus bobus ad laborandum ſufficit. Hinc fortaſſe oritur (inquit Zaſ.) quod nos Germani Prata dimenſa nominauimus Manſmar.

Manus mortua, locutio eſt, in feudorum quidem libris non vſurpata, ſed propter Gallicam conſuetudinem digna, quæ hoc loco notetur. Vſurpatur autem de iis quorum poſſeſſio (vt ita dicam) immortalis eſt: quia nunquam heredem habere deſinunt: vt de Eccleſia dicitur lib. feudor. 1. titul. 13. Qua de cauſa res nunquam ad priorem dominum reuertitur. Nam Manus pro poſſeſſione dicitur: & Mortua, pro immortali. Sic municipium dicitur non mori. l. autem vſusfructus, 56. ff. de vſufructu. l. ſi vſusfructus, 8. ff. de vſufru. leg. quoniam hominibus aliis ſuccreſcentibus idem populi corpus videtur, l. proponebatur, 76. ff. de iudic. Ciuitas autem mori dicitur, vrbe diruta, & inducto aratro, l. ſi vſufruct. 21. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. Nam quæ prius fuit ſpecies, interiit: alia autem exorta eſt, vt de domo dicitur. l. qui vſumfr. 39. ff. de vſufruct. l. quid tamen. 10. §. pen. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. Theod. Nihem. in Nemore vnion. tractatu 6. cap. 33. Et ſic ad manum mortuam regnum & principatus huiuſmodi deuenerunt: quia ipſi regem Francorum dicti Auguſti conſanguinei, & propinqui extiterunt. Et in Capitul. Caroli Magni, & leg. Franc. l.4 Vbi vero mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa irrationabilis inuenta fuerit, diligenter deſcribatur, & ad noſtram notitiam perferatur. Vſurpatur autem hæc locutio primum in corporibus, & collegijs, quæ immortalia ſunt: vt ciuitates, cœnobia, l. ſicut, § in Decurionibus. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. proponebatur. ff de iudic. Thomas Walſingham Angl. hiſtor. ſub anno 1276. In eo parliamento edidit ſtatuta contra manum mortuam, ne de certo poſſeſſiones terrarum ſeu redituum ſiue ſpeciali Regis licentia ad manum mortuam deuoluantur. Polyd. Verg lib. hiſt. 17. Legibus magnæ chartæ ſancitum eſt, vt nemini liceret dare prædia collegiis monachorum: & legem hanc ad manum mortuam vocarunt: quod res ſemel datæ collegiis ſacerdotum, non vtique rurſus venderentur velut mortuæ, hoc eſt, vſui aliorum mortuorum in perpetuum ademptæ eſſent. Et aliquanto poſt: Epiſcopi capto inter ſe conſilio poſtularunt, vt legem ad manum mortuam, quam ordini ſuo valde nocere perſpexerant, antiquaret. Vſurpatur quoque locutio hæc in Gallia, cum reuera manus, id eſt, poſſeſſio mortua eſt: vt cum quibuſdam Galliæ locis conſuetudo eſt, vt poſſeſſore ſine liberis mortuo, poſſeſſio ad territorij dominum reuertatur.

Marchiones, à voce Germanica March, qua limes ſignificatur. Dicuntur ij, qui certo Regni limiti cum Imperio præfecti ſunt. Limitem enim modo Marchiam, modo Marcam barbarici ſcriptores appellant: Vt leg. Fran. 4. tit. de vaſſis dominicis ad Marcham cuſtodiendam conſtitutis. Sic Rhegino lib. Chron. 2. ſub anno 788. Poſt hæc Carolus Ratiſbonam venit, ibique Marchas & fines Baioariarum diſpoſuit. Helmodus in hiſt. Slau. cap. 68. Vocantur autem vſitato nomine Marcomanni, gentes vndecunque collectæ, quæ Marcham incolunt. Sunt autem in terra Slauorum Marchæ quamplures. Sic lib.5. Aimoi. Leudouicus Neuſtriam cum Marchiis ſuis haberet, & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum Marchiis ſuis obtineret. Itaque à Germanis Marchgraph dicuntur, quaſi Limiti Comites, ſiue Limiti præfecti. Aimoin. lib.4. Comites Marchiæ Hiſpanicæ trans Sicorim fluuium in

Hiſpaniam profecti, &c. Dicuntur & Cuſtodes limitis. Aimoi. lib.4. Periit, vt colloquium fieret inter ipſum, & Hiſpanici limitis cuſtodes. Interdum Comites & Præfecti limitis. Idem lib.4. Qui res nouas moliens Cadolachum Comitem & Marchiæ Forojulienſis Præfectum accuſare conabatur. Item ſimili modo de Marcha Hiſpana conſtitutum, & hoc illius limitis Præfectis imperatum. Poſterioribus tamen temporibus, vt aliis multis in verbis, conſuetudine ſermonis degenerauit: & Marchiones dicti ſunt, etiam qui in Mediterraneis Regionibus imperium aliquod obtinebant: vt apud Aimoi. lib. 5. Robertus Comes Pariſiorum: frater Odonis Regis, Marchio Francorum vocabatur. Et paulo poſt: Venerabilis Marchio noſtri quidem Regni, &c. march vel maer Germanis & olim & nunc equum ſignificat: vnde perperam quidam Marchionem deriuant. Beatus Rhenanus vir doctiſſim. & P. Brodæus Galliæ noſtræ ornamentum inſigne, lib. Miſcell.3. ex Pauſan. lib. 10. docuerunt, March priſcorum Gallorum vocem fuiſſe, qua equum ſignificabant: quo nomine hodie quoque Britones Armorici vtuntur: apud quos plurimas Francogallicæ linguæ reliquias ſupereſſe conſtat. Itaque complures (in his Brodæus & Alciat.) exiſtimarunt Marchiones dictos, quaſi vero ex obſoleta priſcorum Gallorum lingua probandum ſit, eam vocem pro Equo vſurpatam, cum ex Germanorum ſcriptis, ex quibus nomina hæc omnia ſumpta ſunt, ſatis conſtet, March lingua Germanica pro equo dici ſolitum: vt in Baioar. legibus: Si caudam amputauerit, vel autem, ſi Equus eſt, quod March dicimus cum ſolido componat. Atque hinc nimirum Marſchalci nomen ductum. Sed multo abſurdius Feudiſtæ, qui lib feud. 1. tit. 10. §. 1. Quia à Principe (inquiunt) de Marchia inueſtitus eſt, Marchio dicitur, quod tenet; quod eſt iuxta mare, quia plerunque Marchia iuxta mare ſit poſita. Hæc cum ſcripſiſſem, poſtea Wandaliam Alberti Krantzij percurreris, diſputationem eius hanc reperi lib.5.cap.16. Iuuat intueri, requirereque, vnde tractum ſit nomen Marchiæ, atque Marchionis: Qua in re ridiculus, qui Feudorum vſus conſcripſit. Pollicetur enim in titulo docere, quis ſit Marchio: & vbi ad rem ventum eſt, ignotum per ignotum conatur oſtendere. Marchio, inquit, eſt, qui tenet Marchiam: atque ſit Marchia, & vnde dicta, debuit explicare. Marchionis quidem vocabulum veteribus incompertum eſt: niſi quis modernorum renouans antiquitatis, illuc inferat nouum vocabulum. In noſtris quoque Annalibus nullam eius verbi legimus mentionem, ante primum Henricum Saxonem, Romanorum Regem, qui primus domitis Danis ad oppidum Sleſuicum, cum eo tranſtuliſſet Saxonum coloniam, impoſuit regioni præſidem, quem appellauit Marchionem, & illi regendos tuendoſque Regni milites impoſuit prouinciam quaſi duci limitaneo. Inde quoque cum ordinata per illum prudentiſſime Saxonia conſtituiſſet, qui agros colere, qui ſequi tenerentur in militiam: cum quintum quemque quatuor in agris remanentes ſumptibus & armis expedirent: illumque durante militia alere iuberentur. vires, quas perinde in Vngaros comparauerat, primum in Wandalos ſtatuit exercere tyrocinium, hoc reputans maioris militiæ: duxitque in metropolim gentis Brandeburgum: eamque obſedit per brumam in glacie, & oppugnauit conſtantiſſime: & exhauſtis obſeſſorum viribus, conſumptiſque commeatibus, etiam expugnauit collocauitque in ea primus Marchionem, qui prouinciam tueretur armis quæſitum: & augeſcere contenderet in dies: & quam Romani ſimili ex cauſa dixere Prouinciam, ille appellauit Marchiam. Mecum diu reputans, multaque circumſpiciens, nihil reperio de nominis origine probabilius, quam vt ex vulgari Saxonum ductum eſſe credam: vt ſit in aliis quoque nationibus, vt vernaculæ linguæ quædam nomina inſerantur Latinis; Latium quo beetur diuite lingua. Marchiam autem vocant vulgo Saxones; diſtrictum vnius villicationis aut ditionis. Inde Velmarcke nomen duxere: vt cum Marchiam dicerent Saxones eam prouinciam, quam ſui iuris eſſe, per arma ſunt conſecuti: inde præſidi nomen inditum, vt Marchio diceretur, qui illi ius diceret. Sic in Dania ad Sleuicum, vt diximus Marchionem conſtitutum, ita & in VVandalia per eundem Henricum Regem, Marchiam illam, ſuo Marchioni deputatam: indeque fluxiſſe nomen, vt deinceps aliæ quoque prouinciæ hoc vocabulo in ſimili principatu vterentur: diceretúrque Marchio Miſniæ, Badenſis, Styriæ, Morauiæ, in Germania, & in Italia, Taruiſina, Anconitana, Mantuana, Ferrarenſis: & ſi quæ ſint aliæ Marchiæ Hæc Albertus: Ex quibus intelligi poteſt, quam diſſimilis huius dignitatis ratio fuerit apud Italos, de quibus Niceph. Gregor. lib.7. ita ſcribit; ἡ δὲ τοῦ μαρχισίου τάξις, οὐ τῶν ἐπισήμων ἐστὶ παρὰ λατίνοις, ἀλλ' ὅπερ ἐν τοῖς Ρωμαίων στρατεύμασιν, ὁ τὴν βασιλικὴν κατέχων σημαίαν, τοῦτο παρὰ λατίνοις μαρκέσιος. Ioannes Brodæus Miſcella.1.c.21. Galli (inquit) quondam (vt ſcribit Pauſan.) equum March appellabant: vnde Marchiones, vt opinor, dicti. Nomen retinent hodie Britones, quorum idioma niſi Hunnica barbarie pollutum eſſet, ad veterem Gallorum linguam prope accideret: nam Germanicam fuiſſe non credo, cum Cæſar in Commentariis Ariouiſtum Germanum Gallice loqui didiciſſe commemoret; qua de re alio loco luculenter diſſeruimus.

Maritagium, vide Dotarium ex Hotom.

Marſchalus, vetus vox Germanica, pro Equitum Magiſtro. March enim vetere illorum lingua pro Equo dicebatur: Leg. Aleman. tit. 80. Si Marſchalcus, qui ſuper duodecim caballos eſt, occidit, XL. ſol. componat. Vbi de Seneſcalco etiam mentio fit: quæ vox in Francogallia vſurpata eſt. Albert. Krantz. lib. Saxon.5.c.41. Gubernatorem appellauere, ex optimis militem: qui conuocandis regni cœtibus & omnia vice Principis gerendi habet poteſtatem. Marſchalcum noſtri vocant: Galli Conneſtabulum, Magiſtrum Equitum dixere Romani, armorum ductorem interpretantes; qui & equeſtris militiæ Princeps arbitrium habeat educendi armatum Regni exercitum. Hæc Krantzius. Latini autem eum, qui ſub Regis imperio exercitui præeſt, Magiſtrum rei militaris appellant. Liuius lib.24. de Syphace Numidarum Rege loquens: Orauit (inquit) vt duo legationem referrent ad Imperatores ſuos: vnus apud ſeſe Magiſter rei militaris remaneret. Lotharius Imp. & Carolus Rex in Valentianis, cap.13. Vt miſſi in illorum miſſaticas curam habeant, ne homines noſtri, aut alij quilibet vicinos ſuos maiores vel minores tempore æſtatis, quando ad herbam ſuos caballos mittunt, vel tempore hyemis quando Mareſchalcos illorum ad fodrum dirigunt, deprædentur & opprimant. Et an ſic egerint, hoc etiam (vt prædiximus) veraciter miſſi noſtri inueſtigent, & nobis renuntient, vt in ſeniore: hoc ſic emendemus, quatenus homines ſuis in poteſtate habeant, & contenti ſint debitis, & indebita iniuſte non appetant. Beat. Rhenan. rer. German. lib.2. docet, Marſchalcum fictum vocabulum eſſe ex March, quod equum ſignifica. & Schalc, potens: quaſi equorum Magiſtrum. Et eo pertinere videtur inſtitutum Aureæ Bullæ, cap.24. vt Dux Saxoniæ Imperij Archimareſchalcus, in Comitiis Imperialibus auenam diſtribuat. Ponetur (inquit) ante Seſſionem imperialem aceruus auenæ tantæ altitudinis, quod pertingat vſque ad pectus, vel antelam equi; ſuper quo ſedebit ipſe Dux, & habebit in manu baculum argenteum; vel menſuram: & primo menſuram eandem de auena plenam accipiet, & famulo primitus venienti miniſtrabit eandem: quo facto figendo baculum in auenam recedet, & Vicemareſchalcus eius auenam diſtribuet.

Meliores, pro Proceribus, ſiue Primatijs, eadem ratione, qua ſeniores. Tacit. li.13. Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia. Id diis, quos implorarent, placitum, vt arbitrium penes Ro. maneret, Greg. Turon. li.6.c.45. Conuocatis meliorib. Francis reliquiſq; fidelib. nuptias celebrauit filiæ ſuæ. Hot. Lex. feud. verb. meliores, vbi vide plura ex alijs exempla. Otto Friſing. lib.1.c.10. Gladio exerto in meliorem & nobiliorem omnium Rauennatenſium manum miſit. Apud Radeuicum lib.2.c.30. Dominus Imperator magna eſt in gloria: quoſdam de melioribus ex Mediolano, & Brixa in Vinculis retinet. Idem cap.34. Quoſdam occiſos, ſexdecim captos de ſuis melioribus ibidem perdiderunt. Albert. Argent. in Chron. Miſit Rex pro melioribus in Italia, de vtraque Gibellinorum & Guelphinorum, tentans ſi quomodo poſſet inter illos concordiam ordinare.

Miles in libris feudiſticis & Vaſſallus ſynonyma ſunt. Itaque Miles & Senior tanquam relata opponuntur. vt lib.3. tit.1. § 1. Ad reconciliandos animos ſeniorum & militum. Et §.1. Si contentio emerſerit inter ſeniorem & militem. Item, Senior vero miles qui culpatur. Feudum quippe clientela militaris eſt: qua de cauſa beneficia feudalia propriè dicuntur ea, quæ militibus attribuuntur, Albert. Krantz. li. Dan.6. c. decimonono. Omnis inter Regem Daniæ & Adulphum Holſatiæ Comitem controuerſia ſuſtollitur: & primum amicus, deinde miles etiam Regis conſcribitur. Militare cingulum. Porro qui Romanorum mos fuit in militari cingulo certis attribuendo, cæteriſque, qui cincti non eſſent, à militia prohibendis, eundem à Barbaricis retentum atque vſurpatum fuiſſe, docuimus cap. Diſp.3. Tantum autem in cinguli iure Romani poſuere, vt ſi quis in caſtris diſcinctus verſaretur, aut vallum ſubiret, piaculi inſtar haberetur. Cuius rei exemplum extat apud Cornel. Tacitum lib.11. qua de cauſa, qui ſub iugum mittebantur, diſcincti erant. Vt Feſtus libro nono demonſtrat. Ammianus Marcell. lib.22. Proſequere, ait, mulier, ſi quid te læſam æſtimas: hic enim ſic cinctus eſt, vt expeditius per lutum incedat. Neque illud prætermittendum, quod Friderici ſecundi conſtitutione ſancitum eſt, ne cui militare liceat, niſi qui vel de militari genere ſit: vel militarem ordinem ſub Imperatore impetrauit. Neapol. Conſtitu. li. tit.50. & tit. 60. Itaque idem apud Petrum de Vin. lib. epiſt.6.c.17. Quanquam (inquit) pater ſuus miles fuerit, & noſtris conſtitutionibus caueatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere militum non naſcuntur: ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat cingulo militari mandamus. Item Neapol

conſtit

conſtit.lib.2.tit.32. Militaribus tamen priuilegiis in omnib. ſupradictis & aliis cauſis,& caſibus,in quibus prærogatiuę militum aliquid indulgetur,eos tãtummodo milites vti volumus, qui honorem dignitatis militaris & onus decenter obſeruant in equis & armis videlicet, & aliis militaribus ſignis, quibus milites & Barones condecet decorari.

Miniſteriales interdum dicuntur ſerui domeſtici,qui ſuas operas & miniſteria dominis præbent:vt in Specul.Saxon.li.3.art.81. Miniſteriales hereditant,& hereditatem accipiunt,ſicut liberi ſecundum ius prouinciale:excepto, quod extra dominiũ ſuorum nemini ſuccedunt, nec habent ſucceſſorem, vt in Lomb. lib.1.tit.8.De aldis & ſeruis miniſterialibus dicimus,qui docti domi & nutriti aut procurati fuer.Item: Tam de aldiis quam de ſeruis miniſterialibus,ſeu de ſeruis ruſticatiis.Idem li.1.tit.12. Si quis ſeruum miniſterialem probatum (vt ſupra) & doctum domi occiderit,componat ſolid.L.de alio vero ſeruo miniſteriali, quo ſecundus eius inuenitur eſſe, tantum nomen miniſteriale habet,ſi quis occiderit,componat ſol XXV.

Miniſteriales interdum dicuntur homines liberi, qui in Potentiorum familia munere & prorogatione aliqua funguntur, vt li.feu.2. tit.27.§.pen. Si miniſteriales alicuius dominij interſe guerram habuerint, Comes ſiue Iudex,in cuius regimine eam fecerint,per leges & iudicia ex ordine proſequatur.Item lib.3. leg.Fridericus: De conſilio Principum & aliorum fidelium noſtrorum tam liberorum quam miniſterialium. Item: Si liber homo,ingenuus,miniſterialis,vel cuiuſcunq; conditionis fuerit,&c. Otto Friſing.li. Chronic.7.c.8. Orta ſeditione & Sigehardus Comes à familia Principum,qui Miniſteriales dicuntur,eo quod iuſtitiam eorum infringere diceretur,occiſus eſt. Idem lib.Frid.1.c.59. Conradus Imp.ad propria rediit, & illic quoſdam ex propriis miniſterialibus ſuis pro bono pacis boni iudicis exercens officium,ſuſpendio peremit.

Minor Longobardico iure dicitur is demum, qui decem & octo annis minor eſt: nam poſt eum annum ætas legitima dicitur, In Lomb.de prohib.alien. min.l.1.§.1.& l.de puero.

Monachus (cui feudum adimi propter monachatum dicitur in his libris frequentiſſime) Latine ſingularis,vel ſolitarius dici poteſt,c.placuit.16.q.1.Monachorum,inquit,conuerſatio & vita ſecundum etymologiam nominis ab omnib.diſcrepat. Monachus enim Græce,Latinis ſingularis dicitur.Vnde Monachũ per omnia ſingulariter agere oportet. Hier.ad Paulin.Si cupis eſſe,quod diceris, Monachus,id eſt,ſolus,quid facies in vrbibus,quæ vtiq; non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum? Itaque memorabile eſt,quod ſcribit Theodoretus Eccleſ.hiſt. li.4.c.8. Monachum fuiſſe,qui totos ſexaginta annos neque à quoquam viſus ſit,neque cum quoquam collocutus. Mirũ eſt autem, cum inſtitutis ſodalitatibus, quæ Græce cœnobia dicuntur, & legibus latis, vt Monachi vna in eadem domo habitent, vna cibum capiant, vna cantionibus aſſiduis operam dent, vna etiam ex Iuſtiniani conſtitutione dormiant: vt Nouel.5. & Nouel.155.& Nouel.133. & c ſi clericus.16.quæſt.1. c.Monachum,10.quæſt.4.quamobrem Monachorum illis nomen relictum ſit? cum nulli toto genere humano minus ſolitarij ſint, ac minus ſoli viuant: niſi forte quod re mutata nomen retentum, vt l.inſula 56 in fin.ff. de adq.rer.dom. Repugnant igitur Monachus & ſodalis:Monachum eſſe,& in cœnobio ætatem agere.

Morgangheba, eſt Longobardorum iure, quarta pars bonorum mariti.leg.1. Lang.de iis quæ à viro in mul.dant.Romanorum autem moribus fuit tertia,non quidem bonorum, ſed dotis,vt Harmenopulus obſeruari refert 4.Epito.&c.& ex conſtitutionibus Neapolitanis eſt tertia bonorum mariti,lib.3.tit.13 15.16. & ex eoa ſuetudine Normanniæ.

Morganatica, vulgo corrupte pro Morgengabe: quod Germanica vulgari lingua matutinum munus ſignificat. Munus erat, quod ſponſus die nuptiarum mane ſponſam ſalutans, ei coram propinquis & amicis, ante nuptiale conuiuium donabat: de quo mentio fit in lib. feud. ritu. 29. Latini munus nuptiale illud appellant. Liu. lib. 30. Hunc nuntium ac ſimul venenum ferens,miniſter cum ad Sophonisbam veniſſet: Accipio, inquit,munus nuptiale nec ingratum: ſi nihil maius vir vxori præſtare potuit. Hoc tamen nuntia, melius me morituram fuiſſe, ſi non in funere meo nupſiſſem. Tacitus vero dotem hanc interpretatur. Nam in lib.de moribus German. his ſcribit verbis: Dotem non vxor marito,ſed maritus vxori offert. Interſunt parentes & propinqui, ac munera probant: Itaque cum in Speculo Saxo artic.20.ita ſcriptum eſſet: *Nun vernempt, vvas ein ieglich Man von Ritters arth moeg ſeinem VVeib zu Morgengab geben, des morgens als er mit ihr zu tiſch gehet vor eſſen.* Interpretes ita conuerterũt: Nunc intellige, quid vnuſquiſque vir militaris in ſuam vxorem ſine heredum aſſenſu nomine dotis poſſit erogare: antequam cum ea ad prandium diſcubuerit. Greg. Turon. lib. 9. Tam in dote,quam in Morgengabe, hoc eſt, matutinali dono, certum eſt adquiſiſſe. Leg. Langobard.titu. 4. & in Lombard. lib.2.titulo 4.Si quis Langobardus Morgengab coniugi ſuæ dare voluerit, quando eam ſibi in coniugio ſociauerit, ita decernimus: vt alia die ante parentes & amicos ſuos oſtendat per ſcriptum cum teſtibus roboratum, & dicat: Quia ecce quod coniugi meæ Morgengab dedi, Alber. Argentin. in Chron. Iohannes autem aſſerens dominium ad ſe ſpectare, tanquam matri ſuæ per Rodolphum Regem olim morganatico iure donatũ libenter habuiſſet ſua. Morgengabe videtur idem apud Germanos fuiſſe, quod Germanni latini ſcriptores dicere ſolent Dotalitium,nonnulli Doarium,Græci hypobolon: hoc eſt, vnde ſe tueri mulier mortuo marito poſſit,qua de cauſa Vitalitia quoque appellantur,quaſi quæ vtenda fruenda mulieri in omne vitæ ſuæ tempus attribuuntur. Albert. Krantzius lib.Daniæ 7.c.35.Inſuper Romulus acciperet Ingeburgam filiam Vlberti Ducis in coniugem.Dos eſſet oppidum Lentze,cum territorio ſuo.Romulus pro viralitiis daret ſponſæ Aruſberg, Vuetben, Parelberg cum attinentiis Item li.8.c.16. Dorothea Regina moleſte ferens querimoniam Dorotheæ relictæ Adolphi,rem omnem ſuſcepit compatandam. Nam acceptis eius viralitiis, ſoluit de reſtantiis duo millia aureorum,& pacta eſt in ſingulos annos. Vide Dotalitium, & Salica Lege vxorem ex Hot.

Mundiburnium Langobardis idem quod Latinis tutela ſiue cura ſignificat.

N.

Nepos pro fratris filio,lib.1.tit.5.§.1.& tit.13.in fin.

Noua inueſtitura eſt,quando feudum primo quæritur: li.2.tit.32.

Nouum feudum eſt, quod ei primum, quo de agitur, attributum eſt: cui opponitur paternum, quod eius vel parentibus, vel maioribus conceſſum fuit.l.2.tit.14. §.3. & li.2.tit. 50. Paternum, inquit,voco,quicunq; ex ſuperioribus id adquiſierit.Nos Profectitium appellauimus nomine,vt videtur, non incommodo.

O.

Obnoxij dicuntur commode pro Vaſſallis. Albertus Krantzius lib.Dan.6.c.41. Splendidos equites nuper à ſe ſuis ſacramentis dimiſſos Abſaloni mittitur, iuſiurandum præſtatur,ille nihil motus non eſſe ait,cui debent tanti viri obnoxij fieri.

P.

Pagenſes,ciuitatis aut pagi eiuſdem incolæ, lib.feud.1.tit.68.§.1. Adhibeat ſibi de pagenſibus ſuis, & qui per eandem legem viuant,duos teſtes idoneos.Sic Gregor.Turon.lib.8.cap.18. Nam VVintrio Dux à pagenſibus ſuis depulſus, ducatu caruit. Et li. 10.c. 9. Regalis epiſcopus cum clericis & pagenſibus vrbis ſuæ ſimilia ſacramenta dedit.Sic legis Franc.li.2.c.45. Cancellarius tamen talis eſſe debet,qui pagenſibus loci illius notus fuiſſet. Et in Capit Conſtit.vlt. Comites autem reddant rationem de eorum pagenſibus.

Parentes,pro cognatis: quod linguæ noſtræ vernaculæ commune eſt,lib.feud.1.tit.24. Non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis. Et lib.2.tit.33. Vaſſallus cum ſex parentibus cæteros ſi vult habeat extraneos.Et lib.3.tit.2.§.1.Cum duodecim propinquioribus parentibus ſe defendat. Hieronymus in Apologia ſecunda contra Rufinum: Niſi forte parentes militari vulgarique ſermone cognatos & affines nominat. Sic Iulius Firmicus Matheſeos,3.c.13.Pigros faciet humileſque in omnib.actibus,& in omni fortuna: & qui cum parentibus vel affinibus aſſiduas inimicitias exerceant.

Pares curiæ, ſiue Curtis, ſiue Domus, dicuntur Conuaſſalli, ſiue compares, qui ab eodem Patrono feudum receperunt: quaſi eiuſdem Patroni clientes,lib.feu.1.tit.11.& 18.& 16.Sic pares exponuntur, qui ab eodem domino feudum tenent li.1.tit.26. vbi etiam Pares de domo appellantur. Dicuntur etiam Compares li 2.tit.55.Item Pares de domo domini: li.1.tit.26.§.3. Interdum etiam Pares dicuntur,qui neq; collegæ,neque ſocij,neq; cõſortes, aut eiuſdem dignitatis participes ſunt: ſed qui in pari tamen ac ſimili iure,& imperio ſunt: Vt in fœdere inter Ludouicum filium Caroli Imper. & Ludouicum filium Ludouici Regis,apud Aimoin. lib.5.c.38. Vt neruo ſuo pari vitam, Regnum aut fideles ſuos diſcupiat, aut fors conciliet: hoc eſt,ſubducat, ſubtrahat.Item: vterque veraciter ſuum parem,vbicunque neceſſitas fuerit,adiuuet. Item: et ſi hoc acciderit,ad tempus vterque pari ſuo hoc reſciſcere faciat,id eſt,alter alteri.

Parium Curiæ tria fuiſſe munera reperio,cum paragium facerent, hoc eſt,dum Collegium obirent: Primum,vt nouorum vaſſallorum cooptationi ſiue inueſtituræ arbitri adeſſent: eorum enim neceſſaria præſentia eſt,lib.2.tit.2.& tit.32.33.§.1. Alterum, vt rogati de inueſtitura teſtimonium dicerent: quamvis controuerſiæ tempore pares eſſe deſiiſſent.lib.2.tit.19. Tertium,vt feudalium cauſarum iudicia exercerent. li.2.tit.52. & tit.55.§.5. & li.1.tit.10.§ 1.& tit.22.§.3.

Paradogium, Balbus & Aluarotus nobilitatem interpretantur. Cuiac.1.feud.tit.10.

Paragium in his quidem duobus feudorum libris nuſquam nominatur: ſed tamen feudale verbum & notatione dignum eſt. Paragium igitur barbarice dictum arbitror, pro pariatione

& earum quam Feudiſtæ Adæquationem hereditatum appellant: vt ſuperius ſuo loco dictum eſt. Etſi autem propter ætatis prærogatiuam ſenſim moribus quibuſdam inſtitutum eſt, ne partes æquales fratribus diuiderentur, ſed natu minoribus minores attribuerentur, tamen vt aliis quibuſdam in rebus re ſublata nomen retentum eſt: l. inſula, 56. in fi. ff. de adquir. ret. dom. Hinc illud in ſumma Rurali & conſuet. Nortmann. Paragij iure ac titulo feudum poſſidere dicitur, qui eiuſdem gentis ſiue ſtirpis eſt, cuius is, à quo feudum poſſidet: quippe cum feudum à communi ipſorum generis auctore ac parente profectum ſit, velut in Nortmannia: vbi in paternorum feudorum ſucceſſionibus filius natu maximus, præcipui iure magnam ſibi partem auferet: nimirum beſſem: cæteris omnibus triens relinquitur, iſque paragij iure poſſideri, dicitur. Nam in feudi ſucceſſione pares ſunt, quamvis natu maximus maiorem partem auferat: ſed alij pari cum ipſo iure, & titulo æque nobile poſſident: & ſtirpe ac genere pares ſunt. Iure tamen conſtitutum eſt, vt natu minor paragij nomine feudum ſuum à maiore poſſideat vſque ad gradum ſextum. Nam poſteriores tenentur fidelitatem & hominium ei, qui beſſem obtinet, iurare: ac tum non paragij, ſed homagij nomine poſſidetur. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Paragium eſſe titulum, quo feudi pars minor à fratribus natu minoribus, eorumve poſteris ita poſſidetur, vt maiori fratri maiorē partem obtinenti eo nomine neq; fidelitatem, neque hominium debeant: quippe qui pari iure ſtirpis, & pari titulo paternæ auitæ hereditatis id obtineant: dummodo intra ſextum Genealogiæ gradum contineantur.

Patronus in prædiis Eccleſiaſticis dicitur is, qui eum in Eccleſiam inſigne beneficium contulit (veluti templum ædificauit, aut magno aliquo prouentu illam locupletauit) ius ſibi beneficiarij nominandi retinuit: hoc eſt, clericos arbitratu ſuo deligendi, nominandi, & apud Epiſcopum producendi: vt ſine illa productione conferendi beneficij ius nullū Epiſcopus habeat. Iuſtinian. Nouell. CXXIII. §. ἐά τις εὐκτήριον. iubet tamen, ſi Patronus minus idoneum producat, Epiſcopi poteſtatem eſſe alterum idoneum eligere: Iure Canonico præſtitutum eſt Patrono laico nominandi beneficiarium tempus quatuor menſium: Eccleſiaſtico ſex. quibus exactis integra Epiſcopo poteſtas relinquitur. De iure patron. in 6. Iura quoque patronatus hæc ſunt: vt clericum in officio peccantem apud Epiſcopum deferat, cap. filiis, 16. q. 7. vt in egeſtatem lapſus ex eo prouentu alatur. cap. quicunque 16. qu. 7. c. nobis. de iure patron. vt id donare permutareve poſſit: vendere tamen non poſſit, c. nemini. 36. q. 7. c. ex inſinuatione, c. ex literis. c. cum ſeculum. extr. de iure patrona. vt ius nominandi in heredes ita tranſeat, vt & in ſolidum Patroni ſint, & vniuerſi tamen nominandi ius habeant, c. 1. extr. de iure patron. Clement. 1. eodem. Albertus Krantzius lib. Daniæ 6. c. 2. vbi de Valdemaro Daniæ Rege, & Epiſcopo Roſchildienſi creando loquitur. Equidem, inquit, & ſi videretur maiorum ſuorum opibus fundatam Eccleſiam in Patronatu tenere, iuriſque plurimum in deligendo Pontifice ſibi poſſe præſumere.

Patronus, pro eo, qui feudi auctor eſt: qui modo Dominus, modo Senior appellatur: à quo is Vaſſallus nominatur, qui feudi beneficium accepit: qui propterea Cliens, interdum etiam Clientulus appellatur. Idque ex antiqua fere conſuetudine. Nam (vt ait Cic. in Offic. 1.) qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem recepiſſent, earum Patroni erant more maiorum. Sic Marcellus Siculorum Patronus dicitur in Verrinis: & Allobrogum Fabius. Docuimus tamen in comment. verb. iur. ex lib. Dionyſ. Halicarnaſſ. 2. qualis inter Patronum & Clientem neceſſitudo, & quod cuiuſque inter ipſos officium exiſteret. Id autem Cicero Verrina 1. his demonſtrat verbis: Ad meam fidem confugiunt: (de Siculis loquitur) auxilium ſibi per me à vobis petunt, me defenſorem calamitatum ſuarum, me vltorem iniuriarum, me cognitorem iuris ſui, me actorem cauſæ totius eſſe voluerunt.

Per chartam, vel Chartæ beneficio poſſidere, eſt teſtamenti iure. & ſecundum tabulas poſſidere. Gregor. Turon. lib. 4. c. 12. Erat enim tunc temporis Anaſtaſius presbyter, qui per Chartas glorioſæ memoriæ Chlothildis Reginæ proprietatem aliquā poſſidebat. Albert. Krantz. li. Dan. 2. c. 3. Equidem ædes, agros, vineas, & his ſimilia teſtamento dari audiuimus. Regnum autem præſtare chartæ beneficio prodigij loco habitum eſt.

Picatiæ ſunt, è quibus foditur pix: nam & picem foſſilem inueniri Plin. ſcribit 16. capite duodecimo. Et referuntur inter regalia.

Placitum interdum conuentus Procerum Regni, vel Imperij, quod & Curia dicitur. Gregor. Turon. lib. 7. cap. 13. Petimus, vt vſque in placito, quod inter ſe Gruntchrannus & Childebertus Reges habent, ſuſtineatis. Et mox: Igitur adueniente placito, directi ſunt à Childeberto Rege, &c. Aimoin. lib. 4. cap. 109. Medio menſe conuentus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequentia celebratur. Et mox: Eminuit in hoc placito piiſſimi Imper. miſericordia ſingularis. Interdum pro foro & iudicio. Vt in cap. Caroli: vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo (id eſt, in iudicio) poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere, nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus. Quod igitur veteres Conuentum aut Forum agere dicebant, id noſtri Placitum tenere dixerunt. Leg. Friſion. tit. 14. Dicat ille, qui homicidam illum interpellauit, ſe in placito publico eum interpellare velle: & ita faciat. Interpellet eum in placito, coram iudicibus. Hinc Francogallicum nomen, LES PLAITZ, Placet autem Germanorum notatio à voce PLATZ, quæ Plateam ſignificat. Radeuicus lib. 1. cap. 46. Deinde generalem curam omnibus Italicis ciuitatibus, & primoribus apud Roncalias in Feſto B. Martini celebrandam indicit. At in lib. ſeq. ab exordio: Iam dies placiti affuit, quæ Romanum Principem ad campeſtria Roncaliæ, ſicut condictum, inuitabat. Sic in Lombarda lib. 2. tit. de feriis, 49. leg. 1. Etiam dominicus dies honoretur, & eum colere omnes ſtudeant, vt hoc poſſint liberius fieri omnia mercata & placita à Comitib. Conſiderandum autem, an cum Imperatorum leges non niſi in comitiis fierent, vt eas populus ſciſceret, an formula vſitata: CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, inde nata ſit, pro Quia tale eſt noſtrum placitum: id eſt, Comitiorum decretum. Carolus in Capitular. articul. 12. Quæ bonæ memoriæ genitor noſter placita conſtituit, & nos conſeruare volumus. Sed multo plenius aliquanto poſt: Vt populus interrogetur de capitulis, quæ in lege nouiter addita ſunt, & poſtquam omnes conſenſerint, ſubſcriptiones & manufirmationes ſuas in ipſis Capitulis faciunt. Et in fin. leg. Aleman. Hoc decretum eſt apud Regem & Principes eius, & apud cunctum populum Chriſtianum, qui infra Regnum Meruuingorum conſiſtunt.

Placita, lites. In formula fœderis cum Mediolanenſibus apud Othonem lib. Frider. 1. cap. 41. Legati Imperatoris in Palatio ſedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperij definiant. Hinc,

Placitare, pro litigare, & cauſas agere: vnde Gallicum verbum, *Plaider*, Carolus Magnus in Donatione Monaſterij Vlmenſis, apud Naucletum. Si aduocatus in prædicta villa placitare voluerit, vt non pluribus quam triginta equis ad placitandum veniat, & tale ſeruitium, quale tunc requiritur, eidem Aduocato Abbas decenter & honeſte exhibeat. Et mox: Quidquid placitando ibidem adquirat, tertia parte reſerta duas Abbati reddat.

Poſſeſſionis nomen feudalium agrorum maxime proprium eſt: primum, quia Feudiſtæ ſcribunt, ſolam poſſeſſionem ad Vaſſallum pertinere: proprietatem vero manere domini. lib. 2. tit. 8. §. vlt. deinde, quia vetuſtiſſimis moribus Poſſeſſiones à Romanis dicebantur prædia, quæ non proprietatis, ſed tantum diuturnæ aut perpetuæ poſſeſſionis iure tenebantur: de quibus Iauolenus ita ſcribit in leg. quæſitio. 115. de verb. ſignif. poſſeſſionem dici, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere. Et hoc ab agro differre, quod poſſeſſio eſt vſus: ager proprietas loci eſt. Quod Feſtus planius ſic exponit: Poſſeſſiones appellantur agri late patentes publici, priuatique: quia non mancipatione, ſed vſu tenebantur: quo pertinet lex eorem. 11. §. agri. ff. de public. & vectig. & leg. item prædia dicuntur non eſſe noſtri patrimonij. At in libro Variorum Auctorum de limitibus, poſſeſſiones definiuntur agri late patentes publici, priuatique, quos initio non mancipatione, ſed quiſque, vt potuit, occupauit, atque poſſedit: vnde & nuncupati. Cæſar tamen libro ciuil. 1. cap. 5. alia etiam ſignificatione vſurpare hoc verbum videtur. Militibus, inquit, in concione agros ex ſuis poſſeſſionibus pollicetur: quaterna in ſingulos iugera. Cicer. pro Flacco: Agros habent & natura perbonos & diligentia culturaque meliores, in hiſce agris tu prædia habere voluiſti. Agros igitur Iauolenus eſſe vult, qui nexu & mancipio aliove iure Ciuili, veluti ceſſione & vſucapione alicuius proprij facti ſunt, (quod veteres dominium iuris Quiritium appellabant.) Poſſeſſiones autem eſſe quæ vel ad tempus, vel in perpetuum alicui vtendæ fruendæ datæ ſunt: pro quibus, vectigal aliquod reſtandæ auctoritatis cauſa penditur. Sicul. Flac. Horum ergo agrorum nullum æs, nulla forma, quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat. Quod ſi culturæ & meliorationis lex adhiberetur, Imper. Zeno Emphiteuſim appellat. leg. 1. Cod. de Iur. emph. mihique vehementer placet vt eo poſſeſſionum nomine feudalia prædia vocitemus. Cicer. Agr. I. Venit mihi in mentem: Tib. & C. Gracchos plebem in agris publicis conſtituiſſe, qui agri à priuatis antea poſſidebantur. Et Orat. 2. qui agrum Recentoricum poſſident, vetuſtate poſſeſſionis ſe, non iure: miſericordia Senatus non agri conditione defendunt: nam illum agrum publicum eſſe fatentur: ſed moueri poſſeſſionibus negant oportere. Item: Antea cum erat à Tribun. pleb. mentio legis Agrariæ facta, continuo qui agros publicos, aut qui poſſeſſiones inuidioſas tenebant, pertimeſcebant. Item Orat. 3. Si iſti agri partem aliquam iuris, aliquam ſimilitudinem propriæ poſſeſſionis, aliquam ſpem diuturnitatis attingunt: nemo eſt, &c. Item, Immunia commodiore conditione ſunt, quam illa quæ pendunt.

Ego

Ego Tuſculanis pro aqua Crabra vectigal pendā: à quia municipio fundum accepi. Sed hæc omnia optime legis ipſius Agrariæ verba oſtendunt: Quæ publice data, donata, conceſſa, vendita. Patior, audio, quid deinde? POSSESSA. Hoc Tribunus pleb. promulgare auſus eſt, vt quod quiſque poſt Marium & Carbonem Coſſ. poſſederit, id eo iure teneret, quo qui optimo priuata. Nā in lege ita erat: Ea omnia eo iure ſint, vt quæ optimo priuata ſunt. Priuata enim appellat, quod Iauolenus agros proprie nominat. Poſſeſſiones, vt ille idem, qui non proprio & Quiritium iure, ſed vſus cauſſa tenebantur: qualia ſunt feudalia & emphyteuticaria prædia. Similiter ergo & Feudatarius & emphyteutes poſſeſſionē ſuam proprie appellabunt. l. Moſchis. 47. §. 1. ff. de iur. fiſc. & qui iis fruitur, erit poſſeſſor. l. item ſi. 15. §. 1. ff. de rei vindic. vel (vt eſt apud Sicul. Flaccū) publicæ fidei poſſeſſor. Itemque ſuperficiarius: cum ſuperficiei proprietas & ciuili & naturali iure eius ſit, cuius eſt ſolū. l. 2. ff. de ſuperficiebus. Interdum tamen abuſiue, Poſſeſſionis verbum proprietatem quoque ſignificat. l. interdum. 78. ff. de ver. ſign.

Precaria genus eſt contractus ad Precarij ſimilitudinem inſtitutum: quam contractū appellat. l. contractus ff. de reg. iur. Eſt autē precaria conuentio de re alterius vtenda, fruenda, ea lege, vt certis temporibus renouetur. Aliter Cuiacius: Precaria eſt ceſſio vſusfructus rei immobilis quæ fit clerico ad tempus, vel dum vixerit, ea lege, vt Eccleſiæ miniſteriū exhibeat. Magna autē inter Precarium & Precariam differentia eſt. Nam Precarium ſine precibus non conſtat. l. 1. & l. 2. in fin. ff. de precar. & apud Paul. lib. ſent. 5. c. 6 §. heres. Precaria interdum ſola cōcedentis ſponte & voluntate. Et ita ſine precibus accipientis contrahitur. Illud tam mobilium quam immobilium rerum eſt. l. 4. ff. eodem precaria prædiorum, interdū etiam pecuniæ. Illud ex mera cōcedentis voluntate pendet, neque certi temporis obligationē recipit, l. 1. & l. cum de precario, 12. ff. eod. hæc certum plerunque ad tempus datur: veluti ad vitæ tempus: neque prius reuocari poteſt. Illud mere gratuitū eſt. l. 1. ff. eod. hæc plerumque mercedem recipit. Illud renouandum non eſt, hoc certis temporibus renouatur: veluti quinto quoque anno: vt in concilio apud Beluacenſes, de quo in cap. 1. extr. de prec. Et in ll. Franc. lib. 4. tit. 36. De precariis vt vbi modo ſunt, renouentur. Quemadmodū autem Precarium interdū conuentio eſt, de re, quam quis oppignerauit, precario recipienda, & ad tempus vtenda, l. certe 6. in fi. & l. ſi debitor 10. ff. de precar. & apud Iſidorū lib. Etymol. 5. c. 25. Precarium eſt (inquit) dū prece creditor rogatus, permittit debitorem in poſſeſſione fundi ſibi obligati demorari, & ex eo fructus capere ſic precaria interdū dicebatur de re, quam donator ipſe ab eo, cui eam dederat, fruendam recipiebat, vt in capit. Caroli in Lombard. lib. 2. tit. 18. de vlt. volunt. l. 4. Noſcat ſibi interdictum eſſe duas de eadē re facere traditiones: ſed poſtquam vnam de rebus traditionē, (in Capitulari legitur ORDINATIONEM) fecerit, aliam de ipſis rebus faciendi nullam habeat poteſtatē: ita tamen ſi vſumfructum voluerit habere, per precariam res traditas vſque in tempus definitum poſſidendi ſit conceſſa facultas. Patet igitur eum, qui rei alienatæ vſumfructum retinet, vt in l. quiſquis, 28. Cod. de donat. titulū hunc vſurpaſſe, vt per precariam eam rem poſſideret. Et hoc nimirū eſt, quod ſcribit B. Rhenanus rerum Germanic. lib. 2. Quidā inquit. in illo recenti Chriſtianiſmo res ſuas Eccleſiæ donabant, & rurſum agros aut domum in beneficio modū recipiebant, ad vitæ ſuæ tempus: nō citra tamen penſitationem: nec filius poſt mortem patris, aut heres vindicare ſic donata poterat. Item in legibus Aleman. tit. 2. Si quis liber res ſuas ad Eccleſiam dederit, & per chartam firmitatē fecerit, & poſt hæc à paſtore Eccleſiæ per beneficium ſuſceperit ad victualem neceſſitatē conquirendam diebus vitæ ſuæ, & quæ diſpopondit, perſoluat ad Eccleſiam cenſum de illa terra, poſt illius deceſſum nullus de hæredibus cōtradicat. Alterum Precariæ exemplum extat apud Nauclerum Gener. 25. ex Concilio Carolomanni. Statuimus, vt ſub Precario cenſu aliquam partem Eccleſiaſticæ pecuniæ in adiutoriū exercitus noſtri aliquanto tempore retineamus: ea conditione, vt annis ſingulis de vnaquaque caſata ſolidus, id eſt, duodecim denarij ad Eccleſiā reddantur: eo modo, vt ſi moriatur ille, cui pecunia accommodata fuit, Eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit, & iterum ſi Princeps iubeat, precarium renouetur.

Precariam etiam dixere pro cuiuſvis rei vſu precibus impetratæ, etiam pecuniæ. Petrus de Vineis lib. Epiſt. 3. cap. 11. in priuilegio Academiæ Neapolitanæ. Mutuū fiet ſcholaribus ab illis, qui ad hæc fuerint ordinati datis libris in pignore, & precario reſtitutis: receptis à ſcholaribus fideiuſſoribus pro eiſdē. Scholaris vero qui mutuum recipiet, iurabit, quod de terra aliquatenus nō recedet, donec precaria reſtituet, vel mutuum ab eo fuerit exolutum: vel alias ſatisfactū fuerit creditori. Sēſus eſt igitur: ſtudioſos daturos libros pignori: ſed creditores eis libros precario conceſſuros. Itē Frideric. in priuil. ciuitati Viennenſi conceſſo, in Vienna Lazij lib. 2. c. 5. Vt iudex nullus cautiam ſeu precariam in præfectos ciues facere audeat.

Præceptum, ſiue Præceptio, pro ſcriptura, vel inſtrumento, vt in Lombard. lib. 2. tit. 17. Si Gaſtaldus aliquid per donationem adquiſierit, ſit illi ſtabile, ſi per præceptionem iudiciariæ Regis hoc illi fuerit confirmatum. Et tit. l. q. Reddant omni tēpore, ſecundum domini ſui præceptionem. Aimoin. lib. 5. titu. 36 Rieulldis compendium ad Ludouicum veniens, attulit ei præceptum, per quod Pater ſuus illi Regnum ante mortem ſuam tradiderat.

Præpoſitus militaris quis ſit, expoſitum eſt in Diſput. c. 1. A Græcis ſimiliter dicitur *προεστώς*. apud Xenoph. in Laced. Repub.

Præpoſitus Eccleſiaſticus Latine dicitur, qui à Græcis œconomus, hoc eſt, qui prouentus Eccleſiaſticos adminiſtrat & ſecūdū Epiſcopum plebi præeſt lib. feud. 1. tit. 1. §. 1. Abbas, Præpoſitus, ſi antiquitus conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt. Lombard. lib. 1. tit. 32. Si quis Præpoſitus aut Miniſterialis aliquas res Eccleſiæ, quas procedere debet, aliquo inſcriptionis titulo cuique conceſſerit, quod ad damnum alicuius eccleſiæ pertineat, pro ſacrilegio computetur. Sæpe autem Abbas, cuſtos, Præpoſitus cōiunguntur, vt in Lombard. lib. 2. tit. 54. l. 18. & l. 19. & lib. 3. tit. 10. l. 1. Canoniſtæ in c. Saluator. 1. qu. 3. proferunt locū Auguſtini in Iohānem, vbi hæc eccleſiaſtica procuratio tanquam profana damnatur. Meminit Iuſtinianus in Nou. 67. §. 2. vbi ſi Epiſcopus diutius Eccleſiam deſeruerit, vetat œconomum quidquam ei prouentuum ſuppeditare: ac iubet eos potius in pios vſus conferri.

Primogeniti appellatione Iure feudali non venit primogenita Cuic. 2. feud. tit. 11. fin.

Proclamator, qui cauſam agit, qui litē intendit. lib. feu. 2. tit. 27. §. 4. Proclamatori etiā damnū reſtituat. Sic libro leg. Franc. 4. c. 7 Declamatoribus vel cauſidicis, qui iudicio Scabinorum adquieſcere nolunt, &c. Cic. de Orat. 1. Non enim cauſidicum neſcio quem, neque proclamatorem, aut rabulam hoc ſermone conquirimus. Sic in capit. Caroli: Si autem de poſſeſſionib. ſuis ſuper eos clamor ad iudicē venerit, mittat iudex clamātem eū miſſo ſuo ad Epiſcopum. Liu. li. 22. Animum ad ſpem liberalioris fortunæ adiecit, totaque & forū placuere, proclamando pro ſordidis hominibus cauſſiſque aduerſus rem & famam bonorum in notitiam populi peruenit.

Profectitium feudum, vide nouum feudum ex Hotom.

Proprium, ſiue proprietas dicitur, quod aliis locis paſſim Allodium, propterea quod eius proprietas ſolida penes dominum eſt, neq; alteri eius vſusfructus eſt conſtitutus li. feud. 2. ti. 17. & tit. 29. & titu. 43 Iuriſconſulti modo proprietatem cum vſufructu, modo vſumfructum proprietati mixtum appellant. l. 4. ff. ſi vſusfruct. petat. l. 4. ff. de vſufruct. adereſcēd. Sic leg. Franc. lib. 1. cap. 126. Vt vnuſquiſque de ſuo beneficio ſuam familiam nutricare faciat, & de ſua proprietate propriam familiam nutriat: & ſi, Deo dante, ſuper ſe, & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio, aut in Alode annonā habuerit, &c. Et lib. 4. cap. 51. Itemque in Capitular. Carol. Audiuimus, quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem, & in ipſo placito dato precio comparant ipſas res iterū ſibi in Alode, &c.

Q.

Quaternatum feudum, cuius in conſtitutionibus Neapolitanis mentio fit, eſt, teſte Cuiacio 1. feud. tit. 9. quod in quaternionibus Doanæ inſcriptum eſt.

R.

Recognoſcere feudum, eſt beneficij ſui auctorem agnoſcere, eique illud acceptum referre, eoque nomine fidem illi & obſequium deferre lib. feud. 2. titulo 17. & titulo 34. §. 3. Dicebant & recognoſcere de manu. Alber. Krantz. lib. Dan. 6. cap. 17. Ibi tum Cæſar cauſari cœpit, quod Rex tardius aduenisſet, Imperio Roman. deuinctus obſequio, quod Regnum illius de manu recognoſceret. Idem lib. 7. cap. 41. Ita tamen vt iuxta Regni iura Feudum à corona recognoſcat, & inde præſtet obſequia.

Rectum feudum, idem quod iuſtum: id eſt, quod recto iure, quod iuſto & legitimo modo conſtitutum, quod iuſta inueſtituræ quæſitū eſt lib. Feud. 2. titu. 2 §. 2. & tit. 3. §. 1. & tit. 20. & tit. 46. Sic Iuſtin. §. 1. de fideic. hered. Opus eſſe, vt aliquis recto iure teſtamento heres inſtituatur, id eſt, ſecundū iuris ciuilis præſcripta & regulas, atque adeo verbis directis & ſolemnibus, Obertus lib. 2. tit. 8. §. 2. pro Recto feudo dixit, Rē per beneficium recte inueſtitam.

Refutare, renuntiare, cedere. vt Refutare feudum Vaſſallus dicitur, cū aut Patrono id cedit, quaſi vſufructuarius Domino vſumfructum lib. 2. tit. 9 §. 1. & tit. 38. Aut agnato proximiori: ſiue id de iam quæſito feudo fiat. vt lib. 2. tit. 26. §. 27. & ti. 46. ſiue de ſperato tantum: vt lib. 2. tit. 46.

Regem Feudiſtæ plerumque pro Imperatore nominant: vndē

Regalia pro Imperatoris iura, ex quo quantum à Romana cõſuetudine iſti abhorreant, intelligi poteſt. Liu. lib. 27. Circumfuſa inde multitudo Hiſpanorum, & ante deditorum, & pridie captorum, Regem cum ingenti conſenſu appellauit. Tum Scipio ſilẽtio per præconem facto, ſibi maximum nomen Imperatoris eſſe dixit, quo ſe milites ſui appellaſſent: Regium nomen alibi magnum Romæ intolerandum eſſe, Regalem animum in ſe eſſe: ſi id hominis ingenio ampliſſimum ducerent, tacite iudicarent: vocis vſurpatione abſtinerent. Interdum tamen regis nomine Langobardicus Rex intelligitur. nã Italię Regum nomen Langobardi vſurparunt: cuius rei monimentum inſigne ſubſcribemus. quod extat in vrbe Viterbio: vnde Adriani Papæ & Deſiderij Regis nobilitate multorum ſcriptis inimicitiæ intelligentur.

Decretum Deſiderij Regis Italiæ.

Reuocamus Statuta Regis Aſtulfi. Vetulanos. edita. vt. Lacus. non Tirenſium. Sed Vetulonum ſit, quia lacus magnus ideo. Italiæ, quia eorum ager prius eſt. Italia, dicta ab ibi ſede. Itali, &, vt ſuam Longulam non Longubardulam, ſed cognomine ſui ampliatores, Tireni Terbum vocent: &, vt ſub vno muro cingat tria oppida, Longulam Vetuloniam, Tirenam Volturnam, dictam Etruriam, totamque vrbem noſtra adiectione Viterbum pronuntient: vt de Roda. & ciuita. Balneoregium dici iuſſimus, permittimus pecuniis in primi. F.A.V.L. ſed amoueri Herculem, & poni ſanctum Laurentium eorum patronum, vt facit Roma & Bononia. Iubemus quoque reparari Cortenientam, Dardanum, Allium, Foranum, Cornietum, Tuſcanellum. Nos enim non ſumus Tuſciæ deſtructores: vt nos apud Gallos accuſat Adrianus Papa. nam in Tuſcia ædificauimus à fundis, vobis quidem Volturtenis Caluellum, vicum Oreſianum, Balneatiam, Barbaranum & Catiofilum: Sentinatibus autem Auſdonias & Rodacotanum, Volaterræ Rodacomalum, Lune. Stergianum, Petram Sanctam, olim Fanum Feroniæ, Forenſibus, Sancto, Geminianum & Miniatem, Feſſulanis, oppidum Munionis, in quod vagos ſparſos, Ariniaros & Palantes, Fluentinos: Collegimus rurſus plures antiquas nobiles Vrbes, ampliauimus, & muris cinximus. Et nunc ibidem agimus, circa Lucam, Piſtoriam, Aretium, Orbitum, & Etruriam, nunc Viterbum, cuius nomen aut à nobis conſtituta Decreta, ſi quis violauerit, aut capite puniatur, aut laqueo ſtranguletur. Hoc itaque non eſt, Etruriam deſtruere: vt nos arguit Adrianus, qui pacem vltro à nobis oblatam reſpuit. Quare tibi Grimoalde, Præfecte Viterbienſis, præcipimus: vt, quam diu dubia pax perſeuerat, iubeas omnes Tuſciæ milites paratos eſſe in armis, & commeatus ac ſtipendia ſine auaritia in promptu habeas: vt, non ſolum occurrere hoſtibus, ſed etiam illos inuadere... ciues nõ grauabis nouis exactionibus...... ex Papia. venient... Viterbienſis... Atque hæc quidem hactenus. Illud autem prætermittendum non videtur, cum inuiſum Romæ Regis nomen eſſet, qui euerſa Repub. dominatum arripuerunt; Imperatoris aut Principis nomen ſibi ſumpſiſſe. De Imperatore, Tranquillus auctor eſt. Itemque Dio lib. XLIII. De Principe, Tacit. lib. 1. Lepidi, inquit, Antonij arma in Auguſtum ceſſere. qui cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa, nomine Principis conſtitutam Rempubl. Sed vbi de re conuenit, minus de verbo laborãdum eſt, cũ vere proprieque omnes reges & ſint & appellentur: ſiue Dictatores, vt Cæſar: ſiue Principes, vt Auguſtus: ſiue Imperatores, vt ipſius ſucceſſores: ſiue Pontifices, ſiue etiam Tribuni nominentur.

Regalia, nomen eſt multiplex, nam eo plerunq; feuda omnia Regis beneficio conceſſa intelliguntur. Interdum Eccleſiaſtica duntaxat maiora & primaria, qualia ſunt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus: Abbatiæ, quæ ſolius Regis conceſſu & munere cõferebantur. Interdum, Ius ipſum atque auctoritas Regalia feuda & beneficia conferendi, cæteraque Iura fiſcalia. Interdum inſignia honoris, quæ Vaſſis Regalibus ſolemni more tribuuntur: quorum exempla ſubſcribemus.

Regalia, pro feudis Regalibus: qualia ſunt Ducatus, Comitatus, Marchia vt lib. feud. 1. tit. 14. §. 1. & lib. 2. tit. 54. §. 1. Radeu. lib. 2. c. 5. Vbi de Friderico Imperatore pro Tribunali in Ronchaliis ſedente loquitur: Deinde (inquit) ſuper iuſtitia regni: & de regalibus, quæ longo iam tempore ſeu temeritate peruadentium, ſeu neglectu Regum Imperio deperierant, ſtudioſe diſſerens, cum nullam poſſent inuenire defenſionem excuſationis tã Epiſcopi, quam primates, & ciuitates, vno ore, vno aſſenſu, in manum Principis Regalia reddidere, primique reſignantium Mediolanenſes extitere. Requiſitique de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt, Ducatus, Marchias, Comitatus, Conſulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnemque vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem: nec de terra tantum, verum etiam de ſuis propriis capitib. cenſus annui redditionẽ. Hiſque omnibus in fiſcum adnumeratis tanta circa priſtinos poſſeſſores vſus eſt liberalitate, vt quicunque donatione Regum aliquid horum ſe poſſidere inſtrumentis legitimis educere poterat, is etiã nunc imperiali beneficio, & regni nomine idipſum perpetuo poſſideret, &c. His tamen qui nullo iure ſed ſola præſumtione regalibus ſe intromiſerant xx. millia talentorum plus minuſve reditibus publicis per ſingulos annos acceſſere.

Regalia pro maioribus & opulentis ſacerdotiis: cuius rei exempla multa c. Diſput. 8. expoſuimus. Radeu. li. 2. c. 15. Cũ Adrianus Papa audiſſet, quod Regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quam à ciuitatib. & procerib. recognita fuere, literas ſuper hoc negotio dirigit. Et in Epiſt. Imp. Friderici, ad illum Papam, apud Nauclerum: ab Epiſcopis qui Regalia noſtra tenent, cur homagium & Regalia ſacramenta non exigamus? Aut igitur Regalia noſtra nobis dimittant: aut quæ Dei, Deo, quæ Cæſaris, Cæſari perſoluant.

Regalia pro iure & poteſtate cõferendi feuda & beneficia Regalia: quod per ſceptrũ fiebat. Otto Friſing. lib. Chro. 7. c. 14. Occaſio autẽ ſceleris hæc fuit, quod Rege Romam tendente, inter ipſũ & Papam conuentio facta, ab obſidib. firmata narratur, vt ſcil. Rex Epiſcoporũ inueſtituras remitteret, & Papa ipſi Regalia eorũ reſignaret. Itaque dum Romam veniſſet, ac à Pontifice promiſſa ſibi perſolui exegiſſet, eo quod reclamantibus Epiſcopis, ea quæ petebantur, adimplere nõ poſſet, tanquam nocens, cum per omnia eſſet innocens, cuſtodiæ mancipatur. Vidẽs hoc &c. Et mox: Ad poſtremum pacem ſic facere coactus eſt: Epiſcoporũ ſcilicet inueſtituras per annulum & baculum Imperatori concedere. Quib. ex locis apparet, Inueſtituram per annulum & virgam ſiue baculum fieri ſolere, cũ Regalia per ſceptrum dari mos eſſet: vt alio loco docuimus. Otto Friſing. lib. Frid. 2. c. 6. Tradit enim curia & ab Eccleſia eo tempore quo ſub Henrico V. de inueſtitura Epiſcoporum deciſa fuit inter Regnum & ſacerdotium controuerſia, ſibi cõceſſũ autumat, quod obeuntibus Epiſcopis, ſi forte in eligendo partes fiant, Principis arbitrij eſſe, Epiſcopum quẽ voluerit, ex primatum ſuorum cõſilio ponere, nec electum aliquem ante conſecrandum, quam, ab ipſius manu Regalia per ſceptrũ ſuſcipiat. Atque hinc factũ eſt, vt Gallica conſuetudine Regaliarum nomine paſſim apud pragmaticos intelligantur iura Galliæ Regis in maioribus ſacerdotiis conferẽdis, aut eorũ fructus parte aliqua ſibi retinẽda. Qua de re extat libellus Ægidij Magiſtri Prætoris Pariſienſis ad eiuſdem ius Regis aſſerendum accommodatiſſimus.

Regalia pro inſignibus & ornamentis Regiæ inaugurationis. Luitpran. Ticinenſ. lib. 2. cap. 7. Cunradus Imperator coronã ſceptrum & quæcunque Regalia ſunt indumenta, in medium venire præcepit, & hæc verba effudit: Hæredem Regaliæque dignitatis vicarium Regalib. meis ornamentis Henricum cõſtituo. Et mox: Ipſo mortuo Principes coronã, cunctaque Regalia indumenta Duci contulerunt. VVitich. li. 2. Super altare Regalia inſignia poſita erant, gladius cum balteo, chlamys cum armillis, baculus, cum ſceptro ac Diademate. Video etiam Imperialia eadem dici: vt apud Abbatem Vrſp. in Chron. ann. 1106. Ipſa partis vtriuſque cõſiliis annuens, Regalia vel Imperialia inſignia crucem ſcilicet & lanceam, ſceptrum, globum atque coronam filij poteſtati tradit. Otto Friſin. li. 7. c. 40. Reuerſi ad filium optimates, imperialia deferũt, eumque Regem creát. Item in Chron. anni 1153. Volebat enim tenere imperium cum in poteſtate ſua haberet inſignia imperialia, vtpote coronam & crucem, & alia quæ attinebant. Otto Friſing. lib. 7. c. 23. Itaque Cunradus Rex Curiam in prædicta ciuitate maximo conuentu Principum habuit: vbi omnes Saxones vltro ſe ſuæ ditioni ſubdidere. Solus ex principibus, Dux Henricus Regalia ſeruans aberat, ad quæ reddenda dies ei præfigitur. Quo veniens Regalia quidem multis illectus promiſſis reddidit, ſed tamen ea minime conſecutus (id eſt recuperans) infecto pacis negotio ſine gratia ejus diſceſſit, tandem Ducatus ei abjudicatur. Quibus ipſis totidem verbis Abbas Vrſperg. vtitur in Chro. Anni 1138.

Reiſa, obſoleto Germanico vocabulo, excurſio militaris ſignificari videtur Cujac. 5. feud.

Releuium dicitur honorarium, quod nouus Vaſſallus patrono introitus cauſa largitur. quaſi morte alterius Vaſſalli, vel alio quo caſu feudum cecidetit, quod jam à nouo ſubleuetur. No. Leo 33. εἰς δικτικὸν nominat. Veteres introitum appellabant, vt in l. pen. §. alumno. ff. de leg. 2. Plin. lib. Epiſt. 10. ad Traian. De adjectione buleutarum. Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni & Pontici vtuntur, eos qui in bulem à Cenſoribus leguntur, dare pecuniam non jubet: ſed iis quos indulgentia tua à quibuſdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adjicere permiſit, & ſingula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde maximus Proconſul, nos etiam qui à Cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis ciuitatibus aliud aliis juſſit inferre. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde Buleutæ legũtur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, à te conſtitui decet, cuius factis dictiſque debetur æternitas. Traian. Plinio. Honorarium decurionatus

omnes

omnes,qui in quaque ciuitate Bithyniç decuriones fiunt,inferre debeant,nec necne in vniuerſum à me non poteſt ſtatui.Id ergo quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cuiuſque ciuitatis legem puto, ſed licet aduerſus eos qui inuiti fiunt decuriones, ex ſtimo id acturos,vt erogatio cæteris præferatur.De hoc quoque Releuio mentio fit in Conſti.Neapol.lib.3 tit.15. Recepto veruntamen aliquo Releuio, vt eſt moris, quod quantitatem decem vnciarum auri non excedat,pro aſſignanda poſſeſſione terræ conceſſa. Sic in Emphyteuſi cum fundus alienatus eſt, domino quinquageſima pretij pars erogatur, l.3. Cod.de iure emphyt. Sed acerbiora Releuia illa ſunt, quibus Scoti veterum Regum inſtitutis olim vtebantur.Nam cum ab vno Rege feuda omnia recognoſcerent,Vaſſallo mortuo,prædictum fructus omnes vſque dum filius vnum & vigeſimum impleſſet annum, Regibus Releuij cauſa tribuebant, Hector Boeth. lib. 17. VVerdas autem vocant, vt cum parentes antequam liberi ad iuſtam perueniant ætatem, id eſt 21.annum vita decedunt, tum Rex omnes reditus,omneſque fructus, qui ad eam vſque heredis ætatem proueniunt, pro ſuis habet, occupatque, heredíſque interea curam ſuſcipit. Item libr.11. Et quidquid per id tempus ex eo agro emolumenti prouenitet, VVardiam eum vſumfructum, noſtri vocant, vniuſque inde anni, eiuſdem agri cenſus quem Releuiam vulgo aut Releuatum dicunt, vniuerſa cum heredis dote,ſi nullam eius deſponſationem viuens pater fecerit, cum in hereditatem admittitur:fiſco pendeietur regio.

Reueſtitus (vid.inueſtitura igitur res) cui res aliqua,cuiuſcunque generis reddita eſt: quaſi cum quis re, quam amiſerat, rurſum veſtitus & inſtructus eſt.

Romaniola, ſiue Romandiola, quæ in Feudorum libris aliquoties nominatur,ea pars Italiæ eſt, quæ Ariminum vſq; producta,olim Flaminia, & ab Arimino ad Rauennam & Bononiam Æmilia vocitata eſt : quondam Gallia Togata: poſterioribus temporibus Rauennæ Exarchatus. Otto Friſing. lib. Frid.II. cap.7.Ex quo contigit, vt circa Exarchatum Rauennatenſem attritis antiquis eiuſdem prouinciæ incolis,ea pars Italiæ,quæ antea Æmilia dicebatur, nunc Romaniola (quod diminutiuum à Roma tractum noſcitur) vulgo vſq; hodie dici ſoleat. Flauius Blond.lib.1. Decad. 2. Langobardorum gentem tam multis Italiæ populis, affinitatibus, ac ſanguinitate coniunctam,nec eiicere tutum,nec delere humanum videretur: Pontifex Imperatorque conſtituerunt, vbi ſedem diu & ſtatus ſui fundamenta habuerant, genti Langobardiæ nomen & ſolum patrium conſeruare, vtque propinquior coniunctiorque nominis Romani memoria fines illis faceret certiores, haberentque illi probatæ erga Romanos fidelitatis vicinos,quibus curæ eſſet aut motus eorum compeſcendi, aut magiſtratus renunciandi, quidquid Exarchatus Rauennatis fines complectuntur,Romandiolam placuit appellari. Item in lib.de Italia illuſtrata: Quam longitudinem & nunc habet Rauennatis Eccleſiæ Exarchatus prouincia, cuius tota id Romandiolæ nomen olim obtinuit: quod quidem nomen oſtendimus in hiſtoriis, Carolum Magnum & Pipinum Adriano Pontif. Ro. poſt oppreſſos,dominioque priuatos Langobardos,maxime ex cauſa indidiſſe quod toto Langobardorum tempore Rauenna cum propinquis aliquot ciuitatibus & populo Romano fidem conſtantiſſime ſeruauit. Scitum eſt autem, quod de Romandiola ſcribit Antonin.Florent.part.hiſt.3.tit.20.c.3.Rodolphus (inquit) electus Imperator obligauit ſe intra tempus venire Mediolanum ſub pœna excommunicationis : quod tamen non impleuit in partib.Alemanniæ guerris ſibi ſuſcitatis,vnde nec coronam, nec benedictionem Imperialem ab Eccleſia ſuſcepit : & excommunicatus propter hoc, proceſſu temporis, reconciliationē recepit ab eccleſia, & in ſatisfactionem Eccleſiæ ipſi comitatum conceſſit Romandiolæ.Iob. Naucler.Gen. 27. Itaque Pontifex Imperatorque ſtatuerunt, vt vbi ſedem ducentos & amplius annos, ac ſtatus ſui fundamenta habuiſſent,Papæ,Mediolani,& in quibuſdam locis aliis trans Padum genti Langobardæ nomen & ſolum patrium maneret, & vt propinquior coniunctiorque nominis Rom.memoria fines illis faceret certiores quicquid Exarchatus Rauennatis fines complectitur,Romandiolam placuit appellari.Hæc ille.

Roncalia, de qua in libris feudorum multis locis mentio fit, vt lib.2.tit.52.§.3.his exponitur verbis ab Ottone Friſing.li.Frid. 2. c. 12. Inde caſtra mouens in campo Roncaliæ ſuper Padum non longe à Placentina menſe Nouembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis Regum Francorum, & quæ Teutonicorum, vt quotieſcunque ad ſumendam imperij Romani coronam militem ad tranſalpiſandum coegerint, in prædicto campo manſionem faciant.Ibi Ligno in altum porrecto,ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorumque equitum agmen feuda habentium ad excubias proxima nocte Principi faciendas per curiæ præconem expoſcitur:quod ſectantes qui in eius comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt.At ſequenti die quicunque nocturnis vigiliis defuiſſe deprehenſus fuerat, denuo ad præſentiam Regis aliorumque Principum, vel virorum illuſtrium euocatur: ſicque omnes omnium beneficiati qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt,in feudis condemnantur.Hunc morem Principe ſecuto, non ſolum Laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum, id eſt, Haruici Bremenſis & Vlrici Hamperſtatenſis Regalia perſonis tantum, quia nec perſonis, ſed Eccleſiis perpetualiter à principibus tradita ſunt, adiudicata fuere. Itemque à Gunthero lib.2.

------ Tunc demum ſigna reuellens
Roncalia properat rapidis attingere caſtris,
Eſt locus Italiæ,modicum ſeiunctus ab vrbe:
Cur quia pulchra ſitu placet, inde Placentia nomen,
Planus & Eridani placido iunctiſſimus amni:
Effundit latos ſpatioſo limite campos.
Hic quoties claram Regnator tendit ad vrbem
Teuthonis Auſoniam ſumpturus rite coronam
Ponere caſtra ſolet:ligno ſuſpenditur alte
Erecto clypeus:tunc præco Regius omnes
Conuocat à Dominis feudalia iura tenentes.
Excubias Regi prima celebrare fideles
Nocte,vetuſtorum debent ex more parentum:
At quicunque domi,Domino nolente relictus
Defuerit, feudo priuari Curia cenſet, &c.

Lotharius Imperator lib. feud.2.tit.52.§.1. Dum apud Roncaliam ſecundum antiquorum Imperatorum conſuetudinem pro iuſtitia ac pace Regni componenda conſederemus. Et tit. 55. Dum ex prædeceſſorum noſtrorum more vniuerſalis curiæ Roncaliæ pro Tribunali ſederemus, à Principibus Italicis non modicas accepimus querelas &c.Abbas Vrſperg. in Frid. 1. Pro reparando itaque iuſtitiæ vigore omnibus Lombardis & Italicis Roncaliam, vbi mos Lombardorum eſt iuſtitiam ſuam requirere,& ab Imperatoribus recipere, diem certam & curiam publicam ad præſentiam Principum qui tunc aderant, eis deſignauit : Edictumque eſt ab Imperatore, vt de ſingulis Italiæ vrbibus, viri idonei Roncaliam conuenirent, Barones & alij qui cauſas haberent.

S.

Sacramentales Coniuratores, vna iurantes à ſacramento, id eſt, iuramento dicebantur ij, qui quamvis rei de qua ambigebatur, teſtes non fuiſſent, tamen ex eius cuius res agebatur, animi ſententia, in eadem quæ ille verba iurabant : ipſius videlicet probitate,& innocentia confiſi. Nam tum demum adhibebantur,cum teſtes nulli exſtant. lib.feud. 1.tit.4.§.3.& tit.10. & tit. 26. Vaſſallus autem in Sacramentalium ſuorum numero minimum ſex cognatos adhibebat : dominus partim cognatis,partim Vaſſallis, partim extraneis vti poterat. lib.feud.2.titul.33.Plura cognoſcere ex li. Langobardorum tit.41. de VVadiis de ſacramento fugientibus. Sic apud Greg. Turon. Apud Pariſios pater quidam pro filiæ pudicitia iurat. Tandem, inquit, ne crimen conſurgat vlterius, innocentem eam faciam ſacramento : eleuatiſque manibus ſuper altari, iurauit filiam non eſſe culpabilem. Forma autem huius Iuriſiurandi ſic exponitur in legibus Aleman. tit. 6. De Iuratorib. Iſta vero Sacramenta ſic debent fieri, vt illi coniuratores manus ſuas ſupra capſam ponant, & ille ſolus cui cauſa requiritur, verba tantum dicat, & ſuper omnium manus ſuam ponat, & ſic eam Deus adiuuet, vel illæ reliquiæ, & illas manus quas comprehenſas habet, vt de illa cauſa vnde interpellatus eſt, culpabilis non ſit. In Lombardia autem plerunque Iuratores vocantur vt lib.1.tit.10.l. ſi quis ex leui. Si huius facti teſtes non habuerit, cum xii.Iuratoribus legitimis per Sacramentum affirmet, &c. Video etiam hoc nomen apud Senecam, initio ludi Claudiani:Si libuerit reſpondere,dicam quod mihi in buccam venerit, quis vnquam ab hiſtorico iuratores exegit?Vbi Iuratores meo iudicio pro teſtibus poſuit. Neque reponendum eſt,veritatem, vt quidam exiſtimarunt, propter illud Ciceronis de leg. 1. Faciunt imperite, qui in iſto opuſculo non vt à poëta,ſed vt à teſte, veritatem exigant. Quo ipſo loco vereor ne vox DELECTATIONEM abſit:hoc modo: Non vt à poëta delectationem, ſed vt à teſte veritatem exigant.Nam ſtatim ita ſequitur:Quippe cum illa ad veritatem referantur,in hoc ad delectationem pleraque, vide Iuſiurandum.

Salica lege vxorem accipere dicitur, qui ea lege accipit, vt ei mane diei nuptiarum munus ſponſalitium afferat : quod munus Morgengabe vel Morganatica dicitur, lib. feud. tit 30. vide ſupra Morganatica. Eſt autem lex Salica eorum Francorum propria,qui Franci Orientales dicti ſunt, à Sala flumine denominata Eguinarthus in Carolo Magno. Ac Salam fluuium qui Thuringos ac Sarabos diuidit, poſtea à Francis, qui Orientales dicuntur incolitur: Item, alio loco: Franci duas habent leges,plurimis in locis diuerſas. Significat autem eas quæ in volumine Barbaricarum legum vocantur Salica & Franccia: quæ ipſa Francorum Occidentalium propria eſt. Tamen Hermannus Comes in libell. de Origin. Franc. Ripuariam non Franciciam nominat. Duas, inquit, Francos habuiſſe leges, ipſorum autores teſtantur, Salicam atque Ripuariam:

quibus nullus Regum ante Carolum Magnum adiicere quidquam tentauit. Eſt autem Ripuaria Regio, quæ Rheno, Moſella & Moſa, quaſi trianguli formà concluditur, & Neuſtria vel Auſtraſia vocatur. Guillelmus de Nangis (cuius libri nondum editi ſunt) ſub anno CCCCXX. Franci cœperunt legibus vti, & legem Salicam dictauerunt per quatuor gentis ſuæ Proceres Electos de pluribus, qui, ſicut lex Salica declarat, iudicauerunt. Franciscam autem legem abſurdum eſt ad Gallos noſtros, ſiue potius Francogallos referre: cum Francorum nomine plerunque apud iſtius ſeculi ſcriptores generaliter Germani omnes intelligantur, vt alio loco puto me docuiſſe. Sic apud Petrum de Vineis lib. Epiſt.6.c.25. Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu excluſis minoribus fratribus & coheredibus in caſtro ipſo ſuccedat, inter eos nullo tempore diuidendo. Io. Nauel. Gen.27. Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur: quod idem erat ac ſi nominatus fuiſſet Rex Germaniæ & Galliæ. Nam clarum eſt quod eo tempore omnis Gallia Tranſalpina, & etiam Germania à montibus Pyrenæis vſque in Pannonias Francia dicebatur. Illa, id eſt, Germanica, Francia Orientalis: altera, id eſt, Gallicana, Francia Occidentalis. In quo veræ hiſtoriæ concordant omnes.

Sapientes, pro Iuriſperitis, vt apud Romanos, Prudentes, li. feud. 2. tit.25. Super negocio iſto tale eſt ſapientum noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti & Gerardi. Radeuic. lib.1.c.27. At ſapientes & legum periti perſuadent, Mediolanenſes, licet improbos & infames, Iudicis tamen officio per legitimas inducias citandos eſſe, hoc eſt, Iudicis edictum vnum, mox alterum & tertium, ſeu vnum pro omnibus, quod peremptorium nominatur. Ex eodem ſapientum numero quatuor illi principes Iuſtinianici iuris interpretes fuere, quorum gloſſis Accurſium magnopere adiutum fuiſſe conſtat, de quib. idem Radeuic. lib.1.cap.5. Habentes, inquit, (de Frider. I. Imp. loquitur) ſertos, & Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros videlicet in lege doctiſſimos, legumque in ciuitate Bononienſi Doctores, & multorum auditorum Præceptores, &c.

Sabinorum nomen eſt Iudicum ex Hebraica lingua deflexum, vſque in Germania paſſim receptum, Cuiac.1, feud.1.§.16.

Scata. Vide Bannitus in Hotom.

Scutiferorum, i. e. Valuaſinorum feuda ad libitum dominorum non poſſunt adimi, dum tamen ſeruiant laudationem curiæ.

Senior, paſſim in libris his pro Patrono, qui feudo dato Vaſſallum ſibi quæſiuit, Licet prouectæ ætatis non ſit, ea forma qua ſenatores & presbyteros dicimus, morum potius quam ætatis habita ratione. Nomen igitur ſenioris mite Dominus feudi habet, quamvis adoleſcens ſit aut iuuenis. Docuimus autem c. Diſput. feud.3. vocem eſſe barbaricam, Signor, quod Dominum ſignificat, vt in Capit. Caroli Magni cap.5. art.3. Vt nullus comparet caballum, bouem, iumentum & alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eſt eius Senior. Alb. Krantz. lib. Dan.8.c.3. Octoginta numero Seniorum ſecum duxit obſides. Et Nortm. lib.2.c.21. Quis, ait ille, veſter eſt Princeps, aut Senior? Nullus, reſpondent illi. Nam æquo per omnia iure imperamus. Et cap. vlt. Nam Senior noſter, vt vidiſti, claudus, non veniendi ad te veniam deprecatur. Loquitur de Arnulpho Flandriæ Comite. Sic Britannici Armorici in libris conſuet. Brit. Iuigneur dicunt pro Iuniore fratre. Carolus Magnus in concil. Meldenſi cap.2. Honor etiam regius & obtemperantia Seniori debita, nobis exhibeatur. Et cap.7. Videtur nobis ſi fideliter vultis regnare, vigorem regium ac ſeniotalem optatis habere. Neque vero prætermittendum videtur, quod apud Antonin. Florent. legitur hiſt. part.2. tit.17.c.9.§.7. In prouincia Tyrenſi eſt quidam populus, caſtella decem habens, cum ſuburbanis ſuis. Eſtque numerus eorum ad quadraginta millia virorum. Ii non hereditaria poſſeſſione, ſed meritorum prærogatiua magiſtrum ſibi ſolent præficere, quem ſpretis aliarum dignitatum nominibus Seniorem vocant: cui tanto obedientiæ & ſubiectionis vinculo ſolent ſe obligare, vt nihil ſit tam durum, tam difficile, tam periculoſum, quod ad magiſtri Imperium non aggrediantur implere. Porro non abſurde dubitari poſſet, vtrum priſcis temporibus hæc Gallica vox fuerit, an quod maiores natu imperium tenebant, Gallorum principes Seniores appellati ſint. Liuius lib.49. Legatis Romanis tranſalpini populi benigne reſponderunt: Seniores eorum nimiam leuitatem populi R. caſtigarunt. Et lib. 5. Erant qui ex templo Romam eundum cenſerent. Vincere Seniores, vt legati prius mitterentur. Vtrobique de Gallis loquitur.

Seruire poſſe feudum dicitur, qui eiuſmodi eſt, vt munus, ſiue ſeruitium feudi nomine debitum præbere domino, ac nauare poſſit: veluti qui miles eſt, lib.2. tit. 34. §.4. At mutus, ſurdus, cæcus, claudus, ſeruire feudum non poſſunt. lib. 2. tit.35. Hinc

Seruitium, munus obſequij clientelaris lib. feud. 2. tit.51. §.8. Similiter poſt feudum dari ad certum ſeruitium. Albert. Krantz. lib. Dan.7. cap.35. Marchio remitteret homagiale ſeruitium, quod habebat in quibuſdam terris. Proprie ſeruitium eſt, officium ſeruile. Salluſt. Animi Imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. Itaque feudale officium vel obſequium libentius appellauimus. Nam ſæpe ſeruitij nomine officium effectionis ſignificatur, vt illud quod Imperij vaſſalli Imperatori ſuo debent. Krantz. lib. Dan.6.cap.27. Vt deinceps Rex Danus Romano Imperio iunctus haberetur: non vt in cœtum vocatus accederet, aut in exercitu ordines ductitaret, Principum aliorum more: ſed magis ſpecie, quam re Imperio ſociatus haberetur.

Seruitutum tria genera Stoicis. Vnum quod definiunt στέρησιν αὐτοπραγίας, quotiés non eſt poteſtas viuendi vt velis, vt ſi liber homo carcere contineatur: Alterum ἐν κτήσει, vt ea, quæ quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur: Tertium ἐν ὑποτάξει, vt ea quam ſeruiunt mercenarii, obærati, addicti, vaſalli, clientes, &c.

Soldata, ſtipendium militi conceſſum in pecunia vel annona, ſub conditione fidei atque obſequij. Fictum verbum à voce Germanica Sold, quæ ſtipendium vel mercedem ſignificat. Abbas Vrſpergē de Philippo Imperatore. Hic cum non haberet pecunias, quibus ſalaria, ſiue ſolda præberet militibus, primus cœpit diſtrahere prædia, quæ pater ſuus acquiſierat: vnde Soldurij milites dicti. Feudiſtæ autem à ſolidis nomen hoc deducunt. lib.2. tit.10. Soldata eſt præſtatio quædam annua gratuita, ſic dicta, quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit, quandoque autem in vino & annona. Et iis ſuffragatur Carolomannus in Edicto Religioſo, apud Auentin. lib. 3. Propter crebra bella pars Eccleſiaſticæ pecuniæ; nempe 12. denarij, quem ſolidum vocamus, contribuantur mihi, quo militibus noſtris præmia condigna laboris ſoluantur. Paul. Diacon. de geſtis Langobard. lib.3.c.8. Hoc tempore Mauritius Imperator Childeberto Regis Francorum 50. millia ſolidorum per legatos ſuos dono miſit, vt cum exercitu ſuper Langobardos irrueret, eoſque de Italia exterminaret: qui cum innumera Francorum multitudine in Italiam ſubito introiuit, Langobardi vero in ciuitatibus ſe continentes, intercurrentibus legatis, oblatiſq; muneribus pacem cum Childeberto fecerunt, qui cum ad Gallas reuertiſſet, Imperator Mauritius ſolidos, quos ei dederat, repetere cœpit. Hinc

Solidarij, Qui & Soldurij dicuntur milites alienigenæ, mercede conducti. Otto Friſin. lib. Frid.1. cap.20. Quo aduerſus Guillielmum Siculum largitione pecuniæ milites, qui Solidarij vocantur, colligerent. Item c.21. Omnes pene terri (de Hungaris loquitur) terris in armis procedunt, niſi quod iam ab hoſpitibus, quos nunc Solidarios dicimus, educati, Principes & hoſpites noſtros in armorum ſplendore imitantur. Sigebertus in Chron. ann. 1169. Capitoles Barones ſuos cum paucis ſecum duxit: ſolidarios vero milites innumeros. Solidarios opinor appellauit, mercede conductos: quos alibi ſeruientes dici video: vnde *Landsknecht*, quaſi patriæ ſeruientes. Hinc in legibus Caſtrenſibus Friderici apud Ottonem lib. Frid.1. cap.26. Statuimus & firmiter obſeruari volumus, vt nec miles nec ſeruiens litem audeat mouere. Cæſar lib. de bell. Ciuil.3. Adcantuannus cum ſexcentis deuotis, quos illi Soldurios appellant, quorum hæc eſt conditio, vt omnibus in vita commodis, vna cum his fruantur, quorum ſe amicitiæ dedidetint, &c.

T.

Taliæ, Exſtat in Conſtit. Regnum Franciæ titulus De taliis, & in eo B. Ludouici lex notatu digna his verbis, Exactiones & onera grauiſſima pecuniarum per curiam Romanam Eccleſiæ regni noſtri impoſita, quibus regnum miſerabiliter depauperatum exiſtit, ſeu etiam imponenda: leuari & colligi nullatenus volumus: niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima vel ineuitabili neceſſitate, ac de expreſſo & ſpontaneo conſenſu noſtro & ipſius Eccleſiæ regni noſtri.

Tenor, pro actione communem feudi naturam ac rationem in contractu interpoſita, lib. feud. 2. tit.1. §.3.

Tituli primum erant certæ notæ ſedes Clericis attributæ, in quibus munus ſuum exercent. Poſtea eo nomine prædia iis ad victum cultum aſſignata, lib. feud. 1. tit. 6. §.1. Si Epiſcopus vel Abbas, vel Abbatiſſa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ iis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur. In Chalcedonenſi Concilio: Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, &c. Quæ verba Canoniſtæ tranſtulerunt in cap. neminem, diſt. diſtinct.70. vbi tamen Possessiones pro Pagi vitioſe legitur. Item c.3. Sanctorum canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur: & in qua Eccleſia quilibet intitulatus eſt, in ea perpetuo perſeueret.

Timarchiſia, antiquum Germanorum vocabulum, ſignificat equeſtris pugnæ Inſtitutionem: de qua vide Cuia. 1. feud. tit. 1.

V.

Vaſſus (vt in Diſput. feud. c. 2. docuimus) generali nomine dicitur cliens, qui pro beneficio accepto fidem ſuam auctori beneficij obligauit. Hinc

Vaſſus Regius, qui datum, à Rege beneficium obtinet. Almonius lib. 5. cap. 56. Abbates etiam & Regni Primores ac Vaſſi Re-

gij ſe illi commendauerunt, & ſacramento, ſecundum morem fidelitatem promiſerunt. Item in legibus Baioar. titul.3. ſiue Regis Vaſſus, ſiue Ducis, omnes ad placitum veniant. Vide Baro, ex Hotom. Hinc

Vaſſallus diminuto vocabulo, inferioris ordinis cliens. Sunt qui à Germanico Geſſel deducant, quo nomine ſocius, comes, commilito ſignificatur. Forſaſſe tamen in primitiuis potius quam in deriuatiuis Etymologia quærenda eſt, qua de re copioſe in Diſput.feud.expoſuimus Deinde video Iohan. Auentinum. lib.hiſt.7. Geſalos Germanice nominare, quos Latin. verberones interpretatur, genus hominum nouæ ſuperſtitionis, qui ad vmbilicum nudati flagris & verberibus ſeſe in publico pro templis atque aris cruentabant. Naucler. Gener.45. Flagellabant (inquit) ſe bis in die, & ſemel, quilibet clam in nocte: & de licentia vxoris ſuæ: & depoſitis veſtimentis habentes in modum branchæ camiſias, a femore ad talos protenſas. Tanta erat multitudo, quod nemo poterat numerare.

Vaſſallus per Sacramentum, qui proprie vaſſallus eſt, & Domino per juſiurandum ſuam fidem adſtrinxit: vt, quoties delectus edicitur, vel ipſe in militia meat, vel vicarium mittat, vel denique certum cenſum domini ærario inferat: quod Heribannum appellatur. lib.feud.2. tit.47. Dici poteſt Vaſallus iuratus: vt ei qui iniuratus eſt, opponatur, qui neque fidelitatem neque ſeruitium debet. Qualis videtur eſſe cliens, cui onus militiæ annexum non eſt. Cuiac.1.feud.c.1. De quo lib.2.tit.24.§.2. Sunt enim (ait) quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda. item lib.2 tit.3.§.4.

Vaſſallus caſatus dicitur, cui feudum ad certum ſeruitium datum eſt, puta vt iter domini officioſe comitetur, vel vt domi focique dominæ miniſtret, & rem eius familiarem accuret.

Vaſſallagium, Vaſſalli obſequium. Itaque homagium & vaſallagium pro Synonymis vſurpantur. & in Neap.conſt.lib.2.tit.36. Si quando aliquis fuerit ab aliquo homagio impetitus, &c. Et in Extremo: Quæ omnia in militibus & baronibus de Vaſallagio conuentis volumus obſeruari. Et apud Petrum de Vineis, lib. Epiſt. 6. cap.9. Abſoluentes eos ab omni fidelitate Vaſſallagij ſeu homagij iuramento. Dicitur & Vaſſaticum, vt in Fragmen. Theodulphi: Pipinus Rex tenuit placitum ſuum in Compendio: ibique venit Thaſſilo Dux Baioariorum in vaſſatico ſe commendans, & per manus Sacramenta iurauit, & fidelitatem promiſit Regi Pipino, & filiis eius, quod recta mente & firma deuotione ſicut Vaſſus dominis ſuis eſſe debetur.

Vaſſallitium, clientela vaſalli. Rhegino lib.Chron.2.ann.872. Berengarius cum filio ſuo Adalberto Regiæ ſe per omnia in Vaſſallitium dedit dominationi.

Valuaſores, qui ſint, expoſuimus ad lib.1. cap.3. Valuaſorum alij maiores ſiue Regij ſunt, qui ſecundum feudorum gradum obtinent: & à Capitaneis Regni feuda receperunt, qui & Vaſſi dominici appellantur. Alij minores, qui ab eis feuda receperunt. Alij Minimi, quibus ab his tradita feuda ſunt. lib.1. tit.1. § 1. & §.4. tit.15. & lib.2. titul.10. §.1. Fridericus 1. apud Radeuicum lib. 2.c.31. Nos in præſentia & teſtimonio omnium Theutonicorum & Langobardorum, & Epiſcoporum, & Laicorum Principum, & Baronum & Valuaſorum omnem juſtitiam atque conſilium obtulimus, &c. Eorum in Gallia noſtra qualis conditio ſit, Butelerius in ſumma Rurali his exponit verbis: Valuaſor dicitur nobilis, qui ſummæ coercitionis, non etiam nundinarum & mercatus ius habet: (Vn Gentil homme qui a ſeigneurie de haute iuſtice) eſtque Barone inferior, atque ab eo feudum ſuum obtinet.

Valuaſini, diminutiuo vocabulo dicuntur, modo Minores, modo etiam Minimi Valuaſores, lib.2.tit.10.§.1.& lib.1.tit.15.

Veſt, ſeu veſtitura, barbaris eſt poſſeſſio. Hot. in Deueſtire, & in voce Inueſtitura. vide ſupra Lombard.lib.1.tit.32. Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuerit, alicui reddiderit, &c.

Vicedominus, qui domini vice res ipſius adminiſtrat, eique vicariam operam præſtat. Apud Canoniſtas, vicedominus, œconomus, qui à clericorum numero Epiſcopatum adminiſtrat, cap. volumus, &c. Diaconum, &c. ſeq. diſt.9. Proprie tamen œconomus, qui res Canonicorum adminiſtrat: Vicedominus, qui Epiſcopi, c.conſulere, extr. de ſimon.

Vitalia. v. morganatica.

Wadium, pignus. Guntherus lib.8.

Si quis habens feudum pretio ſeu vendere totum
Seu dare, ſeu vuadio ſupponere cogitur.

Quod erat in Imp.conſt.lib. feud.2.tit.55. vel vendere, vel pignerare. Capitular. Caroli, art.26. Etſi non habet pretium in Wadio, per ſeruum ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. Vide ſupra Gvadivm.

VVardia, vide Bannitus.

VVardia, v. releuium ex Hotom.

VVaranda, are, ator, atio, v. Guargentare, *bewahren*.

VVerda, v. releuium ex Hotom.

Werra, v. guerra.

F I N I S.